D. AVGVSTINI

TOMVS OCTAVVS

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, OPERVM

Tomus octauus,

Continens Enarrationes in Psalmos Mysticos.

In quo, præter locorum multorum restitutionem, secundum collationem vetustissimorum exemplarium: curauimus remoueri ea omnia, quæ fidelium mentes, hæretica prauitate possent inficere, aut à catholica, & orthodoxa fide deuiare.

Nunc recens impressus, recognitus, & emendatus.

VIRTVTI SIC CEDIT INVIDIA.

VENETIIS, Apud Damianum Zenarum.

M. D LXXXIIII.

PRAEFATIO CVIVSDAM RECENTIORIS, IN COMMENTARIOS Augustini, quos scripsit in Psalmos.

A VM non solum diuinę, verum etiā humanę philosophię veritas doceat nihil frustra & sine causa siue in Dei, siue in naturæ opibus esse factū, non parū eorū animos, qui singulorū rationem factorum conati sūt reddere, quęstio pulsauit, Cuius rei causa & ad quid homo conditus sit. Ad q̄ dissoluendam & si multorū philosophorū ingenia solicite ac plurimū laborauerint, nullus eorū tñ verā integramq; rationē reddere potuit. Quod factum est vt a recto veritatis tramite deuiantes, in varios inexcusabilesq; errores inciderint. Nec mirū: Qui.n. rationē sui ignorabant, quo pacto cuiusuis alterius rationē scire poterant? Diuina aūt scriptura ab hominis conditore inspirata, sola summā perfectamq; factionis ipsius causam in lucē pro-
Pro. 16 duxit. Non modo generalem qua dominus omniū vniuersa propter se operatus est, sed & in specie officii sui rationem, dignitatem, finemque demonstrans. Ita. n. scriptum est,
Eccl. 7 Deus de terra creauit hominem, & secundū imaginem suam fecit illum. Et paulo post, Posuit oculum ipsorum super corda illorū, ostendere illis magnalia operum suorum, vt nomen sanctificationis collaudet, & gloriari mirabilibus illius, ut magnalia enarrent
B operum eius. Quorum omniū hæc summa est, Deum idcirco hominē talemq; condidisse, vt esset qui opera eius intelligeret, qui prouidentiam disponēdi, rationem faciēdi, virtutem consummandi, potentiam conseruandi, sapientiam gubernandi, clementiam benefaciēdi, & sensu admirari, & voce enarrare atq; collaudare posset, hoc est, vt Deum factorē coleret. Quemadmodū itaq; factus est mundus propter hominem, vt ei seruiret ita homo factus est propter Deum, ut ei seruiret. Sic ergo mundus idcirco factus est, vt fieret homo: Homo vero ideo factus est, vt Deum factorē suum agnosceret: ideo agnosceret, vt amaret & coleret: ideo amaret & coleret, vt beatam immortalitatem pro mercede laboris caperet. Ideo aūt prēmio beatę immortalitatis afficeretur, ut similis effectus
C angelis, summo & immortali Deo in ppetuū seruiret, & esset regnū ęternū ipsi Deo. Hæc est summa rerū: hoc arcanum Dei: hoc constitutionis mundi mysteriū: hęc conditi hominis ratio: hic vniuersorū cardo. Hoc q̄ nescit, si ipse homo sit nescit. Hoc si philosophi tenuissent, in tot tam varios tamq; perniciosos errores prolapsi non fuissent. Hanc deniq; cōditionis suę rationē, vt hō iugiter teneret, in pręceptū sibi posita est, sancto legislatore Moyse attestante, & Iudaicum populū tota commonente, Et nunc, inquit, quid dominus Deus tuus petit a te, nisi timeas do- *Deu. 10.*
minum Deum tuū, & ambules in viis eius, & diligas eum, & ac seruias domino Deo tuo in toto corde, & in tota anima tua, custodias que mandata dñi, & ceremonias eius, quas ego hodie præcipio tibi, vt bene sit tibi? Et post pauca, Dñm Deū tuū, inquit, timebis, & ei soli seruies. Neq; istud prætereundum est, q eadem quoq; de causa non solū conditus est homo, sed & hominis cōditor factus est homo, Zacharia parente pręcursoris domini spiritu sancto repleto, ita inter cætera vaticinante & dicente, Iusiurandum quod *Luc. 1.*
iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis. Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi: In
D sanctitate & iustitia corā ipso, omnibus diebus nostris. Ecce testimonio tanti prophetę, idcirco etiam Deum propter hominem, hominem factū, imo & homini seruiuisse, vt & homo dignam sibi seruitutem rependeret. Indicta autem homini seruitus, licet multifarie interpretari, multis variisq; modis Deo creatori possit: nihil tamen aliud est quā debitus Deo cultus, & hic non aliud quā deuota ipsius laudatio. Sumus enim Lactantio Firmiano teste, colendi ritus est, ex ore iusti hominis ad Deum directa laudatio. Quæ tamē ipsa, inquit, vt Deo sit accepta, & humilitate & timore, & deuotione maxima opus est, ne quis forte integritatis & innocentiæ fiduciam gerens, tumoris & arrogantiæ

crimen incurrat, eoq; facto gratiam virtu-
tis amittat. Vnde & ſanctus Moyſes poſtquā
p̄memoratum expreſsit præceptū ſubiecit,
Ipſi adhærebis, Ipſe eſt laus tua: hoc eſt, quē
Deu. 10. ſolū laudare debes. Hæc eſt vera religio, hæc
recta pietas, hæc debita Deo ſeruitus. Hoc
eſt acceptabile iugeq; ſacrificiū, quo coli,
E placari, honorificari & glorificari vult Deus
ipſo p propheta n conſtāte, & dicēte, Immola
deo ſacrificiū laudis, & redde altiſsimo uota
Pſal. 49. tua. Et in calce eiuſdē vaticinii: Sacrificiū, in
qt, laudis honorificabit me, & illic iter quo
oſtendā illi ſalutare Dei. Verū q̄uis ad hanc
ſeruitutē oēs hoīes teneantur: quoſdā tn̄ dn̄s
elegit, a quibus pręcipue & ſpecialius coli
atq; laudari voluit. Vt in veteri teſtamēto p̄o
Deu. 7 pulum Iſraeliticū, ad quē Moyſes ita locutus
eſt, Te elegit dn̄s Deus tuus, vt ſis ei populus
Deu. 26. peculiaris, de cunctis populis qui ſunt ſuper
terrā. Et iterū poſt multa, En dn̄s, inquit, ele-
git te hodie, vt ſis ei populus peculiaris, ſicut
locutus eſt tibi, & cuſtodias omnia pręcepta
illius, & faciet te excelſiorem cunctis genti-
bus, quas creauit in laudē & gloriā ſuam, vt
ſis populus ſanctus dn̄i Dei tui. Sic & in no-
uo teſtō pupulum Chr̄ianum ad ſui laudem
& gloriā ſingulariter elegit, Apoſtolo Ephe-
ſiis hoc ſcribēte, & ob id Deū bn̄dicente &
laudante. Benedictus, inquit, Deus & pater
Ephe. 1 dn̄i nr̄i Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in om
ni bn̄dictione ſpiritali in cęleſtibus in Chr̄o,
ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitu
F tionē, vt eſſemus ſancti & immaculati in cō
ſpectu eius in charitate. Qui prædeſtinauit
nos in adoptionē filiorum per Ieſum Chri-
ſtum in ipſum ſēm propoſitū voluntatis ſuę,
in laudē gloriæ gr̄æ ſuæ. Item quemadmodū
in veteri teſtamēto ex electo populo ſubele-
git ſibi dn̄s filios Leui, qui ſpecialiter ſibi in
miniſteriis tabernaculi ſeruirent, ſecundum
Nu. 18. quod ad Aaron locutus eſt, Ego inquit, dedi
vobis fr̄es veſtros, leuitas de medio filiorum
Iſrael, & tradidi donū domino, vt ſeruiāt in
miniſteriis tabernaculis ei⁹. Quos poſtea rex
Dauid inſtituit, vt ſtarent mane ad cōfitendū
1. Par. 23 & canendū dn̄o, ſimiliterq; ad veſperam, &
cætera. Sic ſimili modo in nouo teſtō ex po
pulo Chriſtiano ſubelecti ſunt clerici & ſa-
cerdotes, vt illi ſpecialiter dn̄o ſeruiant, &
virtutes eius enarrādo, eum laudēt & colāt.
Quod petri apoſtolorū principis authorita-
te cōprobat, ad eos ſic ſcribentis, Vos autem G
genus electū, regale ſacerdotiū, gens ſancta,
populus acquiſitionis, vt virtutes annūcietis
eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabi
le lumen ſuū: Et ſicut filii Leui certis t̄pibus
& horis, laudibus diuinis deuotius inſiſtebāt
ita & clerici debent. Nam & clerici a ſorte
dicti ſunt, eo q̄ ſint de ſorte dn̄i, ipſum pro
ſorte & hæreditate ſua cū filiis Leui in perpe
tuū poſſeſſuri, dūmodo hic debito cultu &
digna laudatione ei ſeruierint. Illud pręterea
conſyderatione dignū eſt, nec myſterio ca-
ret, & cū tota ſcriptura diuinitus inſpirata,
ad Dei laudē & gloriam ordinata & conſcri
pta ſit, tota ēt homini ad eius doctrinā & cō
ſolationē tradita: tota deniq; diuinis laudib.
plena, vniuerſa a quibus debita Dei laudatio
ſumi pōt inducēs, omnemq; laudandi formā
atq; rationē exponēs, ſancta tn̄ Eccleſia qui-
buſdā ſcripturis ſpecialius atq; frequentius
in diuino cultu vti voluit. Nā ſicut ex vtriuſq;
teſtamenti populis dominus quoſdā ſpecia
liter elegit, vt ſuperius expoſitum eſt, ita & H
ex vtriuſq; teſtamenti ſcripturis, quaſdā ſpe
cialiter in cultu ſuo voluit frequentari, vt po
te ex ueteri teſtamento librum pſalmorum,
hac p̄ſertim ratione vt docto Dionyſio pla-
cet, quia pſalmi per modum laudis compre
hendunt quicquid in ſacra ſcriptura contine
tur. Vnde & hic pſalmorum liber regiſtrum
eſt totius ſacræ ſcripturæ, & conſummatio
totius theologicæ paginæ. Quem & ſubſe- Diſt. 38 Quæ ipſi
quens Diui. Auguſt. noſtri prologus innu-
meris pene precopiis commendat & extol-
lit. Hunc librum ſacer canon inter cætera
quæ ſacerdotibus ad ſciendū neceſſaria ſunt
diſcendum commonet. Cum.n. intelligēter
Deo pſallendum ſit, quomodo debite Deo
pſallere poteſt, qui quid pſallat ignorat? Iu-
bet nanque ſanctus pſalmiſta noſter, ut pſal-
lentes Deo intelligenter pſallant. Quoniam, Pſal. 48
inquit, omnis terræ Deus, pſallite ſapien-
ter, hoc eſt intelligenter, ut alia litera habet.
Quia vero hic liber tot & tam profundis my
ſteriis plenus eſt, vt a nemine ſine reuelatio-
ne, uel docto interprete poſsit intelligi. Ea
de re magnus ille doctor Auguſti. noſter, de
uotiſsimus Dei cultor, animarumq; ſalutis I
zelator ardentiſsimus, illius explanationi ui
gilanti ſtudio inſudauit, clauſa quęque reſe-
rans, abſcōdita reuelans, myſteria pandens,
obſcura

obscura dilucidans, dubia definiens, vitia de
testans, virtutes extollens, supplicia commi-
nans, pręmia promittens, pusillanimes con-
fortans, pręsumentes deterrens, perseueran-
tes coronans, ita vt nemo qui diligenter le-
gerit absque fructu discedat. Huic igitur ope-
K ri studium impendant, illud frequenter le-
gant, illius sensum teneant omnes, qui in sor-
tem domini, vt illum debita seruitute laudẽt
& glorificent electi sunt: ne negligentes &
ignari illam diuinæ comminationis vltio-
Osee.4. nem experiantur, Quia tu scientiam repuli-
Psal.95. sti, repellam te ne sacerdotio fungaris mi-
hi. Et istam adhuc terribiliorem, Dixi sem-
per, hi errant corde: Ipsi vero non cognoue
runt vias meas, quibus iuraui in ira mea, si
intrabunt in requiem meam. Et ita partem
suam habituri sũt cum hypocritis. Quin po
tius intelligentes & tenentes rationem qua
conditi sunt conditorem pro sorte hæredi-
tatis suæ possideant, laudent & glorificent
in secula seculorum, Amen.

D. AVRELII AVGVSTINI Hipponensis Episcopi,

IN LIBRVM PSALMORVM Prologus.

OMnis scriptura diuinitus inspi-
rata, vtilis est ad docendum.
2. Ti. 3. Hac ipsa de causa a spiritusan-
cto conscripta est: idest, vt ve-
luti ex communi quodam sa-
nitatis fonte omnes nobis ex hac remedia ꝓ-
prijs passionibus assumamus. Sanitas enim,
inquit, compescit peccata magna. Alia nan-
que sunt quę prophetę tradunt, alia quę hi-
storia: lex quoque alia prouerbiorum etiam
alia commonitio: psalmorũ vero liber quę-
I cunque vtilia sunt ex omnibus continet. Fu-
tura prędicit, veterem gesta commemorat,
legem viuentibus tribuit, gerendorum sta-
tuit modum. Et vt breuiter dicam, commu-
nis quidam bonę doctrinæ thesaurus est, ap-
te singulis necessaria subministrans. Veteri-
bus nanque animarum vulneribus nouit me
deri, sed & recentibus velocissimum solet
adhibere remedium, atque in actis perseue-
rantiam scit salutis adhibere, sed & vniuer-
sis pariter passionibus subuenire, quę do-
minationibus varijs humanas animas angũt.
Et hoc fit modulatione quadam & delectabi
li canore, humanum animum ad pudicitiam
prouocante. Quandoquidem spiritussanctus
videns obluctantem ac resistentem ad vir-
tutis viam humani generis animum, & ad
delectationes vitę huius magis inclinari, quã
ad virtutis rectum iter erigi, delectabilium
modulis cantilenæ vim suæ doctrinę permi- M
scuit: vt dum suauitate carminis mulcetur au
ditus diuini sermonis pariter vtilitas infera-
tur, secundum sapientes medicos, qui si
quando visus poposcerit, austeriora medi-
camenta ægris offerunt mortalibus æger vti-
litatem præ austeritate refugiat, ora ac sum-
mitates poculi, quo remedium porrigunt,
melle circumliniunt. Propterea ergo Psalmo
rum nobis per modulos aptata sunt carmi-
na, vel ætate puerili, vel qui adolescentes
sunt moribus, quasi cantilenę quadam psal-
lentes delectari videantur. Reuera enim ani-
mas illuminãt ac mentem. Plurimi enim ex
his qui in ecclesiam commeant, neque apo-
stolica præcepta facile possunt, neque pro-
phetica vel liquido discere, vel cum didice-
rint retinere: psalmorum vero responsa, &
intra domos interdum etiam populo publi-
ce canunt. Et sicubi quis quanuis fero ac ra-
bidissimo furore raptetur, si forte fuerit psal
mi, vt ita dixerim, carminibus incantatus,
continuo omnis rabies ferocitatis eius ab-
scedit. Psalmus tranquillitas animarum est,
signifer pacis, perturbationes vel fluctus co-
gitationum cohibens, iracundiam reprimẽs
luxum repellens, sobrietatem suggerens, a-
micitiam congregans, adducens in concor-
diam discrepantes, reconcilians inimicos.
Quis enim vltra inimicum dicat, cum quo A
vnam ad Deum psalmi emiserit vocem? Ex
quo intelligitur, quia quod omnium bono-
rum maximum est, charitatem psalmus in-
staurat, coniunctionem quandam per con-
sonantium vocis efficiens, & diuersum po-
pulum vnius chori per concordiam conso-
na modulatione consocians. Psalmus dæmo
nes fugat angelos ad adiutorium inuitat. Scu
tum enim in nocturnis terroribus, diurno-
rumque requies est laborum, tutela pueris,
iuuenibus ornamentum, solamen senibus,
mulieribus aptissimus decor. Desertas ha-
bitare facit vrbes, sobrietatem docet: Incipiẽ

tibus primum efficitur elementum, proficiē
tibus incrementum, perfectis stabile firma-
mentum, totius Ecclesię vox vna. Psalmus so
lemnitates decorat, Psalmus tristitiam quę
propter Deum est, mollit. Psalmus etiam ex
corde lapideo lacrymas mouet, Psalmus an-
gelorum opus est, exercituum cœlestium,
spiritale thymiama. O uere admirandi magi
stri sapiens institutum, vt simul & cantare
videamur, & quod ad vtilitatem animę per-
D tinet doceamur. Per quod magis necessaria
doctrina nostris mentibus, informatur. Pro
eo quod si qua per vim & difficultatem ali-
quam animis nostris fuerint inserta, conti-
nuo dilabuntur. Ea vero quę cum gratia &
dilectione suscepimus, nescio quo pacto ma
gis residere in mentibus, ac memorię viden-
tur inhærere. Quid autem est quod non di-
scatur in psalmis? Nō omnis magnitudo vir
tutis, non norma iustitię, non pudicitiæ de-
cor, non prudentiæ consummatio, non pa-
tientiæ regula, non omne quicquid potest
dici bonum procedit ex ipsis? Dei scientia
perfecta, prænunciatio Christi, in carne ven
turi, & communis resurrectionis spes, sup-
pliciorum metus, gloriæ pollicitatio, my-
steriorum reuelatio. Omnia prorsus in his
velut magno quodam & communi thesau-
ro, recondita atque conferta sunt bona. Quē
librum propheta cum multa sint organa
musicorum, huic tamen organa quod psal-
terium appellatur, aptauit, de superioribus,
vt mihi videtur, inspiratam Dei gratiam per
spiritumsanctum docens. Quandoquidem
hoc solum organum musicorum, sonos de
superioribus habere fatetur. Cythara namque
vel lyra ex inferiori parte ęs vel tympanum
habens resultat ac resonat plectrum. Psal-
terium vero harmonias de superioribus ha
F bere refertur aptatas, & sonorum causas de
super dare. Quo scilicet etiam per hoc nos
doceamur, quæ sursum sunt & quę superio-
ra attendere, & quę infirma, idest, vitia car-
nalia declinare. Sed illud arbitror profun-
dius nobis prophetica hac iudicari ratione,
ac per formam nos organi istius edoceri,
quod hi qui diligentes & apti, moderatique
sunt moribus, facile peruium ad superiora
iter habeant. Sed videamus tandem, quid e-
tiam ipsa psalmorum indicent initia.

De titulo primi Psalmi.

DIuersa sunt genera prophetię, & pro-
inde cuius hæc vox, vel in qua persona
proprie dictum sit, aut cur titulum non ha-
beat requiramus, centum itaque & quinqua F
ginta psalmos esse nulla dubitatio est. Et qui
psalmus quotus sit, vel a quo recitatus sit, ti-
tulorum inscriptione ostenditur. Non enim
omnes psalmi à Dauid ęditi sunt. Ipse enim 1. Pa. 15
Dauid ex omni populo quatuor Principes & 16.
spiritusancto mundatos elegit quorum no-
mina sunt Asaph, Eman, Ethan & Idithum,
vt in quęcunque diuinus spiritus intrasset,
hymnum Deo caneret. Dauid ergo solus no
uem psalmos ore proprio cecinit. Reliqui
autem ab illis quatuor principibus iuxta titu-
lorum inscriptionem sunt dicti. Hic au-
tem quia titulum, sicut iam dixi, non ha-
bet, requirendum nobis est, qua ratione in-
ter cęteros solus, nō habeat tituli in scriptio
nem, vel a quo fuerit recitatus. Nam si psal-
mographus secundū & tertium & quartum
& omnes in numero redigere, vel causas sin
gulorum ostendere potuit, cur non huic ti-
tulum imposuit, & vtrum primus esset, osten
dit? Sed quia hic psalmus propriam vocem
Dei loquentis inducit, ideo titulum non ha-
bet, ne quid diuino eloquio pręponeretur,
aut primus diceretur, qui nō primus sed v-
nus est appellatus: & ideo pretitulationem
habere non potuit nec debuit, ne si habuis-
set, vt primus esset, melior tantum in ordi-
ne numeri non authoritate iudicaretur. Aut
ne, vt iam relatum est, aliquid pręponeret di
uino eloquio psalmographus prætitulatio-
ne præposita. Nam & prę cęteris potuisset
intelligi, Si primus dictus fuisset. Et ideo so-
lus titulū nō habet, vt perspicuum esset, quā-
tū inter cęteros emineret. Vnde iā animaduer
tere debet prudētia vestra, quanta vis, quāta
authoritas, quāta ratio in hoc psalmo verse-
tur, cui nec titulū ausus est scriba præpone-
re, nec numerum indicare, vt solum eum, & G
vnum, potius quam primum ostenderet. Igi-
tur quia fauente Deo, & vocis authoritas iā
ostensa est, & tituli ratio demonstrata, super
est, vt de ipso psalmo tractemus.

Psalmi enarratio.

BEatus vir qui non abijt in consilio im-
piorum, De domino nostro Iesu Chri
sto,

ſto, hoc eſt, homine dñico accipiendum eſt.
Beatus vir qui nõ abijt in conſilio impiorũ,
ſicut homo terrenus, qui vxori conſenſit de-
ceptæ a ſerpente, vt Dei præcepta præteriret.
Gen. 3. Et in via peccatorum non ſtetit. ☾ Quia venit
quidẽ in via peccatorum, naſcẽdo ſicut pec-
catores, ſed non ſtetit, quia eũ non tenuit il-
lecebra ſecularis. Et in cathedra peſtilentiæ
E non ſedit.] Noluit regnum terrenũ cũ ſuper
bia. Quæ ideo cathedra peſtilentiæ recte in-
telligitur, quia non ferè quiſquã eſt, qui ca-
reat amore dñandi, & humanã non appetat
gloriam. Peſtilentia eſt.n. morbus late perua-
gatus, & omnes aut penè omnes inuoluens:
quanquã accõmodatius accipiatur cathedra
peſtilentiæ pernitioſa doctrina, cuius ſermo
vt cancer ſerpit. Deinde cõſiderandus eſt or-
do verborum, abijt, ſtetit, ſedit. Abijt.n. ille,
cum receſsit a Deo. Stetit, cum delectatus eſt
peccato, Sedit, cũ in ſua ſuperbia confirma-
tus, redire non potuit, niſi per eũ liberatus,
qui neq; abijt in cõſilio impiorũ, nec in via
peccatorũ ſtetit, nec in cathedra peſtilentiæ
ſedit. Sed in lege dñi fuit voluntas eius, & in
lege eius meditabitur die ac nocte. ☾ Iuſto nõ
eſt lex poſita, vt dicit Apoſtolus. Sed aliud
I. Tim. I. eſt eſſe in lege, aliud ſub lege. Qui eſt in le-
ge, ſecundũ legem agit: qui eſt ſub lege, ſecũ-
dum legem agitur. Ille ergo liber eſt, iſte ſer-
uus. Deinde aliud eſt lex quæ ſcribitur, & im
ponitur ſeruienti, aliud lex quæ mente con-
ſpicitur ab eo, qui non indiget literis. Medi-
tabitur die ac nocte: Aut ſine intermiſsione
intelligendũ eſt, aut die in lætitia, nocte in tri
bulationibus. Dicitur.n. Abraham diem meũ
vidit, & gauiſus eſt. Et de tribulatione dici-
tur, Inſuper & vſque ad noctem emendaue-
Ioan. 8. runt me renes mei. Et erit tanquam lignum
Pſal. 15. quod plantatum eſt ſecundũ decurſus aqua-
rum. ☾ Ideſt, aut ſecundum ipſam ſapientiã,
quæ dignata eſt hominem ſuſcipere ad ſalu-
tem noſtram, vt ipſe homo ſit lignum planta
tum, ſecundum decurſus aquarũ. Poteſt.n. &
hoc intellectu accipi, quod in alio Pſalmo dici-
F tur, Fluuius Dei repletus eſt aqua: aut ſecun-
Pſal. 64. dum ſpm̃ ſanctum, ſecundum quem dicitur,
Mat. 3. Ipſe vos baptizabit in ſpirituſancto. Et illud,
Ioan. 7. Qui ſitit, veniat & bibat. Et illud, Si ſcires do
Ioan. 4. num Dei, & quis eſt qui a te aquã petit: pe-
tiſſes ab eo, & daret tibi aquam viuam: vnde
qui biberit, non ſitiet in æternum, ſed efficie-
tur in eo fons aquæ ſalientis in vitam æter-
nam. Aut ſecundum decurſus aquarum, ſe-
cundum populorum peccata, quia & aquæ
populi interpretantur in Apocalypſi. Et de- Apo. 17.
curſus non abſurde intelligitur lapſus, quod
pertinet ad delictum. Lignum ergo illud, id-
eſt, dñs noſter, de aquis decurrentibus, ideſt,
populis peccatoribus, trahens eos in radice
diſciplinæ ſuæ, Fructum dabit. ☾ Hoc eſt, cõ- G
ſtituet Eccleſias, In tempore ſuo. ☾ Ideſt, poſt
quam clarificatus eſt reſurrectione & aſcen
ſione in cœlum. Tunc enim ſpirituſancto
miſſo Apoſtolis, & eis in fiducia ſui confir-
matis & directis in populos, fructificauit ec-
cleſia. Et folium eius non decidet. ☾ Ideſt, Eſa. 40.
verbum eius non erit irritum, quia omnis
caro fœnum, & claritas hominis vt flos fœ-
ni: fœnum aruit, & flos decidit, verbum au-
tem domini manet in æternum. Et omnia
quæcunque fecerit proſperabuntur. ☾ Ideſt,
quæcunque illud lignum attulerit, quæ om-
nia videlicet accipienda ſunt fructus & fo-
lia, ideſt, facta & dicta. Non ſic impij non
ſic, ſed tanquam puluis quem proijcit ven-
tus a facie terræ.] Terra hic accipienda eſt
ipſa ſtabilitas in Deo, ſecundum quam di-
citur, Dominus pars hæreditatis meæ, ete- Pſal. 15.
nim hæreditas mea præclara eſt mihi. Se- Pſal. 38.
cundum hanc dicitur, Suſtine dominum & Mat. 3.
obſerua vias eius, & exaltabit te vt poſsideas
terram. Secundum hanc dicitur, Beati mites,
quia ipſi hæreditate poſsidebunt terram. Si-
militudo autem hinc ducta eſt, quia vt terra
viſibilis exteriorem hominem nutrit & con
tinet, ita illa terra inuiſibilis interiorem ho-
minem, A cuius terræ faciẽ proijcit ventus
impium, ideſt, ſuperbia, quia inflat, Quam I. Cor. 8.
cauens ille, qui inebriabatur ab vbertate
domus Dei, & torrente voluptatis eius po-
tabatur, dicit: Non veniat mihi pes ſuper-
biæ. Ab hac terra proiecit ſuperbia eum Pſal. 35.
qui dixit, Ponam ſedem meam ad Aquilo- Eſa. 14.
nem, & ero ſimilis altiſsimo. Ab huius ter-
ræ facie proiecit etiam eum, qui cum con-
ſenſiſſet & guſtaſſet de ligno prohibito, vt Gen 3
eſſet ſicut Deus, abſcondit ſe a facie Dei.
Hanc terram ad interiorem hominem per- H
tinere, & inde ſuperbia hominem proijci,
maxime intelligi poteſt in eo quod ſcriptum
eſt, Quid ſuperbit terra & cinis, quoniam Eccl. 10.
in vita ſua proiecit intima ſua? Vnde enim

proiectus est ? non absurde se dr̃ proiecisse. Ideo non resurgũt impii in iudicio.] Ideo, s. quia tanquam puluis proiiciuntur a facie terræ. Et bene hoc eis dixit auferri ꝙ superbi ambiunt, i. vt iudicent, vt hoc ipsum planius dictũ intelligatur sequenti sententia: Neque peccatores in consilio iustorũ.] Solet. n. hoc
I modo repeti planius ꝙ superius dr̃, vt peccatores intelligantur impii: & ꝙ supra dictum est in iudicio, hic dictũ sit in consilio iustorũ. Aut certe si aliud sunt impii, aliud peccatores, vt quãquã omnis impius peccator sit, non tñ omnis peccator sit impius, Impii nõ resurgunt in iudicio, i. resurgẽt quidem, sed non vt iudicẽtur: qui a iam pęnis certissimis destinati sunt. Peccatores aũt non resurgent in consilio iustorum, i. vt iudicent, sed forte
1. Cor. 3. vt iudicentur: vt de his dictũ sit, Vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit, mercedem accipiet. Si cuius aũt opus exustũ fuerit, detrimentũ patietur: ipse aũt saluus erit, sic tñ quasi per ignẽ. Qm̃ nouit dñs viam iustorum.] Quemadmodum dr̃, nouit salutem medicina, morbos aũt nõ nouit, & tñ ẽt morbi arte medicinæ agnoscũtur: sic dici pôt nosse dñm viam iustorũ, viam vero impiorũ non nosse, non quia ali-
Mat. 7. quid dñs nescit, & tñ dicit peccatoribus, Nõ noui vos: Iter aũt impiorum peribit.] Pro eo positum est, ac si diceretur, iter autem impiorum non nouit dñs. Sed planius dictum est, vt hoc sit nesciri a domino, ꝙ est perire: & hoc sit sciri a dño, quod est manere. Vt ad scientiam Dei esse pertineat, ad ignorantiam
Exo. 3. vero non esse, quia dominus dixit, Ego sum qui sum. Et qui est, misit me.

Psalmi secundi enarratio.

VT quid fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & Principes conuenerunt in vnũ, aduersus dñm, & aduersus Christũ eius.] Pro eo dictum est, vt quid, ac si diceretur, frustra. Non. n. impleuerunt ꝙ voluerũt, vt Christus
Acto. 4. extingueretur. Dicitur hoc ergo de persecu-
K toribus dñi, qui & in Actibus Apostolorum cõmemorantur. Dirũpamus vincula eorum, & abiiciamus a nobis iugũ ipsorum.] Quanquam & posit aliter intelligi tñ aptius ex eorum persona accipitur, quos dixit inania meditatos: vt hoc sit, Dirumpamus vincula eorum, & abijciamus a nobis iugum ipsorum: demus operam vt non nos alliget, neq; imponatur nobis Christiana religio. Qui habitat in cęlis irridebit eos, & dñs subsannabit eos.] Repetita sententia est. Nam pro eo ꝙ est, qui habitat in cęlis, subsequenter positũ est, dñs: & pro eo ꝙ est irridebit, subsequenter positum est, subsannabit: nihil horum tñ sapere oportet carnaliter, quasi aut buccis L
Deus irrideat, aut naso subsannet, sed ea vis accipienda est, quam dat sanctis suis, vt futura cernentes, idest, nomen Christi & damnationem peruagaturam in posteros, & vniuersas gentes obtenturam, illos inania meditatos esse intelligant. Hæc. n. vis qua ista pręscita sunt, irrisio Dei est & subsannatio. Qui habitat in cęlis irridebit eos. Cęlos, si animas sanctas accipiamus, per has eos vtiq; præsciens quid futurũ sit, deridebit Deus & subsannabit. Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos.] Planius. n. ostendens qũo ad eos loquetur, dixit, conturbabit eos, vt in ira sua hoc sit, in furore
suo. Iram autem & furorẽ dñi Dei non per- 4. sen. di.
turbationẽ mentis oportet intelligi, sed vim 46. c. Sed
qua iustissime vindicat subiectam sibi ad mi quæritur
nisterium vniuersam creaturam. Præcipue In medio
nanque præuidendum est, & tenendum illud Sap. 12.
ꝙ scriptum est in Salomone, Tu autem dñe virtutum cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Ira ergo Dei est motus qui fit in anima quæ legem Dei nouit, cum eandẽ legem vidit a peccatore præteriri. Per hunc. n. motum iustarum animarum multa vindicantur. Quanquam posit Dei recte intelligi etiam ipsa mentis obscuratio, quæ consequitur eos qui legem Dei transgrediuntur. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum ipsius.] Ex persona ipsius domini nostri Iesu Christi ista manifesta sunt. Sion aũt si speculationem, vt quidam interpretantur, significat, nihil magis quam Ecclesiam debemus accipere, vbi quotidie intentio erigitur speculandæ claritatis Dei, sicut Apostolus dicit, Nos autem reuelata facie gloriam domini speculantes. Ergo 2. Cor. 3.
iste sensus est, Ego autem constitutus sum M
rex ab eo super Ecclesiam sanctam eius, quã montem appellat propter eminentiam & firmitatem. Ego autem constitutus sum rex ab eo. Ego, scilicet cuius vincula illi dirumpe-

re,

re, & iugum meditabantur abijcere. Prædicans præceptum ipsius. Quis hoc nō sentiat, cum quotidie factitetur? Dn̄s dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te.] Quanquam ēt possit ille dies in prophetia videri, quo Iesus Christus secundū hominem natus est: tn̄ hodie quia præsentiam significat, atq; in æternitate nec præteritum quicquam est, quasi esse desierit, nec futurū quasi nondum sit, sed præsens tm̄: quia quicquid æternum est, semper est: diuinius accipitur secundū id dictū, hodie genui te, quo sempiternā generationē virtutis & sapientiæ Dei, qui est vnigenitus filius, fides syncerissima & catholica prædicat.

Heb. 1. Acto. 13. 1. sen. di. 6. c. Hic quæri potest.

A

Postula a me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.] Hoc iā temporaliter secūdum susceptū hominem intelligendum est, quia sacrificium sese obtulit pro omnib. sacrificijs, qui ēt interpellat pro nobis, vt ad totam ipsam dispensationē temporalē, q̄ pro genere humano facta est, referatur, ꝙ dictū est, Postula a me, vt, s. gentes nomini Christiano copulentur, atq; ita a morte redimant & possideantur a Deo. Dabo tibi gentes hæreditatē tuā, quas possideas ad earum salutem, & q̄ tibi fructificent spiritalia. Et possessionē tuam terminos terræ.] Idem repetitum est. Terminos terræ, pro eo positum ꝙ dictū est, dabo tibi gentes: sed hoc planius dictum sit, vt omnes gentes intelligamus. Possessionem aūt tuam, pro eo dictum est, hæreditatē tuā. Reges eos in virga ferrea.] In inflexibili iustitia. Et tanquam vas figuli cōteres eos.] Idest, conteres in eis terrenas cupiditates, & veteris hominis luculēta negocia, & quicquid de peccatore limo contractū atq; inolitum est. Et nunc reges intelligite.] Et nunc, i. iam innouati, iā contritis luteis tegumentis, i. carnalibus vasis erroris, quæ ad præteritam vitā pertinent. Nunc intelligite iā reges, i. iam valentes regere quicquid in vobis seruile atq; bestiale est, & iam valentes pugnare, nō quasi aerem cedentes, sed castigantes vestra corpora, & seruituti subijcientes.

Rom. 8.

Apo. 2. & 19.

1. Cor. 9.

B

Et erudimini qui iudicatis terram.] Hoc idem repetitum est, Erudimini, pro eo ꝙ dictum est, intelligite. Qui iudicatis aūt terram, pro eo ꝙ dictū est reges. Spiritales. n. significat qui iudicant terram. Inferius. n. nobis est, quicquid iudicamus: quicquid aūt infra spiritalem hominē est, merito terra nominatur, quia terrena labe sauciatum est. Seruite dn̄o in timore.] Ne in superbiam vertant, ꝙ dictū est, reges qui iudicatis terram. Et exultate ei cū tremore.] Optime subiectum est exultate, ne ad miseriam valere videretur, ꝙ dictum est, seruite dn̄o in timore. Sed rursus ne idipsum pergeret in effusionem temeritatis, additum est, cum tremore, vt ad cautionem valeret circūspectamq; sanctificationis custodiam. Etiam sic potest accipi, Et nunc reges intelligite, i. & iam nunc me rege constituto, nolite tristes esse reges terræ, quasi bonum vestrū ablatum sit vobis, sed intelligite potius & erudimini, Id. n. vobis expedit vt sub illo sitis, a quo intellectus & eruditio vobis datur. Et hoc vobis expedit, vt non temere dominemini, sed dn̄o omnium cum timore seruiatis, & exultetis in beatitudine certissima & syncerissima, cauti & circunspicientes ne ab ea per superbiam decidatis.

C

Apprehendite disciplinam neqn̄ irascatur dn̄s, & pereatis de via iusta.] Hoc est ꝙ ait, intelligite & erudimini. Nam intelligere & erudiri, hoc est apprehendere disciplinam. Verumtn̄ in eo ꝙ dicitur apprehendite, satis significatur præsidium quoddam atq; munimentum esse aduersus omnia quæ obesse possent, nisi tanta cura apprehenderetur. Neqn̄ autem irascatur dn̄s cum dubitatione positum est, non secūdum visionem Prophetæ, cui certum est, sed secundum eosipsos qui monentur, quia cum dubitatione solent cogitare iram Dei, quib. non aperte reuelatur. Hoc ergo sibiipsi debent dicere, Apprehēdamus disciplinam nequando irascatur dn̄s, & pereamus de via iusta. Iam vero irascatur dn̄s, quomodo accipiendum sit, supra dictum est. Et pereatis de via iusta. Hæc magna pœna est, quæ ab ijs formidatur, qui aliquid dulcedinis iustitiæ perceperunt. Qui enim perit de via iustitiæ, cū magna miseria per vias iniquitatis errabit.

D

Cū exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.] Idest, cum vindicta venerit, quæ impijs & peccatoribus præparatur, non solum eos non attinget qui confidunt in dn̄o, sed etiam ad regnū illis instruendum & sublimandum proficiet. Non enim dixit, cum exarserit in breui ira eius, securi omnes qui confidunt in eo: tanquam hoc solum inde habeant, quod non puniuntur, sed beati dixit, vbi est bonorum omniū summa

& cumulus. Quod autem positũ est, in bre-
ui, hoc maxime significare arbitror, quia re-
pentinũ aliquid erit, dum hoc remotum &
longe futurum peccatores existimabunt.

Psalmi tertij enarratio.

Psalmus Dauid cum fugeret a facie. Absalon filij sui.

E

HVnc Psalmum ex persona Christi acci
piendum persuadet, quod dictum est,
Ego dormiui & somnum cepi, & exurrexi
2.Re.15. quoniam dominus suscepit me. Magis enim
hoc ad passionem & resurrectionem domi-
ni congruenter sonat, quam ad illam histo-
Mat.9. riam, in qua Dauid scribitur fugisse a facie
bellantis aduersum se filij sui. Et quoniã scri-
ptum est de discipulis Christi, Quamdiu cũ
eis est sponsus non ieiunabunt filij sponsi:
non mirum si filius eius impius signatur di-
scipulus impius, qui eum tradidit: a cuius fa-
cie fugisse quanquam historice posit acci-
pi, quando illo discedente, secessit cum cę-
teris in montem: tamen spiritaliter, quando
Ioan. 13. mentem Iudæ filius Dei, idest virtus & sapiẽ
tia Dei deseruit, cum eum diabolus penitus
inuasit, in eo quod scriptum est, Et intrauit
diabolus in cor eius: bene accipitur a facie
eius Christum fugisse, non quia Christus dia
bolo cessit, sed Christo discedente, diabolus
possedit. Quem discessum, fugam esse in hoc
Psalmo appellatũ celeritatis causa arbitror,
quod verbo etiam domini significatur di-
centis, Quod facis, cito fac. Loquimur etiã
sic in consuetudine, vt dicamus, Fugit me,
quod in mentem non venit. Et de homine
doctissimo dicimus, Nihil eum fugit. Pro-
pterea veritas fugit mentem Iudæ, cum eum
illustrare destitit. Absalon autem sicut qui-
dam interpretantur, in Latina lingua dici-
tur patris pax. Quod mirum videri potest,
F siue in historia regnorum, cum bellum ad-
uersus patrem Absalon gesserit, siue in hi-
2.Re.18. storia noui testamenti, cum traditor domi-
ni Iudas fuerit, quemadmodum patris pax
posit intelligi. Sed & ibi qui diligenter le-
gunt, vident in illo bello Dauid pacatum
fuisse filio, qui etiam magno cũ dolore plan
xit extinctum, dicens, Absalon filius meus,
quis dabit mihi mori pro te? Et in historia
testamenti ipsa domini nostri tanta & tam
miranda patientia, quod eum tamdiu pertu-
lit tanquam bonum cum eius cogitationes
non ignoraret, cum adhibuit ad cõuiuium, Ioan.13.
in quo corporis & sanguinis sui figuram di-
scipulis commendauit & tradidit. Quod de-
nique in ipsa traditione eius osculum acce- Mat. 25.
pit, bene intelligitur pacem Christum exhi-
buisse traditori suo, quamuis ille tam sce-
leratæ cogitationis interno bello vastaretur. G
Et ideo Absalon patris pax dicitur, quia pa-
ter habuit pacem quam ille non habuit. Do-
mine quid multiplicati sunt, q tribulãt me.]
Tam, scilicet multiplicati sunt, vt etiam de
numero discipulorum non defuerit, qui nu-
mero accesserit persequentium. Multi insur-
gunt super me. Multi dicunt animæ meæ, nõ
est salus illi in Deo eius.) Manifestum est,
quod nisi desperarent resurrecturum, non
vtique occiderent. Ad hoc valent illæ voces,
Descendat de cruce si filius Dei est. Et, Alios Mat.27.
saluauit, seipsum non potest. Ergo nec Iu-
das eum tradidisse, nisi ex eorum esset nume
ro, qui Christum contemnerent dicentes:
Non est salus illi in Deo eius. Tu autem do- Ioan.1.
mine susceptor meus es. ʒ Secundum homi-
nem dicitur Deo, quia hominis susceptio est
verbum caro factum est. Gloria mea & exal
tans caput meum.] Gloriam suam Deum
dicit etiam ille, quem sic suscepit Dei ver-
bum, vt simul cum eo Deus fieret. Discant
superbi, qui non libenter audiunt cum eis di
citur, Quid autem habes quod non accepi-
sti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi 1. Cor.4
non acceperis? Et exaltans caput meum. Mẽ-
tem ipsam humanam sic accipiendam puto,
quod caput animæ non absurde appellatur,
quę ita inhæsit & quodammodo coaluit ex-
cellenti supereminentiæ verbi hominem su- Psal. 97.
scipientis, vt tanta passionis humilitate non & 141.
deponeretur. Voce mea ad dominum cla-
maui.) Idest, non corporis voce quæ cum
strepitu verberati aeris promitur, sed voce
cordis, quæ hominibus silet, Deo autem si- H
cut clamor sonat. Qua voce, Susanna exau-
dita est. Et de qua ipse dominus præcepit, vt Dan. 14.
in cubiculis clausis, idest, vt in secretis cor- Matt. 6.
dis sine strepitu oretur. Nec facile quisquã
dixerit hac voce minus orari, si nullus ver-
borum sonus reddatur ex corpore, quo-
niam & silentes cum in cordibus oramus, si
alienæ ab affectu orantis cogitationes inter

currant,

currant, nondum dici potest, Voce mea ad dñm clamaui. Naq; hoc recte dr̃, nisi cũ sola anima nihil carnis, nihilq; carnaliũ intentionũ in oratione attrahens, loquitur dño vbi solus audit. Clamor autem ẽt iste dicitur,
I pp vim ipsius intentionis. Et exaudiuit me de monte sancto suo. Montem quidem ipsum dñm per Prophetam dictũ habemus, vt scri-
Dan.2. ptũ est, Lapidẽ præcisum sine manibus creuisse in magnitudinem mõtis. Sed hoc ab ipsius persona non potest accipi, nisi forte ita dicere uoluit, de me ipso tanquã de monte sancto suo, me exaudiuit, cũ habitaret in me idest, in ipso monte. Planius autem est & expeditius, si accipiamus exaudisse Deũ de iustitia sua. Iustũ.n. erat, vt innocentẽ occisum & cui retributa sunt mala pro nobis, resuscitaret à mortuis, & digna persequentibus retribueret. Legimus.n. Iustitia tua sicut mon-
Psal.35. tes Dei. Ego dormiui & somnũ cepi. Nõ incõuenienter animaduerti potest quod positũ est, Ego, ad significandum ꝙ sua voluntate mortẽ sustinuit, secundũ illud, Propterea me pater diligit, qm̃ ego pono animam meã
Ioan.10. & iterum sumo eam. Nemo eã tollit a me ipso, Potestatẽ habeo ponendi eã, & potestatẽ habeo iterum sumendi eã. Non, inquit, vos me tanquã inuitum cepistis & occidistis, sed ego dormiui & somnũ cepi: Et exurrexi qm̃
1.Tim 4 dominus suscepit me. Somnum autem pro morte positũ innumerabiliter scripturę continent, sicut Apostolus dicit, Nolo uos ignorare fratres, de ijs qui dormitionẽ acceperunt. Nec quęrendum est cur additum sit, Et somnũ cępi: cũ iam dictum esset, dormiui:
K Vsitatas enim habent scripturę huiuscemodi repetitiones, sicut in secundo Psalmo multas ostendimus. Nonnulli autem codices habent dormiui, & soporatus sum, Et alij aliter quomodo interpretari potuerunt, quod Gręce positum est ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην ὕπνωσα. Nisi forte dormitio morientis, somnus autem mortui accipi potest: Vt dormitio sit qua transitur ad somnum, veluti est expergefactio qua transitur ad vigilationẽ, Ne pro inanibus sermonis ornamentis, repetitiones istas in diuinis libris esse arbitremur. Bene ergo accipitur, Ego dormiui & somnum cepi, ego me passioni ꝑmisi, & mors cõsecuta est. Et exurrexi quoniã dominus suscepit me. Hoc magis animaduertendum est, quemadmodum in una sententia & prætęriti tẽporis verbum posuit, & futuri. Et exurrexi enim dixit, ꝙ est de pręterito, & suscipiet, quod est de futuro, cũ resurgere vtiq; nisi illa susceptione non posset. Sed in prophetia bene miscentur futura præteritis, quo vtrunq; significatur: Quia ea quę ventura prophetantur, scd'm tps futura sunt: scd'm scientiã vero prophetantium, iã pro factis habenda. Miscentur quoq; pñtis tẽporis verba, quæ suo loco cũ occurrerint tractabuntur, Nõ timebo milia populi circũdantis me. Scriptũ est in Euangelio, Quãta eũ multitudo patientem & crucifixũ circũ- Mat.27.
steterit: Exurge domine saluum me fac Deus meus. Nõ dormienti aut iacẽti dicitur Deo, Exurge: Sed mos est diuinarũ scripturarũ personę Dei tribuere, quod in nobis facit: Non quidẽ vbiq; sed vbi congruenter dici potest. Veluti cũ ipse loqui dicitur, quando eius dono loquuntur prophetæ. vel Apostoli, vel quiq; nuncij veritatis. Vnde illud est, An vultis experimentũ accipere eius qui in 1.Co.13.
me loquitur Christus? Nõ enim ait, eius quo illuminante aut iubente loquor, sed prorsus ipsam locutionẽ illi tribuit, cuius munere loquebatur. Quoniã tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa. Non ita distinguẽdũ est, quasi vna sententia sit: Exurge domine saluũ me fac Deus meus, quoniã tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa: Nõ enim propterea saluum facit, quia percussit inimicos eius, sed potius ipso saluo facto, illos percussit. Ergo ad id ꝙ sequitur pertinet. Vt iste sensus, Quoniã tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa. Dentes peccatorum contriuisti. Idest, inde contriuisti dẽtes peccatorũ quoniam percussisti oẽs aduersantes mihi. Pęna quippe aduersantium, qua dentes eorũ contriti sunt idest, in irritũ quasi in puluerẽ perducta verba peccatorũ dilacerantium maledictis filium Dei: vt sic accipiamus dentes, verba maledica. Quibus dentibus dicit Apostolus, Si autem morde- Galat.5.
tis inuicem, videte ne consumamini abinui- M
cem. Possunt & dentes peccatorum, accipi Principes peccatorum, quorum authoritate quisq; de societate recte viuentiũ præciditur, & quasi incorporatur male viuentibus. His dẽtibus cõtrarij sunt dẽtes Ecclesię, quorũ authoritate ab errore gentilium variorumq́ue dogmatum pręciduntur credentes, &

in

in eã quę Christi corpus est transferuntur.
Actio.10 His dentibus dictũ est Petro vt manducaret
mactata animalia, i. occidendo in gentibus
Can.4. & 6. quod erant, & transmutando in id q ipse es-
set. Et de his dentibus Ecclesiæ dicitur, Den
tes tui sicut grex detonsarũ ascendens de la-
uacro, quæ oẽs geminos pariunt, & sterilis
non est in illis. Hi sunt qui recte pcipiunt, &
Mat.5. quemadmodũ pręcipiunt ita viuunt: Qui fa
ciunt q dictũ est, Luceãt opera vestra corã
hominibus, vt benedicãt patrẽ vestrum qui
A in cęlis est. Horum enim authoritate cõmo-
ti, Deo per illos loquenti & operãti, homi-
nes credunt, & separati a seculo cui confor-
mati erãt, in Ecclesię mẽbra transeũt. Et ideo
recte isti per quos hęc fiunt, dentes dñr detõ
sis ouibus similes, qui iam terrenarũ onera
deposuerunt, & ascendentes de lauacro, de
sordibus seculi ablutione, per sacramentũ ba-
ptismatis oẽs geminos pariunt: Operãtur. n.
Mat.22. duo pręcepta de quibus dictũ est, In his duo
bus pręceptis tota lex pendet & prophetæ:
Diligentes Deũ ex toto corde, & ex tota ani-
ma, & ex tota mẽte, & proximũ tanquã seip-
sos, In quibus sterilis nõ est, qm̃ tales fructus
reddunt Deo. Secundũ ergo istũ intellectum
sic accipiendũ est, Dentes peccatorũ cõtri-
uisti, i. in irritũ adduxisti Principes peccato-
rum, percutiendo oẽs aduersantes mihi sine
causa. Principes. n. eũ secundũ euangelicam
historiã persecuti sunt, cum multitudo infe
rior honoraret, Dñi est salus & super popu
lũ tuum benedictio tua.] In vna sententia &
& præcepit hominibus quid crederẽt, & pro
credentibus orauit. Nam, domini est salus,
cũ dicitur, ad homines sermo dirigitur. Nec
ita sequitur, & super populũ suũ benedictio
eius, vt totũ hominibus dictum sit, sed ad ip-
sum Deũ oratio conuertitur pro ipso popu-
lo cui dictũ est, Dñi est salus: Quid ergo est
nisi hoc, nemo de se pręsumat, qm̃ dñi est sal
B uos facere de morte peccati? Nã infęlix ego
homo, quis me liberabit de corpore mortis
huius? Gratia Dei, per Iesum dominum no-
strũ. Tu aũt domine benedic populũ tuũ, de
Tractatio allegorica. te salutẽ sperantẽ. Potest & iste psalmus ac-
cipi ad personam Christi alio modo, idest,
vt totus loquatur. Totus dico cum corpore
suo, cui caput est secundum Apostolum qui
dicit, Vos autem estis corpus Christi & mẽ-
bra. Ergo ille caput est huius corporis, pro-
pter quod alio loco dicit, Veritatẽ facientes
in charitate, augeamur in illo per omnia, qui *1.Co.12.*
est caput Christus, ex quo totũ corpus con- *Ephes.4.*
nexũ & compactũ est. Loquitur ergo apud
prophetã simul Ecclesia, & caput eius, inter
procellas persecutionũ constituta per vniuer
sum orbem terrarũ, quod iã contigisse sci-
mus: Domine quid multiplicati sunt qui tri- C
bulant me, multi insurgunt aduersum me.]
Christianum nomen exterminare cupientes.
Multi dicunt animæ meę, non est salus illi in
Deo eius. Nõ. n. aliter sperarent posse se per-
dere Ecclesiam latissime pullulantẽ, nisi ad
Dei curã pertinere non crederent. Tu autem
domine susceptor meus es.] In Christo vti-
que. Nam in illo homine & ecclesia susce- *Rom.1.*
pta est à verbo quod caro factũ est, & habita
uit in nobis: quia & in cęlestibus nos sedere
fecit vna cũ illo. Præcedente. n. capite, mem
bra cętera consequentur. Quis. n. nos separa-
bit a charitate Christi? Recte ergo dicit etiã *Rom.8.*
Ecclesia, Susceptor meus es. Gloria mea.]
Non enim sibi tribuit quod excellit, cum in-
telligit cuius gratia & misericordia talis est. *Psal.76.*
Et exaltans caput meũ.] Ipsum. n. qui primo *& 141.*
genitus a mortuis ascẽdit in cęlũ. Voce mea
ad dominũ clamaui & exaudiuit me de mon
te sancto suo.] Hæc est oratio omniũ sancto
rum, odor suauitatis qui ascendit in conspe-
ctu domini. Iam enim exauditur Ecclesia de
ipso monte, quod etiam caput eius est, Vel
de illa iustitia Dei, qua & liberantur electi e-
ius, & persecutiones eorum puniuntur. Di-
cat populus Dei etiam illud, Ego dormiui &
somnum cepi, & exurrexi qm̃ dominus su-
scepit me.] Vt adiungatur & cohæreat capi-
ti suo. Huic enim populo dictum est, Surge *Ephes.5.*
qui dormis, & exurge a mortuis, & contin-
get te Christus, quoniã de peccatoribus as-
sumptus est, De quibus generaliter dictũ est, *1.The.5.*
Qui autem dormiunt, nocte dormiunt. Di-
cat etiam, Non timebo milia populi circun-
dantis me.] Circunuallantiũ, scilicet gentiũ,
ad extinguendum nomen si possent vbicun- D
que Christianum. Sed quomodo timeretur,
cum tanquam oleo sanguine martyrum in
Christo ardor charitatis inflãmaretur. Exur-
ge domine saluum me fac domine Deus
meus.] Potest hoc ipsi capiti suo corpus di-
cere. Illo enim exurgẽte saluum factum est,
Qui ascendit in altum, captiuam egit ca- *Psal.67*
ptiuita-

ptiuitatem,dedit dona hoībus.Hoc.n.in prę
destinatione à Propheta dicitur, quoadusq;
ad terras dominum nostrum illa de qua in
Matt.9 Euangelio dicit misisis matura deposuit,Cu
ius salus est in eius resurrectione,qui pro no
bis dignatus est mori. Quoniam tu percussi
sti omnes aduersantes mihi sine causa, détes
peccatorum contriuisti.} Iam regnante Ec-
E clesia inimici nominis Christiani confusio-
ne pcussi sunt, & siue maledica verba eorū,
siue principatus in irritū deducti.Credite er
go homines,ꝙ domini est salus.Et tu domi-
ne,sit super populum tuum benedictio tua]
Potest etiam vnusquisq; nostrum dicere, cū
vitiorum & cupiditatum multitudo resisten
tem mentem ducit in lege peccati, Domine
Tractatio tropologica siue moralis. quid multiplicati sunt qui tribulāt me,mul-
ti insurgūt aduersum me.]Et quoniā plerun-
que coaceruatione vitiorum subrepit despe
ratio sanitatis,tanquam ipsis vitiis insultāti-
bus animę,uel etiam diabolo & angelis eius
per noxias suggestiones,vt desperemus,ope
rantibus verissime dicitur, Multi dicūt ani-
mę meæ,non est salus illi in Deo eius,Tu au
tem domine susceptor meus es.] Hæc enim
spes est, ꝙ naturam humanam in Christum
suscipere dignatus est.Gloria mea.]Ex illa re
gula ne quis sibi aliquid tribuat. Et exaltans
caput meum.} Siue ipsum qui omnium no-
strum caput est, siue vnusquisq; nostrum spi
ritum,quòd caput est animæ & carnis. Ca-
put.n.mulieris vir,& caput viri Christus.Ex-
altatur autem mens cum iam dici potest,Mē
1.Co.11 te seruio legi Dei, Vt cætera hominis pecca
ta subdantur, cum iam carnis resurrectione
Rom.7 absorbetur mors in victoriam.Voce mea ad
1.Co.15 dominum clamaui.] Voce illa intima & in-
F tentissima. Et exaudiuit me de monte sancto
suo. De ipso per quē nobis subuenit, & quo
mediatore nos exaudit.Ego dormiui & som
num cepi, & exurrexi , quoniā dominus su-
scipiet me.]Quis hoc non potest fidelium di
cere,recolens mortem peccatorum suorum
& donum regenerationis? Non timebo mi-
lia populi circundantis me.] Exceptis his q̄
vniuersaliter Ecclesia sustinuit & sustinet,ha
bet etiam vnusquisq; tentationes, quibus cir
cumulatus hæc dicat, Exurge domine saluū
me fac Deus meus.] Hoc est,fac me exurge-
re,Quoniā tu percussisti omnes aduersantes
mihi sine causa. Recte in prędestinatione di
citur de diabolo & angelis eius. Qui non so
lum in totū Christi corpus,sed etiam in sin-
gulos quousq; priuatim sęuiunt.Dentes pec
catorum contriuisti.} Habet vnusquisq; ma-
ledicentes sibi,Habet etiam vitiorum autho-
res conantes eum a Christi corpore pręcide
re. Sed domini est salus.} Cauenda superbia
est & dicendum,Adhęsit anima mea post te.
Et super populum tuū benedictio tua.) Hęc
est super vnumquenque nostrum . G

a

In Psalmum. 4. enarratio.

In finem, Psalmus cantici Dauid.

Finis legis Christus ad iustitiā omni cre-
denti. Hic.n. finis perfectionem signifi- Rom.10.
cat, non consumptionem. Vtrum aūt omne
canticum Psalmus sit an potius omnis Psal-
mus canticum,an sint quędam cantica,quæ
non possint dici Psalmi , & quidam Psalmi
qui non possint dici cantica , quæri potest.
Sed animaduertēdæ scripturę sunt , ne forte
canticum lætitiam indicet. Psalmi autem di-
cuntur , qui cantantur ad Psalterium , Quo 1.Pa.15
vsum esse Dauid Prophetam,in magno my- & 16
sterio prodit historia. De qua re non est hic
disserendi locus , quia diuturnam inquisitio
nem & longam disputationē desyderat.Nūc
interim aut verba dominici hominis post re
surrectionem expectare debemus, aut homi
nis in ecclesia credentis & sperantis in eo.
Cum inuocarem exaudiuit me Deus iusti-
tiæ meę.} Cum inuocarē exaudiuit me Deus
inquit,a quo est iustitia mea. In tribulatione
dilatasti mihi.} Ab angustiis tristitię, in lati- Rom.2
tudinem gaudiorum me duxisti. Tribulatio H
enim & angustia, in omnem animam homi Rom.5.
nis operantis malum. Qui aūt dicit, Gaude-
mus in tribulationibus,scientes quoniam tri
bulatio patientiam operatur, vsque ad illud
vbi ait, Quoniam charitas Dei diffusa est in
cordibus nostris per spiritum sanctum qui
datus est nobis: non habet cordis angustias,
quamuis extrinsecus a persequentibus inge-
rantur. Mutatio autem personæ,quod à ter-
tia vbi ait.Exaudiuit statim transeat ad secun
dam vbi ait,Dilatasti mihi, si non varietatis
ac suauitatis causa facta est , mirum cur pri-
mum tanquā indicare voluit hominibus ex-
auditū se esse , & postea cōpellare exaudito-
rem suum , Nisi forte cum indicasset quem-
admo-

admodum exauditus sit ipsa dilatatione cor
dis, maluit cũ Deo loqui, vt et hoc mõ oste
deret quid sit corde dilatari.i.iã in corde ha
bere infusum Deũ, cum quo intrinsecus col
loquatur. Quod in persona eius qui credens in
Christum illuminatus est, recte accipitur. In
ipsius autẽ dominici hominis persona, quẽ
suscepit Dei sapiẽtia, non video quemadmo
dum hæc possint cõgruere. Non.n.ab ea ali
quando desertus est. Sed quemadmodum ip
sa eius deprecatio, nostræ potius infirmitatis
I indiciũ est: sic etiam de ista repentina dilata
tione cordis potest idem dominus pro fide
libus suis loqui, Quorum personam sibi im
posuit etiam cum ait, Esuriui, & non cibastis
Mat.25. me: sitiui & potum non dedistis mihi, & cæ
tera. Quare hic quoq; potest dicere, dilatasti
mihi, pro vno ex minimis suis colloquente
cũ Deo, cuius charitatem diffusam habet in
corde per spiritum sanctum q datus est no
bis. Miserere mei, & exaudi orationẽ meã.]
Cur iterum rogat, cum iã se exauditum & di
latatum indicauerit? An propter nos de qui
Rom 8 bus dicitur, Si autem quod non videmus spe
ramus, per patientiã expectamus, vt in illo q
credidit, perficiatur quod inchoatum est? Fi
lii hominum vsquequo graues corde.] Saltẽ
vsq; in aduentum, inquit, filii Dei vester er
ror durauerit, quid ergo vltra graues corde
estis? Quando habituri finem fallaciarum, si
veritate præsente non habetis? Vt quid dili
gitis vanitatem & quæritis mendacium?] Vt
quid vultis beati esse de infimis? Sola veritas
facit beatos, ex qua vera sunt omnia. Nam va
nitas est vanitatum & omnia vanitas. Quæ
Eccl. 1 abundantia homini in omni labore suo quo
ipse laborat sub sole? Vt quid ergo tempora
lium rerum amore detinemini? Vt quid tanq̃
prima, extrema sectamini, quod est vanitas
K & mendacium? Cupitis.n. permanere vobi
scum, quæ omnia trãseunt tanquam vmbra.
Et scitote quoniam admirabilem fecit domi
nus sanctum suum.] Quem nisi eum, quem
suscitauit ab inferis, & in cælo ad dexteram
collocauit? Increpatur ergo genus humanũ,
vt ad eum se tandem ab huius mundi amore
conuertat. Sed si quem mouet coniunctio su
peraddita, quod ait, Et scitote, facile est vt in
scripturis animaduertas huius locutionis ge
nus familiare esse illi linguæ, qua prophetæ lo
cuti sunt. Nam sæpe inuenis ita cœptum: Et
dixit dominus ad illum. Et factum est verbũ
domini ad illũ. Quæ iunctura coniunctionis, Ezech. 1
cum sentẽtia non præcessit cui sequẽs anne
ctatur mirabiliter fortassis insinuat prolatio
nem veritatis in voce, cum ea visione quæ fit
in corde, esse coniunctam. Quanquam hic di
ci possit, quod superior sententia, Vt quid dili
gitis vanitatem: ita posita est ac si diceretur,
nolite diligere vanitatem & quærere menda
ciũ. Quo ita posito, rectissima locutione se
quitur, Et scitote quoniam admirabilem fe
cit dominus sanctum suum. Sed interpositũ
diapsalma, vetat istam cum superiore coniũ
gi. Siue enim Hebræum verbum sit, sicut qui
dam volunt, quo significatur fiat, siue Græ
cum quo significatur interuallum psallendi, L
Vt Psalma sit quod psallitur: Diapsalma ve
ro interpositum psallendo silentium. Vt quẽ
admodum sympsalma dicitur vocum copu
latio in cantando, ita diapsalma disiunctio
earum, vbi quædam requies disiunctæ conti
nuationis ostendit. Siue ergo illud, siue hoc
siue aliud aliquid sit, certe illud probabile est,
non recte cõtinuari & coniungi sensum, vbi
diapsalma interponitur. Dñs exaudiet me
cum clamauero ad eum.] Hic nos admoneri
credo, vt magna intentione cordis, idest, in
terno & incorporeo clamore, auxilium im
ploremus Dei. Qm sicut gratulandum est de
illuminatione in hac vita, ita orandum pro
requie post hanc vitam. Quapropter aut ex
persona fidelis euangelizantis, aut ipsius do
mini sic accipiendũ est: ac si dictũ sit. Domi
nus exaudiet vos, cum clamaueritis ad eum.
Irascimini & nolite peccare.] Occurebat. n. Ephe. 4
quis est dignus exaudiri, aut quomodo non
frustra clamet peccator ad dominum. Ergo
irascimini, inquit, & nolite peccare. Quod
duobus modis intelligi potest. Aut etiam si
irascimini, nolite peccare: idest, etiam si sur
git motus animi, qui iam propter pœnã pec M
cati non est in potestate, saltem ei non con
sentiat ratio, & mens, quæ intus regenerata
est secundum Deum, vt mente seruiamus le
gi Dei, si adhuc carne seruimus legi peccati.
Aut agite pœnitentiam, idest, irascimini vo
bis ipsis de præteritis peccatis, & vlterius pec Rom. 5
care desinite. Quæ dicitis in cordibus ve
stris.] Subauditur dicite, Vt sit plena sententia,
quæ dicitis, in cordibus vestris dicite. Idest,
nolite esse populus, de quo dictum est, La

Esa. 29 biis me honorant cor aũt eorum lõge est à
Mat. 15 me, In cubilibus vestris cõpungimini. Hoc
est, quod iam dictũ est, in cordibus. Hęc.n.
Matth 6 sunt cubilia, de quibus & dñs monet, vt in-
tus oremus clausis ostiis, Cõpungimini aũt,
aut ad pęnitẽtię dolorẽ refertur, vt seipsa aĩa
puniẽs cõpũgat, ne in Dei iudicio damnata
torqueatur: aũt ad excitationẽ, vt euigile-
mus ad vidẽdã lucem Christi, tanq̃ stimulis
adhibitis, Nonnulli autẽ non cõpungimini,
sed aperimini, dicũt melius legi. Qm̃ in Grae
co Psalterio est, κατανύγητε quod referẽ ad
illã dilatationem cordis, vt excipiatur diffu-
sio charitatis per spm̃ sctm̃. Sacrificate sacrifi
A ciũ iustitiæ, & sperate in domino.] Idẽ dicit
in alio Psalmo, Sacrificiũ Deo, spiritus con-
Psal. 50 tribulatus. Quare non absurde hic accipitur
ipsum esse sacrificium iustitię, quòd fit p pę
nitentiam. Quid.n. iustius, q̃ vt suis vnusquis
que peccatis, q̃ alienis potius irascatur, seq;
ipsum puniẽs mactet Deo? An sacrificium iu
stitiæ opera iusta sunt post pęnitentiam. Nã
& interpositum diapsalma, non absurde for
tassis insinuat etiam transitũ de vita veteri, ad
vitam nouam: ut extincto uel infirmato per
pęnitentiam uetere homine sacrificium iu-
stitiæ secundum regenerationem noui homi-
nis offeratur Deo: cum se offert ipsa anima
iam abluta, & imponit in altare fidei, diuino
igne.i. spiritu sancto comprehendendam. Vt
iste sit sensus, Sacrificate sacrificium justitię,
& sperate in domino: idest, recte viuite, &
sperate donum spiritus sancti, vt uos ueritas
cui credidisti, illustret. Sed tamen sperate in
domino, clause adhuc dictum est. Sperantur
autem quæ, nisi bona? Sed quia vnusquisque
id bonum vult a deo impetrare, quod diligit,
nec facile inueniuntur qui diligant bona in
teriora, idest, ad interiorem hominẽ pertinẽ
tia, quę sola diligenda sunt cæteris autem ad
necessitatem vtendum, non ad gaudium per
B fruendum est, admirabiliter eum dixisset,
Sperate in domino: subiecit, Multi dicunt qs
ostendit nobis bona?] Qui sermo, quæ inter
rogatio quotidiana est omnium stultorum
& iniquorum, Siue pacem & tranquillitatẽ
vitę secularis desyderantium, & pp peruer-
sitatem generis humani non inuenientium,
Qui etiam cæci accusare audent ordinem re
rum, cũ inuoluti meritis suis putãt tempora
esse peiora q̃ pręterita fuerunt siue de ipsa
futura uita quæ nobis promittitur, dubitan-
tium, vel desperantium. Qui sæpe dicunt, quis
nouit si uera sunt aut, qs venit ab inferis vt
ista nũciaret? Magnifice igitur & breuiter sed
intrinsecus uidentibus, ostendit quę bona q̃-
renda sint respondens illorum interrogatio
hi, qui dicunt, quis ostendit nobis bona? Si-
gnatum est, inquit, in nobis lumẽ vultus tui
domine.] Hoc lumen est totũ hominis & ve-
rum bonum, quod non oculis sed mente cõ
spicitur, signatum autem dixit in nobis, tan
quam denarius signatur regis imagine. Ho- Gen. 1
mo.n. factus est ad imaginem & similitudinẽ C
Dei, quam peccando corrupit. Bonum ergo
eius est verũ atq; æternum, si renascendo si-
gnetur. Et ad hoc credo ptinere, qđ quidam
prudenter intelligunt, illud qđ dñs uiso Cę-
saris numo ait, Reddite Cęsari quod Cęsa- Mat. 22
ris est, & Deo quod Dei est. Tanquam si dice
ret, Quemadmodũ Cęsar a vobis exigit im-
pressionem imaginis suæ, sic & Deus. Vt quẽ
admodum illi redditur numus, sic Deo ani
ma lumine vultus eius illustrata atque signa-
ta. Dedisti lętitiam in cor meum.] Non ergo
foris quęrenda est lętitia his q adhuc graues
corde diligunt vanitatem & quærunt men-
dacium, sed intus vbi signatnm est lumẽ uul
tus Dei. In interiore enim homine habitat.
Christus, ut ait Apostolus. Ad ipsum enim Ephe. 5
pertinet uidere ueritatem, cum ipse dixerit,
Ego sum ueritas. Et cum loquebatur in Apo
stolo dicente, An vultis experimentum eius Ioan. 14
accipere, q in me loquitur Christus? Non eis 2.Co.13.
foris utique, sed in ipso corde, idest, in illo
cubili ubi orandum est, loquebatur. Sed ho- Matt. 6
mines tpalia sectantes, qui certe multi sunt,
nihil aliud nouerunt dicere, nisi quis ostẽdit
nobis bona? cum vera & certa bona intra se
metipsos uidere non possint. Itaque conse-
quenter de his rectissime dicitur, quod adiũ
git, A tempore frumẽti, uini & olei sui mul
tiplicati sunt.] Non enim uacat, quod additũ D
est, sui. Est.n. & frumentum Dei. Siquidem
est panis uiuus qui de cęlo descẽdit. Est enim
uinum Dei. Nã inebriabũtur, inquit, ab uber
tate domus tuę. Et est oleum Dei. De quo Psal. 25
modo dictum est, Impinguasti in oleo caput
meũ. Isti autem multi qui dicunt, quis osten
dit nobis bona, & regnũ cęlorũ inter se esse Psal. 22
non uident, a tẽpore frumenti, uini & olei sui
multiplicati sunt. Non enim multiplicatio Luc. 17
semper

semper vbertatem ſignat, & non plerunque exiguitatẽ, cũ dedita tpalibus voluptatibus aĩa ſemper exardeſcit cupiditate, nec ſatiari põt, & multiplici atq; ærũnoſa cogitatione diſtenta, ſimplex bonum videre nõ ſinitur. (*Sapien.9*) Qualis eſt illa de qua dicit, Corpus.n. quod corrumpit aggrauat aĩam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Talis anima tpaliũ bonorũ deceſsione & ſucceſsione.i.a tpe frumẽti, uini & olei ſui innu- (E) merabilibus cõpleta phantaſmatibus ſic multiplicata eſt, vt non poſsit agere quod præce- (*Sapien. 1*) ptũ eſt, Sentite de dño in bonitate, & in ſimplicitate cordis q̃rite illũ. Iſta multiplicitas, illi ſimplicitatis vehementer aduerſa eſt. Et iõ iſtis relictis, q̃ multi ſunt, multiplicitat.i.ſ.tẽporaliũ cupiditate, & dicunt, Quis oñdit nobis bona, quæ nõ oculis foris, ſed intus cordis ſimplicitate q̃rẽda sũt, vir fidelis exultat & dicit, In pace in idipſum, obdormiam & ſomnum capiã. Recte.n. ſperat a talib. omnimõ mẽtis alienatio a mortalibus rebus, & miſeriarũ ſeculi huius obliuio, q̃ nomine obdormitionis, & ſomni decẽter & ꝓphetice ſignificat, vbi ſumma pax nullo tumultu interpellari põt. Sed hoc iam nõ tenetur in hac vita ſed poſt hanc vitã ſperandũ eſt, hoc etiã ipſa verba oſtẽdunt, quæ futuri ſunt tẽporis. Non.n. dictũ eſt, aut obdormiui & ſomnum cepi: aut, obdormio & ſomnũ capio: ſed, obdormiã & ſomnũ capiam. Tunc corruptibile hoc induetur incorruptione, & mortale hoc induetur immortalitate. Tũc abſorbebit (*1. Co. 15*) mors in victoriã. Hoc eſt vnde dr̃, Si autem (*Rom. 8*) quod non videmus ſperamus, per patientiã expectamus. Qua ꝑꝑ congruẽter vltimum annectit & dicit, Qm̃ tu dñe, ſingulariter in ſpe habitare feciſti me.) Hic nõ dixit facies, (F) ſed feciſti: In quo ergo iam iſta ſpes eſt, profecto ẽt qđ ſperatur. Et bene ait, ſingulariter: Põt.n. referri aduerſus illos multos, qui multiplicati a tẽpore frumẽti, vini & olei ſui dicunt, Quis oſtendit nobis bona? Petit.n. hæc multiplicitas, & ſingularitas tenetur in ſan- (*Acto.4*) ctis. De q̃bus dicitur in Actibus apoſtolorũ, Multitudinis autem credentium etiam erat anima & cor vnum. Singulares ergo & ſimplices.i. ſecreti a multitudine ac turba naſcentium rerum ac morientium, amatores æternitatis & veritatis eſſe debemus, ſi vni Deo & domino noſtro cupimus inhęrere.

In Pſalmum Quintum enarratio.

TITVLVS Pſalmi eſt, Pro ea quę hæreditatem accepit.] Intelligitur ergo eccleſia, quę accepit hęreditatẽ vitam æternã (*Matt. 5*) per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt poſsideat ipſum Deũ, cui adhęrens beata ſit ſecundũ illud: Beati mites, quiã ipſi hęreditate poſsidebunt terram. Quam terram, niſi de qua dicitur, Spes mea es tu, portio mea in (*Ps. 141*) terra viuentium? Et illud manifeſtius, Domi- (*Pſa. 15*) nus pars hæreditatis meæ & calicis mei. Dici- (G) tur & hæreditas Dei viciſsim eccleſia ſecun- (*Pſal. 2*) dum illud, Poſtula à me & dabo tibi gentes hęreditatẽ tuam. Ergo hæreditas noſtra Deus dicitur, quia ipſe nos paſcit & cõtinet. Et hęreditas Dei dicitur, quia ipſe nos adminiſtrat & regit. Qua propter vox eccleſię eſt in hoc Pſalmo vocatæ ad hæreditatẽ, ut ipſa fiat hęreditas domini. Verba mea exaudi dñe.] Vocata inuocat dominum, vt eodem opilãte ꝑtranſeat nequitiã ſeculi huius, & ad eum ꝑueniat. Intellige clamorẽ meum.] Bene oſtendit quis iſte ſit clamor qui interior de cordis cubili ſine ſtrepitu corporis perueniat ad Deum. Quandoquidem vox corporalis auditur, ſpiritalis autem intelligitur. Quanquam hoc ſit etiam exaudire Dei, non aure carnali, ſed maieſtatis pręſentia. intende voci obſecrationis meæ.] Ideſt illi voci quam vt Deus intelligat, petit. Quę qualis ſit iam inſinuauit & dixit, Intellige clamorẽ meum, intende voci obſecrationis meæ, Rex meus & Deus meus.] Quanuis & filius Deus, & (*1. ſen. diſ.*) pater Deus, & ſimul pater & filius vnus (*34. non*) Deus. Et ſi interrogemur de ſpiritu ſancto, (*ergo.*) nihil aliud reſpondẽdum eſt niſi quod Deus ſit: Et cum ſimul dicuntur, pater & filius & ſpiritus ſanctus, nihil aliud intelligendum eſt quam vnus Deus, tamen regem filium ſolent appellare ſcripturę. Secundum ergo illud quod dictum eſt, Per me itur ad patrem: (H) recte primo rex meus, & deinde Deus meus. (*Ioan. 14*) Nec tamen dixit, intendite: ſed, intende. Non enim duos aut tres deos fides catholica prædicat, ſed ipſam trinitatem vnum Deum. Nõ vt eadem trinitas ſimul poſsit aliquando pater, aliquando filius, aliqñ ſpiritus ſanctus dici, ſicut Sabellius credidit, ſed vt pr̃ non niſi pr̃, & filius non niſi filius, & ſpiritus ſanctus non niſi ſpiritus ſanctus, & hęc trinitas non

niſi

nisi vnus Deus. Quia cū dixisset Apostol⁹, Ex
quo omnia, per quem omnia, in quo omnia
Trinitatem ipsam insinuasse creditur. Nec tñ
subiecit, ipsis gloria, sed ipsi gloria. Qm̄ ad
te orabo dñe, mane exaudies vocē meam.)
Quid sibi vult, quod superius dixit, Exaudi,
quasi in præsenti se exaudiri cuperet: nunc
vero dicit, Mane exaudies, non exaudi. Et te,
orabo, non ad te oro. Et deinceps. Mane asta
I bo tibi & videbo) non asto, & video: nisi for
te superior eius oratio ipsam vocationē ostē
dit? Caligās aūt inter procellas huius seculi,
sentit se non videre quod cupit, & tñ spera-
re non desinit. Spes.n. quę videtur, non est
spes. Intelligit tamen quare non videat, quia
Rom. 8. nondum nox peracta est, idest, tenebræ quas
peccata meruerunt. Dicit ergo, Quoniā ad
te orabo domine: idest, qm̄ tantus es ad quē
orabo. Mane exaudies vocem meam. Non
ille es, inquit, qui possis videri ab eis quorū
ab oculis nox peccatorum nōdum recessit.
Peracta ergo erroris mei nocte, & disceden
tibus tenebris, quas mihi peccatis meis feci,
exaudies vocem meam. Cur ergo superius
nō ait exaudies, sed exaudi? An postquam cla
mauit exaudi, & non mox exaudita est, sensit
quod oporteat transire, vt possit exaudiri?
An & superius exaudita est, sed nondum se
intelligit exauditā, quia nondū videt a quo
exaudita est. Et quod nūc ait, Mane exaudies,
hoc intelligi voluit, mane intelligam me es-
se exauditam: Qualis est ista locutio. Exurge
domine, i. fac me exurgere. Sed si hoc de re-
surrectione Christi accipitur, illud certe nō
potest recte aliter accipi, Tētat vos dominus
Deu. 14. Deus vester, vt sciat si diligitis eum, Nisi vt
vos per illū sciatis, & vobismetipsis manife-
stetur, quantum in eius amore profeceritis.
Mane astabo tibi & videbo) Astabo quid est,
nisi non iacebo? Quid est autem aliud iacere,
nisi in terra quiescere, quod est ī terrenis vo-
luptatibus beatitudinē quærere? Astabo, in-
K quit, & videbo. Non est ergo inhęrendū ter-
renis si volumus Deū videre, qa mūdo cor-
de cōspicitur. Quoniam non Deus volēs ini-
quitatem tu es.) Iniquitas, malignitas, men-
dacium, homicidium, dolus, & quicquid hu
iusmodi est, ipsa nox est. Qua transeunte fit
mane, vt videatur Deus. Causam ergo ex-
posuit quare mane astabit & videbit, quo-
niam non Deus volens iniquitatem, inquit,
tu es. Si enim Deus esset qui vellet iniquitatē
posset etiā ab iniquis videri, vt non mane vi-
deretur, idest, cum iniquitatis nox pertrāsie-
rit. Non habitabit iuxta te malignus,) Idest,
nō sic videbit, vt hæreat, Ideo sequitur, Neq; L
permanebūt iniusti ante oculos tuos.) Quia
oculi eorū. i. mēs eorū reuerberatē luce verita
tis pp tenebras peccatorū, quorū cōsuetudi-
ne fulgorē rectę intelligentię sustinere non
possunt. Ergo & qui vident aliqn̄, idest, qui
verum intelligunt: tamen adhuc iniusti sunt,
non ibi permanent amādo ea quæ auertunt à
vero. Gerunt enim secum suam noctem, i.
non solum consuetudinem, sed etiam amo-
rē peccādi. Quę nox si transierit, idest, si pec
care destiterint, & ipse amor, atq; consuetu-
do fugata fuerit, fit mane, ita vt non solum in
telligant, sed etiam inhæreant veritati. Odisti
domine omnes qui operantur iniquitatem.)
Odium Dei ex illa locutione intelligendum
est qua odit peccator quisq; veritatem. Vide
tur enim quod & illa odit, quos in se mane-
re non sinit. Non autem manent, qui eam su-
stinere non valent. Perdes omnes qui loquū-
tur mendacium. Hoc enim est veritati cōtra-
rium. Sed ne quis putet aliquā substantiā vel
naturā veritati esse contrariam, intelligat ad
id quod non est pertinere mendacium, non
ad id quod est. Si enim hoc dicitur quod est,
verum dicitur: si autem hoc dicitur quod nō
est, mendacium est. Ideo, inquit, Perdes om-
nes qui loquūtur mendacium, qui receden-
tes ab eo quod est, ad id quod non est decli-
nant. Multa quidem videntur pro salute aut
commodo alicuius, non malitia, sed beni-
gnitate mendacia. Quale illarum in Exodo 3. sen. di.
obstetricum quę Pharaoni falsum renuncia 38. ca. 1.
uerunt, vt infantes filiorum Israel non neca- 22. q. 2.
rentur, sed etiam ista non re, sed in dolo lau- si quæli-
dantur. Quoniam qui tantum hoc modo mē bet.
tiuntur, merebuntur aliquando ab omni mē Exo. 1.
dacio liberati. Nā in ijs qui perfecti sunt, nec
ista mendacia inueniūtur. Quibus dictū est,
Sit in ore uestro est est, nō nō. Quicquid am M
plius est, a malo est, Nec immerito alio lo- Mat. 5.
co scriptum est, Os quod mentitur occidit
animam. Ne quis arbitretur perfectum & Sapien. 1
spiritalem hominem pro ista temporali vi- 22. q. 2.
ta, in cuius morte non occiditur anima, siue nequis 3.
sua, siue alterius, debere mentiri. Sed quo-
niam aliud est mentiri, aliud est uerum oc-

cultare. Siquidē aliud eſt falſum dicere, aliud
verum tacere: vt ſi quis forte vel ad iſtam vi
ſibilem mortem nō vult hominem prodere,
paratus eſſe debet verum occultare, non fal-
ſum dicere, vt neq; prodat, neque mentiatur
22. q. 2. ne occidat animam ſuam pro corpore alte-
c. Ne quis rius. Si autem hoc nondum poteſt, vel ſola
3. ſen. di. huius neceſsitatis habeat mendacia, vt etiam
36. c. 1. ab iſtis ſi ſola remāſerint, liberari mereatur,
& ſpiritus ſancti robur accipere, quo quic-
quid perpetiendum eſt pro veritate, contem
nat. Duo ſunt omnino genera mendaciorū,
in quibus nō magna culpa eſt, ſed tamen nō
ſunt ſine culpa, cum aut iocamur, aut vt pro
ximis proſimus mentimur. Illud primum in
A iocādo, ideo nō eſt perniciosiſsimum, quia
non fallit. Nouit. n. ille cui dicitur, ioci cauſa
eſſe dictum. Secundum autem ideo mitius
eſt, quia retinet nonnullam beneuolentiam.
Illud vero quod non habet duplex cor, nec
mendacium quidem dicendum eſt: Tanquā,
verbi gratia, ſi cui gladius commendatur, &
promittat ſe redditurum, cum ille qui com-
mendauit popoſcerit: ſi forte gladium ſuum
repetat furens, manifeſtū eſt tunc nō eſſe red
dendum, ne vel ſe occidat vel alios donec ei
ſanitas reſtituatur. Hic ideo nō habet duplex
cor, quia ille qui commendatus eſt gladius, a
cū promittebat ſe redditurū poſcenti, nō co
gitabat furentē poſſe repetere. Verum autem
Ioan. 16. occultauit & dñs, cū diſcipulis nondū ido-
neis dixit, Multa habeo vobis dicere, ſed nūc
nō poteſtis portare illa. Et Apoſtolus Paulus
cū ait, Nō potui loqui vobis quaſi ſpiritali-
bus, ſed quaſi carnalibus. Vnde manifeſtum
eſt, non eſſe culpandū aliqn verū tacere: Fal
ſum autē dicere, nō inuenitur conceſſum eſ-
ſe perfectis. Virum ſanguinum, & doloſum
abominabitur dominus.) Poteſt hic recte vi
deri repetitum, quod ait ſuperius, Odiſti do
mine omnes qui operantur iniquitatem, per
des omnes qui loquuntur mendaciū. Vt vi-
rum ſanguinū ad operantē iniquitatē referas
B doloſum autē ad mendaciū. Dolus. n. eſt, cū
aliud agitur, aliud ſimulatur. Et apto verbo
vſus eſt quod ait, Abominabitur. Solent. n.
abominati, dici, exhæredati. Hic autem Pſal
mus pro ea eſt quæ hęreditatē accipit, Quę
ſubijcit exultationem ſpei ſuę, dicens, Ego
autem in multitudine miſerationis tuę, In-
troibo in domum tuam:) In multitudine mi
ſerationis, fortaſſe in multitudine hominum
perfectorum & beatorum dicit, Quibus ci-
uitas illa conſtabit, quam nunc parturit &
paulatim parit Eccleſia. Homines autē mul-
tos regeneratos atq; pfectos, recte dici mul-
titudinem miſerationis Dei quis negat, cum
verisſima dictum ſit, Quid eſt homo quia
memor es eius, aut filius hominis quia viſi- Pſal.
tas eū? Introibo in domū tuam tanquā lapis
credo in ędificiū dictū eſt. Quid. n. aliud do-
mus Dei quam templū Dei eſt, De quo dictū 2. Cor.
eſt, Templū. n. Dei ſanctū eſt, quod eſtis vos? Ephes. 2.
Cuius ædificij lapis angularis eſt ille, quē ſu
ſcepit coęterna patri virtus & ſapientia Dei.
Adorabo ad templū ſanctum tuū in timore
tuo.) Ad templum intelligimus. Non enim
ait, Adorabo in templo ſancto tuo: ſed, ado-
rabo ad tēplum ſanctū tuum. Intelligendum
etiam eſt nō de perfectione, ſed de progreſſu
ad perfectionē dictū eſſe. Vt illud perfectio- 3. ſen.
nē ſignificet, Introibo in domum tuam. Sed 34. bis
vt hoc proueniat, prius adorabo, inquit, ad tem.
templum ſanctū tuum, Et fortaſſe ob hoc ad
didit, in timore tuo, quod magnum eſt præ-
ſidium procedentibus ad ſalutem. Cum autē
quiſq; peruenerit, fiet in eo quod dictū eſt,
Cōſummata dilectio, foras mittit timorem.
Non enim timent iam amicum, quibus di- 1. Ioan.
ctum eſt, Iam non dicam vos ſeruos, ſed ami
cos, cum ad id quod promiſſum eſt perdu-
cti fuerint. Domine deduc me in tua iuſtitia
propter inimicos meos.) Satis hic declara- Ioan. 1
uit in perfectione ſe eſſe, ideſt, in profectu ad
perfectionem nondum in ipſa perfectione,
qn vt deducatur exoptat. In tua iuſtitia autē,
non in ea quæ videtur hominibus. Nā & ma
lum pro malo reddere iuſtitia videtur, ſed
non eſt eius de quo dictū eſt, Qui facit oriri
ſolem ſuum ſuper bonos & malos: Quia & Mat. 5.
cum punit Deus peccatores, nō malum ſuū
eis infert, ſed malis eorum eos dimittit. Ec-
ce, inquit, parturit iuſtitiam, concepit dolo-
rem & peperit iniquitatem, Lacum aperuit Pſal. 7.
& effodit eum, & incidit in foueam quā ope
ratus eſt, Conuertetur dolor eius in caput e-
ius, & in verticem Deus iniquitas eius deſcē
det. Cum ergo punit Deus, vt iudex punit D
eos qui legem prætereunt: non eis inferens
de ſeipſo malum, ſed in id quod elegerunt
eos expellens, ad complendam ſummam mi
ſeriarum. Homo autem cum malum pro

malo

malo reddit, malo voto id facit. Et ob hoc prior ipse malus est, dũ punire vult malum. Dirige in conspectu tuo iter meũ.] Nihil manifestius est, quam id tps eũ cõmendare, quo proficit. Hoc est.n.iter ꝙ non terrarum locis peragitur, sed affectib.animorum. In conspectu, inquit, tuo dirige iter meum. Idest,

E

vbi nullus hominũ videt. Quibus credendũ non est laudantib.aut vituperantibus. Nõ.n. vllo modo possunt de aliena conscientia iudicare, in qua iter dirigitur ad Deum. Ideo subiecit, Qm̃ non est in ore eorum veritas.] Quibus vtiq; iudicantibus non est credendũ & ideo intro ad conscientiã & ad Dei conspectũ confugiendum est. Cor eorum vanũ est.] Qũo ergo potest esse in ore eorum veritas, quorũ cor fallitur de peccato & pęna peccati? Vnde reuocantur homines illa voce,

Ps. 42.

Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Sepulchrũ patens est guttur eorum.]

Ps. 13. Rom. 3.

Ad voracitatis significationem referri potest, propter quam plerunq; homines adulatione mentiuntur. Et mirabiliter dixit, Patens sepulchrũ, qm̃ semper inhiat illa voracitas, non vt sepulchra quæ receptis cadaueribus muniũtur. Potest & illud intelligi, quod mendacio, & blanda adulatione trahunt in se quos ad peccata illectant, & eos tanquam deuorant, cũ in suam vitã conuertunt. Quod quibus contingit qm̃ peccato moriuntur, recte illi a quibus inducuntur, sepulchra patẽtia dicti sunt, quia & ipsi quodãmodo exanimes sunt, vitam non habendo veritatis. Et mortuos in se recipiunt, quos verbis mendacibus & vano corde interemptos in se conuertunt. Linguis suis dolose agebant.] Idest, linguis malis. Nam hoc vr̃ significare, cum dicit suis. Mali.n.malas habent linguas, i. mala loquuntur, cum loquuntur dolum. Quib.

Mat. 12.

dñs dicit, Quomodo potestis bona loqui, cũ sitis mali? Iudica illos Deus. Decidant a cogitationibus suis.] Prophetia est, non maledictio. Non.n. optat vt eueniat, sed cernit quid euenturum sit. Contingit aũt illis, non quia

F

videtur optasse, sed quia tales sunt vt merito contingat. Sic enim & ꝙ postea dicit, Lætentur omnes qui sperant in te: per prophetiam dicit, qm̃ cernit esse lætaturos. Sic per prophetiam dictum est, Excita potentiam tuam & veni, qm̃ videbat esse vẽturum. Quanquã possit etiam hoc modo accipi quod dictum est, Decidant a cogitationibus suis: vt magis bene ab eo optatum credatur dum cadunt a cogitationibus suis malis: idest, vt iam non cogitent mala. Sed vetat sic intelligi quod sequitur, Expelle eos. Nullo.n.modo potest in bonam partem accipi, cũ quisq; expellitur a Deo. Quapropter per prophetiam dictum non per maleuolentiam intelligitur, cũ hoc

G

dictum sit, ꝙ necessario talibus euenturum est, qui in peccatis quæ memorata sunt perseuerare voluerint. Decidant ergo a cogitationibus suis dictum est, decidant accusantibus se cogitationibus suis, testimonium perhibẽte conscientia sua, Sicut Apostolus dicit, Et

Rom. 2.

cogitationum accusantium, seu defendentium, in reuelatione iusti iudicij Dei. Secundũ multitudinem impietatum eorum expelle eos.] Idest, longe eos expelle. Hoc est.n. secundum multitudinem impietatum eorũ, vt multum expellantur. Expelluntur ergo impij ab illa hæreditate, quæ intelligendo & videndo Deum possidetur: sicut expelluntur morbidi oculi fulgore lucis, cum illis ea pęna est quæ alijs lætitia. Non ergo ipsi mane adstabunt & videbunt. Et tam magna poena est ista expulsio, quam magnum præmium est illud quod dictum est, Mihi autem adhęrere Deo bonum est. Huic poenæ contrariũ est, Intra in gaudium domini tui. Quia huic

Ps. 72. Matt. 5.

expulsioni simile est, Proijcite illum in tenebras exteriores. Quoniam inamaricauerunt te domine.] Ego sum, inquit, panis viuus qui de cęlo descendi. Et operamini escam quæ non corrumpitur. Et gustate & videte, quoniam suauis est dominus. Peccatoribus autẽ panis veritatis amarus est. Vnde os vera dicentis oderunt. Ipsi ergo amaricauerũt Deũ, qui peccando in eam ægritudinem deuenerunt, vt cibum veritatis, quo sanæ animæ gaudent, tanquam felleum sustinere nõ possint. Et lætentur omnes qui sperant in te.] Vtique illi quibus gustantibus suauis est dominus. In æternum exultabunt & habitabis in eis.] Ipsa ergo erit æterna exultatio, cum

Ioan. 6. Psal. 33.

H

templum Dei fiunt iusti. Et erit gaudium ipsorum, ipse incolatus eorum. Et gloriabũtur in te omnes qui diligunt nomen tuum.] Tanquam cum adest eis ad fruendum quod diligunt. Et bene in te tanquam possidentes hæreditatem, de qua titulus Psalmi est, cum & ipsi sint eius hæreditas, quod significat, in-

habit..bis in eis. A quo bono prohibet quos
secundū multitudinē impietatū eorū expel-
lit Deus. Qm̄ tu benedices iusto. (Hæc est be
nedictio, gloriari ī Deo, & inhabitari a Deo:
Rom. 3. & 8. Ista sanctificatio cōceditur iustis. Sed vt iusti
ficentur, præcedit vocatio quæ non est meri
torū, sed gratia Dei. Omnes. n. peccauerunt
& egent gloria Dei. Quos. n. vocauit, hos &
iustificauit. Quos aūt iustificauit, hos & glo-
rificauit. Quia ergo vocatio nō meritorum
I nostrorū, sed beneuolentiæ & misericordiæ
Dei est, subiecit dicens: Dn̄e, vt scuto bonæ
voluntatis tuæ coronasti nos.) Bona. n. vo-
luntas Dei præcedit bonam voluntatem no-
stram, vt peccatores vocet in pęnitentiam.
Et ipsa sunt arma quibus expugnatur inimi-
cus: Contra quē dr̄, Quis accusabit aduersus
electos Dei? Et si Deus pro nobis, quis cōtra
nos? Qui vnico filio suo nō pepercit, sed pro
nobis omnibus tradidit illum. Si. n. adhuc cum
inimici essemus, Christus ꝓ nobis mortuus
est, multo magis reconciliati, salui erimus ab
ira per ipsum. Hoc est inuictissimū scutum,
quo repellitur inimicus desperationem salu
tis suggerens, multitudine tribulationū & tē
tationum. Totus ergo textus Psalmi est ora-
tio vt exaudiatur ab eo, ꝙ scriptum est, Ver-
ba mea exaudi dn̄e: vsque ad, Rex meus &
Deus meus. Deinde intellectus eorū quæ im
pediunt ad videndum Deum, i. vt se exaudi-
tum esse cognoscat, ab eo ꝙ scriptū est. Qm̄
ad te orabo dn̄e, mane exaudies vocem meā:
vsque ad, Virum sanguinū & dolosum abo-
minabitur dn̄s. Tertio sperat se domum Dei
futuram, & nunc ei appropinquare in timo-
re ante consummationē quæ expellit timo-
rem, ab eo ꝙ scriptum est, Ego autem in mul
titudine misericordiæ tuæ: vsq; ad, Adorabo
ad templum sanctū tuū in timore tuo. Quar-
to proficientē se atq; promouentem inter il-
la quib. impediri se sentit, orat vt adiuuetur
intrinsecus, vbi nemo hominū videt, ne auer
K tatur malis linguis, ab eo ꝙ scriptum est, Do
mine deduc me in tua iustitia propter inimi
cos meos: vsq; ad, Linguis suis dolose age-
bāt. Quinta prophetia est, quæ pęna maneat
impijs, qm̄ iustus vix saluus erit, & quod præ
mium iusti adepturi sint, qui vocati venerūt,
& donec perducerentur viriliter omnia su-
stinuerunt, ab eo quod scriptum est, Iudica
illos Deus: vsque ad finem Psalmi.

In Psalmum sextum enarratio.
In finem in hymnis de octauo, Psal-
mus Dauid.

DE octauo, hic vr̄ obscurum. Nā cętera
in hoc titulo manifestiora sunt. Visum
est. n. nōnullis diē iudicij significare, i. tēpus
aduentus dn̄i nostri, quo venturus est ad iu-
dicandū viuos & mortuos. Qui aduentus cō
putatis annis ab Adam post septē annorum L
milia futurus creditur. Vt septem annorum
milia tanquā septē dies transeat: Deinde il-
lud tp̄s tāquā dies octauus adueniat. Sed qm̄
dictū est a dn̄o, Non est vestrū scire tp̄a quæ Act. 1.
pater posuit in sua potestate. Et de die vero Mat. 24.
& illa hora nemo scit, neq; angelus, neque
virtus, neq; filius, nisi solus pater. Et illud ꝙ
scriptum est, Tanquam furem venire diem
dn̄i, satis aperte ostendit neminem sibi opor
tere arrogare scientiam illius tēporis, cōpu- 1. Thes. 5.
tatione aliqua annorum. Si. n. post septē mi-
lia annorum ille dies venturus est, omnis ho-
mo potest annis cōputatis aduētum eius ad-
discere. Vbi erit ergo, ꝙ nec filius hoc no-
uit? Quod vtiq; ideo dictū est, quia per filiū
homines hoc non discūt, non ꝙ apud se ipse
non nouerit, sed secundū illam locutionem,
Tentat vos dn̄s Deus vester, vt sciat, i. scire fa
ciat vos. Exurge dn̄e, i. fac nos exurgere. Cū
ergo ita dicatur, nescire filium hunc non ꝙ Deu. 13.
nesciat, sed quod nescire faciat eos, quibus
hoc non expedit scire, idest nō eis hoc ostē-
dat: quid sibi vult nescio quæ præsumptio,
quæ annis computatis, certissimum sperat
post septem annorum milia diem dn̄i? Nos
igitur quod nescire nos dominus voluit, li-
benter nesciamus. Et quæramus quid velit
sibi iste titulus, qui scribitur de octauo. Po-
test quidem etiam nulla annorum temeraria
supputatione, dies iudicij octauus intelligi,
quod iam post finem huius seculi accepta ę-
terna vita, tunc non erunt animæ iustorum
obnoxiæ temporibus. Et quoniam omnia tē
pora septem dierum istorū repetitione vol-
uuntur: octauus forte ille dictus est, qui va- M
rietatem istam non habebit. Est aliud ꝙ hic
non absurde accipi potest, cur octauum di-
catur iudiciū, quod post duas generationes
futurum est: vnam quæ ad corpus, alteram
quæ ad animā pertinet. Ab Adam enim vsq;
ad Moysen genus humanum vixit ex cor-
pore,

pore,ideſt,ſecundum carnem. Qui etiam ex
Ephes. 4. terior & vetus homo dicitur, & cui vetus te-
ſtamentũ datũ eſt,vt quanuis religioſis,tamẽ
carnalibus adhuc operationibus futura ſpiri
talia præſignaret. Hoc toto tẽpore,quo ſecũ
dum corpus viuebatur, regnauit mors,ſicut
Apoſtolus ait, etiã in eos qui non peccaue-
Rom. 5. runt.Regnauit autem ex ſimilitudine præua-
ricationis Adæ,ſicut idem dicit: quĩ vſq; ad
Moyſen accipiẽdũ eſt, quouſq; legis opera,
ideſt,carnaliter obſeruata illa ſacramenta e-
tiam eos obſtrictos tenuerunt certi myſterij
A gratia,qui vni Deo ſubditi erant.Ab aduentu
autẽ domini, ex quo ad circunciſionẽ cordis
a carnis circunciſione tranſitum eſt ſacta vo
catio eſt,vt ſecundum animam viueretur , id-
eſt,ſecundum interiorẽ hominem , Qui etiã
nouus homo propter regenerationẽ dicitur
morumq; ſpiritalium innouationem. Mani-
feſtũ eſt autem ad corpus quaternarium nu-
merum pertinere, propter notiſsima ele-
menta quatuor quibus conſtat, & quatuor
qualitates , ſiccam , humidam, calidam,fri-
gidam,Vnde quatuor etiam temporibus ad-
miniſtratur , verno, ęſtate , autumno , hye-
me. Hæc ſunt notiſsima. Nam de quaterna-
rio numero corporis tractatur etiam alibi
ſubtilius,ſed obſcurius. Quod in hoc ſermo
ne vitandũ eſt, quem etiã minus eruditis ac-
cõmodatũ eſſe volumus . Ad animum vero
ternariũ numerũ pertinere põt intelligi, ex
eo ꝙ tripliciter Deũ diligere iubemur, ex to
Deu. 6. to corde, ex tota anima, ex tota mente . De
Mat. 22. quibus ſingulis nõ in pſalterio, ſed in euan-
gelio diſputãdũ eſt. Nunc ad teſtimoniũ ter
narij numeri ad animum pertinentis ſatis pu
to eſſe quod dictũ eſt . Peractis igitur nume-
ris corporis,ad veterẽ hominem,& ad vetus
teſtamentũ pertinentibus, per actis etiamnu
meris animi ad nouum hominem, & ad no-
uum teſtamentũ relatis, ſicut ſeptenario nu-
mero tranſacto quia vnũ quodq; tempora-
liter agitur, quaternario in corporis , terna-
B rio in animũ diſtributo,veniet octauus iudi-
cij dies,Qui meritis tribuens quod debetur,
iã nõ ad opera tẽporalia,ſed ad vitã æternam
ſanctos transferet, impios vero dãnabit in
æternũ. Quã damnationẽ metuens, orat Ec-
Pſal. 37. cleſia in hoc pſalmo,dicẽs,Dñe ne in ira tua
Rom. 2. arguas me. Dicit etiam Apoſtolus iram iudi-
cij. Theſaurizas tibi,inquit,irã in die iræ iu-

ſti iudicij Dei. In qua ſe non vult argui quiſ-
quis in hac vita ſanari deſiderat. Nec in furo
re tuo corripias me.) Corripias mitius vide-
tur. Ad emendationem.n.valet, Nam qui ar-
guitur,i.accuſatur, metuendũ eſt , ne in fine C
habeat damnationem.Sed quoniã furor plus
videtur eſſe quam ira, poteſt mouere cur il-
lud quod eſt mitius,ideſt,correptio,cum eo
poſitum eſt quod eſt durius,ideſt,cum furo
re.Sed ego puto vnã rẽ duobus verbis ſigni-
ficatã. Nã in Gręco θυμὸς ꝙ eſt in primo ver
ſu,hoc ſignificat ꝙ ὀργὴ , quod eſt in ſecun-
do verſu . Sed cũ Latini vellent etiã ipſi duo
verba ponere, quęſtum eũ quid eſſet vicinũ
irę,& poſitũ eſt furor. Ideo varie codices ha
bẽt. Nam in alijs prius inuenitur ira,deinde
furor. In alijs prius furor,deinde ira, In alijs
pro furore indignatio ponitur,aut bilis. Sed
quicquid aliud eſt , motus eſt animi prouo-
cans ad pęnam inferendam. Qui tamen mo-
tus,non tanquam animæ Deo tribuẽdus eſt,
de quo dictum eſt , Tu autem domine virtu-
tum cũ tranquillitate iudicas . Quod autem 3. ſen. di.
tranquillũ eſt, non eſt perturbatũ.Non ergo 46. Id q̃
cadit in Deũ iudicẽ perturbatio,ſed quod in ritur.
eius miniſtris fit, quia per leges eius fit, ira Sap. 12.
eius dicitur. In qua ira nõ ſolum argui ſe nõ
vult anima quæ nunc orat, ſed nec corripi,
ideſt emendari vel erudiri . Nam in Græco
παιδεύσῃς poſitũ eſt,ideſt,erudias. Arguũtur
.n.in die iudicij omnes qui non habent fun-
damentum , quod eſt Chriſtus . Emendãtur
aũt,ideſt,purgantur, qui huic fundamẽto ſu-
peræ dificant lignum,fęnũ , ſtipulam. Detri-
mentũ.n. patientur, ſed ſalui erunt tanquam I. Cor. 3.
per ignẽ.Quid ergo iſte orat, qui nõ vult in
ira dñi vel argui vel emendari ? Quid niſi vt
ſanetur? Vbi enim ſanitas eſt , nec mors me-
tuenda eſt,nec vrẽtis aut ſecantis medici ma
nus.Sequitur itaq; & dicit, Miſerere mei do-
mine,quoniã infirmus ſum,ſana me domine D
quoniam conturbata ſunt oſſa mea) ideſt,fir
mamentũ animæ vel fortitudo. Hęc enim oſ
ſa ſignificant. Dicit ergo anima, fortitudinẽ
ſuam eſſe turbatam, cũ oſſa nominat. Neq;
enim credendũ eſt,quod habeat oſſa quæ vi
demus in corpore. Quapropter , ad expoſi-
tionem pertinet quod ſubijcitur: Et anima
mea turbata eſt valde.) Ne quod oſſa appel
lauit, corporis intelligerentur . Et tu dñe vſ-
que quo.) Quis non intelligat ſignificari ani

mam luctantē cum moribus suis, diu autem
dilatam à medico, vt ei persuaderetur in quę
mala se peccādo pręcipitauerit? Quod. n. fa
cile sanatur, non multū cauetur. Ex difficul-
tate autem sanationis, erit diligentior custo-
dia receptæ sanitatis. Nō ergo tanquā crude-
E lis Deus æstimādus est, cui dicitur, Et tu dn̄e
vsquequo. Sed tanquā bonus persuasor ani-
mę, quid mali sibijpsi pepererit. Nōdū. n. tā
perfecte orat hęc anima vt ei dici posit, Ad-
Esa. 65. huc loquēte te dicā, Ecce assum. Simul vt ēt
illud agnoscat quāta pęna impijs præparetur
qui se nolūt cōuertere ad Deū si tantam dif-
ficultatē conuertentes patiūtur. Sicut alio lo
co scriptū est, Si iustus vix saluus erit, pecca-
tor & impius vbi parebunt? Conuertere do-
mine & erue animā meam.) Conuertens se,
orat vt ad eū conuertatur & Deus: Sicut di-
1. Pet. 4. ctū est, Conuertimini ad me, & conuertar
ad vos, dicit dominus. An ex illa locutione
Zach. 1. intelligendum est, conuerte domine, idest,
fac me conuerti, cū in ipsa sua conuersione
difficultatē laboremq; sentiret. Nam perfe-
cta nostra conuersio paratū inuenit Deū, si-
cut Propheta dicit, Tanquā diluculū paratū
inuenimus eum. Qm̄ vt eū amitteremus, non
eius absentia, qui vbiq; adest, sed nostra fecit
auersio. In hoc mundo erat, inquit, & mun-
dus per eū factus est, & mundus eū non co-
Ioan. 1. gnouit. Si ergo in hoc mundo erat, & mun-
dus eum non cognouit, nostra immunditia
non fert eius aspectum. Dum enim nos con-
uertimus, idest, mutatione veteris vitæ rescul
pimus spiritum nostrum, durum sentimus
& laboriosum ad serenitatem & tranquilli-
tatem diuinæ lucis a terrenarum cupidita-
tum caligine retorqueri. Et in tali difficul-
tate dicimus, Conuertere domine, idest,
adiuua nos vt perficiatur in nobis conuer-
sio, quę te paratū inuenit, & fruēdum te pre-
bentē dilectoribus tuis. Et ideo postquam di
xit, Conuertere domine, addidit, & erue ani
F mam meā tanquā inhęrentē perplexitatibus
huius seculi, & spinas quasdā dilacerantium
desideriorū in ipsa conuersione patientē. Sal
uū me fac, inquit, propter misericordiā tuā.
Intelligit non suorum meritorum esse ꝙ sa-
natur, quandoquidem peccāti & datum præ
ceptum prætereunti, iusta damnatio debeba-
tur. Sana me ergo, non propter meritū meū,
sed propter misericordiam tuam. Quoniam
non est in morte qui memor sit tui.) Intelli-
git quoq; nunc esse tēpus cōuersionis, Quia
cū ista vita transierit non restat nisi retribu-
tio meritorū. In inferno quis confitebitur ti-
bi? Confessus est in inferno ille diues, de quo
dominus dicit, qui Lazarū vidit in requie, se
autem in tormentis dolebat. Vsqueadeo cō-
Luc. 16. fessus, vt ētiam moneri suos vellet, vt se à pecca-
tis cohiberent, propter pęnas quæ apud in- G
feros esse non creduntur. Quāuis ergo fru-
stra, confessus est tamē, sibi merito illa acci-
disse tormenta, quando etiam suos ne in hęc
inciderent, doceri cupiebat. Quid ergo est.
In inferno quis confitebitur tibi? An infer-
nū vult intelligi, quo post iudicium pręcipi-
tabuntur impij, vbi iam propter profundio-
res tenebras nullam Dei lucem videbūt, cui
confiteantur? Nā iste adhuc eleuatis oculis,
quanuis immani profundo interposito, po-
tuit tamen videre Lazarū in requie constitu-
tū. Ex cuius cōparatione, ad cōfessionē coa-
ctus est meritorū suorum. Potest etiam illud
intelligi, vt mortē vocet peccatū, quod con-
tempta diuina lege committitur, vt aculeum
mortis mortē appellemus ꝙ mortē compa-
1. Co. 15. ret. Aculeus enim mortis, peccatum. In qua
morte hoc est esse immemorē Dei, legē eius
& præcepta contemnere. Vt infernū dixerit,
Rom. 1. cęcitatem animi, quæ peccantem, idest, mo-
rientem excipit & inuoluit. Sicut non pro-
bauerunt, inquit, habere Deū in notitia, de-
dit illos Deus in reprobum sensum. Ab ista
morte & ab isto inferno tutā se præberi ani-
ma deprecatur, dum molitur confessionē ad
Deū, & sentit difficultates. Quapropter con
texit, dicens, Laboraui in gemitu meo:) Et tā
quam parum profuerit, addidit & dicit, La-
uabo per singulas noctes lectum meum.) Le
ctus est hoc loco appellatus vbi requiescit a-
nimus ęger & infirmus, idest, in voluptate
corporis & omni delectatione seculari. Quā
delectationē lacrymis lauat qui sese ab illa
H conatur extrahere. Videt enim iam se damna
re carnales concupiscentias: & tamen dele-
ctatione tenetur infirmitatis, & in ea libēter
iacet, vnde resurgere, nisi sanatus animus
non potest. Quod autem ait, Per singulas no
ctes: fortasse accipi voluit, quod ille qui spi-
ritu promptus sentit aliquam lucem verita-
tis, & tamen in delectatione huius seculi per
carnis infirmitatem aliquando requiescit,

tanquam

tanquam dies & noctes alterno affectu cogi
Rom. 7. tur pati. Vt cum dixit, Mente ſeruio legi Dei,
tanquam diem ſentiat. Rurſus cũ dicit, Car-
ne autem legi peccati, inclinetur in noctem,
donec omnis nox trãſeat, & veniat vnus dies
Pſal. 5. de quo dicitur, Mane adſtabo tibi & videbo.
Tunc.n.adſtabit, Nunc autem iacet, qñ in le-
cto eſt. Quem lauabit per ſingulas noctes, vt
tantis lachrymis impetret efficaciſsimam de
I Dei miſericordia medicinam. In lachrymis
ſtratum meum rigabo. ℥ Repetitio eſt. Cum
enim dicit, In lachrymis: oſtendit quemad-
modum ſuperius, lauabo dixerit. Hoc autem
accipimus ſtratum, quod ſuperius lectum.
Quanquam rigabo, amplius ſit aliquid, quã
lauabo: quoniam poteſt aliquid in ſuperficie
lauari, rigatio vero ad interiora pertinet, ꝙ
ſignificat fletum vſque ad cordis intima. Tẽ-
porum enim varietas, quod præteritum po-
ſuit, cum diceret, laboraui in gemitu meo:
& futurum cum diceret, lauabo per ſingulas
noctes lectum meum: rurſus futurum, in la-
chrymis ſtratum meum rigabo: illud oſten-
dit, quid ſibi dicere debeat, cum quiſque in
gemitu fruſtra laborauit. Tanquam diceret,
Non profuit cum hoc feci, ergo illud faciã.
Turbatus eſt in ira oculus meus. ℥ Vtrum ſua
an Dei, in qua petit ne argueretur aut corri-
peretur. Sed ſi illa diẽ iudicij ſignificat, quo-
modo nunc poteſt intelligi? An inchoatio e-
ius eſt, quod hic homines dolores & tormen
ta patiuntur, & maxime damnum intelligen
tiæ veritatis, ſicut iam commemoraui quod
Rom. 1. dictum eſt, Dedit illos Deus in reprobum
ſenſum: Nam ea eſt cęcitas mentis. In eã quiſ
quis datus fuerit, ab interiore Dei luce ſeclu
ditur. Sed nondum penitus cum in hac vita
eſt. Sunt enim tenebræ exteriores, quæ magis
ad diem iudicij pertinere intelliguntur. Vt
Mat. 25. penitus extra Deum ſit, quiſquis dum tem-
4. ſen. di. pus eſt, corrigi noluerit. Penitus enim eſſe
50. hic q̃- extra Deum quid eſt, niſi eſſe in ſumma cęci
ri poteſt. tate? Siquidem Deus habitat lucem inacceſ-
K ſibilem, quo ingrediuntur quibus dr̃, Intra
1. Tim. 6 in gaudium dñi tui. Huius igitur iræ inchoa-
Mat. 25. tio eſt, quam in hac vita patitur quiſq; pec-
cator. Timens itaq; iudicij diem, laborat &
plangit, ne ad illud perducatur, cuius initiũ
tam pernitioſum nunc experitur, Et ideo nõ
dixit, extinctus eſt, ſed conturbatus eſt ab ira
oculus meus. Si autem ſua ira dicit oculum

ſuum eſſe turbatum, neque hoc miſum eſt.
Nam hinc forſitan dictum eſt, Non occidat Ephes. 4.
Sol ſuper iracundiam veſtram, ꝙ interiorẽ
Solem, ideſt, ſapientiam Dei, tanquam Oc-
caſum in ſe pati arbitratur mẽs, quę ſua per-
turbatione illum videre non ſinitur. Inuete-
raui in omnibus inimicis meis. ℥ De ira tan-
tum dixerat, ſi tamen de ſua ira dixerat. Con
ſideratis autem reliquis vitijs, inuenit ſe om L
nibus eſſe vallatum. Quæ vitia quoniam ve- Coloſ. 3.
teris vitæ ſunt & veteris hominis, quo exuen
di ſumus, vt induamur nouo: recte dictũ eſt,
Inueteraui. In omnibus autẽ inimicis meis,
vel inter ipſa vitia dicit, vel inter homines
qui nolunt ad Deum conuerti. Nam & hi
etiam ſi neſciuntur, etiam ſi parcunt, etiam ſi
ijſdem conuiuijs & domibus & ciuitatibus
nulla lite interpoſita, & crebris colloquijs
quaſi concorditer vtuntur: nihilominus ta-
men intentione contraria, inimici ſunt eis
qui ſe ad Deum conuertunt. Nam cum alij
amant & appetunt iſtum mũdum, alij ſe op-
tant ab iſto mundo liberari, quis non videat
illos inimicos eſſe iſtis? Nam ſi poſſunt, eos
ſecum ad pœnas trahunt. Et magnum do-
num eſt, inter eorum verba verſari quotidie,
& non excedere de itinere præceptorũ Dei.
Sæpe enim mens nitens pergere in Deum,
concuſſa in ipſo itinere trepidat. Et plerun-
que propterea non implet bonum propoſi-
tum, ne offendat eos cum quibus viuit, alia
bona peritura & tranſeuntia diligentes atq;
ſectantes. Ab his ſeparatus eſt omnis ſanus,
non locis, ſed animo. Nam locis corpora
continentur; animo autem locus eſt affectio
ſua. Quapropter poſt laborem & gemitum
& imbres creberrimos lachrymarum, quia
inane non poteſt eſſe quod tam vehemen-
ter rogatur ab eo, qui fons eſt omnium mi-
ſericordiarum, veriſsime dictum eſt, Prope
eſt dominus obtritis corde, poſt tantas dif-
ficultates exauditam ſe anima pia ſignificãs, M
quam licet etiam Eccleſiam intelligere, vi-
de quid adiunxit: Diſcedite a me omnes qui Pſal. 33.
operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Mat. 7.
dominus vocem fletus mei.] Vel in prophe- Luc. 13.
tia dictum eſt, quoniam diſceſſuri ſunt, id-
eſt, ſeparabuntur a iuſtis impij, cum iudicij
dies venerit. Vel nunc, Quia etiam ſi pariter
atq; iiſdem conuenticulis continentur: tamẽ
in areã nuda iã grana ſeparata ſunt a paleis,

quamuis inter paleas lateant. Simul itaque
versari possunt, sed simul vento auferri non
possunt. Quoniam exaudiuit dominus vocē
fletus mei. Exaudiuit dominus deprecationē
meam, dominus orationē meam suscepit. §
Crebra eiusdem sententiæ repetitio, non qua
si narrantis necessitatem, sed affectum exul-
I tantis ostendit. Sic enim loqui gaudentes so-
lent, vt nō eis sufficiat semel enunciare quod
gaudent. Iste fructus est illius gemitus in quo
laboratur, & illarum lachrymarum, quibus
Ps. 125. lauatur lectus, & stratum rigatur, Quoniam
Mat. 5. qui seminant in lachrymis, in gaudio me-
tent. Et beati lugentes, quoniam ipsi conso-
labuntur: Erubescant & conturbentur vehe-
menter omnes inimici mei. § Discedite a me
omnes, dixit superius, quod etiam in hac
vita sicut expositum est fieri potest. Quod au
tem ait, Erubescant & conturbentur, non
video quemadmodum euenire posit, nisi
illo die cum manifesta fuerint iustorum prę
mia & supplicia peccatorum: Nam nunc
vsqueadeo non erubescunt impij, vt nobis
insultare non desinant. Et plerunque tantum
valent irrisionibus suis, vt infirmos homi-
nes de Christi nomine erubescere faciāt. Vn-
Luc. 9. de dictum est, Quisquis me erubuerit coram
hominibus, erubescam eum coram patre
meo. Iam vero quisquis sublimia illa præ-
cepta implere voluerit, vt dispergat, det pau
peribus, quo iustitia eius maneat in æter-
num, omnibusque suis rebus terrenis ven-
ditis & indigentibus erogatis, Christum se-
1. Tim. 6 qui voluerit, dicens, Nihil intulimus in hunc
mundum, verum nec auferre quid possu-
mus, victum & tegumentum habentes his
contenti simus, incidet in istorum sacrile-
gam dicacitatem, & ab eis, qui sanari nolunt
vocatur insanus: Et sæpe ne hoc uocetur a
desperatis hominibus, trepidat facere & dif-
fert, quod omnium fidelissimus & potentis-
simus medicus imperauit. Non ergo nunc
isti possunt erubescere, quibus ne nos eru-
bescamus optandum est, & a proposito iti-
nere, uel reuocemur, uel impediamur, uel re
tardemur. Sed ueniet tempus ut illi erube-
scant, dicentes, vt scriptum est, Hi sunt quos
aliquando habuimus in derisum, & in simi-
Sapien. 5. litudinem improperij. Nos insensati, uitam
illorum æstimabamus insaniam, & finem il-
lorum sine honore: Quomodo computati

sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors il-
lorum est? Ergo errauimus a uia ueritatis,
& iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol non
ortus est nobis. Repleti sumus iniquitatis
uia & perditionis, & ambulauimus per so-
litudines difficiles, uiā autem domini igno-
rauimus: Quid nobis profuit superbia, aut L
quid diuitiarum iactatio contulit nobis? Trā
sierunt omnia illa tanquam umbra. Quod au
tem ait, Conuertantur & confundātur. Quis
non iudicet esse iustissimam pęnam, ut con-
uersionem ad confusionem habeant, qui ad
salutem habere noluerunt? Deinde addidit,
Valde uelociter. § Cum.n.iam desperari cę- Thes. 3.
perit iudicij dies, cum dixerint, pax, tunc eis
repentinus ueniet interitus, Quandocunque
autem uenerit, celerrime uenit, quod despe-
ratur esse uenturum, Et longitudinem uitæ
huius non facit sentiri, nisi spes uiuendi. Nā
nihil uidetur esse celerius, quam quicquid
in ea iam præteritum est. Cum ergo iudi-
cij dies uenerit, tunc sentient peccatores,
quam non sit longa omnis uita quæ transit.
Nec omnino eis uideri poterit tarde uenisse,
quod non desiderantibus, sed potius non cre
dentibus uenerit. Quanquam & illud hic ac-
cipi potest, ut tanquam gementem & tam
sæpe diuque flentem Deus exaudiuerit, in-
telligatur liberata a peccatis, etiam omnes
peruersos motus carnalis affectionis domuis
se, sicut dicit, Discedite a me omnes qui ope
ramini iniquitatem quoniam exaudiuit do-
minus uocem fletus mei. Quod cum ei pro-
uenerit, non mirum est, si iam ita perfecta
est, ut oret pro inimicis suis. Potest ergo ad
hoc pertinere quod dixit, Erubescant & con
turbentur omnes inimici mei: ut de pecca-
tis agant pęnitentiam, quod sine confusio-
ne & conturbatione fieri non potest: Nihil
itaque impedit sic accipere & illud quod se- M
quitur, Conuertantur & erubescant, idest,
conuertantur ad Deum, & erubescant se in
prioribus tenebris peccatorum aliquando Rom. 6.
gloriatos. Sicut Apostolus dicit, Quamenim
gloriam habuistis aliquando in his, in qui-
bus nunc erubescitis? Quod autem addidit,
ualde uelociter, aut ad optantis affectum, aut
ad Christi potentiam referendum est. Qui
gentes quæ pro idolis suis persequebantur
Ecclesiam, ad Euangelij fidem tanta tempo-
rum celeritate conuertit.

In Psalmum septimum enarratio.

Psalmus ipsi Dauid, quem cantauit domino pro verbis Chusi filij Gemini.

HIstoriam quidem vnde occasioné istā Propheta sumpsit, in Regnorū secundo libro cognoscere facile est. Ibi.n. Chusi D amicus regis Dauid transitum fecit in partes 2.Re.16. & 17. Absalon filij eius, qui aduersus patrem bellū gerebat, ad exploranda consilia & renunciāda quæ aduersus patrem ille moliebatur, authore Achitofel. Qui defecerat ab amicitia Dauid, & filium eius aduersus patrem consilijs, quibus posset, instruebat. Sed qm̄ non ipsa historia in hoc Psalmo consideranda est, 2.Cor.3. de qua Propheta mysteriorū velamen assumpsit, si transitum ad Christum fecimus, auferatur velamen. Et primo ipsorū nominum significationé interrogemus, quid sibi velit. Non.n. defuerunt interpretes, qui hæc ipsa non carnaliter ad literā, sed spiritaliter inuestigantes, edisserent nobis ꝙ Chusi interpretatur silentiū. Gemini aūt dexter. Achitofel fratris ruina. Quibus interpretationib. rursum nobis traditor ille Iudas occurrit, vt Absalon eius imaginem gestet, secundū ꝙ patris pax interpretatur, quia pacatus erga illum extitit pater, quāuis ipse dolis suis bellum haberet in corde, sicut in Psalmo tertio tractatū est. Quemadmodum aūt inuenitur in Euangelio filios dn̄i nostri Iesu Christi dictos esse discipulos, sic in eodem Euangelio inuenitur ēt fratres esse appellatos. Resurgens.n. dn̄s ait, Vade & dic fratribus meis. Et Apostolus eū dicit primogenitū in multis fratribus. Discipuli ergo eius ruina qui eū tradidit, recte in- Ioan.16. Rom.8. telligitur fratris ruina, Quod Achitofel interpretari diximus. Chusi aūt ꝙ interpretatur silentium, recte accipitur aduersus illos dolos dn̄m nostrum silentio dimicasse, i. altissimo secreto, quo cęcitas in Israel ex parte facta est, cū dn̄m persequebantur, vt plenitudo gē- Rom. 11. tium subintraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Ad hoc profundum secretum altūmq; E silentium cū venisset Apostolus, exclamauit quasi quodā ipsius altitudinis horrore perculsus. O altitudo diuitiarū sapientiæ & sciētiæ Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ ipsius, Quis.n. cognouit mentem dn̄i, aut quis consiliarius illius fuit? Ita magnum illud silentium non expositione magis aperit, quam admiratione commendat. Hoc silentio dn̄s sacrm̄ venerabilis passionis occultans, voluntariam ruinam fratris, i. nepharium scelus traditoris sui, in suæ misericordiæ atque prouidentiæ ordinem vertit. Vt ꝙ ille ad perniciem vnius hominis peruersa mente faciebat, iste ad salutem omniū hominum prouida gubernatione conferret. Cantat ergo Psalmum dn̄o anima perfecta, F quæ iam digna est nosse secretum Dei. Cantat pro verbis Chusi, quia meruit nosse verba illius silentij. Apud infideles.n. & persecutores, silentium est illud atq; secretum: Apud suos aūt quibus dictum est, Iam non dicam Ioan.15. vos seruos, qa seruus nescit quid faciat dn̄s eius: vos aūt dixi amicos, quia omnia quę audiui a patre meo, nota feci vobis. Apud amicos ergo eius non est silentium sed verba silentij, i. ratio exposita & manifesta illius silentii. Quod silentium, i. Chusi, dq̄ filius Gemini, i. dextri. Non.n. abscondendum erat sanctis, ꝙ pro illis gestum est, Et tn̄, inquit, Ne- Mat. 6. sciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Canit ergo anima perfecta in prophetia, cui secretum illud innotuit, pro verbis Chusi, id est pro cognitione eiusdem secreti. Quod secretum dexter Deus, i. fauens atque propitius ei, operatus est. Quare hoc silentiū filius dextri appellatur, ꝙ est Chusi filius Gemini. Dn̄e Deus meus in te speraui, saluum me fac ex omnibus persequentibus me & erue me. ❧ Tanquam cui non restat iam perfecto, nisi inuidus diabolus, superato omni bello atq; aduersitate vitiorum, dicit, Saluum me fac ex omnibus persequentibus me & erue me. Ne qn̄ rapiat vt leo animam meam. ❧ Dicit Apostolus, Aduersarius vester tanquam leo 1.Pet.5. rugiens circuit, quærens quem deuoret. Itaque cum diceret per pluralem numerū, Saluum me fac ex omnibus persequentibus me: singularem postea intulit, dicens, Ne qn̄ rapiat vt leo animam meam: Non.n. ait, ne qn̄ rapiant, sciens quis restiterit inimicus, tam perfectæ animæ vehementer aduersus. Dum G non est qui redimat, neq; qui saluum faciat. ❧ Idest, ne ille rapiat, dum tu non redimis, neque saluum facis. Si.n. Deus non redimat, neque saluum faciat, ille rapit. Et vt manifestū sit iam perfectam animam hoc dicere, cui solius diaboli fraudulentissimę insidiæ cauendæ sunt, vide quid sequatur: Domine Deus

meus

meus si feci istud.] Quid est quod vocat istud? An quia non dicit nomen peccati, vniuersale peccatum intelligendum est. Qui intellectus si displicet, illud accipiamus dici quod sequitur, Tanquam si interrogasset eus quid est hoc quod dicis, istud, respondet, Si est ini-
H quitas in manibus meis.] Iam ergo manifestum est, de omni peccato dici. Si reddidi retribuentibus mihi mala.] Quod non potest
Mat. 5. vere dicere, nisi perfectus. Ait quippe dominus, Estote perfecti, sicut pater vester qui est in cælis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, pluit super iustos & iniustos. Qui ergo non reddit retribuentibus mala, perfectus est. Cum itaque oret anima perfecta pro verbis Chusi filii Gemini, idest pro cognitione illius secreti atque silentii, quod pro salute nostra operatus est propitius nobis & misericors dominus, vt toleraret & patientissime sustineret dolos traditoris sui: tanquam huic perfectæ animæ dicat, exponens rationem ipsius secreti, Ego pro te impio & peccatore, vt tuæ iniquitates mei sanguinis effusione lauarentur, magno silentio & magna patientia traditorem meum pertuli. Nonne imitaberis me, vt & tu non reddas mala pro malis? Animaduertens igitur & intelligens quid pro illo fecerit dominus, & eius exemplo ad perfectionem proficiens, dicit, Si reddidi retribuentibus mihi mala, idest, si non feci quod tu faciendo docuisti. Decidam ergo ab inimicis meis inanis.] Et bene non ait, Si reddidi tribuentibus mihi mala, sed retribuentibus. Qui enim retribuit, iam aliquid acceperat. Maioris autem patientiæ est, nec ei mala rependere, qui acceptis beneficiis reddit mala pro bonis, quam si nullo ante accepto beneficio nocere voluisset. Si reddidi ergo, inquit retribuentibus mihi mala, idest, si te non imitatus sum in illo si-
I lentio, hoc est, patientia tua quam pro me operatus es, decidam ab inimicis meis inanis. Inaniter enim se iactat, qui cum & ipse homo sit, cupit se de homine vindicare. Et cum superare hominē palam quærit, occulte a diabolo superatur, inanis effectus, vana & superba lætitia, quod quasi vinci non potuit. Intelligit ergo iste vbi maior fiat victoria, &
Mat. 6. vbi pater reddat, quæ videt in occulto. Ne reddat itaq; retribuētibus mala, iram potius quam hominē vincit, illis etiam literis eruditus, in quibus scriptum est, Melior est qui vincit iram, quam qui capit ciuitatem. *Pro. 1* Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam ergo ab inimicis meis inanis. Iurare videtur per execrationē, quod est grauissimū iusiurandi genus, cum homo dicit, Si illud feci, illud patiar. Sed aliud est iuratio in ore iurantis, aliud in significatione prophetantis. Hic.n. *K*
dicit quid vere contingat hominibus, qui reddunt retribuentibus mala, non quod sibi aut alicui quasi iureiurando imprecetur. Persequatur ergo inimicus animam meam & comprehendat.] Iterum inimicum singulari numero nominans, illum magis magisq; manifestat, quem superius velut leonem appellauit. Ipse enim animam persequitur: & si deceperit, comprehendet. Nam homines vsque ad interfectionem corporis sæuiunt: Animam vero post illam visibilem mortem in potestate habere non possunt. Diabolus autem quas animas persecutus comprehenderit, possidebit. Et conculcet in terra vitam meam.] Idest conculcando terram faciat vitam meam, cibum scilicet suum. Non enim *Gen. 1.*
tantum leo, sed etiam serpens appellatus est, Terram manducabis, Et peccatori homini dictum est, Terra es, & in terram ibis. Et gloriam meam in puluerem deducat.] Hic est ille puluis, quem proiicit ventus a facie terræ, superborum scilicet vana & inepta iactantia & inflata & non solida, tanquam vento elatus pulueris globus. Recte itaque hic posuit gloriam, quam non vult in puluerem deduci: Vult enim eam solidam habere in conscientia coram Deo, vbi nulla iactantia est: Qui gloriatur, inquit, in domino glorie- *1. Cor. 1*
tur. Ista soliditas in puluerem deducitur, si per superbiam quisque contemnens secreta conscientiæ, vbi solus Deus hominē probat, velit apud infantes gloriari. Hinc est quod alibi dicit Deus, Conteret ossa placentium *L*
hominibus. *Psal. 52* Qui autem bene didicit, vel expertus est vitiorum superandorum gradus, intelligit hoc vitium inanis gloriæ, vel solum vel maxime cauendum esse perfectis. Quo primo enim vitio lapsa est anima, hoc vltimum vincit. Initium autem omnis peccati superbia. Et initium superbiæ hominis, *Eccl. 10.*
apostatare a Deo. Exurge domine in ira tua.] Quid adhuc iste quem perfectū dicimus, ad iram prouocat Deum? Nonne videndū est,

ne

Acto. 7. ue potius iste perfectus sit, qui cum lapidaretur, dixit, Domine ne statuas illis hoc peccatum? An & iste, non aduersus homines hęc precatur, sed aduersus diabolū & angelos eius, quorum possessio peccatores atq; impij homines sunt. Non ergo sęuiens, sed misericors aduersus eū orat, quisquis orat vt ei auferatur ista possessio ab illo domino qui iu- M stificat impium. Cum enim iustificatur im- *Rom. 4.* pius ex impio fit iustus, Et ex possessione diaboli, migrat in templū Dei. Et quoniam pęna est, vt cuiq; auferatur possessio, in qua dominari desiderat, hanc pęnam dicit iram Dei aduersus diabolū, vt desinat possidere quos possidet. Exurge domine in ira tua. Exurge, hic appare dixit, humanis videlicet & latentibus verbis, Quasi dormiat, cum in secretis suis incognitus latet. Exaltare in finibus inimicorū meorū.) Fines dixit ipsam possessionē, Vbi vult Deū exaltari potius, idest, honorari & glorificari, quā diabolum, dum impij iustificantur, & laudant Deum. Et exurge domine Deus meus in præcepto quod mandasti.) Idest, quia humilitatē præcepisti, humilis appare, Et tu prior imple quod præcepisti, vt exemplo tuo vincentes superbiam, nō *Gen. 3.* possideantur a diabolo, qui aduersus tua pręcepta superbiā persuasit dicens, Manducate, & aperientur vobis oculi, & eritis tanquam dij. Et congregatio populorum circundabit te.) Duplex intellectus est. Cōgregatio enim populorum, siue credentium, siue persequētium potest accipi, quorum vtrunq; eadē do- *Psal. 2.* mini nostri humilitate factū est, Quā contēnens persequentium multitudo circundedit eū. De qua dictū est, Quare fremuerunt gen- *Rom. 11.* tes, & populi meditati sunt inania? Credentium autem per eius humilitatem multitudo in eum circundedit, vt verissime diceretur, Cęcitas ex parte Israel facta est, vt pleni- *Psal. 2.* tudo gentium intraret. Et illud, Postula a me & dabo tibi gētes hæreditatem tuā, & posses- A sionem tuam terminos terræ. Et propter hāc in altum regredere.) Idest, propter hanc congregationem regredere in altum, quod resurgendo & in cęlum ascendendo fecisse intelligitur. Ita enim glorificatus dedit spiritum sanctum, qui ante glorificationem eius dari non posset: Sicut in euangelio positū est, Spiritus autem nondum erat datus, quia Ie- *Ioan. 7.* sus, nondum erat glorificatus. Regressus ergo in altum propter congregationem populorum misit spiritum sanctum. Quo impleti prędicatores euangelij orbem terrarum ecclesijs impleuerunt. Potest & sic iste sensus intelligi, Exurge domine in ira tua, & exaltare in finibus inimicorum meorū, idest, exurge in ira tua, & non te intelligant inimici mei: Vt hoc sit exaltare, idest, altus efficere, B ne intelligaris, quod refertur ad illud silentium. Sic enim de hac exaltatione in alio Psal *Psal. 17.* mo dicitur, Et ascēdit super cherubin, & volauit, & posuit tenebras latibulum suū. Qua exaltatione, idest, occultatione, cum te merito peccatorum suorum non intellexerint qui te crucifigent, congregatio credentium circundabit te: Ipsa enim humilitate exaltatus es, idest, non intellectus. Vt ad hoc referatur, Et exurge domine Deus meus in pręcepto quod mandasti, idest, cum appares humilis, altus esto, vt non intelligant inimici mei Iusto autem sunt peccatores inimici, & pio impii. Et congregatio populorum circundabit te, idest, per hoc ipsum quod te nō intelligunt qui te crucifigent, credent in te gentes, atq; ita congregatio populorum circundabit te. Sed quod sequitur, si vere hoc significat plus doloris habet, quia iam incipit sentiri, quam lętitiæ, quia intelligitur. Sequitur enim, Et propter hanc in altum regredere, idest, & propter hanc congregationem generis humani quia ecclesię refertę sunt, in altum regredere, idest, rursus desine intelli- *Luc. 18.* gi. Quod est ergo. Et propter hanc, nisi quia & ista te offensura est, ita vt verissime pronūcies dicens, Putas cum venerit filius hominis inueniet fidem super terram? Item dicit de pseudoprophetis qui intelliguntur hęretici, propter eorum iniquitatem refrigescet charitas multorum. Cum ergo & in ecclesijs, hoc est in illa congregatione populo- *Mat. 24.* rum atq; gentium, vbi nomen Christianum C latissime peruagatam est, tanta erit abundantia peccatorum, quę iam ex magna parte sentitur: nonne illa hic prædicitur, quæ per alium quoque prophetam denunciata est fa- *Amos. 8.* mes verbi? Nonne & propter hanc congregationem peccatis suis a se lumen veritatis abalienantem Deus in altum regreditur, idest, vt aut nullis aut perpaucis, de quibus di- *Mat. 10. & 24.* ctum est, Beatus qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit: teneatur & percipiatur,

tur syncera fides,& ab omnium prauarũ opinionum labe purgata? Non ergo immerito dicitur,Et propter hanc congregationem in altum regredere:idest,secede rursus in altitudinẽ secretorum tuorũ, etiam propter hanc congregationem populorum,quę habet nomen tuum,& facta tua non facit. Sed siue

D superior, siue ista sit congruentior huius loci expositio, siue ꝑ iudicio alterius alicuius melioris aut patris, conuenientissime sequitur, Dominus iudicat populos.) Siue enim in altũ regressus est, cum post resurrectionẽ ascẽdit in cęlũ,bene sequitur, Dominus iudicat populos: quia inde venturus est iudicare viuos & mortuos, (Luc. 18.) Siue in altũ regrediatur, cũ peccatores Christianos deseret intelligentia veritatis: quia de ipso aduentu dictũ est, Putas veniens filius hominis inueniet fidem in terra? (Ioan. 5.) Dñs.n.iudicat populos. Quis dominus nisi Iesus Christus? Pater enim non iudicat quenquam , sed omne iudicium dedit filio. (Matt. 6.) Quapropter hęc anima quæ perfecte orat, vide quemadmodũ nõ timeat iudicij diem,& vere securo desiderio dicat in oratione, Adueniat regnum tuũ. Iudica,inquit, me domine secundum iustitiam meam.) (Lucae. 5.) In superiori Psalmo infirmus deprecabatur,misericordiã potius implorans Dei, quam commemorãs vllum meritum suum, (Psal. 9.) Quoniã filius Dei peccatores venit vocare in pęnitentiã. Itaq; ibi dixerãt,Saluũ me fac domine propter misericordiã tuam,i.non propter meritum meũ: Nunc autem quoniam vocatus tenuit,& seruauit pręcepta quę accepit, audet dicere,Iudica me domine secundum iustitiam meam, Et secundũ innocentiam meam super me.) Ista est vera innocentia,quæ nec inimico nocet,Itaque bene se iudicari postulat secundũ innocentiam suã, qui vere dicere potuit, Si reddidi retribuentibus mihi mala.Quod aũt addidit,super me: non ad innocentiam tantum,sed ad iustitiam quoq; subaudiri potest.

E Vt iste sit sensus, Iudica me domine secundũ iustitiã meam,& secundum innocentiã meã quę iustitia & innocentia super me est. (Psal. 14. Io. 1. et 5) Quo addimento demonstrat, idipsum ꝙ anima iusta est & innocens non per se habere, sed per illustrantem & illuminantem Deum.De hac enim dicit in alio Psalmo, Tu illuminabis lucernam meam domine.Et de Ioãne dicitur,Quia non erat ille lumen,sed testimoniũ perhibebat de lumine. Ille erat lucerna ardẽs & lucens. Lumen ergo illud vnde animæ tanquã lucernę accẽdũtur,nõ alieno sed proprio splendore fulget quod est ipsa veritas. Ita ergo dicitur,Secundũ iustitiam meã,

F & secundũ innocentiam meã super me: tanquam si lucerna ardens & lucens diceret, Iudica me secundũ flammã quæ super me est: idest,non qua sum ego, sed qua fulgeo accẽsa de te. Cõsumetur autem nequitia peccatorum.) Cõsumetur,inquit,perficiatur,secundum illud quod est in Apocalypsi, Iustus iustior fiat,& sordidus sordescat adhuc. (Apo. 22) Videtur enim consummata nequitia hominũ qui crucifixerunt filium Dei. Sed eorum maior est,qui nolunt recte viuere,& oderũt præcepta veritatis , pro quibus crucifixus est filius Dei. Consumetur ergo,inquit,nequitia peccatorum,i. perueniatur ad summã nequitiã, vt possit iustũ iam venire iudicium.Sed quoniam non solum dictum est,sordidus sordescat adhuc:sed etiam dictũ est, Iustus iustior fiat;annectit & dicit, Et dirige iustũ scrutans corda & renes Deus.) Quomodo ergo iustus dirigi potest, nisi in occulto, quando ẽt ecclesia illa quę initio tẽporum Christianorum , cum adhuc persecutione secularium hominum sancti pręmerentur,miranda videbatur hominibus. Nunc postquam in tanto culmine nomen cępit esse Christianum,creuit hypocrisis, idest,simulatio, eorum,s.qui nomine Christiano malunt hominibus placere quam Deo. (2. sen. d. 38. solet) Quomodo ergo dirigitur iustus in tanta confusione similitudinis , nisi dũ scrutatur corda & renes Deus, videns hominũ cogitationes quæ nomine cordis significatæ sunt,& delectationes, quæ nomine renũ intelliguntur. Recte quippe temporaliũ & terrenarum rerũ delectatio renib. retribui

G tur:quia & ipsa pars est inferior hominis, & ea regio est vbi carnalis generationis voluptas habitat, per quã in hãc ęrũnosam & fallacis lętitię vitã, per successionem prolis natura humana trãsfunditur:Scrutans ergo cor nostrũ Deus, & perspiciẽs ibi esse vbi est thesaurus noster,i.in cęlis, (Matt. 6 Galat. 1) Scrutans etiam renes & perspiciens non nos acquiescere carni & sanguini,sed delectari in dño, dirigit iustum in ipsa conscientia coram se, vbi nullus hominũ videt,sed solus ille qui perspicit q̃d q̃sque cogitet,& quid quenque delectet. Finis

enim

enim curæ delectatio est, quia eo quisq; curis & cogitationibus nititur, vt ad suam delectationem perueniat. Videt igitur curas nostras, qui scrutatur cor. Videt aũt fines curarum, i. delectationes, qui perscrutatur renes. Vt cũ inuenerit, non ad concupiscentiã carnis, neq; ad concupiscentiã oculorum, neq; ad ambitionẽ seculi, quæ omnia transeunt tã quam vmbra, inclinari curas nostras, sed ad gaudia rerum æternarum sustolli, quæ nulla cõmutatione violantur, dirigat iustum, scrutans corda & renes Deus. Opera.n.nostra q̃ factis & dictis operamur, possunt esse nota hominibus, sed quo animo fiãt, & quo per illa peruenire cupiamus, solus ille nouit qui scrutatur corda & renes Deus. Iustum auxilium meũ a dño, qui saluos facit rectos corde.) Duo sunt officia medicinæ: Vnum quo sanatur infirmitas, Alterũ quo sanitas custoditur. Iuxta illud primum, dictũ est in superiore Psalmo, Miserere mei dñe, q̃m infirmus sum. Iuxta hoc alterũ, in hoc Psalmo dr̃, Si est iniquitas in manibus meis. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Ibi.n.infirmus vt liberetur, hic iam sanus ne corrũpatur, orat. Iuxta illud ibi dr̃, Saluum me fac propter misericordiam tuam. Iuxta istud hic dr̃, Iudica me dñe secundum iustitiam meam. Ibi.n.vt a morbo euadat remedium, hic autem ne in morbum recidat, tuitionem petit. Iuxta illud dr̃, Saluum me fac dñe secundum misericordiam tuam. Iuxta hoc dicitur, Iustum auxiliũ meum a dño, qui saluos facit rectos corde. Et illa.n.& ista saluos facit. Sed illa ex ægritudine ad salutem transfert, hæc in ipsa salute conseruat. Itaq; ibi, misericors auxilium est, quia nullum habet meritũ peccator qui adhuc iustificari desiderat, credens in eum qui iustificat impium. Hic aũt, iustum auxilium est, q̃ iam iusto tribuitur. Dicat ergo ibi peccator, qui dixit, Infirmus sum, Saluũ me fac dñe propter misericordiam tuam. Et dicat hic iustus, qui dixit, Si reddidi retribuentib. mihi mala, Iustum auxiliũ meum a dño, qui saluos facit rectos corde. Si.n.medicinã exhibet, qua sanemur infirmi, quantomagis eã qua custodiamur sani? Q̃m si cũ adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, quantomagis nunc iustificati, salui erimus ab ira per ipsum? Iustum auxiliũ meũ à dño, qui saluos facit rectos corde. Dirigit iustum, scrutans corda & renes Deus. Iusto autem auxilio, saluos facit rectos corde. Nõ sicut scrutatur corda & renes, ita saluos facit rectos corde, & renibus: quia cogitationes & malæ sunt in prauo corde, & bonæ in recto corde. Delectationes aũt non bonæ ad renes pertinent, quia inferiores sunt atq; terrenæ. Bonæ vero non ad renes, sed ad ipsum cor. Propterea non ita dici possunt recti renibus, sicut dicuntur recti corde, cum iam vbi cogitatio, ibi & delectatio est. Quod fieri non potest, nisi cum diuina atque æterna cogitantur. Dedisti, inquit, lætitiam in corde meo, cum dixisset, Signatum est super nos lumen vultus tui dñe. Nam phantasmata rerũ temporalium, quæ sibi animus fingit, cum spe vana mortaliq; iactatur, quamuis inanib. imaginationibus afferant sæpe deliram insanamq; lætitiam, non tñ cordi hæc delectatio, sed renibus tribuenda est: quia illæ omnes imaginationes de inferioribus, hoc est, terrenis carnalibusq; rebus attractæ sunt. Ita fit, vt scrutans corda & renes Deus, & perspiciens in corde rectas cogitationes, in renib. nullas delectationes, iustum auxilium præbeat rectis corde, vbi mundis cogitationib. supernæ delectationes sociantur. Et ideo in alio Psalmo cum dixisset, insuper & vsq; ad noctem increpuerunt me renes mei: subiecit de auxilio, dicens, Prouidebam dñm in conspectu meo semper, q̃m a dextris est mihi ne cõmouear. Vbi ostendit suggestiones tantũ se a renibus passum, nõ etiam delectationes, quas si pateretur, vtique cõmoueretur. Dixit aũt. A dextris est mihi dñs ne cõmouear: deinde subiungit, Propter hoc delectatum est cor meũ: vt renes eum increpare potuerint, non delectare. Non itaq; in rebus, sed ibi facta est delectatio, vbi aduersus renum increpationem prouisus est Deus a dextris esse, i. in corde. Deus iudex iustus, fortis, & longanimis.) Quis Deus iudex nisi Deus qui iudicat populos? Ipse iustus, qui reddet vnicuiq; iuxta opera sua. Ipse fortis, qui etiam persecutores impios, cũ sit potentissimus, pro nostra salute tolerauit. Ipse longanimis, qui ẽt ipsos qui persecuti sunt, non statim post resurrectionem ad supplicium rapuit, sed sustinuit, vt se aliqñ ad salutem ab illa impietate conuerterent. Et adhuc sustinet, seruans vltimo

Marginalia: 1. Ioan. 2 — H — 2. sen. di. 38. c. sol. 1 — Psal. 6. — Rom. 4. — Psal. 6. — I — Rom. 6. — K — Psal. 4. — Psal. 15. — L — Mat. 6.

mo iudicio vltimam pęnam, & nunc vsque inuitans peccatores ad pęnitentiam. Non irã adducens per singulos dies.) Significantius fortasse dicitur, iram adducens, quam irascens. Et ita in exemplaribus Græcis inuenimus. Vt non sit in ipso ira qua punit, sed in
M animis eorum ministrorũ qui præceptis veritatis obtemperant: per quos iubetur etiam inferioribus ministris, qui vocantur angeli iracundiæ, ad punienda peccata. Quos iam non propter iustitiam qua non gaudent, sed propter malitiã pęna humana delectat. Non ergo Deus iram adducit per singulos dies, i. non per singulos dies ad vindictam congregat ministros suos. Nunc.n.patientia Dei ad
Rom. 8. pęnitentiam inuitat. Vltimo vero tẽpore cũ homines propter duritiam suam & cor impęnitẽs, thesaurizauerint sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, gladium suũ vibrabit. Nisi conuertimini gladium suũ vibrabit.) Potest ipse homo dñicus gladius Dei intelligi bis acutus, idest, framea quem non vibrauit primo aduentu, sed tanquam in vagina humilitatis abscondit. Vibrabit autem, cum in secundo aduentu veniens iudicare viuos & mortuos, in manifesto splendore claritatis suæ, iustis lumine suo, & terrore impijs corruscabit. Nam in alijs exemplaribus pro eo ꝙ est, gladium suum vibrabit, frameam suam splendificabit, positum est. Quo verbo conuenientissime significari arbitror vltimum dñicæ claritatis aduentũ,
Psal. 16. Quandoquidem ex ipsius persona intelligitur, quod alius Psalmus habet, Libera domine ab impijs animam meam, frameam tuam ab inimicis manus tuæ. Arcum suum tetendit & parauit illum.) Non passim verborũ tempora prætereũda sunt, quod gladium de futuro dixit, vibrabit: arcum de preterito, tetendit. Deinde præteriti temporis consequũtur verba: Et in ipso parauit vasa mortis: sagittas suas ardentibus operatus est.) Arcum
A ergo istum scripturas sanctas, libenter acceperim, vbi fortitudine noui testamenti quasi neruo quodam, duritia veteris flexa & edomita est. Hinc tanquam sagittæ emittuntur Apostoli, vel diuina præconia iaculantur. Quas sagittas ardentibus operatus est, idest, qui percussi diuino amore flagrarent. Qua enim alia sagitta percussa est, quæ dicit, Inducite me in domum vini, constituite me inter vnguenta, constipate me inter mala, quoniã vulnerata charitate ego sum? Quibus alijs sagittis accenditur, qui redire ad Deum cupiens, & ab ista peregrinatione remeare, aduersus dolosas linguas petit auxilium? Et ei dicitur, Quid detur tibi, aut quid adijciatur tibi aduersus linguam dolosam? Sagittæ po- Psal. 119.
tentis acutæ, cum carbonibus vastatoribus, idest, quibus percussus atque inflammatus B
tanto amore ardeas regni cęlorum, vt omnium resistentium & a proposito reuocare volentium, linguas contemnas, & persecutiones eorum derideas, dicens, Quis me separabit a charitate Christi, Tribulatio an an- Rom. 8.
gustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus sum enim, inquit, quia neque mors, neque vita, neque angelus, neque principatus, neque præsentia, neque futura, neque virtus, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei quæ est in Christo Iesu domino nostro. Sic ardentibus sagittas suas operatus est. Nam in Græcis exemplaribus ita inuenitur, Sagittas suas ardentibus operatus est. Latina autem, ardentes, pleraque habent. Sed siue ipsæ sagittæ ardeant, siue ardere faciant, quod vtique non possunt, nisi & ipsæ ardeant, integer sensus est. Sed quia non sagittas tantum, sed etiam vasa mortis dixit in arcu dominum parasse, quæri potest quæ sint vasa mortis, An forte hæretici? Nam & ipsi ex eodem arcu, idest, ex eiusdem scripturis in animas non charitate inflammandas, sed venenis perimendas insiliunt, quod non contingit, nisi pro meritis, propterea diuinæ prouidentiæ etiam ista dispositio tribuenda est. Non quia ipsa peccatores facit, sed quia ipsa ordinat cum peccauerint. Malo enim voto per peccatum legentes, male coguntur intelligere, C
vt ipsa sit pęna peccati, quorum tamen morte filij catholicæ Ecclesiæ tanquam quibusdam spinis a somno excitantur, vt ad intelligentiam diuinarum proficiant scripturarum. Oportet enim & hæreses esse, vt pro- 1. Co. 11.
bati, inquit, manifesti fiant inter vos, hoc est inter homines, cum manifesti sint Deo. An forte easdem sagittas & vasa mortis disposuit ad perniciem infidelium, & ardentes vel ardentibus operatus est ad exercitationem fidelium? Non enim falsum est ꝙ Apostolus dicit,

dicit, Alijs sumus odor vitę in vitam, alijs
2. Cor. 3. odor mortis in mortem. Et ad hæc quis ido-
neus? Non ergo mirum si ijdem Apostoli &
vasa mortis sunt eis à qb. persecutionē passi
sunt, & igneæ sagittę ad inflāmanda corda
credentium. Post hanc autē dispensationem
iustum veniet iudicium. De quo ita dicit, vt
E intelligamus vnicuiq; homini supplicium fie-
ri de peccato suo, & eius iniquitatem in pę-
nam conuerti. Non putemus vllā tranquilli
tatē, & ineffabile lumē Dei de se proferre vn
de peccata puniantur, sed ipsa peccata sic or
dinare, vt quę fuerunt delectamento homi-
ni peccanti, sint instrumenta domino puniē
Gen. 3. ti. Ecce inquit parturit iniustitiam.) Quid.n.
conceperat, vt iniustitiam parturiret? Con-
cepit, inquit, laborem.) Hinc est enim illud,
In labore manducabis panem tuum. Hinc ēt
Mat. 11. & illud, Venite ad me omnes qui laboratis
& onerati estis, Iugum enim meum lene est,
& onus meū leue. Non enim poterit labor fi-
niri, nisi hoc quisq; diligat ꝙ inuito nō pos
sit auferri. Nam cum ea diligunt quæ possu-
mus cōtra voluntatē amittere, necesse est vt
pro his miserrime laboremus, & vt hęc adi-
piscamur, in angustijs terrenarum ęrumna-
rum, cum sibi quisq; illa rapere & præueni-
re alterum, aut extorquere alteri cupit, iniu-
stitias machinemur. Recte ergo, & prorsus
ex ordine parturiuit iniustitiam, concepit la
borem. Parit aūt, quid nisi quod parturiuit
quāuis non hoc parturierit quod concepit?
Nō.n. hoc nascitur quod concipitur, sed cō-
cipitur semē, nascitur quod formatur ex se-
mine. Labor est igitur semen iniquitatis, pec
catū aūt conceptio laboris, idest, illud pri
mum peccatum apostatare a Deo. Parturi-
uit ergo in iustitiam qui concepit laborē. Et
peperit iniquitatē.) Iniquitas hoc est, quod
iniustitia, hoc ergo peperit quod parturiuit.
F Quid? deinde sequitur. Lacum aperuit & ef
fodit illum.) Lacū aperire, est in terrenis re-
bus, idest, tanquam in terra fraudem parare,
quo alius cadat, quē vult decipere iniustus.
Aperitur autem hic lacus, cū consentitur ma
lę suggestioni terrenarum cupiditatū. Effodi
tur vero, cum post consensionē operationi
fraudis instatur. Sed vnde fieri potest, vt ini-
quitas prius lędat hominem iustū in quē pro
cedit, quā cor iniustū vnde procedit? Itaque
fraudator pecuniæ, verbi gratia, dum cupit
alium damno lacerare, ipse auaritię vulnere
sauciatur. Quis autem vel demēs, non videat
quantū inter hos distet, cum ille patiatur dā-
num pecunię, ille innocentiæ? Incidet ergo
in foueam, quā fecit.) Quod in alio Psalmo
dicitur, Cognoscetur dominus iudicia faciēs *Psal. 8.*
in operibus manuum suarum comprehēsus
est peccator. Conuertetur labor eius in ca-
put eius, & iniquitas eius in verticem eius de G
scendet.) Non enim voluit ipse peccatū eua
dere, sed factus est sub peccato tanquam ser
uus, dicente domino, Omnis qui peccat, ser- *Ioan. 8.*
uus est: Erit ergo iniquitas eius super ipsum
cum ipse iniquitati suę subdetur, quia nō po
tuit dicere domino quod innocentes recti di
cunt, Gloria mea & exaltans caput meum.
Ita ergo ipse inferior erit, vt eius iniquitas sit
superior, & in illum descendat, quia grauat il
lum & onerat, & ad requiem sanctorum re-
uolare non sinit: Hoc fit, cum in homine
peruerso seruit ratio & libido dominatur.
Confitebor domino secundum iustitiam e-
ius.) Non ista confessio peccatorum est. Il-
le enim hoc dicit, qui superius verissime di-
cebat, Si est iniquitas in manibus meis. Sed
confessio iustitiæ Dei, qua ita loquimur, Ve-
re domine iustus es, quādo & iustos sic pro- *Psal. 7.*
tegis vt per teipsum eos illumines, & pecca
tores sic ordinas, vt non tua, sed sua malitia
puniantur. Ista confessio ita dominū laudat,
vt nihil possint impiorum valere blaspemię
qui volentes excusare facinora sua, nolūt suę
culpę tribuere quod peccant, hoc est, nolunt
suę culpæ tribuere culpam suam. Itaque aut
fortunam, aut fatum inueniunt quod accu-
sent, Aut diabolum, cui non consetire in po-
testate nostra esse voluit qui nos fecit, Aut
aliam naturam inducunt, quę non sit ex Deo,
fluctuantes miseri & errantes potius, quam
confitentes Deo, vt eis ignoscant. Non enim
oportet ignosci, nisi dicenti, Peccaui. Qui er H
go videt merita animarū sic ordinari a Deo,
vt dum sua cuiq; tribuuntur, pulchritudo v-
niuersitatis nulla ex parte violetur, in omni-
bus laudat Deum: Est ista est non peccatorū,
sed iustorum confessio. Non enim peccato- *Mat. 11.*
rum confessio est, dum dicit dominus. Con
fitebor tibi dñe cęli & terræ, quia abscondi-
sti hęc a sapientibus, & reuelasti ea paruu-
lis. Itē in ecclesiastico dicitur, Confitemini
domino in omnibus operibus eius. Et hæc *Eccl. 39.*
dicetis

dicetis in confessione, opera dñi vniuersa bo
na valde. Quod in isto Psalmo intelligi pôt
si quisq; pia mente dño adiuuãte, distinguat
inter istorũ prçmia & supplicia peccatorũ:
queadmodũ his duobus vniuersa creatura,
quã Deus à se cõditam regit, mirifica & pau
H cis cognita pulchritudine decoratur. Ita er-
go ait, Confitebor domino secundũ iustitiã
eius: tãquã ille qui viderit nõ factas tenebras
Gen. 1. a Deo, sed ordinatas tamẽ. Deus.n.dixit, Fiat
lux, & facta est lux. Non dixit, fiant tenebræ,
& factę sunt tenebrę: & tñ ipsas ordinauit.
Et ideo dixit, Diuisit Deus inter lucẽ & tene-
bras. Et vocauit noctẽ. Ista distinctio aliud fe
cit & ordinauit aliud autem non fecit, sed
ẽt hoc ordinauit. Iã vero tenebris significari
peccata, & in Propheta inuenitur qui dicit,
Ps. 138. Et tenebrę tuę tanquam meridies erunt. Et in
Apostolo dicente, Qui odit fratrẽ suũ, in te-
1. Ioan. 2 nebris est. Et illud præcipue, Abijciamus ope
Rom. 13. ra tenebrarum, & induamur arma lucis. Nõ
ꝗ aliqua sit natura tenebrarũ. Omnis.n. natu
ra inquantũ natura est, esse cogitur. Esse aũt
ad lucẽ pertinet, nõ esse ad tenebras. Qui er-
go deserit eum a quo factus est, idest, in nihi
lũ, in hoc peccato tenebratur: & tamẽ nõ pe-
Psal. 12. nitus perit, sed in infimis ordinatur. Itaque
postquã dixit, Confitebor dño: ne pctõrum
confessionẽ intelligeremus, subijcit vltimũ,
Et psallam nomini domini altissimi.) Psalle
re aũt ad gaudiũ pertinet, pęnitẽtia vero pec
catorũ ad tristitiã. Põt iste Psalmus etiam in
persona dominici hominis intelligi, si modo
ea, quæ ibi humiliter dicta sunt, ad nostram
infirmitatem referantur, quam ille gestabat.

In Psalmum octauum enarratio. In finem pro torcularibus, Psalmus ipsi Dauid.

Nihil de torcularibus in textu eius Psal-
mi cuius iste titulus est, dicere videtur.
In quo apparet multis & varijs similitudini-
I bus vnã eandemq; rem in scripturis sępe in-
sinuari. Torcularia ergo possumus accipere
Ecclesias, eadem ratione qua & aream intel-
Matt. 3. ligimus Eclcesiã. Quia siue in area siue i tor-
culari nihil aliud agitur, nisi vt fructus ab in
tegumentis purgentur, quę necessaria erant,
& vt nascerentur, & vt crescerent, atque ad
maturitatem vel messis vel vindemię perue-
nient. His ergo vel integumentis vel susten-
taculis, idest, paleis in area frumenta, & vina
cijs in torcularibus vina exuuntur. Sicut in
ecclesijs a multitudine secularium hominũ,
quę simul cũ bonis congregatur, quibus vt
nascerentur & apti fierent verbo diuino ne-
cessaria erat illa multitudo, id agitur, vt spiri
tali amore per operationem ministrorũ Dei
separentur. Agitur.n. nunc vt nõ loco sed af-
fectu interim separentur boni a malis, quan- K
uis simul in ecclesijs quantum attinet ad cor
poralẽ pñtiam conuersentur. Aliud autem
erit tempus, quo vel frumenta in horrea, vel
vina in cellas segregentur. Frumenta, inquit,
recondet in horreis, paleas aũt cõburet igni
inextinguibili. Eadem res in alia similitudine
sic intelligi potest, Vina recondet in apothe
cis, vinacia vero peccatoribus proijciet, vt
ventres pecorum, pro pęnis gehennarũ per
similitudinem intelligere liceat. Est alius in-
tellectus de torcularibus, dum tamen ab ec-
clesiarum significatione nõ recedatur. Nam Nu. 13
& verbum diuinum potest vua intelligi. Di-
ctus est enim & dominus Botrus vuę quem
ligno suspensum, de terra promissionis, qui
præmissi erant a populo Israel, tanquam
crucifixum attulerunt. Verbum itaque diui- Deu. 1
num, cum enunciationis necessitate vsurpat
vocis sonum, quo in aures peruehatur audiẽ
tium, eodem sono vocis tanquam vinacijs,
intellectu tanquam vinum includitur, & sic
vua ista in auras venit, quasi in calcatoria tor
cularorum. Ibi enim discernitur vt sonus
vsque ad aures valeat, intellectus autem me-
moria eorum qui audiunt, velut quodam la-
cu excipiatur, inde transeat in morum disci-
plinam & habitum mentis tanquam de lacu
in cellas in quibus si negligentia non acue-
rit, vetustate firmabitur. Acuit nãq; in Iudęis
& hoc aceto dominum potauerunt. Nam il-
lud vinum quod de generatione vitis noui
testamenti bibiturus est cum sanctis suis do-
minus in regno patris sui, suauissimum at- L
que firmissimum sit, necesse est. Solent ac- Mat. 2
cipi torcularia etiam martyria, tanquam af-
flictione persecutionũ calcatis eis, qui Chri
sti nomen confessi sunt, cum mortalia eo-
rum tanquam vinacia in terra remanserunt,
animæ autem in requiem cęlestis habitatio-
nis emanauerunt. Sed neque isto intellectu
ab ecclesiarum fructificatione disceditur.
Psallitur ergo pro torcularibus, pro eccle-

się constitutione, cum dominus noster post
Mat. 16. quam resurrexit ascendit in cęlos. Tūc enim
Acto. 1. misit spiritum sanctum, quo impleti disci-
& 2. puli, cū fiducia prædicauerunt verbū Dei, vt
ecclesię congregarentur. Itaq; sequitur, Dn̄e
dominus noster, quam admirabile est nomē
tuū in vniuersa terra.§ Quęro vnde sit mira-
bile nomen eius in uniuersa terra? Respon-
detur, Quoniam eleuata est magnificētia tua
M in cęlos.§ Vt iste sit sensus, Domine, q̄ es do-
minus noster, quā te admirantur omnes qui
incolunt terram, qm̄ tua magnificētia de ter
Mat. 21. rena humilitate super cęlos eleuata est. Hinc
enim apparuit quis descenderis, cum a qui-
busdam visum est, & a cęteris creditū quo a-
scenderis. Ex ore infantium & lactentiū per
fecisti laudē propter inimicos tuos. Nō pos-
sum accipere alios infantes atque lactentes,
quam eos quibus dicit Apostolus, Tanquam
paruulis in Christo lac vobis potū dedi, nō
cibum. Quos significabant illi qui dn̄m præ-
1. Co. 3. cedebāt laudātes. In quos ipse dominus hoc
testimonio vius est cum dicentibus iudæis vt
Mat. 21. eos corriperet, respondit, Non legistis, ex
ore infantium & lactentium perfecisti lau-
dem? Bene aūt non ait fecisti, sed perfecisti
laudē, Sunt.n. in ecclesijs etiā hi qui non iam
lacte potantur, sed vescuntur cibo, quos idē
1. Cor. 2. Apostolus significat, dicens, Sapientiam lo-
quimur inter perfectos. Sed non ex his solis
perficiuntur ecclesię, quia si soli essent non
consuleret generi humano, Consulitur autē
cum illic quoq; nondū capaces cognitionis
rerum spiritaliū atq; æternarū nutriuntur fi-
de temporalis historię, quæ pro salute no-
stra post Patriarchas & Prophetas, ac excel-
lentissima Dei virtute atq; sapientia etiam
suscepti hominis sacramento administrata
est, in qua salus est omni credenti, vt authori
tate commotus, pręceptis inseruiat, quibus
purgatus vnusquisq; & in charitate radicatus
atq; fundatus possit cū sanctis nō iam par-
uulus in lacte sed iuuenis in cibo, compre-
hendere latitudinem, longitudinem, altitudi
A nem & profundum, scire ēt supereminentē
Ephes. 3. scientiam charitatis Christi. Ex ore, inquit,
infantium & lactētiū perfecisti laudem pro-
pter inimicos tuos. Inimicos huic dispensa
tioni quę facta est per Iesum Christū & hūc
crucifixum, generaliter accipere debemus
omnes qui vetant credere incognita, & cer-
tam scientiam pollicentur. Sicut faciunt hę-
retici vniuersi, & illi qui in superstitione gē
tilium Philosophi nominantur. Nō q̄ scien-
tię pollicitatio reprehendenda sit, sed q̄ gra-
dum saluberrimum & necessarium fidei ne- B
gligendū putant, per quem in aliquid certū
quod esse nisi eternum non potest, oportet
ascendi. Hinc eos apparet nec ipsam sciētiā
habere, quam contempta fide pollicentur,
quia tam vtilem ac necessarium gradum eius
ignorant. Ex ore ergo infantium & lacten-
tium perfecisti dominus noster laudem mā-
dans primo per Prophetā, Nisi credideritis, Esa. 7.
non intelligetis. Et ipse præsens dicit, Beati q̄ Ioan. 20.
non viderūt & credituri sunt. Propter inimi- Mat. 11.
cos: contra quos etiam illud dicitur, Confite
bor tibi domine cęli & terrę, qui abscondi-
sti hæc a sapientibus, & reuelasti ea paruu-
lis. A sapientibus.n. dixit, non qui sapientes
sunt, sed qui esse se putant. Vt destruas inimi
cum & defensorem.) Quem nisi hæreticum.
Nam ipse est inimicus & defensor, qui fidē
Christianam cum oppugnet, videtur defen-
dere. Quāquam etiam Philosophi huius mū
di bene intelligantur inimici & defensores,
quandoquidē filius Dei virtus sapientia Dei
est, qua illustratur omnis quisquis veritate sa
piēs efficitur. Huius illi se amatores esse pro
fitentur, vnde etiam Philosophi nominātur. 1. Cor. 1.
Et propterea videntur defendere, cum inimi
ci sint eius quoniam superstitiones noxias,
vt colantur & venerentē huius mūdi elemēta,
suadere non cessant. Quoniam videbo cęlos
tuos, opera digitorum tuorum.§ Legimus di Exo. 11.
gito Dei scriptam legem, & datam per Moy Deu. 6.
sen sanctum seruum eius, Quem digitū Dei,
multi intelligunt spiritum sanctū. Quapro-
pter si digitos Dei, eosdē ipsos ministros spi
ritu sancto repletos, propter ipsum spiritum
qui in eis operatur recte accipimus, quoniā
per eosdē nobis omnis diuina scriptura con
fecta est, conuenienter intelligimus hoc lo-
co cęlos, dictos libros vtriusque testamenti.
Dictum est autem etiam de ipso Moyse a Ma C
gis regis Pharaonis cum ab eo superati es- Exo. 8.
sent, Digitus Dei est hic. Et quod scriptum Esa. 34.
est, Cœlum plicabitur sicut liber: etiam si de
isto ęthereo cęlo dictum est, congrue tamē
ex hac eadem similitudine, in allegoria li-
brorum cęli nominantur. Quoniam vide-
bo, inquit, cęlos opera digitorum tuorum,

idest, cernã, & intelligã scripturas, quas ope rante spiritu sancto per ministros tuos conscripsisti. Possunt itaq; etiã superius cęli nominati, ijdẽ libri accipi, vbi ait, Quoniã eleuata est magnificẽtia tua super cęlos, Vt totus iste sit sensus. Quõ magnificẽtia tua eleuata est super cęlos, excedit.n. magnificẽtia tua omniũ scripturarũ eloquia, ex ore infantiũ

D & lactẽtium perfecisti laudem, vt a fide scripturarũ inciperent, qui cupiunt ad tuæ magnificentiæ notitiam peruenire. Quæ super scripturas eleuata est, quia transit & superat

Psal. 17. omniũ verborũ linguarũ q; præconia. Inclinauit ergo scripturas Deus vsq; ad infantiũ & lactentiũ capacitatẽ, sicut in alio Psalmo canitur, Et inclinauit cęlos, & descendit, & hoc fecit propter inimicos, qui superba loquacitate inimici crucis Christi, etiã cũ aliquid vera dicũt, paruulis tamẽ & lactentibus prodesse non possunt. Ita destruitur inimicus & defensor, qui siue sapientiã, siue etiam Christi nomen defendere videatur, ab huius tñ gradu fidei oppugnat eã veritatẽ, quã promptissime pollicetur. Propterea etiam illã nõ habere conuincitur, quia oppugnando gradũ eius, qui est fides, quemadmodũ in eã cõscendatur, ignorat. Hinc ergo destruitur temerarius & cęcus pollicitator veritatis, qui est inimicus & defensor, cũ videntur cęli opera digitorũ Dei, idest intelliguntur scripturæ productę vsq; ad infantiũ tarditatem, & eos per humilitatẽ historicæ fidei, quæ tẽporaliter gesta est, ad sublimitatẽ intelligentię rerũ ęternarũ bene nutritos & roboratos, erigunt in ea quę cõfirmant. Isti cęli, idest, libri, opera sunt digitorũ Dei. Sancto etenim spiritu in sanctis operante, confecti sunt. Nã qui gloriã suã potius quã salutẽ hominũ attenderunt, sine spiritu sancto locuti sunt, in quo

E sunt viscera misericordiæ Dei. Quõ videbo cęlos tuos opera digitorũ tuorũ. Lunam & stellas quæ tu fundasti. Luna & stellę in cęlis sunt fundatę, Quia & vniuersalis ecclesia, in cuius sępe significatione Luna ponitur, & particulatim per loca singula ecclesiæ, quas nomine stellarũ insinuatas arbitror in eisdẽ scripturis collocatæ sunt, quas cęlorũ vocabulo positas credimus. Cur aũt Luna recte significet ecclesiã, opportunius in alio Psalmo cõsiderabitur, vbi dictũ est, Peccatores intenderunt arcũ, vt sagittent in obscura Luna rectos corde. Quid est homo quia memor es eius: aut filius hoĩs quoniã tu visitas

Psal. 8. Hebr. 2. eũ? Quid inter hoĩẽ & filiũ hoĩs distet, quęri põt. Si.n. nihil distaret, non ita poneretur homo aut filius hominis, per disiunctionem. Nã si ita scriptum esset, Quid est homo quia memor es eius, & filius hominis quoniã visitas eũ, repetitũ videretur quod dictũ est ho

F mo. Nunc vero cum sonat homo aut filius hominis, manifestior insinuatur distantia. Hoc sanè retinendũ est, quia omnis filius hominis homo, quamuis non omnis homo filius hominis possit intelligi. Adam quippe homo, sed non filius hominis. Quapropter hinc iam licet attẽdere atq; discernere quid hoc in loco inter hominẽ & filium hominis

1. Co. 15. distet, Vt qui portãt imaginem terreni hominis, qui nõ filius hominis, hominum nomine significentur: Qui autem portant imaginẽ cęlestis hominis, filij hominis potius appel-

Ephes. 4. lẽtur. Ille.n. & vetus homo dicitur, iste autẽ nouus. Sed nouus ex vetere nascitur, quoniã spiritalis regeneratio mutatione vitæ veternę atq; secularis inchoatur, & ideo iste filius hominis nũcupatur. Homo igitur hoc loco dictus est terrenus: filius autem hominis, cęlestis. Et ille longe seiunctus à Deo, hic autẽ præsens Deo. Et propterea illius memor est tanquam in longinquo positi, hunc vero visitat quem pręsens illustrat vultu suo. Longe est enim à peccatoribus salus. Et si-

Ps. 118. gnatum est in nobis lumen vultus tui domi-

Psal. 4. ne. Sic in alio Psalmo homines iumentis associatos, non per præsentem interiorẽ illuminationẽ, sed per multiplicationem miseri cordiæ Dei, qua eius bonitas vsque ad infirma tenditur, saluos fieri dicit cum ipsis iumẽtis, Quoniam carnaliũ hominum salus carnalis est, tanquam pecorum. Filios autem hominum seiungens ab eis quos homines pe-

Psal. 35. cudib. iunxit, longe sublimiori modo, ipsius veritatis illustratione, & quadam vitalis fontis inundatione, beatos fieri prędicat. Sic e-

G nim dicit, Homines & iumenta saluos facies domine sicut multiplicata est misericordia tua Deus. Filij enim hominum in protectione alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur ab vbertate domus tuę, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Prætende domine misericordiam

tuam

tuam scientibus te. Memor est igitur homi-
nis per multiplicationē misericordiæ, sicut
iumentorū, quia multiplicata misericordia,
ēt ad longe positos peruenit. Visitat vero fi-
lium hominis, cui sub protectione alarum
suarum posito prætēdit misericordiam suā:
& in lumine suo lumen præbet, & eū deli-
H tijs suis potat, & inebriat ab vbertate domus
suæ ad obliuiscendas ærumnas & errores p̄-
teritæ conuersationis. Hunc filiū hominis, i.
hominem nouū, pęnitentia veteris parturit
cū dolore & gemitu. Iste quamuis nouus, tñ
adhuc carnalis dr̄, cū lacte nutritur. Nō po- *1. Cor. 3.*
tui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi
carnalib. inquit Apostolus: Et vt ostenderet
iam regeneratos, Tāquā paruulis ait in Xp̄o,
lac vobis potū dedi, non escam. Iste cū rela-
bitur, ꝙ sæpe accidit ad veterem vitam, cum
exprobratione audit, ꝙ homo sit, Nonne ho
mines estis, inquit, & secundū hominem am
bulatis? Filius igitur hominis primus visita-
tus est in ipso homine dñico, nato ex Maria
Virgine. De quo propter ipsam infirmitatem
carnis, quā sapientia Dei gestare dignata est,
Hebr. 2. & passionis humilitatem recte dr̄, Minuisti
eum paulominus ab angelis.) Sed additur il
la clarificatio qua resurgens ascendit in cœ-
lum. Gloria, inquit, & honore coronasti eū,
& constituisti eum super opera manuum tua
rum.] Qñquidem & angeli sunt opera ma-
nuum Dei, etiam super angelos constitutum
accipimus vnigenitum filiū, quem minutū
paulominus ab angelis per humilitatem car
nalis generationis atque passionis audimus
& credimus. Omnia, inquit, subiecisti sub
1. Co. 15. pedibus eius,] Nihil excipit cum dicit, om-
Heb. 2. nia. Et ne aliter liceret intelligi, sic Apostolus
credi iubet cum dicit. Excepto eo qui ei sub-
iecit omnia. Et hoc ipso huius Psalmi testi-
monio vtitur ad Hebręos cum ita vult om-
I nia ītelligi esse subiecta domino nostro Iesu
Christo, vt nihil exceptum sit. Nec tñ quasi
aliquid magnum vr̄ adiungere, cum dicit,
Oues & boues vniuersas, insuper & pecora
campi. Volucres cœli, & pisces maris, qui
perambulant semitas maris.] Videtur.n. reli-
ctis cœlestibus virtutibus & potestatibus &
omnibus exercitibus angelorum, relictis ēt
ipsis hominibus, tantum ei pecora subiecis-
se. Nisi oues & boues, intelligamus animas
sanctas, vel innocentiæ fructum dantes, vel
ēt operantes vt terra fructificet, idest vt ter-
reni homines ad spiritalem vbertatem rege-
nerentur. Has ergo animas sanctas, non ho-
minum tantum, sed ēt omnium angelorum
oportet accipere, si volumus hinc intellige-
re omnia esse subiecta dño nostro Iesu Chri
sto. Nulla enim creatura subiecta non erit,
cui primates, (vt ita dicam,) spiritus subij-
ciuntur. Sed vnde probabimus oues posse ac- K
cipi etiam sublimiter beatos non homines,
sed angelicæ creaturæ spiritus? An ex eo ꝙ *Mat. 18.*
dñs dicit reliquisse se nonagintanouem oues
in montibus, i. in sublimioribus locis, & de-
scendisse propter vnam? Si.n. vnam ouem i-
psam humanam animā accipiamus in Adā,
quia etiam Eua de illius latere facta est, quo *Gen. 2.*
rum omnium spiritaliter tractandorū & cō-
siderandorum nunc tempus non est: restat vt
nonagintanouem relictæ in montibus, non
humani sed angelici spiritus intelligantur.
Nā de bobus facilis expeditio est huius sen-
tentiæ, qm̄ ipsi homines non ob aliud boues
dicti sunt, nisi ꝙ euangelizando verbum Dei
angelos imitarentur, vbi dictum est, Boui trī
turanti os non infrenabis. Quanto igitur fa- *Deu. 25.*
cilius ipsos angelos nuncios veritatis, boues *1. Cor. 6.*
accipimus, quando euangelistæ participa- *1. Tim 5*
tione nominis eorū, boues vocati sunt? Sub-
iecisti ergo, inquit, oues & boues vniuersas,
idest omnem sanctam spiritalem creaturam:
In qua ēt sanctos homines accipimus, q̄ sunt
in Ecclesia, in illis videlicet torcularib. quæ
sub alia similitudine Lunæ & stellarum insi-
nuata sunt cōprehenduntur. Insuper ait, &
pecora campi.] Nullo modo vacat, ꝙ addi-
tum est, insuper. Primo, quia pecora campi
possunt intelligi oues & boues: Vt si rupium
& arduorum locorum pecora capræ sunt,
bene intelligantur oues pecora campi. Itaq;
etiam si ita positum esset, Oues & boues vni-
uersas & pecora cāpi: recte quæreretur quid
sibi vellent pecora campi, cum etiam oues
& boues hoc possunt intelligi. Quod vero
additum est ēt insuper, cogit omnino ad ne- L
scio quam differentiam cognoscendam, sub
hoc verbo quod positum est, insuper, nō so-
lum pecora campi, sed etiam, Volucres cęli
& pisces maris, qui perambulant semitas ma
ris) accipiendi sunt. Quæ est igitur ista di- *Matt. 3.*
stantia? Veniant in mentē torcularia haben- *& 13.*
tia vinacia & vinū. Et area continens paleas

& frumentum. Et retia quibus inclusi sunt pisces boni & mali. Et arca Noe in qua & immunda & munda erant animalia: & videbis ecclesias interim hoc tẽpore vsq; ad vltimũ iudicii tẽpus, non solum oues & boues continere, i. sanctos laicos & sanctos ministros, sed insuper & pecora campi, volucres cęli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Pecora.n.campi, congruentissime accipiuntur homines in carnis voluptate gaudentes, vbi nihil arduũ, nihil laboriosum ascendũt. Campus est.n.ẽt lata via, quæ ducit ad interitum. Et in campo Abel occiditur. Quare metuendum est, ne quisq; descendens de montibus iustitiæ Dei, Iustitia.n.inquit, tua velut montes Dei: latitudines & facilitates voluptatis carnalis eligens a diabolo trucidetur. Vide nunc ẽt volucres cęli superbos, de quib. dr, Posuerunt in cęlum os suum. Vide quam in altum vento portentur qui dicunt, Linguã nostram magnificabimus, labia nostra nobis cum sunt, quis noster dñs est? Intuere etiam pisces maris, hoc est curiosos, qui perambulant semitas maris, i. inquirunt in profundo huius seculi temporalia: Quæ tanquam semitæ in mari tam cito euanescunt & intereunt quã rursus aqua confunditur, postquã transeuntibus locum dederit vel nauibus vel quibuscunque ambulantibus aut natantibus. Nõ enim tantũ ambulant semitas maris, sed perambulant dixit, ostendens pertinacissimum studium inania & præterfluentia requirentium. Hæc autem tria genera vitiorum, idest voluptas carnis, & superbia, & curiositas, omnia peccata concludunt. Quæ mihi videntur a Ioanne Apostolo enumerata, cũ dicit, Nolite diligere mũdum. Qm̃ omnia, quę in mundo sunt, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio seculi. Per oculos.n. maxime curiositas præualet. Reliqua vero quo pertineant manifestũ est. Et illa dominici hominis tentatio tripartita est. Per cibum idest per concupiscentiã carnis: vbi suggeritur. Dic lapidibus istis vt panis fiant. Per inanem iactantiam vbi ei in mõte constituto ostenduntur omnia regna huius terræ, & promittuntur si adorauerit. Per curiositatem, vbi de pinna templi admonetur vt se deorsum mittat, tentãdi gratia, vtrũ ab angelis suscipiatur. Itaque posteaq̃ nullo istorum tentamento valere apud eum potuit inimicus: hoc de illo dicitur, postquam cõpleuit omnem tentationẽ diabolus, recessit vsq; ad tẽpus. Propter torculariorum itaque significationem subiecta sunt pedibus eius, non solum vina, sed ẽt vinacia. Non solum scilicet oues & boues, i. sanctæ animæ fidelium, vel in plebe, vel in ministris: sed insuper & pecora voluptatis, & volucres superbiæ, & pisces curiositatis. Quæ omnia genera peccatorum nunc bonis & sanctis mista esse in ecclesiis videmus. Operetur igitur in ecclesiis suis, & a vinaciis uinũ separet. Nos demus operam vt vinum simus & oues aut boues, non vinacia aut pecora campi, aut volucres cęli, aut pisces maris qui perambulant semitas maris. Nõ quia ista nomina isto solum modo intelligĩ & explicari possint, sed pro locis. Nanque alibi aliud significant. Et hæc regula in omni allegoria retinẽda est, vt pro sententia præsentis loci consideretur quod per similitudinem dicitur. Hæc est.n. dominica & Apostolica disciplina. Repetamus ergo vltimum versum, qui etiã in principio Psalmi ponitur, & laudemus Deum dicentes, Dñe dñs noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Decenter quippe post textũ sermonis ad caput reditur, quò totus Psalmus referendus est.

(Margin: Gen. 7. — M — Mat. 7. — Gen. 4. — Ps. 34. — Psal. 72. — Ps. 11. — Ioan. 11. — A — Mat. 4. — Luc. 4. — B)

In Psalmum nonum enarratio.

Psalmi huius inscriptio est:

In finem pro occultis filij, Psalmus ipsi Dauid.

DE occultis filij quæri põt. Sed quia non addit cuius, ipsum vnigenitũ Dei filiũ oportet intelligi. Vbi.n. de filio Dauid Psalmus inscriptus est: Cũ fugeret, inquit, a facie Absalon filii sui, cũ & nomen eius dictũ esset, & ob hoc latere non posset de quo diceretur, & non tã dictũ est tm̃ a facie Absalon filii, sed additũ est, sui: Hic vero, & ꝙ nõ additũ est sui, & ꝙ de gentib. multa dicit, non põt recte accipi Absalon. Neq;.n. bellum ꝙ cum patre ille perditus gessit, vllo modo ad gentes pertinet cũ populus tm̃ Israel aduersus se ibi diuisus sit. Canitur itaque iste psalmus pro occultis vnigeniti filii Dei. Nam & ipse dñs cum fine additamento ponit filium, seipsum vnigenitum vult intelligi, vbi ait, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis.

(Margin: Psal. — 1. Re. — C — Ioan.)

Non.n.dixit,filius Dei, ſed tantum dicendo
filius,dat intelligi cuius ſit filius.Quam locu
tionẽ non recipit niſi excellentia eius de quo
ita loquimur,vt ẽt ſi nõ eũ nominemus,poſ-
ſit intelligi. Ita.n.dicimus,Pluit, ſerenat, to-
nat,& ſi qua ſunt alia,nec addimus quis id fa-
ciat, quia omniũ mentibus ſpõte ſe offert ex
cellentia facientis, nec verba deſiderantur.
Quę ſunt igitur occulta filij? In quo verbo
primũ intelligendũ eſt eſſe aliqua filij mani-
D feſta,a quibus diſtinguuntur,hæc quæ appel
lantur occulta. Quamobrẽ qm̃ duos aduen-
tus dñi credimus, vnum pręteritum quẽ Iu-
dęi non intellexerunt:alterũ futurũ,quẽ vtri-
que ſperamus:& quoniã iſte quem Iudęi nõ
intellexerunt, gentibus profuit: non incon-
uenienter accipitur de hoc aduentu dictum
Rom. 11. pro occultis filij,vbi cęcitas ex parte ĩ Iſrael
facta eſt,vt plenitudo gentium intraret. Duo
etiam iudicia inſinuantur per ſcripturas,ſi qs
aduertat,vnũ occultũ, alterũ manifeſtũ.Oc-
cultũ nunc agitur, de quo Apoſtolus Petrus
dicit,Tempus eſt,vt iudiciũ incipiat a domo
1.Pet.4. domini. Occultũ itaq; iudiciũ eſt pęna qua
4.ſen. di. nunc vnuſquiſq; hominum,aut exercetur ad
4c.Quod purgationẽ,aut admonetur ad cõuerſionẽ: aut
ergo. ſi cõtempſerit vocationẽ & diſciplinã Dei,
excęcatur ad dãnationẽ. Iudiciũ aũt mani-
feſtũ eſt,quo venturus eſt dñs iudicare viuos
& mortuos omnibus fatẽtibus eũ eſſe a quo
& bonis præmia & malis ſupplicia tribuẽ-
tur.Sed tũc illa confeſsio, non ad remedium
malorũ,ſed ad cumulũ damnationis valebit.
De his duobus iudicijs vno occulto,alio ma
nifeſto videtur mihi, dominus dixiſſe, vbi
Ioan.3. ait,Qui ĩ me credit, trãſiet de morte ad vitã
nec in iudicium venit: in iudicium,ſ.manife
ſtũ:nã hoc quod tranſit de morte ad vitã per
nonnullã afflictionẽ,qua flagellat dñs omnẽ
filium quem recipit iudiciũ occultũ eſt. Qui
Heb. 12. autem non credit,inquit,iam iudicatus eſt,i.
Ioan.3. iſto occulto iudicio iã pręparatus eſt ad il-
lud manifeſtũ.Hęc duo iudicia etiam in Sa-
Sap. 12. pientia legimus,vbi ſcriptũ eſt, Propter hoc
tanquam pueris inſenſatis iudicium in deri-
ſum dediſti. Hic autem hoc iudicio nõ cor-
recti, dignum Dei iudicium experturi ſunt.
E Qui ergo non corriguntur iſto occulto iudi
cio, digniſsime illo manifeſto punientur.
Quo circa in hoc pſalmo obſeruanda ſunt
occulta filij,id eſt,& humilis eius aduentus,

qui profuit gentibus,cum cęcitate Iudęorũ,
& pęna quę nunc occulte agitur, nondũ dã-
natione peccãtium,ſed aut excitatione con-
uerſorũ,aut damnatione vt cõuertantur,aut
cęcitate vt damnationi præparentur,qui cõ-
uerti noluerint. Confitebor tibi domine in F
toto corde meo.§ Non in toto corde, con- Pſ. 110.
fitetur Deo, qui de prouidentia eius in ali- & 137.
quo dubitat. Sed quia iam cernit occulta ſa-
piẽtiæ Dei,quantũ ſit inuiſibile pręmiũ eius
qui dicit, Gaudemus in tribulationibus, &
quemadmodũ omnes cruciatus qui corpo- Rom. 5.
raliter inferuntur, aut vt exerceant conuer-
ſos ad Deũ,aut vt conuertantur admoneant,
aut iuſti damnationi vltimę pręparent obdu
ratos:& ſic omnia ad diuinę prouidentiæ re
gimen referantur, quæ ſtulti quaſi caſu & te
mere nulla diuina adminiſtratione fieri pu-
tant,ait, Narrabo omnia mirabilia tua.§ Nar
rat omnia mirabilia Dei, qui ea nõ ſolum in
corporibus palam, ſed in animis quidẽ inui
ſibiliter, ſed longe ſublimius & excellentius.
fieri videt. Nã terreni homines & oculis de-
diti magis mirantur reſurrexiſſe in corpore
mortuũ Lazarũ, quam reſurrexiſſe in anima Ioan. 11.
perſecutorem Paulũ. Sed quoniam viſibile Acto. 9.
miraculũ ad illuminationẽ animam vocat,
inuiſibile autem eã quæ vocata venit illumi-
nat: omnia narrat mirabilia Dei, qui non cre
dens viſibilibus ad intelligẽda inuiſibilia trã
ſitũ facit. Lętabor exaltabo in te.§ Nõ iam in
hoc ſeculo, nõ in voluptate contrectationis
corporũ, nec in palati & linguæ ſaporibus,
nec in ſuauitate odorũ,nec in iocunditate ſo
norum trãſeuntium, nec informis corporũ
varie coloratis, nec in vanitatibus laudis
humanę, nec in coniugio & prole mori-
tura, nec in ſuperfluis temporaliũ diuitia-
rum,nec in conquiſitione huius ſeculi, ſiue
quę locorũ ſpatijs tẽditur,ſiue q̃ ſucceſsione G
tẽporis voluitur, ſed lętabor & exultabo in
te,videlicet in occultis filij, vbi ſignatum eſt
in nobis lumen vultis tui domine. Etenim ab Pſal.4.
ſcondes eos inquit,in abſcondito vultus tui. Pſal. 30.
Lętabitur & exultabit in te, qui narrat om-
nia mirabilia tua. Narrabit autem omnia mi
rabilia tua. Siquidẽ nunc per prophetiã di- Ioan.6.
ctus eſt ille, qui non venit voluntatem ſuam
facere,ſed volũtatẽ eius qui eum miſit.Iã.n.
incipit apparere perſona domini ĩ hoc pſal-
mo loquẽtis. Nam ſequitur, Pſallam nomini

tuo altiſsime. In conuertendo inimicū meū
Mat. 16. retrorſum.§ Huius ergo inimicus quando re
tro conuerſus eſt? An quādo ei dictū eſt, Re
di retro ſatanas? Tunc enim qui tentando ſe
præponere cupiebat, retro factus eſt, non de
cipiendo tentatū, & in eū nihil valendo: re-
H tro enim ſunt terreni homines, cęleſtis autē
homo prior factus eſt, quanuis poſt venerit.
1. Co. 15. Primus.n.homo de terra terrenus, ſecundus
homo de cęlo cęleſtis. Sed de ipſa ſtirpe ve-
niebat, a quo dictū eſt, Qui poſt me venit, an
Ioan. 1. te me factus eſt. Et Apoſtolus, ea quę retro
Phil. 3. ſunt obliuiſcitur, & in ea quæ ante ſunt ſe ex
tendit. Conuerſus eſt igitur inimicus retro,
poſteaquā nō valuit hominē cęleſtē decipe-
re tentatū, & ſe ad terrenos conuertit vbi do
1. Co. 15. minari poteſt. Quapropter nullus hominū
eū præcedit & retro eū eſſe facit, niſi qui de-
ponens imaginē terreni hominis portauerit
imaginē cęleſtis, Iam vero ſi quod dictū eſt,
inimicū meū: generaliter vel peccatorē vel
gentilē hominē magis volumus accipere, nō
erit abſurdū. Nec pęna erit quod dictum eſt,
In conuertendo inimicū meum retrorſum,
ſed beneficium: & tale beneficium, vt huic
comparari nihil poſsit. Quid.n.beatius quā
deponere ſuperbiā, non velle Chriſtum prę
cedere veluti ſanus ſit, cui medicus non ſit
neceſſarius: ſed malle retro ire poſt Chriſtū,
Mat. 15. & 19. qui diſcipulū vocans, vt perficiatur, dicit, Ve
ni ſequere me? Sed tamen accōmodatius de
diabolo dictū intelligitur, In conuertendo
inimicū meū retrorſum. Diabolus quippe re
trorſum conuerſus eſt etiā in perſecutione
iuſtorū, multo vtilius perſecutor eſt, quam
ſi dux princeps pręiret. Pſallendū eſt igitur
nomini domini altiſsimi, in cōuertendo ini-
micū meum retrorſum quoniā malle debe
mus eum perſequentem fugere quam ducen
tē ſequi. Habemus.n.quo fugiamus, & abſcō
I damur in occultis filij, quia dn̄s factus eſt re
fugium nobis. Infirmabuntur & peribunt à
Eſa. 8. facie tua. § Qui infirmabuntur & peribunt,
niſi iniqui & impij? Infirmabuntur dum ni-
hil valebunt. Et peribunt, quia non erunt im-
pij à facie Dei, i. à cognitione Dei: ſicut pe-
Galat. 2. rijt ille qui dixit: Viuo autem iam non ego,
viuit autem in me Chriſtus. Sed quare infir-
mabuntur & peribūt impij à facie tua? Quo-
niam feciſti iudicium meum, inquit, & cau
ſam meam.§ Ideſt, iudicium illud in quo iu-
dicari viſus ſum, meum feciſti. Et cauſam illā
in qua me iuſtū & innocentem homines dā-
nauerunt, meā feciſti. Hac.n.militauerunt ad
noſtram liberationē: ſicut & nautę dicunt
ventum ſuum quo vtuntur ad bene nauigan-
dum. Sediſti ſuper thronū qui iudicas ęquita
tem.] Siue filius patri dicat, qui etiam illud K
dixit, Nō haberes in me poteſtatem, niſi tibi
datum fuiſſet deſuper. id ipſum ad ęquitatem *Ioan. 19.*
patris & in occulta ſua deferens, quod iudex
hominū ad vtilitatem hominū iudicatus eſt.
Siue homo dicat Deo. Sediſti ſuper thronū
qui iudicas ęquitatem: animā ſuam thronū
eius appellās, vt corpus ſit fortaſſe terra quę
ſcabellum pedum eius dicta eſt. Deus enim
erat in Chiſto mundum recōcilians ſibi. Si *Eſa. 6.*
ue eccleſia iam perfecta & ſine macula & ru *1. Cor.*
ga, digna, ſ. ocultis filij, quia introduxit eam *Epheſ.*
rex in cubiculum ſuum, dicat ſponſo ſuo, *Can. 1 & 2.*
Sediſti ſuper thronum qui iudicas æquitatē:
quia reſurrexiſti a mortuis & aſcendiſti in *Mar. 1*
cęlum, & ſedes ad dexteram patris: Quęlibet *Acto.*
ergo harum ſententia placeat, quò iſte ver-
ſus referatur, regulam fidei non excedit: In-
crepaſti gentes & periit impius.§ Conueniē-
tius hoc domino Ieſu Chriſto dici, quam
ipſum dicere, accipimus. Quis enim alius in
crepauit gētes, & perijt impius, niſi qui poſt
eaquam aſcendit in cęlum miſit ſpiritum ſan
ctum, quo completi Apoſtoli, cum fiducia
prędicarent verbum Dei, & peccata homi- *Acto.*
num libere arguerent? Qua increpatione pe
rijt impius, quia iuſtificatus eſt impius, & fa-
ctus eſt pius. Nomen eorum deleſti in ſecu-
lum, & in ſeculum ſeculi. § Deletum eſt no-
men impiorum. Nō enim appellantur impij
qui Deo vero credunt. Delectetur aūt nomē
eorum in ſeculum, i. quandiu temporale ſe-
culū voluitur. Et in ſeculum ſeculi. Quid eſt
ſeculum ſeculi, niſi cuius effigem tanquam
vmbram habet hoc ſeculum? Viciſsitudine
enim temporum ſibi ſuccedentium, dū Lu-
na minuitur & rurſus impletur, dū Sol om-
ni anno locū ſuū repetit, dū ver, vel ęſtas,
vel autumnus, vel hyems ſic trāſit vt redeat,
æternitatis quędam imitatio eſt. Sed huius ſe L
culi ſeculū eſt quod incōmutabili ęternita-
te conſiſtit. Sicut verſus in animo, & verſus
in voce. Ille intelligitur, iſte auditur. Et ille
iſtum modificat. Et ideo ille in arte operatur
& manet, in aere ſonat & tranſit. Sic huius
muta-

mutabilis seculi modus, ab illo incōmutabili seculo definitur, qđ dr̄ seculum seculi. Et ideo illud in arte Dei, hoc est, in sapientia & virtute permanet: hoc aūt in creaturæ administratione peragitur. Si tñ non repetitio est, vt posteaquā dictū est in seculū, ne hoc acciperetur ꝙ transijt, subijceretur in seculum se-
M culi. Nam in Græcis exemplaribus sic est, εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Quod Latini pleriq; interpretati sunt, non in seculum, & in seculū seculi, sed in æternum & in seculū seculi. Vt in eo ꝙ dictum est, in seculum seculi, illud exponeretur, ꝙ dictum est in ęternū. Nomen ergo impiorum delesti in æternū, quia deinceps nunquā erunt impij. Et si in hoc seculū non extenditur nomen eorum, multo minus in seculū seculi. Inimici defecerunt frameę in finem. ☙ Non pluraliter inimici, sed singulariter huius inimici. Cuius aūt inimici, nisi diaboli frameæ defecerunt? Hæ aūt intelligūtur diuersæ opiniones erroris, quibus ille animas tanquam gladiis perimit. His gladijs vincendis & ad defectū perducendis instat ille gladius, de quo in septimo psalmo dicitur, Nisi cōuertamini gladium suū vibrabit, Et forte iste finis in quem frameæ deficiūt inimici, quia vsq; ad ipsum aliquid valent. Ipse nunc operatur occulte, vltimo aūt iudicio palam vibrabitur. Hoc destruuntur ciuitates: Nā ita sequitur, Inimici defecerūt frameæ in finē, Et ciuitates destruxisti.] Ciuitates aūt istæ sunt, in quib. diabolus regnat, vbi dolosa & fraudulenta consilia tanq̃ curiæ locum obtinent, cui principatui quasi satellites & ministri assunt, officia quorumq; membrorū, oculi ad curiositatem, aures ad lasciuiā, vel si quid est aliud ꝙ in malam partē libenter auditur, manus ad rapinā vel quodlibet aliud facinus aut flagitium, & mēbra cętera in hunc mūdū, tyrannico prin-
A cipatui, i. peruersis consilijs militantia. Huius ciuitatis quasi plebs est, oēs delicatæ affectiones & turbulenti motus animi, quotidianas seditiones in homine agitātes. Ergo vbi rex, vbi curia, vbi ministri, vbi plebs inuenitur, ciuitas est. Neq; n. talia essent in malis ciuitatib. nisi prius essent in singulis hominib. qui sunt tanquā elementa & semina ciuitatum. Has ciuitates destruit cū excluso inde Prin-
an. 12. cipe, de quo dictū est, Princeps huius seculi missus est foras: pacem reddit interius, vastantur hæc regna verbo veritatis, sopiuntur maligna consilia, turpes affectiones edomantur, membrorū & sensuum ministeria captiuantur, & ad iustitię & bonorū operum militiā trāsferuntur. Vt iam, sicut Apostolus dicit, non regnet pc̄tm̄ in vestro mortali corpore, & cętera huius loci. Tunc pacatur aīa, Rom. 6.
& ordinatur homo ad quietem & ad beatitudinem capessendā. Perijt memoria eorū cū B
strepitu. ☙ Impiorum scilicet. Sed cū strepitu: siue quia fit strepitus cū impietas euertitur. Non. n. transit ad summā pacem vbi summū silentiū est, nisi qui magno strepitu prius cū suis vitijs belligerauerit, siue cum strepitu dictū est, vt pereat memoria impiorum ēt ipso strepitu pereunte, in quo tumultuatur impietas. Et dn̄s in æternum permanet.] Vt Psal. 2.
quid ergo fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania, aduersus dn̄m & aduersus Christum eius? Nam dn̄s in æternum permanet. Parauit in iudicio sedem suā, & ipse iudicabit orbem terrarum in æquitate. ☙ Parauit cū iudicatus est, sedem suam. Per illam. n. patientiam homo cęlum acquisiuit, & Deus hominibus credentibus profuit. Et hoc est, occultum filii iudiciū. Sed quia etiam palam manifesteq; vēturus est ad viuos & mortuos iudicandos, parauit in occulto iudicio sedē suam. Et idem ipse palā iudicabit orbem terrarum in ęquitate, i. meritis digna distribuet, agnos ad dexterā ponens, hędos ad sinistrā. Iudicabit populos cū iustitia. ☙ Hoc est ꝙ superius dictū est, Iudicabit orbem terrarū in æquitate. Non quemadmodū iudicant homines qui corda non vident, a quibus plerunq; deteriores absoluuntur, q̃ cōdemnantur, sed in æquitate & cum iustitia dn̄s iudicabit, testimonium perhibente conscientia, & cogitationibus accusantibus seu defendentibus.
Et factus est dominus refugium pauperi.] Rom. 2.
Quātumlibet persequatur inimicus ille qui conuersus est retro, quid nocebit eis quorū refugium factus est dominus? Sed hoc fiet, si C
in seculo hoc cuius ille magistratus est, pauperes esse delegerint, nihil amando quod vel hic viuentem aut amantem deserit, vel a moriente deseritur. Tali enim pauperi refugium factus est dominus. Adiutor in opportunitatibus in tribulatione.] Sic pauperes facit, quo- Heb. 12.
niam flagellat omnem filium quem recipit. Nam quid sit adiutor in opportunitatibus,

exposuit cum addidit, in tribulatione. Nō. n. conuertitur anima ad Deū, nisi dum ab hoc seculo auertitur. Nec opportunius ab hoc se culo auertitur, nisi cū nugatorijs eius & noxijs & pernitiosis voluptatibus, labores dolo resq; misceantur. Et sperent in te oēs qui co gnoscunt nomen tuū.] Cum destiterint spe-
D rare in diuitijs & in alijs huius seculi blandimentis. Quærente quippe aīa vbi figat spem cum ab hoc mundo auellitur, oportune exci pit cognitionem nominis Dei. Nam nomen ipsum Dei nunc vsquequaq; vulgatum est. Sed cognitio nominis est, cū ille cognoscitur cuius est nomen. Non.n.nomen pp se no men est, sed pp id ꝙ significat. Dictū est aūt.
Psal. 67. Dn̄s nomen est illi. Quapropter qui se libenter Deo famulū subdit, cognouit hoc nomē. Et sperent in te, qui cognoscūt nomen tuū. Itē dn̄s dicit ad Moysen, Ego sum qui sum.
Exo. 3. Et dices filijs Israel, Misit me qui est. Sperent ergo in te qui cognoscūt nomen tuū, ne sperent in his rebus, quæ temporis volubilitate præterfluunt, nihil habentes nisi erit & fuit. Qm̄ ꝙ in illis futurum est, cū venerit, fit statim præteritum. Et expectatur cum cupiditate, amittitur cum dolore. In Dei autem natura non erit aliquid, quasi nondum sit aut fuit quasi iam nō sit: sed est tm̄ id quod est, & ipsa est æternitas. Desinant igitur sperare & diligere temporalia, & se ad æternam spem cō ferant, qui cognoscunt nomē eius qui dixit, Ego sum qui sum. Et de quo dictum est, Misit me qui est. Qm̄ non dereliquisti quærētes te dn̄e.) Qui eum quærunt, iam transeuntia
Mat. 6. & moritura non quærunt. Nemo.n potest duobus dn̄is seruire. Psallite dn̄o qui habitat in Sion.) His dr̄, quos non derelinquit quærentes se dn̄s. Ipse habitat in Sion, ꝙ interpretatur speculatio. Et gestat imaginem ecclesiæ quæ nunc est, sicut Hierusalem gestat imaginem ecclesiæ quæ futura est, i. ciuitatis sanctorum iam angelica vita fruentium, quia
E Hierusalem interpretatur visio pacis. Præcedit autem speculatio visionē, sicut ista eccle sia præcedit eam quæ promittitur ciuitatem immortalem & æternam. Sed præcedit tēpo re, non dignitate: quia honorabilius est, quo peruenire nitimur, quā id ꝙ agimus, vt peruenire mereamur. Agimus autem speculationem, vt perueniamus ad visionem. Sed etiam ipsam quæ nunc est ecclesia, nisi dn̄s inhabitaret, iret in errorem quantalibet studiosissima speculatio. Et huic ecclesiæ dictum est, Templum.n. Dei sanctum est, quod estis vos. 1.Co.3.
Et in interiore homine habitare Christū per fidem in cordibus vestris. Præcipitur ergo Ephes.3.
nobis vt psallamus dn̄o qui habitat in Sion, vt concorditer dn̄m ecclesiæ inhabitatorem laudemus. Annunciare inter gentes mirabilia eius.] Et facta sunt, & non desinunt fieri. F
Qm̄ requirens sanguinem eorum memoratus est. § Quasi responderetur ab his qui missi sunt euangelizare illud præceptum ꝙ dictum est, Annunciare inter gentes mirabilia eius: & diceret, Dn̄e quis credidit auditui no Esa.54
stro? Et propter te occidimur tota die: Con- Rom.10.
uenienter sequitur, dicens, Non sine magno Ps. 43
fructu æternitatis morituros in persecutione Rom.8
Christianos, Quoniam requirens sanguinē eorum memoratus est. Sed cur sanguinē eorum maluit dicere? An quasi alius imperitior & minoris fidei quæreret, dicens, Qūo annū ciabunt, cum in eos infidelitas gentium sæuitura sit? Huic respōdetur, quoniam requirens sanguinem eorum memoratus est: idest, veniet vltimum iudiciū, vbi & interfectorū gloria, & interficientiū pęna manifesta fuit. Memoratus est autem nemo ita positum putet quasi obliuio cadat in Deū: sed quia post longum tempus futurum est iudicium secundum affectum infirmorū hominum positum est, qui quasi oblitum Deum putant, quia nō tam cito facit quam ipsi volunt. His dicitur etiam quod sequitur, Non est oblitus clamorem pauperum, Idest, non vt putatis, oblitus est: quasi dicerent, posteaquā audierunt memoratus est: ergo oblitus erat. Non est oblitus, inquit, clamorem pauperum. Sed quæro quis clamor pauperū sit, quem Deus no obliuiscitur? An iste clamor est, cuius hæc verba sunt: Miserere mei domine, vide humilitatē meam ab inimicis meis. § Quare ergo nō dixit, Miserere nostri domine, vide humilitatē nostrā de inimicis nostris: tanquā multi pau G
peres clament, sed tanquam vnus miserere mei domine? An quia vnus interpellat pro sanctis qui primus pauper pro nobis factus est? Et ipse dicit, Qui exaltas me de portis mortis vt annunciē vniuersas laudes tuas in portis filiæ Sion. Exaltatur enim homo in illo nō solum quem gestat, quod caput ecclesiæ est: sed etiam quisquis nostrū est in cęte-

ris membris, & exaltatur ab omnibus prauis
cupiditatib. q̃ sunt portæ mortis, quia per il-
las itur in mortẽ. Mors aũt est iam ipsa læti-
tia in perfruendo, cum quisq; adipiscitur ꝙ
1. Tim.6 perdite cõcupiuit, Radix est.n.omniũ malo-
rũ cupiditas. Et propterea porta mortis est,
1.Tim.5 quia mortua est vidua, q̃ in delitijs viuit. Ad
quas delitias per cupiditates tanq̃ per portas
mortis peruenitur. Sunt aũt portæ filiæ Sion,
H oĩa optima studia, per quæ venitur ad visio-
Mat.7. nem pacis in sancta ecclesia. In his igitur por
tis bene annunciantur vniuersæ laudes Dei,
vt non detur sanctũ canibus, neq; proijcian-
tur margaritæ ante porcos, qui malunt per-
tinaciter latrare, q̃ studiose quærere. Aut qui
nec latrare nec quærere, sed in suarũ volupta
tũ cęno volutari. Cũ aũt in bonis studijs lau-
des Dei annũciantur, petentib. datur, & quę-
rentib. manifestatur, & pulsantibus aperitur.
Aut forte portæ mortis sunt corporales sen-
sus & oculi, qui aperti sunt homini cum de
ligno vetito gustasset: a quib. exaltantur, qui-
Gen.3. bus dr̃ vt quærant, nõ quæ videntur, sed quæ
2. Co.4. non videntur: quia quæ videntur, tempora-
lia sunt: quæ aũt non videntur, æterna sunt. Et
portæ sunt filiæ Sion, sacra & initia fidei, quę
pulsantibus aperiuntur, vt perueniatur ad oc
culta filij: Non.n. oculus vidit, nec auris audi
Esa. 64. uit, aut in cor hominis ascendit, quæ præpa-
1.Cor. 2. rauit Deus diligentibus se. Hucusque est cla-
mor pauperum, quẽ non oblitus est dñs. De-
inde sequitur: Exultabo super salutare tuũ.
Idest, cum beatitudine cõtinebor a salutari
tuo, ꝙ est dñs noster Iesus Christus virtus &
2.Cor. 2. sapientia Dei. Ergo ecclesia dicit, quæ hic af-
fligitur, & spe salua est, quamdiu occultũ est
filij iudiciũ, ipsa spe dicit, Exultabo super sa-
lutare tuũ: quia nunc circunstrepente seu vi,
seu errore gentiliũ atteritur. Infixæ sunt gen-
tes in corruptione quã fecerunt. Animad-
uerte quemadmodũ seruetur pęna peccato-
ri de operib. suis, & quemadmodũ, qui vo-
luerunt persequi ecclesiã, in ea corruptione
sint fixi, quam se inferre arbitrabantur. Nam
interficere corpora cupiebant, cũ ipsi in ani
I ma morerẽtur. In muscipula ista quã occul-
tauerunt, cõprehensus est pes eorũ.] Musci-
pula occulta, est occulta cogitatio. Pes ani-
mæ, recte intelligitur amor. Qui cũ prauus
est, vocatur cupiditas aut libido. Cum aũt re
ctus, dilectio vel charitas. Amore.n. mouetur
tanquã ad locum quo tendit. Locus aũt ani-
mæ, non in spatio aliquo est ꝙ forma occu- 1. sen. di.
pat corporis: sed in delectione quo se perue 38. Solet
nisse per amorẽ lætatur. Delectatio aũt perni quæri cir
tiosa sequitur cupiditatẽ, fructuosa charita ca finem.
tem. Vnde & radix dicta est cupiditas. Radix 1. Tim.6
porro tanquã pes arboris intelligitur. Radix Mat.13.
dicta est & charitas, vbi de seminib. dñs lo-
quitur, quæ in petrosis locis exeunt, & Sole
veniente arescunt, qui non habent altã radi-
cem. Vnde significat eos qui gaudent accipiẽ
do verbum veritatis, sed cedunt persecutio-
nib. quibus sola charitate resistitur. Et Apo-
stolus dicit, Vt in charitate radicati & funda
ti possitis cõprehendere. Pes ergo peccato- K
rũ, i. amor cõprehenditur in muscipula quã Ephes. 3.
occultant, quia cũ fraudulentam actionem
consecuta fuerit delectatio, cũ eos tradide-
rit Deus in concupiscentiã cordis eorũ: iam Rom. 1.
illa delectatio alligat eos, vt inde abrumpere
amorẽ & ad vtilia conferre nõ audeant: quia
cũ conati fuerint, dolebunt animo, tanquam
pedem de cõpede exuere cupientes. Cui do-
lori succũbentes, a pernitiosis delectationi-
bus nolũt abscedere. In muscipula ergo quã
occultauerunt, i. in fraudulento consilio, cõ-
prehensus est pes eorum amor, s. qui per frau
dem peruenit ad vanam lætitiam qua cõpa-
ratur dolor. Cognoscet dñs iudicia faciens.
Hæc sunt iudicia Dei, non ab illa tranquilli-
tate beatitudinis suæ, nec a secretis sapientiæ
quib. recipiuntur beatæ animæ, profertur fer
rum, aut ignis, aut bestia, aut aliquid tale quo
crucientur peccatores. Sed q̃uo cruciantur,
& q̃uo facit dñs iudicium? In operibus ma-
nuum suarũ cõprehensus est peccator. (Hic
interponitur canticũ diapsalmi, quasi occul-
ta lætitia quantũ existimare possumus, sepa-
rationis quæ nunc fit, non locis, sed affectio
nibus animorum, inter peccatores & iustos,
sicut granorum a paleis adhuc in area. Et se- Mat. 3.
quitur, Cõuertantur peccatores in infernũ.)
Idest, dẽtur in manus suas cum eis parcitur,
& illaqueentur delectatione mortifera. Om L
nes gentes quæ obliuiscuntur Deum. Quia Rom. 1.
cum non probauerunt Deum habere in noti
tia, dedit illos Deus in reprobum sensum.
Quia non in finem obliuio erit pauperis.
Qui vr̃ nunc in obliuione esse, cum peccato
res fęlicitate huius seculi florere existiman-
tur & iusti laborare. Sed patientia, inquit,
pauperum

pauperum non peribit in æternum. ₰ Qua-
propter nunc patientia opus est ad perferē-
dos malos, qui iam voluntatib. separati sunt,
donec ēt vltimo iudicio separentur. Exurge
dñe non prævaleat homo. ₰ Imploratur futu
rum iudicium. Sed antequā veniat. Iudicen-
M tur, inquit, gentes in conspectu tuo. ₰ Hoc est
in occulto, ꝙ dicitur coram Deo, paucis san
ctis & iustis intelligentibus. Constitue dñe le
1. Thes. 1 gislatorem super eos. ₰ Videtur mihi Anti-
christū significare. De quo Apostolus dicit,
Cum reuelabitur homo peccati. Vt sciant gē
tes qm̄ homines sunt. ₰ Vt qui nolunt libera-
ri a filio Dei, & pertinere ad filiū hominis,
& esse filij hominū, i. noui homines seruiant
homini, idest veteri homini peccatori, qm̄
homines sunt. Et quia ille ad tm̄ culmen ina
nis gloriæ venturus creditur, tanta ei licebit
facere, & in omnes homines, & in sanctos
Al. l. Vt Dei, vt tunc vere nonnulli infirmi * arbitren
dū eum tur Deum res humanas negligere: interposi-
vincere pe to diapsalmate, subijcit tanquam vocem ge-
ne oēs cō mentium & quærentium cur iudicium diffe
spexerint ratur. Vt quid domine, inquit, discessisti lon
nonnulli ge. ₰ Deinde qui sic quæsiuit tanquam repen
infirmi. te intellexerit, aut quasi sciens interrogaue-
rit vt doceret: subiecit dicens, Despicis in
opportunitatibus in tribulationibus. ₰ Idest,
opportune despicis & facis tribulationes ad
inflammandos animos desiderio aduentus
tui. His. n. iucūdior est fons ille vitę, qui mul
tum sitierint. Itaque insinuat consilium dila-
tionis dicens, Dum superbit impius accen-
ditur pauper. ₰ Mirum est & verum, quanto
studio bonæ spei paruuli accendantur ad re-
cte viuendum, comparatione peccantium.
Quo mysterio agitur, vt etiam hæreses esse
Gen. 1. permittantur: non quia ipsi hæretici hoc vo-
lunt, sed quia hoc de peccatis eorum diuina
operatur prouidentia, quæ lucem & facit &
ordinat, vt sit earū cōparatione lux gratior.
Sicut hereticorum comparatione iucundior
A est inuentio veritatis. Ea quippe cōparatione
probati manifesti fiunt inter homines, qui
Deo noti sunt. Comprehenduntur in cogi-
tationibus suis quibus cogitant. ₰ Idest, ma-
læ cogitationes eorum vincula illis fiunt.
Sed quare fiunt vincula? Quoniam laudatur
peccator, inquit, in desiderijs animæ suæ.]
Adulantium linguæ, alligant animas in pec-
catis. Delectatur enim ea facere, in quibus
non solum non metuitur reprehensor, sed
etiam laudator auditur. Et qui iniqua gerit
benedicitur.] Hinc comprehenduntur in co
gitationibus suis quibus cogitant. Irritauit
dominū peccator. ₰ Nemo gratuletur homi-
ni, qui prosperatur in via sua, cuius peccatis
deest vltor, & adest laudator. Maior hæc ira B
domini est. Irritauit dominum peccator vt
ista patiatur, idest, vt correptionis flagella
non patiatur. Irritauit enim dominum pec-
cator. Secundum multitudinem iræ suæ non
exquiret. ₰ Multum irascitur dominus, dum
non exquirit, dum quasi obliuiscitur, & non
attendit peccata, & per fraudes & scelera ad
diuitias honoresque peruenitur: quod ma-
xime in illo Antichristo euenturum est, qui
vsqueadeo beatus videbitur hominibus, vt
etiam Deus putetur. Sed quanta ista ira sit
Dei, docent sequentia. Non est Deus in con-
spectu eius, contaminantur viæ eius in om-
ni tempore. ₰ Qui nouit vel quid gaudeat,
vel quid lætetur in anima, nouit quantum
malum sit, a luce deseri veritatis. Cum ma-
gnum malum homines putent oculorū cor-
poralium cęcitatem qua lux ista retrahitur:
quantam ergo pęnam patiatur qui secundis
rebus peccatorum suorum eo perducitur, vt
non sit Deus in conspectu eius. Et contami-
nentur viæ eius in omni tempore, idest, co-
gitationes & consilia eius immunda sint. Au
feruntur iudicia tua a facie eius.] Animus e-
nim male sibi cōscius, dum sibi videtur nul-
lam pęnam pati, credit ꝙ non iudicet Deus:
& sic auferuntur iudicia Dei a facie eius, cū
hæc ipsa sit magna damnatio. Et omnium ini
micorum suorum dominabitur. ₰ Ita enim
traditur quod reges omnes superaturus sit,
& solus regnum obtenturus, quando etiam
secundum Apostolum qui de illo prædicat,
In templo Dei sedebit, extollens se super om 2. Th. 2
ne quod colitur, & quod dicitur Deus. Et
quoniam traditur in cōcupiscentiam cordis
sui, & damnationi vltimæ destinatus, per ne-
pharias artes ad illum vanum & inane cul- C
men damnationemque venturus est, propte-
rea sequitur: Dixit enim in corde suo, non
mouebor de generatione in generationem
sine malo. ₰ Idest, fama mea & nomen meū
de hac generatione in generationem poste-
rorum non transiet, nisi artibus malis adi-
piscar tam excelsum Principatum, de quo
posteri

posteri tacere non posint. Animus enim per
ditus & expers bonarum artium atq; à iusti-
tiæ lumine alienus, malis artibus sibi aditum
molitur ad famam tam diuturnã, vt apud po
steros etiã celebretur. Et qui non põt bene in
D notescere, cupiunt vel male de se homines
loqui dummodo nomen eorũ latißime per
uagetur. Quod hic arbitror dictũ esse, Non
mouebor de generatione in generationẽ si-
ne malo est: Et alius intellectus, Si de genera
tione mortali ad æternitatis generationẽ se
venire non posse vanus & erroris plenus ani
mus arbitratur, nisi artibus malis: quod qui-
dẽ & iã de Simone diffamatum est, cũ scele-
ratis artibus cœlũ se putasset adepturum, &
& de humana generatione in diuinam gene-
rationẽ rebus magicis transiturum, quid er-
go mirum si etiam ille homo peccati, qui to
tam nequitiam & impietatem, quã oẽs pseu
doprophetæ inchoauerunt impleturus est,
& tanta signa facturus, vt decipiat si fieri po-
test etiam electos Dei, Dicturus est in corde
suo, Nõ mouebor de generatione in genera-
tionẽ sine malo? Cuius maledictione os ple-
nũ est, & amaritudine & dolo.] Magnũ.n. ma
ledictũ est tam nefandis artibus cœlũ appete-
re, & ad capiendã æternã sedem talia merita
comparare. Sed hac maledictione os eius ple
nũ est. Non enim habebit effectũ ista cupidi
tas, sed intra os eius tantũ valebit ad eũ per-
dendũ, qui hęc sibi ausus est polliceri cum
E amaritudine & dolo, i. ira & insidijs, quibus
in suas partes conuersurus est multitudinẽ.
Sub lingua eius labor & dolor.] Nihil est la-
boriosius iniquitate & impietate: quẽ labo-
rẽ sequitur dolor, quia non solũ sine fructu,
sed ẽt ad perniciem laboratur. Qui labor &
dolor ad illud refertur, quod dixit in corde
suo, Nõ mouebor de generatione in genera
tionẽ sine malo. Et propterea sub lingua e-
ius, non in lingua, quoniã tacite ista cogita-
turus est, hominibus autẽ alia locuturus, vt
bonus & iustus & Dei filius videatur. Sedet
in insidiis cũ diuitibus.] Quibus diuitibus,
nisi eis quos huius seculi muneribus cumula
bit? Et ideo in insidiis cum his sedere dictus
est, quoniã falsam fœlicitatẽ ipsorũ ad deci-
piendos homines ostentabit. Qui praua vo-
luntate dum tales esse cupiunt, & bona æter-
na non quærunt, in laqueos eius incident. In
Ps. 10. occultis ut interficiat innocẽtẽ.] In occultis
puto dictũ esse, vbi non facile intelligitur qd
appetendũ, quid vę fugiendũ sit. Innocentem
aũt interficere, est ex innocente facere nocẽ
tem. Oculi eius in pauperem respiciunt.] Iu Mat. 5.
stos enim maxime perlocuturus est: de qui-
bus dictum est, Beati pauperes spiritu, quia
ipsorũ est regnũ cœlorũ. Insidiatur in occul-
to velut leo in cubili suo.] Leonẽ in cubili
dicit eũ, in quo & vis & dolus operabit. Pri
ma.n. persecutio ecclesię violenta fuit, cum
proscriptionibus, tormentis, cędibus, Chri- F
stiani ad sacrificandũ cogerentur. Altera per
secutio fraudulenta est, quę nunc per huiu-
scemodi hæreticos & falsos fratres agitur.
Tertia superest per Antichristum ventura, qua
nihil est periculosius, quoniã & violenta &
fraudulẽta erit. Vim habebit ĩ imperio, dolũ
in miraculis. Ad vim relatum est, quod dictũ
est leo. Ad dolos, ꝙ dictũ est in cubili suo.
Et rursum ipsa repetita sunt conuerso ordi-
ne. Insidiatur, inquit, vt rapiat innocentem.]
Hoc ad dolum pertinet. Quod aũt sequitur,
Rapere pauperẽ dum attrahit eũ.] violentiæ
deputatur. Attrahit.n. significat, quibus põt
cruciatibus affligendo ad se adducit. Itẽ duo
q̃ sequũtur, ipsa sunt. In muscipula sua humi
liabit eũ.] dolus est. Inclinabitur & cadet dũ
dominabitur pauperũ.] vis est. Muscipula.n.
bene significat insidias. Dominatio vero ter-
rorem apertißime insinuat. Et bene ait, Hu-
miliabit eũ in muscipula sua. Cũ enim signa
illa facere cęperit, quanto mirabiliora vide-
buntur hominibus, tanto illi sancti qui tunc
erunt contemnentur, & quasi pro nihilo ha-
bebuntur. Quos ille, cui per iustitiam & in-
nocẽtiã resistent, mirificis factis superare vi
debitur. Sed inclinabitur & cadet dum do-
minabitur pauperum, idest, dũ quęlibet sup-
plicia irrogabit resistentibus sibi seruis Dei.
Vnde autẽ inclinabitur & cadet? Dixit enim
in corde suo, oblitus est Deus, auertit faciẽ
suam, ne videat vsque in finem.] Hæc est in- G
clinatio & casus miserrimus, dum animus
humanus in suis iniquitatibus quasi prospe-
ratur, & parci sibi putat, cũ excęcatur & ser-
uetur ad vltimam opportunamque vindi-
ctam, de qua iam loquitur cum dicit, Exur-
ge domine Deus & exaltetur manus tua.] Id
est, manifesta sit potentia tua. Superius autẽ
dixerat. Exurge domine non preualeat ho-
mo, iudicẽtur gentes in cõspectu tuo, idest,

in occulto vbi solus Deus videt. Hoc factũ est, cum impij ad magnã quæ videtur hominibus fœlicitatem peruenerunt. Super constituitur legislator qualem habere meruerunt. De quo dicitur, Cõstitue dñe legislatorẽ super eos, sciant gẽtes, qm̃ homines sunt. Nũc
H aũt post illã occultã pœnã atq; vindictã dicitur, Exurge domine Deus & exaltetur manus tua: non vtiq; in occulto, sed iã in manifestissima gloria. Ne obliuiscaris pauperum in finẽ. ȝ Idest, sicut impij putant, qui dicunt, oblitus est Deus, auertit faciem suã ne videat vsq; in finẽ. Vsq; in finem aũt negant Deum uidere, qui dicunt eum res humanas & terrenas non curare: Qm̃ terra quasi finis est rerũ, quia vltimũ elementũ est, in quo homines ordinatissime laborant, sed laborũ suorũ ordinem videre non possunt, qui maxime pertinens ad occulta filij. Laborant ergo ecclesia illis temporibus, tanquam nauis in magnis fluctibus & procellis, quasi dormientẽ excitat dominũ, vt imperet ventis & tranquillitas redeat. Dicit ergo, Exurge domine Deus meus & exaltetur manus tua, ne obliuiscaris pauperum in finem. Iã itaq; manifestum iudicium intelligentes & exaltantes dicunt, Propter quid irritauit impius? ȝ Idest, quid profecit tãta mala facere? Dixit enim in corde suo non requiret. ȝ Deinde sequitur. Vides quoniã tu laborẽ & irã consideras, vt tradas eos in manus tuas. ȝ Sensus iste pronunciationẽ quærit, in qua si erratum fuerit, obscuratur. Sic enim dixit in corde suo impius non requiret Deus: quasi Deus laborẽ & irã consideret, vt tradat eos in manus suas, idest, quasi laborare & irasci timeat: Et propterea illis parcat, ne oneri illi sit pœna eorum, aut ne iracundia & tempestate turbetur, quõ
I plerique homines faciunt, qui dissimulata vindicta elaborant ne irascantur. Tibi derelictus est pauper. ȝ Ideo .n. pauper, idest, omnia huius mundi temporalia bona contempsit, vt tu sis tantũ spes eius. Pupillo tu eris adiutor. ȝ Idest, ei cui moritur pater hic mundus, per quẽ carnaliter genitus est, & iam potest dicere, Mundus mihi crucifixus est, & ego mundo. Talibus enim pupillis pater fit Deus. Docet quippe Deus pupillos fieri discipulos
Gala. 4. suos, quibus dicit, Ne vobis dicatis patrem
Mat. 23. in terris. Cuius rei exemplũ præbuit prior ipse dicendo, Quæ mihi mater, aut qui fratres? Vnde uolũt quidam perniciosissimi hęretici asserere, non eũ habuisse matrem: nec *Mat. 12.* vident esse consequens si hæc verba attendãt *De fide* vt nec discipuli eius patres habuerint. Quia *& symbo-* sicut ipse dixit, Quæ mihi mater est, sic illos *lo. c. 8. in* docuit cũ ait, Nolite vobis dicere patrem in *fine.* terris. Contere brachium peccatoris & maligni. ȝ Illud .s. de quo supra dicebatur, Omniũ inimicorũ suorũ dominabitur. Brachium enim eius, dixit potentiã eius: cui contraria est Christi potentia, de qua dicitur, Exurge dñe Deus exaltetur manus tua. Requiretur delictũ eius nec ĩuenietur. ȝ Propterillud idẽ K iudicatur de peccato suo, & ipse periet propter peccatũ suũ. Deinde quid mirũ si sequitur, Dominus regnabit in æternũ & in seculũ seculi, peribitis gentes de terra illius. ȝ Gẽtes posuit peccatores & impios. Desiderium pauperum exaudiuit dñs. ȝ Desiderium illud quo æstuabant, cũ in angustijs & tribulationibus huius seculi domini diem conspicerent. Preparationẽ cordis eorũ exaudiuit *Psal. 56.* auris tua. ȝ Hæc est cordis præparatio, de qua *Rom. 8.* in alio Psalmo canitur, Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. De qua dicit Apostolus, Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus: Iam vero aurem Dei, non membrum corporeum, sed potentiam esse, qua exaudit regulariter debemus accipere. Atq; ita quibusque nominatis membris eius, quæ in nobis visibilia & corporea sunt, potentias operationum oportet intelligi, ne sępe ista repetantur. Nõ enim corporeum fas est putare, quod dominus Deus non sonantem vocem, sed præparationem cordis exaudit. Iudicare pupillo & humili, ȝ Idest, non ei qui conformatur huic seculo, neq; superbo. Aliud est enim iudicare pupillũ, aliud iudicare pupillo. Iudicat pupillum etiam qui condemnat: iudicat autem pupillo qui pro illo profert sententiã. Vt nõ apponat vltra magnificare se homo sup terram. ȝ Homines .n. sunt, de quibus dictũ est, Pone dñe legislatorem super eos, vt sciant gentes quoniam homines sunt. Sed etiam ille, qui eodem loco intelligitur poni super eos, homo erit, de quo nũc dicitur, Vt non L apponat vltra magnificare se homo super terram, cũ venerit, s. filius hoïs iudicare pupillo, qui se exuit veterẽ hominẽ, atq; hoc mõ tanquam extulit patrẽ: Post occulta ergo filij,

lij, de quib. in hoc Psalmo multa dicta sunt,
erunt manifesta filij, de quib. pauca in fine e-
iusdem psalmi nunc dicta sunt. Ex his aũt ti-
tulus factus est, quæ maiorem hic partem te-
nent. Potest & ipse dies aduentus dñi recte
numerari inter occulta filij, quãuis ipsa dñi
Mat.24. præsentia manifesta futura sit. De illo.n.die
dictũ est, ꝙ nemo eũ sciret, neq; angeli, neq;
M virtutes, neq; filius hominis. Quid ergo tam
occultũ, quam id ꝙ ẽt ipsi iudici occultum
esse dictũ est, non ad cognoscendum, sed ad
prodendum? De occultis aũt filij etiã si quis-
quam non Dei filiũ subaudire voluerit, sed
ipsius Dauid, cuius nomini totum psalteriũ
tribuitur. (Nam Dauidici vtiq; psalmi appel
lantur) voces illas audiat, quibus dño dr̃, Mi
Mat.20. serere nostri fili Dauid: atq; ita ẽt hoc modo
eundem dñm Christum intelligat, de cuius
occultis ipse Psalmus inscriptus est. Sic.n.ẽt
Lucæ. 1. ab angelo dr̃, Dabit illi Deus sedẽ Dauid pa-
tris sui. Nec illa sñia huic intellectui contra-
ria est, qua idem dñs quærit a Iudęis, Si filius
Mat.22. Dauid Christus est, qũo in spiritu vocat eum
Ps. 109. dñm, dicens, Dixit dñs dño meo, sede a dex-
tris meis. Donec ponam inimicos tuos sub
17. de ciuita. Dei. Cap.14. pedibus tuis? Dictũ est.n.imperitis, qui quã
uis venturũm Christum sperarent, secundũ
hominem tñ eum expectarent, non secundũ
ꝙ virtus & sapientia Dei est. Docet ergo ibi
fidẽ verissimam & syncerissimam, vt & dñs
sit regis Dauid, secundũ ꝙ est verbũ in prin-
cipio, Deus est apud Deum, per ꝙ facta sunt
omnia. Et filius secundum ꝙ factus est ei ex
Ioan.1. semine Dauid secundum carnem. Non.n.di-
cit, non est filius Dauid Christus: sed si iam te
netis, ꝙ filius sit eius, dicite qũo sit dñs eius:
Rom.1. vt teneatis in Christo, ꝙ filius hominis est,
ita enim filius Dauid est, & non relinquatis,
ꝙ filius Dei est, ita enim dominus eius est.

In Psalmum decimum enarratio.
In finem Psalmus ipsi Dauid.

NOua tractatione titulus iste non indi-
get: iam.n. satis tractatũ est, quid sit in
finem. Ipsum ergo psalmi textum videamus,
A qui mihi vr̃ aduersus hæreticos cantandus,
qui cõmemorando & exaggerando multo-
rum in ecclesia peccata quasi apud ipsos iu-
sti aut oẽs aut plures sint, ab vnius ecclesiæ
vere matris vberibus nos auertere atque ar-
ripere moliuntur, affirmantes ꝙ apud ipsos
sit Christus, & quasi pie studioseq; admonẽ-
tes, vt ad eos transeundo transmigremus ad
Christum, quẽ se habere mẽtiuntur. Notum
est aũt Christum in prophetia, cũ multis no-
minibus allegorice insinuaretur, etiam mon
tem appellatũ. Respõdendum est itaq; istis,
& dicendum, In dño cõfido, qũo dicitis ani-
mæ meæ, transmigra in montes sicut passer.§ B
Vnum montẽ teneo in quo confido, qũo di-
citis vt ad vos transeam tanquam multi sint
Christi? Aut si vos montes esse dicitis per su
perbiã, oportet quidem esse passerem penna
tum virtutibus & præceptis Dei. Sed ea ipsa
prohibent volare in istos mõtes, & in super-
bis hominibus spem collocare. Habeo do- Psal. 38.
mum vbi requiescam, quia in dño confido. Psal.9.
Nã & passer inuenit sibi domũ. Et factus est
dñs refugiũ pauperi. Dicamus ergo tota fidu
cia, ne dũ Christum apud hæreticos quæri-
mus, amittamus, In dño confido, qũo dicitis
animæ meæ, transmigra in montes sicut pas-
ser. Qm̃ ecce peccatores tetẽderunt arcum,
parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagit-
tent in obscura luna rectos corde.§ Terrores
isti sunt cõminantium nobis de peccatorib.
vt ad se tanquam ad iustos transeamus. Ecce
inquiunt, peccatores tetenderunt arcum: cre
do scripturas, quas illi carnaliter interpretan
do, venenatas inde sñias emittunt, parauerũt
sagittas suas in pharetra: eadem verba, s. quæ
scripturarum authoritate iaculaturi sunt, in
cordis occulto parauerunt. Vt sagittent in
obscura luna rectos corde, vt cũ senserint ec
clesiæ lumine pp multitudinem imperitorũ
& carnaliũ obscurato, non se posse cõuinci,
corrũpunt bonos mores colloquijs malis.
Sed contra omnes istos terrores dicendum 1.Co.15.
est, In dño confido. Luna vero q̃ congruen-
ter significet ecclesiã, memini, me promisis-
se in hoc Psalmo consideraturum. Duæ sunt 3. de Gene. ad literam. c.15.
de luna opiniones probabiles. Harum autem
quæ vera sit aut non omnino, aut difficilli-
me arbitror posse hominẽ scire. Cũ.n.quæ-
ritur vnde lumen habeat: alij dicũt suum ha-
bere, sed globũ eius dimidium lucere, dimi- C
dium aũt obscurum esse. Dum aũt mouetur
in circulo suo, eandem partẽ qua lucet, pau
latim ad terras cõuerti vt videri a nobis pos
sit: & ideo prius quasi cornutã apparere. Nã
& si facias pilam ex dimidia parte candidã,
&ex

& ex dimidia obscuram. si eam partem quæ obscura est ante oculos habeas, nihil candoris vides. Et cũ cœperis illam candidam partem ante oculos conuertere, si paulatim facias, primo cornua candoris videbis, deinde paulatim crescit, donec tota pars cãdens opponatur oculis, & nihil obscuræ alterius partis videatur. Quod si perseueres adhuc paulatim conuertere, incipit obscuritas apparere & candor minui, donec iterũ ad cornua redeat, & postremo totus ab oculis auertatur, ac rursus obscura illa pars sola possit videri: Quod fieri dicunt, cum lumen lunæ vr̃ crescere vsq; ad quintãdecimam lunã. Et rursus vsq; ad tricesimam minui & redire ad cornua, donec penitus nihil in ea lucis appareat. Secundũ hanc opinionẽ luna in allegoria significat ecclesiam, ꝙ ex parte spiritali lucet ecclesia, ex parte aũt carnali obscura est. Et aliqñ spiritalis pars in bonis operib. apparet hominibus: aliqñ aũt in conscientia latet, ac Deo tantũmodo nota est, cum solo corpore apparet hominibus, sicut contingit, cũ oramus in corde, & quasi nihil agere videmur, dũ non ad terram, sed sursum cor habere iubemur ad dñm. Alij aũt dicunt non habere lunam lumen proprium, sed a Sole illustrari. Sed qñ cum illo est, eam partẽ ad nos habere qua non illustratur, & ideo nihil in ea lucis videri. Cum aũt incipit ab illo recedere, illustrari ab ea ẽt parte quam habet ad terram, & necessario incipere a cornib. donec fiat quintadecima contra Solẽ. Tunc.n. Sole Occidente oritur, vt quisquis Occidentẽ Solem obseruauerit, cum eũ cœperit non videre conuersus ad Orientem Lunam surgere videat. Atq; inde ex alia parte cũ ei cœperit propinquare, illam partẽ ad nos conuertere qua nõ illustratur, donec ad cornua redeat, atq; inde omnino non appareat, quia tunc pars illa, qua illustratur, sursum est ad cœlũ, ad terrã aũt illa quã radiare Sol põt. Ergo & secũdũ hãc opinionẽ Luna intelligitur Ecclesia, ꝙ suum lumen non habeat, sed ab vnigenito Dei filio, qui multis locis in sanctis scripturis allegorice Sol appellatus est, illustratur. Quẽ nescientes & cernere nõ valentes hæretici quidã, ad istum Solem corporeũ & visibilem, ꝙ cõe lumen est carnis hominũ atq; muscarum, sensus simpliciũ conantur auertere, & nonnullorũ auertunt. Qui quamdiu non possunt interiorẽ lucem ueritatis mẽte contueri, simplici fide catholica contenti esse nolunt. Quæ vna paruulis salus est, & quo vno lacte ad infirmitatem solidioris cibi certo robore peruenitur. Quælibet ergo duarũ istarum opinionum uera sit, congruenter accipitur allegorice Luna, Ecclesia. Aut si in istis obscuritatibus magis negociosis, ꝙ fructuosis exercere animũ, aut non libet, aut nõ uacat, aut animus ipse non ualet, satis est Lunam popularib. oculis intueri, & non quærere obscuras causas, sed cũ omnibus & incrementa eius & cõplementa & detrimenta sentire. Quæ si propterea deficit ut renouetur, ẽt ipsi imperitæ multitudini demonstrat ecclesiæ figuram, in qua creditur resurrectio mortuorũ. Deinde quærẽdũ est, quid in hoc Psalmo accipiatur obscura Luna, in qua peccatores sagittare parauerunt rectos corde. Nõ.n. vno modo dici obscura Luna põt: nã & cum finitur menstruis cursibus, & cũ eius fulgor nubilo interpolatur, & cũ plena deficit, dici potest obscura Luna. Potest ergo & de persecutoribus martyrum intelligi, ꝙ sagittare uoluerint in obscura Luna rectos corde. Siue adhuc in ecclesiæ nouitate, quia nondum terris maior effulserat, & gentilium superstitionum tenebras uicerat: siue linguis blasphemorũ, & christianorũ nomen male diffamantiũ, quasi nebulis cũ terra obtegeretur, uideri perspicua Luna non poterat, i. Ecclesia. Siue ipsorũ martyrũ cędibus & tanta effusione sanguinis tanquã illo defectu & obscuratione, qua cruentã faciem Luna vr̃ ostẽdere, a nomine christiano deterrebantur infirmi. In quo terrore uerba dolosa & sacrilega iaculabantur peccatores, ut ẽt rectos corde peruerterent. Potest & de his peccatorib. intelligi quos ecclesia continet, quod tunc inuẽta occasione huius Lunæ obscuræ, multa cõmiserint, quę nobis opprobria nũc obijciuntur ab hæreticis, cum eorũ authores ea fecisse dicantur. Sed quoquo modo se habeat, quod in obscura Luna factum est, nunc catholico nomine toto orbe diffuso atq; celebrato, quid mihi est incognitis perturbari? In * te dñe.n. cõfido, nec audio dicentes animæ meæ, transmigra in montes sicut passer. Qm̃ ecce peccatores intenderunt arcũ, ut sagittent in obscura Luna rectos corde. Aut si & illis nunc Luna uidetur obscura, quia incertum

*Al. Domin

certum volunt efficere, quę sit catholica, & eam peccatis carnalium, hominũ quos multos continet, conãtur arguere, quid ad eum pertinet, qui vere dicit, In dño cõfido? Qua voce se quisq; & frumentũ esse ostendit, & vsq; ad ventilationis tempus paleas tolerabiliter sustinet. In dño ergo confido: illi timeãt *Mat. 3.* H qui confidunt in homine, de parte hominis se esse negare non possunt per cuius canos iurant. Et cum in sermone ab eis quęritur cuius communionis sint, nisi de parte illius se esse dicant nõ possunt agnosci. Dic quid isti faciunt, cum illis cõmemorantur tam innumerabilia & quotidiana pctã & scelera eorum quibus plena est illa societas? Nunquid possunt dicere, In domino cõfido, qũo dicitis animæ meæ transmigra in montes sicut passer. Non.n. confidunt in domino, qui tũc esse dicunt sancta sacramenta, si per sanctos homines dẽtur. Itaq; cũ ab eis quęritur, qui sint sancti, erubescunt dicere nos sumus. Qui etiã si non erubescant hoc dicere hi qui audiunt pro ipsis erubescunt. Itaq; isti cogunt eos, qui accipiunt sacramenta, spem suam in hominem ponere cuius cor videre nõ possunt. *Hier. 17.* Et maledictus omnis, qui spẽ suam ponit in homine. Quid est enim dicere, eo qđ do sanctũ est, nisi spẽ tuã, in me pone? Quid si non es sanctus? Ostende cor tuum. Quod si nõ potes, vbi videbo ꝙ sanctus es? An forte dices quod scriptũ est, *Mat. 7.* Ex operibus eorũ cognoscetis eos. Videbo plane mira opera, quotidianas violentias Circumcellionũ sub episcopis & presbyteris ducibus circunquaque volitare, & terribiles fustes Israelis vocari, quę homines qui nũc viuunt, quotidie vident & sentiunt. Macariana vero tẽpora de quibus inuidiam faciunt, & plurimi nõ viderunt, & nemo nunc videt. Et quisquis ea vidit catholicus, potuit dicere, si Dei seruus esse vellet, In domino confido. *Mat. 13.* I Quod & nunc dicit, cũ multa quę non vult, in ecclesia videt, qui se intra illa retia plena piscibus bonis & malis natare adhuc sentit, donec ad finẽ maris veniatur, vbi mali segregentur a bonis. Isti autem quid rñdent, si alicui illorũ dicat ille quam baptizant, qũo me iubes pręsumere? Nã & si dantis & accipientis est meritum, sit dantis Dei, & accipientis consciẽtiæ meę. Hæc enim duo non mihi incerta sũt bonitas illius, & fides mea. Quid te interponis de quo certũ scire nihil possum? Sine me dicere, In dño confido. Nã si in te confido, vnde confido, si nihil mali ista nocte fecisti? Postremo si vis vt credam tibi, nunquid possum amplius, quã de te credere? Vnde ergo confido in eis quibus heri cõmunicasti, & hodie communicas, & cras communicabis, vtrũ vel isto triduo nihil mali commiserint? K Quod si nec te nec me polluit, ꝙ nescim⁹, q̃ cã est vt rebaptizes eos qui tẽpora traditionis & Macarianæ inuidiæ nõ nouerunt? Quę causa est vt Christianos de Mesopotamia venientes, qui Cęciliani & Donati nec nomen audierunt, rebaptizare audeas, & neges esse Christianos? Si autẽ illos polluũt aliena peccata quę nesciunt, tune reũ facit quicquid per singulos dies in parte vestra te nesciente cõmittitur? Imperatorum cõstitutiones frustra obijcitis catholicis, cũ in vestris castris priuati fustes ignesq; sic sęuiãt. Ecce quo lapsi sũt, qui cũ viderent in catholicã peccatores, nõ potuerunt dicere, In dño confido, & spem suã in homine posuerunt. Quod omnino dicerent, si nõ ipsi tales essent, quales illos putabant, a quibus sacrilega superbia separare se velle finxerunt. Dicat ergo anima catholica, In dño confido, qũo dicitis animæ meæ, transmigra in montes sicut passer. Qm̃ ecce peccatores intenderunt arcũ, parauerunt sagittas in pharetra, vt sagittent in obscura Luna rectos corde: & sermonem ab ipsis conuertat ad dñm & dicat. Qm̃ quę perfecisti destruxerunt. ℣ Et hoc dicat, nõ contra istos solos, sed cõtra omnes hęreticos. Omnes enim quantum in ipsis est, destruxerunt laudẽ, quã ex ore infantium, & lactentiũ perfecit Deus, dum quęstionibus vanis & scrupulosis exagitãt paruulos, & eos nutriri fidei lacte non sinũt. L. Quasi ergo dictum sit huic animę, quare isti tibi dicunt transmigra in montes sicut passer: quare te de peccatoribus terrent, qui intenderunt arcum ad sagittandos in obscura Luna rectos corde: Respondent, Ideo vtique me terrent, Quoniam quę perfecisti, destruxerunt. Vbi nisi in conuenticulis suis, vbi paruulos & interioris lucis ignaros, nõ lacte nutriunt, sed venenis necant? Iustus autem quid fecit? ℣ Si vos Macarius, si vos Cœcilianus offendit, Christus quid fecit *Dan. 14.* vobis, qui dixit, Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, quam vos

nefanda dissensione violastis? Christus quid
1. q. 1. vobis fecit, qui traditorē suū tanta patientia
Christus pertulit, vt ei primā eucharistiam confectā
Ioan. 13. manibus suis & ore suo cōmendatā, sicut cę
teris Apostolis traderet: Quid vobis fecit
Christus, qui eundē traditorē suū quē diabo
Ioan. 6. lū nominauit, qui ante traditionem domini,
Ioan. 12. nec loculis dominicis fidē potuit exhibere,
Mat. 10. cū cęteris discipulis ad prædicandū regnum
cęlorū misit, vt demonstraret dona Dei per-
uenire ad eos, qui cum fide accipiunt, etiam
A si talis sit per quē accipiūt, qualis Iudas fuit?
Abac. 2. Dn̄s in tēplo sancto suo.) Ita vero, sicut Apo
1. Cor. 2. stolus dicit, Tēplū enim Dei sanctū est, quod
estis vos. Quisquis tēplū Dei violauerit, di-
sperdet illū Deus: Tēplū Dei violat qui vio-
lat vnitatē. Nō enim tenet caput, ex quo totū
corpus connexum & cōpactum per omnem
Ephes. 4. tactū subministrationis, secundum operatio
nem in mensuram vniuscuiusq; partis, incre
mentum corporis facit, in ædificationē sui
in charitate. In hoc templo sancto suo domi
nus est, qꝫ constat multis membris suis, sua
quæq; officia gerentibus, in vnam ędificatio
nē charitatis constructis. Quod violat, quis-
Gen. 3. quis causa Principatus sui, a catholica so-
Psal. 9. cietate disiungitur. Dominus in tēplo sancto
suo. Dominus in cęlo sedes eius.) Si cęlum
acceperis iustum, sicut terram accipis pecca
torem, cui dictū est, Terra es & in terrā ibis:
quod dictū est, Dominus in templo sancto
suo: repetitum intelligis, dū dictū est, domi-
nus in cęlo sedes eius. Oculi eius in pauperē
respiciūt.) Quippe cui derelictus est pauper.
Mat. 13. Et qui factus est refugiū pauperi, Et ideo se-
ditiones omnes & tumultus intra ista retia
donec perducantur ad littus, de quibus no-
bis in perniciem suam ad nostram correctio
nā insultant hęretici, per eos homines fiunt,
qui pauperes Christi esse nolunt. Sed nūquid
ab eis qui hoc esse volunt aduertunt oculos
Dei? Oculi enim eius pauperem respiciunt.
Nunquid metuendū est, ne in turba diuitum
paucos pauperes videre non possit, quos in
ecclesię gremio catholicæ custoditos enu-
B trit? Palpebrę eius interrogant filios homi
num.) Hic filios hominum, illa regula liben
ter acceperim, de veteribus regeneratos per
fidem. Hic quippe quibusdam scripturarum
locis obscuris tanquā clausis oculis Dei exer
centur, vt quærant. Et rursus quibusdā locis
manifestis, tanquā apertis oculis Dei illumi-
nantur, vt gaudeāt. Et ista in sanctis libris cre
bra opertio atq; adapertio tanquā palpebrę
sunt Dei, Quæ interrogant, i. quę probant fi-
lios hominū, qui neq; fatigantur rerum ob-
scuritate, sed exercētur: neq; inflantur cogni
C tione, sed confirmātur. Dn̄s interrogat iustū
& impiū.) Quid ergo metuimus ne aliquid
nobis obsint impij, si forte nobiscū sacramē
ta nō syncero corde cōmunicent, qn̄ ille in-
terrogat iustū & impiū? Qui aūt diligit ini-
quitatē odit animam suā.) Idest, nō ei qui cre
dit Deo, & spem suam non ponit in homine
sed tm̄ animæ suæ nocet dilector iniquitatis.
Pluet super peccatores laqueos.) Si nubes Mat. 24.
generaliter prophetę intelliguntur siue boni
siue mali, qui ēt pseudoprophetę appellant,
sic ordinantur pseudoprophetę a dn̄o Deo,
vt de his laqueos super peccatores pluat. Nō
enim quisquam in eos sectandos incidit nisi
peccator, siue ad pręparationē extremi sup-
plicij, si perseuerare in peccando maluerit,
siue ad desuadendum superbiam, si aliquan-
do Deū cura synceriore quęsiuerit. Si aūt nu
bes non nisi boni & veri Prophetæ intelligū
tur, & de his manifestū est super peccatores
laqueos pluere Deū, quāuis de his etiā pios
ad fructificandū irriget. Quibusdam, inquit
Apostolus, sumus odor vitę in vitā, quibus-
dā odor mortis in mortē: Non enim Pro- 2. Cor.
phetæ tm̄, sed omnes verbo Dei animas irri-
gantes, nubes dici pn̄t. Qui cū male intelligū
tur, pluit Deus super peccatores laqueos. Cū
aūt bene intelligūtur, fęcūdat pectora piorū
atq; fideliū. Sicut exēpli gratia, quod scriptū
est, Et erunt duo in carne vna: si ad libidinem
quisq; interpretetur, laqueū pluit super pec- Gen. 2.
catores. Si autem intelligas sicut ille qui ait,
Ego aūt dico in Christo & in ecclesia, imbrē
pluit super fertilem terram. Eadem autē nu- Ephes.
be, i. diuina scriptura, vtrūq; factū est. Item D
dn̄s dicit, Nō quod intrat in os vestrum, vos Mat. 15.
coinquinat, sed quod exit ab ore. Audit hoc
peccator, & gulam parat voracitati. Audit
hoc iustus, & a ciborū discernendorum su-
perstitione munitur. Et hinc igitur eadē scri-
pturarū nube, pro suo cuiusq; merito, & pec
catori pluuia laqueorum, & iusto pluuia v-
bertatis infusa est. Ignis & sulphur & spiri-
tus procellarum pars calicis eorum.) Hæc
pœna eorum est atque exitus, per quos blas-
phe-

phetamur nomen Dei, vt primo cupiditatū
ſuarum igne vaſtentur, deinde malorū operū
fętore a cętu beatorum abiiciant, poſtremo
arrepti atq; ſubmerſi, ineffabiles pęnas luāt:
Hæc eſt.n.pars calicis eorum, ſicut iuſtorum
Pſa 22. calix tuus inebrians, q̃ præclarus eſt. Inebria
Pſal. 35. buntur.n.ab vbertate domus tuæ. Calicē aūt
ꝑpea puto appellatum, ne quid præter mo-
dum atq; mēſuram, vel in ipſis peccatorum
ſuppliciis per diuinam prouidentiam fieri ar
bitremur. Et ideo tanq̃ rōnem reddentes qua
re id fiat, ſubiecit, Qm̄ iuſtus dn̄s, & iuſtitias
dilexit.] Non fruſtra pluraliter, quia hoīes di
cit, vt pro iuſtis iuſtitiæ intelligant poſitę. In
multis.n.iuſtis quaſi multæ vident eſſe, cum
ſit vna Dei cui omnes participant, Tanquam
ſi vna facies intueat plura ſpecula, qđ in illa
ſingulare eſt, de illis plurib. pluraliter reddi-
tur. Propterea rurſus ad ſingularitatem ſe re
fert, dicendo. Aequitatem vidit facies eius.]
Fortaſſe pro eo eſt poſitum, æquitatem vidit
facies eius: ac ſi diceret, æquitas viſa eſt in fa-
C cie eius, i. in eius notitia. Facies.n. Dei, eſt po
tentia qua dignis innoteſcit. Aut certe æquita
tę vidit facies eius, qa non ſe præbet cogno-
ſcēdum malis, ſed bonis, & ipſa eſt æquitas.
Allegorica expoſitio. Siquis aūt lunā, ſynagogam vult intelligere,
ad paſsionem dn̄i referat Pſalmum, & de Iu
dæis dicat. Qm̄ quæ perfeciſti, deſtruxerunt.
Ac de ipſo domino, Iuſtus autem quid fecit,
Quem tanq̃ deſtructorem legis arguebant.
Cuius præcepta peruerſe viuendo & ea con
temnendo ac ſua ſtatuendo deſtruxerant, Vt
ipſe dn̄s ſecundum hominem loquaŧ vt ſo-
let, dicēs in dn̄o confido, qūo dicitis animæ
meæ tranſmigra in montem ſicut paſſer, ꝑꝑ
terrores, ſ. eorum, qui illum apprehēdere &
crucifigere cupiebant. Cum peccatores ſagit
tare volētes rectos corde, i. qui Chriſto cre-
diderant, In obſcura luna, i. repleta peccato-
D ribus ſynagoga, non abſurde intelligantur.
Cui cōgruit & quod dr̄, Dominus in templo
ſancto ſuo, dominus in cęlo ſedes eius, ideſt,
verbum in homine, vel ipſe filius hominis,
qui in cœlis eſt. Oculi eius in pauperem re-
ſpiciunt.] Aut quem ſuſcepit ſecūdum Deū,
aut propter quem paſſus eſt ſecundum homi
nem. Palpebræ eius interrogant filios homi-
num.] Opertionem atq; adapertionem ocu-
lorum, quod nomine palpebrarum probabi
le eſt poſitum, mortem reſurrectionemque
eius accipere poſſumus, vbi probauit filios
hominum diſcipulos ſuos, & territos ſua paſ
ſione & reſurrectione lætificatos. Dominus
interrogat iuſtum & impium.] Iam de cœlo
gubernans eccleſiam. Qui autem diligit ini-
quitatem, odit animam ſuam.] Quare hoc ita
ſit, conſequentia docent. Pluet enim ſuper
peccatores laqueos.] Secundum ſuperiorem
expoſitionem accipiendum, Et omnia cæte-
ra vſque ad finem Pſalmi.

In Pſalmum vndecimum enarratio:
In finem pro octaua Pſalmus Dauid.

OCtauum diem iudicii poſſe intelligi in
ſexto Pſalmo dictum eſt. Pōt & pro
octauo intelligi pro æterno ſeculo, qđ poſt
hoc tempus, quod ſeptem dieb. voluitur, da-
biŧ ſanctis. Saluum me fac dn̄e, quoniam defe
cit ſanctus.] Ideſt non inuenitur ſicut loqui-
mur cum dicimus, defecit frumētum, aut de-
fecit pecunia. Qm̄ diminutæ ſunt veritates a
filiis hoīum.] Veritas vna eſt, qua illuſtrātur
aīæ ſanctæ. Sed quoniam multæ ſunt aīæ in E
ipſis multæ veritates dici pn̄t, ſicut ab vna fa
cie, multæ in ſpeculis imagines apparent. Va
na locuti ſunt vnuſquiſq; ad proximū ſuū.]
Proximum omnem hoīem oportet intelli-
gi, quia nemo eſt cum quo ſit operandū ma- 4. ſē. d. 28
lum. Et dilectio proximi malum non opera orīŧ aūt.
tur. Labia doloſa in corde & corde locuti Rom. 13.
ſunt vana.] Quod bis ait, In corde & corde,
duplex cor ſign̄at. Diſperdat dn̄s vniuerſa la
bia doloſa.] Vniuerſa dixit, ne quis ſe exceptū
putet ſicut Apoſtolus dicit, In omnem ani-
mam hominis operantis malum, Iudæi pri-
mum & Græci. Linguā magniloquam.] Lin-
guā ſuperbā. Qui dixerūt, linguā noſtrā ma-
gnificabimus, labia nr̄a apud nos ſunt, quis
noſter dn̄s eſt?] Superbi hypocritæ ſign̄antur F
in ſermone ſuo ſpem ponentes ad hoīes de-
cipiendos, & Deo non ſubditi. Propter miſe-
riam inopū & gemitū pauperum, nūc exur-
gam dicit dn̄s.] Ita enim populum ſuum ipſe
dn̄s in euangelio miſeratus eſt, ꝙ rectorem
non haberet, cum bene poſſet obtemperare.
Vnde ēt dicit in euāgelio, Meſsis multa, ope-
rarii aūt pauci. Hoc aūt ex ꝑſona Dei patris
accipiendū eſt, qui ꝑꝑ inopē & pauperes, i. Mat. 9.
inopia & paupertate bonorū ſpiritaliū egen
tes, filium ſuum dignatus eſt mittere. Inde

autem incipit sermo eius apud Matthæū in
Mat. 5. monte, cum dicit, Beati pauperes spiritu, qm̄
ipsorum est regnum cœlorum. Ponam in sa
lutari.]Non dixit quid ponat, sed in salutari,
in Christo accipiēdum est, secundum illud,
Lucæ 2. Qm̄ viderunt oculi mei salutare tuū. Et ideo
intelligit in illo posuisse, quod ad miseriam
inopum auferendā, & consolandum gemitū
pauperum pertinet. Fiducialiter agā in eo.]
Mat. 7. Secundum illud in Euangelio, Erat.n.docēs
eos tanquam ptātem habens non tanquā scri
bæ eorum. Eloquia dñi eloquia casta.] Hæc
psona prophetæ est, Eloquia dñi eloquia ca
sta. Casta dicit, sine corruptione simulatio-
nis. Multi.n. prædicant veritatem non caste,
quia vendunt illam precio commoditatū hu
ius seculi, De talib. dicit Apostolus, ꝙ Chri-
Philip. 1. stum annunciant non caste. Argentum igne
H examinatum terræ.] Ipsa eloquia domini, p
tribulationes probata peccatorib. Purgatum
septulum.]Per timorem Dei, per pietatē, per
scientiam, per fortitudinem, per consilium,
per intellectum, per sapientiam. Nam septē
sunt etiam beatitudinis gradus, quos in eodē
sermone, quē habuit in mōte dñs exequitur
Mat. 5. κατά Matthæū, Beati pauperes spiritu, beati
mites, beati lugentes, beati qui esuriunt & si-
tiunt iustitiā, beati misericordes, beati mūdo
corde, beati perfici. De quibus sniis septem,
totum illum sermonem prolixum dictū esse
animaduerti potest. Nam octaua, vbi dictum
est, Beati qui persecutionē patiūtur propter
iustitiam, ipsum ignē significat, quo septem-
pliciter probatur argentum. Qui sermo cum
terminatus esset, dictum est, Erat enim docēs
Mat. 7. eos tanquam potestatem habens, non tan-
quam scribę eorum. Quod pertinet ad id qđ
in Psalmo dictum est, Fiducialiter agā in eo.
I Tu domine seruabis nos & custodies nos a
generatione hac in æternū.]Hic tanquam in-
opes & pauperes, ibi tanquam opulentos &
diuites. In circumitu impii ambulant.]Idest,
in temporalium rerum cupiditate, quę septē
dierum repetito circumitu, tanquam rota
voluitur, & ideo non perueniunt in octauū,
idest, in æternum, pro quo iste Psalmus ti-
tulatus est. Ita & per Salomonem dicit, Ven
tilator enim impiorum est rex sapiens, & im
Prou. 2. mittit illis rotam malorum. Secundum altitu
dinem tuam multiplicasti filios hominum.]
Quia est & in temporalibus multiplicatio,
quæ auertit ab vnitate Dei. Vnde corpus qđ
corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit
terrena inhabitatio sensum multa cogitan- Sapie. 9
tem. Multiplicantur autem iusti secundum
altitudinem Dei, quando ibunt de virtute in
virtutem.

In Psalmum duodecimum enarratio.
In finem Psalmus Dauid.

FInis enim legis Christus ad iustitiam om
ni credenti. Vsquequo domine obliui-
sceris me in finem.]Idest, differs me ad intel-
ligendum Christum spiritaliter, qui est Dei
sapiētia, & rectus finis omnis intentionis ani Rom. 10.
mæ. Quousque auertis faciem tuam a me.]
Sicut non obliuiscitur Deus, sic nec faciem
auertit, sed more nostro scriptura loquitur.
Auertere autem Deus faciem dicitur, dum K
non dat animæ notitiam sui, quæ adhuc pu-
rum mentis oculum non habet. Quandiu po
nam consilium in anima mea.]Consilio non
opus est, nisi in aduersis. Ergo quandiu po-
nam consilium in anima mea, ita dictum est,
quandiu ero in aduersis. Aut certe responsio
est, Vt iste sit sensus, Tandiu domine obliui-
sceris me in finem, & tandiu auertis faciē tuā
a me, quandiu ponam consilium in anima
mea. Vt nisi quisq; posuerit consilium in aīa
sua, vt perfecte operetur misericordiam, nō
eum dirigat Deus in finem, neque notitiam
sui plenam, quod est facie ad faciē, præbeat
illi. Dolorem in corde meo per diem.] Sub-
auditur, quandiu ponam. Per diem autē con
tinuationem significat, vt dies pro tempore
intelligat. A quo se quisque desyderans exui, L
dolorem ponit in corde, deprecans ad æter-
na conscendere, & humanam diem nō pati.
Vsquequo exaltabitur inimicus meus super
me.]Vel diabolus, vel consuetudo carnalis.
Respice & exaudi me domine Deus meus.]
Respice, refertur ad id quod dictum est, vs-
quequo auertis faciem tuam a me. Exaudi, re
fertur ad id quod dictum est, vsquequo obli
sceris me in finem. Illumina oculos meos
ne vnquam obdormiam in morte.] Oculos
cordis oportet intelligi, ne delectabili de-
fectu peccati, claudantur. Nequando dicat
inimicus meus præualui aduersus eū.] Dia-
boli insultatio metuenda est. Qui tribulant
me exultabunt, si motus fuero.] Diabolus
&

& angeli eius, Qui nõ exultauerunt de iusto
Iob, cum eũ tribularent, quia nõ est motus, i.
de stabilitate fidei nõ recessit. Ego aũt in tua
misericordia speraui.] Quia idipsum quod
non mouetur homo & fixus in domino per
manet, nõ sibi debet tribuere, ne cum se glo-
riatur non esse motum ipsa superbia mouea
Psal. 7. tur. Exultabit cor meum in salutari tuo.] In
Christo, in sapientia Dei. Cantabo domino
qui bona tribuit mihi.] Bona spiritalia, nõ ad
humanum diem pertinẽtia. Et psallam nomi
ni dñi altissimi.] Idest, cum gaudio gratias
ago, & ordinatissime vtor corpore, qui est
cantus animæ spiritalis. Si autem aliqua hic
differentia cõsyderanda est, cantabo corde,
psallam operibus domino, qui solus videt.
Nomini autẽ domini, quod apud homines
innotescit, quod non illi, sed nobis vtile est.

L

In Psalmum decimumtertium enarratio.
In finem Psalmus ipsi Dauid.

QVid sit in finem, non est sæpius repetẽ-
dum. Finis.n. legis Christus, ad iustitiã
Rom. 10. omni credenti, sicut Apostolus dicit. Illi cre
dimus, qñ incipimus viam bonã ingredi. Ip-
sum videbimus cum peruenerimus. Et ideo
Psal. 52. ipse finis. Dixit imprudens in corde suo, non
est Deus.] Nec ipsi.n. sacrilegi & detestandi q
dã philosophi, qui peruersa & falsa de Deo
sentiunt, ausi sunt dicere, nõ est Deus. Ideo er
go dixit, in corde suo, qa hoc nemo audet di
Psal. 52. cere, ẽt si ausus fuerit cogitare. Corrupti sũt
& abominabiles facti sunt in affectionibus
suis.] Idest dum amãt hoc seculũ, non amant
Deũ. Ipsæ sunt affectiones, q corrũpũt aĩam,
& sic excæcant, vt possit ẽt dicere imprudẽs
in corde suo, nõ est Deus. Sicut enim nõ pro
M bauerunt Deum hr̃e in notitia, dedit illos in
Rom. 1. reprobũ sensum. Nõ est qui faciat bonum, *
a.l. bonitatem. non est vsque ad vnum.] Vsq; ad vnum, vel
cum ipso vno põt intelligi, vt nullus hoĩum
intelligatur, Vel præter vnum, vt accipiat do
minus Christus. Sicut dicimus, iste ager vsq;
ad mare est, non vtiq; simul computamus &
mare. Et iste est melior intellectus, vt nemo
intelligatur fecisse bonitatem vsq; ad Chri-
stum, quia non potest quisquam hominum
facere bonitatem, nisi ipse monstrauerit. Et
illud verum est. Quia vsquequo quisque co-
gnoscat vnum Deum, non potest facere bo-
nitatem. Dominus de cœlo prospexit su-
per filios hominum, vt videat si est intelli-
gens aut requirens Deum.] Super Iudæos po
test intelligi, vt honoratius eos appellauerit
filios hominum propter vnius Dei cultum,
in comparatione gentilium, de quibus arbi-
tror superius dictum, Dixit imprudẽs in cor
de suo non est Deus, & cætera. Prospicit au-
tem dominus, vt videat per animas sanctas
suas quod significat id quod dictum est, de
cęlo. Nam per seipsum nihil eum latet. Om-
nes declinauerunt simul inutiles facti sunt.]
Idest, Iudæi tales facti sunt quales & gentes,
de quibus supra dictum est: Non est qui fa-
ciat bonum, non est, vsque ad vnum.] Simili
ter vt supra intelligendum est. Sepulcrum pa Psa. 5. &
tens est guttur eorum.] Aut voracitas signifi Rom. 3.
catur inhians gulæ, Aut in allegoria, qui oc-
cidunt & quasi deuorant interfectos eos, qui A
bus suorum morum peruersitatem persua-
dent. Cui simile est econtrario quod Petro
dictum est, Macta & manduca, vt in suam fi-
dem & bonos mores suos gentes conuerte-
ret. Linguis suis dolose agebant.] Comes est
voracibus adulatio & omnibus malis. Vene-
num aspidum autem, quia nolunt audire prę
cepta legis, sicut aspides nolunt audire verba
incantantis, quod in alio Psalmo euidentius Psal. 57.
dicitur. Quorum os maledictione & amari- Rom. 3.
tudine plenum est.] Hoc est, venenum aspi-
dum. Veloces pedes eorum ad effundendum
sanguinem. Hic ostendit consuetudinem ma
le faciendi. Contritio & infœlicitas in viis eo
rum.] Omnes enim malorum hominum viæ
plenæ sunt labore & miseria. Ideo dominus
clamat, Venite ad me omnes qui laboratis & Mat. 11.
onerati estis, & ego reficiam vos, Tollite iu-
gum meum & discite a me, quia mitis sum B
& humilis corde: Iugum enim meum lene
est, & sarcina mea leuis est. Et viam pacis nõ
cognouerunt.] Hanc vtique quam dominus
vt dixi commemorat, in iugo leni & sarcina
leui. Non est timor Dei ante oculos eorum.]
Isti non dicunt, non est Deus, sed tamen
non timent Deum. Non ne cognoscent om-
nes qui operant iniquitatem? Iudicium mi-
natur. Qui deuorant populum meum sicut
cibum panis.] Idest, quotidie. Cibus enim
panis quotidianus est. Deuorant autem po-
pulum qui sua commoda ex illo capiunt,
non referentes ministerium suum ad glo-

riam Dei, & ad eorum, quibus pręsunt, salutem. Dominum non inuocauerunt.] Non.n. vere hunc innocat, qui ea desyderat, quæ illi displicent. Illic trepidauerunt timore vbi nõ erat timor,] Idest, in damno rerum temporaliũ. *Ioan. 11.* Dixerunt.n. Si relinquimus eũ sic, credẽt in eum oẽs, & veniẽt Romani, & tollẽt nobis & locum & gentẽ. Timuerunt regnum terrenum amittere vbi non erat timor, & amiserunt regnum cœlorum, quod timere debuerant. Et hoc de omnib. temporalib. commodis intelligendũ est, quorum amissionẽ cum timent hoĩes, ad æterna nõ veniunt. Quoniã Deus in generatione iusta est.] Idest, non est

C in eis qui diligunt seculum. Iniustum est.n. re- *Rom. 1.* linquere seculorum conditorem, & diligere seculum. Et seruire creaturę potius, quam creatori Consilium inopis confudistis, quoniam dñs spes eius est.] Idest, cõtempsistis humilem aduentũ filii Dei, quia in eo non vidistis pompam seculi, vt hi quos vocabat, in Deo solo spẽ ponerent, non in reb. transeuntibus quib. vacabant. Quis dabit ex Siõn salutare Israel.] Subauditur nisi ipse, cuius humilitatem contempsistis. Ipse enim in claritate venturus est ad iudicium viuorũ & mortuorũ *Rom. 11.* regnumq; iustorũ, Vt qñ isto humili aduentu facta est cæcitas ex parte Israel vt plenitudo gentium intraret, in illo alio fiat quod sequitur, Et sic omnis Israel saluus fieret. Pro Iudæis.n. Apostolus etiã illud Esaiæ testimonium accipit, quo dictum est, Venit ex Sion qui auertat impietatem ab Iacob. Sicut hic positũ est, Quis dabit ex Sion salutare Israel? Cum auerterit dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob & lætabitur Israel.] Repetitio est, sicut solet. Nam idem puto esse lętabitur Israel, quod est, exultabit Iacob.

D In Psalmum decimumquartum enarratio.
Psalmus ipsi Dauid.

DE hoc titulo nulla quęstio est. Dñe quis peregrinabit in tabernaculo tuo.] Quãquam aliqñ ponat tabernaculum etiam pro habitatione sempiterna, tñ cum proprie accipit tabernaculũ, belli res est. Vnde & cõtubernales milites dñr tanquam simul habẽtes tabernacula. Hic sensus adiuuat ex eo, quod dictum est, quis peregrinabitur. Ad tps enim cũ diabolo dimicamus, & tũc opus est tabernaculo, quò nos refugiam⁹, Quod significat maxime fidẽ temporalis dispensationis, quæ pro nobis facta est tpaliter per incarnationẽ dñi. Et quis requiescet in mõte sancto tuo?] hic fortasse iam ipsam æternam habitationẽ signt, vt montem intelligamus supereminentiam charitatis Christi in vita ęterna, Qui ingredit sine macula, & operatur iustitiam.] Hic proposuit, deinceps id exequitur. Qui loquit veritatẽ in corde suo.] Nõnulli enim in labiis hñt veritatem, & in corde non hñt. Tanquam si aliquis dolose ostendat viam, sciens in ea esse latrones, & dicat, si hac ieris, a latronib. tutus eris, & contingat vt vere non ibi latrones inueniant, Verum ille locutus est, sed nõ in corde suo: Aliud.n. putabat, E & nesciẽs verum dixit. Ergo parum est verũ loqui, nisi etiã in corde ita sit. Qui non egit dolum in lingua sua.] Lingua agit dolus, cũ aliud ore profert, aliud pectore tegit. Nec fecit proximo suo malum.] Proximum omnẽ hoĩem accipi oportere, notum est. Et opprobrium nõ accepit aduersus proximũ suum.] Idest, non libẽter aut temere credidit criminatori. Ad nihilum deductus est in cõspectu eius malignus.] Ista perfectio est, vt nihil in hoĩem valeat malignus, & vt hoc fit in conspectu eius, i. certissime nouerit malignũ nõ esse, nisi cũ aĩus a specie sui creatoris æterna & incommutabili, ad creaturę spẽm auertit, quę de nihilo facta est. Timentes autem dñm glorificat.] Vtiq; ipse dñs initium aũt sapientiæ timor dñi. Sicut ergo illa superiora pertinẽt ad perfectos, ita ea quæ nũc dicturus est, pertinent ad incipientes. *Psa. 11* Qui iurat proximo suo & nõ decipit, *Eccle. 1* qui pecuniam suã non dedit ad vsuram, & munera super innocentes nõ accepit.] Ista nõ sunt magna: Sed qui nec ista põt, multo minus põt loqui veritatem in F corde suo, & nõ dolum agere in lingua sua, sed vt est in corde verum, ita proferre & habere in ore, est est, nõ non: Et non facere pximo suo malum, i. nulli homini: Et opprobrium nõ accipere aduersus proximum suũ. Quæ sunt perfectorum, in quorum conspectu ad nihilum deductus est malignus, Tamen etiam ista minora ita concludit. Qui facit hæc, non commouebitur in æternum.] Id est, perueniet ad illa maiora, in quibus est magna & inconcussa stabilitas: Nam & ipsa tempora non sine causa fortasse sic variata sunt,

sunt, vt in superiore cóclusione præteritum tempus poneretur, in hac autem futurum. Nam ibi dictum est, Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus: Hic autem, Non commouebitur in æternum.

In Psalmum decimumquintum enarratio.
Tituli insciptio, ipsi Dauid.

REx noster in Psalmo loquitur ex persona susceptionis humanæ, de quo titulus regalis tempore passionis inscriptus emicuit, Dicit autem hæc: Conserua me domine quoniam in te speraui, dixi domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum nó eges.] Quoniam bonis meis non expectas tu fieri beatus. Sanctis qui sunt in terra viuentium spem suam posuerunt ciuibus Hierusa-
G lem cœlestis, quorum conuersatio spiritalis per ancoram spei in illa patria figitur, quæ recte Dei terra nominatur, quamuis adhuc & in his terris carne versent. Mirificaui omnes voluntates meas in illis.] His ergo sanctis miras feci omnes volútates meas in profectu eorum quo senserunt qd eis profuerit, & humanitas meæ diuinitatis vt morerer, & diuinitas humanitatis vt resurgerem. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum.] Non ad perniciem sed vt medicum desiderarent. Postea accelerauerunt.] Itaq; post multiplicatas infirmitates, accelerauerunt, vt sanarentur. Non congegabo conuenticula eorum de sanguinibus.] Erunt.n. conuenticula eorum nó carnalia nec de sanguinibus pecorum propitiatus congregabo eos. Nec memor ero nominum illorú per labia mea.] Sed spiritali mutatione obliuiscentur quid fuerint, Nec a me iá vel peccatores, vel inimici, vel homines,
H sed iusti & fratres mei & filii Dei vocabútur per pacem meam. Dominus pars hæreditatis meæ. Possidebunt enim mecum hęreditatem ipsum Deum. Eligant sibi alii partes, quibus fruantur terrenas & temporales, portio sanctorum dominus æternus est. Et calicis mei.] Bibant alii mortiferas voluptates, portio calicis mei dominus est. Quod dico mei, adiúgo Ecclesiam, quia vbi caput, ibi & corpus. Nam in hæreditatem congregabo conuenticula eorum, per calicis ebrietaté obliuiscar nomina vetera eorum. Tu es qui restitues mihi hæreditaté meam.] Vt nota sit & his quos libero, claritas qua eram apud te priusquam mundus fieret, Non enim restitues mihi, qd non amisi, sed restitues his qui miserunt eius claritatis notitiam, In quibus quia ego sum, mihi restitues. Funes ceciderunt mihi in pręclaris.] Limites possessionis meæ in tua claritate tanquam sorte ceciderunt, velut possessio sacerdotum & leuitarú Deus. Etenim hæreditas mea præclara est mihi.] Etiam hæreditas mea præclara est non omnibus, sed vidétibus, In quibus quia ego sum, mihi est. Benedicam dominum qui mihi tribuit intellectum.] Benedicam dominum qui mihi tribuit oculú quo ista hæreditas videri & possideri potest. In super autem & vsque ad noctem emendauerunt me renes mei.] Super intellectum autem vsque ad mortem erudiuit
me inferior pars mea, carnis assumptio, vt experirer tenebras mortalitatis, quas ille intellectus non habet. Prouidebam dominum I
in conspectu meo semper.] Sed veniens in ea quæ transeunt, non abstuli oculum ab eo qui semper manet, hoc prouidens, vt in eum post temporalia per acta resurrerem: Quoniam a dextris est mihi ne cómouear.] Quoniam fauet mihi, vt stabiliter in eo permaneam. Propter hoc iocúdatum est cor meú, & exultauit lingua mea.] Propter hoc & in cogitationibus meis iocunditas, & in verbis exultatio. Insuper & caro mea requiescet in spe.] Insuper & caro mea non deficiet in interitú, sed in spe resurrectionis obdormiet. Quoniam non derelinques animam meam in inferno.] Quoniam neque animam meã Acto. 2.
in inferis possidendam dabis. Neque dabis sanctum tuum videre corruptionem.] Neq; sanctificatum corpus, per quod & alii sancti- Acto. 13
ficandi sunt, corrumpi patieris. Notas mihi K
fecisti vias vitę.] Notas fecisti per me humilitatis vias, vt ad vitam redirent homines, vnde per superbiam ceciderant, In quib quia ego sum, notas mihi fecisti. Adimplebis me lętitia cum vultu tuo.] Adimplebis eos lętitia, vt non vltra quærát aliquid, cum facie ad faciem te viderint, in quib. quia ego sum, me adimplebis. Delectatio in dextera tua vsque in finem.] Delectatio est in fauore & in propitiatiatione tua in huius vitæ itinere, perducens vsque ad finem gloriæ conspectus tui.

In Psalmum decimumsextum enarratio.
Oratio ipsi Dauid.

HAec oratio est personę dñi tribuẽda adiuncta ecclesia q̃ corpus eius est. Exaudi Deus iustitiam meam, intende deprecationẽ meæ. Aurib. percipe orationẽ meam, non in labiis dolosis.] Non ad te in labiis dolosis procedentẽ. A vultu tuo iudicium prodeat.] Ex illuminatione notitiæ tuæ verũ iudicem. Aut certe non in labiis dolosis, a vultu tuo iu-

L dicium meũ prodeat, vt, s. non proferam iudicans aliud, quam in te intelligo. Oculi mei videant æquitatem.] Oculi mei videãt ęquitatẽ, cordis vtiq; oculi. Probasti cor meum & visitasti nocte.] Quia ipsum cor meũ visitatione tribulationis probatum est. Igne me examinasti, & nõ est inuẽta in me iniquitas.] Non aũt nox tantũ q̃a perturbare assolet, sed etiam ignis quia vrit vocanda est ipsa tribulatio, qua examinatus iustus inuentus sum. Vt nõ loquat̃ os meum opera hoĩum.] Vt aliud non procedat ex ore meo, quam id q̃d pertinet ad gloriam, & laudem tuam, nõ ad opera hominum, quæ faciũt præter voluntatem tuam. *Rese. d. 47 merũ ut.* Propter verba labiorum tuorum.] Propter verba pacis tuæ, vel prophetarum tuorum. Ego custodiui vias duras.] Ego custodiui vias laboriosas, mortalitatis humanæ atq; passionis. Ad perficiendos gressus meos, in semitis tuis.] Vt perficeret charitas ecclesiæ in itinerib. angustis, quib. venitur ad requiem tuam. Vt non moueant̃ vestigia mea.] Vt nõ moueantur signa itineris mei, quæ tanquam vestigia sacramentis & scripturis apostolicis impressa sunt; quę intueantur & obseruent, qui me sequi volunt. Aut certe vt etiam stabi-

M liter in ęternitate permaneam, postea quam peregi vias duras, & in angustiis semitarum tuarum gressus perfeci. Ego clamaui quoniã exaudisti me Deus.] Ego libera & valida intentione preces ad te direxi, quoniã vt hanc hr̃e possem, exaudisti me infirmius orantem. Inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.] Non deserat exauditio tua humilitatẽ meam. Mirifica misericordias tuas.] Non vilescant misericordiæ tuæ, ne minus ament. Qui saluos facis sperantes in te. A resistentib. dexteræ tuæ.] A resistentib. fauori, quo mihi faues. Custodi me dñe vt pupillã oculi tui.] Custodi me dñe vt pupillã oculi, quæ apparet perparua & exigua, per eam tñ dirigitur acies luminis, quo lux & tenebræ diiudicantur, sicut p̃ Christi humanitatẽ diuinitas iudicii, discernẽs iustos, & peccatores. In tegmine alarũ tuarũ proteges me.] In munimento charitatis & misericordiæ tuę proteges me. A facie impiorũ qui me afflixerunt. Inimici mei aĩam meã circũdederũt, adipẽ suũ concluserunt.] Lętitia sua pingui cooperti sunt, postea q̃ cupiditas eorũ de scelere satiata est. Os eorum locutum est superbiã.] Et p̃pea os *Mat. 27* eorũ locutũ est superbiã, dicẽdo, Aue rex Iu- A deorũ, & cętera talia. Proiicientes me nunc circũdederũt me.] Proiicientes me extra ciuitatẽ, nunc circũdederunt me in cruce: Oculos suos statuerunt declinare in terram.] Intentionem cordis sui statuerunt declinare in ista terrena, putantes magnum malum perpeti eum, qui occidebatur, & se nullum qui occidebant. Susceperunt me sicut leo paratus ad prędam.] Susceperunt me sicut ille aduersarius circumiens, quærens quem deuoret. Et sicut catulus leonis habitans in occul- *1. Pet. 5* tis.] Et sicut catulus eius, populus cui dictum est, Vos ex patre diabolo estis cogitans de insidiis, quibus iustum circunueniret, & perderet, Exurge domine præueni eos, & subuerte *Ioan. 8* eos.] Exurge domine quem dormire arbitrãtur, & iniquitates hominum nõ curare, ante excæcentur malitia sua, vt factum eorum vindicta pręueniat, & ita subuerte eos. Erue animam meam ab impiis.] Erue animam meam resuscitando me a morte, quę mihi ab impiis irrogata est. Frameam tuam ab inimicis manus tuę.] Anima enim mea framea tua est, quam assumpsit manus tua, idest, ęterna virtus tua, vt per ipsam regna debellet iniquita- B tis, & diuidat iustos ab impiis. Hãc ergo erue ab inimicis manus tuę, hoc est, virtutis tuę, hoc est, ab inimicis meis. Domine perde eos de terra, dispertire eos in vita eorum.] Domine perde eos de terra, quam inhabitant, di- *1. sen. d. 36. illa* spertire eos per orbem terrarum in ista vita, quam solam suam vitam putãt, qui ęternam desperant. Et de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.] Non solum autem ista pęna eos consequetur visibilis, sed etiã de peccatis, quę tanquam tenebrę absconduntur a lumine veritatis tuę adimpleta est memoria eorum, vt obliuiscantur Deum: Saturati sunt porcina.] Saturati sunt immundicia, conculcantes

cantes margaritas sermonum Dei. Et reliquerunt reliquias paruulis suis.] Et reliquerunt reliquias paruulis suis, clamantes, Peccatum hoc super nos & super filios nostros. Ego autē in tua iustitia apparebo in conspectu tuo.] Ego autem qui non apparui eis, qui corde sordido & tenebroso lucem sapientiæ tuæ videre non possunt, in tua iustitia apparebo in conspectu tuo. Satiabor dum manifestabitur gloria tua.] Et cum illi saturati sunt immunditia sua, vt me intelligere non possint, ego satiabor dum manifestabitur gloria tua in his qui me intelligūt. Sanè illo versu vbi dictum est, Saturati sunt porcina, nonnulla exemplaria, Saturati sunt filiis habent. Ex ambiguo enim Græco interpretatio duplex euenit. Filios autem opera intelligimus. Et sicut bona opera bonos filios, ita malos mala.

In Psalmum decimumseptimum enarratio.

C

Re.22.

IN finem pueri domini, ipsi Dauid, hoc est, manu forti Christo secūdum hominem, Quæ locutus est domino verba cantici huius in die qua eripuit eum dominus de manu omnium inimicorum eius, et de manu Saul, & dixit,] In die qua eripuit eum dominus de manu omniū inimicorum eius & de manu Saul, hoc est, regis Iudæorū quem sibiipsi petierūt. Nam sicut Dauid manu fortis, ita Saul petitio interpretari dicitur.

Re.8.

Notū est autem quomodo ille populus regem sibi petierit & acceperit nō secūdū Dei, sed secundum suā voluntatem. Dicit ergo hic Christus & ecclesia, idest, totum Christi caput & corpus. Diligam te domine virtus mea.] Diligam te domine, per quem fortis sum. Dominus firmamentum meum & refugium meum & liberator meus.] Domine qui me firmasti, q̄a

D

refugi ad te. Refugi autem, quia liberasti me. Deus meus adiutor meus, & sperabo ī eum.) Deus meus qui mihi adiutorium prius vocationis tuæ præstitisti, vt sperare in te possim. Protector meus & cornu salutis meæ, & redemptor meus.] Protector meus, quia nō de me præsumpsi, quasi erigēs aduersum te cornu superbiæ, sed teipsum cornu, hoc est, firmam celsitudinē salutis inueni, Quod vt inuenirem, redemisti me. Laudās inuocabo dominū, & ab inimicis meis saluus ero.] Non meā gloriam, sed domini quærēs, inuocabo eū, & non erit unde mihi noceant impietatis errores. Circundederunt me dolores mortis.] Circundederunt me doloris mortis, idest carnis. Et torrentes iniquitatis conturbauerunt me.] Turbæ iniquæ ad tempus commotæ, veluti flumina pluuialia cito desitura egerunt, vt conturbarent me.

2.Re.22.
Psa. 114.

Dolores inferni circundederunt me.] In his qui me circundederunt vt perderent me erant dolores inuidentiæ, qui mortem operantur, perducuntque ad infernum peccati. Præuenerunt me laquei mortis.] Præuenerunt me vt priores nocere vellent, quod eis postea redderetur. Tales autem homines capiunt in perditionem, quibus male persuaserunt iactatione iustitiæ. Cuius non re, sed nomine, aduersus gentes gloriantur. Et in pressura mea inuocaui dominum, & ad Deum meum clamaui. Et exaudiuit de templo sancto suo vocem meam.] Exaudiuit de corde meo, in quo habitat, vocem meam. Et clamor meus in cōspectu eius.] Et clamor meus, quem non in auribus hominum, sed coram ipso intus

E

habeo. Introiuit in aures eius. Et commota est & contremuit terra.] Ita clarificato filio hominis, commoti sunt & contremuerunt peccatores. Et fundamenta montium conturbata sūt.] Et spes superborum qui in hoc seculo fuerunt, conturbatę sunt. Et commota sunt, quoniam iratus est eis Deus. Vt scilicet iam firmamentum non haberet in cordibus hominum spes temporalium bonorū. Ascendit fumus in ira eius.] Ascendit lacrymosa deprecatio pœnitentium, cum cognouissent, quid minetur Deus impiis. Et ignis a facie eius inardescit. Carbones succensi sunt ab eo.] Qui iam mortui erant deserti ab igne boni desyderii ac luce iustitiæ, & frigidi tenebrosique remanserant, rursus accensi & illuminati reuixerunt

F

Et inclinauit cœlos & descendit.] Et humiliauit iustum vt descēderet ad hominum infirmitatem. Et caligo sub pedib. eius.] Et impii qui terrena sapiūt, caligine malitiæ suæ non eum cognouerūt.

2.Re.22.

Terra enim sub pedibus eius, tāquam scabellum pedum eius.

Rom. 13.

Et ascendit super cherubin & volauit.] Et exaltatus est super plenitudinem scientiæ, vt nemo ad eum perueniret nisi per charitatem. Plenitudo enim legis charitas. Et cito se incōprehensibilem esse monstrauit

ſtrauit dilectoribus ſuis, ne illum corporeis
imaginationib. comprehendi arbitrarentur.
Volauit ſuper pennas ventorum]Illa aũt celeri
tas, qua ſe incomprehẽſibilẽ eſſe mõſtrauit,
ſuper virtutes aĩarum eſt, quib. ſe velut pen-
nis a terrenis timorib. in auras libertatis at-
tollunt. Et poſuit tenebras latibulum ſuum.]
Et poſuit obſcuritatem ſacrorum, & occul-
tam ſpem in corde credentium vbi lateret ip
ſe nõ eos deſerens. In his ẽt tenebris, vbi per
fidẽ adhuc ambulamus, non per ſpẽm, q̃diu
2. Co. 2. quod non videmus, ſperamus, & per patien-
Rom. 8. tiam expectamus. In circumitu eius taberna-
culum eius.] Conuerſi ipſum ambiunt, qui
H credunt ei, q̃a in medio eorum eſt, cum om-
nib. æqualiter fauet, in quib. tanquam in ta-
bernaculo habitat hoc tempore. Tenebroſa
aqua in nubib. aeris.]Nec propterea quiſquã
in illa luce, quæ futura eſt, cũ ex fide ad ſpem
venerim⁹, iam ſe eſſe arbitretur, ſi ſcripturas
recte intelligit. In prophetis.n. atque in om-
nib. diuini verbi prędicatorib. obſcura do-
ctrina eſt. Præ fulgore in conſpectu eius.]In
comparatione fulgoris, qui eſt in conſpectu
manifeſtationis eius. Nubes ipſius trãſierũt.]
Prædicatores verbi eius non iam in Iudææ
finibus cõtinentur, ſed tranſierunt ad gentes.
Grando & carbones ignis.] Obiurgationes
figuratæ, quib. velut grandine corda dura tũ-
duntur, Si aũt terra culta & mitis, i. pius ani-
mus, exceperit duritiam grandinis, in aquam
eadem terra fulguratæ & quaſi congelatę ob
iurgationis, i. in doctrinam ſatiantem re-
ſoluitur, Igne autem charitatis accẽſa corda
reuiuiſcunt. Hæc omnia in nubibus ipſius ad
gentes trãſierunt. Et intonuit de cœlo domi-
nus.]Et euangelica fiducia de corde iuſti ſo-
nuit dominus. Et altiſsim⁹ dedit vocem ſuã.]
Vt in profundo rerum humanarũ audirent⁹
I cœleſtia. Et emiſit ſagittas ſuas & diſperſit
eos.] Et emiſit euangeliſtas pennis virtutum
2. Co. 2. recta itinera tranſuolantes, non ſuis, ſed eius
a quo miſsi ſunt viribus. Et diſperſit eos ad
quos miſsi ſunt, vt aliis eorum eſſent odor
vitæ in vitã, aliis odor mortis in mortem. Et
Ioan. 4. coruſcationes multiplicauit, & conturbauit
eos.]Et miracula multiplicauit, & conturba
uit eos. Et apparuerunt fontes aquarum.] Et
apparuerunt, qui facti erant in prædicantib.
fontes aquarum ſalientium in vitam æternã.
Et reuelata ſunt fundamẽta orbis terrarũ.]
Et reuelati ſunt prophetæ, qui nõ intellige-
bantur, ſuper quos ędificetur orbis terrarum
credens domino. Ab increpatione tua domi
ne.]Clamãtis, Appropinquauit ſuper vos re
gnum Dei. Ab inſpiratione ſpiritus iræ tuæ.]
Dicentis, niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſi Mat. 4.
militer moriemini. Miſit e ſummo & accepit Leu. 13.
me. Vocando ex gẽtibus in hæreditatem, glo
rioſam Eccleſiam non habentem maculam
neque rugam. Aſſumpſit me de multitudine Ephes. 4.
aquarum.]Aſſumpſit me de multitudine po-
pulorum. Eruit me de inimicis meis fortiſsi
mis.] Eruit me de inimicis meis, qui præua-
luerunt ad affligendam & perdendam iſtam
temporalem vitam. Et ab his qui oderũt me.
quoniam cõfortati ſunt ſuper me. Quandiu K
ſub ipſis ſum, qui ignorant Deum. Præuene-
runt in die afflictionis meæ.]Priores mihi no
cuerunt in tempore, quo mortale laborioſũ
corpus gero. Et factus eſt dominus firmamẽ
tum meum.]Et quoniam amaritudine miſe-
riarum firmamentum terrenæ voluptatis cõ
turbatum atque conuulſum eſt, factus eſt do
minus firmamentum meum. Et eduxit me in
latitudinem.]Et quia carnales patiebar angu
ſtias, eduxit me in ſpiritalem latitudinem fi- 2. Reg.
dei. Eruit me, quoniã voluit me.] Eruit me,
quoniam voluit me, antequã illum ego vel-
lem, eruit me ab inimicis meis potẽtiſsimis,
qui mihi inuidebant iam volenti eum. Et ab
his qui oderunt me, quia volo eum. Et retri-
buet mihi dominus ſecundum iuſtitiã meã.]
Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſti-
tiam bonæ voluntatis, qui prior præbuit mi
ſericordiam, antequam haberem bonam vo
luntatem. Et ſecundum puritatem manuum
mearum retribuet mihi.] Et ſecundum puri-
tatem factorum meorũ retribuet mihi, qui L
tribuit vt bene facerem, educendo me in la-
titudinem fidei. Quia cuſtodiui vias domi-
ni.] Vt latitudo bonorum operum, quæ per
fidem ſunt, & longanimitas perſeuerandi cõ
ſequatur. Nec impie geſsi a Deo meo, Quo-
niam omnia iudicia eius in conſpectu meo
ſunt ſemper.] Quoniam omnia iudicia eius,
ideſt, & præmia iuſtorum, & pœnas impio-
rum, & flagella corrigendorum, & tentatio-
nes probandorum, perſeuerandi contempla
tione conſydero. Et iuſtitias eius non repuli
a me.] Quod faciunt deficientes ſub ſarcina
eorum, & reuertuntur ad vomitum ſuum. Et

& ero immaculatus cũ eo, & obseruabo me
ab iniquitate mea. Et retribuet mihi dominꝰ
secundum iustitiam meam.] Itaque non solũ
propter latitudinem fidei, quæ per dilectio-
Galat.5. nem operatur, sed etiam propter longitudi-
nem perseuerantiæ, retribuet mihi dominus
secundum iustitiam meam. Et secundum pu
ritatem manuum mearum in cõspectu ocu-
lorum eius.] Non quod homines vident, sed
in conspectu oculorum eius. Quoniam quæ
2.Co.4. vident, temporalia sunt, quæ autem nõ vidẽ-
tur, æterna, quò pertinet altitudo spei. Cum
sancto sanctus eris.] Est etiam occulta ꝓfun-
ditas, qua intelligeris cum sancto sanctus, q̃a
tu sanctificas. Et cum viro innocente inno-
cens eris.] quia tu nulli noces, sed criniculis
peccatorum suorum vnusquisque constrin-
gitur. Et cum electo electus eris.] Et ab eo,
Pro. 5. quem eligis eligeris. Et cum peruerso peruer-
Eze. 13. sus eris.] Et cum peruerso videris peruersus,
quoniam dicunt, nõ est recta via domini, &
ipsorum via non est recta. Quoniam tu po-
H pulum humilem saluum facies.] Hoc autem
peruersum videtur peruersis quod confitens
Rom.10. peccata sua saluos facies. Et oculos superbo-
rum humiliabis, ignorantes autem Dei iusti-
tiam & suam volentes constituere, humilia-
bis. Quoniam tu illuminabis lucernam meã
domine. Quoniam non est lumen nostrum
ex nobis, sed tu illuminabis lucernam meam
domine. Deus meꝰ illumina tenebras meas.]
Nos enim peccatis nostris tenebræ sumus,
sed Deus meus illuminabis tenebras meas.
Quoniam a te eruar a tentatione.] Quoniam
non a me, sed a te eruar a tentatione. Et in
Deo meo transgrediar murum.] Et non in
me, sed in Deo meo transgrediar murum,
quem inter homines & cœlestem Hierusa-
lem peccata erexerunt. Deus meus immacu-
lata via eius.] Deus meus non venit in homi-
I nes, nisi mundauerint viam fidei qua veniat
ad eos, quia immaculata est via eius. Eloquia
domini igne examinata.] Eloq̃a domini igne
tribulationis probantur. Protector est om-
nium sperantium in se.] Et omnes, qui non
in seipsis, sed in illo sperant, eadem tribula-
tione non consumuntur. Spes enim sequitur
fidem. Quoniã quis Deus præter dominũ?]
Re.22. Quoniam quis Deus præter dominũ cui ser
uimus. Et quis Deus pręter Deum nostrum?]
Et quis Deus præter dominum, quẽ post bo-
nam seruitutem, tanquam hæreditatem spe-
rantes filii possidemus? Deus qui præcinxit
me virtute.] Deus qui præcinxit me vt fortis
sim, ne diffluentes sinus cupiditatis impediãt
operatur & gressus meos. Et posuit immacu
latam viam meam. Et posuit immaculatam
viam charitatis, qua ad illum veniam, sicut
immaculata est via fidei qua veniat ad me.
Qui perficit pedes meos tanquam cerui.] 2.Re.22.
Qui perficit amorem meum ad transcenden Psa.143.
da spinosa & vmbrosa implicamenta huius
seculi. Et super excelsa statuet me.] Et super
cœlestem habitationem figet intentionem
meam, vt impleat in omnem plenitudinem
Dei. Qui docet manus meas ad pręliũ.] Qui
docet me operari ad superandos inimicos,
qui nobis intercludere cœlestia regna conan
tur. Et posuisti, vt arcũ æreũ brachia mea.]
Et posuisti infatigabilem intentionem bono
rum operum meorum. Et dedisti mihi pro-
tectionem salutis meæ, & dextera tua susce-
pit me.] Et fauor gratiæ tuæ suscepit me. Et
disciplina tua me direxit in finem.] Et corre-
ptio tua me deuiare non sinẽs direxit, vt q̃c- K
quid ago, in eum finem referam, quo cohæ-
retur tibi. Et disciplina tua ipsa me docebit.]
Et eadem correptio tua me docebit perueni
re quò direxit. Dilatasti gressus meos subter
me.] Ne impediant carnales angustiæ, quo-
niam latam fecisti charitatem meam operan
tem hilariter, etiam de ipsis quæ subter me
sunt mortalibus rebus, & membris. Et non
sunt infirmata vestigia mea.] Et non sunt in-
firmata siue itinera mea siue signa, quæ im-
pressi ad imitãdum sequentibus. Per sequar
inimicos meos, & comprehẽdam illos.] Per
sequar affectus carnales meos, nec ab eis cõ-
prehendar, sed comprehendam illos vt ab-
sumantur. Et non conuertar ad quietem, do
neç deficiant, qui obstrepunt mihi. Con-
fringam illos, nec poterunt stare.] Confrin- L
gam illos, nec durabunt aduersum me. Ca-
dent subtus pedes meos.] Calcatis * illis, prę
ponam amores quibus ambulo in æternum. a.l. deiectis.
Et præcinxisti me virtute ad bellum.] Et con
strinxisti fluentia desideria carnis meæ vir-
tute, ne in tali pugna præpedirer. Supplanta-
sti insurgentes in me.] Decipi fecisti eos, qui
me insequebantur, vt subter me fierent, qui
super me esse cupiebant. Et inimicos meos
dedisti mihi dorsum. Et inimicos meos con-
uertisti,

uertisti, & dorsum mihi eos esse fecisti, idest, vt sequerentur me. Et odio habentes me disperdidisti.] Alios autẽ eorum, qui in odio perdurauerunt, disperdidisti. Clamauerunt nec erat qui saluos faceret.] Quis enim saluos faceret, quos tu non saluos faceres? Ad dominum, nec exaudiuit eos.] Nec ad quemlibet, sed ad dominum clamauerunt, nec exauditione dignos iudicauit, non recedentes a malitia sua. Et comminuam illos, vt puluerem ante faciem venti.] Et comminuã illos, Aridi enim sunt, non recipientes imbrem misericordiæ Dei, vt elati atque inflati superbia, a spe firma & inconcussa, tanquã a terræ soliditate & stabilitate rapiantur. Vt lutum platearum delebo eos.] Per latas quas
C multi ambulant perditionis vias luxuriantur & lubricos delebo eos. Erues me de contradictionibus populi.] Erues me de contra
Ioan. 11. dictionibus eorum, qui dixerunt, Si dimiserimus eum, omne seculum post illum ibit. Constitues me in caput gentium. Populus quem non cognoui seruiuit mihi.] Populus gentium, quem corporali presentia non visitaui, seruiuit mihi. In obauditu auris obediuit mihi.] Neque oculis me vidit, sed recipiens prædicatores meos, in obauditu auris obediuit mihi. Filii alieni mentiti sunt.] Fi-
Ioan. 8. lii non mei dicendi sed potius alieni, quibus recte dicitur, Vos ex patre diabolo estis, mentiti sunt mihi. Filii alieni inueterauerunt.] Filii alieni, quibus vt renouarentur, nouum testamentum attuli, in vetere homine remanserunt. Et claudicauerunt a semitis suis.] Et tanquam vno pede debiles, quia vetus tenẽtes, nouum testamentum respuunt, claudi effecti sunt etiam in ipsa vetere lege, potius traditiones suas sequentes quam Dei. Calum
D niabantur enim discipulos de manibus non
Mat. 14. lotis, quia tales erant semitæ, quas ipsi fecerant & consuetudine triuerant, aberrando ab itinere præceptorum Dei, Viuit dominus &
Rom. 8. benedictus Deus meus.] Secundum carnem autem sapere, mors est. Viuit dominus & benedictus Deus. Et exaltetur Deus salutis meæ.] Et non terrena consuetudine de Deo salutis meę sentiam, nec terrenam ipsam salutem, sed in excelso de illo sperem. Deus qui das vindictam mihi.] Deus qui vindicas me, subdendo populos sub me. Liberator meus de inimicis meis iracundis.] Liberator meus de inimicis meis iracundis, clamantibus, crucifige crucifige Iudæis. Ab insurgentibus in me exaltabis me.] A Iudæis insurgentibus in me
Ioan. 19. patientem, exaltabis me resurgentem. A viro iniquo eripies me.] A regno eorum iniquo erues me. Propterea confitebor tibi in
2. Re. 22. & Rom. 15. gentibus domine.] Propterea tibi per me cõfitebũtur gentes domine. Et nomini tuo psallam.] Et latius innotesces bonis operibus meis. Magnificans salutes regis ipsius.] Deus qui magnificat vt admirabiles faciat salutes, quas eius filius dat credentibus. Et faciens misericordiam Christo suo.] Deus qui facit misericordiam Christo suo Dauid & semini eius vsque in seculum.] Ipsi liberatori manu potenti, qui vicit hunc mundum, & eos qui credunt in euangelio genuit in æternũ. Quæcunque in hoc Psalmo dicta sunt, quæ ipsi domino proprie, idest, capiti Ecclesiæ con-
B gruere non possunt, ad Ecclesiam referenda sunt. Totus enim Christus hic loquitur, in quo sunt omnia membra eius.

In Psalmum decimumoctauum enarratio:
In finem Psalmus ipsi Dauid.
TITVLVS notus est, nec dominus Iesus Christus hęc dicit, sed de illo hæc dicuntur. Exposi-
tio prima.

COELI enarrant gloriam Dei.] Iusti euangelistæ, in quibus Deus tanquam in cœlis habitat exponunt gloriam domini nostri Iesu Christi, siue gloriam qua glorificauit patrem filius super terram. Et opera manuum eius annunciat firmamẽtum.] Et facta
F virtutum domini nostri annunciat * firmamentum, fiducia spiritussancti cœlum factum, quod antea timore terra erat. Dies diei eructat verbum.] Spiritus spiritalibus profert plenitudinem incommutabilis sapientiæ Dei, quod verbum in principio Deus apud Deum est. Et nox nocti annunciat sciẽtiam.] Et mortalitas carnis tanquam longe positis carnalibus, fidem insinuando, annunciat futuram scientiam. Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.] Per quos non auditæ sunt voces euangelistarum, cum omnibus linguis euangelium prædicarent? In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba

* a. l. annunciat cœlum firmamentum fiducia spũssancti cœlum factum antea timore terra erat.

verba eorum. In sole posuit tabernaculum suum.] Dominus autem vt aduersus regna temporalium errorum belligeraret, non pacem sed gladium missurus in terram, in tempore vel in manifestatione posuit tanquam militare habitaculum suum, hoc est, dispensationem incarnationis suæ. Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.] Et ipse procedens de vtero virginali, vbi Deus naturæ humanæ tanquam sponsus sponsæ copulatus est. Exultauit sicut gigas ad currendam viam.] Exultauit sicut fortissimus, & cæteros homines incomparabili virtute præcedens, non ad habitandum viam, sed ad currendam viam.

Rom. 10. Mat. 10.

G

Non enim in via peccatorum stetit. A summo cœlo egressio eius.] A patre egressio eius, non temporalis, sed æterna, qua de patre natus est. Et occursus eius vsque ad summum eius.] Et occurrit plenitudine diuinitatis vsque ad æqualitatem patris. Et nō est qui se abscondat a calore eius.] Cum autem verbum etiam caro factum est, & habitauit in nobis, mortalitatem nostram suscipiens, non permisit vllum mortalium excusare se de vmbra mortis, & ipsum enim penetrauit verbi calor. Lex domini immaculata conuertens animas.] Lex ergo domini ipse est, qui venit legem implere non soluere. Et immaculata lex qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, non premens animas seruitutis iugo, sed ad se imitandum libertate conuertens. Testimonium domini fidele, sapientiam præstās paruulis.] Testimoniū domini fidele: quia nemo nouit patrem nisi filius & cui voluerit filius reuelare, quæ abscondita sunt a sapientibus & reuelata paruulis, quoniam Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Iustitiæ domini rectę lætificantes corda.] Omnes iustitiæ domini in illo rectæ, qui non docuit, quod ipse non fecit, vt qui imitarentur, corde gauderent, in eis quæ libere cum charitate facerent, non seruiliter cum timore. Præceptum domini lucidum illuminans oculos.] Præceptum domini lucidum, sine velamento carnalium obseruationum, illuminans hominis interioris aspectum. Timor domini castus permanens in seculum seculi.] Timor domini non ille sub lege pœnalis temporalia bona sibi subtrahi perhorrescens, quorum dilectione anima fornicatur, sed castus quo ecclesia sponsum suum, quanto ardentius diligit, tanto diligentius cauet offendere, & ideo non foras mittit cōsummata dilectio timorē hunc, sed permanet in seculum seculi.

Psal. 1. Ioan. 1. Mat. 5. 1. Pet. 2. Mat. 11. Iacob. 4. 1. Pet. 5.

H

Iudicia domini vera iustificata in idipsum.] Iudicia eius, quia non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio vere iustificata incōmutabiliter. Neque enim vel minatus vel pollicitus Deus, quenquam fallit, aut quisquam vel impiis supplicium vel piis præmium eius potest eripere. Desyderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum.] Siue multum ipsum aurum & lapidem, siue multum pretiosum, siue multum desyderabilia, tamen desiderabilia iudicia Dei super pompas huius seculi, quarum desyderio fit vt non desyderentur, sed timeantur, aut contemnantur, aut non credantur iudicia Dei.

Côc. 3. se. d. 44. c. et quia cum ca. seq.

Ioan. 5.

I

Quod si quisque ipse sit aurum lapisque pretiosus vt igne non consumatur, sed assumatur in thesaurum Dei, plusquam seipsum desiderat iudicia Dei, cuius voluntatem præponit suę. Et dulciora super mel & fauum.] Et siue quisq; iam sit mel, qui iam solutus vitæ huius vinculis expectat diem, quo veniat in epulas Dei, siue adhuc sit fauus, vt quasi cæra circūplicetur hac vita, non huic concretus, sed implens eam: cui opus sit aliqua pressura, non opprimentis, sed exprimentis manus Dei, qua de temporali vita in æternam eliquetur, dulciora illi sunt iudicia Dei, quam sibi ipse est, quia super mel & fauum illi dulciora sunt. Etenim seruus tuus custodit ea.] Nam non custodienti amara dies domini. In custodiendo illa retributio multa.] Non in aliqua extraposito commodo, sed in eo ipso quo iudicia Dei custodiuntur, multa retributio. Multa est, quia gaudetur in eis. Delicta quis intelligit?] In delictis autē qualis suauitas potest esse, vbi non est intellectus? Quoniam delicta quis intelligit, quæ ipsum oculū claudūt, cui suauis est veritas, cui desyderabilia & dulcia sunt iudicia Dei? Et sicut tenebræ oculos, ita delicta mentem claudunt, nec lucem sinunt videre nec se. Ab occultis meis mundata me domine.] A cupiditatib. in me latentibus munda me domine. Et ab alienis parce seruo tuo.] Ne seducar ab aliis. Neque.n. alienis capitur, qui est mundus a suis. Parce itaque ab alienis cupiditatibus, non

K

superbo

ſuperbo & in ſua poteſtate eſſe cupienti, ſed
ſeruo tuo. Si mei non fuerint dñati tunc im
maculatus ero.] Si mei non fuerint domina-
ta occulta mea, & aliena peccata, tunc imma
culatus ero. Non enim eſt certior origo pec
cati, præter occultum ſuum, quo cecidit dia
bolus, & alienum, quo ſeductus eſt homo vt
1. conſentiendo ſuum faceret. Et mundabor a
delicto magno.] Quo alio niſi ſuperbiæ? Nõ
enim eſt maius delictum quàm apoſtatare a
Eccl. 10. Deo, quod eſt initium ſuperbiæ hominis. Et
vere ille immaculatus eſt, qui etiam hoc de-
1. licto caret, quia hoc eſt vltimum redeuntib.
H ad Deum, quod recedẽtibus primum fuit. Et
erunt vt complaceãt eloquia oris mei, & me
ditatio cordis mei in conſpectu tuo semp.]
Meditatio cordis mei, non ad iactantiã pla-
cendi hominib. quia iam nulla ſuperbia eſt,
ſed in cõſpectu tuo ſemper, qui conſcientiã
puram inſpicis. Domine adiutor meus, & re-
demptor meus.] Domine adiutor meus, ten-
dentis ad te, quoniam redemptor meus es tu
vt tenderem ad te, ne quiſquam vel ſapien-
tiæ ſuæ tribuens, quod ad te conuertitur, vel
viribus quod ad te peruenit, magis repella-
tur abs te, qui ſuperbis reſiſtis, quia munda-
tus non eſt a delicto magno, nec complacuit
in conſpectu tuo, qui redimis vt conuerta-
mur, & adiuuas vt perueniamus ad te.

Expoſitio ſecunda de eodem Pſalmo.

DEprecati dominũ, vt ab occultis noſtris
mũdet nos, & ab alienis parcat ſeruis
ſuis, qd hoc ſit, intelligere debemus, vt huma-
na rõne, non quaſi auiũ voce cantemus. Nã
& meruli & pſitaci & corui & picæ & huiuſ
cemodi volucres ſæpe ab hominib. docẽtur
I ſonare qđ neſciũt. Scienter aũt cantare, non
a.l. canta aui ſed homini diuina * voluntate conceſ-
re, natu- ſum eſt. Et q̃ multi mali & luxurioſi ſic can-
ræ hoĩs, di tant, digna aurib. ſuis & cordib. nouimus &
uina &c. dolemus. Eo enim peiores ſunt, quo non pñt
ignorare qđ cantant. Sciunt n. ſe cantare fla-
gitia, & tñ cantãt tanto libentius, quanto im
mundius, qm̃ tanto ſe putãt debere fieri lętio
res, q̃to fuerint turpiores. Nos aũt qui in ec-
cleſia diuina eloquia cãtare didicimus, ſimul
ẽt inſtare debemus eſſe, quòd ſcriptũ eſt, Bea
Pſal. 88. tus populus qui intelligit iubilationẽ. Proin-
de chariſsimi quod cõſona voce cãtauimus,
ſereno etiam corde noſſe ac videre debem⁹.
Rogauit enim dominum vnuſquiſq; noſtrũ
in hoc cãtico et dixit Deo, Ab occultis meis
mũda me dñe, & ab alienis parce ſeruo tuo:
Si mei non fuerint dominati tunc immacu-
latus ero, & mũdabor a delicto magno. Qđ
vt bene ſciamus quid ſit, & quale hoc ſit, ip-
ſius Pſalmi textum, quantũ donat dominus,
breuiter percurramus: Cantat. n. de Chriſto,
quod euidẽter ibi apparet, quia illic ſcriptũ
eſt, Ipſe tanquam ſpõſus procedens de thala
mo ſuo. Quis eſt enim ſpõſus, niſi cui deſpõ- K
ſata eſt illa virgo ab Apoſtolo cui timet caſte *2. Co. 11.*
caſtus ſpõſi amicus, ne ſicut ſerpẽs Euã ſedu
xit aſtutia ſua, ſic & hui⁹ virginis ſpõſæ Chri
ſti ſenſus corrumpantur a caſtitate quę eſt in
Chriſto? In hoc ergo domino & Saluatore
noſtro Ieſu Chriſto poſita eſt magna & ple-
na gratia, de qua dicit Apoſtolus Ioãnes, Et *Ioan. 1.*
vidimus gloriam eius, gloriam tanquam vni
geniti a patre, plenũ gratia & veritate. Hanc
gloriam. Cœli enarrant.] Cœli ſancti ſunt,
eleuati a terra, portantes dominum, quan-
quam gloriam Chriſti cœlum etiam quo-
dammodo narrauit, Quando narrauit? Quã-
do nato eodem domino, ſtella noua quę nũ
quam videbatur, apparuit. Sed tamen ſunt ve *Mat. 2.*
riores & ſublimiores cœli, de quibus conſe
quenter ibi dicitur, Non ſunt loquelæ neque
ſermones, quorum non audiantur voces eo
rum. In omnem terram exiuit ſonus eorum, *Rom. 10.*
& in fines orbis terræ verba eorum. Quo-
rum niſi cœlorum? Quorum ergo niſi Apo-
ſtolorum? Ipſi enarrant nobis gloriam Dei,
poſitam in Chriſto Ieſu, per gratiam in re-
miſsionem peccatorum. Omnes enim pec-
cauerunt & egent gloria Dei, iuſtificati gra- *Rom. 3.*
tis per ſanguinem ipſius. Quia gratis, ideo
gratia. Non eſt enim gratia niſi gratuita, qa
nihil boni ante faceremus, vnde talia dona
mereremur. Magis quia ne non gratis infer- L
tetur ſupplicium, ideo gratis præſtitum eſt
beneficium. Nihil præceſſerat in meritis no-
ſtris, niſi vnde damnari deberemus. Ille au-
tem non propter noſtram iuſtitiam, ſed pro-
pter ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit p
lauacrum regenerationis. Hæc eſt, inquam,
gloria Dei, hanc cœli enarrauerunt. Hęc eſt,
inquam, gloria Dei, non tua. Nihil enim bo- *Ad Tit. 3.*
ni feciſti, & tamen tantum bonum accepiſti.
Si ergo pertines ad gloriã quam cœli enar-
rauerunt,

Psal. 18. rauerunt, dic domino Deo tuo, Deus meus
Enchi. ca. misericordia eius prȩueniet me. Præuenit. n.
31. in fin. te, vtiq; præuenit, qa nihil in te boni inuenit.
& 76. Præuenisti supplicium eius superbiendo, ille
Rom. 4. prȩuenit supplicium tuum peccata delendo.
Tanquam. n. ex peccatore iustificatus, ex impio pius factus, ex damnato in regnũ assumptus,
Psa. 113. ptus, dic domino Deo tuo, Non nobis dñe
non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Dica-
al. si non mus non nobis. Quib. enim si * quasi nobis?
nobis. Dicamus inquam non nobis, quia si ita faceret sicut nobis nõ nisi pȩnas infligeret nobis.
Non nobis, sed nomini suo det gloriam, qa non secundũ iniquitates nostras fecit nobis.
Non ergo nobis domine, non nobis. Repetitio, confirmatio est. Non nobis dñe, sed nomini tuo da gloriam. Hoc illi nouerãt cœli, qui enarrauerunt gloriam Dei. Et opera ma-
C nuum eius annunciat firmamentum.] Quod
ien. 2. dictum est, gloriam Dei, hoc repetitum est, opera manuũ eius: Quȩ opera manuũ eius?
Non sicut quidam sentiunt, Deus verbo fecit
ien. 1. omnia, & tanquam præstantiorem cæteris
an. 1. hominem suis manib. fecit. Non ita sentiendum est. Infirma est ista & non satis elimata sñia. Omnia enim verbo fecit. Nã licet opera Dei diuersa narrent in quib. hominem ad imaginem suam fecit, tñ omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quod aũt ad manus Dei attinet, & de cœlis dictum
al. 101. est, Et opera manuum tuarũ sunt cœli. Et ne putes etiam ibi cœlos sanctos dictos, subiecit, Ipsi peribunt, tu aũt permanes. Ergo non solũ hoies, sed etiã cȩlos qui peribunt, Deus manib. suis fecit, cui dictum est, Opera ma-
al. 94. nuum tuarum sunt cœli. Et de terra hoc idẽ dictum est Qm̃ ipsius est mare, & ipse fecit illud, & aridam manus eius fundauerunt. Er-
D go si & cœlos manib. & terram manib. non solum hominem manib. & cœlos verbo, & terram verbo, ergo & hominem verbo. Qđ verbo, hoc manu, & quod manu, hoc verbo. Non. n. humanis membris statura Dei distincta est, qui vtiq; totus est, & nullo cõtinetur loco. Quod ergo verbo fecit, sapientia fecit, quod manu fecit, virtute fecit. Christus est
Co. 1. autem Dei virtus & Dei sapientia. Omnia au-
m. 1. tem per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Enarrarunt, enarrant, enarrabunt cȩli gloriam Dei. Enarrabũt, inquam, cȩli, hoc est, sancti gloriam Dei a terra suspẽsi, Deum portantes, præceptis tonantes, sapientia coruscantes, illam, vt dixi, gloriam Dei qua salui facti sumus indigni. Hanc indignitatem, i. qua digni non fuimus, agnoscit filius minor egestate constrictus. Agnoscit, inquam, hanc indignitatem filius minor a patre longe peregrinus, dæmonũ cultor, tanq̃ porcorum pastor, agnoscit gloriam Dei, sed egestate constrictus. Et quia illa gloria Dei facti sumus, quo digni nõ fuimus, dicit ad patrem suum,
Non sum dignus vocari filius tuus. Infœlix p Leu. 15.
humilitatẽ impetrat fȩlicitatẽ, & eo se ostendit dignum quo confitetur indignum. Hanc gloriam Dei cœli enarrant, & opera manuũ eius annunciat firmamentum. Cȩlum firmamentum, firmum cor, non timidum cor. Annunciata. n. sunt ista inter impios, inter aduer-
sos Deo, inter amatores mũdi persecutoresque iustorum, inter sæuientem mundum annunciata sunt ista. Sed sæuiens mundus quid poterat facere, qñ firmamentum ista annunciabat? Annunciat firmamẽtum. Quid? Opera manuum eius. Quæ sunt opera manuum eius? Gloria Dei illa qua salui facti sumus, qua creati in bonis operib. sumus. Ipsius. n. sumus figmentum, creati in Christo Iesu in
operib. bonis. Non solum quippe hoĩes, sed Ephe. 2.
sed etiam iustos, si tñ sumus, ipse fecit nos & Psal. 99.
nõ ipsi nos. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.] Quid est? Forte planum & apertum est, Dies diei eructat verbũ, apertum & planum, tanquam per diem. Qđ aũt nox nocti indicat scientiam, obscurũ est tãquam per noctem, Dies diei, sancti sanctis,
apostoli fidelib. ipse Christus Apostolis, qb. Mat. 5.
dixit, Vos lumẽ mundi. Apertum hoc vr̃ & cognitu facile. Qũo autem nox nocti annun-
ciat scientiam? Nonnulli hæc verba simplici F
ter intellexerunt, & forte hoc sit verum æstimantes, hac snĩa significatum esse quod tempore domini nostri Iesu Christi cum in terra versaretur, Apostoli audierunt, hoc in posteros esse traiectum, tanquam de tempore in tempus, dies diei, nox nocti, prior dies posteriori diei, & prior nox posteriori nocti, quia hæc doctrina diebus & noctibus prædicatur. Iste simplex intellectus cui sufficit sufficiat. Sed nonnulla verba scripturarum obscuritate sua hoc ꝓfuerunt, ꝙ multas intelligẽtias pepererunt. Itaque hoc si planum esset, vnũ aliquid audiretis, quia vero obscure

dictum

dictum est, multa audituri estis. Est alius intellectus, dies diei, nox nocti, hoc est, spiritus spûi, caro carni. Est alius, dies diei, spiritales spiritalib. & nox nocti, carnales carnalibus. Vtriq; enim audiũt, & si non vtriq; similiter sapiunt. Illi.n. audiunt tanq̃ verbum eructuatum, illi tanq̃ scientiam annunciatam. Quod enim ructuat, præsentib. ructuatur, quod aũt annunciatur, longe positis annunciat. Possunt enim cœli sensus plures inueniri, sed adhibendus est modus pp angustias præsentis temporis. Dicamus autem & vnum aliquid, quod quidam velut conijcientes aperuerũt.

Mat. 26. Qñ dominus, inquiũt, Christus loquebatur Apostolis, dies diei eructabat verbum, quan

G do Iudas dominum Christum prodidit Iu-

Acto. 2. dæis, nox nocti annunciabat scientiam. Non sunt loquelæ neq; sermones, quorũ non audiant voces eorum.] Quorum, nisi cœlorũ illorum qui enarrant gloriam Dei? Nõ sunt loquelę neq; sermones, quorum nõ audiant voces eorũ. Legite Actus Apostolorum, quõ veniente super eos spiritusancto, omnes impleti sunt illo, & loquebant linguis omniũ gentium, sicut spiritus dabat eis pronũciare. Ecce non sunt loquelę neq; sermones, quorum non audiant voces eorum. Sed non ibi tantum vbi impleti sunt sonuerunt. In omnẽ terram exiuit sonus eorũ, et in fines orbis terræ verba eorũ. Ideo & nos hic loquimur. Sonus.n. ille ad nos vsque peruenit, sonus qui in omnem terram exiit, & si hæreticus ad ecclesiam non intrat. Ideo sonus in omnem terrã exiit, vt tu in cœlum intres. O pestilentiose, litigiose, pessime, & adhuc errare volens: o superbe fili, audi testamẽtum patris tui. Ecce quid planius, quid apertius: In omnem terrã exiit sonus eorum, & in fines orbis terrę verba eorum. Nunquid expositore opus est? Quid contra te conaris? Partem vis in lite retinere,

H qui potes totum in concordia retinere? In sole posuit tabernaculum suum.] In manifestatione ecclesiam suam, non in occulto, non quæ lateat, nõ velut operta, ne forte fiat sicut operta super greges hæreticorum. Dictũ est & cuidam in scriptura sancta, Quod tu in occulto fecisti, patieris in sole, hoc est, occulte malum fecisti, pœnas patieris in omni manifestatione. In sole ergo posuit tabernaculũ suum. Quid tu hæretice fugis in tenebras? Christianus es, audi Christum: seruus es, audi dominum: filius es, audi patrem, emendare, reuiuisce. Dicamus & de te, Mortuus erat & reuixit, & perierat & inuentus est. Nõ mihi dicas, vt quid me quæris si perij? Ideo.n. te quęro, quia peristi. Noli, inquit, me quęrere. Hoc sane vult iniquitas, qua diuisi sum⁹, sed nõ vult charitas qua fratres sumus. Improb. nõ essem, si quærerem seruum meum, & improb. dicor, quia quæro fratrem meum? Sic sapiat in quo fraterna charitas non est, ego tñ quęro fratrem meum. Irascat, dum tñ quęratur, qui inuentus placatur. Quæro inquam fratrem meum, & interpello non contra illum, sed pro illo dominum meum. Nec dicam interpellans, dñe dic fratri meo, vt diuidat mecum hęreditatem: sed, dic fratri meo, vt teneat mecum hæreditatem. Quid ergo erras frater? Quid per angulos fugis? Quid la-

titare conaris? In sole posuit tabernaculum suum. Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.] Puto q̃ agnoscas eum, ille tanquã sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit vt gigas ad currendam viam.] Ipse in sole posuit tabernaculum suum, hoc est, ille tãquam sponsus, cum verbum caro factum est in vtero virginali thalamum inuenit, atq; in de naturæ coniunctus humanæ, tanquam de charissimo procedens cubili, humilis misericordia infra omnes, fortis maiestate sup̃ omnes. Hoc est enim gigas exultauit ad currẽdã viam, nat⁹ est, creuit, docuit, passus est, resurrexit, ascẽdit. Cucurrit viam, nõ hæsit in via. Idem ipse ergo spõsus qui hęc fecit, ipse posuit in sole, hoc est, in manifestatione tabernaculũ suum, hoc est, sanctã ecclesiam suã. Quam autem viam cito cucurrit vis audire? A summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius.] Postea vero quàm excurrit inde, & recurrẽdo remeauit, misit spiritum suum. Visæ sunt illæ sup̃ quos venit, linguæ diuisæ velut ignis. Sicut ignis venit spiritus sanctus, fœnum carnis cõsumpturus, aurum cocturus & purgaturus, sicut ignis venit, & ideo sequitur. Et non est qui se abscondat a calore eius. Lex domini immaculata conuertens animas.] Hoc est, spiritus sanctus. Testimonium domini fidele, sapientiã præstans paruulis. Non superbis, hoc est, spũs sanctus. Iustitiæ domini rectę,] non terrentes, sed lætificantes corda.] Hoc est, spiritus sanctus. Præceptum domini lucidũ illumi-

Luc. 15.

I

Ioan.

K

Acto. 2.

mi-

minans oculos.] Non hebetans, non carnis oculos, sed cordis, non exterioris hoīs sed interioris, hoc est, spūs sanctus. Timor dn̄i,] nō

seruilis, sed castus.] Gratis amans, non puniri

1. Ioan. 4 timens ab eo quem tremit, sed separari ab eo quem diligit. Iste timor castus, non quē consummata charitas foras mittit. Sed, Permanens in seculum seculi.] Hic est spūs sanctus, i. hūc donat, hunc inserit spūs sanctus. Iudicia dn̄i vera iustificata in idipsum. Non ad rixas

Acto. 2. diuisionis, sed ad congregationem vnitatis.

L Hoc est.n.in idipsum, hoc est, spūs sanctus. Ideo linguas oīum loq; fecit, in quos primo venit, q̄a linguas oīum gētium in vnitatem se congregaturum esse annunciauit. Quod tūc faciebat vnus homo accepto spiritu sancto, vt vnus homo linguis omnium loqueretur, hoc modo ipsa vnitas facit, linguis omnibus loquitur. Et modo vnus homo in om-

Gen. 2. nib. gentib. linguis omnib. loquit, vnus ho-

Ephe. 2. mo caput & corpus, vnus homo Christus & ecclesia, vir perfectus, ille sponsus, illa sponsa. Sed erūt, inquit, duo in carne vna. Iudicia Dei vera iustificata in idipsum propter vnitatem. Desyderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum.] Aut multum aurum, aut multum pretiosum, aut multum desiderabilia, tam multum hoc heretico parum. Nō nobiscum amant idipsum & nobiscū confitent Christum. Ipsum quē mecum cōfiteris Christum, ipsum ama mecum. Et qui idipsum nō vult recusat, recalcitrat, respuit, nō illi est desyderabile hoc super aurum & lapidem pretiosum multum. Audi aliud. Et dulciora, inquit, super mel & fauum.] Sed hoc aduersum est erranti: mel amarum est febrienti, dulce

M tñ & acceptabile sanato, quia charū est sanitati, desyderabilia sup aurum & lapidem pretiosum multum: & dulciora sup mel & fauū. Nam & seruus tuus custodit ea.] Quam dulcia ista sint, custodiendo probat seruus tuus, nō loquēdo. Custodit ea seruus tuus, quia & nunc dulcia sunt, & in posterū salubria sunt. Nā, In custodiēdo ea retributio multa.] Sed amans animositatem suam, nec videt hunc splendorem hæreticus, nec sentit dulcedinem. Delicta enim quis intelligit?] Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Ideo, inquit, iste est seruus qui custodit hanc dulcedinem, suauitatem charitatis, amorem vnitatis. Ego, inquit, ipse qui custodio rogo te, quoniam delicta quis intelligit, ne mihi vt homini quædam surrepant, & quibusdam vt homo præoccuper. Ab occultis meis munda me domine.] Hoc ergo cantauimus, ecce ad hoc loquēdo peruenimus. Dicamus, & cum intellectu cantemus & cantando oremus, & orando impetremus. Dicamus, Ab occultis meis munda me domine. Quis enim delicta intelligit? Si videntur tenebræ, intelliguntur delicta. Denique quando nos delicti pœnitet, in luce sumus. Nam quando quisq; ipso delicto inuolutus est, quasi ob tenebra- A

tis opertisque oculis non videt delictum: q̄a si tibi tegatur, & carnis oculus, nec aliud vides, nec hoc vnde tegitur vides. Ergo Deo dicamus, qui nouit videre quod purget, nouit inspicere quod sanet, illi dicamus, Ab occultis meis munda me domine. Et ab alienis parce seruo tuo.] Delicta, inquit, mea inquinant me, delicta aliena affligunt me, ab his munda me, ab illis parce. Tolle mihi ex corde malam cogitationem, repelle a me malum suasorem, hoc est, ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. Nā ista duo genera delictorum propria simul & aliena, etiam primitus in exordio claruerūt. Diabolus suo delicto cecidit, Adam alieno deiecit. Esa. 14.

Hic ipse Dei seruus custodiens iudicia Dei, Gene. 3.

in quibus retributio multa, & in alio psalmo sic orat, Nō veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatorum non moueant me. Non ve- Psal. 35.

niat, inquit, mihi pes superbiæ: hoc est, ab occultis meis mūda me domine, & manus peccatorum non moueāt me: hoc est, ab alienis parce seruo tuo. Si mei non fuerint dominati.] Occulta mea, & delicta aliena. Tunc immaculatus ero.] Hoc non suis viribus audet, B

sed dominum deprecatur vt impleat, cui dr̄ in Psalmo, Itinera mea dirige secundum ver- Psa. 118.

bum tuum, & non dominetur mihi omnis iniquitas. Noli timere si Christianus es, dominum hominem, dominum Deum tuum semper time: Malum in te time, hoc est, cupiditatem tuam, non quod in te Deus fecit, sed q̄d tibiipse fecisti. Te dominus bonum seruum fecit, tu tibi in corde tuo malum dominum creasti. Merito subderis iniqtati, merito subderis domino quem tibiipse fecisti, quia ei qui te fecit subditus esse noluisti. Sed si mei, inquit, non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. Et mundabor a delicto magno.]

Quo

Quo putamus delicto? Qd̄ illud est delictum magnum? Forte aliud si quàm dicturus sum, non tñ celabo qd̄ sentio. Delictum magnum arbitror esse superbiã. Hoc fortasse & aliter significatum est in eo qd̄ ait. Et emundabor a delicto magno. Quærimus q̄ magnũ sit hoc delictum, qd̄ deiecit angelum, quod ex angelo fecit diabolum, eiq; in æternum interclusit regnũ cęlorũ? Magnũ hoc delictum est, & caput atq; causa omniũ delictorum. Scriptũ
Eccl. 10. est enim. Initium peccati omnis superbia. Et ne quasi leue aliquid contemnas, Initium, inquit, superbiæ hoïs apostatare a Deo. Non le
B ue malum est hoc vitium, fratres mei, huic vitio in his personis, quas videtis amplas, displicet humilitas Christiana. Propter hoc vitium dedignant colla subdere iugo Christi, obligati arctius iugo peccati. Non enim seruire non eis continget, nam nolunt seruire, sed eis expedit seruire. Nolendo seruire nihil aliud agunt, q̄ vt bono domino non seruiãt, non vt omnino non seruiant, quia qui noluerit seruire charitati, necesse est vt seruiat iniquitati. Ab hoc vitio quod est caput omniũ vitiorum, quia inde cætera vitia nata sunt, facta est apostasia a Deo eunte aïa in tenebras, & male vtente libero arbitrio, peccatis etiã cæteris consecutis, vt & substantiam suã dis-
Luc. 15. siparet cum meretricib. viuens prodige, & ꝑ egestatẽ fieret pastor porcorũ, qui erat soci⁹ angelorum. Propter hoc vitium, ꝑꝑ hoc magnum superbiæ peccatũ Deus humilis venit. Hæc causa, hoc peccatum magnum, iste ingens morb. aïarum omnipotentem medicũ de cœlo deduxit, vsq; ad formam serui humiliauit, contumeliis egit, ligno suspendit, vt ꝑ
Iacob. 15 salutem tantæ medicinę curetur hic timor.
1. Pe. 4. Iam tandem erubescat homo esse superbus,
C ꝑꝑ quem factus est humilis Deus. Ita, inq̃t, mundabor a delicto magno, quia Deus superbis resistit, humilib. autem dat gratiam. Et, ꝑ hoc, erunt vt complaceant eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper,] Nam si ab hoc magno delicto non mundabor, in conspectu hominũ placebunt eloquia mea, non in conspectu tuo. Superba anima in conspectu hominum vult placere, humilis anima in occulto vbi De⁹ videt vult placere, vt si placuerit hominibus de bono opere, illis gratuletur quibus placet bonum opus, non sibi cui sufficere debet, quia fecit bonum opus. Gloria nostra, inquit, hæc est, testimonium conscientię nostrę. Ideoque dicamus etiam quod sequitur. Domine adiutor meus & redemptor meus.] Adiutor in bonis, redemptor a malis. Adiutor vt habitem in charitate tua, redemptor vt liberes me ab iniquitate mea.

In Psalmum decimumnonum enarratio.

In finem Psalmus Dauid.

Notus est iste titulus, nec Christus dicit, sed Christo dicit ꝓpheta, figura optãdi, quæ ventura sunt canens. Exaudiat te dñs in die tribulationis.] Exaudiat te dominus in die qua dixisti, Pater clarifica filium tuũ. Pro- D
tegat te nomen Dei Iacob.] Ad te enim pertinet populus posterior natu, quia maior seruiet minori. Mittat tibi auxilium de sancto, & de Sion tueatur te.] Faciens tibi sanctificatum corpus, Ecclesiam de speculatione tutã, quæ expectat quando venias ad nuptias. Memor sit omnis sacrificii tui.] Memores nos faciat omnium iniuriarum tuarum & cõtumeliarũ, quas pro nobis pertulisti. Et holocaustum tuum pingue fiat.] Et crucem qua totus oblatus es Deo, in lætitiam resurrectionis cõuertat. Tribuat tibi dominus secundum cor tuum.] Tribuat tibi dominus non secundum cor eorum qui putauerunt persequendo te posse deleri, sed secũdum cor tuum, quo scisti quid vtilitatis haberet passio tua. Et omne consilium tuum compleat.] Et compleat omne consilium tuum, non solum quod animam tuam posuisti pro amicis tuis, vt mortificatum granum copiosius resurgeret, sed ẽt ꝙ cæcitas ex parte in Israel facta est, vt plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Exultabimus in salutari tuo.] Exultabimus ꝙ tibi mors nihil nocebit, ita enim nec nobis eam nocere posse mõstrabis. Et in nomine domini Dei nr̄i magnificabimur.] E
Et confessio tui nominis non solum nõ perdet, sed etiam magnificabit nos. Impleat dñs omnes petitiones tuas.] Impleat dominus nõ solum petitiones quas habuisti in terra, sed etiam quibus in cœlo interpellas pro nobis. Nunc cognoui quoniam saluum fecit dominus Christum suum.] Nunc mihi per Prophetam demonstratum est, quoniam resuscitabit dominus Christum suum. Exaudiet illum

Ioan 17 (tegat te nomen Dei Iacob) · *Gen 13* (uiet minori) · *Ioan 5* (sti quid vtilitatis) · *Ioan 13* (ne consilium tuum) · *Rom 1.* (omne consilium tuum)

lum de cęlo sancto suo. ʒ Exaudiet illum non
m.17. de terra tantum, Vbi se petijt clarificari, verũ
om.8. etiam de cęlo, vbi iam ad dexteram patris in
terpellans pro nobis, diffundat inde spiritũ
ebr. 2. sanctũ super credentes in se. In potentatibus
Co.11. salus dexteræ eius. ʒ Potentatus nostri sunt,
Psal.59. salus furoris, cũ etiã de tribulatione dat au-
G xiliũ, vt qñ infirmamur tunc potentes simus.
Nam vana est laus hominũ, quę nõ dexteræ,
sed sinistræ eius est. Hac.n. extolluntur in ma
gnã superbiã, quicunq; peccantes, tempora
liter salui facti sunt. Hi in curribus & hi in
equis. ʒ Hi volubili successione temporaliũ
bonorum trahunt & hi superbis pręferuntur
honoribus atq; in his exultant. Nos autem in
nomine domini Dei nostri exultabimus. ʒ
Nos autem spem figentes in ęternis, neque
gloriam nostram quærentes in nomine do-
mini Dei nostri exaltabimus. Ipsi obligati
om.11. sunt & ceciderunt. ʒ Et ideo temporalium re
om.9. rum cupiditate obligati sunt, timentes par-
Rom.11. cere dño, ne à Romanis perderent locum:
om.10. & irruentes in lapidem offensionis & petrã
scandali, de spe cęlesti ceciderunt: quibus cę
citas ex parte Israel facta est, ignorãtibus Dei
iustitiã, & suã volentibus cõstituere. Nos ve-
ro surreximus & erecti sumus. ʒ Nos vero vt
populus gentium intraret de lapidibus exci-
Act.3. tati filij Abrahã, qui nõ sectabamur iustitiã,
om.1. apprehendimus eam & surreximus, nec vi-
ribus nostris, sed per fidem iustificati erecti
sumus. Dñe saluũ fac regẽ.] Dñe saluũ fac re
gem, vt ipse qui nobis pręliandi exemplum
passione sua mõstrauit, offerat etiam sacrifi-
cia nostra sacerdos excitatus a mortuis, & in
cęlo constitutus. Exaudi nos in die qua inuo
cauerimus te. ʒ Quoniam pro nobis offers te,
exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

In Psalmum vigesimum enarratio.
In finem. Psalmus ipsi Dauid.

m.1. TItulus notus est, de Christo canitur. Do
mine in virtute tua lętabitur rex. ʒ *Do-*
H mine in virtute tua, quod verbum caro fa-
ctum est, lętabitur homo Christus Iesus. Et
super salutare tuum exultabit vehementer.
Et super hoc quod viuificas omnia exultabit
vehementer. Desiderium animæ eius dedisti
c.22. ei. ʒ Desiderauit manducare pascha, & pone-
n.10. re suum vellet atq; iterum cum vellet sumere
animã suã, & dedisti ei. Et voluntate labiorũ
eius non fraudasti eum. ʒ Pacem meam, in-
quit, relinquo vobis: & factũ est. Qm̃ præue- Ioan. 14.
nisti eũ in benedictionibus dulcedinis. ʒ Qm̃
prius hauserat benedictionẽ dulcedinis tuę
fel peccatorũ nostrorũ non nocuit ei. Posui
sti in capite eius coronam de lapide pretio-
so. ʒ In principio sermonis eius accedentes I
ambierunt eum lapides pretiosi, discipuli
sui, a quibus exordiũ annunciationis fieret.
Vitam petijt & dedisti ei. ʒ Resurrectionem
petijt dicens, Pater clarifica filiũ tuum, & de
disti ei. Longitudinem dierum in seculũ, &
in seculũ seculi.] Longa tempora seculi hu- Ioan. 17.
ius quę haberet ecclesia, & deinceps æterni-
tatẽ in seculũ seculi. Magna est gloria eius in
salute tua. ʒ Magna est quidẽ gloria eius in sa
lute qua eũ resuscitasti. Gloriam & magnum
decorem impones super eũ. ʒ Sed adhuc glo-
riam & magnum decorem addes ei, cũ in cę
lo collocabis ad dexteram tuã. Qm̃ dabis ei
benedictionẽ in seculũ seculi. ʒ Hæc est bene
dictio, quã ei dabis in seculũ seculi. Lætifica-
bis eũ in gaudio cũ vultu tuo. ʒ Lętificabis eũ
secundũ hominẽ cũ vultu tuo quem leuauit
ad te. Qm̃ rex sperat in dño. ʒ Qm̃ rex nõ su-
perbit, sed humilis corde sperat in dño. Et
in altissimi misericordia nõ cõmouebitur. ʒ
Et altissimi misericordia non cõturbabit hu
militatẽ eius, atq; obedientiã vsq; ad mortẽ
crucis. Inueniatur manus tua omnibus inimi
cis tuis. ʒ Inueniatur ô rex potestas tua, cum
ad iudicandũ veneris omnibus inimicis tuis
qui eã in humilitate tua non intellexerunt.
Dextera tua inueniet omnes qui te oderunt. ʒ
Claritas qua regnas ad dexterã patris inue-
niat in die iudicij puniendos oẽs qui te ode-
runt, quia nunc ipsi nõ inuenerunt eam. Po-
nes eos vt clibanum ignis.] Constitues eos
ardentes intrinsecus, conscientia impietatis
suæ: In tempore vultus tui.] In tempore ma- K
nifestationis tuæ. Dñs in ira sua conturbabit
eos, & deuorabit eos ignis. ʒ Deinde contur-
bati vindicta dñi, post accusationẽ cõscien-
tię, dabuntur igni ęterno deuorandi. Fructũ
illorũ de terra perdes. ʒ Fructũ illorũ quia ter
renus est, perdes de terra. Et semen eorũ à fi-
lijs hominũ. ʒ Et opera illorũ vel quoscunq;
seduxerit non deputabis inter filios hominũ,
quos in hæreditatem sempiternam vocasti.
Quoniam declinauerunt in te mala. ʒ Hęc au

tem pœna retribuetur eis, qm̃ mala quæ sibi imminere te regnante arbitrabantur, in te occidendũ detorserunt. Cogitauerunt consiliũ quod nõ potuerunt stabilire.ʒ Ioan. 11. Cogitauerunt consiliũ dicentes, Expedit vnum pro omnibus mori, quod non potuerunt stabilire nescientes quid dixerunt. Qm̃ pones eos dorsum. K Qm̃ ordinabis eos his a quibus postpositis & contemptis auerteris. In reliquijs tuis præparabis vultũ eorũ.] Et in his quę relinquis, idest, in cupiditatibus regni terreni præparabis tibi ad passionẽ impudentiam eorũ. Exaltare dñe in virtute tua.ʒ Quẽ humilẽ nõ cognouerũt, exaltare domine in virtute tua, quã infirmitatẽ putauerunt. Cantabimus & psallemus virtutes tuas.ʒ Corde & opere celebrabimus & nota faciemus mirabilia tua.

In Psalmum vigesimumprimum enarratio.

In finem pro susceptione matutina Psalmus Dauid.

IN finem pro resurrectione sua ipse dominus Iesus Christus loquitur. Matutina.n. fuit prima sabbati resurrectio eius, qua susceptus est in æternam vitam, cui mors vltra nõ dominabitur. Dicuntur autem ista ex persona crucifixi, Rom. 9. nam de capite Psalmi huius sunt verba quę ipse clamauit cum in cruce penderet, personam etiam seruans veteris hominis, cuius mortalitatem portauit. Nam vetus homo noster confixus est cruci cum illo.

Expositio prima.

Ps. 118. DEus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti lõge à salute mea?] Longe factus es a salute mea, qm̃ lõge est a peccatoribus salus, Verba delictorũ meorũ.ʒ Nam hęc verba sunt non iustitię, sed delictorum I meorũ. Vetus.n.homo cõfixus est cruci. Loquitur etiã causam ignorans, quare eũ dereliquerit Deus, aut certe lõge à salute meã sunt verba delictorũ meorũ. Deus meus clamabo ad te per diẽ nec exaudies. ʒ Deus meus clamabo ad te in rebus prosperis huius vitæ vt nõ mutentur nec exaudies, quia verbis delictorũ meorũ ad te clamabo. Et nocte & non ad insipientiã mihi.ʒ Et in aduersis vtiq; huius vitę clamabo vt prosperentur, & similiter non exaudies. Neq; hoc facis ad insipientiã mihi, sed potius vt sapiã quid clamare me velis, non verbis delictorũ ex desiderio temporalis vitę, sed verbis conuersionis ad te vitã æternã. Tu aũt in sãcto habitas laus Israel.ʒ Gen. 3. Tu autẽ in sancto habitas, & ideo immunda delictorũ verba non exaudias. Laus videntis te, nõ eius qui laudẽ suã quæsiuit in gustãdo vetito cibo, vt apertis corporeis oculis suis abscondere se conaretur a conspectu tuo. In M te sperauerunt patres nostri,ʒ Oẽs iusti, s.nõ quęrentes suã laudẽ, sed tuã. Sperauerunt & eruisti eos. Ad te clamauerunt & salui facti sunt,ʒ Ad te clamauerunt, nõ verbis delictorum a quibus longe est salus, & ideo salui facti sunt. In te sperauerunt & non sunt confusi.] In te sperauerunt nec eos fefellit spes. Nõ enim in se illam posuerunt. Ego autem sum vermis & non homo. ʒ Ego autem iam non ex persona Adam loquens, sed ego proprie Iesus Christus sine semine in carne natus sũ vt essem in homine vltra homines, vt vel sic dignaretur imitari humana superbia humilitatem meam: Opprobrium hominũ & abiectio plebis. In qua factus sum opprobrium hominum, ita vt pro conuitioso maledicto diceretur, Tu sis discipulus eius: & plebs me contemneret. Omnes qui conspiciebant me subsannabant me. ʒOmnes qui conspiciebãt me irridebant me. Et locuti sunt labijs & mouerunt caput. ʒ Et locuti sunt, non in corde, Ioan. 19. sed in labijs: nam irridenter mouerunt caput dicentes, Sperauit in dominum, eruat eum, saluum faciet eum quoniam vult eum.ʒ Hęc verba erant, sed in labijs dicebantur. Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre.) Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre, non solum de illo ventre virginali, nam omnibus hominibus lex ista nascendi est, vt de ventre extrahantur, sed etiam de ventre iudaicę gentis, cuius tenebris obtegitur, & nondum in lu A cem Christi natus est, quisquis in carnali obseruatione sabbati & circuncisionis cęterorumque talium salutem ponit. Spes mea ab vberibus matris meę.) Spes mea Deus, non ex quo vberibus virginis lactari cœpi: nam & ante vtique, sed ab vberibus synagogæ, sicut de ventre dixi, extraxisti me, ne carnalem consuetudinem sugerem. In te confirmatus sum ex vtero.) Ipse est vterus synagogę, qui me non pertulit, sed iactauit me: non autem cecidi, quia continuisti me. De ventre ma-

tri

tris meæ.] Non effecit venter matris meæ vt
tanquam paruulus oblitus essem tui. Deus
meus es tu, ne discedas a me. Qm̃ tribulatio
iuxta est.ʒ Deus meus ergo es tu, ne discedas
a me, qm̃ tribulatio iuxta me est, nam est in
corpore meo. Qm̃ nõ est qui adiuuet.ʒ Quis
enim adiuuat, si non tu adiuuas? Circundede
B runt me vituli multi. ʒ Circundedit me mul-
titudo luxuriantis plebis. Tauri pingues obse
derunt me.] Et Principes eius de oppreßio-
ne mea lęti, obsederunt me. Aperuerũt in me
os suum.] Aperuerunt in me os, non de scri-
pturis tuis, sed de cupiditatibus suis. Sicut leo
rapiens & rugiens. ʒ Sicut leo cuius rapina
est, q̄ apprehẽsus abductus sum, & rugiens,
crucifige crucifige. Sicut aqua effusus sum &
dispersa sunt omnia ossa mea. ʒ Sicut aqua
effusus sum, vbi lapsi sunt persecutores mei
& timore dispersa sunt a me firmamenta cor
poris, hoc est ecclesia, discipuli mei. Factum
est cor meũ sicut cęra liquescens in medio
ventris mei.ʒ Sapientia mea quæ in sanctis li
bris de me conscripta est, tanquam dura &
clausa non intelligebatur: sed postq̃ ignis meæ
paßionis acceßit, liquefacta manifestata &
excepta est in memoriã ecclesiæ meæ. Exa-
ruit velut testa virtus mea. ʒ Exaruit paßione
virtus mea, non velut fęnum, sed velut testa
quæ fit igne firmior. Et lingua mea adhæsit
faucibus meis.] Et seruauerunt apud se præ-
cepta mea illi, per quos locuturus eram. Et
in puluerẽ mortis deduxisti me.ʒ Et ĩ impios
morti destinatos, quos tanq̃ puluerem proij
cit ventus a facie terrę, deduxisti me, Qm̃
circundederunt me canes multi.) Qm̃ circũ
dederunt me, non pro veritate, sed pro con
suetudine, latrantes multi, Conciliũ malignã
tium circundedit me.) Concilium malignan
tium obsedit me. Foderũt manus meas & pe-
des meos.) Foderunt clauis manus meas, &
C pedes meos. Dinumerauerunt oĩa ossa mea.)
Dinumerauerunt in ligno crucis extenta om
nia ossa mea.) Ipsi vero considerauerunt &
conspexerunt me.) Ipsi vero idest non mu-
tati, considerauerunt & conspexerunt me. Di
uiserunt sibi vestimenta mea & super vestem
meam miserunt sortem. Tu aũt dñe ne longe
feceris auxilium tuum a me.) Tu autẽ dñe,
non in fine seculi sicut cęteros, sed statim re-
suscita me. In defensionem meam aspice.)
Aspice ne quid mihi noceãt. Erue a framea
animam meã.) Erue animam meam a lingua
dissensionis. Et de manu canis vnicã meam.)
Et de potestate populi ex consuetudine la-
trantis ecclesiam meam, Saluum me fac de
ore leonis.) Saluũ me fac de ore regni secu-
laris. Et a cornibus vnicorniũ humilitatem
meã.) Et a sublimitatibus superborum se sin
gulariter erigentiũ consortesq; non ferentiũ D
saluam fac humilitatẽ meam. Narrabo nomẽ
tuum fratribus meis.) Narrabo nomen tuũ Heb. 12.
humilibus & se inuicem diligentibus, sicut a
me dilecti sunt fratribus meis. In medio ec-
clesiæ cantabo te. In medio ecclesiæ gaudẽs
prædicabo te. Qui timetis dñm laudate eũ.)
Qui timetis dñm nolite quærere laudem ve
stram, sed ipsum laudate. Vniuersum semen
Iacob magnificate eum.) Vniuersum semen
eius cui maior seruiet, magnificate eum. Ti-
meat eũ omne semen eius cui maior seruiet,
magnificate eum. Timeat eum omne semen
Israel.) Timeant eum omnes ad nouam vitã
nati, & ad visionem Dei reparati. Qm̃ non
spreuit neque despexit precem pauperis.]
Quoniam nõ spreuit precem, non illius qui
verbis delictorum clamans ad Deum vitam
vanam transire nolebat: sed precem paupe-
ris non tumentis in pompis transeuntibus.
Neque auertit faciem suam a me.] Sicut ab
illo q̃ dicebat, Clamabo ad te nec exaudies.
Et cum clamarem ad eũ exaudiuit me. Apud
te laus mea.] Non.n. laudem meam quæro,
quia tu mihi es laus qui in sancto habitas &
iam sanctum te deprecantem exaudi laus Is-
rael. In ecclesia magna confitebor tibi.] In
ecclesia orbis terrarum confitebor tibi. Vo-
ta mea reddam coram timentibus eum.] Sa-
cramenta corporis & sanguinis mei reddam
coram timentibus eũ. Edent pauperes & sa-
turabuntur.] Edent humiles & contempto-
res seculi & imitabuntur. Ita.n. nec copiam
huius seculi concupiscent, nec timebunt ino E
piam. Et laudabunt dominum qui requirunt
eum.] Nam laus domini est eructatio satu-
ritatis illius. Viuent corda eorum in seculum
seculi. Nam cibus ille cordis est. Comme-
morabũtur & conuertentur ad dñm vniuersi
fines terræ.] Commemorabuntur: exciderat
enim gentibus mortaliter natis & in exterio-
ra tendentibus, & conuertantur ad domi-
num vniuersi fines terræ. Et adorabunt in cõ-
spectu eius vniuersæ patriæ gentium,] Et

adorabunt in conscientijs suis vniuersæ patriæ gentium. Quoniam dñi est regnum, & ipse dominabitur gẽtium. Quoniam dñi est regnum, non superborum hominum, & ipse dñabitur gentium. Manducauerunt & adorabunt oẽs diuites terræ.] Manducauerunt cor pus humilitatis dñi sui etiam diuites terræ, nam sicut pauperes saturati sunt vsq; ad imitationẽ, sed tñ adorauerunt. F In cõspectu eius procident vniuersi qui descendunt in terrã.] Solus.n. videt quõ porro cadant vniuersi qui cęlestem conuersatiõnẽ deserentes, in terra eligunt beati apparere hominib. non videntibus ruinam eorũ: Et anima mea ipsi viuet.] Et anima mea, quæ in contemptu seculi huius quasi mori vr hominibus, nõ sibi sed ipsi viuet, Et semen meum seruiet illi,] Et opera mea vel per me credentes in eũ seruient illi. Annunciabitur dño generatio ventura.] Annunciabitur in honorem dñi generatio noui testamenti. Et annunciabunt cęli iustitiam eius.] Et annunciabunt Euangelistæ iustitiam eius. Populo qui nascetur quem fecit dominus.] Populo nascetur ex fide domino.

Præfatio in secundam expositionem huius Psalmi.

QVod taceri dñs noluit, per scripturas suas nec a nobis tacendum est, & a vobis audiendũ. Passio dñi sicut scimus, semel
4. sen. di. 12. c. post hæc. facta est, semel.n. Christus mortuus est, iustus pro iniustis. Et scimus & certum habe-
Rom. 5. mus, & fide immobili retinemus, quia Christus resurgens a mortuis, iam non moritur, & mors ei vltra nõ dñabitur. Verba ista Apostoli sunt, tñ ne obliuiscamur ꝙ factum est semel, in memoria nostra semel omni anno fit. Quoties Pascha celebratur, nunquid toties Christus moritur? Sed tñ anniuersaria recordatio quasi repręsentat ꝙ olim factũ est, & sic nos facit moneri tanq̃ videamus in cru-
G ce pendentem dñm, nõ tñ irridentes sed credentes. Pendens.n. in ligno irrisus est, sedens in cęlo adoratur. An forte adhuc irridetur & iam non est irascendũ Iudęis, qui vel morientem deriserunt, non regnantem? Et quis est qui Christum adhuc irrideat? Vtinã vnus esset, vtinam duo, vtinam numerari possent.
Rom. 6. Tota palea areæ ipsius irridet eum, & gemit triticum irrideri dñm. Hoc volo gemere vobiscum. Tps est.n. lugendi, passio dñi celebratur: tempus gemendi est, tps flendi, tps confitendi & deprecandi. Et quis nostrũ est idoneus ad effundendas lacrymas pro dignitate doloris tanti? Sed quid modo ait Propheta? Quis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontem lacrymarum? Si vere fons lacryma- *In Donatistas*
rũ esset in oculis nostris, nec ipse sufficeret. Irridet Christum in re aperta, in ea re vbi nemo potest dicere non intellexi. Possidenti.n. H
vniuersum orbem terrarum, pars offertur, & dicitur sedenti ad dexteram patris, ecce quid hic habes? & pro tota terra ostenditur illi sola Aphrica. Verba quæ modo audiuimus fratres, vbi ponimus? si possẽt de lachrymis scribi deberent. Quæ fuit mulier quæ intrauit cũ *Mat. 26.*
vnguento? Cuius typum portabat? Nonne ecclesiæ? Cuius figura erat illud vnguentum? Nonne odoris domini boni, de quo dicit Apostolus, Christi bonus odor sumus in om *2. Cor. 2.*
ni loco? Ipsius.n. ecclesiæ insinuabat personam & Apostolus. Et ꝙ dixit sumus, fidelibus dixit. Et quid dixit? Christi bonus odor sumus in omni loco. In omni loco dixit Paulus Christi bonum odorem esse omnes fideles, & contradicitur & dicitur Aphrica sola bene olet, totus mũdus putet. Christi bonus odor sumus in omni loco: quis dicit? Ecclesia. Hũc bonũ odorem significabat illud vas vnguenti quo perfusus est dñs. Videamus si *Mat. 26.*
nõ eum attestatur ipse dñs, dum quidem sua quærentes: auari, fures, idest Iudas ille diceret de illo vnguẽto, vt quid ista perditio? poterat res ista pretiosa venundari magno, & proficere pauperibus. Odorem enim bonũ Christi vendere volebat. Quid respondebat dominus? Vt quid molesti estis mulieri? Bonum opus operata est in me. Et quid amplius dicam quando ipse dixit, Vbicunque autem prædicabitur hoc Euangelium in toto mundo, dicetur, & quod fecit mulier ista: est ꝙ addere? est quod detrahere? Est quare aurem calumniatoribus accommodare volumus. Aut mentitus est dñs, aut fefellit illum? Eli- I
gant quid dicant aut mentitam dicant veritatem, aut deceptam dicant veritatẽ, vbicunq; prædicabitur hoc Euangelium. Et quasi quęreres ab eo, Vbi enim prædicabitur? In toto mũdo inquit. Psalmum audiamus, videamus si hoc dicit. Audiamus quod plangendo cantatur, & vere digna res planctu quã cantatur

surdis

surdis. Miror fratres si hodie psalmus iste le
gitur & in parte Donati. Rogo vos fratres
mei, cõfiteor vobis, nouit Christi misericor
dia, quia sic miror quasi lapidei ibi sint & nõ
audiant: Quid apertius fratres dicitur, Passio
Christi tam euidenter quasi euãgelium reci
tetur, & dictum est ante nescio quot annos
quã dominus de Maria Virgine nasceretur,
prçco erat nuncians iudicem futurum. Lega
mus illum quantum angustia temporis pati
K tur, non pro affectu doloris nostri, sed, vt di
xi, quantum angustia temporis patitur.

Expositio secunda.

DEus Deus meus respice in me, quare
me dereliquisti?] Istũ versum primum
in cruce audiuimus, vbi dominus dixit, Eli,
eli, q̃ est Deus meus, Deus meus, lammaza-
Mat. 27. batani, q̃ est, quare me dereliq̃sti. Interpreta
tus est illud euangelista, & dixit eum hebrai-
ce dixisse: Deus meus Deus meus, respice in
me, quare me dereliquisti? Quid voluit dice-
re dñs? Nõ.n. dereliquerat illum Deus cum
Ioan. 13. ipse esset Deus, vtiq; filius Dei, Deus, vtique
verbũ Dei Deus. Audi a capite illum euange-
Ioan. 1. listam, qui eructabat quod biberat de pecto
re dñi, videamus si Deus est Christus, In prin
cipio erat verbũ & verbũ erat apud Deũ, &
Deus erat verbũ. Ipsum ergo verbum quod
Deus erat caro factũ est, & habitauit in no-
Mat. 27. bis. Et cũ verbũ Deus factũ esset caro, pẽde-
bat in cruce & dicebat. Deus meus, Deus
meus respice in me, quare me dereliquisti?
Ephe. 1. Quare dicitur, nisi quia corpus Christi ec-
clesia? Vt quid dixit, Deus meus, respice in
me, quare me dereliquisti, nisi quodãmodo
intẽtos nos faciens & dicẽs, Psalmus iste de
me scriptus est? Longe a salute mea, verba de
sen. di. 5. cap. lictorũ meorũ.] Quorũ delictorũ, de quo di
Iudã. ctũ est, Qui pctm̃ nõ fecit, nec inuentus est
1. Pet. 2. dolus in ore eius? Qũo ergo dicit, delictorũ
meorũ: nisi quia pro delictis nostris ipse prç
L catur, & delicta nostra, sua delicta fecit, vt iu
sen. di. stitiã suã, nostrã iustitiã faceret? Deus meus
c. quae tamẽ, clamabo ad te per diẽ & non exaudies, & no
c. ne cte & nõ ad insipientiã mihi.] Dixit vtiq; de
tem. me, de te, de illo. Corpus enim suũ gerebat, i.
ecclesiã. Nisi forte putatis fratres quia quan-
Mat. 26. do dixit dñs, Pater si fieri potest, trãseat a me
Mat. 10. calix iste, mori timebat. Nõ est fortior miles
quã Imperator. Sufficit seruo vt sit sicut dñs
eius, Paulus.n. dicit miles regis Christi, Cõ- Psal. 1.
pellor ẽ duobus, concupiscentiam hñs dis-
solui & esse cũ Christo: ille optat mortẽ vt
sit cũ Christo, & ipse Christus timet mortẽ?
Sed quid nisi infirmitatẽ nostrã portabat, &
pro his qui adhuc timent mortẽ in corpore M
suo cõstitutis, ista dicebat? Inde erat illa vox
membrorũ ipsius vox erat, non capitis, sicut
hic per diẽ clamaui & nõ exaudies. Multi.n.
clamant in tribulatione & non exaudiuntur,
sed ad salutẽ, non ad insipientiã. Clamauit 2. Co. 12.
Paulus vt auferretur ab eo stimulus carnis,
& non est exauditus vt auferretur, & dictum
est ei, Sufficit tibi gratia mea, nã virtus in in-
firmitate perficitur. Ergo non est exauditus:
sed nõ ad insipiẽtiã, sed ad sapientiã, vt intel-
ligat homo medicũ esse Deũ, & tribulationẽ
medicamentũ esse ad salutẽ, nõ pçnã ad dam
nationẽ. Sub medicamento positus vreris, se
caris, clamas, non audit medicus ad volun-
tatem, sed audit ad sanitatem. Tu autem in
sancto habitas, laus Israel.] In illis habitas
quos sanctificasti & quos facis intelligere,
quia ad vtilitatẽ quosdã nõ exaudis, & ad
damnationẽ quosdã exaudis. Ad vtilitatẽ nõ 2. Co. 12.
est exauditus Paulus, ad damnationẽ exaudi Iob. 1.
tus est diabolus. Petijt Iob ad tentandũ, & cõ Mat. 8.
cessum est. Dçmones petierunt se ire in por-
cos, & exauditi sunt. Dçmones exaudiuntur,
Apostolus nõ exauditur. Sed illi exaudiũtur
ad damnationẽ Apostolus nõ exauditur ad sa
lutẽ, quia non ad insipientiã mihi. Tu aũt in
sancto habitas, laus Israel. Quare non exau-
dis & tuos? Quare dico ista? Mementote sem
per dic, Deo gratias: & magna est hic multi
tudo, & qui nõ solent venire, venerunt. Om-
nibus dico, quia in tribulatione positus chri
stianus probatur, si non derelinquit Deũ suũ.
Nã quando bene est homini desertus est sibi
Christianus. Ignis intrat in fornacẽ, & fornax
aurificis magni sacramenti res est. Ibi est au-
rũ, ibi est & palea ibi ignis in angusto opera
tur. Ignis ille nõ est diuersus & diuersa agit,
paleam in cinerẽ vertit, auro sordes tollit. In
quibus autem habitat Deus, vtiq; in tribula-
tione meliores fiunt tanquam aurũ probati. A
Et si forte petierit inimicus diabolus, & con-
cessum illi fuerit: siue aliquo dolore corpo-
ris, siue aliquo dãno, siue amissione suorũ,
fixũ cor habeat in illo q̃ se nõ subtrahit, & si

quasi subtrahit aurem ploranti, sed apponit misericordiã deprecanti. Nouit quid agat quos fecit, nouit & reficere nos. Bonus est structor, qui ędificauit domum, & si aliquid ibi ceciderit nouit resarcire. Et vide quid dicat.

B In te sperauerunt patres nostri, sperauerunt & liberasti eos.] Et nouimus & legimus quã multos patres nostros sperantes in se eruit
Exo. 13. Deus. Eruit ipsum populũ Israel de terra Ae-
Dan. 3. gypti: eruit tres pueros de camino ignis eruit
Ibidē. 14 Danielē de lacu leonũ, eruit Susannã de fal-
Dan. 13. so crimine, omnes inuocauerũt & eruti sũt: nunquid defecit ad filiũ suũ vt cruce pendētē nõ exaudiret? Quare autē ipsum nõ eruit? Modo quid dixit? In te sperauerunt patres nostri & liberasti eos. Ego autē sum vermis & non homo.] Vermis & non homo. Nam est & homo vermis, sed ille vermis & nõ homo. Vnde nõ homo? Quia Deus. Quare ergo sic se abiecit vt diceret vermis? An quia vermis de carne sine concubitu nascitur, sicut Christus de Maria virgine? & vermis & tñ nõ homo. Quare vermis? Quia mortalis, quia de carne natus, quia sine concubitu natus. Qua-
Ioan. 1. re nõ homo? Quia in principio erat verbũ, & verbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbũ. Opprobrium hominũ & abiectio plebis.] Videte quãta passus est. Iã vt dicamus passionem, & ad illã maiori gemitu veniamus: videte quanta modo patitur, & deinde videte quare. Quis enim fructus? Ecce sperauerunt patres nostri, & eruti sunt de terra Aegypti. Et sicut dixi, tã multi vocauerunt, & statim ad tempus, nõ in futura vita, sed continuo li-
Iob. 1. berati sunt. Ipse Iob diabolo petenti conces-
Iob. 14. sus est, putrescens vermibus, tñ in hac vita re-
Mat. 27. cuperauit salutē, duplo accepit quæ perdiderat. Dñs autē flagellabatur & nemo subueniebat: sputis deturpabatur & nemo subueniebat, colaphis cędebatur, & nemo subueniebat: spinis coronabatur, nemo subueniebat: leuabatur in ligno, nemo eruit: clamat, Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquisti: nõ subuenitur. Quare fratres mei? quare? Qua mercede tanta passus est? Omnia ista quę pas-
C sus est, pretiũ erat. Cuius rei pretio tanta passus est, recitemus, videamus quid dicat. Primũ quæramus quę passus sit, deinde quare, & videamus quã sint hostes Christi qui confitentur, quia tanta passus est, & tollunt quare. Hinc audiamus totũ i isto Psalmo, & quę passus sit, & quare, Tenete ista duo, quid & quare. Modo ipsum quid explicem. Non ibi immoremur, & melius ad vos perueniunt ipsa verba Psalmi. Videte quæ patitur dominus, attendite Christiani, Opprobrium hominũ & abiectio plebis. Omnes qui videbãt

D me subsannabãt me, locuti sunt labijs & mouerunt caput. Sperauit in domino eruat eũ, saluũ faciat eũ quoniam vult eũ,] Sed quare dicebant ista? Quia homo factus erat, dicebant, tanquam in hominem. Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre.] Nunquid dicerent talia in illud quod in principio erat ver-
bum, & verbum erat apud Deum? Verbum Ioan. 1.
enim illud per quod facta sunt omnia, non extractũ est de ventre, nisi quia verbũ caro factũ est, & habitauit in nobis. Quoniam tu extraxisti me de ventre. Deus meus ab vberibus matris meæ.] Nã ante secula pater meus, ab vberibus matris meę Deus meus. In te iactatus sum ex vtero,] idest, vt mihi solus esses spes, iam tanquam homo, iam tanquam infirmus, iam verbũ caro factum est. De ventre matris meę Deus meus es tu.] Non de te Deus meus: nam de te pater meus, sed de vētre matris meæ Deus meus. Ne discedas a me. Quoniam tribulatio proxima est, & non est qui adiuuet, Videte desertũ, væ nobis si ipse nos deserat: quoniam nõ est qui adiuuet. Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me.] Populus & Principes, populus vituli multi: principes tauri pingues. Aperuerunt super me os suũ, sicut leo rapiēs & rugiēs.] Audiamus rugitum ipsorũ in Euãgelio, Crucifige crucifige. Sicut aqua effusus
sum, & dispersa sunt omnia ossa mea.] Ossa Ioan. 19
sua firmos suos dicit. Ossa enim firma sunt in corpore. Quando dispersit ossa sua? Quando dixit illis, Ecce ego mitto vos velut agnos
in medio luporum. Firmos suos dispersit, & Mat. 10. E
sicut aqua effusus est. Aqua enim quando effunditur, aut abluit, aut irrigat. Effusus est Christus sicut aqua, abluti sunt sordentes, rigatæ sunt mentes. Factum est cor meum tanquam cęra liquescens, in medio ventris mei.] Ventrem suum dicit, infirmos in ecclesia sua. Quomodo cor ipsius factum est sicut cęra? Cor ipsius scriptura ipsius, idest, sapientia ipsius, quę erat in scripturis. Clausa enim erat scriptura, nemo illam intellige-
bat. Crucifixus est dominus, & liquefacta Mat. 27.
est

est sicut cera, vt omnes infirmi intelligerent
scripturam. Nam inde & velum templi scis-
sum est, quia ꝙ velabatur, reuelatum est. Exa-
ruit velut testa virtus mea.] Magnifice ꝙ di-
xit, firmum factum est nomen meum de tri-
bulatione. Quõ enim testa ante ignem mol-
lis est, post ignem fortis, sic domini nomen
F ante passionem contemnebatur, post passio-
nem honorificatur. Et lingua mea adhęsit fau
cibus meis.] Qũo membrum illud in nobis
non valet nisi ad loquendum, sic prædicato-
res suos linguam suam dixit adhæsisse fauci-
bus suis, vt de interioribus eius caperent sa-
pientiam. Et in puluere mortis deduxisti me.
Quoniam circundederunt me canes multi,
concilium malignantium circundedit me.]
Etiam videte Euangelium. Foderunt manus
meas & pedes meos.] Tunc facta sunt vul-
nera, quorum vulnerum cicatrices dubitans
Ioan.20. discipulus contrectauit ille qui dixit, Nisi mi
sero digitos meos in cicatrices vulnerum e-
ius, non credam, quando ei dixit, Veni mit-
te manum tuam incredule: & misit manum
suam & clamauit, Dominus meus & Deus
meus. Et ille, Quia vidisti me & credidisti,
Beati qui non vident & credũt. Foderunt ma
nus meas & pedes meos. Dinumerauerunt
omnia ossa mea.§ Qñ pendens extentus erat
in ligno, non potuit melius describi exten-
sio corporis in ligno, quam vt diceret. Dinu
merauerunt omnia ossa mea. Ipsi vero consi
derauerunt, & conspexerunt.§ Considerauer-
runt & non intellexerunt, & conspexerunt,
& non viderunt. Vsque ad carnem oculos,
non vsque ad verbum cor habuerunt. Diuise
Mat. 27. runt sibi vestimenta mea,] vestimenta sua,
sacramenta ipsius: Attendite fratres vestimen
ta ipsius, sacramenta ipsius potuerunt diuidi
per hæreses, sed erat ibi vestimentum quod
Ioan. 19. nemo diuisit. Et super vestimentum meum
miserunt sortem.] Erat ibi tunica, dicit Euan
gelista desuper texta. Ergo de cęlo, ergo a pa
tre, ergo a spiritusancto. Quæ est ista tuni-
G ca, nisi charitas, quam nemo potest diuide-
5. q. 7. sicut do mini. re? Quæ est ista tunica, nisi vnitas? In ipsam
sors mittitur, nemo illam diuidit, Sacramen
ta sibi hæretici diuidere potuerunt, charita-
tem non diuiserunt. Et quia diuidere non
potuerunt recesserunt, illa autem manet in-
tegra. Sorte obuenit quibusdam, Qui habet
hanc securus est. Nemo illam mouet de ec-
clesia catholica. Et si foris illam incipiat ha-
bere, intromittitur quomodo ramus oliuæ a
columba. Tu autem domine ne lõge feceris Gen. 8.
auxilium tuum.§ Et factum est. Nam post tri
duum resurrexit. In defensionem meam aspi
ce. Erue a framea animam meam.§ Idest, a
morte. Framea n. gladius est, & per gladium
mortem intelligi voluit. Et de manu canis
vnicam meam.] Animam meam vnicam
meam, caput & corpus. Vnicam dixit, Eccle H
siam. De manu, i. de potestate canis. Qui sunt
canes? Qui canino more latrant, nec intelli-
gunt contra quos. Nihil illis fit & latrant.
Quid fecit cani transiens viam suam? Tamen
ille latrat. Qui latrãt cęcis oculis non discer-
nentes contra quos aut pro quibus, canes
sunt. Saluum me fac de ore leonis,§ Leo ru- 1. Pet. 5
giens nostis quis sit, circumiens & quærens
quem deuoret. Et a cornibus vnicornium
humilitatem meam.] Vnicornes nõ diceret,
nisi superbos, ideo subiecit, humilitaté meã.
Audistis quę passus est. Et quid orauit vt erua
tur ab istis. Attendamus modo quare passus
est. Modo iam videte fratres, qui non est in
ea sorte propter quam passus est Christus,
quare Christianus est? Ecce intelligamus quę
passus est. Dinumerata sunt ossa eius, irrisus
est, diuisa sunt vestimenta eius, insuper mis-
sa est sors super vestem ipsius, circundede-
runt illum furentes & sęuientes, & dispersa
sunt omnia ossa eius; Et hic audimus, & in
Euãgelio legimus. Videamus quare? O Chri
ste fili Dei, si nolles non patereris, ostende Hebr. 2.
nobis fructum passionis tuæ. Audi, inquit,
fructum. Ego non taceo, sed surdi sunt ho-
mines, Audi, inquit, fructum quare passus
sum ista omnia? Narrabo nomen tuum fra-
tribus meis.§ Videamus si in parte narrat no
men Dei fratribus suis. Narrabo nomen tuũ
fratribus meis. In medio ecclesiæ cantabo te.
Fit hoc modo si videamus, ipsa ecclesia quæ
est? Nam dixit, In medio ecclesiæ cantabo
te. Ecclesiam videamus propter quam pas- I
sus est. Qui timetis dominum laudate eum.§
Vbicunq; timetur Deus & laudatur, ibi est
ecclesia Christi. Videamus fratres mei, si
his diebus per totum orbem terrarum sine
causa dicitur, Amen & Alleluia. Non ibi
timetur Deus? Non ibi laudatur Deus? Exi-
uit Donatus & ait, Prorsus non timetur,
Totus mundus perijt, Sine causa dicitur.

Totus ergo mundus perijt, & modica pars remansit in Aphrica. Ergo non dicit aliquid Christus vnde obturet ista ora? Non dicit aliquid, vnde eradicet linguas ista dicentiũ? Videamus ne forte inueniamus. Adhuc nobis dr̃ in medio ecclesiæ. De ecclesia nostra dicit, Qui timetis dñm laudate eũ. Videamus si
K illi laudant dñm, & intelligamus si de ipsis dicit. Et si in medio ecclesiæ ipsorum laudatur, quõ laudant Christum, qui dicunt, Perdidit totum orbem terrarũ, diabolus illi totum abstulit, & in parte ipse remãsit. Sed adhuc videamus vtrum apertius dicat, apertius loquatur. Non sit ꝙ interpretari, non sit ꝙ suspicari? Vniuersum semen Iacob magnificate eum.] Forte adhuc dicunt, nos sumus semen Iacob: si sint, ipsi videamus. Timeat eũ omne semen Israel.] Adhuc dicant, nos sumus semen Israel, permittamus, dicant. Qm̃ non spernit, neq; despexit deprecationẽ pauperum.] Quorum pauperum? Non de se præsumentiũ. Videamus si pauperes sunt, qui dicunt, non sumus iusti. Christus clamat. Lõge a salute mea verba delictorũ meorũ. Sed adhuc dicant ꝙ volunt. Neq; auertit faciẽ suã a me, & cũ clamarem ad eũ exaudiuit me.] Vt quid exaudiuit? Ad quã rem? Apud te est laus mea.] Apud Deum posuit laudem suã, docuit non præsumi in homine, Adhuc dicant ꝙ volunt, Iam quidẽ cęperunt vri, cę-
Psal. 18. pit propinquare ignis. Non est qui se abscõdat a calore eius. Sed adhuc dicant, & nos apud illũ laudem nostrã posuimus, & nos in nobis non præsumimus. Dicant adhuc, In ecclesia magna confitebor tibi.] Iã hic puto, quia cępit interiora tangere. Ecclesia magna quid est fratres? Nunquid exigua pars orbis terrarũ, ecclesia magna est? Ecclesia magna, orbis totus est. Quõ in ecclesia magna? Modo si quis velit Christo cõtradicere, dicit nobis, Tu dixisti, in ecclesia magna confitebor tibi. Quæ est ecclesia magna? Ad partẽ Aphricæ remansisse, est ecclesia magna. Totũ mun-
L dum perdidisti, fudisti sanguinem pro toto, sed inuasore passus es. Ista nos diximus dño, tanquam quærentes, scientes tñ quid dicturi. Ponamus nos nescire quid dicat, nõne nobis respõdet: Quiescite, parcite, adhuc dico, vnde nemo dubitet. Expectemus ergo quid dicturus est. Iã ergo volebam pronunciare, & non admittere homines aliud aliquid interpretari, cũ dicat Christus in ecclesia magna, Et tu dicis, quia in extrema parte remansit. Et cum adhuc audent dicere, & nostra ecclesia magna est, Quid tibi vr̃? Iam ẽt audio. Si non dr̃ aliquid, vnde obmutescant? Adhuc dicant, quia magna est ecclesia, Sola Numidia. Videamus adhuc dñm, Vota mea reddã coram timentibus eum.] Quæ sunt vota sua?
Sacrificium ꝙ obtulit Deo. Nostis quale sa- M
crificium? Norũt fideles vota quę reddit, coram timentibus eum. Nam sequitur, Edant pauperes & saturabuntur.] Beati pauperes, quia ideo edunt vt saturentur. Edunt.n. pauperes: Qui autem diuites sunt non satiantur, quia non esuriunt. Comedent pauperes, Inde erat piscator ille Petrus, inde erat alius piscator Ioannes & Iacobus frater ipsius, inde erat etiam publicanus Matthęus de pauperib. Ipsi erant qui comederunt & saturati sunt, talia passi, qualia manducauerunt. Cęnã suã dedit, passionem suam dedit, Ille saturatur qui imitatur. Imitati sunt pauperes, Ipsi.n. sic passi sunt, vt Christi vestigia sequerentur. Edent pauperes, sed quare pauperes? Et laudabunt dñm qui requirunt eum.] Diuites se laudant, pauperes dñm laudant. Quare sunt pauperes? Quia Deum laudant, & dñm quęrunt. Dñs est diuitiæ pauperum. Ideo inanis est domus, vt cor plenum diuitijs sit. Diuites quærant vnde arcam impleant, & pauperes quærant vnde cor impleant. Et cum impleuerint laudant dñm qui requirunt eum. Et videte fratres, qui vere pauperes sunt, cuius rei diuites sint, quia non in arca, non in horreo, non in apotheca. Viuent corda eorum in seculum seculi.] Ergo attendite, passus est dominus, omnia quæ audistis passus est dominus. Quærimus quare passus est & cępit narrare, Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ cantabo te.] Sed adhuc dicunt ista est ecclesia. Timeat eum omne se-
men Israel.] Dicunt, Nos sumus semen Is- A
rael. Qm̃ non spreuit neque despexit preces pauperis.] Adhuc dicunt, nos sumus. Neque auertit faciem suam a me.] Ipse Christus dñs a se, idest, ab ecclesia sua: quæ est corpus ipsius Apud te laus mea.] Vosipsos vultis laudare, sed respondent prorsus, & nos ipsum laudamus. Vota mea domino reddam corã timentibus eum.] Sacrificium pacis, sacrificium charitatis, sacrificium corporis sui.

Norunt

Norunt fideles. Diſputari inde modo nõ po-
teſt, Vota mea reddam coram timentibus eũ.
Edant publicani, edãt piſcatores, manducẽt,
imitentur dñm, patiantur, ſaturentur. Mor-
tuus eſt ipſe dñs, moriantur & pauperes. Ad-
datur & mors diſcipulorũ morti magiſtri.
Quare? Da mihi fructũ. Cõmemorabũtur &
B conuertentur ad dñm vniuerſi fines terræ. ℥.
Eia fratres, quid quæritis a nobis: quid reſpõ-
deamus parti Donati? Ecce Pſalmus, & hic
legitur hodie, & ibi legiť hodie. Scribamus
illũ in frõtibus noſtris, cũ illo procidamus,
non quieſcat lingua noſtra, iſta dicat: Ecce
Ioan. 19. Chriſtus paſſus eſt, ecce mercator oſtendit
mercedẽ, ecce pretiũ ꝙ dedit, ſanguis eius fu
ſus eſt: in ſacco conferebat pretiũ noſtrũ, per
cuſſus eſt lancea, foſſus eſt ſaccus, & mana-
uit pretiũ orbis terrarum. Quid mihi dicis ò
hæretice? Non eſt pretium orbis terrarum, ſi
Aphrica ſola redempta eſt. Non audes dice-
re, nõ totus orbis redẽptus eſt, ſed perijt Quẽ
inuaſorem paſſus eſt Chriſtus, vt perderet rẽ
ſuam? Ecce cõmemorabuntur, & conuerten
tur ad dñm vniuerſi fines terræ. Adhuc ſatiet
te & dicat. Si diceret, fines terræ, & non dice
ret vniuerſi fines terræ, dicere habebant, Ec-
ce habemus fines terræ in Mauritania. Vni-
uerſi fines terræ, dixit, O hæretice, vniuerſi
dixit, Qua exiturus vt euadas quæſtionem?
Non habes qua exeas, ſed habes quo intres.
Rogo vos, nolo inde diſputare, ne dicatur:
quia ſermo meus aliquid valet. Pſalmum at-
tendite. Pſalmum legite. Ecce Chriſtus paſſus
eſt, ſanguis eius fuſus eſt, ecce redemptor no
ſter, ecce pretiũ noſtrum. Quid emit, dicatur
mihi? Quid inter rogamus? Quid ſi mihi ali-
quis dicat, O ſtulte quid interrogas? Codicẽ
C portas, ibi habes vnde emit, ibi quære quid
emit. Ecce ibi habes, Cõmemorabũtur & cõ-
uertentur ad dñm vniuerſi fines terræ. Fines
enim terræ cõmemorabuntur. Sed hæretici
obliti ſunt, & ideo non audiunt omni anno.
Putas ibi ponunt aures, qñ lector ipſorum
dicit, Cõmemorabuntur & conuertentur ad
dñm vniuerſi fines terræ? Eia forte vnus ver-
ſus eſt, Aliunde cogitabas, cum fratre tuo fa-
bulabaris, qñ illud dixit: attende, quia repetit
& ſurdos pulſat, Et adorabunt in conſpectu
eius vniuerſæ patriæ gentium.] Adhuc ſur-
dus eſt, non audit, pulſetur iterum. Qm̃ dñi
eſt regnum & ipſe dñabitur gentium.] Tres
iſtos verſus tenete fratres, hodie cantati ſunt
& ibi, aut forte deleuerunt eos. Credite mihi
fratres mei, ita æſtuo, ita vim patior, vt mirer
neſcio quam ſurditatem & duritiam cordis
ipſorum, vt aliqñ dubitem, vtrum habeant il
lud in codicibus. Hodie currunt omnes ad
Eccleſiam, hodie omnes intenti audiunt Pſal
mum, omnes ſuſpenſo corde audiunt. Sed fa
cis, quia non ſunt intenti. Nunquid vnus ver D
ſus eſt, Cõmemorabuntur & conuertentur
ad dñm vniuerſi fines terræ? Euigila, ſed ad-
huc fricas oculos: Et adorabunt in conſpe-
ctu eius vniuerſæ patriæ gentiũ. Excute ſom-
num, Adhuc grauaris, audi, Qm̃ dñi eſt re-
gnum, & ipſe dominabitur gentiũ. Si eſt ad-
huc ꝙ dicant neſcio litigent cum ſcripturis,
non nobiſcum. Ecce codex ipſe, contra illũ
certẽt. Vbi eſt & lingua? Nos ſeruauimus ſcri
pturas, ne arderent. Seruatæ ſunt, vnde tu ar-
deas. Quid ſeruaſti? Aperi, lege, tu ſeruaſti, &
tu oppugnas, Quid ſeruaſti a flamma, ꝙ dele
re vis lingua? Non credo, non credo, quia
ſeruaſti, prorſus non credo, non ſeruaſti. Ve-
riſsime dicunt noſtri, quia tu tradidiſti. Ille
probatur traditor, qui lecto teſtõ, non ſequi
tur, Ecce legitur & ſequor, legitur & recu-
ſas. Cuius manus miſit in flãmam, qui credit
& ſequitur, an qui dolet, quia eſt ꝙ legatur?
Nolo ſcire qui ſeruauerit, vndecunq; inuen
tus eſt codex. Teſtm̃ patris noſtri exijt de qua
libet cauerna, neſcio qui fures tollere vole-
bant, neſcio qui perſecutores incendere vo-
lebant. Vndecunque prolatum eſt, legatur.
Quare litigas? Fratres ſumus, quare litiga-
mus? Non inteſtatus mortuus eſt pater, fecit
teſtm̃, & ſic mortuus eſt, mortuus eſt & re-
ſurrexit. Tamdiu contenditur de hæreditate
mortuorum, quamdiu teſtamentum profe-
ratur in publicum: & cum teſtamentum pro-
latum fuerit in publicum, tacent omnes, vt
tabulæ aperiantur & recitentur. Iudex inten-
tus audit, aduocati ſilent, præcones ſilen- E
tium faciunt, vniuerſus populus ſuſpenſus
eſt, vt legantur verba mortui, non ſentien-
tis in monumento. Ille ſine ſenſu iacet in mo
numento, & valent verba ipſius: ſedet Chri-
ſtus in cœlo, & contradicitur teſtamento
eius? Aperi legamus. Fratres ſumus, quare
contendimus? Placetur animus noſter, non
ſine teſtamento nos dimiſit pater. Qui fecit
teſtamentum, viuit in æternum, audit vo-

ces

ces nostras, agnoscit suam, Legamus, quid litigamus? Vbi inuenta fuerit ipsa hæreditas, ipsam teneamus. Aperi testamentum, lege in primo capite ipsius Psalterij, Postula a me. Sed quis dicit? Forte non Christus. Ibi habes, Dominus dixit ad me, filius meus es
F tu, ego hodie genui te. Ergo filius Dei dicit, vel ad filium suum pater dicit. Ergo quid
Psal. 2. dicit ad filium? Postula a me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam fines terræ. Solet fieri fratres, vt quando quæritur de possessione, quærantur affines. Inter affines illum & illum, quæritur hæres, aut cui donatur, aut qui emit. Inter quos affines quæritur? Inter illum & illum possidentes. Qui dimisit omnes fines, nullos dimisit affines. Quocunq; te verteris Christus est. Fines terræ habes hæreditatem, huc veni, totam mecum posside. Quare litigando vocas ad partem? Huc veni, bono tuo vinceris, totum habebis. An adhuc calumniaris? Ego iam testamentum legi & tu calumniaris. An adhuc calumniaris, quia fines terræ dixit, & non dixit, omnes fines terræ? Legamus ergo quod modo dictum est, commemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ patriæ gentium. Quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium: ipsius est, non vestrum. Agnoscite dominum, Agnoscite possessionem domini. Sed & vos, quia priuata vestra vultis possidere, & non communicare cum Christo vnitati: dominari enim vultis in terra, non cum illo in cœlo regnare: possidetis domos vestras. Et aliquando venimus ad illos dicentes, quæramus verum, inueniamus verum. Et illi, Vos tenete quod tenetis. Oues tuas habes, oues meas habeo: noli mo-
G lestus esse ouibus meis, quia & ego non sum molestus ouibus tuis. Deo gratias, meæ sunt oues, illius sunt oues. Christus quid emit? Immo nec meæ sunt, nec tuæ, sed illius sunt qui illas emit, illius sunt qui illas signauit. Neque qui plantat est aliquid, neque qui ri-
1. Cor. 3. gat, sed qui incrementum dat Deus. Quare habeo meas, habes tu tuas? Si ibi est Christus illò eant meæ, quia non sunt meæ. Si hic est Christus, huc eant tuæ, quia non sunt tuæ: propter possessiones osculentur nobis caput & manus, & pergant filij alieni. Non est mea possessio, inquit, Quid est hoc? Videamus si non est tua possessio, videamus si non illã tibi vendicas. Ego nomini Christi laboro, tu nomini Donati. Nam si Chri- *Mat. 2.*
stum attendas, vbique est Christus. Tu di- *Ps. 11.*
cis, ecce hic est Christus: ego dico per totum est. Laudate pueri dominum, laudate nomen domini. Vnde laudent? Vsquequo laudant? A solis ortu vsque ad occasum, lau-
date nomen domini. Ecce Ecclesiam quam H
ostendo, ecce quid emit Christus, ecce quid redemit, ecce pro quo sanguinem dedit. Sed tu quid dicis? Et ego illi colligo. Qui me- *Mat. 1.*
cum, inquit, non colligit, dispergit. Diuidis vnitatem, possessionis tuas quæris, & quare habent nomen Christi? Quid ad defensionem possessionis tuæ titulos Christi posuisti? Nonne hoc faciunt nonnulli in domo sua? Ne domum ipsius inuadat aliquis potens, ponit ibi titulos potentis, titulos mẽdaces: ipse vult esse possessor, & frontem domus suæ de titulo alieno muniri, vt cum titulus lectus fuerit, conterritus quis potentia nominis, abstineat se ab inuasione. Fecerunt illud, quando Maximianistas damnauerunt, egerunt apud iudices, & consilium suum recitauerunt tanquam titulos ostendentes, vt Episcopi viderentur. Tunc iudex interrogauit. Quis hic Episcopus est de parte Donati? Respondit vnus. Nos non nouimus, nisi Aurelium catholicum. Timentes illi leges, non responderunt nisi de vno Episcopo. Illi autem vt audirentur a iudice, nomen Christi imponebant, in possessione sua titulos illius imposuerunt. Bonus est dominus qui illis parcat, & vbi inuenerit titulos suos vendicet illud possessioni suæ. Potens est misericordia ipsius, qui illis illud faciat, quoscunque inuenerit nomen Christi portare congreget illos. Et videte fratres quando potens aliquis inuenerit titulos suos, nõne iure rem sibi vendicat, & dicit, non po-
neret titulos meos, nisi res mea esset? Titu- I
los meos posuit, mea res est. Vbi nomẽ meũ inuenio, meum est. Nunquid titulos mutat? Titulus qui erat, ipse est. Possessor mutatur, titulus non mutatur. Sic & illi qui baptismum habent Christi, si veniunt ad vnitatẽ, non mutamus titulos, aut delemus titulos sed agnoscimus titulos regis nostri, titulos Imperatoris nostri. Sed quid dicimus, O do-
mus

mus miſera, ille te poſsideat cuius titulos habes, Chriſti titulos habes noli eſſe Donati poſſeſsio. Multa diximus fratres, ſed illud de memoria veſtra non recedat quod legitur. Ecce iterum dico & ſępe dicendum eſt, per ipſum diem, ideſt, per ſacramenta huius diei conſtringo vos, vt non vobis exeat de
K cordibus, Commemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terrę, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſę patrię gẽtium: Quoniam domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium. Contra tam apertam & manifeſte demonſtratam poſſeſsionem Chriſti, non audiatis verba calumniatoris. Quicquid contradicunt, homines dicunt, hoc autem Deus dicit.

In Pſalmum vigeſimumſecundum enarratio.
In finem Pſalmus Dauid.

ECcleſia loquitur Chriſto. Dominus paſcit me & nihil mihi deerit.] Dominus Ieſus Chriſtus paſtor meus eſt, & nihil mihi deerit. In loco paſcuę ibi me collocauit.] In loco paſcuę incipientis ad fidem me perducens, ibi me nutriendum collocauit. Super aquam refectionis educauit me.] Super aquam baptiſmi quo reficiuntur qui integritatem vireſque amiſerant, educauit me. Animam meam conuertit. Deduxit me in ſemitas iuſtitię, propter nomen ſuum.] Deduxit me in anguſtis itineribus, quà pauci ambulant iuſtitię ſuæ, non propter meritum meũ, ſed propter nomen ſuum. Nam & ſi ambulem in medio vmbræ mortis.] Nam & ſi ambulem in medio vitæ huius quę vmbra mortis eſt. Non timebo mala, quoniam tu mecum es.] Non timebo mala, quoniam tu habitas in corde meo per fidem, & nunc me-
L cum es, vt poſt vmbram mortis etiam ego ſim tecum. Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.] Diſciplina tua tanquam virga ad gregem ouium, & tanquam baculus iam ad grandiores filios, & ab animali vita ad ſpiritalem creſcentes, ipſa me non afflixerunt magis quam conſolata ſunt, quia memor es mei. Paraſti in conſpectu meo menſam, aduerſus eos qui tribulant me.] Poſt virgam autem qua paruulus & animalis in grege in paſcuis erudiebar, poſt illam virgã cum eſſe cępi ſub baculo, paraſti in conſpectu meo menſam, vt non iam lacte alar paruulus, *1.Co. 3.* ſed maiorem cibum ſumam firmatus *Hebr. 6.* aduerſus eos qui tribulant me. Impinguaſti in oleo caput meum.] Lętificaſti lętitia ſpiritali mentem meam. Et poculum tuum inebrians quam præclarum eſt.] Et poculum tuum obliuionem pręſtans priorum vanarum & delectationum quam præclarum eſt. Et miſericordia tua ſubſequetur me, omnes dies vitæ. M] Et miſericordia tua ſubſequetur me, quandiu viuo in hac mortali vita, non tua, ſed mea. Vt inhabitem in domo domini in longitudinem dierum.] Subſequetur me, non autem hic tantum, ſed etiam vt inhabitem in domo domini in æternum.

In Pſalmum vigeſimumtertium enarratio. D
Pſalmus ipſi Dauid prima ſabbati.

PSalmus ipſi Dauid de clarificatione & reſurrectione domini, quę matutino prima ſabbati facta eſt, qui iam dies dominicus dicitur, Domini eſt terra & plenitudo eius *1.Co.10.* orbis terrarum & vniuerſi qui habitant in ea.] Ideſt, orbis terrarum & vniuerſi qui habitant in ea, cũ clarificatus dominus annũciatur in fidem omnium gentium & vniuerſus orbis terrarum fit Eccleſia eius. Ipſe ſuper maria fundauit eam.] Ipſe firmiſsimè ſtabiliuit eam ſuper omnes fluctus ſeculi huius vt ab ea ſuperentur nec nocerent ei. Et ſuper flumina pręparauit eam. Flumina in mare fluunt & cupidi homines labuntur in ſeculũ. Etiam iſtos ſuperat Eccleſia, quę deuictis per Dei gratiam cupiditatibus ſecularibus ad recipiendam immortalitatis charitatem * parata eſt. *Al.l. immortalitatem charitate.* Quis aſcendet in montem domini?] Quis aſcẽdet in altiſsimã iuſtitiam domini? Aut quis ſtabit in loco ſancto eius?] Aut quis permanebit in eo quò aſcendit ſuper maria fundato, & ſuper flumina pręparato loco? Innocens manibus & mundo corde. Quis ergo illuc aſcendet & permanebit ibi, niſi innocens in operibus, & mundus in cogitationibus? A Qui non accepit in vano animam ſuam.] Qui non in rebus non permanentibus deputauit animam ſuam, ſed eam immortalem ſentiens æternitatem ſtabilem atque incommutabilem deſiderauit.

Et

Et non iurauit proximo suo in dolo.§Et ideo
22. q. 2. in dolo. sine dolo, sicut simplicia & nõ fallentia sunt
ęterna, ita se prębuit proximo suo. Hic acci-
piet benedictiionẽ à domino, & misericor-
diã à Deo salutari suo. Hęc est generatio quę
rentiũ dominũ.§ Sic.n.nascuntur qui quærũt
B eũ. Quærentiũ faciẽ Dei Iacob.§ Quærentiũ
faciẽ Dei, qui posterius nato primatum de-
dit. Tollite portas Principes vestras. § Qui-
cunq; principatum in hominibus quæritis,
auferte, ne impediant aditus quos vos statui-
stis cupiditatis & timoris. Et eleuamini por-
tæ æternales.§ Et eleuamini aditus æternę vi-
tę renunciationis seculo & conuersionis ad
Deũ. Et introibit rex glorię.) Et introibit rex
in quo sine superbia gloriemur, qui supera-
ris portis mortalitatis, & patefactis sibi cęle-
stibus implebit quod ait, Gaudete quoniam
ego vici mundum. Quis est iste rex gloriæ?)
Pauet admirans natura mortalis & quęrit,
Quis est iste rex glorię? Dominus fortis & po
tẽs. § quem tu infirmum & oppressum puta-
sti. Dominus potens in bello.§ Contrecta ci-
catrices, & senties reparatas, & immortalita-
ti redditã infirmitatẽ humanã. Persoluta est
quæ debebatur terris, vbi cũ morte belligera
ta est clarificatio domini. Tollite portas Prin
cipes vestras.) Hinc iam pergatur in cęlum.
Exclamet iterũ prophetica tuba, Tollite por
tas etiam cęlestes Principis vestri, quas habe
tis in animis hominum, qui adorant militiã
cęli, Et eleuamini portæ æternales.) Et eleua
mini portæ ęternæ, iustitiæ, charitatis & casti
C tatis, per quas anima diligit vnũ verum Deũ
& non fornicatur sub multis qui appelllan-
tur dij. Et introibit rex glorię.) Et introibit
rex glorię, vt ad dexteram patris interpellet
pro nobis. Quis est iste rex glorię?) Quid &
tu princeps potestatis aeris huius miraris &
quæris, Quis est iste rex glorię? Dominus vir
tutum ipse est rex glorię.) Et vt iam viuifica-
Rom. 8. Eph. 2. to corpore, supra te pergit ille tentatus su-
pra oẽs angelos tẽdit, & angelo præuaricato
re ille tentatus. Nemo vestrũ se obijciat atq;
Rom. 8. intercludat iter nostrũ, vt tãquã Deus colat
Ps. 117. nobis, neq; principatus, neq; angelus, neque
virtus nos separet à charitate Christi. Bonũ
est sperare in dño, quã sperare in Principe,
vt qui gloriatur in dño glorietur. Sunt qui-
dem istæ in huius mundi ordinatione virtu-
tes, sed dominus virtutum ipse est rex glorię.

In Psalmum vigesimumquartum enarratio.
In finem Psalmus Dauid.

CHristus, sed in persona Ecclesię loqui-
tur. Nam magis ad populum Christia-
num conuersum ad Deum pertinent quę di-
cuntur. Ad te domine leuaui animam meã.)
Desiderio spiritali, quę carnalibus desiderijs
conculcabatur in terra. Deus meus in te con-
fido non erubescam.) Deus meus ex eo qđ D
in me confidebam, perductus sum vsque ad
istam infirmimitatem carnis: & qui deserto
Deo sicut Deus esse volui, à minutissima be-
stiola mortem timens, de superbia mea irri-
sus erubui. Iam ergo in te confido non eru-
bescam. Neq; irrideant me inimici mei.) Ne
que irrideant me qui serpentinis atq; in oc-
cultis suggestionibus insidiantes, & suggerẽ-
tes, euge euge, ad hęc me deiecerunt. Etenim
vniuersi qui te expectant non cõfundentur.
Confundantur inique facientes vana.) Con-
fundantur inique facientes, ad acquirenda
quę transeunt. Vias tuas domine notas fac
mihi & semitas tuas edoce me.) Quæ non la Mat. 7.
tæ sunt, nec multitudinem ad interitum du-
cunt, sed angustas & paucis notas, semitas
tuas edoce. Dirige me in veritate tua.) Erro-
res fugientem, dirige me in veritate tua. Et
doce me.) Et doce me, nam per meipsum
non noui, nisi mendàcium. Quoniam tu es
Deus salutaris meus, & te sustinui tota die.)
Neq; enim dimissus à te de paradiso, & in lõ
ginquam regionem peregrinatus, per meip-
sum redire possum, nisi occurras erranti. Nã
reditus meus toto tractu temporis secularis
misericordiam tuam sustinuit. Reminisce-
re miserationum tuarum domine.] Remi-
niscere operum misericordiæ tuæ domine,
quia tanquam oblitum homines putant. Et
quia misericordię tuę a seculo sunt.] Hoc
reminiscere, quia misericordię tuæ a secu-
lo sunt: Nunquam enim sine illis fuisti, qui E
etiam peccantem hominem vanitati qui-
dem, sed in spe subiecisti, & tot tantisque
creaturę tuę consolationibus non deserui-
sti. Delicta iuuentutis meę & ignorantiæ
meę ne memineris.] Delicta confidentis
audaciæ meę & ignorantiæ meę, ne ad vin-
dictam reserues, sed tanquam excidant ti-
bi. Secundum misericordiam tuam memor
esto mei Deus.] Memor esto quidem me,

non

non ſecũdum iram qua ego dignus ſum, ſed ſecũdum miſericordiam tuam quæ te digna eſt. Propter bonitatem tuam dñe. ʒ Non propter meritum meum, ſed propter bonitatem tuam dñe. Dulcis & rectus dñs.] Dulcis eſt dñs, qñquidem & peccãtes & impios ita miſeratus eſt, vt omnia priora donaret. Sed etiã

F rectus eſt dñs, qui poſt miſericordiam vocationis & veniæ, quæ habet gratiam ſine meritis, digna vltimo iudicio merita reqret. Propter hoc legem ſtatuit delinquẽtibus in via. ʒ Quia miſericordiam prærogauit vt perduceret in viam. Diriget mites in iudicio.] Diriget mites, nec perturbabit in iudicio eos qui ſequuntur voluntatem eius, nec ei reſiſtendo præponunt ſuam. Docebit manſuetos vias ſuas. ʒ Docebit vias ſuas, non eos qui præcurrere volunt, quaſi ſeipſos melius regere poſſint, ſed eos qui non erigunt ceruicem, neq; recalcitrant, cum eis iugum lene imponitur

Mat. 11. & ſarcina leuis. Vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas.] Quas autem vias docebit eos, niſi miſericordiam qua placabilis eſt, & veritatem qua incorruptus eſt? Quorũ vnũ præbuit donando peccata, alterum merita

4. ſen. di. 46. c post hec. diiudicando. Et ideo vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas, duo aduentus filij Dei, vnus miſerantis, alter iudicantis. Peruenit ergo ad eum tenens vias eius, qui nullis meritis ſuis ſe liberatum videns, deponit ſuperbiam, & deinceps cauet examinantis ſeueritatem, qui clementiam ſubuenientis expertus eſt, Requirentibus teſtamentum eius & teſtimonia eius.] Intelligunt enim dominum miſericordem primo aduentu, & ſecundo iudicem, qui mites & manſueti requirunt teſtamentum eius, cũ ſanguine ſuo nos in nouam vitam redemit, & in Prophetis atq; Euãgeliſtis teſtimonia eius. Propter nomen tuũ domine propitiaberis peccato meo, multũ

G eſt enim. ʒ Non ſolum peccata mea donaſti, quæ antequam crederem admiſi, ſed & peccato meo quod multũ eſt, quia & in via non deeſt offenſio, ſacrificio contribulati ſpiritus propitiaberis. Quis eſt homo qui timeat dominum? ʒ Vnde incipit venire ad ſapientiam. Legem ſtatuit ei in via quam elegit. ʒ Legem ſtatuit ei in via, quam liber apprehendit, ne impune iam peccet. Anima eius in bonis demorabitur, & ſemen eius hæreditate poſſidebit terram. ʒ Et opus eius hęreditatem ſolidã inſtaurati corporis poſſidebit. Firmamentũ eſt dominus timentibus eum. ʒ Infirmorum videtur eſſe timor, ſed firmamentum eſt dñs timentium eum. Et nomen domini quod glorificatum eſt per orbem terrarum, firmat timentes eum. Et teſtamentum ipſius vt manifeſtetur illis. Et facit vt teſtamẽtum ipſius manifeſtetur illis, quia hæreditas Chriſti gentes

ſunt, & termini terræ. Oculi mei ſemper ad H dominum, quia ipſe euellet de laqueo pedes

meos ʒ Nec timeam periculoſa & terrena, *Pſ. 85.* dum terram non intueor, quoniam ille, quẽ intueor euellet de laqueo pedes meos. Reſpice in me & miſerere mei, quoniam vnicus & pauper ſum ego. ʒ Quoniam vnicus populus, vnicæ Eccleſiæ tuæ ſeruans humilitatem, quam nulla ſchiſmata vel hæreſes ſcindunt. Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſũt. ʒ Tribulationes cordis mei, abundante iniquitate & refrigeſcente charitate, multiplicatæ ſunt. De neceſsitatibus meis educ me. ʒ Quoniam hæc tolerare mihi neceſſe eſt, vt perſeuerans vſque in finem ſaluus ſim, de neceſsitatibus meis educ me. Vide humilitatẽ meã & laborem meum. ʒ Vide humilitatem meã, qua nunquam me iactantia iuſtitiæ ab vnitate abrumpo. Et laborem meum quo indiſciplinatos mihi commixtos ſuffero. Et remitte omnia peccata mea.] Et his ſacrificijs propitiatus, remitte omnia peccata mea, non illa tantum iuuentutis & ignorantiæ meæ antequam crederem, ſed etiam iſta, quæ iam ex fide viuens, per infirmitatem, vel vitæ huius caliginem admitto Reſpice inimicos meos, quoniam multiplicati ſunt. ʒ Non ſolum enim foris, ſed etiam in ipſa intus Eccleſiæ cõmunione non deſunt. Et odio iniquo oderunt me.] Et oderunt me diligentem ſe. Cuſtodi animam meam & erue me. ʒ Cuſtodi animam meam, ne declinem ad imitationem eorum, & erue me a perplexitate qua mihi miſcentur. Non confundar, quoniam

ſperaui in te.] Non confundar ſi forte inſur- I gunt aduerſum me, quoniam non in me, ſed in te ſperaui. Innocentes & recti adhæſerunt mihi: quoniam ſuſtinui te domine.] Innocentes & recti, non præſentia corporali miſcentur tantum ſicut mali, ſed cõſenſione cordis in ipſa innocentia & rectitudine adhæſerunt mihi, quoniam nõ defeci vt imitarer malos, ſed ſuſtinui te, expectans ventilationem vl-

timæ

timæ messis tuæ. Redime Deus Israel ex omnibus tribulationibus eius.) Redime Deus populum tuum, quem præparasti ad visioné tuam ex tribulationibus eius, non tantū quas foris, sed etiam quas intus tolerat.

K In Psalmum vigesimumquintum enarratio ipsi Dauid.

Ipsi Dauid, non mediatori homini Christo Iesu, sed omni Ecclesiæ iam perfecte in Christo stabilitæ, attribui potest.

Enarratio prima Psalmi.

IVdica me domine, quoniam ego in innocentia mea ambulaui.) Iudica me domine, quoniam post misericordiam, quam tu mihi prærogasti, innocentiæ meæ habeo aliquod meritum cuius vitam custodiui. Et in domino sperans non infirmabor.) Nec tamen etiam sic in me, sed in domino sperans permanebo in eo. Proba me domine & tenta me.) Psal. 138. Ne quid tamen occultorum meorū me lateat, proba me domine & tenta me, notum me faciens, nō tibi quem nihil latet, sed mihi atq; hominibus. Vre renes meos & cor meum.) Adhibe medicinale purgatorium quasi ignem delectationibus & cogitationibus meis. Quoniā misericordia tua ante oculos meos est.) Quoniam ne illo igne consumar, non merita mea, sed misericordia tua, qua me ad talem vitam perduxisti, ante oculos meos est. Et complacui in veritate tua.) Et quia displicuit mihi meum mendacium, complacuit autem veritas tua, placuit etiam mihi cum illa & in illa. Non sedi cum concilio vanitatis) Non elegi apponere cor meū his qui prouidere conantur, quemadmodū L quod fieri non potest, rerum transeuntium perfunctione beati sint. Et cum iniqua gerentibus nō introibo.) Et quia ipsa causa est omnium iniquitatum, ideo cum iniqua gerentibus, absconditam conscientiam nō habeo. Odio habui cōgregationem malignorum.) Vt autem veniatur ad ipsum concilium vanitatis congregationes malignorum fiunt, quas odio habui. Et cum impijs nō sedebo.) Et ideo cum tali concilio cum impijs non sedebo, idest, placitum nō collocabo, & cum Psal. 72. impijs non sedebo. Lauabo inter innocentes manus meas.) Munda faciam inter innocentes opera mea, lauabo inter innocentes manus meas, quibus amplexabor sublimia tua. Et circundabo altare tuum domine. Vt audiā vocem laudis tuæ.) Vt discam quemadmodum te laudem. Et enarrem vniuersa mirabilia tua.) M Et cum didicero, exponam omnia mirabilia tua. Domine dilexi decorem domus tuæ.) Dominus mihi & notitiam sui, & salutem dabit, quis me auferat ei Ecclesiæ tuæ? Et locum habitationis gloriæ tuæ.) Vbi habitans glorificaris. Ne perdas cum impijs animam meam.) Ne ergo simul perdas cum his qui te oderunt animam meam, quæ dilexit decorem domus tuæ. Et cum viris sanguinum vitam meam.) Et cum his qui proximum oderunt. Nam duobus præceptis decoratur domus tua. In quorum manibus iniquitates sunt.) Ne itaque me perdas cum impijs & cum viris sanguinum, quorum opera iniqua sunt. Dextera eorū repleta est muneribus.) Et quod eis ad obtinendam salutem æternam datum est, ad accipienda huius seculi munera conuerterunt, existimantes quæstum esse pietatem. Ego autem in innocentia mea ambulaui, redime me & miserere mei.) Valeat mihi ad perfectionem liberationis tantum pretium sanguinis domini mei, & in periculis huius vitæ misericordia tua non deserat me. Pes meus stetit in rectitudine.) Dilectio mea non recessit a iustitia tua. In Ecclesijs benedicam te domine.) Non occultabo eis, quos vocasti benedictionem tuam domine, quoniam dilectioni tuæ subinfero proximi dilectionem.

Præfatio in secundam enarrationem eiusdem Psalmi.

A PAulus Apostolus cum legeretur, audiuit nobiscum sanctitas vestra, sicut scriptum est, inquit, Veritas in Christo Iesu, Ephe. 4 Deponite vos secundum priorem conuersationem veterem hominem, eum qui corrumpitur secundum concupiscentias deceptionis. Renouamini autē spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Et ne aliquis arbitretur deponendam esse aliquam substātiam, quemadmodū se expoliat quis tunica, aut aliqd forinsecus acci-

accipiendũ, q̃uo accipit aliquis veſtimentũ, quaſi ponens vnam tunicã & ſumens alterã, & carnalis iſte intellectus nõ permitteret homines agere in ſe intus ſpiritaliter ꝙ pręcipiebat Apoſtolus, ſecutus eſt & expoſuit q̃d eſſet, Exuite vęterem hominẽ, & induite nouũ. Cętera enim lectionis ipſius ad eundem B intellectum pertinent. Ait quippe quaſi dicẽti, & q̃uo me exuturus ſum veterem, aut quomodo induturus ſum nouum? An ipſe tertius homo ſum depoſiturus veterem hominem, quem habui, & accepturus nouum quem nõ habui vt tres homines intelligantur, & ſit in medio qui deponit veterem hominem & accipit nouum? Ne ergo quiſquam tali carnali cogitatione impeditus, minus faceret quam iubetur, & non faciens excuſaret ſe de obſcuritate lectionis, dicit in conſequentibus, Quapropter deponentes mendaciũ, loquimini veritatem. Et ecce hoc eſt deponere veterem hominem, & induere nouum. Quapropter deponẽtes mendaciũ, loquimini veritatem, vnuſquiſq; cũ proximo ſuo, quia ſumus inuicem membra. Ne autem quiſquam veſtrum ita cogitet fratres, cum Chriſtiano loquendam veritatem & cũ primo iubemur loqui veritatem. Proximus tuus ille eſt, qui tecum natus eſt ex Adam & Eua. Omnes proximi ſumus conditione terrenæ natiuitatis: ſed aliter fratres illa ſpe cęleſtis hæreditatis. Proximum tuũ debes putare omnem hominem, & antequam ſit Chriſtianus. Non enim noſti quid ſit apud Deũ, quomodo illũ pręſciuerit Deus ignoras. Aliquando quem irrides adorantem lapides, conuertitur & adorat Deũ fortaſſe religioſius, quam tu qui eũ pauloante irridebas. Sunt ergo proximi noſtri latentes in his hominibus, qui non dum ſunt in eccleſia, & ſunt longe a nobis latentes in Eccleſia. Ideoq; quia non ſcimus futura, vnumquenq; proximum habemus, nõ ſolum conditione mortalitatis humanę, quia in hanc terram eadem ſorte deuenimus, ſed etiam ſpe illius hęreditatis, quia non ſcimus quid futurus ſit, qui modo nihil eſt. Ergo at- C tendite cętera in induendo nouum hominẽ & exuendo veterem. Deponentes, inquit, mendacium loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo, quia ſumus inuicem membra. Iraſcimini & nolite peccare. Si propterea iraſceris ſeruo tuo quia peccauit, ne

Proximus. 3. ſen. di. 26. c. Ori tur autẽ.

& tu ipſe pecces iraſcere tibi. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Intelligitur quidem ſecundum tempus fratres, quia etſi ex ipſa humana conditione & infirmitate mortalitatis quã portamus ſurripit ira Chriſtiano, non debet diu teneri & fieri pridiana: Ejjce illam de corde antequam occidat lux iſta viſibilis, ne te deſerat lux illa inuiſibilis. Sed & aliter bene intelligitur, quia eſt noſter D Sol iuſtitiæ veritas Chriſtus, non iſte Sol qui adoratur a paganis & Manichęis, videtur etiam a peccatoribus: ſed ille alius cuius veritate natura humana illuſtratur, ad quem gaudent angeli. Hominum enim infirmatæ acies cordis, & ſi trepidãt ſub radijs eius, ad eum tamen contemplandum per mandata purgantur. Cum cęperit iſte Sol in homine habitare per fidem, non tantum in te valeat iracundia, quæ in te naſcitur, vt occidat ſuper iracundiam tuam: ideſt, deſerat Chriſtus mentem tuam, quia non vult habitare Chriſtus cum iracundia tua. Videtur enim quaſi ipſe a te occidere, cum tu ab ipſo occidas, quia ira cum inueterauerit odiũ fit: cũ factum fuerit odium, iam homicida es. Omnis enim qui odit fratrem ſuum homicida eſt, ſicut dicit Ioannes Apoſtolus. Item ipſe dicit, quia omnis qui odit fratrem ſuum, in tenebris manet. Et non mirum ſi ille in tenebris manet, a quo occidit Sol: ad hoc forte etiam pertinet quod audiſtis in Euangelio, Periclitabatur nauigium in ſtagno, & dormiebat Ieſus: Nauigamus enim per quoddã ſtagnum, & ventus & procellæ non deſunt, tentationibus quotidianis huius ſeculi propè completur noſtrum nauigium. Vnde autem fit, niſi quia dormit Ieſus? Si non dormiret in te Ieſus, tempeſtates iſtas non patereris, ſed tranquillitatem haberes interius, cõuigilante tecum Ieſu. Quid eſt autem dormire Ieſum? Fides tua, quæ eſt de Ieſu obdormiuit. Surgunt procellę ſtagni huius, vides malos florere, bonos laborare, tentatio eſt, fluctus eſt, Et dicit anima tua, O Deus Deus, ipſa eſt iuſtitia tua vt mali floreant, boni laborent? Dicis Deo, ipſa ęſt iuſtitia tua? Et Deus tibi, ipſa eſt fides tua? Hæc enim E tibi promiſi, ad hoc Chriſtianus factus es, vt in ſeculo iſto floreres, & in futuro poſtea in inferno miſerrime torquereris: quia hic mali florent, qui cum diabolo

Epheſ. 4.

1. Ioan. 3

1. Ioan. 2

Mat. 8.

Dormit Ieſus.

poſtea

poste torquebuntur. Sed vnde hoc dicis, vn de fluctibus stagni & tempestate turbaris? Quia dormit Iesus, idest, quia fides tua, quę est de Iesu, sopita in corde tuo. Quid facis vt libere ris? Excita Iesum & dic, Magister perimus: H Mouēt enim incerta stagni perimus. Euigila- bit ille, i. redit ad te fides tua, & adiuuante il- lo, considerabis in anima tua, quia quæ dant modo malis, nō cum illis perseuerabūt. Aut enim viuentes eos deserunt, aut a morienti- bus deseruntur. Tibi autem quod promit- titur, manebit in æternū: illis quod tēporali- ter conceditur, cito tollitur, Floruit. n. vt flos *Esa.40.* fęni. Omnis enim caro fęnū. Aruit fęnum, & flos decipit, Verbū autē domini manet in æ- ternū. Pone ergo dorsum ad id quod cadit, & faciē ad illud quod manet. Euigilāte Chri sto iam tempestas illa non quatiet cor tuum, non opplebunt fluctus nauim tuam, quia fi- des tua imperat ventis & fluctibus, & tran- siet periculum. Ad hoc enim pertinet fratres *Ephes.4.* totum id quod dicit Apostolus, de exuendo veterem hominē. Irascimini & nolite pecca- re. Sol non occidat super iracundiā vestrā, Neq; locū detis diabolo. Vetus ergo dabat locū nouus non det, Qui furabatur iā nō fu- retur. Vetus ergo furabatur, nouus non fure- tur. Ipse homo est, vnus homo est. Adā erat, Christus sit. Vetus erat, nouus sit, & cętera quę ibi sequūtur. Sed Psalmū videamus pau lo diligentius, quia cū quisq; profecerit in Ecclesia, necesse est patiatur malos in Ec- clesia. Sed non eos cognoscit, qui talis est, quanquā multi mali murmurēt aduersus ma los. Quo facilius vnus sanus fert duos ęgro- tos, quā duo ægroti se inuicem singulos. Ita- que hoc præcipimus fratres, Area est Eccle- sia huius temporis, sępe diximus sępe dici- mus, & paleam habet & frumentum: Nemo quærat exire totam paleam, nisi tēpore ven- I tilationis. Nemo ante tempus vētilationis de serat aream, quasi dū non vult peccatores, ne pręter aream inuentus, prius ab auibus colli gatur, quam ingrediatur in horreum. Quo- modo enim hoc fratres dicamus attendite, Grana cum cęperint triturari, inter paleas iā se non tangunt, ita quasi non se nouerint, quia intercedit palea: Et quicunque lon- gius attendit aream, paleam solam putat, nisi diligentius intueatur, nisi manum porrigat, nisi spiritu oris, idest, flatu purgante discer- nat, difficile peruenit ad discretionem gra- norum. Ergo aliquādo & ipsa grana ita sunt quasi seiuncta abinuicem & non se tangen- tia, vt putet vnusquisque, cum profecerit ꝙ solus sit. Hęc cogitatio fratres Heliam ten- tauit tantum virum, & dixit ad Deum sicut *3.Reg.19.* etiam Apostolus commemorat, Prophetas *Rom.11.* tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, & K ego remansi solus, & quęrunt animā meā. Sed quid dicit illi responsum diuinum? Re- liqui mihi septem milia virorū qui non cur- uauerunt genua ante Baal. Non dixit ei, ha- bes alios duos aut tres similes tibi, Noli, in- quit, putare te solum: alia, inquit, septem mi lia sunt, & solum te putas? Itaque hoc breui- ter pręcipimus, vt dicere cęperam, Intendat mecum fraterna sanctitas vestra, & assit mi- sericordia Dei in cordibus nostris, vt sic à vobis intelligatur, vt fructificet, & in vobis operet. Audite breuiter, quisquis adhuc ma- lus est, non putet neminem bonum esse: quis quis bonus est, non putet se solum bonum esse. Tenetis hoc? Ecce repeto, videte quia di co, Quisquis malus est, interrogans consciē- tiam suam & male sibi renuncians, non arbi tretur neminem bonum esse. Quisquis bo- nus est, non arbitretur se solum bonum esse, & nō timeat bonus esse in cōmistione malo rum, quia veniet tempus vt inde segregetur. Ad hoc enim hodie cantauimus, Ne perdas *Psal.25.* cum impijs animam meam, & cum viris san guinū vitam meam. Quid enim est, Ne cum impijs perdas? Ne simul perdas. Quare timet, ne simul perdat? Video enim dictū Deo, quia modo simul nos pateris. Quos pateris simul, noli perdere simul. Et hoc habet totus Psal- mus, quem volo breuiter cum sanctitate ve- stra considerare, quia breuis est.

Enarratio secunda.

L Iudica me dñe. ℥ Molesta vota & quasi peri culosa, optat sibi vt iudicetur. Quid est iu- dicari, quod optat. Discerni se optat a malis Alio loco euidenter dicit de ipso iudicio de- scriptionis, Iudica me dñe & discerne causā *Psal.42.* meā de gente nō sancta. Ostendit quid dixe- rit iudica, ne tanquā sine iudicio, quia boni & mali modo intrant in Ecclesiā, & boni & mali eāt in ignē ęternū. Iudica me domine. Quare? Quoniam ego in innocētia mea am- bulaui.

bulaui, & in domino ſperans nõ mouebor.ʒ Quid eſt in domino ſperans ? Ille titubat inter malos, qui nõ in domino ſperat. Hinc factũ eſt vt ſchiſmata fierent. Trepidauerunt inter malos cum ipſi peiores eſſent, & quaſi nollent eſſe boni inter malos. O ſi frumenta eſſent, vſq; ad tẽpus ventilationis paleam in area tolerarent. Sed quia palea erãt, flauit vẽ-

at. 3. K

tus ante ipſam ventilationẽ, & rapuit de area paleam & proiecit in ſpinas. Et palea quidẽ inde proiecta eſt, ſed nunquid quod remanſit frumentũ ſolum eſt ? Non valeat ante ventilationẽ, niſi palea, remanet aũt & nunc frumentum & palea. Ventilabitur vero palea cũ venerit tempus ventilationis. Hoc dixit iſte, In innocentia mea ambulaui, & in domino ſperans non mouebor. Si enim ſperauero in hoĩe, viſurus ſum fortaſſe ipſum hominẽ aliqñ male viuẽtẽ, nec eas vias tenẽtẽ, quas vel didicit, vel docet in Eccleſia bonas: ſed quas diabolo docẽte ſectatus eſt. Sed qa ſpes mea in hoc erit, titubante homine titubabit ſpes mea, & cadente homine cadet ſpes mea. Quia vero in domino ſperans nõ mouebor, ſequitur, Proba me dñe & tenta me, vre renes meos & cor meum ʒ Quid eſt vre renes meos & cor meũ ? Vre delectationes meas, vre cogitationes meas. Cor pro cogitationibus, renes pro delectationibus poſuit: ne aliquid mali cogitẽ, ne aliquid mali me delectet. Vnde aũt vris renes meos? Igne verbi tui. Vnde vris cor meũ ? Calorę ſpiritus tui. De quo calore alibi dicitur, Et non eſt qui ſe abſcõdat a calore eius. Et de quo igne dñs dicit, Ignẽ veni mittere in terrã. Ergo ſequitur,

l 18. c. 12.

Qm̃ miſericordia tua ante oculos meos eſt, & cõplacui in veritate tua.] Hoc eſt, non in homine complacui, ſed intus placui tibi, vbi tu vides, & nõ timeo ſi diſciplinã vbi homi-

lat. 7.

nes vident, ſicut ait Apoſtolus, Opus aũt ſuũ probet vnuſquiſq;, & tunc in ſemetipſo tm̃ habebit gloriã & non in altero. Non ſedi cũ conſilio vanitatis. ʒ Hoc quid eſt, non ſedi, intẽdat ſanctitas veſtra: qui modo videt Deus

L

dicit, non ſedi. Aliqñ nõ es in conſilio & ibi ſedes. Verbi gratia, in theatro non ſedes, ſed cogitas theatrica, contra quę dictũ eſt, Vre renes meos. Ibi ſedes corde, quanuis non ſis ibi corpore. Contingat autem vt tenearis ab aliquo & ibi colligeris, aut aliquod officiũ piũ faciat te ibi ſedere. Quomodo poteſt hoc euenire? Contingit ex officio pietatis, vt ſeruo Dei, ſit neceſſitas in amphitheatro eſſe, liberare volebat neſcio quem gladiatorẽ, fieri poſſet vt ſederet & expectaret donec ille exiret, quem liberare cupiebat. Ecce non ſedit in conſilio vanitatis, quanuis illic corpore ſedere videretur. Quid eſt ſedere? Conſentire cũ his qui ibi ſedent. Quod ſi præſens M

nõ feceris, nõ ibi ſediſti. Si abſens feceris, ſediſti ibi. Et cũ iniqua gerentibus nõ introibo. Odio habui congregationẽ malignorũ.ʒ Videtis quia intus eſt. Et cũ impijs nõ ſedebo Lauabo in innocentibus manus meas.ʒ Non aqua iſta viſibili lauas manus, ſed quãdo pie cogitas de operibus tuis, & innocens es coram oculis Dei, quia eſt & altare corã oculis Dei, quo ingreſſus eſt ſacerdos, qui pro nobis ſe primus obtulit. Et cęleſte altare, & non amplectitur illud altare niſi qui lauat manus in innocentibus. Nã multi altare hoc tãgunt indigni, & tolerat Deus pati iniuriam ad tempus ſacramẽta ſua. Sed nunquid fratres mei, quomodo ſunt parietes iſti, ſic erit Hieruſalẽ cęleſtis? Nõ quomodo recipieris cum malis intra parietes iſtos Eccleſiæ, ita recipieris cũ malis in ſinũ Abrahę. Nõ ergo timeas, laua manus. Et circũdabo altare domini.] Vbi Luc. 16.

offers vota domino, vbi preces fundis, vbi cõſcientia tua pura eſt, vbi dicis Deo qui ſis, & ſi aliquid eſt in te forte qđ diſpliceat Deo, currat ille cui cõfiteris. Laua ergo in innocẽtibus manus tuas, & circunda altare domini vt audias vocẽ laudis. Hoc enim ſequitur. Vt audias vocẽ laudis, & enarrem vniuerſa mirabilia tua.] Quid eſt vt audiam vocẽ laudis? Vt intelligã, inquit. Hoc eſt enim audire corã Deo, nõ quomodo ſonos iſtos quos multi audiunt, & multi non audiunt. Quã multi ad nos audientes ſunt, & ad Deũ ſurdi ſunt. Quã multi habentes aures, nõ habent illas aures de quibus dicit Ieſus, qui habet aures audiendi audiat. Ergo quid eſt audire vocem laudis ? Dicã ſi potero adiuuante miſericor- A

dia domini, & orationibus veſtris: Audire vo- Mat. 13.

cẽ laudis, eſt intelligere intus, quia quicquid in te mali eſt de peccatis, tuum eſt: quicquid boni in iuſtificationibus, Dei eſt. Ita audis vocem laudis, vt non te laudes quando bonus es. Nam laudando te bonum, ſis malus. Bonum enim te fecerat humilitas, malum te faciat ſuperbia. Conuerſus erat vt illumina-

rerit, & cōuersione tua factus es luminosus, factus illustratus conuersione. Sed à quo? Nū quid à te? Si à te conuersus posses illuminari, nunquā posses tenebrari, quia tecū esses semper. Quare illuminatus es? Quia conuer-

B tisti tę ad aliud quod tu non eras. Quid est aliud quod tu non eras? Deus lumen est, Non enim tu lumen eras, quia peccator eras. Deus lumen est. Dicit enim Apostolus eis, quos vult audire vocem laudis, Fuistis enim ali-

Ephes. 5. quando tenebrę, nunc autē lux. Quid est, fuistis aliquando tenebrę, nisi veteres homines? non autē lux. Non sine causa lux estis qui fuistis iam dudum tenebræ. Quare nisi quia illuminati estis? Noli putare teipsum esse lucem.

Ioan. 1. Illa est lux quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Tu autem per teipsum, per malam voluntatem, per auersionem tuam tenebratus eras, modo luces. Sed subiecisti statim, ne superbirēt illi quibus dictū est, Nunc autem lux: & addidit, in domi-

Ephes. 4. no. Sic enim ait, Fuistis aliquando tenebræ, nunc autē lux in domino. Ergo si prēter dominum nec lux, si autem ideo lux, quia in domino, quid habes quod non accepisti? Si aūt accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Hoc enim ipse Apostolus dixit alio loco hominibus superbientibus volentibus sibi tribuere quod Dei est, & de bono sic gloriari quasi de suo, sic eis dicit, Quid enim habes ꝙ

1. Cor. 4. non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Qui dedit humili, aufert superbo, quia qui dedit potest auferre. Ad hoc enim pertinet fratres, si tamen exposui quod volui. Exposui autem quantum potui, & si non quantum uolui: ad hoc pertinet quod ait, Lauabo in innocentibus manus meas, & circundabo altare tuū domine, vt audiam vocem laudis tuę, idest, ex ipso bono meo non de me prēsumam, sed de te qui dedisti, ne laudari velim de me in me, sed de te

C in te. Ideo sequitur, Vt audiam vocem laudis tuę, & enarrem vniuersa mirabilia tua: non mea sed tua. Et iam videte fratres, videte amatorem illum Dei de Deo prēsumentem, positum inter malos, rogantem Deum vt nō comperdatur cum malis, quia nō errat Deus in iudicando. Tu enim cum videris homines in vnum locum intrasse, putas eiusdem meriti esse Deus autem non fallitur, noli time-

Mat. 3. re. Tu iudicante vēro discernis paleam a frumento. Ventum vis flare tibi, & non es ventus, sed optas tibi flare ventum. Et cum venti labro vtrunq; excusseris, ventus leue tollit, graue manet. Quando ergo* venit ad iudicandum aream, nunquid Deus quęrit alterum qui secum iudicet, ne perdat cum malis bonos? Non itaque timeas: securus esto bonus etiam in medio malorum, & dic quæ audis, Domine dilexi decorem domus tuæ. ʒ Do-

a. qui ergo venit ad.

D mus Dei, quę Ecclesia adhuc habet malos, sed decor domus Dei in nobis est, in sanctis est. Ipsum decorem domus tuæ dilexi. Et locum habitationis glorię tuæ. ʒ Quid est hoc? Et hoc dicam ad illum sensum pertinet suboscurum aliquantum. Adiuuet me dominus, & intentio cordis vestri ab eodem domino inspirata, qui dat locum habitationis gloriæ suę. Dixit prius, decorem domus tuę. Et exponit quid sit decor domus Dei. Locus, inquit, habitationis gloriæ tuæ. Non sufficit dicere locus habitationis Dei: sed locus habitationis gloriæ Dei. Quę est gloria Dei? De 1. Cor. 1.

qua pauloante dicebam, vt & qui fit bonus, non in se sed in domino glorietur. Omnes Ro. 3.

enim peccauerunt & egent gloria Dei. In quibus sic habitat Deus, vt de bonis suis ipse glorificetur, vt nō sibi velint tribuere & quasi proprium vendicare quod ab illo acceperunt, ipsi pertinent ad decorem domus Dei. Nec discerni illos vellet scriptura, nisi quia sunt quidam qui donum Dei habent, & non sunt in Deo gloriari, sed in se habent quidam donum Dei, sed non pertinent ad decorem domus Dei. Qui enim pertinent ad de- 1. Cor.

corem domus Dei, in quibus habitat gloria Dei, ipsi sunt locus habitationis gloriæ Dei. In quibus autem habitat gloria Dei, nisi qui sic gloriantur vt non in se, sed in domino glorientur? Ergo quia dilexi decorem domus tuę, idest, omnes qui ibi sunt & gloriam tuam quęrunt, sed non prēsumpsi in homine, & non consensi impijs, non introibo

E & non sedebo in cōgregatione eorum quia ita fui in Ecclesia Dei, quid mihi retribues? Sequitur quę respondeamus. Ne perdas cū impijs animam meam & cum viris sanguinum vitam meam, In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus. ʒ Munera non solum pecunia est, non solum aurum, & argentum, non solum xenia sunt, neque omnes qui accipiunt ea

accipiunt

accipiunt munera. Aliqñ.n. accipiuntur ab
Ecclesia, ꝙ dico. Petrus accepit dñs accepit,
loculos habuit, ea quę mittebantur, Iudas au
ferebat. Sed quid est accipere munera? Pro-
Ioan. 12. pter munera laudare hominem, adulari ho-
mini, palpare blandiendo, iudicare contra
veritatem propter munera. Propter quæ mu
nera? Non solum propter aurum & argentũ
F & huiusmodi aliquid: sed ẽt propter laudem
qui iudicat male, munus accipit, & munus
quo nihil inanius. Patuit.n. illi manus ad ac-
cipiendum iudicium linguæ alienæ, & perdi
dit iudicium conscientiæ suæ. Ergo in quo-
rum manibus iniquitates sunt, dextera eorũ
repleta est muneribus. Videtis fratres quia co
ram Deo sunt, & in quorum manibus non
sunt iniquitates, nec dextera eorum repleta
est muneribus, vtiq; coram Deo: & non pos-
sunt nisi Deo dicere, tu scis, non possunt nisi
illi dicere, Ne perdas cum impijs animam
meam, & cũ viris sanguinum vitam meam:
qui solus potest videre, quia non accipiunt
munera. Verbi causa. Contingit vt duo homi
nes habeãt causam apud seruũ Dei, nemo ni-
si suam iustam dicit causam. Nã si iniquam
putaret causam suam, iudicem nõ quæreret.
Et ille, se putat iustam causam habere, & ille.
Veniunt ad iudicem, antequã proferatur sen
tentia, ambo dicunt amplectimur iudicium
tuũ, quicqd iudicaueris absit vt respuamus.
Quid & tu dicis? Iudica quid vis, tantum iu-
dica, prorsus si in aliquo repugnauerimus a-
nathema simus. Ambo amant iudicem ante-
quã iudicet. Cum aũt dicta fuerit sententia,
contra vnum erit, & neuter eorum scit con-
tra quem futura est. Ille ergo si vtrisque pla-
cere voluerit, accipit munus laudem homi-
num. Sed accepto munere isto, videte ꝙ mu
nus amittat: accipit ꝙ sonat & transit, perdit
ꝙ dicitur, & nunquam transit: verbum Dei
semper dicitur, nunquam transit, verbũ ho-
G minis mox vt dictum fuerit transit: tenet ina
nia, dimittit solida. Si autem Deum intueatur
prolaturus est sententiam contra vnum, con
siderato Deo, sub quo iudice illam profert.
Ille aũt contra quem prolata fuerit, & si iam
effringi nõ potest, quia tenetur iure forte nõ
ecclesiastico, sed principum seculi, qui tantũ
detulerunt Ecclesiæ, vt quicquid in ea iudi-
catum fuerit, dissolui non possit. Si ergo ef-
fringi non potest, iam non vult intueri se &
cęcos oculos dirigit in iudicẽ, detrahit quã-
tum potest. Placere illi, inquit, voluit, diuiti
fauit, aut aliquid ab illo accepit, aut timuit
illũ offendere: accusat quasi accepta sint mu-
nera. Si aũt pauper habuerit contra diuitem,
& pro paupere fuerit iudicatum: dicit iterum
diues, accepit munera. Quæ munera a paupe
re? Vidit, inquit, pauperem, & ne reprehen- H
deretur ꝙ cõtra pauperem fecerit, oppressit
iustitiam, & protulit contra veritatem sentẽ-
tiam. Cum ergo necesse sit, vt hoc dicatur, vi
dete non posse dici ab his qui munera non
accipiunt, nisi coram oculis Dei qui solus
videt quis accipiat, & quis non accipiat. Ego
autem in innocentia mea ambulaui, redime
me, & miserere mei. Pes meus stetit in recti-
tudine. ʒ Concussus sum quidem vndiq; scã
dalis, & tentationibus reprehendentium iu-
dicio humanæ temeritatis, sed pes meus ste-
tit in rectitudine. Quare in rectitudine? Quia
superius dixerat, Et in dño sperans non mo-
uebor. Quid ergo concludit? In ecclesijs be-
nedicam te domine,] Idest, in ecclesijs non
me benedicam, quasi certus de hominibus,
sed te benedicam in operibus meis. Hoc est
enim benedicere Deum in ecclesijs fratres,
sic viuere vt per mores cuiusque benedica-
tur Deus. Nam qui benedicit domino lin-
gua, & factis maledicit, non in ecclesijs be-
nedicit domino. Lingua prope omnes bene-
dicunt, sed non omnes factis. Quidam voce
bene dicunt, quidam moribus: In quorum
autem moribus non inuenitur quod aiunt, fa
ciunt blasphemari Deum, vt illi qui nõdum
intrant Ecclesiam, quamuis damnent pecca-
ta sua, & ideo nolunt esse Christiani, tñ excu
sent se per mala, vt blandiantur sibi seducen
tes seipsos & dicant, Quid mihi persuades
vt Christianus sim? Ego fraudem a Christia-
no passus sum, & nunquam feci. Falsum mi- I
hi iurauit Christianus, & ego nunquam. Et
cum ista dicunt, impediuntur a salute, vt ni-
hil eis prosit, non quidem ꝙ iam boni sint,
sed ꝙ mediocriter mali. Quomodo enim ni
hil prodest aperire oculos, si sit quisque in
tenebris: ita nihil prodest esse in luce, si clau
si sunt oculi. Ita & Paganus quidem, vt de il-
lis potius loquamur velut bene viuentibus,
patentibus oculis est in tenebris, quia non a-
gnoscit lucem suã dñm. Christianus autem
male viuens, in luce quidem est, nõ nisi Dei,

sed clausis oculis. Male viuendo enim videre non vult eum, in cuius nomine tanquam cęcus est in lumine constitutus, nulla visione veri luminis animatus.

In Psalmum vigesimumsextum enarratio.

Ipsi Dauid priusquam liniretur.

TYro Christi loquitur, cũ accedit ad fidem. Dñs illuminatio mea & salus mea K quem timebo? ȝ Dñs mihi & notitiam sui, & salutem dabit, quis me auferet ei? Dñs protector vitæ meæ, a quo trepidabo? ȝ Dñs repellet omnes impetus & insidias hostis mei, a nullo trepidabo. Dũ appropinquant super me nocentes, vt edant carnes meas. ȝ Dũ accedunt me nocentes ad cognoscẽdum, & insultandum, vt se mihi præferant, mutasti me in melius, vt maledico dente non me consumant, sed potius carnalia desideria mea. Qui tribulant me inimici mei.] Non solum qui me tribulant inimico animo reprehendentes, & a proposito reuocare volentes, sed ẽt inimici mei. Ipsi infirmati sunt & ceciderũt. Dum ergo id agunt studio defendendi sententiam suam, infirmi facti sunt ad credẽda meliora, & verbum salutis, per q̃ facio q̃ eis displicet, odisse cęperunt. Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.] Aduersus me autem si contradicentium conspirans multitudo consistat, non timebit cor meum, vt in eorũ partes transfugiam. Si insurgat in me bellum, in hoc ego sperabo. ȝ Si exurgat in me persecutio huius seculi, in hac quam cogito petitione figam spem meam. Vnam petij a dño hanc requiram. ȝ Vnam. n. petitionem petij a dño, hanc requiram. Vt inhabitẽ in domo dñi omnes dies vitę meæ. Vt quamdiu in hac vita sum, nullæ aduersitates me excludant de numero eorum, qui vnitatem & veritatem dñicæ fidei per orbẽ terrarum tenent. Vt contempler delectationem L dñi.] Eo fine, s. vt in fide perseuerante appareat mihi species delectabilis quam facie ad faciem contempler. Et protegar a tẽplo eius. Et absorpta morte in victoria, immortalitate induar effectus templum eius. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum meorum ȝ Qm abscondit me in dispensatione incarnati verbi sui in tempore tentationum, quibus mortalis vita mea subiacet. Protexit me in abscondito tabernaculi sui.] Protexit me corde credentem ad iustitiam. In petra exaltauit me. ȝ Et vt manifestum ẽt fieret ad salutem, q̃ credidi, in sua firmitate fecit eminere confessionem meam. Et nunc ecce exaltauit caput meum super inimicos meos.] Quid mihi seruat in finem, quando Rom. & nunc cum corpus mortuum est propter pctm̃, sentio ecce mentem meam seruire legi M Dei: nec me duci captiuum sub reuelante lege peccati? Ibid. Circuiui & immolaui in tabernaculo eius, hostiam iubilationis. ȝ Consideraui orbem credentem in Christum, & in eo quod pro nobis temporaliter Deus humiliatus est, gaudẽs laudaui eum. Tali enim hostia delectatur. Cantabo & psallam dño. ȝ Corde atque opere lętabor in domino. Exaudi domine vocem meam qua clamaui ad te.] Exaudi domine vocem meam interiorem, quã in aures tuas forti intentione direxi. Miserere mei & exaudi me.] Miserere mei & exaudi me in ea. Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum. ȝ Non enim hominib. me ostẽtaui, sed in secreto vbi solus audis, tibi dixit cor meum: quæsiui non a te aliquid extra te pręmium, sed vultum tuum. Vultum tuũ domine requiram.] Huic inquisitioni perseueranter instabo: non enim vile aliquid, sed vultum tuum domine requiram, vt gratis te diligam, quia pretiosius aliquid nõ uenio. Ne auertas vultum tuum a me. ȝ Vt inueniam quod quæro. Ne declines in ira a seruo tuo.] Ne te quærens in aliud incurram, quid enim hac pęna grauius, amanti & quęrenti veritatem vultus tui? Adiutor meus esto, ne derelinquas me. ȝ Quando hanc inueniam, nisi tu adiuues? Ne derelinquas me, Neque despicias me Deus salutaris meus. ȝ Neque contemnas quod mortalis æternum audet inquirere, tu enim Deus sanas plagam peccati mei. Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me.] Quoniam regnum seculi huius & ciuitas seculi huius, ex quib. temporaliter & mortaliter natus sum, dereliquerunt A me quęrentem te, & despicientem quæ promittebant, cum id quod quæro dare non possent. Dominus aũt assumpsit me.] Dominus autem, qui potest ipse dare mihi se, assumpsit me. Legẽ mihi constitue domine in via tua. ȝ Ad te igitur tendenti, & ad tã-

tam

tam professionem peruenienti, ad sapientiã à timore inchoanti, Legem mihi cõstitue domine in via tua, ne aberrantẽ disciplina tua deserat. Et dirige me in semita recta propter inimicos meos.] Et dirige me in rectitudi-
B nem angustiarum eius, Non enim inchoare sufficit, cũ inimici donec perueniatur non quiescant. Ne tradideris me in animas tribulantiũ me.] Ne sinas tribulãtes me, satiari de malis meis. Quoniam insurrexerunt mihi testes iniqui.] Quoniam insurrexerunt in me, falsa de me dicentes, ad mouendum & reuocẽdum me abs te, quasi gloriam ab hominibus quæram. Et mentita est iniquitas sibi.] Itaque iniquitas mendacio suo delectata est. Nam me non mouit, cui ex hoc promissa est merces maior in cęlis. Credo videre bona domini in terra viuentium. Et quoniam hęc prior passus est dominus meus, sic ego quoque linguas mentientium contemnam, Os
Sap. 1. enim quod mentitur occidit animam, credo videre bona domini in terra viuentium, vbi nullus est falsitati locus. Sustine dominũ, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine dominum.] Sed quando illud erit? Arduum est mortali, tardum est amanti: sed audi non fallacem vocẽ dicentis, Sustine dñm, Tolera vstionem renum viriliter, & vstionem cordis fortiter, non tibi negatum putes, quod nondum accipis, ne desperatione deficias, vide quia dictum est, Sustine dominum.

Pręfatio in secundam enarrationem eiusdem Psalmi.

DOminus Deus noster alloquens & cõsolans nos, profecto quos respicit ex
Gen. 2. iusto iudicio suo in sudore vultus nostri panem mãducare, ex nobis loqui dignatus est, vt ostendat, quia non solum est conditor noster, sed & habitator. Voces istius Psalmi quas audiuimus, & ex patre cantauimus, si dicamus quod nostræ sint, verendum est quemadmodum verum dicamus. Sunt enim voces magis spiritus Dei, quã nostrę. Rursum si dicamus nostras non esse, profecto menti-
C mur: non enim est gemitus nisi laborãtium. Aut omnis ista vox quæ hic sonuit plena doloris & lacrymarum, potest esse eius qui nũquam potest esse miser. Dominus ergo misericors, nos miseri. Misericors loqui dignatus est miseris, dignatus etiam vti in ipsis miseris voce miserorum. Ita vtrunque verum est & nostram esse vocem, & nostram non esse: & spiritus Dei esse vocem, & ipsius non esse. Spiritus Dei vox est, quia ista nisi il-
lo inspirante non diceremus vel gemeremus. D Ipsius autem non est, quia ille nec miser est, nec laborat. Istę autem voces miserorum & laborantium sunt, rursus nostrę sunt, quia voces sunt indicantes miseriam nostram. Item non sunt nostræ, quia ex dono eius vel gemere meremur.

Titulus Psalmi.
Psalmus Dauid priusquam liniretur, hoc est, priusquam vngeretur.

VNctus est enim ille vt rex & sacerdos. Tunc vngebatur rex & sacerdos. Duę istæ illo tempore vnctæ personæ. 1. Reg. 2. In duabus personis præfigurabatur futurus vnus rex & sacerdos, vtroque munere vnus Christus, & ideo Christus a chrismate. Non solum autẽ caput nostrum vnctum est, sed & corpus eius nosipsi. Rex autem est, quia nos regit & ducit: sacerdos, quia pro nobis interpellat. Rom. 8. Et quidem solus ille sacerdos talis extitit, vt ipse esset etiam sacrificium, obtulit Deo non aliud quã seipsum. Non enim inueniret pręter se mundissimam rationalem victimam, tãquã agnus immaculatus fuso sanguine suo redimens nos, concorporans nos sibi, faciẽs nos membra sua, vt in illo & nos Christi essemus: Ideo ad omnes Christianos pertinet vnctio, prioribus autẽ veteris testamenti temporibus ad duas solas personas pertinebat. Inde autem apparet Christi corpus nos esse, quia oẽs vngimur, & omnes in illo & Christi & Christus sumus, quia quodammodo totus Christus caput & corpus est. Vnctio ista perficiet nos spiritaliter in illa vita, quę nobis promittitur. Est aũt hæc vox desiderantis illam vitam. Et est ista vox hic desiderantis gratiam Dei, quę in nobis in fine perficitur:
E ideo dictum est, Priusquam liniretur. Vngimur enim modo in sacramento, & sacramẽto ipso pręfiguratur quiddam quod futuri sumus. Et illud nescio quod futurum ineffabile desiderare debemus, & in sacramento gemere, vt in ea regaudeamus, quæ sacramento pręmonstratur. Ecce quid dicit.

Enarratio secunda.

Al.l. Salutaris. DOminus illuminatio mea, & salus* mea quem timebo?] Ille illuminat, recedant tenebræ: ille me saluat, recedat infirmitas. Ambulãs in lumine firmus quẽ timebo. Non enim talem salutẽ dat Deus, quæ ab aliquo possit extorqueri: aut tale lumen est
F quod ab aliquo possit obtenebrari. Dominus illuminans, nos illuminati: dominus saluãs, nos saluati. Si ergo ille illuminans, nos illuminati: & ille saluans, nos saluati: pręter ipsum nos tenebræ & infirmitas. Habentes autem in ipso spem certam & fixam & veram, quẽ timebimus? Dominus illuminatio mea, dominus salutaris meus. Inueni potentiorẽ, & timeo potentissimũ omniũ. Ad omnipotẽtem sic pertineo, vt & illuminet me & saluet mẽ, nec timeo aliquem præter ipsum. Dominus protector vitę meæ a quo trepidabo? Dũ appropinquant super me nocentes, vt edant carnes meas. Qui tribulant me inimici mei ipsi infirmati sunt & ceciderunt.] Itaq; ego quid timebo? aut quẽ timebo? Ego quẽ trepidabo, aut quid trepidabo? Qui me persequũtur, ipsi infirmantur, ipsi cadunt. Quare autẽ persequuntur? Vt edant carnes meas. Quæ sunt carnes meę? Carnales affectus mei. Sęuiunt persequendo, nihil in me moritur nisi mortale. Erit in me aliquid quo persecutor peruenire nõ possit, vbi habitat Deus meus. Manducẽt carnis meas, finitis carnibus spiritus ero, & spiritalis. Et quidẽ tantã salutẽ mihi promittit dominus meus, vt etiam modo
Al.l. perimi. ista caro mortalis quę videtur permitti* manibus persequentiũ, non pereat in æternum: sed q̃ demonstratũ est in capite meo resurgẽte, hoc omnia membra sperant. Quẽ timeat anima mea quam inhabitat Deus? Quẽ timebit caro mea, cũ corruptibile hoc induerit
G incorruptionem? Vultis nosse, quia carnes illi manducant qui nos persequũtur, nec ipsi autem carni nostræ metuendum est? Semina-
1.Co.16. tur corpus animale, surget corpus spiritale. Quanta autem fiducia habet esse in eo qui nouit dicere, Dominus illuminatio mea, & & salus mea quem timebo, Dominus protector vitæ meę, à quo trepidabo? Protegitur Imperator scutatis, & non timet: protegitur a mortalibus mortalis, & securus est: protegitur mortalis ab immortali, & timebit & trepidabit? Quanta autem fiducia debeat esse in eo qui ista dicit, audite: si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.] Castra munita sunt, sed quid munitius Deo? Si exurgat in me bellum.] Quid mihi facit bellum? Potest mihi auferre spẽ meã? Potest mihi auferre quod dat omnipotens? Sicut non vincitur qui dat, sic non aufertur H
quod dat. Si auferri potest quod datum est, vincitur dator. Ergo nec ipsa quæ temporaliter accipimus auferre nobis quisquam potest fratres mei, nisi solus ille qui dedit. Spiritalia quę donant non auferet nisi tu dimiseris, carnalia vero & tẽporalia ipse aufert, quia quisquis alius aufert, ipso donante potestatem, aufert. Nouimus hoc & legimus in libro Iob, quia nec ille qui videtur quasi maximam habere potestatem ad tempus diabolus, potest aliquid nisi permissus. Accepit potestatem in infirma, & amisit maxima & summa. Et non est ista potestas irati, sed pęna damnati. Nec ipse ergo potest habere aliquam potestatem nisi permissus. Et in isto libro habes quem commemoraui, & in Euãgelio dominus dicit, Hac nocte postulauit satanas, vt vos cribraret sicut triticũ, & ego rogaui pro te patrem, ne deficiat fides tua. Permittitur autem, aut ad pœnam nostram, aut ad probationem. Ergo quia nobis nemo potest auferre quod dat Deus, non timeamus nisi Deum. Quicquid aliud fremuerit, quicquid aliud superbierit aduersus nos, non timeat cor nostrum. Si exurgat in me bellum. In hoc* ego sperabo.] In quam? Vnam, inquit, petij a domino.] Fœminino genere appellauit quoddam beneficium, tanquam diceret, Vnam petitionem, Et quomodo solemus loquentes dicere, verbi gratia, duas habes, non dicimus duo, hoc more loquendi vsa est scriptura, Vnam, inquit, petij a domino, hanc requiram. Videamus quid petit qui nihil timet: Magna securitas cordis, Vultis nihil timere? Hanc vnam petite quam vnam petit qui nihil timet, aut quam petit vt nihil timeat. Vnam, inquit, petij à domino. Hanc requiram.] Hoc hic agitur ab eis qui bene ambulant. Quid est hoc? Quę est illa vna? Vt inhabitem in domo domini omnes dies vitæ meæ.] Hęc est vna, domus enim ea dicitur, vbi semper manebimus. In ista peregrinatione

Iob.
Luc 22.
Al. hac.
I

grinatione

grinatione dicitur domus, sed proprie taber
naculum appellatur. Tabernaculum peregri
nantium & quodāmodo militantium, & ad-
uersus hostem pugnantium est. Qn̄ ergo ta-
bernaculum est in hac vita, manifestum est,
quia est & hostis. Nam inde dicuntur contu
bernales, quia simul habent tabernacula, &
K nostis hoc nomen esse militantium. Ergo hic,
tabernaculum, ibi domus. Sed & hoc taber-
naculum interdum per abusionem vicinita-
tis dicitur domus, & domus aliqn̄ secūdum
eundem modum dicitur tabernaculum, pro
prie tn̄ illa domus, hoc tabernaculum. Quid
Ps. 83. autem acturi simus in illa domo, habes eui-
denter expresisse alium Psalmum, Beati qui
habitant in domo tua, in secula seculorū lau
dabunt te. Hac iste, si dicendum est cupidita-
te ardens, & amore isto æstuās, desiderat om
nes dies vitæ suæ in domo domini habitare.
In domo domini omnes dies vitæ suæ, non
quasi finiendos, sed æternos. Sic enim dicun-
tur dies quomodo anni, de quibus dictū est,
Et anni tui non deficient. Nam dies vitæ æter
næ vnus dies est sine occasu. Hoc ergo dixit
Ps. 101. ad dominum, Concupiui hanc, Vnam petij,
Hanc requirā. Et quasi diceremus ei, & quid
ibi facturus es? Quæ tibi delectatio tua? Qđ
aduocamentum cordis? Quæ illæ delitiæ? Vn
de gaudia suppetent? Non enim ibi perdura-
bis nisi fœlix eris. Fœlicitas autem illa vnde
succedit? Habemus enim hic fœlicitates di-
uersas generis humani, & miser quisque di-
citur, qn̄ illi subtrahitur quod amat. Amant
ergo homines diuersas res, & quando quis-
que quod amat habere videtur, fœlix voca-
De beata vita. c. 5. tur. Vere autem fęlix est, nō si id habet quod
amat: sed si id amet quod amandum est. Mul
ti enim miseri sunt magis habendo quod a-
mant, quam carendo. Amando enim res no-
xias miseri, habendo sunt miseriores: & pro
pitius Deus cum male amamus, negat quod
amamus. Iratus autem dat amanti, quod ma-
le amat. Habes euidenter dicentem Aposto-
lum, Tradidit illos Deus in concupiscentias
Rom. 1. cordis eorum, in immunditias vt contume-
L lijs afficiant corpora sua in semetipsis: eo ꝙ
cōmutauerunt veritatem Dei in mendaciū
& seruierunt creaturæ potius quam creato-
ri, Dedit ergo quod amabant, sed damnādo.
2. Co. 12. Habes rursum negantem petitum, Propter
quod ter dominum rogaui, inquit, vt aufer-
ret eum a me, stimulum videlicet carnis, &
dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea. Nā virtus
in infirmitate perficitur. Ecce illos dedit in
concupiscentiam cordis eorum, Paulo Apo
stolo negauit ꝙ orauit. Illis dedit ad damna-
tionem, huic negauit ad sanitatem. Cum au-
tem id amamus quod vult Deus vt amemus,
proculdubio daturus est nobis. Hæc est illa
vna quæ debet amari, vt habitemus in domo M
domini per omnes dies vitæ nostræ. Et quia
in istis terrenis habitationibus, diuersis deli-
tijs & voluptatibus homines oblectantur, &
vnusquisque in ea vult domo habitare, vbi
nō habeat quod offendat animum, & habeat
multa quæ delectent: si autem subtrahantur
ea quæ delectabant, vult homo vndecunque
migrare: interrogemus quasi curiosius, & di
cat iste, Quid nos, quid ipse acturus est in il-
la domo, vbi cupit & optat & desiderat, &
hanc vnam petit a domino, habitare in ea
omnes dies vitæ suæ? Quid ibi agis quęso te?
Quid est quod desideras? Audi quid, Vt con-
templer delectationem domini:] Ecce quod
amo, ecce quare volo habitare in domo do-
mini per omnes dies vitæ meæ. Habet ibi ma
gnum spectaculum, delectationem ipsius do
mini contemplari. Vult finita nocte sua hæ-
rere in luce ipsius. Tunc enim erit mane no
strum nocte transacta. Vnde alio loco Psal- Psal. 5.
mus dicit, Mane adstabo tibi & contempla-
bor te: Modo ideo non contemplor, quia
cecidi, tunc adstabo tibi & contemplabor.
Hæc vox humana est. Cecidit enim homo,
& non mitteretur qui erigeret nisi cecidisse-
mus. Nos cecidimus, ille descendit. Ille a-
scendit, nos leuamur: quia nemo ascendit,
nisi qui descendit. Qui ruit, leuatur: qui de-
scendit, ascendit. Et non ideo desperemus, Ioan. 3.
quia ille solus ascendit. Leuat enim nos, ad
quos cadentes descendit, & stabimus & con
tēplabimur, & magna delectatione perfrue-
mur. Ecce dixi hoc, & exclamastis desiderio A
cuiusdam speciei nondum visæ. Excedat cor
vestrum omnia visa, & excedat intentio vni-
uersas cogitationes vestras solēnes ex carne,
eductas a sensibus carnis, & imaginatas ne-
scio quo phantasmate. Totum ab animo re-
ijcite, quicquid occurrerit negate. Cogno-
scite infirmitatem cordis vestri: & quic-
quid occurrerit ꝙ cogitare possitis, dicite,
non est illud. Nō enim si illud esset mihi iam

occurrisset. Ita desiderabitis quoddam bonum. Quale bonum? Omnis boni bonum, vnde omne bonũ: bonum cui nõ addatur quid nisi* ipsum bonũ. Dicitur.n. bonus homo, & bonus ager, & bona domus, & bonum animal, & bona arbor, & bonũ corpus, & bona anima. Adiunxisti quoties dixisti, bonum est. Bonum simplex, ipsum bonum quo cuncta sunt bona, ipsum bonum ex quo cuncta sunt bona, ipsa est delectatio dñi, hãc contemplabimur. Iam videte fratres si vos delectant bona ista quæ appellantur bona: si vos delectãt bona, quæ nõ sunt per se bona, omnia enim mutabilia non sunt per se bona, qualis erit contemplatio incõmutabilis boni, æterni, semper eodẽ modo manentis? Qñquidẽ ista quæ dicuntur bona, nullo pacto nos delectarẽt, nisi essent bona: nec alio pacto essent bona, nisi ab illo essent qui simpliciter bonus est. Ecce quare habitare volo, inquit, in domo dñi per omnes dies vitæ meæ. Dixi vobis quare, vt contempler delectationem dñi. Vt autem semper contempler, & nulla molestia me contingat contemplantem, nulla suggestio auertat, nulla auferat alicuius potentia, nullum inimicum patiar in contemplando, & perfruar delitijs meis securus, ipso dño Deo meo, quid fiet mihi? Proteget me.] Non solummodo ergo contemplari volo delectationem dñi, ait, Sed etiam protegi templo eius.] Vt templum suum me protegat, ero templum eius & protegar ab eo. Nunquid tale est templum Dei, qualia templa sunt simulacrorum? Simulacra gentiũ templis suis proteguntur, dñs Deus noster templum suũ proteget, & securus ero. Contemplabor ad delectationem, & protegar ad salutem. Quã erit illa contemplatio perfecta, iam ista perfecta protectio: & quam illud perfectũ gaudium contemplandi, tam perfecta etiam incorruptio sanitatis. Ad ista duo verba quę dixit, contempler delectationem dñi, & protegar templo eius, pertinẽt illa duo, vnde Psalmus cępit, Dominus illuminatio mea, & salutaris meus quem timebo: quia contemplabor delectationem domini, dominus illuminatio mea, quia protegit me templum suũ, salutaris meus est. Quare autem hoc nobis præstat in finem? Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum meorum.] Erit ergo mihi in domo habitatio per omnes dies vitæ meæ, ad hoc vt contempler delectationem domini, & protegar templum eius. Vt autem illuc perueniam, vnde mihi promitto? Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum meorum. Tunc non erunt dies malorum meorum, sed videt me nunc in diebus malorum meorũ. Qui ergo me longe positũ misericorditer respexit, secum positum quõ non illuminabit? Propterea ergo non impudenter vnam illam petiui, nec mihi dixit cor meum quid petis, vel a quo petis? Audes enim a Deo aliquid petere peccator inique? Audes sperare aliquam cõtemplationem Dei te habiturum infirme, immundo corde? Audeo, inquit, non de me, sed de ipsius delectatione, non de mea præsumptione, sed de illius pignore. Qui tantũ pignus dedit peregrinanti, non deseret peruenientem. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum meorum. Ecce dies malorum nostrorum, vita ista est. Dies malorum aliter habent impij, aliter fideles. Nam etiam credentes, sed adhuc peregrinantes a dño. Quamdiu enim sumus in hoc corpore, peregrinamur a dño: hoc Apostolus dixit, si dies malorum non agunt, vnde vox dominicæ orationis, Libera nos a malo: si non sumus in diebus malorum? sed longe discretius dies malorum agunt, qui adhuc non crediderũt, nec ipsos ille despexit. Etenim Christus pro impijs mortuus est. Audeat ergo pręsumere anima humana & vnam illam petere secura, habebit secura, secura possidebit. Tantum dilecta est fęda, pulchra quomodo fulgebit? Quoniam abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum meorũ. Protexit me in abscondito tabernaculi sui.] Quid est absconditum tabernaculi ipsius? Quid est hoc? Multa enim quasi mẽbra tabernaculi sui forinsecus videntur. Et est quasi abditum, quod dicitur penetrale secretum interioris templi. Et quid est hoc, quod solus sacerdos intrabat: Et forte ipse sacerdos est absconditum tabernaculum Dei. Accepit enim de isto tabernaculo carnem, & fecit nos abscõditum tabernaculum eius: vt tabernaculi eius alia membra ipsius credentes in eum sint, abscõditum autem tabernaculi ipse sit. Mortui.n. estis, ait Apostolus, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo: Cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis

Al. l. sit ipsũ bonũ

B C D E

2. Cor. 5. Matt. Rom. Hebr. 9. Col. 3. 1. Cor

rebitis

rebitis cum ipso in gloria. An vis nosse, quia
inde dicit? Petra nempe est Christus. Audite
quid sequitur, Qm̃ abscondit me in taberna-
culo suo, in die malorum meorum protexit
me in abscondito tabernaculi sui. Quærebas
quid sit absconditum tabernaculi, audi ꝙ se-
quitur, In petra exaltauit me.] Ergo in Chri
F sto exaltauit me, quia in puluere humiliasti
te in petra exaltauit te. Sed Christus sursum
est, tu aũt adhuc deorsum. Audi sequentia. Et
nunc exaltauit caput meum super inimicos
meos.] Et nunc antequam veniam ad illam
domũ, vbi volo habitare per omnes dies vi-
tæ meæ, antequam veniam ad illam contem
plationem dñi. Et nunc exaltauit caput meũ
super inimicos meos. Adhuc patior inimi-
cos corporis Christi, adhuc non sum exalta-
tus super inimicos meos, sed caput meũ exal
tauit super inimicos meos. Iam caput nostrũ
Christus in cœlo est, adhuc inimici nostri
Acto. 9. possunt sęuire in nos. Nondum sumus exal-
tati super inimicos: sed caput nostrum iam
ibi est. Vnde hoc dixit, Saule Saule quid me
persequeris? Se dixit in nobis esse hic deor-
sum. Ergo & nos in illo sumus ibi sursum,
quia & nũc exaltauit caput meum super ini-
micos meos. Ecce quale pignus habemus,
vnde & nos fide & spe & charitate cũ capite
nostro sumus in cęlo in æternũ, quia & ipsũ
diuinitate & bonitate, vnitate nobiscum est
Mat. 28. in terra vsq; in consummationem seculi. Cir
cuiui & immolaui in tabernaculo eius ho-
stiam iubilationis.] Immolamus hostiam iu
bilationis, immolamus hostiam lætitiæ, ho-
stiam gratulationis, hostiam gratiarum actio
nis, quæ verbis explicari non potest. Immo-
lamus aũt vbi? In ipso tabernaculo eius, in
sancta Ecclesia. Quid ergo immolamus? Abũ
dantissimum & inenarrabile gaudiũ, nullis
verbis, voce ineffabili. Hæc est hostia iubila-
tionis. Vnde quæsita, vnde inuenta est? Circũ
eundo. Circumiui, inquit, & immolaui in ta
bernaculo eius hostiã iubilationis. Circum-
eat animus tuus per vniuersam creaturã, vn-
G dique tibi clamabit creatura, Deus me fecit.
Quicquid te delectauerit in arte, artificem
cõmendat, magisq; si circumeas vniuersa, cõ
sideratio cõcipit artificis laudẽ. Vides cęlos,
magna opera Dei sunt. Vides terrã, Deus fe-
cit semina innumera, diuersitates germinũ,
multitudinem animaliũ. Circumi adhuc cę-
los vsq; ad terram, nihil relinquas, vndiq; ti-
bi omnia resonant conditorem. Et ipsæ spe-
cies creaturarum, voces sunt quædam crea-
torem laudantium. Quis aũt explicet laudib.
vniuersam creaturam? Quis illã explicet lau-
dibus? Quis digne laudet cęlum & terrã, ma-
re, & omnia quæ in eis sunt? Et ista quidem
visibilia. Quis digne laudet angelos, sedes,
dñationes, principatus, & potestates? Quis di H
gne laudet hoc ipsum ꝙ in vobis viget? Vege
tans corpus, mouens membra, sensu exercẽs
& memoria tam multa cõplectens, intelle-
ctu tam multa discernens, quis digne laudet?
At si in istis creaturis Dei sic laborat huma-
nus sermo, in creatore quid agit, nisi sola re-
stat sermone deficiente iubilatio? Circumiui
& immolaui in tabernaculo eius hostiam iu
bilationis. Est & alius sensus q mihi videtur
ad contextionem Psalmi magis pertinere.
Quia enim dixerat, in petra se exaltatum, ꝙ
est Christus, & caput suum exaltatum super
inimicos suos, quod est Christus: etiam se,
qui in petra exaltatus est, in eodẽ capite suo
exaltatũ intelligi voluit super inimicos suos,
referens hoc ad honorem Ecclesiæ, cui ces-
sit inimicorum persecutio. Et quia hoc per
fidem orbis terrarum factum est, Circumiui,
inquit, & immolaui in tabernaculo eius ho-
stiam iubilationis: idest, consideraui fidem
orbis terrarum, in qua exaltatum est caput
meum, super eos qui me persequebantur: &
in ipso tabernaculo eius, idest, in Ecclesia to
to orbe diffusa ineffabiliter laudaui domi-
num. Cantabo & psallam domino.] Securi
erimus, & securi cantabimus, & securi psal-
lemus cum contemplabimur delectationem
domini, & protegemur in templo eius, in il-
la incorruptione, quãdo absorbebitur mors
in victoria. Modo quid? Quia iam dicta sunt
gaudia illa quæ habebimus cum acceperi-
mus illam vnam petitionem. Modo quid? I
Exaudi domine vocem meã. Gemamus mo- 1. Co. 15.
do, oremus modo. Gemitus non est nisi mi-
serorum, oratio non est nisi indigentium.
Transiet oratio, succedet laudatio: transiet
fletus, succedet gaudiũ. Interim modo quan
do in diebus malorum nostrorũ sumus, non
cesset oratio nostra ad Deum, a quo vnam il
lam petamus, & ab ipsa petitione non desi-
namus, donec ad eam illo donante ac perdu
cente perueniamus. Exaudi dñe vocem meã.

Quia clamaui ad te, miserere mei & exaudi me.] Vnam illam petijt, tamdiu rogans, flens, gemens non petit nisi vnam. Finiuit omnes cupiditates, remansit illa vna quam petit. Audi quia hanc petit. Tibi dixit cor meū, quæsiui vultum tuum.] Hoc est ergo quod paulo ante dixit, Vt contempler delectationem domini. Tibi dixit cor meum, quæsiui vultū tuum. Si gaudium nostrum in isto Sole esset, non cor nostrum diceret, Quæsiui vultum tuum dñe: sed, oculi corporis nostri. Cor nostrum cui dicit, Quæsiui vultum tuum, nisi ei qui pertinet ad oculum cordis? Lucem istam quærunt oculi carnis, lucem illam quærunt oculi cordis. Sed vis illam lucem, quæ videtur oculis cordis videre, quia ipsa lux Deus est. Deus enim lux est, ait Ioannes, & tenebræ in eo non sunt vllæ. (1. Ioan. 1.) Vis ergo videre illā lucem? Munda oculum vnde videtur, Beati enim mundo corde, quia ipsi Deum videbunt. Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum. (Mat. 5.) Vultum tuū domine requiram.] Vnā petij a domino, hanc requiram, vultum tuū. Non auertas faciem tuam a me.] O quomodo se fixit in ista vna petitione. Vis impetrare? Aliud noli petere, vni suffice, quia vna tibi sufficiet. Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum, vultum tuum domine requiram, ne auertas faciem tuam a me. Ne declines in ira a seruo tuo,] Magnifice, nihil dici diuinius potest. Sentiunt hoc qui vere amāt. Alius vellet beatus & immortalis esse in his quas diligit terrenarum concupiscentiarum voluptatibus: & forte propterea Deum coleret & oraret, vt diu hic viueret in delitijs suis, & non ab eo aliquid periret, quod terrena possidet cupiditas, nec aurum, & argentum, nec si quid prædiorum oblectaret oculos eius: nec amici morerentur, nec filij, (L) nec coniunx, nec clientes, in his delitijs vellet semper viuere. Sed quia non potest semper, nouit enim se mortalem, forte ad hoc colit Deum, & ad hoc orat Deum, & ad hoc gemit Deo, vt ista illi omnia vsque in finem suppetant. Et si diceret ei Deus, Ecce facio te in his immortalem, pro magno bono acciperet, & exultatione gaudiorum gratulatus non se caperet. Non vult hoc iste, qui vnam petijt a domino: Sed quid vult? Contemplari delectationem domini per omnes dies vitæ suæ. Rursusque alius qui hoc modo & hac causa coleret Deum, si illa sibi temporalia adessent, iratum Deum non timeret, nisi ne illud auferret. Iste non propter hoc timet iratum, quandoquidem & de inimicis suis dixit, Vt edant carnes meas, Vnde timet iratum? Ne auferat quod amauit. Quid amauit? Vultum tuum domine. Ideo hanc putat iram domini, si auertat ab illo vultum suum. (M) Domine ne declines in ira a seruo tuo. Posset illi forte responderi hoc modo, Quid times, ne declinet a te in ira? Magis si a te declinauerit in ira, non in te vindicabit, si incurras in illum iratum, vindicabit in te. Opta ergo potius vt declinet a te in ira, non accedat. Quid nouit enim. Quid desiderat? Ira eius non est nisi auersio vultus eius. Quid te faciet in delitijs istis, & voluptate gaudiorum terrenorum immortalem? respondet amator talis, Nolo, quicquid mihi præter illum est, dulce non est. Quicquid mihi vult dare dominus meus auferat totum, & se mihi det. Nec declines in ira a seruo tuo. (Psal. 50.) Forte ab aliquibus declinat, non in ira, quomodo a quibusdam qui illi dicunt, Auerte faciem tuam a peccatis meis. Quando a peccatis tuis auertit faciem suam, non in ira a te declinat. Auertat ergo faciem suam a peccatis tuis, sed non auertat faciem suam a te. Adiutor meus esto ne derelinquas me.] Ecce enim in via sum petiui a te vnam, habitare in domo tua per omnes dies vitæ meæ, contemplari delectationem tuam, protegi a templo tuo. Hanc petiui vnam, sed vt ad illam perueniam, in via sum. Forte dices mihi vt irē, ambula, liberum arbitrium tibi dedi, voluntatis tuæ es, prosequere uiam, quære pacem & sequere eam. (Ps. 33.) Noli a uia declinare, noli ibi remanere, noli retro respicere. Perseuera in ambulando, quoniam qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit. (Mat. 10. & 24.) Iam tu accepto libero arbitrio, quasi præsumis unde ambules. Noli de te præsumere, si te dereliquerit, in ipsa uia deficies, cades, aberrabis, remanebis. Dic ergo illi, Voluntatem quidē (A) liberam mihi dedisti, sed sine te nihil est mihi conatus meus. Adiutor meus esto ne derelinquas me. Neque despicias me Deus salutaris meus.] Tu enim adiuuas qui cōdidisti, tu non deseris qui creasti. Qm̄ pater meus & mater mea dereliquerunt me.] Fecit se paruulum Deo, ipsum fecit patrem, ipsum fecit matrem.

matrem.

matrem. Pater est, quia condidit, quia vocat, quia iubet, quia regit. Mater quia fouet, quia nutrit, quia lactat, quia continet. Pater meus & mater mea dereliquerunt me. Dominus autem assumpsit me.] Et ad regendum & nu triendũ. Mortales parentes genuerunt, filij successerunt, mortales mortalibus. Et ad hoc
A nati sunt qui succederunt vt qui genuerunt, decederent. Non decedet qui me creauit, ego ab illo non recedam: Pater meus & ma ter mea dereliquerunt me, dominus autem assumpsit me. Exceptis etiam illis duobus pa rentibus, de quorum carne nati sumus, patre masculo, & matre fœmina, tanquam Adã & Eua, exceptis illis duobus parentibus, habemus hic alium patrem & aliam matrem, vel potius habuimus. Pater secundum seculum diabolus est, & fuit nobis pater cum essemus infideles. Nam infidelibus dicit dominus,
Ioan. 8. Vos a patre diabolo estis. Si ille pr̃ om-
Ephe. 12. nium impiorum, qui operatur in filijs diffidentię, mater, quę est? Est quedã ciuitas quę Babylonia dicitur, Ciuitas ista societas est omnium impiorum ab Oriente vsque in Occidentem, ipsa habet regnum terrenum, Secundum hãc ciuitatem respublica quędam dicitur, quam modo videtis senescere & minui. Hæc prima fuit mater nostra, in hac nati sumus. Cognouimus aliũ patrem Deum, reliquimus diabolum. Quãdo enim audet accedere ad eos, quos ille suscepit qui superat omnia? Cognouimus aliam matrem Hierusalem cęlestem, quę est sancta Ecclesia, cuius portio peregrinatur in terra, reliquimus Babyloniam. Pater meus & mater mea dereliquerunt me, non habent iam quod mihi pręstent, quia & quando mihi præstare vide bãtur, tu pręstabas & illis imputabam. A quo enim etiam secundum mundum pręstatur istud homini, nisi à domino? Aut quid aufer
B tur homini nisi ille iusserit aut permiserit qui donauit? Sed putãt vani homines, quod hoc dęmones præstent quos adorant, & aliquando dicunt sibi, Deus ad vitam æternam necessarius est, ad illam vitam spiritalem potestates autem istæ debent a nobis coli propter ista temporalia. O vanitas generis humani. Plus amas illas res, propter quas istos vis colere. Profecto plus habes istos colere, vti nõ dicam plus, certe vel tantum. Non vult autem Deus coli cum illis, nec si ipse colatur multo amplius, & illi multo minus. Quid ergo, inquies, & isti non sunt necessarij ad hæc? Non. Sed timẽdum est, ne irati noceãt. Non nocebunt nisi ille permittat. Illi semper habent voluntatem nocendi, nec si placentur, nec si rogentur desinunt nocere velle. Hoc enim maleuolentię illorum proprium est, Ergo quid facies eos colendo, nisi vt il-
lum offendas, quo offenso in istorum potestatem daberis? Et qui tibi nihil possent facere illo placato, facient quicquid volunt illo irato. Et ut noueris, quam frustra illos colas, quasi propter temporalia, quisquis hæc cogitas: omnes qui colunt Neptunum, nõ naufragauerunt? aut omnes qui blasphemant Neptunum ad portum non peruenerunt? Omnes mulieres colentes Iunonem, bene pepererũt? Aut omnes blasphemantes Iunonẽ, male pepererũt? Hinc intelligat charitas vestra, inanes esse homines qui istos volunt colere, vel propter ista terrena. Nam si propter ista terrena colendi essent, cultores illorum terrenis omnibus abundarent. Quod quidem si esset, fugere nos talia dona & vnam petere à domino deberemus. Huc accedit, quia & ista ille dat, qui offenditur cum isti coluntur. Ergo relinquat nos pater noster & mater nostra, relinquat diabolus, relinquat Babylon ciuitas. Dominus nos suscipiat consolandos temporalibus, beatificandos æternis. Quoniam pater meus & ma ter mea dereliquerunt me, dominus autem assumpsit me. Iam ergo assumptus a domino, deserta illa ciuitate & rectore eius diabolo, quia rector impiorum diabolus est,
rector mundi tenebrarum harum. Quarum Ephes. 6.
tenebrarum? Peccatorum infidelium. Vn- Ephes. 5.
de iam credentibus dicit Apostolus, Fuistis, aliquando tenebrę nunc autem lux in domino. Ergo iam suscepti ab illo, quid dicamus? Legem mihi constitue domine
in via tua.] Ausus es petere legem? Quid D
si tibi dicat, implebis legem? Si dedero legem, implebis eam? Non auderet petere, nisi primo diceret, Dominus autem suscepit me. Non auderet petere, nisi primo diceret, Adiutor meus esto, Ergo si tu adiuues, si tu suscipis, da legem. Legem mihi constitue domine in via tua. Ergo legem mihi constitue in Christo tuo. Ipsa enim via locuta est nobis, & dixit, Ego sum via.

via veritas & vita. Lex in Christo, lex cũ misericordia est: Ipsa est sapientia, de qua scriptum est, Legem autem & misericordiam in lingua portat. Et si offenderis aliquid in lege, ille qui pro te fudit sanguinẽ suum confitenti tibi ignoscit tibi, tu tantum viam noli deserere, dic illi susceptor meus esto. Et dirige me in semita recta pp inimicos meos.] Legem da, sed ne auferas misericordiã: qui dixit in alio Psalmo, Nã & misericordiã dabit qui legẽ dedit. Ergo legem mihi cõstitue domine in via tua, hoc ad præceptum pertinet: Ad misericordiam quid pertinet? Et dirige me, inquit, in semita recta propter inimicos meos. Ne tradideris me in animas tribulantium me.] Idest ne consentiam tribulantibus. Si enim consenseris tribulantibus te in anima, quodammodo non deuorabunt carnem, sed voluntate peruersa animã tuam manducabunt. Ne tradideris me in animas tribulantium me. Trade si hoc placet in animas tribulantium. Dixerunt enim hoc illi martyres, & tradidit suos in manus tribulantium. Sed quid tradidit? Carnem. Iuxta ꝙ dicitur in libro Iob, Tradita est in manus impij, caro tradita est in manus peccatoris.* Ne tradideris me, non carnem meam, sed me. Anima tibi loquor, mente tibi loquor. Non dico, noli tradere carnem meam in manus tribulantium me: sed, noli me tradere in animas tribulantium. Et quomodo traduntur homines in animas tribulantium se? Quoniã insurrexerunt in me testes iniqui.] Iam quia testes iniqui sunt, & multa mala in me dicunt, & in multis mihi detrahũt, si traditus fuero in animas eorũ, mentiar & ero socius eorũ, non particeps veritatis tuę, sed comparticeps mendacij aduersus te. Exurrexerũt mihi testes iniqui. Et mentita est iniquitas sibi.] Sibi, non mihi. Sibi semper mentiatur, mihi autem non mentiatur. Si tradideris me in animas tribulantium me: idest, si consensero voluntatibus eorũ, iã non sibi mentita est iniquitas, sed mihi. Si autem sęuiant quantũ voluerint, & conẽtur impedire cursus meos, non tamen tu medes in animas eorũ, non cõsentiendo voluntatibus eorũ, remanebo ego & permanebo in veritate tua, & mentietur iniquitas non mihi sed sibi. Redit ad illam vnam post ista pericula, post labores, post difficultates, inter manus persequentium & tribulantium æstuans, anhelans laborans, & firmus & certus illo adiuuante, illo suscipiẽte, illo regente: tamen post illum circuitum & iubilationem exultans gaudio & gemens in laboribus, suspirauit ad extremum & ait: Credo videre bona domini in terra viuentium:] O bona domini dulcia, immortalia, incomparabilia, sempiterna, immutabilia, & quando vos videbo, bona domini? Credo videre, sed non in terra morientiũ. Credo videre bona domini in terra viuentium. Eruet me dominus a terra moriẽtium, qui propter me dignatus est suscipere terram moriẽtiũ, & mori inter manus morientium. Eruet me dominus de terra morientium. Credo videre bona domini in terra viuentium: Suspirans dixit, laborans dixit, periclitans dixit, inter magnam turbã tentationũ, sed tamen sperãs totũ de misericordia eius, cui dixit, Legẽ mihi constitue domine. Et quid illi dicit, qui legem illi constituit? Audiamus & vocẽ domini desuper exhortantis nos & consolantis nos illius vocem quam habemus pro patre & matre, qui nos dereliquerunt, illius vocẽ audiamus. Audiuit enim gemitus nostros, vidit suspiria nostra, intuitus est desideriũ nostrum, & vnam petitionem nostram, vnam postulationem per aduocatum Christum libenter accepit, & donec peragamus istã peregrinationem, qua dilaturus est non ablaturus, quod promisit, dixit nobis, Sustine dominum.] Non sustinebis mendacem, non eũ qui poterit falli, non eum qui non est inuenturus quod det. Omnipotens promisit, certus promisit, verax promisit Sustine dominum. Viriliter age. Noli dissolui, ne sis inter eos quibus dicitur, Væ his qui perdiderũt sustinentiam. Sustine dominum: omnibus nobis dicitur, & vni homini dicitur, Vnus sumus in Christo, corpus Christi sumus, qui vnam illam desideramus qui vnam illam petimus, qui in illis diebus malorum nostrorum ingemiscimus, qui credimus nos videre bona domini in terra viuentium, nobis omnibus, qui vnus in vno sumus, dicitur, Sustine dominum, viriliter age. Et confortetur cor tuũ & sustine dominum.] Quid aliud tibi dicit, quam vt hoc repetat quod audisti. Sustine dominum, viriliter age. Ergo qui perdidit sustinentiam, effœminatus est, perdidit vigorem. Hoc viri, hoc fœminæ audiant,

quia

Margin notes: Ioan. 14. — E — Esa. 83. — Iob. 9. — Al.l. persecutoris. — F — G — Psal. — Eccl. — H

quia in vno viro vir & fœmina. Talis in Chri-
Gala. 3. sto nec masculus nec fœmina est, Sustine dominũ viriliter age, & confortetur cor tuũ, & sustine dñm. Sustinendo dñm habebis eum, habebis quẽ sustinebis. Aliud desidera si maius, si melius, si suauius inueneris.

I

In Psalmum vigesimumseptimum enarratio. Psalmus Dauid.

IPsius mediatoris vox est manu fortis in cõ-
Mat. 13. flictu passionis. Quæ aũt videtur optare inimicis, non maleuolentiæ votum est, sed enunciatio pœnæ illorum, sicut in euangelio ciuitatibus, in quibus miracula cum fecisset, neque credidissent ei non maleuolẽtia optat quæ dicit, sed quid eis immineat prædicit. Ad te dñe clamaui, Deus meus ne sileas a me. Ad te dñe clamaui, Deus meus ne separes vnitatem verbi tui ab eo quod homo sum. Ne quando sileas a me, & ero similis descendentibus in lacum.] Ex eo enim quod æternitas verbi tui non intermittit vnire se mihi, fit vt non sim talis homo, quales sunt cæteri, qui nascuntur in profundam miseriam seculi huius, vbi tanquam sileas non agnoscitur verbũ tuum. Exaudi dñe vocem deprecationis tuę, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.] Dum crucifigor ad eorum salutem, qui credentes fiunt templum sanctum tuum. Ne simul tradas cũ pec-
Ioan. 9. catoribus animam meam, & cum operantibus iniquitatẽ ne cõperdas me. Cum his qui loquuntur pacem cum proximo suo.] Cum his qui mihi dicunt, scimus quia a Deo venisti magister. Mala autem loquuntur in cordibus suis Da illis secundum opera ipsorum,] Da illis secundum opera ipsorum, quia hoc iustum est. Et secundum malignitatem affectionum ipsorum.] Mala.n.affectantes bona inuenire non possunt. Secundum opera manuum illorum da eis.] Quãuis alijs ad salutẽ valeat ꝙ fecerunt, secundum opera tñ voluntatum eorum da eis. Redde tributationẽ eorum ipsis.] Quia pro veritate quam audie-
K bant, voluerũt fallaciam retribuere, fallacia ipsorum ipsos fallat. Quoniam non intellexerunt opera domini.] Et vnde manifestum est hoc eis accidisse? Hinc scilicet quoniam nõ intellexerunt opera domini. Hæc ipsa nimirum iam retributio fuit, vt quem maleuolo animo hominem tentauerunt, non cognoscerent Deum, quem consilio incarnatum pater misit. Et in opera manuum eius.] Nec mouentur ipsis visibilibus operibus, quæ porrecta sunt vsq; ad oculos eorum. Destrues illos & non ædificabis eos.] Nihil mihi noceant, sed nec conantes rursus aduersus Ecclesiam meam erigere machinas aliquid valeant. Benedictus dñs quoniam exaudiuit vo- L
cem deprecationis meæ. Dominus adiutor meus & protector meus.] Dominus adiuuãs tanta patientem, & immortalitate protegens resurgentem. In ipso sperauit cor meum, & adiutus sum. Et refloruit caro mea.] Idest, & resurrexit caro mea. Et ex voluntate mea confitebor illi.] Vnde iam consumpto mortis metu, non timoris necessitate sub lege, sed libera voluntate cum lege confitebuntur illi, qui credunt in me, in quib. quia ego sum, ego confitebor. Dominus fortitudo plebis *Rom. 10.*
suæ.] Non est illa plebs ignorans iustitiam Dei, & suam volens constituere. Non enim per se fortem se putauit, quia dominus fortitudo plebis suæ, in huius vitæ difficultatibus cum diabolo dimicantis. Et protector salutarium Christi sui est.] Vt esse saluam factam per Christum suum, post fortitudinem bellicam, immortalitate pacis ad vltimum protegat. Saluum fac populum tuum domi- *Psal. 2.*
ne, & benedic hæreditatem tuam.] Interpello igitur, postquam refloruit caro mea, quia dixisti, Postula me & dabo tibi gentes hæreditatem tuã. Saluum fac ergo populum tuũ, *Ioan. 17.*
& benedic hæreditatem tuam, quia omnia mea tua sunt. Et rege illos, & extolle illos vsque in seculum.] Et rege illos in hac temporali vita, & in æternum hinc tolle illos.

In Psalmum vigesimumoctauum enarratio.

Psalmus ipsi Dauid consummationis tabernaculi.

PSalmus ipsi mediatori manu forti, perfe- M
ctionis Ecclesię in hoc seculo, vbi aduersus diabolũ tẽporaliter militatur. Propheta loquitur, Afferte dño filij Dei, afferte dño filios arietũ.] Afferte dño vosmetipsos, quos per Euangeliũ duces gregũ Apostoli genuerunt. Afferte dño gloriã & honorẽ.] Per opera vestra dñs glorificetur & honoretur. Affer

te

te domino gloriam nomini eius.] Gloriose per orbem innotescat. Adorate dominum in aula sancta eius.§ Adorate dnm in dilatato & sanctificato corde vestro. Vos.n. estis regnū sanctum tabernaculum eius. Vox dñi super aquas.§ Vox Christi super populos. Deus ma-
A iestatis intonuit.§ Deus maiestatis de nube terribiliter pœnitentiam prædicauit. Domi-
Psal. 39. nus super aquas multas.] Ipse dominus Iesus post aquam vocē emisit super populos & perterruit eos, conuertit in se & habitauit in eis. Vox domini in virtute.§ Vox domini iam in ipsis potentes faciens eos. Vox domini in magnificentia.§ Vox domini magna faciens in eis. Vox domini conterens cedros. Vox domini contritione cordis humilians superbos. Conuertet dominus cedros Libani.] Conteret per pœnitentiam dominus elatos nitore terrenæ nobilitatis, cum ad eos cō fundendos ignobilia huius mundi elegerit, in quibus ostendat diuinitatem suam. Et cō-
Mat.4. minuet eos tanquam vitulum Libani. Et amputata superba celsitudine illorum, deponit eos ad imitationem humilitatis suæ, qui tanquam vitulus per ipsam huius seculi no-
1. Cor.1. bilitatem ad victimam ductus est. Astiterunt enim reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Et dilectus sicut filius vnicor-
Psal.2. nium. Nam & ipse dilectus atque vnicus patri exinaniuit se nobilitate sua, & factus est
Phil.2. homo sicut filius Iudęorum ignorantium iustitiam Dei & superbe iactantium tanquam singularem iustitiam suam. Vox domini præcidentis flammam ignis.] Vox domini per ardorem concitatissimum persequentiū se, sine vlla sua læsione transeuntis vel diuidentis furentem iracundiam persecutorū suorum, vt alij dicerent, Nunquid forte ipse est
Rom.10. Christus? alij non, sed seducit populum: atque ita præcidentis insanum tumultum eorum, vt alios in charitatem suam traijceret, alios in malitia eorum relinqueret. Vox do-
B mini commouentis solitudinem.] Vox domini commouentis ad finem gentes quasdā sine spe & sine Deo in hoc mundo, vbi nullus Propheta, nullus verbi Dei prædicator, veluti nullus homo habitauerat. Et commouebit dominus desertum Cades.] Et tunc celebrari faciet dominus sanctum verbum scripturarum suarum quod a Iudęis non intelligentibus deserebatur, Vox domini perficientis ceruos,] Vox enim domini primo perfecit superatores & repulsores venenosarum linguarum. Et reuelabit syluas.] Et tūc eis reuelabit opacitates diuinorum librorum & vmbracula mysteriorum, vbi cum libertate pascantur. Et in templo eius vnusquis- C
que dicet gloriam.] Et in ecclesia eius omnis in spem æternā regeneratus, laudat Deū pro suo quisque dono quod a sancto spiritu accepit. Dominus diluuium inhabitat.] Dominus ergo primum inhabitat diluuium huius seculi in sanctis suis, tanquam in arca, ita in Ecclesia custoditis. Et sedebit dominus rex in æternum,] Et deinde sedebit regnans Ioan.
in eis in æternum. Dominus virtutem populo suo dabit.] Quia dominus virtutem populo suo contra huius mundi procellas & turbines dimicanti dabit, quia pacem illis in hoc mundo non promisit. Dominus benedicet populum suum in pace.] Et idem dominus benedicet populum suum in seipso, illi pacem præstans, quoniam inquit, Pacē meā Gen.
do vobis, pacem meam relinquo vobis.

In Psalmum vigesimumnonum enarratio.

In finem Psalmus cantici dedicationis domus ipsi Dauid.

IN finem Psalmus lætitiæ resurrectionis atque in immortalem statum mutationis atque innouationis corporis, non tantum domini, sed etiam totius Ecclesiæ. Nam in superiore Psalmo tabernaculum consummatum est, vbi habitamus belli tempore, nunc autē domus dedicatur, quæ in sempiterna pace permanebit. Christus totus itaque loquitur, Exaltabo te domine, quoniā suscepisti me.] Sublimitatem tuam laudabo domine, quoniam suscepisti me. Nec iucūdasti inimicos D
meos super me.] Nec eos qui toties varijs per orbem persecutionibus me opprimere conati sunt, iucundasti super me. Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me.] Dominus Deus meus clamaui ad te, & corpus mortalitate saucium & ægrum iam non gero. Domine reduxisti ab inferis animā meā, saluum fecisti me a descendentibus in lacū,] Saluum fecisti me a conditione profundę cęcitatis, atq; infimi limi corruptibilis carnis.

Psallite

Psallite domino sancti eius.] Exultat Propheta futura ista cernēs & dicit, Psallite domino sancti eis. Et cōfitemini memoriæ sanctitatis eius.] Et cōfitemini ei ꝙ sanctitatis, qua vos sanctificauit nō est oblitus, cū totū hoc medium tempus desiderio vestro longum esset. Qm̄ ira in indignatione eius.] Qm̄
E vindicauit in vos primum peccatum, quod morte soluistis. Et vita in voluntate eis. ⁊ Et vitam ęternam, ad quam redire nullis vestris viribus possetis, quia voluit dedit. Vespere demonstrabitur fletus. ⁊ Vespere cępit, vbi sapientia lumen recessit à peccante homine, quando morte damnatus est, ab ipso vespere moras habebit fletus quandiu in laboribus & tentationibus populus Dei expectat diem domini, & in matutinum exultatio. ⁊ Vsq; in matutinū ergo exultatio resurrectionis futura est, quæ in matutina domini resurrectione pręfloruit. Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebor in ęternum. Ego autem ille populus qui ab initio loquebar, dixi in mea abundantia, iam nullam patiens egestatem non mouebor in ęternū. Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem. ⁊ Sed hanc abūdantiam domine nō ex me mihi esse, sed in voluntate tua præstitisse te decori meo virtutem ex eo didici. Auertisti faciem tua a me, & factus sum conturbatus. ⁊ Quod auertisti aliquando à peccante faciem tuam, factus sum conturbatus, recedente à me illuminatione notitię tuæ. Ad te domine clamabo & ad Deum meum deprecabor.] Quando tempus conturbationis & miserię meę recolens, & tanquam in eo constitutus, audio vocē primogeniti tui capitis mei pro me morituri, & dicētis, Ad te domine clamabo, & ad Deū meū deprecabor. Quę vtilitas
F in sanguine meo dum descendo in corruptionē? ⁊ Quę vtilitas in effusione sanguinis mei, dū descendo in corruptionem? Nūquid confitebitur tibi puluis?] Si enim non statim resurrexero, corruptūq; fuerit corpus meū, nunquid confitebitur tibi puluis, idest, turba impiorum, quam mea resurrectione iustificabo? Aut annunciabit veritatem tuam?] Aut annunciabit ad salutem cęterorum veritatem tuam? Audiuit dominus & misertus est mihi, dominus factus est adiutor meus. ⁊ Nec dedit sanctum suum videre corruptionem. **Conuertisti planctum meum in gaudium mi**hi. ⁊ Quem primogenitum a mortuis consecuta Ecclesia, nunc in dedicatione domus tuæ dico, Conuertisti planctum meum in gaudium mihi. Cōscidisti saccū meū, & pręcinxisti me lętitia.] Conscidisti velamentum peccatorū meorū, tristitiā mortalitatis meę, & cinxisti me stola prima immortalitatis lętitiæ. Vt cantet tibi gloria mea, & non com- G
pungar. ⁊ Vt iam non plangat, sed cantet tibi non humilitas, sed gloria mea, quia iā ex humilitate exaltasti me, & non compungar cōscientia peccati, timore mortis, timore iudicij. Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.] Et hæc est gloria mea domine Deus meus, vt in æternum confitear tibi, quod nihil mihi ex me, sed omnia bona ex te.

Præfatio in enarrationem secundam eiusdem Psalmi.

HOc certe cantauimus, Exaltabo te domine quoniam suscepisti me, nec iucundasti inimicos meos super me.] Si nouerimus de scripturis sanctis, qui sint inimici *Ephes. 6.*
nostri cognouimus huius cantici veritatem. Si autem nos fallat carnis prudentia, vt non cognoscamus aduersus quos nobis sit colluctatio, in ipso Psalmi huius exordio inuenimus quæstionem quam soluere non possumus. Cuius enim putamus vocem esse laudantis Deum & gratias agentis & exultantis atque dicentis, Exaltabo te domine, quoniam suscepisti me, ne iucundasti inimicos meos super me? Primo ipsum dominum cōsideremus, qui secundum id quod homo esse dignatus est, potuit sibi per pręcedentem prophetiam non incongrue verba ista coaptare. Ex quo enim homo, ex hoc & infirmus, ex quo infirmus ex hoc & orans. Nam quod modo audiuimus cum euangelium legeretur, quemadmodum etiam in desertum H
secesserit à discipulis suis, quo eum sunt cōsecuti & inuenerunt eum, Secedens autem *Mar. 1.*
ibi orabat, & dictum est a discipulis qui eum inuenerunt. Quęrunt te homines. At ille respondit, Eamus & in alia loca atque castella prædicare: Ad hoc enim veni: si diuinitatem domini nostri Iesu Christi consideres, quis orat? ad quem orat? quare orat? Orat Deus, orat ad æqualem? Causam autem orandi quam habet, semper beatus, sem-

per

per omnipotens, ſemper incõmutabilis, ęternus, & patri coęternus. Inuenientes ergo quod per Ioannẽ quaſi per quandã nubem ſuã ipſe intonuit dicẽs, In principio erat verbum, &
Ioan. 1. verbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deũ: omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil:
I quod factum eſt in illo vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam nõ comprehenderunt. Hucuſq; dicentes, nõ inuenimus orationẽ nec cauſam orandi, nec locũ orandi, nec affectũ orandi. Sed quoniam paulopoſt dicit, Et verbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis: habes maieſtatem ad quã ores, habes humanitatẽ quæ
Rom. 8. pro te oret. Nã hoc dictũ eſt ab Apoſtolo, etiam poſt reſurrectionẽ domini noſtri Ieſu Chriſti, Qui ſedet, inquit, ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quare inter
1. Tim. 2 pellat pro nobis? Quia mediator eſſe dignatus eſt. Quid eſt mediatorẽ eſſe inter Deũ, & homines? Non inter patrem, & homines, ſed inter Deum, & homines? Quid eſt Deus? Pater, & filius, & ſpiritus ſanctus: Quid ſunt homines? Peccatores, impij, mortales. Inter illã Trinitatem, & hominum infirmitatem, & iniquitatẽ, mediator factus eſt homo, non iniquus, ſed tamẽ, infirmus, vt ex eo quod nõ iniquus, iungeret te Deo: ex eo quod infirmus, propinquaret tibi: atq; ita vt inter hominem & Deũ mediator exiſteret, verbum caro fa-
Ioan. 1. ctũ eſt, ideſt, verbũ homo factũ eſt. Nomine enim carnis appellati ſunt homines. Inde eſt,
Lucæ. 4. Et videbit omnis caro ſalutare Dei. Omnis
Epheſ. 6. caro dictũ ẽ, omnes homines. Et Apoſtolus, Nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſanguinẽ, ideſt, aduerſus homines, ſed aduerſus Principes & poteſtates & rectores mũdi tenebrarũ harum. De quibus in cõſequentibus, ſi dominus adiuuerit loquemur. Pertinet enim iſta diſtinctio ad expoſitionem Pſalmi quẽ in nomine dñi ſuſcepimus enodare
K ſanctitati veſtræ. Tñ ad hoc dixi hæc exempla, vt noueritis carnem appellatos eſſe homines, vt ꝙ dictum eſt, Et verbũ caro factũ eſt: intelligatis dictum, Et verbũ homo factũ eſt, Neq; ſine cauſa hoc dixi, Nouerit ſanctitas veſtra fuiſſe quandam hęreſim, vel adhuc fortaſsis habere reliquias quorundã qui di-
Appollinariſtæ. cti ſunt Appollinariſtę. Aliqui enim ipſorũ dixerunt hominem quem ſuſcepit ſapientia Dei, & in quo expreſsit perſonam ſuam, nõ ſicut cęteros homines, ſed ſicut dictum eſt in Pſalmo, Vnxit te Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis, i. amplius quã participes tuos: ne putetur ſic vnctus Chriſtus quõ cęteri homines, quomodo Patriarchæ, prophetæ, Apoſtoli, & martyres, & quicqd magnũ eſt in genere humano. Quandoqui- L.
dem nihil maius extitit in genere humano quam Ioannes Baptiſta, nec in natis mulierũ exurrexit. Si quæris excellentiam hominis, Ioannes Baptiſta eſt. Cuius autẽ Ioannes ſe Mar. 1.
dicit non eſſe dignũ corrigiã calceamẽti ſol Mar.
uere, quid erat ille niſi amplius quam cęteri Luc.
homines, etiã in ipſo homine amplius quam cęteri homines? Nã ſecundũ Deũ & ſecun- Ioan.
dũ diuinitatẽ, & ſecundũ id quod in principio erat verbũ & verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbũ: ſuper omnẽ creaturã ęqualis eſt patri, ſed agimus de homine: Forte putat quiſpiam veſtrũ fratres quia homo ille ſuſceptus a ſapientia Dei, ęqualis erat cęteris hominibus. Si in tuis membris multum diſtat inter caput & cętera membra, certe omnia mẽbra faciunt corpus vnũ, multũ tamen intereſt inter caput & cętera membra. Etenim in cęteris membris non ſentis niſi tactu, tangendo ſentis in cęteris membris, in capite autem & vides & audis & olfacis & guſtas & tangis. Si tanta excellentia eſt capitis ad membra cętera, quanta excellentia eſt capitis vniuerſæ ęcclesiæ, i. illius hominis quẽ voluit Deus mediatorẽ eſſe inter Deũ &
homines? Ergo illi hęretici dixerunt, homi- 1. Tim. 2
nẽ illũ quem ſuſcepit verbum, cum verbũ, Ioan.
caro factũ eſt, nõ habuiſſe mentẽ humanam, ſed tantũ animam ſine intelligentia humana fuiſſe. Hominem. n. videtis: vnde conſtat? ex anima & corpore, ſed ipſa anima habet aliqd quod non habent animę pecorũ. Nam & pecora animam habent, & animalia vocantur. Non. n. vocarentur animalia niſi ab anima, & videmus qa & ipſa viuunt. Sed quid habet M
amplius homo vnde factus eſt ad imaginem Gen.
Dei? quia intelligit & ſapit, quia diſcernit bonũ a malo, in hoc factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Habet ergo aliquid quod nõ habent pecora, & quia contẽnit in ſe quo melius eſt pecoribus, perimit in ſe vel deſerit, & quodammodo obſoleſacit imaginem Dei, vt dicat talibus, Nolite eſſe ſicut equus

& mulus, quibus non eſt intellectus. Illi igiẽ
Psal. 31. hæretici qui dixerunt dominũ noſtrũ Ieſum
Chriſtum nõ habuiſſe mentem humanam &
λογικὸν illud qđ λογικὸν Græci dicunt, nos dicimus,
rõnale, vnde homo ratiocinaẽ, quod non ha
bent cætera animalia, quid dicunt? Ipsũ ver-
bum Dei, hoc erat in illo homine pro mẽte.
L Excluſi ſunt iſti, reſpuit illos catholica fides
qui hæreſim fecerunt, & confirmatum eſt in
catholica fide, hominem illum quem ſuſce-
pit ſapientia Dei nihil minus habuiſſe quam
cęteri homines, quantum pertinet ad integri
tatem naturæ. Quãtum autem ad excellentiã
perſonæ, aliud quam cæteri hoĩes. Nam cę-
teri hoĩes pñt dici participes verbi Dei, ha-
bentes verbum Dei, nullus autem eorum po
Ioan. 1. teſt dici verbum Dei, quod dictũ eſt illi cui
dictum eſt, Verbum caro factum eſt. Nõ de-
A fuerunt etiam alii quidam ex ipſo errore ve-
1. Tim. 2. nientes, qui non ſolum mentem dicerent nõ
Ioan. 1. habuiſſe illum hominem, mediatorem Chri
ſtum inter Deum & homines, ſed nec aĩam,
ſed tantum dixerunt, verbum & caro erat, &
anima ibi non erat humana; mẽs ibi non erat
humana. Hoc idxerunt. Sed quid erat? Verbũ
& caro. Et iſtos reſpuit Eccleſia catholica, &
expellit eos ab ouib. & a ſimplici & vera fi-
de, & cõfirmatum eſt, quemadmodum dixi,
hominem illum mediatorem habuiſſe om-
nia hominis pręter peccatum. Si enim multa
geſsit ſecundum corpus, ex quo intelligam⁹
quia habuit corpus non in mendacio, ſed in
veritate, vt puta, quomodo intelligimus qa
Mat. 27. habuit corpus? Ambulauit, ſedit, dormuit, cõ
prehẽſus eſt, flagellatus eſt, colaphizatus eſt,
crucifixus eſt, mortuus eſt. Tolle corpus, ni-
hil horum fieri potuit. Quomodo ergo ex
B his indiciis cognoſcimus in euangelio, quia
verum corpus habuit, ſicut & ipſe etiam
Luc. 24. poſt reſurrectionem dixit, Palpate & videte,
quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut
me videtis hr̃e, quomodo ex his reb. ex his
oqerib. credimus & intelligimus & nouim⁹,
M quia corpus habuit dominus Ieſus, ſic & ex
quibuſdã aliis officiis naturalib. quia habuit
animam. Eſurire, ſitire, animæ ſunt iſta: Tolle
animã, corpus hæc exanime non poterit. Sed
ſi falſa dicunt iſta fuiſſe, falſa erũt & illa quę
de corpore creduntur. Si autem ex eo verum
corpus, quia vera officia coporis, ex eo vera
anima, quia vera officia animæ. Quid ergo,
quoniam dominus factus eſt infirmus ꝓpter
te? O homo qui audis, non tibi cõpares Deũ.
Etenim creatura es, ille creator tuus. Nec il-
lum hominem tibi conferas, quia ꝑꝑ te ho-
mo Deus tuus, & verbum filius Dei, ſed illũ
hoĩem tibi præferas tanquam mediatorem,
Deum autem ſupra omnem creaturam, Et
ſic intelligas, quia qui homo fact⁹ eſt ꝑꝑ te,
non incongrue orat pro te. Si ergo non incõ
congrue orat pro te, nõ incongrue potuit &
iſta verba dicere ꝑꝑ te, Exaltabo te domine
quoniam ſuſcepiſti me, nec iucundaſti inimi
cos meos ſuper me. Sed iſtà verba ſi non in-
telligamus, nec iucũdaſti inimicos meos ſu
per me, ſalſa erũt ſi ipſum dominum Ieſum
Chriſtum cogitemus. Quomodo enim verũ
eſt, ſi Chriſtus dominus loquitur, Exaltabo
te domine quoniam ſuſcepiſti me? Ex perſo- C
na hominis, ex perſona infirmitatis, ex perſo
na carnis, quomodo verum eſt, quandoqui-
dem iucundati ſunt inimici eius ſuper eum,
quando illum crucifixerunt, tenuerunt eum
& flagellauerunt, & colaphizauerunt dicen-
tes, Prophetiza nobis Chriſte? Iſta iucũditas Mat. 26.
eorum quaſi cogit nos putare falſum eſſe, qđ
dictum eſt, Nec iucũdaſti inimicos meos ſu
per me. Deinde cum in cruce penderet, &
tranſibant vel ſtabant & attendebãt & caput
mouebant, & dicebant, Ecce filius Dei, alios Mat. 27.
ſaluos fecit, ſeipſum ſaluare non poteſt, de-
ſcendat de cruce, & credemus in eum, Dicẽ-
tes iſta nonne iucundabantur ſuper eũ? Vbi
eſt ergo iſta vox, Exaltabo te domine quoniã
ſuſcepiſti me, nec iucundaſti inimicos meos
ſuper me? Fortaſſe non eſt iſta vox dñi noſtri
Ieſu Chriſti, ideſt, ipſius hominis, ſed vniuer
ſæ Ecleſiæ populi Chriſtiani, quia omnis ho
mo in Chriſto vnus homo eſt, & vnitas Chri D
ſtianorum vnus homo. Fortaſſe ipſe homo,
ideſt, vnitas Chriſtianorum ipſa dicit, Exalta
bo te domine quoniam ſuſcepiſti me, nec iu
cundaſti inimicos meos ſuper me. Quomo-
do & hoc verum eſt de illis? Non ſunt com-
prehenſi Apoſtoli, non ſunt cæſi, non ſunt
flagellati, non ſunt occiſi, non ſunt crucifixi,
non ſunt incenſi viui, non ad beſtias pugna-
uerunt, quorũ memorias celebramus? Quan
do autem iſta illis faciebant homines, nonne
iucundabantur ſuper eos? Quomodo ergo
poteſt & populus Chriſtianus dicere, Exalta
bo te domine quoniam ſuſcepiſti me, nec iu

cundisti inimicos meos super me? intelligemus hoc, si videamus primo titulum Psalmi. Habet enim, In finē Psalmus cantici dedicationis domus ipsi Dauid.] In hoc titulo est omnis spes, & vniuersum sacramentum dissoluendæ huius quæstionis. Dedicabitur domus aliquā quæ modo fabricat. Modo enim fabricatur domus, idest, Ecclesia, postea dedicabitur. In dedicatione apparebit gloria populi Christiani, quæ modo latet. Sæuiant modo inimici, humilient, faciant non quicquid volunt, sed sicut desuper permittuntur. Non enim quicquid passi ab inimicis fuerimus hoc inimicis deputādum est & nō dño Deo nostro. Qñquidem in ipso suo exemplo me-
E diator demōstrauit, quādo nobis desuper ꝑmittit hoīes nocere, non voluntatem nocendi desuper dari sed potestatem. Vnusquisque enim malus apud se habet voluntatem nocēdi, vt aūt possit nocere, non habet in potestate. Vt velit, iam reus est, vt possit, occulta dispensatione prouidentiæ Dei, in aliū permittitur ad pœnam, in alium permittitur ad probationem, in alium permittit ad coronā. Ad pœnam, quomodo permissi sunt αλλόφυλοι idest, alienigenę capere populum Israel, qa peccauerunt in Deum. Ad probationem aūt permissus est diabolus in Iob. Probatus est aūt Iob, confusus est diabolus. Ad coronam vero permissi sūt persecutores in martyres, Occisi sunt martyres, quasi vicisse se arbitrati sunt ꝑsecutores. Illi in manifesto falsò triūphauerūt, illi in occulto verè coronati sunt. Ergo in quem permittit, occultę dispensatio est prouidētiæ Dei. Vt aūt velit nocere, ipsius hominis est, non enim continuo quem vult occidit. Itaq; ipse dñs iudex viuorū & mortuorū, stans ante hominem iudicem, prębēs nobis humilitatis exemplum & patientiæ documentum, non victus, sed militibus pugnā-
F di exemplum demonstrans, minanti iudici, tumenti superbia & dicenti, Nescis quia potestatem habeo dimittendi & ocidēdi te, abstulit typhum inflantis, & tanquam reddens exsufflationem qua detumesceret, Non hēs, inquit, in me potestatem, nisi data tibi esset desuper. Et Iob nempe diabol⁹ occidit filios ipsius, diabolus tulit omnem substantiam ipsius. Et ille quid? Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit ita factum est, sit nomen domini benedictum. Nō triumphet inimicus, quia ipse fecit. Noui ego, inquit, a quo sit permissus. Diabolo tribuatur nocēdi voluntas, dño meo probandi potestas. In ipso vulnere corporis accedit vxor relicta sicut Eua, adiutrix diaboli, nō consolatrix mariti, tētat & dicit inter multas increpationes, Adhuc tu permanes in simplicitate tua? Dic aliquod verbum in Deum & morere. Et ille Adam in stercore est cautior, quam Adam in paradiso. Nam Adam in paradiso consensit mulieri vt de paradiso emitteretur, Adam in stercore respuit mulierem, vt ad paradisum admitteretur. Quid ergo ille Adam in stercore, parturiens immortalitatē intrinsecus, vermib. fluescens extrinsecus, quid ait mulieri? Tanquam vna ex insipientib. mulierib. locuta es. Si bona percipimus de manu domini, mala autem quare non sustineamus? Iterum & ille manū domini dixit in se, ꝙ eum diabolus percusserat, quia non attendebat quis ꝑcuteret, sed quis permitteret. Nanque & ipse diabolus eandem potestatem, quam sibi volebat dari, manum domini appellauit. Nam obiiciens crimē iusto viro, cui dñs perhibebat testimonium, ait Deo, Nūquid gratis Iob colit dñm? Nōne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamq; substantiam eius per circuitum? Operib. manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra. Tanta bona illi dedisti, propterea te colit. Sed mitte manum tuam & tange omnia quæ sunt eius, nisi in faciem tuam benedixerit tibi. Quid est mitte manum tuam, cum ipse vellet mittere? Sed quia ipse non posset mittere manum suam, ipsam potestatem q̄ accepit a Deo manum Dei appellauit. Quid ergo fratres, quia tanta inimici in Christianos fecerunt, & exultauerunt, & iucūdati sunt super eos? Sed quando apparebit, quia non sunt iucundati? Quando H illi confundentur, illi exultabunt in aduentu domini Dei nostri, cum venerit ferens in manu retributiones, damnationem impiis, regnum iustis, societatem cum diabolo iniqs, societatem cum Christo fidelibus. Quando ergo hoc ostendet? Quando stabunt iusti in magna constantia. De scripturis dico, recordamini lectionem de libro Sapientiæ: Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt. Illi autem dicent inter se pœnitentes, & præ angustia spiritus gementes, Quid nobis profuit superbia, & diuitia-

Marginal notes: 2. sen. di. 41. Sed pluribus. — Iob. 1. — Ioan. 19. — Iob. 1. — Iob. 2. — Gen. 3. — G Iob. 2. — Sap. 5.

diuitiarum iactantia q̃d contulit nobis? Transierunt enim omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens. Et tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam, & cętera. Et quid dicent de iustis? Quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est? Tũc erit dedicatio domus, quæ modo in tribulationib. fabricatur. Tũc recte dicet populus ille, Exaltabo te dñe quoniam suscepisti me, nec iucundasti inimicos meos super me. Vera ergo erit vox ista in populo Dei, qui populus modo angustiatur, modo tribulatur, tantis tentationib. tantis scandalis, tantis insecutionib. tanta pressura. Hæc tormenta animi non sentit in Ecclesia qui nõ proficit, putat enim quia pax est. Sed

Mat. 31. *Eccl. 1.*

incipiat ꝓficere, & tũc videbit in qua pressura sit, quia cum creuisset herba & fructum fecisset, tũc apparuerunt & zizania. Et qui apponit scientiam, apponit dolorem. Proficiat & videbit vbi sit, existat fructus et apparebũt

2. Tim. 3

zizania. Vox veridica est per Apostolum, deleri nõ potest ab initio vsq; ad finem, sed &

I

omnes qui volunt, inquit, pie viuere in Christo persecutionem patiuntur. Maligni autem homines & seductores proficiunt in peius, ipsi errantes & alios in errorem mittentes. Et vnde sunt verba illa Psalmi,

Psal. 26.

Sustine dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum & sustine dominum? Parum erat semel sustinere dominum, nisi repeteret, ne forte sustineret biduo, triduo, quatriduo, & maneret pressura & tribulatio, ideo addidit, viriliter age, addidit, & confortetur cor tuum. Et quia ab initio vsque in finem sic erit, quod habet sententia in capite, hoc habet in fine, & sustine dominum. Transient ista quæ te premunt, & veniet quem sustines, & exterget sudorem.

Iob. 7.

Siccabit lacrymam, vltra non flebis. Modo autem gemamus in tribulatio-

K

nibus, sicut dicit Iob, Nonne tentatio est vita humana super terram? Tamen fratres antequam veniat dies dedicationis domus, videamus quia iam dedicatum est caput nostrum, iam facta est dedicatio domus in capite tanquam dedicatio fundamenti. Caput sursum est, fundamentum deorsum est. Ne forte propterea male dixerimus fundamentum esse Christum, quia culmen est potius, ascendit in cœlum, sedet ad dexteram patris. Sed puto nos non errasse. Apostolus enim dixit, Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positũ est, quod est Iesus Christus. Si quis autem super ędificauerit supra fundamentum hoc, aurum, argentũ, lapides pretiosos. Qui bene viuunt, qui Deum honorant & laudant, qui patientes sunt in tribulationibus, qui desyderant patriam ipsi ædificant aurum, argentum, lapides pretiosos.

4. sẽ. di. ... in illo. 75 di. Vnum orõnum.

Qui autem amant adhuc secularia, & negotiis terrenis adhuc implicati sũt, & dediti sunt vinculis quibusdã & affectionibus carnis, domibus suis, coniugib. possessionib. & tamen Christiani sunt, vt cor eorũ non recedat a Christo, & nihil præponant Christo, quomodo in ędificando nihil præponit fundamento, ædificant quidem ipsi ligna, fœnum, stipulam. Sed quid secutus est?

1. Co. 3.

Vniuscuiusq; opus quale sit ignis probabit. Ignis tribulationis & tentationis. Iste Ignis multos martyres hic probauit, oẽ aũt genus humanũ ꝓbat in fine. Inuẽti sũt martyres qui hñent ista secularia. Quam multi diuites & senatores passi sunt, ædificabant tñ quidã eorũ ligna, fœnum, stipulam in affectionib. carnalib. & secularium curarũ, sed tñ quia Christũ

L

fundamentum habebant, super quod ædificabant, arsit fœnum & ipsi remãserũt in fundamento. Sic dicit Apostolus, Si cuius opus mãserit mercedem accipiet, & nihil perdet, q̃a q̃d amauit, hoc inueniet. Quid ergo illis fecit ignis tribulationis? Probauit eos. Si cuius opus permanserit mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, damnum patietur, ipse autẽ saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Sed aliud est igne non lædi, aliud per ignẽ saluari. Et vnde? Propter fundamentum. Non recedat ergo de corde fundamentum. Noli super fœnum ponere fundamentum, hoc est, noli anteponere fœnum fundamento, vt fœnum habeat primum locum in corde tuo, & se-

M

cundum Christus. Sed si iam non potest ibi esse nisi fœnum, vel primum locum ibi habeat Christus, & fœnum secundum. Ergo fundamentum est Christus. Quomodo dixi dedicatum est caput nostrum, ipsum caput est fundamentum, sed fundamentum deorsum solet esse, caput autem sursum. Intelligat sanctitas vestra quid dicam, fortassis explicabo in nomine Christi. Pondera gemina sunt.

Pondus.

Pondus enim est impetus quidam cuiusque rei, velut conantis ad locum suum.

Hoc est pondus, Fers lapidem manu, patetis põdus, premit manũ tuam, q̃a locum suum quærit. Et vis videre q̃d quærat? Subtrahe manum, & venit ad terrã, quiescit in terra, peruenit quò tẽdebat, inuenit locum suum. Põdus ergo illud motus erat quasi spontaneus, sine aĩa, sine sensu. Sũt aliqua q̃ sursum versus petũt locũ. Nanq; si aquam mittas super oleũ, pondere suo in ima tendit. Locum. n. suum q̃rit, ordinari q̃rit, quia præter ordinem est aqua sup oleũ. Donec ergo venit ad ordinẽ suũ, inquietus motus est, donec teneat locũ suum. Contra, oleum funde sub aqua, verbi gratia, quemadmodũ si vas olei cadat in aq̃,
A in abyssum, in mare, & frangat̃, non se patit̃ oleum subter. Q̃uo aq̃a super oleum missa, pondere suo ad ima locũ suũ quærit, sic oleũ subter aquã fusum põdere suo ad summa locum suũ q̃rit. Si ergo ita est fratres, quò tẽdit ignis & aqua? Ignis sursum fert̃, locum suum quærit põdere suo. Lapis ima petit, & lignũ, & columnæ & terra, vnde ædificantur istæ domus. De illo ergo sunt genere rerum, quæ pondere suo deorsum feruntur. Manifestum est ergo ideo deorsum accipere fundamentum, quia pondere suo deorsum versus ferũtur, & nisi sit quid sustineat totum cadit, q̃a totum ad terram vergit. Reb. ergo ad ima tẽdentib. in imo ponit̃ fundamentum. Ecclesia vero Dei in imo posita tendit in cęlum. Fundamẽtum ergo nostrum ibi positum est, dominus noster Iesus Christus sedens ad dexteram patris. Si ergo intellexit sanctitas vestra, quia iam dedicatum est fundamentũ nostrũ, audiamus breuiter Psalmum, & decurramꝰ.

1. Co. 3.
Mat. 16.

Enarratio secunda.

B EXaltabo te dñe quoniam suscepisti me, nec iucũdasti inimicos meos sup me.] Quos inimicos? Iudæos. In dedicationẽ fundamenti, ipsam dedicationem intelligamus domus futuræ. Quod enim dr̃ modo ex p̃sona fundamẽti, tunc dicet̃ ex persona vniuersæ domus. Quos ergo inimicos? Iudæos, an potius diabolum & angelos eius, qui confusi discesserunt, postquam dñs resurrexit. Præpositus mortis doluit victam mortem. Et nõ iucundasti inimicos meos super me, quia teneri apud inferos non potui. Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me.] Orauit in monte dominus ante passionem, sanauit eum. Quẽ sanauit qui nunq̃ ægrotauit? Verbum Deum, verbũ diuinitatem? Nõ. Sed mortem carnis portabat, vulnus tuum portabat, sanaturus te de vulnere tuo. Sana est aũt caro. Q̃n? Cum resurrexit. Audi Apostolum, Vide verã sanitatem. Absorpta est, ait, mors in victoria. Vbi est mors aculeus tuus? Vbi est mors cõtentio tua? Ergo exaltatio illa nostra tunc erit vocis, Christi modo est exaltatio. *Dñe reduxisti ab inferis animam meã.*] Non opus est vt exponatur. Saluum fecisti me a descendentib. in lacum.] Qui sunt qui descendunt in lacum? Omnes peccatores mergẽtes in profundum. Lacus est. n. profunditas seculi. Quæ est ista profunditas seculi? Abundãtia
C luxuriæ & nequitiæ. Qui ergo libidinibus se immergunt & terrenis desyderiis, descendũt in lacum, tales Christum persecuti sunt. Sed quid dicit? Saluum fecisti me a descẽdentib. in lacum. Psallite domino sancti eius.] Quia resurrexit caput vestrum, hoc sperate mẽbra cætera q̃d videtis in capite. Hoc sperate membra, q̃d credidistis in capite. Prouerbium est antiquum & verũ, Vbi caput, & cætera membra: Christus in cœlum ascendit, quò nos secuturi sumus. Non remansit apud inferos, resurrexit, iam non moritur. Cum resurrexerimus & nos, iam non moriemur. Has ergo promissiones habentes, psallite domino sancti eius. Et confitemini memoriæ sanctitatis eius.] Quid est confitemini memoriæ? Obliti. n. eratis eũ, sed ipse vos nõ est olitꝰ. Q̃m ira in indignatione eius, & vita in volũtate eiꝰ.] Ira in indignatione p̃ctõri, Qua die ederitis morte moriemini. Tetigerunt, mortui sunt, dimissi de paradiso, quia ira in indignatione eius, sed non sine spe, quia vita in
D voluntate eius. Quid est in voluntate eius? Non in viribus nostris, non in meritis nostris, sed quia voluit, saluos nos fecit, non quia digni eramus. Quo enim est peccator dignus nisi supplicio? Vitam dedit, & si impiis vitã donauit, quid seruat fidelibus? Vespere demorabit̃ fletus.] Nolite timere, quia dixerat nobis, psallite, & hic gemitus est, in psallendo exultatio, in orãdo gemitus. Geme de præsentibus, psalle de futuris. Ora de re, psalle de spe. Vespere demorabitur fletus. Quid est vespere demorabitur fletus? Vespera fit quando sol occidit. Occidit sol ab

Mat. 26.
1. Co. 15.
Prouerbium.
M. 16.
Apo.
Gne.

homine,

homine, ideſt, lux illa iuſtitiæ pręſentia Dei.
Ideo quando expulſus eſt Adam, quid dictũ
Gen. 3. eſt in Geneſi, cũ deambularet Deus in paradi
ſo? Ad veſperam deambulabat Deus. Iam ille
peccator texerat ſe intra lignũ, nolebat vide
re faciem Dei, ad quam gaudere cõſueuerat.
Occiderat illi ſol iuſtitiæ, non gaudebat ad
præſentiam Dei. Inde inchoata eſt omnis vi-
ta iſta mortalis. Veſpere demonſtrabitur fle-
tus, diu eris in fletu o genus humanũ, naſce-
ris.n de Adam, & ſic eſt factũ. Et nos ex Adã
ſumus, & quotquot creauerunt filios, & crea
turi ſunt, ex Adam ſunt, ex quo & ipſi creati
ſunt. Veſpere demorabitur fletus. Et in matu
tinum exultatio.] Quando cœperit oriri fi-
Mat. 28. delib. lux, quæ occiderat peccatoribus. Nam
ideo & dominus Ieſus Chriſtus in matutino
ſurrexit de ſepulcro, vt qđ dedicauit in fun-
E dam ẽto hoc promitteret domui. In domino
noſtro veſpera fuit, quia ſepultus, & matuti-
num, q̃a reſurrexit tertia die. Sepultus es & tu
veſpere in paradiſo, & reſurrexiſti tertio die.
Quomodo tertio die? Si ſeculũ cogites, vnus
dies eſt ante legem, ſecũdus ſub lege, tertius
gratia. Quod triduo illo oſtendit caput tuũ,
hoc triduo ſeculi oſtenditur in te, quando in
matutino ſperandũ eſt, lætandum eſt, ſed per
ferendum eſt modo & gemendũ. Ego autem
dixi in mea abũdantia, non mouebor in ęter
nũ. In qua abũdatia dixit homo, Non moue-
bor in ęternum? Intelligimus fratres perſonã
humilis hominis. Quis hic habet abundan-
tiam? Nemo. Abũdantia hominis quę eſt? Erũ
na & calamitas. Sed diuitiæ habent abũdan-
tiam? Plus egent quanto plus habent, deſyde
riis vaſtantur, cupiditatib. diſsipantur, timo-
rib. crucianẽ, triſtitia contabeſcunt. Quę illis
abuntantia erat quando cõſtitutus eſt homo
F in paradiſo, quando nihil deerat illi, quando
Deo fruebatur, ſed dixit, Non mouebor in
ęternũ? Quando dixit, Non mouebor in ęter
nũ? Quando libenter audiuit, guſtate & eritis
ſicut dii, cum Deus diceret, qua die ederitis
morte moriemini, & diabolus, nõ morte mo
riemini. Credẽs ergo illi talia ſuadenti dixit,
Non mouebor in ęternũ. Sed quia verum di
xerat dominus, quod ablaturus eſſet ſuperbo
quod dederat humili, quando eũ creauit, ſe-
quitur & dicit, Domine in volũtate tua præ-
ſtitiſti decori meo virtutem.] Ideſt, quia non
ex me bonus eram & fortis, ſed ex te eram &
pulcher & fortis, decori meo virtutem præ-
ſtiteras ex voluntate tua, qua me feceras. Et
vt oſtenderes mihi, quia voluntate tua eram,
Auertiſti faciem tuam a me, & factus ſum cõ
turbatus.] Auertit ergo faciem ſuam ab illo,
quem emiſit foras de paradiſo. Iam hic poſi *Gen. 3.*
tus clamet & dicat, Ad te domine clamabo.
& ad Deum meũ deprecabor.] In paradiſo
nõ clamabas, ſed laudabas, non gemebas, ſed
fruebaris. Foris poſitus geme & clama, ꝓpin
quat tribulanti, qui deſeruit ſuperbientem.
Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilib. autem, *Iacob. 4*
dat gratiam. Ad te domine clamabo, & ad *1. Pet. 5.*
Deum meũ deprecabor. Iam ex perſona do-
mini hoc ſequitur ipſius fundamenti noſtri.
Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcen-
do in corruptionem] Quid ergo orat? Vt re-
ſurgat: Si enim deſcendero, inquit, in corru-
ptionẽ, ſi ſic fuerit corrupta caro mea, quo- G
modo cæterorum hominum, vt in fine reſur
gat, vt quid fudi ſanguinem? Si.n. non modo
reſurgam, nemini annunciabo, neminem lu
crabor. Vt autem alicui annũciem mirabilia
tua, laudes tuas, vitam æternam, exurgat ca-
ro mea, non eat in corruptionem. Nã ſi ierit,
quomodo cæterorum hominũ, quæ vtilitas
in ſanguine meo? Nunquid confitebitur tibi
puluis, aut annunciabit veritatem tuam?]
Cõfeſsio gemina eſt, aut peccati, aut laudis.
Quando nobis male eſt, in tribulationib. con
fiteamur peccata noſtra: quando nobis bene
eſt, in exultatione iuſtitiæ confiteamur laudẽ
Deo, ſine confeſsione tamen non ſimus. Au-
diuit dominus & miſertus eſt mei.] Quomo
do? Attendit ad dedicationem domus, au-
diuit & miſertus eſt. Dominus factus eſt adiu H
tor meus.] Audi iam ipſam reſurrectionem.
Cõuertiſti planctum meum in gaudium mi-
hi, cõcidiſti ſaccum meum & accinxiſti me
lętitia.] Quis eſt ſaccus? Mortalitas. Sacc⁹ de *Mat. 25.*
capris conficitur & dæ hędis, & capræ & hę
di inter peccatores ponũtur. Domin⁹ de nu-
mero noſtro ſaccum ſolum accepit, non aſ-
ſumpſit meritum ſacci. Meritum ſacci pecca
tum eſt, ſaccus ille mortalitas eſt. Aſſumpſit
propter te mortalitatem, qui meritum mor-
tis non habebat. Meritum enim mortis ille
habet qui peccat: Ille autem qui non pecca-
uit, non habuit meritum ſacci. Alio loco ip-
ſius eſt vox dicentis, Ego autem cũ mihi mo
leſti eſſent induebam me cilicio. Quid eſt

hoc, Induebam me cilicio? Hoc opponebã
Psal. 34. persecutorib. quod haberet de cilicio. Vt hominem illi putarent, abscondit se ab oculis persequentium, quia indigni erant persecutores, qui viderent indutum cilicio. Ergo cõ scidisti saccum meum, & cinxisti me lætitia. Vt cantet tibi gloria mea & non cõpungar.] Quod in capite est, hoc in corpore. Quid est non compungar? Iam non moriar, compunctus est enim cum in cruce penderet, lancea
Ioan. 19. percussus est, Caput ergo nostrum dicit, Nõ
I compungar iam nõ moriar. Nos autem quid dicimus propter dedicationem domus? Nõ nos compungat conscientia stimulis peccatorum. Dimittentur enim omnia, & tunc liberi erimus, Vt cantet tibi, inquit, gloria mea non humilitas. Si nostra, & Christi, quia corpus Christi nos. Quare? Quia quanuis Chri-
Mat. 25. stus sedeat in cœlo, dicturus est quibusdam, Esuriui & dedistis mihi mãducare, Et ibi est, & hic. Ibi in se, hic in nobis. Quid ergo ait? vt cantet tibi gloria mea, & non cõpũgar, Gemit tibi humilitas mea, cantabit tibi gloria mea. Iam in finem, Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi.] Quid est in ęternum cõfitebor tibi? In æternum laudabo te, quia diximus esse cõfessionem & in laudib. non tantum in peccatis. Confitere ergo modo, quod tu fecisti in Deum, & confiteberis quid tibi fecerit Deus. Quid fecisti? Peccata. Quid Deus tibi confitenti iniquitatẽ tuã? Dimittit tibi peccata, vt ei postea laudes ipsius cõfitens in ęternũ non cõpungaris peccato.

In Psalmum. 30. enarratio.
In finem Psalmus ipsi
K Dauid ecstasis.

IN finem Psalmus ipsi mediatori manu fortis in persecutionibus. Nam ecstasis quę addita est titulo, excessum mentis significat, q̃ fit vel pauore, vel aliqua reuelatione. Sed in hoc Psalmo pauor maxime apparet perturbati populi Dei, persecutione oĩum gentium & defectus per orbem fidei. Sed prior loquitur ipse mediator. Deinde redemptus sanguine ipsius populus gratias agit. Ad extremum perturbatus diu loquitur, qđ ad ecstasim pertinet: Prophetæ vero ipsius persona bis interponitur, pro pe finem & in fine. In te domine speraui, nõ confundar in ęternum.] In te domine speraui, nunquam confundar, dum tanquam homini simili cæteris insultabitur. Et in iustitia tua erue me & exime me.] Et in tua iustitia erue me de fouea mortis, & exime me de numero eorum. Inclina ad me aurem tuam.] Humilem me exaudi proximus mihi. Accelera vt eximas me.] Nec differas in finem seculi, sicut oĩum credentium mihi, segregationem meam a peccatoribus. Esto mihi in Deum protectorem.] Protector Deus esto mihi. Et in domũ refugii vt saluum me facias.] Et tanquam do- L
mus quò refugiens saluus fiam. Quia fortitudo mea & refugium meum es tu.] Quia fortitudo mea ad tolerandos psecutores meos, & refugium meum ad relinquendos tu mihi es. Et propter nomen tuum dux mihi eris & enutries me.] Et vt per me innotescas omnibus gentibus, per omnia sequar voluntatem tuam, & paulatim mihi aggregatis sanctis implebis corpus meum & perfectam staturam meam. Educes me de muscipula ista, quam occultauerunt mihi.] Educes me de insidiis istis, quas occultauerunt mihi. Quoniam tu es protector meus. In manus tuas commendo spiritum meum.] Potestati tuæ commendo spiritum meum, cito receptu- Luc. 23.
rus. Redemisti me domine Deus veritatis.] Dicat & populus redemptus passione domini sui, & lætus clarificatione capitis sui, Redemisti me domine Deus veritatis. Odisti obseruantes vanitatem, superuacue.] Odisti obseruantes falsam beatitudinem seculi. Ego autem in domino speraui, exultabo & iocũdabor in tua misericordia.] Exultabo & io- M
cundabor in tua misericordia, quæ me non fallit. Quia respexisti humilitatem meam.] Quia respexisti humilitatem meam, qua me vanitati in spe subiecisti. Saluam fecisti de necessitatibus animam meam.] Saluam fecisti de necessitatibus timoris animam meam, vt tibi charitate libera seruiat. Nec conclusisti me in manus inimici.] Nec conclusisti me, vt non haberem aditum respirandi in libertatem, & darer in sempiternam potestatem diaboli, cupiditate huius vitæ illaqueantis & morte terrentis. Statuisti in loco spatioso pedes meos.] Resurrectione cognita domini mei & mea promissa mihi, spatiatur permanens in latitudinem libertatis ab angustiis timoris educta charitas
mea

mea. Miserere mei domine quoniam tribu-
lor.] Sed quæ est ista insperata persequentiū
crudelitas, magnū mihi pauorem incutiens?
Miserere mei domine: Non enim de morte
iam terreor, sed de cruciatibus atque tormē
tis. Conturbatus est in ira oculus meus.]Ha-
bebam oculum in te, ꝙ non me desereres,
iratus es & conturbasti eum. Anima mea &
venter meus.] In eadem ira conturbata est
anima mea, & memoria mea quam tenebā,
quid pro me pertulit & mihi ꝓmiserit Deus
meus. Quoniam defecit in dolore vita mea.]
Quoniam vita mea est confiteri te, sed defe-
cit in dolore, dū dixisset inimicus, torquea-
tur donec neget. Et anima mea in gemitib.]
tempora quæ ago in hoc seculo, non mihi
morte auferuntur, sed manent atque in gemi
tibus sunt. Infirmatus est in egestate vigor
A meus.]Egeo sanitate huius corporis, nec par
citur cruciatibus. Egeo resolutione corpo-
ris & parcitur morti, & in hac egestate infir-
mata est fiducia mea. Et ossa mea conturbata
sunt.]Et firmitas mea cōturbata est. Super ini
micos meos factus sum opprobrium.]Inimi
ci mei sunt omnes iniqui, & tamen pro scele
ribus suis vsq; ad confessionem torquentur.
Superaui ergo opprobriū eorum, cuius con
fessionē non mors sequitur, sed cruciatus in
sequit. Et vicinis meis nimium.]Nimirū hoc
visum est eis, qui iam appropinquabant co-
gnoscere, & tenere fidem quam teneo. Et
timor notis meis.] Et ipsis notis meis exēplo
horribilis tribulationis meę timorē incussi.
Qui videbant me, foras fugiebant a me.]Qm̄
non intelligebant interiorem & inuisibilem
spem meam, in exteriora & visibilia fugerūt
a me. Oblitus sum tanquā mortuus a corde.]
B Et obliti sunt tanꝗ mortuus sim a corde ip-
sorum. Factus sum tanquam vas perditum.]
Visus sum mihi perisse visibus domini viuēs
in hoc seculo, & neminem lucrifaciens cum
omnes timerent aggregari mihi. Quoniam
audiui vituperationem multorum accolen-
tium in circuitu. Quoniam audiui vituperan
tes multos in peregrinatione huius terrę iux
ta me sequentes circuitum temporum, &
mecum in patriam æternam redire recusan-
tes. Dum congregarentur ipsi simul aduer-
sum me, vt acciperent animam meam con-
siliati sunt.] Vt consentiret eis anima mea,
quæ morte posset de potestate illorum faci-
le exire, excogitauerunt consilium quo nec
mori me sinerent. Ego autem in te speraui
domine, dixi tu es Deus meus.]Nō enim mu
tatus es, aut non saluum facies qui emendas.
In manibus tuis sortes meę.]In potestate tua
sunt sortes meæ. Non enim vllum video me
ritum, quo de vniuersa impietate generis hu
mani me potissimum elegisti ad salutem. Et
si est apud te iustus & occultus ordo electio
nis meæ, ego tamen quem hoc latet, ad tuni-
cam domini mei sorte perueni. Erue me de *Ioan. 19.*
manibus inimicorum meorum, & persequē
tibus me. Illustra faciem tuam super seruum
tuum.]Notum fac hominibus, qui non pu-
tant me ad te pertinere, super me esse inten-
dentem faciem tuam, meq; tibi seruire. Sal-
uum me fac in tua misericordia domine, nō
confundar quoniam inuocaui te.] Domine C
non erubescam insultantibus mihi ex eo ꝙ
te inuocaui. Erubescant impii & deducantur
in infernum.] Erubescant potius qui lapides
inuocant & vmbris socientur. Muta effician
tur labia dolosa.]Nota faciens populis sacra
mēta in me tua, sic fac obstupescere labia fin
gentium de me falsa. Quæ loquuntur aduer-
sus iustum iniquitatem in superbia & contē-
ptu.]Quæ loquuntur aduersus Christum ini-
quitatem, superbientes & contemnentes tan-
quam hominem crucifixum. Quam magna
multitudo dulcedinis tuæ domine.] Excla-
mat hic propheta ista cernens et mirans, quā
multis modis copiosa est dulcedo tuo domi
ne. Quam abscondisti timentibus te.] Etiam
eos quos emendas multum amas, sed ne dis-
soluta securitate negligentius agant, abscon-
dis ab eis dulcedinem amoris tui, quibus vti-
le est timere te. Perfecisti sperantibus in te.]
Perfecisti autem hanc dulcedinem speranti- D
bus in te, Non enim subtrahis eis quod vs-
que in finem perseueranter expectant. In cō-
spectu filiorum hominum.] Non enim latet
filios hominum iam non secundum Adam,
sed secuudum filium hominis viuentes.
Abscondes eos in abscōdito vultus tui.]
Quam sedem in perpetuum serues in ab-
scondito notitiæ tuæ sperantibus in te.
A conturbatione hominum.] Vt iam nul-
lam humanam conturbationem patiantur.
Proteges eos in tabernaculo tuo, a contra-
dictione linguarum.] Sed hic interim dum
eis maledicæ linguæ obstrepunt dicentes,

quis hoc nouit, aut quis, inde venit? proteges eos in tabernaculo fidei earum rerum, quas dominus pro nobis temporaliter gessit & ꝑtulit. Benedictus dominus quoniam mirificauit misericordiam suam in ciuitate circũstantię.] Benedictus dominus, quoniam post emendatione acerrimarum persecutionum, omnibus mirabilẽ fecit misericordiam suã per orbem terrarum in circumitu societatis humanæ. Ego dixi in ecstasi mea.] Vnde ille populus iterũ loquens dicit, Ego dixi in pauore meo cum horribiliter in me gentes sæuiunt. Proiectus sum a facie oculorum tuorum.] Nõ enim si me respiceres, pati me ista sineres.
E Ideo exaudisti domine vocẽ orationis meę, cum clamarem ad te.] Ideo modũ ponens emendationi, & ostendens me pertinere ad curam tuam, exaudisti domine vocẽ orationis meæ, cum clamarem ad te, cum eam tribulationem nimis intenderem. Diligite dominum omnes sancti eius.] Hortatur iterum propheta ista cernẽs & dicit, Diligite dominum omnes sancti eius. Quoniam veri
1 Pe. 4. tatẽ requiret dominus.] Quando si iustus vix saluus erit, peccator & impius vbi parebunt? Et retribuet his qui abũdanter faciunt superbiã. Et retribuet his qui nec victi conuertunt, quia multum superbiũt. Viriliter agite, & cõ
Psal. 26. fortetur cor vestrum.] Vt bonum sine defe-
Galat. 3. ctione operantes, tempore proprio metatis. Omnes qui speratis in domino.] Omnes qui speratis in domino, idest, qui eum recte timetis vel colitis, sperate in domino.

Cõcio prima, de principio eiusdem Psalmi.

Psalmi huius, quem modo cantauimus, quantum possumus secreta rimemur, & inde sermonem exculptũ reddamus auribus & mentibus vestris. Titulus eius est, In fi-
F nem Psalmus ipsi Dauid ecstasis.] In finem quid sit nouimus, si Christum nouimus. Dicit enim Apostolus, Finis enim legis Christ[9]
Rom. 10. ad iustitiam omni credenti, finis non consumens sed perficiens. Duobus enim modis dicimus finem, vel quo fit vt nõ sit quod erat, vel quo fit vt perfectum sit quod inchoatum erat. Ergo in finẽ in Christũ Psalmus Dauid ecstasis. Verbum est ecstasis Græcum, Latine quantum datur intelligi, verbo vno exponi potest, si dicatur eccessus. Excessus autem mentis proprie solet ecstasis dici. In excessu vero mentis duo intelligũtur, aut pauor, aut intentio ad superna, ita vt quodammodo de memoria labantur inferna. In hac ecstasi fuerunt omnes sancti, quibus arcana Dei mundum istum excedentia reuelata sunt. De hoc mentis excessu, idest, ecstasi Paulus cum loqueret seipsum insinuans ait, Siue enim men 2. Co. 5.
te excessimus Deo, siue temperantes sumus vobis, Charitas enim Christi compellit nos, hoc est, si ea tãtum agere vellemus, & ea tantum contemplari, quæ mentis excessu intuemur, vobiscum non essemus, sed essemus in supernis tanquã contemptis vobis. Et quãdo nos ad illa superiora & interiora infirmo passu sequeremini, nisi rursus compellente G
nos charitate Christi, qui cum in forma Dei Philip. 2.
esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formã serui accipiens, & cõsyderemus nos esse seruos, & non ingrati ei a quo accepimus altiora, propter eos qui infirmi sunt non contemnam[9] inferiora, & temperemur, nescitis quia nõ possunt nobiscum videre sublimia? Hoc ergo ait, Siue mente excessimus Deo. Ille.n. videt quod nos videmus, qui fieri hominem in mentis excessum concedit, ille solus reuelat secreta sua. Quippe ille hoc loquitur qui se dicit raptum esse & ablatum in tertium cœlum, & audiuisse ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. Tantus autem fuit ille mentis excessus vt diceret, Siue in corpore, siue extra corpus nescio, Deus scit. Ergo si hunc excessum mentis, idest, hanc ecstasim significat titulus Psalmi huius, magna profecto & alta quædam sperare debemus dicturum eum qui condidit Psalmum, idest, Prophetam, immo vero per Prophetam spiritũ sanctum. Si vero hæc ecstasis pauor intelligẽ H
dus est, neq; huic significationi verbi deerit 2. Co. 12.
huius Psalmi contextus. Vr enim de passione locuturus esse, in qua pauor est. Sed cuius pauor est? vtrum Christi, quia dixit, in finem, et intelligim[9] finem Christum, an forte noster pauor? Nunquid enim possumus pauperem bene intelligere in Christo ꝓpinquante passione, qui propterea venerat, cum venisset ad quod venerat? Nunquid pauebat moriturus? Si prorsus ita homo esset, vt non Deus esset, nonne magis gauderet resurrecturus, quam paueret moriturus? Veruntñ quia dignatus

gnatus eſt aſſumere formã ſerui,& in ea nos
Philip.2. veſtire ſe, qui non eſt dedignatus aſſumere
nos in ſe, nõ eſt dedignatus trãsfigurare nos
in ſe,& loqui verbis noſtris,vt & nos loque-
remur verbis ipſius. Hæc.n. mira cõmutatio
facta eſt, & diuina ſunt peracta commercia,
mutatio rerum celebrata in hoc mundo a
negotiatore cęleſti. Venit accipere contume
lias,dare honores:venit haurire dolorẽ,dare
ſalutem,venit ſubire mortem,dare vitã. Mo
riturus ergo ex eo quod noſtrum habebat,
non in ſe,ſed in nobis pauebat, quia & hoc
dixit triſtem eſſe animam ſuam vſq; ad mor-
Mat.26. tem,& vtiq; noſipſi omnes cum illo. Nam ſi
ne illo nos nihil,in illo autem ipſe Chriſt⁹ &
nos. Quare? Quia totus Chriſt⁹ caput & cor-
pus. Caput ille ſaluator corporis, qui iã aſcẽ
dit in cœlum, corpus autem Eccleſia quę la
Ephe.5. I borat in terra. Hoc autem corpus niſi conne
xione charitatis adhæreret capiti ſuo, vt vn⁹
Acto. 9. fieret ex capite & corpore,non de cęlo quẽ
dam perſecutorem corripiens diceret,Saule
Saule quid me perſequeris? Quando eũ iam
in cœlo ſedentẽ nullus homo tangebat,qũo
eum Saulus in terra ſæuiens aduerſus Chri-
ſtianos aliquo modo iniuria perſequebatur?
non ait,quid ſanctos meos, q̃d ſeruos meos,
ſed quid me perſequeris?hoc eſt,quid mem-
bra mea. Caput pro mẽbris clamabat,& mẽ-
bra in ſe caput transfigurabat. Vocem nanq;
pedis ſuſcipit lingua, q̃n forte in turba cõtri
tus pes dolet,clamat lingua calcas me. Non
enim ait,Calcas pedem meũ,ſed ſe dixit cal-
cari quam nemo tetigit. Sed pes qui calcatus
eſt,a lingua non ſeparatus eſt. Ergo etiam ſic
non incõgrue intelligit ecſtaſis,pauor. Quid
enim dicamus fratres? Si nullus oĩno pauor
K eſſet paſſuris, quid diceret ipſi Petro, quod
audiuimus natali Apoſtolorum die,q̃n ei do
minus prædixit futurã ſuam paſsionem, Cũ
Ioan.21. eſſes iunior cingebas te & ibas quo volebas,
cum autem ſenior factus fueris, alter te cin-
get,& ducet quo tu non vis. Hoc aũt,inquit,
dixit ſignificans qua morte moreretur. Ergo
al.perſe- ſi Petrus Apoſtolus tãta perſecutione * quo
cutione. nollet ductus eſt, & volens nolens mortuus
eſt,ſed volens coronatus eſt,quid mirũ ſi eſt
aliquis pauor in paſsione etiam iuſtorum,ẽt
ſanctorum? Pauor eſt ex humana infirmitate,
ſpes ex diuina promiſsione. Q̃d paues tuum
eſt,q̃d ſperas donum Dei eſt in te: Et melius
in pauore tuo agnoſcis te, vt in liberatione
tua glorifices eum qui te fecit. Paueat huma
na infirmitas, non in eo pauore deficit diui-
na miſericordia. Deniq; pauens iſte inde cœ
pit: In te domine ſperaui non confundar in
æternum.] Videtis quia & pauet & ſperat. Vi Pſa.70.
detis quia pauor iſte nõ eſt ſine ſpe, etiam ſi
eſt aliqua in humano corde conturbatio,nõ
recedit diuina cõſolatio. Loquitur ergo hic
Chriſtus in propheta, audeo dicere, Chriſt⁹
loquitur. Dicturus eſt quædam in hoc Pſal-
mo, quæ quaſi Chriſto videantur non poſſe
congruere, illi excellentiæ capitis noſtri,ma Ioan.1.
ximeq; illi verbo q̃d in principio erat Deus Philip.2.
apud Deum, nec ei in forma ſerui fortaſſe vi
debuntur quædam hic verba congruere,quã
formam ſerui ſuſcepit ex virgine, & tamen
Chriſtus loquiur, quia in membris Chriſti L
Chriſtus. Et vt noueritis, quia vnus dr̃ Chri-
ſtus caput & corpus ſuum,ipſe dicit cum de
cõiugio loqueretur,Erunt duo in carne vna. Gen.2.
Igitur iam non duo, ſed vna caro. Sed forte
hoc dicat de quocunq; coniugio,Audi Apo
ſtolum Paulum:Et erunt duo,inquit, in car-
ne vna. Sacramentum hoc magnum eſt, ego Ephe.5.
autem dico in Chriſto & in Eccleſia. Fit er-
go tanquam ex duobus vna quædam perſo-
na ex capite & corpore, ex ſponſo & ſpon-
ſa. Nam vnitatem perſonæ huius miram &
excellentem, commendat etiam Eſaias Pro- Eſa.26.
pheta. Nam loquens etiam in eo,Chriſtus in
prophetia ait,Sicut ſpõſo alligauit mihi mit-
tam,& ſicut ſponſam ornauit me ornamen-
to. Se dixit ſponſam. Quare ſpõſum,ſe ſpon
ſam,niſi quia duo in carne vna? Si duo in car
ne vna,cur non duo in voce vna? Loquatur
ergo Chriſtus, quia in Chriſto loquitur Ec-
cleſia,& in Eccleſia loquiĩ Chriſtus, & cor- M
pus in capite & caput in corpore. Audi Apo
ſtolum hoc ipſum euidentius exprimentem:
Sicut enim corpus vnum eſt & membra ha- 1 Co.12.
bet multa, omnia autem membra corporis
cum ſint multa,vnum eſt corpus, ſic & Chri
ſtus. Loquens de membris Chriſti, hoc eſt,
de fidelibus, non ait ſic, & membra Chriſti,
ſed totum hoc quod dixit Chriſtum appella
uit. Sicut enim corpus vnum, & membra ha
bet multa, omnia autem membra corporis
cũ ſint multa, vnum eſt corpus,ſic & Chri-
ſtus membra multa vnum corp⁹. Ergo ſimul
omnes nos cum capite noſtro Chriſto, ſine

capite nostro nihil valẽtes. Quare? Quia nos cum capite nostro vitis, sine capite nostro, quod absit sarmenta præcisa, non alicui operi agricolarum, sed igni tantummodo destinata. Ideo & ipse in euangelio, Ego sum vitis, vos estis palmites, pater meus agricola est: &, Sine me, inquit, nihil potestis facere. Domine si sine te nihil, totum in te. Etenim quicquid ille operatur per nos, nos videmur operari. Potest ille multum, & totum sine nobis, & nos nihil sine ipso. Ergo in quacunque ecstasi loquatur, siue pauoris, siue excessu mentis, congruunt, quæ dicuntur. Dicamus in Christi corpore, dicamus omnes quasi vnus, quia omnes vnitas. Dicamus, In te domine speraui non confundar in æternum. Illam, inquit, confusionem perhorresco quæ est in æternum. Nam est, quædam confusio temporalis vtilis, perturbatio animi respicientis peccata sua, respectione perhorrescentis, horrore erubescentis, erubescentin corrigentis. Vnde dicit & Apostolus, Quam enim gloriam habuistis tunc in his, in quibus nunc erubescitis? Ergo erubescere illos dicit iam fideles, non de presentibus donis, sed de præteritis peccatis. Hanc confusionem non formidet Christianus, imo si hanc non habuerit, ęternam habebit. Quæ est æterna confusio? Quando fiet illud quod dictum est, Et traducent eos ex aduerso iniquitates eorum. Et fit traducentibus ex aduerso iniquitatibus omnis grex malus ad sinistram, tanquam hœdis ab ouibus separatis, & audient, Ite in ignem æternum qui paratus est diabolo, & angelis eius. Quærunt quare? Esuriui enim & non dedistis mihi manducare. Contemnebant tunc quando esurienti Christo non dabant cibum, quando sitienti non dabant potum, quando nudum non vestiebant, peregrinum non suscipiebant, ægrotantem non visitabant, tunc contemnebant. Cum cœperint illis ista numerari, confundentur, & hæc confusio in æternum erit. Hanc timens iste qui pauet, vel cuius ad Deum est mentis excessus hoc rogat, In te domine speraui non confundar in æternum. Et in tua iustitia erue me & exime me.] Nam si attendas ad iustitiam meam, damnas me. In tua iustitia erue me. Est enim iustitia Dei, quæ & nostra fit, cum donatur nobis. Ideo autem de iustitia dicit, ne homo se putet a seipso habere iustitiam. Sic enim dicit Apostolus Paulus, Credenti in eum, qui iustificat impium. Quid est, qui iustificat impium? Qui ex impio facit iustũ. Deputatur fides eius ad iustitiam. Iudæi vero quia suis viribus se putabant implere posse iustitiam, offenderunt in lapidem offensionis & petram scandali, & gratiam Christi non agnouerunt. Acceperunt enim legem, qua fierent rei, non qua liberarentur a reatu. Denique quid de illis Apostolus dicit, Testimonium enim perhibeo illis, quòd zelum Dei habent, sed non secundum scientiã. Quid est quod dixit, zelum Dei habent Iudæi, sed non secundum scientiam? Audi q̃d sit, non secundum scientiã. Ignorantes enim Dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Si ergo ideo non secundum sciẽtiam zelum Dei habent, qui ingnorantes iustitiam Dei, volunt suam statuere, qua se ex seipsis iustificant: Ideo gratiam Dei non cognouerunt, quia gratis salua ri noluerũt. Quis est qui * non saluatur gratis? In quo non inuenit Saluator quod coronet, sed quod damnet, non inuenit merita bonorum, sed inuenit merita suppliciorum. Si agat tanquam veraciter ex regula legis præposita, damnandus est peccator. Hac regula si ageret quem liberaret? Omnes enim peccatores inuenit, solus sine peccato venit, qui nos peccatores inuenit. Hoc ait Apostolus, Omnes enim peccauerunt & egent gloria Dei. Quid est, Egent gloria Dei? Vt ipse liberet, non tu quia tu te liberare non potes, indiges liberatore. Quid est q̃d de lege & iustitia præsumis? Non vides quid intus confligat in te, de te, aduersus te? Non audis pugnantem & confitentem, & adiutorium in pugna desyderantẽ? Non audis athletam domini ab agonotheta petentem adiutorium pugnæ suæ? Non. n. sic te expectat Deus certantem, quomodo te expectat æditor, si forte pugnes in amphitheatro. Ille tibi præmium dare potest si viceris, adiuuare te periclitantem non potest. Nõ sic expectat Deus. Vide ergo, attende eũ qui dicit, Condelector enim legi Dei, secũdum interiorem hoiem. video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ & captiuum me ducentẽ in lege peccati, quæ est in membris meis. Miser ego homo, quis me liberabit

Margin notes: Ioan. 15. — A Rom. 6. — Sapiẽ. 5. — Mat. 25. — B — Rom. 4. — Rom. 9. — Rom. 10. — Ibidem. — a. Quis est qui saluatur gratis. — C — Rom. 3. — D — Rom. 7.

bit de corpore mortis huius? Gratia Dei per
Iesum Christum dominum nostrum: Quare
gratia? Quia gratis datur. Quare gratis datur?
Quia merita tua non præcesserũt, sed benefi
cia Dei te præuenerũt, illi ergo gloria qui nos
Rom. 3. liberat. Omnes.n.peccauerũt & egent gloria
Dei. In te ergo dñe speraui, nõ in me non cõ
fundar in æternum, quia in eo spero qui non
Rom. 4. ꝯfundit. In tua iustitia erue me & exime me,
Quia nõ inuenisti in me iustitiam meã, erue
me in tua: hoc est, illud me eruat qđ me iusti
ficat, qđ ex impio pium facit, qđ ex iniquo
iustum, qđ ex cæco videntem, quod ex ca-
E dente surgẽtem, qđ ex flente gaudẽtem. Hoc
me liberat, nõ ego. In iustitia tua erue me &
exime me. Inclina ad me aurem tuam.] Fecit
hoc Deus, qñ ipsum Christum ad nos misit,
Illum ad nos misit, qui inclinato capite digi
to scribebat in terra, qñ ei adultera mulier
Ioan. 8. offerebat punienda, Ille autem inclinauerat
Gene. 3. se ad terram, i. Deus ad hominem, cui dictũ
est, Terra es, & in terram ibis. Non. n. quasi
corporalib. locis Deus ad nos inclinat aurẽ
suam, aut membris istis corporeis determina
tis finitus est. Omnino nihil horum cogitent
humana phantasmata, veritas est Deus. Veri
tas nec quadra est, nec rotunda, nec longa.
Vbiqua præsens est, si cordis oculus ad eam
pateat. Inclinat tñ aurem suam ad nos Deus,
misericordiam deponendo super nos. Quæ
maior misericordia, q̃ vt vnicum filiũ suum
daret nobis non viuere nobiscũ, sed mori ꝓ
nobis? Inclina ad me aurem tuam. Accelera
vt eximas me.] Exaudit enim in hoc cũ dicit,
accelera. Ad hoc.n.positum est, vt hoc totũ
quod nobis vr̃ quãdiu voluit seculũ intelli-
gas punctũ esse. Nõ est diu quod habet extre
mum. Ab Adã vsq; ad hodiernum diem pera
ctum est, & multo vtiq; plus peractum est,
F quam restat peragendum. Si adhuc viueret
Adam, & hodie moreretur, quid ei prodesset
tandiu esse, tandiu vixisse? Ergo celeritas hęc
quare? Quia transuolant tempora. Et quod
tibi tardum est, in oculis Dei breue est. Iam
hanc celeritatem iste intellexerat in ecstasi.
Accelera vt eximas me. Esto mihi in Deum
protectorem, & in domũ refugii vt saluum
me facias.] Domꝰ refugii tu mihi esto Deus,
protector, domus refugii. Aliquando enim
periclitor et volo fugere. Quò fugio? Ad quẽ
locum tutus fugio? Ad quem montem? Ad
quam speluncam? Ad quæ tecta munita? Quã
arcem teneam? quibus muris ambiar? quocũ
que iero, sequor me. Quicquid. n. vis potes
fugere homo præter conscientiam tuam. In
tra in domum tuam, requiesce in lecto tuo,
intra in interiora, interius habere nihil potes
quò fugias a cõscientia tua, si rodũt te pecca
ta tua. Quis verò dixit, accelera vt eximas
me, & in tua iustitia erue me, vt dimittas pec
cata mea, & ædifices in me iustitiam tuã, tu
mihi eris domus refugii, ad te confugio. Nã
a te quo fugiam? Irascitur tibi Deus, quò fu-
gies? Audi quid dicat in alio Psalmo, timens
iram Dei, Quo ibo a spũ tuo, & quo a facie Psa. 139.
tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu ibi es,
si descendero in infernum, ades. Quocunq;
iero, ibi te inueniam: Et si irasceris, vltorem G
te inuenio, si placatus es, adiutorẽ. Nihil mi-
hi ergo restat, nisi ad te fugere, nõ a te. Vt eua
das hominem dominum quicunque seruus
es, fugis in ea loca vbi nõ est dominus tuus,
vt euadas Deum, fuge ad dominum. Nam nõ
est quò fugias Deũ. Præsto sunt omnia & nu-
da omnipotentis oculis. Tu ergo mihi, inqt,
esto domus refugii. Nã si saluus non fuero,
quomodo fugio? Sana me & fugio ad te. Nã
si me non sanas, ambulare non possum, fuge
re quomodo potero? Quò iret, quò fugeret
si ambulare non posset, semiuiuus in via sau
ciatus vulneribus latronum? Quem transiens
sacerdos præteriit, transiens Samaritanus mi
seratus est, idest, ipse dominus, qui miseratus Leu. 10.
est genus humanum. Samarites enim custos
interpretatur. Et quis est qui nos custodit si
ille deserit? Merito cum Iudæi conuitiantes
dicerent, Nonne verum dicimus quia Sama-
ritanus es & dæmoniũ habes? vnum respuit, Ioan. 8.
alterum amplexus est: Ego, inquit, dæmoniũ
non habeo. Nõ dixit, non sum Samaritanus, H
sic intelligi volens nostrum se esse custodẽ.
Miseratus ergo accessit, curauit, ad stabulũ
perduxit, impleuit circa eum misericordiã. Luc. 10.
Ille iam põt ambulare, põt & fugere. Quò fu
geret nisi ad Deum, vbi fecit sibi domum re-
fugii? Quia fortitudo mea & refugium meũ
es tu, & propter nomen tuum dux mihi
eris & enutries me.] Non propter meritum
meũ, sed propter nomen tuum, vt tu glori-
ficeris, non quia ego dignus sum, dux mi-
hi eris ne aberrem a te. Et enutries me, vt
validus sim ad manducandum escam qua
pascis

pastus angelos. Hic.n. lacte nos nutriuit, qui nobis cœlestem cibum promisit, & vsus est materna misericordia. Sicut.n. mater lactãs, eandẽ escam cui sumẽdę idoneus infans nõ est, per carnem traiicit, & lac infundit, hoc enim accipit paruulus quod accepturus erat ad mensam, sed quod per carnem traiicitur cõgruit paruulo: Sic dominus sapiẽtiam suã vt lac nobis faceret, carne indutus venit ad nos. Ergo corpus Christi loquit, Et educes me de muscipula ista quam occultauerũt mihi.] Iam passio significat, Educes me de muscipula ista quam occultauerunt mihi. Nec

I sola illa passio est qua passus est dominus noster Iesus Christus. Muscipulam suam diabolus tendit vsq; in finem, & vę illi qui in illam muscipulam cadit. Cadit autem omnis qui non sperat in Deum, qui non dicit, In te dñe speraui non confundar in æternum. Et in tua iustitia erue me & exime me. Extẽta est & parata muscipula inimici. Posuit in muscipula errorem & terrorẽ: Errorem quo illiciat, terrorem quo frangat & rapiat. Tu claude ianuam cupiditatis contra errorem, tu claude ianuam timoris contra terrorem, & educeris de muscipula. Huiusmodi pugnæ exemplum ipse tibi imperator tuus, qui pp te etiam tentari dignatus est, in se demõstrauit. Et primo tentatus est illecebris, quia tentata est in illo ianua cupiditatis, quando eum tentauit diabolus dicens, Dic lapidib. istis vt panes fiant. *Mat.4.* Adora me & dabo tibi regna ista. Mitte te deorsum, quia scriptũ est, Quia angelis suis mandauit de te, vt in manib. tollant te, ne qñ offendas ad lapidem pedem tuũ. Omnia hæc per illecebram cupiditatem tentant: At vbi clausam ianuam inuenit cupiditatis, in eo q tentabatur pro nobis, conuertit se ad tentandam ianuam timoris, & pręparauit passionẽ

K illi. Denique hoc dicit Euangelista, Et consummata tentatione, diabolus recessit ab eo *Lucæ. 4.* ad tempus. Quid est ad tempus? Tanquam rediturus & tentaturus ianuam timoris, quia clausam inuenit ianuam cupiditatis. Totum ergo corpus Christi tentatur vsque in finem. Fratres mei, quando iussum est nescio quid contra Christianos mali, simul impingebatur, in hoc corpus totum impingebatur. Vnde dictum est in Psalmo, *Psa.117.* Tanquam cumulus arenæ maris impulsus sum vt caderem, & dominus suscepit me. At vbi finita sunt illa quæ totum corpus impingebant vt caderet, cœpit tentatio esse per partes. Tentatur corpus Christi, vna Ecclesia non patitur per secutionem, alia patitur. Non patitur furorẽ imperatoris, & patitur furorẽ mali populi. Quantæ vastationes a plebibus? Quanta mala ingesta sunt Ecclesię a malis Christianis ab eis qui capti sunt in illo reticulo? Tam multiplicati sunt vt premerentur naues in piscatione illa domini ante passionem. *Luc.5.* Non ergo desunt pressuræ tẽtationis. Nemo sibi dicat, nõ est tempus tentationis. Qui sibi hoc dicit, pacem sibi promittit. Qui sibi pacem promittit securus inuaditur. L Totum ergo corpus Christi dicat, Educes me de muscipula ista quam occultauerunt mihi, quia eductum est & caput nostrum de muscipula quam abscondeꝛunt illi, quibus modo dicebatur in euangelio, quia dicturi erant, Hic est hæres, venite occidamus eũ, & nostra erit hæreditas. *Matt.21.* Et in se sententiam dixerunt interrogati, Quid faciet ille paterfamilias colonis malis? Malos male perdet, & vineã suam locabit aliis agricolis. Quid & illud, Non legistis, Lapidem quẽ reprobauerunt ędificantes, hic factus est in caput anguli? *Psa.117.* Quid est.n. Reprobauerunt ædificantes? Hoc ait eiecerunt eum extra vineã & occiderunt. Ergo erutus est & ille, caput nostrum sursum est, liberum est. Hæreamus illi per dilectionẽ vt melius postea conglutinemur ei per immortalitatem, & dicamus oẽs, Educes me de muscipula ista quã occultauerunt mihi. Quoniam tu es protector meus.] Audiamus vocem domini quã dixit in cruce, In manus tuas commendo spiritum meum.] *Luc.23.* Certe cum verba eius in euangelio de isto Psalmo cognoscimus, ipsum hic locutũ fuisse non dubitemus. Habemus hoc in euangelio dictum, In manus tuas cõmendo spiritum meum, & inclinato capite reddidit spiritũ. Non sine causa voluit verba M huius Psalmi sua esse, nisi vt te admoneret se locutum esse in hoc Psalmo. Ipsum hoc quęre, cogita quomodo in illo Psalmo se quæri voluit pro susceptione matutina, Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerũt oĩa ossa mea. Ipsi vero considerauerunt & conspexerunt me, diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestẽ meã miserunt sortẽ, vt te admoneret ĩ se hoc esse cõpletũ, in voce sua posuit caput ipsius Psalmi, Deus Deus meus

vt

vt quid me dereliquisti? Et tamen vocē cor-
Psal. 21. poris in se transfigurauit. Non enim vnicum
suum pater aliqn̄ dereliquit. Redemisti me
dn̄e Deus veritatis.] Faciens qđ promisisti,
non fallēs in pollicitatione tua Deus verita-
tis. Odisti obseruātes vanitatē, superuacue.]
Quis obseruat vanitatem. Qui timendo mo-
ri, mentitur: Timendo enim mori menti-
tur, & moritur antequam moriatur, qui
ideo mentiebatur vt viueret. Mentiri vis ne
moriaris, & mentiris & moreris, & cum vi
tas vnam mortem quam differre poteris, au
ferre non poteris, incidis in duas, vt prius in
aīa, postea in corpore moriaris. Vnde hoc,
nisi quia obseruando vanitatem? Quia dulcis
est tibi transiens dies, quia dulcia sunt tibi
transuolanti tempora, vnde nihil tenes, & in
super tu teneris. Odisti obseruantes vanitatē,
superuacue. Ego autem,] Qui non obseruo
vanitatē, in dn̄o speraui.] Speras in pecunia,
obseruas vanitatē: speras in honore & subli
mitate aliqua potestatis humanæ, obseruas
A vanitatem: speras in aliquo amico potente,
obseruas vanitatem. In his omnib. cum spe-
Isa.40. ras, aut tu expiras, & ea hic dimittis, aut cum
viuis omnia pereūt, & in spe tua deficis. Hāc
vanitatem commemorat Esaias dicens, Oīs
caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos
fœni. Aruit fœnum, & flos eius decidit, ver-
bum autem domini manet in æternum. Ego
autem non quomodo illi, qui sperant in va
nitates, & qui obseruant vanitates, sed in do
mino speraui, qui non est vanitas. Exultabo
& iucundabor in tua misericordia.] Non in
mea iustitia. Quia respexisti humilitatē meā,
saluam fecisti de necessitatib. animam meā.
Nec cōclusisti me in man⁹ inimici.] Quę sūt
necessitates vnde saluam volumus fieri aīam
nostram? Quis hęc enumeret? Quis digne ex
aggeret? Quis congrue vitandas fugiendasq;
B commendet? Primo in genere humano dura
necessitas, nescire cor alterius, male sentire
plerunque de amico fideli, bene sentire ple-
runque de amico infideli. O dura necessitas.
Et quid facis vt cor inspicias? Quem oculum
affers infirma, & plangēda mortalitas? Quid
facis vt videas hodie cor fratris tui? Non ha-
bes quid facias. Alia maior necessitas, nec
tuum vides quale erit cras. Quid iam dicam
de necessitatibus ipsius mortalitatis? Mori ne
cesse est, & nemo vult. Nemo vult quod ne-
cesse est. Nemo vult quod erit velis nolis. Du
ra necessitas, nolle quod non potest euitari.
Nam si fieri posset, nollemus vtiq; mori. Et
effici quidem angeli vellemus, sed commu-
tatione quadam non morte, sicut dicit Apo-
lus, Aedificationem habemus ex Deo, domū 2. Cor. 5.
non manu factam æternam in cœlis. Etenim
in hoc ingemiscimus habitaculum nostrū,
quod de cœlo est superindui cupientes, si tn̄
induti & non nudi inueniamur. Etenim qui
sumus in hac habitatione ingemiscimus gra
uati, in quo nolumus expoliari, sed superue-
stiri, vt absorbeatur mortale a vita. Volumus
peruenire ad regnum Dei, sed per mortē no
lumus. Et tn̄ dicit tibi necessitas, hac venies,
hac venire dubitas homo, cum hac ad te ve-
nerit Deus? Quæ sunt etiam necessitates vin-
cendarum vetustissimarum cupiditatum, &
annosarum malarum consuetudinum? Vin-
cere cōsuetudinem, dura pugna, nosti. Vides
quàm male facies, quàm detestabiliter, quā
infeliciter, & facis tn̄. Fecisti heri, facturus es
hodie. Si sic tibi displicet cū disputo, qūo di
splicet tibi cum cogitas? Et tamen facturus es C
hoc. Vnde raperis? Quis te captiuum trahit?
An illa lex in membris tuis repugnans legi
mentis tuæ? Clama ergo, Infęlix ego homo,
quis me liberabit de corpore mortis huius? Rom. 7.
Gratia Dei per Iesum Christum dominum
nostrum, & implet in te qđ modo diximus,
Ego autem in domino speraui, exultabo &
iucūdabor in tua misericordia, qa respexisti
humilitatem meam, saluam fecisti de neces-
sitatibus animam meam. Vnde enim facta est
salua de necessitatib. anima tua, nisi quia re-
specta est humilitas tua? Nisi prius humiliare
ris non te exaudiret, qui te a necessitatib. libe
raret. Humiliat⁹ est, qui dixit, Infęlix ego ho-
mo, quis me liberabit de corpore mortis hu
ius? Non sunt humiliati, qui ignorantes Dei D
iustitiam & suā volentes constituere, iustitię Rom. 10.
Dei non sunt subiecti. Nec conclusisti me in
manus inimici.] Non vicini tui, nō compos-
sessoris tui, non eius cum quo militasti, &
eū læsisti, aut forte in tua ciuitate iniuriam ei
fecisti. Isti. n. tales sunt, pro quib. orare debe-
mus. Aliū habemus inimicū, diabolū serpen
tē antiquū. Oēs morientes si bene moriamur,
ab eius manib. liberamur. Quicunque enim
male moriuntur in suis iniquitatibus, in eius
manib. concludunt, vt cum illo in fide dam-
nentur.

nemur. Liberet ergo nos dominus Deus noster de manu inimici nostri: ille enim nos p̄ cupiditates nostras vult capere. Cupiditates autem nostrę quando validæ sunt, & qñ eis seruimus necessitates vocantur. Liberante autem Deo animam nostram de necessitatibus nostris, quid erit quod in vobis teneat inimicus, vt concludamur in manus eius? Statuisti in loco spatioso pedes meos.] Certe angusta via est, laboranti angusta est, amanti lata est. Eadem quæ angusta est, lata fit. In spatioso dicit posuisti pedes meos, ne angustiati pedes mei irent in se, & incurrendo in se deiicerent me. Ergo quod ait, Posuisti in spatioso pedes meos, plane fecisti mihi facilem iustitiam, quæ mihi erat aliquando difficilis, hoc est, posuisti in spatioso pedes meos. Miserere E mei domine, quoniam tribulor, contristatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus, quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitib.] Sufficiat charitati vestræ, adiuuante dño fortassis implebimus debitum, vt & Psalmo peracto proficiscamur.

Concio secunda de medio eiusdem Psalmi.

AD Reliqua Psalmi nostra reuertatur intentio, & nosipsos agnoscamus in verbis Prophetæ. Qm̃ si nos inspexerimus in tẽpore tribulationis, gaudebim⁹ in tp̄e retributionis. Commendaueram charitati vestrę cũ primas partes huius Psalmi exponerẽ, quod Christus loquaẗ, & quomodo sit accipiẽdus Christus totus cum capite & corpore nõ tacueram. Testimoniis etiam scripturarũ, quantum mihi vr̃, satis idoneis luculentisque firmaueram, ita vt omnino dubitari non possit Christum esse caput & corpus, sponsum & sponsam, filium Dei & Ecclesiam, filium Dei factum filium hominis propter nos, vt filios hoĩum faceret filios Dei. Atq; ita essent duo in carne vna in sacro magno, quia agnoscuntur duo in Prophetis in voce vna. Gratulatio superius expressa est ipsius dicentis, Respexisti humilitatem meam, saluam fecisti de necessitatib. animam meam, nec cõclusisti me in manus inimici, statuisti in loco spatioso pedes meos. Gratulatio est liberati hominis a tribulatione, liberatorũ membrorum Christi ab afflictione et insidiis. Et rursus dicit, Miserere mei dñe, quoniam tribulor.] In tribulatione vtique angustia est. Quomodo ergo posuisti in spatioso pedes meos? Si adhuc tribulantur, quomodo sunt in spatioso pedes? An forte vna quidem vox est, quia vnum quidem corpus, sed in aliquib. membris spatiũ sentitur, in aliquibus angustia, idest, alii sentiunt facilitatem iustitiæ, alii laborant in tribulatione. Nam si nõ alia membra illud, alia aliud paterentur, non diceret Apostolus, Si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra, & si glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Aliquæ Ecclesiæ, verbi gratia, pacem habent, aliquæ in tribulatione sunt. In istis quæ pacem hẽnt, in spatioso sunt pedes, illæ quæ in tribulatione sunt, angustias patiuntur. Sed & istos contristat illorum tribulatio, & illos pax istorũ consolatur. Sic est enim vnum corpus vt nõ sit discissio, non autem facit discissionem nisi dissẽsio. Charitas autem compagem facit, compages complectitur vnitatem, vnitas seruat charitatem, charitas peruenit ad claritatem. Dicat ergo ex quibusdam membris, Miserere mei domine quoniam tribulor, Conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus.] Quærimus vnde sit ista tribulatio, quoniam liberatus pauloante gaudere videbatur iustitia quodam infuso sibi a largitore dono Dei, & inde facto spatio pedibus in latitudine charitatis. Vñ ergo ista existit tribulatio, nisi forte ex illo, q̄d dominus dicit, Quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum? Primo enim cõmendata paucitate sanctorũ, tãquam missis retib. multiplicata est Ecclesia, & capti sũt innumerabiles, de quib. prędictum erat, Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Qui etiã nauigia premerent & retia rumperent, sicut est positum in illa prima piscatione ante passionem domini. Ex his igiẗ multitudinib. exaggeratis, quibus per pascha reficiũtur Ecclesiæ, vt turbas ipsorum parietum recuset angustia. Qumodo autem nõ tribuletur iste de hac multitudine, quando videt ipsos implere theatra & amphiteatra, qui pauloante Ecclesias impleuerunt? ipsos in nequitiis, qui pauloante in laudibus Dei? ipsos blesphemare Deum, qui respõdebant, amen Deo? Permaneat, duret, non deficiat etiam in multitudine copiosa iniquorũ, q̄a nec granum deficit in multitudine palearum

quo-

Margin notes: Esa. 61. Gene. 2. Ephe. 5. F — 1. Cor. 12. G — Mat. 24. Luc. 5. H Psal. 39. Mat.

quousque post ventilationem mittat̃ in hor-
reum,& ibi sit in societate sanctorum,ne tur
bulenti aliquid pulueris patiat̃. Perduret er-
go,q̃a & dñs cum dixisset,Qm̃ abũdauit ini- Mat. 24.
quitas refrigescet charitas multorum,ne prę
nunciata ista abundantia iniquitatis labora-
rent nutarentq; pedes nostri, continuo subie
cit,quod fideles erigeret,quod consolaretur
atq; firmaret dicens,Qui perseuerauerit vsq;
in finem hic saluus erit. Attende itaq; istum, ibidem.
qui quantum mihi vr̃,in hac tribulatione cõ
stitutus, qñquidem positus in tribulatione, I
quasi dolere deberet.Tribulatio enim dolo-
rem habet congruum, iratum se dicit in tri-
bulatione, & ait, Miserere mei domine qm̃
tribulor,conturbatus est in ira oculus meus.
Si tribularis,quare irasceris? Irascitur iste alie
nis peccatis. Quis nõ irascatur videns hoĩes
cõfitentes ore Deũ,negantes moribus? Quis
non irascat̃ videns homines seculo verbis & q.i. Ad
non factis renunciare? Quis est qui non ira- ersitas.
scat̃ videns frẽs insidiantes fratrib. fidem nõ
seruantes osculo, quod infigunt sacramentis
Dei? Et quis enumeret omnia quib. irascitur
corpus Christi, quod intus viuit in spũ Chri
sti, quod gemit tanquam granum inter pa-
leas? Vix enim apparent isti qui sic gemunt,
qui sic irascunt̃,quomodo vix apparent gra-
na,quando area trituraẽ. Qui nescit quantæ
spicæ missæ sint,putat totum paleam esse, &
ex hoc qđ totum palea putatur, inde magna al. 68.
massa purgabit̃.In his ergo non apparentib.
& gementib. qui irascitur dicit alio loco,Ze
lus domus tuæ comedit me.Dicit & alibi qñ ã. 118
quidem videt multos mala facientes, Tædiũ
detinuit me a peccatorib. derelinquentib. le
gem tuam.Dicit & alio loco,Vidi insensatos K
& tabescebam.Hæc aũt ira metuẽdum est,ne
tanta sit vt in odium vertat̃. Ira enim nõdum
est odium.Nam irasceris filio, non odisti fi-
lium,ei seruas hæreditatem, qui te sentit ira-
tum,& ad hoc irasceris ne perdat, qđ ei ser-
uaueris,male viuens morib. prauis. Ergo ira
nondum est odium,nondum odimus eos,q̃
bus irascimur, sed ista ira si manserit & non
cito euulsa fuerit, crescit & fit odium. Ideo
vt recens ira euelleretur,& in odium non cõ
uerteretur, hoc nos docet scriptura dicens. he. 4.
Non occidat sol super iracundiam vestram:
Inuenis autem aliquando fratrem odium ha
bentem,& reprehendit irascẽtem, in illo est
odium,& in alio culpat iram, Ipse hẽt trabẽ
in oculo suo,& reprehendit festucã in ocu- Mat. 25.
lo fratris sui. Sed festuca ista & surculus nisi
cito euellat̃, trabes futura est. Non ergo ait,
Extinctus est oculus meus præ ira, sed,turba
tus.Nam si & extinguitur, iam odium est,nõ
ira.Et vide quia extinctus est. Hinc ait Ioan- 1.Ioan.2.
nes,Qui odit fratrem suũ,in tenebris est vsq;
adhuc. Antequam ergo eatur in tenebris,cõ
turbatur oculus in ira. Sed cauendum est ne
ira vertat̃ in odium,& ocul9 extinguat̃. Hoc Lucæ. 2.
aũt animaduertat vnusquisq; q̃ in pace, hoc L.
est,qui in Christo,qui pacem Dei commen
dauit,vocatus est,& in cuius natiuitate sum-
ma pax per angelum nunciata est hominib.
si pro aliqua parua vel magna causa in odiũ
proruperit,nullam societatem cũ pace, hoc
est,Christo hr̃e poterit,nisi per dignã emen-
dationem pœnitentiæ. Sequit̃ ego iste & di-
cit,Turbatus est præ ira oculus meus. Anima
mea & venter meus. Hoc est, turbata sunt in-
teriora mea.Ventrem pro interiorib. posuit.
Aliquando enim iniquis & peruersis & a le-
ge deuiantib.& male viuentib. irasci licet,cla 7.q.1.Ad
mare non licet.Cũ irascimur & clamare non uersitas.
possumus, interiora nostra turbantur. Tanta
est enim aliquando peruersitas, vt nec corri
pi possit.Quoniã defecit in dolore vita mea:
& anni mei in gemitibus.]Defecit,inquit,in
dolore vita mea. Dicit Apostolus, Nunc vi-
uimus, si vos statis in domino. Quicunque
perfecti sunt ex Euangelio & gratia Dei,non 1.The.3.
hic viuunt nisi propter alios. Nam vita eorũ
in hoc seculo eis iam non est necessaria. Sed
quia dispensatio eorum aliis necessaria est,
sit in eis quod ait idem Apostolus, concupi- M
scentiã habens dissolui & esse cum Christo, Philip. 1
Multo enim magis optimum,manere autem
in carne necessarium propter vos. Quando
autem videt homo ex dispensatione sua, ex
laboribus suis, ex prædicatione sua non pro
ficere homines, infirmat̃ in egestate vita ho-
minis.Vere mirabilis egestas & fames,quan
doquidem eos quos dño lucramur,quodam
modo manducat Ecclesia. Quid est mandu-
cat? In corpus suum traiicit. Quicquid enim
manducamus, in corpus nostrũ traiicimus.
Hoc agit Ecclesia per sanctos,esurit quos lu
crari vult,& quos lucrata fuerit aliquo mo-
do,mãducat quodãmodo. Cuius personã ge
rebat Petrus,qñ ei de cœlo submissus est di-
scus

scus plenus omnibus animalibus quadrupe-
dib. reptilib. & volatilib. quib. gerentib. om
nes gẽtes significant. Præfigurabat dominus
Ecclesiam, quod omnes gentes erat transuoratu
ra, & in corpus suum conuersura, & ait Pe-
tro Macta & manduca. O Ecclesia, hoc est,
Acto. 10. Petre, quia super hanc petram ædificabo Ec
Mat. 16. clesiam meam, macta & manduca. Prius ma
cta, & sic manduca. Occide quod sunt, & fac
quod es. Cum ergo prædicat Euangelium, &
videt qui prædicat non proficere hoĩes, qua
re nõ clamet, qm̃ defecit in dolore vita mea,
& anni mei in gemitibus? Infirmatus est in
A egestate vigor meus, & ossa mea conturbata
Mat. 24. sunt. [Anni nostri isti, quos hic ducimus in
gemitib. sunt. Vnde? Quia abundauit iniqui-
tas, refrigescit charitas multorum. In gemiti
bus non in clamoris vocib. Qñ videt Eccle-
sia multos in peruersum ire, gemitus suos de
uorat apud se, vt dicat Deo, Gemitus meus
Psal. 37. non est absconditus a te. In alio Psalmo dr̃,
sed cõgruit hic & hoc dicere gemitus meus,
& si absconditus est ab hominib. a te nõ est
absconditus. Infirmatus est in egestate vigor
meus, & ossa mea conturbata sunt. De hac
egestate supra diximus. Ossa vero fortes intel-
ligunt Ecclesiæ, qui etiam si non conturbant
persecutionib. alienorum, conturbantur ta-
men iniquitatib. fratrum. Super omnes inimi
cos meos factus sum opprobrium & vicinis
meis nimiũ, & timor notis meis.] Super om-
nes inimicos meos factus sum opprobrium.
Qui sunt inimici Ecclesiæ? Pagani, Iudæi.
Omnib peius viuunt mali Christiani. Vis vi-
Eze. 15. dere, quam omnib. peius viuãt mali Christia
ni? De talibus dicit Propheta Ezechiel, quia
comparantur sarmentis inutilibus, Pone Pa
ganos ligna esse syluatica extra Ecclesiã, ad-
B huc potest inde fieri aliquid, quomodo de li
gnis fabrilibus est lignum fabro aptum, & si
adhuc nodosum & curuum & corticosum,
tamen quod doletur, ascietur, deplanetur, &
possit venire ad aliquam fabricam vsus hu
mani. De sarmentis autem præcisis fabri ni-
hil facere possunt, ignis ea solus expectat. At
tendite fratres cum syluatico ligno vbiq; præ
ponatur sarmentum manens in vite, quia sar
mẽtum dat fructum, illud lignum nõ dat fru
ctum, pretiso tamen sarmento de vite si cõ-
paretur lignum syluaticum, intelligitur esse
melius, quia de illo faber aliquid facere po-
test, hæc autem non quærit nisi vt foco mini
stret. Attendens itaq; multitudinem male vi-
uentium in Ecclesia, Super oẽs, inquit, inimi
cos meos factus sum opprobrium: Peius, in-
quit, viuunt mali in sarmentis * meis, quam a. l. [illegible] men.
qui ad illa nunquam accesserunt. Latine
aperte cur non dicamus, vel qñ Psalmum ex
ponimus? Et si aliis forte temporibus dicere
non audemus, saltem necessitas exponendi
habeat libertatem corripiendi. Super om-
nes, inquit, inimicos meos factus sum oppro 2. Pe. 2.
brium. De talibus dicit Apostolus Petrus, Fa
cta sunt illis posteriora deteriora prioribus. C
Melius.n. erat illis non cognoscere viam iu-
stitiæ, quam cognoscentibus retrorsum refle
cti a tradito sibi sancto mandato, Cum dicit,
melius erat illis non cognoscere viam iusti-
tiæ, nonne iudicat meliores esse inimicos fo
ris positos, quam intus male viuentes, quib.
premitur & grauatur Ecclesia? Melius, inqt,
illis fuerat nõ cognoscere viam iustitiæ, quã
cognoscentibus retrorsum reflecti a tradito
sibi sancto mandato. Denique vide quã hor-
ribili rei eos comparauit. Contingit illis res
veri prouerbii, Canis reuersus ad suum vo-
mitum. Istis itaq; talibus cum sint plenæ Ec-
clesiæ, nõne veraciter illic dicunt pauci, im-
mò ex paucorum voce ipsa Ecclesia, Super
oẽs inimicos meos factus sum opprobrium,
& vicinis meis nimiũ, & timor notis meis?
Vicinis meis nimiũ opprobrium factus sum,
idest, qui mihi iam appropinquabant vt cre
derent, hoc est, vicini mei nimium deterriti
sunt, mala vita malorum & falsorum Chri-
stianorum. Quam multos.n. putatis, fratres
mei, velle esse Christianos, sed offendi malis
morib. Christianorum? Ipsi sunt vicini, qui
iã appropinquabant, & nimium opprobriũ
illis visi sumus. Timor factus sũ notis meis.]
Quia cum videt homo multos male viuen-
tes, & de quibus bene sperabatur in multis D
malefactis inuentos, timet ne tales sint om-
nes, quos putabat bonos, & veniunt in suspi
tionem malam propè omnes boni. Qualis
vir? Quomodo cecidit? Quomodo inuentus
est in illa turpitudine, in illo scelere, in illo
facto malo? Putas ne tales sunt omnes? Hoc
est timor notis meis, vt & ipsis quibus noti
sunt, plerunque in dubium veniamus. Et
nisi te consoletur quod es, si aliquid es, non
credis esse alterum talem. Consolatur ho-

minem

minem qualiſcunq; conſcientia, vt dicat ſibi homo, qui bene viuit, O tu qui modo vereris ne tales ſint omnes, tu talis es? Reſpondet cōſcientia tua, non ſum. Ergo ſi tu talis nō es ſolus es. Vide ne peior ſi iſta ſuperbia, quam illa nequitia. Noli ſolū te dicere. Nā & Helias aliqñ tædio multitudinis impiorum ait, (3. Re. 19.) Prophetas tuos occiderunt, altaria tua ſuffoderunt, & ego relictus ſum ſolus, & quęrūt (Rom. 11.) D animā meā. Sed q̄d dicit illi reſponſum diuinū? Reliqui mihi ſeptē milia virorū, qui nō curuauerūt genua ante Baal. Ergo fratres inter hęc ſcādala vnū eſt remediū, ne male ſentias de fratre tuo. Humiliter eſto, quod vis eū eſſe, & nō putabis eū eſſe, ꝙ non es. Sed tñ fit etiam timor notis expertis. Qui videbāt me foras fugerunt à me. [Ignoſcendū eſſet ſi foras fuiſſent a me, qui nō videbāt me, etiā qui videbāt me foras fugerūt a me. Sed ſi qui me nō videbant, foras fugerūt a me, nec dicendū foras fugerunt, quia intus non fuerunt. Si intus fuiſſent, vidiſſent me, ideſt, cognouiſſent corpus Chriſti, cognouiſſent membra Chriſti, cognouiſſent vnitatē Chriſti. Illud eſt magis gemēdū, illud omnino intolerabile, quia multi qui videbāt me foras fugerūt a me, i. q cognouerūt q̄d eſſet Eccleſia, exierūt foras & hęreſes & ſchiſmata cōtra Eccleſiā fecerūt. Hodie hominē inuenis verbi grā, natū in parte Donati, neſcit q̄d ſit Eccleſia, vbi natus eſt hoc tenet, nō illi euellis cōſuetudinē, quā ſuxit cum lacte nutricis, Illū iſtū da q voluit quotidie in ſcripturis, qui legit, (Pſal. 2.) qui prædicat. Itane tandē nō ibi videt, Poſtu(Pſal. 21.)la à me & dabo tibi gentes hæreditatē tuam, & poſſeſſionē tuā terminos terrę? Non ibi videt, Cōmemorabūtur & cōuertent ad dñm vniuerſi fines terrę, & adorabūt in cōſpectu eius vniuerſæ patriæ gētiū. Si vides ibi totius orbis vnitatē, quid foras fugis, Vt nō ſolū ipſe patiaris, verū & in alijs facias cęcitatem? Qui videbāt me, i. qui nouerāt quid ſit Eccleſia qui eā in ſcripturis intuebātur, foras fugerūt a me. Putatis. n. fratres mei, quia illi oēs, E qui fecerunt hęreſes per loca & partes non erant in ſcripturis Dei, quia Eccleſia non eſt prædicata, niſi toto terrarū orbe diffuſa. Vere dico charitati veſtrę certe oēs Chriſtiani ſumus, vel Chriſtiani oēs dicimur, & omnes Chriſti ſigno ſignamur. Obſcurius dixerunt Prophetæ de Chrõ, quā de Eccleſia: puto ꝓpterea quia videbant in ſpiritu, cōtra Eccleſiā hoīes facturos eſſe particulas, & de Chriſto nō tantā litē habituros, de Eccleſia magnas cōtentiones excitaturos. Ideo illud vnde maiores lites futuræ erant, planius prędictū & apertius prophetatū eſt, vt ad iudiciū illis valeat, q viderūt & foras fugerūt. Exēpli gratia vnū cōmemorabo: Abrahā pater noſter fuit nō propter propaginē carnis, ſed ꝓꝑ F imitationē fidei. Iuſtus & placēs Deo, per fidē ſuſcepit filiū ſibi promiſſum Iſaac de Sa(Gen. 21.)ra ſterili vxore ſua in ſenectute ſua, iuſſus eſt (Gen. 22.) immolare Deo eundē filium, nec dubitauit, nec diſceptauit, nec de iuſſu Dei diſputauit, nec malū putauit ꝙ iubere optimus potuit. Duxit filiū ſuū ad immolandū, impoſuit ei ligna ſacrificij, peruenit ad locū, erexit dexterā vt percuteret, eo prohibēte depoſuit, quā iubente leuauerat. Qui obtemperauerat vt feriret obtemperauit vt parceret, vbiq; obediens, nuſquā timidus. Vt tñ impleret ſacrificiū & ſine ſanguine non diſcederetur, inuētus eſt aries hęrens in vepre cornibus, ipſe immolatus eſt, peractū eſt ſacrificiū. Quęre quid ſit? Figura eſt Chriſti inuoluta ſacramētis: deniq; vt videretur diſcutitur, vt videatur petractatur, vt ꝙ inuolutū eſt euoluat. Iſaac tanquam filius vnicus dilectus figurā habēs filij Dei portās ligna ſibi, ſicut Chriſtus crucē portauit. Ille poſtremo ipſe aries Chriſtū ſignificauit: Quid eſt. n. hęrere cornibus, niſi quodāmodo crucifigi? Figura eſt iſta de Chriſto, continuo prædicanda erat Eccleſia, prænūciato capite ꝓnunciandū erat & corpus. Cępit ſpiritus Dei, cępit Deus ad Abrahā prędicare velle Eccleſiā, & tulit figurā. Chriſtū figurate prędicabat, Eccleſiā aperte prædicauit. n. ad Abrahā, Qm̄ obaudiſti vocē meam, & nō pepercisti filio tuo dilecto ꝓꝑ me, benedicēs benedicā te, & implēdo implebo ſemē tuū ſicut ſtellas cęli, & ſicut arenā maris, & benedicētur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Et penè vbiq; Chriſtus in aliquo inuoluto ſacramento prædicatus eſt a prophetis. G Eccleſia aperte, vt viderent illā, & qui futuri erant cōtra illā, & impleretur in eis iſta nequitia, quā prędixit Pſalmus, Qui videbant me fugerunt a me. Ex nobis exierunt, ſed nō ex nobis. Hoc Apoſtolus Ioannes de illis dixit. Oblitus ſum tanquam mortuus a corde,] Oblitus ſū, in obliuionē veni, obliti ſunt me

illi, qui videbant me. Oblitus sunt mei, & sic mei obliti sunt tāquā mortuus fuerim a corde ipsorū. Oblitus sum tanquam mortuus a corde. Factus sum tanquā vas perditū?] Quid

H est hoc, Factus sum tanquā vas perditū? Laborabat iste & nulli proderat, vidit se vas esse & nulli prodesse, & se tanquā vas perditum dicit. Qm̄ audiui vituperationē multorū accolentiū in circuitu.] Multi accolunt in circuitu meo, & reprehendunt me quotidie. Quanta mala dicunt in malos Christianos, q̄ maledicta perueniūt ad omnes Christianos? Nunquid enim dicit, qui maledicit aut qui reprehendit Christianos, ecce quid faciunt non boni Christiani? Sed ecce quæ faciunt Christiani, non separāt, non discernit. Illi tamen ista dicunt, qui accolunt in circuitu, id est, in circumeunt, & non intrant. Quare circumeunt & non intrant. Quia rotā temporis amant non intrant ad veritatē, quia nō amāt ęternitatē temporalibus dediti tanquā rotæ

Psal. 82. constricti, de quibus alibi dicitur, Pone Principes eorū vt rotā. Et alibi, in circuitu impij

Psal. 11. ambulant. Dū congregarentur ipsi simul aduersū me, vt acciperēt animā meā consiliati sunt.] Quid est vt acciperēnt animā meā consiliati sunt? Vt consentirem prauitatibus eorū. Illis enim qui maledicunt, & non intrāt, parū est, quia non intrant, & eijcere hinc volunt vituperando. Si eiecerint te de ecclesia, acceperunt animam tuā, idest, tenuerunt cōscientiā tuā, & eris in circuitu tuo, nō in mā sione. Ego aūt inter hęc opprobria, inter hęc scandala, inter hęc mala, inter istas seductiones, foris iniquitates, & peruersitates intus, cum attenderem homines iustos, & quærerē quos imitarer, & deessent, quid feci? quod consilium inueni? Ego autē in te speraui domine.] Nihil salubrius, nihil securius. Volebas imitari nescio quem, inuenisti illum non

I bonum. Tolle imitationem hanc, Alium quęsisti nescio quid displicuit tibi. Tertium quæsisti, & ipse non placuit. Nunquid quia

Hier. 7. & ille & ille displicuit, & tu peribis? Tolle ab homine spē, quia maledictus omnis, qui spē suā ponit in homine. Si attendis adhuc hominem & eum quæris imitari & ex illo pendere, adhuc lacte vis nutriri, & fies mammothreptus quales dr̄ pueri qui diu sugunt, q̄ non decet. Etenim lacte vti, tanquam per

μαμμόθρεπτος carnem velle sibi cibum traijci, hoc idem est per hominem viuere. Idoneus esto ad mensam, inde cape, vnde ille cępit, aut fortasse non cępit. Forte viriliter & in malum incidisti, quem bonū putasti, vt in vbere quasi materno amaritudinem inuenires, & ea offensione repellereris, & ad cibū validiorem in-

uitareris. Faciūt enim hoc nutrices mammothreptis, vt aliqua amara ponant in pupillis suis, quibus offensi paruuli ab vbere resiliant & ad mensam inhient. Ergo dicit, Ego autem in te speraui domine, Dixi tu es Deus meus.] Tu es Deus meus, recedat Donatus, recedat Cęcilianus nec ille, nec iste meus Deus est. K

Non ad hominis nomen ambulo, Christi nomen teneo. Ipsum Paulum audi dicētē, Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis: Perirem si essem de parte Pauli: quomodo non pereo si fuero de parte Donati? Prorsus recedant humana nomina, humana crimina, humana figmenta. In te dn̄e speraui dixi tu es Deus meus. Non homo quisquam, sed tu es Deus meus. Vnus deficit, vnus proficit Deus meus non deficit neq; proficit. Nec habet quo proficiat perfectus, nec habet vnde deficiat ęternus. Dixi dn̄o Deus meus es tu. In manibus tuis sortes meę. Nō in manibus hominū, sed in manibus tuis. Quæ sunt istæ sortes? Quare sortes? Audito nomine sortium, nō debemus sortilegos quærere. Sors.n. non aliquid mali est, sed res est in dubitatione humana diuinam indicans voluntatem. Nam & sortes miserunt Apostoli, quando Iudas tradito dn̄o perijt. Et sicut de illo scriptū est. Abijt in locū suū, cępit quæri quis in locū eius ordinaretur. Electi sunt duo iudicio humano, & electus de duob. vnus iudicio diuino. De duob. consultus est Deus, quemnam ipsorum esse vellet, & cecidit sors super Matthiam. Quid igitur est, in manibus tuis sortes meę? Sortes dixit, quantū ego existimo, gratiam qua saluati sumus. Quare sortis nomine appellat gratiā Dei? Quia in sorte non est electio, sed voluntas Dei. Nam vbi dicitur, iste facit, iste non facit, merita considerantur: & vbi merita considerantur electio est, non sors. Quando aūt Deus nulla merita nostra inuenit, sor- L

te voluntatis suæ nos saluos fecit, quia voluit, nō quia digni sumus. Hęc est sors. Merito tunica illa Domini desuper texta q̄ significat charitatis ęternitatem, cū diuidi a perse-

cuto-

cutoribus non posset, sors super eam missa
Mat.27. est: ad quos peruenit, eos significauit, qui vi-
Mar.13. detur ad sortẽ peruenire sanctorũ. Gratia sal-
Ioan.19. ui facti estis per fidem, ait Apostolus, Gratia
Ephes.2. salui facti estis per fidem, & hoc non ex vo-
bis. Vide sortẽ, & hoc non ex vobis, sed Dei
donum est, non ex operibus quasi vos bene-
feceritis, vt ad hoc accedere digni essetis, nõ
M ex operib. ne forte quis extollatur. Ipsius.n.
sumus figmentum, creati in Christo Iesu in
operibus bonis. Hæc quodãmodo sors oc-
culta est, volũtas Dei in humano genere sors
est: sors veniens Dei occulta voluntate, apud
Rom.9. quem non est iniquitas. Non.n. ille personas
Gala.2. accipit, sed occulta illius iustitia tibi sors est.
Attendat itaque charitas vestra, videte hoc ip
sum quonã modo firmetur ab Apostolo Pe-
tro, cum Simon ille Magus baptizatus a Phi-
lippo, adhæreret ei, credens miraculis diui-
nis factis in conspectu suo. Venerunt Aposto
li ad Samariam vbi crediderat etiam & ipse
Magus & vbi fuit baptizatus: & imposuerũt
Apostoli manus hominibus baptizatis, & ac-
Acto.8. ceperunt spm̃ sanctum, & cęperunt linguis
loqui. Admiratus est ille & obstupefactus tã-
to diuino miraculo, ꝙ ad impositionem hu-
manarum manuum venit spiritussanctus, &
impleuit homines, & desiderauit istam, non
gratiam sed pęnitentiam, non vnde liberare-
tur, sed vnde extolleretur. At vbi desiderauit
hoc, & impleuit superbia cor eius & diabo-
lica impietas & celsitudo deijciẽda, ait Apo-
Acto.8. stolis. Quantam vultis pecuniam a me accipi
te, vt & ad mearum impositionem manuum
accipiant homines spiritũsanctum. Qui quę
rebat secularia, qui in circuitu accolebat pe
cunia putauit posse se emere donũ Dei. Qui
se putauit pecunia comparare spiritumsan-
ctum, etiam Apostolos auaros arbitratus est,
sicut erat ipse impius & superbus. Continuo
Petrus. Pecunia tua, inquit, tecũ sit in perdi-
tionem, quia existimasti donum Dei pecu-
idem. nia comparare. Non est tibi sors neque pars
A in fide hac: idest, non pertines ad istam gra-
tiam, quam gratis omnes accepimus, qui pe-
cunia te putas posse emere ꝙ gratis datur. Ex
eo autem ꝙ gratis datur, sors vocatur. Non
est tibi sors neque pars in fide hac ista dixi,
ne expauesceremus ꝙ ait, In manib. tuis sor-
tes meæ. Quæ sunt enim sortes? Hæreditas Ec
clesiæ. Quousq; est hæreditas Ecclesiæ? Inter

quos fines? Vsque ad omnes fines. Dabo tibi
gentes hæreditatem tuam, & possessionem Psal.2.
tuam terminos terrę. Non mihi ergo promit
tat homo nescio quam particulã: Deus meus
in manibus tuis sortes meæ. Iã sufficiat cha-
ritati vestræ, quod restat in nomine domini
crastina die ipso adiuuante reddemus. B

Concio tertia de fine eiusdem Psalmi.

QVod de Psalmo restat, vnde duos iam
sermones habuimus, aliquantũ est am-
plius quam tertia pars, & videmus nobis ho-
die debitum esse cõplendum. Vnde peto cha
ritatem vestrã vt libenter audiatis nos. In ver
bis.n. eius planioribus non est immorari ne-
cesse, vt ea nos teneant quorum est necessitas
exponendi. Multa.n. sunt animis fideliũ spon
te occurrentia, multa quæ breui admonitio-
ne opus habent, quædam vero & ea rariora
quibus insudandũ est vt possint intelligi. Vt
ergo tẽpus sufficiat viribus & nostris & ve-
stris, videte quã aperta sunt hæc, & nobiscũ
potius agnoscite, & in his nobiscum Deum
laudate. Et si orat psalmus, orate. Et si gratula
tur, gaudete. Et si timet, timete. Omnia enim
quæ hic conscripta sunt speculum nostrum
sunt. Erue me de manibus inimicorum meo-
rum, & a persequentibus me. Dicamus hoc
& vnusquisque de inimicis suis dicat hoc.
Bonum est enim & orare debemus, vt nos
Deus eruat de manibus inimicorũ nostrorũ.
Sed intelligendi sunt inimici pro quib. oran
dum sit, & contra quos orandum sit. Inimici
homines qualescunque fuerint nõ sunt odio
habendi, ne cũ odit malus, quem patitur ma-
lum, sint duo mali. Diligat bonus, & quẽ pa-
titur malum, vt vel vnus sit malus. Illi inimi-
ci sunt contra quos orandum est, diabolus &
angeli eius, ipsi nobis inuident regnum cę-
lorum, ipsi nolunt vt nos ascendamus illic
vnde illi deiecti sunt: ab his oremus erui ani-
mam nostram. Nam & quando aduersum C
nos homines incitantur, vasa ipsorum fiunt.
Proinde Paulus Apostolus admonens nos, Ephes.6.
quam cauti esse contra inimicos debeamus,
ait seruis Dei, qui tribulationes patiebantur,
vtique seditionibus, improbitatibus, inimici
tijs hominum. Non est vobis colluctatio ad-
uersus carnem & sanguinem, i. non est aduer
sus homines: sed aduersus principes & pote

ſtates & rectores mundi. Cuius mundi? Cęli & terræ? Abſit. Huius mundi rector non eſt, niſi creator. Sed quẽ dicit mundũ? Amatores mundi. Deniq; addit & exponit, ꝗ dico mũdi tenebrarum harũ. (Ephes. 6.) Quarum vtiq; tenebrarum, niſi infideliũ & impiorum? Nã ex impijs & infidelibus cũ eſſent facti pij & fideles, D ſic eos alloquitur idem Apoſtolus, Fuiſtis.n.aliqñ tenebræ, nunc aũt lux in dño. (Ephes. 5.) Aduerſus ſpiritalia, inquit, nequitiæ in cęleſtib. (Ephe. 6.) aduerſus diabolũ & eius angelos dimicatis, hoſtes veſtros non videtis & vincitis. Erue me de manibus inimicorũ meorũ, & a perſequentibus me. Illuſtra faciem tuã ſuper ſeruum tuũ,] ſaluũ me fac in tua miſericordia. Superius dicebamus, ſi meminit heſternæ diſputationis charitas veſtra, quicũq; affuiſtis, qm̃ illi maxime perſequũtur Eccleſiam, qui Chriſtiani nolũt bene viuere. Per hos.n.opprobrium habet Eccleſia, & ab his inimicitias ſuſtinet, qñ corripiuntur, qñ male viuere non permittuntur, qñ cum eis vel verbo agitur, ipſi mala in ſuis cordibus meditant, & erumpẽdi occaſionẽ requirunt. Inter hos eſt gemẽs iſte, & ſi volumus, nos ſumus: qm̃ plures ſunt ipſi, & inter multitudinem eorũ vix apparent boni, tanquam grana in area, de quib. tunc purgatis horrea replenda ſunt dñi. (Mat. 3. Luc. 3.) Ergo inter hos gemens iſte ait, Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum. Confuſio.n. quædam putatur cum omnes Chriſtiani dicuntur: & qui bene viuunt: & qui male viuunt, omnes vno charactere ſignantur, omnes ad vnum altare accedunt, omnes eodem baptiſmo abluuntur, omnes eandẽ orationẽ dñicam proferunt, omnes hiſdem myſterijs celebrandis interſunt. Qñ diſcernuntur, qui gemunt & a quibus gematur, niſi illuſtret ille faciem ſuã ſuper ſeruũ ſuum? Quid eſt ergo, Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruũ tuum? Appareat, quia pertineo ad te: nec ſic dicat & Chriſtianus impius, quia pertinet ad te, ne E ſine cauſa tibi in alio pſalmo dixerim, Iudica me Deus & diſcerne cauſam meã de gẽte non ſancta. (Pſal. 42.) Quod ibi dixit, diſcerne cauſam meã: hoc dicit hic, Illuſtra faciem tuã ſuper ſeruum tuum. Et tunc ne & ipſe ſuperbiat, & quaſi ſe iuſtificare videatur, adiungit & ait, Saluũ me fac in tua miſericordia.] Hoc eſt, nõ in mea iuſtitia, non in meis meritis, ſed in tua miſericordia: non quia ego ſum dignus, ſed quia tu miſericors es. Noli me audire ſecundũ iudiciariam ſeueritatẽ, ſed ſecundum miſericordiſsimã bonitatem. Saluũ me fac in tua miſericordia. Dñe non cõfundar qm̃ inuocaui te.] Magnam cauſam dixit, non cõfundar qm̃ inuocaui te. Vis vt confundatur qui inuocauit te? Vis vt dicat, vbi eſt de quo præſumpſi? Quis aũt etiam ipſorum impiorum non inuocat Deum? F Niſi ergo proprio modo quodam diceret, Inuocaui te Deum, qui non poſsit cõmunis eſſe cum multis, nullo modo de hac inuocatione tantam mercedem auderet exigere. Reſpõderet.n. illi Deus quodãmodo in cogitatione & diceret, Quid a me petis vt non confundaris? Quare? Quia inuocaſti me? Nonne quotidie homines, ut impleant forte adulteria quę concupiſcunt, inuocant me? Nonne quotidie homines, ut moriantur illi, a quibus expectant hæreditatem, inuocant me? Nõne quotidie homines, qui fraudem cogitant, vt eam proſpero exitu compleant, inuocant me? Quid ergo eſt ꝗ pro magna mercede exigis vt dicas, non confundar quoniam inuocaui te? Inuocant quidem illi, ſed non inuocant te. Inuocas Deũ, qñ in te vocas Deum. Hoc eſt enim illũ inuocare, illum in te vocare quodammodo eũ in domum cordis tui inuitare. Non autẽ auderes tantum patrẽfamilias inuitare, niſi noſſes ei habitaculum præparare. Si.n.tibi dicat Deus, ecce inuocaſti me, venio ad te, quo intrabo? Tantas ſordes conſcientiæ tuę ſuſtinebo? Si ſeruum meũ in domum tuam inuitares, nonne prius eam mundare curares? Inuocas me in os tuũ, & plenum eſt rapinis. Quo inuocatur Deus plenũ eſt blaſphemijs, plenũ eſt adulterijs, plenũ eſt ira & fraudibus, plenũ eſt malis cõcupiſceptijs, & inſuper plenum eſt inuidia, & inuocas me? De talibus deniq; quid ait alio loco Pſalmus? Deũ non inuocauerunt. (Pſ. 13. & 5.) Et vtiq; inuocauerunt, nec tñ inuocauerunt. Breuiter dico, qm̃ nata eſt q̃ſtio, ut tantã mercedem exigat homo allegans vnum meritũ, dicendo, quia inuocaui te: cũ videamus a tam multis malis inuocari Deũ, G nata eſt quæſtio, unde non tranſeundũ eſt. Dico ergo breuiter homini auaro. Inuocas Deũ. Quare inuocas Deũ? Vt det tibi lucrũ. Lucrũ ergo inuocas non Deũ: quia hoc lucrũ, ꝗ concupiſcis, non potes habere per ſeruum tuum, non potes per colonũ tuum,

per

per clientem tuum, per amicũ tuum, per satellitem tuum: inuocas Deũ ministrum lucri tui facis Deum. Viluit tibi Deus. Vis inuocare Deũ? Gratis inuoca. Auare, an paruũ est tibi si te impleat ipse Deus? Deus si ad te veniat sine auro & argento, non vis illũ. Quid ergo tibi de his quę fecit Deus sufficit, cui

H Deus ipse nõ sufficit? Merito ergo rogat iste, non confundar, & inuocaui te, inuocate dominum fratres si non vultis cõfundi. Confusionem .n. quandã timet iste de qua in superioribus Psalmis locutus est. In te domine speraui nõ cõfundar in ęternũ. Ná vt sciatis, quia istã cõfusionẽ timet, quid addidit cum dixisset, Non confundar in ęternũ, qm̃ inuocaui te: Erubescant impij & deducantur in infernũ.]Cõfusionẽ vtiq; illã in æternũ. Muta efficiantur labia dolosa. Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatẽ, in superbia & cõtemptu.] Iustus iste Christus est. Multa labia loquuntur aduersus eũ iniquitatem, in superbia & contemptu. Quare in superbia & contemptu? Quia contemptibilis superbis apparuit, qui tam humilis venit. Non vis vt contẽnatur ab eis, qui honores amant, ille qui tantas contumelias accepit? Non vis vt contemnatur ab his, qui pro magno habent istam vitam, ille qui mortuus est? Non vis vt contemnatur ab his, qui quasi damnationẽ mortem turpem putant, ille qui crucifixus est? Nõ vis vt contemnatur a diuitibus, ille qui pauperẽ vitam gessit in mundo, cũ esset creator mũdi? Omnia ista, quæ amant homines, quia noluit ille habere Christus, vt nõ habendo ostẽderet contẽnenda, non quia in potestate nõ habuit possidenda, omnes qui amant hæc, contemnunt illum. Et quicunq; voluerit seruorũ eius sequi vestigia ipsius, vt ambulet & ipse in ea humilitate, in qua didicit ambulasse dñm suum, contemnitur in Christo, quasi mẽbrũ Christi: & cũ caput & membra contemnũt,

I totus ipse Christus cõtemnitur, quia totus ipse iustus est caput & corpus. Et necesse est vt contemnatur totus ipse Christus à superbis & impijs, vt fiat illis quod dicitur, Muta efficiantur labia dolosa, quę loquuntur aduersus iustum iniquitatem in superbia & contemptu. Quando efficientur muta labia ista? In hoc seculo nunquam. Quotidie clamant contra Christianos, maxime humiles, quotidie blasphemant, quotidie latrant, augent linguis suis pęnas, quibus apud inferos sitiãt, & aquę stillã sine causa desiderent. Nõ ergo nunc muta efficiũt labia istorũ. Sed qñ? *Luc. 16.* Qñ traducent eos ex aduerso iniquitates eorũ, sicut dr̃ in libro Sapientię, Tunc stabunt *Sap. 5.* iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerũt. Tunc dicent illi, Hi sunt quos

K aliqñ habuimus in derisum & in similitudinẽ improperij. Qũo computati sunt inter filios Dei & inter sanctos sors illorũ est? Nos insensati, vitam illorum æstimabamus insaniam. Tunc efficientur labia eorũ muta, qui loquuntur aduersus iustum iniquitatem in superbia & in contemptu. Modo .n. dicũt nobis, Vbi est Deus vester? Quid colitis? Quid *Ps. 113.* videtis? Creditis & laboratis: certum est quod laboratis, incertum est quod speratis. Quando venerit certum quod speramus, muta efficientur labia dolosa. Proinde vide quid sequitur, quia muta efficientur labia dolosa, quæ loquũtur aduersum iustum iniquitatẽ in superbia & contemptu. Attendit iste, qui sic gemit, videt bona Dei intus in spiritu videt hæc bona, quæ in occulto videtur, sed ab impijs non videntur. Videte eos propterea loqui aduersus iustum iniquitatem in superbia & contemptu, quia bona huius seculi videre norunt, bona autem futuri seculi nec cogitare sciunt. Sed vt commendaret ipsa bona futuri seculi hominibus, quos iubet tolerare, nõ amare præsentia, exclamauit & addidit, Quã multa multitudo dulcedinis tuę dñe.] Hic homo impius si dicat, Vbi est ista multitudo dulcedinis? Rñdebo: Qũo ibi ostẽdam multitudinem huius dulcedinis, qui palatũ de febre iniquitatis perdidisti? Mel si nõ nosses quã bene saperet, non clamares nisi gustasses. palatum cordis non habes ad hęc bona gustanda, quid tibi faciam? Quomodo ostendam? Non est cui dicam, Gustate & videte quoniã suauis est dñs. Quã multa mul- *Ps. 33.* titudo dulcedinis tuæ domine, Quam abscõ

L disti timentibus te.] Quid est abscõdisti illis? Seruasti illis, non negasti, vt soli ad eam perueniant. Bonum est enim quod iustis & impijs non potest esse commune; vt timendo perueniãt. Quandiu enim adhuc timent, nondum & ipsi peruenerunt, sed credunt se peruenturos, sed a timore incipiunt. Nihil enim *Ps. 110.* dulcius est immortalitate sapientiæ, sed initium sapientię timor domini, quam abscon-

disti diligentibus te. Perfecisti autem speranti-
Eccl. 1. bus in te, in conspectu filiorum hominum.§
Non perfecisti in cõspectu filiorũ hominũ,
sed sperantibus in te, in conspectu filiorũ ho
minum: idest, eis perfecisti dulcedinem tuã,
qui sperant in te, in conspectu filiorũ homi-
M nũ. Quomodo dicit dominus, Qui me nega-
uerit corã hominibus, negabo & ego illũ co
Mat. 10. ram patre meo. Ergo si speras in domino, co
ram hominibus spera, ne forte abscõdas ip-
sam spem tuam in corde tuo, & timeas con-
fiteri, cũ tibi pro crimine obijciatur q̃a Chri
stianus es. Cui aũt modo obijcitur q̃a Chri-
stianus est? Tam pauci non Christiani reman
serunt, vt eis magis obijciatur, quia Christia
ni non sunt, quã ipsi audeãt aliquibus obijce
re, quia Christiani sunt. Tñ dico vobis fra-
tres mei, incipe q̃cũq; me audis viuere quõ
Christianus, & vide si non tibi obijciatur &
à Christianis, sed nomine, non vita, nõ mori
Rom. 10. bus. Nemo sentit nisi qui expertus est. Ergo
intende, intuere q̃d audis. Vis viuere vt Chri
stianus? Vis sequi vestigia dñi tui? Obijcitur
tibi, erubescis & erubescendo dimittis. Viã
perdidisti, videris tibi corde credidisse ad
iustitiam, sed perdidisti, ore confessio fit
ad salutẽ. Si ergo vis ambulare viam domini,
etiam in conspectu hominũ spera in Deum,
idest, noli erubescere de spe tua. Quomodo
viuit in corde tuo, sic habitet in ore tuo: quia
non sine causa signũ suũ Christus in fronte
nobis figi voluit tanquã in sede pudoris, ne
Christi opprobrio Christianus erubescat.
Hoc ergo in conspectu hominũ si feceris, si
inde coram hominibus nõ erubueris, si in cõ
spectu filiorũ hominum nec ore nec factis
Christũ negaueris, spera tibi p̃fici dulcedinẽ
Dei. Quid sequit? Abscõdes eos in abscõdito
vultus tui.§ Qualis est locus iste? Nõ dixit, Ab
scõdes eos in cęlo tuo: non dixit, abscondes
A eos in paradiso: nõ dixit, abscõdes eos in si-
nu Abrahæ. Multis.n. fidelibus loca futura san
ctorũ, in scripturis sanctis posita sũt. Vilescat
totũ quicquid præter Deũ: qui nos tuetur in
loco vitę huius, ipse post istã vitã sit loc⁹ no
ster: quia & iste Psalmus, hoc ei ait superius,
Esto mihi in Deum protectorem, & in do-
mũ refugij. Ergo erimus in vultu Dei abscõ-
diti. Quis sinus est in facie Dei à me expecta-
tis audire, Purgate cor vt ipse illuminet, &
quẽ vocatis intret. Esto domus eius erit do-

mus tua, habitet in te, & tu habitabis in eo. Si
eũ exceperis in hoc seculo in corde tuo, ille
post hoc seculũ excipiet te vultu suo. Abscõ-
des, inquit, eos. Vbi? In abscõdito vultus tui.
A cõturbatione hominũ.§ Ibi.n. nõ cõturbã
tur cum abscõduntur. In abscondito vultus
tui non conturbantur. Putas est quisquã ita B
fęlix in hoc mundo, vt cum cęperit audire
opprobria hominũ, propterea q̃ Christo ser
uit, fugiat ad Deũ corde, & incipiat spẽ ha-
bere in dulcedine ipsius, & a conturbatione
hominũ, a quibus audit opprobria, intret in
vultũ Dei cũ conscientia sua? Intret planè,
sed si habeat cũ quo intret, idest, si nõ sit one
rosa ipsa conscientia, si non illi faciat sarci-
nam grandẽ, ad angustã ianuã. Abscondes er
go eos in abscondito uultus tui, a conturba-
tione hominũ. Proteges eos in tabernaculo
tuo, a cõtradictione linguarum.§ Aliquando
abscondes eos in abscõdito vultus tui, a con-
turbatione hominũ, vt prorsus in eis contur-
batio humana deinceps esse non possit. Sed
interim peregrinantur in hoc seculo, quia
multas patiuntur linguas contra dicentes, q̃
tibi seruiunt, quid eis facis? Proteges eos in
tabernaculo tuo. Quod est tabernaculũ? Ec-
clesia huius temporis. Tabernaculũ ideo di-
citur, quia adhuc in hac terra peregrinatur.
Tabernaculũ.n. habitaculũ est militum, in ex
peditione positorũ. Ipsa dicuntur tabernacu
la, Domus nõ est tabernaculũ. Pugna in expe
ditione peregrinus, vt saluus factus in taber-
naculo, gloriosus recipiaris in domũ. Erit.n.
in cęlo domus tua æterna, si modo bene in
hoc tabernaculo vixeris. Ergo in hoc taber-
naculo proteges eos à cõtradictione lingua
rũ. Contradicunt linguæ multę, diuersę hæ-
reses, diuersa schismata personãt, linguę mul C
tæ contradicunt veraci doctrinæ. Tu curre
ad tabernaculũ Dei, Ecclesiam catholicam
tene, a regula veritatis noli discedere, & pro
tegeris in tabernaculo à contradictione lin-
guarũ. Benedictus dominus, quoniam miri-
ficauit misericordiã suã in ciuitate circun-
stantiæ.§ Quę est ciuitas circunstantiæ? In Iu
dæa populus Dei erat positus, quasi in medio
mundo, vbi dicebantur laudes Deo, eiq; sa-
crificia offerebantur, vbi prophetia non ces
sabat canẽdo futura, quę mõ videmus imple
ri. Iste populus quasi in medio gentiũ erat. At
tendit Propheta iste, & vidit futurã Ecclesiã
Dei,

Dei, in omnibus gentibus. Et quia omnes gẽ
tes circum vndique erant, quæ in medio po-
nebant vnam gentem Iudæorum, has vndiq;
circunstantes gentes appellauit ciuitatem cir
cunstantię. Mirificasti quidem dñe misericor
D diam tuam in ciuitate Hierusalem, ibi passus
est Christus, ibi resurrexit, ibi ascendit in cę-
Mat. 27. lum, ibi multa mirabilia fecit, sed maior laus
tua est, quia mirificasti misericordiam tuam
in ciuitate circunstantiæ, i. in omnibus gen-
tibus diffudisti misericordiam tuam.] Nec vn
guentum tuum in illa Hierusalem, quasi in
vase tenuisti, sed tanquã confracto vase, vn-
Can. 1. guentum per mundum diffusum est, vt imple
retur ꝙ dicitur in scripturis sanctis, Vnguen
tum effusum est nomen tuum, Et ita mirifica
sti misericordiam tuam in ciuitate circunstã
tiæ. Ascendit. n. in cęlum, sedet ad dexteram
patris, post decem dies misit spiritum sanctũ,
impleti sunt spiritu sancto discipuli, cęperũt
Acto. 1. prædicare magnalia Christi, lapidati, occisi,
7 2. fugati sunt, Et cum inde tanquam ex vno lo-
co fugarentur, quasi ligna ardentia igne diui
Acto. 1. no, totam syluam mundi accensam feruore
spiritus & lumine veritatis impleuerũt. Et mi
rificauit dñs misericordiam suam in ciuitate
circunstantiæ. Ego dixi in ecstasi mea. ʒ Re-
cordamini titulum Psalmi, ecce est illa ecsta
sis. Videte quid dicat, Ego dixi, inquit, in ec-
stasi mea. Proiectus sum a facie oculorũ tuo-
rum.] In pauore meo dixi, hoc est, dixi in ec
stasi mea. Vidit se pauẽtem intus nescio, qua
tribulatione magna, sicut non desunt, atten-
dit cor suum pauidum & trepidum, & ait,
Proiectus sum a facie oculorum tuorum. Si
in facie tua essem, non sic timerem, si me at-
tenderes, non sic trepidarem. Sed qm̃ dicit
Psal. 93. in alio Psalmo, si dicebã motus est pes meus,
misericordia tua dñe adiuuabat me, cõtinuo
& hic ait. Ideo exaudisti dñe vocem oratio-
nis meæ.] Quia confessus sum, quia dixi pro
E iectus sum a facie oculorum tuorum, quia
non superbus extiti, sed cor meum accusaui,
& in tribulatione mea titubans ad te excla-
maui, exaudisti orationem meam, Impletum
est ergo ꝙ cõmendaui de illo Psalmo. Quod
enim est, Ego dixi in ecstasi mea, proiectus
sum a facie oculorum meorum: hoc est, in
illo Psalmo, Si dicebam motus est pes meus.
Et quod est in illo, Misericordia tua domine
adiuuabat me: hoc est in isto, Ideo exaudisti
domine vocem orationis meæ. Attende illud
in Petro. Videt dñm ambulantem in aquis,
putat phantasma: exclamat dñs, Ego sum, nõ Mat. 14.
lite timere. Confidit Petrus & dicit, Si tu es,
iube me venire ad te super aquas. Hinc pro-
bo si tu es, si in verbo tuo potuero, quod tu
potes. Ait ille, Veni. Et ad verbum iubentis fa
cta est potestas audientis. Veni, inquit. Et de- F
scendit. Cępit ire. Ibat intrepidus tanquam
in illo sperans, Videns autem ventum vali-
dum timuit. Ego dixi in ecstasi mea, proie-
ctus sum a facie oculorum tuorum. Et cum
cępisset mergi clamauit, dñe pereo. Et Iesus
porrigens ei manum leuauit eum, dicẽs, Mo
dicæ fidei quare dubitasti? Dixi ergo in ec-
stasi mea, proiectus sum a facie oculorum
tuorum, & tanquam iam perire incipiens in
mari, exaudisti dñe vocem orationis meæ.
Exaudisti autem. Cum clamarem ad te.] Cla-
mor ad Deum, non est voce sed corde. Multi
silentes labijs, corde clamauerunt: multi ore
strepentes, corde auerso nihil impetrare po-
tuerunt. Si ergo clamas, clama intus vbi au-
dit Deus. Cum clamarem, inquit, ad te exau-
disti vocem orationis meæ: Iam ergo exper
tus quid nos hortatur? Diligite dñm omnes
sancti eius.] Tanquam diceret, Credite mi- Psal. 76.
hi, ego sum expertus. Habui tribulationes,
inuocaui, & non sum deceptus, speraui in
Deũ, & nõ sum confusus. Cogitationes meas
illuminauit, trepidationẽ meã firmauit. Dili-
gite dñm omnes sancti eius, idest vos diligi-
te dominum, qui non diligitis mũdum, hoc
est, omnes sancti eius. Nam cui dico vt dili-
gat dominũ, qui adhuc diligit amphiteatrũ?
Cui dico vt diligat dominũ, quid adhuc di-
ligit mimum? quid adhuc diligit pantomi-
mum? quid adhuc diligit vinolentiam? quid
adhuc diligit pompas seculi & vanitates om
nes & insanias mendaces? Cui dico, disce nõ
diligere, vt discas diligere, auertere vt con-
uertaris, funde vt implearis? Diligite domi-
num omnes sancti eius. Quoniam veritatem
requiret dñs. ʒ Nostis quia modo multi ma- G
lefici videntur, nostis quia modo in suis va-
nitatibus extolluntur, veritatem requiret do-
minus. Et retribuet his, qui abũdanter faciũt
superbiam: ʒ Ferte donec efferatis, tolerate
donec careatis: necesse est. n. vt dñs veritatẽ
requirens, retribuat his, qui abũdanter faciũt
superbiam. Iã dicturus es, quando retribuet:

quando vult. Quia retribuet certus sis, de retributione non dubites, de tépore nō audeas Deo donare consilium. Prorsus veritatē requiret, & retribuet his, qui abundanter faciūt superbiam. Aliquibus & hic retribuet, & vidimus & didicimus, quia retribuit. Etenim qn humiliantur, qui Deum timent, si forte in
H aliqua dignitate huius seculi refulserant, humiliati non ceciderunt, quia Deum de corde non excluserant, altitudo ipsorum Deus est.
Iob. 1. Humiliatus videbatur Iob perdita substantia sua, perditis filijs suis, perditis quæ seruabat, perditis quibus seruabat, remansit sine hærereditate, & q̄ est tristius, sine hærede: remansit ad solā vxorem, non suam consolatricē, sed
Iob. 2. diaboli potius adiutricem. Humiliatus videbatur vide si miser factus est, vide si non erat in abscondito vultus Dei. Nudus ait exij de vtero matris meæ, nudus reuertar in terram.
Ibidem. Dn̄s dedit, dn̄s abstulit, sicut dn̄o placuit ita factum est, Sit nomen dn̄i benedictum. Istæ geminæ laudes Dei vnde sunt? Videte foris pauperem, intus diuitē. Istæ geminæ laudes Dei non exirent de eius ore, nisi thesaurū haberet in corde. Qui diuites esse vultis, tales diuitias concupiscite, quas nec in naufragio potestis amittere. Ergo tales qn̄ humiliantur, nolite eos putare miseros. Erratis, nescientes quid intus habeant. Ex vobis conijcitis, qui mundū diligitis, quia vos cū talia perditis miseri remanetis. Prorsus nolite hoc putare, habent intus quo gaudeant. Interior est dn̄ator eorum, interior est pastor & consolator ipsorū. Ipsi sunt qui male cadunt, qui spem suam in hoc seculo ponunt. Aufertur q̄ nitebat foris, nihil remanet intus nisi fumus malæ conscientiæ. Vnde se consolentur nō habent, nō habent, quo foras exeant, non habēt, quo intro redeant, deserti pōpa seculari, inanes gratia spiritali, vere humiliantur. Et multis facit Deus ista in isto tpe, sed nō in omnibus. Si.n.
I nemini faceret, quasi non videretur vigilare diuina prouidentia: si omnib. faceret, non seruaretur diuina patientia. Tu tn̄ Christiane tolerare didicisti, non vindictā retribuere. Vindicari vis Christianus, nondū vindicatus est Christus. An tu passus es improbū, & ille nō passus est? Nonne prior pro te passus est, qui non habebat quare pateretur? Nam in te tribulatio fornax aurificis est, si tn̄ aurum sis & non palea, vt sordibus careas, nō in cinerem cōuertaris. Diligite dn̄m omnes sancti eius, qm̄ veritatem requiret dn̄s, & retribuet his, qui abundanter faciunt superbiam. Sed qn̄ re-
Psal. 26. tribuet? O si modo retribueret modo eos volebam videre humiliatos atque prostratos. Audite quid sequitur, Viriliter agite. [Nolite lassas manus in tribulationibus dimittere, nō nutent genua vestra. Viriliter agite. Et confortetur cor vestrū.] Ad perpetiēda & tolerāda oīa mala huius seculi cōfortetur cor vestrū.
K Sed qui sunt, quib. hæc dicit Propheta, Viriliter agite, & cōfortetur cor vestrū? Nunquid his, qui diligunt mundum? Non. Sed quibus dicit, audite. Omnes qui speratis in domino.

In Psalmum trigesimumprimum enarratio. Præfatio.

PSalmus gratiæ Dei & iustificationis nr̄æ, nullis præcedentibus meritis nostris, sed præueniente nos misericordia dn̄i Dei nostri cōmendatus, maxime ore Apostolico, sicut præcedens hunc Psalmum lectio nobis intimauit, a nostra tenuitate susceptus est, cū vestra charitate tractandus. Vnde primū infirmitatem meam orationibus vestris commendo, Sicut dicit Apostolus, Vt detur mihi
Eph. 6. sermo in apertione oris mei, sic loqui vobis quemadmodū & mihi dicere periculosum non sit, & vobis audire salutare sit. Anceps.n. animus humanus & fluctuans inter cōfessionem infirmitatis & audaciā præsumptionis, plerunq; hinc atq; inde contunditur, & ita impellitur vt ei in quamlibet partem cadere præcipitiū sit. Si.n. se infirmitati propriæ omni ex parte donauerit, & in hanc cogitationē se inclinauerit, vt dicat, quia misericordia Dei omnib. peccatoribus, in quibuslibet peccatis perseuerantibus, tantum credentibus, quia Deus liberat, Deus ignoscit, ita parata est in finem, vt nemo pereat fidelium iniquorum, i. nemo pereat, eorum, qui sibi dicunt, quicquid uis faciam, quibuslibet facinorib. & flagitijs inquiner, quantūlibet peccem, liberat me Deus misericordia sua, quia credi-
L di in eum. Qui ergo dicit neminem perire, taliū cogitatione mala inclinatur in impunitatem peccatorū, & Deus ille iustus, cui cantatur misericordia & iudicium, non sola misericordia, sed & iudicium, inuenit hominē male de se præsumentē, & ad interitum suū
Psal. 100. mise-

misericordia Dei abutentem, & necesse est
vt damnetur. Talis itaque cogitatio præcipi-
tat hominem, qua quisq; terretur, si se in au-
daciam quandam præsumptionis erexerit, &
de suis virib. iustitiaq; præsumpserit, & pro-
posuerit animo implere iustitiam, & omnia
quæ præcipiuntur in lege ita facere vt in nul
M lo offendat, atq; in ptãte sua se habere vitam
suam: vt omnino nusquã labatur, nusquã de-
ficiat, nusquã titubet, nusquam caliget, sibiq;
hoc tribuat, & potentatui voluntatis suæ: ẽt
si forte impleuerit omnia, quæ iusta videtur
coram oculis hominũ, ita vt nihil inueniatur
in vita eius, ꝙ possit reprehendi ab homini-
bus, ipsam præsumptionem iactationemq;
superbiæ dãnat Deus. Quid igitur fit, si se ho
mo iustificauerit, & de iustitia sua præsum-
pserit? Cadit, Si considerans & cogitans infir
mitatem suam & præsumens de misericor-
dia Dei, neglexerit vitam suã mundare a pec
catis suis, & se omni gurgite flagitiorũ de-
merserit, & ipse cadit. Præsumptio de iusti-
tia, quasi dextera est: cogitatio impunitatis
rom. 4. peccatorũ, quasi sinistra est. Audiamus vocẽ
Dei dicentem nobis, Ne declines in dexterã
aut sinistram, Ne præsumas ad regnũ de iu-
stitia tua, ne præsumas ad peccandũ de mise
ricordia Dei, Ab vtroq; te reuocat præceptũ
diuinum, & ab illa altitudine, & ab ista pro-
funditate. Illuc si ascenderis præcipitaberis,
hãc si lapsus fueris demergeris. Ne inquit, de
clines in dexteram aut sinistrã. Iterum dico,
ꝙ breuiter fixo animo teneas, ne præsumas
ad regnũ de iustitia tua, ne præsumas ad pec-
candum de misericordia Dei. Respondebis.
Quid ergo faciã? Psalmus iste docet nos, quo
perlecto atq; tractato arbitror adiuuante mi
sericordia dñi, visuros nos viam vel vbi iam
ambulemus, vel quã tenere debeamus. Vnus-
quisq; pro modulo suo audiat, & sicut sibi
conscius fuerit, ita vel doleat corrigendus,
vel gaudeat approbandus. Si se deuiasse inue
nerit, redeat vt in via ambulet: Si se in via in-
A uenerit, ambulet vt perueniat. Nemo sit su-
perbus extra viam, nemo piger in via. Hunc
autẽ Psalmũ ad eam gratiam pertinere, qua
Christiani sumus, testatus est Apostolus Pau-
lus. Vnde ipsam lectionem vobis legi volui-
mus. Hoc dixit Apostolus cum cõmendaret
iustitiã, quæ ex fide est, aduersus eos, qui glo-
riantur de iustitia, quæ est ex operibus, hoc
ait, Quid ergo dicimus inuenisse Abraham
patrem nostrum secundum carnem? Si enim Rom. 4.
Abraham ex operibus iustificatus est, habet
gloriam, sed nõ ad Deum. Auertat ipse Deus
a nobis talem gloriam, & illud potius audia-
mus, Qui gloriatur, in dño glorietur. Multi 1. Cor. 1.
enim gloriantur de operibus, & inuenis mul
tos paganos propterea nolle fieri Christia-
nos, quia quasi sufficiũt sibi de bona vita sua.
Bene viuere opus est ait, quid mihi præceptu
rus est Christus, vt bene viuam? Iam bene vi- B
uo, quid mihi necessarius est Christus? Nul-
lum homicidium, nullum furtum, nullam ra
pinam facio, res alienas non cõcupisco, nul-
lo adulterio contaminor. Nam inueniatur in
vita mea aliquid quod reprehẽdatur, & qui
reprehẽderit, faciat Christianum. Habet hãc
gloriam, sed non ad Deum. Non autẽ sic pa-
ter noster Abraham. Hæc autẽ sententia Apo
stoli ad hoc vult intentionem nostram diri-
gere. Quia.n. fatemur & ipsa est fides nostra,
de sancto Patriarcha, qui placuit Deo, vt dis
camus eum & nouerimus ad Deum habere
gloriam, ait Apostolus, Certe notum est no-
bis & manifestũ, qm̃ Abraham ad Deum ha-
bet gloriam. At si ex operibus iustificatus est
Abraham, habet gloriam, sed non ad Deum.
Ad Deum aũt habet gloriã, non ergo ex ope
ribus iustificatus est. Si ergo non ex operibus
iustificatus est Abrahã, vnde iustificatus est?
Sequitur & dicit, vnde. Quid.n. scriptura di-
cit? idest, vnde dicit scriptura iustificatum
Abraham? Credidit autem Abraham Deo, & Gen. 15.
reputatum est illi ad iustitiam. Ergo ex fide Rom. 4.
iustificatus est Abraham. Iam qui audit, non Gala. 3.
ex operibus, sed ex fide obseruet illam vora-
ginem, de qua locutus sum. Vides ergo, quia
ex fide non ex operibus iustificatus est Abra-
ham, faciam ergo quicquid volo, quia & si
bona opera non habuero, & tantum credide
ro in Deum, deputabitur mihi ad iustitiam.
Si dixit & decreuit, lapsus demersus est: si ad- C
huc cogitat & fluctuat, periclitatur. Scriptu-
ra aũt Dei verusq; intellectus, non solũ pe-
riclitantem a periculo liberat, sed & demer-
sum a profundo eleuat. Respondeo ergo tan
quã contra Apostolũ, & dico de ipso Abra-
hã, ꝙ inuenimus ẽt in Epistola alterius Apo-
stoli, qui volebat corrigere homines, qui
male intellexerant istum Apostolum. Iaco-
bus enim in epistola sua, cõtra eos qui nole- Iac. 2.
bant

bant bene operari de sola fide præsumentes, *Rom. 4.* ipsius Abrahæ opera cōmendauit, cuius Paulus fidem. Et non sunt sibi aduersi Apostoli. Dicit aūt Abrahæ opus omnibus notū, *Gen. 15.* Abraham filiū suum immolandū Deo obtulit. Magnum opus, sed ex fide. Laudo superædificationem operis, sed video fidei fundamentū. Laudo fructū boni operis, sed in fide agnosco radicē. D Si.n. hoc præter fidem rectam faceret Abraham, nihil illi prodesset qualecūque illud opus esset. Rursum si sic teneret fidem Abraham, vt cū ei Deus imperaret offerre sibi immolandū filium suum, diceret apud semetipsum, nō facio, & tñ credo quia me ēt contemnentem iussa sua liberat Deus, *Iac. 2.* Fides sine operibus mortua esset, & tanquā radix sine fructu sterilis atque arida remaneret. Quid ergo? Debemus nulla opera præponere fidei, idest, vt ante fidem quisquam dicatur bene operatus? Ea.n. ipsa opera quæ dīr ante fidem, quamuis videantur hominibus laudabilia, inania sunt, ita mihi videntur esse vt magnæ vires, & cursus celerrimus præter viam. *4 sen. di. 40. c. 1. et 42. c. alij vere qui.* Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem, vbi fides non erat, bonum opus non erat. Bonum.n. opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Nō valde attendas quid homo faciat, sed quid cum faciat aspiciat, quo lacertos optimæ gubernationis dirigat. Fac.n. hominem optime gubernare nauim, & perdidisse quo tendit, quid valet quia antennam optime tenet, optime mouet, dat proram fluctibus, cauet ne latera infligantur, tantis est virib. vt detorqueat nauim quo velit, atq; vnde velit, & dicatur ei, vsquequo is, & dicat nescio, aut non dicat nescio, sed dicat ad illum portū eo, nec ducat in portum, sed in saxa festinet? Nonne iste quanto sibi vr̄ in naui gubernanda agilior & efficacior, tanto periculosius eam sic gubernat vt ad naufragiū properando perducat? Talis est & qui optime currit præter viam. Nōne ergo erat melius & tolerabilius, vt esset gubernator ille aliquanto inualidior, vt cū labore & aliqua E difficultate gubernacula regeret, & tñ rectū debitumq; cursum teneret: rursumq; ille pigrius ēt & imbecillius, tñ viam ambularet: q̄ præter viam fortiter curreret? Optimus ergo ille qui & viam tenet, & bene ibi ambulat sequendo spem, qui & si aliquantulum claudicat, non omnino errat aut remanet, sed progreditur & si paulatim. Fortasse.n. bene sperandum est eū quò tendit ēt tardius peruenturū. Ergo fratres ex fide iustificatus est Abraham, *Rom. 4.* sed si fidem opera non præcesserunt, tñ secuta sunt. Nunquid.n. fides tua sterilis erit? Si sterilis non es, sterilis non est ipsa. Aliquid mali credidisti, & igne malitiæ tuæ radicem tuæ fidei concremasti. F Tene ergo fidem operaturus. Sed dicis, Non hoc ait Apostolus, imo hoc ait Paulus Apostolus, Fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. *Gal. 5.* Et alio loco, Plenitudo ergo legis charitas. *Rom. 13.* Et alio loco. Omnis.n. lex in vno sermone impletur, *Gal. 5.* in eo q̄ scriptū est, Diliges proximū tuū tanquam teipsum. Vide si non vult te operari qui dicit, Non adulterabis, non homicidiū facies, *Rom. 13.* non concupisces: & si q̄ est aliud mādatum in hoc sermone recapitulatur, Diliges proximū tuum tanquam teipsum, Dilectio proximi malū non operatur, plenitudo aūt legis charitas. Nunquid charitas permittit aliquid mali te facere ei quē diligis? Sed forte tantūmodo mali nihil facis, non etiam aliquid boni. Ergo nec charitas permittit te nō præstare quicquid potes ei quē diligis. Nōne illa est charitas, quæ orat ēt pro inimicis? Ergo deserit amicum, qui bene optat inimico? Itaque si fides sine dilectione sit, sine opere erit. Ne autem multa cogites de opere fidei, adde illi spem & dilectionē, & noli cogitare quid opereris. Ipsa dilectio vacare nō potest. Quid.n. de quoquam homine, etiam male operatur, nisi amor? Da mihi vacantem amorem & nihil operantem, Flagitia, adulteria, facinora, homicidia, luxurias omnes, nōne amor operatur? Purga ergo amorē tuum, aquam fluentem in cloacā conuerte ad hortum. Quales impetus habebas ad mundum, tales habeas ad artificē mundi. Non vobis dicitur, nihil ametis. Absit. Pigri, mortui, detestādi, miseri eritis, si nihil ametis. Amate, sed quid ametis videte. Amor Dei, amor proximi, charitas dr̄. Amor mundi, amor huius seculi, cupiditas dicitur. G Cupiditas refrænetur, charitas excitetur. Ipsa enim charitas bene operantis, dat ei spem bonæ conscientiæ, spem enim gerit bona conscientia. Quo mala cōsciētia tota in desperatione est, sicut bona cōsciētia tota in spe. Et erunt tria hæc de quib. dixit Apostolus, Fides, spes, charitas. *1. C* Et alio loco ipsa tria, sed pro spe bonam con- *1. T*

scientiam

fcientiam pofuit; Finis.n. præcepti eft,dixit.
Quid eft finis pręcepti? Quo perficiũtur prę
cepta,non quo confumuntur. Aliter.n.dici-
mus,finitus eft cibus:aliter dicimus,finita eft
tunica quæ texebatur . Finitur vt perfecta fit.
& hic finis dr̃, & ibi.Non ergo hic finẽ p̃ce-
pti dixit, quo quafi pereant p̃cepta, fed quo
M perficiantur,& confumantur, nõ cõfumant̃.
Finis ergo propter tria illa: finis,inquit,p̃ce-
pti eft charitas de corde puro & confcientia
bona,& fide non ficta. Pro fpe confcientiam
pofuit.Ille enim fperat,qui bonam confcien
tiam gerit. Quem vero pungit mala confciẽ
tia retrahit fe à fpe, & non fibi fperat nifi dã
nationẽ. Vt ergo fperet regnũ,habeat bonam
confcientiã & vt habeat bonã cõfcientiã:cre
dat & operetur. quia quod credit fidei eft,ꝙ
operatur charitatis eft. Illo ergo loco à fide
.Co.13. cępit Apoftolus , Fides,fpes, charitas : Alio
.Tim.1 loco ab ipfa charitate cępit , Charitas de
corde puro,& confcientia bona,& fide non
ficta.Modo nos a medio cępimus ab ipfa cõ
fcientia & fpe. Qui vult,inquam,habere bo-
nam fpem habeat bonã confcientiam.Vt au-
tẽ habeat bonam cõfcientiam credat & ope-
retur. A medio imus ad initiũ & finem,cre-
dat & operetur. Quod credit fidei eft,quod
operatur charitatis eft.Quomodo ergo dicit
m.3. Apoftolus iuftificari hominem , fine operi-
ala 5. bus ex fide:cũ alio loco dicat,Fides quæ per
dilectionem operatur ? Non ergo Iacobum
Apoftolum Paulo,fed ipfum Paulũ ipfi Pau-
cob. 2. lo opponamus & dicamus ei, At nos quodã
modo permittis impune peccare,cũ dicis,
n.15. Credidit Abrahã Deo , ꝙ reputatũ eft illi ad
m.4. iuftitiam , arbitramur iuftificari hominẽ per
m.3. fidẽ fine operibus.Sed adhuc dicis,fides quæ
lat.5. per dilectionem operatur , Quomodo hac
quafi fecurus fio, fi operatus non fuero : hac
autem nõ fpem , nec ipfam fidem videor ha
bere bonam,nifi operatus fuero per dilectio
nem? Te ipfum audio ò Apoftole.Certe fidẽ
mihi hic fine operibus vis cõmendare,opus
autem fidei dilectio eft, quia dilectio vacare
G non põt,nifi & mali nihil operetur,& quic-
quid poteft boni operetur. Quid enim facit
A dilectio?Declina a malo & fac bonũ.Hãc er
l.83. go fidẽ fine operibus cõmendas , & alio lo-
Co.13. co dicis,Et fi fidem habeã,ita vt mones trãf-
ferã, charitatem aũt non habeam,nihil mihi
prodeft. Ergo fi nihil mihi prodeft fides fi-
ne charitate, charitas autẽ vbi fuerit neceffe
eft vt operetur,fides ipfa per dilectionẽ ope
ratur . Quomodo ergo iuftificabitur homo, Galat. 5.
per fidem fine operibus?Rñdet ipfe Apofto- Rom.3.
lus, Propterea hoc tibi dixi ò homo, ne qua
fi de operibus tuis præfumere videreris , &
merito operũ tuorum te accepiffe fidei gra-
tiam. Noli ergo pręfumere de operibus ante
fidẽ. Noueris quia peccatorẽ te fides inuenit,
& fi te fides data fecit iuftũ, impium inuenit B
quem faceret iuftũ, Credenti, inquit,in eum
qui iuftificat impiũ , deputatur fides eius ad
iuftitiã.Si iuftificatur impius, ex impio fit iu
ftus:fi ex impio iuftus fit, quę funt opera im
piorũ? Iactet etiã impius opera fua & dicat,
Do pauperibus,nihil alicui aufero, nõ vxo-
rẽ alienã cõcupifco,nõ occido,nulli fraudẽ
facio,depofitũ apud me nullo tefte repræfen
to.Hęc omnia dicat . Quęro vtrũ pius fit an
impius? Et qũo fum impius,inqt, ifta faciẽs?
Quomodo illi de quibus dictũ eft , Et feruie
runt creaturę potius, quam creatori,qui eft
benedictus in fecula . Ecce quomodo es im-
pius . Quid fi de his omnib. bonis operibus, Rom.1.
aut illud fperas quod fperãdum eft, fed non
ab illo a quo fperandum eft: aut hoc fperas,
ꝙ fperandum non eft:etiam ab illo,a quo ę-
terna vita fperanda eft . Pro bonis operibus
fperas tibi terrenam quandam fœlicitatem ,
impius es, Non eft ifta merces fidei. Chara-
res eft fides, vili illam addixifti. Impius ergo
es,& nulla funt ifta opera tua. Moueas licet
in nobis operibus lacertos,& videaris nauim
optime gubernare , in faxa feftinas . Quid fi
quod fperandũ eft, fperas,ideft, vitam ęter-
nam, fed nõ a domino Deo per Iefum Chri
ftum, per quẽ folũ datur vita ęterna: fi putas
te ad vitam ęternam poffe peruenire per mi
litiam coeli,per Solem & Lunam, per pote-
ftates aeris & maris,& terræ,& fyderum:im
pius es . Sed crede in eum , qui iuftificat im-
pium, vt pofsint & bona opera tua effe ope-
ra bona . Nam nec bona illa appellauerim, Rom.4.
quandiu non de radice bona procedunt , C
Quid eft hoc?Aut vitam temporalem ab ęter
no Deo fperas, aut vitam ęternã a dęmonib.
fperas.In quãlibet partem impius es,corrige
fidem,dirige fidem,dirige viã,& fi habes bo
nos pedes,ambula iam fecurus,curre, viam
tenes.Quãto melius cucurreris,tãto facilius
peruenies. Sed forte claudicas aliquãtũ,faltẽ
à via

a via noli recedere: & ſi tardus peruenturus
es, noli remanere, noli retro conuerti, noli
deuiare. Quid ergo? Qui ſunt beati? Non in
quibus nõ inuenerit Deus peccatum, Nã in
omnibus inuenit. Omnes.n.peccauerunt, &
Rom. 3. egent gloria Dei. Si ergo in omnibus pecca-
ta inueniuntur, remanet vt non ſint beati, niſi
M quorũ remiſſa ſunt peccata. Hoc ergo Apo-
Pſ. 31. ſtolus ſic commendauit, Credidit Abraham
Gen. 15. Deo, & reputatũ eſt ei ad iuſtitiã. Et ei qui o-
peratur, i. de operibus prǽſumit, & eorũ me
rito ſibi dicit datã eſſe gratiã fidei, merces nõ
imputatur ſecundũ gratiã, ſed ſecundũ debi
tũ. Quid eſt hoc niſi q̃ merces noſtra grã vo
catur? Si gratia eſt, gratis datur. Quid eſt gra-
tis datur? Gratis conſtat. Nihil boni feciſti,
& datur tibi remiſsio peccatorũ. Attendun-
tur opera tua, & inueniuntur omnia mala. Si
quod debetur illis operibus Deus redderet,
Rom. 6. vtiq; damnaret. Stipendium n.peccati mors.
malis operibus quid debetur niſi damnatio?
Bonis quid debetur? Regnũ cęlorũ. Tu aũt in
malis operibus inuentus es: ſi redderetur tibi
quod debetur, puniendus es. Quid ergo fit?
Non tibi Deus reddit debitam pęnã, ſed do-
nat indebitam gratiã. Debebat vindictã, dat
indulgẽtiã. Incipis ergo eſſe in fide per indul
gentiã. Iã fides illa aſſumpta ſpe & dilectio-
na incipit bene operari. Sed nec tũc glorie-
ris & extollas te. Memento a quo in via poſi-
Luc. 10. tus ſis. Memento quia & ſanis pedibus & ve-
Rom. 4. locibus errabas. Memento quia & ſi langue-
bas, & in via ſemiuiuus iacebas, leuatus es in
iumentũ, & perductus in ſtabulum, Ei autẽ,
inquit, qui operatur, merces non imputatur
ſecundum gratiam, ſed ſecundũ debitũ. Si vis
eſſe alienus a gratia, iacta merita tua. Ille aũt
vidit quid ſit in te, & nouit quid cui debeat.
Pſal. 31. Ei vero qui non operatur, quid? Ecce pone
aliquẽ impiũ peccatorẽ, non operatur, quid
aũt credit? Credidit autẽ in eũ, qui iuſtificat
impiũ. Ex eo enim quia non operatur bene,
impius eſt. Et ſi bona videatur facere, tamen
A quia facit ſine fide, nec bona vocanda ſunt.
Rom. 4. Credenti autẽ in eũ qui iuſtificat impiũ, de-
putatur fides eius ad iuſtitiã, ſicut & Dauid
dicit, beatitudinẽ hominis, cui Deus accepto
fert iuſtitiã ſine operibus. Iuſtitiã, quã? Fidei,
quam bona opera non prǽceſſerunt, quam
bona opera cõſequuntur. Intendite ergo vos
alioqui male intelligẽdo proijcitis vos in il-
lã voraginẽ impune peccandi, & ego liber
sũ, ſicut ipſe Apoſtolus ab oĩbus male intelli
gentibus fuit. Libenter.n.male intellexerunt,
nõ bona opera ſequerentur, Nolite eſſe de nu
mero taliũ fratres. Dicitur in quodam Pſal-
mo, de quodam homine tali, ideſt de tali ge-
nere, quaſi de vno. Noluit, inquit intelligere Pſal.
vt bene ageret: Non dictum eſt, non potuit
intelligere. Vos ergo oportet vt velitis in- B
telligere vt bene agatis. Intellectus enim vo-
bis non deerit manifeſtus. Quis eſt manife-
ſtus intellectus? Nemo iactet bona opera ſua
ante fidem, nemo ſit piger in operibus acce-
pta fide. Dat Deus ergo indulgentiam omni-
bus impijs, & eos iuſtificat ex fide.

Titulus Pſalmi eſt, ipſi Dauid intelligentia.

Ipſi Dauid intelligentia, qua intelligitur
non meritis operum, ſed gratia Dei hominẽ
liberari, confitentem peccata ſua.

Enarratio primi Pſalmi.

BEati quorũ remiſſę ſunt iniquitates, &
quorũ tecta ſunt peccata.} Et quorũ pec Rom.
cata in obliuionẽ ducta ſunt. Beatus vir cui
nõ imputauit dñs peccatum, nec eſt in ore e-
ius dolus.} Nec in ore ſuo habet oſtentatio-
nẽ iuſtitiæ cum conſcientia eius peccatis eſt 4. ſen
plena. Quoniã tacui inueterauerũt oſſa mea.] 18. quær
Qm̃ non protuli ore confeſsionẽ ad ſalutẽ, in me
omnis infirmitas mea infirmitate conſenuit. Rom.
Acclamando me tota die.} Cũ eſſem impius
atq; blaſphemus, clamando contra Deũ qua
ſi defendens & excuſans peccata mea. Qm̃
die ac nocte grauata ẽ ſuper me manus tua.}
Qm̃ cõtinua afflictione flagellorũ tuorum,
Conuerſus ſum in ærũna mea dũ cõfigeretur
ſpina.} Miſer factus ſum cognoſcendo miſe-
riã meã, cõpunctus mala conſcientia. Pctm̃
meũ cognoui, & iniuſtitiã meã nõ operui.]
Ideſt, iniuſtitiã meã nõ occultaui. Dixi, pro-
nũciabo aduerſum me iniuſtitias meas dño.}
Dixi, pronunciabo, nõ aduerſum Deũ, ſicut C
in clamore impietatis qñ tacui, ſed aduerſũ
me iniuſtitiã meã dño. Et tu remiſiſti impie-
tatẽ cordis mei.} Audiẽs vocẽ cõfeſsionis in
corde anteq̃ voce proferet. Pro hac orabit ad
te oĩs ſãctus ĩ tp̃e opportuno.] Pro hac impie 4. ſen
tate cordis, ad te orabit oĩs ſãctus. Nõ.n.me- 17. c orit m
ritis

ritis suis sancti erunt, sed opportunitate temporis, hoc est, in aduentu eius, qui nos a peccatis redemit. Verumtñ in diluuio aquarum multarum, ad eũ non appropinquabunt.] Verumtñ nemo arbitretur cũ repente finis venerit, sicut in diebus Noe, remanere confessionis locũ per quam propinquetur ad Deũ. (Pet. 3.) Tu mihi es refugium a pressura quæ circundedit me.) (D) Tu mihi es refugiũ a pressura peccatorũ, quæ circundedit cor meũ. Exultatio mea redime me, a circundantibus me.] In te mihi est gaudiũ, redime me ab ea tristitia, q̃ mihi peccata mea faciunt. Intellectũ dabo tibi, & statuam te in via hac qua gradieris.] Intellectum dabo tibi post confessionem vt non recedas a via, qua ingredieris, ne tuæ potestatis esse velis. Obfirmabo super te oculos meos.] Ita super te faciam firmã dilectionẽ meam. Nolite esse sicut equus & mulus, quibus nõ est intellectus.] Ideo se regere volũt. In freno & chamo maxillas eorũ constringe.] Ergo fac illis Deus ꝙ fit equo & mulo, vt pœnis eos cogas ferre regimen tuum. Qui non propinquant ad te.] Multum flagellatur qui non confitens Deo peccata sua, seipsum sibi rectorem esse vult. Multa flagella peccatoris, sperantem aũt in dño misericordia circundabit.] Qui autem sperat in dño, & ei se subdit regendum, misericordia circundabit. Lætamini in dño, & exultate iusti.] Lætamini in dño, & exultate iusti, non in vobis, sed in dño. Et gloriamini omnes recti corde.] Et in eo gloriamini omnes, qui intellexistis rectũ esse illi subdi, vt cæteris præferamini.

Enarratio secunda eiusdem Psalmi.

Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputauit dñs peccatum, nec est in ore eius dolus.] Iam Psalmus incipit, & incipit intellectus. Intellectus ergo vel intelligentia ipsa est, vt noueris nec iactare te debere de (E) meritis tuis, nec ꝓsumere de impunitate peccati.) Psalmi.n.titulus ita est, Huic Dauid intellectus.] Intelligẽtia vocatur Psalmus iste. Prima ergo intelligentia, vt te noueris pc̃tõrẽ. (lat. 5.) Consequens intelligentia est, vt cũ ex fide per dilectionẽ bene cœperis operari, ne hoc virib. tuis, sed gratiæ Dei deputaueris. Ita nõ erit dolus in corde tuo, hoc est, in ore interiore tuo. Nec aliud in labijs habebis aliud in cogitatione. Non eris de illis pharisæis de quibus dictum est, (Mat. 23.) Similes estis monumentis dealbatis, a foris quidem apparetis hominib. iusti, intus aũt pleni estis dolo & iniquitate. Qui ergo cũ sit iniquus iustum se prætendit, nonne dolosus est? Non ille Nathanael est de (Ioan. 1.) quo dñs dicit, Ecce vere Israelita in quo dolus non est. Vnde aũt in illo Nathanaele dolus non erat? Cũ esses, inquit, sub arbore fici vidi te. Sub arbore fici erat, sub conditione (F) carnis erat. Si sub cõditione carnis erat, quia impietate propaginis tenebatur, sub illa arbore fici erat in qua gemit Dauid in alio Psalmo, (Psal. 50.) Ecce.n.in iniquitate conceptus sum. Sed vidit eũ ille qui venit cum gratia: Quid est, vidit eũ? Misertus est eius. Ergo hominem sine dolo sic cõmendat, vt gratiam suã in illo cõmendet. Cũ esses sub arbore fici vidi te. (Ioan. 1.) Vidi te, quid magnũ est nisi intelligas aliquo modo dictũ? Quid magnũ est videre hominẽ sub arbore fici? Si non vidisset sub ista ficu genus humanũ Christus, aut aresceremus oĩno, aut qũo pharisæi, in quib. dolus erat, i. iustificabant se verbis, factis aũt mali erant, folia sola inuenirentur in nobis, non fructus. Nã talem arborẽ fici qñ vidit Christus, maledixit, & aruit. Vidit, inquit, sola folia, i. sola verba absq; fructu, arescat, inquit, vt nec folia habeat. Vt quid & verba tollit? (Mat. 21.) Arbor arida.n. nec folia põt habere. Sic ergo erant Iudæi, pharisæi arbor illa erant, verba habebant, facta non habebant, Ex sñia dñi ariditatem meruerunt. Videat ergo nos Christus sub arbore fici, videat in carne nostra et fructum boni operis, ne eius maledictione arescamus. Et quia totũ gratiæ eius imputatur, non meritis nostris, (Ioan. 1.) Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata: non in, quibus non sunt inuenta peccata, sed quorũ tecta sunt peccata. Cooperta sunt pc̃tã, & tecta sunt, abolita sunt. (4. sen. di. 18. c. sed queritur.) Si texit peccata Deus, noluit aduertere: si noluit aduertere, noluit animaduertere: si noluit animaduertere, noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere, (G) Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt pc̃tã. Nec sic intelligatis ꝙ dixit, pc̃tã cooperta sunt, quasi ibi sint & viuant. Tecta ergo pc̃tã quare dixit? Vt non viderent. Quid.n.erat Dei videre pc̃tã, nisi punire pc̃tã? Vt noueris quia hoc est Dei videre peccata,

peccata,

peccata, ꝙ punire peccata, quid ei dr̃? Auerte
Psal. 50. faciem tuã a peccatis meis. Peccata ergo tua
non videat, vt te videat. Q̃uo te videat? Q̃uo
Nathanaelem. Cũ esses sub arbore fici vidi
Ioan. 1. te. Vmbra fici non impediuit oculos miseri-
cordiæ Dei. Nec est in ore eius dolus. At ve-
ro qui nolunt confiteri peccata, laborant si-
ne causa in defensione peccatorum suorum.
H Et quanto laborant in defensione peccatorũ
suorũ iactantes merita sua, non videntes ini-
quitates suas, tanto plus robur eorũ & forti-
tudo deficit. Ille.n. fortis est, qui non in se, sed
2. Co. 12. in Deo fortis est. Propter illud ter dñm roga
ui vt auferret eum a me, & dixit mihi sufficit
tibi gratia mea. Gratia mea dixit, non virtus
mea. Sufficit, inquit, tibi gratia mea. Nã vir-
tus in infirmitate perficitur. Vnde alio loco
ipse ait, Q̃n infirmor tunc fortis sum. Ergo
qui vult fortis esse velut præsumens de se, &
iactans merita sua, qualiacunq; illa sint, erit
similis pharisęo illi, qui ꝙ a Deo se dicebat
accepisse, superbe tñ iactabat, Gratias inquit
tibi ago, quia non sum sicut cęteri homines.
Attendite fratres mei, quale genus superbiæ
cõmendet Deus. Vere quale potest subintra-
re iusto homini, quale potest surripere bonę
spei. Vere gratias ago tibi dicebat. Ergo cum
dicebat gratias tibi: fatebatur ab illo se acce-
pisse ꝙ habebat. Quid n. habes, ꝙ non acce-
pisti? Ergo gratias tibi ago dixit, gratias tibi
ago, quia non sum sicut cęteri homines ra-
ptores, iniusti, adulteri, sicut & publicanus
iste, Vnde ergo superbus? Non quia de bo-
nis suis Deo gratias agebat, sed quia super al
terum se de ipsis bonis extollebat. Attendite
fratres, nã vnde cęperit dicere similitudinem
ipsam dñs, Euangelista præmisit. Cum enim
Christus dixisset, putas veniens filius homi-
nis inueniet fidẽ in terra: & ne existerent qui-
dã hæretici, qui attendentes & putantes qua
I si lapsum totum mundum, omnes enim hæ-
retici in paucis & in parte sunt, iactarent se
ꝙ in ipsis remanserit, ꝙ de toto mundo pe-
Luc. 18. rierit, ibi statim vbi ait dñs, Putas veniens fi-
lius hominis inueniet fidem in terra: subiecit
Euangelista & ait, Dixit aũt & ad quosdam,
qui sibi iusti videbantur & spernebant cęte-
Ibidem. ros, similitudinẽ hanc, Quidam pharisęus &
publicanus venerunt in templũ orare: & cę-
tera quæ nostis. Pharisęus ergo ille dicebat,
Gratias tibi ago. Sed vnde superbus? Quia
spernebat cęteros. Vnde probas? In ipsis ver-
bis. Q̃uo? Pharisęus, inquit, ille cõtempsit de
longe stantẽ, cui Deus confitenti propinqua
bat. Publicanus, inquit, de longinquo stabat,
sed Deus ad illum de longinquo non stabat.
Quare Deus ab illo de longinquo nõ stabat? *Psal. 33.*
Quia alio loco dr̃, Prope est dñs his, qui ob-
triuerunt cor. Videte si publicanus iste obtri K
uerat cor, & ibi uidebitis, quia prope est dñs
his, qui obtriuerunt cor. Publicanus autem *Luc. 18.*
de longinquo stabat, & neque uolebat ad cę-
lum oculos suos leuare, sed percutiebat pe-
ctus suum. Tunsio pectoris obtritio cordis.
Quid dicebat tũdens pectus? Deus propitius
esto mihi peccatori. Et q̃ sententia dñi? Amẽ
dico vobis descendit iustificatus de templo
publicanus ille magis, quam ille pharisęus.
Quare? Hoc est iudiciũ Dei. Non sum sicut
publicanus iste, non sum sicut cęteri homi-
nes, iniusti, raptores, adulteri. Ieiuno bis in
sabbato, decimas do omnium quę possideo.
Ille non audet ad cęlum leuare oculos suos,
attendit conscientiam suã, longe stat, & iusti-
ficatus est magis, quã ille pharisęus. Quare?
Rogo te dñe, expone nobis iustitiam tuam,
expone nobis æquitatem iuris tui. Exponit
regulam legis suæ. Vultis audire quare? Quia *Luc. 18.*
omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se
humiliat, exaltabitur. Intendat ergo charitas
uestra, Diximus non ausum fuisse oculos ad
cęlum leuare publicanum. Quare cęlũ non
attendebat? Quia se attendebat. Se attendebat
vt primo sibi displiceret, & sic Deo placeret,
Tu autem iactas te, erecta ceruice es. Ait dñs
superbo, Non vis ad te attendere, ego atten-
do, Vis autem vt non attendam, Tu attende.
Ideo publicanus non audebat oculos ad cę-
lum leuare, quia seipsum intuebatur, conscie
tiam suam puniebat, Ipse sibi iudex erat vt
ille intercederet, ipse puniebat ut ille libera-
ret. Ipse accusabat ut ille defenderet. A Deo
defensus est, quia dixit pro ipso sententiam.
Descendit iustificatus publicanus ille magis, L
quam ille pharisęus, quia omnis, qui se exal-
tat, humiliabitur: & qui se humiliat, exal-
tabitur. Attendit se, inquit, & nolui ego atten *Psal.*
dere. Audiui dicentem, Auerte oculos tuos
a peccatis meis. Quis est enim qui illud dixit
nisi qui etiam illud dixit, Quoniam iniquita
tem meam ego agnosco. Itaque fratres mei,
erat & pharisęus ille peccator. Non enim

quia

quia dicebat, non sum sicut cęteri homines, iniusti, raptores, adulteri, neq; quia ieiunabat bis in sabbato, neq; qa decimas dabat, nō erat peccator. Quod si sine vllis peccatis esset, ipsa superbia grande crimen erat, & tñ Pro. 30. ecce illa omnia dicebat. Quis tandem sine peccato? Quis gloriabitur castum se habere cor? Aut quis gloriabitur mundum se esse a M peccatis? Habebat ergo ille peccata, sed peruersus nesciens, quo venisset. Erat.n. tanquā in statione medici curandus, sed sana membra ostēdebat, vulnera tegebat, Deus ergo tegat vulnera, nō tu. Nam si tu tegere volueris erubescens, medicus nō curabit. Medicus tegat & curet, emplastro enim tegit. Sed tegmine medici sanatur vulnus, sub tegmine vulnerati celatur vulnus. Cui celas? Qui nouit omnia. Itaque hic fratres videre quid dixit. Quoniā tacui inueterauerunt ossa clamādo tota die. Quid est hoc? Qua contrarium videtur, qm̄ tacui inueterauerunt ossa mea acclamando. Si acclamando, quō tacuit? Tacuit quiddā, nō tacuit quiddā. Tacuit vnde proficeret, nō tacuit vnde deficeret. Tacuit confessionē, clamauit merita sua. Tacuit.n. dixit, non sum confessus, Ibi oportebat vt loqueretur, taceret merita sua, clamaret peccata sua. Nunc autē peruerse tacuit peccata sua clamauit merita sua. Et quid illi contigit? Inueterauerunt ossa eius, Intendite quia si clamaret pctā sua, & taceret merita sua, innouarētur ossa eius: idest, virtus eius esset robusta in dño, quia inueniret in se infirmus, Modo autē quia in se voluit esse firmus, factus est infirmus, & inueterauerunt ossa eius. Remāsit in vetustate, quia noluit cōfitendo amare nouitatē. Qui enim fiūt noui nostis fratres, quia beati quorū remissę sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. Noluit iste sibi di-A mitti iniquitates, exagerauit, defendit illas, iactauit merita sua. Ergo qm̄ tacuit à confessione, inueterauerunt ossa eius acclamando tota die. Quid est acclamando tota die? Perseuerando tota die in defensione peccatorū suorū. Et tamen videte qualis sit, qui agnoscit se: Erit enim mō intelligentia. Nihil propter se respiciat, & displicebit sibi qui agnoscit se. Modo audietis vt sanemini. Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum, nec est in ore eius dolus. Quoniā tacui inueterauerūt ossa mea, acclamādo tota die. Qm̄ die ac nocte grauata est super me manus tua. Quid est grauata est super me manus tua? Magna res fratres. Respicite illā sententiā rectā inter duos, pharisæum & publicanum. Quid dictū est de pharisęo? Qm̄ humiliatur. Quid dictum de publicano? Qm̄ exaltatur. Quare ille humiliatur? quia exaltauit se. Quare Luc. 18. iste exaltatur? quia humiliauit se. Ergo vt exaltantem se humiliet Deus, grauat super illum manum suam. B Noluit humiliari confessione iniquitatis suę, humiliatus est pondere manus Dei. Quando ille perferret manum grauem humiliantis, quā leuis fuit manus subleuantis, tam grauis manus humiliantis, vt in illo fortis, & in illo fortis, fortis ad illū premendū, fortis ad illū subleuandū. Ergo, quoniā die ac nocte grauata est super me manus tua. Conuersus sum in ęrumna mea dū configeretur spina. Ex ipsa aggrauatione manus tuę, ex ipsa humiliatione conuersus sum in ærumna mea, factus sum miser, confixa est mihi spina, compuncta est conscientia mea. Quid factum est cum configeretur spina? Datus est ei sensus doloris, inuenit infirmitatem suam. Et ille qui tacuerat confessionem peccati sui, vt clamando in defensione peccati, sui inueterasceret virtus eius, idest, ossa eius conuerterentur in uetustatem, modo quid fecit confixa spina? Peccatum meum cognoui.] Ergo iā cognoscit, Si ille cognoscit, & ille ignoscit. Audite quid sequitur. Videte si non ipse dicit, Peccatum meū cognoui, Et iniustitiā meā non operui. Hoc iam dudū dicebam, noli operire tu, & operit Deus. Beati quorū remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt pctā. Qui tegūt peccata nudātur, iste aūt nudauit vt cooperiretur. Iniquitatē meā nō operui. Quid est nō operui? Iam dudū tacuerā, modo quid? Dixi. Quiddam contrariū illi taciturnitati, dixi. Quid dixisti? Pronunciabo aduersum me in C iustitias meas domino, & tu remisisti impietatē cordis mei. Dixi. Quid dixisti? Non iam pronuncias, sed promittit se pronunciaturū, & ille iam dimittit. Attendite fratres, magna res, dixi pronunciabo. Nō dixi, pronūciaui, & tu dimisisti. Dixi pronunciabo, & tu dimisisti: quia eo ipso quod dixit, pronunciabo, ostendit quia nondum pronunciauerat, sed corde pronūciauerat. Hoc ipsum dicere pronunciabo, pronunciare est, ideo & tu remisisti

4. sen. di. 17. hic oritur. Cō cor. 17. q. 1. qui bona.

sti

De pœn. di. 1. ca. magna di. 5. c. illud.

sti impietatem cordis mei. Confessio vero mea ad os nondũ venerat. Dixerat enim pronunciabo aduersum me, veruntamen Deus audiuit vocẽ cordis mei. Vox mea in ore nõdum erat, sed auris Dei iam in corde erat. Tu remisisti impietatẽ cordis mei, quia dixi pronũciabo & nõ suffecerat. Nõ dixit, pronunciabo iniustitiam meã domino: non sine causa dixit, pronunciabo aduerũ me, & hoc in-

D

terest. Multi enim pronunciant iniquitatem suam, sed aduersus ipsum dominum Deum, quando inueniuntur in peccatis suis dicũt, Deus hoc voluit. Si enim homo dicat non feci, aut hoc factũ, quod arguitis nõ est peccatum, non pronunciat nec aduersum se, nec aduersus Deum. Si dicat, prorsus feci & peccatum est, sed Deus hoc voluit, quid ergo feci? Hoc est pronunciare aduersus Deũ. Forte dicatis, nemo hoc dicit. Quis est qui dicat, Deus hoc voluit. Multi & dicunt. Sed & qui hoc non dicũt & aliud dicunt, quid dicunt? Fatum mihi fecit, stellę me fecerunt. Ita iam per circumitum ad Deum volunt peruenire. Per circumitum volunt peruenire ad Deum accusandum, qui nolunt de compendio venire ed Deum placandum, & dicunt, Fatum mihi fecit. Quid est fatũ? Stellæ, me fecerunt. Quid sunt stellæ? Certe istæ quas in cęlo conspicimus. Et quis eas fecit? Deus. Quis eas ordinauit? Deus. Ergo vides quod voluisti dicere, Deus fecit vt peccarem. Ita ille iniustus, tu iustus, quia nisi ille fecisset, tu non peccasses. Tolle istas excusationes in peccatis, me-

P. 140.

mento illius Psalmi, Ne declines cor meum in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis, cum hominibus operãtibus iniquitatem. Ad hęc enim magni viri sunt, qui prætendunt peccata sua, magni sunt & qui numerant sydera & computant stellas & tempora, & dicunt quis quando vel peccet vel bene viuat, & qñ Mars faciat homicidiũ & Venus adulterium. Magni docti & viri &

E

electi videntur in hoc seculo. Sed quid ait in Psalmo, Non declines cor meũ in verba mala cum hominibus operãtibus iniquitatem, & non communicabo cũ electis eorũ, Dicãt illi electos & doctos numeratores syderum, dicant illi sapientes eos, qui quasi digerunt ĩdigitis facta humana, & describũt de stellis mores humanos: Cũ libero arb. me creauit Deus, Si peccaui ego peccaui, & non solum pronunciem iniquitatem meam dño, sed aduersum me, non aduersus eum. Ego dixi dñe *Psa 40.*
miserere mei. Clamat ęger ad medicũ. Ego dixi. Quare ego dixi? Sufficeret dixi. Sed dictum est ego dixi, ego dixi non fatum, non fortuna, non diabolus, quia nec ipse sed ego persuadenti consensi. Ego dixi miserere mei, sana animam meam quia peccaui tibi. Sic & F
statuit & proposuit, dixi pronunciabo aduersum me iniquitatem meam dño, tu remisisti impietatem cordis mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tẽpore opportuno. ⁊ Quo tempore? Pro hac. Pro qua hac? Pro impietate. Pro qua? Pro ipsa venia peccatorum. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tẽpore opportuno. Inde orabit ad te omnis sanctus, qa dimisisti peccata. Nam si non dimitteres peccata, nõ esset sanctus qui ad te oraret. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno qñ manifestabitur gratia Christi, ꝙ est tempus opportunũ, Cũ aũt venit plenitu- *Gal. 3*
do tẽporis, misit Deus filiũ suum, factum ex muliere, i. ex fęmina. Indiscrete enim vocabant hoc antiqui: factũ sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Vnde redimeret? A diabolo, à perditione, à peccatis suis, ab eo cui se vendiderant: Vt eos qui sub lege erant, redimeret. Sub lege enim erant quia premebat eos lex, cõditio eos premebat, conuincẽdo de reatu non saluando, & quidẽ mala prohibebat. Sed quia illi vires non habebãt per seipsos iustificãdi se, clamãdũ erat, ad illum qũo clamabat, qui captus ducebatur sub lege peccati, miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Erãt oẽs hoĩes *Rom*
sub lege, non in lege, iam illa deprimente, illa de reatu cõuincẽte. Demõstrauit.n. pctm̃ lex. Illa fixit spinã, illa fecit cor cõpungi. Ipsa admonuit vt reũ se quisq; cognosceret, & pro venia clamaret ad Deũ. Pro hac orabit ad tę omnis sanctus in tempore opportuno. G
Ergo dicebam de tempore opportuno, cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum. Item dicit Apostolus, Tempore acce- *Gal*
ptabili & placito exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Et quia hoc de omnibus Christianis prædictũ erat a Propheta, subiecit Apostolus, Ecce nunc tẽpus acceptabile, ecce *1. C*
nũc dies salutis. Pro hac orabit ad te oĩs sanctus in tpe opportuno. Veruntamen in diluuio aquarum multarum, ad eum non appro

pinqua-

pinquabũt.§Ad eũ. Ad quẽ? Ad Deũ. Solet.n.
Psal. 3. personã mutare, qũo eſt, Dñi eſt ſalus, & ſu-
per populũ tuũ benedictio tua. Nõ dixit dñi
eſt ſalus, & ſuper populum eius benedictio
eius. Aut, dñe tua eſt ſalus, & ſuper populum
tuũ benedictio tua. Sed cũ inciperet, domini
eſt ſalus, nõ ad illũ, ſed de illo dicens, ibi cõ-
uerſus eſt ad illũ & ait, Et ſuper populũ tuũ
H benedictio tua. Sic & hic cũ audis primo ad
te, deinde ad Deũ, ne putes aliũ eſſe. Pro hac
orabit ad omnis ſanctus in tempore oppor-
tuno. Veruntñ in diluuio aquarũ multarum,
ad eũ non appropinquabunt. Quid eſt in di-
luuio aquarũ multarum? Qui natant in dilu-
uio aquarũ multarum non appropinquant
ad Deũ. Quid eſt diluuiũ aquarũ multarum?
Multiplicitas variarum doctrinarum. Inten-
dite fratres, Multæ aquę ſunt varię doctrinæ.
Dei vna eſt non ſunt multę aquę, ſed vna a-
5. qua, ſiue ſacramenti baptiſmi, ſiue doctrinę
ſalutaris. De ipſa doctrina qua irrigamur per
4. ſpiritumſanctũ dicitur, Bibe aquã de tuis va
ſis, de puteorũ tuorũ fontibus. Ad iſtos fon-
tes non accedunt impij, ſed credentes in eũ,
qui iuſtificat impium, iam iuſtificati acce-
dunt. Aliæ aquæ multæ doctrinæ inquinant
animas hominũ, quod pauloante dicebam.
Alia doctrina eſt, fatum mihi fecit: alia do-
ctrina, caſus mihi fecit, fortuna fecit: Si caſi-
bus reguntur homines, nulla prouidentia a-
liquid geritur, & ipſa doctrina eſt. Alius di-
xit, Eſt gens tenebrarum contraria, quę rebel
lauit aduerſus Deũ, ipſa facit peccare homi-
5. nes. In hoc diluuio aquarum multarum ad
Deũ nõ appropinquabũt. Quę eſt alia aqua?
37. Illa vera, quę manat de intimo fonte puræ
40. venę veritatis: Quę illa aqua eſt fratres, niſi
quæ docet confiteri domino? Quæ eſt illa
aqua niſi quę docet bonum eſt confiteri do-
mino? Quæ eſt illa aqua, niſi quæ docet hanc
vocem, Dixi, pronunciabo aduerſum me in
iuſtitiam meam domino. Et ego dixi domi-
ne miſerere mei, ſana animam meam, quo-
niam peccaui tibi. Hęc aqua confeſsionis
peccatorum, hæc aqua humiliationis cor-
dis, hęc aqua vitæ ſalutaris, abijcientis ſe, ni-
I hil de ſe pręſumentis, nihil ſuę potentię ſu-
perbe tribuentis. Hęc aqua in nullis alienige
narum libris eſt, nõ in Epicureis, non in Stoi
cis, non in Manichęis, non in Platonicis. Vbi
cunq; etiam inueniuntur optima præcepta
morũ & diſciplinę, humilitas tamen iſta nõ
inuenitur. Via humilitatis huius aliunde non
manat, à Chriſto venit. Hæc via ab illo eſt, q
cum eſſet altus, humilis venit. Quid.n. aliud Phil. 2.
docuit humiliando ſe, factus obediens vſq; Mat. 17.
ad mortẽ, mortẽ autẽ crucis? Quid aliud do- Mat. 3.
cuit ſoluẽdo, ꝙ nõ debebat, vt nos a debito
liberaret? Quid aliud docuit baptizatus, qui 1. Pe. 2.
pctm̃ nõ fecit, crucifixus qui reatũ habebat? Ioã. 14.
Quid aliud docuit niſi hãc humilitatẽ? Non Psal. 33.
immerito ait, Ego ſum via & veritas & vita.
In hac ergo humilitate propinquatr ad Deũ,
quia prope eſt dñs his, qui obtriuerunt cor.
In diluuio autẽ aquarũ multarũ extollentiũ K
ſe aduerſus Deum & docentium ſuperbas
impietates, ad Deũ non appropinquabũt. Tu
aũt quid, qui etiã iuſtificatus es inter medias
illas aquas? Vndiq; fratres mei etiã cũ con-
fitemur peccata, perſtrepunt circa nos aquę
illę diluuij: non ſumus in illo diluuio, ſed cir
cundamur ab ipſo diluuio. Premunt nos, ſed
non opprimunt: vrgent nos, ſed non demer-
gunt. Quid ergo tu facies, quia in medio di-
luuio es, ambulãs in hoc ſeculo. Nõ.n. nõ au
dit tales doctores, non audit tales ſuperbos,
aut nõ ex verbis eorũ, quotidianas patitur in
corde ſuo pſecutiones. Quid ergo dicat iſte
iã iuſtificatus & pręſumẽs de Deo, qui circũ
datur diluuio iſto? Tu mihi es refugiũ a preſ
ſura quę circundedit me. § Refugiant illi,
vel ad Deos ſuos, vel ad dęmones ſuos, vel
ad vires ſuas, vel defenſionem peccatorum
ſuorũ, mihi in iſto diluuio nõ eſt refugiũ niſi
tu a preſſura quę circundedit me. Exultatio
mea redime me.] Si iã exultas, quid vis redi-
mi? Exultatio mea redime me. Audio vocem
gaudij, exultatio mea: audio gemitũ redime
me. Gaudes & gemis. Ita, inquit, & gaudeo
& gemo. Gaudeo in ſpe, gemo adhuc in re. Rom. 12.
Exultatio mea redime me. Spe gaudentes, ait
Apoſtolus, Ergo recte, exultatio mea redime
me. Vñ redime me? Sequitur, In tribulatione
patientes. Exultatio mea redime me. Iã iuſti- Roma. 8.
ficatus erat & Apoſtolus. Et quid ait, Non ſo
lum, inquit, ſed etiã noſipſi primitias haben-
tes ſpũs, & ipſi nobiſmetipſis ingemiſcimus.
Vnde redime me? Quia ipſi in nobiſmetipſis
ingemiſcimus, adoptionẽ expectantes redẽ-
ptionẽ corporis noſtri. Ecce ergo vnde redi- L
me me, quia adhuc expectamus in nobis in-
gemiſcẽtes redẽptionẽ corporis noſtri. Vn-

de ergo exultatio mea. Ibi sequitur idẽ Apo
stolus & dicit, Spe.n.salui facti sumus. Spes
aũt quę videtur non est spes. Quod.n.videt
quis, quid sperat? Si autem quod non vide-
mus speramus, per patientiam expectamus:
si speras, gaudes: si per patientiã expectas, ad
M nuc gemis: non.n.opus est patientia, vbi ni-
hil mali perpetieris. Tolerantia quæ dr̃, patiẽ
tia quæ dr̃, sustinẽtia q̃ dr̃, longanimitas quę
dicitur, nõ est nisi in malis. Vbi premeris, ibi
angustia est. Ergo si per patientiam expecta-
mus, adhuc dicimus, Redime me à pressura
quæ circũdedit me: quia vero spe salui facti
sumus, simul vtrunq; dicimus, exultatio mea
redime me. Respondetur. Intellectũ tibi da-
bo.] Ipse est Psalmus intelligentię. Intellectũ
dabo tibi. Et statuam te in via hac qua gra-
dieris. § Quid est, statuã te in via hac qua gra-
dieris. Vt hęreas ibi, & vt ab ea non aberres.
Dabo intellectum vt cognoscas te semper, &
semper gaudeas in spe ad Deũ, donec ad illã
patriam peruenias, vbi iam non spes, sed res
erit. Obfirmabo super te oculos meos. § Non
à te auferam oculos meos, quia & non aufe-
res à me oculos tuos. Iam iustificatus, iã post
remissionẽ peccatorũ leua oculos tuos ad
ad Deum. Putruerat.cor enim tuum cũ esset
in terra. Cũ hæc audis, sursum cor erige ne
putreat. Ergo & tu leua iam oculos tuos sem
per in Deũ, vt firmet sup̃ te oculos suos. Sed
quid times? Ne cũ habeas oculos ad Deũ of
fendas, ne non respicias ante te, & forte in-
curras in laqueũ. Noli timere, Ibi.n.sunt ocu
li ipsius, quos obfirmat super te. Nolite, inq̃t,
Mat. 6. soliciti esse. Et Apostolus Petrus, Omnem so
2. Pet. 6. licitudinẽ vestrã super illum mittite, quia illi
cura est de vobis. Ergo obfirmabo super te
oculos meos. Tu ergo oculos in illũ dirige,
& non timebis vt dixi, ne in laqueum incur-
A ras. Audi alium psalmũ, Oculi mei semper
Psal. 24. ad dominũ. Et quasi diceretur illi, quid agis
de pedibus tuis, cũ non ante te attendis: quo-
niã ipse, inq̃t, euellet de laqueo pedes meos.
Firmabo super te oculos meos. Postquã pro
misit huic intellectũ & protectionem suam,
conuertit se ad superbos defendẽtes peccata
sua, & ostendit nobis quid sit intellectus. No
lite esse sicut equus & mulus, quibus non est
Tob. 6. intellectus.] Equus & mulus erecta ceruice
sunt. Non sunt equus & mulus sicut ille bos
Esa. 1. qui agnouit possessorem suum, & asinus prę
sepe domini sui. Nolite esse sicut equus &
mulus, quibus non est intellectus. Quid.n.
patiuntur tales? In fręno & chamo maxillas
eorũ constringe, qui non appropinquãt ad
te. § Equus & mulus vis esse, vis non habere
sessorem, constringetur os tuum, & maxillæ
tuę in fræno & chamo, ipsũ os tuũ constrin-
getur, quo iactas merita tua, & taces pecca- B
ta tua: Maxillas eorũ constringe, qui non ap-
propinquant ad te humiliando se. Multa fla-
gella peccatorum. § Non est mirum si adhibi
to fręno sequuntur flagella. Indomitum.n.a-
nimal esse cupiebat, domatur fræno & flagel
lo, atque vtinam perdometur. Verẽdũ est.n.
ne nimiũ resistendo indomitũ relinqui me-
reatur, & ire in suam vagam licentiã, vt dica-
tur de illo, Prodiet tanquã ex adipe iniquitas Psal. 72.
eorum: sicut de illis, quibus modo sunt im-
punita peccata. Ergo cum flagellatur, corri-
gatur, dometur, quia & iste sic se dixit edo-
mitum, equum & mulum se dixerat, quoniã
tacuit. Sed vnde dñs est? Flagellis. Conuersus
sum, inquit, in ærumna mea, dũ cõfigeretur
spina. Siue flagella dicas, siue stimulos dicas,
domat Deus iumentum cui insidet, quia iu-
mento expedit vt insidatur. Non.n.defatiga-
tur Deus ambulando pedibus, insidet iumen
to. Aut vero non plenum mysterij est, quod
asellus adductus est domino, Populus mi- M
tis & mansuetus, portans bene dominum a-
sellus est, & tendit in Hierusalem. Diriget.n. Psal. 24.
mites in iudicio, sicut dicit alius psalmus, do
cebit mansuetos vias suas. Quos mansuetos?
Non erigentes ceruices aduersus domitorẽ
suũ, patientes flagella & fræna: postea sic do
miti, vt sine flagello ambulent, & sine fræno
& chamo viam teneant. Si carueris isto sesso
re, tu cades, non ille, quia multa flagella pec-
catoris. Sperantẽ autẽ in domino misericor-
dia circundabit.] Quomodo est refugium à Ps.
pressura? Quẽ primo circũdat pressura, post-
ea circundat misericordia: quoniam miseri
cordiã dabit, qui legem dedit, legem in fla- C
gellis, misericordiã in consolationibus. Spe-
rantem autem in domino misericordia cir-
cundabit. Ergo quid cõcluditur? Lętamini in
dño & exultate iusti. § O q̃ lętamini ĩ vobis, ò
impij, ò superbi q̃ lętamini in vobis, iã credẽ
tes in eũ, qui iustificat impiũ, deputatur fides
vestra ad iustitiã. Lętamini in dño & exulta-
te iusti. Et exultate subaudi in dño. Quare?

Quia

Quia iā iuſti.Vnde iuſti?Non meritis veſtris, ſed gratia illius. Vnde iuſti? Quia iuſtificati. Et gloriamini oēs recti corde. § Quid eſt recti corde?non reſiſtentes Deo. Intendat ergo charitas veſtra,& intelligite rectū cor. Breui
D ter dico, ſed tñ maxime cōmendandū, Deo aūt gratias, ꝙ in fine eſt,inhæreat ſenſibus veſtris. Inter rectū cor & prauū cor hoc intereſt. Quiſquis hō, quicquid patitur præter voluntatē,afflictiones,mę rores, labores,humiliationes, non tribuit niſi voluntati Dei iuſtę non illi dās inſipientiā, ꝙ quaſi neſciat quid agat,quia talē flagellat,& talibus parcit,ipſe eſt rectus corde. Peruerſi aūt corde ſunt & praui & diſtorti,qui omnia, q̄ patiuntur mala, inique ſe pati dicunt,dantes illi iniquitatem,per cuius voluntatē patiuntur: aut quia nō ei audent dare iniquitatē, auferunt ei gubernationē.Quia ipſe, inquit,non pōt facere iniquū:iniquū aūt eſt vt ego patiar, & ille nō patiatur. Concedo.n.vt ſim peccator, certe ſunt peiores,qui lætantur & ego tribulor:qa ergo hoc iniquū eſt, vt ēt peiores me lætentur,& ego tribuler,qui aut iuſtus, aut minus peccator, quā illi ſum, & certū eſt apud me hoc eſſe iniuſtū, & certum eſt apud me,quia Deus non faciet iniuſtū, Deus non gubernat res humanas,nec cura eſt illi de nobis. Ergo praui corde,i.diſtorti corde, tres habent ſen
l. 13. tentias. Aut non eſt Deus: dixit.n. ſtultus in
52. corde ſuo,non eſt Deus: & fuit dictū de diluuio illo.Nō defuit talis doctrina philoſophorū,non defuerunt, qui dicerent non eſſe Deū qui gubernat omnia & condidit omnia, ſed eſſe multos Deos vacantes ſibi præter mundū, non curantes iſta. Ergo aut non eſt Deus ſicut dixit impius,cui diſplicet, quicquid il-
E li accidit præter voluntatem, & alteri non accidit cui ſe præponit. Aut iniuſtus Deus eſt cui iſta placent,& qui hæc facit. Aut non gubernat Deus res humanas, nec cura eſt illi de hominibus. In iſtis tribus ſententijs magna impietas,aut negare Deū,aut dicere iniuſtū, aut auferre illi gubernationem rerum. Quare hoc? Quia diſtortus eſt corde. Rectus eſt
.72. aūt Deus,& ideo diſtortū cor illi nō acquieſcit. Quod in alio pſalmo eſt. Quam bonus Deus Iſrael rectis corde.Et quia talem habebat ipſe aliqñ de ſe ſnīam,inquiens, Qūo ſciuit Deus,aut ſi eſt ſcientia in altiſsimo? ideo ibi ſubiecit, Mei aūt pene moti ſunt pedes.

Qūo diſtortum lignū, & ſi diſponas in pauimento æquali, non collocatur, non cōpaginatur,nec adiungitur, ſed ſemper agitatur & nutat,non quia inæquale eſt vbi poſuiſti, ſed quia diſtortum eſt, ꝙ poſuiſti: Ita & cor tuū quamdiu prauum eſt & diſtortum, non pōt colliniari rectitudini Dei, & non poteſt in illo collocari, vt hæreat illi & fiat rectū. Qui F 1. Cor. 6.
aūt adhæret dño, vnus ſpiritus eſt: Ideo recti corde gloriamini dixit. Qūo recti corde gloriantur? Audite gloriationē ipſorū. Non ſolū aūt dicit Apoſtolus, ſed & gloriamur in tribulationibus. Nā non eſt magnū gloriari in gaudijs,gloriari in lætitijs, rectus corde etiā Rom. 5.
tribulatione gloriatur. Et audi qūo gloriatur in tribulatione,quia non fruſtra quiſque, nō ſuperuacue.Vide rectū cor, Scientes,inquit, quia tribulatio patientiam operatur, patientia aūt probationē,probatio vero ſpem, ſpes aūt non confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordib.noſtris per ſpm̄ ſanctum,qui datus eſt nobis. Sic eſt ergo rectū cor fratres. Cuicunq; aliquid accidit, dicat, Dñs dedit, Iob. 1.
dñs abſtulit. Ecce rectum cor, ſicut dño placuit, ita factū eſt,ſit nomen dñi benedictum. Qui abſtulit, quid abſtulit, cui abſtulit,quādo abſtulit,ſit nomen dñi benedictum: Et nō dixit,dominus dedit,diabolus abſtulit. Intendat ergo charitas veſtra,ne forte dicatis,hęc mihi diabolus fecit prorſus ad Deum tuum refer flagellum tuum, quia nec diabolus tibi aliquid facit, niſi ille permittat, qui deſuper habet poteſtatem,aut ad pęnam, aut ad diſciplinam.Ad pęnam impijs, ad diſciplinam filijs.Flagellat autem omnem filium, quē recipit.Ne te ſine flagello ſperes futurū,niſi forte cogites exhæredari. Flagellat omnem filium,quem recipit.Itane omnem? Vbi te volebas abſcondere? Omnē & nullus exceptus, nullus ſine flagello erit.Quid ad omnem? Vis audire, quem omnem? Etiam vnicus ſine peccato, non tñ ſine flagello. Vnde ipſe vnicus Heb. 12.
portans infirmitatem tuam,& pręfigurans in ſe perſonam tuam, tanq̄ caput geſtans perſonam tuam,etiam corporis ſui, cū appropin- G
quaret paſsioni ex homine quem gerebat cōtriſtatus eſt, vt te lætificaret, contriſtatus eſt vt te conſolaretur. Potuit enim vtique ſine triſtitia eſſe dominus, iturus ad paſsionem.Si potuit miles, non potuit Imperator? Quomodo potuit miles? Attende Paulum exul- Mat. 26.

tantum propinquantem passioni, Ego aũt iã, inquit, immolor, & tps resolutionis meæ instat, bonũ certamen certaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui: decętero superest mihi corona iustitiæ, quam mihi dñs reddet in illa die iustus iudex. Non solum aũt mihi, sed & omnibus, qui diligunt aduentum eius. Videte quemadmodũ exultat venturus ad passionem. Ergo gaudet coronandus, contristatur coronaturus. Quid igitur portabat? Infirmitatem quorundã, qui veniente tribulatione vel morte contristantur. Sed vide quõ eos ducit in directionem cordis, Ecce tu volebas viuere, nõ volebas tibi aliquid accidere, sed Deus aliud voluit. Duæ voluntates sunt, sed voluntas tua corrigatur ad voluntatem Dei, non voluntas Dei detorqueatur ad tuam. Praua est.n. tua, regula est illa. Stet regula, & ꝙ prauum est, ad regulam corrigatur. Videte quõ hoc docet dñs Iesus Christus, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et, Pater si fieri potest transeat a me calix iste. Ecce ostẽdit humanam voluntatem. Sed vide rectum cor, Verumtñ non ꝙ ego volo, sed ꝙ tu vis pater. Hoc ergo fac gaudens in his, quæ tibi accidũt, & si venerit dies ille vltimus, gaude. Aut si surripit humanæ cuiusdam voluntatis fragilitas, cito dirigatur in Deum, vt sis in eis quibus dr̃, Gloriamini omnes recti corde.

2. Tim. 4 — H — *3. sen. di. 37. Ex affectu.* — *Mat. 26.*

Enarratio Psalmi trigesimisecundi.

Exultate iusti in dño.] Exultate iusti, non in vobis. Non.n. hoc tutum est, sed in dño. Rectos decet laudatio. ǁ Ipsi laudant dominum, qui se subdunt dño: Aliter enim distorti & praui sunt. Confitemini dño in cithara.] Confitemini dño exhibentes ei corpora vestra hostiam viuam. In Psalterio decachordo psallite ei.] Seruiant membra vestra dilectioni Dei & proximi, in quibus tria & septem præcepta seruantur. Cantate ei canticum nouum.] Cantate ei canticũ gratiæ fidei. Bene cantate ei in iubilatione.] Bene cantate ei in lætitia. Qm̃ rectus est sermo dñi.] Qm̃ rectus est sermo dñi ad faciendos vos ꝙ per vos fieri non potestis. Et omnia opera eius in fide.] Ne quisquã se meritis operum peruenisse ad fidem putet, cũ in ipsa fide sint omnia opera quæ diligit Deus. Diligit misericordiã & iudiciũ.] Diligit.n. misericordiã quam nunc prærogat & iudicium, quo id ꝙ prærogauerit exigit. Misericordia dñi plena est terra.] Per orbẽ peccata dimittuntur hominib. in misericordia dñi. Verbo dñi cœli firmati sunt. ǁ Non.n.a seipsis, sed verbo dñi iusti firmati sunt. Et spiritu oris eius omnis uirtus eorum.] Et sancto eius spiritu omnis fides eorũ. Congregans sicut in utrem aquas maris. Congregat populus seculi in confessionem mortificati peccati, ne per superbiã libere defluant. Ponens in thesauris.] Et eis occulta sua seruat ad diuitias. Timeat dominum omnis terra.] Timeat omnis peccator, vt peccare desinat. Ab ipso.n. cõmoueantur vniuersa. ǁ Nec terroribus hominum vel cuiusquam creaturæ, sed ab ipso commoneantur omnes, qui habitant orbem. Qm̃ ipse dixit & facta sunt. ǁ Non enim ea quæ timeant alius aliquis fecit, sed ipse dixit & facta sunt. Ipse mandauit & creata sunt. Ipse mandauit uerbo suo, & creata sunt. Dominus dissipat consilia gentium. ǁ Nõ eius regnum, sed sua quærentium regna. Reprobat autem cogitationes populorum.] Beatitudinem terrenam concupiscentium. Et reprobat consilia Principum.] Talibus populis dominari quærentium. Consilium vero dñi manet in æternũ.] Consilium vero domini, quo beatum non facit, nisi subditũ sibi, manet in æternum. Cogitationes cordis eius in secula seculorũ. ǁ Cogitationes sapientię eius non sunt mutabiles, sed manentes in seculũ seculi. Beata gens cuius est dñs Deus eorũ.] Vna gens beata est, pertinens ad cęlestẽ ciuitatem, quæ sibi dñm non nisi Deũ suũ elegit. Populus quem elegit dñs in hæreditatem sibi.] Neq; hæc a seipsa sed Dei munere electa est, ut possidendo eã incultam & miseram esse non sinat. De cęlo respexit dominus, uidit omnes filios hominum.] De anima iusta misericorditer uidit dominus omnes, qui in nouam uitam renasci uolunt. De præparato habitaculo suo.] De habitaculo susceptionis humanæ, quod præparauit sibi. Respexit super omnes qui inhabitant terram.] Misericorditer uidit oẽs, qui inhabitant carnem, ut præsit illis in regendo eos. Qui finxit singillatim corda eorum.] Qui cordibus eorum dono propria spiritaliter tribuit, ut nec totum corpus oculus, nec totum auditus, sed alius sic, alius autem sic incorporẽtur Christo. Qui intelligit

Rom. 12. — *Mat. 22.* — I — K — L

omnia opera eorum.] Apud illum intellecta sunt opera eorũ. Non saluus fit rex in multitudine virtutis.] Nõ saluus fit qui carnẽ suam regit, si in sua virtute multum præsumpserit. Nec gigas saluus erit in multitudine virtutis suæ.] Nec quisquis militat contra consuetudinem concupiscentię suæ, vel cõtra diabolum & angelos eius, saluus erit si se suæ fortitudini multum cõmiserit. Mendax equus ad salutem,] Fallit, quisquis putat vel per hoĩes inter hoĩes acceptam se salutem adipisci, vel impetu animositatis suæ defendi a pernicie. In abundantia aũt virtutis suæ nõ erit saluus.
M Ecce oculi dñi super metuentes eum.] Quia si salutem quæris, ecce oculi domini super timentes eum. Sperantes super misericordia eius. Et sperãtes nõ in vires suas, sed in misericordia eius. Vt eruat a morte animas eorũ & alat eos in fame.] Vt det eis alimentum verbi & sempiternæ veritatis, quod amiserãt dũ præsumunt in viribus suis, & ideo nec ipsas vires habent a fame iustitię. Anima nostra patiens erit domino.] Vt autem postea saginet escis incorruptibilibus, interim dum hic est: anima nostra patiens erit domino. Quoniã adiutor & protector noster est.] Adiutor noster est, dũ conamur ad Deum, & protector dum resistimus aduersario. Quia in ipso lętabitur cor nostrũ. Non enim in nobis vbi magna fine illo inopia est, sed in ipso lætabitur cor nostrum. Et in nomine sancto eius sperabimus.] Et ideo sperabimus venturos nos ad Deum, quia nobis absentibus per fidem misit nomen suum. Fiat misericordia tua domine super nos, sicut sperauimus in te.] Fiat misericordia tua domine super nos, spes enim non confundit, quia speramus in te.

Cõcio prima, de prima parte eiusdẽ Psalmi.

A PSalmus iste admonet nos exultare dño, Inscribitur autẽ ipsi Dauid.] Qui ergo pertinẽt ad sacratissimũ Dauid, dñm nostrũ Iesum Christũ, quæ mãdauit audiãt & voce sua dicant, voce sua exultent in dño. Sic autẽ incipit: Exultate iusti in dño.] Iniusti exultẽt in seculo: finito isto seculo, finitur exultatio iniustorum. Exultent autem iusti in domino: permanente domino, permanebit iustorum exultatio. Exultare autem in domino ita conuenit, vt laudemus illum, qui solus nõ habet quod nobis displiceat, & nemo tam multa habet quæ infidelib. displicent, & breue præceptum est, ille placet Deo, cui placet Deus. Nec leue putetis hoc charissimi. Videtis ẽt quanti disputant contra Deum, q̃ multis displiceant opera eius. Cum.n. facere voluerit contra voluntatem hominum, quia dñs est, & nouit quid faciat, nec tantum attendit nostram voluntatem quam vtilitatem, illi qui malunt suam potius voluntatem impleri q̃ Dei, volunt ad suam voluntatẽ flectere Deũ, non suã corrigere ad Deum. Talib. hominib. infidelib. impiis, iniquis, & quod piget dicere, B sed tñ dicam, nostis enim quam verum dicam, facilius placet pantomimus q̃ Deus, ꝓpterea cum dixisset, Exultate iusti in dño, qa exultare in illo nisi laudando non possumus, eum aũt laudamus, cui tanto magis placemus quanto magis ipse nobis placuerit, Rectos, inquit, decet laudatio.] Qui sunt recti] Qui dirigunt cor secundum voluntatẽ Dei, & si eos perturbat humana fragilitas, diuina consolatur æquitas. Quamuis aũt corde mortali priuatim aliquid velint, quod suę interim causę vel negotio, vel pręsenti necessitati cõueniat, vbi itellexerint & cognouerint aliud Deum velle, præponunt volũtatem melioris voluntati suæ, & voluntatem omnipotentis voluntati infirmi, & voluntatem Dei voluntati hominis. Quantum enim Deus distat ab homine, tantum volũtas Dei a voluntate hominis. Vnde gerens hominem Christus, & regulam nobis proponens, docens nos viuere & pręstans nobis viuere, ostendit hoĩs quandam priuatam voluntatem, in qua suam figurauit, & nostram quia caput nostrum est, & ad eum sicut nostis tanquam membra vtique pertinemus, Pater, inquit, si fieri potest transeat a me calix iste. Hęc humana volũtas erat proprium aliquid & tanquam humana priuatum volens. C Sed quia recto corde voluit esse hominem, vt quicquid in illo aliquantum curuũ esset, ad illum dirigeret qui semper est rect⁹: *Mat. 26.* Verum non quod ego volo ait, sed quod tu *3.sẽ.d.7.* pater. Sed quid possit mali velle Christus? *ex affectu* Quid postremo aliud posset velle quam pater? Quorum vna est diuinitas, non potest esse dispar voluntas. Sed ex persona hominis transfigurans in se suos, quos in se transfigurauit, *Mat. 25.* cum ait, Esuriui & dedistis mihi manducare, quos in se transfigurauit, cum

furenti & sanctos persequenti Saulo clama-
Actio. 9. uit desuper quem nemo tãgebat, Saule Saule
q̃d me persequeris? ostendit quandam hoīs
propriam voluntatem, ostẽdit & correxit te.
Ecce vide, inquit, te in me, quia potes aliq̃d
proprium velle, vt aliud Deus velit. Conce-
dit hoc humanæ fragilitati, cõcedit humanæ
infirmitati. Aliquid proprium velle, difficile
est vt non tibi contingat, sed statim cogita q̃
sit supra te: illum supra te, te infra illum, illũ
creatorem, te creaturam, illum dñm, te ser-
uum, illum omnipotentem, te infirmum, cor
rigẽs te, subiugansq; volũtati eius ac dicẽs,
D Verum non quod ego volo, sed quod tu vis
Mat. 26. pater. Qũo desunctus es à Deo, qui iam hoc
vis quod Deus? Eris ergo rectus & te decet
laudatio, quoniam rectos decet laudatio. Si
autem curuus fueris, laudes Deum qñ ibi be
ne est, blasphemas qñ tibi male est. Quod q̃-
dem male, si iustũ, non est male. Iustũ est aũt,
qm̃ ab illo fit qui iniuste facere nihil potest.
Et eris insulsus puer in domo patris amans
patrem si tibi blanditur, & odio habens qñ te
flagellat, quasi non & blandiens & flagellans
hæreditatem paret. Vide autem quemadmo-
dum deceat rectos laudatio. Audi vocem re
Psal. 33. cti laudantis ex alio Psalmo, Benedicam do
minum in omni tempore, semper laus eius
in ore meo. Quod est in omni tempore, hoc
est semp. Et quod est benedicam, hoc est laus
eius in ore meo. Omni tempore & semper, si
ue in prosperis siue in aduersis. Nam si in p̃-
speris & non in aduersis, quomodo omni tẽ
pore? quomodo semper? Et audiuimus mul-
tas multorum tales voces, qñ illis prouenit
aliqua fœlicitas, exultant, gaudent, cantant
Deo, laudant Deum, nõ sunt improbãdi, im
mo gaudendum est illis, quia multi. Sed isti
qui iam Deum laudare ex prosperitatis par-
te cęperunt, docendi sunt patrem agnoscere
E & flagellãtem, nec murmurare aduersus cor
rigentis manum, ne semper praui remanen-
tes exhæredari mereantur. Vt facti iam recti.
Quid est recti? Vt nihil illis displiceat quod
fecerit Deus, possint & in aduersis Deũ lau-
Iob. 1. dare & dicere, Dominus dedit, dominus ab-
stulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit
nomen domini benedictum. Tales rectos de
cet laudatio, non primo laudaturos, & post-
ea vituperaturos. Ergo iusti recti, exultate in
domino, quia vos decet laudatio. Nemo di-
cat, quis ergo iustus? aut quando ero iustus?
Nolite vos abiicere & desperare de vobis,
hoīes estis, ad imaginẽ Dei facti estis, qui vos
hoīes fecit, pro vobis & homo factus est, vt
multi filii ad hæreditatem sempiternam ado
ptaremini sãguis vnici pro vobis effusus est.
Si vos vobis ex terrena fragilitate viluistis, ex
pretio vestro vos appendite, quid manduce
tis, quid bibatis, quod subscribamini, tamen
digne cogitate. Nũquid hoc vos monemus,
vt superbi sitis, & vobis aliquam perfectionẽ
audeatis arrogare? Sed non iterum ab omni
iustitia vos putare debetis exules fieri. Nolo
enim vos interrogare de iustitia vestra, for-
tassis. n. nemo vestrum mihi audeat rñdere,
iustus sum, sed interrogo vos de fide vestra.
sicut nemo vestrum audet dicere, iustus sum, F
sic nemo audeat dicere, fidelis sum. Nõdum
quæro quid viuas, sed quæro q̃d credas, Rñ-
surus es credere te in Christum, non audisti
Apostolum, Iustus ex fide viuit? Fides tua, iu- Ro. 1.
stitia tua, quia vtique si credis caues, si autem
caues conaris, & conatum tuum nouit De⁹,
& voluntatem tuam inspicit, & luctam cum
carne considerat, & hortatur vt pugnes, &
adiuuat vt vincas, & certantem inspectat, &
deficientem subleuat, & vincẽtem coronat.
Ergo exultate iusti in domino. Hoc dixerim,
exultate fideles in domino, quia iust⁹ ex fide
viuit, Rectos decet laudatio. Discite gratias
agere Deo, & in prosperitatibus & in tribu-
lationibus. Discite habere in corde quod ha-
bet omnis homo in lingua, quod vult Deus
hoc agat. Ipsa lingua popularis, plerunq; est
doctrina salutaris. Quis non quotidie dicit,
quod vult Deus hoc agat? Et rectus erit inter
eos qui exultant in domino, & quos decet
laudatio. Quales alloquitur consequenter
psalmus & dicit, Confitemini domino in ci-
thara, & psalterio decem chordarum psal- G
lite ei.] Hoc enim etiam modo cantabamus,
hoc ore consono exprimentes, corda vestra
docebamus. Nonne id egit institutio in no-
mine Christi vigiliarum istarum, vt ex isto
loco citharæ pellentur? Et ecce ipsæ iuben-
tur sonare, Confitemini, inquit, domino
in cithara, in psalterio decem chordarum
psallite ei. Nemo conuertat cor ad organa
theatrica. Quod ei iubetur, in se habeat, si-
cut alibi dicitur. In me sunt Deus vota tua,
quæ reddam laudationes tibi. Meminerunt

qui

e tẽpore …95. q …de decẽ …rdis.

qui pridem affuerunt, quando quid interſit inter pſalterium & citharam, ſicut potuimus ſermone diſcreuimus, & ad intellectũ oĩum perducere interim conati ſumus. Quantũ aũt effecerimus viderint qui audierint, & nunc non importune repetimus, vt in iſta diuerſitate duorũ inſtrumẽtorum muſicorũ, diuerſitatem factorũ humanorũ inueniamus, ſignificatam per hæc, implendam aũt per vitam noſtram. Cithara eſt.n. lignũ illud cõcauum tanq̃ tympanum pendente teſtudine, cui ligno chordæ innitunt̃ vt tactæ reſonent. Non plectrum dico quo tangunt̃, ſed lignum illud dixi concauum cui ſuperiacent, cui quodãmodo incumbunt, vt ex illo cum tanguntur tremefactæ, & ex illa concauitate ſonum cõcipientes magis canoræ reddant̃. Hoc ergo lignum cithara in inferiore parte habet, pſalterium in ſuperiore. Hæc eſt diſtinctio.

H Iubemur aũt modo confiteri in cithara, & pſallere in pſalterio decem chordarum. Non dixit in cithara decem chordarum, neque in hoc pſalmo, neq; ſi non fallor alicubi. Legant & conſiderent melius, & ocioſius filii noſtri lectores, tñ quantum mihi videor meminiſſe, multis locis inuenim⁹ pſalterium decẽ chordarum, citharã decem chordarum nuſquam mihi lectum occurrit. Mementote citharam ex inferiore parte hr̃e quo ſonat, pſalteriũ ex ſuperiore. Ex inferiore vita, i. terrena hẽmus proſperitatem & aduerſitatẽ, vnde Deũ laudemus, in vtroque, vt ſemper ſit laus eius in ore nr̃o, & benedicamus dñm in omni tp̃e. Eſt.n. quædam terrena proſperitas, eſt q̃dam
·33· terrena aduerſitas, ex vtroque laudandus eſt Deus vt citharizemus. Quæ eſt terrena proſperitas? Cum ſani ſumus ſecundum carnẽ,

I cum abundant omnia quib. viuimus, cũ incolumitas noſtra ſeruat̃, cum fructus large proueniunt, cum ſolem ſuum oriri facit ſup̱ bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hæc omnia ad vitã terrenam pertinent. Quiſquis inde non laudat Deũ, ingratus eſt. Nunquid q̱a terrena, ideo non Dei ſunt? Aut ideo alter ea dare cogitandus eſt, quia dãtur & malis. Multiplex eſt.n. miſericordia Dei, patiens eſt & longanimis. Inde magis ſignificat quid ſeruet bonis, cum oſtendit quãta donet & malis. Aduerſitates autem ex inferiore vtique parte de fragilitate generis humani in doloribus, in languoribus, in preſſuris, in tribulationibus, in tentationibus. Vbiq; laudet Deũ q̱ citharizat, non attendat quia inferiora ſunt, ſed quia & regi & gubernari nõ poſſunt, niſi ab illa ſapientia, quæ attingit a fine vſq; ad finẽ fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Non. n. cœleſtia regit & terrena deſerit. *Sapien. 8.* Aut non illi dr̃. Quo abibo a ſpiritu tuo, & a facie tua quo fugiam? Si aſcendero in cęlũ, *Pſa. 138.* tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades. Vbi ergo deeſt qui nuſquam non eſt? Ergo confitere dño in cithara, ſiue tibi abũdet terrenum aliquid, gratias age illi qui dedit, ſiue tibi de ſit, ſiue forte damno tibi auferatur aliquid, cithariza ſecurus. Non eſt enim ille tibi ablatus qui dedit, quãuis tibi ablatum fuerit quod dedit. Etiam ſic inquam cithariza ſecurus, certus in Deo tuo, Tãge chordas in corde tuo, & dic tanq̃ in cithara in inferiore parte bene ſonante, Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum. *Iob. 1.*

K Iam vero cum attendis ſuperiora dona Dei, quid tibi contulit præceptorum quia doctrina cœleſti te imbuerit, quid tibi deſup̱ ex illius veritatis fonte præceperit, conuertere & ad pſalterium, & pſalle domino in pſalterio decem chordarum. Præcepta.n. legis decem ſunt. *Deu. 5.* In decem præceptis legis habes pſalteriũ. Perfecta res eſt. *Concor. 3 sẽ. di. 37. Sed iam.* Habes ibi dilectionem Dei in tribus, & dilectionem proximi in ſeptem. Et vtiq; noſti domino dicẽte, q̱a in his duob. pręceptis *Mat. 22.* tota lex pendet & prophetæ. Dicit tibi Deus deſuper, q̱a dominus Deus tuus Deus vnus eſt. *Deu. 6.* Habes vnam chordam, Nõ accipias in uanũ nomen domini Dei tui, *Deu. 5.* habes alterã chordam, Obſerua diẽ ſabbati nõ carnaliter, non *Ibidem.* Iudaicis delitiis, qui ocio abutuntur ad nequitiam. Melius enim vtiq; tota die foderẽt,

L quã tota die ſaltarent. Sed tu cogitans requiẽ in Deo tuo, & propter ipſam requiem omnia faciens, abſtine ab opere ſeruili. Omnis enim qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, *Ioan. 9.* vtinam hominis & non peccati. Hæc tria pertinent ad dilectionem Dei, cuius cogita vnitatem, veritatem, & voluntatem. *Cõ. 3. sẽ. di 37. tertiũ uero.* Eſt enim quædam voluntas in domino vbi verũ ſabbatum, vera requies. *Pſal. 35.* Vnde dicitur, Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Quis enim ſic delectat, quam ille qui fecit omnia quæ delectãt? In his tribus charitas Dei, in ſeptem aliis charitas proxi-

mi,ne facias alii quod pati non vis. Honores
Tobi. 4. patrem & matrē, quia vis te honorari a filiis
Mat. 7. tuis. Non mœchaberis, quia nec mœchari
Deut. 5. vxorem tuam post te vis. Non occides, quia &
occidi non vis. Nō fureris, quia furtum pati
non vis. Non falsum testimonium dicas, quia
odisti aduersū te falsum testimoniū dicentē.
Non concupisces vxorē proximi tui, quia &
tuam nō vis ab alio concupisci. Non cōcupi
sces rem aliē proximi tui, quia si quis tuā con-
cupiscit, displicet tibi: Conuerte & in te lin-
guam, qñ tibi displicet qui tibi nocet. Hæc
oīa præcepta Dei sunt, sapientia donāte data
Mat. 5. sunt, desuper sonāt. Tange psalterium, imple
legem quam dñs Deus tuus non venit solue-
M re, sed adimplere. Implebis.n. amore, quod
timore non poteras. Qui.n. timendo nō facit
male, male faceret si liceret. Itaq; & si facul-
tas non dat, voluntas tenet. Nō facio inquit.
Quare? Quia timeo. Nondum amas iustitiā,
adhuc seruus es. Esto filius. Sed ex bono ser-
uo fit bonus filius. Interim timendo noli fa-
cere, disces & amare non facere. Est.n. quędā
pulcritudo iustitiæ, pęna ne deterreat. Habet
iustitia formam suam, oculos quærit, accen
dit amatores suos, pro hac martyres seculū
calcantes, sanguinem fuderunt. Quid ama-
bant qñ isti omnib. renunciabant? Non.n. illi
non erant amatores, aut hoc vobis dicimus,
vt nō ametis? Qui nō amat friguit, obriguit.
Amet, sed illa pulcritudo quę cordis oculos
quærit. Amet, sed illa pulcritudo quæ lauda
tur. Iustitia incendit aīos, iustitia accēsi pro-
munt verba, ædunt voces, vndiq; dicunt, be-
ne, optime. Quid viderunt? In quo pulcher
est curuus senex? Nō enim si procedat senex
iustus, est aliquid in eius corpore quod ame
A tur, & tamen amatur ab omnibus: Ibi amat
vbi non vr, immo ibi amatur vbi corde vr.
Delectet vos ergo & rogate dominum vt de
Psal. 48. lectet. Dominus enim dabit suauitatem, &
terra nostra dabit fructum suum, vt per chari
tatem impleatis, quod per timorem implere
difficile est. Quod dico difficile est, non pōt
timent adhuc animus, malle non esse quod
præcipitur, si ad faciendum amore non du-
citur, sed timore coarctatur. Noli furtum fa-
Deut. 5. cere, time gehennas, mallet non esse gehen-
nam in quam mitteretur. Qñ incipit amare
iustitiam, nisi quando mallet furta nō esse, &
si gehēnæ nō essent, in quas fures mitterent?

Hoc est amare iustitiā. Et ipsa iustitia qualis
est? Quis illam pingit? Sapientia Dei quā pul
chritudinem habet? Per illā pulcra sunt oīa,
quæ oculis placent. Ad videndā, complecten
dam corda mundanda sunt. Huius nos ama-
tores profitemur, ipsa nos cōponit vt ei non
displiceamus. Et qñ nos reprehendunt homi
nas in his rebus, in quibus ei quam diligim⁹
placeamus, quomodo praui habemur apud
reprehensores nostros? Qūo ab illis contem
nimur & omnino nihili pendimur? Amato-
res lubrici, & damnabiles fœminarum, qñ
amatæ ipsorum componunt illos secūdum
oculos suos, si ipsis placeant, non curant eos
quibus displiceant, putantes sibi sufficere qđ
earum oculis placeant ad quas affectant &
plerunque grauibus displicent, immo semp
grauibus displicent, & meliore iudicio re-
prehenduntur. Non bene tonsus es, dicit vir
grauis lasciuo adolescenti, non decet cum ta
libus cincinnis incedere. Nouit autem ille
capillos suos placere nescio cui, Odit te re-
prehendentem vero iudicio, & seruat in se
quod placet peruerso consilio. Inimicum te
putat, quia turpitudinem demis, Fugit ocu-
los tuos, & omnino non curat qua regula iu
stitiæ reprehendatur. Si ergo illi non curant
reprehensores veraces, vt sint formosi fal-
laces, nos in his rebus, in quibus placemus
sapientiæ Dei, non debemus curare irrisores
iniustos, non habentes oculos vnde videant
quod amamus. Hæc cogitantes recti corde,
confitemini domino in cithara, in psalterio
decem chordarum psallite ei. Cantate ei can
ticum nouum. § Exuite vetustatem, nostis can
ticum nouum. Nouus homo, nouum testa-
mentum, nouum canticum. Nō pertinet no-
uum canticum ad homines veteres. Non il-
lud discunt nisi homines noui, renouati per
gratiam ex vetustate, & pertinentes iam ad
testamentum nouum, quod est regnum cœ-
lorum. Et suspirat omnis amor noster, & can
tat canticum nouum. Cantet canticum no-
uum non lingua, sed vita. Cantate ei canticū
nouum. Bene cantate ei. § Quærit vnusquisq;
quomodo cantet Deo. Canta illi, sed noli ma
le. Non vult offendi aures suas. Bene canta-
te fratres. Si alicui bono auditori musico,
quando tibi dicit, Canta ut placeas ei, & si
vis aliqua instructione musicæ artis canta-
re, trepidas ne displiceas artifici, quia quod

in te imperitus nō agnoſcit, artifex reprehendit, quis affert Deo bene cantare, ſic iudicāti de cantatore, ſic examināti oīa, ſic audienti? Qn̄ potes afferre tam elegās artificium cantādi, vt tam perfectis aurib. in nullo diſpliceas? Ecce veluti modum cantandi dat tibi, noli q̄rere verba, quaſi explicare poſsis vnde delectet. In iubilatione cane. Hoc eſt.n. bene canere Deo, in iubilatione canta. Quid eſt in iubilatione canere? Intelligere, verbis explicare non poſſe quod cantur ore Deo. Etenim illi qui cantant, ſiue in meſſe, ſiue in vinea, ſiue in aliquo opere feruenti, cum cęperint in verbis canticorum exultare lætitia, veluti impleti tanta lætitia vt eam verbis explicare nō poſsint, auertunt ſe a ſyllabis verborum, & eunt in ſonum iubilationis. Iubilum ſonus q
D dem eſt ſignificans cor parturire qđ dicere non pōt. Et quem debet iſta iubilatio niſi ineffabilem Deum? Ineffabilis. n. eſt quem fari non poteſt. Et ſi eum fari non potes, & tacere nō dēs, quid reſtat niſi vt iubiles? Vt gaudeat cor ſine verbis, & immenſa latitudo gaudiorum metas non hēat ſyllabarū. Bene cantare ei ī iubilatione. Quia rect⁹ eſt ſermo dn̄i.] Et oīa opera eius in fide. In quo etiam diſplicet non rectis, rectus eſt ille. Et oīa opera eius in fide.] Tua ſint opera in fide, quia iuſtus ex fide viuit, & fides per dilectionem operat. Tua ſint opera in fide, qa in Deum credendo fidelis efficeris. Opera q̄uo pōt eſſe in fide, quaſi & Deus ex fide viuat? Inuenimus & Deum fidelem, & hoc non verbis noſtris dr̄. Apoſtolum audi, Fidelis, inquit, Deus qui vos non permittat tentari ſupra quam poteſtis ferre, ſed faciet cum tentatione prouentū vt poſsitis ſuſtinere. Audiſtis fidelem Deū, audite & alibi. Si tolerabimus cōregnabimus, ſi negauerimus, & ipſe nos negabit, ſi nō credimus, & ipſe fidelis permanet, negare ſemetipſum
E non pōt. Habemus ergo fidelem Deū, diſtinguamus potius fidelem Deum a fideli homine. Fidelis homo eſt credēs promittēti Deo, fidelis Deus eſt exhibens quod promiſit homini. Teneamus fideliſsimum debitorem, qa tenemus miſericordiſsimum promiſſorem. Neq; enim aliquid ei commodauimus, aut mutuum commēdauimus vt teneamus eum debitorem, cum ab illo habeamus quicquid illi offerrimus & ex illo ſit quicquid boni ſumus. Omnia bona quibus gaudemus ab illo

[Margin: om. 1. / ialat. 5. / ſē.d.26 / on eſt. / .Co.10 / Tim.2 / om. 11.]

ſunt. Quis enim cognouit ſenſum dn̄i, aut quis cōſiliarius eius fuit, aut quis prior dedit ei, & retribuet illi? Quoniam ab ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Ergo non ei aliquid dedimus, & tenemus debitorem. Vnde debitorem? Quia promiſſor eſt. Nō dicimus Deo, Dn̄e redde quod accepiſti, ſed redde qđ promiſiſti, qm̄ rectus eſt ſermo domini. Quis eſt, rectus eſt ſermo dn̄i? Non te fallit, tu eum noli fallere, immo tu te noli fallere. Quis enim fallet omnia ſcientem? Sed mentita eſt iniquitas ſibi. Qm̄ rectus eſt ſermo domini, & omnia opera eius in fide. Diligit miſericordiam & iudicium.] Fac ita, quia Deus facit ita. Intendite iſta, miſericordiam & iudicium. Miſericordiæ tempus modo eſt, iudicii tempus poſt erit. Vnde eſt miſericordiæ tempus? Vocat modo auerſos, donat peccata conuerſis. Patiēs eſt ſuper peccatores donec
conuertant. Quandocunq; conuerſi fuerint, F
præterita obliuiſcit, futura promittit. Hortatur pigros, conſolatur afflictos, docet ſtudioſos, adiuuat dimicantes, neminem deſerit laborantem & exclamantem ad ſe, donat vnde ſibi ſacrificetur, ipſe tribuit vnde placetur. Magnum miſericordiæ tempus, non trāſeat fratres, non nos tranſeat. Venturum eſt iudicium. Erit & tunc pœnitentia, ſed iam infructuoſa, Dicent intra ſe pœnitentiam agētes, & præ anguſtia ſpiritus gementes. Certe iſta ſcripta ſunt in libro Sapientiæ, Quid nobis profuit ſuperbia, & diuitiarum iactātia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia tanquam vmbra. Modo dicamus, Trāſeunt omnia tanquam vmbra, modo fructuoſe dicamus, trāſeunt, ne tunc dicamus infructuoſe, omnia tranſierunt. Hoc eſt ergo tempus miſericordiæ, erit & iudicii. Ne putetis autem fratres,
quia iſta a ſe poſſunt in Deo aliquo ſeparari G
modo. Videntur enim ſibi aliquando contraria, vt qui miſericors eſt non ſeruet iudiciū, & qui iudicii tenax eſt, obliuiſcatur miſericordiam. Omnipotens Deus, nec in miſericordia amittit iudicium, nec in iudicio miſericordiam. Miſeretur enim conſiderat imaginem ſuam, fragilitatem noſtram, errorem noſtrum, cęcitatem noſtram. Vocat auerſos a ſe, & conuerſis ad ſe donat peccata, nō conuerſis non donat. Miſericors eſt & iuſtus. Nūquid autem iudicium amiſit, aut non debuit iudicare inter conuerſos & non conuerſos?

[Margin: Sapien. 5]

An

An vobis iustum videtur vt conuersus & nõ
conuersus æqualiter habeantur, vt eo modo
suscipiatur confitens & mentiens, humilis &
superbus? Ergo habet & iudicium in ipsa mi-
sericordia. Rursus in illo iudicio habet mise
Mat. 25. ricordiam, in eos vtique quibus dicturus est.
Esuriui & dedistis mihi mãducare. Etenim dr̃
Ioan. 2. in quadam epistola apostolica, Iudicium.n.
Mat. 5. sine misericordia illi qui non fecit misericor
diam. Beati, inquit, misericordes, quoniam
ipsorũm meserabit̃ De⁹. Ergo in illo iudicio
H erit & misericordia, sed non sine iudicio. Si
enim non in quemlibet, sed in eum erit mi-
sericordia qui prærogauit misericordiam, et
ipsa misericordia iusta erit, quia confusa nõ
erit. Misericordia est certe vt dimittant̃ pec-
cata, misericordia est vt tribuat̃ vita æterna.
Vide ibi iudicium, Dimitte & dimittetur vo
Mat. 5. bis, date & dabitur vobis, Certe dabitur vo-
Mat. 7. bis & dimittetur vobis, misericordia est. Si
inde recessisset a iudicio non diceret, In qua
mẽsura mensi fueritis, in ea remetiet̃ vobis.
Audistis quemadmodum exhibeat Deus mi-
sericordiam & iudicium. Exhibe & tu mise-
ricordiam & iudicium. An forte ad Deum ꝑ
tinent ista, ad hominem non pertinent? Sed
Mat. 23. si ad hominem non pertinerent non diceret
dominus pharisæis, Relinquitis grauiora le-
gis, misericordiam & iudicium. Ergo perti-
nẽt ad te misericordia & iudicium. Ne putes
ꝙ ad te misericordia ꝑtineat, iudicium autẽ
nõ ad te pertineat. Aliqñ audis causam inter
duos quorum duorum vnus est diues, & ali⁹
pauper, & contingit vt pauper hẽat causam
malam, diues autem bonam. Iam si tu non es
eruditus in regno Dei, videris tibi bene face
I re si quasi pauperem miseratus abscondas,
& contegas iniquitatem illius, & velis eum
iustificare, vt quasi causam bonam hr̃e videa
tur. Et si reprehẽsus fueris ꝙ male iudicasti,
quasi de misericordia rñdes. Noui, & ego
scio, sed pauper erat, misericordia ei debeba
tur. Quomodo tenuisti misericordiam, & ꝑ-
didisti iudicium? Et quomodo, inquis, si te
nerem iudicium non amitterem misericor-
diam? Pronũciarem aduersus pauperem, qui
vnde redderet non haberet. Aut si haberet,
cum reddidisset vnde postea viueret non in-
Exo. 23. ueniret? Ait tibi Deus, Ne accipias personam
pauperis in iudicio. Cæterum est vt admo-
neamur personam diuitis nõ accipere. Hoc
omnis homo videt, atque vtinam sic oĩs ho-
mo faceret. Illud est vbi fallit̃, veluti qui vult
placere Deo, si personam pauperis in iudi-
cio accipiat, & dicat, faui pauperi. Immo si
teneres vtrũq; & misericordiam & iudiciũ,
placeres Deo. Primo qualẽ misericordiã fe-
cisti in eum, cuius iniquitati fauisti? Ecce fac
cello pepercisti, cor percussisti, pauper iste
iniquus remansit, & tanto iniquior, quanto
te quasi hominem iustum fauere vidit iniqui
tati suæ. A te remansit iniuste adiutus, a Deo
recessit iuste dãnandus. Qualem misericor- K
diam præbuisti ei quem iniustum fecisti? Ec-
ce crudelior inueniris quam misericordior.
Quid ergo: inquis, facerem? Iudicares primo
secundum causam, argueres pauperem, fle-
cteres diuitem. Alius est iudicandi, alius petẽ
di locus. Qñ te ille diues videret tenuisse iu-
stitiam, non erexisse iniqui pauperis ceruie-
cem, sed pro merito peccati sui obiurgasse
te iuste, nonne flecteretur ille potens ad mi-
sericordiam petenti, qui lætus redditus erat
te iudicante? Quãuis ergo fratres psalmi plu-
ra restant, consulendum est tamen viribus &
animæ & corporis propter varietatem audiẽ
tium, quia & cum reficimur, ex eodem triti-
co, veluti multi sapores nobis fiunt. Ad deter
genda fastidia, hæc vobis sufficiant.

Concio secũda, de scd̃a parte eiusdẽ Psalmi.

ET in annunciando & in audiendo verbo
veritatis, labor est. Quem laborem frẽs
æquo aĩo toleramus, si inĩę dominicæ & cõ
ditionis nr̃æ meminerimus. Ab ipso.n. nostri
generis exordio audiuit homo non ab hoĩe
fallace, nec a diabolo seductore, sed ab ipsa L
veritate & ore Dei, In sudore vult⁹ tui edes
Gen. 3. panẽ tuum. Proinde si panis noster est verbũ
Dei, sudemus in audiẽdo, ne moriamur in ie
iunãdo. Psalmi huius primarũ partiũ pauci
versus vigiliarũ nuꝑ actarũ solẽnitate tracta
ti sunt, qđ restat audiamus. Hinc aũt incipit
pars q̃ restat, q̃ modo cãtabimus. Misericor-
dia dñi plena est terra. ꝗ Verbo dñi cœli fir-
Psal. 32. mati sunt. Id ipsum est enim, sermone dñi cę
li solidati sunt. Dixerat superius, Bene canta
te ei in iubilatione, i. ineffabiliter canite, qm̃
rectus est sermo domini, & omnia opera ei⁹
in fide. Nihil promittit & non reddit, fidelis
ille factus est debitor, esto tu auarus exa-
ctor.

ctor. Deinde cum dixisset, Omnia opera ei⁹
in fide, adiunxit quare, Diligit misericordiā
& iudicium. Qui ergo misericordiam diligit,
miseretur. Qui aūt miseretur non potest
promittere & non dare, quia posset dare etiā
si non promitteret. Ergo qa diligit misericor
diam, oportet vt exhibeat quod promittit. Et
quia diligit iudicium, oportet vt exigat qđ
dedit. Vnde ipse domin⁹ dicit cuidam seruo,
Mat. 25. Dares tu pecuniam meam, & ego veniēs cū
Luc. 19. vsuris exigerem. Quod ideo monemus vt
sciamus qđ modo audiuim⁹. Ipse enim dicit
alio loco in euangelio, Ego non iudicio quē
Ioan. 12. quam, sermo quem locutus sum eis ipse iudi
dabit eos in nouissimo die. Nec se excuset q
audire non vult, ne quasi non sit quod ab il-
lo exigit. Idipsum enim exigit, qa noluit ac-
cipere cum daret. Aliud est enim non posse
accipere, aliud est nolle. Illic excusatio neces
sitatis est, hic reatus voluntatis. Ergo oīa ope
M ra ei⁹ in fide, diligit misericordiā & iudiciū.
Accipite misericordiam, & diligite iudiciū,
ne ille cum venerit exigat a nobis rationem,
ita vt inanes nos dimittat. Exigit.n. rationem,
reddita ratione, donat æternitatem. Accipite
Psal. 23. ergo misericordiam fratres, accipiamus om
nes, nemo nostrum in accipiendo dormiat,
ne ad reddendū malum excitet. Accipite mi
sericordiam: Sic ad nos clamat Deus, tanq̄ si
tempore famis diceretur, accipite frumentū.
Quod cum audires tpe famis, profecto ipso
stimulo necessitatis cōcitus, curreres versas
te huc atq; illuc, quęrēs vnde acciperes, qđ
dictum est, accipe, Et cum venires, qñ te tene
res? quam moram interponeres? Sic & nūc di
ctum est, accipe misericordiā. Diligit enim
misericordiam & iudicium. Cū acceperis,
bene vtere, vt bonam rōnem reddas, cum iu-
dicium venerit eius qui tibi modo prerogat
in ista fame misericordiā. Volo ergo mihi di
A cas, vnde accipio? Quo eo? Recordare qđ cā
tasti, Misericordia dñi plena est terra. Vbi iā
non euangelium prædicat? Vbi sermo dñi ta
cet? Vbi salus cessat? Opus est vt velis accipe-
re, plena sunt horrea. Hæc ipsa plenitudo &
abundantia non te venientem expectauerūt,
sed ad dormientem ipsa venerūt. Non dictū
est, Surgant gentes & eant ad vnum locum,
sed annunciata sunt ista gentib. vbi erant, vt
adimpleret exinde prophetia, dicens, Adora
Soph. 2. bit eum vnusquisq; de loco suo. Misericor-
dia domini plena est terra. Quid cœli? Audi
quid cęli. Non.n. indigent misericordia, vbi
nulla est miseria. In terra abundat hominis
miseria, superabundat domini misericordia.
Miseria hoīs plena est terra, & misericordia
dñi plena est terra. Cęli ergo vbi nulla est mi
seria, nunquid quia non indigent misericor
dia, non indigent dño? Omnia indigēt domi
no, & misera & fœlicia. Sine illo miseri non
subleuantur, sine illo fœlix non regitur. Er-
go ne forte de cœlis quæreres cum audires,
Misericordia domini plena est terra, audi qa
domino & cœli indigent. Verbo domini cę
li solidati sunt.] Nā nō a se sibi solidamētum
fuerunt, nec ipsi cęli firmitatem sibi propriā
præstiterūt. Verbo domini cœli firmati sunt.
Et spiritu oris eius omnis virtus eorum.] Nō
habuerunt aliquid ex se, & tanquam supple
mentum a domino perceperūt. Spiritu enim
oris eius non pars, sed omnis virtus eorum.
Sane fratres videte eadem opera et filii & spi
ritussancti. Non enim negligenter pretereun B
dum est propter quosdam iniquos discreto
res & turbulentos confusores. Vtrunque.n.
male fit. Confundunt enim illi male discer-
nendo creaturam cum creatore, & cum sit
creator spiritus Dei, inter creaturas eum nu-
merant. Illi discernunt & confundunt, con-
fundantur vt conuertantur. Audi modo vnū
opus filii & spiritussancti. Verbum certe Dei
filius Dei est, & spiritus oris eius spiritus- Iob. 1.
sanctus est. Verbo domini cœli solidati sunt.
Quid est autem solidatos esse, nisi habere sta
bilem & firmam virtutem? Et spiritu oris
eius omnis virtus eorum. Posset & sic dici,
spiritu oris eius cœli solidati sunt, & ver-
bo domini omnis virtus eorum. Quod est
enim omnis virtus eorum, hoc est solidati
sunt. Hoc ergo facit filius & spiritussanctus,
nunquid sine patre? Quis ergo facit per ver-
bum suum & spiritum, nisi cuius verbum C
est, & cuius spiritus? Trinitas ergo hęc vnus
Deus. Hunc adorat qui nouit adorare, hunc
vbique habet quo se conuerterit. Non enim
quæritur ab auersis, sed ipse vocat auersos vt
impleat conuersos. Sane fratres exceptis illis
cœlis superioribus, ignotis nobis in terra la
borantibus, & per humanas coniecturas vt-
cunque ista quęrentibus, exceptis ergo illis
cœlis, qui quomodo sint super inuicem, vel
quot sint, vel quib. modis distincti sint, qui-

bus incolis impleti sint, qua dispositione re-
gantur, quo ibi vnusquidam hymnus indefi
ciens cōcinens ab omnib. prædicet Deū, mul
tum est a nobis inuenire, satagamus tñ perue
nire. Ibi est. n. patria nostra quam lōga fortas
se peregrinatione obliti sumus. Vox. n. nostra
Psa. 119 est in suo Psalmo, Heu me qm̄ peregrinatio
mea longinqua facta est. Ergo de illis cęlis et
mihi difficile est disputare, sed tñ non impos
sibile et vobis intelligere. Certe qui me in his
reb. intellectu præuenit, fruat quo præcessit,
D & oret ꝑ me vt sequār ego. Interim exceptis
illis cęlis, habeo de quib. hic vtcūq; disserā,
nobis proximos cœlos sanctos Dei Aposto-
los, prædicatores verbi veritatis, per quos cę
los compluti sumus, vt per totum mundum
seges Ecclesiæ pullularet, & si cum zizaniis
interim cōem bibens pluuiam, sed tamē hor
Mat. 13. reum nō habitura cōe. Ergo cum dictū esset,
& 3. Misericordia dñi plena est terra, quasi quære
res vnde impleta est terra misericordia dñi?
prius missi sunt cœli qui misericordiam dñi
Psal. 18. spargerent super terram, & hoc super totam
terram. Nam vide qd de ipsis cœlis alibi dr,
Cœli enarrāt gloriam Dei & opera manuū
eius annunciat firmamentum. Qd̄ cœli, hoc
firmamentum. Dies diei eructat verbum, &
nox nocti annunciat scientiam. Nō cessatur,
non tacet. Sed vbi pręedicauerunt, & quousq;
peruenerūt? Nō sunt loquelæ neq; sermones
Acto. 2. quorum non audiant voces eorum. Sed hoc
pertinet ad id quia oīum linguis locuti sunt
in vna voce, omnium linguis locuti imple-
uerunt quod dictum est, Non sunt loquelæ
neq; sermones quorum non audiātur voces
eum. Sed quæro, ipsa vox in omnib. linguis,
E quousq; peruenerit quæ impleuerit? Audi er
Psal. 17. go quod sequit, In omnem terram exiuit so-
nus eorū, & in fines orbis terræ verba eorū.
Quorum, nisi cœlorum qui enarrant gloriā
Dei? Ergo si in omnē terram exiuit sonus eo
rum, & in fines orbis terræ verba eorum, qd
prædicauerint nobis, indicet nobis qui illos
misit. Indicat plane, fideliter indicat, quia &
antequam fierent prædixit futura ille, cuius
omnia opera in fide. Resurrexit. n. a mortuis
& contrectatis membris suis agnitus a disci-
Psal. 32. pulis suis, ait, Oportebat pati Christum &
Luc. 24. resurgere a mortuis tertia die, & prędicari in
nomine eius pœnitentiam & remissionem
peccatorum. Vnde & quousque? Per omnes
gentes ait, incipientib. ab Hierusalem. Quam
misericordiam vero omnes expectamus fra
tres vberiorem a domino, nisi vt peccata no
stra dimittant? Cum ergo ea sit magna mise-
cordia dñi remissio peccatorum, & hanc re
missionem peccatorum prædixit dominus
prędicari per omnes gētes, Misericordia dñi
plena est terra. Vnde plena est terra? Miseri-
cordia domini. Quare? Quia vbique dimittit
peccata Deus quia misit cœlos q terram cō
pluerent. Et quomodo ausi sunt ipsi cœli ire
cum fiducia, & ex hominib. infirmis cœli fie
ri, nisi quia verbo domini cęli solidati sunt? F
Vnde. n. haberent tantam virtutem oues in-
ter lupos, nisi quia spiritu oris ei' omnis vir-
tus eorum? Ecce, inquit, mitto vos sicut oues
in medio luporum. O domine misericordis Matth.
sime, certe hoc facis vt misericordia tua ple-
na sit terra. Si ergo misericors vt impleas ter
rā misericordia, vide quos mittis, vide quo
mittis, Quo, inquam, mittis & quos mittis?
Oues in medio luporum. Vnus lupus si mit-
tatur in medium innumerabilium ouium,
quis ei resistit? Quid non turbat, nisi forte qa
satiatur? Nam omnia deuoraret. Mittis infir-
mos inter sæuos, Mitto, inquit, quia cœli sūt
vt terram compluant. Vnde cœli homines
infirmi? Sed spiritu oris eius omnis virt' eo-
rum. Ecce lupi tenebunt & tradent vos, &
offerent potestatibus propter nomē meum.
Iam armate vos. Virtute vestra? Absit. Nolite
cogitare quid loquamini. Nō enim vos estis
qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui
loquitur in vobis, quia spiritu oris eius om-
nis virtus eorum: Facta sunt hæc, missi sunt
Apostoli, pertulerunt pressuras. Nunquid G
modo tantas ferimus vt audiamus hęc, quan
tas illis vt seminarent hæc? Non. Ergo fra-
tres infructuosus est labor noster? Non. Vi-
deo constipationem vestram, sed & vos vi-
detis sudorem nostrum, si toleramus, & con
regnabimus. Ecce facta sunt illa. Ex illis oui-
bus missis in medio luporum, & memorias 2. Tim.
martyrum celebramus. Locus iste quando Mat.
martyris beati corpus ꝑcussum est, lupis ple
n' erat, vicit tot lupos vna ouis capta, & im
pleuit locum ouibus ouis occisa. Sæuiebat
tunc mare ingentibus persequētium fluctib.
ibat in aridam sitientem cœlum Dei. Modo
autem per illa quæ illi passi sunt, qui aciem
ruperunt, glorificatum est nomen Christi,
occupa-

occupauit ẽt ipſas poteſtates ambulãs ſuper
capita tumentium gurgitum. Et quia iſta fa-
cta ſunt, modo ẽt qui vident nondum creden-
tes conuenticula noſtra, celebrationes, ſolen
nitates, laudes iã manifeſtas & publicas Dei
noſtri, putatis eos non dolere, putatis nõ fre
mere? Sed nunc impletur ꝙ de illis dictũ eſt,
. 111. Peccator videbit & iraſcetur. Quid ergo qa
H iraſcetur? Ne timeas ouis lupum. Modo mi-
nas eorum & fremitus non timeatis. Iraſci-
tur. Sed quid ſequitur? Dentibus ſuis frendet
& tabeſcet. Quia ergo modo ſalſa maris a-
qua quæ remanſit, in Chriſtianos ſęuire non
audet, occultum aũt murmur rugit in ſe, &
intra mortalem pellem fremit concluſa ſal-
ſugo, Videte quid ſequitur, Cõgregans ſicut
in vtrem aquas maris.] Cum ergo antea ma
re in martyribus liberis fluctibus ſęuiebat,
modo aũt intra mortalia pectora incluſum
amarũ eſt, Ille fecit qui in illis vicit, qui po-
ſuit tunc mari terminos, vt in ſe remeantes
om. 8. cõminuerentur fluctus eius. Ipſe congrega-
uit velut in vtrem aquas maris, vt mortalis
pellis contegat amaram cogitationem. Timẽ
tes.n. pelli ſuæ, intus tenent ꝙ non audent e-
mittere. Nam eadẽ eſt amaritudo. Sic oderũt
ſic deteſtantur. Sed ꝙ tunc aperte ſęuiebat,
nunc occulte, quid aliud dicam quam ꝙ di-
ctum eſt, Frendet & tabeſcet? Eat ergo Eccle-
111. ſia, ambulet. Facta eſt via, ſtrata noſtra ab im
peratore munita eſt. Ferueamus in itineribus
bonorum operum, hoc eſt.n. ambulare no-
ſtrum. Et ſi qñ exiſtunt tentationes preſſuræ
vnde non ſperabantur, iam congregatis ve-
lut in vtrem aquis maris, intelligamus dñm
facere hoc ad diſciplinam, vt excutiat a no-
bis male prouidentem de temporalibus ſecu
ritatem, & dirigat nos in regnum ſuum cõpo
ſito deſiderio. Quod deſiderium tribulatio-
nibus hinc atq; hinc contundentib. produci
I tur, vt ſimus canori auribus dñi tanquam tu-
/.97. bæ ductiles, Dictum eſt.n. & hoc in Pſalmis,
& in tubis ductilib. laudemus Deũ. Tuba du
ctilis malleo producitur, ita Chriſtianũ cor
in Deũ preſſurarũ plagis extenditur. Memine
rimus ergo fratres iã his temporib. quib. cõ-
gregata eſt velut in vtrem aqua maris, non
deeſſe Deo vnde proferat quo nos emẽdet,
cũ emendatione nobis opus eſt. Ideo.n. ſequi
tur. Ponens in theſauris abyſſos.] Theſaurus
Dei dicit ſecretũ Dei. Nouit ille omniũ cor-
da, quid ad tṗs proferat, vnde proferat quan
tam poteſtatẽ tribuat malis in bonos, ad iudi
candos quidem malos, erudiendos aũt bo-
nos. Nouit qũo hæc agat qui ponit in theſau-
ris abyſſos. Fiet ergo ꝙ ſequit: Timeat dñm
omnis terra] Non glorietur ſuperba lætitia
temeraria exultatione, dicens, Iam cõgrega-
ta eſt velut in vtre aqua maris, quis mihi ali-
quid facere audebit? Neſcis quia poſuit ille K
in theſauris abyſſos, neſcis vnde proferat ꝙ
opus eſt ad flagellandũ te pater tuus? Qui qui
dem in diſciplinam tuã habet abyſſi theſau-
ros, quibus te erudiat ad theſauros cęlorum.
Ergo redi ad timorem qui iam ibas in ſecuri
tatẽ, Exultet terra, ſed & timeat. Exultet, Qua
re? Quia miſericordia dñi plena eſt terra. Ti-
meat, Quare? Quia ſic congregauit in vtre a-
quas maris, vt poneret in theſauris abyſſos.
Fit ergo in illa ꝙ alibi breuiter vtrunque dr, *Pſal. 2.*
Seruite dño in timore & exultate ei cũ tre-
more. Timeat dñm omnis terra. Ab ipſo aũt
cõmoueantur oẽs, qui inhabitant orbem ter
ræ. Non timeant alterũ pro illo. Ab ipſo cõ
moueantur omnes qui habitant orbẽ terræ.
Fera ſęuit, Deum time. Serpens inſidiatur,
Deũ time. Homo te odit, Deum time. Diabo
lus te impugnat, Deum time, Tota.n. creatu-
ra ſub illo eſt, quem iuberis timere. Qm̃ ipſe *Pſ. 148.*
dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata *& Iudith*
ſunt.] Hoc in Pſalmo ſequitur, Cum.n. dixiſ *16.*
ſet, Ab ipſo cõmoueantur omnes qui inhabi
tant orbem terræ, ne cõuerteret ſe homo ad
timendum aliquid aliud, & auerſus a timore
Dei, timeret pro illo aliquam creaturam, &
adoraret ꝙ factum eſt, dimiſſo qui fecit, con
firmauit nos in timore Dei, tanquam dicens
nobis & alloquens nos, Quid formidaturus
es aliquid de cęlo, aliquid de mari? Ipſe di-
xit & facta ſunt, mandauit & creata ſunt. Qui
dixit & facta ſunt, mãdauit & creata ſunt, cũ *2. ſen. di.*
iubet mouentur, cũ iubet quieſcunt. Cõquie- *44. c ſed*
ſcit & malitia hominũ, cupiditas hominum. *pluribus.*
Cupiditatẽ nocẽdi poteſt homo habere pro
priam, poteſtatem aũt ſi ille non dat, non ha L
bet. Non eſt.n. poteſtas niſi a Deo. Definita
ſententia Apoſtoli eſt, Non dixit, non eſt cu-
piditas niſi a Deo. Eſt.n. mala cupiditas quæ *Rom. 13.*
non eſt a Deo, ſed quia ipſa mala cupiditas
nulli nocet ſi ille non permittat, non eſt, in-
quit, poteſtas niſi a Deo. Vnde Deus homo
ſtans ante hominem, Non haberes, inquit, in
me

me poteſtatem, niſi data fuiſſet tibi deſuper.
Ille iudicabat, ille docebat. Cum iudicaba-
Iob. 13. tur docebat, vt iudicaret quos docuerat. Nō
haberes, inquit, in me poteſtatem, niſi eſſet
data tibi deſuper. Quid eſt hoc? Homo tantū
non habet poteſtatem, niſi cū acceperit deſu
per? Quid ipſe diabolus? Auſus eſt vel vnam
M ouiculam tollere viro ſancto Iob, niſi prius
Iob. 1. diceret, Mitte manum tuam, hoc eſt, da pote
ſtatem? Ille volebat, ſed ille non ſinebat. Qn̄
ille permiſit, ille potuit. Non ergo ille potuit
ſed qui permiſit. Ideo bene eruditus ipſe Iob
non ait ſicut iam commemorare vobis ſole-
mus, dn̄s dedit & diabolus abſtulit: ſed, dn̄s
dedit & dn̄s abſtulit. ſicut dn̄o placuit, ita fa-
ctum eſt: non ſicut diabolo placuit. Videte
ergo fratres mei cum tanto labore manducā
tes ſalubrem & vtilem panem, videte ne quē
quā timeatis niſi dn̄m. Præter eum ne timeas
alium, ſcriptura tibi dicit. Proinde timeat do
minum omnis terra, qui poſuit in theſauris
ſuis abyſſos. Ab ipſo autem cōmoueātur vni
uerſa, & omnes qui inhabitant orbem terræ:
qm̄ ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit &
creata ſunt. Sed iam ceſſauerunt reges mali,
facti ſunt boni. Crediderunt & ipſi, ſignum
crucis Chriſti in fronte iam portant, pretio-
ſius ſignum quam quælibet gemma diadema
tis. Illi qui ſęuierunt deſtructi ſunt, ſed quis
fecit hoc? Forte tu vt extollas te? Dominus
diſſipauit conſilia gentium, reprobat autem
cogitationes populorum, & reprobat conſi-
lia Principum.] Quando dixerunt, Tollamus
eos de terra, non erit nomen Chriſtianum ſi
hoc fecerimus, ſic occidantur, ſic torquean-
tur, talia & talia illis infligantur. Dicta ſunt
hæc, & inter hæc creuit Eccleſia, Reprobat
cogitationes populorum, & reprobat conſi
lia principum. Conſilium vero dn̄i manet in
A æternum, cogitationes cordis eius in ſecula
ſeculorum. [Repetitio ſententiæ eſt. Quod
ante ait, conſilium, hoc ait poſtea, cogitatio-
nes cordis: & quod ſupra ait, manet in æter-
num, hoc poſtea, in ſecula ſeculorum. Repe
titio confirmatio eſt. Ne autē puteтis fratres,
quia dixit, cogitationes cordis, quaſi ſedere
Deū & cogitare quid agat, & exquirere con
ſilium faciendi aliquid vel non faciendi. Tuę
ſunt iſtæ ô homo tarditates, vſque in veloci-
Pſ. 147. tatem currit verbū eius. Quando poteſt mo-
ra eſſe cogitationis in illo verbo quod vnum
eſt, & omnia complectitur. Sed dicuntur co-
gitationes Dei, vt tu intelligas, vt ſecundum
te audeas erigere cor, vel ad verba tuæ infir-
mitati ſimilia, quia res ipſa multum eſt ad te.
Cogitationes cordis eius in ſecula ſeculorū.
Quæ ſunt cogitationes cordis eius, & quod
eſt conſilium domini quod manet in æter- B
num? Contra quod cōſilium vt quid fremue
runt gentes, & populi meditati ſunt inania?
Quandoquidem dominus reprobat cogita- Pſal. 2.
tiones populorum, & reprobat cōſilia prin-
cipum? Vnde igitur conſilium domini manet
in æternum, niſi de nobis quos ante præſci-
uit & prædeſtinauit? Quis tollit prædeſtina- Epheſ. 1.
tionem Dei? Ante mundi conſtitutionem vi-
dit nos, fecit nos, emēdauit nos, miſit ad nos,
redemit nos, hoc eius conſilium manet in
æternum, hæc eius cogitatio manet in ſecu-
la ſeculorum. Fremuerunt gentes tunc, aper-
te fluctuantes & ſęuientes, contabeſcant nūc
tanquam incluſæ & congregatæ in vtre. Ha-
buerunt liberas audacias, habeant truces &
amaras cogitationes. Quando poſſunt de-
ſtruere quod ille cogitauit & manet in æter-
num? Quid eſt autem hoc? Beata gens. [Quis
eſt qui non hoc audito erigat ſe? Amant e-
nim omnes beatitudinem, & ideo peruerſi
ſunt homines qui mali volunt eſſe, miſeri no
lunt. Et cum ſit malitiæ indiuidua comes mi
ſeria, iſti peruerſi non ſolum mali eſſe vo-
lunt, & miſeri nolunt, quod fieri non poteſt:
ſed ideo volūt mali eſſe, ne miſeri ſint. Quid
eſt hoc quod dixi, ideo volunt mali eſſe, ne
miſeri ſint? Conſiderate hoc paululum in
omnibus hominibus qui male faciunt bea-
ti ſemper eſſe volunt. Furtum facit, quæris,
quare? propter famem, propter neceſſita-
tem. Ergo ne miſer ſit, malus eſt, & ideo mi
ſerior eſt quia malus eſt. Depellendæ ergo
miſeriæ cauſa, & acquirendæ beatitudinis
cauſa, faciunt omnes homines, quicquid
vel boni faciunt vel mali. Semper ergo bea-
ti eſſe volunt. Siue male viuentes, ſiue be-
ne viuentes, beati eſſe volunt, & non con-
tingit omnibus quod omnes eſſe volūt. Om- C
nes enim beati eſſe volunt, non autem erunt,
niſi illi, qui iuſti eſſe voluerint. Et ecce ne-
ſcio quis vt male faciat beatus vult eſſe. Vn-
de? Ex pecunia, ex argento ex auro, ex p̄dijs,
fundis, domib. mancipijs, pōpa ſeculi, hono
re volatico & perituro, habendo aliquid vo
lunt

sunt beati esse. Quære quid habeas, vt beatus
sis. Cũ.n. beatus fueris, melior vtiq; eris quã
cũ miser es. Fieri autẽ non potest, vt res dete-
rior te faciat meliorem. Homo es, deterius
te est quicquid cupis quo beatus esse deside
ras. Aurum, argentum quælibet corpora
quibus inhias acquirendis, possidendis, fruẽ
D dis, inferiora sunt te. Tu melior es tu fortior
es, & vtiq; vis melior esse quã es, cum bea-
tus esse vis quia miser es. Melius est.n. vtique
beatũ esse quã miserum. Vis esse melior te &
quęris, perquiris per quæ id fiat, deteriora
sunt te. Quicquid quæsieris in terra, deterius
est quam tu. Hoc omnis homo optat amico
suo, sic eũ adiurat: sic melior sis, sic meliorẽ
te videamus, sic de te meliore gaudeamus.
Quod optat, hoc & ipse vult. Accipe ergo
fidele cõsiliũ. Melior te vis esse, noui: omnes
nouimus, omnes volumus: quęre quod est
melius te. vt inde efficiaris melior te. Intue-
re nũc cęlum & terram, non tibi sic hæc pul
chra corpora placeant, vt eis fieri beatus ve-
lis. In animo est quod quęris. Beatus enim es
se vis. Ipso animo tuo quęre quid sit melius.
Cum enim duo sint quędã, hoc est, animus
& corpus, eo q̃ istis duobus illud melius sit
q̃ animus dicitur, põt corpus tuũ melius fie
ri per meliorẽ, quia subiectũ est corpus ani-
mo. Potest ergo melius fieri corpus tuũ per
animum tuũ, vt cũ fuerit iustus animus tuus,
sit postea immortale etiam corpus tuũ. Per
animi enim illuminationem meretur corpus
incorruptionem, vt fiat inferioris reparatio
per meliorem. Si ergo corporis tui bonum,
animus est, quia corpore tuo melior est, cũ
quęris bonũ tuum, illud quęre quod melius
est animo tuo. Quid est autem animus tuus
attende ne forte contemnens animum tuum,
& putans nescio quid esse & vile & abiectũ,
& viliora quęras quibus beatificetur animus
tuus. In animo tuo est imago Dei, mens ho-
minis capit eã. Accepit eã & inclinando se
E ad peccatum decolorauit eã. Ipse ad eã ve-
nit reformator, qui erat eius ante formator:
quia per verbũ facta sunt omnia, & per ver-
bũ impressa est hęc imago. Venit ipsum ver-
bum, vt audiremus ab Apostolo, Reforma-
mini in nouitate mẽtis vestræ. Iã ergo super
est, vt quęras quid sit melius quam animus
tuus, Quid erit obsecro, nisi Deus tuus? Non
inuenis aliquid melius animo tuo, quia cum

fuerit perfecta natura tua, angelis ęquabitur.
Iam supra non est nisi creator. Erige te ad il-
lũ noli desperare, noli dicere, multum est ad
me. Magis multũ est ad te, habere aurũ quod
quæris. Aurum & si volueris, forte non habe
bis, Deũ cũ volueris habebis: quia & ante-
quã velis venit ad te, & cũ auersa voluntate
esses vocauit te, & cũ conuersus esses terruit F
te, & cũ territus confiteris, consolatus est te.
Iste qui tibi præstitit omnia, iste qui fecit vt
esses, qui his qui tecũ sunt ẽt malis pręstat So
lẽ, pręstat pluuiã, præstat fructus, fontes, vi-
tã, salutẽ, tantas consolationes, seruat tibi ali
quid quod nõ det, nisi tibi. Quid est aũt quod *Mat. 5.*
seruat, nisi se? Pete aliud si melius inueneris,
se tibi seruat Deus. Quare qd inhias cęlo &
terrę? Melior est qui fecit cęlũ & terrã, ipsum
visurus, ipsum habiturus es. Quæris vt tua
sit illa, & transiens per illam dicis, Beatus cu-
ius est possessio ista. Hoc dicunt quam mul-
ti qui transeunt per illam, & tamen cum di-
xerint & transeunt per illam, possunt ca-
put agitare & suspirare, nunquid & posside
re? Sonat cupidias, sonat iniquitas, sed non
concupiscas rem proximi tui. Beatus cuius *Deu. 5.*
est villa illa, cuius est domus ista, cuius est a-
ger iste. Compesce iniquitatem, audi verita-
tem. Beata gens cuius est. Quid? Iam nostis
quid dicturus sum. Ergo desiderate vt habea
tis, tunc demum beati eritis. Hac sola beati
eritis: re meliore quam vos estis meliores eri
tis. Deus est, inquam, melior te qui fecit te.
Beata gens cuius est dñs Deus eorũ.] Hoc a-
ma, hoc posside, hoc cũ vis habebis, hoc gra
tis habebis. Beata gẽs cuius est dominus Deus
eorũ. Noster Deus, cuius enim non est Deus?
Non plane omnium eodem modo. Noster
magis, noster qui viuimus ab illo tanquam
de pane nostro. Ipse sit hęreditas nostra, pos
sessio nostra. An forte temere dicimus faciẽ
do nobis Deum possessionem, cũ sit domi-
nus, cum sit creator. Nõ est ista temeritas, af- G
fectus est desiderij & dulcedo spei. Dicat ani *Ps. 34.*
ma omnino secura, dicat, Deus meus es tu,
qui dicit animæ nostræ salus tua ego sum. Di
cat secura dicat: non faciet iniuriam cũ hoc
dixerit. imo faciet si non dixerit. Arbores vo-
lebas habere quibus beatus esses. Audi scri- *Prou. 3.*
pturam dicentem de sapientia, Lignum vi-
tæ est omnibus possidentibus eam. Ecce
possessionem nostram dixit esse sapientiam,

sed ne putes ipsam sapientiã, quia possessionem tuam dixit scriptura, aliquid esse quod sit te inferius, sequitur & adiungit. Et incũbe
H tibus in eã velut in domo tuta. Ecce dominus tuus est tibi quasi baculus: securus hõ in cumbit, quia ille nõ succũbit. Dic ergo securus possessio tua est, possidentibus scriptura dixit, impleuit fiduciam, remouit dubitationem. Dic securus, ama securus, speras securus. Tua etiam illa verba sint in Psalmo, Dñs pars hęreditatis meę. Ergo vnde beati erim⁹? Deũ possidendo. Quid ergo? Nos possidebimus eũ, & ille nõ nos possidebit? Vñ ergo Esaias, Dñe posside nos? Possidet ergo & possidebitur & totũ propter nos. Vt.n. nos ex illo beati simus possidetur a nobis: vt autem ille beatus sit, non possidet nos. Et possidet nos, & possidet a nobis, nos ob aliud nisi vt nos beati simus. Possidemus eũ & possidet nos, quia colimus eũ & colit nos. Colimus eum tãquã dominũ Deum, colit nos tanquam terram suam. Quia colimus eum nemo dubitat, quia colit nos, quis nobis indicat? Ille qui ait ego sum vitis, vos estis sarmenta, pater meus agricola. Ecce & in isto Psalmo vtrunq; nobis indicat? Iam dixi quia possidemus eũ, beata gens, cuius est dominus Deus eorũ. Cuius est fundus iste? Illius, Cuius est iste? Illius. Cuius est iste? Dicamus de Deo, dicamus cuius est. Et quõ nobis solet responderi, quando de fundis & de prędijs aliquibus amplis atq; amęnissimis quęrimus, Est quidam Senator, & illud aut aliud vocatur, cuius ẽ ista possessio, & dicimus beatus ille homo. Sic quæramus, cuius est Deus iste? Est q̃dã beata gens cuius est, nam dominus Deus eorum est: & non sicut Senator ille possidet fundũ suum, non autem possidetur a fundo suo, sic & Deus gentis huius possidet eam vt
I & ipsa eũ possideat, vnde vt eius simus, laborare debemus, sed alterutrũ se possidẽt. Audisti quia gens possidet eũ, beata gens, cuius dominus Deus eorum. Audi quia & ille possidet illam. Populus quem elegit dominus in hæreditatẽ sibi.] Beata gẽs possessione sua, beata hęreditas possessore suo, populus quẽ elegit dñs in hęreditatẽ sibi. De cęlo respexit dñs, vidit omnes filios hominũ.] Omnes hic ita accipe vt gentes illius omnes intelligas, illam hęreditatem tenentes, vel illa hæreditas existentes. Hęreditas est.n. Dei ipsi omnes, & ipsius omnes. De cęlo respexit dominus & vidit eos ille qui ait, Cũ esses sub arbore fici vidi te. Vidit.n. eũ qui miseratus est eũ. Vnde plerunq; egentes misericordia dicimus homini vide me, & de illo qui te contemnit quid dicis? Nõ me videt. Est ergo quędam visio miserantis cordis, non visio puniẽtis. Illa visio ad peccata, animaduersio est.
K Quia illa peccata non vult videri, qui dicit, Auerte faciem tuam a peccatis meis. Quod vult ignosci, non vult agnosci. Auerte, inqt, faciem tuã a peccatis meis. Cũ ergo auertit faciem suam a peccatis tuis, non videbit te. Vnde alibi dicit, Ne auertas faciem tuam à me. Ergo auertat a peccatis tuis, non auertat te. Videat te, misereatur tui, subueniat tibi. De cęlo respexit dominus, vidit omnes filios hominũ pertinẽtes ad filiũ hominis. De præparato habitaculo suo.] Quod sibi præparauit. Vidit nos de Apostolis, vidit nos de prædicatoribus veritatis, vidit nos de angelis quos ad nos misit. Hæc omnia domus eius, hæc omnia habitaculum eius, quia hęc omnia cęli qui enarrant gloriam Dei. Vidit omnes filios hominũ de præparato habitaculo suo. Respexit super omnes qui habitant terram.] Ipsi sunt sui, sunt gẽs illa beata cuius est dominus Deus eorũ populus ille est quem elegit dominus in hęreditatem sibi, quia per omnes terras est, & non est in parte. Respexit super omnes qui habitant terram. Qui finxit singillatim corda eorum.] Manu gratię suę, manu misericordiæ suę finxit corda, plasmauit corda nr̃a, finxit singillatim, singula quędã dans nobis, quæ tñ nõ dirimant vanitatẽ. Quõ singillatim mẽbra formata sunt omnia singillatim habent opera sua, & tñ in vnitate corporis viuũt: manus facit q᷑ oculus non facit, auris id valet quod nec oculus nec manus valet, omnia tñ vnitatẽ operantur, & manus & oculus & auris diuersa faciũt, nec sibi aduersãt. Sic & ĩ Christi corpore singuli hoĩes, tãquã mẽbra singula donis suis gaudẽt, quia ille qui elegit po-
L pulũ in hęreditatẽ sibi finxit singillatim corda eorũ. Nũquid.n. oẽs apostoli? Nũquid oẽs prophetę? Nunquid omnes doctores? Nunquid omnes dona habent sanitatum? Nunquid omnes linguis loquũtur? Nunquid omnes interpretantur? Alij quidem per spiritum datur sermo sapientię, alij sermo scientiæ, alij

Psal. 15.
Esa. 26.
Ioan. 15.
Ioan. 1.
Psal. 50.
Psal. 18.
1. Cor. 12.

[...]on. 89. [...]7. cap. [...]ngula. alii fides secundum eundem spiritum, alteri dona curationum. Quare? Quia finxit singillatim corda eorum. Quõ autem in membris nostris diuersa sunt opera, sed sanitas vna, sic in omnib. membris diuersa munera, sed charitas vna. Qui finxit singillatim corda eorũ. K [...]al. 5. Qui intelligit omnia opera eorũ.] Intelligit quid est? Secretius & interius videt. Habes in psalmo, intellige clamorem meum. Non.n. quasi vocib. opus est, vt perueniat aliquid ad aures Dei. Occultus visus, intellectus vocat̃. L Expressius dixit, quã si diceret, videt omnia opera eorum. Tũc putares videri opera ista, qñ & tu vides opus hominis. Homo factum hoĩs motu eius in corpore videt, Deus autẽ in corde videt. Quia ergo intus videt, dictũ est, intelligit omnia opera eorum. Dant duo pauperib. vnus sibi mercedem quærit cœlestem, alius humanã laudem. Tu in duob. vnã rem vides, Deus duas intelligit, intus.n. intelligit & intus agnoscit, fines ipsorum videt, intentiones ipsas videt, Qui intelligit oĩa opera eorum. Non saluus fiet rex per multitudinem virtutis suæ.] Ad dominum omnes, in Deo omnes. Spes tua Deus sit, fortitudo tua Deus sit, firmitas tua Deus sit, exoratio tua ipse sit, laus tua ipse sit: finis in quo requiescas ipse sit, adiutorium cũ laboras ipse sit. Audi veritatem. Non saluus fiet rex per multitudinẽ virtutis suæ. Nec gigas saluus erit in multidine virtutis suæ.] Gigas superb. aliqs est, extollens se aduersus Deum, velut quia ipse aliquis in se & per se. Non fit iste saluus in multitudine virtutis suæ. Sed equum habet magnum, fortem, validum, velocem, põt si aliquid ingruerit cito illũ de periculo liberare. Non, fallit̃, Audiat quid sequit̃, Mẽdax equus ad salutem.] An intellexistis quid dictum sit, M mendax equus ad salutem? Non tibi promittat equus tuus salutem, si tibi promiserit, mẽtietur. Si enim Deus voluerit liberaberis, si Deus voluerit cadente equo altius cades. Nõ ergo putetis dictum, Mendax equus ad salutem, quasi mendax iustus ad salutem, quod velut iusti ad salutem mentiantur. Non est.n. scriptum æquus quod ab æquitate dicit̃, sed equus animal quadrupes, hoc Græcus codex indicat. Et redarguunt̃ homines, qui sibi quærunt mala inuẽta occasione mendaciorum, cũ scriptura dicat, Os quod mẽtitur, occidit animam, & perdes omnes qui loquunt̃ mendacium. Quid est ergo mendax equus ad salutem? Mentitur tibi equus qñ promittit salutem. Nunquid equus alicui loquitur & promittit salutem? Sed cum tu vides equũ bene formatũ, bonis virib. magno cursu præditũ, ista oĩa velut promittunt tibi de illo salutẽ, sed fallunt, si Deus non tuetur, quia mendax equus ad salutem. Equum accipe etiam figurate quamlibet amplitudinem seculi huius, quemlibet honorem in quem superb. ascendis, quo altius ingrederis, te non tm̃ celsiorem, sed etiã tutiorem falso putas. Quõ enim A deiiciat nescis, tanto elisum grauius, quanto sublimius ferebaris. Mendax equus ad salutẽ. in abũdantia aũt virtutis suæ nõ erit saluus.] Et vnde erit saluus? Nõ de virtute, non de virib. nõ de honore, nõ de gloria, nõ de equo. Vnde, quo ibo? Vbi inueniam, vnde saluus sim? Noli diu quærere, noli lõge. Ecce oculi dñi super timentes eũ.] Videtis quia ipsi sunt quos protexit de habitaculo suo. Ecce oculi dñi super timentes eum. Sperantes super misericordia eius.] Non de meritis suis, non de virtute, non de fortitudine, non de equo, sed de misericordia eius. Vt eruat a morte animas eorum.] Vitam æternam promittit. Quid in ista peregrinatione? Nunquid deserit? Vide quid sequit̃, Et alat eos in fame.] Tempus famis est modo, tempus saturitatis post erit. Qui nos in fame huius corruptionis non deserit, immortales factos quomodo satiabit? Sed quandiu est tempus famis, tolerandum est, durandum est, perseuerandum est vsq; in B finem. Iam currenda sunt omnia, quia & via Mat. 10. est plana, & cogitandum est quid portemus. Adhuc quidem spectatores in amphiteatro forte insaniunt & in sole sedent, & nos si stamus, tñ in vmbraculo sumus, & vtiliora & pulchriora sunt q̃ spectamus, spectemus pulchra, & a pulchro spectemur. Spectemus nos mente ea quæ dicuntur in sensib. diuinarum scripturarum, & gaudeamus tali spectaculo. Spectator autem noster quis est? Ecce oculi dñi super timentes eum, sperantes in misericordia eius, vt eruat a morte animas eorum, & alat eos in fame. Sed propter peregrinationis tolerantiam quandiu fames est, expectemus in via refici ne deficiamus. Quid nobis imponit, vel quid profiteri debemus? Anima nostra patiens erit domino.] Secura expectans misericorditer promittentem, miseri-

Videtur Aug. loquẽs populo confudisse discrimen spectan[d]i & expectandi.

corditer & veraciter exhibentem. Et donec exhibeat quid agamus? Anima nostra patiēs erit dño. Sed quid si in ipsa patientia nō durabimus? Immo planè durabim⁹. Qm̄ adiutor & protector noster est.] Adiuuat in pugna, ꝓtegit ab æstu, non te deserit, tolera dura, qui Mat. 10. perseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit. Et quid cum perduraueris, cum patiens fueris, cum vsq; ad finem perueneris, quid tibi erit? Qua mercede toleras? Vt quid tāta dura tandiu pateris? Quoniam in ipso lætabit̄ cor nostrum, & in nomine sancto eius sperabimus.] Spera hic, vt leteris ibi, esuri & siti hic, E vt epuleris ibi. Hortatus est ad omnia, impleuit nos gaudio spei, posuit nobis q̄d amemus, in quo solo, & d̄ quo solo p̄sumamus. Post hæc fit oratio breuis & salubris. Fiat misericordia tua domine sup̄ nos.] Et quo merito? Sicut sperauimus in te.] Fui quibusdam onerosus, sentio: quibusdam autem etiam cito terminaui sermonem, & hoc sentio. Ignoscant infirmi fortiorib. & pro infirmis deprecentur fortiores. In vno corpore omnia mēbra simus, a capite nostro vegetemur, & in illo spes nostra est, & in illo fortitudo nostra est. Non dubitemus exigere de dño Deo nostro misericordiam, vult omnino exigi. Non enim turbabit̄ dum exigit̄, aut omnino angustabitur, quomodo ille a quo petis quod nō habet, aut quod parum habet, & timet dare ne minus habeat. Vis nosse, quō tibi eroget Deus misericordiam? Tu eroga charitatem. Videamus si finis dum erogas. Quanta est ergo opulentia in ipsa summitate, si pōt tanta esse in imagine? Ergo fratres ad hāc maxime exhortamur vos charitatem non solum in vosipsos, sed in eos etiam qui foris sunt, siue adhuc pagani, nōdum credentes in Christo, siue diuisi a nobis, nobiscum caput confitentes & a corpore separati, doleamus illos frēs F tanq̄ fratres nostros, velint nolint fratres nostri sunt. Tunc esse desinent fratres nostri, si Mat. 6. desinent dicere, pater noster. Dixit de q̄busdam Propheta: his qui dicunt nobis, nō estis fratres nostri, dicite, frēs nostri estis. Circunspicite de quibus hoc dicere potuerit. Nunquid de paganis? Non. Neque.n. dicimus eos fratres nostros secundū scripturas, & ecclesiasticum loquendi morem. Nunquid de Iudæis qui in Christum non crediderunt? Legite Apostolum, & videte quia fratres quando dicit Apostolus sine aliquo additamento, nō vult intelligere nisi Christianos. Non est aūt subiectus inquit, frater aut soror huiusmodi, 1 Co. cum diceret de coniugio. Fratrem & sororē dixit Christianum vel Christianam. Iterum Rom. 1 dicit, Tu autem quid iudicas fratrem tuum, aut tu q̄d spernis fratrem tuum? Et alio loco, 1 Co. Vos, inquit, iniquitatem facitis & fraudatis, & hoc fratribus. Isti ergo qui dicunt, nō estis fratres nostri, paganos nos dicunt. Ideo.n.& rebaptizare nos volunt, dicentes nos non habere quod dant. Vnde consequens est error ipsorum, vt negent nos fratres suos esse. Sed quare nobis dixit Propheta, Vos dicite illis fratres nostri estis, nisi quia nos in eis agnoscimus quod non repetimus? Illi ergo non G agnoscendo baptismum nostrum, negāt nos esse fratres, nos autem non repetendo ipsorum, sed agnoscendo nostrum dicimus eis, fratres nostri estis. Dicunt illi, quid nos queritis, quid nos vultis? Rn̄demus, fratres nostri estis. Dicunt, ite a nobis, nō vobiscum habemus rationem. Nos prorsus vobiscum rationem habemus, vnum Christum confitemur, in vno corpore, sub vno capite esse debem⁹. Quid ergo me queritis, ait, si perii? Magna absurditas, magna væsania. Quid me quæritis, si perii? Quare quærerem, nisi quia peristi? Si ergo perii, inquit, quomodo sum frater tu⁹? Vt dicat̄ mihi de te, frater tuus mortuus erat & reuixit, perierat & inuētus est. Adiuramus Lu. 1 ergo vos fratres per ipsa viscera charitatis, cuius lacte nutrimur, cuius pane solidamur, per Christum dominum nostrum, per mansuetudinem eius adiuramus vos. Tempus est enim vt impendamus in eos magnam charitatem, abundantem misericordiam in deprecando Deum pro illis, vt aliquando det illis sensum sobrium, vt resipiscant & videāt se, quia non habent omnino quod dicant contra veritatem. H Non eis remansit, nisi sola infirmitas animositatis, quæ tanto est languidior, quanto se maiores vires habere existimat. Pro infirmis, pro carnaliter sapiētibus. pro animalibus & carnalibus, tamen pro fratibus nostris eadem sacramenta celebrantibus, & si non nobiscum eadem, tamen vnū amen respondentibus, & si non nobiscum vnum amē, hortamur medullas charitatis vestræ, fundatis ad Deum preces pro eis. Aliq̄d enim pro salute ipsorum egimus in cōcilio,

quod

quod explicari vobis hodie iam tempus non
sufficit, Vnde exhortamur vos vt alacriores
& numerosiores, Audient enim a vobis fra-
tres nostri qui nunc non assunt, conueniatis
crastino die ad basilicam tricliarum.

In Psalmum trigesimumtertium
enarratio Præfatio.

PSalmus iste nihil q̄dem obscurum, & q̄d
expositione indigeat, vr̄ habere in textu
G suo. Titulus aũt eius intentos facit, & pulsan
tes desyderat. Sed quẽadmodum hic scriptũ
est, q̄a beatus vir qui sperat in eum, speremꝰ
omnes q̄d pulsantib. aperturus est, Nõ enim
hortaret nos vt pulsaremus, si nollet aperire
pulsantib. Si enim aliq̄n contingit, vt qui di-
sponebat sedere, * tędio cõpulsus ad manũ
pulsantis contra dispositionem suam surgat
& aperiat, ne diu pulsantem patiatur, quãto
magis sperare debemus citius aperturum il-
lum, qui ait, Pulsate & aperietur vobis. Pul-
so ergo nũc intentione cordis ad dominum
Deum, vt digneť nobis hoc mysterium reue
lare. Pulset mecum & charitas vestra intẽtio
ne audiendi, & humilitate orãdi pro nobis.
Est.n. quod fatendum est, arcanum & grande
mysterium, Sic enim se habet titulus Psalmi.

Psalmus Dauid cum mutauit vultum suum
coram Abimelech, & dimisit eũ
& abiit. Cõcio prima.

QVærimus in scripturis secundum res ge
stas, q̄ nobis de Dauid cõscriptę sunt,
q̄n sit factum quemadmodũ inuenimus titu-
H lum Psalmi, cum fugeret Dauid a facie Absa
lon filii sui. Legimus enim in Regnorum li-
bris & inuenimꝰ, q̄n Dauid fugeret a facie fi-
lii sui Absalon. Et verissimum est, quia conti
git, q̄d scriptum est. Et quãuis titulus Psalmi
in mysterio sic scriptus sit, tñ ductus est de re
quę gesta est. Sic crede & q̄d hic scriptũ est,
Cum mutauit vultum suum coram Abime-
lech, & dimisit eũ, & abiit. Scriptum est, sed
in Regnorũ libris, vbi omnia nobis scripta
sunt, quæ pertinent ad res gestas Dauid, sed
non inuenimus hoc, & tñ aliquid inuenimꝰ
vnde appareat hoc esse tractum. Nã scriptũ
est, Quia cum fugeret Dauid persecutorem
Saul, contulit se ad Achis regem Geth, i. ad
regem cuiusdam gentis vicinæ regno Iudæo
rum, & ibi latitabat, vt persecutorẽ Saul eui- 1.Re.17.
taret. Recens aũt erat gloria eius, vnde ꝓ be-
nefacto meruit inuidiam, q̄n Goliã interfe-
cit, & vna pugna gloriam securitatemq; re-
gno & regi & populo comparauit. Saul aũt
cum prouocante Golia æstuaret, prostrato
Golia hostis esse cępit ei, per cuius manum
hostẽ Deus necauerat, & inuidit gloriæ Da-
uid, maxime q̄a populus in exultatione cõ- 1.Re.18.
stitutus & choro iã facto mulieres cantaue- & 21.
rũt gloriã Dauid, ꝙ Saul ꝑcussisset in milib. I
& Dauid in denis milib. Hinc ille commotꝰ
ꝙ cœperat hr̄e maiorem gloriam per vnam
pugnã puer, & iam in laudib. omnium regi
prępone bať, vt se habet pestilentia liuoris &
superbia seculi, inuidere ei cœperat & eum
persequi. Tunc ille se, vt dixi, cõtulerat ad re 1.Re.21.
gem Geth, qui vocabať Achis. Suggestum est
aũt regi ipsi, ꝙ illũ apud se hr̄et, qui magnã
gloriam hr̄e cœperat in populo Iudęorũ, &
dictum est illi. Nonne iste est Dauid, cui cho
rũ fecerunt mulieres Israelitæ, dicentes, Saul
ꝑcussit in milib. & Dauid in denis milibus?
Si aũt ꝑꝑ hãc gloriam inuidere illi cęperat
Saul, nõne metuẽdum erat Dauid, ne & ille
rex, ad quem confugerat, vellet opprimere
eum quem posset de vicino hostem hr̄e, si
saluum seruaret? Timuit & illũ, & sicut scri-
ptum est, Mutauit vultum suum coram ipsis,
& affectabat & tympanizabat ad ostia ciuita
tis, & ferebatur in manibus suis, & procide-
bat ad ostia portæ, & saliuæ decurrebant sup̱
barbã eius. Vidit eũ rex ille apud quem late-
bat, & ait suis, vt quid mihi arreptitium ad-
duxistis? Nunq̄d nam intraturus est in domũ
meam? Et sic illum dimisit proiiciens illũ & K
recessit inde Dauid incolumis per istã figu-
rationem furoris. Vr̄ ergo ad ipsam historiã
pertinere quod hic scriptum est, Psalmus Da
uid cum mutauit vultum suũ coram Abime
lech, & dimisit eum, & abiit. Sed ille Achis 1.Re.21.
erat, non Abimelech. Nomẽ enim solum nõ
videtur conuenire. Nam res gesta proprie ip
sis verbis pariter designata est in Psalmis,
sicut scriptum est in Regnorum libro. Ideo
magis mouere nos debet ad quærendum sa-
cramentum, quia nomen mutatum est. Nam
neque illud sine causa factum est quanuis sit
factum, sed quia aliquid figurabat, neq; hoc
sine causa scriptum est, nomine commuta-

to. Videtis certe frẽs profunditatẽ sacrorum.
1. Re. 17. Si non est in mysterio, ꝙ a puero Golias oc
1. Re. 21. cisus est, non est in mysterio, quia immutauit
vultũ suũ, & affectabat, & tympanizabat, &
cadebat ad ostia ciuitatis & ad ostia portæ,
saliuæ decurrebant sup barbam eius vnde fie
ri pot, vt non hoc aliqd significaret qñquidẽ
1. Co. 10. aperte dicit Apostolus. Hæc aũt in figura cõ-
tingebant illis, Scripta sunt autem pp nos, in
quos finis seculorũ obuenit. Si nihil signifi-
cat manna, de quo dicit Apostolus, Et cibũ
spiritalem mãducauerunt, Si nihil significat,
Exo. 14. qđ diuisum est mare, & per medium ductus
1. Co. 10. est populus, vt euaderẽt psecutionẽ Pharao-
L nis, cũ dicat Apostolus. Nolo.n. vos ignora-
re fratres, qa patres nostri oẽs sub nube fue-
runt, & oẽs in Moyse baptizati sunt sub nube
& in mari: Si nihil significat qđ pcussa petra
aqua profluxit, cum dicat Apostolus. Petra
aũt erat Christus. Si ergo illa nihil significãt
quamuis sint gesta, si nihil deniq; significant
duo filii Abrahæ nati secũdum ordinem na-
scendi hoĩem, & nõ tñ ipsos duos filios duo
testamẽta appellat Apostolus, vetus & nouũ,
Galat. 4. & dicit, Hæc sunt duo testamenta, q̃ sunt in
allegoria. Si ergo illa nihil significant, q̃ vide
tis authoritate Apostolica in mysterio futura
rum rerũ gesta esse, debemus arbitrari nihil
significare etiã hoc qđ vobis ex libro Regno
rũ de Dauid pauloante narrauimus. Non er-
go nihil significat, & qđ nomẽ mutatum est,
1. Re. 21. & quod hic dictum est corã Abimelech, ibi
corã Achis. Intẽdite mecũ. Oĩa enim quę di-
Mat. 7. xi modo quasi ad manum pertinent pulsan-
tis, nondum apertum est. Pulsauimus cũ ista
diceremꝰ pulsastis & vos cum ista audiretis,
adhuc pulsemus orãdo vt dñs aperiat nobis.
M Nominum Hebræorum habemus interpre-
tationem. Nõ defuerunt docti viri qui nobis
nomina ex Hebræo in Græcam linguam, &
& inde in Latinam trãsferrent. Consulentes
ergo nomina ista, inuenimus interpretari,
1. Re. 21. Abimelech, patris mei regnũ, & interpretari
Achis, quomodo est. Hæc noĩa attendamus,
inde incipit nobis aperire pulsantib. Si quæ-
ris quid est Achis? Rñdetur, quomodo est.
Quomodo est, verbum est admirantis, & nõ
intelligentis. Abimelech patris mei regnum.
Dauid, manu fortis. In figura Christi Dauid,
sicut Golias in figura diaboli, et quod Dauid
1. Re. 17. prostrauit Goliam, Christus est qui occidit
diabolum. Quid est autem Christus qui dia-
bolum occidit? Humilitas occidit superbiã.
Cum ergo Christũ nomino, fratres mei, ma-
xime nobis humilitas commendatur. Viam
enim nobis fecit per humilitatem, quia p su-
perbiam recesseramus a Deo, redire ad eum
nisi per humilitatem non poteramus, & quẽ
nobis præponeremus ad imitãdũ, non habe-
bamus. Omnis.n. mortalitas hoĩum superbia
tumuerat, Et si existeret aliquis humilis vir in
spũ, sicut erant pphetæ, patriarchæ, dedigna
baẽ genus humanum imitari humiles hoĩes.
ne ergo dedignareẽ homo imitari hominem
humilẽ, Deus factus est humilis, vt vel sic su-
perbia generis humani nõ dedignareẽ sequi
vestigia Dei. Erat aũt, vt nostis sacrificium
Iudęorum antea secundum ordinem Aaron
in victimis pecorũ, & hoc in mysterio. Non
dum.n. erat sacrificium corporis & sãguinis
dñi, quod fideles norunt, & qui euangelium
legerent, qđ sacrificiũ nunc diffusum est to-
to orbe terrarum. Proponite ergo vobis an
te oculos duo sacrificia, & illud secundũ or-
dinem Aaron, & hoc sm ordinem Melchise
dech. Scriptum est enim. Iurauit dñs & non
pœnitebit eum, tu es sacerdos in ęternum se
cundum ordinem Melchisedech. De quo di
citur, Tu es sacerdos in ęternum secundum
ordinem Melchisedech? De dño nostro Iesu
Christo. Quis erat Melchisedech? Rex Salẽ.
Salem ciuitas fuit antea illa, quæ postea, si-
cut docti prodiderunt, Hierusalem dicta est.
ergo antequam ibi regnarent Iudæi, ibi erat
ille sacerdos Melchisedech, qui scribitur in
Genesi, Sacerdos Dei excelsi. Ipse occurrit
Abrahę, quando liberauit Loth de manu p-
sequentium, & prostrauit eos a quibus ille te
nebatur, & liberauit fratrem. Post liberatio-
nem fratris, occurrit ei Melchisedech. Et tã- B
tus erat Melchisedech, a quo benediceretur
Abraham. Protulit panem & vinum, & be-
nedixit Abraham, & dedit ei decimas Abra-
ham. Videte quid protulit ei quẽ benedixit.
& dictũ est ei post ea, Tu es sacerdos in ęter-
num secũdum ordinẽ Melchisedech. Dauid
hoc in spiritu dixit longe post Abraham. Tẽ-
poribus autem Abrahæ fuit Melchisedech.
De quo alio dicit, Tu es sacerdos in ęternum
secũdum ordinem Melchisedech, nisi de illo
cuius nostis sacrificium? Sublatum est.n. sa-
crificium Aaron, & cœpit esse sacrificium se
cundum

cundum ordinem Melchisedech. Ergo mu-
tauit, nescio quis vultum suum. Quis est iste?
Nescio quis nō sit, & scio quis. Notus est.n.
dñs noster Iesus Christus, In corpore & san-
guine suo voluit esse salutem nostram. Vnde
autem commendauit corpus & sanguinem
ct. 20. suum? De humilitate sua. Nisi.n. esset humilis,
nec manducaret, nec biberet. Respice altitu
n. 1. dinem ipsius, In principio erat verbum, &
verbum erat apud Deum, & Deus erat ver-
bum. Ecce cib. sempiternus, sed manducant
angeli, manducant supernę virtutes, mandu-
cant cœlestes spūs, & manducāt & saginant,
C & integrum manet qđ eos satiat & lætificat.
Quis aūt homo posset ad illum cibum? Vnde
cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo
vt mensa illa lactesceret, & ad paruulos per-
ueniret. Vnde aūt fit cib. lac? Vnde omnib. in
lac conuertitur, nisi per carnem traiicitur?
Nam mater hoc facit, quod māducat mater,
hoc māducat infans. Sed quia minus idoneus
est infans qui pane vescat, ipsum panē ma-
ter incarnat, & per humilitatem mammillæ
& lactis succum, de ipso pane pascit infantē.
Qūo ergo de ipso pane pauit nos sapientia
h. 1. Dei? Quia verbum caro factum est, & habita
uit in nobis. Videte ergo humilitatem, qa pa
nem angelorum manducauit homo, vt scri-
ptum est, Panem cœli dedit eis panē angelo
77. rum manducauit homo, i. verbum illud quo
pascunt angeli sempiternum, quod est ęqua
le patri, manducauit homo, quia cum in for
ip. 2. ma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse
se æqualem Deo. Saginantur ergo illo ange-
li. Sed sempiternum exinaniuit, vt manduca-
ret panem angelorum homo, formam serui
accipiēs in similitudinem hominum factus,
& habitu inuentus vt homo, humiliauit se, fa
ctus obediens vsq; ad mortem, mortem aūt
crucis, vt iam de cruce commēdaret nobis,
D & caro & sanguis dñi, nouum sacrificium,
21. quia mutauit vultum suum coram Abime-
lech, i. corā regno patris. Regnum.n. patris,
regnū erat Iudæorum, Qūo regnum patris?
Regnum Dauid, regnū Abrahæ. Nam regnū
Dei patris, magis Ecclesia quam populus Iu
dæorum, sed secundum carnem regnum pa
tris populus Israel. Dictum est enim. Et dabit
ei Deus sedem Dauid patris eius. Demonstra
1. tur ergo secundū carnem pater domini esse
Dauid, secundum diuinitatem aūt Christus,
non filius, sed dominus Dauid. Iudæi vero
Christum secundum carnem norunt, secun
dum diuinitatem non norunt. Ideo fecit illis
qōnem & dixit, Cuius filiū esse dicitis Chri-
stum? Et rñderunt, filium Dauid. Et ille. Quo Mat. 22.
modo ergo Dauid in spiritu vocat eū dñm, Psa. 108
vbi ait, Dixit, dominus domino meo, sede ad
dexteram meam, donec ponam omnes ini-
micos tuos sub pedib. tuis? Si ergo Dauid in
spiritu vocat eum dominum, quomodo fi-
lius eius est? Et non potuerunt illi responde-
re, quia non nouerant in domino Christo, ni
si quod videbat oculis, non quod corde in-
telligebatur. Si aūt intus haberent oculos si-
cut habebant foris, ex eo quod foris videbāt,
intelligerent filium Dauid, ex eo quod intus
intelligebant, intelligerent dominum Dauid. E
Mutauit ergo vultum suum coram Abime-
lech. Quid est ergo coram Abimelech? Co-
ram regno patris. Quid est coram regno pa-
tris? Coram Iudæis. Et dimisit eum & abiit.
Quem dimisit? Ipsum populum Iudæorum 1. Re. 21.
dimisit & abiit. Quæris modo Christū apud
Iudæos & nō inuenis. Vnde dimisit & abiit?
Quia mutauit vultum suum. Hærentes enim
illi sacrificio secundum ordinem Aaron, nō
tenuerunt sacrificium secundum ordinem Heb. 7.
Melchisedech, & amiserunt Christum, &
cœperunt eum habere gentes, quò non mi-
serat ante præcones. Nam ad illos præcones
miserat, ipsum Dauid, Abraham, Isaac &
Iacob, Esaiam, Hieremiam, & cæteros pro-
phetas miserat, & pauci inde cognouerunt,
& ipsi pauci in comparatione pereuntium:
nam multi erant. Milia enim legimus fuisse.
Scriptum est, Reliquiæ saluæ fient. Sed quę-
ris modo circuncisos Christianos, & non in Rom. 9.
uenis. Erant autem de circuncisione recen-
tibus temporibus fidei multa milia Christia
norum. Quæris modo & non inuenis. Meri- F
to non inuenis, Mutauit vultum suum corā
Abimelech, & dimisit eum, & abiit. Et corā
Achis mutauit vultum suum, & dimisit eum 1. Re. 21
& abiit. Ideo enim mutata sunt nomina, vt
ad mysterii significationē nos excitaret mu-
tatio nominum, ne putaremus non narrari
aut commemorari in scripturis Psalmorū,
nisi quod in libris Regnorum gestum inue-
nitur, & non hic quæreremus figuras futu-
rorum, sed tanquam res gestas acciperemus.
Cum ergo nomina mutantur quid tibi dici-

tur? Clausum est hic aliquid, pulsa, noli hærere in litera, q̄a litera occidit, sed desydera spiritum spūs.n.viuificat. Intellectus spiritalis credentem saluū facit. Q̄uo ergo dimisit Achis regē, attendite fratres. Achis dixi interpretari, q̄uo est. Recordamini Euangeliū. Q̄n loquebatur dn̄s noster Iesus Christus de corpore suo, ait:

Ioan. 6.

Nisi quis manducauerit carnē meā, & biberit sanguinem meū non hēbit in se vitā æternā. Caro.n. mea vere est esca, & sanguis meus vere potus est. Et discipuli eius

G

qui eum sequebant̄ expauerunt & exhorruerunt sermonem, & non intelligentes, putauerunt nescio qui durum dicere dn̄m nostrum Iesum Christum, q̄ carnem eius quam videbant, manducaturi erant, & sanguinem bibituri, & non potuerunt tolerare, quasi dicentes, q̄uo est? Error.n. & ignorantia & stultitia

1.Re.21.

in persona regis Achis. Vbi.n. dr̄, q̄uo est, nō intelligit, vbi non intelligit, tenebræ ignorātię sunt. Erāt ergo in illis regnum ignorātiæ, quasi rex Achis, i. regnum erroris eis dominabatur.

Ioan.6.

Ille aūt dicebat, Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinē meū: Quia mutauerunt vultū suū. Quasi furor iste & insania videbat̄, dare carnē suam manducandam hominib. & bibendum sanguinem. Ideo quasi insanus putatus est Dauid, q̄n dixit ipse Achis

1.Re.21.

arreptitium hunc mihi adduxistis. Nonne vr̄ insania, manducare carnem meam & bibite sanguinem meū, Et quicūq;

Ioan.6.

non manducauerit carnē meam & nō biberit sanguinem meū, non habebit in se vitam? Quasi insanire videbat̄. Sed regi Achis insanire videbatur, i. stultis & ignorātib. ideo dimisit eos & abiit. Fugit corde eorum intellect⁹, ne eum possint comprehendere. Et quid dixerunt illi? Quasi, q̄uo est, quod interpretat̄

H

Achis. Dixerunt.n. q̄uo potest hic nobis dare manducare carnem suā? Arreptitiū putabant dn̄m, & nescire quod loqueret̄ & insanire. Ille autē qui nouerat quod dicebat in illa mutatione vultu⁹ sui, & quasi furore & insania, sacra prędicabat, & affectabat, & tympanizabat ad ostia ciuitatis. Quærendum est q̄d sit, & ipse affectabat, & ad ostia tympanizabat? Non sine causa dictū est, procidebat ad ostiū portæ, non sine causa dictum est, & saliuæ decurrebant super barbam eius, non frustra dicta sunt, sed indigent intelligētia.

1.Re.21.

Diuturnus sermo onerosus esse non debet. Nostis fratres Iudæos ipsos, coram quib. ille mutauit vultum suū, & dimisit eos & abiit, hodie vacare. Si illi qui Christum amiserint, quos dimisit & abiit, habent ianuam vacationē, nos habemus fructuosam vacationem, vt intelligam⁹ Christum, qui illos dimisit & venit ad nos. Omnia nō frustra facta sunt, & in illo furore Dauid, quod dr̄ affectabat & tympanizabat ad ostia ciuitatis, & ferebat̄ in manibus suis, & procidebat ad ostia portæ, & saliuę decurrebant super barbam eius. Affectabat ille. Quid est affectabat? Affectum habebat. Quid est affectum habere? Quia compassus est infirmitatib. nostris, & ideo voluit ipsam carnem suscipere, in qua mortem occideret. Cōpassus ergo nobis affectasse dictus est. Ideo reprehendit Apostolus eos qui duri sunt & sine affectu. Reprehēdens enim quosdam, ait, Sine affectu, sine misericordia. Vbi est affect⁹ ibi est misericordia. Vbi misericordia est? Miseratus est nos de supernis. Si exinaniri se nollet, manēs in ea forma, ī qua æqualis erat patri sempiternus, in morte remansissemus, sed vt nos de morte sēpiterna liberaret, quo nos peccatum superbiæ perduxerat humiliauit se factus subditus vsq; ad mortem, mortem autem crucis ergo affectauit quia peruenit vsque ad mortem crucis. Et quoniam qui crucifigitur, in ligno extenditur, vt autē tympanum fiat caro, idest, corium in ligno extēditur, dictum est, & tympanizabat, idest, crucifigebatur, in ligno extendebatur. Affectabat, idest, affectum in nos habebat, vt animā suam poneret pro ouibus suis. Tympanizabat. Quomodo? Ad ostia ciuitatis. Ostium nobis est quod aperitur vt credamus in Deum. Clauseramus ostia contra Christum, & aperueramus diabolo. Contra vitam æternam clausum cor habebamus, ille autem dominus Deus noster, quia clausum cor habebamus homines aduersus vitam æternam, nec poteramus videre verbum quod vident angeli, cruce aperiebat corda mortalium, hoc est, tympanizabat ad ostia ciuitatis. Et ferebatur in manibus suis. Hoc vero fratres quomodo posset fieri in homine, qs intelligat? Quis enim portatur in manibus suis? Manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso Dauid secundum literam non inuenimus, in Christo autem inuenimus.

I Ro.1 Philip. 1. M Io 1. K De

Ferebatur enim Christus in manib. suis quan
tat.26. do commendans ipsum corpus suum, ait,
Hoc est corpus meum. Ferebat.n. illud cor-
pus in manibus suis, ipsa est humilitas domi
ni nostri Iesu Christi, ipsa multum commen
datur hominibus. Ad ipsam nos hortatur fra
tres vt viuamus, idest, humilitatem eius imi-
Re.13. temur, vt percutiamus Goliam, & tenentes
Re.21. Christum, vincamus superbiam. Procidebat
enim ad ostium portæ. Quid est procidebat?
Ad humilitatem se ipse deiiciebat. Quid est
ad ostia portæ? Ad initium fidei quo salui effi
cimur. Nemo enim incipit nisi ab initio fi-
dei, sicut dicit in Canticis canticorum, Ve-
nies & pertransies, ab initio fidei peruentu-
ri sumus facie ad faciem, sicut scriptum est,
Ioan.3 Dilectissimi filii Dei sumus, & nondum ap-
L paruit quid erimus. Scimus quia cum appa-
ruerit, similes ei erimus, quoniam videbim⁹
Co.13. eum sicuti est. Videbimus, quando? Cum ista
transierint. Audi etiam Paulum Apostolum,
Videmus nunc per speculum in ænigmate,
tunc autem facie ad faciem. Antequam ergo
ilip.2. videamus facie ad faciem, verbum quod vi-
Re.21. dent angeli, opus nobis est adhuc ostiis por-
tæ, ad quæ procidit dominus humilians se
vsque ad mortem. Quid est quod saliuæ de-
currebāt super barbam eius? Innocens enim
immutauit vultum suum coram Abimelech
vel Achis, & dimisit eum & abiit. Non intel-
ligentes dimisit. Ad quos abiit? Ad gentes.
Ergo nos intelligamus quod ipsi non potue
runt. Decurrebant super barbam Dauid sa-
liuæ. Quid sunt saliuæ? Quasi verba infanti-
lia. Saliuæ enim currunt infantibus. Nonne
erant tanquam infantilia verba, manducate
carnem meam, & bibite sanguinem meum?
.26. Sed ista infantilia verba tegebāt virtutem ip-
.6. sius. Virtus enim in barba intelligitur. Saliuę
.21. igitur decurrentes super barbam eius, quid
M sunt, nisi verba infirma virtutē eius tegētia?
Intellexit, vt arbitror, sanctitas vestra titulū
Psalmi huius. Si velimus iam Psalmum expo
nere, timendum est ne illa quæ audistis labā-
tur de cordibus vestris. Titulum Psalmi hu-
ius exposuimus in nomine domini nostri Ie
su Christi. Quoniam crastinus dies domini-
cus est, & debemus vobis sermonem, differa
mus in crastinum, vt etiam Psalmi textum
libenter audiatis.

Concio secunda de eodem Psalmo.

QVid hesterno die affuistis, non dubito
ꝙ meministis pollicitationis nostræ.
Tempus enim iam est in nomine domini de
bitum soluere. Ipse qui inspirauit vt promit
teremus, ipse dabit vt soluamus, semper exi-
stētes debitores charitatis. Ipsa est.n. quę sem
per reddit & semper debet, sicut dicit Apo-
stolus, Nemini quicquam debeatis, nisi vt in Rom. 13.
uicē vos diligatis. Psalmi huius titulum heri
exposuimus, cui⁹ expositio cum nos diutius
retineret, eiusdē Psalmi textū exponendū di
stulimus. Audiamus ergo quid spiritussanct⁹
per os Prophetæ sancti sui dicat in isto ser-
mone Psalmi, quod congruat titulo, quē he-
sterno die tractauimus. Qui non affuerunt tñ
& hoc debitum petunt, ne forte pro aliis tan
tas moras faciētes fraudemus eos, quib. iam A
reddendum est qđ debemus, breuiter cōme
moratum agnoscant quantum possunt qui
hodie assunt & heri non affuerūt. Si quid au
tem eos mouet qđ diligentius interrogare
debeant, patientes aures nostras inuenient in
nomine Christi aliis temporibus, ne isti mo
do occupent. Dixim⁹ scriptum esse in libro
Regnorū, ꝙ Dauid cum fugeret Saul, latere
voluit apud regē quendā Geth, noīe Achis. 1.Re.21.
Sed cum gloria eius ibi fuisset commemora
ta, ne per liuorem idem rex, ad quem cōfuge
rat, aliqd in eum machinaret, finxit insaniā,
& quasi furore corrept⁹, mutauit vultū suū.
Et sicut legimus, Affectabat, & tympanizabat
ad ostia ciuitatis, & ferebat in manibus suis,
& procidebat ad ostium portæ. Et dixit rex
Achis, Quid huc mihi adduxistis istū? Nun-
quid arreptitio ego opus habeo? Et sic eum
dimisit, vt impleatur quod hic scriptum est:
Mutauit vultum suum & dimisit eū & abiit. B
Dimisit autem regem Achis. Hic vero dictū
est ꝙ mutauit vultum suum coram Abime-
lech, & dimisit eū & abiit. Diximus aūt nomi
na mutata esse, vt sacrm̄ ostenderetur, ne si
idem nomē repetitum esset in titulo Psalmi,
nō nobis prophetasse aliquid in sacro, sed
quasi gesta narrasse videret. Vtrunq; ergo no
mē magnum continet sacrm̄. Nam Achis in
terpretatur, qūo est: Abimelech interpreta- 1. Re.21
tur, patris mei regnum. In illo verbo quod,
quomodo est, dicitur, ignorantia significa-
tur, vt verbum mirantis & non agnoscentis

intelligas. In isto aūt quod dr̄, Abimelech, regnum Iudæorum significat. Ex Christi.n.persona pōt dici patris mei regnū, quia pr̄ ipsius ſm carnē Dauid, & regnū Dauid erat in gēte Iudæorū. Corā regno ergo patris sui mutauit vultū suum, & dimisit eū & abiit, q̄a erat ibi sacrificium ſm ordinē Aarō: & postea ipse de corpore & sanguine suo instituit sacrificium ſm ordinem Melchisedech. Mutauit ergo vultum in sacerdotio, & dimisit gētem Iudæorum, & venit ad gentes. Quid est ergo affectabat? Affectu plenus erat. Quid.n. tā plenum affectu, q̄ misericordia dn̄i nostri Iesu Christi? Qui videns infirmitatē nostrā, vt nos a sempiterna morte liberaret, tpalem mortē cum tāta iniuria contumeliaque suscepit. Et tympanizabat, q̄a tympanum nō fit nisi cum coriū in ligno extendit. Et tympanizabat Dauid, significās q̄ crucifigēdus esset Christus. Tympanizabat autem ad ostia ciuitatis. Quę sunt ostia ciuitatis, nisi corda nostra q̄ clauseramus contra Chr̄m, qui de tympano crucis aperuit corda mortaliū? Et ferebat in manib. suis. Qūo ferebat in manib. suis? Quia cum commēdaret ipsum corpus suū & sanguinē suum, accepit in manus, qđ norunt fideles, & ipse se portabat quodāmodo cū diceret, hoc est corpus meū. Et procidebat ad ostia portæ, i. humiliauit se. Hoc est.n. procidere vsq; ad initiū fidei nostrę. Ostiū.n. portæ, initium fidei, vnde incipit Ecclesia, & peruenit ad speciem, vt cum credit ea quæ non videt, mereaī perfrui, cum facie ad faciem videre cœperit. Sic se habet titulus Psalmi. Breuiter audiuimus, audiamus iam ipsa verba affectātis & tympanizantis ad portam ciuitatis.

Psal. 109. Heb. 7. 1. Re. 21. Mat. 26. 1. Re. 21. C

Expositio Psalmi.

D Benedicam dn̄m in omni tempore, semp laus eius in ore meo.] Dicit Christus, dicat & Christianus, quia & Christianus in corpore Christi est. Et ꝓpterea Christus hō, vt possit Christianus esse angelus q̄ iā dicat, Benedicam dn̄o. Inquis, Qn̄ benedicam dominum? Ait tibi aliq̄s, Qn̄ tibi benefacit, qn̄ abundant secularia, qn̄ multum abundat frumenti, olei, vini, auri, argenti, mācipiorum, pecorū, salusq; ista mortalis inuulnerata & incorrupta persistit, ea quę nascunī, crescant omnia, nihil imatura morte subtrahit fœlicitas tota abundat in domo, circunfluunt omnia, tunc benedices dn̄m. Non, Sed in omni tempore. Ergo & tunc, & qn̄ ista secundum tp̄s, & secundum flagella dn̄i Dei nostri turbantur, auferunī, minus nascunī, iam nata dilabunī, Fugiunt.n. hæc, Et inde sequiī penuria, egestas, labor, dolor & tētatio. Sed tu, qui cātas tibi, Benedicam dn̄m in omni tp̄e, semper laus eius in ore meo, & qn̄ ista dat, benedic, & qn̄ ista tollit, benedic. Quia ille dat, ille tollit, sed seipsum a benedicente se non tollit. Quis est aūt qui benedicit dn̄m in omni tp̄e, nisi humilis corde? Ipsam.n humilitatem docuit dn̄s noster in corpore & sanguine suo, q̄a cum commendaret corpus & sanguinem suum, humilitatem suā commēdat. In eo quod in ipsa historia scriptum est, in illo quasi furore Dauid, qđ prætermisimus, & saliuæ decurrebāt super barbā eius, cum legereī Apostolus, audistis ipsas saliuas, sed decurrentes super barbā. Dicit aliquis, Quas saliuas audiuimus? Nonne modo lectus est Apostolus cū diceret, Iudæi signa petunt, & Græci sapiētiam quærunt? Modo lectum est, Nos aūt ꝑdicamus, inquit, Chr̄m crucifixū. Tunc.n. tympanizabat Iudæis quidem scandalum, gentib. aūt stultitiam, ipsis vero vocatis Iudæis & Gręcis, Christum Dei virtutē et Dei sapientiā, quia qđ stultum est Dei, sapiētius est hominib. & quod infirmum est Dei, fortius est q̄ homines. Saliuæ.n. significāt stultitiam, saliuæ significant infirmitatem. Sed si quod stultum est Dei, sapientius est hominibus, & quod infirmum est Dei, fortius est q̄ homines, non tanquam saliuæ offendāt, sed attende, quia super barbam decurrunt. Quomodo enim saliuis infirmitas sic barba virtus ostenditur. Texit ergo virtutem suam corpore infirmitatis suæ. Et quod forinsecus infirmabatur, tanquam in saliua apparebat, intus aūt diuina virtus tanquam barba tegebaī. Ergo humilias nobis commendaī. Esto humilis, si vis benedicere dn̄m in omni tp̄e, & semp laus eius sit in ore tuo: quia & Iob nō tantum benedixit dominum, qn̄ abundabant illi omnia, quib. eum legimus diuitem fuisse & fœlicem, & pecore, & seruis, & domo, fęlicem filiis, & omnibus rebus. Ablata sunt omnia vno tēpore, & impleuit quod in hoc Psalmo scriptum est, dicens: Dn̄s dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit ita factum

1. Re. 21. E 1. Cor. 1. Idem. 2. Cor. 1. F Iob. 1.

ctum est, sit nomen dñi benedictum. Ecce
habes exemplum benedicentis in omni tpe.
Quare aũt benedicit dñm homo in omni tẽ-
pore? Quia humilis est. Quid est esse humilẽ?
Nolle in se laudari. Qui in se vult laudari, su
perb. est. Qui superb. non est, humilis est. Nõ
vis ergo esse superbus vt possis esse humilis,
dic quod dictum est, In dño laudabit̃ anima
mea, audiant mansueti & lætentur.] Ergo qui
non in domino volunt laudari, nõ sunt man
sueti, sed truces, asperi, elati, superbi. Iumẽta
G mansueta vult habere dñs. Esto iumentũ dñi,
idest, esto mansuetus. Sedet ille super te, ipse
regit te, noli timere ne offendas, & eas in præ
ceps. Infirmitas quidem tua est, sed attende
quis tibi præsideat. Pullus asini es, sed Chri-
stũ portans: Nam & ipse in pullo asini venit
...21. ad ciuitatẽ, & fuit illud iumẽtum mansuetũ.
Nunqd laudabat̃ iumẽtum illud? Nũquid iu
mento dicebat̃, osanna fili Dauid, benedictus
qui venit in nomine domini. Asellus porta-
bat, sed ille qui portabat̃, a præcedentibus &
consequentib. laudabat̃. Et dicebat forte iu-
mentum, In dño laudabit̃ anima mea, audiãt
mansueti & lætentur. Nunquam illud dixit il
le asinus frẽs sed dicat illud populus qui imi
tatur iumentũ illud, si vult portare dñm suũ.
Irascitur populus, quia comparatur asello,
in quo sedit dñs. Et dicent mihi aliqui super
bi & elati, Ecce asinos nos fecit. Sit asin⁹ dñi
quisqus hoc dicit, ne sit equus & mulus, qui
bus nõ est intellectus. Nostis enim Psalmum
...31. vbi dr̃, Nolite esse sicut equus & mulus, qui-
bus non est intellectus. Equus. n. & mulus eri
gunt ceruicem aliqñ, & sua ferocitate excu-
tiunt a se sessorem suũ. Domant̃ frænis, cha-
H mo, verberib. donec discant subiici, & porta
re dñm suum. Tu autem antequã fręno tun-
dant̃ ora tua, esto mansuetus, & porta dñm
tuum. Noli in te velle laudari, sed laudet̃ ille
qui super te sedet, & dices, In domino lauda
bit̃ anima mea, audiant mansueti & lętẽtur.
Nam qñ audiunt nõ mansueti, non lætantur,
sed irascũtur, & ipsi sunt qui dicunt ꝙ asinos
eos fecerimus. Qui aũt mansueti sunt, dignẽ
tur audire, & esse quod audiunt. Sequit̃, Ma-
gnificate dñm mecum.] Quis est iste qui ex-
hortatur, vt magnificemus cum illo domi-
num? Quisquis est fratres in corpore Chri-
sti, ad hoc debet dare operam, vt magnificet̃
cum illo dñs. Amat. n. dñm quisquis est iste.
Et qũo illũ amat? Vt non inuideat coamatori
suo. Quisquis. n. amat carnaliter, necesse est
vt cum zelo pestifero amet. Si quis forte prò
magno nudam videre potuerit q̃ pestifero
amore desyderauit, nunquid vult vt videat il
lam & alius? Necesse est vt zelo & liuore sau
ciet̃, si alius eã viderit. Et sic seruatur castitas
si aut ille videat cui licet, et quilibet non vi-
deat, aut nec ipse. Non sic est sapientia Dei.
Videbimus illã facie ad faciem, & oẽs vide-
bimus, & nemo se ibi zelabit. Omnib. se exhi 1.Co.13.
bet, & integra est & casta est omnib. Illi mu- I
tant̃ in eam, & ipsa in eos nõ mutat̃. Ipsa est
veritas, ipsa est Deus. Nunquid aliqñ audistis
frẽs, quod potuerit commutari Deus noster?
Supereminens omnibus veritas est, verbum
Dei est, sapiẽtia Dei est, per quem facta sunt
omnia hẽt amatores suos. Sed quid dicit ama
tor ipsius? Magnificate dñm mecũ. Nolo sol
magnificare dñm, nolo solus amare, nolo so
lus amplecti. Non. n. si ego amplexus fuero,
non hẽt alius vbi manus ponat. Latitudo tã-
ta est in ipsa sapiẽtia, vt oẽs animę amplectã- Ioan.1.
tur & perfruantur. Et quid dicam frẽs de illis
qui sic amant Deũ, vt inuideant aliis? Aurigã
perditi homines amãt, & quisquis amauerit
aurigam aut venatorem, vult vt totus popu-
lus cum illo amet, & hortatur & dicit, amate
mecũ illum pantomimũ, amate mecum illã
turpitudinẽ. Clamat ille in populo, vt amet̃
cñ illo turpitudo, & Christianus non clamat
in Ecclesia, vt amet̃ cum illo veritas Dei. Ex-
citate ergo in vobis amorem frẽs, & clamate
vnicuiq; vestrorũ, et dicite magnificate dñm
mecũ, Sit in vobis iste feruor. Quare vobis
recitant̃ ista & exponunt̃? Si amatis Deũ, ra-
pite oẽs ad amorem Dei, qui vobis iungunt̃, K
& oẽs qui sunt in domo vestra. Si amatur a
vobis corpus Christi, i. vnitas Ecclesiæ, rapi-
te eos ad fruẽdũ, & dicite, Magnificate dñm
mecũ. Et exaltemus nomen eius in idipsum.]
Quid est, exaltemus nomen eius in idipsum?
Hoc est, in vnum. Nam multi codices sic cha-
bent, Magnificate dñm mecum, & exaltemus
nomen eius in vnum. Siue in idipsum dicat̃,
siue in vnum, hoc idem dr̃. Ergo rapite quos
potestis, hortando, portando, rogãdo, dispu
tando, rõnem reddẽdo, cum mansuetudine,
cũ lenitate. Rapite ad amorem, vt si magni-
ficant dominum, in vnum magnificent. Et
pars Donati vr̃ sibi magnificare dominum.

Quid eos offendit orbis terrarum? Dicamus illis, Frẽs, magnificate dñm mecũ, & axaltemus nomẽ eius in vnũ. Quare in præcisione vultis magnificare dñm? Ille vnus est, quare duos populos vultis facere Deo? Quare vul-
1.Re.21. tis dissipare corpus Christi? Certe.n. ipse pen
Ioan.19. debat in cruce qñ tympanizabat. Et cum penderet in cruce emisit spm̃, & venerũt illi qui eum suspenderant, & inuenerunt eũ emisisse spm̃, & non illi fregerunt crura. Latronibus aũt adhuc in cruce viuentib. fregerunt, vt per ipsũm dolorem compendio mortis ab illo cruciatu liberarentur, qũo solebat crucifixis fieri. Ergo venit persecutor inuenit dominũ
L quiete deposuisse spiritum, quia ipse dixit, Potestatem habeo ponendi animam meam.
Ioan.10. Pro qb. posuit animam suam? Pro vniuersa plebe sua, pro toto corpore suo. Venit persecutor & nõ fregit crura Christi: venit Donatus & dirupit Ecclesiã Christi. Integrum corpus in cruce inter manus persecutorũ est, & inter manus Christianorũ non est integrum corpus Ecclesiæ. Clamemus ergo fratres cũ gemitu quantum possumus, dicentes: Magnificate dñm mecum, & exaltemus nomẽ eius in vnum. Ecclesia.n. illis clamat. Vox est Ecclesiæ clamãs illis qui se præcipitauerũt. Vnde.n. dirupti sunt? Per superbiã. Docet autem Christus humilitatẽ cum commẽdat corpus & sanguinem suũ, qđ diximus sanctitati vr̃æ in hoc Psalmi textu agi & celebrari, vbi cõmendaẽ corpus & sanguis Christi vbi commendaẽ humilitas Christi, q̃ pro nobis suscipere dignat⁹ est. Inquisiui dñm, & exaudiuit me.] Vbi exaudiuit dñs? Intus. Vbi dat? Intus. Vbi exaudiris, ibi beatificaris. Orasti intus exauditus es. Beatificatus es, & nõ scit q iux-
M ta te stat. Gestũ est a te totũ in occulto, sicut
Mat.6. dñs in Euãgelio dicit, Intra in cubulũ tuum, claude ostium tuum, & ora in occulto, & pater tuus qui videt in occulto, reddet tibi. Cũ ergo intras in cubiculum tuum, intras cor tuum. Beati qui gaudent qñ intrant ad cor suum, & nihil mali ibi inueniunt. Attendat sanctitas vr̃a qũo nolunt intrare domos suas, qui habent malas vxores, qũo exeunt ad forum & gaudent, cœpit hora esse qua intraturi sunt in domum suam, & contristanẽ. Intraturi sunt.n. ad tędia, ad murmura, ad amaritudines, ad euersiones, quia nõ est domus composita vbi inter virum & vxorem pax nulla est. Et melius illi est foris circuire. Si ergo miseri sunt qui cum redeunt ad parietes suos, timent ne aliquib. suorum perturbationibus euertanẽ, quanto sunt miseriores, qui ad cõscientiam suã redire nolunt, ne ibi litib. pc̃tõrum euertanẽ? Ergo vt possis libens redire ad cor tuũ, munda illud: Beati.n. mundi cordes, qñ ipsi Deũ videbũt. Aufer inde cupiditatũ sordes, aufer labem auaritiæ, aufer trabẽ superstitionũ, aufer sacrilegia & malas cogitationes, odia, non dico aduersus amicum, sed ẽt aduersus inimicũ. Aufer ista oĩa, intra cor tuũ, & gaudebis ibi. Cũ ibi cęperis gaudere, ipsa munditia cordis delectabit te, & faciet orare, qũo si venias ad aliquem locũ, silentiũ est tibi, forte quies est ibi, mundus est locus, oremus hic dicis, & delectat te compositio loci, & credis, ꝙ ibi te exaudiat Deus. Si ergo loci visibilis te delectat munditia, quare te non offendit immunditia cordis tui? Intra, munda oĩa, leua oculos tuos ad Deũ, & statim te exaudiet, Clama & dic. Inquisiui dñm & exaudiuit me. Et ex oĩbus tribulationibus meis eripuit me.] Quare? Quia cum fueris illuminatus, cum cœperis hic hr̃e bonam cõscientiam, restant tribulationes, qa restat aliquid infirmũ. Donec mors absorbeaẽ in victoria, & mortale hoc indua immortalitatẽ, necesse est vt in hoc seculo flagelleris, necesse est vt aliquas tentationes suggestionesque patiaris. Mũdabit Deus oĩa, eruet te ab omni malo & tribulatione, ipsum quære. Et inquisiui dñm, & exaudiuit me. Qui ergo nõ exaudiuntur, non dñm quærũt. Intendat sanctitas vestra, Non dixit, inquisiui aurum a dño & exaudiuit me, Inquisiui a domino senectutẽ & exaudiuit me, Inquisiui a domino hoc aut illud & exaudiuit me. Aliud est aliqd inquirere a dño, aliud ipsum dñm inqrere. In- E
quisiui, inqt, dñm & exaudiuit me. Tu aũt qñ oras & dicis, Occide illũ inimicũ meũ, non dñm inquiris, sed quasi facis te iudicem sup inimicum tuum, & facis qônarium Deum tuum. Vnde scis, ne melior te sit cuius mortẽ quæris? Eo ipso forte, qa ille non quærit tuã. Ergo noli aliquid a dño extra illum q̃rere, sed ipsum dñm q̃re, & exaudiet te, & adhuc te loquente dicet, ecce adsum. Quid est, ecce adsum? Ecce præsens sum, quid vis? quid a me quęris? Quicquid tibi dedero, vilius est quã ego, meipsum habe, me fruere, me amplecte-

plectere, nondũ potes totũ, ex fide continge
me, & inherebis mihi. Hoc tibi De⁹ dicis: Cę
tera onera tua ego a te deponam, vt totus mi
hi inhæreas, cũ hoc mortale tuum & immor
Co.15. talitatem conuertero, vt ſis æqualis angelis
meis, & ſemp̱ videas faciẽ meã & gaudeas,
t.22. & gaudiũ tuum nemo aufert a te, quia inqui
n.16. ſiſti dñm & exaudiuit te, & ex omnib. tribu-
lationib. eruit te. Diximus qđ eſſet exhortat⁹
amator ille, qui vult amplecti qđ amat, & di
cit, Accedite ad eũ & illuminamini,] Dicit
enim qđ ipſe probauit. Spiritalis. n. quidam
in corpore Chriſti, vel etiam ipſe dñs noſter
C Ieſus Chriſtus ſm carnẽ caput exhortans mẽ
bra cætera, quid dicit? Accedite ad eum & il
luminamini. Aut potius Chriſtianus aliquis
cõſ. d. ſpiritalis ad ipſum dñm noſtrũ Ieſum Chri-
Ac- ſtum inuitat vt accedamus ad eũ. Sed acceda
runt mus ad eum vt illuminemur, non quõ ad eũ
eſum. acceſſerunt Iudæi vt tenebrarent. Acceſſerũt
enim illi ad illum vt crucifigerent, nos ad eũ
accedam⁹, vt corpus & ſanguinem eius acci
piamus. Illi de crucifixo tenebrati ſunt, nos
manducando crucifixum & bibendo illumi-
namur. Accedite Ad eum & illuminamini,
ecce ad gentes dr̃. Crucifixus Chriſtus inter
Iudæos erat ſæuientes & videntes, gentes ab-
ſentes erant. Ecce illi acceſſerunt qui in tene-
bris erant, Quõ viderunt? Illuminati ſunt. Vn
de accedunt gentes? Fidẽ ſectando, corde in-
22. hiando, charitate currendo. Pedes tui, chari-
tas tua eſt. Duos pedes habeto, noli eſſe clau
dus. Qui ſunt duo pedes? Duo præcepta dile
ctionis, Dei & proximi. Iſtis pedib. curre ad
Deum, accede ad illum, q̱a & vt curreres, ip
ſe exhortatus eſt, & ipſe ſuum lumen aſperſit
ſic, vt magnifice & diuine ſe ſequi poſsitis. Et
vultus veſtri non erubeſcent. Accedite, inq̱t,
ad eum & illuminamini, & vultus veſtri non
D erubeſcent. Non erubeſcet vultus niſi ſuper-
bi. Quare? Quia elatus vult eſſe, & qñ fuerit
paſſus contumeliam, aut ignominiã, aut ca-
ſum ſeculi, aut aliquam afflictionem, erube-
ſcit. Sed noli timere, accede ad eum & non
erubeſces. Quicq̱d fecerit tibi inimicus, vr̃
te ſuperior eſſe apud homines, ſed tu apud
Deum ſuperior illo es. Ego cœpi ego ligaui
ego interfeci, quam ſuperiores ſibi vidẽtur,
qui iſta dicunt, quam ſuperiores videbantur
ſibi Iudæi qñ dominum colaphizabant qñ
ſpuebant in faciem eius, & de canna percu-
tiebant caput, qñ ſpinis coronabant, qñ tuni
ca ignominioſa circundabant? Quam ſupe- 2.Re.21.
riores erant, & ille videbat̃ inferior, q̱a pro-
cidebat ad oſtium portæ, ſed ille non erube- Ioan.1.
ſcebat. Lumen. n. erat verũ qđ illuminat oẽm
hoiem venientem in hunc mundũ. Sicut. n.
lumen non poteſt confundi, ſic & illumina-
tum cõfundi non ſinit. Accedite ergo ad eũ
& illuminamini, & vultus veſtri non erube-
ſcent. Sed dicit aliquis, Quõ ad eum accedo?
Tantis malis, tantis peccatis oneratus ſum, tã
ta ſcelera clamant de conſcientia mea, quõ
audeo accedere ad eũ? Quõ? Si humiliaueris
te p̱ pęnitentiam. Sed erubeſco, ais, pæniten- E
tiam agere. Accede ergo ad eum & illumina
beris, & vultus tuus nõ erubeſcet. Si. n. timor
erubeſcẽdi reuocat te a pęnitentia, pęnitẽtia
aũt facit te accedere ad Deum, nõ vides quia
pęnam geſtas in vultu, q̱a ideo erubuit vult
tuus, qm̃ non acceſsit ad dñm? Ideo non ac-
ceſsit, q̱a non vult agere pœnitentiam, ſicut
atteſtat̃ Propheta. Iſte inops clamauit, & dñs
exaudiuit eum.] Docet te quõ exaudiaris.
Ideo non exaudiris, quia diues es, forte cla-
maueras, & nõ exaudiebaris. Audi quare iſte
inops clamauit, & dñs exaudiuit eum. Inops
clamat & exaudit dñs. Et quõ clamabo ĩops?
Vt & ſi habes aliquid non inde præſumas de
virib. tuis, vt intelligas te indigentem, vt intel
ligas te tandiu eſſe pauperem, quandiu non
habes illum qui facit te diuitem. Quomodo
autem dominus exaudiuit eum? Et ex omni-
bus, inquit, tribulationibus eius ſaluum facit
eũ. Et quõ ſaluos facit ab omnib. tribulatio-
nibus? Immittit angelus domini in circuitu
timentium eum, & eruet eos] Sic ſcriptũ eſt
fratres, non quomodo habent aliqui mendo
ſi codices, Immittet angelũ dominus in cir-
cuitu timentium eũ, & eruet eos, ſed ſic, Im-
mittit angelus domini in circuitu timẽtium F
eum, & eruet eos. Quem hic dixit angelũ do
mini, qui immittit in circuitu timentium eũ,
& eruet eos? Ipſe dominus noſter Ieſus Chri
ſtus in prophetia dictus eſt magni cõſilii an-
gelus, magni conſilii nuncius. Sic illum dixe
runt Prophetæ. Ipſe ergo magni conſilii an-
gelus, i. nuncius, immittit in eos qui timent
dominum & eruet eos. Noli ergo timere ne
lateas. Vbicunque dominum timueris, nouit
te ille angelus, qui immittit in circuitu, &
eruet te. Aperte modo de ipſo ſacramento
vult

vult dicere, quod ferebatur in manibus suis. Gustate & videte qm̃ suauis est dñs.]Nonne aperit se Psalmus,& ostendit tibi illam quasi insaniam & furorem constantem, sanam insaniam & sobriã ebrietatem illius Dauid, q figurate sacr̃m dñicum ostẽdebat, qñ illi mi feri coram rege Achis dixerũt,* qũo est?Qñ dicebat dñs:Nisi quis manducauerit carnem meã,& biberit sanguinem meũ,non habebit in se vitam. Et illi in quib. regnabat Achis,i. error & ignorantia,quid dixerunt? Qũo iste poterit nobis dare carnem suã mãducare?Si ignoras, gusta & vide,q̃ suauis est dominus, si aũt non intelligis,rex es Achis. Immutabit faciem suã Dauid & recedet a te,& dimittet te & abiet. Beatus vir qui sperat in eũ] Hoc quid opus est diu exponi? Quisquis non sperat in dño,miser est.Quis est qui nõ sperat in dño? Qui in se sperat aliqñ. Quod peius est, fratres mei attendite, aliqñ homines nolunt sperare in se,sed in aliis hominib. Salua salute ait,eius,nihil mihi potes facere.Et forte loquit̃ de homine iam mortuo in ista ciuitate. Dicit,salua salute illi⁹.Et ille in aliis locis forte mortuus est. Et quàm cito dicũt homines hoc,& non dicunt,credo Deo meo,quia nõ te permittit nocere mihi:Non dicunt,credo Deo meo, quia & si te permiserit ad aliquid meum, ad animam meam non te permittet. Sed cum dicũt salua salute illius,nec ipsi volunt hr̃e salutem,& illos grauãt per quos putant hr̃e saluté.Timete dominum omnes sancti eius,quia nihil deest timentib.eum.[Multi.n.propterea volũt timere dñm, ne famem patiant̃.Dr̃ illis:Nolite fraudem facere. Et dicunt vnde me pasco? Non potest ars sine impostura esse, non potest negocium esse sine fraude.Sed fraudem punit Deus, Time Deũ. Sed si timuero Deum non hẽo vnde viuam. Timete dñm oẽs sancti eius, qm̃ nihil deest timentib. eum: Copiam promittit, trepidat & dubitat ne si forte timuerit dñm, desyderet ille superflua.Pascebat te dñs contemnẽtem se, & deseret te timentem se, Attende & noli dicere,ille diues est,& ego pauper sum: ego timeo dñm, ille non timendo q̃tum acquisiuit,& ego timendo nudus sum: Videte quid sequitur,Diuites eguerunt & esurierũt, inquirentes aũt dominum non minuent omni bono.]Si ad literam accipias,vr̃ te fallere. Respicis. n. multos diuites iniquos mori in diuitiis suis, non factos fuisse pauperes cum viuunt,vides illos senescere, perduci ad vltimum vitæ inter magnas copias diuitiarum, celebrari eis pompam funeris in magnis effusionib.perduci vsq; ad sepulcrũ diuitẽ,qui & expirauit in lectis eburneis, circumflente familia suorũ,& dicis in aĩo tuo,si forte nosti aliqua & peccata & scelera ipsius, ego noui,q̃ta fecerit iste hõ, ecce senuit, mortuus est in lecto suo,deducũt illum sui,põpa tanti funeris celebrat̃,agnoui quæ fecerit,decepit me scriptura & fefellit vbi audio & canto, diuites eguerũt & esurierũt. Qñ iste inops fuit? Qñ esuriuit? Inquirẽtes aũt dñm non minuẽtur omni bono. Quotidie ad basilicã surgo, quotidie genu flecto quotidie inquiro dñm: & nihil boni habeo,iste non inquisiuit dñm, & inter tanta bona defunctus est. Sic cogitantem suffocat laqueus scandali.Escam.n.mortalem q̃rit in terra, & veram mercedem non q̃rit in cœlo, & mittit caput in laqueum diaboli, cõstringuntur ei fauces,& tenet diabolus ad malefaciẽdum,& sic imitat̃ illum diuitem quem videt in tanta copia defunctum. Noli ergo sic intelligere.Et qũo intelligam? In bonis spiritalib. Sed vbi sunt? Nõ videtur oculis,sed corde. Nõ video ipsa bona. Videt illa qui amat:Iustitiam nõ video.Nõ. n.aurũ est,nõ argentũ est,si aurum esset, videres,quia fides est,non vides,& si non vides fidé,quare amas seruũ fidelé? Interroga teipsum,qua lege seruum diligis. Forte habes seruum formosum,staturosum, bene cõpositum, sed furem,nequã,fraudulentum. Habes aũt alium forte paruũ statura,deformem facie, colore tetrũ,sed fidelem,parcũ,sobrium, attẽde rogo te,quem istorũ duorum diligis?Si oculos carnis interrogas vincit apud te pulcher iniustus,si oculos cordis,vincit deformis fidelis. Vides ergo,quod vis,vt exhibeat tibi alter,i. fidem,exhibe illi & tu.Quare gaudes ad eum qui fidem tibi exhibet, & laudes eum de his bonis, quæ non videntur nisi oculo cordis? Cum repletus fueris spiritalib. diuitiis,pauper eris? Et ille diues ideo fuit, quia habebat lectũ eburneũ,& tu pauper es,cuius cubiculum cordis plenũ est tantis gẽmis virtutum, iustitiæ,veritatis,charitatis,fidei patientię,& tolerantiæ?Explica diuitias tuas, habes illas, & cõpara diuitiis diuitũ. At ille in mercato inuenit multas prætiosas,& emit eas. Si fidẽ

inuenires venalem, quantum pro illa dares,
quã te voluit Deus gratis hr̃e, & ingratus es?
Egent ergo illi diuites, egent, & quod eſt gra
uius, pane egent. Ne forte putetis, quia auro
egent & argento, q̃q̃ & hoc egeant. Quantũ
habuit q̃dam & quis eum ſatiauit? Sic mor-
tuus eſt egẽs, q̃a plura volebat acquirere q̃ te
nebat. Egent & pane. Quare egent & pane? Si
...m. 6. intelligas panẽ, ille.n.dixit: Ego ſum panis vi
...t. 5. uus qui de cœlo deſcẽdi: Et, Beati qui eſuriũt
& ſitiunt iuſtitiam, qm̃ ipſi ſaturabunt. Inqui
rentes aũt dñm nõ minuent omni bono. Sed
quo bono? Iã dixim⁹, Venite filii, audite me,
timorem dñi docebo vos.] Putate fratres, q̃a
ego dico, putate q̃a Dauid dicit, putate quia
Apoſtolus dicit, immo putate quia ipſe dñs
noſter Ieſus Chriſt⁹ dicit, Venite filii, audite
L me. Audiamus illũ ſimul, audite illũ per nos:
docere.n.vult ille humilis, ille tympanizans,
...e.21. ille affectãs, docere nos vult. Et q̃d dicit? Ve-
nite filii audite me, timorẽ dñi docebo vos.
Doceat ergo, præbeamus aurem, prębeamus
cor. Non aperiamus aures carnis, & cordis
...11. claudamus, ſed ſicut ipſe dixit in Euangelio,
et.3. Qui habet aures audiendi, audiat. Quis nouit
audire docentem Chriſtum per Prophetam?
Quis eſt hõ qui vult vitã, & diligit dies vide-
re bonos? Interroga, Nõne oĩs ĩ vobis rñdet,
ego? An quiſquã eſt in vobis qui nõ diligit vi
tam, i. qui non vult vitam, & non diligit dies
videre bonos? Nonne quotidie hoc murmu
ratis, & hoc dicitis, quãdiu iſta patimur, quo
tidie peiora & peiora? Apud parẽtes noſtros
fuerunt dies lætiores, fuerunt dies meliores.
O ſi interrogares ipſos parẽtes tuos, ſimiles
...ibus tibi de parentib.* murmurarent. Fuerũt beati
patres noſtri, nos miſeri ſum⁹, malos dies ha
bemus. Dñatus eſt ille putabamus quia illo
M mortuo poſſet aliq̃d refrigerium dari, dete-
riora venerunt. O Deus oſtẽde nobis dies bo
nos. Quis eſt homo qui vult vitam, & diligit
videre dies bonos? Non hic q̃rat dies bonos.
Bonam rem q̃rit, ſed non in regione eius illã
quęrit. Qũo ſi aliquem iuſtum quæreres, ſed
in ea patria vbi non habitaret, diceretur tibi,
bonum virum q̃ris, magnum virum quæris,
quære illum, ſed noli hic. Superfluo hic eum
q̃ris, nunquam eũ inuenturus es, Dies bonos
q̃ris, ſimul eos q̃ramus, nolite hic. Sed habue
rũt illos patres nr̃i. Fallimini. Oẽs hic labora
uerũt. Legite ſcripturas, ideo voluit Deus vt
ſcriberent, vt nos conſolaremur. Temporib.
Heliſei fuit fames, paſsi ſunt eã patres noſtri.
Capita iumentorum mortuorũ auro vende
bant, occiderunt ſuos, & comederunt eos. Et 4.Re.6.
duæ mulieres ſtatuerunt inter ſe vt occiderẽt
filios ſuos & manducarent. Occidit vna filiũ
ſuũ, & manducauerũt eũ ambæ, alia nolebat
occidere filium ſuũ, & exigebat illa q̃ prior
occiderat filiũ ſuum, & talis rixa venit ante
regem. Adduxerũt ſe ante regem, contenden
tes de interfectione filiorum. De talib. cibis
auertat Deus ea q̃ legimus. Semper dies mali Gen. 12.
in ſeculo, ſed ſemp̱ dies boni in Deo. Habuit & 26.
dies bonos Abraham, ſed intus in corde. Ha-
buit dies malos qñ a fame mutauit regionẽ,
& q̃rebat cibum. Sic oẽs quæſierũt. Paulus ha
buit dies bonos, qui dicit: In fame & ſiti, in
frigore & nuditate? Sed non iraſcant ſerui: Ip 2.Co.11.
ſe dñs non habuit dies bonos in hoc ſeculo, A
contumelias, iniurias, crucem, & tanta mala
patiebat. Nõ ergo Chriſtianus murmuret, &
videat cuius veſtigia ſequat. Sed ſi dies bo-
nos amat, audiat docentem & dicentem: Ve-
nite filii, audite me, timorẽ dñi docebo vos.
Quis vis? Vitam & dies bonos, Audi & fac.
Contine linguam tuam a malo.] Fac illud.
Nolo, dicit homo miſer, & linguam meam
nolo cõtinere a malo, & vitam volo & dies
bonos. Si operarius tuus tibi diceret, vaſto
iſtam vineam, & exigo a te mercedem meã,
Adduxiſti me ad vineam vt falcirem illam &
putem, concido oĩa ligna vtilia, præcidã ip-
ſa robora vitium, vt nõ hic habeas q̃d colli-
gas, & cum fecero iſta redditurus es mihi la-
borem meũ, nonne inſanũ illum diceres? Nõ
ne illum de domo tua repelleres, anteq̃ mit-
teret manũ ad falcem? Tales sũt hoĩes qui &
facere volũt mala, & iurare mẽdaciũ, & bla-
ſphemare ꝯtra Deũ, & murmurare, et fraudẽ B
facere, & ĩebriari, & litigare, & adulterari, &
ligaturas adhibere, et ire ad ſortilegos, et dies
bonos videre. Dr̃ illi: Non poteſt male faciẽs 1.Pe.2.
quærere bonam mercedem. Si tu iniuſtus es,
iniuſtus erit & Deus? Ergo q̃d faciam? Quid Pſal. 36.
vis? Vitam volo, dies bonos volo. Contine
linguam tuam a malo, Et labia tua ne loquã-
tur dolum.] Ideſt, nulli fraudem facias, nulli
mendacium. Sed quid eſt, Declina a malo?] Deut. 5.
Parum eſt, nulli noceas, nullum occidas, nõ
fureris, non adulteres, non fraudem facias,
non falſum teſtimonium dicas, declina a
malo.

malo.Cum declinaueris,dicis,securus sum,
pfeci oĩa,habebo vitam, videbo dies bonos.
Non solum declina a malo:sed,Et fac bonũ.]
Parũ est vt nõ expolies vestitũ, vesti nudum.
Si nõ expoliaueris, declinasti a malo, sed nõ
facies bonũ , nisi cũ pergrinum susceperis in
domũ tuã.Ergo sic declina a malo , vt facias
bonũ.Quære pacẽ & sequere eam.] Non tibi
dixit habebis hic ptãtem,q̃re illam & seque-
re eã,Quo illam sequor?Quo præcessit?Dñs
enim est pax nostra,resurrexit & ascendit in
cœlũ. Quære pacem & sequere illam ,qa &
tu cũ surrexeris,hoc mortale mutabit̃,& am
plecteris pacẽ , vbi tibi nemo molestus erit.
Ibi est pfecta pax,vbi non esuries.Nã hic tibi
pacẽ facit panis , subd.. c panẽ, & vide quale
bellum erit intra vscera tua.Ipsi iusti q̃uo ge
munt hic fratres , vt sciatis qa quærimus hic
pacẽ, consequemur aũt in fine? Sed ex parte
hic habeam⁹, vt ex toto illic hr̃e mereamur.
Mat. 23. Quid est ex parte?Concordes simus,sic dili-
gamus proximum q̃uo nos. Sic dilige fratrẽ
C quõ te ipsum,habe cum illo pacem. Sed nõ
Acto. 15 possũt nisi existere rixæ aliquę,q̃uo inter fra
tres & inter sanctos extiterunt,inter Barnabã
& Paulum,sed non quæ occiderent concor
diam,nõ quæ interimerent charitatem.Nam
& tibiipsi resistis aliqñ,& tamen nõ te odisti.
Omnis.n.quem pœnitet aliqd,rixatur secũ.
Peccauit,redit, irascit̃ sibimetipsi hoc fecis
se,illud commisisse. Rixam ergo secum hẽt,
sed ista rixa ad concordiam tendit.Vide qño
Psal. 41. secum rixet̃,& dicat qdam iustus, Quare tri-
stis es aĩa mea,& quare conturbas me ? Spera
in domino,qm̃ adhuc confitebor illi.Cũ di-
cit aĩæ suæ,quare conturbas me,vtiq; turba-
bat illum.Volebat forte ipse pati pro Chr̃o,
& aĩa ipsius contristabat̃.Et ille quiescebat et
dicebat , Quare tristis es aĩa mea , & quare
conturbas me , pacem adhuc non secũ habe-
D bat,sed ex mente hærebat Christo, vt seque-
ret̃ illum aĩa eius, & non illum conturbaret.
Ergo quærite pacẽ fratres, dñs dixit,hæc lo-
quor vobis,vt in me habeatis pacem. Pacem
Ioan. 16. in terra vobis non promitto . In ista vita pax
vera non est,nec tranquillitas.Gaudium im-
mortalitatis, societas angelorum promittit̃.
Sed quisquis non illam cum hic est quæsie-
1. Pe. 3. rit,nec illam habebit cum venerit. Oculi do
mini sup iustos.] Noli ergo timere,laboras,
oculi dñi sup te sunt. Et aures eius ad preces
eorum.Quid vis amplius? Sed murmurãtem
seruum in domo magna non audiret paterfa
milias, quæreret̃ & diceret : Quanta nos hic
patimur,& nemo nos audit? Nunqd dicis il-
lud de Deo , quanta hic patior, & nemo me
audit?Si audiret me,forte dicis,tolleret mihi
tribulationem, Clamo & tribulor.Tm̃ tu te-
ne vias eius,qñ tribularis exaudit te.Sed medi-
cus est,adhuc putre habes nescio quid, Cla-
mas, Sed adhuc secat, & non tollit manum,
nisi secuerit quãtum vr̃.Etenim medicus cru
delis est qui exaudiat hoĩem, & parcit vulne
ri & putredini.Matres q̃uo fricant in balneis
ad salutẽ filios? Nonne paruuli clamãt inter
manus earum? Illæ ergo crudeles sunt vt nõ
parcant,non exaudiant lacrymas?Nonne ple
næ sunt pietate ? Et tamen clamant pueri , &
non eis parcit̃. Sic & Deus noster plenus est
charitate,sed ideo vr̃ non exaudire , vt sanet
& parcat in sempiternum . Oculi dñi super
iustos, & aures eius ad preces eorum . Forte
dñt mali,Ergo securus facio mala, quia non E
super me sunt oculi domini.Iam Deus ad iu
stos attendit,me non videt,& quicquid fece
ro,securus facio.Statim subiecit vidẽs ad co
gitationes hominum spiritussanctus , & ait.
Oculi dñi super iustos , & aures eius ad pre-
ces eorum:Vultus autem dñi super facientes
mala, vt perdat de terra memoriam eorum.
Clamauerũt iusti,& dñs exaudiuit eos, & ex
omnibus tribulationibus eorum eruit eos.]
Iusti erant tres pueri,de camino clamauerũt
ad dñm,& in laudib. eorum ignes friguerũt.
Accendere & lædere flamma non potuit lau
dantes Deum innocentes,& iustos pueros,&
eruit eos de flamma.Dicit aliquis, Ecce vere
iusti qui exauditi sunt,sicut scriptũ est : Cla-
mauerunt iusti , & dominus exaudiuit eos,
& ex omnibus tribulationibus eorum eruit
eos.Ego autem clamaui,& non me eruit,aut F
ego non sum iustus , aut non facio quæ mi-
hi iubet , aut forte me ille non videt.Noli ti-
mere, tantum fac qđ iubet, & si te non eruit
corporaliter,eruet spiritaliter. Ille enim qui
tulit de flamma tres pueros , nunquid tulit
de flamma Machabæos? Nonne illi in igni-
bus hymnizabant illi in ignibus expirabant,
Deus trium puerorum, Nõne ipse est & Ma
chabæorũ?Illos eruit,& illos non eruit,im-
mo vtrosque eruit.Sed tres pueros sic eruit,
vt & carnales confunderentur . Machabæos
au-

aũt ideo nõ ſic eruit, vt illi qui perſequeban-
tur, in pœnas maiores irent, cum putabant ſe
oppreſsiſſe martyres Dei. Eruit Petrũ qñ ve-
nit ad illum angelus cum eſſet in vinculis, &
Ro. 12 ait illi: Surge & exi, & ſubito ſoluta ſunt vin-
cula, & ſecutus eſt angelũ, & eruit illum. Nũ
quid Petrus perdiderat iuſtitiam, qñ non illũ
eruit de cruce? Non eruit nunc, & eruit tũc.
An ideo diu vixit vt iniuſtus fieret? Forte plus
eum exaudiuit poſtea, q̃ prius, qñ illum vere
de omnib. preſſuris eruit. Nã qñ primum il-
lum eruit, quanta ille pertulit poſtea? Illuc.n.
miſit poſtea, vbi nihil mali pati potuiſſet. Iux
ta eſt dñs his qui obtriuerunt cor, & humiles
ſpũ ſaluos faciet. Altus eſt Deus, humilis eſt
Chriſtianus. Si vult vt altus Deus vicinet̃ illi,
ille humilis ſit. Magna myſteria fratres, Deus
ſuper oĩa eſt. Erigis te, & non illum tangis,
G Humilias te, & ipſe ad te deſcendit. Multę tri
bulationes iuſtorum.] Nunq̃d dicit ideo ſint
Chriſtiani iuſti, ideo audiãt verbum meum,
vt nihil tribulationis patiant̃? Non hoc pro-
mittit, ſed dicit: Multę tribulationes iuſtorũ.
Magis ſi iniuſti ſunt, pauciores habent tribu-
lationes: Si iuſti ſunt multas habent. Sed poſt
paucas tribulationes aut nullas, illi veniẽt ad
tribulationem ſempiternam vnde nunquam
eruentur. Iuſti autem poſt multas tribulatio-
nes venient ad pacem ſempiternam, vbi nun
quam aliq̃d mali patientur. Multę tribulatio
nes iuſtorum, Et de omnibus his eruet eos.
Cuſtodit dñs omnia oſſa eorũ, vnum ex his
non conteret̃.] Et hoc frẽs non accipiamus
carnaliter. Oſſa ſunt firmamenta fidelium.
Q̃uo.n. in carne noſtra oſſa faciunt firmamẽ
tum, ſic in corde Chriſtiano fides facit firma
mentũ. Patientia ergo q̃ eſt in fide, oſſa ſunt
H interius. Ipſa ſunt quę frangi non pñt. Cuſto
dit dñs omnia oſſa eorum, vnum ex his non
conteretur. Si de dño Deo noſtro Ieſu Chri-
ſto dixiſſet hoc, Cuſtodit dñs omnia oſſa filii
ſui, vnum ex his con conteretur, ſicut etiam
alio loco præfigurat̃ de illo, quoniam agnus
ductus eſt mactandus, & dictum eſt de illo,
Os eius noli frangere, impletum eſt in dño,
2. quia cum penderet in cruce, expirauit ante-
2. quam venirent illi ad crucem, & inuenerunt
lam corpus exanime, & noluerũt crura eius
frangere, vt impleretur quod ſcriptũ eſt, Os
non comminuetis ex eo.] Sed promiſit illud
& cæteris Chriſtianis. Dñs cuſtodit oĩa oſſa
eorum, vnum ex his non conteret̃. Ergo frẽs
ſi viderimus aliquẽ ſanctũ tribulationes pa-
ti, & forte vel a medico ſic ſecari, vel ab ali-
quo pſecutore ſic cædi, vt eius oſſa frãgant̃,
nõ dicamus, nõ erat iuſtus iſte, nam dñs hoc
promiſit iuſtis ſuis, de quib. ait: Cuſtodit dñs
omnia oſſa eorũ, vnum ex his non conteret̃.
Vis videre, q̃a alia oſſa dixit, q̃ diximus fir-
mamenta fidei, i. patientiam & tolerãtiam in
omnib. tribulationibus? Ipſa.n. ſunt oſſa quæ
non frangunt̃. Audite, & in ipſa paſsione dñi
inſpicite qđ dico, Dñs erat in medio crucifi
xus, iuxta illum duo latrones, vn⁹ inſultauit,
alter credidit, vnus dãnatus eſt, alter iuſtifica
tus eſt. Vnus habuit pęnam ſuam & hic & in
æternum, alteri aũt dixit dñs, Amẽ dico tibi, Luc. 23.
hodie mecum eris in paradiſo. Et tamen illi
qui venerant, dñi oſſa non fregerunt, latro-
num aũt fregerũt. Sic fracta ſunt latronis oſſa I
qui blaſphemauit, q̃uo latronis qui credidit.
Vbi eſt ergo quod dictum eſt: Dñs cuſtodit
omnia oſſa eorum, vnũ ex his non conteret̃?
Ecce cui dixit: Hodie mecum eris in paradi-
ſo: non potuit oſſa eius cuſtodire? Rñdet tibi
dominus, immo cuſtodiui, nam firmamen-
tum fidei, ipſius frangi non potuit illis icti-
bus, quibus crura ſunt fracta. Mors peccato-
rum peſsima.] Attendite fratres, non propter Ioan. 19.
illa quæ dicebamus, Vere magnus dominus,
& miſericordia eius vera, q̃ nobis dedit mã
ducare corpus ſuum, in quo tanta perpeſſus
eſt, & ſanguinem bibere. Quomodo reſpicit
mala cogitantes & dicentes, ille male mor-
tuus eſt? Cum iuſtus eſſet, a beſtiis conſum-
ptus eſt. Nõ erat ille iuſtus, ideo male periit.
Nam non periret ſi iuſtus eſſet. Ergo ille iu-
ſtus eſt, qui in domo ſua & in lecto ſuo mo-
ritur. Hoc eſt ergo, inq̃s, Quod miror quia K
noui peccata & ſcelera ipſius, & bene mor-
tuus eſt, in domo ſua, intra limina ſua, nulla
peregrinationis iniuria fuit illi, nulla vel in
matura ætate. Audi Deum, Mors peccatorũ
peſsima. Quę tibi videtur bona, peſsima eſt,
ſi intus videas. Vides foris iacentem in lecto,
nunquid vides intus raptum ad gehennam?
Audite frẽs & ex Euangelio inſpicite, quid
ſit mors peccatorum peſsima. Nunquid nõ
duo erant in iſto ſeculo diues qui induebatur Luc. 16.
purpura & byſſo, & epulabat̃ quotidie ſplen
dide, alter pauper qui iacebat ad ianuam
eius vlceroſus, & canes veniebant & linge-
bant

bant vlcera eius, & desyderabat saturari de micis q̃ cadebant de mensura diuitis? Contigit aũt mori inopẽ illũ, iustus erat ille inops, & deferri ab angelis in sinum Abrahę: Qui viderat corpus illius iacere ante limen diuitis, & nõ esse qui sepeliret, quanta forte diceret? sic moriatur ille inimicus meus, & ille qui me persequitur, sic illum videam. Excreatur corpus sputo, putent vulnera, & ille in sinu Abrahæ requiescit. Si Christiani sumus, credamus, si nõ credimus frẽs, nemo se fingat Christianũ. Fides nõ perducit. Quomodo illa dixit dñs, sic sunt. An verum dicet tibi mathematicus,
L & verum non est quod dixit tibi Christus? Quali aũt morte mortuus est ille diues? Qualis mors esse potuit in purpura & bysso, quã sumptuosa, q̃ pompola? quæ exequiæ funeris ibi erant? quãtis aromatib. sepultum est illud cadauer? Et tñ cum apud inferos in tormẽtis esset, desyderauit ex illius contempti pauperis digito instillari aquæ guttam ardenti linguæ suæ, neq; impetrauit. Discite ergo quid sit mors peccatorum pessima. Et nolite interrogare stratos pretiosis vestib. lectos, & carnem multis diuitiis obuolutam, lamentationis pompam exibẽtes, plangentem familiã, turbam obsequentium præcedentem ac sequentem cum corpus effertur, marmoratas, auratasq; memorias. Nam si hęc interrogatis, respondent vobis falso, quod multorum nõ leuiter peccatorum, sed omnino sceleratorũ mors optima est, qui sic plangi, sic condiri, sic contegi, sic efferri, sic sepeliri meruerunt. Sed interrogate Euangelium, & ostendet fidei vestræ in pœnis ardentem animam diuitis, quam nihil adiuuerunt omnes honores et obsequia quæ mortuo corpori eius viuentiũ vanitas præbuit. Sed quia multa sunt genera peccatorum, & nõ esse peccatorem difficile
M est, aut fortasse in hac vita non possibile, subiecit statim cuius generis peccatorum esset mors pessima. Et qui oderũt iustum, inquit, delinquent.] Quem iustum, nisi eum qui iu-
Rom. 4. stificat impium? Quem iustum, nisi dominũ Iesum Christum, qui est etiam propiciatio peccatorum nostrorum? Qui ergo hũc oderunt, mortem pessimam habent, quia in peccatis suis moriuntur, qui per eum Deo nostro non reconciliantur. Redimet enim dominus animas seruorum suorum.] Secundum animam enim intelligenda est mors peccatorũ pessima aut optima, non secundum corpora, aut contumelias, aut honores quos homines vident. Et non delinquent omnes qui sperant in eum.] Iste est modus humanæ iustitiæ, vt vita mortalis quantumlibet proficiat, quia sine delicto esse non potest, in hoc non delinquat, dum sperat in eum, in quo est remissio delictorum, Amen.

In Psalmum trigesimumquartum Enarratio. Pręfatio.

PSalmum istum nobis a iubentibus fratribus & coepiscopis meis impositum esse ad tractãdum, nouerit charitas vestra, qui voluerunt vt hinc omnes aliquid audiamus. Ab illo enim omnes audiumus, a quo pariter discimus, & in cuius schola condiscipuli sumus. Titulus ipsius morã nobis nõ facit, breuis est. n. ad intelligẽdum, maxime nutritis in Ecclesia Dei, non est difficilis. Habet enim. Ipsi Dauid.] Dauid interpretatur fortis manus, vel desyderabilis. Psalmus ergo manu forti & desyderabili, qui nostrã mortem vicit, qui nobis vitam promisit. In hoc enim est manu fortis, quia mortem nostram vicit. In hoc desyderabilis, quia vitam æternam promisit. Quid enim fortius manu hac, quæ tetigit loculum & mortuus resurrexit? Quid fortius manu hac, quæ mũdum vicit, non ferro armata, sed ligno transfixa? Quid aũt desyderabilius eo quem non videntes martyres mori voluerũt, vt ad illum venire mererentur? Ergo psallamus illi, illi cor nostrum, illi lingua nostra digna cantet, si tamen ipse dignabitur donare quod cantet. Nemo illi cantat digna nisi qui ab illo acceperit quod cantare possit. Deniq; hoc qđ modo cantamus, spũ eius dictum est per Prophetam eius, & in eis verbis vbi nos agnoscimus & ipsum. Nec iniuriam facimus, quia dicimus, nos & ipsum, qm̃ cum esset in cęlo, sic clamauit, Quid me persequeris? cum eum nemo tãgeret, & nos in terra laboraremus. Ergo vocẽ eius audiamus, nũc corporis, nunc capitis. Est. n. Psalmus iste inuocans Deum contra inimicos in tribulationibus huius seculi, & vtiq; ipse est Christus tribulato tunc capite, & tribulato nunc corpore, tamen per tribulationes omnibus membris suis dãs vitam æternã, quam promittendo desyderabilis factus est.

Concio prima, de prima parte Pſalmi.

8. IVdica, inquit, domine nocentes me, expu-
gna impugnātes me.] Si Deus pro nobis,
quis contra nos? Et vnde hoc nobis præſtat
Deus? Apprehende, inquit, arma & ſcutū, &
exurge in adiutorium mihi.] Magnū ſpecta-
culū eſt, videre Deum armatū pro te. Et qđ
5. eius ſcutum, q̄ arma? Dñe, inqt alio loco ho-
mo iſte qui & hic loquiť, vt ſcuto bonæ vo-
luntatis tuæ coronaſti nos. Arma aūt eius qb.
C non ſolum nos muniat, ſed ēt percutiat ini-
micos, ſi bene profecerimus & nos erimus.
Sicut.n. nos vt armemur, ab illo habemus, ip
ſe armať de nobis. Sed ipſe ſic de his armať
quos fecit, nos ab his armamur q̄ de ipſo ac-
cepimus qui nos fecit. Dicit hæc quodam lo
co arma noſtra Apoſtolus, ſcutū fidei, & ga-
leam ſalutis, & gladium ſpūs, quod eſt verbū
Dei. Armauit nos talib. armis, qualib. auditis,
laudabilib. & inuictis, inſuperabilib. & ſplen
didis, ſpiritalib. ſanè atq; inuiſibilib. quib. &
hoſtes inuiſibiles expugnamus. Si vides ho-
ſtem tuum, videanť arma tua. Armamur ea-
rum rerū fide, quas nō videmus, & ſternimꝰ
hoſtes quos non videmus. Veruntn̄ chariſſi-
mi, arma iſta ne putetis ſic eſſe, vt quaſi qđ
ſcutū eſt, ſemper ſcutū ſit, aut quod galea eſt,
ſemper galea ſit, aut qđ lorica eſt, ſemper lo
rica ſit. In iſtis enim armis corporalib. ita eſt,
quanq̄ & de ferro quæ fiunt mutari poſſint,
vt ex gladio fiat ſecuris, tn̄ ipſum Apoſtolum
videmus dixiſſe, quodam loco, loricam fi-
dei, & alio loco dixiſſe ſcutū fidei. Ergo ipſa
fides, & lorica pōt eſſe & ſcutum. Scutū ergo
eſt, quia tela inimicorum excipit & repellit.
D Lorica eſt, quia interiora tua transfigi non ſi
6. nit. Hæc arma noſtra ſunt Dei, qđ legimus
5. quodā in loco, Eripe ab impiis aīam meam,
frameam tuam ab inimicis manꝰ tuę. Quod
ſuperius dixit, ab impiis, hoc ſequenti verſu,
ab inimicis manus tuę, & qđ ſuperius dixit,
animam meam, hoc ſequenti verſu, frameā
tuam, i. gladium tuū. Ergo frameā Dei, dixit
animam ſuam. Erue, inquit, ab impiis ani-
5. mā meam, i. ab inimicis manūs tuæ erue fra-
meam tuam. Apprehendis n. animam meam
et debellas inimicos meos. Et quid eſt anima
noſtra, quāuis ſplendida, quanuis producta,
quanuis acuta, quanuis vncta, quanuis luce
ſapientiæ & coruſcationis vibrata? Quid eſt
ipſa anima noſtra, aut quid poteſt niſi Deus
illam teneat & pugnet de illa? Nam quælibet
optime facta framea, ſi nō hēat bellatorem,
iacet. Dixeramus aūt in armis noſtris, nō qua
ſi aliqd fixum accipi debere, vt qđ res vna, ip
ſa aliud eſſe nō poſſit, ſic & in armis Dei in-
uenimus. Ecce aīam iuſti dixit frameam Dei.
Iterum dicit aīam iuſti eſſe ſedem Dei, aīam
iuſti ſedem ſapientiæ. Ergo qcquid vult, facit
de aīa noſtra. Cum in manu eius eſt, vtať ea
quemadmodum vult Exurge ergo, ſic enim
inuocatus eſt, Apprehende arma, exurge in
adiutorium nobis. Vnde exurgat? Alio loco E
etiam dř illi ipſa voce: Exurge, quare obdor *Pſal. 43.*
mis domine? Et qn̄ ille dř dormire, nos dor-
mimꝰ, & qn̄ ille dř exurgere, nos excitamur.
Nam & dn̄s dormiebat in naui, & ideo flu-
ctuabat nauis, qa dormiebat Ieſus. Nam ſi il-
lic vigilaret Ieſus, nō fluctuaret nauis. Nauis
tua, cor tuum. Ieſus in naui, fides in corde. *Mat. 8.*
Si meminiſti fidei tuæ, non fluctuat cor tuū.
Si oblitus es fidem tuam, dormit Chriſtus,
obſerua naufragium. Veruntn̄ quod reſtat
fac, vt ſi dormierit excitetur, dicas illi, Domi
ne exurge perimus, vt increpet ventos, & fiat
tranquillitas in corde tuo. Recedent.n. om-
nes tentationes, aut certe nihil valebunt, qn̄
Chriſtus, hoc eſt, fides tua vigilauerit in cor
de tuo. Exurge ergo quid eſt? Innoteſce, ap-
pare, ſentire. Exurge ergo in adiutoriū mihi.
Effunde frameam & conclude aduerſus eos
qui me perſequuntur.] Qui ſunt qui te perſe-
quuntur? Forte vicinus tuus, aut ille quem lę
ſiſti, aut cui feciſti iniuriam, aut qui vult au-
ferre res tuas, aut contra quem prædicas ve-
ritatem, aut cuius peccatum obiurgas, aut F
quem male viuentem bene viuendo lædis.
Sunt quidem & iſti inimici noſtri & perſe-
quuntur nos: Sed alios docemur inimicos
noſſe, contra quos inuiſibiliter dimicamus,
de quibus nos admonet Apoſtolus dicens:
Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem *Ephe. 6.*
& ſanguinem, ideſt, aduerſus homines, non
aduerſus eos quos videtis, ſed aduerſus eos
quos non videtis, aduerſus principes & pote
ſtates & rectores mūdi tenebrarum harum.
Cum diceret enim rectores mundi (dicebat
quippe de diabolo & angelis eius) cauendū
erat ne male intelligerent homines, & puta-
rent a diabolo & dæmonibus eius mundum
regi. Sed quia mundus dicitur hæc fabrica

quam videmus, & in peccatoribus dr̃ mundus, & in eis qui diligunt mundum, de quib. *Ioan.1.* dictum est, Et mũdus eum non cognouit: & *1.Ioan.5.* de quib. dictũ est, Totus mundus in maligno positus est, exposuit Apostolus cuius mundi essent rectores, Tenebrarum, inquit, harum. *Ephe.7.* Rectores mundi dico rectores tenebrarũ harum. Rursus cogit nos intelligere quid dixerit, tenebrarum harum. Quarum tenebrarũ rectores sunt diabolus & angeli eius? Oĩum infidelium, oĩum iniquorum, de q̃b. dictum G est, Lux lucet in tenebris, & tenebræ eam nõ *Ioan.1.* comprehẽderunt. Deniq; ex ipsorum numero credentib. multis, quid dicit idem Apostolus? *Ephe.5.* Fuistis enim aliq̃n tenebræ, nunc aũt lux in domino. Non vis regi a diabolo migra ad lucem. Et vnde migrabis ad lucem, nisi effundat ille frameã, & eruat te ab inimicis tuis, & a persequentib. te? Quo effundit frameã? Quoniam iam audiuimus quid sit framea ipsius: Anima iusti est, Abundent iusti & effunditur framea, & concludit̃ aduersus inimicos. Nã de ipsa effusione frameæ monens Apostolus *Titum.2* vt iuste viuamus, in consequenti ait, vt aduersarius revereat̃, nihil habens de nobis dicere prauum. Cõclusum est aduersus eum, q̃a q̃d loquat̃ aduersus sanctos, nõ põt inuenire, & vnde erit iustus? Aut q̃d dicunt inimici qui nos persequunt̃? Inuisibiles illi quid dicũt inimici? Isti nihil? Maxime suggeritur humano cordi ab inuisibilib. expugnantib. inimicis, q̃a Deus nobis non est adiutor, vt requirẽtes alia adiutoria, inueniamur inualidi, & ab inimicis ipsius capiamur. Hoc ergo suggeritur. Contra istas voces maxime vigilare dẽmus, *Psal.3.* quæ in alio Psalmo ostendunt̃, Multi insurgũt aduersum me, multi dicunt aĩæ meæ, nõ H est salus illi in Deo eius. Cõtra istas voces q̃d hic dr̃? Dic animæ meæ, salus tua ego sum.] Cum dixeris animę meę, salus tua ego sum, iuste viuet, vt neminem in adiutorium præter te quæram. Et quid sequit̃? Confundãtur & revereant̃ requirẽtes animam meam.] Ad hoc enim illam requirunt, vt perdant. Nam vtinam bene querant. In alio quippe Psalmo *Psal.29. & 69.* hoc reprehendit in omnib. quia nõ erat qui requireret animã ipsius, Periit fuga a me, & *Psal.41.* non est qui requirat animã meam. Quis est *Psal.22.* ille qui dicat, Non est qui requirat animam meam? Nunquid forte ille est, de quo tanto ante prædictum est, Foderũt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt oĩa ossa mea, ipsi vero considerauerunt & conspexerunt me diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem? Iam oĩa ista ante oculos eorũ fiebant, & nemo erat q̃ requireret aĩam eius. Inuocemus eum ergo fratres, vt dicat aĩæ nostræ, salus tua ego sum, & aperiet, vt audiamus dicentem, salus tua ego sum, Dicit.n. sed quidam obsurdescũt, vnde audiunt potius persequentes inimicos in tribulatione constituti. Si aliquid deest, si in angusto est anima, in inopia tp̃alium, quærit auxilium plerunq; a dæmonib. arreptitios dæmonum vult consulere, sortilegos quærit, p̃secutores illi hostes inuisibiles adierunt, intrauerunt, expugnauerunt, captiuauerunt, vicerunt, dicendo. Nõ est salus illi in Deo eius. Obsurduit cõtra vocem dicentem, Salus tua ego sum. Dic aĩæ meæ salus tua ego sum, vt confundantur & reuereãtur requirentes animam meam, cui dicis tu, salus tua ego sum. Audiam dicentem mihi, Salus tua ego sum. Aliã salutẽ non requirã p̃ter dñm Deũ meũ, De creatura mihi salus suggerit̃, ab ipso est, & si leuo oculos meos in montes vñ veniat auxilium mihi, nõ tñ a montib. sed auxilium meũ a dño qui fecit cęlũ & terrã. In ipsis tp̃alib. angustiis per hoĩem subuenit Deus, salus tua ipse est. Per angelũ subuenit Deus, salus tua ipse est. Oĩa illi subiecta sunt, & ad istam q̃dem vitã tp̃alem subuenit, alii inde, alii inde, æternã vitã non dat nisi de se. Sed ecce in angustiis tibi cõstituto, non subest q̃d q̃ris, sed adest quẽ q̃ris. Et illum q̃re qui deesse nũquã põt. Subtrahunt̃ quę dedit, nunq̃d subtrahit qui dedit? Reddant̃ quæ dederat, nunq̃d ipsæ sunt diuitiæ cum reddita fuerint illa, & nõ ille qui subtraxerat probãdo, & reddidit cõsolando? Consolat̃ enim q̃n nobis ista nõ desunt, consolat̃ tanq̃ in via, sed si nos intelligamus viam, q̃a tota ista vita & omnia q̃b. vteris in hac vita, sic tibi debent esse tanq̃ stabulũ viatori, nõ tanq̃ domus habitatori. Memẽto peregisse te aliq̃d, restare aliq̃d, diuertisse te ad refectionẽ, nõ ad defectionẽ. Sunt qui dñt Deus bonus, magnus, summus, inuisibilis & æternus, incorruptibilis, vitam æternam nobis daturus est, & illam incorruptionem q̃ in resurrectione promisit. Ista vero secularia & temporalia ad dæmones pertiuent, & ad p̃tates illas harũ tenebrarum. Di-

cendo

cendo hæc, qñ amore implicant harum re-
rum, dimittunt Deũ, quasi ad quẽ ista nõ per
tineant, & q̃runt nephãdis sacrificiis, ac ne-
scio quib. remediis, aut nescio qua hoĩum il
licita persuasione prouidere sibi quod tp̃ale
est, veluti pecuniã, vxorẽ, filios, & si qua sunt
q̃ humanam vitã, aut consolant transeuntẽ,
aut impediũt ambulantẽ. Contra istã opinio-
nẽ diuina prouidentia vigilauit, vt ostẽderet
Deus ad se pertinere ista oĩa, & in sua esse po
testate, non solum ęterna q̃ in futurũ promi-
sit, verumetiã tp̃alia, quæ in terra dat, q̃b. vo
luerit, & qñ voluerit opportune, sciens cui
det, cui nõ det, tanq̃ medicus medicamenta,
sciens melius morbũ ęgroti q̃ ipse ægrotus.
Vt ergo Deus hæc ostenderet, distribuit tp̃a
veteris & noui testamẽti. In veteri testõ pro-
missiones sunt rerũ terrenarum, in nouo aũt
regni cęlorũ. Pleraq; sunt pręcepta Deũ co-
lendi & recte viuendi, ipsa sunt & ibi & hic.
L Sed q̃a promissio ibi alia vr̃, alia hic, iubẽtis
imperium & obediẽtia seruientis eadem est,
13. sed merces quasi nõ est eadẽ. Etenim illis di-
ctum est, Accipietis terram promissionis, vt
ĩ illa regnetis, vt inimicos vestros superetis,
vt ab eis nõ subiugemini, vt oĩa vobis abun-
dent in hac terra, vt filios procreatis. Hæc ter
rena p̃missa sunt, sed tñ figurata. Fac aliquos
sic illa accipere qũo promissa sunt, & vere
multi sic acceperunt. Nam data est terra filiis
Israel, datæ sunt diuitiæ, dati sunt filii & steri
lib. & aniculis rogantib. Deũ & de ipso loco
præsumentib. & aliũ sibi adiutorẽ nec ad ista
quærentib. quæ vocẽ dñi in corde audierũt,
salus tua ego sum. Si ad æterna, quare non ad
tp̃alia? Ostendit hoc Deus in causa vera illius
sancti Iob, q̃a & ipse diabolus auferẽdi hæc
non habet ptãtem, nisi cũ acceperit a summa
illa ptãte. Inuidere potuit sancto nunq̃d no-
cere potuit? Accusare potuit, dãnare nũquid
M potuit? Nunq̃d valuit aliq̃d tollere? Nũquid
vel vnguem: nunquid vel capillũ lædere, nisi
Deo diceret, Mitte manum tuã? Quid est mit
te manũ tuam? Da ptãtem? Accepit. Ille tenta
uit, ille tentatus est. Tentatus tñ vicit, tenta-
tor victus est. Deus.n. qui diabolo permise-
rat, vt illa tolleret, ille seruum suum interius
non deseruerat, & ad ipsum diabolum supe-
randum, aĩam serui sui frameam sibi fecerat.
3. Quantum valet hoc? de hoĩe dico, Victus in
paradiso, victor in stercore. Ibi victus est a
diabolo per mulierem, hic vicit diabolũ &
mulierẽ. Locuta es, inquit, tanq̃ vna ex insi- *Iob. 2.*
pientib. mulierib. Si bona percepimus de ma
nu dñi, mala quare non sustineamus? Quam
bene audierat, salus tua ego sum. Cõfundant
& reuereant requirẽtes aĩam meam. Respi-
ce ad hoĩes, Orate, inq̃t, p̃ inimicis vestris.
Sed hic prophetia est, Et quæ figura optandi *Mat. 5.*
dñr, aĩo prophetandi explicantur. Illud fiet,
& illud fiet, nihil est aliud, q̃ hoc & hoc futu
rum est. Sic ergo audite prophetiã, Confun-
dantur & reuereant requirentes aĩam meam.
Quid est confundant & reuereant? Confun-
dentur & reuerebunt. Factum est.n. Multi sa-
lubriter cõfusi sunt, multi reueriti a persecu
tione Christi, & ad societatem membrorum
eius deuota pietate transierunt, & non fieret
hoc nisi cõfunderent & reuererent. Ergo be-
ne illis optauit. Sed quia duo sunt genera eo
rũ qui vincunt. Duob. enim modis vincunt,
aut ad hoc vincunt, vt conuertãtur ad Chri-
stum, aut ad hoc vincuntur, vt damnentur a A
Christo; explicata sunt & hæc duo ipsa gene
ra obscura q̃dẽ, sed intellectorẽ desyderant.
De his qui conuertunt, accipe q̃d dictũ est:
Confundant & reuereant requirentes aĩam
meam. Auertant retrorsum. Non præcedãt,
sed sequant, non dẽt consilium sed accipiãt.
Nam Petrus præcedere voluit dñm, qñ dñs
cũ de passione sua futura diceret, cõsiliũ illi
quasi salutis voluit dare, consiliũ salutis ager
Saluatori. Et quid ait dño de illa futura sua
passione confirmanti? Absit a te domine, pro *Mat. 16.*
pitius tibi esto, non fiet istud. Præcedere vo-
lebat, vt dominus sequeretur. Et ille, inquit,
Vade retro satanas, Præcedendo satanas es,
sequendo discipulus eris. Hoc ergo & istis,
auertantur retrorsum. Et confundantur, qui
cogitant mihi mala.] Cum enim cœperint
retrorsum sequi, iam non cogitabunt mala, B
sed desyderabunt bona. Quid illi? Non enim
omnes sic sequũtur, vt conuertantur & cre-
dant. Multi in pertinacia remanent, multi
spiritus præcedendi seruant in corde, & si
non exerunt, tamen parturiunt, & vbi locum
inuenerint, pariunt, De talibus quid sequi-
tur? Fiant tanquam puluis ante faciem ven-
ti. Non sic impii non sic, sed tanquam pul- *Psal. 1.*
uis, quem proiicit ventus a facie terræ. Ven-
tus tentatio est, puluis iniquus. Quando ve-
nerit tẽtatio, tollitur puluis, nec stat, nec re-

sistit. Fiant tanquam puluis ante faciē venti. Et angelus dñi tribulans eos, Fiāt viæ eorum tenebræ & lubricū. Horrenda via. Tenebras solum quis non horreat? Lubricum solum quis non caueat? In tenebris & lubrico quà is, vbi pedem figis? Sunt ista mala magnę pœnæ hoīum, tenebræ est ignorantia, lubricū est luxuria. Fiant viæ eorum tenebræ & lubricū. Et angelus dñi persequēs eos. Vt nō possint stare. Nam vnusquisq; in tenebris & lubrico cum non viderit, & si pedem mouerit, labitur, & lux illi ante pedes non est, vel hoc facit, vt expectet diem donec luceat, sed ibi est angelus dñi persequēs eos. Hæc eis futura p̄dixit, nō quasi vt euenirent optauit, tanq̄ & Propheta in spiritu Dei sic ea dicat, quō illa Deus facit, certo iudicio, bono, iusto, sācto, tranquillo, non perturbatus ira, non amaro zelo, non aīo inimicitiarum exercendarum, sed iustitia vitiorum puniendorum, veruntñ prophetia est. Vnde autem tanta mala ista? Quo merito? Audi quo merito. Qm̄ gratis absc ōderūt mihi muscipulā corruptiōnis suæ. In capite ipso nr̄o attendite, hoc fecerūt Iudæi, abscōderūt muscipulæ suę corruptionē. Cui abscōderunt muscipulam? Qui videbat corda abscondentium. Sed tñ erat inter illos ignorāti similis quasi falleret, cum illi deciperent eoipso, quo eū illi falli arbitrabātur. Ideo. n. ille tanq̄ fallebat inter illos viuēs, q a nos inter tales sic victuri eramus, vt sine dubio falleremur. Ille videbat traditorem suū, & elegit illū magis ad opus necessariū. Illius malo magnum bonum operatus est, & tñ in

Ioan. 12. & 13. ter duodecim electus est, ne ipse, duodenari⁹ tam exiguus numerus esset sine malo: hoc ad exemplum nostræ patientiæ, qm̄ necesse erat

D vt inter malos viuerem⁹. Et quia necesse erat vt malos, siue scientes, sine nescientes tolera remus, exemplū patiētię prębuit ne deficias, cū cęteris inter malos viuere. Et q a illa schola Christi in duodecim nō deficit, quāto magis nos firmi esse debemus, cum implent in Ecclesia magna, q̄ de malorum permixtione p̄dicta sunt? Neque. n. videbat ipsa schola red

Gen. 17. Mat. 3. ditum semini Abrahæ qđ erat promissum, & ipsam aream vnde massa quæ implebit horreum, processura est. Quare igit nō cum trituratur, in ea digne palea tolerat, donec vltima vē tilatione purgetur? Hoc enim futurum est malis quod audistis. Sed tamen quid faciendum est? Gratis abscōderunt mihi corruptionem muscipulæ suæ. Quid est gratis? Quibus nihil mali feci, q b. nihil nocui. Vano exprobra verūt aīam meam. Quid est vano? Falsa dicentes, nihil probantes. Veniat illis muscipula q̄ ignorant. Magnifica retributio, nihil iustius. Illi abscōderunt muscipulam, vt ego ignorarem, illis veniat muscipula q̄ ignorāt. Nam ego scio muscipulam ipsorum. Quæ aūt muscipula illis ventura est? Illa quā ignorant. Audiamus ne forte dicat, illa veniat illis muscipula quā ignorant. Forte aliam illi absconderūt, alia illis vētura est. Non. Sed q d? Criniculis peccatorum suorum vnusquisq; constringit. Inde decipiunt, vnde decipere voluerūt. Inde illis nocebit, vnde nocere conati sunt. Sequit enim. Et captio q̄ occultauerunt comprehendat illos. Tanquam si quisquā veneni calicem præparet alicui & oblitus bibat. Et tanq̄ si foueam fodiat quisquā, in quam quisq; inimicus eius in tenebris incidat, & ille oblitus qđ foderat, ambulās ea via prius illuc cadat. Prorsus fratres mei ita credite, ita certi estote, ita si est in vobis excellētior prudentię rō videte atq; perspicite, Nemo malus qui nō sibi prius noceat. Sic. n. esse putate malitiam, quō ignem, Incendere vis aliq d aliud, illud quod admoues, prius ardet, nisi ardeat nō incendit. Facula est, hāc faculam apponis, vt aliquid incendat, nūquid non ipsa facula quam apponis prior ardet, vt aliquid possit incendere. Malitia aūt procedit ex te, & quem prius vastat nisi te? Quò p̄dit ramum lędit, vbi radicem habet nō lędit? Equidem dico q malitia tua vt alteri nō noceat fieri potest, vt autem tibi non noceat, fieri non potest. Nam quid nocuit sancto viro Iob, de quo prælocuti sumus? Quomodo in alio Psalmo dicitur, Sicut nouacula acuta fecisti dolum. Quid sit de acuta nouacula? Capilli, res superfluæ deciduntur. Quid ergo facis ei quem vis nocere? Si nequaquā tibi ad malum consentiat cui vis nocere, non malitia tua ei nocitura est sed sua. Si autem intus ipse malitia careat, & cor mundum subdat illi voci dicenti, Salus tua ego sum, forinsecus oppugnas, interiorem hominem nō expugnas, malitia tamen tua ab interiore tuo procedit, te prius inanem reddit. Tu putris es intus, vnde ista vermis processit, intus nihil integrum dereliquit. Et captio quam occulta-

cultauerunt comprehendat eos. Et in muscipula incidant in ipsa.] Nunquid putabas forte pauloante cũ audires veniat illis muscipula quam ignorant, i. quasi aliquid aliud ex occulto ineuitabile? In qua ergo? In ipsa iniquitate q̃ mihi absconderunt. Nõne hoc factum est Iudæis? Dñs eorũ iniquitatẽ vicit, illi iniquitate sua victi sunt. Ille surrexit ꝓ nobis, illi mortui sunt in se. Hęc ergo malis nocere mihi volentib. Mihi quid? Aĩa aũt mea exultabit in dño.] Tanq̃ in eo a quo audierit, salus
G tua ego sum, tanq̃ non quęrens alias extrinsecus diuitias, tanq̃ non quærens circunfluere voluptatib. bonisque terrenis, sed coniugem verum gratis amans, non ab illo volens accipere qđ delectet, sed ipsum solum sibi proponens a quo delectet̃. Quid. n. melius Deo dabit̃ mihi? Amat me Deus, amat te Deus. Ecce proposuit, pete qđ vis. Si tibi Imperator diceret, pete qđ vis, quos tribunatus comitatusue ructares? Quanta tibi proponeres & accipienda & aliis largienda? Deo tibi dicente, pete qđ vis, quid petiturus es? Excute mentem tuam, exerce auaritiã tuam, protende q̃tum potes & dilata cupiditatem tuã, non q̃cũq; sed omnipotẽs Deus dixit, pete qđ uis. Si possessionum es amator, desyderaturus es totã terram, vt oẽs qui nascuntur, coloni tui aut serui tui sint. Et quid cum totam terram possederis? Mare petiturus es, In quo viuere tñ non poteris. In hac auaritia te pisces superabunt. Sed forte insulas possidebis: Transcẽde & hæc, pete & aerem q̃uis volare nõ possis, porrige cupiditatẽ tuam vsq; ad cęlũ, dic tuum esse Solem, Lunam, Stellas, q̃a ille qui fecit oĩa dixit, pete qđ vis, tñ nihil inuenies carius, nihil inuenies melius q̃ ipsum qui fe-
H cit oĩa. Ipsum pete qui fecit, & in illo & ab illo hẽbis oĩa quæ fecit. Omnia cara sunt, quia oĩa pulcra sunt, Sed quid illo pulcrius est? Fortia sunt, Sed quid illo fortius? Et nihil magis vult dare q̃ se. Si aliq̃d inueneris melius, pete. Si alia petieris, iniuriã facies illi, & damnũ tibi, pręponẽdo illi qđ fecit, cum velit se ipsũ tibi dare qui fecit. In hoc amore dixit illa aĩa quædam, Nunq̃d ipse es pars mea dñe?
72. Idest, tu es pars mea. Eligant sibi qui volunt qđ possideant, faciant sibi partes de reb. Pars mea tu es, te mihi elegi. Et iterum, Dominus
15. pars hæreditatis meę. Possideat te vt possideas illum, eris prædium ipsius, eris domus ipsius. Possidet vt prosit, possidetur vt prosit. Nunquid vt aliquid ei tu prosis? Nam dixi dño, Deus meus es tu, qm̃ bonorum meorũ non eges. Aĩa aũt mea exultabit in dño. Delectabit̃ super salutare eius.] Salutare Dei, Christus est. Qm̃ viderunt oculi mei salutare tuũ. *Lucæ. 1.*
Oĩa ossa mea dicent, dñe quis similis tibi? Quis digne de his verbis aliq̃d dicat? Ego puto tm̃ ꝓnuncianda esse, nõ exponenda. Quid quæris illud aut illud? Quid simile dño Deo, ipsum habes ante te. Omnia ossa mea dicẽt, Domine quis similis tibi? Narrauerunt mihi iniusti delectationes, sed non ita, vt lex tua domine. Fuerũt persecutores qui dicebant, Adora Saturnum, adora Mercurium. Non colo, inq̃t, idola. Dñe quis similis tibi? Illi oculos habent, & non vident, aures hẽnt & non audiunt. Dñe qui similis tibi, qui fecisti oculum ad videndũ, aures ad audiendum? Sed nõ colo, inquit, idola, quia faber fecit. Cole arborem & montẽ. Et hoc nunquid faber fecit? Et hic, Dñe quis similis tibi? Terrena mihi ostendunt̃, tu terræ creator es. Et hinc forte aduerterunt ad superiorem creaturã, & dicunt mihi, Cole lunã, cole istum solem, quia luce sua tanquam magna lucerna de cœlo efficit diem. Et hic plane dico, Dñe quis similis tibi? Lunam & stellas tu fecisti, solẽ diei tu accepisti, cœlum tu cõposuisti. Sũt multa inuisibilia meliora. Sed forte & hic dr̃ mihi, Angelos cole, angelos adora. Et hic dicã, Domine quis similis tibi? Et ipsos angelos tu creasti, Nihil sunt angeli nisi videbo te. Melius est cum ipsis possidere te, q̃ ipsos adorãdo cadere a te. Omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tibi? O corpus Christi sancta Ecclesia, omnia ossa tua dicant, Domine quis similis tibi? Et si carnes meæ persecutioni cesserunt, omnia ossa mea dicant, Domine quis similis tibi? De iustis enim dictũ est, Diligit dominus, omnia ossa eorũ, vnum ex illis non cõfringetur. Quam multis iustis in persecutione ossa contracta sunt? Postremo, iustus ex fide viuit, & Christus iustificat impium. Quomodo autem iustificat impium, nisi credentem & confitentem? Quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Ergo & ille latro quanuis ex latrocinio ductus sit ad iudicem, & a iudice in crucem, tamen in ipsa cruce iustificatus est. Corde credidit, ore confessus est. Neque

Ps. 118. I — *Ps. 133.* — K — *Psal. 35.* — *Rom. 1.* *Rom. 4.* — *Rom. 10.* *Luc. 23.*

enim iniusto & non iam iustificato diceret dñs:Hodię mecū eris in paradiso, & tñ ossa eius cōfracta sunt. Nam qñ ventū est vt cor-
pora deponerent cā imminentis sabbati, in- Ioan. 19.
uentus est dñs iā exanimis, & nō sunt ossa ei⁹ comminuta. Illi aūt qui viuebant vt deponerent, confracta eis sunt crura, vt hoc dolore mortui, possent sepeliri. Nunquid vnius latronis qui perseuerauit impius in cruce, cōfracta sunt ossa, & non ēt illius qui corde credidit ad iustitiam, ore cōfessus est ad salutē? Vbi est ergo hoc qđ dictū est, Custodit dñs
omnia ossa eorum, vnum ex his nō cōteret; Rom. 10.
nisi qa ossa dñi in corpore dñi omnes iusti, Psal. 33.
firmi, corde fortes, nullis persecutionib. et tētationib. cedentes ad consentiendum malū. Et vnde possent, nullis tentationib. cedere, nisi cum psecutores dixerint, Ecce ille Deus, ecce qualis Deus, veniat ille, neget tibi. Ecce est hic nescio quis in mōte magnus sacerdos: forte ideo pauper es, quia nō te adiuuat ille
L De⁹, supplica illi & adiuat. Forte ideo ęgrotas qa illi non suppicas, supplica illi & cōualesces. Forte ideo filios nō habes, supplica illi & habebis. Hic vero si in corpore dñi de ossibus est, repellit oēs istas voces, & dicet, Dñe quis similis tibi? Da si vis dare, & in hac vita qđ quæro, si aūt nō vis, tu esto vita mea quem semper quæro. Hinc ad te qūo libera frōte exeā, si aliū adorauero & te offendero? Cras forte moriturus sum, qua fronte te videbo? Magna misericordia ipsius, & monuit vt bene viuamus, & diem nobis nouissimum mortis nostræ abscondit, ne nobis de futuro aliqd pmittamus. Facio hodie & viuo, cras non facio. Quid si te nō inuenit cras? Dic ergo inter ossa Christi, Dñe quis similis tibi? Omnia ossa mea dicūt, Dñe, quis similis tibi? Eruens inopē de manu fortioris eius, egenū & pauperē a diripientib. eum,] Hucusq; Psal-
M mus lectus est hodie, hucusq; tractandus est, ne in fastidiū veniant q̄ dicta sunt, dum volumus & alia dicere. Sufficiāt ergo hodie hæc, Eruens inopem de manu fortioris eius. Quis erués nisi q manu fortis est? Ille Dauid eruet inopē de manu fortioris eius. Fortior. n. fue-
rat diabolus ad tenēdum te, qa ipse vicit cui Mat. 12.
consensisti. Sed qd fecit manu fortis? Nemo intrat in domum fortis vt vasa eius diripiat, nisi prius alligauerit fortem. Potestate sua sacratissima, magnificentissima alligauit diabolum, effundendo frameam ad concludendum eū, vt eruat inopem & egenum cui nō erat adiutor. Quis enim adiutor tibi, nisi dominus cui dicis? Domine adiutor meus & redemptor meus? Si de tuis viribus præsumere volueris, inde cades vnde præsumpseris. Si de alterius, dominari vult, nō subuenire. Ille ergo vnus quærendus est, qui & redemit & liberos fecit, & sanguinem suum, vt eos emeret dedit, & seruos suos fratres fecit.

Concio secūda de scđa parte eiusdē Psalmi.

AD reliqua Psalmi intendamus animū, dominumq; & Deum nostrum, & de sanitate intelligendi, & de fructu bene agēdi deprecemur. Quousq; hesterno die disputatatum sit, credo meminisse charitatē vestrā, ex ipso loco hodie sumamus exordium. Intelligim⁹ enim hic vocem Christi, vocem, s. capitis & corporis Christi. Christum cū audis, noli sponsum a sponsa separare, & intellige magnum illud sacrm, Erunt duo in carne vna, si duo in carne vna, quare nō & in voce vna? Non. n. tētationes caput hic pertulit, & corpus non pfert. Aut vero q̄ fuit causa patiēdi capiti, nisi vt corpori pberet exemplū? Dominus enim voluntate passus est, nos necessitate. Ille miseratione, nos conditione. Proinde illius voluntaria passio, nostra est necessaria consolatio, vt quando talia forte perpetimur, intueamur caput nostrum, vt eius exemplo commoniti dicamus nobis, Si ille, quid nos? Et quemadmodum ille, ita & nos. Quantumlibet enim sæuierit inimicus, vsq; ad mortem corporis accedere potuit, quod corpus nec ipsum extinguere potuit in domino, quia tertia die resurrexit. Quod in illo factum est die tertio, hoc in nostro fiet in fine seculi. Spes resurrectionis nostræ differtur, nunquid aufert? Cognoscamus hic ergo voces Chri charissimi, & separemus eas a vocib. impiorum. Voces sunt enim corporis psecutionem angustiasq; & tētationes in hoc seculo patientis. Sed qm̄ multi hic patiūtur, & pro peccatis & pro scelerib. suis, magna vigilātia discernēda est causa, nō pœna. Sceleratus enim potest hr̄e martyris similem pœnam, sed tñ dissimilem causam. Tres erāt in cruce, vnus Saluator, alter saluandus, alius damnandus, omnim par pœna, sed impar causa.

causa. Dicat ergo caput nostrũ, Insurgentes
testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant
me.] Nos aũt dicamus capiti nostro, Dñe q̃d
ignorabas? Itane tu aliquid ignorabas? Nõne
& in te insurgentium corda noueras? Nõne
eorum dolos ante ꝓspexeras? Nõne in eorũ
manus te sciẽs dederas? Nonne vt ab eis pate
reris veneras? Quid ergo ignorabas? Ignora-
bat peccatũ, Et hoc peccatũ ignorabat, non
quasi non iudicando, sed nõ committendo.
Sũt hmõi locutiones ẽt quotidianæ, cũ dicis
B de aliquo, Nõ nouit stare, hoc est q̃a nõ stat.
Et non nouit benefacere, quia nõ benefacit.
Nõ nouit malefacere, q̃a non malefacit. Q̃d
alienũ est ab opere, alienum est consciẽtia.
Q̃d alienum est a cõscientia, alienum vr̃ &
a scientia. Ita dr̃ Deus ne scire q̃uo ars nõ no
uit vitia, & tñ per artem cognita diiudicant̃.
Hor ergo nobis caput nostrũ interrogantib.
ex ipsius Euangelii sui veritate rñdet, cum di
xerimus, Dñe quid ignorabas? Quid tu po-
tuisti interrogari q̃d nesciebas? Rñdet, Iniq̃-
tates ignorabã, de iniquitatib. interrogabar.
Habes in Euangelio, Si nõ me credis ignora
re iniquitates, quia & ipsos iniquos ignoro,
.7. q̃b. in fine dicturus sum, Non noui vos, re-
cedite a me qui operamini iniquitatẽ. Nun-
quid nõ nouerat quos damnabat? Aut põt iu
ste damnari, nisi qui malus cognoscitur? Et
tñ bonus cognitor nõ est mentitus, dicẽdo,
Nõ noui vos. i. nõ coaptamini corpori meo,
non hæretis regulis meis, vitiis hæsistis, ego
aũt ars ipsa sum quæ non hẽt vitiũ, & in qua
q̃sq; non discit, nisi nõ facere vitium. Insur-
gentes testes iniqui quæ ignorabã interroga
bãt me. Quid sic ignorabat Christus, q̃ blas-
26. phemare? Hinc interrogabat̃ persecutorib.
C & q̃a verũ dixit blasphemasse iudicatus est.
Sed a q̃bus? De q̃b. sequit̃. Retribuebãt mihi
mala pro bonis, & sterilitatẽ aĩæ meæ.] Ego
atuli fœcũditatẽ, ipsi retribuebãt sterilitatẽ.
Ego vitã, ipsi mortẽ. Ego honorẽ, ipsi cõtu-
melias. Ego medicinã, ipsi vulnera, & in his
21. omnib. quæ retribuebant vtiq; sterilitis erat.
Hanc sterilitatem in arbore maledixit, vbi
fructũ cum q̃rereret non inuenit. Folia erant
& fructus nõ erant. Verba erant & facta non
erant. Vide in verbis numerositatem, & in fa
2. ctis sterilitatẽ, Qui prædicas non furandum
furaris, qui dicis non adulterandum adulte-
ras. Tales erãt, qui Christum q̃ ignorabat in-
terrogabãt. Ego aũt cum mihi molesti essent
induebã me cilicio.] Docemur quidẽ frẽs
q̃a ꝑtinemus ad corpus Chr̃i, q̃a sumus mẽ
bra Chr̃i, & admonemur in oĩ tribulatione
nr̃a, nõ cogitare quẽadmo dũ rñdeamus ini
micis nr̃is, sed quẽadmodum orando Deum
propitiemus, & maxime ne tentatione vin-
camur. Deinde, vt ẽt illi qui nos persequun-
tur, ad sanitatẽ iustitię cõuertantur. Nullum
maius, nullũ melius negociũ est in tribula-
tione, q̃ recedere ab eo strepitu qui foris est,
& ire in interiora mentis secretaria. Ibi Deũ Mat. 6.
inuocare, vbi nemo videt gementẽ & subue D
nientẽ. Illius cubiculi aduersus oẽm extrin-
secus illatã molestiã, ostium claudere, humi
liare seipsum in cõfessione peccati, magnifi
care & laudare Deũ, & corripientẽ & cõsu-
lẽtẽ: Prorsus hoc omnimõ tenendũ est. Ve-
runtñ in corpore hoc dixerimus, id est, in
nobis. In dño aũt Iesu Chr̃o, q̃d tale agnosci
mus? Euãgelio perspecto & diligẽtissime ꝑ-
scrutato, non inuenimus dñm in aliqua pas-
sione & tribulatione sua ĩduisse se cilicio. Ie
iunasse q̃dẽ eum legimus postea q̃ baptiza-
tus est. Ciliciũ ibi nullũ audiuimus, nullum Mat. 4.
legimus. Ieiunasse aũt nondum Iudęis perse
quentibus, sed Diabolo tentãte. Non eo tp̃e
dico ieiunasse dñm, qñ eum interrogabant Mat. 26.
q̃ ignorabat. & qñ retribuebant mala pro bo & 27.
nis, insectãdo, persequẽdo, tenendo, flagellã
do, vulnerando, occidẽdo. Sed tñ in his oĩb.
frẽs, si aliq̃tulũ pia curiositate leuemus ve-
lum, & interiora huius scripturæ oculo cor
dis intenta rimemur, inuenimus & hoc fe
cisse dñm. Cilicium fortasse appellat carnis
suę mortalitalitatẽ. Quare ciliciũ? Propter Rom. 8.
similitudinẽ carnis peccati. Apostolus. n. di-
cit, Misit Deus filiũ suũ in similitudinẽ car-
nis peccati, vt de peccato dãnaret peccatum
in carne, hoc est, filiũ suum induit cilicio. vt
de cilicio dãnaret hędos. Non q̃a peccatum
erat, non dico in verbo Dei, sed nec in ipsa
q̃dẽ dico aĩa sancta, & mente hominis, quẽ E
sibi ad vnitatẽ personæ verbũ Dei & sapien-
tia coaptauerat, sed nec in ipso corpore pec
catũ vllũ erat, sed similitudo carnis peccati Rom. 5.
erat ĩ dño, q̃a mors nõ est nisi de peccato, &
vtiq; corpꝰ illud mortale erat. Nã nisi mor-
tale esset, nõ moreret̃, si nõ moreret̃, non re
surgeret, si non resurgeret, exemplum vitæ
æternę nobis non demõstraret. Ergo sic di-

citur mors peccatum, quę facta est peccato, quō dr̄ lingua Gręca, lingua latina, non ipsū membrū carnis, sed qđ fit p̄ membrū carnis. Nā lingua in mēbris nostris vnū est de cęteris, sicut oculi, nasus, aures &c. Lingua autē Græca verba Græca sunt, non q̄a verba lingua, sed q̄a verba p̄ linguā. Dicis de aliquo, agnoui faciem ipsius, de mēbro corporis loqueris. Et dicis ēt, agnoui manū ipsius absentis, non manū in corpore, sed scripturā quæ facta ē ū per manum q̄ erat corpore. Sic ergo peccatum dn̄i quod factū est de peccato, q̄a inde carnē assumpsit, de massa ipsa q̄ mortē meruerat ex peccato. Etenim vt celeri⁹ dicā, Maria ex Adā mortua pp̄ peccatū Adæ, Adā
F mortu⁹ est pp̄ peccatū, & caro dn̄i ex Maria mortua est pp̄ delendā peccata. Hoc cilicio se induit dn̄s, & ideo non est agnitus, q̄a sub cilicio latebat, Cū mihi, inq̄t, molesti essēt, induebam me cilicio, i. illi sęuiebant, ego latebam. Si. n. latere nollet, nec mori posset, qn̄ quidem vno tp̄is puncto stillam quandā potestatis suæ, si vera stilla dicenda est, exeruit, qn̄ eum tenere voluerunt, & ad vnam eius in
Ioan. 18. terrogationē, Quem q̄ritis, redierunt oēs retro & ceciderunt. Tantam ptātem in passione nō humiliaret, nisi sub cilicio lateret. Ergo induebam me cilicio. Et humiliabā in ieiunio aīam meam. Iterum si intellexerimus cilicium, quō intelligimus ieiunium? Mandu
Mat. 21. care volebat Christus, qn̄ poma quęrebat in arbore, & si inueniret mādu caret. Bibere vo lebat Christus, qn̄ dixit mulieri Samaritanę,
Ioan. 4. Da mihi bibere, Dixit in cruce, sitio. Quid esuriuit, q̄d sitiuit Christus nisi bona opera nostra? In illis. n. crucifigentib. & persequentibus, q̄a nulla bona opera inuenerat, ieiuna-
G bat, tribuebāt. n. sterilitatem aīæ ipsius. Nam quale ieiuniū ipsius fuit, qui vix inuenit vnū latronē quem in cruce gustaret? Apostoli. n.
Luc. 23. fugerant & se in turba absconderant. Et ille
Mat. 26. Petrus qui se vsq; ad mortem dn̄i perseueraturum esse promiserat iam ter negauerat, iā fleuerat, & adhuc in turba latebat, adhuc timebat ne agnosceretur. Postremo illo viso mortuo, omnes de salute ipsa desperauerūt, quos desperātes inuenit post resurrectionē, & locutus cum eis inuenit eos dolentes & lugentes, nihil iam sperantes. Nam & ita sunt quidam eorum cū eo locuti cū diceret, quid loquimini inter vos, Illi enim de illo loque-

bantur, Tu solus inquiunt, peregrinus es in Hierusalem, & non cognouisti quæ fecerūt sacerdotes & principes nostri de Iesu Nazareno, qui erat potens in factis & dictis, quō eum crucifixerunt & occiderunt? Nos autē sperамus, quia ipse erat redempturus Israel. In magno ieiunio dn̄s remanserat, nisi reficeret quos vocaret. Nam refecit eos, cōsolatus est eos, cōfirmauit eos, & in corpus suū conuertit eos. Fuit ergo & hoc modo in ieiunio dn̄s noster. Et oratio mea, inquit, in sinum meū conuertet. In hoc plane versu magnus sinus est, & præstet dn̄s vt penetrabilis nobis fiat. In sinu enim secretum agnoscit. Et quidem fratres & nos orare sic bene admone-
mur in sinu nostro, vbi Deus videt, vbi Deus E
audit, quò nullus oculus humanus penetrat, quò non videt nisi qui subuenit. Vbi orauit Susanna, & cum eius vox ab hominib. non audiretur, a Deo tn̄ audita est. Et hoc bene admonemur, sed in dn̄o nostro aliquid plus debemus intelligere, quia & ipse orauit. Et qui dem cilicium eius non agnoscimus in Euangelio secundum literam. Nec ieiunium eius tp̄e passionis secundum literam, atque ea exposuimus, in allegoria & similitudine dicta, vt potuimus, Orationem vero eius & de cruce audiuimus, Deus meus Deus meus, vt qđ me dereliquisti? Sed & ibi nos oramus. Qn̄ eum dereliquit pater a quo nūquā discessit? Legimus etiam in monte orasse solū Iesum, legimus pernoctasse in oratione, etiam sub tp̄s ipsius passionis. In sinum ergo meum cō uertetur oratio mea. Nescio quid melius intelligam de domino, interim nunc qđ occurrit, forte melius aliquid postea occurret, vel mihi, vel cuiquam meliori, in sinū meū cōuertet oratio mea, hoc intelligo dictum,
quia in sinu suo habebat patrem. Deus enim I
erat in Christo, mundum recōcilians sibi. In se habebat quem deprecaretur, non erat ab illo longe, quia ipse dixerat, Ego in patre, & pater in me est. Sed quia oratio ad ipsum magis hominem pertinet, secūdum enim quod verbum est Christus, non orat sed exaudit, & non sibi subuenire quęrit, sed cum patre omnib. subuenit, quid est oratio mea in sinum meum conuertetur, nisi, in meipso humanitas in meipso interpellat diuinitatem? Sicut proximum quasi fratrem nostrum ita complacebam, Tanquam lugens & contristatus

ita

ita humiliabar.] Ad corpus suum respicit, iã
nos hic videamus. Qñ gaudemus in orõne,
qñ mens nostra serenat, non prosperitate se-
culi, sed luce veritatis. Qui sentit hanc lucẽ,
nouit qđ dico, & videt hoc agnoscitq; quod
o. 17 dictum est, Sicut proximũ, sicut fratrem no-
strum, ita cõplacebam. Si enim anima placet
Deo, nõ longe posita, in illo, inquit, moue-
mur & sumus, quasi fratri, quasi propinquo,
quasi amico. Si aũt non est talis, vt possit sic
gaudere, sic propinquare, sic adhærere, & vi
det longe se inde, faciat quod sequit, Tanquã
lugens & contristatus ita humiliabar. Vt fra-
trem nostrum ita complacebã, propinquans
dixit. Vt lugens & cõtristatus sic humiliabar:
remotus & lõge positus dixit. Quid. n. luget,
nisi quod desyderat & non habet? Et nõnun
K quam in vno hoĩe vtrunq; cõtingit, vt aliqñ
propinquet & aliqñ longe fiat, propinquat
luce veritatis, longe fit nubilo carnis. Neque
enim fratres Deo qui vbiq; est, & nullo con-
tinet loco, aut per loca propinquamus, aut
ab illo per loca remouemur. Propinquare il
li, est similem illi fieri, recedere ab illo dissi-
milem illi fieri. Nonne cum vides duas res ꝓ
pe similes, dicis, propinquat hæc illi & qñ ti
bi dissimilia demonstrant, quãuis vno loco
& plerunq; vna manu teneant, dicis, longe
est hæc species ab illa? Ambas tenes, ambas
adiungis & dicis, longe est hæc res ab illa, nõ
vtiq; loco, sed dissimilitudine. Si ergo vis ap
proprinquare, similis esto, si non vis esse si-
milis, longinquabis. Sed cũ similis es gaude,
& cum dissimilis es geme, vt gemitus excitet
desyderium, imo desideriũ excitet gemitũ,
& per gemitum propinques, qui cœperas lõ
ginquare. Nonne Petrus propinquauit qñ di
xit, Tu es Christus filius Dei viui? Et rursum,
idem ipse longe factus est dicendo, Domine
16. absit a te, non fiet istud. Deniq; tanquam pro
L ximus quid dixit propinquanti? Beatus es Sy
mon Bariona. Tanquam longinquãti & dis-
simili quid dixit? Redi retro satanas. Illuc ꝓ-
pinquanti dixit, Non tibi reuelauit caro &
sanguis, sed pater meus qui in cœlis est. Illi⁹
lux te perfudit, illius luce fulge. Qñ autẽ lon
ge factus contradixit passioni domini futurę
pro salute nostra, non sapis, inquit, quæ Dei
sunt, sed quæ hominũ. Merito ambas res po-
30. nẽs quidem in Psalmo ait, Ego dixi in ecstasi
mea, proiectus sum a facie oculorum tuorũ.

In ecstasi non diceret, nisi propinquaret. Ec-
stasis. n. mẽtis excessus est. Effudit super se ani
mam suã & propinquauit Deo, & per quan-
dam nubem pondusq; carnis rursus in terrã
proiectus, recolens vbi fuisset, & videns vbi
esset, dixit, Proiect⁹ sum a facie oculorũ tuo-
rũ. Ergo sicut proximũ, sicut fratrẽ nostrum,
ita cõplacebam, præstet vt fiat in nobis. Qñ
aũt non fit, vel hoc fiat, tanquam lugens & cõ
tristatus ita humiliabar. Et aduersum me læta
ti sunt & conuenerunt in vnũ.] Illi læti, ego
tristis. Sed modo audiuimus in Euangelio,
Beati qui lugent, miseri qui rident. Aduersus Mat. 5.
me lætati sunt & conuenerunt. Congregati
sunt in me flagella & ignorauerunt. Qñ quæ
ignorabam interrogabãt me, & ipsi ignora-
uerunt quem interrogarent. Tentauerunt
me & subsannauerunt me subsannatione.] Id
est, irriserunt me, insultauerunt mihi, hoc ca- M
piti, hoc corpori. Attendite frẽs ad gloriam Mat. 27.
Ecclesiæ q̃ nunc est, respicite opprobria eius
præterita, respicite aliqñ vndiq; fugatos esse
Christianos, & vbicunq; inuẽtos, illusos, cæ
sos, occisos, bestiis obiectos, incensos, læta-
tos hoĩes aduersus illos. Quod capiti, hoc &
corpori. Sicut enim dño in cruce, sic corpo-
ri ipsius in omni illa, q̃ iam facta est persecu
tione, nec desinunt etiam nũc persecutiones
ipsorum. Vbicunq; inuenerint Christianũ so
lent insultare, exagitare, irridere, vocare he-
betem, insulsum, nullius cordis, nullius peri-
tiæ. Quicq̃d faciãt, Christus in cœlo est, q̃c-
quid faciant, honorauit ille pœnam suam, iã
crucem suam in omnium frontib. fixit, im-
pius insultare permittitur, sæuire nõ permit-
titur, sed tñ ex eo quod lingua promit, intelli
gitur quid gestet in corde. Striderunt in den-
tibus suis. Domine quando respicies, restitue
animam meam ab astutiis eorum, a leonibus A
vnicam meam.] Nobis enim tardum est, &
ex persona nostra hoc dictum est, quando re
spicies, idest, quando videbimus vindictam
de his qui nobis insultant, quando illam vi- Luc. 18.
duam iudex tædio victus exauditurus est. Ve
rumetiam iudex noster non tædio, sed amo-
re differt salutem nostram, ratione non ino-
pia, non quia non potest & modo subueni-
re, sed vt numerus omnium nostrum vsque
in finem possit impleri. Et tamen nos ex de-
syderio quid dicimus? Domine quãdo respi
cies, restitue animam meam ab astutiis eo-

rum,a leonibus vnicam meam,ideſt, Eccle-
ſiam meã a ſæuientib. poteſtatib. Deniq; vis
noſſe quid ſit illa vnica? Lege ſequentia. Cõ-
fitebor tibi dñe in Eccleſia magna,in populo
graui laudabo te.]Planè in Eccleſia multa cõ
fitebor tibi, in populo graui laudabo te.Fit
enim cõfeſsio in omni multitudine,ſed non
in omnib. Deus laudatur.Tota multitudo au
dit confeſsionem noſtram, ſed non in omni
Mat. 3. multitudine laus Deus eſt.In iſta enim omni
multitudine,i.in Eccleſia,q̃ toto orbe terra-
rum diffuſa eſt,palea eſt & frumẽtum. Palea
volat, frumentum manet,iõ in populo graui
laudabo te.In graui populo quẽ ventus ten-
tationis non aufert, in his Deus laudaт.Nam
in palea blaſphemaт ſemper. Qñ palea no-
ſtra attendiт,quid dr? Ecce quõ viuunt Chri
ſtiani,ecce quid faciunt Chriſtiani. Et fit qđ
B ſcriptum eſt,Quoniam nomen meum p̃ vos
Rom. 2. blaſphematur in gentib. Inique,inuide, areã
inſpicis, qui totus in palea es, non tibi facile
grana occurrunt, quære & inuenies populũ
grauem,in quo dominum laudes. Vis inueni
re? Eſto talis,nam ſi non fueris talis, difficile
eſt vt non omnes tales ibi videantur, qualis
1.Tim.1. es.Et comparantes ait Apoſtolus,ſemetipſos
ſibimetipſis non intelligunt, neq; quę loquũ
tur neq; de quib.affirmant. In populo graui
laudabo te. Nõ inſultent mihi qui aduerſanт
mihi inique.]Inſultant.n.mihi de palea mea.
Qui oderunt me gratis.] Hoc eſt quib. nihil
nocui.Et annuentes oculis.] Hoc eſt, hypo-
critæ ſimulati.Quoniam mihi quidem pacifi
ce loquebantur. Quid eſt annuentes oculis?
pronunciantes vultu quod in corde non ge-
ſtant.Et annuẽtes oculis qui ſunt? Quoniam
mihi quidem pacifice loquebantur. Et inſu-
C per iram doloſe cogitabant. Et dilatauerunt
in me os ſuum.]Primo annuẽtes oculis,leo-
nes illi quærentes rapere & deuorare,primo
blandientes pacifica loquebantur, & ſuper
Mat. 22. iram doloſe cogitabant. Quæ pacifica loque
bantur? Magiſter ſcimus quia nullius perſo-
nam accipis, & in veritate viam Dei doces,
licet dare tributum Cæſari,an non licet? Mi-
hi quidem pacifica loquebãtur. Quid ergo?
Eos tu non agnoſcebas,& fallebant te oculis
annuentes.Imo agnoſcebat, ideo ait, Quid
Ioan. 16. me tentatis hypocritæ? Poſtea dilatauerunt
in me os ſuum,clamãtes,crucifige crucifige.
Mat. 26. Dixerunt euge euge viderunt oculi noſtri.]
Hoc iam inſultando euge, prophetiza nobis
Chriſte. Quõ ſimulata erat pax ipſorum, qñ
tentabant de numo, ſic iam inſultatoria laus
eorũ. Dixerunt euge viderunt oculi noſtri,i.
facta tua mirabilia tua,hic eſt Chriſtus,ſi ip-
ſe eſt Chriſtus deſcendat de cruce & credi-
mus ei,alios ſaluos fecit, ſeipſum ſaluũ face
re non põt. Viderũt oculi noſtri.]Hoc eſt to-
tum qđ ſe iactabat, qđ ſe filium Dei dicebat.
Dñs aũt patiens hærebat in cruce,non patiẽ
tiam perdiderat, ſed patientiam demonſtra-
bat.Quid.n. illi erat magnum de cruce deſcẽ
dere, qui potuit poſtea de ſepulcro reſurge-
re? Sed ceſsiſſe vr̃ inſultantib. & hoc oporte-
bat,vt reſurgens ſuis ſe oſtenderet, & non il-
lis in magno ſacro,quia reſurrectio ipſius vi
tam nouam ſignificabat, vita aũt noua ami-
cis nota eſt,non inimicis. Vidiſti domine ne
ſileas.]Quid eſt ne ſileas? Iudica. De iudicio
etenim dr̃ quodam loco.Tacui,nũquid ſem-
per tacebo? Et de dilatione iudicii dr̃ pecca-
tori, Hæc feciſti & tacui,ſuſpicatus es iniqui
tatem,qđ ero tibi ſimilis. Quõ tacet qui lo-
quiт per ꝓphetas,qui loquiт ore ſuo in Euã-
gelio,qui loquiт per Euãgeliſtas, qui loquiт
per nos qñ verum dicimus. Quid ergo ſilet?
A iudicio nõ a præcepto,nõ a doctrina. Hoc
aũt iudicium ipſius vocat quodãmodo Pro-
pheta & prædicit, Vidiſti dñe ne tacueris,i.
quia non ſilebis, quia neceſſe eſt vt iudices.
Dñe ne diſcedas a me.] Donec veniat iudi-
ciũ ne diſcedas a me, ſicut promiſiſti, Ecce
vobiſcum ſum vſq; in conſummationem ſe-
culi. Exurge dñe & intẽde iudicio meo.]Cui
iudicio? Quia tribulatus es, q̃a laboribus &
dolorib. cruciatus es. Nonne iſta etiã multi
mali patiunт? Cui iudicio? Ideo iuſtus, quia
iſta pateris? Nõ. Sed quid? Iudicio meo. Quõ
ſequitur intende iudicio meo. Deus meus &
dñs meus in cauſam meam. ꝫ Nõ in pœnam
meam,ſed in cauſam meam. Non in id quod
mecũ habet latro cõe, ſed in illud quo beati
qui perſecutionem patiuntur p̃p iuſtitiam.
Hæc.n. cauſa diſcreta eſt. Nam pœna ſimilis
eſt bonis & malis. Itaque martyres non facit
pęna,ſed cauſa. Nam ſi pœna martyres face-
ret,omnia metalla martyribus plena eſſent,
omnes catenæ martyres traherent, omnes q̃
gladio feriuntur coronarentur. Ergo diſcer-
naт cauſa, Nemo dicat, q̃a patior iuſtus ſum,
quia ipſe qui primo paſſus eſt, ideo magnã
exce-

exceptionem addidit, Beati qui persecutio-
.5. nē patiuntur pp iustitiā. Nam hn̄tes bonam cām faciunt ꝑsecutionē, & hn̄tes malā cām patiunē persecutionem. Si.n.persecutio non posset fieri bene, nō diceret in Psalmo, De-
100 trahentē proximo suo occulte, hūc ꝑsequebar. Deinde frēs pater bonus & iustus, nōne persequiē filium luxuriosum? Persequiē vitia eius, nō ipsum, non qđ genuit, sed qđ ille addidit. Medicus nempe q ad salutē adhibetur. nōne ferro plerūq; armaē? Sed cōtra vulnus: non cōtra hoīem, secat vt sanet, & tn̄ cū secat ægrotū, dolet ille, clamat, resistit, & si forte febre mētē ꝑdiderit, ēt medicū cædit, nec tn̄ ille desistit a salute ægrotantis, qđ nouit fa-
F cit, illū maledicētem, cōuiciantē non curat. Nonne excitanē cuncti lethargici ne somno graui ꝑmanē in mortē? Et hoc patiunē a filiis suis quos charissimos genuerūt. Et nō est charus filius, nisi fuerit dormiēti patri molestus. Lethargici excitanē, phrenetici liganē, sed tn̄ vtriq; amanē. Nemo ergo dicat, ꝑsecutionē patior, nō ventilet pœnā, sed probet cām, ne si cām non probauerit, numereē cum iniqs. Ideo q̄ vigilāter, q̄ optime hic cōmendauit, Dn̄e intende iudicio meo, non pœnis meis, Deus meus & dn̄s meus in cām meam. Iudica me dn̄e ꝫm iustitiā meā.] Hoc est, in cām meam. Non ꝫm pœnā meam, sed ꝫm iustitiā meam. Dn̄e Deus meus, i. ꝫm hoc me iudica. Et non insultēt in me inimici mei. Nō dicant in corde suo euge euge aīæ nostrę. ꝫ Idest, fecimus qđ potuimus, occidimus, abstulimus: nō dicant, ostēde qui nihil fecerūt, nō dicāt,
23 absorbuimus eū. Vnde illi martyres dicūt, nisi quia dn̄s erat in nobis fortasse viuos absorbuissent nos. Quid est absorbuissent nos? In corpus suum traiecissent nos. Hoc.n. absorbes, qđ in corpus tuū traiicis. Vult te mūdus absorbere, tu absorbe mūdum, & traiice illū
G o. in corpus tuum, macta & manduca. Quod Petro dictum est, Macta & manduca, occide in eis qđ sunt, fac eos quod tu es. Illi aūt contra si tibi persuaserint impietatem, absorberis ab eis, non qn̄ per sequuntur te ab his absorberis, sed qn̄ tibi persuadent qđ sunt. Nec dicant absorbuimus eum.] Tu absorbe corpus Paganorum. Quare corpus Paganorū?
2. Vult te absorbere, fac illi quod vult tibi facere. Ideo fortasse vitulus ille comminutus in aquam missus, & populo datus est, vt absorberetur ab Israel corpus impiorum. Erubescant & reuereantur simul, qui gratulanē mala lis meis. Induanē confusione & verecūdia.] Vt nos illos absorbeamus erubescentes & cōfusos. Qui maligna loquunē aduersum me] Illi erubescant, illi confundantur. Quid tu, Iam caput cum membris? Exultent & lætent qui volūt iustitiam meam.] Qui hæserint corpori meo. Et dicant semper magnificeē dominus qui volūt pacem serui eius. Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam.] Et cuius lingua durat meditari tota die laudem Dei? Ecce modo paulo longior sermo factꝰ est, fatigamini, tota die Deū laudare quis durat? Suggero remedium, vnde tota die laudes Deum si vis, quicquid egeris bene age, & laudasti Deum. Quando can- H
tas hymnum, laudas Deum. Lingua tua quid agit, nisi laudet conscientia tua? Et quoties tu cessasti ab hymno cantando, discedis vt reficiaris, noli inebriari, & laudasti Deum. Discedis vt dormias, noli surgere ad malefaciē dū, & laudasti Deum. Negotia agis, noli fraudem facere, & laudasti Deum. Agrum colis, noli fraudem facere, & laudasti Deum. Agrū colis, noli litem mouere, & laudasti Deum. In innocentia operum tuorum præpara te ad laudandum Deum tota die.

In Psalmum trigesimumquintum enarratio.

INtendat charitas vestra paululum textum & mysteria Psalmi huius, & percurramꝰ eum, quia in multis locis apertus est. Vbi autem obscuritatis necessitas nos immorari coegerit, tolerabitis fructu discendi. Dixit iniustus vt delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius. ꝫ Nō vnum hominem, sed genus hominum iniquorū dicit, qui sibi aduersanē, non intelligendo vt bene viuant, I
non quia non possunt, sed quia nolunt. Aliud In.2.se.
est enim qn̄ quisq; conaē aliquid intelligere, & per infirmitatem carnis non potest, sicut dicit quodā loco scriptura, Quia corpus qđ corrumpiē aggrauat aīam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Aliud aūt qn̄ perniciosius agit aduersum seipsum cor humanū, vt qđ posit intelligere, si bona volūtas accederet, nō ītelligat, nō qa difficile est, sed quia volūtas aduersa est. Hoc aūt fit dū amāt peccata sua, & oderūt præcepta

pta Dei.Sermo. n. Dei aduersarius tuus est, si tu amicus sis iniquitatis tuæ. Si aũt tu aduersarius sis iniquitatis tuæ, sermo Dei amic⁹ tuus est, & aduersarius iniquitatis tuæ. Si ergo odisti iniquitatem tuam, iungis te sermoni Dei, & eritis duo aduersus illã perimendam, tu & sermo Dei. Tu.n. per te ex virib. tuis nihil potes, adiuuat te ille qui tibi sermonẽ misit, & vincit iniquitas: Si tu illam odisti, & Deus dimisit & eris liber: Si aũt ipsam diligas, cõtrarium est tibi intelligere quicquid contra illã dr̃. Fac hoĩem quærere quõ sit æqualis filius patri, credidit, q̃rit, intelligere nondũ potest.

K Magna.n. res est, & vires maiores desyderat vt possit capi, & est initiũ qđ custodit aĩam donec roboret. Lacte nutrit vt perueniat ad habitudinem & firmitatem cibi solidioris, vt

Ioan. 1. possit intelligere, In principio erat verbũ, & verbum erat apud Deũ, & Deus erat verbũ. Anteq̃ hoc possit, nutrit in fide, & conat intelligere vt intelligat quantum Deus dederit.

Tobi. 4. Nunq̃d & hoc cum conatu intelligit? Quod tibi fieri nõ vis, alii ne feceris, vt q̃uia nõ vis pati iniquitatem, non facias iniquitatem, q̃a non vis pati dolũ & insidias, nõ insidieris alteri. Hoc aũt cum nõ vis intelligere, volũtati tuæ tribuit: Ideo dixit iniustus, vt delinquat in semetipso. Proposuit delinquere, sed nunquid qui ꝓponit delinquere publice hoc dicit, & nõ in semetipso? Quare in semetipso? Quia homo illum non videt. Quid ergo, q̃a homo nõ videt? In ipso corde vbi sibi dicit, vt delinquat, Deus ibi non videt? Videt ibi Deus, sed q̃d sequit? Non est timor Dei ante oculos eius. Ante oculos timor hominũ est, Non audet.n. publice profiteri iniquitatem, ne vel reprehendat, vel damnet ab hominib. Discedit autem a cõspectu hominum. Quo? Ad semetipsum ducit se intro, & nemo illũ

L videt, vbi meditat dolos & insidias, & delicta nemo videt. Posset & nec ibi apud se meditari, si cogitaret q̃a Deus illũ videt, sed q̃a nõ est timor Dei ante oculos eius, cũ discesserit a conspectu hoĩum ad cor suũ, ibi quẽ timeat? Nũquid nõ ibi est præsens Deus? Sed non est timor Dei in conspectu eius. Meditat ergo dolos & sequit. Forte latet illũ, q̃a De⁹ ibi videt, & iã ostendit qđ cęperã. Latet illũ sed volentem, quia contra se fecit nolens intelligere. Qm̃ dolose egit in conspectu eius. In cuius cõspectu? Cuius timor non est ante oculos eius qui dolose egit. Vt inueniret iniquitatẽ suã & odisset.] Iste sic egit vt nõ inueniret. Sũt.n. hoĩes qui quasi conant q̃rere iniquitatẽ suã, & timent illã inuenire, q̃a si illã inuenerint, dr̃ illis, recedite ab illa. Hæc fecisti anteq̃ scires, iniquitatem fecisti cũ esses in ignorãtia. Dat Deus veniã, modo cognouisti eã, dimitte illã vt possit facile ignorãtiæ tuæ venia dari, vt libera frõte dicas Deo, Delicta iuuẽtutis meæ, & ignorãtiæ meæ ne memineris. Psal. At illã quærit ac timet ne inueniat illam, dolose.n. quærit. Non sciebã quia peccatum est. Q̃n dicit hõ? Cum viderit, q̃a peccatũ est, & destiterit facere ipsum peccatũ, qđ ideo faciebat, q̃a ignorabat. Vere sic voluit nosse iniquitatem, vt inueniret & odisset. Nũc aũt multi dolose agunt, vt inueniãt iniquitatem suã, Idest, nõ ex aĩo agunt inuenire & odisse. Sed q̃a in ipsa inquisitione dolus est, in inuẽtione defensio iniq̃tatis erit. Cum.n. inuenerit iniquitatẽ, ecce iam manifestũ est illi q̃a iniquitas est, noli illã facere. Et ille qui dolose agebat vt inueniret, iã inuenit, & nõ odit. Quid.n. dicit? Quam multi hoc faciũt, & q̃s hoc nõ facit? Et nunquid oẽs perditurus est Deus? Aut certe hoc dicit, si nollet Deus illã fieri, viuerent hoĩes qui ista committunt? Vides q̃a dolose agebas ad inueniendã iniquitatem tuam. Nã si non dolose, sed synceriter ageres, iam inuenisses & odisses, modo inuenisti & defendis. Dolose ergo agebas cũ quęreres. Verba oris eius iniq̃tas & dolus, noluit intelligere vt bene ageret.] Videtis q̃a voluntati illud tribuit, q̃a sunt hoĩes qui volunt intelligere & non p̃nt. Sũt autem hoĩes qui nolunt intelligere, ideo nõ intelligunt. Noluit intelligere vt bene ageret. Iniquitatem meditatus est in cubili suo.] Quid dixit in cubili suo? Dixit iniust⁹, vt delinquat in seipso. Qđ dixit superius in semetipso, hoc hic dixit in cubili suo. Cubile nostrum est cor nostrum, ibi tumultum patimur malæ conscientiæ, & ibi requiescimus, q̃n bona cõsciẽtia est. Qui amat cubile cordis sui, aliquid boni ibi agat, ibi est cubile vbi nos dominus Iesus Christus iubet orare. Intra in cubiculum tuum, & claude ostium tuum. Quid est claude ostiũ tuum? Noli talia expectare de Deo quæ forinsecus sunt, sed ea quæ intrinsecus sunt. Et pater tuus qui videt in absconditoreddet tibi. Quis est qui non claudit ostium? Qui ta-

lia

lia petit a Deo ꝑ magno, & ibi cõstituit om-
nes preces suas, vt accipiat ea quæ sunt huius
seculi bona. Patet ostiũ tuum, turba videt cũ
oras. Quid est claudere ostiũ tuũ? Vt hoc pe-
tas a Deo quod solus Deus nouit quõ tibi det.
64. Quid est hoc ꝑꝑ quod claudis ostiũ & petis?
Co. 2. Quod oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec
in cor hoĩs ascendit. Et forte non ascẽdit in
ipsum cubile tuum, i. in cor tuũ. Sed Deus no
uit quid tibi daturus est. Qñ autem erit? Qñ
reuelabit dominus, qñ apparebit iudex. Quid
25. enim manifestius quã qđ dicturus est ad dex
terã positis, Venite benedicti patris mei, per
cipite regnum qđ vobis paratũ est ab origi-
1. ne mundi. Audient hæc illi qui ad sinistram
erãt, & gemẽt infructuosa pœnitentia, qa cũ
ita viuerent eam fructuose noluerunt agere.
25. B Qũo gement? Quia non est illis locus corre
ctionis. Audiẽt aũt & ipsi, Ite ignem ęternũ,
qui præparatus est diabolo & angelis eius.
Iste est auditus malus. Nam iusti ad auditum
bonum gaudebunt. Sic. n. scriptum est, In me
moria æterna erit iustus, ab auditu malo non
11. timebit. A quo auditu malo? Quem audituri
2. sunt illi, Ite in ignem æternum. Deus enim
qui põt supra quam petimus, aut intelligimus
facere, occultum gemitum nostrum quęrit,
vt in conspectu eius placeamus, & non nos
qua si de iustitia nostra ante hoĩes iactemus.
Qui. n. de iustitia sua placere vult hominib.
non eo fine vt homines qui eũ vident Deum
laudent, sed ea intẽtione vt ipse laudeť, non
5. claudit ostium contra strepitum, quia patet
ostium in illo strepitu, & nõ audit Deus qũo
audire vult in cubili. Cubile ergo, i. cor no-
strum, laboremus mundare, vt ibi possit no-
bis bene esse. Nouit charitas vestra q̃ multa
multi patiunť in publico, in foro, in iurgiis,
in iniuriis, in cõtentionib. & molestiis nego
tiorum. Qũo quisq; fatigatus negotiis foris,
C currit ad domum suam vt ibi requiescat, &
dat operã cito finiri negotia, quæ foris sunt,
& tollere se ad requiem in domũ suam. Ideo
enim vnusquisq; domum suam habet, quia
ibi requiescit. Si vero & ibi molestias patiať,
vbi potest requiescere? Quid ergo bonũ est?
Vt vel in domo sua requiem habeat. Si autẽ
patitur foris inimicos, intus forte malã vxo-
rem, procedit in publicum. Cum vult requie
scere ab his quæ foris sunt, intrat in domum
qñ vero nec ibi requiescit, nec foris requie-
scit, vbi erit requies? Saltem in cubili cordis,
vt tollas te ad interiora conscientiæ tuæ. Si
tibi inuenisti forte coniugem, quæ tibi nõ fa
ciat amaritudinem sapientiam Dei, cũ ipsa
cõiungere, quiesce intus in cubili tuo, non
inde te eiiciat fumus malæ conscientiæ. At il
le vt meditaretur dolos, illuc se tollebat, de
quo loquitur ista scriptura, vbi homines nõ
vident, & talia ibi meditabať, vt nec in ipso
corde requiesceret. Iniquitatem meditatus
est in cubili suo. Astitit omni vię non bonę.]
Quid est astitit? Perseueranter peccauit. Vnde
& de quodam pio & bono dr̃, Et in via pec-
catorum non stetit. Qũo ille nõ stetit, sic iste
astitit. Malitiam aũt non odio habuit.] Ibi est Psal. 1.
finis, ibi fructus, si non potest non habere ma
litiam, vel oderit illam. Cum enim odisti il-
lã, vix tibi surrepit vt aliquid mali facias. Est
enim peccatum in mortali corpore. Sed qđ D
dicit Apostolus? Non regnet peccatum in ve Rom. 6.
stro mortali corpore, ad obediendum desy-
deriis eius. Qñ incipit non esse? Qñ comple-
bitur in nobis quod ait, Cũ corruptibile hoc
induerit incorruptionem, & mortale hoc in 1. Co. 15.
duerit immortalitatem. Antequam hoc fiat
est delectatio iniquitatis in corpore, sed ma-
ior est delectatio voluntatis, Verbis sapiẽtiæ
præceptis Dei, vince peccatum & voluptatẽ
eius. Peccatum & iniquitatem oderis vt iun-
gas te Deo qui tecum illud oderit. Iam con-
iunctus mẽte legi Dei, mente serui legi Dei. Rom. 7.
Et si carne propterea seruis legi peccati, qa
sunt in te delectationes q̃dam carnales, tunc
nullæ erunt qñ iã non pugnabis. Aliud est nõ
pugnare, & esse in pace vera atq; perpetua,
aliud pugnare & vincere, aliud pugnare &
vinci, aliud nec pugnare sed trahi. Sunt enim
hoĩes prorsus qui nõ pugnant, qualis est iste
de quo loquiť, Cum enim dicit, Malitiã non E
odio habuit, qũo pugnat cõtra eam quã nõn
odit? Iste a malitia trahiť nec pugnat. Sũt aũt
qui pugnare incipiunt, sed quia de virib. suis
præsumunt, vt ostendat illis Deus, quia ipse
vincit si se homo subiungit Deo, & pugnan-
tes vincuntur, & cum quasi cœperint tenere
iustitiam, fiunt superbi & eliduntur. Isti pu-
gnant, sed vincunť. Quis est aũt qui pugnat et
non vincitur? Qui dicit, Video aliam legem
in membris meis repugnantem legi mentis
meę. Videt repugnantem legem legi mentis Rom. 7.
suæ. Videt repugnantem sed non de viribus
suis

ſuis præſumentē, iſte ideo victor erit. Quid
enim ſequitur? Infœlix ego homo, quis me li
berabit de corpore mortis huius? Gratia Dei
per Ieſum Chriſtum dñm noſtrũ. Præſumit
de eo qui iuſsit vt pugnet & vincat hoſtem,
adiutus ab adiuuante. Iſte aũt malitiam odio
habuit. Dñe in cęlo miſericordia tua, & veri
tas tua vſq; ad nubes.] Neſcio q̃ miſericor-
diam ipſius dicit q̃ in cœlo eſt. Eſt enim miſe
ricordia dñi & in terra. Habes ſcriptũ, Miſe-
Pſal. 32. ricordia dñi plena eſt terra. De qua ergo mi-
ſericordia loquit̃ cum dicit, Dñe in cęlo mi
ſericordia tua? Munera Dei partim tpalia sũt
atque terrena, patim æterna & cœleſtia. Qui
pp hoc colit Deum, vt terrena iſta atq; tpa-
F lia accipiat q̃ omnib. præſto sũt, quaſi adhuc
vt pecus eſt, Vtit̃ quidem miſericordia Dei,
ſed nõ illam q̃ expectaturus eſt, q̃ non dabit̃
niſi ſolis iuſtis, ſanctis, bonis. Quę ſunt mune
ra quæ omnibus abundant? Qui ſolem ſuum
Mat 5. oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſup
iuſtos & iniuſtos. Quis nõ habet iſtam miſe-
ricordiã Dei? Primo vt ſic diſcernat̃ a pecori
bus, vt rõnale ſit animal quo poſsit Deũ in-
telligere, deinde frui iſta luce, iſto aere, plu-
uia, fructib. diuerſitate temporũ, ſolatiis ter-
renis, ſalute corporis, affectu amicorũ, ſalute
domus ſuæ. Omnia iſta bona ſunt, & Dei mu
nera ſunt. Ne putetis fratres q̃ aliquis illa po
terit dare, niſi vnus Deus. Quicunq; ergo nõ
expectant iſta niſi a dño, multum intereſt in-
ter hos & eos qui illa q̃runt, aut a dæmonib.
aut a ſortilegis, aut a mathematicis. Iſti enim
duob. modis miſeri ſunt, quia & terrena ſola
bona deſyderãt, & non ab eo petunt qui dat
oĩa bona: Qui ergo iſta bona deſyderant, &
in his bonis fœlices eſſe volunt, & iſta ſola
petunt a Deo, hoc quidem meliores ſunt, q̃a
a Deo ea petunt ſed adhuc periclitant̃. Dicit
aliquis, Quare periclitantur? Aliquãdo enim
G cõſyderant res humanas, & vidẽt iſta omnia
bona terrena, quæ deſyderant habere atque
abundare impios & iniquos, & putant quia
perdiderunt mercedem colendi Deum, quia
id quod mali habent, aut ipſi non habent, cũ
ipſi colunt Deum quem non colunt illi, aut
aliq̃n illi qui colunt non habent, & illi hñt
qui blaſphemãt, ergo in periculo sũt adhuc.
Hic autem vere intellexit quã miſericordiã
deprecetur a Deo. Domine in cœlo miſeri-
cordia tua, & veritas tua vſq; ad nubes, i. mi-
ſericordia quędam quam donas ſanctis tuis
cœleſtis eſt, non terrena, æterna eſt, tempora
lis non eſt. Et qũo illam potuiſti annunciare
hoĩbus? Quia veritas tua vſq; ad nubes. Nam
quis poſſet noſſe cœleſtem miſericordiam
Dei, niſi annunciaret Deus hominibus? Qũo
illam annunciauit? Mittendo veritatem ſuam
vſq; ad nubes. Quę ſunt nubes? Prędicatores
verbi Dei. Vnde quodã loco Deus iratus eſt
cuidam vineæ, intelligit. n. quãtum puto cha
ritas veſtra, audiuit iſtum Eſaiam Prophetã,
vbi dicit de quadam vinea, Expectaui vt face
ret vuam, fecit aũt ſpinas. Et ne quis putaret
de vinea iſta viſibili dicere, ſic concluſit, Vi-
nea aũt dñi ſabaoth, domus Iſrael eſt, & ho-
mo Iuda, nouellum dilectum. Ergo ipſam vi
neam increpabat, quam dñs expectauit vt fa
ceret vuam, fecit aũt ſpinas. Et quid ait? Man-
dabo nubib. meis ne pluant ſuper eam. Iratus
Deus hoc dixit, Mandabo nubibus meis ne
pluant ſuper eam, & vere factum eſt. Miſsi
ſunt enim prædicatores Apoſtoli, ſic habe-
mus in actibus Apoſtolorum, quia Apoſto-
lus Paulus volebat prædicare Iudæis, & in-
uenit ibi non vuam, ſed ſpinas. Cœperunt
enim pro bonis mala reddere, & perſequi. Et
ait tanquam implens quod dictum eſt, Man-
dabo nubibus meis ne pluant ſuper eam: Ad
vos miſsi eramus, ſed quia reſpuiſtis verbum
Dei, ecce conuertimur ad gẽtes. Ergo imple
tum eſt, Mandabo nubibus meis ne pluant ſu
per eam. Vſq; ad nubes veritas tua venit: ideo
nobis per nubes potuit nunciari miſericor-
dia Dei quæ in cęlo eſt, & non in terra. Et re
uera fratres, nubes sunt prædicatores verbi
veritatis. Quando minatur per prædicatores
Deus, tonat per nubes. Quando miracula fa-
cit per prædicatores Deus, coruſcat per nu-
bes, terret per nubes, & irrigat per pluuiam.
Prædicatores ergo iſti, per quos prædicatur I
Euangelium Dei, nubes Dei ſunt. Speremus
ergo miſericordiam, ſed illam quæ in cœlo
eſt. Iuſtitia tua ſicut montes Dei, iudicia tua
cut abyſſus multa.] Qui ſunt montes Dei?
Quę sũt iudicia tua multa ſicut abyſſus? Qui
ſunt montes Dei? Qui dicti ſunt nubes, ipſi
ſunt & montes Dei, magni prædicatores mõ
tes Dei. Et quomodo quando oritur ſol, prius
luce montes illuſtrat, & inde lux ad humi-
lima terrarum deſcendit, ſic q̃n venit domi-
nus noſter Ieſus Chriſtus, prius radiauit in
alti-

altitudinem Apostolorum, prius illustrauit
montes,& sic descendit lux eius ad conuallē
20. terrarũ,& ideo quodã loco dicit in Psalmo,
Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet
auxiliũ mihi.Sed noli putare,q̄a ipsi montes
tibi dabunt auxiliũ. Accipiunt.n.quod dent,
non de suo dant. Et si remanseris in montib.
non erit firma spes tua,sed in illo qui illumi
nat montes, spes tua & p̄sumptio tua debet
esse. Auxiliũ aũt veniet tibi de montib. quia
scripturæ per montes tibi ministratæ sunt, p̄
magnos prædicatores veritatis. Sed noli in-
illis figere spē tuam. Audi q̄d dicat consequē
ter,Leuaui oculos meos in mõtes, vñ veniet
auxiliũ mihi.Quid ergo? Montes tibi dabunt
auxilium? Non.Audi sequentia, Auxilium
meum a domino, qui fecit cœlum & terrã.
De montib.veniet auxilium,sed non a mon-
K tib.Et a quo? A dño qui fecit cęlum & terrã.
Erant montes alii,per quos vnusquisq; cum
duceret nauim,naufragium faciebat.Emerse
runt enim principes hæresum & mõtes erãt.
Arrius mons erat, Donatus mons erat, Maxi-
minianus modo quasi mons factus est.Multi
in istos montes attendentes & terram desy-
derantes, cum de fluctib. volunt liberari, ad
saxa cõpulsi sunt, & naufragium in terra fe-
10. cerunt.A talib.montib. non seducebatꝰ ille q̄
ait,In dño confido,q̃uo dicitis animę meæ,
transmigra in montes sicut passer? Nolo sit
spes mea in Arrio,nolo in Donato,auxilium
20. meum a dño,qui fecit cœlum & terrã.Disci
te quantum præsumatis de Deo, & q̃tum tri
7. buatis hominib.quia,Maledictus oĩs qui spē
suam ponit in hoīe. Modestissime & humili
1. ter sanctus Apostolus Paulus zelans vere Ec-
clesiam,sed sponso,non sibi,& horrens illos
L qñ voluerunt dicere,Ego sũ Pauli,ego Apol
lo,suã personam potius assumpsit, q̃ calca-
ret & cõtemneret, vt Christum glorificaret.
Nunq̄d Paulus pro vobis crucifixus est, aut
in nomine Pauli baptizati estis? Repellit eos
a se, sed vt mittat ad Christum. Non vult a
spõsa amari pro spõso, sed pro amico spõsi.
Amici.n. sponsi Apostoli. Huic.n. sponso &
ille humilis Ioannes qui putabatur Christus
zelabat.Vnde ait,Nõ sum ego Christus,sed q̄
post me venit maior me est, cuius non sum
dignus corrigiam calciamenti soluere. Vere
quia tm̃ se humilians, ostēdit se non esse spõ
sum,sed amicum sponsi,& ideo ait, Qui hēt
sponsam sponsus est, amicus aũt sponsi qui
stat & audit eum, gaudio gaudet p̄p vocem
sponsi.Et amicus sponsi mons est,non tñ a se
habet lucē mons,sed audit,& gaudio gaudet
p̄p vocem sponsi.Nos, inquit,de plenitudi-
ne eius accepimus.De cuius plenitudine? Il- Ioan. 1.
lius qui erat lumen verum q̄d illuminat om
nem hoīem veniētem in hunc mundũ.Huic
ergo zelabat & Ecclesiam Apostolus dicens,
Sic nos existimet hõ quasi ministros Christi
& dispensatores mysteriorum Dei, hoc est,
Leuaui oculos meos in montes,vnde veniet
auxiliũ mihi, Sic nos existimet homo quasi
ministros Christi,& dispensatores mysterio
rum Dei.Sed ne iterũ spes tua figatꝰ in monti 1.Co. 4.
bus,& nõ sit in Deo,audi,Ego plãtaui, Apol
lo rigauit,sed Deus incrementũ dedit.Et ne- 1. Cor. 3.
que qui plantat est aliq̄d, neq; qui rigat, sed
qui incremētum dat Deus. Iam ergo dixisti. M
Leuaui oculos meos in montes, vnde venit
auxilium mihi. Sed quia neq; qui plantat est
aliquid,neq; qui rigat,dicas, Auxilium meũ
a dño,qui fecit cœlum & terram: Et iustitia
tua sicut montes Dei,i. montes implentꝰ iusti
tia tua.Iudicia tua sicut multa abyssus. Abys-
sum dicit profunditatem peccatorum, quo
quisq; peruenit contemnendo Deum, sicut
quodam loco dicit, Dedit illos in concupi-
scentias cordis eorũ,facere quæ non conue-
niũt.Intendat charitas vestra, Magna res est,
Magna res agitur. Quid est hoc? Dedit illos Rom. 1.
Deus in cõcupiscentias cordis eorum,face-
re q̄ non cõueniunt? Ergo si Deus illos dedit
in cõcupiscentias cordis eorũ, facere q̄ non
conueniunt, ideo faciũt tanta illa mala. Qua
si aliquis proponat quæstionē, Si Deus hoc
facit,vt faciant quæ non conueniunt,quid ip
si fecerunt? Occultum est quod audisti,dedit A
illos Deus in cõcupiscentias cordis eorum.
Ergo fuit cõcupiscentia quam vincere nolue
runt,non cui traderentꝰ iudicio Dei, sed qua
digni haberentꝰ qui traderentꝰ in concupiscē
tias reliquas. Vide quid de illis superiꝰ dixit, 1.sē.d.36
Qui cum cognouissent Deum,non vt Deum c. Et ideo
glorificauerũt, aut gratias egerunt, sed eua-
nuerunt in cogitationib. suis, & obscuratum
est insipiens cor eorum. Vnde? De superbia.
Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti
sũt.Inde iam sequitur,Tradidit illos Deus in
concupiscentias cordis eorũ. Quia ergo fue
runt superbi & ingrati, digni habiti sunt qui
trade-

traderentur in concupiſcentias cordis ſui,& facti ſunt abyſſus multa,vt non ſolum peccarent,ſed ẽt doloſe agerent, ne intelligerẽt iniquitatem ſuam & odiſſent. Iſta profunditas eſt malitiæ, vt nollẽt inuenire & odiſſe. Sed ad iſtã profunditatẽ quõ quiſq; peruenit,vide, Iudicia Dei abyſſus multa. Sicut montes Dei iuſtitia eius,qui per gratiam ipſius fiunt magni, ſic & per iudicia ipſius fiunt in ꝓfundo q̃ merguntur in vltima. Hac ergo delectẽt te mõtes,hac auertere ab abyſſo,& conuertere ad id quod dr̃, Auxilium meum a dño. Sed vnde? Quia leuaui oculos meos in montes.

B Quid eſt hoc. Latine dicam, In Eccleſia Chriſti inuenis abyſſum,inuenis & montes. Inuenis ibi pauciores bonos, quia montes pauci ſunt, abyſſus lata eſt, i. multos male viuentes ab ira Dei,q̃a ſic egerunt vt traderent̃ in concupiſcentias cordis ſui, vt iam defendãt peccata ſua,& nõ confiteãtur, ſed dicãt, Quare? Quid feci? Et ille illud fecit,& ille hoc fecit. Iam etiam defendere volũt q̃d arguit ſermo
Pro. 18. diuinus,abyſſus eſt. Ideo quodã loco ait ſcriptura,Audi Abyſſum, Peccator,inquit,cum venerit in profundũ malorum,contẽnit. Ecce iudicia tua ſicut abyſſus multa. Sed nondũ es mons,nondum es abyſſus. Fuge abyſſum, attende in montes,ſed nec remaneas in montib. Auxilium enim tuum a domino qui fecit cœlum & terram. Homines & iumenta ſaluos facies domine, ſicut multiplicata eſt miſericordia tua Deus.] Quia dixit miſericordia tua in cœlo,vt & in terra eſſe ſciatur,ait, Homines & iumenta ſaluos facies domine, ſicut multiplicata eſt miſericordia tua Deus. Magna eſt miſericordia tua, & multiplex miſericordia tua Deus, & hãc das & hominib. & iumẽtis,ſalus enim hoĩum a quo? A Deo. Nunquid ſalus iumentorum a Deo non eſt?

C Qui enim fecit hoĩem,ipſe fecit & iumenta: quia vtrunque ſaluat, ſed ſalus iumentorum temporalis eſt. Sunt aũt qui pro magno hoc petunt a Deo q̃d dedit iumẽtis. Multiplicata eſt miſericordia tua Deus, vt non ſolum hominib. ſed & iumentis det. Quæ datur hominibus? Iſta carnalis & temporalis Ergo hoĩes non habent aliquid apud Deum exceptum quod iumenta nom mereant̃, & quo iumẽta non perueniant? Habent planè. Et vbi eſt q̃d habent? Filii autem hominum ſub tegmine alarum tuarum ſperabunt.] Attendat charitas veſtra dulciſsimam ſententiam. Homines & iumenta ſaluos facies. Iam dixit hoĩes & iumẽta,deinde autem filii hominum: quaſi alii ſint homines, alii aũt filii hominum. Aliq̃n in ſcripturis filii hominum dicunt̃ generaliter hoĩes,aliq̃n proprie quodammodo dicũtur filii hoĩum, propria quadam ſignificatione,vt non omnes hoĩes intelligant̃, maxime q̃n habet diſtinctionem. Nõ enim ſine cauſa ibi poſitum eſt, Homines & iumenta ſaluos facies domine,filii autẽ hominum, quaſi his ſequeſtratis cuſtodit ſeiunctos filios hoĩum. Seiunctos a quibus? Non ſolum a iumentis, ſed & ab hominib. qui ſalutem iumentorum quærũt a Deo,& pro magno hoc deſyderãt. Qui ſunt fili hominũ? Qui ſub tegmine alarum eius ſperant. Illi enim homines cum iumentis gaudent in re,filii autem hoĩum gaudent in ſpe. Illi præſentia bona ſectãtur cum iumentis,iſta futura bona ſperant cũ angelis. Quare ergo cum diſtinctione illi vocantur homines, & iſti vocantur filii hoĩum? Nam & quodã loco ſit ait ſcriptura, Quid eſt homo q̃ memor es eius,aut fili⁹ hominis q̃m viſitas eũ? Quid eſt homo ꝙ memor es eius? Memor es quaſi abſentis,filium autem hominis viſitas præſentem. Quid eſt, memor es hominis? Homines & iumenta ſaluos facies domine, quia & ipſis malis das ſalutem, & ipſis qui non deſyderant regnum cœlorum. Tuetur enim illos, & nõ illos deſerit ſecundum modum ſuum tanquam pecora ſua, & non illos deſerit,tamen tanquam abſentium eorum eſt. At vero quem viſitat, filius hominis eſt,& dicit ei, Filii autem hominum ſub tegmine alarum tuarum ſperabunt. Et ſi vultis diſcernere iſta duo genera hominũ duos homines primos attẽdite, Adam & Chriſtũ. Audi Apoſtolum, Sicut enim in Adam omnes moriuntur,ſic & in Chriſto omnes viuificabunt̃. Naſcimur de Adam vt moriamur, reſurgemus per Chriſtum vt ſemꝑ viuamus. Q̃n portamus imaginem terreni hominis, homines ſumus,q̃n portamus imaginem cœleſtis hominis,filii hominis ſumus, q̃a Chriſtus filius hominis dictus eſt. Etenim Adam homo erat, ſed filius hominis non erat,ideo illi pertinent ad Adam qui deſyderant carnalia bona,& ſalutem iſtam temporalẽ. Hortamur illos vt filii ſint hominum, qui ſub tegmine alarum eius ſperant, & miſericordiam

illam

illam desyderant, quæ in cœlo est, & quæ an-
nunciata est per nubes. Sed si non p̃nt adhuc,
interim vel temporalia bona non desyderēt
nisi ab vno Deo, & sic in veteri testamēto ser
uiant, vt ad nouū perueniant. Nā & populus
ille terrena bona desyderauit, regnū Hierusa
lē, subiectionem inimicorū suorum, abūdan
tiam fructuū, salutem propriā, salutē filiorū
suorū. Talia desiderabāt, & talia accipiebāt,
sub lege custodiebantur. Desyderabāt à Deo
bona quædā & iumentis; quia nondū ad il-
los venerat filius hominis vt essent filii homi
num, tñ iam habebant nubes annunciantes fi
lium hominis. Venerunt ad illos Prophetæ,
35. annunciauerūt Christū, & erant ibi quidem
qui intelligebant, & spem futurā habebāt, vt
acciperent misericordiā q̃ in cęlo est. Erant
ibi qui non nisi carnalia desyderarēt & terre
nā tēporalemq; fœlicitatem. Ipsis labebant
F pedes ad facienda uel adoranda idola. Quan
do.n. illos admonebat, & flagellabat i his om
nibus quibus delectabantur, & auferebat ea,
patiebantur famem, bella, pestilentias, mor-
bos, & conuertebant ad idola. Talia bona q̃
ꝓ magno à Deo desyderare debebāt, ab ido-
lis desyderabāt, & dimitebant Deum. Atten-
debant.n. ipsis bonis quæ querebant abun-
dare impios & sceleratos, & putabant se fru
stra Deum colere, quia nō dabat mercedem
terrenam. O homo operarius es Dei, postea
est tēpus mercedem accipiendi. Quid iam
flagitas mercedem antequam opereris? Si ve-
nerit operarius ad domum tuam, nunquid
dabis mercedem ante, nisi perfecerit opera
sua? Nam peruersum eum existimabis si di-
xerit, prius accipiam mercedem & tunc ope
rabor. Irasceris. Quare autem irasceris?
Quia non habuit fidem homini mendaci.
G Quomodo Deus non irascetur, cum tu fi-
dem non habeas ipsi veritati? Quod tibi pro
misit, daturus est, non fallit; quia veritas est
qui promisit. Sed times ne forte non habeat
quod det. Omnipotens est, noli timere ne nō
sit quod det. Immortalis est, non timeas, ne
succedatur ei. Perpetuus est, securus esto. Si
vis in te pręsumere tota die operarium tuū,
crede & tu Deo tota via tua, q̃a vita tua mo-
mentum temporis est ad Deū. Et eris, quid?
Filii.n. hominum sub tegmine alarum tuarū
sperabunt. Inebriabuntur ab ubertate domus
tuæ. Nescio quid nobis magnum promittit,
vult illud dicere & non dicit: non potest ad
id animus, non capimus. Audeo dicere fra-
tres mei, etiā de sanctis linguis & cordibus,
per quas nobis veritas annunciata est: nec di
ci potest quod annunciabant nec cogitari:
Res.n. magna est & ineffabilis, & ipsi ex par-
te videbant in ęnigmate: sic dicit Apostolus, 1.Co.13.
Videmus nunc ex parte in ænigmate, tunc au
tem facie ad faciē. Ecce in ænigmate vidētes
sic eructabant, quales erimus cum viderim⁹
facie ad faciem, quod ipsi parturiebant cor
de, & lingua parere non poterāt vt caperent
homines? Quæ.n. necessitas fuerat ut diceret,
Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ? Quę-
siuit verbum vnde loqueretur de rebus hu-
manis quod diceret, Et quia vidit homines in
gurgitantes se in ebrietate, accipere autem vi
num immoderate, & mentem perdere: vidit
quid diceret, quia cum accepta fuerit illa in- H
effabilis lætitia, perit quodammodo humana
mens & fit diuina, & inebriatur ab vbertate
domus Dei. Vnde & in alio Psalmo dicitur,
Calix tuus inebriās q̃ pręclarus est. Hoc iam Psal.22.
calice inebriati erāt martyres, quādo ad pas-
sionem euntes, suos non agnoscebāt. Quid
tam ebrium, quam non agnoscere vxorem
flentem, non filios, non parentes? Non agno
scebant, non eos ante oculos esse arbitraban
tur. Nolite mirari, ebrii erāt. Vnde ebrii erāt?
Vide, Acceperūt calicem vnde inebriarētur.
Vnde & ille gratias Deo agit dicens, Quid re
tribuam domino pro omnibus quæ retri- Psa.115.
buit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nō
mē domini inuocabo. Ergo fratres simus fi-
lii hominum, & speremus sub tegmine ala-
rum eius, & inebriemur ab vbertate domus
eius. Quomodo potui dixi, & quomō pos-
sum video, & quomodo video dicere non
possum. Inebriabuntur ab vbertate domus I
tuæ. Et torrente voluptatis tuæ potabis eos.)
Torrens dicitur aqua veniens cum impetu:
Impetus erit misericordia Dei, ad irrigan-
dos & inebriandos qui modo ponunt spem
sub vmbra alarum eius. Voluptas illa quę est?
Quasi torrens inebrians sitientes. Modo ergo
qui sitit, spem ponat, qui sitit habeat spem,
inebriatus habebit rem; antequam habeat
rem, sitiat in spe. Beati qui esuriunt & siti- Mat.5.
unt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.
Quo ergo fonte irrigaberis? Et vnde currit
tantus torrens voluptatis eius? Quoniam

apud te est, inquit, fons vitę.] Quis est fons vitæ, nisi Christus? Venit ad te in carne, vt irrigaret fauces tuas sitiẽtes. Satiabit sperantẽ, qui irrigauit sitientem. Qm̃ apud te est fons vitæ. Et in lumine tuo videbimus lumẽ.] Hic aliud est fons, aliud lumen ibi non ita. Quod enim est fons hoc est & lumen, & quicquid vis illud vocas, q̃a non est quod vocas, quia non potes congruũ nomen inuenire, non remanet in vno nomine. Si diceres, quia lumen est solum diceret tibi, sine causa ergo mihi dictum est vt esuriã & sitiam. Quis.n. est qui manducet lumen? Illud plane recte mihi di-
K ctum est, Beati mundi cordes, qm̃ ipsi Deum
Mat. 5. videbunt. Si lumẽ est, oculos meos pręparo, para & fauces, quia illud quod lumen est, & fons est. Fons quia satiat sitientes, lumẽ quia illuminat cæcos. Hic aliqñ alibi lumen, alibi fons. Aliqñ enim currunt fontes & in tenebris, & aliqñ in eremo pateris solem, non inuenis fontem. Hic ergo pñt ista duo esse separata, ibi non fatigaberis, quia fons est, nõ tenebraberis, quia lumen est. Prætende misericordiam tuam scientib. te, & iustitiam tuam his qui recto sunt corde.] Quod sæpe diximus, illi sunt recticordes, qui sequunt in hac vita voluntatem Dei. Voluntas Dei est aliqñ vt san⁹ sis, aliqñ vt ægrotes. Si aliqñ sanus es, dulcis est voluntas Dei, & qñ ęgrotas, amara est voluntas Dei, non recto corde es. Quare? Quia non vis voluntatem tuam dirigere ad voluntatem Dei, sed Dei vis curuare ad tuã. Illa recta est, sed tu es curuus. Voluntas tua corrigenda est ad illam, nõ illa curuanda est ad te, & rectum habebis cor. Bene est in hoc seculo, & benedicat Deus qui consolat, laboratur in seculo, benedicat Deus quia emẽdat
Psal. 33. & probat, & eris recto corde dicens, Benedicam dñm omni tpe, semper laus eius in ore
L meo. Non veniat mihi pes superbiæ.] Certe iam dixit sub vmbraculo alarum eius sperabunt filii hominum, & inebriabunt ab vbertate domus tuę. Cum cęperit quisq; isto fonte vberius irrigari, caueat ne superbiat. Non enim inerat Adæ primo homini, sed venit illi pes superbiæ, & mouit illum manus peccatoris, i. manus diaboli superbia. Quomodo
Esa. 14. ille qui eum seduxit, dixit, Ponam sedẽ meã ad Aquilonem, sic illi psuasit. Gustate & eri-
Gen. 3. tis sicut dii. Superbia ergo lapsi sumus, vt ad istam mortalitatem perueniremus. Et q̃a nos superbia vulnerauerat, humilitas sanos fecit. Venit humilis Deus, vt a tãto superbiæ vulnere curaret hominem. Venit, quia verbum caro factum est & habitauit in nobis. Comprehensus est a Iudæis insultatum est ei. Audistis cum euangelium legeretur, quid dixerunt, & cui dixerunt, dæmonium habes, & ille nõ dixit, dæmoniũ habetis vos, quia vos in peccatis vestris estis, & diabolus possidet corda vestra. Non hoc dixit, quod si diceret, verum diceret, sed non erat tempus vt hoc diceret, ne non veritatem prędicare, sed maledictum reddere videret. Dimisit quod audiuit, quasi non audisset. Medicus enim erat, & phreneticum curare venerat. Quomodo medicus nõ curat quicquid audiat a phrenetico, sed quomodo conualescat & fiat sanus phreneticus, nec si & pugnum ab illo accipiat curat, ille illi facit noua vulnera, ille veterem febrem sanat, sic & dominus ad ægrotum venit, ad phreneticum venit, vt quicquid audiret, q̃cquid passus esset contemneret, hoc ipsos eos docens humilitatem, vt humilitate docti, sanarentur a superbia, de qua iste liberari deprecatur dicens, Non veniat mihi pes superbiæ, Et manus peccatorum non moueat me.] Si enim venerit pes superbiæ, moueat manus peccatoris. Quæ est manus peccatoris? Male suadentis operatio. Si factus es superbus, cito te corrumpit qui male suadet. Satage humilis fieri in Deo, & non valde cures quid tibi dicatur. Hinc est quod alibi dicitur, Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. Quid est, ab occultis meis? Non veniat mihi pes superbiæ. Quid est, & ab alienis parce seruo tuo? Neque manus peccatorum moueat me. Serua quod intus est, & non timebis foris. Quare autem valde hoc times? Quasi diceretur, Illi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem.] Vt venirent ad illam abyssum de qua dictum est, Iudicia tua sicut abyssus multa, vt ad illud profundum peruenirent, vbi peccator qui contemnit cecidit. Ceciderunt. Vbi primo ceciderunt? In pede superbiæ. Audite pedem superbiæ. Qui cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, Venit illis pes superbiæ, vnde venerunt in profundum, tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum facere quæ non conueniunt. Radicem peccati & caput peccati timuit qui dixit, Nõ veniat mihi pes su-

superbiæ. Quare illum pedem dixit? Quia superbiendo Deũ deseruit & discessit, & pedẽ ipsius, affectum ipsius dixit. Non veniat mihi pes sup͏biȩ, & manus peccatoris nõ moueãt me, i. opera peccatoris non moueant me, vt imitari illos velim. Quare aũt contra superbiam hoc dicit, Ibi ceciderunt qui operãtur iniquitatem? Quia q̃ iniqui sunt, in superbia ceciderunt. Ideo cum cautam faceret dñs Ec
3. clesiam ait, Illa tuũ, inquit, obseruabit caput, & tu eius calcaneum. Serpens obseruat calca
B neum, qñ tibi veniat pes superbiæ, qñ labaris vt deiiciat. Tu aũt caput eius obserua. Initiũ omnis peccati superbia. Ibi cæciderunt qui operantur iniquitatem. Expulsi sunt nec po-
10. tuerunt stare. Primo ille in veritate nõ stetit,
8. deinde per eum illi quos dimisit Deus de pa
3. radiso. Vnde ille humilis qui non se dicit di-
1. gnum soluere corrigiam calciamenti, nõ est expulsus, sed stat & audit eũ, & gaudio gaudet ꝓꝓ vocem sponsi, non ꝓꝓ suam, ne veniat ei pes superbiæ, & expellatur, nec possit stare. Et si cum labore aliquib. vestrum tædio fuerimus, finiuimus psalmum, trãsiuit tædiũ & gratulabimur, qa psalmus totus expositus est. In medio autem timens ne onerarẽ vos, dimissurus eram, sed cogitaui, qa intẽtio vestra præcideret, & nõ sic rediret ad dimidiũ qũo sit exponeremus totum, & malui vobis grauis esse, quam in re imperfecta reliquias seruare. Debetur enim vobis etiam crastinus sermo orare ꝓ nobis, vt valeamus exhibere, & afferte fauces esurientes & corda deuota.

Concio prima, de prima Psalmi. XXXVI.

C NOuissimus dies terribiliter venturus audit eis, qui securi esse bene viuẽdo nolunt, & male viuere diu volunt. Vtiliter autẽ Deus latere voluit illum diem, vt semper sit paratum cor ad expectandum quod esse venturum scit, & qñ venturum sit nescit. Quia vero dñs noster Iesus Christus magister nobis missus est, etiam filium hoĩs dixit nescire illum diem, quia in magisterio eius non erat, vt per eum sciretur a nobis. Neq; enim aliquid scit pater qđ filius nescit, cum ipsa sciẽ
4. tia patris ille sit, qui sapientia est eius. Est aũt sapientia eius, filius eius, verbum eius. Sed quia nobis scire nõ proderat, quod quidem ille nouerat qui nos docere venerat, non tñ hoc quod nobis nosse non proderat, non solum sicut magister aliquid docuit, sed sicut magister aliquid non docuit. Tãquam magister enim sciebat & docere quod proderat, & non docere quod oberat. Sic autem quodam genere locutionis nescire filius dicitur quod non docet, ideo nescire dicitur quod nescire nos facit, quomodo quotidie loquimur, modo quodam locutionis vt dixi, Lætum enim diem dicimus quia lætos nos facit, & tristem diem, quia tristes nos facit, & frigus pigrum, quia pigros nos facit. Quomodo cõtra dicitur a domino, nunc cogno D
ui. Dictum est Abrahæ, nunc cognoui ꝙ ti- Gen. 22.
meas Deum, hoc Deus nouerat, & ante illã probationem. Nam illa probatio ideo facta est, vt nos nossem⁹ quod Deus iam nouerat, & propter nos docendos conscriberetur, qđ ante documẽtum ille nouerat, & fortasse & ipse Abraham nondum nouerat quas vires haberet fides eius. Vnusquisque enim se tentationem tanquam interrogatus agnoscit, sicut Petrus quas vires haberet fides eius vtique nesciebat, quando dixit domino, Tecum
paratus sum vsq; ad mortem. Dominus autẽ Luc. 22.
qui nouerat eum, prædixit vbi deficeret, prænuncians illi infirmitatem eius, tanquam tacta vena cordis eius. Proinde Petrus qui ante tentationem præsumpsit de se, in tentatione didicit se. Sic ergo non absurde sentimus & patrem nostrũ Abraham cognouisse vires fidei suæ, vbi iussus immolare vnicum filium
suum, non dubitauit nec trepidauit ei offer- Gen. 22.
re qui dederat, quia quemadmodum nesciuit vnde datus erat nondum natum, sic credi
dit posse reparare immolatum. Dixit ergo E
Deus, Nunc cognoui qđ intelligimus, nunc cognoscere te feci, secundũ locutiones quas commendauimus, Pigrum frigus, quod pigros faciat, & lętum diem, quod lętos faciat,
sic cognoscens quod cognoscentes faciat. Deu. 13
vnde est illud, Tentat vos dominus Deus vester, vt sciat si diligatis eum. Dabis enim profecto domino Deo nostro, Deo sũmo, Deo vero magnam ignorantiam, quod vtique sacrilegum esse intelliges, si sic acceperis, Tentat vos dominus, vt sciat tanquam ipse de nostra tentatione concipiat scientiam in quo erat ante ignorantia, Sed quid est, tentat vos vt sciat? tentat vos vt scire vos faciat. Accipite ergo a cõtrario regulã intelligẽtiæ:

& quemadmodum cum Deum auditis dicere, cognoui, intelligitis cognoscere vos feci: sic & cum auditis de filio hominis, idest, de Christo dici, qđ illum diem nesciat, intelligite dici quod nescire faciat. Quid est aũt nescire faciat? Occultat vt nesciat quod nobis prodi non prodest. Hoc est quod dixi magistrum bonum nosse quid prodat, nosse quid tegat, sicut quædam eum legimus distulisse. Vnde intelligimus non omnia promẽda esse quæ capere non possunt hi quib. promũtur.
Ioan. 16. Dicit enim alibi, Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo. Dicit, & Apostolus, Non potui loqui vobis quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, quasi paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escã.
1. Cor. 3. Neq; enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis. Quo proficit iste sermo? Vt quoniã diem nouissimum scimus venturum, vtiliter autem scimus venturum, & vtiliter ignoramus qñ venturus sit, paratum cor habeamus
F bene viuendo, & non solum non timeamus venturum illum diem, sed amemus. Dies q̃ppe ille sicut infidelib. laborem auget, sic fidelib. finit. Quid aũt horum duorum esse velis, antequam veniat nunc est in ptãte, cum venerit nõ erit. Elige ergo cum tps est, quia Deus quod misericorditer occultat, misericorditer differt. Iam vero q̃a in quocunq; genere vitæ qđ habet aliquã ꝓfessionem, nõ omnes inueniunť probi, nõ omnes inueniunť reprobi, ex hoc apparet, quia de quibusdã hoĩum generib. quæ per similitudines in Euangelio modo proposita audiuimus, sic cõcluditur,
Mat. 22. Vnus assumeť, & vnus relinqueť. Assumetur bon⁹, relinqueť malus. Videnť duo in agro, eadem professio est, sed non idem cor. Professionẽ vident hoĩes, cor nouit Deus. Quod libet ergo ager significet, vnus assumetur, & vnus relinqueť, non quasi dimidia pars assu-
G meť, & dimidia relinqueť, sed gña hominum duo dicit. Et si aliud eorũ sit in paucis, aliud in multis vnus assumeť, & vnus relinquetur, hoc est vnum genus assumeť, & alterum relinqueť. Sic in lecto, sic in molendino. Expectatis fortasse quid ista sint: videtis tecta esse, & similitudinib. quibusdam inuoluta. Potest mihi aliud videri, alteri aliud, sed neque ego quod dixero præscribo alteri ad meliorẽ intellectũ, nec ille mihi, an vtrunq; cum fide accipiendum sit, si vtrunq; cum fide cõcordat. Videtur enim mihi in agro laborare qui præsunt ecclesiis, sicut Apostolus dicit, Dei agricultura, Dei ædificatio estis. Nã & architectorem se dixit, cum dicit, Vt sapiens architectus fundamẽtum posui. Et agricolã, cum dicit, Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deus incremẽtum dedit. In molendino ergo duas dixit, non duos. Credo q̃ hæc figura ad plebes pertineat, quia præpositi regunt, plebes reguntur. Et molendinum puto dictum mundum istum, quia rota quadam temporum voluitur, & amatores suos conterit. Sunt etiam qui de actionib. mundi non recedunť, sed tamen & ibi alii bene operanť, alii male. Alii sibi faciunt amicos de manmona iniquitatis, a quibus recipiãtur in tabernacula æterna, quibus dicitur, Esuriui & dedistis mihi manducare. Alii ista negligunt, quibus dicetur, Esuriui & non dedistis mihi manducare. Proinde, quia de his qui versantur in negotiis & operibus huius mundi, alii diligũt benefacere indigentibus, alii negligunt, tanquã de duabus in molendino, vna assumetur, & vna relinquetur. Lectum autem positum arbitror pro quiete, quia sunt qui neque actiones mundi pati volunt, sicut sunt coniugati homines habentes domos, familias, filios, neque aliquid in Ecclesia agunt, sicut præpositi, velut in agricultura laborantes, sed velut ad hæc infirmi secedunt ad ocium & quieti esse diligũt, veluti memores infirmitatis suę, non se committentes magnis actionibus, & quodammodo in strato infirmitatis suæ rogantes Deũ. Et hæc professio habet bonos, & fictos. Proinde etiam ex his vnus assumetur, & vnus relinquetur. Ad quamcunq; professionem te cõuerteris, para te pati fictos, alioquin si te non paraueris, inuenies quod non sperabas, & deficies aut perturbaberis. Ad omnia ergo te paratum facit qui tibi loquitur, cum tempus est, & illi loquendi, nõdum iudicandi, & tibi audiendi, nondum frustra pœnitendi. Etenim modo pœnitentia non frustra, erit tunc frustra. Etenim tunc pœnitebit homines male vixisse, sed nullo modo illis iustitia Dei reuocat, quod sua iniustitia perdiderunt. Iustum enim est apud Deum, vt modo impertiat misericordiã, tunc exerceat iudicium. Ideo tunc nõ taceť. An tacetur? Arguat quisque, murmuret, si non per totum orbem hæc scriptura recitatur atque cantatur,

tur, si cessat etiam venalis ferri per publicũ.
Sed reuera hoc te pertubat hoĩem Christia-
num, quia vides male viuentes fœlices, rerũ
istarum copia circumfluere, sanos esse, sup-
bos, dignitatib. eminere, incolumen hr̃e do-
mum, gaudia suorum, obsequia clientũ, ex-
cellentissimas potentias, nihil triste interpel
lare vitam ipsorum, mores nequissimos vi-
des, facultates copiosissimas respicis, & di-
cit cor tuum nullum esse diuinum iudiciũ,
omnia casib. fieri, & fortuitis motib. vẽtilari.
Nam si De⁹, inquis, res humanas respiceret,
non floreret illius iniquitas, & mea innocen
tia laboraret. Omnis morb. aĩæ habet in scri
pturis medicamẽtum suũ. Qui ergo sic ægro
tat, vt ista dicat in corde suo, bibat potionẽ
Psalmi huius, Quid est? Iterum aspiciamus.
K Quid dicebas? Quid dicebam, inquis, nisi qđ
vides? Mali florent, boni laborant. Qũo ista
videt De⁹? Accipe, bibe. Ipse tibi hãc de quo
ista murmuras temperauit potionem, tm̃ ne
recuses saluberrimum poculum, accõmoda
per aurem os cordis, & bibe quod audis. No
li emulari in malignantib. neq; æmuleris fa-
cientes iniquitatem. Qm̃ tanquam fœnum ci
to arescent, & sicut olera prati cito cadent.]
Quod tibi longũ vr̃, cito est Deo, subiũge te
Deo, & tibi cito erit. Quod ait fœnum, hoc
intelligimus, olera prati, vilia quædam sunt
& superficiem terrę tenentia, altam radicem
non hñt, proinde per hyemen virent, at vbi
sol æstatis feruescere cęperit, arescẽt. Mõ er
go tp̃s est hyemis, gloria tua nõdũ apparet,
sed si alta radix est charitatis tuæ, sicut multa
rum arborum gloria per hyemẽ, transit fri-
gus, venit æstas, i. iudicii dies, tunc arescet vi
ror fęni, tunc apparebit arborũ gloria. Mor-
3. tui enim estis, ait Apostolus, qũo videntur
arbores per hyemẽ, quasi aridæ, quasi mor-
tuæ. Ergo quæ spes si mortui sumus? Intus est
L radix. Vbi radix nostra, ibi & vita nostra. Ibi
enim charitas nostra. Et vita vestra, inquit,
abscondita est cum Christo in Deo. Qñ are-
scit qui sic habet radicem? Qñ autem erit ver
nostrum? Qñ æstas nostra? Qñ nos circunne-
stit dignitas foliorum, & vbertas fructuũ lo
cupletat. Qñ hoc erit? Audi quod sequitur,
Cum Chistus apparuerit vita vestra, tunc &
vos cum ipso apparebitis in gloria. Quid er
go modo? Noli ęmulari in malignantib. neq;
æmuleris facientes iniquitatem, Quoniam

tanquam fœnum cito arescent, & sicut ole-
ra prati cito cadent. Quid ergo tu? Spera in
dominum. § Illi enim sperant non in domi-
num, spes illorum mortalis, spes illorum ca
duca, fragilis, volatica, trãsitoria, inanis erit.
Spera in dominum. Ecce spero, Quid agam?
Et fac bonitatem.] Noli facere malitiam, quã
respicis in illis male florentib. fac bonitatẽ.
Et inhabita terram. § Ne forte bonitatem ex-
tra inhabitationem terræ facias. Terra enim
domini, Ecclesia eius est, ipsam rigat, ipsam
colit, ille agricola, ille pater. Multi enim qua Ioan. 15
si exercent bona opera, sed quia non inhabi
tant terram, non pertinent ad agricolam. Er
go fac bonitatem, non extra terram, sed inha
bita terram. Et quid habebo? Et pasceris in di
uitiis eius. § Quæ sunt diuitiæ eius terræ? Di-
uitiæ eius dominus eius, diuitiæ eius, Deus
eius. Ipse est ille cui dicitur, Pars mea domi- M
ne. Ipse est ille de quo dicitur, Domin⁹ pars
hæreditatis meæ & calicis mei. Recenti ser- Psal. 17.
mone commendauimus charitati vestræ, & Psal. 15.
Deum esse possessionem nostram, & nos es-
se possessionem Dei. Audi, quia diuitię terrę
huius ipse est. Vide quid sequitur, Delectare
in domino. § Tanquam quæsieris & dixeris.
Ostende mihi diuitias terræ illius, in qua me
iubes habitare. Delectare, inquit, in domino.
Et dabit tibi petitionem cordis tui.] Signan-
ter accipe petitionem cordis tui, discerne pe
titionem cordis tui a petitionibus carnis, di-
scerne quãtum potes. Nec frustra dictum est Psal. 71.
in quodam Psalmo, Deus cordis mei, Ibi.n.
sequitur & dicit, Et pars mea Deus meus in
secula. Verbi gratia, Cæc⁹ est corpore, rogat
vt illuminetur. Esto, Roget, quia & ista Deus
præstat, sed rogant hęc etiam mali. Petitio
hæc carnis. Infirmatur, rogat se saluum fieri,
saluus fit moriturus, & ista petitio carnis est, A
& si qua sunt talia. Petitio cordis quæ est? si-
cut petitio carnis est, velle sibi p̃parari ocu-
los, vtique ad videndam istam lucem quę ta
libus oculis videri potest, ita petitio cordis
ad illam lucem pertinet. Beati enim mundi
cordes, quoniam ipsi Deum videbunt, dele-
ctare in domino, & dabit tibi petitionẽ cor-
dis tui. Ecce desydero rogo, volo, ego ne im Mat. 5.
plebo? Non. Quis ergo? Reuela ad dominum
viam tuam & spera in eum, & ipse faciet.]
Indica illi quid patiaris, indica illi quid ve-
lis. Quid enim pateris? Caro concupiscit ad-

uersus spiritum, et spiritus aduersus carnem.
Quid ergo vis? Infelix ego homo, quis me li-
Galat. 5. berabit de corpore mortis huius? Et quia ipse
Rom. 7. faciet cum reuelaueris ad eum viam tuam, vi-
de quid sequit, Gratia Dei per Iesum Chr̃m
dominũ nostrum. Quid ergo facturus est, q̃a
dictum est, Reuela ad dominum viam tuã,
& spera in eum & ipse faciet? Quid faciet? Et
educet sicut lumẽ iustitiam tuam.] Modo.n.
abscondita est iustitia tua, in fide res est, nõ-
dum in specie. Aliquid credis vt facias, non-
dum vides quod credis. Cum autem cęperis
videre q̃d credidisti, educetur in lumine iu-
stitia tua, q̃a iustitia tua erit fides tua. Iustus
enim ex fide viuit. Et educet velut lumen iu-
stitiam tuã. Et iudicium tuum sicut meridiẽ.]
Abac. 2. Hoc est clarum lumen, parum erit dicere vt
Rom. 1. lumen. Lumen enim iam dicimus, & cum al-
B bescit: lumen dicimus & cũ sol orit, sed nun-
quam est clarior lux, q̃ medio die. Non solũ
ergo educet sicut lumen iustitiam tuam, sed
erit iudicium tuum tanquam meridies. Mo-
do enim iudicas sequi Christum, hoc propo-
suisti, hoc elegisti, hoc est iudicium tuũ, ne-
mo tibi ostendit quod promisit. Promisso-
rem adhuc tenes, exhibitorẽ autem expectas.
In iudicio ergo fidei tuæ elegisti sequi quod
non vides: In abscondito est iudicium tuum,
adhuc reprehendit & irridetur ab infidelib.
Quid credidisti? Quid tibi Christ⁹ promisit?
Quia immortalis eris, & dabit tibi vitã ęter-
nam: Vbi est hoc? Qñ dabit? Qñ fieri potest?
Iudicas tu magis sequi Christum promitten-
tem, quod non vides, quam impium repre-
hendentem, credidisse te q̃d nondum vides.
Et hoc est iudicium tuum. Et quale sit iudi-
cium tuum, adhuc non apparet, in isto secu-
C lo quasi nox est. Qñ ergo educet iudiciũ tuũ
velut meridiem? Cũ Christus apparuerit vi-
ta vestra, tunc & vos cum ipso apparebitis in
gloria. Cum venerit iudicii dies, & venerit
Christus, & congregauerit omnes gentes iu-
Eclo. 3. dicandas, quid erit tunc? Impius vbi abscon-
det perfidiam suam, cum videro fidẽ meam?
Ergo modo quid? Angustiæ & tribulationes
& tentationes, & beatus, qui perdurat, q̃a qui
perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit.
Ne cedat insultatoribus, ne eligat hic flore-
Ioan. 10. re, vt ex arbore fœnum fiat. Quid igitur de-
beo? Quid debeas audi. Subditus esto domi-
no, & obsecra eum.] Hoc est, sit vita tua obe-
dire præceptis eius. Hoc est subditum illi es-
se, et obsecrare donec det quod promisit. Per-
seueret bonum opus, perseueret & oratio.
Oportet enim semper orare & non deficere.
In quo appares subditus? In faciendo quod
præcepit. Sed mercedem nondum accipis,
forte quia capere nondum potes. Iam enim
ille põt dare, sed tu non potes accipere. Exer-
ce te operib. labora in vinea, finito die, pete
mercedẽ, fidelis est qui te adduxit ad vineã.
Subditus esto domino & obsecra eum. Ecce
facio, subditus sum dño & obsecro eum. Sed
quid tibi vr̃? Vicinus ille nequam male agẽs
& florens est, furra eius, adulteria eius, rapi-
nas eius ego noui, in omnibus elatus, super-
bus, per iniquitatem exaltatus non me digna-
tur agnoscere. In his quomodo durabo? Mor-
bus ille est, bibe cõtra. Ne subęmuleris eum,
qui prosperatur in via sua.] Prosperatur, sed
in via sua, laboras, sed in via Dei. Illi pro-
speritas in via est, in peruentione infœlici-
tas, tibi labor in via, in peruentione fœlici-
tas, quoniam iter impiorum peribit. Nouit
dominus vias iustorum, & iter impiorum
peribit. Has vias ambula quas nouit domi-
nus. Et si ambulas in eis, non te fallunt. Via
impiorum, fœlicitas transitoria, finita via,
peracta est fœlicitas. Quare? Quia via illa
lata est, finis eius in profundum inferni per-
ducit. Via vero tua angusta est, & pauci in-
grediuntur per eam, sed ad quam latitudi-
nem perueniant, debes cogitare, ne subęmu-
leris eum, qui prosperatur in via sua. In ho-
mine faciente iniquitatem. Desine ab ira &
derelinque furorem.] Quid stomacharis?
Quid per iracundiam & indignationem ista
aut blasphemas, aut propè blasphemas? In
homine faciente iniquitatem, desine ab ira,
& derelinque furorem. Nescis quo te pro-
uocet ira ista? Dicturus es Deo, quia iniquus
est, illuc pergit. Ecce ille quare fœlix est, &
ille infœlix est? Vide quid pariat, offoca
malam conceptionem. Desine ab ira & de-
relinque indignationem, vt iam resipiscens
dicas, Turbatus est præ ira oculus meus.
Quis oculus nisi fidei? Interroga oculum fi-
dei tuæ, credidisti in Christum. Quare cre-
didisti? Quid tibi promisit? Si fœlicitatem se-
culi huius tibi promisit Christus murmura
aduersus Christum, murmura aduersus illũ
quando vides infidelem fœlicem. Quid tibi
promi-

promisit fœlicitatis? Quid nisi in resurrectione mortuorum? Quid aūt in hac vita pateris quod non ipse, in qua magis dedignaris serue, discipule, quam dn̄s, quā magister? Nōne .13. ab ipso audis, non est seruus maior dn̄o suo, & non est discipulus super magistrum? Ille pro te dolores, flagella, opprobria, crucem, mortem passus est. Et quid horū iusto debebatur? quid non tibi peccatori debebatur? Ergo tene directum oculum tuum, ne turbetur præ ira, desine ab ira, & derelinque indignationem. Ne subæmuleris, vt maligne facias.] Quasi imitando eum, qui maligne faciendo floret ad tp̄s. Ne subæmuleris, vt maligne facias. Qm̄ qui maligne agūt exterminabunt.] F Sed fœlicitatem eorum video. Crede illi qui dicit, exterminabuntur, quia melius ille videt q̃ tu, cuius oculum turbare ira non pōt, Qm̄ qui maligne agunt exterminabuntur. Sustinentes aūt dominum.] Non. n. aliquem fallacem, sed vtiq; ipsam veritatē. Non enim aliquem minus valentem, sed vtiq; omnipotentem. Sustinentes autem dn̄m, Ipsi hæreditate posidebunt terram.] Quam terram, nisi illā Hierusalem, cuius amore qui exardescit, ꝑueniet ad pacem? Sed q̃diu peccator floret? q̃diu substinebo? Festinas, Cito erit quod tibi diu est. Infirmitas facit diu videri qđ cito est. Quomodo inueniunt desyderia ægrotorū? Nihil tamdiu, quā vt calix sitienti præparet. Vtique festinatur a suis, ne forte offendatur infirmus. Qn̄ fiet? qn̄ coquitur? qn̄ dabit? Celeritas est in illis qui tibi seruiunt, sed infirmitas tua diuturnum putat quod cito agitur. Ergo videte medicū nostrum blandientem infirmo dicenti. Quandiu durabo, quādiu erit. Et adhuc pusillum & non erit peccator.] Inter peccatores certe gemis, de peccatore gemis, pusillum & non erit. Ne forte quia tibi dixi, Sustinentes autem dn̄m ipsi hæreditate G posidebunt terram, ne sustinentiam istā longisimam putes, modicum sustine, sine fine accipies qđ sustines. Adhuc pusillum modicum, & non erit peccator. Recole annos ab Adam vsq; in hodiernū diem, percurre scripturas, heri penè Adā ille de paradiso lapsus est. Tot secula emensa voluta sunt. Vbi sunt præterita tempora? Sic pauca quæ restant vtique transibunt. St toto illo tempore viueres, ex quo Adam de paradiso dimissus est vsq; in hodiernum diem, certe videres vitam tuā non fuisse diuturnam, quæ sic auolasset. Vniº autem cuiusque hominis vita quanta est? Adde quantoslibet annos, duc longissimam senectutem, quid est? Nōne aura est matutina? Ergo longe sit dies iudicii, quando erit retributio iniustorū & iustorum. Tuus certe dies vltimus longe abesse non pōt. Adhuc te præpara. Qualis enim exieris de hac vita, talis redderis illi vitæ. Post vitā istam paruam nōdum eris, vbi erunt sancti quibus dicetur, Venite benedicti patris mei, percipite regnum qđ vobis paratum est ab initio mūdi. *Mat. 25.* Nondum ibi eris, quis nescit? Sed iam poteris ibi esse, vbi illum quondam vlcerosum pauperem, diues ille superbus & sterilis in mediis suis tormentis vidit a longe requiescentem in illa requie positus, certe securus *Luc. 15.* expectas iudicii diem, quando recipias & H corpus, quando immuteris vt angelo æqueris. Ergo quantum est quod festinamus & dicimus, quando erit? Tardum erit, hoc dicturi filii nostri, & hoc dicturi nepotes nostri. Et cum singuli quique sibi succedentes hæc dicturi sunt, sic transit quod adhuc pusillum futurum est, quemadmodum transit totum quod iam præteritum est. O infirme, adhuc pusillum, & non erit peccator. Et quæres locum eius & non inuenies.] Ostendit quid dixit, non erit, non quia omnino non erit, sed quia ad nullos vsus esse poterit. Si enim omnino non erit, nec torquebitur. Iam ergo securitas data est peccatori, vt dicat, Faciam quicquid volo quamdiu viuo, postea non ero. Non erit qui doleat non erit qui torqueatur. Et vbi est, Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo *Mat. 25.* & angelis eius? Sed forte missi in ignem illū non erunt & consumentur? Non illis diceretur, Ite in ignem ęternum, quia non futuris non esset æternus. Et tamen quid illic futurū I sit eis, vtrum omnino consumptio, an dolor & cruciatus, non tacuit dominus dicens, Ibi erit ploratus & stridor dentium. Quomodo *Mat. 8.* ergo plorabunt & stridebunt dentib. si non erunt? Quomodo ergo adhuc pusillum & nō erit peccator, nisi quomodo in consequenti versu exposuit, & quęres locum eius, & nō inuenies? Quid est locum eius? Vsum eius. Habet enim aliquem vsum peccator? Habet. Hic vtitur illo Deus ad probandum iustum, quomodo vsus est diabolo ad pro- *Iob. 1.*

Mat. 26. bandum Iob, quo vsus est Iuda ad tradendũ Christum. Est ergo in hac vita quod agat de peccatore. Hic est ergo locus eius, quo est in fornace aurificis locus paleæ, Ardet palea vt aurum purget, Sic sæuit impius vt iustus probetur. Sed cum trãsierit tempus probationis nostræ, qñ non erunt qui probent, non erunt per quos probent. Nũquid quia diximus, nõ erunt qui probent, non erunt ipsi? Sed quia iam non opus erit peccatorib. per quos iusti probentur: & quæres locum eius, & non inuenies, Modo q̃re locũ peccatoris, inuenies. De peccatore fecit Deus flagellũ, dedit ei & K honorem, dedit ei & p̃tatem. Aliqñ enim facit hoc, dat peccatori potestatem, flagellant inde res humanæ, emendantur inde pii, peccatori illi hoc redditur quod debetur, & tñ factum est de illo vnde p̃ficiat pius, vnde deficiat impius. Quæres locum eius, & non inuenies. Mansueti aũt hæreditate possidebunt terrã.] Terra est illa, de qua sepe locuti sum⁹, Hierusalem sancta, quæ liberabit de peregrinatione ista, & in æternum viuet cum Deo & de Deo. Ergo hæreditate possidebũt terram. Quæ erunt diuitiæ ipsorum? Et delectabunt in multitudine pacis. Delectet hic impius ille in multitudine auri, in multitudine argenti, in multitudine mancipiorum, in multitudine postremo opum diuersarum, violentię, latissimorum & luxuriosorum conuiuiorum. Hæc est potẽtia cui inuides, iste flos est qui te delectat. Nõne & si semp̃ sic esset, plãgendus esset? Quæ erunt autem delitię tuæ? Et delectabunt in multitudine pacis. Aurum tuum pax, argentum tuum pax, prædia tua pax, vita tua pax, Deus tuus pax. Quicquid desideras, pax tibi erit, q̃a aurum qđ est, nõ pōt tibi esse argentum, qđ vinum est, non potest tibi esse panis, qđ tibi lux est, non potest esse L potus, Deus tuus totũ tibi erit. Mãducabis eũ ne esurias, bibes eum ne sitias, illuminaberis ab eo ne sis cęc⁹, fulcieris ab eo ne deficias, possidebit te totum integrum, totus integer. Augustias non ibi patieris cum eo, cum quo totum possides. Totum habebis, totũ & ille habebit, quia tu & ille vnum eritis, qđ vnum eritis, quod vnum totum & ille habebit, qui vos possidet. Hę sunt reliquiæ homini pacifico. Hoc & cantabimus, qui versus longe q̃dem est in isto Psalmo ab his tractatis versib. Sed q̃a ipsum cãtabimus, ad ipsum claudere debemus. Tu tantum securus esto, custodi innocẽtem, pretiosa res est. Furari vis aliquid, credo, vt acquiras, vide quò manũ mittis & vnde tollis. Hac vis acquirere, hac p̃des. Acquiris pecuniã, perdis innocentiã. Euigilet potius cor tuũ, qui volebas acquirere pecuniam, & perdis innocẽtiam, perde potius pecuniam, custodi innocentiam, & vide directionem, q̃a diriget te Deus, vt oĩa quęcunq; vult, velis & tu, ipsa.n.est directio. Nam si tu nolis quod Deus vult, curuus eris, & prauitas tua non te permittet planari recto. Custodi ergo innocentiam, vide directionem, & noli putare quia finita est ista vita, finitus est homo, quia sunt reliquiæ homini pacifico.

Concio secũda de sc̃da parte eiusdẽ Psalmi.

De Psalmo isto loqui charitati vestræ, & iussi sumus, & obtemperare debemus. Voluit enim dominus p̃p imbrium nimietatem retardare profectionem nostram, & imperatum est nobis, ne vacaret hic erga vos lingua nostra, cum cordis nostri negotium semper scitis, sicut & nos vestri. Commendaremus aũt iam voluntatem Dei in isto Psalmo, q̃d nos velit docere, q̃d admonere, contra q̃d cautos esse, & quid tolerare, & quid sperare. Duo.n.genera hoĩum iustorũ, & iniquorũ in hac terra et in hac vita cõmixta sũt. Habent singula ista genera proprias intentiones cordis sui. Genus iustorum conat in sublimia per humilitatem, Genus iniquorum p̃ponderat ad inferiora p̃ elationem. Hoc tñ se deprimit vt surgat, illud se extollit vt cadat. Ex eo fit vt vnum genus toleret, alterum toleret, Propositumq; sit iustis, ipsos etiã iniquos in vitã ęternam lucrari, p̃positum aũt iniquis reddere mala pro bonis, & eos qui sibi vitam æternam volunt, si fieri pōt etiam vita temporali priuari. Aegre.n.fert & iniustus A iustum, & iustus iniustum: oneri sibi sunt. Nemo dubitat qđ isti duo alterutrũ sibi oneri sunt, sed diuersis intentionib. Ad hoc enim iustus iniusto oneri est, quia iniustum eum esse non vult, sed eum iustum fieri, & optat votis & conatur factis. Iniust⁹ autem sic odit iustum, vt nolit eum esse, nõ vt bonum velit esse. Quanto enim bonus est, tãto magis oneri est iniquitati illius. Et laborat quidem si fieri pōt, vt eum iniustũ faciat, si aũt nõ potest, de

de medio tollat, & a suo tædio molestiaque remouet. Sed & si eum fecerit iniustum, nihilominus oneri illi erit. Nō enim iustus tm̄ iniusto oneris, sed & duo iniusti vix se patiunt̄. Et qn̄ se videntur diligere, conscientiam sibi debent, non amicitiam. Tunc aūt secum concordant, qn̄ in perniciem iusti cōspirant, nō quia se amamt, sed quia eum, qui amandus erat simul oderunt. Contra hoc genus hominum indicit nobis dn̄s Deus noster, tolerantiam & affectum illum charitatis, quem noui
B mus in Euangelio, prçcipiēte nobis domino
5. & dicēte, Diligite inimicos vestros, & bene-
12. facite his, qui oderunt vos. Sic & Apostolus, Noli vinci a malo, sed vince in bono malū. Cōtende cum malo, sed de bonitate. Ipsa est enim vera contentio, vel potius certamen salubre, vt sit bonus contra malum, non vt sint duo mali. Ergo ad Psalmum respicite. Primę partes iam tractatæ sunt, sequunt̄ hæ. Obseruabit peccator iustum, & stridebit super eū dentibus suis. Dominus aūt irridebit eum.] Quem? Vtiq; peccatorem stridentem super iustum dentib. suis. Vnde autem dominus irridet eum? Qm̄ prospicit, qđ veniet dies ei⁹.] Acerbus vr̄ cum minatur iusto nesciens horam sui crastinam, dominus autem videt &
6. prospicit diem eius. Quem diem? Quo reddet vnicuiq; secundum opera sua. Thesaurizat enim sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iusticii Dei. Sed dominus prospicit, tu aūt nō prospicis, indicabit tibi q̄d prospicit. Tu diem iniusti quo pœnas passurus est ignorabas, sed qui scit non te celabit. Non parua pars scientiæ est, scienti coniungi. Ille habet oculos cognitionis, tu habeto credulitatis.
C Quod videt Deus, crede tu. Veniet enim dies iniusti quem prospicit Deus. Qui dies? Eius vindictæ. Necesse est tamen vt vindicetur in impium, vindicetur in iniustum, siue cōuertat se, siue non se conuertat. Si enim se conuerterit, hoc ipsum in illo vindicatur, quod periit iniquitas. Nonne irrisit dominus prospiciens dies iniquorum duorum, & Iudæ traditoris & Saulis persecutoris? Vnius diem
9. prospexit ad pœnam, alterius ad iustitiam. In vtrunque vindicatum est. Ille est gehennę ignibus deputatus, iste cœlesti voce prostratus. Ergo & tu quem pateris iniquum, p̄ oculos fidei prospice cum Deo dies eius, & cū eum videris in te sæuientem, dic tibi. Iste aut correctus meus erit, aut perseuerans mecum nō erit. Quid enim? Iniustitia iniusti tibi nocet, & illi non nocet? Vnde fieri potest, vt nō iniquitas eius quę per eius indignationem & odium procedit ad lædendum te, non prius ipsum vastet intus, quam te tentet foris? Tuū corpus premit aduersitas, illius animum putrefacit iniquitas. Nam & quicquid in te p̄fert, in illum redit. Eius enim persecutio te facit purgatum, illum reū, cui ergo plus nocet? Ecce sæuiendo expoliauit te. Quis damno grauiore percutitur, qui amittit pecuniā, an qui amittit fidem? Norunt dolere damna D
ista qui habent oculū interiorē. Multis enim fulget aurum quibus fides non fulget. Habent quippe oculos vnde aurum videant, vnde fidem videant non habent. Nam si haberent & viderent, vtiq; plus amarent, & tamē quando eis frangitur fides, clamāt, inuidiam faciunt, & dicunt, O fides, vbi est fides? Amas eā vt exigas, ama vt exhibeas. Ergo quia omnes qui persequuntur iustos, grauiore damno feriuntur, & grauiore pernicie afflictantur, cum in eis vastatur ipse animus, sequitur, & ostēdit hoc Psalmus. Gladium eduxerunt peccatores, intenderunt arcum suum. Vt deiiciant inopem & pauperem, & trucident rectos corde. Framea eorum intret in corda ipsorum.] Facile est vt framea eius, idest, gladius eius perueniat ad corpus tuum. Sicut peruenit gladius persecutorum ad corpora martyrum, sed percusso corpore, cor mansit illæsum. Illius autem cor qui gladiū eduxit in corpus iusti, non planè mansit illæsum. Hoc Psalmus iste testatur, Framea eorū nō intret dixit in corpus eorū, sed framea eo E
rum intret in cor ipsorum. In corpore occidere voluerunt, in anima moriuntur. Illos enim quorū corpora interficere, voluerunt, Mat. 10.
securos dominus fecit, dicēs eis. Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Quale est autem sæuire gladio, nec posse occidere nisi corpus inimici, & posse occidere animam suam? Desipiunt, contra se sæuiunt, insaniunt, non se vident, tāquam si vellet aliquis per corpus suū ferrum traiicere, vt concideret tunicam alterius. Attendis quò peruenisti, & non attendis qua traiecisti. Illius concidisti vestem, tu tuam carnem. Cōstat ergo plus esse quod se lædunt iniqui, & quod sibi nocent, quam

quod,

quod sibi videntur nocere illis quos oderũt.
Framea ergo eorum intret in cor ipsorum.
Sententia dñi est, aliter fieri nõ potest. Arcus
eorum conterat.] Quid est arcus eorum con
terat? Insidiæ ipsorum frustrent. Superius.n.
dixerat, gladium eduxerunt peccatores, intẽ
derunt arcum suum. Gladii eductionem, in-
telligi voluit apertam oppugnationem. Arc⁹
aũt intentionem, occultas insidias intelligi
voluit. Ecce gladius eius peremit eum, & di
spositio insidiarum eius frustratur. Quid est
frustratur? Nihil nocet iusto. Qũo ergo nihil
Mat. 10. ei nocuit, verbi gratia, quem sic expoliauit,
cui tollendo res suas ad angustias perduxit?
Habet quod cantet. Melius est modicũ iusto
super diuitias peccatorum multas.] Sed potẽ
tes inquit, & multa faciunt, & suppetit eis re
rum effectus, agendi celeritas, iussionũ obe-
dientia sequitur. Nunquid semper sic? Qm̃
Luc. 16. brachia peccatorum conterent.] Brachia er-
F go eorum, potẽtia eorum. Quid facturus est
in gehẽna? An quod fecit ille diues, qui apud
superos epulabatur, apud inferos torquebat?
Brachia ergo eorum conterentur. Cõfirmat
autem iustos dominus.] Qũo eos confirmat?
Psal. 26. Quid eis dicit? Quod dr̃ in alio Psalmo, Su-
stine dñm, viriliter age, & confortet cor tuũ:
& sustine dominum. Quid est hoc sustine do
minum? Ad tp̃s laboras, in ęternum nõ labo-
rabis. Breuis est molestia tua, ęterna erit bea-
titudo tua. Ad modicum doles, sine fine gau
debis. Sed inter molestias incipis labi, propo
nitur & exemplum passionum Christi. Vide
quid pp̃ te pertulit, qui quare perferret non
Mat. 26. habebat. Quantacunq; patiaris, non perue-
& 27. nies ad illas insultationes, ad illa flagella, ad
illã ignominiosam vestem, ad illam spineã
coronam, ad illam postremo crucem non p̃
uenies, quia iam & de pęna generis humani
sublata est. Cum enim sub antiquis scelerati
G crucifigerẽtur, modo nullus crucifigitur. Ho
norata est & finita est. Finita est in pęna, ma-
net in gloria. A locis suppliciorum fecit tran
situm ad frontes imperatorum. Qui tm̃ ho-
norem dedit pęnis suis, quid seruat fidelibus
suis? His ergo rebus, his verbis, his allocutio
nibus, hoc tali exemplo confirmat iustos do
minus. Sęuiant quantum voluerint, & quan-
tum permissi fuerint peccatores, confirmat
iustos dominus. Quicquid acciderit iusto,
voluntati diuinę deputet, nõ potestati inimi-
ci. Sæuire ille põt, ferire si ille noluerit nõ
põt, Et si ille voluerit vt feriat, nouit suum
quẽadmodum excipiat. Quem.n. diligit dñs *Iob.*
corripit, flagellat aũt omnem filium quẽ re-
cipit. Quid sibi ergo plaudit iniquus, quia fla
gellum de illo sibi fecit pater meus? Illũ assu
mit ad ministeriũ, me erudit ad patrimoniũ.
Nec attendere debemus quantum permit-
tat iniustis, sed quantum seruet iustis. Sed de-
bemus optare ẽt illis, per quos flagellamur,
vt conuertant & flagellent. Sic enim suos fi-
deles erudiebat, qui de Saulo flagellum sibi
fecerat. Sed postea cõuertit & Saulum. Et cũ
Ananiæ sancto, a quo baptizatus est Saulus,
diceret dñs, illum suscipiendum esse Saulũ,
quia vas esset electionis, Rñdit Ananias, ti-
mens & exhorrescẽs audita fama Saulis p̃se-
cutoris. Domine audiui, inquit, ego de viro
isto quãtas persecutiones sanctis tuis fecit in
Hierosolyma & nunc acceptis literis vadit
vt vbicunq; inuenerit inuocantes nomẽ tuũ,
trahat & ad põtifices adducat. Et contra dñs,
Sine, inquit, Ego illi ostendam, quæ illum
oporteat pati pro nomine meo. Reddam il-
li, inquit, vindicabo me de illo, & patietur
pro nomine meo, qui sæuit in nomẽ meum.
Erudio vel erudiui per eum alios, erudiam
& ipsum per alios. Factum est hoc, & noui-
mus quanta sustinuerit Saulus, multo plura
q̃ fecerat, quasi auarus exactor cum vsuris re
cepit quod dederat. Sed vide vtrũ in illo im-
pletum sit quod modo Psalmus dicit, Cõfir-
mat autem iustos dñs. Non solum, inquit, idẽ
Paulus cum multa mala pateretur, sed & glo
riamur in tribulationib. sciẽtes q̃ tribulatio
patientiam operatur, patiẽtia probationem,
probatio spem, spes aũt non cõfundit, quia
charitas Dei diffusa est in cordib. nostris per
sp̃m sanctum, qui datus est nobis. Bene plane
iam iustus, iam confirmatus. Quomodo er- I
go iusto isti iam confirmato nihil nocebant,
qui illum insectabãtur, sic nec ipse illis quos
persequebatur. Confirmat autem, inquit, iu-
stos dominus. Audi alias voces confirmati
iusti. Quis nos separabit a charitate Christi?
Tribulatio, an angustia, an fames, an nudi-
tas, an persecutio? Quomodo hęrebat, qui re K
bus talibus non separabatur? Confirmat au-
tem iustos dominus. Descenderunt quidam
prophetæ de Hierosolyma, & impleti spiri-
tu sancto prophetauerunt eidem Paulo, q̃

multa passurus esset in Hierusalem, ita vt qui
dam eorum, Agab. nomine soluta zona reli-
garet se quemadmodum solet fieri, vt his iu-
diciis rerum, futura demonstraret propheta,
dicens, Sicut alligatum me videtis, sic opor-
tet alligari hoīem hūc in Hierosolymis. Fra-
tres aūt rn̄so admonitū Saulum iā Paulum,
ne se tantis periculis committeret cęperunt
deterrere, monēdo & rogando reuocare ne
iret in Hierosolymam. Ille aūt qui iam in eo
rum numero erat de quib. dictum est. Cōfir-
K mat aūt iustos dn̄s, quid, inquit, confringitis
cor meum? Nō facio aīam meam pretiosam
10. mihi, quia iam dixerat eis quos parturierat
12. in euangelio, & ipse impendar pro animab.
10. vestris. Ego. n. inquit, non solum alligari, sed
etiam mori paratus sum pro nomine dn̄i Ie-
su Christi. Confirmat ergo iustos dn̄s. Quo-
modo eos confirmat? Nouit dn̄s vias imma-
culatorum.]Qn̄ patiunt̄ mala, vias malas am
bulare credunt̄ ab ignorantib. ab his qui non
nouerunt videre vias immaculatorum. Ille
qui eas nouit, scit per quam rectam ducat
4. mansuetos suos. Vnde dixit in Psalmo, Diri-
get mites in iudicio, docebit mansuetos vias
suas. Quomodo putatis detestādo hoīes tran
seuntes vlcerosum pauperem iacentem ante
6. diuitis ianuā? Qūo? Forte hunc clausis narib.
conspuebant, Nouerat autem dn̄s illi seruare
paradisum. Quomō autem sibi optabant vi-
tam illius, q. induebat̄ purpura & bysso, &
epulabatur quotidie splendide? Dominus au
5. tem qui prospiciebat dies illius, nouerat eiꝰ
futura tormenta, & sine fine tormenta. Ergo
nouit dominus via immaculatorum. Et hære
ditas eorum in æternum erit. Hoc in fide ha-
bemus, Deus nunquid in fide? Deus nouit il-
L la, nunquid in tanta manifestatione, in quāta
non possumus dicere, cum vel ęquati fueri-
mus angelis? Non enim nobis tam manifesta
erunt, quæ erunt manifesta, quam sunt mani
festa illi qui nec commutari potest: tn̄ & de
nobis quid dictum est? Dilectissimi nūc filii
3 Dei sumus, & nōdum apparuit quid erimus.
Scimus quia cum apparuerit simililes ei eri-
mus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ser
uatur ergo nobis, nescio quod dulce specta-
culum omnino, etsi cogitari ex aliqua parte
in ænigmate & per speculum potest, dici tn̄
nullo modo potest pulchritudo illius dulce
dinis, quam seruat Deus timentib. se, perficit
autem sperantib. in se. Illuc parantur corda
nostra in omnib. vitæ huius tribulationib. & *Psal. 30.*
tentationib. Noli mirari, quia in laborib. pa-
raris, & ad magnum aliqd pararis. Vnde vox
illa iusti confirmati, Non sunt condignę pas-
siones huius tp̄is ad futuram gloriam quæ *Rom. 8.*
reuelabitur in nobis. Quæ erit futura gloria
nostra, nisi æquari angelis & videre Deum?
Quantum pręstat cæco, qui illi oculos sana-
uerit, vt videat hāc lucem? Cum sanus factus
fuerit ille, nec inuenit quid dignum repēdat
sanatori suo. Quātumlibet enim ille det, qd
dabit tale quale ille præstitit? Vt plurimum M
det, aurum dabit, & multum aurum dabit, il
le lucem præstitit. Vt nouerit ille, quia nihil
dat, videat in tenebris quod datur. Quid er-
go dabimus nos medico illi, oculos interio-
res nostros sananti, ad videndam quandam
lucē æternā, quod est ipse? Quid illi dabimꝰ?
Quæramus, inueniamus si possumus, & in
angustiis inquisitionis nostræ exclamemus.
Quid retribuam domino pro omnibus, quæ
retribuit mihi? Et quid inuenit? Calicem sa- *Ps. 115.*
lutaris accipiam, & nomen domini inuoca-
bo. Potestis, inquit, bibere calicē quem ego
bibiturus sum? Inde Petro, Amas me? Pasce *Mat. 20.*
oues meas, pro quib. biberet calicem domi- *Ioan. 21.*
ni. Confirmat autem iustos dominus, Nouit
dominus vias immaculatorum, & hæreditas
eorum in æternum erit. Non confundentur
in tempore malo. Quid est non confunden-
tur in tempore malo? In die tribulationis, in
die angustiarum non confundentur, sicut cō
funditur quem fallit spes. Quis est qui con-
funditur? Qui dicit, quod sperabam non in-
ueni. Nō immerito. Sperabas enim de te, aut
sperabas de homine amico. Maledictus autē
qui spem suam ponit in hominem. Confun- A
deris, quia fefellit te spes, fefellit spes in mē- *Hier. 17.*
dacio, Omnis enim homo mendax. Si autem *Ps. 116.*
ponas spem tuam in Deo tuo, non cōfunde
ris, quia ille in quo spem posuisti falli nō po
test. Vnde & ille quem pauloante cōmemo-
raui, iustus, confirmatus, positus in tempore
malo in die tribulationis, quia non confun-
debat̄, quid ait? Gloriamur in tribulationib.
scientes quoniam tribulatio patientiam ope
ratur, patiētia probationem, probatio spem,
spes autem nō confundit. Vnde spes non cō- *Rom. 5.*
funditur? Quia in Deo posita est. Ideo sequi-
tur, Quia charitas Dei diffusa est in cordib.
nostris,

noſtris, per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Iam datus eſt nobis ſpũſſanctus, qũo nos fallit cuius tale pignus tenemus? Non cõfundentur in tempore malo. Et in dieb. famis ſaturabunt.] Eſt enim quædam hic ſaturitas eorum. Nam dies famis vitæ huius ſunt, aliis eſurientib. illi ſaturant. Nam ille vnde gloriaret dicens, Gloriamur in tribulationib. ſi ege ſtatem int⁹ pateret? Videbant foris anguſtię, ſed intus latitudo erat. Quid aũt facit malus homo cum cœperit tribulari? Foris nihil habet, ablata ſunt omnia, in conſciẽtia nullum ſolatiũ eſt, non eſt quo exeat, quia dura ſunt, non eſt qũo intret, qa mala ſunt. Merito ei fit quod ſequit. Quoniam peccatores peribũt.]
B Quib. enim locus nuſquam eſt, qũo non peribunt? Conſolatio non eſt in externis, nõ eſt in internis. Extra ſunt enim a nobis, de quib. conſolatio nulla eſt. Et vniuerſos qui Deum nõ habent, pecunia, amicitia, gloria, facultates mundi, ſerui, & quæcunq; bona ſunt corporalia, non poſſunt conſolari intrinſecus,
Iob. 1. quomodo conſolabat ille plenus ſagina interiore, & de ipſa ſagina ructans, Dominus, dedit, dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factum eſt, ſit nomen dñi benedictum. Ergo illis peccatorib. non eſt locus in his, quæ foris ſunt, quia ibi patiunt tribulationes, vbi conſcientia illos non conſolatur. Nõ eſt bene illis ſecum, quia bene eſſe cum malo non poteſt. Quiſquis autem malus eſt, male ſecũ eſt. Torqueatur neceſſe eſt, ſibiipſi tormentũ eſt. Ipſe eſt enim pęna ſua, quem torquet cõſcientia ſua. Fugit ab inimico quo potuerit, a ſe quo fugiet? Ita quidam ex parte Donati venerat ad nos, accuſatus & excommunicatus a ſuis, hic quærens, quod ibi pdiderat. Sed
C quia ſuſcipi non potuit, niſi eo loco quo debuit. Non. n. deſeruit illam partem, quaſi integer apud ipſos, vt appareret eum non delectatione ſed neceſſitate feciſſe, Quia ibi ergo hr̃e nõ potuit, qđ quærebat, quęrebat aũt vanam elationem, & falſum honorem, & qa non inuenit quod ibi perdidit, & ipſe periit. Gemebat ſaucius & non conſolabatur. Erãt enim in conſcientia eius aculei horribiles taciti. Tentauimus cõſolari eum de verbo Dei: ſed ille non erat de ſapientib. formicis, quæ ſibi æſtate collegerunt vnde hyeme viuerẽt. Cum enim res ſunt tranquillæ, tunc homo ſibi colligere debet verbum Dei, & recõdere in intimis cordis ſui, quemadmodum formica abſcondit in cauernoſis penetralib. labores æſtatis. Per æſtatem enim vacat hoc agere. Venit autẽ hyems, i. ſuperuenit tribulatio, & niſi intus ĩuenerit qđ edat, neceſſe eſt vt fame diſpereat. Iſte. n. ſibi nõ collegerat verbũ Dei, ſuperuenit hyems, nõ hic inuenit quod quærebat, conſolari niſi inde non poterat, de verbo aũt Dei nullo modo. Intus apud ſe nihil habebat, foris quod quærebat non inueniebat, ardebat indignationum & dolorum facib. agitabatur mens eius violenter, & tamdiu occulte, donec etiam erũperet in quoſdam gemitus, ita vt inter fratres ſonaret, & ſe audiri neſciret. Videbamus & dolebamus vehementer, Deus ſcit tantã pœnam animæ, tantas cruces, tantas gehennas, tãta tormẽta. Qui plurib. apparuit impatiens loci huius, ſi appareret humilis, poſſet ei eſſe locus ſalubris. Talis apparuit vt etiam proiiceret. Neq; hinc deſperare debemus fratres de aliis, qui forte elegererint veritatem, & non ſecuti fuerint neceſſitatem. Vſqueadeo enim de cæteris deſperandum nõ eſt, vt nec de iſto deſperem, quamdiu viuit. De nullo enim viuente deſperandum eſt. Hoc ergo fratres ex occaſione hac ſcire debuit charitas veſtra, ne qs forte aliud vobis dicat. Nã ſubdiaconus eorum, qui cum ei nulla qõ commoueret, elegit catholicã pacem & vnitatẽ, & illis dimiſſis venit, venit reuera ſicut eligens quod bonum eſt, non ſicut repudiatus a malis, ſic acceptus eſt vt de eius cõuerſione gaudeamus, & eum veſtris orationibus commendemus. Potens eſt. n. Deus, qui eum faciat etiam atque etiam meliorem. Cæterum de nullo pronunciandum eſt in aliquam partem, ſiue in bonam, ſiue in malam. Quãdiu enim hic viuit, craſtinus dies ignorat. Non confundent in tempore malo, & in dieb. famis ſaturabuntur, quoniam peccatores peribunt. Inimici autem dñi ſtatim vt gloriabuntur & exaltabunt, deficientes ſicut fumus deficient. ⁋ Ex ipſa ſimilitudite rem quam inſinuauit agnoſcite. Fumus a loco ignis erumpens in altum extollitur, & ipſa elatione in globum magnum intumeſcit. Sed quanto fuerit globus ille grandior, tanto fit vanior. Ab illa enim magnitudine non fundata & ſolidata, ſed pẽdente & inflata id in auras atque dilabitur, vt videas ipſam ei obfuiſſe magnitudinem.

Quanto

Quanto enim plus erectus est, tāto extentus, quanto diffusus vndiq; in maiorē ambitum, tanto fit vanior, tanto fit exilior & deficiens & non apparēs. Inimici autem dñi statim vt gloriabuntur & exaltabunt̄, deficientes sicut fumus deficient. De talibus dictum est, sicut Iamnes & Mambres restiterunt Moysi, sic &
Ti. 3 isti resistūt veritati, hoīes mente corrupti, reprobi circa fidem. Vnde aūt resistunt veritati, nisi inflatione tumoris sui, euntes in vētos, extollentes se quasi iustos & magnos? Quid aūt de illis ait tanquā de fumo? Sed vltra non proficiēt. Dementia. n. eorum manifesta erit omnib. sicut & illorum fuit. Inimici aūt dñi statim vt gloriabuntur & exaltabuntur, defi-
F cientes sicut fumus deficient. Fęnerat̄ peccator & nō soluet.] Accipit & nō reddit, q̃d est? Non reddit gratiarum actionē. Quid. n. a te vult Deus, aut q̃d exigit Deus, nisi quod tibi promisit? Et quāta accepit peccator, pro q̃b. nō soluit? Accepit vt sit, accepit vt sit homo, multumq; intersit inter ipsum & pecus. Accepit corporis formam, accepit in corpore distinctionem sensuum, ad videndū oculos, ad audiendum aures, ad odorandum nares, ad gustādum palatum, ad contrectādum manus, ad ambulādum pedes, salutemq; ipsam corporis. Sed adhuc ista & cum pecore habemus cōia. Accepit etiam amplius, i. mentē qua possit intelligere, qua possit capere veritatem, qua possit iustum ab iniusto discernere, qua possit indagare, desyderare, creatorē laudare, & inhærere illi. Hæc oīa accepit & peccator, sed non bene viuendo, non reddit quod debet. Ergo fœnerat̄ peccator & non soluit, non reddit ei a quo accepit, non agit gratias, imo vero rependit mala pro bonis, blasphemias, murmur, aduersus Deum indignationem, ergo ille fœneratur & nō soluit. Iustus aūt miseret̄ & commodat.] Ille ergo
G nihil habet, iste hēt, Videte egestatem, videte diuitias, Ille accepit, & nō soluit, iste miseret̄ & commodat. Abundat illi. Quid si pauper est? Etiam sic diues est, Tu tm̄ ad diuitias eius pios oculos intēde. Respicis. n. arcam inanē, conscientiam Deo plenam non respicis. Nō habet extrinsecus facultatem, sed habet intrinsecus charitatem. De charitate quāta erogat, & non finit? Etenim si habet foris facultatem, dat ipsa charitas ex Deo quod habet. Si aūt non inuenit foris quod det, dat beneuolentiam, præstat cōsilium si potest, pręstat auxilium si potest. Ad extremum si nec cōsilio, nec auxilio adiuuare pōt, vel voto adiuuat, vel orat pro contribulato, & forte magis ipse exauditur, q̃ qui porrigit panem. Habet semper vnde det, cui plenum pectus est charitatis. Ipsa est charitas quæ dr̄ & volūtas bona. Plus a te Deus non exigit, q̃ quod tibi intus dedit. Vacare enim non pōt voluntas bona. Non enim habes volūtatem bonam, & si numus tibi supersit, & non porrigis pauperi: ipsi inter se pauperes præstant sibi de voluntate bona, nō sunt inter se infructuosi. Vides cæcum duci a vidente, q̃a numos nō habuit quos daret egens, commodauit oculos non habenti. Vnde hoc factum est, vt mēbra sua cōmodaret ei qui non habet, nisi quia intus inerat voluntas bona, thesaurus pauperum? H
in quo thesauro dulcissima requies, & vera securitas, ad ipsum amittendum nec latro admittitur, nec naufragium metuitur. Seruat se cum quod intus habet, nudus euadit, & plenus est. Iustus ergo miseretur & commodat. Qm̄ benedicentes eum, hæreditate possidebunt terram.] Sicut illum iustum, vere solū iustum & iustificantem, q & pauper hic fuit, & diuitias magnas attulit, quib. faceret diuites eos, quos inuenit pauperes. Ipse est enim qui spū sancto ditauit corda pauperū, & ex inanitas animas cōfitendo peccata, impleuit opulētia iustitiæ, qui potuit diuitē facere pi- Mat. 4.
scatorem, dimittendo retia sua, quod habebat cōtemnentem, quod non habebat hauriē-
tem. Infirma. n. mundi elegit Deus, vt confun- 1. Co. 1.
deret fortia: Et nō de oratore piscatorę, sed de piscatore lucratus est oratorē, de piscatore lucratus est senatorē, & piscatore lucratus est imperatorem. Qm̄ benedicentes eū possidebunt terram hęreditate, erunt eius coheredes, terrā illam terram viuentium, de qua dr̄ I
in alio Psalmo, Spes mea es tu, portio mea in Psa. 141
terra viuentium. Tu es ipsa portio mea, inq̃t Deo, & non dubitauit Deum sibi facere portionem. Hæreditate possidebunt terrā. Maledicentes aūt eum, disperient.] Vt aūt benedicant̄ qui benedicunt, præstitum est eis: nam ventum est ad maledicentes, & facti sunt benedicentes, & iam sic disperierunt maledicētes eum cum eius munere facti sunt benedicentes, quē & malo suo maledicebant, in bono aūt ipsius benedicunt. Videte quid sequitur.

tur.A domino greſſus hominis dirigentur,&
viam eius volet.]Ipſe homo vt velit viam do
mini,ab ipſo dño dirigunt greſſus eius.Nam
ſi dñs non dirigeret greſſus hominis,tam pra
ui erant,vt ſemper per praua irēt, & ſemitas
curuas ſequēdo redire non poſſent. Venit.n.
ille & vocauit & redemit, & ſanguinē fudit.
Hoc pretium dedit, hæc bona fecit, & mala
paſſus eſt.Attēde quę Deus fecerit,Deus eſt,
attende quę paſſus ſit,hoc eſt.Quis iſte Deus
homo?Si tu ò homo nō dimitteres Deū,non
fieret pro te Deus homo . Parum tibi.n. erat
ad remunerationem, vel ad donum eius, qa
& hoīem te fecit, niſi & homo pro te fieret.
Ipſe eſt.n.qui direxit greſſus noſtros,vt viam
eius vellemus,A dño greſſus hoīs dirigētur,
& viam eius volet. Iam cum ſequeris viam
K Chriſti, non tibi ſeculi proſperitates promit
tas.Per dura ambulauit,ſed magna promiſit.
Sequere,Noli tm̄ attendere qua iturus es,ſed
& quo venturus ſis.Tolerabis dura tempora
lia, ſed ad lætitiam peruenies ſempiternam.
Si vis ſuſtinere laborem,attende mercedem.
Nam & operarius in vinea deficeret, niſi at-
tenderet quid accepturus eſſet. Cum aūt at-
tenderis quid ſis accepturus,oīa tibi erunt vi
lia q̄ pateris,nec digna æſtimabis pro quib.il
lud accipias. Miraberis tm̄ dari pro tanto la-
bore.Nam vtiq; fratres pro æterna requie,la
bor ęternus ſubeundus erat. Aeternam fęlici
tatem accepturus,ęternas paſsiones ſuſtine-
re deberes. Sed ſi ęternum ſuſtineres laborē,
qn̄ venires ad æternam fœlicitatem?Ita fit,vt
neceſſario temporalis ſit tribulatio tua, qua
finita venias ad fœlicitatem infinitā.Sed pla-
ne fratres poſſet eſſe longa tribulatio ꝓ ęter-
na fœlicitate.Verbi gratia,vt qm̄ fęlicitas no
ſtra finē nō hēbit,miſeria noſtra,& labor no
ſter,& tribulationes noſtræ diuturnæ eſſent.
Nam & ſi mille annorum eſſent, appēde mil
L le annos contra æternitatem, quid appendis
cum infinito quantumcunq. finitum?decem
milia annorum, decies centena milia,ſi dicē
dum eſt,& milia milium,quæ finem habent,
cum æternitate comparari non pn̄t. Huc ac-
cedit, quia non ſolum temporalem voluit la
borem tuum Deus,ſed etiam breuem.Pauco
rum dierum eſt tota vita hominis,etiam ſi lę
ta duris non miſcerentur, quæ plura & lon-
giora ſunt certe, q̄ dura, & ideo breuiora &
pauciora ſunt dura,vt durare poſsimus.Si er
go per totam vitam ſuam homo in laborib.
& in ærumnis eſſet,in dolorib. & tormentis,
in carcere & in plagis,in fame & ſiti omnib.
dieb. horis omnib. per totam vitā ſuam vſq;
ad ætatem ſenectutis, pauci dies ſūt tota vita
hominis quo labore tranſacto, veniet regnū
ęternū,veniet ſine fine fęlicitas, veniet æqua
litas angelorum, veniet hęreditas Chriſti,ve
niet cohęres Chriſtus, pro q̄to labore quan
tam mercedem accipimus? Veterani hoīes,
qui laborant in militia,& verſantur inter vul
nera tot annos,incipiunt militare a iuuentu-
te,exeunt ſenes,vt habeant paucos dies quie
tos ſenectutis ſuæ,qn̄ eos iam ipſa ætas inci-
pit grauare,quos bella non grauant, quam
dura tolerant,quæ itinera,quæ frigora,quos
ſoles,quantas neceſsitates,q̄ vulnera,quæ pe
ricula,& nō attendunt patientes hęc oīa,ni-
ſi paucos dies qetos illos ſenectutis, ad quos
vtrum perueniant neſciunt? Ergo a domino
greſſus hoīs dirigentur, & viam eius volet.
Hinc dicere cœperam, viam Chriſti ſi vis,
& vere Chriſtian⁹ es,ipſe eſt.n. Chriſtianus,
qui nō aſpernatur viam Chriſti, ſed vult viā
Chriſti ſequi per paſsiones ipſius, noli per
aliam viam velle ire,quam per illam qua ip-
ſe iuit. Dura vr̄, ſed ipſa eſt tuta via alia forte
delicias habet,ſed latronib.plena eſt.Et viam
eius volet.Cum ceciderit iuſtus non contur-
babitur, quoniam dñs firmat manus eius.]
Ecce quid eſt velle viam Chriſti. Contingat
illi vt aliquam tribulationem patiatur, ali-
quā exhonorationem,aliquā contumeliam,
aliquam afflictionem,aliqua damna,& cęte
ra quæcunq; abundant in vita iſta generi hu-
mano.Proponit ſibi dominum ſuum,quan-
ta genera tentationum paſſus eſt, & non con
turbabitur cum ceciderit, quia dñs cōfirmat
manum eius,quia prior paſſus eſt. Quid.n.ti
mebis ò homo cuius directi ſunt greſſus, vt
velles viam dñi?Quid timebis?Dolores. Fla-
gellatus eſt Chriſtus, Contumelias timebis,
Audiuit dæmonium habes,qui dæmonia ex-
cludebat. Forte factionem & cōſpirationem
malorum? Conſpiratum eſt aduerſus illum.
Non potes oſtendere forte conſcientiam tuā
bonam, in aliqua accuſatione,& vim pateris
ꝙ aduerſus te falſi teſtes audiūtur. Contra ip
ſum falſum teſtimonium dixerunt, non ſolū
ante mortem, ſed etiam poſt reſurrectionē.
Inducti ſunt falſi teſtes, vt a iudicibus dam-

narentur, accesserunt falsi testes custodes ad sepulcrum. Resurrexit ille cum tanta miraculo commota terra perdidit dñm resurgentē. Erat illic & terra custodiens terrā, sed terra durior mutari nō potuit. Nunciauit vera, sed seducta est a falsa. Dixerūt.n. illi custodes Iudæis, q̄ viderant, & quid factum est, Accepe-
18. runt pecuniam & dictum est eis, Dicite qđ vobis dormientib. venerunt discipuli eius, et abstulerunt eum. Ecce falsi testes & cōtra resurgētem. Quanta aūt cæcitas in falsis testib. quāta cęcitas frēs. Solent hoc enim pati falsi testes, vt excæcentur, & contra se dicant nescientes vnde appareat, quia falsi sunt testes. Quid enim illi contra se dixerunt? Cum dor
B miremus venerunt discipuli eius, & abstulerunt eum. Quid est hoc? Quis est qui dicit testimonium? Qui dormiebat. Talib. ergo narrantib. nō crederem, nec si somnia sua mihi indicarent. Stulta insania, si vigilabas, quare permisisti? si dormiebas vnde scisisti? Sic & isti filii eorum vsq; huc, sicut ministris, & prætermittendum ex occasione non est. Tanto magis enim debemus commemorare vanitatem eorū, quanto magis quærimus salutem eorum. Ecce corpus Christi patit falsos testes, sustinet corpus, qđ pręcessit in capite. Non mirum est, & modo nō desunt corpori Christi diffuso, non desunt per totum orbem terrarum qui dicant, progenies traditorum. Falsum testimonium dicis, ibi te cōuinco falsum testem, secutus pauca verba, Tu dicis mihi, traditores, ego tibi dico, mēdax es, sed traditionem meam nusquam & nunquam probas, ego mendacium tuū hic in istis ipsis verbis tuis modo probo. Certe ibi dixisti, quia nos acuim⁹ gladios nostros, recito gesta tuorum Circumcellionū. Certe ibi dixisti, quia prætermittis ablata, recito gesta vbi procurationem ad exigenda fecisti. Certe ibi dixisti, Nos sola offerrimus euāgelia, recito tot iussiones iudicium, quib. a te diuisos persecutus es. Recito preces ad apostatam imperatorē, cui dixisti, quia sola iustitia apud eum habet locum. An forte apostasia Iuliani, pars euangelii tibi vr̄. Ecce mendacem te teneo, quid de me dixisti quod credi debeat. Etiam si nō inuenirem vnde ostenderem falsum te dicere, sufficit vt ostendam te mendacem esse. Quid dicis? Qualis tu, tales & cæteteri. Nam merito talia verba omnibus misisti, abundare voluisti societatē mendacium, ne tu solus erubesceres de mendacio. Sed valet, inq̄t, in Cæcilianum iudicium patrum nostrum. Quare valebit? Quia episcopi iudicauerunt. Sed valeat & in te, quod Maximinianistæ iudicauerūt. Prius enim quod credo vos nosse epi consentientes cum Maximiniano adhuc diacono ipsius venerunt ad Carthaginem, sicut se habet tractatoria, q̄ etiam gestis allegauerunt, cum litigarent de domo cum procuratore illius, qui prætermittit ablata. Ergo primo tractatoriam de illo miserunt, cōquerentes, quia noluit ad illos exire, Hoc enim maxime conquesti sunt. Vide quō illis Deus reddidit, quod de Cæciliano dixerunt. Mira
similitudo, voluit Deus post tot annos reuo D
luere illis in faciē, quod gestum est, vt oīno vnde dissimulent, & quō effugiant nō inueniant. Oblitos se dicerent, quæ gesta sunt ante, non eos Deus sinit obliuisci, atq; vtinam valeat ad salutem. Nam misericordia sua fecit hoc Deus, si consyderent quid sit factum. Ponite ergo vobis ante oculos fratres, vnitatem tūc orbis terrarum, vnde se isti diuiserūt aduersus Cæcilianum. Ponite & modo partem Donati vnde se Maximinianistæ diuiserunt, aduersus Primianum. Quod tunc illi Cæciliano, hoc nnnc isti fecerūt Primiano. Propterea se & veriores Donatistis dicunt Maximinianistæ, quia reuera facta maiorum suorum ipsi mutauerunt. Sic.n. erexerunt Maximinianum aduersus Primianum, quō illi erexernnt Maiorinum aduersus Cæcilianū, & sic questi sunt isti de Primiano, quō illi de Cęciliano. Nā si meministis, hoc dixerūt illi, qđ ad eos exire noluerit Cęcilianus, memor conscientiæ suæ. Illi aūt nouerat factionem eorum. Sic & isti conqueruntur, quia noluit
ad illos exire Primianus: Quare Primiano E
conceditur, nosse factionē Maximinianistarum, & Cæciliano non conceditur nosse factionem Donatistarum? Nondum erat ordinatus Maxminianus, crimina dicebantur de Primiano. Venerunt, epi, voluerunt vt ad eos exiret, non est egressus, sicut eorū indicat tractatoria actis inserta. Non est egressus, nō improbo, imo & laudo. Si aliquam factionem vidisti, nō debuisti ad factiosos ꝓcedere, sed seruare cām tuā meliori iudicio partis tuæ. Restabat.n. magna pars Donati, vbi se posset purgare Primianus, propterea ad illos, qui

iam

iam in factionem conspirauerunt, exire noluit. Vides quo laudamus consiliũ tuum aduersus Maximinianistas, bene attende & causam Cæciliani. Non vis vt frater, quo extraneus sic indica. Noluisti exire, qd tibi dicet? Isti factionem conspirauerunt contra salutẽ meam, corrupti sunt aduersum me, si me illis commisero, facio præiudicium cãę meę. Nõ ad eos exibo seruet causa mea melioribus & authoritate grauiorib. Bonum consilium. Quid si hoc dixit Cæcilianus? Quanq̃ labora
F bis tu, vt ostendas quæ aduersus te istos alia Lucilla corrupit, & forte non inuenturus, qđ ille tunc vsqueadeo nouerat vt postea gestis aperiret. Sed vidisti nescio qđ occultũ, renũciatum est tibi aliquid metuendum. Cõcedo timori tuo cautelam istam. Recte fecisti, ad tales non procedere debebas. Erant. n. aliqui qui de te poterant iudicare. Attende nũc Cæcilianum. Tu tibi seruasti Numidã, ille orbẽ terrarum. Sed si valere vis aduersus illũ sñias tunc Donatistarum, valeant nunc aduersus te sñię Maximinianistarum. Epi illũm dãnauerũt, & te, quare postea egisti cãm tuam, & obtinuisti ibi Maximinianistas, sicut ille postea egit cãm suã, & obtinuit ibi Donatistas. Quod ergo tunc factum est, vr̃ ante oculos miro manifesto exemplo reuolutum, talia Maximinianistas cõqueri de Primiano, qualia omnes isti conquesti sunt de Cæciliano. Mirum est fratres, quo Deo gratias ago, q̃a vere misericordia Dei ad istos si sapiant illu minãdos formauit exemplum. Proinde si placet paululum frẽs, quia & hoc nobis Deus in manus dedit, audite conciliũ Maximinianistarum. Et cum tractaret, idem recitauit concilium Maximinianistarum. Sanctissimis

Conci. Augusti.

G fratrib. atq; collegis per vniuersam Africã. Et cum recitaret ideo idem dixit, Tota vnitas ipsorum per Africam. Sed hic cum illis est catholica. In aliis autem orbis partib. ipsi nõ sunt cum catholica. Et cum tractaret, idẽ sequentia recitauit iterum. Sãctissimis fratrib. atq; collegis per vniuersam Africã, hoc est, per prouinciam proconsularem, Numidiã, Mauritaniam, Bizacenam, & Tripolim constitutis, sed & presbyteris, & diaconib. vniuersis plebib. in veritate euangelii nobiscum militantib. Victorinus, Fortunatus & victorianus, Migginus, Saturninus, Constantinus, Candorius, Innocentius, Cresconius, Florẽtinus, Saluius, alius Saluius, Donatus, Geminius, Prætextatus. Et cum recitaret idẽ dixit, Ipse est Assuritanus, quẽ postea receperunt, eum qui in se dixit sñiam, recepit eã postea. Et cum tractaret idem sequẽtia recitauit, Maximinianus, Theodorus, Anastasius, Donatianus, Donatus, alter Donatus, Pomponius, Pãcratius, Ianuarius, Secundinus, Pascasius, Cresconius, Rogatianus, alius Maximianus, Benenatus, Gaianus, Victorinus, Guntasius, Quintasius, Felicianus. Et cum recitaret idẽ dixit, Iste est Musticanus qui adhuc viuit, sed forte alius est aliunde. Postea subscribentes dicunt & loca vnde quisque erat. Et cum tractaret idem sequentia recitauit. Saluius, Migginus, Proculus, Latinus, & cæteri qui in cõcilio apud Cauernas Susis fuimus, in domino æternam salutem. Nemo qui nesciat fratres dilectissimi de sacerdotibus domini, nõ tantummodo propriæ voluntatis, sed diuinæ lægis impulsu, tam in reos sententiam dicere, quam innocentibus inflictam, iure ab eis ac merito submouere debet. Non leui enim periculo subiacebit, quisquis aut reo pepercerit, aut innocentem confiteri pertentarit, maxime cum scriptum sit, Innocẽtem & iustum non occides, & purgatione non purgabis reum. Hoc igitur edicto legis admoniti necesse nos fuerat Primiani causam, quem plebs sancta Carthaginensis Ecclesiæ, episcopum fuerat in ouile Dei sortita, sanio rum literis eiusdem Ecclesiæ postulantibus audire atque discutere sub eo, vt explanatis omnibus, aut innocẽtem, quod optabile fuerat, purgaremus, aut nocentem certe ostenderemus suis meritis esse damnatum. Optatissimum enim nobis fuit, vt plebes sanctę Carthagi. Ecclesiæ, eo se lætentur Episcopo sublimatas, qui in omnia sanctus & in nullo reprehensibilis haberetur. Propterea vtiq; talem esse oportet domini sacerdotem, vt qđ populus pro se apud Deum nõ valuerit, ipse pro populo mereat̃ quod poposcerit impetrare, q̃a scriptum est. Si peccauerit popul⁹, orabit pro eo sacerdos, Si aũt sacerdos peccauerit, quis orabit pro eo? Et cũ legeret idẽ tractãs dixit, Etiã Apostoli scripserũt plebib. vt orarẽt pro se, & Apostoli orantes dicebãt, Dimitte nobis debita nostra. Et Apostolus Ioãnes dixit, Aduocatum habemus apud patrẽ Iesum Christũ iustum, & ipse est exoratio

tio pro peccatis nostris. Sed illud de illo sa-
cerdote scriptum est, quem isti non intelli-
gunt, vt admoneret populus, in prophetia ta
lem se debere agnoscere sacerdotem, p quo
nullus posset orare. Quis est aũt pro quo nul
lus orat, nisi ille qui pro omnĩb. interpellat?
Quia ergo tunc sacerdotiũ erat Leuiticum,
vbi sacerdos intrabat in sãcta & offerebat ho
stias pro populo, hẽbat aũt imaginem non
veritatem futuri cuiusdam sacerdotis, tunc
enim & ipsi sacerdotes peccatores erãt, sicut
cæteri hoĩes, volens Deus per prophetam ad
monere populum, iam talem desyderãdum
esse sacerdoté, qui interpellaret pro omnib.
& pro eo nullus oraret, designans talẽ admo
K nuit & dixit, Si peccauerit populus, orabit p
eo sacerdos, si aũt sacerdos peccauerit, quis
orabit pro eo? Itaq; ò popule talem elige sa-
cerdotem, pro quo nõ cogaris orare, sed de
cuius oratione pro te securus esse possis. Ip
se est dñs noster Iesus Christus, vnus sacer-
dos, vnus mediator Dei & hominum, homo
Christus Iesus. Et cum tractaret idem, sequẽ-
tia recitauit: Scandala igitur Primiani, & ip-
sius neqtia singularis, sic in se cęleste iudiciũ
prouocauit, vt horum criminum authorem
necesse esset penitus amputare, qui recẽs or-
dinatus impietatem schismatis facere nõ me
tuit. Et cum recitaret idem tractator dixit Iã
iam crimina ipsius dñr. Et cum tractaret idẽ
sequentia recitauit: Presbyteros supradictæ
plebis, ad coniurationem impiæ cõspiratio
nis impellens, hoc ab eis velut precario iure
postulauit, vt ad damnandos quatuor diaco-
nos, viros egregios ac singularib. meritis ap
probatos, Maximinianum, s. Rogatianũ, Do
natum, itemq; Salgamum, cõsentirent. Et cũ
recitaret idem tractans dixit, in his quatuor
erat ille author schismatis, præcidens de fru
cto fructum, & non se dolens ab integritate
pręcisum. Et cum tractans idem dixit, sequẽ-
tia recitauit, vt incunctanter ei promitterent
accommodare sensum. Et cum recitaret idẽ
tractans dixit, Hoc cũ illis egit, illi noluerũt
ei promittere, sed tacuerũt. Ille per seipsum
cogitatum scelus non dubitauit implere. Et
cum tractaret, idem recitauit. Cuius illi ma-
la præsumptione stupefacti, cum rem silẽtio
refellissent, per se cogitatum scelus non du-
bitauit implere, vsqueadeo vt in Maximianũ
diaconum virum, sicut omnib. notum est, in
nocentem, sine causa, sine accusatore, sine te
ste absentem, ac lecto cubantem, sniam puta
ret esse promendam. Et cum recitaret idem
tractãs dixit, Videte crimen. Et cum tractaret Augusti.
idem sequentia recitauit: Quia iam pridem Conci.
clericos non dissimili furore damnaret, Nã
cum incestos contra legem decretaq; oĩum
sacerdotũ communioni sanctæ adiungeret,
cumq; obsistẽte maxima parte plebis, etiam
seniorum nobilissimorum literis cõueniret,
vt per se corrigeret qđ admiserat, sua temeri-
tate possessus emendare cõtempsit. His itaq;
permoti seniores Ecclesiæ supradictę, ad vni
uersum chorum * literas, legatosq; miserũt, a.l. clerũ.
quibus non sine lachrymis deprecati sunt, vt
ad se feruentius veniremus, quo perpenso li
bramine intentionibus exploratis, existima- M
tio Ecclesiæ purgaretur. Ad hanc proinde cũ
secũdum memoratorum literas veniremus,
nota sua ille ratione, feruescens aduentũ no-
strum penit⁹ declinauit. Et cum recitaret idẽ
tractãs dixit, Quid illi obiiciatur scitis, quia Augusti.
pars iam Donati incesta facta est. Hoc erat in
regula. Quales fuerint cum quibus fuerit cõ
municatum, tales dicunt fieri omnes, & vni-
uersam massam. Itaq; si verum isti dicunt, in-
cesta est iam pars nota Donati. Exeant planè
Numidæ & dicant, ad nos non pertinet. Sty-
lus incestus est, nescio quos ad communio-
nem tuam admisisti, obesse potuit tam longe
positis. Si ergo vobis obesse non vultis qui in
Numidia estis, quod Carthagini fit, quod in
Africa fit, potuit obesse vniuerso orbi terra-
rum? Semper inde se defendunt, inde se excu
sant, & non accusant. Et cum tractans idem Conci.
sequentia, recitauit. Aduentum nostrum pe-
nitus declinauit. Et cum legeret idem dixit, Augusti.
Quid illi questi sunt de Cæciliano. Et cum Conci.
retractaret, sequentia recitauit, Qui vsque- A
quaque rebelli animo recalcitrans, in malo
permansit, vt conducta multitudine perdito-
rum. Et cum recitaret idem dixit, Iam hoc
plus est. Hæc de Cæciliano non dixerunt il-
li, videte quæ. Et cum tractaret idem sequen-
tia recitauit. Atque impetratis officialibus
basilicarum ianuas obsedissent. Et cum reci-
taret idem dixit, Ne intrarent episcopi. Et cũ
tractaret idem sequentia recitauit. Qui ingre Augusti.
diendi nobis atque agendi solennia interdi- Conci.
cerent facultatem. Iam hoc plus est. Hæc de
Cæciliano non dixerunt illi. Hæc si Episco-

pum conuenit facere, si Christianis licet admittere, si hoc euangelia protestant, probet aut iudicet quisquis amator aut assertor est veritatis. Hoc.n.nobis inflixit frater aliquando proprius, quod nunquam faceret alienus. Et cũ legeret idem dixit, Quid opus est pluribus? Dicunt multa & damnãt hoiem, sed damnationem iã ipsam legamus. Et cum tractaret idẽ recitauit. Decreuimus omnes sacerdotes Dei, præsente spũ sancto, hunc eundem Primianum, primo quia super viuos episcopos alios subrogauit, ꝙ incestos cum sanctorum communione miscuerit, ꝙ presbyteros ad coniurationem in eadem constringere pertentarit: ꝙ Fortunatum presbyterum in cloacam fecerit mitti, cum ægrotantib. baptismo succurrisset, ꝙ communionem Demetrio presbytero denegauit, vt cogeret filium abdicare, ꝙ idem presbyter obiurgatus sit, ꝙ episcopos hospitio suscepisset, ꝙ supradictus Primianus multitudinem miserit, q̃ Christianorum domos euerteret, ꝙ obsessi sunt epi simul & clerici, & postea ab eius satellitib. lapidati sunt, ꝙ in basilica cæsi sunt seniores, ꝙ indigne ferrent Claudianistas ad communionem admitti, ꝙ innocentes clericos putauerit esse condemnãdos, ꝙ se nobis audiendũ noluerit exhibere, cum basilicarum fores ne ingrederemur multitudine & officialib. intercluserit, ꝙ legatos a nobis ad se missos iniuriose reiecerit, ꝙ loca multa, vi primò, deinc authoritate iudiciaria vsurpauit. Et cũ legeret idem dixit, ꝙ prætermissor oblatorũ fuit, cum Paulus Apostolus dicat, Audet quis vestrum aduersus alium negotium habens iudicari apud iniustos, & non apud sanctos? Videte qua illi crimen obiecerint, quia non apud episcopos agere voluit de locis, sed apud iudicem. Et cum tractaret idem sequentia recitauit, Præter alia illicita eius admissa, quæ pro honestate styli nostri siluimus, a sacerdotali choro perpetuo esse damnatũ, decreuimus, ne eo palpato, Dei Ecclesia, aut contagione, aut aliquo crimine maculet. Quod idipsum Paulus Apostolus exhortat & ac monet, Præcipimus aũt vobis fratres in nomine domini nostri Iesu Christi, vt discedatis ab omni fratre inordinate ambulante, atq; adeo non immemores puritatis Ecclesiæ, conducibile existimauimus, omnes sanctos consacerdotes & omnes clericos & oẽs populos, qui se Christianos meminerunt, hac nostra tractatoria commoneri, vt omnes eius cõmunionem, vtpotè dãnati, diligenti cura horreant. Ipse enim de suo interitu rõnem reddet, qui hoc nostrum decretum non audiendo tentauerit violare. Placuit sane nobis & spũi sancto, quod tps tardis ad conuertendũ reseruet sub eo, vt quiq; consacerdotum vel clericorum suæ salutis immemores a die damnationis supradicti Primiani, i.a die octaua Kalendarum Ianuariarum minus & Primiani dãnati communione recesserint, tali sñia constringantur. Laici quoq; nisi se a supradicto die damnationis illius, intra diem paschæ futuræ ab eius se consortio separauerint, non posse quenquam nisi per pœnitentiam, si quidem meminerint Ecclesiæ, reformari. Victorinus Munacianẽsis episcopus subscripsi. Fortunatus Dionysianensis eps subscripsi. Victorianus Carcabinensis eps subscripsi. Florentinus ab Adrumẽto episcopus subscripsi. Migginus Belephantariæ episcopus subscripsi. Innocentius Thebaltẽsis episcopus subscripsi. Miggin pro collega mea Saluiano Presitano episcopo subscripsi. Saluius Ausanensis eps subscripsi. Donatus Subratẽsis episcopus subscripsi. Gemelius Anathabeis episcopus subscripsi. Et cum legeret idem dixit, Et ipsis condemnatoribus subscripsit & Prætextatus Assuritanus, & Felicianus Musticanus. Et cũ tractaret sequentia recitauit, Prætextatus Assuritanus episcopus subscripsi. Maximinianus Stabatensis episcopus subscripsi. Dacianus Camicetensis episcopus subscripsi. Donatus Fiscianẽsis episcopus subscripsi. Theodorus Vsulensis episcopus subscripsi. Victorianus iubente collega Agnosio episcopo subscripsi. Donatus Cebresitanus episcopus subscripsi. Nathalicus Thelensis episcopus subscripsi. Pomponius Macrianensis Episcopus subscripsi. Pancratius Bahanensis episcopus subscripsi. Ianuarius Aquenensis episcopus subscripsi. Secundus Iadondianensis episcopus subscripsi. Pascasius a vico Augusti episcopus subscripsi. Cresco Cõiustianẽsis Episcopus subscripsi. Rogatianus Episcopus subscripsi. Maximianus Erumminẽsis episcopus subscripsi. Benenatus Tugucianensis episcopus subscripsi. Ritanus episcopus subscripsi. Gaianus Tigualensis episcopus subscripsi. Victorinus Leptimagnensis episcopus sub-

Margin notes: Augusti. — Conci. — B — C — Augusti. 1.Co.6. — Conci. — 1.The.3.

ſubſcripſi. Gentaſius Beneſenſis eps ſubſcri-
pſi. Quintaſius Capienſis eps ſubſcripſi. Feli-
cianus Muſticanus eps ſubſcripſi. Victorian⁹
ex delegatione ſubſcripſi. Magginus eps ſub
ſcripſi. Latinus Mugienſis eps ſubſcripſi. Pro
culus Girbitan⁹ eps ſubſcripſi. Donatus Sab-
ratenſis Eps prò fratre & collega meo Marra
tio ſubſcripſi. Proculus Girbitanus pro col-
lega meo Gallono ſubſcripſi. Secundianus
Priſienenſis eps ſubſcripſi. Helpidius Tuſdri
tanus eps ſubſcripſi. Donatus Samurdacenſis
eps ſubſcripſi. Getulicus Victorianenſis eps
ſubſcripſi. Annibonius Robautenſis eps ſub-
ſcripſi. Item Annibonius petitus a collega
meo Augendiarenſi epo ſubſcripſi. Tertullus
Abitenſis eps ſubſcripſi. Primilianus eps ſub
ſcripſi. Secundinus Aruſianenſis eps ſubſcri-
pſi. Maximus Pitanenſis eps ſubſcripſi. Cre-
ſcentianus Murrẽſis eps ſubſcripſi. Donatus
Belmenſis eps ſubſcripſi. Perſeuerantius Te-
F bertinus eps ſubſcripſi. Fauſtinus Binẽſis epi
ſcopus ſubſcripſi. Victor Altiburinanus eps
ſubſcripſi. Omnes numero qnquaginta tres.
Et cum recitaret idem tractans dixit, Paulu-
lum dignamini aduertere. Hæc eſt damnatio
tua dicimus illi. Quid vis habeat boni põdus
an non habeat? Ego faueo. Prorſus dico, q̃a
iſti omnes falſa in te dixerunt, & audi vnde
credam, q̃a apud alios iudices obtinuiſti cau
ſam tuam, & iſti damnati ſunt. Si ergo te pro
pterea credo innocentem, quia non exiẽs ad
factioſos, alibi oſtendiſti innocentiam tuã, vt
illi qui te damnauerunt, damnationem mere
rent dignare acceptare Cæcilianũ innocen-
tem damnatũ, quia noluit exire ad maiores
tuos & ſic ſeruauit cãm ſuam orbi terrarũ,
q̃uo tu obſeruaſti concilio Numidiarũ. Si in
nocentem te reddidit ſedes Bagaitana, quãto
potius illum ſedes Apoſtolica? Aut vis vt va-
leant, qui primo damnauerunt? Si valent, cõ-
tra te valent. Nam illi contra Cęcilianũ nec
valent nec valebunt, tñ quid cõtra te iudices,
attende. Iam hic audent dicere, Sed nos qui
poſtea damnauim⁹ Maximinianiſtas, plures
eramus. Valeat ergo ſnĩa noſtra in Felicianũ:
& valeat illorum in Cæcilianum, vbi Bagai-
tanum concilium fecerunt, & iam Felicianũ
damnauerunt. Modo iniuſtus eſt Felicianus,
aut nocens, receptus eſt, aut innocens dam-
natus eſt. Si ergo nocentem recipis pro pace
Donati, cede omnibus gentibus pro pace
Chriſti. Si autem per errorem veſtrum in-
nocens damnatus eſt, errare potuerunt tre-
centi decem damnantes Felicianum, & non
potuerunt errare ſeptuaginta damnantes Cę
cilianum? Quid ergo dicitis, Cum audieritis
vobis dici, prius vos damnauerunt Maximi-
nianiſtæ, recurritis & dicitis, ſed nos plures
eramus qui damnauimus Maximinianiſtas.
Ad vtrunque vobis cito reſpondetur, quia &
illi veſtri priores damnauerunt Cęcilianum.
Si priores valent, cedant Primianiſtæ conci-
lio Maximinianiſtarum: Si plures valent, ce-
dant Donatiſtæ orbi terrarum, nihil eſſe ar-
bitror iuſtius. Pauci ſunt Maximinianiſtæ,
ſed priores ſunt. Reus reum non facit. Si hoc
putas quomodo damnatus damnare potui-
ſti, quia & inter damnatores & ipſe ſcriptus
eſt, nec ſeruauerunt illi locum cauſam dicen
di, Aliter autem Cæcilianus. Seruatus eſt illi
locus hominis cauſam dicentis, ſicut habet
ipſa ſententia, quia nec in communionem
receptus eſt niſi purgatus. Iſte autem inueni- H
tur hic a iudicibus damnatus, illic inter iudi-
ces damnans, Sed fuerit iſta ęquitas Bagaita-
ni concilii. Prorſus totum concedimus. Ma-
le te damnauerunt Maximinianiſtæ. Male
damnauerunt & illi priores veſtri Cæcilia-
num. Tu purgaſti te apud Bagai, purgauit ſe
ille in tranſmarino iudicio. Conſenſit huic
iudicio vniuerſus orbis terrarum. Quid di-
cturus es? Plures nos ſumus quam Maximi-
nianiſtæ, Eſtote plures. De numero ergo
agamus. Videte quantum interſit. Abſen-
tem te damnauerunt Maximinianiſtæ, cum
ad eos exire noluiſſes. Hoc quidem ſimile,
ſic & illi damnauerunt abſentem Cęcilianũ,
cum factionem eorum deuitaſſet, ſed tu rur-
ſus in abſentes illos feciſti dici ſententias in
concilio Bagaitano. At vero Cæcilianus prę
ſens aduerſario præſente purgatus eſt. Dein- I
de alia magna differentia. Iudices Numidas
apud quos te purgares, tuipſe adiſti, tu con-
ſtituiſti, Maximinianiſtę illos non petierunt.
Apud eos antem a Cęciliano Donatus vict⁹
eſt, quos pars Donati iudices poſtulauerat.
Reſpondent tibi modo Maximinianiſtæ &
iure dicunt, Nos primo venimus ad te de ꝓ-
uincia tua, de dioceſi ad te pertinentis epi-
ſcopi, & voluimus audire cauſam tuam,
Contempſiſti nos, non ad nos exiſti. Si timui
ſti noſtrum iudicium, vel ſimul iudices eli-

geremus, non ires ad quos tu velles. Quanto intersit videte. Tűc autem ipsi Donatistæ literis suis imperatoré petierunt, vt decerneret iudices. Improbauerűt eos apud quos victi sunt quos anteq̃ vincerent postulauerűt, Appellauerűt ad imperatoré, & ibi victi sűt. dati sunt alii ad eorű petitű, & ibi victi sunt. Semel victus est absens Maximinianista & tacet, & ter victus præsens Donatista nõ tacet? Sed de numero contendis cum Maximinianistis. Vt dixi, faueo tibi, Trecenti decem, plures sunt q̃ centű, vel quot fuerűt, qui dãnaue
K runt a parte Maximiniani Primianum. Milia ẽporum per orbẽ terrarum qui damnauerűt a parte Ceciliani Donatű mihi põderis apud te hr̃e putas? Sed dicturus es mihi, Nunquid Donatistas milia ẽporum damnauerunt de toto orbe terrarű? Optime non dãnauerunt. Quare non damnarunt? Quia iudicio nõ interfuerunt? si iudicio non interfuerunt, ꝓpea non dãnauerunt, quia cãm illam penitus nescierunt, Ab innocẽtib. quare te separasti? Venit huc ad te de orbe terrarű baptizatus quẽ vis rebaptizare, & te iã letale mysteriű exercenté, & volentem iterare qđ semel datur & non amittit, adit cum magna voce & gemitu et dicit tibi, Quid est qđ vis facere, rebaptizare me? Ait nescio quis Mesopotamenus, nescio quis Syrus, nescio q̃s Ponticus vel longius constitutus. Rñdes, quia non hẽs baptismum. Dicit ille, Quare? Lege epistolas Pauli Apostoli ad me datas. Venit nescio q̃s de Ga-
Apo. 1. latia, de Ponto, Venit nescio q̃s de Philadel-
Colo. 1. phia, ad quas Ecclesias Ioãnes scripsit. Venit a Colossis, venit a Philippis, a Thessalonica, et dicit: Ego nõ hẽo baptismű, ad quẽ scripsit Apostolus, per quem tu habes? Audes legere epistolam meam, qui detestaris pacem meã?

L Cõcio tertia de tertia parte eiusdem psalmi.

PArs nouissima Psalmi hui⁹ indiscussa nobis & intacta remanserat. Proinde sicut video, non quidem secűdum dispositionem nostram, sed tñ non præter dispositionem suam, ad reddendum debitum, nos dñs reuocauit. Intenti ergo estote frẽs, vt si possumus Deo adiuuante, vel modo soluamus qđ nos debere cognoscim⁹. Quis est qui dicit quod modo cantauimus? Iuuenis fui & senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panẽ.] Sic quasi vnus homo loquit. Quam multum tempus est ætas vnius hoĩs? Et quid magnum est, vt homo positus in vna aliqua parte terrarum per totam vitam suã tam breuem, q̃ humana vita breuis est, quanuis ad senectuté a iuuentute peruenerit, non viderit iustum derelictum, nec semen eius quærens panem? Non est mirandum. Potuit enim fieri, vt ante vitam ipsius fuisset aliquis iustus quærens panem, potuit fieri vt in alia parte terrarű non vbi ipse esset. Deinde aliud quod mouet, audite, Ecce vnusquisq; in nobis, qui forte iã senuit, respiciens cursus æta-
M tis suæ iam peractos sibi vbi cogitatione versatus fuerit in his quos nouit forte nõ ei occurrit iustus q̃rens panem, aut filius iusti quærens panem, si tñ respicit ad scripturas diuinas et inuenit angustatum Abraham iustum, & famẽ passum in regione sua, mutasse aliã regionem, inuenit & filium ipsius Isaac eiusdem famis causa in alias isse regiones quærẽs panẽm. Et qũo erit verum, Nunquam vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem? Et si verum hoc inuenit in spatio vitæ suæ, aliter tñ inuenit in lectione diuina, quæ fidelior est quã vita hominum. Quid ergo facimus? Adiuuent nos pia studia vestra, vt inspiciamus in versib. Psalmi voluntatem Dei, quid nos intelligere velit, Metus est enim ne vnusquisq; infirmus, non capiens spiritaliter intelligere scripturas, eat in exẽpla humana, vide atq; aliqñ bonos seruos Dei esse in necessitate aliqua & inopia quærẽdi panes, maxime Paulum Apostolű cogitet qui dicit, In fame & siti, in frigore & nuditate, & scãdalizetur apud seipsum dicẽs, Certe verum est * quod cantaui, certe verum est quod in Ecclesia stans deuota voce personui, Nunquã vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem: Fallunt nos scripturæ, dicat apud se, & dissoluantur omnia eius mẽbra ab opere bono, quibus membris intrinsecus, quod est grauius, & in interiore homine resolutis, iã desistat ab opere bono & dicat sibi, Vt quid bene operor? Vt quid panem meum frango esurienti, & nudum vestio, & sine tecto induco in domum meam, attendẽs ad id quod scriptum est, Nunquam vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem, cum videant tot homines bene viuentes, plerunque fame laborantes? Sed si forte erro ego,

vt tam illum qui bene viuit, quam illum qui
male viuit, putem bene viuere, aliter illum
nouit Deus, i. iniquum esse quem ego iustũ
puto, quid facio de Abraham, quem iustum
ipsa scriptura cõmendat? Quid facio de ipso
Apostolo Paulo q dicit, Imitatores mei esto
.4. te, sicut & ego Christi? An vt etiã ego sim in
11. malis qualia ille pertulit, in fame & siti, in fri
gore & nuditate? Ita cogitantem, & vt dixi,
dissolutis membris omnib. interiorib. a facul
tate operis boni, possumusne fratres tanquã
A paralyticum tollere, & aperire tectum scri-
pturæ huius, & eum submittere ad dominũ?
Videtis enim qa obscurum est. Porro si ob-
scurum est, tectum est, paralyticum aĩo quẽ
dam intueor, & hoc tectũ video, & sub hoc
tecto video, & Christũ latere agnosco, Faciã
q̃tum possum, qđ laudatum est in illis, qui
aperto tecto ad Christũ paralyticũ submise-
runt, vt diceret illi, Constãs esto fili, remissa
sunt.n. tibi peccata tua. Sic.n. fecit interiorẽ
hoĩem saluũ a paralysi, remittendo peccata
sua, & cõstringendo fidẽ. Sed erant ibi hoĩes,
qui non habebant oculos ad videndum inte
riorem paralyticum iã esse sanatum & medi
cum curantem putauerunt blasphemantem.
Quis est, inquiũt, qui peccata dimittit? Blas-
phemat iste. Quis põt dimittere pctã nisi sol⁹
Deus? Et qa ille erat Deus talia cogitantes au
diebat. Hoc verbum de Deo cogitabant, sed
Deum præsentem nõ videbant. Fecit ergo il-
le medic⁹ aliqd, & in corpore paralytici, vt
& illorum qui talia dixerunt, interiorem pa
ralysim sanaret. Fecit enim qđ viderẽt, & de
dit qđ crederẽt. Eia ergo qsquis es tã infirm⁹
& languẽs corde, vt attẽdẽs humana exẽpla,
velis a bonis operib. desistere, & paralysi qua
dã interiore dissolutus es. Hũc ergo si possu
mus, aperto isto tecto submittamus ad Deũ.
Dñs enim ipse in corpore suo qđ est Eccle-
sia, iunior fuit primis tpib. & ecce iã senuit.
Nostis, & agnoscitis, & intelligitis, qa in hoc
positi estis, & ita credidistis, quia caput no-
strum Christus est, corpus capitis illius nos
sumus. Nunquid soli nos, & non etiam illi q
fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio seculi
fuerunt iusti, Christum habent. Illum enim
venturum esse crediderunt, quem nos venis-
se iam credimus, & in eius fide & ipsi sanati
sunt in cuius & nos, vt esset & ipse totum ca-
put ciuitatis Hierusalẽ, omnib. connumera-
tis fidelibus, ab initio vsque in finem, adiun-
ctis etiam legionib. & exercitibus angelorũ,
vt fiat illa vna ciuitas sub vno rege, & vna q̃-
dam prouincia sub vno imperatore, fęlix in
perpetua pace & salute, laudãs Deum sine fi Colo. 3.
ne, beata sine fine. Corpus aũt Christi qđ est
Ecclesia, tanquam vnus qdam homo primo
iunior fuit, & ecce iam in fine seculi est in se Psal. 91.
necta pingui, quoniam de illa dictum est, Ad
huc multiplicabit̃ in senecta pingui, multi-
plicata est sup omnes gẽtes, & ipsius vox est
attendentis quasi vnius hoĩs primam ætatem
suam, & istam nouissimam respicientis per C
omnia, quia omnes ætates notas habet p scri
pturas, & ait exultans & monens, Iunior fui
primis temporib. seculi, & ecce senex sum,
etiam nouissimis temporib. seculi, & nunq̃
vidi iustum derelictum, nec semen eius quæ-
rens panem. Agnouimus hominẽ iuniorem
& senem, & tanquam aperto tecto perueni-
mus ad Christum. Sed quis est iustus, qui nõ
est visus derelictus, nec semen eius quærens
panem? Si intelligis panem, intelligis illum.
Panis est enim verbum Dei, quod nunquam
ab ore iusti discedit. Nam & in capite suo iu Mat. 4.
stus iste tentatus, hoc rñdit. Quando enim ip
si domino esurienti, & famen patienti diabo
lus ait, Dic lapidib. istis vt panes fiant, Rñdit,
Non in solo pane viuit homo, sed in omni Deu. 8.
verbo Dei. Deinde fratres mei attendite, qñ
faciet iustus voluntatem Dei? Semper enim
facit, & secundum voluntatem eius viuit. Vo
luntas Dei de corde eius nõ recedit, quia vo Psal. 1.
luntas Dei, ipsa est lex Dei. Et quid dictũ est
de tali? Et in lege eius meditabitur die ac no-
cte. Panem istum manducas vna hora, & di-
mittis panem illũ verbi die ac nocte. Quãdo D
enim audis, aut quando legis, manducas, qñ
inde cogitas, ruminas, vt sis animal mũdum, Leui. 1.
non immundum. Quod significat etiam sa-
pientia per Salomonem dicens. Thesaurus
desyderabilis requiescit in ore sapientis, vir Pro. 21.
autem stultus glutit illum. Quid enim glutit?
Vt non in illo appareat quod vorauit, obli-
tus est quod audiuit. Qui autem non est obli
tus, cogitat, & cogitãdo ruminat, ruminãdo
delectatur. Vnde dr̃, Cogitatio sancta serua-
bit te. Et ecce si seruat te in ruminatione pa-
nis huius sancta cogitatio, nunquam vidisti
iustum derelictum, nec semen eius quærens
panem. Tota die miseretur & fœnerat.] Fœ-

neratur quid eſt? Latine dicit, & qui dat mu-
tuum, & qui accipit. Planius hoc autem dr̄,
ſi dicamus fœnerat. Quid ad nos quid gram-
matici velint? Melius. n. in barbariſmo nr̄o
vos intelligitis, q̄ in noſtra diſertitudine vos
deſerti eritis. Ergo iuſtus iſte tota die miſere-
tur & fœnerat. Sed non gaudeant fœnerato-
res. Inuenimus. n. quendā fęneratorem, ſicut
inuenimus quendam panem, vt vbiq: aperto
tecto perueniamus ad Chriſtum. Nolo ſitis
fœneratores, & ideo nolo, qa Deus nō vult.
E Nam ſi ego nolo, & Deus vult, agite. Si autē
Deus nō vult, etiam ſi ego vellem, malo ſuo
ageret qui ageret. Vnde apparet Deum hoc
Pſal. 14. nolle? Dictum eſt alio loco, Qui pecuniam
ſuā non dedit ad vſuram. Et q̄ deteſtabile ſit,
& quam odioſum, q̄ execrādum, puto qa &
ipſi fœneratores nouerunt. Rurſus aūt ego
ipſe, immo Deus noſter, qui tibi ꝓhibet eſſe
fęneratorem, iubet te eſſe fęneratorem, & dr̄
tibi, Fęnera Deo, ſi fęneras homini, hēs ſpē,
14. q. 3. Si & ſi fęneras Deo, ſpem non hēbis? Si fęnera-
fœnerauc ueris homini, i. mutuam pecuniā tuām dede
ris. & 3. ris, a quo aliqd plus quam dediſti expectes
sē d. 37. c. accipere, non pecuniam ſolam, ſed aliquid
Quartū plus q̄ dediſti, ſiue illud triticum ſit, ſiue vi-
autem. num, ſiue oleū, ſiue quodlibet aliud, ſi plus
q̄ dediſti expectas accipere, fęnerator es, &
in hoc improbandus non laudādus. Quid er
go, inquis, facio vt ſim vtilis fęnerator? Attē
de quid facit fœnerator. Minus vult dare cer
te, & plus accipere, hoc fac & tu, Da modi-
ca, accipe magna. Vide q̄ late creſcat fœnus
tuum. Da tp̄alia, accipe æterna, da terrā, acci
pe cęlum. Et cui dabo? forte dicis, Ipſe dn̄s ꝓ
cedit quē fœneres, qui tibi iubebat ne fęnera
tor ſis. Audi ſcripturā, qūo fęneres dn̄m, Fę-
F nerat, inquit, dn̄m qui miſeretur pauperis.
Pro. 19. Non. n. eget a te dominus, ſed habes alium q
a te egeat, Illi porrigis, ille accipit. Nō enim
habet pauper qđ tibi retribuat, & tamē ipſe
vult retribuere, & non inuenit quid, ſola in
illo remanet beneuolentia orandi pro te. Cū
autem pauper orat pro te, tanquam Deo di
cit, Domine mutuum accepi, * in fide ſuſci-
a.l. accipi pe me. Proinde & ſi non tenes pauperē red-
fide, dic ditorem, idoneum tenes fideiuſſorem. Ec-
me. ce Deus tibi de ſcriptura ſua dicit, Da, ſecu-
rus eſto, reddam. Quomodo ſolent dicere fi
deiuſſores? Quid dicunt? Ego reddo, ego ac-
cipio, mihi das. Putam⁹ ne & hoc dicit Deus
ego accipio, mihi das? Planè ſi Deus Chriſt⁹,
quod non dubitatur, ipſe dixit, Eſuriui & de
diſtis mihi manducare. Et cum illi dicerent,
Quando te vidimus eſuriētem, vt oſtenderet
ſe pauperum fideiuſſorem, omnium mēbro-
rum ſuorum ſponſorem, quia ille caput, illi
membra, & cum accipiunt membra, caput
accipit, cum vni, inquit, ex his minimis meis
feciſtis, mihi feciſtis. Eia auare fęnerator, vi-
de quid dediſti, vide quid accepturus es. Si
dediſſes paucam pecuniam, & ille cui dede-
ras pro parua pecunia tua, daret tibi magnā
villam, incomparabiliter amplius valētem,
quam tu pecuniam dederas, quantas gratias
ageres, quanta lætitia tollereris? Audi quam
poſſeſsionem det quem fœneraſti, Venite be
nedicti patris mei: percipite. Quid? Quod de
diſtis? Abſit. Terrena dediſtis, quæ ſi non de-
diſſetis, in terra putreſcerent. Quid enim in-
de facturus eſſes ſi non dediſſes? Quod peri-
turum erat in terra, ſeruatum eſt in cęlo. Er-
go quod ſeruatum eſt, hoc accepturi ſumus.
Seruatum eſt meritum, factus eſt theſaurus
tuus, meritum tuum. Nam vide quid ſis acce
pturus, Percipite regnum quod vobis para-
tum eſt ab initio mundi. Contra, illi qui fœ-
nerare noluerunt, quid audient? Ite in ignem
æternum qui paratus eſt diabolo & angelis
eius. Et qui vocatur regnum quod accipim⁹?
Attendite ſequentia, Iſti ibunt in conbuſtio-
nem æternam, iuſti autem in vitam æternā.
Ad hoc ambite, hoc emite, ad hoc fœnerate:
habetis Chriſtum in cęlo ſedentem, in terra
petentem, inuenimus quomodo fęneret. Iu-
ſtus tota die miſeretur & fœnerat. Et ſemen
eius in benedictione erit.] Et hic nō occurrat
carnalis cogitatio. Videmus multos filios iu
ſtorum fame morientes, quomodo ergo ſe-
men eius in benedictione erit? Semen eius re
liquię ei⁹, vnde hic ſeminat & poſtea metet.
Nanque Apoſtolus dicit, Bonum autem fa-
cientes non deficiamus, tempore enim ſuo
metemus infatigabiles. Itaq; dum tempus ha
bemus, ait, operemur bonū ad omnes. Hoc
eſt ſemen tuum, quod erit in benedictione.
Terræ committis, & tanto amplius colligis:
Chriſto committis, & perdes? Vide ipſum ſe
men expreſsius nominatum ab Apoſtolo, cū
de eleemoſynis diceret, hoc enim ait, Qui
parce ſeminat, parce & metet, & qui ſemi-
nat in benedictione, de benedictionib⁹ & me
tet.

tet. Sed laboras forte cum ſeminas, & doles
cum miſereris, quia miſeros vides. Melius. n.
aliqñ non habebimus quib. iſta demus, Cum
omnes in incorruptionem commutabũtur,
nullus eſuriet cui porrigas panem, nullus ſi-
25. tiet cui des potum, nullus nudus erit quẽ ve
ſtias, nullus peregrinus quem ſuſcipias. Hic
aũt inter ærumnas, tẽtationes, dolores, gemi
tus, mittimus ſemen. Sic reſpice ad Pſalmũ
25 alium, Euntes ibant & flebãt, mittentes ſemi
na ſua. Attende q̃a ſemen eius in benedictio
ne erit. Venientes aũt venient cum exultatio
ne, portantes manipulos ſuos. Vide ergo qđ
33 ſequit̃, & noli eſſe piger. Declina a malo, &
.3. fac bonum.] Noli tibi putare ſufficere ſi non
I expoliaſti veſtitum, non expoliando. n. veſti
tũ, declinaſti a malo, ſed noli areſcere & ſte-
rilis eſſe, ſic noli ſpoliare veſtitum, vt veſtias
nudum. Hoc eſt. n. declinare a malo, & face-
re bonum. Et quid inde habebo, dicturus es?
Iam tibi commẽdauit ille quem fęneras, q̃d
tibi dabit: Vitã ęternã dabit tibi, da illi ſecu-
rus. Audi & id qđ ſequit̃, Declina a malo, &
fac bonũ. Et inhabita in ſeculum ſeculorũ.}
Et noli putare cum das ꝙ nemo te videat, aut
quia deſerit te Deus, qñ forte dederis paupe-
ri, & cõſecutum fuerit aliqđ damnum aut ali
qua triſtitia rei amiſſæ, & dicas tibi, Quid ꝓ
fuit bona me feciſſe opera? Puto non amat
Deus hoĩes, qui bene faciũt. Vnde iſta veſtra
ſit murmuratio, vnde iſte ſtrepitus, niſi quia
abundant iſtæ voces? Vnuſquiſq; modo co-
gnoſcet has voces, aut in ore ſuo, aut in ore
vicini ſui, aut in ore amici ſui. Deleat illas
Deus, & extirpet ſpinas de agro ſuo, plantet
frugem bonã, & arborem fructiferam. Quid
enim contriſtatus es ò homo, quia dediſti
pauperi, & alia perdidiſti? Nonne vides quia
perdidiſti quod non dediſti? Quare nõ reſpi
cis ad Deũ tuum? Vbi eſt fides? Quare ſic dor
K mit? Excita illam in corde tuo. Attende quid
tibi dixerit ipſe dominus, qñ te ad huiuſmo
di bona opera exhortabat̃, Facite vobis ſac-
culos, non veteraſcentes, theſaurum nõ defi-
cientem in cœlis, quò fur non accedit. Hoc
ergo commemora qñ plangis in dãno. Quid
ploras ſtulte praui cordis, aut non ſani cor-
dis, Quare perdidiſti, niſi quia mihi non cõ-
modaſti? Quare ꝑdidiſti? Quis tibi abſtulit?
Rñdebis, fur. Nonne hoc te pręmonuerã, ne
ibi poneres quò fur poſſet accedere? Si ergo
dolet qui perdidit, hoc doleat quia non ibi
poſuit vnde perire nõ potuit. Quoniam do-
minus amat iudicium, & non derelinquet
ſanctos ſuos.] Quando patiuntur labores ſan
cti, nolite putare quia non iudicat Deus, aut
peruerſe iudicat. Qui te monet vt iuſte iudi-
ces, ipſe peruerſe iudicaturꝰ eſt? Amat ille iu
dicium, & nõ derelinquet ſanctos ſuos. Sed
quomodo? Sic abſcondita eſt apud illum vi-
ta ſanctorum, vt qui modo laborãt in terra,
quaſi tempore hyemis arbores non habentes
fructum & folia, illo apparente tanquam no
uo ſole exorto, illud quod in radice viuebat,
in fructibus appareat. Amat ergo ille iudi-
cium, & non derelinquet ſanctos ſuos: Sed
laborat ſanctus in fame. Non illum derelin-
quet Deus, flagellat autem omnem filium L
quem recipit. Contemnis illum quando fla-
gellatur, expaueſcis quando ditatur. Vnde Heb. 12.
enim flagellantur? Preſſuris temporalibus.
Quando ditabitur? Quando audiet, Venite
benedicti patris mei, percipite regnũ quod Mat. 25.
vobis paratum eſt ab initio mundi. Noli er-
go piger eſſe flagellari, vt ſis inter eos q̃ me-
rentur recipi. Vſqueadeo ille amat iudiciũ,
vt non derelinquat ſanctos, quos flagellat ad
tempus. Et quoniam flagellat omnem filiũ, Heb. 12.
quem recipit, nec vnico pepercit in quo de- Rom. 8.
lictum nõ inuenit. Quoniam dominus amat 2. Pet. 2.
iudicium, & non derelinquet ſanctos ſuos.
Quia ergo non derelinquet eos, forte hoc eis
dabit quod hic amas, multos annos viuere,
ſeneſcere. Non attendis quia ſi ad ſenectutẽ
optas venire, hãc optas, de qua cum venerit
conquer aris. Non tibi ergo dicat anima, vel
mala, vel infirma, vel paruula, quomodo ve
rum eſt, dominus amat iudicium, & non de-
relinquet ſanctos ſuos? Reuera non derelin-
quet, vt tres pueros in camino laudantes, nõ
eos tetigit ignis. Nunquid ſancti eius Macha M
bæi non erant, qui in ignibus defecerunt car Dan. 3.
ne non fide? Sed hoc, inquis maiorem quæ- 2. Mat. 7
ſtionem habet, quia cum fide illi non defece
rint, ille illos dereliquerit. Audi quod ſequi-
tur. In æternum conſeruabuntur.] Tu paucos
annos eis optabas, quos eis ſi daret dominꝰ,
non derelinqueret ſanctos ſuos. Viſibiliter
non dereliquit tres pueros, occulte non de-
reliquit Machabęos. Illis etiam dedit vitam
temporalẽ ad confundendos infideles, illos
autem occulte coronauit ad iudicãdum im-

pietatem persecutoris. Nec illos tamen,nec illos dereliquit,quia nõ derelinquet sanctos suos.Et nihil magnum acceperũt tres pueri, si non in æternum conseruarentur: in ęternũ conseruabunt.Iniusti aũt punient, & semen impiorum peribit.] Quõ semen illius in benedictione erit, sic semẽ impiorum peribit. Semen.n.impiorum,opera impiorum. Nam inuenimus rursum filiũ impii florere in seculo, & aliqñ fieri iustũ, & florere in Christo. Vide ergo quõ accipias, vt tectũ aperias, &

Lucæ. 5. ad Chrm peruenias.Noli carnaliter,nã deci pieris de semine impiorũ, Oĩa opera impiorum peribunt,fructum nõ habebunt. Ad tps enim aliqd valent, postea quærent & nõ in-

A uenient qđ operati sunt. Nã perdentium qđ

Sapien. 5 operati sunt, vox est illa, Quid nobis ,pfuit superbia,aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? Transierũt omnia illa tanq̃ vmbra. Ergo semen impiorum peribit. Iusti hæreditate possidebunt terram.] Rursus auaritia nõ subrepat, nec tibi aliquam villã magnã promittat,nec qđ hic iuberis contẽnere,ibi speres.Terra est q̃dam illa viuorum, regnũ san-

Ps. 141. ctorum.Vbi dr Spes mea es tu,portio mea in terra viuorum. Nam & si vita tua illa est, intellige qualem terram accepturus sis. Illa est terra viuentium, hæc est aũt terra morientiũ, receptura mortuos quos nutriuit viuos. Qualis ergo illa terra,talis et ipsa vita.Si ęterna vita,æterna terra. Et quõ æterna terra? Et inhabitabunt in seculum seculi super eam.] Alia ergo terra erit vbi inhabitabimus in se-

Mat. 24. culum seculi. Nã de ista dictum est,Cœlũ & terra trãsibunt.Os iusti meditabit sapientiã.] Ecce ille panis, videte q̃ libenter manducet iustus iste, quõ verset in ore suo sapientiã.Et

B lingua eius loquet iudicium. Lex Dei eius in corde ipsius.] Ne forte putares eũ in ore hr̃e quod in corde non hẽt,ne forte computares

Esa. 28. eum cũ illis de quib.dictum est,Populus hic

Mat. 15. labiis me honorat, cor aũt eorum longe est a me.Et lingua eius loquet iudicium,lex Dei eius in corde ipsius.Et qd illi prodest?Et non supplãtabunt gressus eius.] Liberat a laqueo verbum Dei in corde: liberat a via praua verbũ Dei in corde, liberat a lapsu verbũ Dei in corde. Tecũ est cui' verbum a te nõ recedit. Corde aũt qd mali patit quẽ custodit Deus? Custodem ponis in vinea,& contra fures securus es, & põt dormire custos ille, & ipse cadere,& furem admittere. Non aũt dormit neq; dormitabit qui custodit Israel. Lex Dei eius in corde ipsius,& non supplantabuntur gressus eius. Viuat ergo securus, & inter malos viuat securus,& inter impios viuat securus.Quid.n. mali iusto põt impius facere?Ecce vide quid sequit, Consyderat peccator iustum,& quærit mortificare eũ.] Dicit enim quod in libro sapiẽtiæ dicere prędictum est, Grauis est nobis etiã ad videndum,qm̃ dissimilis est aliis vita ipsius.Quęrit ergo mortificare, quem dñs custodit, qui cũ illo habitat, qui de ore ipsius,qui de corde nõ recedit, dimittit eũ? Vbi est qđ superius dictum est, Et non derelinquet sanctos suos?Ergo consyderat peccator iustũ, & quærit mortificare eũ, Dñs autẽ non derelinquet eũ in manib.eius.] Quare nõ derelinquet martyres in manibus impiorum? Quare fecerunt illis quæcunque voluerunt?Alios gladio percusserunt, alios crucifixerunt,alios bestiis tradiderunt, alios ignib.cremauerunt, alios in catena ducentes tabe diuturna confecerunt.Certe nõ derelinquet dñs sãctos suos.Dñs autem derelinquet eum in manib. eius. Postremo ipsum filium suum,quare dimisit in manibus Iudæorum? Et hic tectũ aperi,si vis omni interiore membro constringi,pueni ad dñm, audi quid dicat alia scriptura, dñm præuidens passurum ab impiis,quid ait? Terra tradita est in man' impii:Quid est,terra tradita est in manus impii? Caro tradita est in manus persequentiũ. Non ibi aũt dimisit iustũ suum Deus,de carne capta educit animã inuictam. Dimitteret Deus iustum suum in manib. impii, si illum fecisset consentire impio. Contra qđ malũ orat i alio Psalmo & dicit,Ne tradas me dñe a desyderio meo peccatori.Opus est vt a desyderio tuo non traderis peccatori, ne cum desyderas vitam præsentem, irruas in illam, & perdas æternam. A quo desyderio non debet tradi peccatori? Ab illo de quo item dr, Et diem hoĩs non concupiui, tu scis. Qui.n. desyderat & concupiscit diem hominis, si illi minatus fuerit aduersarius, ꝙ tollat illi diem humanum, quia occidet eum, & perdet hanc vitam, qui non sperat aliam vitam deficit & cõsentit inimico, qui autem audit dominum dicentem, Nolite timere eos qui corpus occidunt,animam autem nõ possunt occidere,& si tradatur terra in manus impii,

capta terra ſpũs euadit, ſpiritu euadente, & terra reſurget. Spũs mutabitur ad dñm, terra mutabitur in cœlum. Non.n. aliquid de ipſa terra perit, quæ ad tp̃s traditur in manus impii, Capilli capitis veſtri numerati ſunt. Ergo eſt ſecuritas, ſed ſi intus ſit Deus. Si aũt expellatur diabolus, admittit̃ Deus. Dñs aũt nõ derelinquet eum in manib. eius. Nec damnabit eum cum iudicabit̃ illi. ℥ Habent aliqua exẽplaria, Et cum iudicabit eum, iudicabit̃ illi. Illi autem dictum eſt, cum iudiciũ fit de illo. Poſſumus.n. ſic loqui, vt dicamus homini illi, Iudica mihi, i. audi cauſam meã. Cũ ergo
E
cœperit audire cãm iuſti ſui Deus, qm̃ oportet oẽs exhiberi ante tribunal Chriſti & ſtare, vt illic recipiat vnuſquiſq; quæ per corpus geſsit, ſiue bonum ſiue malum. Qñ ergo ventum fuerit ad illud iudicium, non eũ dãnabit, & ſi ad tp̃s videatur damnari ab hoĩe. Et ſi dixit ſñiam proconſul in Cyprianum, alia eſt ſella terrena, aliud tribunal cęlorum. Ab inferiore accepit ſñiam, a ſuperiore coronam. Nec damnabit eum cum iudicabit̃ illi: Sed qñ erit? Noli modo putare, tp̃s laboris eſt, tp̃s ſeminis eſt, tp̃s frigoris eſt. Et ſi inter ventos, & ſi inter pluuias ſeminas, noli eſſe piger. Aeſtas veniet q̃ te lætificet, in qua te gaudeas ſeminaſſe. Quid ergo facio modo? Expecta dñm.] Et cum expecto quid ago? Et cuſtodi vias eius.] Et ſi cuſtodiero quid accipio? Et exaltabit te vt hæreditate poſsideas terram.] Quã terram? Iterum ne aliqua villa occurrat aĩo, illam de qua dr̃, Venite benedicti patris mei, p̃cipite regnum qđ vobis paratũ eſt ab initio mundi. Quid de illis qui nos anguſtiauerũt, inter quos gemuimus, quorum ſcandala tolerauimus, pro quib. ſæuientibus fruſtra orauimus, quid de illis erit? Sequitur, Cum pereũt peccatores videbis.] Et cum de proximo videbis, tu eris ad dexteram, ille ad ſiniſtram. Hoc autẽ ad fidei oculos pertinet. Quos fidei oculos qui nõ habent, delectant̃ fœlicitate impiorum, & putãt ſe ſine cã eſſe iuſtos, quia vident hic florere impios. Qui autem habet oculum illum fidei, quid dicit? Vidi impium ſuperexaltari, & eleuari ſuper cedros Libani.] Et puta quia ſuperexaltatus eſt, puta quia eleuatus eſt. Quid ſequitur? Et tranſiui, & ecce non erat, & quæſiui eum & non eſt inuẽtus locus eius.] Quare non erat, & non eſt inuentus locus eius? Quia trãſiſti.

Si aũt adhuc carnaliter cogitas, & iſta terrena fęlicitas tibi vr̃, nõdum trãſiſti. Aut æqualis illi es, aut infra es. Profice & tranſi, & cũ proficiẽdo tranſieris, attendis cũ fide. Vides nouiſsima ipſius, & dicis tibi, Ecce non eſt iſte qui ſic tumuerat, qũo ſi tranſires iuxta fumum. Nã & hoc dictum eſt in iſto pſalmo ſuperius, Deficientes velut fumus deficiẽt. Erigit̃ in altũ fumus, & in globum tumidũ pergit, q̃to magis attollit̃, tanto amplius intumeſcit. Sed cum tranſieris attende poſt te, poſt te.n. fumus, ſi eſt ante te Deus. Noli poſteriora ex deſyderio attendere, ſicut attendit vxor
G
Loth, & remãſit in via, ſed reſpice ex deſpectu, & videbis impium nuſquã eſſe et quęres locũ eius. Quis eſt locus eius? Quo nunc hẽt ptãtem, habet diuitias, habet quendam ordinem ſuum in reb. humanis, vt multi ei obſequant̃, vt iubeat et audiat̃. Iſte locus non erit, ſed tranſit, vt tu poſsis dicere, trãſiui, & ecce non erat. Quid eſt trãſiui? Profeci, perueni ad ſpiritalia, intraui in ſanctuarium Dei, vt intẽderem in nouiſsima, & ecce nõ erat, & q̃ſiui eum, & non eſt inuentus locus eius. Cuſtodi innocentiam. ℥ Tene, qũo cum auarus eſſes, ſaccellum tenebas. Qũo tenebas ſaccellum ne tibi extorqueret̃ a fure, ſic cuſtodi innocẽtiam ne tibi extorqueat̃ a diabolo. Sit illa certum patrimonium tuum, de qua ſunt diuites & pauperes. Cuſtodi innocentiam. Quid tibi prodeſt lucrum auri, & damnum innocẽtiæ? Cuſtodi innocentiam. Et vide directionẽ.] Habeto occultos directos, vt videas directionem, non prauos, quib. malos videas & diſtortos, vt diſtortus tibi & prauus videatur Deus, quia fauet impiis, & perſequit̃ fideles. Nõ vides quàm tortum videas, corrige oculos tuos, & vide directionẽ. Quam directionẽ? Noli ad præſentia attendere. Et quid videbis? Quoniã ſunt reliquiæ homini pacifico.]
H
Quid eſt, ſunt reliquiæ? Cum mortuꝰ fueris, non eris mortuus, hoc eſt, ſunt reliquiæ. Erit illi aliquid & poſt hanc vitam, hoc eſt, illud ſemen quod in benedictione erit. Vnde dominus, Qui credit in me, inquit, licet moriatur, viuet Quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico. Iniuſti autem diſperibũt in idipſum.] Quid eſt, in idipſum? In ſempiternum, vel omnes ſimul in vnum. Reliquiæ impiorum interibunt.] Sunt autem reliquiæ homini pacifico. Ergo qui nõ ſunt pacifici, impii ſunt.

Beati

Gen. 19. — *Pſal. 72.* — *Ioan. 11.*

Beati enim pacifici, quia ipsi filii Dei voca-
Mat. 5. būtur. Salus aūt iustorum a dño,& protector eorum est in tempore tribulationis. Et adiuuabit eos dñs & eruet eos & eximet eos a peccatorib. ¶ Tolerent ergo modo peccatores iusti, tolerent fruméta zizania, toleret triticum paleam, q̃a veniet tp̃s separationis,& eximet semen bonum ab eo quod igni consumetur. Illud in horreum mittitur, illud aūt in æternā conflagratione, q̃a ideo simul fuerūt primo iustus & iniustus, vt ille supplātaret, ille ꝓbaretur, postea aūt ille damnaretur, ille coronaretur. Deo gratias fratres, reddidimus debitū in nomine Christi, sed non charitas debitores semper tenet. Illa.n. vna est, quæ & si quotidie reddit, semper debetur. Multa diximus aduersus Donatistas, multa vobis recitauimus, multas chartas, multa præter canonum scripturam, illis cogentib. Nam & si reprehenderent nos hi, q̃a vobis talia legimus, nos reprehendamur cum vos instruamini. Possu-
I mus. n. eis & in hac parte sic rñdere, Factus
1. Co. 11. sum insipiens, vos me coegistis. Tñ fratres ante omnia custodite hæreditatem nostram, de qua securi sumus, nos in testaméto patris nostri esse, nō in aliqua charta friuola alicuius hominis, sed in testaméto patris nostri. Inde securi sumus, quia qui fecit testamentum, viuit in æternum. Qui fecit testamentum hære di suo ipse iudicabit de testamento suo. In rebus humanis alius est testator, aliꝰ iudex, sed tñ qui tenet testamentum, vincet apud iudicē alterum, nō apud alterum iudicem mortuū.
Rom. 5. Quam ergo secura est nostra victoria, cū ille iudicabit qui testatus est? & si enim mortuus est Christus ad tp̃s, sed iam viuit in ęternum. Loquant ergo aduersus nos quicquid volūt, nos diligamus illos, & nolentes. Nouimus enim fratres, nouimus linguas eorū, propter quod eis non irascamur, patienter ferte no-
K biscum. Vident enim in causa se nihil hr̃e, & linguas cōuertunt in nos, & incipiunt de nobis dicere mala multa, quæ sciūt, multa quæ nesciunt, quæ sciunt, præterita nostra sūt, fui-
Ad Ti. 1. mus enim aliq̃n sicut dicit Apostolus, stulti & increduli, & ad omne opus bonū reprobi, in errore peruerso desipientes & insanientes fuimus, non negamus, & q̃tum præteritū nostrum nō negamus, tanto magis Deum, q̃ nobis ignouit, laudamꝰ. Quid ergo hęretice dimittis causam, & is ad hoiem? Quid.n. ego sum? Quid sum? Nunquid Ecclesia catholica ego sum? Nunq̃d hæreditas Christi diffusa p gentes ego sum? Sufficit mihi vt in ea sim. Vituperas mala mea præterita, q̃d magnū facis? Seuerior sum ego in malo meo q̃ tu, quod tu vituperasti, ego damnaui. Vtinā velles imitari, vt error tuus fieret aliq̃n præteritus. Ista sunt mala præterita q̃ nouerunt, maxime in ista ciuitate. Hic.n. male viximus, quod ego confiteor, & q̃tum gaudeo de gratia Dei, tm̃ de meis præteritis timeo. Quid dicā? Dicam doleo? Dolerē si adhuc sic essem. Sed quid dicam? Gaudeo? Nec possum dicere. Vtinam.n. nunquam fuissem, quicquid tamen fui in nomine Christi præteritum est. Quod aūt modo reprehendunt, non norunt. Sunt adhuc q̃ in me reprehendant, sed tamen multum est ad illos vt hoc nouerint. Multa enim ago in cogitationibus meis, pugnans aduersus malas suggestiones meas, & habens conflictationem diuturnam, & propè cōtinuam vim cū tentationib. inimici subuertere me volentis. Gemo ad Deum in infirmitate mea, & nouit quid parturit cor meum, ille qui nouit partū meum. Mihi aūt minimum est, vt a vobis diiudicer, aut ab humano die, ait Apostolꝰ, sed neq; ego meipsum iudico. Melius enim me ego noui quā illi, sed melius Deus quā ego. Nō ergo vobis insultēt de nobis: non, faciat Christus. Dicūt.n. & q̃ sunt? & vñ sūt? malos hic illos nouimus, vbi baptizati sunt? Si nos bñ nouerūt, sciūt, q̃a & nauigauimus aliq̃n, sciūt q̃a & peregrinati sumus, sciunt q̃a alii imus, & alii redimus. Nō hic baptizati sumꝰ, sed vbi baptizati sumus, Ecclesia est nota vniuerso orbi terrarū, & multi frēs nostri sunt, qui nouerunt q̃a baptizati sumus, & nobiscū baptizati sunt: Facile est ergo hoc nosse, si q̃s fratrū est inde solicitus. Istis aūt satisfacturi sumus, & demōstraturi aliq̃d de testimonio Ecclesiæ cui non cōicant. Merito nō nos norunt trans mare baptizatos in Christo, q̃a & trans mare non habent Christum. Ille enim Christū & trās mare habet, qui & trās mare communicationem vniuersæ Ecclesię tenet. Qūo pōt cognoscere vbi sim ego baptizatꝰ, cum communio ipsius vix transit mare? Verumtñ fratres mei, quid eis dicam? Suspicamini quod vultis de nobis. Si boni sumus, in Ecclesia Christi frumenta sumus, si mali sumus, in Ecclesia Christi, palea sumus, tamen

ab area non recedimus. Tu qui vento tentationis foras volasti, quid es? Triticum? Non id tolleret ventus ex area. Ex eo ergo vbi es, agnosce quod es. Sequit, Sed tu, inquit, quis es qui contra nos dicis tanta? Quicunq; sim, quod dr attende, non a quo dr. Sed peccatori, inquit, dicit dñs, Vt quid tu assumis testm̃ meum per os tuum? Dicat ergo dñs hoc peccatori, Forte est genus peccatorum cui hoc recte dicat dñs: sed i quolibet dicat hoc dñs, ideo dicit, quia peccatori non prodest q̃n legem Dei loquit. Nunquid & auditoribus nõ prodest? Vtrunq; genus nos hẽmus in Ecclesia, dño dicente, & bonorum & malorum. Boni enim cum prædicãt, quid dicunt? Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. De nobis quid dr? Sed forma estote fidelium. Hoc nos esse elaboramus. Quid aũt simus, ille nouit, ad quem gemimus. De malis tñ dictum est aliud, Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Vides quia in cathedra Moysi, cui successit cathedra Christi sedent & mali, & tamen dicendo bona, non obsunt auditorib. Quare tu ꝑꝑ malos ipsam cathedram dimisisti? Redi ad pacem, redi ad concordiam, quę te non offendit. Si bona loquor, & bona facio, imitare me. Si autem nõ facio quod dico, habes consilium domini, q̃ dico fac, quæ autem facio noli facere, tamẽ a cathedra catholica noli discedere. Ecce in nomine Christi ituri sumus, & multa dicturi sunt. Quis finis? Cito contemnite causam nostram. Non illis dicatis, nisi, Fratres ad rem rñdete. Augustinus Episcopus est in Ecclesia catholica, sarcinam suam portat, rõnem redditurus est Deo. In bonis eum noui, si malus est ipse nouit. Si bonus est, nec sic spes mea est. Hoc ante oĩa didici in catholica, vt spes mea non sit in hoĩe. Merito ergo vos hoĩes reprehenditis, quia spem vestram in hoĩem posuistis. Certe cum reprehenderint nos, cõtemnite & vos. Nouimus enim qualem locũ habemus in corde vestro, quia scimus qualẽ locum habetis in corde nostro. Nolite pro nobis certare aduersus illos, quicquid de nobis dixerint, cito trãsite, ne laborantes causa defensionis nostræ, dimittatis causam vestrã. Hoc enim agunt astute, nolentes, & timẽtes, vt de ipsa causa dicamus. Ingerũt nobis quo nos auocẽt, vt cum intendimus purgare nos, sileamus ab ipsis conuincẽdis. Nam prorsus qui me dicis malum, dico & ego alia innumerabilia, cito aufer de medio, fini causam meam de re age Ecclesiæ, causam attẽde, vbi sis vide. Veritas tibi vndelibet loquatur, esuriens accipe, ne nunquam ad te perueniat panis, dum semper quid reprehendas in vasculo fastidiosus & calumniosus inquiris.

In Psalmum trigesimumseptimũ Enarratio.

OPportune ad id quod cantauimus, iniquitatem meam ego pronũcio, & curam gero ꝑ peccato meo, rñdit hæc mulier de lectione Euangelii. Iniquitates. n. eius intuens dñs, canem appellauit dicens, Non est bonum, panem filiorum mittere canibus. At quæ nouerat iniquitatem suam pronũciare, & curam gerere pro peccato suo, non negauit quod veritas dixit, sed miseriam cõfessa, misericordiam potius impetrauit, curam gerens pro peccato suo. Nã & curari petiuerat filiam suam, fortasis in filia significãs vitam suam. Psalmum ergo totum quantum possumus, dum consyderamus & pertractamus aduertit. Assit dominus cordib. nostris, vt salubriter hic inueniamus voces nostras, & quo modo inuenerimus proferamus, nec difficulter inueniendo, nec imperite proferendo.

Psal. 50.

Mat. 15.

D

Titulus eius est.

Psalmus ipsi Dauid in recordationẽ sabbati.

QVærimus quæ nobis scripta sunt de sãcto Dauid Propheta, ex cuius semine dominus noster Iesus Christus secundũ carnem, & inter bona quæ de illo nobis nota sunt per scripturas, non inuenimus eum aliquando recordatum sabbati. Quid enim ita recordaretur secundum illã obseruationem Iudæorum qua obseruabant sabbatum. Quid ita recordaretur quod inter septem dies necessario veniebat. Obseruandum ergo erat, non sic recordãdum. Nemo autem recordatur, nisi quod in præsentia non est positũ, verbi gratia, In hac ciuitate recordaris Carthaginem, vbi fuisti aliq̃n, & hodierno die recordaris hesternum diem, vel prioris anni, vel quemlibet anteriorem, & aliquod factũ tuũ quod iam fecisti, aut aliqd vbi fuisti, vel cui rei interfuisti. Quid sibi vult ista recorda-

Rom. 1.

E

tio

tio sabbati fratres mei? Quæ anima sic recordatur sabbatum. Quod est hoc sabbatum. Cum gemitu.n.recordatur. Et cum Psalmus legeretur, audistis, & modo cum retexerimus audietis, quantus sit mœror, quantus gemitus, quantus fletus, q̄ miseria. Sed fœlix est, q̄ sic miser est.
Mat. 5. Vnde & dn̄s in Euangelio beatos appellauit quosdā lugentes. Vnde beatus si lugēs? Vnde beatus si miser? Immo miser esset, si lugēs nō esset. Talem ergo & hic accipiamus sabbatum recordantem, nescio quē lugentē, & vtinam nos simus ipse nescio quis. Est. n. hic q̄dam dolens, gemens, lugens, recordās sabbatum. Sabbatum requies est. Sine dubio iste nescio qua in inquietudine erat, qui tā cum gemitu requiem recordabatur. Ipse itaq; inquietudinē q̄ patiebatur narrat & commēdat Deo, nescio
E quid grauius timens, q̄ erat vbi erat. Nā quia in malo est aperte dicit, nec interprete opus est, nec suspitione, nec cōiectura, in quo malo sit, nō dubitatur ex eius verbis, nec opus est vt quæramus, sed vt q̄d dicit intelligamus, & nisi peius aliquid timeret, q̄ erat illud quo te-
Psal. 6. nebatur, non sic inciperet: Dn̄e ne in indignatione tua arguas me, neq; in ira tua emendes me.] Futurum est.n.vt quidā in ira Dei emendentur, & indignatione arguantur. Et forte non omnes qui arguuntur emendabuntur, sed tamen futuri sunt in emendatione quidam salui. Fu-
1. Co. 3. turum est q̄dem quia emendatio nominata
Mat. 25. est, sic tn̄ quasi per ignem. Futuri aūt quidam qui arguentur & non emendabuntur. Nam vtiq; arguet eos quib. dicet, Esuriui, & nō dedistis mihi manducare, sitiui & nō potastis me, & cętera quæ ibi prosequens, quādam inhumanitatem & sterilitatem increpat, dicens malis ad sinistrā constitutis, quib. dicet Ite in ignē æternum qui paratus est diabolo & angelis eius. Hæc grauiora formidans, excepta vita ista, in cuius malis plangit & gemit, rogat &
F dicit, Dn̄e ne in indignatione tua arguas me. Non sim inter illos quib. dicturus es, Ite in ignem ęternū qui paratus est diabolo & angelis eius. Neq; in ira tua emendes me, vt in
1. Co. 5. 11. d. qui in aliud. Et de pœ. di. 7. Nullus cir. fi. neme..fe. d. 10. f. ii hac vita purges me & talem me reddas cui iam emendatorio igne non opus sit, propter illos qui salui erunt, sic tn̄ quasi per ignem. Quare, nisi quia hic ędificant supra fundamētum, ligna, fœnum, stipulam? Si ędificarent autem aurum, argentum, lapides pretiosos, & de vtroque igne securi essent, non solū de illo æterno, qui in ęternum cruciaturus est impios, sed etiam de illo qui emendabit eos, qui per ignem salui erunt. Dr̄ enim. Ipse aūt saluus erit, sic tn̄ quasi per ignem. Et quia dr̄. saluus erit, cōtemnitur ille ignis. Ita plane quāuis salui per ignem, grauior tā erit ille ignis, quàm quicquid potest homo pati in hac vita. Et nostis quāta hic passi sunt mali, & possunt pati, tamen tanta passi sunt, quanta potuerunt pati & boni. Quid. n. quisque maleficus, latro, adulter, sceleratus, sacrilegus pertulit legib. quod non pertulit martyr in confessione Christi? Ista ergo quę hic sunt mala, multò faciliora sunt, & tamen videte quemadmodum ea homines ne patiantur, quicq̄d iusseris faciunt. Quanto melius faciunt quod iubet Deus, ne illa grauiora patiantur? Quare autem petit iste ne indignatione arguatur, neq; in ira emendetur, tanquam dicens Deo, quoniam ista quæ patior multa sunt, magna sunt, quæso vt sufficiant? Et incipit illa numerare satisfaciens Deo, offerēs illa quæ patitur, ne peiora patiatur: Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam. Nō est sanitas in carne mea a vultu iræ tuæ.] Iā hæc dicebat, quæ patiebatur, & tamen hoc iam de ira domini, quia & de vindicta domini. De qua vindicta? Quam excepit de Adam. Non enim in illum nō est vindicatum, aut frustra dixerat Deus, morte morieris, aut aliquid patimur in ista vita, nisi ex illa morte quam meruimus primo peccato. Etenim portamus corpus mortale plenum tentationibus, plenum solicitudinibus, obnoxium doloribus corporalibus, obnoxium indigentiis, mutabile & languidum cum sanum est, quia vtique nondum plene sanum. Nam vnde dicebat, Non est sanitas in carne mea, nisi quia ista quæ vitæ dicitur sanitas, bene intelligētibus & sabbatum recordātibus, non est vtique sanitas? Si enim nō manducaueris, inquietat fames. Ista fames, naturalis quidam morbus est, quia natura nobis facta est pœna ex vindicta. Primo homini E
quod erat pęna, natura nobis est. Vnde dicit Apostolus, Fuimus & nos natura filii iræ, sicut & cęteri. Natura filii iræ, idest, portantes vindictam. Sed quare dicit, fuimus? Quia spe iam non sumus, nam re adhuc sumus. Sed illud melius dicimus quod spe sumus, quia certi sumus de spe. Non.n. incerta

est

eſt ſpes noſtra, vt de illa dubitemus. Audi ip-
8. ſam gloriam in ſpe. In nobiſmetipſis, inquit,
ingemiſcimus adoptionem, expectātes redē-
ptionem corporis noſtri. Quid enim? Non-
dum redēptus es ò Paule? Nondū pro te pre-
tium perſolutū eſt? Nonne ſanguis ille iā fu-
8. ſus eſt? Nonne ipſum eſt pretiū oīum noſtrū?
Plane ipſum. Sed vide q̄d ait: Spe.n. ſalui facti
ſumus. Spes aūt quę vr̄ non eſt ſpes. Quod.n.
videt quis, q̄d ſperat? Si autem q̄d non vide-
mus ſperamus, per patientiam expectamus.
I Quid aūt expectat per patientiam? Salutem.
Cuius rei ſalutem? Ipſius corporis, q̄a hoc di
xit redemptionē corporis noſtri. Si ſalutem
corporis expectabat, nō erat ſalus illa q̄ ha-
bebat. Eſuris, ſitis interficit, ſi ſubuentum non
fuerit. Medicamentum.n. famis eſt cib. & me
dicamētum fatigationis eſt ſomnus. Detrahe
iſta medicamēta, vide ſi non interficiunt illa
quæ exiſtunt. Si ſepoſitis iſtis nō ſunt morbi,
eſt ſanitas. Si aūt hēs aliquid q̄d te poſsit in-
terficere niſi manducaueris, noli gloriari de
ſanitate, ſed gemens expecta redemptionem
corporis tui, Gaude te redēptum, ſed nondū
re, ſpe ſecurus eſto. Etenim ſi nō gemueris in
ſpe, nō peruenies ad rem. Hoc eſt ergo, nō eſt
ſanitas: ait, Nō eſt ſanitas in carne mea a vul-
tu iræ tuæ. Vn̄ ergo ſagittæ infixæ? Ipſam pœ-
nam, ipſam vindictam, & forte dolores quos
hic neceſſe eſt pati, & animi & corporis, ip-
ſas dicit ſagittas. De his.n. ſagittis & ſanctus
Iob fecit commemorationem, & cum eſſet
in illis dolorib. dixit ſagittas dn̄i infixas ſibi.
Solem⁹ tn̄ & verba Dei ſagittas accipere. Sed
nunq̄d ab his poſſet iſte ſic dolere ſe pcuti?
Verba Dei tanq̄ ſagittæ excitant amorē non
K dum excitatū nō dolorē. An q̄a & ipſe amor
non pōt eſſe ſine dolore? Quicq̄d.n. amamus
& non hēmus, neceſſe eſt vt doleamns. Nam
ille amat & nō dolet, qui habet quod amat.
Qui aūt amat, vt dixi, & nōdum habet quod
amat, neceſſe eſt vt in dolore gemat. Inde il-
8. lud in pſona Eccleſię ſpōſa Chriſti in Canti-
5. co canticorum. Qm̄ vulnerata charitate ego
ſum. Vulneratā ſe dixit charitate: amabat.n.
q̄dem, & nondū tenebat, dolebat q̄a nōdum
habebat. Ergo ſi dolebat, vulnerata erat, ſed
hoc vulnus ad veram ſalutem rapiebat. Qui
hoc vulnere nō fuerit vulneratus, ad veram
ſanitatem non poteſt peruenire. Nunquid
ergo vulneratus ſemper erit in vulnere? Poſ-
ſumus itaq; etiam ſic infixas ſagittas accipe-
re, i. verba tua infixa cordi meo, & ex ipſis
verbis tuis factū eſt vt recordarer ſabbatū, &
ipſa recordatio ſabbati, & nōdum retentio,
facit me nōdum gaudere, & agnoſcere, nec
ſanitatē eſſe in ipſa carne, neq; dici debere,
quum comparo iſtam ſanitatem illi ſanitati,
q̄ hēbo in requie ſempiterna, vbi corruptibi 1.Co.15.
le hoc induet incorruptionem, mortale hoc
induet immortalitatem, & video q̄a in illius
ſanitatis cōparatione, iſta ſanitas morb. eſt.
Non eſt pax oſsib. meis a facie peccatorum
meorum.] Quęri ſolet cuius ſit vox, & aliq̄ L
accipiunt Chriſti, pp quædam quæ hic dn̄r
de paſsione Chriſti ad quæ paulopoſt venie
mus, & agnoſcem⁹, q̄ de paſsione Chriſti di
cuntur. Sed nō eſt pax oſsib. meis a facie pec-
catorum meorum, qūo diceret qui nullum
peccatum habebat? Coarctat nos ergo intel- 1.Pe.2.
ligendi neceſsitas ad cognoſcendum tanquā Luc. 2.
plenum & totū Chriſtum, i. caput & corpus.
Cum enim Chriſtus loquitur, aliq̄n ex per-
ſona ſolius capitis loquit̄, quod eſt ipſe Sal-
uator, natur ex Maria virgine. Aliq̄n ex perſo
na corporis ſui, quod eſt ſancta Eccleſia, dif-
fuſa toto orbe terrarum. Et nos in corpore
ipſius ſumus, ſi tn̄ fides noſtra ſyncera ſit in
illo, & ſpes noſtra certa, & charitas noſtra ac
cenſa, ſumus in corpore ipſius, & mēbra ip-
ſius, & inuenimus nos ibi loqui, Apoſtolo di
cente, Qm̄ membra ſumus corporis eius. Et Ephe.5.
multis locis dicit hoc Apoſtolus. Nam ſi di
xerimus verba non eſſe Chriſti, non erunt &
illa verba Chriſti, Deus meus Deus meus, vt
quid me dereliquiſti? Et ibi enim habes. Deus Pſal.21.
meus Deus meus, vt quid me dereliquiſti, lō
ge a ſalute mea verba delictorum meorum. M
Qūo hic habes, a facie peccatorum meorū:
ſic & ibi habes, verba delictorum meorum.
Et ſi Chriſtus vtiq; ſine peccato & ſine deli-
cto, incipimus non putare verba illa pſalmi
illius eſſe. Et valde durum & cōtrarium eſt,
vt ille pſalmus non pertineat ad Chriſtum,
vbi habemus ſtatim tam apertam paſsionem
eius, tanquam ex Euangelio recitetur: Ibi.n.
habemus, Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, &
ſuper veſtimentum meum miſerunt ſortem.
Quid quod ipſe dominus in cruce pendens,
primum verſum pſalmi ipſius ore ſuo pro-
tulit, & dixit, Deus meus Deus meus, vt q̄d
me dereliquiſti? Quid voluit intelligi, niſi

illum psalmum totum ap se pertinere, quia
caput ipsius ipse pronunciauit? Vbi aũt sequi
tur & dicit, verba delictorum meorum, non
est dubium quia vox Christi est. Vnde ergo
peccata, nisi de corpore quod est Ecclesia?
Quia loquit corpus Christi & caput. Quare
Gen. 2. tanq̃ vnus loquit? Quia erunt duo, inquit, in
Ephe. 5. carne vna. Sacr̃m hoc magnum est, ait Apo-
stol⁹, Ego aũt dico in Christo & in Ecclesia.
Vnde etiam cum ipse loqueret in Euãgelio,
rñdens eis, qui qõnem intulerunt de vxore
dimittẽda, ait, Non legistis qđ scriptum est,
ꝙ Deus ab initio masculum & fœminã fecit
Mat. 10. eos, & relinquet homo patrẽ & matrem, &
adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne
A vna? Igitur iam non duo, sed vna est caro.
Si ergo ipse dixit, iam nõ duo sed vna est ca-
ro, qd mirum si vna caro, vna lingua, eadem
verba, tanq̃ vni⁹ carnis, capitis & corporis?
Sic audiamus tanquã vnum, sed tamẽ caput
tanquam caput, & corpus tanquam corpus.
Non diuidunt personæ, sed distinguit digni
tas, quia caput saluat, saluatur corpus, caput
exhibeat misericordiã, corpus defleat mise-
riam. Caput est ad purganda peccata, corpus
ad confitenda peccata, vna tñ vox, vbi non
scriptum est, qñ dicat corpus, qñ caput, sed
nos in audiendo distinguamus, ille aũt tanq̃
Mat. 25. vnus loquit. Quare enim non dicat, peccato
rum meorum, qui dixit, Esuriui, & non dedi
stis mihi manducare, sitiui, & nõ dedistis mi
hi potum, hospes fui, & non recepistis me,
infirmus fui, & in carcere, & non visitastis
me? Certe dñs non fuit in carcere. Quare nõ
hoc diceret, cui cum dictum esset, qñ te vidi
mus esurientem & sitientem, aut in carcere,
& non ministrauimus tibi? Rñdit sic, & ex ꝑ-
sona capitis sui indicans se dixisse, Cum vni
ex minimis meis non fecistis, nec mihi feci-
stis. Quare non dicat, a facie peccatorũ meo
B rum, quæ dixit Saulo, Saule, Saule, quid me
persequeris? Qui vtiq; in cęlo iam neminem
Acto. 9. persecutorem patiebat. Sed quõ ibi caput lo
quebatur pro corpore, sic & hic caput dicit
voces corporis, cum & capitis voces auditis.
Sed neq; cum corporis voces audieritis, sepa
retis caput, neq; cũ capitis voces audieritis:
separetis corpus, qa iam non duo, sed vna ca
ro. Non est sanitas in carne mea a vultu iræ
tuæ. Sed fortasse iniuste tibi Deus iratus est ô
Gen. 2. Adam, ô genus humanum, iniuste iratus est

Deus, quia ergo dixisti iam agnoscens ipsam
pœnam tuam in corpore Christi constitutus
homo, Non est sanitas in carne mea a vultu
iræ tuæ, expone iustitiam iræ Dei, ne te excu-
sare videaris, illũ accusare, sed quære & dic,
Vnde ira dñi? Non est sanitas in carne mea, a
vultu iræ tuæ non est pax ossibus meis. Repe
tiuit id quod dixit, Non est sanitas in carne
mea, hoc est enim non est pax ossibus meis.
Nõ autem repetiuit a vultu iræ tuæ, sed cau-
sam dixit iræ Dei. Non est pax, inquit, ossib.
meis a facie peccatorum meorum. Quoniã
iniquitates meæ sustulerunt caput meum, si-
cut fascis grauis grauatæ sunt super me.] Et
hic causam præmisit, & effectum subiecit:
quid vnde contigerit dixit, Iniquitates meæ
sustulerunt caput meum: Nemo enim super-
bus, nisi iniquus cui sustollitur caput. Sur-
sum tollitur, qui erigit caput aduersus Deũ.
Audistis cum lectio legeretur libri Ecclesia-
stici, Initium superbiæ hominis, apostatare a
Deo. Ille qui prior noluit audire præceptũ,
sustulit iniquitas ipsius caput aduersus Deũ.
Et quia iniquitates sustulerunt caput eius,
quid illi fecit Deus? Sicut fascis grauis graua
tæ sunt super me. Leuitatis est erigere caput,
quasi nihil portat qui erigit caput. Quia er-
go leue est quod potest erigi, accipit põdus
vnde possit comprimi. Conuertetur enim la
bor eius in caput ei⁹, & iniquitas eius in ver-
ticem eius descendet. Sicut fascis grauis gra-
uatæ sunt super me. Computruerunt & pu-
truerunt liuores mei.] Iam qui liuores habet,
non est sanus. Adde quia ipsi liuores compu
truerunt & putruerunt. Vnde putruerunt?
Quia computruerunt. Iam quomodo hoc
explicetur in vita humana, quis hoc non no-
uit? Habeat aliquis sanum olfactum animæ,
sentit quomodo puteant peccata. Cui putori
peccatorum cõtrarius erat odor ille, de quo D
dicit Apostolus, Christi bonus odor sumus 2.
Deo in omni loco iis qui salui fiunt. Sed vn-
de nisi de spe? Vnde, nisi de recordatione sab
bati? Aliud enim plãgimus in hac vita, aliud
præsumimus in illa vita. Quod plangitur pu
tet, quod præsumitur fragrat. Ergo nisi esset
ille talis odor qui nos inuitaret, nunquam
sabbatum recordaremur. Sed quia habemus
per spiritum ipsum odorem vt dicamus spõ
so nostro, Post odorem vnguentorum tuo-
rum curremus, auertimus a putorib. nostris
olfa-

olfactum & conuertentes nos ad ipsum ali-
quantulũ respiramus. Sed nisi ad nos oleant
et mala nostra, nunq̃ istis gemitib. cõfitemur.
Conputruerunt & putruerunt liuores mei.
Vnde? A facie insipiétiæ meæ. } Vnde dixit su
perius, A facie peccatorũ meorũ, inde nunc,
a facie insipientiæ meę. Miseriis afflictus sum
& curuatus sum vsq; in finẽ. Vnde curuatus
est? Quia elatus erat. Si fueris humilis, erige-
ris, si fueris elatus, curuaberis, non. n. deerit
Deo pondus vnde te curuet. Illud erit pon
E dus, fascis peccatorum tuorum, hoc replica
bit in caput tuũ, & curuaberis. Quid est autẽ
curuari? Non se posse erigere. Talem inuenit
dñs mulierem per decem & octo annos cur
uam, non se poterat erigere. Tales sunt qui in
terra cor habẽt. At vero quia inuenit mulier
illa dominum, & sanauit eã, habeat sursum
cor. In quantum tñ curuatur, adhuc gemit.
Curuat enim ille qui dicit, Corpus enim qd
corrumpit aggrauat aĩam, & deprimit terre
na inhabitatio sensum multa cogitantem. In
his gemat vt illud accipiat, recordet sabba-
tum, vt ad sabbatũ peruenire mereat. Quod
enim celebrabãt Iudæi, signũ erat. Cuius rei
signũ? Quam iste recordat qui dicit, Miseriis
afflictus sum & curuat⁹ sum vsque in finem.
Quid est vsq; in finem? Vsq; in mortem. Tota
die contristatus ambulabam.] Tota die, sine
intermissione. Hoc dicit tota die, tota vita.
Sed ex quo cognouit? Ex quo sabbatũ recor-
dari cępit. Quãdiu. n. recordat quod nondũ
habet, nõ vis vt cõtristatus incedat. Tota die
cõtristatus ambulabam. Qm̃ anima mea cõ-
pleta est illusionib. & nõ est sanitas in carne
mea. } Vbi ergo est totus hõ, aĩa & caro est.
Aĩa completa est illusionib. caro sanitatẽ nõ
habet, quid remanet vnde sit lætitia? Nonne
oportet vt contristet? Tota die contristatus
ambulabam. Tristitia nobis sit, donec & aĩa
nostra exuat illusionib. & corpus nostrum
induatur sanitate. Illa. n. vera sanitas quæ est?
Immortalitas, quantæ sint aũt illusiones aĩæ
si voluero dicere, tempus qñ sufficit? Cuius
enim aĩa ista non patit? Breue est qd admo-
neo, qũo aĩa nostra completa est illusionib.
A facie ipsarum illusionum, aliqñ vix orare
permittimur. De corporib. cogitare non no-
uimus, nisi imagines, & sæpe irruunt quas
non quærimus, & volumus ex hac in hanc
ire, & ab illa in illam transire, & aliquando
vis redire ad id quod cogitabas, & dimittere
vnde cogitas, & aliud tibi occurrit. Vis recor
dari quod oblitus eras, & non tibi venit in
mẽtem, & venit potius aliud quod nolebas,
vbi erat qd oblitus eras? Nam quare postea
venit in mentem cum iam non quærit? Cum
autem quæreretur occurrerunt pro illo in-
numerabilia quæ non quærebant. Rem dixi
breuem fratres, aspersi nescio qd vobis, quo
accepto cætera vosipsi cogitantes, inueniatis
quid sit plãgere illusiones animæ nostræ. Ac
cepit ergo pœnam illusionis, amisit veritatẽ.
Sicut enim pœna est animæ illusio, sic præ- G
mium animæ veritas. Sed in his illusionibus
constituti cum eẽmus, venit ad nos veritas,
& inuenit nos coopertos illusionib. suscepit
carnem nostram potius a nobis, idest, a gene
re humano. Aperuit oculos carnis, vt per fi-
dem sanaret eos, quib. veritatem fuerat mon
straturus, vt sanato oculo veritas patesceret.
Inde enim est veritas, quam nobis promisit,
cum caro eius videret, vt fides inchoaretur,
cuius præmium veritas esset. Non enim seip
se Christus demonstrauit in terra, sed demõ
strauit carnem suam. Nam si seipsum demon
straret viderent illum Iudæi & cognoscerẽt.
Sed si cognouissent, nunquam dominũ glo- 1. Cor. 2.
rię crucifixissent. Sed forte discipuli viderũt, Ioan. 14.
quando illi dicebãt, Ostende nobis patrem,
& sufficit nobis. Et ille vt ab eis se non visum
esse monstraret, subiecit, Tanto tempore vo-
biscum sum & non cognouistis me? Philip-
pe qui videt me, videt & patrem. Si ergo
Christum videbãt, quomodo adhuc patrem
quærebant? Qui enim videret Christum, vide
ret & patrem. Nondum itaque Christum vi-
debant, qui patrem sibi ostendi cupiebant. H
Audi quia nondum videbant. In præmio il-
lud promisit alio loco dicens, Qui diligit
me, mandata mea custodit, & qui diligit me, Ioan. 14.
diligetur a patre meo, & ego diligam eum.
Et tanquam diceretur ei, quid illi dabis, dili-
gens eum? Et ostendam, inquit, meipsum il-
li. Si ergo diligentibus eum hoc in præmio
promisit, quia ostendet seipsum illis, manife
stum est, quia illa visio veritatis talis nobis
promittitur, qua visa iam non dicamus, im-
pleta est anima mea illusionibus. Infirmatus
sum & humiliatus sum vsque nimis.] Qui re
cordatur altitudinem sabbati, ipse videt quã
tum sit humiliatus. Nam qui potest cogita-

re quæ sit illa quietis altitudo, non videt vbi
Psal. 30. nunc sit. Propterea alius Psalmus dicit, Ego dixi in ecstasi mea, proiectus sum a facie oculorum tuorum. Assumpta.n.mente vidit nescio quid sublime, & quod vidit nondũ ibi totus erat, & quãdam si dici pôt quasi coruscationem factam luminis æterni, vbi sensit non se ibi esse, quod potuit vtcunq; intelligere. Vidit vbi esset, & quemadmodum malis humanis infirmatus & coarctatus esset, & ait, Ego dixi in ecstasi mea, proiect⁹ sum a facie oculorum tuorũ. Tale est nescio quid quod vidi in ecstasi, vt inde sentiam q̃ longe sum qui
1. Co. 12. nondũ ibi sum. Iã ibi erat qui dixit, Assump⁹ sum in tertium cœlum, & ibi audiebat ineffabilia verba quæ non licet homini loqui. Sed reuocatus est ad nos, vt gemeret prius perficiendus in infirmitate, & sic postea indueret virtute, animatus tñ, quia vidit aliquid rerũ illarum pro dispensatione officii sui, adiecit dicens, Audiui ineffabilia verba quæ nõ licet homini loqui. Iã ergo quid opus est, vt a me aut a quoquam quæratis quæ nõ licet homini loqui, si illi non licuit loqui, cui licuit audire? Plangamus tñ & gemamus in confessione, agnoscam⁹ vbi simus, recordemur sabbatum, & patienter expectemus qđ ille promisit, qui nobis in seipso exemplum patientiæ demonstrauit. Infirmatus sum & humiliatus sum vsq; nimis. Rugiebam a gemitu cordis mei.] Attenditis plerunq; interpellare gemitibus seruos Dei, & quærit̃ causa, & non apparet nisi gemitus alicuius serui Dei, si tñ ad aures hoĩs circa illum positi peruenerit. Est. n. gemitus occultus qui ab homine non audit̃: tñ si tanta occupauerit cor cogitatio desyderii cuiusdam, vt voce clariore exprimat̃ vulnus interioris hominis, quæritur causa, & dicit homo apud semetipsum, forte illud est vnde gemit, & forte illud illi factum est. Quis
K pôt intelligere, nisi ille in cuius oculis & aurib. gemit? Propterea rugiebam, inquit, a gemitu cordis mei, quia homines si qñ audiũt gemitum hominis, plerũq; gemitum carnis audiunt, gementem a gemitu cordis non audiũt. Abstulit nescio quis res huius, rugiebat, sed non a gemitu cordis: alius, quia abstulit filium, alius, quia vxorem, alius, quia grandinata est vinea, quia cuppa acuit, q̃a diripuit iumentum ipsius nescio quis, alius, quia damnum aliquod passus est, alius, quia timet hominem inimicum. Omnes isti a gemitu carnis rugiunt. At vero seruus Dei, q̃a ex recordatione sabbati rugit, vbi est regnũ Dei, qđ caro & sanguis non possidebunt, rugiebam, inquit, a gemitu cordis mei. Et q̃s cognoscebat, vnde rugiebat? Subiecit. Et ante te est omne desyderium meum.] Nõ enim ante hoĩes qui cor videre nõ possunt, sed ante te est omne desyderium meum, Sit desyderium tuum ante illum, & pater qui videt in occulto, reddet tibi. Ipsum enim desyderium tuum, orõ tua est, & si continuum desyderium, cõtinua oratio. Non enim frustra dixit Apostolus, Sine intermissione orantes. Nunquid sine intermissione genu flectimus, corpus prosternimus, aut manus leuamus, vt dicat, Sine intermissione orate? Aut sicut dicimus nos orare, hoc puto sine intermissione nõ possumus facere. Est alia interior oratio sine intermissione. Oratio ista quæ est? Desyderium. Quicqđ aliud agas, si desyderas illud sabbatum, non intermittis orare. Si non vis intermittere orare, noli intermittere desyderare. Continuum desyderium tuum, continua vox tua est. Tacebis si amare destiteris, quia tacuerunt de quibus dictum est, Quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Frigus charitatis, silentium cordis est, flagrãtia charitatis, clamor cordis est. Si semper manet charitas, semper clamas, si semper clamas, semper desyderas, si semper desyderas, requiem recordaris. Et rugitus cordis tui ante quem sit, oportet vt intelligas. Iam quale desyderium debeat esse ante oculos Dei, considera. Nunquid vt moriatur inimicus noster, quod quasi iuste optant homines? Nam aliquando oramus quod nõ debemus. Illud quod quasi iuste orant homines, videamus. Non orãt vt moriatur aliquis, & ad illos hæreditas veniat. Sed & illi qui orant vt moriantur inimici, audiant dominum dicentẽ, Orate pro inimicis vestris. Non ergo hoc orent vt moriantur inimici, sed hoc orent vt corrigant, & mortui erunt inimici. Iam.n. correcti non erũt inimici. Et ante te omne desyderium meum. Quid si desyderium ante illum est, & ipse gemitus non est ante illum? Vnde fieri potest quando ipsum desyderium vocẽ suam habet gemitum? Ideo sequitur, Et gemitus meus non est absconditus a te.] A te non est absconditus, a multis autem homi-

ni-

nibus abſconditus eſt. Videtur aliquando hu
milis ſeruus Dei dicere, & gemitus meus nõ
eſt abſcõditus a te. Vr̃ aliquando & ridere ſer
uus Dei, nunquid deſyderium illud mortuũ
eſt in corde? Si autem ineſt deſyderium, ineſt
& gemitus. Non ſemper peruenit ad aures
hominum, ſed nunquam recedit ab auribus
Dei. Cor meum conturbatum eſt.] Vnde cõ-
turbatum eſt? Et deſeruit me fortitudo mea.]
Plerunq; irruit neſcio quid repentinum, fit
conturbatio cordis, contremiſcit terra, toni
A truus datur de cęlo, horribilis fit impetus vel
ſtrepitus, leo forte vr̃ in via, fit conturbatio,
latrones inſidiant̃, fit turbatio cordis, pauet̃,
vndiq; ſolicitudo incutitur. Vnde hoc? Quia
deſeruit me fortitudo mea. Si enim maneret
illa fortitudo, quid timeret? Quicquid nũcia
retur, quicquid frenderet, quicquid ſonaret,
quicquid caderet, quicquid horreret non ter
reret. Sed vnde illa perturbatio? Deſeruit me
fortitudo mea. Vnde deſeruit fortitudo? Et lu
3. men oculorum meorum nõ eſt mecum.] La-
tuerat ergo Adam lumen oculorum ipſius.
Nam lumen oculorum ipſius ipſe Deus erat,
quem cum offendiſſet, fugit ad vmbram, &
abſcondit ſe inter ligna paradiſi, pauebat a fa
cie Dei, & quæſiuit vmbram arborum. Iã in-
ter arbores lumen oculorum nõ habebat, ad
quod gaudere cõſueuerat. Si ergo ille in ori-
gine, nos de propagine, & redeunt ad illum
ſecundum vel nouiſsimum Adam membra
5. iſta, quia nouiſsimus Adam in ſpũ viuifican-
te, & clamant de corpore eius in iſta confeſ-
ſione, Et lumen oculorum meorum non eſt
mecũ, iam confitens iam redemptus, iam in
corpore Chriſti eſt, & lumen oculorum ip-
B ſius non eſt cum ipſo? Plane non eſt cũ ipſo,
ſed eſt q̃dem tanquam adhuc recordantium
ſabbatum, tanquam cernentiũ in ſpe, ſed nõ-
dum illud eſt lumẽ, de quo dr̃ oſtendam me-
4. ipſum illi. Eſt q̃ddam luminis, q̃a filii Dei ſu
.3 mus, & vtiq; hoc in fide retinemus, ſed non-
dum eſt illud lumen q̃d videbimus. Nondũ
enim apparuit quid erimus. Scimus q̃a cum
apparuerit, ſimiles ei erimus, q̃m videbimus
eum ſicuti eſt. Nam modo lumen fidei & lu-
men ſpei eſt. Quandiu enim ſumus in corpo-
re, peregrinamur a domino. Per fidem enim
ambulamus, non p̃ ſpeciem. Et quandiu q̃d
non videmus ſperamus, per patiẽtiam expe-
ctamus. Voces ſunt ergo iſtæ peregrinantiũ,
nondum in patria conſtitutorum. Et recte di
cit, & vere dicit, & ſi non ſit doloſus veraci-
ter confitet̃, & lumen oculorũ meorum nõ
eſt mecum. Hæc patit̃ homo intus ſibi, ſecũ,
in ſeipſo, & ad ſeipſum, de nemine ad nemi-
nem præter ſe. Hęc ſibiipſi pœna ſua eſſe me
ruit, quicquid ſuperius enumerauit. Sed nun
quid hoc ſolum eſt quod patit̃ homo? Patit̃
enim ex ſe intrinſecus, forinſecus aũt ex eis,
inter quos viuit. Patit̃ mala ſua, cogitur pati
& aliena. Inde ſunt illæ duæ voces, Ab occul- Pſal. 18.
tis meis mũda me dñe, & ab alienis parce ſer
uo tuo. Iã de occultis ſuis cõfeſſus eſt, a q̃b. C
ſe cupit mundari. Dicat & de alienis, a quib.
ſibi vult parci. Amici mei.] Quid dicam iã de
inimicis? Amici mei, & proximi mei, aduer-
ſum me appropinquauerũt & ſteterũt.] Hoc
quod ait, aduerſum me ſteterunt, intellige, Si
enim aduerſum me ſteterunt, aduerſus ſe ce-
ciderunt. Amici mei & p̃ximi mei aduerſum
me appropinquauerunt & ſteterunt. Iam in-
telligamus capitis voces, iã incipiat illuce-
ſcere caput noſtrum in paſsione. Sed rursũ
cum cœperit caput dicere, noli inde ſepara
re corpus. Si caput noluit ſe ſeparare a voci-
bus corporis, corp⁹ ſe audeat ſeparare a paſ-
ſionib. capitis? Patere in Chriſto, quia tanq̃
peccauit in infirmitate tua Chriſt⁹. Modo. n.
pc̃tã tua tanq̃ ex ore ſuo dicebat & ea dice-
bat ſua. Dicebat. n. a facie pc̃torum meorũ,
quæ non erant ipſius. Qũo ergo peccata no-
ſtra ſua eſſe voluit p̃p corpus ſuũ, ſic & nos
paſsiones eius noſtras eſſe velimus propter
caput noſtrum. Non enim ille ex amicis paſ-
ſ⁹ eſt inimicos, & nos nõ, Imo et nos ad hoc
paremus in eodem conuiuari, talem calicẽ
non reſpuamus, vt celſitudinis eius deſyde- D
rium per humilitatem eius inueniamus. Rñ-
dit enim celſitudini eius hærere volentibus,
qui eius adhuc humilitatem non cogitabãt,
& ait illis: Poteſtis bibere calicẽ quem ego Mat. 20.
bibiturus ſum? Ergo & illę paſsiones domi-
ni, paſsiones noſtræ ſunt, & vnuſquiſq; ſi be-
ne ſeruiat Deo, bene ſeruet fidem, exhibeat
quod debet, & verſetur inter homines iuſte,
volo videre ſi non patitur, etiam quod hic
enumerat in paſsione ſua Chriſtus, Amici
mei & proximi mei aduerſum me appropin
quauerunt & ſteterunt. Et proximi a longe
ſteterunt.] Qui proximi appropinquauerũt,
& qui proximi a longe ſteterunt? Proximi

erant Iudæi, quia cognati erant, Appropin-
Luc. 23. quauerunt, qñ crucifixerũt. proximi erant &
Apostoli, & tñ ipsi a longe steterunt, ne cum
illo paterent. Põt etiã hoc sic intelligi, Ami-
ci mei, i. qui se finxerunt amicos meos. Ami-
Mat. 22 cos n. se finxerunt qñ dixerunt, Scimus quia
in veritate viam Dei doces: qñ illum tentare
voluerunt, vtrum soluendum esset tributum
Cæsari, qñ illos conuicit ore ipsorum. Ami-
ci videri volebãt, sed nõ illi erat opus vt qs-
Ioan. 2. quam ei testimonium perhiberet de homi-
ne. Ipse enim sciebat de homine, adeo vt cũ
amica verba dixissent, rũderet eis, Quid me,
inquit, tentatis hypocritæ? Ergo amici mei et
Mat. 22. proximi mei aduersum me appropinquaue
runt, & steterunt, & proximi a longe stete-
runt. Nostis quid dixi, Proximos dixi qui
appropinquauerunt, & tamen a longe stete-
runt. Appropinquauerũt enim corpore, sed
longe steterunt corde. Qui tã propinqui cor
Esa. 29. pore, quàm qui in crucem leuauerunt? Qui
Mat. 15. tam lõge corde, quàm qui blasphemauerũt?
E Audite istam longinquitatem ab Esaia Pro-
pheta, Videte istam propinquitatem & lon-
ginquitatẽ. Populus hic labiis me honorat,
ecce propinquat corpore, cor aũt eorum lõ
ge est a me. Idem propinqui, idem lõginqui.
Propinqui labiis, longinqui corde. Veruntñ
Mat. 26. quia longe steterunt timentes Apostoli, abso
lutius & planius de illis accipimus, vt alios
propinquasse, alios longe stetisse intelliga-
mus, qñquidem & Petrus qui audacius secu-
Ioan. 21. tus fuerat, ita adhuc longe erat, vt interroga
tus & perturbatus, ter negaret dñm, cũ quo
se moriturum esse promiserat. Qui postea ex
longinquo vt propinquus fieret, audiuit post
resurrectionem, Amas me? & dicebat, Amo.
Et dicendo propinquabat, qui negando lon
ge factus erat, donec trina voce amoris, sol-
ueret trinam vocem negationis. Et proximi
F mei a longe steterunt. Et vim faciebant qui
quærebant animam meam. ʒ Iã manifestum
est qui quærebant animam ipsius, qui non
habebant animam eius, qui nõ erant in cor-
pore eius. Qui q̃rebant aĩam eius, longe erãt
ab aĩa eius, sed quærebant vt occiderẽt eam.
Quæritur enim aĩa eius & bene. Nam alio lo
co arguit quosdam dicens, Et non est qui re
quirat aĩam meam. Arguit quosdam non q̃-
Psal. 141 rentes animã eius, & rursus arguit alios quę-
rentes animam eius. Quis est qui quęrit bene
animam ipsius? Qui eius passiones imitatur.
Qui sunt qui quærebant male aĩam eius? Qui
ei vim faciebant, & crucifigebant eũ. Sequit.
Qui quęrebant mala mea locuti sunt vanita-
tem.] Quid est qui quærebant mala mea? Mul
ta quærebant & nõ inueniebãt, Forte hoc di
xerit, quærebant crimina mea. Quæsierunt. n.
quæ in illũ dicerent, & nõ inueniebant. Quæ
rebant. n. mala de bono, quærebãt scelera de
innocente. Qñ inuenirent in eo qui nullum
peccatum habebat? Sed quia peccata quære-
bant in eo qui peccata non habebat, restabat
vt fingerent quod non inueniebant. Ideo qui
quærebant mala mea, locuti sunt vanitatem,
non veritatem. Et dolum tota die meditaban
tur. ʒ Hoc est, fallaciam sine cessatione medi-
tabantur. Nostis quãta falsa testimonia dicta
sunt in dñm antequam pateret. Nostis quan
ta falsa testimonia dicta sunt etiã cum resur-
rexisset. Nam illi milites custodes sepulchri,
de quib. Esaias dixit, Ponã malos pro supul-
tura eius. Mali. n. erant, & veritatẽ dicere no-
luerunt, & corrupti mendacium seminaue-
runt, attẽdite qualem vanitatem locuti sunt.
Interrogati sunt etiam ipsi & dixerunt, Cum
dormiremus venerũt discipuli eius, & abstu
lerũt eum. Hoc est loqui vanitatem, Si enim
dormiebant, vnde sciebant quod gestũ erat?
Ergo ait, Ego aũt velut surdus non audiebã. ʒ
Qui ad ea quę audiebat non rñdebat, tanquã
non audiebat. Ego aũt velut surdus non au-
diebam. Et sicut mutus nõ aperiẽs os suum. ʒ
& repetit eadem. Et factus sum sicut homo
non audiens, & non habens in ore suo redar
gutiones. ʒ Quasi nõ esset quod illis diceret,
quasi non esset vnde illos argueret. Nonne
iam ante multa increpauerat, multa dixerat,
& dixerat, Vę vobis scribæ & pharisæi, hypo
critæ, & multa talia? Tamen quando passus
est nihil horum dixit, non quia non habebat
quod diceret, sed expectabat vt complerent
illi omnia, & implerentur omnes prophe-
tiæ de illo, de quo dictum erat, Et sicut ouis
corã tondente se non aperuit os suum. Opor
tebat ergo vt taceret in passione, non tacitu-
rus in iudicio. Iudicandus enim venerat, qui
postea iudicaturus veniret, & ideo cum ma-
gna potestate iudicaturus, quia cum magna
humilitate iudicatꝰ. Quoniam in te domine
speraui, tu exaudies me domine Deꝰ meus. ʒ
Tanquam si ei diceretur, quare non aperui-

sti

sti os tuum,quare non dixisti parcite, quare
nō in cruce pendens iniquos arguisti? Sequi
tur & dicit, Quoniam in te domine speraui
tu exaudies domine Deus meus. Monuit te
36. q̄d facias,si forte incurrerit tribulatio.Quæ-
ris enim te defendere, & forte nemo accipit
defensionem tuam.Iam tu perturbaris,quasi
perdideris causam tuam, quia nullius habes
defensionem aut testimonium.Custodi intus
innocentiam tuam,vbi nemo opprimit cau-
sam tuam.Prçualuit in te falsum testimoniū,
sed apud homines, Nunquid apud Deum va
lebit,vbi causa tua dicenda est? Quādo Deus
iudex erit, alius testis quam conscientia tua
non erit. Inter iudicem iustum & conscien-
I tiam tuam, noli timere nisi causam tuam. Si
causam malam non habueris,nullum accusa
torem pertimesces,nullum falsum testem re
felles,nullum verum requires.Tu tantum bo
nam cōscientiam,affer vt possis dicere,Quo
niam in te domine speraui, tu exaudies do-
mine Deus meus. Quia dixi nequando exul-
tent in me inimici mei, & dum commouen-
tur pedes mei in me magna locuti sunt.] Ite-
rum redit ad infirmitatem corporis sui, &
rursus caput illud attendit pedes suos, Non
sic est in cœlo, vt deserat quod habet in ter-
ra.Attendit plane & videt nos.Aliquando.n.
vt est ista vita, commouentur pedes nostri,
& labuntur in aliquo peccato, ibi exurgunt
linguæ nequissimę inimicorum. Hinc ergo
intelligimus etiam cum tacebant quid quæ-
rebant.Quia erant tunc asperi,immites,gau-
dent se inuenisse quod dolere debuerunt. Et
dixi,ne aliquādo exultēt in me inimici mei.
Dixi hoc, & tñ forte ad emendationem feci-
sti eos magna loqui de me, dum commoue-
rentur pedes mei,idest elati sunt,multa mala
dixerunt cum commouerer. Misereri enim
6. debuerūt infirmis,non insultare, quomodo
Apostolus dicit,Fratres si præoccupatus fue
K rit homo in aliquo delicto,vos qui spiritales
estis, instruite huiusmodi in spū mansuetudi
nis.Et complectit̄ quare,intendēs,inquit,te-
ipsum,ne & tu tēteris. Non erant isti tales de
quib. dicit, Et dum cōmouerent̄ pedes mei,
in me magna locuti sunt, sed erant tales de q̄
bus alibi dicit, Qui me premunt exultabunt,
si motus fuero.Quoniam ego in flagella pa-
ratus sum.] Omnino magnifice tanquam di-
ceret, ad hoc natus sum vt flagella sufferam.
Non enim nasceretur nisi de Adam, cui fla-
gella debentur.Sed aliquando peccatores in
hac vita aut nō,aut minus flagellantur, quia
iam desperata est intentio eorum. Aut vero
illi quibus paratur vita sempiterna, necesse
est vt hic flagellentur,quia vera est illa sen-
tia, Fili ne deficias in disciplina dn̄i, neq; fa- Pro. 3.
tigeris cum ab illo increparis. Quem enim Heb. 12.
diligit dn̄s,corripit,flagellat autem omnem
filium quem recipit. Ideo ergo non insultēt
inimici mei, non magna loquantur,& si fla-
gellat me pater meus. In flagella paratus sū,
quia mihi hæreditas præparatur.Non vis fla-
gellum,non tibi datur hæreditas. Omnis.n.
fili⁹ necesse est vt flagelletur. Vsque adeo oīs Rom. 8.
flagellat̄,vt nec illi pepercerit qui peccatum 1.Pe.2.
nō habuit. Quoniam ego in flagella paratus L
sum.Et dolor meus ante me est semp.] Quis
dolor?Forte de flagello. Et vere frēs mei ve-
re dicā vobis, Flagella sua dolent homines,
quare flagellant̄ non dolent. Nō erat iste sic.
Audite fratres mei,nescio qui si damnum pa
titur proclivior est, vt dicat indigne passus
sum,quam vt consideret quare passus sit,do-
lens damnum pecuniæ non dolens iustitiæ.
Si peccasti, thesaurum tuum interiorē dole,
Nihil hēs in domo, sed forte inanior es cor-
de.Si aūt plenum est cor bono suo Deo tuo,
quare non dicis,Dn̄s dedit, dn̄s abstulit, si- Iob.1.
cut domino placuit ita factum est, sit nomen
domini benedictū? Vnde ergo iste dolebat?
De flagello quo flagellabat̄? Absit. Et dolor
meus,inquit,ante me est semper.Et quasi di-
ceremus,quis dolor,vnde dolor? Quoniam
iniquitatem meam pronunciabo, & coram
geram pro peccato meo.] Ecce vnde dolor.
Non de flagello dolor, de vulnere nō de me
dicina. Nam flagellum medicamentum est
contra peccata.Audite fratres,Christiani su-
mus, & tamen plerunq; si filius cuiusquam M
moriatur,plangit illum,si peccet, non illum
plangit.Tunc plangit illum, si peccet,non il
lum plangit. Tunc plangeret, tunc doloret,
cum peccatum videret,tunc modum impo-
neret,tunc normam viuēdi doceret, discipli
nam daret.Aut si fecit & ille non audiuit,tūc
erat plangendus, tūc peius mortuus luxurio
se viuens,quam moriendo luxuriam finiens.
Tunc ergo quādo ista faciebat domo tua,nō
solū mortuus erat, sed & putebat.Hæc dolē-
da sunt, illa sustinēda,illa ferenda,ista plan-
gen-

genda. Plangenda autem, qūo audistis plãgere istum, qm̃ iniquitatẽ meã, ego pronũcio, & curam geram pro peccato meo. Ne securus sis cũ confessus fueris peccatũ, tanq̃ semper præparatus ad confitendum & commitẽdum peccatũ. Sic pronũcia iniquitatẽ tuam, & curam geras pro peccato tuo. Quid est curã gerere pro peccato tuo? Curã gerere ꝓ vulnere tuo. Si diceres curã gerã pro vulnere meo, quid intelligeret nisi dabo operam vt sanet? Hoc est enim curam gerere pro delicto, semper niti, semper intendere, semper
A studiose & sedulo agere, vt sanes peccatum. Ecce de die in diem plangis peccatũ tuum, sed forte lacrymæ currunt & manus cessant. Fiãt eleemosynæ, redimant peccata, gaudeat indigẽs de dato tuo, vt & tu gaudeas de dato Dei. Eget ille, eges & tu, eget ille ad te, eges et tu ad Deum. Tu cõtemnis egentẽ tui, Deus non contemnit egentẽ sui. Ergo impleto tu egẽtis inopiã, vt impleat Deus interiora tua. Hoc est, curam gerã pro peccato meo, faciã omnia quæcunq; facienda sunt ad abluendũ & sanandum peccatum meum. Et curam gerã pro peccato meo. Inimici aũt mei viuẽt.] Bene est eis, gaudent in seculi fœlicitate, vbi ego & laboro & rugio a gemitu cordis mei.
Psal. 127. Qūo viuent inimici illius, quia iam dixit, de
Psal. 143. illis, qm̃ locuti sunt vanitatem? Audi in alio Psalmo, Quorum filii sicut nouellæ constabilitę. Sed superius dixerat, Quorum os locutum est vanitatẽ, filiæ eorum cõpositæ sicut similitudo templi, cellaria eorũ plena eructãtia ex hoc in hoc, boues eorum crassæ, oues eorum fęcũdæ multiplicantes in exitib. suis, nõ est ruina sepis, neq; clamor in plateis eorũ. Viuãt ergo inimici mei, hæc vita est, hãc laudant, hanc amant, hanc malo suo habent. Quid enim sequit? Beatum dixerunt popu-
B lum cui hæc sunt. Quid aũt tu qui curam geris pro peccato tuo? Quid tu qui pronuncias iniquitatem tuã? Beatus, inquit, populus cuius est dominus Deus ipsius. Inimici aũt mei viuent. Et confirmati sunt super me, & multiplicati sunt qui me oderũt inique.] Quid est qui oderunt inique? Bona sibi volentem oderunt, qui si redderent mala ꝓ malis boni nõ essent; q; si non redderẽt, bona ꝓ bonis ingrati essent, reddunt aũt mala pro bonis qui oderunt, inique. Tales fuerũt Iudęi, venit ad illos Christus cum bonis, reddiderunt illi mala ꝓ bonis. Cauete hoc malum fratres, cito subintrat, quia diximus tales erant Iudæi, ne putet vnusquisq; vestrum longe se exceptum. Corripiat te aliquis frater tuus bonũ tibi volens, oderis illum & talis es. Et videte quam cito fiat, quã facile, euitate tam magnum malũ, tam agile peccatum. Detrahebant mihi qui retribuũt mala pro bonis, qm̃ persecut⁹ sum iustitiam.] Ideo mala pro bonis. Quid est ꝑsecutus sum iustitiam? Non dimisi. Ne forte persecutionem semper in malo intelligas, ꝑsecutus dixit, perfecte secutus sum iustitiam.
Quoniam persecutus sum iustitiam. Et audi C caput nostrum euidens in passione. Et proiecerunt me dilectum tanquam mortuum abominatum. Parum erat mortuum, quare abominatum? Quia crucifixum. Etenim hæc mors crucis magna apud eos abominatio erat, non intelligentes in prophetia dictum esse, Maledictus oĩs qui pendet in ligno. Nõ enim ipse attulit mortem, sed hic inuenit de maledicto primi hoĩs propagatam, & eandẽ mortem nostram suscipiens in ligno suspendit, quæ venerat de peccato. Ergo ne putaret aliqui, sicut putant quidam hæretici, dominum nostrum Iesum Christum falsam carnẽ habuisse, & non veram mortem in cruce soluisse intendit hoc Propheta, & ait, Maledictus omnis qui pendet in ligno. Ostendit ergo quia & filius Dei vera morte mortuus est: quæ mortali carni debebatur, ne non maledictum putares, non vere mortuum. Quia vero illa mors non erat falsa, sed ex illa propagine descenderat, quæ venerat de maledicto, cũ diceret Deus, Morte moriemini, omnino & ad ipsum peruenit vera mors, vt ad nos perueniret vera vita, etiam ad ipsum ꝑuenit mortis maledictio, vt ad nos ꝑueniret vitę benedictio. Et proiecerũt me dilectum, D tanquam mortuum abominatum, Ne derelinquas me domine Deus meus, ne discesseris a me.] Dicamus in illo, dicamus per illum, ipse enim interpellat pro nobis, & dicamus, Ne derelinquas me domine Deus meus, & tamen dixerat, Deus meus Deus meus vt quid me dereliquisti? & dicit, Deus meus ne discesseris a me. Si a corpore non recedit, recessit a capite? Cuius ergo vox erat nisi primi hominis? Ex illo ergo se ostendens veram carnem portare, dicit, Deus meus Deus meus vt q̃d me dereliquisti? Non

illum

illum dimisit Deus. Si te non dimittit credentem in se, Christum dimitteret pater & filius & spiritus sanctus vnus Deus? Sed personam in se transfigurauerat primi hominis. (n. 6.) Scimus dicente Apostolo, quia vetus homo noster confixus est cruci cum illo. Non autem careremus vetustate, nisi crucifigeretur in infirmitate. Ad hoc enim venit vt renouemur in illo, quia desyderando eum & passionem eius imitando renouamur. Ergo vox erat infirmitatis, vox erat nostra qua dictum est, Quare me dereliquisti? Inde ibi dictum, (l. 12.) est, Verba delictorum meorum, tanquam diceret, hęc verba ex persona peccatoris in me transfigurata sunt. Ne discesseris a me. Inten- D de in adiutorium meum domine Deus salutis meæ. § Ipsa est salus fratres, de qua salute exquisierunt Prophetæ, sicut dicit Apostolus Petrus, & non acceperunt qui exquisierunt, & inquisierunt, & venimus nos & inuenimus quod illi exquisierunt. Et ecce nos nōdum accepimus, & nascentur post nos & inuenient quod nec ipsi accipient & transient, (Ic.) & omnes simul in fine diei cum Patriarchis, Prophetis & Apostolis denarium salutis accipiemus. Etenim nostis mercenarios vel operarios diuersis temporibus ductos ad vineam, mercedem tamen pariter acceperunt. Et Prophetæ ergo & Apostoli, & martyres, & nos, & qui post nos erunt vsque in finem seculi, in ipso fine accepturi sumus salutem sempiternam, vt cōtemplantes gloriam Dei, & eius faciem intuentes eum laudemus in æternum sine defectu, sine aliqua pœna iniquitatis, sine aliqua peruersitate peccati, laudantes Deum & non iam suspirantes, sed inhærentes illi, cui vsq; in finem suspiramus, & E in spe lętati sumus. In illa enim ciuitate erimus, vbi bonum nostrum Deus est, lumen Deus est, panis Deus est, vita Deus est, quicquid est bonum nostrum, a quo peregrinantes laboramus, in illo inuenimus. In illo erit quies, quam modo recordātes necesse est vt doleamus. Illud enim sabbatū recordamur, in cuius recordatione tanta dicta sunt, & nos tanta dicere debemus, & dicentes nunquam tacere, non ore sed corde, quia sic ore tacemus, vt corde clamare possimus.

In Psalmum trigesimumoctauum enarratio. Carthagine ad mensam sancti Cypriani Sermo habitus.

PSalmi huius quem modo cantauimus & tractandum suscepimus, Titulus est: In finem pro Idithum canticum ipsi Dauid.] Cuiusdam ergo qui vocatur Idithum eo voces expectandæ sunt, & si esse vnusquisque nostrum potuerit Idithum, in eo quod cantat, inuenit se & audit se. Viderint enim qui tunc fuerunt quis vocatus fuerit Idithum secūdū hominum priscam natiuitatem. Nos autem audiamus quid interpretetur hoc nomen, & in ipsa interpretatione nominis quæramus intelligentiam veritatis. Sicut ergo inquirentes reperire potuimus in eis nominibus, quæ F nobis a studiosis literarum diuinarum ex Hebræo eloquio in Latinum interpretata sunt, Idithum interpretatur transiliens eos. Quis est ergo iste transiliens? vel quos transiliuit, quia transiliens non vnde positū est sed transiliens eos. Transiliendo enim cantata cantando transilit. Siue transiliendo cantet siue cantando transiliat, transilientes tamen canticū pauloante cantauimus, vtrum & nos simus trāsilientes, viderit Deus cui cātauimus. Sed si quis transiliens cātauit, gaudeat se esse qđ cantauit. Si quis aūt terræ adhuc inhærens cātauit, optet esse qđ cantauit. Quosdam enim inhęrentes humo, curuatos in terram ea quæ ima sunt cogitantes, in rebus transeuntibus spem ponentes, transiliuit iste qui vocat̃ transiliens eos. Quos.n.transiliuit nisi remanētes? Nostis quosdam Psalmos inscribi canticum graduum, & ibi quidem Græca lingua satis euidens est, qui dicat ἀναβαθμῶν Anabathmi (anabathmus.) enim gradus sunt, sed ascendentiū nō descendentium. G Latinus quia non potuit proprie dicere, generaliter dixit, & quoniam gradus appellauit ambiguum reliquit vtrum ascendentium essent, an descendentium. Sed quia non (Psal. 18.) sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum, exponit sequentem lingua pręcedens, & fit certum in alia, quod ambiguum erat in alia. Quomodo ergo ibi ascendēs quidam cantat, sic & hic transiliēs. Est autem hæc ascensio, & ista transilitio, nō pedibus, non scalis, non pennis, & tamen si interiorem hominem attendas, & pedibus, & scalis, & pennis, Nam si non pedib. quo-

Psal. 25. modo dicit homo interior, non veniat mihi pes superbiæ? Si nõ scalis, q̃d sunt quas vidit
Gene. 28. Iacob, vbi erant ascendentes angeli & descẽdentes? Si non pennis, quis est qui dicit, Quis
Psal. 54. dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Sed in reb. corporalib. aliud sunt pedes, aliud scalæ, aliud pẽnę, Intus aũt & pedes, & scalæ, & pẽnæ, affect⁹ sũt & bonę volũtates. His ambulem⁹, his ascẽdamus, his volemus. Cum ergo audit quisq; transilientẽ hunc & imitari eligit, nõ quærat leuitate cor
H poris transilire fossas, aut aliqua altiuscula p̃uolare saliendo, sed q̃d ad corpora attinet di
Psal. 79. co. Nam fossas etiam trãsilit, succensa igni & effossa, quæ ab increpatione vultus tui peribunt. Quæ sunt enim succensa igni & effossa quæ ab increpatione dñi peribunt, nisi peccata? succensa igni sunt, quæ facit male ardẽs cupiditas, & effossa sunt quæ facit male iacẽs timiditas. Hinc enim peccata omnia, aut cupiendo, aut timendo. Trãsiliat ergo iste omnia quib. teneri posset in terra erigat, scalas suas, exerat pẽnas suas, videat vtrum quisquã agnoscat hic se, imo vere in dñi gratia multi se agnoscunt, qui forte iam vilem habentes mundum, & oĩa quæ delectant in mundo, eligunt recte viuere dum hic viuunt in gaudiis q̃busdam spiritalib. Et hæc vnde erũt adhuc ambulãtib. super terram, nisi ex diuinis eloq̃is, ex verbo Dei, ex parabola aliqua scripturarum scrutata & inuestigata, ex dulcedine inuentionis, quam præcessit labor inquisitionis? Sunt quædam delitiæ sanctæ & bonæ in libris. Neq; enim sunt in auro, & argento, in epulis atq; luxuria, in venationib. & piscationib. in ludo & ioco, in theatricis nugis, in affectandis & apprehẽdendis ruinosis ho
I noribus. Neque enim vera sunt gaudia in his omnibus, & in his libris nulla sunt, imo vero anima illa ima transiliens, & in his delectata
Psal. 118 dicat, quia verum dicit & secura dicit, Narrauerunt mihi iniusti delectationes, sed non sicut lex tua dñe. Veniat adhuc iste Idithum, transiliat eos qui delectantur imis, & delectetur in his, & gaudeat in verbo dñi, in delectatione legis altissimi. Sed q̃d dicimus? Et hinc transiliendum est in aliud, An hucusque habet quo transiliat qui trãsilire desyderat? Voces potius eius audiamus. Iam enim iste transiliens vr̃ mihi quod habitabat in eloquiis Dei, & ibi didicit hæc q̃ audituri sumus. Dixi custodiam vias meas, vt nõ delinquam in lingua mea.] Credas quod legendo, differendo, prædicando, monendo, obiurgando, hortando, cum versaretur in opere, eum exerceretur in difficultatibus quibusdam humanis, homo agens inter homines, quãuis iam transiliens eos qui non delectantur his, quia difficile est vt quisquam lingua non labatur & peccet, & qui lingua nõ peccauit, vt scriptũ est, hic perfectus est vir, aliqua forte pœnitẽda dixerat, & lapsa erant ab ore quæ vellet reuocare nec posset. Non enim lingua frustra in vdo est, nisi quia facile labit. Videns ergo quàm esset difficile vt necessitatem loquendi haberet homo, & in loquendo nõ aliquid diceret quod se dixisse nollet, & tædio affectus ex his peccatis, quæsiuit euitare talia. Patitur hanc difficultatem transiliens, non me iudicet qui nondum est transiliens, transiliat & experiatur quod loquor. Tunc enim erit & testis, & filius veritatis. Cum ergo hæc ei contigissent, statuerat non loqui, ne aliquid diceret quod locutum se esse pœniteret. Et hoc indicant prima verba eius, Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Custodi ergo vias tuas o Idithũ, & noli delinquere in lingua tua, perpende quod dicturus es, examina, consule interiorem veritatem, & sic profer ad exteriorem auditorem. Quæris ista plerunque in perturbatione rerum, in occupatione animorum, dum ipsa infirmitas animæ, quam aggrauat corp⁹ quod corpus quod corrumpitur, & audire vult & dicere, audire intus, dicere foras, aliquando perturbata studio dicendi, deficit in diligentia agnoscendi, & in his dicit aliquid quod forte non esset dicendum. Contra hæc remedium optimum, est silẽtium. Stat enim peccator, propria quadã nota peccator * superbus quisquam & inuidus, audit loquentem transilientem, captat verba, proponit laqueos, difficile est vt non inueniat aliquid non ita dictum vt dici debuisset, nec audiendo ignoscit, sed calumniatur inuidendo. Cõtra hos iste Idithum transiliens eos silere delegerat, vnde ita cantauit, Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Quandiu capior a calũniosis aut * captor, & si non capior, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea, quamuis transilierim delectationes terrenas, quamuis non

me

mè capiant tpalium rerum volatici affectus, quanuis iam hęc ima despiciā & ad meliora consurgam, in ipsis tñ meliorib. sufficit mihi delectatio intelligentiæ corā Deo. Quid mihi opus est captanda loqui, & dare auditū calumniantibus? Dixi ergo custodiā vias meas, & non delinq̃ in lingua mea. Posui ori meo custodiam. ⁊ Hoc quare? Propter pios, pp studiosos, pp fideles & sanctos? Absit. Illi sic audiunt vt qđ probant laudent, quod aūt improbant inter illa forte quæ laudant veniam dant potius, q̃ calūniam parēt. Propter quos ergo vis custodire vias tuas, vt nō delinquas in lingua tua, & ponis ori tuo custodiā? Audi. Cū consistit aduersus me peccator. Non consistit ad me, sed consistit aduersus me. Quid
M dicturus postremo, vnde satisfaciā carnali de
2. spiritalib. Loquor foris vidēti & audienti, in-
7. tus surdo & cæco? Aīalis enim homo non p-
25. cipit quæ sunt spūs Dei. Nisi aūt aīalis inueniretur, qūo calumniaret? Beatus qui narrat
3. verbū auri audienti, nō auri peccatoris astantis aduersum se. Tales. n. multi circunstabāt, & circumfremebant, qñ ille velut ouis ad immolandum ductus est, & sicut agnus coram tondente sine voce, sic non aperuit os suum. Quid. n. dicas turgidis, turbidis, calumniosis: litigiosis, verbosis? Quid dicas sancto & pio, & de religione transilienti eos, qñ ipsis libenter audientib. discere cupiētib. veritatis cibo inhiantib. auide accipiētibus, dñs ait, Adhuc multa habeo vobis dicere, sed nō potestis illa portare modo? Et Apostolus, Nō potui vo-
6. bis loqui quasi spiritalib. sed quasi carnalib.
3. non tñ desperandis sed nutriendis. Sequitur enim. Tanq̃ paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam, nondum. n. poteratis. Ergo vel nunc dic, sed neq; adhuc quidem potestis. Noli ergo festinare audire quod nō capis, sed cresce vt capias. Sic paruulū allo-
A quimur, in sinu matris Ecclesiæ pio lacte nutriendum, & ad escam mensæ dñicæ idoneū faciendum. Quid aūt vel tale dicam peccatori astanti aduersus me, idoneū se putanti aut fingenti, ad ea quæ nō capit, vt cum dixero, & ille non cęperit, non se putet non cepisse, sed me defecisse? Ergo propter hunc peccatorem astantem aduersus me posui ori meo custodiam. Et quid secutum est? Obsurdui & humiliatus sum, & silui a bonis.] Patit enim difficultatem iste transiliens in quodā gradu quo iam transiliuit, & quærit & inde transilire ad vitandam hanc difficultatem. Peccare metuebā vt non loquerer, vt silentium mihi imponerē. Hoc enim dixeram, custodiā vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Et dū timeo loqui ne peccē, obsurdui & humiliatus sum, & silui a bonis. Dū nimis timeo ne loquar aliqua mala, tacui oīa bona, obsurdui & humiliatus sum, & silui a bonis. Vnde enim dicebā bona, nisi qa audiebam? Audi- Psal. 60.
tui enim meo dabis exultationem & lætitiā. Ioan. 3.
Et amicus sponsi stat & audit eum, & gaudio gaudet pp vocem non suam, sed sponsi. Ioan. 8.
Vt vera dicat, audit quæ dicat. Nam qui loquit mendacium, de suo loquit. Quiddā ergo triste & moleste passus est iste, & hac sua confessione, id quod passus est, cauendū ad- B
monet non imitandū. Timendo. n. nimis, vt dixi, ne diceret aliqua non bona, statuit sibi nulla dicere vel bona. Et qm̃ statuit tacere, cœpit nō audire. Stans. n. si transiliens es, expectas a Deo audire quid dicas hominib. Inter diuitem Deum, & inopē quærentē quid audias, intercurris tu transiliens, qui possis et hinc audire & hic dicere, Si eligis non dicere, non merebaris hic audire. Contēnis pauperem, contemneris a diuite. Oblitus es seruum te esse, quem cōstituit dñs super familiā
suā dare conseruis cibaria: Quid ergo quæris Mat. 24.
accipere, qđ piger es erogare? Merito ergo qm̃ quod acceperas dicere noluisti, impediris ne accipias quod accipere cupiebas. Aliquid. n. volebas aliquid habebas, da qđ hēs, vt merearis accipere qđ non habes. Ergo cū quasi posuissem ori meo custodiam, mihiq; indixissem silentium, quia videbam vbiq; periculosum eloquium, factum est, inquit, in me qđ nolebā, obsurdui & humiliatus sum, non me humiliaui, sed humiliatus sum. Ob-
surdui & humiliatus sum, & silui a bonis. Cę C
pi non dicere bona, cum timeo ne dicam aliqua mala, & reprehendi consilium meum. Silui enim a bonis. Et dolor meus renouatus est. ⁊ A dolore quippe quodam, quem mihi inflixerant calumniatores & reprehensores tanquam requieueram in silentio, & cessauerat dolor ille qui factus est a calumniantibus, sed vbi silui a bonis, renouatus est dolor meus, cepi plus dolere tacuisse me q̃ dicere deberem, quàm doluerā dixisse quæ dicere non deberem. Renouatus est dolor meus, &

Ps. 118. in meditatione mea exardescet ignis.] Cępit
Psal. 64. esse inquietū cor meum, videbā insensatos
Ioan. 2. & tacebā, non arguebam, & me sic tacētem
Mat. 25. zelus domus tuæ comedebat. Respexi ergo ad dn̄m meum dicētem, serue neq̄ & piger, dares pecuniā meam nūmulariis, & ego veniens cū vsuris exigerē. Et quod sequit̄, auertat Deus a dispensatorib. suis: proiiciat̄ in tenebras exteriores ligatis manib. & pedib. seruus, nō euersor ad perdēdū, sed piger ad ero-
Ps. 102. gandū. Quid expectare dēnt qui cum luxuria consumpserunt, si damnātur qui cū pigritia
D seruauerunt? In meditatione mea exardescet ignis, & positus in hac fluctuatione dicēdi et tacendi, inter eos qui calumniari parati sūt, & eos qui affectant instrui, inter abundantes & inopes, factus opprobriū his qui abundabāt, & despectio superbis, respiciens eos beatos, qui esuriunt & sitiunt iustitiā, laborās in vtroq;, afflictus in vtroque, periclitās ne pii-
Mc. 5. ciat margaritas ante porcos, periclitans ne eroget cibaria cōseruis. In hoc æstu quęsiuit alium meliorē locum ab hac dispensatione, in qua sic laborat hō & periclitat̄, & suspirās in finē quendā, vbi ista nō erat passurus. In il-
Mat. 25. lum, inq̄, finem quo dicturus est bono pręrogatori dn̄s, intra in gaudiū dn̄i tui. Locutus sum, inquit, in lingua mea.] Inter æstus, inter pericula hæc, Inter difficultates, q̄a ita delectat lex dn̄i, vt tamen p̄p abundantiā scandalorum refrigescat charitas multorum. Inter
Mat. 25. hos ergo æstus locutus sum, inquit, in lingua mea. Cui? Non auditori quem volo erudire, sed exauditori a quo volo erudiri. Locutus sum in lingua mea, illi a quo intus audio, si q̄d bonum, si q̄d verum audio. Quid locut⁹ es? Notum, inq̄t, mihi fac dn̄e finem meum.] Transiui. n. quædam & veni ad quædam, & ea in q̄ veni meliora sunt eis a q̄b. transiliui,
E sed restat adhuc q̄d transiliēdum sit. Non. n. hic remanebimus, vbi tentationes, vbi scādala, vbi auditores & calumniatores patimur. Finem meum notū mihi fac. Finem qui mihi deest, non cursum qui mihi adest. Finem illū dicit, quem currens intuebat̄ Apostolus, & de sua imperfectione confitebat̄, aliud in se intuens, aliud alibi quærens. Ait enim. Non
Philip. 3 quia iam acceperim, aut iam perfectus sim, fratres, ego meipsum non arbitror apprehendisse. Et ne diceres, si non apprehēdit Apostolus, ego apprehēdi: si perfectus non est Apostolus, ego perfectus sum, vide quid agas, attende q̄d dicat. Quid ergo ais Apostole? nōdum apprehēdisti, nondū perfectus es? Quid ais? Ad quam actionem me hortaris? Quid mihi imitandum sequendumque proponis? Vnum aūt, inquit, quæ retro sunt oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, s̄m intentionem sequor ad palmā supernæ vocationis Dei in Christo Iesu, s̄m intentionem, non secundū peruentionem, nondum s̄m apprehensionē. Non relabamur vnde iam transilimus, nec remaneamus in illis in quæ iā venimus. Curramus, intendamus, in via sumus, nec tam sis
F securus ex eis quæ transisti, quàm solicitus p̄ eis ad quæ nondum p̄uenisti. Quæ retro, inquit, oblitus, in ea quę ante sunt extentus, s̄m intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Ipse est. n. finis. vnum aūt, hoc est, illud vnum, Dn̄e ostende nobis patrem & sufficit nobis. Vnum autem quę & vna dr̄ in alio Psalmo, Vnam petii a domino, hanc requiram. Quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, vnam petii a domino, hāc requiram, vt inhabitem in domo domini per omnes dies vitæ meæ. Propter quid? Vt cōtempler delectationem domini. Ibi. n. gaudebo de socio, non timebo de aduersario. Ibi. n. contemplator mecū erit amicus, non calumniator inimicus. Hoc desyderauit iste Idithum, notum fieri sibi cum hic esset, vt sciret quid sibi deesset, & non tā gauderet de his ad quæ peruenerat, quàm & desyderaret ea ad quę nondum peruenerat. Sed & quibusdam iam transilitis, non remaneret in via, sed desyderio raperetur in superna, vsquequo ille qui quædam transilierat, omnia transiliret, & ab irroratione quadam guttarū dn̄icarum de scripturarum nube veniētium, veniret sicut ceruus ad fontem vitę, & in illo
G lumine videret lumen, & absconderet̄ in vultu Dei a conturbatione hominum, vbi diceret, bene est, vltra nihil volo, oēs hic amo, neminem hic timeo. Bonum desyderium, sanctum desyderium, qui iam hoc habetis, congaudete nobis & orate vt p̄seueranter habeamus, ne inter scandala deficiamus. Nam & nos pro vobis hoc idem rogamus. Non. n. nos digni qui pro vobis oremus, & vos indigni qui pro nobis oretis. Auditoribus suis quib. prædicabat verbum Dei, se commendabat Apostolus, Orationi instantes, vigilantes

tes in illa. Orãtes simul & pro nobis vt Deus
Co. 4. aperiat nobis ostium verbi ad loquendũ my
sterium eius, vt manifestem illũ sicut oportet
me loqui. Orate ergo ꝓ nobis frẽs, vt & qđ
videndũ est bene videamus, & qđ dicendum
est bene dicamus. Certũ hoc desideriũ noui
in paucis esse, nec me optime intelligũt, nisi
qui gustauerint vnde loquor. Loquimur tñ
omnib. & habentib. tale desyderium & non-
dum habentib. Habentib. vt nobiscum illa su
spirent, non habentib. vt pigritiam, excutiãt,
ima transiliant, ad dulcedinẽ legis dñicę ve-
niant, nõ in delectationib. iniquorum rema-
neant. Narrant.n. multa multi, & laudãt mul-
ta multi, iniqua iniq. Et reuera & illa iniqua
117. habent delectationem, sed non sicut lex tua
dñe, Dicant ergo nobiscum qui credunt hęc
H dicere & nos. Negotium enim hoc intus est,
nullis verbis ostẽdi põt. Sed qui hoc agit, cre
dat esse & in alio, nõ solũ se putet accepisse
quod Dei est. Dicat ergo in his Idithum, no-
tum fac mihi dñe finem meum. Et numerũ
dierum meorum qui est.] Numerum dierum
quęro qui est. Sic possum dicere, sic possum
intelligere numerum sine numero, qũo pos-
sunt dici anni sine annis. Vbi enim anni vtiq;
101 quasi numerus, sed tñ tu idem ipse es, & anni
tui non deficient. Numerum dierum meorũ
mihi notũ fac, sed qui est. Quid ergo? Iste nu
merus in quo tu es non est? Planè si attẽdam
bene, nõ est, si hęream, quasi est, si transiliam,
non est. Si ab istis me excutiens superna con-
templer, si transeũtia manentib. comparem,
video, quid verum sit. Quid aũt magis videa
tur non esse, q̃ si dicturus sim esse istos dies
meos? Hos, inquam, dies esse dicturus sum: et
tam magnum hoc verbum, huic cursui rerũ
.3. labentium, temere dabo? Ita ergo ipse defi-
ciens penè non sum, vt exciderit mihi qui di
I xit, Ego sum qui sum. Est ergo aliquis nume
rus dierum? Vere est, & sine fine est. In his au
tem dieb. dicam aliquid esse si teneo, de quo
die me interrogas. Tenes vel interrogas me,
Tene vnde me interrogas. Tenes diem istum?
Si tenuisti hesternum, tenes & hodiernũ. Sed
hesternum, inquis, non teneo, quia iam non
est, istum autẽ teneo in quo sum, & qui me-
cum est, Itane de isto excidit tibi iam quan-
tum a prima luce transierit? Nonne iste dies
a prima hora cœpit? Da mihi primam horã
eius, da mihi & secundam eius, quia forte &
ipsa transuolauit. Tertiam, inquis, dabo tibi,
forte.n. in ipsa nunc sumus. Certe ergo sunt
isti dies, & est tertia dies. Et si tertiam dabis,
non diem, sed horam dabis. Veruntñ nec hoc
quidem tibi concedo si mecum vtcunq; ista
transilisti. Da mihi vel horam, tertiam ipsam
mihi da in qua es. Si enim aliqua eius iã prę
teriit, & aliquid eius adhuc restat, nec quod
præteriit aliquid mihi potes dare, quia iam
non est, nec quod restat quia nondum est,
quid mihi de hora ista quæ nunc peragĩt da-
bis? Quid de illa mihi dabis? Cui committam
hoc verbum vt dicam, est? Cum dicis ipsum,
est, certe vna syllaba est, & momentum vnũ
est, & tres literas habet in ipso ictu. Ad secũ-
dam huius verbi literam non peruenis, nisi
prima finita fuerit. Tertia non sonabit, nisi
cum & secunda transierit. Quid mihi de hac
vna syllaba dabis, & tenes dies qui vnã sylla- K
bam non tenes? Momentis transuolantibus
cuncta rapiuntur. Torrẽs rerum fluit de quo
torrente ille in via bibit pro nobis qui iam
exaltauit caput. Isti ergo dies non sunt ante Ps. 119.
abeunt penè quàm veniant, & cum venerint
stare non possunt. Iungunt se, sequuntur se,
& non se tenent. Nihil de præterito reuocat,
quod futurum est transiturum expectatur,
nondum habetur dum non venit, non tene-
tur dum venerit. Numerum ergo dierũ meo
rum qui est non istum qui non est, & quod
me difficilius & periculosius perturbat, &
est & non est, necesse possumus dicere quod
non stat, nec non esse quod venit & transit.
Est illud simplex quæro, est verum quæro,
est germanum quęro, est quod est in illa Hie
rusalem spõsa domini mei, vbi nõ erit mors,
non erit defectus, non erit dies transiens, sed
manens, quia nec hesterno pręceditur, nec
crastino impellitur. Hunc, inquam, numerũ L
dierum meorum qui est, notum mihi fac, Vt
sciam quid desit mihi.] Hoc enim mihi deest
hic laboranti, & quandiu mihi deest, non me
dico perfectum, quandiu hoc non accipio,
non dico quia acceperim, aut iam perfectus
sim, sequor autem ad palmam supernæ vo-
cationis Dei, hanc accipiam pro mercede
cursus mei, Mansio quędam erit finis curren Philip. 3.
di, & in ipsa mansione patria sine peregrina
tione, sine seditione, sine tentatione. Ergo no
tum fac mihi hunc numerum dierum meo-
rum qui est, vt sciam quid desit mihi, quia
non-

nondum ibi sum, ne superbiam ex eo, in quo iam sum, vt inueniar in illo non habens meam iustitiam. In comparatione enim illi⁹ qđ est, attendens ista quę non ita sunt, & plus mihi videns deesse q̃ adeesse, ero humilior ex eo quod deest, q̃ elatior ex eo qđ adest. Nam qui putant se aliquid hr̃e cum hic viuunt superbiēdo non accipiunt qđ deest, q̃a

Galat. 6. magnū putant esse qđ adest. Qui .n. putat se aliqd esse cū nihil sit, semetipsū seducit, nec isti ex hoc magni sunt. Nam & inflatio & tumor imitat̃ magnitudinē, sed non habent sanitatem. Iā ergo iste transiliēs, agens quiddā in corde occultum, qđ non nouit nisi qui pariter agit, tanq̃ noto sibi facto numero suo impetrans qđ rogauit, noto sibi facto numero dierum suorū, nō qui trāsit, sed qui est, attendit ad hęc quæ trāsiliuit, & cōparauit notitiæ superiori. Et tanquam diceres ei, quare desyderasti numerū dierum tuorū qui est, Quid. n. de dieb. istis dicis, & de illo alio, attendens

M

2. Co. 5. hęc, ait, Ecce veteres posuisti dies meos.] Veterascunt. n. hi, ego nouos volo, nouos nunq̃ veterascentes, vt dicā vetera transierūt, ecce facta sunt noua, nunc in spe, tunc in re. Innouati. n. fide et spe, quāta adhuc vetera agimus? Non. n. sic Chr̃o induti sumus, vt ex Adā iā nihil portemus. Vide veterascentē Adā, & innouari Chr̃m in nobis. Et si exterior, inquit,

2. Co. 4. homo noster corrūpit̃, sed interior renouat̃ de die in diē. Ergo peccatū, ad mortalitatem: ad pręteruolātia tp̃a, ad gemitū & laborē, & sudorem Adæ, ad ætates succedentes nō manentes, ab infantia vsq; ad senectutē, sine sensu trāseuntes: ad hæc attendentes, videamus hic veterem hoīem, veterem diem, vetus cāticum, vetus testm̃. Conuersi aūt ad interiora, ad ea q̃ innouāda sunt pro his q̃ immutabunt̃, inueniamus hoīem nouū, diem nouū, canticū nouum, testm̃ nouū, & sic amemus

A istā nouitatē, vt nō ibi timeamus vetustatem. Nūc ergo in hoc cursu transimus a veteribus ad noua, ipse trāsitus agit̃ cum corrumpunt̃ exteriora, & innouant̃ interiora, donec etiā hoc ipsum qđ exterius corrumpit, reddat debitum naturæ, veniat in mortem, renouetur, & hoc in resurrectione, tunc fient re uera oīa noua, reliqua quæ nūc sunt, in spe sunt. Agis ergo aliquid nunc a veterib. te exuendo, & in noua currēdo. In noua ergo currens iste, & in ea quæ ante sunt extentus, Notū, inquit, dn̄e fac mihi finem meum, & numerum dierum meorū qui est, vt sciam q̃d desit mihi?

Phil. 3. Ecce trahat adhuc Adam, & sic festinet ad Chr̃m. Ecce, inq̃t, veteres posuisti dies meos. Veteres dies ex Adā, veteres illos posuisti, veterascūt quotidie, & sic veterascunt vt aliqñ etiam consument̃. Et substantia mea tanq̃ nihil ante te.] Ante te dn̄e tanquam nihil substantia mea, ante te qui vides hoc, & ego cū hoc video ante te video, ante hoīes nō video. Quid. n. dicam? Quib. verbis ostendam, nihil esse qđ sum in comparatione eius quod est? Sed intus dr̃, intus vtrunque sentitur, ante te dn̄e, vbi oculi tui sunt, nō vbi oculi humani sunt, Quid vbi oculi tui sunt? Substantia mea tāquam nihil. Veruntñ vniuersa vanitas, omnis homo viuens.] Veruntñ quid enim iam dicebat? Iam ecce transiliui mortalia omnia, & ima cōtempsi, calcaui terrena, ascendi ad delectationem legis domini, fluctuaui in dispensatione numerorum dominicorum, desyderaui etiam finem illum cuius non est finis. B Desyderaui numerum dierum meorum qui est, quia numerus dierū istorum nō est. Ecce iam talis sum, tanta transiliui, in ea quæ stant sic inhio. Verūtamen sic qūo hic sum,

Iob. quandiu carnem mortalem porto, quandiu tentatio vita humana est super terram, quandiu inter scandala suspiro, quādiu timeo ne cadam qui sto, quandiu mihi incerta sunt & mala mea, & bona, vniuersa vanitas omnis homo viuens. Omnis, inquam, & hærens & transiliēs, & ipse Idithum ad vniuersam va-

Eccl. nitatem adhuc pertinet, q̃a omnia vanitas, & vanitas vanitantium: quæ abundantia homini in omni labore suo quo ipse laborat sub sole? Nūquid & Idithum sub sole adhuc est? Hēt aliquid sub sole, habet aliquid vltra solem. Sub sole habet euigilare, dormire, manducare, bibere, esurire, sitire, vigere, fatigare, C puerascere, iuueniscere, senescere, incerta hr̃e quæ optat & timet, hæc omnia sub sole habet, & ipse Idithum, etiam ipse transiliens eos. Vnde ergo transiliens illos? Desyderio. Notum fac mihi domine finem meum. Hoc enim desyderiū vltra solē est, nō est sub sole. Sub sole omnia visibilia. Quicquid visibile nō est, sub sole non est. Nō est visibilis fides, non est visibilis spes, non est visibilis charitas, non est visibilis benignitas, non est visibilis postremo timor ille castus permanens in

secu-

seculũ seculi. In his omnib. dulcedinem hẽs
cõsolationẽq; Idithũ, & vltra solẽ cõuersãs,
qa cõuersatio eius in cęlis est, ex his q̃ adhuc
hẽt sub sole, gemit, & ista cõtẽnit & dolet, in
illa inardescit q̃ desyderat. Locutus est illis,
loquaẽ & de istis, Audistis cõcupiscenda, au
dite cõtemnenda, Veruntñ vniuersa vanitas
oĩs homo viuens. Quanq̃ in imagine ambu-
let homo.] In qua imagine nisi illius q dixit,
[Ge]n. 1. Faciamus hoĩem ad imaginẽ & similitudinẽ
nostram, quanq̃ in imagine ambulet homo.
Ideo. n. quanq̃, quia magnũ aliquid imago
hæc. Et hoc quanq̃, secutũ est tñ, vt illud qđ
audistis, quanq̃, vltra solẽ sit, hoc aũt qđ se-
quiẽ, tñ, sub sole sit: & illud pertineat ad veri
tatẽ, hoc ad veritatem. Quanq̃ ergo in imagi
ne ambulet hõ, tñ vane conturbaẽ.] Audi cõ-
D turbationẽ eius, & vide si nõ est vana, vt cal-
ces eã, transilias eã, & habites in excelsis, vbi
nõ est ista vanitas. Quæ vanitas? Thesaurizat,
[Psal]. 39. & non cognoscit cui cõgregabit ea.] O insa-
na vanitas. Beatus cuius est dñs spes eius, &
nõ respexit in vanitates & insanias mẽdaces.
Delirare tibi videor auare cum hæc loquor,
anicularia tibi vñr hęc verba. Tu. n. videlicet
hõ magni cõsilii, magnæq; prudẽtiæ, excogi
tas quotidie gña acquirẽdæ pecuniæ, de ne-
gocio, de agricultura, fortaſsis & de eloqo,
de iuris cõsultatione, de militia, addis & de
fęnore. Hõ cordat⁹ nihil prætermittis oĩno,
vñ numus sup numũ, & in occulto diligẽti⁹
acquiraẽ. Deprędaris hoĩem, caues deprędа-
torẽ, qđ facis times ne patiaris, & in eo qđ
pateris nõ te corrigis. Sed nõ pateris. Prudẽs
enim hõ es, bene seruas, non solũ bene colli
gis. Hẽs vbi ponas, cui cõmittas, qũo nihil pe
reat ex eo qđ cõgregasti. Interrogo cor tuũ,
discutio prudentiã tuã. Ecce collegisti, ecce
E ita seruasti, vt nihil poſsis amittere eorũ quæ
seruasti, dic mihi cui seruas? Nõ tecũ ago, nõ
cõmemoro, nõ exaggero qcqd mali hẽt aua
ritia vanitatis tuæ, hoc vnũ propono, hoc di
scutio, qđ mihi dat occasio lectionis huius
Ps. Prorsus colligis, thesaurizas, non dico ne
forte dũ colligis colligaris, nõ dico ne forte
cũ vis esse pdo sis pda, hoc apertius loquar.
Fortaſsis. n. cæcus auaritia nõ audisti aut in-
tellexisti, nõ dico, inq̃, ne forte cũ vis esse p-
do minoris, sis pda maioris. Nõ. n. sentis esse
te in mari, nec cernis minores pisces a maio
rib, deuorari. Nõ dico ista, nõ dico difficulta
tes & pericula in ipsa cõquisitione pecuniæ:
quanta patiaẽ qui eã colligunt, q̃ in omnib.
periclitenẽ, in oĩb. penè mortẽ videãt, tran-
seo hæc oĩa. Prorsus colligis nullo cõtradicẽ
te, seruas nullo auferẽte, excute cor tuum ad
prudentiã tantã, qua me derides, qua me insi
pientẽ putes, hæc loquẽte me, dic mihi, The
saurizas, cui congregabis ea? Video qd velis
dicere, quasi qđ vis dicere huic nõ occurre-
rit, dicturus es, filiis meis seruo, Hæc est vox
pietatis, excusatio iniquitatis. Filiis meis, in-
qt, seruo. Etiã seruas filiis tuis, ita ne hoc nõ Lib. 50.
nouerat Idithũ? Nouerat eã planè, sed in die homi. ho-
bus veterib. cõputabat, & iõ contẽnebat, qa mili. 47.
ad nouos dies festinabat. Nã ecce discutio te
cũ filiis tuis, seruas transiturus trãsituris, imo
vero trãsiens trãseuntib. Nã transiturũ te sic
dixi, quasi nũc maneas. Ipsum hodie, ex quo
loqui cępimus vsq; ad hoc momẽtũ, sentis, F
qa senuimus. Neque. n. cernis & incrementa
capillorũ tuorũ, & nunc cũ stas cõ hic es, cũ
agis aliqd, cum loqueris, in te crescũt capilli
tui. Neque. n. repẽte creuerũt, vt tonsorẽ q̃re
res. Agiẽ ergo ætas trãuolãs & intelligentib.
& in nõ sentientib. & in aliud male occupa-
ris, trãsis tu & seruas trãseunti filio tuo. Pri-
mo hoc a te q̃ro, Scis eũ possessurũ cui ser-
uas, aut si nõdũ natus est, scis nasciturũ? Ser-
uas filiis, incertũ est an futuris, an possessu-
ris, nec reponis thesaurũ vbi reponendus est. Mat. 6.
Nõ enim dñs tuus seruo tuo tale cõsilium da
ret, vt peculiũ suum pderet. Peculiosus seru⁹
es cuiusq̃ magni patrisfamilias, Qđ amas ꝙ
& habes ipse tibi dedit, & non vult vt perdas
qđ tibi dedit, qui & seipsum tibi dabit. Sed
nec hoc, inquam, qđ tibi ad tps dedit vult vt
perdas. Multũ est, exuperat, supergreditur vi
res necesſitatis tuæ. Iã certe superfluũ depu- G
taẽ, nec hoc volo vt perdas, ait dñs tuus. E qd
facio? Migra, vbi posuisti non est tuus locus.
certe seruare vis auaritiæ, vide forte & ipsi
auaritiæ cõgruat cõsilium meum. Hr̃e enim
vis quod habes & nõ perdere, ostendam tibi
locum vbi ponas: Ne thesaurizes in terra, ne
sciens cui congregas ea, & postea quemad-
modũ consumpturus sit qui poſsidebit, qui
tenebit. Forte. n. possessus poſsidebit te, qđ
a te habebit nõ tenebit. Forte cum ei seruas,
antequam ille veniat tu perdes. Solicitudini
tuæ consiliũ do, Thesaurizate vobis thesau- Mat. 6.
rũ in coelo. Hic in terra si velles seruare di-

uitias,quæreres horreum, nõ forte crederes
domui tuæ pp domesticos tuos, commenda
res ad vicum argentarium,difficilis est enim
ibi casus,fur non facile accedit, bene oĩa ser
uant.Quare ista cogitas, nisi quia non habes
melius vbi serues?Quid si dabo melius?Dicã
tibi, noli commendare huic minus idoneo,
sed est qdam idoneus illi commenda.Habet
magna horrea,vbi perire nõ possint diuitię,
magnus super oẽs diuites diues est. Iã forte
dicturus es. Et qñ audeo tali commendare?
H Quid si ipse te hortat?Agnosce illum, nõ so
lum paterfamilias est,sed & dñs tuus est.No
lo, inquit, serue meus perdas peculiũ tuum,
agnosce vbi ponas.Quare ibi ponis vbi pos
sis amittere,vbi & si non amittas, ibi perma-
nere perpetuo tu non potes? Est allius locus
quo te transferam. Præcedat te quod habes,
noli timere ne perdas, dator ego erã, custos
ego ero,dicit tibi hoc dñs tuus. Fidem tuam
interroga,vide si velis illi credere. Dicturus
es,perditum habeo qđ non video, hic illud
volo videre.Dum vis hic videre, nec hic vi-
debis,& ibi nihil habebis, Nescio quos the-
sauros habes absconditos in terra, cum pro-
cedis non eos tecum portas.Venisti ad audiẽ
dum sermonem,ad colligendas interiores di
uitias, cogitas de exteriorib. nũquid eas huc
tecum adduxisti?Ecce nec nũc eas vides.Cre
dis te hr̃e in domo, qđ scis te posuisse, nun-
quid scis te non perdidisse? Quã multi redie
rũt ad domos suas,& qđ posuerant nõ inue-
nerunt:Hinc fortasse expauerunt corda cupi
dorum, & qm̃ dixi multos sępe ad domum
suam redisse,& qđ posuerant non inuenisse,
dixit quisq; in corde suo, Absit Ep̃e, bonum
I opta,ora pro nobis. Absit vt contingat, absit
vt ita fiat.Credo in Deũ, qm̃ quod posui sal-
uum inuenio, Credis in Deũ, & non credis
ipsi Deo.Credo in Christũ, quia saluum erit
qđ posui,nemo accedat, nemo auferat.Secu
rus vis esse credendo in Christũ, vt nihil per
das de domo tua, securus eris potius creden
do Christo, vt ibi ponas vbi cõsilium dedit.
An securus es de seruo tuo, & solicitus es de
dño tuo?Securus es de domo tua,& solicitus
de cœlo?Sed ego,inquis, qũo pono in cęlo?
Dedi tibi consilium, vbi ponas, qũo perue-
niat ad cœlũ nolo scias.Pone in manib.pau-
perum,da indigentib.quid ad te qũo perue-
Mat.25 niat?Nõ perdes qđ ego accipio. An oblitus
es,cum vni ex minimis meis fecistis,mihi fe
cistis? Si hr̃et quispiam amicus tuus quosdã
lacus vel cisternas, & quæq; receptacula fa-
bricarum ad seruandum aliquem liquorem,
vel vini vel olei, quæreres vbi absconderes
vel seruares fructus tuos,& diceret tibi, Ego
tibi seruo, haberetq; ad illa receptacula oc-
cultos quosdam canales & transitus, vt per
hos clanculo iret,quod palã funderet:& di-
ceret tibi,quod habes hic fundé.Videres aũt
tu non esse illum locum vbi ponere cogita-
bas,& timeres fundere, ille qui sciret machi
namenta quædam occulta locorum suorum K
tibi diceret,funde securus, hinc illuc perue-
niet.Non vides,quà,sed crede mihi quia mã
siones fabricaui. Fabricauit ergo per quem
facta sunt oĩa,mansiones omnib. nobis:illuc
vult præcedere qđ habemus, ne hoc in terra
perdamus. Cum aũt seruaueris in terra, dic
mihi cui congregabis ea?Filios habes,vnum 13
plus numera,& da aliqd & Christo,thesau- Si
rizat & nõ cognoscit cui congregabit ea, va ira
ne conturbat.Et nunc qm̃,inquit,iste Idithũ
respiciens vanitatem quandam,suspiciens ve
ritatem quandam, in medio positus quiddã
sub se habet,quiddam supra se. Sub se habet
vnde trãsiliuit, supra se habet quò se extẽdit.
Qualis iste?Iam magnus.Et nunc ait,quomo
do quiddã transiliui,qũo multa calcaui,qũo
temporalibus iam nõ teneor? Nondum sum
perfectus,nondum accepi. Spe enim salui fa Rom
cti sumus, Spes autem quæ vr̃ non est spes.
Quod enim videt quis,quid sperat? Si autem
quod non videmus speramus, per patiẽtiam
expectamus. Ergo & nũc quæ est expectatio
mea.Nõne dñs?]Ipse est expectatio mea,qui
dedit omnia ista quæ contemnam, ipse mihi L
dabit & se qui est super omnia, & per quem
facta sunt omnia, & a quo factus sum inter
omnia, ipse est expectatio mea dominus.Vi-
distis Idithum fratres,videte quomodo expe
ctat,Nemo ergo se dicat perfectum hic, de-
cipit se,fallit se,seducit se,non potest hic ha-
bere perfectionem.Et quid prodest,quia per
dit humilitatem?Et nũc quæ expectatio mea?
Nonne dñs? Cum venerit iam non expectat,
tunc erit illa perfectio. Nunc autẽ quantun-
cunq; transilierit Idithum adhuc expectat.Et
substantia mea ante te est semper.] Iam profi
ciens,iam ad ipsum tendens, & esse aliquan-
tum incipiens, ante te est semper substantia
mea.

mea. Substantia autem ista & ante homines est. Aurum habes, argentum habes, mācipia, prædia, arbores, pecora, seruos, hæc videri ab hominib. possunt, est quædam substantia. Substantia mea ante te est semper. Ab omnib. iniquitatib. meis erue me.] Multa transiliui, multa quidem transiliui, sed si dixerimus, quia peccatum non hēmus, nosipsos decepimus,
m. 1 & veritas in nobis nō est. Multa transiliui, sed
6. adhuc tūdo pect⁹, & dico, Dimitte nobis debita nr̄a, sicu t& nos dimittimus debitoribus
10. nostris. Tu ergo expectatio mea, finis meus. Finis.n. legis Christus ad iustitiam omni credenti. Ab omnib. non solū ab eis, ne reuoluar in ea, quæ transiliui, sed ab omnib. oīno pp
6. quæ mihi modo pectus tūdens dico, Dimitte nobis debita nostra. Ab oīb. iniquitatibus meis erue me, ita sapientem & tenentem, qđ
hi. 3. ait Apostolus, Quotquot ergo perfecti sum⁹
M hoc sapiamus. Cum.n. se diceret nōdum esse perfectum, ibi continuo secutus ait, Quotquot ergo pfecti sumus hoc sapiamus. Quid est, quotquot perfecti sumus? Iam dudum tu dixeras, non quia iam acceperim, aut iam pfectus sim. Sequere ordinem dictorum. Vnum aūt quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentionem sequor ad palmā supernæ vocationis Dei in Christo Iesu: Ideo nondum perfectus, quia sequit ad palmam supernæ vocationis Dei, q̄ nondum inuenit, ad quam nondum peruenit. Si aūt non est perfectus qui non illuc peruenit, quis nostrum perfectus est? Tamen sequitur & ait: Quotquot.n. perfecti hoc sapiamus. Tu nō es perfectus ô Apostole, & nos perfecti? Sed excidit vobis, quia se modo perfectum dixit. Nō enim ait, Quotquot estis perfecti hoc sapietis, sed quotquot, inquit, perfecti hoc sapiamus, cum pauloante dixisset, non quia iā acceperim, aut iā perfectus sim. Aliter ergo hic
A non potes esse perfectus, nisi scias hic te non esse pfectum. Hęc ergo erit perfectio tua, sic te qđam transilisse, vt ad quædam properes, sic quædam te transilisse, vt restet aliud ad qđ omnib. transactis trāsiliendum est. Hæc tota fides est. Nam quisquis se iam peruenisse putat, in alto se ponit vt cadat. Quia ergo ita sapio, quia me & imperfectum dico & perfectum. Imperfectum qdem, quia nondum aliquid accepi qđ volo. Perfectū aūt, quia scio hoc ipsum quod mihi desit: quia ergo sic sapio, quia humana contemno, quia lætari in reb. pereuntib. nolo, quia irrideor ab auaro iactante se ꝙ sit prudens, & me irridente ꝙ desipiam, quia sic ago, quia hanc vitā carpo. Opprobrium, inquit, insipienti dedisti me.] Inter meos viuere voluisti, inter eos prędicare veritatem qui amant vanitatem, & nō possum nisi irrideri ab eis, quia spectaculum facti sumus huic mundo, & angelis & hominibus, angelis laudantib. hominib. opprobrantib. immo & angelis laudantib. & vituperantibus, & hominib. laudantib. & vituperantib. 1. Co. 4.
A dextris & a sinistris habemus arma, in quibus militamus, per gloriam & ignobilitatē, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces. Hæc apud angelos, hæc apud homines, quia & apud angelos sunt sancti angeli quibus bene viuendo placemus, & sunt 2. Co. 6.
præuaricatores angeli, quib. bene viuendo displicemus. Et inter homines sunt sancti viri, quib. placeat vita nostra, sunt nequissimi homines qui irridēt bonam vitam nostram. B
Et hęc & hęc arma sunt, illa dextra illa sinistra, vtraq; tamen arma sunt. Vtrisq; armis & dextris & sinistris vtor, & laudantibus & vituperantib. & honorem deferentib, & ignominiam irrogantibus. In his vtrisq; armis cōfligo cum diabolo, vtrisq; eum ferio, prosperis si non corrumpor, aduersis si nō frangor. Dedisti ergo me opprobriū insipiēti. Obsurdui & non aperui os meum. Sed contra insipientem obsurdui & non aperui os meum. Cui enim dicerē quod agitur in me? Audiā enim quid loquatur in me dominus Deus, Psal. 84.
quoniam loquetur pacem populo suo, sed non est pax impiis dicit dominus. Obsurdui Esa. 48.
& non aperui os meum. Quoniam tu es qui fecisti me.] Ideo non aperuisti os tuum, quia Deus est qui fecit te. Mirum est, os tibi Deus C
non fecit ad loquendum? Qui plantauit aurem non audit? qui finxit oculum non vidit? Psal. 93.
Os tibi Deus ad loquendum dedit, & dicis: Obsurdui & non aperui os meum, quoniam tu es qui fecisti me, an quoniam tu es qui fecisti me, ad posteriorem versum pertineat? Quoniam tu es qui fecisti me. A moue a me flagella tua.] Quoniam tu es qui fecisti me, noli exterminare me, tantum cæde vt proficiam non vt deficiam, tantum tunde vt perducar, nō vt comminuar. Quoniam tu es qui fecisti me, amoue a me flagella tua. A fortitudine

tudine manus tuę ego defeci in argutionib.] Hoc est, cum argueres me, defeci. Et arguere tuum quid est, nisi quod sequit? Pro iniquitate erudisti hoīem, & cōtabescere fecisti sicut araneam aīam meam.] Multum est quod intelligit iste Idithum, si quis cum illo intelligat, si quis cum illo transiliat. Dicit enim in argutionib. Dei defecisse, & vult a se moueri flagella, quoniā ipse est qui fecit illū. Quod fecit, ipse reficiat, & q creauit, ipse recreet. Sed tñ qui ita defecit, vt nō velit se & recreari & reformari, sine causa putamus fratres factum fuisse. Pro iniquitate, inqt, erudisti hominem. Totum quod defeci, quod infirmus sum, quod de imo clamo, hoc totum pro iniquitate, & in hoc erudisti, nō damnasti, pro

Psa. 118 iniquitate erudisti hominem. Audi hoc pla-

D nius ex alio Psalmo, Bonum est mihi quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Et humiliatus sum, & bonum est mihi, & poena est, & gratia est. Quid seruat post pęnam,

Psal. 114 qui per gratiam exhibet poenam? Ipse enim

Psal. 93. est de quo dictum est: Humiliatus sum & saluum me fecit. Et bonum est mihi quod humiliasti me, vt discā iustificationes tuas. Pro iniquitate erudisti hominem. Et quia scriptū est: Qui fingis dolorem in praecepto, Deo dici non nisi a transiliente potuit, quia nō nisi a transiliente videri potuit. Fingis, inquit, dolorē in praecepto, de dolore praeceptum mihi facis. Formas ipsum dolorem meum. Non enim relinquis informem, sed formas illum: & formatus dolor meus inflictus a te, praeceptum mihi erit vt liberer a te. Fingis enim dictum est, dolorē, formas dolorem, plasmas dolorem, non simulas dolorem, q̄uo fingit artifex, vnde & figulus dr̄ a fingendo. Ergo pro iniquitate erudisti hominem. Video me

E in malis, video me in poena, & apud te non video iniquitatem. Si ergo ego in pęna sum, & apud te iniquitas non est, nonne restat vt pro iniquitate erudias hominem? Et q̄uo erudisti? Dic ipsam eruditionē, O Idithum q̄uo eruditus es? Et tabescere fecisti sicut araneam animam meam. Hęc est eruditio. Quid tabidius aranea? animal ipsum dico: quanquā & ipsis telis aranearum quid tabidius? Attende & ipsum animal quam tabidum est, pone supra leuiter digitum, ruina est, nihil omnino tabidius. Talem fecisti animā meam, inquit, erudiendo me pro iniquitate. Quando eruditio infirmum fecit, quaedam fortitudo erat vitium. Video quosdam praeuolasse & intellexisse, sed a celerioribus nō deserēdi tardiores, vt pariter viam sermonis carpant. Hoc dixi, hoc intelligete, si eruditio iustis Dei, hanc infirmitatem fecit, fortitudo quaedam erat vitium. Fortitudine quadam displicuit homo, vt erudiretur infirmitate, quia superbia quadam displicuit, vt erudiretur humilitate. Fortes esse dicuntur omnes superbi, infirmi humiles. Ideo hanc vicerunt multi ab Oriente Ma

& Occidente venientes, vt recumbant cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cęlorū. Quare vicerunt? Quia fortes esse noluerunt. Quid est, fortes esse voluerunt? De se praesumere timuerūt. Iustitiam suam nō constituerunt, vt iustitiae Dei subiicerentur. Denique Ro

quando dixit dominus hoc, Multi ab Oriente & Occidente venient & recumbent cum F

Abraham & Isaac & Iacob in regno coelorum, dixit etiam, Filii aūt regni, idest Iudęi, ignorantes iustitiam Dei, & suam volentes statuere, ibunt in tenebras exteriores. Recordamini fidem illam Cēturionis vnius ex po- Ma

pulo gentium, ita in se infirmi, ita non fortis vt diceret, Non sum dignus vt sub tectum Lu

meum intres. Non erat dignus vt Christum domo reciperet, & iam corde receperat. Etenim magister ille humilitatis, filius hominis iam inuenerat in eius pectore vbi caput reclinaret. Ad hoc verbum Centurionis dn̄s respiciens, ad sequentes se dixit, Amen dico Ma

vobis, in nullo inueni tātam fidem in Israel. Hunc infirmum inuenit, Israelitas fortes inuenit, vt inter vtrosq; diceret, Non est opus Ma

medicus sanis, sed male habentibus. Propter hoc ergo, i. propter hāc humilitatem, multi ab Oriente & Occidente venient, & recum- Mat

bent cū Abraham & Isaac & Iacob in regno G

cęlorum, filii autem regni ibunt in tenebras exteriores. Ecce mortales estis, ecce carnem putrescentem portatis. Et sicut vnus ex principib. cadetis, sicut homines moriemini, & Psal.

cadetis sicut diabolus. Quid vobis pdest medicina mortalitatis? Superbus diabolus tanq̄ angelus, non habet carnem mortalem, tu autem qui accepisti mortalem carnem, & nec hoc tibi prodest, vt tanta infirmitate humilieris, sicut vnus ex principibus cades. Ipsa est ergo gratia beneficii Dei prima, redigere nos ad cōfessionem infirmitatis, vt quicquid

boni

boni possumus, quicquid potentes sumus, in
1. Co. 1. illo sumus, vt qui gloriatur, in dño glorietur.
2. Co. 12. Qñ infirmor, inquit, tunc potẽs sum. Pro ini
quitate erudisti hoĩem. Et tabescere fecisti si
cut araneam aĩam meam. Veruntñ vane con
turbat oĩs homo viuẽs.] Redit ad illud quod
pauloante commemorauit, quanuis hic pro
Psal. 54. ficiat, vane conturbat omnis homo viuens,
viuẽs vtiq; in incerto. Quis.n. vel de ipso bo
no suo securus est? Vane conturbat. Iactet in
dñm curam suã, in illũ iactet quicquid solici
H tus est, ipse nutriat, ipse custodiat. Quid.n. in
hac terra certũ est nisi mors? Cõsyderate oĩa
omnino, vel bona vel mala vitæ huius, vel in
ipsa iustitia, vel in ipsa iniquitate, quid hic
certũ est, nisi mors? Profecisti, qui sis hodie
scis, quid factur⁹ sis crastino nescis. Peccator
es, q̃d sis hodie scis, quid sis crastino nescis.
Speras pecuniam, incertũ est an proueniat.
Speras vxorẽ, incertũ est an accipias, vel qua
lẽ accipias. Speras filios, incertum est an na
scant. Nati sunt, incertum est an viuant. Vi
uunt, incertum est an proficiant, an deficiãt.
Quacunque te verteris, incerta omnia, sola
mors certa. Pauper es, incertum est an dite-
scas. Indoctus, incertum est an erudiaris. Im-
becillis, incertum est an conualescas. Natus
es, certũ est q̃a morieris, & in hoc ipso quia
mors certa est, dies mortis incertus est. Itaq;
hæc incerta, vbi sola mors est certa, cuius
etiam hora incerta, & sola multum cauetur
quæ nullo modo deuitatur. Omnis homo vi
uens vane conturbatur. Ergo inter hæc iam
transiliens, iam in quibusdam superioribus
agens, hæc ima contemnens, inter hæc posi-
tus, Exaudi, inquit, orationẽ meam.] De qui-
bus gaudeam, de q̃bus gemam? De transactis
I gaudeo, pro his q̃ restant gemo. Exaudi orõ-
nem meam, Et deprecationem meam, aurib.
percipe lacrymas meas.] Nũquid enim quia
tanta transiliui, quia tanta transcendi, iam
non fleo? Nonne multo magis fleo, quia qui
Eccl. 1. apponit scientiam, apponit dolorem? Nõne
quanto magis quod abest desydero, tãto ma
Mat. 24. gis donec veniat gemo, tanto magis donec
Hier. 9. veniat fleo? Nonne quanto magis crescunt
scandala, quanto magis abundat iniquitas, tã
to magis refrigescit charitas multorum, di-
co, Quis dabit capiti meo aquam, & oculis
meis fontem lacrymarũ? Exaudi orationem
meã & deprecationem meã, auribus percipe
lacrymas meas. Ne sileas a me, ne obsurde-
scam in ęternum.] Ne sileas a me vt audiã te.
Occulte enim dicit Deus, multis in corde lo
quit, & magnus ibi sonus, in magno silentio
cordis, qñ magna voce dicit, Salus tua ego
sum. Dic, inquit, animę, salus tua ego sum. Ab Psal. 34.
hac voce, quia dixit Deus animæ, Salus tua
ego sum, optat ne sileatur ab illo. Ne sileas a
me. Quoniam inquilinus ego sum apud te.]
Sed apud te inquilinus, apud diabolum cum
essem inquilinus eram, sed malum dominũ
habebam. Nunc aũt iam quidem apud te, sed
adhuc inquilinus. Quid est inquilinus? Vnde K
migraturus sum non vbi perpetuo mãsurus.
Vbi perpetuo sum mãsurus, dicatur domus
mea, vnde migraturus sum qualis iste, iã ma
gnus inquilinus sum, sed tamen apud Deum
meum sum inquilinus, apud quem domo ac
cepta mãsurus sum. Sed quæ domus est? quo
migrãdum est ex hoc inquilinatu? Recogno-
scite illam domum, de qua dicit Apostolus,
Habitationem habemus ex Deo, domum nõ
manu factam, æternam in cœlis. Si domus 2. Co. 5.
hæc æterna est in cœlis, cum ad eam veneri-
mus, inquilini non erimus. Quomodo enim
eris inquilinus in æterna domo? Hic autem
vbi dicturus est dominus domus, migra, &
quando dicturus est nescis, paratus esto. De-
syderando autem domum ęternam paratus
eris, nec succẽseas ei, q̃a cũ vult dicit migra,
Non.n. cautionem tibi fecit, & placito quo-
dam se obstrinxit, & cõductor domus acces
sisti certa pensione ad certũ tempus, qñ vult
dñs eius migraturus es. Ideo enim gratis ma
nes, q̃a inquilin⁹ ego sum apud te. Et peregri
nus.] Ergo ibi patria, ibi domus, inquilinus
apud te, & peregrinus. Et hic subaudit apud L
te. Multi enim peregrini sunt cum diabolo,
qui autem iam crediderunt & fideles sunt, pe
regrini quidem sunt, quia nondum ad illam
patriam domumq; venerunt, sed tamẽ apud
Deum sunt. Quãdiu.n. sumus in corpore, pe Ibidem.
regrinamur a Deo, & ambimus, siue hic ma
nentes siue peregrinantes placere illi. Et pe-
regrinus & inquilinus. Sicut omnes patres
mei.] Si ergo sicut omnes patres mei, dictur⁹
sum me non e migraturũ cum illi migraue-
rint? Alia conditione mansurus sum quàm
illi manserunt? Quid ergo restat vt petam,
quia hinc sine dubio migraturus sum? Dimit
te me vt refrigerer priusquã eam.] Vide in-
de

de Idithum quos modos habeas remittẽdos tibi, quib. remissis refrigerari vis priusquam eas. Habes.n. aliquos æstus, a quib. vis refrigerari, & dicis, remitte mihi. Quid remittet tibi, nisi forte illũ scrupulum, vbi dicis, & vnde dicis, Dimitte nobis debita nostra? dimitte mihi priusquam eam. Et amplius iam non ero.] Immunem me fac a peccatis priusquã eam, ne cum peccatis eam. Remitte mihi vt requiescam in conscientia mea, vt exonerata sit æstu solicitudinis, qua solicitudine curam gerã pro peccato meo. Remitte mihi, vt refrigerer ante omnia priusquam eam, & ampli⁹ iam non ero. Si.n. mihi non remiseris vt refrigerer, ibo & nõ ero priusquam eam. Quia si iero, iam non ero, remitte mihi vt refrigerer. Est quæstio oborta quomodo iam non erit. Ecce non it ad requiem, quod auertat Deus ab Idithum. Ibit.n. planè Idithum ad requiẽ, ibit. Sed fac aliquem iniquum non Idithum, non transilientem, hic thesaurizantẽ, incubatorem, iniquum, superbum, iactãtẽ, elatum, pauperis ante ianuam iacẽtis cõtemptorem. Nonne & ipse erit? Quid est ergo non ero? Si enim diues ille nõ erat, quis est qui ardebat? Quis est qui guttam aquæ de digito Lazari stillari in linguã suã desyderabat? Quis est q dicebat, Pater Abraham, mitte Lazarum? Vtique qui loquereẽ erat, & qui arderet erat, & qui resurgat in finẽ, & qui cum diabolo æterno igne damnetur. Quid est ergo, nõ ero, nisi respiciat iste Idithum, q d est esse & non esse? Videbat.n. illum finẽ quo corde poterat, qua mentis acie valebat, quem sibi ostẽdi desyderauerat, dicẽs: Notũ fac mihi dñe finẽ meũ. Videbat numerũ dierum suorũ quid est? Attẽdebat infra oĩa quæ sunt, in comparatione illius esse non esse, & se nõ esse dicebat. Illa.n. permanent, ista mutabilia sunt, mortalia, fragilia, & dolor ipse æternus, plen⁹ corruptionis adhuc non finiẽ, vt sine fine finiaẽ. Respexit ergo beatam illã regionem, beatã patriã, beatam domum, vbi participes sunt sancti vitæ sempiternæ atq; incommutabilis veritatis, & timuit extra ire vbi non est esse, ibi desyderans esse, vbi est summum esse. Propter hanc ergo cõparationem inter vtrunq; constitutus, adhuc timens dicit, Remitte mihi vt refrigerer priusquã eam, & amplius iam nõ ero. Si.n. mihi non remiseris peccata, ibo in æternũ abs te. Et a quo ibo in æternũ? Ab illo qui dixit: Ego sum qui sum. Ab illo qui dixit: Dic filiis Israel, q est misit me ad vos. Ab eo ergo qui vere est, qui in contrarium pergit, ad non esse pergit. Itaq; fratres mei, & si onerosus fui labori corporis vestri, certi sitis, q a & ego laboraui, & vere dico, quia istum laborem vos vobis facitis. Si enim sẽtirem vos fastidire quod dicitur, cito tacerem.

Mat. 6. — M — Luc. 16. — A

In Psalmum trigesimumnonum. Enarratio.

OMnia quę prædixit dominus noster Iesus Christus, partim facta cognoscimus, partim futura speramus, cuncta tamen complebuntur, quia veritas hæc dicit, & quã fideliter dicit, tam fideles inquirit. Qui credit, venientib. lætabiẽ, qui non credit, venientibus confundetur. Venient tñ illa siue volentibus hominibus, siue nolentib. siue credentibus siue non credẽtibus, sicut ait Apostolus, Si negauerimus, & ipse nos negabit, si nõ credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. Præ cęteris tamẽ fratres hoc mementote breue, & hoc tenete quod modo ex Euangelio omnes audistis. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Iam patres nostri traditi sunt in concilia, dixerunt causas apud inimicos quos diligebant, præstiterunt eis, & quantam potuerunt correptionem, & quantam valuerunt dilectionem, & sparsus est sanguis iustus, & illo sanguine tanquam seminatione, per totum mundum facta seges surrexit Ecclesiæ. Consequens autem tempus est scandalorum & simulationis & tentationum per eos qui dicunt, Ecce hic est Christus, ecce illic: Hostis ille noster, tunc leo cum aperte sæuiebat, modo draco est, cum occulte insidiatur. Ille autem cui dictum est: Conculcabis leonem & draconem, quoniam corpus eius & membra eius sumus, sicut conculcauit leonem pedibus patrum nostrorum aperte sæuientem, & ad passiones martyres attrahentem, ita modo draconem conculcabit, ne nobis insidietur. De quo dracone nos cautos faciens Apostolus ait, Aptaui vos vni viro virginem castam exhibere Christo, timeo autem ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, sic & vestræ mentes corrumpantur a castitate quæ est in Christo Iesu. Serpens ergo iste adulter antiquus, virginitatem corrumpendam, non

B — I. — M — Ma — Psa. C — I. Co

carnis sed cordis inquirit. Sicut autẽ adulter
homo letatur in nequitia sua, cum carnem
corrumpit, sic & diabolus lætatur qñ mentẽ
corrumpit. Si aũt patrib. nostris aduersus leo
nem opus erat patientia, sic nobis aduersus
draconẽ vigilantia. Persecutio tñ siue a leone
siue a dracone nunq̃ cessat Ecclesiæ, & ma-
gis metuẽdus est cum fallit q̃ cum sequit. Illo
tpe cogebat Christianos negare Christũ: isto
autem tpe docet Christianos negare Chr̃m.
Tunc cogebat, nunc docet. Tunc ergo inge-
D rebat violentias, nũc insidias. Videbatur tunc
fremens, lubricus nunc & oberrans difficile
vr̃. Quo aũt tũc cogebat Christianos negare
Christum, apertum est. Attrahebãtur. n. vt ne
garent Christũ, & confitentes Christum co-
ronabant. Nunc aũt docet negare Christum,
& ideo fallit, q̃a qui docet negare Christũ,
quasi nõ sibi vr̃ recedere a Christo. Modo. n.
quid dr̃ a ab hereticis hominib. Christiano
catholico? Veni, esto Christian⁹. Ad hoc dr̃,
esto, vt dicat, non sum. Aliud longe est. Veni,
esto Christianus, aliud veni, nega Christum.
Apertum malum fremitus leonis, a longe au
ditur, a longe cauetur. Applicat se lubricus
draco occultis lapsib. serpens leni tactu sur-
repens, astuto sibilo, immurmurans, & non
dicit nega Chr̃m. Nam eum coronatis mar-
tyrib. quis audiret? Sed dicit, Esto Christia-
nus. Et ille mirabili voce percussus, si nondũ
veneno penetratus est, rñdet, plane Christia
nus sum. Si aũt mouetur, & dẽte draconis ca
ptus est, rñdet, Quare mihi dicis, esto Chri-
stianus? Quid. n. Nõ sum Christianus? Et ille,
Non. Ergo non sum? Non. Ergo nũc fac me
Christianum si nõ sum. Veni. Sed cum inter-
rogari cœperis ab Epo quis sis, noli dicere
E Christian⁹ sum, aut fidelis sum, sed dic te nõ
esse vt possis esse. Cum. n. audierit confessio
nem Christiani fidelis rebaptizare nõ audet.
Cum aũt audierit quod non sit, dat illi tanq̃
quod non habebat, vt quasi ipse sit extra cul
pam, quia s̃m vocem eius facit. Vbi quæro
abs te hæretice, cur extra culpã putas? Quid
has voces audio, q̃a non tu negas, sed ille ne
gat? Si habet culpam qui negat, quis est qui
docet negare eum qui negat? Itane vero tu
extra culpam es, qui facis docendo Christia
nus, quod faciebat minando paganus? Et q̃d
agis? Nunquid tollis quod habet, quia nega-
uit quod habet? Non facis vt non habeat, sed
vt ad pœnam habeat. Quod enim habet, hẽt.
Baptismus ille tãquam character infixus est,
ornabat militem, conuincit desertorẽ. Quid
enim facis? Christũ imponis super Christũ.
Si simplex esses, Christum nõ duplicares. De
inde quæso te, oblitus es, q̃d lapis est Chri-
stus, & lapidẽ quem reprobauerunt ædifican *Psal. 117*
tes, hic factus est in caput anguli. Si ergo la- *Mar. 9.*
pis est Christus, & Chr̃m vis imponere sup̃ *I. Pe. 2.*
Christum, excidit tibi q̃d audiuisti in Euan- *Mat. 24.*
gelio, q̃a lapis super lapidem non stabit. Tñ
autem valet iunctura charitatis, vt quanuis
multi lapides viui in structurã templi Dei cõ F
ueniant vnus lapis ex omnib. Fiat. Tu aũt di-
scidisti te, ab ædificatione reuocas, ad ruinã
vocas, & abundant hæ insidiæ, & non quie-
scunt, & videmus & toleramus, & quantum
possumus reprimere conamur, disputando,
conuincendo, conueniẽdo, terrendo, tñ om
nes diligendo. Et cum hæc nobis agentib. p̃
seuerãt in malo, & cor nostrum de fraternis
mortib. cõtabescit, cum eis qui foris sunt do
let, his qui intus sunt timet, p̃ angustias mul
tiformes & incessabiles tẽtationes, quib. abũ
dat hæc vita, q̃d facturi sumus? Ex abũdantia
enim iniquitatis fit q̃dam torpor charitatis, *Mat. 24.*
qm̃ abundauit iniquitas, refrigescit charitas
multorum. Et quid sumus facturi, nisi quod
sequit, si tñ ipso adiuuante possimus, qui p̃ *Mat. 10.*
seuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit? Er- *& 23.*
go dicamus quod iste in Psalmus. Sustinens
sustinui dñm.] Sustinens sustinui, nõ quemli
bet hoiem promissorẽ qui posset fallere &
falli non quemlibet hoiem consolatorem, q̃
potest tristitia sua ante tabescere q̃ me refice
re. Consolatur me fratres homo cum tristis
est mecum simul gemamus, simul fleamus, si G
mul oremus, simul sustineamus. Quem nisi
dñm qui promissa non aufert, sed differt? Ex
hibebit profecto, exhibebit, quia multa iã ex
hibuit, & nihil de Dei veritate formidare de
beremus, etiam si nihil adhuc exhiberet. Ec-
ce iam putemus ita, oĩa promisit nõdum ali-
quid dedit, idoneus p̃missor est, fidelis red-
ditor, tu tantum esto prius exactor, & si par-
uulus, & si infirmus exige misericordiam.
Non vides per breues agnos capitibus pulsa-
re vbera matrum, vt lacte satientur? Sustinẽs,
inquit, sustinui dominum. Et quid ille? An
auertit se a te, an sustinentem contempsit,
an forte non vidit? Non planè ista, sed quid?

Et attendit mihi.Et exaudiuit deprecationem meam.]Attendit & exaudiuit. Ecce non frustra sustinuisti, super te oculi ei⁹, ad te aures
Psal. 33. eius.Oculi enim domini super iustos, & aures eius in preces eorum.Quid ergo cũ male faceres, cum eum blasphemares, nõ videbat? non audiebat? Et vbi est quod in alio Psal. dictum est, Vultus autem domini super facientes mala? Sed vt quid? Vt perdat de terra memoriam eorum.Ergo & cum malus esses attendebat te, sed dominus attendebat tibi.Proinde iste qui sustinẽs sustinuit dñm, parum ei
H fuit dicere, Attendit me, sed attendit mihi, inquit, i. consolando attẽdit vt mihi prodesset. Quid attendit? Et exaudiuit deprecationem meam. Et quid tibi præstitit? quid tibi fecit? Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto limi.
Psal. 68. Et statuit supra petrã pedes meos, & direxit gressus meos.Et immisit in os meum canticũ nouum, hymnum Deo nostro. Magna bona pręstitit & adhuc debitor est, sed qui hęc reddita iam tenet, de cæteris credat, qui credere debuit, & antequam aliquid sumeret. Rebus etiam ipsis persuasit nobis dominus noster fidelem se esse promissorem, largum datorẽ. Quid ergo nunc fecit? Eduxit me de lacu miseriæ.Quid est lacus miseriæ? Profunditas iniquitatis, ex carnalibus concupiscentiis. Hoc est enim & de luto limi, vnde te eduxit de profundo quodam.Vñ in alio Psalmo clamabas.
Psa. 139. De profundis clamaui ad te domine, Et qui iam de profundo clamant, non penitus in profundo sunt, clamor ipse iam leuat. Sunt alii profundius in profundo, qui nesciunt nec sentiunt se esse in profundo. Tales sunt superbi contẽptores, nõ pii deprecatores, nõ lachrymosi clamatores, sed tales quales alio loco scriptura designat, Peccator cum venerit in
Pro. 18. profundum malorum, contemnit. Cui enim
I parum est esse peccatorem, nisi etiam non sit peccatorum suorum cõfessor, sed defensor, altior in profundo est. Ille aũt qui de profundo exclamauit, iam ab imo profundi caput vt clamaret leuauit. Audit⁹ est, eductus est de lacu miseriæ, & de luto limi. Iam habet fidẽ quam nõ habebat, habet spẽ sine qua erat: in Christo ambulat q in diabolo errabat. Ideo enim, Posuit, inqt, supra petrã pedes meos, & direxit gressus meos.]Petra aũt erat Christus.Simus sup petram, dirigãtur gressus no
1. Co. 10. stri: opus est tñ adhuc vt ambulemus, vt ad aliquid perueniamus. Nam Paulus Apostolus, iam super petram, iam directis pedibus suis quid dicebat? Nõ qa iam acceperim, aut iam perfectus sim.Fratres, ego non arbitror me apprehendisse.Quid ergo tibi præstitum est, si nõ apprehendisti? Vnde gratias agis cũ dicis, Sed misericordiam consecutus sum? Quia directi sũt pedes, quia iam supra petrã ambulat.Quid enim ait? Vnum aũt quę retro oblitus.Quæ retro? Lacus miseriæ. Quid est retro? Limus luti concupiscentię carnales, tenebrę iniquitatum, quæ retro oblitus, in ea q̃ ante sunt extentus.Nõ se diceret extentum, si iam peruenisset. Extenditur enim animus desiderio rei cõcupitæ, non lætitia consecutę. in ea quæ ante sunt, inquit, extentus, sequor ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.Currebat sequebatur ad palmam.Et alio loco iam proximus palmæ, cursum, inquit, cõsumaui.Qñ ergo dicebat, Sequor ad palmam supernæ vocationis, quia iam pedes eius in petra directi erant, iam viam bonam ambulabat, hẽbat vnde gratias ageret, habebat quod peteret, gratias agens de acceptis, petens dimitti debita. De quib. acceptis? De indulgentia peccatorum, de illuminatione fidei, de robore spei, de flãma charitatis. Vnde autem adhuc dñm debitorem tenebat? De cętero, inquit, superest mihi corona iustitiæ. Adhuc ergo mihi aliquid debetur. Quid debetur? Corona iustitiæ, quã reddet mihi dñs in illa die iustus iudex.Primo benign⁹ pater vt erueret de lacu miseriæ, vt donaret peccata, vt liberaret de luto limi, postea iustus iudex reddẽs bene ambulanti qđ promisit, cui primo vt bene ambularet donauit.Reddet ergo iustus iudex.Sed qbus? Qui perseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit. Immisit in os meum canticum nouum.]Quod canticũ nouum? Himnum Deo nostro.] Dicebas forte
hymnos diis alienis, veteres hymnos, qa vetus homo dicebat, non nouus homo.Fiat nouus homo, discat canticum nouum.Innouatus amet noua, noua quibus renouetur.Nam quid antiquius Deo, qui est ante oĩa, & sine fine, & sine initio? Tibi fit nouus redeunti, qa discedendo factus eras vetus, & dixeras, Inueteraui in omnib. inimicis meis. Dicamus ergo hymnũ Deo nostro & ipse hymn⁹ liberet nos.Laudans enim inuocabo dominum, & ab inimicis meis saluus ero. Hymnus est

enim

enim canticum laudis. Laudans inuoca, non
reprehendens. Qn̄ enim inuocas Deũ vt pre
mat inimicum tuum, qn̄ de alieno malo gau
dere vis, & ad hoc malum, inuocas Deum,
participem eum facis malitiæ tuæ. Non ergo
laudans inuocas, sed reprehendens. Talem
49. enim putas Deum qualis tu es. Vnde tibi in
alio loco dr̄. Hæc fecisti & tacui, suspicatus
5. es inique ꝙ ero tibi similis. Laudans ergo in-
uoca dominum, noli eum putare similem ti-
bi, vt similis fias illi. Estote.n. sicut pater ve-
ster perfecti, q solem suum oriri facit super
bonos & malos, & pluit super iustos & iniu
stos. Sic ergo lauda dominum vt nolis male
inimicis tuis. Et quantum eis, inquis, velim
bonum? quantum tibi: non.n. de tuo acceptu
ri sunt vt boni sint: aut quod illis dabitur, tibi
minuetur: Inimicus tuus quia malus est, ini-
M micus est, sit bonus, & amicus erit, vt simul
16. velis possidere quod amabas, iam frater erit.
9. Laudãs ergo inuoca, hymnum dic Deo tuo,
sacrificium laudis ait, glorificabit me. Et qd?
Maior gloria erit Deo, quia glorificas eum.
Aut addimus gloriam Deo q̄do ei dicimus,
Glorifico te Deus meus, aut sãctiorem eum
facimus qn̄ dicim⁹, Benedico te Deus meus?
Ipse qn̄ nos benedicit, facit nos sanctiores,
facit nos fœliciores, qn̄ nos glorificat, facit
nos gloriosiores, facit nos honoratiores, quã
do eum glorificamus, nobis prodest nõ illi.
Quomodo enim eum glorificamus? Glorio
sum dicendo, non faciendo. Proinde quid se
cutus ait cum diceret, Sacrificium laudis ho
norificabit me, ne putares te aliquid pręsta-
re Deo offerendo illi sacrificium laudis, &
ibi est via, inquit, vbi ostendam illi salutare
meum. Vides qa tibi proderit laudare Deũ,
non Deo. Laudas Deũ, ambulas viam, repre-
A hendis Deum, perdidisti viam. Et immisit in
os meum canticũ nouum, hymnum Deo no
stro. Forte quærit aliquis quæ persona loqua
tur in hoc Psalmo, Breuiter dixerim, Christ⁹
est. Sed sicut nostis fratres, & sæpe dicẽdum
est, Christus aliqn̄ loquitur ex se, i. ex capite
nostro. Est.n. ipse Saluator corporis, caput
nostrum, filius Dei natus ex virgine, passus ꝓ
nobis, resurgens ad nos iustificandos, sedens
ad dexterã Dei ad interpellãdum pro nobis,
retributurus omnia in iudicio bona bonis,
mala malis. Caput nostrum ille caput digna-
tus est corporis fieri, carnẽ assumendo a no-
bis, in qua moreret̃ ꝓ nobis, quam etiam re-
suscitauit propter nos, vt in illa carne resur-
rectionis nobis pręberet exemplum, vt spera
re disceremus qđ desperabamus, & hęremus
iã pedes in petra, ambularemus in Christo.
Loquitur ergo aliquãdo ex capite nostro, lo
quitur aliquando & ex nobis, i. ex membris *Mat. 25.*
suis, quia etiamquando dixit, Esuriui, & de- *Acto. 9.*
distis mihi manducare ex membris suis lo-
quebatur, non ex se. Et quando dixit, Saule
Saule quid me persequeris? caput pro mem-
bris clamabat, & tamen non dixit, quid per-
sequeris mẽbra mea: sed, quid me perseque-
ris. Si in nobis ipse patit̃, & nos in illo coro-
nabimur. Hęc est charitas Christi, quid huic
comparari põt? Huius rei hymnum immisit
in os nostrum, & dicit hoc ex membris suis, *Abac. 2.*
Videbunt iusti & timebunt.] Et sperabunt in *Rom. 1.*
Deum. Videbunt iusti. Fideles: quia iustus ex B
fide viuit. Etenim in Ecclesia iste ordo est,
alii præcedunt, alii sequuntur. Et qui præce-
dunt, exemplum se prębent sequentib. & qui
sequuntur imitantur præcedentes. Sed & illi
qui se exẽplum præbent sequentib. nunquid
neminem sequunt̃? Si neminem sequũtur, er
rabunt, sequũtur ergo & illi aliquem, ipsum
iam Christum. Meliores quique in Ecclesia
quibus non remansit iam homo quem imitẽ
tur quia omnes proficiendo superauerũt, ip *1. Cor. 1.*
se Christus eis remanet quem vsq; in finem *1. Tim. 4*
sequantur. Et cernitis ordinatos gradus per
Paulum Apostolum dicentẽ, Imitatores mei
estote, sicut & ego Christi. Ergo qui iã dire-
ctos gressus habent in petra, forma sint fideli
bus. Sed forma, inquit, estote fidelibus. Ipsi fi
deles sunt iusti, qui attendentes eos, qui se in
bono præcedunt, imitando sequuntur, Quo
modo sequuntur? Videbunt iusti & timebũt, C
uidebunt & timebunt sequi vias malas, cum
uident quosque meliores iam elegisse vias
bonas, & dicunt in animo suo, quemad-
modum solent dicere viatores, attendentes
alios cum præsumptione ambulantes in uia
ipsi adhuc incerti uiæ, & quasi fluctantes
quò eant: dicunt sibi, Non frustra illi hac e-
unt, quando illi eunt quo nos ire volumus.
Et quare cum magna fiducia hac eunt, nisi
quia illac ire perniciosum est? Videbunt er-
go iusti & timebunt. Angustam uiam uident *Mat. 7.*
hàc, latam viam uident illàc. Hac uident pau
cos, illac multos. Sed si iustus es noli nume-

rare, ſed appende, ſtateram affer æquam non doloſum, quia iuſtus appellatus es. Videbũt iuſti & timebunt, dictum eſt de te. Noli ergo numerare turbas hoīum incedẽtes latas vias, implentes craſtinũ circum, ciuitatis natalem clamando celebrãtes, ciuitatẽ ipſam male viuẽdo turbãtes. Noli ergo illos attẽdere, multi ſunt. Et qs numerat? Pauci aũt per viam anguſtam. Profer, inquam, ſtateram, appẽde, vide contra pauca grana quantam paleam leues? Hoc agant fideles iuſti qui ſequunt̃, quid illi qui præcedunt? Non ſuperbiant, non ſe exaltent, non decipiant ſequẽtes. Quomodo poſſunt decipere ſequentes? Promittendo illis in ſe ſalutẽ. Quid ergo [illegible] qui ſequuntur? Videbunt iuſti & timebunt. Et ſperabunt

D in dñm. Nõ in eos à qb. præcedunt̃, ſed attẽdendo pcedentes ſe, ſequunt̃ quidem & imitant̃, ſed cogitant a quo acceperint illi vt prȩcedant, & in eum ſperant. Quamuis ergo iuſtos imitentur, ſpem ſuam tñ in illo ponũt a quo & iſti acceperunt vnde tales ſunt, Videbunt iuſti & timebunt & ſperabunt in dñm,

Pſa. 120 quemadmodum in alio Pſalmo, Leuaui oculos meos in mõtes, intelligimus montes, claros quoſq; & magnos Eccleſiæ ſpiritales viros, magnos ſoliditate nõ tumore. Per ipſos nobis ſcriptura omnis diſpẽſata eſt: Prophetæ ſunt, euangeliſtæ ſunt, doctores boni ſunt, illuc leuaui oculos meos in montes, auxiliũ veniet mihi. Et ne humanũ putares auxiliũ,

Ibidem. ſequit̃ & dicit, Auxilium meum a dño qui fecit cœlum & terram. Videbunt iuſti & timebunt & ſperabunt in dño. Eia qui volunt ſperare in dño, qui vident & timent, timeãt ambulare vias malas, vias latas, eligãt viam an-

Mat. 7. guſtam vbi iam ſupra petram quorundã directi ſunt greſſus. Quid facere deãnt audiant

E modo, Beatus vir cuius eſt nomen dñi ſpes eius, & non reſpexit in vanitates & inſanias mendaces. Ecce qua volebas ire, ecce turba viæ latæ, nõ fruſtra ipſa ducit ad amphitheatrum, non fruſtra ipſa ducit ad mortem. Via

Ibidem. lata mortifera eſt, latitudo eius delectat ad tẽpus, finis eius anguſt⁹ in æternum, Sed turbæ ſtrepũt, turbæ feſtinant, turbæ colluctant̃, turbæ concurrunt. Noli imitari, noli auerti, vanitates ſunt & inſaniæ mẽdaces. Si dominus Deus tuus ſpes tua, non aliud aliquid a domino Deo tuo ſperes, ſed ipſe dominus tuus ſit ſpes tua. Nanque multi de Deo ſperant pecuniam, multi de Deo ſperant honores caducos & perituros, aliud quodlibet a Deo præter ipſum Deum, ſed tu ipſum Deum tuum pete. Immo vero contemptis aliis perge ad illum, obliuiſcens alia memento illius: relinquens retro alia extendere in illum ipſe certe auerſum correxit, ipſe ducit rectũ. Ergo ſit ipſe ſpes tua, qui ducit & perducit. Quò ducit, & quò perducit terrena auaritia? fundos quærebas, terrã poſſidere cupiebas, vicinos excludebas, illis excluſis, aliis vicinis inhiabas, & tandiu tenebas auaritiam donec ad littora peruenires. Perueniens ad littora inſulas concupiſcis, poſſeſſa terra, cœlum forte vis prehendere. Relinq; omnes amores, pulchrior eſt ille qui fecit cœlum & terram.

Beatus vir cuius eſt nomẽ domini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates, & inſanias mendaces. Vnde enim inſaniæ mendaces? Inſania mendax, ſanitas verax. Quæ vides bona putas, falleris, ſanus non es, nimia febre phreneticus factus es, verum non eſt quod amas. Laudas aurigam, clamas aurigæ, inſanis in auriga. Vanitas eſt, inſania mendax eſt. Non eſt, ait, nihil melius, nihil delectabilius. Quid facio febrienti? Si eſt in vobis miſericordia, orate pro talibus, quia & ipſe medicus plerunq; in diſperatione couuertitur ad eos qui circunſtant lachrymantes in domo, qui pendent ex ore eius audire ſententiam de ægroto & periclitante. Stat anceps medicus, non videt bonum quod promittat, timet malum pronunciare ne terreat, modeſtam tamen planè iſte concipit ſententiam, Bonus Deus omnia põt, orate pro illo. Quem itaq; comprehendam iſtorum inſanorum? Quis me audiat, quis eorum nos non miſeros dicat? Quia cũ eis non inſanimus, amiſiſſe nos putant magnas & varias voluptates in quibus ipſi inſaniunt, nec vident quia mẽdaces ſunt. Quando illi ouum inuito, vel calicem ſalutarem porrigo ſaucio, & quomodo reficiam? Quid inuenio ne inedia deficiat, & ad ſanitatem perueniat? Hortor vt reficiat, pugnos parat, ſeuire vult in medicum. Et ſi percuſſerit, diligatur, & ſi iniuriam fecerit, non relinquatur, rediturus eſt ad mentem, gratias acturus. Quam multi hæc agnoſcunt, vident ſe inuicem & loquunt̃ de ſe in Eccleſia Dei, in Eccleſiæ ſanctæ gremio attendunt ſtudia ſua iam bona circa verbum Dei, circa offi-

cia & obsequia charitatis, ad frequētandum
gregem Christi non recedere de Ecclesia, vi
dent & loquuntur ad inuicem de inuicem.
. cifia- r. Quis est iste circissarius? * Quis est iste ama-
tor & laudator illi⁹ venator is, illius histrio
nis? De alio loquit̄, & ille de ipso. Certe ista
sunt, certe gaudeamus de talib. Si gaudemus
de talib. non desperemus de talib. Oremus
pro ipsis fratres charissimi, inde crescit nu-
merus sanctorū, de numero qui erat impio-
rum. Et non respexit in vanitates & insanias
H mendaces. Ille vincit talem, & cum vincit ꝓ
nunciat, quasi diuinus vult esse. Affectat diui
nitatem amittendo fontem diuinitatis, & sæ-
pe pronunciat, & sæpe fallitur. Quare hoc?
Quia insaniæ mendaces sunt. Quare autem
aliqñ proueniunt quæ dicunt? Vt adducant
insanos, vt amando ibi speciem veritatis, in
currāt laqueum falsitatis, retro sint, relinquā
tur, amputent̄. Si membra nostra erant, mor-
3. tificent̄, Mortificate, inquit, membra vestra q̄
sunt super terram. Sit spes nostra, Deus no-
ster: qui fecit omnia melior est omnibus: qui
pulchra fecit, pulchrior est omnib. qui for-
tia, fortior est, qui magna, maior est, quicq̄d
amaueris, ille tibi erit. Disce amare in creatu
ra creatorem, & in factura factorē, ne teneat
te quod ab illo factum est, & amittas eum a
quo & ipse factus es. Ergo beatus vir cui⁹ est
nomen dñi spes eius, & non respexit in vani
tates & insanias mēdaces. Forte nobis dictu
rus est, qui versu isto percussus corrigi vo-
luerit, & quem occupauerit timor ille iusti-
tiæ fidei, & volens cœperit ambulare angu-
7. stam viam, dicturus est nobis, ambulare non
durabo, si nihil expectabo. Quid ergo faci-
I mus frēs? Dimissuri eum sumus? Sine specta-
culo moriemur, nō subsistet, non nos sequet̄.
Quid ergo facimus frēs? Demus pro specta-
culis spectacula. Et quæ spectacula daturi su
mus Christiano homini, quem volumus ab
illis spectaculis reuocare? Gratias ago domi
no Deo nostro, sequenti versu psalmi ostēdit
nobis quæ spectatoribus spectare volentib.
spectacula præberemus, & ostendere debea-
mus. Ecce auersus fuerit a circo, a theatro,
ab amphitheatro, quærat q̄d spectet, prors⁹
quærat, non eum relinquimus sine spectacu
lo. Quid pro illis dabimus? Audi quid sequi
tur, Multa fecisti tu domine Deus meus mi-
rabilia tua.] Miracula hominum intuebatur,
intendat mirabilia Dei. Multa fecit dominus
mirabilia sua, hæc respiciat. Quare illi value-
runt? Aurigā laudas regētem quatuor equos,
& sine lapsu atq; offensione currentes. Forte
talia miracula spiritalia non fecit dominus.
Regat luxuriam, regat ignauiam, regat iniu-
stitiam, regat imprudētiam, motus istos qui
nimium lapsi hæc vitia faciunt, regat & sub-
dat sibi, & teneat habenas, & nō rapiat̄, ducat
quo vult, non trahatur quo non vult, aurigā
laudabat, aurigam laudabit. Clamabat, vt au
riga veste cooperiret̄, immortalitate vestie-
tur. Hæc munera, hęc spectacula dedit Deus, K
clamat de cœlo, specto vos, luctamini, adiu-
uabo: vincite, coronabo. Multa fecisti tu do-
mine Deus meus mirabilia tua. Et cogitatio-
nibus tuis non est qui similis sit tibi.] Nunc
specta histrionē. Didicit enim homo magno
studio in fune ambulare, & pendens te suspē
dit. Illum attende æditorem maiorum specta
culorum. Didicit iste in fune ambulare, nun
q̄d fecit in mari ambulare? Obliuiscere thea
trum tuum, attendo Petrum nostrum nō in
fune ambulantem, sed vt ita dicam in mari
ambulantem. Ambula & tu non in illis aquis *Mat.* 14.
vbi Petrus aliquid significans, ambulauit,
sed in aliis, quia hoc seculum mare est. Ha-
bet amaritudinem noxiam, habet fluctus
tribulationum, tempestates tentationum.
Habet homines velut pisces de suo malo gau
dentes, & tanquam se inuicem deuorantes.
Hic ambula, hoc calca. Spectare vis, est spe-
ctaculum. Ne deficias, vides præcedentem 1. Co. 4.
& dicentem, Spectaculum facti sumus huic
mundo, & angelis & hominibus. Calca ma-
re ne mergaris in mari. Non ibis, non calca-
bis, nisi ille iusserit qui prior in mari ambu- L
lauit: Sic enim ait Petrus, Si tu es, iube me ve *Mat.* 14.
nire ad te super aquas. Et quia ipse erat, audi-
uit petentem, tribuit desyderanti, vocauit
ambulantem, erexit mergentem. Hæc mi-
rabilia fecit dominus, ipsa intuere. Oculus
spectanctis fides sit, & fac tu talia, quia &
si venti turbauerint, & si fluctus infremue-
rint, & te humana fragilitas ad aliquam du-
bitationem tuæ salutis adduxerit: habes cla-
mare, dicēs. Domine pereo. Non finit ille pe
rire, qui iussit te ambulare. Quia enim iam
in petra ambulas, nec in mari times, si sine
petra fueris & in mari mergeris, quia in tali
petra ambulādum est quæ in mari nō mersa

eſt.Vide mirabilia Dei.Annũciaui & locutus
ſum , multiplicati ſunt ſuper numerum.] Eſt
numerus, ſunt ſuper numerũ. Numerus cer-
tus eſt pertinens ad illam cœleſtem Hieruſa
lem . Nouit enim dominus qui ſunt eius,
2. Tim. 2. Chriſtianos timentes , Chriſtianos fideles,
Chriſtianos præcepta ſeruãtes, Dei vias am-
bulantes,a peccatis abſtinentes, ſi ceciderint
confitentes, ipſi ad numerum petinent . Sed
nunquid ſoli ſunt? Sunt & ſuper numerum.
Nam & ſi modo pauci ſunt,pauci in compa
ratione multitudinis malarum frequentiarũ:
quantis turbis implentur Eccleſiæ,ſtipantur
parietes, preſſuris ſe vrgent , propè ſe ſuffo-
cant multitudine. Rurſus ab eiſ ipſis, ſi mun-
eſt curritur ad amphitheatrum,iſti ſuper nu-
merum ſunt.Sed ad eos iſta dicimus,vt in nu
mero ſint, quia non aſſunt, quia non audiũt
a nobis,ſed cũ exieritis audiant a vobis. An-
nunciaui,inqt.& locutus ſum,Chriſtus dicit
annunciauit ipſe ex capite noſtro, ipſe annũ
M ciauit ex membris ſuis,ipſe miſit annunciato
Pſal. 18. res,ipſe miſit Apoſtolos , In omnem terram
exiuit ſonus eorũ,& in fines orbis terrę ver-
ba eorum.Quanti fideles agglomerant,quã-
tæ turbæ concurrunt,multi vere conuerſi,&
multi falſo conuerſi , & pauciores ſunt vere
conuerſi , plures falſo conuerſi , quia multi-
plicati ſunt ſuper numerum . Annunciaui &
locutus ſum & multiplicati ſunt ſuper nu-
merum . Sacrificium & oblationẽ noluiſti.]
Hæc miracula Dei ſunt,hæ cogitationes Dei
ſunt,quibus nemo eſt ſimilis, vt ſpectator il-
le abducat a curioſitate, & quærat iſta nobi-
ſcum meliora,fructuoſiora, de quib. inuen-
tis gaudebit,& ſic gaudebit,vt nõ timeat, ne
ab eo vincatur quem amat, amat enim auri-
gam,quo victo inſultationes ferat.Qñ vincit
auriga,ipſe veſtit,nunquid paup qui illi cla-
mat? Victor ipſe veſtitur,pro victo illi inſul-
A tat . Quare pro illo percipis reprehenſionẽ,
cum quo nõ diuidis veſtem? Hic aliud in ſpe
ctaculis noſtris:omnes quidem currunt.Pau
lus Apoſtolus dixit,in illo ſtadio,in illo ſpe-
1. Co. 9. ctaculo,vnus tñ accipit brauium,cęteri victi
diſcedũt,& perſeuerauerũt in currendo. Sed
cum acceperit vnus remanent cæteri qui ſi-
militer laborauerũt.Hic nõ eſt ſic, quotquot
currunt,perſeueranter currant,omnes acci-
piunt , & qui prior venerit expectat , vt cum
poſteriore coronetur . Agonem quippe iſtũ
non cupiditas,ſed charitas facit,omnes cur-
rentes amant ſe,& ipſe amor curſus eſt . Sa-
crificium & oblationem noluiſti, ait Pſalm9
Deo. Antiqui enim qñ adhuc ſacrificium ve
rum quod fideles norunt in figuris prænun-
ciabatur,celebrabant figuras futuræ rei, mul
ti ſcientes ſed plures ignorantes. Nã Prophe
tæ & ſancti Patriarchæ nouerant quod cele-
brabant. Cætera autem multitudo iniqua car
nalis ſic erat , vt fieret de illa quod ſignifica-
ret poſteriora ventura & venit ſublato illo ſa
crificio primo , ſublatis holocauſtis arietũ,
hircorum,vitulorum, cæterarumq; victima
rum,noluit illa Deus.Quare illa noluit? qua
re primo voluit? Quia illa omnia quaſi verba
erant promittẽtis,& verba promiſsiua, cum
venerit quod promittunt,non iam enuncian
tur. Tãdiu quiſque promiſſor eſt donec det,
cum dederit mutat verba , non dicit adhuc,
dabo,quod ſe daturum dicebat,ſed dicit de-
di, mutauit verbũ . Quare illi primo placuit
hoc verbum, & quare illud mutauit ? Quia B
temporis ſui verbũ fuit,& pro tempore pla-
cuit. Quando promittebat , tunc dicebatur,
cum autem datum eſt quod promiſſum eſt,
ablata ſunt verba promiſsiua, data ſunt com
pletiua. Sacrificia ergo illa, tanquã verba p-
miſsiua , ablata ſunt. Quid eſt, qđ datum eſt
cõpletiuum? Corpus quod noſtis, quod non
omnes noſtis, quod vtinã qui noſtis omnes,
non ad iudicium noueritis . Videte quando
dictum eſt , Chriſtus enim ille eſt dominus
noſter,modo loquens ex membris ſuis,mo-
do loquẽs ex perſona ſua.Sacrificium , inqt,
& oblationem noluiſti? Quid ergo? Nos iam
hoc tẽpore ſine ſacrificio dimiſsi ſumus? Ab
ſit. Corpus autem perfeciſti mihi.] Ideo illa
noluiſti vt hoc perficeres, illa voluiſti ante-
quam hoc perficeres. Perfectio promiſſorũ
abſtulit verba promittentia. Nã ſi adhuc ſunt C
promittentia,nondum impletum eſt qđ pro
miſſum eſt . Hoc promittebatur quibuſdam
ſignis,ablata ſunt ſigna promittentia,quia ex
hibita eſt veritas promiſſa . In hoc corpore
ſumus, huius corporis participes ſumus, qđ
accipimus nouimus, & qui non noſtis noue
ritis,& cũ didiceritis vtinam non ad iudiciũ
accipiatis. Qui.n.manducat & bibit indigne, 1.
iudicium ſibi manducat & bibit . Perfectum
enim eſt nobis corpus,perficiamur in corpo
re. Sacrificium & oblationẽ noluiſti,corpus
autem

autem perfecisti mihi. Holocausta etiam pro
delicto nõ petisti, tunc dixi ecce venio.] Nũ
quid exponendum est sacrificium & oblatio
nem noluisti, corpus autem perfecisti mihi,
holocausta etiam pro delicto non petisti? Et
quæ petebat antea. Tunc dixi, ecce venio. Tẽ
pus est vt veniant, quæ promittebantur, quia
auferuntur ea quæ promittebant. Et vere fra-
tres mei attendite illa ablata, hęc impleta.
Det mihi modo gens Iudaica sacerdotem.
Vbi sunt sacrificia illorum? Certe perierunt,
certe ablata sunt. Nunquid tunc reprobare-
mus ea? Reprobamus modo, quia si mo-
do velis facere intemporale est, non est op-
portunum, non congruit. Adhuc pro-
D mittis, iam accipe. Remansit illis quoddam
quod celebrent, ne omnino sine signo rema-
nerent. Cain enim maior frater qui occidit
minorem fratrem, accepit signum ne quis
4. eum occideret, sicut scriptum est in Genesi:
Posuit Deus in Cain signũ vt nemo eum oc-
cideret. Proinde & ipsa gens Iudæa manet
per omnes gentes subdita iuri Romano.
In ius Romanum confluxerunt, superstitio-
nes communicauerunt. Postea inde cœpe-
runt per gratiam domini nostri Iesu Christi
separari, illa vero sic mansit cum signo suo,
cum signo circuncisionis, cum signo azy-
morum sic mansit, non est occisus Cain, nõ
est occisus, habet signum suum. Maledictus
5. est a terra, quæ aperuit os suum excipere
sanguinem fratris eius de manu eius. Ille
enim fudit sanguinem, non excepit. Ille fu-
dit, alia terra excepit, & ab ea terra, quæ os
aperuit & excepit, ille maledictus est, & ip-
sa terra quæ ore excepit sanguinem, Eccle-
sia est. Ab hac ergo ille maledictus est, & il-
le sanguis clamat de terra ad me. De hac
enim terra dixit dominus, Vox sanguinis
fratris tui clamat ad me de terra. Clamat,
inquit, ad me de terra. Clamat ad me, sed
E surdus est qui sanguinem fudit, quia non bi
bit. Illi ergo ita sunt, tanquam Cain cum si-
gno. Sacrificia vero, quæ ibi fiebant ab-
lala sunt, & quod eis remansit ad signum
Cain, iam perfectum est & nesciunt. Agnum
occidunt, azyma comedunt. Pascha nostrum
immolatus est Christus. Ecce agnosco agnũ
occisum, quia immolatus est Christus.
Quid de azymis? Itaque, inquit, diem fe-
stum celebremus, non in fermento veteri,
neque in fermento malitiæ & malignitatis,
ostendit quid sit vetus fermentum, vetus fari
na est & acuit, sed in azymis synceritatis &
veritatis. In vmbra remanserunt, solem glo
riæ ferre nõ possunt. Iam nos in luce sumus,
tenemus corpus Christi, tenemus sanguinẽ
Christi. Si habemus nouam vitam, cantẽ-
mus canticũ nouum, hymnum Deo nostro.
Holocausta pro delicto non petisti, tunc di
xi ecce venio. In capite libri scriptum est de
me vt facerem voluntatem tuam, Deus meus
volui legem tuã in medio cordis mei.] Ecce *Heb. 10.*
ad membra respexit, ecce ipse fecit volunta-
tem patris. Sed in quo capite libri scriptũ est
de illo? Fortasse in capite huius libri Psalmo
rum. Quid enim longe petamus, aut alios li- *Psal. 1.*
bros inquiramus? Ecce in capite libri huius
Psalmorum scriptum est, Beatus vir qui non
abiit in consilio impiorum, & in via pecca- F
torum non stetit, & in cathedra pestilentia-
rum non sedit, sed in lege dñi voluntas eius
fuit, hoc est, Deus meus volui & legem tuã
in medio cordis mei, hoc est, & in lege eius
meditabitur die ac nocte. Bene nunciaui iu-
stitiam tuam in Ecclesia magna.] Alloquitur
membra sua, hortatur quod fecit vt faciant.
Annunciauit, annunciemus: passus est, com
patiamur: glorificatus est, cõglorificabimur.
Annunciaui iustitiam tuã in Ecclesia magna.
Quam magna? Toto orbe terrarum. Quam
magna? In omnibus gentibus. Quare in om-
nibus gentibus? Quia semen est Abrahæ in *Gene. 12. & 24.*
quo benedicentur omnes gentes. Quare in *Galat. 3.*
omnibus gentibus? Quia in omnem terram
exiuit sonus eorum. In Ecclesia magna. Ecce
labia mea non prohibebo domine tu cogno
uisti.] Labia mea non prohibebo domine tu
cognouisti. Labia mea loquuntur, non ea
prohibebo loqui. Sonant quidem labia mea
ad aures hominum, sed tu cognouisti cor G
meum. Labia mea non prohibebo domine
tu cognouisti. Aliud audit homo, aliud co-
gnoscit Deus. Ne in labiis solis esset annun-
ciatio, & diceretur de nobis, quæ dicunt vo-
bis facite, quæ autem faciunt facere nolite. *Mat. 23.*
Aut ipsi populo, laudãti Deum ore non cor
de, diceretur, Populus hic labiis me hono-
rat, cor autem eorum longe est a me, sona *Mat. 15.*
labiis, propinqua corde. Corde enim credi-
tur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad
salutem. Qualis ille latro inuentus est pen- *Rom. 10.*

dens in cruce cum domino, agnoscēs in cruce dñm. Alii non cognouerunt miracula facientem, agnouit ille in ligno pēdentem. Erat ille confixus omnib. membris, manus clauis inhærebant, pedes transfixi erant, totum corpus adiungebat ligno, corpus illud non vacabat: cæteris mēbris, ligna vacabat, & cor.
Luc. 23. Corde credidit, ore confessus est. Memento mei, inquit, dñe, cum veneris in regnum tuū salutem suam lōge futuram sperabat, & post longum tps accipere cōtentus erat. In longū sperabat, dies nō est dilatus. Ille dixit, Memē
H to mei cum veneris in regnum tuum. Ille rñ dit, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Hodie mecum, inquit, in paradiso. Paradisus habet ligna fœlicia, hodie
Ibidem. mecum in ligno crucis, hodie mecum in ligno salutis. Ecce labia mea ꝓhibebo dñe, tu cognouisti, ne credat corde, & præ timore labia prohibeat annunciare qđ credidit. Sūt enim Christiani, habent fidem in corde, & inter paganos amaros, misere vrbanos, sordidos, infideles, ineptos, insultatores, q̃ exagitari cęperint, quia Christiani sunt, hēnt in corde fidem, & timent confiteri per labia, prohibent labia sua sonare qđ norunt, sonare qđ intus habent, sed reprehendit hos dominus. Qui me confessus non fuerit coram hominibus, confundar de illo coram patre meo, i. non eum cognoscam, quia erubuit me confiteri coram hominib. non eum cōfitebor coram patre meo. Dicāt ergo labia quod habet cor, hoc cōtra timorem habeat cor quod dicunt labia, hoc contra similitudinem hēant labia quod credit cor. Aliqñ enim timor est, & nō audes dicere, quod nosti, quod credis: aliqñ simulatio est, dicis, & nō hēs in corde. Consentiant labia tua cordi tuo. Quærēs pacem a Deo, tibiipsi esto pacatus, non sit inter
I ōs tuum & cor tuū mali rixa, Ecce labia mea non prohibebo, domine tu cognouisti. Qūo ille? Quid cognouit? Dñs intus in corde, vbi non videt homo, ideo & illud credidit. Ecce cor habet iam, habet quod videat Deus, non prohibeat labia sua, nō prohibet. Quid enim
Psa. 115. dicit? Credidi propter quod locutus sum. Et
2. Co. 4. quia locutus est quod tradidit, quærens qd retribuat domino pro omnib. quæ retribuit ei, adiungit, Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Nō exhorruit dominum dicentē, Potestis bibere calicē quem ego bibiturus sum? Cōfitetur enim per labia quod habebat in corde, peruenit ad passionem. Et quia peruenit ad passionem, hostis quid nocuit? Nempe pretiosa in cōspectu domini mors iustorum eius. Mortes in quas pagani sæuierunt, in illis hodie reficimur. Natalem martyrum celebramus, exempla martyrum nobis proponimus, attendimus fidem, qūo inuenti, qūo attracti, qūo steterunt ante iudices, in ecclesia catholica nihil habentes simulationis, compaginati iunctura vnitatis, confessi sunt Christum, caput quod præcesserat, sicut membra sequi concupierunt. Sed qui concupierunt? In tormentis patientes, in cōfessione fideles, in sermone veraces, Iaculabant enim in ora interrogantium se sagittas Dei, & vulnerabāt ad iram, sed & multos vulnerauerunt ad salutem. Hæc omnia ꝓponimus nobis, & intuemur illa, & optam⁹ imitari. Hæc sunt spectacula Christiana, hæc videt desuper Deus, ad hæc hortatur, ad hæc adiuuat, his certaminib. præmia proponit, & donat. Ecce labia mea non prohibebo. Vide ne timeas, & prohibeas labia tua. Domine tu cognouisti, quia est & in corde quod sonat & in labiis. Iustitiam tuam non abscondi in corde meo. Quid ad iustitiam tuam? Fidem meam, quia iustus ex fide viuit, vtpote interroget sub pęna persecutor quod eis licuit aliqñ. Quid es, paganus an Christianus? Chistianus. Ipsa est iustitia ei⁹ credidit, ex fide viuit. Non abscondit in corde suo iustitiam suam. Nō dixit apud se, Credo quidem in Christū, sed huic persecutori meo sæuienti & mināti non dicam quod credidi, nouit Deus meus intus in corde meo, quia credo, ipse scit, qa non illi renuncio. Ecce hoc dicis intus hēre in corde, in labiis quid? Non sum Christianus. Contra cor tuum testimonium dicunt labia tua. Iustitiam tuam nō abscondi in corde meo. Veritatem tuam & salutare tuum dixi. Christum tuum dixi, hoc est, veritatem tuam & salutare tuū dixi. Vnde veritas Christus? Ego sum veritas. Vñ salutare ipse Christus? Simeon agnouit infantem in manibus matris, in templo, & dixit, Quia viderūt oculi mei salutare tuū. Agnouit infantem senex, factus in puero, puer innouatus fide. Acceperat enim responsum & dixit hoc, dixerat ei dominus, quia non exiturus erat de hac vita, priusquam videret salutare Dei. Hoc saluta-

re Dei bonum est, vt ostendatur hominibus,
84. sed clament, Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Salutare autem domini in omnibus gentibus,
66. quia cum dixisset quodam loco, Deus misereatur nobis, & benedicat nos illuminet vultum suum super nos, vt cognoscamus in terra viam tuam, adiecit, In omnibus gentib. salutare tuum. Primo dixit vt cognoscamus in terra viam tuã, & secutus est, in omnib. gentibus salutare tuum. Quasi diceretur ei, quæ est via quam cupis agnoscere? Homines ad viam veniunt, nunquid via venit ad homines? Via nostra venit ad homines, inuenit errantes vocauit ad se extra ambulãtes. In me, inquit, ambulate & non errabitis. Ego sum
4. via & veritas & vita: ne diceres vbi est via Dei, ad quam regionem ibo, quem montem
M ascendam, quos campos inquiram? Viã Dei inquiris, salutare Dei est via Dei, & vbiq; est hæc, quia in omnibus gentibus salutare tuũ. Veritatem tuam & salutare tuum dixi. Non celaui misericordiã tuam & veritatem tuã, a congregatione multa.] Ibi simus, in hoc corpore numeremur & nos, nõ celemus misericordiam domini, & veritatem domini. Vis audire misericordiam domini? Recede a peccatis, condonabit peccata. Vis audire veritatem dñi? Tene iustitiam, coronetur iustitia. Modo enim misericordia tibi prædicat, postea veritas exhibebitur. Non enim sic est Deus misericors vt iniustus sit, nec sic iustus est vt misericors non sit. Parua ne misericordia tibi est? Nõ imputabit priora omnia, male vixisti vsq; in hodiernũ diẽ, adhuc viuis, bene viue hodie, hanc misericordiam nõ celabis. Si hæc est misericordia, quæ veritas? Congregabuntur ante eum omnes gentes &
A diuidet eas sicut pastor diuidit oues ab hædis, oues ponet ad dexterã, hædos ad sinistrã.
5. Ouib. quid? Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est. Hædis qd? Ite in ignem æternum. Ibi penitentiæ locus non est. Quia misericordiam Dei contempsisti, veritatem senties, si aũt non contẽpsisti misericordiã, veritate gaudebis. Tu autem domine ne elonginquaueris misericordias tuas a me.] Respexit ad membra sua saucia. Quia misericordiam tuam & veritatem tuam non celaui à congregatione multa, ab Ecclesia vnitatis orbis terrarum, Attende mẽbra saucia, attende delictores & peccatores, & noli remouere misericordias tuas. Misericordia tua & veritas tua semper susceperũt me.] Non auderem conuerti, nisi securus de remissione non auderem perseuerare, nisi securus de ꝓmissione. Misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me. Attendo q̃a bonus es, attendo quia iustus es, amo bonũ, timeo iustum. Amor & timor perducũt me, quia misericordia & veritas tua semper susceperunt me. Quare ipsa suscipiũt, & ab eis oculos auertendi locus non est? Quoniam circundederunt me mala quorum nõ est numerus.] Quis numerat peccata? Quis numerat iniquitates alienas & proprias? Sub quo
cumulo gemebat qui dicebat, Ab occultis *Psal.* 18.
meis munda me domine, & ab alienis parce seruo tuo, Parua erant nostra, imponunt aliena. Timeo mihi, timeo bono fratri, tolero
malum fratrem. Et sub isto cumulo quid eri- B
mus, si cesset misericordia Dei? Tu autem do-
mine ne elonginquaueris, ꝓpe esto. Cui pro *Psal.* 34.
pe est dñs? his qui obtriuerunt cor? Longe a *Psal.* 137
superbis, prope ad humiles. Excels⁹ est enim dominus, & humilia respicit. Sed non se putent latere qui superbi sunt, excelsa. n. a lõge cognoscit, Cognoscebat longe iactantem se Pharisæum, subueniebat proximo confitenti
Publicano. Iactabat ille merita sua, & tege- *Luc.* 18.
bat vulnera sua, non iactabat ille merita sed offerebat vulnera. Ad medicum venerat, sciebat se sanandum. Oculos ad cœlum leuare nõ audebat, pectus precutiebat, sibi nõ parcebat vt ille parceret, se agnoscebat vt ille ignosceret, se puniebat vt ille liberaret. Tales hic voces sunt, audiamus eas pie, & amemus pie, corde, lingua, omnib. medullis nostris hęc dicamus, Nemo se putet iustum, viuit q̃
loquitur, viuit, & vtinam viuat. Adhuc hic C
viuit, adhuc cum morte viuit, & si spiritus vita est propter iustitiam, corpus tamen mor-
tuum est propter peccatum. Et corpus quod *Rom.* 8.
corrumpitur aggrauat animam, & deprimit *Sapien.* 9
terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Pertinet ergo ad te clamare, pertinet gemere, pertinet confiteri, non te exaltare, non te iactare, non de tuis meritis gloriari, quia & si habes aliquid gaudendum, quid
est quod non accepisti? Quoniam circunde- 1. Co. 1.
derunt me mala quorum non est numerus. Comprehenderunt me iniquitates meæ, &

non

non potui vt viderem.] Est aliquid quod videamus, quid premit, vt non videamus? Nonne iniquitas oculum tuū, ne istam lucem videre posses, pmebat? Fortasis humor irruens premebat, fortasse fumus, puluis, aliquid iniectum, eleuare oculum saucium nō poteras ad istam lucem. Quid ergo? Cor saucium leuabis ad dominum? Nonne prius sanandum est vt videas? Nonne superb. inueniris cum dicis, primo videam & sic credam? Nonne quis dicit? Quis enim visurus dicit, videam & si ccredam? Lucem ostensurus sum, imo vero ipsa lux ostendere se vult. Cui? Cæco nō potest, non videt. Vnde non videt? Grauatur oculus multis peccatis. Quid enim ait? Comprehenderūt me iniquitates meę, & non potui vt viderem. Remoueantur ergo iniquitates, D dimittantur peccata, leuetur pondus ab oculo, sanetur quod saucium est, adhibeatur *Mat. 5.* mordax præceptum quasi collyrium. Prius *Luc. 8.* effice quod tibi præcipitur, sana cor, munda cor, dilige inimicum tuū. Et quis diligit inimicum suum? Hoc iubet medicus, amarum est, sed salubre. Quid tibi faciam, inquit? Ita vexatus es vt inde saneris. Et dicit, sanato nō erit onerosum, voluptuose diliges inimicū sanatus corde, conare tu, vt saneris amplius. In tribulationibus, in angustiis, in tentationibus fortis esto, perdura, medici manus est, nō latronis. Ecce, inquit, præceptis acceptis, & fide retenta, prius sicut iubes sanabo cor vt dicis, sanato corde, & mundato corde qđ *Mat. 5.* videbo? Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Hoc modo, inquit, nō possum, Comprehenderūt me iniquitates meę, & non potui vt viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei. § Capillos capitis ad numeri multitudinem reuocat. Quis nu- E merat capillos capitis sui? Multo minus peccata quæ excedunt numerum capillorū. Mi- *Deu. 5.* nuta videntur, sed multa sunt. Præcauisti magna, iam non facis adulterium, iam nō facis homicidium, nō rapis res alienas, non blasphemas, non dicis falsum testimoniū, moles istæ sunt peccatorum. Magna præcauisti, de minutis quid agis? An non times minuta? Pro- *De pœn- di. 1. cap. Tres sūt.* iecisti molem, vide ne arena obruaris. Multiplicatæ sūt super capillos capitis mei. Et cor meum dereliquit me. § Quid mirū est si cor tuum desertum est a Deo tuo, quando seipsū deseruit? Quid est cor meum dereliquit me?

Non est idoneum cor meum ad cognoscendum se, hoc dicit, Cor meum dereliquit me. Corde meo dominum volo videre, & non possum præ multitudine peccatorū meorū. Parum est ne cor meum se comprehendat. Nemo enim se comprehendit, nemo de se præsumit. Nūquid comprehendit corde suo cor suum Petrus qui dixit, Tecum vsque ad mortem ero? In corde erat pręsumptio falsa: corde latebat timor verus, & non erat idoneum cor ad comprehendendum, Cor ægrotum latebat, sed medico patebat. Quod de illo latebat pronunciatum est, hoc impletum est. Nouerat in illo Deus qđ ipse in se nō nouerat, quia cor eius dereliquerat eum. Cor eius latebat cordi eius, & cor meum dereliqt me. Quid ergo? Quid clamamus, quid dicimus? Placeat tibi domine, erue me. § Tanquā diceret, Si vis potes me mūdare. Placeat tibi domine, erue me. Domine in adiuuandū mihi respice.] Membra pœnitentię, membra in doloribus posita, membra sub ferramētis medici clamantia, sed sperantia. Domine in adiuuandum mihi respice. Confundantur & reuereantur simul qui quęrunt animam meam vt auferant eam.] Quodam enim loco accusat & dicit, Aspiciebam in dexteram, & videbam, & non erat qui requireret aīam meam, idest, non erat qui me imitaretur, Christus in passione loquitur. Et attendebam ad dexteram, i. nō ad impios Iudęos, sed ipsam dexteram ad ipsos Apostolos: Et non erat qui requireret animam meam, Vsqueadeo nō erat qui requireret animam meā, vt qui pręsumpserat negaret animam meam. Sed quia duobus modis quæritur homo, aut quo fruaris, aut quem persequaris, ideo hic alios dicit, quos vult confundi & vereri qui quærunt animam eius. Sed ne sic intelligeres quomodo conqueritur de nonnullis quærentibus C animam suam vt auferant eam, idest, ad mortem quærunt animam meam, adiecit, Cōfundantur & reuereantur. Et vere multi quæsierunt animam ipsius, & confusi & reueriti sunt, quæsierunt animam ipsius, & sicut illis visum est, abstulerunt animam ipsius, sed ille potestatem habuit ponendi animam suam, & potestatem habuit recipiendi animam suam: ergo illi gauisi sunt cum posuit, confusi sunt cum recepit. Confundantur & reuereantur simul, qui quærunt animam meam,

vt

vt auferant eam. Conuertantur retrorsum & reuereantur, qui volunt mihi mala.] Conuertantur retrorsum. Ne hoc in malum accipiamus, bene illis optat, sed vox illius est qui di-
24. xit de cruce, Pater ignosce illis, quia nesciũt quid faciunt. Quare illos ergo dicit, vt retrorsum redeant? Quia qui ante superbi erant vt caderẽt retro, humiles facti sunt vt resurgãt. Quãdo enim ante sunt præcedere volunt dominum, meliores volũt esse quàm dominus: si autem retro sunt, ipsum agnoscunt melio-
H rem, ipsum priorẽ, se posteriores, vt ille præcedat, illi sequantur. Proinde Petrum male sibi dantem consilium, sic redarguit. Passurus enim dominus erat pro salute nostra, & de ipsa passione quæ futura erit prædicabat, &
16. ait Petrus, Absit domine, propitius tibi esto,
8. non fiet hoc. Præcedere volebat dominum, & consilium dare magistro. Dominus autem vt non eum faceret præcedentem, sed sequẽtem, redi, inquit, retro satanas. Ideo, inquit, satanas, qa vis antecedere eum quem debes sequi, si enim retro fueris, & secutus fueris, iam non eris satanas. Quid ergo? Super hanc
16. petram ędificabo Ecclesiam meam. Conuertantur retrorsum & reuereantur, qui volunt mihi mala. Maleuoli sunt, qui etiam cum benedicunt, quantum in corde eorum est maledicunt. Dicis alicui, esto Christianus, sed sis & tu Christianus: bonam rem dixit, sed non illi imputat quod dixit, sed quo animo dixit: quomodo imputatum est & Iudæis, quando ille ex cęco nato factus est videns, cum eum premerent insultationibus & arguerent, ait illis, Nũquid & vox discipuli eius vultis esse? Et illi maledixerunt ei. Hoc ait Euangelista: Maledixerunt ei dicentes, Tu sis discipulus
I eius. Illis maledicẽtibus dominus benedixit. Fecit quod illi dixerunt, retribuit autem illis quod maledixerunt. Conuertantur retrorsũ, & reuereantur, qui volunt mihi mala. Sũt autem alii non boni qui bona volunt, & ipsi cauẽdi. Quomodo enim illi maledicunt, & dicunt bona nostra, sed malo aĩo, sic multi mala nostra bono animo. Hoc dico, Qui dixerit tibi, tu sis Christianus, bonum tuum dicit malo animo. Qui autẽ tibi dixerit, tanto melior nemo sit in factis malis, quoniam laudatur peccator in desyderiis animæ suæ, & qui iniqua gerit benedicitur, mala tua dicit laudans. Quomodo ille bona tua dicebat maledicens, sic iste mala tua benedicens, sed vtrũque genus hostis fuge, vtrunque caue. Ille sæuit, iste blanditur, vterque malus, ille iracundus est, & iste in laude subdolus, ille reprehẽsor est, iste laudator, sed & ille in reprehẽsione inimicus est, & ille in laude subdolus. Caue vtrunque, contra vtrunque ora. Qui enim orauit, conuertantur retrorsum & confundantur qui volunt mihi mala, respexit ad aliud genus dolose maleuolum, & falso benedicum. Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi euge euge.] Laudant falso, magnus vir, bonus vir, literatus, do- K
ctus, sed quare Christianus? Ea tua laudant, quæ nolis laudari, illud reprehendunt vnde gaudes. Sed si forte dicis, quid in me laudas ò homo, quia vir bonus, quia vir iustus sum, si hoc putas, Christus me hoc fecit, ipsum lauda. At ille, absit, noli tibi iniuriam facere, tu teipsum talem fecisti. Confundantur qui dicunt mihi euge euge. Et quid sequitur, Exultent & iocundentur omnes qui te quærunt domine.] Non quærunt me, sed quærunt te, non mihi euge euge dicunt, sed in illo & in te glorificare vident, si quid habeo gloriæ. Qui enim gloriatur, in domino 1.Co.1.
glorietur. Exultent & iocundentur omnes qui te quærũt domine, Et dicant semper magnificetur dominus.] Quia & si ex peccatore fit iustus, da gloriam illi qui iustificat impium. Siue ergo peccator sit, laudetur qui ad Rom.4.
indulgentiam vocat, siue quis iam ambulet in via iustitiæ, laudetur qui ad coronam vocat. Semper magnificetur dominus ab his, Qui diligunt salutare tuum. Ego autem.] Cui quærebant mala. Ego autem cuius animam quærebant, vt auferrent eam. Sed conuerte L
te ad aliud genus hominum. Ego autem cui dicebãt, euge euge, Egenus & pauper sum.] Non est quod in me laudetur. Discindat ille saccum meum, cooperiat me stola sua. Viuo ergo iam non ego, viuit autem in Gala. 5.
me Christus. Si viuit in te Christus, & totum quod boni habes Christi est, totum quod habebis Christi est, tu per teipsum quid es? Ego egenus & pauper, Ego autem non diues, quia non sum superbus. Diues erat ille qui dicebat, Gratias tibi ago domine, quia non sum sicut cæteri homines, pu- Luc. 18.
blicanus autem erat pauper, qui dicebat, Domine propitius esto mihi peccatori. Ille de

saturita-

saturitate ructabat, ille de fame plorabat. Egenus & pauper sum. Et quid facturus es ô egene & pauper, mendica ante ianuã Dei, pulsa & aperiet tibi. Ego aũt egenus & paup sum.
Psal. 36. Dñs curam habebit mei.] Iacta in dñum curam tuã, & spera in eũ, & ipse faciet: Quid tibi curatur? est? quid tibi prouisurus? Habeat tui curã qui fecit te, qui habuit tui curam antequã esses, quõ non habebit curam cum iam hoc es qđ voluit vt esses? Iam.n. fidelis es, iã
Mat. 5. ambulas in via iustitiæ, curam tui non hẽbit, qui facit solem suum oriri sup bonos & malos, & pluit sup iustos & iniustos, te iam iu-
Rom. 1. stum ex fide viuentem negliget, deseret, dimittet? Imo vero et hic fouet, & hic adiuuat,
M & hic necessaria subministrat, & noxia resecat. Dãdo cõsolaẽ vt permaneas, feriẽdo corripit ne pereas. Dñs curam habet tui, securus esto, ille ꝓteget qui te fecit. Ab artificis tui manu noli cadere, si cecideris iã a manu artificis, frãgeris. Vt autem permaneas in manu artificis, bona volũtas facit. Dic Deus meus voluit, & portabit ipse & tenebit ipse. Iacta te in illum, noli putare inane esse, vt quasi præcipiteris. Non ita tibi videatur. Ille dixit,
Hie. 23. Cęlum & terram ego impleo, nusq̃ tibi deest, tu illi noli deesse, tu tibi noli deesse. Dñs curam habet mei. Adiutor me⁹ & protector meus tu es, Deus meus ne tardaueris.] Inuocat, iplorat, timet, ne deficiat. Ne tardaueris.
Mat. 24. Quid est, ne tardaueris? Nisi breuiati essent dies illi, nõ fieret salua omnis caro. Modo lectum est, de dieb. tribulationũ. Quasi.n. vnus homo rogat Deum, membra Christi, corpus Christi vbiq; diffusum, vnus medicus, vnus pauper, qa & ille pauper qui diues pauper fa
1. Co. 7. ctus est, de quo ait Apostolus, Cum diues es-
A set, paup factus est, vt ipsi⁹ paupertate vos ditaremini, veros pauperes ditat, fallos diuites
Psal. 66. pauperat. Clamat ad eũ a finib. terrę, ad te clamaui, cum tæderet aĩam meam. Venient dies tribulationũ, et malorũ tribulationes veniẽt, sicut dicit scriptura, & q̃tum accedunt dies, augent tribulationes. Nemo sibi promittat, qđ Euangeliũ non promittit. Fratres mei obsecro vos, attendite scripturas nostras, si aliquid fefellerunt, si aliquid dixerunt, & aliter accidit q̃ dixerũt, necesse est vt vsq; in finem sic fiant oĩa quemadmodum dixerunt. Non nobis ꝓmittunt scripturę nr̃ę in hoc seculo, nisi tribulationes, pressuras, angustias, augmenta dolorum, abundantiam tentationum. Ad ista nos pręcipue paremus, ne imparati deficiamus, Væ prægnantib. & mammantib. modo audistis: Prægnantes sunt qui spe intumescunt, mammantes autem, i. lactantes, qui iam adepti sunt qđ concupierãt. Etenim mulier pręgnans in spe tumet filii, nõdum videt filium, qñ autẽlactat, amplectiẽ quod sperabat. Ergo similitudinẽ, verbi gratia, ponam⁹. Bona est ista villa vicini, O si mea esset, adiungerem illam & facerem de isto fundo & de illo vnitatem. Amat & auaritia vnitatem, qđ amat bonũ est, sed vbi amandũ sit, nescit. Ecce concupiuit villam proximi, sed iste ꝓximus diues est, non indigens, habens honorem, habens ẽt potentiam, a cuius forte ẽt potentia tibi metuendũ sit, nõ de illus fundo aliquid sperandũ. Nihil sperans non concipit, nõ est prægnans aĩa. Si vero iuxta vicinus sit paup, qui vel in necessitate positus est vt possit vendere, vel premi põt vt cogaẽ vendere, inicieẽ oculus, speratur villa, impręgnata est aĩa, sperat se posse adipisci villulam & possessionem vicini pauperis. Et cum patitur iste pauper necessitatem, venit ad ditiorẽ vicinum suum, cui forte obsequi solet, cui deferre, cui venienti assurgere, quem inclinato capite salutare, da mihi, rogo te, patior necessitatem, vrgeor a creditore. Et ille, nõ habeo modo in manib. si velit vẽdere, haberet. Agnoscimus hoc. Fuerunt in nobis, iam non sint in nobis. Nonne hesterno viximus, & hodie viuimus? Est corrigendi locus, nondum facta est illa disiũctio, aliorũ ad dexterã, alio rum ad sinistram, nõdũ apud inferos sumus, vbi diues ille fuit, sitiens & stillam desyderans. Audiamus cum viuimus, corrigamur, non speremus res alienas, & imprægnati tumeamus, nec perueniamus ad illas, & eas adipiscendo tanquam filios osculemur. Vę enim prægnantibus & mammantibus in illis diebus. Mutandum est cor, leuandum est cor, non hic habitandum corde. Hæc mala regio est. Sufficiat quod adhuc carne hic esse necesse est, quod non est necesse non fiat, sufficiat diei malitia sua, sursum corda habeamus. Si resurrexistis cum Christo, dicit fidelibus, corpus & sanguinem domini accipientibus dicit, Si resurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt sapite, vbi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt quærite, non

quæ super terram. Mortui.n.estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Nõ enim apparet quod vobis promissus est, & iam paratum est, sed non videtis. Imprægnari vis, hinc imprægnare, ipsa sit spes tua, certus erit partus tuus, non erit abortiuus, non tẽporalis, amplecteris qđ pepereris in æternum. Sic enim per Esaiam dr̃, Cõcepimus & parturiuimus spm̃ salutis. Ergo retro est, & non datur modo, sed dabit. Quãta data sunt fratres mei, quis illa numerat secundum scripturas? Ibi scriptum est de Ecclesia, & vr̃ qa est, ibi scriptum est de idolis, quia nõ erunt, & vr̃ quia non sunt, ibi scriptum est, quia p̃dituri erant Iudæi regnum, & videt, ibi scriptum est de hæreticis, quia futuri erant, & videtur, ibi scriptum est & de die iudicii, ibi scriptũ est & de præmio bonorum, & de pœna malorum. In omnibus Deum fidelem inuenimus, in vltimo deficiet & fallet? Domin⁹ curam habebit mei. Adiutor meus & protector meus tu es, Deus meus ne tardaueris. D Nisi minorarentur dies illi, nulla caro perduraret, sed propter electos breuiabuntur. Dies illi erunt tribulationis, sed non tam longi quàm sperantur. Cito illi transibunt, requies veniens non transibit, quãquam longum fieri debuit malum pro infinito bono.

In Psalmũ quadragesimũ enarratio. Prefatio.

QVoniam solennis dies martyrum illuxit, propter gloriã passionis Christi Imperatoris martyrum: qui sibi non pepcit militib. imperans pugnam, sed prior pugnauit, prior vicit, vt pugnantes exẽplo suo hortaret, & maiestate sua adiuuaret, & promissione coronaret, audiamus aliquid in isto Psalmo quod pertineat ad eius passionem. Commẽdamus aũt sæpius, nec nos piget iterare quod vobis vtile est retinere, dominum E nostrum Iesum Christum plerunque loqui ex se, i. ex persona sua, quod est caput nostrũ: plerunque ex persona corporis sui quod sum⁹ nos & Ecclesia eius, sed ita quasi ex vni⁹ hominis ore sonare verba, vt intelligam⁹ caput & corpus in vnitate integritatis consistere, nec separari ab inuicem, tanquam coniugium illud, de quo dictum est: Erũt duo in carne vna. Si ergo agnoscimus duos in carne vna, agnoscamus duos in voce. Primo qđ legenti respondentes cantauimus, quanquã de medio Psalmi sit, hinc tamen sermonis ducamus exordium. Inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur & peribit nomen eius. Persona est hæc domini nostri Iesu Christi, sed videte si non ibi intelliguntur & membra. Dictum est & hoc cum ipse dominus noster hic in terra ĩ carne ambularet. Cum enim viderent multitudinem sequi authoritatem eius, & diuinitatem & maiestatem miraculis præsentatam, cum hunc viderent Iudæi, de quibus ipse dominus similitudinem posuit, quia dixerunt, Hic est hæres, *Mat. 21.* venite occidamus eum & nostra erit hæreditas, dixerunt apud semetipsos, idest, inter se, vnde pontificis illius Caiphæ vox est, Videtis *Ioan. 11.* quod turba multa eum sequitur, & seculum post illum abiit, si dimiserimus eum viuere, venient Romani & tollent nobis & locum & gentem, expedit vt vnus moriatur homo quam tota gens pereat. Euangelista autem verba nescientis quid diceret, exposuit nobis & ait, Hoc autem non a se dixit, F *Ibidem.* sed cum esset pontifex profetauit, quia oportebat eum mori pro populo & gente. Tamẽ illi cum viderent populum post illum ire dixerunt, quando morietur & peribit nomen eius? idest, cũ occiderimus eum, iam nomen eius non erit in terra, nec seducet aliquos mortuus. Sed ipsa eius interfectione intelligent homines, quia hominem sequebantur, quia non erat in eo spes salutis, & deserẽt nomen eius & nõ erit. Mortuus est & nõ periit nomen eius, sed seminatum est nomen eius. *Ioan. 12.* Mortuus est, sed granum fuit, quo mortificato seges cõtinuo exurgeret. Glorificato ergo domino nostro Iesu Christo, cœperunt multo magis, multoq; numerosius credere in illum, & cęperũt membra eius audire qđ caput audiebat. Iam ergo domino nostro Iesu G Christo in cœlo constituto, & ipso in nobis in terra laborante, dixerunt adhuc inimici eius, quando morietur & peribit nomen eius. Hinc enim persecutiones diabolus in Ecclesia concitauit ad perdendũ nomẽ Christi, nisi forte putatis fratres, quia illi Pagani, quando sæuiebant in Christianos, non hoc sibi dicebant, delere nomen Christi de terra, vt moreretur iterum Christus, non in capite sed in corpore suo, occisi sũt & martyres. Ad multiplicãdam Ecclesiam, valuit sanctus

san-

sanguis effusus seminatione: accessit & mors
Psa. 115 martyrum, pretiosa in conspectu dñi mors
iustorũ eius. Multiplicati sunt magis magisq;
Christiani, & non est impletum quod dixerunt inimici, qñ morietur & peribit nomen eius. Adhuc & modo dr. Sedent Pagani & cõputant sibi annos, audiũt phanaticos suos dicentes, aliqñ Christiani non erunt, & idola illa coli habent, quemadmodum antea colebantur. Adhuc dicunt, qũ morietur & peribit nomẽ eius? Bis victi, vel tertio sapite. Mor
H tuus est Christus, nõ periit nomen eius, mortui sunt martyres, multiplicata est magis Ecclesia, crescit per omnes gentes nomẽ Christi. Qui de morte sua & de resurrectione sua prædixit quidem mortib. sanctorum martyrum & corona prædixit, ipse & de Ecclesia sua futura prædixit. Si verum dixit, bis, tertio mentitus est? Vanum est quod creditis contra illum, melius est vt credatis in illum, vt intelligatis super egenum & pauperem, quoniam pauper factus est cum diues esset, vt ipsius, inquit, paupertate vos ditaremini. Nunc
I. Co. 8. autem quia pauper factus est contemnitur & dicitur, Homo erat, quid erat? Mortuus est, crucifixus est. Hominem colitis, in hominem spem habetis, mortuum adoratis. Falleris. Intellige super egenum & pauperem. Vt illius paupertate diues efficiaris. Quid est intellige super egenum & pauperem? Vt ipsum Christum egenum & pauperem acci-
Psal. 39. pias, dicentem in alio Psalmmo: Ego autem egenus & pauper sum: dominus curam habet mei. Quid est intelligere super egenum & pauperem? Quia semetipsum exinaniuit for-
Philip. 2. mam serui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Di-
I ues apud patrem, & pauper apud nos. Diues in cęlo, pauper in terra, Diues Deus, pauper homo. Hoc te ergo turbat, quod hominem vides, quod carnem intueris, nunc mortem respicis, quod crucem irrides, hoc te turbat? intellige super egenum & pauperem. Quid est hoc? Intellige, quia vbi tibi exposita est infirmitas, ibi latet diuinitas. Diues, quia sic est. Pauper quia tu sic eras. Sed tamen pau-
I. Co. I. pertas ipsius, diuitiæ nostræ sunt, Quomodo stultum ipsius, sapientia nostra est, Quomodo infirmitas ipsius, fortitudo nostra est: Quomodo mortalitas ipsius, immortalitas nostra est: Qui sit pauper attende, Non eum ex aliorum paupertate metiaris. Implere venit pauperem, qui pauper effectus est. Propterea aperi sinum fidei, suscipe pauperem, ne pauper remaneas.

Enarratio.

Beatus qui intelligit super egenũ & pauperem, in die mala liberabit eum dominus.] Veniet.n. dies mala. Velis nolis, veniet. Dies iudicii aderit, mala dies si non intellexeris super egenum & pauperem. Quod enim modo nõ vis credere, manifestũ erit in fine. Sed nõ fugies cum fuerit manifestũ, quia nõ credis, cum est occultũ. Inuitaris vt qđ non vides credas, ne cum videris erubescas. Intellige ergo sup egenum & pauperem, i. super Christum. Intellige in eo occultas diuitias, quem pauperem vides. In eo sunt enim omnes thesauri sapiẽtiæ & scientiæ absconditi. Hic enim te in die mala liberabit, ex eo quod Deus est. Ex eo aũt qđ homo est, & illud qđ in illo humanũ erat resuscitabit te, & in melius conuertet, in cęlum leuabit. Ille aũt qui Deus est, qui vnam personam habere in homine & cum homine voluit, nec decrescere nec crescere potuit, nec mori nec resurgere. Mortuus est ex infirmitate hominis, cæterum Deus non moritur. Nam quod verbum Dei non moritur, ne mireris, quando nõ moritur anima in martyre. Modo non audiebamus ipsum dominum dicentem: Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere? Ergo morientibus martyribus animæ martyrum mortuæ non sunt, & moriente Christo moriturum erat verbum? Vtique verbum Dei multo amplius est, quam anima hominis, quia anima hominis facta est a Deo. Et si facta est a Deo, per verbum facta est, quia omnia per ipsum facta sunt. Ergo nec morit verbum cum non moriatur anima facta per verbum. Sed quomodo recte dicimus, mortuus est homo, et si anima ipsius nõ moriatur, sic recte dicimus, mortuus est Christus, & si diuinitas eius non moriatur. Mortuus vnde? Quia egenus & pauper. Non te perstringat mors ipsius, & auertat te a contuenda diuinitate, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Respice pauperes, egentes, esuriẽtes & sitientes, peregrinantes, nudos, ægrotos, in carcere consti-

tu-

tutos, Intellige ſuper talem pauperem, quia
15. & ſi ſuper talem intelligis, ſuper illum intel
ligis qui dixit, Eſuriui, ſitiui, nudus, peregri-
nus, æger, in carcere fui, ita in die maligna
eruet te dñs. Et vide beatitudinem tuam. Dñs
cõſeruet eum.] Propheta bene optat homini
intelligenti ſuper egenum & pauperem. Iſta
optatio promiſsio eſt, ſecuri expectant qui
hoc agunt, Dñs conſeruet eum. Et viuificet
eum.] Quid eſt, cõſeruet eum & viuificet eũ?
Quo pertinet viuificet eum? Ad futurã vitã,
Viuificatur enim qui mortuus erat. Nunquid
autem poteſt mortuus intelligere ſuper ege
num & pauperem? Sed viuificationẽ nobis il
lam promittit, de qua dicit Apoſtolus, corp⁹
quidem mortuum pp peccatum, ſpiritus aũt
M vita eſt pp iuſtitiam. Si autem qui ſuſcitauit
Chriſtum a mortuis, habitat in vobis, qui ſu
ſcitauit Chriſtũ a mortuis, viuificabit et mor
talia corpora veſtra propter inhabitantem
ſpiritum eius in vobis. Hęc eſt ergo viuifica
tio quæ promittiť intelligenti ſuper egenum
& pauperem. Sed quia dicit Apoſtolus ad Ti
4 motheũ, Promiſsionem habens vitę pręſen-
tis & futuræ, ne putarent illi qui intelligunt
ſup egenum & pauperem recipientes qdem
ſe eſſe in cœlum, ſed negligi in terra, & non
ſperabunt niſi quod futurum eſt in ęternum,
quod autem præſens eſt putarent Deum non
curare in ſanctis & fidelib. ſuis, vbi dixit quid
maxime expectare debemus, dominus con-
ſeruet eũ & viuificet eũ, reſpexit & ad iſtam
vitam. Et beatum, inquit, faciat eum in terra.]
Erige ergo oculos in hæc promiſſa, Chriſtia
na fide, non te deſerit Deus in terra, & aliqd
promittit in cœlo. Multi. n. mali Chriſtiani
inſpectatores ephimeridarum, & inquiſito-
A res atq; obſeruatores temporum & dierum,
cũ cœperint ibi obiurgari a nobis, vel à qui
buſdã bonis melioribuſq; Chriſtianis, qua-
re iſta faciant, reſpondent, Hęc propter tem
pus hoc neceſſaria ſunt, Chriſtiani autem ſu
mus propter vitam ęternam. Propterea in
Chriſtum credimus vt det nobis vitam æter-
nam, nam vita iſta temporalis in qua verſa-
mur, ad curam ipſius non pertinet, Relinqui
tur vt hoc breuiter dicant, vt propter vitam
æternam Deus, & propter vitam præſentem
diabolus colatur. Reſpondit illis ipſe Chri-
ſtus, Non poteſtis duobus dominis ſeruire,
& alium colis propter id quod expectas in
cœlo, & alium colis propter id quod expe-
ctas in terra, quãto melius vnum colis qui fe
cit cœlum & terram? Qui curauit vt eſſet ter
ra, imaginem ſuam non negligit in terra. Er-
go cõſeruet eum dominus, & viuificet eum
intelligentem ſuper egenũ & pauperem. In-
ſuper quanuis in ęternum viuificet, beatũ fa
ciat eum in terra. Et non tradat eũ in manus
inimici eius.] Inimicus ille diabolus eſt. Ne-
mo attendat inimicum ſuum hominem, qñ
audit verba iſta. Iam forte de vicino ſuo co-
gitabat, de illo qui cũ illo litem in foro habe
bat, de illo qui illi vult auferre poſſeſsionẽ,
qui illum vult premere vt vendat illi domũ
ſuã: Nolite iſta cogitare, ſed illum inimicum *Mat. 13.*
cogitate, de quo dicit dñs. Inimicus homo
hoc fecit. Ipſe eſt enim qui ſuggerit vt pp B
res terrenas colatur, quia nõ poteſt euertere
nomẽ Chriſtianum inimicus iſte, videt enim
ſe victum fama & laudibus Chriſti, videt in
eo quod occidit martyres Chriſti, illos coro
natos, & ſe triumphatum, & cœpit non poſ-
ſe hoc perſuadere hominibus, quod nihil ſit
Chriſtus, Et quia vituperãdo Chriſtum, iam
difficile decipit, laudando Chriſtum conať
decipere. Antea quid dicebat? Quem colitis?
Iudæum mortuum crucifixum, nullius mo-
menti hominem, qui non potuit a ſe mortẽ
depellere. Vbi in nomine eius vidit currere
genus humanum, vidit quia in nomine cruci
fixi templa ſubuertũtur, idola franguntur, ſa
crificia extinguuntur, & hęc omnia prędicta
in prophetis attenduntur, hominibus admi-
ratione ſtupentib. & laudantibus, iam aduer-
ſus vituperationem Chriſti ceſſauit, et induit
ſe laudibus Chriſti, & cępit a fide alio modo
deterrere. Magna lex eſt Chriſtiana, potens
lex illa, diuina, ineffabilis, ſed quis illam im-
plet? Impleť in nomine Saluatoris noſtri, cal *Pſal. 90.*
cantis leonem & draconem. Aperte reprehẽ C
dendo fremebat leo, aſtute laudando inſidia
tur draco. Veniant ad fidem qui dubitant, nõ
dicant quis hoc implet? Si de virib. ſuis præ-
ſumunt, non implebunt. Præſumendo de gra
tia Dei credant, præſumendo veniant, adiu-
uandi veniant, non iudicandi. Viuunt om-
nes fideles in nomine Chriſti, quiſque pro
gradu ſuo implens præcepta Chriſti, ſiue
coniuges, ſiue cœlibes & virgines. Viuunt
quantum donat dominus eis viuere, neq; de
ſuis viribus præſumunt, ſed nouerunt ſe in

illo debere gloriari. Quid enim habes quod
1. Co. 4. nō accepisti? Si aūt accepisti quid gloriaris
quasi non acceperis? Noli dicere mihi, quis
illud implet? Ille in me implet qui venit di-
ues ad pauperem, pauper quidem ad paupe-
rem, sed plenus ad inanem. Hæc cogitans qa
intelligit super egenum & pauperem, & non
aspernatur paupertatem Christi, intelligens
diuitias Christi, fit beatus in terra, & nō tra-
detur in manus inimici sui volentis ei persua
dere, vt Deus non colatur nisi pp cœlestia,
diabolus colat̄ propter terrena. Non tradat
eum in manus inimici eius. Dominus opem
ferat illi.] Sed vbi? Forte in cœlo, forte in vi-
ta æterna, vt restet colēdus diabolus propter
D inopiam terrenam, propter necessitates hu-
ius vitæ? Absit. Promissionē habes vitæ præ-
sentis & futuræ, ille ad te venit in terram, p
1. Tim. 4 quem factum est cœlum & terra. Denique at
tende quid dicat, Dominus opem ferat illi.
Super lectum doloris eius.] Lectus doloris,
infirmitas est carnis. Ne dicatis non possum
tenere & portare & frenare carnem meam,
adiuuaris vt possis. Dominus opem ferat ti-
bi super lectū doloris tui. Portabat te lectus,
Mat. 9. non tu portabas lectum, sed paralyticus in-
tus eras, adest q dicat tibi, tolle grabatū tuū
Mar. 2. & vade in domum tuam. Dñs opem ferat illi
super lectum doloris eius. Et tanquam quęre
ret, Quare ergo cū opem ferat nobis Deus,
tanta mala patimur in ista vita, tanta scanda-
la, tantos labores, tantam inquietudinem car
nis & seculi? Conuertit se ad Deum, & tanq̃
consilium medicinæ eius nobis exponens.
Totum stratum eius, inquit, vertisti in infir-
mitate eius.] Quid est, totū stratum eius ver-
tisti in infirmitate eius? Per stratum intelligit
aliquid terrenum. Omnis aīa infirma in hac
vita quærit sibi aliquid terrenum vbi requie
scat, qm intentionem laboris, & mentis extē
te in Deum difficile potest perpetuo tolera-
E re aliquid sibi in terra conquirit vbi requie
scat, & quodammodo pausatione quadam
recumbat, veluti sunt ista quæ diligunt & in
nocentes. Neque enim de cupiditatibus ma-
lorum nunc loquendum est, quia multi ac-
quiescūt in theatris, multi acquiescūt in cir
co, i amphitheatro, multi acquiescūt in alea,
multi in luxuria popinarum, multi in libidi-
ne adulteriorum, multi in violentiis rapina-
rum, multi in dolo & insidiis fraudū. Acquie
scunt in his omnib. homines. Quid est acqe-
scunt? Delectant̄ illic. Sed remoueamus hæc
omnia, ad innocentem hominem veniamus.
Acquiescit in domo sua, in familia sua, in cō
iuge, in filiis, in paupertate, in prædiolo suo,
in noualia manib. suis consita, in ædificio ali
quo suo studio fabricato. Acquiescunt inno
centes in his, sed tñ Deus volens nos amorē
non hr̄e, nisi vitæ æternæ, & istis velut inno-
centib. delectationib. miscet amaritudines,
vt & in his patiamur tribulationes, & vniuer
sum stratum nostrū vertit in infirmitate no-
stra. Vniuersum stratum eius vertisti in infir-
mitate eius. Non ergo hoc conqueratur, qñ
in his quæ innocenter habet, patitur aliquas
tribulationes. Docet̄ amare meliora p ama-
ritudinem inferiorum, ne viator tendens ad
patriam, stabulum amet pro domo sua. Vni-
uersum statū eius vertisti in infirmitate eius.
Sed quare ista? Quia flagellat omnem filium
quem recipit. Quare ista? Quia peccanti ho-
mini dictum est: In labore vultus tui edes pa
nem tuum. Ergo quia correptiones istas, in
quibus vniuersum stratum nostrum vertitur
in infirmitate nostra, agnoscere debet homo
propter peccata se pati, conuertat se & dicat
quod sequitur, Ego dixi, domine miserere
mei, sana animam meam quia peccaui tibi.]
O domine in tribulationibus meis me exer-
ces, flagellandum iudicas oēm filium quem
recepturus es, qui nec vnico pepercisti. Ille
quidem sine peccato flagellatus est, Ego au-
tem dico, miserere mei, sana animam meam
quia peccaui tibi. Si vstus est quia putredinē
non habebat, si medicina ipsa nostra ignem
medicinalem non respuit, patienter ferre de
bemus vrentem medicum & secantem, id-
est, omnibus tribulationibus nos exercen-
tem & a peccato sanantem. Plane committa
mus nos medici manui, non enim erat vt sa-
num p putre secet. Nouit quod inspicit, no-
uit vitium quia ipse fecit naturam, quid ipse
condidit, quid de nostra cupiditate accessit,
discernit. Scit se sano homini præceptum de
disse, ne langnorem incurreret, dixisse in pa-
radiso, hoc manduca, & hoc noli. Non au-
diuit sanus medici præceptum vt non cade-
ret, audiat vel ægrotus vt surgat. Ego dixi,
domine miserere mei, sana animam meam,
quia peccaui tibi. In factis meis, in peccatis
meis nō accuso fortunam, nō dico hoc mihi
facit

G facit fatum, non dico, adulterum me fecit Venus, & latronem me fecit Mars, & auarũ me fecit Saturnus, Ego dixi, domine miſerere mei, ſana animam meam, quia peccaui tibi. Nunquid hoc Chriſtus? nũquid hoc caput illud noſtrum ſine peccato? nunquid ille qui ea quę non rapuit exoluebat? nunquid ille ſolus in mortuis liber? Liber.n.in mortuis, quia ſine peccato, quia omnis qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati. Nunquid ergo ipſe, immo ipſe ex membris ſuis, quia vox membrorum ipſius, vox ipſius, quia & vox capitis noſtri vox noſtra. In illo n. eramus, qñ dixit: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Non.n.timebat mori, ꝗ venerat mori: aut recuſabat mori, qui poteſtatē habebat animam ſuam ponendi, & poteſtatem habebat iterum ſumēdi eam: ſed loquebantur membra in capite, & loquebatur caput pro membris. In illo ergo vocem noſtram inuenimus, ſana animã meã quoniã peccaui tibi. In illo .n. eramus cum dixit, Deus meꝰ Deus meus vt quid me dereliquiſti? In ipſo enim Pſalmo vbi ĩ capite hic verſus eſt, cõſequēter dicitur, verba delictorum meorum. Quorũ delictorum in illo, niſi ꝗa vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt

H cum illo, vt euacuaretur corpus peccati, & vltra nõ ſeruiamus peccato? Ad illum & in illo dicamus, Ego dixi, domine miſerere mei, ſana animã meã ꝗa peccaui tibi: inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur & ꝑibit nomē eius.] Iam iſta diximus, & hinc cœpimus, vt & alia dicamus. Non opus eſt iterare, quod tam recenti ſermone impreſſum eſt auribus & cordibus veſtris. Et ingrediebãtur vt viderēt.] Quod paſſus eſt Chriſtus, patitur & Eccleſia: quod paſſum eſt caput, patiũtur & membra. Nunquid enim ſeruus eſt maior domino ſuo, aut diſcipulus ſuper magiſtrũ? Si me, inquit, perſecuti ſunt, & vos perſequētur. Si patremfamilias Beelzebub vocauerũt, quanto magis domeſticos eius? Ingrediebantur vt viderent. Iudas ille ad caput noſtrum erat, ad caput noſtrum ingrediebatur vt videret, id eſt, vt exploraret, non vt haberet quod crederet, ſed vt inueniret quod proderet. Ecce ingrediebatur ille vt videret, & hoc exemplum in capite noſtro propoſitum eſt. Quid illa membra poſt aſſumptionem capitis noſtri? Nonne dicit Apoſtolus Paulus: ꝑ ꝑ ſubintroductos fratres qui ſobintroierũt ex plorare libertatem noſtram? Ergo & iſti ingre- I

diebantur vt viderent. Sunt enim hypocritæ, ſimilatores mali, adiungentes ſe ficta charitate, captãtes omnes motus, omnia verba ſanctorum, in omnibus laqueos inquirentes. Et quid illis fit? Videte quid ſequitur. Vana locutum eſt cor eorum.] Id eſt, loquunt̃ quaſi ficta dilectione. Vanum eſt quod loquuntur, verum non eſt, ſolidũ nõ eſt. Et quia captant vnde inueniant accuſationem, quid ait? Congregauerunt iniquitatem ſibi.] Parãtes enim calumnias inimici, quaſi magni ſibi vidētur, quia habent quod accuſent. Sibi congregauerunt iniquitatem. Sibi, inquit, nõ mihi. Qũo *Ioan. 6.*
Iudas ſibi non Chriſto, ſic & ſimulatores Eccleſię ſibi nõ nobis, quia de illis & alibi dr̃, Et mentita eſt iniquitas ſibi, congregauerũt *Pſal. 26.*
iniquitatem ſibi, & quia intrauerunt vt viderent, Egrediebantur foras, & loquebantur.] Ille qui intrauit vt videret, egrediebatur foras & loquebatur. Vtinam intus eſſet & vera loqueretur, non exiret foras vbi falſa loquit̃. Traditor & ꝑſecutor eſt, egreſſus foras loquitur. Si ad membra Chriſti pertines, veni ĩtro eas ad caput. Tolera zizania ſi triticum es, to *Mat. 13.*
lera paleam ſi frumetum es, tolera piſces ma K
los intra retia ſi piſcis bonus es. Quare ante tempus ventilationis auolaſti? Quare ante tēpus meſis etiam frumenta eradicaſti tecum? Quare antequam ad littus venires, retia dirupiſti? Egrediebãtur foras & loquebantur. In idipſum aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici mei.] Aduerſum me omnes in idipſum, quanto melius mecum in idipſum. Quid eſt aduerſum me in idipſum? Vno conſilio, vna conſpiratione. Chriſtus ergo loquitur eis: conſenſiſtis aduerſum me, conſentite mihi. Quid aduerſum me, quare non mecum? In idipſum ſi ſemper haberetis, nõ vos in ſchiſmata diuideritis: Apoſtolus enim di- *1. Co. 1.*
cit: Obſecro vos fratres, vt idipſum dicatis omnes, & nõ ſint in vobis ſchiſmata. In idipſum aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici mei. Aduerſum me cogitabant mala mihi.] Sibi potius, quia congregauerunt iniquitatem ſibi. Sed ideo mihi, quia ex animo ſuo pendendi ſunt. Nõ enim quia nihil facere potuerunt, nihil facere voluerunt. Nam & diabolus Chriſtũ extinguere cõcupiuit, & Iudas Chriſtũ occidere voluit. Occiſo aũt Chriſto *Ioan. 6.*
& reſurgēte, nos viuificati ſumꝰ: diabolo au- *Mat. 26.*

tem & Iudæ merces malæ voluntatis reddit̃, non nostræ salutis. Nam vt noueritis ex aĩo quenque pendendum ad retributionem vel premii vel pœnæ, inuenimus hoĩem bonum dixisse cuidam, & tale bonũ quale nos optamus, & tamen maledictus appellatur, quãdo cæco illi quondam, iam illuminato & corpore & corde, conuitiabant Iudæi videntes corpore & corde cæci. Ait illis idem iam videns, Nunq̃d & vos discipuli eius vultis esse?
Ioan. 9. Et illi, inquit Euangelista maledixerunt ei, dicentes, tu sis discipulus eius. Hoc nobis omnib. eueniat, qđ ibi maledicendo dixerunt. Maledictio ista appellata est ex maleuolo errore dicentiũ, non ex aliquo malo verborũ.
I Quo animo dixerint, non quod dixerunt attendit, qui eos maledixisse narrauit. Aduersum me cogitabant, mala mihi. Et quæ mala Christo, quæ mala martyribus? Omnia in bonum vertit Deus. Verbum iniquum disposuerunt aduersus me.] Quale verbum iniquũ? Ipsum caput attẽde. Occidamus eum, & nostra
Mat. 21. erit hæreditas. Stulti quomodo vestra erit hæreditas, quia occidistis eum? Ecce & occidistis eum, & vestra non erit hęreditas. Nunq̃d qui dormit nõ adiiciet vt resurgat?] Qñ vos exultastis occidisse eum, ille dormiuit. Dicit enim in alio Psalmo, Ego dormiui. Illi sæuie-
Psal. 3. runt & occidere voluerũt, ego dormiui. Nã si voluissem, non dormissem. Ego dormiui, quia potestatem habeo ponendi aĩam meã, & potestatem habeo iterum sumendi eã. Ego dormiui & somnũ cępi, & exurrexi. Sęuiant
Ibidem. *Iob. 9.* ergo Iudæi, terra tradatur in manus impii, caro permittatur in manib. persequentium, suspendant in ligno, clauis transfigant, lancea perfodiant, nunquid qui dormit nõ adiiciet
Rom. 5. *Gen. 2.* vt resurgat? Vt q̃d dormiuit? Quia Adam forma erat futuri, Et Adam dormiuit, quãdo de latere eius, Eua facta est. Adã in figura Christi, Eua in figura Ecclesiæ, vnde est appellata
M mater viuorum. Quando fabricata est Eua? Dum dormiret Adam. Quãdo de latere Christi sacramenta Ecclesiæ profluxerunt? Cum dormiret in cruce. Nunquid qui dormit nõ adiiciet vt resurgat? Et vnde dormiuit? Ex illo qui ingressus est vt videret, & congregauit iniquitatem sibi. Ecce enim homo pacis meæ in quẽ speraui, qui edebat panes meos ampliauit super me calcaneum.] Erexit super me pedem, cõculcare me voluit. Quis est iste homo pacis ipsius? Iudas. Et in illum Christus sperauit q̃a dixit, in quem speraui? Nõne illum ab initio nouerat? Nonne antequã nasceretur futurum sciebat? Nonne omnibus discipulis suis dixerat, Ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Qũo ergo in illum sperauit, nisi q̃a in membris suis ipse est, & quod multi fideles de Iuda sperauerunt, hoc in se transfigurauit dñs? Quando.n. videbant Iudam multi, qui crediderunt in Christum ambulare inter duodecim Apostolos, sperabant in illum aliquid, q̃a talis erat quales & cęteri. Christus aũt, quia in mẽbris suis erat hoc sperãtibus, quomodo in illis est esurientibus & sitientibus, quomodo dixit, esuriui, sic dixit speraui. Proinde sic hic illi dicamus, domine, qñ sperasti: quomodo illi dictum est, domine, quando esuristi, quomodo nobis ibi dixit, cum vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, sic põt dicere, cũ vnus ex minimis meis sperauit, ego speraui. In quẽ speraui? Hõ pacis meæ, in quem speraui. Qui edebat panes meos.] Quomodo ipsum ostendit in passione de istis verbis prophetiæ? Per bucellam illum designauit, vt appareret de illo dictum, qui edebat panes meos. Rursus qñ venit vt traderet eum, osculum illi dedit, vt appareret de illo dictum, homo pacis meę. Tu autem domine miserere mei.] Hoc ex forma serui, hoc ex persona inopis & pauperis. Beatus enim qui intelligit super egenum & pauperem. Miserere mei. Et resuscita me & reddam illis.] Videte quando dictum est, iam factum est. Occiderunt enim Christum Iudæi ne perderent locum. Illo occiso perdiderũt locum, eradicati a regno, dispersi sunt. Suscitatus reddidit illis retributionem, reddidit ad admonitionẽ, nondum ad damnationem. Ciuitas enim illa, in qua fremuit populus tanquam leo rapiens & ru- B
giens, exclamans, crucifige crucifige, eradicatis inde Iudæis, Christianos habet, a Iudęo nullo inhabitatur. Plantata est ibi Ecclesia Christi, vnde eradicatę sunt spinę synagogę. Proinde vere ignis eorum exarsit, sicut in spinis, dominus autem tanquam lignum viride erat. Hoc ipse ait quando plangebant quædam mulieres veluti moriturum Christum, Nolite flere super me sed super vosipsas flete, & super filios vestros, & hoc prædicẽs, suscita me & reddam illis. Si enim in viridi li-

gno hæc faciunt, in arido quid fiet? Quando
posit viride lignum consumi ab igne spina-
rũ? Exarserũt.n. velut ignis in spinis. Ignis q̃
spinas consumit, cuicunq; viridi ligno adhi
bet, difficile accendit. Humor enim ligni re-
sistit flammæ lentæ & marcidæ, tñ idoneę ad
consumendas spinas. Et suscita me & reddã
illis. Ne forte sanè fratres minus potentem fi
lium, quam patrem putetis, ex eo, quia dixit,
suscita me; ꝙ ipse se suscitare nõ posit, hoc
enim suscitauit, quod mori poterat, idest, ca
ro mortua est, caro suscitata est. Ne tamẽ pu
tetis, quia Deus pater Christi potuit suscita-
re Christum, idest, carnem filii sui, & ipse
Christus, cum verbum sit Dei æquale patri,
nõ poterat carnem suam suscitare, audite ex
Euãgelio, Soluite templum hoc, & in triduo
suscitabo illud. Hoc autem euangelista ne ẽt
inde dubitaremus, dicebat, inquit, de templo
corporis sui. Et resuscita me & reddam illis.
In hoc cognoui quoniam voluisti me, quo-
niam non gaudebit inimicus meus sup me,]
C Quia gauisi sunt Iudæi, quãdo viderũt Chri
stum crucifixũ, implesse se arbitrati sunt vo-
luntatem nocendi, effectum fructus sæuitiæ
suæ viderunt, Christum in cruce pẽdentem,
agitauerũt caput, Si filius, Dei est, descendat
de cruce. Non descendebat qui poterat, non
potentiam demonstrabat, sed patientiam do
cebat. Si enim hęc illis dicentib. de cruce de-
scenderet, quasi insultantib. cessisse videret,
& victus opprobria tolerare nõ potuisse cre
deretur, magis mansit in cruce illis insultan-
tibus, fixus illis nutantibus. Ideo enim & ca-
put agitabant, quia vero capiti non inhære-
bant. Docuit nos plane ille patientiam, Nam
quod est fortius fecit, qui noluit facere qđ
Iudæi prouocabãt. Multo est enim potẽtius
de sepulcro surgere, quam de cruce descen-
dere. Quoniam non gaudebit inimicus meus
super me. Gauisi sunt ergo tunc, resurrexit
D Christus, glorificatus est Christus. Vident
modo in nomine ipsius conuerti genus hu-
manũ, modo insultent, modo caput agitent,
imo iam caput figant, aut si agitant caput, stu
pendo & mirando agitent. Modo enim di-
cunt, nunquid forte ille est, quem dixerunt
Moyses & prophetæ? De illo enim dixerunt,
Sicut ouis ad immolandum ductus est, & si-
cut agnus coram tondente se sine voce, sic
non aperuit os suum, vulneribus eius sanati
sumus. Videm⁹ enim quia crucifixus iste du-
cit post se genus humanum, & sine causa di-
xerunt patres nostri, occidamus eum, ne se-
culum post illum pergat. Forte nõ post eum
pergeret, si non esset occisus. In hoc cogno- *Ioan. 13.*
ui quoniam voluisti me, quoniam non gau-
debit inimicus meus super me. Me autem p̄p
innocentiam meam suscepisti.] Vere inno-
cẽtiam, vbi integritas sine peccato, redditio
est sine debito flagella sine merito, Propter
innocentiam meam suscepisti me. Et confir-
masti me in conspectu tuo in æternum.] Cõ
firmasti me in æternum, infirmasti ad temp⁹.
Confirmasti in conspectu tuo, infirmasti in
conspectu hominum. Quid ergo? Laudes il-
li, gloria illi. Benedictus dñs Deus Israel. Il-
le est enim Deus Israel, Deus noster, Deus
Iacob, Deus minoris filii, Deus minoris po-
puli. Nemo dicat de Iudæis hoc dixit, Non
sum ego Israel. Magis Iudæi non sunt Israel.
Maior enim filius, ipse est maior populus re
probatus, minor populus dilectus. Maior ser E
uiat minori. Modo impletus est, modo fra- *Mala. 1.*
tres nobis seruiunt Iudæi, tanquam capsarii *Gene. 2.*
nostri sunt, studentib. nobis codices portant.
Audite in quo nobis Iudæi seruiunt, & non
sine causa. Cain ille frater maior, qui occidit *Gen. 4.*
minorem fratrem, accepit signum ne occi-
deretur, idest, vt maneat ipse populus. Apud
illos sunt prophetæ & lex, in qua lege & in
quibus prophetis Christus prædicatus est.
Quando agimus cum paganis, & ostendi-
mus hoc euenire modo in Ecclesia Christi,
quod ante prædictũ est de nomine Christi,
de capite, & corpore Christi, ne putent nos
finxisse illas prędictiones ex his rebus, quæ
acciderunt, quas existimant nos cõscripsisse
quasi futuræ essent, proferimus codices Iu-
dęorum. Nempe Iudæi inimici nostri sunt,
de chartis inimici conuincitur aduersarius. F
Omnia ergo dominus distribuit, omnia pro
salute nostra ordinauit. Prædixit ante nos, im
pleuit hoc tempore nostro. Et quæ nondum
impleuit, impleturus est. Itaque tenemus red-
ditorem, vt credamus debitorem, quia & il-
la, quæ nondum dedit, dabit, sicut ea, quæ
nondum dederat, dedit. Si quis probare vult
vbi sint scripta, legat Moysen & prophe-
tas. Si aliquis perstrepit inimic⁹ & dicit, vos
vobis prophetias finxistis, proferantur co-
dices Iudęorum, quia maior seruiet minori.

Ibi legant ista prædicta quæ modo videmus impleta, & dicamus omnes, Benedictus dominus Deus Israel, A seculo & in seculum, & dicet omnis populus fiat.

In Psalmũ quadragesimũ primũ. Enarratio.

OLim desiderabat anima nostra in verbo Dei gaudere vobiscum, & in illo vos salutare qui est nostrum adiutorium & salutare. Quod ergo dominus dat audite ꝑ nos, & in illo exultate nobiscum in sermone ei⁹,
G & in veritate & in charitate eius. Psalmum.n. suscepimus, de quo loquendũ est vobis congruũ desyderio vestro. Cępit enim iste psalmus a sancto quodam desyderio, & ait, qui sic cantatur. Quemadmodum desyderat ceruus ad fontes aquarũ, ita desyderat aĩa mea ad te Deus. Quis ergo est qui sic cantat? Si volumus, nos sumus. Et quid quæras extra quis nam sit, cum in tua potestate sit esse quod q̃ris? Tamen non vnus homo est, sed vnũ corpus est, corpus autẽ Christi Ecclesia est. Nec
Colo. 1. in omnib. qui intrant Ecclesiã inueniẽ tale desyderium, sed tamen quicunque suauitatem domini gustauerunt, & quod eis sapit agnoscunt in cantico non putent se solos esse, sed talia semina sparsa credant in agro dominico, toto orbe terrarum, & cuiusdam vnitatis Christianæ esse vocem hanc. Quemadmodũ desyderat ceruus ad fontes aquarũ, sic desyderat aĩa mea ad te Deus. Et quidem nõ male intelligiẽ vox esse eorum, qui cum sint catechumeni, ad gratiam sancti lauacri festinant. Vnde & solenniter cantatur hic psalmus, vt ita desyderent fontem remissionis peccatorum, quemadmodũ desyderat ceruus ad fontes aquarum. Sit hoc, habeatq; locum intellectus iste in Ecclesia & veracem & solẽnem.
H Veruntamen fratres, videtur mihi etiam in baptismate fidelibus nondum esse satiatum tale desyderium, sed fortassis si norunt vbi peregrinentur, & quo eis transeundum sit, etiam ardentius inflammantur. Denique titulus eius est: In finem intellectus filius Chore, Psalmus.] Filios Chore inuenimus & in aliis psalmorum titulis, & iam tractasse nos meminimus, & locutos esse q̃d sibi hoc no-
Nu. 26. men velit. Ita tamen commemorandus est iste titulus, vt non nobis quasi præiudicet quod iam diximus, vt deinceps nõ dicamus: non enim vobis cum diximus omnes affuerunt. Chore aliquis homo fuerit sicut fuit, habueritq; filios qui appellarentur filii Chore, nos tamen arcanum sacramenti scrutemur, vt nomen hoc in mysterio quod graui dum est pariat. Magna enim sacramenti res est vt Christiani appellarentur filii Chore. Vnde filii Chore? filii sponsi, filii Christi. Dicuntur enim Christiani, filii sponsi. Quare ergo Chore Christus? Quia Chore interpretatur Caluaria. Multo remotius est hoc. Quærebam quare Chore Christus, intentius quæro quare Christus ad Caluariũ pertinere videatur. Nonne iam occurrit in loco Caluariæ crucifixus? Occurrit omnino. Ergo filii spõsi, filii passionis illius, filii redempti sanguine illius, filii crucis illius portãtes in fronte quod inimici in loco Caluariæ fixerunt, appellãtur filii Chore, illis cantatur iste psalmus. Intellectu itaque excitemur & si nobis cantatur, intelligamus. Quid intellecturi sumus? In quem intellectum psalmus iste cantatur? Audeo dicere, Inuisibilia enim eius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciuntur. Eia fratres, auiditatem meã capite, desyderium hoc mecum communicate, simul amemus, simul in hac siti exardescamus, simul ad fontem intelligendi curramus. Desyderemus ergo velut ceruus fontem, excepto illo fonte quem propter remissionem peccatorum desyderant baptizandi, & iam baptizati desyderemus illum fontẽ, de quo scriptura alia dicit, Quoniam apud te est fons vitę, Ipse enim fons & lumen est, quoniam in lumine tuo videbimus lumen. Si & fons est, & lumen est, merito & intellectus est, quia & satiat animam auidam sciẽtia, & omnis qui intelligit, luce quadam non corporali, non carnali, non exteriore, sed interiore illustratur. Est ergo fratres quædam lux intus, quam non habent qui non intelligunt. Vnde iam eos qui desyderant hunc fontem vitæ & inde aliquid carpunt, alloquitur Apostolus obsecrans & dicit, Vt iam nõ
E ambuletis sicut & gentes ambulant in vanitate mentis suæ, obscurati intelligentia, alienati a via Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum. Si ergo illi obscurati sunt intelligentia, ideſt, qa non intelligunt obscurantur, ergo qui intelligunt illuminãtur. Curre ad fontes, desydera

ra aquarum fontes, Apud Deum est fons vitę, & inesiccabilis fons, in illius luce lumen inobscurabile. Lumen hoc desydera, quendā fontem, quoddam lumen, quale non norunt oculi tui, cui lumini vidēdo oculus interior præparatur, cui fonti hauriendo sitis interior inardescit. Curre ad fontem desydera fontē, sed noli vtcunque, noli vt qualecunque animal currere, vt ceruus curre. Quid est vt ceruus? Non sit tarditas in currēdo, impigre curre, impigre desydera fontem. Inueniemus enim insigne voluntatis in ceruo. Sed forte non hoc scriptura solum nos in ceruo considerare voluit, sed & aliud audi. Quid aliud est in ceruo? Serpentes necat, & post serpentium interemptionem maiore siti inardescit, peremptis serpentibus ad fontes acrius currit. Serpentes vitia tua sunt, consume serpentes iniquitatis, tūc amplius desyderabis fontem veritatis. Auaritia forte in te tenebrosum aliquid sibilat, & sibilat aduersus verbum Dei, sibilat aduersus præceptum Dei. Et quia tibi dicitur, contemne aliquid ne facias iniquitatem, si mauis facere iniquitatem quam aliquod commodum temporale contemnere, morderi magis eligis a serpente, quam perimere serpentem. Cum ergo adhuc faueas vitio tuo, cupiditati tuæ, auaritiæ tuæ, serpenti tuo, quando in te inuenietur tale desyderium, quo curras ad fontem aquarum? Quando concupisces fontem sapiētiæ, cum adhuc laboras in veneno malitiæ? Interfice in te quicquid contrarium est veritati, & cum te videris tanquam vacare a cupiditatibus peruersis, noli remanere quasi non sit quod desyderes. Est enim aliquid quo te tollas, si iam egisti in te, vt non sit impeditor contra te. Dicturus enim es forte iam mihi, si ceruus es, Deus nouit, non me iam auarum, non me iam cuiusquam rem concupiscere, non adulterii cupiditate flagrare, non cuiusquā odio inuidiaque tabescere, & cætera huiusmodi, dicturus es non habeo hæc, & quęris forte vnde delecteris, desydera vnde delecteris. Desydera ad fontes aquarum, habet Deus vnde te reficiat, & impleat venientem ad se sitientem post interemptionem serpentium tanquam velocem ceruum. Est aliud quod animaduertas in ceruo. Traduntur cerui, & a quibusdam etiam visi sunt, non enim de illis tale aliquid scriberetur nisi antea videretur, dicuntur ergo cerui vel quando in agmine suo ambulant, vel quando natando alias terrarum partes petūt onera capitum suorum super se inuicem ponere, ita vt vnus pręcedat, & sequantur qui supra eum capita ponant, & supra illos consequentes, & deinde alii donec agmen finiatur. Ille autem vnus qui pondus capitis in primatu portabat, fatigatus redit ad posteriora, vt alius ei succedat qui portet quod ille portabat, atque ille fatigationem suā recreet posito capite sicut & cæteri ponebāt. Ita vicissim portando qđ graue est, & viam peragunt, & inuicem se nō deserunt. Nonne quosdam ceruos alloquitur Apostolus dicens, Inuicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi? Talis ergo ceruus in fide constitutus, non- *Galat. 6.* dum videns, quod credit, cupiens intelligere quod diligit, patitur contrarios ceruos, non solū obscuratos in intelligētia, in tenebris interioribus constitutos, vitiorum cupiditate cæcatos: insuper insultantes & dicentes homini credenti, & quod credit non ostendenti, vbi est Deus tuus? Quid ergo iste ceruus fecerit contra hęc verba, audiamus, vt & ipsi si possumus faciamus. Primo expressit sitim suam, quemadmodum, inquit, ceruus desyderat anima mea ad te Deus. Quid si ceruus ad fontes aquarum lauandi causa desyderat? Vtrum ergo bibendi aut lauandi, nescimus, audi, quid sequit, & noli quærere, Sitiuit anima mea ad Deum viuum.] Quod dico quēadmodum ceruus desyderat ad fontes aquarum, ita desyderat anima mea ad te De⁹, hoc dico, sitiuit aīa mea ad Deum viuum. Quid sitiuit? Quando veniam & apparebo ante faciem Dei.] Hoc est quod sitio, venire & apparere. Sitio in peregrinatione, sitio in cursu, satiabor in aduentu. Sed quando veniam? Et quod citius est Deo, tardum est desyderio. Quādo veniam & apparebo ante faciē Dei? Ex illo desyderio est & hoc ex quo clamabatur alibi, Vnam petii a domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini per oēs *Psal. 16.* dies vitæ meæ. Quare hoc? Vt contempler, inquit, delectationem domini. Quando veniam & apparebo ante faciem domini. Interim dum meditor, dum curro, dum in via sum, antequā veniam, antequam appaream: Fuerūt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, cum dicitur mihi per singulos dies vbi

est Deus tuus.]Fuerunt mihi, inquit, lachrymæ meę, non amaritudo, sed panes suaues erant ipsæ lachrymæ, sitienti mihi illum fontem, quem quia bibere nondum poteram, auidius meas lachrymas manducabam. Non enim dixit, Factę sunt mihi lachrymæ meæ pot⁹, ne ipsas desyderasse videretur sicut fontes aquarum, sed seruata illa siti qua rapior, seruata illa siti qua inardesco ad fontes aquarum, panes mihi factæ sunt lachrymæ meæ dum differor, & vtiq; manducando lachry-
C mas suas, sine dubio plus sitit ad fontes. Die quippe ac nocte factę sunt mihi lachrymæ meę panes. Cibum istum qui panis dicitur, die comedunt homines, nocte dormiunt, panis autem lachrymarum & die & nocte comeditur, siue totum tempus accipias diem & noctem, siue diem intelligas pro huius seculi prosperitate, noctem vero pro huius seculi aduersitate. Siue, inquit, in prosperis rebus seculi, siue in aduersis rebus seculi, ego desyderii mei lachrymas fundo, ego desyderii mei auiditatem non desero. Et cũ in mundo bene est, mihi male est antequam apparebo ante faciem Dei. Quid ergo dicis? quasi gratulari me cogis, si aliqua huius seculi ꝓsperitas arriserit, nonne deceptoria est? nonne fluxa, caduca, mortalis? nonne temporalis, volatica, transitoria? Nonne plus habet deceptionis quam delectationis? Cur ergo non & in ipsa fiant lachrymæ meę panes? Siquidem & cum fœlicitas seculi circunfulget, quandiu sumus in corpore, peregrinamur a domino, & dicitur mihi quotidie, vbi
2. Co. 5. est Deus tuus? Quia paganus si hoc mihi diceret, nonne illi & ego possum dicere, vbi est Deus tuus? Deum quippe suũ digito osten-
D dit. Intendit enim digitum ad aliquem lapidẽ & dicit, ecce est Deus meus, vbi est Deus tuus? Cum lapidem irrisero & erubuerit qui demonstrauit, tollit oculum a lapide, suspicit cœlum, & forte in solem digitum intendens, iterum dicit, ecce Deus meus, vbi est Deus tuus? Inuenit ille quod ostenderet oculis carnis, ego autem non quasi non habeam quem ostendam, sed non habet ille oculos quibus ostendam. Potuit enim ille oculis corporis sui ostendere Deum suum solem, quibus ego oculis ostẽdam solis creatorem? Veruntamen audiendo quotidie, vbi est Deus tuus, & in lachrymis meis quotidianis pastus, die ac nocte meditatus sum qđ audiui, vbi est Deus tuus. Quæsiui etiam ego ipse Deum meum, vt si possem, non tantum crederem sed aliquid & viderẽ. Video enim quæ fecerit Deus meus, non autem video ipsum Deum meum qui fecit hæc. Sed quoniam sicut ceruus desyderat ad fontes aquarum, & est apud eum fons vitæ, & in intellectu scriptus est psalmus filiis Chore, & inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, quid agam vt inueniam Deum meum? Considerabo terram, facta est terra. Est magna pulchritudo terrarum, sed habet artificem. Magna miracula sunt seminum atque gignentium, sed habent ista omnia creatorem. Ostendo magnitudinem circunfusi maris, stupeo, miror, artificem quęro, cœlum suspicio & pulchrytudinem syderum, admiror splendorem solis exercitio diei sufficientem, lunam nocturnas tenebras consolantem. Mira sunt hęc, laudanda sunt hęc, vel etiam stupenda sunt hęc. Neque enim terrena, sed etiam cœlestia sunt hęc, nondum ibi stat sitis mea. Hęc miror, hęc laudo, sed eum qui fecit hęc, sitio. Redeo ad meipsum, & quis sim etiam ipse qui talia quęro, perscrutor, inuenio me habere corpus & animam, vnum quod regam, aliud quo regar, corpus seruire, animam imperare. Discerno animam melius esse aliquid quam corpus ipsum inquisitorem talium rerum non corpus sed animam video, & tamen hęc omnia quę collustraui, per corpus ea me collustrasse cognosco. Terram laudabam, oculis cognoueram, mare laudabam, oculis cognoueram, cœlum, F
sydera, solem, lunamque laudabam, oculis cognoueram. Oculi membra carnis sunt, fenestrę sunt mentis, interior est qui per has videt, quando cogitatione aliqua absens est, frustra patent. Deus meus qui fecit hęc quę oculis video, non istis oculis est inquirendus. Aliquid etiam per seipsum animus ipse conspicit, vtrum sit aliquid quod non per oculos sentiat, quasi colores & lucem: non per aures, quasi cantum & sonum: non per nares, quasi odorum suauitatem: non per palatum & linguam, quasi saporem: non per totum corpus, quasi duritiam & mollitiem, ardorem atque feruorem, asperitatem lenitatemque, sed pertractem vtrum

ſit aliquid intus quod videam. Quid eſt in-
tus? Videamus quod neque color ſit, neque
ſonus, neque odor, neq; ſapor, neque calor,
aut frigus, aut duritia, aut mollitudo. Dica-
tur ergo mihi, quem colorem habeat ſapien
tia? Cum cogitamus iuſtitiam, qua eius in-
tus in ipſa cogitione pulchritudine fruimur:
quid tanquam ſonus ad aures? quid tanquam
vaporeum ſurgit ad nares? quid odori infer
tur? quid manu tractatur & delectat? Et in-
tus eſt & pulchra eſt, & laudatur & videtur,
& ſi in tenebris ſunt oculi iſti, animus illius
luce perfruitur. Quid eſt illud quod Tobias
videbat, quando videnti filio cæcus conſi-
lium vitæ dabat? Eſt ergo aliquid quod ani-
mus ipſe corporis dominator, rector, habi-
tator videt, quod non per oculos corporis
G ſentit, non per aures, non per nares, non per
palatum, non per corporis tactum, ſed per ſe
ipſum. Et vtique melius quod per ſeipſum
quam quod per ſeruum ſuum quod eſt cor-
pus. Seipſum enim per ſeipſum videt & ani-
mus ipſe vt norit ſe, videt ſe. Sed nec vtiq; vt
videat ſe corporalium oculorum quærit au
xilium, imo vero ab omnibus corporis ſen-
ſibus, tanquam impedientibus & perſtrepen
tibus abſtrahit ſe a ſe, vt videat ſe in ſe, vt no
uerit ſe apud ſe. Sed nũquid aliquid tale De⁹
ipſius eſt, qualis eſt animus? Non quidem vi
deri Deus niſi animo poteſt, nec tamen ita vt
animus videri poteſt. Aliquid enim quærit
animus iſte quod Deus eſt, de quo illi non
inſultent qui dicunt, vbi eſt Deus tuus. Ali-
quam quęrit incommutabilem veritatem ſi
ne defectu ſubſtantiam. Non eſt talis ipſe ani
mus, deficit, proficit, nouit, ignorat, memi-
nit, obliuiſcitur, modo illud vult modo non
vult. Iſta mutabilitas non cadit in Deum. Si
H dixero mutabilis eſt Deus, inſultabunt mihi
qui dicunt, vbi eſt Deus tuus? Quærens ergo
Deum meum in rebus viſibilibus & corpo-
ralibus & non inueniẽs, quærens eius ſubſtã
tiam in meipſo, quaſi aliquid ſit qualis ego
ſum, neque hoc inueniens, aliquid ſuper ani
mam eſſe ſentio Deum meum. Ergo vt eum
animi intellectu tangerem, Hæc meditatus
ſum, & effudi ſuper me animã meam.} Quan
do anima mea contingeret quod ſuper ani-
mam meam quæritur, niſi anima mea ſuper
ſeipſam effunderetur? Si enim in ſeipſa rema
neret, nihil aliud quam ſe videret. Et cum ſe
videret, non vtique Deum ſuum videret. Di-
cant iam inſultatores mei, vbi eſt Deus tuus:
dicant, ego quandiu non video, quandiu diſ-
feror, manducabo die ac nocte lachrymas *Pſal. 41.*
meas. Dicant illi adhuc, vbi eſt Deus tuus?
Quæro ergo Deum meum in omni corpo-
re, ſiue terreſtri, ſiue cœleſti, & non inuenio.
Quæro ſubſtantiam eius in anima mea, & in
uenio. Meditatus ſum tamen inquiſitionem
Dei mei, & per ea q̃ facta ſũt inuiſibilia Dei *Rom. 1.*
mei, cupiens intellecta conſpicere, effudi ſu
per me animam meam, & iam non reſtat
quem tãgam niſi Deum meum: Ibi enim do
mus Dei mei, ſuper animam meam habitat,
inde me proſpicit, inde me creauit, inde me
gubernat, inde mihi cõſulit, inde me excitat,
inde me vocat, inde me dirigit, inde me du-
cit, inde me perducit. Ille enim qui habet al- I
tiſsimam in ſecreto domum, habet etiam in
terra tabernaculum. Tabernaculum eius in
terra, eccleſia eſt adhuc peregrina. Sed hinc
quærendus eſt, quia in tabernaculo eius inue
nitur via qua peruenitur ad domum. Etenim
cum effunderem ſuper me animam meam,
ad attingendum Deum meũ, quare hoc feci?
Quoniam ingrediar in locum tabernaculi.]
Nam extra locũ tabernaculi errabo quęrens
Deum meum. Quoniam ingrediar locum ta
bernaculi admirabilis vſque ad domũ Dei.]
In locũ tabernaculi ingrediar, admirabilis
tabernaculi vſq; ad domum Dei. Iam. n. mul
ta admiror in tabernaculo. Ecce quanta ad-
miror in tabernaculo: Tabernaculum enim
Dei in terra, homines ſunt fideles, admiror
in eis ipſorum membrorum obſequia, quia
non in eis regnat peccatũ ad obediẽdum de-
ſyderiis eius, nec exhibent membra ſua ar-
ma iniquitatis peccato, ſed exhibent Deo vi
uo in bonis operibus, animæ ſeruienti Deo,
membra corporalia militare admiror. Re- K
ſpicio & ipſam animam obedientem Deo,
diſtribuentem opera actus ſui, frenantem cu
piditates, expellentem ignorantiã, extenden
tem ſe ad omnia aſpera, & dura toleranda
iuſtitiam, & charitatem impendentem cæ-
teris. Miror & iſtas virtutes in anima, ſed
adhuc in loco tabernaculi ambulo. Tran-
ſeo & hæc, & quanuis admirabile ſit taber-
naculum, ſtupeo cum peruenio vſque ad do
mum Dei. De qua domo dicitur in alio Pſal
mo, cum propoſuiſſet ſibi quandam duram,

& difficilem quæstionem, quare in hac terra
Psal. 72. plerunque bene est malis, & male est bonis, ait, Suscepi cognoscere, hoc labor est ante me, donec eā in sanctuarium Dei, & intelligam in nouissima. Ibi est.n. fons intellectus in sāctuario Dei, in domo Dei. Ibi intellexit iste in nouissima, & soluit qōnem de fœlicitate iniquorū, & labore iustorū. Qūo soluit? Quia mali cum hic differunt, ad pœnā sine fine reseruant, & boni cum hic laborāt, exercent vt in fine hæreditatem consequantur. Et hoc ille a sanctuario Dei cognouit, in nouis
L sima intellexit, ascendens tabernaculum, peruenit ad domum Dei. Tñ dum mirat membra tabernaculi, ita perductus est ad domum Dei, percepit quandam dulcedinem, sequendo interiorem nescio q̄ & occultam voluptatem, tanq̄ de domo Dei sonaret suauiter aliquod organum. Et cum ille ambularet in tabernaculo, audito quodā interiore sono, ductus dulcedine, sequēs quod sonabat, abstrahens se ab omni strepitu carnis & sanguinis, peruenit vsque ad domum Dei. Nā viam suam & ductum suū sic ipse commemorat, quasi diceremus ei, Miraris tabernaculum in hac terra, qūo peruenisti ad secretum dom⁹ Dei? In voce, inquit, exultationis & confessionis, soni festiuitatem celebrantis.] Festa cū hic hoīes celebrant, suæ luxuriæ, consuetudinē habēt cōstituere organa ante domos suas: aut ponere symphoniam, vel quæcunq; musica ad luxuriā seruientia & illicientia. & vbi audita fuerint hæc, q̄d dicimus q̄ transimus? Quid hic agit? Et rñdet nobis aliqua esse festa. Natalitia, inquit, celebrāt, nuptiæ hic sūt: vt non videant inepta illa cantica, sed excuset festiuitate luxuria. In domo Dei festiuitas sempiterna est. Non.n. aliquid ibi celebratur & transit. Festum sempiternū, chorus angelo
M rum, vultus præsens Dei, lætitia sine defectu. Et dies illic fest⁹ ita est, vt nec aperiat initio, nec fine claudat. De illa ęterna et perpetua festiuitate, sonat nescio q̄d canorū & dulce aurib. cordis, sed si non perstrepat mūdus. Ambulanti in hoc tabernaculo admirabili Dei, & miracula Dei in redemptione fideliū consyderanti, mulcet aurem sonus festiuitatis illius & rapit ceruum ad fontes aquarum. Sed
Psal. 41. q̄a fratres, quandiu sumus in corpore hoc,
2. Co. 5. peregrinamur a dño, & corpus quod corrū
Sapien. 9 pitur aggrauat aīam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, & si vtcunq; nebulis diffugatis ambulādo per desyderium ad hunc sonum peruenerimus interdum, vt aliquid de illa domo Dei nitēdo capiamus, onere tamē quodam infirmitatis nostræ ad consueta recidimus, & ad solita ista dilabimur. Et qūo ibi inueneramus vnde gauderemus, sic hic non deerit quod gemamus. Etenim ceruus iste manducans die ac nocte lachrymas suas, raptus desyderio ad fontes aquarum, interiorem, s. dulcedinē Dei, effundens super se aīam suam, vt tangeret q̄d est super animam suam, ambulans in locum tabernaculi admirabilis vsq; ad domum Dei, & ductus interioris & intelligibilis soni iocunditate, vt omnia exteriora contemneret, & in interiora raperet, adhuc tñ homo est, adhuc hic gemit, adhuc carnem fragilē portat, adhuc inter scandala huius mundi periclitatur. Respexit ergo ad se tanquam inde veniens, & ait sibi constituto inter has tristitias, & comparans hæc illis ad quæ videnda ingressus est, & post quæ visa egressus est. Quare, inquit, tristis es aīa mea, & quare cōturbas me?] Et ecce iam quadam interiore dulcedine lætati sumus, ecce acie mentis aliquid incommutabile etsi perstrictim & raptim perspicere potuimus. Quare adhuc cōturbas me, quare adhuc tristis es? Non enim dubitas de Deo tuo. Nunq̄d enim non est q̄d tibi dicas cōtra illos qui dicunt, vbi est Deus tuus? Iam aliquid incommutabile persensi, quare adhuc conturbas me? Spera in dñm.] Et quasi rñderet illi aīa eius in silentio, quare cōturbo te, nisi quia nondum sum ibi vbi est dulce illud, quo sic rapta sum quasi ꝑ trāsitum? Nunquid iam bibo de fonte illo nihil metuens? Iam nullū scandalum pertimesco, iam de cupiditatib. omnib. tanquam edomitis victisq; secura sum? Nonne aduersus me diabolus vigilat hostis meus? Nōne laqueos mihi quotidie deceptionis intendit? Non vis vt conturbem te, posita in seculo, & peregrina adhuc a domo Dei mei? Sed spera in dominum, rñdet cōturbanti se aīæ suæ, & quasi rationem reddenti perturbationis suæ, ꝑꝑ mala quib. abundat hic mundus, Interim habita in spe. Spes enim quæ vr̃ non est spes, Si autem quod non videmus speramus, per patiētiam expectamus, spera in domino. Quare speras? Quoniam cōfitebor illi.] Quid ei cōfite-

fiteberis. Salutare vultus mei Deus meus.] A
me mihi salus esse non potest, hoc dicā, hoc
cōfitebor, salutare vultus mei Deus meus. Et
enim vt metuat in his quę vtcunq; intellecta
cognoscit, respexit iterum solicitus ne obre
pat inimicus, nondū dicit saluus sum ex om
ni parte. Etenim primitias habētes spiritus in
8. nobismetipsis ingemiscimus adoptionē, ex-
pectantes redemptionem corporis nostri. Il
la perfecta in nobis salute, erimus in domo
83. Dei, videntes sine fine, & sine fine laudantes
eum cui dictum est, Beati qui habitant in do
mo tua, in secula seculorū laudabunt te. Hoc
nondum est, quia nondum est salus quæ pro-
mittitur, sed cōfitebor domino meo in spe,
C & dico illi, salus vultus mei Deus meus. Spe
enim salui facti sumus Spes autem quæ vide
tur, nō est spes. Perseuera ergo vt peruenias,
perseuera donec veniat salus. Audi ipsum
Deum tuum de interiore tibi loquentem, Su
stine dominum & viriliter age & confor-
6. tet cor tuum & sustine dominum, quoniam
qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus
10. erit. Quare ergo tristis es anima mea, & qua
re cōturbas me? Spera in dominum quoniā
confitebor illi. Hæc est confessio mea, saluta
re vultus mei Deus meus. Ad meipsum ani-
ma mea turbata est.] Nunquid a Deo turbat?
Ad me turbata est, ab incommutabili reficie
bat, ad mutabile perturbabat, noui quia iusti
tia Dei mei manet. vtrū mea maneat nescio.
Terret enim me Apostolus dicens, Qui se pu
tet stare, videat ne cadat. Ergo quia nō est in
me firmitas mihi, nec est mihi spes de me, ad
me ipsum turbata est anima mea. Vis nō con
turbetur. non remaneas in te ipso, & dic, Ad
te domine leuaui animam meam. Hoc pla-
nius audi, Noli sperare de te, sed de Deo tuo:
nam si speras de te, anima tua conturbatur
ad te, quia nondum inuenit vnde sit secura
de te. Ergo quoniam ad me conturbata est
anima mea, quid restat nisi humilitas, vt de
seipsa anima non præsumat? Quid restat nisi
vt omnino minimam se faciat, nisi vt se hu-
miliet vt exaltari mereat? Nihil sibi tribuat,
vt ei ab illo quod vtile est tribuatur. Ergo qa
ad me turbata est anima mea, & hanc pertur
bationem facit superbia. Propterea mem o-
ratus, sum tui domine de terra. Iordanis &
Hermoniim a monte paruo.] Vnde memora
tus sum tui? A monte paruo, & de terra Ior-
danis. Forte de baptismo, vbi est remissio
peccatorum. Etenim nemo currit ad remis-
sionem peccatorum, nisi qui displicet sibi.
Nemo currit ad remissionem peccatorum,
nisi qui se confitetur peccatorem, nemo se
confitetur peccatorem, nisi humilians se ip
sum Deo. Ergo de terra Iordanis memora-
tus sum tui, & de monte paruo, non de mon
te magno, vt de monte paruo tu facias ma- Luc. 14.
gnum, quoniam qui se exaltat humiliabitur, & 18.
& qui se humiliat exaltabitur. Si autem & in
terpretationes nominum quæras, Iordanis
est descensio eorum. Descende ergo vt eleue
ris, noli extolli ne elidaris. Et de Hermoniim
a monte paruo. Hermoniim anathematiza-
tio interpretatur. Anathematiza teipsum di-
plicendo tibi. Displicebis enim Deo, si pla- E
cueris tibi. Ergo quia nobis Deus omnia bo
na præstat, quia ipse bonus est, non quia nos
digni sumus, sed quia ille misericors est, nō
quia in aliquo promeruimus: de terra Ior-
danis & Hermoniim commemoratus sum
Dei. Et quia qui humiliter commemoratur,
exaltatus perfrui merebitur, quia non in se
exaltatur qui in domino gloriatur. Abyssus 1. Co. 1.
abyssum inuocat in voce cataractarum tua-
rum.] Peragere Psalmum possum fortasse ad
iutus studio vestro, cuius feruorem video.
De labore autem vestro non satis curo, audia
tis, quando & me qui loquor ita in his labo-
ribus sudare cernatis. Aspicientes me labo-
rantem, profecto collaboratis. Non enim mi
hi laboro, sed vobis. Ergo audite, quoniam
velle vos video. Abyssus abyssum inuocat in
voce cataractarum tuarum. Deo dixit ille q
eius commemoratus est de terra Iordanis &
Hermoniim. Et admirando dixit, Abyssus
abyssum inuocat in voce cataractarum tua-
rum. Quæ abyssus? quam abyssum inuocat?
Vere quia iste intellectus abyssus est. Abyssus F
enim est profunditas quædam impenetrabi-
lis, incomprehensibilis, & maxime solet dici
in aquarum multitudine. Ibi enim altitudo,
ibi profunditas, quæ penetrari vsque ad fun-
dum non potest: Denique quodam loco di-
ctum est, Iudicia tua abyssus multa, hoc vo-
lens scriptura commēdare, quia iudicia Dei Psa. 35.
non comprehenduntur. Quæ ergo abyssus?
quam inuocat abyssum? Si profunditas est
abyssus, putamus quòd cor hominis abyssus
est? Quid enim est profundius hac abysso?

Loqui

Loqui homines poſſunt, videri poſſunt per
operationem membrorum, audiri in ſermo
ne, ſed cuius cogitatio penetratur, cuius cor
inſpicitur? Quid intus diſponat, quid intus
velit, quid intus nolit, quis comprehendet?
Puto non abſurde intelligi abyſſum hoīem,
de quo alibi dictū eſt, Accedet homo ad cor
Pſal. 63. altum & exaltabit Deus. Si ergo homo abyſ
ſus eſt, quomodo abyſſus inuocat abyſſum?
Homo inuocat hominē: inuocat quaſi quo
modo Deus inuocatur? Non. Sed inuocat dr̄
ad ſe vocat. Nam dictum eſt de quodā, mor-
tem inuocat, ideſt, ſic viuit, vt mortem ad ſe
vocet. Nam nemo hominum eſt qui oratio-
nem faciat, & inuocet mortem, ſed male vi-
uendo homines mortem inuocant. Abyſſus
abyſſum inuocat, homo hominem. Sic diſcit
ſapientia, ſic diſcitur fides, cum abyſſus abyſ
ſum inuocat. Abyſſum inuocant ſancti prędi
catores verbi Dei, nunquid & ipſi abyſſus? Vt
1. Co. 4. noueris quia abyſſus & ipſi, Apoſtolus ait,
Minimum eſt vt a vobis diiudicer aut ab hu
G mano die. Quanta autem abyſſus ſit, audite
amplius, Neq; enim ego meipſum diiudico.
Tātam ne profunditatem creditis eſſe in ho
mine, quæ lateat ipſum hominem in quo eſt?
Quāta profunditas infirmitatis latebat in Pe
Mat. 26. tro, quando quid in ſe ageretur intus neſcie-
bat, & ſe moriturum cum domino pro do-
mino temere promittebat. Quanta abyſſus
erat? Quę tamē abyſſus nuda erat oculis Dei.
Nam hoc illi Criſtus prænunciabat, quod in
ſe ipſe ignorabat. Ergo omnis homo licet sā
ctus, licet iuſtus, licet in multis proficiens,
abyſſus eſt, & abyſſum inuocat, quando ho-
mini aliquid fidei, aliquid veritatis propter
vitam æternam prædicat. Sed tunc eſt vtilis
abyſſus abyſſo vocante, quando fit in voce
cataractarum tuarum. Abyſſus abyſſum inuo
cat, homo hominem lucrat, nō in voce ſua,
H ſed in voce cataractarum tuarum. Alium ac-
cipite intellectum, Abyſſus abyſſum inuo-
cat in voce cataractarum tuarum. Ego qui
contremiſco cum ad me perturbata eſt ani-
ma mea, a iudiciis tuis timui vehementer. Iu
dicia enim tua abyſſus multa, & abyſſus abyſ-
ſum inuocat. Nam ſub hac carne mortali, la-
borioſa, peccatrice, moleſtiis & ſcandalis
Pſal. 35. plena, concupiſcentiis obnoxia, damnatio
quædam eſt de in iudicio tuo, quia tu dixiſti
peccatori, Morte morieris, & in ſudore vul-
tus tui edes panem tuum, hęc abyſſus prima
iudicii tui. Sed ſi male hic vixerint homines,
abyſſus abyſſum inuocat, quia de pęna in pę
nam tranſeunt, & de tenebris ad tenebras, &
de profunditate ad profunditatem, & de ſup
plicio ad ſupplicium, & de ardore cupidita
tis in flammas gehennarum. Ergo hoc timuit
fortaſsis homo iſte cum ait, Ad meipſum ani
ma mea turbata eſt, propterea memoratus
ſum tui domine de terra Iordanis & Hermo
niim. Humilis eſſe debeo. Exhorrui enim iu-
dicia tua, vehementer timui iudicia tua, ideo
ad me anima mea turbata eſt. Et quia iudicia
tua timui, paruane iudicia ſunt iſta? Magna
ſunt, dura ſunt, moleſta ſunt, ſed vtinam ſola
eſſent, abyſſus abyſſum inuocat in voce cata
ractarū tuarū, q̄a tu minaris, tu dicis, & poſt
illos labores reſtare alteram damnationem:
in voce cataractarum tuarum abyſſus abyſ-
ſum inuocat. Quo ergo abibo a facie tua, &
a ſpū tuo quo fugiam, ſi abyſſus abyſſum in-
uocat, ſi poſt iſtos labores timentur grauio-
res? Omnes ſuſpēſiones tuæ & fluctus tui ſu-
per me ingreſſi ſunt.] Fluctus in his quę ſen
tio, ſuſpenſuræ in his quæ minaris. Omnis p̄
peſsio mea, fluctus eſt tuus, omnis commina
tio tua, ſuſpenſura tua eſt. In fluctib. inuocat
abyſſus iſta, in ſuſpenſuris inuocat alteram
abyſſum. In eo ꝙ laboro, omnes fluctus tui:
in eo ꝙ minaris grauius, omnes ſuſpēſiones
tuæ ſuper me ingreſſæ ſunt. Qui enim minat
non premit, ſed ſuſpendit, ſed quia liberas,
hoc dixi animæ meæ. Spera in domino qm̄
cōfitebor illi, ſalutare vultus mei Deus meus,
quia magis crebra ſunt mala, dulcior erit mi
ſericordia tua. Ideo ſequitur, In die manda-
uit dn̄s miſericordiam ſuam & nocte de-
clarauit.] Nulli vacat audire in tribulatione.
Attendite cum vobis bene eſt, Audite cū vo-
bis bene eſt. Diſcite cum tranquilli eſtis ſa-
pientiæ diſciplinam, & verbum Dei vt cibū
colligite. Qn̄ enim quiſque in tribulatione
eſt, prodeſſe illi debet quod ſecurus audiuit.
Etenim in rebus proſperis mandat tibi Deus
miſericordiam ſuam, ſi ei fideliter ſeruieris,
quia liberat te de tribulatione, ſed non ti-
bi declarat ipſam miſericordiam quam tibi
per diem mandauit, niſi per noctem. Cum
venerit ipſa tribulatio, tunc adiutorio te nō
deſerit, oſtendet tibi verum fuiſſe quod tibi
per diē mandauit. Etenim ſcriptum eſt quo-

dam loco, Speciosa misericordia domini in
35. tempore tribulationis, sicut nubes pluuiæ in
tempore siccitatis. In die mandauit dominus
misericordiã suam & nocte declarauit. Non
tibi ostendit quia subuenit tibi, nisi venerit ti
bi tribulatio, vnde eruaris ab illo qui tibi per
diem promisit. Ideo admonemur imitari for
micam. Sicut enim prosperitas seculi signifi
catur die, aduersitas seculi significatur nocte:
ita alio modo prosperitas seculi significatur
æstate, aduersitas seculi significatur hyeme.
6. Et quid facit formica? Per æstatem colligit
qđ ei per hyemem prosit. Ergo cum est ęstas:
cum bene est vobis, cum tranquilli estis, au-
dite verbum domini. Vnde enim fieri potest
I. vt in hac tempestate huius seculi sine tribula
tione totum hoc mare transeas? Vnde enim
fieri potest? cui hoc hominum contigit? Si cõ
tigit alicui, plus metuenda est ipsa tranquilli
tas. In die mãdauit dominus misericordiam
suam, & nocte declarauit. Quid ergo agas in
hac peregrinatione? quid agas? Apud me ora
tio Deo vitæ meæ. ʒ Hoc hic ago ceruus si-
tiens & desyderans fontes aquarũ recordans
dulcedinem fontis illius qua ductus sum per
9. tabernaculum vsq; ad domum Dei, quandiu
hoc corpus quod corrumpitur aggrauat ani
mam, apud me oratio Deo vitæ meæ. Non
enim vt supplicem Deo erupturus sum de
transmarinis locis, aut vt exaudiat me Deus
meus nauigabo vt de lõginquo afferã thura
& aromata, aut de grege adducam vitulũ vel
arietẽ, Apud me orõ Deo vitę meę. Intus ha
beo victimam quam immolem, intus habeo
thus quod imponam, intus habeo sacrificiũ
quo flectam Deum meum. Sacrificium Deo
spiritus contribulatus. Quod sacrificium cõ
tribulati spiritus intus habeam, audi, Dicam
domino susceptor meus es. Quare mei obli
tus es?] Sic enim hic laboro quasi tu oblitus
sis mei: tu autem exerces me, & noui quia dif
4 fers mihi, non mihi aufers quod promisisti.
sed tamen quare mei oblitus es? Tanquam de
voce nostra clamauit & caput nostrũ, Deus
Deus meus, quare me dereliquisti? Dicã Deo
susceptor meus es, quare me oblitus es? Vt
quid me repulisti? Ex illa altitudine fontis in
telligẽtiæ incommutabilis veritatis, vt quid
me repulisti? Quare grauedine & põdere ini
quitatis meæ, iã illuc inhians, ad ista deiectus
sum? Dicit alio loco ista vox, Ego dixi in ec-
stasi mea, vbi vidit nescio quid magnum ex-
cessum mentis, Ego dixi in ecstasi mea proie
ctus sum a facie oculorum tuorum. Compa
rauit enim hęc in quibus esset, illis in quę ere
ctus erat, & vidit se longe proiectum a facie
oculorum Dei, sicut & hic, vt quid me repu
listi? Et vt quid contristatus incedo dum affli
git me inimicus, dum confringit ossa mea? ʒ
Tentator ille diabolus scandalis vbique cre-
bescens, quorum abundantia refrigescit cha
ritas multorum, cum videat fortes Ecclesiæ *Mat. 24.*
plerunq; scandalis cedere, nõne dicit corpus
Christi, confringit inimicus ossa mea? Ossa
enim fortes sunt, & aliquando ipsi fortes tẽ-
tationibus cedunt, Hæc cum quisque consy-
derat ex corpore Christi, ex voce corporis
Christi, nonne clamat, vt quid me repulisti,
& vt quid tristis incedo dum affligit me ini-
micus, dum cõfringit ossa mea? Non carnes A
meas tantum, sed etiam ossa mea, vt in quib.
putabatur esse aliqua fortitudo, videas cede-
re in tentationibus, vt cęteri infirmi despe-
rent, quando fortes vident succumbere. Quã
ta ista pericula fratres mei? Exprobauerunt
mihi qui tribulãt me.] Iterum illa vox. Dum
dicunt mihi per singulos dies vbi est Deus
tuus?] Et maxime ista dicũt in tentationibus
Ecclesiæ, vbi est Deus tuus? Quantũ hęc mar
tyres audierunt, pro nomine Christi fortes
& patientes, quantum illis dictum est, vbi est
Deus vester? Liberet vos si potest. Tormenta
enim ipsorũ extrinsecus homines videbant,
coronas intrinsecus nõ videbant. Exprobra-
uerunt mihi qui tribulãt me, dum dicunt mi
hi per singulos dies, vbi est Deus tuus? Et ego
ꝓpter hæc quoniã ad me turbata est anima
mea, quid ei aliud quàm illud dicam, Quare
tristis es aĩa mea, & quare conturbas me? Et
quasi respõdet, non vis vt conturbem te, hic
posita in tantis malis suspirans ad bona, sitiẽs B
& laborans, non vis vt conturbem te?

Spera in domino quoniam ad-
huc confitebor illi.] Dicit
ipsam confessionem,
repetit spei con-
firmatio-
nẽ.

Salus vultus mei & Deus
meus.

In

In Pſalmũ quadrageſimũ ſecũdũ enarratio.

PSalmuſ iſte breuis eſt. Sic ſatisfacit mentibus auditorum, vt moleſtus non ſit vẽtribus ieiunorum. Paſcatur ex hoc anima noſtra, quã triſtem eſſe dicit, quæ cantat in hoc Pſalmo. Triſtẽ credo ex aliquo ieiunio ſuo, vel potius ex aliqua fame ſua. Nam ieiuniũ volũtatis eſt, fames neceſsitatis. Eſurit Eccleſia, eſurit corpus Chriſti. Et homo ille vbiq; diffuſus eſt, cuius caput ſurſum eſt, membra C deorſum, eius vocem in omnibus pſalmis vel pſallentem vel gementem, vel lætantem in ſpe, vel ſuſpirãtem in re, notiſsimam iam & familiariſsimam habere debemus tanquã noſtram. Non ergo diu eſt immorandum, vt *Mat. 13.* inſinuemus vobis q̃s is loquaẽ. Sit vnuſquiſque in Chriſti corpore & loquetur hic. Noſtis autem hic omnes qui proficiunt, & qui cœleſti illi ciuitati ingemiſcunt, qui peregrinationem ſuam norũt, qui vitam tenent, qui in deſyderio terrę illius ſtabiliſsimæ ſpem tãquam ancoram prędixerunt: Noſtis ergo q̧a hoc genus hominum, hoc ſemen bonũ, hoc frumentum Chriſti inter zizania gemit, & hoc donec veniat tempus meſsis, ideſt, vſq; in finem ſeculi, ſicut exponit, quę non fallitur veritas. Gemens ergo inter zizania, ideſt, inter malos homines, inter doloſos & ſeductores, aut ira turbulentos, aut inſidiis venenatos, circunſpiciens ſimul cum illis eſſe ſe, tanquam in vno agro per totum mundũ, vnam pluuiam excipere, pariter perflari, pariterque ſecum aduerſa nutriri, habere ſimul iſta communia dona Dei, malis boniſq; cõ*Mat. 5.* ceſſa communiter, ab illo qui facit ſolẽ ſuũ oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iu D ſtos & iniuſtos. Videns ergo ſemen Abrahæ ſemen ſanctum, quanta cum malis, a quibus quandoque ſeparandum eſt, nũc hẽat communia, æqualiter naſci, eandem conditionẽ generis humani ſortiri, pariter mortalia ferre corpora, ſimul vti luce, fontibus, fructib. proſperitatibus atque aduerſitatibus ſeculi, ſiue fame, ſiue abundantia, ſiue pace, ſiue bello, ſiue ſalute, ſiue peſte, videns quãta habeat communia cum malis, cum quibus tamen nõ habet cauſam communem, erupit in hãc vocem. Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta.] Iudica, inquit, me Deus, non timeo iudicium tuum, quia noui miſericordiam tuam. Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta. Nunc interim in hac peregrinatione nondum diſcernis locum meum, quia ſimul cũ zizaniis viuo vſque ad tempus meſsis. Nondum diſcernis pluuiam meam, nondum diſcernis lucem meam, diſcerne cauſam meã. Diſtet inter eum, qui in te credit, & eum q̧ in te non credit, par infirmitas eſt, ſed diſpar conſcientia, par labor, ſed diſpar deſyderiũ. Deſyderium impiorum peribit, de deſyderio autem iuſtorum niſi certus eſſet pollicitator, dubitare deberemus. Finis deſyderii noſtri, ipſe promiſſor. Seipſum dabit, quia ſe ipſum dedit. Seipſum dabit immortalibus immortalem, q̧a ſe ipſum dedit mortalib. mortalem. Iudica me Deus & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta. Ab homine iniquo & doloſo erue me.] Hoc eſt de gente non ſancta. Ab homine, à quodam genere hominum, quia quidam homo, & quidam homo, & in his duobus vnus aſſumetur, & vnus relinquetur. Et quoniam patiẽtia opus eſt ferendi vſque ad meſſem quandam, ſi dici poteſt ad indiſcretam diſcretionem, ſimul enim ſunt, & ideo diſcreta nondum ſunt, Zizania autem zizania ſunt, & frumenta frumẽta ſunt, & ideo diſcreta iam ſunt. Quia ergo fortitudine opus eſt, imploranda eſt ab illo, qui iuſsit vt fortes ſimus, & niſi fortes ipſe fecerit, non erimus, quod vt ſimus, ab illo erimus qui dixit, Qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit, ne forte ſibi ipſa anima arrogando fortitudinem debiliteẽ, continuo adiungit: Quia tu es Deus meus fortitudo mea, vt quid me repuliſti, & vt quid triſtis incedo, dũ afligit me inimicus?] Cauſam quęrit triſtitiæ ſuæ. Quare, inquit, triſtis incedo dũ affligit me inimicus?] Triſtis ambulo, inimicus affligit me quotidianis tentationibus, immittens vel quod male timeamus, & contra vtrunque pugnans anima, & dicit Deo, vt quid triſtis incedo? Quærit ergo ab ipſo, & audiat vt quid. Quærit enim in Pſalmo cauſam triſtitiæ ſuæ dicens, vt quid me repuliſti, & vt quid triſtis incedo? Audiat ex E Eſàia, ſuccurrat illa lectio, quę modo recitata eſt, Spiritus, inquit, a me prodiet, & omnem flatum ego feci, propter peccatum modicum quidem contriſtaui illum, & auerti faciem meam ab iſto, & contriſtatus

eſt

eſt & abiit in viis ſuis. Quid ergo quærebas,
vt quid me repuliſti,& vt quid triſtis incedo?
Audiſti ꝑꝑ peccatum.Cauſa triſtitiæ tuæ pec
catum eſt,cauſa lætitiæ tuæ iuſtitia ſit. Pecca
re volebas & laborare uolebas,vt parum tibi
eſſet ꝙ eſſes iniuſtus, niſi vt eum eſſe iniuſtũ
voluiſſes,à quo in te vindicari noluiſſes.Re-
18 ſpice vocem meliorem in alio Pſalmo, Bo-
num eſt mihi ꝙ humiliaſti me, vt diſcam iu-
ſtificationes tuas. Didiceram elatus iniquita
tes meas, diſcam humiliatus iuſtificationes
tuas. Vt q̃d triſtis incedo dum affligit me ini
micus?De inimico qęreris, reuera affligit,
ſed tu ei locũ dediſti.Et nũc habes quid agas.
Elige conſilium, regem admitte, tyrrannum
exclude. Sed vt hoc faciat, quid dicit, quid
G ſupplicat,q̃d orat,attende.Ora q̃d audis,ora
cum audis,oĩum noſtrum ſit iſta vox:Emit-
te lucem tuam & veritatem tuam,ipſa me de
duxerunt & perduxerunt in montem ſanctũ
tuũ,& in tabernacula tua.] Quia ipſe eſt lux
tua & veritas tua.Hæc nomina duo, res vna.
Quid.n. aliud lux Dei, niſi veritas Dei? Aut
quid veritas Dei niſi lux Dei? Et hoc vtrunq;
vnus Chriſtus.Ego ſum lux mũdi,qui credit
in me non ambulabit in tenebris. Ego ſum
via,veritas & vita. Ipſe lux, ipſe veritas. Ve-
niat ergo & eruat nos diſcernẽs modo cau
ſam noſtrã a gente non ſancta,eruat ab hoĩe
iniquo & doloſo. Separet frumentum a ziza
niis, q̃a ipſe mittet angelos ſuos meſſis tp̃e,
vt colligãt de regno eius oĩa ſcandala,& mit
tant in ignem ardentem, frumentum aũt eius
cõgregent in horreum. Emittat lucem ſuam
& veritatem ſuam, q̃a ipſa iam nos deduxe-
runt & perduxerũt in montem ſanctum eius
& in tabernacula eius.Pignus habemus, præ
mium ſperamus. Sanctus mons eius, ſancta
Eccleſia eius:Mons ille eſt, qui creuit ex mi-
nimo lapide,ſm viſionẽ Danielis confringẽs
regna terrarũ,& in tm̃ excreſcẽs vt impleret
vniuerſam faciem terræ:in hoc mõte ſe exau
ditũ dicit qui dicit,Voce mea ad dñm clama
ui,& exaudiuit me de mõte ſãcto ſuo. Quiſ-
quis pręter iſtum mõtem orat,non ſeſe ſpe-
ret exaudiri ad vitam ęternam. Exaudiuntur
enim multi ad multa:nec ſibi plaudãt ꝙ exau
diunt. Exauditi ſunt dæmones vt in porcos
mitterentur. Exaudiri ad vitam ęternam cõ-
cupiſcamus, ꝑꝑ deſyderium quo dicimus,
Emitte lucem tuã & veritatem tuam. Ille lux
oculum cordis inquirit, Beati.n.inquit,mun
do corde,quia ipſi Deum videbũt. Modo in *Mat. 5.*
monte eius ſumus,i.in Eccleſia eius, & in ta
bernaculo eius. Nam tabernaculum peregri
nantium eſt, domus cohabitantium eſt & ta
bernaculum peregrinãtium & militantium.
Cum audis tabernaculum, bellum intellige,
hoſtem caue. Domus aũt de qua dixit, Beati *Pſal. 93.*
qui habitant in domo tua,in ſecula ſeculorũ
laudabunt te. Iam ergo perducti ad taberna-
culum,& poſiti in monte ſancto eius, quam
ſpem gerimus?Et introibo ad altare Dei.[Eſt
enim quoddã ſublime altare inuiſibile, quo
non accedit iniuſtus. Ad illud altare ille ſo-
lus accedit,qui ad iſtud ſecurus accedit.Illic
inueniet vitam ſuã,qui in iſto diſcernit cau-
ſam ſuam.Et introibo ad altare Dei, de mõte I
ſancto eius,& de tabernaculo eius.De ſancta
Eccleſia eius introibo ad altare Dei ſublime.
Quale ibi ſacrificium eſt? Ipſe qui intrat aſſu
mẽt in holocauſtum, introibo ad altare Dei.
Quid eſt quod dicit,ad altare Dei?Ad Deum
qui lętificat iuuentutem meam.]Iuuentus no
uitatem ſignificat,tanquam diceret, Ad Deũ
qui lætificat iuuentutem meam, i.nouitatem
meam.Lætificat nouitatem meam, qui con-
triſtauit uetuſtatem meam.Incedo enim mo
do triſtis in vetuſtate,tunc autem ſtabo gau-
dens in nouitate. Confitebor tibi in cithara
Deus Deus meus.]Quid eſt in cithara confi-
teri,& in pſalterio confiteri?Non enim ſem-
per in cithara,nec ſemper in pſalterio. Duo
hęc organa muſicorum habẽt inter ſe diſtin
ctam diſcretamq; rationem, dignam conſy-
deratione & cõmendatione memoriæ. Vtrũ
que hoc manib. portatur & tangitur,& ſigni
ficat opera q̃dam noſtra corporalia. Vtrũq;
bonum,ſi quis norit pſallere, ſi quis norit ci
tharizare.Sed quia Pſalterium iſtud organũ
dr̃,quod de ſuperiore parte habet teſtudinẽ, K
illud,ſ. tympanum & concauum lignum cui
chordæ innitentes reſonant, Cithara vero
idipſum lignum cauum & ſonorum ex infe-
riore parte habet,diſcernenda ſunt opera no
ſtra, quando in Pſalterio fiũt, quando in ci-
thara,vtraq; tamẽ placita Deo & ſuauia eius
auditui. Quando ergo ex præceptis Dei ali-
quid agimus, iuſſis eius obtemperantes &
obaudientes ad implenda præcepta eius, vbi
facimus & non patimur, Pſalterium eſt. Fa-
ciunt enim ita & angeli, non enim aliquid

patiuntur. Cum autem aliquid patimur tribulationum, tentationum, scandalorũ in hac terra, quia non patimur nisi ex inferiore parte, i. ex eo quod mortales sumus, ex eo quod primæ nostræ causæ quiddã tribulationũ debemus, & quia patimur multa ab eis qui nõ sunt desuper, cithara est. Venit.n. sonus suauis ex inferiore parte, patimur & psallimus, vel potius cantamus vel citharizamus. Qñ dicebat Apostolus euangelizare se, & prædicare Euangelium toto orbe terrarum ex præcepto Dei, quia illud Euangelium se non ab hominib. neq; per hominem, sed per Iesum Christum accepisse dicebat, desuper sonabat chordę. Cum vero dicebat, Gloriamur in tribulationib. scientes quia tribulatio patientiã operatur, patientia probationem, probatio spem: cithara sonabat ex inferiore q.dem, sed tñ dulciter. Omnis enim patientia dulcis est Deo. Si autem in ipsis tribulationibus defeceris, citharã fregisti. Quare ergo mõ dixit, Confitebor tibi in cithara? Propter illud qđ dixerat, Vt quid tristis incedo dũ affligit me inimicus. Patiebatur enim quiddam ex inferiore afflictione, & in eo ipso tñ volebat placere Deo & gratias gestiebat agere Deo fortis in tribulationibus. Et quia sine tribulatione esse non poterat, patiẽtiam Deo debebat. Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus. Et rursus animam suam, vt ex inferiore illo sonoro ligno capiat sonum. Vt quid tristis es, inquit, anima mea, & vt quid conturbas me? In tribulationib. sum, in languorib. in mœroribus, vt quid me conturbas ô anima? Quis dicit? Cui dicit? Animæ dicit, omnes nouimus, planum est. n. ad illam directus est sermo, Vt quid tristis es anima mea, & vt quid conturbas me? Quæritur persona loquens, Nunquid caro aĩæ loquit, cum caro sine aĩa non loquat? Proprium enim magis est, vt aĩa carnem alloquatur q̃ vt caro alloquat aĩam. Sed quia nõ dixit, Quare tristis es caro mea, sed ait quare tristis es aĩa mea, si enim carnẽ alloqueret, fortasse non diceret, Quare tristis es, sed quare doles. Dolor enim aĩæ tristitia dr. Molestia vero quæ fit in corpore, dolor dici põt, tristitia non potest: sed ex dolore corporis plerunq; aĩa cõtristatur. Interest tñ quid doleat & quid cõtristet. Dolet enim caro, tristis est anima, et aperta ista vox est, vt quid tristis es aĩa mea? Non enim aĩa alloquitur carnem, quia non dixit, Vt quid tristis es caro mea, nec caro animam, quia absurdum est vt inferior alloquatur superiorem. Ergo intelligamus hr̃e nos aliquid, vbi imago Dei est, mentem, s. atq; rationem. Ipsa mens inuocabat lucem Dei & veritatem Dei. Ipsa est qua capimus iustũ & iniustum, ipsa est qua discernimus verum a falso, ipsa est quæ vocatur intellectus, quo intellectu carẽt bestię, quem intellectum quisquis in se negligit, & postponit cæteris, & ita abiicit quasi nõ habeat, audit ex Psalmo, Nolite esse sicut equus & mulus quibus non est intellectus. Intellectus ergo noster alloquitur animam nostrã ista in tribulationib. marcida est, fessa in angoribus, contracta in tentationibus, ægra in laboribus. Erigit eam mens desuper capiens veritatem, & dicit, Vt quid tristis es aĩa mea, & vt quid conturbas me? Vide si non est ista allocutio in illo conflictu Apostoli in se præfigurantis quosdam, & forte nos, & dicentis, Condelector legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in mẽbris meis, idest, motus quosdam carnales & in quadam lucta & quasi desperatione inuocat gratiam Dei, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Tales ita pugnantes etiam ipse dominus in se præfigurare dignatus est, cum ait, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Ille enim non nouerat ad quod venerat? ille passione pauebat, qui dixerat, Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam, nemo tollet illam a me, sed ego ipse pono eam a me, & iterum sumo eam? Sed tristis est anima mea vsque ad mortem, qui dixit, quędam membra sua in se figurauit. Plerunq; enim iam mens credit & bene nouit, & futurum hominem secũdum fidem suam in gremio Abrahę, credit hoc, & tamen cum venerit aliquis articulus mortis turbatur ex familiaritate quadam seculi huius, erigit auditum in illam vocem Dei internam, audit rationabile carmẽ intrinsecus. Ita enim desuper in silentio sonat quiddam, non auribus sed menti, vt quicunq; audit illud melos, tędio afficiatur ad strepitum corporalem, & tota ista vita humana tumultus ei q.dam sit impediens auditũ superni cuiusdam soni nimium delectabilis & incõpara-

Margin notes: Galat. 1. — Rom. 5. — L — M — Psal. 31. — Rom. 7. — Matt. 26.

rabilis & ineffabilis. Et reuera cũ ita contin
git ex aliqua perturbatione, vim patitur ho-
mo alloquens aĩam suam, Vt quid tristis es
aĩa mea, & vt quid conturbas me? An forte
ideo, q̃a difficile purgata vita inuenit, cũ ille
iudicat qui nouit ad purũ & liquidum iudi-
care? Quia & si probabilis iam vita est inter
hoĩes, ita vt hoĩes, quid iam reprehendãt iu-
ste non hẽant, procedit examen ab illius ocu
lis, procedit regula exequans, nõ fallaciter,
& inuenit in hoĩe q̃dam q̃ reprehẽdat Deus,
C quę hoĩes reprehendenda nõ videbant, nec il
le ipse intus qui iudicãdus est. Hęc timẽs aĩa
forte conturbat, alloquit eam mens quasi di
cens q̃d times de peccatis, q̃a non potes oĩa
deuitare? Spera in dño q̃m confitebor illi.]
Quædam sanat præsens allocutio, reliqua
purgat fidelis cõfessio. Planè time si iustum
te dicis, si non habes illam vocem ex alio
Psalmo, Ne intres in iudiciũ cum seruo tuo.
Quare ne intres in iudiciũ cũ seruo tuo, Mi-
sericordia tua mihi opus est. Nã si iudicium
exhibueris sine misericordia, quo ibo? Si ini-
quitates obseruaueris dñe, dñe quis sustine-
bit? Ne intres in iudicium cum seruo tuo, q̃a
non iustificabit in conspectu tuo oĩs viuens.
Ergo si non iustificabit in conspectu tuo oĩs
viuens, q̃a quicũq; illic viuit, quantũlibet iu
ste viuat, vę illi si cũ illo in iudiciũ intrauerit
Deus. Nã ex alio Propheta arrogantes & su-
perbos identidẽ sic obiurgat, Vt quid vultis
mecũ iudicio contendere? Oẽs dereliquistis
me, dicit dñs. Noli ergo iudicio contẽdere,
da operã esse iustus, & quãtumcunq; fueris,
confitere te peccatorem. Semper spera mise-
ricordiam, & in ista humili confessione secu
rus alloquere turbantem te, & tumultuãtem
aduersus te animam tuam. Vt q̃d tristis es ani
ma mea, & vt quid cõturbas me? Forte in te
volebas sperare, spera in dominũ, noli in te.
Quid enim es in te? quid es de te? Ille sit sani-
tas in te, qui suscepit vulnera p̄p te. Spera, in
quit, in dominum, quoniam confitebor illi.
Quid illi confiteberis? Salutare vultus mei
Deus meus. [Tu es salutare vultus mei, tu sa-
nabis me. Aeger ad te loquor, agnosco medi
cum, non me iacto sanum. Quid est agno-
sco medicum, non me iacto sanum? Quod in
alio Psalmo dicitur, Ego dixi domine mise-
rere mei, sana animam meam quia peccaui
tibi. Hæc vox fratres tuta est, sed vigilate in
operibus bonis, tangite Psalterium obedien
do pręceptis, tangite citharam, tolerãdo pas
siones. Frange esurienti panem tuum, audisti
ab Esaia, noli ieiunium putare sufficere. Ieiu Esa. 58.
nium te castigat, nõ alterum reficit. Fructuo
sæ erunt angustiæ tuæ, si alteri pręstiteris lati
tudinem. Ecce fraudasti animã tuam, cui da-
bis quod tibi abstulisti? vbi pones quod tibi
denegasti? Quam multos pauperes saginare
potest intermissum hodie prandium nostrũ.
Ita ieiuna, vt alio manducante prandisse te
gaudeas propter orationes vt exaudiaris. Ibi
enim ait, Adhuc loquente te dicam, ecce ad E
sum. Si fregeris ex animo esurienti panem,
quia plerunque fit a tristibus & a murmu-
rantibus vt careant tædio interpellantis, non
vt reficiant viscera indigentis, Hilarem au-
tem datorem diligit Deus. Si panem dederis
tristis, & panem & meritum perdidisti. Er- 2 Co. 9.
go ex animo fac, vt ille qui intus videt adhuc
loquente te, dicat, ecce assum. Quam celeri-
ter accipiuntur orationes bene operantium, Esa. 58.
& hęc iustitia hominis in hac vita, ieiuniũ,
eleemosyna, oratio. Vis orationem tuam vo-
lare ad Deum? Fac illi duas alas, ieiunium
& eleemosynam, Tales nos inueniat, vt secu-
ros inueniat lux Dei, veritas Dei, cum ve-
nerit liberare nos a morte, qui iam venit sub
ire pro nobis mortem.

In Psalmũ quadragesimũ tertium. Enarratio.

PSalmus iste filiis Chore dicitur, sicut eius
titulus præfert. Interpretetur autẽ Cho-
re caluitiũ vel caluaria, & inuenimus in Euã
gelio dominum Iesum Christũ in loco Cal- F
uariæ crucifixum. Ergo clarum est, quod fi- Mat. 27.
liis passionis eius cantatur hic Psalmus. Ha
bemus autem hinc euidentissimum & firmis-
simum testimonium Apostoli Pauli, quia cũ
in persecutionibs gentilium laboraret Ec-
clesia, hunc sumpsit versum, quem interpo-
neret ad exhortationem, & consolationem
patientiæ. Hinc enim dictum est, quod ille
in Epistola sua posuit, Propter te mortifi-
camur tota die, deputati sumus vt oues oc- Rom. 8.
cisionis. Vocem ergo martyrum audiamus
in Psalmo, & vox martyrũm videte quàm
bonam causam habeat, cum dicit, propter
te. Nam & dominus ideo addidit, propter
iustitiam, cum diceret, Beati qui persecutio-
nem

nem patiuntur propter iustitiam, ne quisquã *Rom. 8.* persecutionem patiens ex ipsa pœna quęreret gloriam non bonam habens causam. Et hinc exhortatus suos ait, Beati eritis cum vobis illa fecerint vel dixerint homines ꝑp me. Hinc ergo vox martyrũ, ꝑp te mortificamur tota die. Est aũt magnæ cõsyderationis & magnæ profunditatis consiliũ Dei, q̃d causę fuerit, vt cum patres nostros Patriarchas, & totũ illum populũ Israel eduxerit in manu fortissima de Aegypto, & persequẽtes inimicos G eorum in mari demerserit, duxeritq; per cõtradicentes gentes, debellatisq; hostib. in terram promissionis posuerit, victoriasq; magnas ex paucitate suorũ in magna inimicorũ multitudine fecerit, postea placuerit ei quasi auertere se a populo suo, vt stragẽ occisionis & mortis paterent sancti eius, & nemo resisteret, nemo defenderet, nemo prohiberet, quasi auerteret faciẽ suam a gentib. eorũ, quasi oblitus sit eos, quasi ipse nõ sit Deus q in manu valida & brachio excelso euidẽtissima potẽtia patres nostros, i. illũ populũ sicut duxit ab Aegypto liberatũ, victis pulsisq; de terra sua gentib. constituerit in regno, mirantib. omnib. q̃d sępe a paucis multi victi essent. Hoc ergo in gemitu cõfessionis incipit cantari in Psalmo isto. Non frustra. n. ista facta sunt, nisi vt intelligatur quare facta sunt. Proinde q̃a facta sunt, manifestum est, quare sint facta, altius quærendum est. Ideo titulus nõ habet tm̃ filiis Chore: sed, Intellect⁹ filiis Chore.] Hoc & in Psalmo est cuius primum *Psal. 21.* versum ipse dñs de cruce dixit, Deus meus Deus meus respice in me, quare me dereliq̃sti? trãsfigurans. n. nos in id q̃d dicebat, & in corpus suum, q̃a & nos sumus corpus eius, H ille caput nostrum, vocẽ de cruce non dixit suam, sed nostram. Non enim vnq̃ eum dereliquit Deus, nec ipse a patre vnq̃ recessit, sed ꝑp nos dixit hoc, Deus meus Deus meus, vt q̃d me dereliquisti? Nam sequit̃ ibi, Longe a salute mea verba delictorũ meorũ. Et ostendit ex quorũ persona hoc dixerit. Non enim in ipso delictũ potuit inueniri, Clamabo ad te, inq̃t, in ipso Psalmo, per diẽ & non exaudies, & nocte, subaudit̃ vtique, & non exaudies, sed addidit, & non ad insipientiam mihi, i. non exaudies. i hoc ipsum quod nõ exaudies, non ad insipientiam mihi reputabis, sed ad intellectum. Quid est ad intellectum non exaudies? Idest, me non exaudies ad temporalia, vt intelligam a te desyderanda sempiterna. Non ergo relinquit Deus, & cum vr̃ relinquere, tollit quod male desyderasti, & docet quid debeas bene desyderare. Si enim sẽper Deus in istis prosperitatibus faueret nobis, vt oĩa nobis abundarẽt, nullamq; in tempore isto mortalitatis nostræ tribulationem, nullas pressuras angustiasq; pateremur, non diceremus nisi ista esse sũma bona q̃ pręstat Deus seruis suis, & maiora ab illo non desyderaremus. Ideo aũt huic vitæ male dulci miscet amaritudines tribulationum, vt alia quę salubriter dulcis est, requirat̃, hoc est, intellectum filiis Chore. Deniq; audiamus Psalmũ & ibi potius videamus. Deus auribus nostris audiuimus, patres nostri annunciauerunt nobis. Opus quod operatus es in diebus eorum & in diebus antiquis.] Admirantes quare in istis diebus tanquam deseruerit eos, quos in passionibus exercere voluerit, recolunt præterita quæ audierunt a patribus tanquam dicentes, non ea quæ patimur nobis retulerunt patres nostri. Nam & in illo Psalmo hoc dixit, In te sperauerunt patres nostri, sperauerunt & eruisti eos. Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Illi sperauerunt & liberasti eos, ego speraui & reliquisti me, & sine causa credidi in te, & sine causa nomen meum scriptum est apud te, & nomen tuum scriptum est in me. Hoc ergo nobis indicauerunt patres nostri. Manus tua gentes disperdidit & plantasti eos, infirmasti populos & expulisti eos.] Idest, populos expulisti de terra sua, vt istos introduceres atque plantares, eorumque regnum tua misericordia confirmares. Hæc audiuimus a patribus nostris. Sed forte ideo illi ista patuerunt, quia fortes erant, quia pręliatores, quia inuicti, quia exercitati quia bellicosi? Absit. Non hoc indicauerunt nobis patres nostri, non hoc habet scriptura. Sed quid habet nisi quod sequitur? Non enim in gladio suo hæreditate possederunt, terrã & brachium ipsorum non saluos fecit eos. Sed dextera tua & brachrium tuum & illuminatio vultus tui.] Dextera tua, potentia tua, brachium tuum ipse filius tuus, & illuminatio vultus tui. Sed quid est hoc? quia talibus signis eis affuisti, vt præsens intelligereris. Nunquid

enim

enim quando nobis Deus aliquo miraculo
adest, faciem ipsius oculis nostris videmus?
Sed affectu miraculi suam præsentiam insi-
nuat hominib. Deniq; oēs qui mirant̄ ad hu
iuscemodi facta, quid dominæ? Vidi Deum
præsentem. Sed dextera tua & brachiū tuū,
& illuminatio vultus tui. Qm̄ complacuisti
in eis.]Hoc est, sic cū eis egisti, vt bene pla-
ceres in eis, vt quisquis eos attēderet qūo cū
eis ageret̄, diceret q̄a vere Deus est cū illis,
& Deus illos agit. Quid ergo? Alter erat tūc,
& alter est nūc? Absit. Quid.n.sequit̄, Tu es ip
se rex me⁹ & Deus meus.]Tu es ipse, non.n.
mutatus es. Tpa mutata video, creator tēpo-
rum non mutat̄. Tu es ipse rex meus & Deus
meus. Tu me soles ducere, tu me soles rege-
re, tu mihi soles subuenire. Qui mandans sa-
lutem Iacob.]Quid est, qui mandas? Etiam si
tu per tuā prorsus substantiā atq; naturam,
qui es quicquid es, nec per hoc quod es in-
terfuisti patrib. vt facie ad faciem te viderēt,
tn̄ per quamlibet creaturam tu mandas salu-
tem Iacob. Etenim illa visio faciem, liberatis
in resurrectionem seruat̄. Et illi patres etiam
noui testāmēti quāuis reuelata mysteria tua
viderint, quanuis reuelata secreta annuncia-
uerint, tn̄ in speculo se videre dixerunt & in
ęnigmate. seruari aūt visionem in futurū fa-
cie ad faciem intelligitur, quādo venerit q̄d
ipse Apostulus ait, Mortui enim estis, & vita
vestra abscōdi est cum Christo in Deo, cum
aūt Christus apparuerit vita vestra, tunc &
vos apparebitis cum ipso in gloria. Tunc er-
go nobis seruat̄ visio illa facie ad faciem. De
qua & Ioannes dicit, Dilectissimi filii Dei su
mus, & nōdū apparuit quid erimus. Scimus
q̄a cum apparuerit, similes ei erimus, qm̄ vi
debimus eū sicuti est. Et si ergo tunc patres
nostri non te viderūt facie ad faiem secundū
q̄d tu es, etiam si ista visio seruat̄ in resurre-
ctione, tn̄ etsi angeli affuerunt, tu mandas sa-
lutem Iacob: non solum si per te ades, sed p
quantamcunque creaturam tuam affueris, tu
mādas p̄p salutem seruorum tuorum quod
tu ipse per te facis, hoc autem pro salute ser-
uorum tuorum quod, faciunt quib. mandas.
Cū ergo tu ipse sis rex meus & Deus meus,
& tu mandas salutem Iacob, quare ista nūc
patimur? Sed forte pręterita tm̄ narrata sunt
nobis, de futuro aūt non est aliquid tale spe-
randum. Imo vero sperādum. In te inimicos
nostros ventilabimus. Ergo matres nostri in-
dicauerunt nobis, opus quod operatus es in
dieb. eorum, & in dieb. antiquis, quia manus
tua gētes disperdidit, eiecisti populus & plā
tasti eos. Ista præterita sunt, de futuro vero
quid erit? In te inimicos nostros ventilabi-
mus, veniet tp̄s, quādo omnes inimici Chri
stianorum sicut palea ventilent̄, sicut puluis Mt. 3.
ventilent̄ & de terra proiiciant̄. Ergo & præ- Psal. 1.
terita sic sunt nobis narrata, & futura talia
pręnunciata, in medio præsentium quare la
boramus, nisi in intellectu filiis Chore? In te
inimicos nostros vētilabimus. Et in nomine
tuo spernemus insurgentes in nos.] Hoc de
futuro. Non.n. in arcu meo sperabo.] Qūo
nec patres in gladio suo. Et gladius meus nō
saluum faciet me. Saluos enim fecisti nos ex
affligentib. Et hæc figura pręteriti, de futuro
dr̄. Sed ideo tanquam præteritum dr̄, quia
tam certum est quasi factum sit. Intendite
quare pleraq; Prophetæ ita dicunt tanquam M
pręterita sint, cum pręnuncient̄ futura non
facta. Nam & de ipso dn̄o futura passio præ-
nunciabatur, tamen foderunt, inquit, manus
meas & pedes meos, dinumerauerūt omnia
ossa mea, nō dixit, fodient & dinumerabūt.
Ipsi vero cōsyderauerūt & conspexerūt me: Psal. 21.
non dixit, consyderabunt & conspient. Diui
serunt sibi vestimenta mea: non dixit, diui-
dent. Omnia ista tanquam præterita dicunt̄
cum futura sint, quia Deo futura tam certa
sunt tanquam pręterita sint. Nobis enim ea
quæ pręterierunt certa sunt, quę futura incer
ta sunt. Nouimus enim aliquid accidisse, &
non potest fieri vt non acciderit quod acci-
dit. Da Prophetam cui tam certum sit futu-
rum, quàm tibi pręteritum, & quàm tibi q̄d
meministi, factum, non potest fieri, vt nō sit
factum, tam illi quod nouit futurum, non
potest fieri vt non fiat. Ideo de securitate di-
cuntur tanquam præterita, adhuc futura sūt.
Hoc ergo speramus. Saluos enim fecisti nos A
ex affligentibus nos. Et eos qui oderunt nos
confudisti. In Deo laudabimur tota die.]Vi-
dete quemadmodum miscet etiam verba fu-
turi temporis, vt intelligas & pręterita quę
dicta sunt de futuro esse prędicta. In Deo lau
dabimur tota die. Et in nomine tuo confite-
bimur in secula.] Quid laudabimur, quid cō
fitebimur? Quia ex omnibus affligentib. nos
eruisti nos, qui regnum perpetuum dabis no

bis,quia complebitur in nobis, Beati qui ha
Pſal. 83. bitant in domo tua domine in ſecula ſeculo
rũ laudabũt te. Hęc ergo futura cũ certa ſint
nobis, & illa præterita cum a patrib. noſtris
audierimus, quid modo? Nunc aũt repuliſti
& confudiſti nos.] Cõfudiſti non in conſciẽ
tia noſtra, ſed in facie hoium. Erat enim tp̃s
quo affligerent Chriſtiani,cum vtique fuge-
rẽt,cum vbiq; diceret, Chriſtianus eſt,tanq̃
ad inſultationẽ & ad opprobrium ptineret.
Vbi eſt ergo ille Deus noſter, rex noſter qui
B mandat ſalutem Iacob? Vbi eſt ille qui fecit
omnia, quę nobis narrauerunt patres noſtri?
Vbi eſt qui facturus eſt omnia,quæ nobis re-
uelauit per ſpm̃ ſuum? Nunquid mutatus eſt?
Sed in intellectu filiis Chore fiunt hęc. Aliqd
enim intelligere debemus,quare nos iſta om
nia medio tp̃e pati voluit. Quę omnia? Nũc
aũt repuliſti & confudiſti nos. Et non egre-
dieris Deus in virtutib. noſtris.] Procedimus
ad inimicos noſtros, & tu nobiſcum nõ pro
cedis. Videmus eos, præualent illi, & nos in-
ualidi ſumus. Vbi eſt illa virtus tua? Vbi eſt
dextera & potentia tua? Vbi mare ſiccatum?
Exo. 14. Vbi Aegyptii perſequentes fluctibus obruti?
& 17. Vbi Amalech reſiſtens in crucis ſigno ſupera
tus? Et non egredieris Deus in virtutibus no-
ſtris. Auertiſti aũt nos retrorſum prę inimi-
cis noſtris.] Vt quaſi illi ante ſint,nos retro,il
li victores,nos victi deputemur. Et qui ode-
runt diripiebant ſibi.] Quid niſi nos? Dediſti
nos tanq̃ oues eſcarũ,& in nationib. diſper-
ſiſti nos.] A nationibus manducati ſumus. Hi
ſignificantur qui ſic paſsi ſunt, vt in corpus
gentium verterentur,plangit.n. eos Eccleſia
tanquam membra ſua deuoratã. Vendidiſti
populum tuum ſine pretio.] Vidimus enim
C quos dediſti, non vidimus quid accepiſti. Et
non fuit multitudo in iubilationib. eorum.]
Nunquid enim qñ fugiebant Chriſtiani pſe-
quentib. inimicis idololatris, fiebant congre
gationes & iubilationes Deo? Nunqd conci-
nebant hymni de Eccleſiis Dei qui ſolent in
pace concini, dulciq; conuentu fraternitatis
Dei aurib. perſonari? Et non fuit multitudo
in iubilationib. eorũ. Poſuiſti nos in oppro-
brium vicinis noſtris, ſubſannationem &
deriſum his,qui in circuitu noſtro ſunt. Po-
ſuiſti nos in ſimilitudinẽ in nationib.] Quid
eſt in ſimilitudinem? Qñ maledicentes hoies
ſimilitudinem dant de eo,quem deteſtantur,
ſic moriaris,ſic puniaris, Quanta tunc dict:
ſunt talia,ſic crucifigaris: hodieq; nõ deſun
hoſtes Chriſti, illi ipſi Iudæi,contra quos qi
defendimus Chr̃m,dicunt nobis, ſic moria
ris quõ & ille. Non enim illam mortem in
culiſſent,niſi eo modo mori vehementer ex
horruiſſent,aut quid myſterii hr̃et, ſi intelli
gere potuiſſent. Cęcus qñ iniũgitur, collyrii
in manu medici non videt. Nam crux ipſa &
pro ipſis perſequentib. facta eſt. Inde poſte:
ſanati,& in eum crediderunt quem ipſi occ
derunt. Poſuiſti nos in ſimilitudinem in na
tionib. Commotionem capitis in populis.] D
Commotionem capitis ad inſultandum, E
locuti ſunt labiis & mouerũt caput,hoc do-
mino, hoc omnib. ſanctis eius, quos perſe-
q,quos tenere, quos illudere, quos tradere,
quos affligere,quos occidere potuerũt. To-
ta die verecundia mea contra me eſt,& con-
fuſio vultus mei operuit me. A voce expro-
brantis & obloquentis.] Hoc eſt a voce inſul
tantium & crimen mihi obiicientium, quia
colo te,quia confiteor te,& crimẽ mihi obij
cientium de illo nomine, vnde mihi omnia
crimina delebuntur. A voce exprobrantis &
obloquentis, ideſt,contra me loquentis. A fa
cie inimici & perſequentis.] Et quis hic intel
lectus? Quæ pręterita dicta ſunt, nõ in nobis
fient,quæ futura ſperantur,nõ apparent. Præ
terita: In magna gloria tua eductus eſt popu
lus de Aegypto, liberatus a perſequentibus,
ductus per gẽtes, expulſis gentib. collocatus
in regno. Quæ futura? Educendus populus
de iſta Aegypto ſeculi, duce Chriſto apparẽ
te in gloria ſua, ponẽdi ſancti ad dexteram,
iniqui ad ſiniſtram, damnandi inqui cũ dia-
bolo in ęterna pęna, accipiẽdum regnum a
Chriſto cum angelis in ſempiternũ. Hęc fu-
tura, illa pręterita. In medio quid? Tribulatio
nes. Quare? Vt appareat animus colens Deũ,
quantum colat Deum, vt videat vtrum gratis
colat eum, a quo ſalutem gratis accepit. Si.n.
tibi dicat Deus, quid dediſti mihi vt facerẽ
te? Certe ſi factus promeruiſti me, non me
promerueras antequam facerem te. Quid di
cturi ſumus ei qui primo gratis nos fecit, qa
bonus eſt,nõ quia aliquid meruimus? Dein-
de de ipſa reparatione, de ſecunda natiuitate
quid dicturi ſumus? Merita noſtra feciſſe vt
nobis illa ſalus perpetua mitteretur a domi-
no? Abſit. Si merita noſtra aliquid facerent
ad

ad damnationem nostram veniret. Nō venit
ille ad inspectionem meritorum, sed ad re-
misionem peccatorum. Non fuisti & factus
es, quid Deo dedisti? Malus fuisti & liberat⁹
es, quid Deo dedisti? Quid non ab eo gratis
accepisti? Meritò & gratia nominat̃, q̃a gra-
tis dat̃. Exigit̃ ergo a te, vt & tu gratis eũ co-
las, non q̃a dat temporalia, sed quia præstat
ęterna. Sed ipsa ęterna vide ne aliter cogi-
tes, & cogitādo ęterna carnaliter, nihilomi-
nus Deum gratis nō colas. Quid. n.? Si ideo
colis Deum, q̃a dat̃ tibi fundum, non eũ cul
turus es q̃a tollit tibi fundum? Sed forte tu di
cis, ideo eũ colam q̃a dabit mihi villam, nō
F tñ temporalem. Nihilominus adhuc corru-
ptam mentem geris: Amore.n. casto non co
lis, adhuc mercedem expetis. Ea.n. vis hr̃e in
futuro seculo, quæ hic necesse est relinquas.
Mutare vis voluptatem carnalem nō ampu-
tare. Non laudat̃ in illo ieiunium, qui ad lu-
xuriosam cœnam seruat ventrem suum. In-
uitant̃ aliq̃ñ hoĩes ad cęnam magnam, & cũ
ad eam volunt auidi venire, ieiunāt. Nunq̃d
hoc ieiunium continentię, & non potius lu
xurię deputandum est? Noli ergo talia spera-
re tibi danda a Deo qualia hic iubet contem
nere. Hæc.n. sperabant Iudęi, ideo turbabant̃
in illa q̃ōne. Nam & ipsi resurrectionē spe-
rant, sed ad tales voluptates corporis se spe-
rant resurrecturos, quales hic amant viuen-
tes. Ideo cum eis proponeret̃ q̃ō illa a Sad-
ducæis, qui nō credũt resurrectionē, de illa
muliere quę nupsit septē fratrib. sibimet suc
cedentib. cuius eorũ in resurrectione futura
erat, vox deficiebat & rñdere non poterant.
At vero dño q̃ñ est proposita q̃a nobis resu-
rectio talis promittit̃, nō qua repetant̃ hmōi
voluptates, sed qua ęterna de ipso Deo gau-
dia compararent̃, rñdit dñs & ait, Erratis ne-
scientes scripturas, neq; virtutē Dei, In re-
surrectione enim neq; nubent, neq; vxores
ducēt. Non.n. incipiēt mori, i. non ibi quęrit̃
successor, vbi nō erit decessor. Et quid erit?
Sed erunt, inquit, ęquales angelis Dei. Nisi
forte putas, ꝙ angeli epulis quotidianis & vi
no quo te inebrias gaudeant, aut hoc forte
arbitraris, ꝙ angeli vxores habeāt, Nihil eo
rum est apud angelos. Vnde gaudent angeli,
nisi vnde dñs ait Nescitis quia angeli eorũ
semꝑ vident faciem patris? Si ergo ad faciē
patris gaudent angeli, ad tale gaudiũ te prę-
para, aut si inuenis melius quam videre faciē
Dei, illuc te prępara: Vę tali amori tuo, si vel
suspicaris aliquid pulchrius, q̃ est ille a quo
est omne pulchrum, q̃d te teneat ne illũ co-
gitare merearis. Dñs in carne erat, & appare
bat homo hominib. Qualis apparebat iā di
xi, homo hominib. Quid magnũ apparebat?
Caro carni. Quid magnũ apparebat, de quo
dictum est, Vidimus eum & nō habebat spe
ciem neq; decorem? Quis non habebat spe-
ciem neq; decorem? De quo item dr̃. Spetio *Esa.3.*
sus forma pręfiliis hoĩum. Vt homo nō ha-
bebat speciem neq; decorem, sed specio sus *Psal. 44.*
forma ex eo, quod est pręfiliis hoĩum. Ideo H
formā illam de forma carnis ostendens ocu
lis intuentium, quid ait? Qui diligit me mā-
data mea custodit, & qui diligit me, diliget̃ a *Ioan. 14.*
patre meo, & ego diligam eũ, & ostendā illi
meipsum. Quem videbant, ostensurum se il-
lis promittebat. Sed quid est hoc? Quasi dice
ret, videtis formam serui, occulta est forma
Dei. Per hanc vobis blādior, illam vobis ser
uo. Hac vos paruulos nutrio, illa grandes pa
sco. Ergo vt hæc fides nostra qua purgamur
ad īuisibilia pręparet̃, hoc est, q̃d in ītellectu
filiis Chore facta sunt ista oĩa, vt detraheren
tur sanctis ea quę habebant, detraheret̃ & ip
sa vita tēporalis, vt non ꝑꝑ hęc ipsa tēpora-
lia coelrent ipsum ęternum, sed amore illius
casto tolerarēt hęc oĩa, quę pro tempore pa
terentur. Deniq; quia intellexerunt hoc filii
Chore, quid dicunt? Hęc oĩa venerunt super
nos, & obliti non sumus te.] Quid est, & obli
ti non sumus te? Et inique non egimus in te-
stamento tuo, Et non recesit retro cor no-
strum, & declinasti semitas nostras de via I
tua.] Ecce est intellectus, quia non recesit re
tro cor nostrum, quia obliti non sumus te,
quia inique non egimus in testamento tuo,
positi in magnis tribulationibus persecutio
nibus gentium, declinasti semitas nostras de
via tua. Semitę enim nostræ erant in volupta
tibus seculi. Semitæ nostræ erant in prosperi
tatibus temporalium rerum. Tulisti semitas
nostras de via tua, & ostendisti nobis quam *Mat.7.*
arcta & angusta via est, quę ducit ad vitam.
Et declinasti semitas nostras de via tua.
Quid est declinasti semitas nostras de via
tua? Tanquam diceret nobis, In tribulatio-
ne positi estis, multa patimini, multa quæ
amabatis in hoc seculo amisistis, sed nō vos

dimiſi in via,quam anguſtam vos doceo. La
tas ſemitas q̄rebatis.Quid vobis dico ? Hæc
itur ad vitam ſempiternam.Qua vultis ambu
lare?ad mortē pergitis. Quam lata & ſpatio-
ſa via eſt quę ducit ad interitū, & multi ſunt
qui ambulant per eam. Quam arcta & angu
ſta via eſt, quæ ducit ad vitam , & pauci ſunt
Mat. 13. qui ambulant per illam.Qui ſunt pauci? Qui
Mar.4. tolerant tribulationes,qui tolerant tentatio-
Luc. 8. nes,qui in iſtis tentationib. moleſtiis nō defi
ciunt , qui non ad horam gaudent ad verbū,
& in tempore tribulationis tanquam orto ſo
K le areſcunt, ſed habent radicem charitatis, ſi
cut audiuimus qđ modo lectum eſt in Euan
gelio.Radicem,inq̄,charitatis habe , vt cum
ſol exortus fuerit,nō te vrat ſed nutriat. Hæc
oīa venerunt ſuper nos, & obliti non ſumus
te,& inique non egimus in teſtō tuo, & non
receſsit retro cor noſtrum. Sed quia hęc oīa
inter tribulationes facimus , iam in anguſta
via ambulantes,declinaſti ſemitas noſtras de
via tua. Qm̄ humiliaſti nos de loco infirmi-
tatis.] Ergo exaltabis nos ī loco fortitudinis.
Et operuit nos vmbra mortis.ʒ Hęc.n.morta
litas vmbra mortis eſt. Vera mors eſt damna
tio cum diabolo.Si obliti ſumus nomen Dei
noſtri . ʒ Iſte eſt intellectus filiorum Chore.
Et ſi expandimus manus noſtras ad Deū alie
num. Nōne Deus requiret iſta?Ipſe enim no
uit occulta cordis.] Nouit & requirit.Si no-
uit occulta cordis,quid ibi facit? Nōne Deus
requirit iſta?Nouit in ſe,requirit pp nos.Et-
enim requirit Deus aliqn̄, & dicit ſibi inno-
teſcere, qđ facit tibi innoteſcere . Opus ſuū
tibi dicit, non cognitionem ſuam. Dicimus
plerunq; lętus dies qn̄ ſerenus eſt. Nunquid
ipſe dies gaudet? Sed gaudentem dicimus,q̄a
gaudentes nos facit . Et dicimus triſte cœlū.
Non.n.eſt vllus talis ſenſus in nubib.ſed quia
homines hmōi videntes cęli faciem,cōtriſtā
tur , triſte dr̄ , eo ꝙ triſtes facit . Sic & Deus
L cognoſce dr̄,quando cognoſcentes facit.Di
cit ad Abraham , Nunc cognoui q̄a tu times
Gen.22. Deum. Ante non cognouerat?Sed ipſe Abra-
ham ſe non cognouit , quia ipſa tentatione,
ipſe ſibi innotuit . Plerunq; enim homo pu-
tat ſe poſſe quod non poteſt,aut putat ſe non
poſſe quod pōt , Accedit ad illum interroga
tio ex diuina diſpenſatione, & per interroga
tionem notus fit ſibi & dr̄ Deus cognouiſſe
quod illum fecit noſſe. Nunquid Petrus no-
uerat ſe quādo dixit medico, Tecū ſum vſq;
ad mortem ? Medicus nouerat vena inſpecta Mat.
quid intus ageretur in ęgroto , agrotus non
nouerat. Venit acceſsio tentationis, & pro-
bauit medicus ſententiā ſuam,perdidit æger
præſumptionē ſuam. Sic ergo & nouit Deus
& requirit. Nouit. Quomodo ipſe requirit?
Propter te, vt tu inuenias te,& gratias agas ei
qui fecit te . Nonne Deus requiret iſta ? Ipſe
enim nouit occulta cordis . Quid eſt nouit
occulta?Quæ occulta? Quoniam propter te Rom.
mortificamur tota die,deputati ſumus velut
oues occiſionis . ʒ Potes enim videre morti- M
ficari hominem , quare mortificetur neſcis.
Deus hoc nouit, res in occulto eſt.Sed dicit
mihi aliquis, Ecce pro nomine Ceriſti deti-
netur,nomen Chriſti confitetur . Quare hæ-
retici nomen Chriſti confitentur , & non tn̄
iam pp ipſum moriuntur?Prorſus in ipſa ec
cleſia dicam catholica,putatis catholicos de
fuiſſe aut deeſſe poſſe, q̄ cauſa humanę glo-
rię paterentur? Si non eſſent huiuſmodi ho-
mines , non diceret Apoſtolus, Si tradidero
corpus meum vt ardeam, charitatem aūt nō
habeam, nihil mihi ꝓdeſt. Sciebat ergo eſſe
poſſe quoſdam,qui hoc iactatione facerent:
non dilectione. Ideo obſcurū eſt , Deus hoc
ſolus videt,nos non poſſumus. Ipſe ſolus po
teſt iudicare qui nouit occulta cordis . Qm̄
propter te mortificamur tota die,deputati ſu
mus velut oues occiſionis.Iam dixi, hinc ēt
Apoſtolum Paulum teſtimonium poſuiſſe
ad exhortandos martyres,ne deficerēt in tri-
bulationib.ꝓ nomine Chriſti ſuſceptis.Exur
ge quare obdormis dn̄e?] Cui dicit , & quis
dicit? Nōne magis vr̄ ille dormire, balare &
vlulare,qui talia loquitur,Exurge,quare dor
mis domine? Rn̄det tibi . Noui quid dicam,
ſcio quia non dormit qui cuſtodit Iſrael,ſed
tamen martyres clamant,Exurge , quare ob-
dormis domine? O domine Ieſu occiſus es,
dormiſti in paſsione, iam nobis reſurrexiſti,
Nouimus enim quia nobis reſurrexiſti. Qua
re reſurrexiſti ? Gentes quæ nos perſequun-
tur , mortuum te putant , reſurrexiſſe non
credunt, Exurge ergo & illis, quare dormis
non nobis, ſed illis? Si enim iam te illi crede
rent reſurrexiſſe , nunquid eos qui in te cre-
dunt perſequi poterant? Sed quare pſequun
tur?Deleuerunt,occiderunt eos,qui credide
runt in te, neſcio quē male mortuū. Adhuc

eis dormis, exurge ut intelligãt, quia resurre-
xisti, & quiescant. Deniq; factũ est, dũ moriũ
tur martyres, & ista dicũt & dormiunt, & ex
citant Christũ vere mortuũ dormitationibus
eorũ, surrexit Chrs quodã modo in gẽtibus,
id est, creditꝰ est resurrexisse, ita paulatim &
ipsi credẽdo cõuersi ad Christum, fecerunt
numerũ magnũ quem timerẽt persecutores,
& cessauerunt ꝑsecutiones. Vnde? Quia resur
rexit Christus in gentibus, qui illis ante non
credẽtibus dormiebat. Exurge & ne repellas
vsque in finẽ, quare faciem tuã auertis? ¶ Qua
si nõ alsis, quasi oblitus sis nostri. Obliuisce-
ris inopiam nostram & tribulationẽ nostrã,
quoniam humiliata est in puluere anima no
stra. ¶ Vbi humiliata est? In puluere, idest, pul-
uis nos persequitur. Illi nos ꝑsequunt̃, de q-
B bus dixisti, Non sic impii non sic, sed tanquã
puluis quem proiicit ventus a facie terrę. Hu
miliata est in puluere anima nostra. Adhæsit
in terra vẽter noster.] Pęnã animæ humilia-
tionis mihi uidetur expressisse, quia quisquis
quãdo se prosternit, hęret in terra uẽter eius.
Quisquis. n. ita humiliatur vt genua figat, ad
huc habet quo humilietur. Quisquis autem
sic humiliatur vt hæreat in terra uenter eius,
vltra quo humilietur nõ habet. Si. n. vltra vo-
luerit, iam non erit humiliare sed obruere.
Hoc ergo forsitan dixerint, nimium humilia
ti sumus in hoc puluere, vltra quo humilie-
mur, nõ habemus. Iã si peruenit usq; ad sum
mũ humiliatio, veniet & miseratio. An forte
fratres eos plangit Ecclesia voce ista, quibus
illi qui persequebantur persuaserunt impie-
tatem vt illi qui perdurauerunt hoc dicant,
humiliata est in puluere anima nostra? Idest,
inter munus pulueris huius, inter manus im
piorum & persequentium humiliata est in
puluere anima nostra, ad hoc vt te inuocare-
mus, vt dares auxiliũ de tribulatione. Venter
autem noster hæsit in terra, id est, consensit
impietati pulueris huius, venter noster, hoc
est enim dictum, hæsit. Si enim cum diligis &
ardes charitate, recte dicis Deo, Adhæsit aĩa
mea post te, & Mihi adhærere Deo bonum
est, tunc autem adhęres Deo, quando consen
tis Deo, non sine causa dictum est de uentre
isto qui adhæsit in terra, nisi quia illi signifi-
cant, qui persecutionẽ non tolerantes, con-
senserunt iniquis. Sic. n. hæserunt in terra.
Sed quare dicti sunt venter, nisi quia carna-
les sunt, vt os Ecclesiæ in sanctis sit, in spiritu
alibus sit, venter Ecclesię in carnalib. sit? Itaq;
os Ecclesiæ eminet, venter absconditus est tã *Ezec. 3.*
quam mollior & infirmior. Hoc significat *Apo. 10.*
quodam loco scriptura, vbi quidam dicit se
accepisse librũ, & liber ipse dulcis erat, inqt,
in ore meo, & amarus in ventre meo. Quid
est hoc, nisi quia pręcepta summa quę acci-
piunt spirituales, non accipiunt carnales, &
de quibus gaudẽt spirituales, contristant̃ car
nales? Liber iste fratres qd habet? Vende oĩa
quę habes, & da pauperibus, q̃ dulcis est in o
re Ecclesię, ab omnibus spiritualibns factum *Mat. 16.*
est, At vero carnali cuicunq; dixeris, fac hoc,
facilius a te tristis recedit, sicut ille diues a do
mino cui dictum est, Vende omnia quæ ha-
bes & da pauperibus, quam facit qđ dictum
est. Quare aũt tristis recessit nisi quia liber il D
le dulcis est in ore, & in ventre amarus? Dedi
sti nescio quid auri & argenti, uentum est ad
hunc articulum, vt nisi perdas, forte aliquod
peccatum committas, iniuriã forte ingeras
Ecclesiæ, blaphemare cogaris. Positus itaq;
in angustiis, aut damno pecuniæ, aut damno
iustitiæ, dicitur tibi perde potius pecuniam,
ne perdas iustitiam. Tu autem cui non dulcis
est in ore iustitia, sed adhuc in illis membris
infirmus es, quales in ventre deputat Eccle-
sia, contristatus eligis aliquando magis amit
tere aliquid de iustitia, quam uel nummum
de pecunia, & percutis te danno grauiore,
implens saccellum tuum, & exinaniens cor
tuum. Fortassis ergo de illis dixerit, Hæsit in
terra uenter noster. Surge domine adiuua
nos.] Et uere charissimi exurrexit & adiuuit.
Nanque cum exurgeret, id est, cum resurge-
ret & gentibus innotesceret, cessantibus per-
secutionibus ẽt illi q hæserant in terra, eruti
sunt de terra, & agẽtes poenitentiam, redditi *Psa. 138.*
sunt corpori Christi, quamuis infirmi quan-
uis imperfecti, ut compleretur in eis, Imper
fectum meũ uiderũt oculi tui, & in libro tuo E
omnes scibẽtur. Exurge. domine adiuua nos.
Et redime nos propter nomen tuũ.] Hoc est,
gratis propter nomen tuum, non propter
meritum meum, quia tu dignatus es facere,
non quia ego dignus sum cui facias. Nam
& hoc ipsum quod non sumus obliti te, &
non recesstt retro cor nostrum, quod non
expandimus manus nostras ad Deum alie-
num, nisi te adiuuante unde possemus, nisi

te intus alloquente & exhortante, Nam defe
rente vnde valeremus? Ergo siue patientes in
F tribulationibus, siue gaudentes in prosperi-
tatibus redime nos, non propter meritum
nostrum, sed propter nomen tuum.

In Psalmum quadragesimum quartum.
enarratio.

HVnc psalmum, sicut vobiscum cum ex-
ultatione cantauimus, ita nobiscũ cum
attentione cõsyderetis, peto. Cantat.n. de san
Mat. 22. ctis nuptiis, de sponso & spõsa de rege & ple
be, de saluatore & de his, qui saluandi sunt.
Qui cũ veste nuptiali venit ad nuptias, gloriã
querens sponsi nõ sua, non solum libenter au
dit quod solet esse etiam hominum specta-
cula quærentium, nõ facta exhibentium: sed
etiam mandat cordi, quod nõ ibi vacet, sed
germinet, erũpat, crescat, perficiatur, assuma
tur. Oportet.n. nos esse quibus hoc cantetur
filios Chore, quod habet titulus psalmi. Erãt
G n. isti quidam homines, veruntamen omnis
inscriptio literarum diuinarum aliquid in-
nuit intelligentibus, & non tantum audito-
rem, verumetiam cognitorem desyderat. In
terrogamus ergo nomẽ & vim Hebraici ver
bi quid sit Chore, & sicut se interpretationes
habent omnium uerborum in scriptura posi
torum, renunciatur nobis filios Chore inter
pretari filios calui. Quod nomen non ad ir-
risionem accipiatis, ne inueniamur in sensu
4. Re. 2. puerili, quales pueros legimus ĩ libro regno
rum, insultantes Helisço sancto prophetæ, &
clamantes post ipsum, Ascende calue, ascen-
de calue. Tales.n. pueros stultos, garrulos, &
in suam perniciẽ maledicentes, exeuntes de
sylua bestiæ comederunt. Hoc scriptum est,
& vbi sit scriptum commemorauimus. Qui
meminerunt recognoscãt, qui non memine-
runt legant, qui non legerunt credant. Quod
ergo illud factum figurauit in futurum, non
1. Co. 14 nos debet apprehẽdere. Significati sũt enim
Mat. 18. in illis pueris stulti homines, habentes igno-
rantiæ sensum, quales nos non vult esse Apo-
stolus, vbi dicit, Nolite pueri esse sensibus. Et
quia dominus inuitauerat nos ad imitationẽ
puerorum, quãdo ante se paruulum posuit,
& ait, Nisi quis fuerit vt puer iste, non intra-
bit in regnum cœlorum. Ibi quoque Apo-
stolus cautus vbi reuocat a mente puerilli,
vocat rursus ad imitationem puerilem, Nol
te, inquit pueri effici mẽtibus sed malitia pa
ruuli estote, vt mentibus perfecti sitis. Quem
delectat imitari puerum, non delectet impe
ritia, sed innocentia, Illi uero ex imperitia in
sultabant sancto Dei Caluo, & clamabant
post eum, Calue calue, Factum est vt a bestiis 4. Re.
consumerentur, & figurauerunt homines in Mat.
eadem mente puerili stulte irridentes quen-
dam Caluum, qui in Caluariæ loco crucifi-
xus est. Possessi sunt ergo tales velut a bestiis,
hoc est, a dæmonibus, a diabolo & angelis
eius qui operaĩ in filiis diffidẽtiæ. Tales pue-
ri erant, qui ante sacratum lignum stantes ca
put agitabant & dicebant, Si filius Dei est, de
scendat de cruce. Huius nos filii sumus, qa Ibidem
filii sponsi sumus. Et nobis scriptus est Psal-
mus iste, cuius titulus dicitur, Filiis Chore,
pro iis qui commutabuntur.] Quid ergo?
exponam quid sit pro iis qui commutabun-
tur? Quid ergo dicam? Hoc omnis mutatus
agnoscit. Qui audit hæc pro iis qui commu
tabuntur, uideat quid erat, & quid nunc sit.
Et primo ipsum mundum videat commu-
tatum, nuper adorantem idola modo ado-
rantem Deum, nuper seruientem iis quæ fe-
cit, modo ei a quo factus est. Pro iis qui cõ-
mutabuntur, videte quando dictum sit. Mo-
do iam residui Pagani mutata expauescunt,
& qui nolunt mutari, vident repletas eccle-
sias, templa deserta, in his celebritatem, ibi
solitudinem. Mirantur mutata, legant præ-
dicta: aurem accommodent promissori, cre
dant exhibitori. Sed & vnusquisque nostrum
fratres ex vetere homine in nouum mutatur,
ex infideli fidelis fit, ex raptore largitor, ca-
stus ex adultero, beneficus ex malefico. Ergo
cantetur nobis pro iis qui commutabuntur,
& sic incipiat describi, per quem commuta-
ti sunt. Sequitur, enim pro iis qui commuta
buntur filiis Chore. In intellectu canticum
pro dilecto.] Nam dilectus ille uisus est a per
secutoribus suis, sed nõ in intellectu. Si enim
cognouissent, nunquam dominum gloriæ
crucifixissent. Ad hunc intellectum oculos a-
lios quęrebat ipse cum diceret, Qui me uidet Co.
uidet & patrem. Sonet eum iam Psalmus, Io. 14
Gaudeamus in nuptiis, & nos erimus cum
iis qui fiunt nuptię, qui inuitãtur ad nuptias,
& ipsi inuitati sponsa est. Etenim sponsa
eccle-

ecclesia est, sponsus Christus. Solent dici a scholasticis carmina quædam, vxores ducētib. & nubentib. quæ vocant epithalamia, quic-
l. 18. quid ibi cantat,ad honorem cantat sponsi &
1. 1. sponsę. An forte & in nuptiis istis quo inui-
1. tati sumus thalamus non est? Et vñ dicit alius Psalmus, In sole posuit tabernaculum suũ,& ipse tanquam sponsus procedēs de thalamo suo. Coniunctio nuptialis, verbum & caro. Huius coniunctionis thalamus, virginis vterus, Etenim caro ipsa, verbo est coniuncta, vnde etiam dr̃, Iam non duo sed vna caro. As-
2. sumpta est Ecclesia ex genere humano, vt ca-
5. put esset Ecclesiæ ipsa caro verbo cōiuncta, & cęteri credentes membra essent illius capitis. Nam vis videre quis venerit ad nuptias?
1. In principio erat verbũ, & verbũ erat apud Deum,& Deus erat verbum. Gaudeat spon-
K sa amata a Deo. Qñ amata? Dum adhuc fęda. Omnes enim peccauerunt ait Apostolus, &
4. egent gloria Dei. Et iterum. Etenim Christus
5. pro impiis mortuus est. Amata est fęda,ne remaneret fœda. Non enim vere fœda amata est, quia non fœditas amata est. Nam si hoc amaret,hoc seruaret. Euerit fœditatem, seruauit pulchritudinem. Ad qualem venit, & qualē fecit? Veniat iã ipse in verbis propheticis, Ecce ipse sponsus procedat nobis, Amemus illũ, aut si inuenerimus in eo aliqd fędi, non amemus. Ecce ipse inuenit multa fęda, & amauit nos. Si aliquid fędi inuenerimus in eo, non amemus, quia & hoc ipsum qđ carnem indutus est, vt de illo ēt diceret, Vidim⁹ eum & nō habebat speciem neq; decorem,
3. si consyderes misericordiam qua factus est, & ibi pulcher est. Sed Iudæorum personam gerebat Propheta cum diceret, Vidimus eũ & non habebat spēm neq; decorem. Quare? Quia nō in intellectu. Intelligētib. aũt & ver-
6. bum caro factũ est, magna pulchritudo est. Mihi aũt absit gloriari, dixit vnus amicorum
L sponsi, nisi in cruce dñi nostri Iesu Christi. Parum est vt non inde erubescas, nisi etiam & glorieris. Quare ergo nō habuit spēm neque decorem? Quia Christus crucifixus, Iudæis quidem scandalum, gentibus stultitia. Quare aũt & in cruce habuit decorem? Quia quod stultum est Dei, sapientius est q̃ homines, & quod infirmum est Dei, fortius est q̃ homines. Nobis ergo credentib. vbiq; sponsus pulcher occurrat. Pulcher Deus, verbum apud Deum, pulcher in vtero virginis, vbi non amisit diuinitatem,& sumpsit humanitatem. Pulcher natus infans verbum, qa & cũ Ioan. 1.
esset infans, cum sugeret, cum manib. porta- Luc. 1.
ret, cœli locuti sunt, angeli laudes dixerunt, Luc. 2.
magos stella direxit, adoratus est in præsepi Mat. 2.
cibaria animalium mansuetorum. Pulcher ergo in cęlo, pulcher in terra, pulcher in vtero, pulcher in manibus parentum, pulcher in miraculis, pulcher in flagellis, pulcher inuitans ad vitam, pulcher non curans mortē, pulcher deponens aĩam, pulcher recipiens, pulcher in ligno, pulcher in sepulchro, pulcher in cœlo, pulcher in intellectu. Audite canticum, neq; oculos vestros a splendore pulchritudinis illius auertat carnis infirmitas. Summa & vera pulchritudo iustitia est. Ibi illum non videbis pulchrum, vbi deprehendes iniustum. Si vbiq; iustus, vbiq; decorus. Veniat ergo nobis inspiciendus oculis M
mentis, descriptus a quodam laudatore suo Propheta: Ecce, inquit, Eructauit cor meum verbum bonũ.] Quis dicit, pater an Propheta? Intellexerunt. n. quidam patris personam dicentis, Eructauit cor meum verbum bonum, commendantis nobis natiuitatem quãdam ineffabilem, Ne forte putares aliquid assumptum, vnde filium generaret Deus quemadmodum homo sibi assumit aliquid vnde generet filios, coniugium scilicet, sine quo prolem procreare homo non potest. Ne igitur putares aliquo coniugio indiguisse Deum, vnde filium generaret, eructauit, inquit, cor meum verbum bonum. Hodie cor tuum o homo generat consilium, nec quærit vxorem, per consilium natum ex corde tuo ædificas aliquid, & illa fabrica, antequã stet in opere, stat in consilio, & inest iã quod facturus es, in eo per quod facturus es, & laudas fabricam nondum existentem, nondum A
in specie ædificii, sed in prolatione consilii, nec laudat alius consilium tuum, nisi aut cui indicaueris, aut qui viderit quod fecisti. Ergo si per verbum omnia, & verbum de Deo, inspice fabricam factam per verbum, & ex isto ædificio mirare consilium. Quale verbũ Ioan. 1.
est per quod factum est cœlum & terra, & omnis ornatus cœli, omnis fœcunditas terræ, diffusio maris, distensio aeris, fulgor syderum, claritas solis & lunę. Vident hęc, Transcēde & hęc, cogita angelos, principatus, se-

 des,

des,dñationes, poteſtates, omnia per ipſum
facta ſunt.Vñ ergo iſta bona facta ſunt?Quia
eructatum eſt per qđ fierent verbũ bonum.
Mat. 19 Ergo verbũ bonum & ipſi verbo dictum eſt,
Mar. 10. Magiſter bone.Et ipſum verbum rñdit,Quid
me interrogas de bono? Nemo bon⁹ niſi vn⁹
Deus.Dictũ eſt magiſter bone, & dicit quid
me interrogas de bono? Addidit etiã, Nemo
bonus niſi vnus Deus. Qũo ergo & ipſe bo-
nus,niſi quia Deus? Nõ ſolum aũt Deus, ſed
cum patre vn⁹ Deus. Non.n. dicendo,nemo
bonus niſi vnus.Deus diſcreuit ſe,ſed vniuit.
Eructauit cor meum verbũ bonum. Dixerit
hoc Deus pater de verbo ſuo bono atq; be-
nefico bono noſtro, per qđ ſolum bonum
B vtcunq; boni eſſe poſſumus.Sequitur: Dico
ego opera mea regi.]Adhuc pater loquitur.
Si adhuc pater loquitur queramus & hoc,
qũo ſecundum fidem veram & catholicam
intelligamus, Dico ego opera mea regi? Si
enim pater dicit opera ſua filio ſuo regi no-
ſtro,quæ opera pater dicturus eſt filio, cum
omnia opera patris per filium facta ſint? An
forte dico ego opera mea regi, ipſum dico,
generationem filii ſignificat? Vereor ne hoc
aliqñ a tardiorib. non poſsit intelligi,Verun
tamen dicam, ſequaꝰ qui põt, ne non dicto
Pſal. 61. non ſequaꝰ qui põt. Legimus in alio Pſalmo
dictum,Semel locutus eſt Deus. Toties locu
tus eſt per Prophetas, toties per Apoſtolos,
hodieq; loquitur per ſanctos ſuos,& ait,Se-
mel locut⁹ eſt Deus? Vnde ſemel locutus eſt
niſi per verbũ ſuum? Sicut aũt eructauit cor
meũ verbum bonũ, intelleximus ibi gñatio-
nem filii veluti repetitio mihi vꝛ facta incon
C ſequenti ſnĩa, vt illud qđ dictum eſt,Eructa
uit cor meum verbum bonum: repeteret in
eo qđ ait dico.Quid eſt.n.dico? Verbũ pro-
fero.Et vnde profert Deus verbũ, niſi ex cor
de ſuo & intimo ſuo? Tu nõ dicis niſi qđ ex
corde tuo profers, verbũ tuum qđ ſonat &
tranſit, aliunde nõ profertur,& miraris quia
ita dicit Deus?Sed dicere Dei ęternũ eſt. Tu
dicis aliqd modo, qa tacebas pauloante:vel
ecce nunc nondum verbũ profers,Cum aũt
proferre cœperis,rumpis ſilentiũ quodãmo
do,& generas verbum,quod antea non erat.
Nõ ſic Deus genuit verbum. Dicere Dei ſine
initio eſt, & ſine fine,& tñ vnum verbum di-
cit. Dicat alterum,ſi qđ dixit tranſierit. Cum
vero & a quo dicitur manet, & quod dꝛ ma
net,& ſemel dꝛ,& non finiꝛ. & ipſum ſemel
ſine initio dꝛ,nec bis dꝛ,quia non tranſit qđ
ſemel dꝛ.Hoc eſt ergo,Eructauit cor meum
verbũ bonum, qđ eſt, Dico ego opera mea
regi.Quare ergo opera mea dico? Quia in ip
ſo verbo oĩa opera Dei. Quicquid.n.factur⁹
erat Deus in creatura, iam in verbo erat:nec
eſſet in reb.niſi eſſet in verbo:qũo & in re nõ
eſſet in fabrica,niſi eſſet in conſilio. Sicut in
Euangelio dꝛ, Quod factum eſt in illo vita
erat.Erat ergo quod factum eſt, ſed in verbo
erat,& omnia opera Dei ibi erant, & opera
nondum erant,Sed verbum erat, & verbum
hoc erat Deus, & apud Deum erat, & filius Ioan. 1.
Dei erat, & cum patre vnus Deus erat. Dico D
ego opera mea regi. Audiat dicentẽ qui ver
bum intelligit,& videat cum patre ſempiter
num verbum in quo ſunt ẽt quæ futura ſunt,
in quo nõ abierunt & quę tranſierunt. Hæc
opera Dei in verbo,tanq̃ in verbo,tanquam
in vnigenito,tanq̃ in verbo Dei. Quid ergo
ſequiꝛ?Lingua mea calamus ſcribæ velociter
ſcribentis.]Quid ſimile fratres mei,quid ha-
bet ſimile lingua Dei cum calamo ſcribę?qd
habet ſimile petra cum Chriſto? quid habet 1. Co.
ſimile agnus cum Saluatore?qd habet leo cũ Ioan.
vnigeniti fortitudine?Dicta ſunt hęc tñ & n Apo.
ſi dicerentur, non aliquo modo per hęc viſi
bilia,ad inuiſibilem informaremur. Sic ergo
humilem ſimilitudinem calami huius, nec
comparemus illi excellentiæ nec tñ reſpua
mus.Quæro.n quare linguam ſuã calamum
dixit eſſe ſcribæ velociter ſcribẽtis? At vero
quantũuis velociter ſcriba ſcribat, non cõ
paraꝛ illi velocitati, de qua dicit alius Pſal- Pſa.
mus,Vſq; in velocitate currit verbũ ei⁹. Sed
mihi vꝛ quantum audet humana intelligen E
tia,et hoc poſſe accipi ex pſona patris dictũ
Lingua mea calamus ſcribę, quia qđ lingua
dꝛ,ſonat & tranſit,qđ ſcribiꝛ manet. Cũ er
go dicat Deus verbũ, & verbũ quod dꝛ non
ſonet & tranſeat,ſed & dicaꝛ,& maneat,ſcri
ptis hoc maluit Deus cõparare,q̃ ſonis. Qđ
aũt addidit velociter ſcribẽtis,impulit men
tem ad intelligentiam, ſed non pigra rema
neat,reſpiciendo antiquarios aut reſpicien
do qualeſlibet veloces notarios. Si aũt hoc
attenderit, remanebit ibi ipſum velociter
cogitet velociter, & videat quare dictum ſit
velociter. Velociter Dei tale eſt vt velociu
nihil ſit.In ſcripturis.n. ſcribitur litera poſt
literam

literam,ſyllaba poſt ſyllabam, verbum poſt
verbum,nec ad ſecūdum tranſit, niſi primo
pręſcripto.Ibi aūt nihil velocius,vbi nō mul
ta ſunt verba, nec tñ aliquid prętermiſſum
eſt,cum in vno ſint omnia.Ecce iā verbum il
lud,ſic prolatum ęternū, ab ęterno coæter-
num,veniet ſponſus. Speciosus forma præ fi
liis hoīum.] Pręfiliis hoīum,quare et nō pręangelis?
Quid voluit dicere,pręfiliis hoīum
niſi quia homo?ne hoīem Chriſtum quemli
bet hoīem putares, ait, præ filiis hoīum ſpe-
cioſus forma.Etiam homo pręfiliis hoīum:
etiam inter filios hominum,pręfiliis homi-
num:etiam ex filiis hoīum, præ filiis homi-
1. num.Diffuſa eſt gratia in labiis tuis. Lex per
7. Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum
Chriſtum facta eſt. Diffuſa eſt gratia in labiis
tuis. Merito mihi ſubuentum eſt,quia conde
lector legi Dei ſecundum interiorem homi
F nem.Sed alia lex in membris meis repugnat
legi mentis meę, & captiuum me ducit in le
ge peccati,quæ eſt in mēbris meis. Miſer ego
homo, quis me liberabit de corpore mortis
huius?Gratia Dei per Ieſum Chriſtum dñm
noſtrū. Diffuſa eſt ergo gratia in labiis tuis,
Venit nobis cū verbo gratię, cū oſculo gra-
tiæ. Quid iſta gratia dulcius? Quo ptinet gra
31. tia iſta? Beati quorum remiſſæ ſunt iniquita-
tes,& quorum tecta ſunt peccata. Si ſeuerus
iudex veniret,nec afferret iſtam gratiam dif-
fuſam in labiis ſuis, qs de ſalute aliqd ſpera-
ret?Quis non ſibi hoc timeret qđ peccatori
debebat?Ille veniens cum gratia, non exigit
quod debebatur, ſoluit quod non debebat.
Num enim non peccator debebat mortem?
Aut vero tibi peccatori debebat niſi ſuppli-
cium?Debita tua dimiſit,& indebita ſua exol
uit,Magna gratia.Quare gratia?Quia gratis.
Propterea tibi gratias agere licet,referre non
licet,non enim potes. Quærebat ille quid re
G tribueret, qui dixit, Quid retribuam dño ꝑ
15. omnib. quæ retribuit mihi? Et inuenit quaſi
aliqd,Calicem ſalularis accipiam, & nomē
dñi inuocabo.Hoc illi rependis,qui calicem
ſalutaris accipis, & nomen domini inuocas.
Quis tibi dedit ipſum calicem ſalutarē? Re-
manſit in actione gratiarum, nam in relatio
ne defecit. Inueni qd Deo des qđ ab illo nō
acceperis, & retuleris gratiam, Sed caue ne
dum quæris quid illi retribuas, quod ab illo
non acceperis, inuenias, ſed peccatum tuū.

Hoc plane ab illo nō accepiſti, ſed nec ei da
re debes. Hoc dederunt Iudæi, retribuerunt *Mat. 7.*
mala pro bonis,acceperunt ab eo pluuiam,
& fructum non dederunt,ſed ſpinas dolorū.
Ergo bonum quicquid volueris in te dare
Deo,non te inuenis accepiſſe niſi a Deo. Ip
ſa eſt gratia Dei diffuſa in labiis.Fecit te,gra-
tis te fecit.Non enim erat cui pręſtaret antę
quā faceret. Perieras, quæſiuit te, & inuen-
tum reuocauit te.Præterita nō imputauit, fu *Luc. 15.*
tura promiſit.Vere diffuſa eſt gratia in labiis
eius. Propterea, inquit, benedixit te Deus in
æternum.§ Laborat vt hoc poſſit intelligi ad-
huc a Deo patre dici,propterea benedixit te
Deus in æternum. Accōmodatius vr̄ hoc ac-
cipi ex pſona Prophetæ. Et mutationes per-
ſonarū repentinæ, & oīno ex improuiſo in-
ueniunt in ſanctis ſcriptis rerum libris, & ſi
quis aduertat,plenæ sūt paginæ diuinæ, Dñe *Psal. 115*
libera aīam meam a labiis iniquis & a lingua
doloſa.Et ſtatim,Quid debetur tibi aut quid
adiiciatur tibi aduerſus linguam ſubdolam? H
Alia illic perſona erat,alia hic.Ibi pęnitētis,
hic ſubuenientis.Sagittæ potentis acutę cum
carbonib. vaſtatoriis. Alia perſona eſt, quid
det tibi:alia, hoc detur tibi, & in conſequen
tibus fit alia.Heu me, qa incolatus meus lon
ginquus factus eſt. Et in paucis verſib. tam
crebra mutatio perſonarum intellectum ad
monet,non exprimit locum vbi mutat:non
dr̄,hoc dixit homo,hoc dixit Deus,ſed ex ip
ſis verbis ſit nobis intelligere quid ad homi
nem pertineat, quid ad Deum, Homo autē
dicebat,Eructauit cor meum verbum bonū,
dico ego opera mea regi.Homo dicebat, ille
dicebat, qui ſcripſit Pſalmum, ſed ex pſona
Dei dicebat, Incipit dicere & ex ſua, propte
rea benedixit te Deus in ęternum.Dixerat.n.
Deus, Diffuſa eſt gratia in labiis tuis, ei quē
fecerat ſpecioſum præ filiis hominum, etiā
hominem, quem Deus ante omnia prætule-
rat æternus ęternum coæternum. Impletus I
eſt ergo Propheta gaudio quodam ineffabi-
li, & attendens quid Deus pater de filio ſuo
homini reuelauerit, potuit dicere iſta ex per
ſona Dei, Propterea, inqt, benedixit te Deus
in æternum. Quare? Propter gratiam. Illa
enim gratia quo pertinet? Ad regnum cœlo
rum.Primum enim teſtamentum terram ꝓ-
miſerat, & aliud pręmiū fuit vel promiſſio
ſub lege poſitorum, aliud ſub gratia, Terra

Chana-

Chananeorũ Iudæis ſub lege poſitis, regnũ
cęlorum Chriſtianis ſub gratia poſitis. Itaq;
qđ pertinebat ad eos, q ſub lege poſiti erant,
regnũ tranſiit, regnũ cœlorum qđ pertinet
ſub gratia poſitis, non tranſit. Propterea hic
benedixit te Deus, nõ ad tps ſed in ęternum.
Nõ defuerunt, qui omnia ẽt ſuperiora verba
ex Prophetæ pſona accipi mallẽt, & hoc qđ
dictũ eſt, Eructauit cor meũ verbũ bonũ: ex
Prophetæ pſona voluerũt intelligi veluti di
cẽtẽ hymnũ. Quiſquis.n.dicit hymnũ Deo,
K eructat cor eius verbũ bonum: qũo qui blaſ-
phemat in Deũ, eructat cor eius verbũ ma-
lum, vt & illud qđ adiũctum eſt, Dico ego
opera mea regi ſignificare voluerit ſummũ
hoĩs opus nõ eſſe niſi Deũ laudare. Illius eſt
ſpecie ſua placere tibi, ad te pertinet eum in
gratiarum actione laudare. Opera tua ſi non
fuerint laus Dei, incipis teipſum amare, & p
2. Tim. 3 tinebis ad illos, de qb. dicit Apoſtolus. Erunt
enim hoĩes ſeipſos amantes. diſplice tibi, pla
ceat tibi qui fecit, quia in eo tibi diſplices qđ
in te ipſe feciſti. Opus ergo tuũ ſit laus Dei,
eructet cor tuũ verbum bonũ. Dic ergo ope
ra tua regi, qa vt diceres, rex fecit & ipſe do-
nauit qđ offerres. Redde illi de ſuo, ne velis
accepta parte patrimonii tui ire longius, &
& pdige pdere in meretrices, & porcos pa
ſcere. Hoc recordamini ex Euangelio, ſed iã
Luc. 15. de nobis dictum eſt, Mortuus erat & reuixit,
perierat & inuentus eſt. Et qđ dictum eſt, lin-
gua mea calamus ſcribæ, velociter ſcribẽtis,
non defuerunt qui ſic intelligerent Prophetã
ea dixiſſe quæ ſcriberet, Et ideo linguam ſuã
calamo ſcribæ comparaſſe. Velociter autem
ſcribẽtis voluiſſe ſe dicere, vt ſignificaret ea
ſe ſcribere, quæ velociter ventura erãt, vt ve
L lociter ſcribere, velocia ſcribere intelligaĩ
ideſt ſcribere non tardatura. Non.n.tardauit
Deus exhibere Chriſtum. Quàm cito euo-
lutum ſentiĩ, quod peractũ agnoſciĩ. Recor-
dare gñationes ante te, inuenies Adam tanq̃
heſterno die factum, ita geſta legim⁹ omnia
ab ipſo principio. Ergo velociter facta ſunt,
velociter erit & dies iudicii. Præueni veloci
tatem ipſius. Velociter veniet, veloci⁹ tu mu
tare. Aderit facies iudicis, ſed vide quid di-
cit Propheta, Præueniamus faciẽ eius in con
feſsione. Diffuſa eſt gratia in labiis tuis pro-
pterea benedixit te Deus in æternum. Accin-
gere gladium tuum circa femur tuum potẽ-
tiſsime.] Gladium tuum, quid niſi verbu
tuũ? Iſto gladio ſtrauit inimicos, illo gladi
diuiſit filiũ a patre, filiã a matre, nurũ a ſo
cru. Legimus hæc in Euãgelio, Nõ veni pac
mittere, ſed gladiũ, Et erũt ĩ vna domo qnc Mat.
diuiſi aduerſum ſe, duo aduerſus tres, & tre
aduerſus duos erunt diuiſi, i. filius aduerſu
patrem, filia aduerſus matrem, nurus aduer
ſus ſocrum ſuam. Diuiſio hęc quo gladio f
cta eſt, niſi quem Chriſtus attulit? Et reuer
fratres etiam quotidianis exemplis videmu
hæc. Placet iuueni alicui Deo ſeruire, diſpli
cet patri, diuiſi ſunt aduerſus ſe. Ille promit M
tit terrenam hæreditatem, ille amat cœleſtẽ
Aliud iſte pollicetĩ, aliud ille eligit. Non ſib
putet pater factam iniuriam, Deus ſolus ill
præfertur, & tñ litigat cum filio volente ſer
uire Deo. Sed fortior eſt ille gladius ſpirita-
lis ſeparans, q̃ copulans natura carnalis. Fi
hoc & de filia aduerſus matrem, multo ma-
gis & de nuru aduerſus ſocrum. Nam aliqñ
in vna domo nurus & ſocrus inueniuntur,
hæretica & chatholica. Et vbi fortiter recipi
iſte gladius, rebaptizationem non timemus.
Potuit diuidi filia aduerſus matrem ſuam, &
nõ poteſt nurus aduerſus ſocrum ſuam. Fa-
ctum eſt hoc generaliter etiam in genere hu
mano, diuiſus eſt filius aduerſus patrem. Fui
mus enim aliqñ filii diaboli. Adhuc infideli-
dictum eſt. Vos a patre diabolo eſtis, & om-
nis infidelitas veſtra, vnde niſi a patre diabo
lo? Non ille creando pater, ſed nos illũ imitã
do filii. Iam modo videtis filium aduerſus pa
trem diuiſum. Venit gladius, ille renunciat
diabolo, inuenit aliũ patrem, inuenit aliã ma
trem. Ille ad imitationem ſe prębens, genera
bat in exitiũ, parẽtes duos, quos inuenimus,
in vitam æternam generant. Diuiſus eſt filius
aduerſus patrem, diuiſa eſt filia aduerſus ma- Mat. 10
trem ſuam. Plebs illa quę de Iudęis credidit,
diuiſa eſt aduerſus ſynagogã. Diuiſa eſt & nu-
rus aduerſus ſocrum ſuã. Plebs de gentib. ve
niens, nurus dr̃, quia ſponſus Chriſtus filius
ſynagogę. Vnde enim natus eſt filius Dei ſm
carnem? Ex illa ſynagoga: Ille qui dimiſit pa-
trem & matrem & adhæſit vxori ſuæ, vt eſ-
ſent duo in carne vna, non coniectura no-
ſtra, ſed atteſtante Apoſtolo & dicente, Sacra Gen. 2.
mẽtum hoc magnum eſt, Ego autem dico in Ephe. 5.
Chriſto & in Eccleſia. Dimiſit enim patrem
quodãmodo, non omnino dimiſit veluti ad
ſepara-

separationem, sed ad susceptionem humanę
li. 2. carnis. Qũo dimisit? Quia cum esset in forma
Dei, non rapinam arbitratus est esse se ęqualē
Deo, sed semetipsum exinaniuit formam ser
.10. ui accipiens. Quomodo dimisit & matrem?
Gentem Iudæorum, synagogam illam hærē-
tem veteribus sacramētis. Ad ipsam figuram
pertinet quod ait, Quæ est mihi mater, aut q̃
.12. fratres? Ille.n. intus docebat, illi foris stabant.
.10. Videte si mō non ita sunt Iudæi. Docet Chri
stus in Ecclesia, illi foris stant. Socrꝰ ergo q̃d
B est? Mater sponsi. Mater sponsi domini nostri
Iesu Christi, synagoga est. Proinde nurus eiꝰ
Ecclesia, quæ veniens de gentibus non con-
sensit in circuncisionem carnalem, diuisa est
aduersus socrũ suam. Accingere gladiũ tuũ.
De potentia huius gladii loquebamur cum
ista diceremus, Accingere gladium tuum, ser
monem tuum circa femur tuũ potentissime.
Circa femur habens gladium. Quid est circa
49. femur? quid significat de femore? Carnem.
12. Vnde illud est, Nō deficiet princeps de Iuda,
26. & dux de femoribus eius. Nōne & ipse Abra
ham, cui promissum erat semen in quo bñdi
cerent oēs gentes, quando misit seruum ad q̃
rendam & ducendam vxorem filio suo, vn-
de veniret illud semen sanctum, in quo be-
nedicerentur omnes gentes: fide tenens, in
illa veluti humilitate seminis esse magnitu-
dinem numinis, id est, filium Dei venturum
24. ex filiis hominum per semen Abrahæ fecit
ipsum seruum suum quem mittebat ita sibi
iurare, Pone, inquit, manum tuam sub femo
re meo, & sic iura: quasi diceret, Pone manũ
tuam ad altare, aut ad Euãgelium. aut ad Pro
phetam, aut ad aliquid sanctum. Sub femore
meo, inquit, pone manum, habens fiduciam:
C nec reuerens turpitudinem, sed intelligens ve
ritatem. Propterea accingere gladium tuum
circa femur potentissime. Potentissime etiã
circa femur, quia quod infirmum est Dei,
fortius est hominibus. Specie tua & pulchri
tudine tua.] Iustitiam accipe, qua semper est
speciosus & pulcher. Et intende prospere,
procede & regna.] Nonne videmus? Certe
iam factum est. Attendite orbem terrarum,
intendit prospere, processit & regnat, subdi-
tę sunt omnes gentes. Quid erat illud videre
in spiritu? Quod nũc est experiri in veritate.
Quando dicebantur hæc, nondũ ita regna-
bat Christus, nondum intenderat, nondum
processerat. Prædicebantur, exhibita sunt,
iam ea tenemus. In multis redditorem habe-
mus Deum, in paucis debitorem. Intende ꝓ
spere procede & regna. Propter veritatem &
mansuetudinem & iustitiam.] Reddita est ve- Psal. 84.
ritas q̃ñ veritas de terra orta est & iustitia de
cœlo prospexit. Præsentatus est Christus ex-
pectatio generis humani, vt ĩ semine Abrahę
benedicerentur omnes gentes. Prædicatũ est Mat. 12.
Euangelium, veritas est. Quid mansuetudo? Mat. 26.
Passi sunt martyres, & inde multũ processit,
& promouit per omnes gentes regnũ Dei, q̃a
patiebantur martyres, nec deficiebant, nec
resistebant dicētes omnia, nihil occultantes,
parati ad omnia, nihil recusantes, Magna mã
suetudo, corpus Christi hoc fecit, in capite
suo didicit. Ille prior sicut ouis ad victimam
ductus est, & sicut agnus corã tondēte se nō Esai. 53.
aperuit os suum, vsqueadeo mansuetus, vt pē
dens in cruce diceret, Pr̃ ignosce illis, q̃a ne- D
sciũt quid faciũt. Quid ꝑꝑ iustitiã? Veniet ēt
vt iudicet & retribuat vnicuiq; s̃m opera sua Luc. 23.
Dixit veritatē, pertulit iniquitatem *, allatu- Rom. 2.
rus est æquitatem. Et deducet te mirabiliter a.l. protu
dextera tua.] Nos dextera ipsius, ipsum dedu lit man-
xit dextera sua, Ille enim Deus, nos homines. suetudinē
Dextera sua deductus est: idest, potentia sua:
Etenim potētiam quam pater habet, & ipse,
& diuinitatem patris habet & ipse, immor-
talitatem partis habet & ipse, æternitatem
patris habet, virtutem patris habet: Deducet
enim eum mirabiliter dextera eius, faciens
diuina, patiens humana, malitias hominum
sternens bonitate sua. Adhuc deducitur, &
vbi nōdum est & dextera eius deducet eum.
Hoc enim eum ducit quod ipse donauit san
ctis suis. Deducet te mirabiliter dextera tua.
Sagittæ tuæ acutæ potentissime.] Verba cor
transfigentia amorem excitantia. Vnde di- Cant. 2.
citur in Canticis canticorum, Quia vulne- & 4.
rata charitate ego sum. Dicit enim vulnera-
tam se esse charitate: id est, amare se dicit,
æstuare se dicit, suspirare sponso, vnde ac-
cepit sagittam verbi. Sagittę tuæ acutæ potē
tissime, & transfigentes & efficientes. Acu- E
tæ potentissisime. Populi sub te cadent.]
Qui ceciderunt? Qui percussi sunt & ceci-
derunt? Populos videmus subditos Christo,
cadentes non videmus. Exponit vbi cadunt,
in corde, Ibi se erigebãt aduersus Christum,
vbi cadũt ante Christũ. Blasphemabat Sau- Acto. 9.
lus

lus Christū, erect⁹ erat, supplicabat Christo, cecidit, prostratus est. Occisus est inimicus Christi, vt viuat discipulus Christi. De coelo emissa est sagitta, corde percussus est Saulus, nōdum Paulus, adhuc Saulus, adhuc erectus nondum prostratus, accepit sagittam, cecidit in corde. Nō.n. quo prostratus est in faciem, ibi cecidit in corde, sed vbi ait. Domine q̄d me iubes facere? Mō ibas ad Christianos alligandos & perducendos ad pęnam, & modo dicis Christo, quid me iubes facere? O sagittam acutam potētissimā, qua accepta cecidit

F Saulus, vt esset Paulus. Vt ille, ita & populi, gentes attendite, videte subditas Christo. Ergo populi sub te cadent. In corde inimicorū regis.] Hoc est, in corde inimicorum tuorū. Ipsum.n. appellat regē, ipsum nouit regē Populi sub te cadent in corde inimicorum regis. Inimici erant, acceperunt saggitas tuas, ceciderūt ante te. Ex inimicis amici facti sūt: inimici mortui sunt, amici viuūt. Hoc est, ꝓ his commutabuntur. Quærimus intelligere verba singula, versus singulos, ita, tn̄ q̄rimus, vt de Christo dici nemo dubitet. Populi sub

Heb. 1. te cadēt in corde inimicorū regis. Sedes tua Deus in secula seculorū.] Quia benedixit te Deus in æternū propter gratiam diffusam in labiis tuis. Erat autem sedes regni populi Iudaici temporalis, pertinens ad eos qui sub lege erant, non ad eos qui sub gratia erant. Venit ille vt liberaret eos, qui sub lege erāt, & sub gratia constitueret. Sedes eius in secula seculorum. Quare? Quia sedes illa prima, regni temporalis fuit. Vnde nunc sedes in secula seculorū? Quia Dei. Sedes tua Deus in secula se-

a. l. diuitias. culorum. O æternitatis diuinitas. Non enim posset Deus sedem habere tēporalem. Sedes tua Deus in secula seculorū. Virga directionis, virga regni tui.] Directionis virga est, q̄ dirigit homines. Curui erant, distorti erant, sibi regnare cupiebant, se amabant, facta sua

G mala diligebant. Non voluntatem suam Deo subdebant, sed voluntatem Dei ad suas cōcupiscentias flectere volebant. Irascitur enim peccator & iniquus plerunq; Deo, quia non pluit, & nō vult sibi Deum irasci quia fluit. Et ad hoc ꝓpemodum sedent quotidie homines vt disputent contra Deum: hoc facere debuit, hoc nō benefecit. Tu videlicet vides q̄d facias, ille nescit. Distortus tu es, ille rectus est. Distortum ad rectū q̄ñ coniungis? Col-

linari non potest, tanq̄ si in pauimento ęqua li ponas lignū curuū, nō adiungitur, nō coh ret, nō coaptatur pauimēto. Pauimētū vbiq ęquale est, sed illud curuum est, nō coaptatu ęquali. Ergo Dei volūtas ęqualis est, tua cu ua est: Propterea tibi curua vr̄ illa, quia tu il li coaptari non potes. Dirigere ad illam, ten illam: nam si illam velis curuare ad te, q̄a nō potes, frustra conaris, illa semper directa est. Vis illi hærere? Corrigere. Erit virga ipsius te regit virga directionis. Inde & rex à rege do dr̄: Non aūt regit qui nō corrigit. Ad ho est rex noster rectorum rex. Quomodo & s

H cerdos à sanctificando nos, ita & rex à rege do nos. Sed quid ait alio loco? Cū sancto sa ctus eris, & cum viro innocente innocens ris, & cum electo electus eris, & cū peruers peruersus eris: non quia peruersus Deus, sed quia peruersi peruersum eū putant. Placet tibi bonum, bonus est Deus: displicet tibi, qu si prauus est Deus. Curuus est ad te Deus, tu curuatura facit hoc, nam illius rectitudo sem per manet. Audi i alio psal. Quā bonus Deus israel rectis corde. Virga directionis, virga re gni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem.] Vide virgā directionis, dilexisti iustitiā & odisti iniquitatē. Accede ad istā virgam, sit tibi rex Christus, regat te virga ista, ne frāgat te. Virga enim ferrea est illa inflexibilis. Et quid dictum est? Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli cōteres eos. Alios regit, alios conterit: regit spirituales, conterit carnales. Ergo accede ad istam virgam, quid in ea times? Hæc est tuta virga. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Quid times? Sed forte iniquus eras, audis enim regem tuum, q̄a odit iniquitatem & times. Est quod facias. Quid? Odit iniquitatem. Nunquid te? Sed in te est iniquitas. Odit illā Deus, oderis & tu, & vnā rem ambo oderitis. Eris enim Deo amicus, si odisti quod odit. Ita & amabis quod amat. Displiceat in teipso tibi iniqtas tua, & placeat tibi creatura ipsius. Hō enim es iniquus. Duo dixi nomina: duo nomina, homo & iniquus. In istis duobus nominibus, vnū est naturæ, alterum culpę. Vnū tibi Deus fecit, alterum tu fecisti: ama quod Deus fecit, oderis quod tu fecisti, q̄a & ipse hoc odit. Vide quomō iam illi incipias cōiungi, cū odisti quod odit. Pc̄m puniturus est, q̄a virga directionis est, virga regni ipsius.

Sed

Sed non potest vt non puniat peccatum. Puniendum est peccatum, si puniendũ non esset, nec peccatũ esset. Pręueni illum, non vis vt ipse puniat, tu puni. Ideo.n. adhuc ipse parcit, differt, tenet manum arcũ intendit, hoc est minas, clamaret tm̃ feriturum se, si vellet ferire? Differt ergo manum a peccatis tuis, tu noli differre. Cõuerte te ad punienda peccata tua, qa impunita esse peccata non pñt. Puniendum ergo erit, aut a te, aut ab ipso. Tu agnosce, vt ille ignoscat. Attende exemplum
o. in alio psalmo pęnitẽtię, Auerte faciẽ tuam
.26. a peccatis meis. Nunqd dixit a me? Alio.n. loco aperte dicit, Ne auertas faiem tuã a me. ergo auerte faciem tuã a peccatis meis. Nolo videas peccata mea, qa videre Dei, aĩaduertere est. Ideo iudex quod punit, aĩaduertere
K dr̃, idest, animum illuc auertere, intendere vtiq; ad puniendũ, quia iudex est: Sic est & iudex Deus. Auerte faciẽ tuã a peccatis meis. Tu ab ipsis faciẽ noli auertere, si vis vt Deus ab ipsis auertat faciẽ suam. Vide qũo hoc offert Deo in ipso psalmo, Facinus meũ ego, inquit, agnosco, & peccatum meum ante me est semp. Hoc nõ vult esse ante Deum, quod vult esse ante se. Virga directionis, virga regni tui. Nemo sibi multum de misericordia Dei blandiat̃, virga directionis est. Nunquid dicimus non esse misericordẽ Deum? Quid misericordius eo qui parcit tm̃ peccatorib. & qui in omnibus conuersis ad se non curat pręterita? Sic eum dilige misericordẽ, vt velis esse veracem, non.n. misericordia põt illi auferre iustitiam, neq; iustitia misericordiã. Interim quandiu ille differt, tu noli differre, qm̃ virga directionis virga regni ipsius. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Prop-
L terea vnxit te Deus Deus tu⁹.] Propterea vnxit te, vt diligeres iustitiã, & odires iniquitatẽ. Et vide qũo ait, ppea vnxit te Deus Deus tu⁹.
.1. O tu Deus, vnxit te Deus Deus tuus. Deus vngit̃ a Deo. Etenim in latino putat̃ idem casus nominis repertus. In Gręco aũt euidentissima distinctio est, qa vnum nomẽ est qđ compellat̃, & alterum ab eo qui compellat. Vnxit te Deus. O tu Deus, vnxit te Deus tu⁹: qũo si diceret, propterea vnxit te ò tu Deus Deus tuus. Sic accipite, sic intelligite, sic in Gręco euidentissimum est. Ergo qs est Deus vnctus a Deo? Dicant nobis Iudęi. Scripturę istę communes sunt, vnctus est Deus a Deo: vnctum audis, Christum intellige, etenim Christus a chrismate. Hoc nomen quod appellat̃ Christus vnctionis est: nec in aliquo alibi vngebant̃ reges & sacerdotes, nisi in illo regno, vbi Christus prophetabat̃, & vngebat̃, & vnde venturum erat Christi nomen. Nusquam est alibi oĩno, in nulla gẽte, in nullo regno. Vnctus est ergo Deus a Deo. Quo oleo nisi spiritali? Oleum.n. visibile in signo est oleum, inuisibile in sacr̃o est. Oleum spiritale intus est, oleũ visibile exterius est. Vnctus est nobis Deus, & missus est nobis, & ip- *De sacra*
se Deus vt vngeret̃ homo erat, sed ita homo *unctione*
erat, vt Deus esset, ita De⁹ erat, vt homo esse *capite*
non dedignaret̃. Verus homo, verus Deus, in *Vnico.*
nullo fallax, in nullo falsus, quia vbique verax, vbiq; veritas. Deus ergo homo, & ideo vnctus Deus, quia homo Deus, & factus est M
Christus. Hoc figurabat̃ in eo ꝙ Iacob lapidem sibi ad caput posuerat & dormierat. Iacob Patriarcha lapidẽ sibi ad caput posue- *Gen. 28.*
rat. Dormiẽs aũt illo lapide ad caput posito, vidit apertis cœlis scalam a cęlo in terrã, & angelos ascendentes & descendentes. Hoc viso euigilauit, vnxit lapidẽ & discessit. In illo lapide intellexit Chr̃m ideo vnxit. Videte ex quo pręedicat̃ Christ⁹, qđ sibi vult illa vnctio lapidis, præsertim apud Patriarchas qui vnũ Deũ colebant? Factus est aũt in figura, & discessum est. Nõ.n. vnxit lapidẽ, & venit illuc semp adorare, & sacrificia ibi facere. Expressum est mysteriũ, non inchoatum sacrilegiũ. *Ps. 117.*
Et videte lapidem, Lapidem quem reproba- *1. Co. 11.*
uerunt ędificãtes, hic factus est in caput an- *1. Pe. 1.*
guli. Et quia caput viri Christus, ppea lapis ad caput. Attẽdite magnũ sacr̃m. Lapis Christus. Lapidem viuum ait Petrus ab hominib. reprobatũ, a Deo aũt electum. Et lapis ad ca- *Gen. 28.*
put, qa caput viri Christus, & vnctus lapis, qa a chrismate dictus est Christus. Et vñr scalæ reuelante Christo a terra in cœlum, vel a cęlo in terrã, & ascendentes & descendentes A
angeli. Quid hoc sit, melius videbimus, cũ testimoniũ Euangeliũ ab ipso dño cõmemorauerimus. Nostis quia Iacob ipse est Israel. Illi.n. cũ angelo luctãti & p̃ualenti, & benedicto ab eo cui præualuit, nomen mutatũ est vt appellaret̃ Israel, sicut populus Israel præualuit Christo, vt crucifigeret eum, & tñ in his q Christo crediderunt, ab ipso cui pręualuit benedictus est. Sed multi nõ crediderũt.

vide

vide claudicationem Iacob. Benedictionem
& claudicationem, benedictio in his qui cre
diderunt: nam postea nouimus ex illo popu
lo multos credidisse. Claudicatio aũt in his
qui non crediderunt, & quia plures non cre
diderunt, & pauci crediderunt, ideo vt fieret
Ioan. I. claudicatio, tetigit latitudinem femoris eius.
Gen. 25. Quid est latitudo femoris eius? Multitudo ge
neris. Videte ergo scalas illas. Dominus vidit
Nathanaelem in Euangelio, & ait, Ecce vere
Israelita in quo dolus nõ est. Sic enim dr̃ de
B ipso Iacob, Et erat Iacob sine dolo habitans
in domo. Hoc recolens dominus videns Na
thanaelem sine dolo de gẽte illa, & de popu
lo illo, Ecce vere, inquit, Israelita in quo do
lus non est. Appellauit Israelitam in quo do
lus non esset, pp Iacob. Et ille Nathanael, vn
de me nosti? Et dñs, cum esses sub arbore fi-
ci vidi te, i. cum esses in illo populo sub lege
cõstitutus, q̃ carnali vmbra illum populum
ptegebat, ibi te vidi. Quid est, ibi te vidi? Ibi
tui misertus sum. Ille aũt recordatus qđ fue-
rat ẽt sub arbore fici in veritate, admiratus
est, qa putabat se a nemine visum cũ ibi eẽt,
confitetur & dicit, Tu es filius Dei, tu es rex
Israel. Quis hoc dixit? Qui audierat quod ve
rus esset Israelita, & dolus in illo non esset.
Gen. 25. Et dñs, Quia dixi tibi, vidi te sub arbore fici,
credidisti, maiora horũ videbis. Loquit̃ cum
Israel, cum Iacob, cum illo qui sibi lapidem
ad caput posuerat, maiora horum videbis.
Ioan. I. Quæ maiora? Quia iã lapis ille ad caput est,
Ioan. I. Amen dico vobis, videbitis cęlum apertum,
& angelos Dei ascendentes & descendentes
sup filium hominis. Angeli Dei ascendant &
Ioan. I. descendant per scalas illas, fiat hoc in Eccle
sia. Angeli Dei annunciatores sunt veritatis,
C ascẽdant & videãt, In principio erat verbũ,
& verbum erat apud Deum, & Deus erat ver
bum. Descendant & videãt, qa verbum caro
factum est, & habitauit in nobis. Ascẽdant vt
2. Co. 3. erigãt magnos, descẽdant vt nutriãt paruos.
Vide ascẽdentem Paulũ, siue mente excessi-
mus, Deo. Vide descendẽtem, siue temperan
tes sumus, vobis: Vide ascendẽtem, sapientiã
loquimur inter perfectos. Vide descẽdẽtem,
lac vobis potum dedi non escam: hoc fit in
Ecclesia. Ascendunt & descendunt angeli
Dei super filium hominis, quia sursum est
filius hominis ad quem ascendant corde, id
est, caput eius, & deorsum filius hominis. i.
corpus eius. Mẽbra eius hic sunt, caput sur
sum est. Ascenditur ad caput, descenditur ad
membra. Christus ibi, Christus hic. Nã si ib
tm̃ & hic non, vnde vox illa, Saule Saule q
me persequeris? Quis.n. illi in cęlo molestu
fuit? Nemo, nec Iudæi nec Saulus, nec dia Act.
bolus tentator. Nemo ibi molestus illi, sed
sicut in cõpage corporis humani, pede cal
cato lingua clamat: Dilexisti iustitiam, & o
disti iniquitatẽ, ppea vnxit te Deus Deus tuus.
Locuti sumus de vncto Deo, hoc est, de Xpo.
Nõ potuit apertius dici nomẽ Xpi, q̃ vt dice D
ret̃ vnctus Deus. Quõ speciosus forma p̃ filii
hominũ, sic vnctus. Oleo exultationis p̃ par
ticipibus tuis.] Qui.n. participes eius? Filii ho
minũ, qm̃ & ipse filius hoĩs particeps factus
est mortalitatis illorũ, vt faceret eos partici
pes immortalitatis suę. Myrrha & gutta &
casia a vestimẽtis tuis.] Odores boni à vesti-
mẽtis tuis. Vestimẽta eius, sunt sãcti eius, ele
cti eius, tota Ecclesia eius, q̃ sibi sicut vestẽ Ephe. 5.
exhibet, sine macula & ruga. Propter macu-
lã abluẽs in sanguine, pp rugã extendẽs in
cruce. Inde bonus odor q significat̃ nomina
tis quibusdã aromatibus. Audi Paulũ illũ mi Mat. 9.
nimã fimbriam de vestimẽto, quod tetigit 2. Co.
mulier in fluxu sanguinis, & sanata est. Audi
illum dicentem, Christi bonus odor sumus
in omni loco, & in iis qui fiunt, & in iis qui
pereunt. Nõ dixit bonus odor in ijs qui salui
fiunt, & malus odor in iis qui pereunt: sed
quod ad nos attinet, bonus odor sumus, &
in iis qui salui fiunt, & in iis qui pereunt. Sa-
luum fieri hominem bono odore, nõ est im
probabile neq; incredibile. Perire autem ho
minem bono odore, quę ratio est? Magna
vis, magna veritas, & si capi non potest, ita
est. Nam vt noueritis quia difficile capitur,
statim subiecit, Et ad hæc qs idoneus? Quid
est, Ad hæc quis idoneus? Quis intelligat ho
mines mori bono odore? Tamen aliquid di-
cam fratres, Ecce ipse Paulus prædicabat E-
uangeliũ, multi illum amabant prædicatorẽ
Euangelij, multi illi inuidebant. Qui illum
amabant, bono odore saluabantur: qui illi
inuidebãt, bono odore peribant. Ideo & per
euntibus non malus odor, sed bonus odor.
Ideo.n. magis illi inuidebant, quia tm̃ bona
in illo gr̃a præualebat. nemo. n. inuidet mi-
sero. Erat ergo gloriosus in p̃dicatione ver-
bi Dei, & viuens s̃m regulã illius virgę dire-
ctionis,

ctionis, & diligebant eum qui in illo dilige-
bant Christum, qui sequebantur bonũ odo-
rem. Diligebat amicũ sponsi sui sponsa ipsa.
q̃ dicit in Cãticis canticorũ, Post odoré vn-
nt. 1. guentorum tuorũ curremus. Illi aũt alii quã
to magis eũ videbãt in gloria prędicationis
Euangelii, & in vita inculpabili, tanto magis
inuidia torquebant & occidebant bono odo
re. Myrrha & gutta & casia a vestimẽtis tuis.
A domib. eburneis ex quib. delectauerunt te
filię regũ.] Domos eburneas, quãuis domos
magnas, quanuis domos regales dicat, quas si
vis, elige, delectauerũt inde Chrm filię regũ.
Vis domos eburneas spiritaliter accipere?
Magnas domos, & magna tabernacula Dei,
corda sunt sanctorũ. Ipsosq; reges regentes
carné, subiugãtes sibi turbas humanarũ affe-
G ctionũ, castigãtes corpus & seruituti subii-
cientes, accipe, qa inde delectauerunt eũ fi-
lię regũ Etenim oẽs animę quę illis prędicã
tib. & euangelizantib. natę sunt, filię regum
sunt & Ecclesiæ, filiæ Apostolorũ, filię regũ
sunt, ille est. n. rex regũ. Illi aũt reges, de qb.
dictũ est, Sedebitis super duodecim sedes iu-
19. dicantes duodecim trib. Israel, pdicauerunt
verbum veritatis, & genuerũt Ecclesias, non
sibi sed illi. Ad hoc sacramẽtum pertinet qđ
21. scriptum est in lege, Si mortu⁹ fuerit frater,
accipiat vxoré eius frater eius, & suscitet se-
men fratri suo. Accipiat vxoré eius, & susci-
28. tet semen, nõ sibi, sed fratri suo. Dixit Chrs,
22. Dic fratrib. meis. Dixit et in alio psalmo, Nar
rabo nomen tuum fratrib. meis. Mortuus est
Christus, resurrexit, ascẽdit, absentauit se cor
pore, susceperũt fratres eius vxoré eius, prę-
dicatione Euangelii generaturi filios, non p
4. semetipsos sed per Euangelium, pp nomen
5. fratris, In Christo. n. Iesu, inquit, per Euange
lium pp nomen fratris, ego vos genui. Itaq;
suscitãtes pp nomen fratris semẽ fratri suo,
quotquot genuerunt non Paulianos aut Pe
H trianos, sed Christianos nominauerunt. Vi-
dete si non iste sensus vigilat, & in his versib.
cũ enim diceret a domib. eburneis, dixit de
regalib. amplis, pulchris, lenibus, qualia sunt
corda sanctorum, subiecit, Ex quib. te dele-
ctauerunt filię regum. In honore tuo.] Filiæ
quidam regum, filię Apostolorum tuorum,
sed in honore tuo, quia semen illud suscita-
uerunt fratri. Ideo ipsos quos suscitauerat fra
tri suo Paulus, cũ videret currere ad nomen
suum, exclamauit, Nunqd Paulus crucifixus
est pro vobis? Quid. n. ait lex? Et habeat natus
nomen defuncti, defuncto nascat, defuncti
nomine appellet. Seruat hoc legitimum Pau
lus, volentes appellari ex nomine suo, reuo-
cat, Nunqd Paulus pro vobis crucifixus est?
Ad defunctũ aspicite, Nunqd Paulus pro vo Mat. 2[illegible]
bis crucifixus est? Et qd ergo? Qñ illos gene-
rasti, qd si nomen tuũ illis imposuisti? Non.
Ait. n. Aut in nomine Pauli baptizati estis? De
lectauerũt te filię regum in honore tuo? Te-
ne te, serua te in honore tuo, hoc est hre ve-
stem nuptialem illius, illius honorem, illius
gloriam quęrere. Intellige ẽt filias regũ ciui
tates, q̃ crediderunt in Christum, & a regib.
conditę sunt, & a domib eburneis, diuitib. su
perbis, elatis. Filię regũ delectauerũt te in ho
nore tuo, quia non quęsierunt honorem pa-
trum suorum, sed quęsierunt honorem tuũ. I
Ostendatur mihi Romę in honore tanto tẽ-
plum Romuli, in quanto ibi ostendo memo
riam Petri. In Petro quis honoratur, nisi ille
defunctus pro nobis? Sum⁹ enim Christiani,
non Petriani. Et si nati per fratrem defuncti,
tamen cognominati nomine defuncti. Per il
lũ nati sed illi nati. Ecce Roma, ecce Cartha- Deu. 25
go, ecce aliæ & aliæ ciuitates filię regũ sunt,
& delectauerunt regem suum in honore ip-
sius, & ex omnibus fit vna quædam regina.
Quale carmen nuptiale? Ecce inter carmina
hilaritatis plena, procedit & ipsa sponsa. Spõ
sus enim veniebat, ipse describebatur, in il-
lum erat omnis intentio nostra, procedat &
ista. Astitit regina a dextris tuis. Quæ a sini-
stris? Non regina. Stabit enim quædã & a sini
stris, cui dicetur, Vade in ignem ęternum. A Mat. 25.
dextris autem stabit, cui dicetur, Venite be-
nedicti patris mei, percipite regnum quod
vobis paratum est ab initio mundi. Astitit re
gina a dextris tuis. In vestitu deaurato cir- K
cumamicta varietate.] Vestitus reginæ huius
quis est? Et pretiosus est, & varius est. Sacra-
menta doctrinæ in linguis omnibus variis.
Alia ligua Aphrica: alia Syra, alia Gręca, alia
Hebręa, alia illa & illa. Faciunt illæ linguæ
varietatem vestis reginæ huius. Quomodo
autem omnis varietas vestis in vnitate con-
cordat, sic & omnes linguæ ad vnam fidẽ. In
veste ista varietas sit, scissura non sit. Ecce va
rietatem intelleximus de diuersitate lingua-
rum, & vestem intelleximus propter vni-
tatem.

tatem. In ipsa autem varietate aurum quod est? Ipsa sapientia. Quęlibet fit varietas linguarum, vnũ aurum prędicat non diuersum aurum, sed varietas de auro. Eandem quippe sapientiam, eandem doctrinam & disciplinã omnes linguę prędicant. Varietas in linguis, aurum in sententiis. Alloquitur Propheta reginam istam, libenter enim illi cãtat, & vnusquisq; nostrum audiat, si tñ nouerimus vbi sumus, & ad illud corpus ptinere conemur, & fide & spe pertineamus vniti in membris Christi. Nos. n. alloquit, Audi filia & vide.] Alloquitur eam tanquam vnus de patribus, quia filię regum sunt, & sic alloquit Propheta, & sic alloquatur Apostolus tanq̃ filiam.
K Sic enim dicim9, patres nostri Prophetę, patres nostri Apostoli. Si nos illos vt patres, il li nos vt filios, vox vna paterna alloquit vni cam filiam, Audi filia & vide. Prius audi, postea vide. Ventum est. n. ad nos cum Euangelio & prędicatum est nobis quod nondũ vidimus, & audiendo credimus, & credendo
Psal. 17. videbimus, sicut dicit ipse sponsus apud Prophetam, Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in obauditu auris obediuit mihi. Quid est in obauditu auris? Quia non vidit. Viderunt Iudæi & crucifixerũt, non viderũt gentes & crediderunt. Veniat regina de gentibus in vestitu deaurato, circũamicta varietate. Veniat a gentib. veniat circũamicta omnib. linguis in vnitate sapientiæ, dicat ei, audi filia & vide. Si non audieris non videbis. Audi vt mundes cor fide, sicut Apostolus ait
Acto. 15. in actib. Apostolorum, Fide mundãs corda eorum. Ad hoc enim audimus vt credamus
L anteq̃ videamus, vt credendo cor mũdemus vnde videre posimus. Audi vt credas, mũda cor fide. Et cum cor mundauero, quid videbo? Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt. Audi filia & vide, Et inclina aurem tuã. Parum est audi, humiliter audi, inclina aurẽ
Mat. 5. tuã & obliuiscere populum tuum & domũ patris tui.] Erat populus quidam, & domus patris quædã, in qua natus est populus Babylonię, habẽs regem diabolum. Vndecunque venerunt gentes, a patre diabolo venerũt, sed patri diabolo renunciauerunt. Obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Fœdam te ille genuit, cũ peccatricem fecit: pulchrã te iste regenerat qui iustificat impium. Obliuiscere populum tuũ, & domum patris tui. Quoniam concupiuit rex speciem tuam.] Esa. 1. Quam speciem, nisi q̃ ipse fecit? Concupiuit speciem. Cuius spẽm? Peccatricis, iniquę, impię. Qualis erat apud patrem diabolum, & apud populũ suum? Nõ, sed de qua dr, Quæ est ista q̃ ascendit dealbata? Antea ergo non alba, postea dealbata, qa si fuerint peccata vestra sicut phœnicium, tanquam niuem dealbabo. Concupiuit rex speciem tuam. Quis rex? Quia ipse est dominus Deus tuus.] Iam vide si non debes dimittere patrem tuum illum, & populum tuum illum, & venire ad regem iustum Deum tuum. Deus tuus est, rex tuus est. Rex tuus, & ipse est sponsus tuus. Regi nubis Deo, ab illo dotata, ab illo decorata, ab illo redempta, ab illo sanata. M
Quicquid habes vnde illi placeas, ab illo habes. Et adorabũt eum filię Tyri in munerib.] Ipsum regem tuum Deum tuum adorabunt fili Tyri in muneribus. Filię Tyri, filiæ gentium. A parte refertur ad totum. Tyrus vicina huic terrę, vbi prophetia erat, significabat gẽtes credituras Christo. Inde erat illa Chananæa, quæ primo canis est appellata. Nam vt noueritis, quia inde erat, Euangelium sic loquitur, Secesit in partes Tyri & Sidonis, Mat. 15. & ecce mulier Chananęa de finib. illis egressa clamabat, & cætera quæ ibi narrãtur. Quę primo canis erat apud patrem suum, & in populo suo, clamãdo & veniendo ad istum regẽ, decora facta credẽdo in illũ, quid meruit audire? O mulier, magna est fides tua: concupiuit rex speciem tuam. Adorabunt eum filiæ Ty. in munerib. Quib. muneribus? Sic ad se vult veniri rex iste, et thesauros suos impleri vult & ipse donauit vnde impleantur, & a vobis impleantur. Veniant, inquit, adorent eũ in munerib. Quid est in muneribus? Nolite vobis condere thesauros in terra, vbi tinea & rubigo exterminant, & vbi Mat. 6. fures effodiunt & furantur, sed thesaurizate vobis thesauros in cœlo, vbi neque fur, neque tinea corrumpit. Vbi enim fuerit thesaurus tuus, illic erit & cor tuum. Venite cũ muneribus, date eleemosynas, & omnia munda sunt vobis. Venit cum muneribus ad eum, qui dicit, Misericordiam volo magis, quam sacrificium. Ad illud templum quod erat ante vmbra & figura futuri, veniebatur cum tauris & arietibus, cum hircis, cum diuersis quibusque animalis aptis ad sacrificium,

cium,vt in illo sanguine aliud fieret,aliud si
gnificaretur.Modo iam ipse sanguis, quē fi-
gurabant illa oīa,venit.Venit rex ipse,& ip-
se munera vult. Quæ munera?Eleemosynas.
Ipse est.n.iudicaturus, & ipse munera impu
tabit quibusdam, Venite,inqt,benedicti pa-
tris mei,percipite regnum,qđ vobis paratū
25. est ab initio mundi.Quare?Esuriui, & dedi-
stis mihi manducare, sitiui, & dedistis mihi
bibere,nudus fui,& vestistis me, hospes, &
adduxistis me, infirm⁹ & in carcere, & visi-
tastis me. Hęc sunt munera in quibus ado-
rant filię Tyri regem,qa,cum dicerent,qñ te
B vidimus? ille qui sursum est & deorsum, pp
ascendentes & descendentes,cum vni,inqt,
ex minimis meis fecistis,mihi fecistis. Adora
bunt eum filiæ Tyri in munerib. Et quæ sunt
filiæ Tyri, & quomodo adorabunt eū in mu
neribus?Plani⁹ illud voluit dicere. Vultum
tuum deprecabunť diuites plebis.] Hæ filiæ
Tyri adorantes in munerib. diuites sunt ple-
6 bis,quos ille alloquiť amicus spōsi, percipe
diuitib.huius mundi,non supbe sapere,neq;
sperare in incerto diuitiarū, sed in Deo vi-
uo,qui pręstat nobis oīa abundanter ad fruē
dum.Diuites sint in operib. bonis,facile tri-
buant, communicent adorent in munerib.
sed non perdant.Securi ponant, vbi semper
inueniant.Thesaurizēt sibi fundamentum bo
num in futurum, vt apprehendant verā vi-
tā, adorando in munerib. Vultum tuum de
precabunť diuites plebis. Ad ecclesiam.n.cō
currunt, & ibi elemosynas faciunt, ne extra
fiat, i. ne extra positi faciant, in Ecclesia fa-
ciant,Vultus.n.sponsæ huius & reginæ, pde
rit facientib. Propterea illi qui res suas ven-
debant, vultū reginæ huius deprecantes in
munerib.veniebant, & ea quæ portabant,ad
pedes Apostolorum ponebant. Feruebat di-
lectio in Ecclesia, vultus erat reginæ Eccle-
sia, vultus erat reginæ obsequium filiarum
Tyri, i. diuitum adorantium in muneribus.
Vultum tuum deprecabūtur diuites plebis.
Et qui deprecabunť vultum, & cuius vultū
deprecabuntur? Omnes vna sponsa, omnes
vna regina,mater & filii simul totū ad Chri-
stum pertinens,ad caput pertinens.Sed quia
fiunt ista opera,& istę eleemosynę ad iactā-
tiam hoīum, inde dicit ipse dn̄s, Cauete fa
cere iustitiam vestram coram hominibus vt
videamini ab eis.Qūo autem & publice de-
bent fieri propter vultū sponsę, ait, Luceant
opera vestra coram hominib. vt videant bo
na facta vestra,& glorificent patrem vestrū Mat. 5.
qui in cœlis est, non vt gloriam vestram q̄-
ratis in operibus bonis, quæ publice facitis,
sed vt gloriam Dei.Et quis nouit,inquit,vtrū
gloriam Dei quęro,an gloriam meam quæ-
ro?Quia do pauperi,videor: quo animo dē,
quis videt? Sufficiat tibi qui videt:ille videt,
qui retribuet. Intus amat qui intus videt,in-
tus amat vt intus ametur, qui interiorem fa-
cit & ipsam pulchritudinem.Noli quasi ocu
lis exteriorib. delectari,quia videris,& quia
laudaris, attende quid hic sequatur. Omnis D
gloria eius filiæ regis intrinsecus.] Extrinse-
cus non solum vestis est aurea & variata,sed
intus pulchram nouit qui speciem eius ama
uit.Quæ sunt interiora pulchritudinis? Con
scientia. Ibi videt Christus, ibi amat Chri-
stus,ibi alloquitur Christus, ibi punit Chri-
stus,ibi coronat Christus. Sit ergo talis ele-
emosyna tua in occulto, quia omnis gloria
eius filię regis intrinsecus. In fimbriis aureis
circumamicta varietate,] Pulchritudo in-
trinsecus. In fimbriis autem aureis varietas
linguarum, doctrina, decus. Ista quid pro-
sunt, si non sit pulchritudo illa intrinsecus?
Afferentur regi virgines post eam.] Verefa-
ctum est, credidit Ecclesia, facta est Eccle-
sia per omnes gentes. Modo quemadmodū
concupiscunt virgines placere illi regi? Vn-
de irritantur? Quia pręcessit Ecclesia. Offe-
rentur regi virgines post eam. Proximę eius
afferentur tibi.] Non enim quæ afferunť alie
næ sunt,sed proximæ eius, ad eam pertinen-
tes. Et quia dixit regi, ad eum conuersus di- E
xit tibi,Proximæ eius afferentur tibi. Afferen
tur in lętitia & exultatione, adducentur in
templum regis.]Templum regis ipsa Eccle-
sia,intrat in templum ipsa ecclesia. Vnde cō
struitur templum? De hominibus qui intrāt
in templum. Lapides viui qui sūt nisi fideles
Dei? Adducentur in templum regis. Sunt.n.
virgines extra templum regis, hæreticæ san-
cti moniales.Sunt quidem virgines, sed quid
proderit eis nisi adducantur in templum re-
gis? Templum regis in vnitate est, templum
regis non est ruinosum, non discissum, non
diuisum. Iunctura lapidum venientium cha
ritas est. Adducentur in templum regis. Pro
patribus tuis nati sunt tibi filii.] Nihil eui-

dentius. Attendite iam ipsum templũ regis, quia inde loquitur pp vnitatem diffusam toto orbe terrarum, quia illę, quę virgines esse voluerunt, nisi adducant in templum regis, sponso placere non pñt. Pro patrib. tuis nati sunt tibi filii. Genuerũt te Apostoli, ipsi missi sunt, ipsi p̃dicauerunt, ipsi patres. Sed nunq̃d nobiscum corporaliter semper esse potuerunt? Et si vnus ipsorum dixit, cupio dissolui

Phil. 1. & esse cũ Christo, multo magis optimũ est, manere in carne necessarium pp vos. Dixit hoc quidem, sed q̃ãdiu hic manere potuit? Nunquid vsq; ad hoc tp̃s? Nunquid vsq; in posterum? Ergo illorum abscessu deserta est

E Ecclesia? Absit. Pro patrib. tuis nati sunt tibi filii. Quid est pro patrib. tuis nati sunt tibi filii? Patres missi sũt Apostoli, pro Apostolis filii nati sũt tibi, cõstituti sunt Ep̃i. Hodie.n. Ep̃i qui sunt per totum mundum, vnde nati sunt? Ipsa Ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedib. patrum. Non ergo te putes desertã, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es, de prole tua tibi creuit Paternitas. Pro patrib. tuis nati sũt tibi filii. Constitues eos principes sup oẽm terram.] Vide templũ regis quàm late diffusum est, vt nouerint virgines, quæ nõ adducunt in templũ regis, nõ se ad istas nuptias ptinere. Pro patrib. tuis nati sunt tibi filii, cõstitues eos principes super oẽm terrã. Hæc est catholica Ecclesia, filii ei⁹ cõstituti sũt principes sup oẽm terrã, filii eius constituti sunt pro patrib. Agnoscãt qui pręcisi sunt, veniãt ad vnitatẽ, adducant in templũ regis. Tem-

F plum suũ Deus vbiq; collocauit, fundamẽta Prophetarũ & Apostolorũ vbique firmauit. Filios genuit Ecclesia, cõstituit eos p patrib. suis principes sup oẽm terrã. Memores erũt nominis tui in omni generatione & generatione. Propterea populi confitebuntur tibi.] Quid ergo prodest cõfiteri, & extra tẽplum confiteri? Quid prodest precari, & in monte non pręcari? Voce mea, inquit, ad dñm clamaui & exaudiuit me de monte sancto suo.

Psal. 3. De quo monte? De quo dictum est, Non pt ciuitas abscondi supra montem constituta.

Mat. 5. Dani. 2. De quo mõte? Quem vidit Daniel ex paruo lapide creuisse, & fregisse omnia regna terrarum, & impleuisse oẽm faciẽ terrę. Ibi adoret qui vult accipere, ibi petat qui vult exaudiri, ibi confiteatur qui vult sibi ignosci, pr... pterea populi confitebunt tibi. In ęternũ & in seculum seculi.] Quia & in illa vita ętern... non erit iam quidem gemitus peccatorum... sed tñ in diuinis laudib. supernæ illius ac p... petuę ciuitatis nõ deerit sempiterna confe... sio tantæ fęlicitatis. ipsi.n. ciuitati, cui aliu... psalmus cãtat, Gloriosa dicta sunt de te ciu... Psal. tas Dei, ipsi sponsę Christi, ipsi reginæ fili... regis, & coniugi regis, quia principes ei... sunt memores nominis eius in omni gen... ratione & generatione, idest, quandiu tra... seat hoc seculum, quod multis generation... bus agitur gerẽtes pro illa charitatis curan... vt de isto seculo liberata in ęternum Deo c... G regnet, propter hoc idem ipsi confitebu... tur tibi populi in ęternum, illic conspicu... & manifestis, ibi cordibus omnium perf... cta charitate luminosis, vt se vniuersam pl... nissime nouerit, quę hic in multis suis pa... tibus occulta sibi est. Vnde admonemur a... Apostolo, nihil ante temp⁹ iudicare, done... veniat dominus, & illuminet abscondita te... 1. Co nebrarũ, & manifestet cogitationes cordi... & sit laus vnicuiq; a Deo. Ipsa enim sanct... ciuitas sibi quodammodo confitebitur, c... populi eius quibus constat ipsi ciuitati co... fitebunt in æternum, vt ex nulla parte se la... teat, nullo in se existẽte cuius aliquid latea...

In Psalmum quadragesimumquintum Enarratio.

IAm charitati vestræ quædam sicut notissima loquimur, in quib. immorari non d... bemus. Et q̃a ea quę scitis breuiter comm... morari dẽnt, filios Chore nos intelligamu... H Commemoro. n. vos scientes Chore inte... pretari caluitiũ, dominumq; nostrũ signif... care, qui in Caluaria loco crucifix⁹ addux... Mat. multos, tanq̃ illud granum, qd̃ nisi morti... Euan. catum esset, solum remaneret, & eos q add... cti sunt appellatos filios Chore, hoc in my... sterio. Cęterum fuerunt nescio qui filii Ch... re illo tempore, quando ista cantabãtur, s... 1. Pe spũs nos viuificare debet, non litera vela... 1. Co Nos ergo intelligamus, & videte si ea quę... quuntur, idest, quę habet psalmi ipsius co... textus congruunt nobis: & inuenimus h... nos, si tamen inhæreamus membris eius, c... ius corporis ĩ cęlo caput est: ex illa passio... ascen-

ascendens, vt eos qui in humilitate iacebant
secum in vbertate adducat, fructum ferentes
in tollerantia. Dictum est aũt, In finẽ pro oc
cultis pro filiis Chore, psalmus.] Occultum
est ergo, sed ille ipse qui in Caluariæ loco
27. crucifixus est, nostis quia velum discidit, vt
templi secreta patescerẽt. Proinde quia crux
dñi nostri causa fuit, qua clausa aperirẽtur,
credamus affuturũ eum nobis, vt ista occul-
ta reuelent. In finem qđ habet, semp̃ Chr̃m
intelligere dẽmus. Finis.n. legis Christus ad
10. iustitiam omni credẽti. Finis autem dr̃, non
quia consumit, sed q̃a perficit. Nam & finitũ
cibum dicimus qui manducabat, & finitam
tunicã quæ texebat. Illud ad consumptionẽ,
hoc ad perfectionem. Quia ergo vltra quo
tendamus non habemus cũ ad Christũ pue-
nerimus, ipse cursus nostri finis dr̃. Nec pu-
tare debemus, quia cum ad illum peruenери-
mus, aliquid amplius debemus niti, vt ad pa
I trem perueniamus. Hoc.n. putauit & Philip
4. pus cum ei dixit, Dñe ostende nobis patrẽ,
& sufficit nobis. Cum dicit sufficit nobis, fi-
nem quęrit satietatis & perfectionis. Et ille
o. tanto, inquit, tp̃e vobiscum sum, & non co-
gnouistis me? Philippe, q̃ videt me, videt &
patrẽ. In illo ergo hẽm⁹ patrẽ, q̃a ipse in p̃re,
& pr̃ in ipso: & ipse & pr̃ vnũ sunt. Quid igit
hic admonet q̃ cantat, vbi vocẽ nostrã agno
scere debemus, si tñ huius vocis affectum ha
bemus? Deus noster refugium & virtus.] Sũt
q̃dam refugia, vbi non est virtus, quo quisq;
cum fugerit, magis infirmat quã confirmet.
Confugis, verbi gratia, ad aliquẽ in seculo
magnum, vt facias tibi potentẽ amicum, re-
fugium tibi vr̃. Tanta tñ huius seculi incerta
sunt, & ita potentum ruinæ quotidianę cre-
brescũt, vt cum ad tale refugium cõfugeris,
plus ibi timere incipias, Antea enim causæ
tuæ tm̃ timebas, cum vero ad talem refuge-
ris, & de illo tibi timebis. Multi.n. cum ad ta
lia refugia cõfugissent, cadentib. illis ad quos
confugerunt, & ipsi quæsiti sunt, quos nemo
quæreret, si nõ ad talia confugissent. Non est
refugium nostrum tale, sed refugium nostrũ
virtus est. Cum illuc confugerimus, firmi
erimus. Adiutor in tribulationib. quę inuene
runt nos nimis.] Multę sunt tribulationes, &
in omni tribulatione ad Deum confugien-
dum est, siue sit tribulatio in re familiari, siue
sit in salute corporis, siue de periculo charis

simorum, siue de aliqua re ad huius vitæ su
stẽtaculum necessaria, oĩno aliud refugium
non dẽt esse homini Christiano q̃ Saluator
eius, q̃ Deus ei⁹, quo cum cõfugerit fortis sit.
Non enim ipse in se fortis erit, aut sibi ipse
fortitudo erit, sed ille illi fortitudo erit, qui
refugium eius factus est. Veruntñ charissimi
inter oẽs tribulationes humanæ aĩæ, nulla
est maior tribulatio q̃ conscientia delicto-
rum. Nanq; si ibi vulnus non sit, sanumque
sit intus hoĩs quod cõscientia vocat, vbicun
que alibi passus fuerit tribulationes, illuc cõ
fugiet, & ibi inueniet Deum. Si aũt ibi reqes
non est p̃p̃ abundantiã iniquitatis, qm̃ & ibi
Deus non est, quid facturus est homo? Quo
confugiet cum cœperit pati tribulationes?
Fugiet ab agro ad ciuitatem, a publico ad do
mum, a domo in cubiculum, & sequit tribu
latio. A cubiculo iam quo fugiat non habet
nisi interius ad cubile suum. Porro si ibi
tumultus est, si fumus iniquitatis, si flamma L
sceleris, non illuc potest confugere. Pellitur
enim, & cum inde pellit, a seipso pellitur. Et
ecce hostem suum inuenit, quo confugerat,
seipsum quò fugiturus est? Quocunq; fuge-
rit se, talem trahit post se, & quocunq; talẽ
traxerit se, cruciat se. Sed a seipso sunt tribu-
lationes, q̃ inueniunt hoĩem nimis, acerbio-
res.n. non sunt: tanto sunt acerbiores, quãto
sunt interiores. Videte charissimi, cum ligna
deasciant a fabris & probant, aliqñ in super
ficie vident quasi lęsa & putrida. Faber autẽ
inspicit tanquam medullam interiorem li-
gni, & si sana interius ligna cognouerit, pro
mittit ea in ædificio duratura, nec valde erit
de superficie lęsa solicitus, qñ id quod inte-
rius est sanum renũciat. Porro hoĩs interius
conscientia non inuenitur. Quid igitur pro-
dest, si quod exterius sanũ est, & putrefacta
est medulla conscientię? Arctæ istæ & vehe-
mentes omnino, & sicut psalmus ipse ait, ni-
miæ tribulationes sunt, tamen & in his ad- M
iutor factus est dominus dimittendo pecca-
ta. Iniquorum enim conscientias non sanat
nisi indulgentia. Si enim magnas tribulatio-
nes habere se dicit debitor fisci, confessus &
intuens angustias rei familiaris suæ, cum se
videt non posse esse soluendo propter im-
minentes omni anno compulsores, tribula-
tiones magnas se pati dicit, nec vsquam re-
spirat nisi in spe indulgentiæ rerum terrena-

rum. Quanto magis debitor pœnarum de
abundãtia delictorũ, qñ reddet qđ debet de
mala conſcientia, qñ ſi reddiderit ipſe perit?
Hoc.n.debitum reddere, pęnas luere eſt. Re
ſtat ergo vt de ipſius indulgentia ſecuri eſſe
poſſimus, ſi tñ accepta indulgentia non rur-
ſus ad debita cõtrahẽda redeamus. Iſti ergo
filii Chore fortaſſe intelligunt eſſe illi quib.
locutus eſt Petrus in Actib. Apoſtolorum,
cum attenti facti eſſent ad mirabilia aduen-
tus ſpũſancti, cum oẽs in quos venerat lin-
A guis omnib. loquerent, annũciauit enim illis
Chriſtum. Qui cum tanta potuiſſet mittẽdo
ſpiritum ſanctum, Ille quem ipſi crucifixe-
rant manib. ſuis cogitantes quam contẽpti-
bilis eſſet cum ab eis occideret, quam altus
& excelſus apud Deum factus eſſet, qui ſpũ-
ſancto idiotas impleret, & linguas infantiũ
faceret diſertas, compuncti corde, dixerunt,
Acto. 2. Quid faciemus? Iſtę erant nimię tribulatio-
nes q̃ illos inuenerant. Non enim ipſi inue-
nerunt peccata ſua, ſed inuenta in eis ſunt cõ
memoratione Apoſtolorũ, ideo inuenerunt
illos tribulationes. Nam qñ ſine alicuius ad-
monitione ipſe homo conſyderat factũ ſuũ,
& rogat Deum, quid dicit? Tribulationẽ &
dolorẽ inueni, & nomen domini inuocaui.
Psal. 14. Alia eſt ergo tribulatio, q̃ tu inuenis, alia q̃
te inuenit. In vtraq; tñ ſiue quæ te inuenit,
ſiue q̃ tu inuenis, vt vtranq; depellat ille ro-
gãdus eſt qui eſt adiutor in tribulationibus.
Nam & ille cum inuenit, hoc dixit, Et nomẽ
domini inuocaui. Et hi in tribulationibus, a
quib. ſe inuentos eſſe dixerunt, hoc dixerũt,
Deus noſter refugiũ & virtus, adiutor in tri-
bulationib. quæ inuenerunt nos nimis. Sed
B quia adiutor factus eſt, vnde factus eſt? Com
Acto. 2. puncti, inquit, corde dixerunt, qd faciemus?
Tanq̃ magna deſperatione, Ille tãtus eſt quẽ
nos occidimus, nos vbi erimus? Et Petrus. Agi
te pęnitẽtiam, & baptizet vnuſquiſq; veſtrũ
in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & di-
mittuntur vobis peccata veſtra. Nihil enim
hoc peccato grauius cogitare potuerunt.
Quid grauius peccatori ægro quam medici
interfectio? Quid grauius poteſt æger face-
re, quam ſi medicum ſuum occidat. Cũ hoc
dimittitur, quid non dimittitur? Ab illo ergo
cui dictum eſt, refugium & virtus, accepe-
runt magnam ſecuritatem. Baptizetur vnuſ-
quiſq; veſtrũ in nomine domini noſtri Ieſu
Chriſti, In illius nomine quem occidiſtis b
ptizamini, & dimittuntur vobis peccata ve
ſtra. Medicum vel poſtea cognouiſtis, iam ſ
curi bibite sãguinem quem fudiſtis. Deniq
accepta tanta ſecuritate, quid dicũt? Propte
rea non timebimus dum conturbabitur ter
ra. Paulo ante ſoliciti, ſubito ſecuri, ex tri
bulationibus nimiis in magna tranquillitat
positi ſunt. Dormiebat enim illis Chriſtus Mat. 8
ideo turbabãtur, excitatus eſt Chriſtus, ſicu
modo audiuimus in Euangelio, imperau
ventis & quieuerunt, quoniam Chriſtus i
cuiuſcunque corde per fidem non eſt, ſign C
ficatum eſt nobis, quia eius cor tanquam n
uis in huius ſeculi tempeſtate turbatur. Qu
fidem ſuam obliuiſcitur, tanquam Chriſt
dormiente turbatur, excitato autem Chri
ſto, fit tranquillitas. Denique & ipſe domi
nus quid ait? Vbi eſt fides veſtra? Excitatu
Chriſtus, excitauit fidem, vt quod in naui f
ctum erat, fieret in cordibus eorum. Adiuto
enim in tribulationibus, quæ inuenerũt no
nimis, id egit vt eſſet tranquillitas magna. V
dete ipſam tranquillitatem. Propterea no
timebimus, cum conturbabit terra. Et tranſ
ferentur montes in cor maris.] Tunc non ti
mebimus. Quæramus montes tranſlatos, &
ſi inuenire poterimus: manifeſtum eſt qui
ipſa eſt ſecuritas noſtra. Dominus quippe d
xit diſcipulis, Si habueritis fidem ſicut gra Mat.
num ſinapis, dicetis monti huic, tollere, &
mittere in mare, & fiet. Forte monti huic d
ſeipſo dixit, dictus eſt enim mons, Erit in n Esa 2.
uiſsimis temporibus manifeſtus mons dom Mich.
ni. Sed iſte mons ſuper alios montes collo
catus eſt, quia & Apoſtoli mõtes, portante
montem hunc. Ideo ſequitur, Erit in nouiſ D
mis temporib. manifeſtus mõs domini, prę
paratus in cacumine montium. Tranſcend
ergo cacumina montium omnium, & in c
cumine omnium montium collocatus eſt
quoniam montes ſunt annunciantes mont
Mare autem ſignificat hoc ſeculum, in cu
maris comparatione tanquam terra videba
tur gens Iudæorum. Non enim idololatri
amaritudine tegebatur, ſed erat tanquam a
da, amaritudine gentium, tanquam mari c
cundata. Futurum erat vt turbaretur terra, i
illa ipſa gens Iudæa, & transferentur mõt
in cor maris, ideſt, primo ipſe mõs magn
paratus in cacumine montium. Deſeruit.

gentem

gentem Iudęam,& factus est in gentib. transf
latus est de terra ad mare. Transferentib.qui
17. bus? Apostolis quib. dixerat, Si habueritis fi
dem in vobis tanquam granum sinapis, dice
tis monti huic tollere & mittere in mare &
fiet,i.per fidelissimam vestram prędicationē
fiet,vt mons iste, hoc est, ego ipse prędicer
in gentib.agnoscar in gētib. & fiat qđ de me
17. prędictum est, Populus quem nō cognoui
seruiuit mihi. Qñ aūt & illi montes translati
sunt? Et hoc indicet nobis scriptura Dei, Qñ
Apostolus prædicabat Iudæis, respuerunt
13 verbū & ait Apostolus Paulus, Ad vos missi
eramus, sed quia respuistis verbū Dei, imus
ad gentes, Translati sunt mōtes in cor maris.
Vere.n.gentes crediderunt montib.vt in cor
15. de maris essent montes illi, non sicut Iudæi
E de quibus dictum est, Populus hic labiis me
honorat, cor aūt eorum longe est a me. Hoc
enim & de nouo testamento promittit dñs
per Prophetam dicens, Dabo leges meas in
1. cordibus eorum. Hę leges, hęc precepta per
Apostolos indita omnium gentium fidei &
credulitati, mōtes dicti sunt translati in cor
maris, tunc nos non timebimus. Qui non ti-
mebimus? Illi qui cōpuncti sumus, corde ne
fieremus de numero reproborum Iudæorū
tanquam ramorum fractorum. Crediderunt
enim qdam illorum & adheserūt Apostolis
prędicantib. Timeant ergo illi quos deserue
rint mōtes, nos a montib. non recessimus, &
qñ translati sunt in cor maris, secuti sumus.
Quid iam sequitur ex eo quod translati sunt
montes in cor maris? Attendite & videte ve-
ritatē. Hęc enim qñ dicebanť, obscura erant,
qa nondum contigerant, nunc aūt quis iam
facta nō cognoscat? Liber tibi sit pagina diui
na, vt hæc audias, liber tibi sit orbis terrarū,
vt hæc videas. In istis codicib. non ea legūt,
nisi qui literas nouerunt, in toto mundo le-
gat & idiota. Quid ergo factum est dū trāsla
ti sunt montes in cor maris? Sonauerunt &
turbatæ sunt aquæ eius. Quando prędicabať
Euangelium dixerunt, Quid est hoc? Peregri
norū dęmoniorum vř iste annunciator esse.
Hoc Athenienses. Ephesii aūt quo tumultu
occidere Apostolos voluerunt qñ in thea-
tro pro Diana sua tm̃ strepitum fecerunt vt
clamarēt, magna Diana Ephesia? Inter quos
fluctus & sonitus maris nō timebāt, quia ad
refugium confugerant. Denique Apostolus
Paulus volebat intrare in theatrum, & a di-
scipulis reuocatus est, quia necessarium erat
adhuc vt in carne maneret, ꝑpter ipsos, sed
tamē sonauerunt & turbatę sunt aquę eius. Philip. 1.
Cōturbati sunt montes in fortitudine eius.]
Cuius? Nunquid nam maris, an potius Dei,
de quo dictum est, Refugium & virtus, adiu
tor in tribulationib. quæ inuenerunt nos ni-
mis? Turbati enim sunt montes, i. potestates
huius seculi. Alii enim sunt montes Dei, alii
sunt montes seculi. Montes seculi quibus ca
put diabolus, montes Dei, quib. caput Chri-
stus. Sed per istos mōtes turbati sunt montes.
Tunc dederunt voces cōtra Christianos, qñ
turbati sunt montes sonantib. fluctib. & mō
tes sunt turbati, & factus est magnus terræ-
motus, cum motu aquę. Sed cui hęc? Ciuita
ti illi fundatę super petram. Sonant aquę, tur G
banť montes, annunciato Euāgelio. Quid tu Mat. 7.
ciuitas Dei? Audi quid sequiť. Fluminis im-
petus lætificat ciuitatem Dei.] Conturbanť
montes cum sęuit mare, non deserit Deus ci
uitatem suam per impetus fluminis. Qui sūt
isti impetus fluminis? Inundatio illa spiritus
sancti, de qua dominus dicebat, Si quis sitit, Ioan. 7.
veniat & bibat, Qui credunt in me, flumina
aquę viuę fluent de ventre eius. Ergo hæc flu
mina fluebant de ventre Pauli, Petri, Ioānis,
aliorum Apostolorum, aliorum Euangelista
rū fideliū. Hæc flumina cum fluāt ab vno flu
mine, multi impetus fluminis lętificāt ciuita
tē Dei. Nā vt noueritis hoc spū sancto dictū,
in eodē Euāgelio cōsequēter dicit Euangeli
sta, Hoc aūt dicebat de spū, quem accepturi
erant hi, qui in eum erāt credituri. Spūs autē
nondum erat datus, quia Iesus nondum erat
glorificatus. Glorificato Iesu post resurre- Acto. 2.
ctionem, glorificato post ascensionem, die
pentecostes venit spiritussanctus, impleuit
credentes, locuti sunt linguis, prędicare Euā
gelium cęperunt gentibus. Hinc ciuitas Dei
lætificabatur, dum mare turbaretur sonitu H
aquarum suarum, dum montes conturba-
rentur, quærentes quid agerent, quomodo
nouam doctrinam pellerēt, quomodo Chri
stianorum genus de terra eradicarent. Con-
tra quem? Contra fluminis impetus lætifican
tis ciuitatem Dei. Hoc etiam ostēdit de quo
flumine diceret, quia spiritumsanctum si-
gnificabat, fluminis impetus lætificans ciui-
tatem Dei. Et quid sequitur? Sanctificauit ta-

bernaculum suum altissimus.} Si ergo sequi
tur sanctificationis nomen manifestũ est flu
minis illos impetus de spũsancto intelligen
dos, quo lætificaẽ & sanctificaẽ omnis pia
aĩa credẽs in Christum, vt fiat ciuis ciuitatis
Dei. Deus in medio eius non commouebit.]
Sæuiat mare, cõturbenẽ mõtes, Deus in me
dio eius non commouebiẽ. Quid est in me-
dio eius? Tanq̃ Deus in vno loco stet, & cir
cundent eum qui credunt in eum. Ergo am-
biẽ loco Deus, & læta sunt quę circundãt in
I angusto est qui circundatur? Absit. Nihil tale
cogitetis de Deo, qui nullo capitur loco, cui
sedes est cõscientia piorum. Et ita sedes Dei
est in cordib. hoĩum, vt si homo ceciderit a
Deo, Deus in se maneat, non quasi cadat, nõ
inueniendo vbi sit. Magis enim te subleuat vt
in illo sis, quã in te incumbat, vt si te subdu
xeris, cadat. Ille si se subduxerit, cades tu: tu
te si subduxeris, non cadit ille. Quid ergo est
Deus in medio eius? Hoc significat q̃d ęqu⁹
est omnib. Deus, & p̃sonas non accipit. Qũo
enim illud q̃d ĩ medio est paria hẽt spatia ad
omnes fines, ita Deus medius esse dĩ, ęquali
ter omnib. consulẽs. Deus in medio eius nõ
commouebiẽ. Vnde nõ commouebiẽ? Quia
in medio ei⁹ Deus. Adiuuabit eã Deus vultu
suo.] Ille est adiutor in tribulationibus, quę
inuenerunt nos nimis. Adiuuabit eam Deus
vultu suo. Quid est vultu suo? Demonstratio
ne sua. Qũo se demonstrat Deus vt vultum
ei⁹ videamus? Iam commemoro, Didicistis
præsentem Deum, didicimus p̃ opera. Qñ ab
illo aliquid adiutorii accipimus ita vt oĩno
non dubitemus a dño nobis esse concessum,
vultus Dei nobiscũ est. Adiuuabit eam Deus
vultu suo. Conturbatæ sunt gentes.] Et qũo
K cõturbatę? Vt quid conturbatæ? Vt deiicerent
ciuitatem Dei, in cuius medio eius Deus, vt
euerterent tabernaculum sanctificatum, q̃d
adiuuat Deus vultu suo? Non. Sed iã salubri-
ter cõturbatæ sunt gẽtes. Quid enim sequiẽ?
Et inclinata sunt regna.] Inclinata, inq̃t, sunt
regna, iam non erecta vt superbirent, sed in-
clinata vt adorarẽt. Qñ inclinata sunt regna?
Qñ factum est quod prædictum est in alio
Psalmo, Adorabunt reges terræ, omnes gen-
tes seruient ei. Quęres fecit vt inclinarentur
regna? Quę res, Audi, Dedit vocem suam al
tissimus, & mota est terra.] Arrepticii idolo
rum tanquam ranæ de paludib. personabãt,

tanto tumultuosius, quãto sordidius ex deli
ctorum cęno. Et quid strepitus ranarum ad
tonitrua nubium? Inde enim dedit vocẽ suã
altissimus, & mota est terra. Tonuit de nubi-
bus suis. Quę sunt nubes eius? Apostoli eius,
prædicatores eius, de quib intonabat pręce-
ptis, coruscabat miraculis. Ipsi nubes qui &
montes. Montes propter altitudinem & fir-
mitatem, nubes propter pluuiã & vbertatẽ
Irrigauerunt enim terram nubes istæ, de q̃b
dictum est. Dedit vocem suam altissimus &
mota est terra, De his enim nubib. minaẽ cu L
dam vineę sterili, vnde translati sunt monte
in cor maris. Mandabo, inquit, nubib. mei *Esa. 5.*
ne pluãt super eam imbrem. Hoc impletun
est in eo quod commemorauimus, qñ trãs
lati sunt montes in cor maris, quando dicti
est, Ad vos missi eramus, sed quia respuisti *Act. 13.*
verbum Dei, ibimus ad gentes, Impletũ est *Iudi. 6.*
Mãdabo nubibus meis, ne pluant super ean
imbrem. Denique ipsa gens Iudæa modo si
remansit tanquam vellus siccum in area. N
& hoc nostis contigisse in quodã miraculo
Area sicca erat, vellus solum madebat, se
pluuia in vellere non apparebat. Sic & sacr
mentum noui testamenti non apparebat i
gẽte Iudæorum, eo quod illic vellus erat, ib
velatum erat sacramẽtum in vellere, In are
vero, idest, in omnibus gentibus, vbi pate
Euangelium Christi, pluuia manifesta est
nuda est area Christi, non enim tegitur ve
lamentum. Vt autem exiret inde pluuia, ex
pressum est vellus. Per pressuram enim a I
excluserunt Christum, & dominus iam d
nubibus suis compluit aream, vellus siccu
remansit. Inde ergo dedit vocem suam alti
simus de istis nubibus, per quam vocem re
gna inclinarentur & adorarent. Dominu M
virtutum nobiscum, susceptor noster Deu
Iacob.} Non quicunque homo, non pote
stas quælibet, non denique angelus, non al
qua creatura, siue terrena, siue cœlestis, se
dominus virtutum nobiscum, susceptor no
ster Deus Iacob. Qui misit angelos, ven
post angelos, venit vt ei seruirent angel
venit vt homines faceret ęquales angelis.
Magna gratia. Si Deus pro nobis, quis co
tra nos? Dominus virtutum nobiscum. Vi *Rom.*
tutum quis? Dominus virtutum nobiscur
Si Deus pro nobis, inquam, quis cõtra no
Qui proprio filio non pepercit, sed pro no
bis

bis omnibus tradidit illum, quomodo nõ &
cum illo omnia nobis donauit? Fratres ergo
securi simus, in tranquillitate cordis nutria-
mus bonam conscientiam de pane domini.
Dñs virtutum nobiscum, susceptor noster
Deus Iacob. Quantacunq; sit infirmitas tua,
vide quis te suscipiat. Aegrotat nescio quis,
adhibet medicus, susceptum suum dicit me-
dic⁹ ægrotũ. Quis eum suscepit? Ille. Magna
spes salutis, magnus medicus eum suscepit.
Quis medicus? Oĩs medicus pręter illum hõ
est. Oĩs medicus qui venit ad infirmum, aliũ
de* infirmari potest, pręter illũ. Susceptor
noster Deus Iacob. Fac te infantem paruulũ
omnino, quales a parentib. suscipiũtur. Qui
enim non suscipiuntur, exponunt, qui susci-
piuntur, nutriuntur. Putasne sic te suscipit
6. A Deus, qũo infantẽ te suscepit mater tua? Nõ
sic, sed in ęternum. Vna enim vox est in isto
Psalmo, Qm̃ pater meus & mater mea dereli
querunt me, dñs autem assumpsit me. Susce
ptor noster De⁹ Iacob. Venite & videte ope
ra dñi.] Vide de hac susceptione quid fecit
dñs? Aĩaduerte orbem terrarum, veni & vi-
de. Si.n. non venis, nõ vides, si non vides, nõ
credis, si non credis, longe stas. Si credis, ve
nis, si credis, vides. Qũo enim venit ad mon
tem istum? Nunquid pedibus? nunquid naui-
bus? nunquid pennis? nunquid equis? Quan-
tum attinet ad locorum spatia, ne satagas, ne
conturberis, ipse ad te venit. Etenim ex lapi-
de paruo creuit, & factus est mons magnus,
ita vt impleret vniuersam faciẽ terrę. Quid
vis ergo ad eum per terras venire, qui terras
impleuit? Ecce iam venit, euigila credendo,
euigilantes pulsat, si tñ nõ tantus in eis som-
nus est, quo etiam contra montem veniẽtem
obdurescant, sed audiunt, Surge qui dormis,
& exurge a mortuis, & illuminabit te Chr̃s.
Multum.n. erat Iudæis videre lapidẽ. Lapis
enim ille adhuc paru⁹ erat: merito & paruũ
contempserunt, contemnendo offenderunt,
& offendendo quassati sunt, restat vt & con
terantur. Hoc enim de lapide illo dictũ est,
Qui offenderit in lapidem illum, conquassa
bit eum, sup quem venerit conteret eũ. Aliud
est conquassari, aliud conteri. Conquassari
minus est quam conteri. Sed neminem con-
terit excelsus veniens, nisi quem conquassa-
uerit humilis iacẽs. Modo autem antequam
veniat dominus noster humiliter iacuit Iu-
dæis, & offenderunt in illum & conquassati
sunt, veniet postea in iudicio suo clarus atq;
altus, magnus & potens, & non infirmus vt
iudicet, sed fortis vt iudicet, & conterat eos
qui conquassati sunt in eum offendendo. La
pis.n. offensionis & petra scandali nõ credẽ-
tib. ipse est. Ergo charissimi nõ est mirum si
Iudæi non agnouerunt quem tanq̃ paruulũ
lapidem ante pedes suos iacentem contem-
pserunt, illi mirandi sunt qui adhec tam ma-
gnum montem nolunt agnoscere. Iudęi in
lapidem paruum non videndo offenderunt,
hæretici in montem offendunt. Iam.n. cre-
uit ille lapis, iam dicimus illis, Ecce impleta
est ꝓphetia Danielis, Lapis ille qui erat par- *Dani. 2.*
uus, factus est mons magnus, & impleuit vni
uersam terram. Quare in illum offenditis, &
non in illum ascenditis? Quis tam cęcus est
vt offendat in montem? Quasi ideo ad te ve- C
nerit, vt habeas in quem offendas, & non ha
beas in quem ascendas, Venite ascendamus
ad montẽ dñi. Esaias hoc dicit, Venite ascen *Esaiæ. 2.*
damus. Quid est, venite ascendamus? Venite
& credite. Ascẽdamus, hoc est proficiamus.
Isti aũt nec venire volunt, nec ascẽdere, nec
credere, nec proficere. Latrant contra mon-
tem, iam in illum toties offendendo quassati
sunt, & nolunt ascendere, semper eligentes
offendere. Dicam⁹ illis, Venite & videte ope
ra dñi, Quæ posuit prodigia super terram.]
Prodigia dicuntur quod aliquid portẽdant,
signa illorum miraculorum quæ facta sunt
qñ mundus credidit. Et quid inde factũ est,
& quid portendebant? Auferens bella vsque
ad fines terræ.] Hoc nondum videmus com
pletum esse. Sunt adhuc bella, sunt inter gen
tes pro regno, inter sectas, inter Iudæos, in-
ter paganos, inter Christianos, inter hæreti-
cos. Sunt bella, crebrescũt bella, aliis pro ve
ritate, aliis pro falsitate certantib. Nondum D
ergo completum est, Auferens bella vsq; ad
finem terrę, sed fortasse complebitur. An &
modo completum est? In quibusdam com-
plętum est, in tritico completum est, & in
zizaniis nondũ cõpletum est. Quid ergo hoc
est? Auferens bella vsque ad fines terrę? Bel- *Mat. 3.*
la dicit quibus bellatur aduersus Deum.
Quis enim bellat aduersus Deũ? Impietas. Et
q̃d potest facere Deo impietas? Nihil. Quid
facit fictile vas elisum ad petram, quanuis
vehementer elidatur? Tanto maiore malo

ſuo venit,quãto maiore impetu venerit.Hęc
bella magna erunt, crebra erant,contra Deũ
impietas dimicabat, & vaſa fictilia contere-
bantur,præſumentes de ſe homines & de vir
tute ſua multum pręualendo. Cuius rei ſcu-
Iob. 15. tum etiam Iob dixit de quodam impio, Cu-
currit aduerſus Deum in craſſa ceruice ſcu-
ti ſui.Quid eſt in craſſa ceruice ſcuti ſui? Ni-
mium pręſumendo de protectione ſua.Nũ-
quidnam iſti tales erant qui dicebant,Deus
noſter refugium & virtus,adiutor in tribula-
E tionibus quæ inueniunt nos nimis? Aut in
Pſal. 43. alio Pſalmo. Non enim in arcu meo ſpera-
bo,& brachiũ meum non ſaluabit me? Quã
do quiſque cognoſcit, quia in ſeipſo nihil
eſt, & adiutorium de ſe nullum habet, arma
in illo confracta ſunt,bella ſedata ſunt. Talia
ergo bella deleuit vox illa altiſsimi de nubi-
bus ſanctis,qua terra commota eſt, & incli-
nata ſunt regna,abſtulit hæc bella vſque ad fi
nes terrę. Arcum conteret & confringet ar-
ma,& ſcuta cõburet igni.]Arcus, arma,ſcu-
ta,ignis.Arcus, eſt inſidiæ.Arma,publica op
pugnatio.Scuta,vana pręſumptio ſuæ prote-
ctionis. Ignis, quo iſta conburuntur, eſt,de
quo dominus ait, Ignem veni mettere in ter
Luc. 12. ram:De quo igne dicit Pſalmus,Et non eſt q
Pſal. 18. ſe abſcõdat a calore eius.Feruente igne iſto,
nulla in nobis impietatis arma remanebunt,
neceſſe eſt vt omnia confringantur, conte-
rantur, comburantur, remaneas inermis,nõ
habens vllum adiutorium tuum, & quan-
to magis infirmus es,nulla tua arma habens,
tanto magis te ſuſcipit, de quo dictum eſt,
Suſceptor noſter Deus Iacob. Valebas enim
Pſal. 25. quaſi per te, conturbaris in te. Perde arma
quibus pręſumebas,audi dominum dicentẽ,
1.Co.12. Sufficit tibi gratia mea.Dic & tu,quando in-
firmor, tunc potens ſum. Apoſtoli vox eſt.
Omnia arma ſua perdiderat tanquam forti-
tudinis ſuæ qui dicebat,Ego autem non glo-
F riabor,niſi in infirmitatibus meis, velut ſi di
ceret, Non curro aduerſus Deum in craſſa
Ibidem. ceruice ſcuti mei, qui prius fui blaſphemus
Iob. 15. & perſecutor & iniurioſus,ſed ideo miſeri-
1.Ti.1. cordiam cõſecutus ſum, vt in me oſtenderet
Chriſtus Ieſus omnem longanimitatem in
eos qui crediturí ſunt illi in vitam æternam.
Auferens bella vſque ad fines terræ. Quan-
do autem nos dominus ſuſcepit,nunquid in
ermes dimittit? Armat nos, ſed aliis armis.

Euãgelicis,veritatis, continẽtię,ſalutis,ſpei,
fidei, charitatis. Hæc arma habebimus, ſed
non a nobis.Arma autem quę a nobis habui
mus arſerunt, ſi tamen igne illo ſpirituſſan-
cti accenſi ſumus,de quo dicit,Et ſcuta com
beret igni. Quid poſtea in te eſſe cupiebas
infirmum te fecit Deus, vt fortem te facere
de ſe,quia infirmabaris de te. Quid ergo ſe-
quitur?Vacate.]Ad quã rem? Et videte quo-
niam ego ſum Deus.]Hoc eſt, non vos, ſed
ego ſum Deus: ego creaui: ego recreo: ego
reformaui, ego reformo: ego feci, ego refi
cio. Si non potuiſti facere te, quomodo po G
tes reficere te? Hoc non videt tumultus con
tentioſus animi humani, cui tumultui cont
tioſo dicitur,vacate,ideſt,reprimite animo
veſtros a contradictionibus. Nolite argum
tari & tanquam armari contra Deum, alio
quin viuunt arma nondum illo igne com
buſta. Si autem combuſta ſunt, vacate, qui
non habetis vnde pugnetis. Si autem vacau
ritis in vobis, & a me petieritis omnia, qu
primo de vobis pręſumebatis, vacate & vi
debitis quoniam ego ſum Deus. Exaltabo
in gentibus,& exaltabor in terra.}Pauloant
dixeram,terrę nomine ſignificari gentem Iu
dæorũ,maris nomine cęteras gentes. Tranſ
lati ſunt montes in corde maris conturbat
ſunt gentes, & inclinata ſunt regna,dedit vo
cem ſuam altiſsimus, & mota eſt terra. Do
minus virtutũ nobiſcum, ſuſceptor noſte
Deus Iacob. }Facta ſunt miracula in gentib
impletur fides gentiũ, ardent arma pręſum
ptionis humanę.Vacatur in trãquillitate co
dis, vt cognoſcatur author Deus omniun Rom.
munerum ſuorum. Et poſt iſtam clarificati
nem,nunquid deſerit & plebem Iudęorum
de qua dicit Apoſtolus, Dico enim vobis,v
non ſitis vobis ſapientes,quia cæcitas ex pa H
te Iſrael facta eſt, donec plenitudo gentiun
intraret?Ideſt, donec montes huc transfere
tur,nubes hic plueret, hic domin⁹ tonitru
ſuo regna inclinaret, donec plenitudo gen
tium intraret? Et quid poſtea? Et ſic omni Ibidem.
Iſrael ſaluus fieret. Ideo & hic ipſum ordi
nem ſeruans,exaltabor,inquit in gentibus,e
exaltabor in terra, ideſt, & in mari & in ter
ra.Vtinam omnes dicant quod ſequitur,Do
minus virtutum nobiſcum ſuſceptor noſte
Deus Iacob.

In Psalmum quadragesimumsextum. Enarratio. Pręfatio.

DOminus Deus noster fidem in qua viui
mus & ex qua viuimus, per libros san
ctos, scripturas sãctas multipliciter nobis va
rieq; diffudit, sacramenta quidem Verborũ
varias, fidem tamen vnam commẽdans. Vna
enim eademq; res ideo multis modis dr̃, vt
modus ipse dicendi propter fastidium varie
tur, sed propter concordiam vna fides tenea
tur. Itaq; in hoc Psalmo quem cantatum au
diuimus, cui cantando r̃ndim.us, ea sumus di
cturi quæ nostis: & tamen fortassis aliquam,
adiuuante & donante domino suauitatẽ alla
turi sumus vobis, qñ ea quæ alibi & alibi no
ueratis, etiam commoniti ruminatis. Nam et
ipsa ruminatione in qua significat Deus mũ
II. da animalia, hoc, voluit insinuare, quia om-
nis homo quod audit sic debet in cor mitte
I re, vt non piger sit postea inde cogitare, vt
quando audit sit similis manducanti, cum au
dita in memoriam reuocat, & cogitatione
dulcissima recolit, fiat similis ruminanti. Ta
li ergo modo eadem dicũtur, & faciunt nos
dulciter cogitare quæ nouimus, & eadem
ipsa libenter audire, quia modus dicendi va
riatur, & res antiqua ipso modo dicendi re-
nouatur. Titulus Psalmi sic se habet:

In finem pro filiis Chore, Psalmus
ipsi Dauid.

FIlios istos Chore habent tituli Psalmorũ
etiã alii nonnulli, & indicant dulce my
steriũ, insinuant magnum sacramentum, vbi
& nosipsos libẽter intelligamus, & agnosca
mus in titulo nos qui audimus & legimus,
tanqua speculo proposito qui sumus intue-
mur. Filii Chore qui sunt? Fuit homo q̃dam
Chore nomine, sic enim vocabatur aliquis
K hõ. Veruntñ cum leguntur quę scripta sunt,
& inueniẽ sermo diuinus loqui ad quosdam
qui non valde intelligunẽ filii esse eius vnius
hominis qui vocabatur Chore, recurrit ani
mus ad mysterium, vt quærat quid significet
Chore. Quia enim verbum Hebræum, dici-
tur vtique & interpretatur in Græcam lin-
guam & in Latinam linguam, & factum est.
Iam multa nomina Hebræa & interpretata
sunt nobis, & inspicimus, & inuenimus Cho
re interpretari caluum. Multo magis attendi
tis. Obscurum erat cũ dicerentur filii Cho-
re, nonne obscurius est cum dicuntur filii
calui? Qui sũt isti filii calui? An forte filii spõ
si? Quia sponsus in loco Caluariæ crucifixus *Mat. 27.*
est. Recolite Euangelium vbi dominũ cru-
cifixerunt, & inuenietis eum in loco Calua-
riæ crucifixum. Proinde qui crucem eius ir-
rident, a dæmonibus tanquã a bestiis deuo-
rantur. Nam significauit & hoc quædã scri-
ptura, cum ascenderet Propheta Dei Heli-
sæus, clamabant post eum pueri irridentes,
Ascende calue, ascende calue, Ille autem nõ *4. Re. 2.*
tam crudeliter quàm mystice fecit illos pue
ros ab ursis exeuntibus deuorari. Si non de-
uorarentur illi pueri, nunquid vsque adhuc
viuerent? Aut non possent mortales nati etiã
febre intercipi? Mysterium in eis tamen non
ostenderetur, vbi posteri terrerentur. Nemo
ergo irrideat crucem domini, Iudæi sũt pos
sessi a dæmonibus & deuorati. Nam in Cal- L
uarię loco crucifigentes Christum, & leuan *Mat. 27.*
tes in cruce, tanquã ipsi dicebant sensu pue-
rili, non intelligentes quid loquerenẽ, ascen
de calue. Quid est enim ascende? Crucifige
crucifige. Proponitur enim pueritia ad imi-
tandum humilitatem, & item proponitur
pueriti a ad cauendam fatuitatem. Proposita
pueritia ad imitandam humilitatem, a domi
no est, quando vocauit ad se pueros. Et cum
prohiberentur ab illo, dixit, Sinite eos veni- *Mat. 19.*
re ad me: talium est enim regnum cęlorum.
Propositum exemplum pueritię ad cauen-
dam fatuitatem ad Apostolo est, Fratres no-
lite pueri esse sensibus. Et rursum proponit *1. Co. 14.*
ad imitandum, Sed malitia infantes estote,
vt mentib. perfecti sitis. Pro filiis Chore Psal
mus canitur. Ergo pro Christianis cantatus
est. Audiamus eum tanquã filii sponsi illius,
quem pueri insensati in Caluariæ loco cru-
cifixerunt. Illi enim meruerunt a bestiis de-
uorari, nos ab angelis coronari. Agnoscim⁹ M
humilitatem domini nostri, & nõ de illa eru *Mat. 27.*
bescimus. Non erubescimus de illo appella- *4. Re. 2.*
to mystice caluo propter Caluarię locum.
Ipsa enim cruce in qua illi insultatum est, nõ
permisit caluam esse frontem nostram, quia
eam suo ligno signauit. Denique vt noue-
ritis, quia nobis dicunt hęc, hic videte quid
& cui dicitur:

Enarratio.

OMnes gentes plaudite manib. ℥ Nunq̃d
populus Iudęorum oẽs gentes erant?
Sed cęcitas ex parte Israel facta est, vt pueri
insensati clamarent, Calue calue, atq; ita dñs
crucifigeretur in Caluarię loco, vt sanguine
fuso gentes redimeret, & impleret̃ quod ait
Apostolus, Cæcitas ex parte Israel facta est,
vt plenitudo gentiũ intraret. Insultẽt ergo va
ni & hebetes & insensati, & dicant, Calue cal
A ue: Vos aũt sanguine illius redempti, qui fu-
Mat. 27. sus est in Caluarię loco, oẽs gentes plaudite
Rom. 11. manib, peruenisse ad vos gratiam Dei. Plau-
dite manib. Quid est plaudite? Gaudete. Sed
quare manibus? Quia bonis operib. Ne gau-
deatis ore & cessetis manib. Si gaudetis, plau
dite manib. Manus gentium videat, qui gau-
dia donare dignatus est. Quid est manus gen
tium? Facta bene operãtium. Oẽs gẽtes plau
dite manib. Iubilate Deo in voce exultatio-
nis. ℥ Et voce & manib. Si tm̃ voce, nõ bene,
quia pigrę sũt manus, Si tm̃ manib. nec hoc
bene, quia muta est lingua. Concordent ma-
nus & lingua: illa confiteat̃, illæ operent̃. Iu-
bilate Deo in voce exultationis. Qm̃ dñs ex-
celsus terribilis.] Excelsus ille, qui quasi irrisi
bilis, descendendo, ascendendo in cœlũ fa-
ctus est terribilis. Rex magnus super oẽm ter
ram.] Non tm̃ super Iudęos, nam & super il-
los rex. Inde.n.& Apostoli crediderunt, inde
Acto. 4. & multa milia hoĩum res suas vendiderunt,
& precia ad pedes apostolorũ posuerunt, &
impletum est in illis, q̃d erat in titulo crucis
Mat. 27. conscriptum, rex Iudęorũ: Rex est.n.& Iu-
dęorũ. Sed parũ est Iudęorum, Oẽs gentes
plaudite manib. qm̃ rex oĩs terrę Deus. Non
B enim illi sufficit vnã gentem hr̃e sub se, ideo
tm̃ pretiũ ex latere dedit vt emeret orbẽ ter-
rarum. Subiecit plebes nobis, & gentes sub
pedib. nostris. ℥ Quas subiecit & quibus? Qui
sunt qui loquunt̃? Forte Iudæi, Plane si Apo-
stoli, planè si sancti. His.n. Deus subiecit ple-
bes & gentes, vt hodie honorent̃ in gentib.
qui a suis ciuib. occidi meruerũt, quomodo
dominus eorum occisus est a ciuib. & hono
ratur a gentib. crucifixus a suis, adoratur ab
alienis, sed pretio sanguinis sui. Ideo enim
emit nos, vt alieni ab eo non essemus. Putate
ergo voces esse apostolorum, Subiecit ple-
bes nobis, & gentes sub pedibus nostris. Ne-
scio. Mirum si apostoli tam superbe loque
rent̃, vt gauderent gentes esse positas sub p
dibus suis, i. Christianos sub pedib. apostol
rum. Etenim gaudent nos secum esse sub pe
dib. illius qui mortuus est pro nobis. Nã sul
pedib. Pauli currebant qui volebant esse Pa
li & dicebat eis, Nunquid Paulus pro vobi 1. Co.
crucifix⁹ est? Quid ergo hic? Quid acceptur
sumus? Subiecit plebes nobis, & gentes sul
pedibus nostris. Omnes pertinentes ad hęr
ditatem Christi, in omnibus gentibus sunt,
& omnes non pertinentes ad hæreditatem
Christi, in omnibus gentibus sunt, videtis sic C
exaltari in nomine Christi Ecclesiam Chri-
sti, vt omnes nondum credentes in Christo,
sub pedibus iaceant Christianorum. Quan-
ti enim modo currunt ad Ecclesiam nõdum
Christiani, rogant auxilium Ecclesiæ, subue-
niri sibi temporaliter volunt, etiam si in ętei
num nobiscum regnare adhuc nolunt.
Cum omnes quærunt auxilium Ecclesiæ, &
qui nondum sunt in Ecclesia, nonne subie-
cit plebes & gentes sub pedibus nostris? Ele-
git nobis hæreditatem suam, speciem Ia- Gen.
cob quam dilexit.] Pulchritudinem quãdam
Iacob elegit nobis hæreditatem suã Iacob,
Duo fratres erant Esau & Iacob, in vtero
matris ambo confligebant, & de conflictu
viscera materna quotiebantur, & ibi cũ duo
essent, electus est minor, & præpositus est
maiori, & dictum est, Duo populi sunt in Rom. 9
vtero tuo, & maior seruiet minori. Per om-
nes gentes minor. Sed minor in bonis Chri-
stianis, electis, piis, fidelibus, maior in super
bis, in indignis, peccatoribus, contumaci-
bus, sua peccata defendentibus magis quam Rom. 1
confitentibus, qualis etiam ipse populus Iu- D
dæorum fuit, ignorans Dei iustitiam, & suã
volens constituere. Sed quia dictum est, Ma-
ior seruiet minori, manifestum est, quia piis
subdentur impii, & humilibus subdentur su
perbi. Prior natus est Esau, & posterior nat⁹
est Iacob: sed qui posterius natus est, pręla-
tus est primo nato, qui per gulam perdidit
primogenita sua. Sic habes scriptum, Desy-
derauit lenticulã, & ait illi frater eius, Si vis Gen.
vt dẽ tibi, da mihi primogenita tua. Ille plus
amauit quod corporaliter concupierat, quã
quod spiritaliter prius nascendo meruerat,
& deposuit primogenita sua, vt mãducaret
lenticulam. Lẽticulam autem inuenimus ci-
bum

bum esse Aegyptiorum, Nam ibi abundat in
Aegypto, vnde magnificat̃ lenticula Alexan
drina, & venit vsque ad terras nostras, quasi
hic non nascat̃ lenticula. Ergo desyderando
cibũ Aegyptiũ, perdidit primatũ. Sic & po-
pulus Iudęorum, de quo dictũ est, conuersi
sunt corde in Aegyptũ, lenticulã quodãmo-
do desyderauerunt, & primatũ perdiderunt.
Elegit nobis hęreditatem suam, spẽm Iacob
q̃ dilexit. Ascendit Deus in iubilatione.] Ipse
ille dñs noster Iesus Christus ascendit in iu-
bilatione dñs in voce tubæ.] Ascẽdit. Quò,
nisi quo scimus? Quo eum Iudæi non sunt
E secuti, nec oculis. In cruce. n. exaltatum irri-
serunt, in cœlum ascendentem non viderũt.
Ascẽdit Deus in iubilatione. Quid est Iubila-
tio, nisi admiratio gaudii, quę verbis non pt
explicari? Quo admirati sunt gaudentes di-
scipuli, videntes ire in cœlum, quem planxe
runt mortuum? Reuera q̃a gaudio huic ver-
ba nõ sufficiebãt, restabat iubilare qđ nemo
potuit explicare. Ibi erat & vox tubæ, vox il-
la angelorũ. Dictũ est. n. sicut tuba exalta vo
cem tuã. Prędicauerunt angeli ascensionem
dñi, viderunt discipuli ascendentem dñm,
orantes, admirãtes, stupentes, nihil dicẽtes,
sed corde iubilantes. Et vox iam tubę in cla
ra voce angelorũ, Viri Galilæi, inquit, quid
hic statis? Hic est Iesus. Quasi illi nõ scirent
q̃a ipse esset Iesus. Ante se pauloante eũ non
viderant, secum loquentem non audierant?
Nempe nõ solum spẽm viderunt pręsentis,
sed & membra cõtractauerunt: Ipsi ergo ne
sciebãt quod ipse esset Iesus? sed admiratio-
ne ipsa prę gaudio iubilationis, tanquã men
F te alienatis, loquuntur angeli, ipse est Iesus,
Quasi dicerent, Si creditis illi quo crucifixo
nutauerunt vobis pedes, quo occiso & sepul
to, spem vobis perdidisse putabatis, ecce ip
se est Iesus. Ascendit ante vos, sic veniet quẽ-
admodũ eum videtis eunté in cœlum. Tollit̃
q̃dem corpus ab oculis vestris, sed non sepa
rat̃ Deus a cordib. vestris. Videte ascendentẽ,
credite in absentem, sperate venientem, sed
tñ per misericordiam occultam etiam senti-
te pręsentem. Ille enim qui ascendit in cœlũ
vt tolleret̃ ab oculis vestris, promisit vobis
dicens, Ecce ego vobiscum sum vsq; in con
summationem seculi. Merito & Apostolus
sic nos alloquebatur, Dñs in proximo est, ni
hil soliciti fueritis, Sedet super cœlos Chrs,
& longe sunt cœli, & ipse qui ibi sedet, ꝓpe
est. Domin⁹ in voce tubę. Ergo vos filii Cho
re, iã si intellexistis vos, & inspicitis hic vos,
gaudetis, q̃a videtis hic vos. Psallite Deo no
stro, psallite.] Quem tanquam hoĩem irrise-
runt, qui a Deo alienati sunt, psallite Deo no
stro. Non enim homo tantum, sed & Deus.
Homo ex semine Dauid, Deus dominus Da
uid, ex Iudæis carnem habens, quorum pa-
tres, ait Apostolus, & ex quibus Christus se- *Rom. 1.*
cundum carnem. Ex Iudæis ergo Christus,
sed secundum carnẽ. Quis autem iste Chri-
stus qui est ex Iudæis secundum carnẽ? Qui
est super omnia Deus benedictus in secula. G
Deus ante carnem, Deus in carne, Deus cum
carne. Nec solum ante carnem Deus, sed an
te terram Deus, vnde facta est caro, nec tan-
tum ante terram Deus vnde caro facta est,
sed etiam ante cœlum Deus, quod prius fa-
ctum est. Ante diem Deus qui primus factus
est, ante omnes angelos Deus, in se Christus *Ioan. 1.*
Deus, quoniam in principio erat verbum,
& verbum erat apud Deum, & Deus erat ver
bum, Omnia per ipsum facta sunt, sine ipso
factum est nihil. Ille est ante omnia, ꝑ quem
facta sunt omnia. Psallite ergo Deo nostro,
psallite. Quoniam rex omnis terræ Deus.]
Quid enim? Et ante non omnis terræ Deus?
Nonne & cœli & terrę Deus, cum vtiq; per
illum facta sunt omnia? Quis posset dicere
non esse Deum suum? Sed non omnes homi
nes agnouerunt Deum suum, & vbi agnosce
batur, quasi ibi tantum Deus erat. Notus in *Psal. 57.*
Iudæa Deus, nondum filiis Chore diceba-
tur, omnes gentes plaudite manibus. Ille
enim Deus notus in Iudęa, rex omnis terrę, H
Deus est. Iam ab omnibus agnoscitur, q̃a im
pletum est quod dicit Esaias, Ipse Deus tuus *Esa. 54.*
qui eruit te, vniuersæ terræ Deus vocabitur.
Quoniam rex omnis terræ Deus. Psalllite in
telligẽter.] Docet nos & admonet nos vt psal
lamus intelligenter, non quęramus sonum
auris, sed lumen cordis. Psallite, inquit, intel-
ligenter. Gentes vnde vocatæ estis, vt Chri-
stiani essetis? Adorabant Deos manu factos,
& psallebant illis, sed non intelligenter. Si in
telligenter catarent, lapides non adorarent.
Quando homo sensatus cantabat lapidi in-
sensato, nunquid intelligenter cantabat? Mo
do aũt fratres non videmus oculis quẽ ado-
ramus, & tñ correcti adoram⁹. Multo magis
nobis

nobis Deus commendatur potentior, quia eum oculis non videmus. Si eum oculis videremus, forte contemneremus. Nã & Christũ Iudæi visum contempserunt, non visum gẽtes adorauerunt. Illis enim dictum est, psallite intelligenter, nolite esse sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. (Psal. 31) Regnabit dominus super omnes gẽtes.] Qui regnabat sup vnam gentẽ, regnabit, inquit, super oẽs gentes. Qñ dicebantur ista sup vnam gẽtem regnabat Deus, prophetia erat, nondum res demonstrabat: Deo gratias, iam videmus impleri quod ante prophetabat. Chirographũ Deus ante tp̃s scripsit nobis, impleto tp̃e red-

I didit nobis. Regnabat Deus super oẽs gẽtes, promissio est. Deus sedet super sedem sanctã suam.] Quod tunc promittebatur futurum, nunc impletum agnoscitur & tenet. Deus sedet super sedem sanctã suam. Quę sedes eius sancta? Forsitan coeli, & bene intelligit. Ascẽdit enim Christus sicut nouimus cũ corpore in quo crucifixus est, & sedet ad dexterã patris, inde eum venturum expectamus ad iudicandos viuos & mortuos. (Acto. 1. 1. Tim. 4) Sedet super sedem sanctam suam. Coeli sunt sedes sancta eius. Vis & tu esse sedes eius? Noli putare te esse non posse. Para illi locum in corde tuo, venit & libenter sedet. Ipse certe est Dei virtus & Dei sapientia. (1. Co. 1.) Et quid dicit scriptura de ipsa sapientia? Aĩa iusti, sedes sapientię. (Sapien. 7) Si ergo aĩa iusti sedes est sapientię, sit aĩa tua iusta, & eris regalis sella sapiẽtię. Et reuera fratres, omnes hoĩes qui bene viuunt, qui bene agunt, ẽm charitatem piam conuersant, nonne Deus illis sedet, & ipse iubet? Obtẽperat

K aĩa sedenti in se Deo, & ipsa iubet membris. Aĩa enim tua iubet membro tuo, quo moneat pes, quo manus, quo oculus, quo auris, & iubet ipsa membris tãquam famulis suis, sed & ipsa seruit interius insidenti sibi dño suo. Non põt inferiori se bene imperare, nisi superiori se nõ fuerit dedignata seruire. De⁹ sedet super sedẽ sanctam suam. Principes populorũ conuenerunt cũ Deo Abrahã.] Deus Abrahã & Deus Isaac & Deus Iacob. Verũ est, dixit hoc De⁹, & superbierũt inde Iudęi & dixerũt, Nos filii Abrahę sumus. Superbientes de nomine paterno, gerẽtes eius carnem, non tenentes eius fidem, semini adhærentes moribus degenerantes? (Ioan. 8.) Denique dñs quid ait eis ita superbientib. Si filii Abrahæ estis, facta Abrahæ facite. Item quid dixit illis Ioannes venientibus & contremiscentib quibusdam ipsorum, qui se pęnitendo corrigere noluerũt? Progenies viperarum. (Mat. 3) Erã enim iniqui, erant perditi, erant peccatores, erant impii, Venerunt ad baptismũ Ioannis Et quid eis dicit? Progenies viperarum. Ill se dicebãt filios Abrahę, & ipse illos dicebat filios viperarum. Nunquid Abraham vipera erat? Sed quia male viuendo dæmones imitati erant, & eorum filii facti erant, quos imitando male viuebant, Progenies, inquit, viperarum, qs vobis ostendit fugere ab ira ventura? Facite ergo fructum dignum poenitẽtię, & nolite dicere apud vosmetipsos, patrẽ

L habemus Abraham, & quasi superbire de genere Abrahę. Potens est. n. Deus de lapidib istis suscitare filios Abrahæ. (Mat. 3) Non enim remãsurus est Abraham sine filiis, si vos damnauerit Deus, Potens est. n. damnare quos odit, & illi reddere quod promisit. Et vnde illi redditurus est filios, si damnaret Hebræos de carne eius progenitos? De lapidibus istis, O stendebat illis lapides in eremo. Qui erant lapides nisi gentes, quę lapides adorabant? Lapides quare? Adorando lapides dicti erant lapides, quia psalmus prędixerat, Similes illis fiant qui faciunt ea, & oẽs qui confidunt in eis. (Ps.) Tamen de ipsis lapidibus reddidit filios Abrahæ. Modo omnes qui lapides adorabamus, conuersi ad dominum, filii Abrahę facti sumus, non ducendo ab illo carnem, sed imitando fidem. Principes ergo populorum conuenerunt cum Deo Abraham. Principes populorũ, gentium principes, nõ vnius populi principes, sed principes populorũ omnium conuenerunt cum Deo Abraham.

M Ex ipsis principib. erat & iste Centurio, de quo modo Euangelium cum legeretur audistis. Erat. n. Centurio habens honorem & potestatẽ inter homines, princeps erat de principib. populorum. (Luc.) Venienti ad se Christo obuiam misit amicos suos, imo vero transituro Christo misit amicos, & rogauit vt curaret puerum eius qui periculose infirmabat. Et cũ vellet ipse dñs venire, hoc ei mãdauit, Nõ sum dignus vt sub tectũ meum intres, sed tm̃ dic verbo, & sanabit puer meus. Nam & ego homo sum sub ptãte constitutus, habẽs sub me milites. (Luc.) Videte queadmodum tenuit ordinẽ. Prius commemorauit ꝙ sub alio esset, &

ſet,& poſtea ꝙ alii ſub illo eſſent. Sub poteſtate ſum,& in ptāte ſum. Et ſub aliquo ſum, & ſuper aliquos ſum: Et dico huic vade, & vadit,& alio veni,& venit,& ſeruo meo fac hoc, & facit. Tanquam diceret, Si ego ſub ptāte conſtitutus iubeo illis qui ſub me ſunt, tu qui ſub nullius ptāte poſitus es, non potes iubere creaturæ tuæ, qñ omnia per te facta ſunt,& ſine te factum eſt nihil? Dic ergo verbo, inquit,& ſanabit puer meus. Nam vt in domum meum intres, nō ſum dignus. Trepidauit Chriſtū mittere intra parietes ſuos, & iā intus erat in corde eius. Iam erat aīa eius ſedes illius, iam ibi ſedebat ille qui humiles requirebat. Conuerſus deniq; Chriſtus, miratus eſt,& ait ſequentib. ſe, Amen dico vobis, non inueni tantam fidē in Iſrael. Et ſicut
A alius euangeliſta eandem rem narrat, ſequit dn̄s & dicit, Iō dico vobis, qa multi ab Oriēte & Occidente venient,& recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cœlorum. Iſte enim Centurio nō erat de populo Iſrael. Nā in populo Iſrael, ſuperbi repellebant a ſe Deum, in principib. gentiū inuētus eſt humilis qui ad ſe inuitaret Deū. Admirās Ieſus fidem ipſius, reprobat ꝑfidiam Iudęorū. Sani. n. ſibi videbant,& periculoſius ægrotabant, qñ medicū non cognoſcentes occidebant. Cum ergo reprobaret & repudiaret illorū ſuperbiam, qd ait? Ideo vobis dico, qa multi ab Oriente & Occidente venient, nō pertinentes ad cognationem Iſrael. Venient multi qb. dixit, Oēs gentes plaudite manib. & recumbēt cū. Abraham in regno cœlorū. Non illos genuit carne ſua Abraham, & venientes recumbēt cum illo in regno cęlorū, & filii ipſius erunt. Quare filii ipſius? Nō nati de carne, ſed ſequēdo fidē ipſius. Filii autē regni, i. Iudęi ibunt in tenebras exteriores, illic erit ploratio & ſtridor dentium. Damnabunt in tenebras exteriores, qui nati ſunt de carne Abrahæ. Et recumbēt cum eo in regno cęlorum qui imitati ſunt fidem Abrahę. Merito ergo & hic principes populorum conuenerunt cū Deo Abraham. Et quid illi qui pertinebant ad Deum Abraham? Qm̄ dii fortes terræ valde eleuati ſunt.] Qui erant dii? Populus ille Dei, vitis illa Dei, de qua dr̄, Iudicate inter me & inter vineam meam, Ibūt in tenebras exteriores, non recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob, non conueniūt cum Deo Abraham, Quare? Quoniā dii fortes terrę, Illi qui erant dii fortes terræ, pręſumentes de terra, de qua terra? De ſe ipſis, qa omnis homo terra. Homini. n. dictum eſt, Terra es,& in terrā ibis. Debet aūt homo de Deo præſumere & inde ſperare auxiliū, non de ſe. Non enim terra pluit ſibi aut lucet ſibi. Quomodo autem terra de cęlo expectat pluuiam & lucem, ſic homo de Deo debet expectare miſericordiam & veritatem. Illi ergo dii fortes terrę, valde eleuati ſunt, i. valde ſuperbierunt, non ſibi medicum neceſſariū putauerunt,& ideo in ſua ęgritudine remanſerunt,& ipſa ęgritudine ad mortem perducti ſunt. Pręciſi ſunt rami naturales, vt humilis insereretur oleaſter. Quoniam dii fortes terrę valde eleuati ſunt. Teneamus ergo fratres humilitatem, charitatem, pietatem, quia vocati ſumus illis reprobatis, vel illorum exemplo ſuperbire timeamus admoniti. C

Mat. 8. *Gen. 2.* *Rom. 11.*

In Pſalmum quadrageſimumſeptimum
Enarratio. Præfatio.

TItulus Pſalmi eſt, Laus cātici filiis Chore ſecunda ſabbati.] De hoc quod dominus donare dignabitur, excipite tanquam filii firmamenti. Secūda enim ſabbati, ideſt, poſt diem primum quem dominicum dicimus, quæ etiam ſecūda feria dicitur, factum eſt firmamentum cœli, imo firmamentum cœlum. Cœlum enim vocauit Deus firmamentum. Primo autem die lucem fecerat,& a tenebris diuiſerat,& vocauerat lucem, diē: & tenebras noctem. Sicut autem indicat Pſalmi huius contextio, aliquid etiam pręlocutus eſt Deus in illo opere ſuo, quod complebitur in nobis cum gaudio,& ſecundum huius creaturę conditionem ſecula cucurrerunt. Non fruſtra enim dominus ait de Moyſe, De me enim ille ſcripſit, niſi quia omnia quę ſcripta ſunt, etiam cum Deus conderet creaturam, poſſunt interpretari ad ſignificationem futurorum, vt intelligas Deū feciſſe lucē, cum Chriſtus a mortuis reſurrexiſſet. Tunc enim reuera illa lux diuiſa eſt a tenebris, qñ immortalitas a mortalitate diſcreta eſt. Quid ergo ſequitur, niſi vt capiti etiā corpus fieret quod eſt Eccleſia? Deniq; eſt etiā Pſalmus de prima ſabbati, in quo apertiſsime reſurrectio domini declaratur. Ibi enim D

Gene. 1. *Ioan. 1.*

dicit, Tollite portas principes vestras, & ele-
Psal. 23. uamini portæ æternales, & introibit rex glo
riæ. Quid euidentius q̃ Christum esse regem
1. Co. 9. gloriæ? De quo dictum est, Si cognouissent,
nunquam dñm gloriæ crucifixissent. Secundã
ergo sabbati nõ debemus intelligere nisi Ec-
clesiam Christi, sed Ecclesiam Christi in san
ctis, Ecclesiam Christi in his qui scripti sunt
in celo, Ecclesiam Christi in his qui mundi
huius tentationib. non cedunt. Ipsi enim di-
gni sunt nomine firmamenti. Ergo Ecclesia
E Christi in his qui firmi sunt, de quibus dicit
Rom. 15. Apostolus, Debemus autem nos firmi infir-
mitates infirmorũ sustinere, appellata est fir
mamẽtum. De hoc cantat in psalmo, Audia-
mus, agnoscamus, sonemus, gloriemur, re-
gnemus. Nanq; eam etiã firmamentum Apo
stolicis literis appellatam audi & agnosce,
1. Tim. 3 Quæ est, inquit, Ecclesia Dei viui, colũna &
Mat. 27. firmamentum veritatis. De hoc firmamento
cantatur filiis Chore, quos nostis esse filios
sponsi crucifixi in Caluariæ loco. Chore nã
que caluitium interpretatur. Sequitur in hoc
psalmo, qui inscribitur secunda sabbati.

Enarratio.

MAgnus dominus & laudabilis valde. Ecce magnus dominus & laudabilis
valde. Sed nunquid infideles laudant domi-
Psal. 144 num? Nunquid etiam qui credũt & male vi-
uũt laudant dñm, per quos fit vt nomen Dei
blasphemet in gentibus? Nunquid laudãt do
Rom. 2. minum? An vero si etiam laudent, acceptat
Eccl. 13. laus eorum, cum scriptum sit, Nõ est specio
sa laus in ore peccatoris? Dixisti ergo, Ma-
gnus dñs & laudabilis valde, sed dic vbi. In
ciuitate Dei nostri in monte sancto eius. De
Psa. 23. hoc alibi dr̃, Quis ascendet in montem dñi?
Mat. 27. Innocens manib. & mundo corde. In his ma
gnus dñs & laudabilis valde: hoc est, in ciui
F tate Dei nostri in monte sancto eius. Hæc est
ciuitas in monte posita, quæ abscondi non
põt. Hæc est lucerna quæ sub modio non oc
cultatur omnib. nota, omnib. diffamata. Nõ
aũt vniuersi ciues eius sunt, sed illi in quibus
magnus dominus & laudabilis valde. Quæ
est ergo ista ciuitas videamus, ne forte quia
dictum est, In ciuitate Dei nostri in monte
sancto eius, debeamus quærere istum mon-
tem, vbi etiam exaudiri possimus. Nõ enim
frustra dr̃ in alio psalmo, Voce mea ad do
Psal. minum clamaui, & exaudiuit me de mont
sancto suo. Audiuit ergo te mõs iste vt exa
diretis. Nam si in eum non ascenderes, infr
iacens clamare posses, sed exaudiri non pos
ses. Quis est ergo iste mõs fratres? Magna cu
ra inquirendus, magna solicitudine inuesti
gandus, labore etiam occupandus & ascen
dendus. Sed si in aliqua parte terrarum est
quid faciemus? Peregrinabimur de terra no
stra, vt ad illum montẽ peruenire possimus
Imo vero tunc peregrinabimur, si in illo n
sumus. Ipsa est enim ciuitas nostra, si mẽbr
G regis sumus, qui caput est ciuitatis ipsius.
Vbi est ergo iste mons? Si regionem aliqu
tenuit, laborandum est, vt dixi, vt ad eun
peruaniatur. Sed quid satagis? Vtinam no
Rom. sis piger ascendere in montem, quomod
Dan. mons non fuit tardus venire ad dormientẽ
L. 1. Fuit enim quidam lapis angularis contem
Rom. ptibilis, in quem Iudæi offenderunt: preci
sus est de quodam monte sine manibus, ho
est, de regno Iudæorum veniens sine mani
bus, quia humanum opus non accessit a
Mariam de qua natus est Christus. Sed si la
pis iste vbi in eum offenderunt Iudæi ibi re
maneret, tu quò ascenderes non haberes.
Quid autem factum est? Quid dicit prophe
Dan. tia Danielis? Quid nisi quia creuit lapis iste
& factus est mons magnus? Quam magnus
Ita vt impleret vniuersam faciem terræ. Er
go crescendo mons iste & implendo vniue
sam faciem terræ, venit ad nos. Quid erg
montem quasi absentem quærimus, & no
in præsentem iam ascendimus, vt sit in no
bis magnus dominus & laudabilis valde?
Denique ne istum montem non agnoscere
& in hoc psalmo, & in aliqua parte terra
rum quærendum existimares, vide quid se
H quitur, Cum dixisset in ciuitate Dei nostr
in monte sancto eius, quid addidit? Dilatan
exultationes vniuersæ terræ, montes Sion.
Sion vnus mons est. Quid ergo montes? A
quia ad Sion pertinuerunt, etiam qui de di
uerso venerunt, vt sibi concurrerent in lap
dem angularem, & fierent illi duo pariete
tanquam duo montes, vnus ex circũcisione
Ephe. alter ex præputio, vnus ex Iudæis, alter ex gẽ
tibus, non iam aduersi & diuersi, quia ex di-
uerso iã in angulo nec diuersi? Ipse est enim
inquit, pax nostra, qui fecit vtraq; vnũ. Ipsi
ille

ille angularis lapis quem reprobauerūt ędi-
17. ficantes, hic factus eſt in caput anguli. Duos
iunxit in ſe mons mōtes, Vna domus & duę
domus: Duæ pp ex diuerſo veniētes, vna pp
lapidem angularem, in quo ſibi ambæ co-
pulantur. Audi & hoc, Montes Sion. Latera
Aquilonis ciuitas regis magni.] Intenderas
enim tu Sion tanquam vnum locum, vbi cō
dita eſt Hieruſalem, & in ea tibi nō occurre
bat niſi populus ex circūciſione, q quidē ex
reliquiis a Chriſto collectus eſt, ex magna
aūt parte tanq̃ in palea vētilatus. Etenim ſcri
ptum eſt, Reliquię ſalue fient. Sed attende &
gentes, vide & oleaſtrum inſeri in pinguedi
nem oliuę. Ecce gentes, latera Aquilonis, ad-
iūcta ſunt latera Aquilonis ciuitati regis ma
H gni. Contrarius ſolet eſſe Aquilo Sion. Sion
quippe in meridie, Aquilo contra meridiē.
Quis eſt iſte Aquilo niſi qui dixit, Ponam ſe
dem meam ad Aquilonem, & ero ſimilis al-
tiſsimo? Tenuerat regnum diabolus impio-
rum, & poſſederat gentes ſeruientes ſimula-
cris, adorantes dæmonia, & totum qcquid
generis humani erat vbiq; per mundum, in
hærendo illi Aquilo factum erat. Sed qm̄ il-
le qui alligat fortem, aufert eius vaſa & facit
vaſa ſua, liberati hoīes ab infidelitate & ſu-
perſtitione dęmoniorum, credētes in Chri-
ſtū colliniati ſunt illi ciuitati, occurrerūt in
angulo illi parieti de circūciſione venienti,
& facta eſt ciuitas regis magni quę fuerat la
tera Aquilonis. Ideo & in alia ſcriptura dr̄,
Ab Aquilone nubes coloris aurei, in his eſt
magna gloria & honor omnipotētis. Magna
enim gloria medici eſt, qn̄ ex deſperatione
conualeſcit ægrotus. Ab Aquilone nubes, &
non nigrę nubes, non caliginoſæ, nō terræ,
ſed coloris aurei. Vnde, niſi gratia illumina-
te per Chriſtum? Ecce latera Aquilonis, ciui
tas regis magni, Latera vtique, quia inhæſe-
rant diabolo. Quicunque enim alicui cohæ-
rent, latera ipſius dicunt̄. Nam & de aliquib.
hominibus ſolemus ita loqui, Bonus homo
eſt, ſed mala latera habet, i. ipſe quidem pro
bitate pręſtat, ſed maligni ſunt qui ei cōiun-
cti ſunt. Latera ergo Aquilonis qui diabolo
cohærebant: inde venit & iſte filius de quo
modo audiebamus, quia mortuus erat & re
uixit, perierat, & inuētus eſt. Proficiſcēdo.n.
in regionem longinquam, etiam ad Aquilo-
nem peruenerat, & ibi ſicut audiſtis vni ex
principibus regionis illius adhæſerat. Factus
eſt ergo latus Aquilonis, adhærēdo principi
illius regionis: ſed quia ciuitas regis magni,
& ex latere Aquilonis colligitur, reuerſus ad
ſe dixit, Surgam & ibo ad patrem meum: Et
occurrit ei pater qui dicit de illo, mortuus Luc. 15.
erat & reuixit, perierat & inuentus eſt. Vitu-
lus ille ſaginatus, lapis angularis fuit. Deniq; Ephe.4.
& maior filius qui epulari nolebat, exhorta-
tus a patre ingreſſus eſt, & duo iam parietes,
tanquā illi duo filii ad vitulum peruenientes,
ciuitatem regis magni fecerunt. Sequat̄ ergo
iſte Pſalmus & dicat, Deus in domib. eius co
gnoſcetur.] Iam in domibus pp montes, pp
duos parietes, pp duos filios. Deus in domi-
bus eius cognoſcet̄. Sed gratiam cōmendat,
ideo addidit: Cum ſuſcipiet eam.] Nam qd
eſſet ipſa ciuitas, niſi ille ſuſcepiſſet eā? Non K
ne ſtatim caderet, niſi tale fundamentū hr̄et?
Fundamētum.n. aliud nemo pōt ponere, prę 1.Co.3.
ter id quod poſitū eſt, qd̄ eſt Chriſtus Ieſus. 1. Cor.1.
Nemo ergo de ſuis meritis glorietur, ſed q
gloriatur, in dn̄o glorietur, quia tunc eſt illa
magna ciuitas, tunc in ea cognoſcitur do-
minus cū ſuſcipit eam. Quomodo ſuſcipit?
Nunquid quomodo ſuſcipit medicus ægro
tum curandum, non ſicut eſt amandum.* Et- *a.l. curandum? Nō Sed ſicut amādum.*
enim febrem odit medicus. Non amat me-
dicus ægrotum, & amat medicus ægrotū. Si
ægrotum amaret, ſemper ægrotum optaret.
Rurſus ſi ægrotū nō amaret, ad ægrotū non
veniret, ſed amat ęgrotū, vt faciat ſanum. Su
ſcepit ergo hāc ciuitatem dn̄s, & agnitus eſt
in ea, i. gratia ipſius cognita eſt in illa ciuita-
te, quia quicquid hēt illa ciuitas quę gloriat̄
in domino, non habet de ſe. Propter hoc.n.
dr̄. Quid enim habes quod non accepiſti? Si L.
autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non ac 1.Co.4.
ceperis? Deus in domibus eius cognoſcetur,
dum ſuſcipiet eam. Quoniam ecce reges ter
ræ collecti ſunt.] Iam ecce illa latera Aquilo
nis videte quomodo veniant, videte quomo
do dicant, Venite aſcendamus in mōtem do
mini, annunciauit enim nobis viam ſuam, Eſa.2.
vt ingrediamur in ea. Ecce reges terrę colle
cti ſunt. Et conuenerunt in vnum.] In quem Ephe.2.
vnum, niſi in lapidem illum angularem? Ip-
ſi videntes ita admirati ſunt. Poſt admiratio
nem miraculorum & gloriæ Chriſti, quid
ſecutum eſt? Conturbati ſunt, cōmoti ſunt,
tremor apprehendit eos.] Vnde tremor ap-
prehen-

prehendit eos, nisi de conscientia delictorũ? Currant ergo reges post regẽ, agnoscant reges regẽ. Vnde alibi, Ego aũt, inquit, cõstitutus *Psal. 2.* sum rex ab eo sup Sion montem sanctũ eius prædicans præceptum dñi. Dñs dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me, & dabo tibi gẽtes hæreditatẽ tuã, & possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli cõteres eos. Auditus est ergo rex, constitutus in Sion, tradita est illi possessio vsq; ad termi- M nos orbis terræ. Metuere nõ debent reges ne regnum perdant, ne illis auferat regnum, si- *Mat. 2.* cut miser timuit Herodes, & pro paruulo occidit paruulos. Timens aũt regnum amittere, nõ meruit regem cognoscere. Vtinam & ipse regem cum Magis adoraret, nõ male regnum q̃rendo, innocentes perdere, & nocẽs periret. Nam qđ ad illum attinebat, perdidit innocentes: Quantum aũt ad Christum, etiã paruus pro se morientes paruulos coronauit. Ergo debuerunt timere reges qñ dictum est, Ego aũt constitutus sum rex ab eo, & hæreditatem vsq; ad fines terræ dabit mihi qui me constituit regem. Sed q̃d inuidetis reges? Videte, non inuidete. Longe enim aliter iste rex dixit, Regnũ meum nõ est de hoc mũdo. Nolite ergo timere, ne vobis auferatur re- *Ioan. 18* gnum mundi huius, dabitur vobis regnum, sed cœlorum, vbi ille rex est. Ideo quid ibi *Psal. 2.* sequitur? Et nunc reges intelligite. Iam inuidere vos parabatis, itelligite de alio rege dr̃, cuius regnum non est de hoc mundo. Merito ergo collecti sunt reges in vnũ, conturbati sunt, tremor apprehendit eos. Inde & illis hoc dr̃, Et nunc reges intelligite, erudimini oẽs qui iudicatis terram. Seruite domino in A timore, & exultate ei cum tremore. Et quid fecerunt? Ibi dolores vt parturientis.] Quid sunt dolores vt parturientis, nisi, dolores pœnitentis? Vide ipsam conceptionem doloris & parturitionis, A timore tuo inquit Esaias, *Esa. 26.* concepimus, & parturiuimus spiritum salutis. Sic ergo conceperũt reges a timore Christi, vt parturiendo salutem parerent, credendo in eum quem timuerũt. Ibi dolores sicut parturientis. Vbi parturientem audis, fœtum expecta, Parturit vetus homo, sed nascitur nouus homo. Ibi dolores vt parturientis. In spiritu violento cõteres naues Tharsis.] Breuiter intelligitur, euertens superbiam gentium. Sed vnde ex hac historia dicitur euersio superbiæ gentium? Propter naues Tharsis Tharsis ciuitatem quæsierunt docti, hoc est quæ nam ciuitas hoc nomine significaretur & aliquibus visum est Ciliciam dictam esse Tharsis, ex eo q metropolis eius Tharsus dicitur, De qua ciuitate erat etiam Paulus apostolus, natus in Tharso Ciliciæ. *Afri.* Aliqui autem eam Carthaginem intellexerũt, fortasis aliquando ita nominatam, aut aliqua locutione ita significatam. Nanq; apud prophetam Esaiam sic inuenitur, B Vlulate naues Carthaginis. *Esa. 23.* Apud Ezechielem aũt a diuersis interpretibus, *Eze. 27.* ab aliis Carthago, ab aliis Tharsis interpretata est, & hoc diuersitate interpretum positum potest intelligi, hanc appellari Tharsum, quæ Carthago dicebatur. Manifestum est autem q primordia regni Carthaginis nauibus floruerunt, & ita floruerunt, vt inter cæteras gentes excellerent negociationibus & nauigationibus. Nam quãdo Dido fugiens fratrem delapsa est ad terras Africæ, vbi Carthaginem condidit, naues quæ paratæ erant ad mercationem, in eius regionem assumpserat ad fugam, consentientibus sibi regionis eius principibus, & ipsæ naues etiam condita Carthagine ad negociandum non defecerunt, atque hinc nimium superba facta est ciuitas illa, vt digne per eius naues intelligatur superbia gentium, præsumẽs in incertis tanquam in flatibus ventorum. Iam non præsumatur de velificatione, & quasi prosperitate seculi huius, tanquam maris, fundamentum nostrum in Sion sit, ibi stabiliri debemus non perflari omni vento doctrinæ. *Ephe.* Quicunque ergo ex incerto huius vitæ tumuerant, euertantur & subiiciantur Christo, C idest, omnis superbia gentium conterenti in spiritu violento naues Tharsis, nõ cuiuscunque ciuitatis, sed Tharsis. Quomodo in spiritu violento? Timore fortissimo. Sic enim eũ tremuit oĩs superbia iudicaturum, vt in humilem crederet, ne excelsum expauesceret. Sicũt audiuim⁹ ita & vidim⁹.] O beata Ecclesia, quodam tempore audisti, quodam tempore vidisti. Audiuit in promissionibus, videt in exhibitionibus, audiuit in prophetia, videt in Euangelio. Omnia enim quæ modo complentur, antea prophetata sunt. Erige oculos ergo & diffunde per mundũ vide iam hæreditatem vsque ad terminos

orbis

orbis terræ. Vide iam impleri quod dictum
71. est, Adorabunt eum omnes reges terræ, oẽs
gentes seruient illi. Vide impletum esse qđ
07 dictum est, Exaltare super cęlos Deus, & sup
oẽm terram gloria tua. Vide illum cuius pe
.7. des & manus fixi sunt clauis, cuius ossa in li
gno pendẽtia numerata sunt, super cuius ve
stimentum sors missa est. Vide regnantem,
quem illi viderunt pẽdentem. Vide in cœlo
sedentem, quẽ contempserunt in terra am-
1. bulantem. Vide inde impleri, Commemora
bunt & cõuertent ad dñm vniuersi fines ter-
ræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ
patriæ gentiũ. Hęc videns exclama cum gau
dio, Sicut audiuimus, ita & vidimus. Merito
sic vocat ipsa Ecclesia de gentib. audi filia &
vide, & obliuiscere populũ tuum & domũ
patris tui. Pater tuus Aquilo fuit, veni ad mõ
tem Sion, Audi & vide, non vide & audi, sed
audi & vide, pri⁹ audi, postea vide. Audis pri
mo qđ non vides, videbis postea qđ audisti.
Populus, inquit, quem nõ cognoui seruiuit
mihi in obauditu auris obaudiuit mihi. Si in
obauditu auris obaudiuit, ergo non vidit. Et
vbi est quibus nõ est nũciatũ de eo, videbũt,
& qui non audierũt intelligent? Ad quos nõ
missi sunt Prophetę, ipsi primo audierunt &
intellexerunt Prophetas] Illi qui primo nõ
audierunt, postea audientes admirati sunt.
Remanserunt illi ad quos missi sunt codi-
ces ferentes, veritatem non intelligentes, te-
stamenti tabulas habentes, & hæreditatẽ nõ
tenentes. Sed nos sicut audiuimus ita & vidi
mus. In ciuitate domini virtutum, in ciuita-
te Dei nostri.] ibi audiuimus: ibi & vidimus.
Extra illam qui est, nec audit nec videt: In il
la qui est, nec surdus nec cæcus est. Sicut au-
diuimus, ita & vidimus. Et vbi audis? Vbi vi
des? In ciuitate domini virtutum, in ciuitate
Dei nostri. Deus fundauit eam in æternum.]
Non insultent hæretici per partes concisi,
non se extollant qui dicũt, Ecce hic est Chri
stus, ecce illic. Qui dicit, ecce hic est, ecce il
lic, ad partes inducit. Vnitatẽ ꝓmisit Deus,
reges in vnum collecti sunt, nõ per schisma
ta dissipati sunt. Sed forte ista ciuitas quę mũ
dum tenuit aliquando euertetur? Absit. Deus
fundauit eam in æternum. Si ergo eam Deus
fundauit in æternum, quid times ne cadat fir
mamentum? Suscepimus Deus misericordiã
tuam in medio templi tui.*] Qui susceperũt,
& vbi susceperũt? Nonne ipse populus tuus
suscepit misericordiam tuã? Si populus tuus
suscepit misericordiã tuã, quomodo suscepi
mus misericordiam tuã & in medio populi
tui, quasi alij sint qui susceperunt, alii in quo
rum medio susceperũnt? Magnum sacrũ, sed
tamen notum, & cum hinc, hoc est, ex his
versibus & obscuritatibus fuerit exculptum,
fuerit & erutum, quod nostis, non erit rudi⁹
sed dulcius. Nunc quippe populus Dei cen-
sentur omnes qui portant sacramenta eius,
sed non omnes pertinent ad misericordiam
eius. Omnes quippe sacrũm baptismi Christi
accipientes, Christiani vocantur, sed nõ om
nes digne illo sacramento viuunt. Sunt enim
quidam de quibus dicit Apostolus, Haben- 2. Tim. 3
tes formam pietatis, virtutem autem eius ab
negantes, Tamen propter ipsam speciem pie
tatis in populo Dei nominantur, quomodo F
ad aream quamdiu trituratur, non solũ gra- Mat. 3.
na sed etiam palea pertinet: nunquid & ad
horreum pertinebit? In hoc medio autem
populi mali est populus bonus, qui suscipit
misericordiam Dei. Viuit digne misericor-
dia Dei, qui audit & tenet & facit quod ait
Apostolus, Præcipiẽtes ergo rogamus, ne in 2. Co. 6.
vacuum gratiam Dei suscipiatis. Qui ergo
non in vacuum gratiã Dei suscipit, ipse tam
sacramẽtum q̃ etiam misericordiam Dei su-
scipit. Et quid illi obest, q̃a in medio populi
inobedientis est, donec area ista ventiletur,
donec boni a malis separent? Quid ei obest
in medio populi habitare? Sit de illis qui ap Mat. 3.
pellant firmamentum, suscipiens misericor-
diam Dei, sit liliũ in medio spinarum. Nã &
ipsæ spinæ* nõ ad populũ Dei pertinent, vis a. l. quoniam.
audire? Ita posita est ipsa similitudo, Sicut li-
lium, inqt, inter medium spinarũ, ita proxi- Cant. 2.
ma mea in medio filiarum. Nunqd dixit in
medio alienarum? Non, sed in medio filiarũ. G
sunt ergo filiæ malæ, & inter illas est liliũ in
medio spinarum. Itaq; illi qui sacra habent,
& mores bonos non habent, & Dei dicunt
& non Dei, & eius dicuntur & alieni. Eius
propter ipsius sacramentum, alieni ꝑ pro-
prium vitium. Ita & filiæ & alienæ, filiæ, ꝑ
formam pietatis, alienæ, ꝑ amissionem vir
tutis. Sit ibi liliũ, suscipiat misericordiã Dei,
teneat radicẽ boni floris, nõ sit ingratum plu
uiæ dulci de cœlo venienti. Ingratæ sint spi-
nę, crescant de imbribus, ad ignem crescunt

non ad horreum. Suscepimus Deus miseri-
cordiam tuã in medio templi tui. In medio
populi tui non suscipientis misericordiam
tuam, nos suscipimus misericordiam tuã: in
sua enim propria venit, & sui eum nõ rece-
perunt. In medio aũt eorum quotquot rece
perunt eum, dedit eis potestatem filios Dei
fieri. Iam hic occurrit vnicuiq; cogitanti, &
quid? Iste populus qui in medio populi Dei
suscepit misericordiam Dei, q̃tum numerũ
habet? Quam pauci sunt, vix inueniunt aliq.
Illisne contentus Deus erit, & perdet tãtam
multitudinem? Dicunt hoc qui sibi promit-
tunt hoc, quod a Deo promittente non au-
dierunt. Et vere si male viuamus, si mũdi hu-
ius delitiis ꝑfruamur, si nostris libidinib. ser
uiamus, perditurus est nos Deus? Quot enim
sunt illi qui vñr seruare pręcepta Dei? Vix in
uenit vnus vel duo vel paucissimi, ipsos so-
los Deus liberaturus est, & cæteros dãnatu-
H rus? Absit, inquiunt, Cum venerit & videbit
Mat. 25. tãtam multitudinem ad sinistram, miserebit,
& dabit indulgentiam. Hoc plane et serpens
Gen. 2. ille ꝓmisit primo homini: nam minatus erat
Deus mortem si gustaret. Ille aũt absit, inq̃t,
non morte moriemini. Crediderunt serpen-
Gen. 3. ti, inuenerunt verum esse quod minatus est
Deus, falsum quod promiserat diabolus. Ita
& nunc fratres ponite vobis Ecclesiam ante
oculos adinstar similitudinemque paradisi,
non cessat serpens suggerere, qđ tunc sugges
sit. Sed casus primi hominis ad experimentũ
cauendi debet nobis valere, non ad imitatio
nem peccandi. Ideo ille cecidit, vt nos surga
mus. Rñdeamus talib. suggestionib. quod rñ
Iob. 2. dit Iob. Nam & ipsum per fœminam tanq̃
Gen. 3. per Euam tentauit, & vicit in stercore, victus
in paradiso. Ergo nõ audiamus tales voces,
nec putemus paucos esse istos, multi sunt, sed
inter plures latent. Non possumus enim ne-
I gare plures esse malos, & tam plures vt inter
eos prorsus boni non appareant, quõ non
apparet grana in area. Nam quisquis aream
videt, potest putare ꝙ palea sola sit, Da ho-
Mat. 3. minem inexpertum, & putat inaniter fieri
quod boues mittunt, quod ibi homines sub
æstu desudant vt conterant paleam, sed ibi
est & massa ventilatione purganda, Tunc ꝓ-
cedit copia frumenti, quæ latebat in copia
palearum. Et modo vis inuenire? Bonus esto
& inuenies. Contra istam ergo desperatio-
nem, vide quid sequatur in isto psalmo, Qũ
cum dixisset, Suscepimus Deus misericordi
tuã in medio templi tui, significauit esse po
pulum Dei, non suscipientem misericordi
Dei, in cuius medio quidam suscipiant mis
ricordiam Dei, ne occurreret hominib. tan
paucos esse, vt prope nulli sint, quõ consol
tus est consequentibus verbis. Secundum no
men tuũ Deus, ita & laus tua in fines terræ.
Quid est hoc? Magnus dominus & laudabi
lis valde, in ciuitate Dei nostri in monte sa
cto eius. Non potest esse laus eius, nisi in sa
ctis eius: nam qui male viuunt, non eum la
dant, sed quia & si prædicant lingua, blasph
mant vita. Quia ergo laus eius non est nisi i
sanctis eius, non sibi dicant hæretici, in no
bis remansit laus eius, quia pauci sumus &
turba separati, nos iuste viuimus, nos lauda
mus Deum, non solum loquendo, verum
etiam conuersando. Respondetur eis ex ho K
psalmo, Quid vos dicitis in parte laudar
Deum, cui dictum est, Secũdum nomen tu
Deus, ita & laus tua in fines terræ? Idest, qu
modo notus es per omnes terras, & lauda
ris per omnes terras. Nec desunt qui te nun
laudant per omnes terras. Illi autem laudan
qui bene viuunt. Secũdum enim nomen tu
Deus, ita & laus tua, nõ in parte, sed in fine
terræ. Iustitia plena est dextera tua.] Idest
multi sunt, & illi, qui stabunt ad dexteram
Non solũ illi multi erunt qui stabunt ad si
stram, sed & ibi erit plenitudo massæ ad de
teram cõstitutę. Iustitia plena est dextera tu
Lætetur mons Sion & exultẽt filiæ Iudę p
pter iudicia tua domine.] O mons Sion,
filiæ Iudæ, laboratis modo inter zizania, in
ter paleas, inter spinas laboratis, sed exultat
propter iudicia Dei. Non errat Deus in iud
cando, discrete viuite, & si concretæ nat
estis, nõ frustra vox exiit de ore & de cord
vestro, ne comperdas cum impiis animam
meam, & cum viris sanguinum vitam me
Ille ventilabit tantus artifex, in manu venti
labrum portabit, vt vnum granum tritici n
cadat in aceruum paleę comburendum, ne
vna arista paleæ transeat ad massam in hor
reo recondendam. Exultate filiæ Iudæ pro
pter iudicia Dei non errantis, & nolite mo
do temere iudicare. Ad vos pertineat collig
re, ad illum pertineat separare. Lętetur mõ
Sion, & exultent filiæ Iudæ propter iud
cia

cia tua domine. Ne autẽ putetis filias Iudæ
Iudæas esse. Iuda confessio est, Omnes filij
confessionis, filiæ Iudæ sunt, quia salus ex
Iudæis, nihil est aliud q̃ Christus ex Iudæis.
Hoc ait & Apostolus, Non.n. qui in manife
sto Iudæus est, neq; quæ in manifesto in car
ne est circuncisio, sed qui in abscondito Iu-
dæus est, & circuncisio cordis in spiritu nõ
litera, cuius laus nõ est ex hĩbus, sed ex Deo
est. Talis Iudæus esto: gloriare de circũcisio
ne cordis, & si non habes circuncisionem
carnis. Exultent filiæ Iudæ, propter iudicia
tua domine. Circundate Sion & complecti
mini eam. ❡ Dicatur eis qui male viuunt, in
quorum medio est populus ille q̃ suscepit
misericordiã Dei, in medio vestrum est po
pulus bene viuens, circũdate Sion. Sed quõ?
Complectimini eam. Nolite scandalis circũ
dare, sed charitate circundate, vt qui bene
viuunt in medio vestrum, eos imitemini, eo
rũ imitatione Christũ, cuius mẽbra sunt in
corpore complectimini. Circũdate Sion &
complectimini eã. Narrate in turrib. eius. ❡
In altitudine munitionũ eius, p̃dicate lau-
des eius. Ponite corda vestra ĩ virtute eius. ❡
Nõ vt habeatis formã pietatis, virtutẽ eius
abnegetis: sed in virtute eius ponite corda
vestra. Quæ est virtus ciuitatis huius? Qui
vult intelligere virtutẽ huis ciuitatis, intelli-
gat vim charitatis. ipsa est virtus quã nemo
vincit. Huius ignẽ nulli fluctus seculi, nul-
la flumina tẽtationis extinguũt. De hac dictũ
est, Valida est sicut mors dilectio. Quõ.n.
mors qñ venit, resisti ei nõ potest, q̃buslibet
artibus, q̃buslibet medicamentis occuras,
violẽtiã mortis vitare nõ potes, q̃a mortalis
natus es: sic cõtra violentiã charitatis mun
dus nihil potest. E cõtrario.n. similitudo da
ta est de morte: quõ.n. mors ad auferẽdum
violentissima est, sic charitas violentissima
est ad saluãdũ. Per charitatẽ.n. multi mortui
sunt seculo, vt viuerẽt Deo. Hac charitate ac
cẽsi martyres, nõ simulati, non vana gloria
ventilati, nõ tales de quibus dictum est. Si
tradidero corpus meũ vt ardeã, charitatem
autẽ non habeam, nihil mihi p̃dest: sed ta-
les quos vere Christi & veritatis charitas p̃
duceret ad passionẽ. Quid eis fecerunt ten
tationes sæuientium? Maiorem violentiam
habuerunt oculis flentium suorum, quam p̃
secutiones insectantium. Quàm multos.n.
tenebant filij ne paterentur, quã multorũ ge
nibus p̃uoluebãtur vxores, ne viduę relin-
querent: quam multos parentes filij prohi-
bebant mori, sicut nouimus & legimus in
passione beatæ Perpetuæ. Facta sunt ista sed
lachrymæ quantælibet & quantolibet impe
tu fluerẽt, quõ ardorem charitatis extinguẽ
rent? Hęc est virtus Sion, cui & alibi dr̃, Fiat *Psal. 122*
pax in virtute tua, & abundantia in turribus
tuis. Annũciate in turribus eius, ponite cor-
da vestra ĩ virtute eius. Et distribuite domos
eius. ❡ Quid hic intelligemus, ponite corda
vestra in virtute eius, & distribuite domos B
eius? Id est, distinguite domũ à domo, noli-
te confundere. Domus est.n. formã pietatis
habens, & pietatem non habens. Est autem
domus, & formam & pietatem habens. Di-
stribuite, nolite confundere. Tũc autẽ distri
buitis & non confunditis, quando corda ve
stra in virtute eius ponitis: idest, cum facti
fueritis per charitatem spirituales, tũc teme
re non iudicabitis tunc videbitis nihil obes-
se bonis malos. Quàmdiu sumus ĩ hac area,
distribuite domos eius. Potest & alius esse
intellectus, Domos illas duas vnam ex cir-
cuncisione, alteram ex præputio veniẽtem,
Apostolis dictum est vt distribuerent, Cum
enim vocatus esset Saulus & factus Aposto-
lus Paulus, conueniens in vnitatem coapo-
stolorum suorum, sic cum eis habuit placi-
tum, vt illi irent in circuncisionem, iste in
præputium. Ista dispensatione apostolatus *Gala. 2.*
sui distribuerũt domos ciuitatis, magni re-
gis, & concordantes in angulo, euangelium
dispẽsatione diuiserunt, charitate iunxerũt,
Et reuera hoc magis intelligendũ est. Nã se-
quitur & ostẽdit q̃ hoc p̃dicatoribus, dictũ
sit, & distribuite domos eius. Vt ennarretis ĩ
p̃genie altera. ❡ Idest, vt ẽt ad nos post futu- C
ros illorũ euangelii dispensatio per ueniret.
Non.n. illis tantũ laborauerunt, cum q̃bus
in hac terra vixerũt: nec dñus illis tm̃ Apo-
stolis, quibus se viuũ ẽt post resurrectionẽ
dignatus est ostẽdere, sed & nobis. Nã illis
loquebatur, & nos significabat cũ diceret,
Ecce ego vobiscũ sum omnibus diebus vsq; *Mat. 28.*
ad consummationẽ seculi. Nunquid illi hic
futuri erant vsq; in consummationẽ seculi?
Item dicit, Nõ pro his rogo tantum, sed &
pro his qui credituri sunt per verbum illo *Ioan 17.*
rum in me. Ergo attendit nos, quia passus

est propter nos. Merito itaque dicitur, Vt
enarretis in progenie altera, quid enarretis?
Qm̄ hic est Deus Deus noster. ‡ Terra vide-
bat, terræ conditor non videbat, caro tene-
bat, sed Deus in carne non agnoscebat. Te-
nebat caro ab eis, ex quib. sumpta fuerat ipsa
caro, ex semine Abrahæ enim virgo Maria:
ad carnem remanserunt, diuinitatem non in
tellexerunt. O apostoli, o ciuitas magna, in
turrib. tuis prædica & dic, hic est Deus no-
ster. Sic sic quõ contemptus est, quõ lapis
D ante pedes iacuit offendentiũ, vt humiliaret
1. Pe. 1. corda confitentium, sic hic est Deus noster.
Baru. 3. Certe visus est sicut dictum est, post hæc in
terris visus est, & cum hominib. cõuersatus
est. Hic est Deus noster. Et homo est, & quis
est qui cognoscet eum? Qm̄ hic est Deus no
ster. Sed forte ad tp̄s, quõ dii falsi? Quia.n.
vocari pñt dii, esse autem non pñt, ad temp⁹
vel vocantur: nam quid eis dicit Propheta,
vel quid monet vt eis dicat? hæc eis dicetis,
Hier. 10. Quid? Dii qui cœlum & terrã non fecerunt
Psal. 99. pereant de terra, & de his quę sub cęlo sunt,
Non est iste talis Deus, qm̄ Deus noster sup
oẽs Deos. Super quos oẽs Deos? Qm̄ omnes
dii gentium dæmonia, dñs aũt cœlos fecit.
Ipse est ergo Deus noster. Quousq;? In æter
num & in seculum seculi, ipse reget nos in
secula ‡ Si Deus nr̄ est, & rex nr̄ est, protegit
nos, quia Deus est ne moriamur, regit nos,
quia rex est ne cadamus. Regẽdo autem nos
Psal. 2. nõ frangit nos: nam quos non regit, frangit.
Reges eos, inquit, in virga ferrea, & tanquã
vas figuli conteres eos, Sed sunt quos nõ re-
git, ipsis nõ parcit, sed tanq̃ vas figuli conte-
ret eos. Ab illo ergo optemus regi & libera
ri, quia hic est Deus noster in æternum & in
E seculum seculi, & ipse reget nos in secula.

In Psalmũ quadragesimũoctauũ. Enarratio.
Concio prima de prima parte Psami.

OMnia diuina eloquia salubria sunt be-
ne intelligentib. periculosa vero his
qui ea volũt ad sui cordis peruersitatem de-
torquere, potius q̃ suum cor ad eorum recti
tudinem corrigere. Hæc est enim in homini
bus magna & visitata peruersitas, quia cum
debeant viuere ipsi secundum voluntatem
Dei, Deũ volunt viuere s̃m voluntatẽ suam.
Et cum ipsi nolunt corrigi, illum volunt de-
prauari, rectum non arbitrantes quod ill
vult, sed qđ ipsi volunt. Solemus aũt audir
homines murmurantes aduersus Deum, q
malis in hac vita bene sit, & laborent boni
quasi ille peruersus sit, & nesciat quid agat
aut oĩno auertat oculos a reb. humanis, ve
securitatem suã perturbari nolit, vt hæc no
attendat, qa cum labore ista Deus aut videa
aut corrigat. Murmurant ergo homines qu
propterea volunt Deum colere, vt hic illi
bene sit, qñ viderint eos qui Deum non co
lunt pollere atq; florere fœlicitate terrena F
se aũt colentes Deum laborare in angustiis
in necessitatib. in erumna, cęterisq; difficul
tatib. mortalitatis humanæ. Contra istam v
cem & contra has blasphemias murmuran
tiũ, incantat semper sermo diuinus, curans
morbo serpentis. Venenati.n. cordis est ist
sanies, eructãs in Deum putorẽ blasphemię
& quod peius est, manus curantis repellens
morsum serpentis non repellens. Hoc dixi
repellit a se cor hominis verbi Dei seuerita
tem, & admittit ad se male suadentis serpe
tis blanditias. Contra hos ergo cantat serm
diuinus, & iam in isto Psalmo loquitur no-
bis. Ad quem Psalmum quõ intentam ego f
cerem sanctitatem vestram, nisi ipse vos fa-
ceret omnes intentos? Nec vos solos, sed to-
tum orbem terrarum. Audite.n. quemadm
dum cœpit. Audite hæc omnes gẽtes.] No
ergo vos oẽs soli qui estis. Nam vox nostr
quãta est vt sic clamemus, vt audiant omne
gẽtes? Clamauit enim per Apostolos dñs n
ster Iesus Christus, clamauit tot linguis i
quas misit, & videmus hũc Psalmum qui an
te non recitabat nisi in vna gente in synago-
ga Iudæorum, recitari per totum orbẽ terr
rum per omnes Ecclesias, impletumq; ess G
quod dictum est, Audite hæc oẽs gentes. A
hoc solum volo intentos facere animos ve-
stros, ne pp laborem corporalem non erig
tis aĩum terrente vos longitudine Psalmi h
ius, si potuerit finiet hodie, si nõ, restabit v
bis aliquid in crastinum diem, tñ vos sempe
intenti estote. Tantum enim audietis si dom
nus voluerit quantum vos nõ grauet, sed re-
uelet. Audite hæc omnes gentes, Vnde estis
& vos: Auribus percipite omnes qui habita-
tis orbem.] Hoc iterum vr̄ repetisse, quasi pa
rum fuerit quod dixit, audite: Quod dico, au
dite, auribus percipite: hoc est, nolite tran-

ſeuntes audire. Quid eſt,auribus percipite?
I. Quod dn̄s dicebat, Qui hēt aures audiendi
audiat:cū oēs qui in conſpectu eius erāt, vti
que haberēt aures. Quas ille aures quærebat
niſi cordis,cū diceret, Qui hēt aures audien
di audiat? Has & iſte Pſalmus aures pulſat.
Aurib.percipite oēs qui habitatis orbē. For
te & hic eſt aliqua diſtinctio. Non quidem
nos coarctare debemus, ſed nihil mali eſt ēt
iſtā explicare ſniam. Forte aliquid diſtat in-
ter id qđ dixit,oēs gentes,& quod dixit,oēs
qui habitatis orbem.Significātius.n.fortaſſe
voluit nos intelligere quod dixit, inhabita-
tis,vt gentes intelligamus oēs iniquos: habi
tatores autē orbis oēs iuſtos.Ille.n.habitat q̄
non tenetur:nam qui tenetur,habitatur,non
habitat:qūo ille poſsidet quæcunque habet,
qui dominus eſt rerū ſuarum. Dn̄s autē eſt
qui nō eſt irretitus cupiditate:qui autē cupi
ditate tenetur, poſſeſſus eſt, non poſſeſſor.
Habemus.n.quoddā verbum habitatione ſi-
gnatum in ſcriptura Dei,vbi ait,Elegi abijci
in domo domini, magis quam habitare in
tabernaculis peccatorū. Quid enim? Si abij
ciaris in domo domini,non ibi habitas. No-
luit ſignificare habitationē,niſi in eis qui re
gnant & tenent, & dominantur & gubernan
tur:qui autē contemnuntur,non quaſi habi-
tant.ſed ſubiecti ſunt. Ita aūt dixit, Subditus
volo eſſe in domo Dei magis quam regna-
re in tabernaculis peccatorū. Itaq; ſi eſt ali-
qua diſtinctio inter oēs gētes,& habitatores
orbis,ſicut eſt diſtinctio inter audite, & au-
ribus p̄cipite:hoc quidā videt̄ repetiſſe, ſed
tamen aliud eſt. Quid ſane voluit ſignifica-
re? quia iſta eloquia audituri erant, non ſo-
lum peccatores & impij,ſed & iuſti. Permix
te modo audiunt omnes, ſed cum ventum
fuerit ad reddendam rationem, ſeparabun-
tur qui ſine cauſa audierunt,ab illis qui au-
ribus perceperunt. Audiant ergo & pecca-
tores,audite hæc oēs gentes:audiant & iuſti,
qui nō ſine cauſa audierunt,& regūt potius
terrā quam reguntur a terra:auribus p̄cipite
oēs,qui habitatis orbē.Et iterū dicit.Quique
terrigenæ & filij hominū.] Quod ait,terrige
nę,ad peccatores retulit, qđ ait, filii homi-
nū,ad fideles & iuſtos. Videtis ergo, q̄a ſer-
uat̄ iſta diſtinctio. Qui ſunt ergo terrigenæ?
Filij terræ. Qui ſunt filij terrę? Qui hæredita-
tes terrenas requirunt. Qui ſunt filij homi-
num? Qui pertinent ad filium hominis. Ali-
quando iā iſta diſtinximus ſanctitati veſtræ,
& inuenimus quia Adam homo erāt, filius
hominis non erat. Chriſtus autem filius ho-
minis erat, & Deus erat. Quicunque enim
pertinent ad Adam,terrigenæ:quicūque per
tinent ad Chriſtum,filij hominum. Omnes
tamen audiant, ego nulli ſubtraho ſemonē
meum. Terrigena eſt audiat p̄p iudicium,fi-
lius hominis eſt, audiat p̄p regnum. Simul
in vnum diues & pauper.] Iterum ipſa ſunt
repetita. Quod ait,diues,ad terrigenas perti-
net,quod ait,pauper,ad filios hominū dixit.
Diuites intellige ſup̄bos,pauperes humiles.
Habeat quis multas facultates pecuniarum,
ſi in eis non extollitur,pauper eſt,nō habeat
aliquis & cupiat & inflet̄ur, inter diuites &
reprobos eū deputat Deus, Et diuites & pau
peres in corde interrogat Deus non in area
& domo. Nonne pauperes ſunt qui accipiūt
mandatū Apoſtoli,dicentis Timotheo, Præ 1.Ti.3.
cipe diuitib.huius ſeculi nō ſuperbe ſapere? K
Quomodo eos qui diuites erant fecit pau-
peres? Tulit illis,quare quęruntur diuitię. Ne
mo enim vult eſſe diues niſi vt inflet̄ inter
eos,inter quos viuit, & ſuperior illis videat̄.
Cum aūt dixit non ſuperbe ſapere, æquales
eos fecit non habentib. vt forta ſsis pauculis
nummis mendicus plus extollat̄, quam ille
diues qui audit Apoſtolum dicentem, Præci
pe diuitib. huius ſeculi non ſuperbe ſapere.
Vnde nō ſuperbe ſapere? Si faciant quod ſe- *Ibidem.*
quit̄, Neq; ſperare in īcerto diuitiarū, ſed in
Deo viuo qui pręſtat nobis omnia abundan
ter ad fruendū. Non dixit, qui præſtat illis,
ſed qui præſtat nobis. Nunquid ipſe Paulus
non habebat diuitias? Habebat plane. Quas *Hiero. in*
diuitias? De quibus dicit alio loco ſcriptura: *Bibliorū*
Fideli homini mundus totus diuitiarum eſt. *plog. c.8.*
Audi & ipſum confitentem, Quaſi nihil ha- *1.Co.6.*
bentes,& omniā poſsidentes. Qui vult ergo *Pſal. 21.*
eſſe diues,non hæreat parti, & totum poſsi- L
debit,illi inhæreat qui totum creauit. Simul
in vnum diues & pauper. Dicit in alio Pſal-
mo. Edent pauperes & ſaturabuntur. Qūo
commendauit pauperes? Edent pauperes &
ſaturabuntur. Quid edunt? Quod ſciunt fide-
les. Quomodo ſaturabuntur? Imitando paſ-
ſionem domini ſui, & non ſine cauſa acci-
piendo pretium ſuum. Edent pauperes & ſa-
turabuntur, & laudabunt dominum qui re-

quirunt eum. Diuites quid? Etiam ipsi edũt? Sed quõ edunt? Mãducauerunt & adorauerunt oẽs diuites terrę. Non dixit, mãducauerunt & saturari sunt: sed, manducauerunt &
De conse. d.2.c.Nõ phibeat. adorauerunt. Adorant quidem Deum, sed humanitatẽ nolunt exhibere fraternam. Mãducant illi & adorãt, manducãt isti & saturant: tñ omnes manducant. Exigit de manducãte quod manducat, non prohibeat manducare a dispensatore, sed moneat timere exactorẽ. Audiant ergo ista peccatores & iusti, gentes,
M & qui habitãt orbẽ, terrigenę & filii hoĩum, simul in vnũ diues & pauper non diuisi, nõ separati. Tps messis hoc faciet manus venti-
Mat. 3. latoris hoc poterit. Nũc simul in vnũ audiãt diues & pauper, simul in vnum pascant hędi & agni, donec veniat, qui segreget alios ad dexteram, alios ad sinistram. Simul in vnũ
Mat. 25. audiant docentem, ne segregati ab inuicem audiant iudicantem. Et nunc quid est qđ audituri sunt? Os meum loquet sapientiam, & meditatio cordis mei intelligẽtiam.] Et hæc repetit potius, ne forte cum dixisset, os meũ, intelligeres eũ tibi loqui, qui in labiis hęret sapientiam, multi.n.habent in labiis, & non habent in corde, de qb. dicit scriptura, Popu-
Mat. 15. lus iste labiis me honorat, cor aũt eorum lõ-
Esa. 29. ge est a me. Quid ergo ait? Ille tibi loquitur qui cum dixerit, Os meum loquitur sapientiam, intelligas quia illud qđ ex ore fundit, de intima cordis meditatione procedit. Et meditatio cordis mei intelligẽtiam. Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiam in psalterio propositionẽ meam.] Quis est hic cuius meditatio cordis loquit intelligentiã, vt non sit in sola superficie labiorũ, sed hoĩs
A interiora possideat? Quis est iste qui audit, & sic loquit? Multi enim loquunt quod non
Mat. 23. audiunt. Qui sunt qui non audiunt quod loquunt? Qui non faciunt quę dicunt, quales dicit dñs Pharisæos sedere super cathedram Moysi. Voluit tibi loqui in cathedra Moysi, per eos qui ea loquunt & non faciunt tibi securitatem dñs voluit dare. Nolite time-
Ibidem. re, Quę dicunt, inquit, facite, quę autem faciunt, nolite facere, dicunt enim & non faciunt. Non audiunt quod dicunt. Qui vero faciunt & sic dicunt, audiunt quod dicunt. Quod & ideo fructuose dicunt, qa audiunt. Qui ergo dictor & non auditor est, alteri pdest, sibi non prodest. Iste ergo qui & auditor volebat esse & dictor, & qui tibi loqui anteq̃ diceret, Aperiam, inquit, in Psalter[...] propositionem meam: qđ est iam loqui p[...] corpus, sic enim vtitur aĩa corpore, qũo v[...] citharista Psalterio: dixit, Inclinabo in pa[...] bolam aurem meam, aperiam in Psalter[...] propositionem meam. Anteq̃ loquar tibi, [...] quit, per corpus, antequam psalteriũ son[...] primo ego inclinabo in parabolam aure[...] meam, idest audiam quid tibi dicam. Et q[...] re in parabolam? Quia videmus nunc p sp[...] culum in ænigmate, sicut dicit Apostolu[...] Quandiu sumus in hoc corpore, peregrin[...] mur a dño, quia nõdum est illa visio nost[...] facie ad faciem, vbi iam non sint parabol[...] vbi iam non sint ænigmata & similitudine[...] Quicquid modo intelligimus, per ęnigm[...] ta conspicimus. Aenigma est obscura par[...] bola quæ difficile intelligitur: Quantum v[...] excolat homo cor suum, & ad interiora i[...] telligenda refugiat, quandiu per incorru[...] bilitatem carnis huius videmus, ex parte v[...] demus. Assumpta autem incorruptione, [...] resurrectione mortuorum, cum apparue[...] filius hominis iudicatur[9] viuos & mortuo[...] tunc videbitur filius hominis, qui primo i[...] dicatus est, iudicans, discernens malos a b[...] nis, ponens malos a sinistris, bonos a de[...] tris. Videbunt illum & boni & mali, sed m[...] lis dicet, Ite in ignem æternum. Bonis au[...] dicet, venite benedicti patris mei, percipi[...] regnum. Abibunt mali in ambustionem ęt[...] nam, iusti autem in vitam æternam, & i[...] erit illa visio facie ad faciem, qua illi n[...] sunt digni. Attendite quid dicam, Filiũ eni[...] hominis sicut hic, cum esset adhuc iudica[...] dus, & mali viderunt & boni, viderũt eni[...] Apostoli qui secuti sunt, viderunt Iudęi q[...] crucifixerunt, sic cum venerit iudicaturu[...] & boni illum videbunt & mali, Boni, vt p[...] cipiant mercedem, quia secuti sunt, mali[...] percipiant pœnam, quia crucifixerunt. S[...] ergo illi damnabuntur qui crucifixerunt? [...] deo dicere, soli. Ergo nos inquiunt pecca[...] res huius temporis, securi sumus? Si nõ a[...] mam interrogat Deus, securi estis. Quid [...] quod dixi? Intelligat charitas vestra, ne h[...] dicant in iudicio Dei, quia non intellexer[...] & Iudæi quia viderunt Christum, crucifix[...] runt, tu quia non vides Christum, verbo i[...] sius resistis. Nunquid ergo qui verbo resist[...]

car-

carnem non crucifigeres si videres? Contẽpsit Iudęus in ligno pendentẽ, contemnis tu in cęlo sedentem. Ergo viderunt eum ambo genera dum hic esset, ambo genera videbũt & cum venerit. Filius enim hoĩs veniet vt iudicet, q̃a filius hominis venit vt iudicaretur. Ideo quia pater non est incarnatus, pater nõ est passus, & per filiũ hominis iudicat, sicut ipse dixit in Euãgelio, Pater non iudicat quẽquam, sed omne iudicium dedit filio. Secutus paulopost ait, Et dedit ei potestatem iudicium faciendi, qm̃ filius hominis est. Secundum enim qđ filius Dei est, verbum semper cum patre, & quia semper cum patre, cum patre iudicat. Secundum aũt quod filius hominis est, & iudicatus est, & iudicaturus est. Qũo autem visus est ab eis qui crediderunt, & ab eis qui crucifixerunt, qñ iudicatus est, sic videbitur cum cœperit esse iudex, & ab eis quos dãnabit, & ab eis quos coronabit. Visionem autem illam diuinitatis, quã promisit dilectorib⁹ suis qñ ait, Qui diligit me, diligetur a patre meo, & qui diligit me, mãdata mea custodit, & ego diligã eum & ostẽdam meipsum illi: iam impii non videbunt. Ista demonstratio quodammodo familiaris est, suis illam seruat, non illam ostendit impiis. Qualis est ipsa visio? Qualis Christus? Aequalis patri. Qualis est Christus? In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Huic vt boni suspiramus modo, & gemimus quandiu peregrini sumus, huic visioni in fine reddemur, hanc visionem modo in ænigmate videmus. Si enim in ænigmate videmus, inclinemus in parabolam aurem nostram, & sic aperiamus in psalterio propositionem nostram. Audiamus quod dicimus, faciamus quod præcipimus. Et quid dixit? Vt quid timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circundabit me.] Cœpit obscurius, vt quid timebo, inqt, in die mala? Iniquitas calcanei mei circundabit me. Magis ergo debet timere, si iniquitas calcanei eius circundabit eũ. Non enim timeat, inquit, homo, quod non habeat in ptãte deuitare, Verbi gratia. Qui timet mortem, quid facturus est, vt non moriatᷣ? Dicat mihi quo vadat. Debet qđ Adam, qui natus est ex Adam. Sed cogitet qui natus est ex Adam, & secutus est Christum, quia oportet eum soluere quod debet Adam, & consequi quod promisit Christus. Qui ergo timet mortem, nõ est quo vadat: qui aũt timet damnationem quam audient impij, Ite in ignem æternum: est quo vadat: Nõ ergo timeat. Vt quid enim timeat? Iniquitas calcanei ipsius, illum circundatura est. Si ergo vitet iniquitatẽ calcanei sui, & ambulet in via Dei, nõ perueniet ad diẽ malam. Dies mala, dies nouissima, non erit illi mala. Etenim dies nouissima mala erit quibusdã, bona erit quibusdam. Nunquid mala erit illis quibus dicetur, Venite benedicti patris mei percipite regnum? Sed mala erit illis quibus dicetur, Ite in ignem ęternum. Quod si ini- F
quitas calcanei sui circundabit eum, vt quid Mat. 25.
ergo timet in die mala? Modo cum viuunt ꝓuideant sibi, tollant iniquitatẽ à calcaneo suo, ambulent illã viã, ambulẽt ꝑ viã de qua
ipse dixit, Ego sum via, veritas & vita, & nõ Ioan. 14.
timeãt in die mala, q̃a dat illis securitatẽ qui factus est via. Vt quid timebo in die mala? Iniquitas calcanei mei circũdabit me. [Ergo vitet iniquitatem calcanei sui. In calcaneo quisque labitur. Intendat charitas vestra, à
Deo quid dictũ est serpenti? Ipsa tuum obser Gen. 3.
uabit caput, & tu eius obseruabis calcaneũ. Diabolus calcaneum tuum obseruat, quãdo laberis vt deijciat te. Ille obseruat calcaneũ tuũ, tu obserua caput illius. Quid est caput illius? Initium malæ suggestionis illius. Quãdo incipit mala suggerere, tunc repelle antequam surgat delectatio, & sequatur consensio, & tunc videbis caput eius, & non apprehendit ille calcaneũ tuum. Quare autẽ Euæ hoc dixit? Quia per carnem labitur hõ. Eua
nobis interior caro nr̃a est. Qui diligit, inqt G
vxorem suam, seipsum diligit. Quid est seipsum? Sequitur & dicit, Nemo enim vnquã
carnem suam odio habuit. Quia ergo quo Gen. 3.
modo illum hominem Adam per Euam supplantauit, sic diabolus per carnem vult nos supplantare. Præceptũ est enim Euæ vt obseruet caput diaboli, quia diabolus calcaneum ipsius obseruat. Si ergo iniquitas calcanei circundabit nos, vt quid timemus in die mala, cum conuersi ad Christum habeamus in potestate vt non faciamus iniquitatẽ, & non erit quod nos circundet, & gaudebimus in die nouissima, non plangemus? Qui sunt autem quos circundabit iniquitas calcanei? Qui confidunt in virtute sua, & in abundan-

 tia di-

tia diuitiarum ſuarum gloriantur.] Ergo vi-
tabo iſta, & non iniquitas calcanei mei cir-
cundabit me. Quid eſt vitare iſta? Vt nõ con-
fidamus in virtute noſtra, non gloriemur in
in abũdantia diuitiarum noſtrarum, ſed glo-
riemur in eo qui nobis promiſit humilib. al
titudinem, & minatus eſt elatis damnationẽ,
& non nos iniquitas calcanei circundabit.
Qui cõfidunt in virtute ſua, & in abundãtia
diuitiarũ ſuarũ gloriant̃: ſunt qui præſumũt
in amicis ſuis, alii pręſumunt in virtute ſua,
alii in diuitiis. Iſta pręſumptio gñis humani:
non pręſumentis in Deo. Dixit de virtute, di
xit de diuitiis, dicit de amicis. Frater nõ redi
mit, redimet homo?] Expectas vt homo te re
dimat ab ira vẽtura? Si te frater nõ redimet,
H homo te redẽpturus eſt? Quis eſt frater qui
Mat. 28. ſi non redemerit, nullus homo redempturus
Ioan. 20. eſt? Qui poſt reſurrectionem dixit, Vade dic
Mat. 6. fratribus meis, frater noſter voluit eſſe, & cũ
dicimus, Pater noſter, hoc manifeſtat̃ in no-
bis. Qui enim dicit Deo, pater noſter, Chri-
ſto dicit, frater. Ergo qui patrem Deũ, & fra
trem hẽt Chriſtum, non timeat in die mala.
Non. n. eum circundabit iniquitas calcanei
eius, q̃a non pręſumit de virtute ſua, nec in
abundantia diuitiarum ſuarum gloriat̃, nec
de amicis ſuis potentib. ſe iactat. In illo ergo
præſumat, qui ꝑꝑ illum mortuus eſt, vt ille
non in ſempiternum moreret̃, qui ꝑꝑ illum
humiliatus eſt, vt ille exaltaret̃, qui quæſiuit
impium, vt a fideli quæreret̃. Ergo ſi ipſe nõ
redimet, homo redempturus eſt? Aliquis ho
mo redimet, ſi filius hoïs nõ redimit? Si Chri
ſtus nõ redimit, Adã redimet? Frater non re-
dimit, redimet homo? Nõ dabit Deo de pro
pitiatione ſua, nec pretiũ redemptionis aïę
I ſuæ.] Ille cõfidit in virtute ſua, & in abũdan
tia diuitiarum ſuarum gloriat̃, qui nõ dabit
Deo de ꝓpitiatione ſua, i. placationẽ qua fle
ctat Deum pro peccatis. Nec pretium redẽ-
ptionis aïæ ſuæ, qui præſumit de virtute ſua,
& de amicis, & de diuitiis ſuis. Qui ſunt autẽ
qui dant pretium redemptionis animæ ſuæ?
Quib. ait dñs, facite vobis amicos de mam-
mona iniquitatis, vt & ipſi recipiant vos in
Luc. 18. tabenacula æterna. Illi dant pretium redem-
ptionis aïæ ſuæ, qui non ceſſant eleemoſy-
nas facere. Ideo illos quos monet per Timo
motheum Apoſtolus, noluit eſſe ſuperbos,
ne in abundantia diuitiarum ſuarũ glorient̃.

Denique quod poſsidebant, noluit apud il
los veteraſcere, ſed aliquid ex eo fieri, vt e
ſet pretium redemptionis aïæ eorum. Ait.
Diuitib. huius ſeculi pręcipe, non ſuperbe
pere, neq; ſperare in incerto diuitiarũ, ſe 1. Tim
in Deo viuo, qui præſtat nobis oïa abunda
ter ad fruendum. Et quaſi dicerent, Quid e
go facturi ſumus de diuitiis noſtris? Diuite
ſint, inquit, in operib. bonis, facile tribuan
communicent, & non illud perdituri ſun
Vnde ſcimus? Audi quid ſequit̃, Theſauriz
ſibi fundamẽtum bonum in futurum, vt ap
prehendant veram vitam. Sic dabũt pretiu
redemptionis aïę ſuæ, Et dñs noſter hoc m Luc.
net, Facite vobis ſacculos non veteraſcẽte
theſaurum nõ deficientem in cœlis, quo fu
non accedet, neque tinea corrumpit. Nolu K
Deus vt perdas diuitias tuas, ſed vt locũ ill
mutes. Conſilium tibi dedit. Intelligat cha
tas veſtra. Modo ſi amicus tu⁹ intraret in do
mum tuam, & inueniret te in loco humid
frumenta poſuiſſe, qui forte ſciret natura
corruptionis frumentorum, q̃ tu neſcires
daret tibi hmõi conſilium dicens, Frater, ꝑ
dis quod cũ magno labore collegiſti, in lo
co humido poſuiſti, paucis dieb. iſta putre
ſcunt. Et quid facio frater? Leua in ſuperior
Audires amicum ſuggerentem vt frument
leuares de inferiorib. ad ſuperiora, & nõ au
dis Chriſtum monentem, vt theſaurum tu Ma
leues de terra ad cœlũ, vbi non hoc tibi re
dat̃ quod ſerues, ſed ſerues terram, accipia
cęlum: ſerues mortalia, accipias ſempitern
Fęnerare Chriſto accipiat in terra parua, v
reddat tibi in cœlo multa. Veruntñ illi quo
circundabit iniquitas calcanei ſui, qui con
dunt in virtute ſua, & in abundantia diuitia L
rum ſuarũ gloriant̃, & de amicis homini
nihil valentib. præſtare præſumunt, non d
bunt Deo de propitiatione ſua, & pretiũ r
demptionis aïæ ſuæ. Et q̃d dixit de tali hoi
Et laborabit in æternũ & viuet in finem. L
bor eius ſine fine erit, vita ipſius habebit
nem. Quare hoc dixit, Viuet in finem? Vi
quippe non ponũt iſti, niſi delitias quotid
nas. Adeo ſunt multi inopes & pauperes n
ſtri parum firmi, & non intuentes quid ill
promittat Deus pro iſtis laborib. cum vid
rint diuites in epulis quotidianis, in ſplend
re & nitore auri & argenti quid dicũt? Fęl
ces ſunt iſti, iſti vere viuunt. Dr̃, iam non c
ca-

catur,& monemus,& si dicit hēc,vel a pau-
ciorib. dicaт quàm diceret si non monere-
mus. Nam nec nos præsumimus, ita nos ista
dicere vt non dicant,sed vel a pauciorib. di
cant: nam diceт vsq; in finem seculi. Parum
est,qa dicit eum viuere,adiungit,& dicit,to
nat, putas eum solū viuere, viuat,finieт vi-
ta ipsius,qm̄ non dat pretium redemptionis
aīę suæ:Finietur vita,labor non finieт. Labo-
rabit in ęternum,& viuet in finem. Qūo vi-
6. uet in finem? Qūo viuebat ille qui induebaт
purpura & bysso, & epulabaт quotidie splē
dide,& iacentē vlcerosum ante ianuam, cu-
ius vlcera canes lingebant,& desiderātē mi-
M cas quę de mensa eius cadebant,superbus &
tumidus contemnebat. Quid illi profuerunt
illæ diuitiæ? Mutauerunt vicem ambo, ille a
ianuà diuitis subleuat⁹ est in sinum Abrahæ,
ille ab epulis splendidis missus est in ignē:il
le requiescebat,ille ardebat,satiebaт ille,ille
sitiebat,ille laborauerat in finē, viuet in ęter
num,ille vixerat in finem,laborabit in æter-
num. Et qd profuit diuiti qui quæsiuit apud
inferos in tormentis positus,stillari sibi gut-
tam aquæ in linguam suam de digito Lazari
dicens,qm̄ ardeo hic in hac flamma,& non
illi concessum est? Sic desyderauit ille guttā
de digito,qūo ille micas de mēsa diuitis. Sed
illius labor finitus est, & illius vita finita est.
Labor hui⁹ in ęternum, vita illius in æternū.
Non hic habemus vitam, qui forte hic labo-
ramus in terra,& non sic erimus postea. Erit
enim vita nostra Christus in æternū. Illi autē
qui hic volunt hr̄e vitam, laborabūt in ęter-
num,& viuent in finem. Quoniam nō vide-
bit interitum cum viderit sapientes morien-
tes.]Si iste qui laborauit in æternum & viuet
in finem, non videbit interitum, cum vide-
rit sapientes morientes, quid est hoc? Et non
intelliget quid sit interitus, qn̄ viderit sapien
tes morientes, Dicit enim sibi iste, quia sa-
piens erat, & cum sapientia inhabitabat, &
cum pietate Deum coluit, nunquid non est
mortuus? Faciam ergo mihi bene cum viuo.
Nam si aliqd possent qui aliud sapiunt, non
morerentur. Videt illum mori, & non videt
quæ sit mors. Non videbit interitum cum vi
derit sapientes morientes. Quomodo Iudæi
viderunt Christum pendentem in cruce, &
contempserunt dicentes, Iste si filius Dei es-
set,descenderet de cruce,non videntes quid
sit interitus. Si viderēт quid sit interitus,se vi
derent. Ille moriebatur temporaliter vt reui
uisceret in ęternum,illi viuebant temporali
ter vt morerentur in ęternum. Sed quia illū
videbant morientem, non videbant interi-
tum,i. non intelligebant quis esset verus in- Sapien. 2.
teritus. Quid dicunt etiam in sapientē? Mor-
te turpissima condemnemus illum, erit.n.
respectus ex sermonib. illius. Si enim est vere
filius Dei, liberabit illum de manib. contra-
riorum, non permittet mori filium suum, si
vere filius ipsius est. At vbi viderunt illum
in cruce insultantes sibi,& illum non descen
dentem de cruce,dixerunt, Vere homo fuit.
Dictum est hoc,& vtique poterat descende- B
re de cruce, qui potuit de sepulchro resurge
re. Sed docuit nos ferre insultantes, docuit
aduersus linguas hominum esse patiētes, bi-
bere modo calicem amaritudinis, & postea
accipere sempiternam salutem. Bibe æger
calicem amarum, vt sanus sis cui nō sunt sa-
na viscera, noli trepidare, quia ne trepidares
prior bibit medicus, i. passionis amaritudi-
nem bibit prior dn̄s. Bibit qui peccatum nō
habebat, qui quod in eo sanareт, non hēbat.
bibe donec transeat amaritudo huius seculi,
& veniat seculum, vbi nullum scandalū, nul
la ira, nulla tabes, nulla amaritudo, nulla fe-
bris, nullus dolus, nullę inimicitię, nulla se-
nectus, nulla mors, nulla contentio. Labora
hic venturus ad finem: labora, ne cum non
vis hic laborare, venias ad finem vitę, & nū-
quam venias ad finē laborum, quoniam non
videbit interitum cum viderit sapientes mo
rientes. Simul imprudens & insipiens peri-
bunt.]Quis est imprudens? Qui nō sibi pro-
spicit in futurum. Quid est insipiens? Qui nō C
intelligit in quo malo sit. Tu vero intellige,
in quo malo sis modo, & prospice vt in bo-
nis sis in posterum. Intelligendo in quo ma-
lo sis, non eris insipiens, prospiciēdo tibi in
futurum non eris imprudens. Quis est qui si
bi prospicit? Seruus ille cui dedit dominus
suus quod erogaret, & postea dixit ei, Non
potes mihi agere, redde rationem actus tui.
Et ille, Quid facio? Fodere non possum, mē- Luc. 18.
dicare confundor. Sedit, & de re domini sui
fecit sibi amicos qui illum reciperent cum
de actu proiiceretur. Ille enim fraudem fe-
cit domino suo, vt compararet sibi amicos
qui illum susciperēт. Tu noli timere ne frau-
dem

dem facias, ipse dominus hortatus vt facias, ipse tibi dicit, Fac tibi amicos de mammona iniquitatis. Fortasse ea quę acquisisti, de iniquitate acquisisti, aut fortasse ea ipsa est iniquitas, q̃a tu habes & alter non hẽt, tu abundas & alter eget. De ista mãmona iniq̃tatis, de diuitiis istis quas iniqui vocant diuitias, fac tibi amicos, & prudẽs eris, cõpares tibi, nõ fraudaris. Mõ.n. videris ꝑdere. Nunq̃d ꝑdes in thesaurario Chr̃i ponẽs? Nã pueri frẽs vnde sibi emant nescio q̃d, simul inueniunt nummos, & ponũt in thesaurario, & nõ aperiunt nisi postea: nunq̃d quia nõ vidẽt quod colligunt ideo ꝑdiderũt? Noli timere Ponũt pueri in thesaurario & securi sunt, ponis in manu Chr̃i & times? Esto prudẽs & ꝓspice tibi in posterũ in cœlo. Esto ergo prudens, imitare formicã, sicut dicit scriptura, recon de æstate, ne esurias ĩ hyeme. Hyems est dies nouissim⁹, dies tribulationis, hyems est dies scandalorũ & amaritudinis. Collige q̃d ibi tibi sit ĩ posterũ, si aũt nõ facis, simul imprudens & insipiẽs peribis. Sed mortuus est ille diues, & tale ibi funus factũ est. Ecce quo se conuerterunt hoĩes. Non attẽdunt q̃ malam vitã habuerit cũ viueret, sed q̃ pompã cum moreret. O fœlix quẽ tanti plangũt, iste vero sic vixit vt pauci plangant. Oẽs enim dẽrent plangere tam male viuentem, sed põpa est funeris, excipit sepulchro pretioso, inuoluit pretiosis vestib. sepelit vnguentis & aromatibus. Deinde memoriã qualem habet, q̃ marmoratã? Viuit in ipsa memoria ille vbi mortuus est. Ista putãtes hoĩes bona aberrauerũt a Deo nec q̃sierunt vera, & decepti sunt falsis, ideo vide quid sequit, Ille qui non dedit pretium redemptionis aĩæ suæ, qui nõ intellexit interitum, q̃a vidit sapiẽtes morientes, factus est imprudẽs & insipiẽs, vt simul periret. Et quõ peribunt qui relinquent alienis diuitias suas? Simul imprudẽs & insipiens peribunt. Attendite frẽs. Et relinquent alienis diuitias suas.] Quasi eos posuit in maledicto, qui cum mortui fuerint, alieni possidebunt res ipsorum. Ergo fœlices ipsi qui relinquũt filios in possessione sua, q̃b. sui succedũt. Habuit filios, non est mortuus. Quid filii ipsius? Et ipsi seruant quod eis reliquerũt parentes sui. Parum est quia seruãt, & augent. Quibus et ipsi seruant? Filiis suis, & illi filiis, & tertii filiis. Quid Christo? Quid animæ tuæ? Oĩa

Proue. 6. & 30. — D — *Luc. 16.* — E — *13. quæst. 2. Si quis irascitur.*

filiis. Inter filios sunt quos habent in terra, computent vnum fratrem quem hñt in cœlo, cui totũ dare debebant, vel diuidant cum illo. Sed tñ ait mihi aliquis. Ecce quos male dictos dixit scriptura, quos dixit perire & relinquere alienis diuitias suas, ille aũt beatus qui suis relinquit. Ego discutio sensum istũ, quia inclino in parabolã aurem meam, & video non frustra sic loqui scripturã. Video.n. enim multos iniquos mori, q̃b. successores sunt filii, nec potuit sic loqui scriptura, vt separet eos a miseria quorũ vitã improbat. Et quid putatis intelligere frẽs nisi q̃a oẽs tales alienis relinquunt diuitias suas? Quõ alieni sunt filii? Iniquorum filii alieni sunt: nã inuenimus quendam extraneum ꝓpinquũ factũ, quia profuit? Si quis tuorum tibi nihil prodest, alienus est. Vbi inuenimus nescio quem exterum propinquum factũ, quia profuit? In Euangelio, Iacebat quidam vulneratus a latronibus. Dominus autem dixerat cuidam, Diliges proximum tuum tanquam teipsum, & ille responderat, Et q̃s est mihi proximus? Et narrauit dominus, Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hierico, & incidit in latrones qui eum vulnerauerunt, & semiuiuum in via relinquerunt. Transierunt propinqui, Iudæus enim erat, ideo de Hierusalem descendebat in Hiericho. Transiit sacerdos & prȩteriit, transiit leuites, & prȩteriit etiam ipse, transiuit quidam Samaritanus. Samaritanus nescio quis extraneus erat, ipse ad illum accessit, inspexit miseriam eius, & misericordia motus, curauit vulnera eius, leuauit in iumentum & duxit in stabulum, commendauit stabulario. Quia in mysterio dicta sunt, & ad discutiendum non prolixiora videntur, tamen propter quod proposui fratres, ait dominus, Quis est illorum illi saucio proximus? Respondit ille, Credo qui cũ illo fecit misericordiam, Vade, inquit, & tu fac similiter. Cui misericordiam facis, proximus tibi est. Si ergo extraneus Samaritanus faciendo misericordiam & subueniendo ꝓximus factus est, quicunque tibi in tribulatione subuenire non possunt, alieni a te facti sunt. Iam attendamus illos diuites qui male vixerunt, qui superbe egerunt, mortui sunt, & reliquerunt, non dico extraneis, sed filiis suis reliquerunt diuitias suas, & filii ipsorum viam parentum suorum sequuntur,

Luc. 10.

sicut illi superbi, ita & isti, sicut illi rapaces, ita & isti, vt illi auari, & isti, alieni ab illis sunt. Nam vt noueritis quia illi alieni sũt, subuenirent illi diuiti qui ardebat in flãma, successores ipsius diuitiarũ. Sed forte nõ habuit qui illi succederẽt, & alieni possederũt diuitias ipsius. Inuenimus in ipso Euangelio quia habuit: ait n. Habeo quinq; fratres. Frẽs ipsius subuenire illi ardenti in flãma nõ potuerunt. Quid tibi diceret diues? Quid frẽs? Vnũ frẽm mihi amicũ nõ feci qui iacebat ante ianuã. Illi mihi frẽs subuenire non pñt, q possidẽt diuitias meas, alieni a me facti sunt. Videtis quia oẽs qui male viuunt, alienis relinquunt diuitias suas, sed planè pstant illis ipsi alieni qui vocant sui. Audite qd illis pstãt, attendite quõ irrideant, simul imprudens &
H insipiẽs peribũt, & relinquẽt alienis diuitias suas. Quare dixit alienis? Quia nihil eis prodesse pñt. Et tũ in quo sibi vñr prodesse? Et sepulcra eorũ domus eorum in ęternum.] Iã quia ista structa sunt sepulcra, domus sunt sepulchra. Nã plerunq; audis diuitẽ dicentẽ, Habeo marmoratã domum q relicturus sũ, & nõ cogito mihi ęternã domum vbi semp ero. Qñ cogitat sibi memoriam marmoratã aut exculptam facere, quasi de domo æterna cogitat, quasi ibi maneat ille diues. Si ibi maneret, nõ arderet apud inferos. Vbi maneat spũs male agẽtis, nõ vbi ponat corpus mortale cogitãdũ est, sed domus eorũ sepulchra eorũ in ęternũ. Tabernacula eorũ in gñatione, & gñationem.] Tabernacula in quib. temporaliter manserunt, domus in qb. quasi in æternum manebunt, i. sepulchra. Tabernacula ergo dimittunt vbi manebunt cum viuerent, transeunt quasi ad domos æternas ad sepulchra. Quid illis prosunt tabernacula eorũ in generatione & gñationem? Iam gñatio & generatio, puta filii sunt nepotes erunt &
I pronepotes, qd faciunt? Quid plunt tabernacula eorum? Quid? Audi, Inuocabunt nomina eorũ in terris ipsorum.] Quid est hoc? Tollunt panem, & merum ad sepulchra, & inuocant ibi nomina mortuorum. Putas quantum inuocatum est nomẽ diuitis, postea qñ inebriabant se homines in memoria ipsius, nec descendebat vna gutta super linguam ipsius ardentem? Ventri suo seruiunt homines, non spiritib. suorum. Ad spũs mortuorũ suorum non peruenit, nisi qd secum viui fecerunt. Si autem viui non secum fecerunt, ad mortuos nihil peruenit. Sed qd faciunt illi? Solum inuocabunt noia eorum in terris ipsorum. Et homo cum in honore esset nõ intellexit, cõparatus est iumentis insensatis, & similis factus est illis.] Qũo insultatũ est hominib. qui non intellexerunt qd facerent de diuitiis cum viuerent, & putarunt se beatos futuros, si hrẽnt memoriam marmoratã, quasi æternam domum, & si sui qb. reliquissent substantiam suam inuocarent nomina eorũ in terris ipsorum. Debuerunt aũt contra præparare sibi domũ æternam in bonis operib. præparare sibi vitã immortalem, mittere ante se sumptus, sequi opera sua, attendere comitem egentem, dare ei cũ quo ambulabãt, non contemnere Christum ante ianuam vlcerosum, qui dixit, Cũ vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Quia ergo nõ intellexit homo in honore positus. Quid est, in honore positus? Factus ad imaginem & similitudinem Dei, homo prælatus iumentis. Non enim fecit Deus sic hominem, quõ fecit iumentum, sed fecit Deus hominem cui seruirent iumenta. Nunquid eius virib. & non intellectui? Ille aũt non intellexit. Et qui factus erat ad imaginem Dei, cõparatus est iumentis insensatis, & similis factus est illis. Vnde alibi dr, Nolite esse sicut equus & mulus qb. non est intellectus. Hęc via eorum scandalũ ipsis.] Ipsis sit scandalum non tibi. Qñ autem erit & tibi? Si putes q beati sint tales, si intelligas quia non sunt beati, ipsis erit scandalũ via ipsorum, nõ Christo, non corpori eius, non membris eius. Et postea in ore suo benedicent.] Quid est, postea in ore suo benedicent? Cum facti fuerint tales vt non quęrant nisi bona tẽporalia, fiunt hypocritę, & quando benedicunt Deum, labiis benedicunt nõ corde. Tales facti Christiani, quando illis laudatur vita ęterna, & dicitur illis contemptores diuitiarum esse dẽre in nomine Christi, torquentur in corde suo. Et si non audent in facie ne erubescant, aut ne corripiantur ab hominibus, in corde id faciunt, contemnunt, & remanet eis in ore benedictio, & in corde maledictio. Et postea in ore suo benedicent. Longum est vt Psalmum finiamus, sufficiat charitati vestræ quod audistis interim hodie, cras quod domino placuerit audietis.

Ibidem. Mat. 25. K *Gene. 1.* *Psal. 31.* L

Concio

Concio secunda de secunda parte Psalmi.

HEsterno die cœpto Psalmo terminus debebat, sicut meminit charitas vestra. Perueniamus aūt vsq; ad illum versum, vbi designat spūs Dei hoīes non attendentes nisi ad præsentia secularia & terrena. Et in posterum post hanc vitam nihil cogitantes, neq; vllam fœlicitatem esse arbitrātes, nisi diuitias
a. l. uitā. & honores huius seculi, & transitoriam * virtutem & fœlicitatem, post obitum aūt suum
M non attendentes, nisi quemadmodum eis procurentur funera pomposa, & sepeliantur in monumentis opere mirabili extructis, & inuocent nomina eorum, in terris ipsorum a domib. eorum, non aūt sibi comparant vbi spūs sit post hanc vitam, stulti non contremiscentes vocem Christi dicētis, Stulte hac no
Luc. 12. cte auferet anima tua a te, & quę præparasti cuius erunt? Nec attendētes post epulas quotidianas splēdidas, & purpuram & byssum,
Luc. 16. diuitem damnatum ad tormenta in infernū, & post labores & vlcera & famem pauperē requiescentem in sinu Abrahæ. Ista non curantes, sed attendentes ad id qđ præsens est, & post hanc mortem non prouidentes nisi quemadmodum nomē eorum qđ reprobat in cœlo, inuocat in terra. Describens ergo tales spūssanctus ait, Hæc via ipsorum scandalum ipsis, & postea in ore suo benedicēt.] Sicut dicit dominus Iesus Christus de qbusdam, qui primo accedunt ad fidem mūdati verbo Dei & exorcismis in nomine Christi, vt accipiant gratiam Dei, vt baptizentur: & postea redeuntes ad peiora mala quam antea commiserant, fiant illis, inquit, poste-
2. Pe. 2. riora deteriora priorib. Hoc Petrus Apostolus. Dn̄s autem, Et erunt posteriora, inquit, il-
Luc. 11. lius hoīs peiora quam erant priora. Quare? Quia primo vel apertus paganus erat, postea palliatus nomine Chr̄iano, sub velami-
A ne religionis occultus malus est, & fit deterior, qnia occultus est, sicut ait, Et postea in ore suo benedicent, i. nomen Dei & nomen Christi audis in labiis, in corde non inuenis.
Mat. 15. De quib. dictum est, Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Hucusq; ergo psalmus tractatus erat. Deinde sic incipiūt versus hodie discutiendi atq; tractandi. Sicut oues in inferno positę, mors pastor est eis.] Quibus? Illis quorum via scādalum ipsis. Quibus? Illis qui præsentia solū attendunt, dum futura nō cogitant, illis qui vitam non putant nisi istam, quæ mors dicēda est. Non igitur immerito tanquam oues in inferno, mortem habent pastorem. Quid est mortem habent pastorem? Mors. n. aliqua res est, aut aliqua potestas est. Mors nempe separatio est aīę a corpore. Mors equidem q̄ timent homines separatio est aīę a corpore, mors aūt vere, quam non timent homines, separatio est aīæ a Deo. Et plerunque cum timent hoīes istam quę separat aīam a corpore, incidunt in illam vbi anima separatur a Deo: hęc est ergo mors. Quomodo autē mors pastor est illis? Si vita Christ⁹ est, mors diabolus. Habemus autē multis locis in scriptura, quia vita est Christus, mors autem diabolus est, non quia ipse mors est, sed quia p illum mors. Siue enim illa in qua lapsus est Adam, ipsius persuasione homini propinata est, siue ista in qua separatur anima a corpore, ipsum habent authorem qui primo p superbiam cadens inuidit stanti, & morte inuisibili deiecit stantem, vt etiam morte inuisibili perderet. Ad eum pertinentes pastorē mortem habēt. Nos autem qui de futura immortalitate cogitamus, & non sine causa in fronte signum crucis Christi portamus, nō habemus pastorem nisi vitā. Infidelium pastor mors, fideliū pastor vita. Si ergo in inferno sunt oues quibus pastor mors est, in cęlo sunt oues quibus pastor vita est. Quid igitur? Iam in cœlo sumus? In cęlo secundū fidem. Si ergo in cęlo, vbi sursum cor? Si nō in cęlo, vbi est qđ Apostol. Paulus dicit, Nostra. n. conuersatio in cœlis est? Corpore ambulamus in terra, corde habitamus in cœlo. Habitamus ibi, si illuc aliquid mittimus, qđ ibi nos teneat. Nemo enim inhabitat corde, nisi vnde cogitat, Inde aūt cogitat, vbi thesaurizat. Thesaurizauit in terra, cor ipsius a terra non recedit, thesaurizauit in cœlo, cor ipsius de cœlo non descendit, domino aperte dicente, Vbi est thesaurus tuus, illic & cor tuum erit. Isti ergo quibus mors pastor est, videntur florere ad tempus, & lusti laborare. Sed quare? Quia nox est adhuc. Quid est, nox est? Non apparent merita iustorū, & quasi nominatꝰ fœlicitas impiorum. Tandiu videtur herba lætior quam arbor, quandiu hyems est. Herba. n. per hyemem viget, ar-

bor

bor per hyemẽ quasi arida est, cum sol exie-
rit feruẽtior tempore æstatis, arbor quæ per
hyemem arida videbat̃ replet̃ foliis, profert
fructus, herba aũt arescit. Videbis honorem
arboris, herba arida est. Sic & modo iusti la-
borant, anteq̃ veniat ęstas. Est vita in radice,
nondum apparet in ramis. Radix aũt nostra
charitas est. Et quid ait Apostolus? vt sursum
debeamus hr̃e radicem, vt vita sit pastor nr̃,
quia habitatio nostra non dẽt recedere de cę
lo, quia in hac terra dẽmus sicut mortui am
bulare, vt supra viuẽtes, infra mortui simus,
non vt supra mortui, infra viuamus. Quid er
go non dẽt recedere vita nostra & cor no-
strum de supernis, quid ait Apostolus? Mor-
tui.n. estis. Et ne timeres vita vestra abscondi
ta est, ait, cum Christo in Deo. Ecce vbi est
radix nostra. Qñ autem apparebit honor nr̃
tãquam in foliis & fructib. sequitur & dicit,
Cũ Christus apparuerit vita vestra, tunc &
vos cũ illo apparebitis ĩ gloria, & erit mane.
Nam modo non est mane. Tumeant modo
superbi & diuites huius seculi, impii bonis
insultent, infideles fidelibus, & dicant, Quid
vobis prodest quia credidistis? Quid plus hã
betis, quia Christum habetis? Rñdeant fide-
les, si vere fideles sunt, Nox est, nondum vr̃
quod tenemus. Non quiescant manus in bo-
nis operib. Vnde alibi dr̃, In die tribulatio-
nis meæ Deum exquisiui manib. meis, nocte
coram eo, & non sum deceptus. Apparebit
labor noster mane, & erit fructus mane, vt il
li qui modo laborant, postea dominent̃, &
illi qui modo se iactant & superbiũt, postea
subiiciant̃. Quid enim sequit̃? Sicut oues in
inferno positæ, mors pastor est eis. Et domi-
nabunt̃ eis recti mane.] Puto iam planum
esse istum versum, quem prælocuti sumus,
Dominabunt̃ eis recti mane. Tolera noctẽ,
desydera mane, ne putes q̃a nox habet vitã,
& mane non habet vitam. Ergo qui dormit
viuit, & qui surgit nõ viuit? Nonne qui dor-
mit, morti similior est? Et qui sunt qui dor-
miunt? Quos excitat Apostolus Paulus, si tñ
velint euigilare. Quibusdam enim dicit, Sur
ge qui dormis, & exurge a mortuis, & illu-
minabit te Christus. Qui ergo illuminãtur a
Christo, iam vigilant, sed non dum apparet
fructus vigiliarum. Mane apparebit, i. cum
seculi huius incerta trãsierint. Ipsa est enim
nox: nunc tibi vñr quasi tenebræ. Facit male,
viuit, floret, terret, honorat̃. Facit bene, repre
henditur, blasphemat̃, accusatur, laborat, ter
ret̃, Quasi tenebræ sunt. In radice aũt, vigor,
fructus, opulentia, Vita nõdum est in ramis,
sed radix non aruit, Similis arescenti est, Sed
tempus venit vestitur honore suo, fœcunda
tur fructib. suis. Tũc illi de quibus scriptum
est, vt non eos zelemus. Quid enim de illis
ait Psalmus? Quoniam sicut fœnum cito are *Psa. 36.*
scent, & sicut olera prati cito cadent. Cadẽt
cum videbunt ad dexteram sanctos, quibus
laborantibus insultauerunt, & dicent intra
se pœnitentiam agentes, pœnitentia sera & F
infructuosa. Qui noluerunt modo agere fru *Sapien. 5*
ctuosam, agent tunc infructuosam. Quid er-
go dicent iam in pœnitẽtia in fructuosa? Hi
sunt quos aliqñ in derisum habuimus, & in
similitudinem improperii. Verba dico libri
de sapientia. Cognoscunt qui ea solent audi
re, Verba enim sunt malorum futura quan-
do videbunt iudicem, etiam omnes fideles
ad dexteram eius, & omnes sãctos eius cum
illo iudicantes, Hoc habent dicere, Verba ip
sorum dicit scriptura, Hi sunt quos aliquan- *Mat. 25.*
do habuimus in risum, & in similitudinem
improperii. Nos insensati, vitã illorum æsti-
mabamus insaniam: Cum enim cęperit Deo
quisq; viuere, mundum contemnere, iniu-
rias suas nolle vlcisci, nolle hic diuitias, non
hic quęrere fœlicitatem terrenam, contem-
nere omnia, dominum solum cogitare, viã
Christi non deserere, non solum a paganis
dicitur insanus, sed quod magis dolendum
est, quia & intus multi dormiunt, & vigilare
nolunt, a suis, a Christianis audiunt, Quid pa
teris? Fratres mei, homini viuenti secundum
viam Christi, qui dicit, Quid pateris? Puta-
mus quid dicit. Horremus Iudęos quia di- G
xerunt domino Iesu Christo, Dæmonium *Ioan. 7.*
habes, & quando audimus Euangelium reci
tari, tundimus pectora nostra: Sceleratam rẽ
dixerunt Iudæi Christo, dæmonium habes.
Age tu Christiane quando videris de corde
hominis expulsum diabolum, & inhabitare
Christum, & dicis, quid pateris? Dæmonium
tibi videtur habere? Dictum est & de ipso do
mino q̃ insaniret, quãdo loquebatur verba *Ioan. 10.*
quę illi non caperent. Dictum est, insanit, *Ibidem.*
dæmonium habet, & tamen aliqui euigila-
bant a somno, & dicebant, Non sunt ista ver
ba dęmonium habẽtis, Sic & modo fratres.

Quan-

Quandiu iſta verba audiunt & gentes,& qui
inhabitant orbẽ,& terrigenæ,& filii hoīum,
& diues & pauper,i. & qui pertinẽt ad Adã,
& qui pertinent ad Chriſtum,alii dicunt,dę
monium habet,alii dicunt, non ſunt iſta ver
ba dęmonium habentis, alii enim tenent viã
ſeculi,& iſta ad tp̄s audiunt, alii non fruſtra
audiunt,ſed faciunt quod dictum eſt,Aurib.
percipite qui habitatis orbem.Et cum agunt
iſta certus eſt fructus. Sed qui male agunt,et
viam ſeculi eligunt,mors paſtor eſt eis. Qui
autem eligunt nomen Dei,vita paſtor eſt eis.
veniet ipſa vita iudicatura,& damnatura cũ
paſtore ſuo eos quib. dicetur, Ite in ignem
Mat. 25. æternum qui præparatus eſt diabolo & an-
H gelis eius: Illi autem quib.inſultatum eſt,&
qui irriſi ſunt quia credebant,audient ab ip
ſa vita quam habent paſtorem,Venite bene-
dicti patris mei, percipite regnum qđ vobis
paratum eſt ab origine mundi. Dominabun
tur ergo eis recti,non modo, ſed mane,Ne-
a.l. Chriſtianus, improperium iniquis? mo dicat,quare ſum Chriſtianus *, impero
nemini, imperem iniquis? Quiſquis es noli
feſtinare,& dominaberis,ſed mane. Et auxi-
liũ eorum veteraſcet in inferno & a gloria
eorum. ʒ Modo habent gloriam, in inferno
veteraſcent.Quid eſt auxilium eorum? Auxi
lium de pecunia,auxilium de amicis, auxi-
lium de virtute ſua. Sed cum mortuus fuerit
Pſa. 145. homo, in illa die periẽt omnes cogitationes
eius. Quãtum viſus eſt gloriam hr̄e inter ho
mines cũ viueret, tantam vetuſtatem & cor
ruptionem ſuppliciorum habebit cum mor
tuus fuerit apud inferos.Veruntñ Deus redi
met aīam meam.] Videte vocem ſperãtis de
futuro, Veruntñ Deus redimet aīam meam.
Forte vox eſt adhuc volentis liberari de preſ
I ſura.Neſcio quis in carcere eſt, dicit, Deus
redimet aīam meam: neſcio quis in catena,
Deus redimet aīam meã, neſcio qui pericu-
lum patitur in mari, iactatur fluctib.& ſęuiẽ
tib.tempeſtatib.quid dicit? Deus redimet ani
mam meam.Liberari volunt ad iſtam vitam.
Non eſt aũt iſta vox huius. Audi quid ſequi-
tur,Deus redimet aīam meam.De manu in-
ferni cum acceperit me. ʒ Hanc redemptio-
nem dicit, quam Chriſtus iam in ſe oſtẽdit.
Ephe. 5. deſcendit enim ad inferos,aſcendit in cœlũ.
Quod videm⁹ in capite, inueniemus in cor
pore.Quid enim credim⁹ in capite? Qm̄ qui
viderunt, ipſi nobis annunciauerunt, & ꝑ ip
ſos videmus, quia vnum corpus omnes ſi-
mus.Sed meliores illi q̄ uiderunt, nos det[e]-
riores qb.annũciatum eſt? Nõ hoc dicit ip[ſa]
vita noſtra,ipſe paſtor noſter. Inſultat eni[m]
cuidam diſcipulo ſuo dubitanti, & cicatr[i]-
ces palpare cupienti. Et cum palpaſſet cica-
trices,exclamauit dicẽs, Dominus meus & *Ioan.*
Deus meus. Videns ergo dubitantem diſci-
pulum, & intuens totũ orbem terrarum cr[e]-
diturum,quia vidiſti,inquit,credidiſti,bea[ti]
qui non vident & credunt.Veruntñ Deus r[e]-
dimet aīam meam de manu inferi cum acc[e]-
perit me. Hic ergo quid? Labor,preſſura,t[ri]-
bulatio tentatio,Nihil aliud ſperes. Vbi ga[u]-
dium? In ſpe futura. Nam dicit Apoſtolus
Semper gaudẽtes. In tantis tribulationibu[s]
ſemper gaudentes, ſemper triſtes. Semp[er] K
gaudentes,quia ipſe dixit,Quaſi triſtes,ſem- *2. C[or.]*
per autem gaudentes. Triſtitia noſtra habe[t]
quaſi, gaudium noſtrum non habet quaſi,
quia in ſpe certa eſt. Quare triſtitia noſtr[a]
quaſi habet? Quia ſicut ſomnus tranſit,et d[o]-
minabũtur recti mane. Nouit enim charita[s]
veſtra, q̄a qui ſomnium indicat, addit quaſi
Quaſi dicebã,quaſi loquebar,quaſi prande-
bam,quaſi equitabã quaſi diſputabã.Totu[m]
quaſi, quia cũ euigilauerit, non inuenit q[uod]
videbat. Quaſi theſaurum inueneram, dic[it]
mendicus. Si quaſi non eſſet mendicus no[n]
eſſet ſed q̄a quaſi erat,mẽdicus eſt. Itaq; m[o]-
do qui ad lætitias ſeculares oculos aperiũ[t]
& cor claudunt,trãſit quaſi eorum, & veni[t]
verum ipſorum.Quaſi ipſorum fœlicitas e[ſt]
ſeculi,verum ipſorum pęna eſt.Noſtrum au-
tem quaſi triſtitia eſt, gaudium nõ eſt quaſi *2. C[or.]*
Non enim ait Apoſtolus, Quaſi gaudentes
ſemper aũt triſtes,aut quaſi triſtes, & quaſi L
gaudẽtes,ſed ait,quaſi triſtes, ſemper autem
gaudentes.Sicut egeni,& ibi ſicut pro quaſi
poſuit. Multos antem ditantes, & cum ho[c]
diceret, nihil habebat Apoſtolus. Omni[a]
ſua dimiſerat, diuitias nullas poſsidebat. E[t]
quid ſecutus ait?Quaſi nihil habentes,& ip-
ſum nihil habere quaſi Apoſtoli erat. Et om-
nia poſsidentes: ibi non dixit quaſi. Quaſi
egebat,non autem quaſi,ſed vere multos d[i]-
tabat.Quaſi nihil habebat,non autem quaſi,
ſed omnia poſsidebat.Vnde vere omnia po[ſ]-
ſidebat? Quia omnium creatori adhærebat.
Veruntamen,inquit, Deus redimet animam
meam de manu inferi cum acceperit me.

Quid

Quid igitur? Quid hic voluit florere? Tu visurus es hoīem florentem malum, & forte titubabūt pedes tui, & dicturus es in aīa tua, Deus ego noui facta huius hoīs, quæ scelera fecit iste homo, & ecce floret, terret, dñatur, extollit, caput illi non dolet, nihil in domo eius diminutum est: & timebis, qa credidisti, & forte dicet cor tuum, me miserum puto, sine cā credidi, Deus non respicit res humanas. Excitat ergo nos Deus. Et quid dicit? Ne timueris cum diues factus fuerit hō. [Quare enim timebas, qa diues factus est homo? Timebas ne sine cā crederes, ne forte perdidisses laborem fidei tuæ, & spem conuersionis tuæ, qa forte incurrit tibi lucrum cum fraude, & potuisti facere ipsum lucrum cū fraude, diues esse & nō laborare, & attendens qd minatus est Deus, temperasti a fraude, contempsisti lucrum. Vides alium fecisse lucrū de fraude, & nihil mali pati, & times esse bonus. Ne timueris ait tibi spūs Dei, cum diues factus fuerit homo. Oculos non vis hr̄e nisi in præsentia? Futura promisit qui resurrexit, pacem in hac terra & requiem nō promisit. Omnis homo requiem quęrit, bonam rem quærit, sed non in regione sua illam quęrit. Non est pax in hac vita, in cœlo nobis promissum est qđ in terra quærimus. In futuro seculo promissum est, qđ in isto seculo quærimus. Ne timueris cum diues factus fuerit homo. Et cum multiplicata fuerit gloria domus eius.] Quare ne timueris? Quoniam nō cum morietur accipiet hęc omnia.] Vides viuentem, cogita morientem. Quid hic habeat attende. Quid secum tollit? Multum auri habet, multum argenti hēt, multum prædiorū, mancipiorum, morit̄, remanent illa nescio qb. Etsi enim dimittit quib. vult, non seruat quib. vult. Multi enim & non sibi dimissa acquisierunt, & multi sibi dimissa perdiderūt. Remanent enim illa omnia, & tulit secum. Quid? Forte dicit aliquis, illud secum tollit vnde inuoluitur, & quod illi erogatur ad pretiosum & marmoratum sepulchrum, ad instruendam memoriam, hoc secum tollit. Ego nec hoc dico. Exhibent̄ enim ista non sentienti. Si dormientem & non vigilantem ornas, in lecto secum illa habet. Forte ornamenta insunt in corpore iacentis, & forte ille in somnis in pannis se videt. Quod sentit ei plus est, q̃ quod non sentit. Quanquam & illud cum euigilauerit non erit, tñ dormienti magis illud erat quod in somnis videbat, q̃ illud quod nō sentiebat. Quid ergo frēs dicant sibi hoīes? Erogent ad mortem meam, quare dimitto hæredes meos diuites? Multa habebūt de meo, habeam & ego aliquid de meo in corpore meo. Quid habebit corpus mortuum? Quid habebit caro putrescens? Quid habebit caro non sentiens? Si aliquid habuit diues ille cuius lingua sicca erat, tūc habet homo aliquid de suo. Fratres, nunqd sic legimus in Euangelio, quia diues ille cū holosericis & byssinis tegumentis apparebat in igne? Nunquid qualis erat in epulis ad mensam, talis erat & apud inferos, cum sitiret, & stillam & desideraret? Non ibi erant illa omnia. Non ergo secum accipit homo omnia nec quod tollit sepultura, tollit secū mortuus. Vbi enim sensus, ibi homo, vbi nullus sensus, non est homo. Iacet vas quod cōtinebat hominem, domus quæ habebat hominem. Corpus dicamus domum, spiritum dicamus habitatorem domus. Spiritus torquetur apud inferos, quid illi prodest, quia corpus iacet in cinnamis & aromatibus conditum, inuolutū pretiosis linteis? Tanquam si dominus domus mittatur in exilium, & tu ornes parietes ipsius. Ille in exilio eget & fame deficit, vix sibi vnam cellam inuenit vbi somnum capiat, & tu dicis fœlix est, Nā ornata est domus illus. Quis te non aut iocari, aut insanire arbitretur? Ornas corpus, torquetur spiritus. Da aliquid spiritui, & dedisti aliquid mortuo. Sed quid illi dabis, quando vnam guttam desyderauit & nō accepit? Hic.n. contēpsit mittere ante se aliqd. Quare contēpsit? Quia hæc vita eorum scandalum est illis. Non putauit vitā nisi præsentem, non cogitauit nisi quemadmodum pretiosis vestib. obuolut⁹ sepeliretur. Ablata est ab illo anima eius, sicut dominus dicit, Stulte, hac nocte auferetur anima tua, & quę pręparasti cuius erunt? Et impletum est in illo quod iste Psalmus dicit, Ne timueris cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius, quoniam nō cum morietur accipiet hæc omnia. Neque simul descendet cum eo gloria domus eius. Quoniam anima eius in vita ipsius benedicetur.] Intēdat charitas vestra, quoniam anima eius in vita ipsius benedicitur. Quandiu vixit be-

Luc. 16.
B
C
Luc. 12.

ne sibi fecit. Hoc dicunt omnes, sed falso di-
cunt. Benedictio est ab animo benedicentis,
non ab ipsa vanitate. Quid.n.dicis tu, qa mã
ducauit & bibit, quia fecit quod voluit, qm̃
splendide epulatus est, ideo secum fecit be-
ne? Ego dico, fecit secum male, nõ ego dico,
sed Christus, fecit secum male. Etenim diues
Luc. 16. ille qm̃ quotidie epulabat splendide, bene se
cum facere putabat, cum aũt cœpit ardere
apud inferos, tunc inuentum est male, qđ pu
tabat bene. Quod enim manducauerat apud
superos, hoc digerebat apud inferos. Iniqui
tatem dico frẽs, quam epulabat. Mãducabat
D pretiosas epulas ore carnis, ore cordis man-
ducabat iniquitatem. Quod apud superos
ore cordis manducabat, hoc apud inferos in
illis suppliciis digerebat. Et qdem tempora-
liter manducauerat, in ęternum male dige-
rebat. Manducat ergo iniquitas. Forte aliqs
dicit, Quid est qđ loquitur, manducatur ini-
Pro. 10. quitas? Nõ ego dico, audi scripturam, Sicut
vua acerba dentib. vexatio est, & fumus ocu
lis, sic iniquitas vtentib. ea. Qui manducaue-
rit enim iniquitatem, i. qui libenter habuerit
iniquitatem, nõ poterit manducare iustitiã.
Ioan. 8. Panis.n. iustitia est. Quis est panis? Ego sum
panis viuus, qui de cœlo descendi. Ipse est
Hie. 13. panis cordis nostri. Qũo qui manducat ore
corporis vuas acerbas, obbigescunt & obstu
pescunt dẽtes eius, & minus idoneus fit ad
manducandum panem, & remanet illi lauda
re, qđ videt, & manducare non posse, sic &
qui iniquitate vsus est, & pastus peccatis in
corde, incipit non posse mãducare panem,
laudat verbum Dei, & non facit. Vnde non
E facit? Quia cum cęperit facere laborat, qũo
sẽtimus laborare dẽtes post vuas acerbas, cũ
cœperimus panẽ manducare. Sed qd faciunt
illi quib. obstupuerunt dentes? Temperant se
aliquantulum ab vuis acerbis, & redeunt dẽ
tes ad stabilitatem suam, & incumbunt pa-
ni. Sic & nos laudemus iustitiam. Sed si nos
volumus manducare iustitiã, temperemus
nos ab iniquitatib. & nascit in corde non so
lum delectatio laudandi iustitiam, sed ẽt fa-
cilitas manducandi. Nã si dicit Christianus,
Deus nouit, qa delectat me, sed non possum
facere, quassatos dentes habet, diu manduca
uit iniquitatem. Ergo & iustitia manducat?
Si non manducaret, non diceret dñs, Beati
Mat. 5. qui esuriunt & sitiũt iustitiam. Ergo qm̃ aĩa
illius in vita ipsius benedicet, in morte tor-
quebitur. Confitebitur tibi cum bene feceris
ei.] Attendite & pascimini, hæreat in cordi-
bus vestris, manducate & videte tales, & no-
lite esse tales. Cauete & talia verba, Confite-
bitur tibi cum bene feceris ei. Quam multi
sunt Christiani fratres, qui tunc Deo gratias
agunt, qñ illis accidit lucrum, hoc est, confi
tebitur tibi cum bene feceris ei, laudabit te
& dicet, Vere quia tu es Deus meus, Libera-
uit me de carcere, & cõfitebor illi. Venit illi
lucrum, confitet, venit hęreditas, confitetur:
patitur damnum, blasphemat. Qualis filius
es, quia quando te pater emendat, tũc tibi di
spicet? Nõ emendaret, nisi displiceres. Aut si
sic displiceres vt odisset, non ille te emenda-
ret. Gratias age ergo emendatori, vt accipias
hæreditatem a Deo qui te emendat. Erudiris
enim cum emendaris, sed multum emendat,
quia magnum est quod habes accipere. Nã
si appendas quod emendaris cum eo quod
accepturus es, inuenies quia nihil est quod
emendaris. Apostolus Paulus hoc dicit, Et-
enim quod ad pręsẽs est temporale leue tri-
bulationis nostræ, iuxta incredibilem mo-
dum æternum gloriæ pondus operat in no-
bis. Sed qñ? Non respicientib. inquit, quæ vi-
dentur, sed quę non videntur, nõ quæ tem-
poralia, sed quę æterna. Quæ enim vidẽtur,
temporalia sunt, quæ aũt non vident, ęterna
Et iterum, Non sunt condignę passiones hu-
ius temporis, ad futuram gloriam, quę reue-
labitur i nobis. Quid ergo? Quod pateris fi[…]
semper pateris? Concedo, Ex quo natus es […]
omnes ętates tuas, vsque ad senectam tuam,
quousque morieris, puta quia hoc pateris,
quod est passus Iob. Quod ille passus est ali-
quot diebus, si aliquis patiatur ab ipsa infan-
tia? Quod pateris, transit, finitur, quod acce-
pturus es, finem non habebit: Nolo iam ęq̃
pęnam cum præmio temporali, æqua æter-
nitati si potes. Confitebitur tibi cum bene
feceris ei, Nolite esse tales fratres, videte q[…]
propterea dicimus hæc, ꝑpterea cantamus,
propterea tractatur, propterea sudatur. No-
lite facere ista, negotia vestra vos probant.
Aliquando in negotio vestro auditis verum
& blasphematis, Ecclesiam blasphematis.
Quare? Quia Christiani estis. Si sic est, duce
me in parte Donati, Paganus volo esse. Qua
re? Quia momordisti panem & dolent den
tes.

tes. Qñ videbas ipſum panẽ, laudabas: cępi
ſti mãducare,& dolent dẽtes,ideſt,qñ audie
bas ſermonem Dei collaudabas,cum tibi di
cit,fac hoc, blaſphemas. Noli ſic velle, hoc
dic,bonus eſt panis , ſed ego non poſsũ illũ
manducare. Nũc aũt ſi oculis vides laudas,
cum cœperis dẽtes premere,dicis malus eſt
panis iſte. Et qualis eſt ille q̃ illum fecit ? Ita
fit vt cõfitearis Deũ,qñ tibi bene fecit Deus,
& mẽtiaris qñ cãtas, Benedicã dño in omni
tempore, ſemp̃ laus eius in ore meo. Exigit
de corde tuo cantatio labiorũ tuorũ,canta-
ſti in Eccleſia,Benedicã dñm in omni tem-
pore. Qũo in omni tẽpore? Si omni tẽpore
lucrũ,omni tempore benedicetur. Si aliquã
do eſt damnũ,non benedicis in omni tẽpo-
re, certe q̃a non ſemper laus eius in ore tuo
eſt,eris talis qualem modo deſcripſit,Confi
tebitur tibi cũ bene feceris ei. Introibit uſq;
in progenies patrum ſuorum) Ideſt,imitabi
tur patres ſuos, quia iniqui quomodo ſunt,
non habent fratres vel patres? Antiqui iniq̃,
patres ſunt præſentium. Et modo qui iniqui
ſunt,patres ſunt poſteriorũ iniquorum,qũo
patres iuſtorum antiqui iuſti patres ſunt iu-
ſtorum,quomodo & qui modo ſunt eorum
qui futuri erunt. Oſtẽdere uoluit ſpiritusſan-
ctus,q̃a non eſt mala ęquitas,qñ ad illã mur
muratur, ſed hi ab origine vſq; ad progeniẽ
patrum ſuorum,patrem ſuum habent. Duos
genuit Adam & in vno iniquitas,ĩ vno iuſti-
tia. Iniq̃tas in Cain,iuſtitia in Abel. Pręualuiſ
ſe uidetur iniquitas ſuper iuſtitiã, quia occi
dit Cain iniuſtus Abel iuſtum & innocentẽ.
Nunquid mane? Sed dominabuntur eis re
cti mane. Veniet mane, & videbitur vbi ſit
Abel, & vbi Cain. Sic omnes qui ſecundum
Cain,& ſic omnes qui ſecundum Abel vſq;
in finẽ ſeculi, Introibit vſque in progenies
patrum ſuorum. Vſque in ęternum non vide
bit lumẽ.] Quia & hic cum eſſet in tenebris,
erat gaudens falſis bonis, & nõ amans bona
vera, & ideo hinc ad tartarum ibit, A tene-
bris ſomniorum excipient eum tenebræ tor
mentorum. Ergo vſq; in ęternum non uide-
bit lumẽ. Sed quare hoc,quod poſuit in me
dio Pſalmo, hoc & in fine? Homo cum in
honore eſſet non intellexit, comparatus eſt
iumentis inſenſatis,& ſimilis factus eſt illis.]
Vos autem fratres conſiderare vos homines
factos ad imaginẽ & ſimilitudinẽ Dei. Ima-
go Dei intus eſt, non eſt in corpore, non eſt
in auribus iſtis quas videtis, & oculis,& na- *Gene. 1.*
ribus, & palato,& manibus,& pedibus: ſed
eſt facta tñ vbi eſt intellectus, vbi eſt meus,
vbi ratio inueſtigandæ veritatis. Vbi eſt fi-
des , vbi eſt ſpes veſtra, vbi charitas veſtra:
ibi habet Deus imaginem ſuam, vel ibi in-
telligitis & uidetis, quia iſta tranſeunt, quia *Pſal. 38.*
ſic dixit in alio Pſalmo, Quanquam in ima-
gine ambulet hõ, tñ vane conturbatur,the-
ſaurizat & neſcit cui congregabit ea. Non K
turbemini quia qualiacunq; ſunt iſta , trãſi-
toria ſunt,ſi homines eſtis in honore poſiti,
intelligitis. Nam ſi homines eſtis in honore
poſiti & non intelligitis,cõparamini iumen
tis inſenſatis,& ſimiles efficimini illis.

In Pſalmum quadrageſimumnonum.
Enarratio.

QVãtũ nobis valeat ſermone Dei ad cor
rectionem vitæ noſtræ, & ad ſperanda
pręmia eius,pœnasq; metuẽdas,vnuſquiſq;
in ſe metiatur, & cõſciẽtiã ſuã ante oculos
eius ſine dolo ponat,nec ſibi blãdiatur in tã
to p̃iculo, qm̃ & ipſe dominus Deus noſter
videtis quia nulli blanditur. Et ſi conſolatur
nos promittendo bona ſua,& confirmando
ſpem noſtrã,male viuentibus tñ & contem-
nentibus verbũ ſuũ,omnino non parcit. In-
terroget ſe vnuſquiſq; cũ tẽpus eſt, & videat
vbi ſit,& aut perſeueret in bono,aut mutet ã
malo. Sicut.n.dicit in hoc pſalmo, Non qui
cunq; hõ,aut quicũq; angelus,ſed Deus deo
rum dominus , locutus eſt.] Loquendo autẽ
quid egit? Vocauit terram. A ſolis ortu vſq;
ad occaſum.] Qui vocauit terrã a ſolis ortu
vſque ad occaſum , dominus nr̃ & ſaluator
eſt Ieſus Chriſtus, Verbum caro factũ eſt vt
inhabitaret in nobis. Dominus ergo noſter
Ieſus Chr̃s Deus deorũ eſt,q̃a per ipſũ facta
ſunt omnia,& ſine ipſo factum eſt nihil. Ver
bum Dei, ſi Deus eſt, vtiq; Deus eorum eſt. L
Vtrũ aũt ſit Deus , Euangeliũ reſpondet , In
principio erat verbum , & verbũ erat apud
Deum, & Deus erat verbum. Et ſi omnia p̃
ipſum facta ſunt , ſicut conſequenter dicit,
& dij ſi qui facti ſunt , per ipſum facti
ſunt. Vnus enim Deus non factus , & verus
Deus ipſe ſolus. Ipſe autem ſolus Deus,& pa
ter & filius & ſpũs ſãctus, vnus Deus. Dij er

go quorum Deus verus est, qui sunt, aut vbi
Psal. 81. sunt? Dicit alius Psalmus, Deus stetit in syna-
goga Deorũ, ĩ medio aũt deos discernit. Ad
huc nescimus, ne forte dij aliqui in cęlo cõ
gregati sint, & ĩ eorũ cõgregatione, hoc est
n. in synagoga, stetit Deus discernere illos.
Videte in eodem Psalmo, quibus dicat, Ego
dixi dij estis, & filij excelsi oẽs. Vos aũt vt
hoĩes moriemini, & sicut vnus ex principi-
Ibidem. bus cadetis. Manifestũ est ergo, qa homines
dixit deos, ex gratia sua deificatos, non de
M substantia sua natos. Ille.n. iustificat, qui per
semetipsum non ex alio iustus est, & ille dei
Rom. 4. ficat qui p seipsum non alterius participa-
tione Deus est. Qui aũt iustificat, ipse deifi-
cat, qa iustificando filios Dei facit. Dedit.n.
eis potestatẽ filios Dei fieri. Si filii Dei sum'
Ioan. 1. & dij facti sumus, sed hoc gratię est adaptã
tis, non naturę generantis. Vnicus.n. Dei fi-
lius Deus, & cũ patre vnus Deus, dñs & sal-
uator noster Iesus Christus, ĩ principio ver
bũ, & verbũ apud Deũ, verbũ Deus. Cęteri
q fiunt dij, gr̃a ipsius fiunt, nõ de substantia
eius nascũtur vt hoc sint quod ille, sed vt p
bñficium pueniãt ad eum, & sint cohæredes
Christi. Tãta.n. charitas est in illo hęrede, vt
voluerit habere cohęredes. Quis. n. auarus
hõ velit hẽre cohæredes? Sed & qui inuenit
velle, diuidet cum eis hæreditatẽ, minus ha-
bens ipse diuidens q̃ si solus possideret. Hæ
reditas aũt in qua cohęredes Christi sumus,
nõ minuit copia possessorũ, nec fit angusti-
or numerositate cohęredũ, sed tãta est mul-
tis, quãta paucis, tãta singulis, quanta oĩbus.
1. Ioan. 3 Videte, inquit Apostolus, qualẽ dilectionẽ
Ibidem. nobis dedit Deus, vt filij Dei vocemur & si
mus. Et in alio loco, Dilectissimi, filij Dei su
mus, & nõdũ apparuit quid erimus. Ergo su
mus in spe, nõdũ in re. Scimus aũt, ĩquit, qm̃
cũ apparuerit, similes ei erimus, qm̃ videbi
mus eum sicuti est. Vnicus similis nascẽdo,
nos similes viuendo. Non.n. ita similes, vt il
le qui hoc est, qđ ille a quo genitus est. Nos
A n. similes nõ ęquales. Ille quia æqualis, ideo
similis. Audiamus q sint dij facti iustificati,
quia filii Dei dicunt, & dij qui non sunt dij,
quibus ille Deus deorum terribilis est. Di-
cit.n. alius Psalmus. Terribilis est super om-
Psal. 95. nes deos. Et quasi quæreres, quos deos, qm̃
omnes dij gẽtium dæmonia Dijs gentium,
dæmoniis terribilis: diis a se factis, filiis ama
bilis. Proinde confitentes maiestatem Dei
vtrosq; inuenio, & dæmonia confessa sunt
Christũ, & fideles confessi sunt Christũ. Tu
es Christus filius Dei viui, dixit Petrus. Sci-
mus qui sis, tu es filius Dei, dixerunt dæmo
nes. Parẽ audio cõfessionẽ, sed non parẽ in-
uenio dilectionẽ: imò uero hic dilectionẽ,
ibi timorẽ. Quibus ergo amabilis, filii sunt,
quibus terribilis, filii, nõ sunt. Quibus ama-
bilis, deos illos fecit: quibus terribilis, non
esse deos conuicit. Hi.n. dii fiũt, illi dii putã
tur. Hos deos facit veritas, illos error existi
mat. Deus ergo deorũ dñs locutus est. Locu
tus est multis modis. Per angelos ipse locu-
tus est, p Prophetas ipse locutus est, p os p-
prium locutus est ipse, per Apostolos suos
ipse locutus est, per fideles suos ipse loquit,
per humilitatem nostram, cũ aliquid verũ
dicimus, ipse loquitur. Videte itaq; loquen
do multipliciter, multis modis, per multa
vasa, per multa organa, ipse tñ sonat vbique
tangendo, modificando, inspirando. Videte
quid egerit. Locutus est.n. & vocauit terrã.
Quam terram? An forte Aphricam propter
eos qui dicunt, Ecclesia Christi pars Donati
est. Solã quidem Aphricam nõ vocauit, sed
& Aphricã nõ separauit. Qui.n. vocauit ter
rã a solis ortu vsq; ad occasum, nullas reli-
quit partes, quas non vocauerit, in sua voca
tione & Aphricam inuenit. Gaudeat ergo in
vnitate, nõ superbiat in diuisione. Benedici
mus, quia vox Dei deorum, & in Aphricam
venit, non in Aphrica remansit. Vocauit.n.
terram a solis ortu vsq; ad occasum. Nõ est
vbi lateãt insidiæ hæreticorum, non habent
in qua se vmbra falsitatis abscõdant. Nec. n.
est qui se abscõdat a calore eius. Qui terram
vocauit, & totam terram vocauit. Qui terrã
vocauit, tantã vocauit quantam fabricauit.
Quid mihi exurgunt pseudochristi & pseu-
doprophetę? Quid est quod me verbis cap-
tiosis illaqueare moliunt, dicentes; Ecce hic
est Christus, ecce illic est? Non audio osten
dẽtes partes, Deus deorum totum mihi ostẽ
dit: qui vocauit terram a solis ortu vsq; ad
occasum, totũ redemit: partes autem, idest,
calumniantes condemnauit: Sed audiera-
mus a solis ortu vsque ad occasum vocauit
terram, Vnde cœpit vocare qui vocauit?
Et hoc audite. Ex Sion species decoris eius.
Certe concordat Psalmus Euangelio di-
centi,

centi, Per omnes gentes, incipientib. ab Hie-
rusalem. Audi per oēs gentes, vocauit terrā a
solis ortu vsq; ad occasum. Audi incipiētib.
ab Hierusalem, ex Sion spēs decoris eius. Er-
go vocauit terrā a solis ortu vsq; ad occa-
sum, cōcordat verbis dñi dicētis, Oportebat
Christum pati, & resurgere a mortuis tertia
die, & prædicari in noīe eius pœnitentiā &
remissionem peccatorū per oēs gentes. Oēs
enim gētes sunt, a solis ortu vsq; ad occasū.
Qđ vero ex Sion spēs decoris eius, qđ inde
cępit decus Euangelii eius, qđ inde annūcia
ri cœpit speciosus forma præ filiis hoīum,
concordat verbis dñi dicentis, Incipientib.
ab Hierusalem. Concinunt noua veterib. ve-
tera nouis. Dicunt ad inuicē seraphin duo,
Sanctus sanctus sanctus dñs Deus sabaoth.
Hæc consonant duo testā, & vnam vocem
habent duo testā. Audiatur vox concinentiū
testamentorum, non calumniantium exhære
datorū. Fecit ergo ista Deus deorū, Vocauit
terram a solis ortu vsq; ad occasum, ex Sion
procedēte specie sua. Ibi enim erant discipu
li qui acceperunt spiritum sanctum quinqua-
gesimo post resurrectionem ei⁹ die missum
de cęlo. Inde Euangelium, inde prędicatio,
inde implet orbis terrarum, Et hoc in gra-
tia fidei. Nam cum ipse dñs venisset, qa passu
rus venit occultus venit. Et cum esset fortis
in se, infirmus in carne apparuit. Oportebat
enim eum videri vt non intelligeret, cōtem
ni vt occideret. Erat gloriæ species in diuini
tate, sed hęc latebat in carne. Si enim cogno
uissent, nunquam dñm gloriæ crucifixissent.
Sic ergo inter Iudęos, sic inter inimicos am
bulauit occultus, mira faciens, mala patiens,
donec suspēderet ligno. Vidētesq; pendentē
Iudæi, magis magisq; cōtēpserūt, & ante cru
cem caput agitātes, & dicentes, Si filius Dei
est descendat de cruce. Occultus ergo erat
Deus deorum, & voces edebat magis ex cō
passione nostra, quam ex maiestate sua. Vñ
enim illæ voces nisi ex nobis assumptæ, De⁹
Deus meus vt quid me dereliquisti? Qñ autē
pater filium dereliquit, aut filius patrē? Nō-
ne vnus Deus filius & pater? Nonne verissi-
mum, Ego & pater vnum sum⁹. Vnde ergo,
Deus Deus meus vt quid me dereliquisti, nisi
quia in carne infirmitatis agnoscebatur vox
peccatoris? Qui enim suscepit similitudinem
carnis peccati cur non susciperet similitudi
nem vocis peccati? Occult⁹ ergo Deus deo-
rum, & cum inter hoīes ambulauit, & cum *Ioan. 4.*
esuriuit & sitiuit, & cū fatigatus sedit, & cū *Mat. 27.*
lassato corpore dormiuit, & cū apprehen-
sus, & cū flagellatus, & cū ante iudicem po-
situs, & cū superbienti rñdit, Non hrēs in *Ioan. 19.*
me ptātem, nisi data tibi fuisset desup, & qđ *Isai. 33* *Mat. 21.*
ductus ad victimam, coram tondente se nō
aperuit os suum, & qđ crucifixus, & qđ se-
pultus, semp occultus Deus deorū. Quid go
stea q̄ resurrexit? Mirati discipuli, & primo
non crediderunt donec tangerent atq; pal- *Luc. 14.*
parēt. Sed caro resurrexerat, quia caro mor-
tua erat, diuinitas quæ mori non poterat, ad
huc etiam in carne resurgentis latebat. Vide- F
ri forma potuit, teneri mēbra, palpari cica-
trices, verbum per quod facta sunt oīa, quis
videt? quis tenet? quis palpat? Et tñ verbū ca-
ro factum est, & habitauit in nobis. Et qui te
nebat hoīem Thomas intelligebat vt pote- *Ioan. 1.*
rat Deum. Palpatis enim cicatricib. exclama
uit, Dñs meus & Deus meus. Ostendebat tñ
dñs eam formam eamq; carnem quā in cru *Ioan. 20.*
ce viderāt, quę ī sepultura posita fuerat. Fuit
cum eis quadraginta dies. Impiis Iudæis nō
se demonstrauit. Illis demonstrauit se, qui in *Act. 1.*
eum crediderāt anteq̄ crucifigeret, vt quos
crucifixus dimiserat titubantes, resurgens fa
ceret fortes. Deinde quadragesimo die com
mendans Ecclesiam suam, i. vocatam terrā,
a solis ortu vsq; ad occasum, ne haberent ex
cusationem, qui volunt in schismate deperi-
re, ascēdit in cœlum, dicens eis, Eritis mihi
testes in Hierusalem, vnde spēs decoris eius, *Act. 1.*
& in totam Iudæam, & Samariam, & vsque
in totam terram. His.n. dictis, nubes suscepit
eum, Intuebant illi quem nouerant: nouerāt
tñ in humilitate, nondū in claritate. Et cum
ab eis iret in cœlum, admoniti sunt voce an
gelica dicente, Quid statis viri Galilæi? Hic
Iesus quem videtis ire, sic veniet quemadmo
dum vidistis eum euntē in cęlum, Ascendit
ergo. Regressi illi lætantes manserunt in ci- G
uitate secundum eius præceptum, donec
implerentur spū sancto. Quid aūt dictū erat *Ioan. 10.*
Thomę palpanti? Quia vidisti credidisti, bea
ti qui non viderunt & crediderunt. Prędicti
sumus, Terra illa vocata a solis ortu vsq; ad
occasum, non vidit & credit. Occultus ergo
Deus deorum, & eis inter quos ambulauit,
& eis a quibus crucifixus est, & eis a quorū

oculis resurrexit, & nobis qui credidimus in cœlo sedentē, quē non vidimus in terra ambulantē. Sed & si videremus, nonne hoc videremus qđ Iudæi viderunt & crucifixērunt? Plus est quod non vidētes Christū credidimus Deū, q̄ quod illi videntes, nō nisi hominem putauerunt. Illi deniq; male putādo mortificauerunt, nos bene credendo & viuendo viuificabimur. Quid ergo fratres? Ille Deus deorū & tūc occultus, & mō occultus? Nunquid semper occultus? Non plane, Audi sequētia. Deus manifestus veiet. [Qui venit occultus, vt veniet manifestus. Venit occultus iudicandus, veniet manifestus iudicaturus. Venit occultus vt ante iudicē sta-
H ret, veniet manifestus vt ēt de iudicibus iudicet. Veniet manifestus & nō silebit.] Quid n. mō silet? Et vnde sunt quæ dicimus? Vnde ista pcepta? Vnde ista monita? Vnde ista tuba terroris? Non silet & silet. Nō silet admonendo, silet à iudicando. Nō silet pcepto, silet à iudicio. Patitur. n. peccatores quotidie mala faciētes, Deū non curātes, non in conscientia sua, nō in cęlo, non in terra. Non eū latēt hæc oīa, & vniuersaliter oēs admonet, & qñ aliquos flagellat ī terra, admonitio est nondū dānatio. Silet ergo à iudicio, occultus in cœlo est, adhuc interpellat ꝓ nobis. Patiens est sup peccatores, non exercēs irā, sed expectans pęnitētiā. Dicit alio loco, Tacui: nūquid sp tacebo? Qñ ergo nō tacebit? Deus manifestus veniet. Et quis Deus? Deus noster, & ipse est Deus. Quis Deus noster? Nō. n. Deus est, qui nō est nr̄ Deus. Dii gentiū dæmonia, Deus Christianorū verus Deus ipse veniet, sed manifestus, nō adhuc illudēdus, non adhuc alapandus, nō adhuc flagel-
Mat. 27. landus. Veniet, sed manifestus, nō adhuc calamo in capite percutiendus, nō adhuc crucifigēdus, occidēdus, sepeliēdus, q̄a hęc oīa occult⁹ Deus pati voluit. Veniet manifestus & non silebit. Quia vero ad iudiciū veniet,
I sequentia docent, Ignis ante eū pręibit. Timeamus, mutemur & non timebimus, Ignē palea timet, auro quid facit? Est autē nūc in potestate quid facias, ne illud quod & te nolente venturū est, nō correctus experiaris. Si .n. possemus facere fratres, vt dies iudicij nō veniret, puto quia nec sic erat male viuendum. Si non veniret ignis diei iudicij, & sola peccatoribus immineret separatio à facie Dei, in qualibet esset affluentia delitiarū nō videntes à quo creati sunt, & sperati ab illa dulcedine ineffabilis vultus eius, in qualibet æternitate & impunitate peccati, plāgere se deberet. Sed qui loquar, aut quibus loquar? Hæc amātibus, pęna est, nō contemnētibus. Qui dulcedinē sapientię & veritatis vtcūq; sentire cęperunt, nouerunt quod dico, quāta pęna est tm̄mō a facie Dei separari. Qui aūt illā dulcedinē nō gustauerunt, si nondū desyderant Dei faciē, timeant vel ignē, supplicia terreant, quē pręmia nō inuitant. Vile tibi est quod Deus pollicetur, cōtremisce qđ minatur. Veniet dulcedo præsentiæ, non mutaris, nō excitatis, non suspiras, nō desyderas, Amplexaris peccata tua, & delitias carnis tuæ, stipulas congeris, veniet ignis. Ignis in conspectu eius ardebit: Nō erit iste ignis sicut focus tuus: quo tñ si manū mittere cogaris, facies quicquid uoluerit q hoc minat. Si tibi dicat, scribe contra caput patris tui, scribe contra capita filiorū tuorū: nā si nō feceris, manū tuam mitto in focū tuū: facies ne ardeat manus tua, ne ardeat ad tp̄s membrū tuū, non semper in dolore futurū. Minat ergo inimicus tam leue malum, & facis malum: minatur Deus æternū malum, & non facis bonū? Ad malū faciendū, nec minæ te compellere deberent, a bono faciēdo nec minæ te terrere deberent. Minus. n. Dei, minis æterni ignis ꝓhiberi a malo, inuitaris ad bonū. Vnde piget, nisi quia non credis? Excutiat ergo vnusquisq; cor suum, & videat qđ ibi fines teneat. Si credimus futurū iudiciū fratres, bene viuamus. Tp̄s misericordiæ nūc est tp̄s iudicij tūc erit. Nemo dicet, reuoca me ad priores annos. Pœnitebit & tunc, sed frustra pœnitebit. Modo pœniteat cū fructus est pœnitendi, mō adhibeat ad radices arboris cophinus stercoris, idest, cordis luctus & lachrymarū, ne veniat ventus & eradicet. Cum. n. eradicauerit, iā ignis expectat. Modo & si fracti sunt rami, possūt rursus inseri, Tunc oīs arbor quę nō facit fructū bonum, excidetur & ignē mittetur. Ignis in cōspectu eius ardebit. Et in circuitu eius tēpestas valida.] Valida tempestas, ventilatura tam magnam aream. Hac tēpestate erit illa ventilatio, qua separabitur a sanctis omne immūdum, a fidelibus omnis simulatio, a pijs & tremētibus verbum Dei, omnis

con-

côtéptor & superbus. Modo.n.mixtura q̃dã iacet à solis ortu vsq; ad occasũ. Videmus ergo qũo faciet q̃ vẽturus est tẽpestate illa, q̃d facturus? q̃ erit in circuitu eius tẽpestas valida? Proculdubio ista tẽpestas q̃dã separationẽ factura ẽ. Ista ẽ illa separatio, q̃ nõ expectauerũt, q̃ anteq̃ ad littus venirẽt retia dirupẽrũt. In illa uero separatiõe fit q̃dã malorũ & bonorũ distinct. Alij sunt.n.sequẽtes nũc Chr̃m, expeditis humeris sine sacrina curarũ seculariũ, qui nõ frustra audierũt, Si vis esse perfectus, vade vẽde oĩa quę habes & da pauperib. & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me, qualibus dr̃, Sedebitis sup duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Alii ergo erunt iudicantes cum domino alii vero iudicandi, sed ad dexterã ponendi. Nam quia erunt quidã iudicantes cum domino, habemus apertissimũ testimonium, quod modo commemoraui, Sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Sed dicit aliq̃s, Duodecim illic Apostoli cõsedebunt, nõ amplius. Vbi ergo erit Apostolus Paulus? Nũquid inde separatus est? Absit ut hoc dicamus, absit vt hoc vel tacite cogitem⁹. Quid si ergo ĩ loco Iudæ ipse residebit? Sed manifestauit scriptura diuina, quis in Iudæ loco sit ordinatus. Matthias.n.est expresse nominatus ĩ Actibus Apostolorũ, vt de illo dubitare non possimus. Cadente ergo Iuda, Impletus est nume ius duodenarius. Cũ ergo ille numerus duodenarius occupauerit duodecim sedes, non udicabit Paulus Apostolus? An forte stans udicabit? Non ita est. Non faciet hoc ille iu itiæ retributor, Non omnino stans iudicait, qui plus omnib. illis laborauit. Certe vel te vnus Apostolus Paulus cogit nos diligẽ us cogitare & perscutari, quare dictæ sint uodecim sedes. Inuenim⁹.n. & alios nume os in scripturis, multitudinẽ significantes. Quinq; virgines admittunt, quinq; excludũ ur. Vbilibet intellige virgines, siue in castita e atq; in integritate cordis, vbi debet virgo sse tota Ecclesia, cui dr̃ Desponsaui vos vni iro, virginẽ castam exhibere Christo: siue n his fœminis q̃ ẽt integritatẽ carnis dicatã abent Deo, nunquid in tot milibus solę q̃n ue sunt? Sed in quinario numero intelligit ontinentia quinque sensuũ carnis. Etenim ultis uenit corruptio p̃ oculos, multis, p̃ aurem, multis per illicitũ olfactũ, multis per nepharium gustũ, multis p̃ adulterinũ amplexũ. Ab his omnibus quinq; ianuis corruptionis quicunq; se continent, & sic côtinent vt in sua conscientia gloriã habeant, non laudẽ ab hominibus expectent, quinq; B sunt virgines sapientes, habentes oleũ secũ. Quid est oleũ habentes secũ? Gloria nostra *Mat. 25.* hæc est, testimoniũ conscientiæ nostræ. Rur *2. Co. 1.* sus ille qui apud inferos torquebat, habeo *Luc. 16.* inq̃t quinq; fratres, Ibi ĩtelligit populus Iudæorũ sub lege positus quia Moyses legislator, quinq; libros conscripsit. Itẽ dominus *Ioan. 21.* post resurrectionẽ iubet mitti retia in dexteram partem, leuantur pisces centũ quinquagintatres: Et cũ tanti & magni essent, ait euã *In sermo* gelista retia nõ sunt dirupta. Etenim ante pas *nib. de tẽ* sionẽ iussit immitti retia, non dicens in dex *pore ser-* terã partem neq; ad sinistram: quia si in dex *mo. 148.* teram diceret, solos bonos significaret, si in *Mat. 13.* sinistram, solos malos. Vbi autem tacetur dextera & sinistra, mixti capiuntur boni & mali. Capti sunt autẽ tunc, sicut Euangelii veritas attestatur, tã multi vt retia rumperẽtur. Significabat.n. illa captura hoc tempus, Retia rupta significant concisiones & conscissuras hæreticorũ & schismaticorũ. Qđ autem post resurrectionem suam dñs fecit, post resurrectionem nostram nobis futurũ significauit, in illo numero, regnũ cęlorum vbi nullus erit malus. Propterea retia quę in *Ioan. 21.* dexteram partẽ missa sunt, dexteros expresserunt, remotis sinistris. Nunquid tamẽ in illis dextris centũ quinquagintatres soli iusti *Apoc. 7.* erunt? Milia milium scriptura significat. Legite Apocalypsim, duodecies duodenamilia fortasse sicut ibi intelligit, ex solo populo Iudæorum futura sunt. Attendite martyrũ numerositatem, sola in p̃ximo quę dicit massa candida, plus habet quã centũ quinqua- C gintatres martyres Postremo septẽ illa milia de quibus respõdet Heliæ, Reliqui mihi sep *3. Re. 19.* tem milia virorũ. qui non curuauerunt ge- *Rom. 11.* nua ante Baal, longe istum piscium numerũ *Ioan. 21.* superant. Centum ergo quinquagintatres pisces, non tantũ numerum sanctorũ significant, sed vniuersorũ sanctorũ & iustorũ numerũ. Certa causa tanto numero significat scriptura, vt omnes intelligantur in illis cẽtũ quinquagintatribus, p̃tinẽtes ad resurrectio *Exo. 2.* nẽ vitæ æternæ. Etenim lex hẽt decem præ- *Esa. 11.*

cepta, ſpũs antem gratię, per quã ſola lex im
plet, ſeptiformis legit. Diſcutiẽdus eſt ergo
numerus, quid ſibi velint decẽ & ſeptẽ. Decẽ
in præceptis, ſeptẽ in gr̃a ſpiritusſancti, ꝑ q̃
gratiã implentur prçcepta. Decẽ ergo & ſep
tẽ tenent oẽs pertinẽtes ad reſurrectionẽ ad
dexterã, ad regnũ cœlorũ, ad uitã æternã, id
eſt legẽ implentes ꝑ gratiã spũs, nõ quaſi ꝑ
opus ſuũ aut per meritũ ſuũ. Decẽ aũt & ſe-
ptẽ, ſi numeres ab vno vſq; ad decem ſeptẽ
& addendo numeros, oẽs gradatim, vt ad v-
D num addas duo, ad duo addas tria, ad tria ad
das quatuor, & fiunt decẽ addẽdo quinq; vt
fiãt quĩdecim, addẽdo ſex vt fiãt viginti vnũ,
addẽdo ſeptẽ vt fiãt vigĩtiocto, addẽdo octo
vt fiant trigintaſex, addẽdo nouẽ vt fiant qua
dragintaquinq;, addẽdo decẽ vt fiãt quin-
quagintaquinq;, addendo vndecim vt fiãt ſe
xagintaſex, addẽdo duodecim vt fiant ſeptu
agintaocto, addendo tredecim vt fiãt nona-
ginta vnũ, addendo quatuordecim vt fiãt cẽ
tumquinq; addẽdo quindecim vt fiant cẽtũ
viginti, addendo ſedecim ut fiant cẽtum tri
gintaſex, addendo decẽ & ſeptẽ, efficiuntur
cẽtum quinquagintatres, inuenies ingentem
numerũ omniũ ſanctorũ pernitere ad hunc
numerũ piſciũ paucorũ. Qũo ãt in quinque
Ioan. 21. virginibus innumerabiles virgines, qũo in
Mat. 25. quinq; fratribus illius, qui torquebãt apud
Luc. 16. inferos, milia populi Iudęorũ, qũo in nume
ro cẽtũ qnquagĩtatriũ piſciũ milia miliũ sã
ctorũ, ſic ĩ duodecim ſedibus nõ duodecim
Ioan. 21. homines, ſed magnus eſt numer⁹ ꝑfectorũ.
Mat. 19. Sed video quid cõſequẽter requirãt a nobis
quomõ de quinq; virginibus reddita eſt ra-
tio, quare ad quinque multæ pertineant, &
quare ad quinq; illos multi Iudæi, & quare
Mat. 25. ad cẽtum quinquagintatres, multi perfecti.
Ondo quare & quomodo ad duodecim ſe-
des, nõ duodecim homines, ſed multi per-
tineant, Quid ſibi volunt duodecim ſedes, q̃
ſignificãt oẽs vndiq; qui tã perfecti eſſe po-
tuerunt, quia perfectis dictũ eſt, Sedebitis ſu
per duodecim ſedes, iudicantes duodecim
tribus Iſrael. Et quare oẽs vndiq; ad duode-
Mat. 19. narium numerum pertinẽt? Quia ipſum vn-
diq; qđ dicimus, de toto mundo dicimus.
E Orbis terrarum quatuor deſignatis partibus
continentur oriente, occidente, meridiano,
& aquilone. Ab his oĩbus partibus vocati,
sũt in trinitate, & perfecti fide, & præcepto.
trinitatis, qm̃ ter quaterni xij fiũt, agnoſcitis
quare ad totum orbẽ pertineãt ſancti, q ſe-
debũt ſup. xij. ſedes iudicaturi xij tri. Iſrael,
quia & duodecim tribus Iſrael, totius Iſrael
xij. trib ſunt. Sicut.n. iudicaturi ex toto mũ-
do, ſic & iudicandi ex toto mundo. Apoſto
lus de ſe Paulus dũ argueret fideles laicos,
qa iudicia ſua non deferebãt ad Eccleſiã, ſed
ad publicũ ptrahebant eos, cũ qbus habebã
negocia, ait, Neſcitis quia angelos iudicabi
mus? Videte quẽadmodũ iudicẽ ſe fecit, nõ
ſolũ ſe, ſed & omnes qui recte iudicant in Ec
cleſia, Cũ ergo manifeſtũ ſit multos cũ dñe
iudicaturos, alios vero nõ tã ex æquo, ſed ꝑ
meritis iudicandos, cũ oĩbus angelis ſuis ve
niet, qñ ante cũ cõgregabunt oẽs gentes, &
inter oẽs angelos deputandi erunt q tã ꝑfe
cti fuerint vt ſedentes ſuꝑ duodecim ſedes
iudicent duodecim tribus Iſrael. Et.n. hom
nes dicti ſunt angeli, Apoſtolus de ſe dicit,
Sicut angelũ Dei ſuſcepiſtis me. De Ioãne
Baptiſta dr̃, Ecce mitto angelũ meũ ante fa
ciẽ tuã, qui ꝑparabit viã tuã ante te. Ergo cũ
oĩbus angelis veniens, ſimul ſecũ habebit &
ſanctos. Aperte.n. dicit & Eſaias, Veniet ad
iudiciũ cũ ſenioribus populi. Iſti ergo ſunt
ſeniores populi, iſti iã angeli nominati, iſta
milia multorũ perfectorũ de toto orbe ve
nientiũ, cęlũ vocant. Illa vero terra ſed fru-
ctuoſa, quę terra fructuoſa in dextera ponẽ
da, cui dicet. Eſuriui, & dediſtis mihi man-
ducare. Vere terra fructuoſa, cui gaudet A-
poſtolus qñ ei miſerũt ad neceſſitates eius,
nõ quia quæro datũ inquit, ſed requiro fru
ctum. Et gratias agit, dicens qa tandẽ aliquã
do repullulaſtis pro me facere. Repullaſtis
vt arboribus dicit, quę ſterilitate exaruerãt
quadã. Veniens itaq; dominus ad iudiciũ, vt
iam Pſalmum fratres audiamus, quid factu-
rus eſt? Aduocauit cœlum ſurſum.] Cęlum
omnes ſanctos perfectos iudicaturos, aduo
cauit eos ſurſum ſeſſuros ſecum iudicaturos
duodecim tribus Iſrael. Quomodo.n. aduo
cauit cœlum ſurſum, cum ſemper ſurſum
ſit cœlum? Sed quos hic cœlum dicit, eoſ
dem cœlos alibi appellat. Quos cęlos? Qui
enarrant gloriam Dei. Cœli.n. enarrant glo
riam Dei, de quibus dicitur, In omnem ter-
ram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis
terræ verba eorum. Videte enim diſcernen
tem dominum in iudicio, Aduocauit cęlum
ſurſum

ſurſum.Et terram diſcernere populũ ſuũ.]A
quibus niſi a malis? De quibus hic poſtea nõ
fit mentio,iam tãquam diiudicatis ad pęnã.
Iſtos bonos vide & diſtĩgue. Aduocauit cę
lum ſurſum,& terrã diſcernere populũ ſuũ.
Vocat & terram, non tamen conterendam,
ſed diſcernendã. Primo.n.cum commixtos
vocauit, quando locutus eſt Deus deorũ &
vocauit terrã, à ſolis ortu vſq; ad occaſum,
nondũ diſcreuerant ſerui illi, qui miſsi erãt
inuitare ad nuptias,qui cõgregrauerant bo-
nos & malos. Cum vero Deus deorum ma-
nifeſtus veniet & non ſilebit, ſic aduocauit
cœlum ſurſum vt iudicet cũ illo. Quod. n.
cœlum,ipſi cœli:ſicut quæ terra,ipſæ & ter
ræ: ſicut quæ Eccleſia, ipſę Eccleſiæ. Aduo-
cauit cęlum ſurſum, & terrã diſcernere po-
pulum ſuum.Iam cum cœlo terram diſcer-
nit,ideſt, cęlum cum illo terram diſcernit.
Quomodo diſcernit terrã? Vt alios ponat ad
dexterám,alios ad ſiniſtram.Terræ autem di
ſcretæ quid dicit? Venite benedicti patris
mei,percipite regnum quod vobis paratum
eſt ab origine mundi: Eſuriui. n. & dediſtis
mihi manducare,& cætera.Illi autem,Quã-
do te vidimus,inquut,eſuriẽtem? Et ille, Cũ
vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.
Cœlum terræ oſtendit, minimos ſuos iam
ſurſum vocatos,& ab humilitate exaltatos.
Cum vni ex minimis meis feciſtis, mihi fe-
ciſtis.Aduocauit ergo cœlum ſurſum,& ter
ram diſcernere populum ſuum.Congrega-
te illi iuſtos eius.) Vox diuina & ꝓphetica,
videns futura tanq̃ præſentia, exhortatur an
gelos congregãtes.Mittet.n.angelos ſuos,&
congregabũtur ante eum omnes gentes. Cõ
gregate illi iuſtos eius.Quos iuſtos niſi viuẽ
tes ex fide facientes opera miſericordiæ?Et-
enim opera illa,iuſtitiæ opera ſunt.Habes e-
uangeliũ, Cauete iuſtitiam veſtram facere
corã hominib᷒, vt videamini ab eis.Et quaſi
quæreretur quã iuſtitiã? cum ergo facis elee
moſynam, inquit.Ergo eleemoſynas, opera
iuſtitiæ eſſe ſignificauit.Ipſos congregate iu
ſtos eius: eos congregate qui compaſsi ſunt
inopi,qui intellexerũt ſuper egenum & pau
perem,Congregate illos,conſeruet eos do-
minus & viuificet eos. Cõgregate illi iuſtos
eius: Qui diſponunt teſtamentum eius ſuꝑ
ſacrificia] Ideſt, qui cogitant de promiſsis
eius, ſuper illa quæ operantur. Ipſa. n. ſunt
ſacrificia Deo dicente, Miſericordiam volo
plus q̃ ſacrificiũ. Qui diſponunt teſtamẽtũ *Matth.9.*
eius ſuper ſacrificia. Et annunciabunt cœli
iuſtitiã eius. Vere hãc iuſtitiã Dei, cœli no-
bis annũciauerunt,Euangeliſtæ prædixerũt.
Per illos audiuimus futuros quoſdã ad dex-
terã,q̃bus dicit paterfamilias,Venite benedi *Mat.25.*
cti patris mei, percipite.Quid percipite?Re
gnũ. Pro qua re? Eſuriui & dediſtis mihi mã
ducare.Quid tã vile,quid tam terrenũ,q̃ frã
gere panẽ eſurienti? Tanti valet regnũ cœlo *Eſa.58.*
rum,Frange eſurienti panẽ tuũ, & egenum
ſine tecto induc in domũ tuã:Si videris nu-
dum, veſti. Si non habes facultatẽ frangendi *Mar.10.*
panem,non habes domum quo inducas,nõ *Mar.12.*
habes veſtem qua cooperias,da calicẽ aquę *Matt.4.*
frigidę,mitte duo minuta in gazophilaciũ.
Tantum emit vidua duobus minutis, quãtũ K
emit Petrus relinquens retia,quantum emit
Zachæus dando dimidium patrimoniũ. Re
gnum Dei tantũ valet quantũ habueris. An-
nunciabunt cęli iuſtitiam eius.Qm̃ Deus iu
dex eſt.] Vere iudex,non concernens ſed di
ſcernens. Nouit.n.dñs qui ſunt eius.Et ſi gra
na latẽt in palea, agricolæ nota ſunt.Nemo
timeat eſſe granum ẽt inter paleam,non fal- *Matt.3.*
lũtur oculi ventilatoris noſtri. Noli timere,
ne illa tẽpeſtas quę erit in circuitu eius,*cõ
cernat te cum palea. Certe valida erit tẽpe- *al. conte-*
ſtas,nullũ tñ granum tollet à parte tritici ad *rat.*
paleam,quia non quilibet ruſticus cum tri-
dente,ſed Deus trinitas iudex eſt. Et annũcia
bunt cœli iuſtitiã eius, qm̃ Deus iudex eſt.
Fiant cœli, annuncient cœli,in oẽm terram *Pſal.18.*
exeat ſonus eorũ, & in fines orbis terræ ver
ba eorũ.Et dicat illud corpus,a finibus terrę
ad te clamaui, dum angeretur cor meũ. Mõ *Pſal.60.*
n.cõcretũ gemit, diſcretũ gaudebit. Clamet
ergo & dicat, Ne cõperdas cũ impiis aĩmã *Pſal.25.*
meam,& cum viris ſanguinum vitã meam.
Non cõperdit, quia Deus iudex eſt.Clamet
ille & dicat, Iudica me domine & diſcerne *Pſal.42.*
cauſam meã de gente non ſancta.Dicat ille,
faciet ille,congregabunt ei iuſti eius.Voca-
uit terram vt diſcernat populũ ſuũ. Audi po
pulus meus & loquar tibi.§Ille qui veniet &
nõ ſilebit,videte q̃a & mõ ſi auditis nõ ſilet.
Audi populus meus & loquar tibi. Nã ſi nõ
audis,etſi loquar,non tibi. Qñ ergo tibi lo-
quar? Si audis.Qñ audis?Si populus meus es.
Audi.n. populus meus, nõ audis ſi populus L

 alie-

alienus. Audi populus meus & loquar tibi.
Israel, & testificabor tibi. Israel audi, popu-
lus meus audi. Israel nomen electionis est.
Gene. 32 Nō vocaberis, ait, Iacob, sed vocaberis Isra
el. Ergo audi sicut Israel, sicut videns Deū,
etsi nondū specie, sed iā fide. Hoc. n. interp̄-
Mat. 11. tatur Israel, vidēs Deū. Qui habet aures au-
diendi, audiat, & qui hēt oculos videndi, vi
deat. Audi Israel, & testificabor tibi. Qđ sur
sum dixit populus meus, hoc in consequēti,
Israel. Et qđ dixit sursum, loquar tibi, hoc in
consequēti, testificabor tibi. Quid loquatur
dn̄s Deus nr̄ populo suo, Israeli suo? Quid te
stificabit tibi? Audiamus. Deus Deus tu⁹ ego
sum.] Deus ego sum, Deus Deus tuus sum.
Qūo Deus ego sum? Sicut Moysi dictū est,
Exod. 3. Ego sum q̄ sum. Quo Deus tuus sum? Ego sū
M Deus Abrahā, & Deus Isaac & Deus Iacob.
Sum Deus & tuus sum Deus: & si tuus non
sū Deus, sum Deus. Bono meo Deus, sū ma
lo tuo nō sum Deus tuus. Etenim Deus tuus,
ei ꝓprie dr̄ quē familiarius habet Deus, tāq̄
in mancipio suo, tanq̄ in peculio suo. Deus
Deus tuus sum ego. Quid vis ampli⁹? Preciū
quæris à Deo, vt aliquid tibi det Deus, vt qđ
tibi dederit tuū fit? Ecce ipse Deus qui dabit,
tuus est. Quid eo dulcius? Dona q̄rebas, ipsū
donatorē habes. Deus Deus tuus ego sum.
Quid q̄rit ab homine, videamus, Deus nr̄,
Imperator & rex nr̄. Quod vectigal nobis in
dicit, qūo voluit esse rex nr̄, & voluit nos es
se prouinciā suā? Audiamus īdictiones eius,
non trepidet pauper sub indictione Dei. Qđ
sibi Deus dari indicit, ipse prius donat qui in
dicit, vos tantū deuoti estote. Non exigit
Deus quod non dedit, & omnibus dedit qđ
exigit. Quid n. exigit? Audiamus iam. Non
supra sacrificia tua arguā te.] Non tibi dicā,
quare non mihi pinguem taurum mactasti?
quare non de grege tuo optimum hircum
elegisti? quare aries ille ambulat ī ouib⁹ tuis,
& in ara mea nō ponitur? Non dicam, inspi
ce agros tuos & cortem tuam, & parietes
A tuos, quærendo quid mihi des. Non super sa
crificia tua arguam te. Quid ergo? Non ac-
ceptas sacrificia mea? Holocausta autē tua
in conspectu meo sunt semp.] Holocausta
quædā de quibus in alio Psalmo dicitur, Si
voluisses sacrificium, dedissem vtiq;, holo-
caustis non delectaberis. Et rursus conuertit
Psal. 50. se, Sacrificium Deo spiritus contribulatus,
cor contritū & humiliatum Deus non sper
nit. Quæ sunt ergo holocausta quæ nō sper-
nit? Quæ holocausta quæ in conspectu eius
sunt semper? Benigne, inquit, fac dn̄e ī bona
voluntate tua Sion, & ædificentur muri Hie
rusalem. Tūc acceptabis sacrificium iustitiæ
oblationes & holocausta. Dicit quædā holo
causta Deum acceptaturū. Quid est aūt ho-
locaustū? Totū igne absumptum. καῦσις incē
sio est, ὅλον, totū est. Holocaustū autē est to-
tum igne absumptū. Est quidam ignis flagrā
tissimæ charitatis. Animus inflāmatur chari
tate, arripiat eadem charitas mēbra in vsum
suum, non ea permittat mihi militare cupi-
ditati, vt totus exardescat igne amoris diui-
ni qui vult offerre Deo holocaustū. Talia ho
locausta tua in cōspectu meo sunt semper.
Adhuc iste Israel forte non intelligit q̄ holo
causta eius in conspectu suo habeat semp, &
adhuc de bobus, de ouibus, de hircis cogi-
tat, Nō cogitet. Non accipiā de domo tua vi
tulos. Holocausta nominaui: iam animo &
cogitatione ad terrenos greges currebas, in
de pingue mihi aliquid eligebas Nō accipiā
de domo tua vitulos. Prȩnunciat testamentū
nouum, vbi omnia illa sacrificia vetera ces-
sauerunt. Erant. n. tunc prænunciātia futurū
quoddā sacrificium, cuius sanguine munda
mur. Non accipiam de domo tua vitulos,
Neq; de gregibus tuis hircos. Quoniā meæ
sunt oēs bestiæ syluȩ.] Quid a te quærā qđ
ego condidi? Magis est hoc tuū, cui possi de
re dedi, q̄ meū q̄ feci? Qm̄ meæ sunt oēs be
stiȩ syluȩ. Sed forte ait ille Israel, Bestiæ Dei
sunt illæ bestiæ feræ quas nō includo in cor
te mea, quas non alligo ad p̄sepe meū. Cæ-
terū bos ille, & ouis & hircus, mea sūt hæc.
Pecora in montibus & boues.] Mea sunt il-
la quȩ non possides, mea sunt ista quȩ pos-
sides. Si. n. seru⁹ meus es tu, totū peculiū tuū
meum est. Neq;. n. est peculiū domini quod
sibi seruus comparauit, & non erit peculiū
dn̄i quod ipse dominus seruo creauit. Ergo
meæ sunt bestiæ syluæ quas tu non cepisti,
mea sunt & pecora in montibus, quæ sunt
tua, & boues q̄ sunt ad præsepe tuū. Omnia
mea sunt, quia ego creaui ea. Cognoui oīa
volatilia cœli.] Qūo cognouit? Appendit,
numerauit. Quis nostrum nouit omnia vo-
latilia cœli? Sed & si alicui Deus det notitiā
omniū volatilium cȩli, non sic ipse nouit vi
dat nosse

dat nosse homini. Alia est notitia Dei, alia
hoīs, sicut alia possessio Dei, alia hominis, i.
aliud est possidere Dei, aliud possidere hoīs.
Non.n. tu quod possides totum habes in po
testate, aut quandiu viuat bos tuus in tua po
testate est, aut vt non pereat, aut vt nō pasca
tur. Apud quem summa ptās est, summa & se
creta cognitio, & tribuamus hoc Deo, lau-
dantes Deum, non audeamus dicere, qūo no
uit De⁹, ne forte hoc a me fratres expectetis
vt explicē vobis qūo cognoscat Deus: hoc
solum dico, non sic cognoscit vt homo, nō
sic cognoscit vt angel⁹, & qūo cognoscit di-
cere nō audeo, qm̄ & scire nō possum. Vnū
tn̄ scio, qa & antequam essent oīa volatilia
cęli, nouerat Deus qđ fuerat creaturus. Quę
est illa notitia? O homo, videre cępisti vola
tilia, posteaqnam plasmatus es, posteaquam
sensum videndi accepisti. Hæc volatilia de
aqua nata sunt ad verbum Dei dicētis. Produ
cant aquæ volatilia. Vbi nouerat Deus quæ
imperabat vt aqua ꝓferret? Iam certe noue
rat qđ crearat, & antequam crearet nouerat.
Tanta ergo notitia Dei vt apud ipsum essent
quodā ineffabili modo anteq̄ creata essent,
& a te expectat vt accipiat quod antequam
crearet hēbat? Cognoui omnia volatilia cę-
li, q̄ tu mihi non potes dare. Quę tu mihi ma
ctaturus es, ego cognoui omnia, non qa feci
cognoui, sed vt facerem. Et spēs agri mecū
est.] Pulchritudo agri, vbertas oīum in terra
gignentium, mecum est, inquit. Qūo cum il
lo? Vtrum & anteq̄ fierent? Cum illo.n. erant
oīa futura, & cum illo sunt oīa pręterita, fu
tura ita vt nō ei detrahant oīa præterita. Cū
illo oīa cognitione quadā ineffabilis sapien
tię Dei, in verbo cōstituta, & in ipsum verbū
oīa. An aliquo modo cū illo est agri spēs, qa
ipse vbiq; est, & ipse dixit, Cœlum & terrā
ego impleo? Quid cum illo non est de quo
dr̄, Si ascendero in cœlum, tu illic es, & si de
scendero in infernum, ades? Cum illo est to
tum, sed non sic cum illo est, vt aliquā ex his
quæ creauit contagionē, aut eorū indigen-
tiam patiatur. Nam tecum est forte columna
iuxta quam stas, & cum fatigatus fueris, in-
cumbis in eam. Indiges eo quod tecum est,
non indigebat Deus agro qui cum illo est.
Cum illo ager, cum illo species terræ, cum
illo species cœli, cum illo omnia volatilia,
quia ipse vbique. Et quare apud ipsum oīa?
Quia & anteq̄ essent omnia aut crearentur,
ei nota erant omnia. Quis explicat, quis ex-
ponit illud quod ei dicitur in alio Psalmo, *Psal. 15.*
Qm̄ bonorū meorū nō eges? Non se egere
à nobis aliquo necessario dixit. Si esuriero
non dicā tibi.] Nō esuriet, neq; sitiet, neq; la *Psal. 20.*
borabit, neq; obdormiet qui custodit Israel.
Sed ecce vt ſm carnalitatē tuā loquar: quia
tu cum nō manducaueris, famē patieris, for
te putas & Deū esurire vt manducet. Et si e-
surierit nō tibi dicit: omnia ante illum sunt,
vnde vult tollit quod illi necessarium est. Di
cta sunt hęc ad cōuincēdum paruulum sen F
sum, nō qa ꝓfessus est Deus esuriē suā, quā
quā pp nos Deus ille deorū & esurire digna
tus est. Venit esurire & saginare, venit sitire
& potū dare, venit vestiri mortalitate & ve
stire immortalitatē, venit paup diuites factu *Colo. 2.*
rus. Etenim nō perdidit diuitias suas assumē
do paupertatē nostrā, quia in illo sunt oēs
thesauri sapientiæ & sciētiæ absconditi. Si
esuriero non dicā tibi. Meus est.n. orbis ter-
ræ & plenitudo eius. Noli ergo laborare qđ
mihi des, sine labore habeo qđ volo. Quid
ergo de gregibus tuis adhuc cogitas? Nūqd
māducabo carnes taurorū, aut sanguinē hir
corum potabo?] Audistis qd a nobis non q̄
rat, q nescio quid nobis vult indicere. Si de
talibus cogitabatis, iā auferte cogitationes
vestras à talibus rebus, nihil tale Deo offer-
re cogitetis. Si habes taurum pinguem, occi
de pauperibus, manducent ipsi carnes tauro
rum, etsi non bibent sanguinem hircorum.
Quod cum feceris, imputabit ille qui dixit,
Si esuriero non dicam tibi, & dicet tibi, Esu
riui & dedisti mihi manducare, Nunquid *Matt. 25*
manducabo carnes taurorum, aut sanguinē
hircorū potabo? Dic ergo, domine Deus no
ster, quid indicis populo tuo, Israeli tuo? Im
mola Deo sacrificium laudis.] Dicamus illi G
& nos, In me sunt Deus vota tua, quę reddā
laudes tibi? Expauerā ne aliqd indiceres qđ *Psal. 55.*
esset extra me, quod computabam in corte
mea, & a fure iam forte ablatum erat. Quid
mihi dicis? Immola Deo sacrificiū laudis.
Ad me redeam, vbi inueniā quod immolē. I
Ad me redeam, in me inueniam laudis im-
molationē. Ara tua, cōscientia tua. Immola
Deo sacrificiū laudis. Securi sumus, nō imus
in Arabiā th⁹ quęrere, nō sarcinas auari ne-
gociatoris excutim⁹, sacrificiū laudis q̄rit a
nobis

nobis Deus. Habebat hoc sacrificiũ laludis
Luc. 9. Zachæus in patrimonio suo, habebat vidua
Mar. 12. in sacello suo: habebat nescio qs pauper ho
spes in dolio suo. Alius nec in patrimonio,
nec ĩ sacello, nec in dolio aliquid habebat,
Mat. 10. totũ habebat ĩ aĩo suo. Salus domui Zachęi.
Luc. 2. Et plus misit hęc vidua q̃ diuites illi. Iste cali
cẽ aquæ frigidæ porrigẽs, nõ pdet mercedẽ
suam. Sed & pax in terra hominibus bonæ
voluntatis. Immola Deo sacrificium laudis.
O sacrificiũ gratuitũ, grã datũ. Non quidẽ
hoc emi qđ offerrẽ, sed tu donasti, nam nec
hoc haberem. Immola Deo sacrificium lau
dis. Et hæc immolatio, hoc sacrificiũ laudis
est gratias agere illi à quo habes, qcqd bo-
ni habes, & cuius misericordia tibi dimittit̃
quicquid tuum mali habet. Immola Deo sa
crificium laudis. Et redde altissimo preces
H tuas.] Hoc odore dominus delectat̃, Redde
altissimo preces tuas. Et inuoca me in die tri
bulatiouis tuæ, & eximam te, & glorificabis
me.] Non.n. psumere debes de viribus tuis,
omnia auxilia tua mẽdacia sunt. Me inuoca
in die tribulationis, eruam te & glorificabis
me. Ad hoc.n. pmisi diẽ tribulationis tibi fie
ri, qa forte si non tribulareris, nõ inuocares
me. Cũ tribularis ãt inuocas me: cũ inuocas
me eximã te: cũ eximã te glorificabis me, vt
iã non discedas à me. Obtorpuerat quidẽ &
Psa. 114. friguerat à feruore orationis, & dixit, Tribu
lationẽ & dolorẽ inueni, & nomen dñi in-
uocaui. Inuenit tribulationẽ tanq̃ aliquid v-
tile, putruerat tabe peccatorum suorum, iã
sine sensu remãserat, inuenit tribulationẽ tã
quam vstionem & sectionem. Inueni inqt,
tribulationẽ & dolorẽ, & nomẽ dñi inuoca
ui. Et quędã fratres sunt tribulationes oĩbus
notæ, Ecce istæ q̃ abundant in genere huma
no, alius dãno affectus plãgit, alius orbitate
pcussus luget, alius patria exulatus mœret
& redire cupit, intolerabilẽ peregrinationẽ
deputans. Alteri vinea grãdinata est, attẽdit
ad labores suos, & cõsumptam omnẽ operã
incassum. Quando non potest contristari, q
inimicum patitur ex amico? Quæ maior mi
seria in genere humano? Plangũt hæc oẽs &
I dolent, & tribulationes sunt istæ, & in his
omnibus inuocant dominũ, & recte faciũt.
Inuocent Deum, potens est, vel docere tole
rãdum, vel sanare toleratum. Nouit ille non
1. Co. 10. sinere tentari nos supra q̃ possumus ferre.

Inuocemus Deũ et in istis tribulationibus,
sed hæ tribulationes inueniunt nos, sicut in
alio Psalmo scriptũ est, Adiutor ĩ tribulatio
nibus quæ inuenerunt nos nimis. Est quędã
quã nos debemus inuenire. Inueniatur ista
tribulatio, Est quædã tribulatio quã nos de-
bemus quærere & inuenire. Quæ est ista? Ea-
ipsa in hoc mundo fęlicitas, affluentia rerũ
temporalium, nõ quidem ipsa tribulatio est,
solatia sunt nostrę tribulationis. Cuius tribu
lationis? Nr̃æ peregrinationis. Hoc.n. ipsum
quod cũ Deo nondũ sumus, hoc ipsum quo
inter tentationes molestiasq; versamur, q si
ne timore esse non possumus, tribulatio est:
non.n. est illa securitas, quæ nobis promis-
sa est. Hanc tribulationem peregrinationis
suę qui non inuenerit, ad patriã redire non
cogitat, Tribulatio illa est frẽs. Certe mõ fa-
cimus bona opa, qñ porrigimus panẽ esuriẽti
domũ peregrino & cætera, tribulatio est &
hæc. Inuenimus.n. miseros sup quos miseri-
cordiã faciamus. Et si miserorum miseria fa
cit nos compatientes, quanto melius ibi iã
esses vbi non inuenis esuriẽtem quẽ pascas,
vbi non inuenis peregrinũ quẽ suscipias, nõ
nudum quẽ vestias, nõ ægrũ quẽ visites, non
litigantem, quẽ concordes? Omnia.n. ibi sũ
ma sunt, vera sũt, sancta sunt, æterna sunt. Pa
nis nr̃ ibi iustitia est, potus noster ibi sapiẽtia
est, vestis nostra ibi immortalitas est, domus
nr̃a ęterna in cœlis, firmitas nostra immor-
talitas. Nũquid ægritudo surrepit? Nunquid
lassitudo ad somnũ trahit? Nulla mors, nul-
la lis, ibi pax, quies, gaudium, iustitia. Nullus
intrat inimicus, nullus labitur amicus. Quæ
ibi quies? Si cogitemus & attendamus vbi si
mus, & vbi nos futuros esse promisit, q mẽ-
tiri nescit, ex ipsa eius promissione inuenie-
mus, in qua sumus tribulatione: hanc tribula
tionẽ nemo inuenit. nisi qui quæsierit. Sanus
es, vide si miser es. Nã facile est vt qui ęgro-
tat, sentiat se miserũ. Quãdo sanus es, vide si
miser es, quia cum Deo nondum es. Tribula
tionẽ & dolorẽ inueni, & nomen dñi inuo-
caui. Immola ergo Deo sacrificium laudis.
Lauda pmittentẽ, lauda vocantẽ, lauda ex-
hortantẽ, lauda adiuuantẽ, & ĩtellige in qua
tribulatione positus es. Inuoca, erueris, glo-
rificaberis, pmanebis. Videte autem quod se
quitur frẽs mei: iam.n. nescio quis, quia dixe
rat illi Deus, Immola Deo sacrificiũ laudis,

& hoc quodãmodo vectigal indixerat, me-
ditabať sibi & dicebat, Surgã quotidie, per-
gam ad Ecclesiã, dicã vnũ hymũ matutinũ
aliũ vespertinũ, tertiũ aut quartum in domo
mea, quotidie sacrifico sacrificiũ laudis, &
immolo Deo meo, Bene facis quidẽ si hoc
facis, sed vide si iam securus sis, quia iã hoc
facis, & forte lingua tua Deũ benedicat: & vi
ta tua Deo maledicat. O popule meus, dicit
tibi Deus deorũ dñs qui locutus est, vocans
terrã à solis ortu vsq; ad occasum, q̃uis ad-
huc inter zizania constitutus sis, immola sa-
crificiũ laudis Deo tuo, & redde illi preces
tuas. Sed vide ne viuas male & cantes bene.
Quare hoc? Peccatori. n. dixit Deus, vt q̧d tu
enarras iustitias meas, & assumis testm̃ meũ
p̧ os tuũ? Videtis fratres cũ quo tremore ista
dicamus. Assumimus testamentũ Dei per os
nostrũ, & prædicamus vobis eruditionem
& iustitias Dei. Et q̧d dicit peccatori Deus?
Vt quid tu prædicas? Prohibet ergo p̃dicato
res peccatores? Et vbi est illud, Quæ dicũt fa
cite, quæ aũt faciunt facere nolite? Vbi est il
lud, Siue veritate siue occasione Christus an
nuncietur? Sed hæc dicta sunt, ne timeant q̧
audiunt à quocunq; audiãt, nõ vt securi sint
qui dicũt bona & faciũt mala. Mõ ergo fra
tres vos securi estis, si bona auditis, Deũ au-
ditis, p̧ quemlibet audiatis. Sed noluit Deus
sine correptione dimittere illos qui dicũt,
nec ob hoc solũ quod dñt, securi sibi obdor
miscant in mala vita, & dicant sibi, Neq;. n.
p̧det nos Deus, per quorũ os voluit tãta bo
na dici populo suo. Immo vero audi q̧đ di
cit, Quicũq; dicis, & qui vis te audiri, prior
tu audi, & dic quod dicit in alio psalmo q̧-
dã, Audiã quid loquať in me dñus Deus qm̃
loqueť pacẽ in plebẽ suã. Qualis ergo ego,
qui non audio quid in me loquiť, & volo vt
alij audiant quod per me loquiť? Audiã pri-
or, audiã maxime. Quæ audi? Quod loquiť
in me dominus Deus, qm̃ loquetur pacẽ in
plebẽ suã. Audiã & castigẽ corp⁹ meũ & ser
uituti subijciam, ne forte alijs prædicãs, ipse
reprobus inueniar. Vt quid tu enarras iustiti
as meas? Vt quid tu quod non prodest tibi?
Admonet illũ vt audiat, non vt deponat p̃-
dicationẽ, sed vt assumat obediẽtiã. Tu vero
vt quid assumis testamentũ meũ per os tuũ?
Tu vero odisti eruditionem. ʒ Odisti disci-
plinam. Qñ parco, cantas & laudas: qñ casti
go, murmuras: quasi quãdo parco sim Deus
tuus, & qñ non parco, non sim Deus tuus.
Ego quos amo, arguo & castigo. Tu vero o-
disti eruditionẽ. Proiecisti sermones meos
post te.] Quæ dicunť p̧ te, proiicis post te. Et Apo. 3.
p̧iecisti sermones meos post te, vbi nõ vi-
deanť à te, sed onerẽt te. Et proiecisti sermo B
nes meos post te. Si videbas furẽ concurre-
bas ei, & cũ adulteris portionẽ tuã põebas.]
Ne forte diceres, non feci furtũ, non feci ad
ulteriũ, quid si placuit tibi q̧ fecit? Nonne ip
so placito concurristi? Nonne portionẽ tuã
cum illo qui fecit, laudãdo posuisti? Hoc est
. n. fratres concurrere cũ fure, & ponere cũ
adultero portionẽ tuã, quia etsi nõ facis, &
laudas quod fit, astipulator es facti: qm̃ lau-
datur peccator in desyderijs animę suę, & q̧
iniqua gerit benedicitur. Non facis mala, Psal. 9.
laudas mala facientes. Hoc. n. paruum malũ
non est. Cum adulteris portionem tuam po
nebas. Os tuum abũdauit malitia, & lingua
tua amplexa est dolositatem.] Maleuolentiã
& dolositatem fratres quorundam hominũ
dicit, qui per adulationem quamuis sciant
mala esse quæ audiunt, ne offendat eos à q̧-
bus audiunt, non solum non reprehenden-
do, sed tacendo cõsentiunt. Parum est, quia
non dicunt, male fecisti, sed dicunt & bene
fecisti, & norunt malum esse, sed abũdat os
eorum malitia, & lingua eorũ amplexatur
dolositatẽ. Dolositas est fraus quædã in ver-
bis aliud promendi, aliud sentiendi. Non C
ait, Lingua tua admisit dolositatem: aut per-
petrauit dolositatem, sed vt ostenderet tibi
quãdam delectationem in ipso malo facto,
amplexa est dixit. Parum est, q̧ a facis & dele
ctaris, laudas in prõptu, irrides apud te, prę
cipitas hoĩem incaute vitia sua proferẽtem,
& an sint vitia nescientem, tu qui scis vitiũ
esse non dicis corruisse illũ. Si illum videres
ambulare incautum in tenebris, vbi tu puteũ
esse scires, & taceres, qualis esses? Nõne ini-
micus deputareris aĩæ eius? Et tamen si in pu
teum caderet, non anima, sed corpore mo-
rereť: Præcipitat se in vitia sua, p̃dicat apud
te mala facta sua, tu nosti male eẽ, & laudas,
& irrides apud te. O si conuertatur aliquan-
do ad Deum ille quem irrides, & quem cor
ripere noluisti, & dicat, confundantur qui
dicunt mihi euge euge, Et lingua tua ample-
xa est dolositatem. Sedens aduersus fratrem Psal. 34.

tuum detrahebas.]Et ipſum ſedens ad hoc ꝑ
tinet quod ſuperius dixit, amplexa eſt. Qui.
n.ſtans aut tranſiens facit, non cũ voluptate
facit:ꝗ vero ad hoc ſedet, quantũ ociũ q̃rit
vt faciat? Sedens aduerſus fratrẽ tuũ detrahe
bas, ipſam detractionẽ malã diligenter facie
bas, ſedẽdo faciebas, Volebas ibi occupari,
amplexabaris malũ tuũ, oſculabaris dolum
tuũ. Sedens aduerſus fratrẽ tuũ detrahebas.
Et aduerſus filiũ matris tuæ ponebas ſcãda-
lũ.]Quis eſt filius matris? Nõne fratres? Hoc
D ergo repetere voluit quod ſuperius dixerat,
fratrẽ tuũ: an aliquam diſtinctionẽ nobis in
telligendam inſinuauit? Plane fratres puto
eſſe diſtinguendum. Frater aduerſus fratrẽ
detrahit, verbi gratia, vt puta quaſi firmus
& alicuius iam momenti doctor, & doctus,
detrahit fratri ſuo, forte bene docenti & be
ne ambulanti. Eſt aũt alius infirmus, aduer-
ſus illũ ponit ſcãdalũ huic detrahẽdo. Etenĩ
1. Co. 3. cum detrahit̃ bonis ab his ꝗ vident̃ alicuius
momenti eſſe & docti eſſe, in ſcandalũ ca-
dunt infirmi, qui adhuc neſciunt iudicare.
Ideo infirmus ille filius matris dictus eſt, nõ
dum patris adhuc lacte indigens & vberibus
adhærens. Portatur adhuc ſinu matris Eccle
ſiæ, non valet accedere ad ſolidum cibũ mẽ
ſæ patris ſui, ſed de vbere matris victũ tra-
hit ignarus iudicãdi, qm̃ adhuc aĩalis atque
carnalis eſt. Spiritualis.n. oĩa diiudicat, aĩa-
1. Cor. 2. lis autẽ homo nõ percipit ea q̃ ſunt ſpiritus
Dei, qm̃ ſtultitia eſt illi. Talibus dicit Apo-
1. Cor. 3. ſtolus. Non potui loqui vobis quaſi ſpiritali
bus, ſed quaſi carnalibus, tanq̃ paruulis in
Chriſto lac vobis potũ dedi non eſcã. Neq;
n. poteratis, ſed neq; adhuc quidẽ poteſtis.
1. Th. 1. Mater vobis fui, qũo dicitur alio loco, Fa-
ctus ſum paruulus in medio veſtrum, tanq̃
nutrix fouẽs filios ſuos. Non nutrix nutriẽs
filios alienos, ſed nutrix fouens filios ſuos.
Sunt.n. matres q̃ cũ pepererint, dant nutrici
bus. Illæ quæ pepererunt non fouent filios
ſuos, ꝗa nutriendos dederunt. Illæ autẽ quæ
fouent, nõ ſuos fouẽt, ſed alienos. Iſte vero
ipſe pepererat, ipſe fouebat, nulli nutrici
quẽ pepererat cõmittebat. dixerat. n. Quos
Gala. 4. iterũ parturio, donec Chriſtus formet̃ ĩ vo
bis: Fouebat ergo & lactabat. Erant aũt ꝗdã
quaſi docti & ſpirituales qui Paulo detrahe
rẽt. Epiſtolę ꝗdẽ, aiũt graues & fortes ſunt,
Co. 10. præſentia autem corporis infirma, & ſermo

cõtẽptibilis. Dicit ipſe in Epiſtola ſua quoſ-
dam detractores ſuos ita dixiſſe. Sedebant &
aduerſus fratrẽ ſuũ detrahebant, & aduerſus
fratrẽ ſuũ detrahebant, & aduerſus lactandũ
illũ filiũ matris ſuæ ponebant ſcandalũ. Me-
rito fecerunt ipſi matri, vt iterũ parturiret,
Et aduerſus filiũ matris tuæ ponebas ſcanda
lũ. Hæc feciſti & tacui] Ideo veniet dominꝰ
Deus noſter & non ſilebit. Modo hæc feciſti
& tacui: Quid eſt tacui? Vindictã ſuperſedi,
ſeueritatẽ meã diſtuli, patientiã tibi ꝓlonga
ui, pęnitẽtiã diu expectaui. Hæc feciſti & ta-
cui. Ego aũt cũ ad hoc expectarẽ vt te pęni-
teret, ſ̃m Apoſtolũ dicẽtẽ, Tu aũt ſ̃m duritiã
cordis tui, & cor impęnitens, theſaurizas ti
bi irã in die iræ & reuelationis iuſti iudicij
Dei. Suſpicatus es iniquitatẽ quod ero tibi
ſimilis. Parũ eſt, quia mala facta tua placent
tibi, placere putas & mihi: Deũ quia non pa
teris vltorẽ, vis hẽre participẽ, & tãquã cor
ruptũ iudicẽ prædæ ſocium vis habere. Suſ-
picatus es iniquitatẽ ꝙ ero tibi ſimilis, dũ
non vis tu mihi eſſe ſimilis. Eſtote.n. inquit,
ꝑfecti ſicut & pater veſter qui in cęlis eſt, ꝗ
facit ſolẽ ſuum oriri ſuper bonos & malos.
Hunc tu imitari noluiſti, qui donat bona &
malis, vt ſedens detrahas & bonis. Suſpicatꝰ
es iniquitatẽ ꝙ ero tibi ſimilis. Arguã te.]
Quando Deus manifeſtus veniet Deus no-
ſter & nõ ſilebit, Arguã te. Et quid tibi faciã
arguendo te? Quid tibi faciam? Mõ te non
vides, faciam vt videas te, quia ſi videres te
& diſpliceres tibi, placeres mihi: quia vero
te nõ videns placuiſti tibi, diſplicebis & mi-
hi & tibi: mihi cum iudicaberis, tibi cum ar
debis. Quid.n. tibi faciam, inquit? Cõſtituã
te ante faciẽ tuã.] Quid.n? Vis latere teipſum
in dorſo tuo? Ibi es, non te vides, facio vt vi
deas, Quod poſt dorſum poſuiſti, ante faciẽ
ponã, videbis fœditatem tuam, non vt cor-
rigas, ſed vt erubeſcas. Iã quia dicit iſta fra-
tres, deſperandus eſt ille cui dicitur? Nõne il
la ciuitas de qua dictum eſt, Triduo Niniue
euertet̃: intra triduum idonea fuit conuerti,
orare, plãgere, de pœna imminenti miſeri-
cordiã ꝓmereri? Audiãt ergo qui tales ſunt,
dũ licet audire & tacentẽ. Veniet.n. & nõſi-
lebit, & arguet qñ correctionis locus nullus
erit, Statuã te, inq̄t, ante faciẽ tuã. Mõ ergo
tu fac qſqs talis es, ꝙ tibi minat̃ facere Deꝰ.
Tolle te à tergo tuo vbi te videre nõ vis, diſ

ſimulans

simulans a factis tuis, & constitue te ante te. Ascende tribunal mētis tuę, esto tibi iudex, torqueat te timor, erumpat a te confessio, & dic Deo, Qm̄ iniquitatem meā ego cognosco, & delictū meū ante me est semper. Qđ erat post te, fiat ante te, ne tu ipse postea a Deo iudice fias ante te, & non sit quo fugias a te. Intelligite aūt hæc qui obliuiscimini dominum.] Videte quia clamat, & non taceat, nō parcit. Oblitus eras dn̄m, non cogitabas de vita tua mala. Intellige q̃a oblit⁹ es dn̄m. Neqn̄ rapiat sicut leo, & non sit qui erant.] Quid est sicut leo? Sicut fortis, sicut potens, sicut ille cui nemo resistere pōt. Ad hoc retulit, vt diceret leo. Ponitur enim laude, ponit & in vituperatione. Dictus est leo, diabolus, Aduersarius vester ait, tanquam leo rugiens circumit quærens quē deuoret. Nunquid q̃a ille leo dictus est, p̄p immanem sæuitiam: Christus nō dr̄ leo p̄p ingentem fortitudinem? Et vbi est illud, Vicit leo de tribu Iuda? Intendat paululum charitas vestra adhuc modicum qđ restat. Obsecro vos, vt excutiatis fatigationem, ad erit ille qui vobis vsq; ad hāc horam vires dedit. Pauloante dixerat tanq̃ indicēs nobis vt audistis vectigal quoddam laudis suæ, Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo preces tuas, postea aūt, Peccatori aūt dixit Deus, vt quid tu enarras iustitias meas, & assumis testm̄ meum per os tuum? Tanquam diceret ei, Nihil tibi prodest quod laudas. Ego indixi laudis sacrificium illis qui bene viuūt. Eis enim prodest quod laudant, tu aūt si laudas, nihil tibi prodest. Vt quid me laudas? Non est speciosa laus in ore peccatoris. Postea cōcludit quasi ad vtrunq; & arguens malos qui obliuiscunt̄ Deum, ait, Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum, neqn̄ rapiat sicut leo, & non sit qui eruat. Sacrificium laudis glorificabit me.] Qūo sacrificiū laudis glorificabit me? Certe nihil p̄dest malis sacrificium laudis: quia assumunt testamētum tuum per os suū, & faciunt damnanda quæ displicent oculis tuis. Prorsus, inquit, & illis hoc dico. Sacrificium laudis glorificabit me. Iā putabas tibi laudem non prodesse, lauda proderit tibi. Si enim male viuis & bona dicis nōdū laudas. Sed rursus si cū cęperis bene viuere, meritis tuis tribuas qđ bene viuis, nondum laudas Nolo te esse latronē insultātē cruci dn̄i, sed
nec te volo esse phariseū in tēplo iactantem
merita sua, & occultātē vulnera sua. Si fue-
ris iniquus & p̄seuerās in illa iniquitate, nō Luc. 23.
dico tibi, nō proderit laus, sed nō me lau- Luc. 18.
das, laudē istam esse nō deputo. Rursus si fue
ris quasi iustus, nam nemo iustus nisi humi-
lis & pius, & de iustitia tua inflatus incesse-
ris, & alios in tua cōparatione cōtēpseris, & I
superexulteris tāquā gloriās de meritis tuis
nō me laudas: nec ille me laudat q̃ male vi
uit, nec ille me laudat q̃ quasi de suo bene vi
uit. Sed nunquid ille pharisæus quasi de suo
talis erat cū diceret, Gratias tibi ago, q̃a nō Ibidem.
sum sicut cæteri hoīes? Gr̄as Deo agebat ex
eo qđ bonū in se habebat. Quanuis ergo ali
quid bonū in te sit, q̃uis iam ītelligas nō ex
te esse qđ bonū est, sed à Deo te accipisse. tn̄
in eoipso si te extuleris super aliū ne habē-
tem, inuidus teneris, nondū laudator meus
eris. Primo ergo corrigere a via pessima, īci
pite viuere bene, ītellige quia nō corrigeris
nisi dono Dei. A dn̄o. n. gressus hoīs dirigū-
tur. Hoc cū intellexeris, faue & aliis, vt sint
qđ & tu es, quia hoc eras & tu, qđ & illi sūt.
Faue quantū potes, & noli desperare, nō. n.
vsq; æd te diues est Deus. Non ergo laudat q̃
male viuēdo offendit dn̄m, nō laudat, q̃ cū
iam cœperit bene viuere, de suo putat esse
quod bene viuit, nō acceptū a Deo. Nec ille
laudat, q̃ cum sciat sed qđ bene viuit, acce-
pisse à Deo tn̄ vsq; ad se vult eē diuitē Deū.
Ille itaq; qui dicebat, Gr̄as tibi ago Deus q̄ Luc. 18.
nō sum sicut & cæteri hoīes, iniusti, rapto-
res, adulteri, sicut & publicanus iste, nonne K
ibi habebat vnde diceret, dona & publicano
huic qđ mihi donasti, supple & mihi q̃ nō- Psa. 108
dū dedisti? Sed iam quasi saturatus ructabat, Luc. 10.
non dicebat, Ego aūt egenus & pau p̄; qđ di
cebat publicanus ille, Dn̄e propitius esto mi
hi peccatori. Ideo ascēdit iustificatus publi
canus, magis q̃ ille phariseus. Ergo audite q̃
bene viuitis, audite q̃ male viuitis, sacrificiū
laudi glorificabit me. Nemo mihi offert hoc
sacrificiū laudis & malus est. Non dico, non
hoc mihi offerat malus, sed nemo mihi hoc
offert malus. Qui. n. laudat bon⁹ est, q̃a si lau
dat ēt bene viuit. q̃a si laudat, nō solū lingua
laudat, sed & vita cū lingua consentit. Sacri
ficium laudis glorificabit me. Et ibi via est,
in qua ostendam illi salutare Dei.] In sacrifi
cio laudis via est, quia illi ostendam saluta-

re dei-

re dei. Quod est salulare Dei? Chrs Iesus. Et
quo in sacrificio laudis bonis ostēdit̄ Chrs?
quia Christus cū gratia venit ad nos. Hæc di
Gala. 2. cit Apostolus, Viuo aūt iam non ego, viuit
vero in me Christus. Quod aūt in carne vi-
uo, in fide viuo filij Dei, qui me dilexit, &
tradidit semetipsum ꝓ me. Agnoscant ergo
Matt. 9. peccatores, quia non opus esset medicus si
Rom. 5. sani essent. Etenim Christus pro impijs mor
tuus est. Cū ergo agnoscūt impietates suas,
Luc. 18. & primo imitantur publicanū illū dicentē,
1. Co. 1. Dn̄e propitius esto mihi peccatori, ostēdūt
vulnera, implorant medicū. Et quia non se
laudant, sed reprehēdunt se, vt qui gloriat̄,
non in se, sed in dn̄o gloriet̄, agnoscūt cām
1. Ti. 1. aduentus Christi, quia ideo venit vt pc̄tores
saluos faceret. Quia Iesus Christus venit, in
quit, in hūc mundum peccatores saluos fa-
cere, quorū primus ego sum. Proinde illos
Iudæos de opere suo gloriantes, sic arguit
idē Apostolus, vt eos diceret ad gratiā non
pertinere, qui meritis & operibus suis mer-
cedem deberi arbitrabantur. Qui ergo ad
gratiam se scit pertinere, quod est Christus,
Rom. 4. & quod est Christi, nouit, quia indiget gra-
tia. Si gratia vocatur, gratis datur: si gratis da
tur, nulla merita tua præcesserūt vt detur: nā
si præcesserunt merita tua merces nō impu-
tatur secundum gratiam, sed secundum de-
bitum. Si ergo dicis præcessisse merita tua, te
vis laudari non Deum: iō nō agnoscis Chri
stum, qui venit cum gratia Dei. Conuerte er
go te ad merita tua, vide illa mala fuisse, vt
non tibi deberetur nisi supplicium, non præ
mium. Et cum videris quid tibi per meritū
debeatur, agnoscis quid per gratiā donetur,
& sacrificio laudis glorificas Deum. Ibi est
n. via, in qua noueris Christū salutare Dei.

In Psalmum quinquagesimum. Enarratio.

MVltitudinis huius, nec frequentia frau
danda est, nec infirmitas oneranda. Si-
lentium petimus & quietem, vt vox nostra
post hesternum laborē possit aliquanti s viri
bus ꝑdurare. Credendū est charitatē vestrā,
non ob aliud hodierno die copiosius con-
uenisse, nisi vt oretis ꝓ eis quos absentes fa-
cit alienus & ꝑuersus affectus. Neq;. n. loq-
mur de Paganis, neq; de Iudæis, sed de Chri
stianis. Neq; de his adhuc catechumenis, sed
de multis ēt baptizatis, à quorū lauacro ni-
hil distatis, & eorū tn̄ cordi dissimiles estis
Quā multos. n. hodie fratres nostros cogita
mus & plangim⁹ ire in vanitates & insanias
mendaces, negligere quò vocati sunt. Qui si
forte in ipso circo aliqua ex cā expauescāt,
continuo se signant, & stant illic portante
in fronte vnde abscederent si hoc in cord
portarent. Deprecāda est misericordia Dei
vt donet ītellectū ad ista dānanda, & affecti
ad fugienda, & misericordiā ad ignoscend
Opportunè ergo de pœnitentia psalmus h
die cantatus est. Loquamur & cū absentibus
Erit ad eos vox vostra memoria vestra: ne
vt saucios & languidos negligatis, sed vt, fa
cilius sanetis, sani ꝑmanere debetis: corrig
te arguēdo, consolamini alloquēdo, exēpli
ꝓbete bene viuendo: aderit eis qui affuit &
vobis: non. n. vobis iā ista pericula ꝑtergre
sis, fons misericordiæ Dei præcisus est. Qu
venistis, venient: qua transistis, trāsibūt. Mo
lestū est quidē & nimiū periculosū, imm
perniciosum, & ꝓ certo exitiabile, qđ scie
tes peccāt. Aliter. n. ad has vanitates currit
vocē Christi contemnit: aliter ille qui nouit
qd fugiat. Sed nec de talibus desperari debe
re, iste psalmus ostēdit. Inscribit̄. n. titu. eiu

Psalmus ipsi Dauid cum venit ad eū Nath
Propheta, quando intrauit ad Bersabee

BErsabee erat mulier vxor aliena, cun
dolore quidē dicimus & tremore se
tn̄ Deus noluit taceri, quod voluit scribi. D
cam ergo non quod volo, sed quod cogor
dicā nō exhortās ad imitationē, sed instruē
ad timorē. Huius mulieris vxoris alienæ pu
chritudine captus rex & Propheta Dauid
ex cuius semine ſm carnem dn̄s venturus
erat, adulterauit eā. Hoc in isto psalmo no
legitur, sed in titulo eius aparet. In libro aū
regnorum plenius legitur. Vtraq; scriptur
canonica est, vtrique sine vlla dubitation
à Christianis fides adhibenda est, Commis
sum atque conscriptum est. Huius etiam m
ritum in bello occidendum curauit, homi
cidio auxit adulterium: & post hoc factum
missus est ad eum Nathan Propheta, missus
à domino qui eum argueret de tanto com-
misso. Quid caueāt hoīes diximus, qđ vero
si lapsi fuerint imitent̄, audiamus. Multi. n.
cadere

cadere volunt cum Dauid, & nolũt ſurgere
cum Dauid. Non ergo cadendi exemplũ ꝓ-
poſitũ eſt, ſed ſi cecideris reſurgendi. Atten-
de ne cadas; non ſit delectatio minorũ, lap-
ſus maiorum: ſed ſit caſus maiorum, tremor
minorũ: ad hoc ꝓpoſitũ eſt, ad hoc ſcriptũ
eſt, ad hoc in Eccleſia ſępe lectũ atq; canta-
tũ, Audiant qui nõ ceciderunt ne cadant, au
diant q̃ ceciderũt vt ſurgãt. Tanti viri pctm̃
non tacetur, prædicat in Eccleſia. Audiunt
male viuentes, & q̃runt ſibi patrocinia pec-
candi: attendũt vnde defendãt quod cõmit-
tere parauerũt, nõ vnde caueant qđ nõ cõ-
miſerũt, & dicunt ſibi, Si Dauid, cur non &
ego? Inde aĩa iniquior, quę cũ propterea fe
cerit, qa Dauid fecit, ideo peius q̃ Dauid fe-
cit. Dicã hoc ipſum ſi potero planius. Dauid
nullũ ſibi ita ad exẽplũ propoſuerat, vt tu.
Ceciderat lapſu cupiditatis, nõ patrocinio
ſanctitatis: tu tibi tanq̃ ſanctum proponis ut
pecces, non immitaris eius ſanctitatem, ſed
imitaris ruinã. Hoc amas in Dauid quod in
ſe odit Dauid. Præparas te ad peccandũ, diſ
ponis peccare. Librũ Dei ut pecces inſpicis
ſcripturas Dei ad hoc audis, ut facias qđ diſ
plicet Deo? Hoc nõ fecit Dauid. Correptus
eſt per Prophetam, non lapſus eſt ĩ Prophe
ta. Alij vero audientes ſalubriter, in caſu for
tes, metiuntur ĩfirmitatẽ ſuã, & quod dãnat
Deus deuitare cupiẽtes, ab aſpectu ſecuro *
abſtinent oculos. Nõ eoſdem figunt in pul-
chritudine carnis alienæ, nec ſeipſos faciunt
de peruerſa ſimplicitate ſecuros. Nõ dicũt,
bono aĩo attendi, benigne attendi, de chari
tate diu aſpexi, Proponunt.n. ſibi caſum Da
uid, & ad hoc illũ magnũ videt cecidiſſe, vt
parui nolĩt videre vnde poſſint cadere. Re
primunt.n. oculos à petulãtia, non ſe facilè
adiungunt, non miſcẽt ſe mulieribus alienis,
non leuant oculos faciles ad aliena mœnia,
ad aliena ſolaria. De longe.n. vidit Dauid il-
lã in qua captus eſt. Mulier longe, libido ꝓ-
pè. Alibi erat quod uideret, in illo vnde cade
ret. Attendenda eſt ergo hæc infirmitas car-
nis, recordanda ſunt verba Apoſtoli. Nõ er
go regnet pctm̃ in vr̃o mortali corpore. Nõ
dixit, non ſit: ſed, nõ regnet. Ineſt pctm̃ cũ de
lectaris, regnat ſi conſenſeris. Carnalis dele
ctatio p̃ſertim vſq; ad illicita & aliena pro
grediens, frẹnãda eſt: nõ relaxanda. Imperio
domanda, non in Imperio collocanda. Attẽ
de ſecurus, ſi non habes vnde moueris: ſed
reſpondes, fortis teneor. Nunqd tu fortior
q̃ Dauid? Admonet ẽt tali exẽplo, nõ ſe quẽ
q̃ dẽre extollere in ꝓſperis rebus. Multi.n.
res aduerſas timẽt, res proſperas non timẽt.
Periculoſior eſt res proſpera aĩo, q̃ auerſa
corpori. Prius corrũpit ꝓſpera, vt inueniat
quod frangat aduerſa. Fratres mei, aduerſus
fœlicitatẽ acrius vigilandũ eſt; propterea vi
dete quemadmodũ eloquiũ Dei in noſtra fę
licitate tollat nobis ſecuritatẽ, Seruite, inq̃t, *Pſal. 2.*
dño in timore, & exultate ei cũ tremore. In F
exultatione, vt gratias agamus: in tremore,
ne cadamus. Hoc pctm̃ non fecit Dauid cũ
ꝑſecutorẽ Saulẽ pateretur, qñ Dauid ſanctus
Saulẽ inimicum patiebatur, quãdo illius ꝑ
ſecutionibus agitabať: qñ per diuerſa fugie- *2.Ro.11.*
bat, ne in manus eius incideret, non concu- *1.Re. 14*
piſcebat alienã, non adulterata vxore occi- *& 26.*
dit virũ. Erat in infirmitate tribulationis ſuę
tanto intentior, quanto miſerior videbatur.
Vtile quiddã eſt tribulatio, vtile medici fer-
ramentum, tanquã contra diaboli tentamen
tũ. Factus eſt ſecurus deuictis hoſtibus, preſ
ſura caruit, tumor excreuit. Valet ergo hoc
exẽplum ad id, vt timeamus fœlicitatẽ. Tri-
bulationẽ, inquit, & dolorẽ inueni, & no- *Pſ. 114.*
men domini inuocaui. Sed factum eſt, dixe-
rim hæc eis qui nõ commiſerunt, vt vigilẽt
cuſtodire integritatem ſuam, & cum atten-
dunt magnũ cecidiſſe, parui timeãt. Si vero
aliquis iam lapſus hæc audit, & aliquid ma-
li in cõſcientia tenet, verba huius pſalmi ad
uertat. Attendat quidẽ vulneris magnitudi-
nẽ, ſed non deſperet medici maieſtatẽ. Pctm̃
cum deſperatione certa mors. Nemo ergo
dicat, Si iam aliquid mali feci, iam damnan
dus ſum, Deus malis talibus nõ ignoſcit: cur
nõ addo pctã peccatis? Fruar hoc ſeculo in
voluptate, in laſciuia, in cupiditate nefaria.
Iam perdita ſpe reparationis. vel hoc habeã
qđ video, ſi nõ poſſũ hẽre qđ credo. Iſte er-
go Pſalmus, ſicut cautos facit eos qui nõ ce
ciderunt, ſic deſperatos eſſe non vult q̃ ceci
derũt. Quiſqs peccaſti, & dubitas agere pę-
nitẽtiã ꝓ pctõ tuo deſperãdo ſalutẽ tuã: au-
di Dauid gemẽtẽ. Ad te Nathã Propheta nõ
eſt miſſus, ipſe Dauid ad te miſſus eſt. Audi
eum clamantẽ, & ſimul clama, audi gemen- *2.Re.12.*
tem & congemiſce, audi flentem & lachri-
mas iunge: audi correctum, & cõdolectare.

Si tibi non potuit intercludi peccatum, ſpes
veniæ, nõ intercludatur. Miſſus eſt ad iſtũ
virũ, Nathan Propheta: attende regis humi
litatẽ Non reſpuit verba pręcipientis non di
xit, Audes mihi loq regi? Rex ſublimis Pro-
phetã audiuit, plebs eius humilis Chriſtũ au
diat. Audi ergo hæc, & dic cũ illo. Miſerere
mei Deus, ſcđm magnam miſericordiã tuam]
Qui magnã miſericordiã deprecaẽ, magnã
miſeriam confitentur. Quærant paruam mi-
ſericordiam tuam, qui neſciendo peccaue-
rũt. Miſerere, inquit, mei ſcđm magnã miſeri-
cordiam tuam. Subueni graui vulneri. ſecun
dum magnam medicinam tuam. Graue eſt
quod habeo, ſed ad omnipotẽtẽ confugio.
De meo tam letali vulnere deſperarem, niſi
tantum medicum, reperirem. Miſerere mei
Deus, ſecundũ magnã miſericordiã tuam.
Et ſecũdum multitudinẽ miſerationum tua-
rum, dele iniquitatem meam.} Quod ait, De
le iniquitatem meam: hoc eſt, miſerere mei
Deus. Et quod ait: ſecundum multitudinem
miſerationem tuarum: hoc eſt, ſecundum
magnam miſericordiam tuam. Quia magna
eſt miſericordia, multæ ſunt miſericordiæ.
Et de magna miſericordia tua, multæ ſunt
miſerationes tuæ. Attendis contemptores vt
1. Ti. 1. corrigas, attendis neſcientes vt doceas, atten
2. Re. 11. dis confitentes vt ignoſcas. Fecit hoc, neſci-
ens fecerat aliqua, & multa mala fecerat, Et
quid ait? Miſericordiam, inquit, conſecutus
H ſum, quia ignorãs feci in incredulitate. Iſte
Dauid non poſſet dicere, ignorans feci. Nõ
enim ignorabat quantum mali eſſet contre-
ctatio coniugis alienæ, & quantum malum
eſſet interfectio mariti neſcientis, & nec ſal
tem iraſcentis. Conſequuntur ergo miſeri-
cordiam domini qui ignorantes fecerunt,
& qui ſcientes conſequuntur, non quãlibet
miſericordiam, ſed magnam miſericordiã.
Magis magiſq; laua me ab iniuſtitia mea.]
Quid eſt magis magiſq; laua? Multum inqui
natum. Magis magiſq; laua peccata ſcientis,
quia ab luiſti peccata ignorantis. Nec ſic de
ſperandum de miſericordia tua. Et à delicto
meo munda me.] Quo merito? Medicus eſt,
offer mercedem. Deus eſt, offer ſacrificium.
Quid dabis vt munderis? Vide enim quẽ in-
uoces. Iuſtum inuocas, odit peccata. Si iu-
ſtus eſt, vindicat in peccata: ſi iuſtus eſt, vtiq;
non poteris auferre à domino Deo iuſtitiã
eius? implora miſericordiam, ſed attende iu
ſtitiam. Miſericordia eſt vt ignoſcat peccãti
iuſtitia eſt vt puniat peccatum. Quid ergo?
Queris miſericordiam peccatum impunitũ
remanebit? Reſpondẽtia Reſpõdeat Dauid,
reſpõdeãt lapſi, reſpondeãt cũ Dauid vt mi
ſericordiã mereanẽ ſicut Dauid, & dicant,
Non dñe, non erit impunitũ peccatũ meũ
Noui iuſtitiã eius cuius q̃rõ miſericordiã.
Non impunitũ erit: ſed ideo nolo vt tu me
punias, quia ego peccatũ meũ punio. Ideo
peto vt ignoſcas, quia ego agnoſco. Qm̃ in
quitatem meam ego agnoſco, & delictum
meũ coram me eſt ſemper.) Non poſui poſt
deorſum meum quod feci, nõ intueor alio
oblitus mei, non affecto ſtipulam eijcere de
oculo fratris mei, cũ ſit trabes ĩ oculo meo
Peccatum meum ante me eſt, non poſt me.
Fuit. n. poſt me quando me miſſus eſt Pro
pheta, & de oue pauperis ſimilitudinem m
hi propoſuit. Ait. n. Nathan Propheta ad D.
uid, Erat diues quidam habens plurimas o
ues, pauper autem vicinus eius habebat vn.
ouiculam, quam in ſinu ſuo & de ſuo cibo
nutriebat. Venit hoſpes diuiti, nihil de gre
ge ſuo abſtulit, ouiculam vicini pauperi
concupiuit, ipſam ſuo hoſpiti occidit, quid
dignus eſt? At ille profert iratus ſententiam
Planè tunc rex neſciens vbi captus eſſet,
morte dignum diuitem dixit, & ouem red
dendam in quadruplem, ſeueriſsime atq; iu
ſtiſsime. Sed peccatum eius nõdum erat co
ram eo, poſt dorſum erat quod fecerat. Suã
iniquitatem nondum agnoſcebat, & ideo a
lienæ non ignoſcebat. Sed propheta ad hoc
miſſus, abſtulit à dorſo peccatum, & ante o
culos poſuit, vt videret illam ſententiam tã
ſeueram in ſe eſſe prolatam. Ad ſecandum
& ſanandum vulnus cordis eius, ferramẽti
fecit de lingua eius. Hoc fecit dominus Iu
dæis quãdo ad eum adulteram mulierem ad
duxetur, proponentes laqueum tentationis
& in id quod ꝓpoſuerant incidẽtes. In adu
terio, inquiunt, hæc mulier deprehenſa eſt
Moyſes huiuſmodi lapidari iuſsit, tu de ill.
quid ceſes? tanquam bicipiti muſcipula te
tantes capere ſapiẽtiam Dei, vt ſi iuberet oc
cidi, perderet manſuetudinis famam; ſi aut
iuberet dimitti, incurreret blaſphemiã tan
quam reprehẽſor legis calumniandus. Quid
ergo reſpondit? Non ait, occidere: non ait
dimit-

dimittite, ſed ait, Qui ſe ſcit ſine peccato eſ-
ſe, primus in illam lapidẽ iaciat. Iuſta lex q̃
iubet adulteram occidi, ſed hęc lex iuſta, mi
niſtros hẽat innocentes: Attenditis q̃ adduci
tis, attẽdite, & qui eſtis. Illi hoc audito, vnus
poſt alterũ diſceſſerũt. Remanſit adultera &
dñs, remanſit vulnerata & medicus, remãſit
magna miſeria & magna miſericordia. Ad-
ducentes erubuerunt, nec veniam petierũt,
Adducta confuſa eſt & ſanata. Ait illi dñs,
Mulier nemo te condẽnauit? Et illa, Nemo
dñe. Et ille, Nec ego te condemnabo, Vade,
deinceps iam noli peccare. Nũq̇d Chriſtus
fecit contra legem ſuam? Neq; enim pr̃ eius
ſine filio dederat legẽ. Si cœlum & terra, &
oĩa quę in eis ſunt, per ipſum facta ſunt, lex
ſine verbo Dei qũo ſcripta eſt? Nõ ergo De⁹
cõtra legem ſuam, quia nec imperator con
tra leges facit, qñ confeſsis dat indulgentiã.
Moyſes miniſter legis, Chriſtus promulga-
tor legis. Moyſes lapidat vt iudex, Chriſtus
indulget vt rex. Miſertus eſt ergo eius Deus
ſm magnam miſericordiam ſuam, ſicut hic
rogat, ſicut hic petit, ſicut exclamat & dolet;
quod illi adulteram offerentes facere nolue
runt, vulnera ſua oſtendente medico cogno
uerunt, medicinam a medico nõ quæſierũt.
Ita ſunt multi quos peccare non pudet, age
re pœnitentiã pudet. O incredibilis inſania.
De vulnere ipſo non erubeſcis, de ligatura
vulneris erubeſcis? Nonne putridum nudũ
fędius & putidius eſt? Confuge ergo ad me-
dicum, age pęnitentiã, dic, Iniquitatẽ meam
ego agnoſco, & peccatum meum ante me
eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malignum
corã te feci. Quid eſt hoc? Corã hominibus
n. nõne erat adulterata vxor aliena, & mari
tus occiſus? Nonne oẽs nouerant qđ Dauid
fecerat? Quid eſt, tibi ſoli peccaui & mali-
gnũ coram te feci? Quia tu ſolus ſine pctõ.
Ille iuſtus punitor, qui non habet qđ in illo
puniat. Ille iuſtus reprehẽſor, qui nõ hẽt qđ
in illo reprehẽdat. Tibi ſoli, inquit, peccaui
& malignũ corã te feci. Vt iuſtificeris in ſer-
monib. tuis, & vincas cum iudicaris. Cui di
cat frẽs, cui dicat difficile eſt aduertere. Deo
utiq; loquitur & manifeſtum eſt, qũo Deus
pater non eſt iudicatus. Quid eſt, tibi ſoli
peccaui & malignũ coram te feci, vt iuſtifi-
ceris in ſermonib. tuis, & vincas cum iudica
ris? Videte futurum iudicem, iudicatũ a pec
catoribus iuſtum, & in eo vincentem, quia
quod in illo iudicaretur non habuit, & qui
eum miſerat pater, erat. n. ſolus verus. Et ideo
ſolum verum in hominib. dicere, potuit ho
mo Deus, ſi inueniſtis in me peccatũ, dicite.
Sed forte erat qđ homines latebat, & nõ in-
ueniebant illi qđ erat q̇dem, ſed manifeſtũ
non erat. Alio loco ait, Ecce venit princeps *Ioan. 14.*
mundi: acutus inſpector oĩum peccatorum,
ecce, inq̇t, venit princeps mũdi huius, mor-
te affligens peccatores, præpoſitus mortis,
inuidia. n. diaboli mors intrauit in orbẽ ter- *Sapien. 2*
rarum. Ecce, inq̇t, venit princeps mundi hu- *Ioan. 14.*
ius. Dixit hęc proximus paſsioni, & in me ni
hil iueniet: nihil peccati, nihil morte dignũ, A
nihil damnatione dignum. Et tanq̃ ei dicere
tur, cur ergo moreris? Sequit̃ & dicit, Sed vt
ſciant oẽs, quia volũtatem patris mei facio,
ſurgite ambulemus * hinc. Patior, inquit, in *a. l. eamus*
dignus pro dignis, vt eos dignos faciam vita
mea, pro quib. indigne patior mortem illo-
rum. Huic itaq; nullũ habenti peccatum di-
cit in præſentia Propheta Dauid, Tibi ſoli
peccaui, & malignũ coram te feci, vt iuſtifi
ceris in ſermonib. tuis, & vincas cum iudi-
caris, ſuperas enim oẽs homines, oẽs iudi-
ces, & qui ſe putat iuſtũ, corã te iniuſtus eſt.
Tu ſolus iuſte iudicas, iniuſte iudicatus, qui
ptãtem habes ponẽdi aĩam tuam, & ptãtem *Ioan. 10.*
habes iterum ſumendi eam. Vincis ergo cũ
iudicaris. Oẽs homines ſuperas, quia plus es
q̃ homines, & per te facti ſunt hoĩes. Tibi ſo
li peccaui, & malignum coram te feci, vt iu
ſtificeris in ſermonib. tuis & vincas cũ iudi-
caris. Ecce. n. in iniquitatib. conceptus ſum.
Tanq̃ diceretur, Vincuntur illi qui fecerunt
qđ & tu Dauid. Non. n. hoc paruum malũ, B
paruumq; peccatũ, adulterium & homici-
diũ. Quid illi qui ex quo nati ſunt de ventre
matris ſuæ, nihil tale fecerunt? Etiã ipſis im-
putas aliqua peccata, vt ille oẽs vincat cum
cęperit iudicari, Suſcepit perſonam generis
humani Dauid, & attendit omnium vincu-
la, propaginem mortis conſyderauit, origi-
nem iniquitatis aduertit, & ait, Ecce enim in
iniquitatibus conceptus ſum. Nunquid Da-
uid de adulterio natus erat, de Ieſſe viro iu- *33. q. 4. cap. uer.*
ſto & coniuge ipſius? Quid eſt quod ſe dicit *1. Re. 16.*
in iniquitate conceptũ, niſi quia trahitur ini *2. ſe. d. 30*
quitas ex Adã? Etiam ipſum vinculum mor- *c. Sed qđ.*
tis, cum ipſa iniquitate concretum eſt. Ne- *Ioan. 15.*

mo nascitur nisi trahens pœnam, trahẽs me
ritum pęnæ. Dicit & in alio loco Propheta,
Nemo mundus in conspectu tuo, nec infans
cuius est vnus diei vita super terram. Noui-
mus.n. ex baptismo Christi solui peccata, &
baptismũ Christi valere ad remissionẽ pec-
catorũ. Si infantes oĩmodo innocentes sunt,
cur matres ad Ecclesiã cum languentib. cur-
runt? Quid illo baptismo? qd illa remissione
dimittit? Innocentẽ magis video flentem q̃
irascentem. Quid diluit baptismũ? Quid sol-
uit illa gratia? Soluit propago peccati, qa si
loqui tibi posset ille infans diceret, & si iã in
C tellectum hr̃et, quem hẽbat Dauid, rñderet
tibi, Quid me attendis infantem? Nunquid vi
des facinora mea? Sed ego in iniquitate con
ceptus sum, Et in peccatis mater mea me in
vtero aluit. Pręter hoc vinculum cõcupiscẽ
tiæ carnalis, natus est Christus sine masculo,
ex virgine cõcipiẽte de spũ sancto. Non põt
Luc. 1. iste dici in iniquitate conceptus, non põt di
ci, in peccatis mater eius in vtero eum aluit,
cui dictum est Spũssanctus superueniet in te,
& virtus altissimi obumbrabit tibi. Non er-
go ideo in iniquitate concipiunt hoĩes, & in
peccatis in vtero a matrib. alũtur, quia pc̃tm̃
est misceri coniugibus, sed quia illud qđ fit,
vtiq; fit de carne pęnali. Pęna.n. carnis mors
est, & vtiq; inest ipsa mortalitas. Vnde Apo-
Rom. 8. stolus nõ moriturũ corp⁹ dixit, sed mortuũ.
Corpus qdem mortuũ est, inquit, pp pecca
tum spũs aũt vita est pp iustitiam. Qũo ergo
sine vinculo peccati nascit, quod concipit
& seminatur de corpore mortuo pp pecca-
tum? Opus hoc castum in coniuge non hẽt
D culpã, sed origo peccati trahit secum debitã
pœnã. Non.n. maritus, qa maritus est morta
lis non est, aut aliunde nisi peccato mortalis
est. Erat enim & dñs mortalis, sed nõ de pec
cato suscepit pęnam nostram, & ideo soluit
culpam nostram. Merito ergo in Adam oẽs
1. Co. 13. moriunt, in Christo aũt omnes viuificantur.
Rom. 5. Per vnum hoĩem enim ait Apostolus, pc̃tm̃
in hunc mundum intrauit, & per peccatum
mors, & ita in omnes hoĩes pertrãsiit, in quo
oẽs peccauerunt. Definita est sñia, In Adam,
inquit, oẽs peccauerunt. Solus esse innocens
infans potuit, qui de opere in Adam non est
natus. Ecce enim veritatem dilexisti, incerta
& occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.§
Veritatem dilexisti, i. impunita peccata eorũ
etiam quibus ignoscis non reliquisti. Veri-
tatem dilexisti, sic misericordiã prærogasti,
vt seruares & veritatem. Ignoscis confitenti,
ignoscis, sed seipsum punienti, ita seruatur
misericordia & veritas. Misericordia, qa ho
mo liberat, veritas, quia pc̃tm̃ punit. Ecce.n
veritatem dilexisti, incerta & occulta sapien
tiæ tuę manifestasti mihi. Quę occulta? quæ
incerta? qa Deus ignoscit & talib. nihil tam
occultũ, nihil tam incertũ. Ad hoc incertũ
Niniuitæ pœnitentiam egerunt, dixerunt.n.
quanuis post minas Prophetæ, quanuis pos
illam vocem Triduo & Niniue euerteretur
dixerunt apud se, petendam esse misericor
diã. Dixerunt ita apud se disceptantes, Qui
nouit, si Deus flectat in melius sñiam suam
& misereat? Incertum erat, cum * dr̃ quis n
uit. De incerto pęnitentiam egerunt, certam
misericordiam meruerunt. Prostrauerunt s
in lachrymis, in ieiuniis, in cilicio & in cin
re. Prostrauerunt se, gemuerũt, fleuerunt, pe
percit Deus. Stetit Niniue, an euersa est Ni
ue? Aliter qdem vr̃ hominib. & aliter visu
est Deo. Ego aũt puto impletum fuisse quo
Propheta p̃dixerat. Respice q̃ fuit Niniue,
vide qa euersa est. Euersa in malo, ędifica
in bono, sicut euersus Saulus persecutor, ę
ficatus Paulus p̃dicator. Quis nõ diceret c
uitatẽ istã in qua nũc sum⁹ fęliciter euers
si oẽs illi isani nugis suis desertis ad eccles
cõpuncto corde cõcurrerent, Dei miseric
diã de suis factis p̃teritis inuocarẽt? Nõne d
ceremus, vbi est illa Carthago? qa nõ est q
erat, euersa est, sed si est qđ non erat, ædifi
ta est. Ita dr̃ Hieremiæ, Ecce dabo tibi erad
care, suffodere, euertere, disperdere, & rur
ędificare & plantare. Inde est vox illa dñ
Ego pcutiam & ego sanabo. Percutit putre
nẽ facinoris, sanat dolorem vulneris. Faci
hoc medici, secãt, percutiũt & sanant, arm
se vt feriant, ferrũ gestant & curare veniu
Sed qa peccata magna erãt Niniuitarũ, di
runt, Quis nouit? Hoc incertum petefece
Deus seruo suo Dauid: cum.n. dixisset, stat
& arguente se Propheta, Peccaui: statim a
diuit a Propheta, idest, a spiritu Dei qui e
in Propheta, Dimissum est tibi pc̃tm̃ tuu
incerta & occulta sapientiæ tuæ manifes
sti mihi. Asperges me, inquit, hysopo & m
dabor. § Hysopum herbam nouimus hu
lem, sed medicinalem, saxo hærere radic
dicitur.

dr. Ideo in mysterio mundandi cordis simi-
litudo assumpta est. Apprehēde, inquit, & tu
radicem dilectionis petram tuā, Esto humi-
lis in humili Deo tuo, vt sis excelsus in glori
ficato Deo tuo. Aspgeris hysopo, humilitas
Christi te mundabit. Noli herbam contēne-
re, vim medicamenti attende. Aliquid ēt di-
cam qđ a medicis solemus audire, vel expe-
riri in ægrotis. Hysopum dicunt purgandis
pulmonib. aptum esse. In pulmone solet no-
tari superbia, illic.n. inflatio, illic anhelitus.
Dicebat̄ de Saulo psecutore tanq̄ de Saulo
superbo, q ibat ad vinciendos Christianos,
spirans cędē, anhelabat cædes, anhelabat san
guinē, nondū purgato pulmone. Audi & hic
humiliatū qa hysopo purgarū. Asperges me
hysopo & mūdabor. Lauabis me,§ Idest, mū
dabis me. Et super niuē dealbabor. Et si fue-
rint, inquit, peccata vestra sicut fœnicium,
tanq̄ niuem dealbabo. De talib. sibi exhibet
Christus vestem sine macula & ruga. Froin-
de vestis eius in mōte, quę tanq̄ nix dealbata
effulsit, significauit Ecclesiam omni macula
peccati mundatā. Sed vbi humilas ex hyso-
po? Audi sequentia. Auditui meo dabis exul
tationē & lętitiam, & exultabunt ossa humi-
liata.§ Auditui meo, inqt, dabis exultationē
& lętitiā. Gaudebo audiendo te, nō loquēdo
cōtra te, Peccasti q defendis te, loquēdo. Lo
qui vis, patere, audi, cede diuinis vocib. ne
urberis & amplius vulnereris. Cōmissū est,
non defendat, in confessionem veniat, nō in
defensionem. Adhibes te defensorē peccati
ui, vinceris. Non innocentē patronum adhi
buisti, nō est tibi vtilis defensio tua. Quis es
enim vt te defendas? Idoneus esto ad accusā
dum te, noli dicere, aut nihil feci, aut qd ma
gnū feci, aut fecerūt & alii. Si faciendo pctm̄
nihil te dicis deliquisse, nihil eris, nihil acci
pies, paratus est Deus dare indulgentiā, clau
is contra te, ille paratus est noli opponere
obicē defensionis, sed aperi sinū confessio-
nis. Auditui meo dabis exultationem & lęti-
tiā. Ipse donet vt dicam qđ sentio. Fęliciores
sunt qui audiunt, q̄ qui loquunt̄. Qui enim
discit, humilis est, qui aūt docet, laborat vt
non sit superb. ne male placendi affectus ir-
repat, ne Deo displiceat qui vult placere ho
minib magnus tremor est in docente fratres
mei, magnus tremor est noster in his vocib.
nostris. Credite cordi nostro qđ videre non
potestis, scit ipse qui mitescat nobis, qui p-
pitius sit nobis, cum quāto sub illo tremore
ad vos loqmur. Cum aūt ipsum aliquid sug-
gerentem & docentem intus audiuimus, se-
curi sumus, securi gaudemus. Sub magistro
enim sumus, illius gloriam quærimus, illum
docentē laudamus. Delectat nos veritas eius
intus, vbi nemo facit vel audit strepitum. Ibi
dixit iste esse lętitiam suam & exultationem
suam. Auditui meo, inqt, dabis exultationē
& lætitiam. Et ideo quia humilis, audit. Qui
vere audit & bene audit, humilis audit, Glo
ria enim eius in illo est a quo audit. Postquā I
dixit, Auditui meo dabis exultationem & lę
titiam, continuo demōstrauit quid faciat au
ditio, Exultabunt ossa humiliata. Humiliata
sunt ossa, ossa audientis non habent fastū, nō
habent tumorem, quem in se vix vincit qui
loquitur. Inde & ille humilis magnus, quo *Mat. 11.*
in natis mulierum nemo maior surrexit, ille
qui ita se humiliauit, vt se indignum diceret
soluere corrigiam calciamenti dñi sui. Ioan
nes ille Baptista, dans gloriam magistro suo *Mat. 1.*
& ideo amico suo, cum Christus putaretur,
& ex eo superbire posset & se extendere, nō
enim ipse se dixerat Christum, sed poterat *Luc. 3.*
accipere hominum errorem hoc putātium,
vltro istum honorem deferre volētium, sed
respuit falsum honorem, vt inueniret veram
gratiam, & vide humilitatem de auditu, ait. *Ioan. 1.*
Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autē
sponsi stat & audit eum. Stātem se fecit & au
dientem, non cadentem & loquentem. Stat,
inquit, & audit eum, Audisti auditum, vbi est
exultatio & lætitia? Continuo sequitur. Stat
& audit eum, & gaudio gaudet propter vo- *Ioan. 2.*
cem sponsi. Auditui meo dabis gaudium &
lætitiam, & exultabunt ossa humiliata. Auer- K
te faciem tuam a peccatis meis, & omnes ini
quitates meas dele.§ Iam.n. exultant ossa hu-
miliata, iā hysopo mundatus, humilis factus
sum. Auerte faciem tuā non a me, sed a pec-
catis meis. Alibi quippe orans dicit, Ne auer *Psal. 26.*
tas faciē tuā a me. Qui non vult a se auerti fa
ciē Dei, vult auerti faciē Dei a peccatis suis.
Peccatum.n. vnde se Deus non auertit, ad-
uertit. Si aduertit, animaduertit. Auerte fa-
ciem tuam a peccatis meis, & omnes iniqui
tates meas dele. Satagit de illo grādi peccato
plus præsumpsit, omnes deleri vult iniquita
tes suas. Præsumit de medici manu, de ma-

gna illa misericordia, quã in principio psal
mi inuocauit, omnes iniquitates meas dele.
Auertit faciẽ Deus, & sic delet, auertendo fa
ciem peccata delet, aduertẽdo scribit. Audi
sti auertẽdo delentem, aduertendo audi q̃d
facientem: Vultus aũt dñi super faciẽtes ma-
Psal. 33. la, vt perdat de terra memoriam eorũ, nõ de
lendo peccata eorum. Hic autẽ quid rogat?
Auerte faciem tuã a peccatis meis. Bene ro-
gat, ipse.n. non auertit faciẽ a peccatis suis,
dicens, Qm̃, peccatũ meum ego cognosco.
Merito rogas & bene rogas, vt Deus auertat
faciẽ a peccato tuo, si tu inde non auertis fa
ciẽ. Si vero tu pc̃tm̃ tuũ in dorso ponis, Deus
ibi faciẽ ponit. Tu pc̃tm̃ tuum ante faciem
tuam cõuerte, si vis vt inde Deus faciẽ suam
L auertat, & sic securus rogas, & exaudit. Cor
mundũ crea in me Deus. Crea, nõ quasi no
uum aliq̃d institue, dicere voluit sed q̃a pœni
tens orabat, qui commiserat aliq̃d, q̃d prius
q̃ committeret innocẽtior erat, ostẽdit quẽ-
admodum dixerit, crea, Et spm̃ rectum inno
ua in viscerib. meis. Perfectum, inq̃t in me
spm̃ fac esse. Inueterata erat atq; curuata re-
Psa. 56. ctitudo spũs mei. Dicit.n. ex alio Psalmo,
Curuauerunt aĩam meam. Et qñ se homo p
num facit ad terrenas concupiscẽtias, incur
Psal. 72. uat cor quodammodo, cum aũt erigit in su-
perna, rectũ fit cor eius vt bonus illi sit Deus.
Quã bonus.n. Deus Israel rectis corde. Pro-
inde frẽs audite. Aliqñ Deus cui ignoscit in
futuro seculo, corripit eũ de peccato in isto
seculo. Nã & ipsi Dauid, cui dictum iam fue
rat per Prophetam, Dimissum est peccatum
tuum, euenerunt quædam quæ minatus erat
Deus pp ipsum peccatum. Nam filius eius
2. Re. 21. Absalon aduersus eum cruentum bellũ ges-
M sit, & in multis humiliauit patrem suũ. Am-
2. Re. 15. bulabat ille in dolore, in tribulatione humi
liationis suæ, ita subditus Deo, vt oĩa iusta ei
tribuens confiteret quod nihil pateretur in-
digne, habens iam rectum cor cui nõ displi-
cebat Deus. Iniuriosum quendam & in os si
bi dura maledicta iaciẽtem, patienter audie
bat, ex aduersa parte, vnum ex militibus qui
erant cum filio eius impio: Et cum ille iace
ret maledicta in regem, iratus vnus ex comi
2. Re. 16. tib. Dauid, voluit ire & percutere eum, pro-
hibet a Dauid. Et qũo prohibet? Vt diceret,
Deus illum misit vt mihi malediceret. Agno-
scẽs culpam suam, amplexus est pœnam suã,
quærens gloriam non suam, dominum lau-
dans in eo q̃d boni habebat, dñm laudãs in
eo quod patiebat, benedicens dñm in omni
tempore, semper laus eius in ore eius. Tales
sunt omnes recti corde. Nonne hi peruersi
qui se rectos putant, & peruersum Deũ? Qui
qñ aliquid faciunt mali gaudent, qñ aliquid
mali patiunt blasphemant, Insuper positi in
tribulatione & flagello, dicunt de corde di-
storto, Deus q̃d tibi feci? Vere q̃a nihil Deo
fecerunt, oĩa enim sibi fecerũt. Et spm̃ rectũ
innoua in viscerib. meis. Ne proiicias me a
facie tua. Auerte faciẽ tuã a peccatis meis,
& ne proiicias me a facie tua. Cuius faciem
timet, & ipsius faciem inuocat. Ne proiicias
me a facie tua. Et spm̃ sanctum tuum ne aufe
ras a me. Est enim spũs sanctus in confiten
te. Iam ad donum spũs sancti pertinet, quia
tibi displicet q̃d fecisti. Immũdo spiritui pec
cata placent, sancto displicent. Quãuis ergo
adhuc veniã depreceris, tñ ex alia parte, qua
tibi displicet malum q̃d commisisti, Deo cõ
iungeris. Hoc enim & tibi displicet, quod &
illi. Iam duo estis ad expugnandam febrem
tuam, tu & medicus. Quia ergo non põt esse
confessio peccati & punitio peccati in ho-
mine a seipso, cum quisq; sibi irascit & sibi
displicet, sine dono spũs sancti non est. Nec
ait, spiritum sanctum tuum da mihi, sed, ne
auferas a me. Et spiritum sanctũ tuum ne au-
feras a me. Redde mihi exultationem saluta-
ris tui. Redde quam habebam, quam peccã
do amiseram. Redde mihi exultationem sa-
lutaris tui, vtiq; Christi tui. Quis enim sine
illo sanari potuit? Quia & antequã de Maria
nasceret. In principio erat verbum, & verbũ
erat Apud Deum, et Deus erat verbum. Et ita
a sanctis patribus dispẽsatio susceptæ carnis
futura credebat, sicut a nobis facta credi-
tur. Tempora variata sunt, non fides. Redde
mihi exultationem salutaris tui. Et spiritu
principali cõfirma me. Non nulli intellexe
runt hic Trinitatem in Deo ipsum Deum, ex
cepta dispẽsatione carnis, quoniã scriptum
est Deus spiritus est. Quod.n. nõ est corpus,
& tamen est, videtur restare vt spiritus sit. In
telligunt ergo hic nonnulli Trinitatem di-
ctam, in spiritu recto filium, in spiritu sãcto
spm̃ sanctum, in spiritu principali patrem. Si
ue ergo hoc ita sit siue spiritum rectum ip-
sius hominis accipi voluit, dicens, Spm̃, re-
ctum

ctum in noua in visceribus meis, quem cur
uaui & distorsi peccando, vt iã spiritus san-
ctus ip se sit spiritus principalis, quẽ & aufer
ri à se noluit, & eo se voluit confirmari, nõ
est hæretica quælibet sentẽtia. Sed videte q̃d
adiungat, Spiritu, inq̃t, principali confirma
me. In quo cõfirma? Qua ignouisti mihi, q̃a
securus sum, nõ mihi imputari quod dona-
sti. Ex hoc factus securus atq; ista gratia con
firmatus, nõ ero ingratus. Quid.n. faciã? Do-
ceam iniquos vias tuas.] Doceã iniquos ex
iniquo, idest, qui fuerã & ego iniquus, iam
non iniquus, nõ ablato spiritu sancto à me,
& spiritu principali confirmatus, doceã ini
quos vias tuas. Quas vias iniquos docebis?
Et impii ad te cõuertent. Si peccatũ Dauid
impietati deputat, nõ de se desperent impii,
quia pepercit Deus impio, sed si ad eum cõ
uertant, si vias ipsius discant. Si autẽ impie-
ti non deputatur factum Dauid, sed illa pro
pria impietas dr̃ apostare a Deo, vnum Deũ
non colere aut nunq̃ coluisse, aut quẽ cole-
bat dimisisse, ad cumulũ valet quod ait, Et
impii ad te cõuertentur, Ita plenus es adipe
misericordiæ, vt ad te conuersis, non solum
quibuslibet peccatoribus, sed ẽt impiis non
sit desperandũ. Et impii ad te conuertent. Vt
quid? Vt credentes in eum qui iustificat im-
pium, deputetur fides eorum ad iustitiam.
Erue me de sanguinibus Deus Deus salutis
meę.] Expresit Latinus interpres verbo mi-
nus Latino proprietatem tñ ex Græco Nã
omnes nouimus Latine non dici sanguines
nec sanguina, sed sanguinem: tame quia ita
Græcus posuit plurali numero, nõ sine cau
sa, nisi quia hoc inuenit in prima lingua He
bræa, maluit pius in terpres minus Latine a-
liquid dicere, quam minus proprie: Quare
ergo pluraliter dixit de sanguinibus? In mul
tis sanguinibus tanquam in origine carnis
peccati, multa peccata intelligi voluit. Ad
ipsa peccata respiciens Apostolus, quæ ve-
niunt de corruptione carnis & sanguinis,
ait, Caro & sanguis regnũ Dei non posside
bunt. Nam vtiq; s̃m finem verum eiusdem
Apostoli, caro ista resurget, & ipsa merebit
corruptionẽ dicẽte ipso, Oportet corrup-
tibile hoc induere incorruptionẽ, & morta
le hoc ĩduere immortalitatẽ. Quia ergo cor
ruptio ista de peccato est, ipsius nomine ap
pellant pc̃tã: quemadmodũ dicitur lingua
& illud frustum carnis & membrum, q̃ in
ore mouetur cũ verba distinguimus, & lin-
gua q̃d per linguam fit, sicut dicimus aliam
linguã Græcã, aliã Latinã. Non.n. caro di-
uersa est sed sonus. Q̃uo ergo dr̃ lingua lo-
cutio q̃ fit per linguã: sic dr̃ & sanguis iniq̃-
tas q̃ fit p̃ sanguinẽ. Attendens ergo multas
iniquitates suas, vt illud superius, Et oẽs ini
quitates meas dele, & eas tribuẽs corruptio
ni carnis & sanguinis, Libera me, inquit, de *Ibidem.*
sanguinibus: hoc est, Libera me ab iniquita-
tibus: munda me ab omni corruptione. In-
corruptionẽ.n. desyderat q̃ dicit, Libera me K
de sanguinibus: q̃a caro & sãguis regnũ Dei
nõ possidebũt, neq; cõrruptio incorruptio
nẽ. Erue me de sanguinibus, Deus Deus salu
tis meę. Oñdit q̃a cũ fuerit sal⁹ p̃fecta ĩ isto
corpore, corruptio in eo nõ erit q̃ intelligit
noĩe carnis & sanguinis. Ipsa est.n. p̃fecta sa
nitas coporis. Nã mõ q̃uo sanũ est q̃d labit,
q̃d indiget, q̃d habet p̃petuã quandã ægri-
tudinẽ famis & sitis? Hæc & tunc non erũt, *1. Co. 6.*
quia esca ventri, & venter escis, Deus aũt &
hunc & has euacuabit. Erit forma corporis
p̃fecta ex Deo, absorpta morte in victoriã,
nulla remanente corruptione, nulla surrepẽ *1. Co. 19*
te defectione, nullis mutata ætatibus, nullo
labore lassata, vt nullo cibo fulciat, & ali-
qua esca reficiat. Sed nõ erimus sine esca &
potu, Ipse erit cibus nr̃ Deus & potus nr̃. So
lus ille cibus reficit nec deficit. Libera me de
sanguinibus Deus Deus salutis meę. Mõ.n. iã
in ipsa salute sumus. Audi Apostolũ, Spe.n. *Rom. 8.*
salui facti sumus. Et vide quid de ipsa salute
corporis dicebat, In nobismetipsis, inq̃t, in-
gemiscimus, adoptionẽ expectantes, redem
ptionẽ corporis nr̃i, Spe.n. salui facti sumus,
Spes aũt q̃ videt non est spes, Quod.n. videt
quis, quid sperat? Si aũt q̃d nõ videmus spe- L
ramus, p̃ patientiã expectamus. Qui perseue *Mat. 10.*
rauerit vsque in finem: ipsa est illa patientia, *& 24.*
Hic saluus erit: ipsa est salus quam nondum
habemus, sed habituri sumus. Nondú est res
sed certa spes. Et exaltabit lingua mea iusti-
tiã tuã. Dñe labia mea aperies, & os meum
annunciabit laudẽ tuã.] Laudem tuam, quia
creatus sum, laudẽ tuã, quia vt confiterer iã
monitus sum, laudẽ tuã, quia peccãs non de
relictus sum, laudem tuam quia vt securus
essem mundatus sum. Labia mea aperies &
os meum annunciabit laudem tuam. Quo-

niam ſi voluiſſes ſacrificiũ, dediſſem vtiq;.]
In illo tpe erat Dauid, qñ ſacrificium victi
marum animalium offerebatur Deo,& vide
bat hæc futura tpa. Nõne in his vocibus nos
agnoſcimus? Erant illa ſacrificia figurata, p̄-
nunciãtia vnum ſalutare ſacrificiũ, nec nos
dimiſsi ſine ſacrificio ſumus, quod Deo of-
feramus. Audi.n. quod curam gerẽs pro pec
cato ſuo, & ignoſci ſibi volẽs malum quod
fecit, Si voluiſſes, inquit, ſacrificium dediſ-
G ſem vtiq;. Holocauſtis nõ delectaberis. Ni
hil ergo offeremus? Sic veniemus ad Deum?
Et vnde illum placabimus? Offer, ſane in te
habes quod offeras. Noli extrinſecus thura
cõparare, ſed dic, In me ſunt Deus vota tua,
Pſal. 55. quæ reddã laudes tibi. Noli extrinſecus pe-
cus quod mactes quirere, habes in te quod
occidas. Sacrificium Deo ſpiritus contribu
latus, cor contritum & humiliatũ Deus nõ
ſpernit.] Prorſus ſpernit taurum, hircũ, arie
tem: iam non eſt tempus vt hæc offerantur.
Oblata ſunt cum aliquid indicarent, cũ ali-
quid promitterẽt; venientibus repromiſsis,
promiſsiones ablatæ ſunt. Cor contritum
& humiliatũ Deus non ſpernit. Noſtis q̃a
excelſus eſt Deus: ſi te excelſum feceris, lon
ginquabitur à te. Si te humiliaueris, propin
quabit ad te. Videte quis iſte ſit. Vnus videba
tur deprecari Dauid, videte hic imaginẽ no
ſtram & typum Eccleſiæ. Benigne fac domi
ne in bona voluntate tua Sion.] Huic Sion
benigne fac. Quid eſt Sion? Ciuitas ſancta.
Quæ eſt ciuitas ſancta? Quæ abſcondi non
põt ſuper montẽ conſtituta Sion in ſpecula
tione, quia aliquid ſpectat quod ſperat. In-
Mat. 7. terpretat.n. Sion ſpeculatio, & Hieruſalẽ vi
ſio pacis. Agnoſcitis ergo vos in Sion & in
Hieruſalem: ſi certi expectatis ſpem futurã,
etſi pacem habetis cum Deo. Et ædificentur
muri Hieruſalem. Benigne fac domine ĩ bo
na voluntate tua Sion, & ædificentur muri
Hieruſalem. Non ſibi.n. tribuit aliqua meri-
H ta ſua, tu cum illa benigne fac. Aedificentur
muri Hieruſalem, Munimenta conſtruantur
immortalitatis noſtræ, in fide, ſpe & charita
te. Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitię.] Mõ
autem ſacrificium pro iniquitate, ſpiritum
Pſal. 83. contribulatum & cor humiliatum: tunc ſa-
crificiũ iuſtitiæ laudis ſolius. Beati.n. qui ha
bitant in domo tua, in ſecula ſeculorum lau
dabunt te. Hoc eſt ſacrificium iuſtitię. Obla
tiones, & Holocauſtomata. Quæ ſunt Ho-
locauſtomata? Totum igne conſumptum.
Quoniam totum pecus imponebat aræ Dei
igne conſumendum, holocauſtum dicebat.
Totus nos diuinus ignis abſumat, & feruor
ille totus arripiat. Quis feruor? Nec eſt qui
ſe abſcondat a calore eius. Quis feruor? De
quo dicit Apoſtolus, Spiritu feruentes. Non
tãtum anima noſtra abſumatur ab illo igne
diuino ſapientiæ: ſed & corpus noſtrum, vt
mereatur ibi imortalitatem, ſic leuetur holo
cauſtum, vt abſorbeatur mors in victoriam,
Oblationes & holocauſtomata. Tunc impo
nent ſuper altare tuũ vitulos.] Vnde vitulos?
Qui tibi elegit innocentiam nouæ ætatis, li-
berat colla a iugo legis. Pſalmus in nomine
Chriſti, etſi forte non vt volumus, veronta-
men vt potuimus terminatus eſt. Reſtat pau
cis alloqui vos fratres, propter multa mala
inter quæ viuimus. Neq;.n. viuẽtes in rebus
humanis, migrare poſſumus a rebus huma-
nis. Cũ tolerantia viuẽdum eſt nobis inter
malos, quia cum mali eſſemus, cum toleran
tia vixerunt boni inter nos. Non obliuiſcen
tes quid fuerimus, nõ deſperabimus de his q̃
nunc ſunt quod fuimus. Veruntamẽ chariſsi
mi in tãta morum diuerſitate & tam deteſta
bili corruptela, regite domos veſtras, regite
filios veſtros, regite familias veſtras. Qũo ad
nos pertinet in Eccleſia loqui vobis, ſic ad
vos pertinet in domibus veſtris agere, vt
bonam rationẽ reddatis de his q̃ vobis ſunt
ſubditi. Amat Deus diſciplinam. Peruerſa
autem & falſa innocentia eſt habenas laxa-
re peccatis. Valde inutiliter, valde pernicio
ſe ſentiet filius patris leuitatem, vt iuſte po-
ſtea Dei ſentiat ſeueritatẽ. Et hoc non ſolus,
ſed cum diſſoluto patre ſuo. Quid.n.? Si ipſe
non peccat & nõ facit quod filius eius, ideo
non debet ab ipſa nequitia filium prohibe-
re? An forte vt videatur filio eius, quia & pa
ter talia faceret, niſi ſenuiſſet? Peccatum q̃d
tibi non diſplicet in filio tuo, delectat te, ſed
ætas deſeruit, non cupiditas. Maxime fratres
mei filios veſtros fideles attendite: quos fide
genuiſtis, vt baptizarẽtur. Sed forte negligit
malus filius, vel monita patris, vel obiurga-
tionem, vel ſeueritatem. Tu imple perſonã
tuam, Deus de te & de illo exigit ſuam.

In Psalmũ quinquagesimũprimũ. Enarratio.

PSalmus breuis est, de quo loquendum su
scepimus charitati vestræ, sed titulũ ha-
bet aliquantulum negotiosum. Patienter er-
go sustinete nos, donec illum enodemus vt
possumus, quantum adiuuerit dñs. Neque.n.
passim prętereũda sunt hæc, qñquidem pla-
cuit fratrib. non tm̃ aure & corde, sed & sty-
lo excipienda q̃ dicimus, vt non adiutorem
tm̃, sed & lectorem etiam cogitare dēamus.
Nata est q̃dē occasio psalmo huic ex re qua
dam gesta, q̃ vobis etiam fecimus recitari de
libro Regnorum. Saul.n. rex non ad perma-
nendum electus est a dño, sed secundum po
puli cor durum & malum datus ad eorum
correptionem, non ad vtilitatem, secundum
illam sñiam sãctarum scripturarum, quę ait
de Deo, Qui regnare facit hominē hypocri-
tam, pp peruersitatem populi. Cum ergo ta
lis esset Saul, persequebat̃ Dauid, in quo De⁹
præfigurabat regnum salutis æternæ, & quē
Deus elegerat permansurum in semine suo:
qñquidem futurus erat rex noster rex seculo
rum, cum quo regnaturi sumus in æternum
ex semine ipsius Dauid secundum carnem.
Cum ergo Dauid Deus elegisset, & p̃elegis-
set & prædestinasset ad regnũ, noluit & ipsũ
Dauid ante regnum tenere, q̃ primo a perse
quentib. liberaret, vt etiam in hoc ipso figu-
raret nos, i. corpus eius, cuius corporis ca-
put Christus. Porro.n. si ipsum caput nostrũ
sine primo peracto labore in terra, in cœlo
regnare noluit, neque leuare sursum corpus
quod deorsum accepit, nisi per tribulationis
viam, quid audent mēbra sperare capite suo
magis se posse esse fęlicia? Si patremfamilias
Beelzebub vocauerunt, quanto magis dome
sticos eius? Non ergo speremus * meliorem
viam, qua pręcessit eamus, qua duxit sequa
mur. Si.n. a vestigio eius aberrauerimus, peri
mus. In hoc ergo Dauid quid præfigurabat̃
videtis. Ergo & in Saul quid præfigurabat̃ vi
detis. Regnum malum in Saul, & regnũ bo-
nũ in Dauid. Mors in Saul, & vita in Dauid.
Etenim nos non persequit̃ nisi mors, de qua
in fine triũphabimus, dicentes, Vbi est mors
contentio tua? vbi est mors aculeus tuus?
Quid est quod dico, nõ nos persequitur nisi
mors? Quia nisi mortales essemus, non esset
quod nobis faceret inimicus. Nũquid enim
angelis quicquã facit? Ergo etiam ipsa mors
a qua maxime habemus persecutionem, cu-
ius finit̃ in fine contentio, cum resurrexeri-
mus a mortuis, sicut finita est in capite nr̃o,
sic finiet̃ & in nobis si iusti fuerimus inuẽti.
Nam mortuus ille mortis interfector fuit, &
magis in illo mors mortua est, q̃ ipse in mor
te. Deniq; etiam nomē ipsum si attendamus,
non est sine mysterio. Nam Saul interpretat̃
petitio, hoc est, appetitio. Quid.n. dubitare
debemus nobis, fecisse mortem istã? A pec-
cato enim hominis nata est mors. Merito er-
go ipse sibi homo appetiuit mortē, & ideo
appetitio nomen est mortis. Nam sicut scri- *Sapien. 1.*
ptum est, Deus mortem non fecit nec lætat̃
in perditione viuorum, Creauit enim Deus
vt essent oĩa, & sanabiles fecit nationes orbis
terrarum, Et vnde mors? tanquã quæreres, Im A
pii aũt manib. inquit, & verbis accersierunt
illam, & æstimantes illam amicam defluxe-
runt. Ergo appetendo illam defluxerunt, &
in mortem irruerunt, æstimantes illam sibi
esse amicam, & qũo æstimauit populus ami
cum, & petiuit regem inimicum. Extorsit.n.
popul⁹ a dño habere regē, & datus est Saul, *1. Re. 8.*
tanquam dati essent illi in manus suas, qui
manib. & verbis accersierunt mortem, & fi-
gurata est in ipso Saule ipsa mors. Ideo psal-
mus ille septimusdecim⁹ sic habet titulum,
In die qua liberauit eum dñs de manu oĩum
inimicorũ eius, & de manu Saul. Dixit pri-
mo omnes inimicos ei⁹, & postea de manu
Saul, q̃a nouissima inimica destruet̃ mors.
Quid est, Et de manu Saul? Quoniã exemit
nos ab inferis, & de manu mortis liberauit *1. Co. 15.*
nos. Cum ergo Saul persequeretur virũ san-
ctum Dauid, confugit Dauid vbi tutum pu- *1. Re. 21.*
tauit esse locum, transiens per sacerdotem
quendam Achimelech, accepit ab eo panes.
Vbi figurauit etiam personam, non tantum B
regis, sed & sacerdotis, quia manducauit pa-
nes ppositionis, quos sicut dicit dñs in Euã *Mat. 12.*
gelio, non licebat manducare nisi solis sacer
dotib. Postea cœpit eum quærere Saul, & irã
tus est suis quod nemo eum sibi vellet pro-
dere. Hoc modo lectum est in libro Regno-
rum. Erat autē ibi Doech Idumæus quidam
quando venerat ille ad Achimelech sacer- *1. Re.*
dotem, princeps pastorum Saul. Qui cum
adesset quando Saul irascebatur suis, quòd
nullus illi vellet prodere Dauid, pdidit vbi

eum vidiſſet. Miſit continuo Saul, exhibuit
ſacerdotem,& oẽs eius,& iuſsit occidi.Ne-
mo auſus eſt hoĩum regis Saul,nec iubẽte re
ge mittere manum in ſacerdotes dñi,ſed ille
qui prodiderat, ſicut Iudas, qui a propoſito
ſuo nõ receſsit, & vſq; in finem pſeuerauit,
de illa radice fructus ferre, quales, niſi qua-
les fert arbor mala? Occidit Doech iſte ma-
nu ſua iubente rege ſacerdotem,& oẽs eius.
Deinde debellata eſt ciuitas etiã ſacerdotũ.
Inuenimus ergo Doech iſtum inimicum re
gi Dauid, & ſacerdoti Achimelech.Vnus hõ
eſt Doech,ſed genus hoĩum eſt Doech,ſicut
Dauid & corpus ipſius regis & ſacerdotis,
tanq̃ vnus homo & duę perſonæ, ſed tñ vnũ
genus hoĩum. Proinde in iſto tpe, & in iſto
ſeculo videamus hæc duo genera,vt ptineãt
C ad vtilitatẽ noſtram,vel qđ cantauimus, vel
qđ cantari audiuimus.Modo videamus Do-
ech, modo videamus corpus regis & ſacer-
dotis,modo videamus corpus hoĩum aduer
ſus regem & ſacerdotem: Primo nomina ip
ſa attendite,q̃ myſtica ſint.Doech interpre-
taẽ motus.Idume⁹ interpretaẽ terrenus. Iam
videte quale genus hoĩum ſignificet Doech
iſte motus. Nõ ergo pſeuerans in æternum,
ſed emigrãdus terrenus. Quid expectatis de
hoĩe terreno, aliquos fructus cœleſtes? Ho
mo erit in ęternum. Eſt ergo regnum æter-
num,vt breuiter dicã & cito inſinuẽ, hodie
in ſeculo,vbi eſt & regnum cœleſte: Peregri
nos hẽt ciues ſuos vtrunq; regnum, regnũ
terrenum,& regnũ cęleſte, regnũ eradican-
dum,& regnũ in æternũ plantandum.Modo
D in hoc ſeculo ciues vtriuſq; regni permixti
ſunt. Corpus regni cęleſtis commixtum eſt.
Regnum cœleſte gemit inter ciues regni ter
reni: & aliqñ, nam & hoc tacẽdum non eſt,
quodammodo regnum terrenũ angariat ci-
ues regni cęlorum, & regnum cęleſte anga-
riat ciues regni terreni. Vtrunque vobis de
Dan. 23. ſcriptura Dei demõſtrabimus.Daniel & tres
Gen. 29. pueri in Babylonia præpoſiti ſunt negotiis
regis. Ioſeph in Aegypto ſecundus a rege po
ſitus eſt adminiſtrare rempublicã, de qua re
publica erat populus ille Dei liberandus. In
ipſa republica angariam quodammodo fa-
ciebat Ioſeph, ſicut illi tres pueri, ſicut Da-
niel. Manifeſtum eſt ergo q̄ vſurpat ſibi ad
opera ſua,i.ad opera regni ſui, non ad facta
ſua mala regnum terrenum ciues regni cœ-
lorum. Quid eſt regnũ cœlorum,Qũo vſur
pat in hoc ſeculo ad tp̃s eius regni terreni?
Nonne de his Apoſtolus dicit, q̄ non caſte
Euangelium annunciabant, ſed terrena deſy
derantes,regnum cœlorum prędicabãt,ſua
quærebant & Chriſtum annunciabant? Et vt
noueritis q̄ & ipſi ad opus regni cœlorum,
tanq̃ mercenarii aſſumpti ſunt, Apoſtolus
gaudens de illis dicit, Sunt qui per inuidiam
& contentionem Chriſtum annunciant, nõ
caſte,exiſtimantes tribulationem ſe ſuſcitare
vinculis meis. Quid enim dum oĩmodo ſiue
per occaſionem ſiue per veritatem Chriſtus
anuncietur? Et in hoc gaudeo, ſed & gaude-
bo. De talibus etiam Chriſtus annunciat, di-
cens, Phariſæi & ſcribæ ſuper cathedrã Moy
ſi ſederũt,quæ dicunt facite, quæ aũt faciũt,
facere nolite. Dicunt enim & non faciunt.
Quæ dicunt,pertinent ad Dauid:quæ autem
faciunt,pertinent ad Doech. Per illos me au
dite,illos imitari nolite.Iſta duo genera ho-
minum ſunt hodie in terra.De his duob.ge-
nerib. hominum cantat Pſalmus iſte. Habet
aũt Pſalmi titulus, In finem intellectus Da-
uid, cum venit Doech Idumæus & nuncia-
uit Saul, venit Dauid in domũ Abimelech.§
Cum legamus eũ veniſſe in domũ Achime-
lech. Et fortaſſe qđ non abſurde ſẽtimus pp
ſimilitudinem nominis,& vnius ſyllabę dif-
ferẽtiam,vel potius vnius literæ,variati ſunt
tituli. In codicib. tñ Pſalmorum,cum inſpi-
ceremus, magis Abimelech q̃ Achimelech
inuenimus. Et qm̃ in alio loco habes euiden
tiſsimum Pſalmũ non diſsimilitudinem no-
minis,ſed prorſus diuerſum nomen inſinuã
tem,qñquidem Dauid ante regem Achis,nõ
ante regem Abimelech immutauit faciem
ſuam,& dimiſit eum & abiit. titulus autem
Pſalmi ſic ſcriptus eſt, Qñ immutauit vultũ
ſuũ coram Abimelech: ipſa magis mutatio
nominis in myſterium fecit nos eſſe inten-
tos,ne tanquam res hiſtoriæ perſequaris, &
ſacrata vela cõtemnas. Diſcuſſum nomen in
pſalmo illo,quod eſt Abimelech, inuenitur
interpretatum,patris mei regnum. Qũo aũt
patris ſui regnum dimiſit Dauid,& abiit,ni-
ſi qũo Chriſtus regnum Iudæorum dimiſit,
& ad gentes tranſiuit? Hinc fortaſsis etiã pro
pheticus ſpũs aſcribens titulũ pſalmo huic,
voluit vt non diceret Achimelech ſed Abi-
melech: quia qñ venit Dauid ad patris ſui
re-

regnum,tunc eſt proditus: hoc eſt, qñ venit dñs noſter Ieſus Chriſtus ad regnum Iudæorum inſtitutum a patre ſuo, de quo dicit, Auferet a vobis regnum Dei, & dabit genti facienti fructus eius & iuſtitiam, tũc eſt proditus morti,quã ſignificat Saul. Non eſt aũt occiſus,ſicut nec Iſaac, cum & ipſe paſsionem dñi ſignificat:nec tñ ſine ſanguine figura tranſacta eſt, vel ibi illius arietis, vel hic Abimelech ſacerdotis. Neque enim occidi oportuit eos,quos tunc reſurgere non oportebat,ſed eorum vitam a mortis periculo liberari. Veruntñ effuſi ſanguinis liberatio, reſurrectioné potius ſignificabat,q̃ hoc modo in illis figurabat. Quia vero dño ſeruabat reſurrectio,plura hinc dici poſſent, ſi illarum rerum geſtarũ in hoc ſermone ſuſcepiſſem⁹ tractanda myſteria Nunc iam audiamus iſta duo genera hominum,quandoquidem de titulo iſto,& ſi operoſius & fortaſſe loquaci⁹, tñ vt dñs cõceſsit exitum eſt,Duo genera hominum attendite,vnum laborantium,alterũ eorum inter quos laborat. Vnum de terra,alterum de cœlo cogitantium. Vnum in profundum cor mittentium, alterum,cor angelis coniungentium. Vnũ ſperantium de terrenis quib. pollicetur * hic mundus, alterũ præſumẽtium de cœleſtib. quæ promiſit nõ mendax Deus. Non eſſe deſperandum de hominib.bonis,ſi per eos terrenum adminiſtretur,nec rurſum continuo gratulandum hominib.qui cęleſtia agere dignoſcãtur negotia,cum plerunq; illi qui negotiis ſecularib. implicati ſunt, cor ſemper ſurſum habeant, & iſti qui cœleſtia ſemper prædicant, cor trahant in terra. Sed mixta ſunt iſta genera hominum. Inuenimus modo ciuem Hieruſalem, ciuem regni cœlorum adminiſtrare aliquid in terra,vt puta purpuram gerit,magiſtratus eſt,ædilis eſt,proconſul eſt,imperator re,rempublicam gerit terrenam,ſed cor ſurſum habet,ſi Chriſtianus eſt, ſi fidelis eſt, ſi pius eſt,ſi cõtemnens in quibus eſt,& ſperat in quibus nõdum eſt. De quo genere fuit illa ſãcta mulier Heſter, quæ cum eſſet vxor regis, ventum eſt ad periculum deprecandi pro ciuib. ſuis. Et cum oraret corã Deo vbi mentiri non poſſet, in oratione ſua dixit,ita ſibi fuiſſe illa ornamenta regalia ſicut pannum menſtruatæ. Non ergo deſperemus de ciuib.regni cęlorum,qñ eos videmus aliqua
gerere Babyloniæ negotia,aliquid terrenum
in republica terrena. Nec rurſus cõtinuo gra
tulemur oĩb.hoĩbus quos videmus agere ne
gotia cęleſtia, qa & filii peſtilentiæ ſedẽt ali- *Pſal. 1.*
quando in cathedra Moyſi. de quibus dicit, *Mat. 25.*
Quę dicũt facite,quæ aũt faciunt, facere nolite.
Dicunt.n.& non faciunt. Illi in terrenis
reb. leuant cor in cœlum, iſti in cœleſtibus
verbis trahunt cor in terra. Veniet autem tp̃s
ventilabri, qñ vtrunq; diligentiſsime diſcer
natur,ne granum aliqđ tranſeat in aceruum *Mat. 3.*
paleæ comburendum, nec vna ſtipula tran-
ſeat ad maſſam in horreo recondendã. Quã I
diu ergo nũc permixtum eſt, audiamus hinc
vocem noſtram, i.ciuium regni cœlorum.
Hoc enim affectare dẽmus,tolerare hic ma-
los, quàm tolerari a bonis, & coniũgamus
nos huic voci,& aure, & lingua, & corde,
& opere. Quod ſi fecerimus, nos hic loqui-
mur in his, quæ audiuimus. Dicatur ergo
primo de corpore malo regni terreni.

Expoſitio Pſalmi.

QVid gloriat̃ in malitia qui potens eſt? §
Attendite fratres mei, gloriam mali-
gnitatis,gloriam hoĩum malorum. Quæ eſt
gloria? Quid gloriatur in malitia, qui potẽs
eſt,ideſt,qui in malitia potens eſt, quid glo-
riat̃? Opus eſt potentem eſſe,ſed in bonitate,
non in malitia. Aliquid magnum eſt gloriari
in malitia? Aedificare domũ paucorum eſt,
deſtruere multorum. Quiuis ignarus poteſt
ſeminare frumenta,excolere ſegetem, expe-
ctare donec matureſcat, ſed in eius fructu in
quo laborauit gaudere,paucorum eſt. Vna
ſcintilla omnem ſegetem incendere quiuis
poteſt. Suſcipere infantem, natum nutrire,
educare, ad iuuenilem ætatem perducere, K
magnum officium eſt, occidere vero illum
vno puncto temporis quiuis poteſt. Ergo ea
quæ ad deſtructrionem fiunt, facillime fiũt.
Qui gloriatur,in domino gloriet̃. Qui glo-
riatur,in bonitate glorietur. Gloriaris quia
potens es in malo, quid facturus es o potens *1. Co. 1.*
quid facturus es? Multum te iactas,occiſurus
es hominem,hoc & ſcorpius,& hoc & vna
febris,hoc & fungus malus. Huccine reda-
cta eſt omnis potentia tua, vt vno malo fun-
go coæquetur? Hoc ergo faciunt boniciues
Hieruſalem,qui non in malitia, ſed in boni
tate

tate gloriantur, Primo vt non in se, sed in do
mino glorient: deinde vt ea quæ ad ædifica-
tionẽ faciunt, studiose faciãt, & talia faciant
quæ valeant ad permanendũ. Quę aũt faciũt
ad destructionem, faciant pp disciplinam ꝓ
ficientium, non pp oppressionem innocen-
tium. Huic ergo potẽtiæ comparatũ corpus
illud terrenum, quare non audiat ex his ver-
bis, Quid gloriaẽ in malitia qui potens est?
In iniquitate tota die iniustitiam cogitauit
lingua tua. § In iniquitate tota die, i. toto tem
L pore sine lassitudine, sine ĩteruallo, sine pau
satione. Et qñ non facis, cogitas, vt qñ aliqd
mali abest a manib. a corde non absit? Aut fa
cis malum, aut dum non potes facere, dicis
malum, hoc est, maledicis. Aut qñ nec hoc
potes, vis & cogitas malũ. Tota die ergo, i.
sine intermissione expectamus huic homini
pęnam, parua sibi pœna est? Minaris ei? Tu
cũ ei minaris, quo eũ vis mittere in malum?
Dimitte illum in se. Vt multum sæuias, subie
cturus es bestiis, in seipsum peior est bestiis.
bestia enim lacerare corpus eius põt, ipse
cor suum sanum relinquere nõ põt. Interius
in seipsum sæuit, & tu exterius plagas inqui-
ris: immo ora Deum pro illo, vt libereẽ a se.
Veruntñ in hoc Psalmo fratres mei, non ora
tio est pro malis, aut contra malos, sed pro-
phetia quid sit euenturũ malis. Non itaq; pu
tetis ex maleuolentia Psalmum aliqd dicere.
Dicitur enim spũ prophetiæ. Quid ergo se-
quiẽ? Tota potentia tua, & tota cogitatio ini
quitatis, tota die, & meditatio malignitatis ĩ
lingua tua sine intermissione quid egit? qd
fecit? Sicut nouacula acuta fecisti dolũ. § Ec-
De uerbis dom ser. 6 ce quid faciunt sanctis mali, capillos radunt.
Mat. 20. Quid est qđ dixi? Si sint tales ciues Hierusa-
M lem qui audiant vocem dñi sui regis sui di-
centis, Nolite timere eos qui corpus occi-
dunt animam autem non possunt occidere,
Mat. 16. Qui audiant vocem, q̃ modo ex Euangelio
recitata est, Quid prodest homini si totum
mundum lucreẽ, se aũt ipsum perdat & de-
trimentum sibi faciat? contemnunt oĩa præ-
sentia bona insuper & ipsam vitam. Et quid
1. Re. 21. factura est nouacula Doech, homini meditã
ti in hac terra regnum cęlorum, & futuro in
regnum cœlorum, habenti secum Deum &
permansuro cum Deo? Quid est factura illa
nouacula? Capillos rasura, Caluum factura
est. Et hoc ad Christum pertinet qui in loco
Caluariæ crucifixus est. Facit & filium Cho
re, qđ interpretatur caluitium. Nam isti ca-
pilli superflua rerum temporaliũ significãt.
Qui quidem capilli non superflue facti sunt
a Deo in corpore hominum, sed ad aliquid
ornamentum, tñ quia sine sensu pręcidũtur,
illi qui adhærent corde Deo, sic habent ista
terrena tanquam capillos. Sed aliquando &
aliquid boni de capillis operandum est quã
do frangis panem esurienti, egenum sine te-
cto inducis in domũ tuam, si videris nudum
vestis. Postremo etiam ipsi martyres imitan
tes dñm, sanguinem pro Ecclesia fundentes,
audientes vocem illam, Sicut Christus aĩam
suam pro nobis posuit, sic & nos debemus
pro fratrib. animas ponere, quodammodo
de capillis suis bene nobis fecerunt, i. de his
reb. quas põt amputare vel radere illa noua-
cula. Quia ergo & de ipsis capillis boni ali-
quid fieri põt, significauit & illa mulier pec-
catrix,, quæ cũ fleuisset super pedes dñi, ca-
pillis suis tersit, quos lachrymis rigauit, si-
gnificãs qa cum misertus fueris alicuius, dẽs
& subuenire si potes. Cum. n. misereris, tan-
quam lachrimas fundis, cum subuenis, capil
lis tergis. Et si hoc cuiq;, quanto magis pedi
bus dñi? Qui sunt pedes dñi? Euangelistę san
cti, de quib. dictum est, Quam speciosi sunt
pedes eorum, qui annunciãt pacem, qui an-
nunciãt bona? Ergo acuat nouaculam suam
Doech, acuat dolum quãtum põt ablaturus
est superflua temporalia, nũquid necessaria
sempiterna? Dilexisti malitiã super benigni-
tatem. § Ante te erat benignitas, ipsam dilige
res. Non enim aliquid eras erogaturus, aut
quod diligeres de longinqua nauigatione al
laturus eras. Benignitas ante te, iniquitas an-
te te, compara & elige. Sed forte habes ocu-
lum quo videas malignitatem, & non habes
oculum quo videas benignitatem. Vę iniquo
cordi, quod peius est, auertit se, ne videat qđ
videte potest. Quid enim de talibus alio lo-
co dictum est? Noluit intelligere vt bene age
ret. Non enim dictum est, non potuit, sed
noluit, inquit, intelligere vt bene ageret,
clausit oculos a luce præsenti. Et quid se-
quitur? Iniquitatem meditatus est in cubili
suo, hoc est, in interiori secreto cordis sui.
Tale quod obiicitur huic Doech Idumæo
maligno corpori, motui terreno, non per-
manenti, non cœlesti. Dilexisti malitiam
su-

super benignitatem. Nam vis nosse, q̃ videat malus vtrũq; , & illud potius eligat, hinc se auertat. Quare clamat qñ inique aliquid patitur? Quare tunc exaggerat quantum potest iniquitatem, & laudat benignitatem, reprehẽdens eum qui in illo operatus est malignitatem super benignitatẽ? Sit ergo regula sibi ad vidẽdum, de seipso iudicabit. Porro si faciat quod scriptum est, Diliges ꝓximũ tuũ tanq̃ teipsum, Et q̃ vultis vt faciãt vobis homines bona, hæc & vos facite illis, apud se habet vnde nouerit, quia quod sibi non vult fieri, non debet facere alteri. Dilexisti malitiam super benignitatem. Iniq;, inordinate, & ꝑuerse vis leuare aquã suꝑ oleũ, demerget aqua, oleũ suꝑeminebit. Ponere vis sub tenebris lucem, fugabuntur tenebrę, lux manebit. Super cęlũ terrã vis collocare, pondere suo cadet terra ĩ locum suum. Tu ergo mergeris diligendo malitiam super benignitatẽ. Nam nunq̃ benignitatẽ malitia superabit. Dilexisti malitiam super benignitatẽ. Iniquitatem magis q̃ loqui æq̃tatem.] Ante te est æquitas, ante te est iniquitas. Vnã linguã habes, quo vis eã vertis.] Quare ergo potius ad iniquitatem, & non ad æquitatẽ? Cibos amaritudinis nõ das ventri tuo, & cibos iniquitatis das linguæ tuæ malignæ? Sicut eligis quo vescaris, sic elige quod loquaris. Præponis ergo iniquitatem æquitati, & pręponis malitiã benignitati, Tu quidem præponis, sed supra esse quid potest nisi benignitas & æquitas? Sed tu imponendo te quodã modo super ea quæ necesse est vt deorsum eant, nõ illa facies esse supra bona, sed tu cũ eis mergeris in mala. Propter hoc sequit̃ in psalmo. Dilexisti oĩa verba submersionis.] Eripe ergo te si potes à submersione: Naufragium fugis, & plumbum amplecteris. Si non vis mergi, tabulam appræhende, ligno portare, crux te perducat. Nunc ergo quia Doech es Idumæus, motus & terrenus, q̃d facis? Dilexisti omnia verba submersionis. Linguã dolosam.] Expressit verba submersionis, linguã dolosã. Quid est lingua dolosa? Ministra fallaciæ est lingua dolosa, aliud in corde gestantiũ, aliud ore ꝓmentiũ. Sed in his subuersio, in his submersio est. Propterea Deus destruet te in finẽ.] Et si nunc videris virere tanq̃ fœnũ in agro ante æstũ solis. Oĩs.n. caro fœnũ, & claritas hoĩs vt flos fœni, Fenũ aruit & flos decidit, verbũ autẽ dñi manet in æternũ. Ecce quo te teneas, ad id quod manet in æternũ. Nam ad fęnũ, & ad florẽ fœni si tenueris, qm̃ fęnum arescet, & flos decidet, destruet te Deus in finẽ. Et si non modo certe in finẽ destruet, qñ illud vẽ
tilabarũ venerit, & aceruus paleę à massa se- Mat. 3. & 13.
paratus fuerit. Nõne massa in horreo, & palea in ignem? Nõne totus iste Doech ad sinistram stabit, qñ dicturus est dominus, Ite in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius? Destruet ergo te Deus ĩ finẽ. Euel
let te & emigrabit te de tabernaculo tuo.] Mat. 25.
Mõ ergo Doech iste Idumęus est in taberna
culo, sed seruus nõ mãet ĩ domo in æternũ. E
Operatur & iste aliquid bonis, & si non fa
ctis suis, saltem verbis Dei, vt in Ecclesia qñ Ioan. 8.
sua quęrit, saltem quę Christi sunt dicat. Sed Philip. 2.
emigrabit te de tabernaculo, Amen dico vo Mat. 6.
bis, perceperunt mercedem suam. Et radicẽ tuam de terra viuentium.] Ergo in terra viuentium nos debemus habere radicem. Radix nostra ibi sit. In occulto est radix. Fructꝰ videri possunt, radix videri non potest. Radix nostra, charitas nostra: fructus nostri, opera nostra. Opus est vt opera tua de charitate procedant, tunc est radix tua in terra viuentium. Inde eradicabitur iste Doech, nec
omnino poterit ibi permanere, quia nec al- 1. Re. 21.
tius ibi fixit radicẽ. Sed quomodo illa semi- Mat. 13.
na in petra & si radicem emittunt, tñ quia humorẽ non habent, sole orto continuo arescunt. At vero illi qui altius figunt radicem, quid audiũt ab Apostolo? Flecto genua mea pro vobis ad patrẽ domini nostri Iesu Christi, vt sitis in charitate radicati & fundati. Et quia ibi iam radix, vt possitis, inquit, cõprehẽdere q̃ sit altitudo, latitudo, longitudo & profundũ. Scire etiã supereminentem scien
tiam charitatis Christi, vt impleamini ĩ om- Ephe. 3.
nem plenitudinem Dei. Talibus fructibus digna est tanta radix, tam simplex, tam germinans in germina, tam alta & fundata & profunda. At vero huius radix eradicat̃ de terra viuẽtium. Et videbunt iusti & timebunt, &
super eũ ridebunt.] Quando timebunt? Quã F
do ridebunt? Intelligamus ergo & discernamus duo ista tempora satis vtiliter timendi & ridendi. Quandiu enim sumus in hoc seculo, nondum est ridendum ne postea ploremus. Legimus quid seruetur in finem huic

Doech,legimus & quia intelligimus & cre-
1.Re.21. dimus,videmus sed timemus. Hoc ergo di-
ctum est,Videbunt iusti & timebunt. Quan-
diu timemus quid euenturum sit in finē ma-
Philip.2. lis,quare timemus?Quia dixit Apostolus,In
Psal.2. timore & tremore vestram ipsorum opera-
mini salutem.Quia dictū est in Psalmo, ser-
uite dño in timore, & exultate ei cū tremo-
1.Co.10. re. Quare cū timore? Quia ꝑꝑ hoc ait Apo-
stol⁹,Qui se putat stare,videat ne cadat. Qua
Gala.6. rē cum tremore?Quia dicit alibi,Frēs si prę
occupat⁹ fuerit homo in aliquo delicto,vos
qui spritales estis instruite hmôi in spū leni-
tatis,intendens teipsum, ne tu tenteris. Ergo
iusti qui sunt modo,qui viuunt ex fide,sic vi
dent istum Doech, quid illi euenturum sit,
vt tñ timeāt & sibi,quid.n.sunt hodie, sciūt:
quid cras futuri sint,nesciunt. Modo ergo vi
Rom.1. debunt iusti & timebunt. Qñ autem ridebūt?
Qñ transierit iniquitas, qñ transuolauerit,si
G cut iam ex magna parte trāsuolauit tempus
incertum, qñ fugatæ fuerint tenebræ huius
seculi,in quib. modo nos ambulamus ad lu
cernam scripturarū, & ideo timemus tanq̄
in nocte. Ambulamus.n.ad prophetiam, de
qua dicit Apostolus Petrus, Habemus cer-
tiorē propheticū sermonem, cui bene faci-
2.Pe.1. tis intēdētes sicut lucernæ lucēti in obscuro
loco,donec dies lucescat, & lucifer oriat̄ in
cordib.vestris,Quandiu ergo ad lucernā am
bulamus, necesse est vt cū timore viuamus.
Cum aūt venerit dies vester, i. manifestatio
Christi,de qua idem dicit Apostolus, Cum
Christus apparuerit vita vestra,tūc & vos ap
parebitis cum ipso in gloria. Tunc iusti vi-
Col.3. debunt & irridebunt super istum Doech.Nō
2.Re.21. est. n. iam subueniendi locus qūo nunc, qñ
vides hoiem iniuste viuentem, vis cum illo
laborare vt corrigas, quia iniustus est, con-
uersus poterit iustus esse, qūo & iustus auer-
H sus poterit iniustus esse. Itaq; nec de te ꝓsu-
mas,nec de illo desperes,& da operam quā-
tum potes si benignus es, si non diligis mali
tiam super benignitatē, vt ambulantem ho-
minem in via mala & errantem, corrigas ad
viam bonā. Tūc vero cū venerit iudicii tps,
correctionis locus non erit, sed tm̄ damna-
tionis,& erit ibi pœnitētia, sed infructuosa,
quia sera. Vis vt fiat fructuosa, non sit sera.
Consydera,hodie te corrige. Reus es,ille iu
dex est corrige reatum tuum,& gaudebis ad
iudicem. Hodie enim hortatur te ne iudicet te,& qui iudex tuus futurus est, ipse est hodie aduocatus tuus. Tunc ergo fratres restat ridendi tps. Nam ipsam irrisionem iniquorum,quæ futura est a iustis,significauit liber ille sapientiæ.In suorū enim amicorum aīas cum transfert se sapiētia factura est quod di xit,Increpabam & non exaudiebatis, loquebar & meis sermonib. non intendebatis, & ego vestræ perditioni superridebo. Hoc fiet a iustis in istum Doech. Modo aūt videam⁹ & timeamus, ne hoc simus quod in eum dicimus. Et si eramus hoc, esse desinamus, vt modo timentes postea rideamus. Quid autē tunc dicent qui ridebunt? Et super eum ridebunt.Et dicent, ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum.ꝫ Videte corpus terrenum.Quātum hēbis,tātus eris: prouerbiū auarorum,rapacium,innocentes opprimentium,res alienas inuadentium,commendata negantium.Quale hoc prouerbium? Quantum habebis tantus eris,i.quantum habueris pecuniæ,q̄tum plus acquisieris,tāto plus poteris. Ecce homo qui non posuit Deum ꝓtectorem suū.Sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum.ꝫ Non dicat pauper forte malus, ego non sum de hoc corpore. Audiuit enim Prophetam dicentem,Sperauit in multitudine diuitiarū suarum,continuo si paup est attendit pannos suos,respexit iuxta se forte diuitem in populo Dei ornati⁹ vestitū,& ait in corde suo,de isto dicit,nūquid de me? Noli inde te excipere,noli separare, nisi videris & timueris vt postea rideas. Nā q̄d tibi prodest si eges facultate,& ardes cupiditate? Qñ dominus noster Iesus Christus abeunti a se illi diuiti contristato dixerat, Vade vēde omnia quæ habes,& da pauperib.& habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me, & magnam desperationem diuitib.prænunciarat,vt diceret,Facilius posse camelum transire per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cœlorum: nonne continuo discipuli contristati sunt dicentes apud seipsos, Quisnam poterit saluari? Ergo qñ dicebant, quisnam poterit saluari, diuites paucos attēdebant. Latebat eos tanta pauperum multitudo? Non sibi poterant dicere, si difficile est,imo est impossibile, vt intrent diuites in regnum cœlorum, sicut impossibile est, vt intret camelus ꝑ foramen acus, omnes pau-

peres

peres intrãt in regnum cęlorum, diuites ſoli excludunt? Quot ſunt enim diuites? At vero pauperum milia innumerabilia. Non enim tunicas inſpecturi ſumus in regno cœlorũ, ſed veſtis cuiusq; fulgor iuſtitiæ deputabit. Erunt ergo pauperes æquales angelis Dei, induti ſtolis immortalitatis, & fulgebunt ſicut ſol in regno patris. Quid nobis eſt de diuitibus paucis ſolicitos eſſe aut laborare? Non hoc ſenſerunt Apoſtoli, ſed cum dñs hoc dixiſſet, Facilius eſt camelum tranſire per foramen acus, q̃ diuitem intrare in regnum cœlorum: illi apud ſe dicẽtes, Quiſnam poterit ſaluari? qd attenderunt? Nõ facultates, ſed cupiditates. Viderunt enim etiam ipſos pauperes, & ſi nõ habentes pecuniam, tñ hr̃e auaritiam. Et vt noueritis nõ pecuniam in diuite, ſed auaritiam condemnari, aduertite qđ dico. Reſpicis illum diuitẽ ſtantem iuxta te & forte in illo eſt pecunia & nõ eſt auaritia, in te nõ eſt pecunia & eſt auaritia. Pauper vlcerosus, erumnoſus linctus a canib. non habẽs opem, non habens eſcam, non habens forte ipſam veſtem, ablatus eſt ab angelis in ſinũ Abrahæ. Eia tu pauper gaudes modo, nunqd nam tibi & vlcera optanda ſunt? Nonne patrimoniũ tuũ ſanitas eſt? Nõ eſt in hoc Lazaro meritum paupertatis, ſed pietatis. Nã vides qui ſublatus eſt, non vides quo ſublatus eſt. Quis eſt ſublatus ab angelis? Pauper erumnoſus, vlceroſus. Quo ſublatus eſt? In ſinum Abrahæ. Lege ſcripturas & inuenies diuitem Abrahã. Vt noueris qa non diuitiæ puniunt, habebat Abraham multum auri, argenti, pecorum, familiæ: Diues erat, & in eius ſinum Lazarus pauper ſublatus eſt, In ſinu diuitis pauper, An potius ambo Deo diuites, ambo cupiditate pauperes? Quid ergo in hoc Doech culpat ſcriptura? Nõ dixit, Ecce homo q fuit diues: ſed, ecce hõ qui nõ poſuit Deum adiutorẽ ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarũ ſuarum, Nõ qa habuit diuitias, ſed qa in ipſis ſperauit, & in Deo nõ ſperauit. Iõ damnatur, ideo punit, ideo mouet de tabernaculo tanq̃ motus ille terrenus, ſicut puluis quẽ proiicit ventus a facie terræ, ideo extirpat radix eius de terra viuentium. Nunquid huic ſimiles ſunt diuites, de quib. Paul[9] Apoſtolus loquit, Præcipe diuitib. huius mundi, non ſuperbe ſapere, ſicut Doech, neq; ſperare in incerto diuitiarum, ſicut ipſe ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarũ, ſed in Deo viuo, non qũo iſte qui non poſuit Deũ adiutorẽ ſuum? Deniq; illis quid pręcepit? Diuites ſint in operib. bonis, facile tribuant, communicent. Et qd ſi facile tribuerint, ſi cõicauerint non habenti, intrabunt per foramen acus? Intrabunt plane. Nam & pro illis iam *Mat. 19.*
ipſe camelus intrauit. Ipſe.n. prior intrauit, quẽ ſicut camelum nemo ſarcina paſsionis oneraret, niſi ipſe ſe in terrã deponeret, qa & ipſe hoc dixit, Qđ hominib. impoſsibile eſt, Deo facile eſt. Damnat ergo iſte Doech,
timeant de illo modo iuſti, rideant ſup eum A
poſtea iuſti. Merito.n. damnat, qui non poſuit Deum adiutorẽ ſuum ſicut tu, qui forte hẽs pecuniam, ſed de Deo præſumis, nõ de pecunia. Et ſperauit in multitudine diuitiarũ ſuarum. Similis factus eſt illis, qui cum dicerent, Beatus populus cui hęc ſunt, i. iſta terrena, Retulit continuo iſte qui inſultat huic
Doech, Beatus populus cuius eſt dñs Deus *Pſal. 143*
ipſius. Nam illa in quib. dixerunt, beatum populum enumerat pſalmus, Locuti ſunt.n. tanquã filii alieni, tanq̃ iſte Doech Idumęus, i.
terrenus, os eorum locutum eſt vanitatem, *Ibidem.*
dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filii ipſorum ſicut nouellę cõſtabilitæ in iuuentute ſua: filiæ eorum compoſitæ, & ornatæ, ſicut ſimilitudo templi. Cellaria eorũ plena, eructantia ex hoc in hoc. Oues eorũ fœcundæ, multiplicãtes in exitib. ſuis, boues eorũ craſſæ: Non eſt ruina ſepis, nec exitus, neq; clamor in plateis eorũ. Quaſi magnam fęlicitatem vident habere pacis terrenę, Sed ille qui terren[9] eſt, etiam motus eſt, i. tanquã
puluis quẽ proiicit ventus a facie terrę. Deni *Pſal. 1.*
que qd in illis reprehendit? Non qa iſta habuerint, nã & boni habẽt iſta. Sed quid? Hoc
intendite ne paſsim diuites reprehendatis, & B
rurſus ne de paupertate & egeſtate præſumatis. Si enim non eſt pręſumẽdum de diuitiis, quanto magis non eſt præſumendũ de paupertate, ſed de Deo viuo. In quo ergo notantur? Quia beatum dixerũt populum cui hęc ſunt. Ideo filii alieni, ideo os eorum locutũ eſt vanitatem, & dextera eorum dextera ini-
quitatis. Tu autem quid? Beatus populus cu- *Pſa. 143.*
ius eſt dominus Deus ipſius. Ergo iſto damnato quid? Sperauit in multitudine diuitiarũ ſuarum: Et præualuit in vanitate ſua. § Quid enim vanius eo, qui putat plus valere num-

mum quam Deum? Ergo isto damnato qui dixit, Beatum populum cui hæc sunt, tu q̄d dicis? Beatus populus cuius est dn̄s Deus ipsius. Quid de te sentis? Quid tibi speras? Ego aūt, iam modo corpus illius audi, Ego aūt si cut oliua fructifera in domo Dei. ℥ Nō vnus homo loquit̄, sed oliua illa fructifera, vnde
Rom. 11. amputati sunt superbi illi rami, & insertus humilis oleaster. Sicut oliua fructifera in domo dn̄i. Speraui in misericordia Dei. ℥ Ille q̄d? In multitudine diuitiarum suarum, ideo
C radix eius euellet̄ de terra viuētium. Ego aūt quia sicut oliua fructifera in domo Dei, cuiꝰ radix nutrit̄ non eradicat̄, speraui in misericordia Dei. Sed forte modo, Nā & hinc errant hoīes aliq̄n. Deum q̄dem colunt, & nō sunt iam similes istī Doech. Sed quanuis de Deo præsumant ad temporalia, tn̄ vt dicant sibi, colo Deum meum, qui me facturus est diuitem in terra, qui mihi filios daturus est, qui mihi vxorem daturus est. Talia q̄dem nō dat nisi Deus, sed non vult se ꝑꝑ talia diligi Deus. Ideo. n. sæpe ista dat & malis, vt aliud ab illo discant quærere boni. Qūo ergo tu dicis, Speraui in misericordia Dei? Forte ad tēporalia adipiscenda: imo, In æternū & in seculū seculi. ℥ Quod dixit in æternum, repetere voluit adiiciendo in seculum seculi, vt confirmaret ibi repetendo, q̄ fundatus esset in dilectione regni cœlorum, & in spe ęternæ fœlicitatis. Cōfitebor tibi in seculum q̄m tu fecisti. ℥ Quid fecisti? Doech dānasti, Dauid coronasti. Confitebor tibi in seculū q̄m tu fecisti. Magna confessio, quoniā tu fecisti. Quid fecisti, nisi hæc ipsa quæ supra dicta sunt, vt tanquā oliua fructifera in domo Dei sperarem in misericordia Dei in æternū, &
D in seculum seculi? Tu fecisti, impius iustificare se non pōt, Sed quis est qui iustificat? Credenti, inquit, in eum qui iustificat impium:
Rom. 4. Quid n. habes quod non accepisti? Si autem
1. Co. 4. accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis, quasi ex te habeas? Absit vt & ego sic glorier, ait iste qui oppositus est contra Doech, qui tolerat Doech in terra, donec emigret ille de tabernaculo, & eradicet̄ de terra viuentium. Non glorior quasi non acceperim, sed in Deo glorior. Et confitebor tibi q̄m tu fecisti, i. quia tu fecisti, non ex meritis meis, sed ex misericordia tua. Ego enim quid feci? Si
1. Tim 1 recolas, prius fui blasphemus & persecutor & iniuriosus. Tu autem quid fecisti? Sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci, Confitebor tibi in seculum quoniam tu fecisti. Et expectabo nomen tuum quoniam iocundum est. ℥ Amarum est seculum, sed nomen tuum iocūdum. Et si dulcia quędam sunt in seculo, sed cum amaritudine digeruntur. Præponitur nomen tuum, non solum amaritudini, sed etiam iocunditati. Narrauerunt etenim mihi iniusti delectationes suas, sed non sicut lex tua domine. Neque. n. si nihil dulce esset martyribus, tantas tribulationum amaritudines æquo animo sustinerēt. Amaritudo eorum a quouis sentiebatur, dulcedinem eorum non facile quisquam gustare poterat. Nomen ergo Dei iocundum est amantibus Deum super omnes iocunditates. Expectabo nomen tuum quoniam iocundum est. Et cui probas quia iocundum est? Da mihi palatum cui iocundum est, Lauda Deum quantum potes, & exaggera dulcedinem eius quibus valueris verbis. Homo nesciens quid sit mel, nisi gustauerit, quid dicat nescit. Ideo magis ad experimentum te inuitans psalmus, quid ait? Gustate & videte quoniam suauis est dominus. Gustare non vis, & dicis, iocundum est. Quid iocundum est? Si gustasti in fructu tuo inueniatur, non in solis vocibus tantummodo tanquam in foliis, ne maledicto domini arescere tanquā illa ficulnea merearis. Gustate, inquit, & videte quoniam suauis est dominus. Gustate et videte, Tunc videbitis si gustaueritis. Homini autem non gustanti, vnde probas? Laudando iocunditatem nominis Dei, quantacunque dixeris, verba sunt. Aliud est gustus: Verba laudis eius audiunt & impii, non autem gustant, quam iocundum est, nisi sancti. Proinde iste sentiens dulcedinem nominis Dei, & volens explicare & volēs ostendere, nec ueniens quibus, etenim sanctis non opus est, vt ostendat, quia & ipsi gustant, & norunt, Impii autem sentire nō possunt, quod gustare nolunt. Quid ergo facit de iocūditate nominis Dei? Tulit se continuo a turbis impiorum, Et expectabo, inquit, nomen tuum, q̄a iocundum est. In conspectu sanctorum tuorum. ℥ Iocundum est nomen tuum, sed non in cōspectu impiorum. Ego quam dulce sit scio, sed his qui gustauerunt.

In Psalmum quinquagesimumsecundum. Enarratio.

PSalmum istum vobiscũ tractandum quan
tum dominus suggerit suscepimus. Iu-
bete fratres vt velimus, et orate vt possimus.
Si quid festinatione forte prætermisero, im-
plebit in vobis qui & nobis dare dignatur
quod dicere potuerimus.

Titulus eius est:
In finē pro Amalech intellectus ipsi Dauid.

PRo Amalech * sicut in Hebræorũ inter-
pretationibus nominum inuenimus, vr
dicere pro parturiente siue dolēte. Quis aũt
in hoc seculo parturiat & doleat, agnoscũt
fideles, qa inde sunt. Christus hic parturit,
Christus hic dolet, caput est sursum, mēbra
deorsum. Neq; enim non parturiens nec do
lēs diceret, Saule Saule, qd me persequeris?
Quo persequēte parturiebat, eũ conuersum
parturire fecit. Namq; & ipse postea illumi-
natus est, & illis quos persequebaẽ membris
insertus, eadem charitate prægnans dicebat,
Filioli mei, quos iterũ parturio donec Chr̃s
formeẽ in vobis. Pro membris igiẽ Christi,
pro corpore eius quod est ecclesia, pro vno
ipso hoīe, i. pro ipsa vnitate, cuius caput sur
sum est, psalmus iste cantaẽ. Gemit aũt partu
rit, & dolet iste homo. Quare, & inter quos,
nisi qa accepit & cognouit a capite suo dicē
te, Abundabit iniquitas & refrigescet chari-
tas multorum? Si aũt abundabit iniquitas &
& refrigescet charitas multorum, quis rema
nebit qui parturiat? Sequiẽ, Qui pseuerauе-
rit vsq; in finem, hic saluus erit. Vñ esset ma-
gnũ perseuerare, nisi inter molestias & tenta
tiones & turbationes, & scādala eēt pseuerā
dũ? Nemo. n. iubeẽ bona tolerare, sed pisto
qa dr̃, & pro isto qa cantaẽ videamus qd sit.
Pro isto increpanẽ hic hoīes, inter quos ge-
miẽ, inter quos doleẽ, & consolatio dolentis
& parturientis in psalmi fine depromitur &
exprimiẽ. Qui sunt ergo inter quos parturi
mus & gemimus? Si in corpore Christi, si
sub illo capite viuimus, si in membris eius
deputamur, qui sunt igiẽ, audi: Dixit impru-
dens in corde suo, non est Deus. Tale genus
est hoīum inter quos dolet & gemit corpus
Christi. Si tale hoc hoīum genus est, nō mul
tos parturimus, quantum vr̃ occurere cogi-
tationib. nostris, perpauci sunt. Et difficile
est vt incurramus in hoīem, qui dicat in cor *Psal. 12.*
de suo, nō est Deus, tñ sic pauci sunt, vt inter
multos timendo hoc dicere, in corde suo di
cant, qa ore dicere nō audēt. Non ergo mul
tum est, qđ iubemur tolerare, vix inuenitur.
Rarum hoīum genus est, qui dicāt in corde
suo, non est Deus. At vero alio intellectu di
scusso inueniẽ esse in plurib. quod in paucis
& raris & penè in nullis esse putabamº. Pro-
deāt in mediũ qui male viuunt, inspiciamus
facta flagitiosorum, facinorosorum, scelera
torumq; hoīum, quorũ magna turba est, q
fouēt quotidie peccata sua, qui factis in cō-
suetudinem versis, etiam verecundiam perdi
derũt. Hæc tanta hominũm multitudo est, vt
inter eos positum corpus Christi, vix audeat I
reprehendere, qđ non cogiẽ admittere, & p
magno sibi putet seruari integritatem inno-
centiæ, ne faciat quod culpare iam per con
suetudinē, aut non audeat, aut si ausus fuerit,
facilius erumpat reprehensio & reclamatio
eorum qui male viuunt, q̃ vox libera eorũ,
qui bene viuunt. Et isti tales sunt, vt dicant in
corde, non est Deus. Tales. n. cōuinco. Vnde
conuinco? Facta sua Deo placere arbitranẽ.
Non alqui ergo ait, dicunt, sed dixit inpru- *Philip. 2.*
dens in corde suo, non est Deus. Quia vsque
adeo credunt esse Deum, vt eidē Deo arbi-
trenẽ placere qđ faciũt, atq; si intelligas, pru
dens, qa imprudēs dixit in corde, suo nō est
Deus, si aduertas, si intelligas, si discutias, q
putat Deo placere facta mala, non eũ putat
Deum. Si. n. Deus est, iustus est, si iustus est, di
splicet ei in iustitia, displicet iniqtas. Tu aũt
cum putas ei placere iniquitatē, negas Deũ.
Si enim Deus est cui displicet iniquitas, tibi
aũt non vr̃ esse Deus cui displicet iniquitas,
non est aũt Deus, nisi cui displicet iniquitas, K
cum dicis in corde tuo, fauet iniquitatibus
meis Deus, nihil aliud dicis q̃ non est Deus.
Referamus nos ad illũ ĩtellectũ, qui & de ip
so Christo dño nostro de ipso, capite nostro
occurrit. Ipse. n. cum in forma serui appare-
ret in terra, dixerunt qui eum crucifixerunt,
nō est Deus. Quia filius Dei erat, vtiq; Deus
erat. Sed illi q corrupti sũt, & abominabiles
facti sũt, qd dixerũt? Nō est Deus, Occidamº
eũ nō est Deus. Habes vocē ipsorum in libro
Sapientiæ: sed primo illos vide corruptos, *Sapien. 2*

vt possint dicere in corde suo, non est Deus.
Psal. 13. Præmisso.n.versu, Dixit imprudens in corde suo, nō est Deus: tanq̄ causę quærerent vnde hoc posset dicere imprudens, subiecit: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in ini-
Sapien. 2 quitatib. suis. ℥ Audi illos corruptos. Dixerūt enim apud se nō recte cogitantes. Cępit corruptio a mala fide, inde itur ī turpes mores, inde in acerrimas iniquitates, grad⁹ isti sunt. Quid.n. apud se dixerunt cogitantes non recte? Exignum & cū tædio est vita nostra. Ab hac mala fide sequit̄ illud quod & Apostol⁹
1.Co. 15. dixit, Mādūcemus & bibamus, cras.n. morie-
Sapien. 2 mur. Ibi aūt latius luxuria ipsa describit̄, Coronemus nos rosis anteq̄ marcescant. Vbiq; relinquamus signa lætitiæ nostræ. Post istam descriptam latius luxuriam, quid sequitur? Occidamus pauperem iustum: hoc est ergo dicere, non est Deus. Lenia videbant̄ iam du dum loqui, Coronemus nos rosis antequam
L marcescāt. Quid delicatius, quid lenius? Sperares de hac lenitate cruces, gladiōs? Noli mirari, lenes sunt & radices spinarum. Si q̄s eas cōtrectet, non pungit̄, sed quo pungeris, inde nascit̄. Corrupti ergo sunt isti & abominabiles facti sūt in iniquitatib. suis. Dixit imprudens in corde suo, non est Deus, Si filius
Mat. 27. Dei est, descendat de cruce. Ecce aperte dixere, nō est Deus. Sed qūo inter illos gemit corpus Christi? Gemuerunt inter illos Apostoli qui tunc fuerunt, & discipuli Christi. Ad nos isti qui pertinent? Qūo inter hos nos parturimus? Adhuc sunt qui dicunt, Christus nō est Deus. Hoc dicunt pagani qui remanserunt: hoc ipsum dicunt ipsi Iudæi, quia ad testimonium confusionis suæ vbiq; diffusi sunt: hoc dicunt & hæretici multi. Namque & Arriani dixerūt, nō est Deus: Eunomiani dixerūt, nō est Deus. Huc accedit frēs, quia & ille de quib. paulò antè dixi, qui male viuunt, nihil
M aliud dicunt q̄ non est Deus. Cum enim dicimus eis Christum venturum iudicem ad iudicium, quod dicūt scripturæ quæ non fallunt, illi autem magis aurem præbentes serpenti suggerenti, non morte morieris, quod
Gen. 3. dixerat in paradiso, contra veritatem Dei cō-
Gen. 2. stituentis & dicentis morte morieris, ita faciunt mala vt dicant sibi, veniet Christus & dabit indulgentiam omnib. Ita ergo mēdax est ille, qui dixit, q̄a separabit iniquos ad sinistram, separabit iustos ad dexteram. Iustis dicet, Venite benedicti patris mei, percipite regnum qd̄ paratum est vobis ab origine mūdi. Iniquis dicet, Ite in ignem æternum, qui parat⁹ est diabolo & angelis eius. Qūo ergo omnib. dabit indulgentiam? Qūo neminem damnabit? Ergo mentit̄. Hoc est dicere, non est Deus. Vide ergo ne forte tu mētiaris. Tu enim homo es, ille Deus. Deus.n. verax, omnis aūt homo mēdax. Sed quid de istis ò corpus Christi? Separa te interim corde & vita, nec imiteris, nec assuescas, nec annuas, nec approbes, magis aūt & redargue. Quid enim attendis ad istos qui hæc dicunt? Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum. Dn̄s de cęlo prospexit super filios hoīum, vt videret si est intelligens aut requirens Deū. ℥ Quid est hoc? Corrupti sūt & abominabiles facti sunt isti omnes qui dicunt, non est Deus. Et quid hoc latebat Deū, tales esse factos? aut vero nobis eorum interior cogitatio apperiret̄, nisi ab illo diceret̄? Si ergo nouerat, si sciebat, quid est hoc qd̄ dictum est, qd̄ de cęlo prospexit super filios hominū, vt videret si est intelligens aut reqrēs Deum? Quærentis.n. verba sunt, nō scientis, Deus de cęlo prospexit super filios hominum, vt videret si est intelligens aut requirens Deum. Et tanq̄ inueniret qd̄ quæsiuit in spiciēdo, & de cęlo prospiciendo, dicit sententiam. Oēs declinauerūt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonū, non est vsq; ad vnum. ℥ Duæ qōnes oriunt̄ aliquantulum difficiles. Si enim respicit de cœlo Deus, vt videat si est intelligens aut requirens Deum, subintrat cogitatio imprudenti, q̄a non oīa nouit Deus. Hæc vna qō est. Quæ est altera? Si non est qui faciat bonum, nō est vsque ad vnum, quis est ille qui parturit inter malos? Illa ergo sic soluitur qō, quia plerunq; ita loquitur scriptura, vt, quod dono Dei creatura facit, Deus facere dicat̄, vt verbi gratia, cum misereris pauperis, q̄a dono Dei facis, Deus miseretur. Cum cognoscis qui sis, quia illo allucente facis, si is es qui dicas, Tu illuminabis lucernam meam domine, Deus meus illumina tenebras meas, quod Deo donante & faciente cognoueris, ille cognoscit: nam vnde est, Tentat vos dominus Deus vester, vt sciat si diligatis illum? Quid est vt sciat? Vt dono suo scit̄ vos faciat. Sic ergo, &

hic, Deus de cœlo proſpexit ſuper filios ho minum, vt videret ſi eſt intelligens aut req- rens Deum aſsit ipſe & donet nobis, vt qđ cor noſtrũ fecit concipere, faciat & parere. Apoſtolus dicit, Nos autẽ nõ ſpiritũ huius mũdi accepimus, ſed ſpiritũ qui ex Deo eſt, vt ſciamus q̃ a Deo donata ſunt nobis. Hoc ſpiritu ergo quo cognoſcimus quę a Deo donata ſunt nobis, diſcernimus inter nos & eos ꝗbus hæc donata nõ ſunt, & ex nobis il- los cognoſcimus, Quia ſi nos aliquod bonũ hr̃e nõ potuiſſe intelligimus, niſi illo donan te & largiente, à quo ſunt oĩa bona, ſimul in telligimus nihil tale poſſe hr̃e ex quibus hæc Deus nõ donauit. Iſta dignoſcentia no- bis ex ſpũ Dei eſt, & eo quo videmus hoc Deus videt, ꝗa id Deus facit vt videam⁹. Hic n. dictũ eſt & illud, Spiritus. n. oĩa ſcrutatur, ẽt altitudinẽ Dei: non ꝗa ille ſcrutatur ꝗ no uit oĩa, ſed quia tibi donatus eſt ſpiritus qui & te ſcrutari facit. Et quod dono ipſius tu fa cis, ille facere dr̃, quia ſine illo tu non face- res: ergo Deus facere dr̃ cum tu facis. De do no ſpiritus filiorum, ꝗbus datus eſt ſpiritus Dei, reſpiciunt ſuper filios hominum, vt vi- deant ſi eſt intelligẽs aut requirens Deũ. Sed quia id dono Dei & ſpiritu Dei faciũt, Deus hoc facere dicit̃, velut proſpicere & videre. Quare autẽ de cęlo, ſi hoc homines faciũt? Quia dicit Apoſtolus, Noſtra autẽ conuerſa tio in cęlis eſt. Vnde. n. hoc facis vt videas, vnde proſpicis vt intelligas? Nõne corde? Si corde hoc facis Chriſtiane, vide ſi ſurſũ cor habeas. Si ſurſum cor habes, de cœlo in ter- ram proſpicis. Et ꝗa hoc dono Dei facis, Deus de cęlo proſpicit ſuper filios hominum. Illa igitur quęſtio pro modulo noſtro ſic ſoluta eſt. Quid eſt qđ proſpicientes agnoſcimus? Quid eſt qđ proſpiciẽs Deus agnoſcit? Quic quid hic donat, agnoſcit. Audi, quid? Quia omnes declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt ꝗ faciat bonũ, non eſt vſq; ad vnũ. Quæ igit̃ illa q̃ſtio eſt, niſi q̃ paulo ante cõ- memoraui? Si non eſt qui faciat bonum, nõ eſt vſq; ad vnum: nemo reſtat qui gemat in- ter malos. Expectat, inquit, dominus, noli cito ferre ſententiã. Donaui hominibus be- nefacere, ſed ex me, inqt, non ex ſe. Ex ſe. n. filii ſunt. Filii. n. hominum ſunt quando ma le faciunt: quando bene, filii Dei. Hoc. n. fa- cit Deus ex filiis hominũ filios Dei, quia ex filio Dei fecit Deus filiũ hominis. Videte q̃ ſit illa participatio diuinitatis: Amiſſa quidẽ eſt nobis participatio diuinitatis. Mentitur qui promiſit, ſi nõ eſt prior factus particeps mortalitatis. Filius. n. Dei particeps noſtræ mortalitatis effectus eſt, vt mortalis hõ fiat particeps diuinitatis ſuæ. Qui tibi promiſit cõmunicandum tecum bonum ſuũ, prius te cũ cõmunicauit mala tua. Qui vbi ꝓmiſit di uinitatem, oſtendit in te charitatẽ. Ergo tol- K le quod homines filii Dei ſunt, remanet qđ filii hominum ſunt. Nõ eſt qui faciat bonũ, non eſt vſq; ad vnum. Nonne ſcient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorãt po pulum meum in cibo panis?]Nonne ſcient? Nõne illis oſtendetur? Dic, minare, loquere ex parturiente & dolente. Populus. n. tuus de uoratur in cibo panis. Eſt ergo hic populus Dei qui deuoratur? Certe non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Reſpondetur ex illa regula. Sed iſte populus qui deuorat̃, iſte populus qui patitur malos, iſte ꝗ gemit & parturit inter malos, iam ex filiis homi- num filij Dei facti ſunt, & ideo deuoratur. Cõſiliũ. n. inopis confudiſtis, quoniam, do *Pſal. 13.* minus ſpes eius eſt. Plerunq; enim vt deuo- retur populus Dei, hoc ipſum in illo contẽ- nitur, quia populus Dei eſt. Rapiã, inquit, & expoliẽ, ſi Chriſtianus eſt, quid mihi factu- rus eſt? Loquit̃ pro illo ꝗ loquitur pro par- turiente, & minat̃ deuorantibus, dicẽs: Non ne ſcient omnes qui operantur iniquitatem? *Pſal. 49.* Nã & ille qui videbat furem & cõcurrebat cum eo, & cum adulteris portionẽ ſuã pone bat ſedens aduerſus fratrem ſuũ detrahebat, & aduerſus filium matris ſuæ ponebat ſcan- L dalũ, dixit in corde ſuo, non eſt Deus. Ideo hoc illi dr̃, hæc feciſti & tacui, Suſpicatus *Ibidem.* es iniquitatem quod ero tui ſimilis: hoc eſt, non ero Deus, ſi ero tibi ſimilis. Sed ꝗd ſe- quit̃? Arguam te, & ſtatuã te ante faciẽ tuã. Sic & hic arguã te, & ſtatuã te ante faciem tuam. Nõ vis modo noſſe vt tibi diſpliceas, noſces vt plãgas. Non enim demonſtraturus eſt Deus iniquis iniquitatem ſuam? Si non eſt demõſtraturus, qui erunt qui dicturi sũt, quid nobis profuit ſuperbia, & diuitiarum iactãtia quid contulit nobis? Tunc ergo ſciẽt *Sap. 8.* qui modo ſcire nolunt. Nonne ſcient om nes qui operãtur iniquitatem, qui deuorant populum meum in cibo panis? Qui addi-

dit in cibo panis? Tanquam panem mandu-
cant populum meum. Cætera.n.quæ mandu
camus, possumus modo illa, modo illa, non
semper hoc olus, non semper hanc carnem,
non semper hæc poma, semp autē panem.
Quid est ergo, deuorāt populū meū in cibo
panis? Sine intermissione, sine cessatione de
uorant, qui deuorant populū meū in cibo
panis. Deum non inuocauerint.] Cōsolatur
gementē, & maxime ex commemoratione,
ne imitando malos qui plerūq; prosperant,
delectetur fieri malus. Seruatur tibi quod ti-
bi promissum est, spes illorū præsens est, tua
futura est: sed illorum fluxa, tua certa: illorū
falsa, tua vera. Illi.n. Deum nō inuocauerūt.
Nōne quotidie tales rogant Deū? Nō rogāt
Deum. Attendite si possimus hoc dicere ad-
iuuāte ipso. Deus gratis se vult coli, gratis
se vult diligi, hoc est caste amari: non ppea
se amari, qa dat aliquid præter se, sed qa dat
se. Qui ergo inuocat Deū vt diues fiat, Deū
non inuocat, hoc.n. inuocat quod ad se vult
venire: qd.n. est inuocare, nisi vocare in se?
In se ergo vocare, hoc dicitur inuocare. Nā
G cum dicitur, Deus da mihi diuitias: non vis
vt ipse Deus ad te veniat, sed vis vt diuitiæ
veniāt ad te. Quod vis vt ad te veniat, hoc in
uocas. Si aūt Deum inuocares, ipse ad te ve
niret, ipse esset diuitiæ tuę. Nunc antē vis hre
arcam plenam, & inanē conscientiā. Deus
non implet arcam, sed pectus. Quid tibi p-
sunt exteriores diuitiæ, si te interior premit
egestas? Ergo isti qui propter secularia com
moda, qui ppter terrena bona, qui propter
vitā præsentē & terrenam fœlicitatem inuo
cant Deum, nō inuocant Deum. Propterea
quid de illis sequi?? Ibi timuerūt timore vbi
non erat timor.] Nunquid.n. timor est, si qs
pdat diuitias? Non est ibi timor, & ibi time-
tur. Si quis autem perdat sapientiam, ibi ve-
re timor est, & ibi timetur. Audi, dignosce,
tales intellige. Commendatur nescio cui sac
cellus, non vult reddere, pro suo computat,
nō putat posse repeti, iam pro suo habebit,
reddere detrectat: videat quid timeat amitte
re, & quid nolit habere, in dubium veniūt
pecunia & fides, quæ preciosior est, ibi gra
uius damnum timendum est. Tu autem vt au
rum teneas, fidem perdis. Grauiori damno
percuteris, & tu de lucro lętat⁹ es. Ibi timui
sti timore, vbi non erat timor. Redde pecu-
niam: parum dico redde, perde pecuniā ne
fidem perdas. Tu aūt reddere pecuniā timui
sti, & fidem perdere voluisti. Martyres non
aliena tulerunt, sed ēt suam fidem ne amitte
rent, proprie contempserunt. Et parum fuit
perdere pecuniam qn̄ proscripti sunt, perdi
derunt & animam suam qn̄ passi sunt; perdi
derūt animā vt, in vitam æternā inuenirent
eam. Ergo ibi timuerūt vbi timendum est. Il-
li vero qui Christo dixerunt, non est Deus,
ibi timuerunt vbi nō est timor. Dixerunt.n
Si dimiserimus eum, venient Romani & to
lent nobis & locū & regnum. O stultitia &
imprudentia, dicens in corde suo, non es
Deus. Timuisti pdere terrā, & pdidisti cęlū
timuisti ne venirent Romani, & tollerent t
bi locum & gentem, nunquid tibi tolleren
Deum? Quid ergo restat? Quid nisi vt iam f
tearis, quid tenere voluisti, & tenendo mal
amisisti? Perdidisti enim & locum & gent
occidendo Christum, & perdidisti & loc
& gentem & Christū. Timendo occiderun
Christum. Sed quare hoc? Quoniā Deus d
sipat ossa hominibus placentium.] Et volen
tes placere hominibus, timuerunt perder
locum: Christus autem ipse de quo dixerūt
non est Dens, maluit displicere hominibu
talibus, quales isti erant, filijs hominum: n
autem filijs Dei maluit non displicere. Ind
dissipata sunt ossa eorū, illius ossa nemo c
fregit. Cōfusi sunt qm̄ Deus spreuit eos.] R
uera fratres, quantū ad illos attinet, magis
lis accescit confusio in loco in quo crucifi
xerunt dn̄m, quē ideo crucifixerunt ne per
derent gentē & locum & regnum non.n. ib
Iudęi. Deus ergo spreuit eos, & tamen spe
nendo admonuit illis vt conuertant. Mod
cognoscant Christum & dicant Deus est
quem dixerunt non est Deus. Redeant ad h
reditatem paternam, ad hęreditatem Abrah
Isaac Iacob, possideant cum ipsis vitam æ
ternam, & si vitam temporalem amiserun
Quare hoc? Quia ex filiis hominū facti sun
filij Dei. Nam quandiu sic manent & conue
ti nolunt, non est qui faciat bonum, non e
vsque ad vnum: cōfusi sunt, quoniam Deu
spreuit eos, & tanquam ad ipsos conuersu
ait: Quis dabit ex Sion Salutare Israel?] O
stulti, increpastis, insultastis, colaphizastis
sputis illiuistis, spinis coronastis, in crucem
erexistis. Quem? Quis dabit ex Sio

salutare

salutare Israel? Nōne ipse de quo dixistis, nō est Deus. In auertendo dñs captiuitatem populi sui. ¶ Non enim auertit captiuitatem populi sui, nisi qui voluit inter vestras manus esse captiuus. Sed qui hoc intelligent? Exultabit Iacob, & lætabitur Israel. ¶ Vere Iacob & vere Israel, minor ille cui seruiuit maior, ipse exultabit, quia ipse cognoscet Israel.

In Psalmū quinquagesimūtertiū. Enarratio.

PSalmi huius titulus habet fructum prolixitatis suæ si intelligatur. Et quia psalmus breuis est, compensemus in mora tituli, quod in psalmo non immorabimur. Inde enim pendet omnis versus qui cantatur. Si quis itaq; cognoscat quod in domus fronte prefixum est, securus intrabit, nec cum intrauerit, errabit. Hoc enim in ipso poste prę notatum est, quomodo interius non erretur. Titulus eius sic se habet, In finem in hymnis intellectus ipsi Dauid. Cū venerunt Ziphæi & dixerunt ad Saul, Nōne ecce Dauid abscōditus est apud nos? ¶ Quod Saul persecutor erat sancti viri Dauid, optime nouimus, ꝙ figuram gerebat Saul temporalis regni, non ad vitam, sed ad mortem pertinentis, & hoc vestrę charitati nos commendasse meminimus. Itemque ꝙ ipse Dauid figuram gerebat Christi, vel corporis Christi, & nosse debetis, & recolere quod iam nostis. Quid ergo Ziphęi? Vicus q̄dam erat Ziph, cuius habitatores Ziphæi dicebant, in quorum regione se absconderat Dauid, cum eum vellet Saul inuenire & occidere. Isti ergo Ziphęi cum hoc cognouissent, prodiderunt eum regi persecutori dicentes, Nonne ecce Dauid abscōditus est apud nos? Nihil q̄dem profuit illis proditio eorum, & ipsi Dauid nihil obfuit. Nanque animus eorum malignus demonstratus est. Saul vero nec post eorum proditionem potuit comprehendere Dauid, sed postea in ipsius regionis quadam spelūca, cum eius manib. datus esset occidendus Saul, pepercit illi Dauid, & quod habebat in potestate, non fecit. Ille aūt quærebat facere quod in potestate non habuit. Ziphæi ergo illi viderint qui fuerint, quos nobis psalmus ex illorum occasione intelligēdos offerat, videamus. Si quæramus ergo quid interpretantur Ziphęi, inuenimus, florentes. Florentes ergo nescio qui inimici erant sancto Dauid, florētes latenti. (1. Re. 23.) Inuenimus ergo eos in genere humano, in psalmum intelligere volumus. Inueniamus hic primo Dauid latentem, & inueniemus ei aduersarios florentes. Attende Dauid latētem. (Col. 3.) Mortui enim estis, dicit Apostolus membris Christi, & vita vestra abscōdita est cum Christo in Deo. Isti ergo latētes quando erunt florentes? Cum Christus, inquit, apparuerit vita vestra, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria. Quando erunt isti florentes, tunc erunt illi Ziphęi arescentes. Cui nanque flori illorum comparetur gloria, attendite. Omnis caro fœnum, & omnis honor carnis vt flos fœni. (M) Quis finis? Fęnum aruit, & flos decidit. Vbi tunc erit Dauid? Vide quid sequitur, Verbum autem dñi manet in ęternum. (Esa. 40.) Illa ergo duo genera hominum sunt, quæ & distinguere debetis, & eorum alterum eligere. Quid.n. tibi prodest nosse, si eligere piger es? Equidem nunc eligendi potestas adiacet, veniet tempus qñ tibi potestas deerit eligendi, cum iam Deus sententiā nō differret iudicandi. Qui sunt.n. isti florentes Ziphæi, nisi corpus illud Doech Idumęi, de quo iam locuti sumus charitati vestræ ante paucos dies, de quo dictum est, (Psal. 51.) Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in vanitate sua? Isti sunt florētes filij seculi, (Luc. 16.) quos modo ex Euangelio audistis, quia in sua generatione astutiores sunt filiis lucis. Etenim ipsi videtur prospicere posterum, quo nesciūt vtrum veniant. Audistis quid fecerit dño suo villicus ille faciēs sibi bonum de rebus domini sui, & largiens debitoribus illius, vt cum amotus esset a villicatione, susciperet ab eis. Et quanuis fraudē fecerit dño suo, tamen cor eius laudauit dominus eius, non attendens ad damnū suum, sed ad eius ingenium. (A) Quanto magis nos debemus ipso domino nostro Iesu Christo admonēte facere nobis amicos de mammona iniquitatis? (Ibidem.) Māmona enim diuitiæ interpretatur. Nostrę autem diuitiæ ibi sun vbi est domus nostra æterna in cęlis. Proinde pecuniā temporalem illi appellant diuitias, qui nisi temporaliter florere nō possunt, nec in ęternum sibi ex his amicos facere volunt, quia veras diuitias non nouerunt. Has ergo diuitias solas iniquitas putat, florens ad tem-

pus vt fœnum. Hi ſunt Ziphæi inimici Da-
uid florentes in ſeculo. Hos aliqñ attendunt
etiam filii lucis infirmi, & nutãt eis pedes cũ
viderint malos fœlicitate florere, & dicunt
apud ſeipſos, Quid mihi prodeſt innocẽtia?
Quid mihi confert ꝙ Deo ſeruio, ꝙ manda-
ta eius cuſtodio, ꝙ neminem premo, nemini
aliquid rapio, nulli noceo, qđ poſſum pſto?
Ecce hæc oĩa facio, & florent illi, ego labo-
ro. Quid enim & tu Ziphæus vis eſſe? Florẽt
in ſeculo, areſcent in iudicio, & poſt aridita
B tem in ignem æternum mittent. Hoc velis &
tu, ignoras quid tibi promiſerit qui ad te ve
nit, quid in ſeipſo hic oſtenderit. Si flos Zi-
phęorum appetendus eſſet, ipſe dñs tuus nõ
ne & in ſeculo floruiſſet? An vero deerat illi,
vt hic poſſet florere? Sed hic maluit inter Zi
phæos latere, & dicere Pontio Pilato inter-
roganti tanq̃ & ipſi flori Ziphæorum, & ſu-
ſpecto de regno eius, Regnum meum nõ eſt
Ioan. 18. de hoc mũdo. Dauid petiuit apud Ziphęos
Eccleſiam quaſi latens inter florentes huius
ſeculi hoĩes quia bonum Eccleſiæ intus eſt.
Ergo hic latebat, & omnes boni latẽt hic, q̃a
bonum eorum intus eſt, abſconditum eſt, in
corde eſt, vbi charitas, vbi ſpes, vbi theſaurꝰ
illorum. Nunq̃d hæc bona apparent in ſecu-
lo? Et hæc bona latent, & horum bonorum
merces latet. At vero dignitas ſeculi, qũo al-
ba eſt? Nitet ad tempus. Nunquid ſemp̃ nite-
bit? Herba eſt hyemalis, vſq; ad æſtatẽ viret.
Non ergo fiet in aĩo quod in alio pſalmo in
uenimus. Confitetur enim quidam prope ſe
cecidiſſe nutantẽ, & labaſſe greſſus ſuos am
bulantes in via Dei, dum aſpiceret florẽ quẽ
dam fęlicitatemq; iniquorum, & poſteaquã
cognouiſſet quid iniquis in finem ſeruaret
C Deus, & q̃d iuſtis laborantib. promitteret q̃
fallere non põt, agens gratias de hac cogni-
tione, ait, Quã bonus Iſrael Deus rectis cor-
de. Quare hoc dicis? Mei aũt, inquit, pene cõ
Pſal. 72. moti ſunt pedes. Vnde? Quia zelaui in pecca
torib. pacem peccatorum intuens. Cõfirma-
ti ſunt aũt greſſus eiꝰ poſteaq̃ intellexit in no
uiſsima. Quod.n. in eodẽ pſalmo paulopoſt
dicit, Hoc labor eſt ante me, i. magna mihi
qõ ſurrexit in corde, quare hoĩes male fa-
ciunt, in ſeculo florent multi autem bene
agunt, & in hac tera laborant. Qõ ergo iſta
cum magna eſſet ante oculos meos, & labo-
rioſa ad inueſtigandum, Labor eſt, inquit,
ante me, donec intro eam in ſanctuariũ Dei,
& intelligam in nouiſsima. Quę ſunt iſta no
uiſsima? Quæ niſi quæ ſcimus iam in Euãge-
lio prænunciata? Cum enim venerit filius ho
minis, congregabunt ante eum omnes gen-
tes, & ſeparabit eos, ſicut paſtor ſegrega
oues & ab hædis, oues ponet ad dexterã, hœ
dos ad ſiniſtrã. Ecce iam illi Ziphęi ſeparabi
tur, flamma ſequit̃ ſeparationem. Vbi eſt flo
eorum, qui iam ad ſiniſtram ſtabunt? Nonn
tunc ingemiſcent? Nonne tunc ſera pœnite
tia torquebunt̃, & dicent? Quid nobis pro
fuit ſuperbia, & diuitiarũ iactantia quid co
tulit nobis? Tranſierunt oĩa illa tanquam vr
bra. O Ziphæi ad ſiniſtram ſtantes, ſero pœ
nitet vos in vmbra floruiſſe. Quare Dauid
quem prodebatis inter vos latere, nõ agno
ſcebatis? Tunc.n. ſi corrigeremini, dolor iſt
infructuoſus nõ eſſet. Eſt enim dolor fructu
ſus, eſt & infructuoſꝰ. Fructuoſus dolor nũ
eſt cum te accuſas, cum in te reprehẽdis m
los mores tuos, cũ reprehenſos perſequeri
perſecutos excludis, illiſq; excluſis mutari
exuẽs te veterẽ hoĩem, & induẽs nouum, el
gens potius Chriſti opprobrium quam flo
rem Ziphæorum. Porro ſi tibi contigerit h
benti in occulto bonũ tuum, & latenti int
Ziphæos, habenti etiam in occulto prom
ſionem mercedis tuæ, aliqua ſublimitas ſe
li noli extolli, nam ſi elatus ex illa fueris, c
des in florem Ziphæorum. Sic enim muli
quædam ſancta Heſter in illo tunc popul
Iudæorum, cum eſſet vxor regis alienigen
ventum eſt ad periculũ ciuium, vt deprec
ret regem pro ciuib. ſuis, cępit orare, & in
ſa oratione confeſſa eſt, illa omnia inſign
regalia ſic ſibi eſſe velut pãnum menſtruat
Si hęc mulieres poſſunt, viri non poſſunt?
ſi hæc potuit mulier Iudæa, non poterit E
cleſia Chriſtiana? Hoc ergo dico charitati
ſtræ, diuitię ſi affluãt, ne apponatis cor, A
dent licet, & ſequatur te proſperitas ſecu
tu mari noli credere, nec ridenti, Diuitiæ
affluant, ſi abundent, calca eas, & ſuſpend
re ex Deo tuo. Cũ enim eas ſubter te habu
ris, & ex illo pependeris, cum fuerint ſub
ctę non cades, ne forte per malam cogitat
nem minimeq; Chriſtianam, fiat in te qu
dicitur in alio pſalmo, commemorato flo
iſtorum Ziphæorum, Nimis enim, inqu
profundę factę ſunt cogitationes tuę De

dica-

dicatur, Nimis profundæ factę sunt cogitationes tuæ. Vir imprudens nō cognoſcet, & ſtultus non intelliget hæc. Quid nō intelliget? Cum exorientur peccatores ſicut fœnū & prolongati fuerint omnes qui operantur iniquitatē, vt intereant in ſeculum ſeculi, delectabit eos flamma malorū. Dixerunt apud ſe ecce mali florent, puto malos amat Deus, & delectatur tēporali flore iniquorū, conuerſi ſunt ad iniquitatē, vt interirent, non ad tēpus, ſicut illi florēt, ſed ī ſeculū ſeculi. Vnde hoc? Quia uir imprudens nō cognoſcet, & ſtultus non intelliget hæc, non intrans in ſanctuarium Dei, vt intelligat in nouiſsima. Et difficilis eſt aliquantulū intellectus hic, inde cępit Pſalmus iſte vt Dauid lateret iter Ziphęos, nec delectaretur flore Ziphæorū, ſed eligeret potius inter illos humilitatem, vt haberet apud Deum abſconditā claritatē. Quid ergo ei tribuitur in hoc titulo? In finē in hymnis, hoc eſt, in laudib. Quibus laudibus? Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut domino placuit, ita factū eſt ſit nomē dn̄i benedictū. Quaſi videbat aruiſſe pdita omni ſubſtantia? Abſit. Folia ceciderūt, radix viuebat. Ergo in finē in hymnis. Quid eſt, intellectus contra illud, Vir imprudens nō cognoſcet, & ſtultus nō intelliget hæc. Intellectus ipſi Dauid, cum venerunt Ziphæi & dixerūt ad Saul, Nonne ecce Dauid abſcōditus eſt apud nos? Et ſi abſconditus eſt apud nos, dū modo non floreat ſicut vos. Audi ergo vocē eius, Deus in nomine tuo ſaluum me fac, & in virtute tua iudica me.] Hoc dicat Eccleſia latēs inter Ziphęos. Hoc dicat corpus Chr̄ianum habens in occulto bonū morū ſuorū, ſperans de occulto mercedē meritorū ſuorum, hoc dicat, Deus in nomine tuo ſaluū me fac, & in virtute tua iudica me. Veniſti o Chriſte, humilis apparuiſti, contēptus es, flagellatus es, crucifixus es, occiſus es, ſed tertia die reſurrexiſti, quadrageſimo die ī cęlū aſcendiſti, ſedes ad dexteram patris, & nemo uidet, ſpiritum tuum inde miſiſti, quem acceperunt digni impleti amore tuo, laudem amplius humilitatis tuæ per mundū genteſq; prædicauerunt. Nomen tuum video excellere in genere humano, ſed tamen infirmus nobis prædicatus es. Neq; . n. & ille doctor gentium dixit aliquid inter nos ſe ſcire, niſi Chriſtum Ieſum & hūc crucifixum, vt eius eligeremus opprobrium, magis q̄ gloriam florentium Ziphæorum. Veruntamē de illo quid ait? Et ſi mortuus eſt ex infirmitate, ſed nunc viuit ex virtute Dei. Venit ergo vt moreretur ex infirmitate, vēturus eſt vt iudicet in virtute Dei, ſed per infirmitatem crucis clarificatum eſt nomen ius. Quiſquis nō crediderit in nomen clarificatum per infirmitatem, expaueſcet ad iudicem, cum venerit in virtute. Ne autem quōdam ille infirmus cū venerit fortis, ventilabro illo ad ſiniſtrā nos mittat, ſaluet nos in nomine ſuo, & iudicet nos in virtute ſua. Quis.n. hoc temerarius optauerit, vt dicat Deo, iudica me? Nonne p maledicto dici ſolet hominibus, iudicet te Deus? Ita plane eſt maledictum, ſi iudicat te in virtute ſua, ſed ſi non te ſaluauerit in nomine ſuo. Cū verò in nomine præcedente ſaluauerit te, ſalubriter in virtute conſequente iudicabit. Securus eſto, iudicium illud non tibi erit punitio, ſed diſcretio. Nam & in quodam Pſalmo ita dicitur, Iudica me Deus & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta. Qui eſt, iudica me? Diſcerne me a Ziphæis inter quos lateo. Pertuli eorum florem, iam veniat & flos meus, Et illorum quidem flos fuit temporalis, & areſcente fœno decidit, flos autem meus quis erit? Plantati in domo domini, in atrijs domus Deus noſtri florebunt. Remanet enim & nobis flos, ſed qui non cadat ſicut folium plantati illius ligni iuxta aquas, de quo dictū eſt, Et folium eius nō decidet. Deus ergo in nomine tuo ſaluum me fac, & in virtute tua iudica me. Deus exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei.] Perueniant ad aures tuas verba oris mei, quia non florē Ziphęorum a te deſidero. Auribus percipe verba oris mei. Tu percipe. Nam Ziphæis & ſi ſonet oratio mea non audiunt, quia non intelligunt, Temporalibus quippe gaudent, bona æterna deſiderare non nouerunt. Ad te perueniat oratio mea, ex deſiderio eternorum tuorum beneficiorum excuſſa & iaculata: ad aures tuas emitto eam, audiuua eam vt perueniat, ne deficiat in itinere medio, & quaſi collapſa corruat. Sed & ſi non mihi eueniunt modo bona quæ poſtulo, ſecurus ſum tamen quia poſtea venient. Nam & in delictis dicitur quidam rogaſſe Deum, & non eſt exauditus bono ſuo. Deſideria

2.Co.12.

H

Mat. 3. & 25.

Pſal. 42.

Pſal. 91.

Pſal. 1.

I

enim secularia incitauerunt illum ad oran
dum, & in tribulationibus tẽporalibus posi
tus optauerat, vt trãsitent tribulationes tem
porales, & rediret flos fęai, & ait, Deus me⁹
Psal. 21. Deus meus vt quid me dereliquisti? Vox ipsa
Christi est, sed pro membris suis, Verba, in-
quit, delictorum meorũ clamaui ad te per
diem nec exaudies, & nocte, & non ad insi-
piẽtiam mihi: idest, & nocte clamaui & non
exaudisti, & tamen hoc ipsum quod non ex
audisti, nõ ad insipientiã mihi nõ exaudisti,
K sed magis ad sapientiam non exaudisti, vt in
telligerẽ q̃d a te petere deberẽ: Ea.n.petebã
quæ malo meo fortasſis acciperẽ. Petis diui
tias o hõ, quãti euersi sunt per diuitias suas?
Vnde scis vtrũ tibi sunt profuturæ diuitiæ?
Nonne multi pauperes tutius latebant, diui
tes facti, mox vt lucere cęperũt, præda forti
oribus fuerunt? Quãto melius laterent, quã-
to melius nescirẽtur, qui cęperunt quæri, nõ
propter quod erant, sed propter quod habe
bant. In his ergo tẽporalibus fratres, admone
mus vos & exhortamur in domino, vt non
petatis aliq̃d quasi fixũ: sed q̃d vobis Deus
Rom. 8. expedire scit. Quid.n.vobis expediat, oĩno
non scitis. Aliquãdo quod putatis prodesse,
obest: & quod putatis obesse, hoc ꝓdest. Ae
gri.n.estis, nolite medico dictare, quę vobis
medicamenta velit apponere. Si doctor
gentiũ Paulus apostolus dicit, Quid.n.ore-
mus sicut oportet, nescimus, quanto magis
nos? Qui tamen cum sibi videretur ipse pru
denter orare, vt ab eo auferret stimulus car
nis, angelus satanæ qui eũ colaphizabat, ne
in magnitudine reuelationum extolleretur:
quid audiuit a domino? Nunquid factum est
quod volebat? Non, vt fieret quod expedie
1.Co.12. bat, Quid ergo audiuit a domino? Ter, inq̃t,
rogaui dominũ, vt auferret eum a me, & di
xit mihi, Sufficit tibi gratia mea; nam virtus
in infirmitate perficitur. Ego medicamen-
tum ad vulnus posui, quando posuerim no-
ui, q̃n auferendũ sit, noui. Non recedat ęgro
tus a manibus medici, non det cõsiliũ medi
L co. Ita sunt ista omnia tẽporalia, tribulatio-
nes sunt. Si bene colis Deum, noueris quia
nouit q̃d cuiq; expediat. Prosperitates sunt
magis cauendæ, ne ipsæ corrumpant animũ
tuũ, vt ab eo qui hęc dedit recedat. Ergo iste
intelligẽs q̃d ait? Deus exaudi orationẽ, meã
auribus percipe verba oris mei. Q̃m alieni
insurrexerũt aduersum me.] Qui alieni? Nõ
ne ipse Dauid Iudæus erat de tribu Iuda? Ip
se autẽ locus Ziph ad tribum Iuda pertine-
bat, Iudęorum erat. Quomodo ergo alieni?
Non ciuitate, non tribu, non cognatione,
sed flore: nam vis nosse alienos istos? In alio
Psalmo filij alieni dicti sunt, Quorum õs lo
cutũ est vanitatẽ, & dextera eorum dextera
iniq̃tatis. Et enumerat florẽ Ziphæorũ: Quo
rum filij velut nouellæ constabilitæ in iuuẽ
tute sua. Filiæ eorum compositæ & ornatæ,
sicut similitudo templi, Cellaria eorum ple
na, eructantia ex hoc in hoc. Oues eorũ fœ-
cundæ multiplicantes in exitibus suis, boues
eorum crasſi. Nõ est ruina sepis, nec exitus,
neq; clamor in plateis eorũ. Sed vide Ziphæ
os, vide ad tempus florẽtes. Beatum dixerũt
populum cui hęc sunt. Merito filij alieni. Tu
quid latens inter Ziphæos? Beatus populus
cuius dominus Deus ipsius, Ex hoc affectu
hæc oratio mittitur ad aures domini, cum
dicitur, Auribus ꝑcipe verba oris mei, quo-
niam alieni insurrexerunt aduersum me. Et
potentes quæsierũt animam meam.] Nouo
enim modo fratres mei volunt perdere ge-
nus sanctorum, & ab huius seculi spe absti-
nẽtium. Omnes qui spem habent in isto se-
culo, certe concreti sunt, certe simul viuũt.
Vehementer sibi aduersa sunt ista duo gene
ra: vnum eorum qui non ponunt spem, nisi
in rebus secularibus & temporali fœlicita-
te, & alterum eorum qui spem suam in dño
Deo suo firmiter ponunt. Et cum cõcordes
sunt isti Ziphęi, noli tu multum credere con
cordiæ eorum, tentationes desunt. Vbi vene
rit aliqua tentatio, vt arguatur aliquis pro
flore seculi, non dico tibi, offendit episcopũ
sed nec ad ipsam Ecclesiam accedere vult,
ne cadat aliq̃d fœni: Quare ista dixi fratres?
Quia modo libenter audistis omnes in no-
mine Christi, & quemadmodũ intelligitis,
ita exclamatis ad verbũ: non vtiq; acclama-
retis nisi intelligeretis: Intellectus iste vester
fructuosus esse debet. Vtrum autem fructuo
sus sit, tentatio interrogat, ne subito dum di
cimini nostri, per tẽtationem inueniamini
alieni, & dicatur, Alieni insurrexerunt ad-
uersum me, & potẽtes quæsierunt animam
meam. Ne dicatur quod sequitur: Non pro
posuerũt Deum ante conspectũ suũ.] Q̃n.n.
ponet ante cõspectũ suum Deũ ante cuius
con-

conſpectum non eſt niſi ſeculum? Quomo-
do ſit nummus ſuper nummum, quomodo
augeant greges, quomodo impleantur apo-
thecę, quomodo dicat animæ, habes multa
bona, iocundare, epulare, ſatiare: nũquid po
nit ante conſpectum ſuum illum, qui ſic glo
rianti, & ita flore Ziphæorum nitenti dicit,
ſtulte, hoc eſt, nõ intelligens, vir imprudẽs,
hac nocte auferetur aĩa tua, hęc omnia, quæ
pręparaſti cuius erunt? Non propoſuerunt
Deum ante conſpectum ſuum. Ecce enim
Deus adiuuat me. § Et ipſi neſciũt inter quos
lateo. Si aũt & ipſi ponerent Deum ante con
ſpectum ſuum, inuenirent, quemadmodum
me adiuuat Deus. Omnes.n. ſancti adiuuant
a Deo, ſed intus vbi nemo videt. Qũo enim
magna eſt pœna impiorum conſcientia, ſic
magnum gaudium piorum ipſa conſciẽtia.
1 Nam gloria noſtra hęc eſt, dixit Apoſtolus,
teſtimonium conſcientiæ noſtræ. In hac glo
riat iſte intus, nõ in flore Ziphęorum foris,
qui modo ait, Ecce.n. Deus adiuuat me. Pror
ſus quanuis longe futura ſint quæ promittit,
hodie mihi dulce & præſens eſt adiutoriũ.
4 Hodie in corde meo gaudium inuenio, quia
ſine cauſa dicunt quidam, Quis oſtendit no-
bis bona? Signatum eſt ſuper nos lumẽ vult⁹
tui dñe, dediſti iocunditatem in cor meum.
Non in vineã meam, non in gregem meum,
non in cuppam meam, non in mẽſam meã,
ſed in cor meũ. Ecce enim Deus adiuuat me.
Quomodo te adiuuat? Et dñs ſuſceptor eſt
animę meę. Auerte mala inimicis meis. § Sic
quomodo virent, & ſic qũo florent, igni ſer
uant. In virtute tua diſperde illos. § Puto qa
florent modo, puto, quia exoriuntur ſicut
9 fœnum. Tu noli eſſe vir imprudens & ſtul-
tus, vt hęc attendendo intereas in ſeculum ſe
culi. Auerte enim mala inimicis meis. Nam
ſi tu fueris in corpore ipſius Dauid, in virtu-
te ſua diſperdet illos. Iſti florent in fœlicita-
te ſeculi, pereunt in virtute Dei, non enim
qũo florent, ſic pereunt, florent enim ad tp̃s,
pereunt in ęternum: Florent falſis bonis, pe
reunt veris tormentis. Et in virtute tua diſper
de illos, quos in infirmitate tua toleraſti. Vo
luntarie ſacrificabo tibi. § Quis hoc bonum
cordis vel intelligere poteſt alio dicente, ſi
non in ſeipſo guſtet? Quid eſt voluntarie ſa-
crificabo tibi? Dicam tamen, capiat qui põt,
quomodo poteſt. Credat qui nõ põt, & oret
vt poſsit. Nunquid tamen iſtum verſum ita
pręterire debemus, vt eum vobis non com-
mendemus? Dico charitati veſtrę, inuitat me
ſatis amor ipſius aliquid de illo loqui, & gra
tias ago Deo ꝙ intẽte auditis. Si aũt vos faſti-
dientes audire conſpicerem, inuitus ab hoc
verſu ſilerem, & tñ in corde meo, quantum
dñs dignaret concedere, non ſilerem. Veniat
ergo in lingua quod corde conceptum eſt,
promat voce, quod mente ſeruat. Dicamus
vt poſſumus, quid ſit voluntarie ſacrificabo
tibi. Quod enim ſacrificium hic accipiã fra-
tres? Aut quid digne offerram domino pro D
miſericordia eius? Victimas quæram de gre-
ge ouium, arietem eligam, taurum aliquem
in armentis proſpiciam, thura certe de terra
Sabæorum offeram? Aliter quid faciã? Quid
offerram, niſi quod ait, Sacrificium laudis Pſal. 49.
honorificabit me? Quare ergo voluntarie?
Quia gratis amo qđ laudo. Laudo Deũ, &
in ipſa laudo gaudeo. Ipſius laude gaudeo,
quo laudate non erubeſco. Non.n. quemad-
modum laudat a ſtudioſis theatricarum nu-
garum vel auriga, vel venator, vel quilibet
hiſtrio, & a laudatoribus ſuis inuitantur alii
laudatores & exhortantur vt pariter clamẽt,
& cum omnes clamauerint, plerunque illo
victo omnes erubeſcunt. Non ita eſt Deus
noſter. Laudetur voluntate, ametur charita-
te, gratuitum ſit, & quod amatur & quod
laudatur. Quid eſt gratuitum? Ipſe propter
ſe, non propter aliud. Si enim laudas Deum
vt det tibi aliquid aliud, iam non gratis amas
Deum. Erubeſceres, ſi te vxor tua propter di
uitias amaret, & forte ſi tibi paupertas acci-
deret, de adulterio cogitaret. Cum ergo te a
coniuge gratis amari velis, tu Deum pro-
pter aliud amabis? Quod prẽmium acceptu E
rus es a Deo ò auare? Non tibi terram, ſed ſe
ipſum ſeruat, qui fecit cœlum & terram. Vo
luntarie ſacrificabo tibi, noli ex neceſsitate.
Si enim propter aliud laudas Deum, ex ne-
ceſsitate laudas. Si adeſſet tibi qđ amas: non
laudares Deum. Vide quid dicam. Laudas
Deum, verbi gratia, vt tibi det amplam pecu
niam. Si haberes aliunde amplam pecuniam
non a Deo, nunquid laudares Deum? Si er-
go propter pecuniam laudas Deum, nõ vo-
luntarie ſacrificas Deo, ſed ex neceſsitate ſa-
crificas, quia prẽter illum neſcio quid aliud
amas. Inde dictũ eſt. Voluntarie ſacrificabo

 tibi.

tibi. Contemne omnia, ipsum attende, & hęc quæ dedit, pp dantē bona sunt: nam dat ꝓpter se, dat ista tpalia. Et qbusdam bono eorū, & qbusdam malo eorum, ſm altitudinem et profunditatē iudiciorum suorū. In quorum

Rom. 11. iudiciorū abysso expauit Apostolus dicens, O altitudo diuitiarū sapiētiæ & sciētię Dei, q̃ incomprehensibilia sunt iudicia eius, & in uestigabiles viæ ipsius. Quis. n. inuestigabit vias, aūt quis cōprehendet consilia eius? Nouit qñ det, cui det: qñ auferat, & cui auferat.

F Pete tu in hoc tpe qđ tibi prosit in posterū, pete qđ te adiuuet in æternum. Ipsum autē gratis dilige, qa melius ab eo nō inuenis qđ det q̃ seipsum, aut si inuenis melius, hoc pete. Voluntarie sacrificabo tibi. Quare voluntarię? Quia gratis. Quid est gratis? Et confitebor nomini tuo dñe, qm̄ bonum est. ꝫ Ob nihil aliud, nisi quia bonum est. Nunquid ait, Confitebor nomini tuo dñe, quia das mihi fructuosa prædia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas diuitias, amplā pecuniā, excellentissimam dignitatem? Nō. Sed quid? Qm̄ bonum est. Melius nihil inuenio, q̃ nomen tuum, Ideo confitebor nomini tuo domine, qm̄ bonum est. Qm̄ ex omni tribulatione eripuisti me. ꝫ Ideo intellexi qa bonum est nomen tuum: nam si hoc possem ante tribulationes cognoscere, forte mihi necessariæ non fuissent. Sed adhibita est tribulatio ad admonitionem, admonitio facta est ad tuam laudationem. Non. n. intelligerem vbi essem, nisi de infirmitate mea admonitus essem. Ex omnib. ergo tribulationib. eripuisti me. Et super inimicos meos respexit oculus meus. ꝫ Super illos Ziphæos respexit oculus meus. Florem quippe illorum trāsij altitudine cordis, & perueniens inde ad te,

Esa. 40. respexi sup illos, & vidi quia oīs caro fœ-

G num, & omnis claritas hoīs sicut flos fœni:

Psal. 36. sicut quodam loco iterum dr̄, Vidi impium superexaltari & eleuari sicut cedros Libani, transiui, & ecce non erat. Quare non erat? Quia transisti. Quid est quia transisti? Quia non sine causa sursum cor habuisti, quia nō in terra vbi putresceres remansisti, quia leuasti animam tuam ad Deum, & transcendisti cedros Libani, & de illa celsitudine attendisti & ecce non erat, & quæsisti eum, & nō est inuentus locus eius. Iam labor non est ante te, quia intrasti in sanctuarium Dei, & intellexisti in nouissima: Sed & hic ita concludit, Et super inimicos meos respexit oculus meus. Hoc ergo agite fratres mei cum animis vestris, erigite corda vr̄a, expolite aciem mentis vestræ, discite gratis diligere Deum, discite voluntarie sacrificare hostiam laudis, vt transcendentes florem fœni, respiciatis super inimicos vestros.

In psalmū quinquagesimū quartū enarratio.

Psalmi huius Titulus,

In finem in hymnis intellectus ipsi Dauid.

QVis sit finis commemoramus, quia nostis. Finis. n. legis Christus est, ad iustitiam omni credenti. Intentio ergo dirigatr̄ in finem, dirigatur in Christū. Quare finis dr̄? Qm̄ quicquid agimus, ad illum referimus, & cum ad eum peruenerimus, vltra quod quæramus nō habebimus. Dr̄ enim finis qui consumit, & dr̄ finis qui perficit. Aliter quippe intelligimus cū audimus, Finitus est cib. qui manducabatr̄, & aliter intelligimus cum audimus, finita est vestis quæ texebatur. In vtrunque audimus, finitum est, sed cibus vt iam non esset, vestis vt perfecta esset. Finis ergo noster perfectio nostra esse debet, perfectio nostra Christus est. In illo enim perficimur, quia ipsius capitis membra sumus. Et dictus est finis legis, quia sine illo nemo ꝑficit legem. Cum ergo auditis in Psalmis, In finē: multi enim Psalmi ita superscripti sunt, non sit vestra cogitatio in consumptionem, sed in consummationem. In hymnis. ꝫ In laudib. Siue enim tribulemur & angustiemur, siue lætemur & exultemus, illic laudādus est, qui & in tribulationib. erudit, & in lætitia cōsolatur nos. Laus enim Dei a corde & ore Christiani recedere nō debet, non vt laudet in prosperis, & maledicat in aduersis, sed quemadmodum Psalmus ille præscribit, Benedicam dominum in omni tpe, semper eiꝰ in ore meo. Gaudes, agnosce patrem blandientem: tribularis, agnosce patrem emendātem: Siue blandiatur siue emendet, eum erudit cui parat hæreditatem. Cur dr̄. Intellectus ipsi Dauid? ꝫ Quid est ergo intellectus ipsi Dauid? Erat quidem Dauid, vt nouimus, Propheta sanctus, rex Israel, filius Iesse, sed quia ex eius semine venit ad salutem nostram ſm carnem dñs Iesus Christus, sæpe isto nomi-

ne

ne ille figurat, & Dauid & pro Christo in fi-
gura ponitur, pp originem carnis ipsius: nā
secundum aliquid filius est Dauid, secundū
aliquid dn̄s est Dauid. Filius Dauid secundū
carnem, dn̄s Dauid secundum diuinitatem.
Si enim per ipsum facta sunt omnia, per ip-
sum & ipse Dauid factus est, ex cuius semine
venit ad hoies. Proinde cū interrogasset dn̄s
Iudæos cuius filium Christum esse dicerēt,
rn̄derūt, Dauid. Cur increpabat dn̄s Iudęos
qui eum dicebant esse filium Dauid? Vidit
eos remansisse in carne, & dimisisse diuini-
tatem, & corrigit eos qōne proposita. Quo-
modo ergo, inquit, ipse Dauid in spiritu di-
cit eum dn̄m, dicēs, Dixit dominus domino
meo, sede ad dexteram meā, quoadusq; po-
nam inimicos tuos sub pedibus tuis? Si ergo
ille in spiritu dicit eum dominum, qūo fili9
eius est? Quęstionem proposuit, non filium
negauit. Audistis dominum, discite qūo fili9
sit. Audistis filium, discite qūo dominus sit.
Hanc qōnem soluit fides catholica. Quomo
do dn̄s? Quia in principio erat verbū, & ver
bum erat apud Deum, & Deus erat verbum.
Qūo filius? Quia verbum caro factum est, et
habitauit in nobis. Quia ergo Dauid in figu
ra Christus est, Christus aūt, vt sæpe cōme-
morauimus charitati vestræ, & caput & cor
pus est, nec nos a Christo alienos dicere de-
bemus, cuius membra sumus, nec nos quasi
alterum computare, qa erunt duo in carne
vna. Sacramentum hoc magnum est ait Apo
stolus, Ego aūt dico in Christo & in Eccle-
sia. Quia ergo totus Christus caput & corp9
est, cum audimus, intellectus ipsi Dauid, in-
telligamus & nos in Dauid. Intelligamus mē
bra Christi, & in membris intelligat Chri-
stus, & membra Christi intelligant in Chri-
sto, qa caput & membra vnus Christus. Ca-
put in cœlo erat, & dicebat, Quid me perse-
queris? Nos cum illo in cœlo per spem, ipse
nobiscū in terra per charitatem, Ergo intel-
lectus ipsi Dauid. Admoneamur cum audi-
mus, & intelligat Ecclesia, pertinet enim ad
nos magna cura intelligendi, in quo malo
nunc sumus, & de quo malo vt liberemur,
optamus, reminiscētes orationis dominicæ,
vbi in fine dicimus, Libera nos a malo. Inter
multas ergo tribulationes huius seculi, plan
git aliquid Psalmus iste de intellectu. Ille cū
isto non plorat, qui non habet intellectum.

Porrò autem charissimi meminisse debem9
ad imaginem Dei nos esse factos, nec alibi
quam in ipso intellectu. Nam in multis reb.
a bestiis non separamur. Vbi autē homo ad
imaginem Dei factū se nouit, ibi aliquid in
se agnoscit amplius esse quam datum est pe
corib. Consideratis vero omnib. rebus quas
habet homo, inuenit se eo proprie discretū
a pecore, quod ipse habeat intellectum. Vn- *Gen. 1.*
de quosdam contemnentes in se, quod pro-
prium & pręcipuū a conditore acceperunt:
increpat ipse conditos dicens, Nolite fieri si
cut equus & mulus qbus non est intellectus. *Psal. 31.*
Et alio loco dicit, Homo in honore positus. *Psal. 48.*
In quo honore, nisi quia factus ad imaginē
Dei? Ergo in honore positus non intellexit,
ait, Comparatus est iumentis insensatis, & si
milis factus est illis: agnoscamus ergo hono M
rem nostrū, & intelligamus: Si intelligimus,
videmus non esse istam regionem gaudēdi,
sed gemendi, non iam exultandi, sed adhuc
plangendi. Sed & si exultatio quędam habi-
tat in cordibus nostris nondum est in re, sed
in spe. Ex promissione lætamur, quia scim9
non nos fallere promittentem. Verum quod
attinet ad præsens tempus, in quo malo, in
quibus angustiis simus audite, & si viam istā
tenetis, quod auditis in vobis agnoscite. Quis
quis enim nondum tenet iter pietatis, mira-
tur, quia talia gemunt membra Dauid. Non
enim videt in se ista, quandiu & in se ista nō
videt, nondum est ibi, non sentit quod cor-
pus sentit, quia pręter corpus est, incorpore
tur & sentiet. Dicat ergo & audiamus, audia-
mus & dicamus. Exaudi Deus deprecationē A
meam, & ne despexeris precem meam, in-
tende mihi, & exaudi me. Satagentis sollici
ti in tribulatione positi, verba sunt hęc. Orat
multa patiens, de malo liberari desiderās, su
per est vt audiamus in quo malo sit. Et cum
dicere cœperit, agnoscamus ibi nos esse, vt
communicata tribulatione, coniungamus
orationem. Contristatus sum in exercitatio
ne mea, & conturbatus sum. Vbi contrista-
tus, vbi conturbatus? In exercitatione mea,
inquit, Homines malos quos patimur com
memoratus est, eandemque passionem ma-
lorum hominum exercitationem suam di-
xit, Ne putetis gratis esse malos in hoc mun
do, & nihil boni de illis agere Deum. Om-
nis malus aut ideo viuit vt corrigatur, aut

ideo

ideo viuit vt per illum bonus exerceatur. Vti
nam ergo qui nos modo exercent conuer-
tanť, & nobiſcum exerceanť, tamen quãdiu
ita ſunt vt exerceant, non eos oderimus, q̃a
in eo ꝙ malus eſt quis eorum, vtrum vſque
in finem perſeueraturus ſit, ignoramus, &
plerumq; cum tibi videris odiſſe inimicum,
Sup can. fratrem odiſti & neſcis. Diabolus & angeli
Ioã. trac. eius in ſcripturis ſanctis manifeſtati ſunt no
8. & 10. bis, ꝙ ad ignem æternum ſint deſtinati: ipſo-
rum tantum deſperanda eſt correctio, con-
tra quos habemus occultam luctam, ad quã
luctam nos armat Apoſtolus, dicens, Nõ eſt
Ephe. 6. nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſangui-
nem, i. non aduerſus homines quos videtis,
ſed aduerſus principes & poteſtates & re-
ctores mundi tenebrarum harum. Ne forte
B cum dixiſſet, mundi, intelligeres dæmones
eſſe rectores & cœli & terræ. Mundi dixit, te
nebrarum harum, mundi dixit, amatorum
mundi, mundi dixit impiorum & iniquorũ,
Ioan. 1. mundi dixit de quo dicit Euangelium, Et mũ
dus eum non cognouit. Si enim mundus nõ
cognouit lucem, quia lux in tenebris lucet,
& tenebræ eam non comprehenderunt, &
ipſæ tenebræ quę non comprehenderunt lu
cem præſentem, mũdi nomine appellanť, ha
Ephe. 6. rum tenebrarum ſunt illi rectores. De ipſis
ergo rectorib. habemus determinatam ſcri-
pturarum ſñam, quod omnino inde reditus
alicuius eorum ſperandus nõ eſt. At vero de
ipſis tenebris quarum illi rectores ſunt, non
ſumus certi, ne forte qui erant tenebræ, fiant
Ephe. 5. n lux. Fidelib. quippe iam factis dicit Apoſto-
lus, Fuiſtis aliqñ tenebræ, nunc autem lux in
dño, tenebrę in vobis, lux in dño. Ergo frẽs,
omnes mali, cum mali ſunt, exercent bonos.
Ecce enim breuiter audite & intelligite. Si
bonus es, inimicũ non habebis niſi malum.
Porrò tibi ea regula bonitatis præfixa eſt, vt
Mat. 5. imiteris bonitatem patris tui, qui facit ſolẽ
C ſuũ oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſup
iuſtos & iniuſtos. Nũquid enim tu habes ini
micum, & Deus non hẽt? Tu quidem eum ha
bes inimicum qui tecum creatus eſt, ille ve-
rò eum quẽ creauit. Inimicos ergo Dei ma-
los & iniquos ſæpe in ſcripturis legimus, &
parcit ille eis qui nõ habet qđ ei imputet ini
micus, cui omnis inimicus ingratus eſt, ab
illo enim habet quicquid boni habet. Ab ip-
ſo enim habet miſericordiam, quicquid eſt,
etiam vnde tribulatur, Ad hoc enim tribula
ne ſuperbiat ad hoc tribulatur vt humili
agnoſcat excelsũ, Tu ergo inimico tuo qu
intolerabiliter pateris quid præſtitiſti? Si ill
eum habet inimicum qui ei tanta præſtitit
& facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & m
los, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, tu q ne
ſolẽ potes oriri facere, nec ſuper terras plu
re, vnum aliquid ſeruare amico non potes
vt ſit tibi pax in terra homini bonæ volunt
tis? Ergo quoniam hæc tibi dilectionis reg
la figitur, vt imitans patrem, diligas inimicũ
Diligite enim, inquit, inimicos veſtros, i
hoc præcepto quomodo exercereris ſi nul
lum inimicum patereris? Vides ergo ꝓdeſ
tibi ad aliquid, & quod Deus parcit malis
Proſit tibi ad habendam miſericordiam, q
& tu forte ſi bonus es, ex malo factus es bo
nus, & ſi Deus nõ parceret malis, nec tu qu
gratias ageres appareres: Parcat ergo aliis
pepercit & tibi. Non enim cum tranſieris, i
tercludenda eſt via pietatis. Vnde ergo iſt
orat poſitus inter malos, quorum inimicitii
exercebatur? Quid ait? Contriſtatus ſum i
exercitatione mea, & cõturbatus ſum. Cun
extendit dilectionem, vt diligat inimicos, af
fectus eſt tædio multorum inimicitiis, mul
torum rabie circunlatratus, & quadam hu
mana infirmitate ſuccubuit. Vide ſe iam inc
pere penetrari mala perſuaſione diabolica
vt odium inducat aduerſum inimicos, relu
ctans odio, vt perficeret ipſam dilectionem
in ipſa pugna, & lucta turbatus eſt. Ei⁹ enim
vox eſt, & in alio Pſalmo, Turbatus eſt præ
ira oculus meus. Et quid ibi ſequitur? Inuete-
raui in omnibus inimicis meis. Veluti in tẽ-
peſtate, & fluctibus mergi cœperat, ſicut
Petrus. Ille enim calcat fluctus huius ſeculi,
qui diligit inimicos, Chriſtus in mari am-
bulabat intrepidus, cuius omnino de corde
auferri non poterat inimici dilectio, qui
pendẽs in cruce dicebat, Pater ignoſce illis,
quia neſciunt quid faciunt. Et Petrus voluit
ambulare, Ille tanquam caput, Petrus tan-
quam corpus, quia ſuper hanc petram, in-
quit, ędificabo Eccleſiã meam. Iuſſus eſt am
bulare, & ambulabat gratia iubentis, non vi-
ribus ſuis, Sed cum videret vẽtum validum
timuit, & mergi iam cœperat, conturbatus
in exercitatione ſua. A quo vento valido? A
voce inimici, & a tribulatione peccatoris.

Ergo

Ergo quomodo ille clamauit in fluctibus,
domine pereo, salua me: talis & huius vox
præcessit, Exaudi Deus deprecationē meam
& ne despexeris precem meā, intēde mihi &
exaudi me. Quare? Quid.n. pateris? quid ge-
mis? Cōtristatus sum in exercitatione mea.]
Exerceri me quidē inter malos posuisti, sed
nimis exurrexerūt supra vires meas. Trāquil
la perturbatū, manū extende mergenti. Con
tristatus sum in exercitatione mea, & cōtur-
batus sum à voce inimici, & à tribulatione
peccatoris. Qm̄ declinauerūt ī me iniqtates,
& in ira adumbrabant me.] Audistis fluctus
& ventos, tanq̄ humiliato insultabāt, & ille
orabat. Vndiq; illi strepitu insultationis sæ-
uiebant, at ille intus inuocabat quē non vi-
debāt: Cū aliquid tale patit̄ Christianus, nō
debet facile velut odio ire in eum, à quo pa
titur, & velle ventū vincere, sed conuertere
se ad orationē ne amittat dilectionē. Neq;.
n. timendū est, ne aliquid faciat homo inimi
cus. Quid.n. facturus est? Multa mala dictu-
rus, opprobria iaculaturus, in conuitijs sę
uiturus. Sed quid tibi? Gaudete, inquit, & ex
ultate, qm̄ merces vestra magna est in cęlis.
Ille in terra geminat conuitia, tu in cœlo
lucra. Sed sæuit amplius, possit & aliqd am
plius, qd te securius: cui dictū est, Nolite ti-
mere eos qui corpus occidunt, animam aūt
nō possunt occidere? Qid est ergo timendū
quando pateris inimicum? Ne conturbetur
in te dilectio, qua diligis inimicum. Etenim
inimicus ille homo caro & sanguis quod vi
det in te, appetit. Alius autem inimicus oc-
cultus rector harū tenebrarum, quas tu pate
ris ī carne & sanguine: alterū occultum tuū
petit, thesauros tuos interiores deprędari &
vastare molitur. Duos ergo īimicos cōstitue
tibi ante oculos, vnū apertū, & alterum oc-
cultum. Apertum, hominem: occultum, dia
bolum. Homo ille, hoc est, quod tu secundū
naturam humanam, secundum fidem autem
& dilectionē nondū quod tu, sed poterit es-
se quod tu: Cum ergo sint duo, vnum vide,
alterum intellige: vnū dilige, alterum caue.
Nanq; & inimicus ille quē vides, hoc in te
vult humiliare vnde vincitur. Verbi gratia,
Si diuitijs tuis vincitur, pauperem te vult fa-
cere: si honore tuo vincitur, humilē te vult
facere si viribus tuis vincitur, debilem te
vult facere. Ea ergo attendit in te vel deijce-
re vel auferre quibus vincitur, & ille occul-
tus inimicus, illud tibi vult tollere vnde vin
citur. Homo.n. hominem vincis humana fę
licitate, diabolum autem vincis inimici di-
lectione. Quomodo ergo homo ambit au-
ferre tibi & detruncare, aut auertere fœlici- G
tatem qua vincitur, sic & diabolus hominē
vult vincere auferendo vnde vincitur. Sed
cura in corde seruare inimici dilectionem,
qua diabolum vincis. Sæuiat homo quantū
potest, auferat quicquid potest: si diligitur
aperte sæuiens, victus est occulte sæuiens. At *Psal. 6.*
iste conturbatus & contristatus orabat tanq̄ *In. 3. re-*
turbato pręira oculo suo. Ira vero fratres si *gula. cap.*
fuerit inueterata, iam odium est: ira tur- *38 & in*
bat oculū, odium extinguit: ira festuca est, *50. ho. h.*
odiū trabes est. Aliqn̄ odisti & corripuisti i- *5. cap. 40*
rascentem, in te est odium, in illo ira quem *Mat. 7.*
corripis. Merito tibi dicitur, Eijce primum
trabem de oculo tuo, & sic videbis eijcere
festucam de oculo fratris tui. Nam vt noue-
ritis quantum intersit inter irā & odiū, quo-
tidie homines irascuntur filijs suis. Date qui
oderint filios suos. Conturbatus iste orabat
& contristatus, luctans aduersus omnia con
uitia omnium conuitiatorum, non vt aliquē
eorum cōuitium reddendo vinceret, sed ne
aliquem eorū odisset. Hinc orat, hinc petit.
A voce inimici & a tribulatione peccatoris,
qm̄ declinauerūt in me iniquitates, & in ira
adumbrabant me. Cor meum contristatum *Psal. 6.*
est in me.] Hoc est illud alibi dictum, Turba
tus est præ ira oculus meus. Et si oculus tur-
batus est, quid sequitur? Et metus mortis ce-
cidit super me.] Vita nostra dilectio est. Si
vita dilectio, mors odium est. Cum cęperit
homo timere ne oderit quē diligebat, mor-
tē timet, & acriorem mortem & interiorem
mortē qua occiditur anima, non corpus. At H
tendebas hominem sæuientē in te, quid erat
facturus cōtra quē tibi securitatem tuus do
minus dederat dicens, Nolite timere eos qui *Mat. 10.*
corpus occidunt? Ille sæuiendo corpus oc-
cidit, tu odium habēdo animam occidisti,
& ille corpus alienū, tu animā tuam. Metus I
ergo mortis cecidit super me. Timor & tre-
mor venerunt super me, & contexerunt me
tenebræ: Et dixi.] Qui odit fratrem suum, in *Ioan. 2.*
tenebris est vsq; adhuc. Si dilectio lumen est,
odium tenebræ sunt. Et quid sibi ait in illa in
firmitate positus, & in illa exercitatione

conturbatus: Quis dabit mihi penas sicut columbæ, & volabo & requiescam?] Aut mortem optabat, aut fortitudinem desiderabat. Quãdiu, inquit, id mecum agitur, id mihi præcipitur vt inimicos diligam, conuitia istorum crebrescentia & adumbrantia me
Luc. 6. commouent oculũ meũ, perturbant lumen meum, appetunt cor meũ, interficiunt aĩmã meam: vellem vt abirem, sed infirmus sum, ne mando augeã peccata peccatis: aut certe separari paululum a genere humano, ne patiatur vulnus meũ crebras plagas, vt sanatum exercitationi reddatur.
K Fit hoc fratres, & surgit plerunq; in animo serui Dei desiderium solitudinis, nõ ob aliud nisi ꝓpter turbam tribulationum & scãdalorum: & dicit, Quis mihi dabit pennas? Videt se sine pẽnis, an potius ligatis pẽnis? Si desunt, dentur: si ligatæ sunt, soluantur, quia ẽt qui soluit pennas, aui aut dat aut reddit illi pennas suas. Non.n. habeat eas tanq̃ suas, quibus volare non poterat. Ligatæ pẽnæ onus faciũt. Quis, inquit, dabit mihi penas sicut columbæ, &
Philip. 1. volabo & requiescã? Requiescet. Vbi? Duos dixit sensus hic esse: Aut sicut ait Apostolus, Dissolui & esse cum Christo: multo n. magis optimũ. Etenim & ipse quãuis fortis, quam uis magnus, quãuis corde robustissimus, q̃-
Gala. 6. uis in Christo miles inuictus, in exercitatione sua, quãtum legimus conturbatus est &
Psa. 118. ait, De cętero nemo mihi molestus sit: Tanq̃ diceret de illo psalmo, Tædium detinuit me a peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Conatur ergo hõ plerunq; corrigere homines distortos, prauos, pertinentes quidem ad curam suam, sed in quibus deficiat oĩs humana industria & vigilantia, corrigere non potest, pati necesse est. Et qui corrigi non potest, tuus est, aut consortio generis humani, aut plerunq; ecclesiastica cõmunione coniunctus. Intus est, quid facies? Quo ibis? Quo te separabis vt ista nõ patiaris? Sed adesto, loquere exhortare, blãdire, minare, corripe. Feci omnia, quicquid virium ha-
L bui impendi & expressi, nihil me video profecisse, omnis opera consummata est, dolor remãsit. Quomodo ergo reqęscet cor meũ a talibus, nisi vt dicam, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? Et tñ nõ sicut coruo. Colũba molestijs quęrit auolationem, sed non amittit dilectionem. Columba.n. pro signo dilectionis ponitur, & in ea gemitus amaẽ. Nihil tam amicũ gemitibus, q̃ colũba, die nocteq; gemit, tanq̃ hic posita vbi gemendũ est. Quid ergo dicit iste dilector? Conuitia hominũ ferre non possum, strident, rabie feruntur, accendunẽ iracundia, in ira adumbrant me, prodesse illis non possum, Vtinã requiescam alicubi ab eis separatus corpore, non amore, ne in me conturbeẽ ipsa dilectio. Verbis meis & collocutione mea ꝓdesse nõ possum, orãdo ꝓ eis forsitan proderẽ: Dicunt illa homines, sed plerunq; ita ligani vt volare non possint. Forte.n. non ligantur visco, sed liganẽ officio. Si autẽ ligãtur cura & officio, & deserere non possunt, dicant, Optabã dissolui & esse cũ Christo. Multo.n. magis optimũ, manere ĩ carne necessarium ꝓpter vos. Colũba delicata, religata affectu non cupiditate, volare non poterat propter implendũ officium, non ꝓꝓ paruum meritum. Tamen desideriũ in corde necesse est vt sit, nec patitur hoc desyderium, ni si qui cœperit ambulare angustam illam viam, Vt nouerit quia nõ desunt Ecclesiæ persecutiones ẽt in hoc tẽpore, quando tranquilitas videẽ Ecclesię, ab his quidẽ persecutionibus quas martyres nostri passi sunt: non autem desunt persecutiones, quia verum est, illlud Omnes qui volunt pie viuere in Christo, ꝑsecutionem patientur. Non pateris persecutionem, non vis pie viuere in Christo. Vis ꝓbare verum esse quod dictum est? Incipe pie viuere in Christo. Quid est pie viuere in Christo? Vt pertineat ad viscera tua quòd ait Apostolus, quis infirmatur & ego non infirmor? Quis scãdalizatur & ego non vror? Aliorum infirmitates, aliorum scandala, persecutiones illi fuerunt. Nunq̃d ergo desunt hoc tempore? Plures abũdant illis qui ea curant. Et plerunq; videtur de linginquo homo, & dicitur bene est illi. Et ille quid dicit? Aut sua gustat, & aliena nõ potest, aut apud se quod gustet non habet, & alteri gustanti immo deuoranti non compatitur. Incipiat ergo pie viuere in Christo, & probet quod dicitur, incipit desiderare pennas, elongare, fugere & manere in deserto. Vnde enim putatis fratres seruis Dei impleta esse deserta? Si bene illis esset inter homines, recederent ab hominibus? Et tamen quid faciunt & ipsi? Ecce elongant fugientes, manent in deserto.

deserto. Sed nunqd singillatim tenet eos cha
ritas, vt cum multis maneant, & de ipsis mul
tis existant qui exerceant? Quia in omni con
gregatione multitudinis necesse est vt inue-
niant mali. Deus. n. q nouit exercendos nos,
miscet nobis & non perseueraturos, aut cer-
te ita simulatos, vt nec inchoauerint in quo
perseuerare debeant. Nouit. n. necessariũ esse
nobis vt feramus malos, & proficiat qđ bo-
ni sumus. Diligamus inimicos, corripiam⁹,
castigemus & excõicemus, cum dilectione a
nobis etiam separemus. Videte. n. quid dicat
Apostolus, Si quis aũt nõ obaudit verbo no
stro per epistolam, hũc notate, & nolite cõ-
misceri cum eo. Sed ne subrepat tibi ex hoc
iracundia, & turbet oculum tuum, non, in-
quit, vt inimicum eum existimetis, sed cor
ripite vt fratrem, vt erubescat. A quo in dixit
separationem, nõ pręcidit dilectionẽ, Viuit
ille oculus, viuit vita tua. Est. n. amissa dile-
ctio mors tua est. Hanc ille amittere timuit
qui dixit, Metus mortis cecidit sup me. Itaq;
ne amittam dilectionis vitam, qs dabit mihi
pennas sicut colũbę, & volabo & requiescã?
Quo iturus es? Quo volaturus? Vbi requietu
rus? Ecce elõgaui fugiẽs & mãsit in deserto. ꝫ
In quo deserto? Vbicunq; fugeris, cõgrega-
bunt se cęteri, Desertũ tecum petent, affecta
bunt vitã tuã, tu repellere non potes societa
tem fratrum. Miscent tibi etiam mali, adhuc
tibi exercitatio debet. Ecce elongaui fugiẽs,
& mansi in deserto. In quo deserto? Si forte
in conscientia quo nullus hoĩum intrat, vbi
nemo tecum est, vbi tu & Deus est. Nam si in
deserto in aliquo loco es, & qd facies de cõ
gregantib. se? Non. n. a genere humano sepa-
ratus esse poteris quãdiu in hominib. viuis.
Attende potius consolatorem illum dñm, &
regem imperatorem & creatorem nostrũ,
creatum esse etiam inter nos, Attende, quia
duodecim suis miscuit vnũ quem pateret.
Dicit, Ecce elongaui fugiens & mansi in de-
serto. Forte iste vt dixi fugerat ad cõscientiã
suam, ibi aliquãtum desertum inuenerat vbi
requiesceret. Sed illa dilectio conturbat eũ,
solus erat in cõscientia, sed non solus in cha
ritate, intus cõsolabat conscientia, sed forin
secus tribulationes non relinquebant. Itaque
in se quietus ex aliis pendens cum conturba
retur adhuc quid ait? Expectabam eum q me
saluũ faceret, a pusillo aĩo & tẽpestate. ꝫ Ma-
re est, tẽpestas est, nihil tibi restat nisi excla-
mare, Domine pereo. Porrigat manum ille Mat. 14.
qui fluctus calcat intrepidus, subleuet trepi-
dationem tuam, firmet insecuritatem tuam,
alloquat te intus & dicat tibi, Me attende qd
pertulerim, Fratrem malũ forte pateris, aut
inimicũ forinsecus pateris, Quos nõ passus
sum? Fremebãt forinsecus Iudęi, intrinsecus
discipul⁹ tradebat. Sequit ergo tempestas, sed
ille saluos facit a pusillanimitate & tempe-
state. Forte nauis tua ideo turbatur, quia ille
ĩ te dormit. Sęuiebat mare, turbabat nauicu
la in qua discipuli nauigabant, Christus autẽ
dormiebat. Tandem aliqñ visum est illis, qa D
inter illos dormiebat ventorum imperator
& creator. Accesserũt & excitauerunt Chri-
stum, imperauit ventis, & facta est tranquil-
litas magna. Merito ergo forte turbatur cor
tuum, quia excidit tibi in quem credideris.
Intolerabiliter pateris, quia nõ venit tibi in
mentem quid pro te pertulerit Christus: Si
in mentem non venit tibi Christus, dormit.
Excita Christum, recole fidem. Tunc enim
in te, dormit Christus, si verum illum filium
Dei abnegas esse, si oblitus fueris passionis
Christi. Tunc in te vigilat Christus, si memi-
neris passionum Christi. Cum autem pleno
corde intuitus fueris quid ille fuerit passus,
nonne ęquo animo & tu tolerabis? Et fortas
sis gaudes, quia inuentus es in aliqua simili-
tudine passionũ regis tui. Cum ergo ista co
gitans consolari & gaudere cœperis, ille sur
rexit, ille ventis imperauit, ideo facta est trã-
quillitas. Expectabam eum qui me saluum fa
ceret a pusillanimitate & tẽpestate. Submer- E
ge domine, & diuide linguas eorum. Atten-
dit tribulantes se, & adumbrantes se, & opta
uit hoc, non de ira frẽs. Qui se male extule-
rũt, expedit eis vt submergant. Qui male cõ-
spirauerunt, expedit eis vt linguæ eorum di-
uidant, ad bonum consentiant & concordẽt
linguę eorum. Si autem inidipsum aduersũ
me susurrabant, ait, Omnes inimici mei per
dãtur in idipsum in malo. Diuidantur linguę Psal. 40.
eorum non sibi consentiant. Submerge do-
mine & diuide linguas eorum. Submerge,
Quare? Quia se extulerunt. Diuide, Quare?
Quia in malum conspirauerunt, Turrim il-
lam recordare superborũ factam post dilu-
uium. Quid dixerunt superbi? Ne pereamus
diluuio, faciamus altam turrim. Superbia se Gene. 11.
munitos

munitos esse arbitrabantur. Extruxerunt altã
turrim, & dñs diuisit linguas eorum. Tunc se
cœperunt non intelligere, hinc facta est ori
go linguarum multarũ. Antea. n. vna lingua
16. de ciuita. Dei erat, sed vna lingua cõcordib. proderat vna
lingua humilib. ꝓderat. At vbi illa collectio
cap. 4. in cõspiratione superbię pręcipitata est, pe-
F percit illis Deus vt diuideret linguas eorũ,
ne se intelligendo perniciosam facerẽt vni-
tatem. Per superbos homines diuisæ sunt lin
guæ, per humiles Apostolos cõgregatæ sunt
Acto. 2. linguę Spũs suprbię dispersit linguas, spũs-
sanctus congregauit linguas. Qñ enim spũs-
sanctus venit super discipulos, omnium lin-
guis locuti sunt, ab omnibus intellecti sunt,
linguę dispersæ in vnum congregatæ sunt.
Ergo si adhuc sæuiunt & gentiles sunt, expe-
dit eis diuisas habere linguas. Volũt vnã lin-
guam, veniant ad Ecclesiam, quia & in diuer
sitate linguarum carnis, vna est lingua in fi-
de cordis. Submerge dñe & diuide linguas
eorum. Qm̃ vidi iniquitatem & cõtradictio
nem in ciuitate. Merito iste desertum quęre
bat, qm̃ vidit iniquitatem & contradictionẽ
Gen. 11. in ciuitate. Est quędam ciuitas turbulenta, Ip
sa erat quæ turrim ædificauerat, ipsa cõfusa
est & appellata Babylonia, ipsa per innume-
rabiles gentes dispersa, inde congregat Ec-
clesia in desertum bonæ cõscientiæ. Vidit n.
contradictionem in ciuitate. Christus venit.
Quis, Christus? Cõtradicis. Et filius Dei. Ha
Lu. 2. 23. & 24. bet filium Deus? Cõtradicis Natus est de vir
gine, passus, resurrexit. Et vnde hoc fieri po-
test? Cõtradicis. Attende saltem gloriam cru
cis ipsius, Iam in fronte regum crux illa fixa
est, cui inimici insultauerunt Effectus proba
uit virtutem, Domuit orbẽ, non ferro sed li-
gno. Lignum crucis contumeliis dignum vi
sum est inimicis, & ante ipsum lignum stan-
tes caput agitabant, & dicebant, Si filius Dei
Mal. 27. est, descendat de cruce. Extẽdebat ille manus
Esai. 65. suas ad populum non credentem & contra-
Rom. 1. dicentem. Si enim iustus est, qui ex fide viuit:
G iniquus est qui non habet fidem. Quod ergo
hic ait, iniquitatem, perfidiam intellige. Vi-
debat ergo dñs in ciuitate iniquitatem & cõ
tradictionem, & extendebat manus suas ad
populum non credentem & contradicentẽ:
& tñ & ipsos expectans dicebat, Pater igno-
sce illis, quia nesciunt quid faciũt. Adhuc sa
Luc. 23. nè reliquię sęuiunt illius ciuitatis, adhuc cõ-
tradicunt de frontib. omnium, Modo exten-
dit manus ad reliquias non credentes & cõ
tradicentes. Quoniã vidi iniquitatem & cõ-
tradictionem in ciuitate. Die ac nocte circũ
dabit eam super muros eius iniquitas & la-
bor. Super muros eius, super munimenta
eius tenens quasi capita eius, nobiles eius. Il-
le nobilis, si Christianus esset, nemo remane
ret paganus. Plerunque dicũt homines, Ne-
mo remaneret paganus si ille esset Christia-
nus. Plerunque dicunt homines, & ille si fie
ret Christianus, quis remaneret paganus?
Quod ergo nondum fiunt Christiani, quasi
muri sunt ciuitatis illius non credentis & cõ
tradicentis. Quandiu isti muri stabunt? Non
semper stabunt. Circumit arca muros Hieri
cho, Veniet tempus septimo arcæ circumi-
tu, vt omnes muri ciuitatis non credentis &
contradicentis cadant. Quod donec fiat, tur
batur iste in exercitatione sua, & perferens re
liquias contradicentium, optat pennas auo-
lationis, optat requiẽ deserti, Imo duret in-
ter contradicentes, perferat minas, bibat op-
probria, expectet qui eum saluũ faciet a pu-
sillanimitate & tempestate. Intueatur caput
exemplum vitæ suæ, tranquiletur in spe etsi
turbatur in re. Die ac nocte circundabit eam
super muros eius iniquitas, & labor in me-
dio eius & iniustitia. Et ideo labor ibi, quia
iniquitas ibi, quia iniustitia ibi, ideo & labor
ibi. Sed audiant extendentis manus, Venite
ad me omnes qui laboratis, vos clamatis, vos
contradicitis, vos conuiciamini: Ille econ-
tra, Venite ad me omnes qui laboratis in su-
perbia vestra, & requiescetis in humilitate
mea. Discite a me, inquit, quia mitis sum &
humilis corde, & inuenietis requiem anima
bus vestris. Vnde enim illi laborant, nisi qa
non sunt mites & humiles corde? Deus hu-
milis factus est, erubescat homo esse super-
bus. Non defecit de plateis eius vsura & do-
lus. Vsura & dolus non absconduntur saltẽ,
quia mala sunt, sed publice sæuiunt. Etenim
qui in domo aliquid mali facit, vel de malo
suo erubescit, in plateis eius vsura & dolus.
Fœnus & professionem habet, Fœnus etiam
ars vocatur, corpus dicitur. Corpus quasi ne
cessarium ciuitati, & de professione sua ve-
ctigal impendit. Vsque adeo in platea est, qđ
saltem abscondendum erat. Est & alia vsura
peior, quando non dimittis quod tibi debe-
tur, &

tur, & turbatur oculus in illo versu oratio-
nis, Dimitte nobis debita nostra. Quid.n.ibi
facturus es, quando oraturus es, & ad ipsum
versum veuturus? Verbum contumeliosum
audisti, vis exigere dãnationis supplicium?
Vel tm̃ exige, quantũ dedisti fęneratori Iniu
riarum pugno percussus es, interfectionem
q̃ris, Vsura mala, quia iturus es in oratione?
Si reliqueris orõnẽ, qua circumiturus es ad
dñm? Ecce dices, Pater nr̃ qui es in cęlis, san
ctificet nomen tuum, adueniat regnũ tuũ,
fiat voluntas tua sicut in cęlo & in terra. Di
ces, Panẽ nostrũ quotidianũ da nobis hodie
Venies ad, Dimitte nobis debita nr̃a, sicut &
nos dimittimus debitoribus nostris. vel in ci
uitate illa mala abũdẽt vsuræ istæ, non intrẽt
parietes istos vbi pectus tunditur. Quid fa-
cies, quia ibi tu & ille versus in medio estis?
Preces tibi composuit cęlestis iurisperitus,
Qui nouerat q̃d ibi ageretur, ait tibi, Aliter
non impetrabis: Amen.n.dico vobis, quia si
dimiseritis hominibus peccata eorũ, dimit-
tentur & vestra vobis. Si aũt non dimiseritis
peccata hominibus, neq; pr̃ vester dimittet
vobis. Quis hoc dicit? Qui scit q̃d ibi agat,
q̃ scit quod tu astãs petis. Vide quod voluit
esse ipse aduocatus tuus, ipse iurisperitus
tuus, ipse assessor patris, Ipse iudex tuus di-
xit, aliter non accipies. Quid facturus es? Nõ
accepturus, si non dicturus, Nõ accepturus
si falsum dicturus. Ergo aut facturus & dictu
rus, aut quod petis non promeriturus: quia
qui hoc nõ faciunt, in vsuris illis malis sũt.
Sint ibi illi qui adhuc idola aut adorant aut
quærunt, noli tu populus Dei, noli tu plebs
Chr̃i, noli tu corpus illius capitis, Attende
vinculũ pacis tuæ, attẽde promissũ vitę tuę.
] Quid.n.tibi ꝓdest, quia exigis iniurias quas
pertulisti? Vltio te reficit? Ergo de malo alie
no gaudebis? Pass⁹ es malũ, agnosce, ne duo
mali sitis, & non deficiat de plateis eius vsu-
ra & dolus. Ideo ergo tũ quærebas solitudi
nẽ & pẽnas, ideo murmuras cõtra hæc, Fer-
re non potes contradictionẽ & iniquitatem
ciuitatis huius, requiesce in his qui tecum
intus sunt, & noli quærere solitudinẽ: Audi
& de ipsis quid dicat, Q̃m si inimicus expro
brasset mihi;] Et quidem superius conturba
tus erat in exercitatione sua a voce inimici,
& a tribulatione peccatoris, Forte in illa ci-
uitate positus, superba illa erigente turrem,
quę subuersa est, vt diuiderent eorũ linguę,
attende intus quid gemat propter pericula
a falsis fratribus. Q̃m si inimicus meus exꝓ-
brasset mihi. Sustinuissem vtiq;. Et si is qui o-
derat me super me magna locutus fuisset.]
Idest, per superbiã mihi insultasset, magnifi
caret se super me, minaretur mihi quicquid
posset. Absconderem me vtiq; ab eo.) Ab il-
lo qui fortis est, vbi te absconderes? Inter il-
los qui intus sunt. Nunc autẽ vide, si nõ aliud
restat, nisi vt solitudinẽ quęras. Tu verò, in-
q̃t, hõ vnanimis dux meus & notus meus.]
Forte aliquando bonum consilium dedisti,
forte aliquando præcessisti me, & salubre a-
liquid monuisti me, ĩ Ecclesia Dei simul fui
mus. Tu vero hõ vnanimis, dux meus & no M
tus meus. Qui simul mecum dulces capiebas
cibos,] Qui sunt dulces cibi? Non omnes q̃
assunt nouerunt, sed non amaricent qui no-
uerunt, vt possint illis qui adhuc non noue-
runt dicere, Gustate & videte quoniã dulcis *Psal. 33.*
est dominus. Qui simul mecum dulces ca-
piebas cibos. In domo Dei ambulauimus
cum cõsensu.] Vñ ergo dissensio? Qui intus
erat, foris factus est. Ambulauit mecum in
domo Dei cum consensu, Aliam domũ ere-
xit cõtra domum Dei. Quare illa relicta est,
vbi ambulauimus cum consensu: quare illa
deserta est, vbi dulces simul capiebamus ci-
bos? Veniat mors super illos, descendant ad
infernum viuentes.] Quomodo replicauit
& recolere nos fecit primum illud schisma-
tis initium, quomodo in illo primo populo
Iudæorum quidam superbi se separauerunt
& extra sacrificare voluerunt? Noua mors *Nu.16.*
super eos venit. Aperuit se terra, & viuos ab
sorbuit. Veniat, inquis, mors super eos, & de
scendant ad infernum viuentes Quid est vi
uentes? Scientes quia pereunt, & tamen pere
untes. Audi uiuentes perire & absorberi hia A
tu terræ, idest, deuoratione terrenarum cupi
ditatũ absorberi. Dicis homini, Quid pate-
ris fratres? Frẽs sumus, vnũ Deũ inuocamus
in vnũ Chr̃m credimus, vnũ Euãgeliũ audi-
mus, vnũ psalmum cantamus, vnum Amen
respũdemus, vnum halleluia resonamus, v-
nũ pascha celebramus. Quid tu foris es, &
ego intus sum? Plerũq; angustatus & cõside
rans q̃ vera dicantur, reddat, ait, Deus maio
ribus nostris. Ergo viuus perit. Deinde addis
& mones, saltem solũ sit malum segregatio-
nis,

nis, cur adiungis & rebaptizationis? Agnosce in me qđ habes, & si tu me odisti, Christo in me parce. Et hoc eis malum plerunq; & maxime displicet. Vere, inquunt, male fit, vtinam posset nõ fieri. Sed quid facimus de
Ibidem. statutis maiorum nostrorum? Descendãt ad infernum viuentes. Si mortuus descẽderes,
B quid ageres ignorares. Cum vero scis malũ esse quod facis, & tñ facias, nonne viuus descendis ad inferos? Sed quare maxime ipsos duces terræ hiatus absorbuit viuos, populũ aũt illis consentientẽ è cœlo irruẽs ignis absũpsit? Propterea hãc pœnã cõmemorãs Psalmus iste, à populo cœpit: & ad duces cõclusit. Veniat mors super eos: ꝓpter illos dixit, super quos venit ignis de cœlo. & statim adiunxit, Descendãnt ad infernum viuentes: ꝓpter duces quos terræ hiatus absorbuit. Nã quõo descenderunt ad infernum viuentes de quibus dixerat, Veniat mors super eos. Si iã super eos mors venerat, quomodo viui ad ĩferos descẽdebãt? Ergo à minoribus cœpit, ad maiores cõclusit. Veniat mors super eos qui consenserunt & consecuti sunt. Quid illi duces & principes? Descendant ad infernũ viuentes: quia ipsi scripturas tractant, & nouerunt bene quotidie legendo, quomõ Ecclesia catholica per totũ orbem terrarũ diffusa est, vt omnino contradictio omnis vacet, nec inueniri posit aliquod testimoniũ pro schismate eorum: nouerunt bñ, ideo ad inferos viuentes descendunt, quia malũ qđ faciunt, malum esse nouerũt. Illos autem diuinę iracundiæ ignis absumpsit. Studio. n. cõtentionis accensi, à ducibus suis malis recedere noluerunt, Venit super ardorem dissensionis ardor cõsumptionis, Veniat mors super illos, & descendant ad infernũ viuentes. Quoniam nequitia in hospitiis eorum, in medio eorum.] In hospitijs vbi peregrinant̃ & transeunt. Nõ. n. hic semper futuri sunt, & tñ pro animositate temporali sic pugnant. In hospitijs ergo eorum iniquitas, in medio eorum iniquitas, nullum tam medium eorũ
C q̃ cor eorum. Ego ad Deũ exclamaui.] Corpus Christi & vnitas Christi in angore, in tædio, in molestia, in conturbatione exercitationis suę. Ille vnus homo, in vno corpore posita vnitas, cum tæderet animam eius
Psal. 6. exclamas à finibus terræ, A finibus terrę ad te clamaui inquit, cum angeretur cor meũ.

Ipse vnus, sed vnitas vnus: & ipse vnus, non in vno loco vnus, sed à finibus terræ clamat vnus. Quomõ à finibus terrę clamaret vnus, nisi in multis eẽt vnus? Ego ad Deum exclamaui. Recte. Tu exclama ad dñm, noli ad Donatum, nemo tibi sit pro dño dñs, q̃ sub domino noluit esse conseruus. Ego ad Deũ exclamaui. Et dominus ex audiuit me. Vespere, mane & meridie narrabo & annunciabo & exaudiet vocem meam.] Euangeliza tu, noli tacere tu, dic qđ accepisti, Vespere de pteritis, mane de futuris, meridie de sempiternis. Ideo ad id quod ait, vespere, pertinet quod enarrat: Ad id quod ait, mane, ptinet quod annunciat: Ad id quod ait, In meridie pertinet quod exauditur vox eius. Finis. n. in meridie est, sed inde non declinat̃ in occasum. In meridie. n. lux excelsa est, splendor sapientiæ, feruor dilectionis. Vespere, mane & meridie. Vespere dñs in cruce, mane in resurrectione, meridie in ascensione. Et enarrabo vespere patientiam morientis, annunciabo mane vitã resurrectionis, orabo vt exaudias meridie sedens ad dexteram patris: Exaudiet vocem meam q̃ interpellat ꝓ nobis. Quanta huius securitas? quanta consolatio, quanta refectio? A pusillanimitate & tempestate contra malos, contra iniquos, & foris, intus, & ĩ his qui foris sunt cũ fuissent intus. Itaq; fratres mei quos in ipsa congregatione parietum horum videtis turbulentos, superbos, sua quærentes, elatos, non habentes zelum Dei castum, sanum, quietum, sed multum sibi tribuẽtes, ad dissensionem paratos, sed occasionem non inuenientes, ipsa est palea dominicæ areæ. Hinc illos paucos superbię vẽtus excussit, tota palea nõ volabit, nisi cum ille in vltimo ventilabit. Sed nos quid nisi cum isto cãtemus, cum isto oremus, cũ isto plangamus & dicamus securi. Redimet in pace animã meam.] Contra illos qui nõ amant pacem, In pace redimet animã meã, quia cum his qui oderunt pacem eram pacificus. Redimet in pace animam meam. Ab his qui appropinquant mihi.] Nam ab illis qui longe sunt a me, facilis causa est. Non me tam cito fallit q̃ dicit. Veni idolum adorare, multum a me longe est. Christianus es? Christianus, inquit, Ex propinquo aduersatur, prope est. Redimet in pace animã meam ab his qui appropinquant mihi.

Quoniam

Quoniam in multis erant mecum.] Quare
lixit, qui appropinquāt mihi? Quia in mul-
is erant mecum. In hoc verſu duę ſententię
occurrunt. In multis erant mecū. Baptiſmū
habebamus vtriq; in eo erāt mecū. Euange-
ium vtrique legebamus, erant in eo mecū.
eſta martyrum celebrabamus, erant ibi me
um. Paſchæ ſolēnitatem frequentabamus,
rant ibi mecum, ſed non omnino mecum.
n ſchiſmate non mecum, in hæreſi non me
um. In multis mecum, in paucis nō mecū.
ed in his paucis in quibus non mecum, nō
is proſunt multa in qbus mecum. Etenim
atres videte q̃ multa enarrauit Apoſtolus
aulus, vnum dixit, ſi illud defuerit, fruſtra
nt alia, Si linguis hominum loquar & an-
elorum, ait, ſi habeam omnem prophetiā
oēm fidē, & omnem ſcientiam, ſi montes
ansferam, ſi diſtribuam omnia mea paupi
is, ſi tradam corpus meum ita vt ardeat:
uā multa enumerauit: His omnibus mul-
s deſit vna charitas, illa numero plura ſūt,
æc pondere maior eſt. Ergo in omnibus ſa
amentis mecum, in vna charitate non me
um, In multis erant mecū. Rurſus alio mō,
uoniam in multis erant mecum, qui ſepa-
uerūt à me, mecū erant, nō in paucis, ſed
multis. Etenim per totum orbem terrarū
uca ſunt grana, multæ ſunt paleæ. Quid er
o ait? In palea mecum erant, in tritico non
ecū erāt: Et ꝑpinquat palea tritico, de vno
mine exit, in vno agro radicat̃, vna pluuia
tritur, eundem meſſorem patitur, eandē
iturationē ſuſtinet, eandem ventilationē
pectat, non in vnū horreum intrat. Quo-
am inter multos erant mecum. Exaudiet
e Deus & humiliabit illos, qui eſt ante ſe-
la.] Illi.n. præſumunt de neſcio quo duce
o qui cœpit heri, humiliabit illos qui eſt
te ſecula: quia etſi ex tēpore Chriſtus nr̃
Maria virgine, ante ſecula tamen in prin
pio erat verbū, & verbum erat apud Deū,
Deus erat verbum. Humiliabit illos q̃ eſt
te ſecula. Non.n. eſt illis commutatio. No
rat aliquos perſeueraturos, & in perſeue-
tione ſuę neqtiæ morituros. Videmus.n.
s, & non eſt illis commutatio. Qui ſic mo
nt̃ in ipla ꝑuerſitate, ĩ ipſo ſchiſmate, nō
illis commutatio. Humiliabit illos Deus,
miliabit illos in damnatione, qa erecti
t in diſſenſione. Non eſt illis, commuta-
tio, quia nō mutant̃ in melius, ſed in peius,
nec cum hic ſunt, nec in reſurrectione. Oēs
n. reſurgemus, ſed non oēs immutabimur.
Quare? Quia non eſt illis cōmutatio. Et non 1.Co.15
timuerunt Deum. Fratres mei vnū remediū Pſal.57.
eſt. Timeant Deum, deſerant Donatū. Dicis
illi, Peris in hæreſi, in ſchiſmate, & neceſſe
eſt vt Deus retribuat iſtis malis. Venies in dā
nationē, noli tibi blandiri verbis tuis, ne ſe-
quaris cæcū ducē. Cæcus aūt cæcum ducēs, Mat.15.
ſimul in foueā cadunt. Quid ad me? ait. Qūo
heri vixi, ſic & hodie. Parentes mei qđ fue-
runt, hoc & ego. Non times Deum, habe ti-
morē Dei. Cogita quia iſta oīa vera ſunt q̃ H
legunt̃, quia eſt fides Chriſti quæ falli non
poteſt. Qūo in hęreſi remanebis ad tantam
euidentiam Eccleſiæ catholicæ ſanctæ, quā
diffudit Deus per totum orbē terrarum? q̃
antequam diffundere promiſit, pręnūciauit
ſic exhibuit vt promiſit. Ergo caueant & ob
ſeruent qui nō timēt Deum. Extendit manū
ſuā in retribuendo. Polluerunt teſtm̃ eius.]
Lege teſtamentum quod polluerunt. In ſe-
mine tuo benedicentur omnes gentes. Pollu
erunt teſtm̃ eius. Tu contra iſta verba teſtato Gene.12.
ris quid dicis? Africa ſola iſtā gratiā meruit & 26.
ſancti Donati, in ipſo remāſit Eccleſia Chri
ſti? Dic ſaltem Eccleſiam Donati, quare ad
iungis Chriſti, de quo dictum eſt, In ſemine
tuo benedicētur oēs gentes? Poſt Donatum
vis ire? Pone Chriſtum, & ſic recede. Videte
ergo quid ſequitur. Polluerunt teſtm̃ eius.
Quod teſtamētum? Abrahę dictæ ſunt ꝑmiſ
ſiones & ſemnis eius. Apoſtolus dicit, Fra-
tres, tn̄ hominis teſtamentum confirmatum
nemo irritum faict, aut ſuperordinat. Abra
hæ dictæ ſut promiſsiones & ſemini eius.
Non dicit, & ſeminibus, tāquam in multis,
ſed tanquam in vno, & ſemini tuo qui eſt
Chriſtus. In hoc ergo Chriſto quod pro-
miſſum eſt teſtamentum? In ſemine tuo be-
nedicentur omnes gentes. Tu qui dimiſiſti
vnitatem omnium gentium & in parte re-
manſiſti, poluiſti teſtamentum eius, Quid
tibi ergo contigit? Vt exterminareris, vt ab I
hæreditate ſeparareris, de ira Dei eſt. Atten
de enim quid ſequatur, Polluerunt teſtm̃
eius. Diuiſi ſunt pręira vultus eius.] Quid ex
pectatis, qua maiore nota oſtendantur hære
tici? Diuiſi ſint præ ira vultus eius. Et appro
pinquauit cor illius.] Cuius intelligimus,

nisi cuius ira diuisi sunt? Quõ appropinqua
uit cor illius, vt ĩtelligamus voluntatẽ illius?
Etenim hæreticis exerta est catholica Eccle
sia, & ex his qui male sentiunt ꝓbati sunt q
bene sentiunt. Multa.n.latebãt in scripturis,
& cum p̃cisi essent hæretici, q̃stionibus agi-
tauerunt Ecclesiam Dei. Aperta sunt q̃ late-
bãt, & intellecta est voluntas Dei. Inde dr̃ in
Psal. 67. alio Psalmo, Congregatio taurorum inter
vaccas populorũ, vt excludant hi qui pro-
bati sunt argẽto. Excludant.n.dixit, emineãt,
Exclusores. eant, appareãt. Vnde dñr in arte argentaria
exclusores, idest, ex quadã cõfusione massæ,
ad suæ formæ expressores. Ergo multi q op-
K time poterãt scripturas dignoscere & ꝑtra-
ctare, latebant in populo Dei, nec afferebãt
solutionem q̃stionum difficilium, cũ calũ-
niator nullus instaret. Nũquid.n.perfecte de
Trinitate tractatum est, anteq̃ oblatrarẽt Ar
riani? nunquid perfecte de pœnitẽtia tracta-
tũ est, anteq̃ obsisterent Nouatiani? Sic non
perfecte de batismate tractatũ est, anteq̃ con
tradicerent foris positi rebaptizatores: nec
de ipsa vnitate Christi enucleate dicta erant
q̃ dicta sunt, nisi postea quã separatio illa vr
gere cœpit fratres infirmos, vt iam illi q no
uerant hæc tractare atq; dissoluere, ne peri-
rent infirmi sollicitati q̃stionibus impiorũ,
sermonibus & disputationibus suis obscura
legis in publicum deducerent. Ergo illi diui
si sunt præ ira vultus eius, & nobis ad intelli
gendum appropinquauit cor eius: Itaq; in-
telligite illud quod in Psalmo alio cõme-
morauit. Congregatio taurorum, idest, suꝑ
borum cornupetarum inter vaccas populo-
rũ. Quas dicit vaccas? Animas seductibiles.
Vt quid hoc? Vt excludantur hi, idest, appa-
Psal. 11. reãt, qui ꝓbati sunt argẽto. Qui est argẽto?
Eloquia dñi eloquia casta, argẽtũ igne exa-
minatũ, probabile terrę purgatum septies tã
tum. Hunc sensum obscurũ videte quemad
1. Co. 11. modum in lucẽ excludat Apostolus, Opor-
tet, inquit, & hæreses esse, vt probati manife
sti fiant inter vos. Quid est probati? Probati
argento probati eloquio. Quid est manifesti
L fiãt? Excludant. Quare hoc? Propter hæreti-
cos. Quid est ꝑꝑ hæreticos? Propter congre
gationẽ taurorum ĩter vaccas populorũ. Sic
ergo & hi diuisi sunt præ ira vultus eius, &
appropinquauit cor illius. Molliti sunt ser-
mones eius suꝑ oleum, & ipsi sunt iacula. [

Quædam.n. in scripturis dura videbant, cũ
obscura essent, exposita mollita sunt. Nam
& prima hæresis in discipulis Christi velut
ad duritiem sermonis ipsius facta est. Cum
.n.diceret, Nisi q̃s mãducauerit carnẽ meã,
& biberit sanguinem meũ, non habebit vitã
in se: illi non intelligentes dixerũt adinuicẽ,
Durus est hic sermo, quis põt eũ audire? Di-
centes quia durus est sermo hic, separauerũt
se ab illo, remansit cũ aliis duodecim: Cũ e
suggessissent, illos in sermone eius fuisse sca
dalizatos, nunquid & vos, inquit, vultis abi
re? Et Petrus, Verbum vitæ æternæ habes, ad
quẽ ibimus? Intelligite obsecramus vos, &
paruuli discite pietatẽ. Nunquid iã Petrus in
telligebat secretũ illius sermonis dñi? Nõ di
intelligebat, sed bona esse verba q̃ non intel
ligebat, pie credebat. Ergo si durus ẽ sermo
& nondũ intellectus est, durus sit impio, ti
bi aũt pietate mollia quia q̃nque soluet, &
fiet tibi oleum, & vsque ad ossa penetrabit
Proinde tanquam ipse Petrus post illam du
ritiam, sicut putabant, sermonis domini sca
dalizatis etiam hic diceret, Verbũ vitæ ęter
næ habes, ad quẽ ibimus? Ita subiecit, Iacta
in dño curã tuã, & ipse te enutriet.] Paruul'
es, nõdum intelligis secreta verborũ. Forte
tibi panis latet, & adhuc lacte nutriendus es
Noli irasci vberibus, ipsa te idoneũ redden
ad mensam, cui modo minus idoneus es. Ec
ce per diuisionem hęreticorum multa dura
mollita sunt, sermões illius duri, molliti sũ
super oleũ, & ipsi sunt iacula. Armauerũt e
uangelizantes, & ipsi sermones diriguntur
in pectora quorũque audiẽtium ab instanti
bus opportune & importune, Illis sermoni
bus, illis verbis tanquã sagittis corda hoĩnũ
ad amorem pacis figuntur. Duri erant, &
molles facti sunt, Molliti nõ virtutẽ amise
runt, sed in iacula cõuersi sunt molliti sun
sermones eius super oleum, & ipsi molliti
sermones, ipsi sunt iacula. Sed tu nondũ for
te idoneus es qui armeris in iaculis, & non
dum tibi eluxit qđ in sermone forte obscu-
rũ est & durum. Iacta in dño curam tuam &
ipse te enutriet.] In dominum iacta te. Ecce
vis te iactare in dñm, nemo se supponat pro
domino. Iacta in dominum curam tuam.
Vide quemadmodum magnus ille miles
Chisti, in se curam paruulorum iactari no-
luit, Nunquid Paulus pro vobis crucifixus
est,

ſt,aut in noíe Pauli baptizati eſtis? Quid eis
liud dicebat, niſi iactare in dño curam ve-
ſtram,& ipſe eos enutriet? Modo autem vult
aruulus iactare curā ſuam in dño,& occur
it neſcio qs,& dicit ego excipio. Tanq̄ na-
i fluctuanti occurrit & dicit, ego excipio.
Rñde & tu,Portum q̃ro,non ſaxum. Iacta in
dño curam tuā, & ipſe te enutriet, Et vide
a portus te excipiet. Nō dabit in æternum
fluctuationē iuſto.§ Videris fluctuari in ma-
i iſto,ſed excipit te portus. Tu tm̄ antequam
ntres in portū ab ancora noli abrumpi: Flu-
ctuat nauis in ancoris, ſed non longe a terra
roiicit, nec in æternū fluctuabit, etſi ad tp̄s
B luctuat. Etenim ad fluctuationem pertinent
erba ſuperiora, Contriſtatus ſum in exerci
atione mea,& conturbatus ſum, Expectabā
um qui me ſaluum faceret a puſillanimita-
e & tempeſtate. Fluctuans loquit̄, ſed nō in
ternū fluctuabit. Nam ancora ligat̄,anco-
a ſpes eius eſt. Nō dabit in ęternum fluctua
ionem iuſto. Illis aūt q̄d? Tu vero Deus de-
uces eos in puteum corruptionis. § Puteus
orruptionis tenebræ ſunt ſubmerſionis. De
luces eos, inquit, in puteum corruptionis,
a cęcus cęcum ducens,ambo in foueā ca-
5. lunt. Deducit illos Deus in puteum corru-
ptionis, non φ ipſe ſit author culpæ ipſorū,
ed φ ipſe ſit iudex iniquitatum eorum. Tra-
idit. n. eos Deus in concupiſcentias cordis
orum. Amauerunt.n. tenebras & non lucē,
ilexerunt cęcitatem & non viſionem. Nam
cce dñs Ieſus eluxit vniuerſo mundo, can-
ent in vnitate cū toto mundo. Non enim eſt
8. ui ſe abſcondat a calore illius. illi aūt tra-
ucentes ſe a toto ad patrē,a corpore ad vul
us,a vita ad præciſionē, q̄d paſſuri ſunt niſi
C puteū corruptionis ituri? Viri ſanguinū
 doloſitatis. Viros ſanguineos p̄p interfe-
iones dicit,atq; vtinam corporales & non
piritales. Sāguis.n.de carne exiens,vr̄ & hor
tur. Quis videt ſanguinē cordis in rebapti
to? Illæ mortes alios oculs quærunt, quan-
am & de iſtis mortib. viſibilib. non quie-
ant armati vbiq; Circuncelliones. Et ſi iſtas
ſibiles mortes attendamus, viri ſanguinū
nt. Attende armatum, Si vir pacis eſſet &
on ſanguinis, fuſtem ſaltē ſolum ferret, Sed
rt fundibalum, fert ſecurim, fert lapides,
rt lanceas, Et iſta portantes vbiq; qua p̄nt
agant̄, ſanguinem innocentium ſitiunt. Er
go & de iſtis viſibilibus mortib. ſunt viri ſan
guinum. Sed & de illis dicamus. Vtinam ſo-
las viſibiles facerent & animas non perime-
rent. Iſti qui ſunt viri ſanguinum & doloſita
tis, ne putent quia nos male ſic intelligimus
viros ſanguinum qui animas occidunt, ipſi
Maximinianiſtas ſuos ſic intellexerunt Nam
cum eos damnarent, in ipſa ſententia conci-
lii ſui iſta verba poſuerūt, Veloces pedes eo Pſal. 13.
rum ad effundendum ſanguinem annuncia-
torum, contribulatio & calamitas in viis eo
rum, & viā pacis non cognouerunt. Hoc de
Maximinianiſtis dixerunt. Quæro autē ego
ab eis quando Maximinianiſtæ fuderint cor
poris ſanguinem, non quia & ipſi nō funde- D
rēt, ſi eſſet talis multitudo quæ funderet, ſed
propter timiditatem paucitatis ſuę magis ab
eis paſſi ſunt aliquid, quam ipſi tale aliquid
aliquando fecerunt. Ergo interrogo Donati-
ſtam & dico, In concilio tuo poſuiſti de Ma
ximinianiſtis, veloces pedes eorum ad effun
dendum ſanguinem. Vnum mihi date quem
digito læſerint Maximinianiſtæ. Quid mihi
aliud rñſurus eſt, niſi quod ego dico? Qui ſe
ſeparauerūt ab vnitate & vias ſeducendo in
terimunt, ſpiritaliter, nō carnaliter ſanguinē
fundunt. Optime expoſuiſti, ſed in expoſitio
ne tua cognoſce facta tuas. Viri ſanguinum
& doloſitatis. In fraude doloſitas, in ſimula-
tione, in ſeductione. Quid ergo illi ipſi qui
diuiſi ſunt præ ira vultus eius? Ipſi ſunt viri
ſanguinū & doloſitatis. Sed quid de illis ait?
Non dimidiabūt dies ſuos. § Quid eſt, non di
midiabunt dies ſuos? Non proficient q̃tum
putant, Intra tp̄s quod ſperant, peribunt. Ip-
ſe eſt enim perdix ille, de quo dictum eſt, In Hier. 17.
dimidio dierum eius derelinquent eum, &
in nouiſſimis ſuis erit inſipiens. Proficiunt, E
ſed ad tempus. Quid enim ait Apoſtolus? Ma 2. Tim. 3
ligni autem homines & ſeductores profi-
cient in peius, ipſi errantes, & alios in erro-
rem mittentes. Cæcus autem cæcū ducens, Mat. 25.
ſimul in foueam cadūt. Merito cadunt in pu-
teum corruptionis. Quid ergo ait? Proficient
in peius, non tamen diu. Nam pauloante di-
xit, ſed vltra non proficient: hoc eſt, nō dimi
diabunt dies ſuos: ſequatur Apoſtolus & di-
cat quare, Dementia enim eorum manifeſta
erit omnib. ſicut & illorum fuit. Viri ſangui
num & doloſitatis, nō dimidiabūt dies ſuos.
Ego aūt in te ſperaui dñe. § Merito autem illi

non dimidiabunt dies suos, quia in homi-
nes sperauerunt. Ego autem a diebus tempo
ralibus perueni ad diem æternam. Quare?
Quia in te speraui domine.

In psalmum quinquagesimumquintum, Enarratio.

SIcut aliquam domum intraturi, cuius sit
& ad quem pertineat ĩ titulo inspicimus,
F ne forte importune irruamus quo nõ opor
tet, neq; rursus timiditate reuocemur ab eo
quo oportet ĩtrare. Tanq̃ ergo si legeremus,
hæc prædia illius aut illius, ita in superlimi-
nari Psalmi huius habemus inscriptum: In
finẽ pro populo q̃ a sanctis longe factus est,
ipsi Dauid in tituli inscriptionẽ, cũ tenuerũt
1.Re.21. eum Allophyli in Geth.]Agnoscamus ergo
populum qui longe factus est a sanctis in ti-
tuli inscriptione. Pertinet. n. hoc ad ipsum
Dauid, quem iam nostis intelligere spiritali
ter. Neq; n. commendatur nobis nisi ille de
quo dictum est, Finis legis Christus ad iusti-
tiam omni credenti. Ergo in finem cum au-
Rom. 10. dis, in Christũ intende ne in via remanẽdo
nõ peruenias ad finẽ. Quicquid.n.est, vbi in
fra steteris, antequã ad Christũ peruenias, ni
hil tibi aliud sermo diuinus dicit, nisi acce-
de: Nondũ est locus vbi securitas sit. Est qui-
dã locus vbi statio fidissima collocatur. Est
quædã petra, vbi domus secura consurgit,
vt non metuat imbrẽ tempestatis. Flumina.
n. impegerũt in domũ illam & non cecidit:
fundata.n.erat supra petram. Petra autẽ erat
Matt. 7. Christus. Sub nomine Dauid Christus figu-
1.Co.10 ratur, quia de illo dictum est, qui factus est
Rom. 1. ex semine Dauid secundum carnem. Quis
est ergo populus qui longe a sanctis factus
est in tituli inscriptionem? Ipse titulus ostẽ-
dat nobis populum istũ. Scriptus est.n. qui-
dam titulus in dominica passione, quando
dominus crucifixus est. Erat ibi titulus inscri
Ioan. 19. ptus, Hebraice, Græce & Latine, Rex Iudęo
rum: tribus linguis tanq̃ tribus testibus titu-
lus approbatus, Quia in ore duorũ vel triũ
Deut. 7. stabit omnes verbum. Istum titulum cum le
gissent Iudæi, indignati sunt, & dixerunt ad
Pilatum, Noli scribere rex Iudæorum, sed
G quia ipse dixit se regem esse Iudæorum. Ip-
sum dixisse, scribæ dixerunt, nõ hoc esse qđ
dixit. Sed quia verum est in alio Psalmo, in
tituli inscriptione, ne corrumpas: respondit
Pilatus, Qđ scripsi scripsi: tãq̃ dicẽs, Scripsi,
non corrumpo veritatem, etsi vos diligitis
falsitatẽ. Quia ergo ĩ maledicto isto indigna
ti sunt Iudæi, dicentes, Nos non habemus re
gem nisi solũ Cæsarem, de tituli offensione
longe facti sunt a sanctis. Propinquent san-
ctis & agglutinent sancto qui regẽ Chr̃m a-
gnoscũt & habere noncupiscunt. Longe fiãt
a sanctis qui contradicẽtes titulo, respuerũt
regẽ Deum, & elegerant regem hoĩem. Oĩs
ergo populus humano regno delectatus, re
spuẽs in se regnare dñm, quo regnãte, ita q̃
que subiectus est, vt regnet & ipse cupidita-
tibus suis. Omnis ergo populus talis lõge est
a sanctis. Nolite itaq; fratres in solis Iudæis
hoc aduertere. Data sunt quidẽ in illis quasi
primitiua exẽpla, vt in illo populo eluceret
quod omnis homo caueret. Aperte illi regẽ
Chr̃m recusauerunt, & regem Cæsarem ele
gerunt. Est quidem & Cæsar rex, homo ho-
minibus ad humana, sed alius rex est ad di-
uina. Alius rex ad vitam temporalẽ, alius ad
æternam. Alius rex terrenus, alius rex cœle-
stis. Rex terrenus sub rege cęlesti, rex cęlestis
super omnia. Non ergo illi quia dixerunt se
habere Cęsarem regem peccauerunt, sed q̃a
regẽ Chr̃m habere noluerunt. Et modo mul
ti Chr̃m regem in cœlo sedentem, & vbiq;
regnantẽ habere nolunt, & ipsi sunt qui tri-
bulant nos. Contra tales iste Psalmus confir
mat nos. Necesse est.n. vt tales patiamur vs-
que in finem, quos pateremur nisi nobis ex
pediret. Omnis.n. tẽtatio ꝓbatio est, & oĩs
probationis effectus habet fructũ suũ, quia
homo plerũq; etiam sibiipsi ignotus est: q̃d
ferat, quidue non ferat, ignorat, aliq̃n pſu-
mit se ferre quod non potest, & aliquando
desperat se posse ferre quod potest. Accedit
tentatio quasi interrogatio, & inuenitur ho
mo a seipso, qui latebat & seipsum, sed arti-
ficem non latebat. Proinde Petrus pręsum-
sit nescio quid qđ in illo nondum erat, vsq;
ad mortem se cum domino Iesu Christo e
se perseueraturum. Vires suas Petrus ignora
bat, sed dominus nouerat. Pręuidebit minus
idoneum qui fabricauerat, qui etiam fabri-
cato a se vires idoneas daturus erat, Qui nõ
dum dederat, sciebat: ille qui necdum acce-
perat, nesciebat. Accessit tentatio: negauit,
fleuit, accepit. Cum ergo nesciamus quid

petamus

petamus tanquā nō habētes, & vnde gratias
agamus tanquā accipiētes, opus est semper
emtationibus & tribulationibus erudiri in
sto seculo: tribulari nō possumus, nisi ab
is qui longe fiunt a sanctis. Longinquitatē
stā fratres intelligite cordis esse, nō corpo-
is. Fit enim plerunque, vt q corpore longe
eregrinatur à te, coniunctus sit tibi, qa hoc
mat quod tu. Et fit plerunque vt stans iuxta
e, coniunctus sit tibi, quia hoc amat quod
u. Et fit plerūque vt stans iuxta te, ex eo qa
iligit mundū, cū tu diligas Deū, longe sit
te. Quid ergo sibi vult quod ad ipsum titu
um adhuc ptinet, quia tenuerunt eum Al-
ophyli in Geth? Geth ciuitas quedam erat
llophylorum, idest, alienarum, vtique po-
uli longe à sanctis. Ex eo.n. qp alienigenæ,
ō vtique appropinquant sanctis, sed longe
unt à sanctis. Omnes q recusant Christū re-
em, alienigenæ fiūt. Quare alienigenæ fiū:?
Quia & illa vitis quanuis ab illo plantata,
mara facta, quid audiuit? Quare conuer-
es in amaritudiuem vitis aliena. Non di-
tum est vitis mea: quia si mea, dulcis, si ama
a, nō mea: si nō mea vtique aliena. Tenue-
unt ergo eum Allophyli in Geth. Inueni-
mus quidem fratres Dauid ipsum filiū Iesse
egem Israel, peregrinatum esse apud Al-
ophylos cū quereret à Saule, & fuit in ista
uitate & apud regē ciuitatis huius, sed ibi
tentū esse nō legimus. Ergo Dauid nostrū
ominū Iesum Christū natū ex semine il-
us Dauid, nō solū tenuerunt, sed & tenent
dhuc Allophyli in Geth. Geth diximus qđ
iuitas sit. Interrogata autē interpretatio
uius nominis, indicat torcular. Christ⁹ ſm
đ caput est saluator corporis, ille natus ex
irgine, crucifixus, q iā nobis exēplū resur-
ectionis nr̃æ in resurrectione suę carnis
stēdit, Qui sedet ad dexterā patris, & nobis
terpellat: est & hic, sed in corpore suo qđ
t Ecclesia. Corpus cōiūctū est capiti suo,
aput p corpore clamat, Saule Saule, quid
e persequeris? Et corpus in capite suo est
n Apostolū dicentē, Et simul resuscitauit,
simul sedere fecit in cœlestibus: & nos
i sedemus, & ipse hic laborat. Nos ibi se-
emus ſm spem, & ille hic nobiscum est se-
undū charitatē. Hæc compago tanquam
hius hominis facit duos i carne vna, spon-
um & sponsam. Vnde & ipse dominus di-
cit, Igitur iam nō duo, sed vna caro. Qūo er-
go hic tenet in Geth? Tenetur in torculari *Ephe. 1.*
corpus eius, idest, Ecclesia eius. Quid est in *1. Re. 21.*
torculari? In pressuris. Sed in torculari fru-
ctuosa pressura est. Vua in vite pressurā nō
sentit, integra videtur, sed nihil inde manat:
mittit in torculari, calcat, premitur iniuria
videtur fieri vuæ, sed ista iniuria sterilis non
est, imò si nulla iniuria accederet, sterilis re
maneret. Quicunque ergo sancti pressuram
patiuntur ab eis qui longe facti sunt à san-
ctis, attendant Psalmum istum, agnoscant
hic se, dicant qđ hic dicit, qui patiūtur qđ
hic dicit, Certe qui nō patitur nō dicat, Nō
astringo ad vocē quem video extra passio-
nem. Sed videat ne cum vult esse longe à pas
sione, longe fiat à sanctis. Cogitet ergo
vnusquisque de inimico suo si Christianus
est, mundus iste inimicus est. Priuatas n. ini-
micitias nemo cogitet, auditurus verba Psal *Ephe. 6*
mi huius. Scimus quia non est nobis collu-
ctatio aduersus carnem & sanguinem, sed
aduersus principes & potestates, & spirita-
lia nequitię: idest aduersus diabolum & an-
gelos eius: quia & quando patimur homi- M
nes importunos, ille instigat, ille inflam-
mat, ille tanquā vasa sua mouet. Attēdamns
ergo duos hostes, quē videmus, & quē non
videmus. Hominē videmus, diabolū nō vi-
demus. hominem videamus diabolū non vi
deamus. Hoīem diligamus, diabolū cauea-
mus: Pro homine oremus, cōtra diabolum
oremus, & dicamus Deo, Miserere mei dñe
qm̃ cōculcauit me hō.) Noli timere, qa cō
culcauit te hō, Vinū habeto. vua factus es vt
calceris. Miserere mei dñe qm̃ conculcauit
me hō. Tota die bellās tribulauit me.] Om-
nis q longe factus est à sanctis, sed & ipse
diabolus quare hic non iutelligatur? An for *Mat. 13.*
te qui nō dictus est homo? Ergo errat Euan
geliū, quia dixit inimicus hō hoc fecit? Sed
sub quadā figura pōt & ille dici hō, nō tñ
esse hō. Siue ergo ipsū intueretur q dicebat
hęc, siue populū & vnūquemque longe fa-
ctū, à sāctis p quales diabol⁹ tribulat popu
lū Dei īhærētē sanctis, inhærētē sācto, inhæ *Ioan. 19.*
rētē regē, ad cuius titulū indignati illi tanq̄
repercussi, longe sunt facti, dicat, Miserere
mei domine, quoniam conculcauit me ho- A
mo: ne deficiat in ista conculcatione, sciens
quem inuocet, & quo exemplo fortis esse-

ctus sit. Primus botrus in torculari pressus
Esa. 63. est Christus. Cū ille botrus passione expre
Psal. 22. sus est, manauit illud, vnde calix inebrians
quā pclarvs est. Dicat ergo & corpus eius,
intuēs caput suū, Miserere mei domine qm̄
cōculcauit me homo, tota die bellans tribu
lauit me: Tota die, toto tēpore. Nemo sibi di
cat, fuerūt tribulationes apud pr̄es nostros,
apud nos nō sunt. Si putas te nō h̄re tribula-
tiones nondū cœpisti esse Chr̄ianus. Et vbi
2. Tit. 3. est vox Apostoli, Omnes q volunt in Chr̄o
pie viuere, psecutiones patiunt? Si ergo nō
pateris p Chr̄o vllam tribulationē, vide ne
nondū cœperis in Chr̄o pie viuere: Ingres
sus es torcular, prępara te ad pssuras, sed no
B li esse aridus, ne d̄ pssura nihil exeat. Cōcul
cauerūt me inimici mei tota die.] Illi longe
facti sunt à sanctis, ipsi inimici mei tota die.
Iam dictū est, Ab altitudine diei.] Quid sibi
hoc vult, ab altitudine diei? Forte altū est ad
ītellectū. Nec mirū, qa altitudo diei est. For
te.n. illi ppea longe facti sunt à sanctis, qa
nō potuerūt penetrare altitudinē diei, cuius
Ioan. 21. sūt Apostoli duodecim horæ fulgentes. Er-
go q tanq̄ hominē curcifixerūt, in die erra-
uerūt. Quare aūt tenebras passi sūt vt lōge
fierent à sanctis? Quia in alto lucebat dies,
1. Colo. 2. in alto latētē nō cognouerūt. Si.n. cogno-
uissent, nūq̄ dn̄m gloriæ crucifixissent. Hac
ergo altitudine diei repercussi, & longe fa-
cti à sanctis, facti sunt inimici, q tribulēt &
cōculcent tanq̄ vuā in torculari. Est & alius
intellectus, Ab altitudine diei conculcaue-
runt me inimici mei tota die, hoc est, toto
tp̄e. Ab altitudine diei, hoc est, à superbia
tēporali: quādo.n, cōculcāt, alti sunt. Humi
les sunt qui conculcant, alti sunt q concul-
cant. Sed noli timere altitudinē conculcan-
tiū: diei altitudo temporalis est, non ęterna.
Quoniā multi qui debellant me, timebūt.]
Quādo timebunt? Cū transierint dies q alti
sunt: Etenim ad tempus alti sunt, finito tem-
C pore altitudinis suæ timebunt. Ego vero in
te speraui domine.] Non ait, ego vero non
timebo, sed multi qui debellāt me, timebūt.
Mat 25. Cum venerit ille dies iudicij, tunc lamenta-
buntur se omnes tribus terrę. Cum appar-
uerit signum filij hominis in cœlo, tunc se
curi erunt omnes sancti. Illud enim veniet
quod sperabant, quod desyderabant, quod
vt ueniret, orabant: illis autem pęnitendi lo
cus nullus remanebit, quia eo tempore quo
fructuosa posset esse penitentia cor obdura
uerunt aduersus monentē dominū. Nunqd
& murū erigent aduersus iudicantē Deum?
Pietatē sanè huius agnosce, & si in eius cor
pore es, imitare. Cum dixisset, multi, qui de
bellant me, timebunt: non addidit, ego ve-
ro non timebo: ne suis viribus assignando
quod non timet, esset & ipse in altis tempo-
ralibus, & per superbiam temporalem non
mereretur venire ad requiem sempiternā,
potius te fecit intelligere vnde nō timebat
Ego vero, inquit, in te speraui domine: non
dixit pręsumptionē suam, sed causam p̄sum
ptionis suæ. Si.n. nō timebo possum & duri-
tia cordis non timere, multi.n. nimia super-
bia nihil timent. Attendat charitas vestra:
aliud est sanitas corporis, aliud stupor cor-
poris, aliud immortalitas corporis. Sanitas
quidē pfecta, immortalitas est: sed dicit etiā
s̄m quendā modū sanitas, quā habemus in
hac vita, Quando nō infirmat, vnusquisque
sanus vocatur: & cum inspexerit medicus
sanum renunciat: & cum ægrotare quisque
cœperit, ipsa sanitas perturbatur: & quādo
curatur, ad ipsam sanitatē reditur, Tres ergo
affectiones quasdā corporis aduertite, & in
spicite sanitatē, stuporē & immortalitatē. Sa
nitas ęgritudinē nō habet, sed tamē qn̄ tan
git & molestat, dolet. Stupor aūt nō dolet,
amisit sensum doloris, tanto insensibilior,
quanto peior. Rursus immortalis nō dolet,
absumpta est.n. omnis corruptio, & corru
ptibile hoc induet incorruptionē, & morta
le hoc induet immortalitatē. Nullus ergo
dolor in corpore immortali, nullus dolor
in corpore stupido. Nō se putet stupidus in
immortalē, vicinior est immortalitati sani
tas dolētis, q̄ stupor nō sentientis. Inueni
ergo hominē supbū typho arrogātissimo
qui sibi psuaserit nihil timere. Fortiorē pu
tas illo, q ait, Foris pugnę, ītus timores: for
tiorē ipso capite nr̄o, dn̄o Deo nostro, qui
dixit: Tristis est anima mea vsque ad mor
tem? Non est iste fortior, nō te delectet stu
por eius, nō immortalitate indutus, sed sen
su exutus est. Tu vero habeto animā non si
ne affectu, reprehensi.n. sunt qui sunt sin
affectu, & dic de sensu sanitatis, Quis infir
mat & ego nō infirmor? Quis scādalizatur
& ego non vror? Si ad istum non pertine
ret

ret ſcãdalum, cuiuſq; infirmitatis perditio, quaſi rigidus, & ſine dolore videret melior eſſe. Abſit, ſtupor eſſet, nõ tranquillitas. Plæne fratres cũ venerimus ad eũ locũ, ad eã ſedẽ, ad eã beatitudinẽ, ad cœleſtẽ patriã, vbi aĩa noſtra impleat̃ ſecuritate, impleatur quiete & ſempiterna fœlicitate, nullus ibi dolor erit, qa vnde doleat̃ nõ erit. Multi, inquit, q debellant me, timebunt. Et ipſi ſtupidi qui modo nihil timent, timebũt aliqñ. Veniet. n. tantus terror qui totã duritiã frangat & conterat. Multi qui debellabant me timebunt, ego vero in te ſperaui dñe. In Deo laudabo ſermones meos. ∻ In Deo ſperaui, nõ timebo qd faciat mihi caro. Quare? Quia in Deo ſperabo. Quare? Quia in Deo laudabo ſermones meos. Si in te laudas ſermones tuos, nõ dico vt nõ timeas: impoſsibile eſt. n. vt nõ timeas. Sermones. n. tuos aut mẽdaces habebis, ideoq; tuos, qa mẽdaces. aut ſi erũt veraces ſermones, & nõ eos putabis te habere a Deo, ſed a te loq, vera ces erũt, ſed tu tñ mẽdax eris. Si aũt cognoueris nihil te verũ in ſapiẽtia Dei, in fide veritatis poſſe dicere, niſi qđ ab illo accepiſti de quo dicit̃: Quid. n. habes qđ nõ accepiſti? In Deo laudas ſermones tuos, vt in Deo lauderis ſarmonib. Dei. Etenim ſi qđ in te Dei eſt, honorat̃ a te, & tu sãctus a ſanctis in Deo honoraberis a Deo: ſi aũt qđ in te Dei eſt honoraueris tanquã tuũ, nõ Dei, qũo populus ille longe factus eſt a ſanctis, ſic tu longe a ſancto: Ergo in Deo laudabo ſermones meos. Si in Deo, quare meos? Et in Deo & meos. In Deo, quia ab ipſo: meos, qa accepi. Ipſe voluit meos eſſe q dedit amãdo eum cuius ſunt, qa ex illo mihi sũt, mei facti sũt. Vnde. n. panẽ noſtrũ quotidianũ da nobis hodie? Qũo nr̃um? Qũo da? Ab illo petẽdo nõ eris vacuus, tuũ cõfitendo nõ eriri ingrat⁹. Si. n. nõ dicas tuũ nõ accepiſtj: rurſus ſi dices tuũ ita quaſi a te ſit, cũ dicis tuũ, amittis ꝙ accẽperas, qa ingratus es illi a quo acceperas. In Deo ergo laudabo ſermones meos, qa ibi ipſe eſt fons ſermonũ verorũ. Meos, quia ſitiens acceſsi & bibi. In Deo laudabo ſermones meos: In Deo ſperaui, nõ timebo qd faciat mihi caro. ∻ Nonne tu eras q pauloante dicebas, Miſerere mei dñe qm̃ cõculcauit me hõ, tota die bellans tribulauit me? Qũo ergo hic nõ timebo quid faciat mihi caro? Quid tibi faciet? Tuipſe pauloante dixiſti, cõclucauit me, tribulauit me, Nihil faciet
cũ iſta faciat? Reſpexit ad vinũ qđ manat de G
calcatura, & rñſdit: Plane cõclucauit, plane tribulauit: ſed qd mihi faciet? Vua erã, uinũ ero: ĩ Deo ſperaui, nõ timebo qd faciat mihi caro. Tota die verba mea abominabant̃.] Sic ſunt, noſtis, dicite veritatẽ, p̃dicate veritatẽ, annũciate Chr̃m paganis, annunciate Eccleſiam hæreticis, annũciate oĩbus ſalutẽ. Cõtradicũt, abominant̃ verba mea. Sed cũ verba abominant̃, quẽ putamus abominantur, niſi eum in quo laudabo ſermones meos? Tota die verba mea abominant̃. Sufficiat ſaltẽ abominant̃ verba, nihil vltra progrediant̃ reprehendant, reſpuant. Abſit. Vt quid dicã hoc? Quãdo verba mea reſpuũt, quãdo verba mea abominantur, quę verba de fonte veritatis manant, quid facient illi p quẽ verba ipſa dicuntur? Quid niſi qđ ſequit̃. Aduersũ me oĩa cõſilia eorũ in malũ?] Si panẽ ipſũ abominant̃, vaſculo ĩ quo miniſtrat̃ qũo parcũt? Aduersũ me oĩa cõſilia eorũ ĩ malũ. Si ſic, & in ipsũ dñm, nõ dedignet̃ ergo corpus ꝙ p̃ceſsit ĩ capite, vt corpus hæreat capiti: Cõtẽpt⁹ eſt dñs tuus, & tu te honorari vis ab eis q lõge facti sũt a sãctis? Noli tibi arrogare velle qđ in illo nõ p̃ceſ-
ſit. Nõ eſt diſcipulus maior magiſtro ſuo, *Mat.* 10.
nõ eſt ſeruus maior dño ſuo: ſi patrẽ familias Beelzebub vocauerũt, quãto magis domeſticos eius? Aduersũ me oĩa cõſilia eorũ in malũ. Incolẽt & abſcõdẽt. [Incolere peregrinari eſt. Incolæ dñr qui habitãt in patria nõ ſua: omnis hõ in hac vita peregrinus eſt, in qua vita videtis qa carne circuntegimur,
p quã carnẽ cor videri põt: ideo Apoſtolus H
dicit, Nolite ante tp̃s quicquam iudicare, quoaduſq; veniat dominus, & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cogitationes cordis, & tunc laus erit vnicuique a Deo. Antequã hoc fiat, in hac peregri
natione carnalis vitæ quiſque cor ſuũ por- 1. *Colo* 4.
tat, & oẽ cor omni cordi clauſum eſt. Proinde iſti, quorum conſilia aduerſus hunc in malum incolent & abſcondent, quia in iſta peregrinatione ſunt, & carnem portant, dolũ tegunt in corde, quicqd mali cogitant, abſcondunt. Quare? Quia adhuc peregrina eſt vita iſta. Abſcondunt, apparebit quod abſcondunt, & ipſi non abſcondent. Eſt &

in hoc abſcondito alius intellectus, qui for
taſſe magis placebit. Etenim ex ijs q̃ longe
I facti ſunt a ſanctis, ſubintrant quidã ficti, &
peiores tribulationes faciũt corpori Chr̃i:
& q̃a nõ tanq̃ penitus alieni deuitant̃, ab ip
ſis pericula grauiora ſuſtinet, corpus Chr̃i.
Quæ cõmemorans Apoſtolus cũ enumera
ret multas paſsiones ſuas, & diceret. Pericu
2.Cor.11. lis fluminũ, p̃iculis latronũ, p̃iculis ex gñe,
periculis ex gentibu s, periculis in ciuitate,
periculis in deſerto, periculis in mari, peri-
culis, inq̃t, in falſis fratribus. Hi nimis p̃icu-
Pſal. 40. loſi ſunt, de q̃bus dicit̃ in alio pſalmo: Et in
grediebant̃ vt viderẽt, & nemo dicit nõ in-
tres vt videas. Intrat etenim tanq̃ tuus, non
cauet̃ vt alienus. Iſti ergo incolẽt & abſcõ-
dent, q̃a ſic intrant in domũ magnũ, nõ ibi
p̃ſeueraturi, ideo incolẽt. Tales. n. peccato-
res ſeruos volent intelligi dñs, ſ̃m illũ intel
lectũ euangelicũ, quo omnis q̃ facit pecca-
tũ, ſeruus eſt peccati ait. Seruus nõ manet in
Ioan. 8 domo in æternũ, filius aũt manet in ęternũ.
Matt. 10 Quis intrat vt filius, nõ incolet, quia perſe-
& 24 uerabit vſque in finem, qui intrat vt ſeruus,
ſubdolus, pc̃tõr, ad oculũ attẽdens, quęrẽs
q̃d rapiat, quærens quid accuſet, aut q̃d vi-
tuperet, incolere intrat, nõ inhabitare & p̃-
ſeuerare. Nec iſtos tñ timeamus fratres: in
Deo ſperaui, nõ timebo q̃d faciat mihi ca-
ro. Etſi incolunt, etſi intrant, etſi fingũt, etſi
abſcõdunt, caro ſunt: tu in Deo ſpera, nihil
tibi faciet caro. Sed infert tribulationẽ, ĩfert
cõculcationẽ, accedit vinũ, q̃a vua p̃mit̃, tri
bulatio tua infructuoſa nõ erit. Alter videt
te, imitat̃ te, q̃a & tu vt diſceres talẽ ferre, ca
put tuũ cõtẽplatus es, botrũ illũ primũ, ad
quẽ intrauit hõ vt videret, ĩcoluit, & abſcõ-
dit traditor Iudas. Oẽs ergo ficto anima in-
trãtes, incolẽtes & abſcõdẽtes ſũt, ſed noli
timere: P̃r ipſorũ Iudas cũ dño tuo fuit, &
ille q̃dẽ nouerat eũ, quãq̃ Iudas traditor in-
colebat & abſcõdebat, tñ cor ipſius dño re-
rũ patebat. Sciẽs ille elegit vnũ, vñ tibi ſola-
tiũ faceret neſcituro, quos deuites. Poterat.
Ioan. 6. n. ille nõ eligere Iudam, q̃ nouerat Iudã: ait
q̃ppe diſcipulis, Nõne ego vos duodecim
elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt? Ergo &
diabolus electus eſt? Aut ſi electus non eſt,
q̃uo duodecim elegit, & nõ poti' vndecim.
Electus & ille eſt, ſed ad aliud. Electi vnde-
cim ad opus p̃bationis, electus vnus ad op'

tẽtationis. Vnde poſſet tibi exẽplũ dare ne-
ſcituro, quos deuites malos, quos caueas fal
ſos & fictos incolẽtes & abſcõdẽtes, niſi v
dicat tibi. Ecce ego mecũ habui vnũ ipſorũ
Præceſsit exẽplũ, toleraui, p̃ferre volui q
ſciebã, vt tibi neſciẽti p̃berẽ ſolatiũ. Q̃d m
hi fecit, hoc faciet & tibi: vt multũ poſsit, v
multũ ſæuiat, accuſaturus eſt, falſa crimin
dicturus eſt, vt p̃ualeãt falſitates. Nũq̃d ĩ t
p̃ualebũt, & in me nõ p̃ualuerũt? In me cer
te p̃ualuerũt, ſe cœlũ mihi nõ abſtulerũt. C
ro ipſius iã ſepulta falſos teſtes p̃tulit: par
fuit eos p̃peti in iudicio, p̃peſſus eſt ĩ ſepul
chro. Acceperũt pecuniã vt mẽtirent̃, & d
xerũt: Cũ dormiremus venerũt diſcipuli ei
& abſtulerũt eũ. Tales aũt cæci erãt. Iudæi
vt crederẽt dicto omnino incredibili, cred
derunt teſtib. dormiẽtibus. Aut falsũ erat q
dormierãt & mẽdacibus credere nõ debu
rũt. aut verum erat q̃ dormierunt, & q̃d fa
ctũ eſt neſcierunt. Incolent & abſcondent
incolant & abſcõdant, quid facturi? In De
ſperaui nõ timebo q̃d faciet mihi caro. Ip
calcaneũ meũ obſeruabunt.] Etenim ſic in
colent & abſcondent, vt obſeruent vbi ho
mo labitur. Intenti ſunt ad calcaneũ quãd
fiat lapſus, vt pedẽ teneant ad ruinã, aut pe
dẽ ſupponant ad offenſionẽ, certe vt inuen
ant q̃d accuſent. Et quis ita ambulet vt nu
quã labatur? Certe q̃d cito fit vel in lingua
Etenim ſcriptũ eſt, Si quis in lingua nõ off
dit, hic perfectus eſt vir. Quis tandẽ ſe au
deat dicere aut putare perfectũ? Ergo nece
ſe eſt vt labatur in lingua Illi autem q̃ inc
lent & abſcõdent, aucupantur verba omnia
quærunt alicubi laqueos & nodoſas facer
calumnias, quibus prius ipſi implicantur
q̃ quos implicare cõtendũt, vt prius ipſi c
piant̃ & pereant, q̃ alios capiant vt p̃dean
Etenim recurrit hõ in cor ſuũ, & inde recu
rit ad Deũ, & nouit dicere: In Deo laudab
ſermones meos. Quicq̃d bonũ dixi, quicq
verũ dixi, Deo dixi, & de Deo dixi. Quic
quid forte aliud dixi quod dicere non de
bui, homo dixi, ſed ſub Deo dixi, qui con
firmat ambulantẽ, minatur erranti, ignoſci
agnoſcẽti, reuocat linguã, reuocat lapſum
Iuſtus. n. ſepties cadet & reſurget, ĩpij ver
ĩfirmabant̃ in malis. Nõ ergo, timeat vnu
quiſque veſtrũ callidos inſectatores, aucu
pes verborũ, dinumeratores pene ſyllaba
rum,

rum, & præuaricatores pręceptorũ. Quid
in te arguat attẽdit, vt credat ꝑ te Christo,
nõ attendit. Attẽde in sermones eius quẽ re
ꝓhẽdis, ne forte te aliqd salubriter doceat.
Et qd me, inqt, salubriter poterit docere, q
sic lapsus est in verbo? Hoc ipsum te forte
salubriter doceret, ne sis auceps verborũ,
sed collector ꝓceptorũ. Ipse calcaneũ meũ
obseruabunt. Sicut sustinuit aĩa mea.] Hoc
dico qđ sustinui, loquebat̃ expertus: Sicut
sustinuit anima mea, incolent & abscõdẽt.
Omnes sustineat aĩa mea, foris latrantes, in
tus ocultãtes, sustineat forinsecus veniẽtes,
quasi fluuius venit tentatio, in petra te inue
niat, impingat, nõ deijciat: fundata est do-
mus supra petrã: intus est, incolet, abscon-
det: vt paleat tibi vicinet̃, intret tritura boũ,
intrẽt tribulæ tẽtationũ, tu purgaris, illa cõ-
minuit̃: sicut sustinuit aĩa mea. Pro nihilo
saluos facies eos.] Docuit & ꝓ ipsis orare:
nempe incolent & abscondent, nempe do-
losi, nẽpe simulatores atq; insidiatores sũt:
tu ora ꝓ eis, & noli dicere, nunquid ecce ta
lẽ hominẽ Deus correcturus est tã malũ, tã
peruersum? Noli desperare, quẽ roges atten
de, nõ pro quo roges. Magnitudinem mor-
bi vides, potentiam medici non vides? In-
colent & abscondent, sicut sustinuit anima
mea. Sustine, ora, & qđ fit? Pro nihilo salus
facies eos. Sic illos saluos facies, vt nihil ti-
bi tibi fit. i. vt nullus labor tibi fit. Hominib.
desperati sũt, sed tu verbo curas, nõ labora
bis in curãdo, q̃uis nos stupeamus in inspi-
ciẽdo. Est alius sensus in hoc versu: Pro ni-
hilo saluos facies eos: nullus eorũ meritis ꝓ
cedẽtib. saluos facies eos. Qui prius fui bla-
sphemus, inqt, & ꝑsecutor & iniuriosus,
accipiebã literas a sacerdotibus, vt vbicũq;
inuenirẽ Chr̃ianos, alligarẽ & adducerẽ: vti
que vt alligaret & adduceret, primo incole
bat & abscondebat. Nulla ergo huius bona
merita ꝓcesserãt de qbus saluaret̃, immo ta
lia ꝓcesserat de qbus dãnaret̃, nihil boni at
tulit & salus factus est. Pro nihilo saluos fa-
cies eos. Nõ ad te afferẽt hircos, arietes tau-
ros nõ dona & aromata afferẽt in tẽplo tuo,
nõ aliqd de cõsciẽtia bona libaminis super
fundũt, totũ in illis asperũ, totũ tetrũ, totũ
detestãdũ, & cũ illi ad te nihil afferãt vñ sal
uent̃? Pro nihilo saluos facies eos. i. gratis
data gr̃a tua, Quid ille latro attulerat ad cru
cẽ, de fauce venit ad iudiciũ, de iuditio in
lignũ, de ligno in paradisũ? Credidit ꝑ ꝗ
locutus est: sed & ipsũ fidẽ qs donauit, nisi Psa. 115.
q iuxta pepẽdit. Pro nihilo saluos facies
eos. In ira populos deduces. ❡ Irasceris & đ C
ducis, sæuis & saluas, terres & vocas. Quid
est. n. in ira populos deduces? Imples tribula
tionib. oĩa, vt in tribulationib. positis oẽs re
currãt ad te, ne delitijs & securitate ꝑuersa
seducant̃. A te ira vr̃, sed paterna. Irascit̃ pr̃ fi
lio contẽptori ꝓceptorũ suorũ, iratus ei eũ
colaphizat, cedit, aurẽ vellit, manu trahit,
scholã ducit. In ira populos deduces. Quã
multi ĩgressi sũt, q̃ multi ĩpleuerũt domũ
dñi, ĩ ira eius deducti. i. tribulationib. terri-
ti, & impleti. Ad hoc. n. exagitat tribulatio,
vt exinaniat vas ꝙ plenũ est neqtia, & ĩplea
tur gr̃a. In ira populus deduces. Deus vitã
meã enũciauit tibi.] Vt. n. vitã tu fecisti, &
ad hoc enũcio vitã meã tibi. Itane vero Deꝰ
ignorabat qđ dederat? Quid est hoc qđ illi
enũciat? Docere vis Deũ? Absit. Ergo qd ait?
Enunciaui tibi. An forte qa tibi prodest qđ
enunciaui vitã meã? Et qd ꝓdest Deo; Lu-
cris Dei ꝓdest. Enunciaui Deo vitã meã, qa D
viuere me fecit Deus. Quomodo. n. enũcia-
uit vitã suam Paulus Apostolus, dicẽs: Qui
prius fui blasphemus & persecutor & iniu- 1. Tit. 1.
riosus? Enũciet vitã suã, Sed misericordiam
cõsecutus sum. Enunciauit vitã suã, nõ sibi
sed illi, qa sic enunciauit vt illi crederet̃, nõ
ad lucra sua, sed ad lucra illius: qd. n. ait ipse
Paulus? Ideo Christus mortuus est & resur- 1. Colo. 5.
rexit, vt q viuit iam nõ sibi viuat, sed ei qui
pro omnibus mortuus est. Si ergo uiuis &
non a te viuis, quia vt viueres ille præstitit,
enuncia vitam tuã nõ tibi, sed illi, non tua
q̃rens, nõ tibi viuẽs, sed ei q pro omnibus
mortuus est, Etenim de qbusdã reꝓbis qd
ait idẽ? Apostolus? Oẽs. n. sua q̃runt, nõ que Philip. 2.
Iesu Christi. Sed si ꝑꝑea enũcias vitã tuã vt
tibi prosit, & alijs nõ prosit, tibi illã enũcias
non Deo: si autẽ enuncias vitã tuã, vt alios
etiam inuites ad accipiendã vitam, quã &
tu accepisti, enuncias vitam tuam illi à quo
accepisti, & habebis mercedem amplio-
rem, quia & ex eo quod accepisti non in-
gratus extitisti. Deus vitam meã enunciaui
tibi. Posuisti lachrymas meas in cõspectu
tuo.] Exaudisti me deprecantẽ te. Sicut & in
repromissione tua. ❡ Quia sicut repromi-
seras,

feras,hoc egisti. Dixisti te exauditurũ flen-
tẽ,credidi,fleui,exauditus sum,inueni te mi
sericordẽ in repromittẽdo, veracẽ in reddẽ
E do:sicut & in repromissione tua.Cõuertan
tur inimici mei retrorsũ.] Hoc ipsis ꝓdest,
nõ malũ illis optat. Etenim ꝑcedere volũt,
iõ corrigi nolũt. Mones inimicũ tuũ vt be-
ne viuat,vt se corrigat:ille cõtemnit, ille re
spuit verbũ tuum, Ecce ꝗ me monet,ecce à
quo auditurus sũ ꝑcepta ꝗbus viuã, ꝑcede-
re te vult,& ꝑcedẽdo nõ corrigit.Nõ atten-
dit, quia verba tua nõ sunt tua,nõ attendit,
quia vitã tuã Deo enuncias,nõ tibi.Prçce-
dẽdo.n.nõ corrigit: Bonũ est illi vt cõuer-
tat retrorsũ,quẽ ꝑcedere volebat,sequatur
Dñs de passione sua futura discipulis loque
Mat. 16. bat,& exhorruit Petrus & ait,Absit dñe, nõ
fiet istud:paulo ante dixerat, Tu es Christus
filius Dei viui,cõfessus Deũ,timuit eũ mori
quasi hominẽ.Dñs aũt ꝗ sic venerat vt pate
ret,neque.n.aliter salui esse possemus, nisi
eius sanguine redimeremur.paulo ante cõ-
Ibidem. fessionẽ Petrũ laudauerat & dixerat: Quia
nõ tibi caro & sãguis reuelauit hoc,sed pr̃
meus ꝗ in cælis est,ꝓpea tu es Petrus,& sup
istã petrã ædificabo Ecclesiã meã, & portç
inferorũ nõ vincent eã, & tibi dabo claues
regni cœlorũ. Videte quẽadmodũ ꝓsecu-
tus est confessionẽ verã, piã, plenã fiducia
F qui dixit:Tu es Christus filius Dei viui.Con
tinuo autẽ vbi cœpit loqui dñs de passione
sua,timuit ille ne periret moriendo,cũ ipsi
nos periremus nisi ille moreret, & ait: Ab-
sit domine,nõ fiet istud:& dominus illi cui
pauloante dixerat,Beatus es, & sup hãc pe-
trã ædificabo Ecclesiã meã: Redi, inquit,
retro satanas,scandalũ mihi es. Quare ergo
Matt. 16. satanas,qui pauloante beatus & petra? Non.
n.sapis ea que Dei sunt,ait, sed quç sunt ho-
minis. Pauloante quæ Dei,ꝗa nõ reuelauit
tibi caro & sanguis,sed pr̃ meus qui in cœ
lis est.Qñ in Deo laudabat sermonẽ,nõ sa-
tanas, sed Petrus à petra:quãdo autẽ à se, &
ex humana infirmitate,amore hominis car
nalis,qđ impedimento esset saluti ipsius &
cœterorũ,satanas dictus est. Quare? Quia
prçcedere dominũ volebat,& duci cœlesti
terrenũ dare cõsiliũ: Absit domine, nõ fiet
istud. Dicis absit, & dicis domine. Vtique si
dominus est,ꝑtãte facit:si magister, nouit
ꝗd faciat,nouit ꝗd doceat.Tu aũt vis duce-
re ducẽ, docere magistrũ, iubere domino
optare Deo,multũ prçcedis,redi retro.Nũ
quid nõ & istis inimicis hoc proderat? Cõ-
uertant inimici mei retrorsum, sed non re-
maneant retrorsum. Ideo cõuertant retror
sum, ne præcedant, sed vt sequant non vt
remaneant. Conuertant inimici mei retror
sum.In quacũque die inuocauero te, ecce
sciui qm̃ Deus meus es tu? Magna scientia:
nõ ait,sciui ꝗa Deus es: sed, ꝗa Deus meus
es tu.Tuus est enim cũ tibi subuenit,tuus est
cũ tu ab illo alienus nõ es. Vnde dicit,Bea-
tus populus cuius est dñs Deꝰ ipsius. Quare
cuius est?Cuius.n. nõ est?Omniũ ꝗdẽ Deus
est,sed eorũ Deus ꝓprie dicitꝗ eũ diligunt,
qui eũ tenent, qui illũ possident,qui illum
colũt.Tanquã de domo ipsius magna, sunt
familię eius redẽptç magno sanguine vnici
filij. Quantũ dedit nobis Deus, vt ipsius es
semus,& ipse sit noster? At vero alienigenæ
longe facti sunt a sanctis, filij alieni sunt.Vi
dete ꝗd de illis dicat in alio Psalmo: Domi
ne libera me, ait,de manu filiorũ alienorũ
quorũ es locutũ est vanitatẽ, & dextera eo-
rũ dextera iniquitatis. Et vide altitudinẽ ip-
sorũ,sed altitudine diei,idest,superbiã tẽpo
ralẽ.Quorũ filij,inquit, sicut nouellæ cõsta
bilitç, filię eorũ ornatç vt similitudo tẽpli.
Fœlicitatẽ discribit ꝑsentis seculi,in qua er
rantes homines & eã ꝓ magno habẽtes,fœ
licitatem verã sempiternãque nõ quærunt.
Inde ergo isti filij alieni,nõ filij Dei.quorũ
filij,inquit, eorum sicut nouellæ constabili
tç,filiæ eorum ornatç sicut similitudo tem-
pli:Cellaria eorum plena, eructãtia ex hoc
in illud: Boues eorum crassi, oues eorum
fœcundç,multiplicantes in exitibus suis:nõ
est ruina maceriæ neque trãsitus, neque cla
mor in plateis eorũ:& quid sequitur? Beatũ
dixerunt populũ cui hçc sunt,sed qui dixe-
runt?Filij alieni, quorũ os locutum est va-
nitatẽ.Tu quid dicis?Beatus populus, cuius
est dominus Deus ipsius. Tulit oĩa de me-
dio cçtera quæ dat Deus,& dedit ipsũ Deũ.
Omnia ꝗppe illa frẽs quæ commemoraue-
rũt filij alieni, dat Deus, sed & alienis dat,
sed & malis dat,sed & blasphemis dat, qui
solẽ suũ oriri facit sup bonos & malos, &
pluit sup iustos & ĩiustos. Aliquãdo ista bo
nis dat,aliquãdo nõ dat, & malis aliquãdo
dat,aliqñ non dat.Bonis tamen seruat seip-
suum,

ſum, malis autem ignē ſempiterrū. Eſt ergo
malū qđ non dat bonis, & eſt bonū qđ non
dat malis, ſunt q̃dā media, & bona & mala
quæ dat & bonis & malis. Nos ergo Deum
amemus fratres pure & caſte. Non eſt caſtū
cor, ſi Deū ad mercedem colit. Quid ergo?
Mercedē de Dei cultu non habebimus? Ha-
bebimus plane, ſed ipſum Deū quem coli-
mus, Ipſe nobis merces erit, ꝗa videbimus
eū ſicuti eſt. Attende, ꝗa mercedē conſeque
ris. Amatoribus ſuis dn̄s noſter Ieſus Chri-
ſtus ꝗd dicit? Qui diligit me, mandata mea
cuſtodit, & qui diligit me, diligetur à patre
meo, & ego diligā eū. Quid illi ergo dabis?
Et oſtendā meipſum illi: ſi nō amas, parum
eſt: ſi amas, ſi ſuſpiras, ſi gratis colis eum, à
quo gratis emptus es, nō.n. eū promerueras
vt te redimeret: ſi conſideras in te beneficia
eius, ſuſpiras, & inquietū habes cor deſyde-
rio eius, noli extra eū aliꝗd ab eo q̃rere, ip-
ſe tibi ſufficiet. Quantūlibet ſis auarus, ſuffi-
cit tibi Deus. Etenim auaritia terrā q̃rebat
poſſidere totā, adde & cœlū, plus eſt q̃ fe-
cit cœlū & terrā. Dicamus fratres, in iſtis
humanis cōiugijs conſyderate cor caſtum
quale ſit ad Deū. Certe humana coniugia
ſunt, nō diligit vxorē ſuā, qui ꝓpter dotem
illā diligit: nō maritū caſte diligit, quæ pro-
pterea diligit, ꝗa aliꝗd donauit, aut ꝗa mul
tum donauit. Donauit & diues maritus, &
pauper factus eſt maritus, Quā multi ꝓſcri-
pti à caſtis vxoribus amplius dilecti ſunt?
Probata ſunt multa caſta coniugia calamita
tibus meritorū, & ne aliud amare quā mari
tū putarentur, non ſolū non deſeruerunt,
ſed amplius obſecutæ ſunt. Si ergo maritus
carnalis gratis diligitur, ſi caſte diligitur: &
vxor carnalis gratis diligitur, ſi caſte diligi-
tur: Deus quomodo diligendus eſt, verus &
verax animæ maritus ad prolem ſempiter-
nę vitæ fœcundans, & ſteriles nos non eſſe
permittens? Illū ergo ſic diligamus, vt aliud
præter ipſum non diligamus, & ſit in nobis
quod diximus, qđ cantauimus, quia & hæc
vox noſtra eſt: In quacunq; die inuocauero
te, ecce ſciui quoniā Deus meus es tu. Hoc
eſt inuocare Deum, gratis inuocare Deum.
Proinde de ꝗbuſdam quid dictum eſt? Do-
minum non inuocauerunt. Quaſi dominū
ſibi inuocare videbantur, & petebant eum
de hæreditatibus, de amplificanda pecunia,
de prolonganda vita iſta, de cæteris tēpora
lib. rebus. Et ꝗd de illis ſcriptura dicit? dn̄m L
nō inuocauerūt. Ideo ꝗd ſequit? Ibi timue-
rūt timore, vbi nō erat timor. Quid eſt, vbi
nō erat timor? Ne illis ſubtraheret pecunia,
ne aliꝗd in domo eorū minus fieret. Poſtre
mo ne minus annorū haberent in hac vita,
q̃ ſibi ſperabāt. Verūtamē illic trepidauerūt
timore vbi non erat timor, quales fuerūt il-
li Iudæi: Si dimiſerimus eū viuere, venient *Ioan. 11*
Romani & auferent a nobis & locū & gen-
tē. Ibi timuerunt timore vbi nō erat timor.
Ecce ſciui, qm̄ Deus meus es tu. Magnæ di-
uitię cordis, magnū lumen oculi interio-
ris, magna fiducia ſecuritatis: Ecce ſciui
qm̄ Deus meus es tu. In Deo laudabo ver-
bū, in dn̄o laudabo ſermonē, in Deo ſpera-
ui, nō timebo ꝗd faciat mihi hō.] Iam ipſe
eſt ſenſus qui ſuperius eſt repetitus. In me
ſunt Deus vota tua, quæ reddā laudes tibi.]
Vouete & reddite dn̄o Deo veſtro. Quid *Pſal. 52.*
voueatis, quid reddatis? An forte animalia
illa q̃ offerebant ad aras aliqn̄? Nihil tale of-
ferás, in te eſt qđ voueas & reddas. De cor-
dis arca ꝓfer laudis incenſum, de cellario
bonæ cōſcientię ꝓfer ſacrificiū fidei. Quic-
quid ꝓferas, accēde charitate. In te ſint vo-
ta, q̃ reddas laudes Deo, Cuiꝰ laudes? Quid. M
n. tibi ꝓſtitit? Qm̄ eruiſti aīam meā de mor-
te.] Ipſa eſt illa vita q̃ enūciat illi, Deus vitā *Ioan. 14.*
meā enūciaui tibi. Qui.n. erā mortuus, per
meipſū erā mortuus, ꝑ te ꝗd ſū? Viuus: ideo
in me ſūt Deus vota tua q̃ reddā laudes tibi:
Et amo Deū meū. Nemo hūc mihi eripit: ꝙ
illi dē, nemo mihi eripit, quia in corde in
cluſū eſt. Et merito dr̄ in illa ſuꝑiore fidu-
cia ꝗd faciat mihi hō? Sæuiat hō, ꝑmittatur
ſæuire, ꝑmittat efficere qđ conat. Quid eſt
ablaturus? Aurū, argentū, pecora, ſeruos, an
cillas, fundos, domus, auferat oīa: nunquid
auferet vota quæ in me ſunt, q̃ reddā laudes
Deo? Permiſſus eſt tētare tētator ſāctū vi-
rū Iob, vno pūcto tēporis abſtulit oīa. Quic
quid facultatū habuerat ademit, abſtulit hæ *2. Ioan. 3.*
reditatē, interfecit filios. Neque hoc paula-
tim, ſed cateruatim, vno ictu, vno impetu,
vt omnia ſubito nunciarentur. Ablatis om-
nibus ſolus remāſit Iob. Sed in illo erāt vo-
ta laudis q̃ redderet Deo, in illo plane erāt.
Arcam ſancti pectoris ſui fur diabolus non
inuaſerat, plenus erat vnđ ſacrificaret. Audi
quæ

quę habebat, audi quę protulit: Dominus de
A dit, dñs abstulit: sicut dño placuit, ita factũ
est, sit nomẽ dñi benedictũ. O diuitiæ inte-
riores, quo fur nõ accedet. Ipse dederat De⁹
vnde accipiebat, ipse ditauerat, vnde illi of-
ferebat qđ amabat. Laudẽ à te quærit Deus,
cõfessionẽ tuã q̃rit Deus. Sed de agro tuo
aliq̄d daturus es, ipse pluit vnde haberes. De
arca daturus es aliq̄d, ipse instituit qđ datu-
rus es. Quid daturus es quod ab illo nõ acce
1. Colo. pisti? Quid.n. habes qđ nõ accepisti? De cor
de dare vis, ipse dedit fidẽ, spẽ & charitatẽ,
hoc ꝓlaturus, hoc sacrificaturus es. Sed pla-
ne omnia illa cętera põt tibi auferre inimic⁹
inuito, hoc auferre nõ põt nisi volẽti. Illa ꝑ
det & inuitus, &. volẽs habere aurũ, ꝑdet au
rũ: & volens habere domũ, ꝑdet domũ: fidẽ
nemo ꝑdet nisi q̄ spreuerit. In me sunt Deus
vota tua, q̃ reddã laudes tibi, q̄a eruisti ani-
mam meã de morte, oculos meos à lachry-
mis: Et pedes meos de lapsu, vt placeã corã
Deo in lumine viuentiũ.] Merito nõ placet
filijs alienis longe factis à sanctis, q̄a nõ ha-
bent lumẽ viuẽtiũ vnde videãt qđ Deo pla
cet. Lumẽ viuentiũ, est lumen immortaliũ,
lumen sanctorum. Qui non est in tenebris,
placet in lumine viuentiũ. Attẽdit hõ & ea
quæ ipsius sunt, & nemo scit qualis est, De⁹
B videt qualis est. Aliquando & ipsũ diabolũ
latet, nisi tentet nõ inuenit, sicut de isto viro
quem modo commemoraui. Nouerat eum
Deus, & ei testimonium perhibebat: Diabo
lus eum non nouerat, & ideo dixerat, Nun-
quid nõ Iob gratis colit Deũ? Videte quo
prouocat inimicus Ibi perfectio est. Videte
Iob. 1. q̄d obijcit inimicus. Videbat hominẽ Deo
seruientẽ, in omnibus obsequentem, omnia
bene operantem: & quia diues erat & fœli-
cissima domus, hoc obijcit, quia ideo colit
Deũ, q̄m dedit illi hæc omnia: Nunquid nõ
Iob gratis colit Deũ? Hoc.n. erat verũ, hoc
lumen viuentium vt gratis coleret Deum.
Deus videbat in corde serui sui cultum suũ
gratuitũ. Placebat.n. illud cor in conspectu
domini in lumen viuentiũ, diabolũ latebat,
quia in tenebris erat. Admisit Deus tentato-
rẽ, non vt ipse nosset qđ nouerat, sed vt no-
bis noscendũ & imitandũ ꝓberet. Nunquid.
Iob. 2. n. si tentator nõ admitteret, videremus nosi-
psi in Iob, ꝙ deberem⁹ & vellemus imitari?
Admissus est tẽtator, abstulit oĩa, remãsit il-
le solus à facultatib⁹. solus à familia, solus à
filijs, plenus Deo, vxor sane relicta erat, Mi
sericordẽ putatis diabolũ q̄ ei reliq̄t vxorẽ?
Nouerat ꝑ quẽ deceperat Adã, suã relique-
rat adiutricẽ, nõ mariti cõsolatricẽ. Ille er-
go plenus Deo in quo vota erãt q̃ redderet
laudis, vt ostẽderet, q̄a gratis Deũ colebat,
nõ iõ q̄a tãta acceperat, & amissis oĩbus ta-
lis est, q̄a illũ qui dederat oĩa nõ amisit: Dñs
dedit, inq̄t, dñs abstulit: sicut dño placuit,
ita factũ est, sit nomẽ dñi benedictũ, Vulne-
re ẽt ꝑcussus à capite vsq; ad pedes, integer
tñ intus rñdit tẽtatrici, de lumine viuẽtiũ, de
lumine cordis sui, Locuta es tanq̃ vna ex in
sipiẽtib. mulieribus. i. tanq̃ ea q̃ nõ habet lu-
mẽ viuentiũ Lumẽ.n. viuentiũ sapientia, &
tenebrę insipiẽtiũ stultitia est. Locuta es tan
quã vna ex isipiẽtib. mulieribus: carnẽ meã
vides, lumen cordis mei nõ vides. Poterat.
n. illa tũc virũ amplius amare, si pulchritudi
nẽ interiorem sufferre & inspicere, vbi ille
pulcher erat coram oculis Dei, quia in illo
erant vota quæ redderet laudis Deo. Quũ
illud patrimonium nõ inuaserat inimicus.
Quã integrũ erat qđ possidebat, & ꝑꝑ qđ
amplius possidẽdũ sperabat iturus à virtut
bus in virtutẽ. Ergo fratres ad hoc valeãt no
bis hæc omnia, vt Deũ gratis diligatus, in i
lo semꝑ speremus, nec hominẽ nec diabo-
lũ timeamus, nec ille nec iste facit aliq̄d, n
si q̃tũ ꝑmittit: ꝑmitti ad nihilũ põt, nisi qđ
nobis prodest. Toleremus malos, simus bo-
ni, q̄a & nos fuimus mali. Pro nihilo saluos
faciet Deus omnes, de q̄bus disperare non
debemus. Ergo de nemine desperemus, pro
oĩbus quos patimur oremus, à Deo nũquã
recedamus. Patrimoniũ nostrũ ipse sit, spes
nr̃a ipse sit, saluus nr̃a ipse sit. Ipse hic cõso-
lator, ibi munerator, vbi q̃ viuificator & vi-
tę dator, nõ alterius vitę, sed illius de qua di
ctũ est, Ego sũ via & veritas & vita, vt & hic
in lumine fidei, & ibi in lumine spẽi, tanq̃ i
lumine viuẽtiũ in cõspectu dñi placeamus.

In Psalmum quinquagesimumsextum,
Enarratio.

AVdiuimus in Euangelio modo fra-
tres, quantum nos diligat dominus
& saluator noster Iesus Christus, Deus apud
patrem, homo apud nos, ex nobisipsis iam
circa

circa partis dexteram. Audiſtis quantū nos
diligat: nam ſuæ charitatis mēſuram & ipſe
dixit & nobis indixit, mandatū ſuū dicēs eſ-
ſe, vt nos inuicē diligamus. Et ne quærerem⁹
dubitantes & æſtuantes, quantū nos debea-
mus inuicē diligere, quantaq; illa quę Deo
placeat charitatis perfecta menſura: ea.n. p-
fecta eſt qua maior eſſe nō poteſt, ipſe expſ-
ſit, ipſe docuit, & ait, Maiorē hac charitatē
nemo habet, quā vt animam ſuam ponat qs
pro amicis ſuis. Fecit ipſe quod docuit, fe-
cerunt Apoſtoli qđ ab illo didicerūt, & no
bis faciendum prædicauerunt. Faciamus &
nos, qa & ſi non ſumus qđ ille ſm id quod
creauit nos, quod ille tamē ſumus ſm id qđ
factus eſt propter nos, & ſi ſolus feciſſet, for
te nemo noſtrum deberet audere imitari. Ita
n. ille hō erat, vt & Deus eſſet. Sed in eo ꝙ
hō erat, imitati ſunt ſerui dominū, & diſci-
puli magiſtrum, & fecerunt qui nos pręceſ
ſerūt in familia eius patres quidē noſtri, ſed
tñ cōſerui noſtri. Neq; imperaret hoc Deus
vt faceremus, ſi impoſſibile eſſe iudicaret,
vt hoc ab homine fieret. Si conſyderans in-
firmitatem tuam deficis ſub præcepto, con-
fortare in exēplo: ſed ēt exemplū ad te mul
tum eſt, adeſt ille qui præbuit exemplum, vt
prębeat & auxiliū. Audiamus ergo & in iſto
pſalmo: opportune nanq; accidit & illo ꝓ-
curante, vt ei cōſonaret Euangeliū, cōmen-
dās nobis dilectionem Chriſti, qui aīmam
ſuā poſuit pro nobis, vt & nos animam no
ſtram pro fratribus ponamus. Concordauit
& conſonuit huic Pſalmo, vt videamus qūo
ipſe dominus noſter animam ſuā poſuit ꝓ
nobis: Pſalmus.n. iſte paſsionē ipſius cātat,
& qm̄ tot⁹ Chriſtus caput eſt & corpus, qđ
bene vos noſſe non dubito: caput eſt ipſe ſal
uator noſter, paſſus ſub Pontio Pilato, qui
nunc poſteaq̄ reſurrexit à mortuis, ſedet ad
dexterā patris. Corpus aūtē eius eſt Eccleſia,
nō autem iſta aut illa, ſed toto orbe diffuſa:
Nec ea quæ nunc eſt in hominibus, qui præ
ſentem vitā agunt, ſed ad eam pertinentibus
etiam his qui fuerunt ante nos, & his qui fu
turi ſunt poſt nos vſq; in finē ſeculi. Tota.
n. Eccleſia conſtans ex omnibus fidelibus,
qa fideles omnes mēbra ſunt Chriſti, habet
illud caput poſitum in cęleſtibus quod gu-
bernat corpus ſuum, etſi ſeparatum eſt à vi-
ſione, ſed annectitur charitate. Quia ergo to
tus Chriſtus caput eſt & corpus eius, ꝓpte-
rea in oībus pſalmis ſic audiamus voces ca
pitis, vt audiamus & voces corporis. Noluit
.n. loqui ſeparatim, qa noluit eſſe ſeparatus,
dicēs, Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad con-
ſummationem ſeculi. Si nobiſcū eſt, loquiť *Mat. 2:*
ī nobis, loquitur de nobis, loquiť p nos, qa
& nos loquimur in illo, & ideo verū loqui-
mur, q in illo loquimur: nam qñ in nobis & G
ex nobis loqui voluerimus, in mendacio re
manebimus. Quia ergo paſsionem dñi cātat
iſte pſalmus: vide quē titulū habeat. In finē.]
Finis eſt Chiſtus, quare dictus eſt finis? Non
qui conſumat, ſed qui conſummet. Conſu- *Mat. 10.*
mere.n. perdere eſt: conſummare, perficere.
Finitū.n. quicquid dicimus, à fine dicimus:
aliter dicimus, finitus eſt panis: aliter dici-
mus, finita eſt tunica. Finitus eſt panis q mā-
ducabať, finita eſt tunica q̄ texebatur. Panis
ergo finitus eſt vt conſumereť, tunica finita
eſt vt perficeretur: finis ergo ꝓpoſiti noſtri
Chriſtus eſt, quia quantumlibet conemur,
in illo pficimur, & ab illo pficimur, & hæc
eſt perfectio noſtra, ad illum peruenire: ſed
cum ad illum perueneris, vltra nō quæris, fi
nis tuus eſt. Qūo.n. finis vitæ tuæ locutus eſt
quo tendis, quo cum perueneris, iam mane
bis: ſic finis ſtudii tui, propoſiti tui conatus
tui, intentionis tuæ, ille eſt ad quem perten-
dis, ad quē cum perueneris, vltra nil deſyde *1. Re. 24.*
rabis, quia melius nihil habebis. Ipſe ergo & H
exemplum nobis viuendi propoſuit in hac
vita, & præmium viuendi dabit in futura vi
ta. In finē ne corrumpas ipſi Dauid in tituli
inſcriptionem, cū fugeret à facie Saul in ſpe
luncam.] Referentes nos quidē ad ſanctam
ſcripturā, inuenimus ſanctū Dauid illū Iſra
el, ex quo ēt nomen accepit Pſalterium Da
uidicum, perſecutorē paſſum fuiſſe Saulem
regem ipſius populi, ſicut multi veſtrū no-
uerunt qui ſcripturas vel attigerunt vel au-
dierunt. Habuit ergo perſecutorem Saulem
rex Dauid, & cum eſſet ille mitiſsimus, ille
ferociſsimus: ille lenis, ille inuidus: ille pati
ens, ille crudelis: ille beneficus, ille ingratio-
ſus, ꝑtulit eum tanta lenitate, vt cum eum ac
cepiſſet in manus, non illū attigiſſet, non il-
lū læſiſſet. Accepit.n. a dño Deo poteſtatē, vt
ſi vellet, occideret Saulē ipſe Dauid, & ele-
git parcere q̄ occidere. Ille aūt nec tali bñfi-
cio victus eſt vt defineret pſqui. Inuenimus

ergo illo tempore qñ Saul Dauid perseque-
bat, regẽ futurũ & prędestinatum rex iam re
probatus, ꝙ fugeret a facie Saul in speluncã
ipse Dauid. Quid ergo hoc ad Christum? Si
oĩa quæ tũc agebant, figuræ erant futurorũ,
inuenimus ibi Christũ & multo maxime: nã
illud, Ne corrumpas in tituli inscriptionẽ,
non video quõ pertineat ad illũ Dauid. Non
enim aliqs titulus inscriptus erat ipsi Dauid
quẽ corrumperet Saul: videmus aũt in paf-
Mat. 27. sione dñi scriptũ fuisse titulum, Rex Iudæo-
Ioan. 19. rum, vt ille titulus exprobraret frõtẽ ipsorũ,
qđ a rege suo manus non abstinuerunt. In il
lis. n. Saul erat, in Christo Dauid erat. Chrs
Rom. 1. enim sicut Apostolicũ & Euangelicũ est qđ
Matt. 1. nouimus, qđ confitemur, ex semine Dauid
I ẜm carnem: nam ẜm diuinitatem supra Da-
uid, supra oẽs homines, supra cœlum & ter
rã, supra angelos, supra oĩa visibilia & inuisi
bilia, qa omnia per ipsum facta sunt, & sine
ipso factũ est nihil: Dignatus tñ homo fieri
Ioan. 1. ex semine Dauid ad nos venit, quia de tribu
Luc. 1. & 2. Dauid natus est, vnde virgo Maria quæ pe-
Ioan. 19. perit Christũ. Inscriptus itaq; titulus ille est,
rex Iudæorũ. Saul vt dixim⁹, populus Iudęo
rũ erat, Dauid Christus erat, titulus ibi, Rex
Iudęorũ. Indignati sunt Iudæi qa inscriptus
erat titulus, Rex Iudęorũ, puduit illos hre re
gem quem crucifigere potuerunt. Non. n. vi
derunt, qa ipsa crux, in qua eum fixerunt, fu
tura erat in frontib. regum. Cum ergo indi-
gnarent ex illo titulo, audierunt Pilatum iu-
dicem, cui obtulerunt occidendũ Christũ,
& dixerunt ad eum: Noli scribere sic, rex Iu-
dæorum: sed scribe, qa ipse dixit se regẽ esse
K Iudęorum. Et qa iam cantatum erat per spm
sanctũ, In finẽ ne corrumpas in tituli inscri-
ptionẽ: Rñdit eis Pilatus, Qđ scripsi scripsi:
Quid mihi suggeritis falsitatem? Ego nõ cor
rumpo veritatem. Audiuimus ergo qd sibi
velit, ne corrumpas in tituli inscriptionem:
Quid ergo est, cum fugeret a facie Saul in
speluncam? Quod quidem & Dauid ille fe-
1. Re. 24. cit, sed qa in illo non inuenimus tituli inscri
ptionem, in hoc inuenimus fugam in spelũ-
cam. Figurabat n. aliquid illa spelũca, qua se
texit Dauid. Quare aũt se texit? Vt occultaret
& non inueniret. Quid est contegi spelũca?
Contegi terra, qui. n. fugit in speluncam, ter
ra contegit ne videat. Portabat aũt terram Ie
sus carnem q̃ acceperat de terra, & in ea se

occultabat, ne a Iudæis inueniretur Deus. Si
enim cognouissent, nunquam dñm gloriæ
crucifixissent. Quare ergo dñm gloriæ nõ in
uenerunt? Qđ spelunca se texerat, i. carnis in
firmitatem oculis obiiciebat: maiestatem au
tem diuinitatis in corporis tegmine, tanquã
terræ abdito contegebat. Illi ergo nõ cogno
scentes Deum, crucifixerunt hominem. Nec
mori potuit nisi in hoĩe, nec crucifigi potuit
nisi in hoĩe, qa nec teneri posset nisi in hoĩe.
Opposuit male quęrentib. terram, seruauit
bene quærentib. vitam. Fugit ergo ẜm carnẽ
in spelũcam a facie Saul. Quod si ex hoc ve
lis accipere, ita dñm fugisse in speluncam a
facie Saul qa passus est, vsqueadeo se occul-
tauit Iudæis, vt & moreret: quantumlibet. n
sæuirent in eũ Iudæi & donec moreret, ad-
huc putabant eũ posse liberari, & ostendere
miraculum aliquod ꝙ filius Dei esset, hoc
prædictum erat in libro Sapiẽtiæ, Morte tur
pissima condemnemus illũ: erit. n. respectus
illi ex sermonibus illius. Si. n. vere filius Dei
est, suscipiet illum, & liberabit illum de ma-
nib. contrariorum. Quia ergo crucifigebat
& non liberabat, crediderunt illum non esse
filiũ Dei. Propterea insultantes pendenti in li
gno, & caput agitantes, dicebant illi: Si filius
Dei es, descẽde de cruce, alios saluos fecit se
ipsum saluare nõ põt. Ista dicẽtes sicut est in
ipso libro Sapientiæ, hæc cogitauerunt & er
rauerunt. Excæcauit. n. illos malitia eorum.
Quid. n. magnum erat de cruce descendere,
cui facile fuit de sepulchro resurgere? Sed
quare? Quia vsq; ad mortẽ voluit esse patiẽs:
vt fugeret a facie Saul in spelũcam. Etenim
spelunca, inferior pars terræ põt accipi. Et
certe qđ manifestũ est, & certũ omnib. homi
nib. corpus eius in monumento positũ est,
qđ erat excisũ in petra. Hoc ergo monumẽ-
tum spelũca erat, illuc fugit a facie Saul. Tan
diu. n. ꝑsecuti sunt illũ Iudæi, quoadusq; põ
neret in spelũca. Vnde ꝓbamus ꝙ tãdiu illũ
ꝑsecuti sunt, quousq; ibi poneret? Etiã mor
tuũ in cruce pẽdentẽ lancea vulnerauerunt.
At vbi inuolut⁹, curato funere positus est in
spelũca, iam nihil habuerunt qđ carni face-
rent, Resurrexit dñs ex illa spelunca illęsus,
incorruptus, quò fugerat a facie Saul, occul
tãs se impiis quos præfigurabat Saul. Osten-
dens se autem membris suis. Nam resurgen-
tis membra a mẽbris eius palpata sunt: mẽ-

bra

bra.n.eius Apostoli tetigerunt resurgentē &
crediderunt,& ecce nihil profecit persecu-
tio Saulis. Audiamus ergo iam psalmū,quia
de titulo eius satis locuti sumus, quantū dn̄s
dare dignatus est. Miserere mei Deus,misere
re mei, qm̄ in te cōfidit anima mea.] Christ⁹
in passione dicit , Miserere mei Deus. Deo
Deus dicit miserere mei. Qui cū patre mise-
retur tui, in te clamat miserere mei. Etenim
qđ de illo clamat,miserere mei , tuum est.
A te hoc accepit,propter te liberandum car
ne īdut⁹ est. Caro ipsa clamat. Miserere mei
Deus,miserere mei. Hō ipse aīa est & caro.
Totū. n. hominē suscepit verbū,& totus hō
factus est verbum. Ne ideo putet̄ nō ibi fuis
se aīmā, quia Euangelista ita dicit: Verbum
caro factū est,& habitauit in nobis. Etenim,
dr̄, caro hō, sicut alio loco dicit scriptura:
Et videbit omnis caro salutare Dei. Nūquid
caro sola videbit, & anima ibi nō erit? Iterū
dicit ipse Dn̄s de hominibus,Sicut dedisti ei
potestatē omnis carnis. Nūqd in sola carne
acceperat potestatē, & nō maximè in aīmas
quas primitus liberabat? Ergo ibi erat aīma,
ibi erat caro, ibi totus hō: totus homo cum
verbo,& verbum cum homine,& homo &
verbum vnus homo, & verbum & homo v
nus Deus. Dicat ergo, Miserere mei deus,mi
serere mei. Non expauescamus voces peten
tis misericordiam & exhibentis. Ideo.n.pe-
tit, quia exhibet: ad hoc n.homo,quia mise
ricors,non vt conditionis necessitate nasce
retur,sed vt cōditione necessitatis liberaret.
Miserere mei Deus miserere mei: Qm̄ in te
confidit animam mea.] Audis magistrum o-
rātem, disce orare. Ad hoc.n.orauit vt doce
ret orare , quia ad hoc passus est vt doceret
pati, ad hoc resurrexit vt doceret sperare re
surrectionem. Et in vmbra alarum tuarum
sperabo,donec transeat iniquitas] Hoc pla
nè iā totus Christus dicit; hic est & vox nr̄a.
Non.n iam transiuit iniquitas, adhuc feruet
iniquitas. Et in fine dixit ipse dn̄s abundantiā
futuram iniquitatis, Et qm̄ abundabit iniqui
tas,refrigescet charitas multorū: qui autem
perseuerauerit vsq; in finē , hic saluus erit.
Quis aūt perseuerabit vsq; in finem,quoad-
vsq; transeat iniquitas? Qui fuerit in Christi
corpore,qui fuerit in membris Chr̄i,& a ca
pite didicerit patientiam perseuerandi. Trā-
isti, & ecce transierunt tentationes tuæ, &
is in aliam vitam in quam ierūt sancti si san-
ctus fueris: in aliā, inquam, ierunt martyres,
si martyr fueris ibis & tu in aliā vitā. Nunqd
quia tua transisti hinc, ꝑpea iā transijt iniq-
tas? Nascunt̄ alij iniq, sicut moriunt̄ alij ini-
qui. Qūo ergo alij iniqui moriunt̄,& alij na
scunt̄,sic alij iusti eūt, & alij nascuntur. Vsq; C
in finē seculi nec iniqtas deerit premēs,nec
iustitia patiens. Et in vmbra alarū tuarū spe-
rabo,donec transeat iniqtas.i.tu ꝓtegas me,
& vt ab æstu iniqtatis nō ꝗrescā , tu vmbra-
culum præbebis mihi. Clamabo ad Deum
altissimū.] Si altissimus est, qūo te audit cla
mantē? Nata est experimēto fiducia. Deum,
inqt,qui bene fecit mihi.] Si anteꝗ eū quęre
rem bene fecit mihi, clamantē me non exau
diet? Bene.n. nobis fecit dominus Deus mit-
tendo nobis saluatorē nostrum Iesum Chri
stum vt moreretur propter delicta nostra,& *Rom. 4.*
resurgeret propter iustificationem nostram.
Pro qualibus mori voluit filium suum? Pro
impijs. Impij autem nō quærebāt Deum, &
& quesiti sunt à Deo. Sic est ergo ille altissi-
mus, vt non sit ab illo lōge miseria nostra &
gemitus noster, quia prope est dominus his
qui obtriuerūt cor. Clamabo ad Deum altis *Psal. 33.*
simū, Deum q benefecit mihi. Misit de cęlo
& saluū fecit me.] Iam homo ipse, iam caro
ipsa, iam filius Dei s̄m nostram participatio
nē manifestū est qa saluatus est , & misit de
cęlo pater,& saluauit eum: misit de cęlo, &
resuscitauit eum. Sed vt noueritis quia & ip
se Deus est,& ipse se resuscitauit, vtrumque
positum est in scriptura , quia & pater illū
resuscitauit, & quia ipse se resuscitauit. Audi
te, quia pater illum resuscitauit , Apostolus
dicit: Factus est, inquit, obediēs vsq; ad mor *Phil. 2.*
tem, mortē autē crucis. Propter qđ & Deus
eum exaltauit , & donauit nomen quod est
super oē nomen. Audistis patrē resuscitātem D
& exaltantē filiū: audite quia & ipse carnem
suam resuscitauit. In figura templi dicit ad
Iudæos, Soluite tēplum hoc,& in triduo re-
suscitabo illud: Euangelista autem exposuit *Ioan. 2.*
nobis qđ diceret: hoc autem inqt, dicebat
de templo corporis sui. Modo ergo ex per-
sona precantis, ex persona hominis, ex per-
sona carnis dicit: Misit de cœlo, & saluū me
fecit. Dedit in opprobrium conculcantes
me.] Qui illum cōculcauerunt? Qui mortuo
insultauerunt , qui tanquā hominem cruci-

fixe-

fixerũt,quia Deum non intellexerunt,dedit
eos in opprobrium. Vdete si nõ est factum,
non futurum credimus, sed completum a-
gnoscimus. Sæuierunt Iudęi in Christum,su
perbierunt in Christum. Vbi? In ciuitate Hi-
erusalem. Vbi.n.regnabãt,ibi tumebant,ibi
E ceruices erexerunt. Post paßionem dñi era-
dicati inde sunt, & perdiderunt regnum in
quo regem Christum agnoscere noluerunt.
Quemadmodũ dati sunt in opprobrium vi
dete,dispersi sunt per omnes gentes,nusquã
habentes stabilitatem, nusquã certam sedẽ.
Propterea autẽ adhuc Iudęi sunt, vt libros
nostros portent ad cõfusionem suã. Quãdo
.n. volumus ostendere propherarum Chri-
stum, proferimus Paganis istas literas. Et ne
forte dicant duri ad fidẽ, quia nos illas Chri
stiani composuimus, vt cum Euangelio qđ
prædicamus finxerimus Prophetas,ꝑ quos
prædictum videret quod prædicamus,hinc
eos conuincimus, quia omnes ipsæ litere q
bus Christus prophetatus est apud iudæos
sunt: omnes ipsas literas habent Iudæi: Pro-
ferimus codices ab ĩimicis, vt cõfundamus
alios inimicos. In quali ergo opprobrio sũt
Iudæi? Codicẽ portat Iudæus vnde credat
Christianus. Libarii nostri facti sunt, qũo
solent serui post dominos codices ferre, vt
illi portando deficiant, illi legendo profici-
ant. In tale opprobrium dati sunt Iudæi, &
impletũ est quod tanto ante prædictũ est, de
dit in opprobrium conculcantes me. Quale
autẽ opprobriũ est fratres, vt hunc versum
legant, & ipsi cęci attendant ad speculũ suũ?
Sic.n. apparẽt. Iudæi de scriptura sancta q̃
portant, qũo apparet facies cęci de speculo
ab aliis videt, ab ipso non vr̃. Dedit in opꝓ-
briũ cõculcantes me. Quærebas forte cũ di-
ceret, Misit de cœlo & saluum me fecit: qd
Mate. 4. misit de cœlo? Quẽ misit de cęlo? Angelum
misit, vt saluũ faceret Christũ, & per seruũ
saluus fit dñs? Omnes.n.angeli creatura ser-
uiẽs Christo est. Ad obsequium mitti potue
runt angeli, ad seruitiũ mitti potuerunt, nõ
F ad adiutorium: sicut scriptũ est, ꝙ angeli mi
nistrabant ei, non tanq̃ misericordes in di-
genti, sed tanquam subiecti omnipotenti.
Qnid ergo misit de cœlo, & saluum fecit
me? Mõ audiemus in alio versu, qd de cęlo
miserit. Misit de cęlo misericordiã suã & ve
ritatem suam.] Ad quã rem? Et eruit animã

meam de medio catulorũ leonũ. Misit, in-
quit, de cœlo misericordiã suam & veri-
tatẽ suã, & ipse Christus ait, Ego sũ veritas.
Missa est ergo veritas, vt erueret animã meã
hinc de medio catulorũ leonũ, missa est mi
sericordia; ipsum Christũ inuenimus & mi-
sericordiam & veritatem, misericordiã no-
bis cõpatientẽ, & veritatem nobis tribuen-
tem. Hoc est ergo quod paulo añ dixi: Quia
& ipse se resuscitauit. Si.n. veritas resuscita
uit Christũ, & si veritas animã Chr̃i eruit de
medio catulorum leonũ, vt misericors fui
mori pro nobis, ita verax fuit resurgere ac
iustificãdos nos. Dixerat.n. se resurrecturũ
& veritas mentiri non potuit. Et quia veri-
tas & verax, propterea cicatrices veras ostẽ
dit, qa vera vulnera pertulit. Has cicatrices
tenuerunt discipuli, palpauerunt, manifest
uerunt sibi: exclamauit qui misit digitos in
cõpunctum latus, & ait, Dñs meus & Deu
meus. Misericordia ꝓ illo mortuus erat, 8
veritate ad illum resurrexerat. Misit de cęl
misericordiã suam & veritatẽ suã. Et erui
animã meã de medio catulorũ leonũ.] Qu
sunt catuli leonũ? Populus ille minutus, m
le deceptus, male seductus à principibus s
cerdotũ. Iudæorum, vt illi leones, illi catul
leonũ: Omnes fremuerũt, oẽs occiderunt
Audituri.n. sumus hic & cędem ipsorũ m
in consequentibus versibus Psalmi huius
Et eruit, inquit, animã meã de medio catu
lorũ leonũ. Quare dicis, & eruit aĩmã meã
Quid.n. passurus erat, vt erueret anima tua
Dormiui conturbatus.] Expreßit Christu
mortem suã. Certe de illo Dauid legimus
ꝙ fugerit in speluncã, nõ tamẽ quia dormi-
uit in spelunca. Alius Dauid est in spelunca
alius Dauid est quid dicit, Dormiui contu
batus. Videmus perturbationem ipsius, no
illo turbato, sed illis turbantibus. Turbatum
.n. se dixit secundũ opinionem frementium
non ẜm cedentis conscientiam. Putauerun
se illum turbasse, putauerunt vicisse ille aũ
dormiuit conturbatus. Tam placatus erat i
ste turbatus, vt qñ vellet, dormiret. Nem
dormit turbatus, oẽs qui perturbantur, au
à somno excitantur, aut in somnũ vergi n
permittuntur. Ille aũt turbatus est, & dor
miuit. Magna humilitas perturbati, ma
gna potestas dormientis: de qua potestat
veniebat ꝙ dormiuit? De qua ipse dicit

Pote-

Poteſtatẽ habeo ponẽdi animã meã, & pote
ſtatẽ habeo ſumẽdi eã, nemo tollit eã ame,
ſed ego eã pono,& iterũ ſumo eã. Turbaue
rũt illi & dormiuit ipſe: cuius typũ gere-
bat Adã, qñ immiſit ei Deus ſoporẽ, vt de
latere illi cõiugẽ faceret. Non. n. poterat
vxorẽ facere primo homini ẽt de latere vi-
gilãtis? aut ꝓpea voluit eũ dormire, ne ſen-
tiret cũ ſibi coſta detraheret? Poſtremo, qs
ita dormit, vt oſſe ſibi cõuulſo nõ expgiſca
tur? Qui potuit ſine dolore auferre coſtam
dormiẽti, potuit & vigilãti. Sed quare vo-
luit dormiẽti facere? Quia dormiẽti Chri-
ſto in cruce, facta eſt cõiunx de latere. Per-
cuſſũ eſt.n.latus pendẽtis de lancea, & pro
fluxerũt Eccleſię ſacra. Dormiui, inqt, cõtur
batus. Et in alio Pſalmo manifeſtat hoc vbi
ait, Ego dormiui & ſomnũ cepi. Ibi expſsit
poteſtatẽ ſuã. Poterat & illic dicere, Dor-
miui, ſicut dixit hic. Quid eſt aũt, ego dor-
miui? Ideſt, quia volui, dormiui. Nõ illi me
in ſomnũ nolentẽ cõpulerũt: ſed mea volũ
tate ego dormiui ſcdm illud, Poteſtatẽ habeo
ponẽdi aĩam meã, & poteſtatẽ habeo iterũ
ſumendi eã. Propterea ibi ſequitur & dicit,
Ego dormiui & ſomnũ cepi, & exurrexi,
qm dñs ſuſcepit me. dormiui cõturbatus.
Vnde turbatus? Quib. turbãtibus? Videamus
quõ indurat malã cõſciẽtiã Iudæis volẽtib.
excuſare ſe ab interfectione dñi. Nã ꝓpea
eũ, ſicut loquiť Euangeliũ, iudici tradide-
rũt, ne ipſi eũ occidiſſe, viderenť. Cũ.n.di-
xiſſet eis iudex tũc Pilatus, Accipite eũ vos,
& ſcdm legẽ veſtrã iudicate eũ. Rñderũt, No-
bis nõ licet interficere quẽquã. Interficere
nõ licet, tradere ad interficiẽdũ licet: Quis
eũ occidit? Qui audito clamore ceſsit, an q
clamãdo vt occidereť extorſit? Ipſe dñs di-
cat teſtimoniũ à qbus occiſus eſt, vtrũ ab
illo Pilato q nolens occidit. vnde ẽt eũ fla-
gellauit, & veſte ignominioſa circũdedit, &
flagellatũ ad eorũ oculos ꝑduxit, vt ſaltem
pœna flagellorũ eius ſatiati, eũ occidi non
extorquerẽt. Propterea ẽt cũ videret eos ꝑ-
ſeuerare, ſicut legimus, lauit manus ſuas, &
dixit, Innocens ego ſũ à ſanguine iuſti hu-
ius. Videritis vtrũ ille innocens qui vel ceſ-
ſit clamantibus? multo magis tamen illo no
centes, qui calmando eũ occidere volue-
runt. Sed nos interrogemus & audiamus
dñm, qbus tribuat mortẽ ſuã, qa dixit, Dor
miui turbatus. Interrogemus eum & dica-
mus, Qm dormiſti turbatus, qui te ꝑſecuti
ſunt? Qui te occiderũt? Nunqd forte Pilatus
qui militib. dedit in ligno ſuſpendẽdũ, cla-
uis transfigẽdũ? Audite, Qui? Filij hominũ. T
Illos vtique dicit, quos perſecutores paſſus
eſt. Sed quõ ipſi occiderũt q ferrũ nõ fere-
bant, q gladiũ nõ ſtrinxerũt, q impetũ in eũ
nõ fecerunt ad occidẽdũ? Vnde occiderũt?
Dentes eorũ, arma & ſagittę, & lingua eorũ
gladius acutus.] Noli attẽdere inermes ma-
nus, ſed os armatũ: inde gladius ꝓceſsit quo
Chriſtus occidereť, quõ & de ore Chriſti
vnde & Iudæi occidereť. Habet.n.ille gla- *Apoc. 1.*
diũ bis acutũ, occidẽtis & reſurgentis, & re
ſurgens percuſsit eos, & diuiſit ab eis quos
faceret fideles ſuos. Illi malũ gladiũ, ille bo
nũ. Illi ſagittas malas, ille bonas. Nã habet &
ipſe ſagittas bonas, verba bona, vnde ſagit-
tet cor fidele vt ameť. Ergo aliæ iſtorũ ſagit
tæ, & alius iſtorũ gladius. Filij hominũ den- M
tes eorũ, arma & ſagittę, & lingua eorũ ma
chera acuta, Lingua filiorũ hominũ mache
ra acuta, & dẽtes eorũ arma & ſagittæ. Quã
do ergo pecuſſerunt, niſi quando clamaue- *Mat. 17.*
runt, Crucifige, crucifige? Et quid tibi fece- *Ioan. 19.*
runt ò domine? Exultet hic Propheta. Supe-
rius .n. omnes illos verſus dñs loquebatur.
Propheta quidẽ ſed ex ꝑſona dñi, qa in Pro
pheta dominus. Et qñ loquiť ex perſona ſua
Propheta, ipſe dominus loquitur per eũ, q
ei dictat veritatẽ quã loquitur. Modo ergo
ex perſona Prophetæ, audite fratres mei. Vi
dit dominũ in ſpiritu iſte Propheta humi-
liatũ, cęſum, flagellatũ, colaphis ꝑcuſſum,
expalmatũ manibus, ſputis illitũ, ſpinis co-
ronatũ, ligno ſuſpẽſum. Illos ſęuientes, illũ
tolerantẽ: illos inſultantes, illũ quaſi victũ
vidit in ſpiritu, & poſt illã iam omnẽ humi
liationem, & illorum furorem, reſurrexiſſe
eum, & illa omnia quæ fecerunt Iudæi ſę-
uientes facta eſſe inania, & eleuatus gaudio
tanquam videret fieri, Exaltare, inquit, ſu-
per cœlos Deus.] Homo in cruce, & ſuper
cœlos Deus. Remaneant in terra ſęuientes
tu in cœlo eſto iudicans. Vbi ſunt qui fure-
bant? vbi ſunt dentes eorum arma & ſagit-
tæ. Nõne ſagittę infantiũ factę ſunt plagtæ *Pſal. 63.*
eorũ? Alio .u. loco Pſalmus hoc dicit, volẽs
eos oñdere inaniter ſæuiſſe, & inaniter in fu
rias precipitatos eſſe, quoniam nihil potue

runt facere Christo ad horam, crucifixo, &
postea resurgenti atq; in cęlo sedenti. Sagit-
tę infantium factę sunt plagæ eorum. Quõ
infantes faciunt sibi sagittas de cannis? Sagit
tę aũt quę? aut quæ vires, aut qui arcus, aut
quĩ ictus, aut quod vulnus? Exaltare sup̄ cœ
los Deus. Et sup̄ omnem terram gloria tua.§
Vt quid exaltaris super cœlos Deus? Frẽs,
exaltatum Deum super cęlos non vidimus,
sed credimus. Super omnem aũt terram glo-
riam eius, non tm̃ credimus, sed etiam vide
mus. Qualem vero væsaniam patiuntur hæ-
A retici, quæso vt attendatis. Illi præcisi a com
pagine Ecclesiæ Christi, & partem tenentes,
totum amittentes, nolunt cõicare orbi terra
rum, quo diffusa est gloria Christi. Nos autẽ
catholici in omni terra sumus, q̄a omni ter-
rę cõicamus quacunq; gloria Christi diffu-
sa est. Videmus enim quod tunc cantatũ est,
modo completum, Exaltatus est super cœ-
los Deus noster, & super omnem terrã glo-
ria ipsius. O hęretica insania, quod non vi-
des credis mecũ, q̄d vides negas. Credis me
cũ exaltatum Christum super cęlos, q̄d non
vidimus, & negas gloriam eius super om-
nem terram, quod videmus. Exaltare super
cœlos Deus, & sup̄ omnẽ terram gloria tua.
Redi ad verba dñi, & ipse dñs narrare nobis
incipit tanq̃ alloquens nos, exultante etiam
Propheta & dicente, Exaltare super cœlos
Deus, & sup̄ omnem terram gloria tua. Con
firmat nos & ipse, tanq̃ dicens nobis, Quid
mihi facere potuerunt illi qui me persecuti
sunt? Quare aũt nos alloquit̃? Quia faciũt &
nobis. Sed nihil faciunt qui nos similiter fue
rint persecuti. Videat.n. charitas vestra allo-
B quentem nos dñm & exhortantem nos exẽ-
plo suo. Muscipulam parauerunt pedibus
meis, & incuruauerunt aĩam meam.§ Volue
runt illam quasi de cœlo deponere & ad in-
feriora deprimere, Curuauerunt aĩam meã.
Foderũt ante faciem meam foueã, & ipsi in-
ciderunt in eã.§ Mihi nocuerũt an sibi? Ecce
ille exaltatus est sup̄ cęlos Deus, & ecce sup̄
oẽm terram gloria ipsius. Regnum Christi
videmus, vbi est regnum Iudæorum? Qm̃
ergo fecerunt quod facere non debuerunt,
factum est in illos quod pati debuerunt: Ipsi
foderunt foueam, & ipsi inciderunt in eam.
Quod.n. persecuti sunt Christum, Christo
non obfuit, sed ipsis obfuit, Et nolite putare

fratres ipsis solis hoc accidisse. Oĩs qui pa-
rat foueam fratri suo, necesse est vt ipse inci
dat in eam. Intẽdite fratres mei, Christianos
oculos habete, nolite decipi visibilib. Forte
enim alicui vestrum quia hoc dixi, subueni
modo, si q̄s noluit fratri suo fraudẽ facere
& uoluit ei aliquas ĩsidias machinari, & m
chinatus est, & impleuit, & cecidit frater ĩ ii
sidias eius, & expoliat⁹ est, aut pressus est siu
carcere, siue falso testimonio, siue aliqua n
faria crimiminatione circũuentus, vr̃ auten
iste oppressus, ille oppressisse: iste victus, ill
vicisse, & falsum putatur quod diximus, q C
quicunque foueam parauerit fratri suo, ip
cadet in eam. Interrogo vos tanq̃ Christ
vt sumatis exemplum de his quę iam nou
mus. Pagani persecuti sunt martyres, mart
res capti sunt, ligati sunt, in carcerem mes
sunt, bestiis subiectis sũt, alii ferro percus
alii ignibus concremati, vicerunt p̄sequei
tes, & victi sunt martyres? Absit. Quære gl
riam martyrũ apud Deum, quære foueã p
ganorũ inconfossa conscientia. Vbi enim e
fouea quò cadit impius? In cõscientia mal
Putas eũ in foueam non cecidisse qui luce
Dei & Christi perdidit, & cęcitate percu
est? Si nõ caderet in foueam, videret ante s
nescit quò eat, quõ qui ambulat in via cu
cediderit in foueam, perdidit viam. Vide
ergo oẽs malefactores perdidisse viam, in
plicatos facinore. Sed iã te tradidit in man
forte latronis, aut in manus alicuius iniusl
vel circumuenire te satagit apud iudicem,
tu in pressura es, ille lętat̃, ille exultat. No
vt iam dixi, noli habere oculos paganoru
Christianos oculos habe. Vide illum qui
te exultat, ipsa exultatio est fouea ipsius. M
lior est.n. tristitia iniqua patientis, quam l
tia iniqua facientis. Ipsa lætitia iniqua faci
tis, ipsa est fouea, illuc quisq; cum cecide
oculos p̄dit, Te doles, quia perdidisti ves
& illũ non doles, quia perdidit fidem? Q
vestrum grauiore damno percussius est? E
ce ille occidit, tu occideris. Viuit ille, tu m
tuus es? Absit. Vbi est fides Christianoru
Et ubi est ille qui moritur ad tempus? A
diat dominum suum, Qui credit in me,
cet moriatur, viuit. Ergo qui non credit,
cet viuat mortuus est. Foderunt ante faci
meam foueam, & ipsi inciderunt in eam
Omnibus malis necesse est vt hoc cont
gat.

gat, Bonorum autem patientia, pręparatio-
ne cordis excipit voluntatem Dei, & gloria
tur in tribulationib. dicens qđ ſequitur, Pa
ratum cor meum Deus, paratū cor meum,
cantabo & pſallam.) Quid fecit mihi? Para
uit foueam, cor meum paratum eſt. Ille pa-
rauit foueam ad decipiendū, ego cor nō pa
rabo ad perpetiēdum? Ille parauit foueā ad
opprimendū, ego cor non parabo ad tolerā
dum? Proptetea ille incidet in eam, ego aūt
cantabo & pſallam. Audi cor paratū in Apo
ſtolo, qui imitatus eſt dñm ſuū, Gloriamur,
inquit, in tribulationibus, quia tribulatio pa
tientiam operatur, patiētia probationē, pro
batio ſpem, ſpes vero non confundit, quia
charitas Dei diffuſa eſt in cordib. noſtris p
ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Erat in
præſſuris, in catenis, in carceribus, in pla-
gis, in fame & ſiti, in frigore & nuditate, in
omni vaſtatione laborum & dolorum, & di
cebat, gloriamur in tribulationibus. Vnde?
Quia paratū eſt cor eius, iō cantabat & pſal
lebat, paratum cor meum Deus, paratū cor
meū, cātabo & pſallam. Exurge gloria mea.
Ille qui fugerat à facie Saul in ſpeluncam,
Exurge gloria mea, glorificatus Ieſus poſt
paſſionem. Exurge pſalterium & cithara.)
Quid uocat ut ſurgat? Duo organa video,
corpus aūt Chrī vnū video: vna caro reſur-
rexit, & duo organa ſurrexerunt. Alterū er-
go organū pſalteriū, alterum cithara: Orga-
na dñr oīa inſtrā Muſicorū. Non ſolū illud
organū dr̄ qđ grande eſt, & inflat̄ follibus,
ſed qcquid aptat̄ ad cantilenā, & corporeū
eſt, quo inſtrō vtitur qui cantat organū dr̄.
Diſtincta ſunt aūt inter ſe iſta organa, & vo
lo quantum dñs dat, indicare vobis, & qūo
diſtincta ſunt, & quare diſtincta, & quare
vtrunq; dicatur, exurge. Iā diximus, vna ca-
ro dñi reſurrexit, & dr̄, Exurge Pſalteriū &
cithara. Pſalteriū eſt organū qđ quidem ma
nibus fertur percutientis, & chordas diſten-
tas hēt: ſed illum locum vnde ſonū accipiēt
chordæ, illud concauū lignū qđ pendet &
tactū reſonat, quia concipit aerē, Pſalteriū
in ſuperiore parte hēt: Cithara aūt genus li-
gni cauū, & reſonans in inferiore parte hēt.
Itaque in Pſalterio chordæ ſonū deſuper ac
cipiunt: in cithara aūt chordæ ſonū ex infe-
riore parte accipiūt. Hoc intereſt inter Pſal
teriū & citharā. Quid ergo duo hęc organa
nobis figurāt? Excitat.n. Chriſtus dñs nr̄ Pſal
teriū ſuū & citharā ſuam, & dicit, Exurgam
diluculo.) Puto quia hic iā agnoſcitis dñm Mat. 28.
reſurgentē. Legimus in Euāgelio, videte ho-
ram reſurrectionis, Quandiu per vmbram
q̄rebatur Chriſtus? Lux itaq; agnoſcatur, di
luculo ſurrexit. Sed quid eſt Pſalterium? qd G
eſt & cithara? Per carnem ſuā dñs duo gña
factorū operatus eſt, miracula & paſſiones.
Miracula deſuper fuerunt, paſſiones de in-
feriori fuerunt. Illa.n. quæ fecit miracula, di
uina erant, ſed per corpus fecit, per carnē Mat. 37.
fecit. Caro ergo diuina operans Pſalterium
eſt: caro humana patiens, cithara eſt. Sonet
Pſalteriū, illuminent̄ cæci, audiant ſurdi,
ſtringantur paralytici, ambulent claudi,
ſurgant ægroti, reſurgant mortui, iſte eſt ſo
nus Pſalterij. Sonet & cithara, eſuriat, ſitiat, Mat. 11.
dormiat, teneatur, flagellet̄, irrideatur, cru-
cifigatur, ſepeliatur. Cum ergo uides in illa
carne quædā ſonuiſſe deſuper, quædā de in-
feriori parte, vna caro reſurrexit, & in vna
carne agnoſcimus & Pſalteriū & citharam.
Et iſta duo gña factorū impleuerunt Euāge-
lium, & prædicatur in gentib. Nam & mira-
cula & paſſiones dñi p̄dicantur. Ergo ſurre-
xit Pſalteriū & cithadra diluculo, & confite
tur dño. Et quid ait? Confitebor tibi in po-
pulis dñe, & pſallam tibi in gentibus. Quia
magnificata eſt vſque ad cœlos miſericor-
dia tua, & vſq; ad nubes ueritas tua:) Cœli
ſupra nubes, & nubes infra cœlos, & tñ ad
hoc cœlū proximū pertinet nubes. Sed ali-
qñ nubes recūbent ſuper montibus vſque
adeo, vt proximo aere cōglomerent̄. Cœlū H
aūt ſurſum eſt. habitationes angelorū, ſediū.
dñationū, principatuū, ptātum. Illud ergo
forte videatur fuiſſe dicendū, Magnificata
eſt vſq; ad cœlos ueritas tua, & vſq; ad nu-
bes miſericordia tua. Etenim in cęlo angeli
laudant Deum, videntes ipſam ſpeciem veri
tatis, ſine vlla caligine viſionis, ſine interpel
latione aliqua falſitatis, vidēt, diligunt, lau-
dant, nō fatigantur. Ibi ueritas: hic ēt in nr̄a
miſeria vtique miſericordia. Miſero.n. p̄ben
da eſt miſericordia: non.n. opus eſt miſeri-
cordia ſurſum, ubi nullus eſt miſer. Hoc p-
pterea dixi, quia vr̄ cōgruentius dici potuiſ-
ſe, Magnificata eſt vſque ad cœlos veritas
tua, & vſq; ad nubes miſericordia tua. Nu-
bes.n. intelligimus p̄dicatores veritatis. Ho-

mines.n.portantes iſtam carnem caligino-
ſam, quodãmõ, ſed vnde Deus & coruſcat
miracu̇lis, & tonat pręceptis: & ipſi ſunt il-
la nubes de quibus dicit Eſaias ex perſona
dñi increpans quãdã vineã malã ſterilem,
I ſpinoſam, Mandabo nubibus meis, ne pluãt
Eſa 5. ſuper eã imbrem, i. mãdabo Apoſtolis meis
vt deſerant Iudæos, & nõ illis euangelizẽt,
ſed euangelizent in terra bona gentiũ, vnde
non ſpinæ, ſed vuę procedant. Nouimus er-
go nubes Dei eſſe prædicatores veritatis,
Prophetas, Apoſtolos, oẽs rectè proferen-
tes verbũ veritatis, & habentes in ſe lumen
occultũ, ſicut habent nubes vnde coruſcãt:
homines ergo nubes. Quid ſibi itaq; vult,
dñe, quia magnificata eſt vſq; ad cęlos mi-
ſericordia tua, & vſq; ad nubes veritas tua?
Veritas præpollet in angelis, ſed dediſti il-
lã & hominibus, & deduxiſti illã vſq; ad nu
bes. Surſum miſericordia videntur angeli
nõ indigere, ſed quia hominibus miſeris tu
miſereris, & pbendo illis miſericordiã cõio
nes reſurrectionis angelos facis, Vſq; ad cę-
los eſt miſericordia tua. Gloria dño Deo no
ſtro & miſericordiæ ipſius, & veritati ip-
ſius, quia nec deſeruit nos miſericordia fa-
cere beatos per gratiã ſuã, nec fraudauit nos
veritate: quia primo veritas carne cooperta
venit ad nos & ſanauit per carnem ſuã ocu
1. Co. 13. lũ interiorẽ cordis noſtri, vt eã poſtea facie
ad faciẽ videre poſſemus. Agentes ergo illi
gratias, dicam⁹ cũ Pſalmo ipſo vltimos ver
ſus quos iamdudũ etiã dixi, Exaltare ſuper
cęlos Deus, & ſup omnẽ terrã gloria tua.]
Hoc.n.ei dixit Propheta ante tot annos: hoc
mõ videmus nos, hoc ergo dicamus & nos.

In Pſalmum quinquageſimumſeptimum,
Enarratio.

VOx quam cantauimus audiẽda nobis
magis eſt q̃ clamãda. Omnibus enim
tãquã in concione generis humani veritas
clamat, Si vere vtiq; iuſtitiã loquimini, re-
cta iudicate filij hominũ. Cui enim iniquo
nondũ facile eſt loqui iuſtitiã? Aut quis de
iuſtitia interrogatus, qñ non habet cauſam,
nõ facile reſpõdeat quid ſit iuſtũ? Qñquidẽ
manu formatoris noſtri, in ipſis cordibus
Matt. 7. noſtris veritas ſcripſit, Quod tibi nõ vis fie
Tob. 4. ri, ne facias alteri? Hoc & antequam lex da-
retur nemo ignorare permiſſus eſt, vt eſſe
vnde iudicarentur, & quibus lex non eſſe
data. Sed ne ſibi homines aliquid defuiſſe q̃-
rerẽtur, ſcriptũ eſt & ĩ tabulis, ꝙ in cordib.
nõ legebãt. Nõ.n.ſcriptũ non habebant, ſed
legere nolebant. Oppoſitũ eſt oculis eorũ
quod in conſcientia videre cogerentur, &
quaſi forinſecus admota voce Dei, ad ĩteri
ra ſua homo cõpulſus eſt, dicente ſcriptur S.ap
In cogitationibus enim impij, interrogati
erit. Vbi interrogatio, ibi lex. Sed quia ho
mines appetentes ea quæ foris ſunt, ẽt a ſe
ipſis exules facti ſunt, data eſt etiã conſcr
pta lex, nõ quia in cordibus ſcripta nõ era L
ſed quia tu fugitiuus eras cordis tui, ab ill
qui vbiq; eſt cõprehenderis, & ad te ipſu
intro reuocaris. Propterea ſcripta lex qui
clamat eis q deſeruerunt legẽ ſcriptã in co
dib. ſuis? Redite pũaricatores ad cor, Qu
.n.te docuit, nolle accedi ab altero ad vxo Es
tuam? Quis te docuit, nolle tibi furtũ fier
Quis te docuit nolle iniuriã pati, quicqui
aliud vel vniuerſaliter vel particulariter d Do
ci põt? Multa.n ſunt, de quibus ſingulis in
terrogati hoĩes, clara voce rñdeant, nolle
pati. Age, ſi nõ vis pati iſta, nunquid ſolus
hõ? nõne in ſocietate viuis humani gener
humani? Qui tecũ factus eſt, ſocius tuus e G
& oẽs facti ad imaginẽ Dei, niſi terrenis c
piditatibus cõterãt ꝙ ille formauit. Qđ e
go tibi nõ vis fieri, noli alteri facere. Iudic
.n. malũ eẽ in eo ꝙ pati nõ vis, & hoc te c
git noſſe lex intima, ĩ ipſo tuo corde cõſc
pta. Faciebas & clamabaẽ inter manus tua
Qũo cogeris redire ad cor tuũ, cũ hoc p
teris inter man⁹ alienas? Furtũ bonũ eſt? N
Interrogo, Adulteriũ bonũ eſt? Et oẽs cl
mãt, Nõ. Homicidiũ bonũ eſt? Oẽs clamã
deteſtari ſe. Cõcupiſcere rẽ pximi bonũ D
Nõ, vox oĩũ eſt. Aut ſi adhuc nõ cõfiteris,
cedit q cõcupiſcat rẽ tuã: placeat tibi, & n
de ꝙ vis. Oẽs ergo de his rebus interrogat
clamãt hęc bona nõ eſſe. Rurſus de bene
ci js non ſolũ de nõ nocendo, verumetiã
non pręſtãdo atq; tribuendo. Interrogat M
oĩs anima eſuriẽs, famẽ pateris? Alius hab
panẽ, & redundat ei vltra ſufficientiã, no
te egere, non dat: diſplicet tibi eſurienti, di
plicet & ſatiato, cũ alterũ eſurire cogn
ueris. Peregrinus tecto indigens venit in p
triã tuam, nõ ſuſcipitur ille: tunc clamat i
humanum

humanam esse illam ciuitatem, facile apud
Barbaros sibi esse potuisse refugium: sentit
iniquitatem, quia patitur, tu forte nõ sentis.
Sed oportet ut & te cogites peregrinum, &
uideas quõ tibi possit displicere qui tibi nõ
pręstiterit, qđ tu in patria tua nõ uis peregri
no præstare. Interrogo oẽs, uera sunt hæc?
Vera. Iusta sunt hæc? Iusta. Sed Psalmũ audi
te, Si uere ergo iustitiam loquimini, recta iu
dicate filij hominũ. Non sit iustitia labiorũ,
sed & factorũ. Si.n. aliter agis q̃ loqueris, bo
na loqueris, & mala iudicas. Si.n. agis quõ
iudicas, interrogatus quid sit melius, aurũ
an fides, nõ usqueadeo peruersus, & deuius
es ab ab omni ueritate, ut aurũ melius esse
rñdeas. Præponis ergo interrogatus auro fi-
dem. Locutus es iustitiam, audisti psalmũ, Si
vere ergo iusti:iã loquimini, recta iudicate
filii hoĩum. Et ubi probabo non te ita ut lo-
cutus es iudicare? Iam teneo rñsionem tuã,
pręponentẽ auro fidem. Ecce nescio vñ ami
cus uenit, & nullo teste aurũ cõmendauit: so
lus hoc nouit, & tu quantũ ad hoĩes attinet.
Est ibi alius testis qui non vr̃ & videt, & ille
tibi aurũ in secreto & in cubiculo tuo, forte
remotis oĩbus arbitris cõmendauit. Testis
est qui adest, non in cubiculo adest parietũ,
sed in cubilibus conscientiarũ uestrarũ: cõ-
mendauit ille atque discessit, nulli suorũ no
tum fecit, rediturũ se sperans, & ab amico
qđ dederat recepturũ, ut humana sunt mor-
tuus est: filium hẽt, reliquit hæredẽ, ignorat
filius quid pr̃ habuerit, quid tibi cõmenda-
uerit: eia tu redi, redi præuaricator ad cor,
ibi scripta est lex, Quod tibi nõ uis fieri, alii
ne feceris, Te ipsum cogita cõmendasse, nul
li tuorum dixisse, mortuũ esse, filiũ reliq̃sse,
quid ei uelles a tuo amico præstari? Rñde, iu
dica cãm, Iudicis tribunal est in mente tua,
sedet ibi Deus, adest accusatrix conscĩa tor-
tor timor. In rebus humanis es, in societate
humana detineris, cogita quid uelles p̃stari
filio tuo ab amico. Noui quid tibi rñdeat co
gitatio tua, Sic iudica, sicut audis. Iudica,
Vox erit. Vox ueritatis non tacet, non labiis
clamat, sed vociferatur ex corde. Adhibe au
rẽ, ibi esto cũ filio amici tui. Vides fortasse
ẽt indigentẽ vagari, nescientẽ quid pr̃ eius
habuerit, ubi posuerit, cui cõmendauerit: co
gita & filiũ tuũ, fac illum uiuere quẽ cõteni
nis mortuũ, te mortuũ cogita ut uiuas. Sed
aliud iubet Deus contra auaritiã, aliud aua-
ritia iubet cõtra Deũ, Deus aliud, auaritia
aliud: aliud in paradiso cõditor nr̃, aliud te
transuerso seductor serpẽs. Veniat in mentẽ *Gen. 3.*
prior casus tuus, ꝓpea mortalis, ꝓpea labo-
rans, ꝓpea in sudore vultus tui panẽ come-
dens, ꝓpea spinas & tribulos tibi terra ger-
minat. Experimento disce, qđ noluisti p̃ce-
pto. Si vincit cupiditas, cur non potius ueri-
tas? Et ubi est qđ loquebaris? Ecce cogitas au
rũ negare, ecce cogitas hęreditatẽ amici tui
ꝓrsus abscondere. Interrogauerã pauloante
quid sit clarius, & quid sit melius, aurũ an fi
des. Quare aliud dicis, aliud agis? Nõ times
hanc vocẽ, Si uere utiq; iustitiã loquimini, C
recta iudicate filii hoĩum? Ecce locutus es
mihi meliorẽ esse fidẽ, & in iudicio tuo me
lius dixisti aurũ. Nõ sic iudicasti, ut locutus
es. Vera locutus es, & falsa iudicasti. Ergo &
cũ loquebaris iustitiã, non uera loq̃baris. Si.
n. uere vtiq; iustitiã loquimini, recta iudica
te filii hoĩum. Qñ mihi de iustitia rñdebas,
erubescẽdo, nõ fatẽdo loq̃baris. Sed ad cãm
p̃sentẽ iam ueniamus si placet. Vox est.n. illa
dulcis, & nota aurib. Ecclesiæ, Vox dñi nr̃i
Iesu Chr̃i, & uox corporis eius, vox Eccle-
siæ laborantis, peregrinantis in terra, inter
maledicentiũ & adulantiũ pericula uiuẽtis.
Nõ timebis cõminatorẽ, si non amas adula
torẽ. Attẽdit ergo ille cuius hęc uox est, & vi
det oẽs loq̃ iustitiã, Quis.n. audet non loqui
eã ne dicatur iniustus? Cũ ergo tanq̃ audiret
oĩum uoces, & intẽderet oĩum labia clama-
bat ad eos, Si uere utiq; iustitiã loq̃mini, si
nõ falso iustitiã loquimini, si nõ aliud in la-
biis ꝑstrepit, aliud celat̃ in cordib. recta iudi
cate filii hoĩum. Audi ex Euãgelio ꝓpriã uo D
cẽ eandẽ ipsam q̃ in hoc Psalmo est, Hypo-
critæ, ait dñs pharisęis, quõ potestis bona lo
q̃ cũ sitis mali? Aut facite arborẽ bonã, & fru *Mat. 12.*
ctũ eius bonũ: aut facite arborẽ malã, & fru
ctũ eius malũ. Quid te uis dealbare paries lu
tee? Noui interiora tua, non fallor tectorio
tuo, noui q̃d p̃tẽdas, noui q̃d tegas. Neq;.n.
opus eius erat, ait Euãgelista, ut q̃sq̃ ei p̃hi- *Ioan. 2.*
beret testimoniũ de hoĩe: ipse.n. sciebat q̃d
eẽt in hoĩe. Sciebat q̃d esset in hoĩe qui fece
rat hoĩem, & hõ fact⁹ erat, ut q̃reret hoĩem.
Videte ergo si nõ sequant̃ se uoces istæ, Hy-
pocritæ, quõ potestis bona loq̃ cũ sitis ma
li? Si uere ergo iustitiã loq̃mini, recta iudica

te filii hoīum, Nōne iuſtitiā locuti eſtis, qñ
dixiſtis, Magiſter ſcimus, qa iuſtus es, & nul
lius pſonā accipis? Quare dolū in corde te-
gebatis? Quare imaginē Cęſaris creatori ve
ſtro oñdebatis, & eius imaginē ī veſtris cor
dib. delebatis? Nonne auditū eſt quid locuti
fueritis, & expertū eſt quéadmodū iudica-
ueritis? Nōne uos crucifixiſtis eū, quē iuſtū
eſſe dixeratis? Si vero ergo vtiq; iuſtitiā loq
E mini, recta iudicate filii hoīum. Vt qd audio
locutioné veſtrā, ſcimus, qa iuſtus es, cum
puideam iudiciū vſm, Crucifige crucifige?
Si uere ergo iuſtitiā loqmini, recta iudicate
filii hoīum. Quid.n. feciſtis ſæuiendo aduer
ſus Deū qui hō erat, & occidendo regē ve-
ſtrū? Non.n. iō rex nō erat futurus, quia occi
Mar. 27. ſus eſt à uobis reſurrecturus. In titulo ubi
Ioan. 19. ſcriptū erat, Rex Iudæorū: poſito ſup crucē
dñi, linguis tribus, Hebraica, Græca & Lati
na, nouerat dicere iudex hō, Qđ ſcripſi, &
Deus nō nouerat dicere, qđ ſcripſi ſcripſi?
Prorſus rex veſter eſt, viuus rex vr̃ eſt, occi-
ſus Rex vr̃ eſt. Ecce reſurrexit, & in cœlo
Rex vr̃ eſt, & ecce venturus eſt. Vę nobis,
qa Rex veſter eſt. Ite nunc & loqmini iuſti-
tiā, & nolite recta iudicare filii hoīum. Nō
vultis recte iudicare, recte iudicabimini. Vi
Rom. 6. uit.n. ille Rex vr̃, & iā nō morit̃, & mors ei
vltra non dñabit̃. Ecce venit, redite puarica
Eſa. 46. tores ad cor. Ecce ueniet, corrigimini ante-
Pſal. 94. q̃ veniat, puenite faciē eius in confeſſione.
Ecce ueniet, Rex vr̃ eſt: recordamini titulū
ſuper crucē, ſi nō eū videtis ſcriptū, manet
Ioan. 19. tū. In terra nō legitur, ſed in cœlo ſeruatur:
putatis.n. illā inſcriptionē fuiſſe corruptā?
F Et qd ait titulus Pſalmi huius? (In finē ne cor
rumpas ipſi Dauid ī tituli inſcriptionē.) Nō
ergo corrūpitur illa inſcriptio tituli. Rex vr̃
eſt Chr̃s, qa oīum Rex Chr̃s, qm̃ ipſius eſt
regnū, & ipſe dñabitur gentiū. Si ergo Rex
eſt, ecce anteq̃ ueniat dicit uobis. Adhuc lo
Pſal. 21. quor, inquit, nondū iudico, Qui ſic clamo
cōminando, nolo ferire iudicando. Si uere
ergo iuſtitiā loqmini, recta iudicate filii ho
minū. Nunc aūt qd facitis? Quare iſta uobis
dico? Etenim in corde iniquitates opamini
in terra.) Iniquitatē forte in corde ſolo? Au
di ſequit̃, Et cor ſuū ſequunt̃ manus, & cor-
di ſuo famulant̃ manus. Cogitat̃ & fit, aut iō
non fit, nō qa nolumus, ſed qa non poſſu-
mus. Quicquid uis & nō potes, factū Deus
cōputat, Etenim in corde iniquitates opera
mini in terra, Quid deinde? Iniquitates ma-
nus veſtræ connectūt.) Quid eſt, conne-
ctunt? De peccato peccatū & ad pcm̃, pec-
catū pp pcm̃. Quid eſt hoc? Furtū fecit, pec
catū eſt. Viſus eſt, Occidere quærit eū a quo
viſus eſt. Connexū eſt peccatū peccato. Per-
miſerit Deus occulto iudicio occidere eū,
quem uoluit occidere. Sentit ſciri, quærit
& alterū occidere, cōnexuit tertiū. Dum ea
molitur, forte ne inueniatur, aut quia fecit
ne conuincatur, conſuluit mathematicū, ad
ditum eſt quartū. Rñdet forte aliqua dura
& mala mathematicus, curritur ad haruſpi-
cē ut expietur: rñdet haruſpex, non ſe poſſe
expiare, maleficus quæritur. Et quis oīa poſ
ſit numerare, quæ cōnectuntur peccata pec
catis? Iniquitates manus ueſtræ connectūt.
Quandiu connectis, ligas peccatū peccato,
te ſolue à peccatis. Sed non poſſum inquis,
Clama ad illū, Infelix ego hō, quis me libe
rabit de corpore mortis huius? Veniet n. gra
tia Dei ut delectet te iuſtitia, ſicut delecta-
bat iniquitas, & hō qui ex uinculis reſolu-
tus es, exclamabis ad Deum, Dirupiſti uin-
cula mea, Quid eſt, dirupiſti uincula mea:
niſi, remiſiſti pctā mea? Audis quia uincula
ſunt. Rñdet ſcriptura, Criniculis peccatorū
ſuorū unuſquiſq; cōſtringit̃. Non ſolū uin-
cula, ſed & criniculi ſunt. Criniculi ſunt, q
fiūt intorquēdo, hoc eſt, ꝙ peccatis pctā cō
nectebas. Vę his qui trahūt peccata ſua ſicut
veſtem longam: Eſaias clamat, Væ his qui
trahunt peccatū ſuū ſicut reſtē longā. quid
eſt aliud q̃ væ his quorū manus cōnectunt
iniquitatē? Et quia vnuſquiſq; peccatis ſuis
cōſtringit̃, ſicut & peccatis ſuis cęditur, dñs
male verſantes in tēplo, flagello de reſticu-
lis facto excluſit. Sed nō vis mō dirumpi vin
cula tua, quia non ſentis uincula tua, ēt dele
ctāt te, & voluptati ſunt: ſenties in fine cū di
cet̃, Ligate illi manus & pedes & pijcite il-
lū in tenebras exteriores, ibi erit flet⁹ & ſtri-
dor dētiū. Exhorreſcis, times, pectus tūdis:
dicis mala eē pctā, bonā eē iuſtitiā. Si uere
ergo iuſtitiā loqmini, recta iudicate filii ho
minū. In uita ur̃a īueniant̃ uerba vr̃a, ī factis
vr̃is cognoſcant̃ labia ur̃a. Nolite ergo cōne
ctere iniqtatē, qa uobis ad alligaturā adhibe
bitur qcqd cōnectitis. Nō audiūt, non om-
nes tñ, & qui non audiunt præcogniti ſunt

Alienati.

Alienati ſunt pctõres a vulua,errauerũt a vẽ
tre,locuti ſunt falſa, Et cũ iniquitatẽ loquũ-
tur,falſa loquuntur , qa fallax eſt iniquitas.
Et cũ iuſtitiã loquunt̃,falſa loquunt̃,quia a-
liud ore ꝓferunt̃,aliud in corde obtegũt.A-
lienati ſunt pctõres a vulua.Quid eſt hoc?
Quęramus diligẽtius:fortasſis.n.illud dicit
qa Deus pręcognouit homines pctõres , ẽt
in vteris matrũ.Nã vñ cũ adhuc ꝑgnãs eẽt.
Rebecca,& geminos ĩ vtero portaret,dictũ
eſt,Iacob dilexi,Eſau aũt odio habui?Dictũ
eſt.n.Maior ſeruiet minori. Occultum ibi
iudiciũ Dei,ſed tñ a vulua,ideſt,ab ipſa ori
gine,alienati ſunt pctõres.Peccatores vñ a-
lienati?ab ipſa veritate.Vñ alienati? A patria
beata,a vita beata.An forte alienati ab ipſa
vulua?Et q pctõres alienati ſũt a vulua?Qui
enim naſcerent̃,ſi nõ ibi tenerent̃? Aut q ho
die viuerent,vt hæc ſine cã audirẽt,niſi na-
ſcerentur?Forte.n.a quadã vulua alienati
ſunt pctõres,in qua dolores patiebat̃ chari-
tas,p Apoſtolũ dicẽs.Quos iterũ parturio,
donec Chriſtus formet̃ in vobis.Expecta er
go formari,Noli tibi tribuere iudiciũ quod
forte nõ noſti.Carnalis es adhuc, cõceptus
es,eoipſo quo accepiſti nomẽ Chr̃i , ſacr̃o
quodã natus es in viſceribus matris.Non.n.
ex viſcerib. tm̃ hõ naſcit̃,ſed & in viſcerib.
Prius naſcitur in viſceribus,ut poſſit naſci
de viſcerib. Propterea dictũ ẽ & Marię,Qd̃
n.natũ eſt in te,de ſpirituſancto eſt. Nondũ
de illa natũ erat,ſed iã in illa natũ erat.Ergo
naſcuntur intra viſcera Eccleſiæ quidã pa-
ruuli,& bonũ eſt vt formati exeant,ne abor
tiui labantur. Generet te mr̃,nõ abortiat. Si
patiens fueris,vſquequo formeris , vſque-
quo in te certa doctrina veritatis , cõtinere
te debent materna viſcera. Si aũt impatiẽtia
tua cõcuſſeris latera matris,cũ dolore qui-
dẽ te excutit foras,ſed magis tuo malo quã
ſuo.Alienati ſunt pctõres a vulua, errauerũt
a ventre,locuti ſunt falſa.Ideo ergo errauе-
runt a ventre,quia locuti ſunt falſa? An po-
tius iõ locuti ſunt falſa,quia errauerũt a vẽ
tre?In ventre quippe Eccleſię, veritas ma-
net.Quiſqs ab hoc ventre Eccleſiæ ſepara-
tus fuerit,neceſſe eſt vt falſã loquatur . Ne-
ceſſe eſt,inquã,vt falſa loquat̃, q aut cõcipi
noluit,aut quẽ cõceptũ mater excuſſit.Inde
hæretici clamant contra Euangeliũ , vt de
his potius loquamur,quos dolemus excuſ-
ſos.Recitamus eis:ecce Chr̃s dixit,oporte-
bat Chr̃m pati,& reſurgere a mortuis tertia
die.Agnoſco ibi caput noſtrũ, agnoſco ibi
ſponsũ nr̃m,agnoſce & tu mecum ſpõſam.
Vide qd ſequitur,Prędicari in nomine eius
pęnitentiã & remisſionẽ pctõrũ p oẽs gen-
tes,incipientib.ab Hieruſalẽ.Huc ueni , huc
ueni,Eccleſia per oẽs gentes incipientibus
ab Hieruſalẽ. Nõ dico huc veni , ipſa ad te
venit. Illi aũt obſurdeſcẽtes aduerſus Euan-
geliũ,& nõ nos ꝑmittẽtes legere verba Dei,
q̃ ſe iactant cuſtodiſſe a flãma, & volunt de
lere lingua,loquunt̃ ſua,loquuntur inania:
ille tradidit,& ille tradidit,imo & ego dico
& ille tradidit,& ille tradidit & uerũ dico.
Sed qd ad me?nec tu mihi quos nominas ex
Euangelio legis, nec ego quos nomino ex
Euangelio lego. Auferantur de medio char
tæ noſtrę,ꝓcedat in mediũ codex Dei.audi
Chr̃m dicentem,audi veritatem,loquentẽ,
Prædicari in nomine eius, inquit, pęnitẽtiã
& remisſionẽ peccatorũ per oẽs gentes,in-
cipiẽtib.ab Hieruſalẽ.Nõ,ĩquiũt ſed ꝙ nos
dicim⁹ audite, ꝙ dicit Euãgeliũ nolum⁹ au-
dir̃.Alienati ſũt pctõres a vulua,errauerũt a
uẽtre,locuti ſũt falſa Nos loqamur vera,qa
audiuimus vera,qd̃ dñs dicit,nõ qd̃ hõ di
cit. Põt fieri ut hõ mẽtiat̃,nõ põt fieri vt ue
ritas mẽtiat̃. Ex veritatis ore agnoſco Chri
ſtũ,ipſam veritatẽ,ex ueritatis ore agnoſco *Luc. 24.*
Eccleſiam participem veritatis. Nemo mi-
hi falſa loquatur,qui errauit ab vtero in ui-
ſceribus Eccleſiæ:primo viderim quid me
uelit docere. Video alienatũ a vulua, video
erraſſe a ventre , & auditurus ſum ab eo ,
quid,niſi falſa?Errauerunt a ventre, locuti M
ſunt falſa.indignatio eis ſcd̃m ſimilitudinẽ
ſerpentis.) Magnã rem audituri eſtis . Indi-
gnatio eis ſcd̃m ſimilitudinẽ ſerpentis:qua
ſi dixerimus,qd eſt quod dixiſti? Sequitur,
Sicut aſpidis ſurdę.) Vñ ſurdę? Vñ? Et obtu
rãtis aures ſuas.) Iõ ſurdę,qa obturat. aures
ſuas.Et obturãtis aures ſuas. Quę non exau
diet vocẽ incãtãtiũ,& medicamẽti medica
ti a ſapiẽte.) Sicut audiuimus ꝙ & homines
dñt,qui ea qua potuerũt hęc cognitiõe di-
dicerũt,ſed tñ ꝙ ſpũs Dei multo melius oĩ
bus hoĩbus nouit.Nõ.n.fruſtra hoc dixit,ni
ſi qa fieri põt ut uerum ſit etiam illud quod
audiuimus de aſpide.Aſpis cum cæperit pa-
ti incantatorem ſuum Marſum , qui eum

quibusdã carnib. proprijs euocat, sicut sunt
multa ẽt magica, audite quid faciat. Sed inte
rim in hoc attendite fratres, hoc.n. ꝑloquen
dũ est, ne quisquã veluti hæsitãs audiat. Nõ
vndecunq; dat̃ similitudo a scripturis, lau-
dat̃ ipsa res, sed tñ inde similitudo trahit̃.
" Nõ.n. laudauit iniquũ iudicẽ, ꝗ nolebat au-
" dire illã viduã, qui nec Deũ timebat, nec ho
" *Luc. 28.* mines reuerebatur, & tñ inde similitudinẽ
dominus traxit. Nec illũ laudauit pigrum ꝗ
A tres panes, nõ propter amicitiã dedit peteñti,
Luc. 11. sed tedio victus, & tñ inde similitudinẽ de-
dit. Et de reb. ergo nõ laudãdis trahũtur se
cundum quendã modum nonnullæ similitu
dines. Aut si propterea putatis eundum esse
ad Marsos quia hoc audistis ĩ scriptura Dei,
eundum est & ad spectacula theatri, quia di
1. Cor. 9. cit Apostolus, Nõ sic pugillor quasi aerem
cędens. Pugillari.n. est pãcratiũ facere. Iam
quia hinc data est similitudo, spectacula ista
delectare nos debẽt: aut ꝗa dixit, Qui in ago
ne cõtendit, ab oĩbus abstinens est, ꝓpterea
agonistica ista vana & ludicra debet affecta
re Christianus? Attende quid tibi dicat̃ ad
similitudinẽ, quid moneatur ad prohibitio
nẽ. Ita ergo & hic data est quædã similitudo
de Marso, qui incantat vt educat aspidẽ de
tenebrosa cauerna, utique in lucẽ vult edu-
cere: illa autẽ amando tenebras suas, quibus
se inuoluta occultare dr̃, ꝙ cum exire nolue
rit, recusans tñ audire illas voces, quibus se
cogi sentit allidit vnam aurem terrę, & de
cauda obturat alteram, atque ita voces illas
B quantum potest euitans, non exit ad incan-
tãtẽ. Huic similes dixit spiritus Dei quosdã
non audientes verbũ Dei, & nõ solũ nõ au
dientes, sed omnino ut non valeant audire
facientes. Factum est hoc & in primis tem-
Acto. 7. poribus fidei. Stephanus martyr prędicabat
veritatẽ, & tanquam tenebrosis mentibus,
vt eas in lucem educeret, incantabat. Vbi ve
nit ad commemorationem Christi, quem
illi omnino audire nollent, quid de eis scri
ptura dicit? quid de illis narrat? Clauserunt,
inquit, aures suas. Quid autem postea fece-
rint, passio Stephani narrat atque declarat.
Non erant surdi, sed fecerũt se surdos. Quia
enim aures patentes in corde non habebãt,
violentia tamen verbi per aures carnis ir-
ruens, etiam ipsis auribus cordis vim facie-
bat, clauserunt & aures corporis & ierunt
ad lapides. Ecce aspides surdæ duriores lapi
pidibus, quibus incantatorem suũ lapidaue
runt, nõ audierũt vocẽ incantãtis, & medi-
camenti medicati a sapiente. Quid est, medi
camẽtũ a sapiente? Forte medicamẽtum cõ
fectũ, dicit medicamentũ medicatũ. An quę
rimus ibi aliquid, quomodo iã si medicamẽ
tum est, etiã medicatũ sit? Medicamẽta erãt
in Prophetis, medicamẽta erant in lege. Prę
cepta ipsa omnia, medicamenta erãt. Et hoc
medicamentũ nondum erat medicatũ. Ad-
uentu domini medicamentũ est medicatũ.
Hoc.n. illi ferre nõ potuerunt, quia non cu
rabantur medicamẽto, medicatũ est ipsum
medicamentũ aduentu domini. Iam Stepha
nus medicamẽtũ medicatum incantabat,
hoc illi audire noluerunt: vnde medicatum
est medicamentũ, contra aures clauserunt.
Nã ibi hoc fecerũt, vbi nominatus est Chri
stus. Indignatio eorũ sicut indignatio serpẽ
tis. Quid aures clauditis? Expectate, audite,
& si potueritis sæuitę. Quia nolebãt nisi sæ-
uir̃, noluerũt audir̃. Qđ si audirẽt, forte ð sę
uirẽt. Indignatio eorũ sicut ĩdignatio serpẽ
tis. Tales etiã istos patimur. Primo sibi veri
tatẽ tenere videbãtur, nõ cessauit Deus, nõ
quieuit Ecclesia. Prędicata est veritas in ui-
sceribus matris, aperta sunt eorũ mendacia.
Patefactũ est quod lucet, demõstrata est ci-
uitas super montẽ constituta, quæ abscondi
non põt, & lucerna posita est super candela
brũ, q̃ lucet oĩbus ꝗ in domo sunt. Vbi.n.
latet Ecclesia Christi, vbi latet veritas Chri-
sti? Nonne ipse est mons qui creuit ex mi-
nimo lapide, & impleuit vniuersam faciem
terrę? Conuincuntur hinc, non habent qđ
dicunt contra Ecclesiam. Et quid eis reman
sit? Quid nos quęritis? Quid nos vultis?
Dicunt. Recedite a nobis. Dicunt autem &
suis, Nemo cum illis loquatur, nemo illis
cõiungatur, nemo illos audiat. Indignatio
eorũ sicut indignatio serpẽtis, sicut aspidis
surdæ & obturantis aures suas, quæ non ex
audiet vocem incantantium & medicamẽ
ti: hoc est, vocem medicamenti medicati a
sapiente. Nonne hinc iam intelligitur qua-
le medicamentum quãdo vocem dicit? Nũ-
quid medicamentũ habet vocem? Est quod
dam medicamentum quod habet vocẽ. Me
dicamẽtum portamus, vocem eius audite,
non q̃uo aspides surdæ. Si vere vtique iusti

tiam

tiā loquimini, recte iudicate filij hominum,
Vox est medicamenti, & medicati a sapiēte.
Iam.n.venit Christus qui impleret legem &
Prophetas, qui veritatē ipsā firmaret, In q̄b.
duob. pręceptis tota lex pēdet & Prophetæ.
An forte quærim⁹ aliq̄d, & in eo ꝙ dr̄ aspis
ita aures claudere, vt vnā earū in terrā pre-
mat, alteram cauda oppilet? Quid sibi vult
hoc? In cauda, posteriora vtiq; intelligūtur:
Ergo nō in p̄terita, quò iā tergū oportet po-
nere, vt in ea, q̄ nobis promittunt̄ intenda-
mus: ergo nec ex pręterita uita nr̄a, nec ex
p̄senti delectari debemus. Hoc.n. Apostolus
monet dicēs, Quē ergo aliq̄n fructū habui-
stis in his, in quib. nūc erubescitis? Reuoca-
tā recordādis cū delectatiōe p̄teritis, & cū
quadā cōcupiscētia fruēdis, ne redeam⁹ cor
de ī Aegyptū. Quid de p̄sētibus? Qūo iubet
ēt ipsa cōtēni? Nō respiciētibus, inq̄t, q̄ vidē
tur. Quæ.n. vidētur, tp̄alia sunt: quæ aūt non
vr̄, ęterna. Itē de p̄senti uita dicit: Si ī hac ui
ta tm̄ in Chr̄o sperantes sumus, miserabilio
res sumus oībus hominibus. Obliuiscere er
go p̄terita quib. male vixisti, cōtēne pręsen-
tia quib. tp̄aliter viuis, ne te alligādo p̄sentia
nō p̄mittāt p̄uenire ad futura. Si.n. p̄sens vi-
ta te delectat, aurē in terrā posuisti: si tuis p̄
teritis ēt retro iabētib. delectaris, aurem de
cauda obturasti. Debes ergo ire in lucē, ex
ire de tenebris audita voce medicamēti me
dicati a sapiēte, vt iā in luce ambulans, &
exulās dicas, Quæ retro oblitus, ī ea q̄ ante
sunt extētus. Nō dixit, q̄ retro oblitus, & ex
p̄sentib. delectatus. Cū dicit, q̄ retro oblitus:
nō obturat aurē de cauda: cū dicit, in ea quę
ante sunt extētus. his & pręsētib. nō obsur
duit, Merito audiens, merito p̄dicās, merito
exultat lingua eius, p̄dicans ueritatem in lu
ce noua, deposita uetere tunica. Et ad hoc
enim valet nos astutia serpentis, ad quā nos
imitādū dominus adhortat̄. Ait enim Esto-
te astuti sicut serpentes. Quid est, astuti sicut
serpentes? Offer oīa mēbra tua percutienti,
dūmodo caput integrū serues. Caput viri.
Chr̄s: Sed grauat quasi pondus tunica cuius
dam, & quasi senecta ueteris hominis. Audi
Apostolū dicentē, Exuentes vos veterē ho-
minē, & induentes nouū. Et qūo exuo, in-
quis ueterē hominē? Imitare astutiam serpē
tis. Quid enim facit serpens, ut exuat se ve-
terē tunicā? Coarctat se p̄ foramē angustū.
Et vbi, inquis, inuenio hoc foramen angu-
stū? Audi, Arcta & angusta est uia q̄ ducit ad Mat. 7.
vitā, & pauci sunt qui ingrediunt̄ p̄ eā. Re-
formidas eā, & nō vis ambulare, q̄a pauci
sunt? Ibi ponenda est vetus tunica, & alibi
poni nō pōt. Aut si uis vetustate impedir̄,
grauari, premi, noli ire p̄ angustā. Si aūt gra
uaris vetustate quadā peccati tui, & p̄teritæ
vię vel uitę, trāsire nō potes. Quia ergo cor
pus qđ corrūpitur aggrauat animā, uel cu-
piditates corporales nō premāt, vel cōcupi
scentiæ carnis exuantur. Vn̄ exuuntur, nisi ie G
ris per angustū, nisi fueris astutus ut serpēs? Sapiē. 9.
Deus contriuit dētes eorū in ore ipsorū. §
Quorū? Quib. indignatio est sicut similitu-
do serpētis, & aspidis obturātis aures suas,
ne audiat vocē incantātiū, & medicamenti
medicati a sapiēte. Quid illis fecit domin⁹?
Contriuit dētes eorū in ore ipsorū. Factum
est hoc primo, factū est, & mō fit. Sed suffice
ret fratres mei vt diceret, Deus cōtriuit dē-
tes eorū. Quare, in ore ipsorū? Nolebant au
dire legē, nolebāt audire præcepta verita-
tis a Chr̄o Pharisæi, similes serpenti illi &
aspidi. Præteritis enim suis peccatis delecta
bāt̄, & pręsentē vitā nolebāt amittere.i.gau
dia terrena, p̄ gaudijs ęternis. Vnā aūt clau-
debant ex delectatione pręteritorū, alterā
ex delectatione pręsentiū, ideo nolebāt au-
dire. Nā vn̄ est illud, Si dimiserimus eū sic,
venient Romani & tollent nobis & locum Ioan. 11.
& gentem? Vtique qui nolebant perdere lo
cum, ad terram colliserunt aurem suam, &
ideo noluerunt audire verba illa medicata H
a sapiente. Dictum est de illis & quod auari
erant, & amatores pecuniæ, & omnis vita Luc. 16.
eorum, etiam præterita, descripta est a do-
mino in euangelio. Qui legit diligenter
Euangelium, inuenit, vnde illi ambas au-
res obturabant. Intendat charitas vestra.
Dominus quid fecit? Contriuit dentes eo-
rum in ore ipsorū. Quid est, in ore ipsorū?
Vt ore suo cōtra se p̄nūciarēt, coegit illos
ore suo ī se sententiā dicere. Calumniari vo
lebant ei propter tributum: non dixit ille,
Licet reddere tributum, aut non licet red-
dere. Et volebat dētes eorum quibus inhia-
bant ut morderent conterere, sed in ore ip-
sorum volebat. Si diceret, soluatur Cæsari
tributum, calumniarēt̄ur illi ꝙ maledixis- Mat. 22.
set genti Iudęorum, eam tributariā facien-
do.

do.Ex peccato.n.tributũ reddebãt humilia
ti,ſicut illis in legẽ prædictũ erat,Teneam⁹
illum aiunt maledictorem gentis noſtræ,
ſi nos iuſſerit tributum perſoluere.Si aũt di
xerit,nolite ſoluere;teneamus eũ ꝙ contra-
dixerit nobis deuotos eſſe Cæſari.Talẽ bici
pitẽ laqueũ quaſi capiẽdo domino poſue
rũt.Sed ad quẽ venerũt?Qui nouerat cõtere
Ibidem. re dẽtes eorũ in ore ipſorũ,Oſtendite mihi
I nũmũ,inqt. Quid me tẽtatis hypocritæ?De
tributo ſoluẽdo cogitatis,iuſtitiã facere nõ
vultis,cõſiliũ iuſtitiæ q̃ritis.Si vere vtiq; iu
ſtitiã loqmini,recta iudicate filii hominũ.
Nũc aũt qa alia loqmini,alia iudicatis, hy-
pocritę eſtis.Quid me tentatis?Nũc conte-
rã dentes vr̃os in ore veſtro. Oſtẽdite mihi
nũmũ.Et demõſtrauerunt ei.Et ille non di-
cit, Cęſaris eſt ſed interrogat cuius eſt , vt
eorũ dentes in ore ipſorũ cõterantur. Quę
rente quippe illo cuius haberet imaginẽ &
ſcriptionẽ,illi Cęſaris dixerũt.Iã nũc domi
nus cõteret dentes eorũ in ore ipſorum . Iã
reſpondiſtis,iã contriti ſunt dẽtes veſtri in
ore veſtro.Reddite Cæſari quę Cęſaris sũt,
Mat. 12. & Deo q̃ Dei ſunt.Quærit Cęſar imaginem
ſuã,reddite. Quærit Deus imaginẽ ſuã,red
dite.Nõ perdat ex vobis Cæſar nummum
ſuũ:non perdat Deus in vobis nummũ ſuũ.
Et illi non inuenerũt quid reſponderẽt,Miſ
ſis enim erant ut calumniarenẽ ei,& redie-
runt dicentes,quod nemo poſſit ei reſpon-
dere:Vnde? Quia contriti erant dentes eorũ
in ore ipſorum.Inde eſt & illud,In qua po
teſtate iſta facis?Et ego ĩterrogabo vos vnũ
*Mat.*12. ſermonem,reſpondete mihi . Et interroga-
*Mar.*11. uit de Ioãne,vnde eſſet baptiſmus Ioannis,
de cęlo,an ex hominibus:vt ſi quid reſpon
derent,contra illos eſſet. Noluerunt dicere
K ex hominibus,timentes homines,ne lapida
renẽ ab eis,eo ꝙ Ioannẽ Prophetã haberent
Dicere de cęlo plus formidabãt, ne fateren
tur ipſum Chriſtũ,quia Ioãnes prædicaue-
rat Chriſtũ.Coarctati utrinque ex hac par-
te,& ex hac parte.qui parabãt obiicere cri-
mẽ,reſponderũt ignorãtiã,dixerunt, Neſci
mus.Calumniã enim præparabãt quãdo di
Ibidem. xerũt,In qua poteſtate iſta facis:ut ſi diceret
Chriſtus ſum,quaſi arrogantem,ſuperbum
ſacrilegum,inuaderẽt.Noluit dicere Chri-
ſtus ſum, ſed q̃ſiuit de Ioanne qui dixerat
ꝙ ipſe eſſet Chr̃s.Illi nõ ſunt auſi reprehen
dere Ioannẽ,timentes ne a populo occide-
renẽ:nõ ſunt auſi dicere,verũ dixit Ioãnes,
ne dicereẽ eis,Credite illi. Obmutuerunt,
neſcire ſed dixerũt,iã mordere nõ valebãt.
Vñ nõ valebant?Iã occurrit vobis, contriti
erãt dẽtes eorũ i ore ipſorũ.Phariſęo diſpli
cuit dñs illi qui ad prãdiũ vocauerat,ꝙ pec
catrix mulier acceſſerit ei ad pedes,& mur
murauit aduerſus eũ dicẽs,Si eſſet hic Pro-
pheta,ſciret q̃ mulier illi acceſſit ad pedes.
O tu nõ Propheta,vñ ſcis ꝙ neſciret domi-
nus q̃ mulier illi acceſſit ad pedes? Quia nõ
ſeruabat munditiã videlicet Iudęorũ,q̃ a fo
ris quaſi cuſtodiebaẽ in carne,& nõ coleba
tur ex corde:hoc de dño ſuſpicatus eſt.Dñs
aũt qui peccata mulieris nouerat, ẽt cogita
tiones hoſpitis audiebat,& reſpondit, quę
noſtis. Et ne diu hinc loquar,tamen in ore
eius voluit cõterere dẽtes eius.Propoſuit.n.
Duo debitores erãt cuidã fęneratori, unus
quingentos debebat denarios,alius qnqua-
ginta:nõ habebãt ambo vñ redderẽt, dimi-
ſit ambobus.Quis eũ plus dilexit?Ad hoc in
terrogat ille,vt ille reſpõdeat:ad hoc ille re
ſpondit,vt dentes eius in ore conterantur.
Reſpõdit cõfuſus,excluſus eſt,admiſſa eſt il
la ad pcipiendã miſericordiã, q̃ irruperat
in habitaculum alienũ,ſed nõ acceſſerat ad
Deũ alienũ.Cõtriuit dñs dentes eorũ ĩ ore
ipſorũ.Molas leonũ cõfregit dñs.] Non tm̃
aſpidũ.Quid de aſpidibus?Aſpides inſidio-
ſe volunt venena immittere & aſpergere &
inſibilare,Apertiſſime ſęuierunt gentes &
fremuerunt ſicut leones. Quare fremue-
runt gentes,& populi meditati ſunt inania?
Quando inſidiabantur dño, Licet dare tri-
butũ Cæſari, an nõ licet?aſpides erant,ſerpẽ
tes erant,Contriti ſunt dentes eorũ in ore
ipſorum.Poſtea clamauerunt, Crucifige,
crucifige.Iã non eſt lingua aſpidis, ſed fre-
mitus leonis.Sed & molas leonum confre-
git dñs.Forte hic non vacat quod non ad-
didit,in ore eorum.Inſidiãtes enim captio-
ſis interrogationibus cogebantur reſpoſio-
ne vinci. Iſti autem quia aperte ſęuiebant,
nunquid interogationibus conuincendi
erant? Tamen & eorum molæ contritæ
ſunt:crucifixus reſurrexit, aſcendit in cœ-
lum,glorificatus eſt Chriſtus, adoratur ab
omnibus gentibus, adoratur ab omnibus
regibus. Sæuiant modo Iudæi ſi poſſunt:

non

non ſæuiunt, Molas leonũ cõfregit dñs. Habemus & in hæreticis hoc documentum & experimentũ, quia & ipſos inuenimus eſſe ſerpentes indignatione obſurdatos, nolẽtes audire medicamentũ medicatũ à ſapiente, & in ore ipſorũ contriuit dñs dentes eorũ. Qũo ſæuiebãt in nos? Rephendendo, ꝙ quaſi perſecutores, excludendo illos de baſilicis. Mõ illos interroga, Debent excludi hæretici de baſilicis, an non debent? Rñdeãt mõ, dicant non debere, Repetant Maximianiſtæ baſilicas. Ne aũt repetãt Maximinianiſtæ baſilicas, dicunt debere. Quid eſt ergo qđ dicebatis aduerſum nos? An contriti ſunt dentes veſtri in ore veſtro? Quid nobis & regibus inquiunt? Quid nobis & Imperatoribus Vos de Imperatoribus pręſumitis. Quæro & ego. Quid vobis ad proconſules, quos miſerũt Imperatores? Quid vobis ad leges, quas contra vos dederunt Imperatores? Imperatores cõionis noſtræ, leges aduerſus oẽs hæreticos dederunt. Eos vtique appellant hæreticos, qui non ſunt cõmunionis eorũ, inter quos utique & vos eſtis. Si ueræ ſunt leges, valeant & in vos hæreticos: ſi falſæ ſunt leges, quare valent contra veſtros hæreticos? Fratres paululum aduertite, & intelligite qđ diximus. Qñ egerunt cauſas ſuas aduerſus Maximinianiſtas, ut eos à ſe dãnatos & ſchiſmaticos, ſuis eijcerent de locis, quæ illi tenebant antiquitus, & ſucceſſerunt Epiſcopis deceſſoribus ſuis, volentes illos inde excludere, egerunt legibus publicis, ad iudices venerunt, dixerunt ſe catholicos, ut poſſent excludere hæreticos. Quare te dicas catholicum ut excludatur hæreticus, & non potius es catholicus, ne ſis excluſus hæreticus? Mõ catholicus es, ut ualeas ad excludendũ hæreticum. Iudex. n. non poſſet niſi legibus ſuis iudicare. Dixerunt ſe catholicos, admiſsi sũt agere: dixerunt illos hæreticos, quæſiuit vnde probaretur. Lectũ eſt cõciliũ Bagaitanũ, vbi damnati ſunt Maximinianiſtæ, inſertum eſt actis proconſularibus, probatũ eſt, ꝙ illi damnati nõ deberent tenere baſilicas, & pronunciauit proconſul ex lege. Ex qua lege? Quæ lata eſt contra hæreticos. Si contra hæreticos, & contra te. Quare, inquit, contra me? non enim ego hæreticus ſum, Si tu hæreticus nõ es, falſæ ſunt illæ leges: ab his enim Imperatoribus latæ ſunt qui non ſunt cõionis & tuæ. Omnes qui non ſunt cõionis eorũ, legibus ſuis hęreticos vocant. Non q̃o vtrũ ueræ an falſæ, ſequeſtrata illa ſit qõ, ſi adhuc qõ eſt. Iterũ te ſcđo mõ interrogo, veræ leges ſunt, an falſę leges ſunt. Si verę ſunt, credatur eis: ſi falſæ ſunt, quare vteris eis? Dixiſti pcõſuli, catholicus ſum, exclude hęreticũ. Quęſiuit ille, vñ probaret hæreticus. Protuliſti conciliũ tuũ, oñdiſti, ꝙ eum damnaueris. Ille uel cohibẽs, uel non intelligẽs, vſus eſt tñ lege ſicut iudex, & feciſti de iudice qđ de te nõ uis facere. Si.n. iudex vſus eſt lege Imperatoris ad tuã ſuggeſtionẽ, cur ea C
non uteris, & tu ad tuam correctionẽ? Ecce eijcit hæreticũ tuũ ex lege Imperatoris ſui, quare tu ex eadẽ lege nõ vis ut te eijciat? Replicemus qđ feciſti. Ecce baſilicæ tenebant a Maximinianiſtis, modo a uobis tenentur. Excluſi ſunt ab eis Maximinianiſtæ, extãt iuſſiones proconſulũ, extat memoria geſtorũ apparitores accipiuntur, ciuitates excitant, pellũtur hoĩes de locis ſuis. Quare? Quia hæretici ſunt. Qua lege pelluntur? Rñde. Videamus ſi nondũ contriti ſunt dentes ueſtri in ore veſtro. Falſa lex eſt? non ualeat in hæreticum tuum. Vera lex eſt? Valeat & in te. Non eſt qđ rñdeant, Deus contriuit dentes eorũ in ore ipſorum. Ideoq; vbi non pñt lubrica fallacia ſerpere aſpides, aperta uiolentia fremunt ut leones. Proſiliunt & ſeuiunt armatæ turbæ Circuncellionũ, dant ſtragẽ quantã poſſunt, quantancunq; pñt. Sed & molas leonum confregit dñs. Spernentur tanquam aqua decurrens.) Non uos terreant fratres quidã fluuij qui dñr torrentes, hyemalibus aquis implẽt: nolite timere, poſt paululum tranſit, decurrit aqua, ad tp̃s perſtrepit, mox ceſſabit, diu ſtare non poſſunt. Multę hęreſes iam emortuę ſunt, cucurrerunt in riuis ſuis quantum potuerunt, decurrerunt, ſiccati ſunt riui, uix eorum memoria reperitur, D
uel quia fuerint. Spernentur tanquam aqua decurrens. Sed non ſolum, ipſi totum hoc ſeculum ad tempus perſtrepit, & quærit quẽ trahat. Omnes impij, omnes ſuperbi ſonantes ad ſaxa ſuperbię ſuæ quaſi aquis irruentibus & confluentibus non uos terreant, hyemales aquæ ſunt, ſemper manare non pñt, neceſſe eſt ut decurrant, neceſſe defluant in locũ ſuum, in finem ſuum. Et tñ de iſto torrẽte ſeculi bibit dñs. Paſſus eſt. n. hic, ipſum

torren-

torrentem bibit, ſed in via bibit, ſed in tranſcurſu, quia in uia peccatorum non ſtetit, Sed quid ait de illo ſcriptura? De torrente in uia bibit, propterea exaltabit caput. i. ꝑpea
Pſ. 109. glorificatus eſt, quia mortuus eſt: ꝑpea reſurrexit, quia paſſus eſt. Si nollet bibere in uia de torrente, nõ moreretur, ſi non moreretur, non reſurgeret: ſi non reſurgeret, non glorificaretur. Ergo de torrente in uia bibit, ꝑpea exaltabit caput. Exaltatum eſt iam ca-
E put noſtrum: ſequãtur eũ membra ſua, Spernentur tanq̃ aqua decurrens. Intendit arcũ
Actu. 9. ſuũ donec infirmentur.) Minæ Dei non ceſſant, arcus Dei minæ Dei. Intenditur arcus, nondum ferit. Intendit arcũ ſuũ donec infirmentur: & multi infirmati ſunt ipſius intenſione arcus territi. Nam hinc infirmatus eſt ille qui dixit, Quid me iubes facere? Ego ſũ, inquit, Ieſus Nazarenus quẽ tu perſequeris. Qui clamabat de cœlo, arcũ tendebat. Multi ergo qui fuerunt inimici, infirmati ſunt & & cõuerſi, Noluerunt erigere diu ceruices ſuas aduerſus perſeuerantiã extenti arcus. Nã ſic infirmatus eſt, & ille qui ait, ne timea-
2. Co. 12 mus infirmari, Qñ infirmor tũc potẽs ſum. Et cũ oraret à ſe tolli ſtimulũ carnis, q̃d ei rñſum eſt? Virtus in infirmitate perficitur. Intendit arcum ſuũ donec infirmẽtur. Sicut cæra liquefacta auferentur. Dicturus. n. eras, non oẽs ſic infirmanẽ, qũo ego, vt credant, perſeuerãt multi in malo ſuo, & malitia ſua. Et de ipſis nihil timeas, Sicut cæra liquefacta auferenẽ. Non contra te ſtabunt, nõ ꝑdurabunt, igne quodã concupiſcentiarũ ſuarũ peribunt. Eſt. n. hic quædã pœna occulta, de illa dicturus eſt mõ Pſalmus vſq; in finẽ. Pauci ſunt verſus, Intẽti eſtote. Eſt quædã pœna futura, gehennæ ignis, ignis æternus. Futura.
F n. pœna duas ſpẽs hẽt: aut inferorũ eſt, vbi ardebat diues ille qui volebat ſibi ſtillã aquę ſtillari in linguã de digito pauperis, quẽ añ ianuam ſuã cõtẽpſerat, qñ ait, Qm̃ crucior in hac flãma: Et altera eſt illa in fine, de qua
Luc. 16. audituri ſunt qui ad ſiniſtrã ponẽdi ſunt, Ite
Mat. 25. in ignem ęternũ qui ꝑparatus eſt diabolo & angelis eius. Illæ pœnæ manifeſtæ erunt eo tempore, qñ exitum fuerit ex hac uita, aut finito ſeculo, peruentum ad reſurrectionem mortuorum. Modo ergo nulla pęna eſt, & prorſus impunita ſinit Deus peccata vſque ad illum diem? Non. Eſt & hic quædam pœ-

na occulta, de ipſa mõ tractatur. Hanc vul[t] cõmendare ſpiritus Dei, hãc intelligamus hanc caueamus, hanc euitemus, & in illa[s] multũ terribiles non incidemus. Forte dict[u]rus eſt mihi aliquis, Sũt & hic pœnæ, carceres, exilia, tormẽta, mortes, diuerſa gña dolorum & tribulationũ. Sunt quidem & iſta & Dei iudicio diſpenſantur, ſed multis a[d] probationẽ, multis ad damnationem. Vid[e]mus tñ aliqñ in his pœnis iuſtos affligi, & ab his pœnis iniuſtos eſſe alienos, vnde nu[-]
tauerunt pedes illius qui poſtea gratulatu[s] G
ait, Quam bonus Iſrael Deus rectis corde. Mihi aũt pene moti ſunt pedes, q̃a zelaui i[n] peccatoribus pacem peccatorũ intuens. V[i]derat. n. fęlicitatem malorum, & delectatu[s] erat eſſe malus. Videns regnare malos, ben[e] illis eſſe, abundare eos in omni copia rer[um] tꝑalium, qualia adhuc ipſe paruulus deſid[e]rabat à dño. Et nutauerunt illi pedes vſqu[e] quo videret quid in finem vel ſperandũ, v[el] timendum ſit. Ait. n. in eodem Pſalmo, Ho[c] labor eſt ante me, donec introeã in ſanctu[a]rium Dei, & intelligam in nouiſſima. Nõ e[r]go pęnas inferorum, non pœnas illius po[ſt] reſurrectionẽ ignis æterni, non pœnas iſt[as] quæ adhuc in ſeculo promiſcuæ ſunt iuſti[s] & iniuſtis, & plerunq; grauiores iuſtorũ [quam] iniuſtorum: ſed neſcio quam pęnam pręſe[n]tis uitæ vult cõmendare ſpiritus Dei. Aduertite, audite hoc me dicturũ quod noueratis. Sed dulcis eſt quod in Pſalmo oſtenditur, [q]uod obſcurus antequam oſtenderetur, putaba[t]. Ea. n. profero quæ iam noueratis. Sed q̃a in[]de proferũtur vbi nondũ ea videbatis, fit v[t]
ẽt nota tanquam noua delectent. Audite pę[-] H
nam impiorum, Sicut cæra, inquit, liquefacta auferentur. Dixi per cõcupiſcentias ſua[s] hoc eis fieri. Concupiſcentia mala, quaſi a[r]dor eſt ignis. Ignis conſumit veſtem, libid[o] adulterij non conſumit aĩam? De cogitat[ione] adulterij cum loqueretur ſcriptura ait, Alligabit quis ignẽ in ſinu ſuo, & veſtimẽta ſu[a] non cõburet? Geſtas in ſinu prunas, perfora[tur] tunica: geſtas in corde adulteriũ, & integr[a] eſt aĩa? Sed iſtas pœnas pauci vident, ꝑpe[r] iſtas maxime commendat ſpiritus Dei. Audi Apoſtolum dicentẽ, Tradidit illos Deus in concupiſcentias cordis illorũ. Ecce ignis à cuius facie tanquam cæra liqueſcunt. Soluuntur. n. à quadã conſtantia caſtitatis, pro-

ꝑ terea

pterea & ipsi euntes in libidines suas, soluti & fluxi dñr. Vnde fluxi? vnde soluti? Ab igne cõcupiscentiarũ. Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorũ, vt faciant quæ nõ cõueniũt repleti omni iniquitate. Et enumerat multa quæ peccata sunt, & pęnas dicit esse pctõrũ Nam dicit primã pęnam superbiam immo non pęnã: sed primum peccatum superbiam. Primum peccatũ superbia est, vltima pęna est ignis æternus, aut ignis infernus iam damnatorũ. Inter illud Primũ peccatũ & hanc vltimã pęnã, media q̃ sunt, & peccata sunt & pęnæ peccatorũ. Tã multa enim dicit Apostolus fieri ab eis, quę peccata sunt detestabilia: & tñ pęnas eas dicit. Propter hoc, inquit, Deus tradidit eos ĩ cõcupiscẽtias cordis eorũ ĩ ĩmũditiã, vt faciãt quæ non conueniunt. Et ne putaret quisquã ipsis pęnis tm̃ se affligi, quibus modo delectatur, & nõ timeret quod vẽturũ est in fine commemorauit vltimam pęnam, Qui cũ iustitiam Dei cognouissent, nõ intellexerũt, inquit, quoniã, qui ea agunt, digni sunt morte, Non solũ qui faciunt, sed etiã qui consentiũt facientibus. Qui ea agũt digni sunt morte, Quę? Quæ superius enumerauit in pęnis esse. Nã tradidit illos Deus, dixit, in cõcupiscẽtias cordis eorũ, vt faciant quæ non cõueniunt. Vt adulter, sitiã pęna est, vt mendax, vt auarus, vt fraudulẽtus, vt homicida, iam pęnę sunt. Cuius peccati pęnæ? Prioris apostasiæ illius superbiæ, Initiũ peccati hominis apostatare à Deo. Et initiũ oĩs peccati superbia. Propterea ipsum pctm̃ prius dixit, Qui cum cognouissent Deũ, non vt Deũ glorificauerunt, aut gratias egerũt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Iã ista pęna est obscuratio cordis. Sed vnde contigit? Dicẽtes. n. se esse sapiẽtes, stulti facti sunt. Quia a se habere dicebant, quod a Deo acceperãt. Aut si cognouerunt a quo acceperunt, non eũ glorificauerunt a quo se accepisse cognouerunt. Hoc est, Dicentes se esse sapientes. Et ibi statim pęna secuta est, Stulti facti sunt, & obscuratũ est insipiens cor eorum, Dicentes se esse sapientes stulti facti sunt. Parua ista pęna est? Vt de ista sola loquamur, obscuratio cordis, excæcatio mentis parua est pęna? Siquis furtum faciens, statim oculum perdidisset, Omnes dicerent Deũ præsentem vindicasse. Oculum cordis amisit, & ei pepercisse putatur Deus? sicut cęra liquefacta auferet. Supercecidit ignis, & nõ viderunt solẽ.] Videtis qũo dicit quã dã pęnã obscurationis. Ignis supercecidit, ignis superbiæ, ignis fumosus, ignis cõcupiscentiæ, ignis iracundiæ. Quantus ignis est? Super quẽ ceciderit non videbit solẽ. Ideo dictũ est, Nõ occidat Sol super iracundiam vestrã, Ergo fratres ignẽ malæ concupiscẽtiæ timete, si non vultis liquefieri sicut cera, & perire a facie Dei. Supercadit enim ignis iste, & solem non videbitis. Quem solẽ? Nõ istum quem tecũ vident & pecora & muscę & boni mali. Quia facit solẽ suum oriri super bonos & malos. Est & alius Sol de quo dicturi sunt illi, Et Sol non ortus est nobis, transierunt omnia illa tanquam vmbra. Ergo errauimus a via veritatis, & iustitię lumẽ non luxit nobis, & Sol non ortus est nobis. Quare, nisi qa supercecidit ignis, & non viderunt solem? Vicit illos concupiscentia carnis. Et ista concupiscentia carnis vnde venit? Attẽdite, De traduce natus es, cum eo qđ vincas. Noli tibi hostes adddere, vince cũ quo natus es. Ad stadiũ vitæ huius cum illo venisti, congredere cũ eo qui tecũ processit. Ipso non victo, quare prouocas caterurs cõcupiscentiarũ? Delectatio enim carnalis fratres cũ hoĩe nascitur. Sed q bene eruditur, cito videt hostẽ suum, & aggreditur & luctatur, & cito vincit idoneus est enim nondũ crescentibus hostibus. Qui autem illam concupiscentiam cum qua de peccati propagine natus est, contemnit vincere, & multas adhuc excitat exeritq; libidines, difficulter eas superat, & aduersus se ipse diuisus, igne proprio cõcrematur. Ne itaq; speres quasi illas solas pęnas futuras pręsentes. Vide Supercecidit ignis & non viderunt solẽ. Priusquã producat spinas vestras rhãnus tanquã viuentes tanquam in ira conbibit eos.] Quid est rhamnus? Spinarũ genus est, densissimæ quædam spinæ esse dicũtur. Primo herba est, & cũ herba est, mollis & pulchra est, ibi sunt tamen spinæ postea processuræ. Modo ergo delectant peccata, & quasi non compungunt. Herba est rhamnus, & modo tñ est spina: priusquã ꝓducat spinas rhamnus, priusquã miserarũ delectationũ, & voluptatum manifesta tormenta procedant:

1. sen. di. 6. ca.

L

Ephe. 4.

Matt. 5

ap i cn. 2

M

dant. Interrogent se qui aliquid amant, & ad
id peruenire non pñt, videant si non crnciā
tur desiderio, & cum peruenerint ad id qđ
illicitè desiderant, attendant si non crucian-
tur timore. Videant ergo hic pœnas suas an
tequam veniat illa resurrectio, cum in carne
resurgentes non immutabuntur. Oēs.n.re-
1. Corin. 15. surgens, sed non oēs immutabimur. Habe-
būt quippe corruptionem carnis in qua do
leant, non in qua moriantur, alioqui & illi
dolores finirentur. Tunc spinæ illius rham-
ni, id est, dolores oēs & cōpunctiones tor-
mentorum producentur. Quales spinas pa-
tientur illi qui dicturi sunt, Hi sunt quos ali
qñ habuimus in risum? Spinæ compunctio-
nis pœnitētiæ, sed Seræ & infructuosæ sunt,
A sicut spinarū sterilitas. Pœnitētia huius tpis,
dolor medicinalis est: pœnitenttia illius tē-
poris, dolor pœnalis est. Non vis illas pati
spinas, hic cōpungere spinis pœnitentiæ, ut
facias quod dictum est, Conuersus sum in
Psal. 31. ærumna mea, dum configitur spina. Pecca-
Psal. 50 tum meum cognoui, & iniquitatē meā non
Psal. 31. operui. Dixi, pronunciabo aduersus me de
lictum meum dño, & tu remisisti impietatē
cordis mei. Modo fac, modo compungere,
ne in te fiat quod dictum est de quibusdā de
Psal. 34. testabilibus, Discisi sunt nec cōpuncti sunt,
Attendite qui disisci sunt, nec compuncti
sunt. Videtis disciſsos, & non uidetis com-
punctos. Ecce præter Ecclesiam sunt, & nō
eos pœnitet, vt redeant vnde discisi sunt,
producet postea spinas eorum rhamnus.
Nolunt modo habere compunctionē medi
cinalem, habebunt postea pœnalem. Sed ēt
modo priusquam producat spinas rhānus,
supercecidit ignis, qui eos non permittit vi
dere solem, qui eos adhuc viuētes in ira Dei
combibit: Ignis cōcupiscentiarum malarū,
bonorum vanorum superbiæ, auaritiæ suæ:
Et quicquid eos præmit ne cognoscant ue-
ritatem, ne victi videantur, ne subijciat illos
B vel ipsa veritas. Quid enim gloriosus fra-
tres quam subijci & uinci à ueritate? Supe-
ret te ueritas uolentem. Nam & inuitum ip-
sa superabit. Ergo ille ignis cōcupiscentia-
rum malarū qui supercecidit, vt nō videant
solem, combibit rhamnum priusquam pro
ducat spinas eorum: id est, occultat eorū ma
lam uitam, priusquā pariat eadem vita ma-
nifestos in fine cruciatus, sed in ira Dei oc-
cultat rhamnum ignis iste. Non.n. parua pœ
na est, ꝙ mō non vident solem, nec spinas
pœnarum credunt ex hac uita malas sibi po
stea ꝓcessuras. Vos.n. inquit, rhamnus estis,
quem rhamnum, id est, vosipsos viuentes, id
est, adhuc in hac uita constitutos, priusquā
in futuro iudicio spinas pœnarum uestrarū
manifestas producat, nunc in ira combibit
id est, quasi absorbendo apparere non sinit
Hic itaq; ordo verborū quantum puto, pla-
nius ita contexitur, Supercecidit ignis, &
non uiderunt solem: qui ignis tanquam in
ira, tanquam viuentes vos rhamnum cōbi
bit, priusquam producat spinas uestras: id
est, uosipsos quos rhamnum inuenit cōbibi
ante mortem, priusquam eadem rhamnu
spinas vestras post mortem in illa pœnali re
surrectione producat. Quare aūt non dixit
viuentes: sed, tanquam viuentes: nisi quia fal
sa est hæc uita impiorum? Neq; enim viuūt
sed viuere sibi uidentur. Et quare nō, in ira
Sed, tanquam in ira: nisi quia trāquillus hoc
facit Deus. Nam & hoc scriptum est, Tu au
tem domine uirtutum cum tranquillitate iu
dicas. Ille ergo & cum minatur, non irasci
tur. Neque enim perturbatur, sed tanquam
irascitur, quia punit & uindicat. Et qui cor
rigi nolunt, tanquam viuunt, sed non viuūt
Vindicta enim primi peccati, & eorum quę
addiderunt, manet super eos. Et ipsa uoca-
tur ira Dei, quia de iudicio Dei uenit. Vnde
dominus de non credente ait, Sed ira De
manet super eum. Cum ira enim Dei mor-
tales nascimur. Vnde dicit Apostolus, Fui-
mus & nos aliquando natura filij iræ, sicu
& cæteri. Quid est natura filij iræ, nisi quia
portamus nobiscum pœnam primi pecca-
ti? Sed si conuertamus nos, aufertur ira, præ
betur gratia. Non vis conuerti, addis etiam
super id quod natus es, tanquam in ira com
biberis in præsenti tempore. Agnoscite er-
go istam pœnam, & gaudete vos non esse
in hac pœna omnes qui proficitis, omnes
qui intelligitis & amatis ueritatem, omnes
qui plus in vobis vultis victoriam veritatis
quàm vestram, qui non clauditis aduersus
veritatem aures uestras, de præsentium de-
lectatione, & de præteritorum recordatio-
ne, ne sitis canis reuersus ad suum vo-
mitum. Omnes tales qui estis, videte
pœnas eorum, qui tales non sunt, &
gaudete

gaudete. Adhuc inferorũ pęnæ nõ venerunt, adhuc ignis æternus non venit. Cõparet qui proficit in Deo se modo cum impio, cæcũ cor cũ illuminato corde, Comparate duos, videntem & non videntem in carne. Et quid magnum est, visio carnis? Nunquid Tobias hẽbat carneos oculos? Filius ipsius hẽbat, & ille nõ habebat, & viam vitę cęcus videnti ostẽdebat. Ergo istam pęnam qñ videtis gaudete, q̃a in illa non estis: Propterea dicit scriptura, Lętabit iustus cum viderit vindictã. ℥ Nõ illam futuram. Nam vide quid sequitur: Manus suas lauabit in sanguine peccatoris. ℥ Quid est hoc? Intendat charitas vestra: Nunquid qñ feriunt homicidę, debẽt illuc innocentes ire, & lauare manus suas? Sed q̃d est, in sanguine peccatoris, lauabit manus suas? Iustus qñ videt pœnã peccatoris, proficit ipse & mors alterius valet ad vitam alterius. Si enim spiritaliter sanguis currit de his qui intrinsecus moriunt, tu vidẽs talem vindictã, laua illic manus tuas, de cętero mundius viue. Et quõ lauabit manus suas qui iustus est? Quid enim habet in manib. quod lauetur, si iustus est? Sed iustus ex fide viuit. Iustos ergo dixit fideles, & ex quo iam credidisti, iã incipis vocari iustus. Facta est. n. dimissio peccatorum. Et si de ista residua vita quędã peccata tua sunt, quę non p̃nt nisi quantũ aqua de mari in sentinam influere, tñ quia credidisti cũ videris eum, qui oĩno auersus est a Deo occidi in illa cęcitate, supercadẽte illo igne, non videre solẽ, tu qui iam per fidem vides Christum, vt videas per speciem, q̃a iustus ex fide viuit, attende impium morientem, & purga te a peccatis. Ita lauas quodammodo man⁹ tuas in sanguine peccatoris. Manus ergo suas lauabit in sanguine peccatoris. Et dicit hõ, si ergo est fructus iusto? ℥ Ecce anteq̃ veniat q̃d promittitur anteq̃ detur vita ęterna, anteq̃ impii proiiciantur in ignem æternum, hic in hac vita est fructus iusto. Qui fructus? Spe gaudentes, in tribulatione patiẽtes. Qui fructus iusto? Gloriamur in tribulationib. scientes quia tribulatio patientiam operatur, patientia aũt probationem, probatio vero spem. Spes aũt non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordib. nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Gaudet ebriosus, & nõ gaudet iustus? In charitate est fructus iusto. Miser ille ẽt cum se inebriat, beatus etiam iste cum esurit & sitit. Illum ingurgitat vinolẽtia, iustum spes pascit. Videat ergo illius pœnam, suum gaudium, & cogitet Deum, Qui tale gaudium modo dedit de fide, de spe, de charitate, de veritate scripturarum suarum, quale pręparat in finem? Qui in via sic pascit, in patria quõ saginabit? Et dicet homo, Si ergo est fructus iusto? Credant qui vident & videant, & intelligant. Lætabitur enim iustus cum viderit vindictam. Si autem non habet oculos vnde videat vindictã, contristabitur, nec corrigetur ex illa. Si autem videt illam, videt quid intersit inter contenebratum oculum corporis, & oculum illuminatum cordis, inter refrigerium castitatis, & flammam libidinis: inter securitatem spei, & timorem facinoris. G Cum viderit hoc, discernat se, & lauet manus suas in sanguine ipsius. Proficiat ex comparatione, & dicat: Ergo est fructus iusto. Ergo est Deus iudicans eos in terra. ℥ Nondum in illa vita, nondum in igne ęterno, nondum apud inferos, sed hic in terra. Ecce diues ille adhuc in- *Luc. 16.* duitur purpura & bysso, & adhuc epulatur quotidie splendide. Nondum produxit spinas rhamnus, nondum dicit, crucior in hac flamma, Sed iam est mentis cęcitas, iam oculus mentis extinctus est. Si cęcus oculis carnis ad mensam suam quamlibet optimam discumberet, miserum eum diceres. Cęcus interius, panem Christum non videt, & beatus est? Hoc non dicit nisi pariter cęcus, Ergo est fructus iusto, ergo est Deus iudicans eos in terra. Si aliquantum prolixiores fuimus, date veniã. Exortamur vos in nomine Christi, vt hęc quę audistis, ad fructum cogitetis. Quia & pręedicare veritatem nihil est, si cor a lingua dissentiat, & audire veritatem H nihil prodest, si homo non super petram ędificet. *Matt. 7.* Qui ædificat super petram, ipse est qui audit & facit: Qui autem audit & non facit, ędificat super harenam: Qui nec audit nec facit, nihil ędificat. Sed quomodo qui ędificat super harenam, ruinam sibi ędificat, sic ille qui non ędificat super petram, veniente fluuio, sine domo rapitur. Non est aliud facere nisi & ędificare, & super petram ędificare, idest, & audire & facere. Nec alius dicat, Vt quid procedo ad Ecclesiam? Ecce qui quotidie ad Ecclesiam procedũt, non faciunt quod audiunt. Faciunt tamen

vt

vt audiant sic possant facere vt audiant &
faciant. Tu aurũ quantũ longe es à faciẽdo,
qui tantũ fugis ab audiendo? Sed ego, inqt,
nõ ædificabo super harenã. Nudũ te inuen-
turus est fluuius, Nunqd ideo te nõ ablatu-
rus est? Nunquid ideo pluuia non necabit?
nunquid vẽti propterea nõ abripient? Ergo
veni & audi Sed cũ audieris, fac Nam si au
dieris & nõ feceris, ędificasti quidẽ, sed su-
per harenã. Quia ergo sine ędificio consti-
tuti nudi sumus, in ædificio aũt sup harenã
posito, sub ruina sumus: restat vt sup petrã
ędificemus: & quod audiuimus, faciamus.

Psalmus quinquagesimusoctauus.

SIcut solet scriptura Psalmorum myste-
ria in titulis ponere, & frontem Psalmi
sublimitate sacramẽti decorare, vt sciamus
qui intraturi sumus, cum tanquam super
postem quid intus agatur legerimus, vel cu
ius domus sit: vel quisnam sit illius prædij
I possessor, ita & in hoc Psalmo scriptus est
titulus de titulo. Habet enim. In finem, ne
corrumpas ipsi Dauid in tituli inscriptio-
nem.] Hoc est quod dixi, titulus de titulo.
Quęnam enim sit tituli huius inscriptio,
quam corrumpi vitat, euangeliũ nobis in-
Mat. 17. dicat, Nam cũ dominus crucifigeretur, titu
Ioan. 19. lus inscriptus est à Pilato & positus rex Iu-
dæorũ: tribus linguis, Hebræa, Græca & La
tina, quæ linguæ toto orbe maxime excel-
lũt. Igit si rex Iudæorũ crucifigendo eũ etiã
regem gentium fecerunt, magis quàm occi
derunt Christum, sed sibi nõ nobis: & mor
tuus est ille pro nobis, & sanguine suo rede
mit nos. Et modo nõ est corruptus titulus,
quia ille rex est, nõ solum gentium, sed etiã
ipsorum Iudæorum. Quid enim? Quia con
tradixerunt, ideo regis sui dominationem
euertere potuerunt? Rex est & supra illos.
Nam ille rex virgam ferręam gerit, quia &
Psal. 2. regit & frangit. Ego, inquit, constitutus sũ
rex ab eo super Sion montem sanctũ eius,
K prædicans præceptum domini, Dominus-
dixit ad me filius meus es tu, ego hodie ge-
nui te, Postula à me & dabo tibi gentes hę
reditatem tuã, & possessionẽ tuã terminos
terræ. Reges eos in virga ferrea, & tanquã
vas figuli conteres eos. Quos regit? quos cõ
terit? Regit obedientes, conterit resistentes.
Ergo ne corrumpas, optime & prophetice
quandoquidẽ & illi Iudęi suggesserunt tũ
Pilato & dixerũt, Noli scribere rex Iudæo
rũ. Nam & iste titulus inquiunt, cõfirmau
illũ regẽ nobis. Et Pilatus, Quod scripsi, sc
psi. Et impletũ est, Ne corrumpas. Nec ist
solus Psalmus habet huiusmodi inscripti
nẽ vt titulus nõ corrũpatur. Aliqui Psalm
sic pręnotati sunt, sed tamen in omnibu
passio dñi pręnunciatur. Ergo & hic intell
gamus domini passionẽ, & loquatur nobi L
Christus caput & corpus. Sic semper, au
propè semper audiamus voces Christi d
Psalmo, vt non solum intueamur caput il
lud vnũ mediatorẽ Dei & hominũ, homin
Christum Iesum, qui etiam secu ndum diu
nitatem in principio erat verbũ, Deus apu
Deũ, quod verbũ caro factũ est, & habitau
in nobis, caro ex semine Abrahã, ex semin
Dauid, de Maria virgine. Non ergo illun
qui est caput nostrum cogitemus, quand
audimus christũ loqui, sed cogitemus Chr
stũ caput & corpus totũ integrum quendã
virũ. Nobis enim dicitur, Vos aũt estis co
pus Christi & mẽbra, ab Apostolo Paulo
Et de illo dicitur ab eodẽ Apostolo qui es
caput Ecclesiæ, Si ergo ille caput, nos cor
pus totus Christus caput & corpus. Aliqi
enim inuenit verba quæ non congrunt ca
piti & nisi ea coaptaueris corpori: nuta
bit intellectus tuus. Rursus inuenis verba
non apta sunt corpori, & Christus tñ loqu
tur, Ibi non timendũ est ne erret quisq;: ci
to enim peragit vt capiti aptet, quod vide
corpori nõ cõuenire. Ipse deniq; in cruce
pendens, ex persona corporis locutus est,
Deus meus Deus meus, respice me, quare
me dereliquisti? Non.n. dereliquerat Chri-
stũ, à quo derelictus nõ est. Aut vero sic ad
nos venit, vt illũ desereret, aut sic illũ dimi
sit, vt ab illo discederet? sed qa hõ desertus
est à Deo Adã ille peccãs: q cũ soleret gau-
dere ad faciẽ Dei cõsciẽtia peccati ꝺteritus
fugit à gaudio suo: & vere deliqt illũ De⁹
qa ipse deseruit Deũ. Ex quo adã Christus
cũ carnẽ accepisset. hoc ex psona ipsius car
nis ait, quia tunc vetus homo noster simul
crucifixus est cũ illo. Audiamus ergo ꝙ se-
quitur. Qñ misit Saul & custodit domũ ei⁹
vt eũ interficeret.] Hoc nõ ad crucẽ do mi-
ni, sed tamen ad passionẽ domini pertinet

Cruc ifi-

Crucifixus enim Christus & mortuus, & sepultus est. Erat ergo illa sepultura tanquã domus, ad quam custodiendam misit regnũ Iudæorum, quando custodes adhibiti sunt sepulchro Christi. Est quædam historia in scriptura Regnorum, quando misit Saul ad custodiẽdã domum vt interficeret Dauid, Sed quantũ inde sumpsit qui Psalmũ scripsit, tantũ debemus discutere, cum titulum Psalmi tractamus. Hoc nobis significare tm̃ voluit, quia missum est ad domũ vt custodiret, vt ille interficeretur. Quõ ergo ad hoc custodita est domus, si Dauid figurabat Christũ, vt interficeretur, quando in sepultura Christus positus nõ est, nisi in cruce interfectus? Refer hoc ergo ad corpus Christi, quia interficere Christum, erat tollere nomen Christi, ne crederetur in Christum, dum mendacium præualeret custodum, qui corrupti sunt vt dicerent, Quia cum dormirent, venerunt discipuli eius, & abstulerunt eum. Hoc est vere Christum velle interficere, nomen resurrectionis eius extinguere, vt mendaciũ euangelio prefertur. Sed quomodo illud nõ effecit Saul vt interficere Dauid, sic & hoc non potuit regnum Iudæorum efficere, vt plus valeret testimonium custodum dormientium, q̃ Apostolorum vigilantium. Quid enim edocti sunt custodes vt dicerent? Damus vobis, inquiunt, quantum vultis pecuniæ, & dicite, quia cum dormiretis, venerũt discipuli eius, & abstulerunt eum. Ecce quales testes mendacij contra veritatem & resurrectionem Christi, inimici eius per Saul figurati produxerunt. Interroga infidelitatis testes dormientes, respondeant tibi quid actũ sit in sepulchro. Qui si dormiebant, vnde sciunt? Si vigilabant, fures quare non tenuerunt? Dicat ergo quod sequitur.

Primæ partis Psalmi, Enarratio.

ERue me de inimicis Deus meus, & ab insurgentibus sup me redime me.] Factũ est hoc ĩ carne Christi, fiet & in nobis. Neq; enim cessant inimici nostri diabolus & angeli eius insurgere super nos quotidie, & illudere velle infirmitati & fragilitati nostræ, deceptionibus, suggestionibus, tẽtationibus, & quibuscunq; laqueis irretire, cũ in terra adhuc sumus. Sed vox nostra vigilet ad Deum, & clamet in mẽbris Christi, sub capite in cęlo constituto: Erue me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgentibus super me, redime me. Erue me de operãtibus iniquitatẽ, & de viris sanguinũ saluũ me fac.] Erant illi quidẽ viri sanguinũ, qui iustum occiderũt, in quo nullã culpam inuenerunt. Erant illi viri sanguinum, quia cũ vellet alienigena, lotis manibus dimittere Christũ, clamauerunt. Crucifige crucifige. Erant viri sanguinũ, quibus cũ iam obijceret crimen sanguinis Christi, responderunt, propinantes posteris suis. Sanguis eius super nos, & super filios nostros. *Mat. 27.* *Ioan. 19.*
Sed nec in eius corpus exurgere viri sanguinum cessauerũt. Nam & post resurrectionẽ ascensionemq; Christi, persecutiones passa est Ecclesia. Et illa quidẽ primo q̃ effloruit de gente Iudæorum, de qua & Apostoli nostri fuerunt. Ibi primo Stephanus lapidatus est, & quod vocabatur accepit Stephanus.n. corona dicit, Humiliter lapidatus, sed subli miter coronatus. Deinde vere in gentibus exurrexerũt regna gentium, antequam in eis impleretur quod prædictum erat, Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiẽs ei: & fremuit impetus regni illius aduersus testes Christi, effusus est magnus & multus martyrum sanguis. Quo effuso tanquam seminata seges Ecclesiæ fertilius pullulauit, & totum mundum sicut nunc conspicimus, occupauit. Ab his ergo viris sanguinum eruitur Christus, non solum caput, sed etiam corpus. A viris sanguinum eruitur Christus, & ab his qui fuerunt, & ab his qui sunt, & ab his qui futuri sunt. Eruitur Christus, & qui præcessit, & qui est, & qui venturus est. Christus.n. est totum corpus Christi, & quicunq; nũc Christiani boni, & qui ante nos, & qui post nos futuri sunt, totus Christus eruitur a viris sanguinum. Nec vacat hæc vox, Et a viris sanguinum saluum me fac. Quia ecce venati sunt animam meam.] Potuerunt tenere, potuerunt occidere, venati sunt animam meam. Sed vbi est, Dirupisti vincula mea? Vbi est, Muscipula cõminuta est, & nos eruti sumus? Vbi est quod benedicimus Deum, qui non dedit nos in venationem dentibus eorũ? Illi q̃dẽ venati sunt, sed in manibus venantium non dimittis qui custodit Israel. Quia ecce venati sunt animã meã. Irruerunt sup me fortes. Non vtcunq; C *Acto. 7.* *Psal. 21.* *Psa. 115* *Psa. 113* D

transeundum est ab his fortibus. Diligēter
insinuandum est qui sint fortes insurgentes.
Fortes super quos nisi super infirmos, super
inualidos, super non fortes? Et laudantur tñ
infirmi, & damnantur fortes. Si intelligatur
qui sunt fortes, primo ipsum diabolum dñs
Mat. 12. fortē dixit, Nemo inquit potest, ītrare in do
mum fortis, & vasa eius eripere, nisi prius al
ligauerit fortē. Alligauit ergo fortē vinculis
dominationis suæ & vasa eius abripuit, ac
Ephe. 2. vasa sua fecit. Erant.n.oēs iniqui, vasa diabo
Rom. 9. li, qui credentes facti sunt vasa Christi, qui-
bus Apostolus dicit, Fuistis n.aliquando te-
nebrę, nunc aūt lux in domino, qui notas fę
cit diuitias suas in vasa misericordię. Possūt
ergo isti fortes intelligi. Sed sunt in homini-
bus quidā fortes reprehensibili & damnabi
li fortitudine, qui præsumunt quidē, sed de
E temporali fœlicitate. Nō vobis videtur fuis
Luc. 12. se fortis diues iste, qui nunc ex Euangelio re
citatus est, quoniam successit ei regio in o-
pulentia fructuū? Perturbatus consilium re-
conditionis inuenit, vt destructis veteribus
apothecis, nouas construeret ampliores, eis
que completis, animæ suæ diceret, Habes
Psal. 51. multa bona anima, epulare, iocundare, satia
re. Qualem fortem vides? Ecce homo qui nō
posuit Deum adiutorem suum, sed spera-
rauit in multitudine diuitiarum suarum. Vi-
de q̃ fortis sit, & præualuit, inquit, in vanita
te sua: Sunt & alij fortes, non de diuitijs, nō
de viribus corporis, non de aliqua in tempo
re præcellenti potentia dignitatis, sed præsu
mentes de iustitia sua. Hoc genus fortium
cauendum, metuendum, auersandum, non
imitandum. Præsumentium, inquā non de
corpore, non de opibus, non de genere, nō
de honore, Omnia.n.ista quis non videat tē
Mat. 19. poralia, fluxa, caduca, volatica? Sed præsu-
sumentium de iustitia sua. Talis fortitudo im
pediuit Idæos, ne per foramen acus intra-
rent. Cum.n.de se præsumūt quòd iusti sint,
& tanquam sani sibi videntur medicinam re
cusauerunt, & ipsum medicum necauerunt.
Mat. 9. Tales ergo fortes, non infirmos, non venit
F vocare qui dixit, Non est opus sanis medi-
cus, sed male habentibus: Non veni vocare
iustos, sed peccatores in pœnitentiam. Isti
erāt fortes qui insultabāt discipulis Christi,
Ibidem. quia magister eorū ad infirmos intrabat, &
conuiuabatur cum infirmis. Quare, inquiūt,
magister vester cum publicanis & peccato
ribus manducat? O fortes quibus medicu
opus non est. Fortitudo ista non sanitatis es G
sed insaniæ. Nā & phreneticis nihil fortius
valentiores sint sanis, sed quanto maiores
res, tanto mors vicinior, Auertat ergo Deu
ab imitatione nostra fortes istos. Timendu
est.n.ne eos quisq; velit imitari. Doctor a
humilitatis, particeps nostrę infirmitatis, d
nās participationem suæ diuinitatis, ad ho
descendens, vt viā doceret, & via fieret, m
ximæ suam humilitatē nobis commenda
dignatus est: & ideo a seruo baptizari nō d
dignatus est, vt nos doceret confiteri pecc
ta nostra, & infirmari vt fortes simus, habe
potius Apostoli vocem dicentis, Quando
firmor, tunc potens sum. Quomodo erg
noluit esse fortis? Isti autem qui fortes e
voluerunt, idest, qui de sua virtute præsu
re voluerunt tanquam iusti, offenderunt
lapidem offensionis, & hœdus visus est
agnus, & quia veluti hędum occiderunt,
agno redimi non meruerunt. Ipsi sunt erg
fortes qui irruerūt super Christum comm
dātes iustitiam suam. Audite fortes istos. C
quidam Hierosolymitæ dicerent, missi
eis ad apprehendendū Christum, & non a
dentes apprehendere, quia quando volu
tunc apprehensus est; qui vere fortis era
quare ergo, inquiunt, non eum potuistis a
prehendere? Et responderunt, Nemo vnqu
hominum sic locutus est sicut ille: Et illi f
tes. Nunquid aliquis pharisæorum in illu
credidit, aut aliquis scribarum, nisi popul
iste insciens legem? Præposuerunt se turb
infirmæ ad medicum currenti. Vnde nisi q
ipsi fortes erant, & fortitudine sua, quod e
grauius, omnem etiam turbam in se tradu
xerunt, & medicum omnium occiderun
Sed & ille eo quòd occisus est, de sangui
suo medicamentū fecit ęgrotis. Irruerūt s
me fortes. Hos maxime fortes aduertite,
videte vtrū de vlla re presumendū sit hom
ni, quando nec de iustitia presumēdum es
Iam videte vbi iaceāt presumentes de diu H
tijs, de viribus corporis, de nobilitate gen
ris, de dignitate seculi, si quis de ipsa iusti
tanq̃ de sua præsumpserit, cadit. Irruerunt
per me fortes. Ex illis fortibus fuit ille vir
suas iactans. Gratias tibi, inqt ago, quia n
sū sicut cęteri hoīum, iniusti, raptores, ad
teri,

teri, ſicut & publicanus iſte, Ieiuno bis in
ſabbato decimas do omnium quę poſsideo.
Vide fortẽ iactantem vires ſuas, contra virũ
longe ſtantẽ, infirmũ attende & per ipſam
humilitatem propinquantẽ. Publicanus au-
tem, inquit, de longinquo ſtabat, & nec ocu
los ſuos audebat in cęlum leuare, ſed percu-
tiebat pectus ſuum dicens, Deus propitius
eſto mihi peccatori: Amen dico vobis, de-
ſcendit iuſtificatus publicanus ille, magis q̃
ille phariſæus. Et vide iuſtitiam. Quia oĩs qui
ſe exaltat humiliabit̃, & qui ſe humiliat exal
tabit̃. Irruerunt iſti fortes, i. ſuperbi qui igno
rantes Dei iuſtitiã, & ſuam iuſtitiam volẽtes
conſtituere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti.
Quid deinde? Neq; iniquitas mea, neq; pec-
catũ meum dñe. ʒ Irruerunt q̃dem fortes de
iuſtitia ſua præſumentes, irruerũt, ſed pctm̃
in me non inuenerũt. Nam vtiq; illi fortes, i.
velut iuſti, quare pñt perſequi Chriſtum niſi
quaſi peccatorem? Sed tñ illi viderint q̃ for-
es ſint immanitate febris, non firmitate ſani
atis. Viderint illi quàm fortes ſint, & tanq̃
uſti contra iniquum ſæuierunt. Sed tamen
neq; iniquitas mea, neque peccatum meum
domine. Sine iniquitate cucurri, & dirige-
bar. ʒ Illi ergo fortes currentem me ſequi nõ
potuerunt, ideo peccatorem putauerunt, q̃a
veſtigia mea non viderunt. Sine iniquitate
cucurri & dirigebar. Exurge in occurſum
mihi & vide. ʒ Deo dr̃, ſine iniquitate cucur
i & dirigebar. Exurge in occurſum mihi, &
ide. Quid enim? Si non occurrat, videre
on poteſt. Tanquam ſi ambulares viam, &
e longinquo ab aliquo cognoſci non poſ-
es, clamares ad eum & diceres, Occurre mi
i & vide quemadmodum ambulem. Nam
uando de longinquo me attendis greſſum
neum videre non potes. Itane & Deus niſi
ccurreret non videret, quàm ſine iniquita-
 iſte dirigebat̃, & quàm ſine peccato cur-
bat? Accipere quidem & hoc poſſumus,
xurge in occurſum mihi, adiuua me. Qđ
tem addidit, & vide, intelligendum eſt fac
ideri quod curro, fac videri quod dirigor,
 illa figura qua & illud dictum eſt Abra-
am, Nunc cognoui ꝙ times Deũ. Deus di-
it, Nunc cognoui. Vnde, niſi quia nunc te
ci cognoſcere? Ignotus. n. ſibi quiſque eſt
nte interrogationẽ tentationis. Sicut ſe Pe-
us pręſumẽdo ignorabat, & negãdo didi-
cit quales vires haberet, in ſua tribulatione
intellexit falſo ſeſe præſumpſiſſe, fleuit, &
flendo meruit fructuoſe noſſe ꝙ fuit, & eſſe
quod nõ fuit. Ergo probatus Abrahã, factus *Gen. 22.*
eſt cognitus ſibi: & dictũ eſt a Deo. Nũc co
gnoui, hoc eſt nũc te feci cognoſcere. Qũo
lætus dies quòd facit lætos, & triſtis amari-
tudo, quòd contriſtat guſtantem, ſic videns
Deus, videre faciens, Exurge ergo inquit,
in occurſum mihi, & vide. Quid ẽ, & vide?
Adiuua me, ideſt, fac in illis vt videant cur
ſum meum, ſequãtur me, non eis videatur
prauũ eſſe quod rectũ eſt: non eis videatur
diſtortũ eſſe quod tenet regulam veritatis,
Quoniã ſine iniquitate cucurri & dirige-
bar. Exurge in occurſum mihi, & vide. Ali-
quid etiã me dicere admonet in loco capi-
tis ipſius noſtri ſublimitas, qm̃ ĩfirmatus eſt
vſq; ad mortẽ, & aſſumpſit infirmitati car- K
nem, vt pullos Hieruſalem coligeret ſub *Mat. 13.*
alas ſuas, tanquam gallina infirmata cum
paruulis. Non enim in aliqua aue hoc aliq̃n
conſpeximus, earum ẽt quæ nidificant ante
oculos noſtros, ſicut parietum paſſeres, ſi-
cut hirundines tanquam annuę noſtræ ho-
ſpites, ſicut ciconiæ, ſicut aliæ atque aliæ
aues quę ante oculos noſtros nidificant
& ouis inſidũt, pullos alũt, ſicut ipſæ colũ-
bę quas quotidie videmus, aliquando autẽ
infirmari cum paruulis non agnouimus, nõ
aſpeximus, non vidimus. Gallina quomo-
do hoc habet? Certe notam rẽ dico, quæ in
cõſpectu noſtro quotidie verſatur qũo rau
ceſcit vox qũo fit hiſpidũ totũ corpus, di-
mittũtur alę, laxantur plumę. Et vides circa L
pullos neſcio quid ægrotũ, & ea eſt mater-
na charitas quæ ĩuenit̃ infirmitas. Quare er-
go dñs niſi propter hoc gallina eſſe voluit
in ſancta ſcriptura dicens, Hieruſalem Hie
ruſalẽ quotiens volui cõgregare filios tuos
tanquam gallina pullos ſub alas, & nolui-
ſti? Congregauit autẽ oẽs gentes tanquã gal
lina pullos ſuos, qui infirmatus eſt propter
nos, accipiens carnẽ a nobis, ideſt, a gene- *Mat. 27.*
re humano, crucifixus, cõtẽptus, alapis cę- *Ioan. 19.*
ſus, flagellatus, ligno ſuſpenſus, lancea vul-
neratus. Ergo hoc maternæ infirmitatis eſt,
non amiſſæ maieſtatis. Cũ ergo talis eẽt Xp̃s
& ideo contẽptus, & ideo lapis offenſionis
& petra ſcandali, ideo multi offenderunt in *Rom 9.*
eum. Cũ talis ergo eſſet Chriſtus, & tñ ſine *1. Pet. 2.*

peccato suscepisset, factus est particeps no-
stre infirmitatis, non iniquitatis, vt ex eo qđ
nobiscum cõicauit infirmitatẽ, solueret no-
stram iniquitatẽ. Ideo sine iniquitate cucur-
ri & dirigebar. Quid ergo? Secundum id qđ
Deus est, non est agnoscendus, & illud solũ
in eo consyderandum est, quod pp nos fact⁹
est, non illud qđ nos fecit? Planè ẽt illud con
syderãdum est, qa magnum pietatis indiciũ
est, nosse qs pro te quid sustinuit. Non quicũ
que paru⁹ pro te magno, sed pro te infirmo
M ille summus, qd? Factus paruulus, humiliauit
Philip. 2. se factus obediens vsq; ad mortem. Quis est
iste q se humiliauit, factus obediens vsq; ad
mortem? Quis? Suprà audi, Qui cũ in forma
Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se
æqualem Deo. Ergo æqualis Deo, semetipsũ
exinaniuit, formã serui accipiẽs in similitu-
dinem hoĩum factus, & habitu inuentus, vt
hõ, & ita exinaniuit, vt assumeret quod non
erat, non vt amitteret qđ erat. Quõ ergo se
exinaniuit? Quia tibi talis apparuit, qa tibi di
gnitatem q̃ apud patrem habet, nõ demon-
strauit, qa tibi nunc obtulit infirmitatẽ, ser-
uauit purgato postea claritatẽ. Ille ergo pa-
tri æqualis, talis est factus, & tñ in ipsa infir
mitate agnoscendus est, nõ visione sed fide,
vt qđ videre nondum possumus, saltẽ creda
mus, & credendo qđ non videmus, etiam vi
dere mereamur. Merito posteaq̃ resurrexit
ait Mariç Magdalenæ, cui dignatus est primi
Ioan. 20. tus apparere, Noli me tangere, nondum.n.
ascendi ad patrẽ. Quid est hoc? Paulopost.n.
mulieres tetigerunt. Nã redeũtes a monumẽ
Mat. 28. to, obuiam sibi factũ adorauerunt, & pedes
Ioan. 21. eius tenuerũt, Discipuli etiam cicatrices pal
Ioan. 20. pauerunt: Quid est ergo, Noli me tãgere, nõ
dum.n. ascendi ad patrem: nisi noli quod vi
des hoc solũ me credere, ne & hic remaneat
A aspectus tuus, quasi tactus tuus? Humilis.n.
tibi videor, nõdum ascendi ad patrem, vnde
& ad vos ascendi. & inde non recessi: Nõdũ
illuc ascendi, qñ vos nõ deserui. Venit nõ re
cedens, ascendit non deserens. Sed qd est qđ
ascendit ad patrem? Quãdo nobis innotescit
æqualis patri. Nos.n. ascendimus proficien-
do, vt hoc viuere, vt hoc intelligere, vt hoc
vtcunq; capere valeamus. Ideo ergo distulit
tactum, non abstulit, non repulit, non nega-
Psal. 18. uit. Nondum.n. inquit, ascendi ad patrem. A
summo cęlo egressio eius, dicit alius Psal

mus, & occursus eius vsq; ad summũ cœli.
Summnm cœli, i. summum in omnib. spiri-
talib. pater est, Inde excursus eius, & occurs⁹
eius vsq; ad summum cœli. Occurrit vsque
ad summum. Summum nõ dr̃ nisi de ęquali
Deniq; cum aliqua inęqualia comparamus
& aliquid breue ad aliquid magnũ applica
mus, videte q̃tum ad quantum sit, si inęqu
le inuenerimus, ita solemus loqui, Non oc
currit: Si aũt æquale sit occurrit. Ergo occu
sus eius vsque ad summum cœli, qa æquali
est patri. Talẽ se volebat innotescere fideli
suis, qui dixerat, Noli me tangere. Hoc vol
bat præstari a patre fidelib. suis, qui diceba
Exurge in occursum mihi & vide, innotesc
ꝙ tibi æqualis sim & vide. Quid est, & vid
Fac videre ꝙ tibi ęqualis sim. Quandiu mi
Philippus dicit, Ostende nobis patrem & su
ficit nobis: quandiu ego dicam, Tanto ten
pore vobiscum sum, & patrem non nosti
Philippe, qui me videt, videt & patrem. N
credis quia ego in patre, & pater in me est
adhuc forte non credit æqualẽ, Exurge in o
cursum mihi & vide. Fac me videri, fac te
deri, fac notam hominib. æqualitatem nr̃an
Non putent Iudęi se hominem crucifixisse
Quamuis in eo non crucifixũ sit, nisi inqua
tum homo erat, tñ non cognouerunt que
crucifixerunt. Si enim cognouissent, dom
num glorię nunquam crucifixissent. Hu
dominum gloriæ vt nouerint fratres mei f
deles, Exurge in occursum mihi & vide.
tu domine Deus virtutum, Deus Israel. § T
Deus Israel qui non putaris nisi Deus Isra
solius, qui non putaris nisi Deus vnius ge
tis, quę te colit, cum omnes gentes idola c
lant, Tu Deus Israel. Intende ad visitandu
omnes gentes. § Impleatur ista prophetia
qua Esaias ex persona tua alloquitur Eccl
siam tuam sãctam ciuitatem tuam sterile
illam cuius multi filii desertæ magis qua
eius quæ hebet virum. Ei quippe dictum e
Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & e
clama quæ non parturis, quia multi filii d
serte magis quam eius quæ habet virum, n
gis quam gentis Iudęæ quę habet virũ, q
accepit legem, magis quam eius gentis q
habuit euidentem regem. Nam tuus rex l
tet, & plures tibi filii sunt ex occulto spõ
Ergo ei dr̃, Multi filii desertę, magis q̃ e
quæ habet virũ. Deinde adiungit Prophe

Dila-

Dilata locū tabernaculi tui, & aulas tuas cōfige, Nō est quod parcas; extende longius funiculos tuos, & palos validos constitute etiā atq; ēt in dexteram atq; sinistram. In dextera tene bonos, in sinistra tene malos, donec veniat ventilabrum, posside tamen omnes gētes. Inuitentur ad nuptias boni & mali, impleantur nuptiæ recumbentiū. Seruorū est inuitare, domini sperare. Etiā atq; ēt in dexteram atq; sinistrā extende. Semen.n.tuū hæreditabit gentes, & ciuitates que desertæ erant īhabitabis. Desertæ a Deo, desertæ a Prophetis, desertæ ab Apostolis, desertę ab Euangelio plenæ dæmonijs. Ciuitates quæ desertæ erant inhabitabis, nō est quod metuas. Præualebis. n. nec erubescas quod detestabilis fueris, Ergo quia insurrexerunt super te fortes, ne erubescas, qñ cōtra nomē Christianū leges ferebant, quādo igno minia & blasphemia erat esse Christianū, Ne erubescas ꝙ detestabilis fueris. Confusionē. n. in perpetuū obliuisceris, ignominiæ viduitatis tuæ non eris memor, quoniā ego sum dńs qui facio te, Dominus nomē est ei, & qui eruit te, ipse dominus Deus Israel vniuersæ terræ vocabitur. Et tu domine Deus virtutū, Deus Israel, intende ad visitandū omnes gentes. Intende inquam ad visitandum omnes gentes. Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem:} Hic planè terruit. Quem non terreat? Quis ad suam conscientiam rediēs non contremiscat? Quæ ēt sibi consciā est pietatis, nirum nisi aliquid consciā sit ēt iniquitatis? Quicunq;.n.peccatum facit, iniquitatem facit. Si.n.iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Et tamē verum est, nec frustra dictū, nec vacare omnino potest, aut poterit, non miserearis omnium qui operātur iniquitatem. Sed ecce misertus est Pauli, qui primo Saulus operabatur iniquitatem. Quid.n.fecit boni, vnde promeretur Deum? Nonne sanctos eius ad mortem attrahebat? Nonne epistolas a principibus sacerdotum ferebat, vt vbicunq; Christianos inueniret, ad pœnam raperet? Nonne id agens, eò tendens, & cædem spirans & anhelans, sicut de illo scriptura attestatur, de cęlo vocatus est, voce sublimi deiectus, erectus, excæcatus, illuminatus, occisus, viuificatus, perditus, redditus? Quo merito? Nihil nos dicamus, ipsū potius audiamus. Qui prius fui, inquit, blasphemus, & persecutor, & iniuriosus, sed misericordiam consecutus sum, Ergo nō miserearis omnium qui operantur iniquitatem. Hoc duobus modis intelligi potest. Siue qa omnino nulla peccata impunita relinquit Deus, Siue ꝙ est quędā iniquitas, q̄ qui operantur, omnino eorum Deus nō miseretur. Secundum istos duos modos breuiter quantum tēporis sufficit, aliquid loquamur charitati vestræ. Iniqtas omnis parua magnàue sit, puniatᷓ necesse est, aut ab ipso homine pęnitente, aut a Deo vindicante. Nam & quem pęnitet, punit seipsū: Ergo fratres puniamus nostra peccata, si quærimus misericordiam Dei. Nō potest Deus misereri omnium operantiū iniquitatē quasi blādiēs peccatis, aut non eradicās pc̄tā, Prorsu, punis, aut punit. Vis nō puniat? Puni tu. Nā & illud fecisti qđ impunitū esse non possit, sed a te puniatᷓ potius, vt facias quod in illo Psalmo scriptum est, præueniamus faciem eius in cōfessione. Quid est, Præueniamus faciem eius in confessione? Ante quam ipse attendat vt puniat, tu præueni confitendo & puni. Nō ille inueniat quod puniat, quia cum tu punis iniquitatem, facis æquitatē, Et ideo tui miserebitᷓ Deus, quia iam te operantem æquitatem inuenit Deus. Quid est, operantē æqtatē? Quia hoc in te odisti, quod & odit ille, vt incipias placere, dū hoc ī te punis qđ displicet Deo. Nam nō potest impunitum relinqui peccatum, quia verum est, Non miserearis omniū qui operantur iniquitatem. Sed videamus iā alium modum, quo hæc sentētia possit intelligi. Est quædam iniquitas, quam qui operatur non potest fieri vt misereatur ei Deus. Quæritis forte quæ nam illa sit? Ipsa est defensio peccatorum. Quādo quisq; defendit peccata sua, magnam iniquitatem operatur. Hoc defendit quod Deus odit. Et videte q̄ peruerse, quam inique: Si quid boni fecerint, sibi vult imputari: si quid mali, Deo. Nā hoc modo defendunt homines peccata sua ex Dei persona, qđ peius est. Quid est hoc? Nemo est qui audeas dicere, bonum est adulterium, bonū est homicidium, bona fraus bonū periurium, nullus prorsus hominum. Nā qui illa ēt faciunt, clamant mala hæc esse quando patiuntur. Omnino ergo non inuenies animam tam peruersam, tam extorrē a societate generis humani, & a partici-

F

De uera & falsa pœniten. cap. 10.

Psal. 54.

G

patione communis sanguinis ex Adam, cui videatur bonum esse adulterium sicut dixi, fraus, rapina, periuriũ. Sed quõ ea defendũt? Si Deus noluisset, nõ id fecissem. Quid vis fa
Gen. 1. ciam fato meo? Iã quæris quid sit fatũ. Curris ad stellas, Quæris quis fecerit, & ordinauerit stellas. Deus est. Ergo ad hoc peccatũ tuum defendis, vt Deum accuses. Ideo excusatur reus, vt culpetur iudex. Prorsus talem iniquitatem operantiũ, non miseretur Deus.
H Non misereearis omnium qui operantur iniquitatẽ. Persequere, inquit, peccata eorum, puni, compunge, conuerte illos ante se qui se ponunt post se: & erubescant de se, vt gaudeãt de te. Nõ miserearis omniũ qui operanrantur iniquitatẽ. Cõuertantur ad vesperũ.] Nescio quos dicit, quõdam operatores iniquitatis, & quõdam tenebras cõuerti ad ve-
Mar. 16. sperum. Quid est, ad vesperũ? Postea. Quid est ad vesperũ, Serius. Postea, quid est? Ad vesperum.
Acto. 2 Ante.n. debuerant quã crucifigerent Christũ medicum agnoscere. Quare iam eo crucifixo resurgẽte, in celũ ascẽdente, post ea quam misit spiritum suum sanctũ, quo repleti sunt illi qui in vna domo erãt, & cęperunt loqui linguis omnium gentium, expauerunt crucifixores Christi, Compũcti sunt de conscientia sua, consilium salutis ab Apostolis petierunt, audierunt, Agite pęnitentiã, & baptizetur vnusquisq; vestrũ in nomine domini nostri Iesu Christi & dimittentur vobis peccata vestra. Post occisum Christũ, post effusum Christi sanguinem dimittuntur peccata vestra. Ille sic voluit mori, vt sanguine suo etiam effusores eiusdem sanguinis redimeret. Fudistis sęuientes bibite confitẽtes. Merito conuertentur ad vesperum. Et famem patientur vt canes.] Canes gentes Iu-
I dæi dixerunt tanquam immundos. Nam inde & ipse dominus cũ post eũ clamaret Chananæa quædam mulier non Iudæa, ad suam filiam curandam conuertere volens eius misericordiam. Ille omnia præuidens, omnia sciens, sed fidẽ eius ostendere volens distulit beneficium. & eam suspendit, Et quõ di-
Mat. 15. stulit? Non sum, inquit, missus, nisi ad oues q̃ perierunt domus Israel. Israel, oues. Gẽtes quid? Non est bonũ panem sumere filiorũ, & mittere canibus. Gẽtes ergo canes appellauit, propter immunditiam. Quid autẽ illa mulier esuriens, hoc magis non repulit? Suscepit humiliter conuitium, & meruit beneficium. Neq; n. conuitium aliud dicendũ erat quod a domino dictum erat. Seruus si aliquid tale domino dicat, conuitiũ est. Dominus autem cum tale aliquid seruo dicat, dignatio potius dici potest. Ita, inquit, domine. Quid est, ita? Verum dicis, Prorsus verũ dicis, canis ego sum. Sed & canes, inquit, edunt de micis quæ cadũt de mensa dominorum suorũ. Et continuo dominus. O mulier, magna est fides tua. Iã dudum canis, modo mulier. Vnde iã mulier quæ pauloãte canis? Confitendo humiliter, nõ repellendo quod domino dictũ erat. Ergo gentes canes, & iõ esurientes. Bonum est & Iudæi vt agnoscant se peccatores. Et licet ad vesperam conuertantur & famẽ patiantur vt canes. Nam male saturatus erat ille qui dicebat, Ieiuno bis in sabbato, Ille autem Publicanus canis erat famẽ patiẽs, & inde beneficium dñi esuriebat, cũ dicebat. Propitius esto mihi peccatori. Conuertantur ergo & illi ad vesperã, & famem patiantur vt canes. Desyderẽt gratiam Dei intelligant se peccatores. Fortes illi fiant pauperes, iusti illi agnoscant se peccatores leones illi canes fiebant. Conuertantur ad vesperam, & famẽ patiantur vt canes Et circuibunt ciuitatem.] Quam ciuitatem? Mundum istum, quem quibusdam locis vocat scriptura ciuitatem circunstantiæ, i. quia in omnibus gentibus vndiq; circunfudera mundus vnam gentem Iudæorum, vbi talia gerebantur & appellebatur ciuitas circunstantiæ. Istam ciuitatem circumibunt illi iã canes esuriẽtes: Quomodo circumibunt? Euangelizando. Saulus ex lupo canis factus est ad vesperam. i. serò conuersus, De mici domini sui in gratia eius cucurrit, & circ miuit ciuitatem. Ecce ipsi loquentur in or suo, & gladius in labijs eorum.] Iam ille gl dius bis acutus, de quo Apostolus dicit, I gladium, spiritus, quod est verbũ Dei. Qua re bis acutus? Quare nisi quia ex vtroqu testamento feriens? Hoc gladio mactaban tur de quibus dicebatur Petro, Macta & manduca. Et gladius in labijs eorum. Quo niam quis audiuit?] Loquentur in or suo, quis audiuit? idest, stomachabuntu aduersus pigros ad fidem: qui pauloant & ipsi credere nolebant, tędium de non cr dentibus patiuntur. Et vere fratres contin

git,

git. Vides hominem pigrū antequā sit Christianus, Clamas ad illū quotidie, vix conuertitur. Tandem conuersus, conuertere vult ēt omnes & facere Christianos, & miratur, qa nondum sunt. Excidit illi ꝙ ad vesperam cōuersus est. Sed qa factus est esuriens sicut canis, habet etiam in labiis gladium, Dicit, Quis audiuit? Quid est, qs audiuit? Quis credidit auditui nostro, & brachiū domini cui reuelatum est? Qm̄ quis audiuit? Non credūt Iudæi, & conuersi sunt ad gentes & annunciauerunt. Iudæi non credebant, & tamen ꝑ credentes Iudæos Euāgelium circumibat ciuitatem, & dicebant, Quoniam quis audiuit? Et tu domine deridebis eos. ☙ Quis audiuit? Omnes gētes Christianæ futuræ sunt, & vos dicitis, quis audiuit? Quid est deridebis eos? pro nihilo habebis omnes gentes. ☙ Nihil ante te erit, quia facillimum erit vt credant in te omnes gentes. Fortitudinem meam ad te custodiam. ☙ Illi enim fortes ideo ceciderūt, quia fortitudinem suam ad te non custodierunt, i. illi qui super me insurrexerunt & irruerunt, de se præsumpserūt. Ego autem fortitudinem meam ad te custodiam, quia si recedo, cado, si accedo, fortior fio. Videte.n. quid est fratres in anima humana. Nō habet ex se lumen, non habet ex se vires. Totum autem quod pulchrum est in anima, virtus & sapientia est. Sed nec sapit sibi, nec valet sibi, nec ipsa sibi lux est, nec ipsa sibi virt⁹ est. Est quædam origo fonsq; virtutis, est quædā radix sapientię, est quędam, vt ita dicā, si & hoc dicendum est, regio incōmutabilis veritatis. Ab hac anima recedens tenebrat̄, accedens illuminatur. Accedite ad eum & illuminamini, qa recedendo tenebramini. Ergo fortitudinem meam ad te custodiam, Non a te recedam, non de me pręsumam. Fortitudinem meam ad te custodiā, Quia Deus susceptor meus es. ☙ Vbi enim eram, & vbi sum? vnde me suscepisti? Quas iniqtates meas dimisisti? Vbi iacebam? Quo erectus sum? Ergo hoc meminisse nō debeo qđ in alio Psalmo lr̄, Quoniā pater meus, & mater mea dereliquerunt me, dominus autem assumpsit me? Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es. Deus meus misericordia eius pręueniet me. ☙ Ecce quid est, fortitudinem meam ad te custodiam? De me omnino nihil præsumam. Quid enim attuli boni, vt mei misereris, & me iustificares? Quid in me inuenisti, nisi sola peccata? Tuū nihil aliud nisi natura, quam creasti, cætera mala mea quæ deleuisti. Non ego prior ad te exurrexi, sed tu ad me excitādum venisti. Nam misericordia eius præueniet me. Antequam aliquid boni ego faciā, misericordia eius præueniet me. Quid hic respondebit infoelix Pelagius? Deus meus demonstrauit mihi in inimicis meis. ☙ Quid ait? Quantā circa me exhibuit misericordiā, in inimicis meis mihi demōstrauit. Relictis comparet se collectus, & repulsis electus, Comparet se vasis B
iræ vas misericordiæ, & videat quia ex vna Rom. 9.
massa fecit Deus, aliud vas in honorē, aliud in contumeliam. Quid est, demonstrauit mihi in inimicis meis? Si enim Deus volens ostendere iram, & demonstrauit potentiam suam attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem. Et propter qđ hoc? Vt notas faceret diuitias suas in vasa misericordiæ. Si ergo vasa iræ attulit, in quibus notas faceret diuitias suas in vasa misericordiæ, rectissime dictum est, Misericordia eius præueniet me. Deus meus demonstrauit mihi in inimicis meis, idest. quantam circa me habuit misericordiam, in illis mihi demonstrauit circa quos non habuit. Nisi enim debitor suspendatur, minus agit gratias cui debitum relaxatur. Deus meus demōstrat mihi in inimicis meis. De ipsis autem inimicis quid? Ne occideris eos nequando obliuiscantur legis tuæ. ☙ Rogat pro inimicis suis, implet pręceptum. Quid est, ne miserearis omnium qui operantur iniquitatem, & ne occideris eos nequando obliuiscantur legis tuę? Quomodo non miseretur omnium qui operantur iniquitatem, & C
quomodo non occidit eos ne obliuiscantur legis tuę? Sed hic de inimicis suis dixit. Quid ergo? Inimici eius æquitatem operantur? Sed qui ei inimicantur ęquitatem operantur. Ergo ipsi iniquitatem non operātur. Sed quia ipse ęquitatem operatur. Porro qui æquitatem operatur, profecto iniquitatem ab inimicis patitur. Restat vt qui iusto inimicantur, iniquitatem operētur. Vnde ergo paulo superius, Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem, & nunc de inimicis suis ne occideris eos, nequādo obliuiscantur legis tuę, Quomodo nō miseretur

omnium qui operantur iniquitatem,& qũo
non occidit eos ne obliuiſcanť legis tuę? Nõ
ergo miſerearis eorum, vt occidas peccata
eorum. Ne occidas quorũ peccata occidis.
Quid eſt aũt occidi? Obliuiſci legis dñi. Ipſa
eſt vera mors, in profundum ire peccati. Põt
quidem & hoc de Iudæis intelligi. Quid de
Iudæis? Ne occideris eos, neqñ obliuiſcãtur
legis tuæ. Iſtos inimicos meos ipſos qui me
Li. 18 de occiderunt, noli tu occidere. Maneat gens
ciuit. Dei Iudæorum, certe victa eſt a Romanis, certe
cap. 43. deleta ciuitas eorum, non admittunť ad ciui
In fine. tatem ſuam Iudęi, & tñ Iudæi ſunt: nam om
D nes iſtę ꝓuincię a Romanis ſubiugatę ſunt.
Quiſnam nõ cognoſcit gentes ſubiectas im-
perio Romano? Quæ qdem erant qñ omnes
Romani facti ſunt, & omnes Romani dñr?
Iudæi tñ manẽt cum ſigno, nec ſic victi ſunt
vt a victoribus abſorberentur. Nõ ſine cauſa
Gen. 4. Cain ille eſt qui cum fratrem occidiſſet, po-
ſuit in eo Deus ſignum, ne quis eum occide
ret. Hoc eſt ſignum qđ habent Iudæi, tenent
omnino reliquias legis ſuę, circunciduntur,
ſabbata obſeruant, paſcha immolant, azyma
comedunt. Sunt ergo Iudęi, nõ ſunt occiſi,
neceſſarii ſunt credentib. gentib. Quare hoc?
Vt demonſtret nobis in inimicis nr̃is miſeri
cordiam ſuam. Deus meus demonſtrauit mi
hi in inimicis meis. In ramis ſuperbiæ pręci
ſis, inſerto miſericordiam ſuam demonſtrat
Rom. 11. oleaſtro. Ecce vbi iacent qui ſuperbi erant,
ecce vbi inſertus es qui tũc iacebas, & tu no
li ſuperbire ne pręcidi merearis. Deus meus
ne occideris eos, ne qñ obliuiſcantur legis
tuę. Diſperge eos in virtute tua. ℥ Iam factum
eſt, per oẽs gentes, diſperſi ſunt Iudæi teſtes
iniquitatis ſuę, & veritatis noſtrę. Ipſi habẽt
codices, de quib. prophetatus eſt Chriſtus,
& nos tenemus Chriſtum. Et ſi forte qñ ali-
E quis paganus dubitauerit, cum ei dixerimus
prophetias de Chriſto, quarum euidentiam
obſtupeſcit, & admirans putauerit a nobis
eſſe conſcriptas, de codicib. Iudęorum pro
bamus, quia hoc totum antè prędictum eſt.
Videte quemadmodum de inimicis noſtris
alios confundimus inimicos. Diſperge eos
in virtute tua, tolle illis virtutem, tolle illis
fortitudinem eorũ. Et deduc eos protector
meus domine. Delicta oris eorum ſermones
labiorum eorum, & comprehendantur in
ſuperbia ſua. Et ex maledicto & mendacio
annunciabuntur conſummationes in ira cõ-
ſummationis, & non erunt. ℥ Obſcura ſunt,
& timeo ne non inſinuentur bene. Iamiam
audiendo fatigati eſtis. Itaque ſi placet chari
tati veſtræ, quæ reſtant, in craſtinum differa-
mus. Adiuuabit dominus vt vobis debitum
perſoluamus, quia de illo magis quã de no-
bis promittimus.

Concio ſcđa de ſecũda parte eiuſdẽ Pſalmi.

HEſternus ſermo protractus, debitorem
me in hodiernum reliquit. Quia ergo
dominus voluit, reddendi tempus aduenit.
Quam vero ſumus nos deuoti redditores, tã
debetis vos eſſe auidi exactores: Hoc eſt, vt
quod ille donat, & nos reddimus, ille enim
dñs, nos ſerui ſumus, ſic accipiatis vt ſit fru-
ctus in auditione veſtra de vita veſtra. Cult⁹
enim ager fructum nõ reddens, & ingratus
agricolæ pro frugibus ſpinas afferens, non
horreum, ſed ignem quærit. Dominus autẽ
Deus noſter, ſicut eum videtis bonam hanc
terram viſitare imbrib. ſolennib. ita cor no-
ſtrum verbo ſuo tanquam agrum ſuum viſi-
tare dignať, & de corde noſtro fructus quę-
rit, quia nouit & quid ibi ſeminet, & quantũ
pluat. Et quia reuera nihil ſine illo ſumus, q̃
& antequam eſſemus, nihil eram⁹, & quiſq;
iam homo eſt, & ſine illo eſſe voluerit, nihil
aliud q̃ homo peccator erit, verumq; eſt qđ
hic dictum eſt: Fortitudinem meam ad te cu
ſtodiam, qm̃ quicquid poſſumus, niſi apud
illum & illum ſeruemus, recedendo amitti-
mus. Vigilare debet mens noſtra, non ab illo
recedere, ſed & ſi longe erat, magis magiſq;
propinquare & accedere, non greſſu pedũ,
non ſubiectione vehiculorum, non celeri-
tate animalium, non eleuatione pennarum
ſed puritate affectuum, & probabilitate ſan-
ctorum morum. Videamus ergo quid reſta
de hoc Pſalmo. In hoc enim dimiſeramus
cum cœpiſſet de inimicis ſuis loqui dicen
Deo: Ne occideris eos, ne quando obliui
ſcantur legis tuæ. Quãuis eos inimicos ſuos
eſſe dixerit, rogauit tamen Deum ne occide
rentur & obliuiſcerentur legem ipſius. Non
tamen tenere legem, i. non obliuiſci legis, iã
perfectio eſt, & quaſi ſecuritas de pręmio, &
nulla ſolicitudo de ſupplicio. Sunt. n. quite-
nent legem memoria, & non implent vita:

ui vero implent vita, non possunt non tene
e memoria. Ergo qui morib. præcepta Dei
acit, & quodammodo viuendo semper in
orde suo ne deleatur, agit quod tenet, viuẽ
oq; semper commemorat quid ei in corde
criptum sit de lege Dei, ipse fructuose tenet
egem Dei, ipse nõ inimicus deputabit: nam
cce inimici Iudęi, quos vr̃ significare psal-
nus iste, legem Dei tenent, & ideo de illis di
tum est, Ne occideris eos, ne qñ obliuiscan
ur legis tuę, vt gens Iudęorum maneret, &
a manente cresceret multitudo Christiano
um. Per oẽs gentes manent certe, & Iudæi
unt, nec destiterunt esse qđ erant, i. gens ista
non ita cessit in iura Romanorum, vt amise
it formã Iudæorum, sed ita subdita Roma-
is est, vt etiam leges suas teneat, quæ leges
unt Dei: Sed qd in illis factum est? Decima-
is mentam & cyminum, & reliquistis quæ
rauiora sunt legis, misericordiam & iudi-
ium, liquantes culicem, camelum autem
lutientes. Hoc eis dominus dicit, & reuera
a sunt, tenent legem, tenent prophetas, le-
unt oĩa, cantant omnia, lucem prophetarũ
on ibi vidẽt, qui est Christus Iesus. Non eũ
nim solum nunc non vident cum sedet in
ęlo, sed nec tunc viderunt qñ inter illos hu
nilis ambulabat, & facti sunt rei fundendo
anguinem eius, sed non omnes. Hoc & ho-
ie commẽdamus charitati vestrę, non oẽs,
uia multi eorum conuersi ad Deum quem
cciderunt, & in eum credendo, veniam de
ffusione ipsius sanguinis meruerunt, exem-
lumque prębuerunt hominibus ꝙ non de-
eant diffidere dimitti sibi qualecunq; pec-
atum, qñ & interfectio Christi dimissa est
onfitentib. Inde ergo dictum est, qa Deus
usceptor meus es, Deus meus, misericordia
ius pręueniet me, hoc est, ante omnia meri
a mea bona ꝑuenit me misericordia ipsius,
& si nihil in me boni inuenerit, ipse me facit
onum, & ipse iustificat conuersum, & ipse
dmonet vt conuertať auersus. Deus meus,
nquit, iterum demonstrauit mihi in inimi-
cis meis, i. quantum me diligat, quantumque
nihi largiať de bonitate sua, ex comparatio
ne inimicorum meorum mihi ostendit, qa
cum sint ex vna massa vasa iræ & vasa mise-
ricordiæ, per vasa iræ discũt vasa misericor
diæ, quantum illis Deus largiať boni. Et de-
inde ne occideris eos, ne qñ obliuiscanť le-
gis tuę, hoc dictum est de Iudęis. Sed quid
illis facies? Disperge eos in virtute tua. Ostẽ
de illis, quia tu fortis es, non ipsi qui de vir-
tute sua præsumendo, veritatem tuam nõ co
gnouerunt, non quales ipsi fortes sunt, de q-
bus dictum est, Irruerunt in me fortes, sed
qualis tu fortis ad dispergendum eos. Et de-
duc eos protector meus domine. Idest, sic
eos disperge vt non eos deseras, ne quando
obliuiscanť legis tuę, & in eo ipso me prote
gas, vt de ipsorum despersione habeam testi
monium misericordię tuę. Et sequitur: Deli
cta oris eorum, sermonem labiorum eorũ,
Quo coniungitur, quo connectitur ista snĩa?
Delicta, inqt, oris eorum, sermonẽ labiorũ K
eorum. Seqnẽtia non ita connectunť, vt do-
ceant nos quo coniungatur ista snĩa. Deli-
cta, inquit, oris eorum, sermones labiorum
eorum, & comprehẽdantur in superbia sua,
& ex maledicto & mendacio annunciabun-
tur consummationes, in ira consummatio-
nis, & non erunt. Hoc obscurum etiam heri
dixeramus, & ideo ad recentiores mẽtes ve-
stras expositionem distuleramus. Nunc itaq;
qm̃ nondum fatigati estis ad audiendum, eri
gite corda vestra vt adiuuetis me intentione,
ne forte in obscuritate & ꝑplexitate aliquan
tum sermo noster nõ sufficiat intentioni ve
strę, & debetis aliquid & a nobis * offerre, vt *a.l. afferre.*
quod nos dicendo non impleuerimus, intel
ligendo suppleatis. Sic ergo posita est ista
snĩa in medio, vt quo iungatur, non facile vi
deamus. Delicta oris eorum, sermonem la-
biorum eorum. Recurramus ergo ad supe-
riora, quoniam cum dixerat: Ne occideris
eos, ne quando obliuiscantur legis tuę, quos
tamen dixerat inimicos, adiunxit duos ver-
siculos: Disperge eos in virtute tua, & deduc
eos, protector meus domine. Et continuo in
tulit: Delicta oris eorum, sermonem labio-
rum eorum, hoc est, illud occide, nõ ipsos: L
non ergo occideris eos, ne quando obliui-
scantur legis tuæ, sed est quod in illis occi-
das, vt impleas quod supra dictum est, non
miserearis omnium qui operantur iniqui-
tatem. Disperge ergo illos & deduc eos, id-
est, noli deserere cum dispergis, quia non
deserendo habes quod in illis agas cum ip-
sos non occidis. Quid ergo occides? Delicta
oris eorum sermonem labiorum ipsorum.
Quid in illis occides? Crucifige crucifige, *Mat. 27*

quod clamauerunt, non qui clamauerũt. Illi
Ioan. 19. enim Christum delere, interimere, perdere
voluerunt, tu aũt resuscitãdo Christum quẽ
perdere voluerunt, occidis delicta oris eo-
rum, sermonem labiorum eorum. Quippe
quem perdendum clamauerunt, viuere expa
uescant, & quem in terra contempserunt, in
cœlo adorari ab omnib. gentib. admirẽtur.
Sic occidant delicta oris eorum, & sermo-
nes labiorum eorum: Et comprehendant in
superbia sua. § Quid est comprehendant in
superbia sua? Quia frustra irruerunt fortes,
& quasi cesſit illis vt aliquid sibi fecisse vide
Psal. 19. rentur, & prçualuerunt domino. Potuerunt
hominem crucifigere, potuit infirmitas præ
ualere & virtus occidi, & visi sibi sunt aliqui
velut fortes, velut prçualentes, velut leo para
M tus ad prçdam, velut tauri pingues, sicut eos
alio loco commemorat: Tauri pingues ob-
Psal. 21. sederunt me. Quid aũt fecerunt in Christo?
Non vitam, sed mortem occiderũt. Extincta
quippe morte in moriente & resurgente vi-
ta de morte in viuente, etenim & ipse se resu
scitauit, quia erat in illo & quod mori non
potuit: quid fecerũt? Audi quid fecerunt: Sol
Ioan. 1. uerunt templum. Quid vero ipse fecit? Tri-
duo resuscitauit illud, Per hoc ergo occisa
sunt delicta oris eorum, & sermo labiorum
eorũ. Et qd iam factum est illis qui conuersi
sunt? Et comprehendunt in superbia sua. Di
ctum est enim illis, quia ille quẽ occiderũt,
Acto. 1. resurrexit. Crediderunt eum resurrexisse, qa
& 1. viderunt eum in cœlo positum, spm̃ sanctũ
inde misisse, & eos qui in illum crediderunt
impleuisse, & inuenerunt se & nihil dãnasse
& nihil fecisse: Factum eorum in irritum ve
nit, peccatum remansit. Quia ergo factũ eua
cuatum est, peccatum aũt mansit super faciẽ
tes, cõprehensi sunt in superbia sua, viderunt
se sub iniquitate sua. Restabat ergo vt confi-
terentur peccatũ, & ille ignosceret qui pec-
A cantib. cesserat, & mortem suam donaret oc
a. l. donaret occisus, resurgẽs à mortuis, cisus a mortuis,* & viuificans mortuos. Cõ
prehẽsi sunt ergo in superbia sua. Et ex male
dicto & mendacio annunciabunt consum-
mationes, in ira cõsummationis & nõ erũt. §
Et hoc difficile intelligitur quo iungatur, &
non erunt. Quid non erunt? Videamus ergo
superiorem textum, cum comprehensi fue-
rint in superbia sua, annunciabuntur ex ma-
ledicto & mendacio cõsummationes. Quæ
sunt cõsummationes? Perfectiones, consum-
mari enim perfici est. Aliud est: cõsummari,
aliud consumi, cõsummatur enim quod sic
finitur vt perficiatur, consumitur quod sic fi
nit vt non sit. Superbia non permittebat ho-
minẽ perfici, nihil sic impedit perfectioné.
Intendat quippe charitas vestra paulum ad
id quod dico, & videte malum nimis mole
stum, nimis cauendum. Quale malum puta-
tis? Quàm diu exaggerem quid mali sit in su
perbia? Diabolus inde solum puniendus est
certe princeps est omnium peccatorũ, cer
te seductor est ad peccandum. Non ei im-
putatur adulterium, non vinolentia, non
fornicatio, non rapina rerum alienarum
sola superbia lapsus est. Et quoniam super-
biæ comes est inuidentia, fieri non potest v
superbus non inuideat, ex hoc vitio quod
superbiam necessario sequitur, lapsus etiam
inuidit stanti, & dedit operam seducere ho-
minem, ne illo leuaretur vnde ille deiectus
est, & ideo satagit vera persuadere peccata,
quia talem iudicem habemus vbi obiicere
falsa non posit. Nam si apud iudicem ho-
minem ageretur causa nostra, quem posse
fallere criminationibus falsis, non multum
ageret vt peccaremus, quia iudicem fallen-
do & innocentes posset opprimere, & circi
uentos ad se traducere, & secum condem-
nari facere: Nunc verò quia scit talem iu-
dicem qui falli non posit, & quia scit eum
iustum, personas accipere non posse, tales
ei reos quærit perducere, quos necesse sit v
damnet, quia iustus est. Dat itaque operam
vt peccemus sola inuidentia, quæ inuiden
tia necesse est vt comitetur superbiam.
Hoc ergo malum superbia est, impediens
perfectionem. Iactet ergo se quisque de di-
uitiis, iactet de pulcritudine & de viribus
corporis, ista certe omnia mortalia sunt: Ri-
dendi sunt qui se de mortalibus iactant, a
quibus rebus plerunque aut viui deseruntur,
aut mortui eas necesse est vt deserant. Illud
est vitium capitale, quod cum quisque bene
profecerit, superbia tentatur, vt perdat to-
tum quod profecit. Denique omnia vitia
in malefactis timenda sunt, superbia in be-
nefactis plus metuenda est. Non itaque mi-
rum, quia sic est humilis Apostolus vt dicat:
Quando infirmor, tunc fortis sum: nam hoc
vitio ne & ipse tentaretur, quale sibi medi-

amentum dicit oppositum contra tumorẽ
medico, qui sciret quid curaret? Ne magni
udine, inquit, reuelationum extollar, datus
st mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ
ui me colaphizet: propter qđ ter dominũ
ogaui & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea
ã virtus in infirmitate perficitur. Videte
uæ sunt consummationes, Apostolus do-
tor gentium, pater fidelium per Euangeliũ
ccepit stimulũ carnis a quo colaphizare-
ur. Quis nostrũ hoc dicere auderet, nisi ille
F ófiteri nõ erubesceret? Si.n. dixerimus hoc
on passum fuisse Paulum, cum ei quasi ho-
orem deferimus, mendacem fecimus. Sed
quia verax est, & verũ dixit, Oportet vt cre-
damus datũ illi esse angelum satanæ, ne ma-
nitudine reuelationũ extolleretur. Ecce q̃
mẽdus est serpens superbiæ. Quid itaq; fa-
tũ est istis? In peccato suo cõprehẽsi sunt,
uia Christũ occiderunt, & de ipsa magni-
udine peccati plus humiliati sunt, & maio
e humilitate erigi meruerunt, hoc est, com
rehendantur in superbia sua: & ex maledi
to & mendacio annunciabuntur consum-
nationes, i. ideo magis perficientur, quia in
naledicto & mẽdacio deprehensi sunt. Su-
perbia quippe eos non permittebat perfici:
acinus abstulit superbiã per eorũ cõfessio-
é, indulgentia deleuit facinus per Dei mise
atione, & ex maledicto & mendacio annũ-
iatæ sunt consummationes. i. dictũ est ho-
nini, Vidisti quid sis, sensisti quid sis, errasti
xcæcatus es, peccasti & lapsus es, agnouisti,
nfirmitatẽ tuam, supplica medico, noli tibi
ideri sanus. Vbi est phrenesis tua? Ecce me
G icũ occidisti, quẽ occidendo perdere non
otuisti, tñ quantũ ad te pertinuit, occidisti.
1. x maledicto & mẽdacio annunciabũtur cõ
3. ummationes. Fecistis quod ad maledictũ p
17. inebat, ò Iudæi: Maledictus enim omnis
18. qui pendet in ligno, Crucifixistis.n. Christũ,
ãquam maledictũ putastis. Adde maledicto
nendaciũ. Custodes ad sepulchrũ posuistis,
vt mentirentur: pecuniã dedistis. Ecce Chri
tus resurrexit. Vbi ẽ maledictũ crucis quod
fecistis? Vbi est mendaciũ custodũ, quos cor
upistis? Ex maledicto & mendacio annũcia
buntur consummationes in ira cõsumma-
ionis, & nõ erunt. Quid est, in ira cõsumma
ionis annunciabuntur cõsummationes? Est
ra cõsummationis, & est ira consumptionis

nã omnis vindicta Dei ira dicitur: sed aliqñ
ad hoc vindicat vt perficiat: aliquando ad *Heb. 12.*
hoc vindicat, vt damnet. Quomodo ad hoc
vindicat vt perficiat? Flagellat omnem filiũ
quem recipit: quomodo adhuc vindicat vt *Mat. 25.*
damnet? Quãdo posuerit impios ad sinistrã
& dixerit eis: Ite in ignem æternũ, qui para-
tus est diabolo & angelis eius. Illa ira con-
sumptionis est, non consummationis. Annũ
ciabuntur autem consumationes in ira con
summationis. i. prædicabitur ab apostolis: *Rom. 5.*
quia vbi abundauit peccatum, superabunda D
uit gratia: & pertinuit ad humiliationis me-
dicinã infirmitas hominis. Hoc cogitãtes il-
li & inuenientes atq; confitentes iniquitates
suas non erunt. Quid non erunt? In superbia
sua: supra enim dixerat, Comprehendantur
in superbia sua, & ex maledicto & menda-
cio annũciabũtur cõsummationes, in ira cõ
summationis, & non erunt, vtiq; in superbia
in qua conprehensi sunt. Et scient quia Deus
dominabitur Iacob, & finitum terræ] Ante
enim iusti sibi videbantur, ꝙ gens Iudæa le-
gẽ acceperat, ꝙ Dei præcepta seruauerat: de
monstratur illis quia nõ seruauit, cum in ip
sis Dei præceptis Christũ nõ intellexit, quia *Rom. 11.*
cęcitas ex parte in Israel facta est, Vident &
ipsi Iudæi, quia non debent gentes contẽ-
nere, quos quasi canes & peccatores puta-
bãt: quomodo enim pariter inuenti sunt in
iniquitate, ita pariter peruenient ad salutem.
Non solum Iudæis, inquit Apostolus, verũ
etiam & gentibus: ideo enim lapidem quẽ
reprobauerunt ædificantes, hic factus est in
caput anguli, vt duos iũgeret in se: angulus
enim duos parietes copulat. Iudęi excel- E
si & magni sibi videbantur: gentes tanquam
infirmi, tanquã peccatores, tanquã dęmonũ
serui, tanquam idolorũ adoratores, & tñ in
vtrisq; iniquitas erat. Demostrati sunt & Iu *Ps. 117.*
dæi peccatores, quia nõ est qui faciat bonũ,
non est vsq; ad vnum. Deposuerunt super- *Rom. 3.*
biam, & non inuiderũt saluti gentium, quia *Psal. 13.*
parem suam & illorum infirmitatem co-
gnouerunt, & in angulari lapide copulati
simul dominum adorauerunt. Et scient
quia Deus dominabitur Iacob, & finium
terræ. Non tantum Iudæorum dominabi-
tur, sed & finium terræ, quod non scirent
si adhuc in superbia sua essent. In super-
bia autem sua essent, si adhuc sibi iusti
videren-

viderentur. Vt autem sibi iusti non viderent,
annunciatę sunt illis ex maledicto & menda
cio consummationes in ira consummatio-
nis, quia comprehensi fuerant in sup̄bia sua
ex maledicto quod fecerunt quãdo Christũ
occiderunt. Ecce quid fecit dn̄s noster Iesus
Christus: Mortuus est inter manus Iudęorũ,
& redemit multitudinẽ gentiũ, effusus est sã
H guis, ac profuit, sed conuersis omnibus pro
fuit, quia & illi quẽ occiderunt, agnouerũt,
& ab illo ipsius interfectionis & delicti sui
magni veniã meruerunt. Quid ergo & de ip
sis? Quod supra. Conuertent ad uesperã.] Id
a.l. resurrectionem. est, & si sero. i. post interfectionẽ* domini no
stri Iesu Christi. Conuertent ad vesperã: Et
famem patiẽtur vt canes.] Sed vt canes, nõ vt
oues, aut vituli: vt canes, vt gentes, vt pecca-
tores, quia & ipsi cognouerunt peccatũ suũ
qui sibi iusti videbãtur: de quibus dictũ est ĩ
Psal. 15. alio Psalmo, Postea accelerauerunt: Hoc di
ctum est hic, Ad vesperã: nã ibi sic est, Multi
plicatæ sunt infirmitates eorũ, postea accele
rauerunt. Vnde accelerauerunt postea? Quia
multiplicatę sunt infirmitates eorum: nam si
sibi adhuc sani viderentur, nunquam accele
rarent. Quod ergo ibi dictum est, Multiplica
tæ sunt infirmitates eorum: hoc dictum est
hic, Comprehendãtur in superbia sua, & ex
maledicto & mendacio annunciabuntut cõ
sumationes in ira consummationis. Et quod
ibi dictum est, Postea accelerauerunt: hoc
dictum est hic, Et non erunt in superbia sua.
Et scient quia Deus dominabitur Iacob, &
finium terrę, & conuertentur ad vesperã. Bo
num est ergo humiliari peccatorẽ, & nemo
est insanabilior eo qui sibi sanus videtur. Et
circumibunt ciuitatem.] Iam & hesterno
die exposuimus ciuitatem. i. circunstantiæ ci
uitatẽ. Omnes gentes dispergentur vt edant:
I Idest, vt lucrentur alios, vt in corpus suum
transforment credentes. Si autem non satia-
Psal. 58. bũt, & murmurabũt. ℥ Quia & superius mur-
mur eorum dixerat, dicentium, Quoniã q̄s
audiuit, & tu domine, inquit, deridebis eos
dicentes: Quis audiuit? Quare? Quia pro ni-
hilo habes omnes gentes: sic & hic, Si autem
non satiabuntur, & murmurabunt. Conclu-
datur psalmus: Videte angulum exultantem,
iam de vtroq; pariete gaudentem. Superbie-
Ephe. 2. bant Iudæi, humiliati sunt: desperabant gen-
tes, erectæ sunt. Veniant ad angulum, ibi cõ-
ueniant, ibi concurrant, ibi pacis osculum
inueniẽt. De diuerso veniant, sed in aduerso
non veniant: illi de circuncisione, isti de prę
putio, Longe erant parietes, sed antequam
ad angulum venirent. In angulo autem tene
ant se, & tota iam Ecclesia ex vtroq; pariete
quid dicat? Ego aũt cantabo potentiam tuã,
& * exultabo mane misericordiã tuã] Mane
transactis tentationibus, mane cum nox hu-
ius seculi transierit, mane qñ iam latronum
insidias & diaboli & angelorũ eius non ex
pauescimus, mane qñ iam non ad lucernam
prophetię ambulamus, sed ipsũ Dei verbi
tanq̃ solẽ contemplamur. Et exultabo mane
misericordiam tuam. Merito in alio Psalmo
dr̃, Mane astabo ribi & contẽplabor. Merito
& ipsius domini resurrectio diluculo fuit,
vt impleret quod dictum est in alio Psalmo
Vespere demorabitur fletus, & in matutino
exultatio. Ad vesperã quippe discipuli mor
tuũ planxerũt dñm nostrum Iesum Christũ
diluculo ad resurrectionẽ exultauerunt. Ex
ultabo mane misericordiam tuam: Quia fa
ctus es susceptor meus, & refugium meũ in
die tribulationis meæ. Adiutor me⁹ tibi psa
lam quia tu Deus susceptor meus es. ℥ Quid
eram, nisi subuenires? Quam desperatus erã
nisi curares? Vbi iacebam nisi aduenires? Cer
te ingẽti vulnere periclitabar, sed illud vuln
meum medicum omnipotentem require
bat. Omnipotenti medico nihil est insanab
le, non renunciat alicui, opus est vt tu cura
ri velis, opus est vt manus eius non refugias
Sed & si nolis curari, vulnus tuum admone
vt cureris, & auersum reuocat, & refugien
tem quodammodo ad se redire compelli
& attrahit: In omnibus imlpet quod di-
ctum est, Misericordia eius pręueniet me
Cogitate quod dictum est, præueniet me. S
aliquid tuum primum altulisti, & ex tuo ali-
quo bono primo Dei misericordiam me
ruisti, non te præuenit. Quando autem ve
intelligis, quia præuentus es, nisi intelligas
quod ait Apostolus: Quid enim habes quod
nõ accepisti? Si autem accepisti, quid gloria
ris quasi non acceperis? Hoc est, Misericor-
dia eius præueniet me. Denique attendens
oĩa bona quæcunq; habere possumus, siue
in natura, siue in instituto, siue in ipsa cõuer
satione, in fide, in spe, in charitate, in bonis
moribus, in iustitia, in timore Dei, totũ non
esse

esse nisi ex illius donis, ita conclusit. Deus meus misericordia mea. Nō inuenit imple us bonis Dei quid appellaret Deum suũ ni i misericordiã suã. O nomẽ sub quo nemi- ni desperandũ est. Deus meus, inquit, miseri cordia mea. Quid est, misericordia mea? Si dicas, salus mea, intelligo quia dat salutẽ, si dicas refugiũ meum, intelligo q̃a cõfugis ad eum, si dicas, fortitudo mea, intelligo q̃a dat tibi fortitudinem: Misericordia mea q̃d est? Totum quicquid sum, de misericordia tua est, sed promerui te, inuocando te. Vt essem, q̃d feci? Vt essem qui te inuocarem q̃d egi? Si enim egi aliq̃d vt essem, iam eram anteq̃ essem. Porro si omnino nihil eram antequã essem, nihil te promerui vt essem. Fecisti vt essem, & non tu fecisti vt bonus essem? Dedi sti mihi vt sim, & potuit mihi alius dare vt bonus sim? Si tu mihi dedisti vt sim, & alius mihi dedit vt bonus sim, melior est ille q̃ mi hi dedit vt bonus sim, quàm ille qui mihi de dit vt sim. Porro quia te nemo melior, ne- mo te potẽtior, nemo te in misericordia lar gior, a quo accepi vt essem, ab illo accepi vt bonus essem. Deus meus misericordia mea.

In psalmũ quinquagesimũnonũ, Enarratio.

TItulus Psalmi huius aliquantum proli- xus est, sed nõ nos terreat, q̃a psalmus breuis est. Tanquam ergo aliquantulum ꝓli xiorem psalmũ audierimus sic intendamus, q̃m in nomine Christi nutritis & nutriendis loquimur in Ecclesia Dei, nec alienis a sapo re istarum literarum a quib. mundus alienus est, non quasi rudia vobis ista semper esse de bent. Si enim ea quę sæpissime audistis, cum iocunditate in ore cogitationis ruminastis, nec obliuione tanq̃ in ventre sepelistis, eadẽ ipsa recordatio vestra & memoria multum vos poterit adiuuare, ne multum loquamur ad enodanda quasi rudib. ea quæ iã vos nos- se nouimus. Certe illud meminim⁹ sępe vos audisse q̃d dicimus: Vix est vt in psalmis in- ueniamus vocẽ, nisi Christi & Ecclesię, aut Christi tm̃, aut Ecclesię tm̃, quod vtique ex parte & nos sumus. Ac per hoc q̃n voces no stras agnoscimus, sine affectu agnoscere nõ possumus, & tanto magis delectamur, quan to in idẽ nos esse sentimus. Dauid rex vnus homo fuit sed non vnũ hoiem figurauit q̃n scilicet figurauit Ecclesiam ex multis constã tem, distantem vsq; ad fines terrę. Q̃n autem vnum hoĩem figurauit, illum figurauit qui est mediator Dei & hominum, homo Chri- *1. Tim. 2* stus Iesus. In hoc ergo psalmo, vel potius in huius psalmi titulo, dicuntur quędam victo riosa Dauid, q̃ fortiter fecerit debellando quosdam inimicos, & eos tributarios faciẽ- do, q̃n post mortem Saulis persecutoris sui regnum illius accepit manifestum in Israel. Nam & anteq̃ persecutionem pateretur, rex erat, sed Deo tm̃ notus erat. Postea ergo iam manifestato regno, & euidenter atq; eminen ter accepto, debellauit eos qui in hoc titulo commemorantur, & natus est psalmi titulus ita: In finem pro his qui immutabunt in titu li inscriptionem ipsi Dauid in doctrinam, *2. Re. 8.* cum succendit Mesopotamiam, Syriam, & Syriam Sobal, & conuertit Ioab, & percus- *B* sit Edom in valle sallinarum duodecim mi- lia. Legimus hęc in libris Regnorum, istos omnes quos nominaui, debellatos esse a Da uid, idest, Mesopotamiam, Syriam, & Syriã Sobal, Ioab, Edom. Facta sunt ista, & quem- admodum facta sunt, ita ibi cõscripta sunt, ita leguntur, legat qui vult. Verũtamen sicut solet propheticus spiritus in psalmorum ti- tulis recedere aliquantulum ab expressione rerum gestarum, & aliquid dicere quod in historia non inuenitur, & hinc potius admo nere, non propter cognoscendas res gestas esse huiusmodi titulos inscriptos, sed ꝓpter futura perfiguranda, sicut dictum est, q̃ co- ram Abimelech mutauit vultum suum, & *Psal. 33.* dimisit eum & abiit, cum indicet scriptura *C* regnorum hoc eum non fecisse coram Abi- *1. Re. 21.* melech, sed coram Achis rege, ita & in hoc titulo inuenimus aliquid, quo commoueã- mur ad aliquid. Nanque in illa narratione bellorum fortiumque factorum regis Da- uid, vbi hi omnes quos commemorauimus debellati sunt, eum aliquid succendisse non *1. Re. 8.* legimus. Hic autem maxime hoc positum est, quod ibi non est scriptum, quia succen- dit Mesopotamiã, Syriam, & Syriam Sobal. Iam ergo incipiamus secundum rerum futu rarum significationes ista discutere, & opa- citatẽ vmbrarum in lucem verbi reuocare. In finem. Quid sit nostis. Finis enim legis Christus est. Eos qui immutabũtur: Nostis. *Rom. 10.* Qui enim, nisi qui a veteri vita in nouam transeunt?

transeunt? Absit enim vt hic culpanda immu
tatio intelligatur, non quo immutatus est Adã
Gen. 3. a iustitia ad iniquitatem, & a lętitiis ad labo-
rem, sed quo mutant̃ illi quibus dictum est,
Fuistis enim aliqñ tenebræ, nunc aũt lux in
Ephe. 5. dño. Immutantur autem isti: In tituli inscri
ptionem. ꝫ Nostis tituli inscriptionem? Titu-
Mat. 27. lus infixus est, super crucẽ dñi scriptus: Hic
Ioan. 19. est rex Iudæorum. Mutant̃ in huius tituli in-
scriptionẽ qui in regnũ Christi transeũt a re
gno diaboli. Bene mutant̃ in huius tituli in-
D scriptionem. Mutantur aũt sicut sequitur, in
doctrinam. Cum enim dixisset pro his qui
immutabunt̃ in tituli inscriptionẽ, addidit,
Ipsi Dauid doctrinam, & mutant̃ non sibi,
sed ipsi Dauid, & mutãtur in doctrinam. Nõ
enim ita rex Christus, quasi seculo regnatu-
Ioan. 18. rus, cum aperte dixerit: Regnum meum nõ
est de hoc mundo. Ergo in eius gratiã & do
ctrinam transeamus, si volumus in conscrip
tionem tituli commutari, non nobis, sed ipsi
1. Co. 5. Dauid, vt qui viuunt iam nõ sibi viuant, sed
ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Qñ
ergo nos mutaret Christus, nisi fecisset qđ
dixit: Ignem veni mittere in mundũ? Si ergo
Luc. 12. Christus venit mittere in mũdũ ignem, vtiq;
salubriter atq; vtiliter, non quo missurus est
mundum in ignem, sed quo ignem in mun-
dum. Qm̃ venit ignem mittere in mundum,
quæramus iam quid sit Mesopotamia quæ
succensa est, quid sit Syria Sobal. Interpreta
tiones ergo nominum interrogemus secun-
dum Hebræorũ eloquium, quo primũ hæc
scriptura locuta est. Mesopotamia. ꝫ Dicunt
interpretari eleuatam vocationem. Iã totus
mundus vocatione eleuatus est. Syria: ꝫ In-
terpretatur sublimis, sed illa quæ erat subli-
mis, incensa est & humiliata, & quemadmo
dum humiliata est quæ fuerat exaltata, sic ex
E altet quę fuerat humiliata. Sobal: ꝫ Interpre-
tatur vana vetustas. Gratias Christo qui eam
succendit, Qñ vetera virgulta succedunt, vt
recta succedant, & alacrius & vberius & vi
ridius noua nascunt̃, cum ea ignis in vetusto
rum successione præcesserit. Non ergo ti-
meat̃ ignis Christi, si fœnum combusserit.
Omnis. n. caro fęnum, & omnis claritas ho
minis sicut flos fœni. Succendit ergo ista il-
Esa. 40. lo igne. Et conuertit Ioab. ꝫ Ioab interpretat̃
inimicus, Conuersus est inimicus. Quod vis
intellige, si cõuersus in fugam, diabolus est,
si conuersus ad fidem, Christianus est. Quo
in fugam? De corde Christiani. Princeps hu-
ius mundi, inquit, nunc missus est foras. Cõ-
uersus autem ad dominum Christianus, qua
re inimicus cõuersus? Quia fidelis factus est
qui fuerat inimicus: Percussit Edom. ꝫ Inter
pretatur Edom terrenus, debuit percuti ter-
renus iste. Vt quid enim viueret terrenus, qui
cœlestis debet viuere? Interfecta est ergo vi-
ta terrena, viuat cœlestis. Sicut enim porta-
uimus imaginem terreni, portemus & ima-
ginem eius qui in cœlis est. Vide illũ interfi
ci. Mortificate membra vestra quæ sunt sup
terram. Cum autem percussisset, Edom, per
cussit duodecim milla in valle salinarum ꝫ
Duodecim milia perfectus est numerus, cui
perfecto numero etiam duodenarius Apo-
stolorum numerus deputatur, non enim fru
stra, nisi quia per totum mundum mittendũ
erat verbum. Verbum autem Dei quod est
Christus in nubibus, hoc est in prædicatori-
bus veritatis. Mundus autem quatuor parti-
bus constat, quatuor eius partes notissimæ
sunt omnibus, & sępe in scripturis memora
tę, quę etiã quatuor venti dictæ sunt, oriens
occidẽs, aquilo, & meridies: Ad omnes istas
quatuor partes missum est verbum, vt in Tri
nitate omnes vocarentur. Duodenarium nu
merum, ter quaterni faciunt. Merito ergo
duodecim milia terrena percussa sunt, totus
mundus percussus est, de toto enim mundo
electa est Ecclesia, mortificata a terrena vi-
ta. Quare, In valle salinarum? ꝫ Vallis humi
litas est, salinæ saporem significant. Multi
enim humiliantur, sed vane & fatue, in vana
vetustate humiliantur. Patitur quis tribula-
tionem pro pecunia, patitur tribulationem
pro honore temporali, patitur tribulatio-
nem pro commodis vitę huius, passurus est
tribulationem & humiliandus. Quare non
propter Deum? quare non propter Chri-
stum? quare non propter saporem salis? An
nescis tibi esse dictum? Vos estis sal terræ,
& si sal infatuatum fuerit, ad nihilum vale-
bit aliud nisi vt foras proiiciatur? bonum
est ergo sapienter humiliari. Ecce nunc non
ne humiliantur hæretici? Nonne leges con-
tra illos datæ sunt etiam ab hominibus,
contra quos diuinæ regnant, quæ illos ante
etiam condemnauerant? Ecce humiliantur,
ecce fugantur, ecce persecutionem patiun-
tur,

tur,sed sine sapore,pro fatuitate, pro vani-
tate.Iam enim sal infatuatum est, ideo pro-
iectum est foras,vt conculcetur ab homini
I bus. Audiuimus titulũ Psalmi, audiamus ẽt
verba Psalmi, Deus repulisti nos & destru-
xisti nos.} Nunquid ille Dauid loquitur qui
percussit, qui succendit, qui debellauit, &
non illi quibus hæc fecit, vt percuterentur
& repellerentur qui mali erant,& rursus vi
uificarentur, & redirent vt boni essent? Istã
quidem stragẽ fecit Dauid ille manu fortis
Christus noster cuius figurã gerebat ille ho
mo,fecit ista,dedit hãc stragẽ gladio suo &
& igne suo:nam vtrunq; attulit in hunc mũ-
dũ, & ignem venit mittere in mundum: ha
12 bes in Euangelio, & gladium veni mittere
10 re in terrã : habes in Euangelio Attulit ignẽ
8. vnde succenderetur Mesopotamia Syria,
& Syria Sobal:attulit gladiũ vnde percute
retur Edom.Iam ergo ista strages facta est
propter eos qui immutantur in tituli inscri
ptionem ipsi Dauid:Audiamus ergo eorum
vocẽ,(salubriter percussi sunt,erecti loquã
tur.Dicant ergo mutati in melius mutati in
tituli inscriptionẽ, immutati in doctrinam
ipsi Dauid,dicant: Deus repulisti nos & de
struxisti nos Iratus & misertus es nostri.) De
struxisti nos vt ędificares nos: destruxisti
nos male ædificatos,destruxisti vanãvetusta
tem, vt sit ędificatio in nouum hominem,
ædificatio mansura in ęternum. Merito ira-
tus es, & misertus es nostri. Non misereris,
nisi irasceris.Destruxisti nos ĩ ira tua,sed ira
tua in vetustatẽ nostrã fuit, vt destrueretur
vetustas:sed misertus es nostri propter noui
tatem propter eos qui immutantur in tituli
I inscriptionẽ quia & si exterior homo no-
ster corrumpitur,sed interior renouatur de
die in diẽ.Commouisti terrã,& conturba-
sti eã.] Qũo cõturbata est terra? Consciẽtia
peccatorũ.Quò imus? Quò fugimus, quan
do ille gladius vibratus est? Agite pęniten-
tiam, appropinquabit enim regnum cęlo-
rum. Cõmouisti terrã & conturbasti eam.
Sana contritiones eius,quoniam mota est.]
Nõ digna est sanari si mota nõ est. Sed lo-
queris,prędicas, minaris de Deo vẽturũ iu
diciũ nõ taces,præceptũ Dei mones, ab his
rebus non quiescis:& qui audit,si nõ timet,
non mouetur, nõ est dignus sanari.Audit
alius,mouẽ,stimulaẽ,pectus tũdit,lachry-
mas fundit: sana contritiones eius quoniam
mota est.Post hæc,pcussa terra,succensa ve-
tustate,mutato hoĩe in meli⁹,facta Luce eius
qui tenebræ fuerunt: sequiẽ quod alibi scrip
tum est, Fili accedens ad seruitutẽ Dei,sta in
iustitia & timore, & ꝑpara aĩmam tuã ad tẽ
tationẽ. Prior labor vt displiceas tibi, vt pec
cata tua expurges & muteris in melius.Secũ Eccle.2.
dus labor pro eo quod mutatus es,ferre tri- K
bulationes & tentationes huius seculi, & in
ter illas perseuerare vsq; in finem.De his er-
go cum loqueretur has significans,quid sub
iungit?Ostendisti plebi tuę dura.} Iam plebi
tuę, post victoriam Dauid: Ostendisti plebi
tuæ dura. In qbus? In persecutionibus quas
pertulit Ecclesia Christi quando tantus mar
tyrum sanguis effusus est. Ostendisti plebi
tuæ dura. Potasti nos vino stimulationis.]
Quid est,stimulationis?Non peremptionis:
non enim erat peremptio perdens, sed me-
dicina vrens.Potasti nos vino stimulationis.
Quare hoc? Dedisti metuentibus te signifi-
cationem, vt fugiant à facie arcus.] Per tri-
bulationes, inquit, temporales significasti
tuis fugere ab ira ignis sempiterni. Dicit e-
nim Apostolus Petrus, Tempus est vt iudi-
cium incipiat à domo Dei.Et exhortãs mar- 1. Pet.5.
tyres ad tolerantiam cum sæuiret mundus,
cum strages à persecutoribus fierent, cum
longe lateque sanguis fidelium funderetur,
cum in catenis,in carceribus, in tormentis,
multa dura Christiani paterentur. Ne in
his ergo duris deficerent, eos alloquitur
Petrus, Tempus est vt iudicium incipiat
à domo Dei. Et si initium a nobis qualis
finis erit eis qui non credunt Dei Euange- Ibidem.
lio? Et si iustus vix saluabitur, peccator &
impius vbi parebunt? Quid ergo futurum
est in iudicio? Arcus est extentus, adhuc in
comminatione est,nondum in præsentatio-
ne. Et videte quid sit in arcu. Nonne sagit-
ta in priora mittenda est? Neruus tamen re L
tro extenditur in contrarium quam illa mit
tenda est, & quanto plus erit eius extensio
retrorsum, tanto maiore impetu illa currit
in priora. Quid est quod dixi? Quanto ma-
gis differẽ iudicium, tanto maiore impetu
venturũ est.Ergo & de temporalibus gratias
Deo agamus,qa dedit plebi suæ significatio
nẽ,vt fugiat a facie arcus,vt exercitati fideles
eius ĩ tribulationibus tẽporalibus digni sint

euadere

euadere damnationē ignis ęterni, quæ inuē
tura eſt omnes q ista nō credūt. Dediſti me-
tuentibus te ſignificationē, vt fugiant à facie
arcus. Vt liberentur dilecti tui, ſaluū me fac
dextera tua & exaudi me.] Dextera tua do-
mine ſaluū me fac: ita ſaluum me fac, vt ad
dexterā ſtem. Saluū me fac dextera tua: nō
ſalutem temporalem quæro, de hac fiat vo
luntat tua: ad tempus quid nobis proſit, pe-
nitus ignoramus: quid enim oremus ſicut
Rom. 8 oportet, neſcimus, ſed ſaluū me fac dextera
tua, vt & ſi in tempore iſto tribulationes ali
quas patiar, tranſacta nocte omniū tribula-
tionū ad dexterā inueniar inter oues, nō ad
Mat. 25. ſiniſtrā inter hœdos. Saluum me fac dextera
Psal. 21. tua, & exaudi me. Quia iam illud peto quod
dare vis, non verbis delictorū meorū clama
bo per diem & noctem, & non exaudies, &
M nō ad inſipientiā mihi, ſed vtiq; ad cōmoni
tionē, addēdo ſaporē de valle ſalinarū: vt in
tirbulatione nouerim qd petā. Peto aūt vitā
æternā, ergo exaudi me, qa dexterā tuā pe-
to. Intelligat ergo charitas veſtrā oēm fide-
lē habentē in corde verbum Dei, cū timore
timentem iudiciū futurū, viuentem probabi
liter, ne de illo blaſpemetur nomē ſanctum
domini eius, multa deprecari ſm ſeculū, &
nō exaudiri, ad vitam autem æternā ſemper
exaudiri. Quis. n. ſanitatem non petat cum ę
grotat? Et tamen forte adhuc ægrotare ei vti
le eſt. Poteſt fieri vt hic nō exaudiaris, non
tamen exaudiris ad voluntatē, vt exaudiaris
ad vtilitatem. At vero cum illud petis, vt det
Rom. 14. tibi vitam æternam Deus, vt det tibi regnum
Mat. 6. cęlorum Deus, vt det tibi ad dexteram filij
Mat. 26. ſui ſtare cum venerit iudicare terrā, ſecurus
eſto, accipies, ſed modo non accipis non. n.
iam venit tempus vt accipias, exaudiris &
neſcis. Quod petis agitur, & ſi neſcis in quo
agitur. In radice res eſt, nondum in fructu.
Saluum me fac dextera tua, & exaudi me.
Deus locutus eſt in ſancto ſuo.] Quid times,
ne non fiat quod Deus locutus eſt? Si habe-
res aliquē grauem amicum & ſapientē, quo
modo diceres? Ille locutus eſt hæc, fiat neceſ
ſe eſt quod locutus eſt. Vir grauis eſt, non le
uitate, vtitur, non facile de ſententia dimo-
uetur, quod promiſit, fixum eſt. ſed tamē ho
A mo eſt qui aliquando quod promiſit facere
vult, & non poteſt. De Deo nō eſt quod tu
timeas, quia verax eſt, cōſtat: quia omnipo-
tens eſt, conſtat: fallere te nō poteſt, habet vn
de faciat. Quid ergo times ne decipiaris?
Opus eſt vt tu te non decipias, & perſeueres
vſq; in finem, cum daturus eſt quod promi-
ſit. Deus locutus eſt in ſancto ſuo. In quo ſan
cto ſuo? Deus erat in Chriſto mundū recon-
cilians ſibi. In ſancto illo, de quo alibi audi-
ſtis, Deus in ſancto via tua, Deus locutus eſt
in ſancto ſuo. Lætabor & diuidā Sichimā]
Quia Deus hoc locutus eſt, fiet: vox Eccleſię
eſt, Deus locutus eſt in ſancto. Non verba di
cit, q̄ Deus locutus eſt, ſed quoniam Deus
locut⁹ eſt in ſancto ſuo, nec fieri aliquid pōt,
niſi quemadmodū locutus eſt Deus, conſe-
quenter iſta eueniunt. Lætabor & diuidā Si-
chimā, Et conuallē tabernaculorū dimetiar.
Sichima, humeri interpretat̄. Scd̄m hiſtoriā
vero, Iacob rediēs a Laban ſocero ſuo cum
omnibus ſuis, abſcondit idola in Sichima q̄
habebat de Syra, vbi diu peregrinatus tandē
aliqñ inde veniebat. Tabernacula aūt fecit
ibi propter oues ſuas & armenta, & appella
uit locum illū tabernacula. Et hæc, inquit Ec
cleſia, diuidā. Quid eſt hoc, diuidam Sichi-
mam? Si ad hiſtoriam vbi abſcondita ſunt
idola referatur, gentes ſignificat. Diuido gē
tes. Quid eſt diuido? Non. n. eſt omnium fi-
des. Quid eſt diuido? Alij credent, alij nō cre
dent, ſed tñ non timeant qui credunt, inter il
los qui non credūt. Diuiſi ſunt. n. nunc fide,
poſtea diuidentur in iudicio: oues ad dexte-
ram, hædi ad ſiniſtram. Ecce inuenimus que-
madmodum eccleſia diuidat Sichimā, quo-
modo diuidit humeros. Secundum nomi-
nis interpretationem diuidūtur humeri, vt
alios grauent peccata ſua, alij tollant ſarci-
nam Chriſti Humeros. n. pios quærebat: cū
diceret, Iugū enim meū leue eſt, & ſarcina
mea leuis eſt. Alia ſarcina premit & aggra-
uat te, Chriſti autē ſarcina ſubleuat te. Alia
ſarcina pōdus habet, Chriſti ſarcina pennas
habet. Nam & auiſi pennas detrahas, quaſi
onus tollis, & quo magis onus abſtuliſti, eo
magis in terra remanebit. Quā ex onerare
voluiſti, iacet, nō uolat, quia tuliſti onus: re
deat onus, & volat. Talis eſt Chriſti ſarcina.
Portent illam homines, nō ſint pigri, nō at-
tendantur illi qui eam ferre nolunt: ferant
illam qui volunt, & inuenient quàm ſit le-
uis, quam ſuauis, quàm iocunda, quàm ra-
piens in cœlū, & à terra eripiens. Diuidā Si

chim au

nimã & conuallẽ tabernaculorũ dimetiar.
orte propter oues Iacob , conuallis taber-
aculorum intelligitur gens Iudęorũ,& ip-
:diuiditur; nam transierunt inde qui credi-
erunt,foris reliqui remanserunt . Meus est
alaad.§ Nomina sũt ista lecta in literis Dei.
alaad habet interpretationis suæ vocem &
agni sacramenti . Interpretatur.n.aceruus
stimonij. Quantus aceruus testimonij in
artyrib⁹? Meus est Galaad,meus est aceru⁹
stimonij,mei sunt martyres veri . Morian-
ir mali pro vetusta vanitate sua sine Sale,
inquid pertinent ad aceruum testimonij?
uia & si tradidero corpus meũ ita vt ar-
eam,charitatem autem non habeam, nihil
ihi prodest. Cum autem quodã loco mo-
eret dominus de pace retinenda , præmisit
lem; Habete,inquit,in vobis Salem,& pa-
m habete inter vos.Ergo meus est Galaad:
l Galaad,idest, aceruus testimonij,in ma-
a tribulatione euidenter factus est . Tunc
nominiosa Ecclesia erat in omnibus hoĩ-
s, tũc opprobrium illi viduę obiectabat̃ ,
ia Christi erat, quia signũ crucis in fronte
rtabat. Nondũ erat honor,crimẽ erat tũc:
ergo non honor sed crimen erat,tunc fa-
is est aceruus testimonij : & per aceruum
timonij dilatata est charitas Christi, & p
atationẽ charitatis Christi occupatæ sunt
ntes:sequitur, Et meus est Manasses.] Qđ
erpretatur oblitus. Huic.n.dictũ erat,Cõ-
ionem in perpetuũ obliuisceris, & igno-
niæ viduitatis tuæ non eris memor . Erat
o confusio Ecclesię aliqñ,quam mõ obli
st:confusionis.n.& ignominiæ viduitatis
iam non est memor. Qñ.n.erat quædam
ıfusio inter homines, aceruus testimonij
tus erat:modo iam nemo vel meminit il
s confusionis, quãdo ignominia erat esse
ristianum : iam nemo meminit, iam oẽs
liti sunt,iam meus est Manasses. Et Effrem
titudo capitis mei.) Effrẽ fructificatio in
pretatur. Mea,inquit,fructificatio,& hæc
ctificatio fortitudo est capitis mei. Caput
meum Christus est. Et vnde fructificatio
titudinis eius ? Quia nisi granũ caderet in
ram,non multiplicaretur, solum remane
. Cecidit ergo in terram Christus in pas-
ne,& secuta est fructificatio ĩ resurrectio
Et Effrem fortitudo capitis mei. Pende-
& contemnebatur,granum erat intus,ha
bebat vires trahendi post se omnia . Q̃uo in
grano numeri seminum latentiũ,in terra ia-
ctum nescio q̃d apparet oculis, sed vis con-
uertens in se materiam , & proferens fructũ
abscondita est:sic in Christi cruce abscondi
ta erat virtus, apparebat ĩfirmitas. O magnũ
granum:certe infirmus est pendens,certe an
te illũ caput plebs illa agitauit,certe dixerũt,
Si filius dei est, descendat de cruce:audi for-
titudinẽ eius. Quod infirmum est Dei, forti⁹ *Mat.* 27.
est hominibus:merito tanta fructificatio cõ- 1. *Co.* 1.
secuta est: hæc mea est, dicit Ecclesia : Iuda
rex meus.) Iuda rex meus. Quis iuda? qui de
tribu Iuda. Quis Iuda, nisi cui dixit ipse Ia-
cob: Iuda te laudabunt fratres tui ? Iuda rex *Gen.* 49.
meus. Quid ergo timeã, qñ Iuda rex meus *Mat.* 10.
dicit:Nolite timere eos qui occidũt corpus?
Iuda rex meus. Moab olla spei meæ) Quare
olla? Quia tribulatio. Quare spei meæ? Quia
præcessit Iuda rex meus:quia.n. præcessit te, F
debes sequi, quid times? Qua præcessit? Per
tribulationes, per angustias,per opprobria .
Septa erat via,sed antequam trãsiret:postea-
quam transijt sequere , iam patet via illius,
transitu. Singularis ego sum,inquit,sed quo-
usq; transeam. Singulare granum,sed quoad *Psa.* 140.
usq; transeat: cum transierit,sequitur fructifi *Ioan.* 12.
catio. Iuda rex meus. Ergo q̃a Iuda rex me⁹?
Moab olla spei meæ. Moab intelligitur in gẽ
tibus. Nata est enim ista gens de peccato,na-
ta est ista gens de filiabus Loth, quæ cum pa
tre inebriato concubuerunt,male vtentes pa
tre. Melius erat vt steriles remanerent,quam
sic matres fierent. Erat autem illa figura quę
dam eorũ,qui male vtũtur lege. Nolite enim
attendere quia lex in Latina lingua fœmini-
ni generis est, in Græca masculini est:sed si-
ue sit fœminini generis in loquendo , siue G
masculini, non pręscribit veritati locutio .
Lex.n.magis masculinam vim habet,quia re
git, non regitur Porro autem apostolus Pau- 1. *Tit.* 1.
lus quid ait? Bona est lex , si quis ea legitime
vtat̃. Illæ autẽ filię Loth non legitime vsę sũt
patre. Q̃uo autem nascuntur opera bona cũ
quisque lege bene vtitur,sic nascuntur ope-
ra mala cum lege quisque male vtitur. Pro-
inde male illę vtentes patre, hoc est,male v-
tentes lege,generauerũt Moabitas, per quos
significantur opera mala. Inde tribulatio Ec
clesię,inde olla ebuliens,de hac olla quodã
loco prophetice dicitur ; Olla succensa ab

Esale.14. aquilone.Vñ nisi a patribus diaboli qui di-
xit,Ponã sedẽ meã ad aquilonẽ? Tribulatio
nes ergo maxime nõ oriũtur aduersum Ec
clesiã,nisi ab eis qui lege male vtunt̃; quid
ergo?Defectura est hinc Ecclesia,& ꝑꝑ ol
lã,idest,abundãtiã scãdalorũ non erit perse
Mat.24. ueratura vsque in finẽ? Nonne Iuda rex il-
lius p̃dixit hoc ei?Nonne ait illi:qm̃ abũda
bit iniquitas,refrigescet charitas multorũ?
Olla bulliente,charitas,refrigescit. Quare
non potius o charitas, & tu contra ollam
feruescis? An ignoras tibi esse dictũ cũ de il
la abundantia scãdalorũ,rex tuus loqueret̃:
Qui pseuerauerit vsque in finẽ, hic saluus
erit?Perseuera ergo vsq; in finẽ cõtra ollã
scãdalorũ.Ardet olla iniquitatis,sed maior
H est flãma charitatis.Noli vinci,pseuera vsq;
in finẽ.Quid times Moabitas,opera mala eo
rũ qui lege male vtunt̃? Quid.n.Iuda rex tu⁹
q̃ p̃cessit, nõne tales pertulit? Nescis Iudęos
male vtẽdo lege,Christũ occidisse?Ergo ꝓ-
pera,&q̃ p̃cessit rex tuus sequere Dic Iuda,
rex meus.Et ex eo q̃a Iuda rex meus, Moab
q̃d factus est? Olla spei meæ,nõ cõsumptio
nis meę Vide in tribulationib ollã spei, au-
di Apostolũ:Sed & gloriamur,inquit,in tri
Rom.5. bulationib.Olla est iã,sed vide istũ, si expli-
cat ollã spei:Scientes quia tribulatio patiẽ
tiã operat̃,patientia aũt ꝓbationẽ, ꝓbatio
spẽ.Si tribulatio patiẽtiã,patientia ꝓbatio-
nẽ,ꝓbatio spẽ,ollaẽ aũt tribulatio q̃ operat̃
spẽ,merito Moab olla spei meę.Spes aũt nõ
confundit Et q̃d?Ferues cõtra ollã? Ita pla-
ne,quia charitas Dei diffusa est in cordibus
nostris p̃ spm̃ sanctũ,qui datus est nobis.In
Idumęã extendam calciamentũ meum.)
Ecclesia loquitur,perueniam vsque in Idu-
męã.Sæuiãt tribulationes, bulliat scãdalis
mundus,extendam calciamentum meum
vsque in Idumæam, vsque ad eosipsos qui
I terrenam vitam diligũt, qm̃ Idumęa inter
pretat̃ terrena,vsque ad ipsos,vsque in Idu-
mæam extendã calciamentum meũ. Cuius
Rom.5. rei calciamentũ,nisi Euangelij? Quam spe-
Rom.10. ciosi pedes eorũ qui annunciant pacem,q̃
Ephe.6. annunciant bona,& calciati pedes in p̃para
tionem Euãgelii pacis. Porsus qm̃ tribula-
tio patientiam operat̃,patientia aũt proba-
tionẽ,probatio spẽ,olla non me cõsumet:
charitas.n.Dei diffusa est in cordibus no-
stris,per spiritũ sanctum qui datus est no-
bis. Non deficiamus Euãgeliũ prædicar̃, nõ
deficiamus dominũ annũciare,vsq; in Idu-
męã extendã calciamentum meũ. Nõne ser-
uiunt & ipsi terreni?Et si cupiditatib. terre-
nis obligantur,Christũ tñ adorãt. Hodie vi
demus fratres,q̃ multi terreni cõmittunt ꝓ
lucro fraudes,ꝓ fraudib.periuria,ꝑꝑ timo
res,sortilegos,mathematicos cõsulunt, oẽs
Idumæi terreni,& tñ oẽs isti adorant Chri
stũ,sub calciamẽto ipsius sunt,iã vsq; ĩ Idu
mæã extẽdit calciamẽtũ suũ. Mihi Allophy
li subditi sunt.) Allophyli qui sunt? Alienige
næ non pertinentes ad genus meũ. Subditi
sunt,quia multi adorant Christũ, & nõ sũt
regnaturi cũ Christo.Mihi Allophyli subdi
ti sunt,Quis deducet me in ciuitatẽ circun
stãtiæ.) Quę est ciuitas circunstantię? Si me
ministis,iã eã cõmemoraui in alio Psal. vb
dictũ est,& circumibunt ciuitatẽ. Circun-
stãtię.n.ciuitas,gentium circunfusio est, c
circunfusio gentium in medio habebat vn
gentem iudæorum colentem vnum Deum
cętera circunfusio gentium idolis supplic
bat,dęmonibus seruiebat. Et mystice voc
ta est ciuitas circunstantię, quia vndique s
gentes circunfuderant & ei circunsteterãt
quę colebat unũ Deum. Quis deducet me i
ciuitatẽ circunstantię? Quis,nisi Deus? Ho
vult dicere,quomodo deducet per illas n
bes,de quibus dictum est: Vox tonitrui tu
in rota. Ipsa est ciuitas circunstantiæ,quæ c
cta est rota,idest,orbis terrarum. Quis ded
cet me in ciuitatem circunstantię? Quis d
ducet me vsque in Idumæam.) Idest, ut re
gnem etiã terrenis, vt me venerentur etia
qui de me non sunt,qui de me nolunt pro
ficere. Quis deducet me vsque in Idumęã
Nonne tu Deus qui repulisti nos, & no
egredieris Deus in virtutibus nostris?) No
ne tu nos deduces qui nos repulisti? Se
quare repulisti nos? Quia destruxisti nõ
Quare destruxisti nos? Quia iratus es
& misertus es nostri. Tu ergo deduc
qui repulisti nos, qui non egredieris De
in uirtutibus nostris, tu nos deduces. Qu
est, non egredieris in virtutibus nostris? S
uiturus est mundus, conculcaturus est n
mundus,futurus est aceruus testimonij e
fuso martyrum sanguine, & dicturi su
pagani sequientes:
Vbi est Deus eorum? Tunc non egr

dieris

ieris Deus in virtutibus noſtris, nõ contra
os apparebis, non oſtendes potentiã tuam,
ualẽ oſtendiſti in Dauid, in Moyſe, in Ieſu
Naue, qñ eorũ fortitudini gentes ceſſerunt,
ſtrage facta, magnaq; reddita vaſtitate, in
rrã q̃ promiſiſti, plebẽ tuam induxiſti. Hoc
M ic non facies, non egredieris Deus in virtu
bus nr̃is, ſed intus operaberis. Quid eſt, nõ
gredieris? Non apparebis. Certe.n. qñ cate-
ati martyres ducebant, qñ includebant in
arcere, qñ ludibrio habendi producebant,
ñ beſtijs ſubijciebant, qñ percutiebant fer-
o, qñ igne cremabant, nonne contẽnebant
nq̃ deſerti, tanquam ſine adiutore: Quomõ
Deus operabatur intus? qũo intus conſolaba
ur? qũo eis dulcem faciebat ſpem vitæ æter
æ? qũo nõ deſerebat corda eorũ, vbi hõ ha-
tat in ſilẽtio, bene ſi bonus, male ſi malus?
unquid ergo quia nõ egrediebat in virtuti
is eorum, ideo deſerebat? Nonne magis nõ
grediendo in virtutibus eorum deduxit Ec-
leſiam vſq; ad Idumæam, deduxit Eccleſiã
q; in ciuitatem circunſtantiæ? Si enim bel-
re vellet Eccleſia & gladio vti, videretur
ro vita præſenti pugnare: quia vero contẽ-
ebat vitam præſentem, ideo factus eſt acer
is teſtimonij de vita futura. Tu ergo Deus
ui non egredieris in virtutibus noſtris, Da
obis auxilium de tribulatione, & vana ſa-
s hominis.} Eant nunc qui ſalutem non ha
nt & optẽt ſalutem tẽporalem ſuis, quæ
vana vetuſtas, da nobis auxilium: inde da
nde putabaris deſerere, ĩde ſubueni. Da no
s auxilium de tribulatione, & vana ſolus
ominis. In Deo faciemus virtutem, & ipſe
nihilum deducet inimicos noſtros.] Non
ciemus virtutem in gladio, non in equis,
on in loricis, non in ſcutis, non in potenta
exercitus, non foris. Sed vbi? Intus vbi la-
mus. Vbi intus? In Deo faciemus virtutẽ,
quaſi abiecti, & quaſi conculati, quaſi nul
s momenti homines erimus, ſed ipſe ad
A hilum deducet inimicos noſtros: denique
ctum eſt hoc. Conculcati ſunt martyres,
tiendo, perferendo: vſque in finem per-
erando, in Deo fecerunt virtutem. Fecit
ipſe quod ſequitur: ad nihilum deducet
imicos noſtros. Vbi ſunt modo inimici
artyrum, niſi forte quia modo eos ebrioſi
licibus perſequuntur, quos tunc furioſi la
dibus perſequebantur?

In Pſalmum ſexageſimum Enarratio.

Conſiderandum cum veſtra charitate Pſalmum iſtum ſuſcepimus. Breuis eſt, aderit dominus vt ſufficienter ex eo & breuiter loquamur, quantum adiuuerit ipſe q nos iubet loqui. Sic ero volẽtibus officioſus, vt non ſim tardis moleſtus, nec paucis multus, nec occupatis oneroſus. Titulus eius nõ nos tenet, Eſt.n. In finẽ, i hymnis ipſi Dauid.} B
In hymnis, vtiq; in laudibus: in finem, vtiq;
in Chriſtũ. Finis.n. legis Chriſtus eſt, ad iuſti Rom. 10.
tiam omni credenti. Et ipſi Dauid, non aliũ Mat. 1.
q̃ ipſum accipere debemus, qui venit ex ſemine Dauid, vt eſſe homo inter homines, & æquales angelis faceret homines. Vocem autem in iſto Pſalmo ſi in membris eius & in corpore ſumus, ſicut illo exhortante præſumere audemus, noſtram debemus agnoſcere, non alicuius extranei. Noſtram autẽ non ſic dixi, quaſi eorum tantũ qui in præſentia ſumus modo, ſed noſtram qui ſumus per totum mundum, qui ſumus ab oriente vſque in occidentem. Et vt noueritis ſic eſſe vocẽ noſtrã, loquitur hic quaſi vnus homo: non eſt autem vnus homo, ſed tãquam vnus vnitas loquitur. In Chriſto autem nos omnes vnus homo, quia huius vnius hominis caput eſt in cœlo, & membra adhuc laborant in terra. Et quia laborant, videte quid dicat: Exaudi Deus deprecationem meam, intẽde orationi meæ.} Quis dicit? quaſi vnus; vide ſi vnus. A finibus terræ ad te clamaui.} Iam ergo non vnus, ſed ideo vnus, quia Chriſtus
vnus, cuius omnes membra ſumus: nam qs C
vnus homo clamat a finibus terræ? Non cla- Pſal. 2.
mat a finibus terræ, niſi hæreditas illa de qua dictum eſt ipſi filio, Poſtula a me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionẽ tuam terminos terræ. Hæc ergo Chriſti & poſſeſsio, hæc Chriſti hæreditas, hoc Chriſti corpus, hæc vna Chriſti Eccleſia, hæc vnitas q̃ nos ſumus clamat a finibus terræ. Quid autem clamat? Quod ſupra dixit, Exaudi Deus deprecationẽ meam, intende orationi meæ, A finibus terræ ad te clamaui, ideſt, hoc ad te clamaui, A finibus terræ, ideſt, vndique. Sed quare clamaui hoc? Dũ angeretur cor meũ.} Oſtendit ſe eſſe per omnes gentes toto orbe terrarum, non in magna gloria, ſed in magna tentatione. Nanque vita noſtra in hac

peregrinatione non poteſt eſſe ſine tentatio-
ne: quia profectus noſter per tentationẽ no-
ſtram fit, nec ſibi quiſque innoteſcit niſi tẽ
tatus, nec poteſt coronari niſi uicerit, nec
poteſt uincere niſi certauerit, nec põt certa-
re niſi inimicum & tentationes habuerit. An
gitur ergo iſte à finibus terræ clamans, ſed
tñ non relinquitur. Qm̃ noſipſos qđ eſt cor-
pus ſuum, uoluit præfigurare & in illo cor-
pore ſuo, in quo iam & mortuus eſt & reſur
rexit, & in cœlum aſcendit, ut quo caput p̃-
ceſſit, illuc ſe membra ſecutura confidant.
Ergo nos transfigurauit in ſe, qñ uoluit ten-
Mat. 4. tari a ſatana. Mõ legebatur in Euangelio, qa
dñs Ieſus Chriſtus in eremo tẽtabatur a dia-
bolo. Prorſus Chriſtus tentabatur a diabo-
D lo. In Chriſto.n.tu tentabaris, quia Chriſtus
de te ſibi habebat carnem, de ſe tibi ſalutem:
de te ſibi mortem, de ſe tibi uitam: de te ſibi
contumelias, de ſe tibi honores. Ergo de te
ſibi tentationem, de ſe tibi uictoriam. Si in il
lo nos tentati ſumus in illo nos diabolũ ſu-
peramus. Attendis, quia Chriſtus tẽtatus eſt,
& non attẽdis qa uicit? Agnoſce te in illo tẽ
tatum, & te in illo agnoſce uincentem. Pote
rat a ſe diabolũ prohibere, ſed ſi non tentare
tur, tibi tentando uincendi magiſteriũ nõ p̃-
beret. Itaq; non mirum ſi inter tẽtationes po
ſitus iſte clamat a finibus terræ. Sed quare nõ
uincitur? In petra exaltaſti me.) Iam ergo
hic agnoſcimus quis clamet à finibus terræ.
Mat. 16. Recolamus Euangelium, Super hanc petrã
ædificabo Eccleſiã meã. Ergo illi clamat a fi
nibus terræ quã uoluit ædificare ſuper pe-
tram. Vt aũt ędificaretur Eccleſia ſuper pe-
trã, quis factus eſt petra? Paulum audi dicen-
1. Co. 10. tẽ, Petra aũt erat Chr̃s. In illo ergo ædifica-
Matt. 7. ti ſumus. Propterea petra in qua ędificati ſu
Mat. 4. mus, prior percuſſa eſt uentis, flumine, plu-
uia, qñ Chr̃s a diabolo tentabatˉ. Ecce in qua
firmitate te uoluit ſtabilire. Merito non ua-
cat uox nr̃a, ſed exauditur. In magna.n.ſpe
E poſiti ſumus. In petra exaltaſti me. Deduxi-
ſti me, quia factus es ſpes mea.) Ille ſi noſtra
ſpes factus non eſſet, nõ nos deduceret. De-
ducit tanquã dux, & in ſe ducit tanquã uia,
& ad ſe p̃ducit tanquã patria. Deducit ergo
nos. Vñ? quia factus eſt ſpes nr̃a. Vñ factus ẽ
ſpes nr̃a? Ecce ſic qũo nunc audiſtis, quia tẽ-
tatus eſt, quia paſſus eſt, quia reſurrexit, fa-
ctus eſt ſpes noſtra. Quid.n.nobis dicimus

qñ hæc legimus? Nõ enim perdet nos Deus
propter quos filium ſuum miſit tentari, cru
cifigi, mori, reſurgere. Non enim uere no
deſpicit Deus, p̃p̃ quos filio proprio nõ pe
percit, ſed pro nobis omnib. tradidit eũ. Si
ergo factus eſt ſpes nr̃a. In illo uides & lab
rẽ tuũ, & mercedem tuam. Laborem in pa
ſione, mercedẽ in reſurrectione. Sic ergo
ctus eſt ſpes noſtra. Habemus.n. duas uitas
ſed unam in qua ſumus, alteram quã ſpera
mus. In qua ſumus, nota nobis eſt: quã ſpe
mus, ignota nobis eſt. Tolera in qua es, & h
bebis quam nondum habes. Qũo toleras?
non uincaris a tentatore. Laboribus ſuis, te
tationibus, paſſionibus, morte ſua demõſt
uit tibi uitam Chriſtus in qua es: reſurrecti
ne ſua demonſtrauit tibi uitam in qua eris
Nos enim non noueramus niſi naſci hoĩe
& mori: reſurgere hoĩem & uiuere in æte
num, non noueramus. Suſcepit qđ nouera
& demonſtrauit quod non noueras. Ideo
go factus eſt ſpes noſtra in tribulationibu
in tẽtationibus. Videte Apoſtolum dicent
Non ſolum autem, ſed & gloriamur, inqui
in tribulationibus? ſciẽtes quia tribulatio
tientiam operatur, patientia probationem
probatio ſpem. Spes autem non confundi
Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cord
bus noſtris per ſpiritumſanctum qui dat
eſt nobis. Ergo factus eſt ſpes noſtra qui d
dit nobis ſpiritumſanctum, & ambulam
modo ad ſpẽ: non enim ambularemus n
ſperaremus. Quid ait ipſe Apoſtolus? Qu
enim uidet quis, quid ſperat? Si aũt qđ no
uidemus ſperamus, per patientiam expec
mus. Et item: Spe enim ſalui facti ſumus. D
duxiſti me, qa factus es ſpes mea. Turris fo
titudinis a facie inimici.) Angitur cor me
inquit, iſta unitas a finibus terræ, & labo
inter tẽtationes & ſcandala. Inuidẽt pagan
quia uicti ſunt: inſidiantˉ hæretici pallio ue
ti noĩs Chriſtiani, intus in ipſa Eccleſia u
patitur frumẽtum a palea. Inter hęc omn
cum angitur cor meum clamabo a finib
terræ. Sed non me deſerit ipſe qui me exa
uit ſuper petram, ut deducat me uſque ad
quia & ſi laboro, diabolo per tot loca & t
pora & occaſiones inſidiante aduerſus m
hic eſt mihi turris fortitudinis: quo cũ fu
ro nõ ſolũ uitabo tela inimici, ſed ẽt in il
q̃ uoluero ſecur⁹ ipſe iaculabor. Ipſe.n. C
ſtus eſt

ſtus eſt turris, ipſe nobis factus eſt turris a fa
cie inimici, qui eſt & petra ſuper quam ædi
icata eſt eccleſia. Caue. ne feriaris a diabo-
lo, fuge ad turrim, nunquã te ad illã turrim
diabolica iacula ſecutura ſunt: ibi ſtabis mu-
nitus & fixus. Qũo autem fugies ad turrim?
Ne forte quiſque in tentatione poſitus cor-
poraliter quærat turrim iſtã, & cũ eã nõ in-
uenerit, fatigetur ac deficiat in tentatione.
Ante te eſt turris, recordare Chr̃m, & intra
in turrim. Qũo recordaris Chriſtũ, ut intres
in turrim? Quicquid pateris cogita, ꝗa prior
paſſus eſt, & cogita quo fine paſſus eſt, ut
moreret & reſurgeret. Talem & tu finẽ ſpe-
ra qualis in illo ꝑceſſit. & intraſti in turrim
non conſentiendo inimico. Si.n. conſenſe-
ris inimico, tunc ad te perueniet oppugnan
tis iaculum inimici. Tu potius in illũ iacula
te tella, ꝗbus feriatur, quibus uincatur. Quæ
ſunt iſta tela? Verba Dei, fides tua, ſpes ipſa,
tua bona opera. Non dico ſic eſto in iſta tur-
ri, ut uaces ibi, & ſufficiat tibi, ad te hoſtis te
la quòd non perueniant: age ibi aliquid, nõ
eſſent manus. Opera bona tua gladij ſunt
interficientes inimicũ. Inquilinus ero in ta-
bernaculo tuo uſque in ſecula.) Videtis ꝗa
ille de quo diximus, eſt qui clamat, Quis no
rum eſt inquilinus vſque in ſecula? Paucis
diebus hic uiuimus, & tranſimus. Inquilini
hic ſumus, habitatores in cœlo erimus.
Vbi es inquilinus, vnde auditurus es uocẽ do
mini Dei tui: migra. Nam de domo illa ęter
na in cęlis nemo te uidebit migrare. Hic er-
go inquilinus. Vnde ẽt dr̃ in alio Pſalmo, In-
quilinus ego ſum apud te, & peregrinus ſi-
cut oẽs patres mei. Hic ergo inꝗlini ſumus
ibi dñs nobis manſiones dabit æternas. Mul-
tæ, inquit, mãſiones ſunt apud patrem meũ.
Manſiones illas nõ tanquã inquilinis dabit,
ſed tanquam ciuibus in æternum manſuris.
Hic tñ fratres, quia non modico tp̃e futura
erat Eccleſia in hac terra? ſed hic erit Eccle-
ſia vſq; in finem ſeculi: iõ hic dixit, Inquili-
nus ero in tabernaculo tuo, vſque in ſecula.
Sæuiat quantũlibet inimicus, oppugnet me,
inſidias mihi ꝑparet, ſcandalis crebreſcat, &
faciat angi cor meum, inquilinus ero in ta-
bernaculo tuo vſq; in ſecula: Nõ uincet Ec-
cleſia, nõ eradicabit, nec cedet quibuslibet
tentationibus: donec ueniat huius ſeculi fi-
nis, & nos ab iſta tp̃ali æterna illa habitatio

ſuſcipiat, ad quam nos deducet qui factus es
ſpes nr̃a. Inquilinus ero in tabernaculo tuo
vſq; in ſecula. Si diu eris inꝗlinus, quaſi hoc
illi diceremus, laboraturus ergo es in terra
inter tantas tentationes: nam ſi paucorũ die-
rũ hic eſſet Eccleſia, cito finirentur tentato-
ris inſidiæ. Bene paucorũ dierũ velles eſſe tẽ-
tationes. Sed qũo colligeret natos oẽs niſi
diu hic eſſet, niſi vſq; in finẽ protenderetur?
Noli inuidere cæteris poſt futuris, noli quia
iam tranſiſti pontẽ miſericordiæ, velle prę-
cidere. Sit hic vſq; in ſecula. Et quid de ten-
tationibus ꝙ neceſſe eſt ut abundent, quãto
magis ueniunt ſcandala? Etenim ipſe ait, Qm̃ *Mat. 24.*
abundabit iniquitas, & refrigeſcet charitas
multorũ. Sed illa Eccleſia ꝙ clamat a finib. K
terræ, in his eſt, de quibus ſequitur dicens,
Qui aũt perſeuerauerit vſq; in finẽ, hic ſal-
uus erit. Sed vnde perſeuerabis. Quæ vires
tuæ inter tanta ſcandala, inter tantas tentatio
nes, inter tantas pugnas? Quibus uiribus uin
cis hoſtem quem non uides? Nunquid tuis?
Ergo quia vſq; in ſecula erit inquilinus iſte
hic: quæ illi ſpes eſt ut duret? Cooperiar in
uelamento alarum tuarum.) Ecce quare ſe-
curi ſumus inter tantas tẽtationes donec ve-
niat finis ſeculi, & ſuſcipiant nos ſecula ęter
na, quia cooperimur in uelamento alarũ ip-
ſius. Aeſtus eſt ſeculi, ſed magna vmbra eſt
ſub alis Dei. Cooperiar in uelamento alarũ
tuarũ. Qm̃ tu Deus meus exaudiſti or̃onem
meam.) Quam? A qua cœpit. Exaudi Deus
deprecationem meam, intẽde orationi meæ:
A finibus terrę ad te clamaui. Hoc ad te cla-
maui a finibus terræ, Ideo cooperiar in uela
mento alarum tuarũ, quia exaudiſti depreca
tionem meam. Admonemur ergo fratres nõ
ceſſare orando, quandiu tp̃s eſt tentationũ.
Dediſti hæreditatem timentibus nomẽ tuũ.) L
Perſeueremus ergo in timore nominis Dei,
æternus pater non nos fallit. Laborant filij
ut ſuſcipiant parentum ſuorum hæreditatẽ,
quibus mortui ſucceſſuri ſunt. Nos nõ labo-
ramus accipere hęreditatem ab illo pr̃e, cui
non morienti ſuccedamus, ſed cũ illo in ip
ſa hęreditate in æternũ viuamus? Dediſti hæ
reditatem timentibus nomen tuum. Dies ſu-
per dies regis adiicies annos eius.) Hic eſt
ergo Rex nr̃, cuius mẽbra ſumus. Rex Chr̃s
eſt, caput nr̃m, Rex nr̃. Dediſti illi dies ſuꝑ
dies, non ſolum iſtos dies in iſto tp̃e cũ fine,

Psal.22. sed dies super istos dies sine fine. Habitabo, inquit, in domo dñi, in longitudinē dierum. Quare in longitudinē dierum? Quia mō est breuitas dierum: Omnis.n.res quæ finē habet, breuis est: sed regis huius dies sup dies, ut non diebus solum istis transeuntibus regnet Christus in Ecclesia sua, sed regnent cū illo sancti in diebus illis qui nō habent finē, Ibi dies vnus est, & multi dies sunt, q̄a multi sunt. Dixi iam in longitudinē dierum, quia vnus dies sic intelligitur, Filius meus es tu,
Psal.2. ego hodie genui te. Vnū diem dixit hodie, sed iste dies non ponitur in medio inter he-
Psal.101. sternum & crastinum, nec initium eius finis est hesterni, nec finis eius initium est crastini. Nam & anni dicti sunt, Tu autem idē ip-
M se es, & anni tui non deficient. Qūo anni, sic dies, sic dies vnus. Quicquid vis dicis de ęternitate. Ideo quicquid vis dicis, quia quicq̄d dixeris, minus dicis. Sed iō necesse est aliq̄d dicas, ut sit vnde cogites qđ non pōt dici. Dies super dies regis adijcies annos eius. Vsque in diem generationis & gn̄ationis.) Ge
Mat.13. nerationis huius & gn̄ationis futuræ. Generationis huius quæ comparatur lunæ, ꝓpter quod luna nascitur, crescit, perficitur, senescit & occidit. Sic sunt gn̄ationes istæ mor-
Luc.10. tales, & generatio qua regeneramur resurgē do, & permanebimus in æternum cū Deo, quando iam non sicut luna, sed qūo ait dominus, Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris sui. Luna.n.figurate in scripturis, pro mutabilitate huius mortalitatis ponitur. Ideo ad Hiericho descendebat ille ab Hierusalē qui incurrit in latrones, quia Hiericho ciuitas verbum est Hebræum, & interpretatur Latine luna. Descendebat ergo tanquam ab immortalitate ad mortalitatem, & merito in itinere vulneratus à latronibus & semi
A uiuus relictus, est ille Adam, ex quo est totū genus humanum. Ergo dies super dies regis adijcies, annos eius vsque in diē gn̄ationis & gn̄ationis. Gn̄ationis mortalis accipio, cuius gn̄ationis alterius mentionē fecisti. Cuius? Audi: Per manebit in æternū in conspectu Dei.) Secundum quid, aut pp quid? Misericordiā & ueritatē eius quis requiret ei?)
Psal.24. Dicit & alio loco, Vniuersæ viæ dñi misericordia & ueritas requirentibus testm̄ eius, & testimonia eius. Magnus sermo de ueritate & misericordia, sed ueritatem promisimus. Breuiter accipite quid sit ueritas & misericordia, quia non paruum est quod dictum est, Vniuersæ viæ dñi misericordia & veritas. Misericordia dicitur, quia non merita nr̄a attendit Deus, sed bonitatē suam, ut peccata nobis oīa dimitteret, & vitam ęternam promitteret. Veritas aūt quia non fallit reddere quæ promisit. Agnoscamus hic eam & nos faciamus: vt qūo nobis De⁹ exhibuit misericordiam suam & ueritatē suam: misericordiā, dimittendo peccata nr̄a: veritatē exhibendo promissa sua: sic & nos faciamus hic misericordiā & ueritatē: misericordiā circa infirmos, circa egentes, circa inimicos ēt nostros: veritatē, nō peccando, nec adijciendo peccatum super peccatum: qm̄ qui multum sibi pollicetur de misericordia Dei, surrepit in aīam ipsius, ut faciat iniustū Deum, & putet, quia si permanserit peccator, & noluerit recedere ab iniquitatibus suis, ueniet ille, & ibi eum positurus sit, vbi ponit seruos suos qui ei obtemperant. Et iustum hoc erit, ut ibi te ponat perseuerantem in peccatis, vbi positurus est illos q̄ recesserunt a peccatis? Sic uis iniustus esse, ut & Deū facias iniustum? Quid uis ergo conuertere Deum ad voluntatē tuam? Tu conuertere ad uoluntatem Dei. Quis est ergo qui hoc facit, nisi ex illis paucis, de quibus dr̄, Qui perseuerauerit vsq; in finē, hic saluus erit? Merito & hic misericordiā & ueritatē eius quis requiret ei? Quid est ei? Sufficeret, quis requiret. Quare addidit, ei, nisi quia multi requirunt misericordiā eius, & veritatem discere in libris eius? Et cum didicerint, sibi viuunt non illi, sua quærunt, non quę Iesu Christi. Prædicant misericordiā & ueritatem, & non faciūt misericordiā & ueritatē, sed ꝓdicando illā, norunt illam. Non.n.prędicarent illā si nō nouissent illam. Sed qui Deum amat & Christū, in ꝓdicando misercordiā & ueritatē ipsius, ipse illam requiret ei, non sibi: id est, non ut ipse habeat ex hac ꝓdicatione commoda temporalia, sed ut profit membris ipsius, id est, fidelibus eius, cum ueritate ministrando, quod nouit: ut qui uiuit, non iam sibi uiuat, sed ei qui pro omnibus mortuus est. Misericordiam & ueritatem eius qui requiret ei? Sic psallam nomini tuo Deus in seculum seculi, vt reddam vota mea de die in diem.) Si psallis nomini Dei, ne psallas ad tempus. Vis

ous. Vis in seculum seculi psallere: vis in ęter
nū psallere? Redde ei vota tua de die in diē.
Quid est, redde ei vota tua de die in diē? De
lie isto in diem illum, perseuera reddere vo
ali isto die, donec venias ad illū diē: hoc est
Qui pseuerauerit vsq; in finē, hic saluus erit.

In Psalmum sexagesimumprimum
Enarratio.

DElectatio diuinorum eloquiorum, &
dulcedo intelligendi verbi Dei, adiuuā
e ipso qui dat suauitatē, vt terra nostra det
uctum suum, & nos ad loquendū, & vos
d audiendum exhortatur. Video vos sine fa
idio audire, & gaudeo palato cordis vestri
quo id quod salubre est, non respuitur, sed
um auiditate percipit, & vtiliter continet.
oquamur ergo vobis & hodie, quantum
is donat de isto Psalmo quem modo can
uimus. Titulus eius est. In finem pro Idithū
almus ipsi Dauid. Iam vobis insinuatur es-
quid sit Idithum recolo. Ex interpretatio-
e.n. Hebreæ linguæ vt ad nos peruenit La-
nè dicitur Idithum, transiliens eos. Transi-
t ergo iste qui cantat quosdam, quos desu-
er despicit. Videamus quousq; transilierit,
: quos trāsilierit, & vbi quanuis quosdam
āsilierit positus sit. De quo spiritali quodā
securo loco intueatur iam, non ita respi-
ēs vt cadat, sed vt moneat qui transiliuit pi
os vt sequantur, & laudet locum quo tran
iendo peruenit. Ita.n. iste transiliens sup
iqd est, vt sub aliquo sit: vnde prius nobis
sinuare voluit, sub quo tutus sit, vt illud qđ
ansiliuit, nō sit superbiæ sed profectus. In
odā ergo logo munito positus ait, Nōne
eo subijciet anima mea?] Audierat.n. Qui
exaltat humiliabit, & qui se humiliat, exal
bitur. Et trepidus ne transiliendo superbi-
t, nec elatus ex his q̃ infra essent, sed humi
ex eo, ꝙ supra esset, tanq̃ minātibus ei rui
inuidis eū qui trāsiluisse doluerant, rn̄dit
ōne Deo subijcietur anima mea? Quid est
od mihi veluti trāsilieti quęritis laqueos?
isultatione deijcere me vultis, aut seductio
: decipere? Nunquid ita memini supra qđ
m, vt oblitus sim sub quo sum? Nōne Deo
biecta erit aīa mea? Quantumcunq; acce-
m, quantumcunq; ascendam, quantumcū
e transiliā, sub Deo ero, non contra Deū.
curus ergo transcendo cætera, qñ ille me
b se tenet qui est super omnia. Nonne Deo
subiecta erit anima mea. Ab ipso.n. salutare
meum. Etenim ipse est Deus meus & saluta-
ris meus, susceptor meus non mouebor am-
plius.] Scio quis supra me sit, scio quis præ-
tendat misericordiam suam sciētibus se, scio
sub cuius alarum tegmine sperem, non mo Psal. 35.
uebor amplius. Agitis quidē vos, ait quibus-
dam transiliens eos ipsos quibus dicit, Agitis
quidē vos vt mouear, sed nō veniat mihi pes
superbiæ. Ex hoc.n. fit qđ & in ipso Psalmo
sequit, Nec manus peccatorū dimoueat me: F
cui cōsonat? Nō mouebor amplius. Ad illud
.n. qđ ibi dictū est. nec manus pctōrū dimo-
ueat me, respondet hic, nō mouebor ampl⁹.
Ad illud aūt qđ ibi dictū est, nō veniat mi-
hi pes superbiæ: respondet hic, Nōne Deo su
biecta erit aīa mea? Ergo de superiori loco Psal. 89.
munitus est & tutus, cui factus est dn̄s refu-
gium, cui est ipse Deus in locum munitum,
respicit ad eos quos transiliuit, & despiciens
eos loquitur tanq̃ de turri excelsa: nā & hoc
dictum est de eo, Turris fortitudinis a facie Psal. 60.
inimici. Attendit ergo ad eos, & dicit, Quo-
usq; apponitis super hominem?] Insultādo,
opprobria faciendo, insidiando, persequen
do, apponitis super hominem onera. Appo
nitis super hominem quantum potest ferre
homo, sed vt ferat hō sub illo est qui fecit ho
minem. Quoadusque apponitis super homi
nem? Si ad hominem attenditis. Interficite
omnes.] Ecce apponite, sæuite, iterficite om
nes. Tanquam parieti inclinato & maceriæ
impulsæ.] Instate, impellite, quasi deiecturi.
Et vbi est, Non mouebor amplius? Sed quare
non mouebor amplius? Quia ipse est Deus
salutaris meus, susceptor meus. Ergo homi-
nes potestis apponere hominē super homi-
nem, nunquid super Deum qui tuetur homi G
nem? Interficite omnes. Quod tantum spa-
tium corporis in vno homine, vbi possit in
terfici ab omnibus. Sed debemus intelligere
personam nostram, personam Ecclesię no-
strę, personam corporis Christi. Vnus enim
homo cū capite & corpore suo Iesus Chri
stus saluator corporis & membrorum cor- Gen. 2.
poris, duo in carne vna, & in voce vna, & in Ephe. 5.
passione vna, & cum transierit iniquitas, in
requie vna. Passiones itaq; Christi non in so
lo Christo, immo passiones Christi, non nisi
in Christo. Si.n. Christū intelligas caput &
corpus, passiones Christi nō nisi in Chr̄o. Si

autē Chriſtū intelligas ſolū caput,paſſiones
Chr̄i non niſi in ſolo Chriſto. Si. n. paſſiōes
Chriſti in ſolo Chriſto,īmo in ſolo capite,
vñ dicit,quoddā membrū eius Paulus A-
Col. 1. poſtolus,ut ſuppleā quæ de ſunt præſſura-
rū Chr̄i in carne mea?Si ergo ī mēbris Chr̄i
es q̄cūq; hō,q̄ſq̄s hæc audis q̄ſq̄s hęc nō au
dis,ſed tñ audis ſi ī mēbris Chr̄i es,q̄cq̄d pa
teris ab eis qui non ſunt in mēbris. Chriſti,
deerat paſſionibus Chr̄i. Ideo additur, q̄a
deerat menſurā implens,n ō ſuperfundens.
Tantum ergo pateris,quantū ex paſſionib.
ſuis inferendū erat vniuerſæ paſſioni Chri-
ſti,q̄ paſſus eſt in capite nr̄o, & patitur in
mēbris ſuis,ideſt, in nobiſipſis ad cōmunē
hanc quaſi rēpublicā. Nā quiſque pro mo-
dulo noſtro exoluimus qđ debemus,& pro
poſſe virium noſtrarū quaſi canonē paſſio-
nū inferimus,paratoria plenaria: paſſionū
omniū non erit finis,niſi cū ſeculū finitum
fuerit. Quouſque apponitis ſuper hominē?
Quicquid paſſi ſunt Prophetæ a ſanguine
Abel iuſti:vſque ad ſanguinem Zacharię,ap
Mat. 23. poſitū eſt ſuper hominē, q̄a præceſſerūt ad
H uentū incarnationis Chriſti,quędā membra
Chriſti;ſicut in naſcente quodā,nondū qui
dē procedēte capite præceſſit maius, ſed tñ
capiti cōnectebatur & manus. Nolite ergo
putare fratres oēs iuſtos qui paſſi ſunt per-
ſecutionem impiorum,ēt illos qui venerūt
miſſi ante dñi aduentum prænunciare dñi
aduentum,non pertinuiſſe ad mēbra Chr̄i.
Abſit ut non pertineat ad membra Chriſti,
qui pertinet ad ciuitatem quæ regem habet
Pſal. 86. Chriſtum. Illa una eſt Hieruſalem cœle-
ſtis,ciuitas ſancta,hæc vna ciuitas, vnum
habet regem. Rex huius ciuitatis Chriſtus
eſt:ipſe enim dicit, Mater Sion, dicet homo:
dicit ei mater,ſed homo. Mater enim Sion:
dicet homo,& homo factus eſt in ea,& ip-
ſe fundauit eam altiſsimus. Ille ergo rex eius
qui eam fundauit altiſsimus, ipſe in ea ho-
mo factus eſt humilimus. Ipſe ergo ante ad-
uentum incarnationis ſuæ præmiſit quædā
membra ſua,poſt quæ pręnunciat ſe ventu-
rum. Venit & ipſe connexus, refert ad ſimi-
litudinem naſcentis illius, quia manus ante
caput procedentis,& cum capite eſt, &
ſub capite. De Chriſto enim dictum eſt,
Ro. 11. Cum laudaretur excellentia populi primi,
dolarentur fracti rami naturales, quorum

adoptio,inquit,& teſtamenta & legis cōſt
tutio,quorū patres ex quib. Chriſtus ſcđm
carnē qui eſt ſup̄ oīa benedictus in ſecul
Deus. Ex quib. Chriſtus ſcđm carnē tanqu
ex Sion,q̄a hō factus eſt in ea,q̄a Chriſtū
ſuper oīa Deus benedictus in ſecula, q̄a ip
ſe fundauit eā altiſſimus. Ex quib. Chr̄s ſec
dū carnē filius Dauid,qui eſt ſup̄ oīa Deu
bñdictus in ſecula,dñs Dauid. Tota ergo
la ciuitas loquitur a ſanguine Abel iuſti,
que ad ſanguinē Zachariæ. Inde & deincep
a ſanguine Ioannis,p̄ ſanguinē Apoſtolo
per ſanguinē martyrū,per ſanguinē fidel
Chriſti,vna ciuitas loquitur,unus hō dici
Quouſque apponitis ſup̄ hominē? Interfic
te oēs. Videamus ſi deletis,videamus ſi ext
guitis,videamus ſi tollitis de terra nom
eius,videamus ſi nō populi inania medi
mini,dicentes, Q̄n morietur & peribit n
mē eius? Tanquā parieti inclinato, & ma
riæ impulſę,incūbite,impellite. Audite ſ
pra, Suſceptor meus nō mouebor ampliu
quia tanquā cumulus harenę impulſus ſu
vt caderē,& dñs ſuſcepit me. Veruntñ hon
rem meū cogitauerūt repellere.) Victi du
interficiūt cadentes, ſanguine interfecto
multiplicantes fideles,cedentes his etiā
valentes occidere. Veruntñ honorem m
cogitauerunt repellere. Modo quia non p
teſt occidi Chriſtianus, agitur vt exhon
retur. Chriſtianus Nunc enim honore Ch
ſtianorū corda torquentur impiorū,iā I
ſeph ille ſpiritalis poſt venditionem a fr
tribus,poſt translationem de patria ſua
gentes tanquam in Aegyptum, poſt hum
liationem carceris,poſt factionem falſæ t
ſtis,poſtquam factum eſt quod de illo d
ctum eſt, Ferrum pertranſiuit animā eiu
Iam honorificatus eſt, iam non eſt ſubd
tus fratribus vendentibus,ſed frumenta e
gat eſurientibus. Victi eius humilitate
caſtitate,incorruptione,tentationibus, p
ſionibus:iam eum honoratum vidēt,& h
norem ipſius cogitant repellere. In cogit
tionibus quippe eorum eſt illud, pctór v
debit:neque enim non videbit quando
poteſt ciuitas abſcondi ſupra montē con
tuta. Peccator ergo videbit & iraſcet, dēt
bus ſuis frendet & tabeſcet. Latet in cord
& tegit fronte venenum in ſæuientibus
indignātibus. Propterea & hic cogitatio

orũ dicit,Honorẽ,ĩquit, meũ cogitauerũt
epellere.Nõ n.audẽt verbis ꝓferre qđ co·
itãt,Optemus illis bona etiã ſi optãtmala,
udica illos Deus, decidãt a cogitationib.
iis. Quid.n.illis melius,q.d vtilius,q̃ ut in
e cadant vbi male ſtant,vt poſſint ipſi cor
ecti dicere,Statuiſti pedes meos ſupra pe-
rã?Veruntñ cogitauerũt honorẽ meum re
ellere.Oẽs cõtra vnũ,an vnus contra oẽs?
n oẽs cõtra oẽs,an vnus contra vnũ? Inte
m cũ dicit,Apponitis ſuper hoĩem, tanq̃
uper vnũ:& cũ dicit,Interficite oẽs, quaſi
ẽs contra vnũ: ſed tñ & oẽs contra omnes,
uia & Chriſtiani omnes,ſed ĩ vno: Quid
utem illi diuerſi errores inimici Chriſti,
ẽs tñ dicendi ſunt? Nonne & unus? Plane
ideo & vnum dicere:quia una ciuitas, &
na ciuitas, unus populus & unus popu-
us,rex & rex. Quid eſt, vna ciuitas & una
iuitas?Babilonia vna,Hieruſalẽ vna. Qui-
uslibet aliis etiã myſticis nominib. appel-
tur,vna tamen ciuitas & vna ciuitas:illa re
e diabolo,iſta rege Chriſto.Intẽdo.n. Euã
elio quodã loco & monet me, puto quod
ꝫ uos.Poſteaquã inuitati ſunt multi ad nu-
tias boni & mali, & impletæ ſunt nuptiæ
ecumbẽtiũ:ſerui enim miſſi, vt pręceptũ
rat,inuitauerunt & bonos & malos.Et in-
reſſus eſt rex,reſpicere recũbentes,& inue
it hoĩem nõ habentẽ veſtẽ nuptialẽ, & ait
lli quod noſtis,Amice,quomodo huc veni
ſti,non habẽs veſtem nuptialem? At ille ob
mutuit:Et iuſſit ei ligari manus & pedes,&
piici eum in tenebras exteriores. Leuatus
ſt de conuiuio,& miſſus eſt in pęnas, ne-
cio quis hõ in tã magna turba recũbentiũ.
ed tamen dominus uolens oſtendere vnũ
llum hominẽ, vnũ corpus eſſe quod cõſtat
x multis,vbi iuſſit eũ proiici foras,& mitti
n debitas pęnas: ſubiecit cõtinuo, Multi. n.
unt vocati,pauci vero ęlecti.Quid eſt hoc?
Cõuocaſti turbas, venit ingens multitudo,
annunciaſti,locutus es,multiplicati ſunt ſu
per numerũ,impletę ſunt nuptię recumben
tiũ,proiectus eſt inde ſolus vnus, & dicis,
Multi enim ſunt uocati, pauci vero electi.
Cur non potius omnes vocati,multi electi,
unus proiectus? Si diceret,multi.n.ſunt vo-
cati,& plures electi,pauci vero reprobi, in
paucis forte veriſſimilius intelligeremus
vnũ illũ.Nunc vero dicit ꝙ vnus inde pro-
iectus eſt,& ſubdit,Multi.n.ſunt vocati,pau
ci vero electi.Qui ſunt electi,niſi qui remã
ſerunt? Proiecto vno, electi remanſerunt. A
Qũo ꝓiecto vno de multis pauci electi,niſi
quia in illo vno multi? Oẽs qui terrena ſa-
piunt,oẽs qui fęlicitatẽ terrenã Deo p̃ferũt *Phili. 2.*
oẽs qui ſua quęrunt, non quæ Ieſu Chriſti,
ad vnã illam ciuitatem pertinent quæ dici-
tur Babylonia myſtice,& habet regem dia-
bolũ.Oẽs aũt qui ea q̃ ſurſum ſunt ſapiunt
ꝗ cęleſtia meditãtur, qui cũ ſolicitudine in
ſeculo viuunt,ne Deũ offendant, ꝗ cauent
peccare,quos peccantes nõ pudet confite-
ri,humiles,mites,ſancti,iuſti,pii,boni, om
nes ad vnã ciuitatẽ pertinent, q̃ regẽ habet
Chriſtũ.Illa n.in terra quaſi maior eſt tem-
pore,non ſublimitate,non honore. Ciuitas
illa prior nata,ciuitas iſta poſterior nata. Il
la n.incepit à Cain,hęc ab Abel. Hæc duo *Gen. 2.*
corpora ſub duobus regibus agentia ad ſin *li. 15. de*
gulas ciuitates pertinentia, aduerſantur ſibi *ciuit. Dei*
vſque in finem ſeculi,donec fiat ex cõmi- *cap. 4.*
ſtione ſeparatio,& alii ponantur ad dexte-
rã,alii ad ſiniſtrã,dicaturque illis, Venite be *Mar. 25.*
nedicti patris mei, percipite regnũ qđ vo- B
bis paratũ eſt ab exordio mundi. Illis autẽ
Ite in ignẽ ęternũ, qui paratus eſt diabolo
& angelis eius Chriſtus.n. hoc dicit, Veni-
te benedicti patris mei,percipite regnũ qđ
uobis paratũ eſt ab initio mundi, Rex ciui
tatis ſuæ victor ſuper omnia. Illis autẽ ad ſi
niſtrã cõſtitutis tanquã ciuitati iniquorũ,
Ite, inquit,in ignẽ æternũ. Nunquid ſepa-
rat ab eis regem? Non. Addidit. n. qui para-
tus eſt diabolo & angelis eius. Intendite
fratres,intendite rogo vos. Delectat. n. me *Pſal. 86*
pauca adhuc loqui uobis de ciuitate hac *Pſ. 136*
dulci. Glorioſiſſima.n.de te dicta sũt ciui-
tas Dei, Et ſi oblitus fuero tui Hieruſalẽ,ob
liuiſcatur me dextera mea. Dulcis eſt enim
vna patria,& vera una patria, ſola patria, p̃
ter illam quicquid nobis eſt, peregrinatio
eſt. Dicã ergo ꝙ agnoſcatis, ꝙ approbetis,
cõmemorabo ꝙ noſtis, nõ docebo ꝙ igno- *1. Co. 15.*
ratis. Non prius,inquit Apoſtolus,quod ſpi *lib. 1. de*
ritale eſt,ſed qđ animale,poſtea ꝙ ſpiritale. *ciuit. Dei*
Iõ ciuitas illa maior ætate, ꝗa prior natus *cap. 1.* *Gen. 4.*
eſt Cain, & poſtea Abel,ſed ĩ his maior ſer C
uiet minori. Illa maior ætate,iſta maior di· *1. Co. 15*
gnitate. Quare illa maior ętate? Quia non
prius ꝙ ſpiritale eſt, ſed qđ animale eſt.

Quare

Quare ista maior dignitate? Quia maior ser
Gen. 25. uiet minori. Aedificauit autem ciuitatẽ Ca-
Gene. 4. in, sicut legimus, antequam esset vlla ciui-
li. 15. de ciuit. Dei c. 8. & 9. tas in primordio rerũ humanarũ, ædificauit
ciuitatẽ Cain. Proculdubio intelligis iã na
tos fuisse multos homines ex illis duobus,
& ex his quos genuerãt, vt possit eẽ aptus &
cõgruus numerus, cui nomẽ ciuitatis ĩpo-
neretur. Aedificauit ergo ciuitatẽ Cain vbi
nõ erat ciuitas. Aedificata est & postea Hie-
C rusalẽ, regnũ Dei, ciuitas sãcta, ciuitas Dei,
& posita in spẽ quadã vmbræ significãtis
1. C. 15. futura. Intelligite itaq; magnũ mysteriũ, &
tenete qđ prælocutus sum, nõ prius ꝙ spiri
tale, sed qđ aĩale, postea spiritale. Iõ ergo
Cain prior ędificauit ciuitatẽ, & ibi ędifica
Iosu. 18. uit ubi nulla erat ciuitas. Vt vero ædificaret̃
2. Re. 15 Hierusalẽ nõ ibi ædificata ẽ vbi nõ erat ciui
tas, sed erat ciuitas prío q̃ appellabat̃ Hie-
bus, vñ Hiebusęi. Ea capta deuicta, lb̃ta, ędi
ficata ẽ noua ciuitas tã̄q destructa veter̃, &
appellata Hierusalẽ, visio pacis, ciuitas Dei.
Vnusqsq; ergo natus ex Adã, nõdũ ptinet
ad Hierusalẽ. Portat. n. secũ traducẽ iniqtа-
tis, pęnãque peccati, đputatus morti, & pti
net quẽadmodũ ad veterẽ quãdã ciuitatẽ.
Sed si futurus ẽ ĩ populo Dei, destruet̃ vet⁹,
D & ædificabitur nouus. Iõ ergo Cain ciuita-
tẽ ędificauit vbi non erat ciuitas. A mortali
tate. n. & a malitia quisq; incipit vt fiat bon⁹
postea. Sicut. n. per inobedientiã unius ho-
minis pctõres cõstituti sunt multi, ita p obe
Rom. 5. dientiã unius hominis iusti cõstituẽtur mul
ti. Et oẽs in Adã morimur, & unusquisque
nostrũ ab Adã natus est, Trãseat ad Hierusa
1 Co. 15. lẽ, destruetur vetus, & ędificabitur nouus.
Tãquã deuictis Hiebusęis ut ædificetur Hie
Ephe. 4. rusalẽ dr̃, Exuite vos veterem hominẽ, & in
duite nouũ. Iãque ædificatis in Hierusalẽ, &
gr̃æ luce fulgentibus, dr̃, Fuistis aliquando
tenebrę, nunc autem lux in domino. Mala
ergo ciuitas ab initio vsque in finem currit,
& bona ciuitas mutatione malorum con-
ditur. Et sint istæ duę ciuitates permistę in-
terim, in fine separandæ, aduersus se inui-
cem confligentes, vna pro iniquitate, alte
ra pro iustitia: vna pro vanitate, & altera p
Ephe. 5. veritate. Et aliquando ipsa commistio tpa-
lis facit, vt quidã pertinentes ad ciuitatem
Babyloniã, administrent res pertinentes ad
E Hierusalẽ. Et rursum quidã pertinentes ad
Hierusalẽ, administrent res pertinentes ad
Babyloniã. Difficile aliqd pmisisse videor.
Patientes estote donec demonstretur exem
plis. Oĩa n. in vetere populo, sicut scribit
Apostolus, in figura cõtingebãt eis: scripta
sunt aũt ad correctionẽ nostrã, in quos fi-
nis seculi obuenit. Respicite ergo populum
illũ primũ positũ etiã ad significandũ popu
lũ posteriorẽ, & videte ibi quę dico, Fuerũt
reges magni in Hierusalẽ, notũ est, numerã
tur, nominantur. Oẽs ergo iniqui ciues erãt
Babyloniæ, & administrabant res Hierusa-
lẽ, omnes in finem inde separãdi, nõ nisi ad
diabolũ pertinent. Rursus inuenimus ciues
de Hierusalẽ administrasse res quasdã perti
nentes ad Babyloniã Nã tres illos pueros v
ctus miraculo. Nabuchodonosor regni su
administratores fecit, & constituit eos sup
satrapas suos, & administrabãt res Babylo-
niæ ciues de Hierusalem. Respicite nũc im-
pleri hoc & agi in Ecclesia, & his tẽporib.
Omnes de quib. dictũ est, Quę dñt, facite,
q̃ aũt faciunt facere nolite: ciues sunt Baby-
loniæ, administrãtes rempublicã ciuitatis
Hierusalem. Si enim nihil administrarẽt ci-
uitatis Hierusalem, vnde est, Quod dicunt
facite? Vñ cathedrã Moysi sedẽt? Rursus si
ciues sunt ipsius Hierusalem qui regnabunt
in ęternum cum Christo vnde, Quę fa-
ciunt facere nolite, nisi quia audituri sunt,
Recedite a me oẽs qui operamini iniquita
tem? Notum est ergo vobis, ciues malę ci-
uitatis administrare quosdam actus bonæ
ciuitatis. Videamus si & nũc ciues, bonæ ci
uitatis administrent quosdam actus malę
ciuitatis. Terrena ergo omnis respublica
quandoque vtique peritura, cuius regnum
transitorium est cum ueniet illud regnum
de quo oramus, Adueniat regnum tuum:
& de quo prędictum est, Et regni eius non
erit finis. Terrena ergo respublica, ha-
bet ciues nostros administrantes res eius.
Quam multi enim fideles, quam multi bo-
ni & magistratus in ciuitatibus suis, &
iudices sunt, & duces sunt, & comites sunt,
& reges sunt. Oẽs iusti & boni, & non ha-
bentes in corde nisi gloriosissima, quæ de
te dicta sunt ciuitas Dei. Et quasi angariam
faciunt in ciuitate transitoria, & illic a do-
ctoribus ciuitatis sanctæ, iubentur seruare
fidem prępositis suis, siue regi quasi prę-
cellenti,

cellenti, ſiue ducibus tanq̃ ab eo misſis ad
vindictam malorum, laudem verò bonorũ:
ſiue ſerui, vt dominis ſuis ſubditi ſint, &
Chriſtiani paganis, & ſeruet fidem melior
deteriori ad tp̄s ſeruiturus, in æternũ domi-
naturus. Fiunt.n. iſta donec tranſeat iniq̃tas.
Iubentur ſerui ferre dominos iniquos & dif
ficiles: ciues Babyloniæ iubent̃ tolerari à ci-
uibus Hieruſalē, & amplius obſequiorũ ex-
hibentibus, q̃ ſi ciues eſſent ex ipſa Babylo-
nia: tanquã implẽtibus, Qui te angariauerit
mille paſſus, vade cum illo & alia duo. Hãc
totã ciuitatẽ diſperſam, diffuſam, permiſtã,
alloquitur his verbis & dicit, Quouſq; appo
nitis ſuper hoĩem? Interficite oẽs, & qui fo-
ris eſtis tanquã ſpinæ in ſepibus, aut tanq̃ li-
gna infructuoſa in ſyluis, quique intus eſtis
tanquam zizania, vel tanquam palea: omnes
quotquot eſtis, ſeparati, permiſti, tolerandi,
ſeparandi, interficite oẽs, tanq̃ parieti incli-
nato & maceriæ depulſę. Veruntñ honorem
meum cogitauerunt repellere. Nõ dixerũt,
ſed tñ cogitauerunt. Cogitauerunt repellere
honorem meum. Cucurri in ſiti.) Retribue-
bant.n. mala pro bonis. Illi interficiebant, il-
li repellebant, ego eos ſitiebã. Illi honorem
meum cogitauerũt repellere, ego eos in cor
pus meũ ſitiebam traiicere. Bibendo.n. quid
facimus niſi humorẽ foris poſitũ in mẽbra
mittimus, & in corpus ducimus noſtrũ? Hoc
fecit Moyſes in illo capite vituli. Caput vitu
li, magnũ ſacr̃m. Caput.n. uituli corpus erat
impiorũ, in ſimilitudine vituli manducãtis
fœnum, & terrena quęrentiũ. Quia oĩs caro
fęnum. Erat ergo, ut dixi, corpus impiorum.
Iratus Moyſes in ignem miſit, cõminuit, in
aqua ſparſit, bibendũ populo dedit, & ira
Prophetæ adminiſtratio facta eſt prophetiæ.
Corpus enim illud in ignẽ mittitur tribula-
tionũ, & verbo Dei cõminuitur. Paulatim
enim deſiſtunt ab vnitate corporis eius. Si-
cut enim veſtimentum per tp̄s abſumit̃, ita
& vnuſquiſq; qui fit Chriſtianus ſeparatur
ab illo populo, & quaſi à maſſa cõminuit̃.
Conſpirati oderunt, cõminuti credunt. Et
quid iam euidentius quàm in corpus ciuita
tis Hieruſalem, cuius imago erat populus Iſ
rael, per baptiſmum traijciendi erant homi-
nes? Ideo in aqua ſparſum eſt, ut in potum
daretur. Hoc vſque in finem ſitit iſte, currit
& ſitit. Multos.n. bibit, ſed nunquã erit ſine
ſiti. Inde eſt.n. Sitio, mulier da mihi bibere.
Samaritana illa ad puteum ſitientem dñm *Ioan.* 4.
ſenſit, & a ſitiente ſatiata eſt. Senſit prior illa
ſitientẽ, vt biberet ille credentem. Et in cru-
ce poſitus, Sitio dixit, quãuis illi non hoc de *Ioan.* 19.
derint qđ ſitiebat. Ipſos.n. ille ſitiebat, at illi
acetum dederunt, non uinũ nouũ quo implẽ *Matt.* 9.
tur utres noui, ſed uinũ vetus, & malũ uetus
Dr̃.n. & uinũ vetus, veteres hoĩes, de quib. di
ctum eſt, Non.n. eſt illis cõmutatio, ut euer- *Pſ.* 45.
ſis Hiebuſæis ædificaretur Hieruſalẽ. Sic & *Ioſu.* 18.
corpus capitis huius uſque in finem ab ini- 2. *Pe.* 5.
tio cucurrit in ſiti. Et quaſi ei diceretur, quid
in ſiti, quid tibi deeſt ò corpus Chriſti, ò Ec-
cleſia Chriſti? In tanto honore, in tanta ſubli I
mitate, in tanta celſitudine ẽt & in hoc ſecu
lo conſtituta, quid tibi deeſt? Impletur de te
quod prædictum eſt, Adorabunt eum om-
nes reges terræ, omnes gentes ſeruient illi.
Quid ergo ſitis? quid ſitis? Tantis populis nõ
ſatiaris? Quos populos dicis? Ore ſuo bene- *Pſal.* 71.
dicebant, & corde ſuo maledicebant.) Mul- *Mat.* 2c.
ti uocati, pauci autem electi. Mulier fluxum
ſanguinis patiens, ueſtis eius fimbriã tetigit,
& ſanata eſt. Et cum miraretur dñs tangentẽ,
ꝙ de ſe ſenſerat exiſſe uirtutẽ. ſ. ad ſanandam
mulierẽ, dixit, Quis me tetigit? Et admirati
diſcipuli dicunt, Turbæ te comprimunt, &
dicis, quis me tetigit? Et ille, tetigit me aliq̃s,
tanquam diceret, una me tetigit, turbæ præ-
munt. Qui ſolemnitatibus Hieruſalẽ implẽt *Luc.* 8.
Eccleſias, ſolemnitatibus Babyloniæ implẽt
theatra, & tamen ſeruiunt, honorant, obſe-
quuntur, non ſolum ipſi qui portant ſacra-
menta Chriſti, & oderunt præcepta Chriſti:
verumẽt illi qui nec ſacramenta ipſa portãt,
pagani licet ſint, Iudæi licet ſint, honorant,
laudant, prædicant, ſed ore ſuo benedicebãt.
Non attendo ad hos, nouit ille qui me in-
ſtruxit, corde ſuo maledicebant. Ibi maledi- K
cebant ubi honorem meum cogitauerũt re
pellere. Quid tu ò Idithum corpus Chriſti,
tranſiliens eos? Quid tu inter hæc omnia?
Quid tu? Deficiens, non perſeuerabis vſque *Mat* 10.
in finẽ? Non audies, Qui perſeuerauerit vſq; *&* 24.
in finẽ hic ſaluus erit. Qm̃ q̃uis abundat iniq̃ *Phi lip.* 3.
tas, refrigeſcet charitas multorum? Et ubi eſt
quod tranſiliſti eos? vbi eſt, quòd conuerſa-
tio tua in cœlis eſt? Illi autem inhærent ter-
renis, tanquam terrigenæ ſapiunt terram, &
ſunt terra ſerpẽtis cibus. Quid tu inter hæc?

Verun-

Veruntamen quamuis hæc faciant, quãuis hæc cogitent, quamuis impellant, quamuis inclinato instent, quamuis iam erectum sentiant, & honorem meum repellere cogitẽt, quamuis ore suo benedicant, & corde suo maledicant, quamuis insidientur vbi pñt, calumnientur vbi possunt. Veruntamen Deo subijcietur anima mea.) Et quis tãta toleret, vel aperta bella, vel occultas insidias? Quis

L toleret inter apertos hostes, inter falsos fratres? Quis tanta toleret? Nunquid hõ? Et si homo, nunquid a seipso homo? Non sic transiliui ut extollar & cadam, Deo subijcieť anima mea. Qm̃ ab ipso est patientia mea.) Quę patientia mea inter tanta scandala, nisi quia

Rom. 8. si id quod non videmus speramus, per patiẽtiam expectamus? Venit dolor meus, ueniet & requies mea, Venit tribulatio mea, veniet & purgatio mea. Nunquid lucet aurum in fornace aurificis? In monili lucebat, in ornamento lucebat, patiatur tamen fornacem, vt purgatum a sordibus ueniat ad lucem. Fornax ista, ibi palea, ibi aurum, ibi ignis ad hãc flat aurifex. In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cineres vertitur, a sordibus illud exuitur. Fornax mundus, palea iniqui, aurum iusti, ignis tribulatio, artifex Deus. Quod vult ergo artifex, facio: vbi me ponit artifex, tolero: iubeor ergo tolerare, nouit ille purgare. Ardeat licet palea ad incendendũ me, & quasi consumendum me, illa in cinerem vertitur, ego sordibus careo. Quare? Quia Deo subijcietur anima mea, quoniam

Rom. 8. ab ipso patientia mea. Quis est tibi iste a quo est patientia tua? Qm̃ ipse est Deus meus & salutaris meus, susceptor meus, non emigra

M bo.) Qm̃ ipse est Deus meus, ergo vocat me: & susceptor meus, ergo glorificat me. Hic enim uocor & iustificor, ibi autem tecũ glorificor, & inde vbi glorificor, non emigrabo. Neque.n in peregrinatione mea remanebo. Est hic vnde emigrem, sed veniam vnde

Psal. 38. non emigrabo. Nã inquilinus ego sum apud te in terra, sicut oẽs patres mei. Ergo ab inquilinatu migrabo, de domo cœlesti non emigrabo. In Deo salutare meũ, & gloria mea.) Saluus ero in Deo, gloriosus ero in Deo: nõ

Rom. 4. n.tm̃ saluus, sed & gloriosus. Saluus, quia iustus ex impio, ab illo iustificatus. Gloriosus aũt, quia non solum iustificatus, sed ẽt honorificatus, Etenim quos prædestinauit, illos & vocauit, Vocans eos quid fecit? Hic quos vocauit, ipsos & iustificauit: quos aũt iustificauit, ipsos & glorificauit. Iustificatio ergo ad salutem pertinet, glorificatio ad honorem. Quia glorificatio ad honorem pertinet, disputare opus non est. Quia iustificatio pertinet ad salutem, quæramus aliquod documentum. Ecce occurrit ex Euangelio, Erant qui sibi uidebantur iusti, & reprehendebant dominum, ꝙ admittebat ad conuiuium peccatores, & cum publicanis & peccatorib. conuescebatur. Talibus itaque superbientibus fortibus terrę valde eleuatis, multum de sua sanitate gloriantibus, quam putabant, non tenebant: quid rñdit dñs? Non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Quos dicit sanos, quos dicit male habẽtes? Sequitur & dicit, Non ueni vocare iustos, sed peccatores in pœnitentiam. Appellauit ergo sanos iustos, nõ quia pharisæi hoc erant, sed qa hoc se esse arbitrabantur, & ideo superbiebant, & medicum ægrotantibus inuidebant, & plus ægrotantes medicum occidebant. Appellauit tñ sanos iustos, ægrotantes peccatores. Vt ergo iustificarer ait iste transiliens, ab ipso mihi est, & ut glorificarer ab ipso mihi est. In Deo salutare meũ & gloria mea, Salutare meum, ut saluus sim: gloria mea, ut honoratus sim. Hoc tunc, mõ quid? Deus auxilii mei, & spes mea in Deo.) Donec perueniã ad pfectã iustificationẽ & salutẽ. Spe.n. salui facti sumus. Spes aũt q̃ vr̃, non est spes. Donec ueniam ad illam glorificationẽ ubi iusti fulgebunt in regno patris sui tanquam sol. Interim nunc inter tentationes, inter iniquitates, inter scandala, inter apertas oppugnationes & subdolas locutiones, inter eos qui ore suo benedicunt & corde suo maledicunt, inter eos qui honorem meũ cogitãt repellere: quid hic? Deus auxilij mei, dat.n. auxiliũ certãtib. Cõtra quos certantibus? Nõ est nobis colluctatiõ aduersus carnẽ & sanguinẽ, sed aduersus principatus & ptãtes. Deus ergo auxilij mei, & spes mea in Deo. Spes, q̃diu nondũ est qđ ꝑmissum est, & creditur qđ nondũ vr̃. Cum aũt uenerit, erit saluatio & glorificatio, non tñ dum illa differũtur, deserimur. Deus.n. auxilii mei, & spes mea in Deo. Sperate in eo oẽ conciliũ plebis.) Imitamini idithũ, trãsilite inimicos vestros, repugnãtes uobis, resistẽtes itineri vr̃o

odio

odio vos habentes transilite. Sperate in eo
oẽ conciliũ plebis. Effundite corã illo cor-
da vestra.) Nolite credere eis qui dicunt uo-
bis, vbi ẽ Deꝰ vr̃? Factæ sũt, ĩqt, mihi lachry
mæ meę panes die ac noctæ, dum dr̃ mihi
quotidie, ubi est Deus tuus. Sed q̱d ibi dicit?
Hæc meditatus sũ, & effudi sup̱ me aĩam.
Cõmemoratus sũ qđ audio, vbi ẽ Deꝰ tuus.
Memoratus sum hæc & effudi sup̱ me aĩam
meã. Quærens Deũ meũ, effudi sup̱ me ani-
mã meã, vt illũ attingerẽ non in me reman
si, Ergo sperate in eo oẽ cõciliũ plebis: Effu
dite corã illo corda vestra, deprecãdo, con
fitẽdo, sperãdo. Nolite corda uestra retine
re ĩtra corda uestra. Effudite corã illo cor
da vr̃a. Nõ perit ꝙ effunditis, Ille.n. suscep-
tor meꝰ. Si suscipit, q̱d times effunder̃? Iacta
in dño corã tuã, & spera in eũ. Effundite co
rã illo corda vestra. Deus adiutor noster.)
Quid timetis ĩter susurrones, detractores,
Deo odibiles? Vbi possunt palã oppugnan-
tes, vbi non pñt occulte insidiantes, falso
laudãtes, vere inimicãtes. Inter hos quid ti-
metis? Deus adiutor noster: an ęmulãt Deũ?
Nunquid fortiores illo sunt? Deus adiutor
noster est, securi estote. Si Deus pro nobis
quis cõtra nos? Effundite corã illo corda
vestra, trãsiliẽtes ad eũ, leuantes animas ve-
stras. Deus adiutor nr̃. Et iã cõstituti in loco
munito, in turri fortitudinis a facie inimici,
miseramini eos quos timebatis: currere. n.
debetis in siti. Despicite ergo illos iã in lo-
co illo cõstituti, & dicite. Veruntamẽ uani
filii hominũ, mendaces filii hominũ.) Filii
hominum vsquequo graues corde? filii ho
minum vani, filii hominũ mẽdaces, filii ho
minũ ut quid diligitis vanitatẽ, & quæritis
mendaciũ? Cũ miseratione ista dicite, atque
sapite. Si transiluistis. Si diligitis inimicos
vestros, si destruere cupitis ut ędificetis, si
eum amatis qui indicat in gentibus & re-
plet ruinas, ita his ista dicite, non odio habẽ
tes, non malum pro malo reddentes. Men-
daces filii hominum. In stateris, ut decipiãt
ipsi de vanitate in vnũ.) Certe multi sunt,
ecce ille est unus, unus ille qui proiectus est
de turba conuiuantium. Conspirant, oẽs tẽ
poralia quærunt, quique carnales carnalia,
& in futurum sperant quicunque sperant.
Etsi de opinionum varietate in diuersum, de
vanitate tñ in unũ sunt. Diuersi quidẽ erro-
res & multiformes, & regnum aduersũ se
diuisum nõ stabit: sed similis in oĩb. uolun-
tas vana & mẽdax, p̱tinens ad vnũ regẽ, cũ
quo in ignẽ ęternum p̃cipitanda est. Ipsi de Mat. 25.
uanitate in vnũ. Et ad illos videte, quia sitit E
videte quia currit in siti. Conuertit ergo se
ad illos, sitiens eos. Nolite sperare sup̱ iniq
tatẽ.) Nã spes mea in Deo est, nolite sperare
sup̱ iniquitatẽ. Vos q̱ nõ vultis accedere &
transilire, nolite sperare sup̱ iniquitatẽ. Ego.
n. qui transiliui, spes mea in Deo. Et nunquid
iniquitas est apud Deũ? Nolite sperare sup̱
iniquitatẽ. Hoc faciamus, illud faciamus, il- Rom. 9.
lud cogitemus, sic insidias cõponamus, de
vanitate in vnũ. Tu sitis, qui cõtra te ista co-
gitant, ab eis quos bibis p̱dũtut Nolite spe-
rare super iniquitatẽ. Vana est iniquitas, ni-
hil est iniquitas, potens non est nisi iustitia.
Occultari põt ad tp̃s veritas, vinci nõ põt.
Florere põt ad tp̃s iniquitas, p̱manere non C
põt. Nolite sperare sup̱ iniquitatẽ. Et rapinã
ne cõcupiscatis.) Nõ es diues & rapere vis?
Quid inuenis? Quid p̱dis? O lucra dãnosa.
Inuenis pecuniã, perdis iustitiã. In rapinam
ne concupiscatis. Paup̱ sum non habeo: iõ
rapere vis? Quid rapias vides, a quo rapiaris 1. Pet. 5.
non vides? Nescis circuire inimicũ tanquã
leonẽ rugientem, & q̃rentẽ q̱d rapiat? Pręda
illa quã vis rapere, in muscipula est: tenes &
teneris. In rapinã ergo ne cõcupiscas o pau
p̱, sed cõcupisce in Deũ qui præstat nobis
oĩa abundãter ad fruendũ. Pascet te qui fe-
cit te: si pascit latronẽ, nõ pascet innocentẽ?
Pascet te q̱ solem suũ oriri facit sup̱ bonos 1. Ti. 6.
& malos, & pluit sup̱ iustos & iniustos. Si pa
scit damnandos, non pascet liberandos? Er-
go in rapinam noli concupiscere. Dictum
est hoc pauperi, fortassis aliquid de necessi
tate rapturo. Diues p̱cedat, nõ habeo ego,
inquit, necessitatem rapiendi, nihil mihi de Matt. 5.
est, abundant oĩa: & tu audi. Diuitię si fluãt,
ne apponatis cor.) Ille non habet, iste ha- al. "af-
bet. Ille non quęrat rapere quod non ha- fluãt, &
bet: iste non apponat cor in eo quod ha- si de ince-
bet. Diuitię si fluant. i. si exundent tãquã de ps.
fonte. currant, ne apponatis cor. Noli de te
pręsumere, noli ibi te figere: certe vel hoc
time, diuitiæ si fluant. Non vides quia si ibi
cor posueris, & tu flues? Diues es, ecce iam
nõ cõcupiscis adhuc habere quia multa ha-
bes. Audi, Pręcipe diuitibus huius mundi, 1. Ti. 6.
non su-

non ſuperbe ſapere. Et quid eſt, ne apponatis cor? Neq; ſperař in incerto diuitiarũ. Ergo diuitiæ ſi fluant ne apponatis cor: nec in
G diuitijs confidatis, non p̄ſumatis, nec ſperetis, ne dicař, Ecce hõ qui nõ poſuit Deũ ad-
Pſal. 51. iutorẽ ſuũ, ſed ſperauit in multitudine diuitiarũ ſuarũ & p̄ualuit in vanitate ſua. Ergo vani filij hoĩum, mẽdaces filij hoĩum, Neq; rapiatis neq; ſi fluant diuitiæ cor apponatis: non iã vanitatẽ diligatis & mẽdaciũ q̃ratis,
Pſal. 30. Beatus.n.cuius eſt dñs Deus ſpes eius, & non reſpexit in vanitatẽs & inſanias mẽdaces. Decipere vultis, fraudẽ vultis facere, q̃d affertis vt decipiatis? ſtateras doloſas. Mendaces.n.inquit, filij hoĩum in ſtateris, vt decipiãt ipſi p̄ ferendo ſtateras doloſas. Falſo examine fallitis intuentes, neſcitis aliũ eſſe qui appẽdit, aliũ qui de põdere iudĩcat? Non videt cui tu
a.l. qui te & ipſum. appendis, ſed videt qui & teipſum* appẽdit. Ergo non fraudẽ, non rapinã concupiſcatis, non in his, q̃ habetis ſpem ponatis, monui, p̄ dixi, ait iſte Idithũ. Quid ſequitur? Semel locutus eſt Deus, duo hæc audiui, qm̃ poteſtas Dei eſt, & tibi dñe miſericordia, quia tu reddes vnicuiq; ſm̃ opera ſua ʒ Dixit Idithum, ſonuit de alto, quo tranſiliuit, audiuit ibi q̃ddam & dixit nobis. Sed aliquantũ in hoc q̃đ nobis dixit perturbor fratres, & donec vobiſcum participẽ, vel perturbationẽ, vel aliq̃ reſpirationem meam, intentos vos volo: etenim pſaſmum ad terminũ duximus adiuuãte dño. Poſt hęc quę dicturi ſumus, nõ reſtat aliquid quod de hoc vlterius exponamus. Itaq; annitimini mecũ, vtrũ poſsimus intelligere hoc: & ſi non potuero, & intelligit aliquis veſtrũ quod ego non poſſum, gaudebo
H potius q̃ inuidebo. Omnino inueſtigare difficile eſt quemadmodũ poſitum ſit prius, Semel locutus eſt Deus: deinde cum ille ſemel locutus eſt, ego duo audiui. Si.n.diceret, Semel locut⁹ eſt Deus, vnũ hoc audiui: videbař partẽ quæſtionis huius amputauiſſe, vt tantũ modo quæreremus q̃d ſit, ſemel locutus eſt Deus. Nũc vero quæſituri ſumus, & quid ſit, ſemel locutus eſt Deus, & quid ſit, duo hæc audiui: cũ ſemel ille locutus eſt. Semel locutus eſt Deus. Quid dicis Idithum? Si tu loqueris qui trãſiluiſti eos, ſemel locutus eſt: ego ſcripturam aliam cõſulo, & dicit mihi, Mul-
Hebr. 1. tifarie multiſq; modis olim Deus locutus eſt patribus in prophetis. Quid eſt, Semel locutus eſt Deus? Nõne ille eſt Deus, qui in pri-
Gene. mordio generis humani locutus eſt ad Adã
6. 4. Nõne idemipſe locutus eſt ad Cain, ad Noe ad Abrahã, ad Iſaac, ad Iacob, ad Propheta oẽs, & ad Moyſen? Vnus erat Moyſes, & qu tiens ad eũ locutus eſt Deus? Ecce ẽt vni no ſemel, ſed ſæpius locutus eſt Deus, Deind locutus eſt ad filiũ hic poſitum, Tu es filiu
Mat. meus dilectus. Locutus eſt Deus Apoſtolis locutus eſt omnibus ſanctis, ẽt ſi nõ voce ſc nãte per nubem, in corde tñ vbi ipſe mag ſter eſt. Vnde ille dicit, Audiã quid loquatu
Pſa. in me dñs Deus, qm̃ loquetur pacem in pl bẽ ſuã. Quid eſt ergo, ſemel locutus eſt De⁹ Multum trãſiliuerat iſte vt perueniret illuc vbi ſemel loquutus eſt Deus. Ecce breuit dixi charitati veſtræ. Hic inter homines ho
H minibus ſępe multis modis, multis partibu p̄ multiformẽ creaturam locutus eſt Deus
I Apud ſe ſemel Deus locutus eſt, quia vnu verbum genuit Deus. Iſte ergo Idithum tra ſiliens eos, tranſiliuerat acie mentis forti & valida & præſidenti, tranſiliuerat terram, & quicquid in terra eſt, aerẽ, nubes omnes, ex bus locutus eſt Deus multa & ſæpe, & mul tis: tranſiliuerat ẽt omnes angelos acie fide Erat.n.iſte trãſiliens nõ cõtẽtus terrenis, ſe velut aquila volans, præteruectus omnẽ ne bulam qua tegitur omnis terra. Dicit.n.ſapi
Eccl. tia, Et nebula texi omnem terram. Peruen ad aliq̃d liquidũ, vniuerſam tranſiliens cre turã, & q̃rens Deum, effundens ſe ſuper ani mam ſuam, peruenit ad principium, & ver bum Dei apud Deum: & inuenit vnius patri vnum verbum, & vidit quia ſemel locutu eſt Deus. Vidit verbum per quod facta ſun omnia, & in quo ſimul ſunt omnia, non di uerſa, non ſeparata, non inæqualia. Non.n Deus quod per verbum faciebat, ipſe nõ no uerat: ſi autem quod faciebat nouerat, in ill erat antequam fieret q̃đ fiebat. Si.n.non in i lo erat quod fiebat antequam fiebat, vbi no
K uerat quod faciebat? Non.n.potes Deum d cere ignorata feciſſe. Sciuit vtiq; Deus quo fecit. Et vbi ſciuit anteq̃ faceret, ſi ſciri niſi f cta non poſſunt? Sed à factis ſciri, niſi ante f cta nõ poſſunt, à te ſ.ab homine ĩ imo facto, & in imo poſito. Antequam autem fierẽt hęc omnia, ſciebantur ab illo à quo facta ſunt, & quod ſciuit fecit. Ergo in verbo illo, per q̃đ fecit omnia, antequam fierẽt erant omnia, &

cum fa-

cũ facta ſunt ibi ſunt oĩa: ſed aliter hic, aliter
ibi, aliter in ꝓpria natura, in qua facta ſunt,
aliter in arte, ꝑ q̃ facta ſunt. Quis hoc expli-
cet? Conari poſſumus, ite cũ Idithũ & videte:
Iã ergo vt potuimus diximus, qũo ſemel lo
cutus eſt Deus, videamus qũo duo hęc audi
uit. Duo hæc audiuit, forte non eſt cõſequẽs
vt ſola duo hæc audierit, ſed duo hæc, inq̃t,
audiui. Quædã duo quæ nobis opus eſt vt di
cantur, audiuit. Audiuit fortè alia multa, ſed
nõ opus eſt ea dici nobis. Ait.n.& dominus,
Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis
illa portare mõ. Quid eſt ergo, duo hæc au-
diui? Hęc duo q̃ vobis dicturus ſum, non à
me vobis dico, ſed q̃ audiui dico. Semel lo-
cutus eſt Deus, vnum verbũ habet vnigenitũ
Deum. In illo verbo ſunt omnia, q̃a per ver
bum facta ſunt omnia. Vnum verbum habet,
vbi oẽs theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſcon
diti. Vnum verbum habet, ſemel locutus eſt
Deus. Duo hæc quę vobis dicturus ſum, ibi
audiui, nõ ex me loquor, non ex me dico, ad
hoc pertinet, audiui. Amicus aũt ſponſi ſtat
& audit eum, vt verum loquat̃, Audiuit. n.
eum ne loquendo mendacium de ſuo loqua
tur, ne diceres, quis es tu, q̃ mihi hoc dicis?
Vnde mihi hoc dicis? Audiui hæc duo, & il-
la tibi loquor, quia audiui hęc duo, quia ẽt
cognoui, quia ſemel locutus eſt Deus. Noli
contemnere auditorem dicentẽ tibi quædã
duo tibi neceſſaria, eũ qui tranſiliendo vni-
uerſam creaturam peruenit ad verbum vni-
genitum Dei, vbi ſciret quia ſemel locutus
eſt Deus. Dicat ergo iam quędam duo, Mul-
tum.n.ad nos pertinent hęc duo, Quoniam
poteſtas Dei eſt, & tibi domine miſericor-
dia. Iſta ſũt duo poteſtas & miſericordia. Iſta
planè, intelligite poteſtatẽ Dei, ĩtelligite mi
ſericordiã Dei. His duobus continentur pro
pe omnes ſcripturę propter hęc duo Pro-
phetę, propter hęc lux, propter hęc ipſe dñs
noſter Ieſus Chriſtus, ꝑꝑ hęc Apoſtoli, ꝑꝑ
hęc annunciatio omnis, & celebratio verbi
Dei in Eccleſia, propter hęc duo, ꝓpter po-
teſtatẽ Dei & miſericordiam. Poteſtatẽ eius
timete, miſericordiam eius amate: nec ſic de
miſericordia eius pręſumatis, vt poteſtatem
contemnatis: nec ſic poteſtatem timeatis, vt
de miſericordia deſperetis. Apud illum po-
teſtas, apud illum miſericordia: hunc humi-
liat, & hunc exaltat: hũc humiliat poteſtate,
illum exaltat miſericordia. Sic.n. Deus vo-
lens oſtendere iram, & demonſtrare poten- Rom. 9.
tiam ſuam, attulit in multa patientia ſua vaſa
irę, quę perfecta ſunt in perditionẽ. Audiſti
poteſtatem, q̃re miſericordiã, Vt notas, inq̃t,
faceret diuitias ſuas in vaſa miſericordię. Per
tinet ergo ad eius poteſtatẽ dãnare iniquos.
Et quis illi dicit, quid feciſti? Tu.n.ò hõ quis Rom. 9.
es qui rñdeas Deo? Time ergo & treme eius
ptãtem, ſed ſpera eius miſericordiam. Dia-
bolo poteſtas quędã eſt, plerunq; tñ vult no
cere & nõ põt, q̃a ptãs iſta ſub poteſtate eſt.
Nã ſi tm̃ poſſet nocere diabolus quãtũ vult,
non aliquis iuſtorũ remaneret, aut aliq̃s fide
lium eſſet in terra. Ipſe per vaſa ſua impellit,
quaſi parietem inclinatum, ſed tantũ impel-
lit, quantum accepit poteſtatem. Vt autẽ non A
cadat paries, dominus ſuſcipiet: quoniam q̃
dat poteſtatem tentatori, ipſe tentato prębet
miſericordiam. Ad mẽſuram. n. permittitur
tentare diabolus. Et potabis nos, inquit, in
lachrimis in menſura. Noli ergo timere, niſi Pſal. 79.
permiſſum aliquid facere tentatorem. Habes
.n. miſericordiſsimum ſaluatorem, Tantum
permittitur ille tentare, quantum tibi ꝓdeſt
vt exercearis, vt proberis, vt q̃ te neſciebas,
à teipſo inueniaris. Nam vbi vel vnde niſi de
hac Dei poteſtate & miſericordia ſecuri eſ-
ſe debemus? Secundũ illam Apoſtolicã ſen-
tentiam, Fidelis Deus qui non permittit vos
tentari ſuper id quod poteſtis. Ergo poteſtas
Dei eſt, nõ eſt.n poteſtas niſi à Deo. Noli di- 1. Co. 11
cere, & quare dat tantam poteſtatem, & non Rom. 13.
de poteſtate habet ęquitatẽ? Qui dat poteſta
tem, habet ęquitatem. Tu inique murmurare
potes, ille ęquitatem perdere non poteſt. Nũ Rom. 9.
quid iniquitas apud Deum eſt? Abſit, Hoc fi-
ge in corde, hoc de cogitatione tua non ex-
cutiat inimicus. Facere poteſt aliquid Deus,
vt tu neſcias quare faciat, inique tamen face
re non poteſt, apud quem non eſt iniquitas.
Nam ecce reprehendis Deum quaſi de iniq̃-
tate. Ago tecum aliquid, attende paululum.
Non reprehenderes iniquitatem, niſi viden B
do iuſtitiam. Reprehenſor iniquitatis eſſe nõ
poteſt, qui non cernit iuſtitiam, cui compa-
ratam reprehendat iniquitatem. Vnde enim
ſcis quia hoc iniuſtum eſt, niſi ſcias quid ſit
iuſtum? Quid ſi.n. iuſtum eſt, & hoc quod di
cis iniuſtum? Abſit, inquis, iniuſtum eſt, &
clamas quaſi videntibus oculis, videns hoc

iniustum esse vtiq; ex aliqua regula iustitiæ,
cui comparãs hoc quod vides prauũ & cer
nẽs nõ conuenire rectitudini regulæ tuæ, re
prehendis tanq̃ artifex discernẽs iustum ab
iniusto. Ergo q̃ro à te, iustũ hoc esse vñ vides?
Vbi, inq̃, videbis hoc iustũ, quo viso, repre-
hẽdis iniustũ? Vñ illud nescio, quid quo asp
gitur aĩa tua ex multis partib. in caligine cõ
stituta, nescio q̄d hoc q̃d coruscat mẽti tuę?
Vñ hoc istũ? Itane nõ hẽt fontẽ suũ? A te tibi
est q̃d iustũ est, & tu tibi potes dare iustitiã?
Nemo sibi dat q̃d non hẽt. Ergo cum sis in-
iustus, esse, nõ potes iustus, nisi non conuertẽ
do te ad quandã iustitiã manentẽ, à quasi re-
cedis, iniustus es: ad quam si accedis, iustus
C es. Te recedẽte nõ deficit, te accedente non
crescit. Vbi est ergo ista iustitia? Quæres in
terra? Absit. Non.n. aurũ aut lapides p̃ciosos
q̃ris, iustitiam, quærẽs. Quære in mari quęre
in nubibus, q̃re in stellis, quære in angelis, in
uenis in illis, sed & ipsi de fonte bibunt. Iusti
tia.n. angelorũ in omnibus est, sed ab vno ca
Psa. 35. pitur. Respice ergo, trãscende, vade illuc vbi
semel locutus est deus, & ibi inuenies fontẽ
iustitię, vbi est fons vitę, qm̃ aput te est fons
vitę. Si. n. tu de rore exiguo iudicare vis q̃d
iustum est, & quod iniustum est, nũquid ini-
quitas apud Deũ? Vnde ad te manat tanquã
de fonte iustitia, inquãtum iustum sapis, cũ
Rom. 9. ex multis partibus iniq; disipias? Habet ergo
fontem iustitię Deus, Noli ibi quærere ini-
quitatem vbi lux sine vmbra est. Sed planè te
põt latere causa. Si latet te causa, respice i-
gnorantiam tuã, Vide qui sis, attende hæc
duo, quoniã potestas Dei est, & tibi dñe mi-
Ecclesia- sericordia. Fortiora te ne quæsieris, & altio
stici. 3. ra te ne scrutatus fueris, sed quę p̃cepit tibi
dñs, illa cogita semper. Quia ad hęc quę tibi
p̃cipit Deus, pertinẽt ista duo, qm̃ potestas
Dei est, & tibi domine misericordia. Noli ti
mere inimicum, Tantũ facit quantum acce-
perit potestatem. Eum time, qui habet sum-
D mam potestatẽ, Eum time, qui quãtũ vult tã
tum facit, & qui iniustè nihil facit, & quic-
quid fecerit, iustũ est. Putamus iniustum esse
nescio quid, & ex hoc quia fecit Deus crede
iustum esse. Ergo inquis, siquis hominẽ occi
Esa. 38. dat innocẽtem, iustè facit an iniquè? Iniquè
sane. Quare hoc permittit Deus? Vide prius
ne illud debeas, Frange esuriẽti panem tuũ,
& egenum sine tecto induc in domũ tuã. Si
videris nudum vesti eum. Hoc.n. iustitia es
hoc.n. tibi præcepit dominus. Lauamini, mi Esa. 1.
di estote, auferte neq̃tias à cordibus vestris
atq; à conspectu oculorum meorũ. Discit B
bonum facere, iudicate pupillo & viduę, &
venite & disputemus dicit dominus. Dispu
tare vis antequã facias vnde dignus sis dispu
tare, quare hoc permisit Deus? Consiliũ De
tibi dicere ò homo non possum. Illud tam
dico q̄a & iniq; fecit hõ qui occidit innoc
tem, & nõ fieret nisi permiserit Deus. Et qu
uis ille iniq; fecerit, non tñ hoc iniq; perm
sit Deus. Lateat causa in isto, nescio quo d
quo moueris, cuius innocẽtia te permouet
Possem.n. tibi cito rñdere, non occideretu
nisi nocens esset, sed tu eum innocentem p
tas. Possem tibi hoc cito dicere. Non. n. t
scrutareris cor eius, discuteres facta eius, ex
minares cogitationes eius, vt posis mihi di
cere, iniustè occisus est. Possem ergo facil
respondere: sed opponitur mihi quidam iu
stus sine cõtrouersia, iustus sine dubitatione
iustus qui non habebat p̃ctm̃, occisus a pec
catoribus, traditus à peccatore, ipse Christu Psal.
Deus noster de quo non possumus dicere q
habuit aliquã iniquitatẽ, quia ea quæ non r
puit exoluebat, obijcitur mihi, Et quid dic
de Christo? Tecũ ago, inquis & ego tecum.
De illo proponis quæstionem, de illo soluo
q̃õnẽ. Ibi.n. consilium Dei nouimus, q̃d non
nisi ipso reuelante nossemus, vt cum tu inue
neris consilium Dei, qui permisit innocen-
tem filium occidi ab iniustis, & tale consiliũ
quale tibi placeat, & quale tibi si iustus es di
plicere non posit, credas quia & in alijs cõ
silio id agat Deus, sed latet te. Eia frẽs opus
erat sanguine iusti ad delendum chirogra-
phum p̃ctõrũ, opus erat exẽplo patientiæ
exẽplo humilitatis, opus erat signo crucis ad
diabolũ & eius angelos debellandos, opus
nobis erat pasione dñi nostri. Nam pasio-
ne dñi redẽptus est orbis. Quanta bona egi
pasio dñi? Et tamẽ pasio huius iusti non es-
set, nisi dominum iniqui occidissent. Quid
ergo? Bonũ hoc q̃d nobis pręstitũ est de do-
minica pasione, imputandum est iniquis in
terfectoribus Christi? Absit. Illi voluerunt,
Deus permisit. Illi nocentes essent, ẽt si tantũ
modo voluissent. Deus aũt non permisisset
nisi iustũ esset. Voluerũt occidere, Pone q̄a
non potuerunt, Iniqui essent, homicidæ es-
sent,

ſent, qui dubitaret? Dñs enim interrogat iu-
ſtum & impium, & incogitationibus impij
interrogatio erit. Diſcutit Deus quid quiſq;
voluerit, non quid potuerit. Ergo ſi voluiſ-
ſent & non potuiſſent, & nõ occidiſſent, ini-
qui illi remanerent, tibi Chriſti paſsio non
præſtaretur. Voluit ergo facere impius vt dã
naretur, permiſſus eſt vt tibi pſtaretur. Quod
voluit, imputatur iniquitati impij, qđ pmiſ-
ſum eſt, imputatẽ poteſtati Dei. Ille ergo ini-
que voluit, Deus iuſtè permiſit. Itaque fra-
tres mei & Iudas malignus traditor Chriſti,
& perſecutores Chriſti, maligni oẽs, impij
oẽs, iniqui omnes, dãnandi oẽs, & tñ pater
proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro no-
bis oĩbus tradidit illum. Diſpone ſi potes, di
ſtingue ſi potes. redde Deo vota tua, quæ
diſtinxerunt labia tua. Vide quid tibi fecerit
iniquus, qđ iuſtus. Ille voluit, iſte permiſit.
Ille iniuſte voluit, iſte iuſte permiſit. Volun-
tas iniuſta dãnetur, permiſsio iuſta glorifice
tur. Quid.n. mali accidit Chriſto, quia mor-
tuus eſt Chriſtus? Et illi mali ſunt qui mala
facere voluerunt, & nihil mali paſſus eſt cui
fecerũt. Occiſa eſt caro mortalis interficiẽs
mortem, præbens patientiæ documentũ, p-
mittens reſurrectionis exemplũ. Quanta bo
na facta ſunt iuſtis, de malo iniuſti? Hoc eſt
magnũ Dei, quia & bonũ quod facis ipſe ti-
bi dedit, & de malo tuo ipſe bene facit. No
li ergo mirari, permittit Deus & iudicio p-
mittit, permittit & menſura, numero, ponde
re permittit. Apud illum non eſt iniquitas, tu
tñ ad eum pertine. In ipſo ſpem pone, ipſe
ſit adiutor tuus, ſalutare tuũ. In illo ſit locus
munitus, turris fortitudinis. Refugiũ tuũ ip-
ſe eſt, & nõ te ſinit tentari, ſupra quam potes
ferre, ſed faciet cum tentatione ẽt exitum vt
poſsis ſuſtinere, vt q te ſinit pati tentationẽ,
poteſtas eius ſit, q nõ ſinit vltra ĩ te fieri quã
potes ferre, miſericordia eius ſit, qm̃ pote-
ſtas Dei eſt, & tibi dñe miſericordia, quia tu
reddes vnicuique ſecundum opera eius.

Poſt tractatum, cum mathematicus in po-
pulo monſtraretur.

FIlii Eccleſiæ ſitis, ẽt iſtum quem videtis
bibere vult, Simul ẽt vt noueritis, q̃ multi
in commiſtione Chriſtianorum ore ſuo be
nedicant, & corde ſuo maledicant iſte ex
Chriſtiano & fideli penitens redit, & terri-
tus poteſtate dñi, conuertiẽ ad miſericordiã
domini. Seductus.n. ab inimico cum eſſet fi-
delis, diu mathematicus fuit, ſeductus ſedu-
cens, deceptus decipiẽs, illexit, fefellit, mul
ta mẽdacia locutus eſt cõtra Deũ, qui dedit
hoĩbus ptãtem faciendi qđ bonũ eſt, & nõ
faciendi qđ malũ eſt. Iſte dicebat, quia adul
teriũ nõ faciebat uolũtas ppria, ſed Venus:
& homicidiũ nõ faciebat volũtas ppria, ſed I
Mars: & iuſtũ non faciebat Deus, ſed Iupiter
& alia multa ſacrilega nõ parua. Quã mul-
tis eũ putatis Chriſtianis nũmos abſtuliſſe?
Quã multi ab illo emerunt mendaciũ quib. *Pſal. 4.*
dicebamus, Filii hoĩum vſquequo graues
corde, ut quid diligitis vanitatẽ & quæritis
mendaciũ? Modo ſicut de illo credendũ eſt,
horruit mendaciũ, & multorũ hoĩum inte-
ritum: ſe aliqñ a diabolo ſenſit illectũ, con-
uertitur ad Deum penitens. Putamus fratres
de magno timore cordis accidiſſe. Quid.n.
dicturi ſumus? Nãque ſi ex pagano conuer-
tereẽ mathematicus, magnũ quidẽ eſſet gau-
diũ: ſed tñ poſſet videri, quia ſic conuerſus
eſt clericatũ quærere in Eccleſia. Pœnitens
eſt, nõ q̃rit niſi ſolã miſericordiã. Cõmendã
dus eſt ergo, & oculis & cordibus veſtris.
Eum quem videtis, cordibus amate, oculis
cuſtodite. Videte illũ, ſcitote illũ, & quacun
que ille tranſierit, fratribus cæteris qui mõ
hic non ſunt, oſtendite illum, & iſta diligen
tia miſericordia eſt, ne ille ſeductor retrahat
cor & oppugnet. Cuſtodite vos, non vos la-
teat cõuerſatio eius, via eius, vt teſtimonio
veſtro nobis confirmeẽ vere illũ ad dñm eſ-
ſe conuerſum. Non enim ſilebat fama de vi-
ta eius, qñ ſic vobis & videndus & miſeran- K
dus offertur. Noſtis in Actibus Apoſtolorũ *Act. 13.*
eſſe ſcriptũ, quia multi perditi, id eſt, talium
artiũ hoĩes, & doctrinarũ nefariarũ ſectato-
res, oẽs codices ſuos ad Apoſtolos attule-
rũt, & inceſi ſunt libri tam multi, vt pertine-
ret ad ſcriptorẽ æſtimationẽ eorũ facere, &
ſummam precij conſcribere. Hoc vtiq; p-
pter gloriã Dei, ne tales ẽt perditi deſpera-
rent ab illo qui nouit quærere qđ perierat.
Perierat ergo, nũc quæſitus, inuentus, addu- *Luc. 16.*
ctus eſt: portat ſecũ codices incendendos,
p quos fuerat incendẽdus, ut illis in ignem
miſsis, ipſe in refrigeriũ tranſeat. Sciatis eũ
tñ fratres olim pulſare ad Eccleſiã ante pa-

ſcha; Ante paſcha enim cœpit petere de Eccleſia Chriſti medicinã, ſed qa talis eſt ars, in qua exercitatus erat, quæ ſupra ſe eſſet, de mendacio atque fallacia, dilatus eſt ne tẽtaret, & aliqñ tñ admiſſus eſt, ne periculoſiᵒ tentaretur. Orate pro illo Chriſtũ, prorſus hodiernã precem pro illo fundite dño Deo
L noſtro. Scimus enim & certi ſumus, qa orõ veſtra delet oẽs impietates eius. Dñs vobiſc.

In Pſalmum ſexageſimumſecundum enarratio.

Psal. 4. PRopter eos qui forte rudes ſunt adhuc ad nomen Chriſti, quia vndique colligit qui pro omnibus dedit ſanguinem ſuũ, dicẽdum eſt paucis quod & illi libenter audiãt qui nouerunt, & diſcant qui nõ nouerunt. Pſalmi iſti quos cantamus, anteq̃ dñs noſter
Luc. 1. Ieſus Chriſtus natus eſſet ex uirgine Maria, ſpiritu Dei dictante dicti & conſcripti ſũt. Fuit enim Dauid Rex in Iudæorũ gente, quę gens vna colebat Deum vnum, qui fecit cœlum & terram, mare & oĩa quæ in ipſis ſunt, ſiue quæ videntur, ſiue quæ non vident. Cæteræ aũt gentes, aut idola colebant, quę manibus ſuis fecerant, aut creaturã Dei, non ipſum creatorẽ, id eſt, aut ſolem, aut lunã, aut ſtellas, aut mare, aut mõtes, aut arbores. Hęc. n. oĩa Deus fecit, & laudari ſe vult in illis, nõ illa coli pro ſe. Ergo in ipſa gente Iudęo
Rom. 1. rum Dauid Rex fuit, de cuius ſemine natus eſt dñs noſter Ieſus Chriſtus ex Maria virgine: quia de illa ducebat genus virgo Maria, quæ peperit Chriſtũ, & dicti ſunt iſti pſalmi, & prophetabatur in eis Chrs venturus poſt multos annos: & dicebatur ab illis prophetis qui fuerũt antequã dñs nr̃ Ieſus Chriſtus de Maria virgine naſceretur, quicquid
M. futurum erat tpibus noſtris: qđ modo legimus & uidemus, & multũ gaudemus, quia ſpes nr̃a prædicta eſt a ſanctis, qui illud non videbant impletum, ſed in ſpiritu futurũ videbant. Et nos mõ legimus & audimus a lectoribus, diſputamus illa, & qũo ſunt in ſcripturis, ſic ea videmus impleri per totũ orbẽ terrarum. Quis inde non gaudeat? Quis non & ea quę nondum venerunt ventura ſperet, pp illa quæ iam tãta impleta ſunt. Modo. n. fratres videtis, quia totus mundus, tota terra, omnes gentes, omnes regiones currunt ad nomẽ Chriſti, & credunt in Chriſtũ. C
te videtis hoc, qũo vbique euertantur van
tates paganorũ, videtis. Hoc manifeſtum e
vobis. Nunqd & hoc de libro vobis legim
& non ante oculos veſtros fit? Hoc ergo t
tũ, qđ videtis ante oculos veſtros fieri, ſcr
ptũ eſt ante immenſa volumina annorũ p
iſtos quos mõ legimus, qñ iam iſta imple
videmus. Sed qm̃ ſcripta ſunt, & alia quę n
dum venerunt, id eſt, quia dñs nr̃ Ieſus Ch
ſtus venturus eſt vt iudicet, qui primo ve
vt iudicaretur. Venit. n. primo humilis, p
ſtea venturus eſt excelſus, venit vt oſtend
ret exemplũ patientiæ, poſtea venturus e
vt pro meritis iudicet oẽs, ſiue bonos ſi
malos. Quia ergo nondũ venit hoc qđ ſp
ramus venturũ Chriſtũ iudicẽ viuorum
mortuorũ, debemus illud credere modi
quod reſtat. Venturũ eſſe credamus qñ vi
mus tanta quæ tunc futura erãt, mõ cõpl
ri. Stultus eſt. n. qui non vult credere pauca
reſtant, cum videat tam multa impleta eſſ
quæ tunc non erant qñ prædicabant. Pſ
mus ergo iſte dr̃ ex perſona dñi noſtri Ie
Chriſti & capitis & membrorũ. Ille. n. vn
qui natus eſt de Maria, & paſſus eſt, & ſep
tus eſt, & reſurrexit, & aſcendit in cœlũ,
modo ad dexterã pr̃is ſedet & interpellat
nobis, caput nr̃m eſt. Si ille caput eſt, n
membra ſumus, tota Eccleſia eius quę vbi
diffuſa eſt, corpus ipſius eſt, cuius eſt ipſe
put. Non ſolũ aũt fideles qui mõ ſunt, ſed
qui fuerunt ante nos, & qui poſt nos futu
ſunt vſq; in finem ſeculi, oẽs ad corpus ei
pertinent, cuius corporis ipſe caput eſt q
aſcedit in cęlũ. Quia ergo iam nouimus c
put & corpus, ille eſt caput, nos corpus. C
audimus vocẽ ipſius, & ex capite debem
audire & ex corpore: quia quicquid paſſ
eſt in illo, & nos paſſi ſumus: quia & nos c
patimur in nobis, & ipſe patitur. Qũo ſi al
quid patiatur caput, nunquid poteſt dice
manus, quia non patitur? Aut ſi aliquid pa
tur manus, nunquid põt caput dicere, qu
non patitur? Aut ſi aliquid patitur pes, nu
quid põt caput dicere, quia non patitur? C
aliquid patitur membrum nr̃m, omnia m
bra currunt, ut ſubueniant membro quo
patitur. Si ergo ille cum paſſus eſt, nos in i
lo paſſi ſumus, & ille iam aſcendit in cœl
& ſedet ad dexterã patris, quicquid patitu

Eccleſia

Ecclesia ipsius in tribulationibus huius se-
culi, in tẽtationib. in necessitatibus, in angu
stiis, q̃bus illã oportet erudiri, vt igne tanq̃
aurũ purgetur, ipse patitur. Probamus hoc,
quia nos in illo passi sumus, dicente Apo-
stolo. Si aũt mortui estis cũ Chr̃o, quid ad-
huc velut viuẽtes de hoc mũdo decernitis?
Itẽ dicit, Quia vetus hõ nr̃ simul crucifixus
est cũ illo, vt euacuet̃ corpus peccati. Si er-
go in illo mortui sumus, in illo ẽt resurre-
ximus. Dixit. n. ipse Apostolus, Si aũt resur-
rexistis cũ Chr̃o, q̃ sursum sunt sapite, q̃ sur
sũ sunt q̃rite, vbi Xp̃s est in dextera Dei se-
dens. Si ergo in illo mortui sumus, & in il-
lo resurreximus, & ipse ĩ nobis morit̃, & in
nobis resurgit, ipse ẽ. n. vnitas capitis & cor
poris: nõ ĩmerito vox ipsius ẽt nostra est, &
vox nr̃a ẽt ipsius est. Audiamus ergo psal. &
in eo Chr̃m loquẽtẽ intelligamus. Titulum
hẽt iste Psalmus. Ipsi Dauid cũ esset in deser
to Idumææ.) Per Idumææ nomen intelligit̃
seculũ istud. Idumæa. n. gens erat quędã er-
rantiũ hoĩm, vbi idola colebantur. Nõ ĩ bo-
no ponitur Idumęa ista. Si nõ in bono poni
tur, intelligẽdũ est istã vitã, vbi patimur tã
tos labores, & vbi tantis necessitatib. subdi-
ti sumus, Idumęę nomine significari. Et hoc
est desertũ vbi multũ sitit̃, & audituri estis
vocẽ mõ sitientis in deserto. Si aũt cognos-
camus nos sitientes, cognoscemus nos & bi
bentes, quia qui sitit in isto seculo, in futu-
ro seculo satiabit̃, dicente dño, Beati q̃ esu-
riunt & sitiunt iustitiã, q̃a ipsi saturabuntur.
Ergo in hoc seculo nõ debemus quasi ama
re saginam. Hic sitiendũ est, alibi saginabi-
mur. Mõ aũt ut non deficiamus in isto deser
to, aspergit nobis rorẽ verbi sui, & nõ nos
dimittet prorsus arescere, vt nõ sit de nobis
repetitio, sed ut sic sitiamus vt bibamus. Vt
aũt bibamus, aliqua gr̃a eius aspergimur,
tñ sitim⁹. Et q̃d dicit aĩa nr̃a Deo? Deus De⁹
meus, ad te de luce vigilo:) Quid est vigi-
lare? Vtiq; nõ dormire. Quid est dormir̃? est
somnus aĩæ, est somnus corporis. Somnum
corporis oẽs debemus habere, quia si non
habeatur somnus corporis, deficit hõ, defi-
cit ipsũ corpus. Nõ. n. põt diu sustiner̃ cor-
pus nostrũ fragile aĩam vigilantẽ & inten-
tã in actionibus. Si diu fuerit intenta aĩa in
actionibus, corpus fragile & terrenũ, nõ il-
lã capit, nõ illã sustinet ꝑpetuo agentẽ, &
deficit, & succũbit. Iõ Deus donauit somnũ
corpori, quo raparãtur mẽbra corporis, ut
possint vigilantẽ aĩam sustinere. Illud autẽ
cauere debemus, ne ipsa aĩa nr̃a dormiat,
Malus. n. ẽ somnus aĩæ, bonus somnus cor-
poris, quo reparatur valetudo corporis. Sõ
nus ãt aĩæ, est obliuisci Deũ suũ. Quæcũq;
aĩa oblita fuerit Deũ suũ, dormiuit. Iõ dicit
Apostolus quibusdã oblitis Deũ suũ, & tan
q̃ in somno agẽtib. delíramẽta culturę ido
lorũ. Sic sũt. n. q̃ colũt idola, q̃uo q̃ vidẽt in
somnis vana. Si aũt euigilet aĩa ipsorũ, intel
ligit a quo facta est, & non colit q̃d ipsa fe-
cit. Dicit ergo quibusdã Apostolus, Surge
qui dormis, & exurge a mortuis, & illumi- *Ephe. 5.*
nabit te Christus. Nũquid corpore dormiẽ
tẽ, excitabat Apostolus? Sed excitabat aĩam
dormientẽ, q̃ñ ad hoc eã excitabat ut illumi E
naretur a Chr̃o. Ergo secũdũ ipsas vigilias
dicit iste, Deus Deus meus ad te de luce vi
gilo. Nõ. n. vigilares in te, nisi orire⁊ lux tua,
q̃ te de somno excitaret. Illuminat. n. aĩas *Psal. 12.*
Christus, & facit eas vigilare. Si aũt lumen
suũ detrahat, obdormiunt. Iõ. n. illi dr̃ ĩ alio
Psalmo, Illumina oculos meos, ne unquam
obdormiã in morte. Aut si ab illo auersi ob
dormiunt, p̃sens est illis lumẽ, & nõ p̃nt vi
dere, quia dorm⁹ũt. Q̃uo & corpore q̃ dor
mit inter diẽ, iã ortus est sol, iã dies calet, &
ille tanquã in nocte est q̃a nõ vigilat ut vi-
deat iam ortum diem. Sic quibusdam iam *Psal..76.*
præsente Christo, iam prędicata ueritate,
inest adhuc somnus animę illius. Ergo vos
si vigiletis, dicite quotidie, Surge qui dor-
mis & exurge a mortuis, & illuminabit te
Christus, Vita enim vestra & mores vestri *Ephe. 5.*
vigilare debent in Chr̃o, vt sentiant alii Pa-
gani dormiẽtes, & ad somnum vigiliarum
vestrarum excitentur, & ipsi excutiãt som-
num, & incipiant in Christo vobiscum di-
cere, Deus Deus meus ad te de luce vigilo.
Sitiuit tibi anima mea.) Ecce illud desertũ
Idumææ. Videte quõ hic sitit, sed videte
quid hic bonum est, sitiuit tibi, Sunt. n. qui F
sitiũt, sed non Deo. Omnis qui sibi uult ali-
quid prę̃stari in ardore est desiderij, Ipsum
desiderium sitis est animę. Et videte quanta
desideria sint in cordibus hominum, Alius
desiderat argentum, alius desiderat posses-
siones, alius desiderat hæreditates, alius am
plã pecuniã, alius multa pecora, alius domũ

magnā, alius vxorē, alius honores, alius fi-
1. Tit. 1 hos. Videtis desideria ista, qūo ardēt ī cordi
bus hoīm Ardēt oēs homines desiderio, &
vix inuenit̄ q̄ dicat, Sitiuit tibi aīa mea. Si-
G tiunt.n. homines seculo, & nō se ītelligūt in
deserto eē Idumęæ, vbi dēt sitire aīa ipsorū
Deo. Dicam⁹ ergo nos, Sitiuit tibi aīa mea,
Oēs dicamus, q̄a in cōcordia Chr̄i, oēs vna
aīa sumus, ipsa aīa sitiat in Idumæa, Sitiuit
tibi, inquit, aīa mea, Quā multipliciter tibi
& caro mea.) Parū est, q̄a sitiuit aīa mea, si
tiuit & caro mea. Porro si aīa sitit Deo, qūo
& caro sitit Deo? Qn̄.n. caro sitit, aquā sitit,
qn̄ aīa sitit, fontē sapiētiæ sitit. De ipso fon-
te inebriātur aīę nr̄æ, sicut dicit alius Psal-
Psa. 35. mus, Inebriebūtur ab vbertate domus tuę,
& torrente delitiarū tuarū potabis eos. Si-
tienda est ergo sapientia, sitiēda est iustitia
Nō ea satiabimur, nō ea implebimur, nisi
cū fuerit finita vita ista, & uenerimus ad il-
Mat. 15. lud q̄ ꝓmisit Deus. Promisit.n. De⁹ æquali
tatē angelorū, & mō angeli nō sitiunt qūo
H nos, non esuriunt qūo nos, sed habent sagi-
nā veritatis lucis īmortalis sapientię. Iō bea
ti sunt, & de tanta beatitudine, quia in illa
sunt ciuitate Hierusalē cœlesti, vn̄ nos mō
peregrinamur, attendunt nos peregrinos, &
miserantur nos, & iussū dn̄i auxiliantur no
bis, vt ad illā patriā cōmunem aliqn̄ redea-
mus, & ibi cū illis fonte dominico verita-
tis & æternitatis aliqn̄ saturemur. Modo er-
go sitiat aīa nostra, vnde & caro nostra si-
tit, & hoc multipliciter. Multipliciter tibi,
inquit, sitit & caro mea, quia & carni nr̄æ
ꝓmittit̄ resurrectio. Quomodo animæ no
stræ promittitur beatitudo, sic & carni no-
stræ promittitur resurrectio. Resurrectio
carnis talis nobis promittitur. Audite & dis
cite & tenete quę sit spes Christianorum.
Quare sumus Christiani? Nō enim ad hoc
sumus Christiani, ut terrenā nobis fœlicita
tem petamus, quam plerunque habēt & la
trones & scelerati, Ad aliam fœlicitatem
nos sumus Christiani, quam tunc accipie-
mus cum uita ista huius seculi tota transie-
rit. Ergo promittitur nobis & carnis resur
rectio, & talis resurrectio carnis nobis pro
mittitur, vt caro quidem ista quam modo
portamus, resurgat in finem. Nec incredi-
bile vobis videat̄, Si enim Deus fecit nos
qui non eramus, magnum illi est reparare
qui eramus? Ergo hoc vobis incredibile nō
videat̄, quia quasi putrescere mortuos vide
tis, & ire in cineres & in puluerē, Aut si in-
cendatur aliquis mortuus, aut si canes dila
nient eū, putatis quia inde nō erit resurre-
cturus? Oīa q̄ discerpunt̄, & in fauillas qua
dā putrescunt, integra Deo sunt. In illa.n. ele
menta mundi eunt, vn̄ primo venerunt, qn̄
facti sumus: nō illa videmus, sed tn̄ Deus vn
de scit ꝓducet illa, quia & antequā essemus
vn̄ sciebat, nos ꝓduxit, Talis ergo resurre-
ctio carnis nobis ꝓmittitur, ut quamuis ip-
sa sit caro quā mō portamus q̄ resurrectu-
ra est, tn̄ nō habebit corruptionē quam mō
habet. Mō.n. ex corruptione fragilitatis, si
nō māducemus, deficimus, & esurimus: S
non bibamus, deficimus & sitimus: Si diu v
gilem⁹, deficim⁹ & dormim⁹: Si diu dormi
mus, deficimus, iō vigilamus: Si diu mād
cemus & bibamus, quāuis ꝑ refectionem
manducemus & bibamus, ipsa diuturna r
fectio defectio est: Si diu stemus fatigamur
iō sedemus: & si diu sedeamus, & ibi fatig
mur, & iō surgimus. Deinde videte q̄a nul
lus est carnis nr̄ę status, quoniā īfantia au
lat in pueritiā, & q̄ris infantiā, & nō est in
fantia, quia iā pro infantia pueritia est. Ite
rum & ipsa migrat in adolescentiā, Quæri
pueritiam & nō inuenis, Adolescens fit iuu
nis, quęris adolescētē & non est. Iuuenis fi
senex, quęris iuuenē, & non inuenis. Et se
nex moritur, quęris senē, & nō inuenis. N
stat ergo ætas nostra, vbique fatigatio est
vbiq; lassitudo, vbique corruptio Attēden
tes qualē nobis spē resurrectionis promit
tat Deus, in istis oībus multiplicib. defe-
ctionib. nostris, sitimus illā incorruptionē
& sic caro nostra multipliciter sitit Deo. I K
ista Idumæa, in isto deserto, quā multiplic
ter laborat, tam multipliciter sitit, quan
multipliciter fatigatur, tam multiplici-
ter sitit illam infatigabilem īcorruptionē
quāquā fratres mei bono Christiano & fid
li ēt in hoc seculo caro Deo sitit: q̄a si opu
ē carni pane, si opus ē aqua, si opus ē vino
si opus ē nūmo, si op⁹ ē iumēto carni huic
a Deo petere debet nō a dęmoniis & ido
lis, & nescio quibus potestatibus huius se
culi. Sunt enim qui qn̄ famē patiūtur in isto
seculo, dimittunt Deum, & rogant Mercu
rium, aut rogant Iouem vt det illis, aut qu
dicunt

dicunt cœleſtem Pana, aut aliqua dęmonia
ſimilia, non Deo ſitit caro ipſorum. Qui au
tem Deo ſitiunt, vndique debēt ſitire & ani-
ma & carne: quia & animæ Deus dat panem
ſuum. i. verbum ueritatis: & carni Deus dat q̃
neceſſaria ſunt, q̱a Deus fecit & aĩam & car
nē. Propter carnē tuam rogas dæmonia, nũ-
quid aĩam tuam Deus fecit, & carnē tuā dæ
monia fecerunt? Qui fecit aĩam, ipſe fecit &
carnē. Qui fecit ambas res ipſe paſcit ambas
res. Vtrunq; nr̃m Deo ſitiat, & ex labore mul
tiplici ſimpliciter ſatiet. Vbi aũt ſitit aĩa no-
ſtra, & multipliciter caro nr̃a? Non cuicun-
que, ſed tibi dñe. i. Deo nr̃o ſitit. Vbi ſitit? In
terra deſerta & ſine uia & ſine aqua.) Seculũ
iſtud diximus, ipſa eſt Idumæa, hoc eſt, de-
ſertum Idumææ, vnde titulũ Pſalmus acce-
pit, In terra deſerta. Parum eſt deſerta, vbi
nullus hoĩum habitat, in ſuper & ſine via &
ſine aqua, Vtinā vel viam haberet ipſum de-
ſertũ, vtinam illuc homo incurrens, vel noſ
ſet quà inde exiret. Non uidet hoĩem ad ſo-
latium, non uidet viā qua careat deſerto. Er
go vbi diuertit? vtinam eſſet uel aqua: vñ refi
ceretur qui inde nõ põt exire. Malum deſer
tum horribile & timendũ, & tñ Deus miſer-
tus eſt noſtri, & fecit nobis uiam in deſerto,
ipſum dñm nr̃m Ieſum Chriſtũ, & fecit no-
bis conſolationē in deſerto, mittēdo ad nos
prædicatores verbi ſui, & dedit nobis aquā
in deſerto, implens ſpiritu ſancto prædicato
res ſuos, ut fieret in eis fons aquæ ſalientis in
uitam æternā. Et ecce habemus hic oĩa, ſed
non ſunt de deſerto. Ergo proprietatē deſer-
ti prius commendauit Pſalmus, ut & tu cũ
audiſſes in quo malo eſſes, ſi quas hic habe-
re poſſes cõſolationes, uel ſociorũ, uel vię,
uel aquæ, non tribueres deſerto, ſed illi qui
te uiſitare dignatus eſt in deſerto. Sic in ſan-
cto apparui tibi ut uiderē potētiā tuā & glo
riam tuā.) Primò ſitiuit anima mea, & caro
mea multipliciter tibi in deſerto, & in terra
ſine via & ſine aqua, & ſic in ſancto apparui
tibi ut uiderē potentiā tuam & gloriā tuam.
Niſi quis primo ſitiat in iſto deſerto. i. malo
in quo eſt, nunquā peruenit ad bonũ qđ eſt
Deus. Apparui aũt tibi, inquit, in ſancto. Nā
in ſancto eſt magna conſolatio. Apparui ti-
bi quid eſt? Vt uideres me, & ideo uidiſti me
ut uiderem te. Apparui tibi ut uiderem. Non
dixit apparui tibi ut uideres: ſed dixit, appa-
rui tibi vt uiderem potentiam tuā & gloriā
tuam. Vnde & Apoſtolus, Nunc aũt, inquit, Gal. 4.
cognoſcentes Deum, immo cogniti à Deo.
Prius. n. apparuiſtis Deo, vt poſsit vobis ap-
parere Deus, Vt uiderē potentiā tuā & glo-
riam tuam. Reuera in iſto deſerto, id eſt, in
iſta eremo, ſi tanquam ab eremo exigat hõ
quod ſibi ſaluti eſt, nunquā uidebit potentiā
dñi & gloriam dñi, ſed remanebit ſiti mori-
turus, nec viam inueniet, nec conſolationē, A
nec aquam per quam duret in eremo. Cum
aũt erexerit ſe ad Deum, ut dicat illi ex me-
dullis omnibus, Sitiuit tibi anima mea, quâ
multipliciter tibi & caro mea: ne fortè uel
neceſſaria carnis ab aliis petat, & nõ a Deo,
aut non deſideret illam reſurrectionēcarnis,
quā nobis promittit Deus: cùm ergo ſe ere-
xerit, habebit non paruas conſolationes. Ec-
ce fratres, qũo caro noſtra quādiu mortalis
eſt, quandiu fragilis eſt, ante illam reſurre-
ctionem hēt ſolatia iſta quibus uiuimus, pa-
nem, aquam, fructus, vinũ, oleũ. Iſta oĩa ſo-
latia & ſubſidia, ſi nos deſerant, vtique dura
re non poſſumus, quamuis nõ dum recepe-
rit caro iſta ſanitatem illā perfectā, vbi nul-
lam patietur anguſtiam, nullam indigentiā:
ſic & anima nr̃a cum hic eſt in iſta carne in
ter tentationes, & pericula ſeculi huius, ad-
huc eſt infirma. Habet ēt ipſa ſolatia uerbi,
ſolatia orationis, ſolatia diſputationis. Sic
ſunt iſta animæ nr̃æ. Cum aũt reſurrexit ca-
ro noſtra, ut iam iſtis non indigeamus, habe
bit locum quendam & ſtatum incorruptio-
nis ſuæ: ſic & anima noſtra habebit cibũ ſuũ
ipſum uerbum Dei, per quod facta ſunt oĩa. Ioan. 1.
Tñ gratias Deo qui modo in hac eremo nõ
nos deſerit, ſiue dando nobis qđ neceſſariũ
eſt carni, ſiue dando nobis qđ animæ neceſ-
ſarium eſt, & qñ nos aliquibus neceſsitatib.
erudit, vult ut amplius illum diligamus, Ne
fortè per ſaginam corrumpamur & obliui-
ſcamur eum, ſubtrahit nobis aliquando quę B
neceſſaria ſunt, & atterit nos, ut ſciamus
quia pater & dominus eſt, non ſolum blan-
diens, ſed & flagellans, Præparat n. nos cui-
dam hæreditati incorruptibili, & magnę.
Si unam cuppam, aut vnam cellam tuam,
aut ſi quid habes in domo tua cogitas dimit
tere filio tuo, & ne perdat illud, erudis eum,
& flagellas eum ad diſciplinam, corrigis ne
perdat nihil tuum, quod & ipſe hoc dimiſ-

ſurus eſt : ſic & tu non uis vt nos erudiat pr̃
nr̃ in flagellis ẽt necesſitatũ , aut tribulatio-
num , & nobis talem hæreditatẽ daturus eſt,
& quæ tranſire non posſit? Hæreditatẽ.n. no
bis dabit ſeipſum Deus , ut ipſum posſidea-
mus,& ab ipſo posſideamur in æternũ . Er-
Ioan.19. go in ſancto appareamus Deo , ut appareat
Mat.27. nobis. Appareamus illi in ſancto deſiderio ,
vt appareat nobis in potentia , & gloria filij
C Dei. Multis.n. nõ apparuit, ſicut in ſancto,vt
appareat & illis. Nã multi putãt illũ tm̃mo-
do hoĩem fuiſſe, qa p̃dicatur natus ex hoĩe,
crucifixus & mortuus , ambulaſſe in terra ,
manducaſſe & bibiſſe , & cætera egiſſe quæ
ſunt humana,& putãt illũ talem fuiſſe , qua-
les ſunt cæteri hoĩes. Audiſtis aũt mõ cum
Euangeliũ legeretur, q̃uo cõmendauit maie
Ioan.10. ſtatẽ ſuã, Ego & pr̃ vnũ ſumus . Ecce quanta
maieſtas & quanta æqualitas pr̃is, deſcendit
ad carnẽ pp infitmitatẽ nr̃am . Ecce quantũ
dilecti ſumus,anteq̃ Deũ diligeremus. Si an
teq̃ Deũ diligeremus , tm̃ ab illo dilecti ſu-
mus , vt æqualẽ ſibi filiũ ſuũ hoĩem faceret
pp nos, quid nobis ſeruauit iam diligẽtibus
ſe ? Ergo multi neſcio quid minimũ putant
apparuiſſe in terra filium Dei : qa non ſunt
in ſancto,non eis apparet potentia ipſius,&
gloria ipſi9. i. qa nõdũ ſãctificatũ hẽnt cor,
vñ intelligãt eminentiã virtutis illius, & gra
tias agant Deo:quia pp ipſos tantus quò ve
nit,ad quã natiuitatẽ, ad quã pasſionẽ , non
pñt uidere gloriã ipſius , & potentiã ipſius.
Qm̃ melior eſt miſericordia tua ſup vitas .)
Multæ uitæ humanę, ſed Deus vnã vitam ,p-
mittit , & non illã dat nobis quaſi pp meri-
D ta nr̃a,ſed pp miſericordiã ſuã. Quid.n.bo-
ni egimus, vt illud mereremur? Aut quę bo-
na facta nr̃a præceſſerunt,vt Deus nobis gra
tiam ſuã daret? Nunqd̃ inuenit iuſtitias quas
coronaret,& nõ delicta q̃ donaret? Vtiq; de
licta quæ donauit ſi punire vellet, non eſſet
iniuſtũ. Quid.n.tã iuſtum q̃ vt puniatur pec
cator? Cum iuſtũ ſit vt puniat̃ peccator per
tinet ad miſericordiã ipſius non punire pec
Rom.4. catorẽ,ſed iuſtificare , & de peccatore face-
re iuſtum,& de impio facere pium. Ergo mi
ſericordia ipſius melior ſuper vitas. Quas vi
tas? Quas ſibi homines elegerunt . Alius ele-
git ſibi uitam negociandi, alius vitam ruſti-
candi,alius vitam fœnerandi, alius vitã mi-
litandi,alius illam,alius illam . Diuerſę ſunt

vitæ,ſed melior eſt miſericordia tua ſup vi
tas noſtras. Melius eſt quod das correctis ,
qđ eligunt peruerſi. Vnã vitam donas,q̃ pr
ponatur oĩbus noſtris quaſcunq; in mund
eligere potuerimus . Qm̃ melior eſt miſeri
cordia tua ſuper vitas, Labia mea laudabur
te.) Non te laudarent labia mea, niſi me p̃c
deret miſericordia tua . Dono tuo te laudo
per miſericordiam tuam te laudo . Non.n
ego poſſem laudare Deum , niſi mihi donã
ret laudare ſe poſſe . Qm̃ melior eſt miſeri
cordia tua ſuper uitas , labia mea laudabur E
te. Sic benedicam te in uita mea , & in noĩ
tuo leuabo manus meas:) Sic benedicam t
in uita mea. Iam in uita mea quam mihi d
naſti, non in illa quam ego elegi ſecundur
mundum cum cæteris inter multas vitas,ſe
quam dediſti mihi per miſericordiã tuã v
te laudarẽ, Sic benedicã te in uita mea. Qui
eſt ſic ? Vt miſericordiæ tuæ tribuam uitar
meam , in qua te laudo , non meritis meis
Et in nomine tuo leuabo manus meas . Le
ua ergo manus in oratione, Leuauit pro no
bis dñs Deus nr̃ manus in cruce , & extenſ
ſunt manus eius pro nobis . Iõ extenſæ ſun
manus eius in cruce, ut manus noſtræ exte
dantur in bona opera, quia crux ipſius miſ
ricordiã nobis præbuit. Ecce leuauit ille m
nus & obtulit pro nobis ſacrificium Deo ſ
ipſum , & per illud ſacrificium deleta ſun
oĩa peccata noſtra . Leuemus & nos manu
nr̃as ad Deũ in prece, & non cõfundent̃ m
nus noſtrę leuatę ad Deũ, ſi exerceant̃ in b
nis operibus. Quid.n.facit qui leuat manus
Vnde præceptum eſt vt leuatis manibus or
mus ad Deũ? Apoſtolus.n.dicit, Leuantes p
ras manus ſine ira & diſceptatione, ut cũ le
uas manus tuas ad Deũ, veniant tibi in men
tẽ opera tua. Quia.n. manus iſtæ leuantur u
impetres quod uis, ipſas manus cogitans i
bonis operibus exerce, ne erubeſcant leuai
ad Deum. In noĩe tuo leuabo manus meas
Iſtę p̃ces noſtræ ſunt in hac Idumæa, in ho
deſerto, in terra ſine aqua & ſine uia, vbi n
bis Chr̃s eſt via,ſed nõ via de hac terra. I
noĩe tuo leuabo manus meas. Et quid dicã
cùm leuo manus meas in noĩe tuo? Quid p
tam? Eia fratres, quando leuatis manus, q̃ri
te quid petatis. Ab omnipotẽte.n. petitis. Al
quid magnum petite , nõ qualia petunt qu
nondum crediderunt. Videtis qualia dentu
& im-

& ipijs.Petiturus es à Deo tuo pecuniã,nũ
quid non donat eam & ſceleratis qui in illũ
non credunt? Quid ergo pro magno petitu-
rus es quod donat & malis? Sed nõ tibi diſ-
pliceat,quia quæ donat & malis,tam friuola
ſunt,vt hæc & malis donari digna ſint,ne ti-
bi quaſi magna videant̃,quæ poſſunt donari
& malis.Dei quidẽ ſunt & oĩa dona terrena,
ſed videte, quia q̃ donat & malis,nõ ꝓ ma-
gno habẽda ſunt. Eſt aliud qđ nobis ſeruat.
Cogitemus autẽ quæ donat & malis, & hic
intelligamus quid ſeruet bonis. Quæ donat
malis videte. Donat illis lucẽ iſtã,videte qa
vident illã boni & mali. Pluuiam quæ deſcẽ
dit ſuper terrã,& hinc quanta bona naſcunt̃,
& malis inde præſtãtur & bonis dicente Euã
gelio, Qui ſolẽ ſuum oriri facit ſuꝑ bonos
&malos,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.Do
na ergo iſta quę naſcũtur,vel de pluuia, vel
de ſole, à dño quidem noſtro petere debe-
mus,cùm ſint neceſſaria,ſed nõ iſta ſola, qa
iſta donãt bonis & malis. Quid ergo debe-
mus petere qñ leuamus manus? Quia qũo
potuit,dixit illud Pſalmus. Quid eſt quod di
xi,qũo potuit? Quomõ potuit os humanum
auribus humanis.Quia ꝑ ora humana iſta di
cta ſunt, & per quaſdam ſimilitudines dicta
ſunt,quomodo capere poſſent oẽs infirmi,
omnes paruuli. Quid dixit? Quid petiuit? In
nomine, inquit, tuo leuabo manus meas.
Quid accepturus? Tanq̃ adipe & pĩguedine
repleat̃ aima mea? Putatis aliqua pinguedine
repleatur anima mea? Putatis aliquam pin-
guedinẽ carnis deſideraſſe animã iſtã fratres
mei? Non.n. hoc ꝓ magno deſiderat vt pin-
gues arietes,vt pingues porci illi mactarent̃,
vt veniret ad aliquam coquinam,vbi inueni
ret obſonia pinguia,vnde ſaturaretur. Si hoc
crediderimus,digni ſumus qui iſta audiam⁹.
Ergo aliquid ſpiritale debemus intelligere.
Habet quandã pinguedinem anima noſtra.
Eſt quædam ſaturitas pinguis ſapientiæ. Sa-
pientia.n.iſta,animæ,q̃ carẽt,marceſcunt,&
omnino ita exiles fiunt,vt in bonis omnibus
operibus cito deficiãt. Quare cito deficiunt
in omnibus bonis operibus? Quia nõ habent
pinguedinem ſaturitatis ſuæ.Audi Apoſtolũ
dicentẽ de pingui anima, præcipientem vt
quiſq; bene operetur.Quid ait? Hilarem da-
torem diligit Deus,Pinguis anima vnde eſſet
pinguis,niſi à dño ſaturaretur? Et tamen quã
tũlibet hic ſit pinguis, quid erit in illo futu-
ro ſeculo quo nos paſcit Deus interim ĩ hac
peregrinatione? Quid erimus tunc? Nec dici
poteſt. Et fortaſſe ipſam ſaturitatẽ optamus
hic qñ leuamus man⁹ nr̃as, vbi pinguedine
ſic ſaturabimur, vt oĩno omnis indigentia
noſtra intereat, & nihil deſideremus, quia
totum pręſto nobis erit, quicquid hic deſi-
deramus,quicquid hic pro magno amamus.
Iam patres noſtri mortui ſunt, Deus autem
viuit.Non hic potuimus ſemper habere pa-
tres,ibi autem ſemper habebimus viuum v-
num patrem.Habentes patriam noſtrã,quæ
cunq; terrenę ſunt,ſemper ibi eſſe nõ poſſu
mus,& neceſſe eſt vt alij naſcãtur, & ad hoc
naſcuntur filii ciuium illorum, vt excludãt
inde parentes ſuos. Ad hoc.n.naſcitur puer,
vt dicat maior, Quid hic agis? Neceſſe eſt vt
qui ſuccedunt & qui naſcuntur, excludant
eos qui ſe præceſſerũt. Ibi omnes pariter vi
uemus,non ibi erit ſucceſſor,quia nullus de
ceſſor. Qualis illa patria? Sed diuitias hic a-
mas,ipſe Deus tibi erit diuitiæ tuę.Sed amas
fontem bonum: quid præclarius illa ſapien-
tia? quid lucidius? Quicquid hic poteſt ama-
ri, pro omnibus tibi erit qui fecit omnia.Tã
quam adipe & pinguedine repleatur anima
mea. Et labia exultationis laudabunt nomen
tuum. In hac eremo,in nomine tuo leuabo
manus meas, Impleatur anima mea tanquã
adipe & pinguedine, & labia exultatiõis lau
dabunt nomen tuum. Modo.n.oratio quan-
diu ſitis,cum ſitis tranſierit, trãſiet oratio,&
ſuccedet laudatio. Et labia exultationis lau-
dabunt nomen tuum.Si memoratus ſum tui
ſuper ſtratum meum,in diluculis meditabar
in te, quia factus es adiutor meus. Stratum
ſuum,quietem ſuam dixit: Quãdo aliquis qe K
tus eſt, nõ ꝑ quietem diſſoluatur & obliui-
ſcatur Deũ. Si memor eſt Dei quando quie-
tus eſt in actionibus ſuis in Deũ meditatur.
Diluculo.n.dixit actiones,quia omnis hõ di
luculo incipit aliqd agere. Quid ergo dixit?
Si memor fui tui in ſtrato meo,& in dilucu-
lis meditabor in te. Si ergo nõ fui memor in
ſtrato meo,nec in diluculo meditabor in te.
Qui quando ocioſus eſt non cogitat Deum,
in actionibus ſuis cogitare Deum poteſt?
Qui autem memor eius eſt,quando quietus
eſt, in ipſo meditat̃ cũ agit, ne in actionibus
ſuis deficiat. Ideo qd adiecit? Et in diluculis

meditabor in te,qa factus es adiutor meus. Etenim nisi Deus adiuuet bona opera nr̃a, impleri a nobis nõ pñt. Et digna debemus operari:idest,tãquã i luce, qñ Chr̃o demõstrante operamur.Quicunq; operatur mala,in nocte operaẽ,nõ in diluculo,Apostolo dicente,Qui inebriant,nocte inebriant:
1. Teß.5 & qui dormiũt,nocte dormiũt: Nos q̃ diei sumus,sobrij simus. Hortatur nos vt sc̃dm
Rom. 13. diẽ ambulemus honeste,Sicut in die, inquit honeste ambulemus.Et iterũ,Vos,inquit, filij lucis estis,& filij diei,nõ estis noctis ne-
1. Thes.5. que tenebrarũ.Qui sunt filij noctis , & filij
L tenebrarũ?Qui oĩa mala operãt:Vsq; adeo filii noctis sunt, vt timeãt uideri q̃ operantur,Et quæ publice operanẽ mala,iõ publice operanẽ,quia multi illa operantur, Quæ pauci operãtur,in abscondito operãẽ. Qui autem talia publice operanẽ,sunt quid ẽ in luce solis,sed in tenebris cordis, Nemo ergo diluculo operaẽ,nisi qui in Chr̃o operaẽ. Sed q̃ ociosus memor est Christi, in ipso meditatur in oĩbus actionibus suis, & est illi adiutor in bono opere,ne p̃ infirmitatẽ suã deficiat.Si memoratus sum tui sup̃ stratũ meũ,in diluculis meditabor in te, q̃a factus es adiutor meus.Et in uelamento pẽnarũ tuarum exultabo.) Hilaresco in bonis operibus,quia sup̃ me est velamẽ pennarũ tuarũ.Si me non protegas,quia pullus sum,
Mat. 13. miluus me rapiet.Dicit.n.quodã loco ipse dñs nr̃ ad Hierusalẽ quadã ciuitatẽ illã vbi crucifixus est,Hierusalẽ,inquit: Hierusalẽ, quotiens volui filios tuos cõgregare tãquã gallina pullos suos,& noluisti? Paruuli sumus,ergo protegat nos Deus sub vmbraculo alarũ suarũ.Quid cũ maiores facti fuerimus?Bonũ est nobis ut & tunc p̃tegat nos, ut sub illo maiore semp̃ nos pulli simus. Sẽ
M per.n.ille maior est quantũcunq; creuerimus.Nemo dicat, p̃tegat me cum paruulus sum:quasi aliqñ ad tantam magnitudinem possit peruenire,quæ sibi sufficiat.Sine protectione Dei nihil es,semp̃ ab illo protegi uelimus.Tunc semper in illo magni esse poterimus,si semper sub illo paruuli simus.Et in uelamento pennarum tuarum exultabo. Agglutinata est anima mea post te.) Videte desiderantem,videte sitientem, uidete qũo hæret Deo.Nascatur in uobis iste affectus, Si iam germinat,cõpluatur & crescat, perueniat ad tale robur, ut & uos dicatis ex toto corde agglutinata est aĩa mea post te. Vbi ipsũ glutẽ?Ipsum glutẽ charitas est. Charitẽ habe quo glutine agglutineẽ aĩa tua post Deũ,Nõ cũ Deo,sed post Deũ,ut ille præcedat,tu sequaris, Qui.n. voluerit Deũ antecedere,cõsilio suo vult uiuere, & nõ vult sequi p̃cepta Dei. Propterea & Petrus repulsus est,qñ voluit cõsiliũ dare Chr̃o passuro pro nobis. Adhuc.n.ĩfirmus erat Petrus, & quanta utilitas esset gñis humani ĩ sanguine Christi,nõ nouerat Dñs aũt qui venerat redim
A re nos,& dare preciũ p̃ nobis sanguinẽ suũ cœpit prædicare passionẽ suã. Expauit Petrus quasi moriturũ dñm, quẽ uolebat hic semp̃ uiuere, qũo illũ uidebat,quia carnalib.oculis deditus,carnali affectu circa dñm tenebaẽ:& ait illi, Absit a te dñe, propitius esto tibi.Et dñs,Redi post me satanas, nõ.n. sapis q̃ Dei sunt,sed q̃ sunt hominũ. Quare quæ sunt hominũ?Quia antecedere me vis. Redi post me vt sequaris me, ut iã sequens Christũ diceret,Agglutinata ẽ aĩa mea post te.Merito ãnectit, Me suscepit dextera tua. Agglutinata est post te aĩa mea,me suscepit dextera tua.Dixit hoc Christus in nobis,id est,in hoĩe quẽ gestabat p̃ nobis, quẽ offerebat p̃ nobis.Dixit hoc,dicit hoc & Ecclesia in Chr̃o,dicit in capite suo,quia & ipsa passa est hic persecutiones magnas,& singulatim ẽt mõ patiẽ.Quis enim p̃tinẽs ad Christum,non variis tentationibus agitatur, & quotidie agit cum illo diabolus , & angeli eius, ut peruertatur qualibet cupiditate,
B qualibet suggestiõe,aut promissione lucri, uel terrore damni,uel p̃missione uitæ, uel terrore mortis,aut alicuius potentis inimicitiis,aut alicuius potentis amicitiis? Omnibus modis instat diabolus quemadmodum deiiciat,Et in persecutionibus uiuimus, & habemus perpetuos inimicos,diabolum & angelos eius,sed nõ timeamus.Sic sunt diabolus & angeli eius quasi milui Sub illius gallinæ alis simus, & non nos potest contingere.Gallina enim quæ nos protegit,fortis est,Infirma est p̃pter nos , sed fortis est in se dominus noster Iesus Christus , ipsa sapiẽtia Dei.Ergo dicit hoc & Ecclesia, Agglutinata est anima mea post te,me suscepit dextera tua. Ipsi vera in uanum quæsierunt animam meam.) Quid mihi fecerunt qui

quæsie-

quęſierũt aĩam meã perdere?Vtinã quærerẽt
aĩam meã vt crederẽt mecũ, ſed quæſierũt
aĩam meã vt perderẽt me. Quid facturi?Nõ
.n.rapturi erant glutẽ quo adhæſit aĩa mea
poſt te. Quis enim nos ſeparabit a charitate
Chrĩ?Tribulatio,an anguſtia, an pſecutio,
an fames,an nuditas, an gladius? Dextera
tua ſuſcepit me.Ergo pp illud gluten,& ,p-
pter potentisſimã dexterã tuã;in vanũ quę
ſierunt aĩam meã.Quotquot perſecuti sũt,
vel perſeq cupiunt Eccleſiã,põt de his hoc
intelligi, maxime hoc tñ accipiamus de Iu
dęis,qui q̃ſierunt aĩam Chriſti perdere. Et
in ipſo capite nr̃o quod crucifixerũt, & in
diſcipulis eius quos poſtea perſecuti ſunt.
Quęſierũt aĩam meã. Introibunt in inferio
ra terre.)Terrã perdere noluerũt,ut crucifi
gerent Chriſtũ in inferiora terræ ierũt.Quę
ſunt inferiora terræ? Terrenæ cũpiditates.
Melius eſt carne ambulare ſuper terram, q̃
cupiditate ire ſub terrã.Oĩs enim qui cõtra
ſalutẽ ſuã cupit terrena,ſub terra eſt: qa ter
rã ſibi præpoſuit,terrã ſuper ſe poſuit, & ſe
ſubter fecit. Illi.ergo timentes terrã perde-
re,quid dixerunt de domino Ieſu Chriſto,
cũ viderent multas turbas ire poſt illũ, qa
mirabilia faciebat?Si illũ dimiſerimus uiuũ,
venient Romani & tollent nobis & locũm
& gentem.Timuerunt perdere terram,& ie
runt ſub terrã,accidit eis & quod timue-
runt.Nã iõ voluerunt Chriſtum occidere,
ne terrã perderent,& ideo terram perdide
runt,quia Chriſtum occiderunt. Occiſo.n.
Chriſto,qa dixerat illis ipſe dominus, Au-
feretur a vobis regnum,& tradetur genti fa
cienti iuſtitiam,ſecutæ ſunt illos magnę ca
lamitates perſecutionum. Vicerunt illos im
peratores Romani,& reges gẽtium, Exclu-
ſi ſunt de ipſo loco vbi crucifixerunt Chri-
ſtum,& modo locus ille plenus eſt laudato
ribus Chriſtianis, nullum Iudęum habet.
Caruit inimicis Chriſti,impletus eſt lauda-
toribus Chriſti. Ecce perdiderunt a Roma-
nis locum,quia Chr̃m occiderunt,qui pro-
pterea occiderunt, ne locum a Romanis
perderent. Ergo introibunt in ima terrę.
Tradentur in manus gladii.) Reuera ſic il-
lis viſibiliter contigit, expugnati ſunt ir-
ruentibus hoſtibus. Partes vulpium erũt.)
Vulpes dicit reges ſeculi, qui tunc fuerunt
quando debellata eſt Iudęa. Audite ut no-
ueritis & intelligatis, quia ipſos dicit vul-
pes. Herodẽ regẽ ipſe dñs vulpẽ appellauit. *Luc. 13.*
Ite,inquit,& dicite vulpi illi. Videte & attẽ
dite fratres mei,Chriſtũ regẽ habere nolue E
runt,& partes vulpiũ facti ſunt. Qñ.n. Pila-
tus præſes in Iudæa legatus, occidit Chr̃m
ex vocibus Iudęorũ,dixit ipſis Iudęis, Re- *Ioan. 19.*
gẽ veſtrũ crucifigã?Quia dicebat̃ rex Iudęo
rũ,& verus rex ipſe. Et illi repellẽtes Chri-
ſtũ, dixerunt, Nos nõ habemus regẽ niſi Cę
ſarem. Repulerunt agnũ, ęlegerunt vulpẽ,
merito partes vulpium facti ſunt. Rex vero
iõ ita poſiũ eſt,quia illi vulpẽ elegerũt;regẽ
vero uoluerunt. Rex vero, ideſt, verus rex,
cui titulus inſcriptus eſt,qñ paſſus eſt. Nam
Pilatus hunc titulũ ſuper caput eius inſcri-
ptũ poſuit,rex Iudæorum, Hebræa lingua,
Gręca,& Latina, ut oẽs q trãſirent legerẽt
gloriã regis,& ad ignominiã ipſorũ Iudęo
rũ, qui reiicientes verũ regẽ, elegerunt vul
pẽ Cæſarẽ. Rex vero lætabitur in Deo.) Illi
facti ſunt partes vulpiũ, Rex uero lætabitur
in Deo. Quẽ ſibi viſi ſunt quaſi ſuperaſſe
cũ crucifigerent,tunc crucifixus fudit pre-
ciũ quo emit orbẽ terrarũ. Rex vero lætabi
tur in Deo. Laudabitur omnis qui iurat in
ipſo.) Quare laudabitur oĩs qui iurat in ip
ſo?Quia ſibi elegit Chr̃m,nõ vulpẽ, qa qñ
illi Iudęi inſultauerunt, tũc dedit ille vñ re
dimerẽtur. Ad ipſum ergo pertinemus, qui
nos redemit, qui ,p nobis mundũ vicit,non
armato milite,ſed irriſa cruce. Rex vero lę
tabit̃ in Deo,laudabit̃ oĩs qui iurat in ipſo.
Qui iurat in eo?Qui pollicet̃ ei vitã ſuã, q
uouet illi & reddit, qui fit Chriſtianus, hoc
eſt quod ait, Laudabitur omnis qui iurat in
ipſo. Qm̃ oppilatum eſt os loquentium ini-
qua.) Quanta iniqua locuti ſunt Iudæi, quã
ta mala dixerunt nõ ſolum Iudęi,ſed & om
nes qui propter idola Chriſtianos perſecu
ti ſunt. Qñ ſæuiebant in Chriſtianos, puta-
bant ꝙ poſſent finire Chriſtianos,cũ puta-
bant ꝙ poſſent finire, Chriſtiani creuerũt, F
& ipſi finiti ſunt. Oppilatũ eſt os loquẽtiũ
iniqua. Nemo audet modo publice loqui
contra Chriſtianũ, Iam omnes timẽt Chri-
ſtum. Quoniam oppilatum eſt loquentium
iniqua. Quando in infirmitate agnus erat,
etiam vulpes audebant cõtra agnũ, Vicit
leo de Iuda,& ſiluerunt vulpes, quoniam *Apoc. 5.*
oppilatum eſt os loquentium iniqua.

In Psalmum sexagesimumtertium . Enarratio.

PAssionis sanctorũ martyrũ diẽ hodie festũ habentes, in eorũ recordatione gaudeamus, recolentes qđ patiebantur, & intelligentes quid intuebant. Nunquã . n. tantas tribulationes carne tolerarent, nisi magnã quietẽ mente conciperent. Hunc itaq; Psalmũ pro ipsa solennitate curramus. G Hesterno.n.die multa audiuit charitas vestra, nec hodie tñ huic festiuitati negare potuimus nostrã seruitutẽ. Itaq; quoniã maxime dñi passio cõmendatur in hoc Psalmo, nec potuerunt esse fortes martyres, nisi intuerent eum qui primus passus est, nec talia sustinerent in passione qualia ille, nisi talia sperarẽt in resurrectione, qualia ipse de se demõstrauit. Nouit aũt sanctitas vr̃a caput nr̃m esse dñm nr̃m Iesũ Christũ, omnesq; illi cohęrẽtes mẽbra eẽ illius capitis, eiusq; vocẽ iã habetis notissimã, qm̃ nõ ex solo capite, sed ẽt ex corpore loquit. Vocesq; eius non tñ ipsum dñm Iesum Christũ, qui iã ascendit in cœlũ, vel significant, uel prædicant, sed etiam eius mẽbra caput propriũ secutura, Agnoscamus hic non solũ illius vocẽ, sed nostrã. Et nemo dicat qđ hodie in tribu- H latione passionũ non sumus. Supra.n. audistis hoc, quia illis temporib. Ecclesia quasi tota simul impellebat, nunc autem per singulos tentatur. Alligatus est quidem diabolus ne faciat quantum potest, ne faciat quãtum vult, tamen tantum tentare sinitur, quantum expedit proficientibus. Non nobis expedit esse sine tentationibus, nec rogemus Deum ut non tentemur, sed ut non inducamur in tentationem. Dicamus ergo & nos: Exaudi Deus orationem meam cum deprecor, a timore inimici erue animam meam.) Sæuierunt inimici in martyres. Quid orabat ista uox corporis Chr̃i? Hoc orabat ut eruerentur ab inimicis, & nõ eos possent occidere inimici. Ergo exauditi nõ sunt, quia occisi sunt, & deseruit Deus contritos corde seruos suos, & sperantes in se despexit? Absit. Quis enim inuocauit dominum, & derelictus est ab eo? Quis sperauit in eum, & desertus est ab eo? Exaudiebantur ergo & occidebantur, & tamen ab inimicis eruebantur: Alii timentes consentiebant & viuebant, & tamen ipsi ab inimicis

Mar.16. Acto. 1.

Dist. 15. ca. Sancta Romana in medio.

absorbebantur, occisi eruebantur, viuente
absorbebantur. Inde est & illa vox gratula
tionis, Forsitan viuos absorbuissent nos. Mu
ti absorpti, & viui absorpti, multi mortui a
sorpti. Qui putauerũt inanem esse fidẽ Ch
stianam, mortui absorpti sunt. Qui autẽ sc
tes veritatem esse pręedicationem Euangeli
Christũ esse filiũ Dei scientes, & hoc cred
tes, & hoc intus tenentes, cesserunt tñ dol
ribus, & idolis sacrificauerunt, viui absorp
sunt. Illi absorpti, quia mortui: illi autem q
absorpti, mortui. Non.n. absorpti viuere p
tuerunt, quanuis viui absorberent. Ergo ho
orat vox martyrum: A timore inimici eru
aĩam meam, nõ vt me nõ occidat inimicus
sed vt non timeam occidentem inimicum
Hoc orat in psalmo impleri seruus, qđ m
iubebat in Euãgelio dominus. Quid mod
iubebat dominus? Nolite timere eos qui co
pus occidunt, animam autem non possu
occidere: sed eum potius timete qui hab
potestatem & animam & corpus occidere
gehennam ignis: Et repetiuit, ita dico vobi
eum timete. Qui sunt qui corpus occidun
Inimici. Quid iubebat dominus? Ne timere
tur. Oretur ergo, vt pręstet quod iubet. A t
more inimici erue animam meam. Erue m
a timore inimici & subde timori tuo. Nõ t
meam eum qui corpus occidit, sed timeam
eum qui habet potestatẽ & corpus, & aim
occidere in gehennam ignis. Non.n. a timo
re volo esse immunis, sed a timore inimic K
liber, sub timore domini seruus. Protexis
me a conuentu malignãtium, a multitudin
operantium iniquitatem.) Iam ipsum capu
nostrum intueamur. Multi martyres talia pa
si sunt, sed nihil sic elucet quõ caput marty
rum, ibi melius intuemur qđ illi experti sunt
Protectus est à multitudine malignantium
protegente se Deo, protegente carnem su
ipso filio & homine quẽ gerebat, quia filius
hominis est, & filius Dei est. Filius Dei pp for
mam Dei: filius hominis propter formã ser
ui, habens in potestate ponere animam suã
& recipere eã. Quid ei potuerunt facere ini
mici? Occiderunt corpus, animam non occi
dernnt. Intende, Parum ergo erat domino
hortari martyres verbo, nisi firmaret exem
plo. Nostis qui conuentus erat malignantiũ
Iudęorum, & quę multitudo erat operantiũ
iniquitatẽ. Quã iniquitatẽ? Quia voluerunt

occidere

occidere dn̄m Iesum Christum: Tanta opera bona, inquit, ostẽdi, vobis, propter quod horum me vultis occidere? Pertulit oẽs infirmos eorum, curauit oẽs languidos eorum, prædicauit regnum cœlorũ, non tacuit vitia eorum, vt ipsa potius eis displicerent, nõ medicus a quo sanabantur. His omnibus curationibus eius ingrati, tanq̃ multa febri phrenetici insanientes in medicum qui venerat curare eos, excogitauerunt consiliũ perdendi eum, tanq̃ ibi volentes probare, vtrũ vere homo sit qui mori possit, an aliquid super hoĩes sit, & mori se non permittat. Verbum ipsorum agnoscimus in sapientia Salomonis: Morte turpissima, inquiunt, condemnemus eum. Interrogemus eũ, erit. n. respectus in sermonibus illius. Si. n. vere filius Dei est, liberet eum. Videamus ergo quid factum sit. Quia exacuerunt tanquam gladium linguas suas.) Filij hoĩum dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus: qđ dicit & alius psalmus, sic & hic, Exacuerunt tanq̃ gladiũ linguas suas. Non dicant Iudęi, nõ occidimus Christũ. Etenim ꝓpea eũ dederũt iudici Pilato, vt quasi ipsi à morte eius viderentur immunes: nam cum dixisset eis Pilatus, Vos eum occidite, Responderunt: Nobis non licet occidere quenquã. Iniquitatẽ facinoris sui in iudicem hoĩem refundere volebant. Sed nunq̃d Deũ iudicẽ fallebant? Quod fecit Pilatus, in eo ipso qđ fecit aliquantũ particeps fuit, sed in cõparatione illorũ multo ipse innocẽtior. Instititit. n. quantum potuit, vt illũ ex eorũ manibus liberaret. Nam ꝓpea flagellatũ adduxit ad eos: nõ persequendo dn̄m flagellauit, sed eorũ furori satisfacere volens, vt uel sic iam mitescerent & desinerent velle occidere cum flagellatum viderent, fecit & hoc. At vbi perseuerauerunt, nostis illum lauisse manus & dixisse, q̧ ipse nõ fecisset, mundum se esse a morte illius. Fecit tñ, sed si reus, quia fecit vel inuitus, illi innocentes qui coegerunt ut facere? Nullo mõ. Sed ille dixit in eum sñiam, & iussit eum crucifigi, & quasi ipse occidit, & vos ò Iudæi occidistis. Vñ occidistis? Gladio linguæ. Acuistis. n. linguas vestras. Et qñ percussistis, nisi qñ clamastis, Crucifige crucifige? Propterea enim non est prætermittendum, quia uenit in mentem, ne forte aliquem perturbet lectio diuinorum librorũ.

Quidam Euangelista dicit: hora sexta crucifixum dn̄m, & quidam hora tertia: nisi intelligamus, perturbamur. Iam incipiente sexta hora dr̄ Pilatus sedisse pro tribunali: & re uera qñ leuatus est dn̄s ĩ ligno, hora sexta erat. Sed alius Euãgelista intuens animum Iudęorum, q̃a volebant se immunes videri à morte domini, narrando eos ostendit reos, dicẽs dn̄m hora tertia crucifixum. Considerantes aũt omnem circunstantiam lectionis quanta agi potuerunt, cum apud Pilatum dominus accusaretur vt crucifigeret, inuenimus horam tertiam esse potuisse, qñ illi clamauerunt, Crucifige crucifige. Ergo verius illi tũc occiderunt quando clamauerunt. Apparitores potestatis hora sexta crucifixerunt, præuaricatores legis hora tertia clamauerunt, quod illi manib[9] hora sexta, hoc illi lingua hora tertia. Rei magis isti qui clamando sæuiebant, q̃ illi qui obtemperãdo administrabant. Ipsum est totum acumen Iudęorũ, hoc est, quod pro magno quæsiuerunt, Occidamus & nõ occidamus: sic occidamus, vt nõ ipsi occidisse iudicemur. Exacuerunt tanquam gladium linguas suas. Intenderunt arcum rem amaram.) Arcum dicit insidias. Qui enim gladio cominus pugnat, aperte pugnat: qui sagittã mittit, fallit ut feriat. Pri[9] enim sagitta percutit, q̃ venire ad vulnus ꝓuideatur. Sed quem laterent insidiæ cordis humani? Nunquid & dn̄m nostrum Iesum Christũ, qui nõ opus habebat vt ei testimonium quisquam perhiberet de hoĩe? Ipse. n. sciebat quid esset in hoĩe, sicut Euangelista testatur. Tñ audiamus eos, & intueamur eos quasi nesciente dñо facere quod moliuntur Intenderunt arcum rem amaram: Vt sagittarent in abscondito immaculatum.) Quod dixit, intenderunt arcum, hoc est, in abscondito quasi fallentes insidijs. Nostis. n. quibus dolis id egerint, quemadmodum discipulũ ei cohærentem pecunia corruperint vt sibi traderetur: qũo falsos testes procurauerint, quibus insidijs & dolis egerint, ut sagittarent in abscondito immaculatum. Magna iniquitas. Ecce de abscondito uenit sagitta, quæ immaculatum ferit, qui nec tm̃ habebat maculæ, quantum potest pungi à sagitta. Agnus quippe immaculatus, totus immaculatus, semper immaculatus, nõ cui maculæ ablatæ sint, sed qui maculas nullas contra

Mat. 15.

De pæ. di. 1. cap. periculose.

De conf. euã. li. 3. cap. 13.

A

Ioan. 2.

B

Mat. 27.

xerit.

xerit. Nam fecit multos immaculatos donā-
do peccata,ipſe immaculatus non habendo
peccata. Vt ſagittent in abſcondito immacu
latum.Repente ſagittabunt eum & non time
bunt.) O cor durū, occidere velle hoīem q̄
mortuos ſuſcitabat.Repente.i.inſidioſe,qua
ſi inopinate,quaſi non præuiſe. Similis n.ne
ſcienti erat inter ipſos dn̄s, ignorantes quid
neſciret & quid ſciret, immo ignorantes eū
nihil neſcire,& omnia ſcire,& ad hoc veniſ
ſe ut illi facerent qđ ſe poteſtate facere arbi-
trabantur. Repente ſagittabunt eum & non
timebunt.) Obfirmauerunt ſibi ſermonem
malignum.) Obfirmauerunt,facta ſunt tanta
miracula,non ſunt moti,perſtiterunt in con
C filio ſermonis maligni. Traditus eſt ille iudi
ci:trepidat iudex,& non trepidant qui iudi-
ci tradiderunt:contremiſcit poteſtas,& non
contremiſcit immanitas:Vult ille lauare ma
nus,& illi inquinant linguas:ſed quare hoc?
Firmauerunt ſibi ſermonem malignum.
Quanta egit Pilatus, quanta ut refrenarent?
Luc. 23. Quæ dixit? quid egit? Sed firmauerūt ſibi ſer
monem malignū,Crucifige crucifige.Repe
Ioan. 19. titio,confirmatio eſt ſermonis maligni. Vi-
deamus quō firmauerunt ſibi ſermonē ma-
lignū,Regem veſtrum Crucifigā? Dixerunt,
Nos non habemus regē niſi Cæſarē. Obfir-
mauerunt ſermonē malignū. Offerebat ille
regem filium Dei,illi ad hoīem recurrebāt:
digni qui illum hr̄ent, & illū non haberent.
Adhuc audi quō firmauerunt ſibi ſermonē
Luc. 23. malignū. Nō inuenio aliquid in iſto hoīe ait
Mat. 27. iudex,quo dignus ſit morte. Et illi qui firma
uerunt ſermonē malignū,dixerunt, Sanguis
eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.Firma
uerunt ſibi ſermonē malignū firmauerūt ſer
monem malignum, non dn̄o, ſed ſibi:quō.
n.non ſibi,cum dicunt,Super nos & ſuper fi
lios noſtros? Quod ergo firmauerūt,ſibi fir-
Pſal. 56. mauerunt: quia uox eſt alibi, Foderunt ante
faciem meam foueam, & inciderunt in eā.
D Dn̄m mors non occidit,ſed ipſe mortē:illos
aūt iniquitas occidit,quia noluerūt occide
re iniquitatem. Prorſus fratres certamē eſt:
aut occides iniquitatē, aut occideris ab ini-
quitate. Noli autem quærere occidere iniq̄-
tatem tanquam aliquid extra te. Ad te ipſum
reſpice, vide quid tecū pugnet in te, & caue
ne expugnet te iniquitas tua, inimica tua, ſi
interfecta non erit:ex te.n.eſt, & anima tua

aduerſus te rebellat, non aliud aliquid. E
quadam parte cohæres Deo, ex quadā part
delectaris ſeculo. Illud quo delectaris ſecu
lo,pugnat aduerſus mentē, q̄ cohæret Deo
Sed quæ cohæret cohæreat,nō deficiat, no
ſe dimittat, magnū adiutoriū habet. Vinc
qđ in illa ſibi rebellat,ſi perſeuerat in pugn
do.Eſt peccatū in corpore tuo, ſed non re
gnet.Nō ergo regnet,inquit, peccatū in ue
ſtro mortali corpore, ad obaudiendū deſ
deriis eius.Si vero non obaudieris, & ſi e
qđ ſuadeat,qđ delectet ad malū, non obtē
perando facis ut nō regnet qđ eſt, & ita fi
poſtea ut non ſit qđ erat, Qn̄? Cum abſorb
bitur mors in uictoria, cū corruptibile ho
induerit incorruptionē, ibi non erit qđ tib
repugnet, non erit qđ te aliud delectet ni
Deus.Ergo & iſti Iudæi inuiderunt dn̄o, de
lectabat eos principatus. Quidam videbar
ſibi ab eo auferri principatum,& ex delect
tione ſua rebellauerunt aduerſus dn̄m:qui
rebellaſſent aduerſus delectationē ſuam m
lam,ipſam inuidentiam vincerent, nec vin
cerentur ab ea, & eſſet illis dn̄us ſaluator
venerat ut ſanaret.Nunc aūt fauerūt febri, r
pugnauerūt medico. Quicquid ſuggereba
febris,faciebant:quicquid iubebat cōtra m
dicus,negligebāt.Ergo illi magis occiſi ſū
non dn̄us:nam in dn̄o mors occiſa eſt,in il
lis iniquitas vixit. Viuente aūt in ſe iniquit
te,illi mortui ſunt. Narrauerunt ut abſcon
derent muſcipulas,dixerunt q̄s uidebit eas?
Latere putabant eum quem occidebant,lat
re Deum. Ecce puta hō erat Chriſtus, ſicu
& cęteri hoīes, neſciebat quid de illo cogi
tarent,nunq̄d & Deus neſcit? O cor huma
nū,quare tibi dixiſti, q̄s videt me, cū ille vi
deat qui te fecit? Dixerunt, quis videbit eas
Videbat Deus, videbat & Chriſtus, quia &
Chriſtus Deus. Sed quare videbat̄ eis nō vi
dere? Audi ſequentia:Perſcrutati ſunt iniq̄t
tem, defecerunt ſcrutantes ſcrutationes.) Id
eſt,acerba & acuta conſilia. Non tradat̄ pe
nos,ſed per diſcipulū ſuū:non occidat̄ à no
bis,ſed à iudice:totū nos faciamus, & nihil
feciſſe videamur. Et vbi eſt clamor linguæ,
Crucifige crucifige? Sic cæci eſtis, ut & ſur-
di ſitis. Simulata innocentia non eſt innocē
tia:ſimulata æquitas non eſt æquitas,ſed du-
plex iniquitas,q̄a & iniq̄tas eſt & ſimulatio.
Ergo iſti defecerunt ſcrutātes ſcrutationes.

Quanto

Quanto acutius sibi excogitare videbant, tanto magis deficiebant, qa a lumine veritatis & æquitatis in profunda consiliorum malignorum demergebantnr. Habet iustitia quã dam lucem suam, perfundit & illustrat animam inhærentem sibi. Anima vero auertens se a luce iustitiæ, quanto magis quærit quod inueniat contra iustitiam, tanto plus a luce repellitur, & in tenebrosa demergitur. Merito ergo & isti perscrutantes quod cõtra iustum moliebantur, a iustitia recedebant: & quãto à iustitia recedebant, tanto plus deficiebant scrutantes scrutationes. Magnũ consiliũ innocentię, qñ ipsum Iudam pœnituit q̃d tradidisset Chr̃m, & proiecit illis pecuniã quã dederant. Illi noluerũt eã mittere in gazophylaciũ, & dixerunt: Pecunia sanguinis est nõ illã mittamus in gazophylacium. Quid est ergo gazophylaciũ? Arca Dei vbi colligebant ea quę ad indigentiã seruorum Dei mittebantur. O hõ, cor tuũ sit potius arca Dei vbi habitent diuitię Dei, vbi sit nummus Dei mens tua, habens imaginẽ imperatoris tui. Cũ ergo hęc ita sint, qualis illa innocentię simulatio fuit pecuniã sanguinis non mittere in arcã, & ipsum sanguinẽ mittere in conscientiã? Sed qd eis contigit? Defecerũt scrutãtes scrutationes, vnde? Quia dicit, quis videbit eos, idest, qa eos nemo videbat. Hoc dicebant, hoc apud se opinabant, q̃d nemo eos videret. Vide quid contingat animæ malę. Recedit à luce veritatis, & qa ipsa nõ videt Deũ, putat se nõ videri à Deo: sic & isti recedendo ierunt in tenebras, vt ipsi non viderent Deum, & dixerunt, quis nos videt? Videbat & ille quẽ crucifigebant, illi deficiendo, nec illum filiũ, nec patrem videbant. H Si ergo & ille videbat, quare se patiebatur teneri ab eis, occidi ab eis? Quare si videbat, voluit consilia eorũ præualere in se? Quare? Quia homo erat, ꝓpter hominẽ, & Deus latens in homine, qa venerat nescientib. exemplum fortitudinis dare, ideo ipse sciens oĩa sustinebat. Quid enim sequitur? Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.] Illi dixerunt. Quis nos videbit? Defecerunt scrutantes scrutationes cõsilia mala. Accessit homo ad ipsa cõsilia, passus est se teneri vt hõ. Non enim teneretur nisi hõ, aut videretur nisi homo, aut cæderetur nisi homo, aut crucifigeret, aut moreretur nisi hõ. Accessit ergo homo ad illas omnes passiones, quæ in illo nihil valerent, nisi esset homo. Sed si ille non esset homo, nõ liberaret homo. Accessit homo ad cor altum: idest, cor secretũ, obijciẽs aspectibus humanis hominem, seruans intus Deum, celans formã Dei in qua æqualis est patri, & offerens formam serui qua minor *Phili. 2.* est patre. Ipse.n.dixit vtrunque: sed aliud est ex forma Dei, aliud ex forma serui. Dixit ex forma Dei, Ego & pater vnũ sumus. Dixit *Ioan. 10. & 14.* ex forma serui, Qm̃ pater maior me est. Vnde ex forma Dei, Ego & pater vnum sumus? Quia cũ in forma Dei esset constitutus, non *Phili. 2.* rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. Vnde ex forma serui, Qm̃ pater maior me est? Quia semetipsum exinaniuit formã serui accipiens. Accessit ergo homo ad cor altũ, & I exaltatus est Deus. Occiditur hõ, & exaltatur Deus. Quod.n.occisus est ex infirmitate hu- *2.Co. 31.* mana fuit, ꝙ resurrexit & ascẽdit ex potestate diuina. Accedet homo ad cor altũ cor secretũ, cor abditũ, nõ ostendens quid nosset, nõ ostendens qd esset. Illi putantes hoc totũ esse q̃d videbatur, occidunt hominẽ in corde alto, & exaltat Deus in corde diuino: potentia.n.maiestatis suę exaltatus est. Et quò iuit exaltatus? Vnde nõ recessit humilitatus. Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. propterea iam attẽdite fratres mei cor *Psal. 83.* altũ hominis. Cuius hominis? Mater Sion dicet hõ, & homo factus est in ea, & ipse fundauit eã altissimus. In ipsa ciuitate factus est hõ, quã idẽ ipse fundauit altissimus, qa in ea factus est homo, ergo accessit homo ad cor altum. Intuere hominem in corde alto, vide quantũ potes, si potes & Deũ corde alto. Accessit homo, & quia Deus erat, & quia passurus erat volens, & quia exemplũ præbiturus infirmis, & quia nihil ei facturi erant q sæuiebant tanquã passuro Deo, sed in homine, sed in carne, quid sequitur? Sagittæ infantium factę sunt plagę eorũ] Vbi est illa sęuitia? Vbi est ille fremitus leonis, populi rugiẽ *Luc. 23.* tis & dicentis, Crucifige crucifige? Vbi sunt *Ioan. 19.* insidię arcũ tendẽtiũ? Nõnne sagittæ infantiũ factę sunt plagæ eorũ? Nostis quẽadmo- K dũ sibi faciunt de cannicijs sagittas infantes, qd feriunt, aut vnde feriunt? Quę manus, aut quod telum? quæ arma, aut quæ membra? Sagittæ infantium factę sunt plagæ eorũ. Et infirmatæ sunt contra eos linguæ eorũ.] Acuãt

nunc

nunc linguas ſuas tanquã gladium, firment ſibi ſermonẽ malignũ. Merito ſibi eũ firmauerunt, quia infirmatæ ſunt ſuper eos linguę
Pſal. 21. eorũ. Nunquid poterat eſſe hoc firmũ aduerſus Deũ? Mentita eſt inquit, iniquitas ſibi: Infirmatæ ſunt ſuper eos linguæ eorũ. Ecce reſurrexit dñs qui occiſus erat. Tranſibant ante crucẽ vel ſtabant & intuebantur illũ, ſicut
Pſal. 21. tanto antè Pſalmus prædixerat, Foderũt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt
Mat. 25. omnia oſſa mea, ipſi vero conſyderauerunt & aſpexerunt me. Tunc caput agitabant di-
L cẽtes, Si filius Dei eſt, deſcẽdat de cruce. Tentauerũt quodammodo vtrũ filius Dei eſſet, & quaſi inuenerunt qđ nõ eſſet, qa inſultantibus illis, de cruce nõ deſcẽdebat: ſi deſcenderet de cruce, filius Dei eſſet. Quid tibi videtur, qui de cruce nõ deſcendit, & de ſepulchro ſurrexit? Quid ergo pfecerunt? Quod & ſi dominus non reſurrexiſſet, quid profeciſſent, niſi qđ profecerunt & perſecutores martyrũ? Nam & martyres nondum ſurrexerunt, & tamen illi nõ profecerunt: nondum reſurgentium iam natalia celebramus. Vbi eſt furor ſęuientium? Sagittę infantium factę ſunt plagæ eorum, & infirmatæ ſunt ſuper eos linguæ eorũ. Quò perduxerunt illas ſcrutationes ſuas, quas pſcrutantes defecerunt, vt etiam mortuo domino & ſepulto, cuſtodes ponerent ad ſepulchrũ? Dixerunt enim. Pilato, ſeductor ille, hoc appellabatur nomine dominus Ieſus Chriſtus, ad ſolatium ſeruorũ ſuorũ quãdo dicũtur ſeductores. Ergo illi Pilato, ſeductor ille, inquiũt, dixit adhuc viuens, poſt tres dies reſurgã: Iube itaq; cuſtodiri ſepulchrũ vſq; in diẽ tertiũ, ne forte veniãt diſcipuli eius & furentur eum, & dicant plebi, ſurrexit à mortuis, & erit nouiſſimus error peior priore: ait illis Pilatus, Ha-
Ibidem. betis cuſtodiã, ite cuſtodite ſicut ſcitis. Illi aũt abeũtes munierũt ſepulchrũ, ſignãtes la-
M pidẽ cũ cuſtodibus. Poſuerũt cuſtodes milites ad ſepulchrũ, concuſſa terra dñs reſurrexit, miracula facta ſunt talia circa ſepulchrũ, vt ipſi milites qui cuſtodes aduenerãt, teſtes fierent ſi vellent vera nunciare: ſed auaritia illa q̃ captiuauit diſcipulũ comitẽ Chriſti, captiuauit & militem cuſtodẽ ſepulchri. Damus, inqunt, vobis pecuniã & dicite, qa vobis dormientibus venerunt diſcipuli eius & abſtulerũt eũ. Vere defecerunt ſcrutantes ſcrutationes. Quid eſt qđ dixiſti, ò infœlix aſtutia? Tm̃ ne deſeris lucẽ cõſilij pietatis, in pfunda verſutia demergeris, vt hoc dicas: dicite qa nobis dormientibus venerũt diſcipuli eius & abſtulerunt eũ? Dormiẽtes teſtes adhibes, vere tuipſe obdormiſti, q ſcrutãdo talia feciſti? Si dormiebãt, qd videre potuerunt? Si nihil viderũt, qũo teſtes ſunt? Sed defecerunt ſcrutãtes ſcrutationes. Defecerunt à luce Dei, defecerunt in ipſo effectu conſiliorũ ſuorũ, qñ qđ voluerunt, nihil perficere potuerũt, vtique defecerunt. Quare hoc? Quia acceſsit homo ad cor altum, & exaltatus eſt Deus. Propterea poſtea cũ innotuiſſet Chriſti reſurrectio, & veniens ſpiritusſanctus impleret fiducia timentes quoſdã diſcipulos, vt auderent iã mortẽ nõ timentes prædicare qđ viderant, exaltato Deo in maieſtate ſua qui propter nr̃am infirmitatẽ humiliter iudicatus eſt. Et vbi cœperunt tubæ cœleſtes perſonare iudicẽ venturum, quẽ primo viderunt iudicatũ. Conturbati sunt omnes qui videbant eos.] Exaltato Deo, vt dixi prædicato Chriſto, uiſi ſunt Iudęi à quibuſdam Iudæis, uiſi ſunt deficientes in ſcrutationibus ſuis. Videbant enim illi in nomine crucifixi & occiſi manibus ſuis fieri tanta miracula, & receſſerunt corde ab eis qui permanſerunt in impietate. Diſplicuit eis illorũ duritia, quæſierunt conſiliũ ſalutis ſuę, & dixerunt Apoſtolis: Quid faciemus? Conturbati enim ſunt omnes qui videbant eos, ideſt, qui intelligebant quod linguę eorum infirmatæ ſunt ſuper eos: qui intelligebant, qa in omnibus ſuis malis p ſcrutationibus cõſiliorum vtiquę defecerunt; Conturbati ſunt iſti. Et timuit omnis hõ.] Qui nõ timuerũt, nec homines fuerunt. Timuit omnis hõ, ideſt, omnis vtens rõne ad intelligenda quæ facta erant. Vnde illi qui nõ timuerũt, pecora potius nominandi ſunt, beſtię potius immanes & truces. Leo rapiens & rugiens, ille adhuc populus. At vero omnis homo timuit, ideſt, qui credere voluerunt, qui iudicium venturum contremuerũt. Et timuit omnis homo Et annunciauerunt opera Dei.] Ille qui dicebat, A timorę inimici erue animã meã, timuit omnis hõ. A timore inimici eruebatur ſed timori Dei ſubdebat. Nõ timebat eos q corpus occidunt, ſed eũ qui poteſtatẽ habet & corpus & animã mittere in gehennã. Prędicauerunt dominum;

lūm:nam primo Petrus timuit, & inimicū
imuit, nōdū erat anima eius eruta ab inimi-
26 o.Interrogatus ab ancilla, q inter discipu-
os eius esset, negauit dnm ter. Resurrexit do
ninus, firmauit columnam, iam Petrus prę
licat sine timore, & cum timore. Sine timo
e eorum qui corpus occidūt, Cum timore
16 ius qui habet potestatē & corpus & animā
ccidendi in gehennā ignis. Timuit oīs hō,
& annunciauerunt opera Dei: Nanque an-
unciantes istos Apostolos opera Dei, exhi
5. uerunt sibi principes sacerdotū, & commi
ati sunt dicentes, ne in noīe Iesu prædica-
ent. Et illi dixerunt, Dicite nobis, cui magis
btēperare oporteat, Deo an hoībus? Quid
li dicerent? Hoībus potius q̃ Deo? Sine du
io non rñderunt, nisi Deo potius. Illi autē
iebant quæ iuberet Deus, & contēpserunt
ninantes sacerdotes. Quia ergo timuit om-
C is hō, nō terruit hō, & annunciauerūt ope-
Dei. Si timet hō, non terreat hō. Eū enim
mere debet homo à quo factus est homo.
Quod supra hoīes est time, & hoīes te non
rrebunt. Mortem sempiternam time, & p̄-
ntem non curabis. Voluptatē illam incor-
uptam & quietem sine labe concupisce, &
romittentē dona ista tpalia, & totum mun
um deridebis. Ama ergo & time, ama qđ
romittit Deus, time qđ minatur Deus, nec
orrumperis ex eo qđ promittit, nec terre-
eris ex eo quod minatur hō. Et timuit om-
s hō, & annunciauerunt opera Dei. Et fa-
a eius intellexerunt.) Quid est, facta eius
ntellexerunt? Hoc erat illud, o domine Iesu
3. hriste q tacebas, & sicut ouis ad victimā
ucebaris, & non aperiebas coram tonden-
os tuū, & nos eum putabamus esse in pla-
a & dolore positum, & scientem ferre in-
4. rmitatem. Hoccine erat q abscōdebas spe
13. iem tuam speciose forma præ filijs homi-
num? hoccine erat ilud in quo videbaris nō
abere speciē neq; decorē? Portabas in cru
e insultantes: Si filius Dei est, descendat de
17. ruce. Quis forte sciens potestatem tuā ser-
D us tuus & dilectus tuus, non exclamauit
n corde suo, & dixit: O si modo descende-
et, & isti omnes qui insultant confunderen
ur? Sed non erat sic: Moriendum erat pro-
ter morituros, & resurgendū propter sem
er victuros. Hoc illi qui volebant illum de
ruce descendere, non intelligebant: at vbi
resurrexit, & glorificatus ascendit in cœlū,
intellexerunt opera dñi. Annūciauerunt ope
ra Dei, & facta eius intellexerunt. Lætabitur
iustus in dño.) Iam non est tristis iustus. Tri-
stes.n. discipuli erant crucifixo dño, contri-
stati, mērentes discesserunt pdidisse se spem
putauerunt. Resurrexit & glorificatus ēt ap
parens tristes inuenit. Tenuit oculos duorū
in uia ambulantiū ne ab eis agnosceretur, & *Luc. 24.*
inuenit eos gementes & suspirantes & tenuit
eos donec exponeret scripturas, & per ipsas
scripturas ostenderet, quia ita fieri oporte-
bat sicut factum est. Oñdit.n. in scripturis,
quia post tertium diē resurgere oportebat
dñm. Et qūo tertia die resurgeret, si de cruce
descenderet? Mō vos qui tristes estis in via, E
si Iudæis insultantibus videritis dñm de cru
ce descendisse, quantūm efferremini? Læta- *Mat. 27.*
remini q ora Iudęorum sic obturasset? Expe
ctate consilium medici, q nō descendit, qđ
occidi voluit, antidotum terit. Ecce iam re-
surrexit, ecce iam loquitur, nondum agno-
scitur, vt lętius agnoscat. Postea aperuit ocu *Luc. 24.*
los eorū in fractione panis, agnoscunt eum,
lætantur, exclamāt, Lætabitur iustus in dño.
Nūciatur cuidā duriori, visus est dñs, resur-
rexit dñs, adhuc ille tristis est, nō credit, Ni *Ioan. 20.*
si misero, inquit, manum meam, & tetigero
cicatrices clauorum, non credam. Præbetur
& corpus tangendum, mittit manum, cōtre-
ctat & clamat: Dominus meus & Deus meꝰ
Lætabitur iustus in dño. Illi ergo lætati sunt
iusti in dño, qui viderunt, tetigerunt & cre
diderunt. Quid iusti qui modo sunt, quia nō
vident, quia nō tangunt, non lætantur in do *Ibidem.*
mino? Et vbi est illa vox dñi ad ipsum Tho-
mā, Quia vidisti me credidisti, beati qui nō
viderunt & crediderunt? Ergo oēs lætemur
in dño, omnes ſm fidem vnus iustus simus,
omnesque in vno corpore vnū caput habea
mus, & lætemur in dño, non in nobis, quia
bonum nostrum non nos nobis, sed ille qui
fecit nos. Ipse est bonum nostrum ad lætifi-
candos nos. Nemo lætetur in se, nemo præ- F
sumat, nemo desperet de se, nemo de quo-
quam homine, quem debet adducere vt so-
cius sit spei ipsius, non dator spei. Lætabitur
iustus in domino. Et sperabit in eum, & lau-
dabuntur oēs qui recti sunt corde.) Iam qa
dominus resurrexit, iam quia ascendit in cę *Mar. 16.*
lum, iam quia ostendit esse aliam vitam, *Apo. 1.*

iam

iam quia manifesta sunt consilia eius quibus
latuit corde alto non fuisse inania, quia ideo
sanguis ille fusus est, vt esset precium redem
ptorum, iam quia manifesta sunt oĩa q̃ præ-
dicta sunt, oĩa quę credita sunt, oĩa sub om
ni cœlo, lætabitur iustus in dño & sperabit
in eum, & laudabũtur oẽs qui recti sunt cor
de. Qui sunt recti corde? Eia fratres mei sæ-
pe diximus, & bonũ est vt noueritis. Qui sũt
recti corde? Qui omnia quæcunque in hac
vita patiuntur, non ea tribuunt insipientię,
sed consilio Dei ad medicinã suam, nec præ
G sumunt de iustitia sua, vt putent se iniuste
pati quod patiuntur: aut ideo esse Deũ iniu-
stum, quia non plura patitur qui plus pec-
cat. Videte fratres hęc sępe dicimus: aliquid
sentis, siue ẜm corpus, siue ẜm dispendium
rei familiaris, siue per orbitatẽ aliquam cha
rissimorum tuorũ, noli respicere eos quos
nosti iniquiores te. Nõ.n. forte audes dicere
iustum te, sed nosti peiores te, & florere in
istis & non flagellari, ut displiceat tibi con-
siliũ Dei, & dicas: Ecce puta, peccator sum,
& ꝑpea flagellor: quare ille non flagellatur,
cuius noui tanta flagitia? Quãtuncunq; ma-
le fecerim ego, nunquid ergo tm̃ feci quan-
Psal. 72. tum ille? Distortum est cor tuum. Quam bo
nus Deus Israel, sed rectis corde. Tui aũt la-
buntur pedes, quia zelas in peccatores, pacẽ
peccatorum intuens. Sine curari, nouit De⁹
quid agat, qui vulnus nouit. Nõ secat̃ alius,
quid si desperatur? Quid si ꝑpea tu secaris,
quia nõ desperaris? Patere ergo quicqd pate
ris recto corde: nouit Deus quid tibi donet,
quid tibi subtrahit. Quod tibi donat, ad con
solationẽ valeat non ad corruptionẽ, & qđ
tibi subtrahit, ad tolerantiam valeat, non ad
blasphemiam. Si aũt blasphemas & displicet
tibi Deus, & tu tibi places, peruerso corde
& distorto es: & hoc peius, quia cor Dei vis
corrigere ad cor tuum, vt hoc ille faciat qđ
tu vis, cum tu debeas facere qđ ille vult. Qui
ergo vis detorquere cor Dei, qđ semper re-
H ctum est, ad prauitatem cordis tui? Quanto
melius ad rectitudinẽ Dei corrigis cor tuũ?
Nõne hoc te docuit dñus tuus, de cuius pas-
sione modo loquebamur? Nonne infirmita-
Mat. 26. tem tuam portabat quando dixit: Tristis est
anima mea vsque ad mortem? Nonne teip-
sum in se figurabat, cum dicebat? Pater si fie
ri potest, transeat à me calix iste? Non.n. duo
corda & diuersa patris & filii, sed in form
serui portauit cor tuum, vt doceret illud e
plo suo. Iam ecce quasi aliud cor tuũ inu
nit tribulatio, volens transire quod immi
bat, sed noluit Deus. Non cõsentit Deus c
di tuo, consenti tu cordi Dei. Audi vocem
sius, Verum non qđ ego volo, sed quod
vis pater. Laudabũtur ergo oẽs recti cord
Quid sequitur? Si laudabuntur oẽs recti c
de, dãnabuntur peruersi corde. Duo tibi n
I proposita sunt, elige cum tempus est. Si r
cto corde fueris, ad dexterã eris & laudab
ris. Qũo? Venite benedicti patris mei, perc
pite regnum quod vobis paratum est ab o
gine mundi, Peruerso aũt corde si fueris,
subsannaueris Deum, si prouidentiam ei
irriseris, si dixeris in animo tuo, vere nõ c
rat Deus res humanas: si curaret res hum
nas, ille latro tm̃ haberet, & ego innoce
indigerem? Peruerso corde factus es: veni
iudicium illud, apparebunt oĩa ꝑꝑ quę i
oĩa faciat Deus, & tu qui noluisti in hac v
ta corrigere cor tuum ad rectitudinẽ Dei,
te ad dexteram præparare, vbi laudabunt
oẽs recti corde, eris ad sinistrã vbi tunc a
dies: Ite in ignem æternum qui ꝑparatus e
diabolo & angelis eius. Et nunquid erit tu
tp̃s corrigere cor? Modo ergo corrigite fr
tres, mõ corrigite, quis ꝓhibet? Cantat̃ psa
mus, legitur Euangeliũ, sonat lector, son
disputator, patiẽs est dñus: peccas & parci
adhuc peccas, adhuc parcit, & adhuc addi
Quamdiu patiens est Deus? Senties & iust
Deum. Terremur, quia timemus: docete n
non timere, & nõ terremur. Sed melius n
Deus docet timere, q̃ quisquã hominũ no
timere, Timuit eum oĩs homo, & annunc
uerunt opera Dei. Inter illos nos comput
Deus qui timuerunt & annunciauerũt. Qu
timemus, annunciamus vobis fratres: Vid
mus alacritatem vestram ad audiendũ ue
bum, & ad exigendũ videamus vota vestra
K videmus affectus vestros. Bene cõpluitur t
ra, frumenta non spinas generat: frument
horreum paratur, ignis spinis. Nosti quid
cias de agro tuo, & nescit Deus quid faci
de agro seruo suo? Quod pluit in agrũ vb
rem, dulce est: & quod pluit in agrũ spin
sum, dulce est. Nunquid pluuiam accusas
spinas genuerit? Nonne erit pluuia illa test
in iudicio Dei, & dicet, Ego dulcis ſuꝑ om

nia veni? Tu ergo quid proferas vide, vt q̃d ibi paretur attendas. Profers frumentum, horreum spera: profers spinas, ignem spera. Sed nondum venit, aut tempus horrei, aut tẽpus ignis: mō ergo paretur & non timebit. In noīe Christi & qui loquimur viuimus, & quibus loquimur viuitis. Nunquid consi- j corrigendi & mutandæ vitæ malæ in bo- am, non est locus, non est tps? Nonne si vis hodie fit? Quid empturus es vt facias? q̃ em- lastra quæsiturus es? ad quos Indos nauiga rus? quam nauim præparaturus? Ecce cũ quor, muta cor, & factum est quod tam se & tandiu clamatur ut fiat, & quod æternã nam parturit si non fiat.

In Psalmum sexagesimumquartum.

Enarratio.

AGnoscẽda est vox sanctæ prophetiæ ex ipso titulo Psalmi huius. Inscribitur: In em Psalmus Dauid, canticũ Hieremię & echielis ex populo transmigrationis, cũ iperent exire.) Res quemadmodũ gesta apud patres nostros tpe trãsmigrationis byloniæ, non oībus notum est, sed his q̃ ipturas sanctas diligenter aduertunt, vel diendo vel legendo. Captiuatus.n. popu- Israel, ex ciuitate Hierusalem ductus est seruitutẽ Babyloniæ. Prophetauit aũt Hie nias sanctus post septuaginta annos redi- um populum de captiuitate, & instaura- um ciuitatem ipsam Hierusalẽ, quam de tam ab hostibus planxerat: Illo autẽ tem- re fuerunt prophetæ in illa captiuitate po i constituti in Babylonia, inter quos erat ctus Ezechiel Propheta. Expectabat autẽ populus donec implerent tempora sep- ginta annorum secundum prophetiam remiæ. Factum est completis septuagin- nnis, restitutũ est templũ q̃d deletũ erat, egressa est de captiuitate magna pars il- populi. Sed qm̃ dicit Apostolus: Hæc in ra contingebant illis, scripta sunt autem pter nos, in quos finis seculorum obue- debemus & nos nosse prius captiuitatẽ tram, deinde liberationem nostram, de- ous nosse Babyloniam, in qua captiui su s, & Hierusalem ad cuius reditum suspi- us. Istæ quippe duæ ciuitates, secundum am reuera duæ ciuitates. Et illa quidem Hierusalem modo à Iudæis non incolitur: post crucifixum enim dominum vindicatũ est in illos flagello magno, & eradicati ab eo loco, vbi impia libertate furiosi aduersus medicum insanierunt: dispersi sunt per oẽs gentes, & data est illa terra Christianis, impletum est illud q̃d de his prædixerat dominus, Propterea auferetur à vobis regnũ, & dabitur genti facienti iustitiam. Cum aũt viderent tunc multas turbas ire post dñm p̃dicantem regnum cœlorum & mirabilia facientem, dixerunt principes illius ciuitatis, Si dimiserimus eũ, oẽs ibunt post illũ, & veniẽt Romani & tollent nobis & locũ & gẽtem. Ne locũ perderent, dominũ occiderũt. & ideo perdiderunt, quia occiderunt. Ciuitas quidẽ illa terrena, cuiusdã ciuitatis æternæ in cœlis vmbram gerebat. At vbi cœpit illa quæ significabatur euidentius p̃dicari vmbra qua significabatur deiecta est: propterea ibi modo templum non est, quod fabricatum fuerat in imaginem futuri corporis dñi. Tenemus lucem, vmbra transiuit, tñ adhuc in quadam captiuitate sumus. Quandiu sumus, ait Apostolus, in corpore, peregrinamur a dño. Et videte nomina duarũ istarũ ciuitatũ, Babylonis & Hierusalẽ. Babylon confusio interpretatur, Hierusalẽ visio pacis. Intendite nunc ciuitatem confusionis, ut intelligatis visionem pacis: istam toleretis, ad illã suspiretis. Vnde dignosci possunt istæ duæ ciuitates? Nunquid possumus eas modo separare abinuicẽ? Permixtæ sunt, & ab ipso exordio gñis humani permixtæ currunt vsque in finem seculi. Hierusalẽ accepit exordium per Abel: Babylon per Cain, ædificia quippe vrbium postea facta sunt. Illa Hierusalem in terra Hiebuzeorũ: nam primo Hiebus dicebatur, inde gens Hiebuzeorũ deleta est, qñ populus Dei liberatus est de Aegypto, & introductus est in terrã promissionis. Babylon aũt condita est in intimis Persidis regionibus, quæ diuturno tempore caput extulit super cæteras gẽtes. Duæ ergo istæ vrbes certis temporibus conditę sunt, ut manifestaretur figura duarum ciuitatũ olim cœptarum, & vsque in finem in isto seculo mansurarum, sed in fine separandum. Vnde ergo possumus eas modo ostendere quę permixtæ sunt? Ostendet tunc dominus cum alios ponet ad dexteram, alios ad sinistram. Hie-

Margin notes: Mat. 21. — Ioan. 11. — Iosu. 18. 2. Reg. 5. Ioan. 2. — A — 1. Cor. 5. — Gene. 4. lib. 5. de ciuit. Dei c. 8. & 9. — Iosu. 18. 2 Reg. 5. — B

rusalem ad dexteram erit, Babylon ad sini-
stram. Hierusalem auditura est, Venite bene
dicti patris mei, percipite regnum quod vo
Mat.25. bis paratum est ab origine mundi. Babylon
auditura est, Ite in ignem æternum qui para
tus est diabolo & angelis eius. Possumus tñ
& aliquid afferre quantum dominus donat,
vnde distinguantur pij fideles, ēt hoc tēpo-
re ciues Hierusalem a ciuibus Babyloniæ.
Duas istas ciuitates faciunt duo amores. Hie
rusalem facit amor Dei, Babyloniam facit
amor seculi. Interroget ergo se quisque q̄d
amet, & inueniet vnde sit ciuis, & si se inue-
nerit ciuem Babyloniæ, extirpet cupiditatē,
plantet charitatem. Si autem se inuenerit ci-
uem Hierusalē, toleret captiuitatē, speret li-
bertatem. Multi.n. ciues sanctę matris Hie-
rusalem cupiditatibus Babyloniæ corrupti
tenebantur, & ipsa corruptione cupiditatū
C tanq̄ ciues inde facti erant, & multi adhuc
ita sunt, & multi post nos in hac terra futu-
ri ita erunt: sed nouit dominus cōditor Hie-
rusalē quos ciues eius prędestinauerit, quos
videat adhuc sub dominatu diaboli redimē
dos sanguine Christi: nouit illos ipse anteq̄
se ipsi nouerint. Sub hac ergo figura canta-
tur hic Psalmus, in cuius titulo positi sunt
ēt duo prophetæ, qui illo tempore in capti-
uitate fuerūt, Hieremias & Ezechiel, & can
tabant quædam cum inciperent exire, Inci-
pit exire, qui incipit amare: exeūt.n. multi la
tenter, & exeuntium pedes sunt cordis affe
ctus, exeunt autem de Babylonia. Quid est
de Babylonia? De confusione. Q̄uo exit de
Babylone, id est, de confusionę? Qui primo
confusi erant similibus cupiditatibus, inci-
piunt charitate distingui: iam distincti, non
sunt confusi: & si adhuc corporę permixti
sunt, desiderio tñ sancto discernuntur, & p̄
permistionē corporalē nondum exierunt,
p̄p affectum cordis exire cęperunt. Iam er-
go audiamus fratres, audiamus & cantem⁹
& desideremus vnde ciues sumus. Et q̄ gau-
dia cantantur nobis? Q̄uo in nobis reforma
tur amor ciuitatis nostrę, quam diuturna pe
regrinatione obliti fueramus? Sed misit in-
D de ad nos epistolas pater noster, ministrauit
nobis scripturas Deus, quibus epistolis fie-
ret in nobis redeundi desiderium, quia pere
grinationem nostram diligendo, ad hostes
faciem posueramus, & dorsum ad patriam.

Quid ergo hic cantatur? Te decet hymn
Deus in Sion.) Patria illa est Sion, ipsa
Hierusalē quæ Sion, & huius nominis int
pretationē nosse debetis. Sicut Hierusalē i
terpretatur uisio pacis, ita Sion speculati
id est, visio & contemplatio. Nescio q̄d n
bis magnum spectaculū promittitur, & h
ipse Deus est qui condidit ciuitatē. Pulch
& decora ciuitas, quam pulchriorem hab
conditorem? Te decet hymnus Deus, inqu
Sed vbi? In Sion, in Babylone non decet.
enim quisque cū cęperit in nouari, iam c
de in Hierusalē cantat, dicēte Apostolo: C
uersatio nostra in cœlis est. In carne.n. a
bulantes, inquit, nō s̄m carnem militamu
Iam desiderio ibi sumus, iam spem in illa
terrā quasi ancoram præmisimus, vt in i
mari turbati naufragemus. Quemadmo
ergo de naui quæ in ancoris est, recte di
mus, q̄ iam in terra sit, adhuc tñ fluctuat,
in terra quodammodo educta est contra v
tos & contra tempestates. sic contra tentat
nes huius peregrinationis nostræ, spes
fundata in illa ciuitate Hierusalem facit n
nō abripi in saxa. Qui ergo s̄m hanc spe
cantat, ibi cantat: ergo dicat, Te decet hy
nus Deus in Sion, non in Babylone. Sed
ibi es adhuc in Babylone. Ibi, inquit, sum
Amator iste & ciuis iste ibi sunt, sed car
non corde. Cum autem duo quædam di
rim, quia ibi sum carne nō corde, vnde ca
to non ibi? Non. n. carne canto, sed cord
Carnem quidem sonantem audiunt & ci
Babyloniæ, cordis autem sonū audit con
tor Hierusalē. Vnde dicit Apostolus, exho
tans ipsos ciues ad amatoria quædam ca
ca & desideria redeundi ad illam pulche
mam ciuitatem visionē pacis, cantantes,
qui:, & psallentes in cordibus vestris do
no. Quid est, cantantes in cordibus vestr
Ne inde cātetis vnde estis in Babylonia,
inde cantate vndē sursum habitatis. Ergo
decet hymnus Deus in Sion. In Sion te c
cet hymnus, non in Babylonia. Quid can
in Babylonia? Ciues Babyloniæ, etiam hy
num Dei non decenter cantant: audi voce
scripturę, Non est speciosa laus in o
peccatoris. Te decet hymnus Deus in Sio
Et tibi reddetur votum in Hierusalem.
Hic vouemus, & bonum est ut ibi redda
mus. Qui autem hic vouent & non red
dunt?

lunt? Qui non perseuerant vsque in finem
ı eo quod nouerunt: vnde dicit alius psal.
Vouete & reddite domino Deo vestro. Et
bi reddetur votum in Hierusalē. Ibi enim
rimus toti, idest, integri in resurrectione
ıstorum, ibi reddetur votum totū nostrū,
on sola anima, sed etiam ipsa caro iam nō
orruptibilis, quia iam non in Babylonia,
d etiam in corpus cœleste immutatum.
ualis mutatio promittitur? Omnes enim
surgemus, ait Apostolus, sed non omnes
ımutabimur. Quomodo autem immu-
buntur? Ipse dixit, In ictu oculi in nouis-
na tuba. Canet enim tuba & mortui re-
rgent incorrupti, idest, integri, & nos
mutabimur. Qualis autē erit illa immu-
io? Sequitur & dicit; Oportet enim cor-
ptibile hoc induere incorruptionem, &
ortale hoc induere immortalitatem: cū
tem corruptibile hoc induerit incorru-
onem, & mortale hoc induerit immor-
itatem, tunc fiet sermo qui scriptus est:
sorpta est mors in victoria. Vbi est mors
uleus tuus? Modo enim inchoatis in no-
primitiis mentis, vnde desyderamus
erusalem, multa ex carne corruptibili
ntendunt aduersum nos, quæ non con-
dent cum fuerit mors absorpta in victo-
. Vincet pax & finietur bellum. Quan-
autem vincet pax, vincet & illa ciuitas
æ dicit visio pacis. Nulla ergo erit a mor
contentio. Modo cum morte quanta con
dimus? Inde sunt enim delectationes
nales, quę nobis etiam illicite multa
gerunt, quibus non consentimus; sed ta-
n non consentiendo contendimus. Pri-
ergo concupiscentia carnis sequentes
ut nos: postea retinentes traxit nos, dein
accepta gratia cœpit nos nec ducere, nec
here, sed adhuc contendere nobiscum,
t contentionem erit & victoria. Modo
x si oppugnat, non expugnet, postea cū
orta fuerit mors in victoria & pugna-
cessabit. Quid dictum est? Nouissima ini-
ca destruetur mors. Reddam votū meū.
od votum? Quasi holocaustum. Holo-
stum enim tunc dicitur, quando to-
ignis absumit. Holocaustum sacrificiū
ubi totum consumitur ὅλον enim to-
dicitur, καῦσις incensio. Holocau-
n totum incensum. Arripiat ergo nos
ignis, ignis diuinus in Hierusalem. Incipia-
piamus ardere charitate donec totum mor
tale consumatur, & quod contra nos fuerit
eat in sacrificium domino: vnde alibi dici-
tur, Benigne fac domine in bona voluntate
tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem,
Tunc acceptabis sacrificium iustitię obla- *Psal. 50.*
tiones & holocausta. Te decet hymnus
Deus in Siō, & tibi reddetur votum in Hie
rusalem. Quærimus hic, ne forte rex nobis
ipsius ciuitatis commēdetur dominus & sal
uator noster Iesus Christus. Cantemus ergo
donec ad euidentiora perueniamus. Possem
enim iam dicere ipsum est cui dicitur, Te de
cet hymnus Deus in Sion, & tibi reddetur
votum in Hierusalem. Sed si dicerem, mi-
hi potius quam scripturę crederent, & ideo
forte non mihi crederetur. Audiamus se-
quentia. Exaudi, inquit, orationem meā, *Mat. 28.*
ad te omnis caro veniet,) Et habemus do-
minum dicentem, datam sibi potestatem
omnis carnis. Cœpit ergo apparere iam
rex ille cum diceretur, Ad te omnis caro
veniet. Ad te, inquit, omnis caro veniet.
Quare ad illum omnis caro veniet? Quia
carnem assumpsit. Quo ueniet omnis ca-
ro? Tulit inde primitias ex vtero virgina-
li, assumptis primitijs cætera consequen-
tur, vt holocaustum compleatur. Vnde er-
go omnis caro? omnis homo. Et vnde om-
nis homo? Nunquid omnes credituri præ-
nunciati sunt in Christum? Nonne multi im
pij qui etiam damnabuntur? Nonne quoti- *Luc. 1.*
die multi non credētes in sua infidelitate mo
riuntur? Secundum quid ergo intelligimus,
Ad te omnis caro veniet? Omnis caro dixit,
omnis generis caro, ex omni genere carnis,
venietur ad te. Quid est, ex omni genere car
nis? Nunquid venerunt pauperes, & non ve
nerunt diuites? Nunquid venerunt humiles,
& non venerunt sublimes? Nunquid vene-
runt docti, & non venerunt indocti? Nun-
quid venerunt viri, & non uenerunt,
fœminæ? Nunquid venerunt domini,
& non venerunt serui? Nunquid ve-
nerunt senes, & non venerunt iuuenes?
Aut venerunt iuuenes, & non venerunt
adolescentes? Aut venerunt adolescen-
tes, & non venerunt pueri? Aut venerunt
pueri, & non allati sunt infantes? Postre-
mo nunquid venerunt Iudęi, nam inde-

erant Apoſtoli, inde multa milia primo tra-
Act. 2. dẽtiũ, poſtea credentiũ, & non venerũt Græ
ci? Aut venerũt Græci, & nõ venerũt Roma
ni? Aut venerũt Romani, & nõ venerũt Bar
bari? Et quis numeret oẽs gentes veniẽtes ad
eũ, cui dictũ eſt, Ad te oĩs caro veniet? Exau
di orationẽ meã, ad te oĩs caro veniet. Ser-
mones iniquorũ præualuerunt ſuper nos,
& impietates noſtras tu ꝓpiciaberis) Quid
eſt, ſermones iniquorũ præualuerunt ſuper
nos, & impietatibus noſtris tu propiciabe-
ris? Qđ nati ſumus in hac terra, iniquos in-
uenimus quos loquentes audiuimus. Si poſ
ſim explicare ꝙ ſentio, adiuuet me intentio
K charitatis vrę. Oĩs hõ vbicunque naſcitur,
ipſius terræ vel regionis vel ciuitatis linguã
diſcit, illius imbuitur morib. & vita. Quid
faceret puer natus inter paganos, vt non col
leret lapidẽ, quãdo illũ cultũ inſinuauerunt
parentes? Inde prima verba audiuit, illũ er-
rorẽ cũ lacte ſuxit: & quia illi qui loqueban
tur maiores erant, & puer qui loqui diſce-
bat infans erat, vnde poterat paruulus niſi
maiorũ authoritatẽ ſequi, & id ſibi bonũ du
cere quod illi laudarent? Ergo gentes cõuer
Hie. 19. ſæ ad Chriſtũ poſtea, & recordantes impie-
tates parentũ ſuorũ, & dicentes iam ꝙ dixit
ꝓpheta ipſe Hieremias, Vere mendaciũ co-
luerunt patres noſtri, vanitatem quę eis nõ
profuit. Cum ergo iam hoc dicunt, renun-
ciant opinionibus & ſacrilegijs parentũ ſuo
rũ iniquorũ. Sed quia vt inhærerentur talib.
opinionibus & ſacrilegijs, perſuaſiones fece
runt eorũ, q quanto ętate præcedebant, tan-
to authoritate pręcedere deberę putabatur,
confitetur iam redire volens ad Hieruſalem
de Babylonia & dicit, Sermones iniquorũ
pręualuerunt ſuper nos: duxerunt nos ma-
Pſal. 4. la docentes, ciues Babylonię nos fecerunt,
dimiſimus creatorem, adorauimus creatu-
ram: dimiſimus eum a quo facti ſumus, ado
rauimus quod ipſi fecimus. Sermones enim
L iniquorum pręualuerunt ſuper nos, ſed ta-
men non oppreſſerunt nos. Quare? Impieta
tes noſtras tu propiciaberis. Intendat chari
tas veſtra: Propiciaberis impietates noſtras,
non dicitur, niſi cuidam ſacerdoti offerenti
aliquid vnde impietas expietur & propicie
tur. Impietas enim tunc dicitur propiciari,
cum propicius fit Deus impietati. Quid eſt
fieri Deum impietati propicium? Ideſt igno

ſcentem, & veniã dantẽ. Sed vt Dei venia im
petretur, propiciatio fit per aliquod ſacrifi
cium. Extitit ergo a Deo dño miſſus quid
ſacerdos noſter, aſſumpſit a nobis ꝙ offer
ret dño, ipſas diximus ſanctas primitias ca
nis ex vtero virginis. Hoc holocauſtũ obt
lit Deo, extendit manus in cruce vt dice
ret: Dirigatur oratio mea ſicut incẽſum i
cõſpectu tuo, eleuatio manuũ mearũ ſacri
ciũ veſpertinũ. Sicut noſtis, quia dñs circ
veſperam pependit in cruce, & impietat
noſtræ propiciatę ſunt, alioqui abſorbuer
nos: Sermones iniquorum præualuerunt
per nos: Duxerant nos prædicatores. Ioui
& Saturni, & Mercurij. Sermones iniquo
ꝓualuerunt ſuꝑ nos. Sed quid facies? Imp
tates noſtras tu ꝓpiciaberis, tu ſacerdos,
uictima: tu oblator, tu oblatio: Ipſe ſacerd
eſt, qui nunc ingreſſus in interiora ueli, ſ
lus ibi ex his qui carnẽ geſtauerunt interp
lat ꝓ nobis. In cuius rei figura in illo prim
populo, & in illo primo tẽplo vnus ſace
dos intrabat in ſancta ſanctorũ, populus o
foris ſtabat. Et ille qui ſolus ingrediebat
in interiora ueli, offerebat ſacrificiũ ꝓ po
pulo foris ſtante. Si intelligatur bene, ſpir
tus viuificat: ſi nõ intelligatũ, litera occidi
Mõ cũ legeretur Apoſtolus audiſtis: Lite
occidit, ſpiritus autẽ viuificat. Quid.n. age
tur in illo populo Iudæi neſcierunt, ſed ne
mõ ſciunt. De illis quippe dictũ eſt: Quãd
legit Moyſes, velamẽ ſupra cor eorũ po
tũ eſt. Ibi velamẽ figura eſt, ſed tollet figu
& apparebit veritas in eiſipſis. Sed qñ toll
uelamẽ? Audi Apoſtolum: Cũ autẽ trãſieri
ad dominum, auferetur velamen. Dum e
go non tranſeunt ad dominum, quandi
legunt Moyſen velamen habent ſuper co
Ad hoc ſacramentum fulgebat tunc faci
Moyſi, ita ut non poſſent intendere filij I
rael in faciem eius. Audiſtis modo cum l
geretur, & velamen erat inter faciẽ Moy
loquentis, & populum audientem uerba
Per uelum verba audiebant, faciem non vi
debant. Et quid ait Apoſtolus, Ita ut no
poſſent intendere filij Iſrael in facien
Moyſi. Non intendebant, inquit, vſqu
in finem. Quid eſt, vſque in finem? Vſque
quo intelligerent Chriſtum. Dicit quip
pe Apoſtolus: Finis enim legis Chriſtus, a
iuſtitiam omni credenti. Eſt fides ſplendo

in facie Moysi, tanquam in facie carnali &
mortali. Nunquid diuturnus aut æternus es-
se posit? Morte. n. succedẽte, profecto au-
feretur: splendor autem glorię beati dñi no-
stri Iesu Christi, sempiternus est. Sed illud fi-
gura erat tpalis, hoc aũt qđ illa figura signi
icabatur ueritas: legunt itaque & non intel-
igunt Christum, quia perducunt intentionẽ
sq; in finẽ, quia velum oppositũ negat eis
spectũ splendoris interioris. Et uide ibi sub
elo Christum: At ipse dominus noster Ie-
us Christus, Si crederetis Moysi, crederetis
mihi: de me enim ille scripsit. Propicia-
is aũt peccatis nostris, & impietatibus, per
lud sacrificium vespertinum transimus ad
ñm vt auferatur velamen: propterea & do
nino crucifixo, uelum templi scissum est.
xaudi orationem meam, ad te omnis caro
eniet. Sermones iniquorum præualuerunt
uper nos, & impietates nostras tu propicia
eris. Beatus quem elegisti & assumpsisti.)
uis est electus ab eo, & assumptus ab eo?
t assumptus est aliquis electus à saluatore
ño nostro Iesu Christo? An ipse ẜm carnẽ
uod hõ est, electus & assumptus est? Vt tan
uam verbo Dei dicatur, quod erat in prin-
ipio, sicut dicit Euangelista, In principio
rat verbum, & verbum erat apud Deum, &
eus erat verbum, quia & ipse est filius Dei
erbum Dei: de quo ẽt dicit, Omnia per ip-
m facta sunt, & sine ipso factum est nihil,
illi dicatur filio Dei, quia ipse est sacer-
os noster, postea carne assumpta, Beatus
uem elegisti & assumpsisti. i. ille homo quo
dutus es, qui cępit ex tempore, natus ex fę
ina, templum quodammodo illius est, qui
mper in æternum est, & in æternum fuit,
n potius ipse Christus assumpsit quendam.
eatum, & non dicatur ipse quem assumpsit
uasi ĩ plurali numero, sed in singulari? Vnũ
nim assumit, quia vnitatẽ assumit: schisma-
non assumit, hæreses non assumit: multitu
inem de se fecerunt, non est vnus qui assu-
atur. Qui aũt manẽt in compage Christi,
membra eius sunt, faciunt quodammodo
num virum: de quo dicit Apostolus, Do-
ec occurramus omnes in agnitionem filii
ei in uirum perfectum in mensuram æta-
s plenitudinis Christi. Itaque vnus vir assu-
itur cui caput est Christus, quia caput viri
hristus est. Ipse est ille beatus vir qui non
abijt in cõsilio impiorum, & cætera quæ ibi
dicuntur. Ipse est qui assumitur: non est extra *Psal. 1.*
nos, in ipsius membris sub vno capite regi-
mur, vno spiritu omnes viuimus, vnam pa-
triam oẽs desideramus. Videamus ergo qđ
ad Christum dr̃, vtrum ad nos pertineat, &
de nobis dicatur. Interrogemus consciẽtias D
nostras, amorem illum perscrutemur, & si
adhuc paruus est, & modo natus amor iste,
forte enim modo in aliquo germinauit, dili
genter extirpet iuxta germinantes spinas, id
est, curas seculares, ne crescendo sanctũ ger
men offocent. Beatus quẽ elegisti & assump-
sisti: in illo simus, & assumemur: in illo sim⁹,
& electi erimus. Et quid nobis dabit? Inhabi
tabit, inquit, in atrijs tuis.) Hierusalem illa
enim cui cantant qui incipiunt exire de Ba-
bylonia: Inhabitabit in atriis tuis. Replebi-
mur in bonis domus tuæ.) Quæ sunt bona
domus Dei? Fratres constituamus nobis ali-
quã domũ diuitẽ, quãuis bonis referta sit,
q̃ copiosa sit, vasa q̃ multa ibi aurea, sed &
argentea, quantũ familiæ, quantũ iumento-
rum & aialium: ipsa denique domus q̃ dele
ctet picturis, marmore, laquearibus, colum
nis, spatijs, cubilibus, & desiderantẽ talia, sed
adhuc ex cõfusione Babyloniæ: Amputa om
nia ista desideria, o ciuis Hierusalem, ampu
ta si uis redire, non te delectet captiuitas. Sed
iam cœpisti exire, noli retro respicere, noli
remanere in via. Non desunt adhuc hostes E
qui tibi persuadeãt captiuitatẽ & peregrina
tionẽ. Iam non præualeant super te sermo-
nes iniquorũ. Domum Dei desidera, & bo-
na eius domus desidera, sed noli talia, qua-
lia desiderare soles vel in domo tua, vel in
domo vicini tui, vel in domo patroni tui.
Aliud quidẽ est bonũ domus illius. Quid o-
pus est ut nos dicamus quæ sint bona illius
domus, Ipse iudicet qui cantat exiens de Ba
bylonia. Replebimur, inquit, in bonis do-
mus tuæ. Quæ sunt bona ista? Erexeramus
fortasse cor ad aurum, ad argentũ, & cętera
prætiosa: noli talia quærere, ista præmũt, nõ
leuant. Hic ergo iam bona illa Hierusalem,
bona illa domus dñi, bona illa tẽpli domi-
ni meditemur: quia quæ domus dñi, hoc ip
sum templum dñi. Replebimur in bonis do
mus tuæ: Sanctum est templum tuum mira-
bile in iustitia.) Ista sunt bona domus illius.
Non dixit, templum sanctum tuum mirabi-

le in columnis,mirabile in marmoribus, mirabile in tectis auratis:sed mirabile in iustitia. Habes foris oculos vnde videas marmora & aurũ,intus est oculus vnde videat pulchritudo iustitiæ. Intus, inquam,est oculus vnde videatur pulchritudo iustitiæ. Si nulla est pulchritudo iustitiæ, vnde amatur iustus senex? Quid affert in corpore quod oculos delectet?Curua mẽbra,frontẽ rugatam, caput canis albatum, imbecillitatem vndique quærelis plenam.Sed forte quia tuos oculos nõ delectat senex iste decrepitus, aures tuas delectat. Quibus vocibus? Quo cantu?Et si forte adolescens bene cantauit, omnia cum ætate defecerunt. An forte sonus verborum eius delectat aures tuas, quę verba vix plene enunciat lapsis dentibus? Tñ si iustus est, si alienum non concupiscit, si de suo qđ hẽt erogat indigentibus,si bene monet, & rectũ sapit,si integre credit, si paratus est pro fide veritatis et ipsa confracta membra impendere,multi.n.martyres et senes,vnde illũ amamus,quid in eo bonum videmus oculis carnis?Nihil. Quædam ergo est pulchritudo iustitiæ,quam videmus oculis cordis,& amamus,& exardescimus: Quam multũ dilexe-
G runt hoĩes in ipsis martyribus, cum eorum membra bestiæ laniarent.Nonne cũ sanguis fœdaret omnia, cum morsibus beluinis viscera funderentur, non habebant oculi nisi
H quod horrerent? Quid ibi erat quod amaretur, nisi quia erat in illa fœditate dilaniatorum membrorũ, integra pulchritudo iustitiæ?Ista sunt bona domus Dei, his te para satiari. Sed vt inde satieris cum perueneris, hoc te oportet esurire & sitire cum peregrinaris:hoc siti,hoc esuri, quia ipsa erunt bona Dei. Audi illum regem cui ista dicuntur, qui venit vt te reducat, & se tibi fecit viam. Quid dicit?Beati q esuriũt & sitiunt iustitiã,
Mat. 5. qm ipsi saturabuntur. Sanctum templũ tuũ admirabile in iustitia. Et ipsum templũ fratres noli te præter vos cogitare. Amate iustitiam, & vos estis templũ Dei. Exaudi nos Deus saluator nr̃.)Aperuit mõ quem Deum dicat.Saluator est proprie dñs Iesus Christ⁹, Aperuit modo apertius de quo dixerat, Ad te omnis caro veniet.Exaudi nos Deus saluator noster. Ille vnus vir qui assumitur in templũ Dei,& plures sunt & vnus est. Ex vnius persona dixit, Exaudi orationẽ meam: & qa ipse vnus ex plurib. constat,modo ait, Exaudi nos Deus saluator noster. Audi illũ iam apertius prædicari: Exaudi nos Deus saluator noster, Spes omniũ finiũ terræ & in mari longe.) Ecce vnde dictum est,Ad te oĩs caro veniet. Vndique venitur,Spes omniũ finiũ terræ non spes vnius anguli,non spes solius Iudææ,non spes solius Africę, non spes Pannoniæ non spes Orientis aut Occidentis,sed spes omniũ finiũ terræ,& in mari lõge. Ipsorum finium terræ & in mari longe & quia in mari,ideo longe. Mare enim in figura dicitur seculũ hoc,salsitate amarũ,procellis turbulentum, ubi homines cupiditatibus peruersis & prauis, facti sunt velut pisces inuicem se deuorantes. Attendite mare malum,mare amarum, fluctibus sæuum:attendite qualibus hominib.plenum sit.Quis optat hæreditatem, nisi morte alterius? Quis optat lucrum, nisi damno alterius? Quam multi aliorum defectione cupiunt sublimari?Quam multi vt emant optant alios vendere res suas? Quomodo se inuicem opprimunt,& qui possunt deuorant? Et cũ deuorauerit vnus piscis maior minorem,deuoratur & ipse a maiore.O piscis male, prædari vis de paruo,præda efficieris maiori. Quotidie ista eueniunt,ante nos sunt,videmus illa, horreamus.Non illa agamus fratres,qa spes est ille finiũ terræ. Ille si non esset spes & in mari longe,non diceret discipulis suis, Faciam vos piscatores hominũ. Iam in mari capti per retia fidei,gaudemus nos ibi natare adhuc infra retia, quia adhuc mare hoc sæuit procellis,sed retia quæ nos cęperunt,perducent ad littus. Littus est finis maris. Ergo peruentio in finem seculi.Interim infra ipsa retia fratres bene viuamus, non retia rumpentes,foras exeamus. Multi enim ruperunt retia & schismata fecerunt & foras exierunt qa malos pisces intra retia captos se nolle tolerare dixerũt, ipsi mali facti sunt potius q̃ illi quos se non potuisse tolerare dixerũt Nanq; illa retia cęperũt pisces & bonos & malos.Dñs dicit, Simile est regnũ cęlorũ sagenæ missæ in mare, q̃ cõgregat ex oĩ gñe quã cum impleta esset educẽtes, & secus littus sedentes,elegerunt bonos in uasa,malos aũt foras miserunt. Sic erit, inquit, in consummatione seculi. Ostendit littus, ostendit finem maris. Exibunt angeli, & separabunt malos

malos de medio iustorum,& mittent eos in
caminum ignis,ibi erit fletus & stridor den
iũ.Eia ciues Hierusalẽ qui infra retia estis,
& pisces boni estis,tolerate malos,retia no
ite rũpere,cũ illis estis in mari, nõ cũ illis
ritis in vasis: Spes.n.ille finium terræ, ipse
pes & in mari longe. Longe,q̃a & in mari.
Pręparans mõtes in fortitudine sua.) Nõ in
ortitudine illorũ. Pręparauit.n.magnos prę
licatores,& ipsos appellauit mõtes, humi-
es in se,excelsos in illo. Præparãs mõtes in
ortitudine sua. Quid dicit vnus ex ipsis mõ
ibus? Ipsi in nobilmetipsis responsum mor
is habuimus,ut non fidentes in nosmetipsis
mus,sed in Deo qui suscitat mortuos. Qui
i se fidit,& in Christo nõ fidit,nõ est de his
nontib. quos ille ꝑparat in fortitudine sua.
ręparans montes in fortitudine sua.Circũ
inctus in potentatu.) Potentatũ intelligo,
Circũcinctus quid est? Christũ quem in me
io ponunt circũcinctũ faciunt.i.vndiq; cin
tũ.Habemus illum oẽs cõmuniter, ideo in
nedio est.Circuncingimus illum omnes q
redimus in illum, & quia fides nostra non
e viribus nostris,sed de illius potentia est:
o circuncinctus in potentatu suo, non no-
ra fortitudine: Qui conturbas fundũ ma-
s.)Fecit hoc,videtur quid fecerit, Prępara
it.n.montes in fortitudine sua, misit illos
rædicare.Circuncinctus est a credentib.in
otentatu,& motũ est mare, cõmotũ est se-
ulũ,& cœpit persequi sanctos eius. Circun
nctus in potẽtatu, qui cõturbas fundũ ma
s.Non dixit,qui conturbas mare, sed fun-
i maris.Fundũ maris est cor impiorũ. Si-
ut a fundo vehementius oĩa mouentur, &
ndus cõtinet oĩa: sic quicquid processit ꝑ
nguam,per manus,per potestates diuersas
d persecutionẽ Ecclesiæ, a fundo procel-
:.Si enim nõ esset radix iniquitatis in cor-
e,non illa omnia procederent aduersus
hristum.Fundum contũrbauit forte, ut
ndum exhauriret:nam in malis quibusdã
xhausit mare a fundo,& posuit mare deser
m. Dicit illud alius psalmus,Qui conuer-
mare in aridam. Omnes impii & pagani
ui crediderunt, mare erant,terra facti sunt
lsis fluctibus primo steriles,postea iustitię
uctu fœcundi. Qui cõturbas fundum ma-
s,Sonum fluctuũ eius: qui sufferet?) Quid
t,quis sufferet? Quis homo sufferet sonum
fluctuũ maris,iussiones sublimitatũ seculi?
Sed vnde sufferuntur? Quia pręparat mon-
tes in fortitudine sua. Qđ ergo dixit,q̃s suf-
feret? hoc ait, Nosipsi per nosmetipsos suf-
ferre illas persecutiones non possemus, nisi
ille daret fortitudinẽ. Qui conturbas fundũ
maris,sonũ fluctuũ eius: quis sufferret? Tur-
babuntur gentes.) Primo turbabant̃, sed illi
montes parati in fortitudine Chr̃i,nunquid
turbati sunt? Turbatũ est mare, elisum est in
montem,mare fractũ est, montes inconcus
si manserunt. Turbabunt̃ gentes, Et timebũt
oẽs.) Ecce iã omnes timent,antea qui turba H
ti erant, timent iã oẽs. Non timuerunt Chri-
stiani,& timentur iã Christiani. Oẽs qui ꝑ-
sequebantur,mõ timent. Superauit enim il-
le qui circuncinctus est in potentatu, sic ad
illũ venit oĩs caro,ut cęteri paucitatem ip-
sam iam timeant. Et timebunt omnes, qui
inhabitant fines terrę a signis tuis) Miracu-
la enim fecerunt Apostoli, & ideo omnes
fines terræ timuerunt & crediderunt. Exi-
tus mane & uespere delectabis: idest, dele-
ctabiles facis. Iã in ista vita quid nobis pro-
mittitur? Exitus delectabilis, mane & vespe
re, Sunt exitus mane,sunt exitus vespere. Ma
ne significat prosperitatem seculi,vespera si
gnat tribulationem seculi. Intendat chari-
tas vestra. In vtroque enim tentatur anima
humana: & prosperitate,ne corrumpatur: &
aduersitate,ne frangatur. Ideo autem mane
prosperitatem significat, quia mane lætum
est,transacta velut tristitia noctis. Tristes au
tem sunt tenebræ veniente vespera. Ideo ve-
niente quasi mundi vespera, obtulit sacrifi- T
cium vespertinum. Non ergo timeat vnus-
quisque vesperum,ne mane corrumpatur.
Ecce nescio quis vt facias mali aliquid,pro
misit lucrum,mane est. Arridet tibi ampla
pecunia,mane tibi fit. Noli corrumpi, & ha
bebis exitum mane. Si.n.habes exitum, non
capieris. Sic est.n.ꝓmissio lucri, quasi esca
in muscipula. Coarctaris,& nõ ẽ quo exeas,
caperis in muscipula. Dedit autem tibi exi-
tũ dñs Deus tuus,ne lucro capiaris, cũ tibi
dicit in corde,ego sum diuitiæ tuæ,noli at-
tendere qđ mundus promittit, sed qđ pro-
mittit conditor mundi. Attende quod tibi
promisit Deus facienti iustitiam,& contẽne
quod tibi promittit homo, vt abducat iusti
tiam,& adducat in iustitiã. Noli ergo atten

dere quod mundus ꝓmittit, sed ꝙ cõditor
mundi, & habebis exitũ mane ꝑdñi verbum
Mat.16. dicentis, Quid prodest hoĩ si totũ mundum
lucretur, aĩæ aũt suæ detrimentũ patiaẽ? Sed
ille qui te ꝓmisso lucro corrũpere, & ad ini
quitatẽ adducere nõ potuit, minaẽ pœnas,
& conuetit se ad inimicitias, & incipit tibi
dicere, Si hoc nõ feceris, ego ostendã, ego
faciã, habebis me inimicũ. Primo cũ lucrũ
ꝓmittebat, mane tibi erat, modo iã vespera
scit, tristis factus es. Sed qui dedit tibi exitũ
B mane, dabit & vespere, Qũo contẽpsisti ma
ne seculi ex luce dñi: sic contẽne & vesperã
ex passionib. dñi, vt dicas aĩæ tuæ, Quid mi
hi amplius facturus est iste, q̃ passus est pro
me dñs meus Deus, vt teneã iustitiã, non cõ
Mat. 10. sentiã ad iniquitatẽ? Sęuiat in carne, frangaẽ
muscipula, & volabo ad dominũ meum ꝗ
mihi ait, Nolite timere eos qui corpus occi
dũt, aĩam aũt non possunt occidere. Et de
ipso corpore securitatẽ dedit dicens, Capil
Lu.2.12. lus capitis vestri non periet. Magnifice hic
posuit, delectabis exitus mane, & vespere. Si
.n. nõ te delectet ipse exitus, nõ laborabis exi
re inde. Mittis caput in lucrũ ꝓmissum, si nõ
te delectet ꝓmissio saluatoris. Et rursus ce-
dis tentanti & terrenti, si nõ te delectet ille
qui prior passus est, vt tibi exitũ faceret. Exi
tus mane & vespere delectabis. Visitasti ter-
rã & inebriasti eã.) Vñ inebriasti terrã? Ca-
Psal. 22. lix tuus inebriãs quam pręclarus est. Visita-
sti terrã & inebriasti eã, misisti nubes tuas,
pluerunt pr̨edicationem veritatis, inebriata
est terra. Multiplicasti ditare eam.) Vnde
multiplicasti eam ditare? Fluuius Dei reple-
tus est aqua.) Quid est fluuius Dei? Popu-
lus Dei. Primus populus repletus est, vnde
& cætera terra rigaretur. Audi illum pro-
mittentem aquam, Si quis sitit, veniat & bi-
Ioan. 7. bat, Qui credit in me, flumina aquę viuæ de
C ventre eius fluent. Si flumina & unus flu-
uius, quia propter vnitatem multi vnũ sunt:
multę Ecclesię & vna Ecclesia, multi fide-
les & vna sponsa Christi. ne multa flumina
& vnus fluuius. Crediderunt multi Israelitę,
& impleti sunt spiritusancto. Inde diffusi sũt
per gentes, cœperunt pręedicare veritatem,
& de fluuio Dei qui impletus est aqua, irri-
gata est tota terra. Parasti cibum illorum ꝗa
ita est præparatio tua.) Non quia te promer
uerunt quibus peccata donasti, merita illo-
rum mala erant, sed ut propter misericor
diam tuã, quia ita est pręparatio tua, ita pr
parasti cibũ illorum. Sulcos eius inebria.
Fiant ergo primo sulci qui inebrientur, du
ritia pectoris nři aperiatur uomere sermõi
Dei. Sulcos eius inebria, Multiplica gener
tiones eius.) Videmus, credũt, & ex credẽti
alii credũt, & ex illis alii credũt, & non su
ficit vni homini vt factus ipse sit fidelis,
non & aliũ lucretur: sic multiplicaẽ & semẽ
pauca grana mittuntur, & segetes exurgun
D Sulcos eius inebria, multiplica generatiõe
eius. In stillicidiis suis lętabitur cũ exori
tur.) In stillicidiis suis, id est, antequam
forte idonea capacitati fluminis, cum exc
rieẽ in stillicidiis suis, idest, sibi congruis
tabitur. Paruulis .n. adhuc & infirmis stilla
quędã de sacramẽtis, ꝗa non pñt capere pl
nitudinẽ veritatis. Audi quomõ stillet paru
lis dum exoriuntur, idest, in recenti ortu, n
nus capacibus Apostolus dicit, Non pot
vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi c
nalibus, quasi paruulis in Christo. Cũ dic
paruulos in Chřo, iã dicit exortos, sed nõd
idoneos ad capiendã illã vberẽ sapientian
de qua dicit, Sapientiam loquimur inter ꝑ
ctos. Lætetur in stillicidijs suis cũ exorietu
augeatur & roboretur & capiet sapientiam
qũo infans nutritur lacte & fit idoneus cib
tamẽ primo de ipso cibo cui minus idon
erat, illi lac factum est. In stillicidiis suis l
tabitur cum exorietur. Benedices corona
anni benignitatis tuę.) Seminatur modo
crescit quod seminatur, erit & messis,
modo super semen superseminauit inim
cus zizania, & exorti sunt mali inter bon
speudochristiani, similẽ habentes herban
sed non parem fructum. Etenim zizania
propriè dicuntur, quæ nascuntur in simil
tudine frumentorum, sicuti est Iolium,
cuti est auena & cętera talia, quę prima
herbam prorsus similem habent. Propte
rea de seminatione zizaniorum hoc dic
dominus. Venit inimicus & superlemin
uit zizania. Cum autem creuisset herba
fructum fecisset, tunc apparuerunt zizani
Ergo venit inimicus & superseminauit zi
zania. Sed quid fecit tritico? Non opp
mitur zizaniis frumentum, immo per tol
rantiam zizaniorum crescit fructus frume
torum. Ipse enim dñs dixit quibusdam op
rarijs

rarijs volétib. eradicare zizania, Sinite vtra
que crescere vsque ad messem, ne forte cũ
vultis eradicare zizania, eradicetis simul &
frumentũ, sed in tpe messis dicam messori-
bus, Colligite primũ zizania, & alligate fasci
culos ad cõburendũ, frumentũ aũt recondi
e in horreũ. Ille est finis ãni messis seculi, Be
nedices coronã anni benignitatis tuę. Coro
nã vbi audis, gloria victoriæ significat. Vin-
ce diabolũ, & habebis coronã. Benedices co
ronã anni benignitatis tuę. Rursus cõmẽdat
benignitatẽ Dei, ne quisquã de suis meritis
glorietur. Et cãpi tui replebuntur vbertate.
Pinguescent fines deserti, & colles exulta-
tione accingentur.) Cãpi, colles, fines deser-
ti, idẽ ipsi sunt homines. Cãpi ꝓpter ęquali-
tatẽ. Ergo propter ęqualitatẽ inde dicti sunt
cãpi populi iusti. Colles, ꝓpter erectionem,
quia erigit in se Deus eos qui se humiliant.
Fines deserti, o ẽs gentes. Quare fines deser-
ti? Deserti erant, nullus ad eos Propheta mis
sus erat. Sic erãt illi quomodo eremus, quà
non transit homo. Nullũ verbum Dei mis-
sum erat ad gentes, soli populo Israel prædi
cauerunt Prophetę. Ventum est ad dominũ,
crediderunt frumenta in ipso populo Iu-
dęorum. Nã dixit tunc discipulis suis, Dici-
tis quia longe est messis, respicite & videte
quia albę sunt regiones ad messem. Fuit er-
go messis prima, erit secunda in ultimo se-
culo, Messis prima de Iudæis, q̃a mittebant
ad illos Prophetæ annunciãtes uenturũ sal-
uatorẽ. Ideo dixit discipulis suis dñs, Videte
quia albę sunt regiones ad messem, regiones
vtique Iudæę. Alij, inquit, laborauerunt, &
uos in eorũ labores intrastis. Laborauerunt
Prophetę vt seminarent, & uos cum falce
intrastis ad illorum labores. Facta est ergo
prima messis, & inde de ipso frumento qđ
tunc purgatum est, seminatus est orbis ter-
rarum, vt surgat alia messis, quę in fine me-
tenda est. In secunda messe superseminata
sunt zizania, modo hic laboratur. Quo in
illa prima laborauerunt Prophetæ, quous-
que veniret dominus, Sic in ista secunda la-
borauerunt Apostoli, & omnes prędicato-
res veritatis laborant, quousque in finem
dominus mittat in messem angelos suos.
Antea ergo desertum erat, sed pinguescent
fines deserti. Ecce vbi Prophetę non sonue
rant, dominus Prophetarum acceptus est.

Pinguescent fines deserti, & exultatiõe co
les accingent. Induti sunt arietes ouiũ.) Sub
audiendũ exultatione. Qua.n. exultatiõe col
les accingentur, hac induũtur arietes ouiũ.
Ipsi arietes, qui colles. Colles.n. eminentio-
re gr̃a, arietes, quia duces gregũ. Arietes er-
go Apostoli induti sunt exultatione, gaudẽt
de fructibus suis, non sine causa laborauerunt,
nõ sine causa p̃dicauerunt. Induti sunt
arietes ouiũ. Et conualles abundabũt frumẽ
to.) Et humiles populi multum fructum af-
ferent. Clamabunt.) Inde abundabunt fru- H
mento, quia clamabunt, Quid clamabunt?
Et hymnũ dicent.) Aliud est enim clamare
aduersus Deum, aliud hymnũ dicere: aliud
clamare sacrilegium, aliud clamare laudes.
Si clamas in blasphemia, spinas protulisti.
Si clamas in hymno, abundas frumento.

In Psalmum Sexagesimumquintum,
Enarratio.

INscribitur in titulo Psalmus iste, In finẽ
canticũ Psalmi resurrectionis. In finẽ cum
auditis quando Psalmi pronunciantur, in
Christũ intelligite, dicente Apostolo, Finis Ro. 11.
enim legis Christus, ad iustitiã omni credẽ
ti. Quomodo ergo hic cantetur resurrectio,
& cuius resurrectio, quãtum ipse donare &
aperire dignetur, audietis. Resurrectionẽ.n.
Christiani nouimus in capite nostro iam fa
ctã, & in membris futuram. Caput Ecclesiæ. *Colo.* 1.
Christus est, membra Christi Ecclesia
Quod præcessit in capite, sequetur in cor
pore. Hęc est spes nostra, ad hoc credimus,
ad hoc duramus & perseueramus in tanta I
malignitate huius seculi, cõsolante nos spe,
antequam spes fiat res. Res enim erit cum
& nos resurrexerimus, & in cœlestem habi
tum commutati æquales angelis facti fueri
mus. Quis hoc sperare auderet, nisi veritas
promitteret? Hanc autem spem promissam *Mat.* 22.
sibi Iudæi tenebant, & de bonis, & de quasi
iustis operibus multum gloriabantur quod
acceperant legem secundum quam viuen-
do, & hic haberent bona carnalia, & in re-
surrectione mortuorum talia sperabant, de
qualibus hic gaudebant. Propterea Sadu-
cæis qui negabãt futuram resurrectionem,
Iudęi respondere non poterant proponen *Mat* 22
tibus quæstionem quam domino proposue *Luc.* 28
runt

runt ijdem Saducæi.Hinc.n.ĩtelligimus eos
hãc qõnẽ ſoluere nõ potuiſſe,quia dño ſol-
uente mirati ſunt. Proponebãt ergo Sadu-
cęi qõnẽ de quadã muliere q̃ habuit ſeptẽ
viros,nõ ſimul,ſed ſuccedẽtes ſibi. Erat.n.
hoc legis ad populũ propagandũ,vt qui for
Dan. 25. te ſine liberis defungeret̃,frater eius,ſi habe
ret,acciperet vxorem eius, ad reſuſcitan-
dum ſemen fratri ſuo. Propoſita ergo illa
muliere q̃ habuit ſeptẽ viros oẽs mortuos ſi
ne liberis,& ad hoc officiũ implendũ ducẽ
tes fratris vxorẽ,dixerũt q̃rentes,In reſurre
ctione cuius eorũ erit vxor? Proculdubio
Iudæi non fatigarent̃,nõ deficerent in iſta
qõne,ſi nõ talia ſibi in reſurrectione ſpera-
rent,qualia agebãt in hac vita.Dñs aũt ęqua
Mat.22. litatẽ angelorũ ꝓmittẽs,non humanã car-
Luc.20. nis corruptionẽ,ait illis,Erratis,neſcientes
ſcripturas neq; virtutẽ Dei.In reſurrectiõe.
n.neq; nubent,neq; vxores ducẽt:neque.n.
K incipiẽt mori,ſed erũt æquales angelis Dei.
Demr̃auit ꝙ ibi non ſit neceſſaria ſucceſſio,
vbi delet̃ d̃ceſſio.Ibi q̃a deceſſores nõ,erũt
nec ſucceſſores q̃rent̃.Ad hoc ſubiecit,non
.n.incipient mori.Veruntñ quia Iudęi tene
bãt,& ſi carnaliter ſpẽ reſurrectionis futu-
ræ,gauiſi ſunt reſponſum eſſe Saducæis, cũ
quib.illis erat de hac ancipiti & obſcura q̃-
ſtione certamẽ.Tenebãt ergo Iudæi ſpem re
ſurrectionis mortuorũ,& ſolos ſe ad beatã
vitã reſurrecturos ſperabant ꝑꝑ opus legis,
& ꝑꝑ iuſtificationes ſcripturarũ, quas habe
bãt ſoli Iudęi,& gẽtes nõ habebãt. Crucifi-
Rom.11. xus eſt Chr̃s,cæcitas ex parte in Iſrael facta
eſt,vt plenitudo gentiũ intraret. Hoc Apo-
ſtolo dicente,cæpit ẽt gentib.ꝓmitti reſur-
rectio mortuorũ,credentib.in Ieſum Chri-
ſtũ ꝙ reſurrexerit.Inde Pſalmus iſte eſt ad-
uerſus præſumptionẽ & ſuperbiã Iudæorũ,
ꝓ fide gentiũ ad eandẽ ſpẽ reſurrectiõis vo-
catarũ.Quodãmodo fratres mei animũ Pſ.
L audiſtis.In hoc quod dixi,In hoc quod ꝓ-
poſui,tota veſtra ſuſpendatur intentio.Hinc
vos nulla cogitatio auertat. contra pręſum
ptionem dicitur Iudęorum,qui de iuſtifica
tionibus legis ſperabant ſibi reſurrectionẽ,
crucifixerunt Chriſtum qui primus reſur-
xit, non membra reſurrectura ſolos Iudęos
habituros, ſed omnes qui in eum credi-
diſſent;ideſt omnes gentes.Inde cœpit.Iubi
Pſal. 9. late Deo.) Qui? Omnis terra.) Non ergo So
la Iudęa.Videte fratres quẽadmodum com
mendetur vniuerſitas Eccleſiæ toto orbe di
fuſæ,& non ſolũ dolete Iudęos,q̃ gr̃am iſt
gentibus inuidebant,ſed plus hęreticos plã
gite.Si.n.dolendi ſunt qui collecti non ſunt
quãto amplius qui collecti diuiſi ſunt? Iubi
late Deo oĩs terra. Quid eſt iubilate?In voc
eius erũpite gaudiorũ,ſi nõ poteſtis verbo
rũ.Nõ enim verbis iubilatur,ſed ſolus gau
dentiũ ſonitus reddit̃ quaſi parturiẽtis & p
rientis cordis lætitiã in vocẽ rei concepte
quę verbis explicari nõ poſſit.Iubilate De
oĩs terra.Nemo iubilet in parte,Nemo,inq̃
iubilet in parte,oĩs terra iubilet, catholic
iubilet,catholica totũ tenet.Quicunq; par
tẽ tenet,& a tota pręciſus eſt, ululare vul
non iubilare.Iubilate Deo omnis terra. Pſa
lite autẽ nomini eius.) Quid dixit,pſallenti
bus vobis?Benedicatur nomẽ eius. Quid ſi
autẽ pſallere,heri dixi,& credo meminiſſe
charitatem veſtram.Pſallere eſt organum ẽ
aſſumere,quod pſalterium dicitur, & pulſu
atq; opere manuum vocibus concordare.
Si ergo iubilatis quod Deus audiat, pſallite
etiam quod homines videant & audiãt, ſed
non propter nomen veſtrum. Cauete enim
facere iuſtitiam veſtram coram hominibus,
vt videamini ab eis.Et propter cuius nomẽ
inquies,pſallam,vt non videantur ab homi
nibus opera mea?Attendite alio loco, Lu-
ceant opera veſtra coram hominibus, vt vi
deant bona facta veſtra,& glorificent patrẽ
veſtrum qui in cælis eſt. Videant bona fa-
cta veſtra,& glorificent non vos,ſed Deum.
Nam ſi propter vos glorificandos facitis
opera bona,reſpondetur vobis, quod ipſe
dixit de quibuſdam talibus,Amen dico vo-
bis,perceperunt mercedem ſuam. Et iterũ,
Alioqui mercedem non habebitis apud pa
trem veſtrum qui in cœlis eſt.Ergo,inquies
debeo abſcondere opera mea, ne faciam
coram hominibus? Non. Sed quid ait? Lu-
ceant opera veſtra coram hominibus.Ance-
ps ergo remanebo.Hic mihi dicis, Cauete
facere iuſtitiam veſtram coram hominibus.
Hic mihi dicis,Luceant opera veſtra bona
corã hoĩbus:Quid obſeruabo? quid faciã?
quid relinquam?Tam non poteſt hõ ſeruire
duobus dominis diuerſa iubentibus, quam
nec vni diuerſa iubenti.Non, ait dominus,
diuerſa iubeo.Finem attende, in finẽ canta,

quo fine facias, vide. Si ideo facis vt tu glo-rificeris, hoc ꝓhibui: ſi aũt ideo vt Deus glo-rificeť, hoc iuſsi. Pſallite ergo nõ nomini ve-ſtro, ſed nomini dñi Dei veſtri. Vos Pſallite, ille laudeť: vos bene viuite, ille glorificetur. Vnde enim habetis ipsũ bene viuere? Si ęter-nũ haberetis, nunquã male viuiſſetis: ſi à vo-bis haberetis, nunquã bene viuiſſetis. Pſalli-te autẽ nomini eius, Date gloriã laudi eius. Totam intentionem noſtram in laudem Dei mittit, nihil nobis relinquit vñ laudemus. Gloriemur ĩ Deo magis, & gaudeamus, illi inhæreamus, in illo laudemur. Audiſtis cum legeretur Apoſtolus, videte vocationem ve-ſtram fratres, quia nõ multi ſapientes ſecun-dum carnem, non multi potentes, non mul-ti nobiles, ſed ſtulta mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes: & infirma mũdi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mun-di elegit Deus, & ea quę non ſunt tanquam q ſunt, vt ea q̃ ſunt euacueñť. Quid voluit di-cere? Quid voluit oñdere? Deſcẽdit dñs Deꝰ nr Ieſus Chriſtus in ſpũ reparare genus hu-manum, & dare gratiam ſuã ombus intelli-gentibus, quia gratia illius eſt, nõ merita eo-rum. Et ne quelibet perſona gloriareť in car-ne, infirmos elegit: nã inde nõ eſt electus il-le Nathanael etiã. Quid.n. tibi videť, vt pu-blicanũ in telonæo ſedentem eligeret Mat-thęũ, & nõ eligeret Nathanael cui ꝓhibuit teſtimoniũ ipſe dominus dicẽs, Ecce verus Iſraelita in quo dolus non eſt? Intelligitur ergo Nathanael iſte doctus fuiſſe in lege: nõ qa doctos nõ erat electurus, ſed ſi ipſos pri-mo elegiſſet, doctrinę ſuę merito ſe electos putarent, & ita illorũ ſcientia laudaretur, & laus Chriſti gratię minueretur. Perhibuit te-ſtimoniũ tanquã bono fideli, in quo dolus nõ erat, ſed tamen eum non aſſumpſit inter illos diſcipulos, quos primũ idiotas elegit. Et vnde intelligimus qđ ille peritus erat le-gis? Quando audiuit ab vno ex eis qui ſecu-ti erant dominũ dicentẽ, Inuenimus meſsiã, qđ interpretať Chriſtus: quęſiuit vnde, & di-ctũ eſt à Nazareth. Et ille, A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe Proculdubio, qui intelle-xit, quia à Nazareth poteſt aliquid boni eſ-ſe, peritus erat legis, & bene prophetas in-ſpexerat. Noui eſſe in illis verbis aliam ꝓ-nunciationem, ſed à prudẽtioribes nõ eſt ap-probata, vt quaſi deſperaſſe videať ille, cum audiens dixiſſet, A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? ideſt, nunqđ poteſt? Sic ꝓnuncian-do quaſi deſperaret. Sequitur aũt ibi, Veni & D
vide. Hæc verba.i. veni & vide, vtrãque pñt ꝓnũciationẽ ſequi: Si dicas, quaſi nõ credẽs, à Nazareth põt aliqđ boni eſſe? Reſpondeť, Veni & vide qđ non credis: Rurſus ſi dicas confirmans, A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe: Reſpõdetur, veni & vide quod credis, quàm vere bonum ſit, bonũ quod nuncio à Nazareth, & quàm recte credas, veni & ex-perire. Hinc tamen æſtimatur doctus ille in lege fuiſſe, quia non eſt electus inter diſci-pulos ab illo, qui ſtulta mundi prius elegit, cum tantum ei perhibuerit teſtimonium do-minus dicens, Ecce vere Iſraelita, in quo *1. Co. 1.*
dolus non eſt. Elegit ergo dominus poſtea, *Ioan. 1.*
& oratores, ſed illi ſuperbirent ſi non prius *De verbis Apoſtoli. ſer. 28. Et de verbis domini. ſer. 59.*
eligeret piſcatores. Elegit diuites, ſed dice-rent merito diuitiarum ſuarum ſe electos eſſe, niſi primo elegiſſet pauperes. Elegit imperatores poſtea, ſed melius eſt vt Romã cum venerit imperator, depoſito diademate ploret ad memoriam piſcatoris, quàm vt pi-ſcator ploret ad memoriam imperatoris. In-firma enim mundi elegit Deus, vt confun-dat fortia; & ignobilia mundi elegit, & ea quæ non ſunt tanquam ea quæ ſunt, vt ea quę ſunt euacuareñť. Et quid ſequitur? Quid ait? Concluſit Apoſtolus, vt non glorietur *Ibidem.*
coram Deo omnis caro. Videte quemadmo-dum nobis abſtulit gloriam, vt daret glo-riam. Abſtulit noſtram, vt daret ſuam: Abſtu-lit inanem, vt daret plenam. Abſtulit nutan-tem, vt daret ſolidam. Tanto ergo gloria no-ſtra fortior & firmior, qa in Deo. Non ergo in te debes gloriari qđ ꝓhibuit veritas, ſed qđ ait Apoſtolus, hoc pręcipit veritas, Qui gloriať, in dño glorieť. Date ergo gloriã lau-di eius, nolite imitari Iudęos, q quaſi meri-tis ſuis volebãt tribuere iuſtificationes ſuas, & inuidebãt gẽtib. accedẽtibus ad gratiã euã-gelicã, vt peccata oĩa donareñť eis, quaſi il-li nõ haberẽt qđ donareť ſibi, quaſi iã boni opati mercedẽ expectantes. Et cum adhuc ęgroti eſsẽt ſanos ſe eſſe putabãt, & inde pe-riculoſius ęgrotabant. Nam ſi vel mitius E
ægrotaſſent, nõ quaſi phrenetici medicum occidiſſent. Date gloriam laudi eius. Dici-te Deo quàm timenda ſunt opera tua. Qua-re timenda & nõ amanda? Audi aliã vocem *Pſal. 2.*

Ser-

Psalmi, Seruite domino in timore & exulta-
te ei cum tremore. Quid sibi hoc vult? Audi
Phili. 2. vocē Apostoli, Cum timore, inquit, & tre-
more vestram ipsorū salutē operamini. Qua
re cum timore & tremore? Subiecit causam:
Deus est.n. qui operatur in vobis & velle &
perficere pro bona voluntate. Si ergo Deus
operatur in te, gratia Dei bene operaris non
F viribus tuis. Ergo si gaudes, & time, ne forte
quod datum est humili, auferatur superbo.
Nam vt noueritis hoc esse factum de ipsa su
perbia Iudęorum, quasi se ex operibus legis
iustificantiū, & ideo cadentium, dicit alius
Psal. 19. Psalmus, Hi in curribus, & hi in equis, quasi
in suis quibusdam passibus & instrumentis
ad erectionē suā. Nos autē, inquit, in nomi-
ne dñi Dei nostri magnificabimur. Hi i cur-
ribus & hi in equis, nos autē in nomine dñi
Dei nostri magnificabimur. Videte quēad-
modū illi extollebantur in se. Videte quēad-
modū isti gloriabātur in Deo: propterea q̄d
secutū est? illis obligati sunt pedes & cecide
runt, nos autem surreximus & erecti sumus:
Audi ipsum dominum nostrū hoc idem di-
Ioan. 9. centem, Ego, inquit, veni vt qui non vident,
videant: & qui vident, cęci fiant. Vide in vna
parte bonitatem, in alia quasi malitiam. Sed
q̄d melius illo? Quid misericordius? Quid
iustius? Quare ergo qui non vident videant?
Propter bonitatē. Quare & qui vident cæci
fiant? Propter elationem. Et vere videbant,
& facti sunt cæci: nō videbant, sed videre si-
bi videbant. Nā ecce videte fratres cū dice-
Ibidem. rent ipsi Iudæi, Nū sumus cęci? Ait illis dñs,
Si cæci essetis, peccatū non haberetis: modo
autē quia dicitis, videmus, peccatū vestrum
in vobis manet. Ad medicū venisti, videre te
dicis? Cessabunt collyria, semp̄ cæcus rema
nebis. Confitere te cęcū, vt illuminari merea
ris; Attende Iudæos, attende gētes. Qui nō vi
dent, videant inquit, Ideo veni, & vt qui vi-
G dent cęci fiant. Ipsum dominum nostrum
Iesum Christum in carne videbant Iudæi
gentes non videbant; Ecce qui viderunt cru-
cifixerunt, qui nō viderunt, crediderūt. Ergo
q̄d fecisti ô Christe, aduersus sup̄bos? Quid
fecisti? Videmus, quia dignatus es, & mēbra
tua sumus, Videm⁹, Abscondisti Deū, & ho
Rom. 11. minem aspectibus obiecisti hominum. Qua
re hoc? Vt cęcitas ex parte in Israel fieret, &
plenitudo gentiū intraret. Ad hoc abscondi

sti Deum & hominem aspectibus obiecist
Videbāt & nō videbāt. Videbant q̄d accep
ras, & nō videbant quod eras. Videbant fo
mam serui, non videbant formam Dei. Fo
mam serui qua maior est pater, nō forma
Dei propter quā modo audistis, Ego & p
ter vnum sumus. Tenuerunt quod videban
crucifixerunt quod videbant, insultaveru
ei quem videbant, non agnouerunt qui la
bat. Audi Apostolum dicentem, Si enim c
gnouissent, nunquam dominum gloriæ c
cifixissent. Ergo gentes quæ vocatæ estis at
dite ramos præcisos propter seueritatē, v
autē insertos propter bonitatem, & partic
pes factos pinguedinis oleę, non altum
pientes, idest, nō superbientes, Non enim
radicē portas, ait, sed radix te: magis terre
mini, quia videtis amputatos ramos natur
les. Iudæi enim per Patriarchas venerunt,
de carne Abrahæ nati sunt. Et quid ait Ap
stolus? Sed dicis, Fracti sunt rami vt ego i
serar. Bene. Propter infidelitatem fracti sun
tu autem, inquit, fide stas, noli altum saper
sed time. Si enim naturalibus ramis Deus n
pepercit, neque tibi parcet. Attende ergo
mos fractos & te insertum, noli extolli su
ramos fractos, sed magis dicito Deo, quā
metuenda sunt opera tua, Fratres si aduers
Iudęos olim præcisos de radice patriarch
rum extollere nos non debemus, sed time
potius & dicere Deo, quā timenda sunt op
ra tua: quanto minus non nos debemus e
tollere aduersus recentia vulnera pręcisi
num? Pręcisi sunt antè Iudæi, insertę sunt g
tes. De ipsa insertione pręcisi sunt hæretic
sed neque cōtra illos nos extollere debem⁹
ne forte p̄cidi mereamur, quos delectat i
sultare p̄cisis. Fratres mei qualiscūq; episc
pi vox sonuit vobis, rogamus vos vt cauea
tis q̄cunq; in Ecclesia estis, nolite insultar
eis q̄ nō sunt intus, sed orate potius vt & ip
si intus sint. Potens est enim Deus iterū inse
rere illos. De ipsis Iudæis dixit hoc Aposto
lus, & factum est in eis, Resurrexit dominu
& multi crediderunt: nō intellexerunt cum
crucifigerent, tamen postea crediderunt in
eum, & donatū est eis tam magnū delictum.
Fusus domini sanguis donatus est homici-
dis, nō vt dicā deicidis: q̄a si cognouissent,
nunquā dominū gloriæ crucifixissent. Mo-
do homicidis donatus est fusus sanguis in-
nocentis.

ocentis. Et ipſum ſanguinem quem per in
aniam fuderunt, per gratiam biberunt. Di-
ite ergo Deo, q̃ timēda ſunt opera tua. Vn-
e timēda? Quia cęcitas ex parte in Iſrael fa-
ta eſt, vt plenitudo gentiũ intraret. O gen-
ium plenitudo dic Deo, quam timēda ſunt
pera tua, & ſic gau de vt cōtremiſcas, noli
xtolli ſup̃ ramos pręciſos. Dicite Deo, quã
mēda ſunt opera tua. In multitudine poten
K ę tuę mentientur tibi inimici tui.] Ad hoc
bi, inquit, mentientur inimici tui, vt multa
t potentiaa tua. Quid eſt hoc? Intētius audi
. Potentia domini noſtri Ieſu Chriſti, maxi
ne apparuit in reſurrectione, vnđ Pſalmus
te titulũ accepit. Et reſurgēs apparuit diſci
ulis ſuis. Nō apparuit inimicis ſuis, ſed di-
ipulis ſuis. Crucifixus apparuit oĩbus, re-
irgēs fidelibus, vt etiã poſtea qui vellet cre
eret, & credēti reſurrectio promitteretur.
lulti ſancti multa miracula fecerũt, nullus
orũ mortuus reſurrexit, q̃a & q̃ ab eis reſu
itati ſunt, morituri reſuſcitati ſunt. Inden-
at charitas veſtra. Commendans dñs opera
ta dixit, Operibus credite, ſi mihi nō vultis
redere. Et commendantur etiã p̃terita ope-
rophetarũ: & ſi nō eadē, tamen multa eiuſ
em potētię. Ambulauit dominus ſup̃ ma-
, iuſsit & Petrũ. Nũquid nō ibi erat ipſe do
inus quando ſe diuiſit mare, vt Moyſes cũ
opulo Iſrael tranſiret? Idē dominus illa fa-
iebat: qui fecit iſta per carnem ſuam, ipſe
la faciebat per carnem ſeruorum ſuorum.
llud tamen per ſeruos ſuos non fecit: nam
ſe omnia faciebat, vt aliquis ipſorũ mor-
L ius eſſet, & reſurgeret in vitã æternã. Quia
go poſſent dcere Iudęi cũ miracula face-
e dñs, fecit hoc & Moyſes, fecit hoc & He
as, fecit hoc & Hęliſæus poſſent ſibi iſta di
ere, q̃a & illi mortuos reſuſcitauerunt, &
nulta miracula fecerũt: p̃pterea cũ ab illo
ignũ peteretur, propriũ ſignũ commēdans
uod in ſe ſolo futurum erat, ait Generatio
ſta praua & amaricans ſignum quęrit, & ſi-
gnum non dabitur ei, niſi ſignum Ionę Pro
phetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti
ribus diebus & tribus noctibus, ſic erit & fi
lius hominis in corde terræ tribus diebus &
ribus noctibus. Q̃uo fuit Ionas in uentre ce
ti? Nonne vt poſtea viuus euomeretur? Hoc
fuit infernus dño, q̃đ Ionę cetus. Hoc ſignũ
p̃priũ commendauit, hoc eſt, potētiſsimũ.

Potentius eſt reuixiſſe mortuum, q̃ nō fuiſ-
ſe mortuũ. Multitudo potētiæ domini ſecun
dum q̃đ homo factus eſt, in virtute reſurre-
ctionis apparet. Hanc commendat & Apo- *Phil. 3.*
ſtolus cũ dicit, Non habens eam iuſtitiã quæ
ex lege eſt, ſed eam quæ eſt p̃ fidem Chriſti,
quæ eſt ex Deo iuſtitia in fide ad cognoſcen
dum eum & virtutē reſurrectionis eius. Sic *2. Co. 13.*
commendatur & alio loco, Et ſi crucifixus
eſt ex infirmitate, ſed viuit in virtute Dei.
Cũ ergo iſta magna potentia domini in re-
ſurrectione intelligatur, vnde titulũ Pſalm⁹
iſte accepit, q̃d ſibi vult in multitudine po-
tentiæ tuę mentientur tibi inimici tui: niſi vt
ſic intelligas, ideo tibi mentientur inimici M
tui vt crucifigaris, ideo crucifigeris vt reſur
gas? Mendacium ergo illorũ ad commēdan
dum multã potentiã tuã valebit. Quare ſo-
lent inimici mentiri? Vt potentiã cuiuſque
minuant de quo mentiuntur. Tibi, inquit,
contrarium accidit. Nam minus appareret
potentia tua, ſi illi tibi non mentirentur. At-
tendite & ipſum mendacium falſorũ teſtiũ
in Euangelio, & videte quia de reſurrectio-
ne eſt. Cum.n. domino dictũ eſſet, quod ſi-
gnum oſtendis nobis, q̃a iſta facis: excepto
eo q̃đ dixerat de Iona, per aliã ſimilitudinē *Mat. 12.*
hoc ipſũ itē dixit: vt noueritis hoc p̃priũ ſi-
gnũ maxime commendatũ, Soluite templũ,
inquit, hoc, & in tribus diebus excitabo il- *Ioan. 2.*
lud. Et illi dixerũt, Quadraginta & ſex annis
ędificatũ eſt templũ hoc, & tu in triduo ex-
citabis illud? Et Euãgeliſta, q̃d illud eſſet, ex *Ibidem.*
ponens, Hoc autē, inq̃t, dicebat Ieſus de tē-
plo corporis ſui. Ecce hanc potentiã ſuã ho
minibus ſe demonſtraturum dicebat: vnde
ſimilitudinē de templo dederat p̃pter carnē
ſuam, quæ erat templum latentis intus diui-
nitatis. Vnde Iudei templum foris videbant,
numen intus habitans non videbant. Ex iſtis
verbis domini concinnauerunt falſi teſtes
mendacium quod contra eum dicerent, ex
his ipſis vbi commendauit reſurrectionem A
ſuam futuram loquens de templo. Dixerunt
enim falſi teſtes aduerſus eum, cum quærere
tur ab eis quid illum audiſſent dixiſſe bla-
ſphemum: audiuimus enim eum dicentem, *Mat. 26.*
Soluã tēplũ hoc, & poſt triduũ reædificabo
illud. Poſt triduum reſuſcitabo audierant, *al. reſuſci*
ſoluam non audierant, ſed audierant, ſolui- *tabo.*
te. Vñ verbum mutauerũt & paucas literas,

vt falsum testimoniũ molirent. Sed cui mutas verbũ o humana vanitas, o humana infirmitas? Verbo incõmutabili verbum mutas? Mutas tu tuũ verbũ, nunq̃d mutas Dei verbũ? Vñ alio loco dicitur, Et mentita est iniq-
Phili.2.6. tas sibi. Quare ergo tibi mẽtiti sunt inimici tui o dñe, cui iubilat oĩs terra? In multitudine potẽtię tuæ mẽtient tibi inimici tui. Dñt,
B soluã: cũ tu dixeris, soluite. Quare te dixerunt dixisse, soluam: & non dixerunt quod tu dixisti, soluite? Vt quasi ipsi se a crimine soluti templi defenderẽt sine cã. Chrs. n. q̃a voluit mortuus est, & tñ vos occidistis.
Gala. 2. Ecce cõcedimus vobis o mendaces, ipse soluit tẽplũ. Dictum est. n. ab Apostolo, Qui me dilexit, & tradidit semetipsũ ꝓ me. Dictũ est
Rom. 8. de patre, Qui ꝓprio filio nõ pepercit, sed ꝓ nobis oĩbus tradidit illũ. Si ergo pater filiũ tradidit, & filius semetipsum tradidit, Iudas
Mat. 26. quid fecit? Pater tradendo filiũ ad mortem ꝓ nobis, bene fecit. Christus tradendo seipsum ꝓ nobis, fecit bene: tradendo Iudas magistrũ ꝓ auaritia sua, fecit male. Nõ. n. q̃d nobis præstitũ est de passione Christi, malitiæ Iudę deputabit. Habet ille mercedẽ malitię, Christus laudẽ grę. Prorsus ipse soluerit tẽplũ, ipse soluerit qui dixit, Potestatẽ habeo ponendi animam meã, & potestatẽ habeo iterũ sumendi eã: nemo tollet eã a me, sed e-
Ioan. 2. go ipse pono eam a me, & iterum sumo eã.
Ioan. 10. Ipse soluit tẽplum gratia sua, non malitia vestra. In multitudine potentię tuę mentientur tibi inimici tui. Ecce mentiuntur, ecce
Mat. 27. creditur eis, ecce opprimeris, ecce crucifigeris, ecce insultatur tibi, ecce caput agitatur,
Ioan. 19. Si filius Dei es, descende de cruce. Ecce qñ vis animam ponis, & lancea latus percuteris, & sacramenta de latere tuo defluunt, deponeris de ligno, inuolueris linteaminibus, poneris in sepulchro, adduntur custodes ne
Mat. 28. tollant te discipuli tui; venit hora resurrectionis tuæ, terra concutitur, monumenta
C scinduntur, resurgis occultus, appares manifestus. Vbi sunt ergo illi mendaces? Vbi est falsum testimonium maleuolentię? Nonne in multitudine potentię tuę mentiti sunt tibi inimici tui? Da & illos sepulchri custodes, referant quid viderint, accipiant pecuniam & ipsi mentiantur. Dicant etiam ipsi moniti peruersi a peruersis, dicant a Iudæis corrupti, qui in Christo noluerunt esse integri, dicant, Mentiantur etiã ipsi, Quid dicturi sunt? Dicite, videamus, mentimini & uos in multitudine potẽtiæ dñi. Quid dicturi estis? Cum dormiremus nos, venerunt discipuli eius & abstulerũt eũ de monumento. O vere stultitia dormiens, aut vigilabas, & ꝓhibere debuisti; aut dormiebas, & quid sit gestum nescisti. Accesserunt & ipsi mendacio inimicorũ: auctus est & numerus mẽtientiũ, vt augeretur merces credentium, q: in multitudine potentiæ tuæ mentient tibi inimici tui. Ergo mentiti sunt, in multitudine potentię tuę mẽtiti sunt. Apparuisti contra mẽdaces veracibus, & apparuisti eis veracibus, quos tu veraces fecisti. Remaneant Iudęi in mendaciis suis, quia tibi in multitudine potẽtię tuæ mentiti sunt: fiat quod sequitur, Omnis terra adoret te & psallat tibi, psallat nomini tuo altissime.) Pauloante humillime, modo altissime: Humillime inter manus mentientium inimicorum: altissime super verticem laudantium angelorũ. Omnis terra adoret te & psallat tibi, psallat nomini tuo altissime. Venite & videte opera dñi.) O gentes, o vltimæ nationes, relinquite Iudęos mentientes, venite cõfitentes. Venite & videte opera domini. Terribilis in cõsiliis super filios hominum.) Filius hominis & ipse quidem dictus est, & vere filius hominis factus est. Vere filius Dei ĩ forma dei: vere filius hominis in forma serui. Sed nolite formã istam serui ex aliorum similiũ conditione pensare. Terribilis est in consiliis super filios hominũ. Machinati sunt filii hominum consilium ad crucifigendũ Christum, crucifixus excæcauit crucifigentes. Quid ergo fecistis: filii hominũ machinãdo acuta consilia aduersus dominũ vestrũ, in quo latebat maiestas, & apparebat infirmitas? Vos machinati estis consilia perdendi, ille excęcandi & saluandi: excęcandi superbos, saluãdi humiles. Ad hoc autem superbos istos excæcandi, vt cæcati humiliarentur: humiliati confiterentur: confessi illuminarẽtur. Terribilis in cõsiliis super filios hominum. Vere terribilis: ecce cęcitas ex parte in Israel facta est. Ecce Iudęi ex quibus natus est Christus, foris sunt: ecce gentes quæ contra Iudæam erant, in Christo intus sunt. Terribilis in consiliis super filios hominum. Propterea quid fecit terrore

consilij

consilij sui? Conuertit in mare aridam. Hoc
enim sequitur, Qui conuertit mare in ari-
dam.) Mare erat mundus amarus salsitate,
turbulentus tẽpestate, sęuiens fluctibus per-
secutionũ, mare erat. Certe in aridã conuer-
sum est mare: mõ sitit aquam dulcem mun-
dus, quia salsa plenus erat. Quis hoc fecit?
Qui conuertit mare in aridam. Iam anima
gentium omniũ quid dicit? Anima mea ve-
lut terra sine aqua tibi. Qui conuertit mare
in aridam. In flumine pertransibunt pede.
Illi ipsi qui conuersi sunt in aridam, cũ es-
sent antea amari, in flumine pede p trãsibũt.
Quid est flumẽ? Flumẽ est omnis mortalitas
seculi. Vide flumen, alia veniunt & transeũt.
alia transitura succedunt. Non ne sic fit in
aqua fluminis, quæ de terra nascitur & ma-
nat? Omnis qui natus est, cędat oportet nasci
turo: & omnis iste ordo rerum labentium,
fluuius quidem est. In istum fluuium non se
mittat cupida anima, non se mittat, stet. Et
qũo transiet delectationes rerum peritura-
rum? Credat in Christum, & facile pertransi
bit pede, transibit illo duce, pede transibit.
Quid est pede transire? Facile transire, & nõ
q̃rat equũ vt transeat, non erigatur superbia
ad transeundũ flumen: humilis transeat, &
ocyus transit. In flumine pertransibunt pede
Ibi iocundabimur in ipso.) In bonis operi-
bus iocundare. O Iudæi, de vestris gloriami
ni, deponite superbiam gloriandi de vobis,
sumite gratiam iocundandi in Christo, Ibi
iocundabimur, sed non in nobis: ibi iocun-
dabimur in ipso. Q̃n iocundabimur? Cũ flu-
men transierimus pede, vita æterna promit
titur, resurrectio promittitur, ibi caro nr̃a iã
non erit flumen. Flumẽ. n. modo est. q̃n mor
talis est. Videte si stat aliqua ætas, Pueri cre-
scere volunt & nesciunt, q̄ spatiũ vitæ suę an
nis succedentib. minuitur. Nõ. n. addunt an-
ni, sed sub trahunt crescẽtib. sicut aqua flu-
minis prorsus accedit, sed a fonte recedit, &
volunt crescere pueri ut careant dñatu ma-
iorum. Ecce crescunt, agitur cito, perueniũt
ad iuuentutẽ. Qui excesserunt pueritiam, si
possint teneant iuuentutem. Trãsit & ipsa, se
nectus succedit, vel senectus æterna succe-
dat, uel senectus æterna sit: morte aufertur,
ergo fluuius est carnis nascentis. In hũc flu-
uium mortalitatis nemo se mortalium rerũ
concupiscentia subuertat ne rapiatur: facile
transit qui humiliter, id est, pede transit, du-
ce illo qui prior transit, qui de torrẽte in via
vsq; ad mortẽ bibit, ppea exaltauit caput.
Trãseuntes ergo pede fluuium istum, id est, Ps. 108.
facile transeuntes mortalitatẽ istã fluentem,
ibi iocundabimur in ipso. Mõ aũt in quo ni
si vel in ipso, vel in spe ipsius? Et si enim io-
cundamur mõ, in spe iocundamur, tũc autẽ
in ipso iocundabimur: & mõ in ipso, sed p
spem: tunc aũt facie ad faciẽ, ibi iocundabi-
mur in ipso. In quo? Qui dñatur in virtute
sua in æternũ.) Nam nos quã virtutẽ habe- 1.Co.13
mus? Nunquid æternã? Si æterna esset virtus
nr̃a, non lapsi essemus, non cecidissemus in H
peccatũ, nõ meruissemus mortalitatẽ pœna Gen.3.
lẽ. Ille voluntate suscepit, quò nos meritum
nr̃m deiecit. Qui dñatur in virtute sua ĩ æter
nũ, eius participes efficiamur, in cuius vir-
tute nos erimus fortes, ille aũt in sua. Nos il
luminati, ille lumen illuminans: nos auersi
ab illo contenebramur, ille auerti a se nõ p̃t.
Calore ipsius accendimur, vnde recedentes
frigueramus, accedẽtes rursum accẽdimur.
Ergo dicamus ei vt custodiat nos in virtute I
sua, quia in ipso iocundabimur qui dñatur
in virtute sua in æternũ. Sed nõ hoc solis Iu-
dæis p̃stitit credentibus, quia multũ se extu-
lerunt Iudæi de virtute sua p̃sumentes: po-
stea cognouerunt, in cuius virtute fuerũt sa
lubriter fortes, & quidam eorũ crediderũt,
sed nõ sufficit Christo. Multũ est q̃d dedit,
magnũ p̃cium dedit, nõ pro solis Iudæis de
buit valere quod dedit. Oculi eius super gẽ-
tes respiciunt.) Ergo oculi eius super gẽtes
respiciunt. Et quid facimus? Murmurabunt
Iudæi, dicturi sunt Iudæi, quod nobis, hoc
& illis: nobis Euangeliũ, illis Euangeliũ: no-
bis gr̃am resurrectionis, & illis gr̃am resur-
rectionis: nihil nobis prodest q̃d nos legem
accepimus, & in iustificationib. legis vixi-
mus, & tenuimus præcepta patrũ? Nihil vale
bit hoc illis q̃d nobis. Non litigent, nõ con-
tendant. Qui amaricant non exaltent in se-
metipsis. O caro misera & tabescens, nonne
peccatrix es? Quid clamat lingua tua? Atten- Rom.2.
datur conscientia. Omnes enim peccaue-
runt, & egent gloria Dei. Agnosce te infir-
mitas humana, accepisti legem ut & præua-
ricatrix legis esses. Non enim tenuisti & im-
plesti quod accepisti. Accessit tibi ex lege
non iustificatio quã lex iubet, sed pręuarica

Rom. 4. tio quam tu feciſti. Si ergo abundauit pctm̃,
quid inuides ſuperabundanti gratiæ? Noli
amaricare, quia qui amaricant non exalten
tur. Quaſi maledixiſſe vr̃, qui amaricant non
exaltentur, immo exaltentur, ſed non in ſeip
ſis. Humilient in ſeipſis, exaltent in Chriſto.
Mat. 23. Qui. n. ſe humiliat exaltabitur, & qui ſe exal-
tat humiliabit. Qui amaricant, non exaltent
in ſemetipſis. Benedicite gẽtes Deum nr̃m.)
Ecce repulſi ſunt qui amaricant, reddita eſt
illis ratio: aliqui conuerſi ſunt, aliqui ſuper
K bi remanſerunt. Non vos terreant qui gr̃am
euãgelicam inuident gentibus, iam venit ſe-
Gen. 12. men Abrahæ, in quo benedicentur oẽs gen-
tes. Benedicite eum in quo benedicimini, be
nedicite gentes Deum nr̃m. Et audite vocẽ
laudis eius.) Ne voſipſos laudetis, ſed ipsũ
laudetis. Quæ eſt vox laudis eius? Quia gr̃a
ipſius ſumus, quicquid boni ſumus. Qui po
ſuit animam meam in vitam.) Ecce vox lau-
dis eius. Qui poſuit animam meam in vitã.
Ergo in morte erat. In morte erat, quia in te
erat. Inde eſt ꝙ non debuiſtis exaltari in vo-
Ioan. 14. biſmetipſis. Ecce in morte erat in te. Vbi erit
in uita niſi in illo qui dixit, Ego ſum via, ve-
ritas & uita? Qũoquibuſdã credẽtib. ait Apo
Ephe. 4. ſtolus, Fuiſtis aliqñ tenebræ, nunc aũt lux in
dño? Tenebræ ergo in vobis, lux in dño, ſic
mors in vobis, vita in domino. Qui poſuit
animam meam in vitam, Ecce poſuit animã
noſtram in vitam, quia credimus in eũ qui
in vitam poſuit animam noſtram. Sed quid
deinde opus eſt, niſi vt perſeueremus vſque
in finem? Et hoc quis dabit, niſi de quo con
ſequenter dictum eſt? Et non dedit in motũ
L pedes meos.) Ipſe poſuit animam meã in vi
tam, ipſe regit & pedes ne nutent, ne moueã
tur & dentur in motum, & ipſe nos faciet
viuere, ipſe perſeuerare vſq; in finem, vt in
æternum viuamus. Et non dedit in motũ pe-
des meos. Quare hoc dixiſti, & non dedit in
motum pedes meos? Quid. n. paſſus es, aut
quid pati potuiſti ut mouerentur pedes tui?
Mat. 10. Quid? Audi quæ ſequantur. Quare dixi, non
& 24. dedit in motum pedes meos? Quia multa
paſſuri ſumus, de quibus mouerentur de uia
pedes noſtri, niſi ipſe regeret eos, & in mo-
tum non daret. Quæ ſunt iſta? Quoniã pro-
baſti nos Deus, igniſti nos ſicut ignitur argẽ
tum.) Non igniſti ſicut fœnum, ſed ſicut ar-
gentum: adhibendo nobis ignem, non in ci

nerem conuertiſti, ſed ſordes abluiſti. Ign
ſti nos ſicut ignitur argentum. Et uide qũ
ſæuit Deus in illos, quorum animam poſu
in uitam. Induxiſti nos in muſcipulam.) N
vt capti moreremur, ſed vnde liberati expe
riremur. Poſuiſti tribulationes in dorſo no
ſtro.) Erecti enim male, ſuperbi eramus, m
le erecti curuati ſumus, vt curuati bene er
geremur. Poſuiſti tribulationes in dorſo no
ſtro. Impoſuiſti homines ſuper capita nr̃a. M
Hæc oĩa paſſa eſt Eccleſia varijs & diuerſ
pſecutionibus: paſſa eſt hoc & ſingillatim
& mõ patitur ẽt. Non. n. quiſquã eſt qui ſe i
hac vita ab his tẽtationibus poſſit dicere in
munem. Ergo imponunt & hoĩes ſuper ca
pita nr̃a, toleramus quos nolumus, patimu
ſuperiores aliqñ, quos nouimꝰ peiores. Pec
cata aũt ſi deſint, bene ſuperior eſt hõ: qua
to aũt plura aſſunt, tanto eſt inferior. Et bo
num eſt vt conſideremus nos peccatores e
ſe, & ſic toleremus impoſitos ſuꝑ capita no
ſtra, vt & nos Deo confiteamur, quã dign
patimur. Quid. n. indigne pateris, qđ facit
iuſtus eſt? Poſuiſti tribulationes in dorſo no
ſtro, impoſuiſti homines ſuper capita nr̃a.
Sæuire vr̃ Deus cũ iſta facit, ne metuas qñ
pater eſt, nunquam ſic ſæuit vt perdat. Qi
male viuis ſi parcit, plus iraſcitur. Omnino
iſtæ tribulationes flagella ſunt corrigentis
ne ſit ſententia punientis. Poſuiſti tribulatio
nes in dorſo nr̃o, impoſuiſti homines ſupe
capita noſtra. Tranſiuimus per ignẽ & aq̃.)
Ignis & aqua vtrunque periculoſum eſt. In
hac vita, certe videtur aqua ignem extingue
re, & ignis videtur aquam ſiccare. Ita & ipſę
tentationes ſunt, quibus abundat hæc vita.
Ignis vrit, aqua corrumpit: vtrunque metuẽ
dum, & vſtio tribulationis, & aqua corrup-
tionis. Quando ſunt res anguſtæ & aliquæ
infęlicitates ſunt in hoc mundo, quaſi ignis
eſt: quando ſunt res proſperæ & abundantia
ſeculi circunfluit, quaſi aqua eſt. Vide ne te
ignis exurat, ne aqua corrumpat. Firmus e-
ſto aduerſus ignem, coqui te oportet, tan-
quam uas factũ mitteris in caminum ignis,
vt firmetur quod formatum eſt. Vas ergo
quod in igne formatum eſt, aquam non ti-
met: vas autem ſi ſolidatum igne non fuerit,
tanquam lutum aqua ſoluetur. Noli feſtina-
re ad aquam, per ignem tranſi ad aquam, vt
tranſeas & aquam. Propterea & in ſacra-
mentis

mentis & in in catehizando & in exorcizan
do adhibatur prius ignis. Nã vnde plerũque
immũdi ſpiritus clament ardeo, ſi ille ignis
non eſt? Poſt ignem autẽ exorciſmi venitur
ad baptiſmum, vt ab igne ad aquã, ab aqua
in refrigerium. Quod autem in ſacramentis
aqua baptiſmi, hoc etiam in tentationibus
huius ſeculi anguſtia timoris. Accedit pri-
ma vice ignis, poſtea ablato timore metuen-
dum eſt ne fœlicitas corrũpat mundana. Cũ
autem te ignis crepare non ſuffecerit, & in
aquam non merſeris, ſed enataueris, per di-
ſciplinam tranſis ad requiem, & tranſiens ꝑ
ignẽ & aquã educeris in refrigeriũ. Quarũ
enim rerum ſigna ſunt in ſacramentis, ipſę
res ſunt in illa perfectione vitæ ęternæ. Iã cũ
trãſierimus ad illud refrigerium fratres cha-
riſsimi, nullum ibi timebimus inimicum,
nullum tentatorem, nullum inuidum, nul-
lum ignem, nullam aquam, perpetuũ ibi re-
frigerium erit. Refrigeriũ propter quietem
dicitur nam ſi dicas calorem, verum eſt: ſi
dicas refrigerium, verum eſt. Si.n. refrigeriũ
tale accipias, quaſi torpeſcimus ibi, non au
tem torpeſcimus ibi, ſed requieſcimus, nec
quia calor dicitur, æſtuabimus ibi, ſed fer_
uemus ſpiritu. Attende ipſum calorẽ in alio
pſalmo, Nec eſt q̃ ſe abſcõdat à calore eius.
Quid dicit & Apoſtolus? Spiritu feruentes.
Ergo tranſiuimus per ignem & aquã. Et edu
xiſti nos in refrigeriũ.] Attende quia nõ tm̃
de refrigerio, ſed nec de ipſo igne optabili
tacuit. Introibo in domũ tuã ĩ holocauſtis.]
Quid eſt holocauſtum? Totum incenſum,
ſed igne diuino. Holocauſtũ.n. dicit̃ ſacrifi-
ciũ cum totũ accenditur. Aliæ ſunt partes ſa-
crificiorum, aliud holocauſtum. Quando
totum ardet, & totum conſumitur igne di-
uino, holocauſtum dicitur: quando pars, ſa-
crificium. Omne quidem holocauſtum ſa-
crificium, ſed non omne ſacrificiũ holocau
ſtum. Holocauſta.n. promittit, corpus Chri-
ſti loquitur, vnitas Chriſti. Introibo in do-
mum tuam in holocauſtis. Totum.n. meum
conſumit ignis tuus, nihil mei remaneat mi
hi, totũ ſit tibi. Hoc autẽ eris in reſurrectio-
ne mortuorum, quãdo & corruptibile hoc
induerit incorruptionẽ, & mortale hoc in-
duerit immortalitatẽ, tunc fiet qđ ſcriptum
eſt, Abſorpta eſt mors in victoria. Victoria
quaſi ignis diuin⁹ eſt, cũ abſcorbet & mortẽ

noſtram, holocauſtũ eſt, Non remanet cul-
pabile aliquid in ſpiritu, totum ex mortali
vita conſumetur, vt in æterna vita conſuma
tur, vt a morte ſeruemur in vitam. Erunt er-
go illa holocauſta. Et quid erit in holocau-
ſtis? Reddam tibi vota mea quæ diſtinxerunt
labia mea.] Quę eſt diſtinctio in votis? Hæc D
eſt diſtinctio, vt te accuſes, illum laudes: te
intelligas creaturam, illum creatorem: te te-
nebras, illum illuminatorẽ, cui dicas, Tu illu *Pſal 17.*
minabis lucernam meam dñe, Deus meus il
lumina tenebras meas. Nã quando dixeris, ò
anima, quia ex te tibi lucet, ne diſtingues, Si
non diſtingues non reddes vota diſtincta.
Redde vota diſtincta, cõfitere te mutabilẽ,
illum incommutabilẽ, cõfitere te ſine illo ni-
hil eſſe, ipſum aũt ſinę te perfectũ eſſe: te in-
digere illo, illum autẽ tui non indigere. Cla- *Pſal. 15.*
ma ad illũ, Dixi domino Deus meus es tu,
quoniã bonorum meorũ non indiges. Iã eo
ꝙ te in holocauſtum aſſumit Deus, non ille
creſcit, non ille augetur, non ille inſtructior
fit, tibi eſt melius quicquid de te ꝑ te facit,
non ei qui facit. Hęc ſi diſcernas, reddis vo-
ta Deo tuo, quæ diſtinxerunt labia tua. Red-
dam tibi vota mea, quę diſtinxerunt labia
mea. Et locutum eſt os meum, in tribulatio-
ne mea. § Quam dulcis eſt ſæpe tribulatio,
quam neceſſaria eſt tibi. Quid ibi locutum
eſt os ipſius in tribulatione ſua? Holocauſta
medullata offeram tibi. § Quid eſt medulla-
ta? Intus teneam charitatem tuam, non erit
in ſuperficie, in medullis meis erit quod di-
ligo te. Nihil n. interius medullis noſtris, In
teriora oſſa ſunt carne, medullę interiores
ſunt ipſis oſsibus. Quiſquis ergo in ſuperfi-
cie colit Deũ, magis placere vult homini- E
bus. Aliud autẽ intus ſentiens, nõ offert holo
cauſta medullarũ, cuius aũt medullã inſpi-
cit, ipſum totũ accipit. Holocauſta medulla
ta offerã tibi. Cum incẽſo & arietibus. § Arie
tas ſunt duces Eccleſię; Totũ corpus Chriſti
loquitur, hoc eſt, quod offert Deo incenſũ.
Quid oratio cum inſenſo & arietibus? Maxi
me enim arietes orant pro gregibus. Offe-
ram tibi boues cum hircis.) Boues inueni-
mus triturantes, & ipſi offeruntur Deo, Apo
ſtolus de annunciatoribus euangelij dixit in
telligendum quod ſcriptum eſt, Boui tritu- *1. Co. 6.*
ranti os nõ infrenabis. Nunq̃d de bobus per
tinet ad Deum? Ergo magni illi arietes, ma-

gni boues. Quid reliqui qui forte conſcij ſunt aliquorum peccatorum, qui forte in ipſo itinere lapſi ſunt, & ſauciati per pœnitentiam ſanantur? Nunquid & ipſi remanebũt, & ad holocauſta non pertinebunt? Ne ipſi timeant addidit, & hircos. Holocauſta, inquit, medullata offeram tibi, cum incenſo & arietibus, offeram tibi boues cum hircis. Adiunctione ipſa ſoluantur hirci, per ſe non poſſunt accipi, adiuncti bobus accipiuntur. Ta-
Luc. 16. libus enim dictum eſt, Facite vobis amicos
F de mammona iniquitatis, vt & ipſi recipiãt vos in æterna tabernacula. Ergo illi hirci nõ erunt a ſiniſtris, quia fecerunt ſibi amicos de mammona iniquitatis. Qui autem hirci ad ſi-
Mat. 25. niſtram? Quibus dicetur, Eſuriui & non dediſtis mihi manducare, non qui peccata ſua eleemoſynis redemerunt. Venite audite, & narrabo omnes qui timetis Deum.] Veniamus, audiamus quid narraturus eſt. Venite audite & narrabo. Sed quid? Venite audite & narrabo omnes qui timetis Deum. Si Deum non timetis, non narrabo. Non eſt quib. narretur, vbi Dei timor non eſt. Dei timor aperiat aures, vt ſit quod intret, & qua intret, qđ narraturus ſum. Sed quid eſt narraturus? Quãta fecit animæ meæ. ʒ Ecce narrare vult. Sed quid eſt narraturus? An forte quantum pateat terra quantum diſtendatur cœlum, & quot ſint ſidera, & quæ ſint vices ſolis & lunæ? Iſta creatura peragit ordinem ſuũ, qui multũ eam curioſe quæſierunt, eius creatorem ignorauerunt. Illud audite, illud accipite, o qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ, Si vultis & veſtræ eſt: Quanta fecit aĩę meę? Ad ipſum ore meo clamaui.] Et hoc ipſum factũ dicit animę ſuę, vt ad ipſum ore ſuo clamaret, factum eſſe dicit animæ ſuę.
G Ecce fratres gentes eramus, & ſi non in no-
1. Co. 12. bis in parentibus noſtris: Et quid dicit Apoſtolus? Scitis qñ gentes eratis, ad ſimulacra ſine voce quodammodo aſcendebatis inducti. Dicat nunc eccleſia quanta fecit animæ meæ, ad ipſum ore meo clamaui. Olim ad lapidem clamabam, ad lignum ſurdum clamabam, ſimulacris ſurdis, mutis loquebar, iam imago Dei conuerſa eſt ad creatorem
Hier. 2. ſuum. Qui dicebam ligno, pater meus es tu:
Matt. 6. & lapidi, tu me genuiſti: modo dico, Pr̃ nr̃ qui es in cœlis. Ad ipſum ore meo clamaui.
1. Pe. 1. Ore meo iam non ore alieno, Qñ clamabã ad lapides in vana cõuerſatione pr̃næ traditionis, ore alieno clamabam: qñ clamaui ad dñm, quod ipſe donauit, quod ipſe inſpirauit. ad ipſum ore meo clamaui. Et exaltaui ſub lingua mea. ʒ Quid eſt clamaui ore meo, & exaltaui ſub lingua mea? Ipſum publice p̃dicaui, ipſum in ſecreto confeſſus ſum. P... rum eſt Deũ exaltare lingua, ſed & ſub lingua, vt qđ certus loqueris, hoc tacitus cogites, Ad ipſum ore meo clamaui, & exaltaui ſub lingua mea. Vide q̃ vult in ſecreto eſſe integer, qui in ſecreto offert holocauſta medullata. Hoc agite fratres, hoc imitamini, ... dicatis, venite, audite quanta fecit aĩe meæ. H
Oĩa. n. quæ enarrat, ipſius gratia fiunt in anima nr̃a. Videte & alia quæ dicat, Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet dñs. Conſiderate modo fratres, q̃ facile, quã quotidie hoĩes erubeſcentes in hoĩbus iniquitates accuſant, Male fecit, perdite fecit, ſceleſtus hõ eſt, hoc forte pp hoĩes dicit. Vide non in corde tuo cõſpicis iniquitatẽ, ne forte quod reprehendis in altero, cogites facere, & iõ in illum clamas, non quia fecit, ſed quia inuentus eſt. Redi ad te intus, eſto tibi iudex. Ecce in cubiculo tuo abſcondito, ipſa vena intima cordis tui vbi tu ſolus es & ille qui videt, illic tibi diſpliceat iniquitas, vt placeas Deo. Noli illam reſpicere, id eſt, noli illã diligere, ſed potius deſpice, id eſt, contemne & auertere ab ea. Quicquid lætũ promiſerit vt illiciat ad peccandũ, quicquid triſte minatum fuerit, vt impellat ad malefaciendum, totum nihil eſt, totum trãſit, deſpicione dignũ eſt vt calcetur, non conſpici vt accipiatur. Suggerit enim aliquando per cogitationes vel per verba colloquẽtium malorum. Corrumpunt enim mores bonos colloquia mala: tu noli ea reſpicere. Sed parum eſt in vultu, parum eſt in lingua, in corde noli reſpicere, id eſt, noli diligere, non acceptare. I
Nam reſpectum pro dilectione poni quotidianum eſt, primo quia de Deo dicimus, reſpexit me. Quid eſt, reſpexit me? Ante enim te non videbat? Aut rurſum attendebat, & precibus tuis commonitus eſt, vt in te oculos mitteret? Videbat te & ante, ſed reſpexit me, dicis, dilexit me. Et homini qui te videt, & rogas eum, dicis, vt miſereatur tibi, reſpice me. Videt te, & dicis, reſpice me. Quid eſt, reſpice me? Dilige, attẽde, miſerere mei.

mei.Ergo non iõ dixit, iniquitatẽ ſi aſpexi in corde meo, qa oĩno nulla iniquitas ſuggeritur cordi humano: Ibi ſuggerit, nõ ceſſat ſuggeſtio, ſed non fiat reſpectio. Si.n. reſpicis iniquitatẽ, retr o aſpicis, & incurris ſẽtentiã dñi dicentis in Euangelio, Nemo ponens man um ſuper aratrũ & reſpiciens retro, apt⁹ ẽ regno Dei. Quid ergo debeo facere? Qđ ait Apoſtolus, Quę oblitus, in ea quę ante ſunt extẽtus. Retro.n. noſtra oĩa q̃ trãſierũt, iniqua sũt. Nemo ex bono venit ad Chriſtũ, oẽs pctõres fuerunt, oẽs peccauerunt, ſed credendo iuſtificanẽ. Perfecta iuſtitia nõ erit, niſi in illa vita: tñ ad profectũ & mores boni ab ipſo inſpirantur, ab ipſo donãtur. Noli ergo tua merita computare, noli. Et ſi ſuggeritur iniquitas, noli conſentire. Quid enim ait? Iniquitatẽ ſi cõſpexi in corde meo non exaudiet dñs. Propterea exaudiuit me Deus.) Quia iniquitatẽ nõ conſpexi in corde meo. Et intendit voci orationis meę.) Benedictus Deus meus, qui nõ amouit depcationẽ meã & miſericordiã ſuã a me. Tenet ſenſum ab eo loco ubi ait. Venite audite & narrabo vobis oẽs qui timetis Deum, quanta fecit aĩę meę, & dixit quæ audiſtis, & ad finẽ ita concluſit: Benedictus Deus meus q̃ non amouit deprecationẽ meã & miſericordiã ſuam a me.) Sic.n. peruenit ad reſurrectionẽ iſte qui loqtur vbi iam & nos ſperamus, immo & nos ſumus, Etenim nr̃a vox ea eſt. Quandiu ergo hic ſumus hoc rogemus Deũ, ut non a nobis amoueat deprecationẽ nr̃am, & miſericordiam ſuam, ideſt, perſeueranter oremus, & perſeueranter miſereatur. Multi enim langueſcunt in orando, & in nouitate ſuæ cõuerſionis feruenter orant, poſtea languide, poſtea frigide, poſtea negligenter, Quaſi ſecuri ſunt. Vigilat hoſtis, dormis tu. Ipſe dominus pręcepit in Euãgelio, Quia oportet ſemper orare & nõ deficere. Et dat ſimilitudinem de illo iniquo iudice, qui nec Deum timebat, nec hominẽ uerebatur, quẽ interpellat illa uidua quotidie vt audiret eam, & ceſſit tædio, qui nõ flectebatur miſericordia, & ait ſibi iudex nequam, Si nec Deum timeo, nec hominis reuereor, uel propter tædium quod mihi quotidie facit hæc vidua, audiam cauſam eius & uindicabo eam. Et ait dominus, Si iudex nequam hoc fecit, patcr veſter non uindicabit electos ſuos, qui ad eum clamãt die ac nocte? Ita dico vobis, faciet iudiciũ eorũ cito. Ergo non deficiamus in oratione. Ille quod conceſſurus eſt, & ſi differt, non aufert. Securi de pollicitatione ipſius non deficiamus orando, & hoc ex beneficio ipſius eſt. Propterea dixit, Benedictus Deus meus, qui non amouit deprecationẽ meam, & miſericordiam ſuam a me, Cum uideris non a te amotam deprecationem tuam, ſecurus eſto qa nõ eſt a te amota miſericordia eius. M

In Pſalmum ſexageſimum ſextum, Enarratio.

MEminit charitas veſtra in duobus Pſalmis, q iã tractati ſunt, exhortatos nos fuiſſe aĩam nr̃am vt benediceret dñm, & pio cantu dixiſſe, Benedic anima mea dñm. Si ergo hortati ſumus in illis pſalmis animã noſtrã, ut benediceret dominũ, in hoc Pſalmo recte dr̃: Deus miſereatur noſtri, & benedicat nos.) Benedicat aĩa nr̃a dominũ, & Deus benedicat nos. Cũ benedicit nos Deus, nos creſcimus: & cum nos benedicimus dominũ, creſcimus, vtrunque nobis prodeſt. Nõ augetur ille benedictione noſtra, nec minuitur maledictione noſtra. Qui maledicit dño ipſe minuitur, qui benedicit dominum, ipſe augetur. Prior eſt in nobis benedictio domini, & conſequens eſt, ut & nos benedicamus dominum. Illa pluuia, iſte fructus eſt. Ergo redditur tanquam fructus agricolę Deo, compluenti nos & colenti. Cantemus iſta deuotione, non ſterili, non inani voce, ſed vero corde Apertiſſime enim Deus pater dictus eſt agricola: Apoſtolus dicit, Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis. In rebus huius mundi viſibilibus, vitis non eſt ædificium, & ędificium non eſt vinea. nos autem vinea dñi ſumus, quia colit nos ad fructũ. Aedificiũ Dei ſumus, quia colit nos & habitat in nobis. Et quid ait idem Apoſtolus? Ergo plãtaui, Apollo rigauit, ſed De⁹ incrementum dedit. Ergo neque qui plãtat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Ille ergo incrementum dat, nunquid forte iſti ſunt agricolę? Agricola.n. dicitur qui plantat & qui rigat. Dixit autem Apoſtolus, Ego plantaui, Apollo rigauit. Quærimus vnde ipſe hoc fecerit?

Margin: Pſ. 102. — A — 1.Co.3. — 1.co.15

rit? Respondit Apostolus, Non ego aũt sed
gr̃a Dei mecũ. Ergo quocunque te verteris,
siue per angelos Deũ inuenies agricolã tuũ:
siue p̃ prophetas, ipse est agricola tuus: siue
per Apostolos, eundẽ ipsũ agnosce agrico-
lã tuũ. Quid ergo nos? Fortasse operarii su-
m⁹ agricolæ illius, & hoc ipsũ ab ipso ĩpar
titis virib. & ab ip̃o donata gr̃a. Ipse ergo &
colit & incrementũ dat, Agricola aũt hõ vi-
neã colit hactenus, vt aret, putet, adhibeat
cętera q̃ p̃tinẽt ad agricolarũ diligẽtiã, plue
re vineæ suæ non põt. Q̃d si forte irrigar̃ po
test, de cuius põt? Ipse ducit quidẽ in riuũ,
sed Deus ĩplet fontẽ. Postremo in vinea sua
incrementum dare sarmentis nõ põt, forma
re fructus nõ põt, modificare semina nõ p̃t,
tp̃a gignendi tẽperare non põt. Deus aũt q̃
B oĩa põt agricola noster ẽ, securi sumus. For
te ait aliquis, Tu dicis agricolã nostrum esse
Deum, Imo ego Apostolos agricolas dico
esse qui dixerunt, Ego plantaui, Apollo riga
uit. Si ego dico, nemo credat, si Christus di-
cit, vę q̃ nõ credit. Quid ergo dominus Chri
Ioan. 15. stus ait? Ego sum vitis, vos sarmenta, pr̃ me⁹
Ps. 142. agricola. Sitiat ergo terra & ædat voces si-
tis suæ, qm̃ scriptũ est, Aĩa mea sicut terra si
ne aqua tibi. Dicat ergo terra nr̃a, nosipsi plu
uiã Dei desyderãs, Deus misereat̃ nr̃i & be-
nedicat nos. Illuminet vultum suum super
nos.) Quęsiturus eras fortasse quid est, bene
dicat nos. Multis modis se volunt homines
benedici a Deo. Alius benedici se vult vt
habeat plenã domum necessarijs rebus huic
vitę: alius benedici se cupit vt obtineat salu-
tẽ corporis sine labe: alius benedici se vult
si forte ægrotat vt reparet sanitatẽ: alius desy
derat filios, & forte contristatus quod non
nascantur, benedici se vult vt habeat posteri
tatẽ. Et quis enumerat diuersa vota hominũ
C se a domino Deo benedici cupientiũ? Quis
autem nostrum dicturus est non esse illam
Dei benedictionem: si vel agricultura ei fru
ctum ferat, vel domus cuiusque abundet co
pia rerum temporalium, vel ipsa corporis
salus, aut teneatur ne amittatur, aut amissa
reparetur? Fœcunditas etiam fœminarum,
& casta vota filios desyderantium, ad quem
pertinent nisi ad dominum Deum? Qui. n.
creauit omnia quando non erant, ipse pro-
lis successu facit permanere quod condi-
dit. Facit hæc Deus, donat hæc Deus, Parũ est
nobis dicere, facit hęc Deus, donat hęc De
sed solus hęc facit, solus donat. Quid. n. Fa
cit hæc Deus, si facit hæc aliquis non Deus
Facit hęc Deus, & solus facit. Et sine cã ist
petunt̃, vel ab hoĩbus vel a dæmonibus, &
q̃cunq; bona accipiunt inimici Dei, ab ill
accipiũt: & cũ ab alijs petunt & accipiũt, n
scientes ab illo accipiunt. Q̃uo cũ puniu
& putãt se ab aliis puniri nescientes ab ill
puniunt̃, Sic & cũ vegetantur, implent̃, sa D
uãtur, liberãtur, & si hoc nescientes, vel h
minib. vel dęmonib. vel angelis tribuũt, n
habẽt nisi ab illo penes quẽ potestas est o
niũ. Ad hoc dixerimus hæc fratres, ut qui
quis etiã ista terrena forte, vel p̃p̃ supplem
ta necessitatis, vel p̃p̃ aliquã infirmitatẽ
syderat, non nisi ab illo desyderet, q̃ est fo
oĩum bonorũ & creator & recreator vn
uersorum. Sed alia sunt dona q̃ dat Deus
inimicis suis, alia quæ non seruat nisi amic
suis. Quę sunt dona quæ dat Deus & inim
cis suis? Ea q̃ numeraui. Non enim soli bo
plenas habent domos rebus necessariis, a
soli boni, vel salui facti sunt, vel ab ęgritu
ne cõualescunt, aut soli boni filios haben
soli boni pecuniam, soli boni cætera ap
huic vitæ tẽporali atque transeunti, Habe
hęc & mali, & aliqñ desunt bonis, sed d
sunt & malis, & plerunq; istis magis q̃ illi
aliqñ illis q̃ istis potius abundant. Permix
ista tp̃alia Deus eẽ voluit, quia si bonis so
ea daret, putarent & mali propter hęc co
dum Deum. Rursus si ea solis malis dare
timerẽt boni infirmi conuerti, ne ista illi
forte deessent. Est enim adhuc anima in
ma minus capax regni Dei, nutrire illam
bet Deus agricola noster. Nam & quęq
arbor iam tempestates robore sustinet, cu
de terra nasceretur herba erat. Nouit erg
ille agricola, non solum robustas arbor
putare atque purgare, sed etiam teneras
recenti ortu sepire. Propterea dilectissim
vt dicere cęperam, si solis bonis darent
ista, oẽs p̃p̃ hęc accipienda vellent conu
ri ad Deum. Rursus si solis malis darentu
timerent infirmi ne cum conuerterentur
amitterent quod soli mali haberent. Pe
mixte data sunt & bonis & malis Rursus
solis bonis auferentur, idem ille timor est
infirmorum nec conuerterentur ad Deum
Rursus si solis malis auferentur, ipsa so

poena

pœna putaretur,qua mali plectũtur. Quòd
ergo dat ea bonis,consolatur itinerantes, ꝙ
dat ea & malis,admonet bonos ut alia desi-
derent quæ nõ habent cum malis cõia.Rur-
sus bonis aufert ea qñ vult,vt interrogent se
de suis viribus,& inueniant se qui forte late
bant se vtrum iam possint dicere, Dñs de
dit,dñs abstulit,sicut domino placuit,ita fa
ctum est,sit nomen domini benedictũ.Bene
dixit.n.& illa anima dñm, & reddidit fruct⁹
ompluta sagina benedictionis, Dñs dedit,
ñs abstulit.Subtraxit data,sed non subtraxit
atorem.Anima benedicta omnis simplex,
on hærens terrenis rebus, nec visco impli-
atis pennis iacens, sed exerto nitore virtu-
i in geminis alis geminæ dilectionis exul
t in auras liberas:& videt sibi subtractum
se quod calcabat, non ibi incumbebat, &
cit secura.Dñs dedit dñs abstulit,sicut dño
acuit,ita factum est,sit nomen dñi benedi
um.Dedit & abstulit:manet qui dedit, &
stulit quod dedit:sit ergo nomen eius be-
edictum. Ad hoc ergo ista auferuntur bo-
s.Sed ne quis forte infirmus diceret,qñ er
o esse possem tantæ virtutis sicut sanctus
b?Robur miraris arboris, quæ modo na-
est?Hæc magna quam mõ miraris, sub cu
s ramis,& vmbra refrigeraris, virga fuit.
d times ne tibi auferantur hæc,tu cum ta-
fueris,attende, quia auferuntur & malis.
uid te ergo differs a conuersione? Qđ bo-
is times amittere, forte amissurus malus
.Si bonus ea perdideris, adest consolator
i abstulit.Arca exinanita est auro, cor ple
m est fide.Foris pauper es,sed intus diues
.Diuitias tecum portas, quas non amitte-
s ẽt si de naufragio nudus exires. Quod er
o forte perditurus es malus,cur non bonũ
inuenit damnum, qñquidem vides & ma
s pati damnum?Sed maiore illi damno fe-
intur.Inanis est domus, inanior conscien
est.Quisquis malus ista perdiderit,nõ ha-
t foris quod teneat,nõ hẽt intus ubi requie-
it,Fugit hæc vbi damnum passus est,vbi se
oculis hominum de diuitiarũ ostentatio-
iactabat.Iam se in oculis hominũ iactare
n potest, ad se intro non redit, quia nihil
bet.Non est imitatus formicam, non sibi
llegit grana cum æstas esset. Quid dixi cũ
tas esset? Cum esset vitæ tranquillitas, cũ
et seculi huius erga illum prosperitas, qñ
ei vacabat,qñ fœlix vocabatur ab omnibus,
æstas ipsius erat,Imitaretur formicam, si au
diret verba Dei,colligeret grana,& intus re
conderet.Venerat tentatio tribulationis, su-
peruenerat hyems torporis,tempestas timo
ris,frigus tristitię,siue damnũ esset,siue salu
tis periculum,siue aliqua orbitas suorũ, si-
ue aliqua exhonoratio,siue humiliatio, hy-
ems erat. Redit formica ad id quod æstate
collegit, & intus in secreto suo vbi nemo vi
det,æstiuis laboribus recreatur. Qñ sibi ista
colligebat æstate videbant oẽs, cum his pa-
scitur in hyeme,nullus videt.Quid est hoc?
Vide formicam Dei,surgit quotidie, currit
ad Ecclesiam Dei,orat,audit lectionẽ,hym- H
num cantat,ruminat qđ audit, apud se cogi
tat,recondit intus grana electa de area. Hæc
ipsa quæ mõ dicũtur qui prudentes audiũt,
hoc agunt, & ab oĩbus videntur procedere
ad Ecclesiam,redire de Ecclesia, audire ser-
monem,audire lectionẽ,inuenire librũ,ape
rire & legere,Omnia ista videntur cũ fiunt.
Formica illa est conterens iter, portans, &
recondens in conspectu cernentium. Venit
hyems aliqñ,cui enim nõ venit? Accidit dã-
num,accidit orbitas,Cæteri miserentur for-
te ut miserũ, qui non norunt quid intus ha-
beat formica qđ comedat.& dicunt, Miser
ille cui hoc accidit,aut ille cui hoc accidit:
quid illi credis animi esse?qũo cõfectus est?
Metitur ex se, comparatur ex uiribus suis,&
ideo fallitur,quia mẽsuram qua se metitur,
vult afferre ad eum quem non nouit, Vides
illum passum damnum,aut humiliatum,aut
orbitate percussum, Quid credis? Iste ergo
aliquid mali fecit,vt hoc illi cõtingeret,Ta-
le cor habeãt,aut talem animũ inimici mei. I
Ignorans o homo, vere tu tibi inimicus es,
qui per æstatem tibi non colligis quod iste
collegit. Mõ intus formica comedit labores
æstatis,sed eam colligentem videre poteras,
manducantem videre non potes. Ista fratres
quantum dominus dedit,quantum suggere
re & imbuere dignatus est infirmitatẽ & hu-
militatem nostram, quantum capimus pro
modulo nostro, diximus quare det De⁹ om
nia ista permixta,& bonis & malis, & qua-
re auferat & bonis & malis.Dedit tibi, non
extollaris,abstulit tibi,non frangaris. Times
ne auferat,bono potest auferre & malo. Me
lius ergo bonus quod Dei est amittis, sed

Deum tenes, Sic ergo & ille malus, ipsum
hortamur. Passurus es damnum, quis nō pa
surus est orbitatem? Aliquis casus irruet, ali-
qua calamitas de transuerso, vndecunq; ple-
nus est mūdus, exempla nō cessant. Loquor
tibi in æstate, grana quæ colligas desunt. At-
tende ad formicam o piger, collige æstate
cum potes, hyems colligere te nō sinet, sed
manducare sinet quod collegeris. Quā mul
ti.n. tribulationē ita patiuntur, vt nō eis va-
cet, nec legere aliqd, nec audire aliqd, nec
forte admittuntur ad eos qui eos consolent.
Remansit formica in cauerna videat si colle
git æstate aliquid quo se auocet hyeme. Sed
mō quia bn̄dicet nos Deus, quare benedicet
nos? Quā benedictione petit hæc vox? Vt be-
Mat. 5. nedicat nos Deus bn̄dictione quā seruat ami-
cis suis, quā solis bonis dat, Nō pro magno
K appetas qđ & mali accipiunt, Quia bonus
Deus facit illa, qui solem suum facit oriri
super bonos & malos, & pluit super iustos
& iniustos. Quid ergo p̄cipue bonis? qd præ
cipue iustis? Illuminet vultū suum sup nos.
Solis huius vultū illuminat super bonos &
malos, vultum tuū illumina sup nos. Vidēt
istam lucē cum pecoribus & boni & mali,
Beati.n. mundo corde, qm ipsi Deum vide
bunt, Illuminet vultum suū super nos. Gemi
nus intellectus est, vterq; dicendus est, Illu-
mina, inquit, vultum tuū sup nos ostēde no
bis vultum tuū, Non.n. aliqn illuminat vul-
tum suū Deus, quasi aliqn fuerit sine lumi-
ne, sed illuminat super nos, vt qđ nos late-
bat, aperiatur nobis: & qđ erat, sed nobis ab
sconditū erat reueletur sup nos, hoc est, illu
minetur. Aut certe imaginē tuā illumina sup
Gen. 1. nos, vt hoc dixerit, illumina vultum tuū su-
per nos, impressisti nobis vultū tuū, fecisti
nos ad imaginē & similitudinē tuam, fecisti
L nos nummū tuū, sed non debet imago tua in
tenebris remanere. Mitte radium sapientiæ
tuę repellat tenebras nr̄as, & fulgeat in nobis
Cant. 1. imago tua. Cognoscamus nos imaginē tuā,
audiamus quod dictū est in canticiscantico
rum, Nisi cognoueris temetipsam o pulcher
rima inter mulieres. Dicitur enim Ecclesiæ
nisi cognoueris temetipsā. Quid est hoc? Ni
si cognoueris ad imaginē Dei te factam, O
anima Ecclesiæ praecioso redempta sangui-
al. specio- ne agni immaculati, attende quanti valeas,
sa. quid pro te datum sit cogita. Dicamus er-
go & optemus, illuminet vultum suum su
nos. Gestamus vultum eius, quō dicunt vul
tus imperatorū. Vere quidem sacer vultu
Dei est in imagine ipsius, sed iniqui non c
gnoscunt in se imaginem Dei. Vt illumine
vultus Dei super illos, quid debent dicere
Tu illuminabis lucernam meam domine
Deus meus illumina tenebras meas. Sum i
tenebris peccatorum, sed radio sapiētiæ tu
discutiantur tenebræ meę. Appareat vultu
tuus: & si forte appareat per me aliquantul
deformis effectus, a te reformetur, quod
te formatum est. Illuminet ergo vultum su
sup nos. Vt cognoscamus in terra viā tuā.
In terra hac, in hac uita cognoscamus uia
tuam. Quę est via tua? Quæ ducit ad te. Agn
scamus eamus, agnoscamus qua eamus, vt
que in tenebris nō possumus. Longe es à p
regrinantibus, viam nobis porrexisti, p qu
redeundum sit ad te. Agnoscamus in ter
uiam tuam. Quæ est via ipsius, quia hoc o
tauimus vt cognoscamus in terra uiam tuā
Quæsituri sumus eam nos, non per nos dis
turi. Possumus eam de euangelio? discere
Ego sum uia, dominus ait, Christus dici
Ego sum uia. Sed times ne erres, adiecit,
veritas. Quis errat in veritate. Errat in uerit
te qui recesserit à veritate. Veritas Christu
via Christus. Ambula. Times ne moriaris a
tequam peruenias, Ego sum vita, Ego sum
inquit, via & veritas & vita. Quasi dicere
quid times? Per me ambulas, ad me ambu
las, in me requiescit. Quid ergo ait, Cogn
scamus in terra viam tuam, nisi cognosca
mus in terra Christum tuum? Sed ipse Psa
mus respondeat. Ne putetis ex alijs scr
pturis, adhibendum esse testimonium, quo
forte hic deest, repetendo ostendit quid d
xerit? Vt cognoscamus in terra uiam tuan
Et quasi tu quæreres, in qua terra, qua
uiam? In omnibus gentibus salutar
tuum in qua terra quæris? Audi,
omnibus gentibus. Quam uiam quæris
Audi, Salutare tuum. An forte Chri-
stus non est salutare ipsius? Et quid e
quod dixit senex ille Simeon, senex il
le in Euangelio seruatus annosus vsqu
ad infantiam verbi? Accepit enim se-
nex ille manibus suis infantem verbu
Dei. Qui & in vtero esse dignatus est, i
manibus senis esse dedignaretur? Ille i

vtero

vtro virginis,qui in manib.ſenis , infirmus infans & intra uiſcera & in manib.ſenis , ad dandā nobis firmitatē,p quē facta ſunt oīa. Et ſi oīa, & ipſa mater. Venit humilis , uenit infirmus,ſed indutus infirmitate mutāda,qa & ſi crucifixus eſt Xp̄s,ex infirmitate , ſed uiuit ex uirtute Dei. Apoſtolus ait. Erat ergo in manib.ſenis. Et qd ait ſenex ille? Quid ait gratulās q̄ iā ſoluēdus hinc eſſet,videns ſuis manib. contineri a quo & in quo ſalus eius cōtinebatur? Iā dimittis , inquit,dn̄e ſeruū tuū in pace,qa uiderūt oculi mei ſalutare tuū. Ergo bn̄dicat nos Deus & miſereaẽ noſtri , illuminēt uultū ſuū ſuper nos, ut cognoſcamus in terra uiā tuā. In qua terra ? In oībus gentib. Quā uiā? Salutare tuū. Quid ſequitur, qa cognoſciẽ in terra uia Dei,qa cognoſcitur in oīb.gentibus ſalutare Dei? Cōfiteātur tibi populi Deus,confiteanẽ tibi,inquit , populi oēs.) Exiſtit hęreticus & dicit, Ego in Africa populos habeo:& alius ex alia parte: & ego in Galatia populos habeo. Tu in Africa,ille in Galatia , ego illū q̄ro qui vbique habet Certe ad iſtā uocē exaltare uos audiſtis,qm̄ audiſtis,cōfiteanẽ tibi populi Deus. Audite ſequentē uerſum, quia nō de parte loquitur. Cōfiteanẽ tibi populi oēs. Ambulate in uia cū oībus gentibus ambulate in uia cum omnibus populis o filiis pacis , filiis unicę catholicę ambulate in uia,cantate ambulantes. Faciunt hoc uiatores ad ſolamē laboris, Cantate uos in hac uia, obſecro uos per ipsā viā cantate in hac uia. Cāticū nouū cantate,nemo ibi ueterea cātet. Cātate amatoria patriæ vr̄ę , nemo ueterea. Via noua , uiator nouus,canticū nouū. Audi Apoſtolū hortantē te ad canticū nouū , Si qua igitur in Chr̄o noua creatura, uetera tranſierunt, ecce noua facta ſunt. Canticū nouū cantate in uia,quā cognouiſtis in terra? In qua terra? In oībus gētibus Propterea & cāticū nouū non pertinet ad partem. Qui in parte cātat, uetus cantat. Quodlibet cantet , uetus cantat uetus homo cantat, Diuiſus eſt , carnalis eſt. Certe in quantum carnalis eſt, intantum uetus: & in quantum ſpiritalis, intatum nouus. Vide quid dicat Apoſtolus, Non potui uobis loqui quaſi ſpiritalibus , ſed quaſi carnalibus. Vnde illos probat carnales? Cum enim unus dicit, Ego ſum Pauli, alter vero, Ego Apollo : Nonne, inquit carnales eſtis? Ergo in ſpiritu canticum nouū cāta in uia ſecura. Sicut viatores cantāt, & plerunq; in nocte cantant. Formidoloſa circunſtrepunt oīa vel potius non circunſtrepunt,ſed circū ſilent:& quanto magis ſilētia tātomagis formidoloſa, cātant tn̄ q̄ latrones timent: Quāto ſe curius cantas in Chr̄o? Non habet uia iſta latronē,ſi tu nō deſerendo viā , incidas in latronē. Canta, in quā,ſecurus canticū nouū in uia quā cognouiſti in terra,hoc eſt in oībus gentibus: Vide quia ipſum canticum nouū non tecum cantat qui in parte eſſe uoluit Cantate,inquit,dn̄o omnis terra. Confiteanẽ tibi populi Deus: Inuenerunt uiā tuā, confiteantur. Ipſa cantatio confeſsio eſt , confeſsio peccatorum tuorum & virtutis Dei. Tuam iniquitatem confitere , gratiam Dei confitere. Te accuſa, illum glorifica. Te reprehende, illum lauda, ut & ipſe veniens, inueniat te punitorē tuū ut exhibeat ſe tibi ſaluatorem tuum. Quid enim timetis confiteri, qui inuenitis hanc uiam in omnibus gē- D
tibus? Quid timetis confiteri & in confeſsione veſtra cantare canticum nouum cum omni terra? In omni terra , in pace catholica , confiteri times Deo ne confeſſum damnet? Si non confeſſus lates , non confeſſus damanaberis. Times confiteri qui non confitendo eſſe non potes occultus, damnaberis tacitus , qui poſſes liberari confeſſus. Confiteantur tibi populi Deus , confiteantur tibi populi omnes. Et quia iſta confeſsio non ad ſupplicum ducit, ſequitur & dicit, Lętentur & exultent gentes.) Si plangunt ante hominem confeſsi latrones , lętentur ante Deum confeſsi fideles. Si homo iudicet, exiget a latrone confeſsionem tortor & timor , imo aliquando confeſsionem premit timor , exigit dolor : Et ille qui plangit intormentis , timet autem occidi confeſsus , portat tormenta quan- E
tum poteſt, & ſi uictus dolore fuerit, profert ad mortem uocem ſuam. Nuſquam ergo lętus , nuſquam exultans , antequam confiteatur exarat ungula, cum cōfeſſus fuerit damnat carnifex, ducitur miſer ubique. Sed lætentur & exultent gentes: Vnde? Per ipſam confeſsionem. Quare? Quia bonus eſt cui confitentur. Ad hoc exigit cunfeſsionem, ut liberet humilem: ad hoc damnat non confitētem, ut puniat ſu

perbum. Ergo tristis esto antequam confi-
tearis, confessus exulta, iã sanaberis, Nõ cõ
fitentis conscientia saniem collegerat, apo-
stema tumuerat, cruciabat te, reqescere non
sinebat: adhibet medicus fomenta verborũ
& aliqñ secat, adhibet medicinale ferrũ in
corruptione tribulationis: tu agnosce medi
ci manũ, cõfitere, exeat in confessione & de
fluat oĩs sanies, Iã exulta, iam lętare, qđ reli
quũ est facile sanabitᷣ. Confiteantᷣ tibi popu
li Deus, cõfiteantᷣ tibi populi oẽs. Et quia cõ
fitentᷣ, lętentᷣ & exultẽt gentes. Quoniam iu-
dicas populos in æquitate.) Nemo se fallat,
gaudeat iudicandus, qui timuit iudicaturũ.
F Præuidit. n. & pręuenit faciẽ eius in confes
sione, ille aũt populos cum venerit in æqui-
tate iudicabit. Quid ibi valebit calliditas ac
cusatoris, vbi est testis conscientia, vbi tu e-
ris & cã tua, vbi iudex non quærit testẽ? Ad-
uocatũ misi tibi, ꝓp illũ, & ꝓ illum confite-
re. Age cãm tuã, & defensor est pęnitentis,
& petitor venię cõfitentis, & iudex innocen
tis. Vere timere poteris cãm tuã, vbi aduoca
tus tuus erit iudex tuus Lætẽtur ergo & exul
tent gentes, qm̃ iudicas populos in ęquita-
te. Sed timere poterũt ne male iudicentur,
dent se corrigendos, dent se dirigendos ei ꝗ
videt iudicandos. Hic corrigãtur, & non ti-
meãt cũ iudicabuntᷣ. Vide quid dicat in alio
Psal. Deus in noĩe tuo saluũ me fac, & in uir
Psa. 53. tute tua iudica me. Quid ait? Si non me prius
saluas in noĩe tuo, debeo timere cũ me iudi
cabis in virtute tua. Si aũt me prius saluas in
noĩe tuo, quid timebo iudicantẽ in virtute
cuius salus præcessit in noĩe? Sic ẽt hoc loco
confiteãtur tibi populi oẽs. Et ne putetis ali
quid timendũ in confessione, lętentur, inqͭ,
& exultent gentes. Quare lętẽtur & exultẽt?
Quoniam iudicas populos in ęquitate. Ne-
mo contra nos præmium dat, nemo te cor-
rumpit, nemo te fallit, Ergo securus sis. Sed
G quid de causa tua? Nemo corrumpit Deum
manifestum est, ne forte ideo magis timen-
dus sit, quia corrumpi nullo modo potest.
Quomodo ergo securus es secundum illud
quod iam dictum est, Deus in noĩe tuo sal-
uum me fac, & in virtute tua iudica me: sic
& hic, Lętentur & exultent gentes quoniam
iudicas populos in ęquitate. Et ne timeant
iniqui, subiecit, Et gentes in terra diriges.)
Prauæ erant gentes, & tortuosæ erant gen-
tes, per uersę erãt gẽtes merito prauitatis &
distortionis & peruersitatis suæ, iudicẽ ve
nientem timebãt. Venit manus ipsius, exter
ta est misericorditer in populos, diriguntᷣ
ambulent rectã viã, quid timeant vẽturũ i
dicẽ qui primo agnouerunt correctorẽ? M
nibus eius dent se, ipse gẽtes in terra dirigi
Directe aũt gentes ambulantes in fide, exu
tantes in illo, facientes opera bona: & si qu
forte qm̃ per mare nauigant, intrat aqua pe
minutissimas cauernas, per rimulas ad sen
nã, exhauriendo eã per opera bona, ne plu
intrando cumulũ faciat, & nauim deprima
exhauriant quotidie, ieiunando, orãdo, el
mosynas faciendo, dicendo puro corde, I
mitte nobis debita nostra, sicut & nos d
mittimus debitoribus nostris, Dicendo ist
ambula securus, & exulta in via, cãta in uia
noli timere iudicem, Antequam esses fidel
timebas, sed iam inuenisti saluatorẽ, impi
te quęsiuit ut redimeret, redẽptũ deseret vt
dat? Et gẽtes in terra diriget. Exultat, gaude
hortatᷣ, repetit eosdẽ versus in exhortatiõ
Confiteantur tibi populi Deus, cõfiteantᷣ
bi populi oẽs, terra dedit fructũ suũ.) Quen
fructũ? Cõfiteãtur tibi populi oẽs. Terra
rat, spinis plena erat, Accessit eradicãtis m
nus, accessit vocatio maiestatis eius & mi
ricordiæ, cæpit terra confiteri, Iam dat ter
fructum suum. Daret fructum suum, nisi a
te complueretur? Daret terra fructum suũ
nisi ante misericordia Dei veniret desupe
Legant mihi, inquis, quod compluta ded
rit terra fructum suum. Audi compluente
dominum, Agite pęnitentiam, appropin
quabit enim regnum cœlorum. Pluit, & i
sa pluuia tonitruus est, terret. Time tonan
tem, & excipe pluentem. Ecce post illam v
cem tonantis & pluentis Dei, post illam v
cem aliquid de ipso Euangelio audiamus
Ecce illa meretrix malam famam habens i
ciuitate, irrupit in alienam domum, qu
non erat inuitata ab hospite, sed ab inuita
to vocata, non lingua, sed gratia. Nouera
ægra habere ibi se locum, vbi medicum su
discumbere sciebat. Ingressa est q̃ erat pecc
trix, non audet accedere nisi ad pedes, Fle
ad pedes, irrigat lachrymis, tergit crinibus
vngit vnguento. Quid miraris? Terra dedi
fructum suum. Ergo hoc factũ est ibi, plu
te domino, per os suum, facta sunt, quę le-
gi-

gimus in Euangelio, quo pluente domino per nubes suas, missis Apostolis, & prædicãtibus veritatem, terra amplius dedit fructũ suum, & ista seges iam impleuit orbem terrarum. Vide quid deinde dicatur, Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deꝰ.) Benedicat sicut iam dixit, etiam atque etiam benedicat, multiplicet benedicendo. Attendat charitas vestra, quoniam iam pręcessit fructus terrę in Hierusalem. Inde enim cœpit Ecclesia, uenit ibi spiritussanctus, & impleuit sanctos in vnũ congregatos, facta sũt miracula, linguis omniũ locuti sunt, Impleti sunt spiritu Dei conuersi sunt qui ibi erãt, timentes & suscipiẽtes imbrẽ diuinũ, dederunt in confessione tm̃ fructũ, vt omnia sua in comune conferrent, distribuentes pauperibus, vt nemo diceret aliquid proprium, sed essent illis omnia communia, & haberent animam vnam & cor vnum in Deum. Donatus.n.illis erat sanguis dñi quem fuderant, donatus erat ignoscente dño, ut iam quod fuderant etiam bibere discerent. Magnus ibi fructus, terra dedit fructum suum, & magnum fructum & optimum fructum. Nunquid terra illa sola debuit dare fructũ suum? Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus. Adhuc benedicat, Benedictio.n.in multiplicatione solet maxime & proprie intelligi. Probemus hoc in Genesi, vide opera Dei. Fecit Deus lucem & diuisit Deus inter lucem & tenebras, Lucem uocauit noctem. Non dictum est, benedixit lucẽ, Etenim eadẽ lux redit & alternat diebus ac noctibus. Vocauit cœlum firmamentũ inter aquas & aquas: non dictum est, benedixit cœlum. Discreuit mare ab arida, & nominauit utrumque aridam terram, & congregationem aquarum mare: nec hic dictũ est, benedixit Deus. Ventum est ad ea quæ fœcunditatis habitura erant semen, & ex aquis existentia, Ipsa enim maximam multiplicationis vbertatem habent, & benedixit ea dominus dicens, Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris, & volatilia multiplicentur super terram. Sic & cũ omnia subiecit homini, quem fecit ad imaginẽ suam, scriptum est, Et benedixit eos Deus dicens, Crescite, & multiplicamini, & implete faciem terræ. Ergo benedictio proprie ad multiplicationem valet, & ad implendam faciem terrę. Audi & in hoc Psalmo, Bñdicat nos Deus, Deus nr̃, benedicat nos Deus. Et quo valet ista bñdictio? Et metuãt eũ omnes fines terræ.) Ergo fratres mei charissimi sic abundãter in noĩe Christi bñdixit nos Deus, vt filiis suis impleat uniuersam faciem terrę, adoptatis in regnũ suũ cohæredib. vnigeniti sui. Vnicũ genuit, inq̃, & vnũ esse noluit, Vnicũ genuit, inquã, & vnũ eũ noluit remanere. Fecit ei fratres, & si nõ gignẽdo, tñ adoptando fecit ei cohæredes. Fecit eũ participẽ prius mortalitatis nostrę, vt crederemus nos eẽ posse participes diuinitatis eius.
Attendamus ꝓciũ nostrũ, Prędicta sunt om- M
nia, exhibemur oĩa, it Euangeliũ per orbem terrarũ, Oĩs labor humani gñis in hoc tp̃e testimoniũ dicit, implentur oĩa q̃ in scripturis prædicta sunt. Sicut vsque ad hodiernũ diem oĩa uenerunt, sic & q̃ restant euentura sunt. Timeamus iudicii diẽ, vẽturus est dñs. Qui venit humilis, veniet excelsus: Qui venit iudicandus, ueniet iudicaturus. Agnoscamus humilem, ut non expauescamus excelsum: Amplectamur humilẽ, ut desyderemus excelsum. Desyderantib.n. se, propicius veniet. Illi.n.desyderãt q tenuerunt fidẽ eius, & fecerunt mãdata eius. Nã & si nolumus ueniet. Velimus ergo nolimus ueniet, qui veniet & si nolumus. Quomodo uelimus ut ueniat? Bñ uiuendo, bene agendo, Præterita nos non delectent, præsentia nõ nos teneãt, ne claudamus aurem tanquam de cauda, ne
premamus aurem in terra, ne præteritis re- *Psal.57.*
tardemur obaudiendo, ne presentibus implicemur: sed ad futura meditando, extendamus nos in ea quæ ante sunt, obliuiscamur preterita. Et ꝙ modo laboramus, & qđ modo gemimus, ꝙ modo suspiramus, ꝙ modo
loquimur, ꝙ ex quantulacunque parte senti- *Phili. 3.*
mus, & capere non possumus, capiemus, A
perfruemur in resurrectione iustorum. Renouabitur iuuentus nostra sicut aquilæ, tantummodo nos uetustatem nostram ad pe-
tram Christum conteramus. Siue illa uera *Psal.102.*
sint fratres quæ dicunt de serpente, uel quę dicũtur de aquila, siue sit fama potius hominum quam ueritas, est tamen in scripturis, & non fine causa hoc dixerunt scripturæ, Nos quicquid illud significat faciamus, & quam sit illud verum non laboremus. Tu
esto talis ut iuuentus tua renouari possit si- *1.Co.1*

cut

cut aquilæ.Et ſcias eā non poſſe renouari,ni
ſi vetuſtas tua in petra contrita fuerit:i. niſi
auxilio petræ,niſi auxilio Chriſti,non pote
ris renouari.Tu noli dulcedine prẹteritæ ui
tæ obſurdeſcere aduerſus verbū Dei, noli p̄
ſentibus rebus ſic teneri & impediri vt di-
Pſal.57. cas,non mihi vacat legere,non mihi uacat
audire,Hoc aūt aurē premere in terram eſt.
Tu ergo talis noli eſſe,ſed eſto talis quod cō
tra inuenis ideſt,ut præterita obliuiſcaris,
in anteriora te extẹdas,vt vetuſtatē tuam in
petra conteras.Et ſi q̄ tibi ſimilitudines datẹ
fuerint,ſi inueneris in ſcripturis crede, ſi nō
M inueneris dici niſi fama, nec valde credas,
Res ipſa forte ita eſt,forte non eſt ita,Tu ꝓ
fice,tibi valeat ad ſalutē iſta ſimilitudo. Nō
vis per iſtam ſimilitudinem, per aliam fac,
dum tamen facias,& ſecurus expecta regnū
Matt. 6. Dei,ne rixetur tecum oratio tua. Tu enim
B chriſtiane quando dicis,Adueniat regnum
tuum,quomodo dicis,adueniat regnū tuū?
Excute cor tuum:vide,Ecce veniet regnum
tuum,Clamat tibi venio, non timeas. Sæpe
diximus charitati veſtrẹ, prædicare veri a-
tem nihil eſt,ſi cor a lingua diſſentiat: Et au
dire veritatem nihil eſt, ſi non auditionem
fructus ſequatur De iſto loco quaſi ſubli-
miore loquimur ad vos:quam ſimus autem
timore ſub pedibus ueſtris Deus nouerit,
qui propicius ſit humilibus: quia non nos
tam delectant uoces laudantium, quam de
uotio confitentium & facta rectorum, & q̃
non delectemur niſi profectibus veſtris. In
iſtis autem laudibus quam periclitemur il-
le nouerit qui nos ab omnib: periculis libe-
ret,& nos vobiſcū ab oī tentatiōe ſaluatos,
in regno ſuo cognoſcere & coronarē dignet.

In pſalmum ſexageſimum ſeptimum
Enarratio.

PSalmi huius titulus non vr̄ eſſe operoſæ
diſputationis:ſimplex enim apparet & fa
cilis. Nā ita ſe habet,In finē ipſi Dauid Pſal
Cantici.)In multis autē iā pſalmis ad mo-
nuimus quid ſit in finē qm̄ finis legis Chri-
Ro. 10. C ſtus ad iuſtitiam oī credenti:Finis qui perfi
ciat,nō qui conſumat aut perdat. Veruntn̄
ſi quiſquam conet̄ inquirere,quid ſibi uelit
Pſal.cantici,cur non aut Pſalmus aut canti
cū,ſed utrunque,uel quid interſit inter Pſal
mum cantici,& canticum Pſalmi,q̄a & ſic
quorundam pſalmorū tituli ſcribuntur, in
ueniet fortaſſe aliquid ꝙ acutioribus & otio
ſiorib.nos relinquimus.Diſcreuerunt quidā
ante nos inter canticū & pſalmū, ut qm̄ can
ticū ore ꝓfertur,pſalmus aūt uiſibili orga-
no adhibito,ideſt,Pſalterio canitur, uidea
cātico ſignificari intelligentia mentis, Pſal.
vero opera corporis:ſicut in hoc ipſo ſexa-
geſimo ſeptimo,quē nūc tractandū ſuſcip
mus,illud ꝙ dictū eſt,Cantate Deo, pſallite
nomini eius,ita quidā diſcreuerunt,ut can
tate Deo dictū videat̄,quia ea quæ in ſeipſa
mens agit,Deo nota ſunt quẹ ab hoībus nō
vident̄,Opera vero bona qm̄ ideo videnda
ſunt ab hoībus,ut glorificēt patrē nr̄m qui
in cẹlis eſt,merito dictū ſit pſallite nomini
eius,ideſt,diffamationi eius, ut laudabiliter
nominet̄ Hāc differentiā alicubi qn̄ recolo
ēt ipſe ſecutus ſum.Memini autē legiſſe nos
ēt pſallite Deo,quia talia quẹ viſibiliter bn̄
operamur,non tm̄ hoībus, ſed ēt Deo pla
cent.Nō autē oīa quẹ Deo placēt etiā hoī-
bus placere pn̄t, quæ videre non pn̄t. Vnde
mirū eſt ſi quēadmodū vtrūque legitur, &
cātate Deo & pſallite Deo, ita alicubi legi
pōt,cantate nomini eius.Qđ ſi & hoc inſcri
ꝑturis ſanctis dictū īuenit̄, hæc dr̄ia fruſtra
elaborata eſt.Mouet ēt me,ꝙ generali nomi
ne magis pſalmi q̄ cantica uocantur, ita ut
dn̄s diceret,q̄ ſcripta ſunt in lege & Prophe
tis & pſalmis de me,Et liber ipſe pſalmorū
dicit̄ non canticorū,ſicut ſcriptū eſt,inquit,
in libro pſalmorū, cum potius ſcđm iſtam
differentiam,cantica dici debuiſſe videant̄,
qm̄ canticum etiam ſine pſalmo eſſe poteſt
Pſalmus uero ſine cantico eſſe non poteſt.
Poſſunt etenim cogitationes eſſe mētis, qua
rum non ſint opera corporalia. Nullum eſt
aūt opus bonum,cuius non ſit in mente co
gitatio. Ac per hoc vtrobique cantica, non
utrobique cantica,nō utrobique Pſalmi: &
tn̄ ſicut dixit gn̄aliter Pſalmi appellant̄ non
cantica,liberque Pſalmorū non canticorū.
Et ſi intelligatur atque diſcutiatur ſenſus di
ctorum,ubi titulus eſt tantūmodo Pſalmi,
& ubi tantummodo cantici,& ubi non Pſal
mus cantici ſicut in iſto, ſed caticum pſal-
mi inſcriptum eſt, neſcio vtrum poſſit iſta
differentia demonſtrari. Proinde ſicut cape
ramus relinquentes iſta eis qui poſſunt &
q̄bus vacat talia diſcernere, & certa differē
tiarū rōne definire, nos q̄tū adiuuante dn̄o

valemus

valemus huius Psal.textũ cõsyderemus atq;
tractemus. Exurgat Deus & dissipent inimi-
ci eius.) Iã factum est, exurexit Chrs, q̃ est
super oĩa Deus bñdictus in secula: & disper
si sunt inimici eius per oẽs gentes: Iudæi, in
eoipso loco vbi inimicitias execuerunt de-
bellati, atque inde per cũcta dispersi, & nũc
oderunt, & metuunt, & in ipso metu faciunt
q̃ sequitur, Et fugiant qui oderunt eũ a facie
eius.) Fuga quippe animi est timor. Nam car
nali fuga quo fugiunt ab eius facie qui vbi-
que pręsentię suæ demõstrat effectum? Quo
abibo, inquit ille, a spiritu tuo, & a facie tua
quo fugiam? Aĩo ergo non corpore fugiunt
timendo. s. nõ latendo, nec ab ea facie quam
non vident, sed ab ea quã videre coguntur,
Facies q̃ppe eius appellata est præsenti eius
per Ecclesiã eius. Vñ illis inimicantibus di-
xit, A mõ videbitis filium hominis venien-
tẽ in nubibus: sicut venit in Ecclesia sua, dif
fundens eã toto orbe terrarum, in quo disp
si sunt inimici eius. Venit autem in talib. nu
bibus, de qualibus dicit, Mandabo nubibus
meis, ne pluant super eã imbrem. Fugiant er
go qui oderunt eum a facie eius, timeant a
pręsentia sanctorum fideliumque eius, de q̃
bus dicit, Cum vni ex minimis meis fecistis,
mihi fecistis. Sicut deficit fumus deficiant.)
Extulerunt enim se ab ignibus odiorum suo
rũ in superbiæ typhum, & ponentes in cœ-
lũ os suũ atq; clamãtes, crucifige crucifige,
capto illuserunt, pendentẽ irriserunt, & vn
de victores tumuerunt, mox victi euanue-
runt. Sicut fluit cęra a facie ignis, sic pereant
peccatores a facie Dei.) Quanquam fortas-
se eos hoc loco significauerit, quorum duri
tia in pęnitentiæ lachrymas soluitur, tamen
etiam illud intelligi potest vt futurum iudi-
cium comminetur: quia cum in hoc seculo
sicut fumus se extollendo: idest, superbien-
do defecerint, veniet illis in fine extrema
damnatio, ut ab eius facie pereant in æter-
num, cũ in sua claritate fuerit præsentatus,
velut ignis ad pœnam impiorum lumenq;
iustorum. Denique sequitur, Et iusti iocun
dentur & exultent in conspectu Dei, & dele
ctentur in lætitia.) Tunc enim audient, Veni
te benedicti patri mei percipite regnum. Io
cundentur ergo qui laborauerunt, & exul-
tent in conspectu Dei. Non enim erit exulta
tionis huius, tãquam horam hominibus ina
nis ulla iactãtia, sed in conspectus eius qui
sine errore inspicit q̃ donauit. Delectentur
in lętitia, non iã exultantes cũ tremore sicut
in hoc seculo, quãdiu tẽtatio est vita huma
na super terrã. Deinde se ad ipsos conuertit,
quibus tantã spẽ dedit, & hic viuentes allo
q̃tur & hortať Cantate Deo psallite nomini D
eius.) Iã hinc in tituli expositione q̃ uideba
tur prælocuti sumus. Cãtat Deo qui uiuit Deo,
psallit nomini eius qui operať gloriã eius.
Ita in cantando, ita in psallendo: idest, sic vi
uendo, sic operando. Iter facite ei, inquit, q̃
ascendit super occasum.) Iter facite Christo *Esa*. 52.
vt per speciosos pedes euangelizantium, p̃
uia sint ei corda credentiũ. Ipse est. n. q̃ ascẽ
dit sup̃ occasum: siue quia nõ eũ excipit no
ua uita se ad eũ conuertentis, nisi uetus occi
derit huic seculo renunciantis, siue quia as-
cẽdit super occasũ cũ resurgendo vicit cor
poris casus. Dñs enim nomen est ei.) Qđ illi
si cognouissent, nunquã dñm gloriæ crufi- 1. *Co*. 2.
xissent. Et exultate in cõ spectu eius.) O vos
quibus dictũ est, cantate Deo, psallite nomi
ni eius, iter facite ei qui ascendit sup̃ occa-
sum, & iã exultate ĩ cõspectu eius, quasi tri 2. *Co*. 6.
stes, semper autẽ gaudentes. Dũ. n. facitis iter
ei, dũ pręparatis qua veniat gentesque possi
deat, multa passuri estis in cõspectu hoĩum
tristitia. Sed uos nõ solũ nolite deficere, sed
etiã exultate, nõ in conspectu hoĩum, sed in
cõspectu Dei. Spe gaudẽtes, in tribulatione *Ro*. 12.
tolerantes, Exultate in conspectu eius. Illi. n.
qui vos in cõspectu hoĩum turbant, Turba-
buntur a facie eius, patris orphanorum & E
iudicis viduarũ.) Desolatos enim putant a
quibus plerunque gladio verbi Dei, & pa- *Mat*. 10.
rentes a filiis, & mariti ab uxoribus sepa-
rantur, sed habent consolationem destituti
atque uiduati patris orphanorum & iudi-
cis viduarum Habent eius consolationem
qui ei dicunt, quoniam pater meus & ma-
ter mea dereliquerunt me, dominus autem *Psal*. 26.
assumpsit me, & qui sperauerunt in domi-
no, persistentes in orationibus nocte ac die
a cuius facie illi turbabuntur cum viderint
se nihil proficere, quoniam totus mundus
post eum abiit. Nam de his orphanis & ui-
duis, idest, spei secularis societate destitu-
tis, dominus sibi tẽplum fabricat, de quo *Ioã*. 11.
consequẽter dicit. Dominus in loco sancto
suo.) Quis. n. sit locus eius aperuit cũ dicit,

Deus

Deus qui inhabitare fecit vniusmodi in domo.]Vnamines, vnum sentientes, iste est locus sanctus domini. Cũ enim dixisset, dominus in loco sancto suo: tanquã reqreremus in quo loco, cũ ille vbique sit totus, & nullus eum contineat corporaliũ spaciorũ locus, ilico subiecit, ne quæramus eũ absque nobis, sed potius vniusmodi habitãtes in domo mereamur, vt habitare ẽt ipse dignet in nobis. Iste est enim locus sanctus qđ plerique homines quærunt, vt habeant vbi orantes exaudiantur. Sĩt ergo ipsi quod quęrũt, & quæ dicunt in cordibus suis. i. in talibus cubilibus suis cõpungantur, habitantes vni-
Psal. 4. usmodi in domo, vt a domino magnę domus inhabitentur, & apud se in seipsos exaudiantur. Est.n. domus magna, in qua non solum aurea vasa sunt & argẽtea, sed & lignea
2. Tit. 2. & fictilia. Et alia quidem sunt in honorem, alia in contumeliam. Si qui autem mundaue-
K rint semetipsos a vasis cõtumelię, erunt vniusmodi in domo & locus sanctus domini. Nam sicut in magna hominis domo, non in qualicũque loco eius reqescit dñus eius, sed in aliquo vtiq; secretiore & honoratiore loco: si Deus nõ in oĩbus, q in domo eius sunt habitat: nõ.n. habitat in vasis cõtumelię, sed locus sãctus eius sũt, quos habitare fecit vniusmodi vel vniusmoris in domo. q.n. τρόποι Gręcè dicunĩ, & modi & mores Latine interpretari pñt Nec habet Gręcus, Qui inhabitare facit: sed tñ, habitare facit. Dñs ergo in loco sancto suo. Quis est locus iste? Ipse Deus qui eũ sibi facit. Deus.n. habitare facit vnius moris in domo, hic est locus sanctus eius. Qđ aũt gr̃a sua sibi ędificet hunc locũ, nõ meritis eorũ præcedentibus, ex qbus eũ ędificat, vide quid sequitur. Qui educit compeditos in fortitudine.] Soluit enim grauia vincula peccatorũ qbus impediebantur ne
L ambularent in via pręceptorũ, educit autẽ eos in fortitudine, quã ante eius gratiã non habebant. Similiter amaricantes qui habitant in sepulchris.) Idest, omnino mortuos occupatos in operibus mortuis, Hi enim amaricant resistendo iustitiæ: nam illi compediti forsitã volũt ambulare nec possunt, deumque precantur vt possint, ei què dcũt, De necessitatibus meis educ me: A quo exauditi gratias agũt dicẽtes, dirupisti vincula
Psal. 24. mea. Isti autẽ amaricantes qui habitant in sepulchris, in eo degeneres sunt, qđ alio loco scriptura significat dicens, A mortuo velut qui nõ sit perit confessio. Vnde est illud, Peccator cum venerit in ꝓfundum malorum, contemnit. Aliud est enim desyderare, aliud oppugnare iustitiam: aliud a malo liberari velle, aliud mala sua defendere potius q̃ fateri, vtrosque tñ gratia Christi educit in fortitudine. Qua fortitudine, nisi vt aduersus peccatũ vsque ad sanguinem certent? Ex vtroque.n. genere fiunt idonei, quibus construatur locus sanctus eius, Illi soluti, illi resuscitati, qa & mulieris quã alligauerat satanas ꝑ decẽ & octo annos, iubendo vincula soluit, & Lazari mortẽ clamando superauit. Qui fecit hæc in corporibus, potest mirabiliora facere in moribus, & facere vniusmodi habitare in domo, educens compeditos in fortitudine, similiter amaricantes qui habitant in sepulchris. Deus cum egredieris corã populo tuo.]Egressus eius intelligitur cũ apparet in operibus suis. Apparet autẽ nõ omnibus, sed eis qui nouerunt opera eius intueri. Non enim ea nunc opera dico, quæ cõspicua sũt omnibus, cœlum & terram & mare & vniuersa quæ in eis sunt: sed opera quibus aducit cõpeditos in fortitudine Similiter amaricantes, qui habitant in sepulchris, & facit eos vniusmoris habitare in domo: sic egredit corã populo suo, idest, corã eis qui istã gratiã intelligunt. Denique sequitur, Cũ trãsieris in deserto, Terra mota est.]Desertum erãt gẽtes, quę ignorabãt Deũ, Desertũ erat vbi lex nulla ab ip̃o Deo data erãt, vbi nulli Prophetæ habitauerãt, dominũque esse venturũ prędixerãt. Cũ ergo transires in deserto, cũ prędicares in gentibus, terra mota est: terreni homines ad fidem excitati sunt: Sed vnde mota est? Etenim cœli distillauerunt a facie Dei.] Forsitã hic aliquis recolat illud tẽpus, quãdo in deserto Deus trãsibat corã populo suo, coram filijs Israel, die in columna nubis, nocte in fulgore ignis, & hoc esse sentiat, qđ cœli distillauerũt à facie Dei, qm̃ manna pluit populo suo, hoc etiam esse qđ sequitur, Mons Sina a facie Dei Israel. Pluuiam voluntariam segregans Deus hęreditati tuæ.] Quia in mõte Sina locutus est De⁹ ad Moysen quando legem dedit, vt manna sit pluuia volũtaria, quam segregauit Deus hęreditati suæ, idest, populo suo, quia solus

os ita pauit,non vt cęteras gentes:ut ꝙ de
11 nde dicit.Et infirmata eſt.)Ipſa hæreditas in
rmata intelligatur,qm̃ murmurantes man
a faſtidioſe reſpuerunt, deſyderantes eſcas
carniũ,& ea quibus veſci in Aegypto con-
ueuerãt.Sed in his verbis ſi ꝓprietas tm̃mō
terç,non ſpiritalis requirendus eſt intelle
tus,oportet vt oſtendat̃ ſcd̃m proprietatē
arnalē,qui tunc cōpediti, quiq; ēt habitã
es in ſepulchris,educti ſunt in fortitudine.
Deinde ſi iſte populus,illa ſcilicet hęreditas
Dei faſtidio mãna reſpuens infirmata ē,non
12. ebuit ſequi.Tu vero perfeciſti eã.) Sed tu
14. ero ꝑcuſſiſti eã.Deo quippe offenſo ꝑ illa,
murmura atq: faſtidia,ingēs plaga ſecuta ē.
K Poſtremo illi oēs in eremo cōſternati ſunt,
nec quiſquã eorũ ꝑter duos terrã meruit ꝓ
miſſionis intrare,quãquã ēt ſi dicat̃ in filiis
eorũ hęreditas illa perfecta,nos ſenſum ſpi
1. ritalē liberius tenere debemus. Oĩa quippe
2. illa in figura contingebant il is,donec aſpi-
raret dies,& remouerētur vmbræ. Aperiat
itaque nobis pulſantib. dñs, & myſteriorũ
ius quantũ ipſe dignat̃ ſecreta pãdant̃. Ete-
nim ut terra mota eſſet ad fidē, cũ in deſer-
tũ gentiũ tranſiret Euangeliũ,cœli diſtilla-
uerũt a facie Dei.Hi ſunt cœli,de quibus in
18. alio Pſalmo canitur; Cœli enarrant gloriã
Dei.De his quippe paulopoſt ibi dicit̃. Nō
ſunt loquelæ neque ſermones quorũ nō au
diant̃ voces eorũ.In oēm terrã exiuit ſonus
eorũ,& in fines orbis terrę verba eorũ.Nec
tñ iſtis cœlis tanta gloria tribuēda eſt, tan-
quã ab hominib.illa grã venerit,vt deſertũ,
ideſt,gentium terra,moueretur ad fidē. Nō.
n.cœli a ſeipſis diſtillauerũt,ſed a facie Dei
vtique inhabitantis eos,& facientis eos in-
habitare unius moris in domo. Ipſi.n. ſunt
120 & mōtes,de quib. dr̃:Leuaui oculos meos
ad montes,vñ veniet auxilium mihi. Et ta-
men ne in hominibus ſpē poſuiſſe videret̃,
75 continuo ſubiecit:Auxilium meũ a dño qui
I fecit cœlum & terram.Ei quippe alio loco
dicitur:Illuminans tu mirabiliter, a mōtib.
ęternis: quanuis a montibus æternis, tamen
illuminans tu.Sic & hic,cœli diſtillauerũt
ſed a facie Dei. Etenim ipſi ſalui facti ſunt.
Ephe. 2 per fidem,& hoc non ex ſeipſis, ſed donum
Dei eſt,non ex operibus,ne forte quis extol
latur.Ipſius enim ſumus figmentum, qui fa
cit vniuſmodi habitare in domo. Sed quid

eſt quod ſequitur,mons Sina a facie Dei Iſ
rael?An ſubaudiendũ eſt diſtillauit, ut ꝙ uo
cauit cœlorũ nomine,hoc voluerit intelli
gi nomine ēt montis Sina,ſicut diximus eos
uocari montes,q̱ vocati ſunt cęli?Nec ĩ iſto
ſenſu mouere debet ꝙ mons non montes,
cũ ibi dictũ ſit cœli,nō cęlũ,quia & in alio
Pſal cũ dictum eſſet, Cœli enarrant gloriã Pſal. 18.
Dei:more ſcripturę eundē ſensũ verbis aliis
repetitis ſubſequēter dictũ eſt,Et opera ma
nuum eius annunciat firmamētũ.Prius dixit,
cœli nō cœlũ,& tñ poſtea nō firmamenta,
ſed firmamentũ.Vocauit.n.Deus firmamen- H
tũ cælũ,ſicut in Geneſi ſcriptũ eſt. Ita ergo
cœli & cœlũ,montes & mons nō aliud,ſed Gene. 1.
hoc ipsũ,ſicut Eccleſiæ multæ & una Eccle-
ſia,non aliud ſed hoc ipſum.Cur ergo mōs
Sina qui ĩ ſeruitutē generat,ſicut dicit Apo Gala. 4.
ſtolus?An forte lex ipſa intelligēda eſt ĩ mon
te Sina,quã diſtillauerunt cœli a facie Dei Exo. 19.
vt terra moueretur?Et ipſe eſt terręmotus,
cũ conturbantur hoĩes q̱a legē implere nō
pñt.Qd̃ ſi ita eſt,hæc eſt & pluuia volunta-
ria,de qua conſequenter dicit.Pluuiã uolũ- Pſa.5 47.
tariã ſegregans Deus hæreditati tuę,q̱a non
fecit ſic vlli genti,& iudicia ſua non mani-
feſtauit eis. Segregauit itaque pluuiã hanc
voluntariã Deus hęreditati ſuæ ꝙ legē de-
dit,& infirmata eſt uel ipſa lex,uel ipſa hæ-
reditas.Lex infirmata ſic accipi poteſt,eo ꝙ
non impleretur,non ꝙ ipſa infirma ſit, ſed
ꝙ infirmos facit minando pęnã,nec adiuuã
do per gratiã:nam & Apoſtolus ipſo verbo
vſus eſt,vbi ait,Qd̃.n.impoſſibile erat legis Rom. 8.
in quo infirmabatur per carnē:ſignificat̃ uo
lens quia ꝑ ſpiritumſanctum impletur, tñ
ipſam dixit infirmari,cum ab infirmis non
poſſit impleri.Infirmata uero ipſa hęredi-
tas,ideſt,ipſe populus,data ſibi lege ſine ul- T
la ambiguitate intelligitur. Lex enim ſubin-
trauit,ut abundaret delictum. Quod autem Rom. 5.
ſequitur,Tu uero perfeciſti eam: ad legem
ita refert,quia ſecundum illud perfecta, id-
eſt,impleta eſt quod dominus in Euangelio Mat. 5.
dicit,Non ueni legem ſoluere,ſed adimple Rom. 8.
re.Vnde & Apoſtolus qui dixerat legem in
firmatam eſſe per carnem, quia caro nō im
plet,quod per ſpiritum impletur,ideſt, per
gratiam ſpiritalem.Ipſe item dicit ut iuſti-
tia legis impleretur in nobis,qui non ſecun Ibidem.
dum carnē ambulamus,ſed ſcd̃m ſpiritum.

Hoc

Hoc est ergo,Tu vero perfecisti eã: q̃a ple-
Rom 13. nitudo legis est charitas:& charitas Dei dif-
Rom.5. fusa est in cordibus nostris, nõ ꝑ nosipsos,
sed ꝑ spiritũ sanctũ qui datus est nobis:hoc
est, tu vero perfecisti eã,si legẽ perfecisse in
telligatur. Si vero hęreditatem, facilior est
intellectus.Si.n.propter hoc dicta est hęredi
tas Dei infirmata,idest,populus Dei infirma
tus data lege, quia lex subintrauit, vt abun-
Rom.5. daret delictum,ergo & qđ sequitur tu vero
perfecisti eã:ex illo intelligitur qđ etiam in
Apostolo sequitur,Vbi autẽ abundauit deli-
Psal. 15. ctũ superabũdauit gratia. Nanq; abundante
delicto,multiplicatę sunt infirmitates eorũ,
& postea accelerauerunt, quia ingemuerũt,
& inuocauerunt,vt ipso adiuuante implere
tur,qđ ipso iubẽte nõ implebatur. Est in his
verbis & alius sensus qui ꝓbabilior mihi vi
Alius sẽsus & ꝓbabilior. detur. Multo enim cõgruentius intelligit ip
sa gratia pluuia voluntaria,q̃a nullis præce-
dentibus operũ meritis gratis datur.Si enim
gratia,iã nõ ex operibus, alioquin gratia iã
nõ est gratia:nõ.n.dignus sum, inquit, voca
ri Apostolus, quia ꝑsecutus sum Ecclesiam
1Co. 15. Dei: gratia autẽ Dei sum id qđ sum.Hæc est
pluuia volũtaria. Voluntarie quippe genuit
Iacob. 1. nos verbo veritatis: hęc est pluuia volunta-
Psal.5. ria.Inde alibi dicitur, Scuto bonę volunta-
tis tuæ coronasti nos.Istã pluuiã cum Deus
F transiret in deserto, idest, prędicaretur in
gentibus cœli distillauerunt, nõ tamẽ à seip
sis,sed à facie Dei,qm̃ & ipsi gratia Dei sunt
Colo. 15. id qđ sunt, Et ideo mons Sina, q̃a & ipse q̃
Ibidem. plus omnibus illis laborauit,nõ ipse autem,
Rom. 15. sed gratia Dei cũ illo, vt abũdantius distilla-
Phili.3. ret in gẽtibus, idest,in deserto, vbi Christus
nõ erat annunciatus, ne supra alienũ funda-
mentũ ędificaret, ipse, inquã, Israelita erat
ex genere Israel de tribu Beniamin, Et ipse
Gala.4. ergo in seruitutẽ generatus erat de Hierusa-
lem terrena, quę seruit cũ filijs suis, & ideo
ꝑsequebatur Ecclesiam:nã quod ipse com-
monuit,sicut tunc qui secundũ carnẽ gene-
ratus est,ꝑsequebatur eũ qui secundũ spiri-
1.Tit. 1. tum,ita & nũc:sed misericordiã consecutus
est,q̃a ignorãs fecit ĩ icredulitate. Miramur
G ergo quod cœli distillauerunt à facie Dei,
magis miremur quod mons Sina, idest, qui
prius persequebatur Hebręus ex Hebræis,
Phil. 3. secundũ legem Pharisæus. Quid autem mi-
ramur? Nõ.n.à seipso,sed qđ seqtur, à facie
Dei Israel, de quo ipse dicit, Et super Israel
Dei: de quo dñs dicit: Ecce vere Israelita in
quo dolus nõ est. Hãc ergo pluuiã volũta-
riã nullis ꝓcedentibus meritis operũ bono-
rũ segregauit Deus hęreditati suę,& infirma
ta est. Agnouit.n.nõ esse se aliquid ꝑ seipsũ,
nõ viribus suis, sed gratię Dei tribuendum
esse qđ est.Agnouit qđ dictũ est:In infirmi-
tatibus meis gloriabor.Agnouit quod dictũ
est, Humilibus autem dat gratiam.Et infir-
mata est:tu vero perfecisti eam: quia virtus
in infirmitate perficit. Quidã sanè codites,
& Latini &Gręci nõ habent mons Sina, sed
à facie Dei Sina,à facie Dei Israel.i.cœli di-
stillauerunt a facie Dei.Et quasi quæreretur,
cuius Dei,a facie Dei,inq̃t,Sina,a facie Dei
Israel.i.a facie Dei qui legẽ dedit populo Is-
rael. Quare ergo cœli distillauerunt à facie
Dei,a facie huius Dei,nisi q̃a sic impletũ est
qđ prędictũ est, Benedictionẽ dabit q̃ legẽ
dedit? Legẽ, qua terreat de humanis viribus
præsumentem: benedictionem, qua liberet
in Deum sperantẽ. Tu ergo perfecisti Deus
hęreditatẽ tuam, quia infirmata est in se,vt
ꝑficeretur abs te. Animalia tua inhabitabũt
in ea.] Tua,non sua: tibi subdita,non sibi li-
bera:a te egentia,non sibi sufficientia. Deni-
que sequitur: Parasti in tua suauitate egenti
Deus.] In tua suauitate,non in illius faculta-
te.Egens est.n. qm̃ infirmatus est vt perficia-
tur:agnouit se indigentẽ, vt repleatur. Hæc
est illa suauitas,de qua alibi dicit, Dominus
dabit suauitatẽ,& terra nostra dabit fructum
suũ: vt bonũ opꝰ fiat nõ timore,sed amore:
nõ formidine pœnæ: sed delectatione iusti-
tię.Ipsa est enim vera & sana libertas:sed do
minus hoc egẽti parauit,nõ abũdãti, cui op
probrio est ista paupertas,de qualib.alibi di
citur.Opprobriũ his q̃ abũdãt,& despectio
sup̃bis. Hos.n.dixit superbos,quos dixit, q̃
abundant. Dñs dabit verbũ.]Cibaria scilicet
animalibus suis, quæ inhabitabũt in ea. Sed
quid operabuntur hæc animalia, q̃bus da-
bit verbũ? Quid nisi quod sequitur,Euange
lizantibus virtute multa?) Qua virtute, ni-
si fortitudine illa, in qua educit compedi-
tos? Fortassè etiam virtutem hic dicit il-
lã,qua euangelizantes mirabilia signa fece
runt.Quis ergo dabit verbum euangelizan-
tibus virtute multa? Rex,inquit, virtutum di
lecti.) Pater ergo est rex virtutum filij.Dile-
ctus

tus.n.qñ non ponitur quis dilectus, per An
onomasiã filius vnicus intelligitur. An vir-
utũ suarũ rex ipse filius? Virtutũ.s. sibi seruiẽ
iũ, quia virtute multa euangelizantibus da-
it verbũ rex virtutũ, de quo dictũ est: Dñs
23 irtutũ, ipse est rex gloriæ. Quod aũt non di
it, rex virtutũ suarũ: sed rex virtutũ dilecti:
ocutio est in scripturis vsitatissima si quis
duertat, qđ ibi maxime apparet, vbi ẽt pro-
rium nomen exprimitur, vt eundẽ esse, de
uo dr̃, dubitari omnino non possit. Qualis
5. st illa, & in pentateucho multis locis inue-
itur, & fecit Moyses illud atque illud, sicut
ræcepit dñs Moysi. Non dixit qđ vsitatum
st in locutionibus nr̃is, & fecit Moyses, si-
ut pcepit dñs Moysi: quasi alius sit Moyses
ui præcepit, & alius Moyses qui fecit, cum
dem ipse sit. Tales locutiones in nouo testa-
nento difficillime reperiuntur. Inde est tñ
uod Apostolus ait: de filio suo, qui factus
st ei ex semine Dauid ſm carnem, qui præ-
1. destinatus est filius Dei in virtute ſm spiri-
um sanctificationis ex resurrectione mor-
uorum Iesu Christi domini nostri: tanquã
lius sit filius Dei q factus est ex semine Da-
id secundum carnem, & alius Iesus Chr̃s
lominus noster, cum sit vnus atque idem. In
veteribus autem libris crebra est ista locu-
io, & ideo qñ subobscure fit, ex manifestis
ui generis exemplis intelligenda est, sicut
hoc loco psalmi huius quem tractamus, su-
bobscure facta est. Nam si diceretur Iesus
K Christus rex uirtutum Iesu Christi, tã aper-
a esset q̃ illa, fecit Moyses sicut præcepit
dominus Moysi, quia uero dictum est, rex
uirtutum dilecti: non facile est ut occurrat
ipsum esse regem uirtutum, qui est & dile-
ctus. Rex ergo uirtutum dilecti sic intelligi
pōt, ac si diceretur, rex uirtutum suarũ, quia
& rex virtutum Christus est, & dilectus est
idem ipse Christus: quamuis non hẽat iste
sensus tantam necessitatem, ut aliud non va
leat accipi, quia & pr̃ pōt intelligi rex virtu
tum filii sui dilecti, cui dicit ipse dilectus,
m.17 Omnia mea tua sunt, & tua mea. Qđ si for-
te quæritur, vtrum Deus dñi Iesu Christi pr̃
etiam rex dici possit, nescio vtrum quisquã
audeat hoc ab eo nomen auferre, vbi Apo-
Ti. 1 stolus dicit, Regi aũt seculorum immortali,
inuisibili, soli Deo: quia & si hoc de ipsa tri
nitate dictum est, ibi est, & Deus pater. Si au
tem non carnaliter intelligimus, Deus iudi-
cium tuum regi da, & iustitiam tuam filio re L
gis: nescio vtrum aliud aliquid dictum est q̃ Psal. 71.
filio tuo. Rex ergo est & pater. Vnde versicu
lus iste psalmi huius, rex virtutum dilecti,
vtroque modo intelligi potest. Cum itaque
dixisset, dominus dabit euãgelizantibus vir-
tute multa, quia ipsa virtus ab eo regitur,
eique militat a quo datur, ipse, inquit, dñs
qui dabit verbum euangelizantibus virtute
multa, rex est virtutũ dilecti: deinde sequitur
Dilecti, & spẽi domus diuidere spolia.] Re-
petitio pertinet ad cõmendationẽ, quanquã
istam repetitionem nõ oẽs codices habeãt,
& eã diligentiores stella apposita. speciei do
mus diuidere spolia. i. dilecti ẽt prænotant:
quæ signa uocantur asterisci, quib. agnosci
volunt ea nõ esse in interprætatione Septua
ginta, sed esse in Hebræa, quę talib. insigniũ
tur notis. Sed siue repetatur, siue semel dictũ
accipiatur quod positũ est, dilecti, sic intelli
gendũ puto qđ sequitur, & spẽi domus di-
uidere spolia: ac si diceret, dilecti ẽt speciei
domus diuidere spolia. i. dilecti ẽt ad diuidẽ
da spolia. Speciosam qppe domũ. i. Ecclesiã
Christus fecit, diuidẽdo spolia illi, sicut spe-
ciosum est corpus distributione membrorũ.
Spolia porrò dicuntur q̃ victis hostib. detra
huntur. Hoc quid sit, Euangeliũ nos admo-
net, vbi legimus, Nemo intrat in domũ for- M
tis ut vasa eius diripiat, nisi prius alligauerit
forte. Alligauit ergo diabolũ Christus spiri- Mat. 12.
talib. vinculis, superando mortẽ, & sup cœ-
los ab inferis ascẽdendo. Alligauit eũ sacro
incarnationis suæ, q nihil ĩ eo reperiẽs mor
te dignum, tñ est permissus occidere, ac sic
alligato abstulit tanquam spolia vasa eius.
Operabit quippe in filios diffidentiæ, quo-
rũ infidelitate utebat ad uoluntatẽ suã. Hęc Ephe. 2.
vasa dñs mundans p remissionẽ peccatorũ,
hæc spolia sanctificans hosti erepta, pstrato
atq; alligato, diuisit ea spẽi domus suę, alios
cõstituens Apostolos, alios Prophetas, alios Ephe. 4.
pastores & doctores in opus ministerii, in
ædificationẽ corporis Chr̃i. Sicut.n. vnũ cor
pus est, & mẽbra multa hẽt, oĩa aũt mẽbra
corporis cũ sint multa, vnũ est corpus, sic &
Chr̃s. Nunquid oẽs Apostoli? Nunquid oẽs 1. Co. 12
Prophetę? Nunquid oẽs uirtutes? Nunquid
omnes dona habent curationum? Nun-
quid omnes linguis loquuntur? Nunquid

A omnes interpretatur? Omnia aũt hæc opera
tur vnus atque idẽ ſpũs, diuidens ꝓpria vni-
cuique pro vt vult. Et hæc eſt ſpecies dom⁹,
cui ſpolia diuiduntur, vt amor eius hac pul-
chritudine accenſus exclamet. Dñe dilexi de
corẽ domus tuæ. Iã in eo quod ſequit̃, ſe ad
Pſal. 25. ipſa mẽbra de quibus fit ſpecies domus, allo
quenda cõuertit, dicens, Si dormiatis inter
medios cleros pennæ colũbæ deargentatę.
& inter ſcapulas ei⁹ in viriditate auri.) Pri⁹
hic q̃rendus eſt ordo verborũ q̃uo finiatur
ſnĩa, quæ vtique pẽdet cum dr̃ ſi dormiatis:
deinde ꝙ ait, pennæ colũbæ deargentatæ:
vtrũ ſingulari numero intelligendũ eſt, hu-
ius pennæ, an plurali, hæ pennæ. Sed ſingula
rẽ numerũ Græcus excludit, vbi oĩno plura
liter hoc poſitũ legitur. Sed adhuc incertum
eſt vtrum hæ pennę, an o vos pennæ, vt ad ip
ſas pennas loqui videatur. Vtrũ ergo verbis
quæ præceſſerunt, finiatur iſta ſnĩa, vt ordo
ſit, dñs dabit verbum euangelizantib. virtu-
te multa, ſi dormiatis inter medios cleros, o
vos pennæ colũbæ deargentatæ: an in his q̃
ſequuntur, vt ordo ſit, ſi dormiatis inter me-
dios cleros pennæ colũbæ deargentatæ, ni-
ue dealbabuntur in Selmon. i. ipſæ pennę de
albabũtur, ſi dormiatis inter medios cleros,
B vt illis hoc dicere intelligatur, qui ſpeciei
domus tanquam ſpolia diuiduntur, id eſt, ſi
dormiatis inter medios cleros ò vos qui di-
uidimini ſpeciei domus, per manifeſtationẽ
1. Co. 11 ſpiritus ad vtilitatem, vt alij quidem detur ꝑ
ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcĩæ ſe
cundũ eundem ſpiritum, alij fides, alij gene
ra curationũ in eodẽ ſpiritu: & cætera. Si er
go vos dormiatis inter medios cleros, tunc
pennę colũbæ deargentatæ niue dealbabun
tur in Selmõ. Poteſt & ſic, ſi vos pennę colũ
bæ deargentatę dormiatis inter medios cle-
ros, niue dealbabuntur in Selmon, vt ſubin-
telligant̃ hoĩes qui per gratiam remiſsionẽ
accipiunt peccatorũ. Vnde ẽt de ipſa Eccle
ſia dr̃ in Cantico canticorũ, Quæ eſt iſta q̃
Cant. 3. aſcendit dealbata? Promiſsio quippe Dei te-
netur per Prophetã dicentis, Si fuerint pec-
cata veſtra tanquam phœnicium, ſicut niuẽ
Eſaia 1. dealbabo. Põt & ſic intelligi, ut in eo qđ di-
ctũ eſt, pennę colũbæ deargentatę, ſubaudia
tur eritis, vt iſte ſit ſenſus, O uos qui tanquã
ſpolia ſpeciei domus diuidimini, ſi dormia-
tis inter medios cleros, pennæ columbę de-
argentatæ eritis, id eſt, in altiora eleuabim
ni compagini tñ Eccleſię cohærentes. Nu C
lam quippe aliam melius hic intelligi pu
columbã deargentatã, quam illam de qua
ctum eſt, Vna eſt columba mea. Deargent
ta eſt aũt, quia diuinis eloquijs eſt erudit
eloquia nanq; dñi alio loco dicuntur arg
tũ igne examinatũ terræ, purgatũ ſeptupl
Magnum itaque aliquod bonũ eſt, dormi
inter medios cleros: quæ nonnulli duo te
menta eſſe voluerunt, vt dormire inter m
dios cleros, ſit in eorũ teſtamentorũ autho
tate requieſcere. i. vtriuſq; teſtamenti teſ
monijs acquieſcere, vt qñ aliquid ex his
fertur & probatur, omnis contentio paci
ca quiete finiatur. Quod ſi ita eſt, quid aliu
admonere videt̃ euangelizantes virtute m
ta, niſi quia tunc eis dñs dabit verbũ, vt eu
gelizare poſsint, ſi dormiant inter medi
cleros? Tunc enim eis verbum veritatis dat̃
ſi authoritas ab eis duorum teſtamentoru
non relinquatur, vt ipſi ſint & pennæ colũ
bæ deargẽtatæ, quorum prædicatione in c
lum gloria fertur Eccleſię. Inter ſcapulas a
tem, pars eſt vtique corporis, pars eſt circ
regionem cordis, à poſterioribus tamen, i
eſt à dorſo, quam columbæ illius deargent
tę partem in viriditate auri eſſe dicit, hoc e
in virore ſapientiæ, quem virorem meliu
non puto intelligi poſſe quàm charitatem
Sed quare à dorſo, & non à pectore? Quan
quam mirer q̃uo poſitum ſit hoc verbũ i
alio Pſalmo, vbi dicitur, Inter ſcapulas ſua D
obumbrabit tibi, & ſub alis eius ſperabis: c
ſub alis obumbrari nõ poſsit niſi quod a p
ctore fuerit, & Latine quidem inter ſcapu
las fortaſſe aliquo modo ex vtraq; parte po
ſit intelligi & ante & poſt, vt ſcapulas acci
piamus quę in medio caput habẽt: Et in He
bræo ſit fortaſsis ambiguum, quod poſsit &
hoc modo intelligi. Sed quod in Græco eſt
μετάφρενον, nõ niſi a poſterioribus ſignificat,
quod eſt inter ſcapulas: vtrum propterea ibi
eſt auri viriditas, id eſt ſapientia & charitas,
quia ibi ſunt quodammodo & radices ala-
rum, an quia ibi portatur illa ſarcina leuis?
Quid. n. ſunt vel ipſæ alæ, niſi duo præcepta
charitatis, in quibus tota lex pendet & Pro-
phetæ? Quid ipſa ſarcina leuis, niſi ipſa cha
ritas q̃ in his duob ꝑceptis implet̃? Quicqđ
enim difficile eſt in ꝑcepto, leue eſt amanti.

Nec

Nec ob aliud recte intelligitur dictũ, Onus
meum leue est, nisi quia dat spiritum sanctũ,
per quem diffunditur charitas in cordib. no
stris, vt amando liberaliter faciamus, qđ ti-
mendo qui facit, seruiliter facit. Nec est ami
cus resti, qñ mallet si fieri posset, id qđ rectũ
est non iuberi. Quæri ẽt potest, cur non sit di
ctum, si dormiatis in cleris: sed inter medios
cleros: quid si hoc expressius, inter medios
cleros? Quod quidem si expressius transfer-
retur ex Græco, inter medium clerorum di
ceretur, quod in nullo interpretum legi, ꝓp-
terea credo, quia tantundem valet quod di
ctum est, inter medios cleros. Hinc ergo qđ
mihi videatur exponam. Sæpe hoc verbum
ad aliqua connectenda atque pacanda, ne
inter se dissideant poni solet, sicut testamen
tum inter se & populum Deo constituente,
hoc verbum scriptura ponit: nam pro eo ꝙ
est in Latino inter me & vos, Gręcus habet
inter medium meum & vestrum. Sic & de si
gno circuncisionis cum loquitur Deus ad
Abraham dicit, Erit testm̃ inter me, & te, &
omne semen tuum, quod Græcus habet in-
ter medium meum & tuum, & inter mediũ
seminis tui. Item cum loqueretur ad Noe de
arcu in nubibus ad signum constituendum,
hoc verbũ sępissime repetit, & qđ habẽt La-
tini codices inter me & vos, vel inter me, &
F omnem animam viuam, & si qua ibi talia di
cuntur, inter medium meũ & vestrũ inuenit̃
inter Græcos, qđ est ἀναμέσον. Dauid quoq;
& Ionathan signum inter se constituunt, ne
aliud opinando dissideant, & quod Latine
dr̃ inter ambos, inter medium amborum ha
bet Græcus eodẽ verbo quod est ἀναμέσον.
Optime autem factũ est, ut loco psalmi hu-
ius interpretes nostri non dicerent inter cle
ros, quod Latinæ locutioni vsitatum est: sed
inter medios cleros, tanquam inter mediũ
clerorum, quod potius in Græco legitur, &
quod dici solet in eis rebus, vt dixi, quæ in-
ter se debeant habere consensum. Iubet er-
go scriptura, vt ĩter medios clerosdormiãt,
qui uel sunt pennæ colũbæ deargentatæ, vel
ex hoc eis pręstatur ut sint. Porrò si isti cleri
duo testamenta significãt, quid aliud admo-
nemur, nisi ut testamentis inter se consentiẽ
tibus non repugnemus, sed intelligendo ac-
quiescamus, nosque simus eorum concor-
diæ signum atque documentum, cum alterũ

adnersus alterũ nihil dixisse sentimus, & cũ
pacifica admiratione, quasi ecstasis sopore G
mõstramus? Cur aũt in cleris testamenta in-
telligantur, cum hoc nomen Græcum sit q-
dem, sed testamentũ non ita dicatur, hęc cã
est, quia per testm̃ datur hæreditas, quæ Gręce
ce appellatur κληρονομία, & hęres κληρονόμος.
Cleros aũt sors Græce dr̃, & sortes ex ꝓmis-
sione Dei, partes hæreditatis vocantur, q̃ po
pulo sunt distributæ. Vnde tribus Leui præ-
cepta est non habere sortẽ inter fratres suos,
ꝙ ex eorum decimis sustentaretur. Nam & *Nũ. 18.*
cleros & clericos hinc appellatos puto, qui
sunt in Ecclesiastici ministerij gradib. ordi-
nati, quia Matthias sorte electus est, quẽ pri *Conc. 12.*
mum per Apostolos legimus ordinatũ. Pro- *q. 1. Cle-*
inde ꝓp hæreditatem quæ fit testamento, tã- *ricus. &*
quam per id quod efficitur id quod efficit, *c. duo sũt*
noĩe clerorum testamenta ipsa significata *Acto. 1*
sunt: quanquã mihi & alius hic sensus oc-
currat, nisi fallor, anteponendus, vt cleros
multo probabilius ipsas hæreditates intelli-
gamus, ut qm̃ hæreditas veteris testamenti
est quãuis in vmbra significatiua futuri, ter-
rena fęlicitas: hæreditas vero noui testamen
ti æterna immortalitas, dormire sit inter me
dios cleros, nec illam iam quærere ardẽter,
& adhuc istam expectare patiẽter. Nam qui
Deo ꝓpea seruiunt, vel potius ꝓpea seruire H
volunt, dum quærũt in hac uita & in hac ter
ra fœlicitatẽ, ablatus est somnus ab eis & nõ
dormiunt. Inflammantibus. n. cupiditatibus
agitati in flagitia & facinora propellant̃, nec
omnino requiescunt, desiderando ut acqui-
rant, metuendo ne amittant. Qui aũt me au-
dit, ait sapientia, inhabitabit in spe, & reqe- *Prou. 1.*
scet sine timore ab omni malignitate. Hoc
est, quantum mihi vr̃, dormire inter medios
cleros, id est, inter medias hæreditates, non-
dum in re, sed tamen in spe cœlestis hæredi
tatis habitare, & a terrenæ fęlicitatis iam cu-
piditate conquiescere. Cum aũt venerit qđ
speramus, non iam inter duas hæreditates re
quiescamus, sed in noua vera, cuius vetus
erat vmbra regnabimus. Quapp ẽt si intelle-
ximus qđ dictum est, si dormiatis inter me-
dios cleros, tanquam si diceretur, si moria-
mini inter medios cleros, ut istam mortem
carnis more suo scriptura dormitionem vo
cauerit, hæc est mors optima, vt in cupidita
tum cohibitione, a terrenis in spe cęlestis hę

reditatis homo vſq; in fidem perſeuerans,
diem vitæ huius vltimũ claudat.Sic.n. dor-
I mientes inter medios cleros erunt pẽnæ co
lumbæ deargentatæ, vt tpe quo reſurgent,
rapiantur in nubibus obuiam Chriſto in ae-
ra,& ſemper iam cum dño viuant: aut cer-
te, quia per eos qui ſic moriunť, quanto ſe
curius,tanto ſublimius Eccleſia diffamať,&
Eccl.11. quaſi quibuſdã pennis excelſæ laudis attol-
litur.Neque.n. fruſtra dictũ eſt, Ante mortẽ
ne laudes hoĩem quenquã. Oẽs ergo ſancti
Dei ab initio gñis humani, vſq; ad tṕs Apo
ſtolorũ,quia & ipſi nouerant dicere, Diem
Hier.17. hoĩs non concupiui tu ſcis:&, Vnam petij a
Pſal.26. dño,hanc requiram:eo tpe Apoſtolorũ, ex
quo duorũ teſtõrum dña clarius reuelata ẽ,
ipſi Apoſtoli & beati martyres cęteriq; iu-
ſti, tanquã arietes & arietum filii vſque ad
hoc tṕs dormierunt inter medios cleros, re
gni terreni fęlicitatẽ iam contẽnentes, & re
gni cęlorum ęternitatẽ ſperantes, & nondũ
tenentes.Et qui tam beate dormierunt,eisve
lut pennis nunc uolitat, & laudibus exaltať
Eccleſia.Columba igitur deargentata eſt, ut
hac eorum fama ad imitandum poſteris in-
uitatis,dum ſic ẽt dormiunt cęteri, addanť
pennæ, quib. vſque in finẽ ſeculi ſublimiter
prędicetur. Dum diſcernit ſupercœleſtis re
ges ſuper eam, niue dealbabunť in Selmõ.)
Ille ſupercœleſtis, ille qui aſcendit ſup oẽs
K cęlos ut adimpleret oĩa, dum diſcernit re-
ges ſuper eam,id eſt, ſuper eandẽ columbã
deargentatã,ſequitur eã Apoſtolus ac dicit.
Ephe. 4. Et ipſe dedit quoſdã quidẽ Apoſtolos,quoſ
dam aũt Prophetas, quoſdã uero Euangeli-
ſtas,quoſdã aũt paſtores & doctores: Nã qd
eſt aliud reges diſcernere ſuper eam, niſi in
Rom. 6. opus miniſterij in ędificationem corporis
Chriſti,qñ quidẽ ipſa eſt corpus Chriſti?Di
cuntur aũt illi reges utiq; a regendo,& quid
magis q̃ carnis concupiſcentias, ne regnet
peccatũ in eorum mortali corpore ad obe-
diẽdũ deſideriis eius,ne exhibeãt mẽbra ſua
2.Co.6. arma iniqtatis pctõ, ſed exhibeant ſe Deo,
tanquã ex mortuis uiuentes,& membra ſua
arma iuſtitię Deo? Sic enim erant reges pri-
mitus diſcreti ab alienigenis,quia non erant
iugum ducentes cum infidelibus:deinde di-
ſcreti cõcorditer inter ſe muneribus ꝓpriis.
1.Co.12. Non enim omnes Apoſtoli, aut oẽs Prophe
tæ,aut oẽs doctores, aut oẽs dona habẽt cu-

rationum,aut oẽs linguis loquũtur, aut om
nes interpretantur: Omnia autem hęc ope Ibidem
ratur unus atque idem ſpiritus, diuidens ꝓ L
pria vnicuiq; prout uult, quem dãdo ille ſu
percęleſtis diſcernit reges ſuper columbam
deargentatam.De quo ſpiritu ſancto cum ad
eius matrem gratia plenã miſſus angelus lo
queretur, q̃renti qũo fieret qđ paritura nun
ciabatur,qm̃ nõ cognoſcebat virũ,Spiritus
ſanctus, inquit ſuperuenie in te & virtus al
tiſsimi obũbrabit tibi.Quid eſt obumbrabit
tibi:niſi, vmbram faciet? Vnde & iſti reges Luc.
dum gratia ſpũs domini Chriſti diſcernun
tur ſuper columbã deargentatã,niue dealba
bunť in Selmõ. Selmon quippe interpreta
tur vmbra. Non.n.meritis aut uirtute ꝓpria
diſcernuntur. Quis.n.te, inquit,diſcernit?
Quid aũt habes qđ non accepiſti?Vt ergo di 1.Co
ſcernantur ab impijs, accipiunt remiſſionem
peccatorũ ab illo qui ait, Si fuerint peccata
veſtra ſicut phęnicium,tanquã niuem deal
babo:Ecce qũo niue dealbabunť in Selmõ Eſa.
in gratia ſpiritus Chriſti, quo eis ẽt propria
dona diſcreta ſunt, de quo dictum eſt qđ co
memoraui, Spiritus ſanctus ſupueniet in te
& uirtus altisſimi obumbrabit tibi:hoc eſt Luc.
vmbram faciet tibi: Propterea & qđ naſce
ex te ſanctũ,vocabiť filius Dei. Vmbra por
ro iſta defenſaculum intelligitur ab ęſtu con
cupiſcentiarum carnalium: vnde illa virgo
Chriſtum non carnaliter cõcupiſcendo,ſed M
ſpiritaliter credendo concepit. Conſtat au
vmbra lumine & corpore, ꝓinde illud q
in principio erat verbum, lumẽ illud uerũ Ioan.
vt vmbraculũ meridianũ fieret nobis,uerbũ
caro factũ eſt & habitauit in nobis. Deo.
hõ, tanquã lumini corpus acceſſit, & in e
credentes vmbra protectionis operuiť. No
enim de quali vmbra dř,Tranſierunt omni
illa tanquã vmbra:nec de quali vmbra dic
Apoſtolus,Nemo uos iudicet in cibo, aut
in potu, aut ĩ partẽ diei feſti,aut neomenia S apo. Colos.
aut ſabbatorũ,quod eſt umbra futurorũ:ſe
de quali vmbra ſcriptũ eſt,Sub umbra alar
tuarum protege me. Dum ergo diſcernit i Pſal.
le ſupercœleſtis reges ſuper columbã dear
gentatam,non ſua merita extollant, non d
ſua propria virtute confidant: Niue quipp
dealbabuntur in Selmon gratia candificab
tur in protectione corporis Chriſti. Hun
autem montem conſequenter dicit: Mont

Dei,

Dei,montem vberem,montẽ incaseatũ, vel
montem pinguem.] Quid hic autem aliud
pinguẽ,quàm vberẽ diceret?Est enim mons
isto nomine nuncupatus.i.Selmon. Sed quẽ
montem intelligere debemus montem Dei,
montem vberem,montem incaseatum, nisi
eundẽ dñm Christũ,de quo & alius & alius
propheta dicit, Erit in nouissimis tempori-
bus manifestus mons domini paratus in ca-
cumine montiũ? Ipse est mons incaseatus ꝓ
pter paruulos gratia tanquã lacte nutrien-
dos,mons vber ad roborandos atque ditan-
dos donorũ excellentia: nam & ipsum lac
vnde fit caseus,miro modò significat gratiã.
Manat quippe ex abundãtia viscerũ mater-
norũ, & misericordia delectabilis paruulis
gratis infundit.Ambiguus est aũt in Græco
casus vtrũ sit nominatiuus an accusatiuus,
qm̃ in ea lingua mons neutri generis est nõ
masculini: ideo nonnulli Latini nõ interpre
tati sunt montẽ Dei,sed mons Dei. puto autẽ
melius esse in Selmon mõtem Dei, hoc est,
in montẽ Dei qui vocatur Selmon, secundũ
intellectũ quem supra vt potuimus exposui-
mus.Deinde qđ dixit montẽ Dei, montẽ in-
caseatũ, montẽ vberem,ne quis auderet ex
hoc dominũ Iesum Christũ comparare cœ
teris sanctis, q̃a & ipsi dicti sunt mõtes Dei:
legitur quippe, Iustitia tua sicut mõtes Dei:
vnde Apostolus ait,Vt nos simus iustitia Dei
in ipso. De q̃bus montibus & alio loco dici
tur,Illuminãs tu admirabiliter à mõtibus ę-
ternis,q̃a vita eis æterna donata est,& ꝑ eos
sanctarũ scripturarũ eminentissima authori
tas constituta est, sed illuminante ab eis il-
lo cui dicitur,Illuminas tu,leuaui.n.oculos
meos in mõtes,vnde veniet auxilium mihi.
Nec tamẽ auxiliũ meũ ab ipsis ꝓprie monti
bus, sed auxiliũ meũ à dño q̃ fecit cœlũ &
terrã, Vnus q̃ppe ipsorũ montiũ multũ ex-
cellẽs cũ dixisset,ꝙ plus illis omnibus labo-
rauerit,Nõ ãt ego,inq̃t ꝰ sed gr̃a Dei mecũ:
ne q̃s ergo auderet etiã montẽ speciosũ for-
ma pręfilijs hominũ:mõtibus filijs hominũ
comparare:quoniã nõ defuerunt q̃ eũ dice-
rent,alij Ioãnem Baptistam,alij Heliam,alij
Hieremiam, aut vnum ex prophetis, con-
uertit se ad illos & ait: Et quid suspicamini
montes incaseatos?montem, inquit,in quo
placuit Deo habitare in eo.] Vt quid suspi-
camini? Sicut enim lumen illi, quia & ipsis
dictũ est,Vos estis lumẽ mundi: sed aliud il-
lud dictum est lumẽ verum quod illuminat *Matt. 5.*
omnem hominem: sic montes illi, sed lon- *Ioan. 1.*
ge alius maior mons paratus in cacumine *Esaiæ 2.*
montiũ. Montes itaque isti illũ montẽ por-
tando gloriosi sunt,quorum ille vnus dicit, C
Mihi aũt absit gloriari, nisi in cruce domini
nostri Iesu Christi,ꝑ quẽ mihi mũdus cruci *Gala. 6.*
fixus est,& ego mũdo,vt q̃ gloriať,nõ in se-
ipso,sed in dño glorieť.Vt q̃d ergo suspica- *1.Co. 1.*
mini montes incaseatos,eũ montem in quo
placuit Deo habitare in eo?Nõ quia in alijs
nõ inhabitat,sed q̃a in ipsis ꝑ ipsum.In ipso *Colo. 1.*
quippe inhabitat omnis plenitudo diuinita *3.Re. 6.*
tis nõ vmbraliter tanquã in tẽplo à rege Sa-
lomone facto,sed corporaliter.i.solide atq;
veraciter, quoniã Deus erat in Christo mũ- *2.Co. 5.*
dum reconcilians sibi. Quod siue de patre
dictum accipiamus, quoniã ipse ait, Pater *Ioan. 14.*
autem in me manens facit opera,ego autem
in patre & pater in me:siue ita intelligatur,
Deus erat in Christo,verbum erat in homi- *Ioan. 1.*
ne,sic erat vtique verbum in carne,vt verbũ
etiam caro factum solus proprie diceretur.
i. homo verbum in vnam Christi personam
copularetur.Vt quid ergo suspicamini mon
tes incaseatos,eum montem, in quo placuit
Deo inhabitare in eo?Longe vtique aliter q̃ D
in illis montibus, quorũ aliquem etiã hunc
suspicamini. Nõ enim q̃a & illi per adoptio
nis gr̃am filij Dei sunt, ideo q̃squã illorum
est vnigenitus cui diceret,Sede ad dexteram
meam, donec ponã inimicos tuos sub pedi
bus tuis. Etenim dñs inhabitabit vsq; ĩ finẽ.] *Psal. 109.*
idest, illos mõtes nõ comparandos huic mõ
ti,ipse dominus inhabitabit, q̃ est mons pa-
ratus in cacumine montiũ, vt ꝑducat eos in *Esaiæ 2.*
finẽ.i.in seipsum sicut Deus est,cõtẽplandũ,
Finis.n.legis Christus ad iustitiã omni cre-
denti.Deo itaque placuit habitare in isto mõ *Rom. 10.*
te,qui paratus est in cacumine montiũ, cui
dicit: Tu es filius meus dilectus, in quo mi-
hi bene complacui. Ipse autem mons domi *Matt. 3.*
nus est qui alios montes inhabitabit in finẽ,
in quorũ cacumine paratus est. Vnus enim
Deus & vnus mediator Dei & hominũ, ho- *1.Tim. 2.*
mo Christus Iesus,mons montiũ, sicut san-
ctus sanctorum: vnde dicit,Ego in eis & tu
in me. Vt quid ergo suspicamini montes in- *Ioan. 17.*
caseatos,montẽ in quo placuit Deo inhabi-
tare ĩ eo? Etenim mõtes illos incaseatos do

minus iste mons inhabitabit vsque in finē,
Ioan 15. vt aliquid sint quibus ait, Quia sine me nihil
potestis facere. Ita fit etiā qđ sequit: Currus
Dei decē miliū multiplex.] Vel denū miliū
multiplex, vel decies milies multiplex. Vnū
verbū.n. Gręcū sicut quisque potuit Latino-
rum interpretum transtulit, qđ ibi dictum
est, μοριοπλάσιον, Latiue autē satis exprimi
non potuit, quoniā mille apud Grecos χίλια
dicuntur, μυριάδερ autem plura dena milia,
μυριὰς quippe vna decē milia sunt. Ingentem
itaque multitudinem sanctorū atque fide-
liū, qui portando Deū fiunt quodammodo
currus Dei, significauit hoc nomine. Hanc
inmanendo & regendo perducit in finem
1. Co. 15. tanquā currū suum, velut in locū aliquē de-
stinatū. Initium enim Christus, deinde qui
sunt Christi in præsentia eius, deinde finis.
Hæc est sancta Ecclesia, quæ sunt quod se-
quitur: Milia lætantiū.] Spe enim sunt gaudē
Rom. 11. tes, donec perducantur in finē, quem nunc
expectant per patientiam. Mirifice autē cum
dixisset, Milia lætantium, cōtinuo subiecit:
Dominus in illis.[Ne miremur quod læten-
Act. 14. tur, dominus in illis: Nam per multas tribu-
lationes oportet nos introire in regnū Dei.
Sed dominus in illis, ideo & si sunt quasi tri
2. Colo. 6. stes, semp tū gaudentes, nec iā ipso fine quo
nondū venerūt, sed spe sunt gaudētes, & in
tribulatione patiētes, qm dñs in illis. In Sina
in sancto.] In nominū Hebræorū interpreta
tionibus inuenimus Sina interpretari man-
datū: & alia quędā interpretatur, sed hoc pu
to psēti loco aptius cōuenire. Reddēs.n. cau
sā quare lætarent illa milia, qbus cōstat cur
rus Dei, Dñs, inqt, in illis, in Sina in sancto.
i. dñs in illis in mādato, qđ mādatū sanctum
Rom. 7. est, sicut dicit Apostolus, Itaque lex qdē san-
cta & mandatū sanctū & iustū & bonū. Sed
qd pdesset mandatū nisi dominus ibi sit, de
Phili. 2. quo dicitur, Deus.n. est q operatur in vobis
2. Colo. 2. & velle & operari pro bona volūtate? Nam
Rom. 5. mandatum sine Dei adiutorio litera est oc-
Rom. 11. cidens. Lex enim subintrauit, vt abundaret
delictū. Sed quoniā plenitudo legis charitas
est, ideo per charitatem lex impletur, nō per
Rom. 5. timorem. Charitas enim Dei diffusa est in
cordibus nostris per spiritum sanctum qui
datus est nobis. Ideo lætentur hæc milia, Tā
tum enim faciunt iustitiam legis, quantum
adiuuant spiritu gratiæ, quoniā dominus in

illis in Sina in sancto: deinde ad ipsum dominum locutione conuersa; Ascendisti inqui in altum, captiuasti captiuitatem, accepi dona in hominibus.] Hoc Apostolus sic c memorat, sic exponit de domino Chri loquēs, Vnicuiq; aūt nostrū, inquit, dat g tia secundū mensurā donationis Christi, pter quod dicit, ascendit in altū, captiua captiuitatem, dedit dona hominibus: Qu autē ascendit quid est, nisi quia & ascēdit inferiores partes terrę? Qui descēdit, ipse & qui ascendit super omnes cœlos, vt adi pleret omnia. Christo ergo sine dubitatio dictū est, Ascendisti altum, captiuasti capt uitatem, accepisti dona in hominibus. N moueat quod Apostolus idem testimon commemorans non ait, Accepisti dona hominibus: sed, dedit dona hominibus. I quippe authoritate Apostolica sm hoc l cutus est, quod Deus filius cū patre fecit. S cundū hoc qppe dedit dona hominibus m tens eis spiritū sanctū, qui spiritus est pat & filij: secūdū illud vero qđ idem ipse Ch stus in corpore suo intelligitur quod est E clesia, propter quod & mēbra eius sunt sa cti & fideles eius: vnde de eis dicitur, Vos tem estis corpus Christi & membra, proc dubio & ipse accepit dona in hominib Christus quippe ascendit in cœlum, & se ad dexterā pris: sed nisi & hic esset in terri non inde clamasset, Saule Saule quid me sequeris? Cum ergo idē ipse dicat, Quan vni ex minimis meis fecistis, mihi fecis quid dubitamus eū accipere in mēbris sui quæ dona mēbra eius accipiunt? Sed qd e captiuasti captiuitatē? Vtrū qa dicit mortē captiuos tenebat in qbus regnabat: an ips homines appellauit captiuitatē, qui capti sub diabolo tenebantur? Cuius rei myster continet etiā titulus Psalmi, quādo dom ædificabatur post captiuitatē. i. Ecclesia p gentilitatē. Ipsos itaque homines qui capt ui tenebantur appellauit captiuitatem, sic militia cū dicitur, intelliguntur qui militā eandē captiuitatē à Christo captiuatā dic Cur n. nō sit captiuitas fœlix, si & ad bo homines possunt capi? Vnde Petro dictu est, Ex hoc iā homines eris capiēs. Captiu ti ergo qa capti, & capti qa subiugati, sub ue illud iugū missi, liberati à peccato, cui seruierant: & iustitię serui facti, cuius libe erant.

erãt.Vnde & ipſe in illis eſt, qui dedit dona
hominibus, & accepit dona in hominibus.
Ideoq; in iſta captiuitate, in iſta ſeruitute, in
iſto curru, ſub illo iugo non ſunt milia plo-
rantium, ſed milia lætantiũ. Dñs quippe in
illis in Sina in ſancto. Cui ſenſui cõgruit &
alia interpretatio, qua interpretatĩ Sina men
ſura. Nam & de his donis lætitiæ ſpiritalis
Apoſtolus loquens idẽ quod ſupra comme
moraui. Vnicuiq; autẽ, inquit, nr̃m data eſt
gr̃a ſ̃m menſuram donationis Chriſti. Ac
deinde ſequitur, qđ ẽt hic ſequitĩ: Propter
qđ dicit, aſcendit in altũ, captiuauit captiui
tatẽ, dedit dona hoĩbus: qđ hic eſt, accepiſti
dona in hoĩbus. Quid hac & illa veritate cõ
cordius? Quid manifeſtius? Sed quid deinde
adiungit? Etenim qui non credunt inhabita-
re.) Vel qđ nõnulli codices habent: Etenim
nõ credentes inhabitare.) Nunquid ſunt alij
non credentes, niſi qui non credunt? De qui
bus dictũ ſit, non eſt facilis intellectus. Tan-
quam. n. rõ redderetur ſuperiorũ verborũ
cum dictũ eſſet. Captiuaſti captiuitatẽ, acce-
piſti dona ĩ hoĩbus: ita ſubiunctũ eſt, Etenim
qui non credunt inhabitare. i. non credẽtes
inhabitarent. Quid eſt hoc? De quib. hoc
dicit? An illa captiuitas antequã tranſiret in
bonam captiuitatem, vnde fuerit mala capti
uitas oſtendit? Non credendo enim posſide
bantur ab inimico qui operatur in filijs diſ-
fidentiæ, in quibus & vos inquit, fuiſtis ali-
quãdo cum viueretis in illis. Donis ergo gratiæ
eius qui accepit dona in hoĩbus, captiuauit
iſtam captiuitatẽ. Etenim nõ credentes erãt
inhabitarẽt. Nam fides eos inde liberauit,
vt iam credentes inhabitent in domo Dei,
facti & ipſi domus Dei, & currus Dei decẽ
milium lætantiũ. Vnde qui hæc canebat, in
ſpiritu ea præuidens impletus ẽt ipſe lętitia
eructauit hymnum dicens, Dñs Deus bene-
dictus. Benedictus dñs Deus de die in diẽ.)
Quod nonnulli codices habent: Die quoti-
die.) Quia ſic habẽt Græci ἡμέραν καθημέραν
quod verius exprimitur die quotidie. Quam
isto locutionẽ hoc ſignificare quod dictũ
eſt, de die in diẽ. Quotidie quippe hoc agit
vſque in finẽ, captiuat captiuitatẽ, accipiens
dona in hominibus. Et quoniam currũ illũ
ducit vſque in finem: ſequitur & dicit, Pro-
sperum iter faciet nobis Deus ſanitatum no
ſtrarum. Deus noſter Deus ſaluos faciendi.)
Multum gratia cõmendatur, quis. n. ſaluus
eſſet niſi ipſe ſanaret? Sed ne occurreret co-
gitationi, cur ergo morimur ſi per eius gra-
tiam ſalui facti ſumus, continuo ſubiecit, Et
dñi dñi exitus mortis: } Tãquam diceret: qd
indignaris humana conditio habere te exitũ
mortis, & dñi tui exitus non alius q̃ mortis
fuit? Potius ergo conſolare q̃ indignare, nã L
& dñi exitus mortis. Spe. n. ſalui facti ſumus.
Si aũt quod non videmus ſperamus, per pa- Rom. 8.
tientiã expectamus. Patienter ergo ẽt ipſam
mortem feramus illius exẽplo, qui licet núl-
lo peccato eſſet debitor mortis, & dñs eſſet,
a quo nemo animam tolleret, ſed ipſe eam
a ſemetipſo poneret, etiam ipſius fuit exitus
mortis. Veruntamen Deus conquaſſabit ca-
pita inimicorum ſuorum, verticem capilli
perambulantium in delictis ſuis:) Id eſt, ni-
mis ſe extollentium, nimis ſuperbientiũ in
delictis ſuis, in quib. ſaltem humiles eſſe de
berent dicẽtes: Dñe propitius eſto mihi pec Luc. 18.
catori. Sed conquaſſabit capita eorũ, qm̃ q Ibidem.
ſe exaltat humiliabitur, ac per hoc quãuis &
dñi ſit exitus mortis, tñ idem dñs qm̃ Deus
eſt: & voluntate non neceſsitate ſecundũ car
nem mortuus eſt. Conquaſſabit capita ini-
micorum ſuorum, non ſolum eorũ qui cru
cifixo illudentes & mouentes capita ſua di-
cebant, Si filius Dei eſt, deſcendat de crnce:
ſed ẽt omnium extollentiũ ſe aduerſus do- Mat. 37.
ctrinam eius, & tanquã mortẽ hominis irri-
dentium, Idẽ quippe ipſe de quo dictũ eſt, M
Alios ſaluos fecit, ſemetipſum non põt ſaluũ
facere, Deus eſt ſanitatũ noſtrarũ, & Deus
eſt ſaluos faciendi: ſed pp humilitatis & pa-
tientiæ documentũ, & ſanguine ſuo delen-
dum noſtrorum chirographũ peccatorũ, ẽt Colo. 2.
ſuum eſſe voluit exitũ mortis, ne mortẽ iſtã
timeremus, ſed illam potius, vnde nos libe-
rauit per iſtam. Veruntñ illuſus & mortuus
conquaſſauit capita inimicorum ſuorũ, de
quibus ait, Reſuſcita me & reddam illis: ſiue
bona pro malis, dum ſibi ſubdit capita cre- Pſal. 40.
dentium: ſiue iuſta pro iniuſtis, dum punit
capita ſuperbientium. Vtroque. n. modo con
quaſſantur & confringuntur capita inimico
rum, cum a ſuperbia deijciuntur, ſiue humi-
litate correcti, ſiue in ima tartari abſorpti.
Dixit dominus, ex Baſan conuertar.] Vel vt
nõnulli codices habent: Ex Baſan cõuertã.]
Ille quippe conuertit ut ſalui ſimus, de quo
di-

dictum est supra, Deus sanitatum nostrarũ,
& Deus saluos faciendi. Et quippe & alibi di
Psal. 79. citur, Deus virtutum conuerte nos, & osten
de faciem tuam & salui erimus. Item alibi:
A Conuerte nos Deus sanitatum nostrarũ. Ille
aũt dixit: ex Basan conuertam. Basan interp̃-
tatur confusio. Qaid est ergo, conuertam ex
confusione: nisi quia cõfunditur de peccatis
suis, qui pro eis dimittendis p̃catur miseri-
Luc. 18. cordiã Dei? Inde est ꝙ ille publicanus, nec
oculos ad cœlũ audebat leuare, ita se consi-
derans confundebatur, sed descendit iustifi-
catus, quia dixit dñs ex Basan conuertã. Ba-
san interp̃tatur & siccitas. Et recte intelligit
dñs ex siccitate conuertere, id est, ex inopia.
Nã qui sibi uidentur copiosi cum sint fame
lici, & pleni cum sint inanissimi, non cõuer-
Mat. 5. tuntur. Beati. n. qui esuriũt & sitiunt iustitiã,
Ps. 142. qm̃ ipsi saturabunt. Ex ista dñs siccitate con
uertit: de aĩa quippe sicca illi dr̃: Extẽdi ma-
nus meas ad te, anima mea velut terra sine a-
qua tibi. Ibi illud quoq; non absurde intelli-
gitur, quod habent alij codices: Ex Basan cõ
uertar. Conuertitur. n. ad nos ẽt ipse qui di-
Zach. 1. cit, Conuertimini ad me, & ego conuertar
ad vos: & non nisi extra confusionẽ, cũ pec-
catum nr̃m ante nos est semp̃, & extra sicci-
Psal. 70. tatem, quia eius desideramus imbrem, q̃ plu
uiã voluntariã segregauit hæreditati suæ. Nã
B siccitate infirmata est, ipse vero conuersus
perficit eam, cui dr̃, Et conuersus viuificasti
me. Dixit ergo dñs, ex Basan conuertã. Con
uertam in profundũ maris.) Si cõuertã, qua
re in profundum maris? In seipsum quippe
conuertit dñs, cũ salubriter cõuertit, & non
est utique ipse in profundo maris. An fallit
forte Latina locutio, & pro eo positũ in pro
fundum, qđ est in profundo: Non. n. ille se
conuertit, sed sibi conuertit eos, qui in p̃fun
do huius seculi iacent demersi pondere pec
Ps. 129. catorũ: ubi cõuersus ille dicit, De profundis
clamaui ad te dñe. Si aũt non est, conuertã:
sed conuertar in profundum maris: hoc in-
telligitur dixisse dñm nr̃m, ꝙ sua misericor-
dia conuerteretur ẽt in profundũ maris ad
2. sen. di. 43. cap. Sed quæritur. eos quoque liberandos, qui essent ẽt dispe-
ratissimi peccatores: quãquã in aliquo Græ
co codice inuenerim, non in profundũ, sed
in profundis, hoc est, ἐ βυθοῖς, quod prio-
rem sensum confirmat, quod etiam ibi con-
uertat ad se de profundis clamantes. Qui etsi
intelligitur ibi se conuerti ad liberandos
tales, non est incongruum, & ita eos cõu
tit, vel ad eos liberandos conuertitur ita.
intingatur per tuus in sanguine.) Quod
ipsum dñm Propheta dicit, vt tingatur p
tuus in sanguine: id est, vt ipsi qui ad te co
uertuntur, vel ad quos liberandos cõuerti
C licet in profundo maris onere iniquita
depressi fuerint, intãtum gratia tua p̃fici
qm̃ vbi abundauit peccatum, superabun
uit gratia, vt fiat per tuus inter membra
ad annunciandum Euangelium tuum, &
nomine tuo diu ducentes martyrium, vsq;
in sanguinẽ certent. Sic. n. vt arbitror conu
nientius intelligitur pes eius tinctus in sa-
guine: denique adiungit, Lingua canũ tuo
ex inimicis ab ipso.) Eosdem ipsos qui v
ad sanguinem fuerant pro fide Euangeli
certaturi, ẽt canes vocat tanquã pro suo d
latrantes: non illos canes, de quibus dicit
postolus, Cauete canes: sed illos qui edu
de micis quæ cadunt de mensa dominoru
suorum: hoc enim confessa Chananæa m
ruit audire: O mulier magna est fides tu
fiat tibi sicut vis. Canes laudabiles, non d
stabiles, fidem seruantes domino suo, & p
eius domo contra inimicos latrantes. Nõ
tm̃modo canum dixit, sed canum tuorum
nec eorum dẽtes, sed lingua laudata est: q
non vtique frustra, nec sine magno sacra
to Gedeon solos eos iussus est ducere, q̃ fl
minis aquã sicut canes lamberent, talesq;
D amplius q̃ trecenti in tanta multitudine i
uenti sunt. In quo numero crucis signum
p̃p̃ literam, quæ in Græcis numerorũ no
trecentos significat. De talibus canibus &
alio psalmo dr̃, Conuertentur ad vesperã
famen patientur vt canes: nam & quidam
nes reprehensi sunt a Propheta Esaia, nõ
quia canes essent, sed ꝙ latrare nescirent,
dormitare amarent. Vbi utique demonstr
uit, quia si vigilaret & pro dño suo latrar
laudabiles canes essent, sicut laudantur i
de quibus dr̃: Lingua canum tuorum: qu
tamen Propheta ex inimicis futuros esse p
dixit, per illam. s. conuersionem de qua
perius loquebatur. Vnde & ille psalmu
Conuertentur, inquit, ad vesperam, &
men patientur vt canes: deinde veluti qu
rentibus vnde hoc illis tantum bonum,
canes eius fierent, cuius fuerant inimici
sponsum

ſponſum eſt ab eo,ſic.n.legitur,lingua canũ
tuorũ ex inimicis ab ipſo: Ipſius vtiq; dile-
ctione,ipſius miſericordia,ipſius gr̃a.Nã qñ
id poſſent à ſe ipſis? Etenim cũ inimici eſſe-
mus recõciliati ſumus Deo per mortem filij
eius:ad hoc & dñi fuit exitus mortis.Viſi sũt
greſſus tui Deus.Greſſus q̃bus veniſti ꝑ mũ-
dũ tanquã in illo curru peragraturus orbem
errarũ,quos & nubes in Euangelio ſanctos
& fideles ſuos ſignificat,vbi ait, A mõ vide-
bitis filiũ hominis venientẽ in nubibus. Ex-
cepto illo aduentu,in quo erit iudex viuorũ
atque mortuorũ,A mõ,inquit,videbitis filiũ
hominis venientẽ in nubibus. Hi greſſus tui
viſi ſunt.i.manifeſtati ſunt reuelata gratia te-
ſtamenti noui:vnde dictũ eſt,Quam ſpecio-
ſi pedes eorum qui annunciant pacem, qui
annunciant bona. Hæc.n.gratia & iſti greſ-
ſus latebant in veteri teſtamento: cũ autẽ ve-
nit plenitudo temporũ, & placuit Deo reue
lare filium ſuum vt annunciaretur in genti-
bus, viſi ſunt greſſus tui Deus. Greſſus Dei
mei regis mei qui eſt in ſancto.]In quo ſan-
cto,niſi in templo ſuo? Templũ.n. Dei ſan-
ctum eſt,inquit,quod eſtis vos. Vt autẽ greſ
ſus iſti viderentur:Præuenerũt principes cõ-
iuncti pſallentibus, in medio adoleſcentula
rũ tympaniſtriarũ.] Principes ſunt Apoſto-
li:Ipſi.n. prꝑuenerũt vt populi ſequerẽtur.
Præuenerunt vt populi ſequerent̃.Præuene-
runt annunciantes nouũ teſtamentũ cõiun-
cti pſallentibus, de quorum bonis operibus
etiã viſibilibus tanquã organis laudis glorifi
caretur Deus.Idẽ autem principes in medio
adoleſcentularũ tympaniſtriarũ,in miniſte-
rio ſcilicet honorabili: nã ita ſunt in medio
miniſtri prꝑpoſiti Eccleſiarũ nouarũ:hoc.n.
eſt adoleſcentularũ carne edomita Deũ lau
dantium:hoc.n.eſt tympaniſtriarum, eo qđ
tympana fiant corio ſic cato & extẽto. Ideo
ne q̃ſquã carnaliter iſta acciperet, & ex his
verbis quoſdam luxuriæ choros in animum
induceret, ſequitur & dicit:In Eccleſiis be-
nedicite dominum:[Tanquam diceret,qui-
cunq; auditis adoleſcentulas tympaniſtrias,
laſciua delectamenta non cogitantes in Ec-
cleſiis benedicite dñm.Eccleſiæ quippe vo-
cis hac myſtica ſignificatione monſtrantur.
Eccleſiæ ſunt adoleſcentulæ, noua gr̃a deco
ratæ,Eccleſiæ ſunt tympaniſtriæ, caſtigata
carne ſpiritualiter ſonoræ. In Eccleſiis ergo
benedicite dñm Deũ de fontibus Iſrael.]In-
de prius elegit quos fontes faceret. Nã inde
sũt electi Apoſtoli,& hi primitus audierũt, *Io.m. 4.*
Qui biberit ex aqua quã ego dabo, nõ ſitiet
vnquã,ſed fiet in eo fons aquꝑ ſalientis in vi
tã æternã. Ibi Beniamin adoleſcẽtior in ec- G
ſtaſi.]Ibi Paulus nouiſsimus Apoſtolorũ, q̃
dicit:nam & ego Iſraelita ſum ex ſemine A-
brahã de tribu Beniamin. Sed planè in ecſta *Phili.3.*
ſi, expaueſcentibus omnibus tam magnũ in
eius vocatione miraculũ.Ecſtaſis nanque eſt
mẽtis exceſſus,qđ aliquãdo pauore contin-
git,nonnunquam vero per aliquã reuelatio
nem & alienationẽ mentis à ſenſibus corpo
ris,vt ſpiritui qđ demonſtrandũ eſt, demon
ſtretur. Vnde intelligi etiam ſic poteſt quod
hic poſitũ eſt,in ecſtaſi,quia cũ ei perſecuto
ri dictũ eſſet de cœlo, Saule Saule quid me
perſequeris:adẽpto lumine oculorũ carna-
liũ, reſpondebat domino quem ſpiritu vide *Acto.9.*
bat:qui autẽ cum illo erant,vocẽ reſponden
tis audiebant, neminẽ autem videntes cui lo
queretur. Poteſt hic ecſtaſis etiam illa eius
intelligi de qua ipſe loquens ait,Scire ſe ho-
minem raptũ vſque ad tertiũ cœlum,ſiue au *1.Co.12.*
tẽ in corpore,ſiue extra corpus neſcire, ſed
raptũ in paradisũ,audiſſe ineffabilia verba q̃
nõ liceret homini loq.Principes Iuda duces
eorũ, prĩcipes Zabulõ,prĩcipes Neptalim.]
Cũ Apoſtolos ſignificet principes, ibi eſt &
Beniamin adoleſcentior in ecſtaſi,q̃bus ver
bis Paulũ ſignificari nemo ambigit. Vel no-
mine principũ oẽs ſignificãtur in Eccleſiis H
excellẽtes atq; imitatione digniſsimi. Quid
ſibi volũt hꝑc nomina tribuũ Iſraelitarũ?Si.
n.tm̃ Iudæ mẽtio fieret, qm̃ ex hac tribu re-
ges fuerunt ex qua & dñs Chriſtus ſecundũ
carnem,ideo ex hac tribu putaremus figura- *Rom. 1.*
tos etiã principes teſtamenti noui. Cũ vero
adiungit principes Zabulon, principes Ne-
ptalim, quiſquã forſitã dicat ex his tribubus
Apoſtolos fuiſſe,ex aliis autẽ nõ fuiſſe. Qđ
licet vnde ꝓbari hoc poſſet nõ videã, tamẽ
quia nec vnde refellatur inuenio,& hoc lo-
co principes Eccleſiarum, duces que eorũ
qui in Eccleſiis benedicunt domino, video
cõmendari,nõ abſurde etiã iſtũ ſenſum pro
bo,ſed plus me delectat,quod ex iſtorũ no-
minũ interpretatione clareſcit.Hebræa quip
pe ſunt nomina, quorũ Iuda cõfeſsio inter-
pretari dicitur: Zabulon habitaculũ fortitu-

dinis: Neptalim dilatio mea. Quę oĩa verissi
mos nobis insinuant principes Ecclesiarũ, di
gnos dĩcatu, dignos imitatione, dignos ho-
noribus. Martyres nanq; in Ecclesiis locũ sũ
mũ tenent, atque apice sanctæ dignitatis ex-
cellunt. Iã vero in martyrio primo confes-
sio est, & ꝓ illa quicquid acciderit, tolerãdi
sequens assumit fortitudo: deinde post oĩa
tolerata, finitis angustiis, latitudo consequit
1. Co. 13. in præmio. Pót & sic intelligi, vt qm̃ tria hęc
Rom. 10. præcipue cõmendat Apostolus, fidẽ, spem,
charitatẽ: confessio fit in fide, fortitudo in
spe, latitudo in charitate. Fidei quippe res
est, vt corde credat ad iustitiã, ore aũt cõfes
Rom. 8. sio fiat ad salutẽ. In passionib. aũt tribulatio-
1. Ioã. 4. nũ res tristis est, sed spes fortis est. Si. n. ꝙ nõ
nõ videmus speramus, ꝑ patientiã expecta-
I mus. Latitudinem vero præstat charitatis
in corde diffusio nam cõsumata charitas fo
ras mittit timorẽ: q̃ timor tormentũ hẽt per
aĩę angustias Principes ergo Iuda duces eo
1. Co. 8. rũ. Quorum? Qui in Ecclesijs bñdicũt dñm.
1. Co. 1. Principes Zabulõ, principes Neptalim, prin
cipes cõfessionis, fortitudinis, latitudinis,
principes fidei, spei, & charitatis. Mãda De⁹
virtutẽ tuã.) Vnus aũt dñs nr̃ Iesus Chr̃s per
Rom. 5. quẽ oĩa & nos in ipso, quẽ legimus Dei vir
autẽ & Dei sapientiã, Qũo aũt Deus mandat
Christum suum, nisi dum eũ commendat?
Commendat. n. Deus charitatẽ suã in nobis
qm̃ dum adhuc peccatores essemus, Chr̃s
ꝓ nobis mortuus est. Qũo non & cũ illo oĩa
nobis donauit? Mãda Deus virtutem tuam,
Confirma Deus hoc quod operatus es in no
bis.) Manda docendo, confirma iuuando. A
templo tuo in Hierusalẽ, tibi offerent reges
munera) A templo tuo in Hierusalem, quæ
est libera mater nostra, quia & ipsa est tem-
plum sanctum tuum. Ab illo ergo templo ti
Gala. 4. bi offerent reges munera. Quicunque reges
intelligãtur, siue reges terræ, siue reges quos
discernit super cœlestis super columbam
deargentatam, tibi offerent reges munera.
K Et quæ munera? Gratiosa. Quę sacrificia?
Laudis. Sed huic laudi obstrepunt christia-
num vocabulum habentes, & diuersa sentiẽ-
tes. Fiat ergo quod sequitur: Increpa feras ca
lami.) Nam & feræ sunt, quoniam non in-
telligendo nocent. Et ferę calami sunt, quo-
niam scripturarum sensum pro suo errore
peruertunt. Per calamum quippe tam con-

uenienter scripturę significantur, quam s
mo per linguã, secundũ ꝙ dr̃ lingua H
bræa, vel Græca, vel Latina, uel alia quæl
bet, ꝑ efficientem scilicet id ꝙ efficitur. V
tatũ est aũt in Latino eloq̃o, vt scriptura s
lus vocet ꝙ stylo fiat, ita ergo, & calamus
calamo fiat. Dicit Apostolus Petrus, in d
ctos, & instabiles peruertere scripturas ad
priũ suum interitum. Hę sunt ferę calam
de quibus hic dr̃, Increpa feras calami. I
his est. n. ꝙ adiungit. Cõgregatio taurorũ
ter vaccas populorũ, vt excludantur ij, q
ꝓbati sunt argento.) Tauros vocans ꝑ su
biam duræ indomitęque ceruicis. Signi
cat. n. hæreticos, vaccas autẽ populorũ sed
ctibiles animas intelligendas puto, quia fa
le hos tauros sequuntur. Nõ. n. populos v
uersos seducunt, in quib. sunt graues & s
biles: vñ scriptũ est, In populo graui laud
bo te, sed in eis populis quos inuenerint v
cas, Ex his. n. sunt qui penetrant domos,
captiuas ducunt mulierculas oneratas pe
catis, quæ ducũtur variis desyderijs errori
semꝑ discẽtes, & ad veritatis scientiã nũq
peruenientes. Quod autẽ ait idem Apost
lus, Oportet & hęreses esse, ut probati m
nifesti fiant in uobis: hoc etiã hic sequitu
Vt excludantur ij qui probati sunt argent
idest, qui ꝓbati sunt eloquijs domini. Elo
quippe domini eloquia casta, argentũ ig
ꝓbatum terrę. Nã excludantur dictum
appareant, emineant, quod ait ille, mani
sti fiant. Vnde & in arte argentaria exclus
res uocantur, qui de confusione massę n
uerunt formam vasis exprimere. Multi eni
sensus scripturarum sanctarum latent,
paucis intelligentioribus noti sunt, nec a
seruntur commodius & acceptabilius, n
cũ respondendi hereticis cura cõpellit. T
n. etiã qui negligũt studia doctrinę, sopo
discusso ad audiendi excitantur diligẽtian
vt aduersarii refellantur. Denique quã mu
ti scripturarũ sanctarũ sensus de Chr̃o De
asserti sunt contra Photinum, quam mu
de homine Chr̃o contra Manichæum, q
multi de trinitate contra Sabellium, q̃ mu
ti de vnitate trinitatis contra Arrianos, E
nomianos, Macedonianos: quam multi
catholica Ecclesia toto orbe diffusa, &
malorum commixtione vsque in finem s
culi, quod bonis in sacramentorum eius s
cietate

cietate nō obſit,aduerſus Donatiſtas & Lu-
ciferianos aliosque ſi qui ſunt q̃ ſimili erro
re a ueritate diſſentiunt: q̃ multi cōtra cęte-
ros hęreticos,quos enumerare vel cōmemo
rare nimis lōgū eſt,& p reſenti opeti nō ne-
ceſſariū.Quorū tñ ſenſum ꝓbati aſſertores
aut prorſus laterent,aut non ita eminerent,
vt eos eminere fecerūt ſuperborū contradi
ctiones,quos velut tauros.i. iugo diſciplinę
pacifico leniq; nō ſubditos cōmemorat A-
poſtolus,vbi talē dicit eligendū ad epatū,vt
potens ſit exhortari in doctrina ſua, & con
tradicentes redarguere.Sūt.n.multi nō ſub-
diti,ut ſunt tauri,elatione ceruicis impatiē
tes aratri atq; iuncturę,uaniloqui, & mētis
ſeductores.Has mentes ſignificauit iſte pſal.
appellatione vaccarū.Ad hanc ergo utilita-
tē ꝓuidentia diuina ꝑmittit tauros cōgrega
ri inter vaccas populorū ut excluddantur. i.
vt emineant q̃ ꝓbati ſunt argento. Ad hoc.
n.hæreſes ſinunt eē,ut ꝓbati manifeſti fiant.
Quanq̃ & ſic etiā poſsit intelligi, congrega
tio taurorū inter vaccas populorum , ut ab
eis vaccis excludantur,qui ꝓbati ſunt argen
to.Hāc.n.habent intentionē hæretici docto
res,ut ab auribus animarum , quas ſeducere
moliuntur excludāt eos.i.ſeparent eos qui
probati ſunt argento.i. q̃ idonei ſunt doce-
re eloquia dñi.Sed ſiue ille huius verbi, ſiue
iſte ſit ſenſus:ſequit̄,Diſperge gentes,q̃ bella
volunt.)Non.n.correctioni ſed cōtentioni
ſtudēt.Hoc ergo prophetat,ut ipſi potius di
ſpergant̄,qui corrigi nolunt,qui gregē Cr̄i
diſpergere affectāt.Gentes āt appellauit,nō
ꝑꝑ generationes familiarum , ſed propter
generationes ſectarum ubi ſeries ſucceſsio
nis confirmauit errorem: Venient legati ex
Aegypto, Aethiopia pręueniet manꝰ eius.)
Aegypti uel Aethiopiæ (nomine,omniū gē
tiū fidem ſignificauit,a parte totum,legatos
appellans reconcilatiōis,prędicatores. Pro
Chriſto.n. inq̄t,legatione fungimur tanquā
Deo exhortante per nos: obſecramus pro
Chriſto reconciliari Deo.Non ergo de ſo-
lis iſraelitis vnde Apoſtoli electi ſunt, ſed
etiam de cęteri s gentibus futuros prædica-
tores Chriſtianę pacis hoc modo myſtice
prophetatum eſt.Quod vero ait, Præuenie
manus eius,hoc ait , pręueniet vindictam t
eius,conuerſione.ſ.ad eum, ut peccata di-
mittantur,ne pctōres permanendo,punian-
tur.Qđ etiā in alio Pſal dr̄, Præueniamus fa
ciē eius in confeſsione. Sicut p manus vin- *Pſal.64.*
dictā,ita per faciē reuelationē præſentiāque
ſignat, q̄ futura eſt in iudicio.Quia ergo per
Aegyptū atq; Aethiopiā totius orbis gētes
ſignificauit:cōtinuo ſubiūxit,Deo regna ter
rę.)Nō Sabellio,non Arrio , non Donato , C
nō cęteris tauris ceruicatis , ſed Deo regna
terræ.Plures aūt codices Latini & maxime
Græci ita diſtinctos verſus habent , vt nō ſit
in eis,vnus verſiculus,Deo regna terrę,ſed,
Deo,in fine ſit uerſus ſuperioris, atq; ita di
catur,Athiopia pręueniet manus eius Deo.
Ac inde ſequatur in alio uerſu,Regna terrę
cātate Deo,pſallite dño.) Qua diſtinctione
multorū codicū & authoritate digniorū cō-
ſonanti ſine dubio præferēda fides cōmēda
ri mihi vr̄,quæ opera p̄cedit,q̃a ſine bono-
rū operū meritis p fidē iuſtificatur impius,
ſicut dicit Apoſtolus,Credenti in eū,q̃ iuſti *Rom. 4.*
ficat impiū,deputat̄ fides eius ad iuſtitiam,
vt deindę ipſa fides p dilectionē īcipiat ope
rari.Ea quippe ſola bona opera dicēda ſūt,
quæ fiunt per dilectionē Dei Hæc aūt neceſ
ſe eſt,ut antecedat fides,ut inde iſta , non ab
iſtis incipiat illa:qm̄ nullus operat̄ per dile-
ctionem Dei,niſi prius credat in Deū . Hæc
eſt fides de qua dicit̄,In Xp̄o.n.Ieſu neq; cir *Gala.5.*
cunciſio aliquid valet,neque pręputiū , ſed
fides,quę per dilectionem operatur.Hęc eſt
fides de qua ipſi Eccleſiæ dicitur in Canti- *Cant. 1.*
ciſcanticorum,Venies,& pertranſies ab ini
tio fidei. Venit enim tanquam currus Dei *Ioan.3.*
in milibus lętantium , proſperum iter ha-
bens,& pertranſiit de hoc mundo ad patrē: D
ut fiat in ea quod ſponſus in ſe dicit,q̃ tran-
ſiit de hoc mundo ad p̄rem,uolo ut ubi ego
ſum,& iſti ſint mecū,ab initio fidei.Quia er *Ioan.17.*
go ut bona oꝑa ſequantur p̄cedit fides , nec
ulla ſunt bona opera, niſi quæ ſequuntur
præcedentem fidem:nihil aliud videtur di-
ctū,Aethiopia præueniet manus eius Deo:
niſi Aethiopia credet Deo. Sic enim præue-
nit manus eius i.opera eius. Cuius niſi ip-
ſius Aethiopię?Quia hoc in Græco non eſt
ambiguum:eius quippe ibi fœminino gene
re apertiſsime poſitum eſt,ac per hoc nihil
aliud dictum eſt , quā Aethiopia pręueniet
manus eius Deo, ideſt, credendo in Deum
pręuenit opera ſua.Exiſtimo enim , inquit
Apoſtolus, iuſtificari hominem per fidem *Rom.3.*
ſine

ſine operib.legis.An Iudęorũ Deus tm̃? Nõne & gentiũ? Sic ergo Aethiopiã q̃ vr̃ extrema gentiũ, iuſtificat per fidẽ ſine operib. legis. Nõ.n.ut iuſtificetur de legis operib. gloriatur, nec pręponit fidei merita ſua, ſed fide pręuenit opera ſua. Plures ſane codices Gręci nõ habent manus, ſed manũ, qđ tãtũ dẽ valet, qm̃ pro operibus poſitũ eſt. Mallẽ aũt Latini interpretes ſic trãſtuliſſent, Aethio-
E pia pręueniet manus ſuas, q̃ manus eius deo qm̃ planius hoc eſſet, q̃ qđ nũc dictũ eſt eis, & ſalua veritate ſic fieri poſſet, q̃a in Gręca lingua id pronomẽ nõ ſolũ eius, ſed ẽt ſuam uel ſuas põt intelligi, qđ eſt αὐτῆς ſuã ergo ſi manũ: ſuas aũt, ſi manus. Nã qđ eſt in Gręco, χεῖρας αὐτῆς φ plures codices habẽt, & manũ eius & manũ ſuã poteſt intelligi. Qđ vero rarum eſt in codicibus Gręcis, χεῖρα αὐτῆς, & manus eius & manus ſuas Latine: poteſt dici. Hinc iam velut decurſis per prophetiam rebus omnibus, quas impletas eſſe iã cernimus, hortatur ad laudẽ Chriſti, ac deinde prænunciat futurũ eius aduentũ. Regna terræ cantate Deo, pſallite dño. Pſallite Deo, qui aſcendit ſuper cęlũ cœlorũ ad Orientẽ.) Vel ſicut nonnulli codices habent Qui aſcendit ſuper cœlũ cœli, ad Orientẽ.) In his verbis ille non intelligit Chriſtũ, qui eius reſurrectionẽ aſcenſionẽque non credit. Ad Orientem vero quod addidit, nonne etiam Chriſtum locum, quoniã in partibus Orientis eſt vbi reſurrexit & unde aſcendit,
Mar. 16. expreſſit? Ergo ſuper cœlum cœli ſedet ad
Acto. 1. dexterã patris. Hoc eſt qđ dicit Apoſtolus,
Ipſe eſt qui aſcendit ſuper oẽs cœlos. Quid
Ephe. 4. enim cœlorum reſtat poſt cœlum cœli,
Quos & cœlos cœlorum poſſumus dicere, ſicut uocauit firmamentum cœlum, qđ tamẽ cœlum, etiam cœlos legimus vbi ſcri-
F ptũ eſt, Et aquæ quæ ſuper cœlos ſunt laudent nomen domini. Et quoniam inde venturus eſt ad iudicandos viuos & mortuos. Attende quod ſequitur, Ecce dabit vocem
Gene. 1. ſuam vocem virtutis.) Ille qui ſicut agnus
Pſal. 48. coram tondente ſe fuit ſine voce, ecce dabit
Acto. 1. vocem ſuam, nec vocem infirmitatis tãquã
Eſa. 53. iudicandus, ſed vocem virtutis tanquam iudicaturus. Non enim Deus occultus ſicut prius, & in hominum iudicio non aperiens os ſuum, ſed Deus manifeſtus veniet, Deus noſter & non ſilebit. Quid deſperatis infideles? Quid irridetis? Quid dicit ſeruus malus, Tardat dominus meus Venire? Ecce dabit vocẽ ſuã, vocem virtutis. Date gloriã Deo, ſuper Iſrael magnificẽtia eius.) De quo dicit Apoſtolus ſuper Iſrael Dei, Non enim oẽs, qui ex Iſrael hi ſunt Iſraelitę, qm̃ eſt & Iſrael ſcđm carnẽ. Vñ ait, Videte Iſrael ſecũdũ carnem. Non autẽ qui filii carnis, hi filii ſunt Dei, ſed filii promiſsionis deputantur in ſemine. Tunc ergo quando erit ſine nullã malorum commixtione populus eius tanquam maſſa uentilabro emundata, tãquam Iſrael in quo dolus non eſt, tunc eminentiſſima erit ſuper Iſrael magnificentia eius. E virtus eius in nubibus.) Non enim ſolus ueniet ad iudicium, ſed cum ſenioribus populi ſui, quibus promiſit, quod ſedebunt ſuper ſedes iudicaturi, qui etiam angelos iudicabunt. Hæ ſunt nubes. Denique ne aliud nubes intelligerentur: ſecutus adiunxit, Mirabilis Deus in ſanctis ſuis Deus Iſrael. ℥ Tunc enim & nomen ipſum ueriſsime ac pleniſsime implebitur Iſrael, quod eſt videns Deũ: quando uidebimus eũ ſicuti eſt. Ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ, benedictus Deus. ℥ Nunc fragiles & infirmi, habemus enim theſaurum iſtum in uaſis fictilibus. Tunc vero etiam corporum glorioſiſsima commutatione, ipſe dabit virtutem & fortitudinẽ plebi ſuæ. Seminatur enim hoc corpus in infirmitate, ſurget in virtute. Ipſe ergo dabit virtutem, quam in ſua carne pręmiſit, de qua dicit Apoſtolus, Virtutem reſurrectionis eius. Fortitudinem autem, qua inimica deſtruetur mors. Quoniam itaque prolixum, & ad intelligendum difficilem pſalmum, tandem aliquando ipſo adiuuante finiuimus, benedictus Deus, Amen.

Concio prima de prima parte Pſalmi ſexageſimioctaui.

EO tpe in hoc ſęculo exorti ſumus & aggregati populo Dei, quo iam olus illud ex grano ſinapis tetendit brachia ſua: quo iam fermentũ illud, quod primo cõtẽptibile fuit, fermẽtauit tres mẽſuras. i. totũ orbẽ terrarũ reparatũ ex tribus filiis Noe: quoniã ab oriẽte & occidente & aquilone & auſtro ueniunt, q̃ recũbent cũ patriarchis, expulſis foras eis, q̃ de illorũ carne sũt nati, & eorũ fidẽ non ſunt imitati. Ad hanc ergo Xpi Eccleſię gloriã oculos aperimus, & iſtã ſteri-

lem

lem cui gaudium indictum atque prædictũ est,qđ plures filios habitura esset,q̃ illa quę habebat virum, iam talem inuenimus quæ oblita esset opprobriorũ, & ignominiæ viduitatis suæ,& iõ possumus fortè mirari cũ voces humilitatis Christi vel nr̃æ relegerimus in aliqua prophetia. Et fieri põt ut minus ex eis afficiamur, quia non eo tp̃e uenimus qñ ista cum sapore legebantur abundãte pressura. Sed rursus si tribulationũ abundantiam cogitemus, & in qua ambulemus via cognoscamus: si tñ illa ambulamus, quæ sit angusta & per pressuras atque tribulationes perducat ad requiem sempiternã: quáq; ipsa quæ in rebus humanis vocatur fęlicitas, plus sit timenda q̃ miseria qñquidẽ miseria plerunque affert ex tribulatione fructũ bonum, fęlicitas aũt corrumpit aĩam puersa securitate, & dat locum diabolo tentatori. Cum ergo cogitauerimus prudẽter & recte, sicut psallit hæc victima, tentationẽ esse vitam humanã super terrã, neminemq; omnino esse securum, nec debere esse securũ, donec ad illam pr̃iam veniatur, vnde nemo exit amicus, quò nemo admittitur inimicus, ẽt nũc in ipsa Ecclesię gloria agnoscimus voces tribulationis nr̃æ, & tanq̃ mẽbra Christi cõpage charitatis subdita capiti nr̃o, & nos inuicem retinentia dicemus de Psalmis, qđ hic dixisse inuenerimus martyres, qui fuerant ante nos, quia tribulatio est omnib. cõis ab initio vsque in finem. Tñ istum psalmũ, quem tractandum suscepimus, & de quo loqui charitati vestrę in noĩe dñi proposuim⁹, in grano sinapis agnoscamus: paululũ ab altitudine oleris & diffusione ramorũ, & ab' il la gloria, vbi aues cęli requiescunt, auocemus cogitationẽ, & hæc magnitudo q̃ nos delectat in olere, q̃ de paruo surrexit audiamus. Christus enim hic loquitur, sed iã sciẽtibus dicimus, Christus non solũ caput, sed & corpus, ex ipsis verbis agnoscimus. Nam quia Christus hic loquitur, dubitare omnino non permittitur. Hic sunt enim expressa verba, quæ in eius passione completa sunt, Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Qñ ista ad literam impleta sunt, & prorsus quomodo prædicta, sic reddita. Cunque ipse Christus dixisset, sitio, pendens in cruce, & ad hoc verbum ei acetum in spõgia datum esset, quo accepto dixit, Consummatum est, & sic inclinato capite tradidit spiritum: ostendens ista omnia quæ p̃dicta sunt, in illo fuisse tunc consummata, nõ licet hic aliud intelligere. Apostoli ẽt loq̃ntes de Chr̃o, testimonia ex isto psalmo dederunt. Quis aũt deuiet à sentẽtijs eorum? Aut quis agnus nõ sequatur arietes? Ergo Christus hic loquitur, magisq; nobis demonstrandũ est, vbi eius membra loquanẽ, vt ostendamus quia totus hic loquitur, quã dubitandum quòd Christus loquatur. Ioan. 10. L

Titulus Psalmi est,
In finem pro his qui commutabuntur ipsi
David.

NVnc commutationem in melius audi: commutatio.n. vel in deterius est, uel in melius est. Adã & Eua in deterius, qui ex Adam & Eua Christo adhæserunt, in melius cõmutati sunt. Sicut.n. per vnum hominem mors, ita & per vnũ hoiem resurrectio mortuorũ: Et sicut in Adam oẽs moriunẽ, sic & in Christo oẽs viuificabunẽ. Ab eo qđ formauit Deus, mutatus est Adã, sed in peius iniquitatis suæ. Ab eo qđ operatus est iniquitatẽ, mutanẽ fideles, sed in melius per grãm Dei. Vt mutaremur in peius, nostra iniqtas fuit: vt mutaremur in melius, non nr̃a iustitia, sed gr̃a Dei p̃stat. Qđ ergo in peius mutati sumus, nobis imputemus, ꝙ in meli⁹ cõmutamur, Deũ laudemus. Pro his ergo iste Psalmus, q̃ cõmutabunẽ. Vñ aũt ista cõmutatio facta est, nisi ex passione Chr̃i? Pascha ipsum, Latine trãsitus interp̃tatẽ. Non est.n. pascha Gręcũ nomen, sed Hebræorũ. Resonat qdẽ ĩ Gręca lingua passionẽ, q̃a πάσχει pati dr̃. Sed cõsultũ Hebręũ eloquiũ, aliud indicat. Pascha trãsitũ cõmendat. Qđ admonuit ẽt Ioannes Euãgelista, q̃ imminẽte passione cũ ueniret dñs ad cęnã, qua cõmendauit sacr̃m corporis & sanguinis sui, ita loquitur, Cum aũt venisset hora qua trãsiret Iesus de hoc mundo ad patrẽ: expressit ergo transitũ paschę. Sed nisi ipse trãsisset hinc ad patrem qui ꝑꝑ nos uenit, nos trãsire hinc qũo possemus, qui non ꝑꝑ aliquem leuandum descendimus, sed cecidimus? Ipse aũt nõ cecidit, sed descendit, vt eum qui ceciderat subleuaret. Transitus ergo illius & noster hinc ad patrem, de hoc mundo ad regnum cœlorum,

Gene. 3. 1. Co. 15 M Ioan. 13.

lorũ,de vita mortali ad vitã æternã, de vita
terrena ad vitã cœleſtẽ, de vita corruptibili
ad in corruptibilẽ,de tribulationũ cõuerſa-
tione ad perpetuã ſecuritatẽ, Ideo ꝑ his qui
commutabũtur, Pſalmi titulus eſt Cauſam
igitur commutationis noſtræ.i. ipſam dñi
paſsionem,noſtráque in tribulationibus vo
cẽ in textu pſalmi aduertamus, cognoſca-
mus,cõgemiſcamus, & audiẽdo,cognoſcẽ-
do, cõgemiſcẽdo mutemur vt impleatur in
A nobis titul⁹ Pſalmi, Pro his q̃ cõmutabunt.

Enarratio primæ partis.

SAluum me fac Deus, quoniam intraue-
Mat. 13. runt aquæ vſque ad animã meam.]Gra
num illud eſt contemptum mundo quod vi
detur humiles dare voces, In horto oritur,
miraturo mũdo oleris magnitudinẽ, cuius
oleris ſemen contemptũ eſt à Iudęis.Re ue-
ra.n.conſyderate ſemen ſinapis, minutum,
fuſcum, aſpernabile prorſus, vt ibi implea-
Eſai. 53. tur qđ dictum eſt, Vidimus eum,& nõ habe
bat ſpeciem neque decore. Aquas autem in
traſſe vſque ad animam ſuam dicit,quia po-
tuerũt illæ turbæ. quas aquarũ nomine ſigni
ficauit,eo uſque ꝑualere vt occiderẽt Chri-
ſtum.Præualuerunt ad contemnendum, ad
tenendũ,ad ligandũ,ad inſultandum, ad co-
Mat. 26. & 27. laphizandũ,ad cõſpuẽdũ.Adhuc quouſque?
Vſque ad mortẽ. Ergo introierũt aquę vſq;
ad animã meã. Hãc quippe vitã dixit animã
ſuam, quouſque illi accedere ſæuiendo po-
tuerunt.Sed nunquid hoc poſſent niſi ab ip
ſo permitterentur? Vnde ergo aliquid tanq̃
inuitus patiatur ſic clamat, niſi quia caput
membra ſua pręfigurat?Paſſus eſt quippe il-
le q̃a voluit, martyres vero etiã ſi noluerũt.
Ioan. 21. Petro nanqpe ita prædixit paſsionẽ ſuã, Cũ
ſenueris,inquit, alius te pręcinget, & feret
quò tu non vis.Quanquam enim Chriſto in
hærere cupiamus,mori tamen nolumus, &
B ideo libenter vel potius patientes patimur,
quia alius tranſitus non datur,per quẽ Chri
ſto cohæreamus.Nam ſi poſſemus aliter per
uenire ad Chriſtum, ideſt,ad vitam æternã,
quis vellet mori? Naturam quippe noſtram,
ideſt,conſortiũ quoddã animę & corporis,
& quãdã in his duobus familiaritatẽ cõgluti
nationis atq; cõpaginis. exponẽs quodã lo-
2. Col. 5. co Apoſtolus,ait,habere nos domũ nõ ma-
nufactã, æternã in cœlis.i.immortalitatẽ ꝑ
paratã nobis, qua induendi ſumus in fine
cum reſurreximus à mortuis: & ait, In quo
nolumus ſpoliari ſed ſuperueſtiri,vt abſor-
beatur mortale à vita. Si fieri poſſet ſic velle
mus,ait,fieri immortales, vt iã veniret ipſa
immortalitas, & modo ſicut ſumus mutare
nos, vt mortale hoc noſtrũ abſorberetur à
vita, nõ ꝑ mortẽ corpus puniretur, vt in fi-
ne iterũ reciperet. Quanuis ergo à malis ad
bona trãſeamus,tñ ipſe trãſitus aliquantum
amar⁹ eſt,& hẽt fel q̃ dederũt dño in paſsio- C
ne Iudæi,hẽt acre q̃ddã tolerãdũ, quo oſtẽ-
dunt q̃ eũ aceto potauerũt. Præfigurãs ergo
& trãs formãs in ſe noſipſos, hoc ait,Saluũ
me fac Deus, qm̃ intrauerũt aquæ vſque ad
aĩam meã. Potuerũt qui ꝑſecuti ſunt etiã oc
cidere,ſed amplius qđ faciant nõ habebunt
Præmiſit.n. exhortationem ipſe dñs dicens,
Nolite timere eos qui corpus occidunt, &
amplius nõ habent quid faciant,ſed eũ time
te qui habet poteſtatẽ,& corpus & animam
occidere in gehennam ignis, Maiore timo
re minora cõtemnimus,& maiore æternita-
tis cupiditate omnia temporalia faſtidimus.
Nam & hic delitiæ temporales dulces ſunt,
& tribulationes temporales amarę ſunt. Sed
quis nõ bibat tribulationis temporalis pocu
lũ, metuens ignis gehennarũ, & quis nõ cõ-
temnat dulcedinẽ ſeculi, inhians dulcedini
vitæ æternæ? Hinc ergo vt liberemur clame-
mus,ne forte in præſſuris conſentiamus ini-
q̃tati,& vere irreparabiliter ſorbeamur.Sal-
uum me fac Deus quoniã intrauerũt aquæ
vſque ad animã meã.Infixus ſum in limo ꝑ
fundi,& nõ eſt ſubſtantia]Quid dicit limũ?
An ipſos qui perſecuti ſunt? De limo enim
factus eſt homo, ſed iſti cadendo à iuſtitia
limus profundi facti ſunt: quibus perſequen
tibus, & ad iniquitatẽ trahere cupientibus,
quiſquis nõ cõſenſerit, de limo ſuo aurum
facit: Merebitur.n.limus ipſius cõuerti in ha
bitudinem cœleſtem, & ſocius fieri eorũ de
quibus dicit titulus Pſalmi, pro ijs qui com
mutabuntur. Iſti autẽ cũ limus profundi eſ-
ſent, hæſi in illis.i.tenuerunt me, pręualue-
runt mihi, occiderunt me. Infixus ſum ergo
in limo profundi,& nõ eſt ſubſtantia. Quid
eſt hoc,nõ eſt ſubſtãtia: Nunquid nã ipſe li-
mus nõ eſt ſubſtãtia? An ego inhærẽs factus
ſum nõ eſſe ſubſtãtia? Quid eſt ergo, infixus

ſum

ſum?Nanquid nam ſic hęſit Chr̃s? An ueronis aliquantulæ:cui tñ ſi intẽti fueritis, for- 37. c. In
hæſit?An nõ,ſicut dictũ eſt in libro Iob, Ter taſsis in ea non laborabimus.Dicitur hõ, dr̃ hoc autẽ.
ra tradita eſt in manus impii?An ſcd̃m cor- pecus, dr̃ terra,dr̃ cœlũ,ſol,luna,lapis, ma- 1. ſen. d.
pus infixus eſt,qa teneri potuit,& ipsã cruci re,aer,oĩa iſta ſubſtãtię ſunt,eoipſo quo sũt. 33.c.Verũlamẽ,
fixionẽ habebat?Niſi.n.clauis fixus eſſet, cru Naturę ipſę ſubſtãtię dñr.Deus ẽ quædã ſub
cifixus nõ eſſet.Vñ ergo nõ eſt ſubſtãtia? An ſtantia.nã ꝙ nulla ſubſtantia eſt,nihil omni
limus ille nõ eſt ſubſtantia?Intelligemus er- no'eſt.Subſtãtia ergo aliquid eſſe eſt.Vñ etiã
go ſi potuerimus,qd ſit & non eſt ſubſtãtia, in fide catholica cõtra veuena quorũdã hæ- G
ſi prius intellexerimus,qd ſit ſubſtãtia. Sub- reticorũ ſic ædificamus,ut dicamus patrẽ &
ſtãtia qppe dr̃ & diuitiarũ,ſcd̃m quã dicim⁹ filiũ & ſpm̃ ſanctũ vnius ſubſtãtiæ eſſe. Quid
habuit ſubſtãtiã,& perdidit ſubſtãtiã.Sed nũ eſt vnius ſubſtãtię?Verbi grã, Si aurũ eſt pa- 1. ſen. d.
quid hoc putabimus hic dictũ eſſe, & nõ eſt ter,aurũ & filius,aurũ & ſpiritusſãct⁹. Quic 33. c. Ex
ſubſtãtia. i. nõ ſunt diuitię,quaſi mõ aliquid quid eſt pater qd̃ Deus eſt,hoc eſt filius,hoc hit uerbis &c.
de diuitiis ageretur, aut aliqua qõ de diuitijs ſpiritusſanctus Cũ aũt pater eſt,nõ illud eſt, Nos aũt.
haberet?An forte qua ille ipſe limus pauper quod illud eſt.Pater.n.non ad ſe, ſed ad filiũ
tas erat,& diuitiæ nõ erũt,niſi qñ ęternitatis dr̃.Ad ſe autem Deus dicitur.Itaque eo quod
participes effecti fuerimus?Tunc ſunt.n.verę Deus eſt,hoc ipſo ſubſtantia eſt Et quia eiuſ 1. ſen. d.
diuitiæ,qñ nobis nihil deerit.Põt etiã ſcd̃m dem ſubſtantię filius,proculdubio & filius 34.c. Nõ
huius verbi intellectũ accipi ſenſus iſte vt di Deus.At vero quod pater eſt,quia non ſub- ergo ſcd̃m
ceret,infixus ſum in limo ꝓfundi, & nõ eſt ſtantiæ nomen eſt,ſed refertur ad filium, nõ circa finem.
ſubſtantia.i.ad paupertatẽ perueni.Nã hic di ſic dicimus filium patrem eſſe, qũo dicimus
xit,Pauper & dolẽs ego ſum.Dicit & Apo- filium Deum eſſe.Quęris quid ſit pater? Re-
ſtolus,Qm̃ ꝓpter vos pauper factus eſt cum ſpõdetur Deus. Quæris quid ſit filius? Reſpõ
eſſet diues,vt illius inopia vos ditaremini.Er detur Deus.Quæris quid ſit pater& filius?Re
go paupertatẽ ſuã volens dñs nobis cõmen ſpondetur Deus.De ſolo patre interrogatus,
dare,fortaſſe dixerit,Nõ eſt ſubſtãtia. Ad ſũ Deũ reſponde: de ſolo filio interrogatus,
mã.n.paupertatẽ uenit,qñ formã ſerui ſe in Deũ reſponde:de utroque interrogatus, nõ
duit. Diuitię eius quæ ſunt?Qui cũ in forma Deos,ſed Deũ reſponde.Non ſicut in homi
Dei eſſet,nõ rapinã arbitratus eſt eẽ ſe æqua nibus:quæris quid ſit pater Abrahã,reſpon-
lẽ Deo. Hę magnę incomparabileſque diui detur homo,ſubſtantia eius reſpondet. Quæ
tię.Vnde ergo iſta paupertas? Quia ſemet- ris quid ſit filius eius Iſaac,Reſpondetur ho
ipſum exinaniuit formam ſerui accipiens,in mo:eiuſdem ſubſtantiæ Abraham & Iſaac.
ſimilitudinem hominum factus,& habitu in Quęris quid ſit Abraham & Iſaac? Non re-
uentus vt homo,humiliauit ſe factus obe- ſpondetur homo,ſed homines.Nõ ſic in di-
diens vſque ad mortem, vt diceret, Introie- uinis:tanta enim ibi eſt ſubſtantiæ ſocietas,
runt aquę vſque ad animam meam. Ad de vt æqualitatem admittat,pluralitatem nõ ad
ſuper mortem, Quid amplius additurus es? mittat.Si ergo tibi dictum fuerit, cum dicis
Ignominiam crucis. Ideo ſequitur,Mortem mihi filium hoc eſſe quod pater eſt, profe-
autem crucis Magna paupertas,ſed hinc e- cto & filius pater eſt,reſponde ſecundũ ſub-
runt magnę diuitiæ, quia ſicut impleta eſt ſtãtiam tibi dixi hoc eſſe filium quod pater
paupertas eius, ita & implebuntur diuitiæ eſt,non ſecundum id quod ad aliud dicitur.
noſtrę de paupertate ipſius.Quantas diuitias Ad ſe.n.Deus dicitur,ad patrem filius dici-
habet,ut de ſua paupertate nos diuites face- tur.Rurſuſque pater ad ſe Deus dicitur, ad
ret?Quales nos facturus eſt de diuitijs ſuis, filium pater dicitur. Quod dicitur ad fi-
quos diuites fecit de paupertate ſua? Infixus lium pater,non eſt filius : Quod dicitur fi-
ſum in limo profundi, & non eſt ſub- lius ad patrem,non eſt pater. Quod dicitur
ſtantia Intelligit̃ alio modo ſubſtantia, illud ad ſe pater & filius ad ſe, hoc eſt pater & fi-
quod ſumus quicquid ſumus.Sed hoc ad in lius,idem Deus.Quid eſt ergo,non eſt ſub-
telligendum eſt aliquanto difficilius, quan- ſtantia?Secundum hunc intellectũ ſubſtan-
quam res vſitatę ſint.Sed quia inuſitatum ver tię,qũo poterimus intelligere iſtam pſalmi H
bum eſt,indiget cõmendationis & expoſitio ſententiam,Infixus ſum in limo profundi &
non

Gene. 1. nõ est substantia? Deus fecit hominẽ, substã-
2. ser. di. tiã fecit; atque vtinã maneret in eo qđ Deus
37. ca In fecit. Si maneret homo in eo qđ fecit Deus,
hoc. nõ in illo infixus esset, quẽ Deus genuit. Por
Gene. 3. rò autẽ quia per iniquitatẽ hõ lapsus ẽ a sub
stantia in qua factus est: iniquitas quippe ip
sa nõ est substantia: nõ.n. iniquitas est natura
q̃ formauit Deus, sed iniquitas est peruersitas,
quam fecit hõ: uenit filius Dei ad limũ ꝓfun
di & infixus est, & nõ erat substantia in qua
infixus est, quia in iniquitate illorũ infixus
est. Infixus sum in limo ꝓfundi, & nõ est sub
Ioan. 1. stantia. Omnia per ipsũ facta sunt, & sine ipo
2. ser. di. factũ est nihil. Naturę oẽs per ipsũ factę sũt,
37. c. In iniquitas per ipsum facta nõ est, quia iniqui-
hoc. tas facta non est. Substantię illæ per eũ factæ
sunt, quæ laudãt eũ. Vniuersa creatura lau-
dãs Deũ, a tribus pueris in camino cõmemo
I ratur, & a terrenis ad cœlestia, vel a cœlesti
bus ad terrena hymnus laudantiũ Deum ꝑue
nit: non quo cũcta ista habeãt sensum laudã
di, sed quia cuncta bene cogitata laudem pa
riunt, & impletur cor cõsyderatione crea
turę ad eructandũ hymnũ creatori. Laudant
oĩa Deum, sed quę fecit Deus. Nunquid in il
lo hymno aduertistis, quod auaritia laudet
2. ser. di. Deum? Laudat ibi Deum & serpens, auari-
37. c. In tia non laudat. Omnia quippe repentia no-
hoc circa minata ibi sunt in laudẽ Dei. Nominata sunt
finem. omnia repẽtia, sed nõ sunt ibi nominata ali
qua vitia. Vitia.n. ex nobis & ex nostra uolũ-
tate habemus, & vitia non sunt substantia. In
his infixus est dominus, qñ persecutionem
passus est in vitio Iudęorũ, non in substantia
hominum, quæ per illum facta est. Infixus
sũ, inquit, in limo profundi, & non est substã
tia, Infixus sum, & nõ inueni ꝙ feci. Veni in
altitudinem maris, & tẽpestas demersit me.)
Gratias ipsius misericordiæ qui venit in alti
tudinem maris, & glutiri a marino ceto di-
gnatus est, sed euomitus est tertio die. Venit
in altitudinem maris, in qua altitudine nos
depressi eramus, in qua altitudine nos nau-
fragium passi eramus. Venit illuc ipse, & tẽ-
pestas demersit illum, quia fluctus ibi passus
est ipsos homines, tempestates, uoces dicen
K tium, Crucifige, crucifige: dicẽte Pilato, Nõ
inuenio causam vllam in hoc homine qua-
Ioan. 19. re occidẽdus sit, inualescebãt voces dicen-
tium, Crucifige, crucifige. Augebatur tempe
stas donec demergeretur, qui uenerat in alti
tudinem maris: & passus est dñs inter man'
Iudęorũ, quod non est passus cũ super aquas
ambularet: qđ nõ solum ipse passus nõ erat
sed nec Petrũ pati permiserat. Veni in altitu
dinẽ maris, & tẽpestas demersit me. Labora
ui clamãs, raucę factę sũt fauces meę.) Ho
vbi? Hoc qñ? Interrogemus Euangeliũ. Passi
nẽ quippe dñi nrĩ in hoc psalmo cognosci
mus. Et qdẽ passũ eũ nouim', intrasse aqua
vsq; ad animã eius, quia populi pręualueri
vsq; ad mortẽ eius, legimus: credimus, tẽpe
state illũ demersum esse, quia præualuit s
ditio ad eũ occidendũ, agnoscimus verũ e
se: laborasse eũ clamando, & raucas factas
se fauces illius, non solũ non legimus, sed
cõtra legimus, q.a nõ respondebat eis verbi
ut impleretur quod in alio psal. dictũ est, I
ctus sum quasi homo non audiens, & nõ h
bens in ore suo redargutiones. Et ꝙ in Esa
prophetatũ est, Sicut ouis ad immolandu
ductus est, & sicut agnus coram tõdente s
sic non aperuit os suũ. Si factus est sicut h
mo nõ audiens & nõ habẽs in ore suo red
gutiones, qũo laborauit clamans, & raucę
ctę sunt fauces eius? An iõ iã tũc tacebat, q
raucus erat, qui sine cã tantum clamauera
Et illam quidẽ eius vocem de Psalmo quo
dam in cruce nouimus, Deus meus Deu
meus, vt quid me dereliquisti? Sed quan
illa uox fuit aut quam diuturna, vt in e
raucæ factæ essent fauces eius? Diu clam
uit, Vę vobis scribę & pharisęi: diu clam
uit, Vę mundo ab scandalis. Et reuera quo
dammodo raucus clamabat, & ideo non i
telligebatur, quando dicebant Iudæi. Qui
est quod dicit? Durus est hic sermo, quis p
test illum audire? Non scimus, quid dica
Ille omnia verba dicebat, sed illis raucæ fu
runt fauces eius, qui voces eius non intell
gebant. Laboraui clamans, raucę factæ sun
fauces meæ. Defecerunt oculi mei ab spe
rando in Deum.) Absit ut hoc de persona c
pitis accipiatur. Absit vt defecerint oculi e
ius ab sperando in Deum eius, in quo magi
Deus erat mundum reconcilians sibi, & qu
verbum caro factum est & habitauit in no
bis, vt non solum Deus in illo esset, sed et
ipse Deus esset. Non ergo ita, non ipsius ca
pitis nostri oculi defecerunt ab sperando i
Deum eius, sed defecerunt oculi eius in co
pore eius, idest, in membris eius. Hæc vo
membro-

nembrorũ eſt,hæc vox corporis eſt, nõ capitis. Qũo eam ergo in eius corpore memrisquè inuenimus? Quid aliud dicam? quid liud cõmemorem? Qñ paſſus eſt, qñ morius eſt, oẽs diſcipuli deſperauerunt, qđ ipſe ſſet Chriſtus. A latrone Apoſtoli victi ſunt, ui tũc credidit qñ illi defecerunt. Vide mẽ ra eius deſperantia, attende duos illos quos oſt reſurrectionẽ inuenit in via colloquenes ſecum, quorũ unus erat Cleophas, qñ de nebantur oculi eorũ ne eum agnoſcerent. Qũo.n. oculis agnoſcerent, a quo mente tibabant? Factum erat aliquid in oculis eo-

A um ſimile mentis ipſorum. Loquebãtur.n. nter ſe, & cum ab eo compellarentur vnde oquerẽtur, reſponderunt, Tu ſolus peregrius es in Hieruſalẽ, & neſcis, quæ facta ſunt, ũo Ieſus Nazarenus potens in factis & dis, occiſus eſt a ſenioribus, & principibus cerdotum, & nos ſperabamus, ꝙ ipſe erat edempturus Iſrael. Sperabant & non ſperaant. Defecerunt oculi eorũ ab ſperando in Deum ipſorum. Ipſos ergo in ſe transfigurait dicendo. Defecerunt oculi mei ab ſperão in Deum meum. Hanc ſpem reddidit qñ icatrices palpandas obtulit, quas cum tetiiſſet Thomas redijt ad ſpem quam perdideat & exclamauit, Dominus meus, & Deus neus. Defecerunt oculi tui ab ſperando in Deum tnum. Palpaſti cicatrices, & inueniſti Deum tuum. Palpaſti formã ſerui, & cognoiſti dñm tuũ. Cui tñ ipſe dominus ait, Quia idiſti, crediſti. Et nos prænunciãs vaſa miericordię ſuę, Beati, inquit, qui non vident credunt. Defecerunt oculi mei ab ſperano in Deum meum. Multiplicati ſunt ſuper apillos capitis mei, qui oderũt me gratis.) Quam multiplicati? Vt adderent ſibi vnum

B x duodecim, Multiplicati ſunt ſuꝑ capillos apitis mei, ꝗ oderũt me gratis. Capillis capitis ſui comparauit inimicos ſuos. Merito aſi ſunt, qñ in loco caluarię crucifixus eſt. Accipiant membra vocẽ hanc, diſcant odio haberi gratis. Iam enim ſi neceſſe eſt chriſtiane ut mundus oderit te, quare non facis ut gratis te oderit, ut in corpore domini tui, & n hoc Pſalmo de illo præmiſſo agnoſcas vocem tuam? Qũo fiet ut oderit te mundus gratis? Si nihil cuiquam noceas, & ſic odio habearis. Hoc eſt enim gratis, ſine cauſa. Parum ſit tibi ſine cauſa odio haberi, inſuꝑ & pręſta ut retribuant tibi mala pro bonis. Cõfortati ſunt inimici mei, qui perſequũt me iniuſte.) Qđ dixit, multiplicati ſunt ſuꝑ capillos capitis mei: hoc poſtea, confortati ſunt inimici mei: & qđ primo, qui oderũt me gratis: hoc poſtea, qui ꝑſequunt me iniuſte. Qđ ergo gratis, hoc eſt, iniuſte. Ipſa eſt vox martyrum, non in pęna, ſed in cã. Non perſecutionẽ pati, non teneri, non flagellari, non includi, non ꝓſcribi, nõ occidi laus eſt, ſed habendo cãm bonam iſta pati, hæc laus eſt. Laus enim eſt in cauſæ bonitate, nõ in pennæ acerbitate. Nã quãtacunq; fuerint ſupplicia martyrum, nunquid æquãtur ſuppliciis omnium latronũ, oĩum ſacrilegorũ, omnium ſceleratorũ? Quid enim? Et hos odit mundus? Odit planè. Excedunt.n. mundi medietatem, amplitudine malitiæ, & ab ipſa mundanorũ quodãmodo hoĩum ſocietate alieni ſunt infeſtantes pacem ẽt terrenam, & patiunt multa mala, ſed non gratis. Deniq; vide vocem illius latronis cum dño in cruce pendentis, cũ inſultaret ex alia parte vnꝰ duorum latronũ dño crucifixo, & diceret, Si filius Dei es libera te: cõpeſcuit illũ alter, & dixit, Tu non times Deũ, vel quia in eadẽ dãnatione poſitus es? Et nos quidem recte ꝓ factis noſtris. Ecce non gratis, ſed confeſſione effudit ex ſe ſanguinẽ, & factus eſt aptus cibo domini. Excluſit iniquitatẽ ſuam, accuſauit eã, & caruit ea. Ecce ibi duo latrones, & ibi dñs: & illi crucifixi, & ille crucifixus, & illos odio habuit mundus, ſed nos gratis: & illũ odio habuit, ſed gratis. Quæ nõ rapui tũc exoluebam.) Hoc eſt gratis, nõ rapui & exoluebã, nõ peccaui & pœnas dabam. Solus enim ipſe talis, ipſe vero nihil rapuit, nõ ſolũ nihil rapuit, ſed ẽt qđ nõ de rapina habebat, hoc ſe euacuauit ut ad nos ueniret. Non.n. rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, & tñ ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiẽs. Oĩno non rapuit. Sed quis rapuit? Adã. Quis rapuit primo? Ille ipſe ꝗ ſeduxit Adam. Quomodo rapuit diabolus? Ponã ſedem meam ad aquilonẽ, & ero ſimilis altiſsimo, vſurpauit ſibi quod nõ acceperat. Ecce rapinam: vſurpauit ſibi diabolus quod non acceperat, perdidit quod acceperat, & de ipſo calice ſuperbiæ ſuæ, ei quem decipere volebat propinauit. Guſtate, inquit, & eritis ſicut dij. Rapere voluerunt diuinita-

tem

Right margin: C (at "pliciis omnium latronũ"); Luc. 24. (at "ce pendentis"); D (at "lus enim ipſe talis"); Phili. 2. (at "Non.n. rapinã"); Gen. 3. Eſa. 14. (at "nã ſedem meam"); Gen. 3. (at "re volebat propinauit")

tem, perdiderunt fœlicitatẽ: ille ergo rapuit
& ideo exoluit. Ego autẽ, inquit, quæ nõ ra-
pui tunc exoluebam. Ipse dominus pro-
pinquãs passioni, in Euangelio sic loquitur,
Ioan. 14. Ecce uenit princeps huius mundi, idest, diaa
bolus, & in me nihil inueniet. i. quare me oc
cidat nõ inueniet. Sed vt sciant oẽs, quia vo-
luntatem patris mei facio, surgite eamus. Et
ijt ad passionem soluere qđ nõ rapuit. Quid
est enim in me nihil inueniet? Nullam cul-
pam. An aliquid perdidit de domo sua dia-
bolus? Iste discutiat raptor nihil apud me
inueniet. Et tamẽ nihil rapuisse se dicit, pec-
E catũ attendens, nihil usurpasse quod eius nõ
erat, Hoc est enim rapinæ, hoc iniquitatis:
nam ab ipso diabolo extorsit quoe ipse ra-
puerat, Nemo, inquit, in domum fortis in-
trat & uasa eius diripit, nisi prius alligaue-
Mar. 12. rit fortẽ. Alligauit fortẽ, & uasa eius diripuit
certè nõ rapuit. Sed respondet tibi, Vasa ista
de domo mea magna perierũt, nõ furtũ feci,
sed furtũ recepi. Deus tu scis imprudentiam
meã:] Iterũ ex ore corporis, nã q̃ inprudẽtia
in Chr̃o? nõne ipse est Dei uirtus & Dei sa-
1. Cor. 1. piẽtia? An illã dicit imprudẽtiã suã, de qua
dicit Apostolus, Stultũ Dei sapiẽtius est ho-
minibus? Imprudẽtiã mea hoc ipsum qđ in
me irriserunt, q̃ sibi uident esse sapiẽtes, Tu
scis quare fieret, tu scisti imprudentiã meã.
Quid. n. tam simile imprudẽtiæ, q̃ cũ habe-
Mat. 26. ret in potestate, vna uoce suos psecutores p
& 27. sternere, pateret se teneri, flagellari, cõspui,
colaphizari, spinis coronari, ligno affigi?
Imprudẽtiæ simile est, stultũ videt: sed stultũ
hoc superat omnes sapientes. Stultũ quidem
est: sed & granum quando cadit in terra, si
nemo sciat consuetudinẽ agricolarum, stul
tum videtur: labore magno metitur, portat
ad aream, trituratur, uentilatur, post tanta pe
ricula cœli & tempestates & labores rustica
norum, curamqne dominorum, mittitur in
horreum frumentum purgatũ. Venit hyems,
& quod purgatum erat profertur & proij
citur, imprudentiæ videtur, sed vt non sit
Rom. 8. imprudentia spes facit. Non ergo ille peper
Gala. 2. cit sibi, quia & pater illi non pepercit, sed
Ioan. 12. pro nobis omnibus tradidit illum. Et de ip-
so, qui dilexit me, inquit, Apostolus & tra-
didit seipsum pro me: quia gramum nisi ce-
1. Co. 2. ciderit in terrã vt moriat, fructũ, inquit, nõ
reddet. Hæc est imprudentia, sed tu nosti il-
lam. Isti autem si cognouissent, nunquã do
minum glorię crucifixissent. Deus tu scis in
prudentiam meam. Et delicta mea a te no
sunt abscondita.) Hoc planè, lucide & ape
te, quia ex ore corporis intelligendũ est. D
licta nulla Chr̃s habuit, fuit delictorũ susc
ptor, sed nõ cõmissor. Et delicta mea a te n
sunt abscondita i. confessus sum tibi oĩa de
licta mea, & ante os meum uidisti ea in co
gitatione mea, vidisti vulnera quę sanares
Sed vbi? Vtiq; in corpore, in membris, in i
lis fidelibus, vnde illi hærebat iam membr
illud, qđ cõfitebatur peccata sua. Et delicta
inquit, mea a te non sunt abscondita. Nõ er
bescant in me qui expectant te dñe Deus v
tutum.) Rursus vox capitis, non erubescar
in me: non dicat illis, vbi est de quo p̃sume
batis? Non dicatur illis, vbi est qui vobis d
cebat, Creditis in Deũ & in me credite? No
erubescant in me qui expectant te dñe Deu
virtutum. Non confundantur super me, qu
quærũt te Deus Israel.) Potest hoc & de co
pore intelligi, sed si corpus eius non vnu
hoiem ponas: quia reuera nõ est vnus hom
corpus eius, sed exiguum membrũ, corpu
aũt ex membris constat. Corpus ergo eiu
plenum tota Ecclesia. Merito ergo dicit Ec
clesia, Non erubescant in me qui expectan
te dñe Deus virtutum. Non sic affligar ab i
surgentibus psecutoribus, nõ obterar ab in
uidentibus inimicis meis, ab oblatrantibu
hęreticis qui à me exierunt, quia non erar
ex me. Non si fuissent ex me, mecum forsit
permansissent: non sic eorum scandalis pre H
mar, vt erubescant in me qui expectant te do
mine Deus virtutum. Nan confundant su
me, qui quærunt te Deus Israel. Quoniam
propter te sustinui exprobrationẽ, operui
irreuerentia faciem meam.) Nihil magnum
est quod dicitur sustinui, sed quod dicit pro
pter te sustinui. Si enim sustines, quia pecca
sti, propter te sustines, non propter Deum
Quæ enim vobis gloria est, ait Petrus, si pec
cantes punimini & suffertis? Si autem susti-
nes quia mandatum Dei seruasti, vere pro-
pter Deum sustinęs, & merces tua manet in
æternum, propter Deum sustinuisti oppro
bria. Ideo enim prior ille sustinuit, ut nos su
stinere disceremus. Et si ille qui non habebat
quod illi obiiciebatur, quanto magis nos q
etsi non habemus peccatũ, quod nobis obij

eit inimicus,habemus tñ alterum, qđ digne
in nobis flagelletur? Nescio qs te furẽ dicit,
& non es fur,audis opprobriũ,non tñ sic nõ
es fur,ut non sis aliquid quod Deo displi-
cet.Porrò si ille qui oĩno nihil rapuerat,qui
verissime dixerat, Ecce uenit princeps mun
di huius,& in me nihil inueniet:* dictus est
peccator,dictus est iniquus, dictus est Beel-
zebub,dictus est insanus,tu dedignaris serue
audire pro meritis tuis, qđ dñs audiuit nul-
lis meritis suis? Ille venit ut tibi pberet exem
plũ,Quasi gratis hoc fecerit, si tu nõ pficis.
Quare.n.ille audiuit, nisi ut tu cum audires
non deficeres? Ecce tu audis & deficis.Fru-
stra ergo ille audiuit,non.n. pp se,sed pp te
audiuit, Qm̃ pp te sustinui exprobrationẽ,
operuit irreuerentia faciẽ meã. Irreuerẽtia,
inquit,operuit faciem meam. Irreuerentia
qd est? Nõ cõfundi. Deniq; quasi uitiũ vr̃ cũ
sit,irreuerens hõ est. Magna irreuerentia ho
minis nõ illũ erubescere. Ergo irreuerentia
quasi imprudentia est.Oportet ut hẽat Chri
stianus irreuerentiã istã, qñ uenerit inter ho
mines quib.displicet Christus. Si erubuerit
de Christo,delebit de libro viuentiũ. Opus
est ergo ut habeas irreuerentiam, qñ tibi de
Christo insultatur,qñ dr̃ cultor crucifixi, a-
dorator male mortui,venerator occisi.Hæc
si erubueris,mortuus es. Sententiã qppe ip-
sius uide qui neminẽ fallit, Qui me erubue-
rit corã hominib.& ego erubescam eũ corã
Angelis Dei.Obserua igit tu, sit in te irreue-
rentia. Frontosus esto qñ audis opprobriũ
de Christo:prorsus esto frontosus. Quid ti-
mes fronti tuæ, quã signo crucis Christi ar-
masti? Hoc est.n. propter te sustinui expro-
brationem.Et quia non de te erubui,qñ mi-
hi propter insultabatur, operuit irreuerẽtia
faciem meam.Alienatus factus sum a fratri-
bus meis, & hospes filiis matris meę.) Filiis
synagogę hospes factus est.In patria quidem
ipsius dicebatur, Nonne nos scimus eũ esse
filium Mariæ & Ioseph? Et vnde alio loco,
Hunc autem nescimus unde sit. Factus sum
ergo hospes filiis matris meę. Non sciebant
de femore Abraham natum, vnde caro mea
occulta erat, quando sub ipso femore ma-
num seruus ponens iurauit per Deum cœli?
Hospes,inquit,factus sum filiis matris meę?
Quare hoc?Quare non agnouerunt? Quare
alienum dixerunt? Quare ausi sunt dicere,
nescimus vnde sit?Qm̃ zelus domus tuæ co-
medit me.] Id est, quia persecutus sum in il
lis iniquitates ipsorum, quia non patien-
ter tuli quos sic corripui, quia quæsiui glo-
riam tuam in domo tua,quia flagellaui in tẽ Ioan.2.
plo male uersantes:ubi ẽt positum est, Zel⁹
domus tuæ comedit me.Hinc alienus, hinc
hospes,hinc nescimus vnde sit.Agnoscerent
vnde sim si agnoscerent,quod mandasti. Si.
n.inuenirẽ illos seruantes mandata tua, zel⁹
domus tuę nõ comederet me. Et opprobria
exprobrantium tibi ceciderunt super me.)
Hoc testimonio usus est & Paulus Aposto-
lus,lecta est ipsa modo lectio, & ait,Quæcũ L
que aũt scripta sunt,ut nos doceremur scri- Rom.15.
pta sunt, vt per cõsolationẽ scripturarũ spẽ
habeamus. Dixit ergo Christi fuisse istã uo-
cem, Opprobria exprobrantiũ tibi cecide-
runt super me.Quare tibi? Nunqd patri ex-
probratur,& non ipsi Christo? Quare op-
probria exprobrantium tibi ceciderunt su-
per me?Quia qui me cognouit,cognouit &
prẽm,quia nemo exprobrauit Christo, nisi Ioan.14.
Deo exprobrãs:Quia nemo honorat prẽm,
nisi qui honorat & filiũ. Opprobria expro-
brantium tibi ceciderunt super me, quia me
inuenerunt. Et cooperui in ieiunio animam
meam,& factum est mihi in opprobriũ.)Ie-
iuniũ Christi spiritaliter iam in alio psalmo
cõmendauimus charitati vestrę. Ieiuniũ ip- Ioan.4.
sius erat,qñ defecerunt oẽs qui in eum cre-
diderant, quia esuries ipsius erat ut in eum Ioan.19.
crederetur, quia & sitis ipsius erat qñ dixit Luc.23.
mulieri,sitio,da mihi bibere: fidem quippe
ipsius sitiebat.Et de cruce cũ diceret: Sitio:
fidem illorũ quærebat, pro quibus dixerat,
Pater ignosce illis, qa nesciunt qd faciunt. M
Sed illi homines quid propinarunt sitienti?
Acetum. Acetum enim vinum vetus dicitur.
Merito de vetere hoĩe propinarunt, quia
noui esse noluerunt.Quare noui esse nolue-
rũt? Quia ad titulũ psalmi huius vbi scriptũ
est,Pro ijs qui cõmutabuntur, nõ pertinue-
runt.Ergo operui in ieiunio animam meã.
Deniq; respuit etiã fel, quod illi obtulerũt.
Ieiunare elegit, q̃ amaritudinem accipere.
Non.n. intrant in corpus eius amaricantes,
de quibus alio loco psalmus dicit, Qui ama Psal.65.
ricant non exaltẽtur in semetipsis. Ergo ope
rui in ieiunio animam meam, & factũ est mi
hi in opprobriũ.Hoc ipsum mihi in oppro-

brium factũ eſt,quia non illis conſenſi,hoc eſt,ab illis ieiunaui. Qui.n.non conſentit male ſuadentibus,,ieiunat ab ipſis,& per hoc ieiunium meretur opprobriũ, vt ideo illi inſultetur,quia non conſentit ad malũ. Et poſui veſtimentũ meũ ſaccum.) Iam & de ſacco aliquid diximus:vnde illud eſt, Ego aũt

Pſal. 34. cum mihi moleſti eſſent, induebam me cilicio,Et humiliabã in ieiunio animã meã, Poſui veſtimentũ meum ſacum:id eſt,oppoſui illis in quã ſæuirent carnem meam,occultaui diuinitatem meam. Saccum, quia mortalis caro erat vt de peccato condẽnaret pctm̃

Rom. 8. in carne. Et poſui veſtimentũ meũ ſaccũ. Et factus ſum illis in parabolã.) Id eſt,in irriſionẽ. Parabola aũt dr̃ qñ datur ſimilitudo de

A aliquo,qñ de illo male dr̃. Sic ille,verbi gr̃a, pereat,qũo ille parabola eſt, id eſt, cõparatio & ſimilitudo maledicti. Factus ergo ſum illis in parabolã. Aduerſus me inſultabãt q ſedebãt in porta.) In porta, nihil aliud q̃ in publico. Et in me pſallebant qui bibebãt vinũ.) Putatis hoc fratres Chriſto tm̃modo contigiſſe? Quotidie illis in mẽbris eius cõtingit, qñ forte neceſſe erit ſeruo Dei prohibere ebrietates & luxurias in aliquo vel fundo vel oppido, vbi non auditum fuerit uerbum Dei:parum eſt, quia cantant, inſup & in ipſum incipiunt cantare, a quo prohibentur cantare. Cõparate nunc illius ieiuniũ & illorum vinũ. Et in me pſallebant qui bibebant vinũ:uinum erroris: vinũ impietatis, vinum ſupbiæ. Ego aũt oratio mea ad te domine.) Ego aũt ad te eram. Sed qũo? Ad te orando. Qñ.n. malediceris, & quid agas nõ habes, qñ tibi iactanṫ opprobria, & qũo corrigas eum a quo iactanṫ,non inuenis,nihil tibi reſtat niſi orare. Sed memento, & pro ipſo orare, Ego aũt oratio mea ad te dñe. Tp̃s

B bñplaciti Deus.) Ecce enim ſepelitur granũ, exurget fructus. Tp̃s beneplaciti Deus. De

1 Co 6. hoc tpe & Prophetæ dixerunt quod cõmemorat Apoſtolus, Ecce nunc tp̃s acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Tempus beneplaciti Deus. In multitudine miſericordiæ tuæ.) Hoc tempus beneplaciti in multitudine miſericordiæ tuæ. Nam ſi non eſſet multitudo miſericordiæ tuæ, quid nos faceremus de multitudine iniquitatis noſtræ? In multitudine miſericordiæ tuæ. Exaudi me in veritate ſalutis tuæ.) Quia dixit miſericordiam, ſubiunxit & veritatẽ, quia miſericordia & vniuerſæ viæ dñi. Quare miſericordia? Dimittendo peccata. Quare veritas? Reddẽdo promiſſa. Exaudi me in me veritate ſalutis tuæ.

Pſal. Saluum me fac de luto ut non inhæream. De illo de quo ſupra dixerat, Infixus ſum in limo profundi,& non eſt ſubſtantia. Proinde quia illud expoſitũ bene accepiſtis, qui hic audiatis expreſſius non eſt. Hinc ſe dicit liberandum, vbi ſe dixit infixum. Saluum me fac de luto ut non inhæream. Expon

C ipſe: Eruar ex ijs qui oderunt me.) Ipſi ſu ergo lutum cui non inhæream. Sed hoc fo te ſuggeritur. Paulo ante dixerat, Infixus ſũ modo dicit, Saluum me fac de luto vt no inhæream, cum ſecundum ſuam priorẽ beret dicere, Saluum me fac de luto vbi h ſeram, eruendo me, non agendo vt non i hæream. Ergo hæſerat carne, ſed non hæſ rat ſpiritu dicit hoc ex infirmitate mẽbro ſuorum. Qñ forte caperis ab eo qui te pr mit ad iniquitatẽ, tenetur quidẽ corpus tu ſ͠m corpus infixus es in limo profundi: ſe quandiu non conſentis, non hæſiſti. ſi au conſentis, hæſiſti. Oratio ergo tua ibi ſit, qũo iam tenetur corpus tuum, non tene tur & anima tua, ſis liber in uinculis. Erua ex his qui oderũt me. Et de profundo aqu rum. Non me demergat tempeſtas aquæ. Sed iam demerſus erat. Veni in altitudine maris tu dixiſti,& tempeſtas demerſit me dixiſti. Demerſit ſ͠m carnem, non demerg ſ͠m ſpiritum. Quibus dictum eſt, Si vos pe ſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliã hoc eis dictum eſt, vt nec carne hęrerẽt n ſpiritu. Non.n. appetendum eſt, vt hęrean vel carne, ſed quantum poſſumus vitare d bemus. Si vero hęſerimus, & in manus pe

D catorum venerimus, iam corpore hęſimus fixi ſumus in limo profundi, reſtat pro an ma depręcari, ut non inhæreamus, id eſt, n conſentiamus. Nõ nos demergat tempeſta aquæ, vt eamus in profundum limi. Neq; a ſorbeat me profundum, neque coarctet ſu per me puteus os ſuũ.) Quid eſt hoc fratre Quid deprecatus eſt? Magnus eſt puteus profunditas iniquitatis humanæ. Illuc qui que ſi ceciderit, in altum cadet, Sed tame ibi poſitus, ſi confitetur peccata ſua De ſuo, non ſuper eum claudit puteus os ſuũ

Pſ. vt eſt in alio quodam Pſalmo ſcriptum, D

profundi

rofundis clamaui ad te domine,dñe exau-
i vocē meā.Si autē factū fuerit in illo quod
n alia sententia scriptura dicit,Peccator cū
18 venerit in profundum malorū cōtēnet:clau
it super eū puteus os suū Quare clausit os
uū?Quia clausit os illius.Perdidit.n. confes
ionē,vere mortuus est,impletūq; est in eo
12. alibi dr̃,A mortuo velut qui non sit perit
onfesio.Metuenda ista res est vehementer
ratres.Si videri s hominē fecisse iniquitatē,
nersus est in puteum.Qñ autem illi dixeris
niquitatem ipsius,& dixerit, vere peccaui
ateor, nō super eū clausit puteus os suum.
Cum autem videris eum dicere,quid enim
mali feci?factus est d̃fensor peccati sui, clau
it super eum puteus os suum, qua eruatur
on habet.A missa confesione,non erit lo-
E cus misericordiæ.Tu factus es peccati tui de
ensor,quomodo erit Deus liberator? Vt er
o sit ille liberator,tu esto accusator.

Concio secunda,de secunda parte
eiusdem Psalmi.

POsterior pars psalmi, de quo hesterno
die locuti sumus charitati vestræ, hodie
obis explicanda remanserat. Et video esse
ēpus reddendi debiti, si tñ eius prolixitas
on nos etiā hodie debitores reliquerit. Ita
ue hoc p̃loquor,& peto, ne diuturnū ser-
monē in his q̄ manifesta sunt expectetis.Ita
.possumus in obscuriorib. necesitate im-
morari,& fortasse supplere ꝙ debemus, ut
aliis diebus alia debeamus,aliaq; reddam⁹.
Videam⁹ ergo q̄ sequūt.Posteaquā dixit,Ne
que coarctet super me puteus os suū:qđ he
sterno die cōmendauimus charitati vrę, vt
omni animi intētione & fide pietatis cauea
mus,ne hoc maledictum superueniat nobis.
F Tunc.n.coarctat puteus super hominem os
suum,idest,profunditas iniquitatis,qñ non
solū mersus in peccatis iacet,sed ēt p̃dit adi
tū confesiōis.Qñ aūt dicit hō,peccator sū,
radiatur aliquo lumine ēt profunditas pu-
tei.sequitur ergo inter pasiones exclamans
dñs nr̃ Iesus Chr̃s caput & corpus,sicut cō-
mēdauimus,ut quibusdā locis capitis verba
cognoscatis: quę autem dicta fuerint ita vt
capiti conuenire non posint,ad corpus re-
feratis.Si enim loquitur Christus tanquam
vnus,quia & vere vnus,de quo dictum est,
Erūt duo in carne vna.Si enim in carne vna,
quid miraris,quia & in uoce vna? Sequitur
ergo,Exaudi me domine quoniam suauis,
est misericordia tua.)Hanc causam asseruit Ephe. 9.
quare debeat exaudiri,quia suauis est mise- Gene. 2.
ricordia Dei.Nonne magis hoc erat conse-
quens vt diceret,Exaudi me domine,vt sua-
uis mihi sit misericordia tua? Quare ergo,
Exaudi me domine,quoniam suauis est mi-
sericordia tua?Suauitatem misericordiæ do
mini de tribulatione sua cōmendauit aliis,
quodammodo verbis cum dixit,Exaudi me
domine quoniam tribulor.Reuera.n.qui di
cit,Exaudi me,quoniam tribulor dñe. cām
dicit quare se exaudiri roget.Sed homini in
tribulatione posito,necesse est vt suauis sit
misericordia Dei. De hac suauitate miseri- Eccl. 35.
cordiæ Dei videte quid alio loco scriptura
dicat,Sicut pluuia in siccitate,ita speciosa est G
misericordia Dei in tribulatione. Quod ibi
ait,speciosa:hoc ait hic,suauis. Nec panis
dulcis esset,nisi fames p̃cederet.Ergo & qñ
dominus permittit aut facit ut in tribulatio
aliqua simus,etiam tunc misericors est, nō
enim alienatum subtrahit, sed desyderium
mouet,Itaq; quod ait modo,Exaudi me do
mine qm̃ suauis est misericordia tua: tantun
dē valet ac si dixisset, Iam noli differre exau
ditionem,in tanta tribulatione sum, vt sua-
uis mihi sit misericordia tua. Ad hoc ergo
subuenire differebas,ut mihi dulce esset qđ
subueniebas.Iam ergo vltra non est qđ dif-
feras,peruenit tribulatio mea ad mensuram
certam calamitatis,veniat misericordia tua
ad faciendum opus bonitatis.Exaudi me do
mine quoniam suauis est misericordia tua.
Secundum multitudinem miserationū tua-
rum respice in me.) Non secundum multi-
tudinem peccatorum meorum. Ne auertas
faciem tuam a puero tuo.} Et hęc humilita-
tis commendatio est. A puero tuo, idest,
a paruo,quia iam carui superbia per disci-
plinam tribulationis.Ne auertas faciem tuā H
a puero tuo.Hæc est illa speciosa misericor
dia Dei,quam supra dixit.Nam sequēti ver
su exponit quod dixit: Quoniam tribulor,
velociter exaudi me.} Quid est velociter?
Iam non est quod differas,tribulor, prę-
cesit afflictio mea, sequatur misericordia
tua. Intende animę meę & redime eam.}
Non indiget expositione. Videamus ergo
quid sequitur,Propter inimicos meos erue
me.} Hęc plane miranda petitio est, nec

breuiter perstringenda,nec cursim trāsilien
da,prorsus mirāda:Propter inimicos meos
erue me. Quid est,pp inimicos meos erue
me?Vt confundant,ut crucient liberatione
mea.Quid ergo?Si nō essent illi qui de libe-
ratione mea essent cruciandi, mihi subueni
re nō debuit?& tunc tibi accceptabilis est li
I beratio,cū fuerit alterius dānatio?Ecce non
sunt inimici,qui vel cōfundāt vel torquean
tur de liberatione tua.Sic remanebis, nō li-
beraberis.An ad hoc vt ualeat inimicis tuis,
quo possint & ipsi tua liberatione cōuerti?
Sed & hoc mirū est si habeat aliquā petitio-
nis cām.Nūqd.n.ad hoc liberat seruus Dei
a Domino Deo suo, vt alii ꝑficiāt?Quid si
de essent qui ꝑficerent ille seruus Dei non
erat liberandus?Quocunq; ergo me conuer
tā,siue ad punitionē,siue ad liberationē ini-
micorū,non video cām petitionis huius,ꝓ-
pter inimicos meos erue me,nisi aliud quid
intelligamus:Quod cū dixero adiuuāte dño
iudicabit in vobis,q habitat in uobis. Est q̄-
dā liberatio sanctorū occulta,& propter ip
2. Ma. 7. sos fit qđ Deus sanctos suos,quosdā occul-
Dani. 3. te, quosdā vero liberat publice. Occulte si-
cut Machabæos, publice , sicut tres pueros
de camino ignis educens.Est quędā publica
& manifesta,& ꝓpter inimicos eorū fit , si-
ue puniendos siue liberādos. Nā vtiq; Deus
de ignibus persecutoris nō liberauit fratres
K Machabęos,qbus Antiochus sæuiens etiam
matrē adhibuit,cuius blanditiis ad amorem
vitæ conuerterentur,& amando viuerēt ho
minibus,Deo morerētur.At illa mater iam
non Euæ,sed matri Ecclesiæ similis,quos cū
dolore pepererat vt uiuos agnosceret , cum
gaudio vidit morientes , & ad hoc hortata
est,vt eligerent potius mori pro paternis le
gibus dñi Dei sui,quā viuere cōtra eas.Quid
hic credituri sumus fratres, nisi quia libera
ti sunt?Sed occulta fuit illorum liberatio.De
nique ipse Antiochus a quo occisi sunt , vi-
sus est sibi aliquid fecisse,quod eius crudeli
tas dictabat,vel potius incitabat . At uero
tres pueri de camino ignis , aperte liberati
sunt,quia & corpus eorum erutum est , sa-
lus eorum publica fuit.Illi ergo sunt in oc-
culto coronati,isti in aperto liberati , oēs ta
men saluati. Quis autem fructus liberatio-
nis trium puerorū?Quare eorū corona di-
lata est?Ipse Nabuchodonosor cōuersus est
ad Deum ipsorū,eūq; prædicauit,quia eruit
seruos suos,quē contēpserat,cū eos miserat
in caminū.Est ergo liberatio occulta, est li-
beratio manifesta.Liberatio occulta ad ani-
mā,liberatio manifesta etiā ad corpus perti
net.In occulto.n.aīa liberat,ī manifesto cor
pus.Porro si ita ē, in hoc ps.vocē dñi agno
camus.Ad occultā liberationē pertinet ꝙ su
pra dixit,Intēde animeæ meę & redime eā.
Restat corporis liberatio,qa eo resurgente,
& in cęlos ascendente,& spm̄ sanctū desup
mittente,conuersi sunt ad eius fidē qui ī eis
morte sæuierunt, & ex inimicis amici facti
sunt per illius grām,nō per iustitiā suā.Ideo
secutꝰ est, Propter inimicos meos erue me,
Intende aīæ meę,Sed hoc in occulto . Pro-
pter inimicos āt meos erue,& corpus meū
Nihil.n.inimicis meis ꝓderit,si solā anim
liberaueris:Aliquid se egisse, aliquid se im
pleuisse credituri sunt. Quę vtilitas in san
guine meo dū descendo in corruptionē? E
go intende aīæ meę & redime eā,qđ tu so
lus scis.Deinde , ꝓpter inimicos meos eru
me,ut caro mea non videat corruptionem
Tu.n.agnoscis opprobriū meū , & cōfusi
nē meam,& verecundiā meā.Quid est op
probriū meū?Quid est cōfusio? Quid est v
recundia?Opprobrium est,ꝙ obiicit inim
cus.Confusio est quę mordet conscientiā
Verecundia est quæ facit ingenuam front
etiā de falsi criminis obiectione erubescer
Erubescere qdē non est crimen, aut & si c
men est,nō est illius cui obiicitur , sed ei
qui obijcit.Sed tñ infirmitas humani anin
plerunque verecundatur etiam cum falsun
obiicitur,non quia obiectum est , sed qu
creditum.Omnia hæc sunt in corpore d
mini. Nam confusio in illo non poterat e
se,in quo culpa non inueniebatur . Obiic
tur crimen Christianis,hoc ipsum qđ Ch
stiani essent.Illa quidē gloria erat,Fortes l
bēter accipiebant,& sic accipiebant, vt o
nino in nomine domini sui non erubusc
rent . Operuerat.n. irreuerentia faciem ip
sorum,habentium frontem Pauli dicentis
Non.n.erubesco de Euangelio . Virtus.n
Dei est in salutem omni credenti. O Paul
nonne tu es adorator crucifixi? Parum est
inquit,inde mihi non erubescere,imo hin
solū glorior, vnde me putat inimicus erub
scere.Mihi autē absit gloriari nisi in cruce
domini

dñi noſtri Ieſu Chriſti,per quē mihi mũdus
crucifixus eſt,& ego mũdo . Huic ergo tali
ronti oppropriũ ſolũ poterat obijci . Nam
nec cõfuſio poterat eſſe in cõſcientia iã ſa-
ata,nec uerecundia in fronte tã libera. Sed
cum obijceretur quibuſdam qđ Chriſtũ in-
erfecerint,merito compũcti ſunt mala con
cientia,& ſaluberiter cõfuſi atq; cõuerſi, vt
oſſent dicere, Tu cognouiſti confuſionem
neã.Tu ergo domine noſti, non ſolum op-
robrium meũ , ſed & confuſionem meã in
uibuſdam,& verecundiam in quibuſdam.
Qui quanuis in me credat,publice me tamē
orã impijs confiteri erubeſcunt, plus apud
valēte lingna humana quã ꝑmiſsione di-
ina.Videt ergo eos.Et cõmendantur ergo-
les Deo,nõ vt ſic relinquat,ſed vt eos adiu
ando perficiat.Dixit.n.& quidã credens &
tubans.Credo domine, adiuua incredulita
meã.In conſpectu tuo , ſunt omnes tribu-
ntes me.]Quare mihi ſit opprobriũ tu no-
i , quare confuſio tu noſti,quare verecun-
ia tu noſti.Ergo erue me propter inimicos
eos,qa tu noſti iſta mea,illi nõ nouerunt:
c p hoc, quia ipſe in cõſpectu tuo ſunt,iſta
eſcientes nõ potuerũt vel confundi vel cor
gi,niſi manifeſte me erueris ꝑpter inimi-
os meos . Opprobriũ expectauit cor meũ
miſeriã .]Quid eſt expectauit? Futura iſta
ræuidit,futura iſta prædixit. Non enim ve-
t ad aliud,ſi mori nollet , nec naſci vellet,
auſa reſurrectionis vtrunq; fecit. Duo.n.
uæda nobis in genere humano nota erant,
nũ aũt incognitũ . Naſci quippe homines
mori,ſciebamus:reſurgere & in ęternum
uere, neſciebamus. Vt oſtēderet nobis qđ
noueramus , ſuſcepit duo quę nouera-
us.Ad hoc ergo venit,Opprobriũ expecta
t cor meũ & miſeriã . Sed miſeriã cuius?
xpectauit enim miſeriã, ſed magis crucifi-
entiũ , magis perſequentiũ , vt in illis eſſet
iſeria, in illo miſericordia . Miſeriã quip-
e illorũ miſerans etiam pendens in cruce,
ater,inquit, ignoſce illis, qa neſciunt quid
ciunt . Opprobriũ expectauit cor meũ &
iſeriã.Et ſuſtinui qui ſimul cõtriſtarerur &
õ fuit.]Quid ergo profuit, quia expectaui,
oc eſt quid ꝑfuit, quia prædixi? Quid pro-
it, quia dixi ideo me veniſſe ? Ventũ eſt ut
npleretur qđ dixi:ſubſtinui qui ſimul con-
riſtaretur,& non fuit . Et conſolantes & nõ
inueni.]Hoc eſt nõ fuit.Quod enim ſuperio
ri verſu dixit , Suſtinui qui ſimul cõtriſtaret:
hoc ſequenti verſu , Et conſolantes. Quod
autem ſuperiore verſu , Et non fuit : hoc ſe- C
quenti verſu,Et non inueni , Ergo non al-e-
ra ſubiecta , ſed ſuperior repetita ſententia
eſt quã ſententiam ſi retractemus , quæſtio-
ne nonnulla poterit oboriri. Nunqd.n.diſci
pulo eius nõ ſunt contriſtati, quãdo ductus
eſt ad paſsionē,quãdo ligno ſuſpēſus,quan-
do mortuus? Vſqueadeo cõtriſtati ſunt, vt il- *Mar.16.*
la Maria Magdalena q̃ primo eũ vidit,gau-
dēs lugētibus nũciaret qd viderit. Euãgeliũ
iſta loquit, nõ noſtra præſũptio , nõ noſtra
ſuſpitio eſt Cõſtat doluiſſe,cõſtat luxiſſe di-
ſcipulos.Extraneæ mulieris flebãt,qñ ad paſ
ſionē ducebatur, ad quas cõuerſus ait,Flete,
ſed vos:nolite flere me. Qũo ergo ſuſtinuit
qui ſimul cõtriſtaret & nõ fuit? Attendamus *Luc.13.*
& inueniemus triſtes,& lugētes,& plãgētes,
Vnde nobis mira videtur iſta ſententia: ſuſti
nui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit : &
conſolantes & nõ inueni . Intendamus dili-
gentius , & videbimus eũ ſuſtinuiſſe qui ſi-
mul contriſtaretur & nõ fuiſſet Cõtriſtaban-
tur.n.illi carnaliter de vita mortali, quę mu
tanda fuerat morte & reparãda reſurrectio-
ne.Hinc erat illa triſtitia , De illis.n.eſſe de-
buit triſtitia,qui cæci medicũ occiderunt, q
tanquã pernicioſe febrientes phrenetici,fa- D
ciebant iniuriam ei à quo illis fuerat ſalus
allata. Ille volebat curare,illi ſæuire.Hinc tri
ſtitia me dico . Quære vtrũ inuenerit huius
triſtitiæ comitē.Nõ.n.ait ſuſtinui, q cõtriſta
ret & nõ fuit:ſed, q ſimul contriſtaretur.i.ex
ea re qua ego contriſtabar & non inueni.
Petrus certe inde plurimum amauit , & in *Mat. 14.*
fluctus calcãdos ſe ſine dubitatione ꝓiecit,
& ad vocem domini liberatus eſt:& eũ du-
ctum ad paſsionē, amoris audatia conſecu-
tus,tamen turbatus, ter nagauit. Vnde , niſi *Mat. 26.*
qa malum illi videbatur mori ? Id enim de-
uitabat,qđ malũ putabat. Hoc ergo & in do
mino dolebat, qđ ipſe deuitabat. Propterea
& ante dixerat. Abſit à te domine, ꝓpitius ti
bi eſto domine ne fiat iſtud : qnando meruit *Mat. 16.*
audire, ſatanas, poſtea q̃ audierat , Beatus es
Simon Bar Iona.ergo in triſtitia quã habe-
bat dominus de illis pro qbus orauit , Pater
ignoſce illis qa neſciũt qd faciũt:nullũ co- *Luc. 23.*
mitē inuenit . Et ſuſtinui q ſimul cõtriſtare-

tur & non fuit. Prorſus non fuit, & cõſolan
tes & non inueni. Qui ſunt cõſolantes?Profi
cientes.Ipſi enim nos conſolant̃,ipſi ſunt ſo
latio oĩbus p̃dicatorib.veritatis.Et dederunt
in eſcã meã fel,& in ſiti mea potauerunt me
aceto.)Factũ eſt quidẽ ad literã, & Euange-
liũ hoc nobis indicat:Sed intelligendum eſt
fratres hoc ipsũ qđ non inueni cõſolantes,
hoc ipſum qđ non inueni qui ſimul contri-
ſtaret̃,hoc fuit fel meũ, hoc mihi amarum,
hoc acetũ fuit.Amarũ ꝑꝑ merorẽ,acetũ,ꝑꝑ
vetuſtatem eorũ. Nanque legimus illi quidẽ
oblatũ fel,ſicut Euangeliũ loquit̃,ſed in po
tũ nõ in eſcã : Veruntñ ſic accipiendũ eſt &
impetũ qđ hic fuerat ante p̃dictũ, dederunt
in eſcã meã fel,& in iſto ipſo facto, nõ ſolũ
in hoc dicto myſteriũ requirere debemus,
E ſecreta pulſare,velũ tẽpli cõſciſſum intrare,
videre ibi ſacrm̃,vel qđ ita dictũ eſt, vel qđ
Ibidem. ita factũ eſt, Dederunt, inqt, in eſcã meam
fel, non ipſum qđ dederunt eſca erat : Pot⁹.
Luc. 22. n.erat,ſed in eſcã dederunt. Quid? Iam dñs
eſcam acceperat, & in ipſum iniectũ eſt fel.
Acceperat aũt ipſe eſcã ſuauẽ,qñ paſcha mã
ducauit cũ diſcipulis ſuis,Ibi ſacrm̃ ſui cor-
1. Co. 10 poris demonſtrauit. In hanc eſcam tã ſuauẽ
tã dulcẽ vnitatis Chriſti,q̃ cõmendauit Apo
ſtolus,dicens,Quia vnus pannis vnũ corpus
multi ſumus. In hanc eſcã ſuauẽ quis eſt q
D dat fel,niſi cõtradictores Euangelij,tanq̃ illi
perſecutores Chriſti?Minus. n. peccauerunt
Iudæi crucifigentes in terra ambulantẽ,q̃ q
contemnũt in cœlo ſedentẽ. Qđ ergo fece-
runt Iudæi, vt in eſcam q̃ iam acceperat da-
rent bibendũ amarũ illum potũ,hoc faciunt
Pſal. 65. qui male viuendo ſcandalũ inferunt Eccle-
ſiæ,Hoc faciũt hæretici amaricantes,ſed nõ
exaltent̃ in ſemetipſis, Dant fel ſuper tam io
cundum cibũ. Sed quid facit dñs?Nõ admit
tit ad corpus ſuum.Hoc ſacramento ipſe do
Mat. 27. minus qñ illi obtulerunt fel guſtauit & no-
Ioan. 19. luit bibere.Si non eos pateremur, nec oĩno
F guſtaremus. Quia vero neceſſe eſt eos pati,
neceſſe eſt guſtari. Sed quia in mẽbris Chri-
ſti tales eſſe non poſſunt,guſtari poſſunt,re-
cipi in corpus non poſſunt. Et dederunt in
eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt
me aceto.Sitiebam & acetum accepi. i. fidẽ
illorũ deſideraui,& vetuſtatem inueni. Fiat
menſa eorũ coram ipſis in muſcipulã.)Qua
lem muſcipulam mihi exhibuerunt, dando
mihi talẽ potũ,talis muſcipula illis ſit.Qu
re ergo coram ipſis?Sufficeret,fiat menſa e
rũ in muſcipulam. Sunt tales qui inquitate
ſuam nouerũt, & in ea pertinaciſſime per
uerant,coram ipſis fit muſcipula eorũ.Per
cioſi nimis ipſi ſunt,qui deſcendũt in infe
nũ viuentes.Deniq; de perſecutorib. qd d
ctũ eſt?Niſi quia dñs erat in nobis fortaſſe
uos abſorbuiſſent nos. Quid eſt viuos?Co
ſentiẽtes illis, & ſcientes, qa hæc eis cõſe
re non debebamus.Ergo coram ipſis muſc
pula & non corriguntur.Vel quia coram i
ſis eſt muſcipula & incidũt.Ecce norunt m
ſcipulam,& pedem mittunt, & tenenda c
la ſubijciunt. Quanto melis erat auerti a m
ſcipula peccatum cognoſcere, errorem d
nare,amaritudinẽ coercere,in corpus Chr
ſti tranſire,dñi gloriam quærere? Sed tan
valet animi præſumptio, vt coram ipſis m
ſcipula ſit, & incidant in eam. Obſcurent
oculi eorum ne videãt, Sequitur hic,vt q
ſine cauſa viderunt, fiat illis & non vider
Fiat ergo menſa eorũ coram ipſis in muſc
pulam.Coram ipſis fiat in muſcipulam, n
optantis eſt,ſed prophetantis.Nõ vt fiat,ſe
quia fiet,Hoc ſæpe cõmẽdauimus,& mem
niſſe debetis,ne quod præſaga mens in ſpi
tu Dei dicit,maleuole imprecari videatu
Fiat ergo, nec põt aliter fieri, niſi vt talib
iſta eueniant.Et qm̃ videmus per ſpiritũ D
dici talia euentura malis, ad hoc in illis ha
intelligamus,vt nos talia deuitemus. Hoc.
nobis prodeſt intelligere, & ex inimicis ꝓ
cere.Fiat ergo illis & in retributionem &
ſcandalũ.Et nunquid iniuſtũ eſt hoc? Iuſ
eſt.Quare.qm̃,In retributionẽ.) Non eni
aliquid illis accideret,ꝙ non debebat̃, In
tributionẽ fit,& in ſcãdalũ, quia ipſi ſibi ſ
ſcandalũ.Obſcurent̃ oculi eorũ ne videan
& dorſum eorũ ſemper incurua.) Hoc co
ſequens.Nam quorũ oculi fuerint obſcura
ne videant, ſequitur vt dorſum illorum i
curuetur.Vnde hoc? Quia cum ceſſaueru
ſuperna cognoſcere, neceſſe eſt, vt de inf
rioribus cogitent. Qui bene audiunt, ſu
ſum cor,curuum non habent. Erecta qui
pe ſtatura eſt, & expectat ſpem repoſita
ſibi in cęlo:maxime ſi præmittat theſauru
ſuum, quo ſequatur cor eius. At vero q
futuræ vitæ ſpeciem non intelligunt, ia
excęcati de inferioribus cogitant, & ho
en

ſt habere dorſnm curuũ, à quo morbo dñs
nulierem illã liberauit. Alligauerat.n. eã ſa-
nas annis decẽ & octo, & eã curuatã ere-
it,& q͞a ſabbato faciebat, ſcandalizati ſunt
udęi. Bene ſcandalizati ſunt de illa erecta
oſi curui. Et dorſum eorũ ſemper incurua.
ffunde ſuper eos iram tuam, & indignatio
rę tuæ cõprehendat eos.]Plana ſunt, ſed ta-
nen comprehẽdat eos quaſi fugiẽtes agno
cimus. Quo autem fugituri ſunt? In cęlum?
u ibi es. in infernum? Ades. Pennas ſuas no-
int recipere vt volẽt in directum, cõprehẽ
at eos indignatio irę tuę, nõ eos permittat
fugere. Fiat habitatio eorum deſerta [Hoc
m in manifeſto Quomodo enim liberatio
em ſuam nõ ſolũ occultã commẽdauit, di-
ens, Intẽde animæ meæ, & redime eã, verũ
iã manifeſtã ſecundũ corpus adijcens, p͞-
ter inimicos meos erue me: ita & his futu-
as quaſdam calamitates prędicit occultas,
e quibus pauloante loquebatur. Nam quo
s quiſque eſt, qui intelligat in fœlicitatem
ominis cuius cor iam cæcum eſt? Tollan-
r illi oculi corporis, omnes homines mi-
rum dicunt. Perdat oculos mentis, ſed ta-
nen circunfluant omnia temporalia fœlicẽ
ppellant, ſed qui ſimiliter oculos mentis p͞-
iderunt. Ergo iã quid? Aperte appareat om
ibus q͞a vindicatũ eſt in eis. Nã cæcitas Iu-
æorũ, oculta uindicta eſt. Manifeſta vero
uę eſt? Fiat habitatio eorũ deſerta, Er in ta-
ernaculis eorũ nõ ſit qui inhabitet.]Factum
t hoc in ipſa ciuitate Hieruſalẽ in qua ſibi
iſi ſunt potẽtes clamando aduerſus filium
ei, Crucifige crucifige, & præualendo, q͞a
otuerunt occidere eũ qui mortuos ſuſcita
at. Quã ſibi potẽtes, quam magis niſi ſunt,
õſecuta eſt poſtea vindicta domini, expu-
nata eſt ciuitas, debellati Iudæi, occiſa ne-
cio quot hominũ milia: Nullus mõ illuc p͞
iittit accedere Iudeorũ. Vbi potuerũt ad-
erſus dominũ clamare, ibi à domino nõ p͞
nittuntur habitare. Perdiderũt locũ furoris
i, atque vtinã vel nunc agnoſcant locũ q͞e
s ſuæ. Quid profuit illis Cayphas dicẽdo,
Nos ſi iſtum di miſerimus ſic, veniẽt Roma-
i & tollent nobis locum & gentem? Ecce
: nõ eũ dimiſerũt viuũ & ille viuit, & vene
int Romani, & tulerũt eis & locum & re-
nũ. Mõ audiebamus cũ Euãgeliũ legeretur
ierusalẽ Hieruſalẽ quotiãs volui congre
gare filios tuos, tanquã gallina pullos ſuos
ſub alas ſuas, & noluiſti: Ecce relinquet vo-
bis domus veſtra deſerta. Hoc & his dicit,
Fiat habitatio eorũ deſerta, & in tabernacu-
lis eorum non ſit qui inhabitet, Non ſit qui
inhabitet, ſed ex numęro illorum. Nam loca
illa omnia & hominibus plena ſunt, & Iu-
dæis inania. Quare hoc? Quoniam quem tu
percuſsiſti ipſi p͞ſecuti ſunt, & ſuper dolorẽ
vulnerum meorum addiderunt.]Quid ergo
peccaueruut ſi à Deo percuſſum perſecuti
ſunt? Quid animo eorũ imputatur? Malitia. L
Nam id in Chriſto factum eſt, quod oporte
bat. Pati utique venerat, & puniuit per quem
paſſus eſt. Nam Iudas traditor punitus eſt, &
Chriſtus crucifixus eſt, ſed nos redemit ſan-
guine ſuo, & puniuit illum de prætio ſuo. Mat. 27.
Proiecit enim pretium argenti quo ab illo
dominus venditus erat, nec agnouit pretiũ
quo ipſe à domino redemptus erat. Factũ
eſt hoc in Iuda. Sed cum videamus menſu-
ram quandam eſſe retributionis in omni-
bus, nec quenquam poſſe permitti amplius
ſæuire, quam acceperit poteſtatem, quomo
do illi addiderunt, aut quæ eſt iſta percuſ-
ſio domini? Nimirum ex perſona locutus
eſt eius vnde corpus acceperat, vnde car-
nẽ aſſumpſerat ideſt generis humani ipſius
Adæ, qui percuſſus eſt primo morte propter Gen. 3.
peccatum ſuum. Mortales ergo hic homi-
nes cum pœna naſcuntur, Huic pœnæ ad-
dunt quicunque homines fuerint perſecuti.
Iã enim hic homo moriturus non eſſet, niſi
illum Deus percuſsiſſet. Quid ergo tu homo
ſæuis amplius? Parum ne homini eſt quod M
aliquando moriturus eſt? Portat ergo vnuſ-
quiſque noſtrũ pænã ſuam. Huic pœnę vo-
luit addere qui nos perſequuntur. Hæc pœ-
næ percuſsio eſt domini. Dominus quippe
ſententia percuſsit hominẽ, Qua die tetige-
ritis, inquit, morte moriemini, Ex hac mor
te carnẽ ſuſceperat, & vetus homo noſter ſi-
mul crucifixus eſt cũ illo; Et illius voce iſta Rom. 6.
dixit, Quẽ tu percuſsiſti, ipſi perſecuti ſunt,
& ſup͞ dolorẽ vulnerũ meorũ addiderunt.
Super quẽ dolorẽ vulnerũ? Super dolorem
peccatorum ipſi addideruut. Vulnera enim
ſua peccata dixit. Sed ne caput reſpicias, ad
corpus aduerte: ſecundum cuius vocem di-
ctum eſt ab ipſo in alio Pſalmo, in quo vo-
cem ſuã oſtendit, quia eius primum verſum

Psa. 21. de cruce clamauit, Deus meus respice ĩ me,
quare me dereliquisti. Ibi secutus ait, Longe
a salute mea verba delictorũ meorum. Ipsa
sunt vulnera inflicta a latronib. in via ei quẽ
leuauit in iumentũ suũ, quẽ sacerdotes & le
Luc. 10. uites transeũtes inuenerãt & cõtẽpserãt, a q̃
bus curari nõ potuit. Trãsiens aũt Samarita
nus, misertus est eius, accessit & in iumẽtũ ꝓ
Rom. 6. priũ leuauit. Samaritas aũt Latine custos in-
Psa. 110. terpretat̃. Quis aũt custos, nisi saluator dñs
noster Iesus Chrs? Qui q̃m surrexit a mor-
tuis iã nõ moriturus, nõ dormit neq; obdor
miet qui custodit Israel. Et super dolorem
vulnerum meorũ addiderunt. Appone iniq̃
tatẽ super iniq̃tatẽ ipsorum.] Quid est hoc?
Quis non expauescat? Deo dr̃, Appone ini-
quitatem super iniquitatẽ ipsorum. Vnde ap
ponet Deus iniquitatem? Habet iniquitatem
A quam apponat? Scimus enim verum esse qđ
dictum est, per Paulum Apostolum, Quid
Rom. 9. ergo dicemus, Nunquid iniquitas est apud
Deum? Absit. Vnde ergo appone iniquitatẽ
super iniquitatem? Qũo id intellecturi su-
mus? Assit dominus vt dicamus, & propter
fatigationẽ vestrã breuiter dicere valeam⁹.
Iniquitas ipsorum erat: qui hominẽ iustum
1. Co. 2. occiderunt. Addita est alia, quia filium Dei
crucifixerunt. Sequire ipsorum tanquã in ho
minẽ fuit. Sed si cognouissent, nunquã dñm
gloriæ crucifixissent. Illi in iniquitate sua tã
quã hominẽ occidere voluerũt, apposita est
Mat. 21. iniquitas super iniquitatẽ ipsorum, vt filium
Dei crucifigerent. Quis hanc iniquitatem ap
posuit? Ille qui dixit, Forte reuerebuntur fi-
liũ meum, ipsum mittam. Solebant. n. occi-
dere missos ad se seruos, exactores locatiõis
atque mercedis. Misit ipsum filiũ, ut & ipsũ
occiderent, Apposuit iniquitatẽ super iniq̃-
tatem ipsorum. Et hęc Deus sęuiendo fecit,
an potius iuste retribuendo? Fiat enim illis,
inquit, in retributionem & in scandalum.
Meriti erant sic excæcari vt filium Dei non
agnoscerent. Et hoc fecit Deus, apponẽs ini
quitatem super iniquitatem ipsorum, nõ vul
B nerando, sed non sanando. Quomodo enim
auges febrem, auges morbum, non morbũ
adhibendo, sed non succurrendo: sic quia ta
les fuerunt, ut curari non mererentur, in ip-
sa malitia quodammodo profecerunt, sicut
2. Ti. 3. dictum est, Mali autem & facinorosi profi-
ciunt in peius. Et apposita est iniquitas sup
iniquitatẽ ipsorũ. Et non intrent in tua iusti
tia.) Hoc planũ est. Deleantur de libro viuẽ-
tiũ. Aliq̃n. n. illic scripti erant errantes? Fra-
tres nõ sic accipere debemus, ꝙ quenquam
Deus scribat in libro vitæ, & deleat illũ. Si
hõ dixit, Qđ scripsi scripsi, de titulo, vbi scri
ptũ erat, Rex Iudęorũ, Deus quenq̃ scribit
& delet? Pręscius est, Prædestinauit oẽs ante
cõstitutionẽ mũdi, regnaturos cũ filio suo in
uita ęterna. Hos quos conscripsit, ipsos cõ
tinet liber vitæ. Deniq; in Apocalypsi quid
ait spũs Dei, cũ de pressuris ab Antichristo
futuris loqueretur eadẽ scriptura? Cõsentiẽ
illi, inquit, oẽs, q̃ nõ sunt scripti in libro vi
tæ. Proinde sine dubitatione non erunt con
sensuri, qui scripti sunt. Isti ergo qũo ĩde d
lentur, vbi nunq̃ scripti sunt? Hoc dictũ est
scđm spẽ ipsorum, quia ibi se scriptos puta
bãt. Quid est, deleantur de libro vitę? Et ipsi
C constet nõ illos ibi esse. Ex hac locutione d
ctũ est in alio psalmo, Cadẽt a latere tuo mi
le, & dena milia a dextris tuis, idest, multi
scandalizabũtur, & ex eo numero q̃ se sp
rabant sessuros tecum, & ex eo numero qu
se sperabant statutos ad dexterã tuã, sperat
ab hœdis sinistris, Nõ quia cũ ibi steterit a
quis, postea cadet, aut cũ sederit cũ illo q
quã, abiiciet̃, sed q̃a multi casuri erãt in sc
dalũ, quia iam ibi se esse putabant: idest, mu
ti q̃ se sperabant, sessuros tecũ, multi qui s
sperauerunt staturos ad dexterã, ipsi casur
sunt. Sic ergo & hic illi qui se sperabant ta
quam merito iustitię suę in libro scriptos
Dei, q̃b. dr̃, Scrutamini scripturas, in quib
putatis vos vitam ęternã habere: cum per
ducta fuerit damnatio eorum etiam ad co
gnitionem eorum, delebuntur de libro vi
uentium, idest, non ibi se esse cognoscent
Nam uersus qui sequitur exponit quod di
ctum est, Et cum iustis non scribantur.
Dixi ergo, Deleantur secundũ spem eorum
Secundũ autem ęquitatem tuam quid dico
Non scribantur. Pauper & dolens ego sum
Quare hoc? An ut agnoscamus, quod pe
amaritudinẽ animi maledicit pauper iste
Multa. n. dixit quę illis eueniant, Et qua
ei diceremus, ut quid talia? Noli tãtum, Re
D spondet, Pauper & dolens ego sum. Perdu
xerunt me ad egestatem, ad istum doloren
deposuerunt, ideo ista dico: Non est ta
men stomachatio maledicentis, sed prædi

tio ,pphetantis. Nã de paupertate ſua & do
ore ſuo q̃dã, q̃ poſterius dicit commẽdatu
us eſt nobis, vt diſcamus eſſe paupes & do-
ẽtes. Beati.n. pauperes, qm̃ ipſorũ eſt regnũ
cœlorũ: Et beati q lugent, qm̃ ipſi cõſolabũ
ur. Hoc ergo ipſe prius iã nobis oñdit, & iõ
aup & dolẽs ego ſum. Totũ corpus eius
oc dicit. Corpus Chriſti in hac terra paup
ſt & dolẽs, Sed ſint diuites Chr̃iani: Pror-
us ſi Chr̃iani ſunt, pauperes ſunt, in cõpara
E one diuitiarũ cœleſtiũ quas ſperant, oẽ au
ũ ſuũ harenã deputant. Paup & dolens ego
i, Et ſalus vultus tui Deus ſuſcepit me.] Nũ
uid deſertus eſt pauper iſte, qñ tu dignaris
annoſũ pauperẽ applicare ad mensã tuã?
orrò autem pauperẽ iuſtũ ſalus vultus Dei
ſcepit, in vultu ſuo abſcõdit eius egeſtatẽ.
e illo quippe dictũ eſt abſcõdes eos in ab
ito vultus tui. In illo autẽ vultu quæ ſint di
itiæ vultis noſſe? Diuitiæ iſtę hoc tibi præ-
ant, vt qđ vis quando vis prandeas illæ ve-
 vt nunquã eſurias. Pauper & dolens ego
i, & ſalus vultus tui Deus ſuſcepit me. Ad
uã rem? Vt iã nõ ſim pauper, & nõ ſim do-
ns, Laudabo nomen Dei cũ cantico, ma-
ificabo eum in laude.] Iam dictũ eſt qđ
auper iſte laudat nomẽ Dei cũ cantico, ma
nificat eum in laude. Quando auderet can
ret, niſi recreatus eſſet à fame? Laudabo
omẽ Dei cũ cãtico, magnificabo eũ in lau
e: Magnæ diuitię, quas gemmas laudis Dei
e theſauro interiore protulit? Magnificabo
ũ in laude, hę ſunt diuitiæ meæ: Dominus
edit, dominus abſtulit, Ergo miſer reman-
? Abſit. Vide diuitias, ſicut domino placuit
a factũ eſt, ſit nomẽ domini benedictum.
audabo nomẽ Dei cũ cantico, magnifica-
o eũ in laude, Et placebit Deo.] Hoc qđ eũ
audabo, Placebit. Sup vitulũ nouellũ, cor-
F ua producentẽ & vngulas.] Gratius illi erit
acrificiũ laudis, q̃ ſacrificiũ vituli. Sacrifi-
ium laudis glorificabit me, & ibi via eſt in
ua oſtendã illi ſalutare Dei. Immola Deo ſa
crificiũ laudis, & redde altiſsimo vota tua.
Ergo laudabo Deũ, & plus ei placebit q̃ vi-
ulus nouellus, cornua ,pducẽs, & vngulas.
Amplius ergo placebit Deo laus eius exiens
đ ore meo, q̃ magna victima adducta ad arã
ipſius. An aliqd de cornibus & vngulis vitu
li huius dicẽdũ eſt? Qui bene inſtructus eſt,
& laude Dei opulẽtus, & cornua debet ha-
bere qbus aduerſariũ ventilet, & vngulas q-
bus terrã excitet. Noſtis enim hoc facere vi
tulos pubeſcẽtes, & in taurinã audaciã gran
deſcẽtes. Nã ideo nouellus eſt, ,ppter uitã no
uã. Aliquis ergo hæreticus forte contradi-
cit, ſed tamen terrenum abiecte ſapit, ungu-
lis excitetur. Ergo ſup hunc uitulũ tibi pla-
cebit laudatio mea: Nam illã poſt pauperta- G
tem & dolorem in æterna ſocietate angelo-
rum, vbi nec aduerſarius erit in certamine
ventilandus, nec piger de terra excitandus,
Videãt inopes & lætẽtur.] Credãt & ſpe gau
deãt, Magis inopes ſint, vt ſaturari mereant,
ne cũ ſuperbiæ ſaginã eructãt, negetur eis pa
nis quo ſalubriter viuant. Quærite dominũ *Matt. 5.*
inopes, & eſurite & ſitite, Ipſe eſt enim pa- *Ioan. 6.*
nis viuus q de cœlo diſcendit. Quærite do-
minũ, & viuat aĩa veſtra.] Quæritis panẽ vt
viuat caro veſtra, dominũ quærite vt viuat
aĩa veſtra. Quoniã exaudiuit pauperes domi
nus. [Exaudiuit pauperes. nec exaudiret pau-
peres niſi eſſent pauperes. Vis exaudiri? Pau-
per eſto, dolor de te clamet, non faſtidium.
Quoniam exaudiuit pauperes dominus. Et
compeditos ſuos nõ ſpreuit. [Offenſus à ſer
uis, fecit eos compeditos, ſed clamantes de
compedibus non cõtempſit. Quæ ſunt iſtę
cõpedes? Mortalitas, corruptibilitas carnis,
cõpedes ſunt quibus ligati ſumus. Et vultis
noſſe iſtarũ compedum grauitatem? Inde di *Sapiẽ. 9.*
citur, Corpus quod corrumpitur aggrauat
animã. Quãdo homines in ſeculo eſſe diui-
tes volũt, iſtis compedibus pannos quærũt,
Sed ſufficiãt panni cõpedũ tantũ quære quã
tũ depellendæ neceſsitatis ſatis eſt. Cum aũt
ſuperflua quæris, compedes tuas onerare de
ſideras. In tali ergo cuſtodia vel ſolæ cõpe- *Matt. 9.*
des remaneãt, Sufficit diei malitta ſua. De
iſta malitia clamamus ad Deũ, Quoniã exau H
diuit pauperes dominus, & cõpeditos ſuos
nõ ſpreuit. Laudent illum cæli & terra, mare
& oĩa repentia in eis.] Veræ diuitię huius
pauperis iſtæ ſunt, conſyderare creaturã, lau
dare creatorem. Laudent illum cœli & ter-
ra, mare & omnia repentia in eis. Et creatu-
ra iſta ſola laudat Deum? quoniã conſydera
tã ea laudatur Deus. Audi & aliud: Quoniã
Deus ſaluam faciet Sion.] Reparat Eccle-
ſiam ſuam, gentes fideles incorporat vni-
genito ſuo. Non fraudat credentes in ſe præ
mio repromiſsionis ſuæ. Quoniam Deus

saluum faciet Sion. Et ædificabuntur ciuitates Iudæ.] Ipsæ sunt Ecclesiæ, Nemo dicat, quando erit istud vt ędificētur ciuitates Iudę? O si velis agnoscere structurã & esse lapis viuus, vt intres in eam, & tunc ciuitates Iudæ ędificabuntur. Iuda enim confessio interpretatur. Dei confessione humilitatis
I ędificantur ciuitates Iudæ, vt foris ab eis superbi remaneant, qui confiteri erubescunt. Quoniam Deus saluam faciet Sion. Quam Sion? Audi in sequentibus, Et semen seruorũ eius obtinebunt eã, & qui diligunt nomẽ eius inhabitabunt in ea.] Psal. finitus est, sed paululũ istos duos versus non relinquamus. Admonent.n. nos aliquid, ne desperando in illam structuram non intremus. Semen, inqt seruorum eius obtinebunt eam. Iam ergo semen seruorũ eius qui sunt? Forte dicis, Iudęi nati de Abrahã. Nos aũt qui non sumus nati de Abrahã, quõ habebimus istã ciuitatem? Sed non sunt semen Abrahæ illi Iudęi, quibus dictum est, Si filij Abrahæ ęstis, facta Abrahæ facite. Semen ergo seruorũ eius, imitatores fidei seruorum eius obtinebunt
Ioan.8. eam. Denique vltimus versus superiorẽ exponit. Quasi enim turbatus ne putares forte hoc de Iudęis dici: Et semen seruorum eius obtinebunt eam, dicens, Non semen gentiũ sumus, q̃ idola coluerunt & dæmonibus seruierũt, quod ergo nobis in hac ciuitate est: statim subiecit ut præsumas & speres, Et q. diligũt nomẽ eius inhabitabũt in ea. Hoc est.n. semen seruorũ eius qui diligũt nomẽ eius Quia.n. serui eius dilexerũt nomen eius, quicunq; non diligunt nomen eius, non se dicãt semen seruorum eius, & qui diligũt nomẽ eius, non se negent semen seruorũ eius.

H

In Psalmum sexagesimumnonum, Præfatio.

Ioã.12. GRatias grano tritici, q̃ mori uoluit & multiplicari, gratias vnico filio Dei domino & saluatori nostro Iesu Christo, quim ortem nostram subire non dedignatus est, vt nos vita sua dignos Faceret, Ecce
K quia singularis erat donec transiret, sicut dixit in psalmo, Singularis sum ego donec trãseam. Quia sic erat singulgre granum, vt in se haberet magnam multitudinis fœcunditatem, in qnantis granis pasșionẽ eius imitã-
Psa.140. tibus exultamus, qñ natalitia martyrũ celebramus? Multa ergo mẽbra eius sub uno capite ipso saluatorẽ nr̃o charitatis, & pacis uinculo colligata, sicut nosse dignamini, qm̃ sępissime audistis, unus hõ sũt, & ipsorũ vnius hominis vox in psalmis plerunq; auditur, & sic clamat unus tanq̃ oẽs, quia oẽs in vno vnus sunt. Audiamus ergo qm̃ laborauerũt martyres, & inter magnas tẽpestates odiorũ in hoc seculo periclitati sunt, non tã corpore quod qñque posituri erant, sed ipsa fide, ne deficientes & forte acerbis persecutionum cedentes doloribus vel amori uitę huius, amitterent quod promiserat Deus, qui non solum verbo, sed etiã exemplo abstulerat oẽm timorem, Verbo, dicens, Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Exemplo, faciens q̃ verbo pręcepit, ut nec eorum verberantiũ manus vellet deuitare, nec lapas percutientiũ, nec saliuas conspuentiũ, nec coronã de spinis imponentiũ, nec crucẽ interficientiũ, Nihil horũ vitare voluit cui nihil opus erat, propter eos quib. hoc opus erat, faciens ægrotis de ipso medicamentũ. Laborauerunt ergo martyres, Et nisi ille semper adesset qui ait, Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi: vtique defecissent. Est ergo in hoc psalmo vox contribulatorũ, & ideo vtique martyrum inter passiones periclitantium, sed de suo capite pręsumentiũ. Audiamus eos & loquamur cum eis ex affectu cordis, etiam si non similitudine passionis. Illi.n. iã coronati sunt, nos adhuc periclitamur, non quia tales nos persecutiones vrgent, quales ipsos vrgebãt sed fortasse peiores in omnimodis generibus tantorum scandalorum. Nostra enim tempora magis abundant illo vę, quod clamauit dñs, Væ mundo ab scandalis: Et qm̃ abũdauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Neque.n. & Loth ille sanctus in Sodomis ab aliquo corporalem persecutionẽ patiebatur, aut dictum illi erat, vt non ibi habitaret: persecutio eius, facta mala Sodomitarum erant. Nunc ergo iam Christo in cœlo sedente, iam glorificato, iam subiectis ceruicibus regum iugo eius, & suppositis eorum frontibus signo eius, iam nullo remanente qui palam Christianis audeat insultare, adhuc tamen inter organa & simphoniacos geminus, adhuc illi inimici mar-

tyrum

tyrũ,quia vocibus & ferro non poſſunt, eos
ſua luxuria perſequũtur. Atq; vtinam Paga-
nos tm̃ modo tolleraremus,eſſet qualecunq;
ſolatium expectare eos, qui nondum cruce
Chriſti ſignati ſunt,qñ ſignentur,& quando
authoritate alligati deſinant fuere. Videm⁹
ẽt in fronte portantes ſignum crucis portate
& portare impudentiã luxuriarum, diebuſ-
que & ſolẽnitatibus martyrũ non exultare,
ſed inſultare. Et inter hæc gemimus, & hæc
perſecutio nr̃a eſt, ſi eſt in nobis charitas q̃
dicat, Quis infirmatur & ego nõ infirmor?
Quis ſcandalizatur & ego non vror? Nul-
lus ergo ſeruus Dei ſine perſecutione. Plerũ-
que eſt illud quod Apoſtolus ait, Sed & oẽs
qui volunt in Chriſto pie uiuere perſecutio
nẽ patientur. Videris, vnde videris, qũo dia-
bolus biformis eſt? Leo eſt in impetu, draco
in inſidiis: Leo minetur, inimicus eſt: draco
inſidietur, inimicus eſt. Qñ nos ſecuri? Ecce
fiant oẽs Chriſtiani, nunquid & diabolus
Chriſtianus erit? Tentare ergo non ceſſat, in
ſidiari non ceſſat. Infrenatus eſt atque illiga
tus in cordib. impiorũ, ne ſæuiat ĩ Eccleſiã,
& tm̃ faciat quantũ vult. Fremunt dentes im
piorũ aduerſus dignitatẽ Eccleſiæ & pacem
Chriſtianorum: Et quia non habent q̃d agãt
ſæuiendo, ſaltando, blaſphemando, luxurian
do, nõ impellunt corpora Chriſtianorũ, ſed
lacerant animas Chriſtianorũ. Clamemus
ergo vna voce omnes hæc uerba.

Enarratio Pſalmi.

DEus in adiutoriũ meũ intende.) Opus.
n. habemus ſempiterno adiutorio in
iſto ſeculo. Qñ aũt non? Mõ tñ in tribulatio
ne poſiti, maxime dicamus, Deus in adiuto-
riũ meũ intende. Confundant̃ & reuereant̃,
qui quærunt aĩam meam.) Chriſtus dixit, Si
ue caput dicat, ſiue corpus dicat, ille dicit q̃
dixit, Quid me perſeqᵉris? Ille dicit qui di
xit, Cũ vni ex minimis meis feciſtis mihi fe-
ciſtis. Nota eſt ergo uox huius hoĩs, totius
hominis, capitis & corporis, non ſæpe com
mendãda quia nota. Confundant̃, inquit, &
reuereant̃ qui quærũt aĩam meã. In alio pſal
mo dicit, Conſiderabã ad dexterã & uide-
bã, & non erat qui cognoſceret, Perijt fuga
a me, & non eſt qui requirat aĩam meã. Ibi
de perſecutorib. ait, quia non erat, qui requi
rat aĩam eius. Hic aũt, confundantur & re-
uereant̃, qui quærunt aĩam meam. Dolebat
ſe non quæri ad imitandũ, gemebat ſe q̃ri ad
opprimendũ. Quæris aĩam iuſti cum imita-
ri cogitas, quæris aĩam iuſti cum occidere
cogitas. Qm̃ duobus modis quæritur aĩam
hominis iuſti, ſinguli in ſingulis pſalmis ex-
preſſi ſunt. Illic dolet, quia non eſt qui req̃-
rat aĩam eius ad imitandã paſſionem eius.
Hic aũt, confundant̃, & reuereant̃, qui quæ-
runt aĩam meam. Quærunt aĩam eius, nõ ut
duas habeant. Non. n. ſic quærebant animam
eius, qũo quærit latro tunicam uiatoris: Ad
hoc occidit, ut expoliet, ut habeat. Qui autẽ
perſequitur ut occidat, excludit animã, non
ſe ueſtit. Quærunt illi aĩam meam, occidere
me uolunt. Quid ergo tu illis optas? Confun
dant̃ & reuereant̃. Et ubi eſt q̃d audiſti a dño *Mat. 5.*
tuo, Diligite inimicos ueſtros, bene facite
his qui uos oderunt, & orate pro his qui p̃-
ſequunt̃ vos? Ecce perſecutionẽ pateris, &
maledicis eis a quibus pateris. Qũo imitaris
paſſiones præcedentes dñi tui pendentis in
cruce & dicentis, Pater ignoſce illis, q̃a ne *Luc. 23.*
ſciunt quid faciunt? Reſpondet talia dicenti C
bus martyr & dicit, Dominum mihi propo
ſuiſti dicentem, Pater ignoſce illis, quia ne-
ſciunt quid faciunt, agnoſce & uocem meã,
ut ſit & tua. Quid. n. dixi de inimicis meis?
Confundantur & reuereant̃. Iam facta eſt ta
lis vindicta de inimicis martyrum. Saulus il
le qui Stephanum perſecutus eſt, confuſus
eſt & reueritus: anhelabat cædes, quærebat
quos attraheret & necaret, audita deſuper
voce, Saule Saule, quid me perſequeris? con *Act. 9.*
fuſus eſt, & proſtratus eſt, & erectus ad obe
diendum, qui inflammatus erat ad perſequẽ
dum. Hoc ergo optant martyres inimicis
ſuis, confundantur & reuereantur. Quãdiu
enim non confundantur & reuerentur, ne-
ceſſe eſt facta ſua defendant. Glorioſi ſibi vi
dentur, quia tenent, quia ligant, quia uerbe
rant, quia occidunt, quia ſaltant, quia inſul-
tant. De his omnibus factis aliquando con
fundantur & reuereantur, nec iſta facta ſua
excuſent. Si enim confundentur & conuer- D
tentur, quia conuerti non poſſunt, niſi con-
fuſi fuerint & reueriti. Optemus ergo hæc
inimicis noſtris, ſecuri optemus. Ecce
ego dixi & uobis cum dixerim, omnes
qui adhuc ſaltant, & cantant, & in-

ſultant martyribus, confundantur & reue-
reant̃,& aliqñ in his parietib. tundant con-
fuſi pectora ſua. Auertant̃ retrorſum & eru-
beſcant, qui cogitãt mihi mala.) Primo fuit
impetus perſequentiũ, modo remanſit ma-
leuolẽtia cogitantiũ.Prorſus tp̃a ſunt in Ec-
cleſiæ perſecutione diſtincta, ſequere ſequẽ
tia. Factus eſt impetus ĩ Eccleſia qñ reges p-
ſequebant̃, & quia p̃dicti erant & perſecutu
ri reges & credituri, impleto vno vtiq; alte
rũ ſequebatur. Factũ eſt & aliud qđ conſe-
quens fuit.Crediderũt reges, data pax eſt Ec
cleſiæ,cœpit eſſe in culmine dignitatis Ec-
cleſia,ẽt in hac terra,ẽt in hac vita, ſed non
deeſt fremitus perſecutorũ,impetus ſuos ad
cogitationes verterunt. In illis cogitationi-
bus tanquam in abyſſo ligatus eſt diabolus,
fremit & non erumpit.Dictũ eſt.n. de his tẽ
porib.Eccleſiæ, Peccator videbit & iraſcit̃.
Ps. III. Et q̃d faciet?Nunquid qđ primo?Attrahe,li-
ga,percute,Non facit hoc:Quid ergo?Den-
tibus ſuis frendet,& tabeſcet. Et his tanquã
iraſcitur martyr, & tñ pro his orat̃ martyr,
Qũo.n.bene optauit illis,de quib.dixit, Cõ
Psal. 39. fundãtur & reuertant̃, qui q̃runt aĩam meã:
E ſic & nũc, Auertantur retrorſum & erube-
ſcant,qui cogitant mihi mala. Quare?Vt nõ
præcedant,ſed vt ſequant̃.Qui.n. reprehen-
dit Chriſtianam religionem,& conſilio ſuo
vult viuere,quaſi præcedere vult Chriſtum,
vt ille videlicet errauerit,& inualidus infir-
muſq; fuerit,qui vel voluerit pati inter ma-
nus Iudæorũ,uel potuerit, ille aũt recorda-
tus ſit cauens iſta omnia, declinans mortẽ,
mentiens ẽt inique ne moriatur,interficiens
animam ſuam vt uiuat corpore, magni con
ſilij prudentiſq; ſibi vr̃. Præcedit reprendẽs
Chriſtũ ueluti antecedit Chriſtũ: credat in
Chriſtũ,& ſequatur Chriſtũ. Nam qđ opta
tum eſt modo perſecutoribus cogitantibus
mala, dixit hoc ipſe dñs Petro. Præcedere
q̃ppe quodã loco Petrus uoluit dñm. Loq̃-
batur.n.ſaluator de paſſione ſua,quam ſi nõ
Mat. 16. ſuſcepiſſet, nos ſalui non eſſemus:Et Petrus
qui pauloante eum confeſſus erat filiũ Dei,
& in illa confeſſione appellatus erat petra,
ſupra quã fabricaretur Eccleſia, paulopoſt
Ibidem. dño dicente de futura paſſione ſua ait, Abſit
dñe, propitius tibi eſto,nõ fiet iſtud.Paulo-
ante, Beatus es Simon Bar Iona, q̃a non tibi
F reuelauit caro & ſanguis, ſed pr̃ meus q̃ in
cœlis eſt:mõ repente,Redi poſt me Satana:
Quid eſt,redi poſt me?Sequere me. Præce Ioan.
dere me vis:conſiliũ mihi dare uis? Meliu
eſt ut conſiliũ meũ ſequaris:hoc eſt, redi r
tro, redi poſt me. Antecedentẽ cõpeſcit v
retro redeat,& appellat ſatanã,quia vult p
cedere dñm.Pauloante beatus, mõ ſatanas
Vñ pauloante beatus?Quia nõ tibi,inquit,r
uelauit caro & ſanguis, ſed pr̃ meus q̃ in c
lis eſt.Vnde mõ ſatanas? Quia non ſapis,in
quit,q̃ Dei ſunt,ſed quæ hoĩum. Qui erg
volumus recte celebrare natalitia martyrũ
deſideremus imitationẽ martyrũ:Ne uelin
p̃cedere martyres,& melioris conſilii nob
uideri eſſe, q̃a euitamus paſſiones pro iuſt
tia & pro fide,quas illi nõ euitauerũt. Erg
illi qui cogitant mala,& in luxuria nutriu
corda ſua auertant̃ retrorſum & erubeſcã
Audi ab Apoſtolo poſtea dicente, Quẽ au
fructũ habuiſtis aliqñ,in quiq. nũc erubeſ
tis?Quid ſequit̃? Auertant̃ ſtatim erubeſce
tes, qui dicũt mihi euge euge. Duo ſunt g
p̃ſecutorũ,vituperantiũ, & adulantiũ: Pl
p̃ſequitur lingua adulatoris q̃ manus int
fectoris.Nã & ipſam caminũ dixit ſcriptur
Certe cũ de p̃ſecutione loqueret̃ ſcriptu
dixit, Tanq̃ aurũ in fornace probauit illos
de martyrib.interfectis, & ſicut holocau
hoſtiã accepit illos.Audi q̃a & lingua adul
tium talis eſt, p̃batio, inquit, argenti & au
ignis,uir aũt p̃bat̃ per os laudantiũ eũ. Arg
ti,inq̃t,& auri,ignis ille,ignis & iſte de vtr
que te ſaluũ oportet exire:Fregit te rep̃her
ſor,factus es in fornace tanq̃ uas fictile. Fo
mauit te verbũ,& venit tẽtatio tribulationi
Illud qđ formatũ eſt, oportet vt coquat̃: S
bñ formatũ eſt,accedit ignis vt firmet.Vñ
le dicebat in paſſione,Aruit ſicut teſta virt
mea.Paſſio q̃ppe, & caminus tribulationi
fecerat fortiorẽ. Rurſus ſi lauderis ab adul
tib.& aſſentãtib. & annueris eis veluti emẽ
oleum non tecum portans, ſicut quinqu
virgines inſipientes, erit caminus fractur
tuæ etiam os laudantium te.Sed ſine his no
poſſumus, neceſſe eſt vt intremus in hæc &
exeamus inde:Intremus in vituperationem
aliquam malorum & improborum: intre-
mus & in aſſentationem aliquam adulato-
rum,ſed exire inde opus eſt. Rogemus eum
de quo dictũ eſt,Cuſtodiat dominus introi-
tum tuũ & exitum tuũ, vt intrans integer, ſic
exeas

teas integer. Ait.n. & Apostolus, Fidelis est
eus, qui non vos sinat tentari supra q̃ po-
stis: Ecce habetis ingressum: Non dixit, nō
ntemini. Qui.n. nō tentat̃. non ꝓbat̃: & q
ō ꝓbatur, non proficit. Quid ergo optauit?
idelis Deus qui nō vos sinat tentari supra q̃
otestis. Audistis ingressum, audite & exitū:
ed faciet cū tentatione ēt exitū vt posſitis
olerar̃. Ergo & illi auertãt̃ statim erubescen
s, q dn̄t mihi euge euge. Quar̃.n. me laudãt?
audēt Deū. Quis.n. ego sū vt lauder in me?
ut q̄d ego feci? Quid habeo ꝙ nō accepi?
accepisti, ĩq̄t, q̄d gloriaris quasi nō acce-
eris? Auertãt̃ ergo statim erubescētes q dn̄t
nihi euge euge. Tali oleo pinguefactū est ca
ut hæreticorū, cū dn̄t, Ego sum, ego sum: &
illis, Tu dn̄e: Acceperunt euge euge, secu-
sunt euge euge, facti sunt duces cęci cęco
i sequentiū. Apertiſsimis vocibus Donato
ir ista cantica, Euge euge, dux bone, dux p̄
are: Et non dixit ille, Auertantur statim &
ubescant, qui dn̄t mihi euge euge: nec eos
orrigere voluit vt Christo diceret̃, dux bo
e, dux præclare. At vero Apostolus formi-
ans euge hominū, ut vere laudaret̃ ĩ Chri-
o, noluit se laudari pro Chr̄o, dicentibusq;
uibusdã, Ego sum Pauli: R̄ndit in libertate
ñi, Nunquid Paulus crucifixus est ꝓ uobis
ut in nomine Pauli baptizati estis? Ergo di-
ant martyres ēt in persecutiōe adulationū,
uertantur statim erubescentes, qui dn̄t mi-
euge euge: Et quid fit cū illi auertuntur &
ubescunt, oēs siue qui q̃runt aĩam meã, si-
e qui cogitant mihi mala, siue q peruersa
simulata bn̄ uolentia lingua volunt emol-
re ꝙ feriant, cū fuerint & ipsi auersi & con
ısi: quid fiet? Exultent & iocundentur in
:] Non in me, non in illo, aut in illo, sed in
uo facti sunt lux, qui fuerunt tenebræ Exul
ent & iocundentur in te, Omnes qui quę-
unt te.] Aliud est quærere Deū, aliud est q̃-
ere hominem. Iocundentur qui quęrūt te.
Non iocundabūtur ergo qui q̃runt se, quos
rior quæsisti anteq̃ q̃rerent te. Nondū quæ
ebat ouis illa pastorē, aberrauerat a grege,
& descendit ad eam, Quęsiuit eam, repor-
auit in humeris suis: Contēnet te, o ouis q̃-
entem se, qui prior quæsiuit cōtemnētē se,
& non quærentē se? Iam ergo querere eū in
cipe q prior q̃siuit te, & reportauit in hume
ris suis. Fac q̄d ait, Quę sunt oues meæ, vo-
cē meã audiunt, & sequunt̃ me. Si ergo quę
ris eū q prior q̃siuit te, & ouis facta es eius, K
& audis vocē pastoris tui, & sequeris eū, vi *Ioā. 10.*
de q̄d tibi de se oñdit, q̄d de corpore suo, ne
in ipso errares, ne in Ecclesia errares, ne q̄s
tibi diceret, Chr̄s est q nō est Chr̄s, aut Eccle
sia est q̃ non est Ecclesia. Multi.n. dixerūt car
nē nō habuisse Chr̄m, & nō in corpore suo
resurrexisse Chr̄m: noli seq voces eorū, Au
di vocē ipsius pastoris, qui indutus est carne
vt q̃reret ꝑditã carnē. Resurrexit & ait, Pal-
pate & videte q̄a spiritus ossa & carnē non
hēt sicut me videtis habere. Oñdit se tibi, vo *Luc. 24.*
cēq; eius sequere: Oñdit & Ecclesiam, ne q̄s
te fallat nomine Ecclesię. Oportebat, inquit,
Christum pati & resurgere a mortuis tertia *Ibidem.*
die, & p̄dicari in nomine eius pænitentiã &
remiſsionē peccatorum per oēs gentes, inci
pientibus ab Hierusalem. Habes vocē alie-
norū, & furem non timebis, si uocem pasto
ris fueris secutus. Vnde autē sequeris? Si nec
cuiquam hominum dixeris quasi eius meri
to euge euge, nec cū gratulatione audieris,
ne oleo peccatoris pinguescat caput tuum.
Exultent & iocundentur in te omnes qui q̃- *Ps. 140.*
runt te. Et dicant.] Quid dicent, qui exultēt?
Semper magnificetur dn̄s.[Dicant hoc oēs
qui exultant & q quęrunt te. Quid? Semper
magnificetur dominus, Qui diligunt saluta
re tuum:[Non tantum magnificetur domi-
nus, sed etiã dominus semper. Ecce errabas
& auersus ab eo eras, uocauit te, magnifice
tur dominus. Ecce inspirauit tibi confeſsio
nem peccatorū confessus es: dedit veniam,
magnificetur dominus. Iam cæpisti iuste ui
uere, iam puto quasi iustū est, vt & tu magni
ficeris. Etenim cū te vocaret errantem, ma-
gnificandus erat dominus, cum tibi confi-
tenti peccata dimitteret, magnificandus erat L
dominus. Modo iam audiens uerba eius cę-
pisti proficere, iustificatus es, peruenisti ad
quandam virtutis excellētiam, dignum est,
ut & tu aliquando magnificeris. Dicant,
Semper magnificetur dominus. Peccator
es, magnificetur vt uocet: confiteris, magni
ficetur vt ignoscat: iam iuste viuis, magni-
ficetur ut regat: perseueras vsque in finem
magnificetur vt glorificet. Semper ergo ma-
gnificetur dominus. Hoc dicant iusti, hoc
dicant qui quærunt eum. Quisquis hoc nō
dicit, non quęrit eum. Ecce magnificetur
dominus,

dñs,Exultent & iocundent oẽs qui quęrũt
M eũ:& dicãt,Sẽp magnificetur dñs,q diligũt
salutare eius.Ab illo é.n.illis salus nõ a se.Sa
lutare.n.dñi Dei nr̃i saluator dñs noster Ie-
sus Chr̃s Quisquis diligit saluatoré,confitet
se sanatũ:Quisquis se cõ fitetur sanatũ,fuisse
cõfitetur ęgrotũ.Dicãt ergo semper magni-
ficetur dñs,qui diligunt salutare tuũ,non sa
lutare suũ,quasi ipsi se saluẽt,non quasi salu
Psa.145. tare hominis,tanq̃ ab illo saluentur.Nolite,
inquit,confidere in principes, & ĩ filios ho
Psal.3. minum,in quibus non est salus,Quare hoc?
Dñi est salus,& super populum tuũ benedi
ctio tua·Ergo sẽper magnificetur dñs . Qui
hoc dicunt?Qui diligunt salutare tuum. Ec-
ce magnificetur dñs,nunquã tu,nusquã tu.
In illo aliquid,in me nihil.Si autem in illo
quicquid ego,ille non ego.Tu ergo quid?
Ego vero egenus & pauper sum.Ille diues,
ille abundans,ille nullius indigens.Ecce lu-
men meum, ecce vnde illuminor,qm̃ cla-
mo,Tu illuminabis lucernã meã dñe,Deus
meus illuminas tenebras meas . Dñs soluit
cõpeditos,dñs erigit elisos,Dominus sapiẽ
tes facit cæcos,dominus custodit ꝓselytos.
Psa. 17. Quid ergo tu?Ego vero egenus & pauper.
Ego tanquam pupillus,anima mea tanquã
Psa.145. uidua destituta & desolata,auxilium quęro,
semp infirmitaté meã confiteor. Ego uero
egenus & pauper.Donata sunt mihi pecca-
ta,iã cœpi sequi pręcepta Dei,adhuc tñ ege
Rom.7. nus & paup.Vñ adhuc egen⁹ & paup? Quia
Matt. 5. video aliã legem in mẽbris meis repugnan
tẽ legi mentis meæ.Vñ egenus & pauper?
Quia,Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiã.
Adhuc esurio, adhuc sitio,Saturitas mea di
A lata est,non ablata.Ego vero egenus & pau
per,Deus adiuua me.) Vnde cœpit, Deus in
adiutorium meum intẽde,Deus adiuua me.
Rectissime & Lazarus adiutus interpreta-
ri dicitur,ille egenus & pauper,qui oblatus
Luc. 16. est in sinum Abrahæ,& gerit typum Eccle-
siæ Dei,quæ semper confiteri debet adiuto-
rio sibi opus esse.Hoc est verum,hoc pium.
Dixi domino Deus meus es tu.Quare? Qm̃
Psal.13. bonorum meorum non eges. Ille non eget
nostri,nos egenus ipsius,ideo verus domi-
nus.Nam tu non valde verus dominus ser-
ui tui,ambo homines,ambo egentes Deo.Si
autem putas egere tui seruum tuum ut des
panem,eges & tu serui tui vt adiuuet labo-
res tuos,Vterque vestrũ altero vestrũ indi
get,Itaq; nullus vestrũ vere dñs, & nullu
vestrũ uere seruus.Audi verũ dñm cuius v B
rus es seruus.Dixi dño Deus meus es tu,Qu
re tu dñs?Qm̃ bonorũ meorũ eges. Quid
tu?Ego vero egenus & paup.Ecce egenus &
pauper.Pascat Deus,subleuet Deus,adiuu
Deus.Deus,inquit,adiuua me. Adiutor &
erutor meus es tu dñe,ne tardaueris.) T
adiutor & erutor,Indigeo auxilio, adiuu
Implicatus sum,erue.Nemo.n.eruet de im
plicationibus nisi tu.Circunstant nos nexu
diuersarũ curarũ,hinc atque inde dilania
mur quasi spinis & sepibus.Ambulamus a
gustã uiã,fortasse hęsimus in sepibus, dic
mus Deo,tu es erutor meus.Qui ostẽdit ang
stã uiã,fecit ut sequeremur. Hæc vox pseu
ret in nobis fratres,Quantũcũq; hic vixer
mus q̃tũcunq; hic profecerimus,nemo d
cat,sufficit mihi,iustus sum, Qui dixerit
mãsit in via,non nouit ꝑuenire. Vbi dixe
sufficit, ibi hęsit.Attende Apostolũ cui no
sufficit,Vide qũo se uult adiuuari donec ꝑ
ueniat.Fratres,inquit,ego me non arbitro
cõprehẽdisse,ne illi sibi viderent apprehe
disse,qb. rursus dicit,Qui se putat aliqd s
re,nõdũ scit queãdmodũ oporteat eũ scir
Quid ergo ait?Fratres, ego me nõ arbitro
cõphẽdisse,Supra dixerat,Nõ qa iã accep
rim aut iã perfectus sim,Et ibi seq̃t:Fratre
ego me nõ arbitror cõprehendisse. Si nõd
accepit,egenus & pauper est si nondũ pe
fectus est,egenus & pauper est. Bene dicit C
Deus adiuua me.Sed intelligit aliquid & e
celsius intelligit.Vide tñ quid dicat, Ei au
qui potens est oĩa facere superabundantiu
quã petimus & intelligimus.Vide ergo qu
nõdũ ꝑuenit, nõdũ apprehẽdit. Quid erg
ait,Fratres,ego me non arbitror apprehe
disse,Vnum autem q̃ retro oblitus,in ea qu
ante sunt extentus,secundũ intentionem
quor ad palmã supernæ vocationis. Ille e
go currit,tu hæsisti,Ille dicit nondum se pe
fectum,& tu iam de perfectione gloriari
Confundantur qui tibi dĩt euge euge. Co
fundaris inter illos & tu, quia tu tibi dici
euge euge.Qui.n.seipsum laudat, sibi dic
euge euge,q ab aliis laudat & consentit, n
portat oleũ secum,Deficiunt faces, clausu
rus est ille ianuã.Hoc ergo nos docuit psal
mus iste breuiter charissimi ex admonitio

ne solennitatis martyrum, ut intelligamus, quia martyres tribulationẽ hic passi sũt corporalẽ. Nos in quãtacunque pace simus, necesse est patiamur tribulationẽ spiritalẽ, Et necesse est vt inter scandala & zizania & paleã gemat Ecclesia & illa massa, donec messis veniat, donec ventilabrũ, donec veniat vltima ventilatio, vt separetur palea a frumento, donec ad horreũ redigat. Qđ donec fiat clamemus, Ego vero egenus & pauper sum, Deus adiuua me, adiutor meus es tu, Dñe ne tardaueris. Quid est, ne tardaueris? Quia multi dicunt, longũ est vt veniat Christus. Quid igitur? Quia dicimus, ne tardaueris, iam vẽturus est antequam statuit venire? Quid sibi vult hoc votum, ne tardaueris? Ne mihi tardius videatur, qđ venturus est. Tibi .n. longũ vr̃, non Deo longum vr̃, cui mille anni dies vnus est, velut tres horę vigiliæ. Sed tu si nõ habueris tolerantiam, tardũ tibi erit. Et cum tibi tardũ erit deflecteris ab eo, & eris similis illis qui in eremo fatigati sunt, & festinauerunt a Deo petere delitias, quas illis in patria reseruabat, & cum non darentur delitiæ in itinere quibus fore corrũperet, murmurauerunt aduersus Deũ, & redierunt corde in Aegyptum: Vnde corpore erant separati, corde redierunt. Noli ergo tu sic, noli sic: time verbum dñi dicentis, Mementote vxoris Loth, Et ipsa in uia iã liberata de Sodomis, retro respexit: vbi respexit, vbi remansit, facta est statua salis vt condiat te. Exemplo .n. tibi data est, vt tu cor habeas, non remaneas fatuus in via. Attende remanentẽ & transi, attende respicientẽ retro, & tu in anteriora extentus esto sicut Paulus. Quid est, non respicere retro? Quæ retro oblitus, inquit, ideo sequeris vocatus ad supernam palmam, de qua postea glorieris: quia idem Apostolus dicit, Superest mihi corona iustitiæ, quã mihi reddet dominus in illo die iustus iudex.

Concio prima, de prima parte Psalmi septuagesimi.

IN omnibus scripturis sanctis gratia deliberat nos, cõmendat se nobis, vt cõmendatos habeat nos. Hoc in isto psalmo cantatur, de quo cum vestra charitate loqui suscepimus. Aderit dñs vt sic ea corde concipiam quõ dignum est, & sic ea promã quõ expedit nobis. Multum .n. mouet Dei amor & timor. Timor Dei, quia iustus est, amor qa misericors est. Quis .n. ei diceret, quid fecisti si damnaret iustũ? Quanta ergo misericordia
eius vt iustificet iniustũ? Ex hoc prælectũ nobis & Apostolũ audiuimus eãdem maxime F
grãm cõmendantẽ, & de cuius cõmendatione habebat Iudęos inimicos, uelut de lr̃a legis præsumentes, & tanq̃ iustitiam suam diligentes atq; iactantes: de quib. dicit, Testi- *Rom.* 10.
moniũ perhibeo illis, quia zelum Dei hñt, sed non ſm scientiam. Et tanquam ei diceretur, quid est enim habere zelum Dei non secundum sciam: subiecit continuo, Ignorantes enim Dei iustitiã & suam volentes cõstituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Glorian tes, inquit, tanquã de operibus, excludunt a se gratiam, & tanquam de sanitate sua falsa præsumentes, respuunt medicinam. Cõtra tales enim & dominus dixerat, Non veni vocare iustos, sed peccatores in pœnitentiam: non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Hæc est ergo tota scientia magna hominis, scire quia ipse per se nihil est, & qm̃
quicquid est, a Deo est, & propter Deũ est. 2.Co.4.
Quid enim habes, inquit, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Hanc gratiam ergo cõmen-
dat Apostolus: hinc habere meruit inimicos G
Iudæos, de litera legis & de sua iustitia gloriantes. Hanc ergo commendans in lectio-
ne quæ lecta est, sic ait: Ego enim sum mini- 1.*Co.* 15.
mus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiã
Dei. Sed ideo, inquit, misericordiam conse- 1.*Tim.* 1
cutus sum, quia ignorans feci in incredulitate: deinde paulopost, Fidelis sermo est, inquit, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Nunqd ante illũ nõ erant peccatores? Quid est ergo, primus ego? Antecedens oẽs, non tempore, sed malignitate. Sed ideo, inquit, misericordiam consecutus sum, ut in me ostenderet Christus Iesus omnem longanimitatem, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam ęternam, id est, vnusquisq; peccator & iniquus iam de se desperans, iam habẽs quasi gladiatorium animũ, vt ideo faciat quicquid vult, quia necessario damnandus est, respiciat tamen ad aposto-

lum.

lum Paulũ,cui tãta crudelitas,tãtaq; malitia
a Deo donata est, & nõ de se desperãdo con
uertant ad Deũ. Hãc ergo gratiã commẽdat
nobis Deus, & in isto psalmo intueamur il-
lã, & videamus an ita sit, an forte ego aliter
suspicer. Etenim arbitror hunc eũ habere af-
H fectũ, & hoc omnibus ꝓpè suis syllabis reso
nare: idest, hoc nobis cõmendare grãm Dei
gratuitã, quæ nos liberat indignos, nõ ꝓpter
nos, sed ꝓpter se vt etiã si nõ hoc dicerẽ, ne-
que hoc prælocutus essem, quilibet medio-
cris cordis homo attẽte audiens verba eiuſ-
dẽ psalmi saperet hoc, & forte ipsis verbis si
aliud habebat in corde, mutaret & fieret qđ
hic sonat. Quid est hoc? Vt tota spes nostra
in Deo sit nihilq; de nobis tanquã de nostris
viribus pręsumamus, ne nr̃m faciẽtes qđ ab
illo est, & qđ accepimus amittamus. Titulus
est ergo psalmi huius, vt solet titulus psalmi,
indicãs in limine q̃d agat in domo. Ipsi Da-
uid filiorũ Ionadab, & eorũ q̃ primi captiui
ducti sunt.] Ionadab homo fuit quidã, com
Hie. 35. mendatur nobis ex prophetia Hieremiæ, q̃
filijs suis pręceperat vt vinũ nõ biberent, ne
que in domibus residerent, sed in tabernacu
lis habitarent. Præceptũ autẽ patris filij te-
nuerũt & seruauerunt, & ex hoc benedici à
domino meruerunt. Dominus autẽ hoc nõ
I præceperat sed pater ipsorũ: Si autẽ hoc ac-
ceperunt tanquã præceptum a domino Deo
suo: q̃a & si dominus nõ præceperat, vt non
biberent vinũ, & in tabernaculis habitarent,
præceperat tamẽ dominus vt filij patri obe-
De ver-bis domi-ni. 6. f. cir ca fi. & cõcor. 11. q. 3. Qui resistit. dirent. In ea ergo re sola filius nõ debet obe
dire patri suo, si aliquid pater ipsius iusserit
contra dñm Deũ ipsius. Neque enim debet
irasci pater quãdo sic ei præponitur Deus.
Vbi enim hoc iubet pater qđ cõtra dominũ
nõ sit, sic audiendus est quomodo Deus, q̃a
obedire patri iussit Deus: Benedixit ergo
Deus filius Ionadab ꝓpter obediẽtiã, eosq;
obiecit inobediẽti populo suo, exprobrans
Exo. 10. quia cũ filij Ionadab obedientes essent patri
Hie. 35. suo, illi nõ obedirent Deo suo Cũ autẽ age-
ret ista Hieremias, id agebat cũ populo Is-
rael, vt putarent se ad captiuitatẽ ducẽdos se
esse in Babyloniã, & nõ resisterent volunta-
ti Dei nec sperarent aliud, nisi quia futuri es
sent captiui. Videtur ergo inde coloratus
titulus huius psalmi, vt cũ dixisset, filiorũ Io
nadab, subijciret, & eorum q̃ primi captiui-

ducti sunt, non quia filij Ionadab captiui d
cti sunt, sed q̃a illis qui captiui ducendi er
oppositi sunt filij Ionadab, quia patri obe
entes erant, vt intelligerent illi propterea
fieri captiuos, quia Deo obedientes nõ fu
runt. Accedit etiam quia Ionadab interpr K
tatur domini spontaneus. Quid est hoc d
mini spontaneus? Dei voluntati libenter f
uiens. Quid est, dñi spontaneus? In me su
Deus vota quę reddam laudes tibi. Quid e
domini spontaneus? Voluntarie sacrifica
tibi. Si enim disciplina apostolica seruu
monet, vt homini domino suo nõ tanquã
necessitate, sed ex voluntate seruiat, & lib
ter seruiendo se in corde liberũ faciat, qu
to magis Deo tota & plena & libenti volu
tate seruiendum est, qui videt ipsam volu
tatem tuã? Nã si seruus tibi nõ ex animo s
uiat, manus eius, faciẽ eius, præsentiam ei
potes videre, cor eius nõ potes: & tamen
Apostolus, Non ad oculũ seruientes. Et
est, nõ ad oculum? Quid. n? Visurus est d
meus q̃ũo illi seruiã, vt dicas mihi, non
oculum seruientes; Adiecit, sed quasi ser
Christi Dñs homo non videt, sed dñs Chi
stus videt. Ex animo, inquit, cum bone vo
tate. Nõ quia filij Ionadab captiui ducti sũ
talis fuit Ionadab, idest, hoc nomen ipsi
interpretatur. Qui sunt ergo qui primi ca
ui ducti sunt? Ducti sunt filij Israel capti
primi & secundi & tertij. Sed pro his ps
mus, aut de his psalmus, q̃ primo ducti su
nõ hoc sonat, idem ipse psalmus discussus
scrutatus, interrogatus oĩbus versibus su L
alius tibi dicit, nõ de illis loqui q̃ homine
nescio qui, nescio quãdo irruentibus hos
bis in Babylon iã captiui ducti sunt ex Hi
rusalem. Sed quid dicit psalmus? Quid, n
quod audistis ab Apostolo commendat n
bis gratiam Dei, commendat nobis: q̃a n
per nosmetipsos nihil sumus: cõmendat n
bis, q̃a quicquid sumus, illius misericord
sumus. Quicquid autẽ ex nobis sumus ma
sumus. Quare ergo captiui, & quare nom
ne captiuitatis cõmendatur ipsa gratia libe
ratoris? Aperit: ipse dicit Apostolus, Cond
lector legi Dei ẽm interiorẽ hominẽ, vide
autem aliam legem in membris meis repu
gnantem legi mentis meæ, & captiuum m
ducentẽ in lege peccati, quæ est in mẽbri
meis. Ecce habes duci capturum. Quid erg

commen-

commendat iste Psalmus? Quid sequitur ibi
Apostolus, Infęlix ego homo, quis me libe-
rabit de corpore mortis huius? Gratia Dei p
Iesum Christum dñm nostrum. Quare ergo
primi? Nam dictum est quare captiui. Quan
tum arbitror & hoc elucet, qm̄ in cōparatio
ne filiorũ Ionadab, oīs inobedientia culpa-
ta est. Per inobedientiã aũt captiui facti su-
mus, quia ipse Adam non obediendo pecca
uit. Dictũ est aũt ab eodem Apostolo, q̄ &
verũ est, quia oẽs in Adã moriuntur, in quo
oẽs peccauerunt. Merito & primi dicti sunt
captiui, qa prim⁹ hõ de terra terrenus, secũ
dus hõ de cęlo cęlestis. Qualis terrenus, ta-
les & terreni: qualis cęlestis, tales & coele-
stes. Sicut portauimus imaginẽ terreni, por-
temus & imaginem eius qui de coelo est. Pri
mus hõ captiuos nos fecit, secundus hõ nos
e captiuitate liberauit. Sicut enim in Adam
oẽs moriuntur. sic & in Christo oẽs viuifica
buntur. Sed in Adam oẽs moriunt̃ per car-
nis natiuitatẽ, in Christo liberant̃ per cordis
fidẽ. Non erat in potestate tua, vt non nasce
reris ex Adam, est in potestate tua, vt credas
in Christũ. Quantumcunq; ergo ad primũ
hoiem pertinere volueris, ad captiuitatem
pertinebis. Et quid est, pertinere volueris, aut
quid est pertinebis? Iam pertines exclama:
Quis me liberabit de corpore mortis hui⁹?
Audiamus ergo istum hoc exclamantem.

Enarratio primæ partis.

DEus in te speraui dñe, nõ confundar in
æternum.) Iam cõfusus sum vel nõ cõ
fundar in æternum. Qũo.n. non est confusus
cui dr̃, Quem fructũ habuistis in his in qui-
bus nunc erubescitis? Quid ergo fiet, ne con
fundamur in æternũ? Accedite ad eũ & illu-
minamini, & vultus vestri non erubescent.
Confusi estis in Adam, recedite ab Adam, ac
cedite ad Christnm, & iam non confunde-
mini: In te speraui dñe non cõfundar in ęter
num. Si in me confundor, in te non confun
dar in æternũ. In tua iustitia erue me & exi-
me me.) Non in mea, sed in tua: si enim in
mea, ero ex illis de quibus ille ait, Ignoran-
tes Dei iustitiam, & suam volentes consti-
tuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Ergo in
tua iustitia, non in mea. Quia mea quid? Præ
cessit iniquitas. Et cum ero iustus, in tua iu-
stitia * erit, qa iustitia mihi abs te data iustus — al. ero.
ero, & sic erit mea vt tua sit id est, abs te mi-
hi data. In eum.n. credo qui iustificat impiũ — Rom. 7.
vt deputet̃ fides mea ad iustitiam. Erit ergo
& sic iustitia mea, non tñ tanquam propria
mea, nõ tanquam a me ipso mihi data, sicut
putabant qui per literam gloriabãtur, & gra
tiam respuebant. Nam dictũ est alio loco:
Iudica me dñe secundũ iustitiã meam. Cer-
te non gloriabat̃ in sua iustitia, sed reuoca te
ad Apostolũ, Quid.n. habes qđ non accepi- B
sti? Et sic dic iustitiã tuam, vt memineris qđ — Psal. 7.
acceperis eam, & non eam inuideas accipiẽ — 1. Co. 4.
tibus. Nam & ille pharisæus tanquã a Deo
accepisse se dicebat: Gratias tibi ago, qa nõ
sum sicut cæteri homines. Quare inde enim
te delectat, qa bonus es qđ alter malus est?
denique qd addidit? Iniusti, raptores adulte — Luc. 18.
ri, sicut & publicanus iste. Hoc iam non est
exultare, sed insultare. Ille aũt captiuus, nec
oculos ad coelum audebat leuare, sed percu
tiebat pectus suũ, dicẽs, Deus propitius esto
mihi peccatori. Parum itaq; est, vt illud qđ
in te est bonũ agnoscas qđ a Deo sit, nisi ẽt
inde nõ te extollas super illum qui nondum
hẽt, qui fortasse cum acceperit, transiet te.
Qñ eñ erat Saulus Stephani lapidator, quã
multi erant Christiani quorũ erat ille perse
cutor: tñ qñ conuersus est, oẽs qui præcesse- — Act. 7.
rant superauit. Ergo dic Deo quod audis in
psalmo, In te speraui dñe non confundar in
æternum, in tua iustitia, non in mea erue me
& exime me. Inclina ad me aurẽ tuã.) Et hęc
cõfessio est humilitatis. Qui dicit, inclina ad
me: confitetur, quia iacet tanquã æger pro- C
stratus medico stanti: denique vide quia
æger loquitur, Inclina ad me aurem tuam:
Et saluum me fac: esto mihi in Deum pro-
tectorem.] Non ad me iacula inimici per-
ueniant. ego enim me protegere non pos-
sum. Et parum est in protectorem, addidit:
Et in locum munitum mihi esto, ut saluum
me facias.) In locum munitum mihi esto, tu
esto locus munitus meus. Vbi est quod ab il — Gen. 3.
lo fugiebas Adam, & te inter paradisi ligna
abscondebas? Vbi est quod eius faciem for-
midabas, ad quem gaudere cõsueueras? Abi- — Mat. 12.
sti, & peristi, & captiuatus es, & ecce visita-
ris, & ecce non dimitteris, & ecce dimittun
tur nonagintanouem oues in montibus, &
q̃ritur ouis perdita, & ecce dicitur de inuẽ-

Luc. 15. ta oue, Mortuus erat & reuixit, perierat & in
uētus est. Ecce ipse Deus factus est locus re-
fugij tui, q̄ primo erat metus fugæ tuæ. In lo
cū munitū tu, inquit, esto mihi, vt saluum
C facias me: Non ero saluus nisi in te, nisi tu
fueris requies mea, sanari nō poterit ęgritu-
do mea. Leua me a terra, in te iaceam, vt sur-
gam in locum munitū. Quid munitius cum
D ad illum locum confugeris? Dic mihi quos
aduersarios formidabis? Quis insidiabitur &
perueniet ad te? Nescio quis dicitur de mon
tis vertice clamasse cum Imperator trāsiret,
non de te loquor, respexisse ille dicitur &
dixisse, nec ego de te: Contempserat Impera-
torem cū insignibus armis & exercitu poten
te. Vnde? De loco munito. Si securus ille in
alta terra, qūo tu nō in eo a quo factū est cœ
lū & terra? Esto mihi ergo in Deū protecto-
rem & in locum munitū vt soluū me facias.
Ego si mihi aliū locū elegero saluus esse nō
potero. Elige certe homo si inueneris muni
tiorem. Non est ergo quo fugiatur ab illo ni
si ad illum. Si vis euadere iratum, fuge ad pla
catum. Quoniā firmamentū meū & refugiū
meum es tu.] Firmamentum meū quid est?
Per te sum firmus, & ex te sum firmus: Quo-
niā firmamentū meū & refugiū meū es tu: vt
fiam firmus ex te, sicubi fuero infirmatus in
Rom. 7. me, refugiā ad te. Firmū enim te facit gratia
Christi, & immobilem aduersus omnes ten
tationes inimici. Sed ibi est & humana fra-
gilitas, ibi est adhuc prima captiuitas, ibi est
& lex in mēbris repugnans legi mētis, & ca-
ptiuū volēs ducere in legem peccati, adhuc
corpus qđ corrumpitur aggrauat animam.
Quantumlibet firmus sis ex gratia Dei, quan
E diu adhuc portas terrenū vas in quo thesau-
Sapi. 9. rus est Dei, aliquid etiā de ipso vase fictili
2. Co. 7. formidandū est. Ergo firmamentū meū es
tu, vt firmus sim in hoc seculo aduersus oēs
tētationes. Sed si multæ sunt & turbāt me, re
fugiū meū es tu. Ad hoc cōfitebor infirmita-
tē meā, vt sim timidus tanquā lepus, quia spi
nis plenus tanquam ericius. Et sicut in alio
Psalmo dicitur, Petrus est refugium erina-
cijs & leporibus. Petra autē erat Christus.
Psa. 130. Deus meus erue me de manu peccatoris.]
1. Co. 10 Generaliter intellige peccatores inter quos
laborat iste qui de captiuitate iam liberādus
Rom. 7. est, iste qui iam clamat: Infœlix ego homo,
quis me liberabit de corpore mortis huius?

Gratia Dei per Iesum Christum dn̄m nr̄m
Intus est hostis, lex illa in membris: sunt &
foris hostes. Quò clamas? Ad illū cui clam
tum est, Ab occultis meis munda me dn̄e, &
ab alienis parce seruo tuo. Ergo saluum m
fac cum dicitur, ab ægriutdine tua dicitu
interiore, idest, ab iniquitate tua, ab ea qu
captiuus es, ab ea qua ad primum hominen
pertines, vt inter primos captiuus clame
Saluus factus ab inquitate tua, vide iā & d
iniqtatib. alienis, inter quos tibi necesse e
viuere quousq; vita ista finiat. Et quousqu
Ecce finit tibi. Nunqd finitur Ecclesiæ, n
in fine seculi? Iste aūt vn⁹ hō vnitas Chri c
mat has voces. Necesse est ergo vt multi e
euntes de hoc corpore fideles iā sint in il
requie, quā p̄stat Deus spiritibus fideliū. S
hic adhuc sunt membra Christi in his qui
hac vita degunt, in his qui postea nascent
Ergo vsq; in finem sęculi erit hic iste hō,
clamat a peccatis suis liberari, & a lege m
brorū repugnante legi mentis. Deinde int
peccata aliorū, inter quos necesse est, vt
uat vsq; in finem. Sed duo habēt genera p
catorum isti. Alij sunt qui legē acceperun
alij sunt qui nō acceperunt. Oēs Pagani le
non acceperunt, oēs Iudæi & Christiani l
gem acceperunt. Ergo gn̄ale nomen est pe
cator: aut transgressor legis, si accepit leg
aut tm̄modo iniquus sine lege, si nō accep
legem. De vtroq; gn̄e loquitur Apostolus
dicit, Qui sine lege peccauerunt, sine le
peribunt: & qui in lege peccauerunt, p le
iudicabuntur. Tu aūt qui inter vtrunque
nus gemis, dic Deo quod audis in psalmo
De⁹ meus erue me de manu peccatoris. C
ius peccatoris? De manu legem prætereu
tis & iniqui.) Est quidem & iniquus lege
præteriens, non. n. non iniquus qui legē p
terit, sed oīs legem præteriens iniquus es
non omnis iniquus legem præterit: vbi. n.
est lex, ait Apostolus, nec præuaricatio, Q
ergo legem nō acceperunt, iniqui dici pn̄
p̄uaricatores non possunt: Iudicantur vtr
que secundum merita sua, Sed ego qui c
captiuitate volo liberari per gratiam tuan
clamo ad te: libera me de manu peccatori
Quid est de manu eius? De potestate eius
ne cum sæuit adducat ad consensionem: n
cum insidiatur, persuadeat iniquitatem. D
manu legem p̄tereuntis & iniqui, Rn̄de ill

Quid

)uid te queris liberari de manu legē præte
euntis & iniqui? Noli consentire, sed si sæ-
it, patiens esto, tolera. Sed quis te tolerat si
eserat ille q est locus munitus? Quare ergo
ico, libera me de manu legē prætereuntis
iniqui? Quia nō est in me vt patiens sim,
d in te q donas patiētiā. Deniq; sequitur,
uaſ hoc dico: Qm̄ tu es patiētia mea dn̄e.)
i si patientia, recte & ꝙ sequitur, Dn̄e spes
ea a iuuentute mea.) Iō patientia mea, qa
H es mea. An potius iō spes mea, quia patiē-
a mea? Tribulatio ait Apostolus, patientiā
5. peraſ, patiētia ꝓbationē ꝓbatio aūt spem,
es vero nō confundit. Merito ī te speraui
ie, nō confundar in æternū. Dn̄e spes mea
uuētute mea. A iuuentute tua, Deus spes
a? Nōne & a pueritia tua, & ab īfantia tua?
ane, inquit. Nā vide quid sequitur. Ne hoc
tares ita me dixisse, Spes mea a iuuentute
ea, quasi nihil profuerit Deus infantiæ vel
eritiæ meę, audi quod sequitur: In te con
matus sum ex utero.] Adhuc audi De uen
e matris meę tu es protector meus.) Quare
go a iuuentute mea, nisi ex quo in te cępi
erare? Ante. n. nō in te sperabā, quamuis tu
eris protector meus, qui me saluū ꝑduxi-
i ad tp̄s quo in te discerē sperare. A iuuen-
te aūt mea cępi in te sperare, ex quo me
luersus diabolū armasti, ut in ꝓcinctu exer
tus tui armatus fide tua, spe, charitate, cæte
que donis tuis confligerē aduersus inuisi-
les iuimicos tuos, audirēque ab Apostolo,
on est nobis colluctatio aduersus carnē &
nguinē, sed aduersus principatus & pote-
ates & rectores mundi tenebrarū harū, ad
ersus spiritalia nequitiæ. Ergo iuuenis est
ui pugnat contra ista: sed quamuis iuuenis
c cadet, nisi ille sit spes eius cui clamat, Do
I nine spes mea a iuuentute mea. In te decan-
tio mea semper.) Nūquid ex quo in te spe
are cœpi, vsq; nunc? Sed semper, Quid est,
emper.) Non tm̄ tempore fidei, sed & tem-
ore speciei. Nunc enim quamdiu sumus in
6. orpore, peregrinamur a dn̄o: per fidem. n.
mbulamus, non per speciē. Veniet tp̄s vt ui
eamus ꝙ nō visum credimus. Viso aūt ꝙ
redimus lætabimur, viso aūt ꝙ nō credide
unt impii, confundenſ. Tunc veniet res, cu
is modo est spes. Spes enim q̄ videtur, non
8. st spes. Si aūt qđ non videmus speramus,
patientiam expectamus. Modo ergo ge-
mis, modo in locum refugii curris vt saluus
fias, modo in infirmitate positus medicum
rogas. Quid, cū acceperis perfectā etiā sani
tatē? Quid cū effectus fueris æqualis ange- Mat 13.
lis Dei? Iam forte istā grām qua liberatus es
obliuisceris? Absit. In te decantatio mea sp.
Tanquam prodigiū factus sum multis.) Hic K
tēpore spei, tēpore gemitus, tp̄e humiliatis,
tp̄e doloris, tp̄e infirmitatis, tp̄e vocis a com
pedibus. Hic ergo quid? Tanquā prodigiū fa
ctus sum multis. Vn̄ tanq̄ prodigiū? vnde mi
hi insultant qui me ꝓdigiū putant? Quia cre
do ꝙ non video. Illi enim beati in his quæ
vident exultant, in luxuria, in scortationib.
in auaritia, in diuitiis, in rapinis, in seculari-
bus dignitatibus, in dealbatione lutei parie-
tis, in his exultant. Ambulabo aūt ego in viā
dissimilē, cōtēnes ea q̄ præsentia sunt, & ti-
mens etiam prospera seculi, nec alicubi se-
curus nisi in ꝓmissis Dei. Et illi, Manduce-
mus & bibamus, cras. n. moriemur. Quid
ais? Repete, Mādu cemus, inquit, & bibam⁹.
Age qd postea dixisti? Cras. n. moriemur.
Terruisti, nō seduxisti. Plane hoc ipso quod
postea dixisti, incussisti mihi timorē ne tibi 1.Co.15.
consentiā. Cras. n. moriemur dixisti, & p̄ces-
sit, Mādu cemus & bibamus. Cū. n. dixisses,
manducemus & bibamus, adiunxisti cras
enim moriemur. Audi contra a me, Immo
ieiunemus & oremus, cras enim moriemur
Hāc viā tenens artā & angustā, tanquā ꝓdi
giū factus sum multis. Sed tu adiutor for-
tis.) Adesto o Dn̄e Iesu q mihi dicas, volui
deficeſ in uia angustia, ego prior trāsii, ego
sum ipsa via, ego duco, in me duco, ad me ꝑ
duco. Ergo quāuis ꝓdigiū factus sum mul-
tis, tn̄ nō timebo, quia tu adiutor fortis. Re-
pleaſ os meū laude ut hymno dicā gloriam
tuā, tota die magnificentiā tuā.) Quid est to
ta die? Sine intermissione, In prosperis quia
cōsolaris, in aduersis qa corrigis. Antequam Matt. 7.
essem, qa fecisti: cū essem, qa salutē dedisti:
cū peccassem, qa ignouisti: cū cōuersus es-
sem, qa adiuuisti: cū ꝑseuerassem, qa coro- L
nasti. Ita plane repleatur os meum laude, ut
hymno dicam gloriam tuā, tota die magni-
ficentiam tuam. Ne proiicias me in tem-
pore senectutis.] Spes mea a iuuentute
mea, ne proiicias me in tempore sene-
ctutis. Quid est hoc tempus senectutis?
Cum deficiet virtus mea ne derelinquas

me.)Reſpõdet hic tibi Deus,immo vero de
ficiat virtus tua,vt in te maneat mea, ut di-
cas cũ Apoſtolo,Qñ infirmor tunc potens
2.Co.12 ſum.Noli timere ne proiiciaris in infirmita
C tẽ in iſta ſenectute. Quid enim? Dñs tuus nõ
eſt infirmatus in cruce? Nõne ante illũ tanq̃
ante hominẽ nihil valentẽ, captiuatũ & op
preſsũ,caput agitauerũt fortiſsimi & tauri
pingues,& dixerunt,Si filius Dei eſt, deſcẽ-
Mat. 27. dat de cruce? Nũquid ille quia ĩfirmus erat
deſertus eſt,qui maluit nõ deſcẽdere de cru
M ce,ne non potentiã oſtendiſſe,ſed inſultanti
bus ceſsiſſe videretur? Quid te docuit pendẽs
qui deſcendere noluit,niſi patientiã inter in
ſultantes,niſi vt ſis fortis in Deo tuo? An for
te & ex eius perſona dictũ eſt, Tanquã pro-
digiũ factus ſum multis,& tu adiutor fortis?
Ex pſona eius ſm ĩfirmitatẽ, non ſecundũ
poteſtatem,ſecundum id qđ nos in ſe trãſ-
figurauerat,non ſecundum id quod ipſe de
ſcenderat.Factus eſt enim multis prodigiũ.
Et forte ipſe erat ſenectus eius,quia ex vetu
ſtate non incõgrue ſenectus vocatur, vt ait
Apoſtolus,Vetus hõ noſter ſimul crucifixus
Rom. 6. eſt cum illo.Si ibi erat vetus hõ noſter, ſene-
ctus ibi erat,quia vetus ſenectus:tñ quia ve-
Pſa.102. rũ eſt,Renouabitur ſicut aquilæ iuuẽtus tua:
Mat.20. Reſurrexit ipſe die tertio,promiſit reſurre-
ctionẽ finito ſeculo.Iam pręceſsit caput,mẽ
bra ſecutura ſũt.Quid times ne derelinquat
te,ne abiiciat in tempore ſenectutis cum de
fecerit virtus tua? Immo tunc in te erit vir
tus eius,quãdo defecerit uirtus tua. Quare
hoc dico? Quia dixerunt inimici mei mihi,
qui cuſtodiebant animam meã,conſiliũ fe-
cerunt in unũ dicentes: Deus dereliquit eũ,
perſequimini & comprehendite eũ,quia nõ
Mat.26. eſt qui eruat eũ.)Dictũ eſt hoc de Chriſto.
Ille enim qui potẽtia magnæ diuinitatis,qua
patri ęqualis eſt,reſuſcitauerat mortuos, ſu
bito inter manus inimicorum infirmus fa-
ctus eſt,& quaſi nihil ualens comprehen-
A ſus eſt.Quãdo comprehenderetur, niſi illi
Pſal.21. primo in corde ſuo dicerent, Deus dereli-
quit eũ? Vñ illa uox eſt in cruce,Deus meus,
Mat.27. Deus meus,vt quid dereliquiſti me? Ergo
Deus dereliquit Chriſtũ,cum Deus eſſet in
Chriſto mundũ reconcilians ſibi, cum eſſet
1.Co.5. & Chriſtus Deus? Et Iudęis quidem ſecun
dum carnem qui eſt ſuper omnia Deus be-
nedictus in ſecula,Deus reliquit illum? Ab-
ſit.Sed in vetere noſtro vox nr̃a erat, quia ſi
mul crucifixus erat vetus hõ noſter cũ illo
& de ipſo vetere noſtro corpus acceperat
qa Maria de Adã erat. Ergo qđ illi putaue
runt,hoc de cruce dixit: Quare me derelic
ſti? Quare iſti me derelictũ putant malo ſuo
Quid eſt,derelictũ putant malo ſuo? Si.n.co
gnouiſſent,nunquã dñm gloriæ crucifixiſ
ſent.Perſequimini & cõprehendite eũ.Fam
liarius tñ hoc fratres accipiamus ex mẽbri
Chriſti,& vocẽ noſtrã in his verbis agnoſc
mus,quia & ille tales voces ex perſona n B
habuit,nõ ex potentia & maieſtate ſua, ſe
ex eo qđ factus eſt propter nos,nõ ſm id
erat qui fecit nos.Dñe Deus meus ne elõg
a me.)Ita fit & nõ elongat omnino: Prop
eſt.n.Dñs his qui obtriuerunt cor.Deus m
in adiutoriũ meũ reſpice. Confundantur
deficiant cõmittentes animã meam.) Qu
optauit? Confundantur & deficiant. Qua
optauit? Committentes animam meã. Qui
eſt,committentes animã meã? Committe
tes quaſi in rixã aliquam.Committi.n. dñ
qui rixari ꝓuocantur.Si ergo ita eſt: caue
mus cõmittentes animam noſtrã: Quid e
committeutes animã noſtrã? Primo prou
cantes nos ut Deo reſiſtamus,vt in malis n
ſtris Deus nobis diſpliceat. Qñ.n. rectus
vt bonus ſit tibi Deus Iſrael,bonus rectis c
de? Quãdo rectus es? Vis audire? Qñ ĩ eo b
no quod facis,Deus tibi placet:in eo aũt m
lo quod pateris,Deus tibi nõ diſplicet.Vi
te quid dixerim fratres,& cauti eſtote cõt
committentes animas veſtras.Omnes eni
qui nobiſcum agunt,ut in mœroribus &
bulationibus fatigemini, id agunt ut in
qđ patimini,Deus vobis diſpliceat, & exe
de ore veſtro:Quid eſt hoc? Quid enim
ci? Iã ergo tu nihil mali feciſti, & tu iuſt
es,& ille iniuſtus? Peccator ſum, inquis,
teor,iuſtum me non dico: Sed quid,pecc C
tor eſt? Nunquid tm̃ quantum ille cui be
eſt? Quantum peior? Ego ſcio mala ipſiu
ego ſcio iniquitates ipſius,a quibus ego e
peccator longe abſum,& tñ video eum f
rere oĩbus bonis,& ego tanta patior. N
ergo ideo dico,Deus quid tibi feci.quia n
hil omnino mali feci, ſed quia non tm̃ fe
vt iſta dignus ſim pati. Iterum tu iuſtus e
ille iniuſtus.Euigila miſer,cõmiſſa eſt an
ma tua Non,inquit, ego iuſtum me di
Quid

Quid ergo tu dicis? Peccator ſum, ſed non
anta cõmiſi, vt iſta dignus eſſem pati. Non
rgo dicis Deo, Iuſtus ſum, & tu iniuſtus es:
ed dicis, Iniuſtus ſum, ſed tu es iniuſtior.
cce cõmiſſa eſt aĩa tua, ecce iam bellum ge
it anima tua. Quæ? Contra quem? anima tua
ontra Deum quæ facta eſt cõtra illũ a quo
acta eſt. Vel quæ es quæ contra illũ clames?
ngrata es. Redi ergo ad confeſſionẽ infir-
nitatis tuæ, implora medici manũ. Non tibi
ideantur fęlices qui florent ad tp̃s. Tu caſti
aris, illis parcitur: forte tibi caſtigato & e-
nendato filio hæreditas reſeruatur. Redi er
o, redi præuaricator ad cor, non cõmitta-
ur anima tua: Potentior eſt multum cui bel
um indixiſti. Quanto grandiores lapides in
ęlum miſeris, tanto te fortior ruina præſſu
 eſt. Redi potius ad cognoſcendũ te, Deus
t qui tibi diſplicet. Erubeſce, tu tibi diſpli-
e: nihil boni faceres, niſi ille bonus eſſet, &
hil mali patereris, niſi ille iuſtus eſſet: Eui
la ergo in hanc uocem, Dñs dedit, dñs ab
ulit, ſicut dño placuit, ita factum eſt, ſit no
en dñi benedictum. Iniuſti erant qui iuxta
ob putreſcentem ſani ſedebant, & tñ ille ſu
ipiendus flagellabatur, illis puniendis par
ebatur. Quicquid ergo tribulationis tibi ac
derit, quicquid inſultationis, non cõmitta
r anima tua, non cõmittatur non ſolũ con
a Deum, ſed nec contra eoſipſos qui tibi
ta faciunt. Si enim uel ipſos odio habue-
s, & contra illos commiſſa eſt anima tua:
rorſus illi gratias age, pro iſtis ora. Forte.
, & oratio pro ipſis eſt iſta quam audiſti,
onfundantur & deficiant cõmittentes ani-
am meam. Cõ fundantur & deficiant: Mul
m enim de iuſtitia ſua præſumunt, ergo cõ
ndãtur. Hoc illis expedit ut peccata ſua co
noſcant vnde cõfundantur & deficiant: ma
 enim de viribus ſuis p̃ſumebant, & ipſi de
cti dicant, Qñ infirmor, tunc fortior ſum,
t ipſi defecti dicant, Ne abijcias me in tem
us ſenectutis. Bonum ergo illis optauit. vt
onfundantur de malis ſuis, & deficiant a p-
erſis viribus ſuis, & tunc iam defecti & cõ-
uſi quærant illuminatorem a cõfuſione, &
efectorem a defectione: denique vide quid
equitur, Induantur confuſione & verecun-
dia, qui cogitant mihi mala.) Confuſionem
& verecundiam, confuſionem de mala con-
ſcĩa, verecundiã ꝓpter modeſtiam, Fiat hoc
in illis, & boni erunt. Non tibi videatur ſæui
re, vtinam exaudiatur pro illis: nam ſæuire
videbatr & Stephanus qñ ore flammanti ver
ba illa iaculabatur: Dura ceruice & non cir-
cunciſi corde & auribus, vos ſemper reſtiti- *Acto. 7.*
ſtis ſpiritui ſancto. Quam accenſa iracũdia,
quam vehemens aduerſus inimicos cõmiſſa
tibi vr̃ aĩa ipſius? Abſit. Salutem ipſorum re-
quirebat, phreneticos male ſæuientes ver-
bis ligabat: nam vide qũo non erat cõmiſſa
aĩa ipſius, non ſolum non contra Deum, ſed F
nec contra ipſos: Dñe, inquit Ieſu, tu accipe
ſpiritũ meũ. Non ei diſplicuit Ieſus, q̃a paſ-
ſurus erat cõmiſſa aĩa eius contra Deũ. Item
lapidationẽ pro uerbo ipſius: non ergo erat
commiſſa anima eius contra Deum. Item
dixit Dñe ne ſtatuas illis hoc delictũ: nõ er-
go erat cõmiſſa aĩa eius, nec cõtra inimicos
ſuos. Induantur confuſione & verecundia, q
cogitant mihi mala. Hoc enim quærunt oẽs *Iob. 1.*
qui me tribulant, mala mihi quærunt. Quæ *Tob. 1.*
mala quærebat ẽt mulier illa qñ ſuggeſſit:
Dic aliquid in Deum, & morere: Et illa vxor
Tobiæ quæ ait marito, Vbi ſunt iuſtitiæ tuę?
Ad hoc dicebat vt diſpliceret illi Deus, qui
illum fecerat cęcum, & cum illi diſpliceret
cõmitteretur aĩa ipſius. Si ergo nemo tibi tri
bulando perſuaſerit, nemo extorſerit vt tibi
diſpliceat Deus in his quæ pateris, aut ode-
ris homines per quos pateris, non cõmitti-
tur aĩa tua, ſecurus dicis quod ſequitur: Ego
aũt ſemper in te ſperabo, & adiiciam ſuper
oẽm laudẽ tuã.) Quid eſt hoc? Mouere nos
debet, adijciam ſuper oẽm laudẽ tuam. Per-
fectiorẽ facturus es laudem Dei? Eſt aliquid
qđ ſuperadiiciatur? Si iam oĩs illa laus eſt,
tu quid adiecturus es? Laudatus eſt Deus in
omnib. bonis factis ſuis, in oĩ creatura ſua, G
in oĩ inſtitutione rerum oĩum, in guberna-
tione & regimine ſeculorũ, in ordine tẽpo-
rum in eminentia cęli, in fęcunditate terra-
rum, in circunfuſione maris, in oĩ præpoliẽ
tia naſcẽtis ubique creaturæ, & in ipſis filijs
hoĩum, in dãda lege, in liberãdis ſuis a capti
uitate Aegyptiorũ, & cæteris oĩb. mirabili-
bus ſuis: nondũ erat laudatus in eo ꝙ ſuſcita
uit carnem in vitam æternam, ſit ergo iſta
laus adiecta per reſurrectionẽ dñi nr̃i Ieſu
Chriſti, ut hic eius uocem intelligamus ſu-
per omnem laudem tuam præteritã, ſi hoc
& recte intelligamus: ſed quid tu forte pec-

cator qui timebas cōmitti aīam tuā, q̄ in ipso solo sperabas, vt a prima illa captiuitate liberareris, qui de iustitia tua non præsumebas, sed de gratia illius, quam cōmendat hic Psalmus, quid tu? Adijcies aliquid super omnem laudē Dei? Adiiciam, inquis. Videamus quid adijciat. Posset esse oīs laus tua, & nihil oīno deesse videretur ad laudē tuam, q̄a & nihil deesset si damnares oēs iniquos. Nō. n. nō esset magna laus Dei iustitia ipsa qua ini
Gene. 3. qui damnantur? Magna laus esset. Fecisti ho
H minem, dedisti ei liberum arbitrium, in paradiso collocasti, præceptum imposuisti, mortē si præceptum violaret iustissimā denunciasti. Nihil non fecisti, nemo est qui a te amplius exigat. Peccauit, factum est genus humanum tanquam massa peccatorū, profluens de peccatoribus. Quid ergo? Tu si massam istam iniquitatis dānes, quisquā tibi dicet, iniuste fecisti? Esses planè ēt sic iustus & oīs esset ista laus tua, sed quia liberasti & ipsum peccatorem iustificādo impiū, adijciam super omnem laudē tuā. Os meū pronunciabit iustitiam tuam.) Non meam. Inde adijciam super oēm laudē tuā, quia & ꝙ iustus sum, si iustus sum iustitia tua est in
Ro.m. 4. me, non mea. Tu. n. iustificas impiū. Os meū annunciauit iustitiam tuam. Tota die salutē
Psal. 3. tuā.) Quid est salutem tuā? dñi est salus, Nemo sibi vsurpet, quia se saluum facit: dñi est salus, non se saluum per se quisquā facit: dñi est salus, vana sal⁹ hoīs. Tota die salutē tuā, toto tēpore. Aliquid aduersi est prædica salutē dñi: aliquid prosperi est, p̄dica salutem dñi. Ne prædices in ꝓsperis, & obmutescas in aduersis, alioquin non erit q̄d dictū est, tota die. Tota enim dies cum sua nocte est.
I Nunquid q̄n dicimus, triginta dies, verbi cā, transierunt, non dicimus & noctes? Nonne & in ipso numero dierum includimus & no
Gene. 1. ctes? In Genesi quid dicebatur? Factū est vespere & mane dies vnus. Ergo dies totus est cum sua nocte: nox enim diei seruit, non dies nocti. Quicquid facis in carne mortali, iustitiæ debet seruire: quicquid facis ex p̄cepto Dei, non propter emolumenta carnis fiat, ne dies seruiat nocti. Ergo tota die laudē Dei dic. s. in prosperis & in aduersis: in prosperis tanquam tempore diurno, in aduersis tanquam tempore nocturno. Tota tamen
Psa. 3. die laudem Dei, vt non frustra cantaueris,

Benedicam dñm in omni tem pore, semp laus eius in ore meo: Saluis filijs, pecoribu familia, omni re sua, Iob laudabat Deū: hc quasi diurno tempore. Damna venerunt, o bitas irruit, perijt q̄d seruabat̄, obierūt qu bus seruabat̄: hoc quasi nocturno tp̄e. Vic tū tota die laudantē. Nunq̄d post illud diu nū tp̄s vbi lætabat̄, quia factus est illius qu lucis, hoc ē, ꝓsperitatis occasus defecit a la dib. Dei? Nonne dies erat in corde vn̄ fulg bat, Dñs dedit, dñs abstulit, sicut dño pl cuit ita factum est, sit nomen domini be nedictum? Et hoc quasi adhuc vespertinu erat tempus, venit & nox crassior, ten bræ ꝓfundiores, corporis dolor, putrec vermiū, nec sic in ipsa putredine defeci laudib. Dei. foris in nocte, qui intus exult in die. Nāque vxori ꝑsuadenti blasphemi & cōmittenti aīam ipsius, male suadēti mi ræ tanq̄ vmbræ nocturnæ, Locuta es, inq tanq̄ una ex insipientib. mulierib. Vere fil noctis. Si bona suscepim⁹ de manu dñi, qu re mala nō sustinebimus? Laudabim⁹ in di deficiemus in nocte? Tota die, idest, cum s nocte salutē tuā. Qm̄ non cognoui negoci tiones.) Iō, inquit, tota die salutē tuam, q non cognoui negociationes. Quæ sunt is negociationes? Audiāt negociatores & m tent vitā, & si fuerunt nō sint, nō cognosc q̄d fuerūt, obliuiscant̄: postremo, nō appr bēt, nō laudent improbent, dānent, mute si peccatum est negociatio. Hīc. n. auidita nescio qua acq̄rendi o negociator, q̄n dar nū passus fueris, blasphemas, & nō erit in q̄d dictum est, Tota die laudē tuā. Q̄n aūt precijs rerum quas vendis, non solū men ris, verumēt falsum iuras, qūo in ore tuo t ta die Laus Dei? Vel q̄n si Christianus es, ex ore tuo blasphemat̄ nomen Dei, vt dic tur. Ecce quales sunt Christiani? Ergo si p pterea iste tota die laudē Dei dicit, quia cognouit negociationes, corrigant se Chr stiani, non negocientur. Sed ait mihi neg ciator, Ecce ego affero quidem ex longi quo merces, ad ea loca in quibus non su ea quæ attulero, vnde viuam, tanqua mercedem laboris mei peto vt carius ven dam quam emerim. Vnde enim viuam, cu scriptum sit: Dignus est operarius merc de sua? Sed agitur de mendacio, de peri rio, hoc vitium meum est, non negociatio nis:

his:neque enim non si vellem, possem age-
re sine isto vitio. Non ergo culpā author ad
negociū transfero, sed si mētior, ego men-
tior, nō negocium. Possem.n. dicere, tanto
emi, tanto vendā, si placet eme: non.n. istam
veritatem audiens emptor repelleretur, &
nō oēs potius accurrerēt? Quia plus fidē q̃
mercedē diligerent. Hoc ergo inq̄t, me mo-
ne, ne mentiar, ne periurē, non vt abiiciā ne
gociū vñ me trāsigo. Quo.n. vocas, qñ hinc
reuocas? Forte ad aliquē? Ero sutor, calcia-
menta faciā hominibus. Mendaces.n. & ipsi
non sunt? Periuri & ipsi non sunt? Nonne lo
catis ab alio calciamentis, cū acceperint ab
alio precium, dimittunt quod faciebant, &
suscipiunt alteri facere, & fallunt eū cui ꝓ-
miserant cito se facturos? Nonne sępe dñt,
hodie facio, hodie impleo? Deinde id ipsa
sutura tantas fraudes nō faciūt. Faciūt ista &
sūt ista, sed ipsi mali sunt, nō ars quā profitē
tur. Oēs ergo artifices mali Deū non timen
tes, vel ꝓ lucro, vel ꝓ timore dāni, aut ege
statis mentiuntur, periurant, nō est cōtinua
Dei laus in eis: Qūo ergo reuocas a negocia
tione? An vt agricola sim, & aduersus Deum
tonantem murmurē, ut grandinem timens
sortilegum consulā, vt quærā quid faciā cō
tra cœlum, vt optem pauperibus famē, hoc
possim vēdere quod seruaui? Ad hoc me ad
ducis? Sed non ea faciūt, inquis, agricolæ bo
ni: nec illa negociatores boni: Quid enim?
Etiā & filios habere malum est, quia qñ eis
caput dolet, malæ & infideles matres ligatu
ras sacrilegas & in cantationes quærūt? Ista
hominū, nō rerum peccata sunt. Potest mi-
hi hoc dicer̄ negociator, Quęr̄ ergo episco
pe quēadmodū ītelligas negociatiōes quas
legisti in psalterio, ne forte nō intelligas, &
me a negociatione prohibeas. Mone ergo
quemadmodum viuam. Si bene, bene mihi
erit, vnum tamen scio quia si malus fuero,
non negociatio mihi facit, sed iniq̄tas mea.
Qñ verum dicitur, non est quod contradi-
catur, Quæramns ergo quas dixerit negocia
tiones, quas vere qui nō cognouit, tota die
laudat Deum. Negociatio & in Gręca lin-
gua ab actu dicitur & in Latina: Negocia-
tio siue actus siue negocium, discutiat quid
sit, qui enim negociatores actuosi ex eo qđ
agunt pręsumunt opa sub laudant, nō perue
niunt ad gr̄am Dei. Ergo contra illā gratiā
sunt negociatores, quā cōmendat hic psal.
Illā.n. gr̄am cōmendat, ut nemo de suis ope
ribus glorietur. Qūo quodā loco di̇, Medi-
ci nō resuscitabūt: deserere debent hoīes me
dicinam? Sed quid est hoc? Sub isto noīe in
telliguntur superbi, pollicentes salutē homi *Psal. 87.*
nibus, cū dñi sit salus. Qūo ergo cōtra medi
cos, idest, superbos salutis pollicitatores vi- *Psal. 3.*
gilat hoc quod dictū est, Tota die salutē tuā
sic contra negociatores, idest, q̄ de actu suo
& operib. gaudent, vigilat hoc quod dictū
est, Os meū annunciabit iustitiā tuā: idest, *Psal. 70*
non meā. Qui negociatores, idest, quasi de B
actu suo sibi placentes? Qui ignorantes Dei
iustitiā & suā volentes constituere, iustitię *Ro. 10.*
Dei non sunt subiecti. Merito & negociū di
ctū est, quod neget ociū. Quantum mali est
ꝙ negat ocium? Merito dñs expulit illos de
tēplo, quibus dictū est, scriptum est, Domus
mea domus orationis vocabitur, uos autem
fecistis eam domum negociatiōis: idest, glo *Ioan. 2.*
riantes de operibus vestris, ociū non quærē
tes, nec audientes contra inquietudinem &
negociationē vestram dicentem scripturā,
Vacate & videte qm̄ ego sum dñs. Quid est, *Psal. 45.*
vacate & videte qm̄ ego sum dñs: nisi vt scia
tis quia Deus est qui operatur in vobis, &
nō de vestris operibus extollamini? Non au
dis vocem dicentis, Venite ad me omnes q̄
laboratis & onerati estis, & ego uos reficiā: *Mat. 11.*
tollite iugum meum super uos, & discite a
me quia mitis sum & humilis corde, & in-
uenietis requiem animabus vestris? Hęc re-
quies contra negociatores prędicatur, hæc
requies contra eos qui oderunt ocium prę C
dicatur: agendo & iactando se de operibus *88. dist.*
suis, vt non longius requiescant in Deo, & *c. Quo-*
tanto longius a gratia resiliant, quanto ma- *niam. in*
gis de suis operibus extolluntur. Sed est in *principio.*
quibusdam exemplaribus: Qm̄ non cogno-
ui literaturam.) Vbi alii codices habent ne-
gociationem, ibi alii literaturam: quomo-
do concordant inuenire difficile est, & ta
men interpretum diuersitas forte sensum
ostendit, non errorem inducit. Quæramus
ergo & literaturā quomodo intelligamus,
ne sic ostendamus Grammaticos quomo-
do pauloante negociatores, quia & Gram-
maticus potest in arte sua honeste viue-
re, non peierare, non mentiri. Quæra-
mus ergo literaturam quam non cognouit

iste, cuius ore tota die laus Dei est. Est laus quædã literatura Iudæorũ:ad illos. n &hoc referamus,ibi inueniemus quod dictũ est, qũo cũ de negociatoribus quęreremus pp actus & opera,inuenimus illã dici negocia
Ro. 10. tionẽ detestandã,q̃ notauit Apostolus, dicens,Ignorãtes enim Dei iustitiã,& suã volentes constituere,iustitiæ Dei nõ sunt subiecti.Cõtra q̃ dicit idẽ Apostolus, Nõ ex ope
Ephe.2. ribus,ne forte qs extollatur.Qũo ergo?Nunqd nõ operabimur bonũ?Operamur,sed ip
D so in nobis operãte. Ipsius enim sumus figmentum, creati in Chr̃o Iesu in operib. bonis.Qũo hoc ergo iuenimus cõtra negociatores,idest,de actu gloriãtes,de negocio ꝙ neget ociũ se extollentes,iquietos potius q̃ bonos operatores,quia boni operatores illi sunt,in quib. Deus operat̃:sic & nescio q̃ literaturã inuenimus apud Iudęos, dñs a si vt explicẽ verbis quod dignatus est donare vt corde cõspicerẽ.Superbia Iudæorũ præsumentiũ tanquã de viribus suis,& de iustitia operũ suorũ gloriabat̃ de lege,ꝙ ipsi legẽ acceperint,aliæ gentes non acceperint, in qua lege.nõ de gratia gloriabant̃, sed de litera.Lex.n.sine gratia,sola litera est,manet ad conuincendã iniquitatẽ,non ad dandam
Gala. 3. salutẽ.Quid.n.ait Apostolus?Si enim data esset lex quæ posset viuificare,omnino ex le- esset iustitia:sed conclusit scriptura oĩa sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. De hac litera dicit alio loco,Litera occidit,spiritus autẽ viuificat. Habes literã si pręuaricator legis es,qui per
1.Co.3. literã,inquit,& circuncisionẽ præuaricator legis es. Nõne bñ cãtat̃ & dr̃:Erue me de manu legẽ pręterεuntis & iniqui?Habes literã, sed non imples literam. Vnde non imples li
Rom. 2. terã?Qm̃ qui prædicas non furandum, furaris, qui dicis non adulterandum,adulteras: qui abominaris idola,sacrilegium facis. Nomen enim Dei per uos blasphematur in gentibus,sicut scriptum est: Quid tibi ergo profuit litera,quam non imples? Quare autem non imples? Quia de te præsumis. Quare non imples? Quia negociator es, opera tua extollis. Nescis necessariã esse gratiã adiuuãtis,ut impleatur prę ceptum iubentis. Ecce iussit Deus,age qđ iussit. Incipis agere quasi ex viribus tuis & cadis,& manet super te litera puniens,nõ saluans. Merito lex p̃ Moyses data est,gr̃a & veritas per Iesum Christi facta. Moyses quinque libros scripsit, sed i[n] quinque porticib. piscinã cingentibus lãgu[i]di iacebant,sed curari nõ poterãt. Vide qũ[o] manet litera,cõuincens reum,non saluãs i[ni]quum. Illis enim quinque porticibus in fig[u]ra quinque librorũ prodebant̃ potius q̃ S[a]nabantur ęgroti. Quid ergo ibi tunc sanab[at] ægrotũ? Motus aqua. Piscina illa mota de[s]cẽdebat ægrotus,& sanabatur vnus, qa vn[i]tas: Quisquis alius ante ipsum motum desc[en]derat non sanabatur, Qũo cõmendabat̃ vi[ni]tas corporis clamãtis a finibus terræ? Aliu[s] nõ sanabatur nisi rursus mota fuisset pisc[i]na. Significabat ergo piscinæ motus pert[ur]bationẽ populi Iudæorũ,quando venit d[ñs] Iesus Chr̃s. Angeli enim aduentu intellig[e]bat̃ moueri aqua in piscina. Aqua ergo ci[n]cta porticibus quinque,gens erat Iudęa ci[n]cta lege. Et in porticibus ęgroti iacebãt,& [...] sola aqua turbata & mota sanabãtur. Ven[it] dñs,turbata est aqua,crucifixus est, desce[n]dat vt sanetur ægrotus. Quid est descenda[t]? Humiliet se. Ergo quicunq; amatis literã [si]ne gratia,i porticibus remanebitis,ægri er[i]tis,iacentes,non conualescentes,de litera. pręsumitis. Si enim data esset lex quæ pos[set] viuificare,omnino ex lege esset iustitia. Se[d] data est lex,vt reos vos faceret,rei facti tim[e]retis,timentes indulgentiam peteretis,iã [de] viribus vestris non p̃sumeritis,de litera v[os] non extolleretis: nam ipsa figura est etiam quod Helisæus primo ad mortuum resus[ci]tandũ baculum suum misit per seruũ: Mo[r]tuus erat filius viduę hospitæ ipsius, nũci[a]tum est ei,seruo suo dedit baculum suum: Vade,inquit,pone super mortuum. Nesci[e]bat propheta quid ageret? Pręcessit seru[us] suus,posuit baculum super mortuum, n[on] surrexit mortuus: si enim data esset lex qu[æ] posset viuificare, vere ex lege esset iustiti[a]. Non viuificauit lex per seruum missa, & t[amen] ille misit baculũ suũ per seruum suum, q[ui] postea secutus viuificauit. Namque cũ ille i[n]fans non resurrexisset, venit Helisæus iam [fi]guram portans dñi, qui seruum suum cu[m] baculo tanquam cum lege præmiserat, v[e]nit ad iacentem mortuum, posuit membr[a] sua super illum. Ille infans erat, ille iuu[e]nis erat contraxit & breuiauit quodam modo iuuentutis suæ magnitudinem, pa[r]
uulus

tulus factus vt mortuo cōgrueret. Mortuus
rgo surrexit, cū se viuus mortuo coapta-
it,& fecit dn̄s qđ nō fecit baculus: fecit gr̄a
qđ nō fecit lr̄a. Illi ergo q̨ in baculo remāse
unt, in litera gloriantur, & ideo nō viuificā
ur: Ego aūt de gr̄a tua volo gloriari. Mihi au
ē, ait Apostolus, absit gloriari nisi in cruce
lni nr̄i Iesu Chri, nisi in illo q̨ se mihi viu⁹
nortuo vt resurgerem coaptauit, vitā ego
ō viuerē, viueret aūt i me Chr̄s. In ipsa gra
ta glorias, literaturā nō cognoui: idest, ho-
nines de literatura prēsumentes, & à gratia
esiliētes, toto corde reprobaui. Merito seq-
ur: Introibo in potentiā domini.]Nō meā,
ed domini: nā illi potētia sua de litera glo-
iati sunt, iō adiūctā lr̄æ gratiā nō cognoue-
ūt: nā lex p̄ Moysen data est, gr̄a & veritas
Iesum Christū facta est. Ipse.n. venit vt le-
ē impleret, quādo charitatē donauit per
lex posset impleri. Plenitudo.n. legis cha-
itas. Illi nō habentes charitatē idest, nō ha-
entes spiritū gratiæ, q̨a charitas Dei diffu-
a est in cordibus nostris p̄ spiritū sanctū q̨
latus est nobis, remanserunt gloriātes in lr̄a.
ed q̨a litera occidit, sp̄us autē viuificat: nō
ognoui literaturā, & introibo in potentiā
lomini. Iō versus iste sequens cōfirmat persi-
itq; sententiā, ita vt eā figat in cordibus ho-
ninū, nec aliū permittat omnino irrepere
lla ex parte intellectum. Domine memora-
bor iustitiæ tuæ solius. [O solius. Quid addit
oli, rogo vos? Sufficeret memorabor iusti-
iç tuæ. Solius, inq̄t prorsus, vbi meā nō co-
gito. Quid.n. habes qđ nō accepisti? Si aūt ac
cepisti, q̨d gloriaris quasi nō acceperis? Iusti
tia tua sola liberat me: mea sola nō sunt nisi
peccata. Nō glorier ergo de viribus meis,
nō in lr̄a remaneā: reprobē literaturā, idest,
hoīes de lr̄a gloriātes, & de suis viribus per
uersa tanq̄ phrenetici prēsumētes: reprobē
tales, intrē in potentiā domini: vt quādo in-
firmus sum, tūc potens sim: vt tu in me sis po
tens, quoniā memorabor iustitiç tuæ solius.

Concio secunda, de secunda parte eius
dem Psalmi.

GRatiā Dei qua gratis salui facti sumus
nullis nr̄is meritis p̄cedentibus, nisi q̨-
bus supplicium debebatur, in isto commen-
dari Psalmo hesterno die insinuauimus cha
ritati ur̄æ, eūq; tractādo qm̄ finire nequi-
mus, extremā eius partē in hodiernā diē di-
stulimus, p̄mittentes in nomine domini nos
debitum soluturos. Qđ soluēdi quoniā tp̄s
est, adestote animo, tāquā agro fertili, vbi &
semen multiplicetis, & pluuiæ ingrati nōn
sitis. Commendauimus hesterna die titulū
eius, sed p̄p renouandā intētionē vestrā, &
his intimandū qui heri absentes fuerūt, bre-
uiter cōmemoramus, qđ recolant q̨ audie-
runt, audiāt qui nescierunt. Filiorū Ionadab K
psalmus est, qđ nomē interpretat̄ dn̄i spōta-
neus, qm̄ spontaneè, hoc est bona, pura, syn
cera & p̄fecta volūtate, nō ficto corde dn̄o
seruiēdū est, qđ etiā illud indicat vbi dictū
est, Volūtarie sacrificabo tibi. Filijs huius, id *Psal. 53.*
est, filijs obedientię cātat̄ psalmus, & his qui
primi captiui ducti sunt, vt agnoscatur hic
gemitus noster, & sufficiat diei malitia sua.
Iā.n. si superbi desideramus, vel fatigati re-
deamus. Nec rediri nisi p̄ gratiā pōt: gratia
gratis data. Nā nisi gratis gr̄a nō esset. Porrò
autē si propterea gratia est, quia gratis est,
nihil tuuū præcessit vt acciperes. Nam si ali-
qua bona opera tua præcesserunt, prçciū ac
cepisti, nō gratis: precium autem quod no-
bis debebatur, suppliciū est. Quod ergo libe
ramur, nō meritis nr̄is, sed illius gratia est. Il
lum ergo laudemus, illi totū quod sumus,
& quod salui efficimur debemus. Ad quod
conclusit cū multa dixisset, dicens, Domine
memorabor iustitiæ tuę solius. Ad istam uer
sum cōclusa est hesterna tractatio, Primi er-
go captiui.i. p̄tinētes ad primū hominem p̄ L
pter hoc enim captiui p̄pter primū homi-
nē, in quo omnes morimur: q̨a nō prius qđ
spiritale est, sed qđ animale, postea qđ spiri *1.Co.15.*
tale. Propter primū hominē primi captiui,
propter secundū hominē secundi redempti:
nā & ipsa redemptio clamat captiuitatē no-
strā. Vnde enim redempti, si nō ante captiui?
Et eā captiuitatē expressius ab Apostolo in-
sinuatā ex epistola eius verba quædā cōme-
memorātes insinuauimus & repetimus: Vi- *Rom.7.*
deo aliā legē in mēbris meis repugnātē legi
mētis meæ, & captiuum me ducentē in lege
p̄cti, q̄ est in mēbris meis. Ipsa est prima ca-
ptiuitas nostra qua cōcupiscit aduersus spi-
ritū caro. Venit autē hoc de pœna peccati, *Gala. 5.*
vt homo aduersus seipsum diuideretur, qui
vni subditus esse noluit. Nihil.n. tā expedit

animę quā obedire.Et si expedit aīę obedire ī seruo vt obediat dn̄o,in filio vt obediat patri,in vxore vt obediat viro,quāto magis in homine vt obediat Deo? Expertus ergo malum Adam, omnis autem hom Adam, sicut in his qui crediderunt omnis homo Christus,quia membra suntChristi.Expertus ergo malum quod non debuit experiri
Gene. 3 si crederet dicenti.Nolite tangere. Expertus ergo malum,postea saltem obtēperet præceptis medici ut surgat, qui noluit credere vt nō ęgrotaret:nam & sanis bonus & fidelis medicus dat p̄ceptum,ne sit illis necessa-
Matt. 9. rius. Nō est.n.sanis necessarius medicus,sed male habentibus.Boni autē amici medici q nolunt vendere artem suā,& plus gaudēt ad sanos quā ad ęgrotos,dare q̄dam pręcepta sanis,quæ obseruādo in ægritudinē non cadāt.porro aūt illi si præcepta contēpserint & ī ęgritudinē inciderint,supplicāt medico quē contēpserūt sani,rogant ægroti. Vtinā salutē rogent,ne per febrē mente p̄dita medicū cædant.Audistis mō cū Euangeliū lege-
Mat. 21. retur,quemadmodū in illos dicta sit parabola.Mentis sanæ erāt qui dixerunt, Hic est hæres,venite occidamus eū, & nostra erit hæreditas? Vtique non. Puta quia occiderunt filium, & patrē occisuri erāt? Hoc est
Psā. 117. mentē sanā nō habere.Postremo ecce qa occiderunt filiū,resurrexit filius & lapis rep̄batus ab ædificantibus,factus est in caput anguli.offenderunt in illum & conquassati sūt, veniet super eos conteret eos. Sed non iste q cantat in psalmo & dicit:Introibo in potētiā domini,non meā,sed domini. Domine memorabor iustitię tuæ solius. Nullam meam agnosco,solius tuę iustitię memorabor.A te habeo,quicquid boni habeo: quicquid autem mali habeo,a me habeo. Non meritis supplicium reddidisti, sed gratiam gratis impertisti. Tuę itaque solius iustitiæ memorabor:Deus docuisti me ex iuuentu-
A te mea.§ Quid est me docuisti?Quia tuæ solius iustitiæ memorari debeo. considerans.n.vitā meā p̄teritā,uideo qd mihi debebatˀ & qd acceperim p̄ eo ꝙ mihi dēbatˀ. Dēbatˀ pęna,sed reddita ē gr̄a,dēbatˀ gehēna,data ē vita æterna.Deus docuisti me ex iuuentute mea.Ex ipso initio fidei meæ,qua me īnouasti docuisti me.Nihil ī me p̄cessit,i uñ mihi dicerē deberi ꝙ dedisti. Quis.n. conuertitˀ ad Deū nisi ab iniquitate?Quis redimitˀ nisi a captiuitate?Quis autem potest dicere iniustā fuisse captiuitatē suam,quando deserui imperatorē,& diuertit ad desertorē? Imperator.n.Deus,desertor aūt diabolus. Præceptū dedit imperator,fraudē suggessit desertor.Vbi aures tuę interpręceptionē & deceptionē? Melior ne diabolus q̄ Deus.Melior q te infecit q̄ qui te fecit?.Credidisti ꝙ p̄missit diabolus,& inuenistiꝙ minatus est Deus. Iā ergo ex captiuitate liberatus,adnuc tn̄ in spe nondū in re,ambulas per fidē nōdum per speciē. Deus,inquit,docuisti me ex iuuentute mea.Ex quo cōuersus sum ad te, innouatus a te q factus a te,recreatus qui creatus reformatus qui formatus: ex quo cōuersus sum,didici merita mea nulla p̄cessisse, sed gr̄ā tuā mihi gratis venisse,ut memorarer iustitiæ tuæ solius.Quid deinde post iuuētutē? Quoniā docuisti me,inqt ex iuuētute mea. Quid post iuuentutē?In ipsa.n.prima cōuersione tua didicisti,ꝙ ante conuersionem iustus non fuisti,sed pręcessit iniquitas, ut expulsa iniquitate succederet charitas,ut sis renouatus in nouum hominē spe dūtaxat nondū re.Didicisti ꝙ nihil tui boni præcesserat & gratia Dei conuersus es ad Deum.Iā forte ex quo conuersus es,habebis aliquid tuū & de viribus tuis pręsumere debes quemadmodū solēthomines dicere:iā dimittę,opus erat ut viam ostenderes. sufficit, ambulabo uiam?& ille qui tibi viam ostendit, ne forte uis ut deducam te?Tu autem si superbis absit:Sufficit, ambulabo viam:Dimitteris & per infirmitatem iterum abtrabis. Bonum erat tibi ut deduceret, qui prius in via collocauit te. Cæterum nisi & ipse ducat rursus errabis.dic illi ergo,Deduc me domine in via tua & ambulabo in veritate tua. Quod autem viam ingressus es,iuuentus est ipsa renouatio & initiū fidei.Antea.n. ambulabas p̄ vias tuas uagabundus,errans per syluosa per aspera, laceratus omnibus membris,patriam quærebas,hoc est,stabilitatem quandam spiritus tui,ubi diceres bene est, & securus diceres,quietus ab omni molestia,ab omni tentatione, ab omni postremo captiuitate,& non inueniebas. Quid dicam? Venit ad te qui tibi ostenderet viam, venit ad te ipsa via, & constitutus es in ea, nullis tuis meritis pręcedentibus, quoniam

vtique

vtiq; errabas. Quid eſt, ex quo ingreſſus es? iã regis te, iam ille qui viam docuit te, dimittet te? Non, inquit, Docuiſti me ex iuuentute mea. Et vſq; nunc annũciabo mirabilia tua.] Mirabile eſt.n. qđ adhuc facis vt regas me, q in via poſuiſti me: & hęc ſunt mirabilia Dei: Quę ſunt putas mirabilia Dei? Quid mirabilius inter Dei mirabilia, quam mortuos ſuſcitare? Nunquid nam ego mortuus ſum inquit? Si mortuus non eſſes, nõ diceretur tibi Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Mortui ſunt omnes infideles: omnes iniqui corpore viuunt, ſed corde extincti ſunt. Qui autem ſuſcitat mortuum ſecundum corpus, reddit eũ luci huic videndę, & huic aeri ducẽdo, nõ aũt ſuſcitator eius, ipſe illi lux & aer eſt, incipit videre quẽadmodũ videbat antea. Aĩa nõ ſic exuſcitatur. Anima a.n. exuſcitat̃ a Deo quãquã & corpus exuſcitet̃ a Deo. Sed Deus qñ exuſciat corpus, mũdo reddit: qñ exuſcitat aĩam, ſibi reddit: Si recedat aer mũdi iſtius, morit̃ corpus: ſi recedat Deus, morit̃ aĩa. Cũ ergo aĩam ſuſcitat Deus, niſi aſsit q ſuſcitauit, ſuſcitata nõ viuit. Nõ.n. ſuſcitat, & dimitit vt viuat ſibi, ſicut Lazarus qñ reſuſcitatus eſt quatriduanus mortuus, ſuſcitatus eſt corpore p dñi corporalẽ præſentiã. Acceſsit.n. corporaliter ad ſepulcrũ, clamauit, Lazare veni foras: & ſurrexit Lazarus, proceſsit de ſepulchto ligatus, deinde ſolutus diſceſsit. Reſuſcitatus eſt dño pręſente, ſed vixit & domino abſente, quanquã eũ dominus corporaliter reſuſcitaſſet, quantũ ad viſibilia pertinet: cæterũ pręſentia maieſtatis ſuæ illum ſuſcitauit, quia pręſentia nuſquam recedit. Interim tamen ad pręſentiã viſibilẽ dominus ſuſcitauit Lazarũ. Diſceſsit de ipſa ciuitate dominus vel de illo loco, nũquid Lazarus nõ vixit? Non ſic anima ſuſcitatur. Suſcitat illam Deus, moritur ſi diſceſſerit Deus. Dicã enim audacter fratres, ſed tamẽ verum. Duę vitæ ſunt: vna corporis, altera animæ. Sicut vita corporis anima, ſic vita animæ Deus. quomodo ſi anima deſerat moritur corpus, ſic aĩa moritur ſi deſerat Deus. Ipſa eſt enim gratia eius vt reſuſcitat & ſit nobiſcũ. Quòd ergo nos ſuſcitat à morte noſtra pręterita, & innouat quodammodo vitam noſtram, dicimus eit, Deus docuiſti me ex iuuentute mea. Quia vero non recedit ab eis quos ſuſcitat, ne cũ receſſerit moriantur, dicimus: ei, Et vſq; nunc annunciabo mirabilia tua quia cum mecũ es viuo, & animæ meæ meę vita tu es. quæ morietur ſi dimittatur ſibi, Ergo dum adeſt vita mea, hoc eſt, Deus meus vſque nunc, quid poſtea? Et vſque in ſenectã & ſenium.] Duo iſta nomina ſenectutis ſunt, & diſcernunt̃ a Græcis. Grauitas enim poſt iuuentutem aliud nomen habet apud Gręcos, & poſt ipſam grauitatem veniẽs vltima ętas aliud nomen habet. Nam πρεσβύτης dicitur grauis, & γεραιός, ſenex. Quia vero in Latina lingua duorum iſtorum nominum diſtinctio deficit, de ſenectute ambo ſunt poſita ſenecta & ſenium. Scitis antem eſſe duas ætates: Docuſti me gratiam tuam à iuuentute mea: & vſq; nunc: poſt iuuentutem meam
annunciabo mirabilia tua, quia mecũ es vt F
non moriar, quia veniſti vt ſurgam. Et vſq; in ſenectam, & ſenium: ideſt, vſq; ad ultimũ meũ, niſi mecum fueris, non erit aliquid meriti mei. Gratia tua ſemp perſeueret mecũ: hoc diceret vnus homo, tu, ille, ego. Quia vero vox iſta vnius cuiuſpã mogni hominis eſt, hoc eſt, ipſius vnitatis, vox eſt.n. Eccleſię quęramus iuuẽtutẽ Eccleſiæ. Qñ venit Chriſtus mortuus eſt, crucifixus eſt, ſurrexit: vocauit egẽtes, cœperũt cõuerti, facti ſunt martyres fortes in Chriſto, fuſus eſt ſanguis fidelis, ſurrexit ſeges Eccleſię: hæc iuuentus. Progrediẽtibus aũt tẽporibus cõfiteat̃ Eccleſia, dicat, Vſq; nunc annunciabo mirabilia tua, nõ tantũ in iuuentute quando Paulus, quando Petrus primi Apoſtoli nunciauerunt, pcedente etiã ętate ego ipſe, ideſt, vnitas tua, [membra tua,] corpus tuum, annunciabo mirabilia tua. Quid poſtea? Et uſq. ad ſenectam
& ſeniũ annunciabo mirabilia tua: vſq. in fi *Mat. 28.*
nem ſeculi erit hic Eccleſia. Si enim non hic futura eſt vſque in finem ſeculi, quibus dominus dixit, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque in conſummationem ſeculi? Quare iſta oportebat vt dicerentur
in ſcripturis? Quia futuri erant inimici G
Chriſtianę fidei qui dicerent, ad certum tempus ſunt Chriſtiaui, poſtea peribunt & redibunt idola, rediet quod erat antea. Quandiu erunt Chriſtiani? Vſque ad ſenectam & ſenium: ideſt, vſque in finem ſeculi. Tu cũ expectas miſer infidelis ut tranſeant Chriſtiani, tranſis tuu ſine chriſtianis. Et

Chri-

Christiani vsque in finem seculi permanebunt, & tu puer per infidelitatẽ tuam cum finieris breuem uitam tuam, qua fronte exies ad iudicem, quem cũ viueres blasphemasti? Ergo à iuuentute mea, & vsque nũc & vsq; ad senectam & senium, Dñe ne derelinquas me.) Non qũo dicunt inimici mei, vsque ad tp̃s erit. Ne derelinquas me, Donec annunciem brachiũ tuũ gñationi omni supuenturæ.) Et brachiũ dñi cui reuelatũ est? Brachiũ dñi, Christus. Noli ergo derelinquere me: non gaudeant qui dicunt, Vsq; ad certũ tp̃s erunt Christiani: sunt q annuncient brachiũ dñi. Cui? Generationi omni superuenturę. Si ergo omni gñationi superuenturę, vsq; in finem seculi: finito enim seculo, iam nulla
H superueniet generatio. Potentiam tuã & iustitiam tuam.) Hoc est, annunciem gñationi omni superuenturę brachium tuũ. Et qd præstitit brachium tuũ? Liberationẽ nr̃am gratuitam. Hoc ergo annunciem, ipsam gratiam omni gñationi superuenturę. dicã omni omni homini nascituro, Nihil es per te, Deũ inuoca, tua peccata sũt, merita Dei sũt: supplicium tibi debetur, & cum pręmiũ venerit, sua dona coronabit, nõ merita tua. Dicam omni generationi superuenturæ, de captiuitate venisti, ad Adam pertinebas. Dicã hoc omni gñationi superuenturę, nullas vires meas, nullam iustitiam meam, sed potentiam tuã & iustitiã tuam. Deus vsq; in altissima quę fecisti magnalia.) Potentiã tuã & iustitiã tuã vsquequo? Vsq; ad carnẽ & sanguinẽ, immo vsq; ad altissima quæ fecisti magnalia. In altis cęli sunt, in altis angeli sunt, sedes, dñationes, principatus, potestates, tibi debent, ꝙ sunt, tibi debent ꝙ viuunt, tibi debent, ꝙ iuste viuunt, tibi debent ꝙ beate viuunt. Potentiã tuam & iustitiam tuã usquequo? Vsq; in altissima quæ fecisti magnalia. Ne putes hominẽ solũ pertinere ad gratiam Dei: quid erat angelus anteq̃ fieret? quid est angelus si deserat qui creauit? Ergo poten-
I tiam tuam & iustitiã tuam vsq; in altissima quæ fecisti magnalia. Et hõ se extollit, & ut ptineat ad primam captiuitatẽ, audit serpentem suggerentem, Gustate & eritis sicut dij. Homines sicut dij? Deus quis similis tibi?)
Gene. 3. Non in abysso, non in inferno, non in terra, non in cœlo, omnia enim tu fecisti: quid cõtendit opus cum artifice? Deus quis similis tibi? Ego aũt ait Adam miser, & in Adã omnis hõ, cum uolo esse peruerse similis tibi, ecce qd factus sũ, ut de captiuitate ad te clamẽ? Cui bene erat sub rege bono, captiuus factus sum sub meo seductore, & clamo ad te, quia cecidi abs te. Et vnde abs te cecidi: Cũ quæro esse peruerse similis tibi? Quid.n. Deus nõne ad suam similitudinẽ nos uocat: Nonne ipse est qui dicit, Diligite inimicos uestros, orate pro eis qui uos persequunt, benefacite eis qui uos oderunt? Hæc dicens, ad similitudinẽ Dei nos hortatur. Denique quid adiungit? Vt sitis, inquit, filij pr̃is vestri qui in cęlis est. Quid.n. ipse facit? Hoc facit certe, Qui solem suũ oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Qui. n. bene vult inimico suo, Deo similis est: nec ista superbia, sed obedientia est. Quare? Quia ad imaginem Dei facti sumus, Faciamus, inquit, hoĩem ad imaginẽ & similitudinẽ nr̃am. Non ergo aliquid alienum est si imaginẽ Dei tenemus in nobis: vtinam eã per superbiã non amittamus. Sed quid est per superbiã? Velle esse similis Deo. Quid putamus ut exclamaret captiuus. Dñe quis similis tibi? Quæ est ista peruersa similitudo? Audite & intelligite si potestis. Credimus autẽ ꝙ ipse qui nos posuit hæc vobis dicere, dabit vobis ẽt posse & intelligere. Deus nullo indiget bono, & ipse est summũ bonũ, & ab ipso est oẽ bonum. Vt ergo boni simus, Deo indigemus: vt bonus sit Deus, nobis nõ indiget. Nec nobis tm̃, sed vsq; ad altissima q̃ fecit magnalia: nec ipsis cœlestib. nec supcęlestib. nec cęlo cęli qđ dr̃ indiget Deus, vt aut melior sit, aut potẽtior, aut beatior. Quid.n. eẽt qcqd aliud est nisi ipse fecisset? Quo ergo eget abs te q erat ante te, & tã potẽs erat, vt cũ tu nihil esses, faceret te? Nunqd qũo parẽtes faciũt filios? Per quandã cõcupiscentiã carnalẽ gñant potius q̃ creant. Istis.n. gñantibus, Deꝰ creat. Nã si tu ità creas, dic qd tua mulier paritura est? Quid dicã, tu dic ipa dicat, q̃ qđ portat ignorat. Gñant tñ hoĩes filios, & ad solatiũ suũ, & ad subsidiũ senectutis. Nunqd iõ creauit hæc oĩa Deus à qb. senex adiuuaret? Nouit ergo Deus, qđ creat, & quale sit p eius bonitatẽ, & quale futurũ sit per propriã voluntatẽ, Nouit Deus & ordinauit oĩa. Vt aũt homo sit aliqd conuertit se ad illũ a quo creatus est. Recedendo.n. frigescit,

escit,accedẽdo feruescit, recedendo tene-
rescit accedẽdo clarescit. A quo. n. hẽt vt sit
pud illũ hẽt vt ei bene sit. Deniq; filius mi-
or, q voluit in sua potestate hr̃e substantiã
ã,q̃ illi apud patrẽ optime seruabat̃,factus
ę potestatis, ꝑfect⁹ est in regionẽ lógin̄q̃,
esit principi malo, porcos pauit, fame cor
ctus est q saturitate superbus abscesseras.
rgo, qſquis ita vult esse similis Deo, vt ad il
stet fortitudineq; suã sicut scriptũ est, ad
lũ custodiat, nõ ab illo recedat, ei cohęren
signet̃ tanq̃ ex anulo cęra: illi affixus hẽat
naginẽ eius, faciẽs ꝙ dictũ est, Mihi aũt ad
erere Deo bonũ est, vere custodit similitu-
nẽ & imaginẽ ad q̃ factus est. Porrò aũt si
eruerse voluerit imitari Deũ, vt qũo Deus
hẽt a quo formet̃, nõ hẽt a quo regat̃, sic
se velit sua potestate vti, vt qũo Deus nul
formãte, nullo regẽte viuat, qd restat fra-
es nisi vt recedẽs ab eius calore torpescat,
cedẽs a veritate vanescat, recedẽs aq eo ꝙ
mme atq; incõparabiliter est, in in dete-
us mutat⁹ deficiat? Hoc diabolus fecit, imi
ri Deũ voluit, sed ꝑuerse, nõ esse sub illius
otestate, sed hr̃e cõtra illũ potestatẽ. Hõ aũt
ositus sub p̃cepto, audiuit a dño Deo, Noli
gere. Quid? Hãc arborẽ. Quid est enim illa
bor? Si bona est, quare non tango? Si mala
t, qd facit in paradiso? Prorsus ideo est in
radiso, qa bona est, sed nolo tãgas. Quare
õ tãgo? Quia obedientẽ te volo, nõ cõtra-
icentẽ seruũ: ad hoc serue, sed noli male
ruire. Serue audi prius dñi iussum, & tunc
ibentis disce cõsiliũ. Bona est arbor, nolo,
igas, Quare? Quia dñs sũ, & seruus es. Hæc
ota causa est. Si parua est, dedignaris eẽ ser-
us. Quid aũt tibi expedit, nisi eẽ sub domi-
o? Quomodo eris sub domino, nisi fueris
ub præcepto? Porrò si expedit tibi esse sub
lomino & sub p̃cepto, qd tibi iussurus erat
Deus? Aliquid. n. quęrit abs te, Offer mihi sa
crificiũ dicturus est tibi? Nonne ipse fecit
omnia, in quibus & te fecit? Obsequere mi-
hi, dicturus est tibi, siue ad lectũ cũ requesco,
siue ad mẽsam cũ me reficio, siue ad balneas
cũ lauo? qa ergo nullo abs te indiget Deus,
nihil tibi debuit iubere? si autẽ debuit aliqd
iubere, ut te, quod tibi expedit, sentires esse
sub domino, ab aliqua re prohibendus eras,
non propter illius arboris malitiã, sed prp-
pter tuã inobedientiã. Non potuit Deus ꝑfe-
ctius demonstrare quantũ sit bonũ obedien
tiæ, nisi cũ prohibuit ab ea re quæ non erat
mala. Sola ibi obedientia tenet palmã, sola
ibi inobedientia inuenit pœnã. Bonũ est, no
lo tangas. Non. n. nõ tangendo moriturus es.
Nunquid qui hinc prohibuit, alia subtraxit?
Nonne est paradisus fructuosis plenus arbo
ribus? Quid tibi deest? Hoc nolo tãgas, hinc
nolo gustes. Bonũ est, sed obediẽtia melior.
Proinde cũ tetigeris, nunqd arbor illa malũ
erit vt moriaris? Sed inobędientia te subiecit *Ibidem.*
morti, quia prohibita tetigisti. Ideo arbor il
la appellata est scientia dignoscendi boni & B
mali, nõ qa inde talia quasi poma pẽdebãt:
sed quicqd esset arbor illa cuiuslibet pomi,
cuiuslibet fructus eẽ tideo sic vocata est, qa
hõ q nollet bonũ a malo discernere ꝑ præ-
ceptũ, discreturus erat ꝑ experimentũ, vt tã-
gẽdo vetitũ, inueniret suppliciũ. Quare aũt
tetigit fratres mei? Quid illi deerat? Dicatur *Gene. 3*
mihi quid illi deerat in paradiso cõstituto:
in media opulentia, medijsq; delitijs? cui ma
gnę delitiæ erant ipsa uisio Dei, cuius faciẽ
quasi inimici timuit post peccatũ? Quid illi
deerat vt tangeret: nisi quia sua potestate vti
voluit, pręceptũ rũpere delectauit? Vt nullo
sibi dominante fieret sicut Deus, quia Deo
nullus vtiq; dominatur. Male vagus, male
pręsumens, futurus mortuus, recedẽdo a vi-
ta iustitiæ: ecce soluit præceptum, excussit a
ceruice iugum disciplinæ, habenas regimi-
nis exaltãte animositate dirupit. Vbi est nũc? *Psal. 48.*
Certe captiuus clamat, Domine quis similis
tibi? Volui esse peruerse similis tibi, & factus
sũ similis pęcori. Sub tua dominatione, sub
tuo p̃cepto vere similis erã, sed hõ ĩ honore C
positus nõ intellexit, cõparatus est iumentis
insensatis, & similis factus est illis. Iã de simi
litudine iumẽtorũ clama sero & dic, Deus
qs similis tibi? Quãtas ostẽdisti mihi tribu-
lationes multas & malas.] Merito suꝑbe ser-
ue. Voluisti enim ꝑuerse eẽ similis dño tuo,
q factus eras ad imaginem dñi tui. Bene tibi *Gene. 1.*
velles vt eẽt, recedẽti ab illo bono? Prosus di
cit tibi Deus, Si recedis a me & bene tibi est,
ego nõ sum bonũ tuũ. Proinde si ille bonus
& summe bonus, & de se sibi bonus, & nul-
lo alieno bono bonus, & ipse nostrum sum
mum bonum, recedendo inde, quid eris ni
si malus? Item si ipse est beatitudo nostra,
quid erit recedenti nisi miseria? Redi ergo

post

post miseriā,& dic.Dñe q̄s similis tibi? quā
tas ostēdisti mihi tribulationes multas &ma
las? Sed disciplina fuit admonitio nō deser
tio.Denique grās agēs quid dicit?Et conuer
sus viuificasti me,& de abyssis terrę iterum
reduxisti me.]Qñ.n.antea? Quid est hoc ite
rū?Cecidisti ab altitudine o hō, mancipiū
inobediens,superbe aduersus dominū ceci
Luc. 14. disti.Factū est in te,Oīs q̄ se exaltat,humilia
bit:fiat ī te,Oīs q̄ se humiliat exaltabit.Redi
D de ꝓfundo.Redeo,īgt redeo,agnosco, Deꝰ
quis similis tibi?Ostēdisti mihi tribulatiōes
multas & malas,& cōuersus viuificasti me,
& de abyssis terræ iterū reduxisti me Intelli
gimus,audio,Reduxisti me de abyssis terrę,
reduxisti me a profunditate & submersione
peccati.Sed quare iterū?Qñ iā factū erat?Se
quamur ne forte posteriora Psalmi ipsius ex
ponant nobis,ꝙ hic nondū intelligimus q̄d
dixerit iterū.Ergo audiamus, Quātas ostēdi
sti mihi tribulationes multas & malas,& cō
uersus viuificasti me,& de abyssis terræ ite
rū reduxisti me.Quid deinde? Multiplicasti
iustitiā tuā,cōuersus consolatus es me,& de
abyssis terræ iterū reduxisti me.]Ecce alterū
iterū.Si hoc iterū soluere laboramus semel
positū,q̄s poterit soluere geminatū? Iā ipsū
iterū geminatio est,& rursum positū est ite
rū.Assit ille a quo grā,assit & brachiū ꝙ an
nunciamus oī gñationi superuenturę.Assit ip
se,& tanquā claue crucis suę clausum sacra
mentū aperiat.Neq; enim frustra illo crucifi
xo,velū tēpli mediū scissum est,nisi q̄a per
E ipsius passionē oīum mysteriorū secreta pa
tuerūt.Assit ergo ipse trāseuntib. ad eū, aufe
Mat.27. rat velamē,dicat nobis dñs noster & salua-
2.Co.3. tor Iesus Christus, quare talis vox Prophe
tæ pręmissa est, Ostendisti mihi tribula--
nes multas & malas,& conuersus viuifica-
sti me,& de abyssis terrę iterō reduxisti me.
En hoc primum positum est iterum, uidea-
mus quid hoc sit,& inueniemus quare alte
rum iterum.Quid est Christus? in principio
erat verbum, & verbum erat apud Deum,
Ioan.1. & Deus erat uerbum, hoc erat in principio
apud Deum,omnia per ipsum facta sunt, &
sine ipso factum est nihil.Grande hoc, ma-
gnū hoc.Tu quid captiue?Vbi iaces?In car-
ne,sub morte.Quis ergo ille?Quis tu?Et q̄d
ille postea? Propter quē? Quis ille, nisi q̄d
dictum est verbū? Quod verbum? Ne forte
sonat & transit?Verbū Deus apud Deū, ver-
bū per ꝙ facta sunt oīa.Quid pp te?Et ver-
bū caro factū est,& habitauit in nobis. Qui
filio ꝓprio nō pepercit,sed ꝓ nobis oībus
tradidit illum.Quomō ergo non & cū illo
oīa nobis donauit?Ecce quid,quis,pp quē
Filius Dei caro pp peccatorem,pp iniquū
pp desertorē,ꝓpter superbū, ꝓpter perue-
sum Dei sui imitatorem.Factus ille quod tu
filius ho minis,ut nos efficeremur filii Dei
Caro factus.Vñ caro?Ex Maria virgine. Vñ
Maria virgo?Ex Adā.Ergo ex illo primo ca
ptiuo & caro in x̄po de massa captiuitatis
Vt quid hoc?Ad exēplū.Suscepit a te, ī quo
moreretur ꝓ te.Suscepit a te q̄d offerret pro
te,quo exēplo doceret te. Quid doceret te
Quia resurrecturus es.Vnde.n.crederes,nisi
exēplū carnis præcederet assumptæ de mas
sa carnis tuæ?Ergo in illo primo resurrexi
mus,quia & Xp̄s cū resurrexit,nos resurre
ximus.Non.n verbū mortuū est, & resurre
xit,sed in verbo caro mortua est & resurre
xit.Ibi mortuus est Christus, vbi es tu mor
turus:& ibi resurrexit Christus, vbi tu e
resurrecturus.Exemplo suo docuit quid nō
timeres,quid sperares. Timebas mortem
mortuus est: desperabas de resurrectione
resurrexit. Sed dicis mihi, Ille resurrexit
nunquid ego? Sed resurrexit in eo quod pro
te accepit ex te.Ergo natura tua in illo præ
cessit te:& quod sumptum est ex te, ascen
dit ante te.Ibi ergo & tu ascendisti. Ascēdi
ergo ille prior,& in illo nos,q̄a caro illa de
genere humano.Ergo & illo resurgente,re
ducti sumus ex abyssis terrę. Cum itaque
resurrexit Christus,de abyssis terræ reduxi
me.Cum vero credimus in Christū,de aby
sis terræ iterū reduxisti me.Ecce vnum iterū
audi impleri ab Apostolo, Si ergo resurre
xistis cum Christo, quæ sursum sunt quæri-
te, vbi Christus est in dextera Dei sedens, q̄
sursum sunt sapite,non quæ super terram.
Præcessit ergo ille,iam resurreximus & nos,
sed adhuc in spe. Audi hoc idem Apostolū
Paulū dicentē,Et ipsi in nob ismetipsis inge
miscimus,adoptionē expectantes redēptio-
nē corporis nr̄i.Adhuc ĩgemiscis, adhuc ex
pectas. Quid ergo est quod tibi p̄stitit Chri
stus? Audi quod sequitur.Spe. n. salui facti
sumus. Spes autem quæ videtur non est
spes.Quod.n.videt quis quid sperat, Si autē
quod

quod non videmus ſperamus, ꝑ patientiam
expectamus. Reducti ergo ſumus iterum ab
abyſsis * ſpe. Quare iterũ? Quia iã Chrs ꝓ-
ceſſerat. Sed qa reſurgemus in re, mõ. n. ſpe
viuimus, mõ ſm fidem ambulamus, reducti
ſumus ab abyſsis terræ, credẽdo in eũ q an-
te nos reſurrexit ab abyſsis terræ. Reſuſcita-
ta eſt aĩa nr̃a ab iniquitate infidelitatis, & fa-
cta eſt in nobis quaſi prima reſurrectio per
fidem. Sed ſi ſola erit, vbi eſt qđ Apoſtolus
ait? Adoptionem expectantes redemptionẽ
corporis nr̃i? Vbi eſt qđ illo loco dixit, Cor
pus mortuũ eſt ꝑꝑ peccatũ, ſpiritus uita eſt
ꝑꝑ iuſtitiã? Si aũt qui ſuſcitauit Chriſtum a
mortuis habitat in nobis, qui ſuſcitauit Ieſũ
Chr̃m a mortuis, viuificabit & mortalia cor
pora nr̃a per inhabitantẽ ſpiritũ eius in no-
bis. Ergo iam reſurreximus, mente, fide, ſpe,
charitate: ſed reſtat vt reſurgamus corpore.
Audiſtis vnũ iterũ, audi alterũ iterũ. Vnũ ite
rum ꝑꝑ Chr̃m ꝓcedentem: tu iterũ, ſed ad-
huc ſpe. Quid reſtat in re? Mnltiplicaſti iuſti
tiã tuã, iam in credentibus, iam in illis q pri
mo reſurrexerunt in ſpe, Multiplicaſti iuſti-
tiam tuam. Ad ipſam iuſtitiã pertinet & fla-
gellũ, quia tp̃s eſt vt iudiciũ ĩcipiat a domo
Dei, ait Petrus. i. a ſanctis eius. Flagellat autẽ
om̃em filium quẽ recipit. Multiplicaſti iuſti-
tiam tuã, quia iam nec filiis peperciſti, ſed
qb. hæreditatẽ æternam ſeruabas, diſciplina
non deſeruiſti. Multiplicaſti iuſtitiã tuã, &
cõuerſus cõſolatus es me, & ꝑꝑ corpus in
fine reſurrecturũ, & ab abyſsis terræ iterũ re
duxiſti me. Etenim ego confitebor tibi in va
ſis Pſalmi veritatẽ tuam.) Vaſa pſalmi, pſal-
terium. Sed qd eſt pſalteriũ? Organũ ligneũ
cum chordis. Quid ſignificat? Intereſt aliqd
inter ipſum & citharã? Intereſſe dicunt qui
norunt, eo ꝙ concauũ illud lignũ cui chor
dæ ſupertenduntur vt reſonent, in ſuperiore
parte habet pſalterium, cithara in inferiore:
& quia ſpiritus deſuper, caro de terra, ſignifi
cari uidetur, per pſalterium ſpiritus, per ci-
tharam caro. Et qa duas dixerat reductiones
noſtras ab abyſsis terræ, vnam ſecundũ ſpi-
ritum in ſpe, alteram ſecundum corpus in
re: audi eas duas, Etenim ego confitebor ti-
bi in vaſis pſalmi veritatem tuam. Hoc eſt ſe
cundum ſpiritum. Quid de corpore? Pſallã
tibi in cithara ſanctus Iſrael.) Iterum hoc
audi, propter ipſum iterum & iterum. Exul-
tabunt labia mea cum pſallam tibi.) Sed qa
labia ſolẽt dici & interioris hominis & ex-
terioris, incertum eſt qũo poſita ſint labia.
Seqtur ergo, Et anima mea, quã redemiſti.)
Ergo de labijs interiorib. ſaluati in ſpe, redu
cti ab abyſsis terræ in fide & charitate, expe
ctantes tñ adhuc redemptionẽ corporis no
ſtri, qd dicimus? Iam dixit, Et aĩa mea quam Rom. 8.
redemiſti. Sed ne ſolam aĩam redemptã pu-
tares, in qua nunc audiſti vnũ iterũ. Adhuc
autem, inquit, Quid adhuc? Adhuc aũt & lin
gua mea.) Ergo iam lingua corporis. Tota
die meditabitur iuſtitiam tuã.] Id eſt, in ęter
nitate ſine fine, Sed qñ hoc? Iam in fine ſecu
li, in reſurrectione corporis, & immutatio-
ne in angelicum ſtatum. Vnde hoc probať, K
quia de fine dr̃; Adhuc aũt & lingua mea to-
ta die meditabitur iuſtitiam tuã. Cum confu
ſi fuerint & erubuerint, qui quęrũt mala mi
hi.) Qñ cõfundentur, qñ erubeſcent, niſi in
fine ſeculi? Duobus enim modis confunden
tur, aut cum credent in Chriſtum, aut cum
uenerit Chriſtus. Nam quandiu hic eſt Ec-
cleſia, quandiu gemit triticum inter paleas,
quandiu gemunt ſpicæ inter zizania, quan- Mat. 3.
diu gemunt uaſa miſericordiæ inter uaſa irę & 13.
facta in contumeliam, quandiu gemit liliũ
inter ſpinas, non deerunt inimici, q dicant,
Qñ morietur & peribit nomen eius? Id eſt 1. Ti. 2.
ecce veniet tp̃s vt finiantur, & nõ ſint Chri-
ſtiani. Sicut cęperunt ex aliquo tp̃e, ita vſq; Cant. 2.
ad certum tẽpus erunt. Sed cum iſta dicũt, &
ſine fine moriunť, & permanet Eccleſia prę
dicans brachium domini omni generatio-
ni ſuperuenturæ. Veniet & ipſe ultimus in Pſal. 50.
claritate ſuã, reſurgent omnes mortui, qſque
cum cauſa ſua: ſeparabuntur boni ad dexte-
ram, mali autem ad ſiniſtram, & confunden Mat. 25.
tur qui inſultabant, erubeſcent qui garrie-
bant, & ſic lingua mea poſt reſurrectionem
meditabitur iuſtitiam tuam, tota die laudẽ
tuam: cum confuſi fuerint & erubuerint, q
quærunt mihi mala.

In pſalmum ſeptuageſimumprimum
Enarratio. L

IN Salomonem) quidẽ pſalmi huius titu-
lus ꝓnotať. Sed hæc in eo dicunť q̃ nõ poſ
ſint illi Salomoni regi Iſrael ſecundũ carnẽ
iuxta ea quæ de illo ſancta ſcriptura loquiť,
con-

cõuenire. Dño aũt Chr̃o aptisſime pñt. Vñ
intelligitur etiam ipſum vocabulum Salo-
monis ad figuratam ſignificationem adhibi-
tum, vt in eo Chriſtus accipiatur. Salomon
quippe interpretatur pacificus, ac per hoc
Rom.5. tale uocabulum illi verisſime atque optime
congruit, per quem mediatorem ex inimi-
cis accepta remisſione peccatorũ recõcilia-
mur Deo. Etenim cum inimici eſſemus recõ
ciliati ſumus Deo per mortẽ filii eius. Idem-
ipſe eſt ille pacificus qui fecit vtraque vnũ,
& medium parietẽ maceriȩ ſoluens inimici
tias in carne ſua legẽ mandatorum decretis
Eph. 2. euacuans, vt duos conderet in ſe in vnũ no-
uum hominẽ faciens pacẽ, & ueniens euan-
gelizauit pacẽ ijs qui longe, & pacẽ ijs qui
prope. Ipſe in euãgelio dicit, Pacẽ relinquo
vobis, pacẽ meã do uobis. Et multis aliis te-
ſtimoniis dñs Chriſtus pacificus eſſe mõſtra
M tur, non ſecundũ pacem q̃ nouit & q̃rit hic
mundus, ſed illã pacẽ de qua dr̃ apud Pro-
phetã, Dabo eis ſolatiũ verũ, pacẽ ſuper pa-
cẽ, cui.ſ. paci reconciliationis, additur pax
immortalis. Nã poſt oĩa reddita quæ promi
ſit Deus, nouiſsimã pacẽ nos expectare debe
re, qua cum Deo viuamus in æternũ, idem,
Propheta oñdit vbi ait, Dñe Deus nr̃ pacẽ
da nobis, Oĩa.n. dediſti nobis. Pax erit plane
Eſa.26. illa perfecta, qñ nouisſima inimica deſtruet̃
mors. Et in quo erit hoc niſi in pacifico illo
1.Co.15. recõciliatore nr̃o? Sicut.n. in Adam oẽs mo
riunt̃ ſic & in Chriſto oẽs viuificabuntur.
Qm̃ ergo inuenimus verum Salomonẽ, hoc
eſt uerum pacificum, quid deinde pſalmus
ipſe de illo doceat attendamus.

Enarratio pſalmi.

Ioan.14. DEus iudicium tuũ regi da, & iuſtitiam
tuã filio regis.) Dñs ipſe in Euangelio
dicit, Pr̃ non iudicat quenquã, ſed oẽ iudi-
cium dedit filio: hoc eſt ergo, Deus iudiciũ
tuum regi da. Qui rex, ẽt filius eſt regis, q̃a
& Deus pr̃ vtiq; rex eſt. Ita ſcriptũ eſt, q̃ rex
Luc. 22. fecit nuptias filio ſuo. More aũt ſcripturȩ idẽ
repetitur. Nam qđ dixit, iudicium tuũ: hoc
A aliter dixit, iuſtitiã tuam, & qđ dicit, regi:
hoc aliter dixit, filio regis: ſicut eſt illud.
Pſal.2. Qui habitat in cȩlis irridebit eos, & domi-
Pſal.18. nus ſubſannabit eos. Qđ eſt, qui habitat ĩ cȩ
lis: hoc eſt, & dñs. Et q̃ eſt irridebit eos hoc
eſt, ſubſannabit eos. Et cȩli enarrant glor
Dei, & opera manuũ eius annunciat firm
mentũ. Cȩli repetiti ſunt noĩe firmament
Et qđ dictũ eſt, gloriã Dei: repetitũ eſt op
ra manuũ eius. Et qđ dictũ eſt enarrant. r
petitũ eſt annũciant. Iſtæ aũt repetiones m
tum eloq̃a diuina cõmendant, ſiue eadẽ v
ba alia ſnĩa, ſiue alijs verbis eadẽ ſnĩa rep
tat̃: & maxime reperiunt̃ in pſalmis, & in
gñe ſermonis, quo animi eſt mouẽdus aff
ctus. Deinde ſequit̃, Iudicare populũ tuũ
tua iuſtitia, & pauperes tuos ĩ iudicio.) R
pr̃ regi filio ad quã rem dedit iudiciũ ſuũ
iuſtitiã ſuam, ſatis oñditur cum dicit Iudi
re populũ tuũ in iuſtitia: id eſt, ad iudican
populũ tuũ. Talis locutio eſt apud Salom
nẽ, Prouerbia Salomonis filii Dauid, ſci
ſapientiã & diſciplinã: hoc eſt Prouerbia
lomonis, ad ſciendã ſapientiã & diſciplin
Ita iudiciũ tuũ regi da, iudicare populũ tu
id eſt, iudiciũ tuum da ad iudicandũ pop
lum tuũ. Quod aũt ait prius, populũ tuum
hoc ait poſterius, pauperes tuos: & qđ
prius, in iuſtitia: hoc poſterius, in iudicio
more illo repetitionis. Vbi ſanè demonſtr
populũ Dei pauperẽ eſſe debere.i. nõ ſupe
bũ, ſed humilẽ. Beati.n. pauperes ſpiritu q
ipſorũ eſt regnũ cȩlorũ. Qua paupertate
beatus Iob pauper fuit, & antequã magn
illas terrenas diuitias amiſiſſet. Qđ iõ cõm
morandũ putaui, qm̃ ſunt quidã q̃ facili
oĩa ſua paupib. diſtribuũt, quã ipſi paup
Dei fiant, Inflati ſunt.n. iactantia, qua put
ſibi eſſe tribuendũ non gr̃æ Dei, q̃ bene v
uunt: & iõ iã nec bene viuunt quantacũqu
bona opa facere videant̃. De ſuo q̃ppe hi
ſe putãt, & gloriant̃ quaſi non acceperint
Diuites ſui, nõ pauperes Dei: abundãtes ſib
nõ egentes Deo. Sed ait Apoſtolus, Si diſtri
buero oĩa mea paupib. & tradidero corpu
meũ ut ardeã, charitatẽ aũt non habeã nih
mihi prodeſt. Tanq̃ ſi diceret, Si diſtribuer
oĩa mea paupib. & paup Dei non fuero, ni
hil mihi pdeſt. Charitas.n. nõ inflat̃, nec eſ
vera charitas Dei in eo qui ingratus eſt ſpi
ritu ſancto eius, per quẽ diffundit̃ in cordib
nr̃is, charitas eius. Et iõ tales nõ ptinẽt ad po
pulũ Dei, q̃a nõ ſunt pauperes Dei. Paupe-
res quippe Dei dicũt, Nos aũt non ſpiritũ
huius mũdi accepim⁹, ſed ſpiritũ q̃ ex Deo
eſt, ut ſciam⁹ q̃ a Deo donata ſũt nobis. Nã

cum

...m & in isto Psalmo propter suscepti ho-
...inis sacrameniũ, quo verbũ caro factũ est,
...cat Deo patri regi, iustitiã tuã da filio re-
...s: nolũt isti sibi dari iustitiã sed a semetip-
... eã habere confidũt. Ignorãtes.n. Dei iusti
...i & suã volẽtes cõstituere, iustitiæ Dei nõ
...nt subiecti. Nõ sunt itaque, vt dixi, paupe-
...s Dei, sed diuites sui, q̃a non sunt humiles,
...d sup̃bi. Veniet vero ille iudicare populũ
...ei in iustitia, & pauperes Dei in iudicio, &
... iudicio discernet a diuitibus eorũ paupe
... suos, sep quos paup̃tate sua fecit diuites
...os. Clamat ei q̃ppe populus paup̃, Iudica
... Deus & discerne causã meã, de gẽte non
...cta. Quod autẽ mutato verborũ ordine,
... prius dixisse Deus, iuditiũ tuũ regi da, &
...itiã tuã filio regis, prius ponens iudiciũ,
...nde iustitiã: prius iustitiã posuit, deinde
...iciũ, dicẽs, Iudicare populũ tuũ in iusti
... & pauperes tuos in iudicio: magis oñdit
...iciũ se appellasse iustitiã, nihil interesse
...nonstrans quo ordine ponat, cũ idẽ signi
...t. Solet enim dici iudiciũ prauũ ꝙ iniu-
... est, iustitiã vero iniquã vel iniustã dice-
...iõ solemus. Si enim praua & iniusta erit,
... iniustitia iã dicenda est. Proinde ponen-
...iudiciũ atque iustitię noĩe repetẽdo, vel
...nẽdo iustitiã & eã iudicij noĩe repetẽdo,
... edocet proprie se appellare iudiciũ q̃d
... iustitia poni solet: idest, q̃d in male iudi
...o intelligi nõ potest: Vbi enim dñs dicit,
...lite iudicare personaliter, sed rectum iu
...ũ iudicate: oñdit esse posse prauũ iudi-
...cũ dicit. Rectum iudicium iudicate, De
...ie, illud vetat, hoc pręcepit. Cũ vero si-
...lla adiectione dicit iudiciũ, cõtinuo iu-
...n vult intelligi sicut est q̃d ait, Relinqui-
...grauiora legis, misericordiã & iudicium.
...lud q̃d Hieremias dicit, Faciẽs diuitias
... nõ cũ iudicio. Non ait, faciens diuitias
... prauo vel iniusto iudicio, vel nõ cũ iu-
...o recto aut iusto, sed non cũ iudicio, iu
...ũ nõ appellans, nisi q̃d rectũ est. Suscipi
... mõtes pacẽ populo, & colles iustitiã.]
...ntes maiores sunt, colles minores. Nimi
...ergo hi sunt quos alius habet psalmus,
...llos cũ magnis. Isti quippe montes exul
...erunt sicut arietes, & isti colles sicut agni
...um, in exitu Israel de Ægypto .i. in po-
... Dei liberatione ab huius seculi seruitu-
...Excellẽti ergo sanctitate eminẽtes in Ec-
clesia, montes sunt: qui idonei sunt & alios
docere, sic loquẽdo vt fideliter instruant, sic
viuẽdo vt salubriter imitentur. Colles autẽ
sunt illorũ excellentiã sua obedientia subse-
quẽtes. Quare ergo montes pacẽ, & colles
iustitiã? An forte nihil interesset etiã si ita di-
ceretur, Suscipiant mõtes iustitiã populo, &
colles pacẽ? Vtrisq; enim iustitia & vtrisq;
pax necessaria est: & fieri potest vt alio noĩe
pax appellata sit ipsa iustitia. Hæc est.n. vera
pax, nõ qualẽ iniusti inter se faciũt. An potius
cũ distinctione non contẽnenda intelligen-
dum est q̃d ait, Montes pacem & colles iu-
stitiam? Excellentes quippe in Ecclesia, paci
debent vigilanti intentione consulere, ne p̃-
pter suos honores superbe agendo schisma-
ta faciant, vnitatis compage dirupta Colles
autem ita eos imitando & obediendo subse
quantur, vt eis Christum anteponant: ne ma-
lorum *montium, quoniã videtur excelle- *a' maio-rum.*
re, vana authoritate seducti, se a Christi vni-
tate dirumpant. Ideo dictũ est. Suscipiãt mõ F
tes pacem populo. Dicant quidem, Imitato
res mei estote, sicut & ego Christi, sed rur- 1. Co. 4.
sus dicant, Licet si nos aut angelus de cœlo *Gala.*
vobis annunciauerit præterquam quod ac-
cepisti, anathema sit. Dicant etiam: Nunquid 1. *Co.* 1.
Paulus p̃ vobis crucifixus est, aut in nomine
Pauli baptizati estis? Ita suscipiãt pacẽ popu
lo Dei, idest, pauperibus Dei, nõ illis, sed cũ
illis regnare cupiẽtes. Illi quoque nõ dicant,
Ego sũ Pauli, ego aũt Apollo. ego vero Ce- G
phę: sed oẽs dicãt ego sũ Christi. Hæc est iu
stitia, nõ anteponere seruos dño, nec ęqua 1. Co. 3
re: ita leuare oculos in montes vnde veniat
auxiliũ sibi, vt tamen auxiliũ suũ nõ sperẽt a *Psa.* 120
mõtibus, sed a dño qui fecit cœlũ & terrã.
Potest & sic cõuenientissime intelligi. Susci
piant montes pacẽ populo, vt pacẽ intelli-
gamus in recõciliatione qua Deo recõcilia
mur: mõtes q̃ppe eã suscipiũt populo eius.
Hoc Apostolus ita testat̃, Vetera trãsierũt, ec 1. Co. 5
ce facta sunt noua, Oĩa autẽ ex Deo qui re-
conciliauit nos sibi p̃ Christum, & dedit no
bis ministerium reconciliationis. Ecce q̃uo
suscipiunt montes pacem populo eius. Deus
enim erat in Christo mundum reconcilians
sibi, nõ reputans illis delecta eorum, & po-
nens in nobis verbũ reconciliationis. In qui
bus, nisi in mõtibus q̃ suscipiunt pacẽ popu 2. *Colo.* 5
lo eius? Quocirca legati pacis subsequentez

Ibidem. adiungunt & dicunt, Pro Christo ergo legatione fungimur tanq̃ Deo exhortante p̃ nos obsecramus Chr̄o recōciliari Deo. Hāc pacem suscipiunt montes populo eius, id est, prædicationem legationemque pacis eius. Colles aũt iustitiam, hoc est, obedientiā, q̄d est in hominib. & in omni rōnali creatura, omnis iustitiæ origo atque perfectio: ita vt duorum hoīum, id est, Adam qui fuit caput mortis nostræ, & Christi qui est caput salutis nostræ, hæc commendetur magna distin
Rom.5. ctio, quia sicut per inobedientiā vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per obedientiā vnius hoīs iusti constituētur multi. Suscipiant ergo montes pacē populo, & colles iustitiam, vt hoc modo vtris-
Psal. 84. que cōcordantibus fiat q̄d scriptū est, Iustitia & pax osculatæ sunt se. Q̄d vero alij codices habent. Suscipiant montes pacē populo & colles: vtrosque prædicatores euangelicę pacis intelligēdos puto, siue præcedentes siue subsequentes. In his aũt codicib. illud seq
H tur, In iustitia iudicabit paupes populi. Sed illi magis codices approbantur, qui habent q̄d supra exposuimus, Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiā. Aliqui autem habent, populo tuo, aliqui non habent, tuo, sed tm̄modo populo. Iudicabit paupes populi, & saluos faciet filios pauperū.] Pauperes & filij pauperum idem ipse mihi videnẽ, sicut eadem ciuitas est Sion & filia Sion. Si aũt distinctus intelligendū est, pauperes accipimus montes, filios aũt pauperum colles, velut Prophetas atque Apostolos pauperes, filios aũt eorum, id est, qui sub eorum authoritate proficiunt filios pauperū. Quod vero supra dictū est, iudicabit, & postea, saluos faciet, quædam velut expositio est qūo iudicabit. Ad hoc.n. iudicabit vt saluos faciat, id est, a perdendis damnandisq; discernat, quibus donat salutem paratam reuelari
Psal. 25. in tempore nouisimo, vt alibi illi dr̄, Ne p̃-
Psal. 42. das cum impijs animam meam. Et, Iudica me Deus & discerne causam meam de gente non sancta. Considerandum etiam q̄d nō ait, Iudicabit pauperem, populum: sed, pauperes populi. Sed enim vbi dixit, Iudicare populum tuum in iustitia, & pauper tuos in iudicio: eundem dixit populum Dei quos
I pauperes eius, id est, tantummodo bonos, &
Mat. 25. ad dexteram partem pertinentes. Quia vero in hoc seculo simul dextri sinistrique pasc[i]tur qui velut agni & hędi in fine separandi sunt, totū sicut commixtū est, noīe populi nuncupauit. Et quia iudicium ēt hic in b[o]no ponit, id est, ad saluos faciendos: ideo a[it,] Iudicabit pauperes populi: id est, eos ad sa[lu]tē discernet qui sunt in populo pauperes. [Qui] qui sint pauperes supra exposuimus, hos egenos intelligamus. Et humiliabit calūniatorem.) Nullus melius q̃ diabolus hic ca[lum]niator agnoscitur. Calūnia eius est, Num[quid] gratis colit Iob Deum? Humiliauit aũt i[lla] dn̄s Iesus gratia sua, suos adiuuans, vt gra[tis] Deum colant. i. delectentur in dn̄o. Humi[liau]it ēt sit, quia cum diabolus. i. princeps [hu]ius mundi nihil in eo inuenisset, occidit [ta]calumnias Iudæorum, quib. est vsus calū[nia]tor tanquam vasis suis operans in filijs di[ffi]dentiæ. Humiliatus est enim, quia ille qu[em] occiderant resurrexit, & regnū abstulit [mor]tis, cuius ille potestatē ita gerebat, vt ex v[no] hoīe quē deceperat, oēs per mortem tra[he]ret ad condemnationē. Sed humiliatus e[st] qm̄ si ob vnius delictum mors regnauit [per] vnum, multo magis qui abundantiā grat[iæ] & iustitiæ accipiunt, in vita, regnabunt [per] vnum Iesum Christum, qui humiliauit c[alū]niatores, falsa crimina, iniquos iudices, [fal]sos testes, vt eum perderent immittentes. [Et] p̃manebit soli.) vel permanebit cum so[le.] Sic enim melius interpretandū quidā no[n] putauerūt, quod in Græco est συμπαραμ[ενεῖ]. Q̄d si Latine vno verbo dici posset, com[per]manebit dicendū esset: ideo quia Latine [ver]bum non pōt dici, vt saltem sn̄ia exprime[re]tur, dictū est, permanebit cum sole. Nihi[l] enim aliud, cōpermanebit soli: q̃ perma[ne]bit cū sole. Quid aũt magnū est permane[re] cū sole ei per quē facta sunt oīa, & sine [quo] factū est nihil, nisi q̄a hæc prophetia p̄p[ter] præmissa est, qui putant religionē nom[inis] Christiani vsq; ad certū tp̄s in hoc secul[o] cturā, & postea non futurā? Permanebit [er]go cum sole, quandiu sol oritur & occi[dit,] hoc est, quādiu tp̄a ista voluunẽ, non de[erit] Ecclesia Dei. i. Christi corpus in terris. [Quod] vero adiungit: Et ante lunā & gn̄ationes [ge]nerationum.) Potuit dicere, & ante sol[em,] id est, & cum sole, & ante solem, q̄d intelligeretur, & cum temporibus, & ante tem[po]ra. Quod ergo tp̄s antecedit, æternum [est.]

t hoc vere habendũ est æternum, qđ nullo
pe variatur, sicut in principio erat verbum.
ed p lunã significare maluit incrementa de
ctusque mortaliũ. Denique cũ dixisset, an
lunã, volens quodãmodo exponere pro
ua re lunã posuerit, generationes, inquit,
iationũ: tanquã diceret, ante lunam, i. ante
iationes gñationũ quæ trãseunt decessio-
e & successione mortaliũ, tãquã decremẽ-
incrementisque. Lunaribus. Ac per hoc
uid melius intelligitur permanere ante lu-
m, nisi omnia mortalia immortalitate prę
dere? Qđ etiã sic nõ incõuenienter accipi
ot, vt qm̃ humiliato calũniatore sedet ad
xterã patris, hoc sit pmanere cũ sole. Splẽ
or enim ęternę gloriæ intelligitur filius, tã
uã sol sit pater, & splendor eius. Sed sicut
a dici pñt de inuisibili substãtia creatoris,
sicut de ista visibili creatura, in qua sunt
rpora cœlestia quo illustrius eminet sol
e quo hęc similitudo adhibita est, sic adhi-
ẽ etiã de terrestribus, petra, leo, agnus, hõ
bẽs duos filios, &c. Ergo humiliato calũ-
atore permanet cũ sole, quia victo diabo
per resurrectionẽ, sedet ad dexterã patris,
i iam nõ moritẽ, & mors ei vltra nõ domi
bitur. Et hoc ante lunam, tanquam primo
nitus a mortuis pręcedẽs Ecclesiam, mor
lium decessione ac successione transeun-
m. Ipsæ sunt gñationes gñationũ: aut forte
ia gñationes sunt quibus generamur mor
liter: generationes aũt generationum qui-
s regeneramur ĩmortaliter. Et hęc est Ec-
esia quam ille antecessit, vt permaneret an
lunã qui primogenitus est ex mortuis. Sa-
ẽ qđ est in Gręco γενεᾶς γενεῶν, nõnulli ĩter
etati sunt, nõ gñationes, sed gñationes gña
nẽ, qa γενεᾶς ambiguus est casus in Gręco
vtrũ genitiuus singularis sit τῆς γενεᾶς, id
t, huius gñationis, an accusatiuus pluralis
ς γενεᾶς, idest has gñationes, nõ euidenter
A paret: nisi quia merito sensus ille pręlatus
t, vt tanquã exponẽdo qd dixerit lunã, se-
itus adiungeret generationes generationũ.
descendet sicut pluuia in vellus, & sicut
uttæ stillantes super terrã.] Recoluit & ad
18. onuit illud qđ fcm̃ est p iudicẽ Gedeon,
e Christo id habere in finẽ. Petijt qppe ille
gnũ a dño, vt in area positũ solũ vellus cõ-
ueret, & sicca esset area: & rursum solum
ellus siccum esset, & cõplueret area: & ita
factum est. Quod significauit, tanquã in area
in toto orbe terrarum, siccum vellus, fuisse
priorẽ populũ Israel. Idem ipse ergo Chri-
stus descẽdit sicut pluuia in vellus cũ adhuc
area sicca esset, Vnde etiam dixit, Non sum
missus nisi ad oues quæ perierant domus Is- *Mat.* 15.
rael. Ibi matrẽ de qua formam serui accipe-
ret, in qua hominibus appareret elegit. ibi di
scipulos quibus hoc idẽ præcepit dicens, In *Mat.* 10.
viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Sa
maritanorũ ne introieritis, Ite primum ad
oues quæ perierunt domus Israel. Cum di-
cit, Ite primum ad illas, oñdit postea cum iã
esset area compluenda, ituros eos etiam ad
alias oues quæ nõ essent ex veteri populo Is- *Ioan.* 10.
rael, de qbus dicit, Habeo alias oues quę nõ
sunt ex hoc ouili, oportet me & ipsas addu- *Rom.* 15.
cere, vt sit vnus grex & vnus pastor. Hinc &
Apostolus, Deco enim inqt, Christũ mini-
strũ fuisse circuncisionis ppter veritatẽ Dei,
ad confirmandas promissiones patrum. Sic
pluuia descendit super vellus sicca adhuc a- B
rea. Sed qm̃ sequitur, Gentes aũt super mise *Ibidem.*
ricordia glorificare Deũ, vt accedente tem-
pore cõpleretur quod per Prophetã dicit,
Populus quẽ non cognoui seruiuit mihi, in *Psal.* 17.
obauditu auris obediuit mihi: videmus iam
gratia Christi siccam remãsisse gentẽ Iudæo
rũ, totũque orbẽ terrarum in oibus gẽtibus
Christianę gratię plenis nubib. cõplui. Alio
quippe verbo eandẽ pluuiã significauit, di-
cens, Guttę stillantes nõ iã sup vellus sed su *Luc.* 22.
per terrã. Quid est enim aliud pluuia q̃ gut-
tæ stillantes. Ideo aũt illã gentẽ velleris noĩe
significari puto vel qa expoliãdo fuerat au-
thoritate doctrinæ, sicut ouis expoliatẽ velle
re: vel qa in abdito eãdem pluuie detinebat,
q̃ nolebat præputio prædicari. i. incircunci-
sis gentibus reuelari. Orietur in diebus iusti
tia & abundãtia pacis, donec tollatur luna.]
Id qđ dictũ est, tollatẽ, alij interpretati sunt,
auferatẽ. alij vero extollat, vnũ verbũ Gręcũ,
sicut vnicuiq; visũ est, trãsferentes, qđ ibi po
situ est, ἀνταναιρεθῇ. Sed q dixerũt, tollatur, &
qui dixerunt auferatẽ, non vsqueadeo disso- C
nant. Tollatẽ enim magis habet consuetudo
ita dici, aut auferatur & non sit, quam ita vt
altius eleuetur. Auferatur vero prorsus ali-
ter intelligi non potest, nisi vt perdatur, hoc
est, vt non sit. Extollatur autẽ nihil nisi vt al-
tius eleuetẽ. Quod qdẽ cum in malo ponitẽ,

Pro. 32. superbiam solet significare, sicuti est, In tua sapiētia noli extolli. In bono autē ad honorem pertinet ampliorē, velut cū aliquid ele-
Psa. 113 uatur, sicuti est, In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite dominum. Hic ergo si auferatur dictum intellexerimus
1 C. 15. quid erit donec auferatur luna, nisi efficiatur vt nō sit? Fortassis enim hoc intelligi voluit, ne vlterius sit mortalitas, quādo nouissima inimica destruetur mors vt pacis abundantia vsque ad hoc perducatur, ne quid re-
D sistat fœlicitati beatorum ex infirmitate mortalitatis: quod erit in illo seculo, cuius tenemus fidelem ꝓmissionē Dei per Iesum Chrm̄ stū dñm nrm̄, de quo dicitur, Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis, donec morte omnino deuicta atque destructa oīs mortalitas absumatur. Sin vero vocabulo lunæ, nō mortalitas carnis, ꝑ quā nūc trāsit Ecclesia, sed ipsa oīno Ecclesia significata est, q̄ permaneat in ęternū ab hac mortalitate liberata, ita dictū accipiendū est, Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis, donec extollatur luna: tanquā diceret, orietur in diebus eius iustitia quæ contradictionē ac rebellationē carnis vincat, & fiat pax intantū crescens & abundās, donec luna extollat. i. eleuetur Ecclesia ꝑ gloriā resurrectionis,
Mar. 16. cum illo regnatura, qui eā in hac gloria primo genitus a mortuis antecessit, vt sederet ad dexterā patris: ita cum sole permanet ante lunam, quo postea extolleretur & luna. Et dominabitur a mari vsque ad mare, & a flumine vsq; ad terminos orbis terrę.] De quo vtique dixerat, Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis, donec extollat luna. Si ecclesia hic recte significatur vocabulo lunę, consequenter ostendit quàm late, eandē Ecclesiam fuerat diffusurus, cū adiecit, & dn̄abitur a mari vsq; ad mare. Mari quippe magno cingitur terra, qui vocatur oceanus, de quo influit quiddā exiguum in medio terrarū, & facit ista maria nota nobis quæ nauigijs frequentantur. Proinde a mari vsq; ad mare, a quolibet fine terrę, vsque ad quemlibet finem dominaturum dixit, cuius nomen & potestas toto orbe fuerat prædicanda multumque valitura: Quod ne aliter posset intel-
E ligi, a mari vsque ad mare: continuo subiecit, Et a flumine vsq; ad terminos orbis terræ. Qđ ergo ait vsque ad terminos orbis ter-

rę, hoc ante dixerat, a mari vsq; ad mar. C... vero nunc ait, A flumine, euidenter exp... sit inde voluisse Christū potestatē suā iā c... mendare, vñ & discipulos cœpit eligere... flumine. s. Iordane, vbi supra baptizatū d... cū descēderet spiritussāctus, sonuit vox... cœlo, Hic est filius meus dilectus. Hinc e... doctrina eius incipiens, & magisterij cœ... stis authoritas dilatat vsq; ad terminos... bis terrę, cū prędicat Euangeliū regni in... uerso orbe in testimoniū omniū omnib. g... tib. & tūc veniet finis. Corā illo decidēt A... thiopes, & inimici eius terram lingent.] ... Aethiopes a parte totū, oēs gentes signifi... eā eligens gentē, quā potissimū nomina... quæ in finib. terræ est. Corā illo procidēt... ctū est, adorabunt eū. Et qm̄ schismata fu... ra erāt ꝑ diuersa terrarū loca, quæ inuid... Ecclesiæ catholicę toto terrarū orbe diff... eadē porro schismata ꝑ hoīum nomina... fuerant diuisura, & homines amando q... authoribus scissa sunt, glorię Chrī, q̄ ꝑ... terras est inimicatura, ideo cū dixisset, C... illo decident Aetiopes: adiunxit, Et inim... eius terrā lingent. i. hoīes amabūt ut inuid... Chrī glorię, cui dictū est, Exaltare super c... los Deus, & super oēm terrā gloria tua. ... quippe audire meruit, Terra es, & ī terrā i... hanc terram lingendo. i. talium authori... vaniloqua delectari, eos amando, & in ... uissimos habendo, contradicunt diuinis ... quiis, quibus catholica Ecclesia prænun... ta est, non in aliqua parte terrarum futu... sicut quęlibet schismata, sed in vniue... mundo fructificando atque crescendo v... ad Aethiopes, extremos videlicet & tete... mos hoīum peruentura: Reges Tharsi... insulę munera offerent, reges Arabun... Saba dona adducent. Et adorabunt eum ... nes reges terrę, omnes gentes seruient e... Hoc iam non expositorem, sed contemp... torem desyderat, imo non solum lętanti... delium, sed etiam infidelium gementium... fertur aspectibus, nisi fortasse ꝙ quærēd... est quid dictum sit, dona adducent. Ea qu... pe adduci solent quæ ambulare non pos... Nunquid nam ergo de īmolandis victi... dici potuit? Absit vt talis oriatur in die... eius iustitia. Sed ista dona quæ adducen... prędicta sunt, hoīes mihi videntur sign... care, quos in societatem Ecclesiæ Chri...

regu...

egum adducit authoritas, q̃uis reges etiam
ersequentes dona adduxerint, non scientes
d facerent, sanctos martyres immolando.
Cum vero exponeret causas cur ei tantus ho
or deferret a regib. eiq; seruiret ab omnib.
entib. Quia liberauit, inquit, egenũ a poten
, & pauperẽ cui non erat adiutor.] Iste ege
us & pauper, populus est credẽtium in eũ.
n hoc populo sunt etiã reges adorantes eũ.
H Non. n. egeni esse dedignant & pauperes, i.
umiliter peccata cõfitentes, egentes gloria
gratia Dei, vt eos rex ille filius regis libe-
t a potente. Idem quippe est potens ille q
uperius calumniator est dictus, quem potẽ-
m ad hoĩes sibi subdendos, & in captiuita
retinendos non virtus eius fecit, sed huma
peccata. Idem ipse & fortis est dictus, iõ
hic potens, sed qui humiliauit calũniato
, & intrauit in domum fortis, vt eo alliga-
vasa eius diriperet, hic liberauit egenum
potente & pauperem cui nõ erat adiutor
on enim hoc efficere potuit vel cuiusquã
rtus, vel quisquã hõ iustus, vel aliq̃s ange-
s. Cum ergo nullus esset adiutor, ipse ad-
eniens saluos fecit eos. Occurrebat aũt, si
p peccata hõ tenebat a diabolo, nunq̃d nã
hristo qui eruit egenũ a potente, peccata
acuerunt? Absit. Sed Parcet ipse inopi &
uperi.] Id est, peccata dimittet illi humili,
non de suis meritis confidenti, aut de sua
rtute salutem speranti, sed indigenti gratia
luatoris sui. Cũ aũt addidit, Et animas pau
rum saluas faciet. Vtrunque adiutorium
æ cõmendauit, & q̃d est in remissionẽ pec
torũ, cum ait, Parcet pauperi & inopi: &
d est in participatione iustitiæ cũ addidit,
aĩas pauperum saluas faciet. Nemo. n. sibi
t idoneus ad salutem, quæ salus nõ est per-
cta iustitia, nisi Dei adiuuet grã: quia pleni
do legis non est nisi charitas, quæ nõ a no
s existit in nobis, sed diffundit in cordibus
ris per spiritũsanctũ qui datus est nobis. Ex
I suris & iniquitate redimet aĩas eorũ.] Quæ
nt istæ vsuræ, nisi peccata quæ ẽt debita no
ninant? Vsuras aũt appellatas puto, q̃a plus
nali inuenit in supplicijs qui cõmissum est
peccatis. Nam verbigrã, cum homicida
orpus tantum hoĩs perimat, animæ autem
ihil nocere possit, ipsius & anima & corp⁹
erditur in gehenna. Propter huiusmodi cõ
emptores præsentis præcepti, & irrisores fu
turi supplicij dictũ est, Ego veniens cũ vsu-
ris exigerem. Ab his vsuris redimẽt animæ Mat. 25.
pauperum sanguine illo qui fusus est in re-
missionẽ peccatorum. Redimet ergo ab vsu
ris, remittendo peccata quibus debebant am
pliora supplicia. Redimet aũt ab iniquitate,
adiuuando per gratiam ẽt ad faciendam iu-
stitiam. Eadẽ itaq; duo repetita sunt quæ su-
pra dicta erant. Quod enim supra est, Parcet
inopi & pauperi: hoc intelligitur, Redimet
ex vsuris. Quod uero ibi dicit, Et aĩas paupe K
rum saluas faciet: hoc vr̃, Ex iniquitate redi-
met, vt vtrunq; subaudiatur. Nam parcendo
redimet ab vsuris, saluos aũt faciendo redi-
met ab iniquitate. Itaque sicut parcet paupe-
ri & inopi, & aĩas pauperum saluas faciet,
sic ex usuris & iniquitate redimet animas eo
rum. Et honorabile nomẽ eius coram ipsis.)
Dant enim honorem nomini eius pro tantis
beneficijs, qui rñdent dignum & iustum es-
se gratias agere dño Deo suo. Vel q̃d habẽt
codices aliqui, Et honorabile nomen eorũ
coram ipso: quia & si uidentur huic seculo
contemptibiles Christiani, nomen eorũ co-
ram ipso est honorabile, qui eis illud dedit,
iam non memor nominũ eorum per labia Psal. 15.
sua, quibus antea vocabantur, cum essent gẽ
tilium superstitionib. obligati, vel suorum
malorum meritorum signati vocabulis, an-
tequam essent Christiani. Quod nomen ho-
norabile est coram ipso, & si contemptibile
vr̃ inimicis. Et viuet & dabitur ei de auro
Abrahæ.) Non diceretur, & viuet, de quo. n.
non posset dici hoc quantulocunq; spatio
tp̃is viuente, in hac terra, nisi in illa vita cõ-
mendaretur, in qua iam non morit, & mors
ei vltra non dñabitur? Atque iõ & viuet qui
cõtemptus est moriens: qm̃ sicut alius Pro- Rom. 6.
pheta dicit, Tolletur de terra vita eius. Sed
quid est, & dabitur ei de auro Abrahę? Nam
quod inde aurum ẽt ille Salomõ accepit, in
hunc psalmum figurate traiectum est in aliũ
verum Salomonem. i. verum pacificum. Nõ L
enim ille dominatus est a flumine vsque ad
terminos orbis terræ. Sic ergo prophetatum
est enim sapientes huius mundi in Christo
fuisse credituros. Per Abraham autem etiam
gentes intelligimus, per aurum sapientiam,
quæ ita excellit inter omnes doctrinas, vt au
rum inter metalla. Vnde scriptum est, Accipi
te prudentiam sicut argẽtum, & sapientiam Prou. 8.

ſicut aurum probatum. Et orabunt de ipſo ſemper.) Quod habet Græcus περὶ αὐτοῦ aliqui interpretati ſunt de ipſo, aliqui pro ipſo, vel pro eo. Qui eſt autem de ipſo, niſi *Mat.6.* forte quod oramus dicẽtes, Adueniat regnũ tuum? Chriſti nanq; aduentus præſentauit fidelibus regnum Dei. Pro eo vero quõ intelligatur, anguſtũ eſt, niſi quia cum oratur pro Eccleſia, pro ipſo, oratur, q̃a corpus eſt ei⁹. *Ephe.5.* De Chriſto quippe & Eccleſia præmiſſum eſt ſacr̃m magnum, Erunt duo in carne vna. Iam vero quod ſequitur, Tota die,) Id eſt, toto t̃pe, Benedicent ei.) Satis apertum eſt. Et erit firmamentum in terra in ſummis montium.) Oẽs.n. promiſſiones Dei ẽt in illo firmatę ſunt, q̃m in illo impletum eſt, quicquid pro ſalute noſtra prophetatum eſt. Nã ſumma montium, ſcripturarum diuinarum authores. i. per quos miniſtratæ ſunt, intelligere conuenit, in quibus vtique ipſe eſt firmamentũ, q̃m ad illum oĩa quæ diuinitus ſcripta ſunt referuntur. Hoc aũt in terra eſſe voluit, quia p̄p eos qui in terra ſunt illa cõſcripta ſunt. Vnde & ipſe in terram venit, vt ea M *Luc.24.* cuncta firmaret. i. in ſe monſtraret impleri. Oportebat.n. inquit, impleri oĩa ſcripta ſũt in lege & Prophetis & pſalmis de me. i. ĩ ſũ- *Eſaia.2.* mis montium. Sic n. venit in nouiſſimis tẽporibus manifeſtus dñi, paratus in cacumine montium, quod hic ait, in ſummis montium. Super extolletur ſuper Libanũ fructus eius.) Libanum ſolemus accipere veluti huius ſeculi dignitatem, q̃m mons eſt Libanus, excelſas arbores habens, & nomen ipſum interpretatur candidatio. Quid ergo mirum ſi ſuper huius ſeculi præclarum oẽ faſtigium fructus ſuperextolletur Chriſti, cuius fruct⁹ dilectores oĩa ſecularia culmina contempſe A runt? Si autem in bono accipimus Libanum propter cedros Libani quas plantauit, quis alius fructus intelligendus eſt, qui ſuper hũc Libanum extollitur, niſi de quo Apoſtolus *1.Co.13.* dicit de charitate ſua locuturus, Adhuc ſupereminentem viam vobis demonſtro? Hoc.n. & in primo proponitur munerum diuino- *Gal.5.* rum, vbi ait, Fructus autem ſpiritus eſt charitas: atque inde cætera vtique conſequentia contexuntur. Et florebunt de ciuitate ſicut fęnum terræ.) Quoniam ambigue poſita eſt ciuitas, nec adiunctum eſt eius aut Dei: non enim dictum eſt de ciuitate eius, vel de ciuitate Dei, ſed tantum de ciuitate, in bono intelligitur, vt de ciuitate Dei, hoc eſt, de Eccleſia floreant ſicut fęnum, ſed fœnum fructiferum, ſicuti eſt frumentum: nam & ho fęnum appellatur in ſancta ſcriptura, ſicu in Geneſi iuſſum eſt producere terram om ne lignum & omne fęnũ, nec adiunctũ eſt oẽ frumentũ: qđ proculdubio non prætermi tur niſi fęni noĩe ẽt hoc intelligeret, & ĩ mu tis alijs ſcripturarum locis hoc inuenitur: aũt ſic accipiendũ eſt, florebunt ſicut fęn terræ, quemadmodũ dictum eſt, Omnis ca ro fęnum, & claritas hominis ſicut flos fęn profecto & ciuitas illa intelligenda eſt q̃ ſ culi huius ſocietatem ſignificat non.n. fru ſtra primus Cain condidit ciuitatẽ. Exaltat itaq; fructu Chriſti ſuper Libanũ, id eſt, ſu arbores diuturnas, & ligna imputribilia, q ille fructus æternus eſt, oĩs claritas homin ſ̃m t̃palem ſeculi celſitudinem fęno cõpar tur: q̃m a credentibus & vitam æternam ia ſperantibus ſpernitur fęlicitas t̃palis, vt im pleatur illud, quod ſcriptũ eſt, Omnis car fęnum, & omnis claritas carnis vt flos fœn Fęnum aruit, flos decidit, verbum aũt dom ni manet in æternum. Ibi eſt fructus eius e altatus ſuper Libanũ. Semper enim caro fę num fuit, & claritas carnis vt flos fęni. Se quia nõ demonſtrabatur quæ fuerat eligẽd & præponẽda fęlicitas, flos fęni pro magn habebatur, nec ſolum minime contẽnebat ſed ẽt maxime appetebat. Quaſi ergo tũc i eſſe cęperit: q̃n enim animaduerſum eſt at contemptũ, quicquid florebat in ſeculo, it dictũ eſt, Superextolletur ſuper Libanũ fru ctus eius, & florebunt de ciuitate ſicut fęn terrę: id eſt, diffamabitur ſuper oĩa quod æternũ promittitur & cõparabit fęno terr quicquid pro magno habetur in ſeculo. S nomen eius benedictum in ſecula, ante ſo permanet nomen eius.) Per ſolem tempo ſignificata ſunt: Ergo in æternum perman nomen eius. Aeternum enim antecedit tem pora, nec clauditur tempore. Et benedicen tur in ipſo omnes tribus terræ.) In ipſo qui pe impletur quod promiſſum eſt Abrahæ Non enim dicit in ſeminibus tanquam i multis, ſed tanquam in vno, & ſemini tu quod eſt Chriſtus. Abrahæ autem dicit, I ſemine tuo benedicentur omnes tribus ter ræ: Neque filijs carnis, ſed filij promiſſioni deputan-

le putātur in semine. Omnes gentes magni-
icabunt eũ.] Tanquã exponẽdo repetitum
ſt qđ supra dictũ eſt. Quia enim benedicen
ur in eo, magnificabunt eũ, Nõ ipſi faciẽdo
t magnus sit qui per seipsũ magnus eſt, ſed
udãdo & magnũ fatendo. Sic.n magnifica
ius Deũ: sic etiã dicimus, Santificet nomen
iũ: qđ semper vtique sanctũ eſt. Benedictus
ñs Deus Iſrael, qui facit mirabilia ſolus]
Confyderatis omnibus ſupra dictis, eructat
ymnus, & benedicitur dñs Deus Iſrael. Im
letur.n. quod ad illã ſterilem dictum eſt, Et
ui eruit te, ipſe dñs Deus Iſrael vniuerſæ ter
e vocabitur, Ipſe facit mirabilia ſolus. Quo
am quæcunque faciunt, ipſe in eis operat,
ui facit mirabilia ſolus. Et benedictum no-
en gloriæ eius in ęternum, & in ſeculum
culi.] Quid aliud Latini interpretes dice-
nt, qui nõ poſſent dicere, in æternum, & in
ernum ęterni? Quaſi enim aliud dictum ſit
ęternum, & aliud in ſeculũ, ita ſonat. Sed
ręcus habet, εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνον
ῦ αἰωνος quod forte cõmodius diceretur in
culũ, & in ſeculum ſeculi: vt in ſeculum in
lligeretur, quantũ hoc ſeculum durat: in
culũ autẽ ſeculi, quod poſt huius finẽ futu
im promittitur. Et replebitur gloria eius
mnis terra, fiat fiat. Iuſsiſti dñe, ita fit. ita fit,
onec illud qđ cœpit a flumine, perueniat
mnino vſque ad terminos orbis terrę.

In Pſalmum ſeptuageſimum ſecundum. Enarratio.

AVdite audite dilectiſsima viſcera corporis Chri, quorũ ſpes dñs Deus ve-
er eſt, & nõ reſpicitis in vanitates & inſa-
as mendaces, & qui adhuc reſpicitis, audi
, ne reſpiciatis. Pſalmus iſte inſcriptionem
ibet, ideſt, titulũ, Defecerunt hymni Dauid
ij Ieſſe, Pſalmus ipſi Aſaph. Tot habemus
almos in quorũ titulis ſcriptũ eſt nomen
auid, nuſquã eſt additum filij Ieſſe, niſi in
oc ſolo, Quod credendũ eſt non fruſtra fa-
um næque inaniter. Vbiq; n. nobis innotuit
eus, & ad intellectum vocat piũ ſtudium
haritatis. Quid eſt defecerũt hymni Dauid
ij Ieſſe? Hymni laudes ſunt Dei cum can-
co. Hymni cantus ſunt continentes laudes
ei. Si ſit laus & nõ ſit Dei, nõ eſt hymnus; Si
& laus, & Dei laus, & nõ cãtetur, non eſt
hymnus. Oportet ergo vt ſi ſit hymnus, ha
beat hęc tria & laudẽ, & Dei, & canticum:
Quid eſt ergo defecerunt hymni? Defecerũt
laudes quæ cantantur in Deũ. Moleſtã rem
& quaſi luctuoſam vr nunciare. Qui.n. cãtat
laude, nõ ſolũ laudat, ſed ẽt hi lariter laudat.
Qui cantat laudẽ nõ ſolũ cãtat, ſed & amat
eũ quẽ cantat. In laude confitentis eſt prædi
catio, in cantico amantis affectio. Defecerũt E
ergo hymni Dauid ait, & addidit, filij Ieſſe. 1. Re. 16.
Erat.n. Dauid rex Iſrael filius Ieſſe, tpe quo-
dã veteris teſtamẽti. Quo tpe nouũ teſtm̃ oc
cultatũ ibi erat, tanquã fructus in radice. Si.
n. quæras fructũ, in radice nõ inuenis: nec ta
men inuenis in ramis fructũ, niſi qui de ra-
dice ꝓceſſerit. Illo ergo tpe populo primo
veniẽte ex ſemine Abrahæ carnaliter: nã &
populus ſecundus pertinens ad nouũ teſtm̃,
ad ſemen Abrahæ ptinet. ſed iam ſpiritaliter.
Illi ergo populo primo adhuc carnali, vbi
pauci Prophetæ intelligebant, & quid deſy-
deraretur a Deo, & quãdo haberet publice
prædicari, ꝓnunciauerunt futura hæc tpa, &
aduentũ dñi nri Ieſu Chri. Et quẽ admodum
ipſe Chrs ẽm carnẽ neſciturus, ĩ radice erat
occultus ĩ ſemine Patriarcharũ, & quodã tpe
reuelãdus tanquã fructu apparẽte, ſicut ſcri-
ptũ eſt, Floruit virga de radice Ieſſe: ſic ẽt ip- Eſa. 11.
ſum nouũ teſtamentũ qđ in Chro eſt priori
bus illis temporibus occultũ erat, ſolis Pro-
phetis cognitum, & paucisſimis pijs, nõ ex
manifeſtatione pręſentium, ſed ex reuelatio
ne futurorum. Nam quid ſibi ũult fratres, vt
vnum quiddam commemorem, qđ Abra-
ham mittens ſeruũ ſuum fidelem, ad deſpon
ſandam vxorem vnico filio facit eum iurare
ſibi, & in iuramento dicit ei, Pone manum Gen. 14.
ſub femore meo & iura? Quid erat in femo-
re Abrahę, vbi ille manum iurans poſuit? F
Quid ibi erat, niſi qđ & tunc ei promiſſum
eſt, In ſemine tuo benedicentur omnes gen
tes? Femoris nomine caro ſignificatur. De
carne Abrahæ, per Iſaac & Iacob, & ne mul Gen. 28.
ta commemoremus, per Mariam dominus
noſter Ieſus Chriſtus. Quia vero radix erat
in Patriarchis, vnde oſtendemus? Paulum in
terrogemus. Gentes iam credentes in Chri-
ſtum, & quaſi ſuperbire cupientes contra
Iudęos, qui crucifixerunt Chriſtum: cum &
de ipſo populo venerit alius paries, occur-
rens in angulo, ideſt, in ipſo Chriſto, de di-

uerſo uenienti parieti præputii, ideſt, gen-
tiũ. Cũ ergo ſe erigerent gẽtes, ſic eas, repri
mit, Si.ñ.tu, inquit, ex naturali inciſus olea-
G ſtro, inſertus es in illis, noli gloriari aduer-
ſus ramos. Nã ſi gloriaris, nõ tu radicẽ por-
Co.11. tas, ſed radix te. Ergo de radice Patriarcha-
rũ dicit fractos quoſdã ramos ꝑꝑ infideli-
tatẽ, & inſertũ ibi oleaſtrũ, ut eſſet particeps
pinguedinis oliuę, ideſt, Eccleſiã ex gẽtib.
uenientẽ. Et q̃s inſerit oleaſtrũ in oliua? Oli-
ua ſolet eſſe in oleaſtro, oleaſtrũ in oliua nũ
quã vidimus. Nã quiſquis fecerit, non inue
niet baccas niſi oleaſtri. Quod enim inſerit,
hoc creſcit, & eius rei fructus inuenit. Inue
nit nõ radicis fructus, ſed ſurculi. Hoc oſtẽ
dens Apoſtolus oĩ potẽtia ſua Deũ feciſſe,
ut oleaſter in radicẽ oliuę inſereret, & non
baccas ſylueſtres, ſed oliuã daret: ad oĩpotẽ
tiã Dei reuocans hoc Apoſtolus ait, Si tu ex
naturali inciſus es oleaſtro, & contra natu-
rã inſertus es in bonã oliuã, noli gloriari ad
uerſus ramos, inquit. Sed dicis, ait, Fracti sũt
rami vt ego inſerar. Bñ. Propter incredulita
tẽ fracti ſunt, Tu aũt fide ſta, noli altũ ſapere,
ſed time. Quid.n.eſt, noli altũ ſapeř? Noli ſu
Rom.11. perbire, q̃a inſertus es, ſed time ne frãgaris
ꝑ infidelitatẽ, ſicut illi fracti ſunt. Propter
infidelitatẽ, inq̃t, fracti ſunt, Tu aũt fide ſta,
noli altũ ſapere, ſed time. Nã ſi Deus natura
lib. ramis nõ pepercit, neq; tibi parcet. Et ſe
quitur bonus locus neceſſarius, & totus au-
diẽdus. Vides ergo, ĩq̃t, bonitatẽ & ſeuerita
tẽ Dei. In eos q̃dẽ qui fracti sũt ſeueritatẽ,
in te aũt q̃ inſertus es bonitatẽ, ſi permanſe
ris in bonitate. Alioquin, ideſt, ſi tu nõ ꝑmã
ſeris in bonitate, & tu excideris. & illi ſi nõ
ꝑmanſerint in infidelitate, inſerent. Tẽpore
igit veteris teſtamenti fratres, promiſsione
a Deo nr̃o populo illi carnali terrenę erãt &
tꝑales. Promiſſum eſt regnũ terrenum, pro-
H miſſa eſt terra illa, qua etiam inducti ſunt ab
Aegypto liberati: per Ieſum Naue introdu
cti ſunt in terrã repromiſsionis, vbi etiam
Hieruſalẽ terrena ædificata eſt, ubi regna-
uit Dauid. Acceperunt terram, liberati ex
Agypto: tranſeuntes ꝑ rubrum mare, fini-
tis anfractibus ac terroribus ſolitudinum,
acceperunt terrã, acceperunt regnum. Dein
de poſt regnum acceperunt, quia terrena
acceperant, cœperunt merito peccatorum
ſuorum oppugnari, expugnari & captiua-

ri, Ad extremũ euerſa eſt & ipſa ciuitas. Ta
les erant & illæ ꝓmiſsionis nõ pſeueraturę
ꝑ quas tñ figurabant futuræ ꝓmiſsiones pſ
ueraturæ, ut ille oĩs decurſus tꝑaliũ ꝓmis
ſionũ, figura eſſet & quædã ꝓphetia futur
rũ. Itaq; cũ illud regnũ deficeret, vbi regna
uit Dauid filius Ieſſe: ideſt, hõ quidã, etſi pr
pheta etſi sãctus, q̃a uidebat & præuideba
Chr̃m venturũ, de cuius ſemine ẽt ſcd̃m ca
nẽ naſciturus erat, tñ hõ, tñ nondũ Chr̃s, t
nõdũ rex nr̃ filius Dei, ſed rex Dauid filiu
Ieſſe, Quia ergo defecturũ erat illud regnũ
ꝑ qđ regnũ acceptũ laudabat tunc Deus
carnalibus: hoc ſolũ.n. pro magno tũc hab
bãt, q̃a liberati erant tꝑliter ab his, a quibu
tũc opprimebant, & euaſerãt hoſtes pſequ
tes ꝑ mare rubrũ, & ducti erant ꝑ ſolitudi
nẽ, & inuenerãt patriã & regnũ, hinc ſol
laudabant Deũ, nondũ intelligentes quid i
illis figuris præſignaret & ꝓmitteret Deus
Deficientibus ergo rebus, pro quibus lauda
bat Deũ populus ille carnalis, cui regnau
ille Dauid, defecerunt hymni Dauid, non
lii Dei, ſed filii Ieſſe. Periculoſum locũ tit
li pſal. pſentis, ſicut dñs voluit, pteruecti
mus. Accepiſtis quare dictũ ſit, defecerut
hymni Dauid filii Ieſſe, cuius vox eſt pſalm
Aſaph. Quid eſt Aſaph? Sicut inuenimus i
interp̃tationib. ex lingua Hebræa in Grec
& ex Græca nobis in Latinã trãslatis, Aſap
ſynagoga interpratatur. Vox eſt ergo ſyna K
gogæ. Sed tu cum audieris ſynagogam, no
li continuo deteſtari quaſi interfectionẽ d
mini. Erat quidẽ illa ſynagoga interfectri
dñi, nemo dubitat: ſed memẽto de ſynago
ga fuiſſe arietes quorũ filii ſumus. Vñ dr̃ i
pſalmo, Afferte dño filii Dei, afferte dño f
lios arietum, afferte dño gloriam & hono
rẽ. Qui inde arietes? Petrus, Ioannes, Iaco
bus, Andreas, Bartholomæus, & cæteri Apo
ſtoli. Hinc & ipſe primus Saulus, poſtea Pa
lus, deſt, primo ſuperbus, poſtea humili
Saul enim vnde dictũ eſt nomen Sauli, no
ſtis quia rex ſuperbus & infrenis fuit. No
quaſi aliqua iactantia ſibi nomen mutau
Apoſtolus, ſed ex Saulo factus eſt Paulus, e
ſuperbo modicus Paulũ.n. modicũ eſt. Vi
noſſe q̃d ſit Saulus? Ipſum audi iam Paul
recordantem q̃d fuerit ꝑ malitiã ſuã, & q
iam nunc ſit per gratiam Dei. Audi qu
fuerit Saulus, & q̃uo ſit Paulus. Quid f
prius?

rius, quid? Blasphemus, & persecutor & in
riosus. Audisti Saulũ, audi & Paulũ. Ego.
sum, inquit, minimus Apostolorũ. Quid
t minimus, nisi, ego sum Paulus? Et sequit̃
ui nõ sum dignus vocari Apostolus. Qua-
?? Quia fui Saulus. Quid est, Saulus? Ipse di
it. Quia ꝑsecutus sum, inq̃t, Ecclesiã Dei:
d gr̃a Dei ait, sum id q̃d sum. Abstulit sibi
ẽm granditatẽ suã, minimus iã in se, gran-
s in Chr̃o. Et iste Paulus quid dicit? Nõ re
ılit Deus plebẽ suã, de plebe ex Iudæis ve-
ente, plebẽ suã, inquit q̃ præsciuit. Nã &
go Israelita sum ex semine Abrahã de tri-
ı. Beniamin. Ergo & Paulus nobis de syna
ga, & Petrus, & alij Apostoli de synago
. Itaq; cũ audis ueteris vocẽ synagogę, no
attẽdere meritũ, sed intende partum. Loq̃
r ergo in hoc psalmo synagoga, deficien-
). hymnis Dauid filii Iesse, idest, deficienti
is reb. tẽporalibus, ꝑ quas solebat a carna
populo laudari Deus. Quare aũt illæ defe
rũt, nisi vt aliæ q̃rentẽ? Vt q̃rerẽtur quæq;
ĩ nõ erant? Non: Sed quę ibi tegebantur fi-
ıris, nõ quæ iã ibi non erãt, sed ibi tanq̃ in
dice occultabantur q̃busdã secretis myste
orũ, quæ, inquit, ipse Apostolus, figuræ no
æ fuerunt. Et attendite iam breuiter ip-
m figurã nostrã. Populus Israel sub Pha-
onis & Aegyptiorũ dominatione, popu-
s Christianus ante fidẽ p̃destinatus a Deo,
adhuc seruiẽs dæmonib. & diabolo prin
pi eorũ, Ecce populus subiugatis Aegy-
iis, seruiẽs peccatis suis. Non. n. nisi ꝑ pec-
ata nr̃a põt diabolus dominari. Liberat̃ po
ulus ab Aegyptiis per Moysen, liberat̃ po-
ulus a pręterita vita pc̃tõrũ ꝑ dñm nostrũ
esum. Christũ. Transit populus ille per ma
e rubrũ, iste per baptismũ. Moriũtur in ma
i rubro oẽs inimici populi illius, moriunt̃
n baptismo oĩa peccata nostra. Intẽdite fra
res. Post mare illud rubrũ non cõtinuo pa-
ria, nec datur tanquam iam hostes desint, se
cure triumphatur, sed restat eremi solitudo,
restant hostes insidiantes in uia. Sic & post
baptismum restat vita Christiana in tenta-
tionibus. In illa eremo suspirabatur patriæ
promissæ. Quid aliud Christiani suspirant
iam abluti in baptismo? Nunquid iam re-
gnant cum Christo? Nondum ventũ est ad
terram promissionis nostræ, sed nõ defectu
rã. Nõ. n. ibi deficiẽt hymni Dauid. Hoc mõ
audiant oẽs fideles, sciãt ubi sint, In ęremo
sunt, pr̃ię suspirãt. Mortui sunt hostes in ba-
ptismo, sed insequentes a tergo: Quid est in
sequentes a tergo? Ante faciẽ futura habemꝰ
a tergo pręterita. Oĩa pręterita peccata dele A
ta sunt in baptismo, quib. mõ tentamur, nõ
a tergo insequunt̃, sed in via insidiãt̃. Vnde
Apostolus huius eremi in via adhuc consti *Phili. 3.*
tutus, Quæ retro, inq̃t, oblitus, in ea q̃ ante
sunt extẽtus, scd̃m intentionẽ sequor ad pal
mã sup̃næ vocatiõis Dei, Tanq̃ diceret, Ad
patriã supernæ promissionis Dei. Et ibi iam
fratres in eremo quicq̃d passus est populus
ille, & q̃cq̃d eis Deus largitus est, q̃cũq; illa
flagella fuerũt, quæcũq; dona significatiões
sunt rerũ, quas in hac solitudine huius vitę
ambulantes in Chr̃o quærentes patriã, & ac
cipimus ad consolationẽ, & patimur ad ꝓ-
bationẽ. Non ergo mirũ, q̃a illud defecit ꝙ
figurabat faturum. Nã perductus est populus
ad patriã promissionis, nunquid semper
staturam? Si hoc esset, nõ esset figura sed res.
Quia verò figura erat, ad t̃pale quiddã per-
ductus est ille populus. Si ad t̃pale quiddam
perductus est, oportebat vt deficeret & defe
ctus suo cogeretur quęrere quod nunquam
deficeret. Synagoga ergo, idest, qui Deũ ibi
pie colebant, sed tñ ꝑꝑ terrenas res, ꝓpter
ista p̃sentia. Sunt. n. impii qui præsentiũ re-
rũ bona a dęmonib. q̃runt. Hic aũt populus B
ideo melius erat gentibus, ꝙ quãuis præsen
tia bona & temporalia, tñ ab vno Deo quę-
rebat qui est creator omniũ & spiritualium
& corporaliũ. Cum ergo illi pij scd̃m car-
nẽ attenderent, idest, illa synagoga quæ erat
in bonis, pro temporalibus bonis, non spiri
talibus, quales erant ibi Prophetæ, quales
pauci intellectores regni cœlestis ęterni. Er
go illa synagoga animaduertit quę accepe-
rit a Deo, & quę promiserit Deus populo il
li, abundãtiã rerũ terrenarũ, patriã, pacem,
fœlicitatem terrenam. Sed in his omnibus
figura erat, & non intelligens quid ibi late-
ret in rebus figuratis, putauit hoc pro ma-
gno dare Deum, nec habere melius quod da
re posset diligentibus se & seruientibus sibi.
Attendit & uidit quosdam peccatores im-
pios, blasphemos, seruos dæmonum, filios
diaboli viuẽtes in magna nequitia & su-
perbia, abundare rebus talibus terrenis &
t̃palibus, pro qualibus rebus ipse Deo ser-

uiebat,

uiebat, & nata est cogitatio pessima in cor-
de quæ faceret mutare pedes, & ꝓpe labi a
via Deı̃.Et ecce ista cogitatio ī populo erat
veteris testamēti, Vtinā non sit in carnalib.
fratribus nr̃is, cū iā aperte prędicatur fœli-
citas noui testamēti. Quid.n.dixit illa tūc sy
nagoga? Quid dixit ille populus? Nos serui
mus Deo & corripimur, flagellamur, subdu
cuntur nobis ea q̃ ꝓ magno a Deo accepe-
ramus. Illi aūt scelerati homines nequissi-
mi, superbi, blasphemi, neqeti, abundāt his
oībus reb. ꝑꝑ quas nos Deo seruimus. Puto
sine causa seruitur Deo. Hic sensus est Psal.
deficientis populi & nutantis, dū cōsyderat
bona terrena, ꝓpter q̃ seruiebat Deo, abun-
dare his q non seruirent Deo, nutat & pro-
pe labitur, & cū hymnis illis deficit, quia in
talib. cordibus hymni deficiebāt. Quid est,
in talib. cordib. hymni deficiebāt? Quia iā ta
lia cogitabāt, & Deū nō laudabant? Qūo. n.
laudarent Deū, qb. quasi peruersus videbaī,
dans impijs tātā fœlicitatē, & auferēs eā ser
uientib. sibi? Nō illis bonus videbatur Deus,
Et quibus Deus bonus non videbaī, nō vtiq;
ab eis laudabatur, A quib. aūt Deus non lau-
dabaī, defecerūt in illis hymni. Postea vero
populus iste intellexit quid eum admoneret
Deus q̃rere, cū ista tēporalia subtraheret ser
D uis suis, & donaret ea inimicis suis, blasphe
mis, impiis, admonitus intellexit, qa prę oī-
bus quæ dat Deus & bonis & malis, & aliqñ
aufert & bonis & malis, prę oībus erant ali
qd bonis. Quid est seruat aliqd bonis? Quid
illis seruat? Seipsum. Iā quātū arbitror curri
tur in psal. ītellectus est in noīe dñi. Audi re
cordantē & pœnitentem qui errauerat, pu-
tando Deū non bonū, qui dat bona terrena
malis, & aufert illa a seruis suis. Intellexit.
n. qd Deus seruaret seruis suis, & recogitās,
seq; castigans erupit hoc modo: Quā bonus
Israel Deus.) Sed quibus? Rectis corde. ̧ Per
uersis qd? Peruersus, vr̃. Sic & in alio Psal.
dicit, Cum sancto sanctus eris, & cum viro
Psal. 17. innocente innocens eris, Et cum peruerso
peruersus eris. Quid est peruersus eris cum
peruerso? Peruersum te putabit peruersus,
non quod nullo modo peruertatur Deus.
Absit. Quod est, est. Sed quēadmodum; sol
oculos puros, sanos, vegetos, fortes haben-
ti, tranquillus apparet, in oculos autem lip
pos quasi tela aspera iaculatus, intuentem il
lū vegetat, hunc excruciat, nō mutatus se
mutatū: sic cū cęperis eē ꝑuersus, & tibi d
ꝑuersus eē eē videbiī, tu mutat⁹ es nō ille.
go erit tibi pæna, ꝙ bōis gaudiū: Hoc iste
colēs, q̃ bonus, inqt, qd Deus Israel rect
corde. Quid autē tibi? Mei aūt pene cōmo
sūt pedes? Qñ cōmoti sūt pedes, nisi quād
non erat rectum cor? Vnde non erat rectu
cor? Audi: Paulominus effusi sunt gressi
mei.] Quod dixit pene: hoc dixit, paulom
nus: Et quod dixit, pene moti sūt pedes: hc
dixit effusi sunt gressus mei. Pene moti su
pedes, pene effusi sunt gressus mei. Moti p
des, Sed vnde moti pedes & effusi gressus
Ad errandum fusi sunt gressus, pedes ad la
sum, non omnino sed pene. Quid enim es
Iam ibam in errorem, non ieram, iam cad
bā non ciderā. Sed quare & hoc? Quia z
laui, inqt, in pctōrib. pacē pctōrū intuēs
Attēdi pctōres, vidi illos habere pacē. Qu
pacē? Tēporalē, fluxam, caducā atq; terre
nā, sed tñ talem qualem & a Deo ego desy
derabā. Vidi illos hr̃e q non seruiebant, De
ꝙ ego desyderabā vt seruirem Deo, & mo
sunt pedes mei, & pene effusi sūt gressus me
quare aūt hoc habēt pctōres, dicit breuiter
Quia non est declinatio mortis eorū, & fir
mamentum in flagello eorum. In laboribu
hominum non sunt, & cum hominibu
non flagellabuntur.] Iam intellexi inquit
quare illi habent pacem & florent in terra
quia morti eorum non est declinatio. i. qui
certa mors & ęterna eis manet, quę nec de
clinat ab eis, nec ipsi declinare ab ea pos
sunt. Quia non est declinatio mortis eorum
& firmamentum in flagello eorū. Et est fir
mamentum in flagello eorum. Non est. n
temporale flagellum eorum, sed firmum ir
sempiternum. Propter hęc ergo mala quę
illis æterna futura sunt, mō quid? In labori-
bus hominum non sunt, & cum hominib.
non flagellabuntur. Nunquid & ipse diabo-
lus cum hominibus non flagellatur, cui tñ
ęternum suppliciū præparat? Propterea qd
hinc isti dū non flagellantur, dū non labo-
rant cū hominibus? Ideo, inqt, obtinuit eos
superbia. ̧ Attende illos superbos indiscipli
natos, attende taurum deuotum victimæ,
ꝑmissum errare libere & vastare quæ po-
test vsque ad diem occisionis. Iam bonum
est fratres, in ipsius Prophetæ verbis audia-
mus

ıus hunc quaſi taurũ,de quo dixit. Sic.n.il
ım & alibi ſcriptura commemorat. Ducit
7. ɔs tanq̃ ad victimam præparatos,& parcit
s ad malam libertatẽ,ideo dixit, Obtinuit
ɔs ſuperbia.Quid eſt obtinuit eos ſuperbia?
ircũamicti ſunt iniq̃tate & impietate ſua.)
G ſon dixit tecti,ſed circũamicti, vndiq; co-
perti impietate ſua.Merito miſeri, nec vi-
ent nec videntur,quia circumamicti ſunt,
ec videntur interiora eorũ. Nam quiſquis
ıalorum hoı̃um quaſi fęlicem ſm̃ tp̃s inte
ora cõſpiceret,quiſquis eorum videret tru
es conſcientias,quiſquis aı̃as eorum poſſet
ſpicere,diuerberari tantis perturbationib.
ıpiditatum & timorum,videret illos miſe-
ɔs & qñ fęlices vocantur.Sed quia circum-
nicti ſunt iniq̃tate & impietate ſua, nõ vi-
ent,ſed nec videntur. Nouerat illos ſpũs,q̃
e illis iſta dicit, & eo oculo tales debemus
ſpicere,quo ſcimus videre,ſi nobis aufera
ır tegmẽ ab oculis impietatis. Videamus
tos & cum fęlices ſunt fugiamus,& cũ fę-
ces ſunt non imitemur,nec a dño Deo nr̃o
lia nobis pro magno petamus, qualia acci
ere meruerunt qui illi nõ ſeruiunt. Aliud
uiddam ſeruat,aliud deſiderandũ eſt.Quid
t aũt,audite.Primo iſti deſcribantur. Pro-
iit quaſi ex adipe iniq̃tas eorum.) Vide ſi
õ taurus ille agnitus eſt. Audite fratres, Nõ
ũocunq; tranſeundum eſt, qđ dixit, Pro-
ijt quaſi ex adipe iniq̃tas eorum.Sunt.n.ma
,ſed macie mali,ideo mali, quia macri, id
ſt, exiles exiguitate quadam neceſſitate affe
ti,& ipſi mali & dãnandi.Ferenda eſt enim
ıagis oı̃s neceſſitas, q̃ ꝑpetranda eſt aliqua
H ıiq̃tas,Tñ aliud eſt de neceſſitate peccare,
liud in abundantia.Pauper mendicus furtũ
acit,ex macie ꝓceſſit iniquitas. Diues abũ-
ans rebus tantis,quare diripit res alienas? Il
ius iniquitas ex macie, huius ex adipe pro-
eſſit. Ideo macro cum dicis, quare hoc fe-
iſti, humiliter afflictus & abiectus, rñdet,
Neceſſitas coegit me. Quare non timuiſti
Deũ? Egeſta cõpulit. Dic diuiti,quare hæc fa
cis,& non times Deũ? Si tñ tantus es q̃ poſ-
ſis dicere,vide ſi vel dignatur audire, vide ſi
non ẽt in te ipſo prodiet iniq̃tas ex adipe ei⁹.
Iam.n. præceptoribus & correptoribus ſuis
inimicitias indicunt & fiunt inimici verum
dicentibus iam ſueti palpari verbis adulan-
tiũ, aure molli, corde nõ ſano. Quis dicit di-
uiti, male feciſti rapiẽdo res alienas? Aut for
te ſi auſus fuerit aliq̃s dicere,& talis eſt, cui
nõ poſſit ille reſiſtere,q̃d rñdet? Totũ in cõ-
tẽptu Dei loquit̃. Quare? Quia ſuperbus eſt.
Quare? Quia pinguis eſt. Quare? Quia deuo-
tus ad victimã eſt. Prodijt quaſi ex adipe ini-
q̃tas eorũ. Tranſierũt in diſpõnem cordis.) I
Ibi intus tranſierunt.Quid eſt tranſierũt? Præ
tergreſſi ſunt uiã.Quid eſt tranſierunt? Exceſ
ſerunt metas humani gñis, hoı̃es ſe pares cæ
teris non putãt. Tranſierũt,inquã,metas hu-
mani gñis. Qñ dicis tali homini, frater tuus
eſt iſte pauper, eoſdẽ parẽtes habuiſtis Adã
& Euam:noli attẽdere tumorẽ tuũ, noli attẽ
dere typhum tuum in quo eleuatus es: & ſi
te circunſtãt familiæ, & ſi numeroſum aurũ
& argentũ,& ſi domus marmorata cõtinet,
& ſi recta laqueata contegunt, ſimul te, &
pauperẽ cõtegit tectũ mundi cęlũ,ſed diuer
ſus es a paupere rebus non tuis, extrinſecus
appoſitis.Te in illis vide,nõ illa in te. Attẽde
teipſ̃m quis ſis ad pauperẽ,teipſum, non q̃d
habes.Quid.n.deſpicis fratrẽ? In viſcerib.ma
trum veſtrarũ ambo nudi fuiſtis.Certe ẽt cũ
de iſta uita exierit, & iſtæ carnes exuta ani-
ma fuerint putrefactæ dignoſcantur oſſa di-
uitis & pauperis. De cõ ditione loquor ęqua
li, de ipſa ſorte generis humani, in qua oẽs
naſcuntur.Et diues cum hic ſit & pauper nõ
ſemper hic erunt: Et ſicut diues venit diues,
ſic nec diues abſcedit. Idem ipſe eſt vtriuſq;
introitus,& par exitus. Addo quod forte mu
tabitis uices. Iam vbique Euangelium præ-
dicatur. Attende quendam pauperem vlce- K
roſum qui iacebat an ianuã diuitis, & cupie
bat ſaturari de micis quæ cadebant de men-
ſa diuitis: Attende illum parem tuum,qui in *Luc. 16.*
duebatur purpura & byſſo, & epulabat quo
tidie ſplendide.Contigit nempe mori inopẽ
illum & afferri ab angelis in ſinu Abrahæ. Il-
le autem mortuus eſt & ſepultus eſt, Nam
illius forte ſepulturam nemo curauit. Et cũ
apud inferos ille diues in tormentis eſſet,nõ
ne eleuauit oculos ſuos & vidit in infinito
gaudio eum quem contempſit ante ianuam
ſuam,& digito eius aquæ ſtillam deſiderauit
qui de menſa eius cadentes micas deſydera-
uerat? Fratres labor illle pauperis quãtus fuit?
Delitiæ illæ diuitis quam longe fuerunt? Q̃đ
aũt mutauerunt, perpetuum eſt, Illius ergo
quia non erat declinatio in morte, & firma-
mentum

mentũ erat in flagello eius, in laboribus ho-
minum nõ fuit, & inter hoĩes flagellatus nõ
est. Ille aũt flagellatus hic, requeuit ibi, q̃a fla
Heb. 12. gellat oẽm filiũ quem recipit. Sed cui dicis
C istæ? Epulanti splendide & induenti se quoti
die purpura & bysso. Cui dicis? Qui transiit
in dispositionẽ cordis. Merito sero dicturus
I. est, Mitte Lazarũ dicat vel fratribus meis, q̃ñ
Luc. 16. ei nõ cõceditur fructus pnĩæ. Nõ enim pœ-
nitentia nõ datẽ, sed sempiterna erit pnĩa, &
nulla salus post pniam. Ergo isti transierunt
in dispositionẽ cordis. Cogitauerunt & lo-
cuti sunt malignitatẽ.] Sed loquunẽ maligni
tatẽ homines, & cũ timore. Isti aũt q̃uo? Ini-
quitatẽ in altũ locuti sunt.] Non solum locu
ti sunt iniquitatẽ, sed etiã clare audientibus
omnibus, Ego facio, ego ostendo senties cũ
quo habes, viuere te nõ sinã, Supbe vel co-
gnitares ea nõ etiã effunderes vel intra clau-
stra cogitationis mala cupiditas coercereẽ,
refrenares eam intra cogitationẽ suã. Qua
re? An forte macer est? Prodiet quasi ex adi-
pe iniquitas eorũ. Iniquitatẽ in altum locu-
ti sunt. Posuerunt in cœlum os suum, & lin-
gua eorũ transiuit sup terram.] Quid est hoc
transiuit super terram? Quod dictum est,
Posuerunt in cælũ os suum: hoc est, transiit
super terram. Transeũt terrena omnia. Quid
est terrena omnia transire? Non se cogitat
hominẽ subito mori posse, cũ loquitur, qua
si semper victurus minatur, Transcendit ini
quitas cogitationis illius terrenam fragili-
M tatẽ, nescit quali vase coopertus est, nescit
q̃d scriptũ est in alio loco de talibus, Exiet
Ps. 145. spiritus eius & reuertetur in terrã suã, in illa
die pibunt omnes cognitiones eius. Sed isti
diẽ vltimũ suũ non cogitantes, loquũtur su-
perbiã, & in cœlũ ponunt os suũ, & transcẽ
dunt terrã. Si vltimũ suũ diẽ non cogitaret,
idest, iudicii sui vltimum diẽ latro missus in
carcerẽ, nihil illo esset immanius, & tamen
posset effugere. Quo fugis ne moriaris Cer-
tus erit ille dies. Quid est diu quod victurus
es? Quantũ est diu q̃d habet finẽ, & si diu es-
set? Huc accedit, quia non est diu, & incer-
tum est ipsum quod dicitur diu. Quare hoc
non cogitat? Quia posuit in cęlum os suũ,
& lingua eius transiuit super terram. Ideo
reuertetur populus meus huc.) Iam ipse
Asaph reuertetur huc, Vidit enim ista abun-
dare iniquis, vidit superbis, redit ad Deum,

& incipit quærere & disputare. Sed q̃ñ? C
dies pleni inuenientur in eis. Quid est die
pleni? Cum aũt venit plenitudo tpis mis
Deus filium suum. Ipse est plenitudo tp
q̃ñ venit ille tpalia docere contemni, nõ h̃
magnum quicquid mali homines cupiun
pati quicq̃d mali hoĩes metuunt. Factus e
via, reuocauit ad cogitationẽ intimã, adm
nuit quid a Deo q̃rendum esset. Et vide c
qua cogitatione reuerberata in se, & quod
modo reuocante fluctus impetus sui, trans
ad vera eligenda, lõ reuertetur populus m
huc, & dies pleni inuenientur in eis. Et di
runt, Q̃uo sciuit Deus, & si est scĩa in altiss
mo?) Vide per quam cogitationem tran
seunt: Ecce iniqui fęlices sunt, nõ curat D
res humanas. Vere scit quid agamus. Vide
quæ dicuntur. Rogamus fratres, iam à Ch
stianis non dicatur, quomodo sciuit Deus
& si est scientia in altissimo? Vnde enim t
bi videtur non scire Deum, & non esse scie
tiam in altissimo? Respondet, Ecce ipsi pec
catores, & abundantes in seculo obtinueri
diuitias.) Et peccatores sunt, & abundante
diuitias in seculo obtinuerunt. Confess
est, quia ideo nolebat esse peccator, vt hab
ret diuitias. Carnalia anima visibilibus re
bus & terrenis vendiderat iustitiam suam
Qualis iustitia, quæ propter aurum habe-
tur; quasi preciosius sit aurum quam ipsa i
stitia, aut cum quisquam negat res alienans
maius damnum patiatur cui negat, q̃ ille
negat. Ille perdit vestem, iste fidem. Ecce ip
si peccatores, & abundantes in seculo obti
nuerunt diuitias? Inde ergo nescit Deus, &
inde non est scientia in altissimo. Et dixi, sine
causa iustificaui cor meum.) Quãdo seruic
Deo, & ista non habeo, non seruiunt illi, &
his abundant, Ergo sine causa iustificaui co
meũ. Et laui inter innocentes manus meas.)
Hoc sine causa feci. Vbi est merces bonæ vi-
tæ meæ? Vbi est pręmium seruitutis meæ? Be
ne viuo & egeo, & iniquus abundat. Et laui
inter innocentes manus meas. Et sui flagella
tus tota die.) A me non recedunt flagella
Dei. Bene seruio & flagellor, non seruit &
ornatur. Magnam quæstionem sibi fecit. Agi
tatur anima, [transit anima] transitura ad
contemnenda terrena, & concupiscenda
æterna. Transitus est ipsius animæ in hac
cogitatione, Vbi fluctuat in quadam tempe-
state,

ate,peruentura est ad portũ, Et quomõ ſo
ẽt ęgri,ꝗ lenius ægrotant cũ ſanitas longe
ſt,vicina ſanitate plus æſtuãt. Acceſsionem
riticã medici uocant,per q̃ tranſitur ad ſa
ıitatẽ,Maior ibı æſtus,ſed ducẽs ad ſalutem
naior ibi ardor,ſed vicina refectio, Sic er-
o & hic æſtuat,Nã ꝑiculoſa verba ſunt fra
res, moleſta,& pene blaſphema,q̃uo ſciuit
)eus,hoc eſt & pene?Nõ dixit neſciuit De⁹
C on dixit,nõ eſt ſcĩa in altiſsimo ſed quaſi q̃
ens,hęſitans & dubitans,Hoc eſt ꝙ ait pau
ante,Pene effuſi ſunt greſſus mei,Q̃uo ſci
it Deus,& eſt ſcĩa in altiſsimo?Nõ confir-
ıat,ſed ipſa dubitatio periculoſa ẽ.Per peri
ulũ trãſit ad ſanitatẽ.Audi iã ſanitatẽ. Ergo
ı vanũ iuſtificaui cor meũ,& laui ınter in-
ocẽtes manus meas.Et fuı flagellatus tota
ie.Et argutio mea ĩ matutinũ.]Argutio cor
eptio eſt.Qui arguitur, corripit. Quid eſt
ı matutinũ?Nõ differtur.Differt̃ impiorũ,
ıea nõ differt̃.Illa ſera uel nulla eſt,mea in
ıatutinũ Et fui flagellatus tota die,& argu-
o mea in matutinũ.Si dicebã narrabo ſic.§
deſt docebo ſic.Q̃uo docturus es, quia nõ
ſt ſcĩa ın altiſsimo,quia nõ ſcit Deus?Hanc
cĩam vis ꝓferre,ꝗa ſine cã iuſte viuũt qui
ıſte viuũt,ꝗa ꝑdidit hõ iuſtus ſeruitutẽ ſuã
ꝗa magis Deus malis fauet,aut neminẽ cu-
at?Hoc uis dicere,hoc vis narrare. Repri-
nit ſe authoritate cõpeſcente. Qua authori
ate?Aliq̃n vult hõ erumpere in iſtã ſnĩam,
ed reuocatur ſcripturis dicentibus,vt ſem-
ɔer bene viuatur,dicentibus,quia Deus cu-
at res humanas,ꝗa diſcernit inter piũ & im
ɔiũ.Ergo & iſte volens iam iſtã proferre ſẽ
entiam,reuocat ſe. Et quid ait?Si dicebã nar
D rabo ſic,Ecce generationẽ filiorum tuorum
reprobaui.§ Reprobaui generationem filio
rum tuorum ſic:ſi narrabo ſic, generationẽ
uſtorum reprobabo. Sicut & quædam ha
ɔent exemplaria.Ecce generationem filio-
rum tuorum cui concinui,ideſt, cui filio-
rum tuorum concinui,Ideſt, cui congrui,
cui accommodatus ſum.Diſſonui ab omni
bus ſi ſic doceo.Concinit enim qui conſo-
nat,qui autẽ non conſonat, non concinit.
Aliud dicturus ſum quam dixit Abraham,
quam dixit. Iſaac, quam dixit Iacob,
quam dixerunt Prophetæ. Ille enim omnes
dixerunt,quia curat Deus res humanas, ego
dicturus ſum,quia non curat? Maior ne in
me prudentia,q̃ in illis,maior ne intellect⁹
q̃ in illis?Saluberrima authoritas reuocauit
cogitationẽ ab impietate.Sed quid ſequit̃?Si
dicebã narrabo ſic,ecce gñationẽ filiorum
tuorũ reꝓbaui.Ergone reꝓbaret,quid fecit.
Et ſuſcepi cognoſcere.§ Suſcepit cognoſce-
re,De⁹ illi aſsit vt cognoſcat. Interim fr̃es,
a magno lapſu reuocatur,qm̃ non ſe iã ſciẽ E
tẽ p̃ſumit,ſed ſuſcepit cognoſcere ꝙ neſcie
bat.Iã.n.uolebat quaſi ſciẽs videri,& p̃dica-
re nullã Deo eſſe curã de reb.humanis.Facta
eſt.n.iſta ibi quorũ nequiſsima & impia do-
ctrina.Sciatis fratres multos diſputare & di
cere,ꝗa Deus res humanas nõ curat, ꝗa ca-
ſibus regũtur oĩa,vel ꝗa ſtellis ſubiectę sũt
voluntates noſtrę,ꝗa vnuſquiſq; non ꝓ me-
ritis agitur,ſed neceſsitate ſtellarũ ſuarũ.Do
ctrina mala,doctrina impia In hęc iſte ibat,
cuius pene cõmoti ſunt pedes, & cuius pau
lominus effuſi ſunt greſſus,In hunc ibat er-
rorẽ.Sed quia non cõcinebat gñationi filio *Dei cap.*
rũ Dei,ſuſcepit cognoſcer̃,& dãnauit ſcĩam *20. lib.*
in qua iuſtis Dei nõ cõgruebat.Et quid dicit *de Ciui.*
audiamus,quia ſuſcepit cognoſcere & audi *28. in in-*
tus eſt & didicit aliquid, & indicauit nobis. *fine.*
Et ſuſcepi inquit,cognoſcere.Hoc labor eſt
inq̃t,ante me.]Vere magnus labor cognoſ-
cere q̃uo & Deus curet res humanas, & bñ
ſit malis & laborent boni.Magna vis q̃onis,
Ideo hoc labor eſt ante me, Quaſi ſtat mi- *Pſa. 17.*
hi in facie murus quidam,ſed habes vocem
pſalmi,In Deo meo trãſgrediar murũ.Hoc F
labor eſt ante me.Verũ dicis,Labor eſt ante
me,ſed ante Deum non eſt labor Fac te añ
Deum vbi non eſt labor,& nec tibi erit la-
bor.Et fecit hoc,Non dicit, quandiu labor
ante ſe.Donec intro eã in ſanctuariũ Dei,&
intelligã in nouiſsima.§ Magna res fratres.
Tãdiu laboro,inq̃t,& ante faciẽ meã labo-
rẽ quendã quaſi ınextricabilẽ video, vt co-
gnoſcã quomõ & iuſtus ſit Deus,& res hu
manas curet,& nõ ſit iniquus,ꝙ peccantes
& ſcelera facientes fœlicitatẽ habẽt in hac
terra Pij vero & ſeruientes in tentationibus
plerũq; & in laboribus fatigãtur.Magna dif
ficultas eſt hoc ſcire,ſed donec introeam in
ſanctuarium Dei.In ſanctuario. n. Dei quid
tibi pręſtatur vt hanc ſoluas q̃onem? Et in-
telligam,inquit,in nouiſsima, non in præ-
ſentia.Ego,inq̃t de ſãctuario Dei ĩtẽdo ocu
lum in finem, pręſentia transgredior.,To-
tum

tum hoc quod vocatur humanũ genus, oĩs
iſta maſſą mortalitatis ventura eſt ad examẽ,
ventura eſt ad librã, appendenť ibi opera ho
minũ, Cuncta mõ nubes inuoluit, ſed Deo
cognita ſunt merita ſingulorũ. Et intelligam
inquit, in nouiſsima, ſed non a me. nã ante
me labor eſt. Vñ intelligã in nouiſsima? In-
trẽ in ſanctuariũ Dei. Vbi ergo intellexit, &
G vnde mõ iſti fœlices? Veruntñ propter dolo
ſitatem poſuiſti eis.) Quia doloſi ſunt, ideſt,
fraudulenti, quia doloſi ſunt, dolos patiunť.
Quid eſt hoc, quia fraudulenti ſunt, fraudem
patiuntur? Fraudem volunt facere generi hu
mano in omnibus nequitiis ſuis, fraudem &
ipſi patiuntur, vt terrena bona eligant, & re
linquãt æterna. Ergo fratres in eo quod frau
dem faciunt, fraudem patiuntur. Quod iam
dudum dixi, fratres, quale cor habet quis vt
lucretur veſtem & perdat fidem? Ille cui tu
lit veſtem paſſus eſt fraudem, an iſte qui tan
to damno percutitur? Si precioſior eſt veſtis
quam fides, maiore dãno ille afficitur. Si aũt
incõparabiliter fides excedit totũ mundũ,
ille videbitur damnum veſtis perpeti. Huic
autem dicitur, Quid prodeſt homini ſi totũ
Mat 16. mundum lucretur, animæ aũt ſuæ damnum
patiatur? Ergo q̃d illis contigit? Propter do-
loſitatẽ poſuiſti eis. Deieciſti eos dum extol
lerentur.] Non dixit deieciſti eos quia eleua
ti ſunt, non quaſi poſtea q̃ eleuati ſunt deie
ciſti eos, ſed in eo ipſo quod eleuati ſunt, de
iecti ſunt. Si.n. efferri iã cadere eſt, deieciſti
eos dum extollerentur. Q̃uo facti ſunt in de
ſolationem ſubito?) Admiratur ſuper eos, in
H telligens in nouiſsima. Defecerũt.] vere quo
mõ fumus, qui dum extollitur, deficit. Defe
cerunt. Q̃uo dicit defecerũt? Q̃uo q̃ intelli-
git in nouiſsima. Defecerunt. Perierunt pro-
pter iniquitatẽ ſuã, Velut ſomnũ exurgen-
tis.) Q̃uo defecerũt? Q̃uo deficit ſomnũ exur
gẽtis. Fac hominẽ in ſomnis videre ſe inue-
niſſe theſauros. diues eſt, ſed donec euigilet.
Veluti ſomnium exurgentis, ſic defecerunt
q̃uo ſomnium euigilantis. Quęritur igitur,
& non eſt, nihil in manibus, nihil in lecto.
Pauper dormierat, diues in ſomnis factus
fuerat. Si non euigilaſſet, diues eſſet. Euigila
uit, inuenit erumnam quam dimiſerat dor-
miens. Et iſti non inuenient miſeriam quam
ſibi comparauerant? Cum euigilauerint de
hac vita, tranſit illud quod quaſi ſomno te-
nebatur, veluti ſomnium exurgentis. Et ne di
ceretur, Quid ergo? Parua tibi vř claritas eo
rum, parua tibi videť põpa eorũ, parui tibi
videnť tituli, imagines, ſtatuæ, laudes, cunei
clientũ. Dñe, ait, in ciuitate tua imagines eo
rũ ad nihilũ rediges.) Itaq; fr̃es mei libere
loquens de hoc loco, veluti vñ libet, q̃a q̃ñ
vobis miſcemur, magis vos ferimus, quam
docemus in nomine Chr̃i & in timore eius
exhortor vos, ut quicũque iſta non habetis,
non cupiatis: quicunq; h̃etis, non in eis præ
ſumatis. Ecce dixi vobis, nõ dico damnami-
ni q̃a h̃etis, ſed dãnamini ſi de talib. p̃ſuma-
tis, Si de talib. p̃ſumatis, ſi de talib. inflemini,
ſi propter talia magni vobis videamini, ſi p̃p
talia pauperes nõ agnoſcatis, ſi generis hu-
mani conditionẽ cõem p̃p excellentẽ vani-
tatẽ obliuiſcamini. Tunc.n. Deus neceſſe eſt
retribuat in nouiſsimo, & ĩ ciuitate ſua ima
ginẽ taliũ ad nihilum redigat. Qui aũt diues
eſt, hoc modo ſit quo pręcepit Apoſtolus,
Pręcipe, inquit, diuitibus huius mũdi, non
ſuperbe ſapere, neq; ſperare in incerto diui
tiarũ ſuarũ, ſed in Deo vno, qui præſtat oĩa
nobis abũdanter ad fruẽdũ. Abſtulit ſupbiã
diuitũ, dat cõſiliũ. Quaſi diceret, diuites, ſu-
mus, ſupbire nos p̃hibes, iactare põpas diui
tiarũ nr̃arũ vetas. Quid ergo facturi ſumus
de iſtis diuitiis? Vſqueadeo non eſt q̃ inde
fiat? Diuites, inq̃t, ſint in opibus bonis, faci-
le tribuãt, cõmunicent Et quid p̃deſt hoc?
Theſaurizent ſibi fundamẽtũ bonũ ĩ futurũ,
vt apprehendãt verã ũitã. Vbi debẽt ſibi the
ſaurizare? Quo miſit iſte oculũ intrãs in ſã
ctuariũ Dei? Exhorreſcãt oẽs fratres noſtri,
diuites, abundantes pecunia, auro, argẽto, fa
milia, honorib. exhorreſcãt q̃d modo dictũ
eſt, Domine in ciuitate tua imaginẽ eorum
ad nihilum rediges. Non ne digni ſunt hæc
pati, vt Deus in ciuitate ſua imaginẽ eorum
ad nihilum redigat, quia & ipſi in ciuitate
ſua terrena imaginẽ Dei ad nihilum redege
runt? In ciuitate tua imaginem eorũ ad nihi
lum rediges. Quia delectatum eſt cor meũ)
Dicit q̃bus rebus tentatur, quia delectatum
eſt, inquit, cor meum Et renes mei mutati
ſunt.] Quando me delectauerunt tempora-
lia iſta, mutati ſunt renes mei. Poteſt & ſic in
telligi, quia delectatum eſt cor meũ in Deũ,
& renes mei mutati ſunt, id eſt libidi-
nes meæ mutatæ ſunt, & caſtus, totus
factus

actus sum.Renes mei mutati sunt . Et audi
ũo.Et ego ad nihilum redactus sum,& non
ognoui.) Ego ille qui modo ista dico de di
itib.aliqñ talia desideraui:ideo & ego ad ni
ilum redactus sum,qñ penè effusi sunt gres
us mei.Et ego ad nihilum redactus sum , &
on cognoui.Non est ergo desperandum,&
lis in quos talia dicebam.Quid est non co-
noui? Quasi pecus factus sum ad te , & ego
emper tecum.) Multũ interest inter istum &
lios. Iste quasi pecus factus est desiderando
errena , qñ redactus ad nihilũ non cogno-
it æterna.Sed non recessit à Deo suo , quia
õ illa desiderauit a dęmonibus , a diabolo .
Ioc.n.iam vobis cõmendaui . Vox est syna-
ogę,id est, illius populi qui nõ seruiuit ido
s.Pecus quidẽ factus sum,a Deo meo terre
a desiderans,sed nunq̃ recessi ab ipso Deo
neo.Quia ergo q̃uis factus pecus,non reces
a Deo meo,sequit̃,Tenuisti manũ dexteræ
neę.]Non dixit manũ dexterã meã,sed ma-
ũ dexterę meę.Si dexteræ manus est,man⁹
ét manũ.Manũ tenuisti dexteræ meæ, vt de
uceres me.Quid posuit manũ? Potestatem.
Ioc.n.dicimus quẽ q̃ hr̃e in manu qđ habet
n ptãte,qũo dixit diabolus Deo de Iob,Mit
e manũ tuã,& tolle quæ hẽt. Quid est mitte
nanũ tuã?Da ptãtem . Manũ Dei,ptãtẽ Dei
ixit:sicut scriptũ est alio loco, Mors & vita
n manibus linguæ.Nunqd lingua manus ha
bet?Quid est in manib.linguæ ? In ptãte lin-
guę.Quid est in potestate linguæ?Ex ore tuo
ustificaberis,& ex ore tuo cõdẽnaberis. Te-
nuisti ergo manũ dexterę meę,potestatẽ dex
teræ meæ.Quæ est dextera mea?Quia ego sẽ
per tecum. In sinistra habebam , quia pecus
factus sum,idest, q̃a terrena in me fuit cõcu
piscentia,Sed dextera mea erat,quia semper
tecũ erã.Huius dexteræ meæ manũ tenuisti,
id est potestatem rexisti. Quam ptãtem?De-
disti eis ptãtem filios dei fieri . Cœpit esse iã
inter filios Dei ad nouum testm̃ pertinens .
Vide qũo retenta est manus dexteræ eius. In
voluntate tua deduxisti me.) Quid est in vo
luntate tua?Non meis meritis.Quid est in vo
luntate tua?Audi Apostolum, qui fuit pecus
primo terrena desiderans , & secundum ve-
tus testm̃ viuẽs.Quid ait?Qui primo fui bla-
sphemus,& persecutor,& iniuriosus,sed mi
sericordiam consecutus sum.Quid est in vo
luntate tua?Gratia Dei sum id quod sum . Et
cũ gloria assumpsisti me.) Iam quod assum-
ptus est, & in qua gloria eius quis explicat?
Quis dicit?Expectemus hoc, quia in resurre
ctione erit , in nouissimis erit , Cum gloria
assumpsisti me . Et cœpit cogitare fęlicitatẽ
ipsam cęlestẽ,& arguere se,quia pecus fuit,
& terrena desiderauit.Quid.n.mihi est in cę
lo,& a te quid volui super terram?) Ex voce
vestra intellexisse vos video. Cõparauit vo- A
luntati suæ terrenæ p̃mium cęleste qđ acce- *In lib. de Ciui. Dei ca. 25. in fine.*
pturus est,vidit quid ibi sibi seruaret̃,& co-
gitans & æstuãs in cogitatione cuiusdam rei
ineffabilis,quam nec oculus vidit,nec auris *1. Cor. 2.*
audiuit,nec in cor hominis ascendit, non di
xit illud,aut illud mihi est in cęlo:sed , quid
mihi est in cęlo? Quid est illud qđ habeo in
cęlo;Quantũ est? quale est?q̃d est? Et cũ non
transijt,qđ habeo in cęlo a te, quid volui su-
per terrã?Seruas mihi tu , sed dicã vt possũ ,
sed date veniam,Accipite conatũ meum, de
uotionẽ nitendi,nam explicandi nulla facul
tas est.Seruas,inquit,mihi tu in cęlo diuitias
immortáles te ipsum,& ego volui a te ĩ ter-
ra qđ habent & impij,qđ habent & mali,qđ
habent & facinorosi,pecuniã , aurum & ar-
gentum,gemmas,familias, qđ hñt & scelera
ti multi, qđ hñt multæ fœminæ turpes,mul-
ti uiri turpes . Hæc pro magno desideraui à
Deo meo super terram , cum seruet se mihi
in cęlo Deus meus.) Quid.n.mihi est in cę-
lo?Oñdere habet ipsum quid?Et a te q̃d vo-
lui sup̃ terrã?Defecit cor meũ & caro mea,
Deus cordis mei.] Hoc ergo mihi est in cę-
lo seruatũ,Deus cordis mei.Et pars mea De⁹
meus.] Quid est fratres ? Inuenimus diuitias
nr̃as,eligãt sibi partes genus humanũ. Videa
mus hoies cupiditatum diuersitate dilania- B
ri,Eligant alij militiã, alij aduocationẽ , alij
diuersas variasq; doctrinas, alij negociatio-
nem,alij agriculturã, Istas partes sibi faciant
de rebus humanis, clamet popul⁹ Dei , pars
mea Deus meus . Non ad tp̃s pars mea, sed
pars mea Deus.In secula.] Aurum & si sem-
per hẽo, quid habeo?Deũ si semper haberẽ ,
q̃ magnũ bonum haberẽ.Huc accedit , quia
Deus seipsum mihi promittit, & id me in
ęternũ habiturũ p̃mittit.Tm̃ habeo,& nunq̃
non habeo.Magna fęlicitas pars mea Deus.
Quandiu?in secula . Quomodo ? Ecce vide
qũo illum amauit.Fecit cor castũ, Deus cor
dis mei?& pars mea Deus in secula . Factum
est

eſt cor caſtum,gratis iam amatur Deus, Nõ
ab illo petitur aliud præmium.Qui aliud p̃-
miũ petit a Deo , & ꝑpea vult ſeruire Deo ,
carius facit qđ vult accipere,q̃ ipſum a quo
C vult accipere. Quid ergo?Nullũ præmium
Dei?Nullum præter ipſum.Præmiũ Dei ipſe
Deus eſt.Hoc amat,hoc diligit,ſi aliud dile-
xerit,non erit caſtus amor . Recedis ab igne
immortali,frigeſces,corrumperis. Noli re-
cedẽ,corruptio tua erit,fornicatio tua erit.
Iam iſte redit , iam iſte pęnitet , iam pñiam
iſte elegit,iam dicit,pars mea Deus. Et qũo
delectatur in ipſo quẽ partem ſibi elegit?Ec
ce qui longe ſe faciunt a te, peribunt,) Iſte
ergo receſſit a Deo,ſed non longe,quia qua
ſi pecus factus ſum,inquit,& ego ſemper te-
cũ.Illi vero longe receſſerunt, quia non ſo-
lũ terrena deſiderauerunt, ſed ea a demoni-
bus & a diabolo petierunt. Qui longe ſe fa-
ciunt a te,peribunt.Et quid eſt,longe a Deo
fieri?Perdidiſti oẽm qui fornicatur abs te.)
Huic fornicationi cõtrarius eſt amor caſt⁹.
Quis eſt amor caſtus? Amat iam aĩa ſponsũ
ſuũ.Quid ab illo quærit , ab ſponſo ſuo quẽ
diligit? Forte qũo ſibi eligũt homines aut ge
neros,aut ſponſos fęminæ eligunt,Forte di-
uitias & aurum eius amat,& fundos,argen-
tũ,& pecuniã,& equos & familiã & cętera?
Abſit.Iſte ipſum ſolũ amat,gratis amat,quia
Ioan. 1. in ipſo habet oĩa , quia per ipſum facta ſunt
oĩa.Perdidiſti,inquit, oẽm qui fornicaẗ abs
te.Tu aũt quid facis?Mihi aũt adhærere Deo
bonum eſt.) Hoc eſt totũ bonũ. vultis am--
D plius? Doleo volẽtes. Fratres quid vultis am
1.Co.10 plius?Deo adhærere nihil eſt melius , qñ eũ
videbimus facie ad faciem. Modo ergo q̃d ?
Quia adhuc peregrinus loquor? Adhærere
Deo,inquit,bonũ eſt, ſed modo in peregri-
natione,quia nondum venit res. Ponere in
Deo ſpem meã.) Quandiu ergo nondũ adhę
ſiſti,ibi pone ſpem.Fluctuas,præmitte ad ter
ram hanc ancorã,Nondum hæres per p̃ſen-
tiã,inhęre per ſpem . Ponere in Deum ſpem
meam.Et quid hic ages ponẽs in Deo ſpem
tuam?Quod erit negociũ tuũ,niſi vt laudes
quem diligis , & facies te cum coamatorib⁹
eius?Ecce ſi amares aurigam,nõ raperes cæ
teros,vt tecũ amarent ? Amator aurigæ qua-
cunque tranſit loquitur de illo , vt cum illo
eum ament & cæteri. Gratis amãtur flagitio
ſi homines , & a Deo præmiũ quæritur , v
amatur?Ama Deũ gratis,nulli inuideas Deũ
Rapite eũ quotquot poteſtis , quotquot po
ſeſſuri eſtis,non fit anguſtus.Nullos in illo
mites facietis,totũ ſinguli poſſidebitis, & t
tum oẽs habebitis.Ergo hoc fac dum hic e
i.cum ponis in Deo ſpẽ tuam.Quid.n.hic ſ
quitur?Vt annunciẽ oẽs laudes tua,in atrij
Sed vbi?In atris filię Sion,quia p̃dicatio D
p̃ter Eccleſiã inanis eſt.Parũ eſt laudare deũ
E & annunciare oẽs laudes eius . In atriis fili
Sion annuncia.Ad vnitatẽ attende,noli di
dere populum,ſed rape ad vnum & fac vn
Oblitus ſum quandiu dixi , Iam finito pſa
mo , ex iſto odore conijcio me diuturnu
habuiſſe ſermonem , ſed ſtudijs veſtris no
ſufficio.Violenti eſtis nimis, vtinam iſta vi
lentia rapiatis regna cęlorum.

In Pſalmum ſeptuageſimumtertium
Enarratio :

PSalmi huius titul⁹ eſt:Intellect⁹ Aſaph.
Latine cõgregatio, Græce ſynagoga dr̃
Videamus quid intellexerit iſta ſynagoga.
Nos aũt intelligamus primitus ſynagogam
exinde intelligemus quid intellexerit ſynag
ga.Oĩs cõgregatio gñali noĩe ſynagoga ap
pellatur,& pecorum & hoĩum põt dici cõ
gregatio . Non aũt hic pecorum congrega
tio eſt,qñ audiuimus intellectum . Nam hõ
ſi neglexerit intellectum in honore poſitus
quid de illo dictum eſt, audi, Homo in ho-
nore poſitus non intellexit, comparatus eſt
iumentis inſenſatis , & ſimilis factus eſt illis.
Quia ergo non eſt pecorũ congregatio,nec
diu differendum eſt, nec diligentius cõmen-
dandũ eſt,ſed quia hoĩum eſt, quorum ho-
minum ſit,hoc debemus intelligere.Nõ vti-
que eorum hoĩum eſt , qui in honore poſiti
non intelligentes cõparati ſunt iumentis in-
ſenſatis,& ſimiles facti ſunt eis , ſed eorum
qui intelligunt. Præſcribit enim hoc titu-
lus Pſalmi dicens,Intellectus Aſaph.Intelle-
ctus quædam congregatio eſt , cuius vocem
audituri ſumus. Sed quoniã proprie ſynago
ga dicta eſt congregatio populi Iſrael,ita vt
vbicunque audierimus ſynagogam, nõ iam
ſoleamus intelligere , niſi populum Iudæo-
rum,videamus ne forte ipſius vox ſit in iſto
Pſalmo. Sed qualium Iudæorum , & qua-
lis populi Iſrael?Non enim paleæ, ſed for-
te

frumenti:non ramorum fractorũ,sed for
confirmatorum . Nõ enim oẽsqui ſunt ex
rael,hi ſunt Iſraelitæ , ſed in Iſaac, inquit,
ocabitur tibi ſemen : hoc eſt, nõ hi qui filij
rnis,hi filij Dei, ſed filij promiſſionis de-
itantur in ſemine. Sunt ergo quidẽ Iſrae-
G æ,ex quibus erat ille de quodictum eſt,Ec
vere Iſraelita in quo dolus nõ eſt. Nõ ẽm
c dico,qđ & nos Iſraelitę ſumus, quia &
ſemen Abrahæ ſumus . Gentibus quippe
quebatur Apoſtolus cum diceret,Ergo A-
hę ſemen eſtis ſcđm promiſsionẽ hęre-
. Scđm hoc ergo oẽs Iſraelitę qui ſequi-
r veſtigia fidei patris noſtri Abrahę . Sed
modo hic ĩtelligamus Iſraelitarũ vocẽ,
dixit Apoſtolus , Nã & ego Iſraelita sũ
emine Abrahę de tribu Beniamin Hic er
intelligamus qđ Prophetę dixerũt Reli-
æ ſalueę fient. Reliquiarum itaque ſaluata
udiamus hic vocẽ,& loquatur ſynagoga
acceperat vetus teſtm̃, & intenta erat in
miſſa carnalia,& ex hoc factũ eſt vt nu-
ent ei pedes . Nam & in alio quodã Pſal-
,vbi titulus ẽt habet Aſaph,quid dicitur?
am bonus. Deus Iſrael rectis corde ? Mei
ẽ penè commoti ſunt pedes . Et quaſi di-
emus, vñ tibi cõmoti sũt pedes? Paulomi
,inquit,effuſi ſunt greſſus mei, qa zelaui
eccatoribus pacẽ peccatorum intuens.
enim ſcđm promiſſa Dei ad uetus teſtm̃
entia expectaret fœlicitatem terrenam,
uertit eam abundare apud impios,in his
us quas expectauerat a Deo pollere illos
on colerent Deũ: & tanq̃ ſine cauſa Deo
iſſet , nutauerũt pedes eius; Ibi enim di-
, Ecce ipſi peccatores & abũdantes in ſe-
obtinuerunt diuitias , Nũquid in vano
ficaui cor meũ? Videte queadmodũ pau
inus effuſi ſunt greſſus eius, vt iã ſibi di-
ĩa. Quæ vtilitas quia ſeruio Deo ? Ecce
nõ ſeruit & fœlix eſt,ego ſeruio & labo
oſtremo puto,qa & ego fœlix ſum , qñ
le fœlix eſt qui nõ ſeruit: quare me putẽ
fælicem eſſe quia ſeruio? Ille autẽ Pſal-
cuius teſtimonium produxit, præcedit
quem nunc in manibus habemus . Op-
une autem non ex nr̃a , ſed ex Dei diſpẽ
one factum eſt, vt modo audiremus ex
ngelio,Quia lex per Moyſen data eſt gra
& veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.
. diſcernimus duo teſtamenta , vetus &
nouum,non ſunt eadẽ ſacr̃a, nec eadem pro
miſſa,eadem tñ pleraq; pręcepta. Nam non
occides,nõ mœchaberis,non furaberis, ho *Exe. 20.*
nora patrem & matrem,non falſum teſtimo
nium dixeris , non concupiſces rex proximi
tui , & non cócupiſces uxorem proximi tui
& nobis pręceptum eſt:& quiſquis ea nõ ob I
ſeruauerit,deuiat, nec oĩno dignus eſt q ac-
cipere mereatur montem ſanctũ Dei,de quo
dictũ eſt, Quis habitabit in tabernaculo tuo, *Pſal. 14.*
aut quis requeſcet in monte ſancto tuo? Inno
cens manibus & mundo corde . Hęc dici-
mus fratres chariſsimi, vt oẽs de nouo teſta
mento diſcatis nõ, inhærere terrenis rebus,
ſed cęleſtia adipiſci . Diſcuſſa ergo præce-
pta , aut oĩa eadẽ inueniunt , aut vix aliqua
in Euãgelio quę non dicta ſunt a Prophetis.
Præcepta eadẽ ſacr̃a nõ eadẽ, ꝓmiſſa nõ ea-
dem. Videamus quare præcepta eadẽ, qa ẽm
hæc Deo ſeruire debemus. Sacr̃a nõ eadem,
quia alia ſunt ſacr̃a dantia ſalutem,alia pro-
mittentia ſaluatorem. Sacr̃a noui teſtamenti
dant ſalutẽ,ſacramenta veteris teſtamenti ꝓ
miſſerunt ſaluatorẽ. Cũ ergo iã teneas ꝓmiſ
ſa, quid quæris promittentia ſaluatorem , iã
habens? Hoc dico, teneas promiſſa, non qđ
iam acceperimus vitam æternam , ſed quia
iam venerit Chriſtus qui per Prophetas prę
nunciabatur. Mutata ſunt ſacr̃a, facta ſunt fa-
ciliora,pauciora,ſalubriora, fæliciora Pro-
miſſa quare non eadem ? Quia promiſſa eſt *Exod. 3*
terra Canaan, terra copioſa , fructuoſa , af-
fluens lacte & melle, ꝓmiſſum regnũ tp̃alc,
ꝓmiſſa fœlicitas ſeculi , ꝓmiſſa fęcunditas
filiorũ, ꝓmiſſa ſubiectio inimicorũ, Hęc oĩa
ad terrenam fœlicitatẽ pertinent. Sed quare K
ipſa primo promitti oportebat? Quia nõ pri
mo ꝙ ſpiritale eſt, ſed qđ aĩale, poſtea, inq̃t, *1. Co.15*
ſpiritale. Primus hõ de terra terrenus, ſecun-
dus homo de cœlo cœleſtis : qualis terre-
nus, tales & terreni & qualis cœleſtis , tales
& cœleſtes: ſicut portauimus imaginẽ terre
ni, portemus & imaginẽ eius q de cœlo eſt.
Ad imaginẽ terreni ꝑtinet vetus teſtm̃ , ad
imaginẽ cęleſtis nouũ teſtm̃, Sed ne quiſquã
putaret ab alio fcm̃ eſſe hoĩem terrenũ , ab
alio cęleſtẽ, ideo Deũ oñdens ſe eſſe vtriuſ-
que creatorẽ, ẽt vtriuſq; teſtamẽti ſe eſſe vo-
luit autorem , vt & terrena promittere in
veteri teſtamento, & cœleſtia in nouo teſta
mento . Sed tandiu primus homo terrenus

es,quādiu terrena sapit.Nunquid qm̄ puero
dantur quædam puerilia ludicra quibus pue
rilis animus auocetur, ꝓpea grandeſcentiū
non excutiuntur è manibus, vt aliquid iam
vtilius tractet,quod grandem decet? Verun-
tamen tuipſe dediſti filio tuo & nuces par-
uulo,& codicem grandi. Non ergo quia il-
la quaſi ludicra puerorum, Deus per nouū
teſtm̄ excus ſit de manibus filiorum,ut aliq̃d
L vtilius daret grandeſcentibus, ꝓpea priora
illa non ipſe dediſſe putandns eſt.Ipſe vtrun
que dedit.Sed lex ipſa per Moyſen data eſt,
Ioan. 1. gratia & veritas per Ieſum Chriſtū facta eſt.
Gratia,quia impletur per charitatem, quod
per literam iubebatur:veritas,quia redditur
ꝙ promittebatur,Hoc ergo intellexit Aſaph
iſte. Denique omnia,quæ Iudæis promiſſa
fuerant ablata ſunt.Vbi eſt regnum eorum?
Vbi templum,vbi unctio,vbi ſacerdos, vbi
iam apud illos Prophetæ? Ex quo venit qui
Dan. 9. per Prophetas prædicabatur in illa gente,iā
nihil horum eſt,Iam perdidit terrena,& nō
dum quærit cęleſtia.Inhærere ergo terrenis,
quamuis ea Deus donet, non debes. Verun-
tn̄ non quia eis inhærere non debemus, aliū
ea dare,niſi Deum credere debemus:Ipſe ea
dat,ſed noli pro magno expectare ab eo bo
num,quod dat & non bono. Nam ſi pro ma
gno ea daret,malis ea non daret, Ideo autē
ea voluit dare & malis,vt diſcant boni aliud
ab eo quærere,q̃d non dat & malis. Illi autē
inhærentes terrenis miſeri, & non de illo ꝑ-
ſumentes qui fecit cœlum & terram,qui eis
dedit & ipſa terrena, qui eos ēt tpaliter de
Exo. 14. Aegypti captiuitate liberauit, qui eos per di
uiſum mare duxit,qui eorum inimicos per
M ſequentes fluctibus obruit,non in illo præſu
mentes qui daret vtique cęleſtia grandibus,
ſicut terrena paruulis dedit,timentes perde-
re ꝙ acceperant,occiderūt qui dederat.Hęc
dicimus fratres, vt oēs de nouo teſtō diſca-
tis non inhærere terrenis,Si enim illi inexcu
ſabiliter terrenis inhæſerunt,quib.ipſum no
uum teſtm̄ nondum fuerat reuelatum,quan-
to inexcuſabilius terrena ſectant̄,quib. iam
promiſſa cęleſtia in nouo teſtō reuelata ſūt?
Nam recolite fratres mei quid dictum ſit a
perſequentibus Chriſtum, Si dimiſerimus
Ioan. 11. eum,ſic venient Romani & tollent nobis &
locum & gentem. Videte quia timendo ter-
rena perdere,regem cœli occiderunt. Et q̃d
eis factum eſt? Perdiderunt ēt ipſa terren
Et vbi occiderunt Chriſtum, ibi occiſi ſu
Et cū terram nolentes perdere,datorem v
occiderunt,eandem terrā occiſi perdider
Et eo tpe quo illum occiderunt, eoipſo t
admonent,quare iſta perpeſſi ſunt.Qn̄ en
euerſa eſt ciuitas Iudæorū, paſcha celeb
bant,& in multis milibus hominū tota i
gens conuenerat ad illius feſtiuitatis cele
tionem.Ibi Deus per malos quidem, ſed
ille bonus, per iniuſtos, ſed iuſtus & iuſ
ita in eos vindicauit,ut perimerentur mu
milia hoīum,& ipſa ciuitas euerteret̄. H
in iſto pſalmo plangit intellectus Aſaph
in ipſo planctu tanq̃ intellectus diſcernit
rena cęleſtibus, diſcernit vetus teſtm̄ a
uo teſtō,vt uideas per quæ tranſeas, q̃d e
ctes,quid relinquas,quibus hæreas.Sic e
cępit, Vt quid repuliſti nos Deus in fine
Repuliſti in finem,ex perſona populi Iu
rū,& ex perſona congregationis quæ ꝓp
ſynagoga appellatur. Vt quid repuliſti
Deus in finem? non reprehendit, ſed quę
vt quid, quam ob rem,ꝓp quid hoc feci
Quid feciſti?Repuliſti nos in finē. Quid
in finem? Forte uſq; in finem ſeculi.An re
liſti nos in Chriſto qui finis eſt omni cre
ti?Vt quid.n.repuliſti nos Deus in finē? I
tus eſt animus tuus ſuper oues gregis tu
Quare iratus es ſuper oues gregis tui,
quia terrenis inhærebamus, & paſtorem
agnoſcebamus?Memēto cōgregationis tu
quam poſſediſti ab initio.) Nunquid iſta
teſt eſſe uox gentium?Nunquid gentes p
ſedit ab initio? Sed poſſedit ſemen Abra
populum Iſrael etiam ſecundum carnē n
de Patriarchis patribus noſtris,quorum
filii facti ſumus,non veniendo de carne,
imitādo fidem.Illi aūt a Deo poſſeſſi ab
tio,quid eis cōtigit? Memēto cōgregatio
tuę q̃ poſſediſti ab initio. Redemiſti virg
hæreditatis tuæ.)Ipſam cungregationē tu
virgam hęreditatis tuæ redemiſti. Hāc ip
congregationē dixit virgam hæreditatis.R
ſpiciamus ad factum primum,qn̄ voluit p
ſidere ipſam congregationem liberans i
de Aegypto, quòd ſignum dederit Moyſi
diceret Moyſes ei, Quod ſignum dabo,
credant mihi, quia tu me miſiſti?Et Deus
ad illum:Quid in manu tua portas?Virga
Proijce illam in terrā. Et dimiſit virgam
terra,

etra, & facta est serpens, & expauit Moy-
ses,& fugit ab eo. Et ait illi dñs, Apprehende
caudam eius. Et apprehendit, & reuersa est
in statum suum virga facta, sicut antea virga
erat. Quid siginficat? Non n. frustra factum
est. Interrogemus lr̃as Dei. Quid serpens ꝓ-
pinasit homini? Mortem. Ergo mors a serpen-
te, Si mors a serpente, virga in serpēte, Chri
stus in morte. Ideo etiam cum a serpentibus
in deserto morderentur & necarentur, præ-
cepit dominus Moysi, vt serpentem ęneum
exaltaret in eremo, & admoneret populũ,
vt quisquis a serpente morsus esset, illum in
tueretur & sanaretur. Sic & fiebat: sic & ho-
mines a venenis, morsi a serpentibus sanabã-
tur intuendo serpentẽ. Sanari a serpente ma-
gnum sacr̃m. Quid est intuendo serpentẽ sa
nari a serpente? Credendo in mortuum salua
ri a morte. Et tamẽ expauit & fugit Moyses.
Quid est, ab illo serpente fugisse Moysen?
Quid fratres, nisi qđ scimus in Euãgelio fa-
ctum? Mortuus est Chr̃s, & expauerunt disci
puli, & ab illa spe in qua fuerant recesserũt.
Sed quid dictum est? Apprehende caudam
eius Quid est caudam? Posteriora compre-
hende. Hoc significauit & illud, Posteriora
mea videbis. Primo factus est serpens, sed
cauda retenta facta virga. Primo occisus,
postea resurrexit. Est etiã in cauda serpentis
finis seculi, quia sic modo mortalitas Eccle-
siæ ambulat: alij eunt, alij ueniunt ꝑ mortẽ
tanq̃ per serpentẽ ꝗa a serpente mors semi-
nata est: sed in fine seculi, tanquã cauda redi-
mus ad manum Dei, & efficimur stabilitum
regnũ Dei, vt impleat̃ in nobis, Redemisti
virgã hæreditatis tuę. Sed ꝗa synagogę uox
est, Redimisti aũt virgã hæreditatis tuę: ma-
gis apparet in gentibus: occulta autẽ spes Iu
dæorũ, vel eorum ꝗ futuri sunt vt credant,
vel eorum qui eo tꝑe crediderunt, qñ misso
spiritu sãcto, discipuli oĩum gentiũ linguis
locuti sunt. Tunc. n. aliquot millia de Iudęis
ipsis Christi crucifixoribus crediderunt: &
quia prope inuenti erant, ita crediderunt,
vt oĩa quæ habebant venderẽt, & precia rerũ
suarum ante pedes Apostolorum ponerent.
Quia ergo occultum erat hoc, magisq́ue re-
demptio virgæ Dei clara futura erat in gẽti-
bus, exprimit vnde dicat quod dixit, Rede-
misti virgam hęreditatis tuæ. Hoc dixit non
in gentibus, in quibus manifestũ est: Sed vn-

de? Monte Sion.] Ad hæc & mons Sion põt
aliter intelligi? Istum: In quẽ habitasti in ip-
so.] Vbi erat populus ante vbi institutum tẽ-
plum, vbi celebrata sacrificia, vbi oĩa illo tẽ-
pore necessaria, Chr̃m promittentia. Promis
sio cum reditur res, iam fit superflua: nam
anteq̃ redatur quod promittitur, necessaria
est ipsa promisio, ne promissum sibi obli-
uiscat̃ cui promittit̃, & non expectando mo
riatur. Oportet ergo vt expectet, vt cum ve-
nerit accipiat: ideo non debet deserere pro- E
missionem. Propter hoc non deserebantur
figuræ, vt ueniente die, vmbrę tollerent̃ Mõ
tem Sion istum quẽ inhabitasti in ipso. Eleua
manũ tuã in superbiã eorum in finem.] Qũo
nos reppellebas in finem, sic eleua manum
tuam in superbiã eorum in finem. Quorũ su
perbiam? A quibus euersa est Hierusalem. A
quibus aũt, nisi a regibus gẽtium? Bene ele-
uata est manus eius in superbiam eorũ in fi-
nem: nam & ipsi iam Chr̃m cognouerunt.
Finis. n. legis Christus ad iustitiã oĩ credẽti. *Rom. 10.*
Quã bene illis optat: quasi iratus loquitur, &
maledicere videtur: & vtinam eueniat quod
maledicit, immo iã in nomine Christi eue-
nire gaudeamus. Iã tenentes sceptrum, sub- *Psal. 71.*
duntur ligno crucis: iam fit qđ ꝑ̃dictum est,
Adorabunt eum oẽs reges terrę, oẽs gentes
seruient illi. Iã in frõtibus regum preciosius
est signũ crucis, q̃ gemma diadematis. Eleua
manum tuam in superbiã eorum in finem.
Quanta maligne operatus est inimicus in sã
ctis tuis?] In his quæ sancta tua erant, idest, in
tẽplo, in sacerdotio, in illis oĩbus sacr̃is quæ
illo tempore fuerunt, quanta maligne opera
tus est inimicus? Reuera inimicis tunc opera
tus est. Gentes enim tunc quę hoc fecerunt,
Deos falsos colebant, simulachra adorabãt, F
dęmonibus seruiebant: operati sunt tamen
multa mala in sanctis Dei Quando possent,
nisi permitterentur? Quando autem permit-
terentur, nisi iam gens sancta illa prima pro
missa non essent, cũ ipse qui promiserat te-
neretur? Ergo quanta malignatus est inimi-
cus in sanctis tuis. Et gloriati sunt oẽs ꝗ ode
rũt te.] Seruos attende dæmonum, seruos si-
mulachrorũ, quales tũc gentes erant quãdo
euerterunt templum & ciuitatem Dei. Et
gloriati sunt: In medio solennitatis tuę.] Me-
mentote qđ dixit tunc euersam esse Hierusa
lem, cũ ipsa solennitas ageret̃, in qua solen-

niate dñm crucifixerunt.Cõgregati ſæuierũt congregati perierũt:Poſuerunt ſigna ſua ſigna & nõ cognouerũt.) Habebãt ſigna ſua q̃ ibi ponerent,vexilla ſua,aquilas ſuas,dracones ſuos,ſigna Romana,aut etiam ſtatuas ſuas,quas primo in tẽplo poſuerunt,aut for
G te ſigna ſua quæ audierãt a vatibus dęmo-
Ioã. 19. num ſuorũ,& nõ cognouerunt. Quid non cognouerũt?Quia non haberes in me poteſtatẽ,niſi tibi data eſſet deſuper.Nõ cognouerunt,quia non ipſis honor delatus eſt, vt affligerent,vt caperent,vel euerterent ciuitatẽ,ſed ĩpietas eorũ tanquã ſecuris.Dei facta eſt.Facti ſunt inſtrumentum irati,nõ regnũ placati.Facit hoc.n.Deus ꝙ plerũq; facit & hõ Aliqñ iratus hõ apprehedit virgã iacentẽ in medio,fortaſſe qualecũq; ſarmentũ,cędit inde filiũ ſuũ,ac deinde ꝓijcit ſarmentũ in ignẽ,& filio ſeruat hæreditatẽ. Sic aliqñ Deus ꝑ malos erudit bonos,& per tpalẽ potentiã dãnandorũ,exercet diſciplinã liberãdorũ.Quid enim?Putatis fratres, quia vere ſic data eſt diſciplina illi gẽti,vt oĩno periret?Quanti inde poſtea crediderunt, quanti adhuc credituri ſunt?Alia eſt palea,aliud frumentũ,ſuper vtrũq; tñ ĩ trat tribula, ſed ſub vna tribula aliud cõminuitur, aliud purgatᷓ. Quantũ bonũ p̄ſtitit nobis Deus de malo Iu
Nu. 21. dę traditoris?De ipſa ſæuitia Iudæorũ quantũ bonũ præſtitũ eſt fidelibus gentibus?Occiſus eſt Chr̃s,vt eſſet in cruce,ꝙ attenderet q̃ eſſet a ſerpente ꝑcuſſus.Sic ergo & iſti forte a diuinis ſuis audierant,quia debuerunt ire
H ad Hieruſalẽ,& cape re eã,& cum cæpiſſent atque euertiſſent eã,dixerunt ſibi quod a demonibus ſuis factum ſit, poſuerunt ſigna ſua ſigna, & non cognouerunt.Quid nõ cognouerunt:Sicut in egreſſu deſuper.) Quia niſi deſuper egrederetur iuſsio,nunquam ſęuientibus gentibus in Iudæorum populum talia licerent.Sed egreſſum eſt deſuper, qũo
Dani. 9. dicit Daniel a principio oratiõis ſuæ,Egreſſus eſt ſermo Hoc & dñs ipſi Pilato inflantiſe,& ponenti ſigna ſua ſigna, & non cognoſcenti &dicenti ad Chr̃m, Mihi non reſpondes,neſcis quia poteſtatem habeo occidendi te,& poteſtatem habeo dimittendi te? Et dñs ad inflatum tanquam veſicã inſlatam pũgens, Non haberes, inquit, in me poteſtatẽ, niſi datum eſſet tibi deſuper. Sic & hic po-
Ioan. 19. ſuerunt ſigna ſua ſigna, & non cognouerũt.

Qũo non cognouerũt?Sicut in egreſſu deſ per.Qũo egreſſus factus fuerat deſuꝑ,vt ho impleret?Nunq̃d ſic illi cognoſcere potu runt?Iã ꝑcurramus verſus iſtos euerſa Hi
ruſalẽ,ꝑpea q̃a & manifeſti ſunt,& nõ lib I
immorri nec in pœna inimicorũ. Quaſi i ſylua lignorũ ſecurib.cõciderũt ianuas ei in idipſum,in dolabro & in fractorio de cerunt eã.]Ideſt cõſpiranter,conſtãter in d labro & fractorio deiecerunt eã. Incend rũt igni ſanctuariũ tuũ,polluerunt in ter tabernaculũ nominis tui.Dixerunt in cor ſuo cognatio eorũ inter ſe.]Quid dixerun Venite cõprimamus oẽs ſolẽnitates dñi terra.]Dñi,ex perſona huius interpoſitũ e ideſt,ex pſona Aſaph.Nõ.n.illi ſæuientes minũ appellarent,cuius tẽplũ euertebãt.V nite cõprimamus oẽs ſolẽnitates dñi de te ra.Quid Aſaph?Quid ĩtellectus Aſaph ĩ hi Quid?Nõ ꝓficit vel diſciplina data? Men prauitas nõ corrigitur?Euerſa ſunt oĩa qu primo erant:nuſquã ſacerdos,nuſquã leu ta Iudæorum,nuſquam victima, nuſquã t plũ.Ergo nihil aliud cognoſcendum eſt.n ſi qđ huic decedenti ſucceſsit.Aut vero h ꝓmiſſum ſignum nõ auferretur,niſi veniſ quod promittebatur? Videamus ergo h modo intellectũ Aſaph, videamus ſi ꝓfic ex tribulatione.Attendite quid dicat. Sig nr̃a vidimus,iã iam nõ eſt Propheta, & n non cognoſcet adhuc.]Ecce iſti Iudęi qui dñt non agnoſci adhuc,ideſt, in captiuita adhuc ſe eſſe,nõdum ſe liberari, expecta ad Chriſtum. Venturus eſt Chriſtus, ſed v niet ut iudex:Primo vocator,poſtea diſcr tor veniet,quia veniet,& eum venturum ſe manifeſtum eſt,ſed iam deſuper venie Ante te erat o Iſrael:quaſſatus es, quia offe diſti in iacentem:ne conteraris obſerua d ſuper venientem,ita.n.prędictum eſt ꝑ Pr phetam,quiſquis offenderit in lapidem il lum,conquaſſabitur, & ſuper quem ven rit conteret eum.Conquaſſat paruos, co teret magnos.Iam ſigna tua non vides, no eſt Propheta,& dicis: Et nos non cogno cet adhuc,quia vos non agnoſcitis adhu Iam non eſt Propheta, & nos non cogn ſcet adhuc. Vſquequo Deus exprobab inimicus? Clamas quaſi derelictus, qua deſertus clamas tanquam æger qui medicum cędere,q̃ curari maluiſti:nõ te agno

ſcit

scit adhuc. Etenim quibus non est annuncia-
tum de eo videbunt, & qui non audierunt
intelligent, & tu adhuc clamas, iam non est
Propheta, & nos non cognoscet adhuc? Vbi
est intellectus tuus? Irritat aduersarius nomẽ
tuum in finẽ. Ad hoc irritat aduersarius no-
men tuum in finem, vt irratus corripias,
corripiens cognoscas in finẽ, aut certe in fi-
nem vsque ad finẽ. Vsque ad quẽ finẽ? Quo-
usque cognoscas, quousq; clames, quousq;
apprehensa cauda redeatur ad regnũ. Vt q̃d
auertis manũ tuã, & dexterã tuã, de medio
sinu tuo in finem?] Iterum aliud signũ q̃d da-
tum est Moysi. Qũo.n. superius de virga signũ,
sic & de dextera. Cum.n. illud factũ esset de
virga, dedit Deus alterũ signũ, Mitte, inquit,
manum tuã in sinum tuũ, & misit: ꝓduc eã,
& ꝓduxit, & inuenta est alba. idest imunda.
Albor.n. in cute lepra est, non candor. Ipsa
hereditas Dei, idest, populus eius foras ab
eo missus, immundus factus est. Sed quid illi
dixit? Reuoca eã in sinum tuũ: reuocauit, & re-
uersa est ad colorem suum. Qũ hoc facis ait
Asaph iste? Quousque dexteram tuã alienas
a sinu tuo, vt foris immunda remaneat? Re-
uoca eã, redeat ad colorem, agnoscat salua-
torẽ: vt quid auertis manum tuã, & dexterã
tuã de medio sinu tuo in finem? Hæc clamat
cæcus non intelligens, & hoc Deus facit q̃d
fecit. Quare.n. venit Chrs? Cęcitas ex parte
in Israel facta est, vt plenitudo gentium in-
traret, & sic oĩs Israel saluus fieret Ergo iã
Asaph agnosce quod pręcessit, vt vel sequa-
ris si ꝓcedere non potuisti. Non.n. frustra ve-
nit Christus, aut frustra ocisus est Chrs, aut
frustra granũ cecidit in terrã, nisi vt multi-
pliciter surgeret. Exaltatus est serpens in ere-
mo, vt percussos a veneno sanaret. Attẽde ꝙ
factum est, noli putare vacare quod venit,
ne te malum inueniat cum iterum venerit.
Intellexit Asaph, quia in titulo Psalmi in-
tellectus Asaph. Et quid ait? Deus autem rex
noster ante secula, operatus est salutẽ in me-
dio terræ.] Hæc nos clamamus, Iam non est
Propheta, & nos cognoscet adhuc. Hæc au-
tem Deus noster, rex noster, qui est ante se-
cula, operatus est salutem in medio terræ,
quia ipsa est in principio verbum, per quod
facta sunt secula, operatus est salutem in me-
dio terræ. Deus ergo rex noster ante secula,
quod fecit? Operatus est salutem in medio
terrę, & ego adhuc quasi clamo desertus? Il-
le operatur salutẽ in medio terrę, & ego re-
mansi terra? Intellexit Asaph bene, quia intel-
lectus est Asaph. Quare enim ista, aut qualẽ
salutem operatus est Christus, nisi vt disce-
rent homines æterna desiderare, non semꝑ
temporalibus inhęrere? Deus autem rex no-
ster ante secula, operatus est salutem in me-
dio terræ. Dum nos clamamus, Vsque quo
dñe exprobrabit inimicus in finem, vsque-
quo irritat aduersarius, vsquequo manum
tuam auertis a sinu tuo: cũ hęc dicimus Deꝰ
autem rex noster ante secula, operatus est sa-
lutẽ in medio terrę, & nos dormimus. Iam
vigilant gentes, & nos stertimus, & tanquã A
nos Deus deseruerit, in somnis deliramus.
Operatus est salutẽ in medio terræ. Iã ergo
Asaph corrigere ad intellectum, dic nobis
qualem salutẽ operatus est Deus in medio
terræ cum illa terrena vestra salus euersa est,
quid fecit? Quid promisit? Tu cõfirmasti in
virtute tua mare.] Tanquã gentem Iudęorũ
velut aridam a fluctibus separatam. Mare in
amaritudine sua gentes erant, terram illam
vndique circũfluebãt: ecce cõfirmasti in vir-
tute tua mare, & remansit terra sitiens im-
brem tuum. Tu cõfirmasti in virtute tua ma-
re. Cõtriuisti capita draconum in aqua.] Dra-
conum capita dæmoniorum superbias a q̃-
bus gentes possidebantur contriuisti super
aquã, q̃a eos quos possidebãt tu ꝑ baptismũ
liberasti. Quid adhuc post capita draconũ?
Illi enim dracones habẽt principẽ suum, &
ipse primus est magnus draco. Et de illo q̃d
fecit qui operatus est salutẽ in medio terrę?
Audi Tu confregisti caput draconis.] Cuius
draconis? Intelligimus dracones omnia dę-
monia sub diabolo militantia. Quem ergo
singularem draconem cuius caput confra-
ctum est, nisi ipsum diabolum intelligere de-
bemus? Quid de illo fecit? Tu confrigisti ca-
put dracõis. Illud est initium peccati, caput B
illud est quod accepit maledictum, vt semẽ
Eue obseruaret caput serpentis. Admonita *Gene. 3.*
est enim Ecclesia initium peccati deuitare.
Quod est initium peccati? Tanquam caput *Eccl. 10.*
serpentis, initium omnis peccati superbia.
Confractum est ergo caput draconis, cõfra-
cta est superbia diabolica. Et quid de illo fe-
cit qui operatus est salutẽ in medio terræ?
Dedisti eũ in escam populis Aethiopibus.]

Quid eſt hoc? Qũo intelligo populos Athio
pes? Qũo, niſi per oẽs gentes? Et bene per ni-
gros. Aethiopes enim nigri ſunt. Ipſi uocan-
tur ad fidem qui nigri fuerunt, ipſi prorſus,
Ephe. 5. vt dicatur eis, Fuiſtis enim aliquaudo te-
nebræ, nũc aũt lux in dño. Ipſi prorſus vo-
cantur nigri, ſed ne remaneant nigri: de his.
Cant. 1. n. fit Eccleſia cuĩ dr̃, Quę eſt iſta quæ aſcen-
dit dealbata? Quid. n. de nigra factum eſt, ni-
ſi qđ dictũ eſt, Nigra ſum & ſpecioſa? Et qũo
acceperunt iſti in ęſcam draconem iſtum?
Puto quia magis Chriſtũ acceperũt in eſcã:
ſed Chriſtum quo ſe conſummarent, diabo-
lũ quẽ conſumerent, Nã & vnde vitulus ille
quẽ adorauit populus infidelis & apoſtata,
C quærens deos Aegyptiorum, dimittens eũ ꝗ
liberauit de ſeruitute Aegyptiorum? Vnde
agitatum eſt illud magnum ſacr̃m? Cũ enim
ſic iraſceretur Moyſes colentib. & adoranti-
bus idolum, & zelo Dei inflammatus vindi-
Exe. 32. caret tpaliter, vt a morte ſempiterna deuitã-
da terreret, tñ ipſum caput vituli in ignẽ mi-
ſit & exterminauit, cõminuit, in aquam ſpar
ſit, dedit populo bibere: ſic factũ eſt magnũ
ſacr̃m. O ira prophetica & animus non tur-
batus, ſed illuminatus, Quid egit? Mitte in
ignem, vt forma ipſa prius confundat̃, mi-
nutatim cõminue vt paulatim conſumatur:
Mitte in aquã, da populo bibere. Quid eſt
hoc, niſi quia adoratores diaboli corpus ip-
ſius facti erant, qũo agnoſcentes Chriſtũ fiũt
corpus Chriſti vt eis dicatur, Vos aũt eſtis
corpus Chriſti & membra? Corpus diaboli
conſumendum erat, & hoc ab Iſraelitis con
ſumendum. Ex illo. n. populo Apoſtoli, ex il
lo prima Eccleſia: Et dictũ erat Petro de gen
Act. 10. tibus, Macta & manduca. Quid eſt macta &
manduca? Occide qđ ſunt, & fac quod es.
D Hac macta & manduca, hac cõminue & bi-
be, vtrunque tñ in eodem ſacramento, quia
oportebat vtique, & ſine dubitatione opor-
tebat, vt corpus quod erat diaboli, credẽdo
tranſiret in corpus Chriſti ſic diabolus con-
ſumitur amiſſis membris ſuis. Hoc figuratũ
Exod. 4. eſt & in ſerpente Moyſi. Nam fecerunt magi
ſimiliter, proiectisque virgis ſuis exibuerunt
dracones: ſed draco Moyſi omnium illorũ
magorum virgas abſorbuit. Intelligatur er-
go & modo corpus diaboli: hoc fit, deuora-
tur a gentibus quæ crediderunt, factus eſt
eſca populis Aethiopibus. Illud quoq; intel-
ligi poteſt, Dediſti eum eſcã populis Aethi
pibus, quia nũc eum oẽs mordent. Quid e
mordent? Reprehendendo, culpando, accu
ſando. Qũo dictum eſt in prohibitione qu
dem, ſed tñ expreſſum, Si aũt mordetis & c
meditis inuicem, videte ne ab inuicem co
ſumamini. Quid eſt, mordetis & comedit
inuicem? Litigatis inuicem, detrahitis inu
cem, opprobria obijcitis inuicem. Attendi
ergo nunc his morſibus cõſumi diabolum
Quis non iratus ſeruo ſuo ẽt paganus dic
illi ſatanas? Vide diabolum datum in eſcan
Hoc dicit Chriſtianus, hoc dicit Iudęus, hc
dicit Paganus ipſum adorat, & de ipſo ma
dicit. Videamus ergo reliqua fratres, obſ
cro intendite, eum magna voluptate audit
tur, quia audita ẽt in orbe terrarum cogn
ſcuntur. Hęc qñ dicebantur, non fuerunt,
tunc promittebant̃ non reddebantur: nu
vero quia voluptate afficimur, cum ea qu
prędicta legimus in libro, compleri viden
in mundo, videamus quid fecerit, quem ia
intellexit Aſaph, qui operatus eſt ſalutem i
medio terræ. Tu dirupiſti fontes & torre
tes.) Vt manarent liquorem ſapientiæ, vt m
narent diuitias fidei, vt irrigarent falſitate
gentium, vt oẽs infideles in fidei dulcedir
ſua irrigatione conuerterent, diſrupiſti fo
tes & torrẽtes. Forte diſcretum eſt, forte vn
eſt, quia fontes tam largi fuerunt vt flumi
facerent. Tu diſrupiſti fontes & torrente
Si aũt ad diſcretionem, in ali s ſit verbũ D
fons aquæ ſalientis in vitam æternam: alij a
tem audientis verbum, & non ſic habentes
vt bene viuant, tamen non tacentes lingu
torrentes fiunt. Torrentes euim dicunt̃ pr
prie qui non ſunt perennes: nam aliquand
& translate dicitur torrens pro fluuio: ſic
dictum eſt. Inebriabuntur ab vbertate dom
tuæ, & torrente delitiarum tuarum potabi
eos. Non enim ille torrens aliquando ſicca
bitur: ſed torrentes proprie dicuntur fluu
qui æſtate deficiunt, aquis autem hyemali-
bus innundantur & currunt. Vides ergo ho
minem bene fidelem perſeueraturum vſqu
in finem, non relicturum Deum in tentati
ne omni, pro ueritate, non pro falſitate &
errore omnes moleſtias ſuſtinentem. Hi
vnde ſic viget, niſi quia verbum factum e
in eo fons aquæ ſalientis in uitam æternam
Alius aũt accipe verbum, prædicat, non ta-
cet,

tet, currit sed æstas probat fonté aut torrentem; tñ ex vtroq; rigaṫ terra ab eo qui opera us est salutem in medio terrę. Exundent fontes & torrentes. Tu dirupisti fontes & torrẽes. Tu siccasti fluuios Ethan.] Hac rumpit ontes & torrentas, hac siccat fluuios Ethan, vt inde currant aquæ: Et quæ aquæ siccenṫ? Fluuios, inquit, Ethan, Quid est Ethan? Verbum.n. Hebreũ est, Quid interpretaṫ Ethan? Fortis, robustus. Quis est iste fortis & robustus, cuius fluuios siccat Deus? Quis, nisi ille ipse draco? Nemo enim intrat in domũ fortis vt vasa illius diripiat, nisi prius alligauerit fortẽ. Ipsa.n. est fortis de virtute sua pręsumens & Deum deserens: ipse est fortis, qui ait, Ponam sedẽ meam ad Aquilonẽ, & ero similis altissimo. De ipso calice peruersę fortitudinis homini propinauit. Fortes esse voluerunt q̃ se Deos futuros de cibo vetito crediderunt. Factus est Adam fortis cũ audiret, Ecce factus est Adã quasi vnus ex nobis. Fortes & Iudęi de iustitia sua pręsumẽtes: Ignorantes.n. Dei iustitiã, & suã quęrentes constituere iustitiam, tanq̃ fortes iustitię Dei non sunt subiecti. Videte hominẽ digessisse fortitudinẽ suam, & remansisse infirmũ, inopem, longe stantẽ, nec oculos suos ad cœlos leuare audentem, sed percutientẽ pectus suũ, & dicentem, Dñe ꝓpitius esto mihi peccatori. Iam infirmus est iam infirmitatẽ confitetur, non est fortis: arida terra est, rigeṫ fontibus & torrentibus. Illi adhuc fortes sunt qui de virtute sua præsumunt: Siccenṫ flumina eorũ, nõ proficient doctrinæ gentiũ, haruspicum, mathematicorum, magicę artes, qm̃ siccati sunt fluuij fortes. Tu siccasti fluuios Ethan. Arescat illa doctrina, inundentur mentes Euangelio veritatis. Tuus est dies, & tua est nox.] Quis hoc ignorat qñ ipse fecit hæc oĩa, quia per verbum facta sunt oĩa, Illijpsi qui operatus est salutẽ in medio terrę, illi diciṫ, Tuus est dies, & tua est nox. Aliquid hic intelligere debemus qđ pertineat ad ipsam salutẽ, q̃ operatus est Deus in medio terræ, Tuus est dies. Qui sunt isti? Spiritales. Et tua est nox. Qui sunt isti? Carnales, Tuus est dies, & tua est nox. Loquantur spiritales spiritalia spiritalibus: dictum est.n. Spiritalibus spiritalia comparantes, Sapientiam loquimur inter perfectos. Nondum capiunt istam sapientiã carnales, Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Ergo cũ spiritales spiritalibus loquunṫ, Dies diei eructat verbũ. Cum vero & ipsi carnales nõ tacent fidem crucifixi Christi, quam possunt capere parui, nox nocti annunciat sciẽtiam. Tuus est dies, & tua est nox: ad te ꝑtinent spiritales, ad te ꝑtinent carnales. Illos illustras incõmutabili sapientia & veritate, illos consolaris carnis manifestatione, tanq̃ luna cõsolãs noctem. Tuus est dies, & tua est nox. Vis audire diem? Vide si capis, erige quãtum potes mentem tuã. Videamus si pertines ad diẽ, iam videamus. Si nõ palpitat aspectus tuus, potes videre quod audisti modo ex Euangelio, In principio erat verbum, & verbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbum. Non nosti.n. tu cogitare verba nisi quę sonãt & trãseũt. Potes iã capere verbũ, nõ sonũ, sed Deũ? An nõ ibi audisti. & Deus erat verbũ? Sed tu ista verba cogitas, Omnia ꝑ ipsum facta sunt: & ꝑ ipsum facti sunt, & qui verba faciunt. Quale ergo illud verbum est? Capis, o carnalis? Rñde, Capis? Non capis, adhuc ad noctem pertines, luna tibi necessaria est ne in tenebris moriaris. Etenim quidam peccatores in tẽderũt arcũ vt sagittarenṫ in obscura luna rectos corde. Obscurata est.n. caro Christi de cruce deposita, & in sepulchro posita: & illi q̃ occiderũt insultauerũt, & nondum resurrexerat, & sagittati sũt discipuli recti corde, sed in obscura luna. Ergo vt non solum dies diei eructat verbum, sed etiã nox nocti annunciet scientiam? quoniã tuus est dies & tua est nox: dignare descẽdere, manere apud eum a quo descendis, sed venire ad quos descendis. Dignare descendere qui in hoc mũdo eras, & mundus per te factus est & mundus te non cognouit. Habeat & nox consolationem suam: habeat, inquit, verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Tuus est dies, & tua est nox. Tu perfecisti solem & lunam:] Solem spiritalẽ, lunã carnales: adhuc carnalis est, non deferatur, & ipse perficiaṫ. Tu perfecisti solem & lunam: solem tanquã sapientem: lunam tanquam insipientem, non tamen deseruisti: nam ita scriptum est, Sapiens permanet sicut sol, stultus autem sicut luna mutatur. Quid ergo? quia sol permanet. i. sapiens permanet sicut sol, stultus sicut luna mutatur: adhuc carnalis, adhuc insipiens deserendus est? Et vbi est, quod

Psal. 18.
I
Ioan. 1.
Psal. 10.
Mat. 27.
Esai. 18.
Ioan. 1.
K
Eccl. 27.
Rom. 1.

dictũ est ab Apostolo, Sapiẽtib. & ĩsipiẽtib.
debitor sum? Tu perfecisti solẽ & lunã. Tu fe
cisti omnes terminos terræ.§ Nonne & an-
Ephe.2. tea quã fundauit terrã? Sed quõ fecit termi-
nos terræ, qui operatus est salutẽ in medio
terræ? Quõ, nisi quõ dicit Apostolus, Grã
aũt salui facti sumus, & hoc non ex nobis,
sed Dei donũ est, nõ ex operibus ne forte qs
Ibidem. extollat? Ergo nõ erãt opera bona? Erãt. Sed
quõ? Grã Dei. Sequere, videamus: Ipsius.n.
L sumus figmentũ creati in Chr̃o Iesu in oper-
rib. bonis: Ecce quõ fecit terminos terræ, q
operatus est salutẽ in medio terrę. Tu fecisti
oẽs terminos terræ: Aestatẽ & ver tu fecisti
ea.] Feruentes spiritu estas est, Tu, inquam, fe
cisti spiritu feruentes, tu fecisti & nouellos
in fide, ver est, Aestatem & ver tu fecisti ea:
non glorientur quasi non acceperint, tu feci
sti ea. Memor esto huius creaturæ tuę.§ Cu-
ius creaturæ tuę? Inimicus exp̃brauit dño.§
O Asaph dole in intellectu pristinã cęcita-
tem tuã, inimicus exprobrauit domino: di-
Ioan. 6. ctũ est Christo in gente sua, Peccator est iste
nõ nouimus vnde sit, Nos Moysen nouim⁹:
Illi locutus ẽ Deus, iste Samaritanus est. Ini
micus exprobrauit dño: Et populus impru-
dens exacerbauit nomen tuum.§ Populus im
prudẽs tũc Asaph, sed nõ intellectus Asaph
Psal.72. tunc. Quid dicitur in superiore psalmo? Qua
si pecus factus sum a te, & ego semper te-
cum: quia non iui ad deos & idola gentiũ.
Et si non cognouit vt pecus, tamen recogno
uit vt homo; dixit enim semper tecum qua-
si pecus. Et quid postea in ipso psalmo vbi
Ibidem. Asaph? Tenuisti manum dexteræ meę, in vo-
luntate tua deduxisti me, & cum gloria assum-
psisti me. In voluntate tua, nõ in iustitia
mea, dono tuo, non opere meo. Ergo & hic
M inimicus exprobrauit dño, & populus im-
Rom.11. prudens exacerbauit nomen tuũ. Omnes er
go perierunt? Absit. Et si aliqui ex ramis fra-
cti sunt, manent tamen aliqui quo inseretur
oleaster, & radix manet, & ex ipsis ramis p̃
infidelitatem fractis, reuocati sunt quidam
per fidem. Nam & ipse Apostolus Paulus p̃
infidelitatem fractus erat, & per fidem radi-
ci restitutus est. Ita plane populus impru-
dens exacerbauit nomen tuum, quando di-
ctum est, Si filius Dei est, descendat de cru-
Mat 27. ce. Sed quid tu Asaph iã in intellectu? Ne tra
dideris bestiis aĩam confitentem tibi.] Agno

sco, inquit, Asaph, quia sicut in alio Psalm
dicitur, Peccatũ meũ cognoui, & facin Psal.
meũ non operui. Quare quia locutus est I
trus mirãtibus linguas Israelitis, quoniã i
si occiderũt Christũ, cum propter illos m
sus sit Christus. Hoc audito cõpũcti sũt c
de, & dixerunt ad Apostolos: Quid ergo
ciemus? Dicite nobis; & Apostoli, Agite p
nitentiam, & baptizet vnusquisque vestru Act.
in nomine dñi Iesu Christi & dimittent v A
bis peccata vestra. Quia ergo per pænitẽt
confessio fecta est, ne tradideris bestiis a
mã confitentem tibi. Quare confitentẽ ti
Quia conuersus sum in erumna dum con Ps
gitur spina. Compuncti sunt corde, & fa
sunt erũnosi pænitendo, qui fuerant glori
sæuiendo. Ne tradideris bestijs animam c
fitentem tibi. Quibus bestijs, nisi quarum
pita contrita sunt super aquam, Quia dict P
est bestia leo & draco ipse diabolus. Nol
inquit, dare diabolo & angelis eius anima
confitentem tibi. Deuoret serpens si adh G
terrena sapio, si terrena desydero, si adh
in promissis veteris testamenti nouo reu
lato remaneo. Cum autem iam deposueri
superbiam, & iustitiam meã non agnosca
sed gratiam tuam, non habeant in me sup
bę bestię potestatẽ. Ne tradideris bestijs a
mãm confitentem tibi. Animas pauperu
tuorum ne obliuiscaris in finẽ] Diuites e
mus, fortes eramus, sed siccasti fluuios Eth
Iam modo non constituimus iustitiam r
stram, sed agnoscimus gratiam tuam. Pa
peres sumus, exaudi mendicos tuos. Iã o
los non audemus ad cœlum leuare, sed p
cutientes pectus nostrum dicimus, Domi L
propitius esto mihi peccatori. Animas pa
perum tuorum ne obliuiscaris in finem. R
spice in testamentum tuum.] Redde qu
promisisti, tabulas tenemus, hæreditate
expectamus. Respice in testamentum tu
non illud vetus: non propter terram Ca B
naan rogo, non propter inimicorum ten
poralem subiectionem, non propter fili
rum carnalem fæcunditatem, non propt
diuitias terrenas, non propter salutem ten
poralẽ. Respice in testamentum tuum, qu
promisisti regnum cœlorum. Iam agnosc
testim̃ tuum, iã intellectus est Asaph, non e
pecus Asaph, iam videt quod dictũ est, Ec
dies veniunt dicit dominus, & consumm Hie.
bo

po domui Israel & domui Iuda testamentũ nouũ, non secundũ testamentũ quod dispo- sui patribus eorũ. Respice in testamentum tuum. quoniam repleti sunt q obscurati sũt terræ domorũ iniquarũ. [Quia corda habe bant iniqua. Domus nostræ corda nostra: ibi libenter habitant beati mundo corde, quo- niam ipsi Deum videbunt. Respice ergo in testamẽtũ tuũ, & reliquæ salue fiant, quia multi qui attẽdũt ad terrã, obscurati sunt & reple ti sunt terra. Intrauit in oculos eorũ puluis & excæcauit eos, & facti sunt puluis quẽ proij- cit vẽtus a facie terræ, Repleti sunt q obscu- rati sunt terræ domorũ iniquarũ. Attenden do. n. terrã obscurati sunt, de quibus dictũ est in alio Psal. Obscurentur oculi eorũ ne vi deant, & dorsum eorũ semper incurua. Ter ra ergo repleti sunt q obscurati sunt terræ domorũ iniquarũ, quia corda habẽt iniqua Domus. n. nostræ sicut supra diximus, corda nostra sunt: ibi libẽter habitabimus, si ea ab iniquitate mundemus. Ibi est mala conscien tia q inde repellit hominẽ, quo iubetur ire portans grabatũ suũ, cui peccata dimissa sũt dicente dño, Tolle grabatũ tuũ, & vade i do mũ tuã. Porta carnẽ tuã, & intra ad sanatam conscientiam, quoniam repleti sunt qui ob scurati sunt terræ domorũ iniquarũ. Obscu- rati sunt, repleti sunt terra. Illi obscurati qui sunt? Qui corda iniqua habent. Reddet illis dominus secundum cor suũ. Ne reuertatur humilis confusus.] Illos enim superbia con fundit. Egenus & inops laudabũt nomẽ tuũ. Videtis fratres quã debeat dulcis esse pauper tas, videtis pauperes & inops pertinere ad Deũ, sed pauperes spiritu, quoniam ipsorũ est regnum cælorum. Qui sunt pauperes spi ritu? Humiles, trementes verba Dei, confiten tes peccata sua, nõ de suis meritis, nec de sua iustitia præsumentes. Qui sunt pauperes spi ritu? Qui quando faciunt aliquid boni, Deũ laudant: quoniam mali, se accusant. Super quem requiescet spiritus meus, ait Propheta nisi super humilem & quietum & tremẽtẽ verba mea. Iam ergo Asaph intellexit, iam terræ non hæret, iam promissa terrena ex ve teri testamento non expetit: mendicus tuus factus est, paup tuus factus est, fluuios tuos sitit, quia sui siccati sunt quia ergo talis fact^9 est, non fraudetur spe.

Quæsiuit manibus nocte coram te, non decipiatur, Ne auertatur humilis confusus, egenus & inops laudabunt nomẽ tuũ. Confi tentes peccata sua laudabũt nomẽ tuũ, desi derantes æterna promissa tua, laudabunt no mẽ tuũ: non de tpalib. turgidi, non de ppria iustitia in superbiam eleuati & inflati. Non ipsi: sed q? Egenus & inops laudabũt nomẽ tuũ. Exurge dñe iudica cãm meã. [Desertus enim videor, qa nondũ accepi quod pmis- sisti & factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dũ dr mihi quotidie, vbi ẽ De^9 tuus? Et quia non possum ostendere Deum, meũ, quasi inane sequor: Insultatur mihi, nec Paganus tm, vel Iudæus, vel hæreticus, sed aliquando frater ipse catholicus torquet os, qñ promissa Dei prædicantur, qñ futura resurrectio prænunciatur. Et adhuc ipse q- uis iã tinctus aqua salutis æternæ portans sa cramẽtũ Chri, forsitan dicit quis huc resur rexit? &, Nõ audiui patrẽ meũ de sepulchro loquentẽ, ex quo eũ sepeliui. Deus dedit le- gẽ ad tps seruis suis, ad qd se auocarent, nã qs redit ab inferis? Et qd faciã talibus? Oñdã q non vident? Non possum: non enim pp il los Deus visibilis debet fieri. Iã id agãt si pla cet, ita faciant, ita conentur, qa ipsi nolunt conuerti in melius, Deum cõuertunt in pe- ius. Videat qui põt, credat qui non põt, esse Deum. Et si videt qui põt, nũqd oculis videt intellectu videt, corde videt. Non. n. solem lunã volebat ostendere q dicebat, Beati mũ do corde, quoniã ipsi Deũ videbunt. Immũ dum autem cor nec ad fidẽ idoneum, vt qd non põt videre credat. Non uideo, inquit, quid crediturus sum? Anima enim tua vide- tur? Vt opinor stulte, corpus tuum videtur, animam tuam quis videt? Cum ergo cor- pus tuum solum videatur, quare non sepe- liris? Miratur quia dixi si corpus tantũ vide- tur, quare non sepeliris: Et respondet, sa- pit enim adhuc quia viuo. Vnde scio quia viuis, cuius animam non video? Vnde scio? Respondebis, quia loquor, quia ambulo, quia operor. Stulte ex operibus corporis, agnosco viuentem, ex operibus creaturæ non potes agnoscere creatorem? Et forte quis dicit, Cum mortuus fuero, postea ni- hil ero. Et literas didicit, & ab Epicuro di- dicit hoc, nescio quo delyro philosopho, vel potius amatore vanitatis non sapien- tiæ, quem ipsi etiam philosophi porcum nomi-

Psal. 41.
E
Matt. 5.
F

nominauerũt,q̃a voluptatẽ corporis sũ mũ bonũ dixit:hunc philosophũ porcũ nominauerunt voluntas in cœno carnali. Ab illo forte didicit lr̃as iste literatus dicere;nõ ero pꝰstea aquã mortuus fuero.Siccenẽ flumina Ethan,pereãt doctrinæ istę gẽtiũ,pullule
G tur vireta.Hierusalẽ,videãt ꝙ poterũt, credãt corde ꝙ videre nõ pñt. Certe ista oĩa q̃ per mundũ mõ videnẽ,qñ operabatur Deꝰ salutẽ in medio terræ, cũ ista dicebantur nõ dũ erant:& ecce tũc prędicta sunt,nunc im pleta mõstrantur,& adhuc dicit stultus ĩ cor
Psal. 13. de suo,nõ est Deus,Væ peruersis cordibus, qñ ita ventura sunt q̃ restãt, sicut venerunt ista q̃ tunc nõ fuerũt,& ventura prænunciabanẽ.An vero exhibuit nobis Deꝰoĩa q̃ ꝓmisit,& de solo die iudicii nos fefellit? Non erat Chr̃s in terra,ꝓmisit,exhibuit. Non virgo pepererat,ꝓmisit,exhibuit.Non erat fusus sanguis preciosus,quo deleretur chirographũ mortis nostræ,promisit , exhibuit. Nondũ resurrexerat caro in vitã æternã , ꝓmisit,exhibuit.Nondũ crediderãt gentes,ꝓmisit,exhibuit: nõdũ hæretici in noĩe Chr̃i armati,cõtra Chr̃m militabant,ꝓdixit, exhibuit.Nondũ idola gentium de terra ista deleta erant,prędixit,exhibuit?Ista oĩa cum prędixisset & exhibuisset, de solo die iudicii mentitus est?Veniet omnino qũo ista uenerunt,quia & ista antequã venirẽt futura erãt & futura prius prænunciata sunt, & postea venerunt. Veniet fratres mei,nemo dicat,nõ
H veniet,aut veniet,sed longe est quod veniet: sed tibi prope est vt eas hinc. Sufficiat prima deceptio si nõ potuimus primo permanere in præcepto,saltẽ corrigamur exẽplo. Nondũ erat exemplũ casus humanus, qñ di
Gene. 2. & 3. ctũ est ad Adam, Morte morieris si tetigeris & venit de transuerso serpens,& dixit. Non morte morieris. Creditus est serpẽs, cõtemptus est Deus,tactum est ueritatem,mortuus est homo,Nonne impletum est potius qđ minatus est Deus, quã quod promiserat inimicus? Sic est certe,agnoscimus hoc , ideo omnes in morte iam vel experti euasi simus. Non.n. cessat & modo serpens insusurrare & dicere, Nunquid vere damnaturus est Deus tantas turbas, liberaturus est paucos? Quid est aliud,quam facito cõtra pręceptũ non morte moriemini? Sed qũo tunc , sic & nũc: Si feceris quod suggerit diabolus & contẽpseris ꝙ pręcepit Deus,veniet iudicii dies,& inuenies verum qđ minatus est Deus,& falsum ꝙ pollicitus est diabolus Exurge dñe iudica causam meã Mortuus es & contemptus es,dicitur mihi: vbi est Deus
I tuus?Exurge iudica cãm meam.Non n.venturus est ad iudiciũ,nisi qui exurrexit a mortuis.Venturus prænunciabaẽ,venit & cõtemptus est a Iudæi ambulans in terra,contẽnitur a falsis Christianis sedens in cœlo. Exurge dñe iudica cãm meam , qñ in te credidi non peream,quia credidi ꝙ non vidi: spes mea non fallar; accipiã ꝙ promisisti. Iudica cãm meam, Memento opprobrium tuorum,eorũ quæ ab imprudẽte sunt tota die. Adhuc enim insultatur Christo, nec deerũt tota die,hoc est,vsque in finem seculis vasa iræ. Adhuc dicitur. Vana prædicant Christiani , adhuc dr̃,Inanis est resurrectio mortuorum,Iudica cãm meam, memento opprobriorum tuorum.Sed quorum , nisi eorum quæ ab imprudente sunt die? Nunquid prudens hoc dicit?Prudens.n. dictus est porro videns.Si prudens porro videns, fide videtur porro,nam oculis uix ante pedes videtur tota die. Ne obliuiscaris voces deprecantium te.]Ingemiscentium & expectantiũ iã quod promisisti de nouo testamento & ad ipsam fidem ambulantium,ne obliuiscaris uoces deprecantium te:sed illi adhuc dicunt,Vbi est Deus tuus ? Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper ad te.]Noli & eorũ superbiã obliuisci. Nec obliuiscitur omnino aut punit,aut corrigit.

In Psal. septuagesimũ quartũ , enarratio.

PSalmus iste tumori superbiæ medicinã humilitatis apportat Humiles aũt consolatur in spe,hoc agens,vt ne q̃squã supbe de se pręsumat,nec q̃squã humilis de dño desperet Est.n ꝓmissio Dei rata, certa , fixa & incõcussa,fidelis,& q̃ dubitatiõe carẽs,quę cõsolaẽ afflictos. Tota.n.uita humana super terrã,sicut scriptũ est,tẽtatioꝰest: Nec q̃ si ꝓspa eligẽda est,& sola aduersa deuitãda,sed vtraq; cauẽda est illa ne corrũpat,ista ne frãgat,ut vnicuiq; hoĩum ĩ quocũq; statu rerũ ĩ hac uita egerit,nõ sit refugiũ nisi Deꝰ, nec ullũ gaudiũ nisi ĩ ꝓmissis eius.Vita . n. hæc qualibet redũdãs fęlicitate multos fallit,Deꝰ neminẽ.Quia ergo oĩ homini conuerso ad Deũ mutaẽ delectatio,mutantur delitiæ, nõ enim

enim ſubtrahuntur, ſed mutantur. Oēs autē
delitiæ noſtrę in hac vita, nōdum ſunt in re,
ſed ipſa ſpes tam certa eſt, vt omnibus huius
ſeculi delitijs prępónenda ſit, ſicut ſcriptum
eſt, Delectare in dño. Et ne putares te iā hr̄e
qđ promittit, ſubiecit ſtatū, & dabit tibi peti
tiones cordis tui. Si ergo nondū hēs petitio-
nes cordis tui, vñ delectaris in dño, niſi qa
tenes certū promiſſorē qui ſe effecit ꝓmittē
do debitorē? Huius igitur dep̄cationis, vt ꝑ
maneat nobiſcū ſpes nr̄a, & introducamur
in id qđ promiſit Deus, loquiť titulus huius
pſalmi: In finē ne corrumpas.] Quid eſt ne
corrūpas? Qđ promiſiſti, exhibe. Sed qñ? in
finem. Illuc ergo mentis oculus dirigať in fi
nem. Oīa quæ in via occurrerint tranſeanť,
vt perueniatur in finem. Exultent ſuperbi de
præſenti fęlicitate, tumeant honorib. fulgeāt
auro, redundent familiis, obſequijs clientū
conſtipenť: ꝑtereunt iſta & tranſeunt tanquā
vmbra. Cum ille finis venerit, vbi oēs q̄ mō
in dño, ſperent gaudebunt, tunc illis veniet
ſine fine triſtitia. Qñ acceperint humiles qđ
irrident ſuperbi, tunc ſuperborū typhus cō-
uertetur in luctū. Tunc erit illa vox quam in
libro ſapientiæ nouimus. Dicent.n. tunc vi-
dentes gloriā ſanctorū, qui cū hic humilia-
renť tolerauerunt: qui cum hic ſublimarenť,
nō annuerunt. Tunc ergo illi dicent, Hi ſunt
quos aliqñ habuimus in deriſum: vbi ēt di-
cēt, Quid nobis ꝓfuit ſuperbia, & diuitiarū
iactantia q̄d contulit nobis? Tranſierunt oīa
tanquā vmbra. Qui de corruptibilib. pręſum
pſerunt, ſpes eorū corrūpetur, nr̄a vero ſpes
tunc erit res. Promiſſio enim Dei, ut maneat
integra & firma & certa, erga nos diximus
ex corde fidei: In finem ne corrūpas. Noli er
go timere ne promiſſiones Dei corrumpat
aliquis potentum. Ipſe vero nō corrumpit,
qa verax eſt, potentiorē non hēt a quo eius
ꝓmiſſio corrumpať. Certi ergo ſimus de ꝓ-
miſſis Dei, cantemus iā vñ incipit pſalmus.

Expoſitio Pſalmi.

CONfitebimur tibi Deus, confitebimur
tibi & inuocabimus nomē tuum.] No-
li antequam confitearis inuocare, confitere
& inuoca. Illum quippe quem inuocas, in te
vocas. Quid eſt enim inuocare, niſi in teipſū
vocare? Si inuocatur a te .i. ſi uocatur in te,
ad quem accedit? Ad ſuperbū nō accedit, cer
te altus eſt, non eum attingit elatus. Omnia
ſublimia vt contingamus, attollimus nos, &
ſi attingere non poſſumus, machinamēta ali
qua vel ſcalas quærimus, vt ſublimati ſubli-
mia cōtingamus. Contra Deus & altus eſt, &
ab humilib. contingiť: ſcriptū eſt, Prope dñs
his qui obtriuerunt cor. Tritura cordis, pie-
tas, humilitas. Qui ſe conterit, iraſcitur ſibi, *Pſal.33.*
ſe habeat iratū, vt illū habeat propitiū: ſe ha-
beat iudicē, vt illū habeat defenſorē. Ergo in
uocatus Deus venit. Ad quē venit? Ad ſuper-
bū non venit. Audi aliud teſtimoniū. Excel-
ſus dñs & humilia reſpicit, excelſa aūt a lon-
ge cognoſcit. Excelſus dñs & humilia reſpi- Pſ. 137.
cit non a longe, excelſa aūt a longe cogno- A
ſcit. Et ne forte cum dictū eſſet, quia humilia
reſpicit, ſuperbi de impunitate gauderēt, quia
ſi eos ſuperbientes nō agnoſcat qui in excel-
ſis habitat, territi ſunt, & dictū eſt eis, videt
vos, & cognoſcit vos, ſed a longe. Hos facit
beatos quibus propinquat: Vos aūt, inquit, o
ſuperbi o excelſi, non eritis impuniti, q̄a co
gnoſcit: non eritis beati, quia a longe cogno
ſcit. Videte ergo quid agatis, q̄a ſi agnoſcit,
nō ignoſcit. Melius ergo ignoſcit quā agno-
ſcit. Quid eſt.n. ipſum ignoſcere, niſi nō uo-
ſcere? Quid eſt nō noſcere? non animaduer-
tere: nam & vindicātis ſolet dici animaduer
ſio. Audi or̄onem vt ignoſcat. Auerte faciem
tuam a peccatis meis. Quid igitur facies ſi *Pſal.50.*
auerterit faciem tuam a te? Moleſtum eſt, &
timendum ne deſerat te. Rurſus ſi faciē non
auertit animaduertit. Nouit hoc Deus, pōt
hoc Deus, & auertere faciem a peccante, &
non auertere a confitente. Itaque alibi ei di-
citur, Auerte faciem tuam a peccatis meis,
& alibi ei dr̄, Ne auertas faciem tuam a me.
Ibi a peccatis meis auerte, hic autē a me no-
li auertere. Confitere ergo & inuoca: confi- *Pſal.26.*
tendo.n. mundas templum quo veniat inuo B
catus. Confitere, & inuoca, Auerte faciē ſuā
a peccatis tuis, non auertat a te. Auertat fa-
ciem ab eo quod tu feciſti, non auertat ab
eo quod ipſe fecit. Te enim hominem ipſe
fecit, peccata tua ipſe feciſti. Confitere ergo
& inuoca, dic. Confitebimur tibi Deus, con
fitebimur tibi. Ipſa repetitio, confirmatio
eſt, ne te confeſſum eſſe pœniteat. Non
enim alicui crudeli confeſſus es, non vltori,
non inſultatori, confitere ſecurus. Audi aliā

vocem pſalmi adhortantẽ, Confitemini dño
Pſ. 19. qm̃ bonus eſt. Quid eſt qm̃ bonus eſt? Quid
timetis confiteri? Bonus eſt, ignoſcit confitẽ
ti. Time confiteri iudici homini, ne forte cõ
feſſum puniat. Deo noli. Fac confitendo pro
pitium, quem negando non facis neſcium.
Confitebimur tibi Deus confitebimur, & ſe
curi iam inuocabimus nomen tuum. Exhauſi
mus corda noſtra confeſsione, terruiſti, mũ-
daſti. Cõfeſsio nos humiles facit propinqua
humilibus, qui recedis ab excelſis. Firmamẽ
tum aũt eſſe ſnĩæ in repetitione multis ſcri-
pturarũ locis docemur. Inde eſt quod dñs
ait, Amen, amen. Inde in aliquibus pſalmis,
Ioan. 1. Fiat fiat. Ad ſignificationẽ rei ſufficeret vnũ
C fiat, ad ſignificationem firmamenti acceſsit
Pſal 71. & 88. alterum fiat. Rex Aegypti Pharao noſtis, ꝙ
cum ibi iam eſſet Ioſeph pp pudicitiæ mo-
rem incluſus in carcerem, vidit ſomniũ idẽ
Pharao notum omnibus nobis, a ſeptem ma
cris conſumptas eſſe ſeptem boues pingues,
& rurſus a ſeptem ſpicis exilibus cõſumptas
eſſe ſeptem fęcundas. Et quid eſt interpreta-
tus Ioſeph? Si meminiſtis, non duo ſunt iſta
ſomnia, ſed viſum vnum. Vna eſt, inquit, in-
Gen. 42. terpretatio eorum, ſed quod bis vidiſti ait,
ad confirmationem valet. Hæc dixi, vt non
putetis repetitionẽ in verbis ſanctæ linguæ,
quaſi loquacitatis eſſe appetitum. Sepe ibi re
petitio firmamenti habet vim. Paratum cor
Pſal. 56. meum, Deus inquit, paratum cor meũ: alio
Pſal. 26. loco dicit, Suſtine dñm, viriliter age, & con
fortetur cor tuum, & ſuſtine dñm. Innume-
rabilia talia ſunt per omnes ſcripruras, his
ſufficit commendaſſe nos loquendi genus,
quod obſeruatis in omnibus ſimilibus. Mõ
ad rem aduertite, Confitebimur tibi, inquit,
& inuocabimus nomen tuũ. Dixi quare an-
te inuocationẽ præcedit confeſsio, qa quem
D inuocas, inuitas. Venire autem non vult in-
uocatus, ſi tu fueris elatus. Elatus ſi fueris, cõ
fiteri non poteris, nec ea quæ negas Deo ne-
ſcit. Itaque confeſsio tua non illum docet:
ſed te mundat. Et iam confeſſus eſt & inuoca
uit, immo confeſsi ſunt, inuocauerunt, & dr̃
ex pſona vnius. Enarrabo oĩa mirabilia tua.)
Confeſſus exinaniuit ſe malis, inuocans im-
pleuit ſe bonis, enarrans eructauit quo ſe im
pleuit. Et videte fratres cum confiterent̃ mul
ti erant. Confitebimur tibi Deus, confitebi-
mur tibi, & inuocabimus nomen tuum.

Multa enim ſunt corda confitentium, vnu
credentium. Quare multa ſunt corda con
tentiũ, vnum credentiũ? Diuerſa.n. pecca
hoĩes cõfitentur, vnam fidem hoĩes cred
Iam ergo cum cęperit Chriſtus habitare
interiore homine per fidẽ, cęperitque in Ephe.
catus poſsidere confeſſum, fit totus Chri
caput & corpus, & ex multis vnus. Aud
iam Chriſtiana uerba: nam quaſi non uer
eius uidebantur. Confitebimur tibi Deus;
fitebimur tibi, & inuocabimus nomen tu
Iam incipit ex perſona capitis ſermo. Si
aũt caput loquatur, ſiue membra loquant
Chriſtus loquitur: loquitur ex perſona ca
tis, loquitur ex perſona corporis. Sed qu E
dictum eſt? Erunt duo in carne vna. Sacra Ge
tum hoc magnũ eſt, ego inquit, dico in Ch Ep
ſto & in Eccleſia. Et ipſe in Euangelio, Ig Ma
iam non duo, ſed vna caro: Nam vt noue
tis has duas quodammõ eſſe perſonas, & r
ſus vnam copulationẽ cõiugij, tanquã vn
loquitur apud Eſaiã & dicit, Sicut ſponſo Eſa.
ligauit mihi mitrã, & ſicut ſponſam indu
me ornamento. Sponſum ſe dixit ex capit
ſponſam ex corpore. Loquatur ergo vnu
audiamus eum, & in eo nos quoque loqu
mur. Simus membra eius, vt hæc vox & n
eſſe poſsit. Enarrabo, inquit, oĩa mirabil
tua. Euangelizabat Chriſtus ſeipſum, eua
gelizat ſe ẽt in membris ſuis iam exiſtenti
vt & alios adducat, & accedant qui nõ erãt
& copulentur mẽbris eius, per quæ mẽb
eius prædicatum eſt euangeliũ, & fiat vnu
corpus ſub vno capite, in vno ſpiritu, in vn
vita. Et quid ait? Cum accepero tempus, eg
iuſtitias iudicabo.) Qñ iudicabit iuſtitias
Cum acceperit tempus. Nondum eſt ipſu
tp̃s? Gratias miſericordiæ eius. Prius prędi F
cet iuſtitiam, & ſic iudicet iuſtitias. Nam
ante vellet iudicare quam prædicare, qui
inueniretur liberandus? Quis abſoluẽdus o
curreret? Modo ergo prędicationis tp̃s eſt
Narrabo, inquit, omnia mirabilia tua. Aud
narrantem, audi prædicantem, nam ſi con-
tempſeris, cum accepero tẽpus, inquit, eg
iuſtitias iudicabo. Dono, inquit, nunc
peccata confitenti, non parcã poſtea contẽ-
nenti, Miſericordiam & iudicium cantabo
tibi dñe. Dicitur in pſalmo, miſericordiam
& iudicium, Modo miſericordia, poſtea iu- Pſa. 10
diciũ, in qua miſericordia peccata donant̃,

in quo

in quo iudicio peccata puniuntur. Vis nõ ti
mere peccatorũ punitorẽ? Ama donatorem
noli respuere, noli extolli, noli dicere, non
habet ꝙ mihi donet: audi.n. ꝙ sequitur, Cũ
accepero tp̃s, ego iustitias iudicabo. Acce-
pit tẽpus filius Dei? Filius Dei nõ accepit tẽ
pus, sed filius hominis accepit tẽpus. Idẽ ip-
se autem & filius Dei per quem facti su-
mus, & filius hominis per quem refecti su-
mus. Homine assumpto, ipse non assumptus
homine mutato in melius, nullo modo ipse
in deterius cõmutatus non destitit esse quod
erat, sed accepit quod non erat? Quid erat?
Cũ in forma Dei esset, nõ rapinã arbitratus
est esse se ęqualem Deo. Apostoli verba sunt
& quid accepit? Sed semetipsum exinaniuit
formã serui accipiens. Sicut formã serui ac
cepit, ita & tp̃s accepit. Demutatus est ergo?
Diminutus? Exilio redditus? In defectum la-
psus? Absit. Quid ergo, Semetipsum exinani-
uit formã serui accipiens? Exinanisse se di-
ctus est accipiendo inferiorẽ, non degenerã
do ab æquali ergo fratres quid est hoc, Cum
accepero tempus ego iustitias iudicabo? Ac
cepit tempus vt filius hominis, gubernat tẽ-
pora vt filius Dei. Audi quia vt filius homi-
nis accepit tempus iudicandi: dicit in euan-
gelio, Dedit ei potestatem iudicii faciendi,
quoniam filius hominis est. Secũdum quod
filius Dei nunquã accepit potestatẽ iudicã
di, quia nunquã caruit potestate iudicandi:
secundum quod filius hominis, accepit tem
pus sicut nascendi & patiendi, sicut & mo-
riendi & resurgendi & ascendendi, ita veniẽ
di & iudicandi. Dicit in illo ista & corpus
eius: non enim sine illis iudicabit. Dicit ꝗp
pe in euangelio. Sedebitis super duodecim
sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Er-
go totus Chr̃us dicit.i. caput & corpus in
sanctis, Cũ accepero tempus ego iustitias
iudicabo. Modo autem quid? Defluxit ter-
ra.] Si defluxit terra, vnde defluxit nisi đ pec
catis? Ideo & delicta dicuntur. Delinquere
est tanquã de liquido quodam refluere a sta
bilitate firmamenti virtutis atque iustitiæ.
Cupiditate enim inferiorem quisque pec-
cat: sicut roboratur charitate superiorum,
sic deficit & quasi liquescit cupiditate in-
feriorum. Hunc fluxum rerum in pecca-
tis hominũ attendens donator misericors,
& donator peccatorum, nondum exactor
suppliciorũ, attendit & ait, Defluxit terra. Et
omnes inhabitantes in ea. § Ipsa vtiq; terra
defluxit inhabitantibus in se. Expositio est
consequens non additio, tanquã si diceres:
quomodo defluxit terra? Subtracta sunt fun
damenta, & aliqd in ea hiatu quodã demer
sum est? Quid dico terrã? Oẽs inhabitãtes in
ea. Inueni, inquit, terrã peccatricẽ. E quid fe
cit? Ego cõfirmaui colũnas eius.] Quas colũ Gala. 2.
nas cõfirmauit? Colũnas Apostolus dicit. Sic
Apostolus Paulus de coapostolis suis: qui vi
debanẽ, inquit, colũnæ esse. Et quid essent il
lę colũnę nisi ab illo firmarẽtur? Quia terræ
motu quodã etiã ipsæ columnæ nutauerũt,
in passione dñi omnes Apostoli desperaue
runt. Ergo colũnæ illæ quæ in passione Dñi I
nutauerunt resurrectione firmatæ sunt. Cla
mauit initiũ ædificii per columnas suas, &
in eis omnibus colũnis architectus ipse cla-
mauit. Colũna enim vna erat ex illis Paulus.
Apostolus cum diceret, An vultis experimẽ
tũ accipere eius qui in me loquitur Christ⁹? 2.Co.13.
Ergo ego, inquit, confirmaui eius, resurre-
xi, ostendi mortẽ non esse metuendũ, osten-
di timentibus nec ipsum corpus perire ĩ mo
rientibus. Tenuerunt eos vulnera, firmaue-
runt cicatrices. Posset Dominus Iesus Chri
stus sine ulla cicatrice resurgere. Quid enim
illi potestati magnum erat, ad tantam inte-
gritatem compagem corporis reuocare, ut
nullum omnino vestigium præteriti uul-
neris appareret? Habebat potestatem vnde
illud etiam sine cicatrice sanaret, sed habe-
re uoluit unde nutantes columnas firma-
ret. Audiuimus iam fratres quod quotidie
non tacetur, audiamus quid clamauerit per
columnas has. Tempus audiendi est pro-
pter terrorem illum, ego iustitias iudica-
bo cum accepero tempus. Ille accepturus
est tempus iustitias iudicandi, vos iam nũc
habetis tempus iustitias faciendi. Si taceret,
non haberetis quid faceretis, sed confirma-
tis columnis clamat, Quid clamat? Dixi
iniquis nolite inique agere.] Clamat fra- K
tres mei, certe clamatis, delectat uos, au-
dite clamantem. Per ipsum obsecro terreat
vos ista vox, non tam nos vestræ istę uo-
ces delectare debent, quam vos istæ terrere.
Dixi iniquis nolite inique agere. Sed iam fe
cerunt & rei sunt: iam defluxit terra, & om-
nes qui habitant in ea. Compuncti sunt cor Acto. 2.
de

de qui Christū crucifixerūt,agnouerunt pec
catū suū,didicerunt aliquid ab Apostolis ne
desperarent de indulgentia prędicatoris.Me
dicus n.venerat,& iō nō ad sanos venerat.
Nō est opus,inquit,sanis medicus, sed ma-
Matt. 9. le habentib.Nō veni vocare iustos,sed pec-
catores ad pœnitētiā,Ergo dixi iniquis, no
lite iniq; agere.Nō audierūt.Olim.n. nobis
dictū est.Nō audiuimus,lapsi sumus,morta
L les facti,mortales geuiti.Defluxit terra, au-
diāt vel mō vt surgāt ad medicū q venit ad
lāguidū:quē noluerūt audire sani vt non ca
derēt,audiāt iacentes vt surgāt.Dixi iniquus
nolite inique agere.Quid agimus? Iā fecim⁹
& delinquētib. nolite exaltare cornu.]Quid
est hoc?Si fecistis iniquitatē p cupiditatem,
nolite eā defendere p elationē,confitemini
si fecistis:quia.n.nō confitet,& iniquus est,
& exaltat cornu.Dixi iniquis,nolite inique
facere:& delinquentib. nolite exaltare cor
nu vestrū.Exaltabit in vobis cornu Chri, si
non exaltet cornu vestrū:Cornu vestrum de
iniquitate est,cornu Christi de maiestate est
nolite ergo efferri, ne loquamini aduersus
Deum iniquitatē.)Audite iā voces multorū
audiat vnuqsq; & pungatur.Quid solent ho
mines dicere?Verre nō iudicat Deus de reb.
humanis.Et est vllū iudiciū Dei?Aut vere cu
rat quid agatur in terra?Tam multi iniq re-
dundant fœlicitatibus, innocentes premun
tur laboribus.Sed illi accidit nescio qd ma-
li castigante Deo,& admonente, & nouit
conscientiā suam,nouit pro merito pecca-
torum suorū aliquid se posse perpeti, vnde
argumentetur aduersus Deum.Quia nō po-
test dicere,iustus sum,quid putamus eum di
cere?Sunt peiores iniqui, & tamen ista non
patiuntur. Hęc est iniquitas quam loquunt
homines aduersus Deum.Videte autem quā
iniquum sit,dum se vult iustum videri, illū
M facit iniustum.Qui.n.dicit inique patior qđ
patior,illum iniquum facit cuius iudicio pa
titur,se autem iustum qui iniquus patitur.
Rogo vos fratres mei, æquum est hoc, ut
Deus credatur iniustus,tu iustus? Cum autē
hoc dicis,loqueris aduersus Deum iniquita
tem,Quid dicit in alio psalmo?Hęc fecisti,
Numeratis qbusdā peccatis,hęc,inqt,feci-
sti & tacui.Quid est tacui? Nunquam tacet
pcepto, sed interim tacet supplicio,qescit
a vindicta,non profert in damnatū senten-
tiā,Sed hoc ille dicit,Feci illa,& non vin
cauit Deus.Ecce sanus sum,nihil mali con *Psal.*
git mihi.Hęc fecisti & tacui, suspicatus
iniquitatem quod ero tibi similis.Quid est
quod ero tibi similis?Quia tu iniquus es,
me tanq iniquū putasti, tāquā approbato
facinorū tuorū,nō aduersatorem, non ul
rem.Et quid postea tibi dicit?Arguam te
cōstituam te ante faciem tuā. Quid est hoc *Ibid.*
Quia modo peccando post terga te ponis
nō te vides, non te inspicis:ego te pono a
te te,& faciā tibi suppliciū de te. Sic & hic
Ne loquamini aduersus Deum iniqtatē: A
tendite,Multi aūt loquunt istā iniquitaten
sed non audēt,palam,ne blasphemi exho
reantur ab hominibus pijs.in corde suo is
rodunt,intus tali nefario cibo pascunt,de
ctat eos loq aduersus Deum iniqtatem, &
non erūpunt lingua,corde non tacēt. Vnd *Psal.*
in alio psal.dr,Dixit stultus in corde suo,n
est Deus.Dixit stultus,sed hoīes timuit, no A
luit dicere vbi audirent homines.Et vbi d
xit?Vbi audierat ipse de quo dixit.Propter
& hic in isto psal. charissimi attendite, q
hoc dixit,Nolite loqui aduersus Deum in
qtatē,vidit multos hæc in corde agere, &
adiunxit:Qm neq; ab oriente neq; ab occ
dente neq; a desertis montium qm Deus i
dex est.)Iniquitatū tuarū iudex Deus. Et
Deus est,vbiq; pręsens est.Quo te auferes a
oculis Dei,vt in parte aliqua loquaris quo
ille non audiat? Si ab Oriente iudicat Deu
secede in Occidentem,& dic quicquid vi
aduersus Deum. Si ab Occidente, vade i
Orientem & ibi loquere. Si a desertis mon
tium iudicat Deus,vade in medium popu
lorum vbi tibi submurmures. De nullo lo
co iudicat,qui vbique secretus est, vbiqu
publicus:quem nulli licet vt est. cognosce
re,& quem nemo permittitur ignorare. Vi
de quid agas?Loqueris aduersus Deum ini
quitatem.Spiritus domini repleuit orbem B
terrarum. Alia scriptura dicit hoc, & ho
quod continet omnia,scientiam habet vo- *Sapie.*
cis.Propter hoc qui loquitur iniqua, nō po
test latere.Noli ergo cogitare Deum in lo-
cis,ille tecū est talis qualis fueris. Quid est,
talis qualis fueris?Bonus si bonus fueris, &
malus tibi videtur si malus fueris,sed opitu
lator si bonus fueris, vltor si malus. fueris.
Ibi habes iudicem in secreto tuo. Volens
facere

facere aliquid mali, de publico recipis te in domum tuam, vbi nemo inimicorũ videat: de locis domus tuæ propatulis & in faciẽ constitutis, remoues te in cubiculũ: times & in cubiculo aliũde consciũ, secedis in cor tuũ, ibi meditaris: ille in corde tuo interior est. Quocunq; ergo fugeris, ibi est. Teipsũ quò fugies? Nonne quocunq; fugeris te sequeris? Qm̃ aũt & te ipso interior est, nõ est quo fugias a Deo irato, nisi ad Deũ placatũ. Prorsus non est quo fugias. Vis fugere ab ipso? Fuge ad ipsum. Ergo ne loquamini aduersus Deũ iniquitatẽ, nec illic vbi loqmini: Iniqtatẽ inquit, meditatus est cubili suo. Quid meditatus est in cubili suo? Cubile cor eius dicens, Sacrificate, inquit, sacrificiũ iustitiæ & sperate in dño. Sed supra dixit, Dicite in cordib. vestris, & in cubilib. vestris cõpungimini. Quot habes in compunctiones facinorũ tot habe illic punctiones confessionum. Vbi ergo loqueris aduersus Deũ iniquitatẽ, ibi te iudicat, nõ iudiciũ differt, sed pœnam. Iam iudicat, iam nouit, iam videt, pœna restat. Cũ fuerit p̃sentata habebis & pęnam. Cũ apparuerit facies illius hominis, qui hic irrisus est qui iudicatus est, qui crucifixus est, q̃ sub iudice stetit, cũ apparuerit iudicans in p̃sentia sua, tunc habebis pęnam si te nõ correxeris. Quid ergo modo faciemus? Præueniamus faciem eius ἐξομολογήσει. Præueni in confessione, veniet mitis quẽ feceras iratum. Neq; a desertis, qm̃ Deus iudex est: non ab Oriente, non ab Occidente, non a desertis montium. Quare? Qm̃ Deus iudex est. Si in aliquo loco esset, non esset Deus: quia vero Deus iudex est, non hõ, noli illũ expectare de locis. Locus eius tu eris, si bonus, si cõfessus inuocaueris eũ. Hunc humiliat & hũc exaltat.) Quem humiliat, quẽ exaltat iudex ille? Attendite duos illos in templo, & videtis quem humiliat, & quẽ exaltat. Ascenderunt in templo orare, ait, vnus phariseus, & alter publicanus. Phariseus dicebat, Gratias tibi ago, quia nõ sum sicut cæteri homines, iniusti, raptores, adulteri, sicut & publicanus iste: ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæcunque possideo. Ad medicum ascenderat, & membra sana ostendebat, vulnera tegebat. Quid ergo ille qui melius nouerat vnde sanaretur? Publicanus aũt de longinquo stabat & percutiebat pectus suũ. Videtis eum de longinquo stantem, illi propinquabit quẽ inuocabat & p̃cutiebat pectus suũ, dicens, Deus propitius esto mihi peccatori. Amẽ dico vobis, descendit iustificatus Publicanus ille magis q̃ Pharisæus ille: qa omnis q̃ se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. *Ibidem.* Expositus est versus psalmi huius, Deus iudex quid facit? Hunc humiliat, & hũc exaltat: Humiliat superbũ, exaltat humilẽ. Quia calix in manu dñi vini meri plenus mixto.) Merito. Et inclinauit ex hoc in hunc, veruntñ fex eius nõ est exinanita, bibent ex eo oẽs peccatores terræ.) Renouamini paululũ, obscurum aliquid est. Sed qũo audiuimus Euãgelij lectionẽ recentissimã, Petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperiet vobis: *Mat. 7.* E sed dicis mihi, Quo pulso vt aperiatur mihi? Neq; ab oriente, neq; ab occidente, neq; a desertis montium, qm̃ Deus iudex est. Si p̃sens est hic atque illic, & absens nusquã, vbi stas, ibi pulsa: ibi tantum sta, qa stando pulsatur. Quid ergo est hoc? Primo qõ ista occurrit, Vini meri plenus est mixto. Qũo meri, si mixto? Cęterũ calix in manu domini, cum dicit, eruditis in Ecclesia Christi loquitur, non vtique veluti forma humana circumscriptum Deum debetis vobis in corde pingere, ne clausis tẽplis simulachra in cordib. fabricetis. Calix ergo iste aliquid significat, Inueniemus hoc. In manu aũt domini est, in potestate dñi est. Manus enim Dei, potestas Dei commendata est. Nam & de hominibus plerunque dr̃, In manu hoc habet: hoc est in potestate habet, vt cũ vult, faciat. Vini meri plenus est mixto. Cõsequẽter ipse exposuit. Inclinaui inquit, ex hoc in hunc, veruntamen fex eius non est exinanita. Ecce vnde mixto vino plenus erat. Non ergo uox terreat, quia & merum & mixtum: merum, propter synceritatẽ: mixtum, p̃p fecem. F Quid ergo ibi vnum, & quid ibi fex? Et quid est, inclinauit ex hoc in hunc, ita vt fex eius non sit exinanita? Vnde venerit ad hoc recordamini, hunc humiliat, & hunc exaltat. *Luc. 18.* Quod figuratum est nobis in Euangelio per duos homines, Pharisæum & publicanum, hoc latius accipientes, intelligamus duos populos Iudæorũ & Gentium. Iudæorũ populus Pharisæus ille, Gẽtium populus Publicanus ille. Iudæorũ populus iactabat merita sua, Gentiũ populus confitebat̃ pec-

cata

cata ſua. Qui nouit in literis ſanctis & epiſto
las apoſtolicas, & actus Apoſtolorum, videt
ibi quod dico, Ne longum faciam, qũo Apo
ſtoli exhortabantur gentes deſperarent, qđ
Rom. 3. in magnis peccatis iacuiſſent, & reprime--
bant Iudæos ne ſe extollerent, quaſi ex iuſti
ficationibus legis, & ideo ſe putarent iuſtos,
gentes aũt peccatores eſſe, qa Iudęis & lex
erat, & templum erat, & ſacerdotium erat Il
li aũt oẽs cultores idolorũ, veneratores dæ-
moniorum, longe quidem poſiti, ſicut Publi
canus ille de longinquo ſtabat, ſicut illi ſup-
biendo receſſerunt, ſic iſti confitendo ꝓpin
G quauerunt. Calix ergo vini meri plenus in
manu domini, q̃tum donat dñs vt intelligã.
Põt enim alius melius, quia ſic ſe habet ob-
ſcuritas ſcripturarũ, difficile eſt vt vnum pa
riant intellectum, Quicũque tñ intellectus
exierit, opus eſt vt regulæ fidei cõgruat, nec
maioribus inuidemus, nec de paruulis deſpe
ramus. Quid nobis videatur dico charitati
veſtræ, non ut obſtruam aures veſtras aduer
ſus alios aliquid melius forte dicturos, Ca-
lix.n.vini meri plenus mixto; videtur mihi
eſſe lex quæ data eſt Iudæis, & omnis illa ſcri
ptura veteris quod dr̃ teſtamenti, vbi ſunt
pondera oĩum ſnĩarum. Nam ibi nouum ab
ſconditum latet teſtamentum tanquam in fe
Rom. 2. ce corporalium ſacramentorũ, Circunciſio
carnis magni ſacramenti res eſt, & intelligĩ
ex eo circunciſio cordis. Templum Hieruſa
lem illud magni ſacramenti eſt res, & intelli
Ioan. 3. gitur ex eo corpus domini. Terra promisſio
nis intelligitur regnum cœlorum. Sacrificiũ
victimarum, & pecorum, magnum habet ſa
cramentũ. Sed in omnibus illis generib. ſacri
ficiorum intelligitur vnum illud ſacrificiũ,
& vnica victima in cruce domini. Pro qui-
bus omnibus ſacrificijs vnum nos habem⁹,
quia & illa figurabant hæc, id eſt, illis hæc fi-
gurabantur. Accepit populus ille legem, ac-
Deu. 55. cepit mandata iuſta & bona. Quid tam iuſtũ,
H quam non occides, non męchaberis, non fu
raberis, non falſum teſtimonium dices, ho-
nora patrem & matrem, non concupiſces rẽ
proximi tui, vnum Deum adorabis & illi ſo
li ſeruies? Omnia iſta ad vnum pertinent. Illa
vero carnalia quaſi reſederunt, vt remane-
rent apud illos, & effunderetur inde omnis
ſpiritalis intellectus. Calix vero in manu do
mini, id eſt, in poteſtate domini, vini meri,
id eſt, legis ſyncerę, plenus eſt mixto, id eſt,
cum fece corporalium ſacramentorũ. Et q
hunc humiliat ſuperbum Iudęũ, & hũc ex
tat confitentem gentilem, Inclinauit ex hc
in hunc, id eſt, a Iudaico populo in gẽtile
populũ. Quid inclinauit? Legẽ. Eliquatus e
inde ſpiritalis intellectus. Veruntñ fex ei
non eſt exinanita, quia oĩa ſacramenta ca
nalia apud Iudæos remanſerunt. Bibent o
nes peccatores terrę. Qui bibent? Oẽs pec
tores terræ. Qui peccatores terrę? Iudæi qu
dem erant peccatores, ſed ſuperbi: gentil
aũt erant peccatores, ſed humiles. Oẽs pe
catores bibẽt, ſed vide qui fecem, qui vin
Etenim illi bibendo fecem euanuerunt, i
bibendo vinum iuſtificati ſunt. Audeam d I
cere, & inebriatos, & non timebo: atq; vti
oẽs ſic inebriemini: recordamini, Calix tu
inebrians quam pręclarus eſt. Quid.n. Put
tis fratres mei, omnes illos qui confitend
Chriſtum ẽt mori voluerunt ſobrios fuiſſe
Vſqueadeo ebrij erant ut ſuos non agnoſc
rent. Oẽs propinqui ſui, qui eos a ſpe cœl
ſtium ꝑmiorum terrenis blandimentis aue
tere moliti ſunt, non ſunt agniti, non ſunt a
diti ab ebrijs. Non erant ebrij quib. mutatu
cor erat? Non erant ebrij quorũ mens alien
ta erat ab hoc ſeculo? Bibent, inquit, oẽs pe
catores terræ. Sed quid bibent? vinum. Pecc
tores bibent, ſed ne remaneant peccatores
vt iuſtificentur non ut puniantur. Ego aũt.
Nam oẽs bibũt, ſed ſeorſum ego, id eſt Chr
ſtus cum corpore ſuo. In ſeculũ gaudebo
pſallam Deo Iacob,]Promisſione illa futur
de qua dr̃, in finem ne corrũpas. Ego aũt iuſ
culũ gaudebo. Et oĩa cornua peccatorũ co
fringã, & exaltabuntur cornua iuſti.] Ho
eſt, hunc humiliat & hunc exaltat. Nolunt ſ
bi frangi cornua peccatores, quę ſine dubic
frangent in fine. Non vis vt ille tũc frangat
vt hodie frange. Audiſti enim ſupra, noli cõ-
tẽnere, Dixi iniqs, nolite inique agere: & de-
linquentib. nolite exaltare cornu. Qñ audi- K
ſti, nolite exaltare cornu: cotẽpſiſti, & exal-
taſti cornu: venies ad finẽ. vbi fiet, oĩa cor--
nua peccatorũ confringã, & exaltabunt cor
nua iuſti. Cornua peccatorũ, dignitates ſup-
borũ: cornua iuſti, munera Chriſti. Per cor-
nua enim ſublimitates intelligunt. Oderis in
terra ſublimitatem terrenam, vt poſsis hr̃e
cęleſtem. Amas terrenam, non te admittit

ad

d cœlestē: & ad cōfusionē ptinebit qđ frā-
itur tibi cornu, qūo ad gloriā pertinebit, si
xaltet tibi cornu. Modo ergo est tibi tēpus
ligendi, tunc non erit. Non es dicturus, di-
mittat & eligā Præcesserunt: enim voces, di-
i inquis: Si non dixi para excusationē, para
efensionē: si autē dixi, præoccupa confes-
onē, vt nō venias ad damnationē, qa tunc
onfessio sera erit, & defensio nulla erit.

In Psalmum septuagesimumquintum Præfatio.

Olent inimici dn̄i nostri Iesu Christi om
nibus noti Iudæi gloriari in isto Psalmo
uem cantauimus dicentes, Notus in Iudęa
eus, in Israel magnū nomen eius, & insul-
re gentibus quibus non est notus Deus, &
cere quia sibi soli notus est Deus, quando
ropheta dicit, Notus in Iudea Deus: alibi
go ignotus. Notus est aūt reuera in Iudæa
eus, si intelligant quid sit Iudęa. Nam vere
ō est notus Deus, nisi in Iudęa. Ecce & nos
oc dicimus qa nisi quisque fuerit in Iudæa,
otus ei Deus esse non potest. Sed quid dicit
postolus? Qui in occulto Iudæus est, qui
rcuncisione cordis, non litera sed spiritu.
int ergo Iudęi in circuncisione carnis, &
nt Iudæi in circūcisione cordis. Patres no
ri multi sancti & cricūcisionem carnis ha-
ant propter signaculum fidei, & circunci-
onem cordis propter ipsum fidem. Ab his
atribus degenerantes isti qui modo in no-
ine gloriantur, & facta perdiderunt. Ab his
go patribus degenerantes remanserunt in
rne Iudæi, in corde Pagani. Ipsi enim Iu-
ei qui sunt? Ex Abraham a quo Isaac natus
t, et ex illo Iacob, & ex Iacob duodecim
triarchę, & ex duodecim patriarchis po-
lus vniuersus Iudæorū. Sed Iudæi propter
a maxime appellati sunt quia Iudas vnus
rat de filiis duodecim Iacob, patriarcha in
r duodecim filios Iacob & de stirpe eius
gnum veniebat Iudęis. Nam oīs ille popu
s secundū numerū duodecim filiorum Ia-
ob, duodecim tribus habebat. Tribus dicū-
r tanquā curiæ & cōgregationes distinctæ
opulū. Habebat ergo ille populus duode-
m tribus, è qbus duodecim tribubus vna
ibus erat Iuda, ex qua erat reges, & erat al-
ra tribus Leui, ex qua erant sacerdotes. Sed
quia sacerdotibus templo seruientibus ter-
ra diuisa nō est, oportebat vt duodecim tri-
bubus dispertiretur omnis regio promissio
nis: Excepta ergo vna tribu maioris dignita
tis, idest, tribu Leui, quę erat in sacerdotibus,
remanerent vndecim, nisi per adoptionem
duorū filiorū Ioseph duodecim compleren
tur. Hoc qđ fit aduertite. Vnus de duodecim
filiis Iacob erat & Ioseph. Iste ē Ioseph quē
fratres sui in Aegyptū vēdiderūt, & illic me
rito castitatis ad sublimitatē dignitatis per-
ductus est, & affuit illi Deus in omni opere
suo, & suscepit fratres suos a qbus venditus
erat, & prēm fame laborantes, sed pp panē
ad AEgyptū descendēte. Iste Ioseph duos fi- A
lios habuit, Ephraim & Manasse. Moriens Ia Gen. 48.
cob tanquā testamento assumpto, assumpsit
illos nepotes suos in numerū filiorū & dixit
filio suo Ioseph, Cęteri qui nascuntur, tibi
erunt, isti autē mihi, & diuident terram cū
fratribus suis. Adhuc non erat data nec diui
sa terra promissionis, sed dicebat ille in spiri
tu prophetans. Accedentibus ergo duobus
filijs Ioseph, factę sunt nihilominus duode-
cim tribus, qa iam tredecim sunt. Pro vna.n.
tribu Ioseph, duæ accesserunt, & factæ sunt
tredecim. Excepta ergo tribu Leui, illa tribu
sacerdotū, q̄ seruiebat tēplo, & de decimis
viuebat cęterarum omnium quibus terra di
uisa est, remanerent duodecim. In his duo-
decim erat tribus Iuda, vnde reges erant. Nā 1. Re. 9.
primo de alia tribu datus est rex Saul repro- 1. Re. 16.
batus est tanquā malus rex: postea datus est Gen. 49.
rex de tribu Iuda rex Dauid, & ex illo de tri-
bu Iuda fuerūt reges: Iacob aūt ille hoc dixe
rat quādo benedixerat filios suos. Nō defici
et princeps de Iuda, nec dux de femoribus
eius, donec veniat cui repmissum est. De tri
bu autē Iuda venit dn̄s noster Iesus Chri-
stus. Est enim sicut scriptura dicit, & modo
audistis, ex semine Dauid natus de Maria. Rom 1.
Cęterum quod attinet ad diuinitatē dn̄i no- B
stri Iesu Christi, in qua æqualis est patri, non
solū ante Iudæos, sed etiā ante ipsum Abra- Ioan. 8.
ham, nec solum ante Abraham, sed & ante Ioan. 1.
Adam: nec solum ante Adā, sed & ante cœ-
lum & terram & ante secula, quia omnia p
ipsum facta sunt, & sine ipso factum est ni-
hil. Quia ergo in prophetia dictum est, Non
deficiet princeps ex Iuda, neq; dux de femo
ribus eius, donec veniat cui repmissum est

cōſiderentur priora tp̄a, & inuenitur, q̄a Iu
dæi de tribu Iuda ſemp̄ reges habuerūt, vñ
dicti ſunt Iudæi, & nō habuerūt regē prius
alienigenā, niſi Herodē illū, qui fuit qñ dñs
Lucæ 1. natus eſt. Vnde cęperunt reges alienigenæ?
Ab Herode. Ante Herodē oēs de tribu Iuda,
Gen. 39. ſed donec veniret cui repromiſſum eſt. Ipſo
ita veniente dño eſt regnum Iudæorū, & ſu
blatū eſt ex Iudæis. Mō nō habent regnum,
quia nolunt cognoſcere verum regem. Vi-
dete iam ſi Iudæi ſint appellandi. Iam vide-
tis, quia Iudæi nō ſunt appellandi, Ipſi voce
ſua abdicauerūt ſe ab iſto noīe, vt Iudæi nō
ſunt digni appellari niſi tm̄ carne. Vbi ergo
ſeparauerunt ab iſto noīe? Dicebant, ſæuie-
bāt in Chr̄m, id eſt, in genus Iuda, ſæuiebāt
Ioan. 19. in ſemen Dauid. Et ait Pilatus, Regē veſtrū
C crucifigā? Et illi, Nos nō habemus regē niſi
Gen. 49. Cæſarem. O ergo Iudæi qui vocamini, &
non eſtis, Si non habetis regem niſi Cæſa-
rem defecit iam princeps de Iuda. Venit
ergo ille cui repromiſſum eſt. Illi ergo ve-
rius Iudæi, q̄ Chriſtiani facti ſunt ex Iudęis:
cæteri Iudæi qui in Chr̄m nō crediderūt, ēt
nomen ipſum perdere digni fuerunt. Iudæa
ergo vera Chriſti Eccleſia eſt, credens in il-
lum regē, qui venit ex tribu Iuda per virgi-
nem Mariā, credens in illū de quo mō Apo
2. Ti. 2. ſtolus dicebat, ad Timotheū ſcribens, Me-
mor eſto Ieſum Chr̄m reſurrexiſſe a mor-
tuis ex ſemine Dauid, ſm̄ Euangelium meū.
De Iuda. n. Dauid, & ex Dauid dn̄s Ieſus
Chriſtus. Nos aūt credētes in Chriſtū perti-
nemus ad Iudam, & nos cognouimus Chri
ſtum, Qui oculis non vidimus, fide retine-
mus. Non ergo inſultent Iudæi, quia iam nō
Ioan. 19. ſunt Iudæi. Ipſi dixerunt, Nos nō habemus
regē niſi Cæſarem, Nam melius illis erat, vt
rex illorum eſſet Chriſtus, ex ſemine Dauid
de tribu Iuda. Tñ quia ipſe Chriſtus ex ſemi
ne Dauid ſm̄ carnem, Deus aūt ſuper om-
nia benedictus in ſecula, ipſe rex noſter &
dñs noſter: rex noſter ſecundum quod na-
tus eſt ex tribu Iuda ſecundum carnē Chri-
Ioan. 1. ſtus dñs ſaluator: Deus autem noſter, q̄a eſt
D ante Iudam, & ante cęlum & terram, p̄ quē
facta ſunt omnia, & ſpiritalia & corporalia.
Si enim omnia per ipſum facta ſunt, & ip-
ſa Maria de qua natus eſt, per ipſum facta
eſt. Quomodo ergo ille quaſi cæteri homi-
nes naſceretur, qui ſibi fecit matrem de qua

naſceretur? Ergo ipſe dominus Apoſtolo
cente cum loqueretur de Iudæis quoru
patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſm̄ carnē,
eſt ſuper oīa, Deus bñdictus in ſecula. Qu
ergo Iudęi viderunt Chr̄m & crucifixerūt
non viderunt Deū. Gentes aūt, quia non v
derunt & crediderunt, intellexerunt Deu
Et ſi innotuit eis Deus, in Chriſto mundu
reconcilians ſibi, & ideo illi crucifixerun
quia in carne latentē Deū non intellexerū
recedat illa vocat̄ Iudæa & non eſt, acced
vera Iudæa, cui dr̄, Accedite ad eum & ill
minamini, & vultus veſtri non erubeſcen
Vultus veſtri, Iudæi, non confundentur. E
enim audierunt & crediderunt, & facta
Eccleſia vera Iudæa, vbi notus Chriſtus q
hō eſt ex ſemine Dauid, Deus ſuper Daui
Notus in Iudæa Deus, in Iſrael magnū n
men eius) Et de Iſrael ſic debemus accip
re, qūo de Iudæa, qūo illi non ſunt veri I
dęi, ſic nec verus Iſrael. Quis. n. dr̄ Iſrael?
dens Deum. Et qūo illi uiderunt Deū int
quos ambulauit in carne, & cū putarēt h
minem, occiderunt? Reſurgēs ille appar
Deus oībus quibus ſe voluit demonſtrare
li ergo digni ſunt Iſrael dici, qui meruer
Chriſtū intelligere Deū, in carne poſitū,
non qđ videbant contemnerent, ſed qđ n
videbant adorarent, Non viſum enim oc
lis gentes humili mente perceperunt illu
quem non videbant, & fide tenuerunt. Pr
inde illi qui manibus tenuerunt, occiderū
qui fide tenuerunt, adorauerūt. In Iſrael n
gnū nomen eius. Vis eſſe Iſrael? illum atte
de, de quo dñs ait, Ecce vere Iſraelita, ī q
dolus nō eſt. Si verus Iſraelita eſt, in quo
lus non eſt, doloſi & mendaces non ſunt v
ri Iſraelitæ. Non ergo dicant iſti, qm̄ ap
illos eſt De⁹, & magnū nomē eius in Iſrae
Probent ſe Iſraelitas & concedo ego, q̄a
Iſrael magnum nomen eius. Et factus eſt
pace locus eius, & habitatio eius in Sion
Rurſus Sion quaſi patria eſt Iudæorū: ve
Sion, Eccleſia eſt Chriſtianorū. Interp̄tat
aūt nominū Hebręorū ſic nobis traditur:
dæa confeſſio interpretat̄ Iſrael vidēs De
Poſt Iudęam Iſrael, ſic hic poſitum eſt, N
tus in Iudæa Deus in Iſrael magnū nom
eius. Deum vis videre? Prius confitere tu,
ſic in teipſo fit locus Dei, quia factus eſt
pace locus eius. Quandiu. n. non confite

peccata

peccata tua quodãmõ rixaris cũ Deo. Qũo
enim non cũ illo litigas, qui ꝙ illi displi-
cet laudas? Punit ille furẽ, tu furtũ laudas:
punit ille ebriosum, tu laudas ebriositatẽ. Li
igas cũ Deo, nõ fecisti illi locũ ĩ corde tuo,
quia in pace factus est locus eius. Et qũo in
cipis pacẽ habere cũ Deo? Incipis illi in con
essione. Psalmi vox est dicentis, Incipite
dño in cõfessione. Quid est, incipite dño in
õfessione? Incipite adiungi Deo. Qũo? Vt
hoc vobis displiceat, quod & illi displicet.
Displicet illi vita tua mala: si placeat tibi, di
iungeris ab illo, si displiceat tibi, per cõfes
ionẽ illi coniungeris. Vide ex quanta parte
lissimilis es, qñ vtiq; propter ipsam dissimi
itudinẽ displices. Factus .n. es o hõ ad ima-
inẽ Dei: per vitã vero ꝑuersam & malã per
urbasti in te, & exterminasti in te imaginẽ
õditoris tui. Factus dissimilis attendis in te
& displices tibi, iã ex eo cœpisti similis fieri
quia hoc in te tibi displicet qđ displicet &
Deo. Sed qũo sum similis, inquis, Deo, qñ
dhuc mihi displiceo? Ideo dictũ est, incipi
e. Incipite, inquit, dño in confessione, profi
ieris in pace. Adhuc enim habes aduersum
e bellum. Indicitur tibi bellum. nõ solũ ad-
ersus suggestiones diaboli, aduersus prin
ipẽ potestatis aeris huius qui operaẽ in fi-
iis diffidẽtiæ, aduersus diabolũ & angelos
ius spiritalia nequitię: nõ solũ ergo aduer-
us istos tibi bellum indicitur, sed aduersus
eipsum. Qũo aduersus teipsum? Aduersus
uam consuetudinem malam, aduersus vetu
tatẽ vitæ tuę malę, quæ trahit te ad solitam,
& refrenata a noua. Indicitur. n. tibi quædã
noua uita, & tu vetus es. Nouitatis gaudio
uspenderis, vetustatis onere pręgrauaris: In
cipit tibi esse bellum aduersus te, sed ex qua
parte tibi displices, iungeris Deo: & ex qua
parte iam iungeris Deo, idoneus eris ad vin
cendum te, quia ille tecum est qui omnia su
perat. Attende quid dicit Apostolus, Mente
seruio legi Dei, carne autem legi peccati.
Vnde mente? Quia displicet tibi vita tua ma
a. Vnde carne? Quia non desunt suggestio-
nes & delectationes malæ: sed ex eo quod
mente iungeris Deo, vincis quod in te non
vult sequi. Præcessisti enim: ex parte, & ex
parte tardaris Trahe teipsum ad illum, qui
te sursum tollit. Pondere quodam vetustatis
grauaris, clama & dic, Infelix ego hõ, quis
me liberabit de corpe mortis huius? Quis
me libe rabit ab eo a quo grauor? Corpus. n. Sapiẽ. 9.
ꝙ corrũpitur aggrauat animã. Quis ergo li-
berabit? Gr̃a Dei ꝑ ipsum Chr̃m dñm nr̃m
Quare aũt permittiẽ, ut diu cõtra te litiges,
donec absorbeanẽ oẽs cupiditates malæ? Vt
intelligas in te pœnã tuã. In te ex teipso est
flagellũ tuum, fit rixa tua tecum. Sic vindica I
tur in rebellem aduersus Deum, ut ipse sibi
sit bellũ, qui pacẽ noluit habere cũ Deo. Sed
tene membra tua aduersus concupiscentias
tuas malas. Surrexit ira, tene tu manũ coniũ
ctus Deo. Potuit surgere, sed non inuenit ar
ma. Apud irã tuã impetus est, apud te arma
sunt. Sit impetus inermis, & discit iã nõ sur
gere ꝗ frustra surrexit. Hoc autẽ dico charis Rom. 7.
simi, ne forte ꝗa diximus, carne aũt legi pec
cati, putetis consentiendũ esse desideriis ve-
stris carnalib. & si non pñt mõ nisi esse desi-
deria carnalia, non est illis consentiendum.
Propterea non dixit Apostolus, Non sit pec
catum in vestro mortali corpore, nouit. n.
quia quãdiu mortale est, est ibi peccatũ. Sed
ꝗd ait. Nõ ergo regnet peccatũ in vr̃o mor-
tali corpore. Quid est, nõ regnet? Ipse expo-
suit, Ad obediendũ, inquit, desideriis eius.
Sunt desideria, existũt desideria, nõ tu obau Ibidem.
dis desideriis tuis, non sequeris ipsa deside
ria, non illis cõsentis. Est tibi peccatum, sed
amisit regnum, quãdo iam in te non regnat
peccatũ, postea inimica nouissima destrue
tur mors. Quid. n nobis promittitur, quan- 1. Co. 14
do dictum est, Mente seruio legi Dei, carne Rom. 7.
autem legi peccati? Audi promissionem,
quia non semper erunt in carne desideria il
licita. Etenim resurget & mutabitur, & cum
mutata fuerit caro ista mortis ĩ spiritale cor
pus, iam nullis concupiscentiis secularibus,
iam nullis terrenis delectationibus titillabit
animam, nec auertet a contemplatione Dei. K
Fit ergo in ea qđ dicit Apostolus. Corpus ꝗ
dem mortuũ est propter pct̃m, spiritus autẽ Rom. 8.
vita est propter iustitiã. Si autẽ qui suscita-
uit Iesum a mortuis habitat in vobis, qui su
scitauit Iesum Christum a mortuis, viuifica
bit & mortalia corpora vestra propter
spiritum suum qui habitat in uobis. Viuifi-
catis ergo corporibus vestris, erit pax vera,
vbi locus est Dei, sed ꝓcedat confessio. No-
tus in Iudæa Deus. Confitere ergo prius, in
Israel magnum nomen eius. Nondum vides

in ſpecie, vide ex fide: & fiet in te ꝙ ſequit̃,
Et factus eſt in pace locus eius, & habitatio
eius in Sion. Sion interpretatur cõtẽplatio,
1.Co.13. Quid eſt cõtẽplatio? Cõtẽplabimur. n.
Deũ facie ad faciẽ. Hic nobis promittitur,
in quẽ mõ non vidẽtes credimus. Qũo gau
debimus cũ viderimus eũ? Fratres, ſi modo
tm̃ gaudiũ in nobis facit ꝓmiſsio, quantum
L eſt factura redditio? Reddet. n. nobis quod
promiſsit ſeipſum, vt facie ipſius & illius
cõtẽplationes gaudeamus, & non aliquid
aliud delectabit nõs, q̃a nihil eſt melius illo
ꝗ fecit oĩa quę delectant. Factus eſt in pace
locus eius, & habitatio eius, in Sion: ideſt, in
cõtẽplatione quadã & ſpeculatione, facta
eſt habitatio eius in Sion. Ibi confregit for-
titudines arcuũ, & ſcutũ & gladiũ & bellũ.)
Vbi confregit? In in illa pace æterna, in illa
pace perfecta. Et mõ fratres mei, qui bñ cre
diderunt, vident quia de ſe nõ debent præ-
ſumere, & oẽm potentiam minarum ſuarũ:
& quicquid in eis acutũ eſt ad nocẽdũ, con
fringũt illud: & quicquid quaſi pro magno
habent vnde ſe protegãt tẽporaliter, & bel
lum quod aduerſus Deũ defendendo pecca
ta ſua gerebant, oĩa hęc ibi confregit. Illu-
minans tu mirabiliter a montibus æternis.)
Qui ſunt mõtes æternis? Quos ipſe fecit ęter
nos. Qui ſunt montes magni? Prędicatores
veritatis. Tu illuminans, ſed a mõtibus æter
nis Primi magni montes excipiunt lucem
tuam, & a luce tua quam ſuſcipiunt mon-
tes, veſtitur terra. Sed illos magnos mõtes ex
ceperunt Apoſtoli, tanquã orientis luminis
primordia exceperunt Apoſtoli. Nunquid
Mat.25. ꝙ acceperunt, apud ſe retinuerũt? Non. Ne
diceret & illis, Serue nequã & piger, dares
pecuniam meam nummulariis Si ergo qđ
ſuſceperunt, non apud ſe retinuerũt ſed oĩ
orbi terrarum prędicauerunt: Illuminans
M tu admirabiliter a montibus æternis: Quos
æternos feciſti, per illos vitam æternam &
cæteris promiſiſti. Illuminans tu admirabi-
liter a mõtibus æternis. Magnifice cum põ
dere dictum eſt, Tu, ne putet aliquis quod
montes illuminent. Multi. n. putantes quod
ab ipſis montibus illuminarentur, fecerunt
ſibi partes de montibus, & ipſos montes cõ
ciderunt, & ipſi confracti ſunt. Neſcio qui
ſibi fecerunt Donatũ, neſcio qui fecerunt
Maximinianum, neſcio qui ſibi fecerunt il-
lũ & illũ. Quare cõputant ſalutẽ ſuã in hom
nib eſſe nõ in Deo? O hõ, venit ad te lux p
montes, ſed Deus te illuminat, non monte
Illuminans tu, inquit, non montes. Tu ill
minans a mõtib. quidẽ ęternis, ſed tu illun
nas. Vñ & in illo loco q̃d ait pſalmus? Leu
ui oculos meos in montes, vñ veniet aux
liũ mihi. Quid ergo? In mõtibus eſt ſpes tu
& inde tibi veniet auxiliũ? Remãſiſti in m
tibus, vide quid agas? Eſt aliquid ſuper mo
tes? Sup̱ montes eſt quẽ tremunt montes. I
uaui, inquit, oculos meos in monte,, vñ v
niet auxiliũ mihi, Sed quid ſequitur? Auxil
meum, inquit, a dño, qui fecit cœlum & t
ram. In montes quidẽ leuaui ocu los meo
quia per montes mihi ſunt ſcri pturæ mo-
ſtratę, ſed ego cor habeo in illo ꝗ illumin
oẽs montes. Ergo fratres hoc ad hoc dić
eſt, ne quiſquam veſtrum velit ſpem ſuã p
nere in homine. Tandiu eſt aliquid hom
quamdiu hæret illi a quo factus eſt hom
Nam recedens ab illo nihil, homo e
& cum hęret illi tu ſic accipe conſilium
hominem, vt illum conſideres qui illun
nat hominẽ. Etenim & tu potes accedere
illum, qui tibi per hominẽ loquit̃. Nõ eni
fecit illũ accedere ad ſe, & te repellit. Et q
vere ſic acceſsit ad Deum, vt in illo habit
Deus, diſplicet illi oẽs qui in illo ponũt ſ
ſuam. Propterea datum eſt quoddam exe
plum cum ipſos apoſtolos ſibi diuiſerun
& in ſchiſmata ierunt qui dicebant, Ego
Pauli, ego Apollo, ego Cephę. i. Petri. H
plangit Apoſtolus & dicit eis, Diuiſus
Chriſtus? Et ſe elegit quẽ apud ipſos cont
neret. Nunquid Paulus pro vobis crucifi
xus eſt, aut in noĩe Pauli baptizati eſtis? V
de bonũ montẽ quærentẽ gloriã nõ ſibi, ſ
a quo montes illuminant̃. Nolebat de ſe
ſumi, ſed de illo de quo ipſe præſumpſera
Quiſquis ergo ita ſe cõmendare noluerit p
pulis, vt ſi forte contigerit ei aliquis tumu
tus frangat poſt ſe populos, & diuidat Ecc
ſiam catholicam p̱p̱ ſe, non eſt de illis mo
tibus quos illuminat altisſimus. Sed quis e
iſte? Contenebratus a ſe, non illuminatus
dño. Vnde aũt probãtur iſti montes? Si fo
te contigerit aliquis tumultus aduerſus m
tes in Eccleſia, aut per populares ſeditio
nes carnalium, aut per aliquas falſas ſuſpi
tiones hoĩum, bonus mons repellit a ſe o
quiꝫ

qui pp ipsum volunt ab vnitate recedere.
Sic.n.ipse remanebit in vnitate, si pp ipsum
nō diuisa fuerit ipsa vnitas. Illi aūt diuisi sūt,
qñ recessit populus ab orbe terrarū, & secu
tus est nomen ipsorū, gauisi sunt elati sunt,
& eiecti sunt. Humiliarētur & exaltarentur,
qūo humiliatus est Apostolus dicens, Nun-
qd Paulus pro vobis crucifixus est? Et alio
oco, Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deꝰ
ncrementū dedit, Ergo neq; qui plantat est
liquid, neq; qui rigat, sed qui incrementū
lat Deus. Tales montes in se humiles sunt,
n Deo excelsi sunt. Qui aūt in seipsis excelsi
unt, a Deo humiliant: qm̄ qui se exaltat, hu
niliabit, & qui se humiliat, exaltabit. Ió ta-
es, qa superbias suas attendunt, inamaricāt
oībus pacificis in Ecclesia. Illi volunt coa-
gulare pacē, isti inter se miscēt dissensionē.
t qd de illis dicit alius psalmus? Qui ama-
icant, non exaltent in semetipsis. Illuminās
u, attēde hic tu admirabilis a montib. æter-
is: Conturbati sunt oēs insipientes corde.]
Prædicata est veritas, dicta est æterna vita,
icta est esse alia vitā, quæ nō est de ista ter-
a. Contēpserunt hoīes vitā p̄sentē, & ama-
ierunt vitā futurā, illuminari p montes illu
ninatos., Insipiētes aūt corde cōturbati sūt.
Qūo cōturbati sunt? Cū Euangeliū p̄dicat.
t quid est vita æterna? & quis est qui resur-
exit a mortuis? Admirati sunt Athenienses,
oquente Paulo apostolo de resurrectione
nortuorū, & putauerunt eū nescio quas fa-
ulas dicere. Sed qa dicebat esse aliā vitā, q̄
ec oculus vidit, nec auris audiuit, nec ī cor
oīs ascendit, ergo insipientes corde turbati
unt. Sed qd eis cōtigit? Dormierunt somnū
ūū, & nihil inuenerunt oēs viri diuitiarum
n manib. suis.] amauerunt p̄sentia, & dor-
nierunt in ipsis p̄ntibus, & sic illis facta sūt
psa p̄sentia delitiosa, qūo qui videt p som-
nū inuenisse se thesauros, tādiu diues, quā-
diu non euigilet. Somnū illud diuitem fe-
cit, euigilatio pauperē fecit. Tenuit illū som
nus fortasse in terra dormientē, & in duro
iacentē, pauperē & forte mendicū. In som-
nis vidit se iacere in lecto eburneo vel au-
reo, & in plumis aureis altius extructis: quā
diu dormit bñ dormit, euigilans inuenit se
iacere in duro in quo illū somnus tenuerat.
Tales sunt & isti. Venerunt in hanc vitā, & p
cupiditates tpales quasi obdormierūt hic,
& exceperunt illos diuitiæ, & vanæ pōpę vo
laticæ, & transierunt, non intellexerūt quan
tū inde boni posset fieri. Nā si nossent aliam
vitā, illic sibi thesaurizarēt, qđ hic erat per-
iuriū: sicut Zachæus vidit illud bonū maior Luc. 19.
publicanorū, qñ suscepit dñm Iesum hospi
tio, & ait, Dimidiū rerū mearū do pauperi-
bus, & si cui aliqd fraudaui, quadruplū red-
do. Non erat iste in vanitate somniantiū, sed
in fide euigilantiū. Ió dñs quia medicus in
trauerat ad ægrotū, pronūciauit salutē illiꝰ, Ibidem.
& ait, Hodie salus huic domui facta est, qm̄
& hic est filius Abrahę: vt noueritis, qa nos
imitando fidē filii Abrahę sumus: Iudęi aūt
qui de carne superbiunt a fide degenerauе-
runt. Ergo dormierunt somnū suū viri diui-
tiarū, & nihil inuenerunt viri diuitiarū ī ma
nibus suis. Dormierunt. n in cupiditatibus
suis, delectat illos, transit somnus iste, tran-
sit vita ista, & nihil inuenerunt in manibus
suis, quia nihil posuerunt in manu Christi.
Vis aliquid inuenire in manib. tuis postea?
Noli cōtenere mō manū pauperis, & respi- Mat. 25. E
ce manus inanes, si vis hr̄e manus plenas. Di
xit.n. dñs, Esuriui & dedistis mihi manduca
re: sitiui, & dedisti mihi potū: hospes fui, &
adduxistis mihi manducare, & cętera. Et il-
li, Qñ te vidimus esurientē, sitientē, aut ho-
spitē? Et ille dicit illis, Qñ vni ex minimis
meis fecistis, mihi fecistis. Esurire in paupe-
ribus voluit, quia diues in cęlo est: & tu du
bitas hō dare homini cū scias te Chr̄o dare
qđ das, a quo accepisti quicquid das. Sed il
li dormierunt somnū suū, & nihil inuene-
runt oēs viri diuitiarū in manibus suis. Ab
increpatione tua Deus Iacob, dormitauerūt
oēs qui ascenderūt equos.] Qui sunt q ascē-
derūt equos? Qui humiles esse noluerūt. Nō
in eqs sedere peccatū est, sed ceruicē pote-
statis cōtra Deū erigere, & putare se in ali-
quo honore esse. Quia diues es ascēdisti, in-
crepat Deus & dormis. Magna ira increpā-
tis, magna ira. Attendat charitas vr̄a rem tre
mendā. Increpatio strepitū hēt, strepitꝰ exp
gisci solet hoīes facere. Tm̄ pōdus est incre
pantis Dei, vt diceret, Ab increpatione tua
Deus Iacob, dormitauerunt oēs qui ascēde Exo. 14.
runt equos. Ecce quo somno dormitauit il- F
le Pharao q ascēdebat equos? Nō.n. vigila-
uit in corde, qa dē increpatione durum cor
habebat. Duritia.n. cordis, obdormitio est.

Rogo vos,fratres mei,videte qũo dormiũt,
qui ſonante Euangelio & amen & halleluia
per totum orbẽ terrarũ,adhuc vitam veterẽ
nolunt damnare,& in nouã euigilare. Erat
ſcriptura Dei in Iudæa,mõ per totũ orbem
terrarũ cantat̃.In illa vna gente dicebat̃ De⁹
vnus qui fecit oĩa,eſſe adorandus & colen-
dus,mõ ibi tacet̃ Chriſtus.Reſurrexit Chr̃s,
irriſus eſt in cruce,ipſam crucẽ ſuã in qua ir
riſus eſt,iam fixit in frõtibus regũ,& adhuc
dormitur. Magna ira Dei fratres: Melius nos
Ephe. 5. eũ audiuimus qui dicit,Surge q̃ dormis , &
exurge a mortuis,& illuminabit te Chriſt⁹.
Sed qui illum audiunt?Qui nõ aſcendunt e-
quos.Qui ſunt qui nõ aſcendunt equos?Qui
mõ non ſe iactant & extollunt , quaſi in ho-
norib.& poteſtatibus ſuis . Ab increpatione
tua Deus Iacob,dormitauerunt qui aſcende
runt equos.) Tu terribilis es , & quis reſiſtet
tibi tunc ab ira tua?] Mõ dormiunt & iratũ
non ſentiunt,ſed vt dormirent iratus eſt.Mõ
ꝙ dormientes nõ ſentiunt, in fine ſentiunt.
Apparebit. n. iudex viuorum & mortuorũ.
G Et quis reſiſtet tibi tunc ab ira tua? Mõ.enim
loquunt̃ qđ volunt,& diſputant cõtra Deũ,
& dicunt.Qui ſunt Chriſtiani , aut quis eſt
Chriſtus ? aut quales inepti qui credunt qđ
non vident,& dimittunt delitias quas vidẽt,
& ſequunt̃ fidẽ rerũ quæ oculis ipſorũ non
Psal.93. exhibent̃? Dormitis & balatis, loquimini ad
uerſus Deũ quantũ poteſtis. Vſquequo pec-
catores dñe, vſquequo peccatores gloriabũ
tur? Rñdent & loquuntur iniquitatẽ. Qñ aũt
nemo rñdet,& nemo loquit̃ , niſi qñ ſe in ſe
conuertat? Qñ in ſe conuertent dentes, qui-
bus modo nos rodunt , quib. non diſcerpũt
irridendo Chriſtianos, rep̃hendendo vitam
ſanctorũ? Tunc in ſe conuertent, cũ illis eue
niet ꝙ dicitur in libro Sapientiæ, Dicent in
ter ſe pœnitentiam agentes, & per anguſtiã
ſpiritus gemẽtes,cum viderint gloriam ſan-
ctorum,tunc dicent,Hi ſunt quos aliqñ ha-
Sapiē.5. buimus in riſum. O qui multũ dormiſtis,cer
te,iam euigilatis, & in veſtris manibus nihil
inuenitis . Videtis qũo plenas habeant ma-
nus gloria Dei,quos tanquam pauperes irri
ſiſtitis.Dicite ergo tunc vobis quando non
reſiſtitis irę Dei,non manu,non lingua,nec
verbo,nec cogitatione.Apparebit enim vo-
H bis manifeſtus quem irridendũ putaſtis , cũ
vobis venturus nunciaretur, Et quid dicẽt?

Ergo errauimus a via veritatis, & iuſtitiæ
men non luxit nobis,& ſol nõ ortus eſt n
bis. Qũo iuſtitiæ ſol oritur dormientibu
Sed ab ira & increpatione eius dormiun
Hoc forte dictur⁹ eſt,ſed melius eſt nõ aſc
dere equũ,& tñ ipſi equos ſuos accuſabũ
Audi illos accuſantes equos ſuos in q̃b. d
mierunt.Ergo errauimus, inquit ſcriptur
a via veritatis , & iuſtitiæ lumẽ non luxit n
bis,& ſol non ortus eſt nobis . Quid nob
profuit ſuperbia,& diuitiarũ iactantia qu
cõtulit nobis? Tranſierunt oĩa tanq̃ vmbr
Ergo vigilaſti aliqñ,ſed melius equum n
aſcenderes,vt tunc non dormitares, qũ vi
lare debuiſti,& audire vocẽ Chriſti, vt ill
minaret te Chriſtus, Tu terribilis es, & qu
reſiſtet tibi tunc ab ira tua? Quid.n.erit tũ
De cęlo iaculatus es iudiciũ,terra timuit.
Quę ſe modo turbat,quę mõ loq̃tur , tim
re habet in finem & quieſcere . Melius m
do q̃ſceret,vt in fine gauderet.Terra tim
& quieuit.Qñ? Cum exurgeret in iudicio
minus , vt ſaluos faceret oẽs mites corde
Qui ſunt mites corde? Qui frementes e qu
nõ aſcenderunt, ſed in humilitate ſua pec
ta confesſi ſunt . Vt ſaluos faceret oẽs mi
corde. Qm̃ cogitatio hominis cõfitebitu
bi,& reliquiæ cogitationis ſolẽnia celeb
bunt tibi.) Prima cogitatio,poſteriores r
quię cogitationis. Quę eſt cogitatio prim
Vñ incipimus , bona illa cogitatio vñ in
pies cõfiteri. Cõfesſio adiũget nos Chriſt
Iam vero confesſio ipſa , id eſt , prima c
gitatio,facit in nobis reliquias cogitation
& ipſæ reliq̃æ cogitationis ſolẽnia celeb
bunt tibi. Cogitatio hominis cõfitebit̃ tib
reliquiæ cogitationis ſolẽnia celebrabunt
bi. Quæ eſt cogitatio quæ confitebitur? Q
damnat vitam priorem cui diſplicet qu
erat,vt ſit quod non erat,ipſa eſt prima c
gitatio. Sed quia ſic debes recedere a pec
tis, prima cogitatione confeſſus Deo,vt
tibi recedat de memoria,quia peccator fu
ſti:per hoc qđ peccator fuiſti, ſolẽnia cel
bras Deo . Adhuc intelligendum eſt,prim
cogitatio confesſionẽ habet,& recesſionẽ
vetere vita. Sed ſi oblitus fueris a q̃bus pe
catis liberatus ſis,nõ agis gr̃as liberatori ,
nõ celebras ſolẽnia Deo tuo. Ecce prima c
gitatio cõfitens Sauli apoſtoli,iã Pauli , q
primo Saulus fuit qñ audiuit vocẽ de cęl
cum

cũ persequeret Chr̄m,& fureret in Chria-
nos,& vellet vt vbicunq; inuentos adduce-
ret necandos, audiuit vocẽ de cœlo, Saule,
Saule, qd me ꝑsequeris? Et circũfulsus lumi
ne, facta sibi cęcitate in oculis vt intus vide
ret, emisit primã cogitationẽ obedientiæ, cũ
audiret, Ego sum Iesus Nazarenus quẽ tu ꝑ-
sequeris: Dñe ait, qd me iubes facere? Et hęc
cogitatio confitẽtis, iã Deũ appellat quẽ ꝑ-
sequebat̃. Qũo reliquiæ cogitationis solẽnia
celebrabãt in Paulo audistis, cũ ipse Aposto
lus legeret, Memor esto Chr̄m Iesum resur
rexisse a mortuis ex semine Dauid secundũ
Euangeliũ meũ. Quid est, memor esto? Non
deleat̃ de memoria tua cogitatio qua primo
confessus es: sint reliqæ cogitationis in me-
moria. Et queadmodũ repetit quod sibi do-
natũ ẽ, idẽ Paulus apostolus alio loco, Qui
prius, inqt, fui blasphemus & ꝑsecutor, &
iniuriosus. Quid dicit? Prius fui blasphe-
mus. Nunqd adhuc blasphemus est? Vt non
esset blasphemus, fuit prima cogitatio con-
fitens: vt aũt cõmemoraret quid illi donatũ
est, reliquiæ cogitationis erant, per ipsas reli
quias cogitatiõis solẽnia celebrabãt Etenim
fratres mei, ecce innouauit nos Chr̄s, dona
uit nobis oĩa peccata & conuersi sumus. Si
obliuiscamur qd nobis donatũ est, & a quo
donatũ, est obliuiscimur munus saluatoris.
Cum aũt nõ obliuiscimur munus saluatoris,
nonne quotidie nobis Chr̄s immolatur? Et
semel pro nobis Chr̄s immolatus est, Cum
credidimus, tũc nobis fuit cogitatio: mõ au
tẽ reliquię cogitationis sunt, qua memini-
mus quis ad nos venerit, & quid nobis do-
nauerit: ex ipsis reliquiis cogitationis, idest,
ex ipsa memoria, quotidie nobis sic imolat̃,
quasi quotidie nos innouet, qui prima gr̄a
sua nos innouauit. Iã.n. innouauit nos dñs in
baptismo, & facti sumus noui hoĩes, in spe
quidẽ gaudentes, vt in tribulatione simus pa
tientes: tñ nõ debet de memoria nr̄a recede
re, quid nobis ꝑstitũ sit, & si mõ non est co-
gitatio tua quę fuit. Etenim primam cogita-
tio fuit confitentis recedere a peccato, mo-
do aũt non recedis. sed tunc recessisti: sint re
liquiæ cogitationis, nec excidat a memo-
ria q̃ sanauit. Vulnus te habuisse si oblitus
fueris, nõ tibi erunt reliquię cogitationis.
Quid enim putatis dixisse Dauid? Ecce ex
oĩum persona loquitur. Peccauit Dauid sã-
ctus grauiter, missus est Nathã propheta ad-
illũ, & corripuit illũ, & confessus est, & di
xit, Peccaui. Hæc fuit prima cogitatio confi
tentis. Cogitatio hoĩs cõfitebitur tibi. Quæ *Psal. 50.*
erant reliquiæ cogitationis, qñ ait, Et pecca
tũ meum ante me est semper? Quæ fuit ergo
prima cogitatio? Vt recederet a peccato. Et
si iã recessit a peccato, qũo peccatũ illius an
te illum est semper? Si prima cogitatio tran-
siit, sed reliquię cogitationis solennia cele-
brabunt. Meminerimus ergo fratres charis-
simi, rogamus vos, Quisquis liberatus est a
peccato, meminerit quid fuit: sint in illo reli
quiæ cogitationis. Tunc enim portat alium
ad sanandum si se meminerit esse sanatũ. Er- A
go vnusquisq; recordetur quid fuit, & vtrũ
iã non sit, & tunc subueniet ei qui adhuc est
quod ille iã non est. Si aũt iactat se quasi de
meritis suis, & repellit tanq̃ indignos pecca
tores, & sine misericordia sequit, equũ ascen
dit, videat ne dormiat. Dormitauerũt enim
qui ascenderunt equos. Iã tũc dimisit equũ:
humiliauit se, nõ iterũ ascendat equũ, idest,
non se rursus erigat in superbiã. Vnde fit illi
hoc? Si reliquiæ cogitationis solẽnia cele-
brent Deo. Vouete & reddite dño Deo no-
stro. ℥ Quis quod potest uoueat, & reddat.
Non voueatis, & non reddatis, sed quisque
quod potest, voueat, & reddat. Non sitis pi-
gri ad vouendũ, non.n. viribus vr̄is imple-
bitis, deficietis si de vobis pręsumitis: si aũt
de illo cui vouetis, vouete sicuti reddetis. Vo
uete & reddite dño Deo nostro oẽs cõiter.
Quid debemus uouere? Credere in illũ spe-
rare ab illo vitam æternam, bene viuere se-
cundum communem modũ. Est.n. quidam
modus communis omnibus, furtũ non fa-
cere, non nubere castimoniali præcipitur,
& nuptæ non præcipitur: adulterium non B
facere, omnibus pręcipitur. Nõ amare vi-
nolentiam qua ingurgitatur anima, & cor-
rumpitur in se templum Dei, omnib. æqua-
liter pręcipitur. Non superbire, omni-
bus æqualiter pręcipitur. Non hominem
occidere, non odisse fratrem, non ad-
uersus aliquem tenere perniciem, omni-
bus in communi præcipitur. Hoc totum
omnes vouere debemus. Sunt etiam vota
propria singulorum, alius vouet Deo ca-
stitatam coniugalem, ut præter vxorem
suam non nouerit aliam: sic & fœmina, vt

præter virũ ſuũ nõ nouerit aliũ. Alii ẽt vouent,& ſic experti tale coniugiũ, vltra nihil tale pati,nihil tale concupiſcere aut ſuſtinere,& ipſi vouerũt aliquid maius, quàm illi. Alij virginitatem ipſam ab in eunt ætate vouent,vt nihil tale vel experiantur, quale illi experti ſunt & reliquerunt, & iſti vouerunt plurimũ. Alii uouent domũ ſuã eſſe hoſpitalẽ oĩbus ſanctis aduenientibus,magnũ votũ vouent. Alius uouęt relinquere oĩa ſua diſtribuendo pauperibus,& ire in cõem uitã, in ſocietatẽ ſanctorum, magnum uotũ vouit.

C Vouete & reddite dño Deo nr̃o. Quiſque q̃ vouere uoluit uoueat illud attendat ꝙ uouerit reddat. Vnuſquiſque Deo qđ uouet ſi reſpicit retrorſum,malũ eſt. Neſcio quæ caſti monialis nubere voluit. Quid voluit? Quod

1.Ti.5. & uirgo quælibet. Quid voluit? Quod & ma

1.Co.7. ter ipſius. Aliquid mali uoluit? Mali planè. Quare? Quia iam uouerat domino deo ſuo. Quid enim dixit de talibus apoſtolus Paulus,cum dicat viduas adoleſcentulas nubere ſi uelint? Sed tamẽ ait quodã loco, Beatior

1.Ti.5. aũt erit ſi ſic permanſerit ſecundum meum cõſilium. Oſtendit beatiorem ſi ſic permanſerit,non tamen dãnandã ſi nubere voluerit.

Ad frens in eremo ſer.40. Quid aũt ait de quibuſdã quę uouerunt & nõ reddiderunt? Habẽtes, inquit,dãnationẽ, q̃a primam fidem irritam fecerunt? Quid eſt, primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt & non reddiderunt. Nemo ergo poſitus in monaſterio frater, dicat: recedo de

Luc. 17. monaſterio,neq;n.ſoli q̃ ſunt in monaſterio

Gen. 16. ꝑuenturi ſunt ad regnum cœlorũ, & illi qui ibi nõ ſunt ad Deũ nõ pertinent. Reſpondetur ei,Sed illi nõ uouerunt, tu uouiſti,tu retro reſpexiſti. De die iudicii cũ dominus minaretur, quid ait? Mementote vxoris Loth. Oĩbus dixit. Quid.n.fecit vxor Loth? Libera

D ta eſt a Sodomis,& in uia poſita, retrorſum reſpexit. Vbi reſpexit,ibi remanſit. Facta eſt aũt ſtatua ſalis, vt illius cõtemplatione condiantur hoĩes, cor habeant, non ſint fatui, non retro reſpiciant, ne malum exemplum dantes,ipſi remaneant,& alios cõdiant, Nã & modo dicimus illud q̃buſdam fratibus nr̃is,quos forte viderimus velut infirmari in propoſito bono, & talis uis eſſe quales illi. Obiicimus illis quoſdam q̃ retro reſpexerunt,illi,fatui ſunt in ſe, ſed alios condiunt, quãdo cõmemorantur vt illorum exemplũ timẽtes,iſti retro ne reſpiciãt. Vouete & reddite domino Deo noſtro, q̃a illa vxor Lot ad oẽs pertinet. Maritata mulier voluit fac re adulterium, de loco ſuo quo peruener retro reſpexit. Vidua quæ iam ſic perman re uoluerat, *uoluit nubere. Hoc uoluit q licuit ei quæ nupſit,ſed illi nõ licuit, quę

al. vo rum. co ſuo retro reſpexit. Virgo eſt caſtimoni lis,iã dicata Deo,habebat & cętera quę ve ornant ipſam uirginitatẽ, & ſine quibus i uirginitas turpis eſt. Quid ſi enim ſit corp re integra, & mente corrupta? Quid eſt d dixi? Quid ſi nullus tetigerit corpus, ſed forte ebrioſa ſit,ſuperba ſit,litigioſa ſit, l guoſa ſit? Hæc oĩa damnat Deus. Si anteq̃ v uiſſet nupſiſſet,nõ dãnaretur. Elegit aliqu melius,ſuperauit ꝙ ei licebat. ſuꝑbit & illi ta tãta cõmittit. Hoc dico, nubere licet an quã voueat, ſuꝑbire nũquã licet. O tu ui go Dei nubere noluiſti ꝙ licet,extollis te licet. Melior uirgo humilis, q̃ maritata h milis: ſed melior maritata humilis, q̃ virg ſuꝑba. Quę aũt reſpexit ad nuptias,nõ q̃a r luit nubere dãnatur: ſed q̃a iã ante receſſ rat,& ſit uxor Loth reſpiciendo retrorſu Non ſitis pigri q̃ poteſtis,q̃bus aſpirat De apprehendere gradus meliores, quia nõ i i deo loquimur vt nõ uoueatis, ſed vt uou tis & reddatis. Vouete & reddite dño D noſtro. Iam q̃a iſta tractauimus, forte vol bas vouere, & modo nõ vis uouere. Sed q tibi dixerit pſalmus attende. nõ dixit, noli vouere: ſed, vouete & reddite. Quia audi reddite, non vis vouere? Ergo vouere uol bas & non reddere? Immo vtrũq; fac. Vr ſit ex ꝓfeſſione tua, aliud ex adiutorio D perficietur. Aſpice eum qui te ducit,& n reſpicis retro vnde te educit. Qui te duci ante te ambulat: vnde te eduxit, poſt te e Ama ducentem, & nõ te dãnat retro reſpi entem. Vouete & reddite domino Deo n ſtro. Omnes qui in circuito eius ſunt, off rent munera.] Qui ſunt in circuitu eius? V eſt enim iſte,ut ducat omnes qui in circui eius ſunt? Si Deum pr̃em cogites, vbi nõ e q̃ vbique præſens eſt? Si filium cogites ſeci dũ formam diuinitatis, & ipſe cũ patre v que eſt, quia ipſe eſt ſapientia Dei,de qua ctũ eſt, Attinget aũt vbiq; ꝑꝑ ſuam mun ciam. Si autẽ filium ſic intelligas, ſecundu quod aſſumpſit carnem, & uiſus eſt inte hoĩes,

1. ſer. 37. … Sap. 8. Baru. Mar.

hoĩes,& crucifixus est, & resurrexit , noui-
mus quia ascendit in cælũ. Qui sunt in cir-
cuitu eius? Angeli. Ergo nos non offerimus
munera,quia oẽs , qui in circuitu eius sunt,
dixit,offerent munera?Si speculatus dñs no-
ster hic esset ĩ terra,& iaceret corpus ipsius,
quõ alicuius martyris vel apostoli, attẽdere
mus eos qui in circuitu eius essent,quæcun-
que vel gentes essent circa ipsum locum nu
diq.vel conueniẽtes ad illã sepulturã cũ mu
neribus.Nunc autẽ ascendit,sursũ est . Quid
est hoc,Oẽs q in circuitu eius sunt, offerent
munera? Hoc interim qđ Deus admonet di-
cã vobis, qđ ex his verbis ipse mihi inspira-
re dignatus sit: si melius aliqđ postea visum
fuerit,& hoc vestrũ est, qa cõmunis est om-
nibus veritas. Nõ est mea,nec tua, nõ est il-
lius,aut illius oĩbus cõis est.Et fortassis ideo
media est, vt in circuitu eius sint oẽs qui di-
ligũt veritatẽ. Quicquid.n.omnibus com-
mune est,in medio est.Quare in medio dici
tur?Vt tñ distet ab omnibus,& tantum pro
pinquet omnibus.Quod non in medio est,
quasi priuatũ sit.Quod publicum est in me-
dio ponitur:vt oẽs qui ueniunt, percipiant,
illuminent.Nemo dicat,meũ est, ne in par-
te sua velit facere qđ in medio est omnibus.
Quid est ergo,oẽs qui circuitu eius sunt, of
ferent munera? Omnes q intelligunt cõem
esse omnibus veritatẽ, & nõ illã faciunt qua
si suam superbiendo de illa, ipsi offerent mu
nera qui humilitatẽ hñt, qui autẽ quasi suũ
faciunt quod omnibus commune est, tãquã
in medio positũ, ad partẽ seducere conanť,
non offerent hi munera : quia omnes qui in
circuitn eius sunt,offerent munera terribili.
Offerentur munera terribili . Timeant ergo
omnes, qui in circuitu eius sunt .Ideo.n.ti-
mebuut,& cũ tremore laudabunt,quia ideo
in circuitu eius sunt vt omnes assequantur
eum,& plubice omnibus confluat,& publi
ce illuminet,hoc est.cõtremiscere.Tu cũ fe-
ceris eum tibi quasi propriũ,& iam nõ com
munẽ, extolleris in superbiã: cum scriptum
sit Seruite domino in timore , & exultate ei
cum tremore.Ergo offerent munera , qui in
circuitu eius sunt. Ipsi.n.humiles sunt , qui
communem nouerunt esse omnibus[verita
tem .] Cui offerent munera? Terribili & ei
qui aufert spiritum principum .] Spiritus
enim principum snperbi sunt spiritus . Illi
ergo non sunt spiritus eius,qa & si aliqd no
uerunt,suũ volunt esse,non publicũ. Sed il- H
le qui commendat se,tanquã æqualẽ omni-
bus,qui se in medio ponit,vt omnes capiãt
quantum possunt,quicquid possunt,non de
cuiusquam hoĩs, sed de Dei:& ideo de suo,
quia ipsi facti sunt eius:Ergo illi omnes hu-
miles sint, necesse est. Perdiderũt spm̃ suũ,
& spiritũ Dei habent. A quo perdiderũt spi-
ritũ suũ? Ab illo qui aufert spiritũ principũ.
Qñquidem dicitur ei in alio loco , Auferes *Psa.103.*
spiritum eorum & deficient , & in puluerẽ
suum conuertentur . Emitte spiritum tuum
& creabuntur , & innouabis faciem terræ.
Nescio quis intellexit aliquid suum vult es-
se,adhuc spiritum suum habet. Bonum est il
li vt perdat spiritum suum , & habeat spiri-
tum Dei.Adhuc inter principes superbit,bo *Psa.102.*
num est illi ut redeat ad puluerem suum , &
dicat,Memẽto domine qa puluis sumus . Si
n.te cõfessus fueris puluerẽ,Deus de pulue-
re facit hominẽ.Omnes qui in circuitu eius *Psal.3.*
sunt,offerent munera. Omnes humiles con
fitentur ei & adorẽt eũ, Terribili offerẽt mu
nera.Vnde terribili?Exultate cũ tremore : Et
ei q aufert spiritũ principũ,idest,tollit auda
ciã supborũ.Terribili apud reges terrę.]Ter I
ribiles sunt reges terræ,sed ille super omnes
qui terret reges terrę. Est rex terræ,& erit ti-
bi terribilis Deus.Quomodo,inqs,ero rex
terræ?Rege terram,& eris rex terræ.Noli er
go auiditate imperandi ponere tibi ante ocu
los prouincias latissimas,qua tua regna dif- *1.Cor.9.*
fundas.Terrã quã portes rege.Audi Aposto-
lũ regentẽ terrã , Nõ sic pugillor quasi aerẽ
verberans,sed castigo corpus meũ , & in ser
uitutẽ redigo:ne forte aliis prædicans , ipse
reprobus efficiar.Ergo fratres mei,estote in
circuitu eius,vt p quemcunque vobis ueri-
tas sonuerit, nõ illã imputetis illi per quem
sonat:sed de medio fit omnibus,quia æqua-
liter adest omnibus.Et estote humiles,ne vo
bis & vosipsi vsurpetis si quid forte boni il-
lius intellexerit,quia & nos qđ melius intel-
lexerimus , vestrum est:& quod vos melius
intellexeritis, nostrũ est vt in circuitu eius si
mus , & humiles simus . Atq; ita per dentes
spiritũ nostrũ offeremus munera terribili su
per omnes reges terræ,idest,super omnes re
gentes carnẽ suã,sed subiectos creatori suo.

In Pſalmũ ſeptuageſimũſextum Enarratio.

PSalmi huius limẽ ita ſcribitur: In finem
pro Idithũ pſalmus ipſi Aſaph.§In finem
Rom. 10. ꝗd ſit,noſtis.Finis.n.legis Chr̃s ad iuſtitiam
omni credenti. Idithũ interpretatur tranſi-
k liens eos.Aſaph interpretatur congregatio.
Loquiť hic ergo congregatio tranſiliens, vt
perueniat ad finem ꝗ eſt Chr̃us Ieſus . Quæ
ſint itaq; tranſilienda,vt ad illum finem per
uenire poſſimus,vbi iam quod tranſiliamus
non habemus:pſalmi textus ipſe demõſtrat.
Etenim tandiu tranſilire debemus,quicquid
nos impedit,quicquid irretit,ꝗcquid viſco
quodam illigat,& onere aggrauat volatum
noſtrũ,donec perueniamus ad id quod ſuffi
cit,vltra quod nihil eſt,infra quem ſunt om
nia.& ex quo ſunt omnia.Patrẽ quippe ip-
ſum volebat Philippus ĩtueri,& dicebat do
Ioã. 14. mino Ieſu Chriſto,Oſtende nobis patrem
& ſufficit nobis:tanquam tandiu tranſilien-
dũ eſſet,ꝗcquid aliud eſſet, donec ꝑueniret
ad patrem,vbi iã ſecurus aſsiſteret, & quid
ei vltra requirendum eſſet nõ haberet. Hoc
Ioã. 10. eſt n.ſufficit.Verum ille qui veriſsime dixe
rat,Ego & pater vnũ ſumus admonuit Phi-
lippum,docuiq; omnem hominem ꝗ Chri
ſtum intelligeret,etiam in eo habere finem,
quia ipſe & pater vnum ſunt.Tãto. n inꝗt,
tempore vobiſcum ſum,& non vidiſtis me?
Philippe qui me videt,videt & patrẽ.Quiſ-
quis ergo pſalmi huius animum ſentire,imi
tari , tenere uult, omnia deſideria carnalia
tranſiliat,ſeculiq; huius pompam & illece-
bram calcet,nihilq; ſibi aliud proponat vbi
conſiſtat,niſi ex quo ſunt omnia,In quibus
omnibus ẽt ipſe laborat,donec ad finẽ per-
ueniat.Quid nobis ergo ĩdicat trãſiliẽs iſte?

Expoſitio Pſalmi.

Pſ. 141. VOce mea,inꝗt,ad dñm clamaui.] Sed
multi clamant ad dñm pro diuitiis acꝗ
L rendis damniſq; deuitandis ꝓ ſuorũ ſalute,
pro ſtabilitate domus ſuæ,ꝓ fælicitate tẽpo
rali,ꝓ dignitate ſeculari,poſtremo etiã pro
ipſa ſalute corporis, quæ patrimonium eſt
pauperis.Pro his atq; huiuſmodi reb. multi
clamat ad dñm,vix quiſquam propter ipſũ
dominum .Facile quippe homini eſt quod-
libet deſiderare a domino , & ipſum dñm
non deſiderare,quaſi vero ſuauius eſſe poſ
ſit ꝙ dat,quã ipſe,qui dat. Quiſquis ergo
alia re,quãlibet clamat ad dñm nondum e[ſt]
tranſiliens.Hic vero tranſiliẽs quid dicit?V[o]
ce mea ad dñm clamaui.Et ne arbitreris vo
cẽ ipſius qua clamauit ad dñm , ꝓpter aliu[d]
emiſſam,quã ꝓpter ipſum dñm,ſecutus a[it]
Et vox mea ad Deũ.]Emittiť.n.vox qua c[la]
memus ad Deũ,& ipſa vox ad aliud eſt,no[n]
ad Deũ,Ad hoc.n.eſt vox , ꝓpter ꝙ edit[a]
vox.Iſte ergo ꝗ Deũ gratis amabat,ꝗ volũ
tarie Deo ſacrificabat,qui trãſilierat quicq[uid]
infra eſt,nihilq; aliud ſupra ſe viderat, qu[o]
effunderet animã ſuã,niſi ex quo & ꝑ qu[o]
& in quo creatus erat,ad quem clamauer[at]
voce ſua,ad illũ eſſe fecerat ipſam voce[m]
ſuã,Vox mea,inꝗt, ad Deũ . Et nunꝗd ſi[ne]
cauſa?Vide ꝗd ſequitur:Et attẽdit mihi §V[e]
re tunc tibi attendit,qñ ipſum quæris , no[n]
qñ per ipſum aliud queris. Dictũ eſt de qu[i]
buſdam,Clamauerunt, nec erat qui ſaluo[s]
faceret: ad dominũ,nec exaudiuit eos. Qu[a]
re? Quia vox eorum non ad Deum.Expri
mit hoc alio loco ſcriptura, vbi dicit de tal[i]
bus,dominum non inuocauerunt.Ad illum
clamare non ceſſauerunt,& tamen domin[um]
non inuocauerunt.Quid eſt , Dominum n[on]
inuocauerunt? Dominum in ſe non vocau[e]
runt.Ad cor ſuum dominum non inuitau[e]
runt,a domino ſe habitari noluerunt. Et i[d]
quid eis contigit? Ibi trepidauerunt timor[e]
vbi non erat timor. Ideo de rerum pręſen
tium amiſsione tremuerunt , quoniam no[n]
erant pleni illo quem non inuocauerunt.
Non gratis amauerunt,vt amiſſis tempora-
libus rebus poſſent dicere , Sicut domino
pacuit,ita factum eſt,ſit nomen domini be
nedictum.Ergo iſte,vox mea,inquit,ad do-
minum,& attende mihi.Doceat nos quo-
modo id fiat.In die tribulationis meæ Deũ
exquiſiui.§Qui es qui hoc facis ? In die tri-
bulationis tuę, vide quid exquiras. Si car-
cer facit tribulationẽm, exire de carcere ex
quiris . Si febris facit tribulationem,ſanita-
tem exquiris . Si fames facit tribulationem,
ſaturitatem exquiris.Si damna faciunt tri-
bulationem, lucrum exquiris.Si peregrina-
tio facit tribulationem , ciuitatem tuæ car-
nis exquiris . Et quid cuncta commemo-
rem aut quando cũcta commemorem ? Vis
eſſe tranſiliens ? In die tribulationis tuæ
Deum exquire?non per Deum aliud , ſed ex

tribula-

tribulatione Deum: vt ad hoc Deus remo-
ueat tribulationẽ, vt securus inhæreas Deo.
In die tribulationis meę Deũ exquisiui, non
aliud aliquid, sed Deũ exquisiui. Et qũo ex-
quisisti? Manibus meis nocte corã eo. [Dic
hoc rursus, videamus, intelligamus, imite-
mur si possumus. In die tribulationis tuæ q̃d
exquisisti? Deũ. Qũo exq̃sisti? Manibus meis.
Quando exquisisti? Nocte. Vbi exquisisti? Co
rã eo. Et quo fructu exquisisti? Et nõ sum de-
ceptus] Omnia ergo videamus frẽs. omnia
cõsideremus, omnia interogemus, & q̃d sit
tribulatio in qua iste Deũ exquisiuit & quid
sit manibus inquirere Deum, & quid sit no-
cte, & quid sit coram illo, & sequitur quod
omnes intelligũt, Et nõ sum deceptus. Quid
est.n. & non sum deceptus? Inueni q̃d que-
rebam. Tribulatio non illa vel illa cogitan-
da est, Etenim vnusquisque nondũ transiliẽs
nondũ putat esse tribulationẽ, nisi quæ acci-
derit huic vitę ex aliquo tristi tpe. At vero il
le transiliens, totam vitã istã tribulationem
suã reputat. Hic.n. amat patriã supernam, vt
terrena peregrinatio, ipsa sit maxima tribu-
latio. Qũo.n. non sit tribulatio vita ista, rogo
vos? Qũo non sit tribulatio quę dicta est tota
tentatio? Habes scriptũ in libro Iob, Nunq̃d
non tentatio est vita humana super terrã? Nũ
quid dixit, tentatur vita humana super terrã?
Ipsa vita tantatio est. Si ergo tentatio, vtique
tribulatio. In hac igitur tribulatione, hoc
est, in hac vita, Deũ exquisiuit iste transiliẽs.
Qũo? Manibus, inq̃t, meis. Quid est, manib.
meis? Operibus meis. Non.n. aliq̃d corpo-
reũ quęrebat, vt cõtrectando inueniret, q̃d
perdiderat, vt manibus quæreret nummum,
aurũ, argentum, vestem, quicquid tale se est
q̃d manibus teneri possit: quamq̃ & ipse do
minus noster Iesus Christus voluit manibus
inq̃ri, q̃n dubitãti discipulo cicatrices ostẽ-
dit. Sed nunq̃d cũ ille exclamasset tãgens ci-
catrices vulnerum eius, Dñs meus & Deus
meus nõne audiuit, Quia vidisti me credidi
sti, beati qui nõ viderunt & crediderunt? Si
ergo ille omnibus quærens Christum, hoc
audire meruit, vt opprobriũ ei fuerit ite quę
sisse, nos q̃ beati dicti sumus, q̃ nõ videmus
& credidimus. Quid ergo? Ad nos nõ perti-
net manibus quęrere? Pertinet sicut dixi ope
ribus quærere. Quãdo hoc? Nocte Quid est
nocte? In hoc seculo. Nox enim est antequã
effulgeat dies, in aduentu clarificato domini
nostri Iusu Christi, Nam vultis videre quia
nox est? Nisi lucernã hic haberemus, in tene D
bris pmaneremus. Petrus enim dicit, Et nos
habemus certiorẽ propheticum sermonem 2.Pet.2.
cui bene facitis intendentes, velut lucernæ
lucenti in obscuro loco donec dies lucescat
& lucifer oriatur in cordibus vestris. Ventu
rus est ergo dies post istã noctẽ, interim in
hac nocte lucerna nõ desit. Et hoc est fortas-
se quod nunc facimus. Has literas exponen-
do, lucernã inferimus, vt in hac nocte gau-
deamus, Quæ quidẽ debet accensa esse sem-
per in domibus* vestris. Talibus enim dici- al. cordibus.
tur, Nolite spiritũ extinguere, Et tanquã ex- 1.The.5.
ponẽs quid diceret, secutus ait, Prophetiam
nolite spnere, idest, lucerna in vobis semp
luceat. Et hæc quidẽ lux in comparatione cu
iusdã ineffabilis diei nox dicitur, Nam ipsa
vita fideliũ in comparatione vitę infideliũ
dies est. Quomodo autem sit nox iam dixi-
mus, & ostendimus Petri apostoli testimo-
nio, qui quidẽ etiã & lucernam nominauit,
& de ipsa lucerna nos admonuit vt intẽda-
mus ei, idest, pphetico sermoni, donec dies
lucescat, & lucifer oriat̃ ĩ cordibus nostris.
Quomodo autem iam vita fideliũ dies sit in Rom.13.
comparatione vitæ impiorũ, Paulus osten-
dit: Abijciamus, inq̃t, opera tenebrarũ, & in-
duamur arma lucis, sic vt in die honeste am E
bulemus. Ergo honeste viuentes in compa-
ratione vitæ impiorũ in die sumus. Sed iste
dies vite fideliũ nõ sufficit huic Idithõ, tran
silire vult & istũ diem, donec, veniat ad illũ
diem, vbi noctis tantationẽ nullam omnino Iob.7
formidet. Hic enim quamuis dies sit vita fide
liũ, tentatio est vita humana super terrã. Nox
& dies, Dies in cõparatione infideliũ, Nox
in comparatione angelorum. Hñt.n. diem
angeli, quem nos nondũ habemus, Iam nos
habemus quem non habent infideles: Sed
nondum habent fideles, quem angeli ha-
bent: Tunc autem habebunt cum erunt ęqua Mat.22.
les angelis Dei, quod illis in resurrectione
promissum est. In hac ergo iam die & adhuc
nocte, in cõparatione futuri diei quem de-
sideramus, die in comparatione præteritæ
noctis cui renunciauimus: In hac ergo, in-
quã, nocte Deũ req̃ramus manibus nostris:
Nõ cessent opera, quæramus Deũ, nõ sit ina
ne desiderium. Si in via sumus, sumptus ero
gemus,

gemus,vt peruenire posſimus,Manibus q̄ra
mus Deũ:Et ſi nocte quærimus quem mani
bus quærimus,non decipimur, quia coram
Mat. 6. ipſo quærimus. Quid eſt coram ipſo? Nolite
F facere iuſtitiam veſtram coram hoı̄bus , vt
Ibidem. videamini ab eis,alioqui nõ habebitis mer-
cedem apud pr̄em veſtrum . Cũ ergo facis
eleemoſynam,ait , manus illę ſunt quærẽtes
Deũ,noli tubicinare ante te, ſicut hypocri-
tæ faciũt,ſed ſit eleemoſyna tua in occulto:.
& pr̄ tuus qui videt in occulto, reddet tibi
Ergo manibus meis nocte coram eo, & nõ
ſum deceptus. Quanta tñ iſte Idithũ pertule
rit in hac terra,& in hac noctę , & qũo ha-
buerit quodammõ tranſiliendi neceſsitatẽ
impingentibus atque pũgentib. deorſum tri
bulationibus,vt neceſſe fuerit tranſilire,intẽ
tiſsime audiamus . Negaui conſolari animã
meã. Tm̃ tædiũ me hic occupauit, vt contra
omnẽ cõſolationẽ clauderet ſe anima mea.
Vñ huic tale tędiũ? Fortaſſe quia vinea grã-
dinata eſt , aut quia olea non prouenit , aut
quia vindemia a pluuia intercepta eſt. Vnde
huic tędiũ? Audi hoc ex alio pſalmo. Ipſius.
Pſ. 118. n.& ibi vox eſt , Tędium detinuit me a pec-
catoribus relinquentibus legẽ tuam . Tanto
ergo tędio de hmõi malo affectũ ſe iſte di-
cit,negaret cõſolari aı̄am ipſius , Propè ab-
ſorbuerat eum tædium, Triſtitia quæ eũ om
G nino irreparabiliter miſerat, negat ſe conſo
lari. Quid igitur reſtabat? Primo vide vnde
Pſal. 68. conſoletur. Nõne ſuſtinuerat qui ſimul con
triſtaretur & non inuenerat? Quò. n. ſe ver-
teret ad conſolationẽ quẽ occupauerat tę-
dium de peccatorib. relinquentib. legẽ Dei?
Quò ſe verteret? ad hoı̄em Dei quemlibet?
In multis iã forte iſte expertus erat magnã
tribulationẽ, qui magis de illorũ aliqua de-
lectatione præſumpſerat , Videntur. n. aliqñ
iuſti hoı̄es,& gaudet ad eos , Et neceſſe eſt ,
vt gaudeat, qm̃ charitas ſine gaudio talis eſ-
ſe non põt . In his aũt in quibus gauiſus eſt
hõ ſi forte aliquid prauũ contigerit, qũo ſæ
pe contingit, quanta lætitia ibi erat , tantus
mœror accedit: ita vt poſtea iam timeat ho
mo laxare habenas gaudiorum, timeat ſe lę
titię cõmittere, ne quanto magis lętatus fue
rat, tanto amplius ſi aliquid contigerit con
tabeſcat. Percuſſus ergo ſcandalis abundan-
tibus quaſi multis vulneribus clauſit contra
ſe humanam conſolationem ,& negauit cõ

ſolari animam ipſius. Et vnde vita? Vnde re
ſpiratio ? Memor fui Dei & delectatus ſum
Non fruſtra manus operatæ fuerant, inuer
rant magnũ conſolatorẽ. Nõ quieſcẽdo me
mor fui dei & delectatus ſum. Prædicandu
igitur eſt Deus, cuius iſte memor factus de H
lectatus eſt & conſolatus in quadam triſt
tia , & quodammõ ſalute deſperata recre
tus, Prædicandus eſt Deus. Deniq; qđ cõſ
latus eſt iſte, ſecurus ait, Garriui.) In ipſa c
ſolatione memor factus Dei, delectatus ga
riui Quid eſt garriui? Lætatus ſum , exulta
loquendo, Garruli enim ꝓprie dicunt , q
a vulgo verboſi appellantur, accedente la
tia, nec valentes, nec volentes tacere. Fact
eſt iſte talis. Et rurſus q̄d ait? Et defecit ſpir
meus,] Tędio contabuerat, Recolendo D
delectatus fuerat, rurſus garriẽdo defecer
Quid ſequitur? Anticipauerunt vigilias o
inimici mei.] Vigilauerunt ſuper me oẽs i
mici mei . Plus me vigilauerunt, vigilanc
ꝓoccupauerunt me. Vbi nõ muſcipulas p
nunt? Nonne vigilias anticipauerunt oẽs i
mici mei? Qui ſunt. n. iſti inimici, niſi illi c
quibus dicit Apoſtolus, Non eſt vobis co
luctatio aduerſus carnẽ & ſanguinẽ, ſed a
uerſus principatus & poteſtates & rector
mundi tenebrarũ harum, aduerſus ſpirital
nequitiæ in cęleſtibus? Ergo aduerſus diab
lũ & angelos eius inimicitias exercemus
Rectores eos mundi dixit, q̄a ipſi regunt c
lectores mundi. Non. n. regunt mundũ, qu
ſi rectores ſint cęli & terrę, ſed mundũ pe
catores dicit , Et mundus eũ non cognoui
Talem mundũ illi regunt , qui non cogno
ſcunt Chriſtũ, Contra hos habemus inimic
tias ꝑpetuas, Deniq; quaslibet hẽas inimici
tias aduerſus hoı̄em, cogitas finire, ſiue illi
ſatisfactione ille te læſit, ſiue tua ſit ſi tu lęſi I
ſti, ſiue vtriuſq; ſi vos inuicem lęſiſtis, labo
ras ſatisfacere & concordare, Cum diabol
autem & angelis eius nulla cõcordia eſt. Ip
ſi nobis inuident regnũ cęlorum, Miteſcer
omnino erga nos non poſſunt , quia antici
pauerunt vigilias oẽs inimici mei . Plus illi
vigilauerunt ad decipiendum, quam ego ad
cuſtodiendum me . Anticipauerunt vigilias
omnes inimici mei . Qũo enim non antici-
pauerunt vigilias, qui vbiq; muſcipulas po
ſuerunt? Tędium ineſt cordi , Metuendũ eſt
ne abſorbeat triſtitia ; lætitia , metuendum

eſt

ſt ne garriendo deficiat ſpiritus tuus. Anti
ipauerunt vigilias oẽs inimici mei. Deniq;
n ipſa garrulitate dũ loqueris, quanta ple-
unq; inueniuntur, q̃ velint tenere inimici
& reprehẽdere, vñ velint ẽt criminari & ca
ũniari, hoc dixit, illud ſenſit hoc locutus,
ſt, Quid faciat homo, niſi ꝙ ſequitur? Con
urbatus ſum & no ſolũ locutus.) Cõturba-
us ergo, ne in eius garrulitate inimici anti-
ipantes vigilias, calũnias q̃rerent & inueni
ẽt, nõ eſt locutus, Nunquã tñ iſte trãſiliens
eſſaret in ſe. Et ſi forte a garrulitate ceſſa-
it, qua ſubrepſerat ei de ipſa locutione pla
ere hoĩbus, nõ tñ deſtitit, nõ ceſſauit, vt co
areẽ & hoc ipſum tranſcendere. Et q̃d dicit?
Cogitaui dies antiquos.) Iam iſte velut qui
apulauerat foris, tulit ſe intro. In ſecreta-
io ſuæ mentis agit, Et quid ibi agat dicat no
is, Cogitaui dies antiquos. Bene eſt illi. Vi
ete quæ cogitat rogo vos. Intus eſt, apud
e cogitat dies antiquos: Nemo illi dicit, ma
e dixiſti: nemo illi dicit, multũ locutus es,
emo ei dicit, puer ſe ſenſiſti. Ita ſit ei bene
ecũ, adiuuet Deus, cogitet dies antiquos, &
licat nobis in ipſo interiore cubiculo ſuo,
uid egerit, quo ꝑuenerit, q̃d trãſilierit, vbi
nanſerit. Cogitaui dies antiquos. Et annorũ
ęternorũ memor fui.) Qui ſunt anni ęterni?
Magna cogitatio. Videte q̃d ſibi vult iſta co
gitatio, niſi magnum ſilentiũ, ab omni forin
ſecus ſtrepitu, ab omni rerũ humanarum tu
multu? Intus req̃eſcat, qui cogitare vult iſtos
annos æternos. Nunquid ãni in quib. ſumus
æterni ſunt, aut in quib. fuerũt maiores nr̃i,
aut in quibus futuri ſunt poſteri nr̃i? Abſit vt
ęterni exiſtimentur. Quid enim de his annis
manet? Ecce loquendo dicimus, hoc anno.
Et quid tenemus de hoc anno pręter vnum
diem in quo ſumus? Nam ſuperiores dies an
ni huius iam tranſierunt nec tenetur, futuri
autem nondum venerunt. In vno die ſumus
& dicimus hoc anno, im̃o dic hodie, ſi ali-
quid vis pręſens dicere. Nam de tota anno
quid præſens tenes: Quicquid de illo pręte-
ritum eſt, iam non eſt, quicquid de illo futu
rum eſt, nondum eſt. Qũo hoc anno? Corri-
ge locutionem, Hodie dic, verum dicis. Ho-
die iam diceremus. Rurſus & hoc attende,
cum hodie hoc horæ matutinę tranſierunt,
horę futuræ nondum venerunt, Et hoc er-
go corrige, Hac hora dic: Et de iſta hora q̃d
tenes? Momenta eius quædam iam tranſie-
runt, quæ futura ſunt nondum venerũt: Hoc
momento dic, Quo momẽto? Dum ſyllabas
loquor; ſi duas ſyllabas dicã, altera non ſo-
nat, niſi cũ illa tranſierit. Ipſa deniq; vna ſyl
laba ſi duas literas habeat, non ſonat poſtẽ-
rior litera, niſi prior abierit. Quid ergo tene
mus de his ãnis? Anni iſti mutabiles ſunt, an
ni æterni cogitãdi ſunt, ãni q̃ ſtãt, qui nõ ve-
nientib. & abeũtib. diebus peraguntur, anni
de quib. alio loco ſcriptura dicit Deo, Tu
aũt idẽ ipſe es, & anni tui nõ deficient. Hos *Pſal. 101*
ãnos iſte trãſiliẽs, non in garrulitate forinſe
cus, ſed in ſuo ſilentio cogitauit. Et annorũ
ęternorũ memor fui, Et meditatus ſum no- A
ćte cũ corde meo.] Nemo illi calũnioſus tẽ
diculas verborũ requirit, in corde ſuo medi
tatus eſt. Garriebã.] Ecce ẽ illud garrire: Ob
ſerua igitur iterũ te, ne deficiat ſpiritus tuꝰ:
Non inquit, nõ ſic garriebã quaſi foris, alio
mõ nunc: Qũo nunc? Garriebã, Et ſcrutabar
ſpiritum meum.) Si ſcrutaretur iſte terrã, vt
venas auri inueniret, nemo eũ deſipere dice
ret, imo ſapientem multi dicerent, qui vel-
let ad aurũ peruenire. Quãta homo habet in
tus, & non fodit? Scrutabatur iſte ſpiritum
ſuũ, & cũ ipſo ſpiritu ſuo loquebatur, & in
ipſa locutione garriebat. Seipſum enim in-
terrogabat, ſeipſum examinabat, in ſe iudex
erat. Et quid ſequit̃? Scrutabar ſpiritum meũ.
Timendũ eſt ne in ipſo ſpiritu ſuo remaneat
garriuit. n. foris. Et quia anticipauerunt vi-
gilias oẽs inimici eius, inuenit ibi triſtitiã, &
defecit ſpũs eius. Qui garriebat foris, ecce
cœpit intus garrire ſecurus. Ibi ſolus, ibi in
ſilentio cogitat annos ęternos. Et perſcruta
bar, inquit, ſpũm meum. Et hic timendum.
ne in ſpũ ſuo remaneat, & non ſit tranſiliẽs,
Iam tñ melius agit, q̃ foris agebat: Tranſcẽ B
dit aliquid, Et hinc videamus quo, Non e-
nim ceſſat iſte tranſiliens, donec veniat in
finem, vnde habet titulum pſalmus, Garrie-
bam, inquit, & ſcrutabar ſpiritũ meum. Et
quid inueniſti? Non in ęternum repellet
Deus.] Tediũ inuenerat in hac vita, nuſquã
fidem. nuſquã ſecurã cõſolationẽ. Ad quoſ-
cunque hoĩes intendebat, ſcandalum in eis
inueniebat, aut timebat. Nuſquam ergo ſe-
curus: Tacere illi malum erat, ne ſileret a bo
nis. Loqui & foris garrire moleſtum erat,
ne anticiparent vigilias oẽs inimici eius, ca-

lum

lumnias,inquirerẽt in verbis eius. Angusta-
tus in hęc vita vehementer,multũ de alia vi
ta cogitauit,vbi ista non sit tentatio.Et qñ il
Esa.57. luc puenitur?Nõ.n.nõ constat, quia ꝙ hic
patimur,ira Dei est.Dr̃ hoc in Esaia,Non in
ęternũ vindex in vobis ero,neq; per oẽ tem
pus irascar vobis.Et dicit, Quare. Spiritus.
n.a me pcedet,& oẽm flatum ego feci: Pro
pter peccatũ paululũ quidẽ cõtristaui eũ &
percussi eũ, & auerti faciem meã ab illo, &
abiit tristis, & ambulauit vias suas. Quid er-
go?Hæc ira Dei sp erit?Nõ hoc inuenit iste
in silentio.Quid.n.dicit?Nõ in æternũ repel
B let Deus:Et nõ apponet vltra vt beneplaceat
ei adhuc)Quid est,vt bñplaceat ei adhuc?
Repellere & in ęternũ repellere non appo-
net.Necesse est vt reuocet ad se seruos suos,
necesse est vt recipiat fugitiuos redeuntes ad
dñm,necesse est vt exaudiat vocẽ cõpedito-
rũ.Non in ęternũ repellet Deus,& nõ appo
net vltra vt beneplaceat ei adhuc: Aut in fi-
nẽ misericordiã suã abscindet,a generatio-
ne in generationẽ,Aut obliuiscetur misere-
ri Deus.)In te,a te,in alterum nulla est mise
ricordia,nisi eã tibi Deus donet,Et ipse De[9]
obliuiscit̃ misericordiã?Riuus currit, fons
ipse siccat̃?Aut obliuiscet̃ misereri De[9]? Aut
cõtinebit in ira sua miserationes suas?Idest,
sic irascet̃ vt nõ misereatur?Facilius ille irã
q̃ misericordiam continebit.Hoc & p Esa-
Esai. 57. iam dixerat,non in ęternũ vindex in vobis
ero,neq; per omne tẽpus irascar vobis,Hoc
& postea quam dixit,Abijt tristis,& ambula
uit vias suas:Vias,inquit,eius vidi,& sanaui
eum.Hoc vbi cognouit iste,transcẽdit se, &
delectatur domino,vt ibi eẽt,& in eius ope
ribus magis garriret,non in spiritu suo,non
in eo quod erat,sed in eo a quo factus erat.
Et hinc ergo transiliens transcendit. Videte
transilientẽ,videte si remaneat alicubi quo-
usque perueniat ad Deum.Et dixi.)Iam seip
C sum transiliens,quid dixit?Nunc cępi.] Cũ
excessissem & me,nunc cœpi, Hinc iã nul-
lum periculum est:Nam in meipso remane
re,periculum fuit:Et dixi, Nunc cœpi.Hæc
est immutatio dexterę excelsi.]Modo me cę
pit mutare excelsus, modo recepi aliquid,
vbi securus sim: modo intraui aliquam au-
lam gaudiorum, vbi nullus timetur inimi-
cus:Modo cœpi esse in ea regione,vbi non
anticipent vigilias omnes inimici mei.Nũc
cœpi, hęc est immutatio dexterę excel
Memor fui operũ dñi.]Iam videte illũ sp
tiari in operib.dñi.Garriebat.n.foris,& c
tristatus inde defecit spiritus eius, Garri
intus cũ corde suo & cũ spiritu suo,& pe
scrutatus eundẽ spiritum suum,memor f
annorũ æternorũ,memor fuit misericord
dñi,qa non repellet dominus in æternũ,
cępit iam in eius operib. securus gauder
securus exultare.Audiamus iam opera ip
& exultemus & nos:Sed affectus ẽt nos tr
liamus,nec ad tpalia gaudeamus.Habem D
enim & nos cubile nr̃m,Quare non illuc
tramus?Quare non in silentio agimus?Q
re nõ spiritũ nr̃m pscrutamur[Quare ann
ęternos nõ cogitamus? Quare in operib
Dei non lætamur?Sed nũc audiamus,& i
so dicente delectemur,vt etiã cũ hinc abie
mus,faciamus ꝙ ipso loquente faciebamu
si tñ facimus cœptũ ipsius ꝙ dixit, nũc c
pi.Gaudere in operib.Dei est obliuisci,&
si potes illo solo delectari.Quid.n.melius
lo,Non vides,qa cũ ad te redis,in deteri
rẽ redis: Memor fui operũ dñi.Quia mem
ero ab initio mirabiliũ tuorũ.Et meditab
in oĩbus operibus tuis, & in affectionib
tuis garriã.]Ecce tertiũ garrire. Garriuit f
ris qñ defecit,garriuit in spiritu suo ĩtus q
profecit,garriuit in operib.Dei qñ peruen
quo profecit.Et in affectionibus tuis garri E
nõ in affectionibus meis.Quĩs viuit sine a
fectionibus?Et putatis fratres,quia q Deu
timent,Deũ colũt,Deũ diligunt, nullas ha
bẽt affectiones?Vere hoc putabis & putar
audebis,ꝙ affectiones habeat tabula, thea
trũ,venatio,aucupiũ,piscatus,& nõ habeã
opera Dei,& nõ habeãt meditatiões Dei in
teriores affectiones quasdã suas,cũ inspici
mundus,& ponit̃ ante oculos spectaculu
naturæ rerum,& in his quæritur artifex, &
inuenitur nusquam displicens, & per om
nia placens,Deus in sancto via tua.}Inspici
iam opera misericordiæ Dei circa nos, e
his garrit,& in his affectionibus exultat. Pr
mo inde cœpit in sancto via tua. Quę via
tua in sancto?Ego sum,inquit,uia veritas &
vita.Redite ergo homines ab affectionibus
vestris:Quo itis?Quo curritis?Quo non so-
lum a Deo,sed ẽt a vobis fugitis?Redite prę
uaricatores ad cor,scrutamini spiritũ vestrũ
recolite ãnos ęternos,ĩuenire misericordiã

dei circa vos,attendite opera misericordię eius,In sancto via eius. Filij hoīum vsque quo graues corde. Quid q̃ritis in affectionibus vr̃is? Vt q̱d diligitis vanitatem, & q̃ritis mendaciū? Et scitote qm̃ magnificauit dñs sanctū suū. In sancto uia tua. Ad ipsū ergo attendamus Chr̃m? Attēdamus ibi viā eius. Deus in sancto uia tua. Quis Deus magnus sicut Deus noster;) Habēt gētes affectiones circa deos suos,idola adorant, oculos hn̄t, & nō vident,aures hn̄t & nō audient, pedes habent & nō ambulabūt. Quid ambulas ad Deū qui nō ambulat? Non,inq̱t, ea colo. Et quid colis? Nomen qđ ibi est? Certe hoc colis qđ alibi dictū est, Qm̃ diligentiū dęmonia. Aut idola colis,aut dęmonia? Nec idola,nec dęmonia,inq̱t,Et quid collis? Stellas, solem,lunā,ista cœlestia. Quanto melius,q̱ fecit & terrena & cęlestia? Quis Deus magnus sicut Deus nr̃? Tu es Deus qui facis mirabilia solus.) Tu uere magnus Deus,faciēs. Audierunt surdi,viderunt cæci, cōualuerūt languidi,surrexerunt mortui, cōstricti sunt paralytici, Sed miracula ista tunc in corporibus. Videamus in aīa, Sobrij sunt pauloante ebriosi. Fideles sunt, pauloante adoratores simulacrorū. Res suas donant pauperib. qui alienas antea rapiebant. Quis Deus magnus sicut Deus nr̃? Tu es Deus qui facis mirabilia solus. Fecit & Moyses,sed nō solus, Fecit & Helias,fecit & Helisęus,fecerunt & Apostoli,sed nullus eorū solus. Illi cū facerent,tu cū eis,tu qn̄ fecisti,illi non tecū. Nō. n. tecum fuerunt cum fecisti, qn̄ & ipsos tu fecisti. Tu es Dens qui facis mirabilia solus. Qūo solus? Nunq̱d forte pr̃ & non filius, aut filius & non pr̃? Immo pr̃ & filius & spiritus sanctus. Tu es Deus, qui facis mirabilia solus. Non. n. tres dij,sed vnus Deus facis mirabilia solus, & in ipso transiliente. Nam vt ē: transiliret, & ad ista perueniret, miraculum Dei fuit. Qn̄ intus garriuit cum spiritu suo, vt transiliret, & ipsum spiritum suū, & in dei operibus delectaretur, ipse ibi fecit mirabilia. Sed quid fecit Deus? Notam fecisti in populis virtutē tuam.] Inde congregatio ista Asaph trāsiliens, quia notam fecit in populus virtutem suam. Quam virtutē suā notam fecit in populis? Nos autē prædicamus Chr̃m crucifixum, Iudæis quidem scādalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autē vocatis Iudæis & Græcis Chr̃m Dei virtutē, & Dei Sapientiā. Si ergo virtus Dei Christus,notū fecit Chr̃m in populis, An̄ & hoc nondū agnoscimns,& ita desipimus,ita infra iacemus, ita nihil transilimus,vt hoc nō videamus? Notā fecisti in populis virtutem tuā. Redemisti in brachio tuo populū tuū.] H
Brachio tuo,hoc est, virtute tua. Et brachiū dñi cui reuelatum est? Redemisti in brachio tuo populū tuum. Filios Israel & Ioseph.] Esa. 53.
Qūo duos populos filios Israel & Ioseph? Nōne filij Ioseph in filijs Israel? Ita plane, Hoc scimus,hoc legimus, hoc scriptura clamat,hoc veritas indicat,qm̃ Israel idem qui Iacob, habuit filios duodecim, inter quos vnꝰ erat Ioseph, & ex duodecim filijs Israel quotquot nati sunt, ad populū Israel pertinent. Qūo ergo ait, filios Israel & Ioseph? Nescio quid hic distinguendū admonuit, Perscrutemur spiritū nr̃m, fortassis ibi aliquē posuit Deus,quē debemus & nocte q̃rere manibus nostris,vt nō decipiamur, forte inueniemus, & nos ī hac distinctione filios Israel & Ioseph. Per Ioseph alium populū intelligi voluit, Gētium populū intelligi voluit, Quare gentiū populū per Ioseph? Quia Gen. 37.
Ioseph venditus est in Aegyptū a fratribus suis. Ille Ioseph cui fratres inuiderunt,& eū in Aegyptū vendiderunt,venditus in Aegyptū laborauit,humiliatus est,agnitus, exaltatus,floruit,imperauit. Et his oībus q̱d significauit? Quid nisi Chr̃m a fratrib. venditū eiectū de terra sua tanquā in Aegyptū gentiū? I
Ibi primo humiliatū,qn̄ persecutiones martyres patiebant̄,nunc exaltatū sicut videmꝰ, qm̃ impletū est in eo, Adorabunt eum oēs Ps. 71.
reges terræ,oēs gentes seruient illi. Ergo Ioseph populus ex gētib. Israel vero populus ex gente Hebræorū. Redemit populū suum Deus filios Israel & Ioseph, Per quid? Per la Ephe. 2.
pidē angularē,in quo duo parietes copulati sunt. Et exequit̄ qūo. Viderunt te aquæ Deꝰ.] Quid sunt aquæ? Populi. Quæ sūt istæ aquæ? Apo. 17.
Dictū est in Apocalypsi, rn̄sum est populi, Ibi inuenimus aptissime aquas in figura positas populorū. Supra aūt dixerat, Notā fecisti in populis virtutē tuam. Merito ergo viderunt te aquæ Deus. Viderunt te aquæ & timuerūt.] Iō mutatæ sunt quia timuerunt. Viderūt te aquæ Deus & timuerūt. Et cōturbatæ sunt abyssi.] Quæ sunt abyssi? Altitudines aquarum.

aquarum. Quis non turbaẽ in populis cum
cõſcientia pulſaẽ? Quæris altitudinẽ maris,
quid ꝓfundius humana cõſcientia? Iſta pro
funditas turbata eſt, qñ in brachio ſuo rede
mit populũ ſuum Deus. Qũo turbatæ ſunt
abyſsi? Qñ oẽs cõſcientias ſuas confitendo
fuderunt. Et turbatæ ſunt abyſsi. Mnltitudo
ſonitus aquarum.) In laudibus Dei, in cõfeſ
ſionibus peccatorũ, in hymnis & canticis,
in orationibus. Multitudo ſonitus aquarũ.
K Vocem dederunt nubes.] Inde iſti ſonitus
aquarũ, inde abyſſorum perturbatio, quia
vocem dederunt nubes. Quæ nubes. Prædi-
eatores verbi veritatis. Quæ nubes? De qui·
bus minatur cuidã vineæ Deus, q̃ pro vua fe
cit ſpinas, & dicit, Mandabo nubibus meis,
Esa. 5. ne pluant ſuper eam imbrem. Denique Apo
ſtoli relinquentes Iudęos, ierunt ad gentes,
In oĩbus gẽtibus vocem dederunt nubes p̃·
dicando Chriſtum. Vocem dederunt nubes.
Etenim ſagittæ tuæ pertranſierunt.) Eaſdem
voces nubium rurſus ſagittas dixit. Verba.
n. Euangeliſtarũ ſagittæ fuerunt, Similitudi-
nes. n. ſunt. Nam proprie nec ſagitta eſt plu-
uia, nec pluuia ſagitta. At vero verbũ Dei &
ſagitta eſt, q̃a percutit, & pluuia quia rigat.
Nemo ergo iam miretur abyſſorum cõtur-
bationẽ, qñ ſagittę tuæ pertranſierunt. Quid
eſt, pertranſierunt? Non in auribus remanſe-
runt, ſed corda trãsfixerũt. Vox tonitrui tui
ĩ rota.) Quid eſt hoc? Qũo ĩtellecturi ſum⁹?
L Adiuuet dñs. Vox tonitrui tui in rota. Sole-
bamus pueri ſuſpicari cũ audiremus toni-
trua de cœlo, quaſi vehicula deſtabulo pro
ceſsiſſe. Habent. n. tonitrua quandã cõcusſio
nem ſimilẽ uehiculis. Nunq̃d ad iſta pueri-
lia redituri ſumus, vt intelligamus? Vox to-
nitrui tui in rota: quaſi aliqua uehicula hẽat
Deus in nubibus & tranſitus vehiculorũ il-
lorũ ſtrepitũ cõcitet? Abſit. Hoc puerile eſt
vanũ, nugatoriũ. Quid eſt ergo, Vox toni-
trui tui in rota? Voluitur uox tua, Neq; hoc
intelligo. Quid faciemus? Interrogemus ip-
ſum Idithũ, ne forte ipſe exponat, q̃d dixit,
Vox, inquit, tonitrui tui in rota. Non intelli
go. Audiã quid dicis, Apparuerunt fulgura
tua orbi terrarũ.) Dic ergo, Nõ intellexerã.
Orbis terrarũ eſt rota. Nã circũitus orbis ter
rarũ merito & orbis dr̃, Vñ breuis ẽt rotel-
la, orbiculus appellaẽ. Vox tonitrui tui ĩ ro-
ta, apparuerunt fulgura tua orbi terrarũ. Nu
bes illæ in rota circũierunt orbẽ terrarũ, c
cumierunt tonando & coruſcãdo, abyſſu
cõmouerũt, p̃ceptis tonuerũt, miraculis c
ruſcauerũt. In oẽm. n. terrã exiuit ſonus e
rũ, & in fines orbis terræ verba eorũ. Cõm
ta & cõtremebũda fcã eſt terra.) Ideſt, o
qui habitant in terra. Per ſimilitudinẽ aũt
ſa terra, mare eſt. Quare? Quia gẽtes oẽs n
ris noĩe nuncupantur, q̃d vita humana an
ra eſt, & procellis ac tẽpeſtatib. ſubdita. Ia
illud ſi attendas, ꝙ hoĩes ſe tanq̃ piſces d
uorant, cũ maior minorẽ abſorbet. Hoc e
ergo hoc mare, illuc Euangeliſtæ ierunt.
mari eſt via tua.) Iamdudũ in ſancto via tu
mõ in mari eſt via tua, quia ipſe ſanctus
mari, & merito ẽt ſup̃ aquas maris ambul
uit. In mari eſt uia tua. i. in gentib. p̃dicat
Chr̃s tuus. In alio quippe pſalmo ita dr̃, D
miſereatur nr̃i & bñdicat nos, illuminet v
tũ ſuũ ſuper nos & miſereaẽ nr̃i, vt cogn
ſcamus in terra viã tuã. Vbi in terra? In o
bus gentibus ſalutare tuũ, Hoc eſt, In ma
eſt via tua Et ſemitę tuę ĩ aquis multis.) H
eſt, ĩ populis multis. Et veſtigia tua nõ agn
ſcentur.) Neſcio quos tetigit, & mirum ni
& ipſos Iudęos. Eece iam ſic prolata eſt g
tibus miſericordia Chriſti, ut in mari ſit u
tua, & ſemitę tuę in aquis multis, & veſtigi
tua non agnoſcentur. Vnde? A quibuſdã
agnoſcenẽ, niſi ab his qui dicunt, Nondũ v
nit Chr̃s? Quare dicunt, nondũ uenit Chr̃s
Quia nõ agnoſcunt veſtigia ſuper mare am
bulantis. Deduxiſti ſicut oues plebẽ tuam. I
manu Moyſi & Aaron.) Quare hoc addide
rit, indagare aliquantulũ difficile eſt. Adiu
uate ergo nos intentione vr̃a, quia poſt ip
ſos duos verſus finis erit & pſalmi & ſerm
nis. Ne forte cũ aliquid reſtare arbitramini
timore laboris minus ad p̃ſens attendatis.
Cum dixiſſet, In mari eſt via tua: q̃d intelli-
gimus in gentibus, & ſemitæ tuę in aq̃s mul
tis: quod intelligimus in populis multis: ad-
iunxit, Et veſtigia tua non agnoſcentur: Et
quærebamus a quibus non agnoſcerentur,
& ſubiecit continuo, Deduxiſti ſicut oues
plebem tuam in manu Moyſi & Aaron, id
eſt, ab iſta plebe tua, quę deducta eſt in ma
nu Moyſi & Aaron, veſtigia tua non cogno
ſcentur. Quare ergo poſitum eſt, niſi incre-
pandi & exprobrandi cauſa in mari eſt uia
tua? Vnde in mari eſt uia tua, niſi quia ex-
cluſa

lusa est a terra tua? Expulerunt Christũ no-
uerunt esse suum saluatorē ægri, Ille aũt cę
pit esse in gētib. & in oĩbus gentib. in multis
populis, saluæ factæ sunt ēt reliquiæ populi
lius, Remansit foris ingrata multitudo, &
laudicans Iacob femoris latitudo. Latitu-
o.n.femoris intelligitur via in multitudi-
egeneris, & facta est in maiore parte Israe
tarum turba quædam vana & insipiens, q̃
on agnosceret vestigia Christi in aquis. De
uxisti sicut oues plebem tuam, & nō te co-
nouerunt. Tanta cum illis bona fecisti, ma-
diuisisti, inter aquas per aridã traiecisti,
ersequentes inimicos fluctibus operuisti,
deserto egentibus manna pluisti, deducēs
os in manu Moysi & Aaron, & expulerunt
a se, vt in mari esset via tua, & vestigia tua
on agnoscerent.

In Psalmum septuagesimumseptimum Præfatio.

Salmus iste ea cõtinet quæ in veteri θ te-
stamento θ populo acta narrantur, racē-
or aũt & posterior populus admonetur, vt
ueas ne sit ingratus beneficijs Dei, eiusq;
se prouocet iracundiã, cuius obedienter
fideliter debet suscipere grãm, Ne fiant,
qt, sicut patres eorũ gñatio praua & ama-
cans, gñatio quæ non direxit cor suum, &
est creditus cum Deo spũs eius. Hæc est
itur psalmi huius intẽtio, hæc vtilitas, hic
errimus fructus. Sed cum hæc oĩa videan
r perspicua & aperta dicit atq; narrari, pri
itus mouet atq; intentos facit titulus eius.
eq;.n.frustra inscribit, Intellect⁹ Asaph,)
isi quia fortasse non qđ superficies sonat,
d interius aliquid intelligentē q̃runt ista le
orē. Deinde narraturus & cõmemoratur⁹
ec oĩa, quæ vñr auditorē q̃ expositore po
s indigere, Aperiam, inquit, in parabolis
meũ, eloquar ꝓpositiones ab initio. Quis
n hic de somno excitetur? Quis audeat ve
t manifestas legendo percurrere parabo-
s & propositiones q̃ nominibus suis indi-
nt altius ꝑscrutari oportere? Parabola ꝙp
alicuius rei similitudinē præ se gerit, qđ
cet sit vocabulũ Græcum, iam tñ pro Lati
o vsurpat. Et notũ est, ꝙ in parabolis quæ
ir, rerũ similitudines rebus de quibus agit
parantur. Propositiones aũt quæ Græce
appellantur problemata q̃ones sunt, haben-
tes aliquid qđ in disputatione soluẽdũ sit.
Quis ergo parabolas & propositiones tran
sitorie legat? Quis non his auditis vigilan-
tiam mentis intendat, vt ad earum fructum
intelligendo perueniat?

Expositio Psalmi.

ATtendite, inquit, populus meus legem
meam.) Quem hic credamus loqui ni
si Deum? Ipse.n.legē dedit populo suo, quē
liberatũ ex Aegypto congregauit, q̃ cõgre- D
gatio ꝓprie synagoga nuncupat, qđ interꝓ-
tatur Asaph. Vtrũ ergo ita dictũ est, Intelle-
ctus Asaph, ꝙ ipse Asaph intellexerit: an fi-
gurate intelligendũ qđ eadē synagoga, hoc
est, idem populus intellexerit, cui dr̃, Atten-
dite populus meus legem meã? Quid est er-
go ꝙ eundē populũ per Prophetã increpat *Esa.1.*
dicēs, Israel aũt me nō agnouit, & populus
meus nō intellexit? Sed ꝓfecto erant ēt in il-
lo populo qui intelligerēt habentes fidē, q̃
postea reuelata est, nō ad legis literã, sed ad
grãm spũs pertinentē. Non.n. sine ipsa fide
fuerũt qui eius in Chr̃o futurã reuelationē
ꝓuidere & ꝓnunciare potuerunt, cũ & illa
vetera sacra significatiua fuerint futurorũ.
An soli prophetæ habebãt hanc fidē, non &
populus? Imõ vero ēt qui Prophetas fideli-
ter audiebãt, eadē adiuuabãtur gr̃a, vt intel-
ligerēt qđ audiebãt. Sed vtiq; sacr̃m regni
cęlorũ velabat in veteri testõ, qđ plenitudi
ne tp̃is reuelaret in nouo. Nolo.n.vos ait, *1.Co.10.*
Apostolus, ignorare fratres, q̃m p̃res nostri
oẽs sub nube fuerũt, & oẽs mare transierũt,
& oẽs per Moysen baptizati sunt in nube &
in mari, & oẽs eundē cibũ spiritalē mandu-
cauerunt, & oẽs eundē potum spiritalē bibe
runt. Bibebant.n. de spiritali cõsequente eos E
petra, petra aũt erat Chr̃s. Idem itaq; in my-
sterio cibus & potus illorũ qui noster, sed
significatione idem, non specie, quia idem-
ipse Chr̃s illis in petra figuratus, nobis in
carne manifestatus est. Sed nō, inquit, in oĩ- *Ibidem.*
bus illis beneplacitum est Deo. Oẽs quidem
eundē cibum spiritalē manducauernnt, &
eundē potũ spiritalē biberunt.i. spiritale ali-
quid significantē, sed non in oĩbus illis bñ-
placitum est Deo. Cum dicit, Non in oĩbus
erant ergo ibi aliqui in quibus beneplacitũ

4. sen. d. 4. qui ue re. est Deo, Et cũ essent oĩa cõia sacra, nõ cõis erat oĩbus grã, quę sacrorũ virtus est, Sicut & nũc iã reuelata fides quæ tunc velebat, oĩbus in noĩe patris & filij & spiritus sancti
Matt. 28. baptizatis cõe est lauacrum regenerationis: sed ipsa grã cuius ipsa sunt sacra, qua mem bra corporis Christi cum suo capite regnata sunt, non cõis est oĩbus. Nam & hæretici hñt eũdem baptismũ, & falsi fratres in cõione catholici noĩs. Ergo & hic recte dr̃, sed non in oĩbus illis bñplacitum est Deo. Ne-
F que tunc tñ, neq; nunc infructuosa est vox dicentis, Attendite populus meus legẽ meã. Quę locutio nota est in oĩbus lr̃is, qđ non ait, attende: sed attendite. Ex multis.n. populus cõstat, quibus multis qđ sequitur pluraliter dr̃: Inclinate aurem vestra in verba oris mei.) Quod est attendite, hoc est, inclinate aurẽ vr̃am. Et qđ ibi ait, legẽ meam: hoc ait hic, verba oris mei. Ille nanque pie attendit legem Dei & verba oris eius, cuius aurẽ inclinat humilitas, non cuius erigit ceruicẽ superbia. Qđ.n. infundit, concauo humilitatis excipitur, eminentia tumoris expellitur. Vñ
Pro. 22. alio loco, Inclina, inquit, aurẽ tuam, & excipe verba intellectus. Satis itaq; admoniti sumus ẽt istũ Psalmũ huius intellectus Asaph, quia genitiuo casu in titulo positum est huius intellectus, nõ hic intellectus, inclinata aure suscipere.i. humili pietate. Nec ipsius Asaph dictũ est, sed ipsi Asaph, qđ Græco articulo apparet, & in quibusdã Latinis codicibus inuenitur. Verba igitur ista intellectus sunt.i. intelligentiæ sunt, quæ data est ipsi Asaph, Qđ nõ vni homini, sed melius cõ-
al. l. diuiditur. gregationi populi Dei* vnde nequaquam
G nos alienare debemus. Quamuis.n. proprie dicatur synagoga Iudæorum, Ecclesia vero Christianorũ, quia congregatio magis pecorũ, conuocatio vero magis hoĩum intelligi solet, tñ & illã dictam inuenimus Eccle-
Ps. 105. siam, & nobis fortasse potius conuenit dicere, Salua nos dñe Deus noster, & congrega nos de gentibus, vt confiteamur nomini sancto tuo. Neq; dedignari nos oportet, immo gratias ineffabiles agere, φ sumus oues manuũ eius, quas præuidebat cum diceret, Ha-
Ioan. 10 beo alias oues quæ non sunt ex hoc ouili, oportet me & ipsas adducere, vt sit vnus grex & vnus pastor: iungendo.s. fidelem populum gẽtium fideli populo Israelitarũ, de

quibus prius dixerat, Nõ sum missus nisi a[d] oues, quæ perierunt do mus Israel. Nam [&] congregabuntur ante eum oẽs gentes, & [se]parabit eos sicut pastor segregat oues ab h[œ]dis. Sic igitur audiamus, qđ dictũ est, Atte[n]dite populus meus legẽ meã, Inclinate au[rem] vestrã in verba oris mei: non tanquã Iudę[i] sed potius tanquã nobis, vel certe tanqua[m] ẽt nobis ista dicantur. Cũ enim dixisset Ap[o]stolus tanquã, Sed non in oĩbus illis ben[e]placitũ est Deo: ita ostendens fuisse ibi ẽt [il]los, in quibus beneplacitũ est Deo, cõtinu[o] subiecit, Prostrati enim sunt in deserto. D[e]inde adiunxit, Hæc aũt figuræ nr̃æ factę sũ[nt] vt non simus concupiscentes mala, sicut [et] illi cõcupierunt, Neq; idolis seruiẽtes, sic[ut] quidam eorũ seruierunt, sicut scriptũ est, [se]dit populus manducare & bibere, & surr[e]xerũt ludere. Neq; fornicemur, sicut qui[dam] eorum fornicati sunt, & crediderũt vna d[ie] vigintitria milia. Neq; tentemus Christũ, [si]cut quidam eorũ tentauerunt, & a serpent[i]bus perierũt. Neque murmurauerítis, sic[ut] quidam eorum murmurauerunt, & peri[e]runt ab exterminatore. Oĩa aũt hæ in figu[ra] cõtingebant illis, Scripta autem sunt ad co[r]rectionẽ nostram, in quos fines seculorũ o[b]uenerunt. Nobis ergo potius ista canta[ta] sunt, Vnde in hoc Psalmo inter cætera dict[um] est, Vt cognoscat generatio altera, filij qu[i] nascẽtur & exurgent. Porrò si ille interitu[s] a serpentibus, & ab exterminatore illa pe[r]ditio, & gladij trucidatio, figuræ fuerunt, [si]cut euidenter dicit Apostolus, cum illa om[]nia contigissẽ manifestum sit: non enim ai[t] in figura dicebantur: vel, in figura scrip[ta] sunt: sed, in figura, inquit, contingebant i[l]lis: quanto maiore diligentia pietatis caue[n]dæ sunt poenæ, quarum figuræ illæ fuerunt[.] Proculdubio quippe sicut in bonis reb. mu[l]to amplius bonum est, in eo quod per figuram significatur quàm in ipsa figura, ita & in malis longe vtique peiora sunt, quæ significantur figuris, cum tanta mala sint etiam [si]gnificantes figuræ. Nam sicut terra illa promissionis, quo ille populus ducebatur, in c[om]paratione regni cœlorũ nihil est, quo christianus populus ducitur: ita & poenæ illæ [quæ] figurę fuerunt, cum tam sint atroces, in cõparatione pęnarum quas significant nihil sunt. Quas autem figuras dixit Apostolus, eas

eas dicit iste Psalmus, quantum existimare
possumus, parabolas & propositiones non
habentes in eo fidem ꝙ cōtingerunt, sed in
his rebus ad quas rationabili comparatio-
ne deferunt̃. Attendamus ergo legẽ Dei po-
pulus eius, & inclinemus aurem nostram in
verba oris eius. Aperiam, inquit, in parabo-
lis ós meũ, eloquar ꝓpositiones ab initio.]
A quo initio dicat, satis apparet in cõsequen
tibus. Non enim ex quo factum est cœlum
& terra, vel ex quo creatũ est in primo hoĩe
genus humanũ, sed ex quo populi cõgrega
tio quæ abducta est ex Aegypto, vt sensus ꝑ-
tineat ad Asaph, quod interpretatur cõgre-
gatio, Sed vtinam qui dixit, Aperiam in pa-
rabolis os meum, ẽt intellectum nr̃m in eas
aperire dignetur. Si enim sicut os suũ ape-
ruit in parabolis, ita aperiret ẽt ipsas para-
bolas: & sicut eloquitur propositiones, ita
eloqueret̃ & earum expositiones, non hic
æstuaremus. Nunc vero ita obtecta & clau-
sa sunt oĩa, vt ẽt si ad aliq̱d ipso adiuuãte vn
de salubriter pascamur ꝑuenire possimus,
in sudore tñ vultus nr̃i edamus panẽ, & pę
nam diffinitionis antiquę, nõ corporis tm̃,
sed & cordis labore pendemus. Dicat ergo
& audiamus parabolas, & propositiones.
Quãta, inq̱t, audiuimus & cognouimus ea
& patres nr̃i narrauerũt nobis.] Dñs superi⁹
loquebatur. Nã cuius alterius verba creden-
da sunt, Attẽdite populus meus legẽ meam?
Quid est ergo qđ nũc repente hõ loquit̃? Iã
enim hoĩs verba sunt, Quãta audiuimus, &
cognouimus ea, & patres nr̃i narrauerunt
nobis. Nimirũ iam Deus ex hoĩs ministerio
locuturus: sicut ait Apostolus, An vultis ex-
perimẽtũ accipere eius, q̱ in me loquit̃ Chri
stus ex ꝑsona sua primũ verba fieri voluit,
ne verba eius loquens hõ, cõtemneretur vt
hõ. Ita enim se habent locutiones Dei, quæ
nobis insinuant̃ ꝑ sensũ corporis nr̃i. Crea-
turã subditã, opere inuisibili creator mouet,
Nõ eius substantia in aliquid corporale &
tꝑale cõuertit̃, aut corporalibus & tꝑalibus
signis, siue ad oculos siue ad aures pertinen-
tibus q̃tũ capere hoĩes possunt, suã facit ĩno
tescere voluntatẽ. Si enim angelus vti potest
ęthere, aere, nube, igne, & alia qualibet na-
tura vel specie corporali, & homo, vultu,
lingua, manu, calamo, literis, alijsue signifi-
cantibus rebus ad suę mentis iudicanda se-
creta: postremo cum homo sit, nuncios ho
mines mittit, & dicit alij vade, & vadit: &
alij, veni, & venit: seruo suo, fac hoc, & fa-
cit: quanto maiore & efficatiore potestate
Deus, cui dño vniuersa subiecta sunt, & ip- Luc.7.
so angelo & homine vtitur, vt qđ ei placet
annunciet? Quamuis itaq; iã hõ dicat, Quã- M
ta audiuimus, & cognouimus ea & patres
nr̃i narrauerũt nobis: tñ tanq̃ humanas fabu
las audiamus. Propter hoc enim pręmissum
est, Attendite populus meus legẽ meã, incli
nate aurẽ vr̃am in verba oris mei. Aperiã in
parabolis os meũ, eloquar ꝓpositiones ab
initio, quãta ergo audiuimus, inquit, & co-
gnouimus ea, & patres nr̃i narrauerunt no-
bis. Sic est audiuimus, & cognouimus, q̃uo, Psal.44.
Audi filia & vide. Audita n. sunt in veteri te-
stamẽto quæ cognoscuntur in nouo, Audita
cũ ꝓphetarent̃, cognita cũ implerent̃, Vbi
ꝓmissio redditur, nõ fraudat̃ auditio. Et pa-
tres nr̃i Moyses & Prophetæ narrauerũt no
bis. Nõ sunt abscõdita a filijs eorũ, in gñone
altera.) Hęc est gño, in qua nobis donata est
regeneratio. Annunciantes. laudes domini
& potentias, eius, & mirabilia eius quę fe-
cit.] Ordo verborũ est, Et patres nr̃i narra-
uerũt nobis, annũciantes laudes dñi. Laudat̃
dñs vt amet̃. Quid enim salubrius amat̃? Et
suscitauit testimoniũ in Iacob, & legẽ po-
suit in Israel.] Hoc est initium de quo supra
dcm̃ est, Eloquar ꝓpositiones ab initio. Ini
tiũ est ergo vetus testm̃, finis nouũ. Timor.
n. pręualet in lege, Et initiũ sapiẽtię, timor Psa.110
dñi. Finis aũt legis Christus est ad iustitiã oĩ Rom.10
credẽti, Quo donante diffundit̃ charitas in Rom.5.
cordibus nostris ꝑ spiritũ sanctũ, qui datus
est nobis, Et cõsummata charitas, foras mit-
tit timorẽ, qm̃ nõ sine lege iustitia Dei mani 1.Ioa.4.
festata est, sed qm̃ testimoniũ habet a lege &
ꝓphetis. ideo suscitauit testimoniũ ĩ Iacob,
& legẽ posuit in Israel. Nã & illud qđ tam A
insigni & pleno tantis significationibus ope
re tabernaculum cõstitutum est tabernacu- Exo.40.
lũ testimonij nominat̃: in quo erat velamẽ 2.Co.3.
cõtra arcã legis, sicut velamẽ cõtra faciẽ mi
nistri legis, q̱a in illa dispẽsatione, parabo-
le, & ꝓpositiones erãt. Ea q̱ppe q̃ p̃dicabant̃
& faciebãt, velatis significationibus conde-
bant̃ & non reuelatis manifestationibus cer
nebant̃, Cum aũt transierit ad Christum ait Ibidem.
Apostolus, auferetur velamen. Quoquot

2.Co.1. enim sunt promissiones Dei, in illo erant.
Quisquis igitur Christo adhæret, totũ bonũ
ꝙ etiam in literis legis non intelligit habet,
Quisquis aũt est alienus a Christo, nec intel
ligit, nec habet. Suscitauit ergo testimoniũ,
in Iacob, & legẽ posuit in Israel. More suo
repetit, Nã qđ est, suscitauit testimoniũ: hoc
est legẽ posuit. Et qđ est, in Iacob: hoc est,
B in Israel. Nam sicut ista duo noĩa sunt hoĩs
vnius, ita lex & vetus testimoniũ: duo sunt
noĩa rei vnius. Interest aliquid, ait quispiã,
inter suscitauit & posuit? Ita sane, quemad-
Ge. 25. modũ interest ẽt inter Iacob & Israel, Non
& 32. quia erant duo hoĩes, sed eadẽ duo noĩa di-
uersis causis vni homini sunt imposita. Ia-
cob ꝑꝑ supplantationẽ, qm̃ nascẽtis tenuit
plantam fratris, Israel aũt ꝑpter visionem
Dei. Sic aliud est suscitauit, aliud est posuit.
Nã suscitauit testimoniũ, quntũ existimo di
ctum est, quod illo aliquid suscitatum est. Si
ne lege enim ait Apostolus peccatum mor-
tuum est, Ego aũt viuebam aliquando sine
Rom.7. lege; Adueniente aũt mandato, peccatum re
uixit. Ecce quod suscitatum est per testimo-
nium, quod est lex, vt appareat qđ latebat,
Sicut Paulo post dicit, Sed peccatũ, vt appa
Ibidem reat peccatũ per bonũ mihi operatum est
mortem. Posuit aũt legem dictum est, tãquã
iugum peccatoribus: vnde dicitur, Quia iu-
1.Tit.1. sto nõ est lex posita. Testimoniũ est igitur in
quantũ aliquid probat, lex aũt inquantũ iu-
bet, cũ sit vna eademque res. Quocirca si-
cut lapis Christus, sed credentibus in caput
Esa.117. anguli, non credentibus aũt lapis offensio-
nis, & petra scandali: ita testimoniũ legis eis
q lege nõ legitime vtuntur, testimoniũ est,
quo cõuincantur puniendi peccatores: his
vero qui ea ligitime vtuntur, testimoniũ est
quo demonstrat ad quẽ liberandi confuge-
C re debẽt peccatores. In eius enim gratia est
iustitia Dei, testimoniũ habens a lege & pro
phetis qua iustificatur impius: q̃ quidã igno
1.Pe.2. rantes, & suã volentes constituere, iustitiæ
Rom.10. Dei nõ sunt subiecti. Quanta, inqt, manda-
uit patrib⁹ nostris nota facere ea filius suis,
vt cognoscat generatio altera. Filij qui na-
scent & exurgent, narrabunt filij suis: Vt po
nãt in Deo spem suam, & non obliuiscant
operum Dei & mandata eius exquirant. Ne
fiant sicut patres eorum generatio praua &
amaricans. Gño quæ nõ direxit cor suum,

& non est, creditus cũ Deo spũs eius.] Hę
verba indicant duos qnodãmõ populos a[l-]
terũ ad vetus alterũ ad nouum testament[um]
pertinentẽ: nã qđ ait, Quanta mandauit p[a-]
tribus nostris, nota facere ea filijs suis: m[an-]
data eos accepisse dixit, nota ea facere fil[ijs]
suis, nõ tñ eos agnouisse aut fecisse, sed [ad]
hoc acceperunt ipsi, vt cognoscat gño al[te-]
ra, qđ illa nõ cognouit. Filij qui nascent[ur]
& exurgent. Nã illi qui nati sunt, nõ exurr[e-]
xerũt, qa nõ sursum cor, sed in terra poti[us]
habuerũt. Cũ Christo enim exurgitur; vn[de]
dictũ est, Si exurrexistis cũ Christo, quę s[ur-]
sum sunt sapite. Et narrent, inqt, filijs su[is,]
vt ponant in Deo spem suã. Ita enim nõ s[uã]
iustitiam iusti volunt constituere, sed reu[e-]
lant ad Deum viam suam, & sperant in e[o,]
vt ipse faciat. Et non obliuiscantur operu[m]
Dei: magnificando scilicet, & iactãdo op[e-]
ra sua tanq̃ ipsi faciant, cũ Deus sit q oper[et]
in eis qui bona operant, & velle & oper[ari]
ꝓ bona voluntate. Et mandata eius exqr[ãt.]
Cũ iã ea didicerint, qũo exqrant? Quanta[,]
inqt, mãdauit pr̃ibus nr̃is, nota facere ea [fi-]
lijs suis, vt cognoscat gño altera. Quid c[o-]
gnoscat? Vtiq; mandata q̃ mãdauit. Qũo [er-]
go adhuc exquirãt, nisi qa ponẽdo in D[eo]
spẽ suã? Tũc mãdata eius exquirãt, vt ab e[o]
illo adiuuãte cõpleant. Ne fiant sicut patr[es]
eorũ gño praua & amaricãs, gño q̃ nõ di[re-]
xit cor suũ. Et dicit quare, cõtinuo subiu[n-]
gẽdo, Et nõ est creditus cũ Deo spiritus e[ius,]
i. qa nõ habebat fidẽ quæ impetrat, qđ l[ex]
imperat. Qñ.n. cũ spiritu Dei operẽte spi[ri-]
tus hominis cooperat, tũc qđ Deus ius[sit]
implet: & hoc non fit nisi credendo in eũ[, qui]
iustificat impiũ. Quã fidẽ nõ habuit gño p[ra-]
ua & amaricãs: & ideo de illa dictũ est, N[on]
est creditus cũ Deo spũs eius. Multo.n h[oc]
expssius dcm̃ est, ad significandã grãm De[i,]
quę nõ solũ operat remissionẽ peccato r[um,]
sed ẽt cooperantem sibi facit hoĩs spũm i[n]
opere bonorũ factorũ quasi diceret, Nõ c[re-]
didit Deo spũs eius. Hoc est.n. hr̃e cũ De[o]
creditũ spũm, non credere spiritũ suũ pos[se]
facere sine Deo iustitiam, sed cũ Deo. Ho[c]
est.n. credere in Deum, quod vtique plus e[st]
quam credere Deo. Nam & homini cuil[i-]
bet plerunque credendum est, q̃uis in eu[m]
non sit credendum. Hoc est ergo credere i[n]
Deũ, credẽdo adhęrere ad bñ cooperand[um]
bona

bona operanti Deo: Quia sine me, inq̄t nihil potestis facere. Quid aũt plus hinc Apostolus dicere potuit q̃ qđ ait, Qui aũt adhęret Deo vnus spiritus est? Alio q̄n lex ista testimoniũ est quo damnet̃, nõ quo absoluat̃ reus. Litera.n.est minax, q̃ cõuincat p̄uaricatores, nõ spiritus adiuuans q̄ liberet & iustificet peccatores. Generatio ergo illa, cuius exemplnm cauendũ est, ideo praua & amaricans fuit, quia non est creditus cum Deo spiritus eius quia etsi aliqua credidit Deo nõ tñ credidit in Deum. Non ex fide adhæsit Deo, vt sanata a Deo bene cooperaretur cooperanti in se Deo Denique filij Ephrẽintendentes & mittentes arcus, conuersi sunt in die belli.] Persequẽtes legem iustitiæ, in legem iustitiæ nõ p̄uenerunt. Quare? Quia nõ ex fide. Generatio.n.erat cuius spiritus cũ Deo creditus nõ est, sed tanquã ex operibus, q̄a nõ sicut tetendit misit arcus, ꝙ foris appareret, tanq̃ in operibus legis, ita direxit & cor, vbi iustus viuit ex fide, quæ p̄ dilectionẽ operat̃, qua inhæret̃ Deo q̄ operat̃ i homine & velle & operari ꝓ bona voluntate. Nã q̄d est aliud tẽdere arcus & mittere & cõuerti in die belli, nisi attendere & promittere in die auditionis, & deserere in die tẽtationis, armis quasi proludere, & ad horã certaminis nolle pugnare? Qđ sanè ait tendentes & mittẽtes arcus: cũ debuisse dicere videat̃, tendẽtes arcus, & mittẽtes sagittas: nõ.n, arcus mittit̃, sed ab arcu aliq̄d mittit̃: aut illa locutio est de qua superius disseruimus, vbi dictũ est, Suscitauit testimoniũ q̄a suscitauit aliq̄d testimonio: Ita & hic mittẽtes arcus, q̄a miserũt aliq̄d arcubus: aut obscurus ordo verborũ est cum p̄termisione verbi, qđ ẽt tacitũ subaudiendũ est, vt iste ordo sit: Filij Ephrẽ intendẽtes arcus & mittẽtes. & subaudiat̃ sagittas: plenusq; sit sensus, tendẽtes arcus & mittẽtes sagittas: q̄a ẽt si diceret, tẽdẽtes arcus & mittẽtes sagittas: nõ vtiq; tẽdentes sagittas intelligere deberemus, sed audito eo qđ dixit tendẽtes, subaudire potius arcũ q̃uis dictũ nõ fuerit. Nonnulli sanè codices Gręci habere dicunt̃, tendentes & mittentes arcubus: vt sine dubitatione subaudiamus sagittas: Quod vero per filios Ephrẽ vniuersam illã ḡnationẽ amaricantẽ intelligi voluit, locutio est a parte totũ significans. Et ideo fortasse electa est ista

pars, ex qua totus ille populus significaret̃,
q̄a de his potissimũ boni aliq̄d exp̄ectandũ
fuit, q̄a ex illo nati sunt quem nepotẽ suum
Iacob, q̃uis a patre eius tanquã minorẽ ad Ge. 43.
sinistram cõstitutũ, manu tñ dextera, cumq;
maiori fratri arcana benedictione præposuit,
vt quod ita hoc loco tribus illa culpatur,
nec aperuisse in ea quod illa bñdictio
promittebat ostenditur, satis intelligamus
quod etiã tunc ex verbis Patriarchæ Iacob
longe aliud figurabat̃, q̃ prudẽtia carnis expectat.
Figurabatur.n. ꝙ futuri essent nouissimi,
q̄ erant primi, & primi futuri essent q̄ Mat. 10.
erãt nouissimi, p̄ saluatoris aduentũ, de quo Ioan. 1.
dictũ est, Qui post me venit, ante me factus: Ge. 4. & 21. & 25
est. Sic Abel iustus maioris p̄latus est fratri:
sic Hismaeli Isaac: sic Esau congemino suo,
sed tñ prius nato, ipse Iacob: sic Phares & H
ipse cõgemino suo, q̄ prius manũ ex vtero Ge. 38.
miserat, & cœperat nasci, & iã nascẽdo p̄cessit.
Sic Dauid maiorib. p̄latus est fratrib[9]: 1. Re. 16.
& p̄p̄ qđ istę oẽs atq; alię similitudines* nõ
solũ dictorũ, sed ẽt factorũ parabole p̄cesserũt. al. similes.
Sic populo Iudæorũ p̄latus est populus
Christianus, ꝓ quo redimendo quẽadmodũ
Abel a Cain, sic a Iudęis occisus est Christus.
Hoc p̄figuratũ est.n. etiã, cũ Iacob decussatim Gene. 4
porrectis manibus dextera tetigit Gen. 48
Ephrẽ ad sinistrã cõstitutũ, eumq; p̄posuit
Manasse ad dexterã cõstituto, quẽ sinistra ipse tãgebat.
Nã secundũ carnẽ filij Ephrẽ intendẽtes & mittẽtes arcus, cõuersi sũt in die
belli. Quid sit aũt qđ ait, Cõuersi sunt in die
belli, cõsequẽtia docent, q̄bus id apertissime
exposuit. Non custodierũt, inq̄t testamẽtũ
Dei, & in lege eius noluerũt ambulare.]
Ecce q̄d est, Conuersi sunt in die belli: non
obseruauerunt testamentũ Dei. Vbi arcus tẽdentes
& mittentes, etiã promissionis verba
promptissime protulerunt dicentes, Quæ- Exo. 19.
cunq; locutus est dñs Deus nr̃ audiemus, & I
faciemus: Conuersi sunt in die belli, quia ꝓ
missionẽ obedientiæ, non auditio, sed tentatio
ꝓbat. Cuius est aũt cũ Deo spiritu creditus,
fidelem tenet Deum, qui non eum p̄mittet 2. Co. 10.
tentari sup̄ id quod potest, sed faciet cũ
tentatione etiam exitum, vt possit sustinere,
ne conuertatur in die belli. Qui autem in se, 1. Co. 1.
non in Deo gloriatur, quantumuis iactet
pollicitationem virtutis suæ, velut tendens
& mittens arcus, conuertitur in die belli

Quia.n. non est creditus cum Deo spiritus
Eccle. 2. eius,non est cū illo ēt spiritus Dei. Et sicut
scriptum est,quia non credidit,ideo nō pro
tegetur.Quod vero cum dixisset, Nō obser-
uauerunt testīn Dei:adiecit & ait, Et in lege
eius noluerunt ambulare:repetitio est supe
rioris snīæ,cum quadam eius expositione.
Hoc.n.appellauit legem eius,qđ supra dixe
rat testīn Dei,vt illud qđ dictum est, nō cu-
stodierunt,repetitum intelligatur, in eo am
bulare noluerunt.Sed cum breuius dici pos
set,Et in lege eius noluerunt ambulare:non
nihil mihi vr̃ in hoc verbo nos q̃rere voluis
se quod maluit dicere,noluerūt ambulare:
q̃ non ambulauerunt. Poterat.n.putari lex
operū quasi sufficere ad iustificationē,cum
ea quæ p̃cipiuntur forinsecus fiūt ab eis ho
K minibus, qui mallent nō p̃cipi quæ non ex
corde faciunt, & tñ faciunt: ac p̱ hoc quasi
vñr ambulare in lege Dei,sed nolunt ambu-
lare:nō.n.ex corde faciūt. Ex corde aūt nul-
lo mō fieri pōt, qđ formidine fit pœnæ, nō
dilectione iustitię. Nam quantum attinet ad
facta q̃ forinsecus aguntur, & qui timēt pœ
nam,& qui amant iustitiā, non furant,& iō
pares sunt manu, dispares corde,pares ope-
re,dispares volūtate Iō illic sic notati sunt:
Gñatio,inquit,q̃ nō direxit cor suū. Nō di-
ctū est opera,sed cor.Recto.n.corde, recta
sunt opera.Cum aūt cor rectū nō est, opera
recta nō sunt,ēt si recta videant. Et vñ cor
nō direxit praua gñatio,satis aperuit cū ait,
Et nō est creditus cum Deo spiritus eius.Re
ctus est.n.Deus,& iō recte adhærens, tanq̃
incōmutabili regulæ pōt fieri rectum,quod
in se fuit prauū cor hoīs. Vt aūt cor cum il-
lo sit,& per hoc rectū esse possit,acceditur
ad eū,non pede,sed fide.Iō dr̃ ēt in Epistola
ad Hebræos de illa ipsa gñatione praua &
Hebr. 4. amaricante,Nō profuit sermo auditus illis,
nō contēperans fidei eorū qui obaudierunt
L Voluntas igit̃ quæ est in corde recto, parat̃
a dño,fide p̃cedēte,qua acceditur ad Deum
directū,vt cor fiat rectū. Quæ fides p̃uenien
te & vocante misericordia Dei,p̱ obedien-
tiā suscitatus,& applicare incipit ad Deum
cor vt dirigatur,vt quanto magis magisque
dirigitur tāto magis uideat,qđ nō uidebat,
& ualeat qđ non ualebat. Hoc non fecerat
Acto.8. Simon,cui Petrus Apostolus dixit, Non est
tibi pars neq; sors in hac fide:cor.n. tuū nō

est rectū cū Deo.Ibi.n. ostendit quia non
esse rectum sine Deo, ut incipiant hoīes n
tanq̃ serui sub lege ambulare metuentes,se
in lege tanq̃ filii volentes, in qua illi ambu
lare noluerunt, & sub illa rei remanserun
Hanc n.uoluntatē non timor, sed charit
habet,q̃ diffunditur in cordib. credentiū
spūm sāctū.Quib.dr̃, Gratia salui facti est
per fidem,& hoc non ex uobis,sed Dei d
num est,non ex operibus,ne forte quis ex
tollatur:Ipsius.n.sumus figmentū creati
Christo Iesu,in operibus bonis, q̃ præpa
uit Deus,ut in illis ambulemus:Nō q̄uo i
qui in lege eius noluerunt ambulare, nō c
dendo in eum, neq; viam suā reuelando
eum,& sperando in eū,ut ipse faceret. Et
bliti sunt bñficiorū eius, & mirabiliū eius
ostendit eis:Corā patribus eorū fecit mir
bilia.) Quid sit hoc,non est qō negligend
De ipsis patribus pauloante dicebat,q̱ fui
set gñatio praua & amaricans.Ne fiant, i
quit,sicut patres eorū gñatio praua & am
ricans,gñatio q̃ non direxit cor suū,& cę
ra q̃ adhuc de ipsa gñatione dicuntur:cui
imitationē eo mō cauendā p̃cipit alteri g
tioni,vt ponant in Deo spem suam, & n
obliuiscant̃ operū Dei,& mandata eius e
quirant: de quibus iam satis, qđ visum
disseruimus. Quid sibi ergo vult cū de ip
gñatione praua loquit̃ q̄uo obliti sunt bñ
ciorū Dei, & mirabiliū eius q̃ oñdit eis,
addidit & dicit,Corā pr̃ibus eorū facii m
rabilia? Quibus patribus cum ipsi sint patr
eorū,quorū non vult esse posteros simile
Si illos acceperimus ex q̱b.isti nati erant,
lut Abrahā,Isaac & Iacob, iā olim dormi
rant, qñ mirabilia Deus oñdit in Aegypt
Sequit̃.n.In terra Aegypti, in campo Tha
neos.] Vbi dicit ostendisse Deū istis mirab
lia coram pr̃ibus eorū. An forte spiritu p
sentes erant, quia de ipsis dñs in Euangeli
ait.Oēs.n.illi viuunt? An accommodati
accipimus pr̃es Moysen & Aaron, aliosq
seniores qui cōmemorantur in eadē script
ra ēt spīn accepisse, vnde acceperat & Mo
ses,ut eum adiuuarēt ad eundem populu
regendum ac ferendū? Cur.n. non appell
rentur pr̃es? Non sicut Deus pr̃ vnus, est,
regenerat spiritu sancto quos facit filios a
æternā hæreditatē, sed honoris gr̃a p̱p æta
tem curamque pietatis: sicut Paulus senio
dicit,

dicit, Non vt confundã vos hæc ſcribo, ſed
vt filios meos chariſsimos moneo, cũ ſciret
vtiq; a dño dictũ, Ne vobis dicatis patrẽ in
terra, vnus eſt enim pater veſter Deus. Qđ
non ideo dictum eſt, vt hoc vocabulum ho
noris humani de loquendi cõſuetudine tol
leret, ſed ne grã Dei qua in æternam vitã re-
generamur, naturæ, vel poteſtati, vel ẽt ſan-
ctitati cuiuſquam hoĩs tribueret. Ideo cum
diceret, Ego vos genui: pdixit, in Chro & p
Euangelium, ne ipſius putaretur eſſe quod
Dei eſt. Ergo illa gñatio praua & amaricãs,
obliti sũt beneficiorũ Dei, & mirabiliũ eius
quæ oſtendit eis eoram patribus eorũ, quæ
fecit mirabilia in terra Aegypti; in campo
Thaneos. Et incipit eadẽ mirabilia cõmemo
rando retexere: q̃ ſi parabolæ ſunt & propo
ſitiones, profecto ad aliquid cõparandũ re
ferendę ſunt: nec oculum intentionis debe
mus auferre ab eo, quod Pſalmus iſte inten
dit oſtendere, hunc eſſe fructum oĩum quę
dñr, & quare admonitis ſumus hęc intẽtiſsi
me audire Deo dicẽtes, Attendite populus
meus legẽ meã, inclinate aurẽ veſtrã in ver
ba oris mei: vt ponamus in Deo ſpẽ nrãm,
& ne obliuiſcamur operũ Dei, & mãdata ei9
exquiramus, ne fiamus ſicut illi patres gña-
tio praua & amaricãs, gñatio q̃ cor nõ dire
xit ſuũ & nõ eſt creditus cũ Deo ſpũs eius.
Ad hoc ergo oĩa referẽda ſunt ac p hoc qc
quid figurata actione iſta ſignificãt, ita fieri
pñt ſpiritaliter in hoĩe, vel grã Dei ſi bona
ſunt, vel iudicio Dei ſi mala sũt, ſicut illa bo
na facta ſunt in Iſraelitas, vel mala & in ip-
ſos, & in eorũ inimicos. Quę ſi nõ obliuiſca
mur, ſed in Deo ſpẽ nrãm ponamus, nec ip
ſius grę ſimus ingrati, eumq; timeamus, nõ
timore ſeruili quo ſola mala corpalia for-
midant, ſed timore caſto pmanẽte in ſecu-
lũ ſeculi qui timor magnã eſſe iudicat pœ-
nã priuari luce iuſtitię nõ efficiemur tãquã
patres illi gñatio praua & amaricans. Terra
itaq; Aegypti in figura intelligẽda eſt huius
ſeculi. Cãpus Thaneos planicies eſt man-
dati humilis. Nã mandatũ humile interpre-
tatur Thanis. In hoc ergo ſeculo humilita-
tis mandatũ ſuſcipiamus, vt in alio ſeculo
exaltationẽ quã pmiſit q pp nos hic factus
eſt humilis, accipere mereamur. Nã qui di-
rupit mare & traiecit eos, ſtatuit aquas qua
ſi in vtres.] Vt ſic ſtaret vnde tanquam fuiſ-
ſet incluſa, poteſt p ſuã gratiã cohibere flui
da & labentia concupiſcentiarum carna-
liũ, cũ huic ſeculo renunciatur, vt tanquam
inimicis peccatis omnibus p deletis fideliũ
populus per ſacrm baptiſmatis traijciatur.
Qui eduxit eos ĩ nube diei, & tota nocte in *Pſal. 18.*
illuminatione ignis.] Poteſt etiam ſpiritali-
ter dirigere itinera, ſi ad Deũ clamet fides,
Itinera, mea dirige ſecundũ verbum tuũ: de
quo alibi dicit, Ipſe.n.rectos faciet curſus
tuos, & itinera tua pace perducet per Ieſum *Prou. 4*
Chriſtum dñm noſtrum, cuius in hoc ſecu-
lo tanquã in diẽ ſacrm manifeſtũ eſt in car-
ne velut in nube: in iuditio vero: tanquam D
in terrore nocturno, quia tunc erit magno
tribulatio ſeculi, tanquã ignis, & lucebit iu-
ſtis, & ardebit iniuſtis Qui dirupit ĩ deſerto *Exo. 17.*
petrã, & adaquaui, eos ſicut ĩ abyſſo multa:
Et eduxit aquã de petra, & deduxit tãquam
flumina aquas.] poteſt vtique ſitientis fidei
donum ſpũs ſancti, quod illa res geſta ſpiri
taliter ſignificabat infundere de ſpiritali ſe-
quente petra q eſt Chrs, q ſtabat & clama-
bat, Si quis ſitit, veniat ad me: &, Qui bibe-
rit de aqua q̃ ego dabo flumina aquæ viuæ
fluent de ventre eius. Hoc n.dicebat, ſicut in *Ioan. 7.*
Euangelio legitur, de ſpiritu quẽ accepturi *&. 4.*
erant credentes in eũ. Ad quẽ velut virga li-
gnũ paſsionis acceſsit, vt emanaret credẽti-
bus grã. Et tñ illi tanq̃ gñatio praua & ama-
ricans. Appoſuerunt adhuc peccare ei? Id-
eſt, nõ credere. Nã hoc eſt peccatũ, de quo
arguit ſpũs mundũ, ſicut dñs dicit, De pec-
cato quidẽ, qa nõ crediderunt in me. Et ex-
acerbauerunt, altiſsimũ in ſiccitate. Qđ alij *Ioan. 16.*
codices habent, in inaquoſo: Qđ de Græco
eſt expreſsius, nec aliud q̃ ſiccitatẽ ſignifi-
cat. Vtrũ ĩ alia eremi ſiccitate, an potius in
ſua? Quia licet bibiſſent de petra, nõ vẽtres,
ſed mentes aridas habebant, nulla virentes E
fœcunditate iuſtitia. In qua ſiccitate magis
fideliter Deo ſupplices eſſe debuerunt, vtq
ſatietatẽ donauerat faucibus, ęquitatẽ do-
naret & moribus. Ad eum qppe fidelis aĩa
clamat, Oculi mei videant æquitatẽ. Et ten- *Pſal. 16.*
tauerunt Deũ in cordibus ſuis, vt peterẽt eſ- *Nu. 11.*
cas aĩabus ſuis.] Aliud eſt petere credendo,
aliud tentando. Denique ſequitur: Et detra-
xerunt de Deo & dixerunt, nunquid poterit
Deus parare menſam in deſerto? qm per-
cuſsit petrã & fluxerunt aquæ & torrentes

induerũt:Nũquid & panẽ poterit dare,aut
parare mensam populo suo?]Nõ credentes
ergo petierũt escas aĩabus suis. Nõ sic Apo
stolus Iacobus escã mẽtis præcepit postula
Iacob. 1. ri,sed a credentib. eã peti admonet,nõ a tẽ
tãtib.atque detrahẽtib.Deo.Si q̃s aũt vestrũ
inq̃t,indiget sapiẽtia, postulet a Deo , q̃ dat
oĩbus affluenter & nõ improperat,& dabit
ei:Postulet aũt in fide nihil hæsitãs. Hãc fi-
dẽ nõ habebat gñatio,q̃ cor nõ direxit suũ,
& nõ erat creditus cũ Deo spũs ei9.Propter
hoc audiuit dñs & distulit,& ignis accẽsus
est in Iacob,& ira Dei ascẽdit in Israel.]Ex
F posuit q̃d ignẽ dixerit.Irã q̃ppe appellauit
ignẽ,quanq̃ multos ꝓpe ẽt ignis accẽderit.
Quid ergo est ꝙ ait,Audiuit dñs & distulit?
An distulit eos introducere in terrã ꝓmis-
sionis quo ducebant q̃d intra paucos dies
fieri poterat?Sed ꝑ ꝑ peccata in eremo fue-
rãt cõterẽdi,vbi &cõtriti sunt ꝑ quadragin
ta annos. Q̃d si ita est,distulit ergo populũ,
nõ istos ipsos q̃ tẽtãtes detrahebãt Deo : nã
oẽs in eremo perierũt, & filii eorũ in terrã
ꝓmissionis ingressi sunt. An distulit pœnã
vt prius satiaret etiã infidelẽ concupiscen-
tiã,ne ꝓpterea putaret iratus,q̃a hoc ab illo
licet tentantes & detrahentes petebant , q̃d
facere nõ posset?Audiuit ergo & distulit vin
dicare,& postea q̃ fecit ꝙ eũ illi facere non
posse putauerũt,tũc ira ascẽdit in Israel, De
niq; vtrũq; breuiter positũ , deinceps apte
ordinẽ narrationis exequit.Quia non credi
derunt in Deo,nec sperauerunt in salutare
G eius]Namque cũ dixisset, quare ignis accẽ
sus est in Iacob,& ira ascendit in Israel.i.q̃a
non crediderũt in Deo,nec sperauerũt in sa
lutari eius,continuo subiiciens q̃ euidenti-
bus beneficiis ingrati fuerũt , Et mandauit
inquit,nubibus desuꝑ,& Ianuas cœli aꝑuit.
Et pluit illis mãna ad manducandũ, & pa-
nẽ cęli dedit eis. Panẽ angelorũ manduca-
uit homo:cibaria misit eis in abũdantia.Trã-
Exo. 16. stulit Austrũ de cœlo,& induxit in virtute
Sap. 16. sua Aphricũ.Et pluit suꝑ eos sicut puluerẽ
carnes,& sicut arenã maris volatilia penna-
ta.Et ceciderũt in medio castrorũ eorũ cir-
ca tabernacula eorum . Et manducauerunt
Num 11 & saturati sunt nimis,& desiderium eorum
attulit eis, nõ sunt priuati a desiderio suo.]
Ecce quare distulerat. Quid aũt distulerat ,
audiamus. Adhuc esca erat in ore ipsorũ,&

ira Dei ascẽdit in eos.] Ecce q̃d distulerat
Prius.n.distulit,& postea ignis accẽsus ẽ in
Iacob,& ĩ ira ascẽdit in Israel. Distulerat er
go vt prius faceret,ꝙ eũ facere nõ posse cre
diderãt,deinde inferret ꝙ eos pati oporte
bat.Nã si ponerẽt in Deo spẽ suã, nõ solum
eis illa desideria carnis,sed ẽt spiritus ĩple
ret.Qui.n.mãdauit nubib.desuꝑ,& ianuã
cœli aperuit,& pluit illis mãna ad mãduc
dũ,& panẽ cœli dedit eis, vt panẽ angelo
rũ mãducaret hõ,q̃ cibaria misit eis in ab
dãtia,vt satiaret incredulos,nõ est inefficã
dare credentibus verũ ipsum de cœlo pan
quẽ mãna significabat,q̃ vere cib. est ange H
lorũ.Q̃d Dei verbũ corruptibiliter pascit
ꝙ vt mãducaret hõ, caro factũ est, & habi
tauit in nobis. Ipse.n.panis ꝑ nubes euang
licas vniuerso orbi pluit & apertis prædic
torũ cordib.tanquã cęlestib. ianuis,nõ mu
muranti,& tentãti synagogæ,sed credẽti,&
in illo spẽ ponẽti Ecclesię prædicat.Qui tr
stulit Austrũ de cœlo, & induxit in virtut
sua Aphricũ,& pluit suꝑ eos sicut puluer
carnes,& sicut arenã maris volatilia penna
ta:Et ceciderunt ĩ medio castrorũ eorũ, ci
ca tabernacula eorũ,& mãducauerũt,& sa
turati sunt nimis,& desideriũ eorũ attulit
eis,nec sunt priuati a desiderio suo . Põt &
nõ tẽtãtiũ,sed credentiũ,paruulã fidẽ, car
ne æditis vocũ signis & ꝑ aerem trãscurren
tibus tanquã volatilib. pascere,nõ tñ ab Aq
lone veniẽtibus,vbi frigus & caligo præua
lent i.eloquẽtia quæ huic seculo placet,sed
trãsferendo Austrũ de cœlo. Quo nisi ad te
ras? Vt qui in fide sunt paruuli audiẽdo ter
restria,nutriantur ad capiẽda cęlestia. Si .n
terrestria,inquit, dixi vobis , & non credi
tis,qũo si cœlestia dixero vobis , credetis?
Translatus enim erat ille de cœlo quodam
modo vbi mente excesserat Deo,vt tempe
rans eis esset quibus dicebat,Non potui vo
bis loqui quasi spiritalibus,sed quasi carna
libus. Ibi enim audierat ineffabilia verba
quæ in terra illi nõ licebat loq̃,ꝑ verbũ so-
nantia quasi per volatilia pennata. Et indu
cendo in virtute sua Aphricum, hoc est, ꝑ
uentos meridianos feruentes, & prædican-
tiũ spiritus.Et hoc in virtute sua,ne sibi tri
buat Aphricus quod habet ex Deo. Veniũt
autem vltro isti venti ad homine,& appor
tant eis verba diuinitus missa,vt in suis sedi
bus

bus & circa tabernacula sua colligãtur eius
modi volatilia, & adoret vnusquisq; domi-
nũ de loco suo, oẽs insulæ gentiũ. Sed infide
lib. tanq̃ prauæ & amaricãti gñationi, cum
adhuc esca esset in ore ipsorũ ira Dei ascen
dit in eos. Et occidit in plurimis eorũ.] Hoc
est, plurimos eorũ. Vel sicut nõnulli codi-
ces hñt: Pingues eorũ.] Qđ q̃dẽ in Græcis
quos habuimus nõ iuenimus, sed si hoc est
verius, q̃d aliud intelligẽdi sunt pingues eo
rũ nisi insupbia p̃ualẽtes: de quib, dr̃, Pro-
diit quasi ex adipe iniq̃tas eorũ? Et electos
Israel impediuit.] Erãt illic ẽt electi, quorũ fi
dei nõ cõtẽperabat gñatio praua & amari-
cãs. Impediti sunt ãt, ne aliq̃d eis pdessent,
q̃bus paterno affectu cõsulere cupiebãt. Qui
bus.n. Deus irascit, q̃d misericordia cõsere-
tur humana? An potius simul cũ eis cõpedi-
tos etiã electos intelligi voluit, vt q̃ mente
& vita discernebant, ad exẽplũ nõ iustitiæ
tm̃, sed ẽt patientiæ cũ illis molestias sustine
rent? Nã sãctos cũ peccatorib. nõ ob aliam
forsitan causam ẽt captiuos ductos esse di-
dicimus, qm̃ i Grecis codicib. nõ ἀπέδησεν quod est impediuit, sed συνεπέδησεν legi-
mus quod est potius cõpediuit. Sed genera
tio praua. In oĩbus his peccauerunt adhuc,
crediderunt mirabilibus eius. Et defecerũt
in vanitate dies eorũ.) Cũ possent si crede-
rẽt, dies in veritate sine defectu hr̃e apud eũ
cui dictũ est, Anni tui nõ deficient Defece-
runt ergo in vanitate dies eorum. Et ãni eo
rũ cũ festinatione.] Festinat quippe tota vi-
ta mortaliũ, & quę vr̃ plixior, vapor est ali
quãto diuturnior. Veruntamen cũ occide-
ret eos, quęrebant eum.] Non pp ęternã vi
tã, sed vaporem citius finire metuẽtes. Quę
rebant ergo eũ, non utiq; ij quos occiderat,
sed qui exemplo eorũ occidit timebãt. Sic
autẽ de illis scriptura locuta est, tanquam hi
Deũ quęrerent q̃ occidebãtur, q̃a vnus po-
pulus erat, tanq̃ de vno corpor dr̃ & reuer
tebant & diluculo veniebãt ad eũ. Et reme
morati sunt, qm̃ Deus est adiutor eorũ &
Deus excelsus redẽptor eorũ est.] Sed hoc
totum propter acquirenda temporalia bo-
na, & vitanda temporalia mala. Nam qui
propter veneficia terrena Deum quærebãt
non vtique Deum, sed illa quærebant: quia
eo modo timore seruili, nõ liberali dilectio
ne Deus collitur. Sic ergo Deus nõ colitur,
hoc. n. colit q̃ diligit. Vñ reb. oĩbus maior
& melior inuenit, plus oĩbus. diligẽdus est M
ut colatur. Denique sequentia videamus, &
dilexerũt eũ, inquit, in ore suo, & in lingua
sua mẽtiti sunt ei. Cor aũt ipsorũ non erat
rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in
testõ eius. Aliud in lingua eorum, aliud in
corde eorum inueniebat, cui secreta homi
num nudã sunt, & sine vllo obstaculo quid
potius amarent videbat. Rectũ itaq; cor cũ
Deo est, qñ pp Deũ quærit Deũ. Vnam q̃p
pe concupiuit a domino, hanc requiret, vt
habitet in domo dñi semp, & contẽpletur
eius delectationem: Cui dicit, cor fidelium,
saturabor, nõ ollis carniũ Aegyptiorũ, nec
melonibus, & peponibus, & alio & cepis,
q̃ gñatio praua & amaricans ẽt pani cœle- *Exo. 16.*
sti pręferebat, nec mãna visibili atq; ipsius
volatilibus pennatis, sed saturabor cũ mani *Psal. 16.*
festabit gloria tua. Hęc est.n. hęreditas noui
testamenti, in quo illi fideles habiti nõ sunt,
cuius tñ fides etiã tunc qñ velabatur erat in
electis, & nũc qñ iã reuelata est, non est in
multis vocatis, Multi.n. sunt vocati, pauci *Mat. 22.*
aũt electi. Talis ergo erat generatio praua
& amaricãs ẽt cũ Deum quęrere videretur
diligens in ore, & in lingua mentiens, in
corde autem non recto cum Deo, vbi ea po
tius diligebat pp quę Dei adiutorium req̃-
rebat. Ipse autem est misericors, & propi-
tius fiet peccatis eorum, & non disperdet
eos, & abundauit ut auerteret iram suam,
& non accendit omnem iram suam. Et re-
cordatus est quia caro sunt, spiritus vadens
& non reuertẽs.] In his verbis multi sibi ini
quitatis impunitatem de diuina misericor
dia pollicentur, ẽt si tales esse perstiterunt,
qualis generatio ista describitur praua &
americans, quę cor non dixerit suum, &
non est creditus cum Deo spiritus eius, qui
bus consentire non expedit. Si.n. vt secun-
dum ipsos loquar, Deus fortasse nõ perdet
nec malos, sine dubio non perdet bonos. A
Cur ergo non potius id eligimus, vbi dubi
tatio nulla est? Nã qui in lingua sua mentiũ
tur illi, cũ illud habeat cor eorũ. putãt utiq;
& uolunt qñ pœnam æternam talibus com
minatur, etiam Deum esse mendacem. Sed
cum ipsi cum mentiendo non fallant, ille
verum dicendo non fallit. Hęc itaque ver-
ba diuinorum eloq̃orũ, de quib. sibi gene

ratio praua blanditur non ea deprauet ſicut
cor ſuum,quia & illo deprauato iſta recta
ꝑſiſtunt.Primo quippe ſecundum hoc intel
ligi poteſt ꝙ in Euangelio ſcriptũ eſt,Vt ſi-
Matt. 5. tis ſicut pater ueſter q in cœlis eſt , q fecit
oriri ſolẽ ſuũ ſuꝑ bonos & malos , & pluit
ſuꝑ iuſtos & iniuſtos.Quis.n.nõ videat quã
ta miſericordię patientia malis parcat? Sed
ante iudiciũ.Sic ergo pepercit illi genti , vt
nõ accẽderet oẽm irã ſuã ad eã penitus era
dicãdã atq; finiẽdã,ꝙ in verbis eius & in-
Exo. 32. ceſsione ꝑ peccatis eorũ Moyſi ſerui eius
euidẽter appareat,vbi Deus dicit , Deleam
eos,& faciã te in gentẽ magnã.Ille interce-
dit,paratior deleri pro ipſis q̃ ipſos , ſciens
apud miſericordẽ ſe id agere , q qm̃ nullo
mõ deleret ipſum,ẽt illis ipſis parceret ꝑꝑ
ipſum.Videamus enim quãtum pepercerit
& adhuc parcat.Nã introduxit eos in terrã
ꝓmiſsionis, & ſeruauit eã gẽtẽ quouſq; ſe.
Chriſtũ interficiendo ſceleri oĩum maximo
colligarẽt.Qđ eos ex illo regno ęradicatos
B per cũcta gentiũ regna diſſeminauit , non
Gene. 4. vtique deleuit,ſed manet idẽ populus pro-
lis ſuſceſsione ſeruatus,uelut Cain ſigno ac
cepto,ne quis eũ occidat,ideſt,penitus per
dat.Ecce quẽadmodũ implet quod dr̃, Ipſe
autem eſt miſericors,&propitius fiet pecca
tis eorũ,& nõ diſperdet eos , & abundauit
ut auerteret iram ſuã, & nõ accendit omnẽ
iram ſuam.quia ſi omnis ira eius,ideſt,quã
tum digni ſunt in eos accenderetur, gens il
la nulla relinqueret.Ita Deus cui cantatur
miſericordia & iudiciũ,& in iſto ſeculo ꝑ
miſericordiam facit oriri ſolem ſuum ſuꝑ
bonos & malos,& in fine ſeculi ꝑ iudiciũ
Pſa. 100 ab æterna luce ſua ſeparatos , ęternis tene-
Mat 5. bris punit malos.Deinde ne neuim diuinis
verbis inferre videamur,& vbi dictum eſt,
Nõ perdet eos,nos dicamus,ſed poſtea per
det eos,de hoc ipſo præſenti Pſalmo uſita-
tiſsimã ſcripturæ locutionẽ aduertamus ,
vñ iſta quęſtio multo diligentius veriuſque
ſoluat.Certe de hiſipſis loquẽs paulo poſt ,
cũ cõmemoraſſet quæ propter eos Aegy-
ptii perpeſsi fuerãt,cõmemorans etiã vlti-
mã plagam,Et percuſsit,inquit , oẽ primi-
C tiũ in terra Aegypti,primitias laboris eorũ
in tabernaculis Cham.Et abſtulit ſicut oues
populum ſuum , & perduxit eos tanquam
gregem in deſerto.Et eduxit eos in ſpe &
nõ timuerunt,&inimicos eorũ operuit m
re:Et induxit eos in montẽ ſanctification
ſuæ,montẽ quẽ acquiſiuit dextera eius , I
eiecit a facie eorũ gentes,& ſorte diſtribu
eis terrã in funiculo diſtributionis . Si qu D
ad hæc verba nobis inferrens q̃ſtionẽ dica
qũo eis hæc oĩa collata eſſe commemora
cũ ipſi non fuerint ꝑducti ĩ terrã promiſs
nis,q ab Aegypto liberati ſunt,qm̃ illi mo
tui ſunt,quid reſpõdebimus niſi eos dictos
qa idẽ ipſe populus fuit perſucceſsionẽ fi
liorũ?Sic ergo cũ audiuimus maxime qui
futuri temporis verba ſunt,& propitius fie
peccatis eorũ,& nõ diſperdet eos,& abun
dauit aut auertat iram ſuam,& nõ accend
oẽm irã ſuam:intelligamus in his impletũ
de qbus dicit Apoſtolus,Sic ergo & in ho
tꝑe reliquiæ per electionẽ gratiæ ſaluæ fa
ctę ſunt:vñ ẽt dicit,Nunquid repulit Deu
plebẽ ſuã?Abſit.Nã & ego Iſraelita ſum e
genere Iſrael,de tribu Beniamin , Hebręu
ex Hæbreis.Hos igitur ſcriptura pręuidit
qui in Chriſtum fuerãt ex iſto populo cre
dituri,& accepturi peccatorũ remiſsionẽ
vſque ad illud maximum , quo inſanientes
ipſum medicũ peremerunt . Hinc omnino
dictũ eſt,Ipſe autem eſt miſericors,& pro-
pitius fiet peccatis eorum , & non diſꝑde
eos,& abundauit vt auerteret iram ſuã,quia
etiam illud remiſit , ꝙ ab eis vnicus filius
eius occiſus eſt.Et non accendit oẽm iram
ſuã,quia reliquię ſaluę factæ ſunt.Et recor-
datus eſt,quia caro ſunt,ſpiritus vadens &
non reuertens,Ideo eos vocando & miſe-
rando per ſuam gratiam ipſe reuocauit, qa
per ſeipſos redire non poſſent . Quomodo
enim redit caro ſpiritus ambulans & nõ re
uertens,vrgente ſe in ima malorũ atque lon
ginqua pondere meritorum,niſi per electio
nem gratiæ, quæ non meritis tanquam mer
ces redditur,ſed tanquam donum gratis da
tur ut iuſtificetur impius,& redeat ouis per
dita, non tamen in viribus ſuis, ſed in hu-
meris reportata paſtoris , quæ perdere po-
tuit , dum ſponte uagaretur , ſe autem in-
uenire non potuit? Nec omnino inueniretur,
niſi paſtoris miſericordia quæreretur.
Non enim & ille filius ad hanc ouẽ non ꝑ-
tinet,qui reuerſus in ſemetipſum dixit, Sur
gam & ibo ad patrem meum ? Occulta
itaq; vocatione & inſpiratione ẽt ipſe quæ

ſitus.

situs est, & resuscitatus, non nisi ab illo qui viuificat omnia. Et inuentus, a quo, nisi ab illo qui perrexit saluare & quęrere quod perierat? Mortuus.n.erat & reuixit, perierat & inuentus est. Nam & illa non leuis sic solueretur qō, ꝙ in prouerbijs scriptũ est, cum de via iniquitatis scriptura loqueretur, Oẽs q̃ ambulant in eam nõ reuertẽtur. Sic.n. dictũ est, quasi de iniquis hoĩbus desperandũ sit. Scriptura vero grãm cõmendauit, quia per seipsum hõ põt in illa ambulare, nõ potest autem per seipsum redire, nisi gratia reuocatus. Hi ergo praui & amaricãtes. Quotiens exacerbauerunt eũ in deserto, & in ira concitauerunt eũ in inaquoso? Et conuersi sunt & tentauerunt Deũ, & sanctũ Israel exacerbauerunt.) Eandẽ illorũ infidelitatẽ repetit, quam superius iam cõmemorauerat: sed repetendi causa est, vt cõmemorentur plagę quas inflixit Aegyptijs propter illos: q̃ omnia vtiq; recordari debuerunt, neque existere ingrati. Denique quid sequitur? Nõ sunt recordati manus eius, ĩ die qua redemit eos de manu tribulantis.) Et incipit dicere quæ fecit Aegyptijs. Posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Thaneos. Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum ne biberent, Vel potius, manationes aquaru m.) Sicut nonnulli intelligũt quod Grecę scriptũ est τὰ ὀμβρήματα, quas Latine scaturigines dicimus, ab immo aquas ebulliẽtes. Foderũt.n. Aegyptij, & sanguinẽ pro aquis inuenerunt. Misit in eos cynomyam, & comedit eos, & ranã, & disperdit eos. Et dedit erugini fructũ eorum, & labores eorũ locustæ. Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorũ in pruina. Et tradidit grandini iumenta eorũ, & possessionẽ eorum igni. Misit in eos iram indignationis suæ, indignationẽ & tribulationẽ, immissionem per angelos malos. Viam fecit semitæ iræ suę, & non pepercit a morte animarũ eorum, & iumenta eorum in mortem conclusit. Et percussit omne primitiuum in terra Aegypti, primitias laborum suorum In tabernaculis Cham.) Hæ omnes Aegyptiorũ pœnę allegorica interp̃tatione exponi possunt, prout ea quisque intelligere, & reb. ad quas referendę sunt comparare voluerit. Quod nos quoque facere tentabimus, tanto aptins facturi, quanto magis diuinitus fuerimus adiuti. Ad hoc.n. Psalmi huius illa verba constringunt, ubi dictum est, Aperiã in parabolis os meum, eloquar propositiones ab initio. *Psal 13. et 1350.* Propter hoc quippe ẽt aliqua hic dicta sunt, quæ oĩno accidisse Aegyptijs non legimus, cum oẽs eorum plagæ in Exodo diligentissime ex ordine contexantur, ut qm̃ id quod ibi non dictum est, non frustra in psalmo dictum esse certi sumus, neque id interpretari nisi figurate possumus, simul intelligamus ẽt cętera quæ facta esse cõstat, ob aliquã figuratam significationẽ facta atque conscripta. Facit enim hoc scriptura in multis locis propheticorum eloquiorũ: Dicit aliquid quod in illa re gesta quam vr̃ cõmemorare non inuenitur, immo & aliter esse inuenitur, vt hinc intelligatur non hoc dicere quod põt putari, sed aliud potius qđ *Psal. 71.* magis debet aduerti, sicut est illud, Dominabitur a mari vsq; ad mare, & a flumine vsq; H ad terminos orbis terræ. Quod in illius Salomonis regno constat non esse cõpletum, de quo putari posset iste psalmus loqui, cũ de Christo dño loqueretur, In plagis ergo Aegyptiorum quæ sunt in libro qui Exod[9] nominatur, vbi maxime scriptura curauit, *Exo.9.* vt ea quibus aflicti sunt, omnia ex ordine dicerentur, nõ inuenitur quod habet iste psalmus, Et dedit erugini fructus eorum. Illud etiam quod cum dixisset, Et tradidit grandini iumenta eorum: addidit, Et possessionem eorum igni: De iumentis grandine occisis legitur in Exodo: ꝙ vero possessio eorum igne cremata sit omnino nõ legimus: Quãuis voces & grandines cum igne fierent, sicut tonitrua cum fulgoribus solent, non tñ scriptum est aliquid traditum igni vt arderet. Deniq; mollia quæ lædere grando non poterat, dicuntur nõ esse percussa, id est duris ictibus læsa, quæ postea comedit locusta. Itẽ quod hic dr̃, Et moros eorũ in pruina: non est in Exodo: multũ enim pruina distat a grandine, nam serenis hyemalibus noctibus pruina terra canescit. Quid ergo ista significẽt, dicat tractator vt põt, iudicet lector & auditor vt iustũ est. Aqua in sanguinẽ cõuersa mihi vr̃ significare de rerũ causis sentire carnaliter. Cynomya, canini mores I sunt qui nec parentes qñ nascuntur vident. Rana est loquacissima vanitas. Rubigo occulte nocet quam etiam eruginem non

nulli

nulli interpretati sunt, alij caniculã, qđ malum cui vitiorum aptius cõparatur, nisi qđ difficillime apparet, sicuti est multum de se fidere. Aura est.n. noxia quæ hoc in fructib. latenter operatur, sicut in moribus occulta superbia, qñ se quisquam putat aliquid esse cum nihil sit. Locusta est malitia ore lædẽs, infideli.s.testimonio. Grando est iniquitas, res alienas auferens, vnde furta, rapinæ, prędationesq; nascuntur, plus aũt uitio suo vastatur ipse vastator. Pruina significat vitiũ, quo charitas proximi stultitiæ tenebris uelut nocturno frigore cõgelascit. Ignis vero si non ille hic cõmemoratur qui erat in grãdine ex fulgurãtibus nubibus, qm̃ hic dixit, Tradidit possessionem eorũ igni: vbi eam significat vtiq; incensam, qđ ignis ille fecisse nõ legitur, immanitatem ergo iracundiæ mihi vr̃ significare, qua & homicidium admitti põt. Morte pecorũ figuratũ est, quantũ arbitror, damnũ pudicitię. Concupiscentiam quippe qua fętus exoritur, cõem cum peco-

k ribus habemus. Hanc itaq; edomitã hr̃e & ordinatã, pudicitiæ virtus est. Mors primi uorum est amissio ipsius iustitiæ, qua q̃sque

De tempo re se. 95. humano gñi socialis est. Sed siue ita se hẽant harũ rerum figuratæ significationes, siue aliter melius intelligantur, quẽ non moueat, ꝙ decem plagis percutiunt̃ Aegyptii, & decẽ p̃ceptis scribuntur tabulæ, quibus regatur populus Dei? De quib. econtrario inter se comparãdis, id est, plagis & p̃ceptis, qm̃ alibi diximus, expositionẽ psalmi huius in his onerari non opus est, tñ admonemus, quia & hic etsi nõ eodem ordine, decẽ tñ Aegyptiorum plagæ cõmemorantur, dum ꝓ his

Ex. 8. & 9. & 10. tribus quæ sunt in Exodo, & hic non sunt.i. scyniphes, ulcera, tenebrę, alię tres commemorant̃ quæ ibi nõ sunt, id est, rubigo, pruina, & ignis, non fulgurũ, sed cui dicta est tradita possessio eorũ, qđ ibi non legitur, Satis aũt hic expressum est iudicio Dei fieri hæc in illis per angelos malos, in hoc seculo maligno, tanq̃ in Aegypto in campo Thaneos, vbi humiles esse debemus, donec veniat se-

L culum vbi exaltari ex ista humilitate mereamur. Nam & Aegyptus in Hebræa lingua, tenebras vel tribulationes significat: in qua lingua Thanis sicut supra cõmemoraui, humile intelligitur esse mãdatũ. De angelis ergo malis in isto psalmo, cum de ipsis plagis loqueretur, sic interpositũ est, qđ non transitorie p̃tereundũ est: Misit in eos, inquit, irã indignationis suæ, & indignationẽ & iram & tribulationẽ, immissiones per angelos malos. Esse aũt diabolũ & angelos eius tã malos, vtique ut eis ignis pręparetur æternus, nullus fidelis ignorat. Sed immitti per eos immissionẽ sup̃ quoslibet a dño Deo, quos hac pena iudicat dignos durũ vr̃ eis: q mi- nus idonei sunt cogitare queẽadmodũ summa Dei iustitia bñ vtatur & malis. Quos q. dem quantũ pertinet ad eorum substantiã quis alius quã ipse fecit? Sed malos ipse non fecit, vtitur tñ eis qui bonus est bene, id est conuenienter & iuste: sicut econtra iniqu creaturis eius bonis vtuntur male. Vtit̃ ergo Deus angelis malis, non solum ad puniendos malos, sicuti in istis oĩbus, de quibus loquitur psalmus, sicut in rege Achab, quẽ fallacię spiritus ex Dei voluntate seduxit, vt caderet in bello: verumẽt ad probãdos & manifestandos bonos, sicuti fecit in Iob. Quod autem pertinet ad istam materiam corporalem visibiliũ elemẽtorũ, puto ꝙ ea possunt vti angeli & boni & mali, quantũ cuiq; potestas est, quemadmodũ & hoĩes boni mali que vtuntur talibus, quantum pñt pro modulo infirmitatis humanæ. Nam & terra vtimur & aqua & aere & igne, non solũ in necessarijs rebus sustentationis nostræ, uerum etiam in multis superfluis & ludieris & mirabiliter artificiosis operibus, Nã innumerabilia quæ appellãtur μεχανήματα his elementis arte tractatis modificant̃. Sed in hæc angelis longe amplior est potestas & bonis & malis, quãuis vtiq; maior bonis, sed quarum Dei nutu atq; ordine iubetur aut finit, sicut & nobis. Neq;.n. in his omnia quæ volumus possumus. In libro aũt fidelissimo legimus diabolum potuisse ẽt de cœlo ignẽ immittere, ad sancti viri tñ pecorũ numerum mirabili & horrendo impetu cõsumẽdi quod diabolo tribuere nemo fideliũ fortassis auderent, nisi sanctæ scripturę authoritate legeretur. Sed ille vir Dei dono iustus & fortis & pie peritus, nõ, ait, Dominus dedit diabolus abstulit, sed dñs dedit, dñs abstulit: optime sciens diabolum etiam quod facere de istis elementis poterat, non tamen seruo Dei, nisi domino volente ac permittente fuisseo factam malitiam diaboli cnfide-

ıat: qm̃ q̃s illa in se probando vteret, scie-
bat. In filiis vero diffidẽtię tanq̃ in suis mã
cipiis operatur, quẽadmodũ hoĩes in peco
ribus suis, & illic tñ quãtum de iusto iudi-
cio finit. Sed aliud est qñ potestas eius etiã
his sicut ei placet tractandis maiore pote-
state prohibetur, aliud qñ ei potestas ẽt in
eos, qui ab illo alieni sunt, datur. Sicut hõ de
pecore suo ꝓ humano captu facit ꝙ vult,
nec sane facit si ꝓhibeatur a potestate ma-
iore: de alieno autẽ pecore vt faciat, expe-
tat sibi ptãtẽ dari ab illo cuius est. Ibi ergo
potestas q̃ fuerat ꝓhibet: hic aũt q̃ non fue
rat, tribuit. Quę cũ ita sint, si ꝑ angelos ma
los Deus illas plagas inflixit Aegyptiis, nun
quid audebimus dicere, & aquã in sangui-
nẽ ꝑ eosdẽ angelos versam, & ranas ꝑ eosdẽ
angelos factas, quorũ similia etiã Magi Pha
raonis veneficiis suis facere potuerũt, vt an
geli mali ex vtraq; parte cõsisterent, hinc il
los affligentes, inde fallẽtes, secũdũ iudiciũ
& dispensationẽ iustissimi & oĩpotentissi-
mi Dei iuste vtẽtis ẽt iniquorũ malitia? Nõ
audeo dicere. Vñ. n. sciniphes facere magi
Pharaonis minime potuerũt? An quia hoc
permissi ipsi angeli mali non sunt? An ꝙ ve
rius dicendũ est, occulta causa est, & vires
nr̃æ inquisitionis excedit? Nam si ꝓꝑea per
malos angelos illa Deũ fecisse putauerimus,
quia pœnæ infligebantur, non beneficia p̃-
stabantur, tanquã nemini Deus pœnas irro
get ꝑ angelos bonos, sed per illos velut mi-
litię cœlestis carnifices, consequens erit, vt
ẽt Sodomã per malos angelos euersam esse
credamus, & malos Abraã & Loth hospitio
suscepisse videant, quod absit vt contra scri
pturas apertissimas sentiamus. Claret igitur
ista hominibus fieri per bonos & malos an
gelos posse. Quid aũt qñ fieri oporteat me
latet, illum vero qui facit non latet, & cui
voluerit reuelare. Veruntamẽ quantũ nr̃ę
intentioni scriptura diuina moderatur, ma
lis pęnas irrogari, & per bonos angelos si-
cut Sodomitis, & per malos angelos sicut
Aegyptiis legimus: iustos vero corporali-
bus pœnis per bonos angelos tentari & ꝓ-
bari nõ mihi occurrit. Quod vero pertinet
ad præsentem psalmi huius locũ, si ea quę
mirabiliter de creaturis facta sunt, malis an
gelis tribuere non audemus, habemus quod
eis tribuere sine dubitatione possumus, mor

tes peccatorũ, mortes primitiuorũ, & illud
maxime vnde religata sunt omnia obdura-
tionẽ cordis illorũ, ut populũ Dei nollent
dimittere. Hanc enim iniquissimã obstina- Exo. 4.
tionẽ Deus cũ facere dr̃, non instigando & Ephe. 5.
inspirando, sed deserendo facit, vt illi opè-
rent in filiis diffidentię, ꝙ Deus debitæ iu-
steq; permittit: nã & illud ꝙ Esaias prophe
ta dicit, Domine ecce tu iratus es, & nos pec
cauimus, propterea errauimus, & facti su- Esa. 64.
mus sicut immundi oẽs: ea ratione intelligi
tur. Præcessit enim aliquid vñ Deus iustissi
me iratus ab eis suum lumẽ auferret, vt in
peccata quę nulla tergiuersatione defendi D
pñt non esse peccata, cæcitas humanę men
tis offenderet ab itinere iustitię deuiando
& errando, Et quod in alio psalmo scriptũ
est de hisipsis Aegyptiis, ꝙ Deus converte- Psa. 104
rit cor eorũ vt odissent populũ eius, & do-
lũ facerent in seruos eius, bene credit Deꝰ
fecisse per illos angelos malos, vt etiã uitio
sæ mentes filiorũ infidelitatis per eos ange-
los quibus eadẽ amica sunt vitia, excitarent
in odiũ populi Dei, atque ad terrendos &
corrigendos bonos illa mirabilia sequeren
tur. Illa. n. mala morũ quæ his corporalibus
plagis significata esse prędiximus, propter
quod dictũ est, Aperiã in parabolis os meũ:
per malos angelos exerceri in eos q̃ illis di
uina æquitate subduntur, conuenientissime
creditur. Neq; enim cũ fit quod ait Aposto- Rom. 1.
lus, Tradidit illos Deus in concupiscentias
cordis eorũ, vt faciãt q̃ non cõueniunt, non
illic mali angeli tanq̃ in materia sui operis
uersantur & gaudent quibus iustissime sub-
dita est uitiositas humana, pręter eos quos
liberat gratia. Et adhæc quis idoneus? Vñ cũ
dixisset, Misit in eos iram indignationis suę,
indignationẽ & irã & tribulationem, immis
sionem ꝑ angelos malos: illud quod addi-
dit, Viam fecit semitæ irę suę, cuius tandem
acies sufficit penetrare, ut intelligat capiat
que sniam in tanta profunditate latitãtem? E.
Erat. n. semita iræ Dei, quę Aegyptiorũ im-
pietatẽ occulta ęquitate puniret, sed eidem
semitę viã fecit, vt eos, tanquã ex abditis ꝑ
malos angelos in manifesta scelera perdu-
cens, in euidentissimos impios euidẽtissi-
me vindicaret. Ab hac potestate malorũ an
gelorũ non liberat hominẽ nisi gratia Dei: Colo. 2
de qua dicit Apostolus, Qui eruit non de
potesta-

potestate tenebrarũ;& transtulit in regnũ fi
lii claritatis suæ cuius rei populus iste figu
rã gerebat,cũ esset erutus de potestate Aegy
ptiorũ,& traslatus in regnũ terrę promissio
nis fluentis lac & mel,ꝙ suauitaté significat
gratiæ. Sequitur ergo post cõmemoratio-
né plagarũ Aegyptiorñ psalmus, & dicit.
Et abstulit sicut oues populũ suũ, & perdu-
xit eos tanq̃ gregem in deserto. Et deduxit
eos in spe & non timerũt,& inimicos eorũ
Exo. 14. operuit mare.)Tanto fit hoc melius,quan-
to interius,vbi eruti de potestate tenebrarũ
F in regno Dei mẽte trasferimur,& scd̃m pa-
scua spiritalia efficimur oues Dei,ambulan
tes in hoc seculo velut in deserto, qm̃ nemi
ni est fides nr̃a cõspicua: vnde dicit Aposto
lus,Vita vr̃a abscondita est cũ Chr̃o in Deo.
Deducimnr aũt in spe qm̃ spe salui facti su
Colo. 3. mus,nec timere debemus.Si.n.Deus ꝓ no-
Rom. 8. bis,q̃s cõtra nos?Et inimicos nostros?Et ini
Ibidem. micos nostros operuit mare.Aboleuit ĩ ba-
ptismo remissione pc̃tõrũ.Deindę sequitur.
Et induxit eos in mõté sanctificationis suę.]
Quanto melius in sanctam Ecclesiã? Montẽ
Esai. 73. quem acquisiuit dextera eius ?] Quanto est
Ecclesia sublimior quã acquisiuit Christus
de quo dictũ est,Et brachium domini cui
reuelatum est?Et eiecit a facie eorum gen-
1. Co. 12. tes.]Et a facie fideliũ suorũ.Nã quodammõ
gentes sunt gentilium errorũ maligni spũs.
Et sorte diuisit eis terram in funiculo distri-
butionis.]Et in nobis omnia operatur vnus
atque idem spũs,diuidens propria vnicuiq;
prout vult.Et habitare fecit in tabernaculis
eorum trib. Israel.]In tabernaculis,in quã,
gentium habitare fecit tribus Israel : Quod
spiritaliter sic melius desiderandum puto ,
vt ad cœlestem gloriam, vnde peccãtes an
geli eiecti sunt,nos per Christi gratiam sub
leuemur.Illa.n.generatio praua & amari-
cans,qm̃ istis beneficiis corporalibus impo
nebat tunicã vetustatis. Tentauerunt adhuc
& exacerbauerunt Deum excelsum, & testi
monia eius non custodierunt.Et auerterunt
G se & non seruauerunt pactum quẽadmodũ
patres eorum.)Pacto.n.quodam & placito
dixerunt, Omnia quę locutus est dominus
Deus noster,faciemus & audiemus. Notan-
Exo. 1. dum sanè quod ait,Quemadmodum patres
eorum cum per totum psalmi textum tan-
quam de hominibus eisdẽ loqui videretur:
apparet tamen nũc de illis dici,qui iãin
ra ꝓmissionis,& patres eorũ dictos qui
eremo amaricauerunt.Conuersi sunt, inq
in arcum prauũ.]Vel sicut alii codices h
bent:In arcũ peruersum.]Quid aũt hoc
in eo quod sequitur magis apparet vbi ai
Et in ira concitauerunt eũ in collib. suis
In idololatriã eos prosiluisse significat: A
cus ergo peruersus est nõ pro nomine d
mini,sed cõtra nomẽ dñi,q̃ dixit eidem p
pulo,Non erunt tibi dij alij præter me.P
arcũ autem significat animi intentione
Hoc ipsum denique psalmus planius exp
mẽs.Et in sculptibilibus suis,inq̃t, ad ęm
lationẽ eũ prouocauerũt. Audiuit Deus
spreuit.) Idest,auertit & vindicauit.Et ad
hilũ redegit nimis Israel.]Deo quippe sp
nente quid remanserunt, q̃ Deo adiuuan
fuerũt ꝙ fuerũt?Nimirũ autẽ rem istã ges
cõmemorat, quando victi sunt ab Alloph
lis tempore Heli sacerdotis,& arca dom
ni capta ẽ,& magna strage vastati sunt. Ho
est quod dicit:& repulit tabernaculum Sy
lo,tabernaculũ suum vbi habitauit in hon
nibus.)Eleganter exposuit quare repuler
tabernaculũ suũ cũ ait,vbi habitauit in ho
minibus.Cũ ergo digni nõ essent in quibu
habitaret,cur nõ repelleret tabernaculũ q
vtique propter se non instituerat,sed ꝓpte
ipsos quos iam iudicabat indignos in quil
habitaret?Et tradidit in captiuitatem virtu
tem eorum,& pulchritudinẽ eorum in m
nus inimici] Ipsam arcam vnde sibi vide
bantur inuicti, & vnde sibi plaudebant,vir
tutem & pulchritudinem eorum dicit.Den
que & postea male viuentes , & de templ
domini gloriantes, terret per prophetã di
cens, Videte quid feci Sylo, vbi erat taber
naculum meum. Et conclnsit in gladio po
pulum suum,& hæreditatem suam spreuit
Iuuenes, eorum comedit ignis.]Idest, ira.
Et virgines eorũ non sunt lamentatę.ʒ Quia
neque hoc vacabat in hostili metu.Sacerdo
tes eorũ in gladio ceciderũt, & viduæ eorũ
nc plorabant.ʒCeciderũt.n.ĩ gladio filii He
liquorũ vnius vxor viduata,& mox in partu
mortua,ꝑ ꝑ eandẽ ꝑturbationẽ plãgi nõ po
tuit honore funeris.Excitatus est tãquã dor
miens dominus.] Videtur enim dormire,
quãdo populum suum dat in manus eorum
quos odit , vbi eis dicitur: vbi est Deus
tuus?

tuus?Excitatus est ergo tanq̃ dormiens dn̄s;
Táquam potens crapulatus a uino.) Nullus
hoc de Deo dicere auderet, nisi spiritus ei⁹.
Dixit.n.sicut vr̄ impijs iusultantibus, ꝙ ve-
ut ebrius diu dormiat qn̄ nō tam cito q̃ pu
ant, hoı̄bus subuenit. Et percussit inimicos
uos in posteriora.) Illos vtiq; qui gaude-
bant, ꝙ arcam eius captiuare potuerunt: per
cussi.n.sunt in sedibus suis. Quod eius pœ-
næ signū mihi vr̄, quia q́sq; cruciabitur si in
posteriora respexerit, quæ, sicut Apostolus
it, æstimari debēt ut stercora. Qui.n.sic su-
scipiunt testm̄ Dei, vt veteri uanitate non se
exuant, similes sunt hostibus populi eius, q
arcam testamēti captiuatam iuxta sua idola
posuerunt, & illa quidem vetera ēt illis nolē
tibus cadunt: quia omnis caro fęnum, & cla
ritas hominis vt flos fęni. Fœnum aruit, flos
decidit, arca autem dn̄i manet in æternum,
secretum scilicet testamenti regnum cœlo-
rum ubi est æternum uerbum Dei. Sed illi q
posteriora dilexerunt, ex ipsis iustissime cru
ciabuntur. Opprobrium sempiternum de-
dit illis. Et repulit tabernaculum Ioseph, &
tribum Ephrem nō elegit. Et elegit tribum
in Iuda.) Non dixit, repulit tabernaculum
Ruben, q fuit primogenitus Iacob, nec eos
qui sequuntur, & Iudam nascendo præce-
dunt, vt illis repulsis & non electis, trib. Iu-
da eligeretur. Poterat enim merito dici il-
los repulsos, quia & in benedictione Iacob,
qua filios suos benedixit, peccata eorum cō
memorans grauiter detestatur, quamuis in
eis tribus Leui sacerdotalis trib⁹ esse merue-
rit vnde etiam Moyses fuit. Nec dixit, repu-
lit tabernaculum Beniamin: vel, tribum Be-
niamin non elegit: ex qua rex esse iam cœ-
perat; nam inde electus fuerat Saul. Vnde ex
ipsa vicinitate temporis qn̄ ille repulsus est
atq; reprobatus, & Dauid electus cōueniē-
ter posset hoc dici, nec tn̄ dictū est: sed eos
potissimū nominauit, qui clarioribus meri
tis uidebantur excellere. Nam Ioseph pauit
in Aegypto patrem & fratres suos, & impie
uenditus, merito pietatis, castitatis, sapiētiæ
iustissime sublimatus est, & Ephrem maiori
fratri aui sui Iacob bn̄dictione prælatus est:
& tn̄ Deus repulit tabernaculum Ioseph, &
tribum Ephrem non elegit Vbi per hæc prę
clari meriti nomina, quid aliud q̃ vniuer-
sum populū illum vetusta cupiditate a dn̄o
terrena præmia requirentē, repulsum & re-
probatum intelligimus: electam autem tri-
bum Iuda, non pro meritis ipsius Iudę? Lō-
ge quippe maiora sunt merita Ioseph, sed p
tribū Iuda, qm̄ inde exiitit Christus s̄m car-
nem, nouum populū Christi illi populo ve
teri prelatum scriptura testatur, aperiente
dn̄o in parabolis os suum. Iam vide ēt quod
sequitur: Montem Sion quem dilexit.) Ec-
clesiam Christi melius intelligimus, nō pp
præsentis tp̄is beneficia carnalia Deū colen
tem, sed futura & æterna præmia oculis fi-
dei longe speculantē. Nam & Sion specula-
tio interpretatur Deniq; sequitur. Et ædifica
uit sicut vnicorniorū sanctificationē suam.]
Vel sicut quidam interpretes uerbū nouum
fecerunt, Sanctificiū suum.) Vnicorni recte
intelliguntur, quorum firma spes in vnū il-
lud erigitur de quo dicit alius psalmus, Vnā Psal.26.
petii a dn̄o hanc requiram. Sanctificium ve 1. Pe.2. M
ro Dei est secundū Apostolum Petrum, in-
tellecta plebs sancta & regale sacerdotium.
Quod vero sequitur: In terra quam funda-
uit in æternum.] Quod hn̄t Greci codices
εἰς τὸν αἰῶνα, vtrum in ęternum in seculū di
catur a nobis, in Latinorum interpretū pote
state est, qm̄ vtrunq; significat. & ideo hoc
in Latinis codicibus, illud in alijs inuenit.
Habent aliqui ēt pluraliter, id est, in secula,
qđ in Grecis quos habuimus nō inuenim⁹.
Quis vero fideliū dubitet Ecclesiā ēt si alijs
abeuntibus, alijs veniētibus ex hac vita mor
taliter trāsit, tn̄ in æternū esse fundatā? Et ele
git Dauid seruū suū.] Tribum ergo Iuda pp 1. Re.16
Dauid, Dauid autem pp Christum. Tribum
igitur Iuda propter Christum. Quo tran-
seunte clamauerunt cęci, Miserere nobis fili
Dauid: Et continuo misericordiæ eius lumē Mat.20.
receperunt, quia uerum erat quod clamaue
runt. Hoc igitur non transeunter dicit, sed at
tente commendat Apostolus scribens ad Ti
motheū, Memor esto Christū Iesum resur- 2. Ti. 2.
rexisse a mortuis ex semine Dauid, secundū
Euangelium meum, in quo laboro vsq; ad
uincula tanquam malefaciēs, sed sermo Dei
non est alligatus. Ipse itaque saluator secun
dum carnem factus est ex semine Dauid, fi-
guratur in hoc loco nomine Dauid aperien
te domino in parabolis os suum, Nec mo- A
net quod cum dixisset, Et elegit Dauid: quo
nomine Christum significauit: addidit,
ser-

seruum suũ:non,filiũ suum. Imo vero hinc
agnoscamus,non patri coęternam vnigeni-
ti substantiam,sed formam serui susceptã ex
semine Dauid. Et sustulit eũ de gregibus o-
uiũ,& de post fętantes accepit eũ, Pascere
Iacob seruũ suũ,& Israel hæreditatem suã,]
Ille qdẽ Dauid,ex cuius semine caro Chri-
sti est,ab officio pastorali pecorũ,ad homi-
nũ regnũ translatus est. Noster aũt Dauid ip
se Iesus ab hominibus ad hoĩes,a Iudæis ad
gentes,tñ ẜm parabolam ab ouibus ad oues
allatus atq; translatus est. Non sunt.n. mõ in
terra illa Ecclesiæ Iudeę in Christo,quæ fue
runt circũcisorum recenti passione, & re-
Gala. 1. surrectione dñi nři,de quib.dicit Apostol⁹,
Eram aũt ignotus facie Ecclesijs Iudeę,quæ
sunt in Christo. Tm̃ aũt audiebant,quia is q
aliqñ nos persequebatur, nunc euangelizat
fidem quam aliqñ vastabat,& in me magni-
ficabant dñm. Iam hinc illæ ecclesię transie
runt populorũ circuncisorũ: ac per hoc in
Iudęa quę mõ in terra est,non est mõ Chri-
stus,Ablatus est inde,nunc gentiũ greges pa
sci. Sane de post fętantes inde acceptus est.
B Illæ quippe priores fuerunt tales,de qualib.
Cant. 4. dř in Cantico canticorũ, vni Ecclesię quæ
constat ex multis,id est vni gregi,cuius mẽ-
bra sunt multi greges. De talibus ergo dř,
Dentes tui,id est,per quos loqueris, vel per
quos in corpus tuũ velut manducando cęte
ros traijcis, Hoc itaque significantes dentes
tui,sicut grex detonsarũ ascendentes de la-
uacro, quæ oẽs geminos creant, & sterilis
Acto. 2. non est in eis. Deposuerũt enim tunc velut
& 4. vellera,onera seculi,quãdo antę pedes Apo
stolorũ venditarũ rerum suarũ precia po-
suerunt,ascendentes de lauacro illo,de quo
eos admonet Apostolus Petrus, sollicitos
quod Christi sanguinem fuderint, & dicit,
Agite pęnitẽtiam, & baptizetur vnusquisq;
Acto. 2. vestrũ in nomine dñi nostri Iesu Christi, &
dimittentur vobis peccata vestra. Geminos
autem creauerunt,opera scilicet duorũ pre
ceptorum geminæ charitatis, dilectionis
Dei,& dilectionis proximi, vnde sterilis nõ
erat in eis. De post has oues fętantes Dauid
noster acceptus,nunc alios greges pascit in
gentibus, & ipsos Iacob & Israel. Sic enim
dictum est, Pascere Iacob seruum suum, &
Israel hæreditatem suam. Non enim, quia
ex gentibus sunt istæ oues, ideo ab illo semi

ne alienatæ sunt, quod est Iacob & Israel C.
Semen est.n. Abrahæ,semẽ promissionis,d
quo ei dñs dixit, In Isaac vocatur tibi sem
Quod exponens Apostolus,Non,inquit, Gen.
lij carnis,sed filij promissionis deputatur Rom.
semine. Ex gentib.enim erant fideles quib Gala.
dicebat,Si aũt vos Christi, ergo Abrahæ s
men estis,& ẜm repromissionem hærede
Quod vero ait, Iacob seruũ suum,& Isra
hæreditatẽ suam:more suo scriptura repe
uit eandem sñiam,nisi forte quispiam sic d
stinguere velit,vt hoc tpe Iacob seruiat:ti
aũt si æterna hæreditas Dei, qñ videbit De
facie ad faciem,vnde Israel nomen accep
Et pauit eos,inqt, in innocẽtia cordis sui,
Quid illo innocentius, qui vllum peccati
non solũ a quo vinceretur, sed ẽt quod v
ceret,non habebat? Et in intellectu manuu
suarũ deduxit eos.) Vel sicut aliqui codic
habẽt, In intellectibus manuũ suarũ.) Ali
putaret ita cõgruentius potuisse dici, Inno
centia manuũ & intellectu cordis. Hic au
qui magis q̃ alius quid loqueretur,sciebat
cordi maluit adiungere innocentiam,& m D
nibus intelligentiam. Illud propterea quar
tum existimo,quia multi sibi videntur inn
centes qui non faciunt mala, cum timẽt n
patiantur si fecerint, vellent autem facere
impune potuissent. Tales videri possent ha
bere innocentiã manuũ,non tñ cordis. Et
tandem aut qualis est ista innocentia: si cor
dis non est, vbi homo factus est ad imagin
Dei? Quod vero ait, In intellectu vel in in
telligentia manuũ suarũ seduxit eos: vř mih
eam dixisse ipse intelligẽtiam, q̃ fecit in cr
dentibus, Ideo manuum suarũ. Facere quip
pe ad manus pertinet, Sed si sic possunt intel
ligi manus Dei, quia & Christus sic homo
vt etiam Deus: hoc certe & ille Dauid de cu
ius est iste semine facere non poterat in po
pulo,cui sicut homo regnabat: sed ille hoc
facit, cui recte anima fidelis dicere potest,
intelligere me facito, & pscrutabor legem
tuam. Proinde ne ab illo erremus, dum de
nostra velut ex nobis sic intelligentia fidim⁹ Isa. 11.
eius manibus nos credendo subdamus. Ipse
in nobis eam faciat, vt intelligentia manuũ
suarum nos deducat, erutos ab errore, eoq;
perducat vbi iam non possimus errare. Hic
est fructus populi Dei, attẽdentis legẽ Dei,
& inclinatis aurẽ suã in verba oris eius, vt
dirigat

dirigat in eo cor ſuū,& ſit cū illo creditus ſpiritus eius:ne immutet in gňationē prauā & amaricantē, ſed his omnibus ſibi annunciantijs,nō ſolū ad præſentē vitā virū etiam ad æternā, nec tantū ad recipienda bonorū operum præmia,ſed etiā in ipſa bona opera facienda, ponat in Deo ſpem ſuam.

In Pſalmum ſeptuageſimumoctauum Expoſitio.

IN titulo Pſalmi huius tam breui & ſimplici imorandum eſſe non puto. Prophetiam vero quam hic præmiſſam legimus, euidenter ſcimus impletam. Cum enim iſta canerentur temporibus regis Dauid, nihil tale adhuc contigerat ex aduerſitate gentiū ciuitati Hieruſalem, nec templo Dei quod nec ædificatum adhuc erat. Poſt mortem quippe Dauid filiū eius Salomonē Deo tēplum feciſſe,quis neſciat? Dicitur ergo tanquam præteritum, quod in ſpiritu videbat eſſe futurū Deus venerūt gentes in hæreditatem tuam.] Qua loquendi conſuetudine etiā illud eſt prophetatum de dñi paſsione, Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti meo potauerunt me aceto:& alia quæ in eodem Pſalmo, ventura velut facta narrātur. Nec illud mirandū eſt ꝙ Deo iſta dicuntur. Nō enim neſcienti indicātur quo reuelante prę ſciunt, ſed anima cū Deo loquitur pietatis affectu quę nouit Deus. Nā & angeli quę hominibus nunciant, neſcientibus nunciant, quę aūt Deo nunciant, ſcienti nunciant quādo illi offerunt orationes noſtras,& in effabili modo de actibus ſuis ęternā veritatē tāquā legē incōmutabilē cōſulunt. Et iſte ergo homo Dei dicit Deo ꝙ diſcat a Deo tanquā diſcipulus magiſtro nō ignoranti, ſed iudicāti ac ſic aut ꝓbanti qđ docuit, aut ꝙ nō docuit, reprehendenti, maxime q̃a ſpecie præſenti Propheta eos in ſe transfigurat, qui tunc futuri eſſent quando iſta veniebāt. Solent autem in oratione dici Deo quæ vēdicans fecerit,& adiungi petitio, vt iam mi ſereat & parcat. Hoc modo & hic dicūtur, a quo prędicuntur, tanquā ab eis dicantur quibus acciderunt,& ipſa deploratio atque præcatio, prophetatio eſt, Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam. Polluerunt tēplū ſanctum tuum, poſuerunt Hieruſalem in pomorum cuſtodiam. Poſuerunt morticina ſeruorū tuorū eſcas volatilibus cœli, carnes ſanctorū tuorū beſtijs terræ. Effude G
runt ſanguinē eorū, ſicut aquā in circuitu Hieruſalem,& non erat qui ſepeliret.] Si in iſta prophetia quiſquā noſtrū eā vaſtationē Hieruſalē intelligedā putauerit, quæ facta eſt a Tito Imperatore Romano, cū iam dñs Ieſus Chriſtus poſt reſurrectionē & aſcenſionem ſuam prædicaretur in gentibus, nō mihi occurrit quō dici potuerit iam ille populus hæreditas Dei non tenens Chriſtum, quo reprobato & occiſo factus eſt reprobus, qui in eum nec poſt eius reſurrectionē credere voluit,& inſuper martyres eius occidit. Ex illo enim populo Iſrael quicūque in Chriſtū crediderant, qbus facta eſt Chriſti præſentatio, & quodāmodo promiſsio redditio ſalubris atque fructuoſa, de quibus & ipſe dñs dicit, Nō ſū miſſus niſi ad oues *Mar. 15.*
quę perierūt domus Iſrael, ipſi ex illis ſunt filij ꝓmiſsionis, ipſi deputant in ſemine, ipſi ꝑtinēt ad hæreditatē Dei. Hinc ſunt Ioſeph *Mat. 1.*
homo iuſtus, & virgo Maria quæ peperit *Luc. 1.*
Chriſtū. Ioannes Baptiſta amicus ſponſi, & parentes eius Zacharias & Helizabet Hinc *Luc. 1.*
Simeon ſenex & Anna vidua, q̃ Chriſtū nō *& 2.*
loquentem, ſenſu corporis audierunt, ſed adhuc infantē, nō loquentē, ſpiritu cognouerunt. Hinc beati Apoſtoli. Hinc Nathanael, ĩ quo dolus nō erat. Hinc alius Ioſeph qui expectabat etiam ipſe regnū Dei. Hinc *Ioan. 1.*
tanta illa multitudo quæ pręcedebat & ſe- *Luc. 23.*
quebatur iumentū eius dicens. Benedictus qui venit in nōie dñi, In qua erat & cōgregatio puerorū, in quibus dixit impletū, Ex *Mat. 21.*
ore infantiū & lactentiū perfeciſti laudem. *Pſal. 8.*
Hinc etiam illi poſt eius reſurrectionē, quo *Acto. 2.*
rum die vno tria milia, & alio quinque mi *& 4.*
lia baptizati ſunt, in aīam vnā & cor vnum cōſtati charitatis igne, quorū nemo dicebat aliquid propriū, ſed erant illis oīa cōia. Hinc ſancti diaconi, quorū Stephanus ante Apoſtolos martyrio eſt coronatus, Hinc tot *Acto. 7*
Eccleſiæ Iudęę quæ in Chriſto erāt, quibus erat facie Paulus ignotus, notus aūt ſæuitia famoſiſsima, ſed, notior Chri miſericordiſ- *Ge. 12.*
ſima gr̃a. Hinc & ipſe ſcđm præmiſſā de ſe ꝓphetiā, Lupus rapax, mane rapiēs,& ad veſ- *Gene 28.*
perū diuidēs eſcas: id eſt, prius rapiēs pſecutor ad mortē, poſtea paſcēs pdicator ad vitā

Hi erant ex illo populo hæreditas Dei, Vn-
Rom. 11. de ait, & ipse minimus Apostolorũ doctor
gentium, Dico ergo, Nunquid Deus repulit
plebẽ suam. Absit. Nam & ego Israelita sum
ex semine Israel, de tribu Beniamin. Non re
pulit Deus plebẽ suam quam pręsciuit. Hęc
I plebs quæ ex illa gente Christi corpori ac-
cessit, hæreditas Dei est. Nam q; ait Aposto-
lus, Non repulit Deus plebẽ suam quã p̃sci-
Psal. 93. uit, illi Psalmo vtique rñdit, vbi scriptũ est,
& 49. Qm̃ non repellet dũs plebẽ suam. Vbi autẽ
Rom. 10. sequitur, Et hæreditatẽ suam non derelinq̃t,
ibi euidẽter apparet, talẽ plebẽ eẽ hæredita
tẽ Dei. Vt.n. hoc diceret, & Apostol⁹ supra
commemorauerat Propheticũ testimoniũ
de prænunciata futura incredulitate populi
Israel. Tota die expandi manus meas ad po
Esa. 65. pulum non credentẽ & contradicentẽ. Hic
ergo ne quisquã male intelligẽs vniuersum
illum populũ crimine incredulitatis & con
tradictionis arbitretur esse damnatum, cõti
Rom. 11. nuo subiecit, Dico ergo, Nunquid repulit
Deus plebem suam? Absit. Nam & ego Israe
lita sum ex gñe Israel, de tribu Beniamin.
Hinc ostendit quam plebem dixerit, vtique
populi prioris, quam si totam Deus repulis
set aque damnasset non vtique ipse Christi
esset apostolus, Israelita ex semine Abrahã,
tribu Beniamin. Adhibet autem ualde neces
K sarium testimonium dicens, An nescitis in
Ibidem. Helia quid dicit scriptura, quemadmodum
3. Re. 19. interpellat Deum aduersus Israel? Dñe, pro
phetas tuos occiderunt, altaria tua suffode-
runt, & ego relictus sum solus, & querũt
animam meam. Sed quid dicit illi responsũ
diuinum? Reliqui mihi septem milia viro-
rum, qui non incuruauerunt genua sua ante
Baal. Sic ergo & in tempore hoc reliquiæ p
electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Istæ reli
quię sunt ex illa gente hęreditatis Dei, non
illi de quibus paulo post dicit, Cæteri vero
excęcati sunt. Sic enim ait, Quid ergo? Qđ
quærebat Israel, hoc non est cõsecutus? Ele
ctio aũt consecuta est, cæteri uero excęcati
sunt. Ista igitur electio, istę reliq̃æ, ista plebs
Rom. Dei quã non repulit Deus hęreditas eius di-
citur. In illo aũt Israel qui non est consecu-
tus hoc, illis cæteris excæcatis non erat iam
hęreditas Dei, de qua dici posset post Chri
sti in cœlis glorificationem tpe Titi Impe-
ratoris, Deus venerunt gentes in hęreditatẽ
tuam, & cætera, quæ de illius populi & tem
pli & ciuitatis vastatione uidentur in ho
Psalmo esse prędicta. Proinde aut ea debe
mus intelligere q̃ facta sunt ab alijs hostib
anteq̃ Christus venisset in carne. Nõ.n. era
alia tunc hr̃ditas Dei, vbi & ꝓphetæ sanc
erant, qñ facta est transmigratio in Babylo
L niã, grauiterq; gẽs illa vastata est, & sub An
tiocho ẽt Machabęi horrẽda ꝑpessi, glori
sissime coronati sunt: Et quippe dicta su
in hoc Psalmo, quæ solent fieri ẽt strage b
lorum: Aut certe si post resurrectionem
ascensionem dñi accipienda est hic cõm
morata hęreditas Dei ea sunt intelligẽda
a cultorib. idolorũ & inimicis noĩs Chr̃i, e
clesia eius in tanta martyrum numerosita
perpessa est. Quanq̃ enim Asaph synago
ga interpretat̃, q̃ est cõgregatio, idq; nom
vsitatius insederit gẽti Iudęorũ, tñ & ecce
siam istã posse dici cõgregationẽ & illũ ve
terẽ populũ dictũ esse ecclesiam, iã in al
Psalmo satis aperteq; mõstrauimus. Hæc i
tur ecclesia, hęc hęreditas Dei ex circũcisi
ne & p̃putio congregata. i. ex populo Isra
& ex cæteris gentibus p lapidẽ quẽ repro
bauerunt ædificãtes, factus est in caput an
guli, in quo angulo tanquã duo parietes d
diuerso veniẽtes copularent̃. Ipse est.n. pa
nr̃a q fecit vtraq; vnũ, vt duos cõderet in s
in vnũ nouũ hoĩem, faciens pacem, & co
adunaret vtrosq; in vno corpe Deo, in qu
corpe sumus filii Dei, clamãtes, abba pr̃. A
ba pp illorũ linguã. pr̃ pp nr̃am. Hoc.n.e
abba qđ & pr̃. Vnde dñs qui dixit Non sum
missus nisi ad oues q̃ perierũt domus Israel
oñdens illi genti redditã p̃ntiæ ipsius ꝓmi
sionẽ, ait tñ alio loco. Habeo alias oues qu
nõ sunt ex hoc ouili oportet me & ipsas a
ducere, vt sit vnus grex, & vnus pastor,
gentes significãs quas erat adducturus, no
quidẽ p suã præsentiã corporalẽ vt illud v
rum sit, Nõ sum missus nisi ad oues quę pe
rierunt domus Israel: sed tamen per euange
lium suum quod erat disseminaturi specios
pedes annunciantium pacem, annuncian-
tium bona. In omnẽ terram enim exiuit so-
nus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorũ.
Hinc & Apostolus ait, Dico enim Christũ
Iesum ministrum fuisse circuncisionis pp
veritatẽ Dei cõfirmandas promissiones pa-
trum. Ecce quod est, non sum missus nisi ad
oues

oues quæ perierunt domus Iſrael. Deinde
ſubiungit Apoſtolus, Gentes aũt ſuper miſe
ricordiã glorificare Deum. Ecce qđ eſt Ha-
beo alias oues q̃ nõ ſunt de hoc ouili, opor
tet me ipſas adducere, vt ſit vnᵘ grex & vnus
paſtor. Qđ vtrunq; breuiter dictũ eſt in eo
qđ de prophetia idẽ Apoſtolus cõmemo-
rat: Lætamini gentes cũ plebe eius. Iſte ergo
vnus grex ſub paſtore vno, hæreditas Dei
eſt, non ſolum patris ſed etiam filij. Nã filij
vox eſt, Funes ceciderunt mihi in p̃claris,
etenim hæreditas mea præclara eſt mihi,
Et ipſius hęreditatis vox eſt apud ꝓphetã,
Dñe Deus noſter poſſide nos. Hanc hæredi-
tatẽ nõ moriẽs pr̃ filio relinq̃t, ſed ipſe filius
eã ſua morte mirabiliter acquiſiuit, cũ re-
ſurrectione poſſedit. Si ergo de hac intelli-
gendũ eſt qđ in Pſalmi huius ꝓphetia cani
tur, Deus venerũt gentes in hæreditatẽ tuã:
vt veniſſe gentes accipiamus in eccleſiam,
nõ credẽdo, ſed p̃ſequẽdo. i. eã inuaſiſſe vo-
luntate delendi atq; oĩno ꝑdendi, ſicut tot
p̃ſecutionũ exẽpla mõſtarunt: oportet vt qđ
ſequit, Polluerunt templũ ſctm̃ tuũ, non li-
gnis & lapidibus, ſed in ipſis intelligatur ho
minibus, de q̃bus, tanq̃ lapidibus viuis, con
ſtrui dicit Apoſtolus Petrus domũ Dei. Vn-
de & apoſtolus Paulus aptiſsime, Templũ,
inquit, Dei ſctm̃ eſt qđ eſtis vos. Hoc itaq;
templũ p̃ſecutores in his vtiq; polluerunt,
quos ad negandũ Chr̃m, terrendo vel cru-
ciando coegerunt, atq; vt idolis ſuplicarẽt
vehementer inſtando fecerunt, Quorũ mul
tos pnĩa reparauit atq; ab illa inquinatione
mundauit. Pœnitentis. n. vox eſt, Et a deli-
cto meo munda me, cor mundũ crea in me
Deus, ſpiritũ rectũ innoua in viſcerib. meis.
Iã vero qđ ſequit, Poſuerunt Hieruſalẽ in
pomorũ cuſtodiã: & ipſa Eccleſia hoc noĩe
recte intelligitur, Hieruſalem libera mater
nr̃a, de qua ſcriptũ eſt, Lætare ſterilis quę
nõ paris, erumpe & exclama quæ non par-
turis, q̃m multi filij deſertæ magis quã eius
quæ habet virũ. In cuſtodiã pomorũ, quod
dictum eſt, deſertionẽ intelligendam exiſti-
mo, quã fecit vaſtitas perſecutionũ. i. velut
cuſtodia pomorũ, quia deſeruntur pomo-
rũ cuſtodię cum poma tranſierunt. Et cer-
te q̃n gentilibus p̃ſequẽtibus, eccleſia deſer
ta viſa eſt, in cęleſtẽ mẽſam ſpũs martyrũ,
tanquã de horto, dñico multa & ſuauiſsima
poma tranſierunt. Poſuerunt, inquit, morti-
cina ſeruorũ tuorũ, eſcat volatilibus cœli,
carnes ſanctorum tuorum beſtijs terræ. Qđ
dictum eſt, morticina: hec repetitũ eſt car-
nes. Et qđ dictũ eſt, ſeruorũ tuorũ: hoc repe C
titũ eſt ſanctorũ tuorũ. Illud tm̃mõ variatũ
eſt, volatilibus cęli & beſtiis terræ. Melius
ſane interpretati ſunt qui morticina poſue-
rũt, q̃ ſicut quidam mortalia. Morticina. n.
nõ dñr niſi mortuorũ, mortalia vero ẽt vi- *Morti-cina.*
uorũ corporũ nomen eſt. Cum ergo ſicut
dixi ad agricolam ſuum ſpũs martyrum ve *Morta-lia.*
lut poma tranſiſſent, morticina eorũ & car
nes eorũ poſuerũt volatilibus cęli & beſtijs
terræ, quaſi quicquam eorum reſurrectio-
ni deperiret. Ex oculis naturæ finibus totum
re integrat ab illo, cui & capilli capitis nr̃i
numerati ſunt Effunderunt ſanguinẽ eorum
ſicut aquã. i. abundanter & viliter, in circui *Mat.* 10.
tu Hieruſalẽ. Si Hieruſalem terrenam vrbẽ
hic accipimus, eorũ ſanguinẽ intelligimus
effuſum in circuitu eius, quos hoſtes extra
muros reperire potuerunt. Si autem Hieru-
ſalẽ illam intelligimus, de qua dictum eſt, *Gala.* 4.
Multi filij deſertæ, magis q̃ eius quæ habet *Eſaia.* 54.
virum: circuitus eius eſt p vniuerſam terrã.
in ea quippe lectione ꝓphetica vbi ſcriptũ
eſt, Multi filii deſertę magis q̃ eius q̃ habet
virũ: paulopoſt ei dicit, Et q eruit te, Deus
Iſrael vniuerſę terrę vocabit. Circuitus er-
go huius Hieruſalẽ in hoc Pſalmo intelligẽ
dus eſt. quouſq; tunc fuerat eadẽ Eccleſia di
latata, fructificans & creſcens in vniuerſo
mũdo. Q̃m in oĩ parte eius p̃ſecutio ſęuie-
bat, & martyrum ſtragẽ, quorum ſanguis ſi-
cut aqua effundebat, cũ magnis lucris the-
ſaurorũ cœleſtiũ faciebat. Qđ vero ad iun
ctũ eſt, Et nõ erat q ſepeliret: aut nõ in credi
bile debet videri tã magnũ in aliq̃bus locis
fuiſſe terrorẽ, vt ſepultores ſanctũ corporũ
nulli ꝓrſus exiſterẽt: aut certe q̃a inſepulta D
cadauera in multis locis diu iacere potue-
runt, donec a religioſis quodãmodo furata
ſepelirent. Facti ſumus, inquit, opprobrium
vicinis nr̃is.] Ideo precioſa nõ in cõſpectu *Pſa.* 115.
hoĩum a quibus hoc erat opprobrium, ſed
in conſpectu Domini mors ſanctorũ eius.
Subſannatio & irriſio.] Vel vt quidam in-
terpretati ſunt, Illuſio eis qui in circuitu
noſtro ſunt.] Repetitio eſt ſententię ſupe-
rioris. Nam quod ſupra dictum eſt, oppro-

brium,hoc repetitum eſt,ſubſannatio & ir
riſio,Et ꝙ ſupra dictũ eſt,vicinis nr̃is , hoc
repetitũ eſt,eis q̃ in circuitu nr̃o ſunt. Proin
de ſecundũ Hieruſalẽ terrenã vicini,& qui
in circuitu gentis eius,vtiq; aliæ gentes in-
telligunt: Scd̃m aũt Hieruſalẽ liberã matrẽ
nr̃am,vicini ſunt & in circuitu eius , inter
quos inimicos ſuos habitat Eccleſia in cir-
cuitu orbis terrarũ. Deindeiã manifeſtã p̃cẽ
fundens,vñ intelligat̃ ſuperioris afflictiõis
cõmemoratio nõ eſſe quaſi indicatio ſed de
E ploratio: Vſquequo,inq̃t,dñe iraſceris in fi
nẽ,exardeſcet velut ignis zelus tuus ?] Ro-
gat vtiq; ne Deus vſq; in finẽ iraſcatur . i. ne
illa tanta preſſura & tribulatio atq; vaſtatio
vſq; in finẽ pſeueret,ſed tẽperet correptio-
nẽ ſuã,ſcd̃m illud ꝙ in alio pſalmo dr̃, Ci-
Pſal. 79. babis nos pane lachrymarũ,& potabis nos
in lachrymis in menſura. Nã quouſq; dñe
iraſceris in finẽ,ita dictũ eſt,ac ſi diceretur,
Noli dñe iraſci in finẽ. Et in eo ꝙ ſequitur,
Exardeſcet velut ignis zelus tuus,utrũq; ſu-
baudiendũ eſt,& quouſq; & in finẽ,ac ſi di
ceret, Quouſq; exardeſcet velut ignis zelus
tuus in finẽ? Nã ita hic duo iſta ſubaudienda
ſunt,ſicut ſuperius vnũ illud ꝙ dictũ eſt,po
ſuerunt. Nã cũ habeat prior ſnĩa , Poſuerũt
morticina ſeruorũ tuorũ eſcas volatilibus
cœli,hoc verbũ poſterior nõ hẽt,vbi dictũ
eſt,Carnes ſãctorũ tuorũ beſtiis terræ: ſed
ſubauditur vtiq; ꝙ hẽt ſuperius , poſuerũt.
Ira porro & zelus Dei,non ſunt pturbatio
nes Dei,ſicut nonnulli ſcripturas quas non
intelligunt arguunt: ſed noĩe iræ intelligit̃
vindicta iniquitatis,noĩe zeli exactio caſti-
tatis,ne aĩa legẽ dñi ſui cõtemnat, & a Deo
ſuo fornicando diſpereat. Hæc ergo ipſo af
fectu in hoĩum afflictione ſunt turbulenta,
in Dei autẽ diſpoſitione trãquilla ſunt , cui
F dictum eſt,Tu aũt dñe virtutũ cũ tranquil-
litate iudicas. Satis aũt oſtendit̃ his verbis p
pter peccata hoĩbus licet fidelibus has fieri
tribulationes,quãuis hic floreſcat martyrũ
Sapiẽ. 1. gloria merito patientię, & pie ſuſtẽtato in
flagello dñi moderamine diſciplinæ . Hoc
Machabęi inter ſæuiſſima tormenta , hoc
tres viri inter noxias flãmas,hoc Prophetæ
1. Mac. 7 ſancti in captiuitate teſtant̃. Quãuis.n. pater
Dan. 3. nã correptionẽ fortiſſime & piiſſime pfer-
rent: non tñ tacent hęc accidere meritis pec
catorum. Horum enim vox eſt, & in pſal.

Emendans emendauit me dominus, &
morti non tradidit me. Flagellat enim om Pſal.
nem filium quem recipit. Et quis eſt filius Heb.
cui non det diſciplinam pater eius? Quod
vero adiungit, Effunde irã tuã in gentes quę
te non nouerunt,& in regna quæ non inuo
cauerunt nomen tuũ.] Etiã iſta prophetatio
eſt,non optatio: Non maleuolẽtiæ voto iſta Hier.
dñr,ſed ſpiritu prçuiſa p̃dicunt̃, ſicut de Iu
da traditore,q̃ mala illi fuerãt p ſuis meri-
tis euentura,ita pphetata ſunt , quaſi opta- G
ta ſint. Quemadmodũ.n. Propheta non im-
perat Chr̃o,quãuis modo imperatiuo pro-
nunciet ꝙ dicit, Accingere gladio tuo circa Pſal.
femur potentiſſime. Specie tua & pulchri-
tudine tua,& intende & proſpere pcede &
regna. Ita non optat,ſed ppheta q̃ dicit , Ef-
funde irã tuã in gentes quę te non nouerũt,
Qđ more ſuo repetit dicens, Et in regna q̃
non inuocauerũt nomẽ tuum . Nã gentes p
regna repetitę ſunt. Et ꝙ eum nõ nouerunt,
p hoc repetitũ eſt,ꝙ non inuocauerunt no-
mẽ eius: Qũo ergo intelligendũ eſt , quod Luc.
ait dñs in Euangelio, Seruus qui neſcit uo-
luntatẽ dñi ſui,& facit digna plagis,vapula
bit paucis, Seruus aũt qui ſcit voluntatem
dñi ſui & facit digna plagis,vapulabit mul-
tis,ſi maior ira Dei eſt in gentes quæ dñm
non cognouerũt. In eo quippe ꝙ ait, Effun
de irã tuã: ſatis hoc verbo indicauit q̃ mul-
tam iram voluerit intelligi. Vnde poſtea di-
cit, Redde vicinis noſtris ſepties tantum. An
quia multum intereſt inter ſeruos , qui li-
cet neſciant voluntatem dñi ſui, tñ inuocãt
nomen eius, & alienos a familia tanti pa-
trisfamilias , qui ſic ignorant Deum vt nec
inuocent Deum? Inuocant enim pro eo ſi-
mulacra,vel dæmonia,vel quamlibet crea-
turam,non creatorem qui eſt benedictus ,
in ſecula. Neque enim iſtos de quibus hoc
pphetat,ita neſcientes ſignificat ſui dñi vo
luntatẽ,vt tñ ipm dñm timeant, ſed ita ipm
dñm neſciẽtes ut nec inuocẽt eũ & inimici
nominis ei⁹ exiſtãt. Multũ ergo diſtat inter
ſeruos volũtatẽ dñi ſui neſciẽtes,& tñ in fa-
milia eius atq; in domo viuẽtes , & inimi-
cos non ſolũ ipm dñm ſcire nolentes, ſed
& nõ eius nomen inuocantes, atque ſeruos
eius inſuper oppugnantes. Denique ſequi-
tur, Quia comederũt Iacob & locum eius
deſolauerunt. Iacob quippe figuram geſtat

Ecclesiæ,sicut Esau veteris synagogę.Vñ di-
n.24 ctum est,Maior seruiet minori. Põt in hoc
noíe intelligi ea de qua loquebamur hæredi
as Dei, in quã inuadendã atq; vastãdã post
resurrectionẽ & ascensionẽ dñi gentes per-
sequendo venerunt.Sed locũ Iacob qũo in-
ueamur,intelligendũ est.Magis.n.locus Ia-
cob illa ciuitas putari põt, in qua erat & tẽ-
plum,quò vniuersam illam gentẽ sacrificã-
li & adorandi causa & pascha celebrandi,
lñs pceperat cõuenire. Nam si Christiano-
ũ cõuentus inhibitos atq; cõpressos a pse-
cutoribus Propheta velit intelligi, loca de-
solata videret dicere debuisse,nõ locũ. Sed
possumus accipere pro numero plurali nu
merum singularẽ positum, sicut vestẽ pro ve-
stibus,militẽ pro militibus, pecus pro pe-
coribus. Multa.n. hmôi moris est dici,nec
solum vulgo loquentiũ, verumẽt disertissi-
77. morũ authorũ eloquentię. Nec ab ipsa diui
na scriptura hoc genus locutionis alienum
st.Posuit.n. & ipsa ranã pro ranis, locustã
pro locustis,& innumerabilia talia.Qđ ve-
ro dictũ est,Comederunt Iacob:hoc bñ in-
telligit q multos in suum malignũ corpus,
hoc est,in suam societatẽ terrendo transire
coegerunt.Meminit sane,quãuis illis pro me-
rito pessimę voluntatis ex ira Dei digna red
denda sint,nõ tñ eos aliquid aduersus hęre-
ditatẽ eius valere potuisse, nisi eam voluis-
set ipse pro peccatis eius flagellando emen-
K dare.Vñ subiungit,Ne memineris iniquita-
tum nřarum antiquarũ.) Nõ ait, pteritarũ,
q possent esse ẽt recentiores,sed antiquarũ,
hoc est,a parentibus venientiũ. Talibus qp-
pe iniquitatibus dãnatio nõ correptio de-
betur.Cito anticipẽt nos misericordię tuę.]
Anticipẽt vtiq; iudiciũ tuum, Supexaltat.n.
misericordia in iudicio. Iudiciũ aũt sine mi
sericordia,sed ei qui nõ fecit misericordiã.
Quod aũt adiũgit.Quia pauperes facti sum⁹
b.2. nimis.]Hoc vult intelligi anticipare nos mi
sericordiã Dei,vt nřa paupertas. i. infirmi-
tas,eo miserante adiuuet ad eius pcepta fa
ciẽda,ne ad iudiciũ eius dãnandi veniam⁹.
Nõ sequitur.Adiuua nos Deus salutaris nř.]
Hoc vero qđ ait, Salutaris nř:satis exponit
q voluerit paupertatẽ in eo qđ dixerat,Qm̃
pauperes facti sumus nimis. Ipsa est quippe
infirmitas,cui salutaris est necessarius.Cum
vero adiuuari nos vult, nec ingratus est gra
tiæ,nec tollit liberum arbitriũ:Qui.n. adiu-
uatur ẽt p seipsum aliqd agit.Addidit ẽt:Pro
pter gloriã noĩs tui dñe libera nos.] Vt qui L
gloriatur,nõ in seipso,sed in dño glorietur, 1. Co. 1.
Et ppitius esto,inqt,peccatis nřis pp nomẽ
tuum.}Non pp nos. Nã quid aliud merẽt
peccata nřa,q̃ debita & digna supplicia?Sed
ppitius esto peccatis nřis pp nomen tuũ.
Sic ergo nos liberas. i. eruis a malis,cum &
adiuuas nos ad faciendã iustitiã, & ppitius
es peccatis nostris, sine qbus in hac vita nõ
sumus,Qm̃ non iustificabit in cõspectu tuo
oĩs viuens. Peccatum aũt iniquitas est. Et si Ps. 142.
iniquitates obseruaueris quis sustinebit?Qđ 1. Ioan. 3.
aũt adiũgit,Ne qñ dicant gentes,vbi est De⁹ Ps. 129.
eorum.] Magis pro ipsis gentibus est acci-
piendũ.Male.n.pereunt qui de Deo vero di
sputauerunt,* putantes esse vel non esse, vel al. desperauerunt
suos non adiuuare,nec eis esse ppitium. Il-
lud vero qđ sequit, Et innotescat in nationi
bus corã oculis nřis,Vindicta sanguinis ser-
uorũ tuorũ qui effusus est } Vel sic intelligi-
tur, cũ credunt in Deũ verum qui psequе-
bantur eius hęreditatẽ:quia & ipsa vindicta
est, qua perimitur sæua iniquitas eorũ gla-
dio verbi Dei, de quo dictũ est, Accingere
gladio tuo: Vel cum perseuerantes inimici
in fine puniuntur, Nam mala tpalia quæ in Psal. 44.
hoc seculo patiunt, cõia pñt habere cũ bo-
nis. Est aliud vindictæ genus, quo Ecclesiæ
dilatationẽ & fœcunditatem in hoc seculo
post tantas psecutiones,quib.eam oĩno pe- M
rituram putabant,peccator & incredulus &
inimicus uidet & irascetur,dentib. suis fren
det & tabescet. Quis.n negare audeat hanc
ẽt esse grauissimam pęnam?Sed nescio vtrũ Ps. 111.
satis eleganter accipiat qđ ait, ante oculos
nřos. Si.n. hoc pęnæ genus intelligamus qđ
in intimis cordis agit, & torquet ẽt illos q
nobis adulanter arrident,nec a nobis uideri
potest quid in homine interiore patiant. Il-
lud aũt quod siue eis credentibus iniquitas
eorum interimitur,siue in malignitate pse-
uerantibus,supplicium nouissimum reddi-
tur,sine scrupulo qõnis intelligit dictũ, In-
notescat ante oculos nřos vindicta in natio
nibus.Et hęc quidem, vt diximus,propheta
tio est,non optatio.Sed pp illud qđ scriptũ
est in Apocalypsi, sub ara Dei martyres ad
Deum clamare & dicere, Quousque dñe, Apoc. 6.
non vindicas sanguinem nřum, non est præ

tereundum quemadmodū acei pi oporteat, ne pp exaturandum odium, credant sancti desiderare vindictam qđ ab eorū perfectione longe abest, & tñ scriptum est, Lętabitur
A iustus cum viderit vindictā impiorū, man⁹
Psal. 57. suas lauabit in sanguine peccatoris. Et Apo
Rom. 12. stolus Paulus ait, Non vosipsos uindicantes
Deu. 32. charisfimi, sed date locum irę, Scriptum est. n. Mihi vindictam, & ego retribuam dicit dñs. Nec ipse itaque pcepit ut nolint uindicari, sed ut nō seipsi vindicantes dent locum iræ Dei, qui dixit, Mihi vindictam & ego retribuam. Et dñs in Euangelio, viduam pro-
Luc. 18. ponit in similitudinē q̄ vindicari desiderās, iudicē interpellabat iniustū, qui eam tandē aliqñ nō iustitia ductus, sed tędio victus audiuit. Hoc autem dñs proposuit, vt ostenderet multo magis Deum iustum cito facturū iudicium electorū suorum, qui ad eum clamant die ac nocte. Inde est & ille sub ara
Apoc. 6. Dei martyrū clamor, vt Dei iudicio vindicētur. Vbi est ergo illud, Diligite inimicos ve-
Mat. 5. stros, Benefacite eis qui vos oderunt, & orate p eis qui vos persequuntur? Vbi est ergo
1. Pet. 1. illud, Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, & nulli malū pro malo reddentes? Si.n. malum pro malo non est cuiquam reddendū, non solum factum malum pro facto malo, sed nec votū
B malum reddendū est pro facto vel voto malo. Reddit aūt malum votum qui ēt si nō seipsum vindicat, tñ ut eius inimicum Deus puniat expectat atq; optat. Quapropter cū & homo iustus & homo malus de inimicis suis velint a dño vindicari, vnde discernentur, nisi quia iustus & magis cupit inimicū suum corrigi q̄ puniri, & cum in eum videt a dño vindicari, non eius delectatur pœna, quia non eum odit, sed diuina iustitia, quia Deum diligit? Deniq; si in hoc seculo in eū vindicatur, vel pro illo ēt lętatur si corrigitur, vel certe pro alijs vt timeant imitari. Ipse quoque fit melior, non supplicio illius odia sua pascendo, sed errata emendando, Ac per hoc de beneuolentia est non de malitia qđ lætatur iustus cum videt vindictam, & manus suas lauat. i. opera sua mundiora efficit in sanguine, hoc est, in exitio peccatorū, sumens inde nō mali alieni gaudium, sed diuinæ admonitionis exemplum. Si aūt in futuro seculo vltimo Dei iudicio vindicatur, hoc ei placet qđ Deo, ne bene sit malis, ne piorū pmijs ēt impij perfruant. Q vtiq; iniustū est, & a regula veritatis, quan
C iustus diligit, alienum. Cum.n nos ad dilig dos inimicos dñs hortaretur, exemplū pro posuit pr̄is nostri qui in cęlis est, q facit so lem oriri super bonos & malos, & pluit su per iustos & iniustos. Nunqd tñ iō vel tpal bus correptionibus non emēdat, vel ptin citer duros in fine nō dānat? Sic ergo inim cus diligat, vt nō displiceat dñi iustitia qu punitur, Et sic placeat iustititia qua punit vt nō de malo eius, sed de bono iudice gau deat. Maleuolus.n.animus cōtristat, si ei inimicus correctus euaserit pęnā. Et cū pu niri eum videt, vindicari ita se gaudet, vt n iustitia Dei, quem non diligit, sed illius qu odit miseria delectetur, Et cum Deo dimit tit iudicium, vt plus noceat Deus q̄ ipse n cere posfit, exoptat. Et cum dat cibū esurie ti inimico potūque sitienti, malitiose sap qđ scriptū est, Hoc.n. faciēs, carbones ign congeres super caput eius. Agit.n. vt ampl aggrauet & ei excitet indignationē Dei, qu carbonibus ignis significari putat, nō intel gens illum ignem esse pęnitētiæ vrentē do lore, quousq; caput erectum superbia ben ficijs inimici ad humilitatē salubrē depon tur, & in bono illius, huius malū vincatur Vñ Apostolus vigilanter adiunxit, Noli vi ci a malo, sed vince in bono malum. Quo modo aūt pōt vincere in bono malū, in su perficie bonus, & in abdito malus, qui ope re parcit, & corde sæuit, manu mitis, volun tate crudelis? Sic ergo specie poscentis i hoc psalmo futura in impios vindicta prophetatur, vt intelligamus sanctos hoīes De suos inimicos dilexisse, nec cuiquā voluiss nisi bonum, qđ est pietas in hoc seculo, ęte nitas in futuro. In pœnis aūt malorum no malis eorum, sed Dei bonis iudicijs fuiss delectatos Et vbicūq; in scripturis sanctis le guntur in hoīes odia eorum, odia fuisse vitiorū, quæ ipse ēt vnusquisq; hominum odi re debet in se si diligit se. Iam vero quod sequitur, Intret in conspectum tuum.] Vel sicut alij codices habent: In conspectu tuo gemitus compeditorum.] Non facile quisquā repperit coniectos in cōpedes a persecutoribus sanctos. Et si accidit in tam magna atque multiplici varietate pœnarum, tam ra-

o accidit,vt nõ ſit credẽdũ hoc in iſto ver-
ũ ꝙ cõmemoraret potiſsimũ elegiſſe Pro-
hetã.Sed nimirũ cõpedes ſunt infirmitas&
orruptibil itas corporis,q̃ aggrauãt animã
er eius n.fragilitatẽ velut quorũdã dolorũ
noleſtiarũq; materiã ad impietatẽ poterat
õpellere perſecutor.Ab his cõpedibus cõ
upiſcebat diſſolui Apoſtolus & eſſe cum
Chro,manere aũt in carne neceſſariũ pp il
os quib.Euangeliũ miniſtrabat. Donec er-
o corruptibile hoc induat incorruptionẽ,
mortale hoc induat ĩmortalitatẽ,velut cõ
edib.caro infirma,promptũ impedit ſpi-
itũ.Has ergo cõpedes nõ ſentiunt, niſi qui
n ſemetipſis ingemiſcũt grauati, habitacu-
ũ ꝙ de cœlo eſt ſuperindui cupientes, qa
mors horrori eſt,& mœrori vita morta
is.Pro his Propheta gemitib.ingemit, vt in
ret in cõſpectu Dei gemitus cõpeditorum.
Poſſunt & illi intelligi cõpediti,qui præce-
tis ſapientiæ colligati ſunt, q̃ patienter ſu-
tẽtata in ornamenta vertunt.Vñ ſcriptũ eſt
nijce pedẽ tuũ in cõpedes eius.Scd̃m ma-
nitudinẽ,inquit brachii tui,recipe in ado-
tionẽ filios mortificatorũ.]Vel ſicut ĩ alijs
odicibus legit,poſside filiorũ morte puni
orũ.)Vbi ſatis mihi vr̃ oſtendiſſe ſcriptura
uis fuerit gemitus cõpeditorũ,qui ꝓ noĩe
Chr̃i pſecutiones grauiſsimas ptulerunt,
uę in iſto pſalmo apertisſime prophetant.
n diuerſis.n.paſsionibus conſtituti orabãt
ro Eccleſia,ne infructuoſus eſſet poſteris
anguis illorum,ut dñica ſeges vnde inimi-
i eã putabant periturã,inde veracius pul-
ularet. Filios quippe mortificatorũ dicit,
ui non ſolum non ſunt territi præceden-
ium paſsionibus,ſed in eũ, pro cuius noĩe
aſſos eos nouerant,exhortante illorũ glo-
ia ad imitandum accenſi,copioſiſsimis ag
ninibus crediderunt,Ideo dixit, Secundũ
magnitudinem brachij tui.Res.n.tam ma-
gna ſecuta eſt in populis Chriſtianis, vt eã
ui ſe aliquid perſequendo proficere puta-
ant,nullo modo crederent ſecuturã. Red-
de,inquit,vicinis noſtris ſepties tantum in
inus eorũ.]Non mala optat,ſed iuſta præ-
nunciat,& futura prophetat. Septenario
utem numero.i ſeptupla retributione per-
ectionem pœnæ vult intelligi, quia iſto
numero plenitudo ſignificari ſolet. Vnde &
& illud eſt in bonis accipiendum,& in hoc
ſeculo ſepties tantum,quod poſitum eſt ꝓ
oĩbus, quaſi nihil habentes & oĩa poſsiden-
tes.Vicinos dicit, qa inter illos habitat Ec-
cleſia uſq; in diẽ ſeparationis.Non.n.mõ fit G
diſceſsio corporalis,In ſinus eorũ dicit vti-
que nunc in occultis,vt vindicta q̃ in hac vi
ta agitur in occulto,poſt innoteſcat in natio
nib.ante oculos noſtros. Hõ nanq; cũ mdat
in reprobũ ſenſum, in interiore ſinu acci-
pit ſuppliciorũ meritũ futurorum. Oppro-
brium eorũ,ꝙ exꝓbrauerunt tibi dñe.]Hoc
eis redde ſeptulũ in ſinus eorũ.i.pro iſto op
probrio eos in occultis eorũ pleniſsime re
proba.Tibi.n.exꝓbrauerunt,nomẽ tuũ ſe ar
bitrantes in ſeruis tuis delere de terra. Nos
aũt populus tuus.) Generaliter accipiendũ
de oĩ genere piorũ & verorũ Chriſtianorũ.
Nos ergo quos perdere ſe poſſe putauerũt
populus tuus.Et oues gregis tui.]Vt qui glo
riatur,in dño gloriet. Confitebimur tibi in
ſeculum.]Alii autem codices habent,Con-
fitebimur tibi in æternũ] Ex ambiguo Grę-
co facta ẽſt iſta diuerſitas. Quod.n hẽt Græ
cus εἰς τὸν αἰῶνα, & in æternum & in ſecu
lum interpretari poteſt.Sed pro loco intelli
gendum quid melius interpretatum ſit.Sen-
ſus ergo huius loci magis mihi videtur oſtẽ
dere,in ſeculum dici oportere.i.vſque in fi-
nem ſeculi. Sequens autem verſus more
ſcripturarum,maximeque pſalmorum, re-
petitio ſuperioris eſt ordine commutato,
prius habens quod ibi eſt poſterius, & po-
ſterius quod ibi eſt prius.Nam quod ibi di
ctum eſt,Confitebimur tibi: pro ipſo hic H
dictum eſt,Annunciabimus laudem tuam.
Quod itaque ibi dictum eſt, In ſeculum:
pro ipſo hic dictum eſt, In generationem.
Iſta quidem generationis repetitio perpe-
tuitatem ſignificat, ſiue vt nonnulli intelli-
gunt,quia duæ ſunt generationes, uetus &
noua.Sed in hoc fit ſeculo vtraque, Quo-
niam qui non renatus fuerit ex aqua & ſpi- Ioan.3.
ritu ſancto,non intrabit in regnum cœlo-
rum.Denique quia in iſto ſeculo annun-
ciatur laus Dei, Nam in futuro ſeculo cum
videbimus eum ſicuti eſt, cui deinceps au- 1. Ioã.3.
nuncietur, nõ erit. Nos ergo populus tuus
& oues gregis tui,quas perſequendo illi cre
diderunt ſe poſſe conſumere. Cõfitebimur
tibi in ſeculum, permanente vtique Eccle-
ſia uſque in finem, quam illi delere conati

ſunt..In generatione & generationẽ annun
ciabimus laudem tuã.) Quę laus vt taceret
nos finire conati ſunt. Multis autẽ iã locis
I ſanctarum ſcripturarũ inſinuauimus cõfeſ-
ſionẽ etiã pro laude poni, Sicuti eſt illud,
Eccli. 39. Hæc dicetis in confeſsione, Opera Dñi vni
uerſa qm̃ bona valde: maximeq; illud quod
Mat. 11. ait ipſe ſaluator, qui nullum habebat omni-
no peccatum, ꝙ pœnitendo confiteretur,
Confiteor tibi pr̃ dñe cœli & terræ, quia ab
ſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus,
& reuelaſti ea paruulis. Hoc dixi, vt aper-
tius intelligatur, id eſſe repetitũ in eo quod
dictum eſt, Annunciabimus laudem tuam:
quod ſuperius dictum erat, Confitebor tibi.

In Pſalmum ſeptuageſimumnonum
Enarratio.

NOn adeo multa ſunt in hoc pſalmo,
in quibus ſermo noſter patiatur diffi-
cultatem, vel intentio auditorum intelligẽ-
di impedimentum. Proinde adiuuãte domi
no cum affectu audiendi & videndi iã quę
prophetata & prędicta ſunt, tanquam eru-
diti in ſcola Chriſti currere debemus, quæ
plana ſunt, vt ſi forte obſcura exigunt offi-
cium interpretandi, ea quę plana ſunt legen
di officium a me debeant flagitare. Cantatur
hic de aduentu dñi & ſaluatoris noſtri Ieſu
Chr̃i, & de vinea eius. Sed cantat ille Aſaph
quantum apparet illuminatus atque corre-
ctus, cuius nomine noſtis ſignificari ſynago
K gam. Deniq; titulus pſal. eſt, In finem ꝓ his
qui ĩmutabunt.) Vtiq; in melius, Qm̃ Chri-
Rom. 10. ſtus finis legis, iõ venit, vt mutet in melius,
Et ait, teſtimoniũ ipſius Aſaph, bonum teſti-
monium veritatis. Deniq; hoc teſtimonium
& Chriſtum & uineam confitetur, hoc eſt,
caput & corpus, regem & plebem, paſtorẽ
& gregem, & totum omnium ſcripturarũ
myſterium Chr̃m & Eccleſiam. Concludit
aũt titulus pſalmi, Pro Aſſyrijs.] Aſſyrij in-
terpretantur, dirigentes. Iam ergo non ſit
generatio quę cor non direxit ſuum, ſed ge
neratio iam dirigens. Ergo audiamus quid
dicat in hoc teſtimonio. Qui paſcis Iſrael
intende,] Quid eſt, qui paſcis Iſrael inten-
de? Qui deducis velut oues Ioſeph.) Inuo
catur vt veniat, expectatur vt veniat, deſide
ratur vt veniat, Ergo dirigẽtes inueniat. Qui
deducis, inquit, velut oues Ioſeph. Ipſum
Ioſeph velut oues, ipſe Ioſeph oues ſunt &
ipſe Ioſeph ouis eſt. Audito Ioſeph, quãquã
& interpretatio eius nominis multũ iuuet,
ſignificat enim augmentũ, & iõ vtique ve-
nit ille, ut mortificatũ granum multipliciter
ſurgeret, hoc eſt, augeret populus Dei: tñ ex
eo ꝙ iã noſtis contigiſſe Ioſeph, veniat in
mentem a fratribus vẽditus, veniat a ſuis ex
honoratus apud alienigenas exaltatus, & in
telligetis ĩ cuius grege eſſe debeamus, ſimul
cũ illis q̃ iã dirigunt cor ſuũ, ut lapis repro
batus ab ædificantib. fiat in caput anguli, te-
nens duos parietes de diuerſo veniẽtes, ſed
in angulo cõcordãtes. Qui ſedes ſuper Che
rubin.] Cherubin ſedes eſt glorię Dei, & in
terpretatur plenitudo ſcientię, Ibi ſedet De'
in plenitudine ſcientiæ. Licet intelligamus
Cherubin ſublimes eſſe cœlorum poteſta-
tes atque virtutes, tamen ſi uis, eris Cheru-
bin. Si enim Cherubin, ſedes eſt Dei. Audi
q̃d dicat ſcriptura, Aĩa iuſti, ſedes ẽ ſapiẽtię.
Qũo, inq̃t, ero plenitudo ſcientię? Quis hoc
ĩplet? Habes vñ impleas. Plenitudo legis cha
ritas. Noli per multa ire atque diſtendi. Ter
ret te ramorum diffuſio, radicem tene, & de
magnitudine arboris noli cogitare. Sit in te
charitas, & neceſſe eſt plenitudo ſciẽtię cõ-
ſequatur. Quid enim neſcit qui charitatem
ſcit? Quando quidem dictum eſt, Deus cha-
ritas eſt. Qui ſedes ſuper Cherubin appa-
re.] Ideo enim errauimus, quia non appa-
rebas, Appare coram Ephrem & Benia-
min & Manaſſe.] Appare, inquam, coram
gente Iudæorum coram populo Iſrael. Ibi
enim Ephrem, ibi Manaſſes, ibi Beniamin.
Sed interpretationem videamus, Ephrem
fructificatio Beniamin filius dexteræ, Ma-
naſſes oblitus. Appare enim coram fructifi-
catione, coram filio dexterę, appare coram
oblito, vt iam, non ſit oblitus, ſed venias illi
in mentem qui liberaſti. Si enim gentes cõ-
memorabuntur, & conuertentur ad domi-
vniuerſę fines terrę, populus ipſe de Abra-
ham veniens, non habuit parietem ſuum,
qui gaudeat in angnlo, cum ſcriptum ſit,
Reliquię ſaluę fient? Excita potentiam
tuam.] Nam infirmus eras quando diceba-
tur. Si filius Dei eſt, deſcendat de cruce. Ni-
hil valere videbaris. Prçualuit ſuper te per-
ſecutor, & demonſtraſti hoc antea, q̃a & Ia
cob ipſe ꝓualuit angelo in luctando. Qñ ni-
ſi vellet angelus? Et præualuit hõ, & victus

eſt

tangelus, & victor homo tenet angelum,
dicit. Non dimitam te, nisi benedixeris
ihi. Magnum sacramentũ, Et stat victus &
enedicit victorem. Victus, quia voluit, car
e infirmus, maiestate fortis, & benedixit;
ocaberis, inquit, Israel. Tetigit tñ & femo
s latitudinem & aruit, eundemq; hominẽ
nũ, fecit & benedictum & claudum. Vides
A laudicasse populum Iudeorũ, vide ibi &
enedictum genus Apostolum. Excita ergo
otentiam tuam. Quãdiu videris infirmus?
rucifixus ex infirmitate, resurge in virtu-
, Excita potentiam tuam. Et veni, vt saluos
cias nos, Deus conuerte nos,] Auersi.n.su
ius a te, & nisi tu conuertas, non conuerte
ur. Et illumina faciẽ tuã, & salui erimus.]
Nunquid ille obscuram habet faciem? Non
abet obsurã faciem, sed opposuit ei nubẽ
arnis, & tanquã velũ infirmitatis, & nõ est
utatus ipse cũ penderet in ligno, agnoscẽ-
us cũ sederet in cœlo. Nam ita factũ est.
ręsentẽ in terra Christũ & miracula facien
ẽ non agnouit Asaph, mortuum tamen po-
eaquã resurrexit & ascendit in cęlũ agno-
it, compunctus est, dixerat & de illo totũ,
oc est testimoniũ quõ agnoscimus in hoc
Psalmo, Illumina faciem tuam, & salui eri-
mus. Obtexisti fatiem tuã & ęgrotauimus,
Illumina illã, & salui erimus. Domine Deus
virtutum vsquequo irasceris in orõnem ini
nici tui, adhuc irasceris in orationem serui
ui?] Iam serui tui. Irascebaris in orationem
nimici tui, adhuc irasceris in orõnem serui
ui? Cõuertisti nos, agnouimus, & adhuc ira
sceris in orõnem serui tui? Ita plane irasce-
ris vt pater corrigens, nõ vt iudex damnãs;
Ita plane irasceris, quia scriptũ est, Fili acce
dens ad seruitutẽ Dei, sta in iustitia & timo-
re, & p̃para animã tuã ad tentationẽ. Ne pu
tes iã transisse irã Dei, qa cõuersus est tran-
sijt, sed ne dãnet in æternũ, Flagellat aũt, nõ
parcit, quia flagellat oĩnẽ filiũ quã recipit.
Si flagellari detrectas, recipi quare deside-
ras? Flagellat autẽ omnẽ filiũ quẽ recipit. Fla
gellat omnẽ, qui & vnico nõ pepercit. Sed
tamen quandiu irasceris in orõnẽ serui tui?
Nõ iã inimici tui. Sed irasceris in orõnẽ ser
ui tui. Quãdiu? sequit̃: Cibabis nos pane la-
chrymarũ, & potabis nos in lachrymis in
mẽsura.] Quid est in mẽsura? Apostolũ au-
di, Fidelis Deus q̃ nõ vos p̃mittit tentari, su
pra quam potestis ferre. Ipsa est mensura p̃
uiribus tuis, ipsa est mẽsura vt erudiaris nõ
vt opprimaris. Posuisti nos in contradictio
nẽ vicinis nostris.] Plane factum est, idest,
de Asaph electi sunt qui irent ad gentes, & Acto. 17.
pręedicarent Christũ, & diceretur eis, Quis
est iste nouorum dęmoniorum annuncia- C
tor? Posuisti nos in contradictionẽ uicinis
nostris. Eum enim prædicabãt cui contradi
cebatur, quem prædicabant mortuũ resur-
rexisse Christũ. Quis hoc audiat? Quis hoc
nouerit? Noua res, Sed signa cõsequebãtur,
& incredibili rei fidem miracula faciebant.
Contradicebatur, sed contradictor uinceba
tur, & ex contradictore fidelis efficiebatur.
Ibi tamen magna flamma, ibi martyres ciba
ti pane lachrymarũ, & potati in lachrymis,
sed in mensura, nõ amplius quam poterant
ferre, vt post mensuram lachrymarũ seque-
retur corona gaudiorum. Et inimici nostri
subsannauerunt nos. Et vbi sunt qui subsan-
nauerunt? Diu dictum est, Qui sunt isti colẽ-
tes mortuum, adorantes crucifixum? Diu di
ctum est, Vbi est nasus subsannantium? Non
ne nunc q̃ reprehendunt, cauernas fugiunt,
ne videantur? Et inimici nostri subsannaue-
runt nos, Sed videtis quid sequat̃: Domine
Deus uirtutum conuerte nos & ostende fa-
ciem tuam, & salui erimus. Vineam ex Aegy
pto transtulisti, eiecisti gentes & plantasti
eam.] Nouimus, factum est. Quæ gentes eie-
ctæ sunt? Ammorræi, Cethęi, Hiebusæi, Ger
gesæi, & Euæi, Quibus expulsis & uictis, in-
troductus est populus ex Aegypto libera-
tus in terram promissionis. Vnde uinea eie-
cta sit, & vbi plantata sit, audiuimus, Videa- D
mus quid deinde factũ est, quõ crediderit,
quantũ creuerit, q̃d occupauerit. Vineã ex
Aegypto transtulisti, eiecisti gentes & plan-
tasti eam. Viã fecisti in cõspectu eius, & plã-
tasti radices eius & impleuit terram.] Nun-
quid impleret terram, nisi uia fieret in con-
spectu eius? Quę uia facta est in conspectu
eius? Ego sum, inquit, uia, veritas & uita. Me Ioan. 24.
rito impleuit terrã. Hoc dictũ modo de vi-
nea ista quod perfectũ est vsque in finem.
Veruntamen q̃d prius? Operuit montes vm
bra eius, & arbusta eius cedros Dei. Extẽdi-
sti palmites eius vsq; ad mare, & vsq; ad flu-
mẽ p̃pagines ei⁹.] Hoc desiderat officiũ ex
positoris, non sufficit lectoris & laudatoris.

Adiuuate

Adiuuate me intẽdendo.Solet.n.uineæ huius cõmemoratio in hoc Pſalmo caliginẽ facere minus intentis.Etenim magnitudo vineæ huius iam a nobis explicata eſt,& vnde facta eſt,& vnde facta ſit magna, prædictũ eſt.Viã feciſti in cõſpectu eius, & plantaſti radices eius,& impleuit terrã. Hoc de ꝑfectione ipſius dictũ eſt.Sed tñ prima gens Iu
Nu. 34. dæa fuit iſta vinea. Gens aũt Iudæa vſq; ad mare,& vſq; ad flumẽ regnauit. Vſq; ad ma
E re,apparet in ſcriptura quod mare ibi uicinũ ſit.Et vſq; ad flumen Iordanẽ. Trans Iordanẽ,n. aliquid iudęorũ collocatũ eſt,infra Iordanẽ aũt tota gẽs.Ergo vſq: ad mare, & vſq; ad flumẽ regnũ Iudeorũ, Regnũ Iſrael nõ a mari vſq; ad mare,ſed & a flumine vſq; ad terminos orbis terrę.Illa iã pprfectio vineæ eſt,d̃ qua hic p̃dixit,Viã feciſti in cõſpectu eius, & plantaſti redices eius, & impleuit terrã.Cũ tibi ergo prædixiſſet ꝑfectionẽ redijt ad initiũ,de quo initio ſit facta perfe-
Pſal. 71. ctio.Initiũ vis audire? Vſq; ad mare & vſq; ad flumen. Finẽ vis audire?Dñabitur a mari vſq. ad mare, & a flumine vſq; ad terminos orbis terræ:hoc eſt,impleuit terram.Videamus ergo teſtimoniũ Aſaph, quid factũ eſt primę uineę q̃d eſt expectandum ſecundę, imo eidem vineæ. Ipſa eſt.n.nõ enim altera eſt. Inde Chr̃us ſalus ex Iudæis,inde Apo-
Ioan. 4. ſtoli,inde primi credentes, & pręcia rerum
Acto. 2. & 4. ſuarum ante pedes Apoſtolorũ ponentes,in
Rom. 11. de oĩa hęc. Et ſi aliqui ex ramis fracti ſunt, ꝑꝑ incredulitatẽ fracti ſunt, tu autem populus gentium fide ſta, Noli altum ſapere, ſed time.Nã ſi Deus naturalibus ramis non pepercit,neque tibi parcet.Si aũt altũ ſapis,nõ tu radicẽ portas,ſed radix te.Quid ergo vinea ante cuius conſpectũ facta eſt via?Facta eſt vt impleret terram.Primo vbi fuit?Oper
F uit montes vmbra eius. Qui ſunt montes? Prophtæ. Quare operuit illos vmbra eius? Quia obſcure locuti ſunt. Quare futura annũciata sũt? Audi a Prophetis,Obſerua ſabbatũ,octauo die circuncide infantẽ,offer ſacrificiũ arietis,vituli,hirci,noli moueri,vmbra eius eſt cooperiẽs mõtes Dei, Veniet & poſt vmbrã manifeſtatio.Et arbuſta eius cedros Dei,ideſt,cooperuit cedros Dei altiſſimas ſedes Dei. Sunt.n cedri ſignificãtes ſuperbos euertendos.Cedros Libani, altitudines mũdi operuit creſcẽdo vinea iſta, Et mõtes Dei omnes ſanctos prophetas patriarchas Sed quouſq; extẽdiſti palmites eius?Vſq: a mare & vſque ad flumen ꝓpagines eius. Inde quid? Vt quid deſtruxiſti maceriã eius Iam videtis euerſam illã gentẽ Iudęorum
Pſal. iam ex alio Pſalmo audiſtis, In dolabro & fractorio deiecerunt eã. Qñ fieret,niſi eius maceria deſtrueret? Quę eſt maceria eius Munitio eius.Extitit.n.ſuperba aduerſus plantatorem ſuum,Sed ſeruos ad ſe miſſos & potentes mercedem coloni flagellauerunt, & cęciderunt,& occiderunt. Venit & unicus filius,dixerũt,Hic eſt hæres, venite occidamus eũ,& noſtra erit hæreditas.Occiderunt & extra vineã proiecerũt. Proiectus magis poſſidet vnde proiectus eſt. Sic.n.ei minatur
Eſai. ꝑ Eſaiã,Deſtruã maceriã eius.Quare? Expectaui enim vt faceret vuam,fecit autem ſpinas.Expectaui inde fructum,& inueni peccatum, Quid ergo quęris o Aſaph? Vt quid deſtruxiſti maceriã eius?Tu.n.neſcis, Quare?Expectaui vt faceret iudiciũ, & fecit iniquitatẽ.Nõ erat deſtruenda maceria eius?Et venerunt gentes,deſtructa meceria, inuaſa eſt uinea, ac deletũ regnum Iudæorũ. Hoc primũ plangit, ſed non ſine ſpe.De directione enim cordis iam loq̃tur,ideſt, pro Aſſyrijs, diripiẽtibus Pſalmus eſt,Et quid deſtruxiſti maceriã eius? Et vindemiant eã oẽs tranſeuntes viam.]Quid eſt, viam trãſeuntes?Tpaliter dominãtes. Deuaſtauit eam aper de ſylua.]Aprũ de ſylua q̃d intelligimus? Iudæis porcus aduerſus eſt,& in porco ponunt tãquã immundiciã gentiũ. A gentibus autem euerſa eſt gens Iudea, Sed rex ille qui euertit non tantum porcus immundus, ſed etiã aper fuit. Quid.n. aper, niſi porcus ſæuus, porcus ſuperbus?Aper de ſylua vaſtauit eã: De ſylua,de gẽtibus. Etenim illa vinea erat, gentes autẽ ſyluę erant.Sed quando crediderunt gentes,quid dictũ eſt? Tunc exultabunt omnia ligna ſyluarũ. Deuaſtauit eã aper de ſylua. Et ſingularis ferus depaſtus eſt eam.] Quid eſt ſingularis ferus?Ipſe aper qui deuaſtauit eam,ſingularis ferus. Singularis,quia ſuperbus.Hoc.n.dicit omnis ſuperbus. Ego ſum,ego ſum,& nemo.Sed quo fructu hęc? Deus virtutum conuertere vero.] Quamuis hæc facta ſint,conuertere vero. Reſpice de cœlo & vide & uiſita vineã iſtã. Et ꝑfice eã quã plantauit dextera tua.]Non aliam inſti-

tue,

ue,sed hanc perfice. Ipsum est enim semen
Abrahã,ipsum est semen in quo benedicũ-
ur oẽs gentes:ibi est radix, ibi portatˈ olea-
ter isertus. Perfice vineã istã q̃ plãtauit dex
tera tua. Sed vbi perficit? Et super filiũ hoĩs
quẽ cõfirmasti tibi.) Quid euidẽtius? Quid
adhuc expectatis vt vobis disputando expo
namus,& nõ potius vobiscũ admirando cla
memus, Perfice vineã istã quã plantauit dex
tera tua,& super filiũ hoĩs eã perfice? Quem
filiũ hominis? Quẽ confirmasti tibi. Magnũ
firmamẽtũ,ædifica quantũ potes: Fundamẽ
tũ.n.aliud nemo põt ponere,preter id ꝙ po
sitũ est Chr̃s Iesus. Succensa igni & effossa
ab increpatione vultus tui peribunt.) Quæ
sunt succensa igni & effossa, quę peribũt ab
increpatione vultus tui? Videamus & intelli
gamus quæ sint igni succẽsa & effossa. Quid
increpauit Christus? Peccata. Ab increpatio
ne vultus eius peccata perierunt. Quare er-
go peccata igni succensa & effossa. Oĩa pec
cata duę res faciunt in homine, cupiditas &
timor. Cogitate, discutite, interrogate corda
ṽra, perscrutamini consciẽtias, videte vtrũ
possint esse peccata, nisi aut cupiendo aut ti
mendo. Proponitur tibi præmiũ, ut pecces,
idest, quod te delectet, facis ꝓpter ꝙ cupis:
sed forte nõ induceris donis, terreris minis,
facis ꝓpter quod times, Corrũpere te vult
aliquis, ut dicas, verbi gr̃a, falsum testimo-
niũ. Innumerabilia sunt, sed planiora ꝓpo-
no, de quibus cætera coniiciatis. Attendisti
Deum,& dixisti in animo tuo, Quid ꝓdest
homini si totũ mundũ lucretur, animę autẽ
suæ detrimentum patiatur? Non adducor
pręmio, vt perdam animam meam pro lu-
cro pecunię. Conuertit ille se ad incutien-
dũ metum: qui præmio corrumpere nõ va-
luit, incipit minari dãnum,& expulsionem,
cædes, fortassis mortẽ. Ibi iã si cupiditas nõ
valuit, forte timor valebit ut pecces: porro
aũt si de scripturis contra cupiditatẽ venit
tibi in mentẽ. Quid prodest homini si totũ
mundũ lucretur, animæ autem suæ detrimẽ
tum patiatur: veniat etiam contra timorem
in mẽtem, Nolite timere eos qui corpus oc
cidunt, animam autem non possunt occide
re. Quicunque te vult occidere, vsq; ad cor
pus ei licet, vsq; ad animam non licet. Ani-
ma tua non morietur, nisi tu eam volueris
occidere. Perimat aliena iniquitas carnem
tuam, dum seruet veritas animam tuam. Si
autem a veritate resilieris, quid tibi amplius
facturus est inimicus, quam tu tibi ipse fa-
cis? Inimicus sæuiens carnem potest oc-
cidere, tu autem dicendo falsum testimo-
nium, animã occidis. Audi scripturam, Os
ꝙ mentitur occidit animã. Itaq; fratres mei *Sapiẽ. 1.*
ad oẽ recte factum amor & timor ducit. Vt
facias bene, amas Deũ & times Deũ, vt autẽ
facias male, amas mundũ,& times mundũ.
Hæc duo conuertentur ad bonum. Amabas
terrã, ama vitã æternã: timebas mortẽ, time
gehennã. Quicquid tibi iniquo promiserit
mundus, nunquid potest dare quantum da *Mat. 25.*
bit iusto Deus? Quicquid tibi iusto minatus
fuerit mundus, nunquid potest facere quod
facit iniquo Deus? Vis audire quid daturus *Ibidem.*
est Deus, si iuste vixeris? Venite bñdicti pa-
tris mei, percipite regnum quod vobis para
tum est ab origine mundi. Vis audire quid
facturus est impiis? Ite in ignem ęternum, q *L*
paratus est diabolo & angelis eius. Bene qui
dem tu nihil aliud uis, quam ut bene tibi sit:
& in eo quod times, non uis ut male tibi sit
sed non in ea regione quæris, in qua quærẽ
dum est. Festinas, nam & sine indigentia uis
& esse & sine molestia. Bonum est quod vis,
sed tolera quod non vis, ut assequaris quod
vis. Proinde illius facies delens peccata, q̃d
faciet: Quæ sunt peccata? Succẽsa igni & ef
fossa? Quid fecerat amor malus? Tanquam
ignem succenderat. Quid fecerat timor ma
lus? Tanquam effoderat. Amor quippe in-
flammat, timor humiliat: ideo peccata ma-
li amoris igne succensa sunt, peccata mali
timoris effossa sunt. Humiliat & bonus ti-
mor, accendit & bonus amor, sed aliter at-
que aliter. Nam & colonus intercedens pro *M*
arbore quæ fructus non dabat ne subuerte- *Luc. 13*
retur, ait, Circunfodio eam & adhibeo co-
phinum stercoris. Fossa significat piam hu-
militatem timentis, & stercoris cophinus
sordes vtiles pœnitentis. De igne autem bo
ni amoris dominus dicit, Ignẽ veni mittere
in terram: quo igne inardescant spiritu fer- *Luc. 21.*
uentes,& Dei ac proximi charitate flagran
tes. Ac per hoc sicut omnia iusta opera bo-
no timore & bono amore fiunt, sic malo
amore & malo timore oĩa peccata com-
mittuntur. Ergo succensa igni & effossa
omnia.i.peccata ab increpatione vultus tui
peri-

peribunt. Fiat manus tua ſuper virũ dexteræ
tuæ, & ſuper filium hoĩs quem confirmaſti
tibi:Et non diſcedimus a te.] Quam diu ge-
neratio praua & amaricans, & quæ cor nõ
dirigit ſuũ,dicat Aſaph, & oſ̃dat ſe miſeri-
Pſal. 77. cordia tua:Fac bñ cum vinea tua,perfice il-
lam, qm̃ cæcitas ex parte in Iſrael facta eſt,
Rom. 11. vt plenitudo gẽtiũ introiret, & ſic oĩs Iſrael
ſaluus fieret:Demonſtrata facie tua ſup virũ
dexteræ tuæ quẽ confirmaſti tibi,non diſce-
A dimus a te.Quandiu nos increpas? Quãdiu
accuſas?Hoc fac & non diſcedimus a te. Vi-
uificabis nos,& nomẽ tuum inuocabimus.]
Tu nobis dulcis eris,viuificabis nos. Nam
Col. 3. prius amabamus terram nõ te, ſed mortifi-
caſti mẽbra nr̃a quæ ſunt ſuper terrã. Illud.
n.vetus teſtm̃ habens promiſſa terrena, hoc
vr̃ ſuadere ne gratis colatur Deus, ſed quia
aliq̃d dat in terra,iõ diligitur.Quid amas,vt
Deũ nõ ames?Dic mihi: Ama ſi potes aliq̃d
qđ ille nõ fecit. Circũſpice vniuerſam crea
turam,vide vtrum alicubi cupiditatis viſco
tenearis, & a diligendo creatorem impedia
ris,niſi ea re quam creauit ipſe quem negli-
gis.Quare autẽ amas iſta, niſi quia pulchra
ſunt?Poſſunt eſſe tã pulchra, q̃ ille a quo fa
cta ſunt?Miraris hęc,quia illum non vides:
ſed p ea quæ miraris ama quẽ nõ vides. In-
terroga creaturam,ſi a ſe ipſa eſt,remane in
illa. Si aũt ab illo eſt,non ob aliud pernicio
ſa eſt amatori,niſi quia præponit̃ creatori.
Quare hoc dixi? Propter verſum iſtum fra-
tres.Mortui ergo erant qui ppea Deum co-
Rom. 8. lebant,vt eis ſcm carnem bene eſſet. Sapere.
n.ſcm carnem mors eſt, & mortui ſunt qui
B non Deũ gratis colunt,ideſt,quia ipſe bonus
eſt,non quia dat talia bona, quæ dat & non
bonis. Pecuniam vis a Deo? habet & latro.
Vxorem,fęcunditatem filiorum, ſalutẽ cor
poris,dignitatem ſeculi, attende quã multi
mali habent,hoc eſt,totũ pp qđ eum colis.
Nutabunt pedes tui, putabis te ſine cauſa
colere,quãdo in eis vides iſta qui eum non
colunt.Ergo iſta dat omnia etiam malis, ſe
ſolum ſeruat bonis.Viuificabis nos, nã mor
tui eramus quando terrenis rebus inhęreba
mus, mortui eramus quando terreni homi-
nis imaginem portabamus,Viuificabis nos,
innouabis nos:vitam interioris hominis da
bis nobis.Et nomen tuum inuocabimus, id
eſt,te diligemus:Tu nobis dulcis eris remiſ-
ſor peccatorum noſtrorum, tu eris totu
prẹmium iuſtificatorum. Domine Deus v
tutum conuerte nos, & oſtende faciem t
& ſalui erimus.

In Pſalmum. LXXX.
Enarratio.

LOqui ad vos de p̃ſenti Pſalmo ſuſcep
mus, adiuuet vocẽ nr̃am qui & veſt
C Etenim aliquanto eſt obtuſior:dabit ei vir
intentio audientiũ, & adiutoriũ iubentis
loquar.Titulum habet pſalmus iſte, In fi
pro torcularib. quinta ſabbati, pſalmus ip
Aſaph.) In vnum titulũ multa ſunt cõgel
myſteria,ita tñ vt limen pſalmi indicet in
riora. Cum de torcularib. locuturi ſumus
nemo veſtrum aliq̃d expectet nos dictur
eſſe de lacu,de pręlo,de fiſcinis,quia nec i
ſe pſalmus hoc hẽt, & iõ magis indicat my
ſteriũ.Nã & ſi aliquid tale pſalmi textus cõ
tineret, nõ deeſſet qui putaret ad literã eſ
accipiẽda torcularia, nec aliq̃d illic tale ar
plius requirendũ, nec myſtice aliq̃d poſit
& ſacrate ſignificatũ,ſed diceret ſimplicite
pſalmus de torcularib.loquit̃. Et tu mihi n
ſcio quid aliud ſuſpicaris?nihil hic tale aud
ſtis cũ legeret̃.Ergo accipite torcularia my
ſteriũ eccleſiæ qđ nũc agitur. In torcularib
aĩaduertimus quædã tria, preſſuram & de p
ſura quædam duo, vinum recondendum,
alterũ proijciendũ, Fit ergo in torculari cõ
culcatio,tribulatio,pondus,& in his oleum
eliquat̃ occulte gemellariũ, amurca publi-
ce per plateas currit. Intendite ad magnum
hoc ſpectaculũ. Nõ.n.deſerit Deus dare no
bis qđ cum magno gaudio expectemus.Aut
circi inſania huic ſpectaculo cõparanda eſt?
illa ad amurcã ptinet,hoc ad oleũ.Qñ ergo
auditis cõtumaciter garrire blaſphemos &
dicere,abundare pręſſuras tẽporibus Chri-
ſtianis, ſcitis enim quia hoc amant dicere:
& vetus quidẽ, ſed a temporibus Chriſtia-
nis cœpit prouerbium,Non pluit Deus,dic
ad Chriſtianos, quanquam priores iſta dixe
runt. Iſti autem modo dicunt, & quia pluit
Deus,dicant Chriſtiani,non pluit Deus non
ſeminamus pluit Deus, non trituramus, &
inde volunt ſuperbire vnde deberent am-
plius ſupplicare,eligẽtes blaſphemare q̃ ora-
re.Cũ ergo iſta cõmemorãt, cũ iſta iactant,
cum

cũ iſta dñt,& contumaciter dñt non cũ timore,ſed cũ elatione,nõ uos,perturbẽt. Pu a.n.quia preſſurę abundãt,tu oleũ eſto. Ni ra tenebris ignorãtię amurca inſultet,& il a tanq̃ per plateas ꝓiecta publice inſultet, a apud te ĩ corde tuo, vbi q videt ĩ occulto eddet tibi, liquare ĩ gemellariũ. Oliua ĩ ar ore qbuſdã quidẽ tẽpeſtatib agitatur,non ĩ præſſuris torcularis atteritur: iõ vtrunq; mul pendet ex arbore, & ꝙ proiiciendũ ſt,& ꝙ recondendũ eſt.At vbi ad torcular t pſſuras ventũ fuerit, utrũq; diſcernitur, irimitur,& aliud appetiẽ,aliud reſpuitur. ultis noſſe vim torculariũ iſtorũ?Vt vnum liquid dicã, vñ & ipſi murmurant qui ea iciunt:Quantæ,inquiunt,rapinę tẽporibus oſtris,quantæ preſſurę innocentiũ, quan- e expoliationes rerũ alienarum?Ita ſane in murcã attenditis,quia rapiunẽ res alienę, ı oleum non attenditis,quia pauperib. do antur & proprię? Non habebat antiquitas iles raptores rerum alienarũ, ſed habebat ntiquitas tales donatores rerũ ſuarum? Ali uanto eſto curioſior in torculari,noli hoc olum videre quod publice fluit,eſt aliquid querendo inuenias: diſcute,audi, cogno ce quam multi faciunt ꝙ ex ore dñi cũ auiſſet vnus diues triſtis abſceſsit: Ex euange o multi audiunt,Vade,vende oĩa quæ poſ des,& da pauperibus,& habebis theſaurũ ı cœlis,& veni ſequere me.Non attendis q̃ nulti id faciunt?Pauci,inquiunt, ſunt: Ipſi ñ pauci oleum ſunt:& qui bene vtũtur his ebus quas poſſident, ad oleum pertinent. Adiunge omnia, & videbis patrisfamilias ui plenas apothecas.Vides raptorem quaem nunquam vidiſti.Vide contemptorem rerum ſuarum qualem nunquam vidiſti. Lauda torcularia, impletur prophetia de Apocalypſi,Iuſtus iuſtior fiat, & ſordidus ſordeſcat adhuc. Ecce torcularia in hac ſen tentia.Iuſtus iuſtior fiat,& ſordidus ſordeſcat adhuc.Quare & quinta ſabbati? Quid eſt hoc? Recurramus ad prima opera Dei, ne forte ibi aliquid inueniamus,quo&ſacramentum intelligamus.Sabbatum.n. ſeptim⁹ dies eſt,quo requeuit Deus ab omnibus operibus ſuis magnum intimans myſteriũ quietis noſtrę futuræ ab omnibus operibus noſtris.Prima ſabbati dicitur primus dies, quẽ dominicũ etiam nominamus:ſecunda ſabbati,ſecũdus dies;tertia ſabbati,tertius dies; quarta ſabbati,quartus dies,qnta ergo ſabbati, qntus dies a dominico die, poſt quem ſexta ſabbati, ſextus dies,& ipsũ ſabbatũ, ſeptimus dies.Videte itaq; qb.loquaẽ hic pſal. Vr̃.n.mihi qm̃ baptizatis loquiẽ.Quinto.n. die Deus ex aquis creauit animalia. Quinto die ideſt quinta ſabbati dixit Deus, Producãt aquæ reptilia animarũ viuarũ. Videte ergo vos in quib.iã ꝓduxerunt aquæ reptilia animarũ viuarũ. Vos.n ad torcularia pertinetis,& in vobis ꝙ produxerunt aq̃, aliud eliquatur,aliud proiicitur.Sunt n.multi nõ digne viuentes batiſmo ꝙ perceperũt. Quã multi.n.baptizati hodie circum implere, quam iſtam baſilicam maluerunt? Quam multi baptizati, aut caſas in vicis faciũt, aut non fieri conquerunt? Pſalmus autem iſte ꝓ torcularibus & quinta ſabbati cantaẽ, & in pſſura diſcretionis,& in ſacramento baptiſmi cantatur ipſi Aſaph.Aſaph hõ quidam fuit hoc nomine appellatus,ſicut Idithum, ſicut Chore,ſicut alia nomina quæ inuenimus in titulis pſalmorum.ĩterpretatio tamẽ nominis myſterium intimat occultę veritatis.Aſaph qppe Latine dr̃ cõgregatio. Ergo ꝓ torcularibus quinta ſabbati cantatur ipſi Aſaph.i.pro præſſura diſcernente baptizatis ex aqua renatis cantaẽ pſal.dominicæ cõgregationi.Titulum in limine legimus, & in his prælis quid ſibi velint intelleximus. Iam ſi placet etiam ipſam domum operis. i.ipſius torcularis interiora videamus: Intremus,inſpiciamus & gaudeamus, timeamus appetamus,fugiamus.Omnia.n. hæc inuenturi eſtis in hac interiore domo. i. in textu ipſius pſalmi,cum legere & adiuuante domino quod donauerit loqui cœperimus. Ecce uos o Aſaph cõgregatio domini,Exultate Deo adiutori noſtro.] Vos qui congregati eſtis hodie,uos hodie Aſaph dñi,ſi quidem uobis canitur pſalmus ipſi Aſaph,Exultate Deo adiutori noſtro.Exultant alii circa vos Deo,exultãt alii deceptori ſuo,exultate vos adiutori veſtro. Exultant alii Deo ſuo ventri ſuo,Exultate vos Deo vr̃o adiutori noſtro.Iubilate Deo Iacob.] Quia& uos pertinetis ad Iacob,immo vos eſtis Iacob minor populus cui ſeruit maior,Iubilate Deo Iacob. Quicquid verbis explicare non potueritis,non ideo tamen ab exultatio-

Ibidem.

G

H

Gen. 15.

tatione cessetis:quod potueritis explicare,
I clamare,quod nō potestis,iubilate. Etenim
ex abūdātia gaudiorū,cui verba sufficer̄ nō
pn̄t,in iubilationem solet erūpere, Iubilate
Deo Iacob.Accipite psalmū & date tympa-
nū.]Et accipite & date.Quid accipite? Quid
Phili. 4. date? Accipite psal. & date tympanū. Dicit
1.Co. 9. quodā loco Apostolus Paulus,reprehēdēs,
& dolēs,ꝙ nemo illi cōmunicauerit in rōe
dati & accepti.Quid est in rōne dati & acce
pti,nisi ꝙ alio loco aperte exposuit, Si nos
vobis spiritalia seminauimus, magnū est si
nos carnalia vr̄a metamus? Et verū ē ꝙ tym
panū ꝙ de corio fit,ad carnē pertinet. Psal.
ergo spiritalis ē,tympanū carnale.Ergo ple
bis Dei,cōgregatio Dei accipite psal.& da-
te tympanū,accipite spiritalia & date carna
lia:hoc est,ꝙ & vos ad illā mensam beati
martyris exhortati sumus,vt accipiētes spi-
ritalia,daretis carnalia.Hæc.n. quæ extrahū
Fabricarum constructio. tur ad tp̄s,ad recipiēda corpora,vel viuorū
vel mortuorū necessaria sunt,sed tēpore p̄-
tereunti.Nunqd post iudiciū Dei istas fa-
bricas in cęlū leuabimus: Sine his tñ hoc tē
pore agere quę ad possidendū cœlū perti-
nent nō poterimus:Si ergo auidi estis in spi
ritalib accipiendis,deuoti,estote in carna-
lib.erogādis.Accipite psalmum &date tym
panū,accipite uocē nostrā, reddite manus
K vestras Psalteriū iocundum cū cithara.]Me
mini nos aliqñ differentiam psalterij & ci-
tharę intimasse charitati vestræ. Studiosi q
meminerunt recognoscant, qui vel nō au-
dierunt,vel non meminerunt discant Isto-
rum duorum organorum musicorum &
Supra Psa. 56. & 70. Tract.2. psalterij & citharę hæc differeēia est,ꝙ Psal
terium lignum illud concauum vnde cano
rę chordæ redduntur, in superiore parte
habet:deorsum feriuntur chordæ, vt desu-
per sonent.In cithata vero hæc eadem con-
cauitas ligni partem inferiorem tenet, tan-
quam illud sit de cœlo hoc de terra.Cœle-
stis enim est prædicatio verbi Dei:Sed si ex
pectamus cęlestia,non simus pigri ad ope
randa terrena,quia psalterium iocundum,
sed cum cithara. Hoc alio modo dictum
est quod supra. Accipite psalmum & date
tympanum.Hic pro psalmo psalterium,ꝑ
tympano cithara posita est.Hoc tamen ad-
moniti sumus,vt prædicationi verbi Dei,
corporalibus respondeamus operibus. Tu

ba canite.]Hoc est clarius & fidentius prę
dicare ne terreamini,sicut ait Propheta qu
dā loco,Exclama,& exalta sicut tuba voc
tuā.Tuba canite.In initio mensis tubæ.) Pr
ceptū erat vt in initio mensis tuba canere
& hoc vsque nunc Iudæi corporaliter f
ciunt,spiritaliter non intelligunt. Initiu
enim mēsis noua luna est.Noua luna,nou
uita est.Quid est noua luna? Si qua igitur i
Christo noua creatura. Quid est tuba can
te in initio mensis tubæ? Cū tota fiducia n
uā vitā prædicate,strepitū vitæ veteris no
te metuere.Quia pręceptū ipsi Israel est,
iudiciū Deo Iacob.} Vbi præceptum,ibi i
diciū.Qui enim in lege peccauerūt, per l
gē iudicabunt.Et ipse præcepti dator don
nus Christus,verbum caro factum,In iud
cium,inquit,veni in hunc mundum,vt q
non uident uideant, & qui uident cæci fiā
Quid est,vt qui non vident,videant, & q
vident cęci fiant,nisi,humiles exaltentur,
perbi deiiciantur? Non enim qui vident c
ci fiant,sed qui sibi videre videntur,de cæ
tate conuincantur.Hoc agit mysteriū torc L
laris,ut qui non vident videant,& qui vid
cæci fiant. Testimonium in Ioseph posu
illud.) Eia fratres quid est? Ioseph interpre
tatur augmentatio. Meministis, nostis, Io
seph in Aegyptū venditū:Christus ad gen
tes transiens. Ibi Ioseph post tribulatione
exaltatus, & hic Christus post passionem
martyrum glorificatus.Ergo ad Ioseph ma
gis gentes pertinent:Et ideo augmentatio
quia multi filii desertę magis quam eius
habet virum. Testimonium in Ioseph po
suit. Illud.Dum exiret de terra Aegypti.
Videte & hic significari quintam sabbati
quando exijt de terra Aegypti Ioseph,idest
populus multiplicatus per Ioseph per ma-
re rubrum traiectus est Et tunc ergo produ
xerunt aquæ reptilia animarum uiuarum. M
Nihil aliud tunc in figura portendebat tran
situs populi per mare,nisi transitum fideliū
per baptismum,testis est Apostolus, No-
lo enim vos,inquit,ignorare fratres, quia
patres nostri omnes sub nube fuerunt, &
omnes per mare transierunt, & omnes in
Moyse baptizati sunt in nube & in mari.Ni
hil ergo aliud significabat trāsitus ꝑ mare,
nisi sacramētū baptizatorū,nihil aliud inse
quētis Aegyptij nisi abūdātiā pręterito de-
lictorum

lictorum. Videtis euidentissima sacramēta? Premunt Aegyptii, vrgent, instant ergo peccata, sed vsque ad aquā. Quid ergo times q nondū uenisti, venire ad baptismū Christi, trāsire p mare rubrū? Quid est mare rubrū? Sanguine dñi consecratū. Quid times uenire? Consciētia forte aliquorū immaniū delictorū stimulat & excruciat in te aīum, & dicit tibi tam magnū esse illud qđ cōmisisti, vt desperes tibi demitti. Time ne remaneat aliquid peccatorū, si vixit aliquis Aegyptiorū. Cum aūt trāsieris rubrū mare, cum eductus fueris a delictis tuis in manu potenti & brachio forti percepturus es mysteria quæ nō noueras, quia & ipse Ioseph cum exiret de terra Aegypti; Linguā quam nō nouerat audiuit. § Audies linguā quam non noueras: q modo audiunt & recognoscūt testantes & scientes qui norūt, Audies vbi debeas cor habere. Qđ modo cum dicerem, multi intellexerunt & acclamauerunt: reliqui multi stetetunt, quia nondū linguam quā nō nouerant audierunt: Accelerēt ergo, transeant, discāt, Linguam quam nō nouerat audiuit. Auertit ab oneribus dorsum eius.] Quis auertit ab onerib9 dorsum eius, nisi ille qui clamauit, Venite ad me oēs qui laboratis & onerati estis? Alio modo hoc idem significatur. Qđ faciebat insecutio Aegyptiorū, hoc faciunt sarcinæ peccatorū. Auertit ab oneribus dorsum eius. Et quasi diceres, a quibus onerib9? Manus eius in cophino seruierunt.] Per cophinum significātur opera seruilia: mundare stercora, terrā portare, cophino fit, seruilia sunt opera: qa omnis qui facit peccatū, seruus est peccati, & si uos filius liberauerit, tūc ueri liberi eritis. Merito & abiecta mūdi, quasi cophini deputātur. Sed & cophinos, Deus bucellis impleuit. Duodecim cophinos, bucellarum impleuit, quia abiecta hui9 mundi elegit, vt confunderet fortia. Sed & qñ in cophino seruiebat Ioseph, terram ibi portabat, quia lateres faciebat, Manus eius in cophino seruierunt. In tribulatione inuocasti me & erui te.] Recognoscat se unaquęque conscīa Christiana, si deuote transierit mare rubrum, si cum fide credendi & obseruandi linguā quā nō nouerat audiuit, recognoscat se in tribulatione ex auditam. Ipsa enim magna tribulatio erat premi sarcinis peccatorū. Quantū gaudet reuelata cōscīa? Ecce baptizatus es, conscīa quæ heri pmebatur, hodie gratulatur. Exauditus es in tribulatione, memento tribulationis tuæ. Ante quam accederes ad aquā, quid solicitudinis gerebas? quid ieiuniorum exhibebas? qd tribulationū in corde gestabas, orationū internarū, piarum, deuotarū. Occisi sunt hostes, tui, omnia peccata tua deleta sunt. In tribulatione inuocasti me & erue te. Exaudiui te in abscondito tēpestatis.] Non in tempestate maris, sed in tempestate cordis. Exaudiui te in abscondito tēpestatis. Probaui te in aqua cōtradictionis] Reuera fratres reuera, qui exauditus est in abscondito tēpestatis, debet probari in aqua cōtradictionis. Cum enim crediderit, cum baptizatus fuerit, cū uiam Dei capere cęperit, cū in gemellariū eliquari intēderit, & ab amurca publice currente se extraxerit, habebit multos exagitatores, multos insultatores, multos detractores, dehortatores, minantes ēt ubi pñt, deterrentes, deprimentes. Hæc tota aqua contradictionis est. Puto esse hodie hic sic: arbitror esse hic nōnullos quos amici sui uolebāt rapere ad circum, & ad nescio quas hodiernę festiuitatis nugas: Forte ipsi illos adduxerūt ad Ecclesiā: sed siue ipsi illos adduxerunt, siue ab eis ad circum abduci nō potuerūt, in aqua contradictionis probati sunt. Non erubescas pdicare qđ nosti defendere, & inter blasphemos qđ credidisti. Si.n. exaudiris in abscondito tēpestatis, corde creditur ad iustitiā: si pbaris in aqua cōtradictionis, ore cōfessio fit ad salutē. Quanta est.n. ipsa aqua cōtradictionis? Iam pene siccata est: sed senserunt illam maiores nri, qñ verbo Dei, qñ mysterio Christi acriter resistebant gentes, turbabatur aqua. Aquas enim pro populis aliquando intelligendas euidenter Apocalypsis scriptura demonstrat, vbi aquæ multę cum viderentur, & cum quæreretur quid essent, responsum est, Populi sunt. Pertulerūt ergo illi aquam contradictionis, quādo fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania, quando astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Quando fremuerunt gentes, tunc leo ille viro forti Sanson venienti ad ducendam de alienigenis vxorem, Christo. s. descendenti ad habendam ecclesiam de gentibus fremens ibat

C

Nu. 20.

Rom. 10.

Apo. 17.

D

Psal. 1.

Iudi. 14.

in obuiam.Sed quid egit?Accepit,tenuit,fre
git, dissipauit leonẽ, factus est in manibus
eius velut hędus caprarũ.Quid.n. fieret po-
pulus fremens, nisi languidus peccator?Oc
c sa aũt illa feritate,iam non sic fremit regia
potestas,nõ sic fremit populus gentium, nõ
it obuiã Christo, immo vero in ipso regno
gentiũ inuenimus leges pro ecclesia,tanquã
fauum in ore leonis. Quid ergo iam metuã
aquam contradictionis, q̃ prope iã tota sic-
cata est?Illa pene iam silet,si amurca nõ cõ-
tradicat:Quantumlibet mali seruiãt alieni,
o si eos nõ adiuuẽt mali nostri. Exaudiui te
in abscõdito tempestatis,probaui te in aqua
contradictionis. Recolitis quid de Christo
dictum sit,sic natũ eum esse in multorũ rui-
nam,& multorũ resurrectionẽ, & in signũ
cui cõtradicetur? Nouimus, videmus signũ
Lex. 2. crucis erectum esse,& contradictum est ei
E Contradictũ est gloriæ crucis, sed titulus
erat super crucẽ qui non corrumpebatur. Est
enim titulus in psalmo, In tituli inscriptio-
nẽ ne corrũpas. Signũ erat cui contradicere
Psal. 59. tur:dixerũt.n.Iudęi,Noli facere rex Iudęo-
rum, sed fac ꝙ ipse dixerit regem se esse Iu
Ioan. 19 dęorum.Victa est contradictio, rñsum est,
qđ scripsi scripsi.Exaudiui te in abscondito
tẽpestatis, probaui te in aqua contradictio-
nis.Hoc totũ ab initio psalmi vsq; ad hunc
versum, de oleo torcularis audiuimus:Qđ
restat magis dolendum est & cauendum:ad
amurcam.n.torcularis pertinet vsq; in finẽ,
fortasse non frustra, & interposito diapsal-
mate:sed hoc ẽt audire vtile est, vt qui se iã
in oleo uidet gaudeat:qui periclitatur,ne in
amurcam incurrat,caueat:vtrũq; audi, vnũ
dilige, alterum time. Audi populus meus
Esa. 5. & loquar,& testificabor tibi.)Non enim po
pulo alieno,non enim populo non pertinẽ
F ti ad torcular.Iudicate, inquit, inter me &
3. sen.di. vineam meã. Audi populus meus & loquar
11. post & testificabor tibi.Israel si me audieris,non
ꝑdicta.1. erit in te Deus.) Deus recens est ad tempus
factus,Deus aũt noster non recens,sed ab ę-
ternitate in ęternitatem. Et Christus noster
recẽs forte hõ,sed sempiternus Deus. Quid
enim?Ante principium,& vtique in princi-
pio erat verbum,& verbum erat apud Deũ,
Ioan. 1. & Deus erat verbum.& ipse Deus nr̃ uerbũ
caro factum,vt habitaret in nobis. Absit er-
go ut sit in aliquo Deus recens.Deus recẽs,
aut lapis,aut phantasma est.Non est,inqt
pis:ego argenteũ habeo & aureũ. Merito
sa preciosa uoluit numerari qui dixit, Id
gentium argentum & aurum. Magna sur Esa.
quia aurea & argentea sunt,ꝑciosa sunt,
cida sunt,sed tñ oculos hñt & nõ vidẽt.R
tes hi dii. Quid recentius Deo ex officina
cet illos iam vetustos aranearum casses c
texerint?Qui sempiterni non sunt, recen
sunt. Hoc de Paganis nescio quis alius in
nitatẽ accipiens nomen domini Dei sui,
cit sibi Christũ creaturã, Christũ impar
& inæqualem generanti filium Dei dicen
& filium Dei negans. Si enim filius vnic
est, hoc qđ pater est, & hoc est ex æterni-
te. Tu aũt nescio quid aliud cogitasti in c
de tuo,Deũ recentẽ posuisti.Fecit sibi ali G
Deũ pugnantẽ contra gentem tenebrarũ
mentẽ ne inuadatur,satagentẽ ne corrum
tur,ex parte tñ corruptũ,ut posset esse tot
saluus,sed nõ totus, quia ex parte corrup
Manichęi ista dicunt, faciunt sibi & isti
corda recentẽ Deũ. Non est talis Deus n
ster,non est talis portio tua Iacob: sed q f
cit cęlum & terram,ipse est Deus tuus, q
nõ eget bonis,qui nõ timet a malis. Multi
go hæretici cũ Paganis alios & alios De
ipsi sibi finxerunt, alios & alios Deos
bi ipsi fecerunt, & eos ẽt si non in templi
tñ quod est peius in suo corde posuerunt,
falsorum ridendorumq; simulacrorũ tem
pla ipsi facti sunt. Magnũ opus est intus hæ
idola frangere,& locũ Deo viuenti,non re
centi mũdare.Oẽs enim isti aliud atq; aliu
sentientes,alios atq; alios Deos sibi facien
tes,ipsamque fidem falsitate variantes vidẽ
tur dissentire, sed oẽs a terrenis cogitation
bus nõ recedunt,in terrenis cogitationibu
cõsentiunt sibi.Opinio diuersa est, vanita Psal.
una est. De illis in alio psalmo dicitur, Ips
de vanitate in vnũ colligant. Quãuis opinio
nũ varietate discordent, simili tñ vanitat
colligantur.Et nostis,quia vanitas retro est, Philip
posterior est:iõ illa quæ retro oblitus est, id H
est,vanitatẽ oblitus, in ea quæ ante sunt, id
est,in veritatẽ extensus,sequitur ad palmam
supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.Er-
go in peius sibi isti consentiunt, quãuis dis-
sentire a se inuicem videantur. Ideo Sanson
caudas vulpium colligauit. Vulpes insidio ele.
sos maximeque hęreticos significant dolo-
sos,

hȩreticos significat dolosos, fraudulentos,
cauernosis anfractibus latentes & decipien-
:es,odore ēt retro putētes. Contra quē odo
'ē dicit Apostolus, Christi bonus odor su-
nus Deo in omni loco. Istæ vulpes signifi-
:ātur in Canticis cāticorū,vbi dr̄, Capite no
is vulpes pusillas exterminantes vineas,la-
:ntes in cauernis tortuosis. Capite nobis,cō
incite nobis: capis.n.eū quē de falsitate cō-
incis. Contradicentibus deniq; vulpeculis
ño,& dicentibus, In qua potestate ista fa-
is? rñdete mihi & vos,inquit, vnum sermo
ē,Baptismū Ioannis vnde est de cȩlo an ex
oībus? Vulpes aūt solent hr̄e tales foueas,
t ex vna parte intrent,& ex alia parte exeāt.
.d vtrunq; foramen captor vulpium retia
osuit,Dicite mihi de cœlo est,an ex homi
ibus? Sentiunt illi eum ex vtraque parte tē-
isse vnde caperet,& aiunt apud se,Si dixe-
mus,inquiunt, de cœlo, dicturus est no-
is,quare ergo nō credidistis? Ille.n.testimo
ium Christo perhibuit: Si dixerimus de
:rra,lapidabit nos populus, quia ut Pro-
hetam eum hn̄t. Sentientes ergo hàc atque
àc esse vnde caperentur, rñderunt, nesci-
ius. Et dñs, Nec ego vobis dico in qua po-
state ista facio. Vos dicitis vos nescire qđ
:itis,ego vobis non dico qđ quæritis: quia
: nulla parte exire ausi estis,in vestris tene-
ris remāsistis. Obtemperemus ergo & nos
possumus dicenti verbo Dei, Capite no-
is vulpes pusillas exterminantes vineas: Vi
eamus si & nos quasdā vulpeculas capere
ossumus. Proponamus ad foramē vtrunq;,
: vnde vulpes exire voluerit, capiatur, ver
i gratia, Manichȩo facienti sibi Deum recē
m,& in corde suo ponenti qđ non est, di-
amus,& interrogemus eum: substantia Dei
orruptibilis est,an incorruptibilis? Elige
đ vis: Exi qua vis,sed nō effugies. Si dixe-
s corruptibilis,nō a populo,sed a teipso la
idaberis. Si aūt dixeris incorruptibilē Deū,
K corruptibilis qūo timuit gentem tenebra-
um? Quid factura erat incorruptibili gens
orruptionis? Quid restat nisi ut dicatur, ne
:imus? Sed tñ si hoc non dolo, sed ignoran
a dr̄,nō remaneat in tenebris, ex vulpe fiat
uis, credat inuisibili, incorruptibili soli
)eo,nō recenti: soli ab eo qđ est solus, nō
b eo qđ est sol, ne nos ipsi vulpi fugienti
liam cauernā aperuisse videamur, quanq̄
nec nomen solis formidabimus. Est enim in
scripturis nostris sol iustitiæ,& sanitas in pē
nis eius. Ab æstu solis huius vmbra appetit:
sub alas aūt solis huius ab ȩstu fugitur: sani
tas.n.in pennis eius. Iste est sol de quo dictu
ri sunt impij. Ergo errauimus a via veritatis, *Sapiē. 5.*
& iustitiæ lumen non luxit nobis,& sol non
est ortus nobis. Dicturi sunt adoratores so-
lis,sol non ortus est nobis,quia cum adorēt
solem quem facit oriri super bonos & ma-
los,non est eis ortus sol,qui solos illuminat
bonos. Faciunt sibi ergo deos recētes quiq;
quales volunt. Quid.n. impedit officinā de-
cepti cordis fabricare phantasma quale vo-
luerit? Sed oēs hi in posterioribus consen-
tiunt,id est,simili vanitate detinentur. Vnde
Samson nr̄ qui ēt interpretatur sol ipsorū,
eorū.s.qbus lucet,non oīum,sicuti est oriēs L
super bonos & malos, sed sol quorundā sol *Mat.5.*
iustitiȩ: figuram.n.habebat Christi, colliga-
uit vt dicere cœperam,caudas vulpium, &
ibi ignem alligauit: ignem ad incendendū, *Iudic.* 15
sed messes alienigenarū. Proinde tales con-
sentiētes in posterioribus tanquā caudis col
ligati,trahunt ignē corrumpentē,sed nō in-
cendunt nr̄orum segetes. Nouit.n. dñs qui *2.Ti.1.*
sunt eius, & recedit ab iniquitate oīs q̄ in-
uocat nomen dñi. In magna aūt domo, non
solū sunt vasa aurea & argētea,sed & lignea *Ibidem.*
& fictilia: & alia quidē sunt in honorē, alia
uero in contumeliā. Si quis aūt mundauerit
se ab hmōi, erit vas in honorem, vtile Deo,
ad oē opus bonum paratū,& iō nec caudas
vulpium,nec faces vulpiū pertimescet. Sed
videamus de populo isto. Si me audieris,in-
quit,non erit in te Deus recens, Mouet me,
qđ dixit in te. Non.n.dixit a te, quasi simula
chrū forinsecus adhibitū: sed in te, in corde
tuo,ī imagine phātasmatis tui,ī deceptionē
erroris tui tecū portabis Deū recētem tuū re
manēs vetust⁹. Si ergo me audieris, me, inq̄t, M
quia ego sum qui sum,nō erit in te Deus re-
cens. Nec adorabis Deum alienū.] Si.n.in te
non sit,non adorabis Deū alienum. Si tu nō
cogites Deum falsum, non adorabis Deū fa
bricatū. Non enim erit in te Deus recens.
Ego enim sum.] Quid vis adorare quod nō
est? Ego enim Dominus Deus sum:] Quia
ego sum qui sum. Et ego quidem sum, inq̄t,
qui sum super omnem creaturam. Tibi ta-
men tēporaliter quid præstiti? Qui eduxi te

Exod. 3. de terra Aegypti :] Non tñ illi populo dr̃,
Omnes enim educti sumus de terra Aegy-
pti, omnes per mare rubrum transiuimus,
inimici nostri persequentes nos in aqua pe-
rierunt. Non simus ingrati Deo nostro, non
obliuiscamur Deum manentem, & fabrice-
mus in nobis Deum recentem. Qui eduxi te
de terra Aegypti, Loquitur Deus. Dilata os
tuum, & adimplebo illud.) Angustias pate-
ris in te propter Deum recentem constitutũ
in corde tuo: frange vanum simulachrũ, de-
ijce de conscientia tua fictum idolum, dila-
ta os tuum confitendo, amando, & adimple
bo illud, qm̃ apud me est fons uitæ. Hoc q-
Psal. 25. dem dicit dominus, sed quid sequitur? Et nõ
obaudiuit populus meus uocem meam] Nõ
A enim loqueretur ista, nisi populo suo. Sci-
mus enim quia quęcunque lex dicit, his q
Rom. 3. in lege sunt dicit. Et non obaudiuit populus
meus uocem meam: Et Israel non attendit
mihi.) Quis? cui? Israel mihi. O ingrata ani-
ma: per me anima, a me vocata anima, a me
in spem reducta, a me a peccatis abluta, &
Israel non attendit mihi. Baptizantur enim
& transeunt p mare rubrum: sed in uia mur
murant, conqueruntur, seditionibus pertur
bantur, ingrati ei qui liberauit a persequen-
tibus hostibus, qui ducit per siccum, p ere-
mum, cum cibo tñ & potu, cum lumine no
cturno & vmbraculo diurno, Et Israel non
attendit mihi. Et dimisi eos secundum affe-
ctiones cordis eorum.) Ecce torcular. Aper
ta sunt foramina, currit murca. Et diuisi eos,
non secundum salutem pręceptorum meo-
rum, sed secundum affectiones cordis eorũ
Rom. 1. donaui eos sibi. Dicit & Apostolus, Tradi-
dit illos Deus in concupiscentias cordis eo
rum: Dimisi eos secundum affectiones cor-
dis eorũ, Ibũt in affectionibus suis.] Inde est
quod horretis: si tñ eliquamini in gemella-
ria abscondita dñi, si tamen apothecas eius
B adamastis, inde est quod horretis: alij defen-
dunt circum, alij amphitheatrum, alij casas
in vicis, alii theatra, alii illud, alii postremo
Deos recentes suos. Ibunt in affectionibus
suis. Israel si in viis meis ambulasset.) Dicit
fortasse enim iste Israel, Ecce pecco, mani-
festum est, eo post affectiones cordis mei.
Sed quid facio? Diabolus hoc facit, dęmo-
nes hoc faciunt. Quid est diabolus? Quid
sunt dęmones? Certe inimici tui. Israel si in

vijs meis ambulasset. In nihilum omnes ini
micos eorum humiliassem,] Ergo si pleb
mea audisset me. Quare enim mea, si nõ au
dit me? Si plebs mea audisset me, Quis e
plebs mea? Israel. Quid est, audisset me? Si i
vijs meis ambulasset. Quæritur & gemit su
inimicis. In nihilum inimicos eorum hum
liassem: Et super tribulãtes eos misissem m
num meam.] Nunc uero quid quæritur d
inimicis? Ipsi facti sunt peiores inimici. Qũ
enim? quid sequitur? de inimicis quęrimin
Vos quid estis? Inimici dñi mentiti sunt ei
Renuncias? Renuncio. Et redit ad quod r
nunciatur. Vtique quibus rebus renunciã
nisi factis malis, nisi factis diabolicis, fact
a Deo dãnatis, furtis, rapinis, periurijs, h
micidijs, adulterijs, sacrilegijs, sacris abon C
nandis, curiositatibus? His oĩbus renuncia
& rursus his inflexus superaris. Facta sunt
bi posteriora deteriora prioribus. Canis r
uersus ad uomitum suum, & sus lota in v
lutabris cęni. Inimici domini mentiti su
ei, Et quanta patientia domini? Quare no
prosternuntur? Quare nõ trucidantur? Qu
re non terra dehiscente sorbentur? Qua
non cęlo flagrante incenduntur? Quia m
gna patientia domini. Et erunt impuniti? A
sit. Non sibi tantũ de Dei misericordia bl
diantur, vt sibi eius iniustitiam polliceãtu
Ignoras quia Dei patientia ad pęnitentia
te adducit? Tu autem secundum duritiã c
dis tui & cor impęnitẽs, thesaurizas tibi i
in die irę & reuelationis iusti iudicij De
qui reddet vnicuique secundum opera su
Et si modo non reddit, tunc reddet. Si eni
modo reddit, ad tempus reddit. Non co
uerso autem nec correcto in æternum re
det. Vide ergo quia non erunt impuniti, a
tende quod sequitur, Inimici domini me
titi sunt ei. Dicturus es, & quid eis fecit? N
viuunt, non auras carpunt, non lucem ha
riunt, non fontes potant, non fructus te D
ræ edunt? Et erit tempus eorum in æter
num.] Nemo sibi ergo blandiatur, qu
quasi ad torcular pertinet: bonum est
li si ad oleum in torculari pertineat. N
sibi polliceatur vnusquisque habens fa
nefaria, quæ regnum Dei non posside
bunt: & dicat sibi, Quoniam habeo signu
Christi & sacramenta Christi, non dele
bor in æternum: & si purgor per ignen
saluus

saluus ero. Nam quid est quod ait Apostolus de his qui habent fundamentũ? Fundamentũ aliud nemo pōt ponere, pręter id ꝙ positũ est, ꝙ est Chrs Iesus. Quid est, inqũt, ꝙ sequit, Vnusquisq; autẽ super fundamentũ videat ꝙ superędificet? Alius.n.super ędificat aurũ, argentũ, lapides preciosos: alius ligna, fœnũ, stipulã: vniuscuiusq; opus quale sit ignis probabit. Dies.n.dñi declarabit, quia in igne reuelabitur. Si cuius opus permanserit quod super ędificauit, mercedem accipiet, hoc est, q̃a super fundamentũ iusta opera ædificauit, aurũ, argentũ, lapides preciosos: si aũt peccata, lignũ, fœnum, stipulã: tñ ꝑpter fundamentũ ipse saluus erit, sic tñ quasi per ignẽ. Fratres, nimis timendum esse volo: melius est enim non nobis dare securitatẽ malã. Non dabo ꝙ non accipio, timens terreo. Securos vos facerẽ, si securus fierem ego: Ignem æternũ timeo. Et erit tps eorum in ęternũ, non accipio nisi ignem ęternũ, de quo alio loco scriptura dicit, Ignis eorũ nõ extinguetur, & vermis eorum non morietur. Sed de impijs dixit, ait aliquis, non dixit de me, qui quamuis peccator sim, quamuis adulter, quamuis fraudator, quamuis raptor, quãuis periurus: habeo tñ in fundamẽto Christum: Christianus sum, baptizatus sum, ego per ignem purgor, & pp fundamentum non pereo. Dic mihi iterum quis es? Chrĩanus sum, inqs. Interim transi. Quid aliud? Raptor, adulter, & cętera: de quibus Apostolus dicit, Qm̃ q̃ talia agunt regnum Dei non possidebunt. Certe ergo a talibus non correptus, de talibus commissis pœnitentiam non agens, regnum cœlorum speras? Non opinor, qm̃ qui talia agunt, regnũ Dei non possidebunt. Et ignoras q̃a patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu nescio quid tibi pollicens, secundum duritiã tuam & cor impœnitens thesaurizas tibi irã in die irę & reuelationis iusti iudicii Dei, q̃ reddet vnicuique secundum opa sua. Attende ergo ipsum iudicẽm venientem. Bene. Deo gratias. Non tacuit sententiam definitiuã, non misit foras reos, & duxit velum. Ante voluit prænunciare, quod disposuit facere: nempe cõgregabũtur ante eũ oẽs gẽtes. Quid de illis faciet? Separabit eas, & alios ponet ad dexterã, alios ad sinistrã. Nunquid medius locus seruatus est? Quid dextris dicturus est? Venite benedicti patris mei percipite regnũ. Quid sinistris? Ite in ignem ęternũ q̃ paratus est diabolo & angelis eius. *Mat.25.* Si non times mitti quò, vide cum quo. Si ergo opera illa oĩa regnũ Dei nõ possidebũt, *Galat.5.* immo non opera sed qui talia agunt; nã opera talia in igne nõ erũt. Non.n.illo igne ardẽtes furaturi sunt & adulteraturi: sed quia G qui talia agunt, regnũ Dei nõ possidebunt. Nõ ergo erunt a dextris cum illis quibus dicetur, Venite bñdicti patris mei percipite *Mat.25.* regnũ, quia qui talia agũt, regnũ Dei non possidebunt. Si ergo a dextris non erunt, nõ restat nisi ut sint a sinistris. Sinistris quid dicet? Ite in ignem ęternũ, quia erit tps eorũ in ęternũ. Expone ergo, inquit, nobis ligna, fœnum, stipulã, quę qui ędificant super fundamentũ, qũo nõ pereant, sed salui fiant, sic *1.Co.3.* tñ quasi per ignẽ. Obscura quidẽ illa quæst. sed ut possũ breuiter dico: Fratres, sunt homines omnino cõtẽptores seculi huius, quibus nõ est gratum quicquid tẽporaliter fluit *4.sen.di. 11.In illo.* non hęret dilectione aliqua terrenis operibus, sancti, casti, cõtinentes, iusti, fortassis & omnia sua vendentes & pauperibus distribuentes, aut possidentes tanquam non possidentes, & vtentes hoc mundo tanquam non utentes. Sunt autem alii qui rebus infirmati concessis inhærent aliquantum dilectione. Non rapit villam alienam, sed sic *1.Co. 7.* amat suam, ut si perdiderit, conturbetur, non appetit vxorem alienam, sed sic inhęret suę, sic miscetur suæ, vt modum non ibi teneat præscriptum tabulis liberorum procreandorum causa, Non tollit aliena, sed repetit sua & habet cum fratre suo iudicium. Talibus enim dicitur, Iam quidem omnino delictum est in vobis, ꝙ iudicium habetis vobiscum, verum ipsa iudicia in Ecclesia iubet agi, non ad forum trahi, tamen de H licta esse dicit. Contendit enim Christianus pro rebus terrenis amplius, quam decet eum cui promissum est regnum cœlorum. *1.Cor.6.* Non totum cor sursum leuat, sed aliquam partem eius trahit in terram. Denique si veniat tentatio vincendi martyrij, illi qui habent in fundamento Christum, & *1.Cor.3.* ædificant aurum, argentum, lapides preciosos: quid dicunt ex hac opportunitate, Bonum est mihi dissolui & esse cum Christo: alacres currunt, aut nihil, aut modice *Phili. 2*

de terrena fragilitate contristarentur. Illi au
tē amantes res ꝓprias, domos proprias, gra
uiter cōturbant, fęnū & stipula, & ligna ar-
dent. Habent ergo ligna, fœnū, stipulā, fun-
damentū, sed rerum concessarū, nō illicita-
rū. Dico.n. fratres, possides fundamētū, hæ-
re cœlo, calca terrā. Si talis es, non ædificas
nisi aurū, argentū, & lapides ꝑciosos. Cum
aūt dixeris, amo possessionē istam, timeo ne
pereat, et imminet dānū, & tu contristaris,
nō quidē præponis eā Chr̄o: nā si sic amas
possessionē istam, vt si dicatur tibi, Ipsam
vis, an Chr̄m. Et si tristis eā ꝑdis, plus tamen
amplecteris Chr̄m quē posuisti in fundamē
tū saluus eris tanq̄ per ignē. Audi aliud, Nō
potes tenere possessionē istā nisi dixeris fal
sum testimoniū: Et hoc non facere, Chr̄m
Sapiē. 1. in fundamento ponere ēst: veritas enim di-
xit, Os quod mentitur, occidit aīam. Ergo si
pessessionem tuā diligis, non tn̄ propter il-
lā facis rapinā, non propter illam dicis fal-
sum testimoniū, non propter illam facis ho
micidiū, non propter illam falsum iuras, nō
propter illam Chr̄m negas, eo ꝙ non pro-
pter illam facis hæc, Chr̄m habes in funda-
mento. Sed tn̄ quia diligis illam, & contri-
staris si perdas illā, super fundamentū posui
sti non aurum, non argentum, non lapides
preciosos, sed lignum, fœnū, stipulā. Saluus
K ergo eris cū ardere cœperit quod ædificasti
sic tn̄ quasi per ignem. Nemo.n. suꝑ funda-
mentū hoc ædificās adulteria, blasphemias,
sacrilegia, idololatrias, periuria, putet se sa-
luū futurū per ignē, quasi ista sint ligna, fœ-
nū, stipula: sed qui ędificat amorē terreno-
rū super fundamentum regni cœlorū, idest,
super Chr̄m, ardebit amor rerū tēporaliū,
& ipse saluus erit per idoneū fundamentū.
Inimici dn̄i mentiti sunt ei dicendo, Eo ad
vineā & nō eundo, & erit tempus eorū, nō
ad tempus sed in æternum. Et qui sunt isti?
Et cibauit illos ex adipe frumenti.) Nostis
adipem frumenti, vnde cibantur multi ini-
mici qui mentiti sunt ei. Et cibauit illos ex
adipe frumenti, miscuit eos sacramētis suis.
Et Iudæ quando dedit buccellam, ex adipe
Ioā. 11. frumenti cibauit. Et inimicus domini men-
Psal. 80. titus est ei, & erit tempus eius in æternum.
Et cibauit illos ex adipe frumenti. Et de pe-
tra melle saturauit eos.) O ingratos, cibauit
ex adipe frumenti, & de petra melle satura-
uit eos. In eremo de petra aquā produxit n
mel. Mel sapientia est primatum dulcoris
tenens in escis cordis. Quam multi ergo in
mici domini mentientes domino cibantur
non solum ex adipe frumenti, sed ēt de pe
tra melle, de sapientia Chr̄i, q̄ multi delect
tur verbo eius ex cognitione sacr̄orū eius
solutione parabolarum eius, q̄ multi dele
ctantur, quam multi clamant? Et nō est ho
mel de quolibet homine, sed de petra. Petr L
autem erat Chr̄s. Quam multi ergo satiar
tur de melle isto, clamant, dicunt, Suaue es
dicunt, nihil melius est, nihil dulcius uel ir
telligi vel dici potuit. Et tamen inimici d
mentiti sunt ei. Nolo amplius immorari i
reb. dolendis: quāquā autē terribiliter ps
ad hoc finitus sit, tn̄ a fine eius, obsecro v
recurramus ad caput, Exultate Deo adiut
ri nostro.

Commendatio populi & exhortatio & i
uitatio ad sequentem tractatum au-
diendum, & ludos seculares
contemnendum.

NOn parum vestras mentes in nomi
Chr̄i diuina spectacula tenuerūt & s
spēderūt vos, non solū appetenda quædam
sed ad quædā ēt fugienda. Ista spectacula u
lia, salubria, ędificantia non destruentia, i
mo & destruentia & ędificantia. Destruer
tia recentes deos, ædificantia fidem in ver
& æternum Deum. Etiam in crastinum d
inuitamus charitatem vestram. Cras illi h
bent, ut audiuimus, mare in theatro, nos h
beamus portum in Christo. Sed quonia
perendino die, id est, quarta sabbati, nō p
sumus ad mensam Cypriani conuenire, q M
festiuitas est sanctorum martyrum, crastin
ad ipsam mensam conueniamus.

In Psalmum LXXXI. Enarratio.

PSalmus ipsi Asaph.] Psalmo huic titu
lum sicut aliis qui similiter prenotan-
tur, uel nomen eius hominis indidit
quo scriptus est, vel eiusdem nominis inte
pretatio, vt ad synagogā quod est in Asaph
eius intelligentia referatur, presertim qui
hoc & primus eius versus asignat. Sic e
nim incipit. Deus stetit in synagoga Deo
rum.] Quos Deos? Absit vt intelligamu
Deos

Deos gentium, siue idola, siue aliquam præ-
ter homines cœlestem terrestremq; creatu
ram, cum paulopost hunc versum idem iste
psalmus asserat, & quos Deos intelligi ve-
lit. in quorũ synagoga stetit Deus, apertius
exprimat, vbi ait, Ego dixi dij estis, & filij al
tissimi omnes: Vos autẽ sicut homines mo-
riemini, & sicut vnus de principibus cade-
tis. In horum ergo synagoga filiorum altissi
mi, de quibus idem altissimus per Esaiam di
cit, Filios genui & exaltaui, ipsi autem me
spreuerunt, stetit Deus. In synagoga populũ
Israel accipimus, quia & ipsorum proprie
synagoga dici solet, quamuis & Ecclesia di-
cta sit. Nostram vero Apostoli nunquam sy
nagogam dixerunt, sed semper Ecclesiam,
siue discernendi causa, siue quod inter con-
gregationem vnde synagoga, & cõuocatio-
nem vnde Ecclesia nomen accepit distet ali
quid, q.s. congregari & pecora solent, atq;
A ipsa proprie, quorum & greges proprie di-
cimur. Conuocari aũt magis est vtentiũ ra-
tione, sicut sunt homines: vnde ex persona
ipsius Asaph in alio psalmo canitur, Quasi
pecus factus sum apud te, & ego semper te
cum; Cum vtique quãuis vni vero Deo mã
cipatus videretur, pro magnis tñ ac summis
bonis ab illo carnalia, terrena, tpalia requi-
rebat. Inuenimus ẽt sæpe eos filios appel-
latos, non ea gratia quæ ad nouum testamẽ
tum pertinet, sed illa quæ ad vetus: quia & ip
sa gratia est qua elegit Abraham, & ex eius
carne tam magnũ populũ propagauit: qua
nondum natos Iacob dilexit, Esau aũt odio
habuit: qua liberauit ex Aegypto, qua in ter-
ram promissionis eiectis gentibus introdu
xit. Nisi.n.& ipsa esset gratia, non utique de
nobis quibus nõ ad terrenum, sed ad regnũ
cęlorum capessendũ data est potestas filios
Dei fieri, in eodem mox Euangelio diceret,
quod accepimus gratiam pro gratia, idest,
pro testamenti veteris promissionibus testa
menti noui promissiones. Liquet igit, quan
tum existimo, in qua deorum synagoga ste-
terit Deus. Deinceps requirendũ est vtrũ pa
trem, an filium, an spiritũ sanctũ, an ipsam
trinitatẽ accipere debeamus stetisse in syna-
goga deorum. In medio aũt Deos discerne-
re.] Quia & singulus quisque Deus, & ipsa
trinitas vnus Deus, non quidẽ hoc facile est
B liquare, & quia non corporalẽ, sed spirita-
lem Dei p̄sentiam, quæ congruit eius substã
tiæ negari non põt ab eo esse conditis reb.
mirabili videlicet & uix paucis intelligibi- Ps. 138
li mõ, cui dr̃, Si ascendero in cœlum tu ibi
es, si descendero in infernũ, ades. Vñ merito
perhibetur stare Deus in congregatione ño
minũ inuisibiliter, sicut cœlum & terrã ipse
implet, qđ per Prophetã ipse de se p̄dicat, Hier. 2.
nec tm̃ perhibetur, sed pro captu mentis hu
manæ vtcunq; noscitur stare in eis quæ crea
uit, & si hõ stet & audiat eum, & gaudio gau
deat p̄p eius intimam vocem. Veruntamen, Ioan. 3.
quantum arbitror, psalmus iste insinuare ali
quid molitur, quod ex quodam tempore fa
ctum est, vt staret Deus in synagoga deorũ.
Nam illa statio quæ cęlum & terrã implet,
nec ad synagogam proprie ptinet, nec tpe
variatur. Deus itaque stetit in synagoga deo
rum: nimirum ille qui de se dixit, Non sum
missus nisi ad oues quæ perierant domus Is
rael. Dr̃ & causa, In medio autem deos di- Mat. 15.
scernere. Agnosco igitur Deum stetisse in sy
nagoga Deorum, quorum patres, & ex qui- C
bus Christus secundum carnem, ut enim sta
ret Deus in synagoga Deorum, ad hoc ex ip
sis ẜm carnem. Sed quis Deus? Neq; enim
quales illi in quorum Deorum synagoga ste
tit, sed sicut illic Apostolus seqtur, Qui est
super omnia Deus bñdictus in secula. Agno Rom. 9.
sco, inquam, stetisse, agnosco & in medio
Deũ sponsum: de quo amicus eius quidam
dicit, In medio autem vestrum stat quẽ uos Ioan. 1.
nescitis: Quippe de qbus paulopost in hoc
psalmo dr̃, Nescierunt neq; intellexerũt, in Rom. 11.
tenebris ambulant. Testificatur & Apostol[9],
Quoniam cęcitas ex patre in Israel facta est,
vt plenitudo gentium intraret. Stantem qp-
pe in medio sui videbant eum, sed nõ eum Ioan. 4.
videbant Deum qualem se volebat videri di
cens, Qui me videt, videt & patrem. Discer
nit autem Deos, non eorum meritis, sed gra
tia sua: ex eadem conspersione faciens alia
vasa in honorem, alia in contumeliam. Quis
enim te discernit? Quid enim habes qđ non Rom. 9.
accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris
quasi non acceperis? Audi & vocem Dei di- 1. Co. 4.
scernentis, audi & vocem domini diuiden-
tis flammam ignis. Vsquequo iudicatis ini- Psal. 13.
quitatem, & facies peccantium sumitis?) Si-
cut alibi, Vsquoq; graues corde? Nunquid
& vsq; ad eius aduentũ qui lumẽ est cordis? D

Dedi legem. duriter restitistis: misi prophe-
Psal. 4. tas, iniurijs affecistis, aut iterfecistis, aut hæc agentibus cohibuistis. Sed vt illis nec loqui
cõniuistis. dignum sit qui occiderunt seruos Dei præmissos ad se, vos qui cum hæc fierent, tacuistis: idest, vos qui eos qui tunc tacuerunt ve-
Mat. 21. lut innocentes imitari voluistis, vsquequo iudicatis iniquitatẽ & facies peccantiũ sumitis? Nunquid ẽt nunc & ipse hęres veniẽs occidendus est? Nõne ipse pp vos sine pr̃e esse voluit tanquã pupillus? Nonne pp vos
Mat. 11. esuriuit & sitiuit vt egenus? Nõne ad vos cla-
2. Co. 8. mauit, Discite a me, quia mitis sum & humilis corde? Nõne pauper factus est cum diues esset, vt ipsius paupertate ditaremini? Iudicate ergo pupillo & egeno, humilẽ & pauperẽ iustificate.) Non illos pp se superbos & diuites, sed iustũ pp vos humilẽ & pauperem, iustũ credite, iustũ prædicate. Sed inuidebunt ei, nec oĩno parcent, dicẽtes. Hic est hæres, venite occidamus eũ, & nostra erit
Mat. 21. hęreditas. Auferte ergo, inopẽ, & pauperem de manu peccatoris eruite.) Hæc dicta sunt vt sciretur in eo populo in quo natus & occisus est Christus nec illos fuisse immunes a tanto scelere, qui cum essent tantæ multi-
Ibidem. tudinis, vt eos sicut Euangeliũ loquitur, ti-
E merent Iudæi: & propterea in Christũ manus mittere non auderẽt, & postea cohibuerunt, eumq; interimi a malignis & inuidis Iudęorũ principibus permiserunt, qui si vo-
Esa. 56. & 57. luissent timerentur semp, & nunquã in eum sceleratorũ pręualerent manus. De his quippe & alibi dr, Canes multi nescierunt latrare: de his ẽt illud, Ecce quõ iustus perijt, & nemo considerat. Perijt quantũ in ipsis est qui eum perdere voluerunt. Nam quõ ille posset perire moriendo, qui eo mõ potius qđ erat perditum requirebat? Porro si isti iuste increpantur, meritoq; arguuntur q tm̃ scelus fieri dissimulando siluerunt, quõ increpandi, aut ne increpãdi quidem, sed qua seueritate dãnandi sunt, qui hoc cõsilio malitiaq; fecerunt? Veruntamen oĩbus qđ sequitur rectissime congruit, Nescierunt & non
1. Cor. 2. intellexerunt, in tenebris ambulant.) Quia & illi si cognouissent, nunquã dñm gloriæ crucifixissent: Et illi si cognouissent, nunquã Barrabam liberandũ, & Christum crucifigẽdum petere consensissent. Sed qm̃ supra memorata cęcitas ex parte Israel facta est, donec plenitudo gentium intraret, per hãc vtique illius populi cęcitatẽ crucifixo Christo. Mouebuntur oĩa fundamenta terrę.) Sic mota sunt & mouebuntur, donec intret q̃ prædestinata est gentium plenitudo. Nam & in ipsa morte dñi terra mota est, & petrę scissę sunt. Et si intelligamus fundamenta terræ terrenorũ bonorũ copia felices, recte predictum est qđ mouerent, vel admirando sic amari, sic coli humilitatẽ, paupertatẽ, mortem, velut magnam s̃m ipsos miseriã Christi, vel ipsi quoq; huius mundi vana fęlicitate contẽpta, illam diligendo atq; sectando. Ita mouentur oĩa fundamenta terrę, cũ partim mirantur, partim etiam commutantur. Sicut. n. non absurdè dicimus fundamenta cœli, quibus regnum cœlorũ superædificat in sanctis & fidelibus, quos dicit scriptura lapides viuos, quorum fundamentũ est primitus ipse Chr̃s ex virgine: de quo dicit Apostolus, Fundamentũ aliud nemo põt ponere, pręter id qđ positum est, qđ est Christus Iesus. Deinde ipsi Apostoli & Prophetæ, quorum authoritate locus cęlestis eligit, ut eos sectando ędificemur: vnde dicit ad Ephesios, Iam nõ estis peregrini & inquilini, sed estis ciues sanctorũ, & domestici Dei, supędificati super fundamentũ Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapide existente Christo Iesu, in quo omnis ædificatio compacta crescit in templum sanctũ in dño. Ita non inconuenienter fundamẽta terrę intelliguntur, quorũ terrenam fęlicitatem pręppollentẽ atq; potentẽ hoĩes inuidendo eorum authoritati, ad huius mundi bona concupiscenda p trahunt, & adipiscẽdo coędificant, tanquã terra super terrã, sicut in illo superno ædificio cęlũ super cœlum, quia & peccatori dictum est, Terra es & in terram ibis. Et cœli enarrant gloriam Dei, cum in omnem terram exijt sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ. Terrenæ autem fęlicitatis regnũ superbia est, cõtra quã venit humilitas Christi exprobrãs eis, quos vult ex humilitate filios altissimi facere, atque increpans, Ego dixi dii estis, & filii altissimi omnes.) Vos autẽ sicut homines moriemini, & sicut vnus ex principibus cadetis. Siue ad illos dixerit: Ego dixi dii estis & filii altissimi omnes: ad eos vtique qui prædestinati sunt in vitam æternam:

nam:ad alios vero, Vos autẽ sicut homines moriemini,& sicut vnus ex principib.cadetis.]Hoc modo etiam Deus discernens,siue oẽs simul increpat, vt obediẽtes correctosque discernat. Ego,inq̄t,dixi dij estis,& filij altissimi omnes:idest, omnibus vobis ꝓmisi fœlicitatẽ cœlestẽ: Vos aũt per infirmitatem carnis,,sicut homines moriemini:& ꝑ elationem animi,sicut vnus ex principibus idest,diabolus, non extollemini, sed cadetis:velut si diceret, Cum tam pauci sint dies vitæ vestræ:vt cito sicut homines moriamini,non vobis prodest ad correctionem, sed tãquam diabolus, cuius dies in hoc seculo multi sunt, quia carne nõ moritur,extollimini vt cadatis. Per diabolicã quippe superbiã factũ est,vt Christi glorię peruersi & cęci principes Iudæorum inuidissent.Per hoc vitium factum est,& fit, vt Christi vsque ad mortem crucifixi humilitas vilescat eis,qui huius seculi diligunt excellentiam: Pro inde vt hoc vitiũ sanetur, ex ipsius Prophetæ ꝑsona dicit,Surge Deus iudica terram.] Timuit.n.terra cũ te crucifigeret, surge a mortuis & iudica terrã. Quoniã tu disperdes in omnibus gentibus.[Quid nisi terrã,hoc est, eos qui terrena sapiũt? siue ipsum affectũ in credentibus terrenę cupiditatis & electionẽ assumens, siue nõ credentes terram cõtẽ rendã disperdendamque discernens.Sic per membra sua,quorũ cõuersatio in cœlis est, iudicat terrã & disperdet in omnibus gẽtibus. Nõ prætereundũ est q̃d nõnulli codices habent. Qm̃ tu hæreditabis in omnibus gentibus, quia & hoc nõ inconuenienter accipitur, neque vt simul vtrunque fit quicquã repugnat.Fit ergo hæreditas eius per charitatẽ,quã suis præceptis & gratia misericorditer extollẽdo, terrenã disꝑdit cupiditatẽ.

In Psalmum; LXXXII.
Enarratio.

PSalmi titulus huius est, Canticum Psalmi Asaph.] Iam sepæ diximus quid interpretatur Asaph.idest, congregationem. Homo ergo ille qui vocabatur Asaph,in figura congregationis populi Dei in multorũ Psalmorũ titulis ponitur.Græce aũt congregatio synagoga dicitˀ, q̃d velut ꝓprium nomen Iudæorũ populus detinuit, vt synagoga appellaretˀ, sicut populus Christianus vsitatius vocatˀ Ecclesia,cũ & ipse vtique cõgregetˀ. Populus itaque Dei in istõ Psalmo dicit,Deus q̄s similis erit tibi?[Quod ego ar- K
bitror accomodatius accipi in Chr̃o, q̄a in similitudine hominũ factus, putatus est,ab Philip.2.
eis a q̄bus cõtemptus est cęteris hoĩbus cõparandus:nã & inter iniquos deputatus est, Luc. 22
sed ad hoc vt iudicaretur. Cũ aũt veniet iudicaturus,tunc fiet q̃d hic dicitˀ, Deus q̄s similis erit tibi? Si.n. Psalmi non solerent loqui ad dominum Christum,non diceretur etiã illud quod ipsi dictũ esse nullus potest dubitare fidelium, Thronus tuus Deus in seculũ seculi,virga directionis virga regni tui, Di- Psal. 44
lexisti iustitiam & odisti iniquitatẽ,ꝓpea, vnxit te Deus Deus tuus oleo exultationis pręparticibus tuis.Huic ergo & nunc dicitˀ, Deus q̄s similis erit tibi? Multis.n. similis in humilitate esse voluisti, vsqueadeo vt & latronibus,q̄ tecũ sunt crucifixi. Sed in clari- Luc. 22.
tate cum venies,q̄s similis erit tibi?Quid.n. magnũ dicitˀ cũ Deo dicitˀ, q̄s similis erit tibi,nisi illi dicatˀ, qui similis esse in hominibus voluit,formã serui accipiẽs,in similitudinẽ hoĩum factus,& habitu inuentus vt homo?Et ideo nõ ait.Quis similis est tibi:quod L
vtiq; recte diceretˀ,si hoc ad diuinitatẽ referretˀ.Quia vero ad formã serui relatũ est, tũc Philip.2.
eius a cęteris hoĩbus dissimilitudo apparebit, q̄n apparebit in gloria:ideo sequitˀ, Ne taceas neq; cõpescaris Deus.] Quia primo tacuit vt iudicaretˀ, q̄n sicut agnus corã tondẽte se fuit sine voce, sic nõ aperuit os suũ, & suã cõpescuit potestatẽ. Quã vt se cõpescere ostenderet ad illã eius vocem qua di- Ioan. 18.
xit.Ego sum, ij qui eũ apprehendendũ quęrebant,redierunt retro & cęciderunt.Quando ergo teneretˀ,atque pateretur, nisi se ipse cohiberet,atque compesceret, & quodammodo mitigaret? Nam & sic quidam interpretati sunt quod hic positum est. Neque compescaris Deus:vt dicerent, neque mitescas Deus. Ipse alibi dicit, Tacui, nunquid semper tacebo? Cui dicitur hic, ne taceas: de illo alibi dicitur, Deus manifestus veniet,Deus noster & non silebit. Cui dicitur hic,Ne taceas: tacuit.n. vt iudicatretur, q̄n venit occultus:non autẽ tacebit vt iudicet, q̄n veniet manifestus. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te extule-

rũt caput.]Nouiſsimos dies ſignificare mi-
M hi videturquãdo hæc quę nunc metu cõpri
munt̃,iñ liberam vocem eruptura ſunt: ſed
plane irrationabilẽ,vt ſonitus magis q̃ locu
tio vel ſermo dicendus ſit. Nõ itaque tunc
odiſſe incipientr ſed q oderunt te, tũc leua-
bunt caput.Nec capita,ſed caput:qñ eo per
uenturi ſunt vt ẽt illud caput habeant qđ ex
2. Th. 2. tollit̃ ſuper omne qđ dicitur Deus,& quod
Luc. 14. colitur,vt in illo maxime impleatur, Qui ſe
exaltat humiliabitur, & cũ eũ ille cui dicit̃,
Ne taceas neque miteſcas Deus, interficiet
ſpiritu oris ſui, & euacuabit illuminatione
præſentiæ ſuæ.Super populum tuũ maligna
uerunt cõſiliũ.]Vel ſicut alii codices habẽt,
Aſtute cogitauerunt conſilium, & cogita-
uerunt aduerſus ſanctos tuos.]Irridẽter iſta
dicuntur. Qñ enim valerẽt nocere populo
vel plebi Dei,vel ſanctis eius qui nouerunt
dicere,Si Deus ꝑ nobis q̃s contra nos?Dixe
Rom. 8. runt venite,& diſperdamus eos de gẽte.[Sin
gularit̃ numerũ poſuit ꝑ plurali. ſicut dici-
tur,Cuius eſt hoc pecus,etiã ſi de grege in-
terroget̃, & intelligunt̃ pecora. Deniq; alij
codices de gentibus habent,vbi magis inter
pretes intellectũ q̃ verbũ ſecuti ſunt,Venite
& diſperdamus eos de gente.Ipſe eſt ille ſo
nus quẽ ſonuerũt magis q̃ locuti ſunt, qm̃
inaniter inania ſtrepuerunt,Et nõ memoret̃
A nominis Iſrael ultra.]Hoc alii planius dixe
rũt,Et non ſit memoria nominus Iſrael ad-
huc,Quia memoret̃ nominis, in latina lin-
gua inuſitata locutio eſt.Potius.n.dici ſolet,
memoret̃ momẽ,ſed eadẽ ipſa ſententia eſt.
Rom. 8. Nã q dixit,memoret̃ nominis, Gręcã tran-
ſtulit locutionẽ,Iſrael aũt hic debet intelli-
gi vtiq; ſemẽ Abrahæ cui dicit Apoſtolus,
Ergo Abrahæ ſemẽ ſecundũ ꝑmiſſionẽ hæ-
redes,nõ Iſrael ſecundũ carnẽ:de quo dicit,
Videte Iſrael ſecundũ carnẽ. Quoniã cogi-
tauerunt unanimiter,aduerſus te teſtamentũ
diſpoſuerunt.] Quaſi poſſent eſſe fortiores.
Teſtamentũ ſane in ſcripturis nõ illud ſolũ
dicitur, quod nõ valet niſi teſtatoribus mor
tuis,ſed omne pactum placitum teſtamen-
tum vocabant. Nam Laban & Iacob teſta-
Gen. 31. mentum fecerunt, quod vtique etiam inter
viuos valeret, & innumerabilia talia in diui
nis leguntur eloquiis. Deinde incipit inimi
cos Chriſti commemorare ſub quibuſdam
vocabulis gentium: quorum vocabulorum

interpretatio ſatis indicat quid velit intelli
gi.Talibus enim nominibus conuenientiſsi-
me figurant̃ veritatis inimici.Idumæi q̃ppe
interpretant̃,vel ſanguinei, vel terreni.Hiſ-
maelitæ,obedientes ſibi,vtiq; nõ Deo, ſed ſi
bi,Moab,ex patre. Qui in malo non intelli
git̃ melius, niſi cũ ipſa hiſtoria cogitat̃,q
pater Loth filiæ ſuæ illicite ſe vtẽti ꝑmixtu
eũ genuit, qa ex ipſa re tale nomen accepit
Bonus aũt pater,ſed ſicut lex ait,ſi q̃s ea leg
time vtatur,nõ inceſte & illicite. Agareni,ꝓ
ſelyti,ideſt,aduenæ.Quo nomine ſignificã
tur inter inimicos populi Dei, nõ illi q ci
ues fiunt,ſed q in aĩo alieno atq; aduentitio
ꝑſeuerãt, & nocendi occaſione inuenta ſe
oſtendũt.Gebal,vallis vana,ideſt, fallacite
humilis.Amon,populus turbidus,vel popu
lus mœroris. Amalech? populus lingens
vnde alibi dictũ eſt,Et inimici eius terrã lin
gent. Alienigenę q̃uis & ipſo nomine Lati
no ſe indicent alienos,& ob hoc conſequẽ
ter inimicos, tñ in Hebræo dicuntur Phili
ſtijm,qđ interpretat̃ cadentes potione, ve
lut quos fecit ebrios luxuria ſecularis. Ty
rus lingua Hebrea dr̃ ſors:qđ ſiue anguſtia
ſiue tribulatio interpretet̃, ſm illud accipie
dum eſt, in his inimicis populi Dei qđ ait
Apoſtolus, Tribulatio & anguſtia in omne
animã hominis operantis malũ. Oẽs ergo
hi ſic enumerantur in hoc Pſalmo, Taberna
naculum Iudęorũ & Hiſmaelitæ, Moab &
Agareni,Gebal & Amõ & Amalech, & alie
nigenæ cũ habitantibus Tyrum,] Et tanquã
indicans cauſam quare ſint inimici populo
Dei,adiũgit & dicit, Etenim Aſſur uenit cũ
illis.]Aſſur aũt ꝑ ipſo diabolo figurate inte
ligi ſolet, qui operat̃ in filiis diffidentiæ tã
quã in uaſis ſuis,vt oppugnẽt populũ Dei
Facti ſunt, inq̃t, in adiutorium filiis Loth.]
Quia oẽs inimici operante in ſe principe
ſuo diabolo,facti ſunt in adiutoriũ filiis Lo
th,q interpretat̃ declinãs. Angeli aũt apoſta
tici bene intelliguntur tanquã filii declina
tionis:a veritate quippe declinando, in ſa-
tellitium diaboli diſceſſerunt.Hi ſunt de q-
bus dicit Apoſtolus, Non eſt nobis collu-
ctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed
aduerſus principes & poteſtates & rectores
mundi tenebrarum harum, aduerſus ſpirita
lia nequitiæ in cœleſtibus. Qua propter iſti
inuiſibiles & ſpiritales inimici adiuuãt ho-
mines

aines infideles,in quib. operantur ad oppu
nandũ populũ Dei.Iã nunc videamus q̃d
npreceť propheticus ſpiritus magis prædi
ẽs q̃ maledicens.Fac illis ſicut Madiã & Sy
re,ſicut Iabin in torrente Cyſon.Diſperie
itĩ Endor,facti ſunt vt ſtercus terrę.] Hos
ẽs ſecundũ hiſtoriã populus Iſrael,qui tũc
rat populus Dei,debellauit & vicit, ſicut
illos quos deinceps commemorat dicẽs,
one principes eorũ ſicut Oreb & Zeb, &
ebee & Salmana.]Interpretationes aũt eo
ĩ nominũ iſtæ ſunt.Madiã interpretatur de
linans iudiciũ:Syſara,gaudij excluſio: Ia-
in,ſapiens.Sed ĩ his inimicis a populo Dei
D iperatis,ille intelligẽdus eſt ſapiẽs, de quo
poſtolus dicit:Vbi ſapiens,vbi ſcriba, vbi
õquiſitor huius ſeculi? Oreb ſiccitas, Zeb
ipus,Zebee victima,ſed lupi:hẽt.n.& ipſe
ictimas ſuas.Salmana vmbra cõmotionis.
ſęc oĩa cõgruunt malis,quos in bono vin-
it populus Dei.Porro aũt Cyſon, in quo
orrente victi ſunt,interpretatur duritia eo
ũ.Endor vbi perierunt, interpretatur fons
enerationis,ſed vtiq; carnalis, cui dediti pe
ierũt,nõ curantes regenerationẽ,q̃ perdu-
it ad vitã,ubi nõ nubẽt, neque vxores du-
ẽt,nõ.n.incipiẽt mori:merito ergo de his
ictũ eſt,Facti ſunt ut ſtercus terræ, de qui
us nihil propagatũ eſt,niſi terrena fœcun-
litas.Sicut ergo illi omnes in figura ſupera
i ſunt a populo Dei,ſic iſtos inimicos pre-
atur in veritate ſuperari,Oẽs,inquit,prin-
ipes eorũ,q dixerunt,hęreditate poſsidea-
nus ſanctuariũ Dei.]Ipſe eſt ſonitus inanis,
quo,vt ſupra dictũ eſt,inimici tui ſonuerũt.
ſãctuariũ aũt Dei quid intelligendũ eſt,niſi
ẽplũ Dei,de quo Apoſtolus ait,Templum
enim Dei ſanctũ eſt, qđ eſtis vos. Nã quid
aliud inimici niſi populũ Dei poſsidere,
ideſt,ſubiugare moliunť,vt cadat in eorum
impias voluntates?Sed quid ſequitur? Deus
meus pone illos vt rotã.]Conuenienter q̃-
dem accipitur,vt non ſint in eo quod co-
gitant ſtabiles.Veruntamen etiam ſic recta
poſſe intelligi exiſtimo,Pone illos ut rotã,
ꝙ rota ex his quæ retro ſunt extollitur, ex
his quæ ante ſunt deijcitur,ſic fiunt omnes
inimici populi Dei:nõ.n.hæc optatio ſed ꝓ
phetatio eſt.Adiungit ẽt, Sicut ſtipulã ante
faciem venti.]Faciem dicit præſentiam: nã
quę facies eſt uenti, cui nulla lineamenta
ſunt corporis,cũ ſit motus,ideſt,quaſi flu-
ctus aeris?Punitur aũt ꝓ tentatione qua le-
uia & inania corda rapiuntur. Leuitatẽ por
ro qua facile conſentitur ad mala, grauis ſe F
quitur cruciatus.Vnde deinceps dicitur. Si-
cut ignis q̃ cõburit ſyluã,ſicut flãma cõba
rens montes.Ita pſeq̃ris illos in tempeſtate
tua,& in ira tua turbabis eos.)Syluã dixit ꝓ
pter ſterilitatẽ,montes ꝑꝑ elationẽ,tales.n.
ſunt inimici populi Dei,inanes iuſtitiæ, ple
ni ſuperbia.Ignẽ vero & flammã dicẽs,hoc
idẽ alio nomine repetiuit? ꝙ intelligi vo-
luit iudicantem atq; punientẽ Deũ,ꝙ autẽ
ait,tẽpeſtate tua:hoc idem cõſequenter ex-
poſuit dicẽs,In ira tua:& ꝙ ſupra dixit, Per
ſequeris eos:hoc poſtea,cõturbabis eos.Me
minerimus ſane,irã Dei ſine ulla affectione
turbulenta nos debeꝛe intelligere.Ira quip-
pe eius dr̃,rõ iuſtę vindictæ,tanq̃ ſi lex dica
tur ira ſci,cũ miniſtri eius ſm̃ eã commoti
vindicãt.Imple,inquit facies eorũ ignomi-
nia,& quęrent nomen tuũ dñe.]Hoc ſane
illis bonũ & optabile prophetatur: nec pro
phetareť,niſi eſſent in ea ſocietate inimico
rũ populi Dei etiã tales homines,quib. hoc
ante vltimũ iudiciũ præſtareť: quia & nunc
idẽ ipſi ſunt,& ipſum corpus eſt inimico-
rũ ſm̃ inuidentiã qua æmulantur populum
Dei.Et nunc vbi poſſunt,& ſonant & leuãt
caput,ſed particulatim, non vniuerſaliter,
ſicut in fine ſeculi,nouiſsimo imminẽte iu
dicio,tñ ipſum corpus eſt & in his q̃ inde
crediturí ſunt, atque in corpus aliud tranſi-
turi. Horum.n. facies ſalubriter impletur G
ignominia,ut quærant nomen dñi, & in il-
lis qui vſque in finem in eadem malitia per
ſeuerant qui ponuntur ut ſtipula ante faciẽ
uenti, & ſyluæ montibuſque infructuoſis
ſimiles comburantur. Ad quos denuo re-
uertitur dicens. Erubeſcant & conturben-
tur in ſeculum ſeculi.] Non enim in ſecu-
lum ſeculi conturbantur, qui quęrunt no-
men domini:ſed reſpicientes ignominiam
peccatorum ſuorum ad hoc conturbantur,
vt quærant nomen domini, per quod non
conturbentur.Rurſuſque ad hos redit, qui
in eadem ſocietate inimicorum ad hoc con
fundendi ſunt,ne confundantur in ęternũ,
& ad hoc perdendi ſunt, inquantum mali
ſunt,vt boni facti inueniantur in æternum,
de his enim cum dixiſſet, Et confundan-

tur

tur & pereāt.]Statim ſubiecit.Et cognoſcāt
H q̃a nomen tibi dñs,tu ſolus altiſsimus in oī
terra.]Ad hāc cognitionē venientes ſic con
fundanē ut placeāt, ſic pereāt ut p̄maneāt.
Cognoſcāt,inq̃t,q̃a nomen tibi dñs. tanq̃
nec vero,nec ſuo nomine nūcupenē quicū
que alii dñi nominanē:qm̃ ſeruiliter domi-
nanē,& uero dño cōparati,nec dñi ſunt: ſi-
cut dictū eſt,Ego ſum qui ſum, tanq̃ nō ſint
ea quę facta ſunt,ſi cōparentur ei a quo fa
cta ſunt,quod vero adiunxit.Tu ſolus altiſ-
ſimus ī omni terra:vel ſicut alii codices ha-
Exod. 3. bent,Super oēm terram,vtique & in oī cę-
lo,vel ſuper oē cœlum:ſed hoc dicere ma-
luit,quo terrena ſuperbia premeretur. Deſi
nat.n.ſuperbire terra.ideſt homo, cui dictū
eſt,Terra es.Et quid ſuperbit terra & cinis,
cum cognoſcit dominum eſſe altiſsimum
Gene. 3. ſuper oēm terrā,ideſt, nullius hominis co-
Eccl. 10. gitationes valere aduerſus eos,qui ſecundū
propoſitum vocati ſunt ſancti, & de quib.
Rom. 8. dicitur,Si Deus pro nobis, quis cōtra nos?

In Pſalmum LXXXIII.
Enarratio.

PSalmus iſte p̄ torcularibus inſcribiē.] Et
quantū aduertit nobiſcū charitas vr̃a,q̃a
vos intētiſsime audire aduertebamus nihil
in eius textu dictū eſt,vel de prelo, vel de
fiſcinis,vel de lacu,vel de inſtrumentis, aut
ędificio torcularis:omnino nihil in ea tale
audiuimus.Vñ quid ſibi uelit titulus eius,ꝙ
inſcribiē p̄ torcularibus,nō parua q̃ūo eſt.
Profecto.n.ſi poſt iſtū titulū aliquid de tali-
bus rebus diceret,quales cōmemoraui, cre
deretur a carnalibus vere iſta viſibilia torcu
laria uoluiſſe cantare.Quia vero titulū im-
poſuit p̄ torcularibus,& nihil poſtea in oī
verſu Pſal.dixit de his torcularibus notiſsi-
mis oculis noſtris, non dubitatur eſſe alia
torcularia,quæ nos hic quærere & intelli-
gere voluit ſpiritus Dei. Quapropter quid
agatur in his viſibilibus torcularibus recor
demur,& hoc videamus, quemadmodum
I ſpiritaliter agatur in Eccleſia. Vua certe pē-
det in uitibus,& oliua in arboribus: his. n.
duobus pro fructibus ſolent torcularia prę
parari.Et quandiu pendent in frutetis ſuis,
tanquam libero aere p̄fruuntur, & nec vua
vinum eſt,nec oliua oleum ante preſſuram.

Sic ſunt & homines quos p̄deſtinauit Dei
ante ſecula conformes fieri imaginis vnig Ibide[m]
niti filii ſui,qui p̄cipue in paſsione magn[us]
botrus exp̄ſſus eſt.Hmōi ergo homines a[n]
tequā accedāt ad ſeruitutem Dei, fruunt[ur] K
in hoc ſeculo tanq̃ delitioſa libertate vel
vuæ aut oliuę pendentes; ſed qm̃ dictū e[ſt], Eccle.
Fili accedēs ad ſeruitutē Dei, ſta in iuſti[tia]
& timore,& præpara animā tuā ad tentat[io]
nē,accedens quiſq; ad ſeruitutē Dei, ad to[r]
cularia ſe ueniſſe cognoſcat,contribulab[itur],
cōteretur,cōprimetur,non ut in hoc ſec[u]
lo pereat,ſed ut in apothecas Dei deflua[t].
Exuiē carnaliū deſideriorū integumētis q[ua]
ſi vinaciis:hoc.n.ei cōtigit in deſiderijs ca[r]
nalibus.Propter quæ & Apoſtolus dicit,[Ex] Ephe
uite vos veterē hoīem & induite nouū: h[oc]
totū non fit niſi de preſſura. Propterea to[r]
cularia nominanē Eccleſię Dei huius tp[is]
ſed in torcularib. poſiti q̃ ſumus filii Ch[o]
re.Sic.n.additū eſt, p̄ torcularib. Filiis Ch[o]
re.]Filios Chore interpretatos habemus f[i]
lios calui,quantū nobis qui illā linguā nou[e]
runt,per miniſteriū ꝙ Deo debuerūt inte[r]
pretari potuerunt:& in hoc non diffugi[t]
magnū myſterium intueri,& adiuuante d[o]
mino inuenire vobiſcum. Non.n. tanquā
filiis peſtilentiæ oīs eſt irridēda caluicies,n[e]
cum quiſq; ſacratā caluiciē irriſerit,a dęm[o]
nijs diſsipetur.Nam & Heliſęus ibat, & in 4.Re
ſenſati pueri clamauerūt poſt eū,Calue cal
ue;& p̄pter ſacramentū implendum con
uerſus ad dominū petiuit,vt eos urſi de ſy[l]
ua exeuntes comederēt.Arrepta eſt q̃dē illo
rū īfancia in exitiū vitæ de hoc ſeculo.Mor
tui ſunt pueri,ſenes q̃nq; morituri: verun
tñ ſacri terror datus eſt hominibus. Heli
ſęus.n. perſonam cuiuſdā tunc gerebat,cu
ius filij ſumus,filij Chore,dñi.ſ. noſtri Ieſu I
Chr̃i,Iam occurrit charitati veſtrę,ex Euā-
gelio quare caluus gerebat perſonam Chri-
ſti: recordamini quod in Caluariæ loco
crucifixus eſt. Siue ergo hoc interprete- Mat.
tur filius Chore, ſicut ſecuti priores dixi-
mus, ſiue aliud aliquid quod nos forſitan
latet: interim quod occurrit, videtis quia
plenum eſt ſacramento. Filii Chore, filij
Chriſti. Nam & filios ſuos dicit ſpon- Mat.9.
ſus, cum ait, Non poſſunt filii ſpōſi ieiuna
re,quandiu cum illis eſt ſponſus: Chriſtia-
norum ſunt ergo iſta torcularia. In preſſu-

ris

is autem constituti ad hoc conterimur, vt
moré nostrum quo ferebamur in ista mun
ana, secularia, tpalia, fluxa atq; peritura,
assi in eis in hac vita tormenta & tribula-
ones pressurarum, & abundantiam tenta-
onum, incipiamus quærere illam qetem,
uæ non est de hac vita, nec de hac terra, &
t dñs, vt scriptũ est, Refugiũ pauperi. Quid
st pauperi? Tanquã destituto, sine ope, sine
uxilio, sine aliqua re, de qua in terra præsu
nat. Talibus. n. pauperibus adest Deus, qa
omines etsi abundẽt pecunia in hac terra,
espiciunt qđ ait Apostolus, Præcipe diuiti-
us huius mũdi nõ superbe sape, neq; spera
e in incerto diuitiarũ. Et cõsiderantes q̃ sit
ncertũ vnde gaudebant, anteq̃ accederent
d seruitutẽ Dei, idest, anteq̃ intrarent in tor
ularia, vidẽt ex ipsis diuitijs, vel habere se
ressuras cogitationũ, qũo ea gubernentur,
ũo custodiantur: vel si paululũ inclinaue-
int cupiditatẽ vt ea diligant, plus eos im-
leri timoribus q̃ fructibus. Quid enim tã
ncertũ quã res volubilis? Nec immerito ip
a pecunia rotũda signatur, quia nõ stat. Ta-
es ergo etsi habeãt aliquid, pauperes sunt.
Qui ergo nihil horũ hñt & habere deside-
ant, inter reprobandos diuites computan-
ur: nõ enim attendit Deus facultatẽ, sed vo-
untatẽ. Pauperes igitur destituti omne ope
seculari, quia etsi ea circunfluant, intelligũt
quã incerta sint, & ingemiscẽtes ad Deum,
nihil habentes in hoc seculo quo delecten-
ur, quo teneantur, in abundantia tentationũ
& pressurarũ tanquã in torcularibus consti
uti, defluunt vinum, defluunt oleum. Quæ
sunt ista nisi bona desideria? Restat enim il-
is desiderandus Deus, iã nõ amant terram:
amãt. n. q fecit cœlũ & terrã, amãt & nõdũ
cũ eo sunt. Desideriũ eorũ differt vt crescat
crescit vt capiat: non. n. parũ aliqd daturus
est Deus desideranti, aut parũ exercẽdus est
ad capacitatem tanti boni. Non aliqd Deus
qđ fecit daturus est, sed seipsũ fecit oĩa. Ad
capiendũ Deum exercere, qđ semp habitu-
rus es diu desidera. Reprobati sũt ĩ populo
Israel, q festinauerũt assidue; affectus iste re-
prehenditur in scriptura festinantium, Qui
sunt. n. q festinãt? Qui conuersi ad Deũ, cum
hic nõ inuenerint requiẽ quã quærebant, &
gaudia quæ pmittebantur, tanquã in itinere
deficientes, & longũ sibi qdam donec hoc
seculũ vel hæc vita finitaṛ, restare arbitran-
tes, & q̃rentes hic aliquã reqem, quæ si ha-
betur, falsa est: respiciũt retro & decidunt a
proposito, nec attendunt cũ quanto terrore Luc. 17.
dictũ est, Mementote vxoris Loth. Vt quid
enim in statuã salis versa est, si nõ hoĩes cõd B
dit vt sapiant? Ergo exemplũ illius malũ, ti- Gen. 19.
bi fit bonũ si caueris. Mementote, inqt, vxo-
ris Loth. Respexit. n. retro vnde liberata erat
a Sodomis, & ibi remansit vnde respexit, ip
sa in loco mansura, & transeuntes alios cõ-
ditura. Liberati ergo a Sodomis pteritæ vi-
tæ, non respiciamus retro. Nã hoc festinare
est, nõ attẽdere qđ promisit Deus, qa longe
est, & respicere ad id qđ proximũ est vnde
iã liberatus es. De talibus quid dicit Aposto
lus Petrus? Contingit illis res veri puerbij, 2. Pet. 2.
canis reuersus ad suũm vomitũ. Premebat
enim pectus consciẽtia peccatorũ, accepta
indulgentia quasi vomuisset, & reuelatũ est
pctm̃ tuum, Facta est bona cõscientia ex ma
la conscientia. Quid rursus conuerteris ad
vomitũ tuũ? Si canis hoc faciens horret ocu
lis tuis, tu quid eris oculis Dei? Vnusquisq;
aũt fratres charissimi, de loco itineris sui ad
quẽ pficiẽdo puenit, & quẽ vouit Deo, in-
de respicit retro cũ ipm dimiserit: verbi gra
tia, statuit castitatẽ cõiugalẽ seruare: inde. n.
incipit iustitia, recessit a fornicationibus &
ab illa illicita immũditia, qñ se ad fornica-
tiones conuerterit, retro respexit. Alius ex
munere Dei, maius aliqd vouit, statuit nec
nuptias pati, q nõ dãnareṛ si duxisset vxoré, C
post votũ q̄ Deo pmisit si duxerit, dãnabiṛ,
cũ hoc faciat qđ ille q non pmiserat, tñ ille
nõ dãnaṛ, iste damnaṛ Quare, nisi qa iste re-
spexit retro? Iã enim ille ante erat, iste aũt il
luc nondũ puenerat. Sic virgo quę si nube- 1. Co. 7
ret, nõ peccaret: sanctimonialis si nupserit,
Christi adultera reputabiṛ. Respexit enim
retro de loco quo accesserat. Sic qbus pla-
cet relicta oĩ spe seculari, & omni actione
terrena cõferre in se societatẽ sanctorũ, in
cõem illã vitã vbi nõ dicit aliqs aliqd por-
priũ sed sũt illis oĩa cõmunia, & est illis aĩa Act. 2.
vna & cor vnũ in Deũ: quisqs inde recede- & 4.
re voluerit, non talis hṛ qualis ille qui non
intrauit: ille. n. nondum accessit, ist retro re- Psal. 79.
spexit. Qua pp charissimi, qũo quisque po-
test, vouete & reddite domino Deo vestro
qđ quisque potuerit, nemo retro respiciat,

nemo priſtinis ſuis delectetur, nemo auerta
tur ab eo qđ ante eſt ad id quod retro eſt,
currat donec ꝑueniat, non.n. pedib. ſed de
ſiderio currimus. Nullus aũt in hac vita per
D uenisse ſe dicat. Quis enim poteſt tam perfe
ctus eſſe quam Paulus? Et tñ ait, Fratres ego
Philip. 3. me non arbitror apprehẽdiſſe. Vnũ aũt quæ
retro oblitus, in ea q̃ ante ſunt extentus, ſm
intentionẽ ſequor ad palmã ſupnæ vocatio
nis Dei ĩ Chr̃o Ieſu. Vides Paulũ adhuc cur
rere, & te iã exiſtimas ꝑueniſſe? Si ergo ſen-
tis p̃ſſuras huius mundi, & cum fęlix es, in-
tellexiſti te eſſe in torculari. Putatis.n. fratris
charisſimi infęlicitatẽ ſeculi metuendam eſ
ſe, & fęlicitatẽ non eſſe metuendam? Immo
vero nulla infęlicitas frãgit, quem fęlicitas
nulla corrumpit. Qũo ergo cauenda vel ti-
menda eſt ipſa corruptrix, ne te blandiendo
5. Re. 18. ſeducat, ne incumbas in baculum arũdinis?
Nam & hoc ſcriptum eſt, quoſdã incumbe
re in baculum arundinis: Noli te credere,
fragile eſt in quo niteris, frangitur & interi-
mit te. Si ergo fælicitate tibi iſte mundus ar-
Ps. 114. rideat, in preſſura te computa vt dicas, Tri-
bulationẽ & dolorẽ inueni, & nomen dñi
inuocaui. Non dixit, inueni tribulationẽ, ni-
ſi quandã quæ latet. Quædã.n. tribulatio &
dolor quoſdã in hoc ſeculo latent, q̃ putant
1. Co. 5. ſibi bene eſſe cum peregrinanť a dño. Quã-
diu.n. ſumus in hoc corpore, inquit, peregri
E namus a dño. Si a pr̃e tuo hoĩe peregrinare
ris, miſer eſſes: a dño ꝑgrinaris & fęlix es?
Ergo ſunt qui putant ſibi bene eſſe. Qui aũt
intelligunt in qualibet circunfluentia copia
rum & voluptatum, quãuis ad nutum cun-
cta deſeruiant, quãuis nihil moleſtum irre-
pat, nihil aduerſum terreat, tñ in malo ſe eſ-
ſe quandiu peregrinanť a dño, acutisſimo
oculo tribulationẽ & dolorẽ inuenerunt, &
nomen dñi inuocauerunt. Talis eſt qui can-
tat in hoc pſ. Quis eſt? Corpus Chriſti. Quis
eſt iſte? Vos, ſi vultis: nos oẽs, ſi volumus: oẽs
filij Chore, & oẽs vnus hõ, quia vnũ Chri-
ſti corpus. Qũo nõ eſt vnus hõ, q̃ vnũ caput
hẽt? Caput omniũ ſanctorum Chriſtus eſt,
corpus illius capitis omnes nos ſumus, Et
oẽs in hac uita in torcularibus ſumus, ſi bñ
ſapimus, ſi iam ad torcularia venimus. Ergo
in præſſuris tentationum cõſtituti, ædamus
hanc vocem, & præmittamus deſideriũ no-
ſtrum. Quam amabilia ſunt, inquit, taberna-

cula tua dñe uirtutum.) Erat in tabernac
lis quibuſdam, id eſt, in torcularibus, ſed c
ſiderabat alia tabernacula, vbi nulla preſſu
eſt. In his illuc ſuſpirabat, ab his in illa de
derium quodammodo defluebat. Et quid
quitur? Cõcupiſcit & deficit anima mea F
atria dñi.) Parum eſt, con cupiſcit & defic
Sed quo deficit? In atria dñi defecit vua p̃
ſa. Sed quo defecit? In vinum & in lacun
& in apothecæ requie ſeruanda, in quie
magna. Hic deſideratur, ibi capitur: hic ſ
ſpiratur, ibi gaudetur: hic oratur, ibi lauda
hic gemitur, ibi exultatur. Ea quæ dixi qu
dura, hic nemo auerſetur, nemo quaſi no
pati, Metuendum eſt, ne vua dum torcular
met ab auibus vel feris comedať. In mag
vr̃ triſtitia eſſe, cum dicit, Cõcupiſcit & d
ficit aĩa mea in atria dñi: non habet qđ d
derat. Sed nũquid ſine gaudio eſt? Quo ga *Ro*
dio? Qđ ait Apoſtolus. Spe gaudentes. Ibi
re gaudebit, modo adhuc ſpe. Ideoq; q̃ ſ
gaudent, quia certi ſunt ſe accepturos, tol
rant in torculari oẽs preſſuras: proprerea
ipſe Apoſtolus cum dixiſſet, Spe gaudẽte *Ibid*
quaſi his loqueretur qui iam in torcula
ſunt, addidit ſtatim, In tribulatione patie
tes, in tribulatione, inquit, patientes. Qu
inde? In oratione tolerantes. Quid eſt, tol
rantes? Quia differimini, oratis & differim G
ni, tolerate ꝙ differimini. Toleretur, qui
cum uenerit nõ aufertur. Audiſti gemitu
in torculari: deſiderat & deficit aĩa mea i
atria domini: audi vnde duret, Spe gauder
tes. Cor meum & caro mea exultauerunt i
Deum viuum.) Exultauerunt hic in illud
Vnde exultatio niſi de ſpe? quò exultauerũt
In Deum viuum. Quid ibi exultauerunt
Cor meum & caro mea: vnde exultauerũt
Nam & paſſer, inquit, inuenit ſibi domum
& turtur nidum ſibi vbi ponat pullos ſuos.
Quid eſt hoc? Duo dixerat, & duo reddi
dit, in ſimilitudinem auium. Dixerat ex il
taſſe cor ſuum, & carnem ſuam, & his
duobus reddidit paſſerem & turturem: co
tanquam paſſer, caro tanquam turtur: In-
uenit ſibi domum paſſer, inuenit ſibi do-
mum cor meum. Exercet pennas in virtu-
tibus huius temporis, in ipſa fide, ſpe & cha
ritate, quibus volet in domum ſuam, &
cum uenerit permanebit, etiam querula
vox paſſeris, quæ hic eſt, nõ erit ibi. Nã ipſe
eſt

101 ſt querulus paſſer, de quo ĩ alio Pſal. dicit,
ıcut paſſer ſingularis in tecto, de tecto vo-
at ad domũ. Iã ſic ſit in tecto, calcet domũ
arnalẽ, habebit quendã cœleſtẽ locũ, per-
etuã domũ. Paſſer iſte finiet q̃relas ſuas, Tur
ari aũt dedit & pullos, ideſt, carni: inuenit
idũ turtur vbi ponat pullos ſuos. Paſſer do
nũ, turtur nidũ: & nidũ utiq; vbi ponat pul
os ſuos. Domus tanq̃ ad ſempiternũ eligit̃,
idus ad tp̃s congerit̃, Corde cogitam⁹ Deũ
anquã volantẽ paſſerẽ ad ſuã domũ, carne
H ũt agimus opera bona: videtis.n. per carnẽ
58 anctorũ quanta bona fiant. Per hanc.n. ope
amur q̃ iuſsi ſumus operari, quib. adiuua-
nur in hac vita. Frãge eſurienti panẽ tuũ, &
genũ ſine tecto induc in domũ tuã: ſi vide-
is nudũ veſti, & cętera talia quę nobis prę
epta ſunt, nõ operamur niſi per carnẽ. Paſ-
er ergo ille q cogitãdo domũ ſuam, nõ re
edit a turture quęrente ſibi nidũ, ut ponat
ullos ſuos: non.n. abiicit illos vbicũque,
ed inuenit ſibi nidũ, vbi eos ponat. Dicim⁹
ũt fratres ꝙ noſtls, quanti videntur pręter
Eccleſiã bona operari? Quã multi ẽt pagani
aſcunt eſurientẽ, veſtiũt nudum, ſuſcipiũt
oſpitẽ, viſitant ægrotum, conſolãtur inclu
ũm? Quã multi hæc faciunt? quaſi videtur
parere turtur, ſed non ſibi inuenit nidum.
Quã multa multi hæretici nõ ea in Eccleſia
operantur, non in nido pullos ponunt, con
culcabuntur & conterentur, & nõ ſeruabun
ur. nõ cuſtodientur: in huius.n. carnis ope-
ratricis perſona poſita eſt quędam mulier
ab Apoſtolo Paulo cũ ait, Adam non eſt ſe
ductus, mulier autem ſeducta eſt, poſtea. n.
Adam conſenſit mulieri: nam a ſerpente
mulier ſeducta eſt. Nec modo poteſt aliqua
mala ſuaſio, niſi carnis tuæ primo deſide-
rium commouerit, cui poſtea ſi mente con
ſenſeris, cecidit & paſſer. Si autem vincunt̃
deſideria carnis, tenentur membra ad ope-
ra bona, arma cõcupiſcentię auferuntur, &
incipit turtur hr̃e pullos. Propterea quid ibi
Tim. ait Apoſtolus? Salua aũt erit per filiorũ gene
Co. rationẽ, Mulier vidua ſine filiis ſi perſeuera
uerit, nonne beatior erit? Nunquid ſalua nõ
erit, quia non parit filios? Virgo Dei nonne
melior erit? Nunquid ſalua non erit, quia fi
lios non habet, aut ad Deũ nõ pertinet? Sal-
ua ergo erit mulier, quæ in typo carnis acci
pitur per filiorũ generationem, ideſt, eſt, ſi
faciat opera bona. Sed nõ vbicunq; turtur
inuenit nidum ſibi, vbi ponat pullos ſuos. In
fide vera, in fide catholica, in ſocietate vni-
tatis Eccleſię pariat opera ſua. Propterea &
de illa cum loqueretur Apoſtolus, ita ſubie-
cit, Salua aũt erit per filiorũ generationẽ, ſi
permanſerit in fide & dilectione, & ſanctifi-
catiõe cũ ſobrietate. Permanẽdo ergo in fi-
de ipſa fides nidus eſt pullorũ tuorũ. Nã pp
infirmitatẽ pullorũ turturis tuę, dignatus eſt k.
dñs præbere tibi vñ nidũ faceres: ĩdutus eſt.
n. fœno carnis, vt ad te veniret. In iſta fide
pone pullos tuos, in iſto nido operare ope
ra tua. Qui enim ſunt nidi, vel qs eſt nidus?
Sequitur ſtatim, Altaria tua dñe Deus virtu
tũ.) Cũ dixiſſet, Et turtur ĩuenit ſibi nidũ, vbi
ponat pullos ſuos: quaſi q̃ſiſſes quẽ nidũ? Al
taria tua dñe De⁹ uirtutũ, Rex meus & Deus
meus.] Quis eſt, Rex meus & Deus meus?
Qui regis me, qui creaſti me. Sed hic nidus
eſt & hic peregrinatio, & hic ſuſpiriũ, & hic
tritura, & hic preſſura, qa & hic torcular.
Quid eſt autẽ ꝙ dederat? q̃d cõcupiſcit? quò
it? quo tẽdit deſideriũ noſtrũ? quo nos rapit?
Hic poſitus illa meditat̃, poſitus inter tenta-
tiones, poſitus inter preſſuras, poſitus ĩ tor-
cularibus, ſuſpirãs in ſuperna ꝓmiſſa, quaſi
quid ibi acturus, iã præmeditatur gaudia fu-
tura. Beati, inquit, q habitãt in domo tua.]
Vñ beati? Quid habituri? q̃d acturi? Oẽs qui
beati dr̃r in terra, habent aliquid, & agũt ali
q̃d. Beatus eſt hõ ille, q tot prędiis, tanta fa-
milia, tanto auro & argento habẽdo beatus
dr̃. Beatus eſt, ad illos honores ꝑuenit, ad ꝓ-
conſulatum, ad præfecturam agendam. Bea
tus ergo dicitur, aut habendo, aut agendo.
Vnde autem ibi beati? Quid habituri? quid
acturi? Quid habituri iam ſupra dixi, Beati L.
qui habitant in domo tua. Domum tuam
ſi habueris pauper es: domum Dei ſi habue-
ris diues es. In domo tua timebis latrones,
domui Dei murus ipſe Deus eſt. Beati ergo
qui habitant in domo tua. Poſsident Hie-
ruſalem cœleſtem ſine anguſtia, ſine preſſu
ra, ſine diuerſitate & diuiſione limitum: om
nes habent eam, & ſinguli habent totam.
Magnæ illæ diuitiæ, non anguſtat frater fra-
trem, nulla ibi indigentia eſt. Quid ergo ibi
acturi? Omnium.n. actionum humanarum
mater neceſsitas. Iam fratres breuiter dixi,
Currite animo per quaslibet actiones, vi-
dete

dete ſi eas parit,niſi neceſsitas. Ipſę memo-
rabiles artes q̃ magnæ videntur in ſubueniē
do,patrocinia linguæ & adiutoria medici
M næ:ſunt.n.in hoc ſeculo excellentes actiōes.
Tolle litigatores,q̄bus opitulatur aduoca-
tus?Tolle vulnera & morbos,q̄d curat me-
dicus?Et oēs iſtæ actiones nr̃æ ad quotidia-
nā vitā,quę exiguntur & fiunt,ex neceſsita
te veniunt.Arare,ſeminare,nouellare,naui-
gare,talia oīa opera q̃ parit niſi neceſsitas
& indigētia?Tollę famē,ſitim,nuditatē, cui
opus ſunt iſta oīa?Hęc ſunt q̃ nobis iubenē
bona opera:nā iſta quę cōmemoraui hone-
ſta ſunt,ſed oīum hominū,exceptis operib.
peſsimis,loquor deteſtabilib.operibus,flagi
tiis & facinoribus, homicidiis & effractu-
ris,adulterijs, illa nec deputo īter actiōes
humanas.Hæc honeſta loquor,nō parit niſi
neceſsitas, neceſsitas fragilitatis carnalis.
Hęc etiā quæ dixi iuberi nobis, Frange eſu
Ibidem. riēti panē tuū. Cui frangis vbi nemo eſurit?
Egenū ſine tecto induc in domū tuā:Quem
Mat.25. hoſtpitē ſuſcipias, vbi oēs in patria ſua vi-
uūt?Quē viſitas ęgrotum,vbi perpetua ſani
tate gaudēt?Quē concordas litigioſum, vbi
pax ſempiterna eſt?Quē ſepelis mortuū,vbi
ſp̃ viuitur?Nihil ergo horū acturus eris ex
operibus honeſtis illis oīum hominū,nihil
acturus es ex iſtis bonis operibus, quia iſti
pulli turturis iā volabant de nido. Quid er-
go?Iam dixiſti quid habituri ſumus,Qui ha
A bitant in domo tua beati ſunt.Dic ettiam q̄d
acturi ſunt,quia non video ibi aliquas ne-
ceſsitates,quæ me impellant ad agendum.
Ecce modo quod loquor & diſputo,neceſ-
ſitas parit.Nunquid enim ibi talis diſputa-
tio erit,quę quaſi doceat ignaros quæ qua-
ſi commemoret obliuioſos? Aut vero in il
la patria Euangelium recitabitur,vbi ipſum
Dei verbum contemplabitur. Ergo quia di-
xit iſte deſiderās & ſuſpirans ex voce noſtra
quid habituri ſumus in illa patria, cui ſuſpi
ratur & ait:Beati qui habitāt in domo tua:
dicat,& quid acturi ſumus?In ſecula ſeculo
rum laudabunt te.Hoc erit totū negociū
noſtrum,ſine defectu,halleluia. Non vobis
fratres videatur,quaſi faſtidium ibi futurum
quia ſi modo hoc diu dicatis non duratis ab
illo gaudio,neceſsitas vos auertit.Et quianō
tm̄ delectat ꝙ non vr̃, ſi tanta alacritate in
ipſa preſſura & fragilitate carnis laudamus
ꝙ credim us,qūo laudabimus ꝙ videbi[...]
Cū abſorpta fuerit mors in victoria,cū m[...] 1.Co
tale hoc induerit immortalitatē, & cor[...]
ptibile hoc induerit incorruptionē: ne[...]
dicet,diu ſteti:nemo dicet,diu ieiunaui, d[...] B
vigilaui,Stabilitas.n.magna ibi,& ipſa i[...]
mortalitas iā corporis nr̃i ſuſpenditur in [...]
tēplatione Dei.Et ſi mō verbū hoc ꝙ vob[...]
erogamus tam diu fragilitatē carnis noſt[...]
ſtantē tenet,q̄d nobis faciet illud gaudiu[...]
Qūo nos mutabit?Similes enim ei erimu[...]
quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Iam [...]
miles illi,qn̄ deficiemus?quo auertemur? [...]
curi ergo ſimus fratres,non nos ſatiabit n[...]
laus Dei.Si deficias ab amore,deficies a l[...]
de:ſi autem amor ſempiternus erit, quia i[...]
la inſatiabilis pulchritudo erit,noli timer[...]
ne non poſsis ſemper laudare, quem ſem[...]
poteris amare.Ergo beati qui habitāt in d[...]
mo tua,in ſecula ſeculorū laudabūt te.Hu[...]
vitę ſuſpiramus.Sed qūo illic veniem⁹? Be[...]
tus vir cuius eſt ſuſceptio eius abs te dn̄e.
Intellexit vbi eſſet,quia per fragilitatem ca[...]
nis ſuæ ad illam beatitudinem volare no[...]
poſſet.Circunſpexit pondera ſua, quia dic[...]
tur alio loco, Corpus enim quod corrūpi[...]
aggrauat animā, & deprimit terrena inha Sapi
bitatio ſenſum multa cogitantem. Spiritu[...]
ſurſum vocat,pondus carnis deorſum reu[...]
cat.Inter duos cōatus ſuſpenſionis & pōde[...]
ris colluctatio quædā eſt, & ipſa collucta[...]
tio ad preſſurā pertinet torcularis. Audi ip[...]
ſam luctam de torculari ab Apoſtolo exp̄ſ[...]
ſam,quia & ipſe ibi conterebatur, ibi præ- C
mebatur:Condelector,inquit, legi Dei ſe-
cundum interiorem hominem. Video au- Rom.
tem aliam legem in membris meis repu-
gnantem legi mentis meæ, & captiuum me
ducentem in lege peccati,quæ eſt in mem-
bris meis.Magna lucta, & euadendi magna
deſperatio,niſi ſubueniat de conſequenti.
Infœlix ergo homo, quis me liberabit de
corpore mortis huius? Gratia Dei p̄ Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Ergo & hic
in iſto pſalm. vidit illa gaudia,cogitauit ani
mo: Beati qui habitant in domo tua do-
mine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.
Sed quis illuc aſcendit?Quid faciam de car-
nis pondere? Beati qui habitant in domo
tua,in ſecula ſeculorum laudabunt te.Cōde
lector enim legi Dei ſecundum interiorem
homi-

iominē.Sed q̃d faciam ? Q̃uo volabo? Q̃uo
eruenia? Video enim aliam legē in mēbris
neis repugnantē legi mētis meæ. Dixit se in
œlicē & dixit, Quis me liberabit de corpo
e mortis huius, vt inhabitē in domo domi-
i, & in secula seculorū laudē eū ? Quis me
D berabit ? Gratia Dei per Iesum Christum
ñm nostrum. Sicut ergo in uerbis apostoli
li difficultati, & quasi inextricabili luctæ
ibuenit q̃d subiecit, Gratia Dei per Iesum
hsum dñm nostrū: sic & hic cū suspiraret
amante desiderio in domū Dei, & in illas
iudes Dei, cōsiderata grauedine corporis
ii, & mole carnis suę, & desperatione qua
am suborta: rursus in spe euigilauit & ait,
eatus uir cuius est susceptio eius abs te do
nine. Quid ergo p̃stat Deus in hac gratia ei
uē suscipit perducendum? Sequit̃, & dicit,
scensus in corde eius]Facit illi gradus q̃-
us ascendat. Vbi illi facit gradus? In corde.
Quāto ergo plus amaueris, tāto plus ascen-
es. Ascensus, inquit, in corde eius Dispo-
uit.]Quisquis suscipit eum: Beatus.n.cuius
st susceptio eius abs te domine, q̃a p se nō
otest, opus est ut gratia tua suscipiat. Et q̃d
acit gratia tua? Disponit ascensus in corde.
Vbi disponit ascensus? In corde? In cōualle
plorationis.]Ecce habetis torcolar conual-
ē plorationis: ipse lachrymæ piæ cōtribu-
atorū, mustū sunt amantiū. Ascensus in cor
le eius disposuit. Vbi ergo disposuit? In cō-
ialle plorationis. Hic enim disposuit ascen
115 us in conualle plorationis: hic enim plora
ur, vbi seminat̃. Euntes, inq̃t, ibant & flebāt,
mittentes semina sua. Ergo ascensus in cor-
de tuo sunt dispositi a Deo per gratiā ipsius
Amando ascende: Inde cantat̃ canticū gra-
duū. Et vbi tibi disposuit hos ascēsus? In cor
I de, in conualle plorationis. Dixit, vbi dispo-
suit, q̃d disposuit. Quid disposuit? Ascēsus.
Vbi? Intus in corde. In qua regione, & quo
habitationis loco? In cōualle plorationis. Et
quo ascēdat? In locū quē disposuit,]Quid
est hoc fratres in locū quē disposuit? Quem
locū diceret, quem disposuit si dici posset,
dcm̃ tibi est, Ascēsus disposuit in corde, in
Co.2. cōualle plorationis. Quæris quò Quid tibi
dicturus est? Q̃d oculus nō vidit, nec auris
audiuit, nec in cor hominis ascendit, Collis
est, mons est, terra est, pratum est, prope om
nia ista dictus est locus ille, nō quod sit per
proprietatem, sed persimilitudinē. Videmus
enim nunc per speculum in ænigmate quid I.Co. 13.
sit ille locus, tunc uidebimus facie ad faciē.
Quis explicet? Noli ergo q̃rere quo dispo-
suit locū quem disposuit. Ipse nouit quò, ip
se nouit qui disposuit quo te ducat, cuius as F
census in corde disposuit. Quid times ascē- Rom.7.
dere, ne erret qui te ducit? Ecce in conualle
plorationis disposuit ascensus, in locū quē
disposuit. Ploramus modo, vnde? Vbi dispo
siti sunt nostri ascensus. Vnde ploramus, ni-
si inde, vnde se miserum exclamabat Apo-
stolus, q̃a videbat aliam legem in membris
suis repugnantem legi mentis suæ? Et vnde
hoc nobis? Ex pœna peccati. Et putabamus
nos facile iustos esse posse quasi viribus no
stris, antequam acciperemus mandatum.
Adueniente autem mandato peccatum reui Ibidem.
xit, ego autem mortuus sum, hoc ait Apo-
stolus: data est enim lex hominibus, nō quæ
saluaret eos iam, sed per quam cognosce-
rent in qua ægritudine iacebant. Audi verba
apostoli, Si enim data esset lex quæ posset
viuificare, vere ex lege esset iustitia, sed con Gala. 3.
clusit scriptura omnia sub peccato, vt pro-
missio ex fide Iesu Christi daretur credenti
bus. Veniret gratia post legem, inueniret ho
minem non solum iacentem, sed iam etiam
confitentem & dicentem, Miser ego homo,
quis me liberabit de corpore mortis huius?
Vt opportune veniret medicus ad conual-
lem plorationis, & diceret, Certe cognoui- Rom.7.
sti, quia cecidisti, audi me ut surgas, qui me
contempsisti vt caderes. Data est ergo lex vt
ęgrum de morbo conuinceret, qui sibi sa-
nus videbatur vt peccata demonstrarentur,
non vt auferrentur. Demonstrato peccato
per datam legem, auctum est peccatum, q̃a Rom. 7.
peccatum est & contra legem, Occasione,
inquit, accepta peccatum per mandatum
operatum est in me, omnem concupiscen-
tiam. Quid est, occasione accepta per man- G
datum? Acceptum mandatum quasi viri-
bus suis conati sunt facere homines, victi Rom. 5.
concupiscentia, mandati etiam ipsius tran
gresione rei facti sunt. Sed quid ait Aposto-
lus? Vbi aūt abundauit peccatum, superabū-
dauit gratia: idest auctus est morbus, com-
mēdata est medicina, p̃pterea fratres, quin-
que illæ portic⁹ Salomonis: nunq̃d curabāt
ægrotos, vbi erat piscina in medio eorum?

Et iacebant, inquit, ægroti in quinque porticibus, in Euágelio lectum habemus. Quinque illę porticus, lex est ī quinq; libris Moysi. Ad hoc producebanť ęgroti de domibus suis, vt iacerent in porticibus. Ergo lex pro ducebat ęgrotos, nō sanabat: sed benedictione Dei turbabať aqua, tanꝙ angelo descendēte. Visa aqua turbata, qui poterat vnus descēdebat & sanabať. Aqua illa cincta quinque
H porticibus, populus Iudęorum erat lege cōclusus, hunc pturbauit dñs pſentia sua, vt occideretur, nisi. n. descensu suo dñs perturbaret populū Iudęorū, nunꝙ crucifigereť. Itaque pturbata aqua passionem dñi significabat, quæ facta est, perturbata gente Iudęorū. In hanc passionē credit languidus, tanꝙ in aquam turbatam descendens & sanabatur. Qui non sanabatur legē. i. porticibus, sanať gratia p passionis fidē dñi nostri Iesu Christi. Vnus, quia vnitas. Ergo & hic quid ait? Ascensus in corde eius, dispo suit in conualle plorationis, in locū quem disposuit: iam in illo loco gaudebimus. Quare aūt in conualle plorationis? Et ex qua conualle plorationis ad illū locū gaudij veniemus? Nam & bñdictionē, inquit, dabit qui legē dedit.]Afflixit nos lege, ꝓsit nos lege oñdit nobis torcular, vidimus pſſuram, carnis nrę tribulationē cognouimus, ingemuimus reuelante
Rom. 7. peccato, aduersus mentē nr̃am clamauim⁹, Miser ego hō, sub lege gemuimus. Quid restat, nisi vt bñdictionē det qui legem dedit? Adueniet gratia post legem, ipsa est benedictio. Et quid nobis præstitit ista gratia & be-
I nedictio? Ambulabunt a virtutibus in virtu-
1. Co. 12 tē.]Hic. n. per gratiā multę virtutes dantur. Alij quidē datur per spm̄ sermo sapientiæ, alij sermo sciæ ẜm eundē spiritū, alij fides, alij donatio sanitatū, alij genera linguarum, alij interptatio sermonū, alij prophetatio.
1. Co. 1. Multæ virtutes, sed hic necessariæ, & ab his virtutibus imus in virtutem. Quam virtutē? Christum Dei virtutē & Dei sapientiā. Ipse dat diuersas virtutes in loco hoc, qui ꝓ omnibus virtutib. necessarijs, in conualle plorationis & vtilitatibus dabit vnam virtutē seipsum. Nam & virtutes agendę vitæ nrę quatuor describunť a multis, & in scriptura inueniuntur. Prudentia dicitur, qua dinoscimus inter bonū & malū. Iustitia dr̃, qua sua cuiq; tribuimus nemini quicquā debentes, sed oēs diligentes. Temperantia dr̃, qua libidines refrenamus. Fortitudo dr̃, qua omnia molesta toleramus. Istę virtutes nunc in cōualle plorationis per gratiam Dei donantur nobis. Ab his virtutibus imus in illam virtutē. Et quæ erit illa virtus, nisi solius contemplationis Dei? Necessaria ibi nō erit ista prudentia, vbi nulla mala occursura sunt q̃ vitemus. Sed quid putamus fratres? Nō ista iustitia, vbi nulla erit cuiusquā indigētia, cui subuenire debeamus. Non ista temperantia, vbi nulla erit libido refrenanda: nō ista fortitudo, vbi nulla erunt mala toleranda. Ergo ab his virtutibus huius actionis ibimus in virtutem illius contemplationis, qua cotēplemur Deū, sicut scriptū est, Mane astabo tibi & contēplabor. Et audi quia ab huius actionis virtutibus, in illam contēmplationē ibimus: sequitur ibi, Ibunt a virtutibus in virtutem. Quam virtutē? Contēplandi. Quid est contemplandi? Apparebit Deus deorum in Sion.] Deus deorū, Christus Christianorum. Qūo Deus deorum, Christus Christianorum? Ergo dixi, dij estis, & filij altissimi oēs. Dedit. n. eis potestatē filios Dei fieri illi in quem credimus, pulcher, sponsus, q̃ hic propter deformitatē nostram deformis apparuit: Quia vidimus eum, inquit, & nō habebat speciem neque decorē. Finita oī necessitate mortalitatis, sicuti est Deus apud Deum, verbum apud p̃rem, per q̄ facta sūt oīa, apparebit mundis corde, Beati. n. mundo corde qm̄ ipsi Deū videbunt, Apparebit Deus deorū in Sion. Et rursus iste a cogitatione illorū gaudiorū redit ad suspiria sua. Videt quid præuenerit spe, & vbi adhuc sit re. Apparebit tunc Deus Deorum in Sion, hoc est vnde gaudebimus, ipsum in secula seculorum laudabimus. Sed adhuc mō tempus est orandi, tempus deprecandi, & si aliquantulum gaudendi, sed adhuc in spe ibi peregrinatione sumus, in conualle plorationis sumus. Ad huius ergo loci gemitum rediens dicit: Domine Deus virtutum exaudi precem meam, auribus percipe Deus Iacob.) Quia & ipsum Iacob fecisti, & de Iacob Israel. Apparuit enim illi Deus & dictus est Israel videns Deum. Audi ergo me Deus Iacob, & fac me Israel. Quando fiam Israel? Cum appparebit Deus Deorū in Siō. Protector nr̃ aspice Deus.]Sub vmbra alarū

tuarum

tuarum sperabũt, ideo protector nr̄ aspice Deus, Et respice in faciem Chr̄i tui.) Quando enim nõ respexit in faciẽ Chr̄i sui Deus? Quid est respice in faciem Christi tui? Per faciem innotescimus. Quid est ergo, respice in faciem Christi tui? Fac innotescere omnibus Christum tuũ. Respice in faciẽ Chr̄i tui: notus sit oĩbus Christus tuus vt possimus ire a virtutibus in virtutẽ, & possit superabũdare gr̄a, quoniã abũdauit peccatũ. Qm̃ melior est dies vna in atrijs tuis, super milia.) Atria illa sunt in quę suspirabat, in q̃ deficiebat. Desiderat & deficit anima mea ĩ atria dn̄i. Melior ibi est dies vna sup̲ milia dierum. Milia dierum desiderant homines, & multũ volunt hic viuere: contẽnant milia dierum, desiderent vnum diem, qui non habet ortũ & occasum. Vnum diem, diẽ sempiternũ cui non cedit hesternus, quem non vrget crastinus. Ipse vnus dies desideretur a nobis. Quid nobis est cũ milib. dierũ? Imus a milibus dierũ ad vnum diem. Ad vnũ diẽ festinemus, sicut imus a virtutibus in virtutẽ. Elegi abijci in domo dn̄i magis, quã habitare ĩ tabernaculis peccatorũ.] Inuenit. n. iste conuallem plorationis, inuenit iste humilitatem vnde ascẽdat. Scit quia si se extollere voluerit cadet, si se humiliauerit erigetur, elegit abijci vt subleuetur. Quam multi præter tabernaculum hoc torcularis dn̄ici, idest, præter Ecclesiã catholicam volentes subleuari & amantes honores suos, nolunt cognoscere veritatẽ. Si esset illius in corde versus iste. Elegi abijci in domo dn̄i magis q̃ habitare in tebernaculis peccatorũ: nõne abiicerent honores, & currerẽt cõuallẽ plorationis, & hinc ascẽsus ĩ corde, & hinc irent a virtutibus in virtutẽ, ponentes spem suam in Christo, nõ in nescio quo hoĩe? Bona vox, gaudẽda vox, eligẽda vox, Elegi abiici in domo dn̄i magis, quã habitare in tabernaculis peccatorum. Ipse elegit abiici in domo dn̄i, sed ille qui inuitauit ad conuiuiũ eligentẽ inferiorẽ locum, vocat ad superiorem & dicit illi, Ascende. Ipse nõ elegit nisi esse in domo domini, in quocunque loco, non tñ extra limen. Quare elegit abiectus esse in domo domini magis q̃ habitare in tebernaculis peccatorũ? Quia misericordiã & veritatẽ diligit Deus.] Dn̄s misericordiã diligit, q̃ mihi primo subuenit: veritatẽ diligit, credenti det quod promisit. Audi misericordiam & ueritatem in Apostolo Paulo, prius Saulo p̄secutore, indigebat misericordia, & dixit in se factam, Qui 1.Ti.1.
prius fui blasphemus & persecutor & iniuriosus, sed misericordiã cõsecutus sum, vt ĩ me ostenderet Christus Iesus omnem longanimitatem, in eos, q credituri sunt illi in vitam æternam, vt cũ indulgentiam tantorum scelerum acciperet Paulus, nemo desiderare posset sibi donari, quęcunq; peccata, Ecce habes misericordiã: noluit tũc De⁹ exercere veritatem, vt puniret peccãtẽ. B
Etenim si puniretur peccator, nonne veritas esset? Aut auderet dicere, nõ debeo puniri, qui non posset dicere, nõ peccaui? & si diceret, Nõ peccaui, cui diceret? Quẽ falleret? Ergo primo dominus misericordiã in eũ prærogauit, post misericordiã, veritatẽ, Audi illũ iam exigentẽ veritatẽ, Primo ergo, inq̃t, misericordiã cõsecutus sum qui prius fui blasphemus & p̄secutor & iniuriosus, sed gratia Dei sum id qđ sum. Postea dicit cũ passioni p̄pinquaret, Bonũ agonẽ certaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui, superest mi 1.Cor.1.
hi corona iustitię. 1.Tim.6.
Ille qui tribuit misericordiã, seruat ueritatem. Vnde seruat ueritatem. Quã reddet mihi dominus in illo die iustus iudex. Ibidem.
Indulgentiã donauit, coronã reddet: donator est indulgẽtię, debitor coronę. Vnde debitor? accepit aliquid? cui debet aliqd Deus? Ecce videmus q̃a tenet eũ debitorem Paulus. Consecutus est misericordiam exi- C
gens veritatem. Reddet mihi, inquit, dominus in illo die. Quid tibi reddet, nisi qđ tibi debet? Vnde tibi debet? quid ei dedisti? Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Debitorẽ dominus ipse fecit se, non accipiendo sed promittẽdo: non ei dicitur, Redde quod accepisti: sed, redde qđ p̄misisti. Misericordiã mihi erogauit inq̃t, vt faceret me innocentẽ, 1.Tim.3.
nã prius fui blasphemus & iniuriosus, sed ex illius gr̄a factus sum innocẽs. 1.Co.15.
Ille aũt q prærogauit misericordiã, negare poterit debitũ? 1.Tim.6.
Diligit misericordiã & ueritatẽ. gratiã & gloriam dabit.) Quã grãm, nisi de qua ipse dixit, Gr̄a Dei sum id qđ sum? Quã gloriam, nisi de qua ipse dixit, Superest mihi corona iustitiæ? Ideo Dn̄s, inq̃t, nõ priuabit bonis ambulantes in innocentia.) Quare ergo homines nõ vultis tenere innocen-

tiam,nisi vt habeatis bona?Non vultis tene-
re innocentiam, vt non reddat quod ille as-
signat?Aurum vult habere & perdit innocē-
tiam. Quid lucratur?quid damnificatur?Ha-
bet lucrum auri, passus est damnum innocē
tię.Est aliquid præciosius innocentia? Sed si
innocentiam retinebo,inquit, pauper ero.
Paruæ ne diuitiæ ipsa innocentia? Si arcam
plenam auro habueris, diues eris:si cor ha-
D bueris plenum innocentia, pauper eris? Sed
hæc bona desideramus mō in egestate,in tri
bulatione,in cōualle plorationis,in pręssu-
ra,in tentationibus serua innocentiam. Erit
enim postea ēt bonum tuū, quod desideras
immortalitas,impassibilitas erit postea:ipsa
sunt bona quę seruat Deus iustis suis. Nam
bona quæ mō desideras pro magno, pp q̄
vis esse nocens & non innocēs, attēde illa q
habeant,qui talibus abūdant. Vides diuitias
apud latrones, apud impios, apud scelera-
tos,apud turpes,apud flagitiosos & facino-
rosos. vide diuitias, dat illis Deus ista pp cō
munionē generis humani, pp abundantem
affluentiam bonitatis suæ, qui ēt solem suū
Matt. 5. oriri facit super bonos & malos,& pluit su-
per iustos & iniustos. Tāta dat & malis,& ti
bi nihil seruat? Falsum est qđ tibi promisit?
Seruat,securus esto. Qui misertus est tui cū
esses impius,deserit te cū factus est pius? Qui
peccatori donauit mortē filii sui, quid ser-
uat saluato per mortē filii sui? Securus er-
go est,Tene debitorē, qa credidisti in pmis
sorē. Dn̄s non priuabit bonis ambulantes in
innocentia. Ergo quid nobis hic restat in tor
culari,in afflictione,in re dura, in præsentia
vitæ periculosæ? Quid nobis restat vt illuc
E perueniamus? Domine Deus virtutum, bea
tus homo qui sperat in te.

In Psalmum octuagesimumquartum,
Enarratio.

DEprecati sumus dn̄m Deū nr̄m, vt ostē
dat nobis misericordiā suā,& salutare
suū det nobis. Dictū est hoc quidē in pphe
tia,cum primū psalmi isti dicerentur & scri
berentur, cæterum q attinet ad hoc tp̄s,iam
ostendit dn̄s gentibus misericordiā suam,&
dedit eis salutare suū. Ille quidem ostendit,
sed multi sanari nolunt, vt videant hoc qđ
ōndit. Sed quia ipse sanat oculos cordis ad
videndum se, ppea cum dixisset, Ostēde no
bis misericordiam tuam, tanquā multis cę-
cis dicturis, qūo videbimus, cum cœperit
ostēdere,adiunxit, Et salutare tuū da nobis.
Dando.n. salutare suum sanat in nobis,vnde
possimus videre quod ostendit, nō qūo me
dicus hō ipse curat vt lucem istam ostendat
eis quos curauerit:& aliud est ista lux, quā
demonstraturus est:aliud aūt ipse medicus,
qui curat oculos quibus ostendat lucē, quæ
lux non est ipse medicus. Non ergo sic dn̄s
Deus noster. Ipse est.n. medicus qui curat vn
de nos uidere possumus, & ipse est lux q̄ ui
dere possumus. Totum tn̄ psalmū breuiter
q̄tum possumus, quantū donat dn̄s, pro an-
gustia tp̄is attēte curramus. Titulus eius est,
In finem, filiis Chore psalmus.] Finē nō in-
telligimus, nisi quē dicit Apostolus. Finis.n.
legis Christus ad iustitiā omni credenti. Er-
go cū primo in titulo psalmi posuit,in finē,
direxit cor nr̄m in Chr̄m. In illum si inten-
damus nō errabimus,qa ipse est ueritas quò
festinamus, & ipse est uia p quā currimus.
Quid est,filijs Chore?Interpretat̄ Chore ex
verbo Hebræo,in latinū caluum. Ergo filiis
Chore,filiis calui. Quid est iste caluus?Non
vt irrideamus illū,sed vt ploremus ante illū.
Nā & irriserunt illū quidā, & a dęmonib.
vastati sunt qūo in Regnorū libro caluū He
lisæū irriserūt pueri dicebātq; post illū, cal
ue calue, pcesserūt vrsi de sylua & comede
rūt pueros male ridētes, & plāgendos a pa-
rentib. suis. Significauit hoc fcm̄ prophetia
quadā futurū dn̄m nr̄m Iesum Chr̄m. Ille.
n. a Iudęis irridētib. velut caluus irrisus est,
q in Caluariæ loco crucifixus est. Nos aūt si
in illū crediderimus, filii ipsius sumus, No-
bis ergo cantat̄ psalmus iste, vbi inscribit̄ fi
liis Chore. Sumus.n. filii spōsi. Ille qppe spō
sus dās arras spōsæ suæ sāguinē suū & sp̄um
suū,quo locupletauit nos interim in ista pe
grinatione, adhuc aūt seruat nobis occultas
diuitias suas. Vn̄.n. tale pignus dedit? Quid ē
qđ seruat? Itaq. cantat ei ppheta ī futurū, &
vtit̄ verbis quasi iā pteriti tp̄is tanq̄ fcā dicit
quæ futura erant: quia apud Deum & qđ fu
turum est iam factum est. Ibi ergo prophe-
ta videbat futura nobis, iam uero facta in il-
lis prouidentia & prędestinatione certissi-
ma, qūo dicit & in illo psalmo, ubi omnes
Christum agnoscūt: sic. n. recitatus est psal-
mus

mus tanq̃ Euãgeliũ legatur. Foderunt man⁹
Psal. & pedes meos,dinumerauerũt omnia oſſa
mea:ipſi vero cõſiderauerũt & cõſpexerũt
me,diuiſerunt ſibi veſtimenta mea,&ſuper
veſtẽ meã meã miſerunt ſortem. Quis non
I legente lectore pſal.agnoſcat euangeliũ, &
tñ cũ diceret in pſal.non dictũ eſt, Foſſuri
ſunt manus meas & pedes,ſed,foderũt ma-
nus meas & pedes meos,nec dictũ eſt,Dinu
meraturi ſunt oſſa mea:ſed, dinumerauerũt
oſſa mea,nec dictũ eſt, Diuiſuri ſunt veſti-
menta:ſed,diuiſerunt ſibi veſtimenta mea
Hæc omnia quę futura videbat Propheta,
tanquã præterita indicabat,Sic & hic, Bene
dixiſti dñe terrã tuã:]tanq̃ iã fecerit,Auerti
ſti captiuitatẽ Iacob.]Populus eius anti-
quus Iacob,Iacob populus Iſrael natus de
ſemine Abrahæ in re,ꝓmiſsione,futurus ali-
qñ hęres Dei erat.Quidã ergo ille populus
cui datũ eſt teſtm̃ vetus,figurabat teſtm̃ no-
uũ.Illa figura erat,expreſsio veritatis.In illa
aũt figura ſm quandam prænunciationẽ fu-
turorũ,data eſt illi populo terra quędã pro
miſsionis in quadã regione, vbi habitauit
populus Iudæorũ,ubi eſt ẽt Hieruſalẽ ciui-
tas,cuius nomẽ oẽs audiuimus. Hãc ergo
terrã cũ accepiſset ille populus, ab hoſtib.
ſuis vicinis circunquaq; inimicãtib.multas
moleſtias patiebat̃,& cũ peccabat in Deũ
ſuũ,dabat̃ in captiuitatẽ,nõ ad interitũ, ſed
ad diſciplinã,nõ dãnante patre, ſed flagellã
te,& cũ obſeſſa eſſet,liberabat̃, & aliquo-
tiens captiuata eſt & liberata eſt illa gens,&
mõ in captiuitate eſt,& hoc ꝑ peccato ma
gno,ꝙ dñm ſuũ crucifixit.Quid igitur ſm
iſtos accipimus,ꝙ ait, Auertiſti captiuitatẽ
Iacob? An forte intelligimus hic aliã capti-
uitatẽ,de qua oẽs nos volumus liberari? Nã
oẽs pertinemus ad Iacob, ſi pertinemus ad
ſemen Abrahę,hoc.n.dicit Apoſtolus, In
Iſaac vocabitur tibi ſemen,ideſt,nõ hi qui
filii carnis hi filii Dei,ſed filij ꝓmiſsionis in
ſemen deputantur.Si filij ꝓmiſsionis in ſe-
men deputantur offendendo dñm. Iudæi
degenera uerunt: nos promerendo Deum
de gente Abrahæ facti ſumus,non pertinen
tes ad carnem,ſed pertinẽtes ad fidẽ.Imita-
ti enim fidem,filii facti ſumus:illi autem de
generando a fide exhęredari meruerunt.
Nam,ut hoc noueritis, quia perdiderunt
illud ꝙ nati erant de Abrahã,cũ ſe arrogan
ter iactarent audiente dño noſtro Ieſu Chri
ſto gloriantes de ſanguine,& non de vita,&
dicerent dño,Nos pr̃em habemus Abrahã:
& ait illis dñs tanquã degenerantib. Si filii *Ioan.8.*
Abrahæ eſtis,facta Abrahæ facite.Si ergo il
li propterea iã non filii,quia non faciebant
facta Abrahæ,nos ꝓpterea filii,q̃a facim⁹ fa
cta Abrahæ.Quæ ſunt facta Abrahæ quę fa
cimus? Credidit aũt Abrahã Deo,& deputa
tũ eſt illi ad iuſtitiam.Ergo omnes ad Iacob *Gen.15.*
pertinemus,imitantes Abrahę fidẽ qui cre
didit Deo,& deputatũ eſt illi ad iuſtitiam. *Gala.*
Quę eſt ergo illa captiuitas, vñ nos volu- K
mus liberari? Puto enim neminẽ noſtrũ mõ
eſſe apud Barbaros,nec aliquã gentẽ irruiſ-
ſe armatã,& captiuos duxiſſe nos. Sed mõ
oſtendo quandã captiuitatem in qua gemi-
mus,& vñ nos liberari cupim⁹.Paulus apo
ſtolus ꝓcedat & ipſe illã dicat, ſit ipſe ſpe
culũ noſtrũ,ille loquat̃,& nos ibi videam⁹.
Nemo eſt qui nõ ſe hic agnoſcat, ait ergo
ille beatus Apoſtolus,Condelector enim le
gi Dei ſecundũ interiorem hominem. Intus *Rom.7:*
me delectat lex Dei.Video autem aliam le-
gẽ in mẽbris meis,repugnantem legi men-
tis meæ.Iam audiſti legem, audi pugnam,
captiuitatem nec dum audieras, audi quę
ſequuntur.Repugnantem, inquit, legi men
tis meæ,& captiuum me ducentem in lege
peccati quæ eſt in mẽbris meis, agnouimus
enim captiuitatem. Quis noſtrum eſt qui
nolit ſe de ipſa captiuitate liberari? Et unde
liberabimur? Qm̃ hoc cantauit iſte pſalm.
futurum,Auertiſti captiuitatem Iacob. Cui
dixi? Chriſto, ꝓpter in finẽ, propter filios
Chore: ille enim auertit captiuitatẽ Iacob.
Audi,& ipſum Paulum confitentem, cum
diceret ſe trahi captiuum a lege in membris
ſuis repugnãte legi mentis ſuę, exclamauit
ſub illa captiuitate, & ait, Infœlix ego hõ, *Ibidem.*
q̃s me liberabit de corpore mortis huius?
Quæſiuit q̃s eſſet, & ſtatim illi occurrit,
Gr̃a Dei ꝑ Ieſum Chr̃m dñm noſtrum. De
hac gratia Dei propheta dicit huic dño no
ſtro Ieſu Chriſto. Auertiſti captiuitatem L
Iacob.Attendite captiuitatem Iacob,atten-
dite,quia hoc eſt,auertiſti captiuitatem no
ſtram,non liberando a Babaris, in quos
non incurrimus:ſed liberando nos ab ope
ribus malis,a peccatis noſtris,per quæ no-
bis ſatanas dominabatur. Si quis enim

liberatus fuerit a peccatis suis, nō habet vñ M ei dominetur princeps peccatorũ. Qũo . n. auertit captiuitatẽ Iacob? Videte quia ista liberatio spiritalis est: videte q̃a intus agitur. Remisisti, inquit, iniquitatẽ plebis tuę, operuisti oĩa peccata eorũ.] Ecce vñ auertit captiuitatẽ, quia remisisti iniquitatẽ. Iniquitas tenebat captiuũ, remissa iniquitate liberaris. Cõfitere ergo te esse in captiuitate, vt dignus sis liberari. Nã qui hostẽ suũ non intelligit, qũo inuocat liberatorem? Operuisti oĩa peccata eorũ. Quid est, operuisti? Vt nõ illa videres. Quid est, ut non illa videres? Vt non in illa vindicares, Noluisti videre peccata nr̃a, & iõ nõ vidisti, q̃a ipsa videre noluisti. Operuisti oĩa peccata eorum. Sedasti oẽm irã tuam, auertisti ab ira indignationis tuæ.) Et qm̃ de futuro ista dñr, quãuis verba pręterita sonẽt, seq̃tur & dicit, Cõuerte nos dñe sanitatũ nostrarũ.) Qũo narrat quasi factũ esset, & qũo orat vt fiat, nisi quia voluit ostendere præterita verba se in ꝓphetia dixisse, nondũ aũt factũ esse ꝙ dicebat iã factũ? Hinc ostendit, quia orat vt fiat. Conuerte nos dñe sanitatum nostrarũ. Et auerte iracũdiam tuã a nobis.) Nonne iamdudum dicebat, Auertisti captiuitatẽ Iacob, operuisti oĩa peccata eorũ, sedasti oẽm irã tuã, auersus es ab ira indignationis tuę, quomodo & hic est, Auerte iracundiã tuam a nobis? rñdet tibi Propheta, Illa dico quasi facta, quia video futura: quia vero nũdum facta sunt, oro vt ueniant quæ iam vidi. Auerte iracundiam tuam a nobis, Nõ in æternum irascaris nobis.] De ira enim Dei mortales sumus, & de ira Dei in ista terra in egestate & labore vultus nostri manducamus panem, Hoc. n. audiuit Adam quando peccauit, & Adam ille omnes nos eramus, quia in Adam omnes moriuntur. Quod ille audiuit, secutum est & nos. Non enim eramus iã nos, sed eramus in Adam; ideo quicq̃d euenit ipsi Adã, secutum est & nos vt moreremur: omnes quippe in illo fuimus. Ea enim peccata parentum non pertinent ad filios, quæ faciunt parentes iam natis filiis. Iam enim nati filij ad se pertinent, & parentes ad se pertinent. Itaque illi qui nati sunt si tenuerint vias parentum suorum malas, necesse est ut portẽt & merita ipsorum. Si autẽ mutauerint se & non fuerint imitati parẽtes malos, incipiũt hr̃e meritũ suum, non meritũ parentũ suorũ. Vsq; adeo aũt non tibi obest peccatũ patris tui si te mutaueris, vt nec ipsi pr̃i tuo obsit si se mutauerit, sed iã ꝙ accepit ad mortalitatẽ, ista radix nr̃a duxit de Adam. Quid duxit? Istã fragilitatẽ carnis, hoc tormentũ dolorũ, hanc domũ paupertatis, hoc vinculũ mortis, & laqueos tentationũ. Portamus oĩa ista in carne hac & ira Dei est ista, quia vindicta Dei est. Sed q̃a futurũ erat vt regeneraremur, & credendo noui efficeremur, atq; in resurrectione oĩs illa mortalitas absumeretur, & nouitas totius hoĩs repararetur, Sicut. n. in Adã oẽs moriuntur, sic & in Chr̃o oẽs viuificabunt: hoc videns Propheta ait, Non in æternũ irascaris nobis. Vel extendas irã tuã a generatione in gñationẽ.] Fuit prima generatio mortalis de ira tua, erit altera generatio immortalis de misericordia Dei. Quid ergo? Hoc tibi p̃stitisti tu o hõ, vt quia cõuersus es ad Deũ, merearis misericordiã ipsius? Qui aũt cõuersi nõ sũt, nõ sunt adepti misericordiã, sed inuenerũt irã. Quid aũt? Vt cõuertereris posses, nisi vocareris? Nõne ille q̃ te vocauit auersum, ipse præstitit vt conuertereris? Noli ergo tibi arrogare nec ipsam cõuersionẽ, quia nisi te ille vocaret fugientẽ, non posses conuerti. Propterea & ipsius cõuersionis beneficium Deo tribuens Propheta orat, & dicit. Deus tu cõuertens viuificabis nos.) Et non quasi nosipsi nr̃a spõte sine misericordia tua conuertimur ad te, & tu viuificabis nos: sed tu cõuertens viuificabis nos, vt nõ solũ uiuificatio nr̃a a te sit, sed ẽt ipsa cõuersio ut uiuificemur: Deus tu cõuertens viuificabis nos. Et plebs tua lętabit in te.] Malo suo lætabit in se, bono suo lętabitur in te. Quãdo enim voluit hr̃e gaudia de se, inuenit planctum in se. Nunc ergo quia totum gaudiũ nr̃m Deus est, q̃ uult securus gaudere, in illo gaudeat q̃ non põt perire. Quid. n. fratres mei gaudere vultis in argento? Aut argentum perit, aut tu, & nemo scit quid prius: verum tamẽ illud cõstat quia vtrunq; periturum est, q̃d prius, incertum est. Nam nec homo hic põt manere semper, nec argentum hic põt manere semper: sic aurum, sic vestis, sic domus, sic pecunia, sic lata p̃dia, sic postremo lux ista. Noli ergo velle gaudere ĩ istis, sed gaude in illa luce quę non habet occasum,

Gene. 3.

Concor. 2. sen. di. 33. Sed vt ait.

ſum gaude in illa luce quam non præcedit
heſternus dies, nec ſequitur craſtinus. Quid
eſt iſta lux? Ego ſum, inquit, lux mundi. Qui
tibi dicit, Ego ſum lux mundi: vocat te ad
ſe. Cum vocat te, conuertit te: cum conuer-
tit te ſanat te: cum ſanauerit te, videbis con-
uerſorem tuum, cui dr̃, Et plebs tua lætabit̃
in te. Oſtende nobis dñe miſericordiã tuã·]
Hoc eſt qđ cantauimus, & iã hinc diximus,
Oſtende nobis dñe miſericordiã tuam. Et ſa
lutare tuũ da nobis.) Salutare tuũ, Chriſtũ
tuũ. Fœlix eſt cui oſtendit Deus miſericor-
diam ſuam. Ipſe eſt qui ſuperbire non põt,
cui Deus oſtendit miſericordiã ſuam. Oſtẽ-
dendo.n. illi miſericordiam ſuã perſuadet il
li, quia quicquid boni hẽt ipſe hõ, nõ habet
niſi ab illo, quia omne bonũ nr̃m ipſe eſt. Et
cum viderit hõ quicqd boni hẽt, non ſe hr̃e
a ſe, ſed a Deo ſuo, videt quia totum qđ in
illo laudatur, de miſericordia Dei eſt, nõ de
meritis ipſius. Et videndo iſta non ſuperbit,
non ſuperbiendo non extollitur, non ſe ex-
tollendo nõ cadit, non cadendo ſtat, ſtando
inhæret, inhęrendo manet, manendo ꝑfrui-
tur & lętat̃ in dño Deo ſuo. Erunt illi delitiæ
ipſe qui fecit illũ, & delitias ipſas nemo cor
rũpit, nemo interpellat, nemo aufert. Quis
potẽs minabit̃ auferre? Quis vicinus malus,
qs latro, qs niſidiator tibi tollit Deũ? Et põt
tibi tollere totũ qđ poſſides corpore, non ti
bi tollit eũ quẽ poſſides corde. Ipſa eſt miſe
ricordia quã vtinã Deus oñdat nobis. Oſtẽ
de nobis dñe miſericordiam tuã, & ſaluta-
re tuũ da nobis. Chriſtum tuum da nobis, in
illo n. eſt miſericordia tua. Dicamus illi &
nos, da nobis Chriſtũ tuũ. Iam quidẽ dedit
nobis Chriſtũ ſuum: adhuc tñ illi dicamus,
Da nobis Chriſtũ tuum, quia dicimus illi,
Panem noſtrum quotidianum da nobis ho-
die. Et quis eſt panis noſter, niſi ipſe qui di-
xit, Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcẽ
di? Dicamus illi, Da nobis Chriſtum tuum.
Dedit.n. nobis Chriſtũ, ſed hoĩem quẽ no-
uimus, dedit hoĩem, eũ, ipſum nobis datu-
rus eſt Deum. Hominibus.n. hoĩem dedit,
quia talẽ illũ hominibus dedit, qualis poſſet
capi ab hoĩbus: Deum.n. Chriſtũ nullus ho
minum capere poterat, Factus eſt homini-
bus hõ, ſeruauit ſe Deum dijs. An forte arro
ganter dixi? Reuera arroganter, niſi ipſe di-
xiſſet, Ego dixi dij eſtis, & filij altiſſimi om-
nes. Ad hãc ipſam adoptionem reuocamur,
vt efficiamur filii Dei. Iam quidem ſumus,
ſed per fidem. Sumus quidem, ſed in ſpe, nõ
dum ſumus in re. Spe.n. ſalui facti ſumus, ſi- *Rom. 8.*
cut dicit Apoſtolus, Spes aũt quæ vr̃ nõ eſt
ſpes: quod.n. videt quis, quid ſperat? Si autẽ
quod non videmus ſperamus, per patientiã
expectamus, Quid.n. expectamus per patiẽ-
tiam, niſi videre qđ credimus? Mõ.n. credi-
mus, qđ non videmus: permanendo in eo
qđ credentes non videmus, merebimur vi- F
dere qđ credimus. Propterea Ioãnes in Epi *1. Io. 3.*
ſtola ſua quid ait? Dilectiſſimi, filii Dei ſu-
mus, ſed nondũ apparuit quid erimus. Quis
non exultet ſi ſubito neſcio cui peregrinan-
ti & ignoranti genus ſuũ, patiẽti aliquã ege-
ſtatem & erumnã, & in labore conſtituto di
ceretur, Filius ſenatoris es, pr̃ tuus amplo
patrimonio gaudet in re vera, reuoco te ad
patrem tuũ? Quali gaudio exultaret, ſi hoc
non fallax promiſſor diceret? Venit ergo nõ
fallax Apoſtolus Chriſti, & ait, Quid eſt qđ
de vobis ſperatis? Quid eſt qđ vos affligitis,
& męrore conteritis? Quid eſt qđ concu-
piſcentias veſtras ſequendo in egeſtate iſta-
rũ voluptatum cõteri vultis? Habetis patrẽ,
habetis patriam, habetis pr̃imoniũ. Quis eſt
iſte pr̃? Dilectiſſimi, filii Dei ſumus. Quare
ergo nondũ videmus pr̃em nr̃m? Quia non
dum apparuit qđ erimus. Iam ſumus, ſed in *Ibidem.*
ſpe: nam qđ erimus, nondũ apparuit. Et qd
erimus? Scimus, inquit, quia cum apparue-
rit ſimiles ei erimus, qm̃ videbimus eũ ſicu-
ti eſt. Sed hoc de pr̃e dixit, de filio aũt dño
nr̃o Ieſu Chriſto nõ dixit: & forte videndo
pr̃em nõ videndo filiũ erimus beati? Ipſum *Ioan. 14.*
audi Chr̃m, Qui me videt, videt & patrem. G
Cum.n vnus Deus vr̃, trinitas vr̃, pr̃ & filius
& ſpiritusſanctus. Audi expreſſius, quia ip-
ſius filij viſio tribuet nobis beatitudinem, &
nihil intereſt inter viſionẽ ipſius, & viſionẽ
pr̃is ipſe ait in Euangelio, Qui diligit me, *Ibidem.*
mandata mea cuſtodit, & ego diligã illũ, &
oſtendam meipſum illi: loquebat̃ illis & di
cebat, Oñdam meipſum illi. Quare? Nõ erat
ipſe qui loquebat̃? Sed carnẽ caro videbat,
diuinitatẽ caro nõ videbat. Ad hoc aũt caro
carnẽ vidit, vt per fidẽ cor mundaretur vn-
de Deus videretur: dictum eſt enim de do-
mino, Fide mundans corda eorum: & dixit *Act. 15.*
dñs, Beati mundocorde, quoniam ipſi Deũ *Matt. 5.*

videbunt. Ergo si nobis promisit ostendere
se nobis, qualis est pulchritudo eius? Fratres
cogitate omnia ista quæ videtis pulchra, q̃
amatis ipse fecit. Si hæc pulchra sunt, q̄d est
ipse? Si hæc magna sunt, quantus est ipse? Er
go ex istis q̃ hic amamus, illũ magis deside-
remus: & contẽnentes ista, illũ diligamus, vt
ipsa dilectione per fidẽ cor mundemus, &
mundatũ cor nostrũ inueniat aspectus illi⁹.
Lux quę nobis ostenditur sanos nos debet
H inuenire: hoc agit mõ fides: hoc ergo mõ di
ximus, Et salutare tuum da nobis, Da nobis
Chr̄m tuũ, nouerimus Chr̄m tuũ, videamus
Chr̄m tuum: non q̃uo illũ viderunt Iudęi &
crucifixerunt, sed q̃uo illũ vident angeli &
gaudent. Audiã quid loquatur in me domi
nus Deus] propheta dixit, Loquebatur in il
lo Deus intus, & mundus faciebat illi strepi
tum foris. Cohibens ergo aliquantũ a strepi
tu mundi, & auertens se ad se, & a se in illũ
cuius vocem audiebat interius, quasi obtu-
rans aurẽ cõtra tumultuantẽ vitæ huius in-
Sapię. 9. quietudinem, & cõtra aĩam corpore quod
corrumpitur aggrauatam, & sensum terre-
na inhabitatione deprimentẽ multa cogitã-
tem, & ait, Audiã quid loquatur in me dñs
Deus, & audiuit, Quid? Q̃m loquetur pacẽ
in plebem suam. Et super sanctos suos.] Vox
ergo Christi, vox ergo Dei pax est, ad pacẽ
vocat. Eia dicit quicũque nondũ estis in pa
ce, amate pacẽ. Quid.n. vobis melius de me
inuenire potestis quã pacem? Pax quid est?
Vbi nullũ bellũ est. Quid est, vbi nullũ bellũ
est? Vbi nulla est contradictio, vbi nihil resi
stit, nihil aduersum est. Videte si iam ibi su-
mus, videte si iam non est conflictus cũ dia-
bolo, videte si non oẽs sancti & fideles cum
principe dæmoniorũ luctant̃. Et q̃uo cũ il-
lo luctantur quẽ nõ vident? Luctantur cum
I cõcupiscentijs suis, quib. ille suggerit pecca
ta, & nõ consentiendo q̄đ suggerit, & si nõ
vincunt tñ pugnãt. Nondũ est ergo pax vbi
pugna est. Aut date mihi hoĩem qui nihil tẽ-
tationis patitur in carne sua, & possit mihi
dicere, quia iam pax est. Nihil quidem ten-
tationis forte patit̃ in illicitis voluptatibus,
saltem suggestiones ipsas patitur, vel sugge
ritur illi quod respuit, vel delectat vnde cõ
tineat. Sed ecce iam nihil delectat illicitum,
vel contra famem & sitim pugnat quotidie.
Quis enim iustus hinc alienus? Pugnat ergo
quotidie fames & sitis, pugnat contra nos
lassitudo carnis, pugnat delectatio soni, pu-
gnat oppressio, Vigilare volumus, dormita
mus: ieiunare volumus, esurimus & sitim⁹:
stare volumus, defatigamur, q̃rimus sedere,
si & hoc diu facimus, deficimus. Quicquid
nobis prouiderimus ad refectionẽ, illic rur
sus inueniemus defectionẽ, Esuris dicit tibi
aliquis: R̃ndes, Esurio. Ponit ante te cibũ, ad
refectionẽ posuerat, perseuera in eo q̄đ po-
suit. Certe reficere te volebas, hoc age sem-
per: hoc agendo, in eo q̄đ adhibueras ad re
fectionem, ibi inuenies lassitudinem. Multũ
sedendo fatigatus eras, surgis, deambulando
reficieris. Perseuera ĩ eo quo reficeris, mul
tũ deambulando lassaris, sedere iterũ quæ-
ris: inueni aliquid mihi vnde te reficias, vbi
si perseueraueris iterũ non deficias? Qualis
est ergo ista pax, quã hic habent hoĩes tan-
tis resistentibus molestiis, cupiditatibus, in
digentiis, lassitudinibus? Non est ista vera,
nõ est perfecta pax. Quæ erit perfecta pax?
Oportet corruptibile hoc induere incor-
ruptionẽ, & mortale hoc immortalitatem:
tũc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est
mors in victoria. Vbi est mors aculeus tuus?
Vbi est mors cõtẽtio tua? Vbi.n. adhuc mor
talitas, q̃uo ẽ plena pax? Etenim de morte ve
nit lassitudo ista, quã inuenimus in oĩb. re-
fectionibus nr̃is. De morte est, quia corpus
mortale portamus, q̄đ quidem mortuũ di-
cit Apostolus & ante aĩę resolutionẽ. Cor-
pus quidem, inquit, mortuũ est p̄p peccca-
tum. Nam si perseueraueris in eo quo te refi
cis, ẽt morieris. Perseuera in multũ ieiunan
do, inde morieris. Sede semper vt nolis sur-
gere, morieris inde. Ambula semper, vt no-
lis quiescere, morieris inde. Vigila semper
vt nolis dormire, morieris inde. Dormi sem
per vt nolis vigilare, morieris inde. Quan-
do aũt absorpta fuerit mors in victoria, nõ
erunt ista, & erit pax plena & æterna. Eri-
mus in quadam ciuitate fratres, quando de
illa loquor, finire malo, & maxime quando
scandala crebrescunt. Quis non desideret il-
lam pacem, vnde amicus non exit, quo ini-
micus non intrat, vbi nullus tentator est,
nullus seditiosus, nullus diuidens populum
Dei, nullus fatigans Ecclesiam in ministe-
rio diaboli, quando ipse princeps ipsorum
mittitur in ignem ęternum, & hi cum illo
quicunque

quicunque illi consentiunt, & recedere ab
eo nolũt: Erit ergo pax purgata in filiis Dei
omnibus amantibus, & se vidẽtibus plenos
Deo, cum erit Deus omnia in omnibus. Cõ
munem panẽ, *spectaculũ habebim' Deũ,
cõmunem possessionem habebimus Deũ
communem pacem habebimus Deũ. Quic
quid enim est quod modo nobis dat, ipse
nobis erit pro omnibus quę dat: ipse erit p-
fecta & plena pax. Hanc loquitur in plebem
suam, hãc volebat audire ille qui ait, Audiã
quid loquatur in me dñs Deus, quoniã lo-
quetur pacem in plebẽ suã, & super sanctos
suos. Et in eos q conuertunt cor ad ipsum.]
Eia fratres, vultis vt ad vos ptineat ipsa pax
quam loquitur Deus? Conuertite cor ad ip
sum, non ad me aut ad illum aut ad illum,
aut ad quemquam hominẽ. Quisquis enim
homo voluerit conuertere ad se corda ho-
minum, cadit cum ipsis. Quid est melius, vt
cadas cũ illo ad quẽ cõuerteris, an vt stes cũ
illo cum quo cõuerteris? Gaudium nostrũ,
pax nr̃a, requies nostra, finis omniũ mole-
stiarũ, nõ est nisi Deus. Beati qui cõuertunt
cor ad ipsum. Veruntamen prope timentes
eũ salutare ipsius.] Erant quidã qui iã time-
bant eũ in gente Iudęorũ. Per omnẽ terram
vbiq; idola colebant, dæmonia timebantur
non Deus. In illa gente timebatur Deus. Sed
propter quid timebatur? In veteri testamẽto
timebatur Deus, ne daret illos ĩ captiuitatẽ,
ne tolleret illis terram, ne grandine contũ-
deret vites ipsorum, ne faceret steriles vxo-
res eorũ, ne auferret ab eis filios ipsorũ. Hęc
enim carnalia pmissa Dei tenebant adhuc
paruæ animæ, & ppter hæc timebat Deus:
sed prope illis erat, qui vel ppter hęc ipsum
A timebant. Terram petebat paganus a diabo-
lo, terrã petebat Iudęus a Deo. Vnum erat
quod petebant, sed nõ vnus a quo petebant.
Petebat iste quod Paganus petebat, discerne
batur tñ a Pagano, quia ab illo ista petebat
qui omnia fecerat, & prope illis erat Deus
qui gẽtibus longe erat: tamẽ respexit & eos
qui longe erant, & eos q prope erant, sicut
dicit Apostolus, Et veniens euãgelizauit pa-
cẽ his qui erant longe, & pacẽ his q prope.
Quos dixit qui erant prope? Iudæos q vnũ
Deũ colebãt: quos dixit q erant longe? Gen
tes, q dimiserant Deũ a quo facti erãt, & co-
lebãt illa quæ ipsi fecerãt. Nõ enim regioni-
bus longe est quisque a Deo, sed affectibus.
Amas Deũ, prope es: odisti Deũ, longe es:
vno loco stans, & prope es, & non es. Ergo
fratres respexit iste Propheta, quamquã ge-
neralẽ vidit misericordiã Dei super omnes,
tñ aliqd speciale & ppriũ vidit in gẽte Iu-
dęa, & ait, Audiã qd loquat in me dñs De'
qm loquet pacẽ in plebẽ suam. Et plebs ip-
sius non Iudęa sola erit, sed de omnibus gẽ-
tibus colligetur, quia super sanctos suos lo-
quet pacem, & in eos qui conuertunt cor
ad ipsum & oẽs q cõuersuri sunt cor ad ip-
sum de omni orbe terrarũ: Veruntñ prope B
timentes eũ salutare ipsius: Vt inhabitet glo
ria in terra nr̃a:) idest, in ea terra, in qua na-
tus erat Propheta, vt inhabitet gloria maior
qa inde cœpit pdicare Chr̃s, inde Apostoli,
& illuc prius missi: inde Prophetæ, ibi pri-
mũ tẽplum, ibi sacrificabat Deo, ibi patriar
chæ, ibi ipse ẽt venit de semine Abrahę, ibi
manifestatus est Chr̃s, ibi apparuit Chr̃s, in
de.n. virgo Maria quę peperit Christũ. Ibi
ambulauit pedibus suis, ibi mirabilia fecit:
postremo tantũ honorẽ illi genti detulit, vt
cum interpellaret quædã mulier Chananęa
salutẽ quærens filię suę, dixerit ei, Non sum Mat. 15.
missus nisi ad oues quæ perierant domus Is
rael: hoc ergo vidẽs Propheta, ait, Veruntñ
prope timẽtes eũ salutare ipsius, vt inhabitet
gloria in terra nr̃a. Misericordia & veritas
occurerũt sibi.) Veritas ĩ terra nr̃a ex psona
Iudæorũ, misericordia in terra gentiũ. Veri
tas.n. vbi? Vbi erãt eloqa Dei. Misericordia
vbi? In illis q dimiserant Deũ suũ & cõuer-
terãt se ad dæmonia. Nunqd & ipsos despe
xit? Q̃uo si diceret, Voca & istos lõge fugiti-
uos, q multũ a me recesserũt, voca, inueniẽt C
me q̃rentẽ se, qa ipsi volebãt q̃rere me. Ergo
mĩƒdia & veritas occurrerunt sibi. Iusti-
tia & pax osculatæ sũt se.) Fac iustitiã & ha-
bebis pacẽ, vt osculent, se iustitia & pax. Si.
n. nõ amaueris iustitiã, pacẽ nõ habebis. A-
mant.n. se duo ista, iustitia & pax, & osculan
tur se, vt q fecerit iustitiã, inueniat pacẽ os-
culantẽ iustitiã. Duę amicę sũt, tu forte vnã
vis, & alterã nõ facis. Nemo est.n. q nõ vult
pacẽ, sed nõ oẽs volunt operari iustitiã. In-
terroga omnes homines, Vultis pacẽ? Vno
ore tibi respõdet totũ genus humanũ, opto-
cupio, volo, amo. Ama & iustitiã, quia duæ
amicę sũt iustitia & pax. Iustitia & pax. ipsę

se osculantur. Si amicam pacis non amaueris, nō te amabit ipsa pax, nec veniet ad te. Quid.n.magnū est desiderare pacē? Quiuis
D malus desiderat pacē. Bona.n. res est pax. Sed fac iustitiā, q̄a iustitia & pax se osculāt, nō litigāt. Tu quarē litigas cū iustitia ecce iustitia
Exo. 20. Matt. 7. dicit tibi, Ne fureris, & nō audis, Ne adulteres, & nō uis audire: nō facias alteri ꝙ tu pati nō vis: nō dicas alteri ꝙ & tibi dici non vis: Inimicus es amicæ meæ dicit tibi pax, q̄d me quæris? Amica sum iustitiæ, quēcūq; inuenero inimicū amicę meę, nō ad illū ac
Psal. 36. cedo. Vis ergo venire ad pacē? Fac iustitiā: iō alius Psalm. dicit tibi, Declina a malo & fac bonū: hoc est, ama iustitiā, & cū iā declinaueris a malo, & feceris bonū, quære pacē & ꝑsequere eā. Iā.n. nō diu illā quęres, quia & ipsa occurret tibi, vt osculetur iustitiam. Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. § Veritas de terra orta est, Chr̄s de fœmina natus est. Veritas de terra orta est, filius Dei de carne processit. Quid est veritas? Filius Dei. Quid est terra? Caro, Interroga vn̄ natus est Chr̄s, & vides q̄a veritas de terra orta est. Sed hæc veritas q̄ orta est de terra, erat ante terrā, & per ipsam factū est cœlū & terra. Sed ut iustitia de cœlo prospiceret.i. ut iustificarent hoīes diuina gr̄a, ueritas nata est de Maria virgine, vt possit pro illis iustificandis offerri sacrificiū passionis, sacrificiū crucis: Et vn̄ offerret sacrificiū ꝓ peccatis nr̄is, nisi moreret̄? Vn̄ aūt moreret̄,
E nisi a nobis acciperet vbi moreret̄? Idest, nisi a nobis sumeret carnē mortalē, Chr̄s mori nō posset, quia verbū nō moritur, diuinitas nō morit̄, virtus & sapientia Dei nō morit̄. Qūo ergo offerret sacrificiū victimā salutarē, si nō moreret̄? Qūo autem moreretur nisi carnem indueret? Qūo carnem indueret, nisi veritas de terra oriretur? Veritas
De pœ. d. 1. Gratia de Ge. 3. de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit] Possumus hinc dicere alterum sensum, Veritas de terra orta est, confessio ab homine. Homo.n. peccator eras. O terra, qui quādo peccasti audisti, Terra es, & in terram ibis. Oriatur de te veritas, vt respiciat de cælo iustitia. Quomodo ergo orietur a te veritas, cum tu peccator sis, cū tu iniquus sis? Confitere peccata tua, & orietur de te ueritas. Si enim cum sis iniquus dicis te iustum, qūo a te orietur veritas? Si autem cum sis iniquus, dicis te iniquū, veritas de terra orta est. Intende illū publicanū longe a pharisæo in tēplo orātē, qui neq; oculos ad cœlū audebat leuare, sed percutiebat pectus suū, dicens, Dn̄e ꝓpitius esto mihi peccatori. Ecce veritas de terra orta est, q̄a confessio peccatorū ab hoīe facta est. Quid ergo sequit̄? Amen dico vobis, q̄a descendit iustificatus publicanus ille magis q̄ ille Pharisęus, quia oīs qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Orta est veritas de terra in cōfessione peccatorū, & iustitia de cœlo ꝓspexit, vt descenderet iustificatus publicanus ille magis q̄ ille Pharisæus. Nā, vt noueritis q̄a veritas pertinet ad cōfessionē peccatorū, ait Ioānes Euāgelista, Si dixerimus, quia peccatū nō habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Qūo ergo veritas de terra orietur, & iustitia de cœlo prospiciet, audi illū sequentē & dicentē, Si confiteamur peccata nr̄a, fidelis est & iustus vt remittat nobis peccata, & purget nos ab oī iniquitate. Veritas ergo de terra orta est, & iustitia de cœlo ꝓspexit. Quæ iustitia de cœlo prospexit? Tanq̄ Dei dicentis, Parcamus huic hoī, q̄a ipse sibi nō pepercit: ignoscamus, q̄a ipse agnoscit. Cōuersus est ad puniēdū peccatū suū, cōuertar & ego ad eū liberandū. Veritas de terra orta est, & iustitia de cælo ꝓspexit. Etenim dn̄s dabit suauitatē, & terra nr̄a dabit fructū suū. § Vnus versus restat, peto ut sine tędio sit ꝙ dicturus sum. Attendite rē necessariā fratres mei, attendite percipite, ferte vobiscū & nō sit inane semē Dei in cordib. vr̄is. Veritas, inquit, de terra orta est, cōfessio peccatorū ab hoīe, & iustitia de cælo ꝓspexit.i. a dn̄o Deo data est iustificatio confitēti, vt ipse agnoscat impius pium se fieri non posse, nisi, ille fecerit cui confitetur, credendo in eum qui iustificat impium. Tu ergo peccata potes habere, fructum bonū non potes habere, nisi ille dederit cui confiteris: ideo cum dixisset, Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit: tanquam diceretur ei, Quid est quod dixisti, Iustitia de cœlo prospexit, etenim dominus, inquit, dabit suauitatem & terra nostra dabit fructum suum. Nos ergo respiciamus nos, & si nihil in nobis inuenerimus nisi peccata, oderimus peccata, & desideremus iustitiam. Cum.n. cœperimus odisse

pecca-

peccata,iã ipſum odium peccatorũ ſimiles
nos incipit facere Deo,quia hoc odimus ꝙ
odit & Deus. Cũ ergo cœperis odiſſe pecca
ta & cõfiteri Deo,cũ te delectationes illici-
tę rapiunt & ducunt te ad ea quæ tibi non
proſunt,ingemiſce ad Deũ, & confitẽs illi
peccata tua,mereberis ab illo delectationẽ,
& ſuauitatẽ iuſtitię faciendæ dabit tibi vt in
cipiat te delectare iuſtitia,quẽ primo dele-
ctabat iniquitas:vt ꝙ primo gaudebas ĩ ebrie
tate,gaudeas in ſobrietate: & ꝙ primo gau-
debas de furtis vt tolleres hoĩ ꝙ non habe-
bas,quæras donare nõ habenti ꝙ habebas.
Et quẽ delectabat rapere, delectet donare,
quẽ delectabat ſpectare,delectet orare,quẽ
dlectabãt cãtica nugatoria,&adulterina,de
lectet hymnũ dicere Deo,currere ad Eccle
ſiã qui primo currebat ad theatrũ. Vñ nata
eſt iſta ſuauitas,niſi qꝛ dñs dabit ſuauitatẽ,
& terra nr̃a dabit fructũ ſuũ? Ecce. n. videte
ꝙ dico. Ecce locuti ſumus vobis verbũ Dei,
ſemen ſparſimus deuotis cordibus,tanꝗ ſul
cata inuenientes pectora vr̃a aratro cõfeſ-
ſionis,deuotione & intẽtione, ſuſcepiſtis ſe
mẽ,cogitate de verbo qđ audiſtis tanquam
glebas frangentes,ne ſemen rapiãt volatilia,
ut poſsit ibi germinare ꝙ ſeminatũ eſt. Et ni
ſi Deus pluerit,qđ ꝓdeſt ꝙ ſeminatũ? Hoc eſt
dñs dabit ſuauitatẽ, & terra nr̃a dabit fructũ
ſuũ. Ille enim viſitationib. ſuis in ocio, in ne
gocio,in domo, in lecto,in cõuiuio,in col-
locutione,in deãbulatiõe viſitet veſtra cor
da,vbi nos non ſumus. Veniat imber Dei,&
fructificet ꝙ ibi ſeminatũ eſt,& vbi non ſu
mus nos & ſecuri qeſcimus aut aliud agi-
mus,Deus det incremẽtũ ſeminib. ꝗ ſparſi-
mus,vt attendentes poſtea bonos mores ve
ſtros,etiam de fructu gaudeamus. Qm̃ dñs
dabit ſuauitẽ,& terra noſtra dabit fructum
ſuũ. Iuſtitia ante eũ præibit,& ponet in via
greſſus ſuos.] Iuſtitia illa eſt quæ eſt in con-
feſsione peccatorum: veritas.n.ipſa eſt. Iu-
ſtus enim debes eſſe in te, ut punias te: ipſa
prima eſt hominis iuſtitia ut punias te ma-
lum,& faciat te Deus: bonum: quia ergo ip
ſa eſt prima hominis iuſtitia,ipſa fit via deo
ut veniat ad te Deus: ibi illi fac viam in con
feſsione peccatorum. Ideo & Ioannes cum
baptizaret in aqua pœnitentiæ, & vellet
ad ſe uenire pœnitentes de ſuis prioribus
factis,dicebat hoc, Parate viam domino, re
ctas facite ſemitas eius. Placebas tibi in pec
catis tuis o homo,diſpliceat tibi quod eras
ut poſsis eſſe quod non eras. Parate viã do-
mino: pręcedat iſta iuſtitia vt cõfitearis pec
cata: ueniet ille & viſitabit te, quia ponet in
uia greſſus ſuos,eſt enim iã vbi ponat greſ-
ſus ſuos, eſt ubi ad te veniat. Ante autem ꝗ K
confitereris peccata,intercluſeras ad te viã
Dei,non erat qua ad te veniret. Confitere vi
tam,& aperis viam,& veniet Chriſtus, &
ponet in via greſſus ſuos,vt te informet ve
ſtigijs ſuis,[conuerſum ad dominum.

In Pſal. octuageſimumquintum Enarratio.

NVllum maius donum præſtare Deus
poſſet hominibus,quã ut verbũ ſuum
per ꝙ condidit omnia faceret illis caput, &
illos ei tanꝗ mẽbra coaptaret, ut eſſet filius
Dei & filius hominis,& unus Deus cũ patre
unus hõ cũ hominibus: ut & quando loqui
mur ad Deũ deprecantes,non inde filiũ ſe
paremus,& qñ precatur corpus filii, non
a ſe ſaperet caput ſuum,ſitque vnus ipſe ſal
uator corporis ſui dominus noſter Ieſus
Chriſtus filius Dei,qui & oret pro nobis,&
oret in nobis,& oretur a nobis. Orat pro
nobis,vt ſacerdos noſter: orat in nobis, ut
caput noſtrum,oratur a nobis, ut Deus no-
ſter. Agnoſcamus ergo & in illo uoces no-
ſtras,& uoces eius in nobis. Neque cum L
aliqđ dicitur de domino noſtro Ieſu Chri-
ſto,maxime in prophetia, quod pertineat
uelut ad quandam humilitatem indignam
Deo,dubitemus illi eam tribuere, qui non
dubitauit ſe nobis adiungere. Et quippe ſer
uit uniuerſa creatura,quia per ipſum facta
eſt uniuerſa creatura. Et propterea cũ eius
ſublimitatem diuinitatemque intuemur,
quando audimus, In principio erat verbũ,
& verbum erat apud Deum, & Deus erat
verbum,hoc erat in principio apud Deum Ioan. 1.
omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo fa
ctum eſt nihil: intuentes hanc excelſam &
ſupereminentiſsimam & excedentem om-
nia creaturarum ſublimia diuinitatem filij
Dei audimus ẽt in aliqua parte ſcripturarũ
velut orãtẽ,gementẽ,cõfitentem, ut dubite
mus ei tribuere verba hæc ex eo ꝙ cogita-
tio nr̃a de recenti eius cõtemplatiõe ꝗ erat
in diuinitate, pigreſcit deſcendere ad eius
humi-

humilitatē,& tanq̄ faciat illi iniuriā; si eius
M verba in hoīe agnoſcat ad quē verba dirige
bat, cū Deū dep̄caret, hæret plerūq; & cona
tur mutar̄ ſnīam, & nō ei occurrit ī ſcriptu
ra, niſi ꝙ ad ipsū recurrat, & ab illo deuiar̄
nō ſinat. Ex pgiſcar̄ ergo & vigilet, ī fide ſua
& videat q̄a ille quē cōtēplabar̄ pauloāte in
forma Dei, formā ſerui accepit, ī ſimilitudi
ne hoīum fact⁹, & habitu inuētus vt hō, hu-
miliauit ſe factus obediēs vſq; ad mortē. Et
verba Pſal. voluit eē ſua, ī cruce pēdēs, & di
cēs, Deus meus, Deus meus, vt q̄d me dere
Phili .2. liq̄ſti? Orar̄ ergo ī forma Dei, orat ī forma
ſerui, ibi creator, hic creatus: creaturā mutā
dā nō mutatus aſſumēs, & ſecū nos faciens
Pſal. 21. vnū hoīem, caput & corpus. Oramus ergo
ad illū, p̄ illū, ī illo, & dicimus cū illo & di
cit nobiſcū. Cū dicimus ī illo, dicit ī nobis
Pſal. hui⁹ orōnē, q̄ intitular̄, Oratio Dauid.]
Quia dn̄s nr̄ ſm carnē filius Dauid, ſm ve-
ro diuinitatē, dn̄s Dauid, & creator Dauid.
Iovn. 1. Et nō ſolum ante Dauid, ſed an̄ Abrahā, ex
Mat. 26. quo Dauid, ſed & ante Adā, ex quo oēs ho-
Ioan. 4. īes, ſed & an̄ cœlū & terrā ī quo oīs creatu
Luc. 22. ra eſt. Nemo ergo cū audit hęc verba, dicat,
nō Chr̄s dicit, aut rurſus dicat, nō ego dico:
imo ſi ſe ī Chr̄i corpore agnoſcit, vtrūq; di
cat, & Chr̄s dicit & ego dico. Nō potes ali-
quid dicere ſine illo & dicit aliquid ſine te.
Nō ne habemus in Euāgelio, vbi certe ſcri-
ptū eſt, In principio erat verbū, & verbum
erat apud Deū, & Deus erat verbū, oīa p̄ ip-
sū facta ſunt? Ibi certe habemus, Et cōtriſta-
Luc. 22. tus eſt Ieſus, & fatigatus eſt Ieſus, & dormi-
uit Ieſus & eſuriuit & ſitiuit Ieſus, & orauit,
& p̄noctauit ī orādo Ieſus. Pernoctabat, in
q̄t, Ieſus & p̄ſtabat in orādo, & globi ſāgui
nis de currebāt p̄ corpus eius. Quid oſten-
debat q̄n̄ p̄ corpus orātis globi ſanguinis
diſtillabāt, niſi q̄a corpus eius quod eſt Ec-
cleſia, martyrum iam ſanguine defluebat?

Expoſitio Pſalmi.

A INclina dn̄e aurē tuā & exaudi me. ʒ Ille ex
forma ſerui dicit, tu ſerue in forma domi-
ni tui, Inclina dn̄e aurē tuam. Inclinat aurē,
ſi tu non erigis ceruicem. Humiliato n. ap-
propinquat, ab exaltato longe diſcedit, niſi
quem ipſe humiliatum exaltauerit. Inclinet
ergo dominus aurem ſuam ad nos. Ille e-
nim ſurſum eſt, nos deorſum. Ille n. in alti
tudine, nos in humilitate, ſed non relicti.
Oſtendit n. dilectionē ſuā Deus in nobis e-
nim cum adhuc peccatores eſſemus, Chr̄s
p̄ nobis mortuus eſt, Vix. n inquit, p̄ iuſto
quis moritur, nā p̄ bono forſitā q̄s audeat
mori? Dn̄s aūt nr̄ p̄ impijs mortuus eſt. Ne
que. n. merita nr̄a pręceſſerāt, pro quibus fi
lius Dei moreret̄. ſed magis q̄a nulla erant
merita, magna erat miſericordia. Quā certa
ergo, q̄ firma p̄miſsione ſeruat iuſtis vitam
ſuā, q̄ donauit in iuſtis mortē ſuā? Inclina
dn̄e aurē tuā & exaudi me. Qm̄ egenus &
inops ego ſum.) Ergo nō inclinat aurem ad
diuitē, ſed ad inopē & egenū inclinat aurē. i.
ad humilē & ad cōfitētē, ad indigentē miſe
ricordia, nō ad ſaturatū & extollentē & ia-
ctātē ſe, quaſi nihil ei deſit, & dicentē, Gr̄as
tibi, q̄a nō ſum ſicut publicanus iſte. Diues.
n. phariſæus iactabat merita ſua, inops pu-
blicanus confitebar̄ peccata ſua. Nec ſic ac-
cipiatis fratres, ꝙ dixi, ad diuitem nō incli-
nat aurē ſuā, tanq̄ non exaudiat Deus eos, q̄
habent aurū & argētū, & familiā & fundos
ſi ſic forte nati ſunt, aut cum lucrū rerū hu-
manarum tenēt, tm̄ meminerint, ꝙ ait Apo-
ſtolus, præcipe diuitibus huius mundi non
ſuperbe ſapere. Qui. n. nō ſuperbe ſapiunt,
in Deo pauperes ſunt. Et pauperibus atque
inopibus & egenis inclinat aurem ſuam. No
runt. n ſpem ſuam non eſſe in auro & argen
to, neque in illis rebus quibus ad tempus
circunfluere videntur. Sufficit ut diuitiæ nō
illos perdant, ut non obſint, ſatis eſt, nam p̄
deſſe nihil poſſunt. Plane prodeſt opus miſe
ricordię & in diuite & in paupere in diui-
te ex voluntate & ope, in paup̄e ex ſola uo-
lūtate. Cū ergo talis eſt contēnēs in ſe quic-
quid eſt unde ſuperbia ſolet inflare, pauper
Dei eſt, inclinat illi aurem ſuam, nouit. n.
contribulatum cor eius. Certe fratres iſte
pauper ante ianuam diuitis vlceroſus qui
iacebat, ab angelis ſublatus eſt in ſinū Abra
hę, ſic legimus, ſic credimus. Diues autem
ille qui induebatur purpura & byſſo, & epu
labar̄ quotidie ſplēdide, ablatus ē ad īferos
ad tormēta. Nūq̄d vere ille paup̄ merito il
lius inopię ablatus ē ab angelis, diues aūt il
le pc̄tō diuitiarū ſuarū ad tormenta miſſus
eſt? In illo paupere humilitas intelligit̄ ho-
norificata in illo diuite ſup̄bia dānata. Bre-
uiter probo, q̄a non diuitiæ, ſed ſuperbia in
illo

llo diuite cruciabatur. Certe ille pauper in
sinum Abrahæ sublatus est. De ipso Abrahã
dicit scriptura, quia habebat hic plurimum
auri & argenti, & diues fuit in terra. Si quis
diues est, ad tormenta rapitur, quõ Abrahã
præcesserat pauperẽ, vt ablatum in sinũ suũ
susciperet? Sed erat Abrahã in diuitijs paup,
humilis, tremens oĩa pcepta & obaudiens.
Vsqueadeo aũt pro nihilo habebat illas diui
tias, vt iussus a dño filiũ suũ immolaret, cui
seruabat diuitias. Discite ergo esse inopes &
pauperes, siue qui habetis aliquid in isto se-
culo, siue qui non habetis. Nam & hoiem
mendicũ inuenitis superbientẽ, & hominẽ
superabundantem diuitijs inuenitis confitẽ-
tem. Resistit Deus superbis & holosericatis
& pannosis, humilibus autem dat gratiam:
& habentibus aliquam substantiã huius se-
culi, & non habẽtibus interior inspector est
Deus. Ibi appendit, ibi examinat: staterã Dei
non vides, cogitatio tua in illam leuat. Vi-
dete quia meritũ exauditionis suæ. i. quo ex-
audiretur in eo posuit, vt diceret, Qm̃ ege-
nus & inops ego sũ. Obserua ne nõ sis ege
nus & inops: si non fueris, non exaudieris.
Quicqd est circa te vel in te vñ possis pręsu
mere, abijce a te, & tota psumptio tua Deus
sit: illius indigẽs esto. vt in ipso implearis.
Quicqd. n. aliud habueris sine ipo latius, ina
nis eris. Custodi aĩam meã qm̃ sãctus sum.]
Hoc vero, qm̃ sãctus sũ, nescio vtrũ potue-
rit forte alius dicere nisi ille q̃ sine pcõ erat
in hoc mũdo pcõrũ oĩum nõ cõmissor, sed
dimissor. Agnoscamus vocẽ dicẽtis, qm̃ san-
ctus sum, custodi aĩam meã, vtiq;. i. illa for
ma serui q̃ assumpserat. Ibi. n. caro, ibi &
aĩa. Neq;. n. vt nõnulli dixerũt, caro sola erat
& verbũ: sed & caro & aĩa & uerbũ, & totũ
hoc unus filius Dei, vnus Chr̃s, vnus salua-
tor, in forma Dei ęqualis pr̃i, in forma ser-
ui caput Ecclesiæ. Ergo qm̃ sanctus sum cũ
audio, vocẽ ei⁹ agnosco, & hic separo meã.
Certe inseparabiliter a corpore suo loquit
E cũ sic loquit. Et audebo ego dicere, qm̃ san
ctus sum? Si sanctus tã q̃ sanctificans, & nul-
lo sanctificante indigens, supbus & mẽdax:
si aũt sanctus sanctificatus, ẽm id qđ dictum
est, Sãcti estote, qm̃ ego sanctus sum: audeat
& corpus Chr̃i, audeat & vnus ille hõ cla
9. mans a finib. terræ cũ capite suo & sub capi
10. te suo dicere, sanctus sum. Accepit. n. gr̃am
sanctitatis, gr̃am baptismi & remissionis pec
catorũ. Et hæc quidẽ fuistis, ait Apostolus, 1. Co.6.
enumerans multa peccata, & leuia & gra-
uia, & usitata & horribilia. Et hæc quidẽ fui
stis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Si er
gõ sanctificatos dicit, dicat & vnusqsq; fidẽ-
liũ, sãctus sũ: Nõ est i sta supbia elati, sed cõ
fessio nõ ingrati. Si. n. dixeris te scm̃ esse ex
te, supbus es: rursus fidelis in Chr̃o, & mem
brũ Xp̃i, si te nõ dixeris esse scm̃ igratus es.
Arguens. n. superbiã Apostolus, nõ ait, nõ ha 1. Co.4.
bes: sed ait. Quid. n. hẽs qđ nõ accepisti? Nõ
arguebaris, qa dicebas te hr̃e qđ nõ hẽbas: F
sed qa ex te tibi volebas eẽ qđ volebas. Imò
& hr̃e te agnosce, & ex te nihil hr̃e, vt nec
supb. sis, nec ingrat⁹. Dic Deo tuo, Sãctus sũ,
qa sãctificasti me, qa accepi, non qa habui:
qa tu dedisti, nõ qa ego merui. Etenim ex a-
lio latere incipis iniuriã facere ipsi dño nr̃o
Iesu Chr̃o. Si. n. Chr̃iani oẽs & fideles & ba-
ptizati in illo ipm̃ induerũt: sicut Apostol⁹
dicit, Quotquot ĩ Chr̃o baptizati estis, Chri Gal.3.
stũ induistis: si mẽbra sunt facti corporis ei⁹,
& dñt se sãctos nõ esse, capiti ipsi faciũt in-
iuriã, cuius mẽbra sãcta sunt. Iã vide vbi sis,
& đ capite tuo dignationẽ cape. Etenĩ eratis
aliqñ tenebræ, nũc aũt lux in dño. Fuistis ali
qñ, inqt, tenebrę, sed nunqd tenebrę remãsi
stis? Ad hoc illuminator venit vt & tenebræ
remaneretis, an vt ĩ illo lux fieretis? Ergo di
cat & vnusqsq; Chr̃ianus, imò dicat totum
corpus Chr̃i, clamet vbiq; patiẽs tribulatio
nes, diuersas tẽtationes & scãdala innumera
bilia, dicat, Custodi aĩam meã, qm̃ sanctus
sum. Saluũ fac seruũ tuũ Deus meus speran
tẽ in te.) Ecce ille sanctus nõ est supbus, qa
sperat in dño. Miserere mihi dñe, qm̃ ad te
clamaui tota die. Nõ vna die, tota die, om-
ni tpe intellige: ex quo corpus Chr̃i gemit G
in psfuris vsq; in finẽ seculi, quo transeũt ps-
surę gemit iste hõ & clamat ad Deũ, & vnus
qsq; nr̃m pro portione hẽt clamorẽ suũ in
toto isto corpore. Clamasti tu dieb. tuis, &
transierũt dies tui: successit tibi alius, & cla-
mauit dieb. suis, & tu hic, ille alibi: corpus
Chr̃i tota die clamat sibi decedentib. & suc-
cedentib. membris. Vnus hõ vsque ad finem
seculi extenditur. Eadem membra Christi
clamant, & quædã membra iam in illo re-
quiescunt; q̃dam non clamant, quædã vero
cum ipsi nos requieuerimus clamabunt, &

post

post illa alia clamabunt. Totius corporis
Christi hic attendit vocē dicētis, Ad te cla-
maui tota die, Caput aūt nostrū ad dexterā
Rom. 8. patris interpellat pro nobis. Alia membra
recipit, alia flagellat, alia mundat, alia cōso
latur, alia creat, alia vocat, alia reuocat, alia
corrigit, alia redintegrat. Iocunda aīam ser
ui tui, q̄m ad te dn̄e aīam meam leuaui.) Io-
cunda eam, quia ad te leuaui eam. In terra.
n. erat, & in terra amaritudinē sentiebat: ne
in amaritudine contabesceret, ne oēm tuæ
gratiæ suauitatem amitteret, leuaui ad te, io
cunda eā apud te. Solus. n. tu es iocunditas,
amaritudine plenus est mūdus. Certe recte
H admonet mēbra sua vt sursum corda hēant.
Audiant ergo & faciant, leuent ad cęlū qđ
male est in terra. Ibi. n. non putrescit cor, si
leuetur ad Deū. Frumentū si haberes in infe
rioribus, ne putresceret leuares ad superio-
ra: frumento tuo q̄ris mutare locum, & cor
permittis in terra putrescere? Frumentū le-
uares in superiora, cor leua in cœlū. Et vn-
de, inquis, possum? Qui funes, q̄ machinę, q̄
scalę opus sunt? Gradus affect⁹ sunt, iter tuū
voluntas tua est. Amando ascendis, negligē-
do descendis. Stans in terra, in cęlos es si di-
ligas Deū, Non. n. sic leuatur cor q̄uo leuat̄
corpus. Corpus vt leuetur locū mutat, cor
vt eleuetur voluntatē mutat. Q̄m ad te domi
ne aīam meam leuaui. Quia tu dn̄e suauis
es ac mitis,] Iō iocunda. Tanquam tædio af
Iobel. 2. fectus ex amaritudine terrenorū indulcari
voluit, & quæsiuit fontem dulcedinis, & in
terra nō inuenit. Quacunque. n. se uertebat,
scandala, tribulationes, timores, tentationes
inueniebat. In quo hoīe securitas? De quo
I certū gaudiū? Nec de seipso vtiq;, quāto ma
gis de alio? Aut mali sunt, & necesse est eos
pati, sed sperare, quia mutari pn̄t. Aut boni
sunt, & sic eos oportet diligere vt timeam⁹,
quia pn̄t mutari ne mali sint. Ibi malitia eo-
rum facit amaritudinē aīæ, hic solicitudo
& timor ne labatur qui bene ambulat. Quo
cunq; ergo cor se conuerterit in terrenis re
bus, amaritudinē inuenit: vnde dulcescat nō
hēt, nisi leuet se ad Deū. Q̄m tu dn̄e suauis
& mitis. Quid est mitis? Portas me, donec
perficias me. Vere. n. fratres mei dicā tanquā
hō in hominibus, & ex hominibus: ferat q̄s-
que cor suū & intueatur se sine adulatione.
& sine palpatione. Nihil est enim stultius,
quam si se ipsum quisq; palpet atq; seducat.
Attendat ergo & videat quāta agunt in cor-
de humano, quemadmodū ipsę plerunque
orationes impediantur vanis cogitationib.
ita vt vix stet cor ad Deū suū, & vult se tene
re vt stet, & quodammō fugit a se, nec inue
nit cancellos q̄bus se includat, aut obieces
quosdā quibus retineat auolationes suas, &
vagos quosdā motus, sed stet iocundari a
Deo suo. Vix est vt occurrat talis orō inter
multas orōnes. Diceret vnusquisq; sibi con-
tingere, & alteri nō cōtingere, nisi inuenire
mus in scripturis Dei Dauid orantē quoddā
in loco, & dicentē, Q̄m inueni dn̄e cor meū
vt orarē ad te. Inuenire se dixit cor suū, qua
si soleret ab eo fugere, & ille sequi quasi fu-
gitiuū, & non posse cōprehendere & clama
re ad dn̄m, Q̄m cor meum dereliquit me.
Itaq; fratres mei attendens qđ hic ait, Sua-
uis es tu: & mitis: videor mihi videre hic qđ
ait mitis: Iocunda aīam serui tui, q̄m ad te
dn̄e leuaui animā meā, q̄m tu suauis & mi-
tis es: videor mihi videre ad hoc dixisse mi-
tem Deū, quia patitur ista nr̄a, & expectat ta
men a nobis orōnem, vt perficiat nos: & q̄n
illi eam dederimus accipit grate & exaudit,
nec meminit tantas quas inconditè fundi-
mus, & accipit vnam quam vix inuenimus.
Quis. n. est fratres mei, hō cum quo si ami-
cus eius cęperit colloqui, & noluerit ille re-
spondere collocutioni eius, & viderit eum
auerti a se, & aliud loqui ad aliū, quis hoc
ferat? Aut si forte interpellas iudicem, & cō
stituas eum loco vt te audiat, & subito cum
ad eum loqueris, dimittat eum & incipias
fabulari cum amico tuo, q̄n te tolerat? Et to
lerat Deus tot corda peccantiū, & diuersas
res cogitantiū, omitto dicere aliq̄n peruer-
sas & inimicas Deo, ipsas sup̄fluas cogitare
iniuria est eius cū quo loqui cœperas. Orō
tua locutio est ad Deum. Q̄n legis, Deus tibi
loquitur: quando orās, cum Deo loqueris.
Sed quid? Desperādum est de genere huma
no, & dicendum iam ad damnationē perti-
nere omnem hoīem cui surrepserit aliqua
cogitatio oranti, & interruperit orationem
ipsius? Si hoc dixerimus fratres, quæ spes
remaneat non video. Porrò quia est ali-
qua spes ad Deum, quia magna est eius mi-
sericordia: dicamus ei, Iocunda aīam serui
tui, quoniam domine ad te animam meam
leuaui.

leuaui.Et qũo eã leuaui?Qũo potui,qũo tu
vires dediſti. Qũo eã fugientẽ apprehende
re valuit,& excidit tibi? Quia quotieſcunq;
ante me ſtetiſti,puta Deũ dicere, tanta vana
& ſuperflua cogitaſti,& vix mihi fixã & ſta
bilẽ orationẽ fudiſti.Quia tu ſuauis es domi
ne ac mitis. Mitis es, tolerãs me.Ex ægritudi
ne defluo,cura & ſtabo:confirma,& firmus
ero.Donec autẽ facias,toleras me,qa tu ſua
uis es dñe & mitis.Et multum miſericors.]
Non.n.ſolũ miſericors. Abundat enim iniq
tas nr̃a,abũdat & tua miſericordia.Et multũ
miſericors es:Oĩbus inuocantib. te.] Et qd
eſt ꝙ dicit multis locis ſcriptura, Quia in-
uocabunt & nõ exaudiã eos? Certe miſeri
cors oĩbus inuocãtib. ſe,niſi qa quidã inuo
cãtes,non ipſum inuocant:de quibus dicit.
Deum non inuocauerũt,Inuocant, ſed non
Deũ.Inuocas quicquid amas,inuocas quic
quid in te vocas,inuocas quicquid vis vt ve
niat ad te.Porro ſi Deũ ,ppterea inuocas vt
veniat ad te pecunia,ut veniat ad te hęredi-
tas,vt ueniat ad te ſecularis dignitas,illa in-
uocas quæ vis vt ueniant ad te:ſed Deũ tibi
adiutorẽ ponis cupiditatum , non exaudito
rem deſideriorũ.Deus bonus ſi det qđ vis:
quid,ſi male vis?Nonne erit tibi magis non
dãdo miſericors? Porro ſi non dederit, iam
nihil tibi Deus eſt,& dicis, Quantum roga-
ui,quam ſæpe rogaui, & non ſum exaudi-
tus.Quid enim petebas?Forte mortẽ inimi
ci tui.Quid ſi & ille petebat tuam ? Qui te
creauit,ipſe & illũ,homo es,homo eſt & il-
le,Deus autẽ iudex eſt:audit ambos,ſed non
exaudit ambos,Triſtis es,quia nõ es exaudi
tus contra illũ , gaude quia non eſt exaudi
tus cõtra te.Ego,inquis, nõ hoc petebam ,
non inimici mei petebam mortem, ſed vitã
petebam filii mei.Quid mali petebam ? Ni-
A hil mali petebas,ſicut tu ſentiebas: nam qd
ſi ille raptus eſt,ne malitia mutaret intelle-
ctum illius?Sed peccator inquis,erat, & iõ
volebam eum viuere vt corrigeretur.Tu vo
lebas eum viuere,ut melior eſſet,qd ſi Deꝰ
4 nouerat ſi uiueret peiorem futurũ?Vnde er-
go noſti quid illi prodeſſet, mori an viue-
re?Si ergo nõ noſti,redi ad cor tuũ,dimitte
Deo cõſiliũ ſuum.Quid ergo inquis , faciã?
Quid orẽ?Quid ores?Qđ te docuit dñs, qđ
te docuit cœleſtis magiſter. Inuoca Deum
tanquã Deum,ama Deum tanq̃ Deum.Illo
melius nihil eſt,ipſum deſidera, ipſum con
cupiſce.Vide inuocantẽ Deum in alio pſal. Pſal. 26.
Vnã petij a dño hanc requiram. Quid eſt ꝙ
petit?Vt inhabitẽ in domo dñi per omnes
dies uitæ meæ.Vt quid hoc?Vt contempler B
delectationem domini.Si ergo amator Dei
eſſe vis ſynceriſsimis medullis caſtiſque ſu
ſpirijs ipſum dilige,ipſum ama , illi flagra,
illi inhia,quo iocundius nihil inuenis , quo
melius,quo lætius,quo diuturnius.Quid.n.
tã diuturnũ,quã id ꝙ eſt ſempiternũ? Non
times ne aliqñ a te peat,q facit ne tu pereas.
Si ergo tu inuocas Deũ tãquam Deum ſecu
rus eſto,exaudiris,pertines ad iſtũ verſum,
Et multũ miſericors oĩbus inuocãtibus te.
Noli ergo dicere,Illud mihi nõ dedit. Re-
di ad cor tuũ,& cõſcientiã tuã libra, inter-
roga,parcere illi noli. Si vere Deũ inuoca-
ſti,certus eſto qa id forte ꝙ volebas tẽpora
liter,iõ nõ dedit,quia nõ tibi proderat.Aedi Acto. 9.
ficetur in hoc cor veſtrum fratres, cor chri
ſtianũ,cor fidele, ne incipiatis triſtes facti
veluti fraudati deſideriis veſtris,ire in indi-
gnationẽ contra Deum,& nõ expediat ad-
uerſus ſtimulũ calcitrare,Recurrite ad ſcri
pturas.Exauditur diabolus,& nõ exauditur
Apoſtolus.Quid uob.vr̃? Qũo exaudiũt dę Matt .8.
mones? Petierunt ſe ire in porcos, & cõceſ Iob. 1.
ſum eſt eis.Quomodo exauditus eſt diabo-
lus?Petiit Iob tentandũ,& accepit. Quomõ
nõ eſt exauditus Apoſtolus ? In magnitudi- 2.Co.14
ne,inquit,reuelationũ ne extollar, datus eſt
mihi ſtimulus carnis meæ angelus ſatanæ,q
me colaphizet,ppter ꝙ ter dominum roga
ui vt auferret eũ a me,& dixit mihi, Sufficit
tibi gr̃a mea,nã uirtus in infirmitate perfici
tur.Exaudiuit eum quem diſponebat dam-
nare,& non exaudiuit eum quem volebat C
ſanare. Nam æger petit multa a medico, nõ
dat medicus,nõ exaudit ad voluntatem , vt
exaudiat ad ſanitatem.Ergo medicum tuum
pone Deum,pete ab illo ſalutẽ,& ſalus tua
ipſe erit,Non quaſi ſalutem extrinſecus,ſed
vt ſalus ipſe ſit,Ne rurſus ames aliam ſalu-
tem præter ipſum, ſed quomodo habes in
pſalmo, Dic animæ meæ ſalus tua ego ſũ . Pſal. 34.
Quid ad te,quid tibi dicat, ut ſe tibi det ?
Vis vt det ſe tibi? Quid ſi quod vis habere
non vult ipſe vt habeas,vt ſe tibi det? Impe
dimenta remouet,ut intret ad te. Bona co-
gitate & conſiderate fratres quæ dat Deus
pec-

peccatoribus,& hinc intelligite quid seruet seruis suis. Peccatorib. blasphemantibus eũ
D quotidie dat cœlũ & terrã, dat fontes, fructus, salutẽ, filios, copiã, vbertatẽ: Hęc oĩa bona non dat nisi Deus. Qui talia peccatoribus dat, quid eũ putas seruare fidelib. suis? Hoc ne de illo sentiendũ est, quia q̃ talia malis dat, nihil seruat bonis? Imo vero seruat, non terrã, sed cœlũ. Vilius forte aliquid dico cœlũ, sed seipsum qui fecit cęlũ Pulchrũ est cœlũ, sed pulchrior est fabricator cœli. Sed video cęlũ, & illũ nõ video. Oculos. n. habes ad videndũ cælum, cor nundũ habes ad videndum fabricatorẽ cęli. Iõ venit de cęlo in terrã, ut mũdet cor quo videatur, q̃ fecit cælum & terrã, Sed plane cũ patientia salutẽ expecta: Quib. te medicamentis curet ille nouit: quibus sectionibus, quib. vstionibus, ille nouit. Tu tibi ægritudinem cõparasti peccando, ille uenit non solum fouere, sed & secare & vrere. Nõ vides quanta homines patiantur sub medicorũ manib. spem incertã homini promittentiũ? Sanaberis dicit medicus, sanaberis si secuero. Et hõ dicit & homini dicit. Nec qui dicit certus est, nec q̃ audit, quia ille dicit homini, q̃ nõ fecit hominẽ, & non perfecte scit quid agatur in ho
E mine: & tñ ad verba hominis plus nescientis quid agatur in homine credit hõ, subdit mẽbra, ligari se patitur, aut plerunq; ẽt non ligatus secatur & uritur & accipit forte salutẽ paucorum dierũ, iam sanatus qñ moriat̃ ignorans, & fortasse dum curatur moritur, & fortasse curari non poterit. Cui aũt promisit Deus aliquid, & fefellit? Auribus infige domine orationẽ meam.] Magnus orantis affectus Auribus infige dñe orationem meam, idest, non exeat de auribus tuis oratio mea, fige illam ibi in auribus tuis. Qũo parturiuit ut figeret orationem suam in auribus Dei? Respondeat Deus, & dicat nobis, Vis figam orationem tuã in auribus meis? Fige in corde tuo legem meam. Auribus infige domine orationem meam. Et intende uoci orationis meæ. In die tribulatiõis meę clamaui ad te quoniã exaudisti me.] Causa vt exaudires me, quia in die tribulationis meę clamaui ad te. Paulo ante dixerat, Tota die clamaui, tota die tribulatus sum. Nullus ergo Christianus dicat esse diẽ, quo non sit tribulatus, Totam diẽ, totũ tẽpus intelligimus. Tota die tribulat̃. Quia ergo tribulatio est, & qñ bñ est, vtiq; tribulatio. Vñ tribulatio? Quia quandiu in corpore sumus peregrinamur a dño. Quodlibet hic abundet, nõdũ sum⁹ ĩ illa p̃ria quo redire festinam⁹. Cu ĩ pegrinatio dulcis est, nõ amat p̃riã. Si dulcis est patria, amara est peregrinatio: si amara peregrinatio, tota die tribulatio. Qñ nõ est tribulatio? Qñ in p̃ria delectatio Delectationes ĩ dextera tua vsq; in finẽ. Implebis me lętitia, ait, cum uultu tuo, vt contempler delectationem domini. Ibi transiet labor & gemitus: ibi non oratio, sed laudatio. ibi halleluia, amen, ibi vox consona, cũ angelis, ibi visio sine defectu, & amor sine fastidio. Quandiu ergo non ibi, videtis, quia non in bono: Sed abundant omnia. Abũdẽt omnia, vide si securus es quia non pereunt omnia. Sed habeo quod non habebam, accessit pecunia quę nõ erat. Forte accessit & timor qui nõ erat: Forte tãto securior eras, quãto pauperior. Postremo sint copiæ, redũdet affluentia huius seculi, detur securitas q̃ non pereat, Dicat Deus desuper, æternus in his eris, ęterna tecum erunt ista, sed meã faciem non videbis. Nemo carnẽ consulat, spm̃ consulite, Respondeat vobis cor vestrũ, rñdeat, spes, fides, charitas, q̃ in vobis esse cœperũt. Ergo ne si acceperimus securitatẽ nos in affluentia bonorũ seculariũ sp futuros, & diceret nobis Deus, Faciẽ meam nõ videbitis, gauderemus in illis bonis? Eligeret forte aliquis gauderet dicere, Abũdãt mihi, ista bñ mihi est, nihil amplius quæro, nondũ cæpit esse amator Dei, nondũ cæpit suspirare tanq̃ peregrinus: Absit, absit Recedant omnia seductoria, recedant blandimẽta falsa, recedant ea quæ nobis quotidie dicunt, Vbi est Deus tuus? Effundamus super nos animam nostram, confiteamur in lachrymis, gemamus in confessionibus, in miseriis suspiremus. Quicquid nobis adest præter Deum nostrum, non est dulce; Nolum⁹ omnia quę dedit, si non dat seipsum qui oĩa dedit. Auribus infige dñe orationem meã, & intende voci orationis meæ. In die tribulationis meæ clamaui ad te, quoniã exaudisti me. Non est similis tibi in diis domine.] Et quid dixit? Non est similis tibi in diis domine. Fingant sibi Deos quos uolunt Pagani, adducant fabros argentarios, auri-

aurifices, expolitores, ſculptores, faciant
Deos. Quales Deos? Oculos habentes & nõ
videntes: & cętera quæ dicit pſalmus conſe
quenter. Sed iſta nõ colimus ait, non coli-
mus, hęc ſigna ſunt. Et q̃d colitis? Aliud ali-
q̃d peius, q̃m dij gentium dęmonia. Et q̃d?
Nec dęmonia inqunt, colimus. Planè nihil
aliud habetis in tẽplis, nihil aliud implet va
tes vr̃os, q̃ dęmoniũ. Sed quid dicitis? Ange-
los colimus, angelos habemus Deos. Nõ pla
ne nr̃is Angelos: Angeli. n. vnũ Deũ colunt,
nec fauent hoĩbus qui volunt colere ange-
los & non Deũ. Nam inuenimus honoratos
angelos prohibẽtes hoĩes ne ſe adorarent,
ſed verũ Deũ. Sed angelos dicant, hoĩes di-
cant, quia dictũ eſt, Ego dixi dij eſtis, & filii
altisſimi oẽs: Nõ eſt ſimilis tibi in dijs dñe.
Quodlibet aliud cogitet hõ, non eſt ſimile
q̃d factum eſt illi qui fecit. Excepto Deo q̃c
quid aliud eſt in natura rerum, factum eſt a
Deo. Quantum intereſt inter eum, qui fecit
& illud q̃d factum eſt, quis digne cogitet?
Iſte ergo dixit, Nõ eſt ſimilis tibi in dijs do-
mine. Quantum aũt ſit disſimilis Deus. non
dixit, quia dici nõ põt. Intendat charitas ve-
ſtra. Deus ineffabilis eſt, Facilius dicimus
q̃d non ſit, q̃ quid ſit. Terram cogitas, nõ eſt
hoc Deus: mare cogitas, nõ eſt hoc Deus.
Oĩa quæ ſunt in mari, quæ uolant per aerẽ,
non eſt hoc Deus. Quicquid lucet in cœlo,
ſtellæ, ſol & luna, non eſt hoc Deus. Ipſum
cœlum, non eſt hoc Deus. Angelos cogita,
virtutes, poteſtates, archangelos, thronos, ſe
des, dñationes, nõ eſt hoc Deus. Et quid eſt
hoc? Solum potui dicere, quid non ſit. Quæ
ris quid ſit? Quod oculus non vidit, & auris
audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Quid
quæris, ut aſcẽdat in linguam, q̃d in cor nõ
aſcendit? Non eſt ſimilis tibi in diis dñe. Et
non eſt ſecundum opera tua. Omnes gentes
I quotquot feciſti venient & adorabunt co-
ram te dñe.] Annuncians Eccleſiam oẽs gen
tes quotquot feciſti. Si eſt gẽs quam nõ fecit
Deus non adorabit eum. Nulla eſt aũt gens
quam nõ fecit Deus, quia fontem omnium
gentium Adam & Euam fecit Deus, inde p̃-
pagatæ ſunt oẽs gentes. Omnes ergo gentes
fecit Deus. Omnes ergo gentes quotquot fe
ciſti venient & adorabunt coram te domi-
ne. Quando dictum eſt? Q̃n coram eo non
adorabant, niſi pauci ſancti in vno populo
Hebręorum, tunc dictum eſt hoc, & modo
vr̃ quod dictum eſt, Oẽs gentes quotquot
feciſti venient & adorabunt coram te dñe.
Q̃n dicebantur hæc, non videbantur & cre
debantur. Q̃n videntur, quare negantur? Oẽs
gentes quotquot feciſti venient & adorabũt
coram te dñe. Et glorificabunt nomẽ tuũ.
Quoniam magnus es tu, & faciens mirabi-
lia, tu es Deus ſolus magnus.) Nemo ſe di-
cat magnum. Futuri erant qui ſe dicerẽt ma
gnos. Contra hos dr̃, Tu es Deus ſolus ma- K
gnus. Nam quid magnum dicitur Deo, q̃a
ipſe eſt ſolus Deus magnus? Quis hoc neſcit,
quia ipſe Deus magnus? ſed quia futuri erãt
qui ſe dicerent magnos, & Deum facerent
paruũ, contra illos dicitur, Tu es ſolus Deus
magnus. Etenim quod tu dicis impletur, nõ
quod illi dicunt qui ſe dñt magnos. Quid di
xit Deus per ſpiritum ſuum? Omnes gentes
quotquot feciſti venient & adorabunt corã
te dñe. Quid dicit neſcio quis, qui ſe dicit
magnum? Abſit. Non adoratur Deus in om
nibus gentibus, perierunt oẽs gentes, ſola
Aprica remãſit. Hoc tu dicis qui te dicis ma
gnũ, aliud dicit qui eſt ſolus Deus magnus.
Quid dicit, qui eſt ſolus Deus magnus? Oẽs
gentes quotquot feciſti venient & adorabũt
coram te domine. Video quod dixit ſolus
magnus, taceat hõ falſo magnus. Ideo falla-
citer magnus, quia dedignatur eſſe paruus.
Quis paruus eſſe dedignatur? Iſte qui hoc di
cit. Quicunque vult inter vos maior eſſe, di *Mat. 20.*
xit dñs, erit veſter ſeruus. Ille ſi ſeruus vellet
eſſe fratrum ſuorũ, nõ eos ſepararet a matre
ipſorum. Sed cũ vult eſſe magnus, & nõ vult
eſſe ſalubriter paruus, Deus qui ſuperbis re- *Iacob. 4.*
ſiſtit, humilibus aũt dat gr̃am, quia ſolus eſt
magnus, implet omnia quæ p̃dixit, & con-
tradicit maledicentibus. Chriſto enim ta-
les maledicunt qui dicunt, quia perijt Eccle
ſia de toto orbe terrarum, & remanſit in ſo- L
la Aphrica. Si diceres illi perdes villam tuã
forte non a te temperaret manum, & dicis
Chriſtum perdidiſſe hæreditatem ſuam re-
demptam ſanguine ſuo? Quam autẽ faciat
iniuriã videte fratres: ſcriptura dicit. In lata *Pro. 14.*
gente gloria regis, in diminutione populi
contritio principis. Ergo hanc iniuriam fa-
cis Chriſto, vt dicas populum eius ad iſtam
exiguitatẽ diminutũ. Iõ natus es, ideo Chri
ſtianum te dicis, vt inuideas gloriæ Chriſti,
cuius

cuius signum te in fronte portare asseris, & de corde perdidisti? In lata gente gloria regis. Agnosce regē tuū, Da illi gloriam, da illi latam gentē. Quam latā gentē dabo, inqs? Noli ex tuo corde dare, & recte dabis. Vnde do, inquies? Ecce hinc da, Omnes gentes quotquot fecisti, venient & adorabunt corā te dn̄e. Dic hoc, cōfitere hoc, & dedisti latā gentem, quia oēs gentes in vno, vna ipsa est vnitas. Qūo enim Ecclesia & Ecclesiæ, Illæ Ecclesiæ quæ Ecclesia, sic illa gens quæ gentes. Antea gentes multæ gentes, modo vna gens. Quare vna gens? Quia vna fides, quia vna spes, quia vna charitas, quia vna expe-
M ctatio. Postremo quare non vna gens, si vna patria? Patria cœlestis est, patria Hierusalē est, quisquis inde ciuis non est, ad istam gentē non pertinet. Quisquis aūt inde ciuis est, in vna gente Dei est, Et hæc gens ab Oriente in Occidentē, ab aquilone & mari distenditur per quatuor partes totius orbis. Hoc Deus dicit, Ab oriente & Occidente, ab aquilone & mari date gloriam Deo. Hoc prędixit, hoc impleuit qui solus est magnus. Desinat ergo, hoc dicere contra solum magnū, qui noluit esse paruus, quia nō pn̄t esse duo magni Deus, & Donatus. Deduc me dn̄e in via tua, & ambulabo in veritate tua. Via tua,
Ioan. 14. veritas tua, via tua, Christus, Ergo corpus ad illū, & corpus de illo. Ego sum via & ueritas & vita, Deduc me dn̄e in via tua. In qua via? Et ambulabo in veritate tua. Aliud est ut ducat ad viam, aliud vt deducat in via. Vide hoīes vbique pauperes, vbiq; adiutorio egentes. Qui præter viam sunt, Christiani non sunt, catholici nondū sunt, deducanē ad viam. Sed cū pducti fuerint ad viā, & catholici in Christo facti fuerint ab ipso, deducanē in ipsa via ne cadant. Certe iam ambulant in uia. Deduc me dn̄e in via tua. Certe
A iam in uia tua sum, deduc me ibi, & ambulabo in veritate tua, Deducente te, non erra
Esa. 13. bo, si dimiseris errabo. Ora ergo vt non te dimittat, sed vsq; in finem deducat. Qūo deducit? Semp monendo, semper dando tibi manū suam. Et brachiū dn̄i cui reuelatū est? Dando enim Christū suū, dat manū suam: Dando manū suam, Christū suū dat. Ad viā ducit pducēdo ad Christum suū. In via deducit deducendo in Christo suo. Christus aūt veritas, Deduc me ergo domine in uia tua, & ambulabo in veritate tua. In illo vtique qui ait, Ego sum via ueritas & vita. Nā qui in via & veritate deducis, quò nisi ad vitā perducis? Deducis ergo in illo, & ad illū. Deduc me dn̄e in uia tua, & ambulabo in veritate tua. Iocundeť cor meū ut timeat nomen tuū. Ergo timor in iocunditate est. Et qūo iocunditas, si timor? Nonne timor amarus solet esse? Erit ergo aliqn̄ iocunditas sine timore, mō iocunditas cum timore. Nōdum est.n. plena securitas, nec pfecta iocūditas. Si nulla iocunditas deficimus: Si non plena securitas, male exultamus. Ergo & iocunditatē aspergat, & timorē incutiat, vt de dulcedine iocunditatis perducat nos ad dulcedinē securitatis. Dando timorē non nos faciat male exultare & recedere de via. Iō sic dicit Psalmus, Seruite dn̄o in timore, & exultate ei cum tremore. Sic & Apostolus Paulus dicit, Cum timore & tremore vestrā ipsorum salutem operamini. Deus enim est qui operatur in vobis. Quicquid ergo prosperū venit fratres, magis metuendū est, Quæ putatis prospera, magis tentationes sunt. Venit hæreditas, venit copia rerū, abundat cicūfluentia nescio cuius fęlicitatis, tentationes sunt istę, cauete ne vos ista corrumpant. Quicqd ēt prosperum est s̄m Christum, & germanā charitatē Christi, Si forte lucratus es vxorē tuam quæ fuit in parte Donati. si forte crediderunt filij tui qui fuerunt Pagani: si forte lucratus es amicum tuū qui te volebat seducere ad theatrū, & tu eū deduxisti ad Ecclesiam: si forte contradictor nescio quis inimicus tuus, & rabidè sæuiens, deposita illa rabie factus est mitis, & agnouit Deū, nec oblatrat aduersum te, sed elamat tecum aduersus malū, ista iocunda sunt. Vn̄ enim gaudeamus, si de his non gaudemus? Aut quæ sunt alia gaudia nostra, nisi ista? Sed qa abundant & tribulationes & tentationes & dissensiones, & schismata & cętera mala, sine quib. C nō potest esse hoc seculum, donec transeat iniqtas, exultatio illa nō nos faciat securos, sed ita iocundetur cor nr̄m ut timeat nomē domini, aliunde iocundetur, aliunde feriať. Securitatē nō expectetis in peregrinatione, quādo si hic illā voluerimus, viscū erit corporis, nō securitas hoīs. Iocundeť cor meū vt timeat nomē tuū. Cōfitebor tibi dn̄e De⁹ meus in toto corde meo, & glorificabo nomen

men tuum in æternũ. Quoniam misericor-
dia tua magna est super me, & eruisti animã
meã ex inferno inferiori. Quod dicimus fra
tres, hoc si non uobis tanquam certus expo
suero, ne succenseatis, Homo enim sum, &
quantum conceditur de scripturis sanctis,
tantum audeo dicere, nihil ex me. Infernũ,
nec ego expertus sum adhuc, nec uos, Et
fortassis alia via erit, & nõ per infernũ erit.
Incerta sunt enim hæc. Verũ quia dicit scri
ptura cui contradici non potest. Eruisti ani-
mam meam ex inferno inferiori. Intelligi-
mus tanquam duo inferna esse, superius &
inferius. Nam vnde infernum inferius nisi
quia est infernum superius? Aliud non dice
retur inferius nisi in comparatione illius su
perioris. Videtur ergo fratres esse quędam
habitatio cœlestis angelorum, vbi vita inef-
fabilium gaudiorũ, vbi ĩmortalitas & incor
ruptio, vbi omnia secundum Dei donũ ad
gratiam permanentia, Illa pars rerum super
na est. Si ergo illa supna est, hęc terrena vbi
caro & sanguis, vbi corruptibilitas, vbi na-
tiuitas & mortalitas, vbi decessio atque suc-
cessio, vbi mutabilitas & inconstantia, vbi
timores, cupiditates, errores*lętitiæ ĩcertę,
spes fragilis, caduca substantia, puto qa oĩs
ista pars nõ põt cõparari illi cœlo, de quo
loquebar pauloante. Si ergo illi parti hęc
pars cõparat̃, illa, supna est hęc inferna. Et
post mortẽ, quò hinc nisi sit ĩfernũ inferius
hoc inferno ĩ quo sumus in carne & in ista
mortalitate? Corpus.n mortuũ est, ait Apo-
stol⁹, pp peccatũ. Ergo & hic sũt mortui, vt
nõ mireris, qa infernũ dicit̃ si mortuis abũ-
dat. non enim corpus moritur, sed corpus
mortuũ est. Adhuc habet vitã vtique corpus
nostrum, & tamen comparatũ corpori illi
quod futurũ est, qualia sunt angelorũ cor-
pora, inuenitur corpus hominis mortuum,
quamus adhuc habens animam. Sed rursus
ab hoc inferno, idest, ab hac parte inferni
est aliud inferius quo eunt mortui, vnde vo
luit Deus eruere animas nostras, etiã illluc
mittẽdo filiũ suum. Etenim fratres pp ista
duo inferna missus est filius Dei vndiq; libe
rans. Ad hoc infernũ missus est nascẽdo, ad
illud moriẽdo. Propterea vox eius est in il-
lo Psalmo, nõ quoq̃ hoĩe cõiiciẽte. sed Apo
stolo exponẽte, vbi ait, Quoniã non dereli-
qsti animã meã in inferno. Ergo aut ipsius
vox est hic, Et eruisti animam meam ab in-
ferno inferiori: Aut nr̃a vox p ipsum Chri- Acto.
stum dñm nr̃m, quia ideo ille puenit vsque
ad infernũ. ne nos remaneremus in inferno.
Aliam etiã opinionẽ dicã. Fortassis.n. apud
ipsos inferos est aliqua pars inferior, quo
truduntur impii, qui plurimũ peccauerunt. 2. Retra.
Etenim apud inferos vtrum in locis quibus cap. 24.
dam fuisset iam Abrahã, non satis possumus Luc. 16.
definire. Nondum.n. dñs venerat ad infer-
num, vt erueret inde omnium sanctorũ, prę
cedentium aĩas, & tamen Abraham in reqe
ibi erat. Et quidam diues cum torqueretur
apud inferos, cum videret Abraham, leua-
uit oculos. Non enim posset leuatis oculis
videre, nisi ille esset superius, ille inferius. Et
quid ei respondit Abraham cum diceret,
Pater Abraham mitte Lazarum vt intingat
digitũ suum, & stilet in linguam meam, quo F
niam crucior in hac flamma? Fili ait, memẽ
to qa recepisti bona in vita tua, Lazarus aũt
mala: Nunc autẽ hic requiescit, tu vero tor
queris. Et super hoc ait, Inter nos & vos ma
gnũ chaos firmatũ est, vt nec nos possimus
venire ad vos, nec inde aliqs venire ad nos.
Ergo inter ista fortasse duo inferna quorum
in vno quieuerũt aĩę iustorũ, in altero tor-
quent̃ aĩæ impiorũ attendens quidam orãs
hic iã in corpore Chr̃i positus, & orans in
voce Chr̃i, eruisse Deũ aĩam suã ab inferno
inferiori dixit, qa liberauit se a talibus pec-
catis, p quę posset deduci ad tormẽta infer
ni inferioris. Quẽadmodũ si medic⁹ videat
tibi ĩminentẽ ęgritudinẽ forte ex aliquo la-
bore, & dicat, pce tibi, sic te tracta, requie-
sce, his cibis vtere, nã si non feceris ægrota-
bis: tu aũt si feceris. & saluus eris: recte di-
cis medico, liberasti me ab ægritudine, nõ ĩ
qua iã erat, sed ĩ qua futurus erat. Nescio qs
habẽs causam molestã, mittẽdus erat in car
cerẽ. Venit alius defendit eũ, gratias agẽs, qd
dicit? Eruisti aĩam meã de carcere, Suspen-
dẽdus erat debitor, solutũ est p eo, libera-
tus dicit̃ de suspendio. In his oĩbus nõ erãt,
sed qa talibus meritis agebant̃, vt nisi subuẽ G
tũ esset, ibi essent, inde se recte dicunt libera
ri, quò p liberatores suos nõ sũt pmissi per
duci. Ergo fratres siue illud siue istud sit: hic
me scrutatore verbi Dei, nõ temerariũ affir-
matorẽ teneatis. Et eruisti aĩam meã ex ĩfer-
no inferiori. Deus ptereũtes legẽ insurrexe-

runt super me.) Quos dicit prætereuntes le
gem? Non Paganos, qui non acceperunt le-
gē. Nemo n. p̄terit qđ nō accepit. Dicit Apo
stolus definite, Vbi. n. lex non est, nec p̄uari
Rom.4. catio. Prætereuntes legē, p̄uaricatores legis
dicit. Quos ergo intelligimus fratres? Si ab
ipso dn̄o accipiamus hanc vocē, prętereun
tes legē Iudęi erāt. Insurrexerunt super me
p̄tereuntes legē: non seruauerunt legē, & ac
cusaueruut Christum, quasi ipse p̄teriret le-
gem. Prætereuntes legē insurrexerunt super
me, & passus est dn̄s quæ nouimus. Putas ni
hil tale patitur mō corpus eius? Vnde fieri
pōt? Si p̄rēmfamilias Beelzebub vocauerūt,
Mat.10. quanto magis domesticos eius? non est disci
pulus super magistrū, nec seruus super dn̄m
H suum. Patitur & corpus p̄tereuntes legem,
& insurgunt super corpus Christi. Prętereū
tes legem qui sunt? Nunquid forte Iudęi au
dent insurgere super Christū? Non. n. Nam
nec ipsi nobis valde faciunt tribulationes.
Nondum. n. crediderunt, nondum salutē co
gnouerunt. Insurgunt super corpus Christi
mali Christiani, de quibus quotidie tribula
tionē patitur corpus Christi. Oīa schisma-
ta, oes hæreses, oēs intus pesime viuentes,
& mores suos bene viuentibus imponētes,
1.Co.15. & ad sua trahentes, & malis colloquijs bo-
nos mores corrūpentes, ipsi p̄tereuntes legē
insurrexerūt super me. Dicat omnis anima
pia, dicat ois aīa Christiana, Quæ hoc nō pa
titur non dicat. Si aūt Christiana aīa est, no-
uit, quia patitur. Si agnoscit in se passionē
Matt.7. suam, agnoscat hic vocem suā. Si aūt extra
passionē est, & extra vocē sit, necesse est. Vt
aūt non sit extra passionē, ambulet per viam
angustam, & incipiat pie viuere in Christo,
2.Ti.5. & necesse est vt hanc persecutionem patia-
tur. Omnes enim, inquit Apostolus, qui vo-
lunt pie viuere in Christo Iesu, persecutio-
I nem patiuntur, Deus prætereuntes legē in-
surrexerunt super me. Et synagoga potentiū
inquisierunt animam meam.] Sinagoga po-
tentium, congregatio est superborum. Syna
goga potentium insurrexit super caput, id
est, super dn̄m nostrum Iesum Christū, cla-
mantium & dicentium vno ore, Crucifige,
crucifige: de quibus dictum est, Filij hoīum
Ioan.19. dentes eorum arma & sagittę, & lingua eo-
Psal.66. rum gladius acutus. Non percusserunt, sed
clamauerunt. Clamando ferierunt, claman-
do crucifixerunt. Voluntas clamantium im-
pleta est, qn̄ dn̄s crucifixus est. Et synagoga
potentium inquisierunt aīam meam. Et non
proposuerunt te in conspectu suo.) Quo-
modo non proposuerunt? Non intellexerūt
Deum, ut homini parcerent, ut quod vide-
bant, ad hoc ambularent. Puta quia Deꝰ nō
erat, hō erat. Iō occidendus erat, quia homo
erat? Parce homini, & agnosce Deū. Et tu do
mine Deus miserator & misericors, longa-
nimis, & multum misericors & uerax.]
Quare longanimis & multum misericors
& miserator? Quia in cruce pendens ait, Pa
ter ignosce illis, quia nesciunt quid faciūt.
Quem petit? Pro q̄bus petit? Quis petit? Vbi
petit? P̄rem filius, pro impijs crucifixus, In-
ter ipsas iniurias, non verborū, sed mortis il
latę, pendens in cruce tanquam ad hoc extē
tas manus habuerit, vt sic pro illis oraret, vt
dirigeret oīo eius tanq̄ incensum in cōspe
ctu p̄ris, & eleuatio manuū eiꝰ sacrificiū ve-
spertinū. Longanimis & multū misericors
& verax. Si ergo tu verax, Respice in me &
miserere mei, da p̄tātem puero tuo.] Quia
verax, da p̄tātē puero tuo. Trāsiet tp̄s patien
tiæ, veniet tp̄s iudicij. Qūo? Da p̄tātem pue-
ro tuo, P̄r non iudicat quenquā, sed oē iudi
ciū dedit filio. Ille resurgens, & in terrā ip-
se veniens iudicaturus, ipse videbitur terribi
lis qui visus est contēptibilis. Demonstrabit
potentiā, qui demonstrauit patientiā. In cru
ce patientia erat, in iudicio patientia erit.
Apparebit. n. hō iudicans, sed in claritate,
quia sicut vidistis ire, dixerunt angeli, sic ve
niet. Forma ipsa veniet ad iudicium, iō vide
bunt illum & impij, nam formā Dei nō vi-
debunt, Beati. n. mūdo corde, qm̄ ipsi Deum
videbunt. Apparens in hoīs forma, dicet, Ite
in ignē ęternū, vt impleat qđ dixit Esaias,
Tollat impius, vt nō videat claritatē dn̄i. For
mam ergo videbunt hoīs, Qui cū in forma
Dei esset æqualis Deo, hoc non videbūt im-
pij. In principio erat verbū & uerbum erat
apud Deū, & Deus erat verbū, hoc nō vide
bunt impij. Si. n. Deus verbū, Et beati mun-
do corde, qm̄ ipsi Deum uidebūt. Impii aūt
immundi sunt corde, proculdubio Deū nō
videbunt. Et vbi est, Videbunt in quē pupu-
gerunt, nisi quia apparet formā hoīs eos vi
suros ut iudicentur, formā Dei nō visuros,
nisi eos qui ad dexterā separabūtur? Etenim
cum

.cũ ſeparati fuerint ad dexterã, hoc eis dice-
tur, venite benedicti patris mei, percipite re
gnũ ꝙ vobis paratũ ẽ ab origine mũdi. Im-
piis vero ad ſiniſtrã q̃d? Ite in ignẽ æternum
quẽ parauit pater meus diabolo & angelis
eius. Finito aũt Iudicio q̃uo concludit? Sic
ibunt impij in ambuſtionẽ æternã, iuſti aũt
in vitã æternã. Iã a viſione formæ hoĩs per-
gunt illi ad viſionẽ formæ Dei. Hæc eſt.n. in
quit, vita æterna, vt cognoſcant te vnũ verũ
Deũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ: ſubaudis
& Ieſum Chriſtũ vnũ verũ Deum, quia pr̃
& filius vnus verus Deus: vt iſte ſit ſenſus. Te
& quẽ miſiſti Ieſum Chr̃m, cognoſcãt unũ
verũ Deũ. Non enim illi ibunt ad viſionem
patris, & nõ ibi videbunt & filium: Si non
eſſet & filius in patris ſui uiſione, nõ diceret
ipſe filius diſcipulis ſuis, q̃a filius in pr̃e eſt,
& pr̃ ĩ filio. Dñt illi diſcipuli, Oſtẽde nobis
patrẽ & ſufficit nobis. Ait illis, Tanto tp̃e uo
biſcũ ſum, & nõ me noſtis? Philippe, q̃ vi-
det me, videt & patrẽ. Videtis, q̃a in viſione
patris & filii viſio eſt, & in viſione filij & pa
tris uiſio eſt. Ideo conſequenter ſubiecit &
dixit, Neſcitis, quia ego in patre, & pater in
me eſt? Ideſt, & me uiſo videtur & pater, &
patre viſo videtur & filius, Patris & filii ſe-
parari non poteſt viſio. Vbi non vnius ſepa-
ratur natura & ſubſtantia, viſio ſeparari non
poteſt. Nam ut noueritis illuc debere præ-
parari cor ad videndam diuinitatem patris
& filii & ſpiritusſancti, in quam non viſam
credimus, & credendo cor vnde videri poſ
ſit, mundamus, ipſe dñs alio loco dicit, Qui
audit mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui
diligit me: qui autem diligit me: diligetur a
pr̃e meo, & ego diligã eum, & manifeſtabo
ei meipſum. Nunquid non eum videbant
cum q̃b. loquebatur? Et uidebant & non ui
debant, Aliquid uidebãt, aliquid credebant.
Videbant hoĩem, credebãt Deũ. In iudicio
aũt eundẽ dñm nr̃m Ieſum Chr̃m videbũt
hoĩem cũ impiis, poſt iudiciũ videbũt Deũ
p̃ter impios. Da ptãtẽ puero tuo. Et ſaluũ fac
filiũ ancillæ tuę. Dñs filius ancillæ, cuius an
cillæ? Cui naſciturus q̃n nũciatus eſt, rñdit &
ait, Ecce ancilla dñi, fiat mihi ſm verbum
tuũ. Saluũ fecit filium ancillę ſuæ, & filium
ſuum. Filium ſuum, in forma Dei, filium an
cillę ſuę in forma ſerui De ancilla Dei na-
tus eſt ergo dñs in forma ſerui, & dixit, Sa-
luũ fac filiũ ancillæ tuæ. Et ſaluatus eſt a mor
te ſicut noſtis, reſuſcitata carne ſua quę mor
tua erat. Sed vt uideatis q̃a Deus eſt, & non
a pr̃e ſic eſt ſuſcitatus, ut a ſe nõ ſit ſuſcita-
tus, q̃a & ipſe carnẽ ſuã ſuſcitauit, habes in
Euangelio dictũ, Deſtruite tẽplũ hoc, & in
triduo ſuſcitabo illud. Ne aũt nos aliud ſu- *Ioan. 2.*
ſpicaremur, Euangeliſta ſecutus ait, Hoc ãt
dicebat de tẽplo corporis ſui. Saluus ergo
factus eſt filius ancillę. Dicat & unuſquiſq;
Chriſtianus in corpore Chr̃i poſitus, Saluũ
fac filiũ ancillæ tuę. Forte non potes dicere, B
Da ptãtẽ puero tuo, quia ille filius accepit *Mat. 19.*
poteſtatẽ. Sed quare nõ dicit & hoc? An non
ſeruis dictũ eſt, Sedebitis ſuper duodecim *1. Cor. 6.*
ſedes iudicãtes duodecim trib. Iſrael? Et ſer
ui dñt, Neſcitis q̃a angelos iudicabimus? Ac
cipit ergo & unuſquiſq; ſanctorũ poteſta-
tẽ, & eſt unuſquiſq; ſanctorũ filius ancillæ
eius. Quid ſi de Pagana natus eſt, & chriſtia
nus factus eſt? Filius Paganę q̃uo põt eſſe fi-
lius ancillæ ipſius? Eſt quidẽ Paganę filius
carnaliter, ſed filius ancillę *ſpiritaliter. Et ſa *al. Eccle.*
luũ fac filiũ ancillę tuę. Fac mecũ ſignum in
bono,) Quod ſignum niſi reſurrectionis?
Dominus dicit, Generatio hęc praua & ama
ricans ſignum q̃rit, & ſignum non dabitur *Mat. 12.*
ei niſi ſignum Ionæ Prophetę. Sicut. n. Io-
nas fuit in ventre ceti tribus diebus & tri-
bus noctibus, ſic erit & filius hominis in
corde terræ. Fac mecum ſignum in bono:
Ergo cum capite nr̃o iam factum eſt ſignũ
in bono. Dicat & vnuſquiſq; nr̃m, Fac me-
cum ſignum in bono: quia in nouiſsima tu
ba, in aduentu dñi, & mortui reſurgent in
corrupti, & nos immutabimur, erit hoc ſi- C
gnum in bono. Fac mecum ſignum in bo-
no. Vt videant qui oderunt me & confun-
dantur.] In iudicio confundentur pernicio-
ſe, qui modo nolunt confundi ſalubriter.
Modo ergo confundantur, accuſent vias
ſuas malas, teneant viam bonam, quia ne-
mo noſtrũ viuit ſine confuſione, niſi prius
confuſus reuiuiſcat. Prębet illis Deus mo-
do aditum ſalubris confuſionis, ſi non con
temnat medicinam confeſsionis. Si autem
modo nolunt cõfundi, tunc confundẽtur
quando deducent eos ex aduerſo iniquita-
tes eorum. Quando confundentur? Quan-
do dicent, Hi ſunt quos aliquando habui-
mus in deriſum & in ſimilitudinem im-

Sapię. 5. properij, Nos insensati vitã illorũ æstima-
bamus insaniã. Qũo cõputati sunt inter fi-
lios Dei? Quid nobis profuit superbia, tunc
dicent, mõ dicãt & salubriter dicant. Cõuer
C tat.n. vnusquisq; humilis ad dñm, & mõ di-
cat, Quid mihi profuit superbia, & audiat
Rom. 6. ab Apostolo, Quã.n. gloriã habuistis in his,
in quib. nũc erubescitis? Videtis esse & mõ
confessionẽ salubrẽ in loco penitentiæ, tũc
al. confus aũt serã, inutilẽ, infructuosam. Quid nobis
sionem. ꝓfuit superbia, aut quid diuitiarũ iactantia
cõtulit nobis? Transierũt oĩa tanquã vmbra:
D Quid enim? Qñ hic viuebas, non videbas,
quia transierũt ista oĩa tanq̃ vmbra? Tu ne re
linqueres vmbrã vt esses in luce? non postea
diceres, transierunt oĩa velut vmbra, qm̃ ab
vmbra in tenebras iturus es? Fac mecum si-
gnũ in bono, vt videant qui me oderũt & cõ
fundantur. Qm̃ tu dñe adiuuisti me, & con-
solatus es me.] Adiuuisti me in certamine &
cõsolatus es me in tristitia. Nemo.n. conso-
lationẽ quærit, nisi qui est in miseria. Nõ uul
tis consolari, dicite quia fœlices estis, & au
ditis populus meus. Iã respondetis, & audio
murmur bñ tenentiũ scripturas. Deus q̃ hoc
scripsit in cordibus vestris, cõfirmet & in fa
ctis vestris. Videtis fratres, q̃a qui vobis di-
cũt, Fœlices estis, seducũt vos. Populus meꝰ
Esa. 3. qui vos fœlices dicunt, in errorem vos mit
tunt, & turbant semitas pedum vr̃orum. Si-
cut & de Epistola Iacob. Apostoli, miseri-
Ioan. 14. estote, inquit, & lugete, risus vester in luctũ
conuertatur. Videtis quę audistis, quando
vobis hæc dicerentur in regione securita-
tis. Vtique regio ista scandalorum est & ten
tationum & omnium malorum, vt gemamꝰ
Psal. 55. hic, & mereamur gaudere ibi: hic tribulari,
E & consolari ibi & dicere, Qm̃ ecce exe-
misti oculos meos a lachrymis, pedes meos
a ruina, qm̃ placebo dño in regione viuo-
rũ, Ista regio mortuorum est. Transit regio
mortuorum, venit regio viuorũ. In regione
mortuorũ, labor, dolor, timor, tribulatio, tẽ
tatio, gemitus, suspiriũ. Hic falsi fœlices, ve
ri infœlices, quia falsa fęlicitas vera mise
ria est. Qui vero se agnoscit ĩ vera esse mise
ria, erit ẽt in vera fęlicitate. Et tñ nunc quia
Matt. 4. miser es, dñm audi dicẽtẽ, Beati lugentes.
O beati lugentes. Nihil tam coniunctũ mi-
serię quam luctus: Nihil tam remotũ & con
trarium miserię q̃ beatitudo. Tu dicis lugen
tes, & tu dicis beatos? Intelligite inquã, q̃d di
co, Beatos dico lugentes. Quare beati? In
spe. Quare lugentes? In re. Etenim lugent in
morte ista, in tribulationib. istis, in peregri-
natione sua: Et quia agnoscunt se esse in ista
miseria, & gemunt, beati sunt. Quare lugẽt?
Contristatus est beatus Cyprianus in passio
ne, mõ consolatus est in corona. Mõ & con
solatus adhuc tristis est. Dñs.n. noster Iesus
Chr̃s adhuc interpellat ꝓ nobis. Oẽs marty
res, q̃ cũ illo sunt interpellant ꝓ nobis. Nõ
transeũt interpellationes ipsorum nisi cum
transierit gemitus noster. Cum autem tran-
sierit gemitus noster, omnes vna voce, in
vno populo, in una patria consolabimur,
milia milium coniuncta psallentibus ange
lis choris cęlestium potestatum in vna ciui
tate viuentium. Quis ibi gemit? Quis ibi su-
spirat? Quis ibi laborat? Quis ibi eget? Quis
ibi moritur? Quis ibi misericordiã prębet?
Quis ibi frangit panem esurienti, vbi om-
nes pane iustitiæ saginantur? Nemo tibi di
cet, Hospitem suscipe: Peregrinus ibi ne-
mo erit, oẽs in pr̃ia sua viuunt. Nemo tibi
dicit, Concorda amicos tuos litigantes: in
pace sempiterna Dei vultu per fruuntur. Ne
mo tibi dicit, Visita ęgrotum: sanitas ĩmor-
talitasque ꝑmanet. Nemo tibi dicit, Sepeli
mortuũ: oẽs in vita ęterna erũt. Cessant ope
ra misericordiæ, q̃a miseria ibi nõ inuenit.
Et quid ibi faciemus? Dormiemus fortasse.
Si mõ pugnamus cõtra nos, q̃uis geramus
domꝰ somni carnẽ istã, & euigilamus in his
luminaribus, & solẽnitas ista dat nobis ani
mũ vigilandi, dies illa quales vigilias nobis
dabit? Ergo vigilabimus non dormiemus.
Quid agemus? Opa misericordiæ? Ista non
erunt, q̃a nulla miseria erit. Forte opa neces
sitatis erunt ista quæ hic sunt mõ, seminãdi,
arãdi, coquẽdi, molendi, texendi? Nihil ho
rũ, q̃a necessitas non erit. Sic nõ erunt opa
misericordiæ, q̃a transit miseria. Vbi neces-
sitas nõ erit nec miseria, opa necessitatis &
misericordię nõ erũt. Quid ibi erit? Quod
negociũ nr̃m? Quæ actio nr̃a? Nulla actio,
q̃a quies. Sedebimus ergo & torpebimus, &
nihil agemus? Si refrigescit amor noster, re-
frigescit & actio nostra. Amor ergo q̃etus
in uultu Dei, quem mõ desideramus, cum
ad eum venerimus, quomodo nos accen-
det, in quem nondum visum sic suspira-
mus

mus? Cum ad eum venerimus, quo nos illuminabit? Quo nos mutabit? Quid de nobis faciet? Quid ergo agemus fratres? Psalmus nobis indicat, Beati qui habitant in domo tua. Vnde? In secula seculorũ laudabunt te. Hæc erit actio nr̃a, laus Dei. Amas & laudas. Desinis laudare si desinis amare. Non aũt desines amare, quia talis est quẽ vides qui nullo te offendat fastidio, & satiat te; & non te satiat. Mirum est quod dico. Si dicam, quia satiat te, timeo ne quasi satiatus velis abscedere, quo de prandio, quo de cœna. Ergo qđ dico, non te satiat, timeo rursus ne si dixero non te satiat, indigens videaris, & quasi inanior existas, & minus in te sit aliquid qđ debeat impleri. Quid ergo dicam nisi qđ dici pót, cogitari vix pót? Et satiat te, & non te satiat: quia vtrunq; inuenio in scriptura. Nam cum diceret, Beati esurientes, quia ipsi saturabuntur. Et rursus de sapientia dictum est, Qui te manducant, iterũ esurient, & qui te bibunt iterum sitient. Imò vero non dixit iterum, sed dixit adhuc. Nam iterum sitiet qua si primo saginatus discesserit & digesserit, & redierit bibere. Tale est, Qui te edunt adhuc esurient, sic cũ te edunt esurient, & qui te bibunt, sic bibendo sitient. Quid est bibẽdo sitire? Nunq̃ fastidire. Si ergo ista ineffabilis & sempiterna dulcedo erit, modo quid a nobis petit fratres nisi fidem non fictam, spem firmam, charitatem puram, vt ambulet homo in via quam dñs dedit? Ferat tentationes & suscipiat consolationes.

In psalmum octuagesimumsextum, Enarratio.

PSalmus iste qui modo cantatus est, breuis est numero verborum, magnus est põdere oĩum sniarum. Nam totus lectus est, & videtis q̃ exiguo tp̃e ad terminum vsque perductus. Hic nobis quantũ dñs donare dignatur cum vr̃a charitate tractãdus mõ est, propositus a beatissimo p̃ñte p̃re nr̃o. Repẽtina propositio me grauaret, nisi me continuo proponentis oro subleuaret. Intendat ergo charitas vr̃a, Ciuitas quædam in isto psalmo cantata & cõmendata est, cuius ciues sumus inquantũ Christiani sumus, & vnde peregrinamur quandiu mortales sumus, & ad quam tendimus per eius viam, q̃ oĩno quasi dumetis & sentibus interclusa nõ inueniebat. Rex ipsius ciuitatis se fecit viã, vt ad ciuitatẽ perueniremus, Ambulantes ergo in Chr̃o, & adhuc peregrinantes donec perueniamus, & suspirantes desiderio cuiusdã ineffabilis quietis quæ habitat in illa ciuitate, de qua quiete dictũ est hoc nobis esse ꝓmissum, Qđ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs ascendit, Ambulantes ergo sic cantemus vt desideremus. Nã qui desiderat, & si lingua taceat, corde cantat. Qui aũt non desiderat quolibet amore, quolibet clamore aures hoĩum feriat, mutus est Deo. Videte quo erãt amatores huius ciuitatis ardentes, illi ipsi per quos hęc dicta sunt, per quos hęc nobis cõmendata sunt, quanto ꝑ eos affectu ista cantata sunt. Affectum istũ generabat in eis amor ciuitatis, amorẽ aũt ciuitatis infuderat spiritus Dei. Charitas, inquit, Dei diffusa est in cordibus nr̃is per spiritum sanctũ, qui datus est nobis. Hoc ergo spiritu feruentes, audiamus q̃ dicta sunt de hac ciuitate. Sic ergo cępit: Fundamẽta eius in montib. sanctis.] Nihil de illa adhuc dixerat psalmus, hinc incipit & ait, Fundamenta eius in montibus sanctis. Cuius fundamenta? Nõ dubium est, quia fundamenta p̃sertim in montibus ciuitatis alicuius sunt. Repletus ergo spiritu sancto ciuis iste, & multa de amore & desiderio ciuitatis huius voluens secum tanq̃ plura intus apud se meditatus erupit In hoc, Fundamenta eius in montibus sanctis: quasi iam de illa dixerit aliq̃d. Quo de illa nihil dixerat, q nunq̃ de illa corde tacuerat? Quo.n.dr̃ eius, de qua nihil dictũ est? Sed mlta, ut dixi, secũ ĩ silẽtio de illa ciuitate parturiẽs, clamãs ad dñm, erupit ẽt in aures hominũ. Fundamenta eius in montib. sanctis. Et quasi hoĩes audientes q̃rerent, cuius? Diligit dñs, inquit, portas Sion.] Ecce eius fundamẽta in montib. sanctis cuiusdã ciuitatis Sion, cuius dñs portas diligit, sicut cõsequẽter dicit, Super oĩa tabernacula Iacob.] Sed q̃d est Fundamẽta eius in mõtib. sãctis? Qui sunt montes sancti, sup̃ quos fundata est ista ciuitas? Alter quidã ciuis planius hoc dixit Apost. Paulus. Ciuis inde Propheta, ciuis inde Apostolus. Et hi ꝑpea loquebant̃, vt cęteros ciues exhortarent̃. Sed hi, idest, Prophetę & Apostoli quo ciues? Fortasse ita ut etiã ipsi sint montes sup̃ quos fundamenta sunt

1. Co. 2.

K

Rom. 5.

L

huius ciuitatis, cuius portas diligit dñs. Dicat ergo alius ciuis hoc aperte, ne nos hoc suspicati videamur, loquẽs ad gentes, & cõmemorans vt redirent; & quasi construerentur in fabricam sanctam, Superædificati, inquit, super fundm̃ Apostolorũ & Prophetarũ. (Ephe. 2.) Et quia nec ipsi Apostoli aut Prophetæ in quibus fundm̃ est ciuitatis se tenerent in se, secutus ibi ait, Ipso summo existente lapide angulari Christo Iesu. Ne itaque putarẽt gentes non se pertinere ad Sion, Erat.n. quędã ciuitas Sion terrena, quę per vmbrã gestauit imaginẽ cuiusdã Sion, de qua mõ dr̃ cęlestis illius Hierusalẽ, de qua dicit Apostolus, Quæ est mr̃ oĩum nr̃m: (Gala. 4.) Ne ergo illi se non ptinere dicerent ad Sion, qa non erant de populo Iudęorum, hoc eis dixit: Igit̃ iã non estis peregrini & inquilini, sed estis Ciues sanctorũ & domestici Dei, superędificati super fundm̃ Apostolorũ & prophetarũ. M Hẽs cõstitutionẽ tantę ciuitatis, Sed oĩs ista cõpages vbi innitit̃, vbi incũbit, ut nusquã cadat? Ipso, inquit, summo angulari lapide existente Christo Iesu. Dicet fortasse aliqs, Si angularis lapis est Christus Iesus, in illo quidẽ duo parietes cõpaginantur. Neque.n. angulum faciunt nisi duo parietes in vnum de diuerso venientes. (Ephe. 2.) Sic & populi duo ex circuncisione & ex pputio ad pacẽ Christianam sibimet cõnexi in vna fide, vna spe, vna charitate. Sed si angulus summ⁹ Christus Iesus, quasi videnť priora fundamenta & posterior lapis angularis. Potest ergo aliquis dicere, qa magis Christus sup Prophetas & Apostolos incũbit, non illi sup illum, sed illi sunt in fundamento, ipse in angulo. Sed cogitet qui hoc dicit, angulum & in fundamento esse. Neque.n. ibi est angulus vbi vr̃ vtsurgat in apicẽ, a fundo.n. incipit. Nã ut noueritis, quia fundm̃ Christus & primũ & maximũ, Fundm̃, inquit Apostolus, nemo põt ponere pręter id quod positum est, qđ est Christus Iesus. (1. Co. 2.) Qũo ergo fundamenta Prophetę & Apostoli? Et qũo fundamentũ Christus Iesus, quo vlterius nihil est? Qũo putamus nisi quemadmodũ aperte dr̃, sanctus sanctorum, sic figurate fundamentum fundamentorum? A Si ergo sacramenta cogites, Christus sanctus sanctorum: Si gregem subditum cogites, Christus pastor pastorũ: Si fabricã cogites, Christus fundm̃ fundamẽtorum. In ædificijs istis non põt idem lapis esse in imo, & in summo. Si fuerit in imo, in summo nõ erit, Si in summo fuerit, in imo non erit. Angustias enim oĩa penè corpora patiunť, nec vbiq; esse pñt nec semper. Diuinitas aũt quæ vbiq; p̃sto est, vndiq; ad eam põt duci similitudo, & totũ põt esse in similitudinibus, quia nihil eorum est in proprietatibus, Nunquid Xp̃s est ianua, quẽadmodũ videm⁹ ianuas factas a fabro? Nõ vtique. Et tñ dixit, Ego sum ianua. Aut nunqd sic est pastor, qũo videmus pastores istos p̃positos pecorũ? Et tñ dixit, Ego sum pastor: Et vno loco ambas res dixit. In euangelio dixit, qa pastor per ianuã intrat. Et ibi dixit, Ego sum pastor bonus: & ibi dixit, Ego sum ianua. Pastor intrat p ianuã. Et quis est pastor, qui intrat p ianuã? Ego sum pastor bonus. Quæ est ergo ianua, qua ĩtras tu pastor bone? Ego sum ianua. Qũo ergo tu oĩa? Qũo ergo p te oĩa? Verbigr̃a, cum Paulus intrat per ianuã, nonne Xp̃s intrat per ianuã? Quare? Non qa Paulus Xp̃s, sed quia in Paulo Xp̃s, & per Chr̃m Paulus. Ipse dicit, An experimentum eius vultis accipere qui in me loquit̃ Chr̃s? Cum sancti eius & fideles eius intrant p ianuam, nonne Xp̃s intrat per ianuam? Qũo probamus? Quia ipsos sanctos eius perseq̃batur Saulus nondum Paulus, qñ ei clamauit de coelo, Saule Saule quid me persequeris? Ergo fundm̃, & lapis angularis ipse est ab imo surgens, si tñ ab imo. Etenim origo fundamenti huius summitatẽ tenet, Et quẽadmodum fundamentum corporeæ fabricę in imo est, sic fundamentum spiritalis fabricę in summo est. Si ad terrã ædificaremur, in imo nobis ponendum erat fundamentũ. Quia cęlestis fabrica est, ad coelos pręcessit fundamentum nostrum. Ipse ergo angularis lapis, montesq; Apostoli, Prophetę magni, portantes fabricam ciuitatis, faciunt viuũ, quoddam ędificium. Hoc ędificium modo clamat de cordibus vestris, hoc agit artificiosa manus Dei etiam per linguam nr̃am, vt ad illius ędificij fabricam conquadremini. Non. n. frustra etiam de lignis quadratis ædificata est arca Noe, quæ nihilominus figuram gestabat Ecclesiæ. Quid est enim quadrari? Attendite similitudinẽ quadrati lapidis, similis debet esse Christianus. In omni tẽtatione sua Christianus non cadit, & si impellitur

impellitur,& ſi qua vertiẽ,nõ cadit,Nã qua
dratum lapidem quacũque verteris ſtat.Ca-
dere uiſi ſunt martyres cum percuterentur.
Sed quid dixit quædam vox cantici?Cum ce
ciderit iuſtus,non conturbabitur,qm̃ domi
nus confirmat manus eius. Sic ergo conqua
dramini,ad omnes tentationes parati,quic-
quid impulerit non vos euertat. Stantem te
inueniat omnis caſus.Erigeris ergo in hanc
fabricam affectu pio, religione ſyncera, fi-
de,ſpe,charitate, & ipſam ædificare ambu-
lare eſt.In iſtis ciuitatibus alia eſt fabrica æ-
dificiorum,alii ſunt ciues inhabitãtes in fa-
brica.Illa ciuitas ciuibus ſuis ædificatur,ip-
ſi ibi ſunt lapides qui ſunt ciues, lapides vi-
ui.Et vos,inquit, tanquam lapides viui ædi-
ficamini in domũ ſpiritalem.Ad nos directa
vox eſt,Ergo ſequamur de iſta ciuitate. Fun
damenta eius in mõtibus ſanctis,diligit dñs
portas Siõ.Iam ideo prælocutus ſum, ne pu
tetis alia eſſe fundamenta,alias portas.Qua-
re ſunt fundamenta Apoſtoli & Prophetæ?
Quia eorũ authoritas portat infirmitatẽ no
ſtrã.Quare ſunt portæ?Quia per ipſos intra
mus ad regnũ Dei, Prædicant enim nobis,
Et cum per ipſos intramus,p Chriſtum in-
tramus.Ipſe eſt enim ianua, Et cũ dicuntur
duodecim portæ Hieruſalem, & vna porta
Chriſtus,& xij.portæ Chriſtus, quia in xij.
Chr̃s,Et ideo duodenarius numerus Apo-
ſtolorũ.Sacramẽtũ magnũ hui⁹ duodenarii
ſignificatio eſt numeri.Sedebitis, inqt, ſup
xij.ſedes,iudicantes xij. tribus Iſrael. Si xij.
ſellæ ibi ſunt,non eſt vbi ſedeat tertiuſdeci-
mus Paulus Apoſtolus, & nõ erit qũo iudi-
cet,& ipſe ſe iudicaturũ dixit, nõ homines
tantum, ſed & angelos. Quos angelos niſi
apoſtatas angelos?Neſcitis,inquit, quia an-
gelos iudicabimus? Reſpõderet ergo turba,
Quid te iactas iudicaturũ?Vbi ſedebis?Duo
decim ſedes dixit dñs xii.Apoſtolis.vnus ce
cidit Iudas,in locũ ipſius ſanctus Matthias
ordinatus eſt,impletus eſt duodenarius nu-
merus ſediũ: primo locũ inueni vbi ſedeas,
ſic te minare iudicaturũ.Duodecim ergo ſe
des qd ſibi velint videamus.Sacramentũ eſt,
cuiuſdã vniuerſitatis,qa per totũ orbẽ terra
rũ futura erat Eccleſia,vnde vocaẽ hoc ædi-
ficium ad Chriſti compagẽ,Et ideo quia vn
dique venitur ad iudicãdum, xij.ſedes ſunt:
ſic quia vndique intratur in illam ciuitatem
duodecim portæ ſunt.Nõ ſolũ ergo illi duo
decim, & Apoſtolus Paulus, ſed quotquot
iudicaturi ſunt pp ſignificationẽ vniuerſita
tis,ad ſedes duodecim ptinẽt: queadmodũ
quotquot intrabũt ad duodecim portas ptinent.Partes.n.mũdi quatuor ſunt oriẽs,oc-
cidens,aquilo,& meridies.Iſtę quatuor par
tes aſſidue nominanẽ in ſcripturis.Ab oĩbus
iſtis quatuor ventis,ſicut dicit dñs in Euãge
lio, a quatuor ventis ſe collecturũ electos
ſuos: ab omnibus ergo iſtis quatuor ventis *Marc.13*
vocatur Eccleſia.Qũo vocatur?Vndique in
trinitate vocaẽ:Nõ vocatur niſi p baptiſmũ
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.
Quatuor ergo terducta, duodecim inueni-
untur.Pulſate ergo affectu ad has portas, &
clamet in vobis Chriſtus,Aperite mihi por-
tas iuſtitię.Præceſſit.n.in capite,ſequitur in
corpore. Videte ergo qd dixit Apoſtolus,
qa ĩ ipſo Chr̃s patiebaẽ, Vt adimpleã,inqt,
quæ deſunt p̃ſſurarũ Chr̃i in carne mea. Vt *Pſa.117*
adimpleam, Quid?Quę deſunt.Cui deſunt?
Præſſurarum Chriſti.Et vbi deſunt?In carne *Colo.1.*
mea.Nunqd aliqd præſſurarũ deerat in illo F
hoĩe qđ fcm̃ eſt, verbũ Dei natũ ex Maria
Virgine? Paſſus.n.eſt quicquid pati deberet
ex ſua voluntate, nõ ex peccati neceſſitate,
&]videẽ quia oĩa.In cruce n.poſitus accepit *Luc.1.*
acetũ in vltimo,& ait, Perfectũ eſt,Et incli-
nato capite emiſit ſpiritũ.Quid eſt pfectum
eſt?Iã de mẽſura paſſionũ nihil deeſt, quia
oĩa q̃ de me dicta ſunt completa ſunt, tanq̃ *Ioan.19.*
ideo expectaret, vt cõplerentur. Quis eſt q
ſic proficiſcaẽ,qũo ille de corpore egreſſus
eſt?Sed quis eſt qui hoc potuit? Qui primo
dixerat, Ptãtem habeo ponendi aĩam meã,
& ptãtem habeo iterũ ſumendi eã, Nemo
tollet eã a me ſed ego pono eã a me, & ite-
rũ ſumo eã Poſuit qñ voluit,ſumpſit qñ vo *1.Co.12.*
luit,Nemo abſtulit,nemo extorſit. Ergo im *Colo.1.*
pletę erãt oẽs paſſiones,ſed in capite, reſta
bãt adhuc Chr̃i paſſiones in corpore. Vos
aũt eſtis corpus Chr̃i & mẽbra. In his ergo G
mẽbris cũ eẽt Apoſtolus dixit,Vt adimpleã *Act.9.*
q̃ deſunt preſſurarũ Chriſti in carne mea.Er
go illuc imus quo Chr̃s p̃ceſſit & adhuc
Chr̃s illuc pgit quo præceſſit. Præceſſit ete
nim Chr̃s in capite, ſequitur in corpore,Et
adhuc Chr̃s hic laborat.Et Chr̃s hic patie-
baẽ a Saulo, qñ audiuit Saulus. Saule Sau-
le quid me peſequeris?Quomõ ſolet lingua

dicere calcato, pede, Calcas me. Linguam
nullus tetigit, cōpassione clamat, nō attritio
ne. Adhuc Christus hic eget, Chrs hic pere-
grinatur, Christus hic ęgrotat, Christus
Mat. 25. hic in carcere includitur. Iniuriā ei facimus
si nō ipse dixit, Esuriui & dedistis mihi mā-
ducare, sitiui & potastis me, hospes & colle
gistis me, nudus & vestistis, ęger & visitastis
me. Et illi, Quando te uidimus hęc patien-
Epha. 2. tem, & ministrauimus tibi? Et illi, cū vni ex
minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ergo
ædificemur in Christo super fundamentum
Apostolorum & Prophetarum, ipso summo
angulari lapide existēte, quia diligit dn̄s por
H tas Sion super oīa tabernacula Iacob. Quasi
vero & ipsa Sion nō sit inter tabernacula Ia
Gen 32. cob. Et vbi erat Sion nisi in populo Iacob?
Iacob enim nepos. Abrahæ, vnde populus
natus Iudæorum dicitur populus Israel, qa
ipse Iacob appellatus est Israel hic. Hæc bn̄
nouit sanctitas vestra. Sed quia erant quędā
tabernacula temporalia & imaginaria, loq-
tur aūt iste de ciuitate quadā quā spirituali-
ter intelligit, cuius vmbra & figura erat illa
terrena, ait, Diligit dn̄s portas Sion sup oīa
tabernacula Iacob. Diligit illā spiritalē ciui
tatē super omnia figurata, quibus intimaba
tur illa ciuitas semper manēs & semper cœ
lestis in pace. Gloriosa dicta sunt de te, ciui
tas Dei. Quasi intuebatur ciuitatē illā Hie-
rusalē in terra. Nā videte quā ciuitatem di-
cit de qua dicta sunt quædā gloriosissima.
Nam illa destructa est in terra, hostes passa
cecidit in terrā, iam nō est ꝙ erat, expressit
imaginem, transiuit vmbra. Vnde igitur glo
riosa dicta sunt de te, ciuitas Dei? Audi vnū,
Memor ero Raab & Babylonis, scientibus
me.) In illa ciuitate, inquit iam ex persona
Dei, memor ero Raab, & memor ero Baby
lonis. Raab non pertinet ad populū Iudęo-
rum. Babylon nō pertinet ad populū Iudæo
rum. Nā sequit: Etenim alienigenę & Tyrus
I populus Aethiopū hi fuerunt ibi.] Merito
gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, vbi nō
solū est ille populus Iudæorum natus ex car
ne Abrahę, sed ibi oēs gentes quarū quædā
nominatę sunt, vt omnes intelligantur. Me-
mor ero, inquit Raab. Quæ ista est Meretrix
Iosue. 2. illa in Hierichor, Meretrix quę suscepit nū-
cios, & alia via eiecit, q̄ præsumpsit in pro-
missione, quæ timuit Deum, cui dictum est,
vt per fenestrā mitteret coccum. i. vt in fron
te haberet signum sanguinis Christi, Saluata
est ibi, & Ecclesiam gentiū significauit. Vn-
de dn̄s superbientibus pharisęis dixit, Amē
dico vobis, publicani & meretrices præce-
dunt vos in regnum cęlorum. Præcedunt,
quia vim faciunt. Impellūt credendo & ce-
ditur fidei, nec obsistere potest quisquam,
quia q vim faciunt diripiunt illud. Ibi enim
positum est, Regnum cœlorum vim patit,
& qui vim faciunt diripiūt illud. Hoc fecit
ille latro, fortior in cruce quā in fauce. Me-
mor ero Raab & Babylonis. Babylon ciui-
tas dicit ſm seculum. Qūo vna ciuitas san-
cta Hierusalē, vna ciuitas iniqua Babylon.
Oēs iniqui ad Babyloniam pertinent, qūo
omnes sancti ad Hierusalē. Sed delabitur de
Babylone in Hierusalē. Vnde nisi per eū q
iustificat impium? Piorū ciuitas Hierusalē,
impiorum ciuitas Babylon. Sed venit ille q
iustificat impium, quia memor ero, inquit,
nō solum Raab, sed etiā Babylonis. Sed qūo
memor ero Raab & Babilonis? scientibus
me. Ideo quodā loco dicit scriptura, Effun-
de irā tuā in gētes, q̄ te nō nouerunt. Et ali-
de, Prętende misericordiā tuā scientibus te.
Et vt noueritis qa in Raab & Babylone gē-
tes significauit, quasi diceret, q d est ꝙ dixi-
sti, Memor ero Raab & Babylonis sciētibus
me. quare hoc dixisti? Etenim alienigenæ, in
quit. i. ptinētes ad Raab, ptinētes ad Babylo
nē & Tyrū. Sed quousq; gētes? Vsq; in fines
terræ. Elegit eū populū q in terræ fine est: Et
populus, inqt, Athiopū, hi fuerūt ibi. Si er-
go ibi Raab & Babylon, qa ibi & alienige
nę, ibi Tyrus, ibi populus Aethiopū, merito
gloriorissima dicta sūt de te ciuitas Dei. iā at
tēdite sacrm̄ magnū, p eū illic Raab, p quē
illic Babylō, iā nō Babylonia: Caret. n. Baby-
lone, & incipit esse Hierusalē. Diuidit filia
aduersus matrē suā & erit in mēbris reginę
illius cui dr̄, Obliuiscere populū tuū, & do
mū patris tui, cōcupiuit rex speciē tuā. Nā
vnde Babylō aspiraret ad Hierusalē, vnde &
Raab ad illa fundamēta pueniret, vnde alie
nigenæ, vnde Tyrus, vnde populus Aethio
pū? Audi vnde. Mater Sion dicet hō.] Est qui
dam homo, qui dicit mater Sion, & p hunc
veniunt isti oēs. Sed iste homo q d est? Dicit
si audiamus, si capiamus, Mater Sion dicet
hō. Sequit ibi quasi quæreres p quem vene-
rit

rit Raab, Babylon, alienignæ, Tyrus, Aethiopes. Ecce per quē venerūt, Mater Sion dicet hō. Et hō factus est in ea, & ipse fundauit eā altissimus.] Quid aptius fratres? Vere qa gloriosissima dicta sunt de te ciuitas Dei. Ecce mr̄ Sion dicit hō, Quis hō? Qui hō factus est in ea. In ea ipse factus est hō, & ipse eā fundauit. Qūo in ea factus est, & ipse eam fundauit? Vt in ea fieret hō, iā fundata erat. Sic intellige si potes. Etenim mr̄ Sion dicet, sed hō. Mr̄ Siō dicet, homo autē factus est in ea, Ipse aūt fundauit eā, nō hō sed altissimus. Sic fundauit ciuitatē in qua nasceref, qūo creauit matrem de qua nasceref. Quid est hoc fratres? Quales ꝓmissiones, quātam spē tenemus? Ecce ꝑꝑ nos altissimus, qui fundauit ciuitatem, mr̄ dicit ipsi ciuitati, & hō in ea factus est, & altissimus eam fundauit. Quasi diceref, vñ ista scitis? Cātabimus hæc oēs, & cantat hō in oībus Christus. Hō propter nos, Deus añ nos. Sed quid magnū añ nos? Ante terrā & cœlū, ante secula. Hic ergo homo ꝑꝑ nos factus est ī ea. i. ipse altissimus fundauit eam. Vñ ista scimus? Dñs narrauit in scripturis populorum:] Hoc.n.seqtur in psalmo, Mater Siō dicet homo, & homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Dñs narrauit in scripturis populorū. Et principū.] Quorū principū? Horum qui facti sunt in ea) Principes q facti sunt in ea, in ea facti sunt principes. Nam antequā in ea fierent principes abiecta mūdi elegit Deus, vt confunderet fortia. Nunquid princeps piscator? Nunquid princeps publicanus? Principes plane: sed quia facti sunt in ea. Quales isti principes venerunt de Babylone? Principes credentes de seculo: principes venerunt ad urbem Romam, quasi caput Babylonis, non ierunt ad templum Imperatoris, sed ad memoriam piscatoris. Vnde.n. isti principes? Infirma mundi elegit
1. Deus, ut confundat fortia: & ignobilia ele-
2 git Deus, & quæ non sunt tanquam ea quę sunt, ut ea quæ sunt euacuentur. Hoc facit qui erigit de terra inopem, & de stercore exaltat pauperem. Vt quid erigit? Vt collo-
A cet eum cum principibus, cum principib. populi sui. Magna res magnum gaudium, magna lætitia. Postea uenerunt in hanc ciuitatem & oratores, sed non uenirent, nisi præcederent piscatores. Magna hæc: sed vbi hęc nisi in illa ciuitate Dei, de qua gloriosissima dicta sunt? Iō collatis oīb. gaudiis atque conflatis, qūo clausit? Tanquā iocundatorū habitatio oīum in te.] Tanquā iocundatorū habitatio oīum iocundatorū in hac ciuitate: in peregrinatione ista conterimur. Habitatio nostra, iocunditas sola. Peribit labor & gemitus, transeunt ōrones, succedunt laudationes: Ibi ergo habitatio iocundatorum nō erit gemitus desiderātiū, sed lætitia perfruentū. Aderit.n. cui mō suspiramus, similes ei erimus, qm̄ videbimus eū sicuti est. Ibi totū negociū nr̄m non erit nisi laudare Deū & frui Deo. Et qd aliū quęremus, vbi solus 1.Ioa. 3.
sufficit, per quē facta sunt oīa? Habitabimur Ioan. 1.
& habitabimus, subijcientur illa oīa, ut sit 1.Co. 15
Deus oīa in oībus. Beati ergo qui habitant in domo tua. Vnde beati? Habendo aurum, Ps. 83.
habendo argentū, numerosam familiā, multiplicē prolem? vnde beati? Beati qui habitāt in domo tua, in secula seculorū laudabunt te. Hoc vno beati ocioso negocio. Hoc ergo vnum desideremus fratres, cum venerimus ad hoc, nos paremus gaudere ad dñm, B
laudare Deū. Opera bona quæ modo nos ꝑducunt, non ibi erunt. Diximus & hesterno Mat. 25.
die quantū potuimus, non ibi erunt oꝑa misericordiæ, vbi nulla erit miseria. Egentē non inuenies, nudum non inuenies, nemo tibi occurret sitiens, nullus peregrinus erit, nullus ęgrotus quē visites, nullus mortuus quē sepelias, nullus litigatorum inter quos pacem componas. Quid facturus es? An forte proter necessitates nostri corporis nouellabimus, & arabimus, & negociabimur, & peregrinabimur? Magna tibi reqes Nam ibi omnia opera quę necessitas flagitat subtrahentur: mortua necessitate, peribunt opera necessitatis. Quid ergo erit? Quomodo potuit dixit lingua humana, tanquam iocundatorum omniū habitatio in te, Quid est tanquā? Quare tanquam? Quia talis ibi erit iocunditas, qualē hic non nouimus. Video hic multas iocunditates, & multi gaudent in seculo, alii hinc, alii inde, & non est quod illi gaudio comparent, sed tanquam iocunditas erit. Nam si dicam io- C
cunditas incipit homini occurrere talis iocunditas, qualem solet habere in poculis, in prandijs, in auaritia, in honoribus seculi. Extollunt.n. hoīes, & lætitia quadā insaniunt: sed

sed non est gaudere impiis, dicit dñs. Est. n.
1.Cor.2. iocunditas quędā, q̄ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoīs ascēdit. Tanq̄ iocundatorū oīum habitatio in te. Ad aliud
C gaudiū nos paremus, quia & hic tanq̄ simi le inuenimus, & nō est hoc, ne quasi paremus nos talibus ibi perfrui qualib. hic gau demus, alioquin cōtinentia nr̄a auaritia erit. Sunt.n. hoīes qui inuitātur ad cœnā opimā,
D ubi multa & preciosa ponēda sunt, nō prā dent. Iā si quæras ab eis quare nō prādeāt: re spondent, Ieiunamus. Magnū opus, Chr̄ianū opus ieiuniū: noli cito laudare, q̄re causam, negociū v entris agit, non religionis. Quare ieiunāt? Ne ventrē preoccupēt vilia, & nō possint admittere preciosa. Ergo nego ciū gutturis gerit in ieiunio. Magna res: vtiq; ieiuniū contra ventrem & guttur pugnat, aliq̄n illis militat. Itaq; fratres mei, si putatis aliquid tale habituros nos in illa patria ad quā nos exhortatur tuba cœlestis, & pro pterea vos a p̄sentibus abstinetis, ut illic talia copiosius recipiatis, sic estis quō illi qui ieiunant pp epulas maiores, & continent se a maiori incontinentia. Nolite ergo sic: ad aliquid vos ineffabile p̄parate, mundate cor ab oībus affectionib. vestris terrenis & secularibus. Visuri sumus quiddā, quo viso beati erimus, & hoc solū nobis sufficiat. Et q.d? Non manducabimus? Immo māducabim⁹, & ipse erit cibus noster, qui & reficiat, &
E non deficiat. Tanquam iocūdatorum oīum habitatio in te. Iam dictum est, vnde iocundabimur, Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te. Laudemus
Psal.83. modo dñm, quantum possumus mixtis gemitibus, quia laudando cum desideramus eum, & nondum tenemus, Cum tenuerim⁹ subtrahetur omnis gemitus, & remanebit so la & pura & ęterna laudatio.

In Psalmū octuagesimūseptimū, Enarratio.

PSalmi huius octuagesimi & septimi titu lus, hēt aliquid quod nouum negociū disputatori afferat. Nusquam.n. aliorum psalmorū positū est quod hic legitur: pro melech ad respondendum.) Nā de psalmo cantici & cantico psalmi, alias quid nobis videretur diximus: & filiis Chore vsitatum in titulis psalmorum sæpissimeq; tractatū est, & quid sit in finē, sed q̄ sequit, Pro melech ad respondēdū, hoc inusitatū hēt iste titulus. Pro melech aūt, Latine p̄ choro dici ci pōt: melech.n. verbo Hebræo chorus significat. Quid est ergo p̄ choro ad respondendū, nisi forte vt canēti chorus cōsonando respōdeat? Sicut nō istum solū, sed alios quoq; psal. credēdū est esse cātatos, quāuis alios titulos acceperint, q̄ factum existimo causa varietatis, qua fastidiū leuaret. Non. n. solus iste psal: dignus est habitus vbi responderet chorus, cū vtiq; non sit solus de dñi passione cōscriptus. Aut si est alia causa cur tanta sit varietas titulorū, qua possit oñ di ita psal. oēs esse p̄notatos, qui sunt, aliter atq; aliter p̄notati, vt nullius titulus valeat alicui alteri cōuenire, ego: eā fateor cū multū conatus essem, penetrare non potui. Et si quid de hac re legi ab eis dictū qui ante nos ista tractauerūt, nō satisfecit expectationi si ue tarditati meæ. In quo igit mysterio dictū mihi videat, Pro choro ad respondendum. i. vt canenti per chorū respondeat, exponā. Dñi hic passio prophetatur. Dicit aūt Apostolus Petrus, Chr̄s pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum vt sequamur vestigia eius: hoc est respondere: dicit ēt Apostolus Ioannes, Sicut Chr̄s pro nobis animā suā posuit, ita & nos debemus animā p̄ fratribus ponere, hoc est respondere. Chorus autē cōcordiā significat, q̄ in charitate consistit. Quisquis ergo quasi ęmulator dominicæ passionis tradiderit corpus suū vt ardeat, si charitatē nō habeat, non respōdet in choro, & ideo nihil ei prodest. Proinde quēadmodum dicunt in arte musica, sicut ea edocti hoīes latine dicere potuerunt præ centor & succentor: præcentor. s. qui vocē pręmittit in cantu: succentor autē, qui subsequenter canendo respondet: ita in hoc cantico passionis p̄cedentem Chr̄m subsequit chorus martyrum in finem cœlestium coronarum. Hoc.n. canit filiis Chore. i. imitatoribus passionis Chr̄i, qm̄ in Caluariæ loco crucifixus est Chr̄s, quæ illius Hæbrei nominis interpretatione perhibet. i. chore. Et hic est intellectus Eman Israelitæ:] Quod in tituli huius vltimo positum est. Eman quippe interpretari dicitur fratres eius. Eos.n. fratres suos Christus facere dignatus est, qui sacramentum crucis eius in

telligunt

telligunt, & non solum de illa non erube-
scunt, verum etiam in illa fideliter glorian-
tur, nõ se de suis meritis extollẽtes, sed eius
gratiæ non ingrati vt vnicuiq; eorum dici
possit, Ecce vere Israelita in quo dolus non
est, sicut ipsũ Israel scriptura sine dolo fuis-
se commẽdat. Iam itaque Christi vocem in
prophetia prçcinentis audiamus, cui suus
chorus vel imitatione vel gratiarum actio-
ne respondeat. Dñe Deus salutis meæ, in die
clamaui & nocte coram te. Intret in cõspe-
ctu tuo oratio mea, inclina aurem tuam ad
precẽ meam.] Orauit enim dñs, nõ ẽm for-
mam Dei, sed secundum formam serui: se-
cundum hanc enim & passus est, Orauit au
tem & cum in lçtis rebus ageret, qđ diei no
mine: & cum in aduersis, quod noctis nomi
ne significari arbitror. Ingressus orõnis in
cõspectu Dei acceptatio eius est, inclinatio
auris Dei misericos exauditio est: nã mem-
bra talia qualia nos habemus corpore, non
habet Deus. Est aũt solita repetitio: nã ꝙ est,
Intret in cõspectu tuo oratio mea: id ipsum
est, Inclina aurẽ tuam ad precem meã. Qm̃
repleta est malis aĩa mea, & vita mea in in-
ferno appropinquauit.] Audemusne dicere
animam Christi repletam malis, cũ illa paſ-
sionis afflictio in carne valuerit ꝗcquid val
uit? Vnde & ipse suos ad tolerãtiã passionis
accendens, & tanquã ad respõdendũ exhor
tans chorum suũ, Nolite, inquit, timere eos
qui corpus occidũt, aĩam aũt nõ possunt oc
cidere. An occidi aĩa a ꝑsecutoribus nõ põt
malis aũt repleri põt? Quod si ita est, quæ -
rendum quibus: nõ euim vitijs per quæ ho-
mini dominat̃ iniquitas, aĩam illã repletam
possumus dicere: sed forte doloribus, ꝗbus
aĩam suæ carni in eius passione cõpatitur:
nõ enim vel ipse. qui dicitur corporis dolor
põt esse sine aĩa quẽ in euitabiliter imminẽ
tem præcedit mœstitia, quæ solius aĩæ do-
lor est, dolere ergo aĩa ẽt nõ dolẽte corpo-
re põt, dolere aũt corpus sine aĩa nõ põt.
Cur itaque nõ dicamus non hoĩs peccatis,
sed tñ humanis malis repletã fuisse animam
Christi; De quo alius Propheta dicit qđ ꝓ
nobis doluerit. & Euangelista, Assumpto, in
quit, Petro & duobus filijs Zebedæi cœpi
contristari & mœstus esse. Et ipse dñs de se-
ipso, Tristis est aĩa mea vsque ad mortem.
Hæc futura prçuidens Propheta psalmi hu-
ius conscriptor, inducens eum loquentem:
qm̃ repleta est, inqt, malis anima mea & vi-
ta mea in inferno appropinquauit: nam ip-
sam sententiã omnino verbis aliis explica-
uit, qua dictũ est, Tristis est aĩa mea vsque ad
mortẽ. Quod enim ait, tristis est anima meã: Ibidem. 3. se. dis.
hoc dictũ est, Repleta est malis aĩa mea. Et 15. Sed.
qđ sequit̃, vsque ad mortẽ; hoc dictũ est, & Quia.
vita mea ĩ inferno appropinquauit. Hos aũt
humanæ infirmitatis affectus, sicut ipsam
carnem infirmitatis humanæ, ac mortẽ car-
nis humanæ dñs Iesus, nõ cõditionis neces-
sitate, sed miserationis volũtate suscepit, vt
transfiguraret in se corpus suum qđ est Ec-
clesia, cui caput eẽ dignatus est, hoc est, mẽ-
bra sua in sanctis & fidelibus suis, vt si cui
eorum inter humanas tentationes cõtristari
& dolere cõtingeret, nõ ideo se ab eius gra-
tia putaret alienũ, & nõ esse ista pctã, sed hu
manç infirmitatis indicia, tanquã voci præ-
missæ concinens chorus, ita corpus eius ex
ipso suo capite addisceret. In hoc ꝗppe cor Rom. 9.
pore præcipuũ membrorũ Apostolũ Pau-
lũ legimus, & audimus cõfitentẽ talibus ma
lis repletã esse aĩam suã, cũ dicit tristitiã si-
bi eẽ magnã & cõtinuũ dolorẽ cordi suo ꝓ K
fratribus suis ẽm carnẽ, q sunt Israelitæ. Pro
quibus si contristatũ dicamus & dñm cum
eius passio propinquaret in qua illi se im-
manissimo scelere fuerãt obligaturi, nõ in- Luc. 23.
congrue nos dicere existimo. Deniq; illud
ꝙ in cruce dixit, Pater ignosce illis ꝗa ne-
sciũt ꝗd faciũt, ẽt ĩ isto psalmo deinceps di
cit̃. Deputatus sũ cũ descẽdentibus in lacũ:]
Vtiq; a nesciẽtibus ꝗd fecerẽt, q eũ sic mori
putauerũt vt moriunt̃ hoĩes cçteri, tanꝙ ne
cessitati subditũ atque illa necessitate deui-
ctũ. Lacũ enim dixit, vel miseriæ, vel infer-
ni ꝓfunditatẽ, Factus sum, inquit, sicut ho-
mo sine adiutorio inter mortuos liber:) In
his verbis maxime ꝑsona dñi apparet. Quis
enim alius inter mortuos liber, nisi in simili Rom. 8.
tudine carnis peccati inter peccatores solꝰ Ioan. 8.
sine peccato. Vnde illis q se insipiẽter libe-
ros putabãt, Oĩs, ait, q facit pctm̃ seruus est
peccati. Et ꝗa per eũ qui nõ habebat pctm̃, Ioan. 10.
oportebat liberari a peccatis, Si vos, inqt, fi-
lius liberauerit, tũc vere liberi eritis. Hic er
go inter mortuos liber, q in ptãte habebat Ioan. 2.
ponere aĩam suã, & iterũ sumer̃ eã a quo eã
nemo tollebat, sed eã ipse voluntate pone-
bat,

L bat, qui ēt carnem ſuam tanq̄ ſolutū ab eis
templum reſuſcitare poterat cum uolebat:
Ioan 8. Quem paſſurū cū oēs deſeruiſſent ſolus non
& 16. remanſit, q̄a pr̄ eum non deſeruit ſicut ipſe
teſtat̄: ab inimicis tñ pro quibus orauit ne-
ſcientibus, qđ faciebant & dicentibus Alios
Mat. 27. ſaluos fecit, ſeipſum non pōt: ſi filius Dei
eſt deſcendat nunc de cruce, & credimus ei:
ſaluū faciat eum ſi vult eū: factus eſt. i. exiſti
matus eſt tanq̄ hō ſine adiutorio. Tanq̄ vul-
nerati dormientes in ſepulchro. ꝫ Sed addi-
dit, Quorum non meminiſti adhuc.] Vbi eſt
Ibidem. dñi Chriſti a cæteris mortuis aīaduertenda
diſcretio. Nam & ipſe vulneratus eſt, & mor
tuus poſitus in ſepulchro: ſed illi qui neſcie
bant quid faciebant, quis eſſet vtique neſcië
tes, ſimilem illū putauerunt aliis vulnere oc
ciſis, & dormientibus in ſepulchro, quorū
Deus adhuc non meminit, id eſt, quorū nō-
dum tp̄s reſurgendi aduenit. Iō nanq; mor-
tuos cōſueuit ſcriptura dicere dormientes,
quia euigilaturos. i. reſurrecturos vult intel-
ligi. Sed hic vulneratus & dormiens in ſepul
Pſ. 101. chro, die tertio euigilauit, & factus eſt ſicut
M paſſer ſingularis in tecto. i. ad dexteram Dei
Rom. 6. pr̄is in cęlo: nec iam moritur, & mors ei vl
tra non dñabitur. Vnde longe diſtat ab eis,
quorū ad talem reſurrectionē Deus nō me-
minit adhuc. Qđ enim p̄cedere oportebat
in capite, corpori ſeruatur in finem. Tūc au
tem dr̄ Deus meminiſſe qñ facit, tunc obli-
uiſci qñ nō facit: nam neq; obliuio cadit in
Deū, quia nullo mō mutat̄: neq; recordatio,
quia non obliuiſcit̄. Factus ſum ergo ab eis
neſcientibus qđ faciebant, tanquam hō ſine
adiutorio, cū eſſem inter mortuos liber: fa-
ctus ſum ab eis neſcientib. qđ faciebant, ve-
lut vulnerati dormientes in ſepulchro. Et ip
ſi expulſi ſunt de manu tua: ꝫ Ideſt, cum hæc
ab eis factus ſum, ipſi expulſi ſunt de manu
tua, ipſi adiutorio manus tuæ priuati ſunt, q̄
Pſal. 56. me ſine adiutorio eſſe putauerunt. Foderūt.
n. ſicut dicit in alio pſalmo, ante faciē meā
foueam, & inciderunt in eam. Melius enim
ſic intelligendū exiſtimo, q̄ vt id qđ dictum
eſt, Et ipſi expulſi ſunt de manu tua, ad illos
referatur dormiētes ī ſepulchro, quorū non
meminit adhuc, cū ſint in eis iuſti, quorum
licet non meminerit adhuc vt reſurgant, de
Sapien. 3 his tñ dictum eſt, Iuſtorum aīę in manu Dei
Pſal. 90. ſunt, hoc eſt, habitant in adiutorio altisſimi,

& in protectione Dei cœli cōmorant̄. Sed
illi expulſi ſunt de manu Dei, qui dñm Ieſū
Chriſtum de manu eius expulſum eſſe cre-
diderunt, quia eum inter iniquos deputatū
occidere potuerunt. Poſuerunt me, inq̄t, in
lacu inferiori, vel potius, ī lacu infimo:] Sic
enim eſt in Gręco. Quid eſt aūt lacus infi-
mus, niſi profundisſima miſeria, qua nō ſit
profundior? Vnde alibi dr̄, Eduxiſti me de la
cu miſerię. In tenebroſis & in vmbra mor
tis.] Poſuerunt vtique. i. exiſtimantes, qñ qđ
faciebant, & ignorabant eum quem nemo
principū huius ſeculi cognouit. Vmbra. n.
mortis, neſcio vtrum mors corporis hic in-
telligenda ſit, an illa potius de qua ſcriptum
eſt, Qui ſedebant in tenebris & vmbra mor
tis, lux orta eſt eis: quia credendo in lucē &
in vitā, ex tenebris & morte impietatis edu
cti ſunt. Talem ergo illi qui neſciebant qđ
faciebant Deum putauerūt, & inter tales ne
ſciendo poſuerunt, qualibus ne hoc eſſent
ipſe ſubuenit. In me cōfirmata eſt indigna-
tio tua:] Vel ſicut alij codices habēt, ira tua:
vel ſicut alii furor tuus. Qđ. n. Græce poſitū
eſt θυμὸς, diuerſe interpretati ſunt noſtri: nā
vbi Gręci codices hñt ὀργὴν, ibi iram le:i-
nè dicere nullus fere dubitat̄ interpres. Vbi
aūt θυμὸς poſitum eſt, plerique non putaue-
runt irā eſſe dicendā cum magni authores
Latinæ eloquentię de philoſophorū Gręco
rum libris ēt hoc iræ noīe verterint in Lati-
num: neq; de hac re diutius diſputandū eſt,
cui tñ ſi & nos aliud nomē adhibere debe-
mus, tolerabilius indignationē dixerim quā
furorē. Furor quippe ſicut ſe Latinū habet
eloquiū, nō ſolet eſſe ſano rū. Quid ergo eſt,
in me cōfirmata eſt ira tua, niſi quēadmodū
illi putauerunt, qui dñm gloriæ non cogno
uerunt? Apud eos. n. ſic erat, ꝙ ira Dei nō ſo
lū cōmota, verum ēt confirmata fuerit ſup
eum, quē vſq; ad mortē, nec quā libet mor-
tē, ſed quā execrabilius prę cęteris habebāt.
i. vſq; ad mortē crucis perducere potuerūt:
vnde dicit Apoſtolus, Chriſtus nos redemit
de maledicto legis, factus pro nobis maledi
ctum. ſcriptum eſt enim, Maledictus oīs ho
mo qui pendet in ligno. Et ideo cū eius obe
dientiā vſq; ad extremā humilitatē cō men-
dare vellet, humiliauit, inquit, ſemetipſum
factus obedieus patri vſq; ad mortē. Quod
cū parū videret̄, adiecit: mortem autē cru-

cis.

is.Propter hoc quantũ mihi videtur, ẽt in
to psal.talis uersus sequitur: Et oẽs suspen-
ones tuas:) Vel sicut quidã sunt interpreta
:Oẽs fluctus tuos:]Aut sicut alii: Oẽs ela-
iones tuas super me ĩduxisti.] Scriptũ est.
.& in alio psal.oẽs suspensiones tuæ,& flu
tus tui super me ingressi sunt:uel sicut qui
ã melius trãstulerunt, sup me transierunt
ῆλθον enim est in Græco , non εἰσῆλθον.
Vbi ergo vtrunque positũ est, & suspensio-
es & fluctus,nõ ibi potuerũt ꝑ suspensio-
ibus fluctus poni.Quę duo sic exposuim⁹,
t suspensiones diceremus cõminationes ,
luctus aũt iã ipsas passiões,q̃ vtraq; veniũt
le iudicio Dei.Sed illic dictũ est,Oẽs super
ne trãsierunt: hic vero,Super me oẽs indu-
I xisti. Illic ergo & si quędã acciderũt,oĩa tñ
mala q̃ illis verbis intelligi voluit,super me
trãsierunt dixit,hic vero,super me induxi-
sti.Transeunt.n.siue q̃ non attingunt sicut su
spẽsiones,siue q̃ attingunt sicut fluctus . Cũ
aũt non ait oẽs suspensiones super me tran-
sierunt,sed super me ĩduxisti , oĩa q̃ impen-
debãt euenisse significat.Impẽdebãt aũt quã
diu in ꝓphetia futura ĩminebãt oĩa,q̃ de il-
lius passione p̃dicta sunt.Lõge, inqt, fecisti
notos meos a me.]Si eos quos nouerat acce
perimus dictũ esse notos,oẽs erunt , nã quẽ
ille non nouerat?Sed eos dicit notos, qb. &
ipse notus erat,quantũ eũ tunc nosse potue
rũt,certe vel hactenus ꝙ sciebant eũ inno-
centẽ,etiam si hominẽ tantũmodo & non
Deũ putabant,quanuis & bonos quos ꝓba-
ret,hic notos dicere potuerit , sicut malos
quos imꝓbaret ignotos,quib in fine dictu
rus est,nõ noui vos.Qđ vero adiungit : Po-
suerũt me abominationẽ sibi:) Pñt & illi q
dẽ intelligi quos notos sibi dixit,qa & ipsi
genus illius mortis horrebant:sed melius in
telligitur de his,de quibus suis persecutori-
bus superius loquebat̃:Traditus sum,inquit,
& non egrediebar.) Vtrum quia foris erant
discipuli eius quando ipse intus iudicaba-
tur,an potius,nõ egrediebar,altius dictũ de
bemus accipere,idest , in interiorib. meis
latebã,nõ ostẽdebã, quis essem,non ꝓpala-
bar,non manifestabar?Et iõ sequitur, Ocu-
li mei infirmati sunt ab inopia.] Nã quos e-
ius oculos intellecturi sumus?Nam si exte-
riores in carne in qua patiebatur positos,nõ
eos in eius passione legimus infirmatos ab
inopia i.tanq̃ fame,ut assolet,lãguisse. Post
cænã qppe suã traditus,& eodẽ die crucifi-
xus est. Si interriores,qũo infirmati sunt ab
inopia,cũ in eis esset lux indeficiens?Sed ni
mirũ oculos suos dixit mẽbra, quæ in suo
corpore cui caput est,ipse clariora & emi- F
nentiora & p̃cipua diligebat.De quo corpo
re Apostolus loquens,& de nr̃o corpore si-
militudinẽ adhibens,ait,Si totũ corpus ocu
lus,vbi auditus?Si totũ corpus auditus. vbi
odoratus?Si fuissẽt oĩa vnũ mẽbrũ,vbi cor
pus?Nunc aũt multa mẽbra,vnum aũt cor- 1.Co.12.
pus.Nõ põt dicere oculus manib. opus vo
bis nõ habeo.Et si dixerit manus , qa nõ sũ
oculus,nõ sum de corpore,nõ iõ nõ est de
corpore?Quid aũt his verbis uellet intelli-
gi,euidentius expressit dicens , Vos autem
estis corpus Christi & mẽbra. Quapropter 1.Co.12.
& illi oculi.i.sancti Apostoli quib. non re-
uelauerat caro & sanguis, sed pater eius q
in cœlis est,ut Petrus diceret,Tu es Chr̃s fi Mat.12.
lius Dei viui, vidẽtes eũ tradi ac tanta ꝑpeti
mala,qm̃ nõ eũ videbãt qualẽ volebãt , qa
nõ egrediebat̃.i.nõ manifestabat̃ in virtute
& potẽtia sua,sed in suis interiorib.occul-
tis oĩa quasi superatus atq; impotens suffe-
rebat,infirmati sunt ab inopia ue lut subtra
cto sibi cibo suo,lumine suo,Et exclamaui,
inquit,ad te dñe.] Hoc quidẽ & apertissi-
me fecit cũ penderet in ligno.Sed ꝙ sequi-
tur,Tota die expandi manus meas ad te .]
qũo oporteat accipi,merito quæritur . Si.
n.in eo quod ait,expandi manus meas , cru
cis patibulum intellexerimus,quomõ intel
lecturi sumus,tota die?Nũqd tota die pepẽ
dit in ligno,cum & nox ad totũ diẽ perti-
neat?Si aũt hoc loco diẽ uoluit intelligi, q
pręter noctem dies appellari solet, ẽt talis
diei quando crucifixus est,iã pars prima &
non parua trãsierat.Si aũt diem pro tempo-
re positum velimus accipere,maxime quia
hoc nomen genere fæminino posuit,quod
in Latino eloquio non nisi tempus signifi-
care solet:quamuis in Græco non ita sit, G
semper quippe in ea lingua dies fœmini-
no genere dicitur,& ideo nostros sic inter
pretari puto,arctius quæstio colligabitur .
Quomodo enim toto tempore , si nec sal
tem uno toto die manus extendit in cru-
ce?Porro si totum pro parte accipiendum
esse dicamus,qa isto genere locutionis uti
etiam

etiã sancta scriptura cõsueuit, non mihi occurrit exẽplũ, totũ ꝓ parte ẽt tunc posse accipi, qñ ipsum verbũ additur, & dr̃ totũ: nã
G & in eo ꝙ dixit dñs in Euãgelio, Sic erit &
Mat.12. filius hoĩs in corde terrę trib. diebus & tribus noctibus, ideo totũ ꝓ parte non insolẽter accipit, quia non ait, totis trib. diebus, & totis tribus noctibus. Vnus quippe medius fuit totus dies, duorũ autem partes, primi vltima, ultimi prima. Si aũt non crucẽ suam in hac prophetia psal. significauit his verbis, sed orationẽ quã eum ex forma serui fudisse Deo patri, Euangelio teste didicimus, vbi eum & longe ante pasiionẽ, & sub die pasiionis, & in ipsa cruce orasse meminim⁹ nusquam hoc eũ tota die fecisse legimus, ꝓ inde conuenienter per extẽtas manus tota die continuationẽ bonorũ operum intelligere possumus, a quorum nunquã intẽtione cessauit. Sed quia solis prędestinatis ad ęternam salutem, non autẽ oĩbus hominibus, nec ipsis inter quos facta sunt eius bona opera profuerunt, iõ, consequenter adiecit: Nũquid mortuis facies mirabilia.] Hoc.n. si de his dictum putauerimus quorum caro exanimis facta est, magna mirabilia facta sunt mortuis, cũ quidã eorũ etiam reuixerunt: Et ꝙ dñs penetrauit inferna, atque inde mortis
Mat.27. victor ascendit, magnum mortuis miraculum factum est. Significat ergo isto verbo quo ait, Nunquid mortuis facies mirabilia, hoĩes corde ita mortuos, vt eos ad vitam si
Ioan. 9. dei tanta Christi mirabilia non mouerent. Neque.n. propterea dixit non eis fieri mirabilia, quia non ea vident, sed quia non eis
Esa.56. prosunt: nam sicut hic ait, Tota die expandi manus meas ad te, quia omnia opera sua non nisi ad uoluntatem patris refert, sæpissime se contestans ideo venisse, vt voluntatẽ patris impleret: ita quia eadẽ opera ẽt infidelis populus vidit, alius Propheta dicit, Tota
H die expandi manus meas ad populũ nõ credentẽ & cõtradicentẽ: ipsi sunt mortui quibus nõ sunt facta mirabilia, nõ ꝙ ea non viderunt, sed ꝙ per ea nõ reuixerũt. Quod autẽ sequitur: Aut medici exuscitabunt, & confitebuntur tibi? Idest, quia nõ a medicis exuscitabuntur homines, ut confiteantur tibi. In Hebræo quidẽ aliter se habere firmatur: non enim medici, sed gigantes esse perhibentur. Verum Septuaginta interpretes quorũ authoritas tãta est, vt nõ ĩmerito ꝑꝑ mirabilẽ consonantiã diuino spiritu interpreta esse credant, de vocis similitudine qua ĩ Hbræa lingua gigantes & medici pene eodem mõ sonant, & exigua differẽtia distinguuntur, non errore sed potius occasione, qũ isto loco accipiẽdi essent gigãtes significa voluerũt. Si. supbos gigantũ nomine ĩsinutos intelligamus: de qbus dicit Apostolus Vbi sapiẽs, vbi scriba, vbi cõquisitor huius seculi, nõ fuit incõgruũ eosdẽ medicos nuncupari, velut ꝑ artẽ sapiẽtię suæ ꝓmittẽtes aiarũ salutẽ. Cõtra quos dr̃, dñi est salus. Si aũt in bono acceperimus gigãtes, qa & de ipso dño dictũ est, Exultauit ut gigas ad currendã viã: ꝙ ita sit gigas gigantũ magnorum scilicet & fortisimorũ, q ĩ eius Ecclesia spiritali robore excellũt, sicuti est mons montiũ: qa de illo scriptũ est, Erit in nouisimis tẽporib. manifestus mons dñi paratus ĩ cacumine mõtiũ, sicut ẽt sanctus sanctorũ: nõ est absurdũ vt idẽ ipsi magni & fortes ẽt medici vocent: vñ dicit Apostolus, Si qũo ęmulari potero carnẽ meam, ut saluos faciam aliquos ex illis. Sed etiã tales medici quanuis nõ de suo curent, quia nec medici corporis curãt de suo, tñ quantumlibet per fidele ministeriũ opitulent saluti, viuẽtes curare possunt, non mortuos excitare: de quibus dictum est, Nunquid mortuis facies mirabilia? Nimis.n. occulta Dei gratia est, qua hominum mentes quodãmodo reuiuiscũt, vt posint a quibuslibet eius ministris pręcepta sanitatis audire. Quã grãm commendat in Euangelio dñs dicens, Nemo põt venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum. Et paulopost apertius hoc ipsum repetens, ait, Verba quæ ego locutus sum vobis, spũs & vita sunt, sed sunt quidam ex vobis qui nõ credũt, deinde interponit Euangelista, Sciebat.n. ab initio Iesus qui essent credituri, & qs traditurus esset eũ. Et secutus atq; ipsius dñi verba coniungens ait, Et dicebat, Propterea dixi vobis quia nemo põt venire ad me, nisi fuerit ei datũ a pr̃e meo: supra dixerat, Sed sunt quidã ex vobis qui nõ credũt: & tanq̃ huius rei causam exponẽs, Propterea, inquit, dixi vobis, qa nemo põt venire ad me, nisi fuerit ei datũ a pr̃e meo, vt oñderet eam ipsam fidẽ qua credit, & ex morte sui cordis aĩa reuiuiscit, dari nobis a Deo.

Quantum

Quantumlibet ergo ex ipſa excellẽtes verbi
prędicatores & veritatis, etiam ꝑ miracula
ſua fortes, tanquã magni medici agant cum
hoĩbus, ſi mortui ſunt & tua gr̃a non reuixe
rint, nunquid mortuis facies mirabilia, aut
medici exuſcitabũt, & hi quos exuſcitabunt
confitebunẽ tibi? Hęc.n.confeſsio indicat vi
uos, non ſicut alibi ſcriptim eſt, A mortuo
velut qui non ſit perit confeſsio. Nunquid
enarrabit qnis in ſepulchro miſericordiã
tuam, & veritatem tuam in perdictione?]
Subauditur quod ſupra dictũ eſt, vt etiã iſte
verſus ita ſe habeat ac ſi dictum ſit, Nunqd
enarabit quis veritatem tuam in ꝑditione?
Miſericordiã quippe & veritatem amat ſcri
ptura coniungere, maximè in Pſalmis. Qđ
vero ait, in perditione, alio verbo repetiuit
quod ſupra dixerat, in ſepulchro: ſic enim
dictum eſt, in ſepulchro: vt intelligantur ij
qui ſunt in ſepulchro, qui & ſuperius ſigni-
ficati ſunt noĩe mortuorũ, vbi ait, Nunquid
mortuis facies mirabilia? Animæ namque
mortuę corpus ſepulchrum eſt: vnde dñs ĩ
Euangelio talibus dicit, Similes eſtis ſepul-
chris dealbatis, q̃ foris apparẽt hoĩbus ſpe-
cioſa, intus vero plena ſunt oſsib. mortuorũ
& omni ſpurcitia: ſic & vos à foris quidem
apparetis hoĩbus iuſti intus aũt pleni eſtis
hypocriſi & iniqtate. Nũquid cognoſcenẽ
in tenebris mirabilia tua, & iuſtitia tua ĩ ter
ra oblita? Quod eſt in tenebris, hoc eſt ĩ ter
ra oblita. Infideles.n. ſignificanẽ nomine te-
nebrarũ. Hinc dicit Apoſtolus, Fuiſtis enim
aliqñ tenebræ. Sic & terra oblita, homo eſt
qui oblitus eſt Deũ. Poteſt nanq; anima infi
delis vſq; ad tantas tenebras peruenire, vt di
cat ſtultus in corde ſuo, nõ eſt Deus. Totus
ergo iſte ſenſus ita continuatur atque con-
texitur, Clamaui ad te dñe inter paſsiones
meas, tota die expandi manus meas ad te, i.
nõ deſtiti ad te glorificandũ extẽdere opera
mea. Cur ergo impij iņ me ſęuiunt, niſi qa
mortuis non facies mirabilia? Ideſt non eis
cõmouenẽ ad fidẽ, nec medici eos exuſcita
bunt vt confiteanẽ tibi, in qbus occulta gra
tia tua non operatur qua trahunẽ vt credãt,
quia nemo venit ad te, niſi quẽ tu attraxeris:
nã qs enarrabit in ſepulchro miſericordiã
tuam.i.animę mortuę, cuius mors iacet ſub
corporis pondere: & veritatem tuam in per
ditione, hoc eſt, in tali morte nihil bonum
valẽti credere atq; ſentire? Nunquid.n.in te-
nebris huius mortis, hoc eſt, in hoĩe qui te
obliuiſcẽdo vitę lumen amĩſit, tua mirabi-
lia & iuſtitia cognoſceẽ? Occurebat autem
quæſtio quiſnã ſit vſus iſtorum mortuorum A
quid ex his agat Deus ad vtilitatem corpo-
ris Chriſti quod eſt Eccleſia, vt in eis demõ-
ſtretur, quę ſit Dei gratia in prędeſtinatis,
qui ſcḋm ꝓpoſitum vocati ſunt: vnde ipſum
corpus in alio pſalmo dicit, Deus meus mi *Pſal. 30.*
ſericordia eius pręueniet me. Deus meus de
monſtrauit mihi in inimicis meis. Ergo &
hic ſequitur ac dicit, Et ego ad te dñe clama
ui.] In quibus verbis iam intelligendus eſt
dñs Chr̃s ex voce corporis ſui loq.i. Eccle- *Ephe. 2.*
ſiæ. Quid eſt enim & ego, niſi quia fuimus &
nos aliqñ natura filij irę, ſicut & cęteri? Sed
ad te clamaui vt ſaluus eſſem. Quis n. me di-
ſcernit ab aliis filijs irę, cũ Apoſtolũ audiã
ingraos terribiliter increpantem ac dicen- *1. Cor. 4.*
tẽ, Quis.n.te diſcernit? Quid aũt habes qđ *Pſal. 3.*
non accepiſti? Si autẽ accepiſti, quid gloria *& 32.*
ris quaſi non acceperis? Dñi eſt ſalus, Gigas
aũt in multitudine virtutis ſuę nõ erit ſaluus *Rom. 10.*
ſed ſicut ſcriptũ eſt, Qui inuocauerit nomẽ
dñi, ſaluus erit. Q̃uo aũt inuocabunt, in quẽ
non crediderunt? Aut q̃uo credent ei quem
non audierunt? Q̃uo autem audient ſine prę
dicante? Aut q̃uo ꝑdicabunt ſi non mittãtur?
Sicut ſcriptum eſt: Quam ſpecioſi pedes eo B
rũ qui annunciant pacẽ, qui annunciant bo *Ibidem.*
na. Ipſi ſunt medici curantes a latronib. ſau- *Luc. 10.*
ciatũ, ſed dñs perduxit eum ad ſtabulũ: quia
ipſi ſunt etiã operantes in agro dñico, nec tñ
qui plantat eſt aliquid, aut qui rigat, ſed qui *1. Cor. 4.*
incrementũ dat Deus. Ideo & ego ad dñm
clamaui, hoc eſt, dñm vt ſaluus eſſem inuo-
caui. Q̃uo aũt inuocarem, niſi crederẽ? Q̃uo
crederẽ, niſi audirẽ? Sed vt audita crederẽ ip
ſe me attraxit, qa in occulto a morte cordis
nõ qlibet medicus, ſed ip̃e excitauit. Nãque
multi audierunt, quia in oẽm terrã exiuit ſo
nus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorũ.
Sed non oĩum eſt fides, & nouit dominus q
ſunt eius: ac ꝑ hoc nec credere potuiſſem,
niſi me Dei miſericordia pręueniſſet: & qa
mortuos ſuſcitat, & vocat ea quæ non ſunt,
tanquam ea quæ ſunt, me in occultis vocan
do & ſuſcitando, & trahendo a tenebris edu
xiſſet, & ad lumen fidei perduxiſſet. Ideo ſe-
quitur, Et mane or̃o mea præueniet te.] Iam
mane

mane posteaq̃ nox infidelitatis & tenebræ
transierunt. Quod mane vt mihi esset, mise-
ricordia quidẽ tua ꝑuenit me. Sed q̃a restat
illa clarificatio, vbi illuminabunt occulta te
C nebrarũ, & manifestabunt cogitationes cor
diũ, & tunc laus erit vnicuiq; a te: nunc aũt
in ista peregrinatione. in hac luce fidei, q̃ in
cõparatione tenebrarũ infideliũ iã dies est,
sed in cõparatione diei, vbi videbimus facie
ad faciẽ, adhuc nox est, adhuc orõ mea ꝑue
niet te. Vt aũt ista feruescat & exerceat orõ,
quod nobis quantũ expediat, nullis, vt opi-
nor, verbis explicari põt, differtur bonũ qđ
in æternũ dabitur, & mala transitoria cre-
brescunt. Iõ sequit, Vt q̃d dñe repulisti orõ
nem meã?] Hoc & illis verbis dictũ est, De⁹
Deus meus respice in me, vt quid me dere-
liquisti? Causa cognoscenda proposita est,
non tanq̃ sine causa hoc faceret Dei occulta
Psal. 21. sapiẽtia: ita & hic, Vt quid dñe repulisti ora
tionem meã? Huius tñ rei causa si diligenter
aduertatur: iam superius indicata est. Ad
hoc. n. orõ sanctorũ dilatione tanti bñficii,
& tribulationũ aduersitate quasi repellit vt
tanq̃ ignis flatu repercussus inflãmet arden
tius. Exequit itaq; breuiter ẽt tribulationes
corporis Christi Neque. n. in solo capite fa
Acto. 9. ctæ sunt, cum & Saulo dictum sit, Quid me
D persequeris? Et ipse iam Paulus tanq̃ electũ
membrũ in eodẽ corpore positus dicat, vt
suppleã, q̃ desunt pręssurarũ Christi in car-
ne mea. Vt quid ergo dñe repulisti orõnem
meam? Auertisti faciem tuam a me? Inops
sum ego & in laboribus a iuuentute mea,
exaltatus aũt humiliatus sum, & conturba-
tus. In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui
cõturbauerunt me. Circundederunt me si-
cut aqua tota die, circũdederunt me simul.
Elongasti a me amicum & proximũ, & no-
tos meos a miseria.) Contigerunt & contin
gunt oĩa hæc in membris corporis Chri, &
auertit Deus ab orantib. faciẽ, non exaudiẽ-
do ad id qđ volunt, q̃ñ sibi ne sciunt nõ ex-
pedire qđ petunt. Et inops est Ecclesia cum
esurit & sitit, peregrina vnde satietur in pa-
tria, & in laboribus est a iuuentute sua. Ipsũ
Ps. 128. enim corpus Xp̃i & in alio psalmo dicit, Sę
pe expugnauerunt me a iuuentute mea. Et
ad hoc exaltant ẽt in seculo isto q̃dam mẽ-
bra eius, vt in eis sit maior humilitas, & su-
per ipsum corpus, idest, vnitatem sanctorũ
atque fidelium cui caput est Christus, tran-
seunt irę Dei, non aũt manent: q̃a non de fi-
deli, sed de infideli dictũ est, Ira Dei manet
sup eũ. Et terrores Dei cõturbant infirmita-
tẽ fidelium, q̃a oẽ qđ accidere põt, ẽt si non
accidat, prudenter timet. Et aliq̃ñ terrores
ipsi ita cõturbant aĩum cogitantis circũpen
dentib. malis, vt sicut aqua vndiq; circũflue
re videat, & simul circũdare metuentẽ. Et q̃a
Ecclesiæ in hoc mundo peregrinãti ista nõ
desunt, dũmodo in illis mẽbris eius vsque-
quaq; cõtingunt, iõ dicit, tota die, cõtinua-
tionẽ significans tp̃is, donec finiatur hoc se
culũ. Et sępe amici & noti periclitantes ſm
seculũ, sanctos fortitudine deserunt: de q̃b.
dicit Apostolus, Oẽs me dereliquerũt, nõ il
lis imputet, sed ut q̃d hęc oĩa, nisi vt oratio
huius sancti corporis mane. i. post noctem
ĩfidelitatis in luce fidei ꝑueniat Deũ, donec
veniat salus illa, in cuius nondũ re, sed iam
spe salui facti sumus, eamq; cũ patientia fi-
deliter expectam⁹, vbi nec repellet dñs orõ-
nem nr̃am, q̃m tunc nihil erit petendũ, sed
q̃cquid recte petitũ est obtinendũ? Nec faciẽ
suam auertet a nobis, q̃m videbimus eũ sicu
ti est. Nec inopes erimus, q̃a copia nr̃a ipse
Deus erit, oĩa in oĩbus: nec laborabimus,
q̃a nulla remanebit infirmitas. Nec exaltati
humiliabimur & cõturbabimur, quia nulla
ibi erit aduersitas: nec iram Dei uel transeũ
tẽ sustinebimus, q̃a in eius benignitate ma-
nẽtes manebimus: nec terrores eius nos cõ
turbabunt, q̃a ꝓmissa reddita nobis obuia-
bunt: nec territus lõge fiet a nobis notus &
amicus, vbi nullus erit q̃ timeat inimicus.

In psalmum octuagesimumoctauum Enarratio.

PSalmum istum de quo loqui proposui-
mus charitati vestræ, donante dño, acci-
pite de spe, quam hąbemus in Christo Iesu
domino nostro, & erigite animos, quia ille
qui promisit ita cętera completurus est, vt
multa compleuit. Dat. n. nobis ad eum fidu-
ciam, non meritum nr̃m, sed illius miseri-
cordia. Et ipse est quantum arbitror, Intelle
ctus Ethan Israelitæ:] Vnde iste psalmus titu
lum accepit. Audistis. n. quis homo fuerit q̃
vocabatur Ethan: interpretatio tñ noĩs hu-
ius robustũ indicat. Et nemo in hoc seculo

robuſtus eſt, niſi in ſpe promisſionis Dei.
Quantum enim attinet ad merita nr̃a, infir-
mi ſumus: quantũ ad eius miſericordiam,
robuſti ſumus. Itaque iſte infirmus in ſe, ro-
buſtus in miſericordia Dei, inde cœpit.

Concio prima de prima parte Pſalmi.

Miſericordias tuas dñe in æternum can
tabo. In gñatione & gñationẽ annun-
ciabo veritatẽ tuam in ore meo.] Obſequan
ur mẽbra, inquit, mea, dño meo loquor, ſed
ua loquor, annunciabo ueritatẽ tuã in ore
neo. Si nõ obſequor, ſeruus nõ ſum: ſi a me
oquor, mendax ſum. Ergo ut & abs te dicã,
& ego dicã, duo quędã ſunt. Vnum tuum,
num meũ: veritas tua, os meum. Quã ergo
eritatẽ annunciet, quas miſericordias can-
et, audiamus. Qm̃ dixiſti in ęternum miſeri
ordia ædificabitur.] Hoc canto, hęc eſt ve-
itas tua, huic annunciandę ſeruit os meũ:
m̃ dixiſti, in æternũ miſericordia ędificabi
ur. Si, inquis, ædifico ut nõ deſtruã, quoniã
uoſdã ſic deſtrues, ut non ędifices: quoſdã
ero ſic deſtrues, vt ædifices. Niſi enim qui-
am deſtruerentur, ut ędificarentur, non di
eretur Hieremię, ecce poſui te ad deſtru-
ionẽ, & ad ędificationẽ. Et vtiq; oẽs qui
ola colebant & lapidibus ſeruiebant, in
hr̃o nõ ędificarent̃, niſi in priſtino errore
eſtruerentur. Rurſus niſi quidã ita deſtrue-
tur ut non ædificarent̃, non diceretur, De
rues eos & nõ ędificabis illos. Propter eos
go qui deſtruunt̃ & ędificant̃, ne putarent
dificationẽ qua ędificant̃, eſſe tpalẽ, ſicut
alis fuit in ruina in qua deſtruunt̃, tenuit
iſte cuius os ſeruit veritati Dei, ad ipſam
eritatẽ Dei. Iõ annunciabo, iõ dico, Qm̃ di
ſti, ſecurus hõ dico, qm̃ tu Deus dixiſti, qa
ſi ego in uerbo meo fluctuarẽ, uerbo tuo
nfirmarer, qm̃ dixiſti. Quid dixiſti? In ęter
m miſericordia ędificabit̃. In cœlis p̃pa-
bitur ueritas tua.] Qũo ſuperius, ita in cõ
quentibus, Miſericordias tuas dñe, inquit,
æternum cantabo, in generatione, & gña
nem annunciabo veritatem tuam in ore
eo. Dixit miſericordias, dixit ueritatẽ, ita
rſus vtrunq; coniunxit: qm̃ dixiſti, in ęter
m ędificabitur miſericordia, in cęlis prę
rabitur ueritas tua. Et hic repetiuit miſeri
rdiam & veritatẽ, Vniuerſę enim uiæ dñi
miſericordia & ueritas. Neque enim exhi-
beretur veritas impletione promiſſorũ, niſi
præcederet miſericordia in remisſione pec
catorũ. Deinde qm̃ populo Iſrael ẽt ſm̃ car
nem venienti de ſemine Abrahę promiſſa
erant multa prophetice, & ita ille populus
propagatus eſt in quo implerentur p̃miſſa I
Dei, nõ aũt clauſit Deus fontẽ bonitatis ſuæ
ẽt in alienigenas gentes quas ſub angulis cõ
ſtituerat, portione ſibi faciẽs populũ Iſrael:
In hęc duo & Apoſtolus diſtincte diſtribuit
miſericordiã dñi & veritatẽ. Ait. n. Chriſtũ Rom. 15.
miniſtrũ fuiſſe circuncisionis pp veritatem
Dei ad confirmandas promisſiones patrũ.
Ecce qa non fefellit Deus, quia non repulit
Deus plebem ſuã quam pręſciuit. Etenim cũ
de caſu Iudæorũ ageretur, ne quis putaret
ſic illos improbatos, ut nihil frumenti ex il
la ventilatione in horreũ mitteret̃: ait Apo-
ſtolus, Non repulit Deus plebẽ ſuam quam Rom. 11.
p̃ſciuit: nam & ego Iſraelita ſum. Si totũ il-
lud ſpinæ fuerunt, vnde hoc granum vobis
loquor? Ergo impleta eſt veritas Dei in ijs, Ibidem.
qui ex Iſraelitis crediderunt, & venit vnus Ephe. 2.
paries ex circuncisione applicans ſe ad lapi
dem angularẽ. Sed ille lapis angulũ nõ face
ret, niſi alium parietẽ ex gẽtibus ſuſciperet.
Ille itaque paries tanquã proprie pertinet
ad veritatẽ, iſte aũt alius ad miſericordiam. Rom. 15.
Dico enim, inquit, Ieſum Chr̃m miniſtrum
fuiſſe circuncisionis pp veritatẽ Dei ad con
firmandas promisſiones patrũ, gentes autẽ
ſuper miſericordia glorificare Deũ. Merito K
in cœlis p̃parabitur veritas tua. Etenim oẽs
illi Iſraelitę vocati Apoſtoli, cœli facti ſunt
qui enarrant gloriã Dei. De his cœlis dr̃, Cę
li enarrant gloriam Dei, & opera manuum
eius anunciat firmamentũ: vt noueritis de Pſal. 18.
his cœlis dici, certe de his in conſequenti
expresſius dictum eſt, Non ſunt loquelę ne
que ſermones quorũ non audiant̃ voces eo
rum, quęre quorum, non inuenis niſi cęlo- Rom 10
rum. Si ergo Apoſtoli ſunt, quorũ in oĩbus
loquelis vox audita eſt, ipſi ſunt de quib. di-
ctum eſt, In oẽm terram exiuit ſonus eorũ,
& in fines orbis terræ verba eorum: quia etſi
aſſumpti hinc ſunt anteq̃ Eccleſia impleret
orbem terrarum, tñ verba eorũ peruenerũt
vſque ad terminos orbis terrarum. Bene ac-
cipimus in his impletum quod nunc legi-
mus, In cęlis p̃parabitur veritas tua. Diſpo-

ſui teſtamentum electis meis.] Dixiſti, intel
lexiſti, hoc totũ dixiſti, Diſpoſui teſtamen-
tum electis meis. Quod teſtm̃, niſi nouũ te-
ſtamentum? Quod teſtm̃, niſi in quo renoua
tur ad nouam hæreditatẽ? Quod teſtm̃, niſi
cum ius hæreditatis deſiderio & amore can
L temus canticum nouum? Diſpoſui, inquit,
teſtamentũ electis meis: Iuraui Dauid ſeruo
meo.] Quam ſecurus loquitur iſte qui intel
ligit, cuius os ſeruit veritati? Qm̃ dixiſti, ſe-
curus loquor. Si ſecurum me facis, quia di-
Mat. 5. xiſti quanto ſecuriorẽ, quia iuraſti? Dei qp-
pe iuratio, promiſſionis eſt confirmatio. Be
ne prohibetur homo iurare, ne conſuetudi-
ne iurandi, quia põt hõ falli, ẽt in periuriũ
prolabatur. Deus ſolus ſecurus iurat, qa fal-
li non poteſt. Videamus ergo quid iurauerit
Deus. Iuraui, inquit, Dauid ſeruo meo: Vſq;
in æternum pręparabo ſemen tuum.] Semẽ
Dauid quod eſt niſi ſemen Abrahę? Quod
aũt ſemen Abrahę, Et ſemini tuo, inquit, qđ
Gal. 3. eſt Chriſtus. Sed forte ille Chriſtus caput Ec
Ephe. 5. cleſiæ, ſaluator corporis, ſemen eſt Abrahę,
& ideo Dauid: nos autem non ſumus ſemẽ
Abrahę. Imo vero ſumus, ſicut Apoſtolus
ait, Si autem vos Chriſti, ergo Abrahę ſemẽ
Gal. 3. eſtis, ſecundum promiſſionem hæredes. Sic
ergo hic accipiamus fratres, vſque in ęter-
num pręparabo ſemen tuum, non tantum il
lam carnem Chriſti natam ex Maria virgi-
ne, ſed etiam nos omnes credentes in Chri-
ſto. Illius enim capitis membra ſumus, non
poteſt hoc corpus decollari. Si in æternum
caput, in æternum gloriantur & membra, vt
M ſit ille Chriſtus integer in ęternum. Vſq; in
ęternum præparabo ſemen tuum: Et ędifica
bo in gñationem & generationẽ ſedẽ tuã.)
Putamus hoc dixit, in ęternum, quod in ge-
nerationem & generationẽ, qm̃ & ſupra di-
xerat, in generationem & generationẽ annũ
ciabo veritatem tuam in ore meo. Quid eſt,
in generationem & generationem? In om-
nem generationem. Non enim totiens repe
tendum erat verbum, quotiens generatio ve
nit & tranſit. Ergo multiplicatio generatio-
num in repetitione ſignificata & commen-
data eſt. An forte duæ generationes ſunt in-
telligendę ſicut noſtris, ſicut iam inſinuatũ
veſtra charitati retinetis? Eſt enim generatio
nunc carnis & ſanguinis, erit generatio fu-
tura in reſurrectione mortuorum. Prędica-
tur hic Chriſtus, prędicabitur ibi, ſed hic p
dicatur ut credatur, ibi prædicabitur vt v
deatur. Aedificabo in gñationem & gñati
nem ſedem tuam. Nunc aũt Chriſtus hab
in nobis ſedem ſuam, ędificata eſt ſedes ei
in nobis: niſi enim ſederet in nobis, non n
regeret: ſi ab illo aũt non regeremur, a no
bi ſipſis pręcipitaremur. Sedet ergo ĩ uobi A
regnans in nobis: ſedet iam in illa generat
ne quæ fuerit ex reſurrectione mortuoru
In ęternũ Chriſtus regnabit in ſanctis ſui
hoc promiſit Deus, hoc dixit Deus ſi paru
eſt, hoc iurauit Deus. Quia ergo non ſecu
dũ merita nr̃a, ſed ſecundũ illius miſerico
dia firma eſt promiſſio, nemo debet cũ tr
pidatione prædicare, vnde non põt dubi
re. Fiat ergo in cordibus noſtris robur illu
vnde Ethan nomen accepit robuſtus cor
p̃dicemus ueritatẽ Dei, eloquiũ Dei, ꝓm
ſa Dei, iurationẽ Dei, & his modis omni
parte firmati p̃dicemus, & portando Deu
cœli ſimus. Confitebunt̃ cœli mirabilia t
dñe.] Non merita ſua confitebuntur cœl
ſed cõfitebunt̃ mirabilia tua dñe. In omni
miſericordia perditorum, in iuſtificatio
impiorũ, quid laudamus niſi mirabilia D
Laudas quia reſurrexerunt mortui, plus l
da quia redempti ſunt perditi. Quæ grati
quæ miſericordia Dei? Vides hoĩem heri v
raginem ebrioſitatis, hodie ornamentũ ſ
brietatis: vides hoĩem heri cœnum luxuri
hodie decus temperantiæ. Vides hominẽ h B
ri blaſphematorẽ Dei, hodie laudatore D
vides hominẽ heri ſeruũ creaturę, hodie c
torẽ creatoris. Ab iſtis omnibus deſperati
nibus ita homines conuertuntur: non reſp
ciant ad merita ſua, fiant cœli. Confiteant
cœli mirabilia eius, a quo facti ſunt cœli
Qm̃ videbo, inquit, cęlos opera digitoru
tuorum. Confitebuntur cœli mirabilia t
dñe. Et vt noueritis quia cœli confitebũtu
videte vbi confitebuntur: ſequitur enim.
veritatem tuam in Eccleſia ſanctorũ. De
lis ergo nulla dubitatio eſt, ꝙ intelligant
prędicatores verbi veritatis. Et vbi confite
buntur cœli mirabilia tua & veritatẽ tuam
In Eccleſia ſanctorum. Excipiat Eccleſia r
rem cęlorum, ſitienti terræ pluant cœli, &
germinet excipiẽs pluuiam germina bona
opera bona, ne ꝓ bona pluuia Dei ſpinas
& pro horreo expectet ignem, Cõfitebun
cœli

cœli mirabilia tua dñe,& veritatẽ tuã in Ec
clesia sanctorũ,Cœli ergo confitebunt mi-
rabilia tua,& veritatẽ tuã.Totũ quicquid p̃-
dicant cœli, ex te est,& de te est,& iõ secu-
ri pdicant.Norunt.n.quẽ prędicant,quia nõ
pñt de prędicato erubescere.Quid prędicãt
cęli?Quid cõfitebunt in Ecclesia sanctorũ?
Qm̃ quis in nubibus ęquabit dño?)Hocci-
ne cœli cõfitebunt,hoc cœli pluent?Quid?
Qm̃ quis in nubibus æquabitur dño? Inde
securi pdicatores,qm̃ nemo in nubib.æqua
bitur dño.Magna laus vobis videt fratres,
nõ æquari nubes creatori.Si intelligatur sine
misterio ad literã,non magna laus est, dño
non ęquari nubes.Quid.n.?Stellę q̃ sunt su-
pra nubes ęquant dño?Quid.n.?Sol & luna,
angeli,cœli cõparari poterunt dño? Quid
est ꝙ pro magno ait, Qm̃ quis in nubibus
æquabit dño?Intelligimus fratres nubes i-
stas sicut cœlos, pdicatores esse veritatis,
Prophetas,Apostolos, ãnunciatores verbi
Dei.Nã ista oĩa genera prædicatorũ nubes
esse dictas ex illa ,pphetia intelligimus, vbi
Deus iratus vineę suæ dixit,Mandabo nubi
bus meis ne pluãt super eã imbrem. Quam
vineã explicat & designat apertissime di-
cẽs,Vinea dñi sabaoth,domus Israel est.Ne
tu aliter intelligas vineã, & relictis omnib.
significatis terrã scruteris:Vinea,inquit,dñi
sabaoth,domus Israel est.Nõ itelligat aliud
sed intelligat domus Israel se esse vineam
meam:se intelligat mihi non dedisse vuam,
sed spinas:se intelligat ingratam extitisse plã
tatori atq; cultori,ingratam extitisse irriga-
tori.Ergo si vinea dñi sabaoth domus Isra-
el est, quid dixit iratus? Mandabo nubibus
meis ne pluant super eam imbrem.Et reue-
ra ita fecit:missi sunt Apostoli tanquam nu
bes vt pluerent Iudæis,& illi verbũ Dei re-
pellentes,quia pro vuis spinas dederunt,di-
xerunt Apostoli,Ad vos missi eramus, sed
quia repulistis verbũ Dei,imus ad gẽtes Ex
illo cæperunt nubes non pluere pluuiã sup
vineã illã.Si igitur nubes prędicatores sunt
veritatis,quęramus primo quar sint nubes,
ibidem quippe cœli,ijdẽ nubes;cœli ,ppter
fulgorem veritatis,nubes pp occulta car-
nis:nubes.enim oẽs nebulosæ sunt pp mor-
talitatẽ,& veniunt & transeunt propter ip-
sa occulta carnis,idest,occulta nubium: ait
Apostolus,Nolite ante tempus quicquã iu-
dicare,donec veniat dñs & illuminet abscõ
dita tenebrarũ.Nũc ergo qd loquat homo I.Co.4.
vides,qd gestet in corde non vides. Quod
exprimitur de nube vides, quod seruat in
nube non vides.Cuius.n. oculi nubem pe
netrant?Ergo nubes in carne prædicatores
veritatis.Venit & ipse oĩum creator in car-
ne.Sed quis in nubibus æquabitur dño? Et
quis similis erit dño in filiis Dei?) Ergo ne-
mo in filiis Dei similis erit filio Dei. Et ipse
dictus est filius Dei,& nos dicti sumus filii
Dei.Sed quis erit similis dño in filiis Dei? Il E
le vnicus,nos multi. Ille vnus , nos in illo
vnũ.Ille natus,nos adoptati: ille ab æterno
filius vnigenitus per naturã,nos a tẽpore fa
cti p grãm:ille sine vllo pctõ,nos p illum li
berati a peccato.Quis ergo in nubib. ęqua-
bitur dño,aut quis similis erit domino in fi
lijs Dei?Dicimur nubes propter carnem,&
sumus prędicatores veritatis propter imbrẽ
nubium.Sed caro nostra aliter uenit , caro
illius aliter.Dicimur & filii Dei,sed ille ali-
ter filius Dei.Illius nubes ex virgine,ille fi-
lius ex ęternitate æqualis patri.Quis ergo in
nubibus æquabitur dño,aut quis similis erit
dño in filiis Dei?Dicat ipse dñs vtrum simi
lem inueniat,Quẽ me dicunt hoĩes esse filiũ Mat.26.
hominis? Ecce enim quia videor, qa cõspi-
cior,quia inter vos ambulo,& fortasse præ
sentia vilui,dicite quẽ me dicũt hoĩes esse fi
lium hoĩs?Certe quẽ filiũ hominis vident di
cant vel dicite, quẽ me dicunt hoĩes esse?
Et respõderũt dicta hoĩm, Alii dicunt Hiere-
miam,alij Heliam,alii Ioannem Baptistam
aut vnũ ex prophetis.Nominatę sunt mul-
tę nubes & filii Dei . Etenim quia iusti &
sancti,vtique & ipsi filij Dei : Hieremias,
Helias,Ioannes,filii Dei & nubes,quia præ- F
dicatores Dei.Dixistis quas nubes me ho-
mines esse putent, & in quibus filijs Dei me
hoĩes numerent,dicite,& vos,quem me di
citis esse?Respondens Petrus pro oĩbus, p Ibidem.
vnitate vnus, Tu es,inquit, Christus filius
Dei viui,Quoniam quis in nubibus ęqua-
bitur domino,aut quis similis erit domino
inter filios Dei? Tu es Christus filius Dei
viui,non quomodo filij Dei , qui tibi non
æquantur.Venisti in carne, sed non quo-
modo nubes , quæ tibi non æquantur.
Quis enim tu cui respondetur, Tu es Chrs
filius Dei viui,quẽ putauerũt alij hoĩes nõ

ſancti,non iuſti,vnum ex Prophetis, aut He
liam,aut Hieremiam, aut Ioãnem Baptiſtã?
Quis ergo es tu?Audi qđ ſequit̃,Deus glori
ficandus in cõſilio iuſtorum.]Quis ergo in
nubibus æquabitur dño, aut qs ſimilis erit
dño in filiis Dei,quando ille Deus eſt glorifi
G candus in conſilio iuſtorum? Quoniã non
1.Cor.1. poſſunt æquales illi eſſe conſilium ipſorum
ſit credere in illum. Quoniam non poſſunt
æquales illi eſſe nubes & filii Dei,reſtat cõſi
lium fragilitatis aĩæ humanæ, vt qui gloria
tur in dño glorietur. Deus glorificandus in
conſilio iuſtorũ. Magnus & terribilis in oẽs
q in circuitu eius ſunt.]Vbiq; Deus. Qui er
go in circuitu eius ſunt,q vbiq; eſt?Si enim
habet aliquos in circuitu, quaſi vndiq; fini-
tus intelligitur. Porro ſi verum dictum eſt a
Luc.2. Deo & de Deo, Magnitudinis eius non eſt
& 23. finis:qui remanent, q ſunt in circuitu eius,
niſi qa ille qui vbiq; eſt uoluit per carnẽ in
vno loco naſci, in vna gente cõuerſari, in
vno loco crucifigi, ex vno loco reſurgere,
ex vno loco in cœlũ aſcendere? Vbi hoc fe
cit,in circuitu eius gentes ſunt. Si ibi rema
neret vbi iſta fecit,nõ eſſet magnus & terri-
bilis in oẽs q in circuitu eius ſunt.Quia ve-
ro ibi ſic p̃dicauit, vt inde ſui noĩs mitteret
p̃dicatores p oẽs gẽtes toto orbe terrarũ,fa
ciẽdo miracula p ſeruos ſuos factus eſt ma-
gnus & terribilis in oẽs qui in circuitu eius
ſunt. Dñe Deus virtutũ qs ſimilis tibi? Potẽs
es dñe & veritas tua in circuitu tuo.]Magna
potentia tua, Tu feciſti cœlũ & terrã & oĩa
q̃ in eis ſunt,ſed plus eſt miſericordia tua,q̃
H exhibuit veritatẽ tuã in circuitu tuo.Si n.ibi
Mat.27. ſolũ prædicareris naſci, vbi pati,vbi reſur-
& 28. gere, vnde aſcendere voluiſti,impleta eſſet
illa veritas promiſſionis Dei ad confirman
das promiſſiones patrũ: ſed nõ impleretur,
Rom.15. Gentes aũt ſuper miſericordia glorificare
Deũ, niſi illa veritas expanderet, & ab illo
loco vbi aparere voluiſti in circuitu diffun
deretur. Tu quidem in illo loco de nube p-
pria intonuiſti,ſed ad rigandum in circuitu
gentiũ alias nubes miſiſti. Vere potens im-
Mat.24. pleſti qđ dixiſti, Amodo videbitis filiũ hoĩs
venientem in nubibus cœli. Potens es dñe,
& veritas tua in circuitu tuo;Sed cũ cœpe-
rit veritas in circuitu p̃dicari,vtiq; fremue-
Pſal.2. rũt gẽtes, & populi meditati sũt inania. Aſti
terũt reges terrę, & principes conuenerunt
in vnum aduerſus dñm, & aduerſus Chrm
eius. Vtique cũ cœpiſſet veritas tua prędica
ri in circuitu tuo, tanq̃ venires ad ducendã
coniugem ex alienigenis, occurrit leo fre
mens & ſuffocatus eſt a te. Hoc n. præfigura
tum eſt in Sampſon Et illius verbis,meis ſi
ne noĩe illius dictis non acclamaretis, ni
agnoſceretis: audiſtis.n. vt illi qui ſoletis c
plui a nubibus Dei. Ergo veritas tua in cir
cuitu tuo:ſed qñ ſine perſecutionibus,qñ ſi
ne cõtradictionibos, cũ dictũ ſit eum nati
in ſignum cui contradicetur? Quia ergo ill
gens vbi naſci.vbi conuerſari uoluiſti, tanq
terra erat ſeparata a fluctibus gentium vt a
pareret arida compluenda, reliquę aũt ge
tes mare erãt in amaritudine ſterilitatis ſuæ
quid facient prędicatores tui ſpargentes v
ritatem tuam in circuitu tuo, quoniam fre
munt fluctus maris?quid facient? Tu domi
naris poteſtati maris.]Nam quid facit mar
ſæuiendo,niſi diem quẽ hodie celebramus
Martyres occidit, ſemina ſanguinis ſparſit
ſeges Eccleſiæ pullulauit. Secure ergo per
gant nubes, diffundãt veritatem tuam in ci
cuitu tuo, non timeant rabidos fluctus, T
dñaris poteſtati maris. Mouetur qdem ma
re,& contradicit mare,perſtrepit mare, ſe
fidelis Deus qui non vos ſinet tentari ſupr
id qđ poteſtis. Quia ergo fidelis eſt qui no
vos ſinit tentari ſupra id qđ poteſtis. Motun
autẽ fluctuũ eius tu mitigas.] Deniq; vt pla
caretur mare, imo vt eneruaretur rabies m
ris, quid in ipſo mari feciſti? Tu humiliaſti
cut vulneratum ſuperbum.]eſt quidem ſu
bus draco in mari, de quo alia ſcriptura d
cit, Mandabo draconi ibi vt mordeat eum:
eſt draco de quo dr̃, Draco hic quẽ finxiſt
ad illudendum ei,cuius caput cõtundit ſu
aquam. Tu, inquit, humiliaſti ſicut vulnera
tũ ſuperbũ. Humiliaſti te, & humiliatus eſ
ſupbus. Supbus.n.per ſuperbiã ſupbos ten
bat,humiliatus eſt magnus, credens autẽ in
eum factus eſt paruus. Dum nutritur paruu
exemplo magnificati parui, qđ tenebat dia-
bolus perdidit, quia ſuperbos tenebat, Dat
tanto humilitatis exẽplo didicerunt homi-
nes damnare ſuperbiã ſuã, imitari humilitatẽ
Chriſti. Ita ergo ille p̃dendo quos tenebat,
etiã ipſe humiliatus eſt nõ correctus ſed p-
ſtratus. Tu humiliaſti ſicut vulneratũ ſuper-
bũ. Humiliatus es & humiliaſti, vulneratus
es

es & vulnerasti:neque.n.eũ non vulneraret
tuus qui effusus est, vt deleret chirographũ
peccatorũ.Vnde.n.superbiebat, nisi qa cau
tionem contra nos tenebat? Hanc tu cautio
nem, hoc chirographum tuo sanguine dele
uisti:illum ergo vulnerasti,cui totabstulisti,
Vulneratum enim intelligas diabolum,non
penetrata carne quam non habet, sed per-
cusso corde vbi superbus est. Et in brachio
virtutis tuę dispersisti inimicos tuos. Tui
sunt cœli & tua est terra.] A te pluant, super
terram pluant.Tui sunt cœli, per quos p̄di-
cata est ueritas in circuitu tuo:tua est terra,
quæ excipit veritatem in circuitu tuo:deni-
que quid de illa pluuia factum est? Orbem
terrarum & plenitudinem eius tu fundasti,
Aquilonem & Maria tu creasti.§ Non.n.ali-
quid contra te valet, contra creatorem suũ.
Et malitia quidem per suæ voluntatis puersi
tatem sęuire pōt mundus,nunquam tñ exce
dit modum positũ a creatore qui fecit oĩa.
Quid ergo timeo Aquilonem, quid timeo
14 Maria? Est quidem in Aquilone diabolus, q̃
dixit, Ponã sedẽ meam in Aquilonẽ,& ero
similis altissimo:sed humiliasti sicut vulne-
ratum superbum.Ergo qđ in illis tu fecisti,
plus valet ad dñationẽ tuã,q̃ illorum volun
tas ad malitiam suam.Aquilonẽ & Maria tu
creasti. Thabor & Hermon in noĩe tuo exul
tabunt.]Montes isti intelliguntur, sed aliq̃d
significant.Thabor & Hermon in noĩe tuo
exultabunt. Thabor interpretari dr̃ veniens
5 lumen. Sed vnde venit lumen de quo dictũ
I. est, Vos estis lumen mundi, nisi ab illo de
quo dictum est, Erat lumen verum quod il-
luminat oẽm hoĩem veniẽtẽ in hunc mun
dum? Illud ergo lumen qđ est lumen mun-
di, ab illo lumine venit quod non aliunde
accenditur, vt timendum sit ne extinguat̃.
Ergo venit lumen ab illo, lucerna illa q̃ non
ponitur sub modio, sed super candelabrũ,
veniens lumen Thabor. Hermon interpreta
tur anathema eius. Merito venit lumen, &
factum est anathema eius, cuius nisi diaboli
vulnerati supbi? Vt ergo illuminaremur abs
te, datum est vt anathema nobis esset, q nos
in suo errore & supbia detinebat, a te nobis
est. Ergo Thabor & Hermon in nomine tuo
11 exultabunt, non immeritis suis, sed in noĩe
tuo:dicent enim isti, Non nobis dñe nõ no-
bis, sed nomini tuo da gloriam, ꝑpter mare
sęuiens, ne forte dicant gentes, ubi est Deus
eorum, Tuum brachium cum potentia.] Ne
mo sibi aliq̃d arroget, Tuũ brachiũ cũ potẽ
tia a te facta sum⁹ a te defensi sum⁹. Tuũ bra Psal. 9.
chiũ cũ potẽtia. Cõfirmet man⁹ tua & exal
tet dextera tua, iustitia & iudiciũ p̄paratio
sedis tuę.) Apparebit in fine iustitia tua, &
iudicium tuum, nunc occulta sunt ista. Et de
iudicio tuo dr̃ in alio psalmo, Pro occultis Psal. 9.
filii erit manifestatio iudicii tui, & iustitię
tuæ. Ponentur quidam ad dexteram, & qui- A
dam ad sinistram, & expauescẽt infideles cũ Mat. 25.
viderint quod modo irridentes nõ credũt,
Gaudebunt iusti cum viderint quod mõ nõ
videntes credunt. Iustitia & iudicium prępa
ratio sedis tuæ:vtique in die iudicii. Nũc er-
go quid? Misericordia & veritas præeunt fa-
ciẽ tuã.] Præparationẽ sedis tuæ, iustitiã tuã,
& iudicium tuũ venturũ timerem, nisi ante
cederet te misericordia & veritas tua. Quid
timeam in fine iudicia tua, qñ pręcedẽte mi
sericordia tua deles peccata mea, & exhibẽ-
do veritatẽ imples promissa tua? Misericor-
dia & veritas tua præeunt faciem tuã. Vni- Psal. 24.
uersæ, inquit, viæ dñi misericordia & veri-
tas. In his omnibus nõ exultabimus, aut qđ
exultamus capiemus, aut verba sufficient lę
titiæ nostrę, aut lingua idonea erit explicare
gaudiũ nostrum? Si ergo nulla verba suffi-
ciunt, Beatus populus sciens iubilationem.]
O beatę populę, putas intelligis iubilatio-
nem? Nullo modo beatus es, nisi intelligas
iubilationem. Quid est, intelligas iubilatio-
nem? Scias vnde gaudeas, qđ verbis explica
re non possis. Gaudiũ.n. tuũ non de te, vt q̃
gloriantur, in domino gloriẽtur: noli ergo 1. Cor. 1.
exultare in superbia tua, sed in gratia Dei.
Vides ipsam gratiam tantam esse, cui lingua
explicandæ non sit idonea, & intellexisti iu-
bilationem: denique si intellexisti in gratia
iubilationẽ, ipsius gratiæ audi cõmendatio-
nem. Beatus certe populus sciens iubilatio-
nem. Quam iubilationem? Vide si nõ de gra
tia, vide si non de Deo, & omnino non de B
te. Domine in lumine vultus tui ambula-
bunt.§ Thabor ille veniens lumen, nisi in lu
mine vultus tui ambulet, vẽto supbię lucer-
na extinguitur. Dñe in lumine vultus tui am
bulabunt. Et in noe tuo exultabunt tota die.§
Thabor ille & Hermon in nomine tuo exul
tabunt. Si volunt, tota die in nomine tuo:sin

autem exultabunt in nomine ſuo, non tota
die exultabunt. Non enim in gaudio per-
ſeuerabunt, quando de ſeipſis gaudebunt,
& per ſuperbiam cadent. Ergo vt tota die
exultent, in nomine tuo exultabunt. Et in iu
Rom. 10. ſtitia tua exaltabuntur.) Non in ſua iuſtitia,
ſed in tua, ne ſint zelũ Dei hñtes, ſed nõ ſm
ſciam. Quidã.n. notantur ab Apoſtolo, ꝙ ze
lũ Dei habeant, ſed non ſm ſciam. Ignoran-
Ibidem. tes Dei iuſtitiã, & ſuam volentes conſtitue-
C re, & non lumine tuo exultãtes, iuſtitiæ Dei
non ſunt ſubiecti. Sed vnde? Quia zelũ Dei
hñt, ſed nõ ſm ſciam. Populus aũt ſciens iu-
bilationẽ, illi.n. nõ ſm ſciam: beatus aũt po
pulus nõ neſciens, ſed ſciens iubilationem,
vnde debet iubilare, vnde debet exultare, ni
ſi in noĩe tuo ambulãs in lumine vultus tui?
Et exaltari quidem merebitur, ſed in tua iu-
ſtitia. Auferat de medio iuſtitiã ſuam, & hu
milieẽ: veniet Dei iuſtitia, & exaltabitur. Et
in iuſtitia tua exaltabunt. Qm̃ gloria virtutis
eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabit
cornu nr̃m.] Quia tibi beneplacuit, non qa
Pſal. 88. nos digni ſumus. Qm̃ dñi eſt ſuſceptio] Nã
ego vt cumulus arenæ impulſus ſum vt ca
derẽ, & cecidiſſem niſi dñs ſuſcepiſſet me:
qm̃ domini eſt ſuſceptio. Et ſancti Iſrael re-
gis noſtri. Ipſe ſuſceptio, ipſe te illuminat:
in eius lumine tutus es, in eius lumine am-
bulas, iuſtitia eius exaltaris. Ipſe te ſuſcepit,
infirmitatem tuam ipſe cuſtodit, ipſe te facit
robuſtum de ſe, non de te. Tunc locutus in
aſpectu filijs tuis & dixiſti.] Locutus es in
aſpectu tuo, reuelaſti hoc Prophetis tuis.
Ideo locutus es in eis in aſpectu.i. in reuela-
D tione, vnde Prophetæ videntes dicebãtur: vi
derunt quidam intus quod dicerent foris,
& in occulto audierunt quod palam prædi
cauerunt. Tunc locutus es in aſpectu filiis
tuis, & dixiſti. Poſui adiutorium ſuper po-
tentem.] Intellexiſtis quem potentem? Exal-
taui electum de populo meo.] Intellligitis
quem electum, quem iam gaudetis exalta-
tum. Inueni Dauid ſeruum meum.] Iuſtum
Pſal. 44. Dauid, ex ſemine Dauid. In oleo sãcto meo
vnxi eũ.] De illo.n. dr̃, Vnxit te Deꝰ Deꝰ tuus
oleo exultationis p̄ participibus tuis. Manus
enim mea auxiliabitur ei, & brachium meũ
confortabit eum.] Secundum quod ſuſce-
1. Re. 16. ptio hominis facta eſt, ſm quod caro in vte
Pſal. 45. ro virginis aſſumpta eſt, ſm quod ab illo q̃
in forma Dei ęqualis eſt patri, forma ſeru
ſuſcepta eſt, & factus eſt obediens vſque ad
mortem, mortem autem crucis. Non profi-
ciet inimicus in eo.] Sęuit quidẽ inimicus,
ſed nõ ꝓficiet in eo: ſolet quidẽ nocere, ſed
non nocebit. Quid eſt ergo qđ affliget? Exer
cebit, non nocebit. Proderit ſęuiendo, quia
in quos ſęuit coronabuntur vincẽdo. Quid
enim vincitur, ſi nihil contra nos ſæuit? Au
vbi adiutor noſter Deus, ſi nos non dimica-
mus? Inimicus ergo faciat quod ſuũ eſt, ſed
non proficiet inimicus in eo. Et filius iniq-
tatis non apponet nocere ei. Et concidã in
micos eius a facie illius. Conciduntur a cõ
ſpiratione ſua, & ꝙ credunt conciduntur.
Paulatim enim credunt, tanquam cõminu-
to capite vituli venient in potum popul
Dei. Cõminuit.n. caput vituli Moyſes, ſpar
ſit in aqua, & dedit bibere filijs Iſrael. Con
minuuntur oẽs infideles, credunt paulatim
& a populo debibuntur, in corpus Chriſt
traijciuntur. Et cõcidam inimicos eius a fa
cie illius. Et eos qui oderunt eum fugabo.
Fugabo ne noceãt. Sed fugatorum iſtorum
forte aliqui dicunt, Quò ibo a ſpiritu tuo, &
a facie tua quò fugiam? Et videntes non ſ
hr̃e quò fugiant ab omnipotente, conuerſ
fugiunt ad omnipotentẽ. Et eos qui oderun
eum fugabo. Et veritas mea & miſericordi
mea cum ipſo eſt.] Vniuerſæ vię domini m
ſericordia & veritas. Mementote quantũ pc
teſtis, q̃ ſæpe nobis commendent duo hæc,
vt reddamus illa Deo. Sicut.n. ipſe exhibui
nobis miſericordiam, vt deleret peccata no
ſtra: & veritatem, vt impleret promiſſa ſua
ſic & nos ambulantes in uia eius debemu
ei reddere miſericordiam & veritatem: mi-
ſericordiã, vt miſerorũ miſereamur: verita-
tẽ, vt non inique iudicemus: non tibi tolla
veritas miſericordiã, nec miſericordia im-
pediat veritatẽ. Si n. per miſericordiam iudi
caueris contra veritatẽ, aut quaſi rigida veri
tate oblitus fueris miſericordiã, non ambu-
labis in via Dei, vbi miſericordia & ueritas
occurrerunt ſibi. Et in noĩe meo exaltabitur
cornu eius.] Quid opus eſt ut immoremur?
Chriſtiani eſtis, Chriſtũ agnoſcite. Et ponã
in mari manum eius. Hoc eſt, dominabitur
gentibus. Et in fluminibus dexterã eius.] Flu
mina currunt in mare, cupidi homines in
amaritudinem huius ſeculi probabuntur,

omnia

omnia tñ genera ista Chr̄o subdita erũt. Ip-
se inuocabit me, pater meus es tu, Deus meꝰ
& susceptor salutis meæ. Et ego primogeni
tũ ponã eũ, excelsũ apud reges terræ.] Mar
tyres nostri quorũ natalitia celebramus, sã
guinẽ suũ ꝑꝑ hęc credita & nõdũ uisa fude
runt, quãto fortiores nos esse debemus vidẽ
do, ꝑ qđ illi crediderũt? Excelsum. n. apud
reges terrę illi nondũ uiderunt Chr̄m, ad-
huc principes cõueniebãt in unũ aduersus
dñm & aduersus Chr̄m eius. Nondũ imple
tũ erat ꝙ in ipso psal. sequitur, Et nũc reges
intelligite, erudimini oẽs qui iudicatis ter-
rã, Iã ergo factus est Chr̄s excelsus apud re
ges terrę. In ęternũ seruabo illi misericor-
diã meã, & testm̃ meũ fidele ipsi.) Propter
ipsum fidele testamentũ, in ipso mediatum
est testamentum, ipse mediator testamenti,
ipse signator testamenti, ipse fideiussor te-
stamenti, ipse testis testamenti, ipse hęredi-
tas testamenti, ipse cohæres testamenti. Et
ponam in seculum seculi semen eius. Non
tantum in hoc seculo, sed in seculum secu-
li, quo transibit utiq; semen eius. Quæ est
hæreditas eius? Semen Abrahæ quod est
Christus: si autem vos Christi, ergo Abrahæ
semen estis. Et si in ęternum accepturi hęre
ditatem, ponet in seculum seculi semen eiꝰ.
Et thronum eius sicut dies cœli.] Throni re
gnum terrenorum, sicut dies terrę. Alii sunt
dies cœli, alij sunt dies terræ. Dies cœli an-
ni sunt illi, de quibus dicitur, Tu autem idẽ
ipse es, & anni tui non deficient. Dies terræ
succedentibus vrgentur, præcedentes ex-
cluduntur: nec qui succedunt manent, sed
veniunt vt eant, & pene antequam veniant
eunt. Isti sunt dies terrę. Dies autem cęli q̃?
Et vnus dies cœli, & illi anni non deficien-
tes, nec initium habent nec terminum, nec
vllus dies ibi angustatur inter hesternum &
crastinum. Nemo ibi expectat futurum, ne-
mo ibi perdit præteritum, sed dies cęli sem
per pręsentes sunt, vbi erit thronus eius in
æternum. Quod restat, si placet, seruemus,
quoniam longus est psalmus, & adhuc uo-
biscum aliquid in nomine Christi acturi su
mus. Reficite ergo vires, non dico animi
vestri, nam video quod animo infatigabi-
les estis, sed propter seruos animæ vt durẽt
in ministerio corpora vestra, aliquantulum
reficiemini, & refecti ad cibos redite.

Concio secunda de secunda parte eiusdem Psalmi.

AD reliqua psalmi de quo in matutino
locuti sumus animũ intendite, & pium
debitũ exigite eo reddituro per nos, qui fe-
cit nos & vos. Dñs Chr̄s in superiorib. psal.
ex promisso Dei annunciabat, & adhuc in I
his verbis etiam quæ tractaturi sumus, ipse
annunciatur: de illo. n. inter cætera paulo su
perius dictũ erat, Et ego primogenitum po
nã eũ, excelsũ apud reges terrę. In æternum
seruabo illi misericordiã meã, & testamen-
tum meũ fidele ipsi. Et ponam in seculũ se-
culi semen eius, & thronũ eius sicut dies cæ
li. De his & de oĩbus supra ab ipso exordio
quę potuimus diximus: sequitur aũt, Si dere
liquerint filii eius legem meã, & in iudiciis
meis nõ ambulauerint. Si iustificatiões meas
ꝓphanauerint, & mandata mea non custo-
dierint, Visitabo in virga iniquitates eorũ,
& in flagellis delicta eorũ. Misericordiã ve
ro meam non dispergam ab eo, neque no-
cebo eos in veritate mea. Neq; ꝓphanabo
testm̃ meũ, & quę procedunt de labiis nõ
reprobabo. § Magnũ firmamentum, firma- 1. Re. 7.
mentum promissionis Dei. Filii huius Da-
uid, filii sunt sponsi: omnes ergo Chr̄iani, fi
lii eius dicuntur. Multum est autẽ ꝙ promit
tit Deus, quia si Christiani, hoc est, filij eius K
dereliquerint, inqt, legem meam, & in iudi
ciis meis non ambulauerint, si iustificatio-
nes meas prophanauerint, & mandata mea
non custodierint, non contẽnam eos, neq;
in perditione dimittam eos. Sed quid faciã?
Visitabo in uirga iniquitates eorum, & in
flagellis delicta eorum. Non ergo tantum
misericordia vocantis est, sed & verberan-
tis & flagellantis. Sit itaque manus paterna
super te, & si filius bonus es, noli repellere
disciplinam patris tui. Quis est enim filius
cui non dat disciplinam pater eius? Det di-
sciplinam, dum non auferat misericordiã.
Cędat contumacem, dum tamen reddat
hæreditatem. Tu si promissa patris bene a
gnouisti, non timeas flagellari, sed exhære
dari: Quem enim diligit Deus, corripit, fla Heb. 12.
gellat autem omnem filium quem recipit.
Peccator filius dedignatur flagellari, cum
sine peccato uideat vnicum flagellatum? Vi
sitabo ergo, ait, in virga iniquitates eorũ: sic
& Apostolus comminatur. Quid vultis?

Co. 4. In virga ueniã ad uos? Absit ut dicerent pij
filij, si cũ uirga uenturus es, noli venire. Me-
lius est.n.erudiri in virga patris, q̃ in blan-
dimento perire prędonis. Visitabo, inquit,
in virga iniquitates eorũ, & in flagellis deli-
cta eorũ. Misericordiã vero meã nõ disper-
gã ab eo. A quo? Ab illo.s. Dauid cui talia ꝓ
misi, quẽ vnxi in oleo sancto meo præ parti
cipib. suis. Agnoscitis eũ a quo nõ disper-
get Deus misericordiã suã, nequis forte so-
licitus dicat, qñquidẽ Christũ dicit, a quo
se misericordiã suã nõ dispersurũ esse cõfir
mat, q̃d ergo peccator? nunquid enim hoc
L dixit, misericordiã aũt meã nõ dispergã ab
eis? Visitabo, inq̃t, in virga iniquitates eorũ,
& in flagellis delicta eorum. Expectabas ad
securitatẽ tuã, misericordiã vero meã nõ di
spergam ab eis. Et quidẽ hoc nonnulli codi
ces habẽt, sed emendatiores nõ habẽt: tñ &
qui hoc habent, nihil ab re habent. Qũo.n.a
Christo misericordiã suã nõ dispergit? Nũ-
Rom. 8. quid ipse saluator corporis, vel in terra, vel
in cœlo peccauit, qui sedet ad dexterã eius,
& interpellat pro nobis? A Christo tamen,
sed a mẽbris eius, a corpore eius q̃d est Ec-
clesia. Sic enim ꝓ magno dicit, ꝙ ab illo nõ
dispergat misericordiã suã, quasi nõ agno-
scamus unigenitũ filiũ qui est in sinu patris:
nõ.n.pro persona sua ibi comparat̃ homo,
sed vna persona est Deus & homo. Ergo ab
eo non dispergit misericordiã suã, cũ a mẽ-
bris eius, cũ ab eius corpore non dispergit
misericordiã suã, in quo & ipse in terra per
secutiones patiebatur, cũ iam sederet in cœ
Acto. 9. lo, & nõ de cœlo clamabat, Saule Saule, q̃d
persequeris seruos meos: nec, q̃d perseque-
ris sanctos meos: nec, q̃d persequeris disci-
pulus meos: sed, quid me persequeris? Sicut
ergo cũ eum sedentem in cęlo nemo perse-
queretur clamauit, quid me persequeris, cũ
M caput membra sua cognosceret, & a com-
page corporis sui caput charitas nõ separa-
ret: sic cum misericordiã suam nõ dispergit
ab eo, a nobis vtique nõ dispergit, q̃ sumus
membra eius & corpus eius: nec ideo tamẽ
debemus securi peccare, & peruerse nobis
polliceri, quoniam quicquid fecerimus nõ
perimus. Sunt enim quędam peccata & quę
dam iniquitates, de quibus quidem differe-
re atque definire, aut impossibile nobis est,
aut si iam esset possibile, certe tp̃i lõgũ eẽt.
Nemo.n.põt se dicer̃ esse sine peccato, quia
si dixerit mẽtiet̃. Si.n.dixerimus, quia pc̃tm̃ Ioã.
nõ habemus, nosipsos decipimus, & veritas
in nobis nõ est. Ergo vnusquisq; pro pecca-
tis suis necessario flagellatur, sed ab eo si
Christianus est, Dei misericordia nõ disper
gitur. Plane si in tantas ieris iniquitates, vt re
pellas a te virgã uerberantis, si repellas ma-
num flagellantis, & de disciplina Dei indi-
gneris, & fugias a pre cædente, & nolis eũ
verberantem patrẽ pati, quia nõ parcit pec-
canti, tu te alienasti ab hæreditate, ipse te nõ
abiecit: nã si maneres flagellatus, nõ rema-
neres exhæredatus. Misericordiã vero inq̃t,
meã nõ dispergã ab eo, neq; nocebo in ueri
tate mea. Ad hoc.n. nõ disperget̃ misericor-
dia liberantis, vt nõ noceat veritas vindicã-
tis. Neq; ꝓphanabo testm̃ meũ, & q̃ ꝓcedũt
de labiis meis nõ reꝓbabo. Non q̃a filii eius
peccãt, iõ ego mendax inueniar: promisi, fa
cio. Pone quia uolunt illi ẽt cum desperatio
ne peccare, & stare oĩno in peccato, vt of-
fendãt oculos patris, & exhæredari merean
tur: nõne ipse est Deus, de quo dictũ est, de
lapidibus istis suscitabit filios Abrahæ? Itaq;
dico vobis fratres, multi Chr̃iani tolerabili
ter peccant, multi flagello a peccato corri-
guntur, & emendantur, & sanantur: multi
omnino a uersi, dura ceruice obnitentes ad
uersus disciplinam patris, & ipsam omnino
Dei hæreditatem recusantes, habentes tñ si-
gnum Christi, eunt in tales iniquitates, vt
non possint nisi recitari inter eos, quoniam
qui talia agunt regnum Dei nõ possidebũt.
Non tamẽ propter hos remanebit Christus
sine hæreditate, non ꝑꝑ paleã etiã frumenta
interibunt, nõ propter pisces malos nihil ex
illa sagena mittet̃ in uascula. Nouit domi-
nus qui sunt eius: securus enim promisit, q̃
nos antequam essemus prædestinauit: quos
aũt p̃destinauit, illos & vocauit, quos aũt vo
cauit illos & iustificauit: quos aũt iustifica
uit, illos & glorificauit. Peccẽt quãtũ volunt
desperati, respõdeãt mẽbra Christi, Si Deus
ꝓ nobis q̃s cõtra nos? Nõ ergo nocebit Deꝰ
in veritate sua, nõ erit fallax, nec prophana-
bit testm̃ suũ. Manet immobile testm̃ eius,
q̃a ipse sibi p̃sciens prędestinauit hæredes.
Et quæ procedunt de labiis eius non repro
babit. Audisti iam confirmationem tuam:
audi securitatem, si te in membris Christi
esse

esse cognoscis. Semel iuraui in sācto meo, si Dauid mentiar.) Expectas vt iterum iuret Deus, quoties iuraturus est, si semel iurādo mentitur? Vnā iurationem pro vita nr̄a habuit, qui ꝑ nobis ad mortem vnicū suū misit. Semel iuraui in sancto meo si Dauid mētiar. Semen eius in ęternū manebit.) In ęternum manet semen eius quia nouit dn̄s qui sunt eius. Et sedes eius sicut sol in cōspectu meo, & sicut luna pfecta in ęternū & testis in cęlo fidelis.) Sedes eius quib. dn̄atur, in q̄ bus sedet, ī quib. regnat. Si sedes eius, & mēbra eius, quia ēt mēbra nr̄a sedes sunt capitis nr̄i. Videte quemadmodū cætera omnia membra nr̄a caput portent, caput autē ipsū super se nō portat aliquid, sed ipsum portatur a cæteris mēbris nr̄is, quasi totū corpus hoīs sedes sit capitis, Sedes ergo eius oēs, in quibus regnat Deus. Sic erunt, inquit, oēs in cōspectu meo sicut sol, quia iusti fulgebunt in regno patris mei sicut sol. Sed sol spiritaliter, nō corporaliter, sicut lucet iste de coelo quē facit oriri super bonos & malos, & pluit sup iustos & iniustos, Deniq; iste sol in cōspectu est, nō solū hoīum, verumetiā pecorū minutissimarūq; muscarum. Quod. n. quorūlibet vilissimorū aīalium non videt solem istum? At vero de isto sole quid ait ꝓprie? Sicut sol in cōspectu meo, non in cōspectu hoīum, nō in cōspectu carnis, nō in cōspectu mortaliū aīaliū, sed in conspectu meo. Et sicut luna, sed q̄ luna? Perfecta in æternū. Etenim etsi pficitur luna ista quā nouimus, alio die incipit minui postea quā perfecta fuerit. Sicut luna, inquit, pfecta in ęternū, sic pficietur sedes eius tanquā luna: sed luna in æternū perfecta. Si sol, quare & luna? Per lunā solent significare scripturæ mortalitatem carnis huius, ꝓpter augmenta & detrimenta, pp transitoriam speciem, Denique & Hiericho luna interpretatur. Et vtique quidā qui descendebat ab Hierusalem in Hiericho, incidit in latrones: descendebat n. ab immortalitate ad mortalitatem. Similis est ergo caro ista lunæ quę omni tēpore & omni mense patitur augmenta & detrimenta: sed erit caro ista nostra in resurrectione perfecta, & testis in coelo fidelis. Itaque si in solo aīo perficeremur, tantūmodo soli nos compararet. Rursus si in solo corpore perficeremur, tantummodo lunę nos cōpararet. Sed qa pficiet nos Deus & in aīo & in corpore, s̄m animū dictū est, sicut sol in cōspectu meo, quia animū non videt nisi Deus: & sicut luna iā caro pfecta in ęternū, in resurrectione mortuorū, & testis in coelo fidelis. Quia vera dicebantur oīa de resurrectione mortuorū, obsecro vos audite hoc iterum planius, & mementote. Scio n. quosdam intellexisse, alios vero fortasse q̄d dixerim adhuc inquirere. In nulla re sic cōtradicitur fidei Christianæ, q̄ in resurrectione carnis. Deniq; ille q̄ natus est ī signū, cui contradicitur, & ipse carnē suā resuscitauit ut obuiā iret contradictori: & q̄ posset mēbra sua sic sanare, vt ea uulnerata fuisse nō appareret, cicatrices seruauit in corppre, vt vulnus dubitatiōis sanaret in corde. In nulla ergo re tā vehemēter, tā pertinaciter, tam obnixe & cōtentiose contradicit fidei Christianæ, sicut de carnis resurrectione. Nā de aī immortalitate multi ēt Philosophi gētiū multa disputauerūt, & immortalē esse animū humanū pluribus & multiplicibus libris conscriptū memorię reliquerūt. Cum ventū fuerit ad resurrectionē carnis, nō titubant, sed aptissime contradicūt. & cōtradictio eorū talis est, ut dicant fieri non posse, vt caro ista terrena possit in cęlum ascendere. Ideo luna ista perfecta in æternū, & aduersus oēs contradictores testis in coelo fidelis. Hęc de Christo ꝓmissa sunt q̄ certa, q̄ firma, quā aperta, quā indubitata. Nā etsi q̄dam sunt tecta mysteriis, q̄dā tn̄ sic manifesta, ut ex ipsis facillime aperiantur obscura. Hęc cum ita sint, uidete quid sequitur. Tu vero repulisti & ad nihilū deduxisti Christū tuū. Auertisti testm̄ serui tui, ꝓphanasti in terra sanctitatē eius. Destruxisti oēs macerias eius, posuisti munitiones eius formidinē. Diripuerunt eū omnes trāseuntes viā, factus est opprobrium vicinis suis. Exaltasti dexteram inimicorum eius, iocundasti omnes inimicos eius. Auertisti adiutorium gladii eius, & non es opitulatus ei in bello. Dissoluisti eum ab emundatione, & sedem eius in terra collisisti. Minuisti dies sedis eius, perfudisti eum confusione.] Quid est hoc? Illa omnia promisisti, tu vero ista contrarie fecisti. Vbi sunt promissiones ad quas pauloante gaudebamus, de quibus tā alacriter plaudebamus, de quib. securi gratulaba-

E

Luc. 2.

F

tulabamur,quaſi alius ꝓmiſerit alius euer-
terit?Qđ mirandũ eſt:nõ alius,ſed tu.Tu ve
G ro qui ꝓmittebas,tu q̃ confirmabas, tu qui
pp dubitationẽ humanã ét iurabas,illa pro
miſiſti,iſta feciſti. Vbi tenebo iuſiiurandũ
tuũ,vbi inueniã ꝓmiſſum tuũ?hæc ꝓmiſiſti
hæc feciſti.Quid eſt hoc?Ita vero falſum ꝓ
mitteret Deus,aut falſum iuraret?Quare er-
go illa ꝓmiſit,& iſta fecit?Ego dico q̃a iſta
fecit,vt ꝓmiſſa firmaret. Sed q̃s ego q̃ iſta
dico?Videamus ſi hoc veritas dicit, tũc non
erit inane ꝙ dico.Dauid poſitus erat,cui ꝓ
mitterent hæc oĩa in ſemine eius ꝙ eſt Chri
ſtus implenda.Propter promiſſa ergo q̃ di-
cta ſunt ad Dauid,expectabant hoĩes imple
ri in Dauid.Proinde ne quiſquam Chriſtia-
nus cũ diceret, de Chr̃o dixit:alius diceret,
nõ,ſed de illo Dauid dixit,& erraret cũ di-
ceret,cũ videret impleta oĩa eſſe in Dauid:
deſtruxit ea in Dauid,ut cũ videas ea in illo
nõ impleta quæ neceſſe eſt impleri,quæras
alterũ in quo oſtẽdat impleri.Ita etiã dictũ
eſt de Eſau & Iacob,Maior ſeruiet minori:
& inueniemus maiorẽ adoratũ a minore,
cũ ſcriptũ ſit,Maior ſeruiet minori. Et cum
Gen. 15. in illis duobus precedentibus videris non
impletũ,expectes duos populos, in quibus
impleatur quod non mendax Deus pollice
ri dignat.Ecce ex ſemine tuo dixit Dauid,
ponã ſuper ſedẽ tuã. Promiſit ex ſemine e-
ius in æternũ aliquid,& natus eſt Salomõ.
Factus eſt aũt tãtæ ſapientiæ tanteq; pruden
tię,ut ꝓmiſsio Dei de ſemine Dauid in illo
3.Re.11 putaret impleta.Sed cecidit Salomõ, & de-
dit locũ ſperãdi Chr̃m,ut qm̃ Deus nec fal
li poſſet nec fallere,quẽ ſciebat caſurũ, non
in eo poneret ꝓmiſſum ſuum,ſed poſt caſũ
eius reſpiceres tu Deũ & flagitares promiſ
ſum tuũ,Ergo dñe mentitus es?Non imples
ꝙ promiſiſti?nõ exhibes ꝙ iuraſti?Forte hic
H dicturus tibi erat Deus,Iuraui quidẽ & pro
miſi,ſed iſte noluit pſeuerare.Quid ergo tu
dñe Deus,non præſciebas iuſtũ non perſe-
ueraturũ?Vtiq; ſciebas.Quare ergo in nõ p
ſeueraturo mihi quod æternum eſſet pro-
mittebas?nonne tu dixiſti, Si dereliquerint
legem meam,& in iudiciis meis non am-
bulauerint, & mandata mea non cuſtodie-
rint, & teſtamentum meum prophauerint
manebit tamen promiſsio mea, implebitur
iuratio mea.Semel iuraui in ſancto meo,in-
tus in ſecreto quodã,in ipſo fonte, vñ Pro
phetæ biberunt q̃ nobis hæc eructauerunt.
Semel iuraui,inquit,ſi Dauid mentiar. Exhi
be ergo ꝙ iuraſti,redde ꝙ promiſiſti.Subla
tũ eſt de iſto Dauid,ne expectaret ĩ iſto Da
uid.Expecta ergo ꝙ ꝓmiſit, nouit illud &
ipſe Dauid:vide.n.quid dicat,Tu vero repu
liſti & ad nihilũ deduxiſti.Ergo vbi eſt qđ
ꝓmiſiſti?Diſtuliſti Chr̃m tuũ:quanuis triſtis
q̃dã enumeret,in hoc tñ verbo reficit nos.
Manet oĩno Deus ꝙ promiſiſti,nã & Chri-
ſtũ tuũ non abſtuliſti,ſed diſtuliſti.Huic er-
go Dauid ĩ quo ſperabant ignari promiſſa
ſua Deũ cõpleturũ uidete q̃d accidit ut pro
miſſa Dei firmius ĩ alio ſperata cõpleãt. Di
ſtuliſti Chr̃m tuũ, euertiſti teſtm̃ ſerui. Vbi
eſt.n.teſtm̃ vetus Iudæorũ?vbi ẽ terra illa ꝓ
miſsionis,in qua habitãtes peccauerũt, qua
deleta migrauerũt?Regnũ Iudæorum q̃ris,
non eſt:altare Iudæorũ quæris,non eſt: ſa-
crificiũ Iudęorũ quæris,non eſt,ſacerdotiũ
Iudęorum quæris,nõ eſt.Euertiſti teſtm̃ ſer
ui tui,prophanaſti in terra ſanctitatem eius.
Sancta illa quę habebant,terrena eſſe oſten
diſti.Deſtruxiſti oẽs macerias eius quibus
eũ munieras.Qñ enim diriperetur,niſi ma-
ceriæ dirutæ fuiſſent? Poſuiſti munitiones
eius formidinem.Quid eſt formidinem, vt
dicatur peccantibus,Si Deus naturalibus ra
mis non pepercit,neq; tibi parcet.Diripue-
runt eum oẽs tranſeuntes viam,omnes ſci-
licet gentes per viam,hoc eſt,per uitam iſtã
tranſeuntes diripuerunt Iſrael, diripuerunt
Dauid.Primum videte fruſta eius in omni-
bus gentibus: de ipſis enim dictum eſt,Par-
tes uulpium erũt.Reges quippe impios vul
pes appellauit ſcriptura, doloſos & timi-
dos,quos terret virtus aliena, Ideo ipſe do-
minus cum de Herode comminante loque
retur,Dicite,inquit,vulpi illi.Rex qui nemi
nem hominum timet,ipſe vulpes non eſt,
leo ille de tribu Iudæ,cui dicitur, Aſcendi-
ſti recumbens, dormiſti ſicut leo. Poteſta-
te aſcẽdiſti, poteſtate dormiſti: q̃a voluiſti
dormiſti,q̃a voluiſti aſcẽdiſti:iõ ĩ alio pſal.
dicit,Ego dormiui.Nõne plana erat ſenten
tia, Dormiui & ſomnũ cæpi, & exurrexi,
qm̃ dominus ſuſcepit me? Quare additum
eſt ego?Et cum magno pondere pronuncia
tum eſt,ego dormiui. Ego dormiui,illi ſæ-
uierunt,illi perſecuti ſunt:ſed ſi noluiſſem,

non dormissem. Ego dormiui: ergo de quib.
dictum erat, Partes vulpium erunt: de his di
ctum est nunc, Diripuerunt eũ oẽs transeun
tes viam, factus est opprobriũ vicinis suis.
Exaltasti dexteram inimicorũ eius, iocunda
sti oẽs inimicos eius. Aduertite Iudæos, &
videte oĩa impleta quæ prædicta sunt. Auer-
tisti adiutorium gladij eius. Quõo solebant
pauci dimicare, multos prosternere? Auerti
sti adiutoriũ gladii eius, & non es opitula-
tus ei in bello. Merito victus, merito captus,
merito a regno suo alienatus, merito disper
sus. Eam. n. terrã perdidit, pro qua dñm oc-
cidit. Auertisti adiutorium gladij eius, & nõ
es opitulatus ei in bello. Dissoluisti eum ab
emũdatione. Quid est hoc? Inter oĩa mala
magnus hic terror: Quantuncũque. n. cędat
Deus, quantumlibet irascatur, quantumli-
bet verberet, flagellet ligatum, tñ flagellet
quẽ mundet, nõ dissoluat ab emũdantione.
Si. n. dissoluit ab emundatione, iam non hẽt
mundandũ, sed proijciendũ. A qua ergo e-
mundatione dissoluitur Iudæus? A fide. Ex
fide. n. viuimus, & de fide dictũ est, Fide mũ
dans corda eorum. Et quia sola fides Christi
mundat, nõ credentes in Christũ soluti sunt
ab emundatione, Dissoluisti eũ ab emunda-
tione, & sedẽ eius in terra collisisti, merito
& fregisti, minuisti dies sedis eius. Putabãt
se in æternũ regnaturos: minuisti dies sedis
eius, perfudisti eum confusione. Hæc oĩa ve
nerunt Iudæis, non tñ ablato Christo, sed di
lato. Videamus ergo vtrum impleat Deus
promissa sua. Post hæc dura quæ cõmemo-
rauit euenisse illi populo & illi regno, ne ibi
putaretur Deus impleuisse q͛d promiserat,
& nõ daret alterũ regnũ in Christo, cuius
regni non erit finis, alloquit̃ eum Propheta
& dicit, Quousq; dñe auerteris in finẽ? § For
te. n. non in finem & ab ipsis, quia cęcitas ex
parte Israel facta est, ut plenitudo gentium
intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. In-
terea tñ Exardescet sicut ignis ira tua. Memẽ
to quæ est substantia mea.] Dauid iste dicit
positus in carne in Iudæis, positus in spe in
Christo, Memento q̃ est substãtia mea. Non.
n. quia Iudæi defecerunt, defecit substantia
mea. Etenim de illo populo virgo Maria, de
virgine Maria caro Christi, & caro illa non
peccatrix, sed peccatorũ mundatrix. Ibi est.
n. inquit, substantia mea. Memento quæ est
substantia mea. Non. n. oĩno interiit radix,
veniet semen cui ꝓmissum est, dispositũ p
angelos in manu mediatoris. Memẽto quæ
est substantia mea. Nõ. n. vane cõstituisti oẽs
filios hoĩum.) Ecce oẽs filii hoĩum ierunt in
vanitatẽ, tu tñ non vane illos cõstituisti. Cũ
ergo ierunt oẽs filii hoĩum in vanitatẽ, quos
tu non vane constituisti, vñ eos mundares
a vanitate? Nunquid nihil tibi seruasti? Illud
q͛d tibi seruasti vñ mundares hoĩes a vanita
te, sanctus ille tuus, in eo substantia mea. Ex
illo. n. mundent̃ oẽs, quos non frustra consti *Psal. 4.*
tuisti a propria vanitate, quibus dr̃, Filij ho-
minum quousq; graues corde, vt quid dili-
gitis vanitatẽ, & quæritis mẽdaciũ? Forte so
lidi facti conuerterentur a vanitate, inueni- A
rẽt se vanitate inquinatos, quærerent vñ mũ *Ibidem.*
darentur. Succurrẽ, fac securos. Et scitote
qm̃ admirabilẽ fecit dñs sanctũ suũ, Sanctũ
suũ admirabilẽ fecit, inde oẽs vanitates mũ-
dauit. Ibi est, inquit, substantia mea, memen
to eius. Non. n. vane cõstituisti oẽs filios ho-
minũ. Ergo seruasti aliq̃d vnde mundarent̃.
Quis est iste quem seruasti? Quis est hõ qui
viuet & non uidebit mortẽ?) Ergo ille hõ q̃
viuet & non videbit mortẽ, & ipse mũdat a
vanitate: non. n. in vanitate constituit oẽs fi-
lios hoĩum. Aut põt illos contemnere q̃ fe-
cit illos, non eos cõuerteret, & nõ munda- *Rom. 6.*
ret? Quis est hõ qui viuet, & nõ videbit mor
tẽ? Surgẽs. n. a mortuis iã nõ morit̃, & mors *Psal. 15.*
ei vltra nõ dñabit̃: deniq; cũ in alio psalmo
scriptũ legat̃, Nõ derelinques aĩam meã in
inferno, nec dabis sc̃tm̃ tuum videre corru
ptionẽ: assumit hoc testimoniũ apostolica *Acto. 2.*
disciplina, & ita in Actibus Apostolorũ cõ- *& 15.*
tra infideles disputat, dicens, Viri fratres, sci
mus, quia Dauid Patriarcha mortuus est, &
caro eius vidit corruptionẽ: nõ ergo de illo
dictũ est, Nec dabis sc̃tm̃ tuũ videre corru- B
ptionẽ. Si ergo nõ de illo dictũ est, de quo
dictum est, Quis est homo qui viuet & non
videbit mortem? Sed forte nullus est, immo
qui est vt quæras dictum est, ut non despe-
res? Sed forte est aliquis homo qui viuet &
non videbit mortem, non tamen dixit de
Xp̃o qui mortuus est. Nullus oĩno hõ est q̃
viuet, & non videbit mortem, nisi qui iam
pro mortalibus mortuus est. Nam vt scias
quia de illo dixit, vide quid sequitur, Quis
est homo qui viuet & nõ videbit mortẽ? er-

go

go nunquam fuit in morte?Fuit'. Qũo ergo
viuet,& nõ videbit mortẽ? Eruet aĩam suam
de manibus inferni.} Ecce vere solus oĩno,
singulariter solus viuit,& nõ videbit mor-
tẽ,& eruet aĩam suã de manib.inferni: q̃a et
si cęteri fideles eius resurgent a mortuis, &
viuent & ipsi in æternũ,& nõ videbunt mor
tẽ, non tamen aĩam suã ipsi eruent de mani-
bus inferni. Ille q̃ eruit aĩam suã de manib.
inferni, ipse eruet aĩas fideliũ suorũ, ipsi se
eruere nõ possunt: ꝓbat, quia ipse aĩam suã
eruit. Ptãtẽ habeo ponẽdi aĩam meã,& ptã-
Ioan. 10. tem habeo iterũ sumendi eã Nemo tollit eã
a me,q̃a ego dormiui: sed ipse eam pono a
me, & iterũ sumo eã, q̃a ipse est qui eruit
C aĩam suã de manibus inferni. Sed & in ipsa
fide Chr̃i laboratũ est aliquantũ, & diu dixe
runt gentes fremẽtes, q̃ñ morieť & peribit
nomẽ eius?Propter hos ergo iam in Chr̃m
credentes,sed aliquandiu laboraturos, seq̃-
Psal. 40 tur & dicit,Vbi sunt misericordiæ tuæ anti-
quę dñe?) Iã agnouimus Chr̃m mũdatorẽ,
iã tenemus in quo cõples promissã. Exhibe
in illo qđ ꝓmisisti, ipse est q̃ viuet & nõ vi-
debit mortẽ. Ipse est q̃ eruit aĩam suã de ma
nibus inferni, & nos tñ adhuc laboramus.
Dixerunt ista martyres, quorũ natalia cele-
bramus,ipse viuet & nõ videbit mortẽ, ipse
eruet aĩam suam de manibus inferni, & nos
ꝑꝑ te mortificamur tota die, deputati su-
Psal. 43. mus:velut oues occisionis. Vbi sunt miseri-
cordię tuæ antiquę dñe?Quas iurasti Dauid
in veritate tua? Memento opprobrii seruo-
rũ tuorũ.]Iam in illo viuẽte,iam in illo cœ
lo ad dexterã patris sedẽte,opprobria obie-
cta sunt Christianis: crimẽ de Chr̃o Chr̃ia-
Esa. 54. ni diu habuerunt:Vidua illa pariens, & hñs
filios abundãtiores q̃ illa quæ habebat virũ,
audiuit ignominias,audiuit opprobria: sed
Ecclesia multiplicata extendens in dexterã
atq; sinistrã ignominiã viduitatis suę, iam
Gal. 4. non est memor. Memento dñe apud quẽ est
D abundantia suauitatis memoriæ tuæ: memẽ
to,noli obliuisci. Quid memento?Memẽto
opprobrij seruorũ tuorũ.Quod continui in
sinu meo multarũ gentiũ.] Ibam, inquit,ꝑ-
dicare,& opprobria audiebã,& in sinu meo
cõtinebã,quia implebã.Blasphemamur,ro-
gamus,quasi purgamẽta mundi facti sum⁹,
oĩum peripsema.Diu cõtinuerũt Christiani
1. Cor. 4. opprobria in sinu suo,in corde suo,nec au-
debant resistere cõuiciantibus, anteq̃ crim
videreť rñdere pagano.Nũc iã crimẽ est re
manere paganũ. Gr̃as dño,memor fuit op
probriorũ nr̃orum, exaltauit cornu Christ
sui,fecit admirabilẽ apud reges terrę.Iã m
nemo insultat Chr̃ianis,aut si insultat,nõ pu
blice insultat:sic loquiť mala, vt plus timea
audiri,q̃ velit credi. Qđ cõtinui ĩ sinu me
multarũ gentiũ, Qđ exprobrauerũt inimic
tui dñe.] Et Iudæi & Pagani, Qđ exprobra
uerũt?]Quid exprobrauerũt? Cõmutation
Chr̃i tui.] Hoc exprobrauerũt,cõmutation
Chr̃i tui.Hoc.n.obiecerunt, q̃a mortuus e
Chr̃s,q̃a crucifixus est Chr̃s. Quid obijciti
insani?Quãuis iam nemo est q̃ obijciat,tñ
q̃ reliqui remãserunt,q̃d obijcitis,q̃a mor
tuus est Chr̃s?Ille non perimebať,sed com
mutabať.Mortuus dr̃ ꝑꝑ triduũ.Ecce q̃d ex
probrauerũt inimici tui,nõ amissionẽ,no
ꝑditionẽ, sed planè cõmutationẽ Chr̃i tui
Mutatus est ille a tꝑali vita ad æternã, muta
tus est a Iudæis ad gẽtes, mutatus est ẽt a te
ra in cœlũ Eant nunc vani inimici tui,& ad
huc exprobrent cõmutationẽ Chr̃i tui. Vti-
nã & ipsi muteň, & cõmutationẽ Chr̃i tu
nõ exprobrabũt,sed displicet Chr̃i mutatio
q̃a ipsi mutari nolũt.Neq;.n.est illis cõmu-
tatio,& nõ timuerũt Deũ, q̃ exprobrauerũ
inimici tui cõmutationẽ Chr̃i tui. Et expro-
brauerunt illi cõmutationẽ:tu aũt q̃d? Bñdi-
ctionẽ aũt dñi in æternũ,fiat fiat:]Gr̃as mise
ricordiæ ipsius. Quid dicã aliud,q̃ gr̃as gr̃æ
ipsius?Nos n.gr̃as agimus,nõ dam⁹,nec red
dimus,nec referimus,nec rępẽdimus gr̃am:
sed tñ verbis agimus,retribuimus. Ipse nos
gratis saluos fecit, ipse impietates nr̃as atten
dit,ipse nos nõ eũ q̃rentes q̃siuit, inuenit,re-
demit,liberauit a dñatu diaboli & ptãte dę-
moniorũ. Alligauit nos fide mundãdos, vñ
soluit illos inimicos q̃ nõ credũt,& iõ mun
dari nõ pñt. Dicant q̃ remãserunt q̃cq̃d vo-
lũt,quotidie in dies singulos minus minusq;
remanebũt:obijciãt,irrideãt,exprobrent,nõ
interitũ,sed cõmutationẽ Chr̃i tui, nõ videt
quia cũ ista dñt, deficiunt aut nõ credendo,
aut moriẽdo?Illorũ.n.maledictio tꝑalis est,
bñdictio aũt dñi in æternum,& ad cõfirmã-
dã bñdictionẽ ne q̃s timeat, fiat fiat, ista sub
scriptio est cautionis dñi.Securi ergo de ꝓ-
missionib. eius,ꝑterita credamus,pñtia co-
gnoscamus,futura speremus,non nos auer-

tat

at inimicus a via, utqui colligit nos tanquã
pullos ſuos ſub alis ſuis, foueat nos: nec a-
berremus ab alis eius, ne accipiter æthereus
rapiat implumes adhuc pullos. Non enim
de ſe debet Chriſtianus ſperare, ſi vult eſſe
firmus: vapore mẽo nutriat̃. Ille eſt.n.gal-
lina colligens pullos ſuos, de qua imprope
rat̃ illi ciuitati infideli Hieruſalẽ, Quotiens
volui colligere filios tuos, tanq̃ gallina pul
los ſuos ſub alis ſuis, & noluiſti? Ecce relin
quet̃ vobis domus vr̃a deſerta: hic dictũ eſt
Poſuiſti munitiones eius formidinẽ. Quia
ergo illi noluerunt cõtegi ſub alis gallinæ
huius, & tale exemplum dederunt quo time
re debeamus a volaticis ſpiritib. ĩmũdis, q̃-
rentib. quotidie ꝙ rapiãt, intremus ſub alas
gallinæ huius diuinæ ſapiẽtiæ, q̃m propter
pullos ſuos infirmata eſt vſq; ad mortem,
Amemus dñm Deũ noſtrũ, amemus eccle-
ſiã eius: illũ ſicut patrẽ, iſtã ſicut matrẽ: illũ
ſicut dominũ, hanc ſicut ancillã eius, quia
filij ancillæ ipſius ſumus. Sed matrimoniũ
hoc magna charitate cõpaginat̃. Nemo of-
fendit vnũ, & promeretur alterũ, nemo di-
cat, ad idola quidẽ vado, arreptitios quidẽ
& ſortilegos conſulo, ſed tñ Dei Eccleſiam
non relinquo, catholicus ſum: tenens matrẽ
offendis patrẽ: alius itẽ dicit, Abſit a me, nõ
cõſulo ſortilegum, nõ quęro arreptitiũ, non
quęro diuinationes ſacrilegas, nec eo ad
adoranda dęmonia, non ſeruio lapidibus,
ſed tamen in parte Donati ſum. Quid tibi ꝓ
deſt non offenſus pater, qui offenſam vindi
cat matrem? Quid prodeſt ſi dominum cõ
fiteris, Deum honoras, ipſum prędicas, filiũ
eius agnoſcis, ſedentem ad dexteram patris
cõfiteris, & blaſphemas Eccleſiam eius? Nõ
te corrigunt exempla humani coniugii? Si
haberes aliquem patronum, cui quotidie
obſequereris, cuius limina ſeruiendo con-
tereres, quem quotidie non dico ſalutares,
ſed & adorares, cui impenderes fidelia ob-
ſequia, ſi vnum crimen de eius coniuge di-
ceres, nunquid domum eius intrares? Atten
dite ergo charisſimi, tenete omnes vnani-
miter Deum patrem & matrem Eccleſiam.
Natalitia ſanctorum cum ſobrietate cele-
brate, vt imitemur eos qui præceſſerunt,
& gaudeant de vobis, qui orant pro vobis,
vt benedictio domini in ęternum maneat
ſuper vos, fiat fiat.

In Pſalmũ octuageſimumnonũ Enarratio.

ORatio Moyſi hominis Dei,) Pręnotat̃
pſalm. iſte, per quẽ hominẽ ſuũ Deus
legẽ dedit populo ſuo, quẽ per eundem ho
minẽ ſuum de domo ſeruitutis liberãs, qua
draginta annis per eremũ duxit. Fuit ergo
Moyſes miniſter veteris teſtamẽti, & Pro- 1.Co. 10
pheta noui teſtamenti: oĩa qppe illa in figu-
ra cõtingebant in illis: ſicut ait Apoſtolus,
Scripta ſunt aũt ad correptionẽ noſtram, in
quos finis ſeculorum obuenit. Scd̃m hãc er
go diſpenſationem, quæ facta eſt per Moy-
ſen, inſpiciendus eſt pſalmus iſte qui ex ei⁹
oratione titulum accepit. Dñe, inquit, refu- I
gium tu factus es nobis in gñatione & ge-
nerationem.) Siue in omni gñatione, ſiue in
duabus, vetere & noua, quia ſicut dixi, mi-
niſter fuit ille teſtamenti pertinentis ad ge-
nerationem veterem, & Propheta teſtamẽ-
ti pertinentis ad generationem nouam. Cu-
ius teſtamenti ſponſor ſponſusque coniu-
gii, qđ de illa generatione ſortitus eſt, ait ip
ſe Ieſus, Si crederetis Moyſi, crederetis &
mihi: de me enim ille ſcripſit, Non enim Ioan.8.
credendum eſt ab ipſo oĩno Moyſe iſtum
Pſalmum fuiſſe conſcriptum, qui vllis eius
literis inditus non eſt, in quibus eius canti-
ca ſcripta ſunt, ſed alicuius ſignificationis
gratia tam magni meriti ſerui Dei nomen
adhibitum eſt, ex quo dirigeretur legentis
vel audientis intentio. Factus es, inquit, no-
bis dñe refugium in generatione & gñatio-
nem. Quale aũt refugium factus ſit, q̃m.ſ.
nobis cœpit eſſe quod non erat, ideſt, refu
gium, non aũt ipſe non erat antequam no-
bis eſſet refugium, ſecutus adiunxit, Priuſ-
quam montes fierent, & formaretur terra
& orbis terrę, & a ſeculo vſque in ſeculũ tu K
es.] Tu ergo q ſemp es, & anteq̃ eſſemus,
& anteq̃ mũdus eſſet, refugium ex quo ad
te conuerſi ſumus factus es nobis: non mi-
hi aũt videt̃ vtcunque intelligendũ qđ ait,
Priuſquam montes fierent & formaret̃ ter-
ra: uel ſicut alii codices habent, qđ de vno
verbo Gręco exp̃ſſum eſt, fingeret̃ terra.
Mõtes quippe partes terrę ſunt altiores: &
utiq; ſi anteq̃ formaret̃ terra Deus eſt a quo
terra formata eſt, qd magnum de montibus
vel quibuslibet alijs eius partibus dr̃, cũ ſit
Deus non ſolũ ante terrã, ſed & ante cęlũ &
terram, & ante oẽm corporalem & ſpirita-
lem

lẽ creaturã? Sed nimirũ vniuersa creatura rõnabilis hac differentia fortasse distincta est,ut montiũ noĩe significarentur celsitudines angelorũ,& terrę noĩe humilitas hominũ.Et iõ quãuis oĩa q̃ creata sunt,nõ in congrue vel facta vel formata dicanť,tñ si verborũ istorũ est vlla ꝓprietas,facti sunt angeli,q̃ cũ in eisdẽ cœlestib.enumerarenť operib.ita enumeratio ipsa cõclusa est,Ipse dixit & facta sũt,ipse mãdauit & creata sunt. Vñ aũt hõ secundũ corpus fieret, terra formata est,nã hoc verbo scriptura vtiť,vbi legimus,uel finxit Deus, vel formauit Deus hominẽ de limo terræ.Ergo priusq̃ fierẽt ea q̃ in creatura tua sũma atq; magna sunt, q̃d enim maius rõnali cęlestique creatura : & priusq̃ fingereť terra vt esset qui te agnosceret & laudaret in terra:& hoc parũ est, quia ista cœperunt,siue in tp̃e siue cũ tp̃e , sed a seculo & vsq; in seculũ tu es.Q̃d cõuenientius dicereť ab ęterno in æternũ.Nõ.n.a seculo Deus,q̃a est ante secula:aut vsq; in seculũ,cuius est finis:cũ sit ille sine finẽ: sed ex ambiguo verbo Græco fit plerunq; in scripturis,vt vel seculũ ꝓ æterno, vel ęternũ ꝓ seculo ponat Latinus interpres. Optime aũt non ait a seculo tu fuisti,& vsq; in seculum tu eris:sed præsentis significationis verbum posuit,insinuãs Dei substantiã omnimodo incõmutabilẽ,vbi nõ est,fuit & erit,sed tm̃modo est,vnde dictũ est,Ego sũ q̃ sum : &, Qui est,misit me ad vos:Et mutabis ea& mutabunť,tu autẽ idẽ ipse es,& anni tui nõ deficient.Ecce q̃ æternitas facta est nobis refugium,vt in ea mãsuri, ad eã de hac tp̃is mutabilitate fugiamus:Sed q̃m cũ hic sumus, in magnis & multis tentationib.viuimus, q̃bus ne auertamur ab isto refugio metuẽdũ est,intueamur quid cõsequẽter oõ poscat hoĩs Dei.Ne auertas hominem in humilitatem.]Idest,ne a tuis ęternis atque sublimibus homo auersus,tp̃alia concupiscat , sapiatque terrena . Et hoc a Deo petit quod Deus ipse præcepit,simili oĩno ſnĩa qua in orõne dicimus,Ne nos inferas in tentationem,denique & hic adiungit,Et dixisti,conuertimini filij hominum.]Tanquam diceret,hoc a te peto quod ipse iussisti, dãs eius gręgloriam,ut qui gloriatur,in dño glorietur,sine cuius adiutorio,per arbitrium volũtatis tentationes huius vitæ superare non

Gne. 2. *Psa. 32.* L *Exo. 3.* M *Matt. 6.*

possumus.Ne auertas,inquit,hoĩem in humilitatẽ:& tñ tu dixisti.Cõuertimini filii hominũ.Sed da q̃ iussisti,ꝓcẽ petentis exaudiẽdo,& adiuuando volentis fidem.Q̃m mille ãni ante oculos tuos,tanq̃ dies hesterna est q̃ ꝑterijt.)Iõ debemus ad refugiũ tuũ, vbi sine ulla mutabilitate tu es,ab his prętereũtibus labentibusq; cõuerti, q̃m quantũlibet huic uitæ longũ tp̃s optetur,mille ãt ãni an oculos tuos tanquã dies hesternus est qui ꝑterijt:non saltem tanquã dies crastinus qui venturus est,ita omnia q̃ tẽporis fine claudunť ꝓ transactis habẽda sunt.Vñ & ea sibi Apostoli Pauli post posuit in tentio, quæ retro sunt obliuiscẽtis,vbi tp̃alia cũcta oportet intelligi,& in ea q̃ ante sunt extenti, quę appetitio est ęternorũ.Ne putarent autẽ aliq̃ mille ãnos sic cõputari apud Deũ ꝓ una die, quasi tam longos dies Deus habeat , cũ hoc adcontemnẽdã tp̃is longitudinẽ dictũ sit,iõ addidit,Et sicut vigilia in nocte,] Cũ uigiliæ spatiũ non habeat amplius quã tres horas,attamen ausi sunt hoĩes ꝑsumere sciẽtiã tẽporum,quod scire cupientibus discipulis dñs ait,Nõ est vestrũ scire tẽpora quę pater posuit in sua potestate: & definierunt hoc seculum sex annorum milibus tanquã sex diebus posse finiri,nec attenderũt quod dictum est tanquam dies qui pręteriit. Non enim quãdo dictũ est,soli mille anni prætererant, & quod eos maxime debuit admonere ne temporum clauderentur * incerto, quod est sicut uigilia in nocte. Neque. n. sicut de sex diebus aliquid uerisimile videnť opinati,propter sex dies primos,quib. Deus perfecit opera sua,sic etiã sex uigilias,idest, horas decem & octo possunt illi opinationi coaptare.Deinde iste homo Dei, uel potius Propheticus spiritus, velut Dei legem in secreta eius sapientia conscriptum , ubi vitæ mortalium peccatrici constituit procurrendi modum , & mortalitatis erumnam, videtur quodammodo recitare, cum dicit. Quę pro nihilo habentur , anni erunt eorum, Mane sicut herba transeat, mane floreat & pertranseat , vespere decidat indurescat & arescat .]Fœlicitas ergo hæredum veteris testamenti. quam pro magno bono expetierunt a domino Deo suo, hanc legem accipere meruit in occulta eius prouidentia , quam videtur recitare B

Moyses,

Moyſes, quæ pro nihilo habentur, erunt an
ni eorũ. Pro nihilo.n.habentur, quæ anteq̃
veniant adhuc nõ ſunt, cũ venerit iam non
erũt: nõ.n.vt aſsint veniunt, ſed vt non ſint.
Mane, ideſt, prius ſicut herba trãſeat, mane
floreat, & ꝑtrãſeat, ueſpere: ideſt, poſtea de-
cidat, dureſcat & areſcat. Decidat utique in
mortẽ, dureſcat in cadauere, areſcat in pul-
uere; Que niſi caro, vbi eſt coucupiſcentia
damnata carnalium? Oĩs.n.caro fœnum, &
claritas hominis vt flos fœni. Fænum aruit,
flos decidit, verbũ autem dñi manet in æter
nũ Hãc aũt pœnã de peccato veniſſe nõ ta-
cens cõtinuo ſubiecit, Qm̃ defecimis in ira
tua, & indignatione tua conturbati ſumus.]
Defecimus in infirmitate, cõturbati ſumus
mortis timore, Infirmi.n.facti ſumus, & in-
firmationẽ finire trepidamus. Alter te inqt,
cinget, & feret quo tu nõ uis, q̃uis martyrio
nõ puniẽdo, ſed coronando. Et ipſius domi
ni aĩa nos in ſe transfiguras, triſtis erat vſq;
ad mortẽ, qm̃ & domini exitus nõ niſi mor-
tis. Poſuiſti iniquitates noſtras in cõſpectu
tuo.] Ideſt, nõ ab eis diſsimulaſti. Secundum
noſtrũ in illuminatione vultus tui,] Subau-
ditur poſuiſti. In illuminatione autẽ multus
tui dixit, qđ ſuperius, in cõſpectu tuo: & ſe-
culũ noſtrum, quod ſuperius, iniqtates no-
ſtras; Quoniã omnes dies noſtri defecerunt
& in ira tua defecimus.] Satis in his verbis
oñditur pęnalis eſſe iſta mortalitas. Defeciſ-
ſe dies dicit, ſiue qđ ĩ eis deficiũt homines
amando quæ trãſeunt, ſiue ꝙ ad paucitatem
redacti ſunt. Quod videt̃ in cõſequentibus
apire cũ dicit, Anni nr̃i ſicut aranea medita
bunt̃, dies annorũ nr̃orũ in ipſis ſeptuagin-
ta anni. Si ãt in potẽtatib. octaginta ann, &
amplius, eorũ labor & dolor.] Hęc quidẽ
verba vident̃ ex primere breuitatẽ miſeriã-
que uitę huius, qa lõgæui appellant̃ hoc tẽ-
pore ẽt q ſeptuaginta annos vixerũt, vſq; ad
octuaginta aũt uident̃ aliquas vires hr̃e. His
vero amplius ſi vixerint multiplicatis labo-
ribus & doloribus viuũt. Sed multi & intra
ſeptuaginta annos gerũt infirmisſimam &
erumnoſisſimã ſenectutẽ: & ſæpe vltra octo
ginta annos ſenes mirabiliter vigere ꝓbati
ſunt. Melius eſt ergo in his numeris ſpirita-
le aliqd ꝑſcrutari. Neq; enim ſuꝑ filios Adã
ꝑ quẽ unũ hominẽ peccatũ intrauit in mũ-
dum, & ꝑ peccatum mors, & ita in omnes
homines mors ꝑ tranſiit, maior ira eſt Dei,
quia multo breuius uiuunt quã vixerũt anti
qui cũ & vitæ ipſorum irriſa ſit longitudo,
vbi mille anni comparati ſunt diei heſter-
no atque præterito, & horis tribus. Et vtiq;
tunc multũ viuebant, quando irã Dei pro-
uocauerunt vſque ad diluuiũ quo perirent.
Septuaginta porro anni octoginta fiunt cẽ-
tũ qnquaginta: quẽ ſacratũ eſſe numerũ ſa-
tis inſinuat liber iſte Pſalmorum: hãc enim
habẽt in ſignificatione rationem quinqua-
ginta, quã qndecim. Qui numerus ſit ſeptẽ
& octo cõiunctis, quorum prius inſinuat,
ꝓpter ſabbati obſeruationẽ teſtm̃ vetus, ſe
cũdus teſtamẽtũ nouũ ꝓpter domini reſur
rectionẽ. Hinc ſunt in tẽplo quindecim gra
dus hinc ſunt in Pſalmis quindecim cãtica
graduũ hinc qndecim cubitis ſummos mõ
tes aqua diluuij ſuperauit, & ſi qbus aliis lo *Pſ. 119.*
cis ſacratus commendatur hic numerus. Er
go anni noſtri, inquit, ſicut aranea medita-
bunt̃. In rebus corruptibilibus laboramus,
corruptibilia opera texebamus, q̃ nos, ſẽm *Gene. 7.*
Eſaiã Prophetã, minime cõtegebãt. Dies an E
norũ noſtrorũ in ipſis ſeptuagtnta anni, ſi
aũt in potentatibus octoginta anni. Aliud in
ipſis, aliud in potẽtatibus in ipſis hoc eſt, in
annis vel diebus ipſis, quod datur intelligi
in temporalib. reb. Iõ ſeptuaginta, qa tem-
poralia ꝓmitti vident̃ in veteri teſtamento.
Si aũt nõ in ipſis annis, ſed in potẽtatibus,
ideſt. nõ in rebus tẽporalibus, ſed in ęternis,
octoginta anni qđ nouũ teſtamentũ in ſpe
eſt renouationis & reſurrectionis in ęternũ
Et amplius, eorum labor, & dolor: ideſt,
quiſquis hanc vitam tranſgreditur, & am-
plius aliquid quęrit, labores inueniet & do-
lores. Poteſt & ſic intelligi. Quia licet in no
uo teſtamento cõſtituti ſumus, qđ octoge-
narius ſignificat numerus, amplius hẽt hęc
vita noſtra laborem & dolorem, dum in no
biſmetipſis ingemiſcimus, adoptionem ex- *Rom. 8.*
pectantes redemptionem corporis nr̃i Spe.
n. ſalui facti ſumus, & ꝙ nondum videmus F
per patientiam expectamus. Et hoc ad miſe
ricordiam Dei pertinet: vnde ſequitur, & di
cit, Quoniam ſuperuenit manſuetudo, & *Heb. 12.*
corripiemur.] Quẽ enim diligit Deus, cor-
ripit, flagellat autem omnem filium quẽ re-
cipit, & dat etiam magnis quibuſdam ſtimu
lũ carnis a quo colaphizentur, ne extollan- *2. Co. 12.*
tur

tur magnitudine reuelationum suarum vt
virtus in infirmitate perficiatur. Quidā sane
codices non habent, corripiemur, sed eru-
diemur, quod ad eandem mansuetudinem
reuocatur: non.n. potest erudiri quisquam
sine labore & dolore, quia virtus in infirmi
tate perficitur. Quis nouit potestatē irę tuę,
& præ timore tuo iram tuam dinumerare?]
Valde paucorum hominum est, inqt, nosse
iræ tuæ ptātem, quia plerisque ita magis cū
parcis irasceris, vt non ad irā, sed potius ad
māsuetudinē tuā ptinere intelligatur labor
& dolor, quo corripis erudisque quos dili-
gis, ne pœnis excrucient̄ æternis: sic.n. legi-
G tur in alio Psalmo. Irritabit dn̄m peccator,
pro magnitudine iræ suæ nō exquiret. Quis
ergo nouit? Idest quotusquisque reperitur q
nouerit potestatem iræ tuę, & p̄ timore tuo
iram tuā dinumerare? Etiam hic subaudit̄,
quis nouit. Quam dificile inuenitur qui no
uerit ita præ timere tuo dinumerare iram
tuā, vt etiā hoc addat, & ad eā intelligat pti
nere, quod nonnullis quibus plus irasceris
parcere videaris, vt prosperetur peccator ī
via sua, & maiora recipiat in nouissimo. Po
testas qppe humanæ iræ cū corpus occide-
Mat. 10. rit, amplius nō habet quid faciat: Deus vero
habet potestatē & hic punire, & post corpo
ris mortem mittere in gehēnam. Et a paucis
eruditis maior eius ira intelligitur, vana &
Psal. 72. seductoria fœlicitas impiorum. Hāc ille nō
nouerat cuius penè cōmoti sunt pedes, quia
zelauit in peccatoribus pacē peccatorū in-
tuens, sed didicit eam cū intraret in sanctua
riū Dei, intelligeret in nouissimis, quo pau-
ci intrāt vt discant prę timore Dei dinume-
rare irā eius, & psperitatē hominū malorū
numero applicare pœnarum. Dexterā tuā
sic notā fac.] Hoc.n. magis habēt & codices
Græci, nō sicut quidā Latini. Dexterā tuam
sic notā fac mihi.] Quid est ergo dexteram
Esa. 52. tuā sic notā fac, nisi Christū tuū de quo di-
ctum est, Et brachiū domini cui reuelatum
est: sic notū fac, vt in eo discant fideles tui
ea magis a te poscere, & sperare p̄mia fidei
quę nō apparēt in veteri testamēto, sed reue
lant̄ in nouo, ne arbitrent̄ p magno habēdā
H & cupiendā vel adamādā esse terrenorū ac
Psal. 72. tēporaliū bonorū fœlicitatē, & cōmoueant̄
pedes eorū cū eā viderint & in eis q te non
colūt, & gressus eorū effundant̄ in lapsum,

dū nesciunt dinumerare irā tuā? Deniq; s̄m
orationem hanc hominis sui sic notū feci
Christū suū, vt suis passionibus demonstra-
ret, nō ea munera quæ vident̄ sonare in ve-
teri testamēto, vbi sunt vmbrę futurorū, sed
æterna esse concupiscēda. Pōt in isto sensu
etiā Dei dextera intelligi, in qua iustos suos
ab īpijs segregabit, quia & ipse bene sic in-
notescit cū flagellat omnē filiū quē recipit
neque in peccatis suis psperari sinit plus ira
scēdo, sed in mansuetudine sinistrā flagella
vt emēdatā ad dexterā ponat: & illud qđ ple
rique codices habent, Dexterā tuā sic notā
fac mihi, ad vtrūq; referri pōt, siue ad Chri
stum, siue ad æternā fęlicitatē. Nā Deus ita
non habet corporalis formæ dexterā, sicut
nec irā cōmotionibus turbulētā. Quod ve-
ro adiungit, Et cōpeditos corde in sapien-
tia.] Alij codices non habent cōpeditos, sed
eruditos. Verbum n. Grecū ita in vtraque si
gnificarione similiter sonat, vt vna syllaba
paululū differat. Sed cū illi erudiantur in sa
pientia qui iniiciunt, sicut scriptū est, pedē
in cōpedes eius, nō utiq; pedē corporis, sed
pedem cordis & eius velut aureis uinculis
alligati a uia Dei non exorbitant, nec fiunt
ab illo fugitiui: qđlibet horū legat̄, salua est
snia veritatis. Et ipsos.n. cōpeditos vel eru-
ditos corde in sapīa, sic notos Deus fecit in
nouo testamēto, vt p fide quā Iudæorū & t
gentiū detestabat̄ impietas oīa cōtemnerēt,
& eis se priuare paterent̄, q magna putant
pmissa ī veteri testamēto q carnaliter iudi-
cant. Et qm̄ cū sic noti fierent, ut illa cōtem
nerent, & desiderandis ęternis per suas pas-
siones testimoniū perhiberēt. vnde & testes
dicti sunt, sic.n Græce martyres appellan-
tur, multa & multū mala & accerba tempo
lia pertulerūt: hoc attendit iste homo Dei,
& Propheticus spiritus per Moysi uocabu-
lū figuratus, & ait, Cōuertere domine quo-
usq; & deprecabilis esto sup seruos tuos.)
Vox est eorum vel pro eis, qui multa pse-
quēte isto seculo mala tolerātes innotescūt
cōpediti corde in sapīa, vt nec tantis malis
coacti refugiant a domino ad huius seculi K
bona, s̄m aūt illud quod alibi scriptum est,
Quousq; auertas faciē tuā a me, etiā hoc di
ctū est, Cōuertere domine quousq; Et sciāt
qui multū carnaliter sapiētes Deo tribuunt
humani corporis formam, auersionem vul-
tus

tus eius,& conuersionē non fieri motu simi
li motibus corporis nostri ,in hoc eodem
Psalmo recolāt supiora , Posuisti iniqtates
nostras in cōspectu tuo seculū nostrū in il
luminatione vultus tui. Qūo ergo hic dicit,
cōuertere, vt sit ,ppicius,quasi faciē auertis-
set iratus,cū ibi se sic insinuet iratum, vt nō
auerterit faciē ab iniqtatibus , & seculo eo-
rū quib. irasceret,sed ea potius in cōspectu
suo & illūinatione vultus sui posuerit ? Qđ
it dicit, quousq; , verbū oronis est iustitiæ,
nō indignationis,impatiētiæ.Sane ꝙ hic po
sitū est deprecabilis esto , alij verbū ex ver-
bo deprecare interpretati sunt. Sed qui ait,
depcabilis est,vitauit ambiguum:qa depre-
cari cōe verbū est: nā & ille deprecatur qui
deprecationē fundit,& ille cui funditur,di
cimus.n. Depcor te,& deprecor a te. Dein-
de illa bona q̄ futura sunt spe,anticipans,&
velut iam facta deputans, Repleti sumus:in-
quit,mane misericordia tua.]Ergo in his ve
lut nocturnis doloribus & laboribus ,pphe
tia nobis accensa est,sicut lucerna in caligi
noso & obscuro loco , donec lucescat dies
& lucifer oriaē in cordibus nostris. Beati.n.
mūdo corde, qm̄ ipsi Deū videbūt. Tunc re
plebunt eo bono iusti qđ nunc esuriunt &
sitiūt, cū per fidē ambulantes peregrinanē
a dño: vñ & illud alio loco dicit , Replebis
me lętitia cū vultu tuo, mane astabunt & cō
tēplabunē:& sicut alli dixerunt interpretes,
Satiati sumus mane misericordia tua, tūc sa
tiabuntur: sicut.n. alibi ait Satiabor dū mani
festabitur gloria tua. vnde dicit, Ostende no
bis patrē & sufficit nobis : atq; ipse dñs ait,
Ostendam me ipsū illi. Qđ donec fiat nihil
boni nobis sufficit,nec sufficeē debet, ne de
sideriū nostrū in via remane at, qđ donec
perueniat extendendū est. Repleti sumus ma-
ne misericordia tua. Et exultauimus , & io-
cūdati sumus in oībus diebus nostris.] Dies
ille,dies est sine fine. Simul sunt illi omnes
dies,ideo satiant. Nō.n. succedētibus cedūt,
ubi nō est aliquid ꝙ nō ueniēdo nondū sit,
& veniendo iam nō sit. Omnes simul sunt,
quia vnus est qui stat & nō transit, ipsa est
æternitas, hi sunt dies de qbus dicit, Quis est
homo qui vult vitā,& diligit dies videre bo
nos? Hi dies & in alio loco anni appellātur,
ubi Deo dicit, Tu aūt idē ipse es, & anni tui
nō deficient. Nō.n. anni sunt qui pro nihilo
habentur , aut dies sunt qui sicut vmbra de-
clinauerunt,sed dies sunt qui sunt,quorum
numerū notū sibi fieri precabatur, qui dice
bat. Notū fac mihi dñe finē meū , quo per-
ueniendo maneam, vt nihil vlterius iā req- *Psal. 38.*
ram,& numerū dierū meorū qs est? vtiq; q
est, non qui non est: quia dies isti de quibus
& illic consequenter dicit, Ecce, ueteres po
suisti dies meos nō sunt: qa nō stāt, non ma-
nēt, celerrima mutabilitate trāscurrunt, nec
vna hora in eis inuenitur, in qua ita simus: vt
non alia pars eius transierit alia ventura sit,
nulla stet vt sit. illi auté anni & dies nō defi
ciūt, in quib. nec nos deficiemus, sed sine de A
fectu reficiemur. Exæstu et.n. anima nostra
illorum dierū desiderio, sitiat ardenter atq;
vehemēter vt illic repleamur, ibi satiemur,
ibi dicamus qđ hic prędicimus , Satiati su-
mus mane misericordia tua,& exultauimus
& iucūdati sumus in oībus diebus nostris.
Lætati sumus pro diebus qbus nos humilia-
sti, annis quibus vidimus mala.]Nūc aūt in
diebus adhuc malignis dicamus , qđ sequi-
tur. Et respice in seruos tuos & in opa tua.]
Ipsi.n. serui tui opera tua sunt non solum vt *Ephe 2.*
homines sint, sed etiam vt serui tui. i. obediē
tes iussis tuis. Ipsius.n. sumus figmētum, non
solum in Adam, sed etiam creati in Christo *Phili. 2.*
Iesu. in operibus bonis , q̄ pręparauit Deus
vt in illis ambulemus. Deus est enim q ope-
raē in nobis , & velle & perficere pro bona *Psal. 72.*
voluntate. Et dirige filios eorum.]Vt sint re
cti corde, quib. bonus est Deus. Bonus est.n.
Deus Israel, sed rectis corde , non sicut illi
cui cōmoti sunt pedes , qa pacē peccatorū
intuenti displicere cœperat Deus, quasi ista
nesciēs, quasi ista nō curans , & ab humani
generis gubernatione dissimulās. Et sit splē-
dor domini Dei nostri super nos.] vnde di-
citur, Signatum est super nos lumen vultus *Psal. 4.*
tui domine. Et opera manuum nostrarū di-
rige super nos.] Vt non ea pro rerum terre
narum mercede faciamus: tunc enim nō di
recta, sed curua sunt. Hucusq; Psalmū istum
multi codices habent, sed in nonnullis legi-
tur alius vltimus versus . Et opus manuū no
strarum dirige.[Cui versui diligentes & do B
cti pręnotāt stellam, quā asteriscum vocāt,
quo significant ea quæ in Hebræo vel in
aliis interpretibus Gręcis reperiuntur , in
Septuaginta vero interpretatione nō sunt.

Quem versum si velimus exponere, id mihi
videtur hr̄e sententiæ qđ omnia bona ope-
ra nostra, vnum opus est charitatis. Plenitu-
Rom. 5. do enim legis, est charitas: nam in superio-
re versu, cum dixisset. Et opera manuum no
strarū dirige super nos, isto vltimo nō ope-
ra, sed opus dixit manuum nostrarū dirige;
tanquā vltimo versu volens ostendere ipsa
opera vnum opus esse. i. ad vnum opus diri
gi. Tunc. n. recta sunt opera, cū ad hunc vnū
finē dirigūtur. Finis. n. pręcepti charitas est,
de corde puro, & conscientia bona, & fide
Rom. 10. non ficta. Opus ergo vnū est in quo oīa, fi-
Gala. 5. des quę per dilectionem operatur: vnde ét
dn̄s in Euangelio dicit, Hoc est opus Dei vt
Ioan. 6. credatis in eum quem ille misit. Cum ergo
in isto Psalmo, & vita vetus, & vita noua, &
vita mortalis, & vita vitalis, & anni qui pro
C nihilo habenī, & dies habentes plenitudinē
misericordiæ vereq; lętitiæ. i. & pœna pri
mi hoīs, & regnū secundi satis apteq; distin
cta sint: ad hoc enim existimo hominis Dei
Moysi nomē titulo eius inscriptū, vt eis qui
pie recteq; scrutanī scripturas, eo modo in-
timaretur etiā legem Dei, quę per Moysen
ministrata est, vbi pro bonis operibus sola
vel penè sola præmia terrenorum bonorū
2. Cor. 3. Deus polliceri videtur, sine dubio habere
sub velamēto tale aliqd, quale iste Psalmus
Psa. 118. ostendit. Sed cū quisque transierit ad Chri
stum, auferetī velamen, & reuelabūtur occu
li eius vt consideret mirabilia de lege Dei,
donante illo, cui dicimus, Reuela oculos
meos, & considerabo mirabilia de lege tua.

In Psalmum nonagesimum.
Enarratio.

PSalmus iste est de quo dominum nostrū
Iesum Christum diabolus tentare ausus
est, Audiamus ergo vt possimus instructi re
sistere tentatori, non præsumentes in nobis,
sed in ipso qui prior tētatus est, ne nos in tē
tatione vinceremur: illi. n. tentatio non erat
necessaria. Tentatio Christi, nostra doctrina
est. Si autem attendamus quid responderit
diabolo, vt hoc & nos respondeamus, qn̄ si
militer tentat, intremus per ianuam, sicut au
distis lectionem Euangelij. Quid est. n. intra
re per ianuā? Intrare p Christum: ipse. n. di-
Ioan. 10. xit, Ego sum ianua. Quid est aūt intrare per
D Christum? Imitari vias Christi. In quo imi-
taturi sumus vias Christi? Nūquid in ea ma-
gnificentia, in qua Deus erat in carne? Au
ad hoc nos exhortatī, aut hoc a nobis exigit
vt talia miracula qualia fecit ipse, faciamus?
Aut vero dn̄s noster Iesus Christus nonne
& modo semp cū patre totū mundū guber-
nat? Et nunquid vel ad hoc vocat hominem
faciens eū imitatorē suuū, vt cū illo guber
net cœlum & terrā, & oīa quę in eis sun
Aut sit & ipse creator, p quē fiant oīa, sicu
p Christum facta sunt oīa? Neq; ad ista op
ra te inuitat Deus saluator dn̄s noster Iesu
Christus quæ fecit ab initio, de quibus sc
ptum est, Omnia per ipsum facta sunt: nec
ad illa quæ fecit in terra: nō hoc tibi dici
Mō eris discipulus meus nisi ambulaueris
per mare, aut nisi suscitaueris mortuū qua
triduanū, aut nisi oculos cæci nati aperue
ris: nec hoc. Quid est ergo intrare p ianuā
Discite a me, qa mitis sum & humilis cor
de. Quod factus est pp te, hoc in eo debe
attēdere vt imiteris. Miracula. n. & nondu
natus de Maria fecit. Quis. n. vsquā fecit, n E
si ipse de quo dictum est, Qui facit mirabi
lia magna solus? In ipsius. n. virtute, & ante
q fecerunt, potuerunt aliquid facere. In vi
tute Chr̄i Helias mortuū suscitauit. Nisi fo
te maior est Petrus quā Christus quia Chr
stus voce suscitauit ægrotātē: Petrus aūt
ptransiret, vmbra ipsius tāgendi, p fereba
ęgroti. Potentior ergo Petrus q̄ Christu
Quis hoc demētissimus dixerit? Quare erg
tāta potētia in Petro? Quia Chr̄s in Petro:
dixit, Oēs q venerūt fures sunt & latrones
q venerūt sua spōte: nō sunt a me missi,
venerūt sine me: a me nō sūt missi, in qbu
ego nō fui, quos ego non introduxi. Quo
quot ergo miracula facta sūt, siue a p̄cedē
bus, siue a subsequētibus, idē ipse dn̄s feci
q fecit & p̄lentia sua. Nec ad ipsa ergo mi
cula hortatī, q̄ ipse fecit & anteq̄eēt hō, s
qd te hortatī vt imiteris? Qđ non posset, n
factus hō. Tolerare. n. passiones nunqd po
set nisi hō? Mori & crucifigi & humilia
posset nisi hō? Si ergo & tu cū molestias h
ius seculi pateris quas fecit diabol⁹, siue a
te p hoīes siue occulte sicut Iob, sis fortis
tolerans, habitās in adiutorio altissimi, sic
iste Psalmus, qa si recedas ab adiutorio a
tissimi, te ipsum nō volens adiuuare, cade F
Multi enim fortes sunt, quando ab hoīb
patiuntur

patiuntur pſecutionē,& vident eos apte ſæ
uire in ſe,& putāt quia tunc imitanē paſsio
nes Chr̄i,ſi aperte eos hoīes pſequantur: ſi
autē occulta diaboli perſecutione feriantur
putāt ſe non coronari a Chr̄o.Noli timere
qn̄ imitaris Chr̄m,nā & qn̄ tentauit diabo-
lus dn̄m,nullus hō fuit in eremo: occulte il
lū tentauit,ſed ſuperatus eſt. Sic & tu fac ſi
uis intrare p ianuā quando occulte tētat ini
micus,qn̄ poſtulat hoīem,ut aliquid ei no-
ceat p corporales moleſtias, p febres, per
ægritudines p aliquos labores corporis, ſi-
cut laborauit Iob.Diabolū nō videbat, ſed
ptātē Dei intelligebat:nouerat quia diabo-
lus ī eo nihil poſſet niſi ab illo cuius ſūma
ptās eſt,pmitteretur:totā gloriā Deo dabat,
potentiā diabolo non dabat. Nā & quādo
abſtulit diabolus oīa,hoc dixit, Dominus
dedit,dominus abſtulit.Nō dixit, dominus
dedit,diabolus abſtulit, qa nihil abſtuliſſet
diabolus,niſi pmiſiſſet dominus. Iō aūt per
miſit dominus ut hō probaretur, diabolus
vinceret.Et quando eum plaga pcuſsit, ille
permiſsit: quia cū a capite vſque ad pedes in
putredine vermiū flueret, nec tunc tribuit
diabolo aliquam potentiā Iob: ſed cum ei
ſuggeſsiſſet & vxor eius,quam ſolam reliq-
rat diabolus: non conſolatricem mari-
ti,ſed adiutricem ſui,& dixiſſet ei,Dic aliq
verbum in Deum,& morere,dixit ei,Locu-
ta es tanquam vna ex inſipientibus mulieri-
bus,Si bona ſuſcepimus de manu domini,
2. mala quare non ſuſtinebimus? Ergo qui ſic
imitatur Chriſtum,ut tolleret omnes mole-
ſtias huius ſeculi,ſpes eius in Deo ſit,ut nec
illecebra capiat, nec timore frāgat,ipſe eſt.

Expoſitio primę partis.

QVi habitat in adiutorio altiſsimi, & in
1 ,ptectione Dei cœli cōmorabitur.) Si
cut audiſtis pſalmū,& cantaſtis: nā inde in-
cipit pſalmus, quib.aūt verbis tentauerit do
minū diabolus, cū ad ipſa uenerimus agno-
ſcetis:nota ſunt enim.Dicet domino ſuſce-
ptor meus es tu,& refugiū meū Deus meꝰ.)
Quis hoc dicit domino Qui habitat ī adiuto
rio altiſsimi. Quis eſt qui habitat in adiuto-
rio altiſsimi? Qui non habitat in adiutorio
ſuo.Quis eſt qui habitat in adiutorio altiſsi
mi? Qui non eſt ſuperbus,qūo illi qui man-
ducauerunt vt eſſent quaſi dii,& pdiderunt
ꝙ erant facti homines immortales. In adiu *Gen. 3.*
torio.n.ſuo habitare voluerunt nō in adiu-
torio altiſsimi: iō ſuggeſtionē ſerpentis au-
dierunt,pręceptū Dei contēpſerunt,& inue
nerūt hoc eueniſſe in ſe ꝙ minatus eſt Deus
nō ꝙ promiſsit diabolus: ergo ſic & tu dic,
Sperabo in eū, qm̄ ipſe eruet me:) nō ego
me.Vide ſi aliud aliquid docet, niſi ut tota
ſpes noſtra nō ſit in nobis,nō ſit in hoīe.Vn
de eruet te? De muſcipulā venātiū,& à uerbo
aſpero.] De muſcipula uenantium, magnū
aliquid eſt,a verbo aſpero: quid magnum?
Multi in muſcipulā uenātium p verbū aſpe
rū deciderunt.Quideſtꝙ dico? Tendit diabo
lus & angeli eius,tanq̄ venantes tendūt mu-
ſcipulas,& longe ab ipſis muſcipulis ambu
lāt homines qui in Chr̄o ambulāt.Non au-
det.n.in Chr̄o tēdere muſcipulas,circa viā
ponit,in via nō ponit.Via aūt tua Chriſtus
ſit, & tu non cades in muſcipulam diaboli.
Aberrāti a via iā ibi eſt muſcipula. Hinc at-
que hinc ponit laqueos, hinc atq; inde po-
nit muſcipulas,inter laqueos ambulas. Sed
ſi uis ſecurus ambulare,noli declinare ī dex
terā aut ſiniſtrā,& ſit tibi uia ille qui tibi p
te factus eſt uia,ut perducat te ad ſe, & nō ti
mebis laqueos venantiū. Sed quid eſt a ver
bo aſpero? Multos per verbū aſperum miſit
in muſcipulā diabolus,verbi grā,qui volue
rint eſſe Chriſtiani inter paganos, inſultato
res patiuntur paganos: erubeſcunt inter in-
ſultatores,& a verbo aſpero recedentes de
uia,incidunt in laqueos uenantium; & quid
tibi facturum eſt verbū aſperum? Nihil. Nū
quid nihil tibi facturus eſt laqueus, quo te
compellit inimicus per verbum aſperum?
Quomodo retia plerunque tenduntur ad ca
put ſepis,tenduntur auibus,& lapides mit-
tuntur in ſepem,lapides illi nihil ſunt fa-
cturi auibus: quando enim ferit auem, qui
lapidem mittit in ſepem? Timens autē auis
inanem ſonum,cadit in retia, ſic homines
timentes inſultatorum verba vana & ina-
nia,& erubeſcentes conuitiis ſuperfluis, ca-
dunt in laqueos uenantium, & captiuantur
a diabolo. Sed cur non dico fratres quod
non eſt tacēdum, quod me cogit Deus dice
re? Quomodolibet hoc accipiatis,cogit me
Deus dicere: & ſi non dixero, ego cado in
laqueos venantium. Si enim detractio-

nes hoīum timeo vt non dicamus,ego ipse
a verbo aspero cado in laqueos venantium
q̃ vos moneo vt nō timeatis verba hoīum.
L Quid est ergo ꝙ dicturus sum? Q̄uo inter
peganos q̃ fuerit Chr̄ianus,a paganis audit
verba aspera quib. si erubuerit,cadit in mu
scipulā venantiū:sic inter Christianos q̃ uo
luerint eē diligētiores & meliores, ab ipsis
Chr̄ianis audituri sunt insultationes. Et q̄d
ꝓdest frater ꝙ aliqñ inuenis ciuitatem, vbi
nullus est paganus? Nemo ibi insultat Chri-
stiano ꝙ Christianus est,q̄a nō ibi inuenit
paganus.Sed sunt multi male viuentes Chri
stiani, inter quos qui voluerit bñ viuere, &
inter ebriosos sobrius eē & īter fornicarios
cast⁹ eē,& inter cōsultatores mathematico-
rū Deū synceriter colere & nihil tale requi
rere,& inter spectatores nugaciū theatro-
rum noluerit ire nisi ad Ecclesiā, patitur in
sultatores ipsos Christianos, & patit̄ verba
aspera, & dīt, Tu magn⁹,tu iustus,tu es He
lias,tu es Petrus,tu de cœlo venisti: insul-
tant,quocunq; se verterit,audit hinc atq; in
de verbū asperū. Quod si timet recedit a via
Chr̄i Dei,cadit in laqueos venantium. Q̄uo
aūt cum audiuntur hæc verba, non recedit
a via? Quid est nō recedere a via? Qñ audit
Ioan. 2. verba aspera,vnde sibi habet facere solatiū,
vt non curet verba aspera,nec recedat a via
& intret ꝑ ianuam? Dicat,Qualia verba au
dio,seruus peccator? Dn̄s meus audiuit,dæ-
monium habes. Modo audistis verbum aspe
rum quod dictum est in dominum:nō opus
erat vt Iesus hoc audiret,sed te monuit ad-
uersus verba aspera, ne incidas in laqueos
venantium. Inter scapulas suas obumbrabit
tibi, & sub alis eius sperabis.) Hoc dicit, ne
tua protectio a te tibi sit, ne putes quia tu
te potes protegere:ille te proteget vt eruat,
M & eruet de muscipula venantium & a ver-
bo aspero. Inter scapulas suas obumbrabit
tibi,& a tergo potes intelligere,& a pecto-
re. Scapulæ.n.circa caput sunt: sed quia di-
cit sub alis eius sperabis,manifestum est, q̄a
protectio alarū pansarum facit te esse inter
scapulas Dei, vt hinc atque hinc alæ Dei
te ponant in medio,& non timebis ne quis
tibi noceat,tantum tu noli inde recedere,
quo nullus inimicus audet accedere. Si gal
lina protegit pullos suos sub alis suis: quan
to magis tu sub alis Dei tutus eris, & aduer
sus diabolū & angelos eius, q̄ aereæ potesta
tes tanq̄ accipitres circumuolitant,ut infi
mū pullū auferāt? Neq;.n.sine cā comparat
est gallina ipsi sapientiæ Dei:nā Chr̄s ipse do
minus nr̄ & saluator tanq̄ gallinā se dixit
Hierusalē Hierusalē quoties volui colligе
re filios tuos,tanquā gallina pullos suos, &
noluisti. Noluit illa Hierusalē, velimus nos
Illa rapta est ab aereis potestatib. fugiēs ala
gallinæ,præsumens de viribus suis cū eēt infi
ma:nos cōfitentes īfirmitatē nostrā sub ala
Di fugiamus. Erit nobis.n.tanq̄ gallina pro
tegēs pullos suos. Nō est.n. iniuriosum no
mē gallinæ. Attendite cæteras aues fratres
Multæ aues ante nos fœtant, calefaciūt pul
los suos,nulla sic auis īfirmat cū pullis sui
q̄uo gallina. Attendat charitas vr̄a hirundi
nes,passeres,& ciconias,videmus extra ni A
dos suos,nec cognoscimus vtrū fœtus ha
beant. At vero gallinā cognoscimus in infi
mitate vocis,& in relaxatione plumarū, to
ta mutat̄ affectu pullorū:q̄a illi infirmi sūt
infirmā se facit. Quia ergo & nos īfirmi era
mus,infirmā se fecit sapiētia Dei:quia ver
bū caro factū est,& habitauit ī nobis,ut sub
alis eius speremus. Scuto circūdabit te veri
tas eius.) Quę sunt alæ,hoc est scutū,q̄a nec
alæ sunt nec scutū. Si aliquid horū proprie
esset,nunquid alæ scutū esse possent, vel scu
tū alæ? sed q̄a figurate per similitudines di
ci oīa ista possunt,ideo & alę & scutum e
se potuerūt. Si vero lapis esset Christus, le
nō esset:si leo esset,agnus non esset: ideo &
leo & agnus & lapis & vitulus,& si quid h
iusmodi:quia nec lapis,nec leo,nec agnus
nec vitulus,sed saluator oīum Iesus Chri D
stus. Istæ.n.similitudines sunt, non proprie
tates. Veritas eius, inquit,circumdabit te. T
quam scutum veritas eius est, ut nō misce
eos qui in seipsis sperant cū eis qui in De
sperant. Peccator est, & peccator, sed d
peccatorē de se præsumentē, contemnentē
peccata sua non confitentē,& dicet. Si De
displicerent peccata mea, non permittere
me uiuere. Alius autem non audebat oculo
leuare,sed percutiebat pectus suum, dicēs
Dn̄e,propitius esto mihi peccatori. Et ill
peccator, & ille, sed ille irridens, iste plan
gens,ille contemptor,hic confessor pecca
torum suorum. Veritas aūt Dei quę non p
sonas accipit,discernit pœnitentē a defen-
dente,

dente, discernit humilem a superbo, discer-
nit presumentem de seipso a præsumēte de
Deo. Ergo veritas eius tanquam scuto circū
dabit te. Non timebis a timore nocturno. A
sagitta volante per diem, a negotio peram-
bulante in tenebris, a ruina & dęmonio me
ridiano.] Duobus quæ supra dixit, reddunt
duo quæ infra dixit, non timebis a timore
nocturno, a sagitta volante per diem, & ꝓ-
pter timorem nocturnum a negocio peram
bulante in tenebris, & propter sagittam vo-
lantem per diem a ruina & dęmonio meri-
diano. Quid est timendum in nocte, & quid
in die? Cum quisque ignorans peccat tanq̃
in nocte peccat, cum aūt sciens peccat, tanq̃
in die peccat. Duo ergo illa leuiora, ipsa sūt
grauiora, quæ repetita sunt. Intendite vt di-
ligenter hoc si dn̄s annuerit, exponatur vo-
bis, obscurum est enim, & erit magnus fru-
ctus si intellexeritis. Tentationem quę fit in
ignorantibus leuis timorem nocturnum ap
pellauit & tentationem quæ fit leuis in sciē-
tibus, sagittam volantem per diem appella-
uit. Quæ sunt leues tentationes? Quę non sic
instant, nō sic vrgent vt cogant, sed possunt
cito declinata transire. Eadem rursus fac gra
uia, si ꝑsecutor instet, & vehemēter terreat
ignorantes, idest, nondū firmos in fide, nec
scientes ꝙ ad hoc sunt Christiani vt futurā
vitam sperent, cum cœperint terreri de ma-
lis tp̄alibus, putāt quod deseruit illos Chri-
stus, & sine causa sint christiani. Non norunt
enim ut dixi, quia ad hoc sunt Christiani, ut
ꝑsentia superent, & futura sperēt, inuenit il
los negocium perambulans in tenebris, &
capit eos. Sunt aūt quidā qui nouerūt se ad
futuram spém vocatos, quia quod nobis ꝓ-
misit Deus, non est de ista terra, non de ista
vita, quia istæ omnes tentationes tolerandæ
sunt vt illud accipiamus, illud acquiramus,
qđ nobis promisit Deus in æternum. No-
runt ista, sed qn̄ cępit persecutor instare ve
hementius, agitare minis, penis, tormentis,
aliqn̄ cedunt, & scientes tanquā in diem ca-
dunt. Quare aūt in meridie? Quia multū fer-
uet persecutio. Maiores æstus dixit meridiē.
Attēdat hoc charitas vestra de scripturis me
probantem. Quando de seminante dicebat
dn̄s, quia exijt seminans seminare, & aliud
cecidit in via, aliud in petrosa, aliud iter spi
nas, dignatus est ipse exponere similitudi-
nem. Et cum venisset ad petrosam, hoc ait:
Hi sunt qui audiunt verbum, & ad horā gau — *Mat. 13.*
dent ad verbū, & in tribulatione quæ fit ꝓꝑ — D
verbum, continuo scandalizantur. Quid.n.
dixerat de his qui exierant in petrosis? Exor
to sole, inquit, aruerunt, quia non habebant
altam radicem. Hi sunt ergo qui ad horam
gaudent ad verbum, & cum persecutio fa-
cta fuerit propter verbum arescunt. Quare
arescunt? Quia nō habebāt firmam radicē.
Quæ est radix? Charitas. Hoc.n. dicit Apo-
stolus, vt in charitate radicati & fundati.
Qūo enim radix omnium malorum est cu- — *Ephe. 3.*
piditas, sic & radix oīum bonorum est cha- — *1. Ti. 6.*
ritas. Nostis hoc, & sæpe dictum est: sed qua
re hoc volui cōmemorare? Vt intelligeretis,
psalmū qa dęmoniū meridianū ꝓꝑ ęstū ve
hementis persecutionis positum est: sic.n.
dn̄s dicit, Ortus est sol, & aruit herba, quia
radicem non hēbat: & exponens nobis quid — *Mat. 13.*
est a sole arescere herbam dixit, quia perse-
cutione facta non manent illi in fide, quia
altam radicem non habebant. Recte hic in-
telligimus dęmoniū meridianum persecu-
tionem vehementem. Qualis fuit illa perse- — E
cutio aliqn̄ fratres cōmemorem, vnde dn̄s
liberauit Ecclesiam suam, dignetur attende-
re charitas vestra. Primo quod Imperatores
& reges seculi putauerunt se persequēdo tol
lere posse de terra nomen Christi & nomē
christianorum, iusserunt vt quisquis se con-
fiteretur Christianum, feriretur. Quicunq;
noluit feriri, negauit se Christianum, sciens
quod malum faceret, peruenit ad illū sagit-
ta volans per diem. Quicunq; aūt non cura
uit ꝑsentem vitam, sed certus sperauit futu-
ram, declinauit sagittam volantē per diem,
confessus est se Chr̄ianum ꝑcussa carne, li-
beratus est spiritu, expectare cœpit positus
apud Deū in quiete, ēt redēptionem corpo
ris sui in resurrectione mortuorū. Euasit aūt
tentationē illam a sagitta volante per diem.
Ergo quicunq; se confessus fuerit Chr̄ianū,
feriatur. Qūo sagitta volans per diem fuit?
Nondū erat dęmonium meridianū flagrans
vehementi persecutione, & faciens magnos
ęstus ēt fortibus. Audite.n. quid secutum sit.
Cū uidissent inimici ꝙ multi festinarent ad
martyriū, & tanto plures crederent in Chri
stū, quanto plures patiebant̄, dixerunt apud
se, Nos occisuri sumus genus humanū, tot — F

milia qui credūt in hoc nomine? Si occiderimus oēs, prope nullus in terra remanebit. Cœpit feruere sol, cœpit feruescere æstus. Audite.n.quid iusserint. Quō aūt iusserant? Quicunq; confessus se fuerit Christianū, feriatur. Iusserunt postea, quicunq; se confessus fuerit christianū torqueat̄, & tandiu torqueat̄, donec neget se esse Chr̄ianum. comparate sagittam volantē per diē, & dęmonium meridianū. Sagitta volans per diē, q̄d erat? Qui se confessus fuerit Christianū, feriatur. Quis fidelis eam mortis celeritatē declinaret? Illud aūt, qui se cōfitetur christianum, non occidatur, sed torqueatur donec neget: si se negauerit, dimittatur: dęmoniū meridianū erat. Multi ergo non negātes, in tormentis deficiebant: tandiu enim torquebantur donec negarent. Perseuerantib autē in nō negando Christū, q̄d facturus erat gladius? Vno ictu occidendo corpus, aīam ad Deū mittendo, hoc faciebant diuturna tormenta. Sed quis tandem inueniretur qui duraret aduersus tantos & tam longos cruciatus? Multi defecerūt. Et credo illi defecerūt qui de se p̄sumpserunt qui non habitant in

G adiutorio altisfimi, & protectione Dei cœli: qui nō dixerunt dn̄o susceptor meus es tu, qui nō sub vmbra alarū eius sperauerūt, sed viribus suis multū dederunt. Deiecti sūt a Deo, vt ostenderet illis, q̄a ipse protegit, ipse temperat tētationes, ipse tantū venire permittit, quantū pōt ferre cui venit. Multi ergo ceciderunt a dęmonio meridiano. Quā multi vultis nosse? sequit̄ & dicit. Cadēt a latere tuo mille, & decē milia a dextris tuis ad te aūt non appropinquabit.) Cui dr̄ hoc

Act.9. fratres? Cui nisi dn̄o nr̄o Iesu Christo? Dn̄s. n. Iesus non solū in se, sed & nobis: recordamini verba illa, Saule Saule, q̄d me p̄sequeris? Qn̄ ipsum nemo tangebat & dicebat, q̄d

Mat.25. me persequeris: nunq̄d non in nobis seipsū computabat? qn̄ dicebat, Qui fecit vni ex minimis meis, mihi fecit: nonne in nobis seipsum cōputabat? Nō.n.diuisa sunt adinuicem membra, caput & corpus. Quid est caput & corpus? Saluator & Ecclesia. Quomodo ergo dictum est, Cadent a latere tuo mille, & dena milia a dextris tuis? Cadent enim a dęmonio meridiano. Magnus terror fratres a latere Christi cadere, a dextris Christi cadere. Quomodo cadent a latere? Quare illi a latere, illi a dextris? Quare mille a latere, & dena milia a dextris? Quid est a latere mille? Quia pauciores sunt mille, q̄ dena milia q̄ a dextris cadēt. Qui sunt isti? Modo planum erit in nomine Christi, modo apertum erit. Quibusdam promisit Christus, quia cū illo iudicabunt, Apostoli. s. & qui dimiserūt omnia, & secuti sunt eum. Nam Petrus ait illi, Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te: & hoc illis promisit, Sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecium tribus Israel, Noli te putare, quia ipsis solis promisit dn̄s: vbi enim sedebit Paulus Apostolus qui plus istis oībus laborauit, si non ibi sedebunt nisi duodecim? Ille enim tertiusdecimus est: nam ex duodecim cecidit Iudas: in locum aūt Iudæ traditoris Matthias ordinatus est, ut in Actibus Apostolorū legimus Impletæ sunt duodecim sedes: non ibi sedebit qui plus oībus illis laborauit? An duodecim sedes perfectio est tribunalis? Nam milia sedebunt in duodecim sedibus. Sed vnde mihi probas, ait aliquis, quia & Paulus inter iudices erit? Audi illum dicentem, Nescitis, q̄a angelos iudicabimus? Iudicabimus inquit. Et ipse non dubitauit in præsumptione, quia credidit computari se inter illos qui iudicabūt cū Xp̄o, Qui ergo iudicabunt cum Xp̄o, principes Ecclesiæ sunt, perfecti sunt talibus dixit, Si uis esse perfectus, vade vende omnia tua, & da pauperibus. Quid est, Si uis esse perfectus? Vis mecum iudicare & non iudicari. Ille enim contristatus abscessit. Sed multi hoc fecerunt, & multi hoc faciunt: ergo isti cum illo iudicabūt. Sed multi promittunt sibi quia iudicabunt cū Xp̄o, q̄a dimittunt oīa sua & sequunt̄ Christum sed habent pręsumptionē de se, hn̄t quendam typhum & superbiā, quam Deus solus pōt nosse, & non possunt euitare dęmoniū meridianum, idest, casum feruentis caloris nimiæ persecutionis. Tales multi cum essent illo t̄pe qui distribuerunt oīa sua pauperibus & sibi iam promittebant, q̄a sessuri erant cū Christo & iudicaturi gentes, feruente calore persecutionis tanquam a dęmonio meridiano defecerunt in tormentis, & negauerunt Christum: ipsi sunt qui a latere ceciderunt, tanquam sessuri cum Christo ad mundum iudicandum ceciderunt. A dextris autem dicam qui cadunt. Nostis quia cum

appa-

apparuerit ipſum tribunal, vbi cũ Chriſto
domino iudicabunt, qui voluerũt eſſe & ve
re fuerunt perfecti, & radicati & fundati in
charitate, vt nõ areſcerent de ſole & dæmo-
nio meridiano: hoc enim ait dominus, Con
gregabuntur ante eum omnes gẽtes, & diui
det illos abinuicẽ, ſicut paſtor diuidit oues
ab hędis, & oues ponet a dextris, hædos au
tem a ſiniſtris, & iudicabuntur. Multi erunt
qui iudicabunt, ſed pauciores erunt quam
illi qui ante tribunal ſtabunt: quia tanquam
mille, illi tanq̃ dena milia, A dextris poſitis
quid dicturns eſt? Eſuriui & dediſtis mihi
manducare, hoſpes fui & ſuſcepiſtis me. Ma
nifeſtum eſt, quia his dicet qui habent ſub-
ſtantiam huius ſeculi, vnde iſta humana fa-
ciant: tamen & ipſi cum illis regnabunt, q̧a
illi tanquã annonam præbentes prouincia-
les: ſub vno tamen imperatore, & miles &
prouincialis in regno eſt: miles fortis, ꝓuin
cialis deuotus: miles fortis orationibus pu-
gnat aduerſus diabolum, deuotus ꝓuincia-
lis annonam tribuit militibus: intelligat cha
ritas veſtra, & audiunt in fine ad dexterã po
ſiti, Venite benedicti patris mei, percipite
regnum qđ vobis paratum eſt ab origine
mundi. Erant ergo illo tempore multi quan
do grauiter inferbuerat ſol ꝑſecutionis, &
dæmoniũ meridianũ, erant qui ſibi promit
tebant quia iudicaturi erãt cũ Chriſto, nõ
potuerunt ferre ęſtum perſecutionis, & ce-
ciderunt à latere ipſius. Erant ibi aliqui qui
nõ ſibi promittebant ſedes iudicãtiũ, ſed ꝑ
eleemoſinas ꝓmittebant ſibi q̧a ad dexterã
futuri erant quibus dicturus erat Chriſtus,
Venite benedicti patris mei ꝑcipite regnũ,
quod vobis paratũ eſt ab origine mundi.
Et quia multi de ſpe illa iudicandi cecide-
runt, multi autẽ & multo plures de ſpe illa
dexteræ ceciderunt: ideo dictũ eſt Chriſto,
Cadent à latere tuo mille, & dena millia a
dextris tuis. Et quia multi erunt cũ illo qui
oĩa illa nõ curarunt, cum quibus tanquam
membris vnus eſt Chriſtus: ad te autẽ, inq̧t,
non appropinquabit. Nunquid ad ſolũ ca-
put dixit, nõ appropinquabit? Non vtique,
ſed nec ad Petrũ, nec ad Paulũ, nec ad oẽs
Apoſtolos, nec ad omnes martyres, qui in
tormentis nõ defecerunt. Q̃uo ergo nõ ap-
propinquabit? Cur ſic torti ſunt? Propinqua
uit carni tormentũ, ſed nõ peruenit ad locũ
fidei. Itaq; longe erat fides ipſorum à terro
re torquentiũ. Torquebãtur, nec appropin-
quauit terror: torqueãt, ſed irridebunt tor-
mentũ, præſumentes in illo qui prior vicit, M
vt cęteri vincerent. Et qui vincunt, niſi qui
de ſe non præſumpſerunt? In tendat chari-
tas veſtra: ad hoc.n. dixit oĩa ſuperiora, Di-
cet dño ſuſceptor meus es tu & refugium
meũ, & ſperabo in eũ: quoniã ipſe eruet me
de muſcipula venãtium. Ipſe eruat me non
ego me. Inter ſcapulas ſuas obumbrabit ti-
bi. Sed q̃n? Q̃n ſub alis eius ſperabis, ſcuto
cricundabit te veritas eius. Quia ergo in il-
lo pręſumpſiſti, & totã ſpem tuã in illo po
ſuiſti: ſequit̃, Quid? Nõ timebis a timore no
cturno, a ſagitta volãte per diẽ, a negotio ꝑ
ambulãte in tenebris, a ruina & dæmonio
meridiano. Quis nõ timebit? Qui in Xp̃o p̃-
ſumit: qui aũt de ſe p̃ſumunt, & ſi iã ſibi ſpe
rabant latus Chriſti tanq̃ iudicaturi, & ſi fu
turos ſe iam ſperabant a dextris Chriſti, qua
ſi diceret illis, Venite benedicti patris mei,
percipite regnum quod vobis paratũ eſt ab *Ibidem.*
origine mundi: venit dęmoniũ meridianũ.
i. feruens æſtus perſecutionis vehemẽter ter
rens, & ceciderunt multi a ſpe ſedis iudicia
rię: de quibus dictũ eſt, Cadent a latere tuo A
mille: & multi a ſpe remunerationis obſe-
quiorũ ſuorũ: de quibus dictum eſt, Et dena
milia a dextris tuis: ad te aũt. ideſt, ad caput
& corpus nõ appropinquabit ruina & dæ-
monium meridianũ, q̃m nouit dñs qui ſunt
eius. Verumtamẽ oculis tuis cõſiderabis, &
retributionẽ peccatorum videbis.] Quid eſt
hoc? Quare veruntamen? Quia licuit impijs
ſuperbire in ſeruos tuos, licuit inpijs perſe
qui ſeruos tuos. Impune ergo erit impijs,
quia perſecuti ſunt ſeruos tuos? Nõ erit im
pune. Quamuis.n. tu permiſeris, & magis in
de tui coronati ſint, verũtamen oculis tuis
conſiderabis, & retributionẽ peccatorũ vi-
debis: Malum ergo quod voluerunt, nõ bo-
nũ quod per neſcientes actum eſt, eis retri-
buet. Modo opus eſt vt oculos fidei habea-
mus & videamus, quia & exaltant ad tem-
pus & plangent in ęternũ, & quibus datur
poteſtas ĩ ſeruos Dei temporaliter, dicetur *Mat. 25.*
eis, Ite in ignem ęternũ qui paratus eſt dia-
bolo & angelis eius. Sed ſi habeat quiſque
oculos ſicut dixit, Oculis tuis conſiderabis:
non eſt leue videre impium florentẽ in hoc

feculo,& habere ad illũ oculos & confide-
res fide q̃d ille paſſurus eſt in fine ſi te non
correxerit:quia q̃ mõ tonare volunt.poſtea
fulminantur.Verũtñ oculis tuis cõſiderabis,
& retributioné peccatorũ videbis.Qm̃ tu es
Matt. 4. Luc. 4. domine ſpes mea.§Ecce venit ad illud,qua-
re nõ cadat a ruina & dęmonio meridiano.
Qm̃ tu es domine ſpes mea,Altiſsimũ poſui
ſti refugium tuũ)Quid eſt hoc quod in alto
eſt refugium tuũ?Multi.n.ſic ſibi faciunt re-
fugiũ Dei,quo fugiant a tẽporalib. æſtibus.
B In alto eſt enim refugiũ Dei,valde in occul
to eſt quo fugias ab ira ventura. Intus altiſsi
mũ poſuiſti refugium tuũ.Nõ accedat ad te
malũ,& flagellũ non appropinquabit taber
naculo tuo.Qm̃ angelis ſuis mãdauit de te,
vt cuſtodiant te in oĩbus viis tuis . In mani-
bus tollent te,ne qñ offendas ad lapidẽ pe-
dẽ tuum.]Iſta ſunt verba quę dixit diabo-
lus domino Ieſu Chriſto quãdo illum tenta
uit.Sed quia diligentius conſideranda ſunt,
ne vos fatigemus,differamus in craſtinum ,
quia & caſtrino ſi dominus voluerit , in de
vobis erit ſermo,ut ab iſto loco pſalmi rur
ſus incipiamus propter tædium veſtrum,ne
cum volumus finire res obſcuras,præcipite
mus,& nõ perueniat ad intelligentiã veſtrã.

Concio ſecunda de ſecunda par-
te eiuſdem Pſalmi.

SIcut non dubito meminiſſe charitatẽ ve-
ſtrã q̃ heſterno die ſermoni affuiſtis,pſal
mũ quẽ cæperamus exponere ne ad termi-
nũ perueniret,anguſtia tẽporis impediuit,
C dilata eſt pars eius in hodiernũ diem : hoc
q̃ heri affuiſtis recordamini,q̃ non affuiſtis
agnoſcite . Propterea fecimus ipſam lectio
Matt. 5. nẽ Euangelii recitari vbi dominus tentatus
eſt per ea uerba pſalmi quæ hic audiſtis . Iõ
tentatus eſt Chr̃s,ne vincat̃ a tẽtatore Chri-
ſtianus . Ille quippe magiſter in omnibus
tentari voluit,quia tentamur:ſicut mori uo
luit,quia morimur, ſicut reſurgere uoluit ,
quia reſurrecturi ſumus.Illa enim q̃ oſten-
dit in homine qui factus eſt pp nos homo
cum eſſet Deus per quem facti ſumus, pro-
pter nos oſtẽdit, Et ſępe commendauimus
charitati veſtræ,quod nos ſæpe iterare non
piget,ut quia forte multi veſtrũ legere non
pñt,quia nõ eis vacat legere,aut literas nõ
norunt,ſaltẽ aſsidue audiendo non obliui-
ſcantur ſalubrẽ fidẽſuã.Certe eã repetendo
quibuſdã moleſti videamur,dũ tamẽ quoſ-
dã ædificemus.Nouimus.n.multos eẽ & me
moria p̃ualẽtes , & lectionis diuinæ ſtudio
ſos,q̃ ea q̃ dicturi ſumus nouerũt , & forte
nos ea volumus dicere q̃ non nouerunt.Sed
ſi celeriores ſunt,intueantur,quia cũ tardio
ribus ambulant viã. Qñ autẽ duo comites
vnã viã ambulant,quorũ eſt unus celerior a
ter tardior in poteſtate celerioris eſt vt cũ i
lo ambulet tardior, non in poteſtate tardio
ris,q̃a ſi uelit celerior tm̃ facere quantum
põt,tardior illũ non ſequit̃. Opus eſt ergo
ut celerior refrenet celeritatẽ ſuã,& nõ reli
quat comitẽ tardiorẽ.Hoc eſt ergo quod d
xi me ſæpe dixiſſe,& nũc iterum dico, ſicu
dicit Apoſtolus,Eadẽ ſcribere vobis mih
q̃dẽ non pigrum,vobis autẽ tutũ.Dñs aut
noſter Ieſus Chriſtus,tanquam totus perfe
ctus vir & caput & corpus,caput in illo ho
mine agnoſcimus,q̃ natus eſt de Maria uir
gine,paſſus ſub Pontio Pilato,ſepultus, re
ſurrexit,aſcendit in cœlũ , ſedet ad dexter
patris,inde illum expectamus iudicem vi
uorũ atq; mortuorũ, hoc eſt, caput Eccle
ſiæ.Corpus huius capitis Eccleſia eſt , non
q̃ hoc loco eſt,ſed quę hoc loco & per to
tum orbem terrarũ,nec illa quę hoc tẽpo
re,ſed ab ipſo Abel ad uſque ad eos q̃ naſc
turi ſunt vſq; ad finẽ,& credituri in Chri
ſtum,totus populus ſanctorum,ad vnam c
uitatem pertinentium , q̃ ciuitas corpus e
Chriſti, cui caput eſt Chriſtus.Ibi sũt & a
geli ciues noſtri,ſed q̃a nos peregrinamur
laboramus:illi aũt in ciuitate expectãt adu
tũ noſtrũ.Et hæ de illa ciuitate vñ peregri
namur,literę nobis venerunt,ipſę ſunt ſcri
pturę q̃ nos hortantur vt bñ viuamus.Qui
dicam ueniſſe literas?Ipſe rex deſcendit &
factus eſt nobis via in peregrinatione, ut in
illo ambulantes,nec erremus , nec deficia
mus,nec ĩ latrocinãtes incidamus,nec ĩ la
queos irruamus,q̃ ponũtur iuxta viã.Talem
ergo ſcimus Chr̃m totũ atq; uniuerſum ſi
mul cum Eccleſia, ipſum autẽ ſolũ natum
de virgine caput Eccleſię,mediatorem ſci
licet inter Deũ & homines Chriſtũ Ieſum,
ad hoc mediator eſt,ut eos qui receſſerũt
per ſe reconciliet , medius enim non eſt
niſi inter duos . Receſſeramus a maieſta

te Dei,& peccato noſtro offenderemus eũ,
miſſus eſt filius mediator,q̃ ſanguine ſuo ſol
ueret peccata noſtra, q̃bus ſeparabamur a
Deo,& interpoſitus redderet nos ei, & re-
cõciliaret,a quo auerſi in peccatis noſtris &
delictis tenebamur. Ipſe eſt caput noſtrũ, ip
ſe eſt Deus æqualis patri,verbũ Dei p̃ q̃ fa
cta sũt oia,ſed Deus vt crearet,hõ vt recrea
ret,Deus vt faceret,hõ vt reficeret, hũc in-
tuẽtes,ſic audiamus pſalmũ,intendat chari-
tas vr̃a diſciplina eſt iſta & doctrina ſcholæ
huius,q̃ vobis valeat nõ ad vnũ pſalmũ in-
telligendũ,ſed ad multos ſi teneatis hãc re-
gulã. Aliq̃ñ pſalmus non ſolum pſalmus,
ſed & oĩs prophetia,aliquando ſic loquitur
de Chr̃o vt caput ſolũ cõmendet, & aliq̃ñ a
capite it ad corpus,ideſt,ad Eccleſiã,& non
videt̃ mutaſſe perſonam: quia non ſeparat̃
caput a corpore,ſed tanquam de vno loqui
tur,videat enim charitas veſtra quod dico.
Manifeſtus eſt certe Pſalmus omnibus, vbi
de paſsione domini dicitur, Foderunt ma-
nus meas & pedes meos, dinumerauerunt
omnia oſſa mea:diuiſerunt ſibi veſtimenta
mea,& ſuper veſtem meam miſerunt ſorté.
Hoc & Iudæi quando audiunt erubeſcunt.
Euidentiſsime enim prophetia de paſsione
domini noſtri Ieſu Chriſti prolata eſt. Deli-
cta auté non habebat dñs noſter Ieſus Chri
ſtus,& tñ in capite ipſius pſalmi dicit, Deus
Deus meus,vt quid me dereliquiſti, longe
a ſalute mea verba delictorum meorũ. Vide
tis ergo quid dicat̃ ex perſona capitis,quid
ex perſona corporis, Delicta ad nos perti-
nẽt,paſsio pro nobis ad caput pertinet: ſed
propter paſsionem illius pro nobis, & q̃d
ad nos p̃tinet delictorum debitũ ſoluit. Sic
& ĩ iſto pſalmo iã iſtos verſus heſterna die
tractauimus,& breuiter illos cõmemorem⁹.

Cõmemoratio verſuum prius tractatorum
cum expoſitione ſequentium.

QVi habitat in adiutorio altiſsimi, in p̃
tectione Dei cœli cõmorabit̃.] Hoc
cõmendauimus charitati veſtræ in iſtis uer
ſibus,ne quiſquã in ſe ſpẽ ponat,ſed totã ſpẽ
ſuã in illo ponat,in quo ſunt vires noſtræ,
Ex adiutorio enim eius vincimus, non ex
noſtra p̃ſumptione. Protegit ergo nos De⁹
cœli,ſi dicamus dño q̃ ſequitur, Dicet dñs
ſuſceptor meus es tu,& refugiũ meũ, Deus
meus ſperabo in eum. Q̃m ipſe eruet me de
muſcipula uenantiũ,& a verbo aſpero.) Di
ximus q̃a multi timẽtes verbũ aſperũ inci-
dunt in muſcipulã venantiũ. Inſultatur ho-
mini q̃a Chriſtianus eſt, pœnitet illum q̃a
Chr̃ianus factus eſt,& ab aſpero verbo inci
dit in muſcipulã diaboli. Inſultatur etiã ho
mini qui inter multos Chriſtianos melius
viuit,& timẽs aſpera verba inſultatorũ, in-
cidit in laqueos diaboli, vt nõ ſit triticũ in
area,ſed paleã ſequatur. Qui autẽ in domino H
ſperat,eruitur a muſcipula venãtiũ & a ver
bo aſpero. Q̃uo autem te p̃tegit Deus? Inter
ſcapulas ſuas obũbrabit tibi:] Ideſt,ante pe
ctus ſuum te ponet,vt alis ſuis te p̃tegat, ſi
mõ agnoſcas infirmitatẽ tuã,ut quaſi pullus
infirmus fugias ſub alas matris ne a miluo
rapiaris. Milui ſunt.n.terrenæ p̃tãtes, diabo
lus & angeli eius rapere volũt infirmitatem *Ephe. 2.*
nr̃am. Fugiamus ſub alas matris ſapiẽtię,q̃a
& ipſa ſapientia infirmata eſt p̃p nos, quia
verbum caro factum eſt. Sicut infirmat̃ gal
lina cũ pullis ſuis vt p̃tegat eos alis ſuis: ſic *Ioan. 1.*
dominus nr̃ Ieſus Chriſtus q̃ cum in for-
ma Dei eſſet,nõ rapinã arbitratus eſt eſſe ſe *Mat 23.*
æqualẽ Deo,vt infirmaret̃ nobiſcũ, & alis *Phili. 2.*
ſuis protegeret nos,ſemetipſum exinaniuit
formã ſerui accipiẽs,in ſimilitudinẽ homi-
num factus,& habitu inuentus vt hõ. Et ſub
alis eius ſperabis. Scuto circundabit te veri-
tas eius non timebis a timore nocturno,)
Tentationes ignorantiæ timor nocturnus,
peccati ſcientiæ ſagitta volãs per diem. In
nocte enim ignorantia intelligitur, in die
manifeſtatio. Sunt qui ignorantes peccant,
ſunt qui ſcientes peccant, qui ignorantes
peccant,a timore nocturno ſupplantantur,
qui ſcientes peccant, a ſagitta volante per
diem percuſsi ſunt. Hæc autem cum in gra-
uioribus perſecutionibus fiunt quouſque p̃ I
ueniatur tanquam ad meridiem, quicunq;
illo calore ceciderit, tanquam a dæmonio
meridiano cadet. Et multi a calore iſto ceci
derunt,ſicut iam heſterno die expoſuimus
charitati veſtrę,quia feruente perſecutione
dictum eſt,torqueantur Chriſtiani, donec
negent q̃ Chriſtiani ſunt, cum antea ſole-
rent confeſsi percuti,ad hoc poſtea torque
bant̃ ut negarent. Et cum omnis reus tandiu
torqueatur quandiu neget, Chriſtianorum

confesſio torquebatur, negatio dimittebat.
Erat ergo tunc magnus æſtus perſequentiũ.
Quicunque in illa tentatione ceciderunt, tã
quam a dæmonio meridiano ceciderunt. Et
quanti ceciderunt? Multi q ſe ſperabant ſeſ-
ſuros cũ dño & iudicaturos, illi a altere ce-
ciderunt. Item multi qui ſe ſperabãt ad dex-
Mat.25. teram futuros, in plebe ſancta ſtipendiaria
tanquam prouinciales, qui annonam militi
bus præbent, quibus dici habet, Eſuriui n.
K & dediſtis mihi manducare: ad dexteram
enim erunt multi, & de ipſa ſpe ceciderũt;
& plures inde, quia plures ibi. Pauciores.n.
qui cũ dño iudicabunt, & plures qui ſtabũt
ante illum, ſed nõ vna conditio eorum, alij
ad ſiniſtram, alij ad dexteram, alij ut regnẽt,
alij vt puniãtur: alij vt audiant, Venite bene
dicti patris mei percipite regnum: alij vt au
diant. Ite in ignẽ æternũ, qui paratus eſt dia-
bolo & angelis eius. Ergo, A ruina & dæmo-
nio meridiano: Cadent mille a latere tuo, &
dena milia à dextris tuis, ad te aũt nõ appro
pinquabũt.] Quid? Dœmonium meridianũ
te non deiicit. Quid mirum ſi caput nõ deii
cit? Sed nondeiicit, & illos qui ſic hærent
capiti, quomõ ait Apoſtolus, Nouit dñs qui
ſunt eius. Sunt enim quidam ita prędiſtina-
ti, vt nouerit dominus qui pertineãt ad cor
2.Ti.2. pus ipſius. Cum ergo ad hos non accedet il
la tentatio vt deiiciat eos, iſti intelliguntur
in eo, quod ſcriptum eſt, Ad te autem non
appropinquabit, Sed ne illi peccatores, qui
bus tanta licuit exercere in Chriſtianos, at-
tendantur a quibusdam infirmis, & dicatur.
L Ecce quid noluit Deus vt tantum impijs &
ſceleratis liceat in ſeruos Dei: modicum cõ
ſidera oculis tuis oculis adei, & videbis re-
tributionem peccatorum in finem, quibus
modo tanta permittuntur vt exercearis; hoc
enim ſequitur, Veruntamen oculis tuis cõ-
ſiderabis, & retributionẽ peccatorum vide-
bis. Qm̃ tu es dñe ſpes mea, altisſimũ poſui
ſti refugiũ tuum. Non accedent ad te mala.]
Domino dicit, Quoniã tu es domine ſpes
mea, altisſimum poſuiſti refugiũ tuum, non
accedent ad te mala. Et flagellũ non appro
pinquabit tabernaculo tuo.] Et deinde ver-
ba, q̃ audiſtis iam dicta a diabolo. Quoniã
angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant
te in omnibus vijs tuis, In manibus tollent
te, ne quando offendas ad lapidem pedem
tuum.) Cui hoc dicit? cui illud dixit: quoniã
tu es domine ſpes mea. Iam puto non eſſe
exponendum Chriſtianis quis ſit dominus.
Si Deum patrem intelligunt: quomodo il-
lum tollent angeli in manibus, ne offendat
ad lapidem pedem ſuum? Videtis ergo quia
& Chriſtus dominus dũ loqueretur de cor
pore, ſubito cœpit loq de capite: caput no-
ſtrum appellatum eſt modo cũ diceretur,
quoniam tu es domine ſpes mea, altiſſimũ
poſuiſti refugium tuum. Ideo poſuiſti altiſ
ſimum refugium tuum, quoniam tu es do-
mine ſpes mea. Quid ſibi hoc vult? Attendat
charitas veſtra, quoniam tu es domine ſpes
mea, altisſimum poſuiſti refugium tuum, iã
non eſt mirandum, propterea enim ſequi-
tur, Non accedent ad te mala, quia altisſi-
mum poſuiſti refugium tuum: Et flagel-
lum non appropinquabit tabernaculo tuo,
quoniam altisſimum poſuiſti refugium
tuum. Non autem legimus in Euangelio,
quia alicubi angeli portauerunt dominũ,
ne offenderet ad lapidem, & tamen intelli-
gimus. Hinc enim, iam facta ſunt & non
ſine cauſa prophetata ſunt, niſi quia futu-
ra erant, & non poſſumus dicere, Poſtea
venturus eſt Chriſtus, vt non offendat ad la
pidem pedem ſuum: Iudicaturus enim ve-
niet. Vbi ergo completum eſt? Intendat cha-
ritas veſtra: primo hos verſus audite. Quo-
niam tu es domine ſpes mea, altisſimum
poſuiſti refugium tuum. Genus humanum
mori hominem nouerat, reſurgere non no-
uerat, ideo quid timeret habebat, quod
ſperaret non habebat. Vt ergo ille qui pro-
pter diſciplinam fecit timorem mortis, pro
pter præmium futurę vitæ æternæ daret
ſpem reſurrectionis, prior reſurrexit domi
nus noſter Ieſus Chriſtus: mortuus eſt poſt
multos, reſurrexit ante omnes. Hoc paſſus
eſt moriendo, quod iam multi paſſi erant:
hoc iam fecit reſurgendo, quod nullus an-
te illum. Quando enim hoc accipiet Eccle-
ſia niſi in fine? Pręceſſit in capite quod mẽ-
bra ſperent: nouit enim charitas veſtra quo
modo inter ſe dicant. Dicat ergo Eccleſia
domino ſuo Ieſu Chriſto, dicat corpus ca-
piti ſuo quoniam tu es domine ſpes mea, al
tisſimum poſuiſti refugium tuũ, ideſt, ideo
reſurrexiſti à mortuis & in cœlum aſcendi
ſti, vt altum poneres refugium tuum, aſcen-
dens

dens vt fieres spes mea, qui in terra despera
bam, & me resurrecturum esse non crede-
bam: modo iam credo, quia ascendit in cœ
lum caput meum, quò caput præcessit &
membra secutura sunt. Puto iam manifestũ
esse quod dictũ est, q̄m tu es dñe spes mea,
altissimum posuisti refugium tuũ. Hoc pla-
nius dixerim, Vt ergo haberem spem resur
rectionis quam nō habebam, ideo prior re-
surrexisti, vt quò præcessisti, illuc me secu-
turum sperarem. Vox enim est Ecclesiæ ad
dñm suũ, vox est corporis ad caput suũ. No-
li ergo mirari, Non accedent ad te mala, &
flagellum non appropinquabit tabernacu-
lo tuo. Tabernaculum Dei, caro est. In car-
ne inhabitauit verbum, & caro factum est
tabernaculũ Deo. In ipso tabernaculo im-
perator militauit pro nobis, in ipso taberna
culo ab hoste tẽtatus est, ne miles deficeret.
Et quia ipsam carnem ostendit oculis nr̃is,
quia oculi nostri ista luce gaudent, & visibi
li lumine isto delectantur, q̄a in manifesta-
tione posuit carnem suã, ut oẽs viderent, iō
psalmus dicit, In sole posuit tabernaculum
suũ. Quid est in sole? In aperto, in manife-
sto, in luce terrena, idest, in luce quæ terras
de cęlo perfundit, ibi posuit tabernaculum
suum. Sed q̃uo ibi poneret tabernaculũ suũ,
si non tanquam sponsus procederet de tha-
lamo suo? Hoc enim sequitur, In sole posuit
tabernaculum suum. Et quasi diceretur ei,
q̃uo? & ipse inquit, Tanquam sponsus proce
dens de thalamo suo, exultauit vt gigas ad
currendam viam. Quod est tabernaculũ? Ip-
sa est sponsa: verbum sponsus, caro sponsa,
& thalamus vterus virginis: & quod dicit
Apostolus, Et erunt duo in carne vna. Sacra
mentũ hoc magnũ est, ego aũt dico in Chri
sto & in Ecclesia, & quid ipse dñs in Euan-
gelio, Igitur iam non sunt duo, sed vna ca-
ro. Ex duobus vnũ, ex verbo & carne vnus
hõ, vnus Deus. Hoc aũt tabernaculum eius
sensit flagella in terra manifestũ est, quia fla-
gellatus est dominus. Nunquid in cœlo sen
sit flagella? Nequaquam. Quare? Quia altissi-
mum posuit refugium suum, vt esset spes no
stra, & non ad eum accedant mala, nec fla-
gellum propinquabit tabernaculo eius. Lõ-
ge est super oẽs cœlos, sed pedes habet in
terra. Caput in cœlo est, corpus in terra.
Cum autem pedes ipsius flagellarentur &
calcarentur à Saulo, clamauit caput. Saule *Act. 9.*
Saule, quid me persequeris? Ecce nemo ca-
put persequitur, & ecce caput in cęlo: quia
Christus resurgens à mortuis, iam nō mori- *Rom. 5.*
tur & mors illi vltrà non dominabitur, non
accedent ad te mala, & flagellum nō appro
pinquabit tabernaculo tuo. Sed ne putem⁹,
quia separatum est caput a corpore, discre
tum est enim locis, sed iunctum est affectu,
ipsa affectus coniunctio clamauit de cœlo: D
Saule Saule, quid me p̄sequeris? Prostrauit
enim eum voce obiurgante, & leuauit dex-
tera miserante. Qui corpus Christi perseq̄-
batur, factus est membrũ Christi, vt q̄d fa-
ciebat ipse ibi pateretur. Quid ergo ibi fra-
tres, de capite nostro quid dictũ est? Q̄m tu
es dñe spes mea, altissimum posuisti refugiũ
tuum. Non accedent ad te mala, & flagellũ
non appropinquabit tabernaculo tuo: dicta
sunt hæc, q̄m angelis suis mandauit de te, vt *Matt. 4.*
custodiant te in omnibus vijs tuis. Audistis
modo cum Euãgelium recitaretur, attendi-
te, Baptizatus est dominus, ieiunauit. Quare
baptizatus? Vt non aspernaremur baptizari: *Matt. 3.*
nam cum ipse Ioannes diceret domino, tu
ad me venis baptiptizari, ego à te debeo ba-
ptizari: & dominus, Sine mõ, sic enim opor
tet nos implere oẽm iustitiam. Voluit im-
pleri humilitatem, vt ablueretur qui sordes
non habebat. Vt quid hoc? Propter superbiã
futurorum. Existit enim aliquis catechume-
nus, qui forte doctrina & moribus vincit
multos fideles, attendit iam baptizatos mul
tos imperitos, & multos non sic viuentes
q̃uo ipse viuit, non in tanta continentia, nō
in tanta castitate: iam ille nec vxorem quæ-
rit, & videt aliq̄n fidelem si non fornicantẽ,
tñ vxore intemperantius vtentem, põt erige E
re ceruicem superbiæ & dicere, Quid mihi
iam opus est baptizari, ut hoc acipiã quod
iste habet, quẽ iam & vita & doctrina pręce-
do? Huic dñs, Quid pręcessisti? Quantum
pręcessisti? Tm̃ ne quantum ego te? Non est
seruus super dñm suum, neque discipulus *Matt. 4.*
super magistrum suum: sufficit seruo ut sit
sicut dominus eius, & discipulo vt sit sicut
magister eius. Noli extolli, ut non quæ-
ras baptismum. Baptismum quæres domi-
ni, ego serui quęsiui. Baptizatus est ergo do
minus, & post baptismum tentatus est, ieiu
nauit quadraginta diebus in mysterio, quod

ſæpe vobis cõmemoraui. Non omnia vno
tpe dici poſſunt, ne occupent neceſſaria tẽ-
pora. Poſt quadraginta dies eſuriuit: qui po
terat & nunq̃ eſurire. Sed qũo tẽtaretur? Aut
ſi ille non vinceret tentatorẽ, qũo diſceres
Matt. 4. tu cum tentatore pugnare? Eſuriuit, et tenta
tus audiuit, Dic lapidibus iſtis ut panes, fiãt
ſi filius Dei es. Quid magnum erat domino
Ieſu Chriſto de lapidibus panem facere, q
de quinque panibus tot milia ſatiauit? De ni
F hilo fecit panem, Tanta.n. fuerat multitudo
eſcæ, q̃ ſaturaret tot milia: Vnde proceſſit?
Forte, panis. Fontes* panes erant in manibus dñi: nõ eſt
mirum, nam ipſe fecit de quinque panibus
multos panes vnde ſaturaret tot milia, qui
Mat. 14. facit quotidie in terra de paucis granis meſ-
ſes ingentes. Ipſa.n. ſunt miracula domini,
ſed aſſiduitate viluerunt. Quid ergo fratres?
Impoſſibile erat dño de lapidibus panes fa-
cere? Homines fecit de lapidibus, dicente ip
Matt. 3. ſo Ioanne Baptiſta, Potens eſt Deus de lapi-
dibus iſtis ſuſcitare filios Abrahę, Quare er
go non fecit? Vt te doceret reſpondere tenta
tori, vt ſi forte in aliqua anguſtia poſitus fue
ris, & ſuggeſſerit tibi tentator, ſi Chriſtianus
Forte Nõ eſſes & ad Chriſtum pertineres,* & deſere
ret te modo ut non miſiſſet tibi auxilium.
Et forte adhuc medicus ſecat, & ideo deſe-
rit: ſed non deſerit. Quomodo Paulum ip-
ſum ideo non exaudiuit. Nam dicit Paulus
non ſe exauditum de ſtimulo carnis ſuę an-
2. Co. 12. gelo ſatanę, a quo colaphizari ſe dixit: Pro-
pter quod dominum ter rogaui vt auferret
eum a me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia
mea, nam virtus in infirmitate perficitur,
Tãquam medico diceretur poſito forte epi
G themate, moleſtũ eſt mihi hoc emplaſtrũ,
rogo te tolle illud: & medicus, Non opus
eſt, diu ibi ſit, nõ.n. aliter ſanari poterit. Ae-
grotum non exaudiuit medicus ad uolunta
tem, quia exaudiuit ad ſalutẽ. Ideoq; fortes
eſtote fratres, & qñ aliqua inopia tentamini
v. R. 17. Deo flagellante & erudiente vos, quibus &
Pſal. 56. parat & ſeruat æternam hęreditatem, nõ vo
bis ſuggerat diabolus. Si iuſtus eſſes, nõne ti
bi per coruũ mitteret panẽ, qũo miſit Hę-
lię? Vbi eſt qđ legiſti, Nunquã vidi iuſtũ de-
relictũ nec ſemen eius quærens panẽ? Tu rñ-
de diabolo, verum dicit ſcriptura, nunquã
vidi iuſtum derelictũ, nec ſemen eius quæ-
rens panem: habeo enim panẽ meum, quẽ
tu non noſti. Quem panem? Audi dñm, Nõ
in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Matt.
Dei. Putas ne verbum Dei non ſit panis? Si
non eſſet panis, non diceret verbum Dei p
quod facta ſunt oĩa, Ego ſum panis viuus q Ioan.
de cœlo deſcendi. Didiciſti ergo quid re-
ſpõdeas tentatori in anguſtia ſanus. Quid ſi
te ſic tentat vt dicat tibi, ſi chriſtianus eſſes,
faceres miracula qũo fecerunt multi chri-
ſtiani? Tu iam ſuggeſtione mala deceptus,
tentares dñm Deum tuum, & diceres domi
no Deo noſtro, ſi chriſtianus ſum, & ſum
ante oculos tuos, & in aliquo numero tuo-
rum me computas, faciam & ego aliquid, I
qualia multa fecerunt ſancti tui, tẽtaſti Deũ
quaſi non ſis chriſtianus ſi hoc facias. Multi
talia deſiderantes ceciderunt: Nam Simon Act.
ille magus talia deſiderauit ab apoſtolis qui
ſpiritum ſanctum per pecuniam voluit cõ-
parare. Amauit potentiam miraculorum, &
non amauit imitationem humilitatis. Ideo
quidam diſcipulus, vel quidam de turba, cũ
vellet ſequi dominum: attendens miracula
quę faciebat, vidit illum dominus ſuperbũ
non quærere viam humilitatis, ſed typhum
potentiæ, & ait, Vulpes foueas habẽt, & vo
lucres cœli nidos, filius autem hominis nõ
habet vbi caput reclinet. Vulpes ĩ te foueas Matt.
habent, volucres cœli in te nidos habent.
Vulpes dolus eſt, volucres cęli ſuperbia eſt.
Sicut enim volucres alta petũt, ſic ſuperbi:
& vt vulpes cauernas doloſas, ita oẽs inſidia
tores. Quid ergo rñdit dñs? Poteſt in te habi
tare ſuperbia & dolus, Chriſtus non hẽt vbi
in te habitet, vbi reclinet caput ſuum: quia
reclinatio capitis, humilitas Chriſti eſt: ni-
ſi reclinaret caput non iuſtificareris. Talia
deſiderantes & diſcipuli, & volentes iam ap
petere ſedem regni antequam viam humili
tatis caperent, quando illi ſuggeſtum eſt à
matre diſcipulorum, Dic vt unus ſedeat ad
dexteram, & alius ad ſiniſtram tuam, poten
tiam quærebant, ſed per paſſionem humili-
tatis venitur ad potentiam regni: ait domi-
nus, Poteſtis bibere calicem quem ego bi-
biturus ſum? Quid cogitatis altitudinem re
gni, & non imitamini humilitatem meam?
Ergo quid ſi ſic te tentet, fac miracula? Ne tu
tentes Deum, quid debes reſpondere? Quod
rñdit dñs: ait illi diabolꝰ, Mitte te deorſum,
qa ſcriptũ eſt, Angelis ſuis mandauit de te, M. 4.
vt in

vt in manibus tollāt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Si te miseris, angeli te suscipient. Et posset quidem fieri fratres, vt si se misisset dominus, obsequia angelorum susciperent carnem domini: sed quid illi ait? Iterum scriptum est, Non tentabis dñm Deum tuum, Hominem me putas. Ad hoc enim accessit diabolus vt tentaret vtrum filius Dei esset: Ipse videbat carnem, sed maiestas in operibus apparebat: angeli testimonium dixerunt, ille videbat mortalē vt tentaret, vt Christo tētato doceretur christianus. Quid ergo scriptum est? Non tentabis dominum Deum tuum. Itaque nō tentemus dominum vt dicamus, si ad te ptinemus, miracula faciamus. Redeamus ergo propter verba Psalmi. Angelis suis, inquit, mandauit de te, vt custodiant te in oībus vijs tuis. In manibus tollent te, ne quando offendas ad lapidem tuum. Sublatus est Chrs in manibus angelorum quādo assumptus est in celū, nō qa si nō portarent angeli ruiturus erat, sed qa obsequebanē regi: nec forte dicatis, meliores sūt q portabant q̄ ille qui portabaē. Ergo meliora sunt iumenta quā homines? Sed qa infirmitatē hominum portant iumenta. Nec hoc debemus dicere, etenim iumenta si se subtrabāt, cadunt qui sedent. Sed qūo debemus dicere? Nā de Deo dictū est, Cœlū mihi sedes est. Quia ergo cœlū portat, & Deus sedet, ideo melius est cœlum? Sic ergo & de obsequio angelorum in hoc psalmo intelligere potuerimus: nam non ad infirmitatem domini ptinet, sed ad illius honorificentiā, ad illorum seruitutē. Resurrexit autem dñs noster Iesus Christus. Propter quid? Apostolū audite: Mortuus est pp delicta nr̄a, & resurrexit propter iustificationem nostram. Item de spiritu sancto euangelium, Spiritus quidē, inquit, nondū erat datus, quia Iesus nondū erat clarificatus. Quę est clarificatio Iesu? Resurrexit & ascēdit in cœlū. A Deo clarificatus ascensione in cœlū, misit spiritū suū sāctus die pētecostes. In lege aūt ī libro Moysi Exodo, a die agni occisi & manducati quinquaginta dies numerātur, & data est lex in tabulis lapideis scripta digito Dei. Quid sit digitus Dei Euangeliū nobis exponit. qa digitus Dei spiritus sanctus est. Qūo probamus? Dominus respōdens eis qui illū dicebant in nomine Beelzebub eiicere dæmonia ait, Si ego in spiritu Dei eiicio dæmonia. *Luc. 11. Mat. 12.* Alius euangelista cū hoc narraret, Si ego, inqt, in digito Dei eiicio dæmonia. Qđ ergo positū est in vno aperte positū est in altero obscure. Nesciebas quid sit digitus Dei, exponit alius euangelista, dicens eum esse spiritū Dei. Digito ergo Dei spripta lex data est die qnquagesimo ab occisione agni & spiritus sanctus venit die quinquagesimo *Acto. 2.* a passione domini nostri Iesu Christi. Occisus est agnus, factum est pascha, impleti sūt quinquaginta dies, data est lex: sed data est illa lex ad timorem, nō ad amorē: vt autē timor conuerteretur in amorē, *Exod 12. & 10.* occisus est iustus iā in veritate cuius typus erat ille agnus *M* quē occidebant Iudæi. Resurrexit, & a die paschæ dñi sicut a die paschę agni occisi numerant quinquaginta dies, & venit spiritus sanctus iā in plenitudine amoris, nō in pœna timoris. Quare hoc dixi? Ad hoc ergo resurrexit dñs & glorificatus est, vt mitteret spiritum sanctum: Et dixerā iam dudum, qa caput in cœlo est, pedes in terra. Si caput in cœlo pedes in terra, quid est pedes dñi in *Acto. 2.* terra, nisi sancti domini in terra? Qui sunt pedes domini? Apostoli missi per totū orbē terrarum. Qui sunt pedes domini? Omnes euangelistę in quibus peragrat dominus vniuersas gentes. Metuendum erat ne euangelistæ offenderent in lapidem. Illo enim in cœlo posito capite, pedes qui in terra laborāt possent offendere in lapidem. In quem lapidem? In legē in tabulis lapideis datam. Ne ergo legis rei fierent, non accepta gratia, & *Exod. 4.* in lege rei tenerentur: ipsa est enim offensio reatus quos lex tenebat reos, absoluit dominus, vt iam in legē nō offenderēt. Ne pedes huius capitis incurrerent in legis reatum missus est spiritus sanctus, vt amorem faceret, & solueret a timore. Timor legem non implebat, amor impleuit. Timuerunt homines & non impleuerūt, amauerunt & impleuerunt. *A* Quomodo timuerunt & non impleuerunt, amauerunt & impleuerunt? Timebant homines, & rapiebant res alienas: amauerunt, & donauerunt suas. Ergo nō est mirandum, quia ideo in manibus angelorū assumptus est dominus in cœlum, ne offenderet ad lapidem pes eius, ne illi qui in terra laborabāt in corpore eius, peragrātes totum orbem terrarum fierent rei legis, subtraxit

traxit ab eis timorem, & impleuit eos amo
Mat. 27. re. Timore Petrus ter negauit, nondũ enim
acceperat spiritum sanctũ. Accepto postea
Acto. 5. spiritu sancto, cũ fiducia cœpit prædicare.
Qui ad vocẽ ancillæ ter negauit, accepto
spũ sancto inter flagella principiũ cõfessus
est quẽ negauerat. Non mirum, quia dñs ip-
sum trinum timorẽ trino amore dissoluit.
Ioan. 21. Resurgẽs.n.a mortuis ait Petro, Petre amas
me? Non dixit timens me. Nam si adhuc ti-
meret, offenderet ad lapidem pedem suum,
Amas me, inquit. Et ille, Amo. Sufficiebat
semel. Forte mihi Sufficeret, qui cor nõ ui
B deo: quãto magis sufficeret dño, q videbat,
qbus medullis viscerũ suorũ diceba: Petrus
amo? Non sufficit domino respondere se-
mel: interrogat iterum, & ille respondet,
amo. Interrogauit tertio, & iam tædio affe-
ctus Petrus, quasi dubitaret dñs nr̃ de amo-
re ipsius, Dñe tu, inquit, scis omnia, tu scis
qa amo te Sed dñs cũ illo sic egit, & tanquã
diceret, Ter me negasti, timendo, ter me cõ
fitere amando. Isto amore & ista charitate
Acto. 2. repleuit discipulos suos Quare? Quia altissi
mum posuit refugium suũ, qa clarificatus
misit spiritũ sanctũ. Soluit credentes a rea-
tu legis, ne in lapidẽ offenderent pedes eius.
Iam cætera manifesta sunt fratres, quia sępe
tractata sunt. Super aspidem & basiliscũ am
bulabis, & conculcabis leonẽ & draconẽ.]
Quid sit serpens nostis, qũo super illum cal
cet Ecclesia quæ non vincitur, quia cauet
astutias ipsius. Quemadmodũ autem sit leo
& draco, puto & hoc nosse charitatem ve-
stram. Leo sęuit aperte, draco occulte insi-
diatur. Vtrãque vim & potestatem habet dia
bolus: quando martyres occidebantur, leo
erat sęuiens: quando hæretici insidianẽ, dra
C co est surrepens. Vicisti leonẽ, vince & dra
conem: non te fregit leo, nõ te decipiat dra
1. Pet. 5. co. Probemus quia leo erat quando aperte
sęuiebat. Exhortãs martyres Petrus ait, Ne-
scitis quia aduersarius vester diabolus tan-
quã leo rugiens circumit quęrens quẽ de-
uoret? Apte sæuiens leo quærebat quẽ deuo
raret. Draco qũo insidiatur? Per hęreticos.
Tales timens Paulus ne ab illis corrumpere
tur Ecclesia a virginitate fidei, quam gesta-
1. Co. 11 bat in corde, ait, Desponsaui enim vos vni
viro virginem castam exhibere Christo: &
timeo ne sicut serpens Euam seduxit astu-
tia sua, ita & mentes vestræ corrumpantur
a castitate quæ est in Christo. Virginitat
corporis paucæ fœminę habent in Eccle
sia, sed virginitatẽ cordis omnes fideles ha
bent. In ipsa fide virginitatem cordis time
bat corrumpi a diabolo, quam qui perdid
rint, sine causa sunt virgines corpore. Cor
rupta corde qd seruat in corpore? Ideo mu
lier catholica pręcedit virginem hæreticã
Illa enim non est virgo in corpore, ista mu
lier facta est in corde, & mulier nõ a mari
to Deo, sed a serpente. Quid autem Eccle
sia? Super aspidem & basiliscũ ambulabis D
Rex est serpentiũ basiliscus sicut & diabo
lus rex est dęmoniorũ. Et conculcabis leo
nem & draconem. Iam verba Dei ad Eccle
siam. Quoniã in me sperauit, eruam eum
Non solũ ergo caput est, qđ modo sedet in
cœlo, quia altissimum posuit refugiũ suũ
ad quod non accedunt mala, & flagellum
nõ appropinquabit tebernaculo eius: sed
& nos qui laboramus in terra, & adhuc in
tẽtationibus viuimus, quorũ gressus timent
ne in laqueos incidant, audiamus vocẽ dñi
Dei nostri consolantis nos & dicentis no-
bis, Quoniã in me sperauit, eruam eũ, Pro-
tegam eam quoniã cognouit nomẽ meum.
Inuocauit me & ego exaudiam eum, cum
ipso sum in tribulatione.] Noli timere quan
do tribularis, ne quasi non sit tecũ Deus, Fi-
des sit tecum, & tecum est Deus in tribula-
tione. Fluctus sunt maris, turbaris in naui-
gio, quia dormit Chr̃s. Dormiebat in naui
Chr̃s, perierũt hoĩes. Si fides tua dormit in
corde tuo, tanq̃ in naui tua dormit Chr̃s, qa
Chr̃s per fidem in te habitat. Cũ turbari cœ
peris, excita Christũ dormientẽ, erige fidẽ
tuã, & noueris quia te nõ deserit. Sed ideo
putas te deseri, quia nõ quãdo vis eripit. Eri
puit tres pueros de igne. Qui eripuit tres
pueros, deseruit Machabęos? Absit. Et illos
eripuit, & illos. Illos corporaliter ut in fide
les cõfunderent, istos spiritaliter, vt fideles
imitarent. Cũ ipso sum in tribulatiõe: Et exi
mam eũ & glorificabo eum. Longitudine
dierum replebo eũ.] Quę est est longitudo
dierũ? Vita æterna est. Fratres, nolite putare
lõgitudinẽ dierũ dici, sicut sunt hyeme dies
minores, æstate dies maiores. Tales dies no
bis habet dare? Longitudo illa est quæ non
habet finẽ, æterna vita, quæ nobis promitti
tur

tur in diebus longis. Et uere quia sufficit, non fine causa dixit, replebo eum. Non nobis sufficit quicquid longum est in tempore si habet finem, & iō nec longum dicendū est. Et si auari sumus, uitæ æternæ debemus esse auari, talem uitam desiderate quæ nō habet finem. Ecce ubi extendatur auaritia ur̄a. Argentum uis sine fine? Vitam æternam desidera sine fine. Non uis ut habeat finē possessio tua? Vitam æternam desidera. Quæ est? Longitudine dierum replebo eum: Et ostendam illi salutare meū.] Nec hoc fratres breuiter prętereundum est, ostendam illi salutare meum. Hoc dixit, Ostendā illi ipsū Xp̄m. Quare? Non est uisus in terra? Quid nobis magnum habet ostendere? Sed non est uisus tali uisu quali uidebimus. Tali uisu uisus est, quali uiderunt qui crucifixerunt. Ecce qui uiderunt crucifixerunt, nos non uidemus & credimus. Illi oculos habebāt, & nos nō habemus? Immo & nos cordis oculos habemus, sed per fidem adhuc uidemus, non per speciem. Qn̄ erit species? Qn̄ uidebimus eū facie ad faciem, quod dicit Apostolus, quod nobis promittit Deus in magno pręmio omnium laborum nostrorum. Quicquid laboras, ad hoc laboras, ut uideas. Nescio quid magnū est quod uisuri sumus, qn̄ tota merces nostra uisio est, & ipsum magnum uisu, hoc est, dominus noster Iesus Christus. Ipse qui humilis uisus est, ipse uidebitur magnus & lętificabit nos qūo ur̄ modo ab angelis, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Attendite qui hoc promisit, ipsum dominum in Euangelio dicentem: Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum. Et quasi diceretur ei, & quid ei dabis q̃ diligit te? Ostendam, inquit, meipsum illi. Desideremus & amemus: flagremus si sponsa sumus. Sponsus absens est, sustineamus, ueniet quem desideramus. Tm̄ pignus dedit, non timeat spōsa ne deseratur a sponso, nō dimittit pignus suum. Quod pignus dedit? Sanguinē suū fudit. Quod pignus dedit? Spiritum sanctum misit. Talia pignora dimittet ille sponsus? Si non amaret, talia pignora non daret. Iam amat. O si sic amaremus. Maiorem dilectionem nemo habet, quā ut animam suam ponat ꝓ amicis suis. Et nos qūo ponimus animas nostras pro illo? Quid illi prodest, qn̄ iam altissimum posuit refugiū suum, & flagellum non appropinquat tabernaculo ei⁹? Sed quid dicit Ioannes? Sicut Christus ꝓ nobis animā suam posuit: *1. Ioā. 3.* sic & nos debemus pro fratribus animas ponere. Vnusquisque ponens pro fratre animam, pro Christo ponit. Qui modo pascit fratrem, Christum pascit. Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. *Mat. 25.* Amemus & imitemur, curram⁹ post vnguenta eius, quomodo dicitur in canticis *Cant. 1.* canticorum. Post odorem vnguentorū tuorum currimus. Venit.n. & oleuit, & odor ipsius impleuit totum mundū. Vnde odor? De cęlo sequere ergo ad cœlum, si non falsum respondes quod dicitur, Sursum cor, sursū cogitationē, sursum amorem, sursum spem. Ne putrescat in terra triticum, nō audes ponere in humida terra ne putrescat, quia laborasti & messuisti, triturasti & uentilasti. Quæris locū tritico tuo, & non quæris locū cordi tuo? & non quæris locū thesauro tuo? H Fac quicquid poteris in terra, eroga, nō perdes, sed recondes. Et quis seruat? Christus q̃ & te saluat. Te nouit saluare, thesaurum tuū non nouit seruare? Quare autem ut locū mutes thesauro tuo, nisi ut locum mutes cordi tuo? Nemo enī cogitat nisi de thesauro suo. Quam multi hic sunt qui me modo audiūt, & non est cor eorum nisi in sacellis suis. In terra estis, quia in terra est q̄d amatis: mittatur in cęlū, & ibi erit cor uestrum. Vbi enim *Matt. 6.* fuerit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum.

In psalmum nonagesimumprimum, Enarratio.

ATtendite ad psalmum, det nobis dn̄s aperire mysteria q̃ hic continent, q̃a ꝑꝑ fastidiū aīorum eadē diuerse varieque tractantur. Nam nullū aliud canticū nos docet Deus, nisi fidei, spei & charitatis, ut fides nr̄a firma sit in ipso, quandiu illum nō uidemus, credentes in eum quē non uidemus, I aut gaudeamus cum uiderimus, & fidei nostræ succedat species lucis eius, ubi iam non nobis dicetur, crede quod nō uides, sed gaude, quia uides. Spes etiam nostra incommutabilis sit, & figatur in illo, & non nutet & fluctuet: non agitetur, sicut ipse Deus in quo figitur nō potest agitari: spes enim quæ mō vocatur, tunc non spes, sed res erit. Tamdiu

diu enim vocatur ſpes, quandiu non vr̃ qđ
Rom. 8. ſperatur, dicente Apoſtolo, Spes aũt quæ vi
detur non eſt ſpes: qđ.n. videt quis, quid ſpe
rat? Si aũt quod non videmus ſperamus, per
patientiam expectamus. Modo ergo patien
tia neceſſaria eſt quandiu veniat qđ promiſ
ſum eſt. Nemo aũt patiens eſt in bonis. Qñ
exigitur de homine patientia, in malis agit,
qñ dr̃, patiens eſto, tolera, ſuſtine, moleſtia
eſt, ſub qua te Deus vult eſſe fortem, toleran
tem, longanimem, patientem. Sed nunquid
decipit qui promiſit? Medicus exerit ferrũ
ad ſecanda vulnera, & dicit ei quẽ ſecturus
eſt, Patiens eſto, ſuſtine, tolera: in doloribus
exigit patientiam, ſed poſt dolores promit-
tit ſalutem Et ipſe qui tolerat dolores in fer
ro medici, niſi proponat ſanitatem quã nõ-
dum hẽt deficit in dolore quem patit̃. Multa
ergo mala ſunt in iſto ſeculo intus, foris ꝑ
ſus non ceſſant: abundant ſcandala, nemo il
K la ſentit, niſi qui graditur viam Dei. Et dr̃ in
omnibus diuinis paginis vt toleret præſentia
1.Co.13 ſperet futura, amet quæ non videt, vt ample
ctat̃ cum viderit. Charitas.n. quæ tertia no-
bis adiungitur ad fidẽ & ad ſpem, maior eſt
ſupra fidem & ſpem: quia fides eſt rerum q̃
non videntur, erũt aũt ſpecies cum viſę fue-
rint: & ſpes rei eſt quæ non tenetur, adueniẽ
te ipſa re, nõ erit iam ſpes, quia tenebimus,
non ſperabimus. Charitas aũt non nouit cre
ſcere, niſi magis magisq́;. Si.n. amamus quẽ
non videmus, qũo amaturi ſumus cum vide
rimus? Deſiderium ergo noſtrum creſcat,
chriſtiani non ſimus niſi propter futurũ ſe-
culum. Nemo pñtia bona ſperet, nemo ſibi
promittat fœlicitatem mundi, quia chriſtia
nus eſt, ſed vtatur fœlicitate pſ̃enti ut põt,
qũo põt, qñ poteſt, quantum põt. Cũ adeſt,
conſolationi Dei gratias agat: cum deeſt, iu
ſtitiæ Dei gr̃as agat. Vbique ſit gratus, nuſq̃
ſit ingratus, & patri conſolanti & blandien
ti gratus ſit, & patri emendanti & flagellanti
& diſciplinam danti gratus ſit: amat.n. ille
ſemper, ſiue blandiatur ſiue minetur, & di-
L cat qđ audiſtis in pſalmo, Bonum eſt confi-
teri dño, & pſallere nomini tuo altisſime.
Titulus pſalmi habet: pſalmus cantici in die
ſabbati.] Ecce & hodiernus dies ſabbati eſt,
hunc in præſenti tempore ocio quodã cor-
poraliter languido & fluxo & luxurioſo ce-
Exo. 20. lebrant Iudæi. Vacant enim ad nugas: & cũ
Deus p̃ceperit obſeruari ſabbatũ, illi in hi
quę Deus ꝓhibet, exercent ſabbatũ, Vacati
nr̃a a malis operibus, vacatio illorum a bo
nis operibus eſt. Melius eſt enim arare quar
ſaltare. Illi a bono opere vacant, ab oper
nugatorio non vacant. Nobis ſabbatũ ind
cit Deus. Quare? Primo vbi ſit videte. Intu
eſt, in corde eſt ſabbatũ noſtrũ: multi enir
vacant mẽbris, & tumultuant̃ conſcienti
Omnis hõ malus, ſabbatũ habere non põt
nuſquã.n. illius cõquieſcit cõſcientia, & n
ceſſe eſt ut in ꝑturbationibus viuat. Cui a
bona eſt conſcientia, tranquillus eſt, & ip
tranquillitas ſabbatum eſt cordis. Attendi
n. promiſſorem dñm, & ſi laborat in pſ̃ent
extenditur ſpe futuri, & ſerenatur omne n
bilũ triſtitiæ, ſicut dicit Apoſtolus, Spe gau
dentes. Ipſum autem gaudiũ in tranquillit
te ſpei noſtræ, ſabbatũ noſtrum eſt. Hoc c
mendatur, hoc cantatur in iſto pſalmo, qũ
ſit hõ chriſtianus in ſabbato cordis ſui, id
eſt, in vacatione & tranquillitate & ſerenit
te conſcientiæ ſuæ imperturbatus, Inde di
cit hic vnde ſolent perturbari homines, &
docet te agere ſabbatum in corde tuo. Pri
mum eſt, vt tuipſe ſi aliquid profeciſti, Deo
confitearis ex eo quod profeciſti, q̃a mun
ra ipſius ſunt, non merita tua. Hinc incip
ſabbatum, non tibi tribuendo quaſi non ac-
ceperis quod accepiſti, neque excuſando te
ab eo quod facis mali, quia ipſa ſunt tua.
Peruerſi enim homines & perturbati qui nõ
agunt ſabbatum, mala ſua Deo tribuunt bo-
na ſua ſibi. Si quid boni fecerit, ego feci di-
cit: ſi quid mali fecerit, quærit quẽ accuſet,
ne confiteatur Deo. Et quid eſt, quærit quẽ
accuſet? Si non eſt valde impius, ad manum
ſatanam habet quem accuſet. Satanas fecit
dicit, ipſe mihi perſuaſit, quaſi ſatanas hẽat
poteſtatẽ cogendi. Aſtutiam ſuadẽdi habet,
ſed ſi ſatanas loqueretur & taceret Deus, ha
beres vnde te excuſares: Modo aures tuę po
ſitæ ſunt inter monentem Deum & ſugge-
rentẽ ſerpentem, quare huc flectuntur, hinc
auertuntur? Non ceſſat ſatanas ſuadere ma-
lum, ſed nec Deus ceſſat admonere bonum.
Satanas autem non cogit inuitum: in tua po
teſtate eſt conſentire, aut non conſentire.
Si aliquid perſuadente ſatana mali feceris,
dimitte ſatanam, accuſa te, vt accuſatione
tua Dei miſericordiam merearis. Expetis
illum

illum accuſare qui non habet veniam? Te ac
cuſa,& accipis indulgentiã. Deinde multi
non accuſant ſatanam, ſed accuſant fatum.
Fatum meum me duxit dicit. Cum dixeris il
li, quare feciſti, quare peccaſti? Et ille, Fato
meo malo, ne dicat ego feci, iam manus ad
Deum tendit, lingua blaſphemat. Nondũ q-
dem hoc aperte dicit, ſed tñ attende & vide
quia hoc dicit. Quæris ab illo quid ſit fatũ,
& dicit, ſtellæ malæ. Quæris ab illo quis fe-
cit ſtellas, qui ordinauit ſtellas, non hẽt q̱d
ibi rñdeat niſi Deus. Reſtat ergo ut ſiue per
tranſennam, ſiue per cannam longam, ſiue
per proximũ, Deum accuſet, & cum Deus
puniat peccata, Deũ faciat authorẽ peccato
rũ ſuorũ. Non põt.n. fieri vt puniat qđ fecit:
Punit qđ facis, vt liberet qđ fecit. Aliqñ au-
tem miſſis omnibus oĩno directe eunt in
Deum, & qñ peccant dicunt, Deus hoc vo-
B luit, & ſi nollet Deus, non peccarẽ. Ergo ne
ad hoc monet Deus, vt non audiatur, vt nõ
pecces, ſed accuſetur quia peccas? Quid er-
go nos docet pſalmus iſte? Bonum eſt cõfite
ri dño: In vtraq; re, & in peccato tuo, quia
tu feciſti, & in bono facto confiteri dño, q̱a
ipſe fecit. Tũc pſalles nomini dñi altisſimi.]
Querens gloriam Dei, non tuam, nomen ip
ſius, nõ tuum. Si enim tu quæris nomẽ Dei,
quęrit & ipſe nomen tuum: ſi aũt tu neglexe
ris nomen Dei, delet & ipſe nomen tuum:
Quo aũt dixi, quæret & ipſe nomen tuum?
Quo dixit diſcipulis venientibus poſteaquã
miſit eos euãgelizare. Cum feciſſent multa
miracula, & ĩ nomine Chriſti dęmonia eie
ciſſent, redeuntes dixerunt, Dñe, ecce nobis
dęmonia ſubiecta ſunt. Dixerunt quidem in
nomine tuo, ſed ille vidit in eis, quia ipſa
gloriatione gaudebant & extollebant ſe, &
ibant inde in ſuperbiã, quia licuit illis expel
lere dęmonia, vidit illos quærere gloriam
ſuam, & ait illis quærens ipſe immo conſer
uans oĩa eorum apud ſe. Nolite gaudere in
hoc, gaudete autẽ ꝙ nomina veſtra ſcripta
ſunt in cœlo. Ecce vbi habes nomẽ, ſi tu no
men Dei non negligas. Pſalle ergo nomini
C Dei, vt fixum ſit apud Deum nomen tuum.
Pſallere autem Deo quid eſt fratres? Pſalte-
rium organi genus eſt, chordas habet. Opus
tuum, pſalterium noſtrum eſt. Quicunq; ma
nib. operatur opera bona, pſallit Deo. Qui-
cunque ore confitetur, cantat Deo, Cantato

re, pſalle operibus. Ad quam rem? Ad annũ-
ciandum mane miſericordiam tuam, & ve-
ritatem tuam per noctem.] Quid ſibi vult
mane annuncianda eſt miſericordia Dei, &
per noctem veritas Dei? Mane dr̃, qñ nobis
bene eſt. Nox dr̃, quando triſtitia tribulatio
nis eſt. Quid ergo dixit breuiter? Quando ti-
bi bene eſt, gaude Deo, quia miſericordia ip
ſius eſt. Iam tu forte diceres, Si ergo gaudeo
Deo quando mihi bene eſt, quia miſericor-
dia ipſius eſt: quando in triſtitia, in tribula-
tione ſum, q̱d facio? Miſericordia ipſius eſt
qñ mihi bene eſt, crudelitas ergo ipſius qñ
male eſt? Si laudo miſericordiam qñ bñ eſt,
reprehendo ego crudelitatem qñ male eſt?
Non. Sed quando bene eſt, lauda miſericor
diam: qñ male eſt, lauda veritatem, q̱a pecca
ta flagellat, non eſt iniquus. Iã in nocte erat
Daniel quando orabat. Erat.n. in captiuitate *Dani. 6.*
Hieruſalem, erat in poteſtate hoſtium. Tũc *14. & 3.*
multa mala ſancti patiebantur, tũc ipſe in la D
cum leonum miſſus eſt, tunc tres pueri in
ignem præcipitati ſunt. Hæc patiebatur
in captiuitate populus Iſrael, nox erat. Per *Dani. 3.*
noctem confitebatur Daniel veritatem Dei, *& 9.*
dicebat in oratione, Peccauimus, impie egi
mus, iniquitatem fecimus, Tibi domine glo
ria: nobis confuſio: veritatem Dei annũcia-
bat per noctem. Quid eſt, veritatem Dei an-
nunciabat per noctem? Non accuſare Deũ,
quia pateris aliquid mali, ſed tribuere illud
peccatis tuis, emendationi ipſius, ad annun
ciandum mane miſericordiam ipſius, & ve
ritatem per noctem. Cum miſericordiam
annuncias mane, & veritatem per noctem,
ſemper laudas Deũ, ſemper confiteris Deo,
& pſallis nomini eius. In decachordo pſal-
terio, cum cantico in cithara.] Dechacordũ
pſalterium non modo audiſtis. Dechacordũ
pſalterium ſignificat decem præcepta legis.
Sed cantare in illo opus eſt, nõ portare pſal-
terium. Nam & Iudæi habent legem, portãt
& non pſallunt. Qui ſunt qui pſallunt? Qui
operantur. Parum eſt: qui operantur cũ tri-
ſtitia, nõdum pſallunt. Qui ſunt qui pſallũt?
Qui cum hilaritate faciunt bene in pſallen-
do enim hilaritas eſt. Et quid dicit Apoſto- E
lus? Hilarem enim datorem diligit Deus. *2. Co. 9.*
Quicquid facias cum hilaritate fac bonum,
tunc & bene facis. Si autem cum triſtitia fa-
cis, fit de te, non facis, & portas magis pſal-

terium,non cantas.In psalterio dechacordo
cum cantico in cithara:hoc est, in verbo &
opere.Cum cantico in verbo, in cithara in
opere.Si verba sola dicis,quasi canticum so
lum habes,citharã nõ habes. Si operaris &
non loqueris,quasi solam citharã hẽs. Pro-
pter hoc & loquere bene,& fac bene, si vis
hr̃e canticum cũ cithara. Quia iocundasti
me dñe in factura tua, & in operib. manuũ
tuarũ exultabo.) Videtis quid dicat, Tu me
fecisti bñ viuentem,tu me formasti. Si quid
Ephe. 2. forte boni facio, in factura manuũ tuarum
exultabo:qũo dicit Apostolus, Ipsius sumꝰ
figmentũ,creati in operibus bonis. Nisi.n.
te formaret ad opera bona, non nosses nisi
Ioan. 8. opera tua mala:qui. n. loquitur mendaciũ,
de suo loquitur:hoc Euangeliũ dicit, Om-
F ne peccatum mendacium est.Contra legem
enim & contra veritatem quicquid est,mẽ-
dacium dicitur.Ergo quid ait?Qui loquitur
mendacium de suo loquitur.i. q peccat.At-
tendant ergo sñiam cõtra,si. n. qui loquitur
mendacium de suo loquitur,restat vt qui lo
Ps. 115. quitur veritatẽ de Deo loquatur. Ideo dicit
alio loco,Deus verax solus, omnis aũt ho-
mo mendax. Non tibi dr̃ in hac sñia vade se
curus mentire, qa hõ es, immo vide te ho-
minem,quia mendax es:& vt sis verax,bibe
veritatem vt de Deo ructes, vt sis verax: qa
de tuo illam nõ potes bibere, restat vt inde
illam bibas vnde fluit.Qũo si a luce recesse-
ris in tenebris es,qũo lapis non de se feruet,
sed vel a sole,vel ab igne, si eum calori sub
traxeris frigescit,ibi apparet, quia quod fer
uebat non erat ipsius,sed feruebat vel a so-
le vel ab igne:sic & tu si a Deo recesseris fri-
gesces, si ad Deũ accesseris ferueſces, sicut
dicit Apostolus:Spũ feruentes.Item de luce
Rom. 12. quid dicit. Si ad eum accesseris, in lumine
eris:ideo psalmus dicit, Accedite ad eũ & il
Psal. 33. luminamini,& vultus vestri non erubescẽt.
Quia ergo boni nihil poteris operari, nisi il
luminatus & a lumine Dei, & feruefactus a
spiritu Dei,quando videris te bene operan
1.Co. tem,confitere Deo:& dic quod ait Aposto-
lus,dic tibi ne extollaris, Quid enim habes
quod non accepisti? Si aũt accepisti,q̃d glo
riaris quasi non acceperis?Hic ergo confite
G batur domino,& docet nos bonam confes-
sionem, quia dicit: Iocundasti me domine
in factura tua, & in operibus manuum tua-

rum exultabo.Quid agimus de illis qui ma-
le viuunt & florent? Hi enim perturbatũ ani
mum habent,& perdunt sabbatum. Et per-
dit sabbatum qui videt se quotidie in bonis
operibus versantẽ & laborantẽ in angustia
rerum,forte in inopia rei familiaris, forte i
fame & siti & nuditate, forte se in carcere
bona facientem, & illum a quo in carcerẽ
missus est mala facientem & exultantem, &
subintrat in cor pessima cogitatio aduersus
Deum & dicit,Deus quare tibi seruio,qua
re obedio verbis tuis? Non rapui aliena, nõ Exo.
furtum feci,nõ hoĩem occidi, nõ cuiusquã
rem concupiui, non falsum testimoniũ ad
uersus aliquem dixi,non patri vel mari ini
riam feci,non ad idola inclinatus sum, no
accepi nomẽ dñi Dei in vanum:seruaui m
a peccato.Enumerat decem chordas, idel
decem præcepta legis,& interrogat se secũ
dum singula,& videt se non peccasse nec i
vno,& contristatur, quia talia mala patitu
& illi qui non dico aliquas chordas tangũt
sed nec tangunt ipsum psalteriũ, & nihil b
ni operantur, consulunt idola & forte tun
videntur Christiani,qñ nihil mali patiuntu H
domus eorum:qñ autem aliqua ibi tribula
tio est,currunt ad phytonem, aut sortilegũ
aut mathematicum:Dicitur illi nomen Xpi
subsannat,torquet os suum:dicitur illi,Fid
lis cur consulis mathematicum?Et ille, Re
cede a me * ipse mihi perdidit res meas,vti
nam non perdidissem, & in planctu reman
sissem. Homo bone, nonne signas te sign
sanctę crucis Christi?& lex omnia ista pro
hibet?Gaudes quia res tuas inuenisti,non e
tristis,quia tu peristi?Quanto melius tunic
tua periret quam anima tua? Subsannat i
his omnibus, contumeliosus est parẽtibus
odit inimicum,insectatur vsq; ad mortem
furatur vbi occasionem inuenerit, a falso t
stimonio non cessat,insidiatur matrimoni
alieno,concupiscit rem proximi sui. Faci
hæc omnia, & floret in diuitijs, in honori
bus,in excellentia mundi huius. Videt eũ il
le miser bene operans & mala patiens, per
turbat & dicit, Deus puto mali tibi placen
& bonos odisti, amas eos qui faciunt ini-
quitatem. Si commotus fuerit, & illi cogi-
tationi consenserit, & perdet sabbatum de
corde. Incipit ad psalterium hoc non atter
dere,deuiauit inde, sine causa cantat, Boni
est

est cōfiteri dño & psallere nomini tuo altis
sime. Iā perdito sabbato ab interiore homi-
ne, & exclusa quiete cordis, & bona cogita
tione repulsa, incipit iā imitari illū quē vi-
det in malis florentē, & cōuertit se ipse ad
facienda mala. Deus autē patiens est, qa ęter
nus est, nouit diē iudicii sui vbi oīa exami-
nat. Hoc nos docēs qd ait? Quā magnificata
sunt opera tua dñe, nimis ꝓfundæ factæ sūt
cogitationes tuæ.) Reuera fratres mei nullū
mare tā ꝓfundū est, q̃ est ista cogitatio Dei,
vt mali floreāt, & boni laborent. Nihil tā ꝓ
fundū, nihil tā altū, vbi naufragat oīs infide
lis in isto alto, in isto ꝓfundo. Vis trāsire ꝓ-
fundum hoc? A ligno Chri noli resilire, ne
mergaris, tene te ad Chr̃m. Quid est ꝙ dico,
tene te ad Chr̃m? Iō voluit ipse in terra la-
borare. Audistis cū propheta legeretur, non
auertisse eū scapulas a flagellis, nō auertisse
eū faciem a sputis hominū, nō auertisse ma
xillas a palmis eorū. Quare oīa ista pati vo-
luit, nisi vt cōsolaret patientes? Nā poterat
& ipse in fine resuscitare carnē suā, sed tu q
nō videras, nō eēt quod sperares, nō distulit
resurrectionem suā, ne tu adhuc dubitares.
Eo ergo fine patere, & tolera tribulationes
in mundo quēadmodū attendisti in Chri-
sto, & nō te moueant qui faciunt mala, & in
isto seculo florent. Nimis profundæ factæ
sunt cogitationes Dei: Vbi est cogitatio Dei?
Ad pñs habenas laxat, sed postea astringet.
Noli gaudere ad piscem q in esca sua exul-
tat, nondum traxit hamum piscator: nam iā
ille hamum habet in faucibus, & quod tibi
videtur longum, breue est: omnia ista cito
transeunt. Quid est longa vita hominis ad
æternitatem Dei? Vis esse longanimis? Vide
æternitatem Dei: nam attendis ad dies tuos
paucos, & dieb. tuis paucis vis impleri om-
nia, quæ omnia? Vt damnentur omnes im-
pij, & coronentur omnes boni. Istis diebus
tuis vis hæc omnia impleri? Implet ea Deus
in tempore suo. Quid tu tædium pateris &
facis? Aeternus est, tardat, longanimis est, tu
autem dicis, Ideo ego non sum longanimis
quia temporalis sum; sed in potestate habes.
Iunge cor tuum æternitati Dei, & cum illo
ęternus eris. Quid enim dictum est de tem-
poralibus? Omnis caro fœnum, & omnis
claritas carnis vt flos fęni. Fęnum aruit &
flos decidit. Omnia ergo arescunt & deci-
dunt, nō verbū illud: verbum enim dñi ma-
net in ęternum. Transit fęnum, transit clari-
tas fœni: sed habes quo te teneas, verbū do L
mini manet in ęternum. Dic ergo illi, Ni-
mis profundæ factę sunt cogitationes tuæ.
Tenuisti lignū, trāsis per istā profunditatem.
Vides ibi aliquid? Intelligis ibi aliquid? In-
telligo dicis. Si iam Christianus es, & bene
eruditus, dicis, Deus iudicio suo reseruet
oīa. Boni laborant, quia flagellantur vt filii:
mali exultant, qa damnantur ut alieni. Duos
filios habet hō, alterum castigat, alterum di
mittit. Facit vnus male & non corripitur a
patre: alter mox vt se mouerit, colaphis cę-
ditur, flagellat. Vnde ille dimittit, & ille cę-
dit, nisi qui huic ceso hęreditas seruat, ille
autē dimissus exheredatus est? Videt eū non
hr̃e spē, & dimittit eū vt faciat ꝙ vult. Puer
aūt q flagellat si cor nō habuerit & impru-
dens fuerit & stultus, gratulat fratri suo qui
non vapulat, & gemit de se, & dicit in cor-
de suo, tanta mala facit frater meus, quicqd
vult facit contra præcepta patris mei, & ne
mo facit illi durū verbum, ego mox vt me
mouero, cædor. Stultus est, imprudens est,
atttendit quid patitur, & non attendit quid M
illi seruetur. Ideo cum dixisset, nimis pro-
fundæ factæ sunt cogitationes tuæ, subiecit
statim. Vir imprudens nō cognoscet, & stul
tus non intelliget ea.] Quę sunt quæ nō ītel
ligit stultus, & quæ non cognoscet impru-
dens? Cum exoriuntur peccatores sicut fœ-
num,] Quid est sicut fœnum? Virent cum
hyems est, sed æstate arescent. Attendis flo-
rem fęni quid citius transit? Quid lucidius,
quid viridius? Non te delectet viriditas ip-
sius, sed time ariditatem ipsius. Audisti pec-
catores sicut fœnum, audi & iustos. Quo-
modo? Ecce interim, uidete peccatores si-
cut fœnum, florent bene. Sed qui sunt qui
non cognoscunt? Stulti & imprudentes.
Cum exoriuntur peccatores sicut fęnum.
Et prospexerint omnes qui operantur ini-
quitatem.) Omnes qui in corde suo,
non recta sentiunt de Deo, prospexerunt
peccatores orientes sicut fœnum, idest, flo-
rentes ad tempus. Quare illos prospici-
unt? Vt intereant in seculum seculi.] At-
tendunt enim florem ipsorum tempora-
lem, & imitantur illos, & volentes cum
illis florere ad tps, intereunt in æternum:

hoc eſt,vt intereāt in ſeculū ſeculi.Tu autē
altiſsimus in ęternū es dñe.]Expectans deſu
per ex ęternitate tua qñ trāſeat tēpus iniquo
rū,& veniat tēpus iuſtorū.Qm̄ ecce ę Intē-
dite fratres,iā & ipſe loquit̄. Loquit̄.n.ex p
A ſona noſtra,loquit̄ ex pſona corporis Chri
ſti:Chr̄s enim loquit̄ in corpore ſuo.i.in ec
cleſia ſua.Iā iunxit ſe æternitati Dei: ſicut
vobis pauloante dicebā,lōganimis eſt Deus
& patiens,oīa iſta mala q̄ videt a malis fie-
ri,tolerat.Quare?Quia æternus eſt, & videt
quid illis ſeruet.Vis & tu eē lōganimis & pa
tiens?Iunge te æternitati Dei, cū illo expe-
cta illa quę infra te ſunt.Cū.n. adhęſerit cor
tuū altiſsimo,infra te erunt omnia morta-
lia,& dic ꝙ ſequitur: Qm̄ ecce inimici tui
peribunt.)Qui florent mō,poſtea peribunt.
Qui ſunt inimici Dei?Fratres,forte illos ſo-
los putatis inimicos Dei a quib. blaſphema
tur?Sunt quidē & ipſi,& atroces iſti q nec
lingua,nec cogitationibus malis parcūt iniu
riis Deo.Et quid faciūt Deo excelſo,& ęter
no?Si pugnum in colūna ferias tu læderis,
& putas quia blaſphemia Deum percutias?
Non,tu dirumperis,nā nihil facis Deo.Sed
inimici Dei aperte blaſphematores ſunt, &
quotidie occulti inueniuntur.Caue tales ini
micitias Dei:quoſdā.n. occultos inimicos
Dei ſcriptura apit,vt quia non illos potes
noſſe in corde tuo,noueris illos in ſcriptu-
ra Dei,& caueas inueniri cū illis.Apte dicit
Iacobus Apoſtolus in epiſtola ſua, Neſcitis
quia amicus huius mundi inimicus Dei cō-
ſtituit̄?Audiſti,Non uis eſſe inimicus Dei?
Iacob.4. Noli eſſe amicus huius mundi:nā ſi amicus
fueris huius mundi inimicus eris Deo.Qūo
.n.non poteſt fieri adultera coniunx,niſi ini
mica ſit viro ſuo:ſic aīa adultera amore re-
B rū ſecularium,nō pōt niſi inimica eſſe Deo.
Timet,ſed non amat.Pœnas timet, iuſtitia
nō delectatur.Ergo inimici Dei oēs amato-
res huius mundi,omnes inquiſitores nuga-
rū,oēs conſultores ſortilogorum,mathema
ticorum,phythonum intrant Eccleſias: nō
intrent Eccleſias,inimici Dei ſunt.Ad tem-
pus poſſunt florere ſicut fœnum,peribūt au
tem cum ille inſpicere cęperit,& iudicium
ſuum in oēm carnē adduxerit.Iunge te ſcri-
pturę Dei,& dic illud cum iſto pſal.Qm̄ ec
ce inimici tui pibunt.Non ibi inueniaris vbi
peribunt.Et diſpergentur oēs qui operantur
iniquitatē.) Quid tu qui laboras mō, ſi ini
mici Dei peribunt,& diſpergentur oēs qui
operantur iniquitatē?Tu qui inter iſta ſca
dala,inter iniquitates humanas gemis, qui
tribularis in carne, ſed gaudes in corde, qd
tu?Quę tibi ſpes o corpus Chr̄i? O Chriſte
qui in cœlis ſedes ad dexterā patris, ſed pe-
dibus tuis & mēbris tuis laboras in terra, &
dicis,Saule Saule qd me pſequeris: tu quā
ſpē habebis ſi inimici Dei peribunt, & diſp
gentur oēs qui operantur iniquitatē? Quid
tibi erit?Et exaltabitur ſicut unicornis cor-
nu meū.)Quare dicis ſicut vnicornis? Ali-
qñ vnicornis ſignificat ſuperbiā, aliqñ vni-
cornis exaltationē vnitatis ſignificat: qa vni
tas exaltatur,oēs hęreſes cum inimicis Dei
peribunt.Et exaltabitur ſicut vnicornis cor
nu meum.Et qñ erit?Et ſenectus mea in mi-
ſericordia pigui.)Quid dixit ſenectus mea?
Nouiſsima mea.Quomō in ætatibus noſtris
nouiſsima ſenectus eſt,ſic totum hoc ꝙ mō
patitur Chriſti corpus in laboribus,in erum
nis,in vigiliis,in fame,in ſiti,in ſcandalis,in
iniquitatib.in preſſuris,iuuentus ipſius eſt.
Senectus ipſius,ideſt,nouiſsima ipſius, in
lætitia erunt. Et intendat charitas veſtra,
quia dixi ſenectutem, ne putetis & mortē:
homo.n.in carne iō ſeneſcit, vt moriatur.
Senecta Eccleſiæ candida erit recte factis,
morte autem non corrumpetur. Quod eſt
caput ſenis,hoc erunt opera noſtra. Vide-
tis quemadmodum caneſcat caput & inal-
beſcat,quantumcunq; ſenectus accedit.Qui
bene ſeneſcit ordine ſuo, quęris illi aliquā
do in capite capillum nigrum,& non inue-
nis: ſic cum fuerit vita noſtra talis, ut quæ
ratur nigritudo peccatorum & inueniatur
ſenectus tua iuuenilis eſt, ſenectus iſta vi-
ridis eſt, ſemper virebit. Audiſtis de fœno
peccatorum, audite de ſenecta iuſtorum.
Senectus mea in miſericordia pigui: Et re-
ſpexit oculus meus inimicos meos.]Quos
dicit inimicos ſuos?Omnes qui operantur
iniquitatem.Noli attendere, quia iniquus
eſt tibi amicus:incurrat negocium, & ibi
illum probas.Incipis venire contra iniqui-
tatem ipſius, & ibi videbis: quia quando
tibi blandiebatur,inimicus erat,ſed nōdum
pulſaueras, non ut inſtitueretur in corde
quod non erat,ſed vt erumperet quod erat.
Et reſpexit oculus meus inimicos meos.

Et

Et in eis qui insurgũt in me malignantibus
audiet auris mea.]Qñ? In senecta. Quid est,
in senecta? In nouissimo. Et quid audiet au-
ris nostra? Stãtes ad dexteram, audiemus qđ
dicitur eis qui sunt ad sinistram. Ite in ignẽ
æternum, qui paratus est diabolo & angelis
eius. Ab isto auditu malo iustus nõ timebit.
Scitis quia dictum est in quodam psalmo,
In memoria ęterna erit iustus, ab auditione
mala non timebit. Quo auditu malo? Ite in
ignem ęternum, qui paratus est diabolo &
angelis eius. Et in eis q insurgunt in me ma
lignantibus, audiet auris mea. Transit fœnũ,
transit flos peccatorum. Quid de iustis? Iu-
stus vt palma florebit.]Illi exoriuntur sicut
fœnum, iustus vt palma florebit. In palma
altitudinem significauit: forte & hoc signi-
ficauit in palma, qa in nouissimis suis pul-
chra est, vt initium eius a terra ducas finem
ipsius in cacumine, vbi habet totã pulchri-
tudinem: aspera radix videtur in terra, pul-
chra coma sub cœlo est. Erit ergo & tua pul
chritudo in fine. Radix tua fixa sit, sed sur-
sum versus habeamus radicem nostram: ra-
dix. n. nostra Christus est, q ascendit in cœ-
F lū: humiliatus exaltabitur. Velut cedrus quæ
in Libano est multiplicabitur.]Videte quas
arbores dixit: Iustus vt palma florebit, vt ce
drus Libani multiplicabitur. Nunquid cum
sol exierit arescit palma? Nunquid arescit ce
drus? Cum autem sol cadens aliquando fue
rit, arescit fœnum. Veniet ergo iudicium, vt
arescant peccatores, vt virescant fideles. Ve
lut cedrus in Libano multiplicabitur. Planta
ti in domo domini, in atrijs domus Dei no-
stri florebunt. Adhuc multiplicabuntur in
senecta vberi, & tãquilli erunt vt annũciẽt.]
Hoc est sabbatum quod vobis pauloante cõ
mendaui, vnde habet titulum psalmus. Trã-
quilli sunt, vt annuncient: Quare tranquilli
vt annuncient? Non illos mouet fœnũ pec-
catorum. Cedrus & palma nec in tempesta-
tibus curuant. Ergo trãquilli sint vt ãnũciẽt:
& vere quia modo annunciandũ est, & sub
damnantibus hominibus. O miseri homines
amatores mundi annunciant vobis qui plã
tati sunt in domo domini, qui confitentur
domino in cantico, & in cithara, in verbo
& opere, annunciant vobis & dicunt vobis:
nolite seduci fœlicitate iniquorum, nolite
attendere florem fœni, nolite attendere ad
tempus beatos, in ęternũ miseros. Nec ista
beatitudo quę foris modo videtur vera est:
nec in corde beati sunt, quia torquentur ma G
la conscientia. Tu autẽ tranquillus esto, spe-
rans de promissis domini Dei tui. Quid. n.
annunciabis in trãquillitate? Quoniã rectus
dominus, & non est iniquitas in eo.] Atten-
dite fratres, si plantati estis in domo domi-
ni, si vultis florere sicut palma, & multipli-
cari sicut cedrus Libani, & nõ arescere sicut
fœnũ sole cadente sicut hi qui videntur flo-
rere sole absente. Si ergo nõ vultis esse fœ-
num, sed palma, & cedrus, quid annuncia-
bitis? Quoniã rectus dñs: nõ est iniquitas in
illo. Qũo nõ est iniquitas? Tanta mala facit
quis, sanus est, filiosq; habet, plenã domũ,
abundat gloria, exaltatur honoribus, de ini-
micis vindicatur, & omnia mala cõmittit.
Alius innocens sui negocij, nõ rapiens alie-
na, non contra quẽquam faciens, laborat in
vinculis, in carceribus, in inopia ęstuat &
suspirat. Qũo nõ est iniquitas in eo? Esto trã
quillus & intelligens; nã perturbaris, & in
cubiculo tuo obscuras tibi lucẽ. Radiare ti- H
bi vult æternus Deus, noli tibi facere nubi-
lũ de pturbatione. Esto tranquillus in te, &
vide quod tibi dicat. Quia Deus æternus est,
quia modo parcit malis, adducens illos ad
pnĩam. flagellat bonos, erudiens illos ad re-
gnũ cęlorũ, nõ est iniqtas ĩ eo: noli timere.
Ecce ego flagellatus sum tm̃ manifestũ est,
cõfiteor, peccaui: nõ. n. dico me iustũ. Hoc.
n. dicunt pleriq;. Qñ est forte quisquã in ali
qua miseria, in doloribus, intras consolari
illum. Et ille, Peccaui fateor, multa sunt pec
cata mea, agnosco illa: sed nunqd tanta pec
caui quanta ille? Ego noui quanta fecit ille,
ego noui quanta cõmisit. Peccata mea sunt,
fateor illa Deo, sed minora sunt q̃ illius, &
ecce ille nihil mali patitur. Noli turbari, trã
quillus esto, vt scias qm̃ rectus dominus, & Mat. 25.
nõ est iniquitas in eo: Quid si te ppterea fla
gellat modo, quia nõ tibi seruat ignem sem
piternũ? Quid si illũ propterea dimittit mo
do, quia auditurus est, Ite in ignẽ æternum?
Sed quando? Cum tu positus fueris ad dexte
ram, tũc dicet positis ad sinistrã: Ite in ignẽ
ęternum, qui paratus est diabolo & angelis
eius. Non te ergo ista moueant, tranquillus
esto, sabbatiza & annũcia, quoniã rectus do
minus Deus noster, & nõ est iniqtas in eo.

In Pſalmum nonageſimumſecundum,
Enarratio.

PSalmi huius titulum cũ pronunciaretur
audiuimus, & quid ſibi velit, de ſcriptu-
ra Dei, hoc eſt, ex libro Geneſis, non eſt dif
I ficile cognoſcere. In titulo.n.tanq̃ admone
mur in limine quid intus quæramus. Inſcri
ptus ergo eſt ita. [Laus cantici ipſius Dauid
in die ante ſabbatum, qñ fundata eſt terra.]
Recordantes ergo per oẽs dies qđ fecerit
Deus qñ creauit & ordinauit vniuerſa a pri
ma die vſq; ad ſextum diem: ſeptimũ.n. ſan-
ctificauit, quia in illo requieuit poſt omnia
opera quæ fecit valde bona, & inuenimus
eum ſexto die feciſſe, qui dies hic cõmemo
ratur, quia dicit, ante ſabbatum oĩa anima-
lia in terra: deinde ipſo die fecit hoĩem ad
imaginem & ſimilitudinẽ ſuam. Non aũt ſi-
ne cauſa illi dies ſunt ordinati, niſi qa & ſe-
cula ſic curſura erant, antequã requieſcam⁹
in Deo. Tunc autẽ requieſcimus ſi facimus
H oĩa opera bona. Ad hoc exẽplũ dictũ eſt de
Gene. 2. Deo, Requieuit Deus ſeptimo die cũ feciſ-
ſet oĩa opera bona valde. Nõ.n. fatigatus eſt
vt reqeſceret, aut mõ non operatur, cũ aper
Ioan. 5. te dñs Chriſtus dicat, Pr̃ meus vſq; nũc ope-
ratur. Dico.n. illud Iudæis q̃ carnaliter ſen-
tiebant de Deo, nec intelligebant, qa Deus
cum quiete operatur, & ſemper operatur, et
ſemper quietus eſt. Ergo & nos quos in ſe
K voluit Deus tunc figurare, poſt oĩa opa bo-
na habebimus requiem. Et quidã opera nr̃a
bona fratres quæ hic operamur in ſeculo an
te requiẽ, quaſi cum labore ſunt, & reqes il-
Mat. 25. la in ſpe eſt, nondũ tenetur in re: Etenim ni
ſi eſſet in ſpe, deficeremus in labore: ſed trã-
ſeunt opera laborioſa & bona. Quid.n. tam
Luc. 3. bonum: quam porrigere panem eſurienti?
Et qđ audiebamus mõ cum Euangelium le-
geretur: quid.n. tam bonum, q̃ id quod ad-
monebat gñaliter, Oĩs qui habet duas tuni-
cas, det non habenti: & qui habet eſcas, pa-
ſcat eſurientẽ? Nudum veſtire bonum opus
eſt: Nunquid ſemper erit hoc opus bonum?
Habet aliquantulum laborem, ſed habet ſo-
latium in ſpe futurę quietis. Quantũ aũt la-
borem habet ꝙ veſtis nudũ? Bonum opus
non multum laborat, malũ opus habet labo
rem. Qui.n. veſtit nudum ſi hẽt vnde faciat,
non laborat: ſi non habet vnde faciat, gloria
in excelſis Deo, & in terra pax hominib. bo-
nę uoluntatis: Qui aũt vult ſpoliare veſtitũ
quantũ laborat quis enumerat? Et tñ & iſta
tranſitura ſunt, cum venerimus ad illam re
quiem, vbi nemo eſurit qui paſcatur, nemo
nudus eſt qui veſtiatur. Iõ quia & iſta tranſ
tura ſunt opera bona, & ſextus ille dies qñ
perficiuntur opera bona valde, hẽt veſperũ
In ſabbato aũt non inueniemus eſſe veſpe
ram, quia requies noſtra non habebit finẽ
Veſpera.n. pro fine ponitur. Sicut ergo ſext
die fecit Deus hominem ad imaginẽ & ſim
litudinẽ ſuam, ſic inuenimus ſexto ſecul
veniſſe dñm Ieſum Chriſtum, vt reformar
tur hõ ad imaginem Dei. Primum.n. tempu
tanquã primus dies, ab Adam vſq; ad Noe
ſecundum tempus tanquam ſecundus dies
a Noe vſq; ad Abraham: tertium tẽpus ta
quam tertius dies, ab Abraham vſq; ad Da
uid. Quartũ tempus tanquam quartus dies
a Dauid vſque ad tranſmigrationẽ Babylo
niæ: quintum tp̃s tanquam quintus dies,
tranſmigratione in Babyloniã vſq; ad præ
dicationẽ Ioannis. Sextus dies iam a prædi
catione Ioãnis agitur vſq; ad finem, & poſ
finem ſexti diei peruenimus ad requiẽ: Mo
do ergo ſextus dies agitur. Si ſextus dies ag
tur, videte quid habeat titulus: In diem ant
ſabbatum qñ fundata eſt terra, Iam audia
mus, interrogemus quomodo fundata eſ
terra, ne forte tunc facta eſt terra. Nec in G
neſi ſic legimus. Qñ ergo fundata eſt terra
Quãdo, niſi cum fit quod lectum eſt mod
in Apoſtolo, Si tamen ſtatis in fide vt ſtabi
les & immobiles? Cum omnes qui credun
per vniuerſam terram immobiles ſunt in fi
de, fundata eſt terra, tunc fit homo ad ima
ginem Dei. Quod ſignificat ſextus ille die
in Geneſi. Sed quomodo fecit illud Deus
Quomodo fundata eſt terra? Chriſtus veni
vt fundaret terram. Fundamentum.n. aliud
nemo poteſt ponere præter id quod poſiti
eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. De illo ergo ca
tat pſalmus: Dominus regnauit, deco-
rem induit, induit dominus fortitudi-
nem, & pręcinctus eſt.] Videmus, quia
duas res induit, decorem & fortitudinem
vt quid autem? Vt fundaret terram. Sequi-
tur enim: Etenim confirmauit orbem ter-
ræ, qui non commouebitur.) Vnde
confir-

cõfirmauit? Quia decorē induit. Non confirmaret si solū decorē indueret & nō fortitudinē. Quare ergo decorē? Quare fortitudinē? Vtrunque.n.dixit, Dñs regnauit, decorē induit, induit dñs fortitudinē & præcinctus est. Nostis fratres q̄a dominus nr̄ cum venisset in carne, his quibus p̄dicabat Euāgelium aliis placebat, aliis displicebat. Nam diuisæ sunt aduersus se linguę Iudæorū, alii dicebant, q̄a bonus est, alii dicebāt non, sed seducit turbas. Alij ergo loquebantur bene, alii detrahebāt, lacerabant, latrabant, mordebant, cõuiciabātur. Ad eos ergo q̄bus placebat, decorē induit ad eos, quib. displicebat, fortitudinē induit. Imitare ergo & tu dominum tuū, vt possis esse vestis ipsius. Adesto cū decore ad eos quib. placent bona opera tua, esto fortis aduersus detractores. Audi Paulū apostolum, imitantem dnm suū, qūo & ipse habuit decorē, habuit decorē, habuit & fortitudinē, Christi bonus odor sumus, inquit, in oī loco, & in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt. Quibus enim placet bonū, salui fiunt: qui detrahūt bono, pereunt. Qđ suū erat ille odorem habebat bonū, immo bonus odor erat: sed vę miseris qui & bono odore moriuntur. Nō.n.ait illis, Bonus odor sumus, illis malus odor sumus: sed Christi bonus odor sumus, ait in omni loco, & in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt. Subiecit statim, aliis quidem sumus odor vitę in vitā, aliis odor mortis in mortem: Quibus.n.erat odor vitę in vitam, decorem induerat: quibus erat odor mortis in mortem, fortitudinem induerat. Si autem tunc gaudes, q̄n te laudāt homines, & placēt illis opera tua, cū aūt vituperauerint, deficis in bonis operibus, & quasi fructū bonorū operū te p̄didisse arbitraris, quia inuenis reprehensores, non stetisti immobilis, non pertines ad orbem terrarum qui non commouebitur: Induit dñs fortitudinem & præcinctus est. De ipso decore & fortitudine habet alio loco apostolus Paulus, Per arma iustitię dextera & sinistra. Vide vbi decorem, ubi fortitudinem, per gloriam & ignobilitatem. In gloria decorus, in ignobilitate fortis. Apud alios gloriosus prædicabat, apud alios ignobilis contēnebat. Decorē afferebat eis quibus placebat, fortitudinem aduersus eos q-bus displicebat. Et sic enumerat omnia vsq; in finē, vbi dicit, quasi nihil habentes, & oīa possidentes. Cū oīa possidet, decorus est: cū nihil habet, fortis est. Nō ergo mirū est si sequtur, Etenim firmauit orbē terrę q̄ non commouebit. Qūo.n.non cõmouebit orbis terrarū? Cū credūt in Christū oēs fideles, & parati sunt ad utrunq; gaudere cū laudātibus, fortes esse aduersus vituperantes: nō mollescere linguis laudantiū, nec frangi linguis vituperantiū. Forte quæramus & de hoc verbo, quare dixit p̄cinctus est? Cinctio opera significat. Tūc.n.se quisq; cingit, cū operaturus est. Sed quare nō dixit, cinctus est, sed præcinctus est? Dicit enim in alio psal. Accingere gladiū tuū circa femur potētissime: populi sub te cadent. Nec ibi dixit cingere, *Psal.* 44.
C neque p̄cingere, sed accingere. Accingeris.n.q̄n aliquā adiunxeris lateri tuo p̄cinctionē. Iō accingere gladiū tuū. Gladius domini vnde debellauit orbē terrarū, occidendo spiritus nequitiæ, spiritus Dei est ī veritate sermonis Dei. Quare circa femur accingere dicit gladiū? Aliud quidē ex alio de alio psal. ad cinctionē diximus. Sed tamē quia cõmemoratū est, non est p̄termittendū. Quid est accinctio gladii circa femur? Per femur carnē significat. Non enim aliter debellaret dominus orbē terrarū, nisi in carnem veniret gladius veritatis. Hic ergo quare pręcinctus est? Qui se præcingit, ante se ponit aliquid *Ioan.* 13.
quo præcingitur. Vnde dictum est, Pręcinctus est linteo, & lauit pedes discipulorum suorum. Quia.n.tunc humilis fuit quando linteo pręcinctus est, lauit pedes discipulorum suorum. Omnis autem fortitudo in humilitate, quia fragilis est omnis superbia. D
Ideo cum de fortitudine diceret, addidit p̄cinctus est, vt recolas Deum præcinctū humilem, q̄n pedes discipulorum lauit. Et exhorruit Petrus dominū suum magistrū suū minus dixi magistrū suū, cū dixissem dñm suum: curuātē se ante pedes suos, & lauantē sibi pedes, expauit & dixit, Dñe, non lauabis mihi pedes. Et ille, Quod ego facio, *Ioan.* 13.
tu nescis modo, scies autem postea. Et ille, Non lauabis mihi pedes in ęternum. Et ille, Si non lauero te, non habebis partem mecum. Petrus qui primo expauerat dominum lauantem sibi pedes, plus expauit, non habebis partem mecum, & credidit non sine causa hoc facere dominum, nisi q̄a

erat aliquod illud forte sacramentũ, & ait,
Dñe, nõ pedes tm̃, sed & caput totũ. Et ille,
Qui lotus est semel, non habet necessitatẽ
iterum lauandi, sed est mundus totus. Non
ergo ad sacramentũ tm̃ mundationis perti-
nẽbat ꝙ lauit pedes eis, sed ad exẽplũ humi
E litatis. Hoc.n. dixerat, Qđ.n. ego facio ne-
scis, scies postea. Videamus si scierũt postea
videamus si aperuit illis ꝙ faciebat, ut videa
mus dominum præcinctũ fortitudine, quia
Psal. 44. in humilitate est tota fortitudo. Cum lauis-
set eis pedes rursus discubuit, & ait illis, Di
citis me magistrũ, & verũ dicitis, Sũ etenim,
Dicitis me dñm & verũ dicitis, sunt etenim.
Si ergo ego magister & dñs vr̃ laui uobis
pedes, qũo oportet ut hoc vobis inuicẽ non
faciatis? Si ergo in humilitate est fortitudo,
nolite timere superbos. Humiles tanquam
petra sunt. Petra deorsum videtur, sed soli-
da est. Superbi quid? Quasi fumus, Etsi alti
sunt, euanescunt. Ergo ad humilitatẽ dñi re-
ferre debemus ꝙ præcinctus est, secundum
cõmemorationem euangelii, ꝙ pręcinctus
est, vt lauaret pedes discipulis suis. Est & a-
liud ꝙ in hoc verbo possumus intelligere.
Diximus, quia qui se præcingit, ante se po-
Mat. 27. nit ꝙ sibi adiungit vt se cingat. Quia ergo
illi qui detrahunt nobis, aliquãdo nobis ab
sentibus faciunt, tanquã post dorsum suum
sunt: aliqñ coram in faciem, sicut dño facie
bãt pẽdenti in cruce, Si filius Dei est descen
dat de cruce, nõ opus habes fortitudine qñ
tibi aliquis detrahit absenti, quia nõ audis,
F nec sentis. Si autẽ in faciẽ tibi dicat, opus est
vt fortis sis. Quid est, fortis sis? Vt feras, ne
forte ideo te putes fortem cũ audieris, quia
percutis pugno victus conuitio. Nõ est ista
fortitudo si conuitiatus percutias, qm̃ ab ira
Prou 16 uictus es. Et valde stultum est hominem vi-
ctum fortem dicere, cum dicat scriptura. Me
lior est qui vincit iram, quam qui capit ci-
uitatem. Meliorem dixit iræ victorem, quã
ciuitatis captiuatorem. Habes ergo aduer-
sarium magnum in teipso. Cum audito con
uitio ira cœperit surgere ut reddas malum
pro malo, recordare verba Apostoli, Non
reddentes malum pro malo, neque male-
1.Pet. 3. dictum pro maledicto. His verbis recor-
datis frangis iram, tenes fortitudinẽ, & quia
coram te ille tibi maledixit, non post dor-
sum tuum præcinctus es illa. Iam cętera au
diamus. Breuis est Psalmus. Etenim confir-
mauit orbem terræ, qui non cõmouebitur.
Videtis fratres, multi credunt in Chr̃m, ma
gna turba est, & tñ in hac magna turba au-
distis mõ cum Euãgeliũ legeretur, quia ve-
niet dñs ferens palã in manu sua, & munda
bit aream suam, frumentum recõdet in hor
reo, paleas comburet igne inextinguibili.
Sunt ergo per totã terrã & boni & mali. Bo
ni grana sunt, mali palea. In aream intrat tri
bula, paleã concidit, triticũ purgat. Quid est
ergo orbis terrarum qui non cõmouebit?
Qđ utiq; non diceret, nisi esset & orbis ter
rarum qui commouebitur. Est orbis terrarũ
q nõ commouebitur, est orbis terrarum q
commouebitur, quia & boni qui stabiles
sunt in fide, orbis terrarũ est, ne qs diceret,
in parte sunt, & mali q nõ stant in fide cum
senserint aliquã tribulationẽ, per orbẽ ter
rarum sunt. Est ergo orbis terrarũ mobilis,
est orbis terrarum immobilis, de quo di-
cit Apostolus, Videte orbem terrarũ imm
bilẽ. Rogo te de quibus dicebat Apostolus
Ex quib. est Hymeneus & Philetus, q circa
veritatem aberrauerunt, dicentes resurre-
ctionem iam factam esse, & fidem quorun-
dam subuerterunt. Nunquid isti ad orbem
terrarum pertinebant, qui non commoue
bitur? Non, sed palea erant. Et fidem, inquit
quorundam subuerterunt: Non dixit om
nium, & si omnium diceret, omnes intelli
gere deberemus pertinentes ad ciuitatem
Babyloniam, quę habet damnari cum dia
bolo. Tamen fidem quorundã dixit, & qua
si diceretur ei, & quis eis potest resistere
subiecit statim, Firmum autem fundamen
tum Dei stat. Ecce habes orbem terrarum
qui non commouebitur, habens signacul
hoc. Quod signaculum habet firmum fun
damentum. Nouit dominus qui sunt eius
Iste est orbis terrarum qui non commo
uebitur, nouit dominus qui sunt eius. E
quod signaculum habes? Et recedet ab in-
iustitia omnis qui nominat nomen domi-
ni: Modo ab iniquitate recedit: Ab iniqui
enim non potest recedere, quia mixta est
palea tritico vsq; dum ventiletur. Quid di
cimus fratres? Et in ipsa area, mira res est
de tritico: Recedit a palea cum expolia
tur, & non recedit ab area cum trituratur
Quando autem omnino separabitur? Cum

venerit ventilator. Ergo mõ area in orbe ter-
rarũ eſt, neceſſe eſt ut, ſi ꝓficis, inter iniquos
viuas. Ab iniquis recedere nõ potes, ab ini-
quitate recede. Recedat ab iniqtate oĩs q̃ no-
minat nomẽ dñi, & erit in orbẽ terrarũ qui
nõ cõmouebit. Parata eſt ſedes tua Deus ex
illo.] Sedes tua Deus ex illo. Ex illo, q̃d eſt?
Ex tunc, Tanq̃ ſi diceret, Quę eſt ſedes Dei?
Vbi ſedet Deus? In ſanctis ſuis. Vis eẽ ſedes
Dei? Para locũ in corde tuo vbi ſedeat. Quæ
eſt ſedes Dei, niſi vbi habitat Deus? Vbi ha-
bitat Deus, niſi in tẽplo ſuo? Quid eſt tẽplũ
eius? Nunq̃d parietib. inſtruit? Abſit. Mun-
dus iſte eſt forte tẽplũ ipſius, q̃a valde ma-
gnus eſt, & digna res quæ capiat dñm? Nec
capit eũ à quo factus eſt. Et vbi capit? In aĩa
quieta, in aĩa iuſta, Ipſa illũ portat. Magna
res fratres. Certe magnus eſt Deus. Fortib.
grauis eſt, at infirmis leuis eſt: Quos dixit
fortes? Supbos, qui quaſi habẽt præſumptio-
nẽ viriũ ſuarũ. Nã infirmitas illa in humili-
tate, maior fortitudo eſt. Audi Apoſtolũ di-
centẽ. Qñ infirmor, tũc potẽs ſum. Hoc eſt
ꝙ commendauit Euangeliũ, quia dñs præ-
cinctus eſt fortitudine qñ humilitatẽ doce-
bat. Ergo ipſa eſt ſedes Dei, quæ a pte alio lo-
co in propheta dr̃, Super quem requieſcet
ſpiritus meus? Ideſt, vbi requieſcet ſpiritus
Dei, niſi in ſede Dei? Audi quomodo deſcri-
bat ipſam ſedem. Forte auditurus eras mar-
moratam domum, amplã, ſpatioſam, atrio-
rum magnitudine, & fulgore tectorum. Au-
di quid ſibi paret Deus, Super quem requie-
ſcet ſpiritus meus? Super humilem & quie-
tum, & trementem verba mea. Ecce humi-
lis eſto & quietus, vt & in te habitet Deus.
Altus eſt Deus, non in te habitat ſi altus eſſe
volueris, Certe altus vis eſſe, vt habitet in te
Deus, humilis eſto & tremẽs verba eius, &
ibi habitat. Non timet trementẽ domũ, q̃a
ipſe illã firmat. Parata eſt ſedes tua Deus ex
illo. Ex illo. i. ex tunc. io quaſi quoddã tẽpus
ſignificat ex tũc: Ex quo? Forte ex die añ ſab-
batum: Ex illo, quia titulus pſalmi p̃ſcribit
nobis ex quo. Sexto enim die, ideſt, tẽpore
huius mundi ſexto venit dominus in carne.
Ex illo ergo? Planè ex illo ſecundum homi-
nem, ex illo ex vtero. Quid enim dicit alius
pſalmus? In ſplendore ſanctorũ ex utero. In
ſplendore ſanctorũ, ideſt, vt illuminẽtur ſã-
cti, vt videãt Deũ in carne, & purgetur cor,
vnde videatur in diuinitate. In ſplendore ſã-
ctorũ ex utero. Sed quid ibi ſequit? Ne for-
te ex vtero inde incipere putares eſſe Chri-
ſtũ, Ante luciferũ, inquit, genuite. Cum di-
xiſſet, In ſplendore ſanctorum ex vtero: ſu-
biecit ſtatim ne putares Chr̃m à tẽpore eſſe *Ibidem:*
cœpiſſe, ex quo natus eſt, ſicut cœpit Adam,
ſicut Abrahã, ſicut Dauid, Ante luciferũ ge-
nui te, ante oẽ ꝙ illuminatur. Per luciferũ.
n. aut ſtellas omnes ſignificat, & per ſtellas
tempora, quia fecit Deus ſtellas in ſigno tẽ-
porum, ut ante tempora inuenias natum eſ- L
ſe Chr̃m: & vtiq; qui natus eſt ante tempo-
ra non põt videri natus ex tempore, quia & *Gene. 1.*
tẽpora creatura Dei ſunt: Et vtiq; ſi omnia
per ipſum facta ſunt, & tempora per ipſum
facta ſunt: Aut certe ante oẽs ſpiritus qui il-
luminã tur de ſapiẽtia dixit, Ante luciferum *Ioan. 1.*
genui te. Intendat charitas vr̃a. Qũo ergo cũ
dixiſſet, Ex vtero veluti prædicauit fidei no-
ſtrę, ne inde putaremus cæpiſſe Chr̃m, ex
quo ex vtero virginis natus eſt: ſubiecit ſta-
tim, Ante luciferum genui te: ſic & hic cum
dixiſſet, Ex illo. i. ex quodam tempore, ex
die ante ſabbatum, ex illa ſexta ętate mundi,
quando venit dominus Chriſtus & in car-
ne natus eſt: Et quia dignatus eſt homo fieri
ꝑꝑ nos Deus, nõ ſolum ante Abraham, ſed
ante cælum & terram: qui dixit, Ante Abra-
hã ego ſum: Non ſolum autem ante Abra- *Ioan. 8.*
hã, ſed ante Adã: non ſolum ante Adam, ſed
ante omnes angelos, ante cælum & terram,
q̃a omnia per ipſum facta ſunt: ſubiecit ne *Ioan 1.*
tu intẽdens diem natiuitatis domini ex quo
natus eſt, putares ex illo eẽ cœpiſſe, Parata
eſt ſedes tua Deus. Sed q̃d Deus? A ſeculo tu
es.) Ab æterno dixit, ἀπὸ αἰῶνος, ſic hẽt Græ-
cus. αἰὼν aliquando ſeculum ponitur, aliqñ
æternũ ponitur. Ergo o tu qui ex illo videris
natus, ex æterno es. Non autẽ natiuitas huma-
na cogitetur, ſed cogitet æternitas diuina. Er- M
go cępit ex quo natus eſt, creuit: audiſti Euã-
gelium. Elegit diſcipulos, impleuit illos, cę-
perunt prędicare diſcipuli. Forte hoc eſt ꝙ
conſequenter dicit, Eleuauerunt flumina
domine, eleuauerunt flumina vocem ſuam.
Eleuauerunt flumina voces ſuas.] Quæ
ſunt iſta flumina, quæ eleuauerunt voces
ſuas? Non audiuimus: Neque quando
natus eſt dominus audiuimus locuta flu-
mina, neque quando baptizatus eſt, neque

quan-

qñ passus est audiuimus flumina locuta. Legite Euãgeliũ,& nõ inuenitis qa locuta sunt flumina. Parũ est quia locuta sunt, eleuauerũt voces suas. Nõ solũ locuta sunt, sed fortiter, magnè, excelsè. Quę sunt ista flumina q̃ locuta sunt? Diximus ꝙ in Euangelio nõ legimus, tñ ibi quæramus. Nã si ibi non inuenimus, vbi inueniemus? Ego vobis fingere potero, & subito ero nõ certus dispẽsator,
A sed ineptus fabulator. In Euãgelio q̃ramus, simul quæramus, quæ sunt ista flumina, quæ eleuauerunt voces suas. Stabat Iesus, & clamabat, dictũ est in Euangelio. Quid clamabat? Ecce iã ipsũ caput fluminũ clamat, ipse fons vitę vnde sunt flumina cursura, leuauit prior vocẽ suã. Et quid stans Iesus clama
Ioan.7. bat? Qui credit in me, sicut scriptura dicit. Flumina aquę vitæ de ventre eius fluẽt. Euãgelista sequit̃ statim, Hoc aũt dicebat de spiritu quem accepturi erant hi qui in eũ erãt credituri. Spiritus aũt nõdum erat datus, qa Iesus nondũ erat glorificatus. Cum aũt glo-
Ibi dem. rificatus est Iesus in resurrectione, & ascensione in cęlos, sicut nostis fratres, impletis ibi decẽ dieb. pp quoddã sacr̃m, misit spm̃ suum sanctum, impleuit discipulos. Ipse spi
Acto. 2. ritus magnũ flumen, vnde impleta sunt multa flumina. De ipso flumine dicit psal. aliolo
Psal.42. co, fluminis impetus lętificat ciuitatẽ Dei. Ergo facta sunt flumina currentia de vẽtre discipulorum, cum acceperunt spm̃ sanctũ? Ipsa flumina accepto spiritu sancto, vnde eleuauerunt voces suas? Quare eleuauerũt?
Mat.36. Quia primo timuerunt: Petrus nondum erat flumen, quando interrogatione ancillæ ter Christum negauit dicens, Nescio hominẽ. Hic timens mentitur, nondũ eleuat vocem,
Acto. 4. nõdũ est flumen. Vbi autẽ impleti sunt spiritu sancto, accersierunt eos Iudæi, & pręce-
B perunt eis ne omnino loquerentur, neq; docerent in nomine Iesu. Petrus aũt & Ioãnes dixerunt ad eos, Si iustũ est corã Deo, vt vobis obediamus magis q̃ Deo, iudicate. Non enim possumus quæ vidimus & audiuimus non loqui. Eleuauerunt ergo flumina voces suas. A vocibus aquarum multarum:] Ad ipsam eleuationem vocis ꝑtinet quod ibi scriptum est, Stetit autem Petrus cum vndecim,
Ibidem. & eleuata voce dixit ad eos, Viri Iudæi, & cætera quibus annunciat Iesum sine timore cum magna fiducia. Eleuauerunt enim flumina vocẽ suam, à vocibus aquarum multarum. Nam & cum dimissi essent Apostoli de cõcilio Iudęorũ, venerunt ad suos & indicauerũt quãta eis sacerdotes & seniores dixerũt. At illi audientes, leuauerũt voces vnanimes oẽs ad dñm & dixerũt, dñe, tu es qui fecisti cęlũ & terrã, & mare, & oĩa, quæ in eis sunt, & cętera quę dicere potuerũt flumina eleuantia vocẽ suã: Mirabiles suspensuræ maris.) Cum.n. eleuassent voces suas discipuli illi, crediderũt multi, & acceperũt multi spm̃ sanctũ, & cœperunt multa flumina clamare de paucis. Iõ sequit̃, A uocib. aquarum multarum mirabiles suspensuræ maris. i. huius seculi. Cum cępisset Chr̃s, tantis vocibus prędicari, cœpit irasci mare, cęperũt crebescere persecutiones. Cum eleuassent ergo flumina vocem suam à vocibus aquarum multarum, mirabiles suspensuræ maris. Suspensuræ, exaltationes sunt, quia quãdo irascitur mare, suspenduntur fluctus. Suspendant̃ fluctus quantũ volunt, fremat mare quantũ vult, mirabiles quidẽ suspensurę maris, mirabiles minę, mirabiles persecutiões. Sed vide quid sequitur. Mirabilis in excelsis dñs.] Compescat se ergo mare, & aliqñ tranquilletur, det̃ pax Christianis. Turbabatur mare, fluctuabat nauicula Nauicula. Ecclesia est, mare seculum est. Venit dominus, ambulauit sup mare, & pressit fluctus. Qũo ambulauit dominus super mare? Super capita istorum fluctuum magnorũ spumantium. Potestates & reges crediderũt, & subiugati sunt Christo. Ergo non terreamur, quia mirabiles suspensurę maris, mirabilis in excelsis dominus. Testimonia tua credita facta sunt nimis. Magis q̃ mirabiles erant suspensuræ maris, & mirabilis in excelsis dominus. Testimonia tua credita facta sunt nimis. Testimonia tua, quia dixerat illud antè, Hęc dico vobis, vt in me pacẽ habeatis, in mũdo aũt pressuram. Ergo quia mundus pressurã vobis facturus est, dico vobis. Cęperunt pati, & confirmauerunt in se quod illis prędixerat dñs, & magis fortes facti sunt. Cum enim videbant impleri in se passiones, sperabãt compleri in se & coronas.
Et ideo mirabiles suspensuræ maris, mirabilis in excelsis dominus. Vt in me, inquit, D
pacem habeatis, in mundo autem præssuram. Ergo quid facimus? Sæuit mare &

extollun-

extolluntur fluctus, & rabidi fremunt, pressuras patimur. Nonne forte deficimus? Absit. Mirabilis in excelsis dñs. Ideo & ibi cum diceret, Vt in me pacem habeatis, in mundo hūt pressuram, quasi diceretur, Putas nõ premet nos mundus & extinguet nos, statim subiecit, Sed gaudete, quia ego vici seculum. Si ergo ait, ego vici seculum adhęret illi qui vicit seculũ, qui vicit mare, Gaudete ad eũ, q̃a mirabilis est in excelsis dñs, & testimonia tua credita facta sunt nimis. Et q̃d factũ est de his omnibus? Domũ tuã decet sanctificatio dñe.] Domũ tuã, totam domũ tuam, Nõ hic, aut ibi tm̃, sed domũ tuam, per totum orbem terrarũ. Quare per totum orbẽ terrarũ? Quia correxit orbem terrę qui non cõmouebitur. Domus dñi fortis erat, ꝑ totum orbem terrarum erit. Multi cadent, sed domus illa stat. Multi turbantur, sed domus illa non mouebitur. Domum tuã decet sanctificatio domine. Nunquid paruo tempore? Absit. In longitudine dierum.

In psalmum nonagesimum tertium, Præfatio.

SIcut intentissime audiuimus cum psalmus iste legeretur, ita intente audiamus cum reuelat dñs quæ hic dignatus est opacare mysteria. Ad hoc.n. clauduntur quædã sacramenta scripturarũ non vt denegentur, sed vt pulsantibus aperiantur. Si ergo affectu pio & syncera cordis charitate pulsetis, ille aperiet qui videt vnde pulsetis. Notum est nobis omnibus, atque vtinã de numero eorum non simus: multos murmurare aduersus Dei patientiam, & dolere iniquos hoĩes & impios, vel viuere in hac terra, vel ẽt plurimum posse malos aduersus bonos, & sępe malos premere bonos: malos exultare, bonos laborare, malos superbire, bonos humiliari. Attendentes talia, in gñe enim humano abundant, peruertunt impatientes & infirmi animi tanquã si frustra sint boni, q̃a Deus auertit uel auertere vr̃ oculos suos a bobis operibus piorũ & fidelium, & augere malos in his quę diligũt, Putãtes ergo infirmi frustra se bene viuere, aut inuitantur ad imitandã malitiam eorũ quos quasi florere cõspiciunt, aut si per infirmitatẽ, uel personę suæ, uel animi timent male facere, ne aliquid illis s̃m leges seculi mali accidat, non quia iustitiã diligunt, sed ut dicam apertius, timentes dãnari inter hoĩes uel ab hoĩbus, abstiterunt se quidẽ a factis malis, sed nõ se abstinent a cogitationibus malis. Et inter cogitationes eorũ iniquas p̃cipue caput iniquitatis illa tenet impietas, quia vr̃ eis Deus negligere & non curare res humanas, & aut ęqualiter habere bonos & malos, aut etiam quod est perniciosius cogitare, insectari bonos, & malis fauere. Qui talia cogitat, & si nihil mali alicui faciat, facit plurimum sibi, G
& in semetipsum impius est, & iniquitate sua non lędit Deũ, sed interficit se: neq; nocẽt hominibus, quia timidi sunt qui talia cogitãt, sed tñ homicidia eorum, adulteria eorum, fraudes & rapinas eorum videt Deus, & punit in cogitationibus eorum. Quid.n. velint, ille attendit, cuius oculus non repellitur carne, ut non uideat uoluntatẽ. Tales si occasiones inueniant, nõ mali fiunt, sed manifestantur, non ut sentias quid natũ sit manifestum, sed ut intelligas quod latebat inclusum. Paucis his annis, & prope hesterno die viderunt hæc homines, & probauerunt ẽt qui tarde intelligũt. Erat enim hic vna domus potentissima ad tempus, de qua flagellum fecerat Deus generi humano, & castigatum est inde genus humanum, sic cognoscat flagellum patris, & timeat sñiam iudicis. Cum ergo esset hinc eadem domus magna, multi sub illa gemebant, murmurabãt, reprehendebant, detestabant, blasphemabãt. Qũo se arctant homines, & dantur diuino illo iudicio multi in cõcupiscentias cordis sui. Subito euertebant ipsam domum illi q̃ murmurabant de ipsa domo, & ab eis talia homines patiebantur, qualia se pati ipsi a talibus pauloante querebantur. Bonus ergo ille est qui & qñ potest mala facere non facit, de quo scriptum est, Qui potuit transgredi & non est transgressus, & facere mala & nõ fecit, Quis est hic & laudabimus eum? Fecit H
enim mirabilia in vita sua. Loquebatur scri- *Eccl. 31.*
ptura de potentibus innocentibus. Et lupus tantum vult nocere quãtum leo, Dissimiliter nocent, sed non dissimiliter cupiũt: Leo enim non solum contemnit canem latrantem, sed etiam fugat, & venit ad ouile, & obmutescentibus canibus rapit quod potest. Lupus non audet inter latratus canum.

Nun-

Munquid ppea quia nõ potuit auferre à canibus territus, innocentior remeauit? Docet ergo Deus innocentiã, vt quisquis innocẽs sit, nõ timore penę, sed amore iustitiæ. Tũc. n. liber est innocens, & verus est innocens. Qui aũt timore innocens est, non est innocens, quãuis nõ noceat cũ vult nocere. Non n. nocet alteri per effectũ malũ, sed sibi plurimũ per cupiditatẽ malam. Nam qũo sibi noceat, audi scriptũ, Qui aũt amat iniquitatem, odit aĩam suam. Et reuera multũ errant hoĩes, qui putant iniustitiã suam aliis nocere, & sibi non nocere. Ad alios procedit iniquitas cuiuslibet, ut corpori noceat, vt rem familiarẽ lædat, vt villam inuadat, vt mancipium abducat, vt aurum auferat, aut argentũ, vel si quid aliud possit, Ad hoc profert illa iniquitas ad alterum. Ergo iniquitas tua alieno corpori nocet, tuo animo nõ nocet? Contra istam simplicem veracemq; doctrinam qua insinuatur hominibus bonis, vt ipsam iustitiam diligant, & ex ea placere Deo velint, ab illa intelligant luce quadã intelligibili perfundi aĩam suam, ut faciant iusta opera, & illam lucem sapientiæ omnibus q̃ in seculo diliguntur præponant: Cõtra istã doctrinam talia murmura sunt hoĩum, etsi non procedunt in uoce, roduntur in corde. Quid ergo dicũt? Vere placiturus sum Deo per iustitiam: Aut iusti illi placent, sub cuius imperio mali florent? Tanta mala committũt, & nihil illis euenit mali. Aut si forte euenit aliquid mali, quid tibi dicunt illi cũ eis cęperis dicere, Ecce quanta fecit mala, quomodo illi redditum est, qualem exitum habuit? Incipiunt illi cogitare iustos quib. mala euenerunt, & opponunt nobis & dicunt, Si illi propterea mali accidit aliquid, qa iniquus fuit, illi quare accidit qui tam iuste uixit? Qui eleemosinas tantas fecit, qui tã multa bona operatus est in Ecclesia, quare talẽ sortem inuenit? Quare talem exitum habuit, qualem ille homo qui multa iniqua commisit? Ad hoc aũt ista dicunt, ut osdãt se propterea non facere mala, quia non pñt, aut quia nõ audent. Nam quid velit cor, lingua testatur. Et quidem ẽt si lingua obmutesceret, & ipsa timore compressa esset, Deus videret intus quid cogitaret hõ, si ẽt alium hominẽ lateret. Tacitas ergo cogitationes hominum tales, aut ẽt erumpentes in verba vel facta curat iste psalmus, si curari velint. Intẽdant ergo & curentur, Atque vtinã in hac multitudine tota quæ nunc est inter istos parietes, & audit per nos verbũ dñi, nulla sint talia vulnera, quæ curentur, Vtinam nulla sint, Nõ tñ rem superfluam facimus dicere, si nulla ibi sunt vulnera. Instruantur corda ad sanãdos alios, cum audire talia cęperint. Credo enim quia vnusquisque Christianus cum audierit aliquẽ dicentẽ talia, si bonus fidelis est, & bene credit Deo, & spes eius est in futuro seculo, non in hac terra, non in hac uita est, non frustra audit vt sursum cor habeat, irridet & dolet talia murmurantes, & dicit sibi, Deus nouit quid agat, nos non possumus nosse consilium ipsius, quare parcit malis ad tempus, vel quare laborent boni ad tps, Sufficit tñ mihi hoc scire, quia & ad tps laborat bonus, & ad tps floret malus. Qui ergo talis est, securus est, & patienter fert oẽs fęlicitates malorum, & labores bonorũ patiẽter fert, Tolerat donec finiatur hoc seculum, donec transeat iniquitas. Iam talis beatus est, & erudiuit eum De' de lege sua, & mitigauit eum a diebus malignis, donec fodiatur peccatori fouea. Qui vero nondum est talis, audiat per nos quod dño placet, Plura aũt ipse dicat in corde, q melius videt vulnus qđ curet. Psalmus hũc titulũ habet, idest, hanc inscriptionẽ, psalmus ipsi Dauid quarta sabbati. Doctururs ẽ psalmus iste patientiam in laboribus iustorũ, Contra iniquorũ fęlicitates patientiã docet, patientiã ędificat, Hoc hẽt totus à capite vsq; in finẽ. Quare ergo talẽ hẽt titulũ, in quarta sabbati? Vna sabbati, dies dñicus est, secunda sabbati, secũda feria, quẽ seculares diem lunæ vocãt. Tertia sabbati, tertia feria, quem diem illi martis vocant. Quarta ergo sabbatorum, quarta feria, qui mercurij dies dicit à Paganis, & a multis Christianis, sed nolumus, ut dicant, atque vtinam corrigant vt non dicant. Sic enim habent linguã suã, qua vtantur. Non enim & in omnibus gentibus ista dicuntur. Multæ gentes aliæ atque aliæ aliter vocant. Melius ergo de ore Christiano ritus loquendi ecclesiasticus procedit. Tamen si quem forte consuetudo traxerit, vt illud exeat ex ore quod improbat corde, intelligat illos omnes de quorum nominibus appellata sunt sydera homines fuisse, nec

Marginalia (left): Psal. 10. [beside "tem, odit aĩam suam"]; I [beside "re, & sibi non nocere"]; K [beside "sit? Ad hoc aũt"]

, nec ex eo esse cœpisse ista sydera in cœ-
, ex quo illi esse cœperūt. Et ante ibi fue-
it, sed ꝑ beneficia quędā mortaliū morta-
a illi homines ꝓ tēpore suo, qa plurimum
otuerunt & eminuerunt in hoc seculo cū
hari essent hominibus, nō ꝑꝑ vitā eternā,
d ꝑꝑ commodū tēporale deferebant eis
iuini honores. Veteres enim uates đ cepti,
: decipere volentes, in eorū adulationē q̃
bi aliquid scđm amorem seculi præstitis-
ent, sydera ostendebant in cœlo, dicentes,
illius esset illud sydus & illud illius. Ho-
ines autē qui antè non aspexerant vt vide
ēt, quia ibi erāt & illa sydera antequā na-
cerent, decepti crediderūt, & concepta est
pinio vanitatis. Hanc opinionē erroris dia
olus cōfirmauit, Christus euertit. Nos er-
o secundū quod loquimur quarta sabbato
ū, quartus dies intelligitur a die dominica.
Attendat itaque charitas vestra q̃d sibi velit
ste titulus. Hinc grande mysteriū, & reuera
occultū. Nam pleraq; ipsius Psalmi manife
te sonant, & manifeste mouent, & cito in-
elliguntur. Hic aūt titulus quod fatendū est
habet nō parum obscuritatis, sed aderit do
minus & serenabit nubilū, & videbitis Psal-
mū, & ex fronte Psalmi cognoscetis eū. In
fronte enim habet Psalmus iste, Psalmus ip-
sī Dauid quarta sabbatorū. In limine est titu
lus, in postibus fixus est. Volunt homines ti-
tulū cognoscere, & sic domū intrare. Reco
lamus ergo scripturā sanctā in Genesi, pri-
mo die quid sit factū, inuenimus lucē: secun
do die quid sit factum inuenimus firmamē
tum quod appellauit Deus cœlū: tertio die
quid sit factum, inuenimus speciem terræ
& maris, & segregationem, vt omnis cōgre
tio aquarum vocaretur mare, & arida voca
ret terra, Quarto die luminaria fecit Deus
in cœlo, solem in potestatem diei, lunam &
stellas in potestatem noctis, Hoc quarto die
fecit. Quid sibi ergo vult q̃d de quarto die
accepit Psalmus titulū, In quo Psalmo do-
cetur patientia aduersus fœlicitates malo-
rum, & labores bonorū. Habes Paulū Apo
stolum dicētē sanctis fidelibus roboratis in
Christo, Omnia facite sine murmuratione
& disceptatione, vt sitis irreprehensibiles &
sinceri, immaculati filii Dei ī medio natio
nis tortuosę & puersę, in q̃bus apparetis si-
cut luminaria in mūdo, verbū vitæ habētes.
Similitudo de luminarib. data est ad sāctos,
vt sine murmuratione sint in natione tortuo
sa & puersa. Sed ne q̃squā ꝑpea putet colē
da esse & adoranda luminaria cœli, q̃a inde
aliqua similitudo ducta est ad significatio- B
nē sanctorū, prius hoc explicem⁹ ī nomine
Xp̄i, q̃ non sit cōsequēs, vt ꝑpea tibi videat
adorandus sol, aut luna, aut stellæ aut cęlū,
q̃a aliqua de illis similitudo ducta est, qua si
gnificarent sancti, q̃a multa sunt quibus du
cta est similitudo ad significandos quæ non
adorant. Si.n. quicq̃d est vnde similitudo
ducitur ad sanctos, adorandū tibi putas, ado
ra montes & colles, quia dictū est, Montes
exultauerunt velut arietes, colles velut agni
omniū. Tu de sāctis dicis, ego de ipso Chri *Psa.113.*
sto dico. Adora leonē: quia dictum est, Vi- C
cit leo de tribu Iuda. Adora petrā, quia di- *Apoc.5.*
ctum est, Petra autē erat Chr̄s. Si autē non *1.Co.10.*
adoras in Chr̄o ista terrena, quāuis de illis
similitudo q̃dā data est ad significādos san *Sapiē 5.*
ctos, de quacunq; creatura ducta fuerit simi
litudo: tu intellige similitudinē creaturæ, &
adora artificē creaturæ. Dictus est sol dn̄s
noster Iesus: Nūquid iste sol quē & minutis
sima animalia nobiscum vident? Sed de quo *Ioan.2.*
dictū est, Erat lumen verū q̃d illuminat om
nē hominē venientē in hūc mundū. Nā lux
ista nō hoīem solū illuminat, sed & iumen-
ta & pecora & omnia animalia. Quod autē
illuminat oēm hoīem, in corde illuminat, *Phili.2.*
vbi ītellectū solū habet. Intelligat ergo cha
ritas vestra q̃bus dixit Apostolus in natione
tortuosa & peruersa. i. inter iniquos in qui-
bus apparetis sicut luminaria in mūdo, ver
bum vitæ habentes, quodammodo ad mo-
nuit nos, et istū Psalmū ītelligere, & præno
scere titulum ipsius. Tales enim sancti in q̃-
bus est verbū vitæ, de cōuersatiōe q̃ habēt
in cœlo despiciūt oīa iniqua q̃ fiunt in ter- D
ra. & q̄uo luminaria in cęlo ꝑ diē & per no
ctē procedūt, peragūt itinera sua, cursus cer
tos habent, & committuntur tanta mala, nec
deuiant desuper stellę fixæ in cœlo, agētes
per tractus cælestes, q̃ illis præstituit & con
stituit creator ipsorum: sic debēt sancti, sed
si in cœlo figantur corda eorum, si non
frustra audiant & respondeāt sursum se ha-
bere cor, si imitentur eum qui ait, Nostra
autē conuersatio in cœlis est. Qui ergo sunt *Phili.3.*
in supernis, & de supernis cogitant: sicut
dictum.

Mat. 6. dictum est, Vbi est thesaurus tuus, ibi est &
cor tuum: de ipsis cogitationibus superno-
rum patientes fiunt, & quicquid in terra cō
mittitur, si non curant donec peragant itine
E ra sua, quemadmodum non curant lumina
ria cœli, , nisi qūo exerceāt dies & noctes,
quamuis tanta mala videant fieri super ter-
ra. Sed facilè est forte vt ferant iusti iniquita
tes malorum quę nō in ipsos fiunt. Sed sicut
ferunt quæ in alios fiunt, sic ferant & quę in
ipsos fiunt. Non enim propterea debent fer
re & tolerare, quia in alios fiunt. Et si in se
fiant, non debent perdere tolerātiam. Nam
qui perdiderit tolerantiam, cecidit de cœ-
lo. Qui autem fixum habet cor in cœlo, ter
ra ipsius laborat in terra. Quanta & de ipsis
luminaribus fingunt homines, & patienter
ferunt, qūo iusti patienter debēt ferre om-
nes etiā de se falsas criminationes? Hoc ipsū
quod iam dudum dixi, quia illa stella Mer
curij est, & illa stella Saturni est, & illa stella
Philip. 2. Iouis est, cōuitia fiunt stellis. Quid illę, cum
audiunt tanta conuitia? Nunquid mouen-
tur, aut non exercent cursus suos? Sic & ho
mo qui in natione peruersa & tortuosa ha-
bet verbum Dei, sicut luminare est fulgens
in seculo. Quanta qui sibi videntur honora
re solē, de illo mentiuntur, Qui dicūt Chrs
est sol, mentiunt de sole. Nouit sol dñm suū
esse Christū & creatore suū: Et si indignari
potest, acerbius indignat cōtra falso hono
rantē, q̃ cōtra cōtumeliosum. Seruo enim
bono, maior contumelia est iniuria domi-
ni. Quanta falsa de ipsis luminaribus quidā
dicunt, & ferunt, tolerant & nō mouentur.
Quare? Quia in cœlo sunt. Cœlū autē quid
est? Nec hoc prætermittamus: Quædā de lu-
na mentiuntur homines, quādo vident op-
scurari lunā, & dicunt, malefici illam depo
nunt, cū certis temporibus defectum suum
F habeat secundum Dei dispositionē. Nō cu-
rat tamen ista verba hominū illa quæ in cœ
lo est: Sed quid est in cœlo? In firmamento
cœli est. Cuius ergo cor in firmamento li-
bri Dei est, illa nō curat. Nā cœlū. i. firma-
mentum, intelligit per figuram libri legis.
Psa. 103. Ideo quodam loco dicitur. Extendens cœ-
lum sicut pellem: Si extenditur sicut pellis,
tanquā liber est extentus vt legatur. Transa-
cto aūt tempore quo legitur lex, ꝓpterea. n.
legitur lex, quia nondum venimus ad illam

sapientiā, quæ implet corda & mētes intu
tiū, & nō opus erit vt aliquid ibi nobis leg
tur, qa in eo quod nobis legitur, syllabę s
nāt & transeunt, illa autē lux veritatis no
præterit, sed fixa permanēs inebriat cord
videntiū: qūo dictum est, Inebriabuntur a *Psal.*
vbertate domus tuæ, & torrēte delitiaru
tuarū potabis eos, quoniam apud te est dñ
fons vitę. Et vide ipsum fontem. In lumin
tuo videbimus lumen. Modo ergo lectio n
cessaria est, quandiu ex parte cognoscimu
& ex parte prophetamus: sicut dicit Apost
lus, Cum aūt venerit quod perfectū est, a
feretur quod ex parte est. Nō enim liber n *1. C*
cessarius erit, neque legemus in illa ciuita
Hierusalē vbi angeli viuunt: vnde nos m *Esa.*
do peregrinamur, & peregrinatio nr̃a ge
mit, gemit aūt si scimus qa peregrinamu
Nā odit valde patriā, q putat sibi bene es G
cū peregrinat. Nunqd in illa ciuitate vbi s
angeli Euāgeliū legitur, aut Apostolus? V
bo Dei pascūtur: Quod verbū Dei vt son
ret nobis ad tēpus, Verbū caro factū est,
habitauit in nobis, Sed tñ ipsa lex quę scr
pta est, firmamentum nobis est: ibi si sit co
nostrū, non compellit iniquitatibus homi *Ioan.*
nū. Dictū est ergo, Extēdit cœlū sicut pellē
Cū aūt transeunt tēpora necessitatis libro
rū, fit qđ dictū est, Cœlū plicabit vt liber
Qui ergo sursum habet cor, ipsum cor ip *Psa.*
sius luminare est: In cœlo fulget, nec vinci
tenebris: Infr. n. sūt tenebrę, tenebrę aūt iniq
tas, nō īcōmutabiles tenebrę. Iā hesterno di
cōmemorauimus. Sed q hodie tenebræ sun
si velint, cras lux erunt. Qui tenebrę huc in
gressi sunt, si velint, iā lux esse possunt. Ape
te. n. Apostolus ne quis putaret naturales e
se iniquitates, quę mutari nō possunt, Fui
stis. n. inquit, aliquando tenebræ, nunc aut
lux in domino, sicut filij lucis ambulate H
Lux, inquit, in domino, nō in vobis, Cor e *Ephe.*
go in libro: Si cor in libro, cor in firma-
mēto. cœli. Si ibi est cor, inde lucet, & non
mouebit iniquitatibus subterpositis: nō qa
in cœlo ibi est per carnē, sed qa ibi est per *Philip.*
conuersationē: secundum quod dictum est,
Nostra autem conuersatio in cœlis est, Nō
potes cogitare illam ciuitatem, quia non-
dū vides. Vis cogitare cœlū? Librū Dei co- *Gal. 1.*
gita. Audi Psalmū, Et in lege eius meditabit
die ac nocte. Et ibi hic beatus dictus est, q

non

non abijt in consilio impiorum, & in via
peccatorum non stetit, & in cathedra pesti-
lentię non sedit, sed in lege domini fuit vo-
luntas eius. Vide luminare in cœlo, Et in le-
ge eius meditabitur die ac nocte. Vult patien
ter ferre omnia? Non descendat de cœlo, &
in lege eius meditabitur die ac nocte. Ergo
in cęlo cor eius. Si in cœlo cor eius, omnes
iniquitates quæ fiunt in terra ad tp̄s, oēs fę-
licitates malorum hoīum, oēs labores iusto
rū meditanti die ac nocte legem Dei, nulla
sunt, & patienter tolerat oīa, & erit beatus
eruditus à Deo. Et q̄uo in firmamento cœli?
Quia lex firmamentum est. Beatus vir quem
tu erudieris dñe, & ex lege tua docueris eū,
vt mitiges eum à diebus malignis, donec fo
diatur peccatori fouea. Attendite ergo lumi
naria q̄uo procedūt & occidunt, & redeūt,
Agunt cursus suos, distinguunt diem & no-
ctē, voluūt annos & tp̄a, & tanta mala fiunt
in terra, illis quietē in cęlo hñtib. Quid est
ergo q̄d docet Deus? Iā attendamus psalmū.

Expositio Psalmi.

DEus vltionum dominus, Deus vltionū
fidenter egit.] Tu putas quia non vin-
dicat? Qui vindicat, Deus vltionū est. Quid
est, Deus vltionum? Deus vindictarum. In
eo certe murmuras, quia non vindicatur in
malos. Noli murmurare, ne inter illos sis in
quos vindicatur. Facit ille furtum & viuit,
Tu murmuras aduersus Deum, quia nō mo
ritur qui tibi furtum fecit. Si iam non facis
furtum, vide. Si.n.iam non facis, vide ne ali-
qñ fecisti. Si iam dies es, recole noctē tuam.
Si iam in cęlo fixus es, recole terram tuam.
Inuenis te furem fortasse fuisse aliqñ, & ali-
quem alium forte stomachatum, quia & tu
furtum faciens vixisti, & non es mortuus.
Q̄uo autem tu quando faciebas, ideo vixisti
ut postea non faceres, noli quia tu transisti,
velle misericordiæ Dei pontem subuertere.
Nescis illuc multos transituros, quò & tu
transisti? Esses modo qui murmurares, si ad-
uersus te audiretur qui prior de te murmu-
rauit? Et tamen & nunc optas vindictā Dei
in malos, vt fur moriatur, & murmuras ad-
uersus Deum, quia fur non moritur. Appen
de in statera æq̄tatis furem & blasphemum.
Iam dicis, quia fur non es, sed murmurādo
aduersus Deum, blasphemus es. Ille captat
somnum hoīs, vt aliquid inuolet, & tu dicis
quia dormit Deus, & hoīem non videt. Er-
go vis vt ille corrigat manum, prior tuam
linguam corrige: vis vt ille corrigat cor ad-
uersus hoīem, tu corrige cor aduersus Deū,
ne forte cū optas vindictā Dei, si venerit te
priorē inueniat. Nam illa veniet & vindica-
bit perseuerantes in nequitia sua, ingratos
pręrogationi misericordiæ ipsius, ingratos
patientiæ ipsius, thesaurizantes sibi iram in *Rom. 11.*
die irę & reuelationis iusti iudicij Dei, qui
reddet vnicuiq; s̄m opera sua, q̄a Deus vl-
tionum dñs, Deus vltionū, iō fidenter egit.
Nulli.n.pepercit, qñ hic locutus est, ipse do *Mat. 17.*
minus erat in carnis infirmitate, sed in virtu
te sermonis nō accepit personas principū
Iudęorum. Quanta in illos dicit, & q̄uo di- L
ctū est fidenter? Egit vere in fiducia, q̄a scri- *Psal. 11.*
ptū est in psalmis de illo, Propter miseriam
inopū & gemitū pauperum, nunc exurgam
dicit dñs. Qui sunt pauperes? Qui sunt ino-
pes? Qui spē non habent nisi in illo solo, in
quo solo spes nō fallitur. Attendite fratres,
qui sunt pauperes & inopes. Non oīno pau
peres qui nihil hñt vñr dici à scriptura, qñ
laudant pauperes. Inuenis.n.pauperem ho-
minem, qui qñ patitur aliquā iniuriā, non
attendit nisi patronum suum, in cuius forte
domo manet, cuius inquilinus est, cuius co-
lonus est, cuius cliens est, & iō se indigne pa
ti asserit, quia ad illum pertinet, Cor ipsius
in hoīe, spes ipsius in hoīe, cinis in cinere.
Sunt aūt & alij qui opulenti sunt, & honori
bus s̄m tp̄s humanis fulciuntur, & tñ nec in
pecuniā suam spē ponūnt, nec in fundis suis
spem ponunt, nec in familia sua spem po-
nunt, nec in claritatem transitoriæ dignita-
tis, sed totā spē in illo ponunt, cui non suc-
cedit, qui mori non pōt, qui falli & fallere
nō pōt. Tales etsi multa vñr hr̄e s̄m seculū,
bñ tñ ea gubernant ad refectionē indigen-
tium, inter pauperes dñi numerant. Videt.
n.periculose se viuere in hac vita, sentiunt
se esse peregrinos, sic diuersantur in opulē- M
tia diuitiarum suarū, q̄uo viator in stabulo,
transiturus, nō possessurus. Ergo quid dñs?
Propter miseriam inopum & gemitū paupe
rum nunc exurgam dicit dñs, ponā in salu-
tari. Salutaris noster, saluator noster est.
In illo voluit ponere spem & gemitum om

nium inopum. Et quid ait? Fiducialiter agã
Psal. 11. in eo. Quid est, fiducialiter agã? Non time-
bit, non parcet vitijs & cõcupiscẽtijs homi-
num. Vere medicus fidelis, medicinali ferro
sermonis instructus, secuit oĩa vulnera, Iõ
quia talis p̃dictus & p̃nunciatus erat, talis ẽt
inuentus est, Loquebat̃ in monte vbi dixit,
Matt. 5. Beati pauperes spũ, qm̃ ipsorum est regnũ
cœlorum. Ibi beati dicti sunt, qui persecu-
tionẽ patiuntur pp iustitiam. In ipso sermo
ne dixit, Quia istorũ est regnum cœlorũ. Et
vt faceret illos luminaria. i. patienter tolerã-
tes oĩa ista iniqua q̃ transeunt, Beati eritis,
Ibidem. inquit, cum vos psecuti fuerint, & dixerint
oẽ malum aduersum vos, gaudete & exulta-
te, qa merces vestra magna est in cœlis. De-
inde in progressu sermonis cũ docere inci-
A peret, quãuis eum turba circundaret, dixit
talia discipulis suis, q̃ ferirent faciem phari-
sęorũ & Iudęorũ: quia quasi primatus ha-
bebant exponendarũ scripturarũ oĩum, qui
sibi quasi iusti videbantur, vel videri se arbi
trabantur, & ad quorũ primatũ plebis obse
Matt. 6. quium videbat̃ obtẽperare, nõ pepercit, sed
dixit, Qñ oratis nõ eritis sicut hypocritæ tri
stes, qui amant in synagogis & angulis pla-
tearũ stantes orare, vt videant̃ ab hoĩbus, &
cętera talia. Tetigit homines, non timuit ali
Matt. 7. quẽ. Et cum terminasset ipsum sermonẽ, cõ
clusit de illo scriptura Euangelii sic, Factũ
est, inquit, cum consummasset Iesus verba
hæc, admirabãtur turbæ super doctrina ei⁹,
Erat. n. docens eos tanquã ptãtem habẽs, nõ
Mat. 13. quasi scribæ eorum & pharisęi. Quanta er-
go ille de quo dictũ est, erat docẽs eos tanq̃
ptãtem hñs, quanta dixit, Vę vobis scribę &
pharisęi hypocritæ, quanta in illos corã in
faciem, Neminẽ timuit. Quare? Quia Deus
vltionum est, Iõ non parcebat in verbo, ut
essent postea quibus paceret in iudicio: qa
si nollent accipere verbi medicinã, incursu
ri erant vtique & inuenturi iudicis sñiam.
B Quare? Quia dixit Deus vltionũ dñs, Deus
vltionum fidenter egit, id est nulli pepercit
in verbo. Qui in verbo non pepercit passu-
rus, parcet in sñia iudicaturus? Qui neminẽ
timuit in humilitate, timebit quenquam in
claritate? Ex eo quod iam fidenter egit, cogi
ta qũo sit acturus in fine seculi. Noli ergo
murmurare aduersus Deũ, qui quasi parcit
malis, sed esto bonus cũ forte ad tp̃s in fla-
gello non parcat, & in fine parcat in iudi
cio. Deus vltionum dñs, Deus vltionum fi
denter egit. Et qa fidenter egit, illi non tule
runt fiduciã eius. Et qa humilis venerat, &
carne mortali indutus erat, & mori venera
nõ facere qđ peccatores, sed pati qđ pecca
tores, quia ppea venerat vt cũ fidenter egi
set, & illi ferre non possent fiduciã eius i
verbo, quid fecerunt? Tenuerunt, flagellau
runt, illuserunt, colaphizauerunt, sputis illi
nierunt, spinis coronauerunt, in cruce leua
uerunt, postremo occiderunt. Sed qd sequi
qđ fidenter egerit? Exaltare qui iudicas ter
rã.] Quia tenuerunt humilẽ, tenebunt excel
sum? Puta quia iudicauerunt mortalẽ, nõn
ab immortali iudicabunt̃? Quid ergo ait
Exaltare tu qui iudicas terram, exaltare tu
fidenter egisti, & fiduciã verbi tui nõ sun
passi iniqui, & putauerũt se aliqd egisse, q
te cõprehendentes crucifixerunt, qui te de
berent fide cõprehendere, cõprehenderun
C psecutione. Tu ergo q fidẽter egisti inter in
quos, & neminẽ timuisti, & qa passus es, ex
altare. i. exurge, vade in cęlũ, patiatur & Ec
clesia patienter, qđ passum est caput Eccle
się patienter. Et exaltare q iudicas terrã. Re
de retributionẽ superbis.] Redditurus es
fr̃es. Quid est. n. qđ dictũ est, Exaltare qui iu
dicas terrã, redde retributionẽ supbis? Pro
phetia est prędicantis, nõ audacia iubentis
Non. n. quia dixit Propheta, Exaltare qui iu
dicas terrã, obtẽperauit Prophetę Christus
vt resurgeret & iret in cœlũ, sed qa hoc fa
cturus erat Christus, hoc p̃dixit Propheta.
Non iõ fecit Christus, qa Propheta p̃dixe-
rat, sed iõ Propheta p̃dixit, qa ille facturus
erat. Videt humilẽ Christũ in spiritu, videt
humilẽ, neminẽ timentẽ, nulli parcentẽ in
verbo, & dicit, fidenter egit. Videt illum q̃
fidenter egit, videt illum cõprehensum, vi-
det illum crucifixũ, videt illum humiliatũ,
videt illum resurgentẽ, & in cęlum euntẽ,
& venturũ inde ad iudiciũ eorũ, inter quo-
rum manus passus est oĩa mala. Exaltare, in-
quit, qui iudicas terrã, redde retributionẽ
superbis. Superbis reddet non humilibus.
Qui sunt superbi? Quibus parũ est, q̃ mala
faciunt, sed & defendere peccata sua volũt.
Nanq; de his qui crucifixerũt Christũ facta
sunt postea miracula, qñ de ipso numero
Iudęorũ crediderũt, & donatus est illis san

guis

uis Chri. Impias manus & cruētas de sanuine Chri portabāt, lauit eos ipse cuius sā uinē fuderūt, Adiūcti sunt corpori ipsius. Ecclesiæ qui corpus eius mortale, qđ vide it psecuti sunt, Fuderūt preciū suū ut bibe ēt preciū suū. Nanq; postea plures cōuersi unt, Cū multa miracula fierēt ab Apostos aliquot hominū milia vna die credideūt, & tam in ꝑpinquo inuēti sunt, vt oīa ia q̄ habebāt venderēt, & preciū rerū suarū d pedes Apostolorū ponerēt, & vnicuiq; istribuebāt quomodo cuiq: opus erat, & rat illis vna aīa, & cor vnū in Deū, de ipsis rucifixoribus dñi. Sed quare nō illis reddi i est? Quia redde retributionē superbis ditū est, illi aūt noluerūt esse supbi. Etenim ū viderent multa miracula fieri per nomē hristi, quē se putabāt interfecisse, cōmoti niraculis, audierunt a Petro in cuius nomi e illa fierent. Non. n sibi arrogare serui uo ierūt potētiā dñi sui, vt dicerent a se factū sse qđ ille in ipsis faciebat. Honorē ergo nui dederūt dño suo, dixerunt, quia q̄ illi nirabanī, ī nomine eius fierēt, quē illi cru ifixerūt, Et facti sunt humiles, cōpūcti sūt orde, cōturbati sunt cōfitētes peccatū suū, consiliū quęsierūt dicentes, Quid ergo fa iemus? Nō desperāt de salute, sed quęrunt nedicinā. Tunc ait illis Petrus, Agite pœni en iā, & baptizetur vnusquisq; vestrū in no nine dñi nři Iesu Chři. Qui egerūt pniam, umiles fuerūt. Non ergo illis redditum est uia vide quid dicat Psalmus iste, Exaltare ui iudicas terram, redde retributionem su erbis. Ab illo ergo numero excepti erant li, illis valuit vox illa domini in cruce pē entis, & dicentis, Pater ignosce illis, quia esciunt quid faciunt. Exaltare qui iudicas erram, redde retributionem superbis Ergo edditurus est retributionem? Redditurus, ed supe bis. Sed quando? Qñ reddet? Inteim mali triumphant, & exultant mali, & lasphemant mali, omnia mala faciunt, Mo et te, cum pietate quęre, non cū superbia eprehēde. Mouet te, cōpatitur tibi & Psalnus, quęrit tecū, nō qa nescit: sed iō tecū q̄ it quod scit, ut in illo inuenias quod neciebas. Qūo qui vult aliquem consolari, isi cōdoleat cum illo, nō illū erigit, Prius ū illo condolet, & sic eum reficit sermone ōsolatorio. Si aūt intret ad illum ridens luctū eius, nō facit qđ modo lectū est, dicēte Apostolo, Gaudere cū gaudentib. flere cū flētib. *Rom. 11.* Ergo vt gaudeat tecū, prius fles cū illo, cōtristaris cū illo vt reficias eum: sic & Psal. & spūs Dei vtiq; oīa sciēs q̄rit tecum, quasi verba tua dicit, Vsquequo peccatores dñe, vsquequo peccatores gloriabunī? Respōdēt & loquenī iniqtatē, loquenī oēs q̄ operanī iniustitiā?) Quid loquenī, nisi cōtra Deū q̄ dñt, qd nobis pdest qa sic viuimus? Quid dicturus es? Vere curat ista q̄ facimus Deus? Quia. n. viuūt, putāt Deū nescire qđ faciūt. Vide qd mali illis cōtingat, qa si G stationarius sciret teneret illos, & iō uitant oculos stationarij ne statim teneāī. Oculos. n. Dei vitare nemo pōt, qa nō solū in cubiculo vider, sed & intima cordis tui. Cogitāt & ipsi, qa nihil pōt latere Deū, & qa faciūt & sciūt qd fecerunt, & vidēt se viuere sciente Deo, q̄ non uiuerent sciente stationario, dñt sibi, ista placēt Deo. Et reuera si illi displicerent facta nřa, qūo displicēt iudicib. quomodo displicent regibus, qūo displicēt imperatoribus & quomo displicent commentariensibus: nūquid qūo illorū oculos uitamus, vitare possumus oculos Dei? Ergo *Psal. 49.* placēt ista Deo. Iō in alio Psal. pctōri dicit, Hęc fecisti & tacui, suspicatus es iniquitatē q̄ ero tibi similis. Quid ē ergo, ero tibi similis? Vt qūo tibi placet factū tuū malū, sic putes, qa & mihi placet. Et minaī in posterū, Arguā te. Ergo nō tacet qui dixit, tacui. Cū dicit, Hęc fecisti & tacui, suspicatus es iniq tatem q̄ ero tibi similis, non tacet. Cum. n. nos loqmur, ille non tacet. Cū n. lector legit, ille nō tacet. Cū Psalmus ista cantat, ille non tacet Et istę omnes voces Dei per orbē terrarum fiunt. Qūo ergo tacet? Qūo nō tacet? Non tacet in verbo, tacet in vindicta. Quid est ergo, hęc fecisti & tacui? Hæc fecisti & non uindicaui. Suspicatus es iniquitatem quod ero tui similis. De ipsa uindicta & taciturnitate, idest, de cessatione vindictæ, alio loco dicit, Tacui, nunquid semper tacebo? Vsquequo peccatores domine, *Psal. 73.* H vsquequo peccatores gloriabuntur? Respondent & loquentur iniquitatem, Iniquitatem loquentur omnes qui operantur iniustitiam. Et dicit omnia opera. Respondent & loquentur iniquitatem. Quid est respondent? Contra iustū habent quod

reſpōdeāt. Venit iuſtus aliqs & dicit, Noli facere iniqtatē. Quare? Ne moriaris. Ecce fecit iniquitatē, quare nō morior? Ille fecit iuſtitiā & mortuus eſt. Quare mortuus eſt? Ego feci iniquitatē, quare me nō abſtulit Deus? Ecce ille fecit iuſtitiā, & quare ſic in illū vindicauit? Quare ille ſic laborat? Reſpōdēt, hoc eſt, rñdēt qa hñt qđ dicāt, qa parcit illis, de patiētia Dei inueniūt argumentum reſponſionis ſuæ, Parcet ille propter aliud, reſpōdēt illi propter aliud, quia viuunt. Quare enim parcat ille, dicit

Rom. 2. I Apoſtolus, exponit cōſiliū patientiæ Dei, Exiſtimas, inquit, qui talia agis, qa tu effugies iudiciū Dei, An diuitias benignitatis & lōganimitatis eius contēnis? Ignoras qa patiētia Dei ad pęnitētiā te adducit? Tu aūt. i. ille q rñdet & dicit, ſi diſplicerē Deo, nō

Ibidem. mihi parceret Deus. Vide quid ſibi facit, audi Apoſtolū, Tu aūt ſm duritiā cordis tui & cor īpœnitēs, theſaurizas tibi irā in die iræ & reuelationis iuſti iudicii Dei, q reddet vnicuiq; ſm opera ſua. Ille ergo auget lōganimitatē, & tu auges iniqtatē. Erit illius theſaurus in ſempiternū, miſericordia in eos qui non cōtēpſerūt miſericordiam, Tuus aūt theſaurus in ira inuenieť, & qđ ponis quotidie p modicū, poſtea maſſam inuēturus es. Minutatim ponis, ſed cumulū inuenies. Noli attēdere minuta peccata

De pœni. diſt. 1. c. Tres ſunt tua quotidiana, De minutiſſimis guttis flumina implenť. Quid aūt illi faciunt q rñdent & loquunť iniquitatē, quia faciunt & parciť eis? Populū tuū dñe humiliauerūt.] Ideſt, oēs qui iuſte viuūt, in quos volunt ſupbire oēs mali. Populum tuū domine humiliauerunt. Et hæreditatem tuam uexauerunt. Viduam & pupillos interfecerunt, & proſelytum occiderunt.) Ideſt, peregrinū, aduenam, Aduenticium ipſum dicit proſelytum. Manifeſta ſunt iſta ſingula, nec opus eſt in his immorari. Et dixerunt, non videbit dominus.] Non attendit iſta, negligit iſta, alias res curat, nō intelligit. Hęc enim duę voces, ſunt uoces malorū. Vna quā iā dixi, Hæc feciſti & tacui, ſuſpicatus es ini-

Pſal. 59. k quitatē ꝙ ero tibi ſimilis. Quid eſt, ꝙ ero tibi ſimilis? Putas quia uideo peccata tua, & paſcent mihi quia non uindico? Alia eſt vox iniquorum, quia nec attēdit iſta Deus nec aduertit vt ſciat quemadmodum uiuā non me curat Deus. Ergo inter aliqua me cōputat Deus, Aut vere me numerat Deus? Aut ipſos homines numerat? Infœlix hō, vt eſſes curauit, vt bñ viuas non curat? Iſtorū ergo iſta vox eſt. Et dixerūt, Nō videbit dñs. Neq; intelliget Deus Iacob: Intelligite nūc qui inſipiētes eſtis in populo, & ſtulti aliqñ ſapite.) Populū ſuū erudiet cu pñt commoueri pedes, Qñ fęlicitates iniquorū videt hō, iā bñ viuēs in numero ſāctorū Dei, ideſt, in numero filiorū Eccleſię, videt qa florent mali & faciūt iniquitatē, & æmulať eos, & adducitur vt imiteť facta ipſorū, qa videt quaſi nihil ſibi pdeſſe qđ bene uiuat humilis, hic ſperans mercedē. Nam ſi illā ſperet futuram, non illā pedet, quia nondū venit tēps ut accipiat eā. I vinea operaris, fac opus tuum, & accipie mercedē tuam. A patrefamilias non exig res anteq operareris, & a Deo exigis ante quam opereris? Et iſta tolerantia ad opu tuū ptinet, & hoc ad mercedē ptinet. Minus uis facere in vinea, qui nō uis tolerare qa & ipſa tolerātia ad ipſam operationē ptinet, vt inuenias mercedē, ſed & pœnā inuenias, quia voluiſti eſſe operarius doloſus. Et quidē operarius doloſus ut īcipia non bñ facere, oculos patrisfamilias atte dit, ad illū aſpicit q cōduxit ad vineā, vt e ille auerterit oculos, ceſſet & nō bñ oper tur: cū aūt ille aduerterit oculos, bñ oper tur. Deus aūt qui te conduxit non auerti oculos, Nō tibi licet doloſe operari, Supe te ſemp ſuo ſunt oculi patrisfamilias, qu re vbi illū fallas, & ſi potes ceſſa. Ergo ſi forte aliqd cogitabatis, qñ uidebatis ma los florere, & cogitationes ueſtræ faciebā nutare pedes uřos in via Dei, vobis loqui Pſalmus iſte. Si aūt nullus ueſtrū talis eſt, vos aliis loquitur dicēs, intelligite nūc, q dixerunt illi, Non videbit dominus, nec in telliget Deus Iacob. Intelligite, inquit, nū qui inſipientes eſtis in populo, & ſtulti al qñ ſapite. Qui plātauit aurē nō audiet?) Nō hēt vñ audiat, qui tibi fecit vñ audias? Qu plātauit aurē nō audiet? Aut qui finxit oc ulū nō cōſyderat? Qui erudit gētes non ar guet?] Attēdite hoc magnopeř fratres mei q erudit gētes nō arguet? Hoc mō facit Deꝰ erudit gentes, iō miſit verbum ſuū per orbem terrarum hominibus, miſit per ange-

los,

los,ꝑ Patriarchas, ꝑ Prophetas, ꝑ seruos
suos,ꝑ tot p̄cones antecedentes iudicē. Mi
sit & ipsū verbū suū,misit & ipsum filium,
misit seruos filii sui,& in ipsis seruis filium
suū.Per totū orbē terrarū prędicatur vbiq;
verbū Dei.Vbi nō dr̄ hominibus,Relinqte
iniqtates vestras priores,cōuertite vos ad
itinera recta?Ideo parcit, ut uos corriga-
tis.iō heri nō vindicauit,ut hodie bn̄ viua
tis.Erudit gētes,nō ergo audiet? nō auditu
rus est quos erudit?nō iudicaturus est qui.
sermonē p̄misit & p̄seminauit?In schola si
esses,acciperes & nō redderes?Vtiq; qn̄ ac
cipis a magr̄o,erudiris.Cōmittit tibi magr̄
qđ p̄bet,& nō exiget qn̄ reddis?aut cū cœ-
peris reddere,sine metu eris plagarū? Mō
ergo accipimus, postea statuimur añ ma-
gr̄m, vt reddamꝰ oēs p̄teritas nostras.i. ut
rōnē reddamus de his oīb.q̄ nobis mō ero
gant:audi Apostolū dicētē,Oēs astabimus
ante tribunal Chr̄i,vt illic recipiat vnusq̄
que ſm ea q̄ per corpus gessit, siue bonū,
siue malū.Qui erudit gētes nō arguet. Qui
docet hoīem scientiā?) Ipse non scit qui te
fecit scire?Qui docet hoīem scientiā. Dn̄s
scit cogitationes hominū, qm̄ vanæ sunt.
Nā etsi tu nescis cogitationes Dei,qm̄ iu-
stę sunt:ille tn̄ scit cogitationes hominum,
qm̄ vanæ sunt.Et homines scierunt cogita
tiones Dei,sed quibus iā amicus factus est,
ꝑdit cosiliū suū. Et vos fratres mei nolite
uos contēnere.Si cum fide acceditis ad do
minū,auditis cogitatiōes Dei eas mō disci
tis,hoc vobis dicitur,& ad hoc instruimi-
ni,quare parcat mō Deus malis,ne murmu
retis aduersus Deum, qui docet hominem
scientiā.Dominus scit cogitationes homi-
nū qm̄ uanæ sunt. Relinquite ergo cogi-
tationes hominum,quoniam vanæ sunt,vt
comprehendatis cogitationes Dei,quę sa-
pientes sunt.Sed quis est quis comprehen-
dit cogitationes Dei?Qui ponitur in firma
mento Cœli.Iam hoc cantauimus, iā hoc
diximus,& exposuimus. Beatus uir quem
tu erudieris domine, & ex lege tua docue
ris eum.Vt mitiges eum a diebus malignis,
donec fodiatur peccatori fouea.] Ecce ha-
bes consilium Dei quare parcat malis,do-
nec fodiatur fouea peccatori. Tu iam uis
illum sepelire? Adhuc fouea illi foditur,
noli festinare sepelire.Quid est, donec fo-
diatur peccatori fouea?Aut quē ponit pec
catorē?unum hominem? Non.Quid ergo.
Onne genus hominū peccatorū.s.& suꝑbo *Luc. 18.*
rū:i ā.n.p̄misit,Redde retributionē suꝑbis.
Nā & ille peccator fuit publicanus,q̄ ocu-
los eliserat ī terrā,& ꝑcutiebat pectus suū
dicens,Deus ꝓpitius esto mihi peccatori.
Sed q̄a nō suꝑbus erat,Deus aūt reddet re- E
tributionē suꝑbis:nō illi,sed talibus fodia
tur fouea donec reddat retributionē super *Superbus*
bis:ergo qđ ait,Donec fodiat peccatori fo *quis.*
uea,suꝑbos intellige.Quis est suꝑbus? Qui
in cōfessione peccatorū nō agit pœniten-
tiā,ut sanari ꝑ humilitatē possit. Quis est
suꝑb.?Qui illa ipsa pauca q̄ vr̄ haberē bona,
sibi vult arrogare,& derogat misericordiæ
Dei.Quis est suꝑbus?Qui ēt si Deo tribuat
bona q̄ facit, insultat tn̄ his qui illa nō fa-
ciunt,& extollit se suꝑ illos.Nā & ille Pha
risęus,Gr̄as tibi ago,inqt,nō dixit, ego fa- *Ibidem.*
cio,de his q̄ faciebat,gr̄as Deo agebat.Sen
tiebat ergo & bn̄ se facere, & ab illo se fa-
cere,Vn̄ ergo imꝓbatus est? Quia insulta-
bat publicano.Vt ꝓficiamini attendite. Pri
mo p̄cedere debet,siue virū,siue fęminam
cōfessio peccatorū, salubris pęnitētia quę
valeat ad corrigendū hominē,nō ad irridē
dū Deū.Cū autem post pnīam bene uiue-
re cœperit,hēt adhuc quod cogitet,ne sibi
tribuat quod bene facit,sed illi agat gratias
cuius gratia factum est,ut bene uiueret, q̄a
ille illū vocauit, ille illum illuminauit. Er
go iste iam perfectus est?Nō. Adhuc deest
illi aliquid? Quid illi deest? Vt nō suꝑbiat
super eos, qui nec dum sic viuūt,q̄uō ipse
viuit.Qui talis fuerit securus sit, non illi D
redditur retributio,de qua dictum est, Red
de retributionem superbis. Non est inter
illos quibus fodiatur fouea:nam uidete il-
lum qui dicebat,Gratias tibi ago,quia non
sum sicut cęteri homines,iniusti,raptores,
adulteri,sicut & publicanus iste.Quantum
se extulit cum dicit, quia non sum sicut &
publicanus iste?Ille aūt elisa facie,ꝑcutie- *Luc. 18.*
bat pectus suum dicens,Deus propitius e-
sto mihi peccatori. Ille superbus erat in
bonis factis, ille humilis in malis factis.
Videte fratres, magis placuit Deo humili-
tas ī malis factis,quam suꝑbia in bonis fa-
ctis: sic odit Deus superbos, & ideó sic
conclusit, Amen dico uobis, descendit iu

ſtificatus publicanus magis q̃ Phariſęus: &
dicit quare, Quia oīs q̇ ſe exaltat humiliabi
tur, & q̇ ſe humiliat exaltabit. Fratres mei
uel hinc nō ſolū nos diſcimus, q̇a humilita
tē nos docuit Chriſtus: quia Deus factus eſt
Mat. 11. hō, ipſa eſt humilitas q̃ diſplicet Paganis,
vñ nobis inſultant, qualē Deū colitis, q̇ na-
tus eſt? Qualē Deū colitis q̇ crucifixus eſt?
Humilitas Chriſti ſupbis diſplicet, tibi aūt
Chriſtiano ſi placet, imitare. Si imitatus fue
ris, nō laborabis, q̇a ipſe p̄dixit, Venite ad
E me oēs q̇ laboratis & onerati eſtis, & diſci-
te a me, q̇a mitis ſum & humilis corde. Hęc
eſt ergo diſciplina Chr̄iana, nemo facit ali-
q̇d bñ, niſi gr̄a ipſius. Qđ facit hō male, ip-
ſius eſt hoīs: qđ facit bñ, de bñficio Dei fa-
cit. Cū cœperit facere bñ, nō ſibi tribuat: cū
nō ſibi tribuerit, gr̄as agat ei a quo accepe
rit. Cū aūt bñ facit, nō īſultet illi q̇ illud nō
facit, aut extollat ſe ſup eū. Nō. n. in illo fini
ta eſt gr̄a Dei, vt ad aliū nō p̄ueniat. Vt miti
ges eū a diebus malignis, donec fodiat̄ pec
catori fouea. Mitis ergo eſto quiſquis Chri
ſtianus es a diebus malignis. Maligni. n. ſunt
dies, quibus vident̄ florere peccatores, &
laborare iuſte: ſed labor iuſtorū, flagellū eſt
patris: & fœlicitas peccatorū, fouea ipſorū
eſt. Quia. n. mitigat uos Deus a diebus mali
gnis, donec fodiat̄ peccatori fouea, nō co-
gitetis quia mō in aliquo loco ſtant angeli
cū tridentibus, & fodiūt iſtā foueā magnā,
quę poſſit capere oē genus iniquorū. Et q̇a
videtis multos eſſe iniquos, & dicatis vobis
carnaliter reuera tantā multitudinē iniquo
rum, tantam turbam peccantiū, quę fouea
pōt capere? Quando foditur fouea talis, q̃
omnes capiat? qñ exhaurit̄? Iō parcit Deus,
Nonne hęc eſt foſſa peccatorum, ipſa fęli-
citas impiorum, foſſa ipſorum eſt. in illam.
n. cadent tanquam in foueam. Intēdite fra-
tres, quia magna res eſt ut fęlicitas fouea
dicatur, donec fodiat̄ peccatori fouea. Par-
F cit. n. illi Deus, quem nouit peccatorem &
impium, occulta iuſtitia ſua, & hoc ipſum
quod ei parcit Deus, p̄ impunitatē facit eū
elatum. Ille ſe altum putat & cadit, in eoip-
ſo cadit, quo ſe altum putat. Hoc ſe ille pu
tat ſublimiter ire, & Deus hoc foueam vo-
cat. Foſſa ad ima tēdit, non ad cœlum. Pec-
catores autem ſuperbi quaſi in cœlum eūt,
& in terra merguntur. At cōtra humiles qua
ſi in terra ſe deprimunt, & in cœlū aſcēdūt
Miteſce ergo quiſquis es fidelis, ſi eruditus
es ex lege Dei, ut ſit cor tuū in firmamento
cœli: quia Deus fecit luminaria quarto die,
qui dr̄ quarta ſabbati, vñ titulū Pſal. iſte per
cepit. Qūo uides luminaria cū patiētia diri
gere curſus ſuos, & nō curare q̃ in ſe dicāt
hoīes: ſic & tu nō cures quicquid tibi fece-
rit caro. Oīs. n. hō caro & ſangnis eſt. Nō. n.
vilis es cōparatione alterius carnis, a qua vi
deris premi: quia pro te ille ſuſcepit carnē
& p̄ te ille fudit ſanguinē, qui & te & illum
ad ſuū eſt p̄ducturus examen. Et ſi tanta prę
rogauit cū eēs impius, q̇d ſeruat fideli? Hinc
miteſce, quēadmodū miteſcis cū dicis, qūia
Deus hoc vult iō florent mali. Parcere vult
malis, ad pœnitētiā adducit eos quib. par-
cit, ſed illi nō corrigunt̄. Nouit ille qūo de
illis iudicet. Immitis eſt aūt hō cū uult con
tradicere aut bonitati dñi, aut patiētię, aut
poteſtati, aut iuſtitiæ iudicis. Erigit̄ ſupbus
in Deū, mergit illū Deus, & in eoipſo mer-
gitur quo erigit̄ in Deū: nā in alio Pſalm. ſic
ait, Deieciſti eos dū extollerētur. Nō dixit,
deieciſti eos q̇a elati ſunt, aut deieciſti eos
poſteaq̃ elati ſunt, ut aliud ſit tp̄s elatiōs eo-
rū, aliud tp̄s deiectiōis: ſed in eopiſo quo ex
tollebantur, ibi deijciebant̄. Quantū. n. ſup-
bū eſt cor hoīs, tantū recedit a Deo: & ſi re
cedit a Deo, in p̄fundū it. Nā contra cor-
humile de cęlo adducit Deum, ut p̄ximus
fiat. Certe altus eſt Deus, ſuper omnes cęlos
eſt Deus, tranſcendit omnes angelos. Quan
tū habes erigi, vt attingas ad illū excelſum?
Nolo te rumpas extendendo te. Aliud con-
ſilium tibi do, ne in iſta extēſione forte cre
pes per ſuperbiam. Certe altus eſt Deus, tu
humilia te, & deſcendet ad te. Audiuimus
quare parcat malis, hoc ipſum foſſa ipſo-
rum eſt. Dicit tibi Deus, quomodo illis fodi
tur, & quare illis foditur fouea, non eſt tuū
cognoſcere: ſed ex lege mea diſce patientē
te eſſe debere, donec fodiatur peccatori fo-
uea. Et quid de me, inquis, qui laboro, &
laboro inter ipſos peccatores? Reſpōdetur
tibi quod ſequitur, Quia non repellet do-
minus plebem ſuam.) Exerceret, non repel-
lit, quomō dicit alio loco ſcriptura, Quo-
niam quem diligit Deus corripit, flagellat
autem omnem filium, quem recipit. Ille
flagellatum recipit, tu dicis quia repellit?

Vi-

idemus homines in filiis suis facere illud,
liquãdo iã desperatos filios suos dimittũt
iuere qũo volunt. Eos qui spem habent fla
ellant, illos uero quos omnino uiderint fi-
e spe & indomitos esse, dimittunt vt faciãt
quod volunt. Iam quem dimitit facere quod
ult, non vult admittere ad hæreditatẽ suã:
ũ aũt flagellat filium, cui ipsam hæreditatẽ
eruat. Cum autem flagellat Deus filium, cu-
at sub manu patris flagellantis, quia qui fla
ellat ad hereditatem erudit. Ab hæreditate
õ repellit filiũ suũ quem castigat, sed ideo
agellat ut recipiat. Non sit tam uano sensu,
puerili vt dicat, Plus amat pater meus fra
ẽ meũ cui permittit facere quicquid vult:
go si me mouero contra iussionem patris
nei, flagella inuenio. Tu gaude sub flagellis,
uia tibi seruatur hæreditas, quia nõ repellet
ominus plebem suã. Ad tp̃s emendat, nõ in
ternum damnat. Illis autem ad tp̃s parcit, in
ternum illos damnabit. Elige tibi, tempora
m uis laborem, an sempiternam pœnam?
mporalem fœlicitatem, an sempiternam
tam? Quid minatur Deus? Sempiternã pę
am. Quid promittit Deus? Sempiternã re-
uiem. In quo flagellat Deus bonos, tẽpora
est: in quo parcit malis tẽporale est. Quia
õ repellet dñs plebem suã, Et hæreditatem
ã nõ derelinquet.) Quoadusq; iustitia, in-
uit, cõuertatur in iudiciũ, & qui habent eã
mnes recto sunt corde. Attende modo &
abe iustitiã, quia iudicium nondũ potes ha
ere. Prius est vt habeas iustitiam, sed ipsa
stitia tua conuertetur in iudicium. Habue
unt hic iustitiã Apostoli, & pertulerũt ini-
uos. Sed quid illis dicitur? Sedebitis super
uodecim sedes iudicãtes duodecim tribus
rael Ergo iustitia Apostolorum conuerte-
r in iudicium. Modo.n. iustus quisquis hic
erit, ad hoc est ut patiatur mala & toleret.
atiat tempus passionis, & veniet dies iudi-
ationis. Sed quid dico de seruis Dei? Ipse
ñs qui iudex est omniũ uiuorũ & mortuo-
um, primo iudicari voluit, & sic iudicare,
quousq; iustitia tua cõuertatur in iudiciũ,
qui habent eã, omnes recto sunt corde.)
ui habent modo iustitiã, nõdum iudicant.
rimo est.n. habere iustitiã, & postea iudica
. Primo patiť malos, & postea iudicat ma-
s. Modo iustitia fit postea conuertetur in
dicium; tandiu patitur homines malos,
quandiu vult Deus, quãdiu illos perferet Ec
clesia Dei, vt erudiatur p̱ malitiã ipsorũ. Nõ
tñ repellet Deus plebem suã, quousq; iusti-
tia cõuertatur in iudiciũ, & qui habent eam,
oẽs recto sunt corde. Qui sunt recto corde?
Qui hoc uolunt, qđ Deus vult. Deus parcit
peccatoribus, tu uis iam perdat peccatores.
Distorti ergo cordis es & prauæ voluntatis,
qñ aliud uis, aliud uult Deus. Vult aũt Deus
parcere malis, tu non uis parci. Patiens est
Deus peccatoribus, tu nõ uis tolerare pctõ
res. Sed ut dicere cœperã, aliud uis tu, aliud
vult Deus. Conuerte cor tuum & dirige ad
Deum, quia & dominus ĩfirmis compassus
est. Videt in corpore suo. i. in Ecclesia sua, in
firmos, qui primo voluntatem suam sequi
tentarent: sed cum uident voluntate Dei aliã
esse, dirigunt se & cor suũ ad suscipiendã, &
sequendã voluntatem Dei. Ne voluntatem
Dei velis torquere ad uoluntatem tuam, sed
tuã corrige ad uoluntatẽ Dei. Voluntas Dei
sic est qũo regula. Ecce puta torsisti regulã,
vnde habes corrigi? Illa aũt integra manet:
regula est.n. incommutabilis. Quandiu inte- L
gra est regula, habes quo te cõuertas, & cor
rigas prauitatẽ tuã, habes vnde corrigas qđ
in te tortum est. Quid autẽ volunt homines?
Parũ est quia volũtatem suã tortuosam hñt,
etiam volunt voluntatẽ Dei tortuosam face
re scđm cor suum, ut hoc faciat Deus quod
ipsi uolunt, cum ipsi hoc debeant facere qđ
Deus vult. Qũo autem cõplexus est dñs ex
duabus voluntatibus vnam factam in homi-
ne quem portabat? Præfigurans in corpore
suo, idest, in Ecclesia sua futuros quosdã q̃
voluntatem suam vellent facere, sed seque-
rentur postea Dei: infirmos quosdam osten
dit, qđ ad ipsum pertineant, & eos pręfigura
uit in se. Nã ideo & toto corpore sanguinẽ
sudauit quia ĩ corpore suo. i. in Ecclesia sua *Luc. 22.*
martyrum sanguinem oñdit. Toto corpore
sanguis exibat, ita Ecclesia eius habet marty
res, per totum corpus eius fusus est sanguis.
Quasdam enim infirmos in se præfigurans, *Mat. 29.*
idest, in corpore suo ex persona infirmorũ
compatiens illis, ait, Pater si fieri potest tran
seat a me calix iste. Ostendit hominis vo-
luntatem, & si in ipsa volũtate permaneret,
iam prauũ cor uideretur ostẽdere. Sed si cõ-
passus est tibi, & te liberat ĩ se imitare quod M
sequitur dicens, Verum nõ quod ego volo, *Ibidem.*

ſed quod.tu uis pater. Si cœperit tibi ſubre-
pere voluntas humana dicens, O ſi occidat
Deus inimicũ iſtum meũ, vt nõ me pſequa-
tur,o ſi poſſet fieri, ut nõ ab illo paterer tãta:
iam ſi perſeueraueris,& hoc tibi placuerit,
& vides quia hoc nõ vult Deus, prauus cor
de es,nõ habes iuſtitiam q̃ conuertatur in iu
diciũ,qui.n.illã hñt, omnes recto ſunt cor-
Iob.1. de.Et qui qui ſunt recti corde? Qui ſic inue-
niuntur qũo inuentus eſt Iob, qui ait, Dñs
dedit dñs abſtulit ſicut domino placuit ita
factũ eſt, ſit nomẽ domini benedictum. Ec-
ce rectũ cor.Iterũ in graui vulnere quid di-
xit vxori, quã propterea reliquerat diabo-
lus & non occiderat, vt ipſe haberet adiutri
cem,non ut maritus conſolaticem? Menime
rat.n.quia per illã Euam deceptus erat Adã,
Gene. 3. & neceſſariã ſibi putabat hanc Euã. Acceſsit
ad Iob illa tanquã Eua, ſed Iob melior fuit
in ſtercore uictor, quã Adã uictus in paradi
ſo. Quid enim illic rñdit milieri? Vide cor-
paratũ,uide cor rectũ. Nunquid nõ patiebat
A pſecutiones & graues? Et oẽs Chriſtiani pa-
tiuntur: & ſi non ſęuiunt homines, ſęuit dia
bolus. Et ſi Chriſtiani facti sũt Imperatores,
nunquid diabolus factus eſt Chriſtianus? In
tendat ergo ſanctitas veſtra quid ſit rectum
cor. Acceſsit ad eũ, & ait, Dic aliqd in Deũ
Iob.2. & morere, & enũerauit oẽs erumnas ipſius
vel ſuas, dic aliquid in Deum & morere: Et
ille illã iam cognoſcens Euam,redire volẽs
vnde lapſus eſt fixo corde in Deo tanquam
luminare in firmamento, habitans corde in
Iob.2. libro Dei, Locuta es,inquit, tãquam vna ex
inſipientib. mulieribus: ſi bona ſuſcepimus
de manu domini, & mala nõ tolerabimus?
Quia fixũ cor in domino,ideo rectũ. Quia.
n.rectus eſt Deus, quãdo in illo figis cor,
forma tibi ſit ut ſit tibi cor rectũ. Fige ergo
cor tuũ in illo,& rectũ cor erit. Sed ſurre-
pebat voluntas humana, neſcio quid de car
nis infirmitate lactabat mentẽ tuã, noli iã de
ſperare, Pręſignauit dominus in ſua infirmi
tate te,nõ ſe:nõ.n.timebat dominus pati,ter
tio die reſurrecturus. Si prorſus qũo homo
pateretur, & non qũo Deus pati veniret, &
ſi ſciret ſe poſt triduũ reſurrecturum, nullo
modo formidaret moriturus, quod nõ for-
midauit Apoſtolus Paulus, in fine ſeculi re
B ſurrecturus: ait enim, Compellor autem ex
Phili.1. duobus, concupiſcentiam habens diſſolui
& eſſe cũ Chriſto. multo.n.magis optimum
manere ĩ carne neceſſariũ ꝓpter vos, tędiũ,
enim illi erat manere in carne: ex duobus pa
tiebat ardorem, diſſolui & eſſe cũ Chriſto,
multo magis dicebat optimũ, at cũ appro-
pinquaret ipſa paſsio, qũo exultabat? qũo
gloriabatur? Bonum certamen certaui, cur-
ſum cõſummaui, fidẽ ſeruaui, de cætero ſu-
pereſt mihi corona iuſtitię, quã reddet mi
hi dominus in illa die iuſtus iudex. Iſte gau-
det coronãdus, & triſtis eſt ille coronatus
Gaudet ſic Apoſtolus, & dicit Chriſtus dñ
noſter, Pater, ſi fieri põt tranſeat hic calix
Sed triſtitiam ſic aſſumpſit, qũo carnem. No
lite.n.putare qa hoc dicimus, nõ fuiſſe triſt
dñm. Si.n.hoc dixerimus, quia non erat tri
ſtis, cum Euangelium dicat, Triſtis eſt ani
ma mea vſq; ad mortẽ, ergo & quãdo dici
Euãgeliũ, Dormiuit Ieſus, nõ dormiuit Ie
ſus: & qñ Euãgeliũ dicit, Mãducauit Ieſus
non mãducauit Ieſus, ſurrepit uermiculu
putredinis & nihil ſanũ relinquet, vt dicat
qa & corpus nõ erat verũ, & carnẽ verã n
habuit. Quicquid ergo de illo ſcriptum eſt C
fratres, factũ eſt, verũ eſt. Ergo triſtis fuit? ꝓ
ſus triſtis, ſed voluntate ſuſcipiens triſtitiã
qũo voluntate ſuſcipiens carnem: quomo
do voluntate carnem ueram, ſic voluntat
triſtitiam verã. Sic triſtitiam ergo voluntat
oſtendit in ſe, ut ſi forte ſurrepſerit tibi hu
mana infirmitas, & cœperit aliud velle qu
Deus vult, videas prauitatem cordis tui ex
tra regulam, figas illud ad regulam, & diri
gatur in Deum cor tuum, quod in homin
cæperat eſſe prauũ: ſic ergo dominus te oſt
dens dixit, Triſtis eſt aĩa mea vſque ad mor
tem, & dixit, Pater ſi fieri poteſt tranſeat
me calix iſte. Sed ſtatim fac, quod ideo fec
ut te doceret, Verum non quod ego volo
ſed quod tu uis pater: ſi enim hoc feceritis
iuſtitiam habebitis, ſi iuſtitiam habebitis, r
ctum eſt cor, ſi rectum eſt cor, iuſtitia illa
modo tolerat conuertetur in iudicium, &
poſtea iudicante domino tuo, nõ ſolum n
expaueſces mala, ſed etiam gloriaberis d
corona. Tũc uidebis quomodo profecer
patientia Dei, uel ad illorũ pœnam, vel a
tuam coronam. Modo nõdum uides, cred
qđ nõdum uides, ne erubeſcas cum videris
Quoaduſq; iuſtitia conuertatur in iudici D
& qui hñt eam omnes recto ſunt corde

Quis

Quis exurget mihi aduerſus malignātes, aut quis cōſiſtet mihi aduerſus operantes iniq̃tatē?) Perſuadent multi mala, ſuſurrare ſerpēs nō deſinit ut facias iniq̃tatē. Quacunq; te cōuerteris, forte ſi ꝓfeciſti q̃ris cū aliquo bene viuere, & vix inuenis: multi mali te circundāt, quia pauca grana multā paleā hn̄t. Hęc area hēt grana ſua pauca, ſed adhuc laborāt. Separata ergo a palea tota maſſa, grandis erit: Pauca grana ſunt, ſed in comparatione palearū, multa aūt in ſe. Ergo cum undiq; mali perſtrepant & dicant, quare ſic uiuis, tu ſolus Chriſtianus es? quare nō facis qđ faciunt & alij? quare nō ſpectas quemadmodū & alij? quare nō remedia & ligaturas adhibes, quare nō mathematicos & aruſpices cōſulis ſicut & alii? Et tu ſignas te & dicis, Chr̄ianus sū, ut repellas iſtos neſcio quos, ſed aduerſarius premit, vrget, qđ peius eſt, exēplo Chriſtianorū ſuffocat Chriſtianos. Sudatur, æſtuatur, tribulatur anima Chriſtiana, uincere hēt tn̄, ſed nunquid de ſe? Ideo vide quid dicat, Reſpōdet.n. Quid mihi prodeſt, quia modo mihi facio remedia, & lucror paucos dies? Exeo hinc de iſto ſeculo, & uado ad dn̄m meum, & mittet me in ignē, q̃a ꝑpoſui paucos dies uitæ futuræ, mittet me in gehennas. Quas gehennas? Aeterni iudicii Dei. Vere*niſi putas q̃a Deus curat, qūo uiuāt homines? Et hoc forte non in platea tibi dicit amicus, ſed in domo vxor, aut forte maritus vxori fideli bonæ & ſanctę deceptor ipſius. Si mulier marito, Eua eſt illi. ſi vir vxori, diabolus eſt illi. Aut ipſa tibi Eua eſt, aut tu illi ſerpēs es. Aliq̃n vult cōuertere pater cogitationē ſuā vel ad filiū, īuenit & ipſum malum neq̃ſſimū, ęſtuat, fluctuat, quærit qūo vincat, ꝓpe ſorbetur, ꝓpe cōſentit, ſed aſsit Deus. Audite ergo Pſalmū, Quis exurget mihi, inq̃t aduerſus malignātes? Tā multi ſunt, quocunq; reſpicio ipſi occurrunt. Quis occurrit principi iniquitatis diabolo & angelis eius & hominibus ſeductis ab eo? Niſi q̃a dn̄s, inq̃t, adiuuit me, paulominus inhabitauerat ī inferno aīa mea.⸿ Proper uerā in illā foſſam quæ paratur peccatoribus, hoc eſt, paulominus habitauerat in inferno aīa mea: q̃a iā nutabat, iā prope conſentiebat, reſpexit ad dn̄m, utputa verbigr̄a, Inſultabat illi vt faceret iniquitatem. Aliq̃n.n. cōgregant ſe mali, & inſultāt bonis maxime ſi fuerint illi plures, & ceperint illū vnū, quomodo aliq̃n multa palea eſt circa unū granum, tunc nō erūt ſimul cum fuerit maſſa ventilata: capit̄ inter multos iniquos ille, inſultatur illi, circūuenit̄, ſupponere ſe volunt illi, exagitāt quaſi iuſtū, & inſultāt quaſi de ipſa iuſtitia, magnus, inq̃unt Apoſtolus, in cœlū volaſti, qūo Helias. Faciunt homines iſta, ita vt aliq̃n attēdens ad linguā humanā, erubeſcat eſſe bonus inter malos. Reſiſtat ergo malis, ſed nō de viribus ſuis, ne efficiatur ſuperbus cum vult euadere ſuperbos, & augeat numerum ſuꝑborum. Sed q̃d dicat? Quis exurget mihi aduerſus malignātes, aut q̃s conſiſtet mihi aduerſus operantes iniq̃tatem? Niſi quia dn̄s adiuuit me, paulominus habitauerat in inferno anima mea. Si dicebam, motus eſt pes meus, miſericordia tua domine adiuuabat me.] Vide qūo cōfeſſionem amat Deus. Mouet̄ pes tuus, & nō dicis, mouetur pes meus, ſed ſtare te dicis, cū iam ruas. Imo ſi iā cœpiſti moueri, ſi iā cœpiſti fluctuare, cōfitere motū ne plangas ruinam, ut adiuuet te ille, ne in inferno ſit anima tua. Confeſsionem vult Deus, humilitatē vult. Motus es ut hō, adiuuat te ille vt Deus, ſed dic tn̄, motus eſt pes meus. Quare iam moueris: & dicis ſto? Si dicebam, motus eſt pes meus, miſericordia tua dn̄e adiuuabat me. Qūo præſumpſit Petrus, non uiribus ſuis? Videbatur dn̄s ambulare ſuper mare, calcans capita omnium ſuꝑborū in iſto ſeculo. Ipſum iter ſuū calcantis capita ſuperborum, ſignificauit ambulās ſuper tumidos fluctus. Calcat & Eccleſia, nā ipſa eſt Petrus. Nō tamen auſus eſt Petrus per ſe ipſum ambulare ſuꝑ aquas, ſed quid ait? Dn̄e, ſi tu es, *Mat. 14.*
iube me uenire ad te ſuꝑ aquas. Ille poteſtate ſua, Petrus in iuſſu illius. Iube, inq̃t, tu venire me ad te ſuper aquas. Reſpōdit ille, Veni. Calcat.n. & Eccleſia capita ſuperborum. Sed quia Eccleſia eſt, & habet infirmitatem humanā, ut cōpleretur, ſi dicebā motus eſt pes meus, titubauit Petrus in mari & clamauit, Domine, pereo. Quod ergo hic poſitū eſt, ſi dicebā, motus eſt pes meus, hoc ibi *Ibidem.*
poſitū eſt, domine pereo. Et quod hic poſitū eſt, miſericordia tua domine adiuuabat me, hoc ibi poſitū eſt, porrexit manū Ieſus dicens, Modicę fidei, ut quid dubitaſti? Mirū eſt quod modo probat Deus homines, ip-

ſa pericula nr̄a dulciorē nobis faciūt liberā-
tē:nā videte qđ ſequiť,q̄a dixit,Si dicebam
motus eſt pes meus, miſericordia tua dñe
adiuuabat me:dulcis illi vtiq; factus eſt dñs,
eripiēs illū a periculis:& iō exponēs ipſam
dulcedinē dñi,exclamat dicēs,Dñe ſm̄ mul
I titudinē dolorū meorum in corde meo,ex-
hortatiōes tuæ iocūdauerūt aīam meā,) Mul
ti dolores,ſed multę conſolationes : amara
vulnera,ſed ſuauia mědicamēta.Nunq̄d ad-
hęret tibi ſedes iniq̄tatis, q̄ fingis dolorē in
p̄cepto?Hoc dixit:ne mo ſedet tecū iniquus
nec tu ſedē iniq̄tatis habebis.Et vñ hoc intel
ligit,reddit rōnē, Qui fingis,inq̄t,dolorem
in p̄cepto. Ex hoc.n.intelligo qđ nō tibi ad
hęret ſedes iniquitatis,quia nec nobis peper
ciſti:habes hoc in Epiſtola Apoſtoli Petri,
1 Pet. 4. & ad hoc teſtimoniū poſuit de ſcriptura.Tē
pus eſt,ait,inchoatiōis iudicii ex domo dñi
ideſt,tēpus eſt vt mō iudicent,q̄ p̄tinent ad
domū dñi.Si flagellant filii,q̄d debēt ſpera-
re ſerui nequiſſimi?Ideoq; addidit, Si autē
initiū a nobis,q̄s finis eorū q̄ nō credūt Dei
Euangelio?Deinde adiungit illud teſtimo-
Ibidem. niū,Et ſi iuſtus vix ſaluabiť,peccator & im
pius vbi parebunt?Qūo ergo erunt tecū ini-
qui,qm̄ nec tuis fidelibus parces,vt exerceas
& erudias eos?Sed q̄a propter hoc non par-
cit ut erudiat eos,ideo dixit, Qui fingis do-
lorem in pręcepto.Fingis.n.eſt facis, for-
mas,plaſmas,vnde & figuli dicuntur:& uas
fictile dicitur non fictum illud quod menda
cium eſt,ſed quod formatur ut ſit,& habeat
aliquam formā, ſicut iā dudum dixit, Qui
Pſal. 93. finxit oculum non videbit? Nunquid finxit
oculum mendacium eſt?Sed intelligit,plaſ-
mauit oculum,fecit oculum. Nonne figulus
eſt cū fragiles, infirmos & terrenos facit,
2. Co. 4. audi Apoſtolū dicentem,Habemus theſau-
rū iſtū in vaſis fictilibus:ſed forte alius fecit
nobis hæc vaſa:ipſum audi dicentem,O hō
Rom. 9. tu quis es qui reſpondeas Deo? Nunquid di
cit figmentū ei qui ſe finxit quare me ſic fin-
xiſti?An non habet poteſtatem figulus luti
ex eadem maſſa facere, aliud uas in hono-
rem,aliud in contumeliam? Vide & ipſum
Gene. 2. dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quia
oſtendit ſe figulum:nam quia de limo ho-
minem fecerat, de limo inunxit cui minus
k in utero oculos fecerat. Ergo quod dixit,
nunquid adhęret tibi ſedes iniquitatis,q̄ fin-
gis dolorē in p̄cepto:ſic dicamus, Nunq̄d
adhęret tibi ſedes iniquitatis,qui formas do
lorē in p̄cepto?Formas,inquit dolorē in p̄-
cepto,ideſt,de dolore p̄ceptū nobis facis,
ut ipſe dolor p̄ceptū ſit nobis.Qūo nobis do
lor eſt p̄ceptū?Qn̄ te flagellat qui p̄ te mor-
tuus eſt,& nō tibi p̄mittit beatitudinē ī iſta
uita,& fallere non pōt,& hic non dat quod
q̄ris.Quid dabit?vbi dabit?quantum dabit q̄
hic non dat?qui hic erudit, q̄ fingit dolore
in p̄cepto?Labor eſt hic tuus, & requies ti
bi p̄mittiť.Attendis te hic habere laborem
ſed attende qualē ille requiē polliceť. Nun
quid cogitare poteris?Si illā poſſes cogita
re,videres te nihil laborare ad cōpenſatio
nē. Audi eū q̄ illud ex parte cernebat, q̄ di
xit,Nūc ſcio ex parte. Quid ait Apoſtolus
Etenim qđ eſt ad p̄ſens tēporale & leue tri
bulationis nr̄ę,iuxta incredibilem modum
in ſublimitate ęternum glorię pondus op
ratur nobis Quid eſt,æternum gloriæ pon
dus operatur nobis? Quibus operatur? No
reſpicientibus quę uidentur,ſed quæ nō ui
dentur.Quę.n. videntur, temporalia ſunt
quæ aūt non uidentur,æterna. Noli eſſe pi
ger in labore breuiter,& gaudebis inceſſa
biliter.Aeternam uitā tibi daturus eſt Deus
cogita quanto labore emenda ſit. Intēdit
fratres,venale eſt.Venale eſt qđ habeo dici
tibi Deus,eme illud. Quid habet venale? R
q̄ē uenalē habet,eme illā. De labore intēdi
te ut ſimus in nomine Chr̄i fortes Chr̄iani
Iam modicum eſt quod reſtat in pſalmo
non fatigemur.Qūo enim fortis poterit eſ
ſe in faciendo,qui deficit in audiendo? Ad
rit dñs ut vobis quod reliquum eſt, explic
mus:attendite,quodammodo Deus prop
ſuit venale regnū cœlorū.Dicis illi, Quan
tum valet? Pręcium ipſius labor eſt, qūo
diceret,pręcium illius aurum eſt. Non ſuf
ficeret hoc ſolum dicere,ſed quęreres quā M
tum aurum. Nam ſi ſolidus aurum eſt, &
ſemiuncia,& libra,& tale aliquid: ideo di
xit precium,ne laborares quęrere quandiu
huius rei precium labor eſt. Quantus labo
eſt? Iam quęre tu, quantum laborandum
ſit:nondum dicitur tibi quantus futurus ſi
labor iſte,uel quantum laboris de te exiga
tur,illud tibi dicit Deus,Ego oſtendo quan
ta ſit illa requies, tu iudica quanto labor
emenda ſit.Dicat ergo Deus, quanta futur
ſit

sit ipsa requies. Beati q habitāt in domo tua,
in secula seculorū laudabunt te. Hęc est re-
quies sempiterna sine fine erit requies ista,
sine fine erit gaudiū hoc, sine fine erit incor
ruptio. Vitā æternam habebis, requiē quæ
non habet finem. Quanto labore digna est
requies q̄ non hēt finē? Si uerū vis cōparare,
& uerū iudicare, æterna requies æterno labo
re recte emit̄. Verū hoc est, sed noli timere,
misericors est Deus. Si. n. haberes ęternum
laborem, nunquid peruenires ad æternam
quietem? Semper laborans qn̄ peruenturus
eras ad illud, qđ digne quidem potest emi
sempiterno labore? Quia sempiterna reqes
est, æqua præcium: ęterno certe labore di-
gna est æterna requies cōparari. Sed si sem-
p laborares, nūquā ad requiem peruenires.
Ergo vt aliqn̄ puenias ad id qđ emis, nō in
ęternum laborandum est, non quia nō valet
tāti, sed ut possideatur qđ emit̄. Digna est q
dem emi labore ppetuo, sed necesse est, ut
labore temporali ematur. Certe tantus de-
buit esse. i. sempiternus labor p reqe sempi-
terna. Decies cētena milia annorum habent
finem, quod tibi dabo dicit dn̄s non habe-
bit finē. Qualis misericordia Dei? Nec dicit,
decies centena milia annorū labora, non di-
cit, vel mille annos labora, non dicit quin-
gentos annos labora, cum viuis labora in
paucis, Inde iam reqes erit, & finem uō ha
bebit. Et adhuc audi consonantia. Dn̄e secun
dū multitudinem dolorum meorū in corde
meo, exhortationes tuę iocundauerūt ani-
mā meā. Et paucos annos laboras, & in ipsis
laboribus nō deest consolatio, non desunt
gaudia quotidiana: sed noli gaudere in secu
lo, gaude in Christo, gaude in verbo eius,
gaude in lege eius. Ad ipsa gaudia ptinet, qđ
loquimur & quod auditis. Quātæ ergo sunt
istę consolationes in tātis laboribus? Verum
est ergo quod dixit Apostolus, Etenim qđ
ad præsens est, temporale est & leue tribula
tionis nostræ, iuxta incredibilem modum,
& in incredibilē modum ęternum gloriæ
pōdus operatur in nobis. Ecce quantū pre-
cium damus, quodammodo vnam siliquā
ad accipiendos thesauros sempiternos. Sili-
quam laboris ad requiem incredibilem, se-
cundum quod dictum est iuxta incredibilē
modum, & in incredibilem modum ęter-
næ glorię pondus operatur. Gaudes ad tem
pus, noli ibi confidere: tristis es ad tempus,
noli desperare. Non te corrumpat fælicitas, B
& non frangat aduersitas, neforte dicas in
animo tuo, Nō potest fieri omnino, ut Deus
admittat ad se iniquos, qui iustos ipsos emē
dat, ut saluet, q iō emedat, ut erudiat. Si iust⁹
vix saluus fiet, peccator & impius vbi pare- 1.Pe.4.
bunt? Nunqd adhęret tibi sedes iniquitatis? Pro.11.
Idest, nunqd adhæret tibi sedes impiorū, q
fingis dolorē in pręcepto? Qui & istos filios
sic voluisti exercere & erudire, sic voluisti
eis pręcepta dare, vt nō essent sine timore,
ne amarent aliquid aliud, & obliuiscerētur
te uerbum verū bonū suū? Bonus est Deus.
Si cessaret Deus, & non misceret amaritudi
nes fœlicitatibus seculi, obliuisceremur eū.
Sed ubi angores molestiarum faciūt fluctus
animæ, fides illa quę ibi dormiebat, excita-
tur. Tranquillum. n. erat quando dormiuit
Chr̄s in mari: illo dormiente tēpestas orta
est, & cœperunt periclitari. Ergo in corde
Christiano & trāquillitas erit & pax sed quā
diu uigilat fides nr̄a: si aūt dormit fides nr̄a,
periclitamur. Hoc. n. significat dormiens G
Christus, qa quidā obliuiscunt̄ fidē suam, &
periclitant̄. Sed qūo illa nauis cū fluctuaret, Mat.8.
excitatus est Chr̄s à fluctuantibus, & dicenti
bus, Domine, perimus, surrexit ille, impera
uit tēpestatibus, imperauit fluctibus, cessauit
periculū, facta est trāquillitas, sic & te cum
turbāt cōcupiscentiæ malę, psuasiones ma-
læ, fluctus sunt, tranquillabuntur. Iam despe
ras, & putas te non pertinere ad dn̄m, euigi-
let fides tua, excita Christum in corde tuo,
surgente fide, iam agnoscis vbi sis. Et si for-
te tentāt fluctus cōcupiscentię, intueris qd
promisit Deus, & dulcedo promissorum fa
ciet te cōtemptorē dulcedinum seculi. Et si
forte multæ vrgent minæ potentium malo-
rum, & ipsæ te expellunt de iustitia, attendis Mat.25.
qđ minat̄ Deus. Ite in ignē ęternū, qui para-
tus est diabolo, & angelis eius, & non dimit
tis iustitiā. Timēs ergo ignem sempiternum
contemnis dolores temporales: & pro eo
quod promisit Deus, contemnis tempora-
lem fœlicitatē. Promisit requiē, patere mo-
lestiā: minat̄ ignē ęternū, cōtemne dolores
tpales, & euigilāte Chr̄o tranquilletur cor
tuū, vt ad portū quoque puenias. Nō n. non
pręparat portum, qui parauit nauim? Nun-
quid adhęret tibi sedes iniquitatis, qui fin-
gis,

gis dolorẽ in ꝑcepto? De hominibus quidẽ malis exercet nos, & de illorũ insecutionibus nos erudit. De malitia mali flagellatur bonus, & de seruo emendatᷓ filius: ita fingitᷓ dolor in ꝑcepto. Qđ illos Deus posse permittit, hoc faciũt mali homines quibus ad

Mat. 27. tẽpus parcit. Quid.n sequitur? Captabũt animã iusti.) Quare captabunt? Quia verum crimen non inueniunt qđ obiiciat. Quid.n. captauerunt in dño? Cõcinnauerũt falsa crimina, q̃a vera inuenire non potuerunt. Et sanguinẽ innocentem condemnabunt.) Quare

D hoc totũ fit, in consequentibus declarabit, Et factus est mihi, inquit, dñs in refugium.) Nõ q̃reres tale refugiũ si non periclitareris: sed iõ periclitatus es vt q̃reres, quia ille fingit dolorem in pręcepto. Facit mihi de malitia malorũ tribulationẽ, punctus tribulatione cœpi quærere refugium, qđ in illa fœlicitate seculari desierã quęrere. Quis. n. facile recordatᷓ Deũ, qui semper fœlix est, & spe præsenti gaudet? Recedat spes sęculi, & accedat spes Dei, vt posſit dicere, Et factus est mihi dñs in refugiũ, Ad hoc doleam, vt fiat mihi dñs in refugiũ. Et Deus meus in auxiliũ spei meæ.) Modo.n. dñs spes. Quãdiu. n. hic sumus, in spe sumus, nõdũ in re. Sed ne in spe deficiamus, adest ꝓmissor erigens nos, & tẽperãs ipsa mala q̃ patimur. Non.n.

1. Co. 10. frustra dictũ est, Fidelis Deus, qui non finit vos tentari supra q̃ potestis ferre, sed faciet

*al: mittat. cum tentatione * etiam exitum, vt posſitis sustinere. Sic intrat in fornacẽ tribulationis, vt coquatur vas, nõ ut frangatᷓ. Et factus est mihi dñs in refugiũ, & Deus meus in auxiliũ spei meę. Cum ergo qui tibi videbatur quasi iniustus esse quia parcit malis, vide q̃uo iã corrigatur psalmus, & tu cum psalmo corrigere. Ideo enim voces tuas habebat psalmus. Quę sunt voces? Quousque peccatores domine, usque quo peccatores gloriabuntur? Psalmus voces tuas habet, modo ergo tu habeto uoces Psalmi. Quę sunt uoces Psalmi? Et factus est mihi dominus in refugium, & Deus meus in auxiliũ spei meę. Et reddet illis dominus secundum opera eorum, & secundum malitiam eorum disper

E det eos.) Non vacat, quòd ait secundũ malitiam eorum mihi de illis præstatur, & tñ malitia eorũ dr̃, non bñficia eorũ. Certe. n. de malis exercet nos, flagellat nos. Ad quam rẽ flagellat? Vtique ad regnũ cœlorum. Flagellat.n. omnẽ filiũ, quẽ recipit. Et quis est filius cui nõ det disciplinã pater eius? Qđ cũ facit Deus, ad hęreditatẽ sempiternam nos erudit, & hoc nobis ꝓ̄stat sępe de malis hominibus, in q̃bus exercet & ꝑficit dilectionẽ nostrã, quã vult extendi vsque ad inimicos: neq;.n. est ꝑfecta dilectio Christiani, nisi cũ implet quod Christus ꝑcepit, Diligite inimicos vestros, bñfacite his qui vos oderunt, & orate ꝓ eis q̃ vos persequũtur. Hinc ipse diabolus vincitur, hinc victorię corona ꝑcipitur. Ecce quanta nobis pręstat Deꝰ de malis hominibus nec tñ sᷓm id qđ de illis nobis ꝓ̄stat, sed scđm malitiã eorum retribuet eis. Videte.n. quanta nobis ꝓ̄stitit de ipso immanisſimo scelere Iudę traditoris: Iudas quippe tradidit ad pasſionẽ filiũ Dei, & per pasſionem filii Dei omnes gentes redẽptę sunt ad salutem, nec tñ pro salute gentiũ merces reddita est Iudæ, sed pro eius malitia debitum supplicium ei retributum est. Nã si traditor Christi, & non tradentis animus consyderandus est, hoc fecit Iudas qđ fecit Deus pater, de quo scriptum est, quia filio proprio non pepercit, sed ꝓ nobis omnibus tradidit illum. Hoc fecit Iudas quod fecit ipse dominus Christus, de quo scriptum est, Qui seipsum tradidit pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis: & iterum, Sic Christus, inquit, dilexit Ecclesiam suam, & seipsum tradidit pro ea. Et tamen gratias agimus Deo patri, qui unico filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit eũ. Gratias agimus filio, qui seipsum tradidit pro nobis, & in eo voluntatem patris impleuit. Et detestamur Iudam, de cuius facto nobis tantum beneficium præstitit Deus, & recte dicimus, Reddidit ei dominus secundum iniquitatem eius, & secundum malitiam eius disperdidit eum. Non. n. ille pro nobis tradidit Christum, sed pro argento quo vendidit eũ: quamuis traditio Christi sit nr̃a redemptio, & Christi venditio sit nostra redemptio. Sic & illi qui martyres persecuti sunt, persequendo in terra, in cœlum mittebant: & scientes quidem præsentis vitę damnum inferebant, nescientes autem futurę vitę lucrum conferebant. Quicunque tamen perseuerauerunt in odio iniusto iustorum, reddidit eis domi

nus

G us scđm iniquitates eorũ, & scđm malitiã orũ disperdidit eos. Sicut.n. malis obest bo itas iustorũ, sic bonis prodest inqtas impio ũ: nã & dominus dicit, Ego veni, vt qui nõ ident videant, & q uidẽt cęci fiant: & Apo tolus, Aliis quidẽ, inquit, sumus odor vitę n vitam, aliis aũt odor mortis in mortẽ. Ma itia vero iniquorũ, sinistra sunt arma iusto- um, sicut idẽ dicit Apostolus, Per arma iu- titię a dextera, & sinistra. i. per gloriam & gnobilitatẽ, atque ita deinceps cętera exeq- ur, dextera arma demõstrãs gloriã Dei, fa- nam veritatis qua cognoscebant qđ uiue- bant, & quod nõ mortificabant, quod gau- debant, quod multos ditabant, quod omnia possidebant. In sinistra uero quod ignobi- les & malę famę habebãtur, quod seducto- res putabant, qđ ignorabant, occidebantur, coercebãtur, cõtristabantur, egere ac nihil hr̃e videbant. Et qd mirum si milites Chri- sti & dextris, & sinistris armis diabolum ex pugnãt? Sicut aũt pax homnibus bonę volũ tatis, & qñ sunt alijs odor mortis in mortẽ. sic & interitus homnib. malę volũtatis, & qñ iustis arma sũt sinistra ad salutẽ. Itaque reddet illis nõ scđm nostrã vtilitatẽ, q̃ de ip sis fit, sed scđm ipsorũ iniquitatẽ, quã diligẽ do oderũt animas suas, & nõ ẽm beneficiũ, quod nobis de ipsis pręstat, honorat eos, q ẽt malis bene vtitur. Scđm malitiã eorũ di- sperdet eos Dñs Deus noster.) Toleret ergo iustus iniustũ, toleret temporalẽ impunita- tem iniusti temporalis labor iusti, sed iustus ex fide viuit. Non est enim alia iustitia homi nis in hac vita, nisi ex fide viuere, quę per di lectionem operatur. Si enim ex fide uiuit, credat & sibi futuram requiẽ post pręsentẽ laborem, & illis sempiternos cruciatus post pręsentem exultationẽ. Et si fides per dile- ctionẽ operatur, diligat ẽt inimicos & quan tum in ipso est, prodesse illis velit: ita enim faciet, ne sibi obsint illi cũ hoc velint, & q̃ do forte potestatem acceperint, quasi nocẽ- di & dominandi, sursum cor habeat vbi ei nemo nocet, doctus & eruditus ex lege Dei vt mitigetur à diebus malignis, donec fo- diatur peccatori fouea. Si enim in lege do- mini voluntas eius est, & in lege eius medi- tabitur die ac nocte, cuius cõuersatio in cœ lis est, de firmamento lucet super terram. Vn de iste Psalmus titulum de quarta sabbati ac cepit, quãdo facta sunt luminaria, vt oĩa fa- ciat sine murmuratione, verbũ vitę habens Gene. 1. in natione tortuosa & peruersa. Sicut.n stel- K las ĩ cœlo nõ extinguit nox, sic mentes fide- Psal. 9. liũ inhærentes firmamento scripturę Dei nõ vincit iniqtas. Et hoc ipsũ qđ & nostra ter- rena dant aliqñ in potestate malorũ nõ solũ ad nostrã pertinet eruditionem, vt fiat nobis dñs in refugiũ, & Deus in auxilium spei no- stræ: sed ẽt ad ipsius peccatoris foueam pro- ficit, de quo in alio psalmo dr̃, Inclinabitur Psal. 2. & cadet cum dominabitur pauperum. For- te onerosa fuit uobis lõgitudo sermonis, q̃ quã in ista alacritate studij vestri nõ hoc ap pareat. Sed & si ita est, ignoscite, primo, qa iussus feci: nam dñs Deus noster per eos mi- hi frẽs iussit in quibus habitat. Non.n. iubet Deus, nisi de sede sua: Deinde qa tãtum aui- di fuistis nostri, cõfitemur, & nos auidi fui- mus vestri. Consoletur ergo Deus noster istum laborem, ut sudor iste noster sit uobis in profectũ salutis nõ in testimoniũ accusa- tionis. Hoc dico fratres, ut ex eo qđ audistis ꝓficiatis & ruminetis vobiscũ. Nõ vos per- mittatis obliuisci, nõ solũ ista recogitãdo & colloquẽdo, sed etiã ita viuẽdo. Bona uita.n. ex p̃ceptis Dei quæ agit, tanq̃ stylus est, qđ L audit scribens in corde: si in cæra scriberet, facile deleretur: scribite illud in cordib. ve- stris, moribus vestris, & nunquã delebitur.

In Psalmum 94. Enarratio.

EGo vellem fratres, vt patrem nostrum potius audiremus: sed & hoc bonum est, ut patri obediamus. Quia ergo iussit no- bis qui dignat orare pro nobis, de pręsenti Psalmo quod dominus Deus omnium nr̃m donare dignabitur, loquar charitati vestrę. Est autem Psalmi titulus: Laus cantici ipsi C Dauid.] Laus cantici & hilaritatem signifi- cat, quia cãtus est: & deuotionem, quia laus est. Quid enim magis homo debet laudare, quam id quod sic sibi placet vt nõ possit di- splicere? Securitas ergo laudis, in laude Dei est. Ibi laudator securus est, vbi non timet ne de laudato erubescat. Et laudemus ergo & cãtemus, hoc est, cũ hilaritate & cũ lętitia laudemus. Quid autem laudaturi sumus, ip- se psalmus sequẽtib. uersibus indicat nobis: Venite exultemus domino.) Inuitat ad ma-

gnas

gnas epulas exultandi,nõ seculo,sed dño.Ni
si.n.esset in hoc seculo exultatio mala q̃ di-
M stinguẽda est ab exultatione bona,sufficeret
dicere,Venite exultemus.Sed breuiter distin
xit.Quid est bene exultare? Dño exultare.Er
go exultatio mala est,exultare seculo. Exul-
tatio bona est, exultare Deo. Pie debes dño
exultare,si vis securus mũdo insultare.Quid
est aũt,venite? Vnde vocat vt ueniant, cum
q̃bus vult exultare dño,nisi q̃a longe sunt,vt
veniẽdo propinquent,ꝓpinquãdo accedãt,
accedendo exultent?Vñ aũt longe sunt? Nun
quid locis longe põt homo esse ab eo, qui
vbique est? Vis esse ab eo longe? Quoibis ut
lõge sis? Nam quidã peccator q̃dem, sed tñ
cũ spe salutis pœnitẽs, & dolens de pecca-
tis, & metuens iram Dei, & uolens placare
Psa.138. Deũ,sic in alio psalmo loquitur, Quò ibo à
spiritu tuo,& quò à facie tua fugiã? Si ascen
dero in cœlum, tu ibi es. Quid ergo restat?
Quia si ascẽderit in cœlũ, ibi inueniet Deũ.
Vt longe fugiat à Deo, quò iturus est? vide
quid dicat, Si descendero ad infernum ades.
Si ergo ascendendo in cœlum, ibi inuenit
Deum,descendendo in infernum,non fugit
Deum, quò iturus est, quò fugiturus est ab
illo irato, nisi ad ipsum placatum?Et tamen
cum omnino nemo possit fugere ab illo q̃
vbique est, nisi quidam longe essent à Deo,
A non diceretur,Populus iste labijs me hono-
Esa.19. rat,cor aũt eorũ longe est à me. Non ergo
Mat.25. loco quisque longe est à Deo,sed dissimili-
tudine.Quid est,dissimilitudine? Mala vita,
malis moribus.Si enim bonis moribus pro-
pinquatur Deo, malis moribus receditur à
Deo,vnus ergo idemq; homo corpore stãs
vno loco & amãdo Deum accedit ad Deũ,
& amando iniquitatem recedit à Deo,nusq̃
pedes mouet,& tamen põt accedere. Pedes.
n.nostri in hoc itinere,affectus nostri sunt.
Prout quisque affectũ habuerit,ꝓut quisque
amorem habuerit, ita accedit vel recedit à
Deo. Nonne plerũque dicimus, qñ inueni-
mus aliqua dissimilia, hoc lõge est ab illo?
Quãdo aliquos duos forte homines cõpara
mus,duos equos,duas vestes, & dixerit ali-
q̃s simile, Hęc vestis talis est qualis illa, aut
iste homo talis est qualis ille: quid aliud di-
cit,q̃ cõtradicit? Absit,lõge est ab illo. Quid
est lõge est ab illo? Dissimilis est ille. Et iusta
stant,& tamẽ iste lõge est ab illo, Duo vero
iniq̃ pares vita & moribus,si unus sit in Oriẽ
te,alter in occidente, iuxta inuicem sunt.Et
duo iusti similiter,alter sit in Oriente, alter
in Occidẽte,secum sunt. quia in Deo sunt.
Cõtra vnus iustus,alter iniquus, ẽt si vna ca
tena ligent, multum à se separati sũt.Ergo si
dissimilitudine recedimus à Deo,similitudi
ne accedimus ad Deũ. Qua similitudine? Ad
q̃ facti sumus, q̃ in nobis peccãdo corrupe-
ramus, q̃ peccatorũ remissiõe recipimus:q̃
in nobis renouat intus in mente, ut tanq̃ re
sculpat i nũmo,idest, in aĩa nr̃a imago Dei
nostri,& redeamus ad thesauros eius. Nã &
inde frẽs de nũmo voluit dñs nr̃ Iesus Chri
stus oñdere tẽtatoribus suis quid q̃rat Deus.
Qñ.n.de tributo Cæsaris q̃rentes causam ca
lũniç cõsulere magistrũ ueritatis voluerũt,
& cõsulẽdo tẽtare, vtrũ liceret tributũ dari
Cæsari,quid ille ait, Quid me tantatis hypo
critæ: Petit afferri sibi nũmum,& allatus est:
Cuius hẽt,inquit,imaginẽ? Rñderunt, Cęsa
ris: Et ille, Reddite ergo Cęsari quę Cęsaris
sunt,& Deo q̃ Dei sunt.Tanq̃ diceret, Si Cę
sar quęrit in nũmo imaginẽ suã, Deus non
quærit in homine imaginem suã? Ad hanc
similitudinẽ nos dominus noster Iesus Xp̃s
inuitãs,imperat nobis,ut nostros etiã inimi
cos diligamus,& dat exemplũ de ipso Deo.
Sicut pater vester, ait, qui in cœlis est, qui
solem suum oriri facit super bonos & ma-
los, & pluit super iustos & iniustos, Estote
ergo sicut pater uester perfecti. Cum dicit,
estote sicut ille pfecti, ad similitudinẽ nos
inuitat.Si ergo ad similitudinem nos inuitat,
constat quia dissimiles existendo recessera-
mus à Deo,& facti eramus longe per dissi-
militudinẽ, & efficimur prope per similitu
dinẽ,ut iã fiat in nobis qđ scriptũ est, Acce-
dite ad eũ, & illuminamini. Ergo quibusdã
longe positis,& male viuẽtibus psalmus iste
dicit, Venite exultemus dño. Quò itis, quò
receditis?quò discedtis quò fugitis,exultan
do modo? Venite exultemus dño. Quò itis
exultare vbi deficitis? Venite exultemus in il
lo à quò facti sumus. Venite exultemus dño,
Iubilemus Deo salutari nr̃o. Quid est iubi-
lare? Gaudium verbis non posse explicare,
&, si voce testari quod corde conceptũ est,
& verbis explicari non potest, hoc est, iubi-
lare. Nã cõsideret charitas vr̃a, qui iubilant
in cantilenis quibusque, & quasi in certa-

mine

ıine quodã lætitiæ ſecularis,&videtis qua
inter cãtica verbis expreſſa exundãtes lęti
a,cui lingua dicẽdo nõ ſufficit,queãdmo
ũ iubilẽt,vt per illã vocẽ indicet animi af-
ctus,verbis explicare nõ ualentis,qđ cor
D e cõſpicit.Si ergo illi de gaudio terreno
ıbilãt,nos de gaudio cęleſti iubilare nõ de
emus,qđ vere verbis explicare nõ poſſu-
ıus?Præueniamus faciẽ eius in cõfeſſiõe.)
õfeſſio ꝗdẽ duob.modis accipit ĩ ſcriptu
s.Eſt cõfeſſio laudãtis,& eſt confeſſio ge-
ẽtis.Cõfeſſio laudãtis, ad honorẽ ꝑtinet
ius qui laudat.Confeſſio gemẽtis,ad pœ-
itẽtiam ꝑtinet eius ꝗ cõfitetur. Confitent.
homines cũ laudant Deũ,confitent cũ ac
uſant ſe,& nihil dignius facit lingua. Vere
uto qđ ipſa ſint vota,de ꝗbus dicit in alio
ſal.Reddã tibi uota mea, ꝗ̃ diſtinxerunt la
ia mea, Nihil iſta diſtinctione ſublimius,
ihil tã neceſſariũ, & ad intelligendũ & ad
aciendũ.Qũo ergo diſtinguis vota quę red
is Deo?Vt illũ laudes,te accuſes: ꝗa illius
ſt miſericordia,ut peccata noſtra dimittat.
Nã ſi uellet pro meritis agere,nõ inueniret
iſi quos dãnaret.Venit ergo docẽs,vt rece
lamus iam a peccatis nr̃is,& nõ nobiſcum
educat rationẽ de pręteritis, ſed tanquam
abulę nouæ fiant,incenſis oĩbus chirogra-
phis debitorũ nr̃orũ.Quãta ergo illius laus,
quanta miſericordia? Confiteamur itaque
laudantes.Nam ſi ſemper confeſſio pęniten
is eſſet,non diceretur in Euangelio de ipſo
dño,In illa hora exultauit Ieſus in ſpũſan-
cto,& ait,Confiteor tibi pater dñe cœli &
terrę,qui abſcondiſti hęc a ſapientibus &
prudentibus,& reuelaſti ea paruulis. Nũꝗd
quia Chriſtus confitebãt,pœnitens erat? Il
lũ nihil pœnitere poterat, quia nihil culpa
biliter fecerat,ſed cõfitebat in laude patris:
ergo quia & hic exultationis locus eſt, for-
te illam debemus intelligere confeſſionẽ,
quę eſt in laude Dei:vnde & laus cantici,
ut non hic intelligamus confeſſionem pœ
nitentium ſed laudantium.Et quid eſt qđ cõ
tinuo nos admonet de quadam confeſſio-
ne cũ ait, Præueniamus faciem eius in cõ
feſſione?Quid eſt,ꝓueniamus faciẽ eius in
confeſſione?Venturus eſt,pręueniamus fa-
ciem eius in confeſſione prius antequam
ueniat.Nos confitendo damnemus qđ feci-
mus,ut ille quod coronet,non qđ damnet,
inueniat.Nunquid aũt & non ꝑtinet ad lau-
dẽ Dei,qñ confiteris peccata tua?Imo uero
maxime ꝑtinet ad laudem Dei.Quare maxi
me ꝑtinet ad laudẽ Dei,qñ confiteris pec-
cata tua?Quia tanto amplius laudat medi-
cus,quãto plus deſperabat ægrotus Cõfite
re itaq; peccata tua,quo magis deſperabas F
de te ꝓꝓ iniquitates tuas.Tãto.n.maior laus
eſt ignoſcentis, quãto maior exaggeratio
eſt pecca confitẽtis. Nõ ergo putemus nos
receſſiſſe a laude cantici,ſi iam hic cõfeſſio
nẽ intelligimus, qua cõfitemur peccata no
ſtra.Et hoc ad laudẽ cãtici ꝑtinet,ꝗa cũ pec
cata nr̃a cognoſcimus, Dei gloriã cõmẽda
mus.Pręueniamus faciẽ eius in cõfeſſione,
Et in Pſalmis iubilemus illi.]Iã diximus ꝗd
ſit iubilare,repetitũ ẽſt, ut cõfirmet in faciẽ
do.Ipſa repetitio exhortatio eſt. Nõ.n.iam
obliti ſum⁹,ut iã moneri nos uelimus, quæ
dicta ſunt ſuperius ut iubilemus:ſed plerũ-
que in affectu animi repetit verbũ qđ notũ
erat,nõ ut noteſcat,ſed ut ipſa repetitio fa-
ciat cõfirmationẽ:repetit n. ad intelligendũ
affectũ dicentis.Inde eſt qđ dicit dñs, Amẽ
amẽ dico vobis.Sufficiebat amẽ vnũ.Quare
amẽ amẽ,niſi ꝗa ipſa repetitio confirmatio
eſt?In Pſalmis ergo,inquit,iubilemus ei. Et
quę dicimus in Pſalmis? Quę dicimus uel
potius ſentimus in iubilatione. Quæ ſunt ꝗ̃
pertinent ad laudem cantici huius? iam au-
dite.Qm̃ Deus magnus eſt dominus, & rex
magnus ſuper omnes Deos.] Propterea er-
go iubilemus. Qm̃ non repellet dominus G
plebem ſuam.]Iubilemus illi. Quoniam in
manu eius omnes fines terræ, & altitudi-
nes montium ipſius ſunt.In his omnibus iu
bilemus illi.Quoniã ipſius eſt mare, & ipſe
fecit illud, & aridã terram manus eius fin-
xerunt.)Iubilemus illi. Sed hęc omnia ꝗd
ſibi uelint,ſi congruenter diſcutiantur,tem
pus forte non ſufficit:ſed rurſus ſi pœnitus
negligant,debitores remanebimus. Breui-
ter itaque pro tempore quantũ perſtringe-
re poterimus.Breuiter itaque & pauca ſemi
na uberrimã meſſem referũt,ſi ſit terra fru-
ctifera.Primũ quare iubilemus, quare lau-
demus hoc poſuit, Qm̃ Deus magnus eſt
dñs,& rex magnus ſuper oẽs Deos. Sunt er
go dij ſuper quos magnus eſt Deus noſter,
cui iubilemus,cui exultamus,cui laudes cã
tici dicimus.Sunt,ſed nõ ſunt nobis: Apo-
ſtolus

1.Co.8. ſtolus.n.ait, Nã & ſi ſunt, qui dñr dii, ſiue in cœlo ſine in terra, quẽadmodũ ſunt dii multi & dñi multi, nobis tñ vnus Deus, ex quo oĩa, & nos p ipsũ, & un⁹ dñs nr̃ Ieſus Chr̃s, p quẽ oĩa, & nos ĩ ipſo. Si ergo non
H nobis, qbus? Audi ex alio Pſal.
Pſal. 95. Qm̃ dii gentiũ dæmonia, dñs aũt cœlos fecit. Magnificentius, & breuius tibi cõmendare non potuit ſpirituſſanctus p ,pphetã Deũ, & dominũ tuũ. Parũ.n.erat, qa terribilis ſuper oĩa dęmonia Deus. Quid magnum eſſet ſuper oĩa dęmonia? Quia dii gentiũ dęmonia. Vbi eſt aũt Deus tuus? Dñs aũt cœlos fecit. Illud fecit dñs tuus, vbi nõ poſſent habitare dæmonia: de cœlis.n.deiecta sũt dęmonia. Cęli p̃ponunt dęmoniis, dñs tuus & cœlis, qa dñs tuus & cœlos fecit. Quãto ergo altior a dęmoniis diis gentiũ qui altior eſt cœlis, vñ ceciderunt angeli ut fierent dæmonia? Et tñ gẽtes oẽs ſub dæmonibus erant: dęmonibus aũt templa fabricata ſunt, dæmonibus aræ conſtructæ, dæmonibus ſacerdotes inſtituti, dęmonib. oblata ſacrificia, dęmonibus arreptitii tanq̃ uates inſtituti. Hęc omnia dæmonibus gentes exhibuerunt, hæc omnia uera non niſi uni magno Deo debentur. Templũ fecerunt gẽtes dæmonibus, habet Deus templũ. Sacerdotes fecerũt gẽtes dęmonibus, habet De⁹, ſacerdotes. Sacrificiũ exhibuerũt gẽtes dæ-
I monibus, hẽt De⁹ ſacrificiũ. Etenim illi dęmones, volẽtes uideri dii, nõ ſibi iſta exegerunt ut fallerent, niſi quia ſciunt ea deberi vero Deo. Hoc.n.mos ẽ deberi vero Deo, qđ ſibi exigit falſus Deus. Ergo verum tem-
1.Co. 3. plũ Dei agnoſcimus. Templũ.n. Dei ſanctũ
Pſal. 46. eſt, inquit, qđ eſtis vos. Si ergo nos ſumus templũ Dei, ara de anima noſtra eſt. Sacrificiũ Dei quod eſt? Forte hoc facimus modo. Imponimus in ara ſacrificium, quãdo
Rom. 8. Deũ laudamus: docet.n.nos Pſalmus, dicẽs Sacrificium laudis honorificabit me, & ibi uia eſt ubi oſtẽdam illi ſalutare Dei. At uero ſacerdotẽ ſi requiras, ſup cœlos eſt, interpellat p te qui in terra mortuus eſt pro te. Ergo Deus magnus eſt dominus, & rex magnus ſuper omnes deos. Hic accipe homines, deos, non enim rex dominus ſuper dæmonia: & hic habemus ſcripturæ teſti-
Pſal. 81. monium, Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem deos diſcernit. Deos dixit participatione, non natura, ſed gratia, quã voluit facere deos. Quãtus deus eſt qui facit deos? Aut quales dij ſunt, quos facit hõ? Quã iſte magnus deos faciẽdo, tã iſti nihil qui ab homine facti ſunt. Deus verus facit deos credentes in ſe, quibus dedit poteſtatẽ filios Dei fieri. Et ideo ipſe verus Deus, qa Deus nõ factus eſt, nos autẽ facti, non veri dij, meliores tamen illis quos homo facit, Quoniã ſimulachra gẽtium argentũ & aurum, opus manuũ hominũ, os habẽt & nõ loquẽtur, oculos habent & nõ videbũt. Nobis autẽ Deus noſter oculos videntes fecit: neq; in eo tamen nos deos fecit quia videntes oculos nobis fecit, nã fecit & hoc pecoribus: ſed ideo nos deos fecit, q̃a interiores oculos noſtros illuminauit. Ergo ſit laus illi, confeſsio illi, ſit iubilatio illi, qa magnus eſt dominus, & rex magnus ſuper omnes deos: quia non repellet dominus plebem ſuã. laus illi iubilatio illi. Quã plebẽ non repellet? Hic nobis interpretari aliquid nõ licet, præſcriptum habemus ab Apoſtolo, expoſuit hoc Apoſtolus vnde ſit dictum: Erat enim plebs Iudęa, plebs vbi fuerũt prophetæ, plebs vbi fuerunt Patriarchæ, plebs etiã ſcđm carnẽ ,ppagata de ſemine Abrahę, plebs in qua præceſſerũt oĩa ſacramenta ſaluatorẽ noſtrũ ,pmittẽtia, plebs vbi inſtitutũ eſt tẽplũ, vnctio, ſacerdos ad figurã, vt cũ oẽs ipſę vmbræ p̃terirẽt, ip̃a lux adueniret. Erat ergo iſta plebs Dei, ad eam Prophetę miſsi, ĩ illa nati q miſsi, cui & tradita & credita eloqa Dei. Quid ergo? Totũ illud dãnatũ eſt? Abſit. Arbor oliuę ipſa dicta eſt ab Apoſtolo. Cœpit.n.iſta arbor à Patriarchis, ſed fuerũt ibi rami, quia nimis alti p ſupbiã: p̃ciſi ergo pp ſterilitatẽ, ĩſertus eſt oleaſter pp humilitatẽ. Verũtñ chariſsimi, ne ſupbiret oleaſter inſertus, quid ait Apoſtolus? Si tu ex naturali inciſus oleaſtro, & cõtra naturã inſertus es in bonã oliuã, quãto magis qui ſm naturam ſunt inſerentur ſuę oliuæ? Vt quomodo tu non permanẽs in infidelitate meruiſti inſeri inoliuã cum eſſes oleaſter, ſic iſti correcti facilius ſuę oliuę naturaliter inſerentur: hoc de illis Apoſtolus. Ergo ipſa eſt arbor, etiam & ſi aliqui ex ramis fracti ſunt, non omnes. Nã 1.
ſi omnes rami frangerentur, vnde Petrus? vnde Ioannes? vnde omnes illi Apoſtoli?
Vnde

Vñ ipse Paulus Apostolus qui loquebat̃,&
uo fructu oliuæ testabat̃? Nõne isti oẽs in
le?Vñ ẽt quingẽti illi fratres,q̃b. dñs post
resurrectionẽ apparuit?Vñ tot milia ad vo
cẽ Petri, qñ spiritusãcto repleti Apostoli
omniũ gentiũ linguis locuti sunt?Tãta aui
ditate Dei laudis & suæ accusationis con
uersi sunt,vt qui primo sanguinẽ dñi fude
rũt sæuientes,libere discerẽt,iã credentes.
Sic aũt oĩa illa cõuersa sunt milia hominũ
ut res suas vẽderent & precia rerũ suarum
ante pedes Apostolorũ ponerẽt : qđ diues
vnus nõ fecit,qñ ore dñi audiuit, & a dño
tristis abscessit:hoc fecerũt subito tot mi
lia eorũ hominũ,in quorũ manibus Chri
stus fuerat crucifixus. Quãto maius vulnus
erat in corde ipsorũ, tãto auidius medicũ
quæsierũt.Cũ ergo inde illi oẽs fuerũt,de ip
sis dicit mõ Psalmus, Qm̃ non repellet dñs
plebẽ suã.Nã hoc testimonio Psalmi cum
hinc loquerẽt vsus est Apostolus, & dixit,
Quid ergo dicemus fratres ? Nũquid Deus
repulit plebẽ suã,quã p̃sciuit?Absit : nã &
ego Israelita sũ ex semine Abrahæ, de tri
bu.Beniamin:Non repulit Deus plebẽ suã,
quã p̃sciuit.Vtiq; si repelleret dñs plebem
suã,non esset vñ esset Apostolus:vñ aũt ip
se,inde & alii.In his plebs dñi,nõ in omni
bus: sed quẽadmodũ scriptũ est,Reliq̃æ sal
uæ erunt. Non in oĩbus, sed in area vẽtila
ta massa intromissa est, palea iacet.Totũ qc
quid vides Iudæorũ reꝓborũ,paleã vides.
Vñ vides istã paleã?Iã inde exiit massa iam
in horreo recõdita est.Ambas res videamꝰ,
ambas discernamus, qđ Psalmus adiũgit ?
Qm̃ in manu eius oẽs fines terrę.Agnosci
mus lapidẽ angularẽ, lapis angularis Chri
stus,Nõ põt esse angulus,nisi duos in se co
pulauerit parietes:ad angulũ de diuerso ue
niunt, sed in angulo sibi non aduersantur.
Venit ex vna parte circuncisio , venit ex
alia parte preputium.In Christo ambo po
puli concordauerũt, quia ille factus est la
pis,de quo scriptũ est, Lapidẽ quẽ reproba
uerũt ædificãtes,hic factus est in caput an
guli. Si ergo Chrs in caput anguli,non at
tendamus diuersitatẽ de longe uenientiũ,
sed ꝓpinquitatẽ in Christo cohærentium,
Ibi igitur,ibi uideamus,qm̃ nõ repellet do
minus plebẽ suã.Ecce vnus paries , in quo
iã vt diximus,nõ repulit dñs plebẽ suã. In-
de Apostoli,inde Israelitę oẽs q̃ credide-
runt,ac venditarũ rerũ suarũ pręcia añ pe
des Apostolorũ posuerũt,volũtate paupe B
res,de Deo diuites.Agnouimus vnũ parie- Acto.4.
tẽ,ĩpletũ est ibi qđ diximus, q̃a nõ repellet
dñs plebẽ suã.Videamus & aliũ parietem.
Qm̃ ĩ manu eius oẽs fines terræ.Ecce alius
paries in oĩbus gentib. in manu eius fines
terræ.Venerũt ẽt oẽs gentes ad lapidẽ angu
larẽ ibi,osculũ pacis agnouerũt in illũ vnũ
qui de duobus fecit vnũ,nõ quẽadmodum
hæretici,qui de vno fecerunt duo. hoc. n.
idẽ ait Apostolus de dño Chro, ipse est. n.
inquit pax nostra,q̃ fecit utraq; vnũ. Ergo
iubilemus illi. Quare? Quia nõ repellet do
minus plebẽ suã.Iterũ quare?Qm̃ in manu
eius oẽs fines terrę,& latitudines mõtiũ ip Ephe. 2.
sius sunt. Altitudines montiũ sublimitates
terrarũ. Aliqñ istę sublimitates, idest, ipsæ
terrenę ptãtes,aduersatę sunt Ecclesię , le-
ges contra Ecclesiã ꝓmulgauerũt , nomen
Christianũ de terra delere conati sunt, sed
posteaquã impletũ est qđ ꝓphetatum est, Psal.71.
Adorabunt eũ omnes reges terrę , factũ est
qđ his dictũ est, Altitudines montium ip-
sius sunt.Sed forte tu de tentationibus sa-
tagis, vt cõstitutus in tãta gr̃a ꝓmissionum
Dei, ꝑ scandala mundi turberis, nec ipsa
scandala aliquid tibi faciũt,qm̃ mensurã a
dño acceperunt,Qm̃ ipsius est mare.Est.n.
mare mundus iste,sed & mare Deus fecit.
Nec sęuire fluctus possunt , nisi vsque ad
littus, vbi ipse terminum posuit . Nulla er-
go tentatio,nisi acceperit mensuram a do-
mino.Sint ergo tentationes,sint tribulatio
nes,consummatis eis nõ consumeris. Vide
vtrum ipsę tentationes non prosint: atten-
de Apostolum,Fidelis Deus qui non vos si
net tentari supra q̃ potestis ferre,sed faciet
cum tentatione etiam exitum , ut possitis C
sustinere:non ait, non vos sinet tentari om
nino. Si enim recusares tentationem,recu-
sares refectionem,Ergo reficeris , & si re-
ficeris,in manibus artificis es.Aliquid tibi 1.Co.10.
tollit,aliquid corrigit,aliquid complanat,
aliquid mundat,agit quibusdam ferramen
tis suis . Ipsa sunt scandala huius seculi,tu
tm̃de manu artificis noli cadere. Nihil ten
tationis accidet ultra vires tuas. Hoc ꝑmit
tit Deus ad utilitatem tuã,vñ tu posis ꝓfi-
cere,denique ipsum Apostolum audi hoc
coniun-

coniungētē, Sed faciet cū tentatione ēt exitū, vt posſitis ſuſtinere. Ergo mare forte metuendū tibi erat: noli timere, qm̄ ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud. A gētibus times ſcādala, & ipſas gentes ipſe fecit, non pmittet illas vltra ſęuire, q̄ nouit ille mēſurā ex qua
Pſal. 85. pficias: nonne dicit alius Pſalm. Oēs gentes
D quotquot feciſti veniēt, & adorabunt corā te dn̄e? Si oēs gentes quotquot feciſti, manifeſtū eſt quia & gētes ipſe fecit. Iō ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud, & aridā terram manus eius fundauerūt. Eſto tu arida terra, ſiti gr̄am Dei vt veniat ſup te imber dulcis, inueniat ī te fructū. Nō pmittit fluctus operire qđ ſeruit, Et aridā terrā manus eius finxerūt: ergo & hinc iubilemus illi. Nam qm̄ hæc ita ſunt, qm̄ tāta explicauimus ad laudē Dei ptinentia, redite ad illud vn̄ cœperat: Venite adoremus & pcidamus ei, & ploremus an̄ dn̄m q fecit nos.] Iō. n. exultemus, qa fecit illud & illud: & cōmemorauit multa, & nunc repetit exhortationē. Venite adoremus & procidamus ei, & ploremus ante dn̄m, qui fecit nos. Iā commemoratis a me laudibus Dei, nolite pigri eſſe & longe vita & moribus ſtare. Venite adoremus & procidamus ei. Sed forte de peccatis veſtris quę uos lōge fecerant à Deo, ſoliciti eſtis: faciamus ſequentia, & ploremus corā dn̄o qui fecit nos. Ardes forte conſcientia delicti, lachrymis extingue flāmā peccati: Plora ante dn̄m, ſecurus plora ante Deū q te fecit, non enim opus manuū ſuarū contēnit in te. Noli putare qa potes a te refici: a te deficere po
E tes, tu teipſum reficere nō potes: ille reficit qui te fecit. Ploremus an̄ dn̄m qui nos fecit: lachrymare ante illū, confitere illi, pręueni faciē eius in confesſione. Quis. n. es tu qui illi ploras, & illi confiteris, niſi quem fecit? Non paruæ fiduciæ eſt ad factorem res facta, & non quomodocunque facta, ſed ad imaginem & ſimilitudinem ipſius. Venite adoremus & procidamus ei, & ploremus ante dominum qui fecit nos. Quoniam ipſe eſt dn̄s Deus noſter.) Vt autē ſecuri ante illum procidamus & ploremus, nos quid ſumus? Nos autem populus paſcuæ eius, & oues manuū eius.] Vide quā eleganter verborum ordinem commutauit, & tanquam non propria reddidit, vt ipſas intelligamus oues qui ſunt & populi. Non dixit, oues paſcuæ eius, & populus manuū eius qđ magis putabat̄ poſſe cōgruere, qa oues ad paſcua ptinēt: ſed ait, populus paſcuæ. Ergo populus oues ſunt, qa dicit populus paſcuę eius. Ipſe populus oues ſunt. Sed rurſus, quia nos habemus oues quas emimus, nō quas fecimus, dixerat aūt ſuperius, pcidamus ei qui fecit nos: recte dictū eſt, oues manuum eius Nullus hominū ſibi faciet oues, emere pōt, donari pn̄t, inuenire pōt, aggregare pōt, poſtremo furari pōt, facere oues nō pōt. At uero dn̄s nr̄ fecit nos, iō populus paſcuę eius, & oues manuū eius ipſi ſunt, quas ſibiipſe facere dignatus eſt gr̄a ſua. Has etenim oues laudat & in Canticiſcāticorū, pfectos quoſdā dicens, tāquā dentes Eccleſiæ ſanctæ ſpōſę ſuæ. Dentes tui ſicut grex detonſarū aſcēdentiū de lauacro, q̄ geminos pariūt, & ſterilis nō eſt in illis. Quid eſt, dentes tui? Per quos loqueris. Dentes. n. Eccleſię, per quos loquitur Eccleſia. Quales dentes tui? Tāquā grex detonſarū. Quare detōſarū? Quia ſarcinas ſeculi depoſuerūt. Nonne detonſæ erāt oues illæ, de quibus pauloante dicebam, quos præceptum Dei totonderat dicentis, Vade vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis theſaurū in cœlis: & veni ſequere me? Fecerunt hoc p̄ceptū, detonſi uenerunt Et quia baptizati ſunt credētes in Chriſtum, quid ibi dicitur? Aſcendentiū de lauacro. i. aſcendentiū de mundatione, & omnes geminos creāt. Quos geminos? Duo illa præcepta, in quibus tota lex pendet & pphetę. Nos ergo populus paſcuæ eius, & oues manuū eius. Ergo hodie ſi vocē eius audieritis.) O plebs mea, ò plebs Dei. Alloquitur plebem ſuam, Deus, non ſolum illā plebem ſuam quam non repellit, ſed etiam omnem plebem ſuam. Loquitur enim in angulo utriq; parieti, ideſt, in Chriſto prophetia loquitur & populo Iudęorū, & populo Gētium. Hodie ſi vocem eius audieritis. Nolite obdurare corda veſtra.) Aliquando enim audiſtis vocem illius per Moyſen, & obduraſtis corda veſtra. Per pręconem locutus eſt, quando obduraſtis corda veſtra: per ſe nunc loquitur, molleſcant corda veſtra.

Qui præcones ante ſe mittebat, ipſe venire dignatus eſt. Ore ſuo hic loquitur, qui loquebatur per ora prophetarum. Hodie ergo ſi vocem eius audieritis, nolite obdu-

rare

are corda vestra. Quare dixisti, nolite ob-
durare corda vr̃a? Quia meministis q̄d sole
unt facere patres vestri. Nolite obdurare
corda vestra. Quēadmodū in illa amarica-
tione s̃m diē tentationis in deserto.] Recoli
tis certe fratres, ꝙ ille populus tentauerit
Deū, acceperit disciplinā, & rectus sit in de
serto tanq̄ ab optimo sessore, frenis legum,
frenis pręceptorū, nec sit desertus tñ adeo
ut indomitus, nō solū bñficijs p̄sentibus, sed
et uirga emēdationis nō desistēte. Nolite er
go obdurare corda vr̃a, sicut in amaricatio
ne s̃m diē tentationis in deserto. Vbi tenta-
uerunt me patres vestri. Iā tales nō sint pa-
tres vestri nolite eos imitari: patres vestri
erant, sed si non imitati fueritis, patres vr̃i
non erunt, tñ, q̄a de his nati estis, patres ve-
stri erāt. Et si gētes venientes ab extremo ter
ræ, sicut dicit Hieremias, Ad te gentes ve-
niēt ab extremo terræ, & dicēt, Vere mēda
cia coluerunt patres nr̃i, simulacra in q̄bus
non est vtilitas: si gentes dimiserunt simula
cra sua, vt venirēt ad Deū Israel, quos ipse
Deus Israel de Aegypto p̄ mare rubrū du-
xit, in quo inimicos eorū cōsequentes ope
ruit, quos in desertū eduxit, manna pauit,
nunq̄ virgam suā ab eorū disciplina tulit,
nunq̄ beneficia misericordię subtraxit, ipsi
debent deserere Deū suum, cum gentes ve-
nerint ad Deum ipsorū? Vbi tētauerunt me
patres vestri. Probauerunt me & viderunt
opa mea.] Quadraginta annis viderūt ope-
ra mea, quadraginta annis exacerbauerunt
me. Ante illos miracula in manu Moysi fa-
ciebā, & ipsi magis magisq; corda obdura-
bant. Quadraginta annis p̄ximus fui gene-
rationi huic.] Quid est, p̄xim⁹ fui? Præsenta
ui me in signis & virtutibus meis. Nō vno
die, nō duobus, sed quadraginta annis pro-
ximus fui generationi huic. Et dixi, semper
isti errant corde.] Hoc significauerunt qua
draginta anni. q̄d est s̄p. Quadragenarius.n.
iste numerus indicat integritatē seculorū:
tanq̄ p̄ficiant secula p̄ hunc numerū: ideo
dñs quadraginta diebus ieiunauit, quadra-
ginta diebus tētatus est in eremo, & quadra
ginta diebus fuit cū discipulis post resurre
ctionē. Primis quadraginta diebus tētatio-
nē, posterioribus quadraginta diebus cōso-
lationē ostēdit: q̄a cū tētamur sine dubio cō
solamur, Corpus .n. eius .i. Ecclesia necesse
est tētationes patiatur in hoc seculo: sed nō
deest ille consolator, qui dixit, Ecce ego vo *Mat. 28.*
biscū sum vsq; ad cōsummationē seculi. Et
dixi, semper isti errant corde. Ad hoc cū il-
lis fui quadraginta annis, vt ostenderē tale
genus hominū, q̄d me semp̄ exacerbat vsq;
in finē seculi: quia per illos quadraginta an
nos, totū seculū significare voluit. Quid est K
ergo? Pro illis non erunt alij qui intrent in
requiē Dei? Improbati sūt illi q̄bus displi-
cuit misericordia Dei, qui restiterunt Deo
corde indurato. Illis improbatis nunq̄d p̄-
didit Deus populū suum? Non erat verū. Po *Matt. 3.*
tens est Deus de lapidibus istis suscitare fi-
lios Abrahæ. Ergo dixi semp̄ isti errant cor
de. Et isti nō cognouerunt vias meas, q̄bus
iuraui in ira mea, si introibunt in requiem
meā.] Quibus iuraui in ira mea, si introi-
būt in requiem meā? Magnus terror. Ab exu
latione cępimus, sed magnū timorē cōclu-
sit psalm. iste, Quibus iuraui in ira mea, si in *Heb. 23.*
troibūt in requiē meā. Loqui dñm magnū
est, quanto magis iurare Deū? Iurantē ho-
minē debes timere, ne p̄p iurationē faciat
quod cōtra voluntatē eius est, quāto magis
Deū q̄ nihil temere iurare pōt? Iurationem *Heb. 6.*
ad confirmationē voluit esse. Et per quē iu
rat Deus? Per ipsū. Non .n. habet maiorē per
quem iuret: per seipsum confirmat promis
sa sua, p̄ seipsum confirmat minas suas Ne
mo dicat in corde suo, verū est q̄d p̄mittit,
falsum est quod minat̃. Sicut verum q̄d p̄-
mittit, sic certū est quod minatur. Tā certus
debes esse de requie, de fœlicitate, de æter-
nitate, de immortalitate, si feceris præcepta
ipsius: quā certus esse debes de interitu, de
ardore ignis æterni, de damnatione cū dia- L
bolo, si cōtempseris præcepta eius. Iurauit
ergo illis in ira sua, ne intrent in requiē ip
sius: & tamē oportet aliquos intrare in re-
quiem ipsius, non.n. nulli debetur requies
ipsius. Illis ergo reprobatis, nos intrabimus: *Rom. 11.*
quia etsi aliqui ex ramis fracti sunt propter
dissimilitudinem & infidelitatem, nos pro
pter fidem & humilitatem inseremur. Nos
ergo intremus in requiem eius. Vnde autē
intrarunt illi qui intrauerunt? illi qui electi
sunt, qui non corde obdurato restiterunt,
quia verum est, quod non repellet domi- *Psal. 82.*
nus plebem suam.

In Psalmum nonagesimumquintum, Enarratio.

DOminus & frater meus Seuerus adhuc
differt lætitiã noſtrã de: ſermone quẽ
nobis debet: nã ꝙ debitor teneaẽ agnoſcit.
Omnes.n.eccleſias quacunq; tranſitũ fecit,
lætificauit dñs ꝑ os ipſius: multo magis er-
go iſta lætificãda eſt, de qua cęteris cũ dñs
ꝓpagauit. Sed q̃d facturi ſumus, niſi vt ſer-
uiamus volũtati ipſius? differre illũ tñ dixi
fratres, nõ fraudare. Itaq; tenete debitorẽ,
nec dimitatis niſi cũ ſoluerit. Aduertat ita-
que charitas veſtra: quãtũ donat dñs de iſto
pſalmo dicamus aliquid, quod q̃dem iam
noſtris, ſed dulcis eſt commemoratio veri-
tatis. Forte cũ pronunciareẽ titulus eius, cũ
admiratione aliqui audierũt. Inſcribitur.n.
titulus pſalmi, Quãdo domus ędificabatur
poſt captiuitatem. Hoc titulo p̃dicto, iam
in ipſo textu pſalmi expectabatur fortaſſe,
qui lapides p̃ciderentur de montibus, quę
moles attraherẽtur, quę fundamenta iace-
rentur, q̃ trabes imponerentur, quę colum-
nę erigereẽ. Nihil horũ cantat. Et ſi aliud
aliquid, non ergo conſonat pſalmus titulo
ſuo, & aliud portat in frõte, aliud in voce:
Imo nihil aliud, ſed intellectores quęrit.
Loquiẽ.n.de ędificatione domus. Omnes la
pides ipſius domus intelligãt q̃d cantarũt.
Aedificatur.n.domus Deo, nõ illo loco vbi
ędificauit Salomon. Aedificauit.n.templũ,
3. Re. 6. & de ipſo tẽplo audiſtis modo quę dixerit
dominus, cũ ſaxa templi & moles ingẽtes
admirareẽ diſcipuli, indicauerũt domino
admirationẽ & ſtuporẽ ſuum: & dominus
Mat. 13. illis, Amen amẽ dico vobis, non relinqueẽ
hic lapis ſuper lapidẽ qui non deſtruaẽ. Nõ
talis ędificatur domus. Nã videte vbi ędifi
caẽ, quia nõ vno loco, aut aliqua in parte.
Sic.n.incipit: Cãtate domino cãticũ nouũ,
cantate dño omnis terra.] Si cãticum nouũ
cantat omnis terra, ſic ędificatur cũ cãtat.
Ipſum cantare, ędificare eſt, ſed ſi nõ vetus
cantat. Vetus cantat cupiditas carnis: nouũ
cãtat charitas Dei. Quicquid cãtaueris de
cupiditate, vetus cãtas: & ſi nõ ſonãt in ore
Ecclesiastici. 15. verba cantici noui, nõ eſt ſpecioſa laus in
ore peccatoris. Melius eſt vt nouus taceas, q̃
vt vetus cãtes, q̃a ſi fueris nouus & tacueris
auribus hoĩum nõ ſonat: nam cor tuũ non
tacet canticũ nouũ, & ꝑuenit ad aures D
qui te facit hominẽ nouũ. Diligis & tace
dilectio ipſa vox eſt ad Deũ, & ipſa dilect
canticũ nouũ eſt. Audi quia canticũ no
eſt: dicit dominus, Mandatũ nouũ do vo
vt vos inuicẽ diligatis. Omnis ergo terra
tat canticũ nouum. Vbi ædificatur domu
Omnis terra eſt domus Dei. Si ergo oĩs t
ra eſt domus Dei, qui nõ hęret omni terr
ruina eſt, nõ domus, ruina illa vetus, cu
vmbrã habebat templũ illud vetus. Ibi.n
ruebaẽ vt nouitas ędificareẽ. Et quomõ
ruitur vetuſtas? Amẽ dico vobis, inquit,
relinquetur lapis ſuper lapidẽ qui non
ſtrueẽ. Lapis Chr̃s eſt, dicit autẽ Apoſtol
Quotquot in Chr̃o baptizati eſtis, Chri
induiſtis. Si Chriſtũ induit quiſquis bapt
tur in Chriſto, quis ponit lapidẽ ſuper la-
dem, niſi qui baptiſmũ imponit? Sed no
terreri, non relinquetur qui nõ deſtruat
Lapides.n.ad fabricam nouam, quę ędif
tur poſt captiuitatẽ ſic colligũtur, & ſic
los charitas in vnitate cõſtringit: vt nõ ſi
pis ſuper lapidẽ, ſed vnus lapis ſint oẽs l
des. Ne miremini, hoc fecit canticũ nou
ideſt, hoc fecit innouatio charitatis. Ad
ſam ſtructuram nos compingit Apoſtol
& in illa vnitate nos cõſtructos cõpagin
dicẽs Sufferentes inuicẽ in dilectione, ſ
dentes ſeruare vnitatẽ ſpiritus, in vincu
pacis. Vbi vnitas ſpiritus vnus lapis, ſed
nus de multis factus. Q̃uo de multis vn
factus? Sufferẽdo inuicẽ in dilectione. Ae
ficatur ergo domus domini Dei nr̃i, ędi
catur, hoc fit, hoc agiẽ, hoc voces iſtę ag
hoc lectiones, hoc p̃dcationes Euangel
toto orbe terrarũ adhuc ædificatur. Cre
multũ domus hæc, & multas gentes imp
uit, nondũ tñ omnes gentes occupauit, c
ſcẽdo multas tenuit: omnes occupatura e
& cõtradicitur ab eis qui domeſticos e
ſe eſſe gloriantur, & dicitur, Iam decreu
adhuc creſcit, adhuc crediturę ſunt oẽs
tes, q̃ nondũ crediderũt, ne quis dicat. Et i
lingua creditura eſt. Et Barbari credituri ſ
Et q̃d ſibi vult ꝙ ſpiritusſanctus apparuit
linguis igneis, niſi q̃a nullius linguę durit
eſt, q̃ nõ illo igne ſoluatur? Neq;.n.non h
bemus iã multas gentes Barbaras credidi
ſe Chr̃o. Quò nondũ porrectũ eſt Romar
imperiũ, iam Chr̃s poſsidet. Quod adh

clauſum

lausum est eis qui ferro pugnant, non est lausum illi q ligno pugnat, Dñs. n. regnauit a ligno. Quis est q ligno pugnat? Christus: De cruce sua vicit reges, & subiugatis is ipsam crucē in frōte fixit & gloriantē de illa, qa ibi est salus eorū, hoc agit, sic crescit domus, sic ædificat. Et ut noueritis sequētia psalmi, audite, Videte operantes & fabricā es domū. Cantate dño canticū nouū, cantate dño omnis terra. Cantate dño & benedicite nomen eius, bene nunciate de die in diem salutare eius.] Qūo crescit ędificium? bene, inqt, nunciate de die in die salutare eius. De die in diem prædicet, de die in diē inqt, ædificet. Crescat, inqt Deus, domus mea: et quasi diceret ab operarijs, vbi iubes ædificari domū? Vbi uis crescere domū tuā? elige nobis aliquē locum æqualē, aliquem locū spatiosum, si tibi amplam domū vis ædificari: Vbi iubes vt bene nunciemus de die in diē? Ostendit locū. Annunciate in gētib. gloriā eius.] Gloriam, inqt, eius annunciate in gentib. gloriā eius bene gloriā verā. O structores gloriā eius bene nūciate in gentib. Si gloriā vestram annūciare volueritis, cadetis: si eius, ędificabimini cū ędificatis. Ideo qui gloriā suam annūciare voluerūt, noluerunt esse in ista domo, & propterea nō cantant canticū nouū cum oi terra. Non. n. cōicant uniuerso orbi terrarū, & ideo nō sunt ędificantes in domo, sed parietē dealbatū erexerunt. Quām minat Deus parieti dealbato, sunt testimonia Prophetarū innumera. Vñ maledicit parieti dealbato? Quid est paries dealbatus, nisi hypocrisis, i. simulatio? Foris lucet intus lutum est. Qd dicturus sum, iā dictum est, sed quia eo spū iā dictum est, quem nobis quoq; dñs impertiri dignatus est, nos illud diximus, & quicquid mō eodem spū dicimus, illi dixerunt qui fuerūt ante nos. Nō ergo prætermittendū, sed dicēdum est, qa dono Dei dictū est. Quidā de isto pariete dealbato cū diceret, hoc ait. Qūo in pariete nō coniuncto aliis parietib. sed singulariter erecto, si ostiū facias qsquis intrauerit foris est, sic in illa parte q noluit cantare cum domo cāticum nouum, sed partē uoluit struere, & hāc dealbatam, non solidatam, quid valet q habet ianuam? Si intraueris, foris inueniris. Quia enim ipsi nō per ianuam introierunt, & ianua ipsos non intromittit, dñs. n. dicit, Ego sum ianua, per me intrat. Qui sunt q intrāt per ianuā? Qui gloriam dñi quærunt, non suā. Qui intrant per ianuā? Qui faciunt qd dictum est bene nūciate in gentib. gloriam eius. Qui intrat p ianuā pastor ouiū est, ait dñs: qui aūt per aliā partem ascendit, ille fur est & latro, Qui p ianuā intrat: humilis est: qui per aliā partem ascendit superb. est: ideo illum dixit intrare: illum ascēdere: sed ille intrando recipit, ille ascendendo præcipitat. Annunciate in gentib. gloriam eius. E
Quid est in gentibus? Forte gentes nominantur & paucæ, & adhuc habet qd dicat illa pars quæ erexit parietem dealbatū. Quare? Nō gentes sunt Getulia, Numidia, Mauritania, Byzantiū prouincia: Gentes sunt: Auferat sermonem hypocrisis parieti dealbato *Ezec. 12.*
sermo Dei, ędificās domū toto orbe terrarum. Parū est quod dixit, annunciate in gētib. gloriam eius, ne aliquas gētes exceptas putares, sequit & dicit. In omnib. populis *1. Par. 6.*
mirabilia eius. Quoniam magnus dominus *Psal. 47.*
& laudabilis nimis.] Quis dñs, nisi Iesus Chrs magnus & laudabilis nimis? Nostis certe quia homo apparuit, nostis certe, qa in utero fœminæ conceptus est, nostis qa *Luc. 1. & 2.*
ex utero natus est, nostis quia in manibus portatus est, quia circuncisus est, quia ho- *Luc. 23.*
stia pro illo oblata est, quia creuit, postremo nostis qa expalmatus est, consputus est, spinis coronatus, crucifixus, mortuus est, lācea pcussus est, nostis quia hæc oīa passus est, magnus est & laudabilis nimis. Nolite contemnere paruum, intelligite magnum. Paruus factus est, quia parui eratis: intelligatur magnus & in illo magni eritis. Sic. n. ædificat domus, sic eriguntur moles in ipsa do- G
mo, crescunt lapides qui ducūtur ad ædificiū. Crescite ergo, intelligite Christum magnum, & paruus magnus est, magnus nimis; Finiuit verba, uolebat dicere quantum magnus. Et si tota die diceret magnus, magnus, quid magnum diceret? Tota die diceret magnus, finiret aliqñ, quia finitur dies: magnitudo illius ante dies, ultra dies. Sine die ergo quid diceret? Quoniam magnus dominus, & laudabilis nimis. Quid enim dictura est lingua parua ad laudandum magnum? Dicendo nimis, emisit uocem, & dedit cogitationi quod sapiat, tanquam

dicens, Quod sonare non possunt tu cogi-
ta, & cũ cogitauerit parum erit. Quod co-
gitatio nullus explicat, lingua alicuius ex-
plicat? Magnus dñs, & laudabilis nimis. Ipse
laudatur, ipse prędicet, eius gloria nũciet,
1. Pa. 16. & ædificet domus. Terribilis est super oẽs
Eccl. 43. Deus.] Sũt.n.dii sup quos terribilis ille. Vi-
Psal. 2. debimus quos dicat, & videamus quare di-
cat. Interim anteq̃ dicat charissimi aduerti
te. Ille q quasi territus vr̃ inter hoĩes, terri-
Psal. 21. bilis est sup oẽs Deos. Nũqd nõ fremuerũt
gẽtes: Nũquid nõ populi meditati sunt ina
nia aduersus dñm, & aduersus Christum
eius? Nũquid illi tauri pingues nõ circũde-
H derũt eũ? Nunqd nõ leo ille rugiẽs fremuit
sup illũ, & intrans in corda sequentiũ excla
Matt. 27 mauit, Crucifige crucifige, quasi ille iste fre
mitu terreret q terribilis est, nõ solũ super
Psal. 131 oẽs hoĩes, sed super oẽs deos? Vbi.n. vult ę-
dificare domũ, locus ipse syluosus est, vn-
de dictũ est hesterno die, Inuenimus eã in
campis sylue. Domũ.n. ipsam quærebat, eũ
diceret, In cãpis syluæ. Et vnde syluosus est
locus ille? Simulacra colebãt homines, nõ
Luc. 15. mirũ, quia porcos pascebãt. Filius.n. ille e-
rat qui dimisit patrẽ, & oĩa sua consumpsit
in meretricibus, viuens prodige, pascebat
porcos.i. colebat dæmonia: & ipsa supersti
tione, gentiliũ, sylua facta erat oĩs terra. Sed
extirpat syluã qui edificat domũ, & propte
rea dictũ est, cum domus eius edificaretur
post captiuitatẽ. Tenebantur.n. hoĩs captiui
sub diabolo, & dęmonibus seruiebant, sed
redẽpti sunt a captiuitate. Vendere.n. se po
tuerunt, sed redimere non potuerunt. Venit
redemptor & dedit præcium, fudit sangui
nẽ suum, emit orbem terrarũ, Quęritis qd
I emerit? Videte quid dederit, & inuenite qd
emerit. Sãguis Christi præcium est. Tãti qd
valet? Quid nisi totus orbis? Quid nisi om-
nes gẽtes? Valde ingrati sũt precio suo, aut
multum superbi sunt qui dicunt, aut illud
tam paruum esse, vt solos Aphros emerit,
aut se tam magnos esse pro quibus solis il-
lud sit datum. Non ergo exultent, non sup-
biant: pro toto dedit, quãtũ dedit. Nouit qd
emerit. Inde quia redempti sumus, post cap
tiuitatem ædificatur domus. Et qui sunt qui
nos tenebant in captiuitate [Quia illi qbus
dr̃, annũciate, extirpatores syluæ sunt vt ex
tirpent syluã, liberẽt de captiuitate terrã, &

instruant, ædificẽt, annuntiando magnitu-
nẽ domus dñi. Vñ sylua dęmonũ extirpa
nisi prędicetur illi q sup oẽs est? Ergo o
gẽtes dęmonia habebãt deos: quos diceb
dęmonia erant, Apostolo dicente apertiu
Qm̃ quę immolant gẽtes, demonijs imm
lant & non deo. Quia ergo ideo erãt in c
tiuitate, quia dęmonijs immolabant, & p
pterea tota terra syluosa remanserat, annu
ciatur iste magnus & laudabilis nimis.
qũo ostendit magnitudo eius, ut eradicet
las supstitiones, sub qbus captiuus popul
tenebat, quẽ redimere aduenit terribilis
per omnes deos: Et quasi diceret illi, Qua
dixisti sup oẽs deos, sunt.n. dij? Sequit &
cit, Quoniã oẽs dij gentium dęmonia.] In
dat charitas vr̃a. Magnum aliquid diceb
paulo ante, magnus dominus, & tanq̃ d
ciẽs in laude ipsius, addidit, & laudabilis
mis. Nonne hoc dixeram, quia dimisit ti
cogitare quod non poterat ipse verbis e
plicare? Explicãs aũt ipse verbis qđ mag
mihi dixit de domino Iesu Christo? An
sup omnia dęmonia est? cũ.n. dixisset, Te
ribilis sup omnes deos: subiunxit, Quon
omnes dij gentium dæmonia. Non est m
gnum esse super dęmonia, poteris hoc
tu si volueris, sed si in illũ credideris. Ita
ipsa est illa magnitudo laudis, magnus d
minus, & laudabilis nimis? Volens.n. expl
care, vt poterat humana lingua, & quamu
magnus sit factor & tactor organi spiritu
sanctus, tñ per angustias spiritus humani
labas sonat, sed cogitationes generat, expl
care ergo p hãc linguam volens, quid ai
Magnus dominus, & laudabilis nimis. Di
dic, quantũ laudabilis: dic, Terribilis, est i
quit, super oẽs deos. Quare dixisti sup o
deos? Qm̃ omnes dij gentium dęmonia.
ipsa est tota laus illius, quia laudabilis e
nimis, quia superat oẽs deos gentiũ: qui s
dæmonia? Expectã & audi quod sequit. D
minus autem cœlos fecit.] Iam ergo no
super dęmonia solum, sed super omnes c
los quos fecit. Si diceret super omnes deo
quoniam omnes dij gentium dęmonia, &
ibi tantũmodo remaneret laudatio domi
minus diceret q̃ nos solemus de Christo c
gitare: cũ aũt dixit, Dominus autẽ cęlos f
cit, videte quid intersit inter cęlos & dęm
nia, & videte qd intersit inter ipsos cęlos &
illum

llum qui fecit cœlos.Ecce quãtum excelſus
ſt dominus.Non dixit,dñs aũt ſuper cœlos
edet, fortaſſe. n. alius illos feciſſe putaretur
ꝓ quos ſederet: ſed dixit,dñs aũt cœlos fe
it.Si cœlos fecit, ét angelos fecit: ipſe fecit
ngelos,ipſe fecit Apoſtolos.Apoſtolis cede
ãt dęmonia,ſed ipſi Apoſtoli cęli erant, q
ominũ portabant.Et quẽ Deũ portabant? A
uo facti erant:audi qui cęli ſunt, Cęli enar
ant gloriam Dei:ipſis cęlis dicitur,Annun-
iate in gentibus gloriã eius:in omnib. po-
ulis mirabilia eius.Quoniã magnus dñs &
udabilis nimis : terribilis eſt ſu p oẽs deos.
uos deos? Quoniã omnes dij gentiũ dęmo
ia:Et ipſe eſt terribilis ſuper oẽs deos. Do-
inus autem cœlos fecit. O cęli quos fecit,
nnũciate in gentibus gloriã eius. Aedificet
omus ſuper omnem terram,cãtet oĩs terra
nticum nouum.Confeſſio & pulchritudo
conſpectu eius.] Pulchritudinẽ amas? Vis
ſe pulcher? Confitere,non dixit,pulchritu
o & confeſſio: ſed,confeſſio & pulchritu-
o.Fœdus eras,confitere vt ſis pulcher. Pec-
tor eras,cõfitere vt ſis iuſtus.Fędare te po-
iſti,formoſum te facere nõ potes. Qualis
it eſt ſponſus noſter, qui fędam amauit ut
ulchrã faceret? Quomodo,ait aliquis fędã
mauit? Non veni,inquit, uocare iuſtos, ſed
peccatores.Quos vocas peccatores? An ideo
ocas,vt remaneãt peccatores? Nõ, inqt. Et
uomodo nõ erunt peccatores? Cõfeſſio &
ulchritudo in conſpectu eius. Cõfitẽtur.n.
eccata ſua , vomunt mala quę auide uora-
erunt. Non redeunt ad vomitum ſuũ ſicut
anis immundus,& erit confeſſio & pulchri
udo.Amamus pulchritudinem, prius eliga
mus confeſſionem , ut ſequatur pulchritu-
o.Iterum exiſtit qui amat potentiam,amat
magnificẽtiã,vult eſſe magnus quomodo
ngeli ſunt.Magnificentia quędam eſt in an
elis,& tanta potẽtia,vt ſi faciant angeli qc
uid poſſunt, ſuſtinere non poſsit.Et oĩs hõ
eſiderat potentiam angelorum,ſed iuſtitiã
ngelorum non amat.Prius iuſtitiã dilige,&
ſequitur te potentia.Quid.n.ſequitur & hic?
anctitas & magnificentia in ſanctificatio-
ne eius.] Tu iam quęrebas magnificentiam,
prius dilige ſanctitatem : Cum ſanctificatus
ueris , eris & magnificus. Nam ſi prępo-
tere prius eſſe volueris magnificus, ante ca-
is quam ſurgas, Non. n. ſurgis , ſed extolle
ris.Melius ſurgis ſi te ille erigat,qui non ca-
dit. Deſcendit. n. ad te ille qui non cadit:Tu
cecideras,ille deſcẽdit,porrexit tibi manũ ,
non potes uiribus tuis ſurgere , amplectere
manũ deſcendentis,ut erigaris a forti. Quid
ergo? Si confeſſio & pulchritudo in conſpe
ctu eius,ſanctitas & magnificẽtia in ſanctifi-
catione eius? Hoc annunciamus,cum ędifi-
camus domũ.Ecce iã annũciatũ eſt gẽtibus,
quid debeãt facere gẽtes. Quid annunciaue- 1.Pa.16
runt illi q ſyluã extirpauerũt? Iã ad ipſas gẽ
tes dicit, Afferte dño patrię gentium,afferte B
dño gloriã & honorẽ.] Nolite uobis,quia & Pſal.28.
illi q vobis annunciauerũt,nõ ſuã, ſed illius Pſal.113
gloriã annunciauerũt.Et vos afferte dño glo
riã & honorẽ,& dicite: Non nobis dñe non
nobis, ſed nomini tuo da gloriã. Nolite ſpẽ Ioan.1.
in homine ponere, ſi baptizatur unuſquiſq;
veſtrũ dicat,ille me baptizauit, de quo ami-
cus ſpõſi dixit. Hic eſt qui baptizat. Si.n.hęc
dixeritis,affertis domino gloriã & honorẽ.
Afferte domino gloriam & honorẽ. Afferte
dño gloriã nomini eius.] Non nomini homi
nũ, non nomini veſtro, ſed nomini eius af-
ferte gloriã.Tollite hoſtias & ĩtroite in atria
eius.] Tollite hoſtias.Quid allaturi eſtis,& in
troeatis in atria eius? Iam.n.creuit domus,& 1.Pa.16.
facta ſunt atria. Qui afferunt hoſtias,intrãt in
atria.Tauros allaturi ſumus hircos vel oues?
Abſit. Si voluiſſes ſacrificiũ,dediſſem vtiq;.
Ille nobis hoſtiã commendabat,quã offerre
debemus. Videte ne illud ſit hoſtia, de quo
iam dudum dixit, Cõfeſſio & pulchritudo
in conſpectu eius.Confeſſio hoſtia eſt Deo.
O ergo gentes, ſi vultis intrare in atria eius, Pſal.50
nolite vacue intrare,tollite hoſtias.Quas ho
ſtias nobiſcum portaturi ſumus? Sacrificium
Deo ſpũs contribulatus, cor contritũ & hu
miliatum Deus nõ ſpernit, Cũ humili corde
intra ĩ domũ Dei,& cũ hoſtia intraſti. Si aũt
ſuperbus es,inanis intras. Nã vnde ſuperbi-
res,niſi inanis eſſes? Nã ſi plenus eſſes,non in C
flareris. Qũo plenus eſſes? Si tecum tolleres
hoſtiam quam portares ad ãtria domini . Iã
ne diu teneamus curramus & cætera. Videte
creſcentem domũ, videte ędificium ire per
totum orbem terrarum.Gaudete quia intra-
ſtis in atria, gaudete quia ædificamini in tẽ-
plum Dei.Qui.n.intrant ipſi ędificantur,ipſi
ſunt domus Dei: ille eſt ĩhabitator,cui ędifi
catur dom⁹ toto orbe terrarũ,& hoc poſt cap

tiuitatē. Tollite hostias & ĩtroite ĩ atria eius.
Adorate dñm in atrio sancto eius.] In Eccle
sia catholica, hoc est, atrium sanctum eius:
Mat. 24. nemo dicat, Ecce hic est Christus, ecce illic.
Exurgent.n. pseudo prophetę, dic eis istud,
Lapis super lapidem non relinquetᷓ q̄ nō de
struatur. Ad parietē dealbatū vocatis, ĩ atrio
sancto eius adoro Deū meū. Commoueatᷓ a
facie eius vniuersa terra, dicite ĩ nationibus
q̄a dñs regnauit a ligno. Etenim correxit or
D bē terrę, qui non cōmouebitᷓ.] Quę testimo-
nia ędificationis domus Dei? Intonāt nubes
cœlorū p̄ totū orbē terrarū ędificari domū
Dei, & clamāt ranę de paludibus, nos soli su
mus Christiani. Quę testimonia profero psal
terij? Profero qđ surdus cātas: aperi aures,
tu cātas ista, cātas mecū, & nō cōcordas me
cum. Lingua tua sonat, qđ sonat mea, & cor
tuū dissonat a corde meo. Nōne tu cātas ista?
Vide testimonia orbis terrarū, cōmoueatur
a facie eius vniuersa terra: & tu dicis non cō
moueri? Dicite in nationib. dominus regna-
uit a ligno. An forte hic obtinebunt, & dicēt
se regnare a ligno, quia fustibus Circuncel-
lionū regnant? de cruce Christi regna, si a li-
gno regnaturus es. Nam lignum hoc tuū li-
gneum te facit: lignū Christi per mare te trai
ciat: audis psalmum dicentē, Correxit orbē
terræ, qui non commouebitur: & tu dicis nō
solum motum post correctionem, sed etiam
diminutū? Tu verum dicis, iste mētitur? pseu-
Mat. 24. do prophetę clamantes, ecce hic est Chr̄s, ec
ce illic, verum dicunt, & propheta iste mēti
tur? Fratres, contra istas apertissimas voces
auditis in angulis strepitū ille tradidit, & ille
tradidit. Quid dicis? Voces tuæ audiēdæ sūt,
an voces Dei? Etenim correxit orbem terræ,
qui non commouebitur. Ego tibi orbem ter
rarum ostendo ædificatum, tolle hostiam, in
tra in atria domini. Hostias non habes, pro-
pterea nō uis intrare. Quid est hoc? Si hostiā
E tibi indiceret Deus taurum, hircum, arietē,
inuenires quod afferres. Indixit tibi humile
cor, & non vis intrare. Hoc.n. in te non inue
nis, q̄a superbia tumuisti. Etenim correxit or
bem terrę, qui non commouebitur. Iudica-
populos in æquitate.] Tunc se illi plangent,
qui nolunt modo diligere ęquitatem. Iocū-
dentur cęli & exultet terra.] Iocundentur cę
li, qui enarrant gloriam Dei. Iocūdentur cę-
Psal. 18. li quos dñs fecit, exultet terra quā cōpluūt
cęli. Cœli.n. p̄dicatores, terra auditores. C
moueatur mare & plenitudo eius.] Qđ m
re? Seculum. Commotum est mare, & ple
tudo maris. Omne seculum concitatum
aduersus ecclesiā, cū dilataretur & ędific
tur toto orbe terrarū: de ipsa cōmotione a
distis in Euangelio. Tradent vos ad iudic
Cōmotū est mare: sed qñ vinceret mare c
cœlos fecit? Gaudebunt campi & omni
ĩ eis sunt. Oēs lenes, omnes mites, oēs ęq
campi sunt Dei. Tunc exultabunt oīa lig
syluarū.] Ligna syluarū, pagani sunt. Qu
iam gaudent? Quia pręcisi sunt de oleastr
& inserti in oliuam. Tunc exultabunt om
ligna syluarum, quia p̄cisę sunt ingentes
bores cedrinę & cyparissinę, & imputrib
ligna trāslata sunt ad ædificationem dom
Lygna syluarum erant, sed antequā iren
ædificium. Tunc exultabunt omnia ligna
uarū. Ante faciē dñi quoniā venit, qm̄ ve
iudicare terrā. Primo venit & postea vēt
est. Primo venit in ecclesia sua in nubib
Quę sunt nubes, q̄ eum portauerunt? Apo
li prædicantes, de quibus audistis, cum A
stolus legeretᷓ, Legatione, inquit, p̄ Chri
fungimur, obsecrantes pro Christo recon
liari Deo, Ipsæ sunt nubes in quibus ven
excepto aduentu suo posteriore quo ven
rus est iudicare viuos & mortuos. Venit p
mo in nubibus, hæc prima vox ipsius son
in euangelio, Amō videbitis filiū hoīs ven
tē in nubibus. Quid est, amodo? Nonne c
postea venturus est, quando se plangent c
tribus terræ? Prius venit in prędicatorib
suis, & impleuit totum orbem terrarū. Nō
sistamus primo aduentui, & non expauesc
mus ēm. Et uæ tunc prægnantibus & ma
mantibus: audistis modo in euāgelio, Ca
te, quia nescitis qua hora veniat: in figura
cta sunt. Quæ sunt pręgnātes, & quę sunt
ctantes? Pręgnantes animę dicūtur, quę h
spem in seculo. Quæ autem adeptę sunt ia
quod sperabant, prolactantibus sunt posi
verbi gratia, Emere vult villam, pręgnās e
nondum. n. factum est, tumet vterus in sp
Emit, peperit, adeo lactat quod emit. Vę p
gnantibus & mammantibus, vę qui hñt
in seculo, væ qui hęrent his rebus quas de
culo pepererunt. Quid ergo dēt facere Ch
stianus? Vti mundo, non seruire mund
Quid est hoc? Hñtes, tanquam non hñte

Sic

Sic dicit his, sic hortatur quos non vult in-
ueniri a die illa tanquam prægnantes & mā-
mantes, sic eos hortatur, De cætero fratres,
tps breue est: reliquū est, vt qui hñt vxores,
tanquam non habentes sint, & qui flent tan-
quā non flentes, & qui gaudent tanquam nō
gaudentes, & qui emunt quasi non ementes
haec vtentes, & qui vtuntur hoc mundo tan-
quam non vtentes: præterit enim figura hui⁹
mūdi: volo vos sine solicitudine esse, qui.n.
sine solicitudine est, securus expectat qñ ve-
niat dñs ipsius. Nam qualis amor est Christi
timere ne veniat? Fratres non erubescimus?
Amamus, & timemus ne veniat, Certe ama-
mus, an peccata nr̄a plus amamus? Ergo ip-
sa oderimus peccata, & amemus eum q ven
turus est ad punienda peccata: Veniet, veli-
mus nolimus. Non enim quia modo nō ve-
nit, ideo venturus nō est? Veniet, & qñ nescis
& si paratū te inuenerit, nihil tibi obest, qa
nescis. Tunc exultabunt oīa ligna syluarum
ante faciē dñi, qm̄ venit prius: & postea qd?
Qm̄ venit iudicare terram. Et exultabūt oīa
ligna syluarum. Venit primo, & postea iudi
care terram: exultantes inueniat eos, qui pri
mo aduentui crediderunt, qm̄ venit. Nam iu
dicabit orbem terrarum in æquitate.] Non
partem, quia non partem emit. Totum indi-
care habet, quia pro toto precium dedit. Au
distis euangelium, quia cum venerit, inquit,
congregabit electos suos a quatuor ventis
cœli. Cōgregabit electos omnes a quatuor
ventis cœli. Ergo de toto orbe terrarum, qa
& ipse Adam, aliqñ hoc dixeram, orbem ter
rarum significat, ſm Grecam linguam. Qua-
tuor.n. literæ sunt, A, D, A, & M, Sicut autē
Græci loquuntur, quatuor orbis partes has
in capite literas habent. ἀνατολὴν, dicūt O-
rientem: δυσμὴν, Occidentē: & ἄρκτον, Aq-
lonem μεσημβρίαν, Meridiem: habes Adam.
Ipse ergo Adam toto orbe terrarum sparsus
est. In vno loco fuit & cecidit, & quodāmo
do comminutus impleuit orbem terrarum:
sed misericordia dñi vndiq; collegit fractu-
ras, & conflauit igne charitatis, & fecit vnū
quod fractū erat. Nouit illud facere artifex
ille, nemo desperet: multū quidē est, sed q sit
artifex cogitate. Ille refecit q fecit, ille refor
mauit q formauit. Iudicabit orbē terrarū in
æquitate, & populos in veritate sua. Quæ est
æquitas & veritas? Congregabit secum ele-
ctos suos ad iudicandum, cæteros autem se-
parabit abinuicem. Positurus est enim alios
ad dexteram, alios ad sinistram. Quid autem
æquius, quid verius, quam vt non expectent
misericordiam de iudice, qui noluerunt fa-
cere misericordiā antequam veniret iudex?
Qui autem voluerūt facere misericordiam
cum misericordia iudicabuntur. Dicetur.n.
eis ad dexteram positis. Venite benedicti pa
tris mei, percipite regnum quod vobis para
tum est ab origine mundi: & imputat opera
misericordiæ, Esuriui.n. & dedistis mihi mā-
ducare: sitiui, & potastis me, &c. Rursus ad *Matt.25*
sinistram positis quid imputabitur? Quia no
luerunt facere misericordiam. Et quo ibūt? *Psal.111*
In ignem ęternū. Iste auditus malus magnū
gemitum faciet: sed quid dicit alius psalm⁹?
In memoria ęterna erit iustus, ab auditu ma **K**
lo nō timebit. Quid est auditus malus? Ite in
ignem æternum, qui paratus est diabolo, &
angelis eius. Qui gaudebit ab auditu bono,
nō timebit ab auditu malo. Qūo gaudebūt *Matt.25*
ad auditū bonū? Venite bñdicti patris mei.
Et a quo auditu nō timebūt? Ite in ignē ęter-
num, qui paratus est diabolo & angelis ei⁹.
Hęc est ęquitas, hæc est veritas. Iudicabit.n.
orbem terrarū in ęquitate, Et populos in ve
ritate sua.] An quia tu iniustus es, iustus non
erit iudex? Aut quia tu mendax es, verax non
erit veritas? Sed si vis habere misericordem,
esto misericors antequam veniat. Dimitte si
quid in te commissum est, da ex eo quo abū
das. Et de cuius das, nisi de illius? Cum de il-
lius das, redditio est: si de tuo dares, largitio
esset. Quid.n. hēs quod nō accepisti? Hę sūt *1.Co.4.*
hostiæ deo gratissime, misericordia, humili-
tas, confessio, pax, charitas. Has apportem⁹,
& securi expectamus aduentum iudicis qui
iudicabit orbem terrarū in ęquitate, & po-
pulos in veritate sua.

In psalmum nonagesimum sextum:
Enarratio. **L**

MAgna spectacula deus p̄bet cordi chri
stiano, & qb. vere nihil posit iocun-
dius inueniri, si tñ assit palatum fidei, cui sa-
piat mel dei. Credimus omnib. vobis, qui in
saluatorem nostrum toto corde credidistis,
inesse spūm eius qui vos delectet cum legū-
tur prophetiæ ante tot annos prolatę ex ore
sanctorum, & post tot annos impletę in fi-

de gentiū. Magnam.n. iocūditatē tunc carpe
bāt ipsi sācti Prophetę cū ea uidebāt in spū,
non iā impleta, sed adhuc futura. Erat enim
eis magna delectatio, sed tñ & ipsi pro chari
tate qua in nos accensi erant quos nondū vi
debāt, sed spū parturiebant, volebant si fieri
posset in hoc tpe nobiscum viuere, & vide-
re impleta quæ in spū ꝓphetabant. Inde dñs
discipulis suis iā ista videre incipientib. ait.
Mat. 13. Multi iusti & prophetæ uoluerunt videre q̄
videtis & non viderunt: & audire quæ audi-
tis, & nō audierūt. Quamuis.n. viderūt ista in
spū, tñ futura illis quodāmodo formabant:
a.l. redebantur. Apostolis aūt iā pſentia credebant.* Vñ ille
Symon iustus quidā senex, multū exultauit
videns infantē Iesum, & agnoscens in paruo
magnum, & in exigua carne cognoscens cę
M li & terræ creatorem. Multū ergo exultauit,
quia rñsum acceperat non se exiturū esse de
hac vita, priusquā videret salutarē Dei. Agno
uit ergo illū, iocundatus est, exultauit gau-
Luc. 2. dio, & hoc ait, Dñe, nunc dimittis seruū tuū
in pace, qa viderunt oculi mei salutare tuū.
Magna est ergo ista iocunditas, & hanc facit
charitas. Delectati sumus cum psalmus iste
cantaret, & quędam ibi ab omnib. intellecta
sunt, q̄dam vero quantum arbitramur, aut a
paucis, aut certe non ab omnib. Simul ergo
illū in isto sermone in quo vobis seruimus
consideremus, & videamus quāta dignatio-
ne nos Deus lętificare voluerit, pñtando q̄
promisit, & nobis, & nos, exhibēs veritatem
promissis suis. Inscribit psalm⁹ Ipsi Dauid,
cū terra eius restituta est. Totū ad Christum
reuocemus si uolumus iter rectæ intelligen-
tię tenere, nō recedamus a lapide angulari,
Ephe. 2. ne intellectus nr̄ ruinā faciat. In illo solidet,
qđ stabili motu nutabat: in illo incūbat, qđ
ꝑ incerta pendebat. Quicquid dubitationis
hēt in aīo, auditis scripturis Dei a Christo
non recedat, cū ei fuerit in illis verbis Chrs
reuelatus, intelligat se intellexisse. Antequam
A aūt perueniat ad Christi intellectum, non se
præsumat intellexisse. Finis.n. legis Christus
est ad iustitiam omni credenti. Quid est er-
Rom. 10. go & qūo accipit in Christum, cum terra
eius restituta est? Nam qūo Dauid intelligat
Christus, facile est agnoscere. Christus.n. ex
Maria, & de semine Dauid, & qa ex semine
eius futurus erat, ꝓpterea nomē eius in figu
Matt. 1. ra prophetabatur. Ergo Dauid Christus, qa

& interpretatur Dauid manu fortis. Et qu
tam manu fortis, quam qui de cruce mu
dum vicit? Nam post resurrectionem & as
sionem eius, accepto spiritu sancto, loqu
tib. apostolis varijs linguis cōmota multi
do eorū ipsorū, qui eū crucifixerāt consil
quæsiuit salutis, accepit, credidit, ignotū e
donatus est reatus sanguinis Chri, impert
est potus sanguinis Christi, facti sunt fide
eius cuius fuerant persecutores: crediden
in eum quem crucifixerūt, & ante quē insi
taites caput agitauerunt, eum ipsum cap
hre voluerūt. Ita ergo restituta est terra ei
ꝙ habet titulus psalmi, Terra.n. eius Iuda
& perierat omnis Iudęa qñ crucifixerat d
minum suum, ignorantes phrenetici sęui
tes in medicum, & salutē insania repellēt
Tanquam ergo perierat Iudæa tota, quam
tam ipsi etiam Apostoli trepidauerūt, Petr
qui audaci dilectione sequebatur, timida t
pidatione ter negauit. Resurgens in via qu
dam loquentes secum de se, tales inuenit
se dominis Iesus Christus, vt dicerent i
quærenti vnde colloquerentur, Tu solus p
regrinus es in Hierusalem, & non cognou
sti quę facta sunt in illa his diebus? Quib
ille dixit, Quæ? Et dixerunt, De Iesu Naz
reno, qui fuit uir propheta potens in op
re, & sermone coram Deo & omni pop
lo, & quomodo eum tradiderunt summi s
cerdotes & principes nostri in damnatio
mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sp
rabamus, quia ipse esset redempturus Isr
el, iam spem Christi perdiderunt. No
enim dixerunt speramus eum redemptu
rum, sed sperabamus quod esset redempt
rus Israel. Ipse cum eis erat, & spes illius
illis non erat: ostendit se illis, manifestat
est etiam cęteris discipulis, uisus, contrect
tus, & inuentus illis quibus iam perisse v
debatur. Reuocata est fides eorum qu
ceciderant, restituta est terra eius: De
inde factis cum eis quadraginta diebus
ascendit in cœlum: & sicut pauloant
commemoraui, misso spiritusancto fec
discipulos suos idiotas homines loqui om
nium gentium linguis. Tunc illi pro qu
bus non frustra dixerat, Pater ignosce i
lis, quia nesciunt quid faciunt: commot
vt diximus, quæsierunt salutem, consiliu
acceperunt, ut in eum crederent: cred
derunt

derunt vno die tria milia, & rursus quinq; milia. Cępit feruere ꝑ Iudæã Ecclesia Christi, vbi ferbuerat opprobriũ Christi, & restituta est terra eius: sed quia dixerat ipse, Héo alias oues q̃ non sunt de hoc ouili, oportet me & eas adducere, vt sit vnus grex & vnus pastor: etiã ad gentes ad quas prophetæ missi non erãt, apostoli missi sunt. Quæsiti sunt qui non quæsierant, inuẽti sunt qui nihil expectabant: quem non tenebant deum pollicitatorem, inuenerũt redemptorem. Iam.n. Iudęi tenebant deum pollicitatorem q̃a ibi prophetæ Christum prędicauerũt, vbi Christum promiserunt, sed quem promissum audierant, præsentẽ non cognouerunt. Illis autem promissum nihil erat, sed tamẽ in prophetis et de fide ipsorum dictũ erat. Non dictum erat ipsis, sed dictum erat de ipsis. Missum est ad illos, & audistis ex dispensatione dei: ipsa enim lectio modo vobis lecta est iu Actib. apostolorũ, q̃uo centurio Cornelius credidit: Cornelius.n. centurio non erat de gente Iudæorũ. Orabat, ieiunabat, eleemosynas faciebat: nõ illum deseruit deus, quamuis in gentib. cõstitutum. & missus est ei angelus qui illi nũciaret, q̃ eleemosynæ & orationes ipsius acceptæ fuerunt apud deum. Credidit aduocato ad se Petro: nunquid nõ illum poterat docere angelus? Misit illũ ad Petrum, vt magis per hoĩem illi fides fieret, quia homines non dedignatus erat dñs visitare. Nec dedignabatur docere per hoĩem, qui dignatus est esse homo. Sic ergo restituta est terra eius, vno pariete veniente de Iudæis, altero pariete veniente de gentib. quib. duob. parietibus de diuerso venientibus esset ipse lapis angularis, vbi ambo copularentur. Iterum q̃uo accipimus, cum terra eius restitueretur? Cũ caro eius resuscitaret. Aliꝰ enim intellectus, tñ a Chr̃o non recedẽs sic põt nobis occurrere, terra restituta, caro resuscitata. Post resurrectionẽ enim ipsius facta sunt ista oĩa quę cãtantur in Psalmo. Audiamus iã de terræ restitutione psalmũ plenum gaudio, excitet nobis ipse dñs deus nr̃ dignam tantę rei expectationẽ & iocunditatem, ipse sermonem nr̃m moderetur aptum cordib. vestris, vt quicquid hic exultat cor nostrum in talibus spectaculis perducat ad linguam, & inde in aures vestras: deinde in cor vestrum, deinde in facta vestra.

EXPOSITIO PSALMI.

Dominus regnauit.] Ille qui stetit ante iudicem, ille qui alapas accepit, ille q̃ flagellatus est, ille qui consputus est, ille qui spinis coronatus est, ille qui colaphis cæsus est, ille qui in ligno suspẽsus est, ille cui pendenti in ligno insultatum est, ille qui in cruce mortuus est, ille qui lancea percussus est, ille qui sepultus est, ipse resurrexit, Dñs regnauit. Sęuiant quantum pñt regna, q̃d sunt factura regni regnorum dño oĩum regum, creatori omnium seculorum? An ideo contemnitur, quia tam submissus, & tam humilis apparuit? Misericordia est, nõ impotẽtia: ille enim humilis apparuit vt eũ caperemꝰ. Sed iã videamus, Dñs regnauit, Exultet terra iocundentur insulę multæ.] Est quidẽ, quia verbum dei non in sola cõtinenti terra prædicatum est, sed etiam in insulis quę constitutę sunt in medio mari: & ipsę plenæ Christianis, plenæ sunt seruis dei. Non enim separat mare eũ, q̃ fecerat mare. Quò naues pñt accedere, verba dei nõ pñt? Implete sunt insulæ: veruntñ possunt & in figura recte accipi insulę oẽs, Ecclesię. Quare insulæ? Quia circũlatrantur fluctib. oĩum tentationũ. Sed q̃uo insula vndiq; circũstrepentib. fluctibus tundi potest, frangi non põt, magisque ipsa frangit fluctus venientes, quã frangatur ab eis: sic & Ecclesiæ dei pullulãtes per totum orbẽ terrarũ, passæ sunt ꝑsecutiones vndiq; frementiũ infidelium, & ecce stant insulę, & iã placatum est mare: Iocũdẽtur insulæ multæ: Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudicium directio sedis eius.] Quibus nubes & caligo in circumitu eius? Quibus iustitia & iudicium directio sedis eius? Nubes & caligo impijs: qui eũ nõ intellexerunt: iustitia & iudiciũ fidelib. q̃ ĩ eum crediderunt. Illi.n. per suꝑbiã non viderunt, illi ꝑ humilitatem dirigi meruerunt. Audi nubes & nebulam, & audi iustitiam & iudicium. Ipse dñs ait, In iudicium ego in hunc mundum veni: vt qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. Quid est, qui vident cæci fiant? Qui sibi videre videntur, qui se sapientes putañt, qui non sibi arbitrantur necessariam medicinam, ipsi cęci fiant, ipsi non intelligant. Qui aũt non vident, videant: qui cęcitatem confitentur, illuminari mereantur.

Mat. 27.

F

G

Ioann. 9.

tur. Sic ergo in circumitu eius nubes, & caligo his qui eum non cognouerunt: confitentibus autem & humiliantib. ſe iuſtitia & iudicium directio ſedis eiꝰ. Sedē eius dicit ꝯos ipſos, qui in eum crediderunt. De ipſis enim
2. Co. 2. ſibi fecit ſedem, quia in eis ſedet ſapientia: filius enim dei eſt. Audiuimus autem ex alia ſcriptura, magnum huius intelligētiæ documentum. Anima iuſti, ſedes ſapientiæ. Ergo quia iſti facti ſunt iuſti, qui in eum crediderunt, iuſtificati ex fide, facti ſunt ſedes ipſius,
H ſedet in ipſis iudicans ex ipſis, & dirigēs eos. Quare? Quia manſuetos inuenit, veluti iumēta mitia non recalcitrantia, nō collum ſuperbum aduerſus iugum eius excutientia, nō flagellum eius recuſantia, Facta ſunt iumenta eius bona, māſueta, & meruerūt quod dictū eſt in alio pſalmo, Diriget mites in iudicio,
Pſal. 24. docebit māſuetos vias ſuas. Propterea ergo illis nubes & caligo, quia non ſunt recti, māſuetis autem iuſtitia, & iudicium directio ſedis eiꝰ. Ignis ante eū præibit, & inflammabit in circumitu inimicos eius.] De quo igne dicit fratres, Ignis ante eū prꝗibit, & inflammabit in circumitu inimicos eius? Nō arbitror de illo igne dicit in quem mittendi ſunt impij illa vltima iudicij ſnīa, quib. ad ſiniſtram ſeparatis, ſicut in Euangelio lectū memini-
Matt. 25 mus dicturus eſt, Ite in ignē æternū, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: nō puto de illo igne dici. Vñ hoc nō puto? Quia de quodam igne dicit, præibit ante illum antequā veniat ad iudicium. Dictum eſt.n. ꝑire ignē, & īflāmare in circūitu.i. ꝑ totū orbē terrarū inimicos eius. Ille ignis poſt eius aduentum erit, iſte aūt ignis ante eū præibit. Quis eſt ergo iſte ignis? Poſſumus eum accipere in pœna malorum, poſſumus in ſalute redēptorū.
I In pœna malorum qūo? Quia cum prædicaretur Chrs, iratæ ſunt gentes, & commouerūt perſecutionem: quꝗ ira ignis fuit magis conſumēs eos qui perſequebant, q̄ eos quos perſequebantur. Cum enim videmus duos, vnū iraſcentē, alterū patienter ferentem, qs eorum ardeat veſtrum eſt iudicare: Poteſtis in vno genere humano tale ſpectaculum cōtueri. Ponite vobis ante oculos hominem iniquum, commotum animo, trucem vultu flammantibus oculis, ſcintillantibus verbis, ferri in hominis necem, in deprꝗdationē, in iniurias, in contumelias, non ſe capere, non ſe tenere: alterum patienter excipientem ve-
Ma... bera ac plagas, quicquid ille inferre volu-
rit, & percutienti maxillam parantem alte-
Luc. cum videris hinc furias, inde lenitatē: hinc iram, inde patiētiam: hinc flammas, inde tolerantiam, dubitas pronunciare quis eorum ardeat pœnamq; patiatur? Ille ne cuius corpus vexat, an cuius animus vexatur? Propte-
Eſa. rea & Eſaias ꝓpheta dixit, Et nunc ignis aduerſarios comedet. Quid eſt & nunc? Ante veniat dies ille iudicij magnus, iam furor ſuo ardent, qui poſtea ſupplicio ſempiterni illius ignis arſuri ſunt. Niſi forte putatis fratres mei, quia iuſtitia quæ ꝓcedit ex hoīe ad lædendum alterum hominem, illi ad quem ꝓ-
K cedit nocet, & illi de quo procedit non nocet? Vnde fieri poteſt? Aliquando facula ardens apponitur ad lignum humidum & viride, & non illud incendit, ipſa tm̄ ardet, ſi & inimicus tuus. Si quis forte exiſtit iniuſtꝰ qui tibi moliatur inſidias, vel preparet aliquas moleſtias, iniuſtꝰ eſt. Tu ſi viride lignum fueris.i. ſi ſucco ſpiritali vigens & virēs, flāmis inimicitiarū reſtiteris, orando pro illo qui te perſequitur, ille ardet, tu manes integer, & iniuſtitia illius illi nocet, tibi nihil nocet: niſi forte putas, quia nocet tibi ſi corpori tuo aliquid fecerit, & anima patiens & incorrupta ad deum coronāda peruenerit ſequens exemplum domini ſui, qui pati maluit a Iudæis, & qui poterat non mori mortuus eſt, quia & qui poterat non naſci natus eſt. Tu.n. conditione natus es, ille voluntate tu conditione moreris, ille miſericordia. Quomodo ergo illi nihil nocuerunt Iudꝗi: ſic nec tibi quiſquam perſecutor inimicus, ſi tu elegeris eſſe membrum capitis illius. Ecce intelleximus ignem ante eum præeuntem, ideſt, hoc tempore intelligendum in pœnam quādam infidelium iniquorum, intelligamus ignem ſi poſſumus, & in ſalutem redemptorum. Ita enim propoſueramus, idē
Luc. ipſe dominus ait, Ignem veni mittere in ter-
Mat. ram. Sic ignem, quomodo gladium: nam, & quodam loco ait, non ſe veniſſe pacem mittere in terram, ſed gladiū. Gladium ad ſeparationē, ignē ad vſtionē: ſed vtrūq; ſalubre, quia & gladius verbi ipſius ſalubriter nos ſeparauit a cōſuetudine mala. Gladiū.n. attulit & ſeparauit vnumquemq; fideliū, aut a pre ſuo qui in Chriſtū non crediderat, aut a matre

tre similiter infideli, aut certe si de parẽtibus
Christianis natus est, saltẽ a ꝓgenie sua prio
re, nemo.n.nostrũ non aut auũ, aut proauũ,
aut aliquam antiquã originẽ in gentibus ha
buit, & in illa execrabili Deo infidelitate se
parati sumus ab eo qđ eramus, sed gladius
intercessit secernẽs, nõ interficiẽs. Hoc mõ
& ignis. Ignem veni mittere in terrã, exarse-
rũt homines credentes in eum, acceperunt
flammam charitatis, ꝓpea & ipse spiritus san
ctus cũ missus esset Apostolis, sic apparuit.
Visæ sunt illis inqt, linguę diuisę velut ignis,
qui & insedit super vnunquenque illorum.
Isto igne inflammati cęperunt ire per mun-
dũ, & ĩflãmare, & incẽdere in circumitu ini
micos eius. Quos inimicos eius? Qui deser-
to Deo a quo facti erant, adorabant simula-
cra q̃ fecerant. Ipsi incendebanẽ, si mali erãt
ad consumptionem: si boni erãt ad reparatio
nem, aut ipse incendebaẽ, qui nolebat crede
re illo igne, audito verbo Dei factus peior,
inuidia sua exustus atque cõsumptus, aut si
cõuerteretẽ & crederet, nec sic in illo nihil ar
sisset. Arserat.n. fœnum vt purgaretur aurũ.
Aurum fides est, fœnum carnalis cõcupiscẽ
tia est, Omnis caro fœnum Esaias dicit, &
omnis honor carnis vt flos fœni. Quicquid
est ergo in homine carnali appetens vana &
secularia, fęnum est. Quã multi forte & frẽs
nostri ierunt ad theatrum, fęno ducti sunt.
Nonne optandus est illis iste ignis, vt fęnum
ardeat & aurum purgeẽ? Quod.n. illis inest fi
dei, fęno premiẽ. Bonum est ergo eis ardere
sancto igne, vt fœno cõsumpto, splendeat p̃
ciosum qđ redemit Christus. Ergo ignis ante
eũ pręibit, & inflãmabit in circũitu inimicos
eius. Sunt qui salubriter arserunt, hodie fide
les eius sunt, inimici eius erant, & nunc iam
fideles eius sunt. Quęris inimicos, nõ sunt,
cõsumpti sunt, arserũt, charitas consumpsit
in eis, ꝙ persequebantur Christum, & pur-
gauit in eis ꝙ crederent in Christum. Et in-
flammauit in circumitu inimicos eius. Ap-
paruerunt fulgura eius orbi terræ.] Magna
exultatio. Nonne videmus? nonne manifestũ
est? Apparuerũt fulgura eius vniuersæ terræ:
inflãmati sunt inimici, incensi sunt inimici,
arsit quicquid contradicebat, & apparuerũt
fulgura eius orbi terrę. Quomodo apparue-
runt? Vt iam crederent. Vnde fulgura? De nu
bibus. Quę sunt nubes Dei? Prædicatores ve
ritatis. Vides autẽ nubem in cęlo nebulosam
obscurã, & hẽt intus nescio qd latẽs. Si coru
scet de nube, emicat splẽdor, ex eo ipso qđ
contẽnebas, inde exiliuit qđ expauescas. Mi
sit ergo dominus nr̃ Iesus Christus aposto-
los suos, p̃dicatores suos sãctos velut nubes,
videbanẽ homines & contemnebanẽ, qũo vi B
denẽ nubes & contẽnunẽ, antequã de eis exi
liat qđ mireris. Erãt.n. illi primum homines
carnẽ portantes infirmi, deinde idiotę, indo
cti, ignobiles, sed erat in illis qđ fulguraret,
erat in illis qđ coruscaret. Accedebat Petrus *Acto. 9.*
hõ piscator, orabat, & surgebat mortuus.
Forma humana nubes erat, splendor miracu
li coruscatio erat. Sic in verbis, sic in factis,
cum miranda dicunt, & miracula faciũt ap-
paruerunt fulgura eius orbi terrę. Vidit & cõ
mota est terra.] Si enim non est verum, si nõ
tota terra iam Christiana clamat amen, com
mota fulgoribus de illis nubibus erumpẽti-
bus: Vidit & cõmota est terra. Montes fluxe-
runt sicut cęra à facie domini.] Qui sunt mõ
tes? Superbi. Omnis altitudo extollens se ad
uersus Deum, factis Christi & Christianorũ
contremuit, succubuit. Et quãdo dico quod
dictum est, fluxit, melius verbum inueniri
non potest. Montes fluxerunt à facie domi-
ni velut cęra, Vbi est altitudo potestatum?
Vbi duritia infidelium? Montes fluxerunt si-
cut cęra à facie domini. Ignis enim eis fuit
dominus, illi ante faciem eius sicut cęra flu-
xerunt, tamdiu duri, donec ignis ille admo-
ueretur. Complanata est omnis altitudo, mo
do blasphemare Christum non audet, & pa-
ganus nõ in eũ credit, nõ eum tamen blasphe
mat, & si nondum factus est viuus lapis, ta-
men victus est durus mons. Montes fluxerũt C
sicut cęra à facie domini: A facie dñi omnis
terra.] Nõ Iudęorum tm̃, sed & gentium, si-
cut dicit Apostolus, Non enim Iudęorũ tm̃
Deus, sed & gentium. Dominus ergo vniuer *Rom. 3.*
sę terrę, dñs Iesus Christus in Iudęa natus,
sed non Iudeę tantum natus, qui antequam
natus omnes fecit: & qui omnes fecerat, om
nes refecit. A facie domini omnis terra. An-
nunciauerunt cœli iustitiam eius, & viderũt
omnes populi gloriam eius.] Qui cœli an- *Psal. 18.*
nunciauerunt? Cęli enarrant gloriam Dei.
Qui sũt cęli? Qui facti sunt sedes ipsius. Quo
modo enim in cęlis sedet Deus, sic sedet in
Apostolis, sic sedet in pręedicatoribus Euã-
gelij.

gelij. Et tu ſi vis, cęlum eris. Si vis eſſe cęlũ,
purga de corde tuo terrã.Si terrenas concu-
piſcentias non habueris,& non fruſtra rñde
ris ſurſum te habere cor,cœlũ eris. Si reſur-
rexiſtis cũ Chr̃o, fidelib. Apoſtolus loquit̃,
Colo. 3. Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chr̃s eſt ĩ dex
tera Dei ſedẽs,quę ſurſum ſunt ſapite,non q̃
ſup terrã.Cępiſti ſapere q̃ ſurſum ſunt,& nõ
q̃ ſuper terrã, & ſub terra ſunt,nonne factus
es cœlum ? Carnẽ portas,& corde iam tecũ
Phili.3. eſt,cęlũ,es Conuerſatio.n.tua in cœlis erit.
Talis annũcias & tu Chr̃m. Quis.n.fideliũ ta
cet Chr̃m? Intendat charitas vr̃a: Putatis qa
nos ſoli ſtãtes hic annũciamus Xp̃m, & vos
non annunciatis?Vnde ad nos veniunt Chri
ſtiani volẽtes eſſe quos nunq̃ vidimus,quos
non nouimus,quibus nunq̃ prædicauimus?
D An forte crediderunt nullo nunciante?Apo-
Ro. 10. ſtolus dicit,Qũo credẽt quẽ non audierunt?
Qũo audient ſine p̃dicante? Ergo tota Eccle
ſia prædicat Chriſtum,& annũciant cœli iu
ſtitiam ipſius :quia omnes fideles quibus cu
ra eſt lucrari Deo eos qui nondũ credide-
runt,& faciunt hoc ex charitate,cęli ſunt.In
tonat de illis Deus iudicij ſui terrorẽ,& tre-
mit q infidelis erat, & paueſcit & credit.Oñ
dite hominibus quid potuit Chriſtus per to-
tum orbem terrarũ,loquẽdo eis,& adducen
do eos ad amandum Chriſtũ. Quanti.n.ho-
die adduxerunt amicos ſuos,aut ad pantomi
mum,aut ad choraulã? Quare niſi amando
illum?Et vos amate Chriſtum:tanta.n.ſpecta
cula p̃buit, in quo nemo põt dicere aliquid
ſe reprehenſionis in venire in illum, qui vi-
cit ſeculum.Nam & aliqñ quem amat quiſq;
in theatro,vincitur in illo. Nemo vere vinci
tur in Chriſto,nõ eſt de quo erubeſcere.Ar-
ripite, attrahite quos poteſtis, ſecuri eſtote,
ad eum adducitis, qui non diſplicet videnti
bus,& rogate illum vt illuminet eos,& bene
expectent.Annũciauerunt cœli iuſtitiã eius,
& viderunt omnes populi gloriam eius.Cõ
fundantur omnes qui adorant ſculptilia?Nõ
ne factum eſt ? Nonne confuſi ſunt? Nonne
quotidie cõfunduntur? Scuptilia.n. ſunt ma
E nifeſta idola. Quare iam confunduntur oẽs
qui adorant ſculptilia ? Quia viderũt omnes
populi gloriam eius.Iam omnes populi glo
riam Chriſti cõfitentur.Erubeſcant qui ado-
rant lapides, quia lapides illi mortui erant,
nos viuum lapidem inuenimus.Immo lapi-
des illi nunquam vixerunt, vt nec mortui d
cantur.Lapis autem noſter viuus eſt & ſem
vixit apud patrem,& pro nobis mortuus re
uixit, & modo viuit, & mors ei vltra nõ d
minabitur.Hanc gloriam ipſius cogitauerũ
& cognouerunt populi, dimittunt templa
currunt ad Eccleſiam. Confundantur omne
qui adorant ſculptilia , noluerunt deſerer
idola, deſerti ſunt ab idolis. Confundantu
omnes qui adorant ſculptilia. Qui gloriar
in ſimulacris ſuis.]Sed extitit neſcio quis di
ſputator, q doctus ſibi videbatur,& ait, N
ego illum lapidem colo , nec illud ſimula
crum quod eſt ſine ſenſu : non. n. prophet
veſter potuit noſſe,quia oculos habent & n
vident,& ego non neſcio quia illud ſimula
crum nec animam habet , nec videt oculis F
nec audit auribus. Non ergo illud colo, ſe
adoro qđ video,& ſeruio ei quẽ non video
Quis eſt iſte?Numen quoddã,inquit,inuiſib
le,qđ p̃ſidet illi ſimulacro. Hoc modo red
dendo rõnem de ſimulacris ſuis, diſerti ſib
videntur quia non colunt idola,& colunt d
monia. Etenim frẽs ſicut dicit Apoſtolus
Quæ immolant gentes dæmonijs immolãt
& no Deo: Nolo vos, inquit, ſocios fieri d
moniorũ,nam ſcimus,quia nihil eſt idolũ,i
ſe hoc dicit Apoſtolus , Scimus, qa nihil e
idolum, ſed quæ immolãt gentes, dęmonij
immolant,& non Deo dixit, Nolo vos fie
ſocios dæmoniorum.Non ergo hinc ſe exc
ſent , quia quaſi idolis inſenſatis dediti no
ſunt,dęmonijs magis dediti ſunt,quod eſt p
riculoſius,nam ſi tantum idola colerent, ſi
cut eos nõ adiuuarent,ita illis nihil nocerẽt
ſi autẽ adores & ſeruias dęmonibus,erũt d
mini tui.Et qui erunt domini tui?Inuidi tu
libertati tuę neceſſe eſt inuideant, ſemper t
velint poſſidere, ſemper talẽ facere qualem
poſſint ſecum trahere.Eſt.n.inſita maleuol
tia quędam & pernicies nocendi iſtis mali
ſpiritibus : gaudẽt de malo hominum,& de
fallacia noſtra, ſi nos fefellerint paſcuntur.
Et quid quęrunt?Non quibus in ęternum do
minentur, ſed cum quibus in ęternum dam-
nentur: quo modo ſolet maleuolus latro no G
minare innocentem , nunquid ſi fuerit vnus
*incenſus,minus ardet,ſi duo ardeãt? Minus Al. min
moritur, ſi duo moriant̃?Pœna illi non mi-
nuit̃,ſed maleuolentia paſcit̃,mecũ moriat̃,
nõ ſe minus moriturũ dicẽs, ſed ſolatium ha
bet

ent malũ alterius.Talis eſt diabolus,ſedu
ere vult illos qui cũ illo puniant. Et qa nõ
õt fallere iudicẽ Deũ: non. n. noĩat apud
lum innocentẽ uera crimina volens hr̃e
uæ obijciat, pc̃tã perſuadet. Ecce quales
ños ſibi faciunt qui colũt idola,& dęmo-
ia.Quæ.n.immolãt,& gẽtes,dęmonijs im
nolãt, & nõ Deo nolo vos ſocios fieri dæ
noniorũ: Nos aũt qualẽ Deum hẽmus? Au
ite qd ſequat̃.Cum.n.dixiſſet, Cõfundant̃
ẽs qui adorãt ſculptilia:addidit, & q glo-
iant̃ in ſimulacris ſuis: ne exiſterent quaſi
eddẽtes rõnem de ſimulacris:& dicerent,
õ lapides ſed numina colimus.q̃ numina
olis? Dic mihi,dęmonia colis, an ſpũs bo
ios,quales ſunt angeli? Sũt.n.angeli ſancti,
& ſunt ſpũs maligni. Ego dico qa in tẽplis
uis nõ colunt̃ niſi ſpũs maligni, q ſibi exi-
gũt ſupbe ſacrificium,& volũt ſe coli tanq
Deos. Maligni sũt, ſupbi ſunt. Tales ſunt ẽt
hoĩes non boni, qui ſuã gloriam quęrũt,&
Dei gloriã contemnunt. Hoĩes aũt ſanctos
attendite, qui ſunt ſimiles angelis. Cũ inue-
neris hoĩem aliquem ſanctum ſeruũ Dei, ſi
volueris illũ colere & adorare ꝓ Deo, pro
hibet te, nõ vult ſibi arrogare honorẽ Dei,
nõ vult tibi eſſe pro Deo, ſed tecũ eſſe ſub
Deo. Fecerũt hoc Apoſtoli ſancti, Paul⁹ &
Barnabas: Prędicabãt verbũ Dei in Lycao-
nia. Miracula cũ feciſſent Lycaoniæ, ciues
eiuſdẽ regionis adduxerũt victimas, & vo
luerunt illis ſacrificare, dicẽtes Barnabam
Iouẽ, & Paulum Mercuriũ. Illi nõ ſunt de-
lectati. An forte iõ ſibi immolari noluerũt,
quia dęmonib. ſe comparari execrati ſunt,
Non, ſed qa honorẽ diuinũ exiberi hoĩbus
horruerunt, verba ipſorum indicãt, non ſu
ſpicamur: ſequit̃ enim lectio libri eiuſdẽ,
& dicit qũo moti ſunt. Tunc Paulus & Bar
nabas conſciderũt veſtimenta ſua & dixe-
runt, Viri fratres, quid facitis? Et nos hoĩes
ſumus paſsibiles, ſimiles uobis. Intendite
ergo qũo homines boni prohibent eos q
ſe voluerunt colere tanquam Deos, & vo-
lunt potius ut Deus unus colat̃ Deus vnus
adoret̃, Deo vni ſacrificium offeratur, non
ſibi. Sic & oẽs ſancti vel angeli illius gloriã
quærunt quem diligunt. Ad eius cultũ, ad
eius orõnem, ad eius contẽplationem oẽs
quos diligunt rapere & inflãmare ſtudent,
ipſum illis annunciant non ſe, qm̃ angeli
ſunt. Et quia milites ſunt, nõ norũt gloriã
q̃rere niſi imperatoris ſui: ſi aũt gloriã ſuã
q̃ſierint, vt tyrãni dãnant̃. Talis extitit dia-
bolus & dæmonia.i.angeli eius: arrogauit
ſibi honorẽ diuinũ & oĩb. dęmonijs, & iple
uit tẽpla paganorũ, & pſuaſit ſimulacra, &
pſuaſit illa ſacrificia offerri ſibi. Nõne me-
lius erat vt angelos ſanctos, q̃ vt dæmones
colerent? Rñdent, Non colimus mala dæ-
monia, angelos quos dicitis, ipſos & nos
colimus virtutes Dei magni, & miniſteria
Dei magni. Vtinã ipſos colere velletis, faci
lè ab ipſis diſceretis nõ illos colere. Audite
angelum doctorem, docebat quendã diſci
pulũ Chriſti, & oſtẽdebat illi multa mira-
cula in Apocalypſi Ioannis. Ille aũt quodã
ſibi demõſtrato miraculo viſionis expauit,
& miſit ſe ad pedes angeli. Et ille angelus q
non q̃rebat niſi gloriam dñi ſui, Surge qd
facis, inqt, Illum adora: nã & ego cõſeruus K
tuus ſum, & fratrũ tuorũ. Quid ergo frẽs *Apo. 19.*
mei? Nemo dicat, timeo ne iraſcat̃ mihi an
gelus, ſi nõ illũ colo ꝓ Deo meo. Tunc tibi
iraſcit̃, qñ ipſum colere volueris. Bonus eſt
.n.& Deũ amat. Qũo.n. dæmones iraſcunt̃
ſi nõ colant̃, ſic angeli indignant̃ ſi ꝓ Deo
colant̃. Sed ne forte dicat ſibi cor infirmũ,
cor trepidũ, ergo ſi iraſcant̃ dæmonia quia
non coluntur, timeo offendere dæmonia.
Quid tibi facturus eſt vel princeps ipſorũ
diabolus? Si poſſet aliqd, nullus noſtrũ re-
maneret. Nonne quotidie tãta in illum dñr
ore Chr̃ianorũ, & creſcit ſeges Chriſtiano
rum? Qñ iraſceris nequiſsimo ſeruo tuo,
hoc nomen illi imponis, ſatanas, diabole,
hoc illi dicis. Fortaſſe in hoc erras, quia ho
mini hoc dicis, & immoderata ira raperis
ad conuiciandũ imaginẽ Dei, & tñ hoc eli
gis vt ei dicas qđ valde deteſtaris. Si poſſet
ille, nõ ſe vindicaret? Sed non permittit̃, &
tm̃ facit quantũ permittit̃: nã & Iob tenta- *Iob. 1.*
re voluit, & nõ niſi ptãtem quæſiuit, & ni-
hil faceret niſi ptãtem accepiſſet. Quare er
go non ſecurus adoras Deũ, quo nolẽte ne
mo tibi nocet: & quo permittente emenda
ris, non euerteris? Si. n. placuerit dño Deo L
tuo pmittere vt aliquis hõ tibi noceat, aut
aliquis ſpiritus tibi noceat, emẽdabit te vt
clames ad eũ: Emẽdans emẽdauit me dñs,
ſed morti nõ tradidit me. Ergo confundan
tur oẽs q adorant ſculptilia, & qui glorian-
tur

tur i ſimulacris ſuis. Adorate eũ oẽs angeli
Pſal. 117. eius.]Diſcãt pagani adorare Deũ. Angelos
volunt adorare, angelos imitent̃, illũ ado-
Hier. 1. rent qui ab angelis adorat̃. Adorate eũ oẽs
angeli eius. Adoret angelus ille quis miſſus
Acto. 10 eſt ad Cornelium: nã eum adorans Corne
lius miſit ad Petrum adorare Chriſtũ dñm
Petri, & ipſe conſeruus Petri. Adorate eum
omnes angeli eius, & iocundata eſt Sion.]
Quid audiuit Sion? Quia adorant eum oẽs
angeli eius. Quid audiuit Sion? Ecce q̃d au
diuit, Annunciauerunt cœli iuſtitiam eius,
& viderunt omnes populi gloriã eius: con
fundant̃ omnes qui adorant ſculptilia, &
qui gloriant̃ in ſimulacris ſuis, Etenim Ec-
cleſia nec dũ erat in gentib. in Iudæa credi
derunt ex Iudęis, & pũtabant ipſi Iudęi qui
crediderant ſolos ſe pertinere ad Chriſtũ,
Miſsi ſunt Apoſtoli ad gentes, pręedicatum
eſt Cornelio: credidit Cornelius, baptizat⁹
Acto. 10 eſt, baptizati ſunt & illi qui cum Cornelio
M erant. Sed vt baptizarent̃, quid factũ eſt ſci
tis: non q̃dem hucuſq; peruenit lector, ſed
tñ aliqui recordant̃: & qui non recordant̃,
audiãt a me breuiter. Miſſus eſt angelus ad
Corneliũ, angelus Cornelium miſit ad Pe-
trum, Petrus venit ad Cornelium. Et quia
de gentib. erat Corneli⁹, & ipſe & qui cum
eo erant, non erãt circuncisi. Ne dubitarẽt
ergo illi tradere Euangelium non circunci
ſis antequã baptizaret̃ ipſe Cornelius & il
li qui eũ eo erãt, venit ſpũſſanctus & im-
pleuit illos, & cęperũt loqui linguis. In nul
lum aũt ceciderat ſpũſſanctus, niſi qui fue-
rat baptizatus: in iſtos aũt ante baptiſmũ ce
cidit. Poſſet.n. Petrus dubitare utrum incir
cũciſos baptizaret: venit ſpũſſanctus, cœpe
runt loq̃ linguis. Donatũ eſt donũ inuiſibi-
le, & tulit dubitationem de ſacro viſibili, &
Acto. 11 baptizati ſunt oẽs. Et hẽs ſcriptũ, Audierũt
aũt Apoſtoli, & qui erant in Iudæa fratres,
qm̃ & gentes receperũt verbũ Dei, & bene
dicebant Deũ. Hoc eſt q̃d hic cõmemorat,
Audiuit & iocundata eſt Sion: Et exultaue
Pſal. 47. rũt filiæ Iudæ. Quid audiuit, & iocundata
A eſt Sion? Quia receperunt gentes uerbum
Dei. Vnus paries venerat, ſed angulus non-
dũ erat. Sion ipſa eccleſia q̃ erat in Iudæa,
ꝓpriè hic nominata eſt. Audiuit, & iocun
data eſt Sion, & exultauerunt filię Iudæ. Sic
ſcriptum eſt, Audierũt Apoſtoli, & q̃ erant

in Iudæa fratres. Videte Sion, exultauerũ
filiæ Iudę. Quid audierunt? Quia & gent
receperũt verbum Dei. Vbi illud dixit iſ
pſalmus? Annunciauerũt cœli iuſtitiã eiu
& uiderũt oẽs populi gloriã eius. Et qu
gentes crediderũt, a q̃b. colebant̃ idola, ſ
cutus ait, Cõfundant̃ oẽs qui adorant ſc
ptilia, qui gloriant̃ in ſimulacris ſuis. Aud
uit, & iocũdata eſt Sion, & exultauerũt f
liæ Iudæ. Poſtea quidẽ de incircunciſis c
lumniari voluerunt Petro, & dixerunt ill
Quare intraſti ad gentiles & circunciſo
& mãducaſti cũ eis? Ille aũt reddidit eis r
nem, qũo cum oraret demonſtratus eſt il
diſcus pendẽs quatuor lineis. Diſcus ille
hẽbat oĩa aĩalia, ſignificabat oẽs gentes.
aũt quatuor lineis pendebat, quia quatu
partes ſunt orbis, unde futuri populi eran
& iõ quatuor euangelia prædicãt Chriſt
vt grã ipſius ad oẽs quatuor partes orbis
tinere intelligat̃. Quia ergo tale viſum d
monſtratũ fuerat Petro, indicauit, aperu
illis oĩa qũo credidit Cornelius, q̃a prius B
baptizaret̃ hõ gentilis, uenit ſuper eũ ſpũ
ſanctus. Hæc cum audiſſent tacuerunt, &
magnificauerunt Deum dicentes, vtiq; &
gentib. deus pœnitentiã ad uitã dedit. Ec
ce audiuit, & iocũdata eſt Sion: & exultau
runt filię Iudæ, Propter iudicia tua dñe
Quæ iudicia? Quia nõ eſt perſonarum acc
ptor Deus. Nanque ipſe Petrus cũ vidiſſe
Cornelium cẽturionem & eos qui cũ ill
erãt adimpletos ſpũ ſancto, exclamauit &
ait, In ueritate comprehẽdo, quia non e
perſonarũ acceptor Deus. Ergo exultaue
runt filię Iudæ, ꝑp iudicia tua dñe. Qui
eſt, ꝑp iudicia tua? Quia in omni gente &
in oĩ populo, quicũq; illi ſeruierit accept
eſt illi, q̃a non Iudæorũ Deus tm̃, ſed & g
tium. Videte ſi hoc non eſt, vnde exultaue
runt filię Iudę. Et exultauerunt filię Iudæ
propter iudicia tua domine: Quoniã tu e
dominus altiſsimus ſuper omnem terrã.
Non ſuper ſolam Iudęam, non ſuper ſo-
lam Hieruſalem, nõ ſuper ſolam Sion, ſed
ſuper omnem terram, Huic uniuerſæ terrę
iudicia Dei viguerunt, ut undique populos
conuocaret, quibus non communicant
qui ſe præciderunt, nec audiunt prædictũ, C
nec vident impletum, quoniam tu es domi
nus altiſsimus ſuper omnem terram. Ni-
mis

nis exaltatus es super omnes Deos.] Quid
st nimis? Nã de Christo dr̃, Quid ergo ni-
nis, nisi ut intelligatur æqualis patri? Quid
st sup̃ oẽs Deos? Qui sunt? Idola non ha-
ent sensum, nõ habent vitam. Dęmonia ha
ent sensum, habent vitam, sed mala sunt.
Quid magnum est, q̃a exaltatus est Christ⁹
uper idola, exaltatus est super dęmonia?
ed nec hoc valde magnum est. Dęmonia
q̃dem dij gentium, sed ille nimis exaltatus
st super oẽs Deos. Et hoĩes dicti sunt dij,
go dixi dij estis, & filij altißimi oẽs. Item
criptum est, De⁹ stetit in synagoga deorũ,
n medio aũt Deos discernens. Super oẽs
oĩes exaltatus est Iesus Christus dñs no-
ter: nec tm̃ super idola, nec tm̃ sup̃ dæmo
ia, sed super omnes hoĩes iustos. Et hoc
arum est, sup̃ oẽs etiam angelos. Nã vnde
st, Adorate eũ oẽs angeli eius? Nimis exal
atus est super oẽs Deos? Quid ergo facim⁹
oẽs qui ad illum conuenimus, ad eum qui
imis exaltatus est super oẽs Deos? Breue
præceptum nobis dedit. Qui diligitis dñm,
odite malignũ.] Non est dignus Christus,
cũ quo diligas auaritiam. Amas illum, dẽs
odisse q̃d odit. Hõ est inimicus tuus, hoc
est q̃d tu, creati estis ab vno creatore in vna
conditione, & tñ si filius tuus loquatur cũ
inimico tuo, & venit ad domũ inimici tui,
& aßiduas collocutiones habeat cum illo,
exhæredare illũ uis, q̃a loquit̃ cũ inimico
tuo. Et q̃uo? Quam iustam vocẽ uideris tibi
hr̃e? Amicus es inimici mei, & quæris aliq̃d
de re mea? Ergo attende. Diligis Christum,
inimica Christi est auaritia: quare cũ ea lo
queris? Non dico loqueris cum illa, quare
illi seruis? Nã multa iubet Christus, & non
facit, iubet ipsa, & facis. Iubet Christus vt
uestias pauperem, & non facis: iubet ipsa
auaritia vt facias fraudẽ, & hoc potius fa-
cis. Si hæc ita sunt, si talis es, noli tibi multũ
promittere hæreditatem Christi. Sed dicis,
diligo Christum. Qui diligitis dñm, odite
malignum. Hinc apparet te diligere q̃d bo
nũ est, si inuentus fueris odisse q̃d malum
est. Qui diligitis dñm, odite malignum. Sed
cũ cęperimus odisse malignũ, subsequeñt
persecutiones. Odimus malignũ, dicit no-
bis aliq̃s p̃secutor, fac fraudẽ: dicit nobis,
adora idolũ: dicit nobis, thus pone dęmo-
nijs: sed nos audiuimus, Qui diligitis dñm,
odite malignũ. Audiuimus quidem, sed si
non fecerimus sęuit ille. Vsquequo sæuit?
Quid est ablaturus? Rñde, quare Christia-
nus es? Propter ęternam hęreditatẽ, an p̃p̃
terrenã fœlicitatem? Interroga fidẽ tuam,
pone in catasta conscientię animam tuã,
torq; teipsũ timore iudicij: rñde cui credi-
deris, quare credideris. Dicis mihi ĩ Chri
stũ credidi. Quid tibi p̃misit Chr̃s, nisi q̃d
ostẽdit in se? Quid ostẽdit ĩ se? Mortuus est,
& resurrexit, ascẽdit ĩ cęlũ. Vis sequi? Imita *Mar. 16*
re paßionẽ, expecta p̃mißionẽ. Quid ergo
tibi ablaturus est sęuiẽs cũ cœperis odisse
malignũ? Qui diligitis dñm, q̃d ablaturus?
Patrimoniũ. Nunq̃d cœlum? Postremo q̃d
q̃d tibi dedit Deus tollat, ille nõ tollit q̃dẽ
si non vult Deus. Si aũt vult Deus, tollit q̃d
dedit De⁹, ne se tibi auferat ipse Deus. Deũ
tibi nemo tollet: tu tibi illũ tollis si illũ fu-
gis. Forte rñdes, non curo de patrimonio
meo, Dñs dedit, dñs abstulit possumus di- *Iob. 1.*
cere, sicut dño placuit, ita factum est, sed ti E
meo ne occidat me: hoc totum est. Audi er
go psalmũ cõsolantẽ: Custodit dñs aĩas ser
uorum suorũ.] Quia ergo dixerat superius
Qui diligitis dñm, odite malignum, ne iõ
timeres odisse malignũ ne occideret te ma
lignus: subiecit statim, Custodit dñs aĩas
seruorũ suorũ. Audi illũ custodientẽ aĩas
seruorũ suorũ, & dicentem, Nolite timere *Mat. 10*
eos qui corpus occidunt, animam autem
non possunt occidere. Occidit & corpus
qui in te plurimum potest, quid tibi facit?
Quod & domino Deo tuo. Quare amas
habere quod Christus, si times pati quod
Christus? Ille venit ferre vitam tuam tem-
poralem, infirmam, morti obnoxiam. Cer
te timeres mori, si posses non mori: quod
per naturam vitare non potes quare pro-
pter fidem non suscipis? Tollat tibi istam
vitam qui minat̃ aduersarius, dat tibi Deus
aliã vitam: quia & istam ipse tibi dedit, &
si ipse noluerit, nec ipsa tollletur. Si autem
voluerit vt tollatur tibi, tolletur, habet
quod tecum mutet: noli timere spoliari
pro illo. Non uis exui vestem pannosam?
Stolam gloriæ tibi daturus est. Quam sto-
lam dicis mihi? Oportet corruptibile hoc
induere incorruptionem, & mortale hoc G
induere immortalitatem, & ipsa caro tua *1. Co. 15.*
non periet. Vsq; ad mortem potest sęuire
inimi-

inimicus potestatem vltra non habet nec in
animam, nec in ipsam carnem: quia & si dis-
sipet carnē, non impedit resurrectionem.
De aīa sua timebant homines, & quid eis
dominus ait? Vestri aūt capilli capitis oēs
numerati sunt. Times ne animā perdas, qui
Mat.10. capillū non perdis? Deo oīa numerata sūt.
Omnia redintegrabit, qui omnia creauit.
Non erant, & creata sunt: erant, & nō repa-
rabuntur? Credite ergo toto corde fratres
mei, & q diligitis dominū, odite malignū.
Fortes estote, nō solum in diligendo Deū,
sed etiā in odiendo malignum. Nā non vos
terreant potentiores, qui vos vocauit omni
potens est. Fortior est.n. omni forti, superi-
or est omni excelso. Filius dei ꝑ nobis mor
tuus est. Securus esto accepturum te vitam
Rom. 5. ipsius, qui pignus habes mortē ipsius. Pro
quibus.n. mortuus est? Nunquid pro iustis?
Paulū interroga, Etenim Christus ꝑ impijs
mortuus est. Impius eras & mortuus est ꝑ
H te, iustificatus es & deseret te? Qui iustifica-
uit impium, relinquet pium? Qui diligitis
dominum, odite malignum. Nemo timeat.
Custodit dominus animas seruorū suorū:
De manu peccatoris eruet eas.] Sed forte di
cturus es, perdo lucem istam. Lux orta est
iusto.] Quā lucem times ne perdas? Times
ne in tenebris sis? Noli timere ne perdas lu
cem, immo time ne dū caues perdere illā
lucem, perdas illam lucē veram. Quam ti-
mes.n. perdere, videmus quibus donata est,
Matt. 5. cum quibus tibi cōmunis est. Nunquid soli
boni vident istū solem, cum faciat oriri so-
lem suum super bonos & malos, & pluat
super iustos & iniustos? Istam lucem vidēt
tecum iniqui, vident tecum latrones, vidēt
tecum impudici, vident tecum bestiæ, mu-
scæ, vermiculi. Qualem lucem iusto seruat,
qui & istis istam dat? Merito hanc lucem in
fide martyres viderunt. Qui. n. istam con-
tempserunt, aliquam viderunt quam desy-
derauerunt, quia hanc respuerunt. Lux orta
est iusto. Et rectis corde iocunditas.] Noli-
te putare quia vere in miseria fuerunt, cum
in catena ambulauerunt. Latus fuit carcer
fidelibus, leues fuerunt catenæ confitenti-
bus. Habebant gaudia in catasta, qui Chri-
stum prædicabant inter tormenta. Lux orta
I est iusto. Quæ lux orta est iusto? Quæ non
oritur iniusto, non ista lux quā facit oriri
super bonos & malos. Est alia lux quæ ori-
tur iusto: de qua luce non sibi orta, in fi-
dicēt iniusti, Ergo errauimus a via verita- S
& iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol n
ortus est nobis. Ecce amando istum solē,
tenebris cordis iacuerūt. Quid ꝓfuit ocu-
videre istū, & mēte nō videre illū? Tobi-
cæcus erat, & filium suū viam Dei doceb- T
Nostis.n. q Tobias filiū suū admonebat
dicebat, Fili, fac eleemosynas, q eleemo-
nę non permittunt ire in tenebras: & lo-
bat illi q in tenebris erat. Videtis q est a
lux quæ orit iusto, & rectis corde iocūd-
tas: Oculos nō habebat, & filio suo diceb
Fac eleemosynas, q eleemosynæ nō sin
ire in tenebras. Nec timuit, ne diceret ī c
de suo filius ipsius: Tu.n. eleemosynas fe-
sti, quare cęcus mihi loqueris? Ecce elem
synæ ad tenebras te ꝑduxerūt: & qūo m
dicis, eleemosynæ nō sinūt ire in tenebra
Quare ille dicebat ista cum fiducia, nisi
aliā lucē videbat? Filius patri manū tene
vt ambularet, sed pater filiū viá docebat
viueret. Est ergo alia lux, quę oritur ius
Lux orta est iusto, & rectis corde iocūdi
Vis illā nosse? Esto rectus corde. Quid
rectus corde? Noli torto corde esse ad D K
resistens volūtati ipsius, & volēs illū cu
uare ad te, & nō te dirigere ad illū, & sēti
iocunditatē quā norunt oēs qui recto su
corde. Lux orta est iusto, & rectis corde i-
cunditas. Iocūdamini iusti.] Iā forte fide-
audiētes iocundamini, conuiuia medita
calices præparant, rosarū tps expectāt: q
ctū est, iocūdamini iusti. Vide qd sequit:
dño. Iocūdamini iusti in dño. Expectas t
veris ut iocūderis: si dūm habes iocūdita
dñs tecū semper est, nō hēt tps. Habes illu
nocte, habes illū die. Esto rectus corde,
semꝑ est tibi de illo iocunditas. Non.n. io
cunditas quæ est ꝑm seculū, vera iocūdit
est: audi prophetā Esaiam, Non est gaude
Esa. impijs dicit dñs. Gaudere qđ vocāt impi
non est gaudere. Quale gaudiū nouerat,
hoc gaudiū improbabat? Credamus illi f
tres, hō erat, sed ambo gaudia nouerat. H
erat, vtiq; nouerat gaudia calicis: q hom
erat, nouerat gaudia mēsæ, nouerat gaudi
lecti, nouerat gaudia ista secularia & luxu
riosa. Ille qui nouerat illa, ait ꝑsumēs, No
est gaudere impiis, dicit dominus. Sed no L
dicit

licit homo dicit dñs: sed ex veritate dñi, nõ est gaudere impiis. Nam illi sibi videnť gaudere: nõ est aũt gaudere impiis, dicit nõ hõ, sed dñs. Vnde ille ipsum gaudiũ videns ait, Et diem hominum non concupiui, tu scis. Qui mihi aliũ diẽ ostendis, qui me aliã lucẽ doces, qui me alia iocunditate perfundis, q aliud mihi intus insinuas, fecisti me nõ cõcupiscere diem hominũ. Vtiq; videbat Esaias homines in potatione, in luxuria, in theatris & in spectaculis, totum mundum luxuriari variis nugis & tñ clamabat, Nõ est gaudere impiis dicit dñs. Si hoc non est gaudere, quale gaudiũ videbat, in cuius cõparatione hoc nõ erat gaudiũ? Tanq̃ si tu nosses solem, & alicui laudanti lucernam diceres, nõ est ista lux. Quare lux non est? Ille pro magno habet, gaudet, exultat, & tu dicis, nõ est ista lux. Aut si qs simiã miraretur, diceres, nõ est ista pulchritudo. Et si forte ille occupatus esset circa compositionẽ membrorũ ĩ illa bestia, & omnes illas congruentias miraretur: tu q noueras aliam pulchritudinem, negares istã & diceres non est. Quare? Quia aliam nosti. Sed dicis, Ego illam quam videbat Esaias nõ video. Crede & videbis. Forte.n. non habes vnde videas: est.n. oculus vnde illa pulchritudo videatur. Nã q̃uo est oculus carnis vnde lux ista videatur, sic est oculus cordis vnde illa iocunditas videatur. Forte ille oculus saucius est, sordidatus est, turbatus est ab ira, ab auaritia, a cupiditate, a libidine insensata turbatus est oculus tuus, nõ põt videre illã lucem, crede antequã videas sanaberis & videbis, Lux orta est iusto, & rectis corde iocũditas. Iocundamini, ait, iusti in domino. Et confitemini memoriæ sanctitatis eius. Iam iocundati in domino, iã gaudentes in domino, illi confitemini, quia nisi vellet, nõ ĩ illo gauderemus. Ait.n. ipse dominus, Hæc locutus sum vobis vt in me pacem habeatis, in mũdo autẽ præssurã. Si christiani estis, pressuras in isto mundo sperate. Tranquilliora & meliora tempora nolite sperare fratres, fallitis vos. Quod vobis Euangelium non ꝑmittit, nolite vobis promittere. Quid dicat. Euangelium scitis; christianis loquimur, fidei prçuaricatores esse non debemus. Euãgelium hoc dicit, quia in nouissimis temporibus multa mala, multa scandala, multę pressuræ, multę iniquitates abũdabũt: sed q perseuerauerit vsq; in finẽ, hic saluus erit Refrigescet, inquit, charitas multorum. Qui ergo perseueranter spũ ferbuerit, secundum Apostolum qui ait, Spiritu feruentes, eius charitas nõ refrigescit, quia ipsa charitas Dei diffusa est in cordibus nostris ꝑ spũm sanctũ q datus est nobis. Nemo ergo sibi promitat qđ Euangelium non promittit, Ecce venient lætiora tempora, & facio illud, & emo illud. Bonum est tibi vt attẽdas illum qui non fallitur, nec fefellit aliquem, qui tibi promisit nõ hic lætitiam sed in se, & cum transierint ista, speres quia cum illo regnabis in æternum, ne cum hic vis regnare, neq; hic habeas iocunditatem, nec illic inuenias. *Mat. 24.* *Rom. 12.* *Rom. 5.*

In Psalmum nonagesimumseptimum, Enarratio.

CAntate domino canticũ nouum.] Nouus homo nouit, vetus nõ nouit. Vetus hõ est vetus vita, & nouus homo est noua vita. Vetus vita ex Adã trahitur, noua vita in Christo formatur. Dicitur aũt in hoc psalmo vniuerso orbi terrarũ vt cantet canticum nouũ. *Psal. 95.* Nam apertius alibi sic dicitur, Cantate domino canticum nouum, cantate domino omnis terra: vt intelligant q se præcidunt a cõione totius orbis terrarum, non se posse cantare canticum nouum, quia canticum nouũ in toto orbe terrarum, non in parte cãtatur. Et hic attendite & videte hoc dici. Et cum dr̃ vniuerso orbi terrarum vt cantet canticum nouum: hoc intelligitur, quia pax cantat cãticum nouum. Cantate domino canticum nouum. Quia mirabilia fecit.] Quæ mirabilia? Ecce modo legebatur Euangelium, & audiuimus mirabilia domini. Efferebatur mortuus vnicus matris suæ quę erat vidua, misertus dominus fecit illos stare, deposuerunt illum, & dixit: Iuuenis, dico tibi surge: & sedit ille mortuus, & cœpit loqui, & reddidit illum matri suę. *Luc. 7.* Ecce mirabilia fecit dominus: sed multo maiora mirabilia sunt quod totũ orbem terrarum a morte sempiterna erexit, quam quod vnicum filium matris viduę resuscitauit. Cantate, ergo, domino canticum nouum, quia mirabilia fecit dominus. Quæ mirabilia? Audi: Sanauit ei dextera eius, & brachium sanctum eius.] Quod est brachiũ sanctũ domini? Dominus noster Iesus Christus:

ſtus:audi Eſaiam, Quis credidit auditui nr̃o, *Eſa.53.* & brachiũ domini cui reuelatũ eſt? Brachiũ ergo ſanctum& dextera ipſius, idem ipſe eſt. Ergo dñs noſter Ieſus Chriſtus brachiũ Dei, & dextera Dei, ꝓpterea ſanauit ei. Non dictũ eſt tantum, orbem terrarum ſanauit dextera eius: ſed, ſanauit ei. Multi.n. ſanantur ſibi, nõ ei. Ecce quã multi cupiunt ſanitatem iſtã cor- C poralẽ, & ab illo accipiunt, & ab illo ſanantur, & non illi ſanantur? Q̃uo ab illo ſanant, & non illi ſanant? Accepta ſanitate laſciuiũt qui ęgroti caſti erant, ſanati adulteri fiunt: q cum ægrotarent, neminem lædebãt, receptis viribus inuadũt & opprimunt innocentes: ſanati ſunt, ſed nõ ei. Quis eſt qui ſanatur ei? Qui intus ſanatur. Quis eſt qui intus ſanatur? Qui credit in eum, & cũ interius fuerit ſanatus, in nouum hominem reformatur, poſtea & hoc quod languet ad tẽpus caro iſta mortalis, recipiet in finem & ipſa ſuam perfectiſſimam ſanitatem. Sanemur ergo ei. Vt autem ſanemur ei, credamus in dextera eius, quia ſanauit ei dextera eius, & brachium ſanctum eius. Notum fecit dominus ſalutare ſuum. ℥ Ipſam dexteram, ipſum brachiũ, ipſum ſalu- *Luc. 3. & 2.* tare dominus noſter Ieſus Chriſtus: de quo dictum eſt. Et videbit omnis caro ſalutare Dei. De quo etiam dixit ille Symon, qui infantẽ accepit in manus, Nunc dimittis dñe ſeruum tuũ in pace, quoniam viderũt oculi mei ſalutare tuum. Notum fecit dñs ſalutare ſuum. Cui notũ fecit? parti aut vniuerſo? Nõ parti alicui. Nemo fallat, nemo decipiat, nemo dicat, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic. *Mat. 24.* Qui dicit, ecce hic eſt, ecce illic, partes oſtẽdit. Cui notum fecit dñs ſalutare ſuum? Audi quid ſequitur: Ante cõſpectum gentium reuelauit iuſtitiam ſuam.] Dextera dei, brachiũ Dei, ſalutare Dei, & iuſtitia Dei, dominus eſt ſaluator noſter Ieſus Chriſtus. Memor fuit miſericordię ſuę Iacob, & veritatis ſuæ domus Iſrael. ℥ Quid eſt, Memor fuit miſericor- D dię ſuæ & veritatis? Vt promitteret miſertus eſt, quia promiſit & exhibuit miſericordiã, veritas conſecuta eſt, Miſericordia præmiſit promiſsionem, promiſsio reddidit veritatẽ. Memor fuit miſericordiæ ſuę Iacob, & veritatis ſuæ domus Iſrael. Et quid? tantũ Iacob, & tantum domus Iſrael? Domus Iudęorum & propago illa Abrahæ ſecundum carnem ſolet dici domus Iſrael, & Iſrael Iacob. Iacob.n. filius Iſaac, Iſaac autem ipſe filius Abrahę. Ergo Iacob nepos Abrahę fuit, & d Iacob duodecim filii, & de duodecim fili vniuerſa propago Iudæorum. Nunquid ill tantum promiſſus eſt Chriſtus? Si diſcuti E quid ſit Iſrael, Iſraeli ꝓmiſſus eſt Chriſtu Iſrael eſt videns Deum. Videbimus per ſp ciem, ſi nunc videamus per fidem. Habe oculos fides noſtra & exhibebitur veritas dei. Credamus in eum quem non videmu & gaudentes videbimus: deſyderemus nc viſum, & fruemur viſo. Ergo & modo Iſra per fidem, tũc aũt Iſrael per ſpeciem facie faciẽ. Nõ iam per ſpeculum, non iam in ęn mate, ſed quẽadmodũ dictũ eſt a Ioãne, lectiſsimi, filij Dei ſumus, & nõdũ appar qd erimus. Scimus qa cũ apparuerit ſimi ei erimus, qm̃ videbimus eum ſicuti eſt. hanc viſionem parate corda veſtra, ad h gaudiũ parate animas veſtras: qũo ſolẽ ſi v let Deus oſtendere, moneret vt oculos pa retis carnis: ſed quia ſapientię ſuę ſpeciẽ v bis dignatus eſt oſtendere, parate oculos c dis. Beati mundo corde quoniã ipſi Deũ debunt. Memor fuit miſericordię ſuę Iaco & veritatis ſuę domus Iſrael. Quis eſt iſt rael? Ne forte vnam gẽtem cogites Iudęo audi quod ſequitur: Viderunt oẽs fines te ſalutare Dei noſtri.] Non dictum eſt, om terra: ſed omnes fines terrę, quomodo di a termino vſq; ad terminum. Nemo con dat, nemo diſsipet, fortis eſt vnitas Chri Totum emit, qui tantum preciũ dedit. Vi runt oẽs fines terrę ſalutare Dei nr̃i. Quia go viderũt: Iubilate Deo vniuerſa terra.] noſtis qd ſit iubilare: gaudete & loquimi ſi quod gaudetis loqui nõ poteſtis, iubila Gaudiũ veſtrum exprimat iubilatio, ſi n poteſt locutio: non ſit tamen mutũ gaud cor non taceat Deũ ſuũ, non taceat munc eius. Si tibi loqueris, tibi ſanatus es: ſi te ſa uit dextera eius ei loquere cui ſanatus es. derunt omnes fines terrę ſalutare Dei noſt Iubilate Deo vniuerſæ terra. Cantate & ex tate & pſallite. Pſallite domino Deo noſtr cithara, in cithara & voce Pſalmi. Pſall non voce ſola, aſſumite opera, ut non ta cantetis, ſed & operemini. Qui cantat & o ratur, pſallit in cithara, & in pſalterio. Et de qualia organa adiungũtur in ſimilitud b⁹. In tubis ductilib⁹, & voce turbę corne

quid

uid ſibi volunt tubæ ductiles & tubæ cor-
eæ? Ductiles tubæ æreæ ſunt, tundēdo pro-
icuntur. Si tundendo, ergo vapulando eri-
s tubę ductiles, ad laudem Dei productę. Si
im tribulamini proficiatis, tribulatio tūſio
rofectus productio eſt. Tuba ductilis erat
ob, qñ repente percuſſus tantis damnis &
bitate filiorum tunſione illa tantæ tribula
onis factus tuba ductilis ſonuit, Dñs dedit,
is abſtulit, ſicut dño placuit, ita factum eſt
nomen dñi benedictum. Qūo ſonuit, quā
auem ſonum dedit iſta ductilis tuba? Ad-
ic tūditur, datus eſt in ptāte, vt & caro ei⁹
cuteret. Percuſſa eſt, cępit putreſcere, ſca-
re vermib. Suppoſita Eua ad ſeductionē,
or eius ſeruata ad miniſteriū diaboli, non
ſolatium mariti, ſuggerit blaſphemias, nō
temperat ille. Obtemperauit Adam Euæ ī
radiſo, repellit Adam Euā in ſtercore. In
rcore. n. ſedebat Iob, cum flueret & putre
eret vermib. Melior Iob putris in ſtercore
am integer ille in paradiſo. Sed adhuc il-
Eua erat, iam ille Adā non erat. Rñdit Euę
æparatę ad iſtam ſupplantationem & ten-
ionem, & ait ille, Ecce audiuimus qūo tū
tur tuba iſta. Percusſit eum diabolus a capi
vſq; ad pedes graui vulnere, & putreſcēs
rmib. ſedebat in ſtercore. Audiuimus quē-
modum tunſus eſt, audiamus qūo ſonet
x tubę huius ductilis. Dulcem vocem, ſi
acet audiamus. Locuta es, inquit, tanquā
a ex inſipientibus mulieribus: Si bona ſu-
epimus de manu dñi, mala non ſuſtinebi-
us? O ſonum fortem, o ſonum dulcem.
uem non dormientem excitet ſonus iſte?
uem non excitet præſumptio in Deo, vt
uerſus diabolum ſecurus procedat in prę
im, non ſuis viribus obtenturus, ſed illius
probat? Quia ipſe ēt tundit, non. n. faceret
alleos de ſeipſo. De illi⁹. n. diaboli pœna
tura Propheta commemorans ait. Contri
s eſt malleus vniuerſæ terrę. Malleum vni-
rſæ terræ diabolum voluit intelligi. De ip
malleo in manu Dei poſito. i. in ptāte Dei
nduntur ductiles tubæ, vt reſonent laudes
ei. Videte quemadmodum audeo dicere
atres mei, de iſto malleo etiam Apoſtolus
ndebatur, In magnitudine, inquit, reuela-
onum ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus
rnis meæ angelus ſatanæ qui me colaphi-
t. Ecce tunditur, videamus quemadmodū
ſonet, Propter quod, inquit ter dñm rogaui,
vt auferret eū a me, & dixit mihi, Sufficit ti-
bi gr̃a mea: nā virtus in infirmitate perficit. *Ibidem.*
Ego tubā, inquit ille fabricator, pficere vo-
lo, non perficiam niſi tundam: in infirmitate I
virtus perficitur. Et audi iam ipſam tubā du-
ctilem & bene ſonantem, Quando infirmor
tunc potens ſum. Et ipſe Apoſtolus tanquā
Apoſtolus hærens Chriſto, hęrens illi dexte *Vbi ſupra*
rę de qua tenetur malleus vt producat tubā
in illa dextera poſitus fuerat, facit & ipſe de
ipſo malleo: dicit de quibuſdam quos tradi-
dit ſatanæ, vt diſcant non blaſphemare. Tra-
didit malleo tundendos: male ſonabant an- *1. Ti. 1.*
tequam producerentur, forte producti & fa
cti tubæ ductiles, amiſſa blaſphemia laudes
dñi ſonuerunt. Hę ſunt tubæ ductiles. Vox tu
bæ corneæ quid eſt? Cornu excedit carnem,
neceſſe eſt vt carnem ſuperādo ſit firmum:
firmum ad perdurandum, & capax vocis.
Sed vnde hoc? Quia carnem ſuperauit. Qui
vult eſſe tuba cornea, ſuperet carnem. Quid
eſt, ſuperet carnem? Tranſcendat carnales af
fectus, vincat carnales libidines. Audi tubas
corneas: Si autē reſurrexiſtis cū Chr̃o, Apo- *Colo. 3.*
ſtolus dicit, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi
Chr̃s ē in dextera dei ſedēs: quæ ſurſum ſapi
te, non quæ ſuper terram. Quid eſt, quæ ſur-
ſum ſunt quęrite? Ideſt, carnem excedite, no K
lite carnalia cogitare. Nōdum erāt tubę cor
neæ, quib. adhuc ita loquebatur, Fratres non
potui loqui vobis quaſi ſpiritalibus, ſed qua *1. Co. 10.*
ſi carnalib. tanquam paruulis in Chriſto, lac
vobis potum dedi, non eſcam: neque enim
poteratis, ſed nec quidē adhuc poteſtis: eſtis
enim adhuc carnales. Ergo non erant tubę
cornee, qui nō exceſſerāt carnem. Cornu &
carni hęret, & carnem excedit, & quanquā
de carne oriatur, ſuperat carnē. Fies ergo ex
carnali ſpiritalis: adhuc carne calcas terrā,
& ſpū erumpes in cœlum. In carne. n. ambu
lantes, inquit, non ſecūdū carnē militamus.
Nam illud quibus dixit Apoſtolus, non prę-
termittamus. Quid illis ait, vnde probaret il-
los carnalia ſapere, & nōdū factos tubas cor
neas? Cum enim dicit vnuſquiſq; veſtrum, *1. Cor. 3.*
Ego ſum Pauli: alius, Ego Apollo: alius autē,
ego Cephæ, nōne carnales eſtis, & ſecundū
hoīem ambulatis? Quid eſt autem Apollo?
Quid eſt autem Paulus? Miniſtri Dei, per
quos credidiſtis. Ego plantaui, Apollo ri-

gauit,ſed Deus incrementum dedit. Vult illos ergo erigi a ſpe quã in hoīe poſuerant & contingere ſpiritalia Chriſti, vt poſſent eſſe
L tubæ corneæ ſi ſuperarent carnem. Fratres, nolite inſultare fratribus, quos nondum cõuertit miſericordia dei: noueritis quia quandiu hoc facitis, carnem ſapitis. Tuba non eſt illa quæ delectat aures Dei. Inſultationis tuba, infructuoſum bellum facit. Tuba cornea te erigat aduerſus diabolum, nõ tuba carnea aduerſus fratrem tuum. In tubis ductilib. & voce tubæ corneæ: Iubilate in conſpectu regis dñi.] Et vobis iubilantib. & exultantib. in tubis ductilib. & in voce tubæ corneæ: quid ſequitur? Commoueatur mare & plenitudo eius.] Fratres prædicantib. veritatem apoſtolis, tãquam tubis ductilibus & tubis corneis commotum eſt mare, ſurrexerũt fluctus, creuerunt tẽpeſtates, factæ ſunt perſecutiones Eccleſię. Vnde commotum eſt mare? Cũ iubilabatur Deo, cum pſallebãt Deo, Dei aures delectabantur, maris fluctus excitabãtur. Cõmoueatur mare, & plenitudo eius: Orbis terrarum, & oẽs habitantes in ea.] Commoueatur mare ĩ perſecutionib. Flumina plaudendo manib. in idipſum.] Moueatur mare, & flumina plaudant manib. in idipſum. Fiũt perſecutiones, & gaudent ſancti in dño. Vñ flumina plaudent manibus? Quid eſt plaudere manibus? Gaudere opib. Plaudere, gaudere eſt. Manib. operibus. Quæ flumina? Quos
M Deus fecit flumina, dando illis illam aquam ſpiritumſanctum: Si quis ſitit, inquit, veniat
Ioan. 7. & bibat: Qui credit in me, flumina aquæ viuæ fluent de ventre eius. Iſta flumina manib. plaudebant, iſta flumina operib. gaudebant, & Deum benedicebant. Montes exultabunt a facie dñi qm̃ venit, qm̃ veniet iudicare terram.] Magni mõtes: Venit deus iudicare terram, & gaudent. Sunt. n. montes qui venturo dño iudicare terrã cõtremiſcunt. Ergo ſunt montes boni, ſunt mõtes mali: montes boni, magnitudo ſpiritalis: mõtes mali, tumor ſuperbiæ. Mõtes exultabunt a facie dñi qm̃ venit, qm̃ venit iudicare terram. Quare veniet & qũo veniet? Qm̃ veniet iudicare terram. Iudicabit orbem terræ ĩ iuſtitia, & populos in æquitate.] Gaudeant ergo montes: ille. n. non iniuſte iudicabit. Venturo forte aliquo iudice hoīe cui non poteſt patere conſcientia, contremiſcunt hoīes etiam innocentes, ſi ab ipſo expectant præmium laudis, vel ti-ment pœnam damnationis: qñ ille veniet falli non põt, gaudeant montes, ſecuri gaudeant, illuminabuntur ab eo, nõ damnabuntur. Gaudeant, qa veniet dñs iudicare orb terrarum in æquitate: ac ſi montes iuſti, ga dent, iniqui contremiſcũt. Sed ecce nõdũ v nit quid opus eſt vt tremãt? Corrigantur, gaudeant. In ptãte tua eſt, qũo expectes ve turum Chriſtũ. Ideo differt venire, vt cũ v nerit, non te damnet. Ecce nondũ venit, il in cœlo eſt, tu in terra: ille differt aduentũ tu noli differre conſiliũ. Aduentus ipſius rus eſt duris. mitis eſt piis. Vide ergo mo tu qui ſis: ſi durus, licet tibi miteſcere: ſi m tis, iam gaude venturũ. Chriſtianus. n. es. I inquis. Credo ꝙ oras: & dicis, Adueniat gnum tuum. Optas vt veniat, quem times veniat, corrige te, vt non ores contra te.

In pſalmum nonageſimumoctauum Enarratio.

FRatres, id etiam notũ eſſe dẽt charit veſtræ, tanquam filijs eccleſiæ & eru tis in ſchola Chriſti, per omnes literas an quorum patrum nr̃orum, qui ſcripſerũt v ba Dei & magnalia Dei, nobis eos conſul re voluiſſe, qui futuri eramus hoc tpe, iã dentes in Chriſtũ: qui opportuno tpe ve ad nos, primo humilis, poſtea venturus e celſus. Primo. n. venit ante iudicem ſtatur poſtea vẽturus eſt iudex ſeſſurus, vt ante il ſtet pro merito ſuo genus humanum. Pr ceſſerunt autem illum multi pręcones ta quam iudicem magnũ, & hũc adhuc in h militate venturum. Multi præcones præce runt adhuc naſciturũ de virgine Maria, fu rum infantẽ, & ſugiturum lac, futurum pa uulum, verbum Dei per qđ facta ſunt oĩ Præceſſerunt multi præcones, & dixerũt f tura iſta tpa: ſed ita dixerunt, vt quibuſda figuris rerum tegerent ſnĩas ſuas, ipſumq velamen quo tecta eſt veritas in libris an quorum, tunc tolleretur, quoniam ipſa v ritas de terra oriretur. Sic enim dicitur pſalmo, Veritas de terra orta eſt, & iuſtit de cœlo proſpexit. Modo ergo tota intẽti noſtra eſt, quoniam pſalmum audiuimu quando prophetam, quãdo legem, quæ o antequam veniret in carne dominus noſt

Ieſus

Iesus Christus conscripta sunt, Christum ibi videre, Christũ ibi intelligere. Intẽdat ergo nobiscũ charitas vestra ad istum psalmũ, & q̃ramus hic Christum. Vtiq; apparebit quęrentibus, & credentibus, qui primo apparuit non quærentibus, & non deseret desyderantes se, qui redemit negligẽtes se. Ecce de illo cœpit psalmus, de illo dicit̃: Dominus regnauit, irascantur populi.] Cœpit.n. regnare dominus noster Iesus Christus, cœpit p̃dicari postquã resurrexit à mortuis, & ascẽdit in cœlum, posteaquam impleuit discipulos suos fiducia spiritus sancti, vt nõ timerẽt mortem, quam ipse iam occiderat in se. In se ipse ergo cępit prædicari dominus noster Iesus Christus, vt in illum crederent q̧ salutem habere vellent, & irati sunt populi q̧ idola colebant. Irascebantur qui colebãt q̃d fecerunt, quia annunciabatur ille à quo facti sunt. Vtique ille annunciabat per discipulos suos seipsum, qui illos volebat conuerti ad eũ à quo facti sunt, & auerti ab eis quæ ipsi fecerant. Illi pro idolo suo irascebantur domino suo: q̧ si pro idolo suo irascerent̃ seruo suo, damnandi erãt. Melior.n. seruus eorum, q̃ idolum eorũ: seruum.n. eorum Deus fecit, idolum eorũ faber fecit. Sic irascebantur pro idolo suo, vt irasci nõ timerent domino suo: sed irascantur, prædictum est, non iussum: in ꝓphetia.n. dicitur, Dñs regnauit, irascantur populi. Est quod fiat, & de populis irascentibus. Illi irascant̃, & in ira ipsorũ martyres coronentur. Quid fecerunt annunciatoribus verbi veritatis, nubibus Christi circueuntibus orbem terrarum, & compluentibus agrũ Dei? Quid illis fecerunt qui irascebãtur, nisi vt inter manus eorum caro affligeret̃, & ĩ manibus Christi spiritus coronaretur? Nec ipsa caro quam persecutores occidere potuerũt ita mortua est, vt in ęternum interiret: habet.n. tempus suũ quo resurgat & ipsa, quia resurrectionem carnis iam ostendit dñs in seipso, inde illam voluit à nobis accipere, vt de nostra possemus non desperare. Ergo fratres, caro seruorũ quam occiderunt cultores idolorũ, & resurget in tpe suo, idola q̃ fregit Chrs nunq̃ iterũ faciet faber. Audistis cum Hieremias legeretur ante apostolicã lectionem, si autẽ apposuistis, vidistis ibi tẽpora presentia q̃ nunc agimus: dixit enim, Dij qui cœlum & terram non fecerunt, pereant de terra, & de sub cœlo. Non dixit, Dij qui cœlũ & terram non fecerunt, pereant de cœlo & de terra: quia nunquam fuerunt in cœlo. Sed q̧d dixit? Dij qui cœlum & terrã non fecerunt, pereant de terra. Quasi respondit ad terrã, & defuit quod responderet de cœlo, quia illi non fuerunt in cœlo, ipsam terram bis dixit quia ipsa est sub cęlo. Pereant de terra & de sub cœlo, de templis suis. Videte si non fit, si nõ ex magna parte iam factũ est. Quid enim remansit, aut quantum remansit? Magis remanserunt idola in cordibus paganorum, quam in locis templorum: ergo, Dominus regnauit, irascantur populi. Qui sedet sup Cherubin [Subaudis, regnauit.] Commoueatur terra.] Iterum dixit, irascantur populi. Quod.n. dixit Dominus: hoc repetitur, Qui sedet super Cherubin, & quod dixit, regnauit: subaudire fecit in alio versu. Et quod ait, irascãtur populi: hoc dixit, commoueatur terra. Quid sunt.n. populi nisi terra? Quantum potest irascatur terra ei qui iam sedet in cœlo. Fuit.n. dominus in terra, & assumpsit terram in qua esset in terra. Induit se carnẽ, & prior voluit pati irascentes populos. Ne iram populorum timerent serui eius, prior illam pati valuit. Et quia necessaria erat ira populorũ seruis eius, vt à peccatis suis omnibus per ipsas tribulationes curarentur, & sanarentur, amarum poculum prior medicus bibit, ne bibere timeret ægrotus. Ergo dominus regnauit, irascantur populi, quia de ira ipsorum multa bona fecit Deus. Illi irascuntur, & serui Dei purgãtur, quia exercentur, coronantur. Irascantur populi, qui sedet super Cherubin regnauit, commoueatur terra. Cherubin sedes Dei est, sicut scripturę tradunt, cęlestis quędam sedes sublimis quã nos non vidimus, sed verbum Dei nouit illam, nouit tanquam sedem suam, & ipsum verbum Dei & spiritus Dei dixit seruis Dei vbi sedeat Deus, nõ quia sic sedet Deus quomodo hõ, sed si vis vt sedeat in te Deus, si bonus eris, sedes Dei eris, sic.n. scriptũ est, Sedes sapientię, anima iusti. Thronus.n. latine sedes dicitur. Nam & ipsum Cherubin interpretati sunt quidam quid diceretur latine, qui nouerunt linguã illã Hebræam, q͞a Hebrea lingua dictum est Cherubin, & dixerunt, esse Cherubin plenitudinem scien-

tiæ. Ergo quia Deus superat omnẽ scientiã,
super plenitudinem scientiæ sedere dicitur.
Sit in te ergo plenitudo scientiæ, & eris &
tu sedes Dei: sed forte dicturus es, Et quãdo
in me erit plenitudo scientiæ? Et q̃s potest ad
tantum culmen peruenire, vt sit in illo pleni
tudo scientiæ? Putas hoc velle Deum, vt sit
in nobis ista plenitudo sciẽtiæ, vt nouerimus
aut quot sint stellę, aut quot sint grana, non
dico arenę, sed tritici, aut quot poma pende
ant in arbore? Ille nouit oĩa, quia capilli nr̃i
Mat. 60. G numerati sunt deo: sed alia est plenitudo sci
entiæ q̃ voluit hominẽ nosse. Ad legẽ Dei p
tinet scientia, q̃ te voluit habere. Et q̃s potest
forte dicas mihi, pfecte nosse legẽ, vt habeat
ĩ se plenitudinẽ sciẽtię legis, & possit esse se
des Dei? Noli turbari, breuiter tibi dr̃ quid
habeas, si vis hr̃e plenitudinẽ scientię, & esse
Rom. 13. sedes Dei: ait.n. Apostolus, Plenitudo autem
legis charitas. Quid ergo est? Perdidisti totã
excusationẽ. Interroga cor tuũ, vide vtrũ ha
beat charitatẽ. Si est ibi charitas, est ibi pleni
tudo legis: iam in te habitat Deus, sedes Dei
factus es. Irascantur populi. Quid facient ira
scẽtes populi ei qui factus est sedes Dei? Qui
contra te sæuiant attendis, qui in te sedeat nõ
attendis. Cœlũ factus es, & terram times? Di
cit.n. alio loco scriptura dominum Deũ no
strum dicere, cœlum mihi sedes est. Si ergo
Esa. 66. & tu habendo plenitudinẽ scientiæ, & habẽ
do charitatem vtiq; sedes Dei factus es, cę-
lum factus es. Non.n. hoc cęlum, quod ocu-
lis his nostris suspicimus, valde prętiosum
est Deo. Cœlum Dei, animę sanctę sunt: cœ
lum Dei, mentes angelorum sunt, & omnes
mentes seruorum eius. Ergo irascant popu-
li, commoueatur terra, quid facturi, aut quid
factura sedi Dei & cęlo, vbi sedet Deus? Do
H minus in Sion magnus, & excelsus est super
omnes populos.] Dominus in Sion magnus
& excelsus est, Ergo obscurum tibi erat, q̃a
dictum est, qui sedet super Cherubin, nescie
bas quid est Cherubin, & forte tibi figura-
bas animo quandam cathedram cœlestem,
ingẽtem, gemmatam, & ipsam dicebas Che
rubin, carnali sensu volitans per phantasma.
Dictum est tibi, quia Cherubin plenitudo
scientię est, & dictum est, quia plenitudo sci
entiæ, non cuiuslibet scientię, sed plenitudo
scientię legis vtilis est homini. Et ne despe-
rares de ipsa scientia legis breuiter tibi dictũ
est, plenitudo legis est charitas. Habeto erg
charitatem in Deũ & in proximum, & er
sedes Dei, pertinebis ad Cherubin. Sed si a
huc non intelligis, audi quid sequatur, D
minus in Sion magnus: quem tibi dixit sup
Cherubin, In Sion magnus est. Iam quæ
quid est Sion? Sion nouimus ciuitatem D
esse. Sion dicta est ciuitas quę est Hierusal
dicta autẽ ex interpretatione quadam nor
accipiens, quia Sion speculatio dicitur, i
est, visio & contemplatio. Speculari eni
prospicere est, vel conspicere, vel intende
vt videas. Est autem Sion omnis anima, si
tendit videre lucem quæ videnda est. Nã
ad suam attenderit, tenebratur, si ad lucem I
lius attenderit, illuminatur. Quia tamen m
nifestum est Sion ciuitatem Dei esse, quę
ciuitas Dei nisi sancta ecclesia? Homines
amantes se inuicem, & amantes Deũ suum
in illis habitat, faciunt ciuitatem Deo, qu
lege quadam ciuitas continetur. Lex ipsa
rum, charitas est, & ipsa charitas Deus est
aperte enim scriptum est, Deus charitas e
Qui ergo plenus est charitate, plenus De
est: & multi pleni charitate, ciuitatem fac
unt Deo. Ista ciuitas Dei vocatur Sion erg
ecclesia est Siõ. In illa ergo est magnus Dei
in illa esto, & non erit pręter te Deus. Cu
autem fuerit in te Deus, quia tu factus es
Sion, membrum de Sion, ciuis de Sion pe
nens ad societatem populi Dei, excelsus ĩ
erit Deus super omnes populos. Super ill
qui irascuntur, aut super illos qui irasceba
tur? Putatis enim quia tunc irascebantur,
modo non irascuntur? Irascebantur tũc, s
quia plures erant, aperte irascebantur: m
do quia pauci facti sunt occulte irascuntu
Interim facta est audacia, finietur & iracu
dia. Putatis enim fratres, quia illi quoru
hesterno die organa concrepabant, non i K
scuntur de ieiunijs nostris? Non aũt eis ir
scamur, sed pro eis ieiunemus, dixit eni
nobis dominus Deus noster qui sedet in n
bis, ipse nobis mandauit vt oremus pro in
micis nostris, oremus pro persequentibu
nos: & cum hoc facit ecclesia, prope fini
sunt psecutores. Exaudita est enim cum ho
faceret, & exauditur cum hoc facit: præua
bant malo suo, finiti sunt bono suo. Quom
do finiti sunt vultis nosse? Manducati sunt a
ecclesia. Quæris illos in se & non inuenis

quære

quære in ea quæ illos manducauit, & in vi-
ſcerib. eius inueniuntur. Tranſeuntes.n.ad ec
cleſiam chriſtiani facti ſunt, perierunt ꝑſe-
cutores, creuerunt prędicatores. Iõ per dies
feſtos ipſorũ, quia videmus eos qui reliqui
facti ſunt inſanire adhuc in voluntatib. ſuis
malis & peruerſis, rogamus pro illis Deum,
vt qui delectabiliter audiunt organum, dele
ctabilius audiant vocẽ Dei: non.n. qđ ſonat
ſine ratione delectat aurẽ, & verbum Dei nõ
delectat cor? Sed ideo pro illis oramus, qñ
dieb. illorum feſtis non ieiunamus, vt fiant ſi
biipſi ſpectaculum: qñ.n. viderint ſe diſplice
bunt ſibi: ſed ideo non ſibi diſplicent, quia
non ſe attendunt. Ebrius non ſibi diſplicet,
ſed ſobrio diſplicet. Da hominem qui iã io-
cundatur, in dño viuit, grauiter ſuſpirat in il
lam pacem æternam quam illi promiſit deꝰ,
& vide quia quando reſpexerit hominẽ ſal-
tantem ad organum, plus illum dolet inſa-
nientem, quam phreneticum febrientem.
Ergo ſi nouimus mala illorum, quia de ipſis
malis & nos liberati ſumus, doleamus illos:
& ſi dolemus illos oremus ꝓ illis. & vt exau
diamur, ieiunamus pro illis. Non.n. nos nr̃a
ieiunia celebramus per dies feſtos illorum.
Alia ſunt ieiunia nr̃a quæ celebramus ꝑ dies
paſchæ futuros, per alia atq. alia quæ ſolem-
nia nobis ſunt in Chriſto: per iſtos autẽ dies
ad hoc ieiunamus, vt qñ ipſi lætantur, nos ꝓ
illis gemamus. Lætitia.n. ſua admonent dolo
rem noſtrum, & faciunt nos recordari quã
miſeri ſint adhuc. Sed quia videmus multos
inde liberatos vbi & nos fuimus, nec de illis
deſperare debemus. Et ſi adhuc iraſcunt̃, nos
oremus: & ſi ad huc commouetur particula
terræ quæ remãſit, nos permaneamus in ge-
mitu pro ipſis, & illis deus tribuat intellectũ
& nobiſcum audiãt voces iſtas, de quib. mo-
do gaudemus. Dominus in Sion magnus, &
excelſus ſuper oẽs populos. Cõfiteantur no
mini tuo magno.] Ipſi omnes populi ſuper
quos magnus es in Sion iam confiteant̃ no-
mini tuo magno. Paruum fuit nomen tuum
qñ iraſcebãtur, factum eſt magnum, iã con-
fiteantur. Qũo dicimus paruum fuiſſe nomẽ
Chriſti antequam præclare diffamaret̃ Chri
ſtus? quia nomen ipſius fama ipſius dr̃. Par-
uum nomen erat, iam modo nomen magnũ
factum eſt. Quæ gens eſt quæ non audiuit no
men Chriſti? Iam ergo magno noĩ tuo confi
teantur populi, qui ante paruo nomini tuo
iraſcebantur. Confiteantur nomini tuo ma-
gno. Quare cõfiteantur? Qm̃ terribile & ſan
ctum eſt.] Ipſum nomen tuum terribile eſt.
Sic prædicatur crucifixus, ſic prædicatur hu
miliatus, ſic prędicatur iudicatus, vt veniat
& excelſus, veniat viuus in virtute, veniat vt
iudicaturus. Modo parcit populis blaſphe-
mantibus, quia patientia Dei ad pœnitentiã A
adducit. non.n. qui modo parcit ſemper hẽt
parcere: aut qui modo prædicatur, vt timea Rom. 2.
tur, non eſt venturus vt iudicet? Venturus eſt
fratres mei, venturus eſt, Timeamus illum,
& ſic viuamus vt ad dexteram illius inuenia
mur. Venturus eſt enim, & iudicaturus vt a-
lios ponat ad ſiniſtram, alios ad dexteram. Et
non illud facit ipſe qũocunque vt erret for-
te in hominib. vt qui ad dexteram ponẽdus Matt. 25
eſt, ad ſiniſtram ponatur: aut qui ad ſiniſtrã
dẽt ſtare, errante Deo ad dexteram ponatur.
Non.n. põt errare, vt ibi ponat malum, vbi
ponere debet bonum: nec ibi ponat bonum
vbi debet ponere malum. Si errare non põt,
nos erramus ſi non timemus: ſi autem timue
rimus modo, tunc quod timeamus nõ habe
bimus: quoniam terribile & ſanctum eſt. Et
honor regis iudicium diligit.] Sic ergo ti-
meant eum populi vt corrigant ſe, non qua
ſi multum præſumentes de miſericordia ip-
ſius, dimittant ſe, & male viuãt: diligit.n. mi-
ſericordiam, ſed diligit & iudiciũ. Quę eſt
miſericordia? Vt modo prędicet tibi verita-
tem, vt modo clamet ad te vt cõuertaris. Par B
ua miſericordia eſt, quia vixiſti in malis fa-
ctis, & adhuc non te tulit cum peccares? Vt
credenti ignoſceret peccata tua, parua miſe
ricordia eſt? Putas quia ſic ſemper erit miſe
ricordia vt neminem puniat? Noli ſic puta- 2. Cor. 5.
re, terribile & ſanctũ nomen eius, & honor
regis iudicium diligit. Iniuſtum eſt enim iu-
dicium, & oĩno non eſt iudicium, niſi meri
ta reddant̃ ſua vnicuiq; quẽadmodũ quiſq;
geſsit in corpore, ſiue bonũ ſiue malũ: & ho
nor regis iudicium diligit. Ergo timeamus,
ergo faciamus iuſtitiam, ego faciamus ęqui
tatem. Sed quis facit æquitatem? quis fa-
cit iuſtitiã? Homo peccator, homo iniquꝰ,
homo peruerſus, homo auerſus a luce ve-
ritatis? Quid debet facere homo? Conuer-
tere ſe tãtum ad deum, vt ipſe in illo formet
æquitatem, quam ipſe formare non poteſt,

ſed de formare. Idone⁹ eſt hõ ad vulnerãdũ
ſe, nunquid idoneus eſt ad ſanandum ſe? Qñ
vult ægrotat, non qñ vult ſurgit. Si vult vi-
uat intemperanter vel in frigore vel in calo-
re, eo die ægrotat quo voluerit. Cum autem
C viuendo intẽperanter cœperit ęgrotare, ſur-
gat qñ vult. Quieuit qñ voluit, ſurgat ſi põt
qñ vult. Vt iaceret ægrotus intemperantiam
ſuam habuit neceſſariam, vt ſurgat autẽ ne-
ceſſariam habet artificis medicinam. Sic er-
go vt peccet homo, ipſe ſibi ſufficit ad pec
candum, vt iuſtificetur non ſibi ſufficit, niſi
ab illo iuſtificetur, qui ſolus eſt iuſtus. Vt er
go ſe illi hoĩes dent formandos ad iuſtitiam
cum terruiſſet populos pſalmus iſte & dixiſ
ſet, Confiteantur noĩ tuo magno: qm̃ terribi
le & ſanctum eſt, & honor regis regis iudi-
cium diligit: veluti quærentes iam populos
territos q̃uo iuſti viuere debeant, quia in ſe-
ipſis nõ pñt habere iuſtitiam, commenda-
uit illis & plaſmatorem iuſtitiæ illorum, &
ſecutus ait, Tu paraſti æquitatem, iuſtitiam
& iudicium in Iacob tu feciſti.] Debem⁹.n.
& nos hr̃e iudicium, debemus hr̃e iuſtitiã:
ſed ille in nobis facit iudiciũ & iuſtitiã, qui
nos fecit in quib. faceret. Q̃uo & nos debe-
mus habere iudicium & iuſtitiã? Iudicium
habes quando diſcernis malum a bono: iuſti
tiam autem qñ ſequeris bonum, & declinas
a malo. Diſcernendo iudicium hẽs, faciẽdo
iuſtitiam hẽs. Declina a malo, ait, & fac bo-
Pſal. 36. num, quęre pacem & perſequere eam. Pri-
mo debes hr̃e iudicium, & poſtea iuſtitiã.
Quod iudicium? Vt primo iudices quid ſit
D malum, & quid ſit bonum. Et quam iuſtitiã?
Declines a malo, & facias bonum: hoc autẽ
non a te habebis, quia vide quid dixit, Iudi-
cium & iuſtitiam in Iacob tu feciſti. Exaltate
dñm deum noſtrũ.] Vere exaltate, bene exal
tate, Laudemus & exaltemus illum qui fecit
ipſam iuſtitiam, quam habemus ipſe in no-
bis fecit. Quis enim in nobis fecit ipſam iu-
Rom. 4. ſtitiam, niſi qui nos iuſtificauit? De Chriſto
autem dictum eſt, qui iuſtificat impiũ. Nos
ergo impij, ille iuſtificator, qñ & ipſam iuſti
tiam ipſe in nobis fecit, qua illi placeamus,
vt ad dexteram nos ponat & non ad ſiniſtrã
vt dicat ad dexteram poſitis, Venite benedi-
cti patris mei, percipite regnum quod vo-
bis paratum eſt ab initio mundi: non autem
Mat. 25. ponat ad ſiniſtram inter eos quib. dicturus

eſt, Ite in ignem ęternũ qui paratus eſt dia-
bolo & angelis eius. Qui in nobis corona-
turus eſt nõ merita noſtra, ſed dona ſua, qu[...] Côco[...]
tum debet exaltari? Exaltate dñm deũ nr̃m en.
Et adorate ſcabellum pedum eius, qm̃ ſctũ 27.
eſt.] Quid habemus adorare? Scabellũ ped[...]
eius. Suppedaneũ dr̃ ſcabellum. Qđ Græci
ὑποπόδιον, dixerunt Latini ſcabellũ: & al[...]
dixerunt ſuppedaneũ. Sed videte fratres, q[...] E
nos iubeat adorar̃. Alio loco ſcriptura dici[...]
Cœlum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabell[...] Eſa.
pedũ meorum. Ergo terram nos iubet ado[...] Ma.
rare, quia dixit alio loco, ꝙ ſit ſcabellum p[...]
dum Dei? Et q̃uo adorabimus terram, cũ [...]
cat aperte ſcriptura, Dñm deum tuum ado[...] Deu.
rabis: & hic dicit, Adorate ſcabellũ pedu[...] Ma.
eius? Exponens autem mihi quid ſit ſcabell[...]
pedũ eius, dicit, Terra autem ſcabellum p[...]
dum meorũ. Anceps factus ſum, timeo ado[...]
rare terram, ne damnet me qui fecit cœlu[...]
& terram. Ruriſum timeo non adorare ſca[...]
bellum pedum dñi mei, quia pſalmus mi[...]
dicit, Adorate ſcabellum pedum eius. Quæ[...]
ro quid ſit ſcabellum pedum eius, & dic[...]
mihi ſcriptura, Terra ſcabellũ pedũ meor[...]
Fluctuans conuerto me ad Chriſtum, qu[...]
ipſum quęro hic, & inuenio q̃uo ſine imp[...]
tate adoretur terra, ſine impietate adoret[...]
ſcabellũ pedum eius. Suſcepit.n. de terra t[...]
ram, quia caro de terra eſt, & de carne M[...]
riæ carnẽ accepit. Et quia in ipſa carne h[...]
ambulauit, & ipſam carnẽ nobis manduca[...]
dam ad ſalutem dedit nemo autem illã ca[...] F
nem manducat niſi prius adorauerit, inue[...]
tum eſt quemadmodũ adoretur tale ſcabe[...]
lum pedum dñi, & non ſolum nõ peccem[...]
adorando, ſed peccemus nõ adorando. Ni[...]
quid aũt caro viuificat? Ipſe dñs dixit, cũ [...]
ipſa cõmẽdatione eiuſdẽ terræ loqueretur[...]
Spũs eſt qui viuificat, caro aũt nihil prode[...]
lõ & ad terram quamlibet cũ te inclinas a[...]
que proſternis, nõ quaſi terrã intuearis, ſe[...]
illum ſctm̃ eius pedum ſcabellum eſt quo[...]
adoras, pp ipſum.n. adoras: ideo & hic ſul[...]
iecit, Adorate ſcabellũ pedũ eius, qm̃ ſanc[...]
eſt. Quis ſanctus eſt? In cuius amore ador[...]
ſcabellum pedum eius. Et cum adoras illũ[...]
ne cogitatione remaneas in carne & a ſpir[...]
tu non viuificeris: ſpiritus.n. ĩquit, viuifica[...]
caro aũt nihil prodeſt. Tũc aũt qñ hoc di[...]
cõmẽdauit, de carne ſua locutus erat: & di[...] Ibid.
rat,

ait, Niſi quis manducauerit carnem meam, non habebit in ſe vitam æternam. Scandalizati ſunt quidam diſcipuli eius, ſeptuaginta ferme, & dixerunt, Durus eſt hic ſermo, quis poteſt hoc intelligere? Et receſſerunt ab eo, & amplius cum eo non ambulauerũt. Durũ illis viſum eſt quod ait, Niſi quis manducauerit carnem meam, non habebit vitam ęternam: acceperunt illud ſtulte, carnaliter illud cogitauerunt, & putauerunt quod præciſurus eſt dñs particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturus illis, & dixerunt, Durus ē hic ſermo. Ipſi erant duri, non ſermo. Etenim ſi duri non eſſent, ſed mittes eſſent, dicerent ſibi, Non ſine cauſa dicit hoc, niſi quia eſt ibi aliquod sacr̃m latens: manerent cum eo lenes, non duri, & diſcerent ab illo, quod illis diſcedentib. qui remanſerunt didicerunt. Nã cum remanſiſſent cum illo diſcipuli duodecim, illis recedentib. ſuggeſſerũt illi tanquã dolentes illorum mortem, quod ſcandalizati ſunt in verbo eius, & receſſerunt. Ille autẽ inſtruxit eos, & ait illis, Spiritus eſt qui viuificat, caro autem nihil prodeſt. Verba quæ locutus ſum vobis. ſpũs eſt & vita. Spiritaliter intelligite quod locutus ſum. Non hoc corpus quod videtis manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt, qui me crucifigent. Sacr̃m aliquod vobis cõmẽdaui, ſpiritaliter intellectum viuificabit vos: Et ſi neceſſe eſt illud viſibiliter celebrari, oportet tñ inuiſibiliter intelligi. Exaltate dñm Deum nr̃m, & adorate ſcabellum pedũ eius qm̃ ſct̃m eſt. Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius: & Samuel in his qui inuocãt nomẽ eius, inuocabãt dñm, & ipſe exaudiebat eos in colũna nubis loquebatur ad eos.] Iſti anti qui Moyſes, & Aaron, & Samuel ſerui Dei magni apud antiquos. Noſtis quia Moyſes eduxit in virtute Dei populum Iſrael ex Aegypto ꝑ rubrũ mare, & duxit in eremo, & quanta mirabilia fecerit in illo tp̃e Deus ꝑ manum Moyſi, nouerũt oẽs qui iſtas ſcripturas libenter audiunt in Eccleſia, vel apud ſe legunt, vel quoquo modo didicerunt. Aarõ frater ipſius fuit quem ordinauit ẽt ſacerdotem: & ibi quidem non vr̃ ſacerdos eſſe, niſi Aaron. Aperte enim in illis literis Aaron nominatur ſacerdos Dei: de Moyſe non ibi dicitur ꝙ ſacerdos erat: ſed ſi hoc nõ erat, ꝗd erat? Nunquid maior ſacerdote eſſe poterat?

Expropriat Pſalmus iſte, ꝗa & iſe ſacerdos erat Moyſes & Aaron in ſacerdotib. eius. Ergo erant illi dñi ſacerdotes. Poſtea Samuel iã ĩ libro Regnorum legitur. Iſte eſt Samuel temporibus Dauid: nam & ipſe vnxit ſanctũ Dauid. Samuel ab initio ętatis ſuæ in templo creuit. Mater eius ſterilis fuit, volens hr̃e filium, orauit ad dñm cum gemitu magno, & petens vt daret ei Deus filium: oſtendit quia non carnaliter hr̃e voluit quem natum illi dedit, qui eum eſſe voluit: vouit. n. eum dño Deo, & ait, Si mihi maſculus natus fuerit, tẽplo tuo ſeruiet: & ita fecit, Natus ſanctus Samuel fuit apud patrem tp̃e lactis, mox vt eũ ablactauit, dedit ĩ templum, vt ibi creſceret, ibi roboraretur in ſpiritu, ibi Deo ſeruiret. Factus eſt Samuel ſacerdos magnus, ſacerdos ſanctus illo tp̃e, Commemorat iſtos, & per iſtos omnes ſanctos nos vult ĩtelligere. Quare autem hic illos nominauit? Qm̃ diximus Chriſtum hic nos debere intelligere: aduertat ſanctitas vr̃a: dixit ſuperius, Exaltate dominum Deum noſtrum, & adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt, commendans quendam. i. dñm noſtrum Ieſum Chriſtum, cuius ſcabellum pedũ adorandum eſt, quia carnem aſſumpſit, in qua appareret generi humano, & volens nobis oſtendere & antiquos patres ipſum prædicaſſe, quia ipſe eſt verus ſacerdos dominus noſter Ieſus Chriſtus, commemorauit iſtos quia in colũna nubis loquebatur ad eos deꝰ. Quid eſt in columna nubis? Loquebatur per figuras. Si enim in quadam nubecula loquebatur, obſcura illa dicta neſcio quem manifeſtum pręſignabant. Ille autem neſcio quis, iam non eſt neſcio quis, quia ſcitur a nobis dñs noſter Ieſus Chriſtus. Moyſes & Aaron in ſacerdotib. eius, & Samuel inter eos ꝗ inuocant nomen eius. Inuocabant dñm & ipſe exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos. Qui primo loquebatur in colũna nubis, ipſe nobis locutꝰ eſt in ſcabello pedum ſuorum. i. ĩ terra aſſumpta carne, vnde adoramus ſcabellum pedum eius, qm̃ ſct̃m eſt. Ipſe de nube loquebatur, quod tunc non intelligebatur: locutus eſt in ſcabello pedũ ſuorum, & intellecta ſunt verba nubis eius. In columna nubis eius loquebatur ad eos. Attendamus ergo fratres, videte quos & quales ſanctos nominauerit. Cuſtodiebant

1. Re. 16.

I

K

teſti-

testimonia eius, & præcepta eius quæ dedit eis.]Custodiebant certe,Intendite.Custodiebant testimonia eius, & præcepta eius q̃ dedit eis.Hoc dicit,& negari non potest.Nihil ne habebant peccati? Qũo?Qñ custodiebant præcepta eius,custodiebant testimonia

L eius.Videte quales nos velit formari,ne qua si de perfecta iustitia p̃sumamus. Ecce Moyses & Aaron in sacerdotib.eius, & Samuel ĩ his qui inuocant nomen eius,ad quos de columna nubis loquebat̃. Iã aperte illos exaudiebat,qui custodiebant testimonia eius, & p̃cepta eius quæ dedit eis. Dñe,inquit,Deus nr̃,tu exaudisti eos, Deus tu propitius fuisti illis.] Propitius non dr̃ Deus, nisi peccatis: qñ dat veniam tunc dr̃ propitius.Et quid habebat in istis quod vindicaret vt esset propitius?Ignoscendo propitius fuerat,propitius erat donãdo peccata,propitius fuerat & vindicando.Quid.n.sequitur?Tu propitius fuisti illis.Et vindicãs in oẽs affectiones eorũ.] Etiam vindicans propitius fuisti: nõ solum donans peccata, sed ẽt vindicans propitius fuisti.Videte fratres mei, quid hic commendauit aduertite:illi Deus irascitur, quẽ peccantem nõ flagellat. Nã cui vere propitius est,nõ solum donat peccata ne noceãt ad futurum seculum,sed etiam castigat ne sp peccare delectet.Agite fratres, qũo in illis vindicatum est si queramus,aderit dñs vt dicam. Queramus.n.tres istas personas, Moyses, Aaron, & Samuelem, & qũo in eis vindicatum sit,quia dixit, Vindicans in oẽs affectiones eorum.Vtiq; eas affectiones dicens eorum,

M quas dñs nouerat in cordib.eorum,quas homines nõ nouerant. Etenim sine querela hominum versabãtur in medio plebis Dei. Sed quid dicimus, quia Moyses habuit primam vitam fortasse peccatricem? Nã & percusso hoĩe,fugit de Aegypto.Habuit & Aarõ primam vitam quæ displiceret Deo: nam ipse

Exo. 2. insanienti populo & quærenti idolum,p̃misit vt fieret, & factum est populo Dei idolũ

Exo. 32. quod adoraret. Samuel quid fecit ĩfans ad tẽplum datus? Oẽs ętates suas inter sacramenta Dei peregit,ab ineunte ætate famulus dei. Nihil vnquam dictum est de Samuele, nihil ab hoĩbus. Nouerat ibi forte De⁹ aliquid q̃p purgaret:quia & quod perfectum iam videt̃ hominibus,illius perfectioni adhuc imperfectum est.Pleraque faciunt artifices,& ostẽdunt imperitis,& cum iam iudicauerit imperiti esse perfecta,expoliunt illa artifices nouerunt adhuc quid illis desit,vt mirentu hoĩes tantam expoliationem rebus accidi se, quas iam perfectas pronunciauerunt. hoc & in ædificijs, & in vestib. & prope oĩ genere artium. Primo iudicant illud ia quasi perfectum esse, vt oculi eorum ampl nihil desiderent.Sed aliud iudicat oculus i peritus,aliud iudicat artificis regula. Sic illi sancti versabantur ante oculos Dei,ta quam sine culpa,tanquam perfecti, tanqu angeli:nouerat autem quid illis deesset, q vindicabat in oẽs affectiones eorum. Vind cabat autem non irascens,sed propitius, a hoc vindicabat vt perficeret cœptum, nõ damnaret eiectum.Vindicans ergo in oẽs fectiones eorum erat Deus. Qũo vindicau in Samuele? vbi est vindicta ipsa? Hoc dic vt nouerint Christiani qui iã hinc cognou runt Christum, ad quos venit in scabello p dum suorum,quos ita dilexit,p̃ quibus san guinem fudit,nouerint qũo vapulent, cu multum profecerint. Quærimus vindicta in Moyse,prope nullam habet,nisi quod a extremum ait illi Deus,Ascende in monte & morere:ait seni,morere.Iã peregerat ętates suas,nunquid,nunquam erat moriturus Qualis illa vindicta?Ostendit ibi vindicta suam,vt diceret.Non intrabis in terram pr missionis, quam intraturus erat populus. Quandam figuram quorundã gerebat Moyses.Nam qui regnum cœlorum intrauit,magna illi pœna erat ad terram illam non venire,quæ ad tempus erat promissa, vt vmbrã ostenderet & transiret?Nonne multi perfidi intrauerunt in illam terram? Nonne in illa terra viuentes multa mala fecerunt, & Deũ offenderunt: nonne & idololatriam secuti sunt in illa terra? Magnum erat non dedisse terram istam Moysi? Sed Moyses voluit gestare figuram eorum qui sub lege erant, quia per Moysen data est lex, & ostendit eos qui sub lege esse vellent, & sub gratia esse nollent,non intraturos in terram promissionis.Ergo illud quod dictum est Moysi figura erat, non pœna. Seni mors quæ pœna? Non intrare in illam terram quę pœna, quo intrauerunt indigni? De Aaron autem quòd dictum est, Mortuus est, & ipse senex, filij sui successerunt ei sacerdotio:

dotio, filius eius postea sacerdotium admini
strauit. Quomõ & in istũ vindicauit? Samuel
& ipse sanctus senex mortuus est relictis fi-
lijs successoribus suis. Quid est quod in illis
vindicatum est quæro, & secundũ homines
nõ inuenio: secundũ autẽ quod scio pati ser
uos Dei, quotidie in illos vindicabatur. Le-
gite & videte vindictas, sed qui proficitis:
forte vindictas quotidie patiebantur, popu-
los contradicẽtes, quotidie patiebant̃ iniq;
viuentes, & inter illos viuere cogebant̃, quo
rum vitã quotidie reprehẽdebant. Hęc e rat
vindicta. Nondũ proficit cui parua est. Tan-
tũ te.n. torquet iniustitia aliena, quantum re
cesseris a tua. Cum.n. fueris frumẽtum.i. her
ba bona de semine bono, semine filius regni
cum cœperis fructum dare, tunc tibi appa-
rebũt zizania: cũ.n. creuisset herba & fructũ
fecisset, apparuerũt zizania. Cum cęperint
apparere zizania, videbis te inter malos. Vel
le habes quasi separari à te malos, & separa-
re ab Ecclesia omnes malos, rñdebit tibi do
mini sententia, Sinite vtraque crescere vsq;
ad messem, ne forte cum vultis eradicare zi
zania, eradicetis simul & triticum, ex senten
tia domini necesse erit parcere zizanijs, ex
conditione serui necesse erit viuere inter zi
zania. Separare ea non potes, tolerare tibi
necesse est. Vide quantas plagas in corde pa
tiaris, q̃ corpore & corde integro inter ma
los versaris. Probabitis quicunque pro fece-
ritis, probabitis quicunque iam proficitis.
Tolerãda sunt ergo ista, & forte hoc ꝑtinet
ad illud: Seruus qui nouit voluntatem dom
ni sui, & non facit digna, plagis vapulabiti
multis. In multis.n. quantũ nobis innotescit
voluntas Dei, ẽt reatus noster innotescit no-
bis, & quãto ille nobis innotescit, tãto plus
imus in fletus & lachrymas. Videmus.n. q̃ sit
iustũ qđ de nobis exigat Deus, in quanta ad-
huc imperfectione iaceamus, & fit in nobis
quod dictum est, Qui apponit scientiam, ap
ponit dolorem. Ecce abundet in te charitas,
& plus dolebis peccantem. Quanto in te ma
ior charitas est, tanto amplius te torquebit,
quem toleras, non torquebit tanquam ira-
scentem illi, sed tanquam dolentem pro illo.
Vide Paulum Apostolũ qđ patiebat̃. Vidit
qs qd patiebat̃, ꝑter illa, inquit, q̃ extrinse-
cus sunt. Dixit.n. multa, quę patiebat̃, & cœ-
pit dicere interiora ꝑter illa quę extrinsecus
erãt, quę patiebatur à malis persecutoribus
Christi, incursus in me quotidianus, solici-
tudo omniũ Ecclesiarũ. Et vide qualis solici
tudo, q̃ paterna, q̃ materna. Videte qũo cæ-
debat̃, vt vindicaretur in omnes affectiones
eius. Dicemus affectiones eius in quas vindi
cabat Deus, Quis infirmatur, inq̃t, & ego nõ
infirmor? Quis scandalizatur, & ego non
vror? Quanto maior charitas, tanto maiores E
palgæ de peccatis alienis. Acceperat quidem
ille & stimulum carnis angelũ satanæ, à quo
colaphizaret̃. Ecce qũo propitius erat Deus
vindicans in omnes affectiones eius. Quę
sunt affectiones in quas sic vindicat? Ipse ex
posuit, ipse dixit. In magnitudine, inquit, re *2.Co.12.*
uelationum ne extollar, datus est mihi sti-
mulus carnis meæ, angelus satanæ qui me
colaphizet. Tam perfectus erat, vt tñ timen-
dum esset ne extolleretur, nam non poneret
Deus medicamẽtum, vbi vulnus nõ esset. Et
rogauit, vt tolleretur, æger ille rogauit vt au-
ferretur medicamen. Propter quod ter dñm
rogaui, inquit, vt auferret eum à me.i. stimu
lum carnis à quo colaphizabatur, aliquem
forte dolorem corporis. Rogaui, inquit, vt
auferret eũ à me, & dixit mihi, Sufficit tibi *Ibidem.*
gratia mea. Nam virtus in infirmitate perfi-
citur. Ego noui quẽ curo, non mihi det qui
ęgrotat consilium: Tanquam emplastrum
mordax vrit te, sed sanat te. Rogat medicũ,
vt tollat emplastrum, & non tollit nisi cum
fuerit sanatum quò posuerat. Virtus in infir
mitate perficitur. Ergo frẽs quicunque in
Christo proficimus, non nos putemus sine
flagello profecturos: quia quantumlibet ꝓ-
ficiamus, nouit ipse peccata nostra, aliquã-
do & nobis oñdit illa, & videmus & nos pec
cata nr̃a. Et cũ inter tales homines versari cę
perimus, vt iã hñes quod in nobis reprehen- E
dãt nõ inueniant, reprehendit ille adhuc qui
nouit omnia, & vindicat in oẽs affectiones,
ꝓpitius est nobis. Nam si non vindicet & de
serat, perimus. Deus tu ꝓpitius fuisti illis, &
vindicans in omnes affectiones eorum. Exal
tate dñm Deũ nr̃m. ¶ Iterum exaltemus illũ,
q̃a bonus est, & cũ fuerit, qũo laudãdus est,
quomõ exaltandus est? Tu potes hoc exhibe
re filio tuo, & Deus non potest? Non enim
bonus es quãdo blandiris filio tuo, & malus
cum cędis filiũ tuum: Et cum blandiris, pa-
ter es, & cum cędis, pater es. Ideo blandiris,
ne desi-

ne ne deficiat: ideo cædis, ne pereat. Exaltate dñm Deũ nrm. Et adorate in monte sancto eius, qm̃ sanctus dñs Deus nr.] Quõ superi⁹ dixit, exaltate dñm Deũ nrm, & adorate scabellũ pedũ eius: quoniã sanctũ est: intelleximus quid sit adorare scabellũ pedũ eius: sic & mõ post exaltatione dñi nostri Iesu Christi, ne quis illũ pter monte eius exaltet, commendauit & montẽ ipsius. Mons ipsius q̃ est?
G Legimus alibi de hoc monte, quia lapis fuit pcisus de monte sine manibus, & confregit
Dan. 2. omnia regna terrę, & creuit lapis ipse. Danielis visio est ista quam narro. Creuit lapis iste q̃ pcisus est de mõte sine manibus, & factus est, iquit, mons magnus, ita vt impleret vniuersam faciem terræ. In ipso monte magno adoremus, si exaudiri volumus. Heretici nõ adorãt in isto mõte, quia mons iste impleuit vniuersam faciẽ terræ: hæserunt in parte, & totũ amiserunt. Si agnoscant Ecclesiã catholicam adorabunt in isto monte nobiscũ. Etenim lapis ille qui pcisus est de mõte sine manibus iam videmus quantum creuerit, & quãtas regiones terrę occupauerit, & vsq; ad quas gentes puenerit. Quid est mons vnde pcisus est lapis sine manibus? Regnum Iudęorum. Primo q̃ colebant vnum Deũ, inde pcisus est lapis ille dñs noster Iesus Chri
Psal. 117 stus: ipse dictus est lapis quem reprobauerũt ędificantes, hic factus est in caput anguli. Lapis iste pręcisus de mõte sine manibus, confregit omnia regna terrarum. Videmus confracta ab illo lapide omnia regna terrę. Quę erant omnia regna terrę? Regna idolorum, regna dæmoniorum fracta sunt. Regnabat Saturnus in multis hominibus. Vbi est regnũ eius? Regnabat Mercurius in multis hominibus: vbi est regnum eius? Fractum est, redacti sunt illi in regnum Christi, in quibus ille regnabat. Regnũ Veneris quale erat Carthagini, vbi nunc est regnũ cœleste? Lapis ille
H fregit omnia regna terrarũ, lapis pręcisus de monte sine manibus. Quid est præcisus de mõte sine manibus? Natus de gente Iudęorũ sine opere hoĩum. Oẽs. n. qui nascunt, de opere maritali nascunt, ille de virgine natus, sine manib⁹ natus est, p manus. n. opus humanũ significat, quo manus humanæ nõ accesserũt, vbi maritalis amplexus nõ fuit, fœtus tamen fuit. Natus est ergo de monte sine manibus lapis ille, creuit, & crescendo fregit omnia regna terrarum. Factus est autẽ mõs magnus & impleuit vniuersam faciẽ terræ. Hæc est Ecclesia catholica, cui vos cõmunicantes gaudete. Illi autem qui non cõmunicant e quia pręter ipsum montẽ adorant & laud Deum, non exaudiuntur ad vitam æternã & si ad quędam temporalia exaudiãtur. N sibi ergo blandiantur, quia eos in quibusc
exaudit Deus: nam & paganos exaudit in q I
busdam. Nonne clamant pagani ad Deum & pluit? Quare? quia facit solem suum ori super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Noli ergo gloriari pagan
quia te clamante ad Deum, pluit Deus, q M
super iustos & iniustos pluit. Audiuit te a temporalia, nõ te audit ad æterna, nisi in m te sancto eius adoraueris. Adorate domin in monte sancto eius, quoniam sanctus e dominus Deus noster. Hæc de psalmo suff ciant charitati vestrę, quantũ dominus do nauit locuti sumus. Ecce q̃cquid loquimu in nomine Dei, quoniã Dei est loquentis, nos, imber Dei est, videte vos qualis terra tis. Nam quando pluuia venit super terrar si bona terra est, fructus bonos parit: nam mala terra est spinas parit: pluuia tamen du cis est, & super fructus, & super spinas. Qu istis verbis auditis, peior factus fuerit, & sp nas de pluuia generauerit, ignem speret, pl uiam non accuset. Qui autẽ melior factu fuerit, & fruges de bona terra generauerit horreum speret, pluuiam laudet. Aut qui sunt nubes, aut quid est pluuia, nisi Dei mis ricordia omnia facientis circa eos quos dil git, & quibus donauit vt ab eis diligatur.

In Psalmum. XCIX. Enarratio.

PSalmum fratres cum cantaretur audistis breuis est, nec obscurus: quasi securitatem dederim ne laborem timeatis. Videamus tamen attentius, & quanto liberius, tãto diligentius quid sibi velint eaipsa quæ apte sonant, vt quantum dominus donare dignat, spiritualiter intelligat. Vox Dei quolibet organo sonans, tamen vox Dei: neque enim delectat aures eius, nisi vox eius. Nam & nos cum loquimur, tunc eum delectamus cum ipse Deus nobis loq̃tur. Psalmus in confessione sic iscribit. Hic est titulus eius, Psalmus in confessione. ❡ Pauci versus sunt ma-

gnarum

ıarum rerum grauidi: pariāt semina ī cor
ibus vestris, vt paretur horreum messis do
inicæ. Psalmus iste in confessione hoc no
s iubet, ad hoc nos hortatur, vt iubilemus
eo. Nec hortatur velut aliquem vnum an-
ılum terrę, aut vnam aliquam habitationē
ongregationemve hoīum, sed quia vbique
ouit se seminasse benedictionem, vndique
igit iubilationem. Iubilate ergo Deo vni-
ersa terra. Nunquid modo vocem meā au-
iuit vniuersa terra? Et tñ hanc vocem audi
it vniuersa terra. Iam iubilat dño vniuersa
rra, & quod adhuc non iubilat, iubilabit.
ertendens. n. benedictio incipiēte Ecclesia
Hierusalem per oēs gentes impietatē vbi
ue prosternit, pietatem vbique construit:
mixti sunt boni malis, & mali per omnē
rram, & boni per oēm terram. In malis
urmurat oīs terra, in bonis iubilat omnis
rra. Quid est ergo iubilare? Multum. n. nos
ttentos facit hoc verbum, & pñtis psalmi
itulus, qa inscribitur ī cōfessione. Quid est,
cōfessione iubilare? Et alterius cuiusdam
salmi snīa est dicentis, Beatus populus qui
ntelligit iubilationē. Profecto magnum ali
uid est hoc, quod intellectū nos beatos fa-
it. Dñs ergo De⁹ nr̄ beatificator hoīum, det
nihi intelligere quod dicā, det vobis intel-
igere quod auditis, Beatus populus qui in-
elligit iubilationem. Curramus ergo ad hāc
eatitudinē, intelligamus iubilationē, nō eā
ine intellectu fundamus. Quid opus est iu-
ilare, & non obtēperare huic psalmo dicē
i, Iubilate Deo oīs terra, & non intelligere
ubilationem, vt vox nostra sola iubilet, &
cor non iubilet? Sonus enim cordis, intelle-
ctus est. Quod nostis, dicturus sū. Qui iubilat
non verba dicit, sed sonus quidam est lætitię
sine verbis. Vox est enī animi diffusi lętitia,
quantum potest exprimentis affectum, non
sensum comprehendentis. Gaudens homo ī
exultatione sua, ex verbis quibusdam, q̄ non
pñt dici & intelligi, erumpit in vocē quan-
dam exultationis sine verbis, ita vt appareat
cum ipsa voce gaudere quidē, sed quasi re-
pletum nimio gaudio nō posse verbis expli
care qđ gaudet. Aīaduertite hoc in eis q cā-
tant ēt nō honeste. Non. n. talis erit iubilatio
nr̄a qualis illorū est: nos. n. in iustificatione
iubilare debemus, illi aūt iubilant in iniqui-
tate. Itaq; nos ī cōfessione, illi in cōfusione.

Tñ vt hoc quod dico intelligatis, imo recor
demini rē cognitā, maxime iubilāt q aliqd
in agris operant. Copia fructuū iocundati,
vel messores, vel vindemiatores, vel aliquos
fruct⁹ metētes, & in ipsa fęcūditate terræ &
feracitate gaudētes exultādo cantāt, & inter
cantica q̄ verbis enūciāt, inserūt voces quas-
dam sine verbis in elatione exultantis animi,
& hæc vocat iubilatio. Si qs forte ppea nō
recognoscit quia nunquā aduertit, aduertat
de cętero. Atq; vtinā nō inueniat qđ aduer-
tat, ne De⁹ inueniat quos euertat. Sed tñ qa
non qescūt nasci spinę, in male exultantibus A
aduertamus iubilationē improbādā, & offe
ramus Deo iubilationē coronādam. Qñ er-
go nos iubilamus? qñ laudamus qđ dici nō
pōt. Attendimus. n. vniuersam creaturā, ter-
rā, mare, & cœlum, & oīa quæ in eis sunt.
Attendimus singulas hr̄e origines & causas
suas, seminū vim, nascendi ordinem, perma
nendi modum, intereūdi decessum, currere
volumina seculorū, sine perturbatione stel-
las volui quodammodo ab oriente in occi-
dentē, peragere cursus annorū, videmus di-
mensiones mensium, distensiones horarum
inq; his oīb. nescio qd inuisibile qđ spirit⁹
vel aīa dr̄, inesse oībus animantib. ad appe-
tendam voluptatem fugiendamq; molestiā,
ad conseruandā incolumitatem suam vesti-
gium quoddā vnitatis, inesse ēt hoī cōe qd-
dam cū angelis Dei, non cū pecorib. sicut es
se, viuere, audire, videre & cætera, sed quod
intelligat Deum quod ad mentē proprie pti
neat, quod sicut oculus album & nigrū, ita
æquitatem inæquitatemq; discernat. In hac B
tota consideratione creaturæ quam noīare
vtcunque & percurrere potuimus, interro-
get se aīa, quis fecit hæc omnia? quis creauit
hęc? quis teipsam? Quid sunt ista quę consi-
deras? qd tu qui consideras? Quis ille qui fe-
cit consideranda & considerantem? quis est
iste? Dic illum, vt dicas illum, cogita illum.
Potes. n. aliquid cogitare, & forte non potes
dicere: nullo mō autē poteris dicere, quod
nō potueris cogitare. Ergo cogita illū prius-
quā dicas illū: vt cogites illum, accede ad il
lum. Quod enim vis bene videre vt habeas
quod loquaris, accedis vt inspicias, ne forte
videndo longè fallaris. Sed vt oculis ista cor
pora, sic ille mente conspicitur, corde atten
ditur & videtur. Et vbi est cor vnde ille vi-
deatur?

deatur? Beati, ait, mūdi cordes, qm̄ ipsi deū
videbunt. Audio, credo, vt possum intelligo
Matt. 5. corde videri Deū, nec posse nisi mūdo cor-
de conspici: sed audio aliam scripturā, Quis
Ps. 25. gloriabitur castum se hr̄e cor? Aut quis glo-
bitur mundum se esse a peccato? Attendi er-
go vniuersam creaturam quantū potui, cor
poralem animaduerti in cœlo & ī terra, spi
ritalem aūt in meipso qui loquor, qui mem
bra vegeto, q vocem intendo, qui linguam
moueo, q verba pronuncio, sensusq; discer
no. Et qn̄ comprehendo me in me? Vn̄ ergo
C possum qđ supra me promittitur? Tn̄ cordi
humano visio Dei, & inde dr̄ quædam ope-
ratio mundandi cordis, hoc dr̄ a scriptura,
Para vnde videas qđ amas, antequā videas.
Audito .n. Deo & nomine eius, cui non dul-
ce est quod audit, nisi impio multum remo-
to, multum longe facto? Qm̄ ecce, inqt, qui
longe faciūt se a te, peribūt: seqtur, Perdidi-
Psal. 27. sti oēm q fornicatur abs te. Nobis aūt quid?
Quia illi longe, & iō in tenebris, & ita sau-
ciatis oculis in tenebris, vt lumē non solū
nō desiderēt, sed etiam perhorrescant, nobis
in lōginquo inuentis qd dr̄? Accedite ad deū
Psal. 33. & illuminamini. Vt aūt accedas & illumine-
ris, displiceant tibi tenebræ tuæ: dāna qđ es,
vt merearis esse quod non es. Es iniquus esse
debes iustus. Nunquā iustitiam pcepturus es
si adhuc tibi placet iniquitas. Contere illam
in corde tuo & mūda, expelle illā de corde
tuo, vbi vult habitare quemuis videre. Acce
dit ergo vtcunque aīa humana interior hō
recreatus ad imaginē Dei, qui creatus est ad
imaginē Dei, q tanto erat lōge factus, quan-
Gene. 1. to ierat in dissimilitudinem. Nō enim loco-
rum interuallis acceditur ad Deū, aut recedi
tur a Deo. Dissimilis factus, lōge recessisti: si
D milis factus, proxime accedis. Vide qūo nos
vult accedere dn̄s, faciēs primo similes vt ac
cedamus. Estote, ait, sicut pr̄ vr̄ qui in cœlis
est, q solē suum oriri facit sup bonos, & ma
Matt. 5. los, & pluit super iustos & iniustos, Disce di
ligere inimicum. Inquantū aūt in te charitas
crescit, efficiēs te & reuocans te ad similitu-
dinē Dei, ptendit vsq; ad inimicos, vt sis ei si
milis q facit solē suū oriri nō sup bonos tm̄
sed sup bonos & malos, & pluit nō super iu
stos tm̄, sed super iustos & iniustos. Quantū
accedis ad similitudinē, tm̄ proficis in chari
tate & tanto incipis sentire Deum. Et quem

sentis? qui venit ad te, an ad quē tu redis? N
ille nūquam discessit a te. Recedit a te De
cum tu recedis a Deo. Præsentia sunt cæc
oīa sicut vidētib. vno loco stans cæcus &
dens, hisdem formis rerum vterq; circūfu
ditur. Ille est presens reb. ille absens. Ex du
bus vno loco stantib. vnus est præsens, ali
absens, non reb. ipsis ad alterum accedenti
& ab altero recedentib. sed pp dissimilitu
nem oculorum suorum. Ille qui cæcus dic
tur, quia extinctum est ibi quod contēpla
solet luce cūcta vestienti, frustra est pn̄s re
quas non videt, imo rectius absens quā pr
sens dr̄. Vbi .n. non est sensus eius, recte dr̄ a
sens: hoc est enim absentem esse, sensu abe
se. Sic & Deus pn̄s est: vbique totus est. Sa
pientia eius attingit a fine vsq; ad finem for
titer, & disponit oīa suauiter. Quod auten
Deus pr̄, hoc verbū eius, & sapiētia eius: lu
de luce, Deus de Deo. Quid ergo optas vid
re? Non est a longè quod vis videre, Apost
lus dicit equidem nō longe positum ab vn
quoque nostrū: in ipso enim viuimus & m
uemur & sumus. Quanta ergo miseria est l
ge esse ab eo qui vbique est? Esto ergo simi
lis pietate, & diligens cogitatione, qm̄ inui
bilia eius per ea quæ facta sunt intellecta c
spiciuntur. Ea quæ facta sunt intuere, mira
re, quære authorem. Si dissimilis sis repel-
leris: si similis, exultabis: & cum accedere c
peris similis, & præsentem dicere Deum,
quantum in te charitate crescit, quia & cha
ritas Deus est, senties quiddam quod dice-
bas, & nō dicebas. Ante enim quam sentires,
dicere te putas Deum, incipis sentire, & ibi
sentis dici non posse quod sentis. Cum autē
ibi didiceris dici non posse quod sentis, tace
bis, non laudabis? Ergo mutus eris in laudi-
bus Dei, & gratiarum actiones non reddes
ei qui voluit se notum tibi facere? Laudabas
cum quereres, silebis cū inueneris? nullo pa
cto, non eris ingratus. Debetur honor, debe
tur reuerentia, debetur magna laudatio. At-
tende te qui sis, terra & cinis, vide quis me-
ruerit quid videre. Vide quis quid, hō Deū.
Agnosco non meritum hominis, sed miseri
cordiam Dei: lauda ergo miserantem. Quo-
modo, inquis, laudabo? Modicum ipsum qđ
sentire possum ex parte in ænigmate per spe
culum? iam explicare non possum. Audi er-
go Psalmum.

Expo-

Expoſitio Pſalmi.

Vbilate Deo oĩs terra.] Intellexiſti iubila-
tioné oĩs terræ? Si iubilas, domino iubila,
oli iubilationē tuam in alias atq; alias res
uidere. Poſtremo cętera dici poſſunt vtcũ
ue, ille ſolus eſt ineffabilis, qui dixit, & fa-
a ſunt oĩa, dixit & facti ſumus, ſed nos eũ
cere nõ poſſumus. Verbũ eius quo dicti ſu
us, filius eius eſt: vt à nobis vtcũq; infirmis
ceret, infirmus fact⁹ eſt. Iubilationem pro
erbo poſſumus dicere, verbũ pro verbo nõ
oſſumus. Iubilate ergo Deo oĩs terra, Serui
domino in iocũditate. Omnis ſeruit⁹ ama
tudine plena eſt, oẽs cõditione ſeruili obli
ati, & ſeruiunt & murmurant. Nolite time
illius dñi ſeruitutẽ, nõ erit tibi gemitus, nõ
nurmur, nõ indignatio. Nemo ſe putet ĩde
enalẽ, qa dulce eſt qđ redempti oẽs ſumus.
lagna fœlicitas eſt frẽs, eſſe ĩ iſta domo ma
na ſeruũ & ſi cum cõpedibus. Noli timere
erue cõpedite, confitere dño. Meritis tuis
tribue compedes tuas, cõfitere in cõpedi-
us tuis, ſi vis vt in ornamẽta vertantur, Nõ
uſtra, nec ſine exauditione dictũ eſt, Intret
n conſpectu tuo gemitus cõpeditorum. Ser
ite dño in iocunditate. Libera ſeruitus eſt
pud dñm, libera ſeruitus, vbi nõ neceſsitas,
ed charitas ſeruit. Vos, inqt, in libertatẽ vo-
ati eſtis fratres, tñ ne libertatem in occaſio
iem carnis detis, ſed per charitatem ſpiritus
ſeruite inuicem. Seruũ te charitas facit, qa li
berum te veritas fecit. Si manſeritis, inqt, in
uerbo meo, vere diſcipuli mei eſtis, & co-
gnoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.
Simul es & ſeruus & liber: ſeruus quia factus
es, liber quia amaris a Deo a quo factus es,
mo ẽt inde liber, qa amas eũ a quo factus es
Noli ſeruire: cũ murmure nõ. n. id agũt mur
mura tua, vt nõ ſeruias, ſed vt mal⁹ ſeruus ſer
uias. Seruus es dñi, libertus es dñi, non te ſic
quæras manumitti, vt rẽcedas de domo ma-
numiſſoris tui. Seruite dño in iocũditate. Ple
na erit illa & perfecta iocunditas, cum cor-
ruptibile hoc induerit incorruptionem, &
mortale hoc induerit immortalitatem. Tunc
erit perfecta iocunditas, tunc illa perfecta
iubilatio, tunc laus ſine defectu, tunc amor
ſine ſcandalo, tunc fructus ſine timore, tunc
vita ſine morte. Quid hic? Nullum ne gau-
dium? Si nullum gaudium, nulla iubilatio.

Quomodo iubilate Deo vniuerſa terra? Eſt
planè & hic gaudiũ de ſpe futurę vitæ: guſta-
tur hic vnde ibi ſatiemur, ſed neceſſe eſt, vt
multa pferãt frumẽta inter zizania. Sunt gra *Matt. 3. & 13.*
na inter paleã, eſt liliũ inter ſpinas. Quid. n. *Canti. 2.*
audit Eccleſia? Sicut lilium in medio ſpina-
rum, ita proxima mea in medio filiarũ. Non
dictum eſt in medio alienarũ, ſed in medio I
filiarũ. O dñe qũo conſolaris, qũo cõfortas?
Qũo terres? Quid eſt qđ dicis, Sicut lilium
in medio ſpinarum, ita proxima mea in me-
dio filiarum? Quas dicis ſpinas? Ipſas filias,
rñdet. Spinæ ſunt propter mores ſuos, filiæ p
pter ſacramenta mea. Vtinã ergo inter gemi
tus alienarũ gemerẽt, minus gemerẽt. Ille eſt *Pſal. 45.*
maior gemitus, quoniam ſi inimicus meus
exprobraſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtiq; & ſi is
qui oderat me ſuper me magna locutus fuiſ
ſet, abſconderem me vtiq; ab eo, Pſalmi vo-
ces ſunt. Qui literas noſtras nouit ſequitur,
qui nõ nouit diſcat vt ſequatur. Si is qui ode
rat me ſuper me magna locutus fuiſſet, ab-
ſconderem me vtique ab eo: tu vero homo
vnanimis dux meus & notus meus, qui ſi-
mul mecũ dulces capiebas cibos. Quos dul-
ces cibos nobiſcum capiunt, qui nobiſcum
ſemper futuri non ſunt? Quos dulces cibos,
niſi guſtate & videte q̃ dulcis eſt dñs? Inter il *Pſal. 33.*
los neceſſe eſt vt gemamus. Sed quò ſe ſepa
raturus eſt Chriſtianus, vt non gemat inter
falſos frẽs? Quo iturus eſt? Quid facturus? So
litudines petat? Sequuntur ſcandala. Separa-
turus eſt ſe qui bene proficit, vt nullum om-
nino hominẽ patiatur? Quid ſi & ipſum an
tequam proficeret nemo vellet pati? Si ergo
qa pficit nullũ hominẽ vult pati, eoipſo quo
nõ vult aliquẽ hominẽ pati, cõuincit q non K
pfecerit. Intendat charitas veſtra, Suſtinẽtes
inuicẽ, ait Apoſtolus, in dilectione, ſatagẽtes
ſeruare vnitatem ſpũs in vinculo pacis. Suſti *Ephe. 4.*
nentes inuicem, Non habes quod in te alius
ſuſtineat? Miror ſi non eſt, Sed ecce non ſit:
eo robuſtior es ad cęteros ſuſtinẽdos, quod
iam non habes quod in te alij ſuſtineant. Nõ
ſuſtineris, ſuſtine cęteros, Non poſſum, in-
quis. Ergo habes qđ in te alij ſuſtineant, Su
ſtinentes inuicẽ in dilectioue. Tu deſeris res
humanas, & ſegregas te, vt nemo te videat.
Cui proderis? Tu ad hoc pueniſſes, ſi nullus
tibi profuiſſet? An quia veloces pedes vbi vi
deris habuiſſe ad tranſeundum, præciſurus
es pon-

es potetẽ?Exhortor omnes, vox Dei omnes
hortatur, ſuſtinentes inuicẽ in dilectione. Se
parabo me, inquit aliquis, cũ paucis bonis,
cũ illis mihi bene erit. Nã nulli prodeſſe im
piũ & crudele eſt, Nõne hoc docuit domi-
nus meus? Nõ.n.damnauit ſeruũ q interuer-
tit quod accepit, ſed qui non erogauit. Intel
ligatẽ pęna interuerſoris ex pęna pigri. Serue
nequã & piger ait dominus damnans. Non
ait, interuertiſti pecuniã meam, nõ ait, Dedi
Mat. 25. tibi, & non mihi quod dedi integrum reddi
L diſti: quia nõ creuit, quia non erogaſti, inde
inquit, te puniã. Auarus eſt Deus ſalutis no-
ſtræ. Ergo ſeparabo me, inquit, cũ paucis bo
nis. Quid mihi eſt rationẽ habere cũ turbis?
Bene, Pauci ipſi boni, de qbus turbis ſunt eli
quati? Si tamẽ iam ipſi pauci homines boni,
tñ bona cogitatio humana laudabilis, eſſe cũ
talibus qui elegerũt vitam quietam, remoti à
ſtrepitu populari, à turbis ĩquietis, à magnis
fluctibus ſeculi, tanq̃ in portu ſunt. Iã ergo
ibi gaudium illud? Iam ibi iubilatio illa q̃ ꝓ
mittitur? Nondum, ſed adhuc gemitus, ad-
huc ſollicitudo tentationum. Habet.n.aliun
de & portus aditum. Si nulla ex parte habe-
ret, nulla in eum nauis intraret: Oportet er-
go vt ex aliqua parte pateat. Aliqñ autem ꝑ
eam partem qua patet, ventus irruit, & vbi
ſcopuli nõ ſunt, naues ſe inuicẽ colliſæ con
fringunt. Vbi ergo ſecuritas, ſi nec ĩ portu? Et
tamẽ vtcunque: fęliciores in portũ q̃ in pe-
lago, fatendum eſt, concedendũ eſt, verum
eſt: tamen ſi naues in portu bene ſibi applicẽ
tur, nõ ſibi colliduntur. Seruetur ibi parilitas
ęquabilitatis, conſtantia charitatis, & qñ for
te ventus ex illa parte qua patet irruerit, fit
M ibi cauta gubernatio. Nam quid dicturus eſt
mihi quiſquis talibus locis forte prǫeſt, imò
ſeruit fratribus in his quæ monaſteria dicũ-
tur? quid dicturus eſt? Cautus ero, nullũ ma
lũ admittam. Quomodo nullũ malũ admit-
tes? Nullum hominẽ malum, nullum fratrẽ
malum intrantem admiſſurus ſum, cum pau
cis bonis bene mihi erit. Vbi cognoſcis, quẽ
forte vis excludere? Vt cognoſcatur malus in
tus probandus eſt. Qũo ergo excludis intra-
turũ, qui poſtea probandus eſt, & ꝓbari niſi
intrauerit nõ poteſt? Repelles omnes malos?
Dicis.n & noſti inſpicere, Omnes nudis cor
dibus ad te veniunt, qui intraturi ſunt? Ipſi
ſe nõ nouerũt, quãto minus tu? Multi.n.ſibi

promiſerunt quod impleturi eſſent illã vi
ſanctam, in cõmune habentẽ omnia, vbi n
mo dicit aliquid ſuũ, quibus eſt vna anim
& cor vnum in deũ, miſſi ſunt in fornacem
& crepuerũt. Qũo ergo cognoſcis eum q
ſibi adhuc ignotus eſt? Excludes malos fr
tres à conuentu bonorũ. De corde tuo qu
quis iſta dicis, omnes malas cogitationes
potes à te exclude, Nõ intret in cor tuũ v
mala ſuggeſtio. Nõ conſentio, inquit, ſed i
trauit tamẽ vt ſuggereretur. Nã oẽs mun
corda habere volumus, vt nihil intret qđ m
le ſuggeratur. Vnde autẽ intret quis nou
Et pugnamus quotidie in vno corde nr̃
Vnus homo in corde ſuo cum turba lucta
Suggerit auaritia, ſuggerit libido, ſugge
voracitas, ſuggerit lætitia iſta popularis, o
ſuggerunt, ab omnibus ſe cõtinet, omnib
reſpondet, & ab omnibus auerſatur, diffic
eſt vt non ab aliqua feriatur. Vbi ergo ſec
ritas? Hic nuſquam, in iſta vita nuſquã, n
in ſola ſpe promiſſorum Dei. Ibi autem cu
illuc peruenerimus, perfecta ſecuritas, cu
claudunt portæ, & confirmãtur vectes p
tarũ Hieruſalem, ibi vere plena iubilatio
magnum gaudium. Modo autem ne ſecur
laudes quamlibet vitã, ante mortem ne la
des hominem quenquam. Hinc aũt fallu
homines, vt vel non ſuſcipiant meliorem
tam, vel temere aggrediantur, qa & cum la
dare volunt, ſic laudant, vt nõ ibi dicant ma
la quæ mixta ſunt: vt & qui vituperare voli
tã inuido animo & peruerſo vituperant,
claudant oculos aduerſus bona, & ſola ma
la q̃ ibi vel ſunt vel putantur exaggerẽt. Ind
fit vt vnaquæque ꝓfeſsio male laudata.i. n
caute laudata, cum inuitauerit homines la
de ſua, inueniant illi q illuc veniunt aliquo
quales ibi eſſe nõ credebant, & offenſi à m
lis, reſiliant à bonis. Fratres diſciplinam iſt
ad vitam veſtram conferte, & ſic audite v
viuatis. Laudatur, vt generaliter dicam, Ec
cleſia Dei, magni homines Chriſtiani, ſol
Chriſtiani, magna Eccleſia catholica, dili-
gunt ſe omnes, impendunt ſibi quiſque qđ
poſſunt, orationibus, ieiunijs, hymnis vaca-
tur per totum orbem terrarum, vna confeſ
ſione pacis laudatur Deus: Audit forte qui
neſcit tacitum eſſe de commixtis malis, ve-
nit laude inuitatus, inuenit commixtos ma-
los, qui nõ illi prædicti ſunt, anteq̃ veniret,
offen.

ffenditur a falsis Christianis, refugit a vesis. Rursus odiosi maledici, irruũt in uituperationẽ. Quales Christiani? qui Christiani? uari, fœneratores. Nõne ipsi sunt q theatra amplitheatra implent p ludos & per alia pectacula, qui implent Ecclesias per dies fe os? Ebriosi, voraces, inuidi, insectatores alerutrũ: Sunt tales, sed nõ sunt soli tales: Et te vituperator cęco animo tacet bonos, & le laudator incauto aío tacet malos. Si aũt c laudamus in hoc tpe Ecclesiã Dei, qũo udãt scripturę Dei, ecce qũo nũc dixi, Sit liliũ in medio spinarũ, sic proxima mea medio filiarũ: audit homo, cõsyderat, pla t illi liliũ, intrat, adhæret lilio, tolerat spis, merebitur esse in laude & in oculis spon q dicit, Sicut liliũ in medio spinarũ, sic roxima mea in medio filiarũ. Ita & in clecis. Laudatores clericorũ intendũt ibi bos ministros, fideles dispensatores, omniũ leratores, viscera sua impẽdẽtes his quos lunt proficere, nõ quęrẽtes quę sua sunt, d quæ Iesu Christi: Laudant hæc, obliuiuntur, quia mixti sunt malis. Rursus q reehendunt auaritiã clericorũ, improbitas clericorũ, lites clericorũ, appetentes res ienas, ebriosos, voraces, iactantes, & tu in de uituperas, & tu incaute laudas. Tu qui udas, dic mixtos malos: tu qui vituperas, de ibi & bonos. Sic & ĩ illa vita cõi fratrũ æ est in monasterio, magni uiri sancti, otidie in hymnis, in orõnibus, in laudib. ei, inde viuunt, Cum lectione illis res est. borant manibus suis, inde se trãsigũt, non are aliqd petũt, Quicqd eius infert a piis atribus, cũ sufficiẽtia & cũ charitate vtũr, Nemo sibi vsurpat aliquid quod alter nõ beat. Omnes se diligunt, omnes inuicem sustinent. Laudat qui nescit quid interius at, q nescit qũo illo vẽto intrante etiã nas in portu colliduntur. Intrat quasi securi tẽ sperans, neminẽ quẽ toleret habiturus, uenit ibi fratres malos, qui mali inueniri possent, nisi admitterẽtur, Et necesse est, primo tolerentur, ne forte nõ corrigant. ec excludi facile possunt nisi prius fuerint lerati, & fit ipse intolerãdę patientię. Quis e huc quærebat? Ego putabam quia chari esset hic. Et paucorũ hominũ molestia ir atus, dum nõ perseuerauerit implere qđ uit, fit desertor tam sancti ꝓpositi, & reus voti non redditi. Iã uero cũ inde exierit, fit & ipse uituperator & maledicus, & dicit ea sola quæ quasi se pati nõ potuisse asseuerat, & aliquando vera. Sed vera mala malorum tolleranda sunt propter societatem bonorũ, Dicit illi scriptura, Vę his qui perdiderunt sustinentiã, Et quod est amplius, ructat indignationes malorũ odorẽ, vnde absterreat intraturos, quia ipse cum intrasset, perdurare non potuit. Quales illi? inuidi, litigatores, neminẽ sustinẽtes, auari, Ille illud ibi fecit, & ille illud ibi fecit. O male, quare taces bonos? Quos tolerare non potuisti, iactas: qui te malũ tolerauerunt, taces. Merito illud fratres charissimi magnificũ in domini Euãgelio & ore domini, Duo in agro, vnus assumetur, & unus relinquetur. Duæ in molendino, una assumetur, & una relinquet. Duo in lecto, unus assumetur, & unus relinquet. Qui sunt duo in agro? Qđ dicit Apostolus, Ego plãtaui, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Dei agricultura estis, In agro laboramus. Duo in agro clerici sunt, Vnus assumet & unus relinquet. Assumetur bonus, relinquetur malus. In molendino duę, ad plebes retulit. Quare in molẽdino? Quia deuinctæ in seculo circuitu rerum temporalium, tanquam mola detinentur. Et inde vna assumetur, & vna relinquetur. Quæ inde assumetur? Faciens opera bona, attendens indigentiam seruorum Dei, indigentiam pauperum, in confessione fidelis, in lætitia spei certa, vigilans ad Deũ, nulli imprecans mala diligens quantũ potest, non solũ amicos, sed et inimicos, præter vxorẽ suam nõ sciẽs aliquam, præter maritum suũ nõ sciens aliquem. Assumetur & de molẽdino, Quę aũt aliter fuerit, relinquetur. Alij aũt dñt, Quietẽ volumus, neminẽ volumus pati, remouemus nos a turbis, bene erit nobis in quadam securitate. Si quietẽ quęris, quasi lectũ quęris, ut sine aliqua solicitudine requiescas, Et vide vnus assumetur, & unus relinquet. Nemo vos fallat fratres, si non vultis falli, & vultis amare fratres, scitote oẽm professionẽ in Ecclesia habere fictos: Non dixi omnẽ hominem esse fictum, sed omnem professionem habere fictas personas. Sunt Christiani mali, sed sunt & boni. Quasi plures malos vides, quia palea sunt, & te ad grana peruenire non permittunt. sunt ibi & grana,

Eccle. 2. — E — *Mat. 24.* — *1. Cor. 2.* — *Mat. 24.* — *In expositione. Psal. 36. Tra. 1.* — F — *Mat 3.*

accede,tenta,excute,adhibe oris iudiciũ. In uenis sãctimoniales indisciplinatas, Nunqd ideo sanctimonium reprehẽdendũ est? Mul-
1.Ti.5. tæ non stant in domibus suis, circumeunt
Supra. Psal. 75. domos alienas curiose agentes, loquentes quæ nõ oportet, superbæ, linguatę, ebriosę. Et si virgines sunt qd prodest integra caro, mente corrupta? Melius est humile coniugium, quã superba virginitas. Si.n. nuberet, nõ haberet nomẽ vnde extolleretur, & haberet frenũ quo regeretur. Sed nunquid ꝓpter virgines malas damnaturi sumus & san
2.Cor. 7. ctas & corpore & spiritu? Aut pp istas lau-
G biles, ẽt illas improbãdas laudare cogemur?
Mat. 7. Vndiq; vnus assumet, & unus relinquet. Ergo frẽs finiamus Psalmũ, quia planus est. Seruite dño in iocunditate. Vos alloquitur, qui cũque charitate omnia toleratis, & spe gaudetis. Seruite dño, non in amaritudine murmurationis, sed in iocunditate dilectionis. Intrate in cõspectu eius in exultatione.]Facile est exultare foris, in cõspectu Dei exulta, Nõ valde lingua exultet, sed cõsciẽtia exultet. Intrate in cõspectu eius in exultatione. Scitote quoniã dñs ipse est Deus.]Quis nescit quoniã dñs ipse est Deus? Sed de domino dicit, quẽ non putabant homines Deum.
Mat. 27. Scitote quoniã dominus ipse est Deus. Dominus ille non uobis uilescat, quẽ crucifixistis, flagellastis, sputis illinistis, spinis coronastis, ueste ignominiosa uestistis, in ligno suspendistis, clauis confixistis, lancea percussistis, custodes ad sepulchrũ posuistis, Ipse est Deus. Scitote quoniã dñs ipse est Deus. Ipse fecit nos, & nõ ipsi nos.) Ipse fecit nos,
Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, Quid est qđ exultatis? Quid est qđ superbitis? Alius vos fecit, Et qui uos
H fecit, ipse a uobis patiť. Sed uos sic vos iactatis & gloriamini & extollitis, quasi a vobis metipsis facti sitis. Bonũ est vobis ut q fecit vos, ꝑficiat vos. Ipse fecit nos, & nõ ipsi nos. Nõ debemus superbire, Totũ bonũ qđ habemus, ab artifice nostro habemus: Qđ in nobis nos fecimus inde damnamur: qđ in nobis ille fecit, inde coronamur, Ipse fecit nos & nõ ipsi nos. Nos aũt populus eius, & oues pascuę eius.]Oues & ouis, ipsę oues vna omnis est. Quã amantissimũ nostri pastorẽ habemus? Dimisit nonagintanouem, descendit quærere vnam, reportat in humeris suis redemptã sanguine suo. Securus mortuus e[st] pastor pro oue, q resurgens possidet ouem. Nos autẽ populus eius, & oues pascuæ eiu[s]. Intrate portas eius in confessione.) In po[r]tis initium est, A confessione incipite, Inc[ipite] Psalmũ in confessione ibi iubilate. Confite[mi]mini vos non factos a vobis, laudate eum[,] quo facti estis. Ab illo sit bonum tuũ, a qu[o] recedens fecisti malum tum. Intrate in portas eius in cõfessione. Intret grex in porta[s,] nõ foris remaneat ad lupos. Et qũo intret? [In] confessione. Porta.i. initium, confessio ti[bi] fit. Vnde in alio Psalmo dř, Incipite dño [in] confessione. Qđ illic dicit, incipite, hoc a[p]pellauit hic portas. Intrate portas eius in [con]fessione. Et quid? Cũ iam intrauerimus, n[on] cõfitebimur? Semper confitere, semper h[a]bes quod confitearis. Difficile est in hac v[i]ta, vt sic homo mutetur, vt nihil inueniat in eo quod reprehendať. Opus est vt tu te [re]prehendas, ne ille reprehendat q dãnatur[us] est. Ergo cũ intraueris in atria cõfitere. Qu[an]do nõ erit confessio peccatorum? In illa [re]quie, in illa ęqualitate angelorum, Sed vid[e]te quid dixerim, Non erit confessio pecca[to]rum. Non dixi, non erit confessio, erit.n. c[on]fessio laudis. Semper confiteberis illũ De[um] te creaturam: Illum protectorem, te prot[e]ctum. In illo quodammõ absconditus eri[s] sicut dictũ est. Abscondes eos in abscondi[to] vultus tui. In atria eius in hymnis confess[io]nũ confitemini ei.]In portis confitemini, in atria cũ intraueritis cõfitemini ĩ hymn[is]. Hymni laudes sunt. Quãdo intras te repr[e]hende, cum intraueris illum lauda. Aperi[te] mihi portas iustitiæ, dicit in alio Psalmo, [in]grediens, in eas confitear domino. Nunqu[id] dixit, cum ingressus fuero iam non confit[e]bor? Etiã ingressus confitebitur. Quæ.n. pe[c]cata cõfitebatur dominus noster Iesus Ch[ri]stus quando ait, Confitebor tibi pater dom[i]ne cœli & terrę. Illum laudans cõfitebatu[r] non se accusans. Laudate nomen eius, quo[niã] suauis est dominus,]Nolite putare qu[od] deficitis in laudando. Laudatio vestra qua[si] manducatio erit. Quantum laudatis, tantu[m] vires acquiritis, & tantum dulcescit que[m] laudatis. Laudate nomen eius quoniam sua[]uis est dominus. In æternum misericordi[a] eius.]Non enim cum te liberauerit desin[et] esse misericors, Et vt protegat semp in ęter-

nam

ıam vitam, misericordię eius est . In ęternũ
rgo misericordia eius. Et vsq; in generatio
ıẽ & generationem veritas eius.]Aut omnẽ
generationem accipe quod dictum est in
generationem & generationem, aut in dua-
ɔus generationibus , vnam terrenam, alterã
cœlestem . Hęc est generatio vna quę parit
nortales , altera quę parit ęternos . Veritas
ius & hic est & ibi.Noli putare quia hic nõ
st veritas eius. Si non hic esset veritas eius,
ıon diceret in alio psalmo, Veritas de terra
ɔrta est . Nec ipsa veritas diceret , Ecce ego
obiscũ sum vsq; in cõsummationẽ seculi.

In Psalmum centesimum Enarratio.

PSalmus iste centesimus quod hẽt in primo uersu , hoc in toto corpore eius q̃
ere debemus. Misericordiã & iudiciũ can-
abo tibi domine.]Nemo sibi ad impunita-
em blandiatur de misericordia Dei , q̃a est
udiciũ , Et nemo in melius conmmutatus
xhorreat iudiciũ Dei,quia præcedit miseri
ordia Dei.Homines.n. quãdo iudicant ali-
uando victi misericordia faciũt contra iu-
titiam,& videtur in eis esse misericordia,&
ıon esse iudiciũ , aliquando vero rigidum
olentes tenere iudicium, p̃dunt misericor-
liam.Deus autem in bonitate misericordię
ɔerdit iudicij seueritatẽ , nec in iudicando
ũ seueritate amittit misericordię bonitatẽ.
cce si temporibus distinguamus hęc duo,
nisericordiã & iudiciũ: forte enim nõ sine
ã ipso ordine posita sunt , vt nõ diceret iu
iciũ & misericordiã , sed misericordiã &
udiciũ. Si ergo p̃ tẽpora distinguamus hæc
uo, forte inuenimus modo tempus esse mi
ericordiæ, futurũ autũ tempus iudicij. Qũo
st primo tempus misericordiæ ? Primo in
Deo considera, vt & tu quantũ ipse tibi do-
auerit imiteris patrẽ . Neque.n.arroganter
icimus patrẽ nostrũ nos debere imitari, q̃-
o quidẽ dominus ipse vnicus Dei filius ad
oc nos hortatur dicens , Estote sicut pater
ester cœlestis, Cum diceret, Diligite inimi
os vestros, orate pro eis qui vos persequũ-
ur vt sitis, inquit, filii patris vestri qui in cę
is est , qui solem suum oriri facit super bo-
ıos & malos , & pluit super iustos & iniu-
tos.Ecce misericordia. Quãdo vides iustos
& iniquos eundem solem intueri , eandem
lucem capere, eosdem fontes bibebe, eadem
pluuia saginari , ijsdẽ fructibus terræ reple-
ri, similiter æerem istũ ducere, habere ęqua-
liter bona mundi, noli putare iniustum esse
Deum q̃ dat ista ęqualiter iustis & iniustis.
Misericordię tempus est, nõdũ iudicii. Nisi.
n.primo Deus p̃ misericordiã parceret, non
inueniret quos per iudicium coronaret. Est
ergo misericordiæ tempus, quando patien-
tia Dei ad pœnitentiam adducit peccantes.
Audi Apostolũ dicentem vtrunq; tempus,
& distingue & tu. Existimas autem, inquit, o Rom 2.
homo qui iudicas eos q̃ faciunt ea & eadẽ
agis, quoniam tu effugies iudicium Dei? In-
tendite, Videbat enim se. Sed cui hoc dicit?
Non.n. vni homini dicit , sed generi huma-
no: talia dicebat se committere multa ma- A
la quotidie, & tamen viuere, nihil mali sibi
cõtingere, & putabat aut dormire Deũ, aut
res humanas non attẽdere , aut amare facta
hominũ mala, Tollit istã congitationem de
corde , sed bene intelligentibus. Quid ergo
ait ? Existimas o homo q̃ iudicas eos q̃ talia
agunt & facis ea, quoniã tu effugies iudiciũ
Dei? Et quasi diceret, quare facio tanta ma-
la quotidie, & nihil mali mihi contingit? se
cutus ostendit illi tempus misericordiæ. An Rom: 2.
diuitias benignitatis & patiẽtię & longani-
mitatis eius cõtemnis ? Et vere q̃a hoc con-
temnebat, sed fecit illũ solicitũ, Ignoras, in-
quit, q̃m benignitas Dei ad pænitẽtiã te ad-
ducit? Ecce tẽpus misericordiæ. Ne autẽ hoc
ille semp̃ putaret futurũ, qũo secutus eũ ter
ruit? Tu autẽ, iã tempus iudicij audisti , audi
tempus misericordiæ. Propter misericordiã Ibidem.
& iudiciũ cantabo tibi domine. Tu autẽ, in-
quit, scd̃m duritiã cordis tui & cor impęni
tens, thesaurizas tibi iram in die irę & reue-
lationis iusti iudicii Dei, qui reddet vnicui-
que scd̃m opera sua . Ecce misericordiã & B
iudicium cantabo tibi dñe. Sed minatus est
de iudicio. Nunquid ideo iudiciũ Dei tan-
tum modo formidandũ est , & nõ amandũ?
Formidandum malis propter pœnam, amã
dum bonis propter coronam. Quia ergo ter
ruit malos Apostolus in hoc testimonio q̃d
commemoraui, audi vbi spem dat bonis de
iudicio . Seipsum ponit , & dicit & ostendit
& ipse tẽpus misericordię , quia nisi & ipse
inueniret tp̃s misericordię , qualem illum

inueniret in iuditio?Blaſphemũ, pſecutorẽ,
iniurioſum. Sic enim dicit & cõmendat tẽ-
pus miſericordię in quo modo ſumus. Qui
prius fuit, inquit, blaſphemus & pſecutor &
1.Ti.1. iniurioſus, ſed miſericordiã cõſecutus ſum.
Sed forte ipſe ſolus cõſecutus eſt miſericor-
diã? Audi q̃uo nos erigat. Vt in me, inquit,
oñderet Chriſtus Ieſus omnẽ lõganimitatẽ
Ibidem. ad informationem eorũ qui credituri ſunt
illi in uitam æternã. Quid eſt, ut in me oſtẽ-
deret omnẽ longanimitatẽ? Vt vnuſquiſque
peccator & ſceleratus videret, quia Paulus
accepit veniam, & nõ de ſe deſperaret. Ecce
oſtẽdit ſe, erexit & alios. Vbi? In tpe miſeri-
cordię. Audi in tempore iudicii qd dicat de
bonis, Iterũ dicẽs de ſe & de aliis primo mi
ſericordiã conſecutus eſt. Quare? Quia fuit
C blaſphemus & perſecutor & iniurioſus. Ve-
nit dñs vt donaret Paulo, non vt redderet.
Nam ſi reddere vellet, qd inueniret quod
redderet peccatori, niſi pœnã & ſuppliciũ?
Noluit reddere pœnam, ſed donauit grãm.
Audi qa ille cui donauit, tenet dñm etiam
debitorem. Inuenit eum donatorem tpe mi
2.Ti.4. ſericordiæ, tenet debitorem tempore iudi-
cii. Q̃uo hoc dicit, videte. Ego enim iam im
molor dixit, & tempus reſolutionis meæ p-
ximũ eſt. Bonum certamen certaui, curſum
cõſummaui, fidẽ ſeruaui. Hoc tẽpore miſe-
ricordię, audi de iudicio, De cætero ſuper-
eſt mihi corona iuſtitię, quam reddet mihi
dñs in illa die iuſtus iudex. Non dixit donat,
ſed reddet. Quãdo donabat miſericors erat,
quando reddet iudex erit, quia miſericor-
diã & iudicium cantabo tibi dñe. Sed donã
do delicta fecit ſe debitorem coronę, ibi
miſericordiã conſecutus ſum. Miſericors er
go dominus primo, hic aũt reddet mihi co-
noram iuſtitię. Vnde reddet? Quia iuſtus iu-
dex eſt. Quare iuſtus iudex? Quia bonũ certa
mẽ certaui, curſũ cõſummaui, fidẽ ſeuaui,
Ideo iuſtus nõ põt niſi coronare iſta, Inue-
nit enim iſta q̃ coronaret. Antea vero quid
inuenerat? qui prius fui blaſphemus & per-
ſecutor. Iſta donauit, illa coronauit. Dona-
D uit hęc tpe miſericordię, coronauit illa tpe
1.Ti.3. iudicii, qa miſericordiã & iudiciũ cantabo
tibi dñe. Sed nunqd ſolus Paulus hoc mer-
2.Ti.4. uit? Hoc.n.dixerã q̃uo in illo teſtimonio ter
ruit, ſic in iſto erexit. Cũ dixiſſet, Reddet mi
hi in illo die iuſtus iudex nõ ſolum mihi, in

quit, ſed omnibus qui diligunt manifeſta
tionẽ & regnum eius. Ergo fratres qm̃ hab
bus tempus miſericordiæ nõ nõ nobis bla B
diamur, nõ nos dimittamus, nõ dicamus ſẽ
p parcit Deus, Ecce feci heri, & pepcit De
facio & hodie, & parcit Deus: faciã & cras
qa parcit Deus. Attẽdis ad miſericordiã, &
nõ times iudiciũ. Si uis cãtare miſericordiã
& iudiciũ intellige, qa ideo parcit ut corr
garis, nõ vt in malignitate pmaneas. Noli
bi theſaurizare irã in die iræ & reuelation
iuſti iudicii Dei, qa tps miſericordię in ali
Pſalmo dicit. pctõri aũt dicit Deus, Vt qd t
enarras iuſtificationes meas, & aſſumis teſt
mentũ meũ p os tuũ? Tu vero odiſti diſcip
nã meã, & abieciſti ſermones meos poſt te
Si videbas furẽ, currebas cũ eo, cũ mœchi
portionẽ tuã ponebas. Sedẽs aduerſus fratr
tuũ detrahebas, & aduerſus filiũ matris tu
ponebas ſcãdalũ. hęc feciſti & tacui. Vide t E
pus miſericordię. Quid eſt tacui? Nunq̃d n
corripui? Sed nõ iudicaui. Q̃uo enim tacet
quotidie clamat in ſcripturis, in Euãgelic
in p̃dicatoribus ſuis? Tacui à ſupplicio, nõ
verbo. Hęc feciſti & tacui. Et qa tacuit Deu
ideſt non vindicauit, quid ſibi dixit in cord
ſuo peccator? Audi. Suſpicatus es, inquit, in
quitatẽ, ꝙ ero tibi ſimilis, ideſt, parũ eſt q
tu talis eras, & me talẽ putabas. Et cũ oſten
diſſet illi tempus miſericordiæ, terruit de tẽ
pore iudicii. Arguã te ſtatuã te ante faciẽ tuã
Tu te ponis poſt te, ego te ponã ante te. On
nis enim q nõ vult videre peccata ſua, poſt
dorſum ſe ponit, & aliorũ peccata acute at
tẽdit, nõ per diligentiã, ſed per inuidentiã
nõ volens ſanare ſed accuſare, ſe aũt obliui
ſcitur. Vnde talibus dñs dicit, Stipulã in ocu
lo fratris tui vides, & trabem in oculo tuo
nõ conſideras? Quia ergo miſericordia &
iudiciũ cãtatur nobis, & nos faciẽtes miſe
ricordiã ſecuri expectemus iudicium, & ſi
mus in corpore ipſius, & nos cãtemus eã
Cantat.n. hoc Chriſtus, ideſt, ſi ſolũ caput
cantat, à dño eſt canticũ hoc, ad nos nõ per
tinet. Si autem totus Chriſtus, ideſt, caput &
corpus eius, eſto in mẽbris eius, adhęre illi
p fidẽ & ſpẽ & per charitatẽ, & in illo cãta,
in illo exulta, quia & ipſe in te laborat, in te
ſitit, in te eſurit & tribulatur. Ille in te ad-
huc moritur, & tu in illo iam reſurrexiſti.
Nam ſi in te non moreretur, nollet in te ſibi
parci.

parci a perſecutore,cum diceret,Saule Sau-
e qd me pſequeris? Ergo frẽs mei Chr̃s cã-
at.Sed qũo noſtis? Chr̃m aſsidue cõmẽda-
imus vobis,& ſcio qa rudia vobis nõ ſunt,
Dñs Chr̃s verbum eſt Dei per qđ facta ſunt
omnia.Hoc verbũ vt redimeret nos, caro fa
ctum eſt, & habitauit in nobis, factus eſt hõ
Deus ſuper omnia, filius Dei ęqualis patri.
Ad hoc hõ factus eſt, vt Deus homo media-
tor eſſet inter homines & Deũ,& reconcilia
ret longe poſitos, & coniũgeret ſeparatos,
& reuocaret alienatos, & reduceret peregri
nos,ad hoc factus eſt hõ.Factus eſt ergo ca-
put Eccleſię,habet corpus & membra.Quę
e mẽbra ipſius.Modo gemunt, per vniuer-
ſum orbẽ terrarũ,tunc lætabuntur in fine in
corona iuſtitię,de qua dicit Paul⁹, Quã red
det mihi dñs in illo die iuſtus iudex. Et mo-
G do ergo cãtemus in ſpe, oẽs in vnũ collecti.
Chr̃m. n. induti Chriſtus ſumus cum capite
ñro, qa vtiq; Abrahę ſemẽ ſumus. Apoſto-
lus hoc dicit:Quia dixi Chr̃s ſumus.Apoſto
lus ait, ergo Abrahę ſemen eſtis ſecundum
pmiſsionem hęredes, Abrahę ſemẽ eſtis.Vi
deamus ſi ſemen Abrahę eſt Chriſtus, In ſe-
mine tuo benedicent oẽs gẽtes. Nõ dixit in
ſeminibus tãquã in multis, ſed tanq̃ in vno,
& ſemini tuo,qđ eſt Chr̃s.Et nobis dicit,Er
go ſemen Abrahæ eſtis. Manifeſtũ eſt qa ad
Chr̃m pertinemus.Et qa mẽbra eius & cor-
pus eius ſumus, cũ capite noſtro unus ho-
mo ſumus.Cantemus ergo, miſericordiã &
iudiciũ cantabo tibi dñe. Pſallam & intelli-
gã in via immaculata qñ venies ad me.) Ni-
ſi in via immaculata nõ potes pſallere nec
intelligere. Si vis intelligere in via immacu
lata pſalle,ideſt, opare ĩ hilaritate Deo tuo.
Quę eſt via immaculata? Audi ſequẽtia, Deã
bulabã in innocẽtia cordis mei, ĩ medio do
mus meæ. Hęc uia immaculata ab innocen
tia cæpit, in ipſa ẽt peruenit. Quid q̃ris mul
ta verba? Innocens eſto, & pfeciſti iuſtitiã.
Sed qd eſt eſſe innocentẽ.Duobus enim mo
H dis nocet homo quantũ in ipſo eſt,aut faciẽ
do miſerũ, aut deſerendo miſerum: quia &
tu non uis ab alio fieri miſer & non vis deſe
ri ab alio ſi miſer fueris. Quis eſt ille qui fa-
cit miſeros? Qui infert violẽtias vel inſidias,
rapit res alienas,opprimit pauperes, furat̃,
coniugia aliena ſolicitat,cõtumelioſus eſt,
& calumnioſus eſt,vult ĩferte dãnũ vnde do
leant,ſtudio maleuolentiæ.Quis eſt qui deſe
rit miſeros? Qui videt inopẽ aliquo auxilio
egentẽ, & cũ habeat qũo præſtet,contẽnit,
deſpicit,alienat cor ſuum.Quod ſi iam om-
nino talis eſſet, vt non opus haberet aliqua
miſericordia,ſuperbus eſſet ſi deſereret mi-
ſerũ. Adhuc in tribulatione carnis cõſtitu-
tus eſt,neſciens quid ſibi poſsit cras accide-
re,& deſpicit lachrymas miſerorũ,nõ eſt in
nocens.Sed qs eſt innocẽs? Qui cũ alij nõ no
cet,nec ſibi nocet.Qui. n. & ſibi nocet,non
eſt innocens.Ait aliqs, Ecce non tuli alicui,
nec præſsi aliquẽ,de re mea, de iuſto labo-
re meo bene mihi faciam,conuiuiũ appara-
tũ habere volo,erogare volo quantũ me de-
lectet, bibere cum quibus volo, quantũ me
delectat.Cui aliqd tuli? Quem præſsi? Quis
de me queſtus eſt? Innocens vr̃. Sed ſi ſeipsũ
corrumpit,ſi tẽplũ Dei in ſe euertit,quid ex I
pectas,vt in alio faciat miſericordiã, & par-
cat miſeris? Qui in ſeipſum crudelis eſt,eſſe *Pſal.* 10.
in alio miſericors poteſt? Tota ergo iuſtitia
ad vnũ verbũ innocentię redigitur. Qui aũt
diligit iniquitatem,odit animã ſuã,Qñ ama
bat iniquitatẽ putabat ꝙ aliis nocebat. Sed
vide ſi aliis nocet:qui diligit iniquitatẽ odit
animam ſuã. Sibi ergo prius nocet qui vult
aliis nocere:nec deambulat, quia nõ eſt vbi
anguſtias nõ patitur, Arcta omnis malitia,
ſola innocentia lata eſt.Vbi deãbulabat.Deã
bulabã in innocentia cordis mei, in medio
domus meæ. Mediũ domus ſuę, aut ipſam
Eccleſiã dicit,Chriſtus enim in ea deãbula-
bat,aut cor ſuum, domus enim noſtra inte-
rior,cor noſtrũ eſt,vt hæc expoſuerit qđ ſu-
perius dixit,In innocẽtia cordis mei. Quę
eſt innocentia cordis ſui? Mediũ domus ſuę.
Hanc domum quiſquis habet malam pelli-
tur ab illa foris.Quiſquis. n.in corde premi
tur mala cõſcientia, quomodo quiſquis ab
ſtillicidio exit de domo ſua, aut a fumo, nõ
ibi ſe patit̃ habitare, Sic qui non habet cor
quietum habitare in corde ſuo libenter non K
poteſt. Tales foras exeunt a ſeipſis animi in-
tione, & de his quę foris ſunt circa corpus
delectant̃, quietem in nugis, in ſpectaculis,
in luxuriis,in omnibus malis quærũt. Qua-
re foris voluerunt ſibi bene eſſe? Quia non
eſt illis intus bene,vnde gaudeãt in cõſcien-
tia ſua.Ideo dominus cũ ſanaſſet paraliticũ,
ait, Tolle grabatum tuum & vade in domũ *Mar.* 2.

tuam. Faciat illud anima quæ quasi paraly-
si dissoluta est, in mebris bonę opationis cō
stringat̃, vt bene operet̃. Tollat grabatũ suũ,
regat cor suũ: iã eat in domũ suam, intret in
cōscientiã suã, iã latã inueniet vbi deãbulet,
& psallat & intelligat. Nō proponebã ante
oculos meos rē malã. } Quid est, Nō propo-
nebam ante oculos meos rem malam? Non
diligebam. Solet.n. dici qđ nostis de homine
qui ab aliquo diligit̃. ante oculos illum ha-
bet: & ille qui contemnitur sic solet queri,
non me habet ante oculos. Quid ergo est, an
te oculos habere? Diligere. Quid est nō dili-
gere? Non ibi corde habitare. Dixit ergo, nō
proponebam ante oculos meos rem malã,
nō diligebam rem malam. Et exponit ipsam
rem malam. Facientes pręuaricationes odio
habui.] In tendite fratres mei, Si deambule-
L tis cum Christo in medio domus eius, idest,
si vel in corde vestro bene requiescitis, vel
in ipsa Ecclesia bonũ iter carpitis in uia im-
maculata non eos tantum qui foris sunt de-
betis odisse pręuaricatores, sed & quoscun-
que intus inueneritis. Qui sunt pręuaricato-
res? Qui oderunt legē Dei, qui audiũt illam
& nō faciunt, pręuaricatores dicũtur. Faciē
tes pręuaricationē odio habe, repelle illos à
23. q. 4. te. Sed odire debes pręuaricatores, nō homi
c. Deu. nes. Vnus homo præuaricator, videte quia
duo nomina habet hō & præuaricator. Ho-
minē Deus fecit, p̃uaricatorē ipse homo se
fecit. Ama in illo qđ Deus fecit, p̃sequere
in illo quod ipse sibi fecit. Cum.n. p̃secutus
fueris præuaricatorem eius occidis qđ ho-
mo fecit, & liberatur quod Deus fecit. Faciē
tes præuaricationē odio habui. Nō adhæsit
mihi cor prauum. Quid est cor prauũ? Cor
tortum. Quid est cor tortum? Cor nō rectũ.
Quid est cor nō rectũ? Vide qđ est cor re-
ctũ, & ibi inuenis qđ est cor nō rectum. Re-
ctum cor dicitur hominis, quia omnia quę
vult Deus ipse vult. Intēdite, Orat aliquis, vt
nescio quid nō eueniat, orat, & nō prohibe-
tur. Petat quantũ potest, sed contra volunta-
M tē ipsius euenit aliqd, subiungat se volunta-
ti Dei, non resistat voluntati magnæ: qa &
ipse dominus sic illud exponit, ostendens in
firmitatē nostrã in se quãdo passurus erat,
Mat. 26 ait, Tristis est aĩa mea vsq; ad mortē. Nō.n.
vere ille timebat mortem, qui in potestate
Ioan. 10. habebat ponendi animam suam, & in pote-
state habebat iterum sumēdi eam. Et Paul
Apostolus miles ipsius, seruus ipsius calma
Bonum certamen certaui, cursum consun
maui, fidem seruaui, de cætero reposita e
mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi d
minus in illo die iustus iudex, Exultat qu
moriturus est, & dominus eius & imper
tor eius tristis est quia moriturus est? Erg
melior seruus quam dominus? Et vbi est q
ait ipse dominus, Sufficit seruo, vt sit sic
dominus eius, sufficit discipulo, vt sit sic
magister eius? Ecce fortior est Paulus vent
ra morte, & dominus tristis est, Optabam,
quit, dissolui, & esse cum Christo. Gaud
quia dissoluitur, vt sit cum Christo: & ip
Christus, tristis est, cum quo iste futuru
se esse lætatur? Sed quid erat illa vox, nisi s
nus infirmitatis nostræ? Multi adhuc infir
contristantur futura morte, sed habeant r
ctũ cor vitent mortem quantũ possunt: s
si non possunt dicãt quod ipse dominus
propter se, sed propter nos dixit. Quid eni
dixit? Pater si fieri potest transeat à me cal
iste. Ecce habes voluntatem humanam e
pressam: vide iam rectum cor, Verum n
quod ego volo, sed quod tu vis pater. Si e
go cor rectum sequitur Deum, prauum c
resistit Deo. Aliqd illi cōtingat aduersũ, cl
mat, Deus qd tibi feci? Quid cōmisi? Qu
peccaui? Se iustũ vult videri, Deũ iniustun
Quid tam prauum? Prauum est quia tort
est, & tortã regulam portat. Corrige te, & i
nenies rectũ, à quo te deprauasti. Ille iustu
tu iniustus: & ideo peruersus es, quia hom
nem iustum dicis, & Deum iniustum, Qu
hominem iustum dicis? Teipsum, Quand
enim dicis, quid tibi feci, iustũ te putas. Se
respondeat tibi Deus, Verum dicis, mihi n
hil fecisti, omnia.n. tibi fecisti. Si.n. mihi ali
quid fecisses, bonũ fecisses. Quicqd.n. ben
fit, mihi fit, qa ex pręcepto meo fit. Quicq
autē mali fit, tibi fit, nō mihi fit: qa nō fac
malus aliqd nisi sibi, qa hoc non ego iubec
Tales qñ videritis fratres corripite, arguite
corrigite. Et si nō potestis corripere aut co
rigere, nolite consentire, vt possitis dicere
Nō adhęsit mihi cor prauũ. Cũ. declinare
a me malignus nō cognoscebam.] Quid e
non cognoscebam? Nō approbabã, non la
dabã, non mihi placebat. Cognoscere enin
inuenimus inscripturis aliquando dici pr
eo quod

ꝺ qđ eſt placere nobis. Quid.n.latet Deum
atres? Nũquid nouit iuſtos,& nõ nouit in
iſtos? Quid cogitas qđ ille neſciat? Nõ dico
d facis,ſed q̃d cogitas qđ ille neſciat? Non
ico q̃d cogitas,ſed q̃d cogitaturus es qđ il
ante nõ viderit? Oĩa ergo nouit Deus, &
in fine.i.ĩ iudicio poſt miſericordiã de q̃
uſdã dicit, In illa die multi vẽturi sũt & di
ẽt, Dñe dñe ĩ noĩe tuo dæmonia eiecimus,
noĩe tuo virtutes multas fecimus in noĩe
o mãducauimꝰ & bibimus,& dicã illis, Di
edite a me operarij iniquitatis, non noui
os. Ille nõ nouit aliquẽ? Sed q̃d eſt, nõ no-
i vos? In regula mea non vos agnoſco. No
C .n.regulã iuſtitiæ meę, Nõ illi cõgruitis,
eclinaſtis ab illa, diſtorti eſtis. Ideo & hic
xit, non cognoſcebã. Cũ declinaret a me
alignus, non cognoſcebã. Quid eſt, nõ co
noſcebã? Nũq̃d forte q̃a malignus qñ ob
ã fit iuſto in vico anguſto dicit ſibi qđ eſt
riptũ in Sapientia Salomonis Grauis eſt
obis ẽt ad videndũ, & mutat viã ne videat
ẽ nõ vult? Sed q̃ multi sũt maligni quos
demus,& q̃ nos vidẽt,& nõ ſolũ nõ a no-
s declinãt,ſed currũt ad nos,& aliqñ iniq̃
tes ſuas p̃ nos impleri cupiunt, plerunque
nobis coniungũt? Plerunq; nobis contin-
t. Qũo ergo declinant? Declinat a te, q̃ dis
milis eſt tibi. Quid eſt declinat a te? Non te
quiť. Quid eſt nõ te ſequiť? Non te imita-
r. Ergo cũ declinaret a me malignus, ideſt,
i mihi diſſimilis eẽt malignꝰ, & vias meas
ollet imitari, nollet ſic viuere malignꝰ qũo
e illi propoſui ad imitationẽ, nõ cogno-
ebã. Quid eſt, non cognoſcebã? Non quia
eſciebã,ſed quia non approbabam. Detra-
entẽ proximo ſuo occulte, hunc perſeque
r.) Ecce p̃ſecutor bonus, nõ hominis, ſed
eccati. Sup̃bo oculo & inſatiabili corde,
uic non conueſcebar.) Quid eſt, non con-
eſcebar? Non cũ illo manducabam. Atten-
at charitas veſtra, quia mirum aliquid audi
ri eſtis. Si non conueſcebatur cum illo, nõ
anducabat: veſci enim mãducare eſt. Cur
rgo primo ipſum dominũ inuenimus man
ucaſſe cum ſuperbis,& non eum publica-
D is illis & peccatoribus? Nam ipſi humiles
rant omnes, cognoſcebant enim languorẽ
uum,& medicum requirebant. Cum ipſis
uperbis Phariſæis inuenimus illum mandu
aſſe. Nam ſuperbus quidam inuitauerat il
lũ, Ipſe eſt cui diſplicuit quia mulier pecca
trix, q̃ erat in ciuitate famoſa, acceſsit ad pe
des dñi, & ait in corde ſuo, Hic ſi eſſet Pro-
pheta, ſciret q̃ mulier illi acceſsit ad pedes. *Luc. 7.*
Quia talis erat munditia Phariſęorũ, vt ne-
mo eos iniquus tãgeret. Si quis eos immun
dus vel modice tetigiſset exhorrebant, ne
quaſi immundos eos faceret tactus immun E
dus. At vbi peccatrix illa, q̃ erat in ciuitate fa
moſa acceſsit flere ad pedes dñi, ille cum vi
deret eã dixit in corde ſuo: Hic ſi eſſet Pro-
pheta, ſciret q̃ mulier illi acceſſit ad pedes.
Vñ ſciebat q̃a Chr̃s neſciuit, niſi inde ſuſpi-
catus eſt eũ neſciſſe, q̃a eam nõ a ſe repulit?
Quaſi ſi ipſe eẽt, repelleret a ſe. Dñs autẽ nõ
ſolũ mulierẽ illam peccatricẽ nouerat, ſed
& illius ſuperbi vulnera medicus inſanabi-
lia videbat. Ait,n.cum audiſſet cogitantem,
ut oſtenderet illum ſuperbum, Simõ habeo
aliquid tibi dicere, Duo debitores erant cui
dam fœneratori, vnus ei debebat quinqua-
ginta denarios, alius quingentos, Cum non
haberẽt vnde redderent, dimiſit ambobus:
Quis eum plus dilexit? Et ille contra ſe di-
xit ſententiam, extorquente ſibi confeſſionẽ
veritate. Credo dñe, quia cui plus donauit.
Et conuerſus ad mulierẽ dixit Simoni, Vi-
des iſtã mulierẽ? Intraui in domũ tuã, aquã
mihi ad pedes nõ dediſti, Iſta aũt lachrymis
ſuis rigauit pedes meos: & cætera quæ no-
ſtis. Nõ opus eſt in aliis p̃p̃ q̃ ad teſtimoniũ
adhibuimus diutius immorari. Iſte Phari-
ſæus ſuperbus erat, conueſcebatur cum illo
dñs. Quid ẽ ergo qđ ait, Sup̃bo oculo & ĩſa
tiabili corde huic nõ conueſcebar? Quid eſt
non conueſcebar? Nõ cũ illo mãducabam. F
Qũo nobis p̃ponit hęc, qñ ipſe non fecit?
Ad imitationẽ ſuã nos hortať. Videmus eũ
conuiuatũ eſſe cum ſuperbis, quomodo nos
prohibet ne conuiuemur cum eis? Nos qui-
dem fratres propter correptionem aliquam
tenemus nos, etiam a fratribus noſtris, &
non cum eis conuiuamur vt corrigantur.
Cum extraneis potius conuiuamur & cum *1. Co. 5.*
Paganis, quam cum his qui nobiſcum erãt
& nobis adhærent, ſi viderimus eos male
uiuere ut erubeſcant,& corrigant, ſicut di
cit Apoſtolus, Si quis non obaudit uerbo
noſtro, per Epiſtolam hunc notate, &
nolite commiſceri cum eo, & non ut inimi
cum eum exiſtimetis, ſed corripite vt fra-

 trem.

trē. Facimus hoc plerunq; ꝑꝑ medicinā,&
tñ cū extraneis multis & cū impiis sæpe ve-
scimur.Quid est hoc qđ ait, Superbo oculo
& insatiabili corde,huic nō cōuescebar? Ha
bet epulas suas corpium, habet epulas suas
cor suꝑbū.Nā ꝑꝑ cibos ipsos cordis suꝑbi,
ideo dixit,insatiabili corde.Cor superbū un
de pascit? Si superbus est inuidus est, aliter
esse nō potest. Superbia mater inuidētię est,
nō potest nisi gñare hanc, & cū illa semꝑ es
se.Oīs ergo suꝑbus,inuidus est: & si inuidus
Gala.5. est,malis alienis pascitur. Vnde dicit Apo-
stolus, Si mordetis & comeditis inuicem,vi
dete ne abinuicem consummamini.Videtis
ergo comedētes, nolite his conuesci, fugite
cōuiuiū. Neque.n.se satiant gaudēdo de ma
lis alienis, quia insatiabili corde sunt. Caue
ne capiaris in epulis eorū laqueo diaboli.
Cibis talibus pascebantur Iudæi qñ crucifi-
G xerunt dñm. Sed qa pascebantur tanq̃ de pę
na dñi, nā & nos de cruce dñi pascimur,qa
corpus ipsius mādūcamus, Dicebāt.n.cū
viderēt eū pendentē in cruce insultātes, qa
Mat.26. insatiabiles corde erant, Dicebāt ergo. Si fi-
lius Dei est,descendat de cruce, alios salua-
uit,se saluare non potest.Pascebant cibo cru
delitatis suæ,& ille pascebat cibo misericor
Luc.23. dię suę.Pater,inqt,ignosce illis, qa nesciūt
quid faciūt.Illi ergo habebāt alias epulas,il-
le alias.Sed quid dictū sit demensa superbo-
Psal.69. rū,audite, Fiat mensa eorū corā ipsis in mu
scipulā,& in retributionē & ī scādalū.Pasti
sunt,capti sunt. Qūo enim aues ad muscipu
lā, aut pisces ad hamū nō pascunt, sed capiū
tur,sic & ipsi.Habēt ergo impii epulas suas,
Mat.5. habēt & pii epulas suas. Audi epulas piorū,
Beati q̄ esuriūt & sitiunt iustitiā, quoniā ipsi
saturabunt.Si ergo pius pascit cibo iustitię,
& impius superbiæ,non mirū si insatiabilis
corde pascitur cibo iniquitatis. Noli pasci
cibo iniquitatis, & nō tibi conuescit super-
bus oculo,& insatiabilis corde. Et vnde tu
pascebaris? Et qd te delectabat, vbi ille tibi
nō cōuescebat? Oculi mei fideles terrę,inqt,
vt cōsiderēt hi mecū.]Dominus dicit, Ocu-
H li mei suꝑ fideles terræ,vt cōsiderent hi me-
Mat.19. cū:idest,vt mecū sedeant.Qūo sederent? Se-
debitis, inqt,suꝑ duodecim thronos, iudi-
cantes duodecim tribus Israel. Iudicāt fide-
les terræ,de quibus dicitur,Nescitis qa ange
los iudicabimus?Oculi mei super fideles ter

rę,vt cōsiderent hi mecū. Ambulans in vi[a]
immaculata,hic mihi ministrabat:Mihi ait 1.C[or.]
non sibi. Multi enim ministrant Euangeliū
sed sibi ministrant,quia sua quęrūt, nō qu[æ]
Iesu Christi.Quid est Christo ministrare?E[st]
quæ Christi sunt quærere.Equidem quand[o] Ph[il.]
mali annunciant Euangeliū, alii saluantur
illi puniuntur·Dictum est enim. Quæ dicū[t] Ma[t.]
facite: quę autem faciunt,facere nolite. N[e]
timeas ergo quando a malis audis Euange
lium, Væ illi q̄ sibi ministrat: idest, qui su[a]
ibi quęrit:Ti Christi accipe. Ambulās in vi[a]
immaculata,hic mihi ministrabat.Nō hab[i]
tabit in medio domus meæ faciens supe[r]
biam.]Reuertere ad domum illam,idest,a[d]
cor. Non habitabit in corde meo faciens [su]
ꝑbiā, Nullus talis habitabat in corde me[o]
resiliebat. n.inde. Nemo habitabit in cor[de] I
meo,nisi mitis & quietus, superbus nō illi
habitabit.Non.n. habitat in corde iusti ini
stus.Sit a te iustus remotus,nescio quot mi
bus & mansionibus, simul habitatis, si vn[um]
cor habetis.Non habitabit in medio dom[us]
meæ faciēs superbiā. Loquēs iniqua nō di[xit]
xit in conspectu oculorū meorū.] Hæc e[st]
via immaculata, vbi intelligimus quādo a[d]
nos veniat dñs.In matutinis interficiebā o[m]
nes peccatores terrę.]Hoc obscurū est, d[i]
gnamini aduertere, Iam finis Psalmi est, I[n]
matutinis interficiebam omnes peccator[es]
terræ.Quare? Vt disperdam de ciuitate d[ñi]
omnes operantes iniqtatem.) Sunt enim i[n]
ciuitate dñi operātes iniquitatē, quasi par[ci]
tur eis modo.Quare?Quia misericordię do
mini tempus est,sed veniet & iudicii,qa si[c]
cœpit psalmus, Misericordiā & iudiciū c[an]
tabo tibi domine. Iā enumerauit superius
qa illi nō adhęserūt nisi boni,Malis nō adh[æ]
sit, nec delectabat epulis iniquitatis eorū
sibi ministrabant,nō domino,i.sua q̄rebant
Et quasi diceret illi, & vt quid tales inciuit
te tua tāto tpe tolerasti? Tempus misericor
dię est,ait.Quid est tēpus misericordiæ?Ad
huc nondum reuelatum est iudicium. No[x]
est,Apparebit dies,apparebit iudicium.Au
di Apostoluui, Itaque nolite ante tēpus qc 1.C[or.]
quam iudicare Quid est ante tempus? Ant[e]
diem. Audi quia ante diem dixerit, Done[c]
veniat dominus,qui & illuminet abscondit[a]
tenebrarum,& minifestet cogitationes cor-
dis,& tunc laus erit vnicuique à Deo. Nam
modo

odo q̃diu nõ vides cor meũ,& nõ video
or tuũ,nox eſt.Neſcio q̃d ab homine peti-
i,nõ accepiſti,cõtẽni te putas,& forte non
õtẽneris.Cor.nõ vides,& cito blaſphemas,
n nocte, dãda eſt tibi venia errãti.Diligit te
õ neſcio q̃s,& putas q̃a odit te:aut odit te,
& putas q̃a diligit te.Sed q̃dlibet ſit,nox eſt,
Noli timere,Præſume in Chr̃o,in illo habe
o diẽ.Non eſt q̃d mali de illo ſentias, q̃a ſe
curi ſumus,& certi ſumus,q̃a falli non põt,
mat nos,de nobis aũt inuicẽ nõdũ tã certi
ſumus.Deus.n.nouit dilectionẽ noſtrã inui-
cẽ.Nos aũt & ſi diligimus nos inuicẽ , quis
videt qua diſpenſatione a nobis fiant iſta?
Quare nemo videt cor? Quia nox eſt.In iſta
nocte tentationes abundant , Quaſi de ipſa
nocte dixit Pſalmus,Poſuiſti tenebras,& fa
cta eſt nox,in ea ꝑtrãſibũt oẽs beſtiæ ſyluæ.
Catuli leonũ rugientes vt rapiant,& q̃rant à
Deo eſcam ſibi.In nocte q̃runt eſcam catuli
leonũ.Qui ſunt catuli leonũ?Principũ & po
teſtatũ aeris huius dæmones & angeli diabo
li.Qũo q̃runt ſibi eſcã? Q̃n tentant. Sed quia
nõ accedunt,niſi eis Deus dederit poteſtatẽ,
iõ dictũ eſt, Quærentes a Deo eſcã ſibi . Pe-
tijt Iob tentandũ.Qualẽ eſcã?Opulentã, pin
guẽ,iuſtũ Dei,cui ipſe Deus teſtimoniũ per
hibuit,& ait, Hõ ſine querela,verus Dei cul
tor fuit.Petiuit illum tentandum, quærens a
Deo eſcã ſibi,& accepit tentandũ,ſed nõ op
primendũ, purgandum vero non euerten-
dum:aut forte nec purgandum , ſed proban
dum.Tamen & qui tentantur aliquando tra
duntur occulto merito ſuo in manus tenta-
toris quia traditi ſunt forte in concupiſcen
tias ſuas.Nam diabolus nulli nocet, niſi ac-
ceperit poteſtatem a Deo.Sed quãdo? In no
cte.Quid eſt in nocte? In iſto tempore . Cũ
autem tranſierit nox,& venerit dies, mittun
tur mali cũ illo in ignem æternum,iuſti ue-
ro in uitam æternã.Nullus illic erit tẽtator,
quia non ſunt illic catuli leonũ, quia tranſa
cta eſt nox.Iõ dominus diſcipulis ſuis ait ,
Hac nocte poſtulauit ſatanas vexare vos ſi-
cut triticum,& ego rogaui pro te Petre ne
deficiat fides tua.Quid eſt,vexare ſicut triti-
cum?Quomodo ab homine triticum non
manducatur,niſi primo attritum vt panem
faciat,ſic neminẽ mãducat diabolꝰ, niſi pri
mo per tribulationem euerterit, conterit vt
manducet.Tu autem quãdo tribularis, ſi ma
neas granum,non conturberis, nihil tibi cõ
tigit.Qũo q̃n boues triturant,nunquid in ſo
lum triticũ intrant?Simul mittuntur cũ tri-
bula in area.Sed nunquid timendum eſt tri
tico?Abſit,Nõ cõciditur,niſi palea a tritico
ſpoliat̃,ſuꝑfluit,& ueniet vẽtilatio,& inue-
niet purã maſſam.Quẽ inuenit granũ,mittit
in horreũ ſuũ,& aceruũ paleæ cõburet igni *Matt. 3.*
inextinguibili.V̄n dixit hoc?Quia diẽ in ſpe
habemus,Dies nobis in Chr̃o dẽt eſſe,Nam
quãdiu inter tentationes ſumus, nox eſt. In
iſta nocte parcit Deus peccatoribus,ut non
illos tolat.Flagellat illos tẽtationibus vt cor
rigant̃,tolerat illos in ciuitate ſua. Putamus
ſemꝑ tolerabit?Si ſemꝑ miſericors eſt, non
eſt iudiciũ.Si autẽ miſericordiã & iudiciũ
cantabo tibi dñe,modo parcit, tunc iudica
bit.Sed q̃n iudicabit?Cũ trãſierit nox.Iõ di-
xit,In matutinis interficiebã oẽs pc̃tõres ter A
ræ.Quid eſt,in matutinis?Cum iã dies vene
rit,nocte tranſacta.In matutinis interficiebã
oẽs pc̃tõres terræ.Quare eis parcit uſque ad
matutinũ?Quia nox erat.Quid eſt,nox erat?
Quia tẽpus erat parcendi.Parcebat,cũ cor-
da hominũ eẽnt occulta. Vides aliquẽ male
viuere , tolera illum,Neſcis.n. qualis erit,
quia nox eſt.Vtrũ qui hodie male viuit,cras
bene uiuat:& utrum qui hodie bene uiuit ,
cras malus ſit.Nox eſt enim,& omnes tole-
rat Deus,quia longanimis eſt. Tolerat ut cõ
uertantur ad illum peccatores. Sed qui non
ſe correxerint ĩ iſto tempore miſericordiæ,
interficientur. Et quare interficientur ? Vt di
ſpergantur de ciuitate domini , de ſocieta-
te Hieruſalem , de ſocietate ſanctorum , de
ſocietate Eccleſiæ . Quando autem interfi-
cientur? In matutinis.Quid eſt , in matuti-
nis.Cum nox tranſacta fuerit. Quare modo B
parcit? Quia tempus miſericordiæ eſt. Qua
re non ſemper parcit? Quia miſericordiam
& iudicium cantabo tibi domine . Fratres ,
nemo ſibi blandiatur,Interficientur omnes
operantes iniquitatem.Interficiet eos Chri
ſtus in matutinis , & diſperdet eos de ciui-
tate ſua Sed modo cum tempus miſericor-
diæ eſt, audiant eum. Vbique clamat per le
gem,per Prophetas,per pſalmos , per Epi-
ſtolas,per Euangelia. Videte q̃a nunc tacet,
quia parcit,quia erogat miſericordiam,ſed
cauete,quia venturum eſt iudicium.

Finis Secundæ Quinquagenæ.

D. AVRE-

D. AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCO. de Pſalmo Centeſimoprimo tractatus incipit.

Sermo primus de prima parte Pſalmi.

CCE vnus pauꝑ orat, & non orat in ſilentio. Licet ergo audire eum,& videre quis nã ſit.
1.Co.8. Ne forte ille ſit,de quo dicit Apoſtolus, qui ꝑꝑ vos pauꝑ factus
B eſt cum diues eſſet, vt illius paupertate vos ditaremini. Si ergo ipſe eſt, quomodo pauper? Nam quomodo diues, quis non videt? Vnde enim homines ſunt diuites? Puto auro, argento, familia, terra, ſed omnia per ipſum facta ſunt. Quid ergo illo ditius, per quem factæ ſunt diuitiæ, illę etiam quæ non ſunt veræ diuitiæ? Per illum.n.& illæ di-
Rom. 4. uitiæ, ingenium, memoria, mores, vita, ipſius corporis ſanitas, ſenſus, confirmatioq; membrorũ. Etenim cum hæc ſalua ſunt, & pauperes diuites ſunt. Per illum & illæ maiores diuitiæ, fides, pietas, iuſtitia, charitas, caſtitas, mores boni. Nemo enim & has habet, niſi per eum. qui iuſtificat impium. Ecce quã diues, Quis enim magis diues, qui habet quod vult alio faciẽte an qui facit qđ vult & alio habẽte? Puto quia ditior ille qui fecit qđ habes. Quia qđ ille habet, tu nõ habes. Ecce quã diues. In hoc tã diuite vñ agni-
Pſal.101. turi ſumus hæc verba, Cinerem ſicut panẽ manducaui, & potum meũ cum fletu miſcebam. Vnde ille? Huccine illæ tantæ diuitiæ
D ꝑuenerunt? Multum illud excelſum, multũ hoc abiectum, Quid faciemus? Quẽadmodum iſta ima illis ſummis contẽperabimus? Nimis abinuicẽ longe ſunt. Nondum agnoſco iſtũ pauperem. Alius eſt fortaſſe, Sed adhuc quæramus. Vñ enim nobis nõ vř ipſe? Mirum ſi interrogas, & non expaueſcis diuitias. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbũ, Hoc erat in principio apud Deum, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Qui iſta dixit, cum diceret. diues erat, quanto magis ille de quo dicebat, In prin-
Ioan. 1. cipio erat verbum. Et non qualecunque verbum, ſed verbum Deus, Et non vbicunque, ſed apud Deum, Et non vacans, ſed omnia ꝑ ipſum facta ſunt. Cinerem ſicut panem manducauit, & potum ſuum cum fletu commiſcuit. Metuendum eſt ne tãtis diuitiis noſtra paupertas faciat iniuriam, Quære adhuc tamen ne ipſe ſit pauper iſte, quoniam verbũ caro factum eſt, & habitauit in nobis. Reſpice & illam vocem, Ego ſeruus tuus, & filius ancillę tuæ. Attende ancillam iſtã caſtam, & virginem, & matrem. Ibi enim accepit paupertatem noſtram, vbi ſerui formam indutus eſt, ſemetipſum exinaniens, ne diuitias eius expaueſceres, & ad eum accedere cum tua mendicitate non auderes. Ibi accepit, in quam, formam ſerui. Ibi noſtram ĩdutus eſt paupertatem. Ibi ſe pauperauit. Ibi nos ditauit. Iam ergo propinquamus de illo hæc intelligere. Veruntamen adhuc temere non eſt pronunciandum. Partus virginis eſt lapis ſine manibus de mõte præciſus, vbi nullus hominum operatus eſt, nulla transfuſa concupiſcentia, ſed ſola fides accenſa, verbi caro accepta. Deinde proceſsit ex vtero. Locuti ſunt cœli. Angeli paſtoribus nunciauerunt. Stella ad adorandum regẽ Magos traxit. Symeon impletus ſpiritu ſancto infantem Deum in matris manibus agnouit. Acceſsit ætas, non diuinitati ſed carni. Horrent, miranturque ſapientiam Dei pueri duodenis, imperiti ſenes. Aut etiam ſi periti ſenes, quid illorum peritia ad verbum Dei? Quid illorum peritia ad ſapientiam Dei? Nonne & periti, niſi illo ſubueniẽte, vtique perituri? Creſcit adhuc ætate corporis, venit ad fluuium baptizandus. Baptizator Deum agnoſcit indignum ſe ſoluendæ calciamenti corrigię confitetur. Iam inde, Cęci illuminantur, Surdis aperitur auditus. Loquuntur muti, Mundantur leproſi, Stringuntur paralytici, Conualeſcunt languidi, Reſurgunt mortui. Iam quidem in verbi illius per quod facta ſunt omnia comparatione, diuitiarum agnoſco paupertatem, ſed quam longe adhuc à cinere & fletu cum potu. Adhuc timeo dicere ipſe eſt, & tamen volo. Sunt enim hic quæ me cogant velle, & rurſus quædam quę me cogant timere. Ipſe eſt, & non eſt. Ipſe iam in forma ſerui eſt, iam mortalem fragilẽque carnem portat, iam moriturus aduenit, & tamen nondum intelligitur in P.101 hac egeſtate. Cinerem ſicut panem manducaui,

aui,& potũ meũ cũ fletu miſcebam. Addat ergo paupertatẽ paupertati, & transfiguret in ſe corpus humilitatis noſtrę. Sit caput noſtrum, ſimus mẽbra eius, ſint duo in carne vna. Iã enim vt primitus paup eſſet, formã ſerui accipiens, dimiſit patrẽ. Qui autem de virgine natus eſt dimittat & matrẽ, & adhæreat vxori ſuę, & ſint duo in carne vna. Ita enim erunt duo & in voce vna, & in illa vna voce iam non mirabimur noſtram vocem. Cinerem ſicut panem manducaui, & potũ meum cum fletu miſcebã. Dignatus eſt.n.habere nos mẽbra. Sunt & pœnitentes in membris eius. Nec omnino ſibi adiungeret coniugem, niſi illa voce, Agite pœnitentiã, appropinquabit enim regnum cœlorum. Iam ergo audiamus quid oret caput & corpus, ſponſus & ſponſa, Chriſtus & Eccleſia vtrũque vnus. Sed verbum & caro non vtrũque vnum. Pater & verbum vtrunque vnũ, Chr̃i. & Eccleſia vtrunque & vnus. Vnus quidem vir perfectus in forma plenitudinis ſuæ, donec occuramus omnes in vnitatem fidei, in agnitionem filii Dei in virum perfectũ, in menſuram ętatis plenitudinis Chriſti. Sed donec occurramus, agitur hic paupertas noſtra, agit̃ hic adhuc labor & gemitus. Gr̃as miſericordiæ ipſius. Vnde illi labor, vñ illi gemitus verbo, p qđ facta ſunt oĩa? Si dignatus eſt habere mortẽ noſtrã, non nobis dabit vitã ſuã? In magnã ſpẽ exexit, cũ magna ſpe gemimus. Gemitus hẽt triſtitiã. Sed eſt gemitus q habet & gaudiũ. Ego puto Sarã ſterilem lætam genuiſſe, cum pareret, Et nos dicamus, A timore tuo concepimus & parturiuimus ſpiritum ſalutis. Audiamus ergo Chriſtum pauperem in nobis, & nobiſcũ & pp nos. Titulus enim ipſe indicat pauperẽ. Poſtremo putate me ſuſpicatum, quis nam ſit iſte Pauper. Orationẽ audiamus, & perſonã agnoſcamus, necubi erres, quãdo audieris aliquid qđ coaptari capiti illius nõ poſſit. Ideo plocutus ſum, vt ſi qd tale audieris, ex infirmitate corporis aduertas ſonare, & vocẽ membrorũ agnoſcas in capite. Oratio inopis hoc habet titulus, Cũ angeretur, & in conſpectu domini effudit precẽ ſuam.] Ipſe ille pauper eſt qui alibi dicit. A finibus terræ ad te clamaui, cum angeretur cor meũ. Iſte ipſe pauper eſt, quia idem ipſe Chriſtus eſt, qui ſe apud Prophetam, & ſponſum dixit, & ſponſam: Sicut ſponſo alligauit mihi mitram, & ſicut ſponſam induit me ornamento. Se dixit ſponſum, ſe dixit ſpõſam. *Esai. 61.* Vnde hoc, niſi quia ſpõſum propter caput, ſponſam propter corpus? Vox ergo vna, qa caro vna. *Ephe. 5.* Audiamus, & potius in his vocibus nos quoque agnoſcamus. Et ſi nos extra eſſe viderimus, ibi eſſe laboremus.

EXAVDI domine orationẽ meam & clamor meus ad te perueniat.] hoc eſt, exaudi domine orationem meam, qđ eſt, clamor meus ad te perueniat. *Psa. 142.* In geminatione affectus pẽtẽtis eſt. Ne auertas faciem tuam à me.] Quãdo Deus à filio faciem auertit? Quãdo pater à Chriſto? I Sed propter membrorum paupertatem, ne auertas faciem tuam à me. In quacũque die tribulor inclina aurem tuam ad me.] Tribulor enim deorſum, tu autem es ſurſum. Si enim me extollo, lõg e ſis: ſi me humilio, inclinas aurem tuam ad me. Sed quid eſt, in quacunque die tribulor? Nunc enim non tribulat̃. Aut iſta diceret, niſi tribularet̃? Sufficeret ergo, inclina aurẽ tuam ad me quoniam tribulor. In quacunque die tribulor inclina aurem tua ad me. Tanquam vnitas corporis, ſi patitur vnũ membrum, compatiuntur omnia mẽbra. *1. Cor 12* Tribularis tu hodie, ego tribulor: tribulatur alius craſtino, ego tribulor. Poſt iſtam generationem alij poſteri, qui ſuccedunt poſteris tribulantur, ego tribulor vſque in finem ſeculi. Quicunque in meo corpore tribulat̃, ego tribulor. In quacunque ergo die tribulor inclina aurẽ tuam ad me. In quacũque die inuocauero te, cito exaudi me.] Hoc idẽ eſt. Iã nũc inuoco, ſed *Psal 15.* in quacũque die inuocauero te, cito exaudi me. Orauit Petrus, orauit Paulus, orauerunt & cæteri Apoſtoli, orauerunt fideles temporibus illis, orauerunt fideles conſequentibus tẽporibus, orauerũt fideles martyrũ tpibus, orãt fideles noſtris tẽporibus, orabunt fideles poſterorum tpibus. K In quacunque die inuocauero te, cito exaudi me. Cito exaudi, iam enim hoc rogo quod dare vis, Nõ terrena quaſi terrenus, ſed ex prima captiuitate iam redenptus regnũ cœlorum deſidero. Cito exaudi me, non.n.niſi tali deſiderio dixiſti Adhuc te loquente dicam, ecce aſſum.

In quacunq; die inuocauero te cito exaudi
Esai. 58. me. Vñ īuocas? De qua tribulatiõe? De qua
egeſtate? O paup̃ añ ianuã diuitis Dei, quo
deſiderio mendicas? Qua inopia requiris?
Qua egeſtate pulſas vt aperiat̃ tibi? Dic, au-
diamus iſtã ipſam egeſtatẽ, in illa & nos ip-
ſos inueniamus, & tecũ rogemus, audi & a-
gnoſce ſi potes, Quia defecerũt ſicut fumus
dies mei.] O dies, ſi dies: vbi enim dies audi-
tur, lux intelligitur. Sed defecerunt ſicut fu-
mus dies mei. Dies mei, tp̃a mea. Vnde ſicut
fumus, niſi pp̃ elationẽ ſuperbię? Tales dies
dignus fuit accipere ſuperbus Adã, vñ car-
nẽ Chr̃s accepit. Ergo in in Adã Chr̃s, & A-
L dã in Chriſto. Liberauit ꝑfecto & a diebus
fumi, qui dignatus eſt habere uocẽ dierũ fu-
mi. Quia defecerunt ſicut fumus dies mei.
Videte fumũ ſuperbiæ ſimilẽ, aſcendentẽ, tu
meſcentẽ, vaneſcentem: merito ergo deficiẽ
tem, nõ vtiq; permanentẽ. Quia defecerunt
ſicut fumus dies mei. Et oſſa mea ſicut in fri-
xorio confrixa ſunt.§ Et ipſa oſſa mea, & ip-
ſa fortitudo mea nõ ſine tribulatione, nõ ſi-
1. Co. 11. ne vſtione. Oſſa corporis Chriſti, fortitudo
7. q. 1. c. corporis Chr̃i, vbi maior q̃ in sãctis Apo-
Aduerſi- ſtolis? Et tñ vide oſſa frigi. Quis ſcãdalizat̃,
tas. & ego nõ vror? Fortes ſunt fideles boni, in-
tellectores & p̃dicatores verbi, viuẽtes vt lo
quunt̃, loquẽtes vt audiũt. Fortes plane sũt,
ſed oẽs q̃ ſcãdala patiunt̃, frixoriũ ipſorũ
sũt. eſt.n. ibi charitas & magis in oſſibus. In
teriora ſunt oſſa oĩbus carnibus & portant
2. Co. 13. oẽs carnes. Verũ ſi quiſquã patiat̃ aliqđ ſcan
dalum & in anima periclitetur, tãtum os fri-
gitur, quantum amat. Deſit amor, nemo fri-
gitur: aſſit charitas & ſi membrum compati
tur, patiente vno membro, qũo friguntur
qui portant vniuerſa membra? Oſſa mea ſi-
cut in frixorio confrixa ſunt. Percuſſum eſt
ſicut fœnum & aruit cor meũ.) Reſpice ad
Adam, vnde genus humanũ. Vnde enim niſi
ab illo ꝓpagata miſeria eſt? Vnde enim niſi
M ab illo hæreditaria iſta paupertas? Dicat er-
go cũ ſpe iam in corpore Chriſti poſitus, il
le aliquãdo in ſuo corpore deſperatus, Per-
cuſſum eſt ſicut fœnũ & aruit cor meũ: me-
Iſa. 40. rito q̃a omnis caro fœnũ. Sed tamẽ vnde ti-
bi hoc cõtingit? Quoniã oblitus ſum mãdu-
care panẽ meum.] Dederat enim Deus panẽ
pręcepti. Nam panis animæ quid niſi verbũ
Gene. 2. Dei? Suggerente ſerpente, præuaricante
muliere, tetigit vetitũ, oblitus eſt p̃cẽptum
Merito p̃cuſſum eſt ſicut fænũ, & aruit co
eius, q̃m oblitus ẽ mãducare panẽ ſuũ. Obl
tus mãducare panẽ, bibit uenenũ. Percuſſu
eſt cor eius, & aruit ſicut fœnũs. Ipſe eſt i
le p̃cuſſus ĩ Eſaia, de quo dr̃, & cui dr̃, Nõ i
æternũ ip̃s iraſcar vobis: ſpũs.n. a me ꝓced
& omnẽ flatũ ego feci: pp̃ pc̃tm̃ modicũ q
cõtriſtaui illũ, & p̃cuſsi illũ, & auerti facie
meã ab illo: merito hic, Ne auertas faciẽ tu
a me, hoc eſt, a p̃cuſſo, de quo dixiſti, Pe
cuſsi illũ: de quo dixiſti, Vias eius vidi, &
naui eũ. Percuſsũ eſt ſicut fœnũ, & aruit co
meũ, quia oblitus sũ mãducare panẽ meu
Mõ mãduca. Oblitus erat, ſed venit & ip
panis ĩ cuiꝰ corpor̃ tibi licet recordari voc
obliuionis tuę, & clamare ex paup̃tate vt
mas diuitias. Mõ mãduca: in eius.n. corpor
es, qui ait, Ego ſum panis uiuus qui de cœ
lo deſcendi. Oblitus eras mãducare pane
tuum, ſed iam illo crucifixo, commemora
buntur, & conuertentur ad dominum vni
uerſi fines terræ. Poſt obliuionem ueniat c
memoratio, manducetur panis de cælo u
uiuat̃, non manna, ſicut illi manducauerũ
& mortui ſunt: panis de quo dr̃, Beati qu
eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. A voce gemitu
mei adhæſerunt oſſa mea carni meæ.) A vo
ce quã intelligo, a voce quã noui probabi
liter, a voce gemitus mei, non a voce gemi-
tus illorum quibus compatior. Multi.n. ge
munt, gemo & ego, & hoc gemo, quia mal
gemunt. Amiſit nummum, gemit: amiſit fi-
dẽ, non gemit. Ego appẽdo nũmum & fidẽ,
& inuenio maiorẽ gemitũ de malè gemente
aut non gemente. Facit fraudem & gaudet.
Quo damno? Acquiſiuit pecuniã, p̃didit iu-
ſtitiam. Gemit hinc qui gemere nouit. Qui
capiti propinquat, qui recte hęret corpori
Chriſti, gemit inde. Carnales autem non in-
de gemunt, & gemendos ſe faciunt, quia nõ
inde gemunt: Nec eos poſſumus, uel non ge
mentes, uel male gementes contemnere: vo-
lumus.n. eos corrigere, volumus emenda-
re, uolumus reparare, & quando non poſſu
mus gemimus, & cũ gemimus non ab ipſis
ſeparamur. A voce.n. gemitus mei adhęſerũt
oſſa mea carni meę. Adhæſerũt fortes inua-
lidis, adhæſerũt firmi infirmis. Vnde adhæ-
ſerunt? A voce gemitus mei, non a voce
gemitus illorum. Qua lege adhæſerunt, niſi
qua

ua dictũ est, debemus.n.nos firmi infirmitaẽ infirmorũ portare, adhæserunt ossa mea arni meæ. Similis factus sum pellicano qui abitat ĩ solitudine, factus sũ sicut nycticorax q habitat ĩ parietinis. Vigilaui & factus i sicut passer singularis ĩ tecto.) Ecce tres ues, & tria loca, q̃d sibi velint donet dñs vt icamus, & vt audiatis vtiliter q̃d dr̃ salubri r. Quid sibi volunt tres aues, & tria loca? Quæ tres aues? Pellicanus, nycticorax, & asser: & tria loca, solitudo, parietina, & tecũ. Pellicanus in solitudine, nycticorax in arietinis, passer in tecto. Primo q̃d sit pel canus dicendũ est. In ea q̃ppe regione naciẽ, vt nobis ignota hæc auis sit. Nasciẽ ĩ so tudinibus, maxime Nili fluminis in Aegyto. Quælibet hæc auis sit, q̃d de illa Psalm. icere voluit hoc ĩtueamur. Habitat, inquit, i solitudine. Quid q̃ris formã eius, mẽbra ius, mores eius, vocẽ eius? Quantũ tibi Psal ius dicit, auis est in solitudine habitãs, Nyicorax, auis est amãs noctẽ, Parietinæ dñr, uas vulgo dicimus ruinas, vbi parietes stãt ne habitantibus, ibi habitat nyctocorax.. ĩ vero passer & tectũ q̃d sit nostis. Inuenio rgo aliquẽ de corpore Christi, p̃dicatorẽ erbi, cõpatientẽ ĩfirmis, q̃rentẽ lucra Chr̃i eminiscentẽ dñi sui venturi, ne dicat, Serue eq; & piger debueras pecuniã meã numuariis. Ex huius dispensatoris officio videanus hęc tria, Venerit inter aliquos vbi Chritiani nõ sunt, pellicanus est in solitudine. Venerit ad eos q fuerunt & ceciderũt, nycticorax est in parietinis. Non.n. deserit tenebras eorũ qui habitant in nocte, & ipsos lucrari vult. Veniet ad eos q Chr̃iani sunt qui dẽ habitantes in domo, nõ quasi qui nõ crediderint, aut q̃d crediderint dimiserunt, sed eo q̃d credunt tepide ambulantes, clamat ad eos passer. Nõ in solitudine, quia Chr̃iani sunt: nec in parietinis, q̃a non ceciderũt: sed tñ ĩ tecto sunt: sub tecto potius, quia sub carne sunt. Ille super carnẽ clamat passer q p̃cepta Dei non tacet, nec fit carnalis vt subiiciaẽ tecto. Qui enim in tecto est, non descendat tollere aliq̃d de domo: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Istæ tres aues & tria loca: & vnus homo potest habere personam trium auium, & tres homines possunt habere personam trium auium: & tria genera locorũ, tria genera sunt hominũ: tñ solitudo, parietinę, & tectũ, non nisi tria gña sunt hoĩum. Sed q̃d de his plurimũ? E
Ipsum dñm videamus, ne forte ipse sit: & melius ipse agnoscaẽ, & pellicanus in solitudine, & nycticorax ia parietinis, & passer singularis ĩ tecto. Dicat nobis pau p iste caput nostrũ, pau p voluntate, loquaẽ pauperibus in necessitate. Quid.n.dr̃, vel ẽt legiẽ de hac aue.i.pellicano nõ taceamus: non aliq̃d affirmãtes temere, sed tñ nõ tacẽtes, q̃d q scripserunt & legi & dici voluerũt. Vos sic audite, vt si verũ est cõgruat, si falsum est non teneaẽ. Dicuntur hæ aues tanquã colaphis rostorũ occidere paruulos filios suos, eosdẽq; in nido occisos à se lugere per triduũ. Postremo dñt matrẽ seipsam grauiter vulnerare, & sanguinẽ suũ super filios fundere, quo illi superfusi reuiuiscunt. Fortasse hoc verũ, fortasse falsum sit: tñ si verũ est queadmodũ illi congruat qui nos uiuificauit sanguine suo, videte. Congruit illi quod matris caro viuificat sanguine suo filios suos, satis congruit. Nam & ipse gallinam se dicit sup pul F
los suos, Hierusalẽ Hierusalem quotiens vo
lui congregare filios tuos, tanquam gallina *Mat. 23.*
pullos suos sub alas suas, & noluisti. Habet enim paternam authoritatem, habet maternũ affectum, sicut & Paulus & pr̃ est & mater est, nõ p seipsum, sed per Euangeliũ: Pater vbi dicit, Etsi habeatis multos pędago-
gos in Chr̃o, sed non multos patres: in Chri *1. Cor. 3.*
sto.n.Iesu per Euãgeliũ ego vos genui: Ma- *Gala. 4.*
ter autem vbi ait, Filioli mei quos iterum parturio, donec Christus formetur ĩ vobis.
Habet ergo hæc auis, si vere ita est, magnam *Deu. 32.*
similitudinem carnis Christi, cuius sanguine viuificati sumus. Sed quomodo congruat Christo, quòd ipsa occidit filios suos? an & illi non congruit, Ego occidam, & ego viuificabo: ego percutiã, & ego sanabo? An vero Saulus persecutor moreretur, nisi de cęlo percuteretur? Aut prædicator excitareẽ, nisi illius sanguine viuificareẽ? Sed hoc vi-
derint qui scripserunt, non in incerto intel- *Acto. 6.*
lectum nostrum constituere nos debemus. Hanc autem potius in solitudine cognoscamus: hoc enim inde Psalmus voluit ponere, pellicanus in solitudine. Puto enim ego hic intelligi Christum natum de virgine.
Solus enim sic, ideo solitudo. In solitudi- *Luc. 2.*
ne natus est, quia solus ita natus. Post na-

tiuitatem.

tiuitatẽ ventũ eſt ad paſsionẽ. A qbus cruci figebatᷣ? Nunq̃d a ſtãtibus? Nunq̃d a lugentibus? Ergo tanquã in nocte ignorantiæ ipſorũ,& tanquã in parietinis ruinis ipſorũ. Ecce nycticorax & in parietinis amat & noctẽ: nã niſi amaret, vñ diceret, Pr̃ ignoſce illis,
Luc. 23. q̃a neſciunt q̃d faciunt? Deinde natus in ſo-
G litudine, quia ſolus ita natus: paſſus in tenebris Iudæorum tanquam in nocte, in præua
Pſal. 3. ricatione tanquã in ruinis. Quid poſtea? Vigilaui: ergo dormieras in parietinis, & dixeras, Ego dormiui. Quid eſt, ergo dormiui? Quia volui dormiui, noctẽ amãdo dormiui: ſed ibi ſequitᷣ, Exurrexi, q̃a hic vigilaui.
Mat. 16. Sed poſteaquã vigilauit q̃d egit? Aſcendit in cœlũ, factus eſt ſicut paſſer volãdo .i. aſcendendo ſigularis in tecto, i. in cælo. Ergo pellicanus naſcendo, nycticorax moriẽdo, paſſer reſurgendo. Ibi in ſolitudine velut ſolus, hic in parietinis velut ab eis occiſus, q̃ ſtare nõ potuerunt in ædificio: hic vero iã vigilãs & volãs ſingularis in tecto, ibi interpellat ꝓ
Rom. 8. nobis, Caput enim nr̃m paſſer eſt, corpus illius turtur. Etenim paſſer inuenit ſibi do-
Pſal. 83. mũ. Quã domũ? In cœlo eſt, interpellat pro nobis. Et turtur nidũ ſibi. Ecce Eccleſia Dei nidũ de ligno crucis ipſius vbi ponat pullos ſuos, paruulos ſuos. Vigilaui & factus ſum ſicut paſſer ſingularis in tecto. Tota die exꝓbrabãt mihi inimici mei, & q̃ laudabãt me, aduerſum me iurabãt.) Ore laudabãt, cor-
Mat. 23. de ĩſidias p̃parabãt: audi laudẽ ipſorũ, Magiſter, ſcimus q̃a viã Dei in veritate doces, & pſonã nõ accipis: licet tributũ dare Cęſari? Quẽ laudas, ſupplãtas. Quarᷣ, niſi q̃a q̃ laudabãt me, aduersũ me iurabãt? Vñ aũt hoc opprobriũ, niſi q̃a veni facere mẽbra mea peccatores, ut agendo pœnitentiã ſint in corpore meo? Inde totũ opprobriũ, inde pſecutio, Quare magiſter vr̃ cũ peccatorib. & pu
Matt. 9. blicanis manducat? Nõ eſt opus ſanis medicus, ſed ægrotãtibus. Vtinã uos ægrotare noſſetis ut medicũ q̃reretis, nõ occideretis, & p ſuperbam dementiã falſa ſanitate periretis. Mihi aũt vnde tota die exprobrabant ini-
H mici mei? Vnde q̃ laudabant me, aduerſum me iurabant? Qm̃ cinerem ſicut panem mãducaui, & potum meum cum fletu miſcebam.) Quia hæc gñã hominũ, habere in ſuis membris ſananda uoluit & liberanda, inde opprobrium. Hodieque Paganorum opprobriũ, quale in nos eſt? Quid putatis fratres quid eos putatis dicere nobis? Vos corrumpitis diſciplinã, moresq; generis humani p uertitis. Quid inueheris? Dic quãobrẽ? Qui fecimus? Dãdo, inquit, hoĩbus pœnitẽtiæ l cũ, ꝓmittendo impunitatẽ oĩum delictorũ iõ homines mala faciunt ſecuri, ꝙ eis cũ c uerſi fuerint, oĩa dimittuntur. Hinc ergo o
I probriũ, qm̃ cinerem ſicut panem mandu caui, & potũ meũ cũ fletu miſcebam. O qu inſultas, inuito te ad iſtũ panẽ. Nõ enim au des te dicere nõ eſſe pctõrem, Diſcute con ſcientiã tuã, aſcende tribunal mentis tuę, n li tibi parcere, examina te: loquatur tibi m dulla cordis, vide vtrum audeas innocenti profiteri. Hic plane ſi ſe reſpexerit contur babitur, ſi ſe nõ palpauerit cõfitebitur. Et q agis miſer, ſi nõ erit portus impunitatis? S ſola fuit peccãdi licentia, & nulla peccato rum eſt indulgentia, vbi eris? Quò ibis? Cer te & pro te factũ eſt, ut pauper iſte cinerem ſicut panem manducaret, & potum ſuũ c fletu miſceret. Non te iam delectat tale co uiuiũ? Sed tamen, inquit, augent homine peccata ſpe venię, imo augerent peccata d ſperatione veniæ. Nonne attendis quã licen tioſa crudelitate viuant gladiatores? Vnd hoc, niſi iã tanquã ad ferrũ & uictimam d ſtinati, explere volunt libidinem antequan fundat ſanguinem? Nonnę hoc & tu tibi di ceres, Iam peccator ſum, iam iniquus, ian damnãdus, nulla veniæ ſpes eſt. Cur iam nõ faciam quicquid libet, & ſi non licet? Cu non impleam quantum poſſum quæcunq deſydero, ſi poſt hæc non reſtant niſi ſola tormenta? Nonne hoc tibi diceres, & deſperatione ipſa peior fieres? Potius ergo te corrigit, qui indulgentiam promittit, & dicit, Redite pręuaricatores ad cor. Nolo mortem impii, tantum vt reuertatur & viuat. Hoc proculdubio portu propoſito, deponis vela iniquitatis, cõuertis proram, uelificas ad iuſtitiam, & ſperas vitam, non negligis medicinam. Nec in hoc tibi diſpliceat Deus, tanquam per iſtam indulgentię promiſsionem ſecuros fecerit peccatores. Etenim ne deſperatione homines peius uiuerent, promiſit indulgentiæ portum. Rurſus ne de ſpe veniæ peius uiuerent, fecit diem mortis incertum, prouidentiſsime utrumq; conſtituens & reuertentes quo recipian-

ipianẽ, & differentes vnde terreãtur Man-
uca cinerẽ velut panẽ, & potũ tuũ cũ fletu
hiſce: p hoc cõuiuiũ venies ad mẽſam Dei.
Noli deſperare, ꝓmiſſa eſt indulgentia tibi,
Deo gratias, inquit, qa ꝓmiſſa eſt, teneo ꝓ-
miſſum Dei. Ergo iã bene viue. Cras, inquis,
bene viuã. Indulgentiã tibi Deus promiſit
craſtinũ diem tibi nemo ꝓmiſit, Si male vi-
xiſti, bñ viue iã hodie. Stulte, hac nocte aufe-
retur a te aĩa tua. Non dico q̃ præparaſti cu-
ius erunt, ſed ſecundũ quod vixiſti, vbi eris?
Corrige ergo te vt poſsis in corpore Chriſti
habere vocẽ iſtam, quã, niſi fallor libenter
agnoſcis: Qm̃ cinerẽ ſicut panẽ manducaui,
& potũ meũ cũ fletu miſcebã. A facie iræ &
indignationis tuę, qm̃ leuaſti, eliſiſti me.) Ip
ſa eſt illa ira tua dñe in Adam, ira cum qua
omnes nati ſumus, cui naſcendo cohæſimus,
ira de propagine iniqtatis, ira de maſſa pec-
cati: ſecundũ quam dicit Apoſtolus, Fuimus
& nos aliquando natura filii irę, ſicut & cæ-
teri: & vnđ dicit dñs, Ira Dei manet ſup eũ,
quia nõ credidit in unigenitũ filiũ Dei. Nõ.
n. ait, Ira Dei veniet ſup eũ: ſed, manet ſuper
eũ: qa non tollit in qua natus eſt. Quare er-
go? Et quid ſibi vult vox iſta, qm̃ leuaſti, eli-
ſiſti me? Nõ. n. ait, Qm̃ leuaſti & eliſiſti me:
ſed, qm̃ leuaſti, eliſiſti me. Iõ eliſiſti, quia le-
uaſti. Vnde hoc? Hõ ĩ honore poſitus, factus
eſt ad imaginẽ Dei. Leuatus in hũc honorẽ,
erectus à puluere, erectus à terra, accepit
animam rationalẽ, prępoſitus eſt rõnis ipſius
viuacitate omnibus beſtiis, pecoribus, vola-
tilibus, piſcibus. Quid. n. horũ habet intelli-
gentię rõnem? Quia nullũ horũ factũ eſt ad
imaginẽ Dei. Qũo nullum horũ habet hunc
honorem, ſic nullũ horũ habet hanc miſe-
riam? Quid. n. pecus plangit de pc̃tõ? Quę
quis timet gehennã ignis æterni? Quia nulla
ei participatio beatę vitæ, nulli ſtimuli mi-
ſeriarum. Hõ aũt qa factus eſt, q ſit in beata
vita ſi bene vixerit, iõ erit in miſera vita, qa
male vixit: ergo quia leuaſti, eliſiſti me: iõ ſe
quit me pœna, quia dediſti mihi liberũ arbi
triũ. Si. n. mihi nõ dediſſes liberũ arbitrium,
& p hanc rationem pecoribus me non face
res meliorem, nõ me ſequeretur damnatio
iuſta peccantem: ergo per arbitrium liberũ
leuaſti me, & per iuſtitię iudicium eliſiſti
me. Dies mei ſicut vmbra declinauerũt.]Po
tuerunt enim eſſe dies tui non declinantes,
ſi tu à die vero non declinaſſes. Declinaſti,
& accepiſti dies declinantes. Quid mirum
ſi dies tui facti sũt ſimiles tui? Ipſi ſunt enim
dies declinantes quia deuiaſti, qui ſunt dies
fumi, quia tumuiſti: ſupra. n. dixerat. Defece-
rũt ſicut fumus dies mei: & nunc dicit, Dies
mei ſicut vmbra declinauerunt. In hac um-
bra agnoſcendus eſt dies, in hac vmbra vi-
denda eſt lux, ne poſtea ſera & infructuoſa
pœnitentia dicatur, Quid nobis profuit ſu-
perbia, & diuitiarum iactãtia quid cõtulit
nobis? Tranſierunt omnia tanquam vmbra:
mõ dicit, Tranſibunt omnia tanquam vm- *Sapiẽ. 5.*
bra, & tu non tranſeas tanquã vmbra. Dies
mei ſicut vmbra declinauerũt. Et ego velut
fœnum arui.]Quia & ſupra dixerat, Percuſ-
ſum eſt ſicut fœnum, & aruit cor meum, ſed
reuireſcet fœnum irrigatum ſanguine ſalua
toris. Ergo ſicut fœnum arui ego hõ poſt
illam præuaricationem, hoc ego iuſto iudi-
cio tuo. Tn autem quid? Tu vero domine in
æternum permanes.) Mei dies ſicut vmbra
declinauerunt, & tu in æteruum permanes. A
Temporalem ſaluet æternus. Nõ. n. quia ego
cecidi, & tu ſenuiſti, viges ad me liberandũ,
qui viguiſti ad me humiliãdum. Tu vero do
mine in æternum permanes. Et memoriale
tuuũ in generatione & generationem.) Me-
moriale tuũ, quia non obliuiſceris in gene-
rationẽ, non vnã, ſed in generationẽ & gene
rationẽ. Promiſsionẽ quippe habemus vitæ *1. Ti. 4.*
pręſentis & futuræ. Tu exurgens miſerebe-
ris Sion, quoniam venit tempus vt miſerea-
ris eius.] Quod tempus? Cum autem venit *Gala. 4.*
plenitudo temporis miſit Deus filium ſuum
factum ex muliere factum ſub lege. Et vbi
Sion? Vt eos qui ſub lege erãt redimeret. Pri
mitus enim Iudęi, inde autem Apoſtoli, in- *1. Co. 15.*
de illi plus quam quingẽti fratres, inde illa *Acto. 4.*
deinceps multitudo, cui erat aĩa vna & cor
vnũ in Deum. Ergo tu exurgens miſereberis
Sion, quoniã venit tẽpus vt miſerearis eius, *1. Co. 6.*
quoniam venit tempus, Quod tempus? Ec-
ce nunc tempus acceptabile, ecce nũc dies
ſalutis. Quis hoc dicit? Seruus Dei Paulus ę-
dificator, qui dicebat, Dei ędificiũ eſtis: qui *1. Co. 3.*
dicebat, Sicut ſapiens architectus fundamẽ B
tum poſui, & fundamẽtum aliud, nemo po
teſt ponere, præter id quod poſitum eſt, qđ
eſt Chriſtus Ieſus. Ergo & hic qd dicit? Quo
niam beneplacitum habuerunt ſerui tui in

lapides

lapides eius.] In lapides cuius? In lapides
Sion. sed sunt ibi & nõ lapides? Cuius nõ la-
pides? Ergo q̃d seq̃tur? Et pulueris eius mise-
rebunt.) Agnoscamus lapides in Sion, agno
scamus puluerẽ in Sion. Nõ enim dicit, lapi
dum eius miserebũtur, sed q̃d ait? Quoniam
beneplacitum habuerũt serui tui in lapides
eius & pulueris eius miserebunt. Beneplaci
tũ habuerunt in lapides eius, pulueris autẽ
miserebuntur. Intelligo lapides Sion omnes
Prophetas, ibi præmissa est vox prędicatio-
nis, inde assumptũ est euangelicũ officium,
per illud præconium cognitus est Christus.
Ergo serui tui beneplacitũ habuerunt in la-
pides Sion. Sed illi præuaricatores receden-
tes a domino, malisq́; factis suis offendentes
creatorem, in terrã unde sumpti sunt redie-
rũt, puluis facti sunt, impii facti sunt: de qui-
Psal. 1. bus dicit, Nõ sic impii, non sic, sed tanquã
puluis quẽ proiicit ventus a facie terræ. Sed
expecta dominũ, sustine dñm, patiẽs esto ad
C dominum, non irruat uentus, & auferat hũc
puluerem a facie terræ. Veniant veniant ser-
Gene. 1. ui tui, agnoscant in lapidibus eloquia tua,
mesereãtur pulueris, Sion formetur hõ ad
imaginem tuã: dicat puluis ne pereat, memẽ
to quia puluis sumus. Dum enim sacerdotes
& Prophetę peccatores adhortant, pulueris
eius miserebuntur. Hoc de de Sion. Nunq̃d
nõ erat puluis qui dominum curcifixit? Q̃d
peius est, puluis de parietinis ruinarum. Pul
uis erat prosus: Veruntamen non frustra de
Luc. 23. puluere dictum erat. Pater ignosce illis, quia
nesciũt quid faciũt. De illo puluere venit pa
Acto. 1. ries tot miliũ credentiũ, & precia rerũ suarũ
& 4. ad pedes Apostolorũ ponentiũ. Ergo extitit
de illo puluere humanitas, & formata, & for
mosa Quis enim de gentibus sic? Quam pa-
ucos miramur hoc fecisse ad illorũ tot mi-
lia? Subito primo tria milia. postea quinque
milia: oẽs in vnitate viuentes, omnes vendi-
tarũ rerũ suarũ precia ad pedes Apostolorũ
ponentes, vt distribueretur vnicuique prout
cuique opus erat, quibus erat aĩa vna, & cor
vnum in Deum. Quis hoc fecit etiã de isto
puluere, nisi q̃ & ipsum Adã fecit ex pulue-
Gene. 2. re? Hoc ergo de Sion, sed non tantũ in Sion.
Quid igitur sequitur? Et timebunt gentes no
D men tuum domine, & omnes reges terræ
gloriam tuã. [Iam quoniã misertus est Sion.
iam quoniam serui tui beneplacitum habue
runt in lapides eius cognoscendo fundamẽ
tum Apostolorũ & Prophetarum, iam q̃ñ
miserti sunt pulueris eius, ut formaretur, ue
potius reformaretur homo viuus ex pulue-
re, hinc prædicatio creuit in gentibus. Ti-
meant nomẽ tuum gentes, & oẽs reges ter
ræ gloriam tuam, Veniat & alius paries d
gentibus, agnoscatur lapis angularis: ibi h
reant duo de diuerso venientes, sed iam n
aduersa sentientes. Quoniam ædificauit dñ
Sion.) Hoc agitur nunc, Eia lapides viui i
structuram currite, non in ruinã: Aedifica
tur Siõ, cauete parietinas: ędificatur turris
cauete diluuium: ædificatur arca, obseruat
diliuuium. Hoc agitur nunc, quoniam ędi
cauit dominus Sion. Sed ædificata Sion, tũ
q̃d fiet? Et videbitur, inquit, ĩ gloria sua,]V
ædificaret Sion, & vt esset fundamentum i
Sion, visus est a Sion, sed non in gloria sua
Vidimus eum, & non habebat speciem ne
que decorem. At uero cũ uenerit iudicar
cum angelis suis, q̃ñ congregrabunt añ ei
omnes gentes q̃ñ oues ad dexteram, hędi ad
sinistram separabuntur, nonne tunc videbũ
in quem pupugerunt? Et confundentur se-
ro, qui prima pœnitentia & salubri cõfun-
di noluerunt. Aedificabit dominus Sion, &
uidebitur in gloria sua. Et respexit in oratio-
nem humilium, & non despexit deprecatio
nem eorum.) In ędificatione Sion hoc agi-
tur, mõ ædificantes Sion orant & gemunt. Il
le vnus pauper, quot pauperes multi, quia
milia in tot gentibus, unus, quia vnitas pa-
cis Eeclesiæ. Ipse vnus, ipse multi. Vnus pro-
pter charitatem, multi propter latitudinem.
Ergo nunc oratur nunc curritur. Nunc si q̃s
aliquid alter erat, & aliter se habebat, mãdu-
cet cinerẽ sicut panem, & potũ suũ cum fle
tu commisceat. Nunc tempus est cum ędifi-
cat Sion, nunc intrant lapides in structurã.
Perfecto ædificio & dedicata domo, q̃d cur
ris sero q̃siturus, inaniter petiturus: frustra
pulsaturus, foris remãsurus cũ quinq; virgi
nibus fatuis? Nunc ergo curre. Respexit. n. in
orationẽ humilium, & non despexit precẽ
eorum. Scribantur hęc in generationẽ alte-
ram.) Q̃ñ hæc scibebantur, hęc non ita pro
derant eis inter quos scribebantur. Scribe-
bantur enim ad propherandum nouum te-
stamentum, inter homines qui uiuebant in
veteri testõ. Sed & illud uetus testm̃ Deus
dederat,

dederat,& in illa terra promifsionis populũ suum collocauerat. Sed quoniã memoriale tuum in generatione & generationẽ nõ iniquorum eſt, ſed iuſtorum. In vna generatio ne pertinet ad vetus teſtamentũ, in alia aũt generatione pertinet ad nouum teſtamentũ. Et quia hoc quod prophetatum eſt, nouum teſtamentũ pronunciat hęc, Scribantur hęc, inquit, in generationem alteram, & populus qui creabitur laudabit dominum: Non populus qui creatus eſt, ſed populus qui creabitur. Quid euidentius fratres mei, quam hic prędicta eſt illa creatura, de qua dicit Apoſtolus, Si qua igitur in Chriſto noua creatura: Vetera, tranſierunt, ecce facta ſunt omnia noua, omnia autem ex deo. Quid eſt, omnia autem ex Deo? Et vetera & noua, quia memoriale tuum in generatione & generationem. Et populus qui creabitur laudabit dominum. Quoniam proſpexit de alto ſancto ſuo. ʒ Proſpexit ex alto, vt veniret ad humiles: & ex alto factus eſt humilis, vt exaltaret humiles.

Concio ſecunda de ſecunda parte Pſalmi.

HEſterno die audiuimus cuiuſdam pauperis gemitum in oratione, eumq; eſſe cognouimus, qui propter nos pauper factus eſt cum diues eſſet, ut illius paupertate nos ditaremur, eiq; membra cohęrẽtia & ꝑ ſuũ caput loquentia vidimus. Vidimus.n.ibi & noſipſos, ſi tñ ꝑ eius gratiã aliq̃d & nos. Finita aũt iam erant verba gemituũ, & cęperant conſolationũ. Sed ea finiri heſterno die tractando minime potuerunt: in iis qui reſtant, audiamus hodie non iã gementẽ pauperem, ſed gaudentẽ. Iõ gaudentẽ, q̃a ſperantẽ, iõ ſperantẽ, quia non de ſe p̃ſumentẽ. Pręnunciauit fœlicitatẽ rerũ humanarũ in ſcripturis Dei, & adiecit, Scribantur hęc in gñationẽ alterã, & populus qui creabitur laudabit dominũ. Quoniam proſpexit ex alto ſancto ſuo. Hucuſque ſermo heſternus ꝑductus eſt, videte quę ſequantur, Dominus de cęlo in terram proſpexit, Vt audiret gemitum cõpeditorum, vt ſoluat filios mortificatorũ. Inuenimus in alio pſalmo dictum, Intret in cõſpectum tuum gemitus compeditorum, & in eo loco dictum, vbi vox martyrum intelligebatur. Vnde martyres cõpediti? Nonne catenati potius quã compediti? Ductos.n.ſãctos Dei martyres poſt iudices, per prouin H
cias circũeuntes in catenas nouimus miſſos in compedes aũt nõ nouimus. Agnoſcuntur Eccle.1.
& cõpedes diſciplinę Dei & timoris eius: de Mat.10.
quo dictũ eſt, Initiũ ſapientię timor dñi. Per hunc.n. timorẽ non timuerunt ſerui Dei eos qui corpus occidũt, aĩmam aũt non poſſunt occidere, q̃a eum timebãt qui habet poteſtatẽ & corpus & animã occidere in gehẽnam ignis. Niſi. n. compedibus timoris huius ligati eſsẽt martyres, quando illa oĩa dura & moleſta ſuſtinerent a perſecutoribus ſuis, cũ eis liberum fuerit facere quod cogebantur, & euadere quod patiebãtur? Sed alligauerat eos dñs iſtis compedibus duris quidẽ & moleſtis ad tempus, ſed tolerandis ꝑꝑ promiſſa Pſal. 16.
eius: cui dicitur, Propter verba labiorũ tuorum, ego cuſtodiui vias duras. Gemendũ q̃dem eſt in his compedibus ad impetrandã miſericordiam Dei, vnde vox martirum eſt in alio pſalmo, Intret in cõſpectum tuũ ge- Pſal. 78.
mitus compeditorũ, non tñ euitandę ſunt tales compedes vt appetatur pernicioſa libertas, & temporalis vitæ breuiſq; dulcedo, q̃ ſequatur amaritudo perpetua. Proinde ſcriptura ne recuſemus eſſe compediti ſapię, ſic nos alloq̃tur, Audi fili, & excipe ſentẽtiam meã, & ne abiicias conſilium meum, & in- Eccle. 6.
fer pedem tuũ in compedes illius, & in torquẽ eius collũ tuum. Subiice humerũ tuum & porta illã, & ne oderis vincula eius: In omni aĩa tua accede ad illam, & in omni virtute tua ſerua vias eius: Inueſtiga & inquire I
& innoteſcet tibi, et continens factus ne derelinquas eam. In nouiſsimis.n. inuenies requiẽ eius, & cõuertetur tibi in lętitiã, & erũt tibi cõpedes eius ĩ protectionẽ fortitudinis, et torques illius in ſtolam glorię: decus.n. aureum eſt in illa, et vincula illius fila hyacinthina, ſtolã glorię indues eã, et coronã exultationis ſuperpones tibi. Clament ergo cõpediti quãdiu ſunt ĩ vinculis diſciplinę Dei, in qua ſunt exercitati martyres, ſoluentur cõpedes et volabunt, & eadem ipſa in ornamẽtum poſtea conuertentur. Factum eſt hoc de martyribus. Quid enim perſecutores occidẽdo fecerunt, niſi vt compedes ſoluerentur, & in coronas conuerterentur? De cęlo ergo proſpexit dominus vt audiret gemitum cõpeditorum, vt ſoluat filios mortificatorum.

Mortificantur illi, filij aũt mortificatorũ q̃ nisi nos? Qũo aũt soluimur nos nisi cũ dici-
Psal. 115 mus ei, Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiã laudis? Soluitur aũt vnusquisq; a vinculis cupiditatũ malarũ, vel a nodis peccatorũ suorũ. Remissio peccatorũ, solutio est. Quid.n. pdesset Lazaro, q̃a processit de monumẽto, nisi diceret, Soluite eũ & finite
Ioan. 11. abire? Ipse q̃dem voce de sepulchro suscitauit, ipse clamãdo aiam reddidit, ipse terrenã molẽ terreno sepulchro impositã vicit,
K & pcessit ille vinctus. Nõ ergo pedibus propriis, sed virtute producẽtis fit hoc in corde pœnitẽtis. Cũ audis hominẽ pœnitere peccatorũ suorũ, iã reuixit, cũ audis hoiem cõfitendo proferre consciẽtiã, iã de sepulchro eductus est, sed nõdũ solutus est. Q̃n soluit?
Mat. 16. A quibus soluit? Quæ solueritis, inquit, in ter
Super Ioan. Tract. 49 ra, erũt soluta & in cęlo. Merito p ecclesiam dari solutio peccatorũ potest, suscitari aũt ipse mortuus non nisi intus clamãte dño potest. Hęc.n. Deus interius agit, Loq̃mur ad aures vestras, vnde scimus q̃d agat in cordibus vestris? Quod aũt intus agit, nõ a nobis, sed ab illo agitur. Prospexit ergo vt soluat filios mortificatorum. Quorũ mortificatorũ audistis, quos filios audistis. Quid deinde? Quare hoc agitur? Ausculta. Vt annunciet in Sion nomen domini. Primo.n. premebatur ecclesia, quando mortificabant compediti: post illas pressuras annunciat in Sion nomẽ dñi, cũ magna libertate in ipsa ecclesia. Ipsa .n. Sion, nõ ille vnus locus primo superbus, postea captiuatus, sed Siõ cuius vmbra erat illa Sion quæ interpretatur speculatio: propterea quia in carne positi videmus in priora extendentes nos, non ad pñs quod est, sed ad id quod futurum est, ideo speculatio. Omnis.n. speculator longe prospicit. Specula dicitur vbi ponuntur custodes. Fiunt istę speculę in saxis, in mõtibus, in arborib[9], ad hoc vt de loco eminentiore longe videatur. Sion ergo speculatio, ecclesia speculatio. Vnde speculatio? Lõge videre, hoc est speculatio.
L Labor est.n. ante me, donec introeam in sanctuarium Dei, & intelligã in nouissima. Qualis speculatio intelligere in nouissima. Trãsi-
Psal. 72. re mare videndo, non nauigãdo, & habitare in extremis maris: idest, ibi ponere spẽ in eo quod erit finito seculo. Ergo si ecclesia speculatio, vbi iam annunciatur nomen dñi?

Non solum nomen domini in hac Sion an
nunciat, sed & laus eius, inquit, in Hierus
lem. Et qũo annunciatur? Audi, In conueni
do populos in vnũ, & regna, vt seruiãt dñ
Vnde hoc factum nisi sanguine mortific
torũ? Vnde hoc factum, nisi gemitibus co
peditorũ? Exauditi ergo sunt q̃ erant in ps
ra & humilitate, vt esset nostris temporib
ecclesia in tãta gloria q̃ videmus, vt iã reg
quæ persequebantur ipsa seruiant domin
Respondit in via fortitudinis suæ. Cui resp
dit, nisi dño? Quis rñdit? supra videamus,
laus eius, inquit, in Hierusalẽ, in conuenie
do populos in vnũ, & regna, vt seruiãt dñ
Respondit ei in via fortitudinis suæ. Quę i
respondit, aut quis ei respondit in via forti
dinis suæ? Quęramus ergo primo quis resp
dit, & sic quæramus quę sit via fortitudin
eius. Superiora verba indicant rñdisse ei, a
laudem eius, aut Hierusalẽ: supra.n. dixera
Et laus eius in Hierusalem. In conuenienc
populos in vnũ & regna, vt seruiãt domin
Respõdit ei, non possumus dicere regna,
responderunt dixisset. Respondit ei, non p
sumus dicere populi, quia & hic respond
runt dixisset, Quia ergo rñdit ei, singulare
numerũ q̃rimus superius, & nõ inuenimu
nisi aut laudẽ eius, aut Hierusalem. Et qu
hoc ambiguum est, vtrum laus eius an Hi
rusalem, secundum vtrunq; tractemus. Qu
modo ei respondet laus eius? Quãdo ei gr
tias agũt vocati ab illo. Ille enim vocat, n
respondemus non voce sed fide, non lingu
sed vita. Si.n. vocat te Deus, & pręcipit vt
ne viuas, & tu male viuis vocationi eius n
respondes, nec laus eius respondet ei de t
quia sic viuis vt ille nõ laudetur, sed poti
blasphemetur per te. Cũ autẽ sic viuimus
per nos laudetur Deus, respõdit ei laus ei
de vocatis & sanctis eius, respõdit ei Hier
salem, Vocata est.n. & Hierusalem noluit
dire, & dictũ est ei, Ecce dimittetur vobis
mus vestra deserta. Hierusalem Hierusale
luget, clamat, & non respondetur, quotie
volui congregare filios tuos tanquam ga
lina pullos suos sub alas suas, & noluisti, n
respondetur. Pluitur desuper, & pro fruct
spinę proferuntur. At vero illa Hierusale
de qua dictum est, Lętare sterilis quæ no
paris, erumpe & exclama quæ non part
ris, quoniam multi filij desertæ magis qua
eius

ꝭſus quę habet virum reſpondit ei, Quid eſt
reſpōdit ei? Non contempſit vocantē. Quid
eſt, reſpōdit ei? Ille pluit, illa fructum dedit.
Rńdit ei, ſed vbi? In via fortitudinis ſuæ. Nū
qd in ſe? Nā q̄d eſſet in ſe, aut q̄ vocē habe-
ret in ſe, de ſe, niſi ſolā vocē peccati, vocem
niqtatis? Excute vocē ipſius, quid inuenit ni
i tumultū? Ego dixi dn̄e miſerere mei, ſana
iam meā, quia peccaui tibi. Porro ſi iuſtifi
cata eſt, reſpōdit ei, nō ex meritis ſuis, ſed ex
manibus ipſius. Vbi? In via fortitudinis ſuæ.
Chriſtus eſt, ipſe eſt. Ego ſum, inquit, via, ve
ritas, & vita. Sed ante reſurrectionē nō agno
ſcebat a populo ſuo: Et maxime crucifixus
ex infirmitate latuit q̄s eſſet, donec fortis re
ſurgēdo appareret. Nō ei ergo rńdit Eccle-
ſia in via infirmitatis, ſed in via fortitudinis
ſuę, q̄a poſt reſurrectionē vocauit Eccleſiā
de toto orbe terrarū, iā nō infirmus in cru-
ce, ſed fortis in cœlo. Non.n.laus fidei Chri
ſtianorū eſt, q̄a credunt mortuū Chriſtū, ſed
quia credunt reſurrexiſſe Chr̄m. Nā mortuū
& Paganus credit, & hoc tibi pro crimine
obijcit, quia in mortuū credidiſti. Quę igit̄
laus tua? Credere reſurrexiſſe Chriſtū, & ſpe
rare te reſurrecturum eſſe per Chriſtū, hæc
eſt laus fidei. Si.n. credideris in corde tuo, q̄a
dn̄s eſt Chriſtus Ieſus, & confeſſus fueris
ore tuo, q̄a Deus ſuſcitauit eū a mortuis, ſa-
luus eris: nō ait. Si confeſſus fueris, q̄a Deus
eum tradidit occidendū: ſed q̄a eū Deus ſu-
ſcitauit a mortuis, ſi confeſſus fueris tūc ſa-
luus eris, Corde.n. credit̄ ad iuſtitiā, ore au-
tē confeſſio fit ad ſalutē. Quare autē credi-
mus & mortuū? Quia credere eum reſurre
xiſſe non poſſumus, niſi prius mortuū fuiſſe
credamus. Quis.n. reſurgit, niſi mortuus fue
rit? Quis expergiſcit̄, niſi prius dormierit?
Sed nunq̄d q̄ dormit non adijciet vt reſur-
gat? Hæc fides eſt chriſtianorū. In hac ergo
fide in qua congregata eſt Eccleſia, multi il-
li filii deſertę magis q̄ eius quæ habet virū:
rńdit ei, dixit ei laudē ſecūdū eius præcepta
in via fortitudinis eius, non in via infirmita
tis eius: qūo ei reſponderit iam ſupra audi-
tis, In cōueniendo populos in vnum & re-
gna, vt ſeruiāt dn̄o, In hoc ei ergo rńdit in
vnitate, q̄ autem non eſt in vnitate non ei re
ſpondet. Ille.n. vnus eſt, Eccleſia vnitas. Nō
reſpondet vni, niſi vnitas, ſed exiſtunt qui di
cant, Iam hoc factum eſt, reſpōdit ei, in om
nibus gentibus Eccleſia pariēs filios plures,
quā illa quæ habebat virū. Reſpondit ei in
via fortitudinis ſuę, credidit.n. Chriſtū reſur
rexiſſe, crediderunt in eum omnes gētes, ſed
illa Eccleſia q̄ fuit omniū gētiū, iā nō eſt, pe
riit. Hoc dicūt q̄ in illa nō ſunt. O impudētē
vocē. Illa non eſt, q̄a tu in illa nō es? Vide, ne
tu ideo non ſis: nā illa erit, etſi tu nō ſis. Hāc
vocē abominabilē & deteſtabilē, p̄ſumptio
nis & falſitatis plenā, nulla veritate fuffultā, D
nulla ſapiētia illuminatā, nullo ſale cōditā,
vanā, temerariā, pręcipitē, p̄niciosam, præ-
uidit ſpiritus Dei, & tanq̄ contra illos cū an
nūciaret vnitatē, In cōueniendo populos in
vnū & regna, vt ſeruiāt domino. Cumq; ſub
didiſſet, reſpondit ei vtiq; laus eius, vtique
Hieruſalem mater noſtra de peregrinatione
reuocanda fœtoſa cum multis filiis, magis q̄
ea quę habebat virū. Quoniā quidā dicturi
erāt cōtra, fuit, & non eſt. Exiguitatē, inquit,
dierū meorū annūcia mihi,] Quid eſt q̄ ne-
ſcio qui recedētes a me murmurant contra
me? Quid eſt q̄ perditi me periſſe conten-
dunt? Certe.n. hoc dicunt, quia fui, & non
ſum, annūcia mihi exiguitatē dierū meorū.
Non a te quęro illos dies ęternos, illi ſine fi
ne ſunt, vbi ero, nō ipſos quęro: temporales
quęro, tēporales dies mihi annuncia. Exigui
tatem dierū meorū, non ęternitatem dierū
meorū annuncia mihi. Quandiu ero in iſto
ſeculo, annuncia mihi, propter illos qui di-
cunt, fuit, non eſt: propter illos qui dicunt,
implete ſunt ſcripturę, crediderunt oēs gen
tes, ſed apoſtatauit & periit Eccleſia de om
nibus gentibus. Quid eſt hoc, exiguitatē die
rum meorū annuncia mihi? Et annunciauit,
nec vacua fuit vox iſta. Qūo annunciauit? Ec E
ce ego vobiſcum ſum vſq; in conſummatio
nem ſeculi, ſed hic exiſtunt, & dicunt, Vobi
ſcum ſum: inquit, vſque ad conſummatio-
nem ſeculi, quia nos præuidebat: quia pars usatt. 2.
Donati erat in terra. Nunquid ipſa eſt, quæ
dixit: Exiguitatem dierū meorum annuncia
mihi: ac non illa potius quę ſuperius loque-
batur: In conueniendo populos in vnum &
regna: vt ſeruiant domino? Vnde nobis cor
dolet? Quia & Imperatores contra hęreti
cos leges proponunt: ibi impletum eſt, Et re
gna vt ſeruiāt domino. Non.n. vos filii eſtis
illorū mortificatorū: quorum vox cōpedito
rū exaudita eſt a domino. Abſit. Nō hoc in

dicant facta vestra, non hoc indicat supbia
Matt. 5. vestra, non hoc indicat vanitas vr̃a. Non sa-
pitis & foris estis. Sal infatuatum estis, iõ &
F ab hoĩbus conculcamini: audite quid dicat
Ecclesia. Quæ Ecclesia? Quæ cõgregauit po-
pulos in vnum. Quæ Ecclesia? Quæ congre-
gauit regna vt seruiant dño. Mota vocib. ve-
stris & falsis opinionib. vestris, quęrit a Deo
vt exiguitatem dierum suorum annunciet si
Mat. 28. bi, & inuenit dñm dixisse, Ecce ego vobiscũ
sum vsq; in consummationẽ seculi. Hic vos
dicitis, De nobis dixit, Nos sumus, nos eri-
mus vsq; in consummationem seculi, inter-
rogetur ipse Christus, cui dictum est, Exigui
tatem dierum meorũ annuncia mihi, & prę
dicabitur, inquit, hoc euangelium in vniuer
so orbe in testimonium oĩbus gentib. & tũc
veniet finis. Quid est quod dicebas, hoc cer
te fuit & perijt? Dñm audi annunciantẽ exi-
guitatem dierum meorum. Prędicabit̃, inqt
hoc euangeliũ. Vbi. in toto orbe terrarum?
Quibus? In testimonium oĩb. gentib. Quid
postea? Et tunc veniet finis. Non vides adhuc
Matt. 24 esse gentes, in quib. nondum est prædicatum
Euangelium? Cũ ergo necesse sit impleri qđ
dñs dixit, exiguitatem dierum meorũ annũ-
ciabis ecclesiæ, vt prædicetur hoc euãgeliũ
in oĩb. gentib. & tunc veniet finis. Quid est
quod dicis iam perisse Ecclesiam de omnib.
gentib. qñ ad hoc prædicatur euangeliũ, vt
possit esse in oĩb. gentib? Ergo vsq; in finem
seculi Ecclesia in oĩbus gẽtib. & ipsa est exi
G guitas dierum, quia exiguum est oẽ quod fi-
nitur, vt iam in æternitatem ab ista exiguita
tẽ transeatur. Pereant hęretici, pereant quod
sunt, & inueniantur vt sint quod non sunt.
Exiguitas dierũ vsq; in finem seculi erit. Exi
guitas dierum ideo quia totum hoc tp̃s, non
dico ab hoc hodierno die vsq; in finem se-
culi, sed ab Adã vsq; in finẽ seculi, exigua
gutta est cõparata æternitati. Non ergo blan
diantur sibi cõtra me hæretici, quia dixi, Exi
guitatem dierum meorum, quasi non p̃man
suram vsq; in finem seculi: quid. n. addidit?
Ne reuoces me ĩ dimidiũ dierum meorũ.]
Noli qũo hæretici loquuntur, sic mecũ age
re. Vsq; in finem seculi me perduc, non ĩ di-
midiũ dierum meorũ: & perfice mihi dies
exiguos, vt dones mihi postea dies æternos.
Quare ergo de exiguitate dierum requisisti?
Quare? Vis audire? In generatiõe generatio-
num anni tui.] Ideo ergo de dieb. exiguis q̃
ui, quia licet vsq; in finem seculi durent me
cum isti dies, exigui sunt in comparation
dierum tuorum: anni enim tui in gñation
gñationum. Quare non ait, anni tui secula s
culorũ? sic. n. magis solet æternitas significa
ri in sc̃tis scripturis, sed ait, In generation
generationũ anni tui. Sed qui anni tui? Qu
nisi qui nõ veniunt vt transeant? Qui, nisi
nõ ideo veniunt vt non sint? Oĩs enim dies
hoc tp̃e ideo venit vt non sit, oĩs hora, om
nis mensis, oĩs annus: nihil horũ stat, ante
veniat erit, cum venerit nõ erit. Illi ergo an H
ni tui ęterni, anni tui q̃ non mutant̃, in gen
ratione generationũ erunt. Est quędam ge
neratio generationũ, in illa erunt anni tui
Quæ est ista? Est quædam & si bene agno
scamus ĩ illa erimus, & anni Dei in nobis e
runt. Qũo in nobis erunt? Qũo ipse Deus i
nobis erit: vnde dictum est, Vt sit Deus oi
in oĩb. Non enim aliud anni Dei, & aliud i
se Deus, sed anni Dei, æternitas Dei est. Aete
nitas ipsa Dei substantia est, quæ nihil habe
mutabile, ibi nihil est præteritum quasi i
non sit, nihil est futurum quasi nondum sit
sed nõ est ibi nisi est: nõ est ibi fuit & erit, q
& quod fuit, iã nõ est, & quod erit nondu
est: sed quicquid ibi est nõ nisi est. Merito s
misit Deus famulum suũ Moysen, q̃siuit. n
nomen mittentis se, req̃siuit, & audiuit, ne
desertũ est desideriũ concupiscentiæ bona I
Quęsiuit aũt nõ quasi curiositate p̃sumendi
sed necessitate ministrãdi, Quid, inqt, dic
filijs Israel, si dixerint mihi, quis te misit a
nos? Et ille indicans se creaturæ creatorem
Deũ hoĩ, immortalem mortali, æternũ tp̃a
li: Ego, inquit, sum qui sum. Tu diceres, eg
sum. Quis? Caius, alius Lucius, ali[9] Marcus
Aliud ne diceres, nisi nomen tuum diceres
Hoc expectabat̃ de Deo. Hoc. n. erat q̃sitũ
Quid vocaris? A quo me missũ esse rñdebo
quærentib? Ego sum. Quis? Qui sum, hoc e
nomẽ tuũ, hoc est totũ qđ vocaris. Nõ esse
tibi nomẽ ipsum esse, nisi q̃cq̃d est aliud ti
bi cõparatũ, inuenire non esse vere. Hoc e
nomen tuum: exprime hoc idẽ melius, Va
de, ĩquit, & dic filijs Israel, Qui est misit m
ad vos, Ego sum, qui sum, qui est misit m
ad vos. Magnũ ecce est, magnum est. Ad ho
homo quid est? Ad illud tam magnũ est ho
mo quid est quicquid est? Quis apprehen
dat

at illud esse? Quis eius particeps fiat? Quis
nhelet? Quis aspiret? Quis ibi se esse posse
sumat? Noli desperare humana fragillitas,
go sum, inqt, Deus Abrahã, & Deus Isaac,
Deus Iacob. Audisti quid sim apud me,
udi & qd sim pp te. Hæc igit æternitas vo-
auit nos, & erupit ex æternitate verbũ. Iã
ternitas, iã verbũ, & nõdũ tẽpus. Quare nõ-
ũ tps? Quia factũ est tẽpus. Qũo factũ est &
pus? Omnia p ipsum facta sunt, & sine ip-
factũ est nihil. O verbũ ante tpa, p quod
cta sunt tẽpora, natũ est in tẽpore cũ sit vi-
æterna, vocãs tẽporales, faciens ęternos.
æc generatio gñationum: generatio.n.va-
t, & gñatio venit. Et videtis gñationes ho-
inũ sic esse ĩ terra, tanq̃ in arbore folia, sed
arbore, oliuæ vel lauri vel cuiuscunq; al-
rius q̃ toto tpe frõde vestita est: sic tanq̃ fo
genus humanũ terra portat, plena est hoĩ
s, sed cũ alijs morientibus alij nascẽdo suc
dunt: semper.n. arbor illa veste viridi or-
ta est. Sed subter attende quã multa calces
ida folia, Ergo fuit generatio sub Adã trã-
t. Nati sunt inde quidam futuri participes
ernitatis Dei etiam illo tpe: inde.n. Abel, ĩ
Seth, inde Enoch. Transijt illa generatio,
nit diluuium, remansit vna domus. Et illa
neratio dedit aliquos, ipsum Noe, & tres
ioseius, & tres nurus eius: in tota.n. domo
a octonaria solus vnus peccator inuentus
t. Accesit numerus superiori generationi.
einde de tribus filiis Noe, tanquam de
bus mensuris farinæ impletus est orbis.
ectus est Abraham, Isaac & Iacob, sancti,
ri patriarchę placuerũt Deo. Deinde & il
generatio sequẽtes ẽt generãtes, dederunt
ophetas, dederunt pcones Dei. Venit etiã
stea & ipse dominus noster Iesus Chri-
s, misit fermentum in tres mensuras fari-
quousq; fermentaretur totum. Tempori
s in terra carnis illius fuerunt, Apostoli,
erunt sancti, post illos alii sancti & nunc
nomine Christi quicunque sunt sancti,
post nos quicunq; erunt, & vsque in finẽ
culi quicunque sancti. De totis generatio-
s colliges omnes sanctas proles omnium
nerationum, & facies inde vnam genera-
onem. In ista generatione generationũ an-
tui, idest, æternitas illa in illa generatione
it, q̃ de omnibus generationibus colligit,
in vnã redigit, ipsa particeps erit ęternita

tis tuę. Cęterę gñtiones implendis tẽporib'
generantur, ex quibus illa in ęternũ regene
ratur, mutata viuificabitur, erit idonea por-
tare te, vires accipiẽs a te. In generatione ge
nerationũ anni tui. In principio terrã tu fun M
dasti domine.] Noui ęternitatẽ tuã, quia p̃- *Psa. 35.*
cedis oĩa q̃ fecisti. Principio tu domine ter-
rã fundasti. Et opera manuũ tuarũ sunt cęli.
Ipsi peribunt, tu aũt permanes, & oẽs sicut
vestimentũ veterascent. Et sicut opto:iũ mu
tabis eos & mutabũtur: tu vero idẽ ipse es. ℥
Tu quis es? Idem ipse es. Tu quid dixisti? Ego
sum qui sum, idem ipse es. Et. quamuis etiã *Exo. 3.*
ipsa non essent nisi ex te, & per te, & in te, ta
men nõ quod ipse es: tu vero idẽ ipse es, Et
anni tui non deficient] Illi anni tui non defi
cient, illi anni tui qui erunt in generatione
generationũ, nõ deficiẽt. Hæc ergo sciens,
exiguitatem dierum meorũ q̃rerem à te, nisi
scirem omnes dies seculi ab initio vsq; in fi
nem exiguos esse in comparatione ęternita
tis tuę. Noui ergo vnde interrogauerim: non
se extollant hr̃tici, quasi exigui dies fuerint
ecclesiæ, toto orbe diffusę, nam & vsque in
finem cum sint, exigui sunt. Quare exigui
sunt? Quoniam quãdoque finiendi sunt. An-
ni illi qui erunt in generatione generationũ,
hi amandi, hi desyderandi, his suspirandũ,
propter hos in vnitate permanẽdũ, propter
hos quicqd hæreticorũ mali est deuitandũ,
propter hos perditis respondendũ, propter
hos lucrandi qui errauerant, & reuocandi q
perierãt: illic debet esse desyderium. Sed tñ A
vt verbosis, vt male garrulis, vt calumniosis
susurrantibus detractoribus respondeã, iõ
mihi annuncia exiguitatẽ dierũ meorum, &
ne me reuoces in dimidium dierum meorũ,
vt ante me auferas de terra quam totus orbis
Euangelio repleatur, contra responsionem
domini mei, dicẽtis, Oportet prædicari Euã *Mat. 24.*
gelium in toto orbe terrarum in testimoniũ
omnibus gentibus, & tũc veniet finis. Quid
ad hęc fratres? Plana sunt: manifesta sunt,
Deus fundauit terram, scimus, opera ma- *Heb. 1.*
nuuũ eius sunt cęli. Ne putetis.n quasi aliud
Deum facere manu, aliud verbo: quod facit *Exo. 3.*
verbo, hoc facit manu, non enim distinctus
est corporeis membris, qui dixit, Ego sum
qui sum. Et forte verbũ eius est manus eius,
certe manus eius est virtus eius: qa n. dictũ
est: Fiat firmamẽtũ, & factum est firmamẽ

tum,verbo intelligit fecisse, quia vero dixit,
Faciamus hoīem ad imaginē & similitudinē
nostrā, quasi manu videt fecisse, audi ergo,
Gen.1. Opera manuū tuarū sūt cęli. Ecce qd̄ verbo
fecit, vtiq; etiā manibus fecit, qa virtute sua
fecit,qa potestate sua fecit. Attēde potius qd
B fecerit, & noli q̄rere quō fecerit. Multū est
.n. te comprehendere quō fecit,cū teipsum
sic fecerit, vt prius sis seruus obediens & po
2.Pe.3. stea fortasse amicus itelligens. Ergo opa ma
nuū tuarū sunt cœli,ipsi peribunt,tu aūt p-
manes: apte dixit hoc Apostolus Petrus,cęli
erāt olim de aqua, & per aquā cōstituti Dei
verbo, per quod qui factus est mundus, ab
aqua mundatus deperijt. Terra autē & cęli q
nunc sunt, eodē verbo repositi sūt igni reser
uādi. Iā ergo dixit perisse cœlos p diluuiū,
perisse aūt nouimus cœlos secundū quanti-
tatē & spacia aeris huius. Excreuit.n.aqua,&
totam istam capacitatē vbi aues volitant,oc
cupauit,ac sic vtiq; cœli perierunt propinq
terris:cęli secundum quod dicuntur aues cę
li. Sunt autem & cœli cœlorum superiores
in firmamēto, sed vtrum & ipsi perituri sint
igne,an hi soli cœli qui ēt diluuio perierūt,
disceptatio est aliquanto scrupulosior inter
doctos,nec facile,maxime in angustia tem-
poris explicari pōt. Dimittamus ergo eam
vel differamus, nouerimus tamē perire ista,
Deum manere. Et si manent quædā cū Deo
C quæ facta sunt a Deo, non manent in se sed
in Deo,non recedendo a Deo. Quid. n? Di-
cturi sumus fratres quod angeli perituri sūt
igne,quo incēdetur mundus? Absit. Sed qd?
Dicemus quod angelos Deus nō fecerit? Ab
Psa. 32. sit. Sed quid dicemus? Et vnde essent, si non
ab illo facti essent? Ipse dixit & facta sunt,ip
se mādauit & creata sunt. Dictum est.n.hoc
cum operum eius commemoratio fieret, in
quibus & angeli nominati sunt. Erunt ergo
cum illo angeli etiam mūdo igne flagrante,
& erit incēdium mundi, non incendens san
Dani.3. ctos Dei. Qd̄ fuit caminus regis tribus pue-
ris, hoc erit ardens mundus iustis in trinita-
te signatis. Forte hic cœlos etiā non impor-
Psal. 18. tune intelligimus ipsos iustos sanctos Dei,
in quibus manens Deus intonuit p̄ceptis,co
ruscauit miraculis, imbrificauit terrā sapiē-
tia veritatis. Cęli.n.enarrauerūt gloriā Dei.
Sed nunqd ēt ipsi peribūt? An secundū quē-
dā modū peribūt? Secundū quē modū? Se-
cundū vestimentū. Quid est, ſm vestimentū
Secundū corpus. Vestimentū animę corpus
dñs.n.vestimentum nominauit,vbi ait,No
ne anima plus est quam esca,& corpus plu
quā vestimētum? Quō ergo perit vestimen
tum? Etsi exterior hō noster corrūpitur, se
interior renouat de die in diem. Ergo ip
peribunt, sed secundū corpus:tu autē perm
nes. Si ergo ſm corpus peribunt, vbi resu
rectio mortuorū? Vbi exemplum membro
rum quod præcessit in capite? Vbi? Vis au
re? Mutabitur. Non tale erit quale fuit: au
Apostolum dicentē, Et mortui resurgent i
corrupti, & nos immutabimur. Quō imm
tabimur? Seminat corp⁹ animale,surget co
pus spiritale. Ergo seminat mortale, resu
get immortale. Ergo seminat corruptibil
resurget incorruptibile. Mutationē itaq; ex
pectamus, ita peribunt cęli,& immutabun
cęli. Sed fortasse sanctorū corpora nō rect
dicuntur cœli: si non portāt Deū, non su
cęli. Et vñ,inqt,mihi probas qa portāt Deū
Vsq; adeo ne excidit tibi,glorificate & por
tate Deū in corpore vestro? Ergo tales cœl
peribunt,sed non in æternū,peribunt vt m
tentur: an non hoc dicit psalmus? Lege se
quentia, Et omnes sicut vestimentum vete
rascent,& sicut opertorium mutabis eos &
mutabuntur, tu autem idē ipse es & anni tu
nō deficient. Vestē audis,coopertorium au
dis, & aliud q̄ corpus intelligis? Speremu
ergo ēt immutationē corporū nr̄orum, se
tamen ab illo qui erat & ante nos & mane
post nos: a quo sumus quod sumus,ad quen
veniemus cum fuerimus mutati, mutanten
non mutatū,facientē non factū, mouenten
sed manentem. Et quomodo intelligi a car
ne & sanguine pōt, Ego sum q sum, tu vere
idem ipse es, & anni tui non deficient? Se
nos ad illos annos cum his pānosis annis q
sumus? Et illi qui sunt? Nec tamen desperar
debemus. Iam.n. magnitudine quadam & e
cellentia sapientię dixerat,ego sum qui sum
& tamen ad nos consolandos, Ego sum,in
quit, Deus Abraham, & Deus Isaac,& Deu
Iacob. Et nos Abrahæ semen sumus, & no
quanuis abiecti,quanuis terra & cinis,in il
lo speramus. Serui sumus, sed propter no
dñs noster formā serui accepit, pp nos mo
tales immortalis mori voluit, pp nos hoc
exēplū resurrectionis ostendit. Ergo spere-
mus

nus nos uenturos ad hos annos ftantes, in
quibus nō circuitu folis peragūtur dies, fed
nanet quod eft ficuti eft, q̄a hoc folum vere
ft. Nos aūt vtrū aliq̄n ibi effe pofsimus di-
it, Audi & vide vtrū debeas defperare: audi
q̄d fequit. Filij feruorū tuorū inhabitabunt. ʒ
Vbi inhabitabunt, nifi in annis non deficien-
ibus? Filij feruorum tuorum inhabitabunt.
t femē eorū in feculū feculi dirigetur.] In
eculū feculi, in feculū ęternū, in feculū ma
ens. Sed filij, inquit, feruorū tuorū. Metuen
um ne nos ferui Dei fimus, & filij nr̄i ibi fu
ri fint, nō nos? Aut fi nos filij fumus feruo
um, quia filij fumus Apoftolorū, q̄d dicturi
imus? Quæ nā tandē audacia tam infœlix
liorū fubnafcētium, & recenti fuccefsione
loriantium, quæ audeat dicere: nos ibi eri-
nus, Apoftoli ibi nō erunt? Abfit hoc a pie-
te filiorū, abfit a fide paruulorū, abfit ab in
lligētia grandiū. Ibi erūt & Apoftoli, arie-
s pręcedūt, agni fequūtur. Quare ergo filij
ruorū tuorū, & non de compendio ferui
ui? Et Apoftoli ferui tui, & filij eorum ferui
i, & iftorū filij nepotes illorū, quid nifi fer
i tui? Oēs compendio includeres, fi diceres
rui tui inhabitabunt. Videamus quid nos
oluerit admonere: eft.n. quiddam geftū in
rioribus feculis. Per quadraginta annos fi-
j Ifrael attriti funt in eremo, nullus eorum
ntrauit in terrā promifsionis fed filii eorū
ntrauerunt fanè, quia ita recordamur nifi
illor duo, cæteri non. Intrauerunt de tot mi
G bus duo: laboratum eft cum eis tantū. Sed
Deus nō laborat, certe laborauerunt ferui ip
us. Quanta pertulit, quanta audiuit Moyfes
ro hominibus nō intraturis in terram pro-
nifsionis? Intrarunt filij eorum, quid fignifi
at? Intrarunt noui homines, veteres nō in-
abunt. Inde tñ intrarunt duo, vnus & vni-
s, tanquam caput & corpus, Chriftus &
cclefia, cum omni illa nouitate, id eft, filio
um. Ergo filij feruorum tuorum inhabita-
unt: filij feruorū, opera feruorū funt: nemo
i habitabit, nifi p̄ opera fua: Quid igit̄ eft,
filij habitabunt? Nemo glorietur fe habita
rū, fi dicit fe feruum Dei, & opera non ha
et: non.n. habitabunt nifi filij. Quid eft er-
o, filij feruorum tuorum inhabitabunt? Ser-
i p̄ opera fua inhabitabunt, ferui per filios
os inhabitabunt. Noli ergo effe fterilis, fi
is habitare, p̄mitte fœtus quos fequaris pro
mittendo nō offerendo. Filij tui te deducāt
ad terram promifsionis, terram viuentium
non morientiū. Cum his viuis in hac pere-
grinatione, illi antecedant, fufcipiant te pro
pter refectionem carnalem. Filius Iofeph an
tecefsit Iacob in Aegyptum, & ait patri fuo
& fratribus fuis, Ego præueni præparare vo- H
bis efcas. Præcedant ergo filij tui, pręcedāt Gen.45.
te opera tua: quales filios pręmiferis, talis &
fequeris.

In pfalmum centefimumfecundum, Enarratio.

IN omni munere dñi Dei noftri, in omni
eius confolatione, in omni correptione,
in gratia q̄ donare dignatus eft, in indulgen-
tia qua nobis nō hoc reddidit q̄d debebat, ī
omnibus operibus eius benedicat aīa nr̄a do
minum. Hoc.n. cantauimus: inde incipit Pfal
mus, de quo loquemur donante ipfo quod
poffumus: quem noftra anima benedicat.
Vnufquifq; nr̄um excitet & exhortetur ani-
mam fuam, & dicat ei: Benedic aīa mea do-
minum. ʒ Et omnes, & qui vbiq; funt fratres
in Chrifto, vnus homo, cuius caput in cœlo
eft: Exhortetur ipfe vnus homo animā fuam,
& dicat ei, Benedicat anima mea dominum.
Obaudit, obtēperat, facit hoc. p̄fuadetur ei,
nō ex donis noftris, fed ex illius quem bene
dicit anima noftra. Sufcepit.n. Pfalmus ifte
oftendere nobis, quare benedicat anima no
ftra dñm, quafi ei refpondiffet anima fua,
Quare mihi dicis benedic dominum? Au-
diamus ergo, audiat ipfa anima noftra, cōfy I
deret omnia quibus excitetur, ne pigra fit in
benedictione domini, & videat an iuftū fit
quod ei dicitur, Benedic anima mea dñm: vi
deat fi dēat aliū benedicere præter Deū, Be-
nedic, inquit, anima mea dominum, inquit.
Repetit hoc, & exprefsius dicit quod dixe-
rat, Benedic anima mea dominum: Et om-
nia interiora mea nomen fanctum eius. ʒ Pu
to quia non ad interiora corporis loquitur,
Puto eum non hoc dicere vt pulmo nofter
& iecur, & fi qua funt inteftina carnis erum
pant in vocem benedictionis domini. Eft
quidem pulmo pectoris noftri, quafi follis
quidam anhelantis fpiritum reciprocum, q̄
fpiritus concepti aeris in vocem & fonum
exprimitur, cum verba digerimus. Nec pōt
vocis aliquid fonare ab ore noftro, nifi q̄d

pulmo expresſius emiſerit,ſed non hinc agi
tur,hoc totum ad aures hominũ. Hẽt aures
F Deus,hẽt & ſonũ cor,Interiora ſua alloquiẽ
hõ,vt benedicãt dñm,& dicit eis, Oĩa inte-
riora mea nomẽ ſanctũ eius bñdicite.Quę-
ris quæ ſunt interiora tua? Ipſa aĩa tua. Qđ
ergo ait,Benedic aĩa mea dñm: hoc ait, oĩa
interiora mea nomen ſanctũ eius: ſubauditẽ
enim bñdicite.Clamas voce ſi eſt hõ qui au
diat, ſiles voce qñ noñ eſt qui audiat? inte-
K riora tua nunq̃ deeſt qui audiat. Itaq; ſona-
bat iãdudũ benedictio de ore noſtro & hęc
ipſa verba cantabamus, Benedic aĩa mea do
minum,& oĩa interiora mea nomẽ ſanctum
eius.Quantũ ſatis fuit tẽporis cãtauimus &
ſiluimus.Nũquid interiora tua ſilere debent
a benedictione dñi?Alternet ꝑ tpe ſonos vo
cũ,ꝑpetua ſit vox interiorũ.Cũ conuenis ad
eccleſiam hymnum dicere, ſonet vox tua
laudes Dei:dixiſti quantũ potuiſti, diſceſsi-
ſti,ſonet anima tua laudes Dei: negocium
1.Co.10. agis,laudet dñm anima tua. Cũ cibũ capis,
vide qđ ait Apoſtolus,Siue manducatis ſiue
bibitis,omnia in gloriam Dei facite. Audeo
dicere,cũ dormis, benedicat anima tua do-
minũ.Nõ te excitet cogitatio flagitij,non te
excitet depoſitio furti,non te excitet condi
cta forte corruptio. Innocẽtia tua ẽt in dor
miente vox eſt animæ tuæ. Benedic aĩa mea
dñm,& omnia interiora mea nomen ſanctũ
eius.Benedic aĩa mea dñm,& noli obliuiſci
oẽs retributiones eius.§ Bñdic,inqt,aĩa mea
L dñm. Quid eſt aĩa tua? oĩa interiora tua.Be-
nedic aĩa mea dñm.Repetitio ad exhortatio
nem valet.Vt aũt bñdicat ſemper dñm,noli
obliuiſci oẽs retributiones eius: ſi obliuiſce
ris, tacebis. Non aũt poterunt ante oculos
tuos eſſe retributiones dñi, niſi ante oculos
tuos fuerint peccata tua. Nõ ſit ante oculos
tuos delectatio pręteriti peccati, ſed ſit ante
oculos tuos damnatio peccati.Dãnatio pec
cati a te,remiſsio a Deo:hæc.n.retribuit do-
minus,vt poſsis dicere, Quid retribuã dño
Pſ.115. pro omnibus quæ retribuit mihi?Hoc.n.cõ-
ſyderãtes ſancti martyres, quorũ etiam me-
moriã hodie celebramus, & omnes omni-
no ſancti, qui vitam iſtam contempſerunt,
1.Ioã.3. & ſicut audiſtis in Epiſtola Ioãnis, Animas
ſuas pro fratribus poſuerunt, quę eſt perfe-
ctio charitatis,dicẽte dño, Maiorem chari-
Ioã.15. tatem nemo habet, quam vt animam ſuã po
nat quis pro amicis ſuis.Hęc ergo conſy-
rantes ſancti martyres, cõtempſerũt anim
ſuas hic,vt ibi eas inuenirent,ſequẽtes ver
dñi dicentis, Qui amat aĩam ſuam, per
eam:& qui perdiderit eã propter me, in
tam æternam inueniet eam:voluerunt.n.
tribuere.Qui?& quid?& cui?Homines mi
ſteriũ ſuum vſq; ad mortẽ Deo retribuer
Quid,qđ ille non donauerat? quid dede
quod non acceperunt? Retribuit ergo m
ille vere ſolus qui ſolus donat,ſed non re
bueret peccatis nr̃is:nam retributiones n
bis aliæ debebantur,& aliæ redditæ ſunt.
li,inqt,obliuiſci oẽs retributiones eius: n
tributiones, ſed retributiones, aliud en
debebatur,& redditũ eſt quod non debe
tur:vnde & ille,Quid retribuam,inquit,d
mino,pro omnibus q̃ retribuit mihi? Nõ
quę tribuit mihi,ſed quæ retribuit mihi.
tribuiſti tu mala pro bonis, & retribuit i
bona ꝑ malis. Qũo retribuiſti tu ò ho
deo mala ꝑ bonis? Qui prius fuiſti blaſp
mus, & pſecutor, & iniurioſus, retribu
blaſphemias.Pro quibus bonis?Primo,q
es cũ non eſſes,ſed eſt & lapis:deinde, q
viuis,ſed viuit & pecus. Quid retribues d
pro eo qđ ſuper omnia pecora & ſuper
volatilia fecit te ad imaginem & ſimilitu
nẽ ſuam?Noli quęrere qd ei retribuas:ſim
tudinem ipſius retribue illi, non plus qu
rit,nummũ ſuum exigit, Tu aũt pro gra
agendis,pro humilitate, pro obſequio, p
cultu religioſo, id eſt, ꝑ his oĩbus boni
debebas deo tuo, ꝑ bonis q̃ accepiſti q̃ di
retribuiſti blaſphemias. Quid ergo ille?C
fitere,ignoſco,retribuo & ego, ſed non
retribuiſti.Tu retribuiſti mala pro bonis,
ego retribuo bona pro malis. Cogita er
anima oẽs retributiones Dei,cogita oĩa
la facta tua.Quã multa.n.mala facta tua,t
multę bonę retributiones eius. Et quid
offeres forte xeniorum?quid munerũ? q
ſacrificiorum? Quoniam nõ obliuiſceris
tributiones eius, hoc ſacrificio delectat
Benedic anima mea dominum. Sacrifi
laudis glorificabit me,Immola Deo ſacr
cium laudis,& redde altiſsimo vota tua.L
dari ſe vult Deus,& hoc ut tu ꝑficias, nõ
ille ſublimeẽ.Nõ eſt oĩno qđ illi retribuas
qđ exigit,nõ ſibi,ſed tibi exigit, tibi ꝑde
tibi ſeruatur.Non hoc a te amat quod ill
augeat

ugeat,ſed qđ te ad illũ pducat.Propterea q̄
[rebant martyres,deficiebant quodãmõ nõ
nueniẽdo,& dicebãt,Quid retribuã dño ,p
)ibus q̄ retribuit mihi?Et nõ inuenerunt q̃d
etribuerent,niſi,Calicẽ ſalutaris accipiã,&
nomen dñi inuocabo, Quid retribues dño?
Cogitabas.n.& nõ inueniebas,calicẽ ſaluta-
ris accipiã.Quid?Calicem ſalutarẽ nõne ip-
ſe dñs dedit?De tuo aliq̃d retribue , ſi potes.
Non dixerim,ne feceris, noli de tuo retri-
buere,nõ vult Deus de tuo ſibi retribui:ſi de
tuo retribuis:oĩa.n.quæ habes ab illo habes.
Tuũ peccatũ ſolũ habes : nõ vult ſibi retri-
bui de tuo,de ſuo vult.Qũo agricolæ de ter
ra quã ſeminauit,ſi ſegetẽ attuleris, de agri-
colæ fructu retribuiſti.Veritatẽ retribue , in
veritate dominũ laudas : ſi de tuo volueris,
mẽtieris.Qui loquit̃ mendaciũ,de ſuo loq̃-
tur,q̃ loquit̃ veritatẽ,de Dei loq̃t. Quid eſt
aũt accipere calicẽ ſalutaris, niſi paſſionem
dñi imitari?Hoc martyres fecerunt. Hoc de
ſuperbientibus dixit,& ſedes ſublimes iam
quærentibus,& conuallẽ plorationis deuitã
tibus,qui volebant ſedere,vnus ad dexterã,
alius ad ſiniſtram.Quid ergo ait?Poteſtis bi-
bere calicem quẽ ego bibiturus ſum?Iam er
go martyr paratus ad victimam ſanctam di-
cit,Calicẽ ſalutaris accipiã. Accipiam ergo
calicem Chriſti,bibam paſſionẽ domini.Ca
ue ne deficias,ſed nomen domini ĩuocabo.
Qui ergo defecerunt, dñm non inuocaue-
runt,de ſua fortitudine præſumpſerunt. Tu
ſic redde, vt te accepiſſe quod reddis memi
neris. Sic ergo benedicat anima tua domi-
num,vt non obliuiſcatur oẽs retributiones
eius.Audite omnes retributiones eius , Qui
propitius fit omnibus iniquitatib. eius,Qui
propitius fit omnibus iniquitatibus tuis , q̃
ſanat omnes lãguores tuos , Qui redimit de
corruptione vitã tuam,qui coronat te in mi
ſeratione & miſericordia, Quia ſatiat in bo
nis deſyderium tuum,renouabitur ſicut aq̃
lę iuuẽtus tua.)Ecce retributiones.Quid de
bebatur peccatori,niſi ſupplicium?Quid de
bebatur blaſphemo,niſi gehemna ignis ar-
dentis?Non ipſa retribuit,ne expaueſcas, ne
exhorreſcas,ne ſine amore timeas . Noli o-
bliuiſci omnes retributiones eius bonas , &
mutare iam,ne experiaris retributiões eius.
Quid dicam?malas?Si iuſtas,non malas:a te
ergo malas,a Deo autẽ bonas.Nec hæc quæ
pateris mala ſunt,ſi n.iuſta ſunt, bona ſunt ,
ſed tibi patienti hæc mala ſunt.Nõ vis vt ma
la ſint tibi q̄ iuſta ſunt Dei,non ſit mala ĩ cõ
ſpectu Dei iniquitas tua.Non.n.ceſſauit vo-
care,aut vocatũ neglexit inſtruere:aut inſtru
ctum ceſſauit pficere, aut perfectũ neglexit
coronare.Quid dicis,q̃a es peccator? Con- D
uertere & accipe retributiões iſtas , ,ppitius
fit omnibus iniquitatibus tuis. Poſt remiſſio
nẽ peccatorũ corpus infirmũ geris, neceſſe
eſt ſint q̄dã deſyderia carnalia quæ te titillẽt,
& q̄ tibi ſuggerant delectatiões illicitas, ſed
de lãguore tuo veniũt:adhuc.n.infirmã car
nẽ geris,nondũ eſt abſorpta mors in victo-
riã,nõdũ corruptibile hoc induit corruptio
nẽ.Adhuc quibuſdã perturbationibus ẽt ip
ſa anima quatitur poſt remiſſionẽ peccato- 1.Co. 15.
rũ.Adhuc in periculis tentationũ verſat̃,qui
buſdã ſuggeſtionibus delectatur , quibuſdã
non delectatur, & in eis quibus delectatur,
aliq̃n quibuſdã conſentit,capit̃. Lãguor eſt,
ſanat & omnes languores tuos . Sanabuntur
oẽs languores tui,noli timere . Magni ſunt ,
inquies,ſed maior eſt medicus. Omnipoten
ti medico nullus languor inſanabilis occur
rit,tm̃ tu curari te ſine,manus eius ne repel
las:nouit quid agat. Non tantum delecteris
cũ fouet, ſed etiam toleres cum ſecat.Tole
ra medicinalem dolorem,futuram cogitãs
ſanitatem.Videte fratres mei in iſtis languo
ribus corporis quanta homines tolerent,vt
paucos dies victuri moriantur,& hos pau-
cos dies incertos:Multi.n. poſt tolerantiam
magnorum dolorũ cum a medicis ſecaren-
tur,aut iã ſani irruente aliqua ægritudine de
functi ſunt.Si tam ſibi propinquã mortem
ſperarent,illos immenſos dolores non ſuſci
perent tolerãdos.Tu nõ toleras ad incertũ,
q̃ ,pmiſit ſanitatẽ,nõ põt falli.Fallit̃ medicus E
aliquando,& ,pmittit ſanitatem de corpo
re humano.Quare fallit? Quia hoc non cu-
rat quod fecit.Deus fecit corpus tuũ , Deus
fecit aĩam tuam: nouit quemadmodum re-
creet quod creauit,nouit quemadmodũ re-
formet quod ipſe formauit.Tu tm̃ ſud ma-
nib.medici eſto:odit.n.repellentẽ man⁹ ſuas.
Non fit hoc in medici hominis manibus.Li
gari ſe uolunt homines & ſecari,daturi pro
incerta ſanitate,certum dolorem , magnam
mercedẽ.Deus te quẽ fecit, & certus curat
& gratis. Ferto ergo manus eius ò anima
quæ

quæ benedicis eũ,non obliuiſcens oẽs retri
butiones eius:Sanat.n.oẽs lãguores tuos , q̃
redimet de corruptiõe vitã tuam.In de ſanat
Sapiẽ. 9. oẽs lãguores tuos,q̃a redimit de corrruptio
ne vitã tuã,Ecce corpus qđ corrũpit aggra
uat animã.Vitã ergo hẽt aĩa in corpore cor
ruptibili.Qualẽ vitã?Onera patit,põdera ſu
ſtinet.Ad ipsũ Deũ cogitandũ,ſicut dignum
eſt ab hoĩe cogitari Deũ,quãta ĩpediũt,velu
ti interpellãtia de neceſſitate corruptiõis hu
F manę?Quãta reuocãt?Quanta a ſublimi in
tẽtiõe detorquẽt?Quãta interpellãt?Quę tur
Gene. 4. ba phãtaſmatũ?Qui populi ſuggeſtionũ? To
tũ hoc ĩ corde humano tãquã de vermibus
huius corruptionis ſcatet. Exaggerauimus
morbũ,laudemus & medicũ . Nõ ergo te ſa
nabit,q̃ fecit talẽ qualis nõ ægrotares, ſi le-
gẽ ſanitatis acceptã ſeruare voluiſſes? Nõne
tibi & diſpoſuit & mãdauit q̃d tangeres ad
retinendã ſalutẽ?Noluiſti audire ad retinen-
dã,audi ad recipiendã.Languore tuo exper
tus es,quã vera ille iusſiſſet.Iam tandẽ aliq̃n
hõ qđ nõ tenuit monitus,audiat vel exper-
tus.Quæ duritia eſt,quã nec experientia do
cet?Nõ ergo te ſanabit,q̃ talẽ fecerat vt nũ-
quã ægrotares,ſi eius præcepta ſeruare vo-
luiſſes?Nõ te ſanabit qui fecit angelos, & te
refectum ęquaturus eſt angelis? Nõ te ſana-
bit factum ad imaginem ſuam qui fecit cœ
lum & terrã? ſanabit te,opus eſt vt ſanari ve
lis.Sanat omnino ille, quẽlibet languidum,
ſed non ſanat inuitum.Quid autẽ te beatius,
quã ut tanquam in manu tua vitam , ſic ha-
beas in voluntate ſanitatẽ tuam? Si velles eſ
G ſe in aliquo ſublimi honore in hac terra,du
catum,proconſulatum,pręfecturam ſi con
cupiſceres,nunquid continuo poſſes quod
velles ? nunquid voluntatem tuam poteſtas
ſequeretur? Multi ad iſta volunt peruenire
& non poſſunt,ſed ſi peruenerint, quid pro
deſt honor ęgrotis?Quis enim non ęgrotat
in hac vita?quis non longum languorẽ tra-
hit? Naſci hic in corpore mortali, incipere
ęgrotare eſt. Quotidianis medicamẽtis ful-
ciunt indigentiæ nr̃æ : quotidiana medica-
mẽta ſunt refectiones omniũ indigentiarũ.
Fames nõne te occideret, niſi medicamentũ
eius apponeres? Sitis nõne te perimeret, niſi
eã tu bibendo non penitus extingueres, ſed
differres? Reditura eſt.n. ſitis paululum tem
perata.Tẽperamus ergo iſtis fomentis ærũ-
nã ęgritudinis noſtræ. Stando laſſatus era
ſedẽdo reficeris,ipſum ſedere medicina e
laſſitudinis:in ipſa medicina rurſus laſſari
diu ſedere non poteris.Quicquid eſt vbi f
tigationi ſuccurrit , alia fatigatio inchoa
Quid ergo iſta deſyderas languidus? Priu
de ſalute tua cogita.Aliq̃n ęgrotat homo i
domo ſua, in lecto ſuo ægritudine manif
ſtiore.Quãq̃ & iſta manifeſta ſit,quã noli
homines intueri: tñ ea ęgritudine,ad quã
runt medici homines,ęgrotat quiſq; in d
mo ſua,anhelat febribus in lecto ſuo , vel
forte cogitare de re familiari aliquid, vel i
bere in domo ſua,vel fundo,aut diſponere
ſtatim cura ſuorum circunſtrepente & mu
murante,reuocatur a talibus curis, & dr̃ il
li,Dimitte iſta, prius cogita de ſalute tu
Ergo hoc tibi dr̃,oĩs homo,ſi non ægrotas
alia cogita. Si te ægrotantem languor ipſ
conuincit,prius de ſalute tua cogita . Salu
tua Chriſtus eſt,Chriſtũ ergo cogita , Acci
pe calicem ſalutaris eius qui ſanat omne
languores tuos: hãc ſalutem ſi volueris ob
tinebis.Honores & diuitias cũ quęſieris, nõ
continuo ſi volueris habebis. Hoc & præ
cioſius eſt & ſequitur voluntatem eius:vnd
& ſubditur,Qui ſanat omnes lãguores tuos
q̃ redimit de corruptione vitã tuã.Ibi ſana-
bit oĩs lãguor tuus, cũ corruptibile hoc in
duerit incorruptionẽ Redẽpta eſt.n.vita tua
de corruptione,iã ſecurus eſto.Initus eſt bo
nę fidei cõtractus : nemo fallit redemptorẽ
tuum,nemo circũuenit,nemo premit. Egit
hic cõmerciũ,iam precium ſoluit , ſangui-
nem fudit:ſanguinem,inquam,fudit vnicus
filius Dei pro nobis.O anima erige te , tanti
vales:redimet de corruptione vitam tuam.
Oſtendit exemplo, quod promiſit in prę-
mio.Mortuus eſt propter delicta noſtra , &
reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.
Sperent membra,qđ in capite demõſtratũ.
eſt.Non curabit ſua,quorum caput leuauit
in cœlum?Ergo qui redemit de corruptio-
ne uitã tuã, q̃ coronat te in miſeratione &
miſericordia.Iam.n. forte quaſi arrogans eſ
ſe cœperas, cũ audires,Coronat te in miſe-
ratiõe & miſericordia. Ergo magnus ſum ,
ergo luctatus sum . Cuius viribus ? Tuis,
ſed ab illo ſubminiſtratis. Nam luctaris
manifeſtum eſt,& iõ coronaberis, quia vin
ces . Sed vide q̃s prior uicerit , uide quis te
faciat

ciat ẽt secundo victorẽ. Ego,inquit,vici se
lũ,gaudete. Et vnde gaudemus, si ille vicit
culũ, quasi nos vicerimus? Ita plane gau-
amus, q̃a nos vicimus. Qui in nobis victi
mus, in illo vicimus. Ergo coronat te, q̃a
na sua coronat, non merita tua. Plus om-
bus illis laboraui, ait Apostolus, sed vide
d adiũxit, Nõ ego aũt, sed gratia Dei mecũ.
post labores oẽs expectat ipsam coronã,
dicit, Bonũ agonẽ certaui, cursum cõsum
aui, fidẽ seruaui. De cætero reposita est mi-
corona iustitię, quam mihi reddet dñs in
a die iustus iudex. Quare? q̃a agonẽ certa-
. Quare? Quia cursum consummaui. Qua-
? q̃a fidẽ seruaui. Vñ certasti? vñ fidẽ serua-
? Nõ ego aũt, sed gr̃a dei mecũ. Ergo & q̃d
oronaris illius misericordia coronaris:
usquã sis superbus, semp̱ lauda dñm, oẽs
tributiones eius noli obliuisci. Retributio
t cũ peccator & impius vocatus es, vt iu-
ificareris. Retributio est, cum erectus & gu
ernatus es ne caderes. Retributio est, cum ti
vires subministratæ sunt, vt vsq; in finẽ p̱-
uerares. Retributio est, vt & caro ista tua
ua p̃mebaris resurgat, & ne capitis tui capil
us intereat. Retributio est, vt post resurre-
tionẽ coroneris. Retributio est, vt ĩ æternũ
eũ ipsum sine defectu laudes. Oẽs retribu-
ones eusi noli obliuisci, si vis vt benadicat
nima tua dominum, qui coronat te in mise
cordia & miseratione: Et q̃d agam ego co-
onatus? Ecce adiuuabar cũ luctarer, finito
ertamine coronabor, iam nulla residua erit
nimica suggestio vel corruptio cum qua lu
ter, semper.n. in hac vita luctamur cũ cor-
uptione ista. Sed q̃d scriptũ est? Nouissima
nimica destruet mors. Post destructionem
nortis, nullũ timebis inimicũ.i. absorpta est
mors in victoria. Tũc ergo erit victoria, tũc
corona. Post certñ ergo coronabor, post co
ronã q̃d agã? Quid satiat in bonis desyderiũ
tuũ? Mõ.n. audis bonũ & anhelas, audis bonũ
& suspiras, & hoc ipsum q̃d forte peccas, eli
gẽdi boni auiditate falleris, & in eo reus deti
neris, q̃d bonũ consiliũ Dei non audis, quid
contemnendũ, & quid eligẽdũ sit. Q̃d forte
negligis discere, si negligendo bona falleris.
Vbicunq; peccas quasi bonum quæris, quasi
refectionẽ desyderas. Bona sunt ista q̃ q̃ris,
sed mala tibi erunt deserto illo à quo bona
facta sunt. Bonũ tuũ quære o aĩa. Est.n. bonũ
aliud alteri, & oẽs creaturę habent quoddã
bonũ suũ integritatis suæ, & perfectionis na
turæ suę. Interest quod cuiq; rei imperfectæ
necessariũ sit vt perficiat. Quęre tuũ bonum. *Mat. 19.*
Nemo bonus nisi vnus Deus. Summũ bonũ,
hoc est, tuũ bonũ. Quid ergo deest cui sum
mũ bonũ, bonũ est? Sũt.n. & ĩferiora bona q̃
aliis & aliis bona sunt. Pecori quod bonum
est frẽs, nisi implere ventrem, carere indigen
tia, dormire, gestire, viuere, sanũ esse, gene-
rare? Bonum est illi, & vsq; ad quendam mo
dum habet boni sui mensuram tributã & cõ
cessam ab omnium rerũ creatore Deo. Tale M
tu bonũ quæris? Dat & hoc Deus, sed noli so
lũ quęrere. Cohęres Christi quid gaudes, q̃a
socius es pecorũ? Erige spem tuam ad bonũ
bonorũ oĩum. Ipse erit bonum tuum, a quo
tu in tuo genere factus es bonus, & oĩa in
suo genere facta sunt bona: fecit.n. Deus oĩa
bona valde. Ergo illud bonum quod Deus *Gen. 1.*
est, si dicamus valde bonum, iam & de crea-
tura dictũ est, Fecit deus omnia bona valde.
Quid ergo illud bonũ, de quo dictum est,
Nemo bonus nisi vnus Deus, dicimus quia
bonum est valde? Recurrit nobis recordatio *Mat. 19.*
de oĩbus creaturis, q̃a dictũ est, Fecit Deus *Gene. 1.*
oĩa valde bona. Quid ergo dicturi sumus?
Defecimus in voce, sed nõ affectu. Veniat in
mentẽ recẽs illa tractatio Psalmi, explicare
non possumus, iubilemus, bonũ est Deus.
Quale bonũ, q̃s dicat? Ecce nõ possumns di
cere, & non p̱mittimur tacere. Ergo si non
possumus dicere, & p̃ gaudio nõ p̱mittimur
tacere, nec loquamur, nec taceamus. Quid
ergo faciemus, nõ loquentes & nũ tacentes?
Iubilemus, Iubilate Deo salutari nr̃o, iubila
te Deo oĩs terra. Quid est iubilate? Deferte *Psal. 94.*
vocem ineffabilem gaudiorum vestrorum,
& ructate in eum lætitia vestras. Et quæ erit
illa ructatio post saginam, si modo post mo
dicas ista refectiones tantum afficitur anima
nostra? Quid erit quando fiet post redẽptio
nem ab omni corruptione, quod dictũ est ĩ A
isto psalmo, Qui satiat in bonis desiderium
tuum? Et quasi quæreres, quando satiat: mo-
do enim non satior ad quodcunq; me con-
uertero, vilescit mihi adeptũ, quamuis accẽ-
derit desyderatum: cum omnia quę dum nõ
habeo amo, cum habuero contemno, quod
bonum me satiabit? Laus dei. Et ipsa cũ cor
pus quod corrumpitur aggrauat animam, *Sapien. 9.*
& de-

& deprimit terrena inhabitatio sensũ multa
cogitantem non implet anima mea, nõ psi-
citur, aliæ de corruptione delectationes in-
digentiarũ detorquẽt me ab illa: qñ satiabit
desideriũ meũ in bonis? Qñ, quęris? Renoua
bitur sicut aquilę iuuentus tua.] Quęris ergo
qñ satietur in bonis anima tua? qñ renouata
fuerit iuuẽtus tua. Et addidit sicut aquilę. Pro
fecto hic aliquid latet, quod tamen dici de
aquila solet non tacemus, quia non est ab re
B hoc intelligere. Illud tantũmõ insinuatũ sit
cordibus nostris, non sine causa dictũ esse à
spiritusancto, Renouabitur sicut aquilę iu-
uentus tua. Resurrectionem .n. quandam si-
gnificauit nobis, Et quod renouatur iuuẽtus
aquilæ, sed non ad immortalitatẽ. Data est
.n. similitudo quãtum de re mortali potuit
trahi ad rem vtcunque significandam im-
mortalem, non ad demonstrandam. Dicitur
aquila cũ senectute corporis pressa fuerit,
immoderatione rostri crescentis cibũ cape
re non posse. Pars .n. rostri eius superior, quę
supra partem inferiorem adũcatur, cũ præ
senecta immoderatius creuerit, longitudo
eius incrementi non eã sinit os aperire, vt sit
aliquod receptaculi interuallum inter infe-
riorem partem & vncũ superiorem. Nisi .n.
aliquod interuallum pateat, non habet mor
sus quasi forcipem, vnde velut tondeat, qđ
transmittat in fauces. Crescente itaque supe
riore parte & nimis aduncata, nõ poterit os
aperire & aliquid capere. Hoc ei facit vetu-
stas. Pręgrauatur languore senectutis, & ino
pia comedendi languescit nimis, vtraq; re
ætate, & egestate accedente. Itaq; mõ quodã
C naturali in mensura reparandæ quasi iuuen
tutis, aquila dicitur collidere & percutere
ad petram ipsum quasi labiũ suum superius
quo nimis crescente edendi aditus claudit,
atque ita conterendo illud ad petram excu-
tit, & caret prioris rostri onere quo cibus
impediebatur, accedit ad cibum, & omnia
reparantur, erit post senectutem tanquam iu
uenis aquila. Redit vigor omnium membro
rum, nitor plumarũ, gubernacula pennarũ,
volat excelsa sicut antea, fit in ea quædam re
surrectio. Ad hoc .n. exposita est ista similitu
do, sicut de luna ponitur, quia diminuta &
quodammodo intercepta luna rursus nasci
tur & impletur, & significat nobis resurre-
ctionẽ, sed impleta illa non pmanet, rursus
minuit, vt semp significet. Sic ergo & hoc
qđ de aquila dictũ est, nõ ad immortalitatẽ
aqla reparat, nos aũt ad vitã æternã. Sed tñ
ppea inde ducta est similitudo, vt qđ nos im
pedit, petra nobis auferat. Non ergo psuma
de viribus tuis, firmitas petræ tibi excutit ve
tustatẽ: petra aũt erat Chrs In Chro renoua
bit sicut aquilæ iuuentus nra. Etenim inuete
rauimus inter inimicos nostros, sicut nota
est vox psalmi, Inueteraui, inqt, in oĩbus ini
micis meis. Vnde ĩueterauimus? Carne mor
tali, carne ista fœnea, & iõ pcussum est sicut
fœnũ, & aruit cor meũ, qa oblitus sum mã
ducare panẽ meũ. Oblitus sum, inquit, man
ducare panẽ meũ. Creuit vetustas, os clausit
atterat in petra, sic ergo & in hoc psalmo
vnde agimus cũ pmisisset, Qui satiat ĩ bonis
desiderium tuum, quasi rñdit anima, Nõ sa-
tiabor de mortalibus, nõ satiabor de tpali-
bus, aliquid æternũ donet, aliquid ęternũ cõ
cedat. Sapientiam suã mihi det, verbum suũ
mihi det, Deũ apud Deũ, & se Deũ patrẽ,
& filiũ & spiritum sanctum. Médicus ante
ianuã eius sto, nõ dormit quem inuoco, det
mihi tres panes, Euangeliũ recordamini, ec
ce quid sit nosse Dei lras, qui legerunt moti
sunt. Nõ recordamini quendam inopem ve
nisse ad domũ amici sui, & petisse tres pa-
nes? Et ille, inquit, dormiens respondebat ei
& dicebat, iam requiesco, pueri mei intus
mecũ dormiunt. Ille perseuerans in petẽdo,
extorsit tędio quod nõ potuit merito. Deus
aũt dare vult, sed non dat nisi petenti, ne det
non capienti. Non tædio tuo vult excitari:
non .n. cum oras tanquam dormienti mole
stus es: non dormiet neque dormitabit, qui
custodit Israel. Semel Christus dormi-
uit, ut illi coniunx de latere fieret, dormiuit
in cruce, manifestum est. Mortuus est .n. vt di
ceret, Ego dormiui, & somnum cepi. Sed nũ
quid qui dormit nõ adijciet, vt resurgat? Pro
pterea ibi sequit, Et exurrexi, quia dñs susce
pit me. Quid vero iam Apostolus? Christus,
inquit, resurgens à mortuis, iam non mori-
tur, & mors ei vltra nõ dominabitur: ipse er
go non dormit, vide ne fides tua dormiat.
Dicat ergo anima iam desiderans satiari quo
dam excelso & innenarrabili bono, cui iu-
bilat potius, & de quo iubilatur q̃ aliqd ex-
plicat: iã .n. vult iã sentit inde aliquid. Videt
se impediri pręuaricatione corporis, nõ se

posse

ꝓsse in hac vita satiari, & quasi rn̄deat & di
t, Quid mihi dicis, satiabitur in bonis desi
rium tuū? Noui bonū eius quod desiderē
ꝓui quod mihi sufficiat: video hoc in Phi-
ppo, Ostende, inquit, nobis patrem, & suf
ficit nobis. Solum patrem quasi desiderabat:
stendit dn̄s tres panes desiderādos. Qui est
ius panis, ostendit & dicit, Tanto tp̄e vo-
scum sum, & patrē non nostis? Philippe,
ui me videt, videt & patrē. Promisit & spi-
tum, quem mittet inq̄t, pater in noīe meo:
emq; ait, Quem ego mittam vobis a patre
onum suum æquale sibi. Noui quid deside
m, sed qn̄ inde satiabor? Ecce modo & de
initate cogito, qūocunq; de trinitate, vix
ænigmate, vix per speculum ex parte au-
eo aliquid sentire. Qn̄ satiabor? Renouabit
cut aquilæ iuuentus tua. Non satiaris mō,
a nō est idonea anima tua ad solidum illū
magnum cibum, sed rostro clauso, nō est
lonea. Vetustas tibi os clausit, propterea pe
a est, vbi vetustate contrita, renouetur iuuē
is tua sicut aquilæ, vt posis manducare pa
em tuum illum, qui ait, Ego sum panis vi-
us, qui de cœlo descendi. Renouabitur iu-
entus tua sicut aquilæ, tu satiaberis in bo-
is. Faciens misericordias dn̄s, & iudiciū eis
ui iniuriam accipiunt.] Facit modo fratres
ntequam veniamus ad renouationem, sicut
quilę, antequam satiemur in bonis. Quid n.
ic, quid in ista peregrinatione, quid in ista
vita? nunquid* deserimur non faciens miseri
cordias dn̄s? Et videte qūo faciat misericor-
dias, nō nos relinquens in deserto, nō nos re
linquens in eremo, donec perueniamus ad
p̄riam. Faciens misericordias, sed q̄bus? Bea
ti misericordes, qm̄ ipsi misericordiam con
sequentur, mō audistis frēs cum euangeliū
legeretur. Nō ergo putet aliquis futuram in
se esse misericordiā Dei, si est ipse immiseri
cors. Sed audi q̄ sit mēsura misericordię, ne
quasi in amicū sit, & non sit in inimicū: di-
ctum est, Diligite inimicos vr̄os. Satiari vis
bonis Dei, satiata sit in te misericordia Dei.
Plena misericordia, ipsa est perfecta miseri-
cordia, ipsa est quæ amat, quę diligit ēt ha-
bentē se odio. Nam quid faciam, inquis? Sic
cœpero diligere inimicum meum, iniurias
accipiam, & iniurias perferam, & non me
vindicabo cū assint leges? Iustum est, vt vin-
dices te. Conceditur quia iustū est. Vide vtrū
ne hēas quod in te vindicet, & vindica: sic
enim dicis, Ita ne me non vindicabo, quasi
Deus iustitiā vindictæ reprimat, & non sup̄-
biā vindicantis extinguat. Aut vero adultera
illa nō erat lapidanda, aut si lapidaretur ini-
quum aliquid fieret? Si inique fieret, iniquè
iussum esset. Lex autē iussit, Deus iussit. Sed Ioan. 8.
ò vos vltores videte si non estis peccatores.
Adducta est adultera mulier lapidanda ex le H
ge, sed adducta est ad latorem legis. Sæuis q̄
adduxisti, vide quid sæuias, & in quam sæ-
uias. Si peccator in peccatricem, desine sæui
re, prius confitere. Si peccator sæuis in pec-
catricem relinque illam. Nouit ille quid de
illa sentiat, q̄d iudicet, qūo parcat, qūo sa-
net. Ex lege sæuis? Melius nouit quid agat le-
gislator, ex qua sæuis. Iā dn̄s eo tp̄e, quo illi
oblata est inclinato capite scribebat in terra.
Tunc scripsit in terra qn̄ se inclinauit in ter-
rā. Antequā se inclinaret in terram, nō in ter
ra scripsit, sed in lapide. Iā fructuosum ali-
quid erat terra de domini literis paritura. In
lapide legem scripserat, significās duritiam Exo. 37.
Iudęorum: in terra scripsit, significans fru-
ctum Christianorum. Venerūt ergo illi ad
ducentes adulterā tanquā sæuientes fluctus Ioan. 8.
in petram, sed eius rn̄sione confracti sunt:
ait. n. illis, qui in vobis sine peccato ē, prior
in illam lapidem iactet. Et rursum inclinato
capite scribebat in terra. Et vnusquisq; iam
interrogans conscientiam suā, nō cōparue-
runt. Repulit eos, non infirma mulier adulte
ra, sed adultera cōsciētia. Qui vindicare vo-
lebant, iudicare cupiebant: venerunt ad pe-
trā, absorpti sunt iuxta petrā iudices eorum.
Faciēs misericordias dn̄s. Sed q̄bus? Beati mi
sericordes, qm̄ ipsi misericordiā consequē- Psal. 140
tur. In oēs fac misericordiā. Quā misericor-
diā facturus es iusto? in necessitatib. tm̄ cor-
poralib. Cui si defuerint supplementa a te,
non ei deerūt a Deo: q̄d ergo facis, tibi plus I
prodest. Das mēdico transeūti & petēti, q̄ris
& iustū cui des, per quē recipiaris in taber-
nacula æterna: quia q̄ recipit iustum in noīe Matt. 10
iusti, mercedem iusti accipiet. Mendicus te
quærit, iustum tu quęre: de alio. n. dictum ē, Luc. 6.
Oī petenti te da: & de alio dictum est. Desu- Eccl. 19.
det eleemosyna ī manu tua, donec inuenias
iustum cui eam tradas. Et si diu non inueni-
tur, diu quære & inuenies. Sed quid præsta- 1. Co. 6.
bis? nonne plus tibi præstatur? Si nos vobis,
inquit,

inquit,ſpiritalia ſeminauimus, magnũ eſt ſi
vr̃a carnalia metam⁹? Inde eſt & illud quod
pridem expoſuimus in nutu dñi, quia pro-
ducit terta fœnum iumentis. i.carnalia eis q
triturant, quia boui trituranti os non infre-
K nabis.Vñ vos adhortati ſum⁹,vt in hac re di-
Pſ. 103. ligentes ſitis,cauti, ſobrij, opera vr̃a theſau-
1.Co.9. ros vr̃os deputetis.Nunquid aũt hæc fratres
iõ dicimus,vt ita fiant in nos? Puto in noĩe
dñi poſſe eſſe iſtam quamuis infirmorũ vo-
cem,apoſtolicam tñ, ſed vobis ꝓdeſt, ſicut
ait ipſe Apoſtolus, Nõ quia quæro datũ,ſed
Phili. 4. requiro fructum.Quam ergo eleemoſynam
facturus es iuſto? Non paſcebat vidua:paſce
bat coruus,quia paſcebat qui fecit coruum.
3.Re.17. Heliã dico.Nõ ergo deeſt vñ Deus det ſuis:
vide quid emas,qñ emas,quanti emas. Emis
enim regnum cœlorum, & non eſt emendi
tp̃s,niſi in hac vita.Et quam vili emas atten-
de.Tanti tibi valet,quãtum hr̃e poteris. Fac
miſericordiã iniquo, non tanquam iniquo.
Nam ipſum iniquum inquãtum iniquus eſt
ne ſuſcipias.i.ne quaſi ĩtẽtiõe & amore ini
qtatis illius ſuſcipias eũ. Nã & ꝓhibitũ eſt
dari peccatori,& ſuſcipere peccatores. Et
qũo oĩ petẽti te da? Et qũo ſi eſurierit inimi
Eccl. 12. cus tuus ciba illũ?Quaſi cõtraria vident̃,ſed
Luc. 6. aperiunt̃ in noĩe Chr̃i pulſantib.& manife-
Rom. 12. ſta erũt q̃rentib. Ne tradas peccatori, & ne
ſuſcipias peccatorẽ,& tñ oĩ petẽti te da. Et
ſi peccator eſt q te petit, da nõ tanq̃ pecca-
tori.Qñ das tãquã peccatori? Qñ ĩ quo pec
cator eſt,hoc tibi placet vt des,Deum offen
dis. Paululũ attẽdat charitas vr̃a, donec euo
luat̃ res ẽt exẽplis multũ utilis ad intelligen
dũ.Hoc dixi,cũ eſurierit neſcio qs,ſi habes
a.l. Forte vñ des, da:ſi uides dandũ ſe, ad ſubueniẽdũ
eſſe. da.Ne pigreſcãt in hoc viſcera miſericor-
Con. 23. diæ,qa tibi hõ peccator occurrit:tibi. n. hõ
q.4. iſta. peccator occurrit.§Cũ dico, Occurrit tibi
hõ peccator,duo nomina dixi. Hęc duo no
L mina nõ ſuꝑflua ſunt. Duo nomina, aliud
qđ homo,aliud qđ peccator.Quod homo,
opus eſt Dei: qđ peccator,opus hoĩs eſt. Da
operi Dei,noli operi hominis.Et qũo,inqs,
me ꝓhibes dare operi hoĩs? Quid eſt dare
operi hominis?Peccatori dare ꝑꝑ peccatũ,
placenti tibi propter peccatum. Et quis hoc
faciet,inquis?quis hoc faciet? Vtinã nemo,
vtinam pauci,vtinam non publice. Qui ue-
natoribus donant,quare donant?Dicant mi

hi,quare donãt vanatori?Hoc in illo amat
in quo nequisſimus eſt, hoc in illo paſcit
hoc in illo veſtit ipſam nequitiam publi
cam ſpectaculis omniũ.Qui donat hiſtrio
nibus,qui donat aurigis,qui donat meretri
cibus,quare donat?nunquid non & ipſi ho
minibus donant?Non tñ ibi attendunt na
turam operis Dei,ſed nequitiam operis hu
mani.Vis uidere quid honores in uenatori
quando illũ veſtis? Dicat̃ tibi,ſis talis,ama
illum,gaudes ad illum, vis quodammodo
expoliare te,& illum veſtire.Noli cum iniu
ria accipere,ſi tibi de meretricibus dicatur
Tales ſint filiæ tuæ.Iniuria eſt inquis.Quare
iniuria eſt,niſi qa illa iniqtas?quare iniuria
niſi quia illa turpitudo? Nõ ergo donas c
non das fortitudini,ſed turpitudini. Quo
modo ergo qui venatori donat,non homi
ni donat,ſed arti nequiſſimę? Nam ſi homo
tm̃ eſſet,& venator non eſſet non donares
honoras in eo vitium, non naturam. Sic co
tra,ſi des iuſto,ſi des prophetę,ſi des diſci
pulo Chriſti aliquid cuius indiget,& nõ ib
cogites,quia diſcipulus Chriſti eſt,quia mi
niſter eſt Dei, quia diſpenſator eſt Dei: ſed
cogites ibi aliud commodum temporale
ut fortaſſe cauſæ tuę neceſſarius quãdo fue
rit,venalis tibi ſit, quia ei aliquid porrexi-
ſti,tam tu non dediſti iuſto ſi ſic dederis, q̃
ille nõ dedit homini qñ dedit venatori.Res
ergo charisſimi in prõptu poſita eſt, & pu-
to quia & ſi obſcura fuit, iã manifeſta eſt.
Ad hoc dominus te conſtrinxit cum dice-
ret, qui receperit iuſtum,ſufficeret:ſed quia
poteſt recipi iuſtus alia intentione cum pu-
tatur prodeſſe poſſe ad aliquid temporale,
forte ad ſupplendam cupiditatem,forte ad
adiuuandum,vt homo circunueniatur, aut
opprimatur:quia tale miniſterium de illo
quęris,forte propterea ſuſcipis, negauit ti-
bi mercedem iuſti, niſi cum additamento:
Ait enim. Qui receperit iuſtum in nomine
iuſti,mercedem iuſti accipiet. i. ideo reci-
piens quia iuſtus eſt:& qui receperit ꝓphe
tã,non tantum receperit prophetam, ſed in
nomine prophetę,hoc in illo honorans ꝙ
ꝓpheta eſt:ad extremum, qui dederit cali-
cem aquę frigidę vni ex minimis iſtis, tan-
tum in nomine diſcipuli.i. ꝑpea quia diſci
pulus Chr̃i eſt, ꝑpea qa diſpenſator ſacra-
mẽti eſt,amẽ dico vobis,nõ ꝑdet mercedẽ
ſuam.

ã.Qũo ergo intelligis,ꝗ receperit iuſtũ in
ōie iuſti,mercedẽ iuſti accipiet.Sic ĩtellige
ui receperit pctórẽ ĩ nõie peccatoris, pdet
ercedẽ. Ergo frẽs exercere miſericordiã.
õ eſt aliud vinculũ charitatis, nõ eſt aliud
ehiculũ, quo pducamur in hac vita ad illã
atriã.Extẽdite dilectionẽ vſq; ad inimicos,
curi eſtote.Iõ venit Chrs,cui tanto antè di
ũ eſt, Ex ore ĩfantiũ & lactẽtiũ pfeciſti lau
ẽ,vt deſtruas inimicũ & vindicatorẽ:qđ nõ
lli codices defenſorẽ hñt: ſed verius,vlto
,vindicatorẽ : Deſtruere voluit dñs vindi-
torẽ.i.eum q ſe voluit vindicare,vt nõ il-
dimittant pctã ſua. Quid ergo inquis?dor
iet diſciplina? Auferet omnis correptio?
on auferet. Quid.n. de luxurioſo filio fa-
urus es?nõ caſtigabis,nõ verberabis?Seruũ
ipſum tuũ ſi male viuentẽ videris,non pę
a aliqua,nõ verberib⁹ refrenabis?Fiat hoc,
at,admittit Deus,imo reprehẽdit ſi nõ fiat,
d aio dilectionis fac non aio vltionis. Vbi
it potẽtiores aliquos iniurioſos paſſus fue-
s,vbi tibi ne corrigere diſciplina licet,nec
rte ẽt monere aut pcipere, tolera, ſecurus
lera,audi euangeliũ,qũo lectũ eſt,Beati eri
s,cũ vos perſecuti fuerint hoies,& dixerint
duerſum vos omne malũ,mentiẽtes pp no
ẽ meum.Et ibi addidit pp quid,ne merito
uo accipias maledicta , non cauſa iuſtifica-
onũ Dei.Nõ.n.qui maledictus fuerit iuſtus
ſt,ſed qui iuſtus eſt & iniuſte maledicit, &
iniuſte maledicitur, præmium illi reddit.
ropterea itaq; ſecurus eſto miſericors, ex-
ende dilectionem vſq; ad inimicos.Qui for
e ptinent ad gubernationẽ tuã vindica, co-
rce cum dilectione, cum charitate,attẽdẽs
alutẽ ęternã,ne cum parcis, anima pereat.
ac hoc,& multos paſſurus es,in quos non
potes exercere diſciplinam, quia non perti
ẽt ad iura gubernationis tuę.Ferto iniurias
ecurus eſto.Facit.n.miſericordias dñs,& iu
dicium oĩbus iniuriam accipiẽtibus. Sic in
e facit miſericordiam, ſi miſertus fueris:ſic
eris miſericors , vt ꝙ pateris iniuriã non ſit
impunitum.Mihi vindictã,& ego retribuã,
dicit dñs.Notas fecit vias ſuas Moiſi.¶ Quas
vias ſuas notas fecit Moyſi? quare Moyſen
elegit? Ex Moyſe intellige omnes iuſtos,oẽs
ſanctos. Vnũ poſuit, omnes occurrant. Ta-
men per Moyſen data eſt lex , & habet ali-
quid obſcurum traditio ipſa legis. Ad hoc
.n. data eſt lex, vt conuinceretur languidus,
& medicum imploraret.Ipſa eſt occulta via
Dei: iam dudum audieras,Qui ſanat oẽs lã-
guores tuos. Languores in ægrotis latebant,
dati ſunt quinq; libri Moyſi. Cincta eſt piſci *Ioan. 5.*
na quinq; porticibus,perduxit languidos vt
ibi iacerent,vt proderentur, non vt ſanaren
tur. Quinq; porticus pdebant lãguidos,nõ D
curabãt. Piſcina curabat deſcẽdente vno, &
hoc piſcina turbata. Turbatio piſcinæ in paſ
ſione domini : veniens enim, & ignotus fa-
ctus, cum dicitur ab alijs ipſe eſt Chriſtus, *Ioan. 7.*
ab aliis non eſt Chriſtus,iuſtus eſt, peccator
eſt,magiſter eſt,ſeductor eſt: turbauit aquã,
ideſt,turbauit populum, & in tota illa ptur
batione aquę vnus ſanabatur,quia in paſsio
ne dñi vnitas ſanatur. Qui pter vnitatem fue
rit, & ſi iacebit in porticibus ſanari non po-
terit, & ſi legem tenet, ad ſalutem non per-
uenit.Ergo quia hoc ibi myſterium eſt,ideo
docet datam legem vt conuincerentur pec-
catores,& ad gratiam accipiendam medicũ
inuocarent.Vnde ille conuictus eſt,quem in *Rom. 7.*
ſe transfigurat Paulus Apoſtolus dicens, In-
fœlix ego hõ quis me liberabit de corpore
mortis huius ? Per mandatũ.n.demonſtrata
illi erat quędam rixa in ſeipſo : vnde dicit ,
Video aliam legem in membris meis repu-
gnantem legi mentis meę , & captiuum me
ducentem in lege peccati, quæ eſt in mem-
bris meis.Cognouit ſe in miſeria,in gemitu
in rixa, in contentione, ipſe ſecum ſibi non
concordans,à ſe diſſonans,à ſe reſiliens. Et
quid ait,optans pacem,pacẽ veram,pacẽ ſu
pernã. Infelix ego homo quis me liberabit
de corpore mortis huius? Gratia Dei per
Ieſum Chriſtũ dñm nr̃m : vbi.n. abundauit
pctm̃,ſuperabundauit gratia. Vnde autẽ abũ E
dauit pctm̃? Lex aũt ſubintrauit, vt abũdaret *Rom. 5.*
peccatũ. Quare lege ſubintrante vt abunda-
ret pctm̃? Quia nolebant ſe confiteri homi-
nes pctõres , addita lege facti ſunt & pręua
ricatores : puaricator.n. non eſt qſq; niſi cũ
legem trãſgreſſus fuerit : ipſe Apoſtolus hoc
dicit, Vbi.n.nõ eſt lex,nec puaricatio. Abun
dauit ergo pctm̃,vt ſuperabũdaret gratia. Er *Rom. 4.*
go vt dicere cœperam, quia hoc eſt in lege
magnum myſterium , ideo eam datam , vt
creſcente peccato , humiliarentur ſuperbi,
humiliati confiterentur , confeſsi ſanaren-
tur . Iſtæ ſunt viæ occultę quas notas fecit
Moyſi,

Moysi,per quē legem dedit, qua pc̄tm̄ abun
daret,& superabundaret gratia. Non crude-
liter hoc fecit Deus, sed consilio medicinæ.
Aliquando.n.videtur sibi homo sanus, & æ-
grotat,& in eo ꝙ ægrotat & non sentit, me-
dicum non quęrit. Augetur morbus,crescit
F moles̃tia , quęritur medicus, & totū sanatur
corpus.Notas fecit vias suas Moysi,Filijs If-
rael voluntates suas.] Nunquid oībus filijs
Israel? Sed veris filiis Israel, imo oībus filiis
Israel. Qui.n.dolosi,qui insidiosi,qui hypo-
Ioan.1. critæ, non filii Israel. Et qui filii Israel? Ecce
vere Israelita, in quo dolus non est.Filiis If-
rael volūtates suas . Miserator & misericors
dn̄s,longanimis & multæ misericordiæ.]
Quid tam longanimum? quid tam multū in
misericordia? Peccatur & viuitur,accedunt
peccata, augetur vita : blasphematur quoti-
Mat.5. die,& facit solem suū oriri sup̲ bonos,& ma
los. Vocat vndiq; ad correctionem , vocat
vndiq; ad pœnitētiā,vocat bn̄ficijs creaturę
vocat impertiēdo tēp⁹ viuēdi,vocat p̲ lecto
rem vocat per tractatorem , vocat per inti-
mam cogitationem,vocat per flagellū corre
ptionis, vocat p̲ misericordiā cōsolationis,
Longanimis & multæ misericordię.Sed ob-
serua ne longitudine misericordiæ Dei ma-
Rom. 2. le vtendo, tu tibi thesaurizes qđ ait Aposto-
lus, iram in die irę & reuelationis iusti iudi
cij Dei:nā hoc ait Apostol⁹,An diuitias beni
gnitatis & longanimitatis eius contemnis?
Psal. 41. Ignoras q̲a patientia Dei ad pęnitentiam te
adducit? Qđ tibi parcit , putas q̲a places ei ?
Hæc fecisti,inquit,& tacui:suspicatus,es ini
quitatem ꝙ ero tui similis. Nō mihi placēt
peccata , sed longanimitate quęro recte fa-
cta. Si punirem peccatores, non inuenirem
confessores. Ergo te Deus longanimitate sua
parcendo ad pęnitentiā adducit,tu autē quo
Ecclesia- tidie dicis, finitur hodiernus dies, & sic ero
stici. 5. & crastino die,nō.n.cras erit vltimus, & ter
tio die, & subito venit ira eius. Fratres,non
G tardetis conuerti ad dn̄m:sunt.n. qui p̄parāt
Gen. 8. conuersionem & differunt, & fit in illis vox
coruina, cras, cras. Coruus de arca missus ,
non est reuersus. Non quærit Deus dilatio-
nem in voce coruina, sed confessionē in ge
mitu columbino.Missa columba reuersa est.
Quādiu cras,cras ? Obserua vltimum cras,
quia ignoras quod sit vltimum cras. Suffi-
ciat ꝙ vixisti vsque ad hodiernum peccator.

Audisti. Sæpe soles audire,audisti & hodi
q̃ quotidie audis, tam quotidie nō corrig
ris.Tu.n.s̄m duritiā cordis tui & cor imp
nitēs, thesaurizas tibi iram in die irę & re
lationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicu
que s̄m opera sua. Nō sic tibi videatur De
misericors,vt non videatur & iustus. Mis
cors & miserator dominus , Audio & ga
deo, & ita dicis, audi & gaude:adhuc ad
dit, Longanimis & multum misericors ,
in extremo & verax. Gaudes ad verba sup
riora,ad vltimū treme.Sic misericors lon
nimis est, vt sit & verax.Cū tibi thesauriza
ris irā in die iræ, nonne experieris iustū q
contēpsisti benignū? Nō in finem irascetu
neque in æternum indignabitur.] Quia &
viuimus in flagellis & corruptione mort
tatis,de indignatione ipsius est, de pęna h
habemus primi peccati, Frēs mei nō solū
gitare debemus, vt futuras minas ipsius e
damus, sed & pręsentē iram: quia & ista i
ipsius est, cuius & se & vos fuisse dicit fili
Apostolus. ait quippe, Fuimus. n.& nos a
quando natura filii irę, sicut & cęteri. Erg
ex ira ipsius est, ꝙ hic homo peregrinatu
ꝙ laborat.Nō est ex ira ipsius fratres mei,
sudore vultus tui & in labore edes panē tu
& terra spinas & tribulos pariet tibi? Ab a
thore nostro dictum est. Aut si est aliud vi
nostra,si poteris conuertere ad aliquam v
luptatē, vbi spinas nō sentias?Elige quod v
lueris,esto auar⁹,luxuriosus:vt duo ista so
nō dicamus,adde tertium,ambitiosus.In h
norum cupiditate quantę spinę?In luxuria
bidinū quātę spinę?In ardore auaritię quā
spinę?Amores turpes q̃tas molestias habēt
Quantas solicitudines hic ī ista vita? omitt
gehennā. Vide ne iam ipse tibi gehenna sis
Hoc.n.totum fratres mei de ira ipsius est, &
cum te conuerteris vt iuste agas,non poter
nisi laborare in terra,& non finitur labor,n
si cum finita fuerit via. Oportet in via labo
rare,vt in patria gaudeamus. Ergo consola
tur promissione sua laborem tuum, sudor
tuum,molestias tuas,& dicit tibi, Non in fi
nem irascetur , neq; in ęternum indignabi
tur. Non secundū peccata nr̄a fecit nobis.
Deo gr̄as, quia hoc voluit.Non qđ mereba
mur accepimus: nō s̄m peccata nr̄a fecit n
bis. Neque scđm iniquitates nostras retri
buit nobis. Qm̄ secundū altitudinem cęli
terra,

erra, cōfirmauit dn̄s misericordiā suam su
er timentes eum.]Confirmauit dn̄s miseri
ordiam suam super timentes eum. Secūdū
d? Secundū altitudinē cęli à terra. Quid di
it? Si aliqn̄ pōt cœlū abscedere à protectio
e terræ, aliqn̄ poterit Deus nō ꝓtegere ti-
K ıētes se. Attēde & cœlū, vbiq; atq; vndiq;
rotegit terrā, & nulla pars terrę est q̄ non
ęlo protegatur. Peccant homines sub cęlo
ciūt oīa mala sub cęlo, tamē ꝓtegūt cęlo.
ıde lux ad oculos, inde aer, inde spiritus in
e pluuia ad terrā ꝑꝑ fructus, inde oīs mi-
ericordia a cęlo. Tolle auxiliū cęli a terra,
atim deficiet. Sicut ergo protectio cęli per
anet super terrā, sic protectio domini per
anet super timētes eum. Times Deū, supra
est ꝓtectio ipsius. Sed forte flagellaris, &
itas qa deseruit te Deus, si deseruit ꝓtectio
li terrā: qm̄ secūdum altitudinē cęli a ter-
confirmauit dominus misericordiā suam
per timentes eum. Et qd fecit? Quia non se
ndū peccata nostra retribuit nobis. Quā-
m distat oriens ab occidente, longe fecit
ıobis esse peccata nr̄a.] Secundū altitudi-
cęli a terra confirmauit dominus miseri-
ordiam suā super nos. Dixi quare? Propter
tectionem. Vnde? Quantum distat oriēs ab
ccidente longe fecit a nobis esse peccata
ostra. Nouerunt qui sacra sciunt: tamē qđ
nnes audire possunt dico. Quando pc̄tm̄
mittit, occidunt peccata tua, oritur gratia
a. Peccata tua tāq̄ in occasu sunt, gr̄a qua
beraris in ortu est. Veritas de terra orta est.
uid est veritas de terra orta est? Nata est
atia tua, occidūt peccata tua, innouaris
ıodammodo. Ad ortum attendere debes,
L ı occasu auerti debes. Auertere a peccatis
is, conuertere ad gratiam Dei. Illis occidē
ous surgis & proficis. Sed pars cęli q̄ surgit
rsum in occasum it. Nō vndecūq; possunt
nilitudines duci, ad perfectū possunt colli
ari ipsæ res rebus ad quas adhibent: Sicut
xi de aquila, sicut de luna, sicut & hic, Oc
dit pars vna cœli, oritur altera: sed pars q̄
ritur mō, post duodecim horas occasura
t: nō sic est gratia quę nobis oritur. Et pc̄tā
æternū occidūt, & gratia ī ęternū manet.
uare autē? Quantum distat oriens ab occi
ente, tantū longe fecit a nobis peccata no-
ra, vt illa occidāt, & gr̄a oriatur. Quare pu
tis? Sicut miseretur pater filiis, sic misertus
est dn̄s timentibus eum.]Iam sęuiat quantū
vult, pater est: sed flagellauit nos, & afflixit
nos, & contriuit nos, pater est. Fili si ploras,
sub p̄re plora, noli cū indignatione, noli cū
typho superbię. Qđ pateris, vnde plāgis, me
dicina est non pęna, castigatio est nō dāna-
tio. Noli repellere flagellū, si nō vis repelli
ab hereditate. Noli attēdere q̄ pęnā habeas M
in flagello, sed quē locum in testō. Sicut mi
seret pater filijs, sic misertus est dn̄s timenti
bus eum. Qm̄ ipse cognouit figmentum no
strum,].i. infirmitatē nr̄am. Nouit qd fecerit
qūo lapsum sit, qūo reficiendū sit, quomō
adoptādum sit, quomō ditādum sit, Ecce fa-
cti sumus de limo. Primus hō de terra terre
nus, secūd⁹ hō de cęlo cęlestis. Misit & filiū 1.Co.15.
suum q factus est secūdus hō, q ante omnia
Deus: secūdus.n. in aduentu, prior in reditu.
Post multos mortuus est, ante oēs resurrexit
ipse.n. cognouit figmentum nr̄m. Qđ figmē
tum? nos. Vnde loqueris, qa cognouit? Quia
misertus est. Memento quia puluis sumus.]
Ad ipsum Deum conuersus, ait, memento,
quasi obliuiscatur. Sed quid est memento?
perseueret erga nos misericordia tua. Co-
gnouisti figmentum nr̄m quodammodo, ne
obliuiscaris figmentum nostrum, ne obliui
scamur gratiam tuam, Memēto quia puluis
sumus, Homo tanquam fęnum dies illius.
(Attendat quid sit homo, non superbiat: ho
mo tanquam fœnum dies illius. Quid super
bit fœnum ad tempus modo florens, post
paulum arescēs? Quid superbit fęnum ad tē
pus vigens, & hoc ad paruum tempus, do-
nec sol candescat? Bonum est ergo nobis, vt
misericordia ipsius sit super nos, & de fęno
aurum faciat. Nam homo tanquam fęnum
dies eius, Sicut flos agri ita efflorebit.]Totus
splendor generis humani, honores, potesta-
tes, diuitię, typhi, minę, tumores, flos fœni
est. Floret illa domus, & magna domus, flo- A
ret illa familia, & quàm multis floret, aut q̄
multis annis viuit? Multi anni tibi, breue tē-
pus Deo: Deus non sic numerat quomodo
numerus. In comparatione longorum & lō
ge viuētium seculorum omnis flos cuiuscū
que domus sic est quomodo flos agri. Vix
est annua omnis pulchritudo anni. Quicqd
ibi viget, quicquid ibi candet, quicquid ibi
pulchrū est, non perannuat, imo per totum
annū duci non pōt. Quam exiguo tempo-

re tranſeunt flores , & hoc eſt pulchrum in
herbis. Hoc quod valde pulchrũ eſt,hoc ci
to cadit.Omnis caro fęnum,& claritas hoīs
Eſa. 40 vt flos fęni:Fęnum aruit,& flos decidit,ver
bum autem domini manet ĩ æternum. Quia
ergo qũo pater cognouit figmentum noſtrũ
quia fœnum ſumus, & ad tẽpus florere poſ
ſumus, miſit nobis verbum ſuum, & verbũ
ſuum quod manet in æternum , fęno quod
non manet in æternũ fratrẽ fecit. Natura
B vnigenitũ vnicum natum de ſubſtantia ſua
fratrem adoptatis tot fratribus fecit.Noli mi
rari,quia particeps eris ęternitatis illius,fa-
ctus eſt ipſe prior particeps fęni tui. Qđ ex-
celſum eſt a te,tibi nõ denegauit, qui qđ hu
mile erat,ex te ſuſcepit. Ergo homo quantũ
ad hominem attinet, ſicut fęnum dies eius ,
& ſicut flos agri florebit.Quoniam ſpiritus
pertranſibit in eo & non erit, & non cogno
ſcet amplius locum ſuum.} Quaſi quædam
perditio,quaſi interitus qdã. Ecce qui ſe in-
flat,ecce qui tumet,ecce q ſe extollit,ſpũs p
tranſiet ĩ eo,& nõ erit, & nõ cognoſcet am
plius locum ſuũ. Videte quotidie moriẽtes,
& hoc erit totum,ipſe erit finis.Non alloqui
tur.n. fœnum, ſed propter quod & verbum
fœnum factum eſt,tu.n.hõ, propter te autẽ
Ioan. 1. & verbum factum eſt homo:tu caro, & pp
Eſa. 40. te verbum caro factum eſt . Omnis caro fę-
num,& verbum caro eſt factũ.Quanta ergo
ſpes fęni, qñ verbum caro factum eſt? Illud
qđ manet in æternum, non dedignatum eſt
ſuſcipere fęnum , ne de ſe deſperaret fęnũ.
Ergo quod ad te attendis, humilitatem tuã
cogita, puluerem tuum cogita ,noli extolli:
C quicquid melius eris,gratia illius eris, miſe
ricordia illius eris:audi.n.quod ſequitur.Mi
ſericordia vero domini ĩ ſeculo & in ſeculũ
ſuper timentes eum.} Qui non timetis eum
fęnum,& in fęno , & in tormẽto cum fęno
eritis. Reſurget.n.caro ad tormentum,Gau-
deant illi qui timent eum, quia ſuper eos mi
ſericordia eius . Et iuſtitia eius ſuper filios
filiorum.} Retributionem dicit, ſuper filios
filiorum . Quam multi ſunt ſerui Dei non
habentes filios,quãto minus filios filiorum?
Sed filios noſtros dicit opera noſtra filios fi
liorum mercedem operum noſtrorum. Iu-
ſtitia eius ſuper filios filiorũ.Cuſtodientibus
teſtamentũ eius.} Videant ne putent omnes
ad ſe pertinere qđ dictũ eſt, Eligant cum li-
cet.Cuſtodiẽtibus,inqt,teſtm̃ eius.Et mem
ria retinentib. mandata eius , vt faciant ea.
Iam te diſponebas extollere, & forte redd
re mihi Pſalteriũ, quod ego nõ teneo,aut t
tam legem memoriter pronũciare. Plane i
memoria melior me, melior quouis iuſto
Iuſtus ad verbũ legem non tenet.Sed vide
præcepta teneas. Sed qũo teneas? Nõ mem
ria,ſed vita. Memoria retinentibus manda
eius, non vt reddant ea, ſed vt faciant ea.
forte mõ perturbat̃ vniuſcuiuſq; aĩa . Qu
tenet omnia mandata Dei? Quis tenet oẽs
teras Dei? Ecce volo non ſolum memor
retinere, ſed & operibus meis facere.Sed q
tenet oĩa memoria? Noli timere,non te o
rat , In duobus præceptis tota lex pendet
prophetæ, Sed totã legem volo tenere.Te
ſi potes.Quãdo potes,quomõ potes? Qu
cunq; paginam interrogaueris, hoc tibi r
debit,Quod tenes, tene: charitatem tene,
nis præcepti eſt charitas . Noli cogitare
multitudine ramorum, radicem tene,& t
ta arbor in te eſt. Et memoria retinentib
mandata eius,vt faciãt ea. Dñs parauit in
lo thronũ ſuum.]Quis niſi Chriſtus parau
in cœlo thronum ſuũ?Qui deſcendit & aſ
dit, q mortuus eſt & reſurrexit: qui homi
aſſumptum in cœlum leuauit, ipſe parau
in cœlo thronũ ſuum. Thronus eſt ſedes
dicis, Obſeruate ergo quæ audiſtis,quia p
rauit in cęlo thronũ ſuum. Faciat quod v
quiſq; in terra, non erit impunitum pecc
tum,non erit infructuoſa iuſtitia,quia do
nus qui ante thronum iudicis hominis ir
ſus eſt,in cęlo parauit thronum ſuum.Dñs i
cœlo parauit thronũ ſuum. Et regnum ei
omnium dominabitur.] Domini eſt regnũ
& ipſe dominabitur gentium. Et regnũ ei
omnium dominabitur . Benedicite domi
omnes angeli eius,potentes fortitudine, f
cientes verbum eius.] Ergo tu verbo Dei n
dum iuſtus es aut fidelis,niſi cum facis. P
tentes fortitudine,facientes verbum eius.A
audiendam vocem ſermonum eius. Bene
te dominũ oẽs virtutes eius: miniſtri eius f
cientes voluntatem ipſius.] Omnes angeli
omnes potentes fortitudine facientes verb
eius : omnes virtutes eius , omnes miniſt
eius facientes voluntatem ipſius,vos bene
cite dominum. Omnes enim male viuẽte
etſi lingua taceant,vita domino maledicũ
Quid

Quid prodest quia hymnum cantat lingua [illegible]a, si sacrilegium exhalat vita tua? Male vi[illegible]endo multas linguas misisti in blasphe[illegible]iam. Lingua tua vacat hymno, & cæteræ [illegible] intuentium vacant blasphemijs. Si ergo [illegible]s benedicere dominum, fac verbum eius, [illegible]c voluntatem eius. In petra ædifica, non [illegible] arena. Audire & non facere, in arena ędi[illegible]care est. Audire, & facere, in petra ædifica[illegible] est. Nec facere, nec audire, nihil ædifica[illegible] est. Si in arena ędificas, ruinam ædificas: [illegible] nihil ędificas expositus pluuiæ flumini[illegible]s, ventis ante rapieris quam steteris. Ergo [illegible]n est cessandum, sed ędificandum: nec sic [illegible]lificandum, vt ruina ædificetur: sed in pe[illegible] ędificandum vt tentatio non euertat. Si [illegible] est, benedic dominum: si non est sic, noli [illegible]andiri linguæ tuæ, vitam tuam interroga, [illegible]sa tibi respondeat, Inuenis quid sis mali, ge[illegible]e, confitere: confesio tua potest dominũ [illegible]nedicere, sed mutatio tua in benedictione [illegible]rseueret. Benedicite dominũ omnia ope[illegible] eius in omni loco dominationis eius.] Er[illegible] in omni loco, ibi non benedicatur, vbi [illegible]n dominatur, In omni loco dominatio[illegible]s eius. Ne forte aliquis dicat, Non possum [illegible]nedicere dominum in oriente, quia ad oc[illegible]dentem profectus est: aut non possum in [illegible]cidente, quia in oriente est. Non ab orien[illegible] & ab occidente, non a desertis montibus, [illegible]ñ Deus iudex est, Sic vbique est, vt vbiq; [illegible]nedicatur: sic vndique est, vt illi vndique [illegible]biletur: sic vndique benedicitur, vt vbiq; [illegible]ne viuatur, Benedicite dominum omnia [illegible]pera eius, quia cum cœperis in bona vita [illegible]nedicere dominum, omnia opera eius eũ [illegible]nedicunt, non merita tua. Ipse enim ꝑ te [illegible] in te bonum operatur, dicente Apostolo, [illegible]um timore & tremore vestram ipsorum [illegible]lutem operamini, Deus enim est qui ope[illegible]tur in vobis. Ergo ne te extolleres, quia fa[illegible]s voluntatem eius, voluit te humiliari re[illegible]iciendo gratiam eius vnde hoc consecu[illegible]s es. In omni loco dominationis eius. Be[illegible]dic anima mea dominum.] Ipse vltimus [illegible]rsus est, qui primus. Benedictio a capite, [illegible]nedictio in fine. A benedictione profecti [illegible]mus, ad benedictionem redeamus, in bene[illegible]ctione regnemus.

In Psalmum centesimumtertium præfatio.

Concio prima de prima parte psalmi.

Die quidẽ nudiustertiano a nobis, quãtũ meminisse dignamini, abundãter refecti estis. Sed quia nos ẽt post longũ sermonẽ auidissime dimisistis, non putauimus sanctitatem vestrã hodierni diei debito fraudandã, vt hoc sit de debito, illud de lucro. Psalmus qui lectus est, prope totus figuris rerũ misterijsq; contexitur, & opus habet nõ solum nostra, sed etiam vestra non parua intẽtione, quãquã ẽt cuncta quę dicta sunt, possint ad literam religiose accipi. Enumerãtur H enim etsi nõ omnia, multa tamẽ opera Dei, quę nota sunt omnibus, qui norũt & ex his quę facta sunt, & videntur illius inuisibilia intellectu conspicere. Videmus enim fabricam mundi amplam quandam ex coelo & terra & omnium, quæ in eis sunt. Et ex huius fabricę magnitudine ac pulchritudine, fabricatoris ipsius inęstimabilem magnitudinẽ & pulchritudinem etsi nondum videmus, iã tamen amamus. Non enim cessauit, qui nõdum potest nostri cordis puritate conspici, ante oculos nostros ponere opera sua, vt videntes quæ possumus, amemus: quæ videre non possumus, vt ipsius amoris merito aliquando videre posimus: tamẽ in omnibus quæ dicta sunt quęrendus est etiam intellectus spiritalis, ad quem perscrutandum adiuuabunt nos in Christi nomine desyderia vestra, Quibus quasi manibus inuisibilibus ad inuisibilem ianuam pullatis, vt inuisibiliter vobis aperiatur, & inuisibiliter intretis, & inuisibiliter sanemini. Ergo dicamus omnes: Benedic anima mea dominum.] Alloquamur omnes animã nostrã, quia omniũ nostrum anima per vnam fidem vna anima est. Et omnes nos quicunque in Christũ cre- I dimus propter vnitatem corporis eius vnus homo sumus. Benedic anima nostra dominum, pro tantis beneficiis eius, pro tã multis & magnis muneribus gratiarũ eius, quę munera inuenimus in hoc Psalmo intenti, & excussa nebula carnalis cogitationis, quãtum possumus erecta mente, & quantum possumus directa acie, quantum possumus puro oculo cordis nostri, quantum nõ impedit præsens vita, quãtũ nõ occupãt rerum pñtiũ desyderia, quantũ non excęcat cupidi-

tas ſeculi. Erecti ergo audituri ſumus ma-
gna, lęta & pulchra, deſyderabilia & plena
lætitię gaudiorũq; munera eius, q̃ iã ille qui
cõceperat iſtũ Pſalmũ, videbat aĩo, & ipſius
viſionis exultatione ructabat dicẽs, Benedic
aĩa mea dñm. Dñe Deus meus magnificatus
es nimis.] Vide magnifica q̃ dicturus eſt. In
quibus magnificis nõ vtiq; niſi ille laudãdus
eſt author oĩum magnificorũ. Confeſsionẽ
& decorẽ induiſti. §O domine Deus meus q̃
magnificatus es nimis: vnde magnificatus es
nimis? Nonne ſemper magnus? Nõne ſemp̄
magnificus? Nunquid perfectus nõ es vt cre
Exo 3. ſcas? Nunquid deficis vt aliq̃n minuaris? Sed
quia es qđ es, & vere es, vtiq; nomen tuũ di
xiſti famulo tuo Moyſi, Ego ſum qui ſum
vtiq; magnus es, & magnitudo tua ſempiter
na eſt, nec cœpit, nec deſinit, nec ab initio
tp̄is incipit, nec vſq; ad finem tp̄is excurrit,
nec in medio aliq̃d patiť: incõmutabilis.n.
K magnitudo eſt. Q̃uo ergo magnificatus es ni
mis? Alius Pſalmus admonet nos: ait.n. Miri
Pſ. 138. ficata eſt ſciẽtia tua ex me. Si recte dř, Mirifi-
cata eſt ſcientia tua ex me: recte dicitur, Ma-
gnificatus es nimis dñe Deus meus ex me.
Sed & hoc adhuc eſt quærẽdum, Ex me ma-
gnificatur Deus meus? Ex me ergo magnus
Mat. 6. fit? Docet nos aliq̃d & quotidiana oratio ſa
lutis noſtræ, Sanctificetur nomẽ tuum: quoti
die rogamus vt fiat. Si nos quiſquã interro-
get q̃d eſt qđ petitis, vt ſanctificetur nomen
Dei: aliq̃n enim ſanctum non eſt, vt modo
ſanctificetur? Et tamen niſi velimus fieri, nõ
peteremus vt fieret. Alia eſt.n. gratulatio, alia
oratio. Gratulamur ex eo qđ eſt, oramus vt
ſit quod nondum eſt. Quid eſt ergo, ſanctifi-
cetur nomen tuum? Et intelligamus, qđ hic
dictum eſt, Domine Deus magnificatus es
nimis: hoc eſt, ſanctificetur nomen tuũ, ſan-
ctum ſit apud homines nomen tuum. Sanctũ
eſt enim ſemper nomẽ tuum, ſed quibuſdã
immundis nondum eſt ſanctum nomẽ tuũ.
Ad Tit. 1 Dicit enim Apoſtolus, Omnia munda mũ-
dis, immũdis autem & infidelibus nihil eſt
mundum. Si immundis & infidelibus nihil
I eſt mũdum, quæro cauſam, ſed quibuſdam
immundis nondũ eſt cauſa, ſed polluta ſunt,
inquit eorum & mens & conſcientia. Si ni-
hil eſt mundum eis, nec Deus, niſi forte pu-
tatis mundum videri Deum illis, qui quoti-
die blaſphemãt eum. Si mundus eſt, placeat:
ſi placet, laudeť. Si aũt blaſphematur, diſpli
cet, & ſi diſplicet quomodo tibi põt mun
dus eſſe qui tibi diſplicet? Quid ergo roga
mus, Sanctificetur nomen tuũ, in illis homi
nibus, qui per infidelitatẽ nondum habẽt n
men Dei ſanctum, quibus nondũ eſt ille ſa
ctus, qui per ſe & in ſe & in ſanctis ſuis ſan
ctus eſt? Rogamus pro gñe humano, roga
mus pro orbe terrarum, p̄ omnibus gẽtibu
quotidie ſedentibus & diſputantibus, q̃a n
eſt rectus Deus, & non recte iudicat Deu
vt aliq̃n ipſi ſe corrigant, & rectum cor ad
lius rectitudinẽ ducãt, & adhęrẽtes eidẽ
recto ad rectũ, nõ iam vituperent, ſed pl
ceat rectis rectus, q̃a quã bonus Deus Iſra
ſed rectis corde. Ergo cũ videret iſte qui ca
tat, iſte ipſe noſiipſi.i. corpus Chriſti, men
bra Chriſti, cũ videret, quãta p̄ſtiterit De
gñi humano, cui antea aut nullus aut falſu
aut non tã magnus videbatur Deus in ope
bus ſuis, eum vidẽs, Dñe Deus meus, inqu
magnificatus es nimis: hoc eſt, qui nondu
te intelligebã, intelligo te magnum. Magn
ſemper ẽt occultus, ſed mihi tunc magn
q̃n apparuiſti factus es manifeſtus. Magnifi
tus es ergo ex me, q̃m mirificata eſt ſcien
tua ex me, mira.n. facta eſt ex me. Ergo illa
miror cõuerſus ad illam. Illa aũt & ſi nõ
uertar, & ſi poſt cõuerſionẽ auertar, integ
p̄manet. Sed ego iam magnus factus in ea,
ex diminuto factus integer in ea miror,
nõ noueram: non quodãmõ magnum fac
eſt ex quo didici, ſed q̃a magnus factus ſu
ex quo didici. Audi iam, Et vbi vř magnifi
tus Deus nimis? Semper magnus magnific
tus nimis in opibus ſuis ad nos. Cõfeſsio
& decorẽ induiſti. Ante decorẽ confeſsio
poſuit, decus in pulchritudine. Quæris pu
chritudinẽ, bonã rem quęris. Sed quare qu
ris pulchritudinem o anima? Vt amet te ſp
ſus tuus, etenim diſplices ei fęda. Ille aute
qualis eſt? Specioſus forma præ filijs hom
num. Oſculari vis fœda pulchrum, ſed n
attendis quia tu iniquitatibus plena es. Dif
ſa eſt autem gratia in labijs tuis: ſic enim
illo dictum eſt, Specioſus forma per fili
hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis,
pterea adoleſcentulæ dilexerunt te. Eſt erg
quidem formoſus, eſt quidem pulcher p
filiis hominum: & ſi filius hominis, tam
præ filiis hominum. Huic tu placere vis

anima

ĩa humana,o vna in multis. Audiamus ec-
lesiã,quia erat illis aia vna & cor vnũ ĩ deũ.
Iãc alloquit̃ psalmus,Vis ei placere? Nõ po
es quandiu deformis es. Quid facies vt pul-
hra sis?prius tibi displiceat deformitas tua,
t tũc ab illo ipso, cui vis placere pulchra,
nereberis pulchritudinẽ. Ipse.n.erit refor-
nator tuus.Ergo prius attẽde q̃ sis,ne audeas
te fęda in pulchri oscula.Et q̃d intuẽs,inqs
ne videbo? Posuit tibi in speculũ scripturã
uã,legit̃ tibi, Beati mũdicordes,qm̃ ipsi deũ
idebũt Speculũ in hac lectione ꝑpositũ est
ide si hoc es quod dixit,si nõdũ es geme vt
is.Renũciauit tibi speculum faciẽ tuã.Sicut
peculũ nõ sentit adulatorẽ, sic nec te pal-
es.Hoc tibi ostẽdit nitor ille quod es,vide
uę es:& si tibi displicet,q̃re vt non sis.Si.n.
ũ fœda sis tibi metipsi displices,pulchro iã
laces. Quid ergo?Qm̃ displicet tibi fęditas
ua,incipis ei in cõfessione,sicut alibi dr̃,In
ipite dño in cõfessione. Primo accusa fędi
atẽ tuam, fœditas.n.animæ de peccatis,de
niquitatib. Accusando fœditatem tuam in
ipis confiteri,a confessione incipis decora
i. Quo decorãte nisi specioso forma p̃ filijs
ominũ?Vt autẽ & decorã faceret,audeo di
ere,Amauit & fœdã.Quid est,amauit & fę
lam?Etenim Christus ꝑ impijs mortuus est.
Quã vitã tibi seruat iustificato,qui suã mor
ẽ donauit & impio?Ecce pulcher ille & spe
iosus forma p̃ filiis hominũ, q̃a iustissimus
 filijs hominũ, qm̃ veniebat ad fędã, vt fa-
eret pulchrã:dicam & hoc,q̃a in scripturis
nuenio,fœdus factus est.Nõ me in hoc au-
liatis,ne in hoc verbo temere lapsus sim.Si-
ut.n dixerã, Amauit & fędam:nõ aũt quasi
õgruenter dixeram q̃busdã illũ amantibus,
isi mihi testis procederet, & dixit q̃d dixit
Apos.Vis nosse. q̃ amarit & fœdã? Christus
pro impijs mortuus est: sic & modo quod
dixi vt veniret ad fœdam, fędus factus est,
qũo probabo, qñ iam mihi p̃dixit diuinum
eloquiũ, Speciosius forma p̃ filijs hominũ?
Sed in ipso diuino eloquio rursus habeo,
Vidimus eũ & non habebat spẽm neq; deco
rem.Speciosus forma p̃ filijs hominum vidi
mus eum & non habuit spẽm neq; decorẽ,
Nõ dixit,non vidimus, & ideo nesciebamus
vtrũ haberet spẽm vel decorem. Ecce vidi-
mus,& non habebat spẽm neq; decorẽ.Vbi
ergo illum vidit qui dixit, Speciosus forma
p̃ filijs hominum? Et vbi illum vidit qui di-
xit,Non habebat speciem neq; decorem?Au
di vbi eum vidit qui dixit,speciosus forma p̃ Philip. 2.
filijs hominum. Cũ in forma Dei esset non
rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.
Merito p̃ filiis hominum, quia ęqualis Deo.
Ecce accepi & agnoui vbi eum viderit qui
dixit.Speciosus forma p̃ filijs hominum;Rñ
derit enim nobis, Vbi eum viderim quæris?
In forma Dei. Et vnde vidisti in forma Dei?
Qũo vidi in forma Dei? Quia visibilia eius
per ea quę facta sunt intellecta conspiciun- Rom. 2.
tur.Bene accepi,optime agnoui, & quem vi
deris,& qualem videris,& vbi videris,& un D
de videris. Quem vidisti?Sponsum nostrũ.
qualem vidisti?Speciosum forma p̃ filijs ho
minum. Vbi vidisti? Cum in forma Dei es-
set.Vnde vidisti?Per ea q̃ facta sunt intellecta
conspiciuntur.Videamus & de isto quid di-
cat alius propheta,sed non alius spiritus,nõ
enim discordant inter se. Exhibuit nobis ille Psal. 44.
speciosum forma p̃ filijs hominũ, exhibeat
& iste quod ait. Vidimus eum & non habe-
bat speciem neq; decorem. Vnus apostolus
Paulus prophetam vtrunq; coniungit, vnũ
capitulum Pauli vtrique prophetæ perhibet
testimonium. Ibi habeo speciosum forma p̃
filijs hominum. Qui cum in forma Dei es- Philip. 2.
set non rapinam arbitratus est esse æqualis
Deo Ibi dixit,quod dixit & alius nõ hñtem Esa. 53.
speciẽ neq; decorem, quia semetipsum exi-
naniuit formam serui accipiens, in similitu-
dinem hominum factus & habitu inuentus
vt homo:humiliauit se factus obediens vsq;
ad mortem, mortẽ autem crucis.Merito vi-
derunt eum,& non habebat spẽm neq; deco
rem. Merito ante crucẽ agitabant caput, hic
cine est totus filius Dei?Si filius Dei est, descẽ
dat de cruce. Sed nõ habebat speciem neq; Matt. 27
decorem:etiam sic.O quibus displicet,quia
non habebat speciem neque decorem. O
agitantes caput ante crucem,& non figentes
caput in capite quod pendebat in cruce. Me
rito nutat insultantium caput, donec sit eo-
rum caput ille ipse cui insultabatur. Ecce
resumit decorem, & magnum decorem.Ec- E
ce quod dicis tu,minus est quam quod fecit
Dicis tu, Si filius Dei est, descendat de cru-
ce. Ecce de cruce non descendit, sed de
sepulchro resurrexit. Ergo anima decora
esse non potest, nisi confessa fuerit fœdi-

tatē ei qui semper pulcher,& ꝑꝑ te ad tēpus
non pulcher: & sic ad tēpus non pulcher in
forma serui, vt nunq̄ deficeret a pulchritu-
Canti. 5. dine quę est in forma Dei. Ergo tu ecclesia
& 6. habes decorē: dr̄ & tibi in canticis cantico-
rum, O decora inter mulieres: dr̄ de te, Quæ
est ista quæ ascēdit dealbata? Quid est dealba
ta? Illuminata, non dealbata sicut fucata, quē
admodū se dealbant fęminę que volunt vide
ri quod non sunt: non dealbata sicut paries
Act. 23. de albatus: destrueť. n. sicut dicit Apostolus
paries dealbatus, hypocrisis & simulatio. Pa
1. Ti. 1. ries dealbatus, foris tectorium, intus lutum.
Ephe. 2. Non ergo illa sic dealbata, sed dealbata illu-
minata, quia non per se alba. Prius, inquit,
fui blasphemus, & itē, Fuimus. n. & nos ali-
quado natura filij iræ sicut & cæteri. Acce-
dit gratia illuminans & dealbans, primo ni-
gra fuisti, sed facta es alba ex gratia illius. Fui
stis. n. aliquando tenebrę, nūc aūt lux in do-
Ephe. 5. mino. Dicitur ergo & de te, Quæ est ista quę
ascendit dealbata, iam mirabilis, iam vix cō
Canti. 6. templabilis? Admirātis est. n. dicere. Quę est
ista quę ascendit dealbata, tam pulchra, tam
luminosa, tam sine macula & ruga? Nonne
E ista est quæ iacebat in cœno iniquitatum?
Nonne ista est quę iacebat in fornicatione
idolorum? Nonne ista est quæ immunda e-
rat in omni cupiditate desyderioq; carnali?
Esai. 53. Quæ est ergo ista quę ascendit dealbata? At-
tende quis sit ille qui pro ea factus est, non
hn̄s speciem neq; decorem, & intelligis hu-
ius claritatis honorem. Si miraris illius hu-
militatem propter hanc, noli iam mirari hu
ius celsitudinem propter illum. Quantæ fęli
citatis est ista dealbata, vt & cum esset nigra,
pulchrum ad se deponeret qui pro impijs
moreretur? Ergo īduit se dominus Deus no
ster, confessionem & decorem, induit eccle
siam: ipsa. n. ecclesia cōfessio & Decus, ante
confessio, postea Decus. Confessio peccato
rum, Decus recte viuentiū & recte factorū.
Confessionem & decorem induisti. Circū-
amictus lumen sicut vestimentum.] Ipsa est
vestis eius de qua iam dixi, Non habens ma-
culam neque rugam. Lux vocatur, & ego iā
Ephe. 5. hoc dixi, Fuistis aliquando tenebræ, nunc
autem lux in domino Non ergo in vobis,
nam tenebrę in vobis, lux in domino. Ergo
circumamictus lumen velut vestimentum.
Extendens cœlum sicut pellem.] Qūo fecit

hoc vt indueret se sicut vestimentū & lum
ecclesiam? Enumerare vult figuratis quibu
dam sacramentis, qūo lux facta sit ecclesia
qūo facta sit sine macula & ruga, qūo fact
sit candida, dealbata, fulgēs in vestitu spon
sui inhęrens illi. Qūo facta sit audiamus, E
tendit cęlū sicut pellē, & hoc quidē video
Quis. n. extēdit hoc cœlū, quod nostris car
nalibus oculis intuemur, nisi Deus? Et exte
dit sicut pellē. Ad facilitatē redegit si ad li
rā accipias. Etenim cū videris istam fabric
magnā, qa cum qsq; hominū vnā vel paru
camerā extēderit, magno molimine, magn
labore & difficultate ac diuturna operatio
ne id facit, ne huiusmodi laborem in Dei o
peribus infirmitas suspicaretur humana,
tulit quandā facilitatem pro tua capacitate
vt sic quodammodo incipias credere facil
operantem Deum, & non putare sic eum e
tendisse cœlum, sicut tu tectum domus tuę
sed quam tibi facile est extendere vnam pe
lem, tam facile illi fuisse extendere tam ma
gnum cęlum. Mira facilitas, & tamen adhu
spiritus tibi tardo loquitur. Tibi, inquam, a
huc tardo dicit spiritus. Nam nec sic exten
dit Deus cœlum, sicut & tu pellem: si enin
sic extendit, ecce ante te pellis, vel rugosa
vel plicata ponitur: dic vt extendatur, dict
tuo extende pellem: non possum, inquis, er
go & in extenta pelle multum longe es a fa
cilitate Dei. Ipse. n. dixit & facta sunt: dixit
Fiat firmamētū inter aq̄, & aq̄: & sic factur
est, tamen propter facilitatem significandā
secundum sensum tuum acceperis aliqui
interim ad literam. Figurate autem si aliq
tectum retegi volumus & pulsare ad clau
sum, inuenimus extendisse Deum cęlū sicu
pellem, vt intelligamus cęlum sanctam scri
pturam. Hanc authoritatem primo posui
Deus in ecclesia sua, inde cœpit exequi cęt
ra: posuit. n. cęlū Deus, & extendit sicut pel G
lem, & nō frustra sicut pellem. Primo istan
famam prędicantium extendit sicut pellem
pellis mortalitatem significat. Propterea &
illi duo homines primi parentes nr̄i, autho
res peccati generis humani Adam & Eua, ci
in paradiso contempto Dei pręcepto ad su
gestionē suasionemque serpentis transgress
essēt, qđ iusserat Deus, facti mortales dimis
si sunt de paradiso. Vt autem significaretu
ipsa mortalitas eorum, induti sunt tunici
pel-

lliceis. De pellibus.n.tunicas factas acce-
runt pelles autē detrahi non solent,nisi de
imalibus mortuis, ergo pellium nomine
ortalitas illa figurata est. Quid ergo hic,si
iina scriptura significatur pellis nomine?
io de pelle fecit Deus cęlū,& extendit cę
n sicut pellē? Quia per quos nobis scriptu
pdicata est, mortales fuerunt. Illud quidē
rbū Dei semper idē semperq; incōmuta-
e atq; indeficiens: ecce, In principio erat
rbū, & verbū erat apud Deū,& Deus erat
rbū. Nūquid erat, & modo non est? Et est
semp erit: si ergo est verbū Dei deus apud
ēū, lege si potes. Sed quid dicis, qa sursum
,& ideo legere non potes? Vbiq; est verbū
ei, Pertēdit a fine vsq; ad finē fortiter,& at
git oīa propter suam munditiam. In hoc
indo erat,& mundus per ipsum factus est
cū venit hic erat: venit.n.in carne, nunq̄
sens diuinitate. Quare ergo legere nō po
as? Quia in sapiētia Dei non cognouit mū
s per sapientiam Deū ibi constitutus in sa
entia Dei: omnia.n.ibi, & ipsa nulla sub-
cta sunt, ibi cōstitutus non poteras cogno
ere per sapientiā Deum, ergo necessarium
it qđ seqtur. Placuit Deo per stultitiā præ
cationis saluos facere credētes. Si per stul
iam prædicationis salui futuri erant cre-
ntes, elegit Deus quædam mortalia, elegit
ies mortales & morituros, adhibita lin-
a mortali exhibuit sonos mortales, adhi-
a dissipēsatione mortaliū adhibuit instrā
orralia, & in eo tibi factū est cęlum, vt in
mortali cognosceres verbū immortale,
fieres tu quoq; eiusdē verbi participatio
immortalis, Vixit Moyses & mortuus est:
t.n.illi Deus, Ascende in montem & more
. Mortuus est Hieremias, & tot pphetæ
ortui sunt, & mortuorum dicta, quia non
rum sed per eos illius erant, q extendit cę
m sicut pellē, manent vsq; ad posteritatem
ostram. Ecce Apostolus solutus de hac vita
i dixit, Cupio dissolui, & esse cū Christo,
ulto magis esse optimū, viuit nūc cū Xpo,
cut illi prophetæ omnes viuunt cum Chri
o. Sed per quid nobis dispensauit id quod
gimus? Per id quod moriturum erat, per
,per linguā, dentes, manus. Omnia ista q-
us operatus est Apostolus, totum quod le-
mus corporis officia sunt, sed iubente aīa
i iubebat Deus, propterea extensum est cę

lum sicut pellis. Nos sub cęlo, tanq̄ sub pel- L
le diuinarū scripturarū legimus mō cū tēdi
tur. Etenim postea cœlum plicabit vt liber. *Esa.34.*
Non frustra fratres hic vt pellis, ibi vt liber: *Apoc.6.*
Figuratū ibi quiddā nobis est, quod ad scri-
pturam diuinā attinet, & tēditur sicut pellis,
& tenditur sermo mortuorū: ergo iō tendit,
sicut pellis, & multo magis tenditur, quia il
li mortui sunt. Nam post mortem plus inno
tuerūt prophetę & apostoli, non erant tam
noti cū viuerent. Prophetas viuos sola Iu-
dæa habuit, mortuos oēs gentes: cū.n. viue-
ret nondū erat extensa pellis: nondum erat
extensum cęlū, vt tegeret orbē terrarum. Et
extendit ergo cęlū, sicut pellem, Qui ptegit *Gene. 5.*
in aquis superiora eius. Et hoc legimus, &
ad literam bene intelligitur: qñ.n. iussit vt fie
ret firmamentum inter aquas & aquas, factū
est, vt sint aquæ inferiores quæ perfundunt
terras, & sint aquæ superiores remotæ ab a-
spectibus, tñ fidei cōmendatæ. Et aquæ. inqt, *Psa.148.*
quę super cœlos sunt laudent nomen dñi,
qm ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit &
creata sunt. Ergo explicatus est sensus ad
lrām: ptegit.n.in aquis superiora eius. Quid
ad figuram? Qm in figura accepimus pellem
scripturā sanctam, & authoritatē diuini ver-
bi dispensatam nobis per mortales, quibus
mortuis eiusdem dispensationis fama exten
ditur. Secundum hoc quō protegit in aquis
superiora eius? Cuius superiora? Cęli. Et qd M
cęlum? Sancta scriptura. Quæ sunt superiora
sanctæ scripturæ? Quid inuenimus in scri-
pturis sanctis superius? Paulum interroga,
Supereminentiorē, inquit, viā vobis demō- *1.Co.12.*
stro. Quam dicit supereminentiorem viam?
Si linguis hominum loquar & angelorum,
charitatem autē nō habeam, factus sum vel-
ut æramentum sonans aut cymbalum tin-
niēs. Si ergo in his nihil eminentius in scri
ptura sancta inueniri potest quam charitas,
superiora cęli quō aquis protegūtur, si supe
riora scripturæ præcepta charitatis sunt? Au-
di quemadmodum, Charitas, inquit, Dei dif *Rom. 5.*
fusa est incordibus nostris per spiritū san-
ctum, qui datus est nobis. Iam nomine diffu-
sionis intellige aquas in charitate spiritus sā
cti: hæc sunt aquæ de quibus dicitur in qua
dam scriptura, Et in plateis tuis discurrant a- *Prou. 5.*
quæ, nemo alienus communicet tibi: alie- A
ni enim sunt omnes a via veritatis, siue

Pagani,siue Iudæi,siue hæretici,& mali qui
que christiani.Habere multi possunt, chari-
tatem non possunt. Hoc ipsum quale donũ
est, vt non loquamur de donis aliis foris, q̃
dona Dei hñt oẽs hoĩes,q facit solẽ suũ ori-
Mat.5. ri super bonos & malos: dona Dei sunt,&
non tm̃ bonis & malis cõia, sed ẽt bestijs &
pecoribus. Ipsum esse, viuere videre,senti-
re,audire,& cęteris fungi sensuũ muneribus
dona Dei sunt.Sed videte cũ qualibus, & q̃
multis cõia, & cũ eis quos nolis imitari.Ip-
sum ingeniũ acutũ habent & pessimi homi-
nes, solertem artium industriam habent &
turpissimi scenici, diuitias hñt & latrones,
coniugia,filios.Multi mali hñt pulchra,Dei
oĩa,nemo negat, sed vide cũ qbus cõia.Re-
spice ad munera ipsius ecclesiæ, Munus sa-
crorũ in baptismo,in Eucharistia,in cęteris
sanctis sacris, quale munus est? Hoc munus
Acto.8. adeptus est & Simõ magus.Prophetia quale
munus est?Prophetauit & Saul malus rex,&
tunc pphetauit cum Dauid sanctum perse-
queretur. Intendite, nõ dixi cum persecutus
fuisset: fortassis enim eo persecutio pęntitẽ-
tiam gessit & dignus fuit spiritu prophetan
1.Re.10. di.Non persecutus neq; persecuturus, sed p
sequens pphetauit.Misit ad cõprehendendũ
B Dauid ministros suos.Dauid vero eo tẽpore
inter pphetas erat, vbi erat & sanctus Samu
el. Impleti sunt spiritu prophetiæ qui missi
sunt & prophetauerunt, sed forte bono illi
animo venerant,vel ob necessitatem officii
sui,vel non facturi quod iussum est.Misit &
alios,hoc & in eis factum est,& eorum hoc
Ibidem, mõ animum interpretemur. Cum illi tarda
rent uenit ipse furens,anhelans cædem,san-
guinem sitiens innocentis sancti,cui etiã in-
gratus erat, & ipse impletus est spiritu pro-
phetandi & prophetauit.Nõ ergo se iactent
q forte sine charitate habuerint hoc munus
Dei sanctum, sicut sanctũ baptismum,sed vi
deant qualem rationem habituri sunt cum
Deo qui sanctis nõ sancte vtũtur: ex his erũt
Matt. 7. q dicturi sunt,In noĩe tuo pphetauimus:nõ
illis dicetur, mentimini:sed dicetur,Nõ no
ui uos,Recedite a me qui operamini iniqui
C tatem: quia si habeam omnem prophetiam,
charitatem autem non habeã,nihil sum. Pro
1.Co.13. 1.Re.19. phetauit autem & Saul, sed operabaẽ iniqui-
tatem. Quis operabatur iniquitatem nisi qui
non operabatur æquitatem?Quis autem ope
rabatur iniquitatẽ, nisi qui nõ habuerit cha
ritatẽ? Plenitudo.n.legis charitas:ergo pro
tegis in aquis superiora eius. Quid dixit? In
omnibus scripturis superminentissima viã
super ementissimum locum charitas obti-
net.Non ad eã aspirent nisi boni.Hanc nobi
scum nõ cõicant mali, possunt cõicare ba
ptismum, possunt cõicare cætera sacramen
ta,possunt cõmunicare orationẽ,possũt cõ
care istos parietes,& istam coniunctionem
charitatẽ nobiscũ nõ cõicant. Ipse est.n.fon
proprius bonorum,proprius sanctorum:d
quo dicitur,Nemo alienus cõicet tibi. Qu
sunt alieni? Omnes qui audiunt, Non nou
vos:si.n.non cognoscuntur, vtiq; alieni sun
quibus dicitur,Non noui vos.Super veniẽ
.n.via charitatis tenet eos,qui proprie pert
nent ad regnum cœlorum,ergo præceptun
charitatis super cœlos, super omnes libro
ei.n.subduntur libri, ei militant omnes lin
guę sanctorum,& omnis motus dispensato
rum Dei & animæ & corporis.Superueniẽ
est enim via, & merito protegit in aquis su
periora cœli, quia nihil inuenis eminentiu
charitate in diuinis libris.Sed adhuc euider
tius audi quid aqua sit:Diximus enim q ch
ritas Dei diffusa sit in cordibus nostris pe
spiritumsanctũ, qui datus est nobis:diximu
etiam, In plateis discurãt aquæ tuę:Et ait m
hi aliquis, non ibi expresse dictum est, vtri
charitatem intelligere debeam, quid si aliu
aliud aliquid intelligat?Tm̃ memento qđ ai
Apostolus,Charitas Dei diffusa est in cord
bus nostris.Vnde? Per spiritũ sanctũ,q datu
est nobis. Audiamus dñm magistrũ aposto
lorũ,Si qs sitit,veniat & bibat,dicat adhuc
q credit in me flumina aquæ viuę fluent d
ventre eius.Quid est hoc,exponit Euãgelist
Hoc autem dicebat,inquit,de spiritu quẽ ac
cepturi erãt credentes in eũ:spiritus.n.nõdũ
erat datus,quia Iesus nõdũ erat glorificatus
Ergo fratres si ppterea spiritus nondum era
datus,quia Iesus nondum erat glorificatus
glorificato Iesu & ascendente in cœlos,mi
sus est spiritus sanctus, & charitate implet
sunt apostoli, diffusa est in cordibus eorum
p spiritumsanctum qui datus est eis,quia su-
periora cęli aquis pteguntur. Et bene, quia
dñs in cęlos ascendit vt superior esset cęlis,
& inde mitteret charitatẽ. Nõ.n.sic Deus p
tegit,vt quasi subleueẽ ab eo quẽ ptegit.Sub
leuat

euat quē protegit,nō onerat: ita ergo cęlos
quis ꝓtegit,vt magis illi diuino spū suble-
entur.Qui subleuat,sursum est: qđ subleua
ur,infra est:illud suspēdit,hoc pēdet. Si er-
o illud suspēdit, hoc pēdet : audi quia hoc
ęlū scripturarū ex charitate pēdet:duo sunt
ēpe illa notissima pręcepta dilectionis, In
is duobus p̄ceptis,tota lex pēdet & ꝓphe-
ę.Qui ꝓtegit in aquis superiora eius : Qui
onit nubes ascensum eius. § Accipitur &
oc bene ad litterā.Dn̄s visibiliter ascēdit in
ęlum.Qūo positę sunt nubes ascēsus cęli?
Hęc cū dixisset,nubes suscepit eū. Habes itē
le resurrectione nr̄a pręedictū, Et mortui,in
quit,in Chr̄o resurgēt primi:deinde nos qui
iuimus simul cū illis rapiemur in nubibus
obuiā Chr̄o in aera , atque ita semper cum
dn̄o erimus.Habes nubes ascēsum cęli,ostē-
lā & nubes ascēsum cęli huius.i.diuinarum
scripturarū.Quid est hoc fratres?Vtinam me
dn̄s Deus meus inter illas qualescunq; nubes
numerare dignetur, viderit q̄ nebulosa nu-
bes sim.Omnes tn̄ pręedicatores verbi veri-
atis nubes accipi possunt : Quicunque ergo
nfirmi non possunt ascēdere in hoc cęlum
d est ad intellectū scripturarū, p nubes ascē
dant.Forte.n.& modo satis sit vobis,si aliq̄d
agimus:si labor sudorq; noster non est infru
ctuosus,ascenditis in cęlū scripturarum di-
uinarū,hoc est, intellectū earum per pręedi-
cationē nostrā. Quam altum erat cœlum in
psalmo isto ? Nemo.n.vestrū videbat,q̄d es-
set in figura,Extendit cęlū sicut pellē,q̄ pro
tegit in aquis superiora eius. Hoc ipsum qđ
dictum est, Qui ponit nubes ascensum eius.
Ecce intellectum est,quantū dominus dona
uit pręedicantibus nobis: nō.n. nubes de suo
munere pluunt. Vos intelligendo ascendite,
in intellectu ipso fructificate,ne sitis quasi il
la vinea:de qua dicitur apud prophetā, Man
dabo nubibus meis ne pluant super eam:ac-
cusabatur.n. quędam vinea q̄ pro vuis spi-
nas dederat, nō reddiderat dignā gratiā dul
ci pluuię.Qui.n.bona audit & mala operat̄,
dulci pluuia compluitur,& spinas generat.
Non est vt suspicemur fratres de aliqua ter-
rena,& ista visibili vinea dn̄m locutum.Nā-
que ibi ne sub obscuritate sermonis lateret
excusatio iniquitatis, ipse dn̄s per ipsum ꝓ-
phetā exposuit cui vineę loqueretur, & de
qua vinea ista diceret,Vinea,inquit,domini
sabaoth,domus Israel est. Quid vagantur, o
iniqui corda vestra per montes & colles vi- *Ibidem.*
nitorum?Noui,inquā,de qua vinea loquar, G
noui vbi quęrebam vuam & inueni spinas.
Sine causa aliud atque aliud suspicamini &
opinamini,nolentes intelligere vt bene aga-
tis. Nam & hoc scriptum est,Noluit intelli-
gere vt bene ageret. Tollite oēs suspicatio- *Psal. 35.*
nes vestras de medio:Vinea etenim domini
sabaoth,domus Israel est,& hō Iuda nouel-
lū dilectū.Dilectū cū plantatum est,damna-
tū cum spinas creauit: Ergo fratres forte vi
nea fuit domus Israel, & nos non sumus vi-
nea?Cū timore audiamus,qđ Iudęis dictum
videmus. Videte qūo Apostolus terreat ra- *Rom. 11.*
mos insertos de ramis fractis,& in ramis fra
ctis cōmēdet timēdam seueritatem,in ramis
insertis cōmendet amandam bonitatem.No
li esse infructuosus in bonitate,ne sterilis sen
tias seueritatē. Sed non sum vitis dicis mihi.
Vbi est dn̄i vox,Ego sum vitis, vos estis sar-
menta,pr̄ meus agricola? Vbi est vox Apo- *Ioan. 15.*
stoli,Quis plantat vineam, & de fructu eius *1. Cor. 9.*
nō ꝑcipit? Vinea ergo es, ò Ecclesia, & ha-
bes agricolā deum.Nemo ergo agricola hō
compluit vineā suam.Fratres ergo dilectissi
mi,viscera Ecclesię, pignora Ecclesię, filij
matris cęlestis, audite cū tempus est. Mina-
tus est Deus illi vineę atrocissima cōmina-
tione, Mandabo nubibus meis, inquit, ne *Esa. 5.*
pluant super eā:& factū est. Venerunt Apo-
stoli ad Iudęos,respuerūt eos,& dixerunt il H
lis,Ad vos missi eramus, sed quia repulistis *Act. 1.*
verbū Dei imus ad gētes. Videtis qūo in eo-
dē spiritu Dei illo iubēte intrinsecus, qui ha
bitat in cordibus suorū,mandatū sit nubibus
Dei ne cōpluerent vineā, quę cū expectaret̄ *Esa. 5.*
vt faceret vuas,fecit spinas. Ideo & nubes
fecit ascensum eius,& cœlū tetēdit sicut pel
lem. Non est quod quęramini, authoritas
scripturarum extenta est super orbem terra-
rum:nubes non desunt, pręedicatur verbum
veritatis, exponuntur omnia, quę obscura
sunt,vt corda vestra p nubes ascendant. Vi-
dete qūo credatis, videte quid suscipiatis.
Post pręedicatorē veniet iudex,& post dispē
satorē veniet exactor:Qui ponit nubē ascen
sum eius.Qui ambulat super pēnas vētorū. §
Hoc iā periculosum est accipere ad literā.
Aut q̄ sunt pēnę vētorū?Aut vero quomodo
in pictura facturi nobis sumus ventos volan
tes.

tes,& alas habentes? Ventus nõ est fratres ni-
si quẽ sentimus, motus quidã & quasi flatus
I aeris,impellens,quod põt pro viribus. Quę
Psal. 53. pennę ventorum sunt? Sed & q̃ alæ Dei? Et
tñ dictũ est, Sub vmbra alarũ tuarum spera-
bunt. Conemur ergo & hoc accipere ad lite
ram,veluti ꝓprie factũ in creatura ista. Velo
citatẽ verbi fortasse commendat scriptura:
Ps. 147. de qua velocitate iã pridẽ in alio Psalmo lo
cuti sumus, vbi scriptũ est, Vsq; in velocita-
tẽ currit verbũ eius: qa nihil ventis velocius.
Nostis oẽs quãtũ illa facilitas cõmendabat
in pelle: nihil.n. facilius ab homine q̃ pellis
extenditur. Sic & hic insinuãs Deũ p verbũ
vbiq; præsentem, velocitate motus nihil de
ferere, qa tu nõ noueras aliquid vento velo-
cius, Ambulat, inquit, super pennas vento-
rũ.i. velocitas eius superat velocitatẽ vẽtorũ,
vt per pennas ventorũ intelligas velocitatẽ
ventorum. Et verbũ Dei intelligas velocius
omnibus ventis: & sic in prima facie consi-
derationis pulsemus ad aliquid interius & fi
gurate aliquid nobis indicẽt istæ literæ, ven
tos quidẽ intelligimus in figura nõ absurde
aĩas: nõ qa ventus est anima, sed qa inuisibi-
lis est ventus quanuis res corporea corpora
impellens, tñ qa humani oculi aciẽ fugit. Est
aũt anima inuisibilis, ꝓpea bñ intelligimus
K animas vẽtos. Inde est q̃ & Deus insufflasse
Gen. 2. dr̃ spiritus vitæ formato homini, Et factus
est hõ in animã viuentẽ. Ergo vẽti, animę in
allegoria nõ absurde accipiuntur. Videte aũt
ne putetis nominata allegoria, pantomimi
aliquid me dixisse. Nã quędã verba qm̃ ver-
ba sunt, & ex lingua procedunt, cõia nobis
sunt ẽt cũ rebus ludicris, & nõ honestis. Tñ
locũ suũ habent ista verba in Ecclesia, & lo
cũ in scena. Non.n. ego dixi, qđ Paulus Apo
stolus non dixit, cũ de duobus filijs Abrahæ
Gala. 4. diceret, Quę sunt, inqt, in allegoria. Allego
ria dr̃, cũ aliquid aliud vr̃ sonare in verbis,
& aliud in intellectu significare. Qũo dicit
agnus Christus: nunqd pecus? Leo Christus:
Ioan. 1. nunquid bestia? Petra Christus: nunquid du
Apoc. 5. ritia? Mõs Christus: nunqd tumor terræ? Et
2. Co. 10. sic multa aliud videntur sonare aliud signifi
care, & vocatur allegoria. Nã qui putat me
de theatro dixisse allegoriam, putet & dñm
de amphiteatro dixisse parabolam. Videtis
quid faciat ciuitas vbi abundant spectacula.
In agro securius loquerer: quid sit.n. allego
ria, nõ ibi forte didicissent hoĩes, nisi in scri
pturis Dei. Ergo qđ dicimus allegoriã figu-
rã esse, sacrm̃ figuratum allegoria est. Et qd
hic accipimus, Ascẽdit super pennas vento-
rũ? Diximus bene accipi figurate vẽtos ani-
mas. Pennæ ventorũ, virtutes animarũ: pen-
nę animarũ q̃ sunt, nisi à qbus sursum attol-
luntur? Pennę ergo animarũ virtutes, bona
opera, recta facta. In duobus alis habent oẽs
pennas, omnia.n. præcepta in duobus præce
ptis sunt. Quisquis dilexerit Deũ & ꝓximũ
animam habet pennatam liberis alis, sancto
amore volantem ad dominum. Quicunque
implicatur amore carnali, viscum habet in
pennis. Nã si anima non habet alas & pen-
nas, vnde ille gemens in tribulationibus di-
cit, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ?
Et sequitur, Et volabo & requiescam. Itẽ in
alio loco, Quo ibi a spiritu tuo, & quo à fa-
cie tua fugiã? Si ascendero in cœlũ tu ibi es:
si descẽdero ad infernũ, ades, Si accepero pẽ
nas meas, sicut columba, & volabo in extre-
ma maris: tanquã diceret, Sic possum fuge-
re a facie iræ tuæ, si accepero pẽnas vt colũ-
ba, & volauero in extrema maris. In extre-
ma maris volare, est spe iã procẽdere in finẽ
seculi: qũo ille q ait, Hoc labor est ante me,
donec introeam in sanctuariũ Dei, & intelli
gam in nouissima. Et qũo venit in extrema
maris, etiam acceptis pennis? Etenim illuc,
inqt, manus tua deducet me, & perducet me
dextera tua: nam & cum pennis meis casura
sum nisi tu deducas. Ergo alas habent bonas
& liberas, & nullo visco obligatas animæ,
bene operantes præcepta Dei, habentes cha
ritatẽ de consciẽtia pura, & fide nõ ficta. Sed
quãtũuis sint præditæ virtutibus charitatis,
quid ad illam dilectionẽ Dei, qua sunt dile-
ctę, etiam cum visco essent implicatę? Ma-
ior ergo in nos dilectio Dei, q̃ nostra in il-
lum. Nostra dilectio pennæ nostrę sunt, sed
ille ambulat super pennas ventorum. Iam di
cebat quibusdam Apostolus, Flecto genua
mea pro vobis ad patrem, vt det vobis secũ-
dum interiorem hominem habitare Chri-
stum per fidẽ in cordibus vestris, vt in cha-
ritate radicati, & fundati, Iam dat illis chari
tatẽ Deus, iã dat illis alas & pẽnas, vt possi-
tis, inqt, cõprehẽdere q̃ sit latitudo, longitu-
do, altitudo & ꝓfundũ. Fortassis crucẽ dñi
significat. Erat.n. latitudo in qua porrectæ
sunt

ınt manus lõgitudo a terra ſurgẽs in qua e-
t corpus infixũ: altitudo ab illo diuexo li-
ıo ſurſũ quod eminet: profundũ vbi fixa &
at crux, & ibi oĩs ſpes vitæ nrẽ. Latitudo.n.
A t in bonis operibus, longitudo in pſeuerã
ɔ vſq; ĩ finẽ: altitudo pp ſurſum cor, vt oĩa
ıt bona opera nr̃a in quibus perſeueramus
ſq; in finẽ habẽtes latitudinẽ qua bene ope
ımur, & lõgitudinẽ qua perſeueramus vſq;
ı finem: nõ faciamus aliquid niſi ſpe cœle-
iũ pręmiorũ. Ipſa eſt.n. altitudo, nõ hic q̃-
ere mercedem, ſed ſurſum, ne dicatur no-
6. is, Amen dico vobis, percepetũt mercedẽ
ıam. Profundum autem quod dixi, vbi fixa
at pars crucis & non videbatur, inde reſur
ebant quæ non videbantur. Quid eſt quod
ccultum eſt, & non publicum in Eccleſia?
acramẽtum baptiſmi, ſacr̃m euchariſtiæ.
)pera autẽ noſtra bona vident & pagani, ſa
r̃a vero occultantur illis: ſed ab his q̃ vidẽt
ırgunt ad illa quę non vident, ſicut a pro-
ındo crucis qđ ĩ terra figiẽ, ſurgit tota crux
uæ apparet & cernitur. Et quid poſtea? Cũ
oc dixiſſet Apoſtolus adiecit, ſcire etiam
upereminentem ſcientiã charitatis Chriſti
Cum iam dictum fuiſſet, in charitate radica
i & fundati. Amatis enim Chriſtum, & ideo
n cruce operamini. Sed nũquid amatis quã-
um vos ille amauit? Amando autem quan-
uncunque amatis, volatis ad ipſum, vt co-
gnoſcatis quemadmodum ipſe vos amaue-
it: hoc eſt, vt ſciatis ſupereminentiam chari
atis Chriſti. Amatis enim vos quantum po-
] eſtis, & volatis quãtum poteſtis, ſed ille am
bulat ſuper pennas ventorũ. Qui ambulat ſu
per pẽnas ventorum? Qui facit angelos ſuos
ſpũs, & miniſtros ſuos ignem flagrantẽ.] Et
hoc quanuis non videamus apparitionẽ an
gelorum: abſcondita eſt.n. ab oculis noſtris,
& eſt ĩ quadã republica magna Imperatoris
Dei: tamen eſſe angelos nouimus ex fide, &
multis apparuiſſe ſcriptum legimus & tene-
mus, nec inde dubitare fas nobis eſt. Spititus
autem angeli ſunt, & cum ſpiritus ſunt non
ſunt angeli, cum vero mittunrur fiunt ange-
li. Angelus enim officii nomen eſt, non na-
turæ. Quæris nomen eius naturæ, ſpiritus eſt:
quęris officium angelus eſt. Ex eo quod agit,
angelus eſt. Vide illud in homine. Nomen
naturæ homo, officij miles. Nomen naturæ
vir, officii pręco: homo enim fit pręco.i. q
homo erat fit præco, non qui erat præco fit
homo. Sic ergo qui erant iã ſpiritus cõditi a
creatore Deo, facit eos angelos, mittẽdo eos
nunciare quod iuſſerit, & ignẽ flagrãtẽ facit
miniſtros ſuos. Legimus apparuiſſe ignẽ in
rubo, legimus etiam miſſum ignem de- *Exo. 3.*
ſuper, & impleſſe quod præceptũ eſt. Mini-
ſtrauit ergo cum impleret, cum eſſet in na-
tura ſua, erat: cũ egit quod iuſſum eſt mini-
ſteriũ impleuit. Sic ſm̃ literam videmus in
creatura. Quid eſt autẽ in Eccleſia figurate? C
Quomodo accipimus, q̃ facit angelos ſuos
ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem flagrantẽ?
Spiritus ſpiritales dicit, Bene facit angelos *1. Cor. 2.*
ſuos ſpiritales.i. nuncios verbi ſui. Spiritalis
enim omnia iudicat, ipſe autem a nemine
diiudicatur. Vide ſpiritalem factum angelũ
Dei, Non potui, inquit, vobis loqui quaſi *1. Cor. 3.*
ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus. De ſpirita-
li quadam affectione miſſus eſt ad carnales,
tanquam angelus de cœlo ad terram. Quo-
modo dicit, & miniſtros ſuos, ignem fla-
grantem, niſi quomodo dicit, ſpiritu feruen *Rom. 12.*
tes? Sic enim feruens ſpiritu, ignis ardens eſt
omnis miniſter Dei. Nonne ardebat Stepha- *Acto. 7.*
nus? Quo igne ardebat? Et quis ille ignis erat
quando lapidabatur, & pro eis a quibus la- *1. Cor. 4.*
pidabatur rogabat? Cum audis, ignis eſt mi-
niſter Dei, incenſurum illum putas? Incẽdat
licet, ſed fœnum tuum.i. carnalia omnia de-
ſideria tua: currat miniſter Dei, prędicans
verbum Dei. Audi illũ. Sic nos exiſtimet ho-
mo, vt miniſtros Chriſti, & diſpẽſatores mi *2. Cor. 6.*
niſteriorum Dei. Quomodo autem ardebat
cũ dicebat, Os nr̃m patet ad vos o Corinthij
cor noſtrum dilatatũ eſt? Ardebat & flagra- *Luc. 12.*
bat charitate, & ibat in eos vt incederet. Hũc *Mat. 10.*
ignẽ ſe miſſurũ dñs in terrã dicebat cum ait,
Ignem veni mittere in terram. Quomodo
gladium, ſic ignem. Gladius diuidit affectũ
carnalẽ, ignis abſumit. Totũ in verbo Dei in
tellige, totum in ſpiritu Dei cognoſce. Inci-
pe feruere charitate per verbum quod au-
dis, & vide quid in te fecerit ignis miniſter
Dei. Qui facit angelos ſpiritus, & miniſtros
ſuos ignẽ flagrantẽ. Fundauit terram ſup fir
mitatẽ eius, non inclinabitur in ſeculum ſe D
culi.] De terra iſta hoc accipere neſcio vtrũ
habeat vllum exitum, vtrum recte dicat, nõ
inclinabitur in ſeculum ſeculi, de qua dictũ *Mat. 24.*
eſt, Cœlum, & terra tranſiet. Laboratur
hic

hic si ad lrãm quæras accipere : nam q̃ ait,
Fundauit terrã super firmitatem eius: fortas
se quędã est firmitas occulta nobis, quę con
tinet terrã, & hoc dixit, fundauit. Super quid
firmauit? Sup̃ firmitatẽ ipsius terræ q̃ ei sup-
ponit vt contineret, quę latet forte oculis
tuis: sint ista occulta in creatura, nõ de obscu
ritate creaturæ creator latebit. Quę possum⁹
videamus, ex his quę videmus illũ laudemus
E & amemus. Conuertamus nos ad q̃rendum
aliquid hic ĩ figura positum. Firmauit terrã,
Psal. 24. intelligo Ecclesiam. Dñi est terra & plenitu-
do eius: intelligo Ecclesiam terram. Ipsa est
Psal. 142 terra sitiens, ipsa est quæ dicit in Psalmis, vna
.n. dicit ex oĩbus, Anima mea sicut terra sine
aqua tibi. Sicut terra sine aqua tibi. Sitiens si-
tiuit anima mea ad te tanq̃ terra sine aqua:
nisi.n. sitiat, nõ recte irrigabit. Animæ crebra
pluuia diluuiũ est, sitiat oportet. Beati.n. qui
esuriunt & sitiunt iustitiam : & dicat anima
mea tanq̃ terra sine aqua tibi, q̃a dicit alibi,
Matt. 5. Sitiuit anima mea ad Deũ viuum. Terram er
Psal. 62. go intelligo Ecclesiam. Quę est firmitas eius
super q̃ fundata est, nisi fundamentũ eius?
An incongrue intelligimus firmitatẽ super
q̃ fundata est terra, fundamẽtũ vbi constitu-
1. Co. 3. ta est Ecclesia? Quod est illud fundamentũ?
Fundamentũ, inquit, nemo põt ponere præ
ter q̃ qđ positũ est, qđ est Christus Iesus: Ibi
ergo firmati sumus: merito ibi firmati, non
inclinabimur in seculũ seculi. Nhil.n. firmi⁹
isto fundamento. Infirmus tu eras, sed fir-
mum fundamentum te portat. In te firmus
esse nõ poteras: firmus eris semper si ab illo
firmo fundamento non recedas. Nõ inclina
bitur in seculum seculi. Ipsa est prædestina-
ta columna, & firmamẽtũ veritatis, Abyssus
sicut vestimẽtum amictus ipsius, super mon
tes stabunt aquæ. Ab increpatione tua fugi-
ent, a voce tonitrui tui formidabũt. Ascẽdũt
montes & descendunt cãpi, in locum quem
fundasti eis. Terminũ posuisti eis quem nõ
transgredientur, neque reuertentur tegere
F terram. Qui emittis fontes in conuallibus in
ter medium montium pertransibunt aquæ.
Potabunt omnes bestiæ agri, suscipient ona
gri in sitim suam. Super illos volatilia cœli
inhabitabunt, de medio petrarum dabũt vo
cem suam. Rigans montes de superioribus
suis, de fructu operum tuorum satiabitur ter
ra. Producens fœnum iumentis, & herbam
seruituti hominũ. Vt educas panẽ de terra,
& vinũ lætificet cor hominis. Vt exhilaret fa
ciẽ in oleo, & panis cor hominis confirmet
Satiabuntur omnia ligna campi, & cedri Li
bani quas plãtauit, illic passeres nidificabũt
Fulicæ domus dux est eorũ.] Animaduerti-
tis extentum cęlum, vultis intellectu ascen
re, & ego video quantũ altum sit. Puto, q
mecũ cõsideret charitas vestra. Nã ideo mu
tos versus volui pronunciare, vt videatis q̃
alta sint posita sacra Dei, ne fastidiamus obl
ta, ne prompta p̃pea vilescant, vt semper
quæsita etsi cum difficultate, cum maiori io
cunditate inueniantur. Inter cętera tñ fratres
quæ possunt accipi ad literam : nunquid &
hoc quod dictum est, Illic passeres nidifica
bunt, fulicæ domus dux est eorũ? Nunq̃d do
mus fulicæ dux est passerũ? Aut domus fuli-
cæ, dux est cedrorũ? Et hoc.n. ibi est, Et cedri
Libani quas plantauit, illic passeres nidifica
bunt, fulicæ domus dux est eorum. Et quidẽ
latina locutione, eorũ cedrorum non possu
mus intelligere, cedri.n. fœminini generis
est. Fulicæ itaq; domus, qũo est dux passerũ?
Hoc.n. in ista creatura, q̃ oculis nostris adia
cet, intelligi nullo pacto potest. Fulicas.n. a-
ues esse marinas vel stagnenses nouimus. Do
mus fulicæ, sit nidus fulicę. Qũo ergo dom⁹
fulicæ dux est passerũ? Quare q̃dã in reb⁹ vi
sibilibus quasi absurda miscet spũs sanctus,
nisi vt ex eo quod nõ possumus aecipere ad
literam, cogat nos ista spiritualiter quęrere?
Ergo si ad cęlum intellectu, vt dixi, ad exten
tã pellẽ vultis ascẽdere, & nubes fecit ascen-
sionẽ eius: nubes ista q̃ vobis loquit, inuali-
da est hodie ad omnia ista exponenda. Date
veniã, & si non vestrę, meæ certe infirmitati.
Auiditatẽ quidem vestram tantam video, vt
semp̃ parati sitis audire. Sed duę res sũt, qua
rum ratio non contemnenda est: nam & in-
firmitas corporis nostri consideranda est, &
ipsarum rerum quę exponuntur memoria:
interim quę audistis cogitate. Quid dixi?
Quę manducastis ruminate. Sic.n. eritis mũ
da animalia, & apta epulis Dei. Fructum aũt
vestrũ in operibus vestris aduertite. Valde.n.
male digerit is qui bene audit, & non bene
operat, q̃a dñs Deus noster non deesset pa-
scere. Notũ est omnibus, quia de pane quem
accipimus & quẽ erogamus, reddituri sum⁹
rõnẽ. Optime nouit charitas vestra, nõ.n. ta-

et nobis pagina diuina, aut adulatur nobis Deus. De isto loco q̃ liberi simus ad vos, po estis aduertere: & si forte ego minus liber sum, vel oẽs qui in hoc loco vobis loquũtur minus liberi sumus, certe ipse sermo Dei neminẽ timet. Nos aũt siue timeamus, siue liberi simus, eũ cogimur annunciare q nemininẽ timet hoc vobis nõ hoĩes: sed Deus p̄cipit, vt & p timidos liberũ audiatis. Excusationẽ in iudicio Dei nõ habebitis, nisi vos in bonis opibus exercueritis, & eorũ q̃ auditis nq̃ pluuię fructũ cõgruum dederitis. Fructus cõgruus opera bona: fructus bonus syncera dilectio, nõ solũ fratris, sed & inimici. Supplicẽ nullũ spernas, & cui dare non potes qđ petierit, nõ eũ spernas. Si potes dare, da: si nõ potes, affabilem te pręsta. Coronat Deus intus bonitatẽ, vbi non inuenit facultatẽ. Nemo dicat, non habeo. Charitas non de sacello erogat̃, qa quicqd dicimus & qcquid diximus, & quicquid dicere poterimus, vel nos, vel post nos, vel qui ante nos, nẽ non habẽt nisi charitatẽ, quia finis præcepti charitas est de corde puro & conscientia bona, & fide nõ ficta. Interrogate qñ rogatis Deum corda vestra, videte qũo transmittatis versum istum, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Non eris orans, nisi ista dicas: si alia dicas, non te exaudit ille quia non ipsam tibi dictauit iurisperitus quem misit. Necesse est ergo, vt quando verba nostra dicimus in oratione, secundum ipsam dicamus: & qñ ipsa verba dicimus, bene intelligamus quod dicimus, quia manifestam illam Deus esse voluit. Si ergo non oraueritis, spem non habebitis: si aliter q̃ magister docuit oraueritis, non exaudiemini: aut si in oratione mentiti fueritis, nõ impetrabitis. Ergo & orãdũ & verũ dicendũ est: & sic dimitti orãdũ est, quomodo ille docuit. Velis nolis quotidie dicturus es, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vis securus dicere, fac quod dicis.

Concio secunda, de eadem parte Psalmi.

SCio quia debitores nos tenetis, nõ necessitate, sed quod est vehemẽtius charitate. Debemus autem hoc primo dño Deo nr̃o, q habitans in vobis & exigit ista de nobis: deinde dño & patri pręsenti, & iubẽti & oranti pro me: deinde vestrę violentiæ, quia extorquetis ẽt infirmis viribus nostris, Tamẽ quantũ dñs donat, q & ipsas vires vobis orãtibus donare dignetur, qm̃ psalmi huius primas partes die iã nuper præcedẽte tractauimus, etiã sequentia suscipienda sunt, & illo adiuuante in cuius nomine cœpimus terminãda sunt. Cõmendaueramus aũt charitati vr̃æ qui affuistis, totũ istum psalmũ figuratis mysteriis esse contextum. Vñ quod difficilius queritur, solet dulcius inueniri. Nec putetis ista vobis obscuritate subtracta, sed difficultate condita & credita: ad hoc quod sępe iam diximus, vt detur petẽtibus, inueniatur a quęrentibus, intretur a pulsantibus. Sed opus est nobis aliquanto maiore & silentio vestro, & patientia vestra, vt pauca quæ dicturi sumus, non per strepitũ tp̃s amplius occupent. Pauca. n. nos dicere tp̃is cogit angustia, qđ nouit & charitas vr̃a debere nos exequiis fidelis corporis solenne obsequiũ. Vt, ẽt quę dicta sunt repetere, & rursus exponere nõ cogamur: sed si defuerint aliqui qui non audierunt qui vtinam non deessent: p̄dest aũt illis fortasse q nõ audiũt mõ qđ audierũt q affuerunt, vt & ipsi discãt adesse. Legamus ergo cursim, Benedic aĩa mea dñm. ʒ Omniũ nostrũ anima dicat vna facta ĩ Christo. Dñe Deus meus magnificatus es nimis. ʒ Vnde magnificatus es nimis? Confessionem & decorẽ induisti. ʒ Confitemini vt decoremini, vt induat vos. Circũamictus lucem sicut vestimentũ. ʒ Circũamictus Ecclesiã suã, quia ipsa facta est lux in illo, quę prius erat tenebrę in se, dicẽte Apostolo, Fuistis aliqñ tenebrę, nũc aũt lux in dño. Extendens cœlũ sicut pellẽ ʒ Vel tam facile q̃ tu pellem, si tã facile fit tanquã ad literã accipias, vel vt authoritatem scripturarũ intelligamus distentam per totũ mundũ nomine pellis, qa mortalitas in pelle significatur. Dispensata est aũt nobis omnis authoritas scripturarum diuinarũ per homines mortales, quorũ iã mortuorũ fama distenditur. Qui protegit in aqs superiora eius. ʒ Cuius superiora? Cœli. Quid est cœlum? Figurate duntaxat diximus scripturã diuinam. Quæ superiora scripturæ diuinæ? Præceptum, quo nihil est eminentius, charitatis. Quare autem aquis

Margin notes (right column): L (beside "nãda sunt"); *Matt. 7.* (beside "Sed opus est"); *Eph. 5.* (beside "tenebrę in se"); M (beside "sicut pellẽ"); *2. Co. 13.* (beside "eminentius").

compa-

cōparata est charitas? Quia charitas Dei dif-
fusa est in cordibus nr̄is p̄ spūsanctum, q̄ da
tus est nobis. Vñ aqua ipse spūs? Quia stabat
Iesus & clamabat, Si q̄s sitit, veniat ad me &
bibat: Qui credit in me, flumina aquę viuæ
A fluent de vētre eius. Vñ ꝓbamus, q̄a de spū
dictū est? Dicat ipse euangelista q̄ sequitur,
& ait, Hoc autem dicebat de spū quē accep
turi erāt credentes in eū. Qui ambulat super
pēnas ventorū,] Idest super virtutes anńorū.
Quæ est virtus animæ? Ipsa charitas. Quomō
aūt ille super illam ambulat? Quia maior est
charitas Dei in nos, q̄ nr̄a in Deum. Qui fa-
cit angelos suos spūs, & ministros suos ignē
flagrantem.] Idest, eos qui iā spūs sunt, qui
spiritales nō carnales sūt, facit angelos suos
mittendo vt prædicent eius Euangelium. Et
ministros suos ignem flagrantem. Nisi .n. ar-
deat minister p̄dicans, nō accendit eum cui
p̄dicat. Fundauit terrā super firmamentum
eius.] Firmauit Ecclesiam super firmamētū
Ecclesiæ. Quid est firmamētum Ecclesię, nisi
fundamentum Ecclesię? Quid est fundamen
I.Cor.3. tum Ecclesiæ, nisi de quo dicit Apostolus,
Fundamentum aliud nemo pōt ponere prę
ter q̄ quod positum est, quod est Christus
Iesus? Et ideo tali fundamento suffulta, quid
meruit audire? Non inclinabitur in seculum
seculi.] Firmauit terram super firmamentū
B eius. i. firmauit Ecclesiam super firmamen-
tum Christum. Nutabit Ecclesia, si nutauerit
fundamentum. Sed vnde nutabit Christus,
Ioan.I. qui antequam veniret ad nos & carnem su-
sciperet, omnia per ipsum facta sunt, & sine
ipso factum est nihil: qui omnia continet
maiestate, & nos in bonitate? Non nutante
Christo, non inclinabitur seculum seculi.
Vbi sunt qui dicunt perisse de mundo Eccle
siam, quando nec inclinari potest? Sed vnde
cępit dominus asserere istam Ecclesiam, re-
uelare, incipere, ostēdere, diffundere? Vñ cœ
pit hoc? Quid erat primo? Quia firmauit ter
ram super firmamentum eius, non inclinabi
tur in seculum seculi. Abyssus sicut vestimen-
tum amictus ipsius.] Cuius? Nunquid forte
Dei? Sed iam de amictu eius dexerat, Circū-
amictus lucē sicut vestimentum. Audio Deū
lucē vestitum, & lux ipsa si volumus nos su
mus. Quid est, si volumus? Si iam tenebræ
non sumus. Ergo si Deus luce vestitus est, cu
ius rursus vestimentum est abyssus? Abyssus
enim dicitur immensa aquarum copia. Om
nis aqua, omnis humida natura atque substā
tia circunquaque diffusa per maria & flumi
na & antra occulta, simul vno nomine abys
sus vocatur: ergo terrā intelligimus, de qua
dixit, Firmauit terram super firmamentum
eius, non inclinabitur in seculum seculi: de
illo dictum credo, Abyssus sicut vestimentū
amictus ipsius. Terræ enim quasi vestimen-
tum est aqua circundans eam & contegens
eā. Sed aliquando in diluuio ita creuit hæc
vestis terrę, vt omnia omnino cooperierit,
& trāscenderet altissimos montes, sicut scri
ptura testat̄, cubitis ferme quindecim. Forta
se ipsum tempus significauit iste Psalmus cū
diceret, Abyssus sicut vestimentum amictus
ipsius. Super montes stabunt aq̄.] Idest, vesti
mentum terrę, quod est abyssus, ita creuit,
vt etiam super montes aquę starent. Legi-
mus hoc, vt dixi, factum in diluuio. Inde lo
quebatur nobis Propheta, narrabat nobis
pręterita, an pręnunciabat futura? Sed si nar
raret pręterita, nō nobis diceret, Super mon
tes stabunt aquę, sed, super montes steterunt
aquę. Pręteritum enim tempus pro futuro
solere poni in scripturis, ita pręuidente spi-
ritu q̄ ventura sunt, quasi iam facta sint sole
mus legere. Inde est quod illud in alio Psal-
mo nouimus oēs, vbi tanquam euangelium
recitat̄, Foderūt manus meas & pedes meos,
dinumerauerunt omnia ossa mea: super vesti
mētum meum miserūt sortem: omnia quasi
iam facta commemorantur, quę vtique ad-
huc ventura tenebantur. Sed quantum po-
test nostra intelligentia? quantum autem po
test tanta occupatio? aut qñ sic possimus ꝓ
certo dicere, ita est? Animaduertimus sępe
prophetas pręterito tempore verborum di
cere, quę ventura sunt, in figura autem futu
ri dicere pręterita, non facile occurrit legen
ti. Non audeo dicere non est, sed certe studio
sis earum literarum indixerim quid quęrant.
Si inuenerint, & ad nos attu lerint, gratulabi
mur adolescentium studiis ociosorum oc-
cupati senes, & ex eorū ministerio & nos ali
q̄d discimus. Non enim dedignabimur quā-
do Christus de omnibus docet: hoc ergo di
cit, Super montes stabūt aquę. Propheta cu
rās futura p̄dicare, nō narrare pręterita pro
pterea dixit, q̄a Ecclesiā futurā in diluuio p̄
secutionum volebat intelligi. Fuit. n. tēpu

aliquando

iquando,quo terrā Dei Ecclefiā Dei coo-
:ruerunt aquę pfequentiū , & ita cooper-
runt vt non apparerent nec ipfi magni q
nt montes. Qn̄.n.vbiq; fugiebāt,qūo non
inus apparebāt ? Et fortaffe de illis aqs eft
ɔx illa,Saluū me fac Deus,qm̄ intrauerunt
uæ vfq; ad animā meā.Maximę aquę quę
are faciunt,pcellofę,infructuofę.Non.n.
acunq; terrā cooperuerit aqua marina ,
cundabit eā potius q̄ ad fterilitatē pducet.
ant.n.mōtes fub aquis, qa fuper mōtes fta
nt aquę: populi refiftētes fuperauerūt au-
oritatē oīum vbiq; fortiter euāgelizantiū
rbū Dei , cooperuerāt eos aq̄, & fuper il-
s ftabāt aquæ, & dicebāt, Preme, preme,
premebāt, extingue & non appareāt.Di-
bāt ifta, & præualebāt fup martyres,& fu
ebant vbiq; Chriftiani,& fuga quadā oc-
ltabanť Apoftoli.Vnde fuga occultabanť
oftoli?Quia fuper mōtes ftabāt aquę.Erat
teftas aquarū magna.Sed quādiu?audi qđ
quitur, Ab increpatione tua fugient.] Et
c factum eft frēs, ab increpatione Dei fu-
rūt aquę,hoc eft,à præffura montiū recef
runt.Iam mōtes ipfi extant Petrus & Pau-
11. s quomodo eminent? Qui ante à pfecuto-
bus premebantur, nunc ab imperatoribus
neranť. Fugerunt.n.aquæ ab increpatione
ei,qa cor regum ī manu Dei,deflexit quo
luit, iufsit per eos pacē dari Chriftianis ,
nicuit & eminuit authoritas apoftolica.
ūquid quando fupra erant aquę , montiū
efecerat magnitudo?Sed tñ frēs mei vt oēs
iderent eminentiam montium,p quos mō
s falus effet generi humano,qa leuaui ocu
s meos in mōtes,vnde veniet auxilium mi
10. i:Ab increpatione Dei fugerunt aquę.A vo
e tornitrui tui formidabunt.] Iam quis non
rreatur à voce Dei p Apoftolos, voce Dei
er fcripturas, per nubes eius ? Conquieuit
are,formidauerūt aquę,nudati funt mon-
s,iufsit imperator.Sed qd iufsiffet,nifi Deᵘ
onuiffet? Quia voluit Deus,illi iufferunt &
ctum eft.Ergo nullus fibi hominum arro-
et aliquid,formidauerunt aquę,fed à voce
onitrui tui : Nā ecce cū voluit Deus fuge-
ūt aquæ, ne premerēt mōtes antequā id fie-
et, & fub aquis firmi erant montes. Afcen-
lunt montes & defcendunt campi , in locū
quem fundafti eis.] Adhuc de aquis loqui-
ur. Non hic montes accipiamus quafi terrenos,neq; campos quafi terrenos,fed fluctus tam magnos,vt montibus comparentur:Fluctuauit aliquando mare,& fluctus eius tanq̄ mōtes fuerunt , qui montes illos Apoftolos operirēt. Sed quandiu afcendūt mōtes & defcendūt campi ? Sæuierunt & placati funt . Cum fæuiebāt,montes erāt: cū placati funt, cāpi facti funt:fundauit.n.eis locū.Eft quidā meatus,quafi profundus locus,quo recepta funt quodāmō omnia fęuiētia corda mortaliū.Quàm multi mō,& falfi & amari funt,& tñ qeti. Quā multi fūt q dulcefcere nolūt ? Qui funt q dulcefcere nolūt.Qui in Chriftū adhuc credere nolunt.Et quanuis multi funt qui nondum crediderunt,quid faciūt Ecclefię ? Montes erant aliquando , modo campi funt: tamen fratres mei & malitia mare eft . Quare enim non fęuiunt modo quare non infaniunt? quare non dant operam? Siquidē fi non poffunt euertere terram noftram, certe contegere poffunt. Quare non?audi,Terminum pofuifti eis quem non tranfgredientur , neque reuertentur tegere.] Quid ergo quia iam fluctus amarifsimi modum acceperunt,vt liceat nobis talia etiam libere prędicare? quia terminum acceperunt debitū, quia tranfgredi non poffunt impofitum finem,neque reuertentur tegere terram. Quid fit in ipfa terra , quę operationes ibi funt , quæ iam mare nudauit? Et fi adhuc eius orā tenues fluctus perftrepunt , & fi adhuc murmurant pagani , fonitum littorum audio , diluuium non perhorrefco . Quid ergo ? Quid fit in terra ? Qui emittit fontes in conuallibus . Emittit , inquit , fontes in conuallibus . Conualles noftis quid fint, depreffa loca terarum . Nam collibus & montibus contraria figura opponuntur vales vel conualles:Colles & montes,tumores terrarum funt,valles autem vel conualles,humilitates terrarum . Noli contemnere humilitates , inde fluunt fontes , emittit fontes in conuallibus.Audi montem,dicit Apoftolus Plus illis omnibᵘ laboraui.Magnitudo quędam commendatur,ftatim tamen vt profluant aquę , conuallem fe fecit. Non ego autem, fed gratia Dei mecum. Non repugnat vt qui funt montes:fint & conualles.Sicut.n. montes dicuntur propter fpiritualē magnitudinem;, ita & conualles ,ppter fui fpiritus humilitatē. Non ego, inquit, fed gratia Dei mecum.

1.Co.15.

mecũ. Ergo conuallis eſt, & gratia Dei fons
eſt. Qui emittit fontes in cõuallibus: de ſpiri
Ioan.7. tu dicebatur quod modo commemoraui, Si
quis ſitit veniat & bibat, q credit in me, flu-
mina aquæ viuæ fluẽt de vẽtre eius: hoc aũt
dicebat de ſpiritu quem accepturi erant hi
qui in eum erant credituri. Videamus ſi con
Eſa.66. ualles ſunt, vt emittant fontes in cõuallibus:
audi Prophetam, Super quẽ requieſcit ſpiri
tus meus, niſi ſuper humilem & quietum &
trementẽ verba mea? Quid eſt, ſuper quẽ re-
I quieſcit ſpiritus meus? Sup humilẽ & quie-
tũ. Quis habebit fontẽ meũ? Conuallis. Inter
mediũ montium pertraſibunt aquę.] Hucuſ
que a lectore pronũciatus eſt Pſalmus, hu-
cuſq; charitati veſtrę ſufficiat. Hoc dicemus
& in nomine Dei ſermonẽ terminabimus.
Quid eſt, inter mediũ montiũ ptranſibunt
aquæ? Audiuimus quid ſunt montes, magni
p̃dicatores verbi, ſublimes angeli Dei, q̃uis
adhuc in carne mortali, excelſi nõ ſua virtu
te, ſed illius gratia. Quantum aũt ad ipſos at
tinet, conualles ſunt, humiliter emittũt fon-
tes: Et inter mediũ montium, inquit, ptranſi
bunt aquæ. Putemus hoc ita dictũ, inter apo
ſtolorum medium pertranſibũt p̃dicatores
verbi veritatis. Quid eſt, inter mediũ mõtiũ
ptranſibunt aquę? Quid eſt, inter mediũ apo
ſtolorũ? Quod medium dicitur, commune
eſt. Res communis, vnde omnes æqualiter
viuũt, media ẽ, nec attinet ad te, nec ad me.
Proptera loquimur & ſic de aliquibus ho-
minibus: habent inter ſe pacem, habent inter
ſe fidem, habent inter ſe charitatem, ſic cer-
te dicimus. Quid eſt, inter ſe? In medio ſui.
Quid eſt, in medio ſui? Commune eſt illis.
Audi aquas inter mediũ montiũ, Quia com
munis illis fides erat, nec quiſq; aquas quaſi
ꝓprias & ſuas habebat. Si.n. nõ ſunt in me-
dio, quaſi priuatæ ſunt, non publice fluũt, &
K ego habeo meam, & ille habet ſuã, nõ eſt in
medio qđ & ego & ipſe habeat, ſed & talis
non eſt pacifica prædicatio. At vero vt inter
mediũ montiũ fluãt aquę: audi vocẽ mõtis,
Deus, inquit, pacis det vobis idipſum ſapere
in inuicẽ, & iterũ, Vt ipſum ſapiatis omnes,
Rom.15. & non ſint in vobis ſchiſmata. Qđ ſentio ſen
1.Co.1. tis, in medio fluit aqua, non habeo quaſi pri
uatũ meũ, nec tu priuatũ tuum, Veritas nec
mea ſit ꝓpria, nec tua, vt & tua ſit & mea, in
ter medium montium pertranſibunt aquę.

Audi ipſum montẽ, vt dixi, quia inter med
montiũ pertranſibunt aquæ. Siue autẽ eg
ſiue illi, ſic prædicamus, & ſic crediſtis.
curus dixit, ſiue ego ſiue illi ſic prędicamu
& ſic crediſtis: Inter medium. n. montiu
fluebant aquę. Nulla. n. de aquis diſcor
montiũ, ſed pax cõſenſionis, & ſocietas c
ritatis. Si quis aũt vellet aliud p̃dicare, ia
de ſuo paædicaret, nõ de medio. Et audi
de illo dicatur ab ipſo qui emiſit fontes
conuallibus, Qui loquitur mendacium,
ſuo loquitur: itaque ne acciperetur aliq
mons non de medio, ſed de medio manan
ait Apoſtolus, Quiſquis vobis euangeliz
uerit præter q̃ quod accepiſtis, anathem
ſit. Et vide quemadmodũ noluerit de mõ
p̃ſumi, ne forte mons diſcedat ab aquis p
mediũ currentibus, & aliquid propriũ ve
ĩfluere, Licet ſi nos: & quãtus mõs dixit h
q̃ vberrimæ aquæ fluebant de cõualle eiu
tamen hoc volebat vt medius inter mon
curreret, & ibi eſſet fides recta populorun
quod inter ſe mediũ atque cõmune apoſt
retinebant: licet ſi nos, inquit. Et tu Paule p
tes aliquid aliter prædicare: De Paulo qu
ſtio: audi quid ſequitur, Licet ſi nos aut a
gelus de cęlo annũciauerit vobis præter
quod accepiſtis, anathema ſit: Si veniat m
aliud euãgelizans, anathematizetur: ſi veni
angelus aliud euangelizans, anatnematiz
tur. Vnde hoc? Quia de priuato vult fluer
non de medio. Et hoc forte homo carna
nebula præditus, & a fonte communi ad ꝓ
priam ſuã falſitatem redactus poſsit hoc f
cere, nunquid & angelus? Vere nunquam
angelus. Si angelus de ꝓprio fluens in par
diſo non eſſet auditus, non p̃cipitaremur
mortẽ. Media aqua poſita erat hominibus
ceptum Dei: aqua media, aqua quodãmod
publica ſine fraude valebat, quod diximu
charitati veſtræ, ſine labe, ſine cęno flueba
ſi ipſa aqua ſemper biberetur ſemper viue
tur. Venit angelus lapſus de cęlo, factus ſe
pẽs, qa inſidioſe iã venena ſpargere cupie
bat: emiſit venenũ de ꝓprio, locutus eſt d
ſuo, qa qui loquit̃ mendaciũ, de ſuo loquit
& miſeri audiẽdo dimiſerũt qđ cõmune e
rat, vnde beati erãt, & ad ſuũ ꝓpriũ redacti
cũ volũt pverſe eſſe ſimiles deo: hoc.n. eis d
xerat, Guſtate, et eritis ſicut dij, appetẽtes q
nõ erant, quod acceperant amiſerunt. Erg

fratres

atres ad hoc valeat qđ diximus charitati
estræ, pp fontes, vt fluant de uobis, cōual-
es estote, & cũ omnibus conferte quod de
Deo habetis. Inter medium fluant aquæ, nul
inuideatis, bibite, saturamini, manate, sa-
rate* Vbiq; cõis aqua Dei habeat gloriã,
on hominum priuata mendacia.

Concio tertia, de secũda parte eiusdẽ Psal.

RELiquarum partium psalmi huius per-
tractãdarũ debitores nos eẽ meminit
haritas vr̃a. Nõ ergo opus est ut intentionẽ
r̃am aliquo ꝓœmio moueã. Video .n. uos
d intelligenda sacr̃a ꝓphetica oĩ alacritate
uspensos: nec opus est vt intentos faciat ser
no meus, quos iã fecit spiritus Dei. Hoc po
us agamus qđ urget. De fontibus emissis in
õu allibus, & de aquis inter mediũ mõtium
transeuntibus iam dictũ est. Sed hucusque
ictũ est, hinc deinceps ordiamur; sequit̃.
Potabunt oẽs bestię syluæ.) Quid potabũt
quas ꝑtrãseũtes inter mediũ mõtiũ. Quid
otabunt? Fontes emissos in cõuallibus. Et q
otabunt? Bestię syluæ. Videmus q̃dẽ hoc ẽt
n ista creatura bestias syluę bibere de fonti
us, & de riuis inter montes currẽtibus. Sed
i qm̃ Deo placuit talib. rerũ figuris abscon
ere sapientiã suã, nõ auferre studiosis, sed
laudere negligẽtibus, aperire pulsantibus:
lacuit etiã ipsi dño Deo nostro ad hoc hor
ari uos ꝑ nos, vt ĩ his oĩbus q̃ velut de cor
orali & de uisibili creatura dñr, q̃ramus
liqd spiritaliter absconditum, quo inuẽto
gaudeamus. Bestias syluę, gentes intelligi-
nus: & multis hoc locis scriptura testat̃. Sed
ñ euidẽtissima duo maxima occurrunt do
cumenta, ꝙ in arca Noe, qua nemo nostrũ
dubitat Ecclesiam esse p̃figuratã, non inclu
derentur oĩa genera aĩalium, nisi in illa vni
ate compaginis omnes gentes significaren-
ur: nisi forte putamus, si oĩa talia penitus
diluuio delerentur, defuturam fuisse Deo
otãtem iubendi ut terra ea produceret, si-
cut primo verbo eius produxerat. Non ergo
frustra, non temere, non aliqua indigentia
Dei uel inopia potestatis iussa sunt animalia
illa in arca includi. Nam posteaquam ve-
nit tempus: iam .n. debemus & alterum eui-
dentissimum adiungere testimonium: cum
ergo venit tp̃s vt illud, qđ in arca erat præfi-
guratũ, iam in Ecclesia compleretur. Petrus
apostolus dubitans dare sacr̃m euangelicũ
gentibus in circuncisis, imo non dubitans,
sed oĩno dandũ eẽ nõ putãs, quodã die esu-
riens cũ prandere uellet ascendit ut oraret.
Hoc in actibus apostolorũ omnib. bñ legẽ- C
tib. & bene audientibus notũ est. Illo igitur
orãte, facta est illi mentis alienatio, quã Grę
ci ecstasin dñt. i. auersa est mens eius a con-
suetudine corporali ad uisum quẽdam cõ-
tẽplandũ alienata a p̃sentibus. Tunc vidit vas
quoddã veluti linteũ quatuor lineis submit *Act. 10.*
ti de cœlo, vbi erant aĩalia, oĩs generis be-
stię, & sonuit ei vox: Petre macta & mandu-
ca. Ille autem q in lege erat eruditus, & ĩ cõ
suetudine Iudaica creuerat, præceptumq;
per Moysen Dei famulũ retinebat, totãque
uitã suam fideliter custodierat: Rñdit: Absit
a me dñe, nunq̃ cõe aliqd intrauit ĩ os meũ.
Cõe autem immundũ dici a Iudæis & a lege
bene nouerunt, qui ecclesiasticas literas di-
cerunt: & uox ad illum, Quę Deus munda-
uit, tu immunda ne dixeris. Hoc autem fa-
ctũ est ter, & ablatus est ille discus, q demõ-
strabat̃ ter de cœlo submissus. Discus qui
quatuor lineis cõtinebatur, orbis terrarum
erat in quatuor partibus. Has quatuor par-
tes sępe scriptura commemorat, Orien-
tem & Occidenrem, Aquilonem & Meri-
diem. Ideo quia totus orbis terrarum per
Euangelium vocabatur, quatuor Euange-
lia conscripta sunt. Ter autem submissum
uas de cœlo hoc significat quia dictum est *Mat. 28.*
apostolis, Ite baptizate omnes gentes in no
mine patris, & filii, & spiritussancti. In- D
de colligitur sicut iam nostis duodenarius
etiam numerus discipulorum. Non enim
frustra duodecim dominus habere uoluit.
Et ita numerus ille sacratus est, ut in locum
vnius qui ceciderat, non posset nisi alter
ordinari. Quare duodecim apostoli? Quia
enim quatuor sunt orbis partes, & totus
orbis in Euangelio uocabatur, vnde qua-
tuor Euangelia conscripta sunt, & totus
orbis in nomine trinitatis uocatur, ut con-
gregetur Ecclesia: quatuor ter ducta, duo-
decim fiunt. Ergo non miremur si de illis
aquis inter medium montium pertransen-
tibus, in illa doctrina apostolica fluente in
medio ꝑ concordiã cõionis, omnes bestię *Gen. 7.*
syluę bibunt. Oẽs .n. erãt in arca, omnes in

disco, oēs mactat & manducat Petrus, qa Pe
Act. 10 trus petra, petra Ecclesia. Quid est.n. macta-
re & māducare? Occidere in eis qđ erāt, &
in sua viscera assumere. Dissuasisti pagano sa
C crilegia, occidisti qđ erat: dato sacro Chri
incorporasti Ecclesiæ, māducasti. Ipsę ergo
bestię potant istas aquas ptranseūtes, tñ non
manētes, sed ptrāseūtes. Oīs.n. doctrina q̄ to
to isto tpe dispēsat, transit: īde dicit Aposto
1. Co. 13. lus, Et scientia destruet, & pphetia euacua-
bit. Quare ista euacuabunt? Ex parte.n. sci-
mus, & ex parte pphetamus: Cū autē vene-
rit qđ pfectū est, qđ ex parte est euacuabit:
nisi forte putat charitas vrā, qa in illa ciuita
te, cui dr̄, Collauda Hierusalem dn̄m, lauda
Deum tuū Sion, qm̄ confortauit vectes por
Psa. 147. tarum tuarū: iā confirmatis vectibus & clau-
K sa ciuitate, inde vt iā pridē diximus nemo
exit amicus, & quo nemo intrat inimicus,
Quis codex ibi non legēdus est, aut tractan-
dus sermo queādmodū vobis mō tractatur?
Ideo mō tractat, vt ibi teneatur. Ideo modo
per syllabas diuidit, vt ibi totus atque inte-
ger contēpletur. Non ubi deerit verbū Dei,
sed tñ non per literas, non personas, non per
codices, nō per lectorē, nō per tractatorē.
Qūo ergo? Sicut in principio erat verbū, &
Ioan. 1. verbum apud Deū, & Deus erat verbū. Non.
n. sic ad nos venit, vt inde discederet, quia in
hoc mundo erat, & mundus p eū factus est.
Tale verbū cōtēplaturi sumus, Apparebit.n.
Deus deorum in Sion. Sed hoc qn̄? Post pere
Psal. 83. grinationem finita uia, si tamen post finitā
uiam non iudici trademur, vt iudex mittat
in carcerem. Sed si finita uia, sicut speramus,
Matt. 5. & optamus, & studemus, ad patriam veneri
mus, ibi contemplabimur quod semp lauda
bimus: nec illud deficiet qđ nobis pręsto est
nec nos qui fruemur: nec fastidiet qui man-
ducabit, nec deficiet qđ manducabitur. Ma-
gna illa & mira contemplatio erit. Et quis
de illa digna dicet isto tempore, cum inter
montes fluunt aquæ? Interim ergo fluāt aq;
inter montes & pertranseant: cum pertran-
seunt aquę, bibitur in peregrinatione, ne si-
I ti in uia deficiamus. Potabunt omnes bestię
sylue. Inde venistis, de sylua collecti estis.
Et qualis sylua? Nullus hominum ibi pertrā
sibat, quia nullus propheta illuc missus erat.
Sed ad arcam construendam concisa sunt li
gna de syluis, inde ligna, inde bestię, inde ve
nistis ergo bibite. Potabunt oēs bestiæ syl
uę: Suscipiet onagri in sitim suā. § Onagro
magnas quasdā bestias dicit: Quis.n. nesci
onagros dici agrestes asinos? Magnos erg
quosdā dicit īdomitos. Nullū.n. habebāt g
tes iugū legis: uiuebāt multæ gentes mori
suis, supba iactantia uagantes tanq̄ in dese
to. Et oēs qdē bestię istæ ita, sed onagri po
ti sunt ad significationē magnitudinis. Pot
bunt & ipsi in sitim suā: fluūt.n. & illæ aqu
inde bibit lepus, īde onager: Lepus paruu
& onager magnus: lepus timidus, & onag
ferus, uterq; īde bibit, sed qsq; in sitim su
Non dicit aqua, lepori sufficio, & repel
onagrū: neq; hoc dicit onager, accedat le
pus, si accesserit rapietur, tā fideliter & tē
rate fluit vt sic onagrū satiet, ne leporem
reat. Sonat strepitus vocis Tullianæ, Cice
legitur, aliqs liber est, dialogus eius est, si
ipsius, siue Platonis, seu cuiuscunq; taliū:
diunt imperiti, infirmi minoris cordis, qu
audet illuc aspirare? Strepitus ibi aquæ
forte turbatę, certe tñ tam rapaciter fluēt
vt animal timidum non audeat accedere
bibere. Cui sonuit, In principio fecit De
cœlū & terram, & non ausus est bibere? Cu
sonat psalmus, & dicat, Multū est ad me?
ecce mō qđ sona psalmus, certe occulta
mysteria, tñ ita sonat, vt & pueros audire
lectet, & iperiti accedant ad bibendū, &
tiati ructent in psallendo. Bibunt ergo mi
res bestię & maiores, sed capacius maio
qa suscipiūt onagri in sitim suā. Bibāt mi
res qđ dictū est, Viri diligite vxores vestra
sicut & Christus dilexit Ecclesiam: Mulie
uiris suis subditæ sint. Bibant minores: dic
est autem domino, Licet dimittere vxore
ex omni causa? Prohibuit dominus, & di
nō licere: Non scitis, inquit, qa Deus ab in
tio masculū & fæminam fecit? Quos De
coniunxit, homo non separet: deinde ad
dit, Qui dimiserit vxorē suam excepta ca
sa fornicationis, facit eam mæchari: & si
liam duxerit, mæchatur. Confirmauit co
pedem, hoc expedit colligato, prius age
ne ligaretur. Alligatus es vxori, ne quę
ris solutionem: solutus es ab vxore, ne qu
sieris vxorem. Si nondum es onager, & so
tus ab vxore, habes ibi quod & lepus bib
& si acceperis vxorem, non peccasti. Dis
puli autem cum audirent dictum a domi
non

ōn licere vllo mō p̄ter eām fornicationis
fiungi cōiugia: Si talis est, inquiūt, cā cum
xore, nō expedit ducere: & dn̄s, Nō oēs ca
iūt verbū hoc. Nā verum dicitis, q̄a si talis
t causa cum vxore, nō expedit ducere. Sed
inquid soli onagri bibituri sunt? Non oēs
apiunt verbū, hoc multi non capiunt. Et q̄
nt q̄ capiunt? Suscipiēt onagri ī sitim suā.
uid est, suscipient onagri in sitim suam?
ui pōt capere capiat: deinde sequitur ī cō
xtione sua psalmus, Super illos uolatilia
eli inhabitabunt. Sup quos? Sup onagros,
n potius super montes? illinc. n. sensus iste
rigitur Inter medium montium pertransi
unt aquæ, potabunt oēs bestię syluæ, susci-
iēt onagri in sitim suā, super illos volatilia
eli inhabitabant. Cōgruētius intelligimus
uper montes, q̄a hoc est ēt huic simile crea
ræ. Super montes possunt habitare volati-
a, non super onagros. Non hoc intelligere
us si non necessitas cogeret. Super mōtes
rgo volatilia cœli inhabitabūt. Videmus,
ues istas habitare super montes, sed multę
arum habitant in cāpis, multę in cōualli-
us, multæ in nemoribus, multæ in hortis,
on oēs sup mōtes. Sunt quædam volatilia
uę nō habitant nisi sup montes. Spiritales
uasdam aīas significat hoc nomen. Volati-
a spiritalia corda sunt, quæ aere libero p-
ruūtur. Gaudent serenitate cœli aues istę,
ed tn̄ pastus earū in montibus, illic inhabi-
abunt? Nostis mōtes iam tractati sunt. Mon-
es prophetę, montes apostoli, mōtes oēs p̄
licatores veritatis. Quicunq; vult eē spirita
is, ibi inhabitet, nō in corde suo aberret, ha
bitet, perferat volādo. Habemus aues signi-
ficantes aliquid spiritale: non frustra dictum
est, Renouabitur iuuentus tua sicut aquilæ:
non frustra dictum est de Abraham, Aues
autem non diuisit. Abrahā in illo sacrificio
satis mystico accepit tria animalia, arietem
trimum, vaccam trimam, capram trimam,
& turturem, & colūbam. Diuisus est aries,
& aduersus se inuicem partes constitutę. Di
uisa capra, nihilominus aduersus se partes
constitutæ. Diuisa uacca, sic ēt de ipsius car
ne factum est. & subiecit scriptura, Aues au-
tem non diuisit. Deinde dr̄, Trimus aries, tri
ma uacca, trima capra: de auium ętate tace-
tur. Vnde rogo vos, nisi q̄a significant in aui
bus quidā spiritales, quorū ętas temporalis
p̄pea tacet, q̄a æterna meditant, & trāsgre-
diunt, desyderio & intellectu oīa tpalia? Spi
ritales viri q̄ de oībus iudicant & a nemine 1. Co. 2.
iudicantur, itaq; ipsi soli nō diuiduntur in
hæreses & schismata. In ariete intelliguntur
p̄positi, ducunt. n. greges. In vacca plebs in- Gen. 15.
telligitur Iudæorū, habuit. n. iugū legis sub
quo laborabat. In capra intelligitur Ecclesia
de gentibus, in q̄busdam. n. liberis saltibus
īsultabat & amaro pascebatur oleastro. Tri-
ma sunt dicta hęc aīalia, q̄a tertio tpe grę re
uelata est. Nam primū fuit ante legem, s̄m L
ex quo lex data est, tertium quod nunc est,
ex quo regnum cœlorum p̄dicatur. Quid er Matt. 4.
go dicimus, q̄ aries non diuidatur? Non ne
episcopi fuerunt authores schismatū & hæ-
resum? Porrò autem si plebs ipsa non diuide
retur. i. si vacca non diuideretur, si capra nō
diuideretur, erubuissent fortasse illi in diui-
sionibus suis, & ad compagem remeassent.
Diuiduntur duces, diuiduntur & plebes, ut Mat. 15.
cæcus cęcum sequatur, & simul in foueam
cadant. Ponuntur aduersus se inuicē. Aues
autem non diuisit. Spiritales non habent di-
uisiones, non cogitant schismata. Pax est in
eis, custodiunt eam in cæteris quātū p̄nt, vbi
in aliis deficiunt, in se tenent, Si erit ibi, in-
quit, filius pacis, requiescet super eum pax Luc. 10.
uestra: si quo minus, ad vos reuertetur. Non
est filius pacis qui diuidi uoluit, reuertetur
ad te pax tua, quia aues non diuisit. Veniet &
caminus, nam consedit ibi Abraham vsq;
ad uesperam, & uenit magnus terror diei iu
dicii. Vespera autem finis est seculi, & cami
nus ille ueniens dies iudicii: diuisit inter
media illa quæ diuisa erant etiam caminus.
Si inter media transiit caminus, alia in dex-
teram, alia in sinistram separauit. Sunt er-
go quidam carnales & tamen Ecclesiæ gre- Gen. 15.
mio continentur, uiuentes secundum quen- 2 Retr.
dam modum suum, quibus timemus ne se- cap. 43.
ducantur ab hæreticis. Quamdiu enim car-
nales sunt diuisibiles sunt. Aues quippe non
diuisit: carnales diuiduntur, Non potui lo- M
qui uobis quasi spiritalibus, sed quasi car-
nalibus. Et quomodo probatur, quia car- 1. Co. 3.
nales diuiduntur? Adiungit, Cum enim
dicit unusquisque vestrum, Ego sum Pauli,
ego autem Apollo, ego Cephæ, non
ne carnales estis, & secundum homi-
nem ambulatis? Rogo vos fratres au-

dite & proficite, excutite vos de loco carna
Gen. 15. li, pergite inturturem & columbam. Aues.n.
non diuisit, sed qcunq; talis pmãserat, & se
cundum quẽdã modũ vitæ aptũ carnalibus,
1. Cor. 3. & de gremio Ecclesiæ non recesserit, & nõ
li. 21. de fuerit seductus ab hæreticis, vt ex contraria
Ciui. Dei parte diuidatur, veniet caminus & ad dexte
ca. 21. & rã ponetur, sine camino non poterit. Sed si
26. caminum pati non vult, pergat in turturem
Concor. 4 & columbã. Qui potest capere capiat. Si au-
sen. dist. tem non sic erit, & ædificauerit super funda
21. ca. in mentũ, ligna, fęnum, stipulam.i. amores secu
illo. lares fundamento fidei suæ supædificauerit,
A tñ si in fundamento sit Christus, vt primum
locũ ipse habeat in corde, & ei nihil oĩno
anteponatur, portanĩ tales, tolerantur & ta-
les, veniet caminus, incẽdet ligna, fęnũ, sti-
pulã: ipse aũt, inquit saluus erit, sic tñ quasi
per ignẽ. Hoc aget caminus, alios in sinistrã
separabit, alios in dexterã quodã mõ eliqua
bit. Aues autẽ non diuisit. Sed aues videant, si
aues tales sunt q̃ super mõtes illos inhabitẽt
non debent sequi altitudinẽ cordis sui, de q
Psal. 72. bus dr̃. Posuerunt in cęlũ os suũ. Ne a ventis
tollanĩ in montibus requiescant. Hẽant. n.
authoritatẽ sanctorũ, requiescant in monti-
bus, in Apostolis, in Prophetis: illic inhabi-
tent tales aues: quia in montibus petras inue
niunt, firmamenta q̃dam p̃ceptorũ. Sicut.n.
vna illa petra Christus verbum Dei, sic mul
ta verba Dei, multæ petræ, & istæ petræ in
montibus, Vide aues ibi habitantes: Super
illos volatilia cœli inhabitabunt. Sed noli
putare, quia ista volatilia cęli authoritatem
suã sequantur: vide quid dicat Psalmus, De
medio petrarum dabunt vocem suã.] Mõ si
dicã vobis credite, hoc.n. dixit Cicero, hoc
dixit Plato, hoc dixit Pythagoras, quis ve-
strum non irridebit me? Ero.n. auis q̃ non de
B petra emitto vocem meam. Quid mihi v-
nusquisque vestrum debet dicere? Hoc de-
bet dicere ille q sic instructus est, Si quis vo-
bis euangelizauerit præter q̃ qđ accepistis
anathema sit. Quid mihi dicis de Platone,
Gala. 1. & de Cicerone, & de Virgilio? Habẽs añ te
petras montium, de medio petrarũ mihi da
vocem tuã. De medio petrarũ dabunt vocẽ
suam. Audiantur quia petrę audiuntur, au-
diantur quia & in illis multis petris petra
1. Co. 10. auditur, Petra.n. erat Christus. Audianĩ ergo
libenter, de medio petrarum dantes vocem

suam. Nihil suauius tali voce alitum. illæ so
nant, & petræ resonant. sonant illi, disput
spiritales. Resonant petræ testimonia, rñd
scripturę. Ecce inde volatilia de medio p
trarum dant vocẽ suã, habitãt.n. in mõtibu
Ipsi montes, & illæ petrę inde hñt vocẽ.
.n. rigemur scripturis, confugimus ad Ap
stolũ Paulum. Ille vnde hẽt? Confugimus
Esaiã. Esaias vnde? Audi vnde, Rigãs mõt
de superiorib⁹ suis] Mõ si ad nos venerit
gentilis incircuncisus, crediturus Christ
damus ei baptismum, nec reuocamus ad
opa legis. Et si nos interroget Iudęus qua
ita faciamus, sonam⁹ de petra, dicimus, h
fecit Petrus, hoc fecit Paulus: de medio p
trarũ damus vocẽ nostram. Illa autem p
tra, ipse Petrus mons magnus, qñ orabat
illum visum videbat de superioribus riga
tur. Paulus apostolus dicit gẽtibus, Si circ
cidamini, Christus vobis nihil pderit. Dic
hoc Paulus tanq̃ mons, inde nos dicimus,
nantes de petra, Riget dñs ipsam petram
superioribus suis. Nã cum ista petra adhu
esset in infidelitate aspera, volens eã riga
de superiorib. suis vt flueret aqua in conu
lẽ, clamauit, Saule Saule, quid me persequ
ris? Non ei legit Prophetã, non ei legit alt
rum Apostolum: Oĩa. n. ista contemner
mõs magnus, rigauit illum de superiorib
suis, statim rigatus & manare iam volẽs, D
mine, ait, qd me iubes facere? Accipe illu
montẽ vel petram vnde possis dare voce
tuã, accipe illum & inde rigari de superio
bus, & effluere de inferioribus: audi hoc
in vno loco, Siue inquit, mente excessimu
Deo: siue tẽperantes sumus, & vobis: qđ a
Mẽte excessimus, vos capere nõ potestis.
cessimus n. oĩa ista carnalia, vos adhuc ca
nales estis. Deo ergo mẽte excessim⁹, & q
.n. videmus cũ mente excedimus, effari no
possumus. Ibi.n. audiuit ineffabilia verba
nõ licet homini loq. Quid ergo, inqunt, il
carnales, illi lepores? Nos nõ irrigabimu
Ad nos nihil perueniet? Et quomodo emi
tet fontes in conuallibus? Et quomodo i
medio montiũ pertransibunt aquæ? Ad ho
ergo pertinet, siue temperãtes sumus vobi
Vnde hoc? Quem imitemur? Charitas Ch
sti, inquit, compellit nos. Tu particep
verbi, & si hodie spiritalis, heri carnalis
ad carnales dedignaris discendere, cu
ipsum

ipſum verbũ caro factũ ſit, vt habitaret ĩ no-
bis?Bñdicamus ergo Deũ, & laudemus eũ q
rigat montes de ſupioribus ſuis. Inde venit
irrigatio ad terrã,inde & humilia ſaturabũ-
tur:ſequiť enim, De fructu operũ tuorũ ſa-
tiabiť terra.]Quid eſt, de fructu operũ tuo-
rũ? Nemo glorieť in operibus ſuis: ſed qui
gloriať,in dño glorietur:gr̃a tua ſatiať,cũ ſa
tiatur, nõ dicat meritis ſuis datã gratiã fuiſ-
ſe.Si gratia dicitur, gratis datur: ſi operibus
redditur,merces redditur. Gratis ergo acci-
pe,qa impius iuſtificaris.De fructu operum
tuorũ ſatiabitur terra.Producens fęnũ iumẽ
tis, & herbã ſeruituti hominũ.] Verum eſt,
video,agnoſco creaturã, producit terra fæ-
num iumentis, & herbam ſeruituti homi-
nũ,Sed video & alia iumenta Dei quæ ſigni
ficantur,cũ dicitur, Boui triturãti os non in
frenabis:dicit.n. ipſum iumentũ. Nunqd de
bobus pertinet ad Deũ?Propter nos ſcriptu
ra ergo dicit, Qũo ergo producit terra fæ-
nũ iumentis? Quia dñs conſtituit,vt qui Euã
gelium annunciant, de Euangelio uiuant.
Miſit prędicatores, & ait illis, Omnia quæ
ab ipſis apponuntur uobis, manducate:di-
gnus eſt.n.operarius mercede ſua.Cũ.n.di-
xiſſet,quę apponunť vobis manducate,ne il
li dicerent,Improbi erimus, ad mẽſas alie-
nas indigebimus: uis nos eſſe ita frõtoſos?
Nõ inqt,nõ eſt illa donatio eorũ, ſed ueſtra
merces. Sed cuius rei merces? Quid dant?
Quid accipiũt?Dant ſpiritalia,accipiũt car-
nalia:dãt aurũ,accipiũt fænũ,Omnis.n.caro
fœnũ,& claritas carnis vt flos fœni, omnia
tẽporalia quę tibi ſup fluunt & redundant
fœnũ iumentorũ ſunt.Quare?Quia carnalia
ſunt.Audi quorũ iumentorũ ſit fœnũ.Si nos
vobis ſpiritalia ſeminauimus,magnum eſt ſi
carnalia veſtra metamus? Hoc Apoſtolus di
xit,talis anũciator,tã laborioſus, tam impi-
ger tã exercitatus,vt ipſum fœnum donaret
terræ,Ego,inquit,nullius horũ vſus ſum.O-
ſtendit ſibi deberi,& nõ accepit,nec cõdem
nauit eos qui acceperunt qđ debebatur. Cõ
demnãdi enim erant exigentes indebita, nõ
accipentes mercedẽ ſuã, ille tamen & ip-
ſam mercedẽ ſuam donauit. Nõ quia alius
tibi donauit,non debes alteri, alioquin non
erit irrigata terra quæ producit fœnũ iumẽ
tis.De fructu operum tuorũ,inquit, ſatiabi-
tur terra,producens fœnũ iumentis.Tu no-
li eſſe ſterilis, produc fœnum iumentis. Si
nolunt iumenta fœnum tuum,nõ te tamen
ſterilem inueniant, Accipis ſpiritalia,redde
carnalia:debita ſunt militi, militi reddes,p-
uincialis Chriſti es.Quis militat ſuis ſtipen- *Vbi ſupra*
dijs vnq̃? Quis plantat vineã, & de fructu
eius non edit? Quis paſcit gregẽ, & de lacte
eius nõ pcipit?Nõ ideo dico, vt iſta fiant in
me.Fuit quidam miles qui etiam prouincia
li donaret annonam, ſed tamen reddat pro-
uincialis annonã.Vt autem hinc dicam,po-
tius quia iumenta ſunt,Boui trituranti os nõ *Deu. 25.*
infrenabis.Producens,inquit,fœnum iumẽ-
tis:& quaſi hoc exponens, adiecit, Et herbã
ſeruituti hominum:ne nõ intelligeres quod
dictum eſt,Producẽs fęnum iumentis:repe-
titione expoſuit quod præmiſit.Quod enim
dixit ſupra fęnum,poſtea herbã nominauit:
qđ autẽ dixerat iumentis, hoc ſeruituti ho-
minum dixit,ergo ſeruituti & non libertati:
vbi ergo eſt,Vos in libertatẽ vocati eſtis?ſed G
audi eundem ipſum,Cum enim liber ſim ex
omnibus,omnium ſeruum me feci, vt plu- *Gala. 5.*
res lucrifacerẽ.Et qbus dixit in libertatẽ vo- *1. Cor. 9.*
cati eſtis?& qd adiunxit? Tantũ ne libertatẽ
in occaſionem carnis detis, ſed p charitatẽ
ſeruite inuicẽ. Quos liberos fecerat, ſeruos *Gala. 5.*
fecit,nõ cõditione ſeruili, ſed tñ Chriſti re-
dẽptione,nõ neceſsitate, ſed charitate. Per
charitatẽ,inquit,ſeruite inuicẽ.Sed Chriſto
ſeruimus inuicem ait, non populis carnali-
bus,non infirmis.Bene Chriſto ſeruis,ſi ſer-
uis qbus Chr̃s ſeruiuit. Nonne de illo dictũ
eſt,Bene ſeruientem plurimis? In propheta
legiť, de nullo niſi de Chriſto accipi ſolet.
Audiamus tñ proprie & in Euangelio vocẽ
eius: Quicunq;,inquit, in vobis vult maior
eſſe erit veſter ſeruus.Seruũ ſuũ te fecit, qui
te ſuo ſanguine liberũ fecit. Dicite hoc no- *Mat. 20.*
bis, qa verum dicitis: audi illũ in alio loco,
Nos autem ſeruos veſtros per Ieſum. Bene
diligite ſeruos veſtros,ſed ĩ dño veſtro.Præ *1. Co. 4.*
ſtet nobis Deus vt bene ſeruiamus: nã veli-
mus,nolimus, ſerui ſumus, & tñ ſi volentes
ſumus, non neceſsitate, ſed charitate ſerui-
mus. Quodãmodo.n. quaſi ſuperbia ſeruo- H
rũ ſtomachata videtur,cũ diceret dominus,
Erit veſter ſeruus qui voluerit inter vos ma
ior eſſe. Iam enim filii Zebedęi ſedes altiſsi- *Mat. 20.*
mas quærebant, vnus volebat ſedere ad dex-
teram,& alter ad ſiniſtram,dicentes per ma

trem qđ ipſi cupiebāt. Dn̄s nō illis ſedes in-
Pſal. 83. uidit, ſed conuallē prius plorationis oſten-
dit, quaſi diceret, Illuc vultis venire vbi sū
ego, venite quà ego. Quid ē venire quà ego?
Per humilitatē. Ego de ſublimitate deſcen-
di, & humiliatus aſcendo. Vos in terra inue
ni, & antè vultis volare quā paſci, prius nu-
trimini, educamini, ferte nidū. Quid n. ait?
Qūo illos reuocauit ad humilitatē, iā quęrē
tes altitudinē? Poteſtis bibere calicē quē ego
Mat. 20. bibiturus ſum? Et illi, ēt ī hoc ſuperbi poſ-
Mat. 26. ſumus. Qūo Petrus tecū vſq; ad mortē for-
tis vir donec fœmina diceret, Et iſte cū illis
Mat. 20. erat: ſic & iſti, Poſſumus, Poteſtis? Poſſum⁹:
Ioan. 13. & ille, Calicē quidē meū bibetis, etſi mō nō
poteſtis, tn̄ bibetis: qūo ait Petro, Nō potes
me mō ſequi ſequeris aūt poſtea. Calicē qui
dē meū bibetis, ſedere aūt ad dexteram vel
ad ſiniſtram meā, nō eſt meum dare vobis,
Quid eſt, nō eſt meum dare uobis? Non eſt
meum dare ſuperbis. Modo quibus loquor
ſuperbi eſtis, ideo dixi, Non eſt meum dare
I vobis. Sed forte dicerent, Erimus humiles.
Non ergo eritis vos: ego vobis dixi, Nō di-
xi, nō dabo humilibus, ſed non dabo ſuper-
bis. Qui autē ex ſuperbo fit humilis, nō erit
ꝗ erat. Ergo prædicatores verbi, & iumenta
& ſerui ſunt. Producat terra ſi irrigata eſt,
fœnū iumētis, & herbā ſeruituti hominum.
Luc. 16. Ipſe eſt. n. fructus vt poſſit fieri qđ dictū eſt
in Euangelio, Vt & ipſi recipiāt uos in ta-
bernacula ęterna. Vide de fæno quid facias,
vide de re uili quid emas. Vt recipiant uos,
Mat. 10. inquit, in tabernacula ęterna. Vbi erunt ip-
ſi, illuc vos recipiant. Quare hoc? Quia qui
recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem
iuſti accipiet: & qui ſuſcipit Prophetam in
nomine Prophetę, mercedem Prophetæ ac
cipiet, & qui dederit calicem aquę frigidæ
vni ex his minimis, tantum in nomine diſci
puli, amen dico vobis non perdet mercedē
Luc. 16. ſuam. Quam mercedē non perdet? Recipiēt
vos in tabernacula æterna. Quis non feſti-
net? Quis non alacrius currat? Si terra eſtis,
regamini de fructu operum Dei, ne dicatis,
non ſunt cum quibus faciamus. Prædicato-
res nr̄i iumenta triturantia, hoīes ſeruientes
K non indigent nr̄i. Quęre tn̄ ne quis indigeat
poſtremo, & ꝗ nō indiget, inueniat in te qđ
velit accipere. Accipit. n. bonā voluntatem,
cum tu accipias pacē. Et ſi. nō q̄rit datū, ſed
requiret fructū, q̄re tamē ne quis indigea
& noli dicere, Si petierit, dabo. Expectas e
go vt petat. Si paſcis bouem Dei, qūo tra
ſeuntem mendicum? Illi petenti das, qa ſc
ptū eſt, Omni petenti te da. De iſto qd ſc
ptū eſt? Beatus qui intelligit ſup egenum
pauperē. Quære cui des, Beatus enim qui
telligit ſuper egenū & pauperem, qui pręc
cupat vocem petituri. Si ſic inter vos in
gent milites Chriſti, vt etiā petant, vide
ne vos iudicent antequam petant. Qūo,
quis, quæro? Eſto curioſus, eſto prouidus
ſpice, attēde vnde quiſq; viuat, vnde ſe t
ſigat, vn̄ habeat: non reprehendetur iſta c
rioſitas tua, terra eris producens fęnum
mentis, & herbam ſeruituti hominū. Cu
ſus eſto, & intellige ſuper egenum & pau
rem. Alius ad te venit vt petat, aliū tu pręc
ni ne petat. Sicut. n. de illo qui te quærit
ctum eſt, Oī petenti te da: ſic de illo que
iuberis quærere dictū eſt, Sudet eleemoſy
in manu tua, donec inuenias iuſtum cui
tradas. Dum n. dādum ſit, & iſtis paupe
bus petentibus patet. Non. n. ab eis inhib
Deus eleemoſynas, cum Chriſtus de ipſis
cat, qn̄ facis epulū, conuoca cęcos, claudo
debiles, non habentes vnde tibi reddant:
tribuetur aūt tibi in reſurrectione iuſtor
voca & ipſos paſce & ipſos, epulare cum
li epulantur, delectare cum illi ſaginant
illi. n. pane tuo, tu iuſtitia Dei. Nemo vo
dicat, Pręceptū eſt a Chriſto, vt ſeruo D
detur, mendico non detur. Abſit prorſus, i
pius iſta loquitur, da illi, ſed multo mag
illi. Ille. n. petit, & in voce petentis agno
cui des. Ille aūt quanto minus petit, tāto m
gis tibi vigilandum eſt ut pręoccupes pe
turū, aut forte modo nō petiturum, & ali
donaturum vel damnaturum. Itaque curi
ſi eſtote ad iſta fratres mei, & inuenietis m
torū Dei ſeruorū indigentiā, tm̄ vt velitis
uenire. Sed quia delectat vos excuſatio q
vultis dicere, neſciebamus, ꝑpter ea non
uenitis. Ipſe dominus loculos habebat q
mittebant̄ neceſſaria, & poſſidebantur nu
mi propter vſus eorum qui cum illo era
& eius: non. n. cū dr̄, Eſuriuit Ieſus, Euāgel
ſta mentitur. Voluit eſurire propter te, ne
eſurias in illo quia pauper factus eſt cum
ues eſſet, vt illius paupertate nos ditare
mur. Habuit. n. loculos, & dictum eſt de q
buſdam

busdam fœminis religiosis, quod ambula-
bant qua ibat pedes eius euangelizantes,
& ministrabant ei de substãtia sua, Nominã
tur illæ mulieres in Euãgelio, vbi erat q̃dam
ét vxor cuiusdã Chuzę ꝓcuratoris Herodis.
Vide q̃ fiebant, futurus erat Paulus nihil tale
aliqñ quęrens, & oĩa ꝓuincialib. donãs. Sed
qa multi infirmi ista q̃situri erãt, magis ĩfir-
morũ ꝑsonã suscepit Chr̃s, sublimius Pau-
lus: Nunquid & Chr̃o sublimius? Sublimius
Chr̃s, qa misericordius. Cũ.n. videret & Pau
lũ ista non esse quęsiturũ, ꝓuidit ne dãnaret
q̃siturũ, & p̃buit exẽplũ infirmo: qũo cũ vi-
deret multos pronos & gaudẽtes ituros ad
martiriũ passionis, exultaturos ĩ ipsa passio
ne forte centenarios maturos ad horreum,
quorundã tñ infirmorũ quos videbat posse
cõturbari vẽtura passionis præssura, ne defi
cerẽt tñ, sed potius voluntatẽ humanã volũ
tati creatoris cõiungerẽt, ipsorũ ꝑsonã vo-
luit suscipere in passione Chr̃s, dicẽs, Tristis
est aĩa mea vsque ad mortẽ: & iterũ, Pr̃ si fie
ri põt trãseat à me calix iste. Docuit q̃d eẽt
dicturus infirmus, sed secutus oñdit q̃d fa-
cere deberet infirmus. Veruntñ nõ sicut ego
volo, sed qũo tu vis pater. Qũo ergo in pas-
sione infirmorũ ꝑsonã sustinuit, in pręfigu-
rata illa ĩ corpore suo, qa & illa mẽbra eius:
neque.n. frustra dictũ est, Imꝑfectũ meũ vi-
derunt oculi mei, & in libro tuo oẽs scribẽ
tur: Sic & in loculis habendis, & in exigen-
da quodãmõ annona, nõ petendo sed præ-
bendo indigentiã succepit. Suscipit enim Za
chæus & gaudet. Cui hoc bonũ? Christo an
Zacchæo? Ver̃ si nõ susciperet & Zacchæus,
non erat vbi maneret mũdi fabricator? Aut
si nõ pasceret Zaccheus, indigeret is qui de
quinque panibus tot milia hominũ satura-
uit? Cum ergo quisq; sanctũ suscipit, nõ su-
scepto, sed susceptori pręstatur. Nunquid in
illa fame nõ pascebatur. Helias? Nonne cor-
uus afferebat panẽ & carnes seruo Dei, ser-
uiente creatura? Missus est tñ pascendus ad
viduam, non vt militi, sed vt prouinciali ali
quid præstaretur. Ergo quia dicebamus fra
tres de pascendis pauperibus, cum dñs locu
los haberet, tñ quando dixit Iudæ eum tradi
turo, Quod facis fac velociter: non intelli-
gentes cæteri quid dixisset, arbitrati sunt eũ
dixisse, vt aliquid prępararet quod daretur
pauperibus. Ille enim loculos habebat, hoc
in Euangelio scriptũ est. Possent hoc suspi-
cari, nisi hoc haberet in consuetudine dñs:
De his ergo quæ dabantur & in loculos mit
tebanť, dabať tñ & illis pauperib. quos Deus
docuit non contemnẽdos. Sed si illũ nõ cõ-
temnis, quãto magis bouem ꝑ quẽ triturať 1. Cor. 6.
hęc area? Quãto magis seruũ tuũ? Nõ indi- C
get cibo, forte veste indiget. Non indiget ve
ste, forte tecto indiget, forte Ecclesiam fabri
cat, forte aliq̃d vtile in domo Dei molitur,
expectat vt attendas, expectat ut intelligas su
ꝑ egentẽ & pauperẽ. Tu contra terra dura,
lapidea, nõ irrigata, aut frustra irrigata ser- Psal. 40.
uas tibi dicere, Nõ sciebã, nouerã, nemo mi
hi dixit, Nemo tibi dixit? Chr̃s non cessat di-
cere, Prophetę non cessant dicere. Beatus q̃
intelligit suꝑ egenũ & pauperẽ. Non vides
arcã inanẽ præpositi tui? Vides certe vel sur
gentẽ fabricã, quo intraturus & oraturus es:
Nonne admoueť oculis tuis, nisi forte puta-
tis fratres, quia prępositi vestri thesaurizãt,
& nouimus multos non thesaurizare, & ad
quotidiana egere, de q̃b. oĩno nõ creditur?
Quos & uos inueniretis si uelletis, si circun 1. Co. 9.
spiceretis, si ad hoc uigilaretis ut fructũ da-
retis. Dixi quod potui, quantũ potui. Puto
autẽ manifestos nos esse uobis, sicut ait A-
postolus, nõ iõ nos dicere, ut in nos ista fa-
ciatis. Præstet hoc Deus vt hęc non frustra
dixerim: Prestet hoc Deus ut terra irrigata
sitis non lapidea, sicut Iudęorum vñ tabulas
lapideas accipere meruerunt: sed terra fru-
ctifera, terraq; irrigata reddatur agricolæ.
Illi ipsi corde lapideo, quod significatũ est
lapideis tabulis, decimas dabant. Etiam ge-
mite, & nihil huc exeat. Si gemitis parturi- D
tis, si parturitis parite. Quare gemitus inanis?
Quare gemitus sterilis? Viscera torquentur:
an non est intus quod ædatur? Rigans mon-
tes de superioribus suis, de fructu operum
tuorum satiabitur terra. Beati q̃ faciunt, bea
ti qui ista fructuose audiunt, beati qui non
inaniter clamãt, de fructu operum tuorũ sa
tiabitur terra, ꝓducens fęnũ iumẽtis, & her
bam seruituti hominum. Vt quid vocat? Vt
q̃d hoc; Vt educat panẽ de terra.) Quem pa
nẽ? Chr̃m. De qua terra? De Petro & Pau-
lo, de cæteris dispensatoribus veritatis: audi 2. Cor. 4.
quia de terra, Habemus, inquit, thesaurum
istum in vasis fictilibus, ut eminentia sit uir-
tutis Dei. Ipse est panis qui de cœlo descen-

dit,vt è terra educat, cũ p̃ seruorũ suorum
carnẽ prædicat.Terra fœnũ ꝓducit, ut pa-
Ioan.6. nẽ de terra educat. Quę terra fænũ ꝓducit?
Plebes piæ,plebes sanctæ. Aut de qua terra
panis educit?Verbũ Dei de Apostolis,de di
Psal.22. spẽsatorib. sacramentorũ Dei,adhuc ĩ terra
ambulantib. adhuc corpus terrenũ portan-
tib.Et vinũ lætificet cor hoĩs.) Nemo se ad
ebrietatẽ paret,imo se oĩs hõ ad ebrietatem
paret.Calix tuus inebriãs q̃ præclarus est :
nolumus dicere,Nemo se inebriet.Inebria-
mini,sed videte vñ. Si uos ĩebriat calix dñi
pręclarus,videbitur ista ebrietas in operib.
vr̃is, videbit̃ in sancto amore iustitiæ,vide-
bit̃ postremo in alienatione mẽtis vr̃æ,sed a
E terrenis in cœlũ. Vt exhilaretur facies eius
in oleo.§Video q̃ terra quantũ fructũ edu-
Mat.10 cat,si ꝓducat fœnum iumentis. Non isti ser
ui vendunt quod dãt:non.n.vẽditores Euan
phili.4. gelii sunt,gratis dant,quia gratis acceperũt.
Gaudent bonis operibus vestris,hoc.n. vo-
bis prodest:Nõ.n.quærunt datũ, sed requi-
1.Co.11. rũt fructũ Quid ẽ exhilaratio faciei ĩ oleo?
Gratia Dei nitor quidã in manifestatiõe : &
sicut dicit Apostolus,Vnicuiq; aũt dat̃ spũs
ad manifestationem. Gr̃a q̃dam q̃ est homi-
nũ ad hoĩes p̃spicua, ad cõciliandũ sanctũ
amorem oleũ dr̃ in nitore diuino: & qm̃ ex
cellentissima in Chr̃o apparuit,totus orbis
psal.21. eum diligit,qui cum cõtẽptus hic esset, ado
ratur mõ ab omni gẽte, qm̃ ipsius est regnũ
& ipse dominabitur gentiũ.Tanta est.n. eius
gratia,ut multi qui in eũ non credunt lau-
dent eum,& propterea dicant nolle se in eũ
credere,qa nemo potest implere qđ iubet.
Laudando impediuntur,qui in illũ vitupe-
rando sæuiebant Amatur tñ ab omnibus,p̃
dicatur ab omnibus,quia excellẽter vnctus,
iõ Chr̃s.Christus.n.vnctus, à chrismate di-
ctus est Christus. Messias Hebraice, Græce
Christus,Latine vnctus, sed corpus suũ to-
tum perungit. Omnes ergo venientes acci-
F piunt gratiã vt exhilaret̃ facies eius in oleo
in cœlo.Et panis cor hominis confirmet.]
*al. coegit. Quid est hoc fratres? Quasi cæpit * intelligi
de quo pane diceret.Panis enim iste visibilis
stomachũ confirmat, uentrem cõfirmat. Est
alius panis qui cor confirmat, qui panis est
cordis.Iam enim dixerat de pane superius,
ut educat panem de terra, sed non dixerat
qualis panis sit ille.Et vinũ lætificat cor ho-
minis Vr̃ iam dicere de spiritali vino, nan
id lætificat cor hominis. Sed adhuc putatu
de uino isto dici,quo ebrii quasi læto cor
de videntur apparere.Vtinam lætent̃ & no
rixent̃.Dicis mihi,Quid lętius ebrio? Im
q̃d insanius ebrio? Quid plerunq; iracun
dius?Est ergo uinũ quod uere lætificat co
& nõ nouit aliud nisi lætificare cor. Sed n
putes hoc quidem de spiritali vino deber
accipi:de illo pane autẽ non ꝙ & ipse spi
talis sit, sed exposuit & ipsum,& panis, in
quit,cor hominis confirmat.Ergo sic acc
pe de pane,qũo accipis de uino: intus esur
intus siti.Beati.n.q̃ esuriunt & sitiunt iustiti
quia ipsi saturabuntur.Panis ille iustitia es
uinum illud iustitia est, veritas est, uerit
Christus est,Ego sum,inquit,panis uiuus
de cœlo descendi, & Ego sum vitis, u
sarmenta:& Panis cor hominis confirma
Satiabuntur ligna campi.) Sed de ista gr
tia educta de terra. Ligna campi, plebes p
pulorum.Et cedri libani quas plantauit.§C
dri libani,potentes in seculo,& ipsi satur
bunt̃.Peruenit panis & uinum & oleũ Ch
ad senatores,ad reges,ad nobiles.Satiati s
ligna cãpi. Prius humiles satiati sunt,deind
ẽt cedri libani,sed quas plantauit ipse. Ce
dri religiosi fideles,tales.n. plantauit, na
& impii sunt cedri libani,quia cõteret dñ
cedros libani.Libanus enim mons est. Ib
istæ abores etiam secundum literam anno
sissimę sunt & excellentissimę.Libanus au
tem interpretatur sicut legimus in eis q̃ ist
scripserunt,candidatio.Libanus dicitur ca
didatio.Videtur autem candidatio esse se
culi huius,modo nitentis & fulgentis in p
pis suis. Sunt ibi cedri libani quas plantaui
dominus:ipsę satiabuntur quas plantauit d
minus,nam arbor,inquit,quam non plant
uit pr̃ meus,eradicabitur. Et cedri liban
quas plantauit. Illic passeres nidificabunt.
Fulicę domus,dux est eorum. Vbi passere
nidificabunt? In cedris libani. Iam aud
uimus quæ sunt cedri libani,nobiles seculi
excelsi genere,opibus,honoribusque, & i
sæ cedri satiant̃,illę tamen quas plantauit i
se,In his cedris passeres nidificabunt. Qu
sunt passeres? Aues equidem & uolatili
cœli sunt passeres, sed minuta uolatilia so-
lent dici passeres. Sunt ergo quidam spiri-
tales nidificantes in cedris libani.i.sunt qui-
dam

dā ſerui Dei audientes in Euāgelio, Dimit
te oīa tua, vel vende oīa tua, & da pauperi-
bus, & habebis theſaurū in cœlo, & veni ſe
quere me. Et nō tm̄ hoc audierūt magni, ſed
audierūt & parui: & uoluerunt hoc facere
& parui & eē ſpiritales, nō iungi vxoribus,
nō macerari cura filiorū, nō habere ꝓprias
ſedes qbus deligarent̄, ſed ire in vitā quādā
cōem. Sed quid dimiſerunt iſti paſſeres? Mi-
nuti.n. ſeculi huius paſſeres videntur, Quid
dimiſerūt? Quid magnū dimiſerūt? Alius ſe
cōuertit, dimiſit cellam patris ſui inopē, vix
vnū lectū & vnā arcā. Cōuertit ſe, tn̄ factus
eſt paſſer, q̄ſiuit ſpiritalia. Bn̄, optime. Non
illi īſultemus, non dicamus, nihil dimiſiſti.
Nō ſupbiat q multa dimiſit. Petrus vt ſeque-
ret̄ dn̄m nouimus ꝙ piſcator erat, quid po-
tuit dimittere? Vel frater eius Andreas, vel fi
lii Zebedæi Ioanes & Iacobus, ēt ipſi piſca-
tores, & tn̄ qd dixerūt? Ecce nos dimiſimus
oīa, & ſecuti ſumus te. Nō ei dixit dn̄s, Obli
tus es paupꝑtatē tuam, qd dimiſiſti ut totum
mundū acciperes? Multū dimiſit frēs mei,
multū dimiſit. Quid? Nō ſolū dimiſit qcqd
habebat, ſed ēt qcqd habere cupiebat. Quis.
n. paupꝑ nō turgeſcit ī ſpe ſeculi huius? Quis
nō quotidie cupit augere qd̄ habet? Iſta cu
piditas p̄ciſa eſt. Ibat in īmenſū, accepit mo
dū, & nihil dimiſſum eſt? Prorſus totū mun-
dū dimiſit Petrus, & totū mundū Petrus ac
cepit. Quaſi nihil hn̄tes & oīa poſſidētes. Fa
ciunt hoc multi. Iſta faciunt q parū habent
& veniunt & fiūt paſſeres vtiles. Minuti vi-
dent̄, qa nō hn̄t altitudinē dignitatis ſecula-
ris, nidificant in cedris libani. Etenim & ce
dri libani nobiles & diuites & excelſi huius
ſeculi, qm̄ cū timore audiūt, Beatus qui in-
telligit ſup egenum & pauperem, attendūt
res ſuas, villas ſuas, & oēs ſupfluas copias,
quibus vident̄ excelſi, & præbent illas ſer-
uis Dei, dāt agros, dant hortos, ædificāt Ec-
cleſias, monaſteria, colligunt paſſeres ut in
cedris libani nidificent. Paſſeres ergo ſatian
tur cedris libani quas plantauit dominus, &
illic paſſeres nidificabunt. Attendite totā ter
ram, ſi non ita eſt. Vt loquerer iſta non ſolū
credidi, ſed & vidi: dedit mihi intellectum
ipſum experimentū. Interrogate latisſimas
terras q noſtis, & uidete in q̄ multis cedris
libani paſſeres illi de qbus locutus ſum nidi
ficāt. Sed tn̄ fratres mei, ipſi paſſeres ſi ſpiri-
tales ſunt, quāuis nidificēt in cedris libani,
nō ꝓ magno habere debent cedros libani,
& putare illos eſſe ſuperiores, a quib. eorū
neceſſaria cōplentur. Paſſeres.n. ſunt, illi au-
tē cedri libani ſūt, Ergo fulicæ domus dux
eſt paſſerū. Quamuis in cedris libani nidifi-
cent paſſeres, nō tn̄ cedri libani duces ſunt L
paſſerum. Ecce ſatiabuntur ligna campi, oēs
populi & cedri libani ſatiabuntur quas plā
tauit dn̄s, oēs nobiles & excelſi fideles. Illic.
i. in cedris libani paſſeres nidificabunt, præ-
bebunt ramos facultatū ſuarum, colligēdis
minutis ſpiritalibus præbent iſta. Faciūt hęc
cedri libani quas plantauit dn̄s, faciūt & li-
benter faciunt, nouerūt qd faciāt, nouerunt
quid accipiant. Sed paſſeres quāuis ī cedris
libani nidificabunt, fulicę domus dux eſt eo
rū. Quæ eſt fulicę domus? Fulicę ſicut oēs *Fulicæ.*
nouimus, marina auis eſt, uel in ſtagnis eſt,
uel in mari eſt, hēt quandam domum, non
facile in littore terræ aut nunquam, ſed ī iis
quę in media aqua ſunt, plerunq; ergo ī pe
tris quas aquæ circundant, intelligimus er-
go petram eſſe idoneā fulicę domū nuſquā
fortius & firmius habitat, quā in petra. In
quali petra? In mari conſtituta. Et ſi tunditur
fluctibus, frangit tamen fluctus, non frangi-
tur petra. Hoc habet magnum petra in mari
conſtituta. Quanti fluctus contunderunt pe-
tram noſtram Chr̄m? Eliſi ſunt in illum Iu
dæi, illi fracti ſunt, ille aūt integer perman-
ſit. Et unuſquiſque imitans Chr̄m, ita ſit in
iſto ſeculo, ideſt, in iſto mari, vbi non po-
teſt niſi procellas tempeſtateſque ſentire, ut
nulli vento cedat, nulli fluctui, ſed omnia
excipiat, & integer maneat. Ergo fulicæ do- M
mus & fortis eſt & humilis. Non habet do-
mum fulica in excelſis, nihil illa domo fir-
mius & nihil humilius. In cedris quidem
nidificant paſſeres propter præſentem ne-
ceſſitatem, ſed petram illam habent ducem
quæ fluctibus tunditur, & nō frangitur, imi-
tantur.n. Chr̄i paſſiones. Et ſi forte cedri li-
bani iratæ fuerint, & aliquid moleſtiæ uel
ſcandali ſeruis Dei in ramis ſuis commoue-
rint, uolabunt quidem inde paſſeres: ſed væ
cedro remanenti ſine nidis paſſerum. Paſ-
ſeres enim non naufragabunt, non peribūt,
quia fulicæ domus dux eſt eorum. Quid
ergo ſequitur? Montes altisſimi ceruis. ꝫ
Cerui magni, ſpiritales trāſcēdentes in cur-

ſu.

ſu omnia ſpinoſa uepriū atque ſyluarū Qui
ꝑficis,inquit,pedes meos ſicut cerui,& ſuꝑ
Pſal. 17. excelſa ſtatuens me. Teneāt mōtes altos alta
ꝑcepta Dei,ſublimia cogitēt, teneāt ea quæ
multū eminēt in ſcripturis,iuſtificent ī ſum
mis:ceruis.n.ſunt illi mōtes altiſsimi. Quid
de humilibus beſtiis? quid de lepore? quid de
hericio? Lepus minutū amimal & infirmū,
hericius etiā ſpinoſum, minor eorū. Illud
animal timidū, illud animal ſpinis cooper-
tū. Spinę autē quid ſignificāt, niſi pc̃tōres?
Qui peccat quotidie,ēt ſi nō magna pc̃tā,mi
nutiſsimis ſpinis coopertus eſt. In eo qđ ti-
met,lepus eſt:in eo qđ minutiſsimis pecca-
tis operitur,hericius eſt, & nō pōt tenere il-
la excelſa & ꝑfecta ꝑcepta. Illi.n. mōtes altiſ
ſimi ceruis. Quid ergo iſti, lepus & heri-
cius ꝑeunt? Non ſic.n.montes altiſsimi dati
ſunt ceruis, vt & his videas quid ſequatur,
Petra refugiū hericiis & leporibus. Quia
factus eſt dominus refugium pauperis, po-
nas petrā illā in terra, refugiū eſt hericiis &
Pſal. 9. leporibus:ponas illā in mari, domus eſt fu-
licę. Vbique vtilis petra, & in montibus ip-
A ſa vtilis, qa mōtes ſine petrę fundamēto rue
rent in profundū. Nōne iam dudū de monti
bus dicebať, Illi volatilia cœli inhabitabūt,
de medio petrarū dabunt voces ſuas? Vbiq;
ergo petra refugium noſtrū, ſiue in monti-
bus excelſa ſit ſiue in mari tūdatur fluctibus
non frangiť,ſiue in terra ſolidetur, ad illam
cerui,ad illam fulica,ad illam lepus & heri-
cius, Tundant pectora lepores & hericij cō
fiteanť peccata ſua. Licet cooperti ſint minu
tis quidem quotidianiſq; peccatis, non eis
Matt. 6. tñ deeſt petra,quę illos docuit dicere. Dimit
te nobis debita nr̃a, ſicut & nos dimittimus
debitoribus noſtris. Petra refugiū hericiis &
leporibus. Fecit lunam in tempora. Intelligi
mus ſpiritaliter Eccleſiam creſcētem de mi
nimo, & iſtam mortalitatem vitæ quodam-
modo ſeneſcentem. Sed vt propinquet ad ſo
lem:nō iſtam lunam dico viſibilem oculis,
ſed quæ hoc nomine ſignificatur iſta. Quan
do obſcura erat Eccleſia. Quando nondum
apparebat, nondum eminebat, ſeduceban-
tur homines,& dicebatur, Hęc eſt Eccleſia,
Pſal. 10. B hic eſt Chriſtus,vt ſagittarent in obſcura lu-
na rectos corde. Modo quam cæcus eſt qui
plena luna errat? Fecit lunam in tp̃a. Hic.n.
temporaliter tranſit Eccleſia non.n. hic erit
ſemper iſta mortalitas. Augeri & minui pōt
aliqn̄ pertrāſibit,in tp̃a facta eſt. Sol agnouit
occaſum ſuū.) Et hic qs ſol,niſi ſol ille iuſti
tiæ,quē ſibi nō ortū impij plangent in die iu
dicii? Qui dicturi ſunt in illo die, Ergo erra
uimus à via veritatis, & iuſtitię lumen nō lu
xit nobis,& ſol nō ortus eſt nobis. Ei ſol iſte
oritur q intelligit Chr̃m, Recedit aūt ab in
tellectu eius Chriſtus, q ſic iratus fuerit fra
tri ſuo vt teneat odium. Itaque iraſcimini &
nolite peccare. Charitas etſi iraſcitur aliqu
do vt corrigat,nō tenetur rea, qa nō inuete
rauit ira,vt uerteretur in odiū. Si autē ira cō
uerſa fuerit in odium, occidit ſol ſuper ira
cundiam ueſtram. Non ergo occidat ſol ſu
per iracundiā veſtram. Nec putetis frēs ideo
nonnullis ſolem eſſe adorandū, quia ſol in
ſcripturis aliquando Chriſtum ſignificat. Ta
lis eſt.n. demētia hominum,quaſi adorand
aliquid dicatur, cū diciť, Sol Chr̃m ſignat
adora ergo & petrā, quia Chriſtum ſignifi
cat. Sicut ouis ad victimā ductus eſt: adora
& ouem, qa Chr̃m ſignificat. Vicit leo de tri
bu Iuda:adora & leonē, quia Chr̃m ſignifi
cat: videte quā multa Chr̃m ſignificēt. Oia
iſta Chriſtus in ſimilitudine, nō in proprie
tate. Quæris ꝓprietatem Chr̃i? In principio
erat verbū,& verbū erat apud Deū. Ecce ꝓ
prietas Chr̃i per quā factus es. Vis audire &
proprietatem per quā refectus es? Et verbū
caro factum eſt,& habitauit in nobis: cetera
ſimilitudines ſunt. Intellige, eſto ſcripturæ
capax, vt aliud videas obiici oculis tuis, a
liud innui cordi tuo Sol ergo ille iā ſecun
dicimus,ſol ille iuſtitiæ, non ſine cauſa im-
pii nō oritur etſi nolunt:ipſa enim ſapientia
dicit, Quęrunt me mali & nō inueniūt: quæ
rent & non inueniēt. Et quare? Oderūt enim
ſapientiam. Si ergo oderunt,quare quęrūt?
Quærunt non vt fruantur, ſed vt inflentur.
Quærunt ſermonibus,oderūt moribus. Spi-
ritus enim ſanctus diſciplinę fugiet fictum,
& auferet ſe a cogitationibus quæ ſunt ſine
intellectu. Non ergo ſol ille oritur impiis,
non oritur malis. At vero de iſto ſole quid
dictum eſt? Qui facit ſolem ſuum oriri ſuꝑ
bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniu
ſtos. Ergo de illo ſole iuſtitiæ neſcio quid
ſignificat Pſalmus iſte ſecundum myſteriū:
nam videmus iſta fieri in creatura, etiam ſe
cundum ſpeciem rerum uiſibiliū. Sol agno
uit

it occaſum ſuũ. Quid eſt, Sol agnouit occa
um ſuũ? Chriſtus agnouit paſsionem ſuam:
ccaſus Chriſti, paſsio Chriſti. Sed nunquid
ic ſol occidit vt non oriatur? Nunquid qui
lormit non adiicit vt reſurgat? nonne ipſe
lixit. Dormiui turbatus? & de ipſo dictum
ſt, Exaltare ſup cœlos Deus. Ergo ſol agno
it occaſum ſuũ. Quid eſt agnouit? Appro
auit, placuit ei. Et vnde oñdimus. qa agno-
it, hoc eſt, placuit ei? Quid enim non nouit
Deus? quid non nouit Chriſtus? Et tamen di
turus eſt in fine quibuſdam, Nõ noui uos.
Qũo ergo ibi, non uoui uos, nõ eſt quaſi mi
i ignoti eſtis, ſed non mihi placetis: ſic &
ic agnouit occaſum ſuũ, placuit illi occa-
us ſuus. Si.n.ei diſpliceret qũo patereť? Ho-
mini.n. quia nõ eſt illi ſol, ẽt ſi diſpliceat paſ
io ſua, patiť & quod non vult. Ille autem
ő pateretur niſi ei placeret .i. niſi agnoſce-
et occaſum ſuũ non occideret, qa ipſe di-
it, Poteſtatem habet ponẽdi animam meã,
& poteſtatem habeo iterũ ſumẽdi eã: Nemo
ollit eã à me, ſed egoipſe eã pono à me. Er
go agnouit occaſum ſuũ, & ſol agnouit oc-
caſum ſuũ. Et qñ occidit ſol? Cum paſſus eſt
dñs, factę ſunt quędã tenebræ in Apoſtolis,
defecit ſpes eorũ, qbus primo magnus & re
demptor omniũ videbať. Quare? Poſuiſti te-
nebras & facta eſt nox, ibi pertranſibũt oẽs
beſtię ſyluę. Catuli lonũ rugientes vt rapiãt,
quærentes a Deo eſcam ſibi.) Quid intelligã
ſpiritaliter catulos leonum, niſi ſpiritalia ue
quitię? Quid intelligam niſi mala dæmonia,
quæ dæmonia paſcunť erroribus hominũ?
Sunt.n. principes dæmoniorum, & ſunt dę-
monia quædam contemptibilia. Iſta dęmo-
nia ſeducere animas quęrunt, ſed vbi ſol nõ
ortus eſt: tenebrę.n. ſunt, & cũ tenebræ ſint
quærunt catuli leonum quos deuorent. Ipſe
leo maior princeps omnium talium leo-
nũ, qd de illo dictum ẹſt, Neſcitis, quia ad-
uerſarius vr̃ diabolus tanquam leo rugiens
circuit quęrens quem deuoret? Ideo quęrẽs
a Deo eſcam ſibi, quia nec tentari quis po-
teſt a diabolo niſi permittente Deo. Iob ſan
ctus ante diabolum erat, & tamen longe ab
illo erat: aſpectu ante illum erat, ptãte remo
tus ab illo. Quando auderet tentare vel car-
nem, vel facultates eius quas poſsidebat, ni-
ſi acciperet poteſtatem? Quare autem datur
poteſtas? Aut ad damnandos impios, aut ad
ꝓbandos pios. Iuſte hoc tñ actũ, totũ domi-
nus agit, & in neminẽ habet diabolus pote-
ſtatem, vel in aliquid eius, niſi ille concedať,
cui eſt ptãs ſumma & ſublimis. Sic diabolo,
ſic homini nulla eſt poteſtas in hominem,
niſi deſuper detur: Stabat iudex uiuorum &
mortuorum ante hominem iudicem, & in-
ſtauit ſe homo iudex videns ante ſe Chriſtũ, *Ioan. 19.*
& ait, Neſcis quia poteſtatem habeo occidẽ
di & dimittendi te? At ille qui venerat & eũ
docere a quo iudicabatur: Nõ haberes, in-
quit, in me poteſtatem, niſi eſſet tibi deſuꝑ
data. Et homo & diabolus & quęlibet dęmo
nia nõ niſi accepta poteſtate nocent: ſed pro
fitentibus nõ nocẽt. Malis ita ſunt tanquam
ignis fœno: bonis ita ſunt tanquam ignis au
ro. Manducatus eſt Iudas vt fœnum, proba-
tus eſt Iob vt aurum. Poſuiſti tenebras & fa
cta eſt nox, illic ptranſibũt oẽs beſtię ſyluę.
Iã beſtiæ ſylue alio mõ. Alio.n. & alio mõ ſꝑ
iſta intelligũtur, qũo dominus ipſe agnus, ip
ſe leo. Quid tam diuerſum quam agnus & *Ioan. 1.*
leo? Sed qualis agnus? Qui uicit lupum, ui- *Apoc. 5.*
cit leonẽ. Ipſe petra, ipſe paſtor, ipſe iannua. G
Paſtor intrat per ianuam, & dicit, Ego ſum *Ioan. 1.*
paſtor bonus: & dicit, Ego ſum ianua. Ipsũ *Apoc. 5.*
leonis nomen dominũ ſignificat, quia vicit *Pſal. 90.*
leo de tribu Iuda & diabolum, quia cõcul-
cauit leonem & draconem. Diſcite ſic intel- *1. Co. 10.*
ligere cum figurate iſta dñr, ne forte vbi lege
ritis ꝙ Chr̃m ſignãt petra, vbiq; petrã Chri-
ſtum putetis. Significat alia atque alia, ſicut
litera quo loco ponatur vide, ibi intelligis
eius uim. Si audieris lr̃am primã in nomine
Dei, & putaueris eã ſꝑ ibi ponendã, delebis
eã in nomine diaboli. Ab eadẽ.n. litera inci-
pit nomẽ, Dei, a qua incipit nomẽ diaboli:
& nihil tan diſiunctũ quã Deus & diabolus.
Vide ergo quam abſurdus eſt a rebus & hu-
manis & diuinis, qui dixerit, litera ſingula-
ris nõ debet habere in capite nomen diabo-
li. Et cũ quæſieris, quare? Reſpondeat, Ego
in nomine Dei legi iſtam literam. Rideť iſte,
nam nec talis eſt cui digneris reddere ratio-
nem. Nolite ergo tam pueriliter ſapere etiã
iſta diuina, vt forte aliquid veſtrum, quia
dixi ſuperius beſtias ſylųę ſignificare gen-
tes, modo autem dico beſtias ſyluæ ſignifica
re dęmonia & angelos præuaricationis, pu
tet iis me aliquid contrarium dicere. Simi- H
litudines enim ſunt, & in quocunque lo-

co ſunt, circunſtantia ſui exponuntur. Illic
pertrãſibũt omnes beſtiæ ſyluę. Vbi?In no-
ctẽ quam poſuit dominus, quia ſol agnouit
occaſum ſuum. Catuli leonum rugientes vt
rapiãt quęrentes à Deo eſcam ſibi. Merito
dñs venturus ad occaſum ſuum, ipſe ſol iu-
ſtitię agnoſcẽs occaſum ſuum, ait diſcipulis
tanquã tenebris futuris, circumituro leone
vt q̃reret quem deuoraret,& ꝙ ille leo nemi
Luc. 22. nẽ deuoraret, niſi peteret. Hac nocte, inquit
Mat. 27. poſtulauit ſatanas vexare vos ſicut triticũ,&
ego rogaui ꝓ te Petre, ne deficiat fides tua.
Nonne Petrus cum ter negaret,iam inter dẽ
tes leonis erat? Catuli leonum vt rapiant, &
vt quęrant à Deo eſcam ſibi. Ortus eſt ſol.]
Ioan. 10. Qui dixit, Poteſtatem habeo ponendi ani-
mam meam,& poteſtatem habeo iterum ſu
mendi eam: agnouit occaſum ſuũ & poſuit
eam, ortus eſt ſol & recepit eã. Ortus eſt ſol,
q͛a occidit ſol, ſed nõ extinctus eſt ſol. Ad-
huc eis qui non intelligunt Chriſtum, ipſa
nox eſt. Adhuc eis ſol ortus nõ eſt: inſtent vt
intelligãt, ne rapiantur à rugiente leone. Nã
ecce quibus ortus eſt, non eos audeant inua
dere catuli leonum: ſequitur enim. Ortus eſt
ſol: Et congregati ſunt, & in cubilibus ſuis
cubabunt.] Magis magiſq; ibi oritur ſol iſte,
I vt intelligatur ab orbe terrarum,& clarifice
tur Chriſtus in toto mundo. Congregantur
catuli leonum: illa dęmonia recedunt à per-
ſecutione Eccleſię, quę inſtigabant perſe-
qui domum Dei, operando in filijs diffiden-
Ephe. 2. tię. Nã dictũ eſt, ſecundum principem pote
ſtatis aeris qui nunc operatur in filios infide
litatis. Modo iam quia nemo eorum perſe-
qui audet Eccleſiam, ortus eſt ſol & congre
gati ſunt. Et vbi ſunt? Et in cubilibus ſuis cu
babunt. Cubilia eorum, corda infidelium.
Quam multi gerunt leones cubantes in cor
dibus ſuis: non inde erumpunt, non faciunt
impetum in iſtam peregrinationem Hieru-
ſalem. Quare nõ faciunt? Quia iam ortus eſt
ſol, & ſplẽdet in toto orbe terrarũ, ergo vi-
de q͛d ſequatur. Quia ortus eſt ſol & congre
gati ſunt,& in cubilibus ſuis cubabũt. Quid
tu ò homo Dei? quid tu ò Eccleſia Dei? quid
tu ò corpus Chriſti cuius caput in cęlo eſt?
quid tu facis ò homo vnitas eius? Exiet, in-
quit, homo ad opus ſuum.] Operetur ergo
iſte homo opera bona in ſecuritate pacis Ec
cleſię, operetur vſque in finẽ. Aliquando. n.
erit quędã cõtenebratio, & fiet quidã impe
tus, ſed in veſpera, ideſt, in fine mũdi. Mod
aũt in pace & tranquillitate operatur Eccl
ſia, q͛a exiet homo ad opus ſuũ, Et ad oper
tionẽ ſuam vſq; ad veſperã. Quàm magni
cata ſunt opera tua domine,] Merito magr
merito excelſa. Vbi facta ſunt oꝑa iſta tar
magna? q̃ illa ſtatio Dei vbi ſtetit? vel quę ill
ſeſsio vbi ſedit & iſta operatus eſt, q͛s locu
vbi iſta operatus eſt? vnde proceſſerunt pr
mo iſta tã pulchra? Si ad literã accipias, om
nis ordinata creatura ordinate currens, or
nate pulchra, ordinate oriẽs, ordinate occ
dẽs, ordinate peragẽs oĩa tẽpora, vnde pr
ceſsit? Ipſa autẽ Eccleſia q̃uo accepit incr
mẽta, ſucceſſus, profectionẽ? Q̃uo deſtin
ad finẽ quendã immortalitatis? Quibus pr
conijs prędicatur? quibus myſterijs comm
datur? quibus ſacramentis occultatur? qua
dicatione reuelatur? vbi facit hęc Deus? V
deo magna opera tua domine. Quàm mag
ficata ſunt opera tua domine. Quęro vbi f
cerit, locum non inuenio, ſed video quid
quatur, Omnia in ſapientia feciſti.] Ergo o
nia in Chriſto feciſti. Ille contẽptus, ille ex
palmatus, ille cõſputus, ille ſpinis corona
tus, ille crucifixus, omnia in illo feciſti. Au
dio audio quid de illo tuo milite nũcies ho
minibus, quid de illo pręcone ſancto prę
dices gentibus, Chriſtum Dei virtutem &
Dei ſapientiam. Irrideant Iudęi crucifixu
Chriſtũ, quia ſcandalũ eſt eis, irrideant Pag
ni crucifixũ Chriſtum, quia ſtultitia eſt eis
Nos autem, inquit, ꝑdicamus Chriſtum cr
cifixum, Iudeis quidem ſcandalũ, Gentibu
autem ſtultitiam: ipſis vero vocatis Iudęi
& Gręcis Chriſtum Dei virtutem & Dei ſ
pientiam. Oĩa in ſapiẽtia feciſti. Repleta e
terra creatura tua.] Repleta eſt terra creatur
tua Chriſte. Et hoc q̃uo videmus? quid enin
non a patre per filium creatum eſt? Quicq
enim ambulat & repit in terris, quicquid n
tat in aquis, q͛cquid volat in aere, quicqui
in circum agitur, quanto magis terra, totu
mũdus creatura Dei eſt. Sed neſcio quid hi
ſignificat de quadã creatura noua, de qua d
cit Apoſtolus, Si qua in Chriſto noua crea
tura, vetera tranſierunt, ecce facta ſunt om
nia noua, omnia aũt ex Deo. Noua creatur
q̃ facta eſt? Oẽs credentes in Chr̃m, exuente
ſe veterem hominẽ & induentes nouũ. Re-

pleta est terra creatura tua. In vno loco ter-
ę crucifixus erat, in vno exiguo loco ceci-
lit granũ illud ĩ terrã, & mortificatũ est, sed
magnũ fructũ attulit. Singularis eras dñe Ie-
su Christe, donec transires. Agnosco in alio
psalmo vocẽ tuã qua dixisti, Singularis ego
sũ, donec trãseã: singularis ergo eras donec
trãsires, singularis eras cũ cognouisti occa
sum tuum: sed ab occasu in ortum transisti.
Ortus est, splenduisti: clarificatus es cum in
cœlum ascendisti, & repleta est terra creatu
ra tua. Psalmum fratres nondum finiuimus,
sed aliquid inde in nomine Christi etiã ad
diem dominicum differamus.

Cócio quarta de tertia pte eiusdem psalmi.

MEminit charitas vestra cũ sit vnus ser
mo Dei in scripturis omnibus dila-
tatus, & per multa ora sanctorum vnum ver
bum sonet, quod cum sit in principio Deus
apud Deum, ibi nõ habet sillabas, quia non
habet tpa. Nec mirandũ nobis sit, qa pptei
infirmitatem nostrã descendit ad particulas
sonorum nostrorum cum descenderit ad su
scipiendam infirmitatẽ corporis nostri. Istũ
tamen psalmũ iam multos nobis fecisse ser-
mones mysteriaque ipsa q̃ hic clausa tenen-
tur ut pulsantibus aperirẽtur, atulisse nobis
nõ paruas per aliquot dies moras temporis
cũ pronuntiantur, cum commendantur, cũ
clausa esse monstrantur, cum aperiuntur, cũ
eruuntur, cum oñduntur: ac per hoc memi-
nit, vt dixi, charitas vestra, nec p̃terito die ad
eius terminum psalmi nos peruenire potuis
se & distulisse in hunc diem, voluitq; dñs &
tps redditionis nobis exhibere, & me dibito
rem debito satisfacere, & debitores securio-
res efficere. Det ergo ipse bonum quod red
damus, qui non reddidit quicquid mali fe-
ceramus. Exclamauerũnt vt nostis, qđ cum
pietate gaudioq; recolitis, Exclamauerunt
cum psalmo viscera cordis nr̃i, & dixerunt,
Quàm magnificata sunt opera tua dñe, om-
nia in sapientia fecisti, repleta est terra crea-
tura tua. Quicquid a Deo factum est, in sa-
pientia factum est, & per sapientiam factum
est. Quicquid nouit sapientiam, & quicquid
non nouit sapientiam, & tamen in creatura
Dei est, in sapientia factum est, & per sapiẽ-
tiam factum est. Qui cognoscunt sapien-
tiam, lucem habent sapientiã: qui nõ cogno-
scunt, habent tamen artificem sapientiã, cũ
sint ipsi detenti in sapientia. Et qui eam lumẽ
habent, etiam artificẽ habent: non quicun B
que artificem hñt, etiã, lucẽ hñt. Et quidem
in hominibus multi sunt qui eius participes
fiunt, & sapientes vocãtur, multi enim expꝑ-
tes, stulti nominantur. Propter hoc uitioso
noĩe stulti appellant̃, quia si studeant sapien
tiæ, si petant, si q̃rant, si pulsent, possent per
uenire ad eius participationem: non. n. natu-
ræ, sed negligẽtię denegatur. Sunt autẽ aliæ
creaturæ quę non pñt fieri participes sapiẽ
tiæ, sicut oẽs bestię, oĩa pecora, oẽs arbores,
quę nec sensum hñt vllum. Nunquid quia
participes sapientiæ esse non possunt, ideo
non in sapientia & per sapiẽtiam facta sunt?
Non ergo exigit Deus intellectum de equo
& mulo, sed hoĩbus dicit, Nolite fieri sicut *Esa. 13.*
equus & mulus, quibus non est intellectus.
Quod ęquo natura est, homini crimen est:
hoc ergo dicit Deus. Non ergo participatio *Gen. 1.*
nẽ sapientię meæ ab eis quæ nõ feci ad ima
ginem meam, sed vbi feci, inde exigo, & vsũ
eius rei postulo quã donaui. Homines ergo
reddẽtes Deo q̃ Dei sunt, si Cæsari reddunt
quod Cęsaris est idest reddẽtes Cęsari ima- *Mat. 22.*
ginẽ suã, & reddentes Deo imaginem suã,
erigunt ipsam mentẽ suam, non ad se, sed ad
artificem suum, & ad lumẽ vnde sunt, & ad
calorem quendam spiritalem vnde ferue-
scunt, & vnde remoti frigescunt: & vnde re- C
cedentes contenebrantur, & quo reuerten-
tes illuminantur, quia pie illi dixerunt, Tu il
luminabis lucernam meam domine, Deus
meus illumina tenebras meas. Discussis tene *Esa 17.*
bris terrenę stultitiæ, aperiẽtes os educentes
spiritum, erigunt, vt dixi, fidentem oculum
cordis: & circunspiciunt mente vniuersum
mundũ, terram mare & cœlum, vidẽtes om
nia pulchre disposita ordinata currere, dige
ri generibus, fulciri seminibus, mutari suc-
cessionibus, currere tẽporibus, placet eis in
his artifex, ut & ipsi placeant in artifice arti-
fici, & exclamant præ gaudio magno, qa ve
rè huis lætitię nihil cõparari potest, Quam
magnifica sunt opera tua domine, omnia in
sapientia fecisti. Vbi est ipsa sapientia in qua
omnia fecisti? quo sensu attingitur? quo ocu
lo videtur? quo studio quęritur? quo merito
possidetur? Quo putatis nisi gratia sua? Qui

donauit

donauit vt ſimus, donet vt boni ſimus. Donat cõuerſis q anteq̃ cõuerterẽtur, & auerſi irẽt poſt uias ſuas, nõne qſiuis eos, nõne deſcẽdit: nõne verbũ caro factũ eſt, & habitauit in nobis? nõne accẽdit lucernã carnis ſuę dũ pẽderet in cruce, & q̃ſiuit pditã drachmã? Quæſiuit & inuenit vicinis cõgratulãtibus. i. omni creatura ſpiritali q̃ Deũ ꝓxime attingit. Vicinis cõgratulãtibus inuenta eſt drachma, angelis lætantibus inuenta eſt anima humana. Inuenta eſt ergo gaudeat & dicat, Quã magnificata ſunt opera tua domine, omnia in ſapientia feciſti, repleta eſt terra creatura tua. Qua creatura tua repleta eſt terra? Omnibus arboribus & frutetis, omnibus animalibus & pecoribus, & vniuerſo ipſo genere humano repleta eſt terra creatura Dei. Videmus nouimus, legimus, agnoſcimus, laudamus, & in his prædicamus, & in his nõ ſufficimus laudare tñ quantũ abũdat ex bona inſpectione cor nr̃m. Sed ad illã magis creaturã debemus attẽdere: uñ dicit Apoſtolus. Si qua igitur in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt, & ecce noua facta sũt omnia. Quæ vetera tranſierũt? In gẽtibus omnibus idololatria, in ipſis Iudæis omnis illa ſeruitus legis, omnia illa ſacrificia p̃nuntiantia præſens ſacrificium. Abundabat tunc vetuſtas hominis, venit q renouaret opus ſuũ, venit q conflaret argentũ ſuũ, qui formaret monetã ſuã: Etſi attẽdimus plenã terrã Chriſtianis credentibus in Deũ, auertentibus ſe à prioribus immũdicijs ſuis, & idololatria, a ſpe prętерita ad ſpem noui ſeculi, & ecce nondũ eſt in re, & iã tenet̃ in ſpe, & per ipſam ſpem iã cantamus & dicimus, Repleta eſt terra creatura tua. Nondũ .n. in patria cãtamus hoc, nondũ in illa requie q̃ ꝓmittit̃, nondũ cõfirmatis vectibus portarũ Hieruſalẽ: ſed adhuc in peregrinatione intuentes nõdum iſtũ totũ, & vndique homines curentes ad fidem, timentes gehẽnas, cõtemnẽtes mortẽ, amantes vitam ęternã, ſepenentes p̃ſentem, & tali ſpectaculo completi gaudio dicimus, Repeta eſt terra creatura tua. Hoc autẽ ſeculũ adhuc tẽtationũ fluctibus quatitur, adhuc tẽpeſtatibus & procellis tribulationũ & tu morũ turbat̃, hac tñ itur. Minet̃ licet mare & tumeat fluctibus, procellaſq; parturiat, hac tñ itur: datũ eſt nobis lignũ in quo nauigemus. Repleta eſt terra creatura tua, ſed nondũ ſumus in terra viuentiũ, adhuc iſta terra morientiũ eſt, clamamus aut & dicimus, Spes mea portio mea in terra v- Ps uẽtiũ. In terra moriẽtiũ ſpes mea, ĩ terra v uẽtiũ portio mea. Ecce iſta terra quæ reple eſt creatura Dei. Qui adhuc in iſta terra e morientium, nondum eſt in terra viuenti qua tranſitur & audi ſequentia.

Ioan. 1.
Mat 5.
D
Luc. 15.
2.Cor. 5.
E

Expoſitio eiuſdem partis.

HOc mare magnum & ſpacioſum, il repẽtia quorũ nõ eſt numerus, An malia puſilla & magna.) Terribile mare gñat, ibi ſunt quorum non eſt numerus. I ſidiæ repũt in hoc ſeculo, & incautos rep te occupant. Repẽtes aũt tentationes qs nu merat? Repũt, ſed caue ne ſurripiant. Vigil tur in ligno, ẽt in aquis ĩ cruce nauigamu Mat ẽt in fluctibus tuti ſumus. Nõ dormiat Chi ſtus, nõ dormiat fides, etſi dormierit, excit tur, imperabit ventis, placabit mare: finietu via, gaudebitur in patria. Ibi repentia quorũ non eſt numerus, aialia puſilla & magna video adhuc in mari iſto formidoloſo non dum credentes: ipſi enim verſantur in amaris aquis & ſterilibus: illic autem & puſilli & magni ſunt. Nouimus hæc, multi puſilli ſeculi nondũ crediderunt, multi primates ſeculi nodũ crediderunt. Animalia puſilla & magna ſunt in hoc mari. Oderũt eccleſiam premunt̃ Chriſti nomine: nõ ſæuiunt, qui nõ permittuntur: In manus non erumpens clauſa eſt in corde ſæuitia. Nam omnes ſiu puſilli, ſiue magni, animalia puſilla & magna, quæ modo dolent templa eſſe clauſa, G aras euerſas, ſimulacra cõfracta, leges latas, vt ſacrificare idolis capitale ſit crimen: oẽs q dolent hęc, in mari ſunt adhuc. Quid ergo nos? Ad patriã qua ituri ſumus? Per ipsũ mare, ſed in ligno. Noli timere periculũ, lignũ te portat qđ cõtinet ſeculũ: ergo attẽdite. Hoc mare magnũ & ſpacioſum, ibi repẽtia quorũ nõ eſt numerus, animalia puſilla & magna. Noli timere, noli terreri, deſidera patriã, intellige peregrinationẽ, illic naues commeabunt.) Ecce in eo qđ terrebant cõmeabũt: naues natant, & nõ mergunt̃. Naues eccleſias intelligimus cõmeãt inter tẽpeſtates, inter ꝓcellas tẽtationũ, inter fluctus ſeculi, inter animalia puſilla & magna. Gubernator eſt Chriſtus in liguo crucis ſuæ. Illic na-

ues

ues commeabunt. Non timeant naues, non
ualde attendant vbi natent, sed a quo guber-
nent. Illic naues commeabunt. Quē cōmea
um reperiunt tristem cū gubernatorē sen-
iunt Christum? Cōmeabunt secure, cōmea-
bunt perseueranter, uenient ad finem debi-
um, perducentur ad terram quietis. Est in
isto mari aliquid etiam qđ superat omnia
aīalia pusilla & magna. Quid est hoc? Psal-
mum ipsum audiamus. Draco hic quem fin-
xisti ad illudendū ei.) Ibi repentia quorum
nō est numerus, ibi animalia pusilla & ma-
gna, illic naues cōmeabunt, & non timebūt,
non solum repentia, quorum nō est nume-
rus, & aīalia pusilla & magna, sed nec draco
item qui ibi est, Quem finxisti, inquit Deo,
ad illudendum ei. Magnum secretum, & ta-
men quod nostis dicturus sum. Nostis ini-
micum ecclesię quendam draconem, non
vidistis oculis carnis sed videtis oculis fidei.
Ipse est qui & leo dicitur: de illo scriptura
dicit, Conculcabis leonem & draconē. Sub
ditus est ille capiti tuo, subdetur & corpori
eius: hæreant tantum membra capiti suo vt
membra eius sint. Dictum est de prima fœ-
mina, quā seduxit hic draco, Eua scilicet illa
cui consilium mortis dedit, & persuasione
astuta ī cor fœmineū more serpētis irrepsit.
Factū est ꝙ nouimus, qđ ibi & nos fecimus
qđ dolemus. In illis enim duobus homini-
bus totū genus humanū, inde ꝓpago mor-
tis, inde & in paruulis debita dicta. Quis.n.
est mūdus, ait scriptura, in conspectu tuo?
Nec infans cuius est vnius diei vita sup ter-
ram. Tradux peccati, tradux mortis de pri-
mo peccato. Nostis enim & quid dictū est
mulieri, vel potius serpenti, cum audiret
Deus peccatū primi hominis: ipsa tuū ob-
seruabit caput, & tu eius obseruabis calca-
neū. In magno mysterio dictū, in figura di-
ctū ecclesiæ futuræ, factę de latere viri sui, &
hoc dormiētis. Erat autē Adā quædā forma
futuri: hoc Apostolus dicit, Qui est forma
futuri. Præfiguratū est qđ futurū erat, Facta
est ecclesia de latere domini domiētis in cru
cē. Nā de latere crucifixi pcusso sacramenta
ecclesiæ ꝓfluxerūt. Quid ergo dictū est ec-
clesiæ? Iā mō audite, intelligitę, cauete: ipsa
tuū obseruabit caput, & tu eius calcaneū. O
ecclesia caput serpentis obserua. Qđ est ca-
put serpētis? Prima peccati suggestio. Venit
tibi in mentem nescio quid illicitum, noli
ibi tenere mentem tuā, noli consentire. Hoc
quod venit in mentem, caput serpentis est,
caput calca, euades cęteros motus. Quid est
caput calca? Ipsam suggestionem cōtemne.
Sed lucrum suggessit, magnum ibi lucrum
est, magnum ibi aurum est. Si hanc fraudem
feceris, diues eris. Caput serpentis est, calca.
Quid est calca? Contemne quod suggessit,
sed magnum aurum suggessit. Et quid ꝓdest *Matt.16.*
homini si vniuersum mūdum lucretur, ani-
mę autem suę detrimentum patiatur? Pereat
mundi lucrum, ne fiat animę damnum. Hæc K
dicens obseruasti caput serpentis & calcasti.
Ille autem diabolus calcaneum tuum obser
uat. Quid est obseruat calcaneum tuū? Quā
do labaris a via Dei, tu obseruas primā sug-
gestionem ille obseruat lapsum tuum. Si.n.
lapsus fueris, cades: si cecideris, possidebit.
Vt autem non cadas, noli exire de via Angu
stam tibi semitem strauit Deus, quicquid ex
tra illam est lubricum est: propterea lumen
est Christus, & uia est Christus. Erat lumen *Ioan.1.*
verum quod illuminat omnem hominem *Ioan.14.*
venientem in hunc mundum: &, Ego sum
via veritas & vita: per me is, si ad me is. Si er
go ipse est lumen, & ipse est via, si ab illo re
cesseris, nec in lumine eris, nec in via. Et qđ
te sequitur? Quod dicit de impijs quidā psal
mus, Fiant vię illorum tenebræ & lubricū.
Hic ergo draco antiquus hostis noster ira
feruidus, insidijs astutus, in mari magno est.
Draco hic quem finxisti ad illudendum ei. *2.sen.dis.*
Iā tu illude draconi: ad hoc.n. hic factus est *3. Puta-*
draco. Ipse cadēs pctō suo de sublimi habi- *uerunt.*
tatione cœlorū, & ex angelo factus est dia-
bolus, accepit quemdam locū suum in hoc
mari magno & spacioso. Regnum eius qđ
putas, carcer eius est: multi enim dicūt. Qua L
re tantā potestatē diabolus accepit, vt domi
net in hoc seculo, & tm̄ valet & tm̄ possit?
Quantū valet? & quantū pōt? Nisi permissus
nihil potest. Tu sic age ne permittatur in te,
aut si pmissus fuerit ad tētandū, victus ab-
scedat & non possideat. Permissus est.n. ad
tentādos quosdā sanctos viros famulos Dei
superauerunt eū, qa de via non secesserunt:
non lapsi sunt quorum obseruabat calca-
neum. Iob ille sanctus sedebat in stercore, *Iob.3.*
& currebat in via. Videte quomodo obser-
uauerit caput eius, & quemadmodū ille cal-
caneum

caneũ eius attendebat. Ille repellebat sugge
rẽtẽ, ille sperabat labantẽ. Cepit & eius mu
lierculã, subtraxit oĩa quæ habebat, solam
diabolus dimisit adiutricẽ suã, nõ mariti cõ
solatricẽ, sed potius tentatricẽ: cępit ẽt ipsã
nõ obseruãtẽ caput eius. Adhuc.n. Eua erat,
M iã ille Adam nõ erat. Ablatis oĩbus, remansit
Iob cum vxore per quã tentaret, & cũ Deo
Iob. 1. a quo regeretur. Quid illo pauperius subi-
to factũ, si domũ eius cõsideres? Quid illo di
tius si cor eius cogites? Vide paupertatẽ do-
mus, ablata sunt omnia: vide diuitias cor-
Iob. 1. dis, Dñs dedit, dominus abstulit, sicut dño
placuit, ita factũ est, sit nomẽ dñi bñdictum.
Dñs dedit, dñs abstulit, nouerat rectorẽ suũ
& tentatorẽ suum, permissorem tentatoris
sui nouerat. Nihil sibi, inquit, diabolus tri-
buat: Voluntatem hẽt nocendi, ptãtẽ autem
nisi acciperet non haberet. Quantum acce-
pit ille ptãtis, tm̃ ego patior: nõ ergo ab illo
patior, sed ab eo qui potestatem dedit. Con
tẽnatur superbia tentatoris mei, sustineant
flagella patris mei. Repulsus est tentator, ob
seruatum est caput eius, penetrare nõ potuit
Iob. 1. in cor. Muratam ciuitatem forinsecus opu-
gnauit, sed nõ expugnauit. Accessit alia ten
tatio, permissus est ad corpus eius, percussit
graui vulnere a capite vsq; ad pedes, conta-
bescebat putredine, scatebat vermibus, amis
sa domo sedebat in stercore. Ibi Eua captiua
Gene. 3. ta a diabolo ad adiutorium marito supposi-
ta, ad lapsum suggerit vt blasphemetur De⁹.
Primo suggessit in Paradiso, vt contemnere
tur Deus, modo vt blasphemetur Deus: va-
luit tunc in integrum, nunc victus est a pu-
tredine: in Paradiso deiecit, in stercore su-
peratus est. Attendebat autem ille draco vtrũ
Iob lingua laberetur. Omnis enim homo in
actu suo pedes habet, in eo quod agit, ĩ quo
mouet, ibi tãquã ambulat. Dicebat ille mul-
ta. Quãta.n. dixit Iob, q legerunt, nouerunt.
In tã multis illis verbis obseruabat serpens
Gene. 3. calcaneum labentis. Ille aũt q caput obser
A uabat serpentis, repulit oẽm suggestionem.
Rñdit & mulieri sicut dignum erat rñderi
mulieri. Locuta es, inqt, tanq̃ vna de insipiẽ
tib. Si bona percipimus de manu dñi, mala
Iob. 2. quare non sustineamus? Et inter illa oĩa quę
dixit, nusquã lapsus est. Qđ multi in illis ver
bis non intelligunt, & quædam ibi sic acci-
Ibidem. piunt quasi aliqd durũ dixerit Iob in Deũ.

Nam inter multa ẽt hoc dixit, velut stom
chãs aduersus Deũ, sicut videbat nõ ĩtellig
tibus. Ille aũt gestabat psonã magnã magn
pphetię, Vtinã, inquit, loquens ad Deũ, vt
nã eẽt nobis arbiter. Quid est, vtinã eẽt n
bis arbiter? Quasi q ĩter nos iudicaret, & qu
iudicãte cãm uinceret. Sic accipit ad prim
sonũ, sed discute te ne labaris: attendit.n. s
pens ille semp calcaneũ tuũ. Quid visus e
dixisse Iob. Vtinã esset nobis arbitrer, vtin
esset medius aliquis, qui iudicaret inter m
& te. Hoc Deo, hoc hõ, in stercore hõ, hc
vel in cœlo angelus Deo, vtinã esset nob
arbiter? Sed quid puidebat: qd optabat? Mu
ti, inquit dñs, iusti & Prophetę voluerun
videre q̃ videtis, & nõ viderunt. Arbitrũ d
syderabat. Quid est arbiter? Medius ad com
ponendã cãm. Nonne inimici eramus De
& malã causam habebamus aduersus Deũ
Quis finiret causam istã malam, nisi ille m
dius arbiter? Qui nisi venerat, misericordi
perierat iter, de quo Apostolus dicit, Vnus
n. Deus, vnus & mediator Dei & hominum
homo Christus Iesus. Si non homo, nõ me
diator, quia ęqualis patri Deus: dicit in ali
loco, Mediator autem vnius non est, Deu
autem vnus est. Inter duos mediator. Erg
Christus mediator inter hominem & Deũ
non quia Deus, sed quia homo: non qa De
æqualis patri, sed si ęqualis patri, non me
diator. Vt autem sit mediator, descendat
superiore ad inferiorem, ab æqualitate pa
tris, faciat quod ait Apostolus, Semetipsum
exinaniuit formam serui accipiens, in sim
litudine hominum factus, & habitu inuen
tus ut homo. Fundat sanguinẽ suum, delea
chirographum nostrum, componat pacem
inter nos & Deum, nostram volũtatem co
rigens ad iustitiam illius, sententiam flectẽ
ad misericordiam. Sicut ergo vnum hoc e
posuimus quantum dominus dedit, quod
durum videtur dictum a Iob, sic & cętera
quæ ibi videntur quasi aspera & blasphe-
ma, habent intellectus suos: quod putare-
mus aliter esse, nisi Deus phiberet testimo-
nium. Et antequam loqueretur Iob, & po-
steaquam totũ locutus est, perhibuit Deus
primo testimonium dicens, Homo sine q̃-
rela, verax Dei cultor. Dixit hoc Deus, dixit
hoc ante tentationem illius. Nequis au-
tem in illis verbis forte male intelligens
scan-

elligens scandalizaret, & putaret iustũ qui
virũ fuisse Iob añ tentationẽ, in tentatio-
autẽ graui de fecisse, & lapsum esse in sa-
ilegã blasphemiã, finitis oĩbus sermonib.
ipsius Iob, & amicorũ eius à q̃b. ei conso
tio reddebaẽ: dicit dñs testimonium, illos
on verũ locutos, sicut seruũ eius Iob: non.
locuti estis, inquit, corã me verũ & rectũ
licquam sicut seruus meus Iob. Deinde iu
et, vt ille ꝑ eis offerat hostias, q̃bus eorum
eccata soluanẽ. Eia fratres mei. Qui vult ob
ruare caput serpentis, & secure trãsire hoc
are, quia necesse est habitet hic serpẽs iste
ut dicere cęperam, lapsus diabolus de cæ
hunc locũ accepit, obseruet caput eius a
nore seculi, & a cupiditate seculi. hic. n.
ggerit aliquid, aut vñ times, aut vnde cu-
s, aut amorem tuum tentat, aut timorẽ. Tu
imueris gehennas, si amaueris regnum
ei, obseruabis caput eius. Euitato capite, se
rus eris, nec ille lapsum tuũ tenebit, nec
tũa ruina gaudebit. Nemo autem dicat,
dixi, magnam habet potestatem. Vident
homines quasi quantum acceperit pote-
atis, quid perdiderit maiestatis nõ vident.
se autem sanctus Iob in verbis suis mysti
s & alte secretis, dicens de ista potestate q̃
diabolus habere, & describens illũ mul-
modis in figuris similitudinũ, exponens
uid ille sit, vel quid valeat, hoc quoq; ait,
on est quicquam simile ei factum suꝑ ter
m, ad illudendum ei ab angelis meis Deus
loquitur in libro Iob, Non est quicquã
nile ei super terram factum ad illudendũ
ab angelis meis. Omne altum videt, &
se est rex omnium quæ in aquis sunt. Cui
stimonio congruit hoc in psalmo: cum.
diceret de mari magno & spatioso, Vbi
nimalia pusilla & magna, vbi repẽtia quo
m non est numerus, vbi naues nauigant Ii
ño tute, ait, Draco hic quẽ finxisti ad illu-
endum ei. Sed si ad illudẽdum, quomodo
eus illi illudit? An tradidit eum ad illudẽ-
um, hoc est, vt illudatur? Putaremus quod
eus illi illuderet nisi scriptura Iob soluis-
et quæstionẽ: ibi. n. dictum est, Ad illuden-
um ei ab angelis meis, Vis illudere draco-
i? Esto angelus Dei. Sed nondum es ange-
us Dei: Donec sis, si eum cursum tenes vt
s, sunt angeli qui illudant draconi ne tibi
oceat. Præpositi enim sunt angeli cœlorũ
super potestates aereas, & inde procedit ver
bum quod fit hic. Intuentur. n. legem fixam,
legẽ æternã, iubẽ tem sine scriptura, sine syl-
labis, sine strepitu, fixam semper & stantem,
intuentur angeli corde mundo, & ex illa fa
ciunt q̃cq̃d hic fit: & potestates ex illa ordi
nanẽ a summis vsque ad ima. Et si potestates F
summorũ cœlorũ reguntur verbo Dei, quã
to magis inferiores atq; terrenę? Remanet
ergo in malis sola nocendi cupiditas. Hanc
habet homo in potestate cupiditatem nocẽ
di voluntatẽ ad ꝑniciem. Si autẽ cuiq̃ noce-
re potuerit, non glorieẽ, non ipse nocuit: da
ta est. n. ei potestas. Semel dictum est, sentẽ-
tia firma est, Nõ ẽ potestas, nisi a Deo. Quid *Rom. 13.*
ergo times? In aquis sit draco, ĩ mari sit dra-
co, illuc transiturus es. Sic est fictus ut illu-
datur, hic ad hunc locum ordinatus est, in
his sedibus deputatus est. Si magnũ aliquid
illi putas esse has sedes, q̃ nõ nosti sedes an-
gelorũ vñ lapsus est, miraris sedes mortuo-
rũ vbi deiectus est. Quę tibi vr̃ eius gloria-
tio, damnatio est. Similitudinẽ accipite bre
uiter, quia reuera magnum aliquid est hoc
nosse & intelligere. Domum magnam ali-
quam putate totam istam administrationẽ
creaturę. Domus ista magna habet dñm, ha-
bet seruos, & in ipsis seruis habet circa se ꝓ
ximos sibi in apparatibus melioribus ve-
stium, thesaurorum, horreorum, magnarũ
possessionum. Habet etiam seruos in in-
fimis ministeriis ita subditis sibi potesta-
tibus, ut quosdam habeat & ad mundan-
das cloacas. A summis atque procuratori-
bus vsque ad extrema ista & infima mini-
steria, quam multi sunt gradus? Si ergo ali-
quis magnus procurator offendat, & in pæ- G
na domini sui, verbi gratia, fiat ostiarius in
extremo loco aliquo, si exercens sibi da-
tam potestatem, ut uolentes intrare vel exi-
re perturbet secundum modum potestatis
quem accepit a domino, illi autẽ nesciãt
eum fuisse aliquando magnum procurato-
rem, magnam potestatem illius esse arbitrã-
tur, quia quid perdiderit nesciunt. Et tamen
fratres mei ostiarius ille de quo dixi ad si-
militudinem domus magnę huius terrenæ.
potest aliq̃d facere nesciente domino suo,
& turbare aliquẽ illo non iubẽte. Iste ãt nec
ad illam ianuã positus est, qua intramus ad
Deũ. Christus est. n. illa ianua, & per Chri-

ſtũ intramus ad vitã æternam. Sed eſt q̃dã ia
nua qua intraẽ in hoc ſeculũ ianua quędam
mortalis circa iſta infirmæ carnis huius de-
trimenta & ſupplementa. Ad iſtã ianuã quaſi
q̃dam oſtiarius eſt. Hic hẽt ꝑtãtẽ in iſto ma-
ri quo naues cõmeant, ſed non tm̃ vt faciat
aliq̃d neſciente aut nolente dño ſuo. Ne for
te aliq̃s dicat, ꝑdidit quidẽ ille magnã pote-
ſtatem ſuperiorũ apparatuũ: ſed ego in his
infimis ſũ, hic me põt habere in ꝑtãte, opus
eſt ut ſeruiã illi. Nolli falli, nouit te dñs De⁹
Ma. 10. tuus: & ſic te nouit vt capillos tuos habeat
numeratos. Quid ergo times? Tentaturus eſt
forte carnem tuã, flagellũ eſt dñi tui, nõ po-
teſtas tentatoris tui. Vult nocere ſaluti quę ꝓ
H mittitur: ſed non permittitur, vt autem non
permittatur, habe caput Chriſtum repel-
le caput draconis. Suggeſtioni eius noli
conſentire, a via tua noli labi. Draco hic
quẽ finxiſti ad illudẽdũ ei. Nã vis videẽ quã
nõ tibi noceat, niſi ꝑmiſſus? Oĩa, ĩn q̃t, a te
expectant dñe, vt des illis cibũ in tẽpore op
portuno.) Et iſte draco mãducare vult, ſed
nõ manducare quẽ vult. Oĩa a te expectant
dñe, vt des illis cibũ in tp̃e opportuno: om
nia & repẽtia quorũ nõ ẽ numerus, & aĩalia
puſilla & magna, & ipſe draco, & oĩs crea-
tura tua qua impleſti terrã, oĩa a te expectãt
ut des illis cibũ in tp̃e opportuno: vnicuiq;
cibum ſuũ. Habes cibũ tuũ, habet & draco
cibũ ſuũ. Si bene vixeris, cibũ Chr̃m habe-
bis: ſi a Chriſto receſſeris, cib. draconis eris.
Oĩa a te expectãt vt des illis cibũ in tẽpore
opportuno. Quid dictũ eſt ipſi draconi? Ter
ram manducabis. Draconi dictum eſt, Ter-
ram manducabis cunctis diebus vitæ tuæ.
Audiſti cibũ draconis: nõ uis vt det te Deus
manducandum draconi, noli eſſe cibus. dra
I conis. i. noli relinquere verbum Dei, vbi. n.
dictum eſt draconi, Terram mãducabis: ibi
Gene. 3. iam dictum eſt & præuaricatori, Terra es, &
in terram ibis. Cibus ſerpentis eſſe non uis,
noli eſſe terra. Quõ, inquis, non ero terra?
Si terrena non ſapias. Audi Apoſtolũ, vt nõ
ſis terra. Nam corpus q̃d geris terra eſt, ſed
tu noli eſſe terra. Quid eſt hoc? Si reſurrexi-
Col. 3. ſtis, inquit, cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt
quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſe-
dens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper
terram. Si non ſapis terrena, non es terra: ſi
non es terra, non manducaris a ſerpente cui

cibus data eſt terra. Cibũ ſuũ dat Deus ſe
ti, q̃n vult, quẽ vult. Bñ aũt iudicat, falli n
põt: nõ ei dat aurũ ꝓ terra. Oĩa a te expec
dñe, vt des illis cibũ in tp̃e opportuno.
dederis eis colligent.] Ante illos ſunt, ſed
colligent niſi cum dederis. Ante diabol
Iob erat, & quidẽ nõ deuorauit Iob, ſed
tentare non auſus eſt, niſi cũ ille dediſſe
te expectant, cũ dederis eis colligent: ſi n
dederis, nõ colligẽt. Et q̃d nos fratres? qu
cibũ habemus? Sequiẽ & de cibo noſtro
periente aũt te manũ tuã vniuerſa impl
tur bonitate. § Quid eſt domine quod ap
manũ tuã? manus tua Chriſtus eſt, Et b
chium dñi cui reuelatum eſt? Cui reuel
illi aperitur: reuelatio. n. apertio eſt. Ape
te autem te manum tuã, vniuerſa impleb
tur bonitate. Reuelante te Chriſtum tu
vniuerſa implebuntur bonitate: non au
habent a ſe bonitatẽ. Nam illi q̃n boni? P
batur illis. Auertente aũt te faciẽ tuam tu
buntur. § Multi repleti bonitate ſibi trib
runt quod habebant, & voluerunt glor
quaſi in iuſtificationibus ſuis, & dixerun
bi, Iuſtus ſum, magnus ſum, & facti ſunt
placentes, & ſonuit eius Apoſtolus. Q
n. habes quod non accepiſti? Volens aut
probare Deus homini quod ab illo hab
quicquid habet, ut cum bonitate hab
& humilitate, aliquando eum ꝑturbat: a
tit ab illo faciem ſuã, & decidit in tentat
nem, & oſtendit illi, quia quod iuſtus era
recte ambulabat, ipſo regente fiebat, au
te autem te faciem tuam turbabuntur. Vi
te quid dicat & in alio pſalmo, Ego dixi
abundantia mea, non mouebor in æternu
Præſumpſit de ſe, impletus erat bonitate,
putabat a ſe ſibi eſſe totam bonitatem, &
xit in corde ſuo, Non mouebor in ęternu
Sed quia iam ſenſerat Dei gratiam ſe per
piſſe, pro eo quod erat expertus, reddi
gratiarum actionem, Domine, in volunt
tur præſtitiſti decori meo virtutem, Aue
ſti autem faciem tuam a me, & factus sũ
turbatus. Sic & hic, aperis tu manum.
peries tu manum tuam, & vniuerſa imp
buntur bonitate: non manu ſua, ſed ma
tua aperta. Auertente autẽ te faciẽ tuam, t
babuntur. Sed quare hoc facis? quare au
tis faciẽ tuã, ut turbenẽ? Auferes ſpiritum
rũ & deficient.) Spũs eorum, ſuꝑbia eoru
erat

at.Gloriañt,ſibi tribuũt,ſeipſos iuſtificãt.
uerte faciẽ tuã vt turbentur,aufer ſpiritum
rum & deficiant, Clamantẽ ad te cito ex-
di me dñe, defecit ſpũs meus. Ne auertas
ciem tuã a me. Auferes ſpũm eorum & de
ient. Et in puluerem ſuum conuertentur.]
uenit ſe homo pœnitẽs de peccato ſuo,
ia non habebat vires ex ſe, & confitetur
eo, dicens ſe eſſe terram & cinerem. O ſu
rbe, cõuerſus es in puluerem tuum, abla-
s eſt ſpũs tuus, iã nõ te iactas, non te extol
, non te iuſtificas. Vides quia de puluere
tus es, & auertente faciem ſuã dño, in tuũ
luerem recidiſti. Rogo ergo cõfitere pul-
rem tuum & infirmitatem tuam, & vide
id ſequatur: Emittes ſpũm tuum & crea-
ntur.) Auferes ſpiritum eorum, emittes
ũ: auferes ſpũm eorum, non habebunt ſpi
um ſuũ. Ergo deſerti ſunt beati pauperes
ũ? Nõ ſunt autẽ deſerti, qm̃ ipſorum eſt re
ũ cœlorũ. Noluerũt habere ſpũm ſuum,
bebũt ſpũm Dei: hoc.n. dixit martyribus
uris. Cum vos ceperint & adduxerint, no
e cogitare qũo aut quid loquamini: Non.
vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris
ſtri qui loquitur in vobis. Nolite vobis tri
ere fortitudinem. Si veſtra eſt, inquit, &
ea non eſt, duritia eſt non fortitudo. Aufe
s ſpũm eorum & deficient, & in puluerẽ
um conuertentur, Emittes ſpũm tuum &
eabuntur. Ipſius.n. ſumus figmentũ, dixit
poſtolus, creati in operibus bonis. A ſpũ
us accepimus gratiã, vt iuſtitiæ viuamus,
ia ipſe eſt qui iuſtificat impium. Auferes
ũm eorũ & deficient. Emittes ſpũm tuũ &
eabunt. Et innouabis faciẽ terræ.] Ideſt, no
s hominibus cõfitentibus ſe iuſtificatos eſ
, non ſe iuſtos, vt gratia Dei ſit in illis. Vide
ales ſint, quibus inuocata eſt facies terræ.
aulus dicit, Plus.n. omnibus illis laboraui.
uid eſt Paule? Attẽde ſi tu ſis ſeu ſpũs tuus.
õ ego, inquit, ſed gratia Dei mecũ. Quid
go? Quia cũ abſtuleris ſpũm noſtrũ, ĩ pul
erẽ noſtrũ cõuertemur, vtiliter intuentes
firmitatem noſtrã, vt accepto ſpũ eius re-
ẽemur. Videte quid ſeqtur: Sit gloria dñi
æternũ.] Non tua, non mea, nõ illius, aut
lius: gloria domini ſit nõ ad tempus, ſed in
ternum. Lętabitur dominus in operibus
is.] Non in tuis quaſi tuis, qa & opera tua
mala, per iniquitatem tuam: ſi bona, per
gratiam Dei. Lętabitur dñs in operibus ſuis.
Qui aſpicit terram & facit eam tremere, qui
tãgit mõtes & fumigabũt.] O terra, exulta-
bas de bonitate tua tibi tribuebas vires opu
lẽtię tuę, ecce reſpicit dñs, & facit te treme
re. Reſpiciat te, & faciat te tremere: melior
eſt tremor humilitatis, q̃ confidentia ſuper-
bię: Videte qũo aſpiciat Deus terrã & faciat
eã tremere. Ad terrã quaſi pręuidentẽ ſibi &
exultantẽ loquit̃ Apoſtolus, cũ timore & tre
more veſtrã ipſorũ ſalutem operamini. Cũ *Phili.2.*
timore & tremore: Deus.n. eſt qui operat̃ in
vobis. Dicis o Paule opamini, dicis vt ope-
remur. Quare cũ timore & tremore? Deus.
n. eſt, inquit, qui operatur in vobis. Ideo er-
go cũ tremore, quia Deus operat̃: qa ipſe de
dit, nõ ex te eſt qđ habes, cũ timore & tre-
more operaberis: nam ſi nõ tremueris eũ, au
feret qđ dedit. Cum tremore ergo operare: B
vide aliũ pſalmũ, Seruite dño in timore, & *Pſal. 2.*
exultate ei cũ tremore. Si cũ tremore exultã
dum eſt, Deus aſpicit, fit terręmotus: aſpiciẽ
te Deo tremãt corda nr̃a, nã tunc ibi requie
ſcet Deus, audi illũ alio loco, Super quẽ re-
quieſcet ſpiritus meus? Super humilẽ & qe- *Eſai. 66.*
tum, & trementem verba mea. Qui aſpicit
terrã & facit eã tremere, qui tangit montes
& fumigabũt. Mõtes ſuperbi erant, iactabãt
ſe, nõ eos tetigerat Deus, tangit illos & fumi
gabunt. Quid eſt fumigare montes? Precem
dño reddere. Ecce magni montes, ſupbi, mõ
tes ingẽtes nõ rogabant dñm: ſed rogari vo-
lebant, & ſuperiorẽ nõ rogabant. Quis enim
potens & tumidus & ſuperbus in terra, q di
gnetur humiliter rogare Deũ? De impijs lo-
quor, nõ de cedris libani quas plantauit do-
minus. Impius quilibet, & infœlix anima
rogare Deum neſcit, & vult ſe rogari ab ho
minibus. Mons eſt, opus eſt vt tangat illum
Deus & fumiget: qñ cœperit fumigare dabit
Deo precẽ, tanq̃ ſacrificiũ cordis. Fumigat
ad Deũ, deinde tundit pectus. Incipit & fle-
re qa & fumus excutit lachrymas. Qui tan-
git mõtes & fumigabũt. Cantabo dño in vi- *Pſa. 145.*
ta mea.] Quid cãtabit? Totũ quicqd eſt, cãta
bit. Cãtemus dño in vita noſtra. Vita noſtra C
mõ ſpes eſt, vita nr̃a poſtea eternitas erit. Vi-
ta vitę mortalis, ſpes eſt vitę immortalis. Cã
tabo dño in vita mea. Pſallã Deo meo quã-
diu ſum.] Qm̃ in illo ſine fine ſum, quãdiu
ſum pſallam Deo meo, ne forte cũ cœperi-

mus psallere Deo in illa ciuitate, putemus nos aliquid aliud acturos. Tota uita nostra erit psallere Deo. Si semper a nobis amatur ille, semper laudatur. Psallam Deo meo q̃diu sum. Suauis sit ei disputatio mea, ego autem iocundabor in domino.) Suauis sit ei disputatio mea. Quæ est disputatio hominis ad Deum, nisi confessio peccatorum? Confitere domino quod es & disputasti cum illo, disputa cũ illo, fac bona opera & disputa.
Esa. 1. Lauamini, mundi estote, Esaias dicit, Auferte nequitias ab animis vestris, a cõspectu oculorum meorum, Cessate a nequitiis vestris, discite benefacere, iudicate pupillo, & iustificate viduã, & venite disputemus dicit dñs. Quid est disputare cũ Deo? Te illi indica sciẽti, vt indicet se tibi nesciẽti: suauis sit ei disputatio mea. Ecce hoc est dño suaue: Disputatio tua sacrificium humilitatis tuæ, contribulatio cordis tui holocaustum vitæ
D tuę, hoc est suaue dño. Tibi autẽ q̃d est suaue? Ego aũt iocundabor in domino. Ipsa est mutua disputatio q̃ dixi, Indicate ei scienti, & indicat se tibi nescienti, Suauis est & confessio tua, suauis est tibi gratia ipsius. Dixit se tibi. Vnde se tibi dixit? Per verbũ. Q̃d verbũ? Christũ. Et tibi dixit se & se dixit, Quia misit Christum, seipsum dixit. Ita plane, audiamus ipsũ verbum. Qui me videt, videt &
Ioan. 14. patrẽ. Ego autem iocũdabor in domino. Deficiant peccatores a terra,] Sęuire videtur sãcta anima quę hic cantat & gemit. Vtinam cum ipsa anima sit anima nostra vtinam copuletur ei, & societur & cõiungatur ei, videbit etiam misericordiam sæuientis. Quid.n. capit hoc, nisi qui impletus fuerit charitate? Deficiant peccatores a terra. Contremisce, quia maledicit. Et quis maledicit? Sanctus sine dubio exauditur, sed dictum est sanctis.
Rom. 12. Benedicite & nolite maledicere. Quid est ergo quod dicit, Deficiant peccatores a terra? Plane deficiãt, auferatur spiritus eorũ, & deficiant, vt emittat spiritum suũ, & recreentur. Deficiant peccatores a terra, Et iniqui ita vt non sint. Quid non sint, nisi iniqui? Ergo iustificentur, vt non sint iniq. Vidit hoc impletus est gaudio, & reuocat uersum primum Psalmi: Benedic anima mea dominũ.) Benedicat anima nostra dominum fratres,
E quia donare dignatus est: & facultatem & sermonem nobis, & uobis intentionem & studiũ. Vnusquisq; ut põt recordet q̃d aud
uit, collocutionẽ inuicẽ ructate, saginã v
strã ruminate: q̃d accepistis, nõ eat in uis
ra obliuionis vr̃æ. Thesaurus desiderabilis
quiescat in ore vestro. Magno labore quę
ta & inuenta sunt, magno labore nuncia
& disputata sunt, sit labor noster fructuos
vobis, & benedicat anima nostra dominu

In Psalmum centesimumquartum Enarratio.

PSalmus iste centesimusquartus prim
est in eis quibus prænotatur hallelu
Cuius verbi, vel potius duorum verbor
interpretatio est laudate Deum: & iõ inde
pit, Cõfitemini domino, & inuocate non
eius.] In laude.n. intelligẽda est ista cõfessi
sicut est, Cõfiteor tibi pater domine cœli
terræ. Præmissa enim laude inuocatio seq
solet, vbi desideria peccatorem alligant: v
de & ipsa orõ dñica habet a capite breu
simã laudem quod est, Pater noster qui es
cœlis. Tunc quæ petuntur, deinceps con
quuntur: vnde & alibi in Psalmo dicit. C
fitebimur tibi Deus, confitebimur & inu
cabimus nomen tuũ, quod alibi est planiu
Laudans inuocabo dominum & ab inim
cis meis saluus ero, ita & hic. Confitemin
inquit, domino, & inuocate nomen eius:
tale est, ac si diceret, Laudate dominum,
inuocate nomen eius: Exaudit quippe inu
cantem, quem laudantem videt, laudante
autem videt, quem probat amantem. Et
quo voluit dominus boni serui amorem c
ca se ostẽdi maxime, nisi in eo quod illi ai
Pasce oues meas? Vnde & hic sequit, Ann
ciate inter gentes opera eius.] Vel potius
de Græco ad verbũ exprimatur, q̃d & a
Latini codices habent, Euangelizare in ge
tibus opera eius. Quibus hoc dicit, nisi E
gelistis in prophetia? Cantate ei & psalli
ei, Verbo & opere laudate, ore quippe ca
tatur, psalterio aũt, hoc est manibus, psalli
Narrate omnia mirabilia eius laudamini i
nomine sancto eius.] Possunt hi duo ve
sus ex duobus verbis superioribus dicti n
absurde videri, vt quod ait, Narrate omn
mirabilia eius: referatur ad id quod dictu
est, Cantate ei. Quod vero sequitur, Lau
damini in nomine sancto eius: referatu
ad

d id qđ dictum est, Et psallite ei. Illud scili et ad uerbũ bonũ quo cantat̃ ei, & narrant̃ ia mirabilia eius. Illud aũt ad opus bonum uo psallitur ei. Ne velit quisq; de opere bo o tanq̃ in sua virtute laudari, iõ cũ dixiset, Laudamini, qđ vtiq; bñ operantes meri o bñ possunt, addidit, In noĩe sancto eius: t q gloriat̃, in domino gloriet̃. Qui ergo on sibi, sed ei volunt psallere, caueãt face- e iustitiã suam corã hoĩbus, vt videant̃ ab is: alioquin mercedé nõ habebunt apud pa ẽ qui in cœlis est. Sed luceant opera eorũ orã hominibus, nõ eo fine vt ipsi videant̃ b eis, sed vt uideant bona opera eorum, & lorificent. patrem eorũ q in cœlis est. Hoc st laudari in noĩe sancto eius: vnde & in a- io psalmo legitur, In dño laudabitur ani- na mea, audiant mites & iocundentur. Qđ hic quodammodo sequitur, Lętetur cor uærentium dominum.) Sic.n. mites iocun- antur qui non amaro zelo eos iam bñ ope antes æmulãtur. Quęrite dñm & cõforta- nini.) Hoc enim de Græco expressius in- erpretatum est, quanuis verbũ minus Lati- um uideatur. Vñ & alii codices habẽt, cõ irmamini, alii coroboramini. Et quippe dr̃ ortitudo mea, & fortitudinẽ meam ad te cu todiam: vt eum quærendo atq; ad eum ac- cedẽdo, & illuminemur & confortemur, ne cæcitate quid faciendum sit non videamus, ut infirmitate non faciamus etiã quan- do videmus. Quod ergo est ad videndum, accedite ad eum & illuminamini, hoc est, ad faciendum, quærite dominum & cor- roboramini. Quærite, inquit, faciem eius semper.] Quę est facies dñi, nisi pręsentia Dei? Sicut facies venti, & facies ignis: dictũ est.n. Sicut stipulam ante faciem uenti, & sicut fluit cæra a facie ignis. Et multa talia ponit scriptura, nihil aliud quam earum re- rum præsentiam uolens intelligi quarum nominat faciẽ. Sed quid est, Quærite faciẽ eius semper? Scio quidem quia mihi adhę- rere Deo bonum est, sed si semper quęritur quando inuenitur? An semper dixit in tota uita ista qua hic uiuit̃, ex quo nos id facere debere cognouimus, quando & inuentus quærendus est? Iam quiqpe illum inuenit fides, sed adhuc eum quęrit spes. Charitas autẽ, & inuenit eum per fidem, & eũ quęrit habere per speciem. Vbi tunc sic inuenietur vt sufficiat nobis, & vlterius nõ quærat̃: nisi.n. eum in ista vita inueniret fides, nõ diceretur, Quęrite dñm, & cum inueneritis eũ, de Esa. 55.
relinquat impius vias suas, & vir iniquus co gitationes suas, itẽ si fide inuentus nõ adhuc Rom. 8.
esset p quirendus nõ diceret̃: Si.n. qđ non vi demus, speram⁹ p patiẽtiã expectam⁹. Et qđ 1. Ioa. 3.
Ioãnes ait, Scimus, quia cum apparuerit similes ei erimus, qm̃ videbimus eum sicuti est. An forte ẽt cum facie ad faciem viderimus eũ sicuti est, adhuc perquirendus erit? Est sine fine q̃rendus, qa sine fine amandus. Dicimus etiã præsenti alicui, non te quęro: idest, non te diligo. Ac per hoc qui diligitur etiã præsens q̃ritur, dũ charitate ppetua ne fiat absens optatur. Proinde quẽ quisque diligit, etiã cum eum videt sine fastidio semper vult esse pręsentem, hoc est semper quę rit eum esse præsentem. Et nimirum hoc est, Quęrite faciẽ eius semper ut nõ huic in quisitioni qua significatur amor, finẽ pręstet inuentio, sed amore crescente inquisitio cre scat inuenti. Iam deinceps tẽperat se laudator iste ardens, & ad capacia verba descẽdit, G
infirmũ amorem atq; lactentẽ temporalib. Dei mirabilibus nutriens: Mementote, inqt, mirabiliũ eius quę fecit, prodigia eius & iu dicia oris eius.] Qui locus similis videtur il li loco, vbi ad Moysen quęrentem quis esset 1. Pa. 16.
cum dixisset, Ego sum qui sum, & dices filijs Israel, Qui ẽ misit me ad vos, ꝙ ex aliquã tulacũq; particula rara pura mẽs capit, de Exo. 3.
inceps nomẽ suũ commemorãs, erga homines gratiã suam misericorditer temperauit dicẽs, Ego sum Deus Abrahã, & Deus Isaac, & Deus Iacob, hoc mihi nomẽ est ĩ æternũ: vbi intelligi voluit & illos, quorũ se Deum dixit uiuere secum in ęternum, & hoc dixit, qđ capi ẽt a paruulis posset, vt ego sum qui sum, illi p captu intelligerẽt, q grãdibus vi ribus charitatis nossent q̃rere faciẽ eius sẽper. Si ergo quod est ipse multũ est ad vos vel videre vel quærere, mementote mirabiliũ eius q̃ fecit, prodigia eius, & iudicia oris eius: & quibus dicitur? Semen Abrahã serui eius, filii Iacob electi eius.] Vos semen Abraham, vos filii Iacob mementote mirabiliũ eius quę fecit prodigia eius & iudicia oris eius. Ne quis aũt vni genti hoc tribueret Israelitarum secundũ carnẽ, & non intelligeret magis esse semen Abrahę filios promis-

sionis quam filios carnis,qb. Apostolus di-
cit cũ gentibus loqueref,Vos ergo Abrahę
Gala.3. semen estis,secundũ ꝓmissionem hæredes:
seqtur & dicit,Ipse dñs Deus noster, in oĩ
terra iudicia eius.}Hoc dr̃ ꝑ Esaiã ad Hie-
Esa.54. rusalẽ liberã matrem nostrã, Et q eruit te,
Rom.3. Ipse dñs Deus tuus,Deus vniuersę terrę vo-
cabitur.An Iudęorũ Deus tm̃? Absit.Ipse est
dñs Deus noster,in oĩ terra iudicia eius, Et
in oĩ terra Ecclesia eius,vbi prædicantur iu-
Psal.147. dicia eius.Quid ergo ait ĩ alio psalmo? Qui
annunciat verbũ suũ Iacob,iustitias & iudi
cia sua Israel.Nõ fecit sic oĩ gẽti, & iudicia
sua non manifestauit eis.Ideo dictũ est,quia
ad vnã gentem voluit intelligi pertinentẽ
Ecclesiam ad semen Abrahæ,quæ vocata est
qdẽ ex omnib. gentibus,& sic in ea dicunf
oẽs gentes,vt vna sit gens in adoptionẽ vo-
cata.Extra istam nulli genti manifestauit iu-
dicia sua,qm̃ qui ea non crediderunt, etiam
si annunciata sunt, manifestata eis utiq; non
sunt,quia nisi credant non intelligent. Me-
M mor fuit in seculũ testamenti sui.]Alii codi
ces habent,in ęternum,ꝙ ex ambiguo Grę-
Esa.7. co factum est.Sed si in hoc seculo intelligen
dum est, non in æternum qđ mõ exponens,
cuius testamenti memor fuerat, adiungit &
dicit,Verbi quod mandauit in mille gene-
rationes.)Quod adhuc cum aliquo fine po
test intelligi:sed deinde dicit, Qđ disposuit
ad Abraham,& iuramẽti sui ad Isaac. Et sta-
tuit illud Iacob in pręceptũ, & Israel in te-
stamentum ęternum.]Vbi nullus est ambi-
guitatis locus αἰώνιον quippe habet Gręcus
quod nusquam nostri nisi æternum interpre
tati sunt; vix autẽ aliqui alicubi αἰώνιον æter
nale dixerunt,nisi forte qui αἰώνια familia-
1.Par.16 rius interpretatur seculum αἰώνιον non æter-
num,sed seculare interpretari velint, quod
neminem ausum fuisse commemini.Si autẽ
hoc loco testamentum vetus intelligendũ
est propter terram Chanaan: sic. n. sermo
contexitur,statuit illud ipsi Iacob in pręce-
ptum,& ipsi Israel in testamentum æternũ:
dicens, Tibi dabo terram Chanaan funicu
lum hęreditatis vestræ. Quomodo intelli-
gendum est æternum,cum terrena illa hęre
ditas ęterna esse non posit? Et ideo vetus
testamentum vocatur,quia per nouum abo
letur. Mille vero generationes nec æternũ
videntur aliquid significare quia vtique fi-

nem habent:& ad ipsã tẽporalia nimis mu
tæ sunt,quamlibet etiam paucis annis gene
ratio determinef,quam Græci γενεὰν dicũ
quam minimã quidã quindecim annis ter
minauerũt,ex qua hoc incipit posse gener
re,Quę sunt istę mille generationes: Nõ s
lũ a tẽpore Abraham qñ ei facta est ista pr
missio,usque ad tempus noui testamẽti, se
ab ipso Adam usque ad terminum secul
Quis.n.audeat dicere quindecim annoru
milibus hoc seculum extendi? Proinde mi
videtur non hic vetus testamentum intel
gẽdum,quod nouo esset tollendum.Dicit
per Prophetam,Ecce dies veniunt dicit d
minus,& cõfirmabo domũ Iacob in test
mentũ nouũ,nõ ẜm testamentum quod c
stitui patribus eorum,cũ eduxissem eos c
terra Aegypti,sed testm̃ fidei, quod laud
Apostolus cum Abraham nobis propon
imitandum,& de legis operibus gloriant
inde conuincit,ꝙ Abraham etiam ante ci
cuncisionem credidit Deo, & reputatũ e
illi ad iustitiã.Deniq; cum dixisset, Meme
fuit in seculum testamenti sui,quod in æte
num intelligere debemus, testamenti scil
cet iustificationis & hæreditatis æternæ,qu
fidei ꝓmisit Deus,Verbi,inqt,qđ mãdau
in mille generatiões.Quid est mãdauit? Q
n.ait,Tibi dabo terram Chanaan:non man
datum est,sed promissum.Mandatum est a
tem quod facere debemus, promissum q
accipere.Mandatum ergo fides est,vt iust
ex fide uiuat,& huic fidei hæreditas ætern
promittitur.Mille ergo generationes ꝓpte
numeri perfectionem pro omnibus intell
gendę sunt,idest,q̃diu generatio generatio
nes sequẽdo succedit,tamdiu mandatum e
viuendum ex fide. Quod obseruat populu
Dei,filii promissionis nascendo genientes
& moriendo abeuntes, donec omnis gene
ratio finiatur, quod millenario numer
significatum est, quia per denarii numeri so
lidum quadratum decem decies, & hoc d
cies vsque ad mille peruenit. Quod dispo
suit,inquit,ad Abraham & iuramenti sui ad
Isaac,&statuit illud Iacob,idest,ipsi Iacob
præceptum. Ipsi sunt tres patriarchę quo-
rum specialiter se dicit Deum, quos & do-
minus nominat in testamento nouo, vb
dicit, Multi ab Oriente & Occidente ue-
nient,& recumbent cum Abraham & Isaac
&

ε Iacob in regno cælorum. Ista est hæredi-
is ęterna: nã & hic vbi ait, Statuit illud Ia-
ob in pręceptũ: manifestauit præceptũ esse
dei. Nõ n. promissum appellaret pceptũ. Si
nim opus est in præcepto, merces in pmis
,Hoc est opus Dei dñs ait, vt credatis ĩ eũ
uẽ ille misit. Hoc est ergo verbũ qđ mãda-
it, Memor erit in ęternũ testamẽti sui: hoc
st verbum fidei quod prędicamus, Statuit
lud ipsi Iacob in præceptũ, & ipsi Israel te
m̃ ęternũ, idest, qđ ex ipso verbo, & pręce
to impleto daturus esset aliqd æternũ. Di-
ens tibi dabo terrã Chanaan, funiculũ hę-
editatis vestræ.) Qũo ergo est hoc in æter-
um, nisi aliquid ęternũ significet? Ipsa.n.di
ta est terra promisſionis, terra fluẽs lac &
nel, Quod totũ significat gratiã, in qua gu-
atur q̃ suauis est dominus ad quã non om-
es homines pertinent. Non.n. omniũ est fi-
es: ideo addidit, Funiculum hæreditatis ve
ræ. Vnde in alio psalmo, semen Abrahę qđ
st Christus intelligitur loqui, vbi dicit, Fu-
es ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæ
editas mea præclara est mihi. Cur aũt dicta
t terra Chanaan, interpretatio huius nomi
inis aperit, Chanaan quippe interpretatur
umilis. Quod si ad illam referatur senten-
iã sancti Noe, qua eundẽ Chanaan dixit fu
urum seruum fratrũ suorũ, hinc est etiã ser
ilis timor. Seruus aũt nõ manet ĩ domo in
ternũ, filius autẽ manet in æternũ. Ideo ex-
luso Chananæo, datur terra promisſionis
emini Abrahæ. Consummata.n. charitas fo
as mittit timorẽ, vt filius maneat in domo
n æternũ. Vnde dictũ, & ipsi Israel in testm̃
eternum. Deinceps ex equitur historiam in
ibro sanctorum veritate notissimam. Cum
essẽt numero breui: paucisſimi, & incolę in
ea.] Idest, in terra Chanaan, qñ ibi patres ha
bitauerunt. Abraham, Isaac & Iacob, ante-
quã eam acciperent hæreditatẽ, in semine
suo paucisſimi erant, & incolæ in ea. Nõ nul
li autem codices habent non paucisſimi &
incolæ, sed paucisſimos & incolas. Vbi ap-
paret eos qui ista ita interpretati sunt, Grę-
cam fuisse locutionem secutos, quæ transfer
ri non potest in Latinum, nisi cum ea absur-
ditate, quæ ferri omnino non posſit. Si enim
totã ipsam locutionẽ transferre conemur,
dicturi sumus in ea esse numero breui, pau-
cisſimos & incolas in ea. Qđ autẽ ait Grę-
cus in ea esse illos, hoc est Latine cũ essent,
quod verbum nõ põt casus accusatiuus seq, E
sed nominatiuus. Quis.n.dicat, cũ essẽt pau-
cisſimos? sed cũ essent paucisſimi. Cum er-
go essent numero breues, vel numero breui
paucisſimi & incolæ in ea. Transierunt de-
gente in gentem, & de regno in populum al
terum.) Repetitio est eius quod dixerat de
gente in gentem. Non dimisit homini noce
re eis.] Idest, nõ permisit. Græca aũt locutio
est, nocere illos, Latina vero nocere illis. Et
corripuit pro eis reges. Nolite, inquit, tãge
re Chr̃os meos & in prophetis meis nolite
malignari.) Verba dixit Dei corripientis vel
arguẽtis reges, ne lęderẽt sanctos patres, cũ
eẽnt mumero breues & paucisſimi, atq; in-
colæ in terra Chanaan. Quæ verba licet in li
bris eius historię non legant, tñ intelligenda
sunt vel latenter dicta, sicut Deus in hoĩum
cordibus loquitur occultis & veracibus vi-
sis, vel etiam per angelum expressa. Nam & *Gen. 13.*
rex Gerararũ, & rex Aegyptiorum diuinitus *&. 16.*
admoniti sunt ne nocerent Abrahę, & rex *Gen. 31.*
alius ne noceret Isaac, & alii ne nocerent Ia
cob, cum essent paucisſimi & incolę, anteq̃ F
ad incolendã Aegytum cum filiis suis trãsi-
ret Iacob, q intelligit in eo commemoratũ
quod ait, Transierunt de gente in gentem, de
regno in populum alterum. Sed quia occur
rebat quęrere, anteq̃ transirẽt & in Aegypto
multiplicarentur, qũo numero breues, pau-
cisſimi, & incolę in aliena terra perdurare
potuerunt, secutus adiunxit: Non permisit
hoĩ nocere eis, & corripuit p eis reges, No
lite tangere Christos meos & in prophetis
meis nolite malignari. Põt autẽ merito mo-
uere qũo fuerint Christi appellati anteq̃ es-
set vnctio, ex qua hoc nomen impositũ est re
gibus, Quod a Saule cœpit, cui Dauid suc- *1. Re. 10.*
cesſit in regno, atque inde cęteri & reges Iu
dę & reges Israel continuatione sacratę cõ-
suetudinis vngebantur, in qua vnctione figu
rabatur vnus verus Christus, cui dictum est,
Vnxit te Deus tuus oleo exultationis præ *Psal. 44.*
participibus tuis. Vnde ergo illi iam tunc
Christi appellabantur? Nam prophetas eos
fuisse legimus. De Abraham vtique quod *Gen. 20.*
de illo manifeste dictum est, hoc & de illis
intelligendum est. An ideo Christi, quia
etiam si latenter, iam tamen Christiani?
Quamuis enim caro Christi ex illis, tamen

Chriſtus ante illos: qđ & Iudæis reſpondit
Ioan. 8. dicens, Antequam Abraham fieret ego ſum.
G Qũo ergo hunc illi ignorarẽt, aut in eũ non
crederent, cum propterea prophetę dicerẽ-
tur, quia licet occultius, tamen dñm prenun
ciabant? Vñ aperte ipſe dicit, Abrahã concu
piuit videre diem meũ, & vidit & gauiſus
eſt. Non.n. quiſquã præter iſtã fidẽ quę eſt in
Chriſto Ieſu, ſiue ante eius incarnationẽ, ſi-
ue poſtea, reconciliatus eſt Deo, cum ſit ab
1. Ti. 2. Apoſtolo veracisſime definitũ, Vnus.n. Deus,
& vnus mediator Dei & hominũ Chriſtus
Ieſus. Deinde iam narrare incipit qũo factũ
ſit vt tranſirent de gente in gentem, & de re-
gno in populũ alterũ. Et vocauit, inquit, fa-
mẽ ſuper terram, & oẽ firmamentum panis
contriuit. Miſit ante eos uirum in ſeruũ ve-
nũdatus eſt Ioſeph.) Per hoc factum eſt vt
Gen. 41. trãſirent de gente in gentem, de regno in po
pulũ alterũ. Sed nõ ſunt negligenter præte-
reundæ ſcripturarum ſanctarũ locutiones.
Vocauit, inquit, famẽ ſuper terrã, quaſi fa-
mes aliqua pſona ſit, vel aliqd animatũ cor
pus, vel aliqs ſpiritus qui obedire posſit vo-
cãti, cũ ſit fames ex inedia contracta perni-
cies, atq; ita fit in eis qui tã patiunt̃, vt aliqs
morbus. Sicut.n. morbus vt eſſe deſinat, fit
H plerunq; p medicamẽtum, ſic & fames ſa-
nat̃ quodammõ p alimẽtum. Quid eſt ergo,
vocauit famẽ? An forte iſta mala q̃ patiunt̃
hoĩes, habent quoſdã ppoſitos ſuos angelos
malos? Nam & in alio pſalmo dicit immiſ-
ſione p angelos malos Deũ hoĩes afflixiſſe,
nõ vtiq; errãte iudicio. Et hoc eſt forte, vo-
cauit famẽ: ideſt, angelum ppoſitũ famis, &
eius rei nomine cuius eſt ppoſitus appellat̃.
Ex qua opinione Romani ueteres quoſdam
deos tales cõſecrarũt, ſicut deã Frebrẽ, deũ-
que Pallorẽ. An qđ eſt credibilius, vocauit
famẽ intelligẽdum eſt, dixit vt fames eſſet. vt
hoc ſit vocare qđ eũ appellare, hoc appela-
re qđ dicere, hoc dicere qđ iubere? Nã ille
vocauit famẽ q vocat ea q̃ non ſunt tanquã
Rom. 4. ſint. Nec ibi Apoſtolus, Qui vocat ea q̃ non
ſunt vt ſint, ſed tanquã ſint. Apud Deũ qppe
Eſai. 42. iam factum eſt, quod eius diſpoſitione fu-
turum eſt quia de illo alibi dicitur. Qui fe-
cit quę futura ſunt. Et hic quãdo fames eſt,
tunc dicta eſt vocata, ideſt vt ad eſſet quę iã
fuerat in eius occulta gubernatione diſpoſi
ta. Deniq; quomodo vocauerit famẽ, ſtatim
expoſuit dicens. Oẽ firmamentum panis cõ
triuit. Et hęc inuſitata lucutio eſt, contriuit
n. dixit, pro eo quod eſt cõſumpſit. Miſit an
te eos virum, Quẽ virum? Ioſeph, Qũo mi I
ſit? In ſeruum venũdatus eſt Ioſeph. Nemp
quando factum eſt peccatum erat fratrum
& tamen Deus miſit Io ſeph in Aegytum. I
tuenda eſt ergo res magna & perneceſſaria
quomodo Deus bene vtatur malis operibu
hominum, ſicut illi cõtra, male vtantur bo
nis operibus Dei. Cõtexit deinde narratio
tionẽ commemorans quæ ptulerit Ioſep
in humilitate ſua, & qũo fuerit ſublimatu:
Humiliauerunt in compedibus pedes eius
ferrum pertranſiit animam eius, donec ven
ret verbum eius.] Cõpedes quidem accepi
ſe Ioſeph non legimus, ſed factum eſſe mi
nime dubitandum ęſt. Aliqua.n. prętermitt
potuerunt in illa hiſtoria, quæ tamen ſpũn
ſanctum non laterent qui in his loquit̃ Pſa
mis. Ferrum autem quod dicit pertranſiſſ
animam eius, tribulationẽ duram necesſit
tis accipimus: non enim corpus, ſed anim
dixit. Talis.n. locutio eſt quędam in Euang
lio, vbi Symeon dixit ad Mariam, Ecce poſi
tus eſt hic in ruinã, & in reſurrectionẽ mul
torũ in Iſrael, & in ſignum cui contradice K
tur, & tuã ipſius animã pertranſiet gladius
vt reuelent̃ ex multis cordibus cogitatio
nes. Pasſio qppe dñi quę multis ruina fuit &
in qua multorũ cordiũ occulta patuerunt
qm̃ expreſſum eſt quid de dño ſentiebant, &
ipsã eius matrẽ grauiter carnali orbitate p-
cuſſam ſine dubio cõtriſtauit. In illa vero tr
bulatione fuit Ioſeph donec veniret verbum
eius, quo fuerat interpretatus veraciter ſom
nia, vñ cõmẽdatus eſt regi, vt ẽt illi de ſom-
nijs eius futura pdiceret. Sed qm̃ dixit, do-
nec veniret verbũ eius, ne oĩno eius ſic intel
ligemus, vt quiſquã rẽ tantũ homini tribuẽ-
dã putaret, cõtinuo ſubiecit, Eloquium do-
mini inflammauit eum.] Vel quod magis de
Græco expreſſum eſt, alij codices habent,
Eloquium domimi igniuit eum: vt etiam
ipſe inter eos computaretur quibus dictũ
eſt, Laudamini in nomine ſancto eius. Elo
quium domini igniuit eum. Merito ſpi-
ritus ſanctus, quando a domino miſſus eſt,
viſæ ſunt illis linguę diuiſæ velut ignis. Et
Apoſtolus dicit, ſpiritu ferventes: A quo
igne diſcedent, de quibus dicitur Refrige-

scet charitas multorum. Denique sequitur, Misit rex & soluit eũ, princeps populorum & dimisit eum.] Ipse est rex qui & princeps populorum soluit cõpeditũ, dimisit inclusũ. Cõstituit eũ dñm domus suę. & principem omnis possessionis suæ. Vt erudiret principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudẽtiã doceret.] Græc⁹ habet, Et seniores eius sapientiã doceret.] Qđ omnimodo ad verbũ ita dici posset, erudiret principes eius sicut semetipsũ, & seniores eius sapiẽtes faceret: πρεσβυτέρους. n. habet, quos dicere solemus seniores, nõ γέροντες, idest, senes: σοφίαν aũt quod vno verbo Latine dici non potest, à sapientia dictũ est, quę σοφία Græce dr̃, non à prudentia quæ φρόνησις appellatur. Neq; hoc nõ legimus in illa sublimitate Ioseph, sicut hæc compedes in eius humilitate. Sed vnde fieri possit, vt vt tantus vnius veri Dei cultor in Aegypto alendis tantum modo corporibus, & rebus tm̃ corporalibus gubernandis esset intentus & quo eos meliores redderet, curã non gereret animorũ? Sed ea cõscripta sunt in illa historia, quæ secundũ intentionẽ scribentis, in quo erat spiritus sanctus, rebus futuris in illa narratione significandis sufficere iudicata sunt. Et intrauit israel in Aegyptum, & Iacob accola fuit in terra Cham.] Quod est Israel hoc est Iacob: & quod est Aegyptus, hoc est terra Chã. Hinc.n. apertissime demonstratum est de semine Chã filij Noe, cuius primitiuus fuit Chanaan, exortã fuisse, etiam gentem Aegyptiorum. Proinde in quibus codicibus hoc loco legitur Chanaan, emendandum est. Melius autẽ interpretatum est, accola fuit, q̃ sicut alii codices, habent, inhabitauit, quod tantundem esset si & incola diceretur. Nihil.n. aliud significat. Nã idipsum est verbum in Græco isto loco, qđ est, & superius vbi dictum est, paucissimi & incolę in ea. Incolatus porro vel accolatus, nõ indigenam sed aduenam ostendit. Ecce qũo transierunt de gente in gentem, de regno in populum alterum. Quod breuiter ꝓpositum fuerat, breuiter narrando explicatum est. Sed de quo regno transierunt in populum alterum, merito quæri potest. Nondum.n. regnabant in terra Chanaan, quia nõdũ ibi fuerat regnum constitutũ populi Israel: Quomõ ergo potest intelligi, nisi forte secundum anticipationem, quia ibi regnum futurum erat seminis eorũ? Deinceps narrãtur quæ in Aegypto gesta sunt: Et auxit, inquit populũ suum vehementer, & firmauit eũ super inimicos eius.] Etiam hoc totũ breuiter propositum est, vt quemadmodũ factũ sit, deinceps narret. Nõ.n. tunc firmatus est populus Dei sup̃ Aegyptios inimicos suos, quando eorum masculini fœtus necabant, vel quando in faciẽdis lateribus conterebãtur, sed qñ in manu potenti per signa & portenta dñi Dei sui metuendi & honorandi facti sunt, A donec duri regis cõtentio vinceret, & mare rubrũ persecutorem cum exercitu eius obrueret. Quod ergo breuiter positum est, Firmauit populũ suũ sup̃ inimicos eius, velut quęremus qũo factũ sit, incipit dicere, donec etiã id narrãdo determinet. Et cõuertit cor eorũ vt odirent populũ eius, & dolũ facerent in seruos eius.] Nunquid nã intelligendũ est vel credendũ, qđ Deus cor hominis ad facienda peccata cõuertat? An peccatum non est, vel paruum peccatum est odisse populũ Dei, & dolũ facere in seruos eius? Quis hoc dixerit? Nunquid ergo istorũ tam grauium peccatorum author est Deus, qui nullius vel leuissimi peccati author credendus est? Quis sapiens, & intelliget hæc? Nam ipsa est illa mirabilis Dei bonitas, qua bene vtit̃ ẽt malis, vel angelis, vel hominibus. Cum enim ipsi vitio suo mali sint, ille de malo eorum bene facit. Non.n. antequam odissent populũ eius boni erant, sed maligni & impii tales erant, qui facile incolis suis fœlicibus inuiderent. In eo ergo ꝙ populũ suũ multiplicauit, hoc beneficio suo malos ad inuidẽdum conuertit. Inuidia est.n. odiũ fęlicitatis alienę. Sic ergo conuertit cor eorũ, vt p̃ B inuidentiã odissent populum eius, & dolum facerent in seruos eius. Nõ itaq; cor illorũ malum faciendo, sed populo suo benefaciẽdo, cor illorum sponte malum conuertit ad odium. Non.n. rectũ cor peruertit, sed spõte peruersum ad odium populi vbi eo malo bene vteretur conuertit. Non enim illos malos faciẽdo, sed istis bona quibus mali facilime possent inuidere largiẽdo, Quo illorũ odio & ad exercitationem populi sui, & ad gloriã nominis sui, quæ nobis est vtilis, quomodo sit vsus, consequentia docent, q̃ in eius laude commemorantur cum cantatur halleluia. Misit moysen seruum suum, & Aaron quẽ

elegit

elegit ipſum.]Sufficeret quem elegit, ſed, ni-
Exod.3. hil in eo quęrendum eſt quod additum eſt
ipſum. Locutio ſcripturarũ eſt, ſicuti eſt, In
qua habitabunt in ea, qua locutione diuinę
pagine plenę ſunt. Poſuit in eis verba ſigno
rum ſuorum & prodigiorũ in terra Chã.]
Non ita debemus accipere verba ſignorum
& prodigiorum, quaſi verba quibus verbis
fierent ſigna & prodigia. i. quæ dicerent vt
C fierent ſigna & prodigia. Multa.n. ſine ver-
bis facta ſunt, vel virga manu extenta, vel fa-
Exod.8. uilla in cœlum miſſa. Sed quia illa ipſa quę
facta ſunt, non erãt alicuius ſignificationis
inania, ſicut & verba quæ loquimur, ideo &
ipſa dicta ſunt verba, non vocum & ſonorũ
ſed ſignorum & prodigiorũ. Poſuit in eis.i.
fecit per eos. Miſit tenebras & obſcurauit.]
Exod.10. Scriptum eſt & hoc inter plagas quibus &
Aegyptii percuſſi ſunt: ꝙ autem ſequitur
in diuerſis codicibus varie legitur: Alii nan-
que hñt. Exacerbauerunt ſermones eius.]
Alii vero, Nõ exacerbauerũt ſermones eiꝰ.)
Sed qđ prius dixi, in pluribus inuenimus.
Vbi autem addita eſt negatiua particula, vix
duos codices potuimus reperire. Sed ne for
te mendoſitas propter ſenſum faciliorẽ abũ
dauerit: quid.n. facilius intelligit quã id qđ
dictum eſt, Exacerbauerunt ſermones eius?
Vtique contumacibus ſuis contradictioni-
bus conati ſumus ſcđm aliquam rectã ſen-
tentiã etiam illud exponere: & hoc interim
occurrit, Nõ exacerbauerũt ſermones eius,
ideſt, in Moyſen & Aaron, quia eos etiã du-
riſſimos patientiſſime ꝑtulerunt, donec om
D nia q̃ Deus in eis facere diſpoſuerat, ex ordi
Exod.6. & 8. ne cõplerentur Conuertit aquas eorũ in ſan
guinẽ, & occidit piſces eorum. Et dedit ter-
Pſal.77. ram eorum ranas, in penetralibus regũ ip-
ſorũ,]Tanquam diceret. Terram eorũ con-
uertit in ranas. Tanta n. ranarũ fuerat multi-
tudo, vt per hoc ὑπερβολήν conuenienter di-
ceret. Dixit & venit cynomyia & cyniphes
Exod 8. in omnibus finibus eorũ.]Si quęrit quando
Pſal.77. dixerit, in verbo eius erat antequam fieret,
Et ſine tempore ibi erat & quo tempore fie
ret, quanquam & per angelos & per ſeruos
ſuos Moyſen & Aaron etiam tunc quodam-
mõ dixit vt fieret quando fuerat faciendũ.
Poſuit pluuias eorum in grandinem.]Simi-
Exod.6. lis locutio illi eſt vbi ait, Dedit terram eorũ
Pſal.78. ranas, niſi quod ibi non vtique in ranas to-
ta terra conuerſa eſt, pluuia vero in grandi-
nem etiam tota potuit. Ignem comburen-
tem in terra ipſorum.]Subauditur poſuit, Et
percuſſit vineas eorum & ficulneas eorum,
& contriuit omne lignum finium eorum.]
Hoc vi grandinis & fulminibus factum eſt,
vnde & ignẽ dixit comburentẽ. Dixit & ve-
nit locuſta & bruchus, cuius nõ erat nume-
rus.] Vna plaga eſt locuſtę & bruchi, quo-
niam altera eſt parens, & alter eſt fœtus. Et
comedit omne fœnũ in terra eorum, & co-
medit omnẽ fructum terræ eorum.] Et fœ-
num fructus eſt, ſicut loqui ſcriptura cõſue-
uit, quæ fœnum appellat etiam ſegetes fru-
gum. Sed vt duo diceret, duobus fortaſſe q̃
dixerat numero voluit conſonare, ideſt, lo-
cuſtę & brucho. Hoc autem totum pertinet
ad elocutionis varietatem medentem faſti-
dio, non ad diuerſitatem ſententiarũ. Et per
cuſſit omne primogenitum in terra eorum,
primitias omnis laboris eorum. Hæc plaga
nouiſſima eſt, excepta morte ĩ mari rubro.
Primitias vero laborum, ꝑꝑ primo genita
pecorum dictum arbitror. Quę plagę cum
ſint decẽ, nec oẽs cõmemoratæ ſunt, nec eo
dem ordine quo ibi factæ ſunt leguntur. Li-
bera.n. eſt laudatio à lege narrãtis & texen-
tis hiſtoriam. Cuius laudationis author & di
ctor cũ ſit ꝑ Prophetã ſpiritusſanctus, eadẽ
vtiq; authoritate quę ꝑ eũ egit hominẽ q il-
lã ſcripſit hiſtoriã, & cõmemorat aliqđ fa-
ctũ ꝙ ibi nõ legit, & ꝙ ibi legit ꝑterit. Adiũ-
git aũt etiã hoc laudibus Dei, qđ argento &
auro ditatos Iſraelitas eduxit de Aegypto,
quia & ipſi tales erant qui nondum poſſent
contẽnere laborũ ſuorũ licet tpalem, tñ de-
bitã iuſtamque mercedem. Nec in eo quod
Aegyptios deceperunt, a quibus ſibi ut cõ-
modaretur aurũ argentumque petiuerunt,
putandus eſt Deus huiuſmodi dolos eis qui
ſurſum cor habent vel iubere, vel ſi fecerint
approbare. Magis enim per illa Dei verba
vtique ab illo qui cor eorũ videbat, & cupi
ditates examinabat, permiſſi ſunt facere iſta
quàm iuſſi: non tamen ſine aliquo profectu
animę carnalis, ꝙ & his fecerunt qui talia
iure paſſi ſunt, & quamuis per dolum ab ini
quis hominibus, tñ qđ ſibi reddi debuit ab-
ſtulerunt. Sicut enim Aegyptiorũ iniquitate,
ſic iſtorũ infirmitate apud quod opus erat
illis factis figurandũ & prænunciandum di-
nine

uine vſus eſt Deus. Et eduxit eos in argento
& auro.) Et iſta locutio ſcripturarũ eſt. Pro
eo q̃ppe dictũ eſt, ĩ argẽto & auro: ac ſi dice
ret, cũ argento & auro. Et non erat in tribu
bus eorũ infirmus.] Sed corpore, non aĩo,
Et iã hoc magnũ Dei beneficium fuit, vt in
illa neceſſitate migrãdi nullus eẽt ægrotus.
Lętata eſt Aegyptus in ꝓfectione eorum, q̃a
incubuit timor eorum ſuꝑ eos.] Timor q̃p-
pe Hebræorum ſuꝑ Aegyptios. Nõ. n. timor
eorũ quo timebant Hebręi, ſed quo timebã
tur. Dicet aliquis, Quomõ ergo nolebãt eos
dimittere Aegyptii? Quomodo tanquam re-
dituros dimiſerunt? Quomodo tanquam re
dituris & reddituris aurum & argentum pe
tentibus commodauerunt, ſi lętata eſt Aegy
ptus in profectione eorum? Sed intelligen-
dum eſt poſt illam vltimam Aegyptiorum
mortem & tantam ſtragem in mari rubro tã
magni perſequentis exercitus, Aegyptios ti
muiſſe reſiduos, ne redirẽt Hebręi, & eorũ
reliquias magna fœlicitate ac facilitate con
tererent. Tunc impletum eſt quod ſuperius
cum dixiſſet, Ex auxit populum ſuum vehe-
menter: Mox addidit, Et firmauit eum ſuper
inimicos eius. Hanc enim ſententiam vno
verſiculo propoſitam vt explicaret quomo
do id factum ſit, adiunxit cætera quę in hac
laude cladis narrauit, vſque ad iſtum locum
vbi ait, Lętata eſt Aegyptus in profectione
eorum, quia incubuit timor eorum ſuꝑ eos,
velut aſſignans quod propoſuerat, quia fir-
mauit populum ſuum ſuper inimicos eius.
Proinde iamdicit, quæ iter agentibus in
eremo beneficia diuina collata ſunt. Expan-
dit nubem in protectionem eorum, & ignẽ
vt luceret eis per noctem.) Tã ſunt hęc mani
feſta, quam nota. Petierunt carnes: & uenit
coturnix.] Non coturnices concupierunt,
ſed carnes. Quia vero & coturnix caro eſt,
& in iſto pſalmo non loquitur de amarica-
tione eorum, in quibus non eſt beneplacitũ
Deo, ſed de fide electorum, quod eſt verum
ſemen Abrahę, ipſi intelligendi ſunt petiſ-
ſe ut veniret vnde amaricantium murmura
opprimerentur: etiam in verſu quid ſequit?
Et pane cœli ſaturauit eos] Manna quidem
non nominauit, ſed nulli obſcurum eſt, qui
illas literas legit. Dirupit petrã & fluxerũt aq̃,
abierunt in ſicco flumina.] Et hoc factum
tam cito intelligitur quam legitur. His autẽ
oĩbus bñficiis ſuis, Deus cõmendat in Abra-
ham meritum fidei. Sequit. n. & dicit, Quo-
niã memor fuit verbi ſancti ſui, q̃d habuit
ad Abrahã puerũ ſuũ. Ex eduxit populũ ſuũ
in exultatiõe, & electos ſuos in lętitia.] Q̃d
ait populũ ſuum, hoc repetiuit, electos ſuos:
& ꝙ ait, in exultatione, hoc repetiuit, in læ- L
titia. Et dedit illis regiones gentium, & labo
res populorum poſſederunt.] Quod ſunt re
giones gentium, hoc ſunt labores populo-
rum: & quod dictum eſt, dedit illis, hoc re-
petitum eſt, poſſederunt. Et tanquam quere
remus cui bono iſta data ſunt, ne hoc ipſũ
putaretur ſummum bonum, ꝙ iſta fęlicitas
rerum temporalium populo Dei data eſt,
continuo eam ad aliud retulit, vbi ſummum
bonũ oportet inquiri. Vt cuſtodiant, inq̃t,
iuſtificationes eius, & legẽ eius requirant.)
Vbi non ſolũ intelligendũ eſt Dei ſeruos &
electos filios promiſſionis, verũ & germa-
nũ ſemẽ Abrahæ, imitantes fidem Abrahę,
propterea iſta bona terrena ſumere à Deo,
vt nõ in eis luxu diffluant, ſiue ꝑuerſa ſecuri
tate torpeſcant, ſed ideo habeant diuina mi-
ſericordia hæc omnia præparata, in quibus
quęrendis poſſent negocioſiſſimis laborib.
occupari, vt ad hoc vacent vnde bonũ ęter-
num poſſit acquiri, hoc eſt, vt cuſtodiãt iu-
ſtificationes eius, & legem eius requirant.
Denique quoniam ſemen Abrahę tales hic
intelligi voluit, qui vere eſſent ſemen Abra-
hę, quales vtique nec in illo populo defue-
runt. Quod etiã Apoſtolus Paulus ſatis oſtẽ
dit, cum dicit, Sed non in omnibus illis be-
neplacitum eſt Deo. Si enim in omnibus,
profecto fuerunt ibi quidam in quibus be- 1. Co. 10.
neplacitum eſt Deo, non in omnibus illis
profecto. Quia ergo tales pſalmus iſte cõ- K
mendat, nihil hic dixit de iniquitatibus, &
irritationibus, & amaricatione eorum, in q̃
bus non eſt beneplacitum Deo. Sed quia &
iniquis non ſola iuſtitia, verum etiam mi-
ſericordia Dei omnipotentis & clementis
apparuit, de illis ſequens loquitur pſalmus
cum laudibus Dei. Et tamen vtique in uno
populo fuerunt, nec iſtos illi ſuarum iniqui
tatum contagione polluerunt. Nouit. n. do-
minus qui ſunt eius. Et ſi in hoc ſeculo non
põt ab iniuſtis recedere, recedat ab iniuſti-
tia omnis qui nominat nomen dñi. Vt hoc 2. Thi. 2.
ergo tanquã in corpore pſalmi huius velut

latentē quodāmodo eius aīam commende
mus,hoc eſt,in verbis quaſi exterioribus in
teriorem intellectum,videtur mihi āmone
ri ſemen Abrahæ,qui ſunt oēs filii promiſ-
ſionis ptinentes ad ęternā hæreditatem te-
ſtamentum ęterni,ut tanquam ipſam hære-
ditatem ſibi eligant Deū, & eum gratis co-
lant,ideſt,propter ipſum non propter ali-
quod emolumentum mercedis extra ipſum
L & hoc faciant laudantes,inuocantes,ānun-
ciātes,nec in ſuam, ſed in eius gloriā, per fi
dem bene operantes,ſpe gaudentes, chari-
tate feruētes.Hoc totum ſonat his uerſibus.

Repetitio expoſitorum.

COnfitemini domino & inuocate no-
men eius,annunciate in gētibus opera
eius.Cantate ei & pſallite ei,narrate oīa mi
rabilia eius. Laudamini in nomine ſancto
eius. Lætetur cor quęrentium dominum.
Quærite dominum & confirmamini, quæri
te faciem eius ſemper.)Deinde ad paruulo-
rum corda nutrienda vt roborentur in fide,
de Patriarchis proponunt exempla & illo-
rum fidei & promisſionis Dei, vt imitando
& ſperando ſimus illorum,nō de ſola gente
Hebręorū,ſed quotquot iſtā grām ſuſcipiūt
in oī terra Qđ totū his verſibus cōtinet.Me-
mentote mirabilia eius q̄ fecit, ꝓdigia eius
& iudicia oris eius.Semē Abrahā ſerui eius,
filii Iacob electi eius.Ipſe eſt dominus Deꝰ
noſter,in vniuerſa terra iudicia eius.Memor
M fuit in ſeculum teſtamenti ſui,verbi qđ mā-
dauit in mille gn̄atiōes. Quod diſpoſuit ad
Abrahā,& iuramenti ſui ad Iſaac. Statuit il-
lud ipſi Iacob in præceptum: & ipſi Iſrael
in teſtamentum ęternum, dicēs, Tibi dabo
terrā Chanaan,funiculum hęreditatis vr̄ę.]
Quæ oīa ꝓ modulo meo, quemadmodum
accipienda eſſent,expoſui. Hic occurrebat
aīo paruulæ fidei. Si ergo Deus gratis eſt
colendus,& teſtamenti æterni hæreditas ip-
ſe a ſeipſo requirendus, mortalē iſtā vitam
cur præſtat quærentibus eum,& temporales
necesſitates? An & ipſas ſuæ miſericordiæ
multiplicatione non deſerit? Nam intente
audite quid pſtiterit patribus nr̄is,vel in qui
bus fidei exempla cōſtituit,vel qui ex illo
rum carne ꝓpagati ēt fidē imitati ſunt.Cum
eſſent ipſi numero breui, paucisſimi & in
colæ in ea.)Ideſt, in terra Chanaan.Et per
tranſierunt de gente in gentē,& de regno in
populū alterū.Non reliquit hominē nocer
eis,& arguit ꝓ eis reges. Nolite tāgere Chr
ſtos meos,& in Prophetis meis nolite ma
gnari.]Si autem q̄ritis,qūo trāſierūt de gen
te in gentem,& de regno in populū alterū
audite:Vocauit famen ſup terram,& oē fi
mamentū panis cōtriuit.Miſit ante eos viru
in ſeruū venundatus eſt Ioſeph.Humiliaue
runt in compedibus pedes eius, ferrū ptra
ſiit animam eius,donec veniret verbū eiu
Eloquium dn̄i igniuit eū,miſit rex & ſolu
eū,princeps populorū & dimiſit eū. Cōſt
tuit eū dn̄m domus ſuæ,principē oēs poſſ
ſionis ſuæ.Vt erudiret principes eius ſicu
ſemetipſum,& ſeniores eius prudētiā doc
ret.Et intrauit Iſrael in Aegyptū,& Iacob a
cola fuit in terra Chā.]Ecce qūo pertrāſie
runt de gente in gentē,& de regno in popu
lū alterū.Et auxit populū ſuū vehemente
& firmauit eū ſuper inimicos eius.ʒ Si au
ſcire vultis qūo eum firmauit ſuper inim
cos eius,audite.Conuertit cor eorū vt od
rent populum eius,& dolum facerent ī ſe
uos eius. Miſit Moyſen ſeruum Aaro
quem elegit ipſum. Poſuit in eis verba ſ
gnorum ſuorum, & prodigiorum in ter
Cham.Miſit tenebras & obſcurauit eos, &
exacerbauerunt ſermones eius. Conuert
aquas eorum in ſanguinem, & occidit p
ſces eorū.Dedit terrā eorū ranas,in penetr
libus regum ipſorum.Dixit & uenit cyno
mya & cynipes,in omnibus finibus eorum
Poſuit pluuias eorū grandinem, ignem cō
burentem in terra ipſorum. Et percusſit vi
neas eorum & ficulneas eorum, & contri
uit omne lignum finium eorum. Dixit & u
nit locuſta & bruchus, cuius non erat nu
merus. Et comedit omne fœnum in terr
eorum,& comedit omnem fructum terr
eorum.Et percusſit omne primogenitum i
terra eorum, primitias omnis laboris eo
rum. Et eduxit eos in argento & auro, &
non erat in tribubus eorum infirmus. Læ
tata eſt Aegyptus in profectione eorum, q
incubuit timor eorum ſuper eos.ʒEcce quo
modo populum ſuum firmauit ſuper inim
cos eius. Cum autem inimicis eorum iſta
mala iuſtitia eius inflixerit, quę ipſis largita
ſit etiam temporalia miſericordia eius,acci
pite: Expandit nubem in protectionem eo
rum, & ignem vt luceret eis per noctem.

Petierunt

Petierunt carnes & venit coturnix, & pane
cœli ſaturauit eos. Dirupit petrã & fluxerũt
aquę, abierũt in ſicco flumina. Qm̃ memor
fuit verbi ſancti ſui, quod habuit ad Abrahã
puerũ ſuũ. Et eduxit populũ ſuũ in exulatio-
ne, & electos ſuos in lętitia. Et dedit illis re-
giones gentiũ, & labores populorũ poſſede
runt.] Non vt pp iſta eũ colant, ſed vt ea quo
que ad bonũ ęternũ referant atq; cõuertant
.i. vt cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem
eius exqrãt. Quæcũq; igiẽ alia bona dat De⁹,
referẽda ſunt ad gratuitum cultũ, ipſe aũt cul
tus eius nõ eſt referẽdus ad alia bona q̃ dat
Deus. Tũc.n. erit gratuitus. Ad qđ certamen
ꝓuocãs hoſtis, auſus eſt dicere Deo, Nunqd
Iob gratis colit Deũ? Porrò ſi in ſeruũ venũ
datus eſt Ioſeph, & humiliatus & exaltatus
locũ fecit ad temporalia bona populo Dei
vt firmareẽ ſuper inimicos eius: quanto ma-
gis Ieſus venundatus & humiliatus à fratri-
bus ſuis ſecundum carnem & exaltatus in cę
lis, locum facit ad æterna bona populo Dei
triumphanti de diabolo & angelis eius? Au-
di ergo ſemen Abrahæ, non de carne glori-
ans, ſed imitans fidẽ. Audite ſerui Dei pro-
miſsionẽ habẽtes vitæ pñtis & futuræ. Si ten
tationes duræ ſunt in hoc ſeculo Ioſeph in
carcere, Ieſum in cruce cogitate. Si rerũ tẽ-
poraliũ ꝓſperitas adiacet, nõ propter ipſam
Deo, ſed ipſa vtimini propter Deũ. Nec eũ
exiſtimetis ꝓpter vitæ huius neceſſaria coli
à cultoribus ſuis, quę donat & blaſphemato
ribus ſuis, ſed quærite primũ regnum Dei &
iuſtitiã eius, & hęc omnia apponenẽ vobis.

In Pſalmum centeſimum quintum
Enarratio.

PSalmus cẽteſimuquintus ẽt ipſe pręnota
tur Halleluia.] Et hoc dupliciter. Sed qui
dam dicunt vnum halleluia pertintre ad fi-
nem pſalmi ſuperioris, alterũ ad huius prin
cipium. Et hoc aſſerunt ꝙ omnes halleluia-
tici pſalmi habeãt in fine halleluia, non om
nes in capite. Vnde quicunque pſalmus non
habet in fine halleluia, nec in in capite volũt
eum hr̃e: qđ aũt in eius capite videtur eſſe,
ad finem ſuperioris pertinere. Sed nos quo-
uſq; nobis aliqbus certis documentis id ve-
rum eſſe ꝑſuadeant, multorum cõſuetudinẽ
ſequimur, qui vbicunque legunt halleluia,
eidem pſalmo attribuunt in cuius hoc capi-
te inueniũt. paucisſimi.n. codices ſunt, quod
quidem in nullo Gręcorum reperi, quos in
ſpicere potui, q habeant halleluia in fine, p̄
ter cẽteſimi & quinquageſimi pſalmi con-
textionẽ, poſt quem iam nullus eſt qui ad
eundem canonẽ ꝑtinet. Sed neq; hoc poſſet
præſcribere cõſuetudini, ẽt ſi omnes codi-
ces id haberẽt. Fieri.n. potuit, vt aliqua rõne
laudationis Dei totus Pſalmorum liber, q lĩ
bris quinque cõſtare perhibetur, nã vbi ſcri
ptum eſt, Fiat fiat, ibi fines librorum eſſe di-
cunt, poſt omnia quæ cantata ſunt, vltimo E
halleluia clauderetur: nec propter finẽ cẽte-
ſimi & quinquageſimi pſalmi neceſſe eſſe vi
deo vt oẽs halleluatici Pſalmi in fine habeãt
halleluia. Cum.n. in capite Pſalmi geminaẽ
halleluia, cur dñs aliqñ ſemel, aliquando bis
dicat amẽ, & quomodo eo modo nõ poſsit
aliquãdo ſemel, aliqñ bis halleluia dicit, ne-
ſcio, pręſertim quia poſt numeri notam qua
Pſalmus inſcribitur quotus ſit, velut iſte cen
teſimuſquintus, vtrũque halleluia poſitũ eſt.
Debuit aũt vnũ poni ante ipſum numerũ, ſi
ad finem pertinet ſuperioris: poſt numerum
pſalmi ſcribi alterũ halleluia, quod ad Pſal-
mum ipſius numeri pertinet. Sed fortaſſe &
in hoc loco imperita præualuit conſuetudo
& aliqd afferri poteſt qđ adhuc ignoramus,
vnde nos magis docere debeat iudicium ve
ritatis, q̃ pręiudiciũ conſuetudinis. Nunc tñ
anteq̃ hoc perdiſcamus, vbicunq; poſt nu-
merum Pſalmi, ſiue ſemel, ſiue bis conſcrip
tũ inuenimus halleluia, ſm̃ celeberrimã ec-
cleſię conſuetudinem ei Pſalmo tribuimus,
qui eodem numero pręnotatur, confitentes
nos arcana omnium titulorum qui ſunt in F
Pſalmis, & ordines eorundem Pſalmorum,
& magna eſſe credere, & nondum ſicut volu
mus penetrare potuiſſe. Video autem iſtos
duos centeſimũquartum & cẽteſimumquin 1.Co.10.
tum ita inter ſe coniunctos, vt in vno eorum
qui præcedit comendeẽ populus Dei in ele-
ctis eius, de quibus nulla querela ſit, quos
ego arbitror ibi fuiſſę, in quibus beneplaci-
tum eſt Deo: in iſto aũt q ſeqtur eos com-
memoratos, q in eodẽ populo amaricaue-
rũt nec tñ ẽt ipſis Dei miſericordiã deſuiſſe.
Dñr aũt iſta ex eorũ ꝑſona q veniã conuerſi
p̄cantur, & exẽpla cõmemorantur illorum,
in quos etiã peccatores diues apparuit mi-
ſericor-

ſericordia Dei. Incipit ergo ēt iſte Pſalmus
ſicut ille. Confitemini dño.] Sed ibi ſequit̃,
Et inuocate nomen eius: hic aũt, Quoniam
Iudit. 13. bonus, qm̃ in ſeculum miſericordia eius.]
Quapropter pōt hic quidem intelligi etiam
confeſſio pc̃tōrum: nam & poſt paucos ver
ſus ſequit̃, Peccauimus cũ patribus noſtris,
iniuſte egimus, iniquitatem fecimus. Sed in
eo qđ dicit. Qm̃ bonus, qm̃ in ſeculum mi-
ſericordia eius, laus vtique Dei eſt, atque in
eius laude confeſſio, quãquam etiã cũ ſua
quiſque confitetur peccata, cũ Dei laude cõ
fiteri debet, nec aliter pia eſt confeſſio pec-
catorũ, niſi nõ deſperans, & poſcens miſeri
cordiam Dei. Habet ergo eius laudem, ſiue
etiam in verbis cũ eum bonũ & miſericor-
dem dicit, ſiue in ſolo affectu, cũ hoc cre-
Luc. 18. dit. Nã & ille publicanus cuius ſola illa ver-
ba commemorata ſunt, Dñe propitius eſto
mihi peccatori, & ſi nõ dixit, Qm̃ bonus &
G miſericors, vel aliq̃d hmõi: nõ tñ illud dice-
ret, niſi hoc crederet, quoniã cũ ſpe orauit,
quæ ſine illa fide eſſe nõ poſſet. Poteſt ergo
eſſe laus vera & pia, vbi nõ ſit confeſſio pec
catorum, q̃ laus multo crebrius in ſcriptu-
ris confeſſio vocatur. Nulla eſt aũt peccato-
rum confeſſio pia & vtilis, vbi nõ laudatur
Deus, ſiue corde, ſiue etiã ore atq; ſermone.
Quòd autẽ habent aliq codices, qm̃ bonus,
alij habent, qm̃ ſuauis: ita unum verbũ Græ-
cum quod dr̃ χρηςος diuerſa interpretatio ſe
cuta eſt. Item qđ dictũ eſt, Quoniã in ſeculũ
miſericordia eius. Græcus hẽt εἰς αἰωνα, qđ
poteſt etiam in ęternum interpretari. Proin-
de ſi illa miſericordia hic intelligitur, qua
nemo ſine Deo beatus eſſe poteſt, melius ac
cipimus in ęternum. Si autem illa eſt miſeri
cordia q̃ miſeris exhibetur, vt vel conſolen-
4. ſen. diſ. 46. tur in miſeria, vel ab illa etiã liberentur, me
lius in ſeculũ, hoc eſt, vſque in finem ſeculi,
Sed quæritur. in quo non deerunt miſeri, quibus miſeri-
cordia præbeatur. Niſi forte quis audeat di-
H cere etiã in his q damnabunt cũ diabolo &
angelis eius, aliquam miſericordiam Dei
minime defuturam, nõ qa ex illa dãnatione
liberentur, ſed vt eis aliquatenus mitiget̃, at
que ita æternã poſſe intelligi Dei miſericor
diã ſup illorũ æternã miſeriã. Sed tolerabi-
liorem quoſdã excepturos dãnationem in
quorũdã cõparatione legimus: alicuius ve-
ro mitigari eã cui eſt traditus pœnã, vel qui
buſdã interuallis habere aliquam pauſam
qs audacter dixerit, qñqdẽ vnã ſtillã diues i
le nõ meruit? Sed de hac tãta re digentius e
ocio differẽdũ ẽ, nũc qđ ad iſtũ Pſal. attine
hactenus de illa dictũ eẽ ſuffecerit. Quis lo
quet̃ potẽtias dñi?] Impletus conſideratiõ
diuinorum operum, qui miſericordiã eiu
expoſcit, Quis, inquit, loquetur potentia
domini? Auditas faciet omnes laudes eius?
Subaudiendum eſt quod ſupra dictum eſt
vt etiam iſta ſententia ita ſit plena, Quis au
ditis faciet omnes laudes eius? Ideſt, quiſn
ſufficiat auditas facere omnes laudes eius
Auditas faciet, dixit. i. faciat vt audiant̃ oſt
dens ita loquendas potentias domini & la
des eius, vt pręedicentur audientibus. Sed q
poteſt omnes? An forte quia ſequitur: Bea
qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſti
tiam ĩ omni tempore.] eas dixit laudes eius
quę intelliguntur opera eius in pręcepti
eius? Deus eſt enim, ait Apoſtolus, qui oper
tur in vobis. Et dictum eſt ſemini Abrahę
Cantate ei & pſallite ei, quod intelleximu
ita dictũ, ac ſi diceretur, bona in eius laud
& dicite & facite: Quibus duobus verbis, i
eſt, cantandi & pſallendi conuenire duos
quentes verſus, vt quod dictum eſt, Narrat
omnia mirabilia eius. hoc ſit, cantate ei: q
vero dictum eſt, Laudamini in nomine ſan
cto eius: hoc ſit, pſallite illi. Huic quippe ſe
mini etiam ipſe dominus dicit, Luceãt op
ra veſtra bona coram hominibus vt videan
bona facta veſtra, & glorificent patrem ve
ſtrũ qui in cœlis eſt. Hic ergo ipſa Dei prę
cepta cõſiderãs quorum pręceptorũ opera
laudes ſunt eius q operat̃ i ſuis, ait, Quis lo-
quetur potẽtias domini, quoniã hęc in effa
bilia opera eius? Quis auditas faciet omnes
laudes eius: Ideſt, quis cũ audierit faciet om
nes laudes eius, quę ſunt opera pręceptorũ
eius? Quia inquantũ fiũt, etſi nõ omnia quę
audita ſunt fiunt, ille laudandus eſt qui ope
ratur in nobis & velle & operari pro bona
voluntate. Ideo cũ poſſet dicere, omnia mã-
data eius: vel, omnia opera mãdatorũ eius,
maluit dicere, laudes eius, quia vt dictũ eſt,
inquantum fiunt ipſe laudandus eſt. Quas ta
men laudes, quiſnam ſufficit auditas facere?
Ideſt, cum auditę fuerint, facere omnes qs
eſt idoneus? Beati qui cuſtodiunt iudicium,
& faciunt iuſtitiam in omni tempore, vti-
que ex

quę ex quo incipiunt & viuũt in tempore,
Qui enim perseuerauerit vsq; in finẽ hic sa
luus erit. Põt autem videri eiusdem sentẽtię
repetitio, vt hoc sit facere iustitiã qđ est cu-
stodire iudiciũ, vt ẽt superiori versu subau-
diat̃ beati, Et redditis quæ subaudiunt̃, ita di-
cat̃, Beati q̃ custodiunt iudiciũ in omni tem
pore, beati qui faciunt iustitiam in omni tẽ
pore. Sed nisi aliquid interesset ĩter iudiciũ
& iustitiam, nõ in alio psalmo diceret̃, Quo
usque iustitia conuertatur in iudiciũ. Amat
quidem scriptura ista duo simul ponere,
sicuti est, Iustitia & iudicium directio sedis
eius: & illud, Educet sicut lumen iustitiam
tuam, & iudicium tuũ sicut meridiẽ, cum &
illic eiusdẽ sentẽtię repetitio videat̃. Et for-
tasse p̃p vicinitatẽ significationis etiã alterũ
p̃ altero poni põt, vel iudicium pro iusti-
tia, vel iustitia pro iudicio, tamen si p̃prie
dicantur, aliquid interesse non dubito, vt iu
dicium custodire dicatur qui recte iudicat,
iustitiam vero facere qui recte agit. Nec ab-
surde existimo intelligi secundum illud qđ
dictum est, Quousque iustitia conuertatur
in iudicium: etiam hic eos dictos beatos q̃
iudicium custodiunt in fide, iustitiam fa-
ciunt in opere. Veniet enim tempus vt iudi
cium quod modo custoditur in fide, etiam
exerceatur in opere, cum iustitia conuer-
sa fuerit in iudicium: idest, cum acceperint
iusti potestatem iudicandi eos recte, à qui-
bus modo non recte iudicantur. Vnde ali-
bi ipsum corpus Christi intelligitur dicere,
Cum accepero tempus, ego iustitias iudica
bo. Quod verbum è verbo magis diceretur,
æquitates iudicabo. Non autem dixit, Cum
accepero tempus iustitiam faciã, q̃a in om
ni tempore facienda est, sicut etiam hic di-
xit, Qui faciunt iustitiam in omni tempore
deinde quia Deus iustificat, idest, iustos fa-
cit, sanando eos ab iniquitatibus suis: sequi
tur oratio: Memento nostri domine in be-
neplacito populi tui. § Idest, vt in eis simus
in quibus beneplacitum est tibi, quia non in
omnibus illis beneplacitum est Deo. Visita
nos in salutari tuo. § Ipse est enim saluator
in quo peccata dimittuntur & animę sanan
tur, vt possint custodire iudicium, & facere
iustitiam. Quos cum beatos esse intellige-
rent qui hæc loquuntur, hoc sibi consequẽ-
ter orando petunt. De isto salutari alibi di-
citur. Vt cognoscamus in terra viam tuam:
& quasi quęreremus in qua terra? secutus *psal.66.*
est, in omnibus gentibus. Rursum quasi quę
reremus, quam viam? secutus est, salutare
tuum. De illo quippe dixit Symeon senex,
Quoniam viderunt oculi mei salutare tuũ:
qui etiam de seipso dixit, Ego sum via veri- *Luc.2.*
tas & vita. Visita ergo nos ĩ salutari tuo, hoc *Iõ.14.*
est, in Christo tuo. Ad videndum in boni-
tate electorum tuorum, ad lætandum in læ-
titia gentis tuæ. § Idest, ad hoc nos visita in
salutari tuo, vt videamus in bonitate electo
rum tuorum, & lætemur in lętitia gentis *psal.84.*
tuę. Quòd autem hic positum est, in boni-
tate, alii codices habent in suauitate: sicut
illud, quoniam bonus: alii habent, quo-
niam suauis. Idipsum autem verbum in grę
co est, quod & alibi legitur, Dominus da-
bit suauitatem, quam & aliqui interpreta-
ti sunt bonitatem, aliqui benignitatem. Sed
quid est, Visita nos, vt videamus in boni-
tate electorum tuorum, idest, in ea bonita-
te quam præstas electis tuis, nisi ut non re-
maneamus cęci: sicut illi quibus dictum est,
Nunc autem dicitis quia videmus, pecca-
tum vestrum manet? Dominus enim illu- *Ioan.9.*
minat cæcos, non meritis eorum, sed in bo *psa.14?*
nitate electorum suorum: idest, quam
exhibet vel donat electis suis: sicut, Salus
vultus mei non a me ipso, sed Deus meus, *Esa.41.*
Et panem nostrum dicimus quotidianum, *Matt.6.*
sed tamen addimus, da nobis. Visita er-
go nos in salutari tuo ad videndum, idest, A
vt videamus ĩ bonitate electorum tuorum:
ad lętandum, idest, ut lætemur in lętitia gen
tis tuæ. Vnam gentem Dei intelligere de-
bemus vniuersum semen Abrahę, sed fi-
lios promissionis non carnis. Hi ergo quo-
rum vox est, optant eiusdem gentis habe- *psal.31.*
re lætitiam. Et quę huius gentis lætitia, ni- *psal.4.*
si Deus eius? Cui dicitur, Exultatio mea
redime me: & cui dicitur, Signatum est
super nos lumen uultus tui domine, de
disti lętitiam in cor nostrum, summo scili
cet vero incommutabili & beatifico bono,
quod ipse Deus est. Vt lauderis cum hęred,
tate tua.) Miror istum versiculum sic interi
pretatum, & in multis ita esse codicibus, cũ
sit vna eademque in tribus his versibus Grę
ca locutio, vt si hoc recte dictum est quod
legitur, Vt lauderis cum hęreditate tua, pos

set

ſet recte dici, vt videas in bonitate electorũ tuorum, & læteris in lætitia gentis tuæ, & lauderis cũ hæreditate tua, toto ipſo sẽſu ita
B cõtexto, Viſita nos in ſalutari tuo, vt videas in bonitate electorũ tuorũ, vt lęteris in lætitia gentis tuæ, & lauderis cũ hęreditate tua. Scd̄m hoc aũt qđ diximus, Viſita nos, vt videamus ĩ bonitate electorũ tuorum, & lętemur ĩ lætitia gẽtis tuę, cõſequenter & hic dici debuit, vt laudemur cũ hęreditate tua, cui hęreditati dictũ eſt, Laudamini in noĩe ſan-
Pſa. 104. cto eius. Porro aũt qm̃ hęc ambigua videt̃ locutio: ſi verus eſt iſte ſenſus quo maluerũt interpretes dicere, vt lauderis, ẽt duo verſus ſuperiores ita intelligẽdi ſunt, quia vt dixi vna eſt in his tribus verſibus Gręca locutio, vt hoc totũ ita dictũ accipiatur, Viſita nos in ſalutari tuo, vt uideamus in bonitate electorum tuorum: ideſt, ad hoc nos viſita, ut illic nos eẽ facias, & illic nos videas, vt lęteris in lętitia gẽtis tuę, ideſt, vt tu dicaris lętari cum illi lætantur ex te, vt lauderis cũ hæreditate tua, ideſt, cũ in ea laudaris, qm̃ non laudatur niſi propter te. Siue ergo illo, ſiue iſto modo intelligendũ ſit quod dictum eſt,
Iudi. 7. ad uidendum, ad lętandũ, ad laudandum, iõ ſe optant viſitari in ſalutari Dei, ideſt, ĩ Chri
Gen. 14. ſto eius, vt non alienentur a populo eius, &
Heb. 7. ab eis in quibus beneplacitũ eſt Deo. Quid autem deinceps confiteantur audiamus, Pec
C cauimus cum patribus noſtris, iniuſte egimus, iniquitatem fecimus.) Quid eſt cũ patribus noſtris? An ſicut habet epiſtola ad Hebræos, quia & Leui cum Abraham decimatus eſt, quoniam in lumbris eius fuit quando decimas dedit ſacerdoti Melchiſedech: ſic & iſti peccauerunt cum patribus ſuis, in quorum lumbis erant quando illi in Aegypto fuerunt? Nam ꝗ fuerunt eo tempore cũ pſalmus iſte conſcriptus eſt, maximeque poſteri eorum, quia vel ab eis qui tunc erãt dici, vel de poſt futuris potuit prophetari, lõge aberant ab ętate illorum qui in Aegypto peccauerunt, non intelligentes mirabilia Dei. Hoc.n. ſequitur exponendo quomodo peccauerunt cum patribus ſuis. Patres noſtri non intellexerunt, inquit, in Aegypto mirabilia tua.] Et cætera quæ de peccatis eorum multa commemorat. An ſic potius accipiendum eſt quod ait, peccauimus cũ patribus noſtris: tanquam diceret, peccauimus ſicut & patres noſtri, eornm videlicet imitando peccata? Quod ſi ita eſt, aſtruendũ eſt aliquo huiuſmodi locutionis exemplo: qđ cũ in pręſentia quęrerẽ nõ occurrit, vt cũ illo ſe. quiſq; peccaſſe, vel cũ illo ſe aliqd feciſſe dicat, quẽ in ſimili facto ẽt poſt multũ tẽporis fuerit imitatus. Quid eſt ergo Patres nr̃i nõ intellexerunt in Aegypto mirabilia tua: niſi, nõ cognouerũt qd ꝑ illa mirabilia eis præſtare volueris? Quid vtique niſi vitã ęternam, & non tẽporale, ſed incõmutabile bonum, quod ꝑ patientiã expectatur Ideo impatienter murmurauerunt & amaricauerunt, & bonis pręſentibus fallacibus atq; fugacibus beatos ſe fieri quęſierunt. Nõ fuerunt memores multitudinis miſericordię tuę.] Et intellectũ redarguit & memoriã. Intellectu quippe opus erat, vt cogitarẽ ad quorũ bonorum ęternitatẽ eos ꝑ illa tẽporalia vocaret Deus. Memoria vero vt ſaltem quę tẽporaliter mirabilia facta ſunt nẽ obliuiſcerentur, fideliterque p̃ſumerent, q eadẽ ptãte ꝗ̃ fuerant iam experti, Deus illos ab inimicorũ perſecutione liberaret. Obliti ſunt aũt quid eis in Aegypto ad inimicos eorum conterendos per tanta ꝓdigia pręſtitiſſet. Et iritauerunt eum aſcendentes in mare rubrum.) Codex quem intuebar, ſic habebat: Et his q̃dem duob. verbis vltimis qđ dictũ eſt mare rubrũ, ſtella fuerat pręnotata, qua ſignificantur quæ in Hebræo ſunt, & in interpretatione ſeptuaginta non ſunt. Plures autem codices, quos inſpicere potui, & Gręci & Latini ſic hñt, Et irritauerunt: vel quod expresſius de Græco eſt, & amaricauerunt aſcendentes in mari rubro. Qui illam legit hiſtoriam quando exierunt de Aegypto, & per mare rubrum tranſierunt, dolet eorum infidelitatem, in quanta trepidatione & deſperatione fuerunt poſt recentia tot & tanta miracula in Aegypto, cuius multitudinis miſericordię Dei non eos fuiſſe memores dicit. Aſcenderunt autem propterea dictum eſt, quia ita eſt terrę poſitio, vt deſcenſio dicatur in Aegyptum de terra Chanaã, & in eam illinc aſcenſio. Notandum eſt ſanè quemadmodum ſcriptura culpare uoluerit, non intelligere quod intelligendum eſt, & non meminiſſe quod memoria retinendum eſt: quod homines ſuę culpę deputari nolunt, ad nihil aliud niſi ut

minus

minus supplicēt, minusq; sint humiles Deo in cuius conspectu cōfiteātur qđ sunt, atque impetrato adiutorio posśint esse quod non sunt. Nam ēt peccata ignorantiæ vel negligētiæ melius accusantur vt pereant, q̃ excusantur vt maneant: meliusq; purgantur inuocato Deo, q̃ firmantur iritato Deo. Adiungit tamen non secundum eorum infidelitatem Deum fecisse. Et saluauit eos, inquit, propter nomē suum, vt notam faceret potentiā suā.§ Nō propter vlla bona merita eorum. Et increpauit mare rubrum, & excitatum est.§ Non legimus vllam qua increparetur mare emissam cœlitus vocem, sed potentiam diuinam qua id factum est increpationem appellauit, nisi forte quis dicat latenter increpatum sit, vt aqua posset audire, & homines non possent. Valde occulta & obstrusa vis est qua Deus agit, vt etiā illa quæ sensu carent, confestim eius obtemperent voluntati. Et eduxit eos in abysśis sicut ī deserto.§ Abyssos dixit multitudinē aquarum. Nam quidā volentes istum versiculum totum interpretari, dixerunt. Et eduxit eos in aquis multis. Quid est ergo in abysśis sicut in deserto, nisi quia aruerat siccitate vel ut desertū, vbi fuerant abysśi aquarum? Et saluauit eos de manu odientium.§ Hunc versum per circumitum quidam interpretati sunt, verba minus Latina vitantes. Et saluos fecit eos de manu eorum qui oderunt eos, Et redemit eos de manu inimici.§ Quid precij datū est in hac redemptione? An prophetia est quod in figura baptismi hoc factum est, vbi redimimur de manu diaboli magno precio, quod sanguis est Christi? Vnde non quocūque mari, sed mari rubro id conuenientius figuratum est: sanguis.n. rubrum colorem habet. Et operuit aqua tribulantes eos, vnus ex eis non remāsit §Nō ex omnibus Aegyptiis, sed ex eis qui persequebantur profectos, apprehendere vel interimere cupiētes. Et crediderūt in verbis eius.] Minus Latina videtur locutio, quia non ait verbis eius, vel in verba eius, sed in verbis eius, tamē scripturis vsitatisśima. Et laudauerunt laudem eius:§ Tales sunt locutiones, cum dicimus, Hanc seruitutem seruiuit, talem vitam vixit. Laudem porrò Dei notisśimam illam commemorat, vbi dicitur, Cātemus domino, gloriose enim magnificatus est, equū & equitē proiecit in mare. Cito fecerunt, obliti sunt operum eius.§ Alij codices intelligibilius habent, festinauerūt, obliti sunt operum eius. Nō sustinuerunt cōsilium eius.§ Debuerunt enim cogitare tanta erga se opera Dei nō esse inania, sed vocare ad aliquē sine fine fœlicitatem, quæ per patiētiam sustinenda est: sed festinauerūt beati fieri temporalibus rebus quę ideo nemini cōferūt veram fœlicitatem, quia nō extinguunt insatiabilem cupiditatem. Qui enim biberit, inquit, ex hac aqua, sitiet iterū. Denique, Et concupierunt concupiscentiā in deserto, & tentauerunt Deum in inaquoso. Quod est in deserto, hoc repetitum est in inaquoso, id est, in loco sine aqua. Quòd vero concupierunt concupiscētiam, hoc tentauerunt Deum. Talis sane locutio est, concupierunt concupiscētiam: qualis superior, laudauerunt laudem. Et dedit eis petitionem ipsorum.§ Id est, quod petitione petierunt. Et misit saturitatem in animas eorum.§ Nec ideo beatos fecit, quia nō erat illa saturitas: de qua dicitur, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabūtur. Itaque hoc loco animam nō secūdum id quod rationalis est, dixit: sed secūdum id quod animās corpus animal facit, dixit. Ad cuius animalis sustētationem pertinet cibus & potus, secundum hoc quod in Euangelio dicitur, Nōne anima plus est q̃ esca, & corpus plus q̃ vestimētum? Tanquam ad animam pertineat vesci, ad corpus vestiri: secūdum hoc dicitur apud Esaiam, Quid est quod ieiunauimus, & non vidisti, defraudauimus animas nostras, & nescisti? Et irritauerunt Moysen in castris, Aaron sanctum domini.§ Quā dicat irritationem, vel sicut expresśius alii interpretati sunt amaricationem, sequentia satis indicant. Aperta est terra & deglutiuit Datan, & operuit super congregationē Abyron,§ Quod est deglutiuit, hoc est superoperuit. Amborum autem, id est Datan & Abyron, vna erat causa superbisśimi & sacrilegi schismatis. Exarsit ignis in synagoga eorum, & flamma combusśit peccatores.§ Nō est hoc nomen in scripturis vsitatum eorum, qui licet iuste ac laudabiliter viuant, non sunt sine peccato. Magis enim sicut interest inter irridentes & irrisores, inter murmurantes & murmuratores, inter scribētes & scriptores, & cætera similia: ita scriptu-

Marginal notes: Exo. 15. H — Ioan. 4. — Exo. 16. & 17. — Matt. 5. — Matt. 6. I — Esa. 58. — Nu. 16.

ra peccatores appellare cōſueuit valde ini-
quos & grādibus peccatorum ſacrinis one-
ratos. Et feccerunt vitulū in Oreb, & adora-
uerūt ſculptile. Et mutauerunt gloriā ſuam,
Exo. 32. in ſimilitudine vituli comedentis fœnum.]
Non ait in ſimilitudinē, ſed in ſimilitudine.
Talis eſt locutio qualis illa, vbi ait, Et credi
derunt in verbis eius: elegāter ſanè non ait,
Et mutauerunt gloriā Dei, cū hoc fecerint:
K ſicut etiam Apoſtolus loquitur, Et immuta-
Rom. 1. uerunt gloriā incorruptibilis Dei, in ſimili-
tudinem imaginis corruptibilis hominis:
ſed gloriā ſuam dixit, Deus enim erat gloria
Pſalm. 3. eorū, ſi eius ſuſtinerent conſiliū & non feſti
narent: cui dicitur, Gloria mea & exaltans
caput meū Iſtam gloriā ſuam. i. Deū muta-
uerunt in ſimilitudine vituli comedentis fę
num, vt ab eo comederentur a quo comedū
tur qui ſapiunt ſecundū carnē, Omnis. n. ca
Eſa. 40. ro fęnum. Obliti ſunt Deū qui ſaluauit eos.]
Qūo ſaluauit eos? Qui fecit magnalia in Ae-
gypto, mirabilia in terra Chā, terribilia in
mari rubro. ⸗ Quæ ſunt illa mirabilia, ipſa
ſunt terribilia: nulla quippe admiratio eſt ſi-
ne quadam formidine: quanuis iſta ēt hinc
terribilia dici potuerūt, ꝙ aduerſarios affli-
xerūt, & iſtis quid deberent timere monſtra
uerunt. Et dixit vt diſperderet eos. Quia obli
ti ſunt eum qui ſaluauit eos faciēs mirabilia
& magnalia, & fecerunt & adorauerunt ſcul
ptile: hoc vtiq; tam immani ſcelere & incre
dibili impietate digni fuerant qui perirent.
Dixit ergo vt diſperderet eos. Si nō Moyſes
electus eius ſtetiſſet in confractione in con-
ſpectu eius.] Non ita dixit ſteuſſe in confra-
L ctione, quaſi vt frangeret iram Dei, ſed in
cōfractione, ideſt, in plaga qua erāt illi feri
endi, ideſt, niſi obieciſſet ſeipſum pro eis,
Exo. 32. dicens, Si dimittis illis peccatum, dimitte,
ſin autem, dele me de libro tuo vitæ. Vbi de
monſtratum eſt, interceſsio ſanctorum quā
tū ꝓ alijs valeat apud Deū. Securus. n. Moy
ſes de iuſtitia Dei, ꝗ cū delere nō poſſet, im-
petrauit miſericordiam, ne illos quos iuſte
poſſet delere, deleret & dāneret. Ita ſtetit in
cōfractione in cōſpectu eius. Vt auertere irā
eius ne diſperderet eos, & pro nihilo habue
runt terram deſyderabilem. ⸗ Sed nunquid vi
derūt eā? Quomodo ergo pro nihilo quam
non viderant habuerunt, niſi quomō ſequi-
Exo. 3. tur. Non crediderunt in verbis eius?] Profe-

cto niſi terra illa ſignificaret aliqd magnū,
terra dicebatur fluens lac & mel, per quo
viſibile ſacramentum ad inuiſibilē gratiar
regnumq; cœlorum duceret eos qui mirab
lia eius intelligebant, nullo mō iſti culpare
tur, quia pro nihilo habuerūt illam terrā c
ſyderabilem, cuius temporale regnum et
nos pro nihilo habere debemus, vt Hieru
lem liberam matrem noſtram, quæ in cœl
eſt, vere deſyderabilē diligamus. Sed poti
hic infidelitas eorū merito redarguitur, q
in eo ꝙ terram deſyderabilem pro nihilo h
buerunt, verbis Dei non crediderunt, per
dam parua ducentis ad magna, & feſtināt
beari temporalibus rebus quas ſecundu
carnē ſapiebant, nō ſuſtinuerunt, ſicut ſup
dictum eſt, conſilium eius. Et murmurabar
in tabernaculis ſuis, non exaudierūt vocer
domini. ⸗ Vehementer eos à murmuration
prohibentis. Et eleuauit manum ſuam ſup
eos, vt poſterneret eos in deſerto. Et vt de
ceret ſemen eorū in nationibus, & diſperc
ret eos in regionibus. ⸗ Hic antequā dicer
ꝙ tantæ indignationi Dei quiſquā interce
ſerit, eūque aliquo modo placauerit, ſecutu
adiunxit, Et initiati ſunt Beelphegor.) Ideſ
idolo gentium conſecrati. Et manducauer
ſacrificia mortuorum. Et irritauerūt eum i
adiuentionibus ſuis, & multiplicata eſt in c
ruina.] Tanquam ad hoc diſtulerit ꝙ leuau
uerat manum ſuam ſuper eos proſternēdo
in deſerto, & deijciendum ſemen eorum i
nationibus, & diſpergendos eos in regioni
bus, [vt dati in reprobum ſenſum ēt illud a
mitterēt in quo immaniore crimine euide
ti iuſtitia punirentur, queādmodū dicit Ap
ſtolus, Et ſicut non probauerunt Deū hēr
in notitiā, tradidit illos Deus in reprobā m
tem, vt faciant quæ non conueniunt. Deniq
tm̄ fuit ſcelus eorū ꝙ cōſecrati ſunt Idolò
& comederunt ſacrificia mortuorū. i. qui
mortuis hominibus tanquam diis ſacrifice
bant gētes, vt aliter ſe placari Deus nollet, n
ſi quomodo eū placauit ſacerdos, ꝗ maſcu
lum & fęminam in cōplexu adulterino de
prehenſos pariter interemit. Quod ſi odi
eorū nō dilectione feciſſet, dum eum com
deret zelus domus Dei, nō ei reputaretur a
iuſtitiam. Hoc enim facto illum populum
cuius futurus erat maior interitus, tanquam
vnum hominem quaſi virga percuſſit,

ut animam eius saluaret à morte. Leniorem
quidem reuelato testamẽto nouo dñs Iesus
Christus esse voluit disciplinã; sed atrocior
est comminatio gehennæ, quã tunc in illis
comminationibus Dei pro tpm dispensatio
ne non legimus. Multiplicata est ergo in eis
ruina, cum pro suis grauibus peccatis graui
ter vastarent. Et stetit Phinees & placauit, &
cessauit quassatio.) Breuiter totũ dixit, quia
non hic nescientes docet, sed commemorat
scientes. Quæ autẽ hic posita est quassatio,
hæc superius confractio, nam in Grȩco vnũ
verbũ est. Et reputatum est ei in iustitiam, in
generatione & generationem vsq; in sempi
ternũ.) Deus hoc reputauit sacerdotio suo
in iustitiã, non solũ quamdiu generatio est,
sed vsq; in sempiternũ, qui cor scrutatur &
nouit appendere quanta id factum sit popu
li charitate. Et irritauerunt eum ad aquã cõ
tradictionis, & vexatus est Moyses propter
eos, quia exacerbauerunt spiritũ eius. Et di-
stinxit in labiis suis.) Quid est distinxit? Quasi
illud non posset Deus facere, qui tanta iã fa
cerat, vt aqua de petra profluerct? Dubitãter
n. petram virga percussit, & ideo hoc mira
culum distinxit à cæteris miraculis in qbus
non dubitauerat. Hinc offendit, hinc audire
meruit vt moreretur, ne intraret in terram
promissionis. Perturbatus enim murmure
populi infidelis, non tenuit fiduciam qualẽ
debuit. Cui tamen Deus tanquam electo suo
etiam post mortẽ eius bonum perhibet testi
monium, vt intelligamus illam fidei eius ti-
tubationẽ hac sola pȩna fuisse correptã, ꝙ
in eam terrã ad quã populũ ipse deducebat,
nõ est permissus intrare. Absit autem vt eum
credamus alienatũ a regno gratiæ Dei, quod
significabat illa terra promissionis vnde lac
& mel defluere dicebat. Hoc est. n. potius te
stm̃ æternũ, quod disposuit ad Abrahã, non
secundum carnem patrem nostrum, sed s̃m
fidem. Illi autem de quorum iniquitatibus
iste loquitur Psalmus, cum in illam tempo
ralem terram repromissionis intrassent. Nõ
disperdiderunt gentes quas dixit dominus il
lis. Et commixti sunt inter gentes, & didice
runt opera eorum, & seruierunt sculptilibus
eorum, & factum est illis in scandalum.) Il-
lud ꝙ eas non disperdiderunt, sed eis cõmix
ti sunt, factũ est illis in scandalũ. Et immola-
uerũt filios suos & filias suas dæmoniis. Et
effuderunt sanguinem innocentẽ, sanguinẽ
filiorũ suorũ & filiarũ suarum, quas sacrifi-
cauerũt sculptilibus Chanaan.) Immolasse
filios suos & filias suas dȩmoniis & idolis,
nõ eos illa narrat historia. Sed neq; iste Psal
mus mentiri potest, neq; Prophetȩ, qui hoc D
dicunt multis increpationum suarum locis.
Habuisse vero istam consuetudinem gentes
nec earũ lrȩ tacuerunt. Sed q̃d est qđ sequit?
Et interfecta est terra in sanguinibus.) Puta-
remus. n. hic scriptoris errorẽ esse, atq; eum
diceremus ꝓ eo quod est infecta, fecisse in
terfecta, nisi haberemus bñficiũ Dei, qui scri
pturas suas in multis linguis esse voluit, atq;
ita esse scriptũ, Interfecta est terra in sangui
nibus, inspectis Græcis codicibus viderem*.
Quid est ergo, Interfecta est terra, nisi hoc
referatur ad homines q̃ habitabant in terra,
tropica locutione, qua signatur per id quod
continet id quod continetur, sicut dicimus
malã domum in qua mali habitant, & bonã
in qua boni? Ipsi nanq; interficiebãt animas
suas immolando filios suos, & effundendo
sanguinem paruulorũ a consensione illius
sceleris alienorum: vnde dictum est, Effude-
runt sanguinẽ innocentem. Ergo interfecta
est terra in sanguinibus. Et contaminata est
in operibus eorum.) Cum ipsi interfecti sunt E
in anima & contaminati in operibus suis. Et
fornicati sunt in adinuentionibus suis.) Has
dicit adinuẽtiones, quas Grȩci ἐπιτηδεύματα
appellant. Nam hoc verbum est in codici-
bus Græcis & hoc loco & superius, vbi di-
ctum est, Irritauerunt eum in adinuentioni-
bus suis, cum & illic & hic eas dicat adinuẽ-
tiones in quibus alios imitati sunt. Nõ itaq;
sic dictas arbitremur adinuentiones, quasi
ab ipsis institutas, nullo in aliis prȩcedẽte qđ
imitarent exemplo. Vnde alii interpretes no
stri, nõ adinuẽtiones, sed studia: alii vero af-
fectiones alii voluptates dicere maluerũt. Et
iidem ipsi qui dixerunt adinuentiones, alio
loco studia posuerunt. Hoc est quod com-
memorare volui, ne quæstionem faceret no
men adinuentionis in ea re quã non a seipsis
excogitauerunt, sed alios imitati sunt. Et ira
tus est furore dominus in populum suum.)
Noluerunt quidam interpretes nostri irã po
uere, in eo quod Græcus habet θυμὸς sed q-
dam iram posuerunt, quidã vero indigna-
tionẽ, quidã animũ interpretati sunt. Quod-

libet horum dicatur, ꝑturbatio non cadit in
Deũ, ſed de conſuetudine translatũ, potẽtiã
vindicãdi hoc nomen accepit. Et abomina-
tus eſt hæreditatẽ ſuam. Et tradidit eos in ma
nus gentiũ, & dominati ſunt eorum qui ode
runt eos. Et tribulauerunt eos inimici eorũ,
& humiliati ſunt ſub manibus eorũ ℥Qñ eos
hæreditatem Dei vocauit, manifeſtum eſt ꝙ
F non ad perditionẽ, ſed ad diſciplinã eos abo
minatus eſt, & tradidit eos in ma nus inimi-
corũ: deniq; ſequit, Sępe liberauit eos. Ipſi
aũt exacerbauerunt eũ in cõſilio ſuo. ℥ Hoc
eſt qđ ſuperius ait. Nõ ſuſtinuerunt cõſilium
Phili.2.n eius. Perniciosum.n. eſt cõſiliũ hominis ipſi
homini, quo ea q̃rit quæ ſua ſunt, non quæ
Dæi ſunt: In cuius hæreditate qđ ipſe nobis
eſt, cum ad fruendum ſe ꝑrębere dignabitur,
nullas patiemur cum ſanctis ſocietatis angu-
ſtias, dilectione rei nrę quaſi priuatę. Glorio
ſiſsima quippe illa ciuitas adepta promiſ-
ſam hæreditatem in qua nullus morietur,
nullus orietur, nõ habebit ciues qui ſinguli
gaudeant ſuis rebus, quia deus erit omnia in
in omnibus. Cuius ſocietatẽ quiſquis in hac
1.Cor.15 peregrinatione fideliter & flagranter deſyde
rauit, aſſueſcit priuatis præferre communia,
non ſua quærendo, ſed q̃ Ieſu Chriſti, Ne ſi
bi ſapiens, & ſibi conſulens exacerbet Deum
conſilio ſuo: ſed ſperans quod non videt, nõ
feſtinet de his quæ videntur fieri beatus, atq;
illud æternum quod non videtur patienter
expectans eius in promiſsionibus ſequatur
conſilium, cuius in tentationibus precatur
auxilium, Ita erit & humilis in confeſsioni-
bus ſuis, ne fiat iſtorum ſimilis, de quibus di
citur, Et humiliati ſunt iniquitatibus ſuis. ℥
Deus tamen plenus miſericordia non negle-
xit eos. Et vidit cum tribularentur, cum au-
diret orationem eorum. Et memor fuit teſta
G menti ſui, & pœnituit eum ſecundum multi
tudinem miſericordiæ ſuę. ℥ Pœnituit dictũ
eſt quia mutauit ꝙ eos perditurus videbatur.
Et apud Deum quidem diſpoſita & fixa sũt
omnia: nec aliud facit quaſi conſilio repen-
tino, quod non ex æternitate ſe facturum eſ-
ſe præſciuit, ſed in creatura temporalibus
motibus, quam gubernat mirabiliter, ipſe nõ
temporaliter motus, quaſi repentina volun-
tate facere dicitur, quod ordinatis rerũ cau-
ſis conſilii ſui ſecretiſsimi immutabilitate diſ
poſuit, qua ſuis queq; temporalibus agnita
agit ita & præſentia facit, & futura iam fecit
Et ad hęc qs idoneus? Audiamus itaq; ſcri-
pturam diuinam humiliter excelſa dicentẽ
cum & paruulis nutriendis ſumenda porri
git, & maioribus exercendis ꝑſcrutanda ꝓ
ponit. Et vidit cum tribularent, cum audiſſe
orationẽ eorũ, & memor fuit teſtamẽti ſui
vtiq; teſtamẽti æterni. qđ diſpoſuit ad Abr
ham non veteris qđ aboletur, ſed noui quo H
ẽt in veteri abſconditur. Et pęnituit ſm mul
titudinẽ miſericordię ſuę. Hoc fecit qđ di
ſpoſuerat, ſed cõtribulatis & orantibus ſe i
conceſſurũ eſſe præſciuerat, quia & ipſa or
tio eorũ, cũ adhuc non eſſet, ſed futura eſſe
Deũ proculdubio nõ latebat. Et dedit eos i Ro
miſericordias, vt eſſent non vaſa iræ, ſed va
ſa miſericordię. Iõ aũt puto pluraliter mi
ricordias dictas ĩ quas eos dedit, qa vnuſqu
ſque proprium donum habet a Deo, aliu
ſic, alius autem ſic. Dedit ergo eos in miſe 1.
cordias. In conſpectu omniũ qui ceperai
eos. ℥ Age nunc quiſquis hęc legis, & grat
Dei qua in ęternã vitam per dñm noſtru
Ieſũ Chrm redimimur legendo in apoſto
licis literis, in propheticis autem ſcrutand
cognoſcis, & vetus teſtamentum in nouo r
uelatum, & in veteri nouum velatum vide
recole quem dixerit Apoſtolus Paulus prii Eph
cipem poteſtatis aeris, qui operatur in fili
infidelitatis, & illud vbi ait de quibuſdã, 2.T
reſipiſcãt de diaboli laqueis, captiuati ab i
ſo ſm ipſius voluntatem, & verba dñi nři I I
ſu Chriſti, vbi eum expellens de fideliũ co
dibus ait, Nunc princeps huius mũdi miſſu
eſt foras & ipſius itidẽ Apoſtoli centis, qu Ioan
eruit nos de poteſtate tenebrarũ, & tranſtul Col
in regnum filij claritatis ſuę. Hæc atq; hu
iuſmodi ratiocinatus intende animum, & i
literis veteris teſtamenti, & vide qd cante
in eo pſalmo cuius eſt titulus, qñ domus ęd
ficabatur poſt captiuitatẽ, ibi enim dicitur
Cantate domino canticum nouum, & n
exiſtimes ad Iudęorum populum tantum
modo pertinere, Cantate, inquit, domin Pſa
omnis terra, cantate domino & benedicit
nomen eius, annunciate, vel potius bene n
ciate, imo vt ipſum verbum quod in Gręc
poſitum eſt transferã, euangelizate diem e
die ſalutare eius: Hinc enim euangeliur
nuncupatum eſt in quo annunciatur die
ex die, dominus Chriſtus, lumen ex lumi Ioan

ne,

ne, filius ex patre. Hoc .n. eſt& ſalutare eius quia ſalutare Dei Chriſtus eſt, ſicut & ſuperius iam demonſtrauimus. Annunciate in gẽtibus gloriam eius in omnibus populis mirabilia eius. Qm̃ magnus dñs & laudabilis valde, terribilis eſt ſup oẽs deos: qm̃ oẽs dii gentiũ dæmonia. Iſti ergo inimici cũ rege ſuo diabolo captiuũ tenebant populũ Dei. De qua captiuitate cum redimimur, & princeps huius mundi mittitur foras, ędificatur domus poſt captiuitatẽ, cui⁹ lapis angularis eſt Chriſtus qui duo condidit ĩ ſe vnũ nouũ hominẽ faciens pacem, quã dies ex die veniens euangelizauit eis qui erant propè, & eis qui erant longè, faciens vtraq; vnum, & aducens alias oues, quæ nõ ſunt de hoc ouili vt ſit vnus grex & vnus paſtor. Et ita Deus dedit in miſericordia prædeſtinatos ſuos, q̱a non volẽtis neq; currenris. ſed miſerentis eſt Dei: In conſpectu omnium qui ceperãt eos. Hi ergo inimici diabol⁹ & angeli eius captiuauerunt prædeſtinatos in Dei regnum & gloriam: à redemptore autem noſtro foras miſſi, qui dominari infidelibus ſolebant intrinſecus, fideles oppugnant intrinſecus. Sed oppugnant, non expugnant eos qui apprehendunt turrim fortitudinis a facie inimici. Vt aũt oppugnẽt, ſentiunt in nobis eſſe infirmitatis reliq̱as propter quas dicimus. Dimitte nobis debita noſtra: ꝓpter quas dicimus, & ne nos inferas in tentationem, ſed libera nos à malo. His itaq; inimicis eiectis, perfecit dñs Chriſtus ſanitates in corpore, cui caput eſt ipſe ſaluator corporis, vt ĩ eo ipſe corpore ſuo tertia conſummet: ſic.n. dicit, Ecce eiico dæmonia, & ſanitates ꝑficio hodie & cras, & tertia cõſummor, ideſt, perficior, occurrẽtibus omnibus nobis in virũ perfectũ, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Itaque eiectis dæmoniis a quibus captiui tenebamur, perfecit ſanitates: ideo & hic cũ dixiſſet, Et dedit eos in miſericordias in conſpectu omnium qui ceperant eos, tanq̃ eiectis dæmoniis qui ceperãt, fit oratio vt perficiat ſanitates. Saluos nos fac domine Deus nr̃, & congrega nos de nationibus.) Vel ſicut alii codices habent, De gentibus. Vt confiteamur nomini ſancto tuo, & gloriemur in laude tua.) Deinde breuiter ſubiecit ipſam laudem, Benedictus dominus Deus Iſrael, a ſeculo & vſque in ſeculum. (Quod intelligimus ab æterno vſq; in æternum: quia ſine fine laudabitur ab eis, de quibus dicitur, Beati q̱ habitant in domo tua, in ſecula ſeculorũ laudabunt te. *Pſal. 83.* Ipſa eſt tertia conſummatio corporis Chriſti, eiectis dęmoniis, & perfectis ſanitatibus vſq; ad ipſius corporis immortalitatem, regnũ ſempiternũ ꝑfecte laudantiũ, quia perfecte amantium: perfecte autẽ amãtium, quia facie ad faciẽ contemplantium. M Tunc.n. perficietur quod in primordio pſalmi huius oratũ eſt, Memento noſtri dñe in beneplacito populi tui, viſita nos in ſalutari tuo, ad vidẽdum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lętitia gentis tuę, vt lauderis cum hęreditate tua. Non.n. de gẽtibus *Mat. 15.* ſolas congregat oues quę perierunt domus *Ioan. 10.* Iſrael, ſed etiam eas quæ nõ ſunt de illo ouili vt ſit grex vnus, vt dictum eſt, & vnus paſtor. Iudæi vero cum putant ad ſuum regnũ viſibile iſtam pertinere prophetiam, quia ſpe inuiſibiliũ bonorum gaudere non norũt in laqueos illius ruituri ſunt: de quo dominus ait, Ego veni in nomine patris mei, & *Ioan. 5.* non ſuſcepiſtis me: alius veniet in nomine ſuo, & hũc ſuſcipietis: de quo & Apoſtolus Paulus ait, Quia reuelabitur homo peccati, *2. Thi. 2.* filius interitus, qui aduerſatur & ſuperextollitur ſuper omne quod dicitur Deus, aut qđ colitur, ita vt in templo Dei ſedeat oſtendẽs ſe tanquam ſit Deus, & paulò pòſt, Tunc reuelabitur, inquit, ille iniquus, quem dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui & euacuabit illuminatione pręſentię ſuę eum cuius eſt pręſentia ſecundum operationem ſatanę in omni virtute & ſignis, & prodigiis A mendacii, & in omni ſeductione iniquitatis his qui pereunt, pro eo quòd dilectionem veritatis non receperunt vt ſalui fierent, & ideo mittet illis Deus operationem erroris vt credant mendacio, & iudicentur oẽs qui nòn crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati: Per iſtum refugam, per iſtum qui ſe extollit ſupra omne quod dicitur Deus, & quod colitur, vr̃ mihi populum Iſraelitarum carnaliũ putaturũ impleri iſtã prophetiã, qua dictũ eſt, Saluos nos fac dñe Deus noſter, & congrega nos de gentibus, ꝙ illo duce velut in cõſpectu inimicorũ ſuorũ viſibiliũ, q̱ eos viſibiliter captiuauerãt, habituri ſint inuiſibilẽ gloriã. Sic credent mendacio, q̱a dilectionẽ veritatis nõ receperunt, vt nõ

bona carnalia,ſed ſpiritualia concupiſcerẽt.
Si. n. à diabolo decepti ſunt, vt occiderent
Chr̄m, qñ dixerũt, Si dimittimus eũ ſic,oẽs
credent in eum,& venient Romani & tollẽt
Ioan. 11. nr̄m locũ & gentem:qñ Cayphas vnus ex ip
ſis cũ eſſet pontifex anni illius, dixit eis,Vos
neſcitis quicquam nec,cogitatis,q̃a expedit
vobis, vt moriatur vnus hõ pro populo, &
non tota gens pereat:hoc autem ſicut euan-
B gelista intellexit,non à ſeipſo dixit, ſed cum
eſſet pontifex anni illius,prophetauit,q̃a Ie-
ſus moriturus erat pro gente: & non tñ pro
gẽte.i. pro ouibus q̃ perierãt domus Iſrael,
ſed vt filios Dei qui erant diſperſi congrega
Ioan. 10. ret in vnum. Habebat. n. alias oues quę erãt
de illo ouili. Iſtas vniuerſas oues,& de Iſrae
litis, & de gentibus, diabolus & eius angeli
captiuauerunt. Expulſo itaq; ab eis diaboli
dñatu in conſpectu malignorum ſpirituũ,q̃
eas captiuauerant, vt ſaluentur & perficiant
in æternũ,vox earum eſt in ꝓphetia, Saluos
fac nos dñe Deus noſter, & cõgrega nos de
gentibus. Non ſicut per antichriſtũ cõpleri
exiſtimant Iudæi, ſed Christum dominum
Ioan. 5. noſtrũ venientem nomine patris ſui, diẽ ex
die ſalutare eius, de quo & hic dictum eſt,
Viſita nos in ſalutari tuo. Et dicet omnis po-
pulus.)Iſte populus prædeſtinatorum de cir
cunciſione & ꝑputio, gens ſancta, populus
in adoptionem. Fiat fiat.

In Pſalmum centeſimumſextum, Enarratio.

C Psalmus iſte miſerationes Dei cõmendat
nobis probatas in nobis, & iõ expertis
eſt dulcior. Et mirũ ſi potuerit ſuauius eſſe
cuilibet, niſi illi qui id quod in iſto pſal-
mo audit, in ſe didicit. Non tñ vnicuiq; vel
duob. ſed populo Dei conſcriptus eſt, & ad
ſe agnoſcendũ tanq̃ in ſpeculo ꝓpoſitus,cu-
ius titulus,non nũc tractandus eſt. Eſt.n.Hal
leluia.) Et bis halleluia,quod nobis cantare
certo tempore ſolenniter moris eſt, ſecun-
dum eccleſiæ antiquam traditionem. Neq;
enim & hoc ſine ſacramẽto certis diebus cã
tamus halleluia. Certis quidem diebus can-
tamus halleluia,ſed omni die cogitamus.Sic
enim hoc verbo ſignificatur laus Dei, & ſi
Pſa. 33. non in ore carnis,certe in ore cordis,Semꝑ
laus eius in ore meo. Quod autem non ſe-
mel,ſed bis habet halleluia titulus iſte, non
huius pſalmi ꝓpriũ eſt,ſed & alius ſuperior
ſic habet. Et quantũ apparet ex eius textu,cã
tatus eſt ille de populo Iſrael: cantatur autẽ
iſte de vniuerſa eccleſia Dei diffuſa toto or-
be terrarum. Forte non immerito bis habe
halleluia,propter quod clamamus,Abba pa
Rom ter,cum aliud nihil ſit abba,q̃ pater: non tñ
fruſtra dixit Apoſtolus,In quo clamamus ab
ba pater:niſi quia vnus quidem paries veniẽ
D ad lapidem angularẽ, clamat, abba: alius ex
alio latere clamat: pater in illo vtiq; lapide
angulari eſt pax noſtra, qui fecit vtraq; vnũ
Eph Videamus ergo hic quid admoneamur, &
vnde gratularemur, & vnde gemamus,& vn
de auxilium poſtulemus, vnde deferamur
vñ nobis ſubueniatur,q̃d ſimus per nos, q̃
per miſericordiã Dei,q̃uo noſtra ſuꝑbia cõ
teratur,vt illius gr̃a glorificeẽ: vnicuiq; ho-
minum quod dicturus ſum, ſi fieri poteſt,cõ
feratur in ſe. Loquor autem hominibus qui
ambulant in via Dei, & cõſtituti ſunt in ali
quo profectu ſpiritali. Vnde ſi qui forte pꝛ
hoc minus me intelligunt, inueniãt vbi ſint
& proficiendo ad intellectum feſtinent.Non
aũt arbitror deſerturum Deũ conatum nr̄m
vt ad omnes perueniat quod loquimur,ſiue
expertos, ſiue inexpertos, vt experti appro-
bent,inexperti deſyderẽt, & omnibus ſuauis
ſit diſputatio mea, q̃ primũ dño ſuauis erit,
ſi veridica erit. Veridica aũt erit, ſi nõ mihi
a me,ſed ab illo erit. Sic cœpit pſalmus.Cõ
fitemini dño quoniam ſuauis eſt, qm̃ in ſecu
lum miſericordia eius. § Hoc confitemini,
qm̃ ſuauis eſt. Si guſtatis, confitemini. Non
poteſt autem cõfiteri q̃ guſtare noluit. Vnde
enim dicturus eſt ſuaue eſſe q̃d neſcit? Vos
autem ſi guſtaſtis, quam ſuauis eſt dominus,
confitemini domino quoniam ſuauis eſt. Si
guſtaſtis audite, confeſsione eructate. In
ſeculum enim miſericordia eius,ideſt,in æ-
ternum. Hic enim ita poſitum eſt in ſeculũ,
quia & in nonnullis ſcripturæ locis in ſecu
lum,ideſt, quod Græce εἰς αἰῶνα dicitur, in
æternum intelligitur. Neque enim miſericor
dia eius ad tempus eſt, & non in æternum:
cum ideo ſit ſuper homines hęc eius miſeri-
cordia, vt viuat cum angelis in æternum.Di-
cant qui redempti ſunt a domino. § Re-
demptus quidem videtur & populus Iſra-
el de terra Aegypti, de manu ſeruitutis,

ex laboribus ĩfructuosis, ex operibus luteis.
Videamus tamen vtrum ipsi sint qui hæc di
cunt, qui ab Aegypto liberati sint a dño. Nõ
ita est. Sed qui sunt isti? Quos redemit de ma
nu inimicorum.) Aduc p̃t quisq; & illos ac-
cipere redemptos de manu inimicorum: de
manu inimicorũ, hoc est, Aegyptiorum: Pro
prie exprimantur, qui sint pp quos hęc vult
psalmus iste cãtari. De regionibus congre-
gauit eos.] Possunt esse adhuc regiones Ae-
gypti: multæ etiam vnius ꝓuincię regiones
sunt. Aperte dicat, Ab oriente & occasu, ab
aquilone & mari. Istos ergo iam redemptos
intelligimus in toto orbe terrarum. Populus
hic Dej de magna & lata Aegypto liberatus,
tanquam per mare rubrum ducitur, vt in ba
ptismo finiat inimicos. Sacramento enim tã-
quam rubri maris baptismo, scilicet Christi
sanguine consecrato, insequentibus Aegyp-
tiis peccata delentur, te euadente nullus qui
te premebat remanet inimicus. Isti ergo di-
cant hæc & audiamus iam fratres, quoniam
ducitur iste populus Dei, q̃d hic agatur in
congregatione omnium gentium redempta
per Christum. Non quasi simul contingant
hæc, quę cantantur in omnibus gentibus,
sed in singulis quibusque credentibus, in po
pulo autem illo aliter. Totus enim populus,
tota illa gens ex semine Abrahæ secundum
carnem, tota multitudo domus Israel semel
educta est ex Aegypto, semel per rubrum ma
re ducta, semel ad terram promissionis per
ducta. Simul enim omnes erant, in quibus
hæc contingebant. Hęc autem omnia in figu
ra contingebant illis, scripta sunt autem ad
correctionem nostram in quos finis seculo-
rũ obuenit. Nos ergo simul omnes, sed pau-
latim singulatimq; credentes congregamur
in vnam quandam ciuitatẽ, & in vnum po-
pulum Dei: sed in vnoquoque nostrum etiã
singula contingunt. Hæc quę scripta sunt cõ
tingunt in populo. Etenim populus de singu
lis, non singuli de populo. Nunquid.n. vnus
hõ ex populis? Sed populus ex singulis homi
nibus cõstat. Quicquid.n. cum loquor agno
ueris in te, quisquis expertus es, noli cogitan
do quasi remanere in te, & putare ꝙ in solo
te contigit, sed crede ista contingere, aut in
omnibus, aut prope in omnibus qui veniũt
ad hunc populum, & de manu inimicorum
precioso sanguine redimuntur. Repetiturus
est. n. assidue quod cantauimus mõ misera-
tiones eius. Confiteantur domino miseratio
nes eius, & mirabilia eius filiis hominũ.) Isti
versus quãtũ animaduertere potui, q̃d pote
stis & vos quater repetiti sunt in quo nume-
ro quantum domino adiuuante scrutari va-
luimus, significat nobis quatuor quasdã ten
tationes, ex quibus nos liberat cui confitenẽ
suæ miserationes. Fac.n. hominem primo ni
hil quęrẽtem, ẽm vitam veterem seductoria
securitate viuentem, nihil putantem aliud es H
se post hãc vitam quandoq; finiendã, negli-
gentem quẽdã & socordem, obrutũ cor ha-
bentem illecebris mundi & mortiferis dele-
ctationibus consopitum: vt excitetur iste ad
q̃rendam gratiã Dei, vt fiat sollicitus, & tanq̃
de somno euigilet? nõne manus Dei excitat
eum? Sed tñ a quo sit excitatus, ignorat. Inci
pit autem esse iam Dei, & eius suauitatem gu
stare, cum cognouerit veritatis fidem. Sed
antequã cognoscat, dolet & delet errorem
suum. Inuenit.n. se ĩ errore, vult cognoscere
veritatem: pulsat ubi potest, tentat quod põt
vagatur qua põt, famem etiam patitvr ipsius
veritatis. Prima ergo tentatio est erroris &
famis. Vbi in hac tentatione fatigatus excla-
mauerit ad eum, perducitur ad viam fidei,
vnde incipiat pergere ad ciuitatem quietis.
Perducitur ergo ad Christum, qui dixit, Ego Ioan. 14.
sum via. Cum ergo ibi fuerit, iam faciẽs q̃d
obseruare debeat nonnunquam multum sibi
tribuendo, & quasi de suis viribus pręsumen
do, incipit confligere velle bella contra vi-
tia, & pp superbiam superari. Inuenit ergo
se ligatum difficultatibns cupiditatũ, & non
posse viam pp cõpedes ambulare. Inclusum
se sentit difficultate vitiorum, & tanquam
muro impossibilitatis erecto, portisq; clau
sis, quà euadat vt recte viuat, non inuenit. Iã
quomodo viuere debeat: prius enim in erro
re erat & famem veritatis patiebatur. Acce- I
pit autem iam cibum veritatis, & positus est
in via: audit, Viue bene, secundum quod no
sti, antea enim non noueras quemadmodum
viueres: modo accepisti & nosti. Conatur, &
non põt, ligatum se sentit, exclamat ad domi
num. Secunda ergo tentatio est difficultatis
in bene operando, sicut illa prima erroris
et famis. Exclamat et in hac ad dominum, li-
berat dominus de necessitatibus. Rumpit
vincula difficultatis, constituit in operatio-

nem æquitatis: incipit ei iam facile esse qđ
difficile fuerat, abstinere à malis, non adulte
Exo. 20. rare, non furtum facere, non homicidiũ, nõ
sacrilegium, non aliena concupiscere, facta
est facultas q̃ fuerat antea difficultas. Potuit
hoc dominus sine difficultate pręstare, sed si
hoc sine difficultate haberemus, largitorem
huius boni non agnosceremus. Si enim pri
mitus cũ vellet posset, & non sentiret aduer
sus se obnitentes cupiditates, nec vinculis
suis grauata anima collideretur, suis viribus
tribueret quod se posse sentiret, & non con
fiteretur domini miserationes eius. Post has
K duas tentationes, primam erroris atque ino
pię veritatis, secũdam difficultatis bene ope
randi, tertia tentatio excipit hominem: ei lo
quor qui iam trãsiit has duas, Nam istę duę
fateor multis notę sunt: qs. n. nescit se ab i-
gnorãtia venisse ad veritatẽ, ab errore ad viã
à fame sapientiæ ad verbũ fidei? Deinde mul
ti luctãtur cum difficultatibus vitiorum suo
rum, & adhuc consuetudine colligati gemũt
tanquam in clausura & compedibus. Agno-
Rom. 7. scunt & istam tentationem, quamuis iam di
Gala. 5. cant, si forte dicunt, Infelix ego hõ, quis me
liberabit de corpore mortis huius? Nam vi-
de arctissima vincula, Caro, inquit, cõcupi-
scit aduersus spũm, & spiritus aduersus car-
Exo. 20. nẽ, vt non ea quę vultis illa faciatis. Proinde
qui iam est adiutus spiritus, & queadmodũ
noluit esse, adulter, sic nõ sit: quõ noluit esse
fur, sic non sit, & cætera illa quę volunt ho-
mines vincere, & sæpe inflexi superantur,
vt exclament ad Deum, vt de necessitatibus
eorum eruat eos, & de liberatis confiteant
domino miserationes eius: Quisquis ergo ta
lis est & vicit illas difficultates, & probabi-
liter iam conuersatur inter homines sine vl-
la querela malorum morum, excipitur ter-
tia tentatione tędii cuiusdam in moram hu-
ius vitæ, ita vt aliquando eum nec legere nec
orare delectet. Tertia tentatio priori contra-
ria. Prius. n. periclitabatur fame, postea fasti-
L dio. Vnde & hoc, nisi de quodam languore
animę est? Iam non te illicit adulterium, nec
tamẽ delectat Dei verbum. Iam post pericu
lum imperitię & concupiscentię, de quibus
duobus te euasisse lætaris, vide ne tędiũ fasti
diumq; te necet. Nõ est & ista leuis tẽtatio:
Agnosce te in illa, & exclama ad dñm, vt
de necessitatibus tuis etiã hic liberet te, &
de hac tentatione liberatus cũ fueris, cõfite-
tur illi miserationes eius. Liberatus aũt ab er
rore, liberatus a difficultate bene operandi,
liberatus a tædio fastidioq; verbi Dei, forta
sis dignus eris cui populus cõmittatur, cõst
tuaris ĩ gubernaculis nauis recturus ecclesiã.
Ibi quarta tẽtatio. Tẽpestates maris quatiẽtes
ecclesiã, turbant gubernatorem. Deniq; tres
illas tentationes experiri potest omnis pius,
fidelis in populo Dei, quarta ista nostra est.
Quanto. n. plus honoramur, tanto plus peri
clitamur. Metuendum est ne auertat aliquẽ
vestrum a veritate, ad periculum erroris. Me
tuendum est, ne vincat vnunquenque cupi-
ditas sua, & eligat eam sequi, qui ex eius dif-
ficultatibus exclamaret ad dominum. Metuẽ
dum est, ne vnusquisq; vestrum minus sapia
verbum Dei, & fastidio moriatur. Tentatio
ergo gubernandi, tentatio periculorum in
regenda ecclesia nos potissimum tangit. Sed
quomodo & vos alieni eritis, si tota nauis pe
riclitatibur? Quod ideo dixi, ne ĩ hac quarta
tentatione tãquam nostra propria, vbi opus
est vt ab orationibus non desistatis, non vos
primo naufragetis, si minus solliciti sitis, &
pro nobis minus oretis. Quid enim fratres?
Quia ad eadem gubernacula non sedetis, nõ
in eadem naui nauigatis? Post has quatuor tẽ
tationes, quatuor exclamationes, quatuor li
berationes, quatuor miserationum domini-
carũ cõfessiones, generaliter in hoc psalmo
cõsequenter ipsa commendatur ecclesia, vt
euidentissime noueritis de qua psalmus ab
exordio loquebatur. Cõmendatur autẽ ita
vt in nobis oĩbus Dei grã prædicetur, qui su
perbis resistit, humilibus autẽ dat gratiã, qa
ideo ille venit, vt qui non vidẽt, videant, &
qui vident, cæci fiant, quia omnis vallis im-
plebitur, & omnis mõs & collis humiliabi
tur. Quo cõmendato dr̃ aliquid quod ẽt de
hęreticis intelligatur, quibus tanquam ciui-
libus bellis quatitur Ecclesia, & concluditur
psalmus quem iam posui breuius fortasse
quã putabatis. Nam vsqueadeo me istum to
tum psalmum aliquantũ prolixum exposuis
se arbitror, vt iam officium a me non expe-
ctetis disputatoris, sed penè lectoris, si tene-
tis quæ dixi. Puto enim sunt ante oculos ve-
stros cõstituta: sed vt melius commendent,
breuiter replicentur. Prima tentatio erroris
& famis verbi. Secũda difficultatis vincen-

darum concupiſcentiarum. Tertia tędij atq;
faſtidij. Quarta tempeſtatis & periculorũ
in gubernandis eccleſijs. Et in his oĩbus ex-
clamationes & liberationes, & miſerationũ
Dei confeſsiones: ad extremum ipſius Eccle
ſiæ fit commendatio, quæ & ſalua facta eſt ꝑ
gratiam Dei noſtri, non per meritum ſuum.
Et commemoratur inimicorum afflictio ꝓ
pter ſuperbiam, quibus extinctis, erecta eſt
Eccleſia. Et propter inſidias quaſdam dimi-
nutionis ab hæreticis, & detrimentorũ quo-
dam mõ domeſticorũ, & ex his circa Eccle
ſiã diuina beneficia, & Pſalmi concluſio: le-
gamus iam magis q̃ diſſeramus. Dicant qui
redempti ſunt à dño, quos redemit de manu
inimicorum, de regionibus cõgregauit eos:
Ab oriente & occaſu, ab aquilone & mari.]
Chriſtiani ergo ipſi dicant, de toto orbe cõ
uocati. Errauerunt in ſolitudine, in ſiccitate,
viã ciuitatis habitationis non inuenerunt. ξ
Errorem miſerabilem audiuimus: quid de
inopia? Eſurientes & ſitientes erãt, anima eo
rum in ipſis defecit. Sed quare defecit? Cui
bono? Non.n.crudelis eſt Deus, ſed ſe com-
mendat quod expedit nobis, vt nobis defici-
entibus rogetur, & vt ſubueniens ametur.
Et ideo poſt hũc errorem & famem & ſitim.
Exclamauerunt ad dominum cum tribula-
rentur, & de neceſsitatibus eorum eripuit
eos. ξ Et quid illis præſtitit, quia errabant? Et
deduxit eos in viam rectam.] Viam ciuitatis
habitationis non inueniebant, fame & ſiti æ-
ſtuabant & deficiebant. Et deduxit eos in viã
rectam. Vt irent in ciuitatem habitationis. ξ
Quomodo ſubuenerit fame & ſiti nondum
dixit, ſed & hoc expectate. Confiteantur do
mino miſerationes eius, & mirabilia eius fi-
liis hominum.] Dicite experti inexpertis iã
in via poſiti, iam ad ciuitatem inueniendam
directi, iam denique & fame & ſiti liberati.
Quoniam ſatiauit animam inanem, & ani-
mam eſurientem impleuit bonis.] Viue ergo
bene, ia in via poſitus es, iã audiſti q̃d agere
debeas, quid ſperare: Quid aliud excipit,
quoniam coronaris & ſuperaris. Sedentes in
tenebris & vmbra mortis, compeditos in
mendicitate & ferro. ξ Vnde hoc, niſi quia ti
bi tribuebas, quia gratiam Dei non agnoſce
bas, quia cõſilium Dei circa te reprobabas?
Nam vide quid adiũgat, Quoniam inamari
cauerũt eloquium dñi. Per ſuperbiam iuſti-
tiã dñi neſcientes, & ſuã volẽtes cõſtituere.
Et conſilium altiſsimum exacerbauerunt: Et
humiliatum eſt in laboribus cor eorum.] Et
nunc pugna cõtra concupiſcentiam, deo de
ſiſtente ab adiutorio laborare potes, vince-
re non potes: Et cum fueris preſſus conſue-
tudine tua praua, humiliabitur cor tuum in
laboribus, vt iam corde humiliato diſcas cla
mare, Infelix ego hõ, quis me liberabit de *Rom. 7.*
corpore mortis huius? Humiliatũ eſt ergo in
laboribus cor eorũ: Infirmati ſunt, nec fuit
q̃ adiuuaret eos.] Quid ergo reſtat, niſi qua
re factum eſt? Si. n. data eſſet lex quæ poſſet D
viuificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia, ſed *Galat. 3.*
concluſit ſcriptura omnia ſub pctõ, vt pro-
miſsio ex fide Ieſu Chr̃i daret̃ credentibus.
Lex aũt ſubintrauit vt abundaret delictum.
Accepiſti verbum, accepiſti præceptum, *Rom. 5.*
nec deſinis facere quod male faciebas, & ac
cepto præcepto, auges peccata ꝑ præuarica
tionem ſuperbiæ. Si te ignorabas, vel diſce
te, humiliatus clamabis, a neceſsitate libera-
beris, liberatus miſerationes domini confite
beris. Et exclamauerunt ad dominũ cum tri
bularentur, & de neceſsitatibus eorum ſal-
uos fecit eos.] Liberati ſunt de ſecunda tenta
tione, reſtat tędii atque faſtidii. Sed primo
quid iſtis præſtitit liberatis videte. Et eduxit
eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula
eorum dirupit. Confiteantur domino miſe-
rationes eius, & mirabilia eius filiis homi-
num.) Quare? Quas difficultates vicit? Quia
cõtriuit portas ęreas, & vectes ferreos con-
fregit. Suſcepit eos de via iniquitatis eorum,
ꝓpter iniuſtitias enim ſuas humiliati ſunt.)
Quia ſibi tribuebant, non Deo. Quia ſuam *Rom. 5c*
iuſtitiam conſtituebant ignorantes Dei iuſti
tiam, humiliati ſunt: Inuenerunt ſe non poſ
ſe ſine eius adiutorio, qui de ſuis ſolis viri-
bus præſumebãt. Sed q̃d aliud genus reſtat?
Omnem eſcam abominata eſt anima eorũ.] E
Iam faſtidium patiuntur, faſtidio languent
faſtidio periclitantur: niſi forte putas occi
di eos fame potuiſſe, & non poſſe faſtidio.
Vide quid ſequatur, cũ dixiſſet, Omnẽ eſcã
abominata eſt anima eorum, ne quaſi eos
putares de ſatietate ſecuros, non magis vide
res de faſtidio morituros. Et appropinqua-
uerunt, inq̃t, vſq; ad portas mortis) Quid er-
go reſtat? Vt & quod te delectat verbũ Dei,
non tibi tribuas, neque hinc aliqua infleris
arrogan-

arrogantia, & auidus cibi in eos qui faſtidio
periclitãtur ſuperbe in filias. Intellige etiam
præſtitum tibi eſſe hoc, non a te tibi eſſe.
1. Cor. 4. Quid.n. habes qđ non accepiſti? Hoc ergo
intelligens, & hoc vitio atq; lãguore pericli
tans, fac quod ſequitur. Et exclamauerunt ad
dñm cũ tribularentur, & de neceſsitatibus
eorũ liberauit eos.) Et quia languor erat nõ
delectari. Miſit verbũ ſuũ & ſanauit eos.) Vi
de quid mali habeat faſtidiũ, vide vnde libe
rat ille ad quẽ clamat faſtidiens, Miſit verbũ
ſuũ, & ſanauit eos. Et eripuit eos.) Vnde? Nõ
F de errore, non de fame, non de difficultate
vincendi peccata, ſed de corruptela eorum.
Quædam corruptela mentis eſt, faſtidire qđ
dulce eſt. Ergo & de hoc beneficio ſicut de
cæteris ſuperioribus Confiteantur dño mi-
ſerationes eius, & mirabilia eius filiis homi-
num. Et ſacrificent ſacrificium laudis.) Iam
enim vt laudetur, ſuauis eſt dominus. Et nun-
cient opera eius in exulatione.) Non cum
tædio, non cum mœrore, non cum anxieta-
te, non cum faſtidio, ſed cum exultatione.
Quarta illa reſtat, in qua omnes periclita-
mur. Omnes enim in naui ſumus. Alij ope-
rantur, alii portantur, ſimul tamen omnes
& in tempeſtate periclitantur, & in portu
ſaluantur. Poſt hæc enim omnia ſequitur,
deſcendunt mare in nauibus, facientes opera
tionẽ in aquis multis.) Ideſt, in populis mul
Apo. 17. tis. Aquas. n. ſæpe ꝓ populis poni teſtis eſt
Apocalypſis Ioãnis, vbi interrogans Ioãnes
quid illæ aquæ eſſent: rñſum eſt ei, populi
ſunt. Qui ergo faciunt operationẽ in aquis
multis, Ipſi viderunt opera domini, & mira
bilia eius in ꝓfundo.) Quid.n. ꝓfundius cor
dibus humanis? Inde plerũq; venti erũpunt,
tempeſtates ſeditionũ & diſſenſionum nauẽ
perturbant. Et quid agitur in his? Volens Deꝰ
vt ad eũ clamarent, & hi qui gubernãt, & hi
qui portantur. Dixit & ſtetit ſpiritus procel-
G læ.) Quid eſt ſtetit? Permanſit, perdurauit.
Adhuc turbat, diu iactat, ſæuit, & non tran-
ſit: Dixit. n. & ſtetit ſpiritus procellę, Et qd
egit iſte ſpiritus procellæ? Et exaltati ſunt flu
ctus eius. Aſcendunt vſq: ad cœlos,) auden-
do, Deſcendunt vſq; ad abyſſos,) timendo.
Aſcendunt: vſque in cœlos, deſcendunt vſq;
in abyſſos: foris pugnæ, intus timores. Ani-
ma eorum in malis tabeſcebat: Turbati ſunt
& moti ſunt ſicut ebrius.) Qui ſedent ad gu-
bernacula, & qui fideliter nauim amant, ſen
tiunt quod dico: Turbati ſunt & moti ſunt ſi
cut ebrius. Certe qñ loquuntur, qñ legunt,
quando tractãt, ſapientes apparent. Heu ꝓh
dolor a tẽpeſtate. Et omnis, inquit, ſapientia
eorum abſorpta eſt.] Aliquando deficiunt
omnia humana conſilia: Quacunq; ſe quiſq;
conuerterit, fluctus fremunt, tempeſtas ſæuit
brachia deficiunt: Quo prora impingatur,
cui fluctui latus nudetur, quò nauis impul-
ſa dimittatur, a quibus ſaxis ne pereat refre-
netur, omnino rectoribus nõ videtur. Et qd
reſtat, niſi quod ſequitur? Et exclamauerunt
ad dominum cum tribulauerũt, & de neceſ-
ſitatibus eorum eduxit eos. Et imperauit pro
cellæ, & ſtetit in auram.) Nõ ſtetit in tempe
ſtatem, ſed in auram. Et ſiluerũt fluctus eius.)
Audite de hac re vocem cuiuſdam guberna
toris periclitati, humiliati. Nolo, inquit, vos
ignorare fratres de preſſura noſtra quę fa-
cta eſt in Aſia, quia ſupra vires grauati ſu-
mus & ſupra modum. Video omnem ſa-
pientiam eius abſorptam, ita vt tæderet nos,
inquit, etiam viuere. Et quid ille? Ita deficien
tes deſereret? Aut non propterea illi defe-
cerunt, vt ille apud eos gloriam reperiret?
Denique quid ſequitur? Sed ipſi in nobiſ-
metipſis reſponſum mortis habuimus, vt
non fidentes in nobis ſimus, ſed in Deo qui
ſuſcitat mortuos. Et imperauit procellæ,
& ſtetit in auram. Iam illi de ſe apud ſe re-
ſponſum mortis habuerant, quorum omnis
ſapientia abſorpta erat. Et ſiluerunt fluctus
eius.) Et iocundati ſunt quia ſiluerunt, & de
duxit eos in portum voluntatis eorum. Cõ-
fiteantur domino miſerationes eius.) Vbiq;
omnino vbiq; confiteanẽ domino, non me
rita noſtra, non vires noſtræ, non ſapientia
noſtra, ſed miſerationes eius. Ille ametur
in omni noſtra liberatione, qui eſt inuoca-
tus in omni noſtra tribulatione. Confitean
tur domino miſerationes eius. Et mirabilia
eius filiis hominum.) Et videte vnde dicat,
vnde omnia iſta pręlocutus ſit, vnde omnia
hęc enumerauerit, vbi agantur hæc. Et exal-
tent eum in Eccleſia populi, & in cathreda
ſeniorum laudent eum.) Et exaltent eum,
hoc eſt, laudent eum, & laudent eum, hoc
eſt, exaltent eum. Exaltent, laudent po-
puli, & ſeniores, & negociatores, & gu-
bernatores. Quid enim fecit in hac Eccle-
ſiaꝛ

ra? Quid constituit? Vnde illam eruit? Quid
ei præstitit? Quemadmodum superbis resti
it, humilibus gratiam dedit, superbis scili-
cet primo populo Iudęorum arroganti &
extollenti se de genere Abrahę, & quòd illi gen
i sint credita eloquia Dei: Nõ enim eis hęc
valebant ad sanitatem, sed ad exaltationem
cordis, & ad tumorem potius quàm ad ma-
gnitudinem. Quid ergo fecit Deus superbis
resistens, humilibus autem dans gratiam Ra
mos naturales propter superbiam amputãs,
oleastrum propter humilitatem inserens?
Quid fecit Deus? Audite hęc duo, Deus pri
mo quomodo superbis resistat, deinde quẽ
admodum humilibus det gratiã. Posuit flu-
mina in desertum.] Currebant ibi aquæ, cur
rebant prophetę. Quęre modo apud Iudęos
prophetam, non inuenies. Posuit enim flumi
na in desertum. Et exitus aquarum in sitim.]
Posuit flumina in desertum. Dicant, iam nõ
est Propheta, & nos nõ cognoscet amplius.
Adhuc posuit flumina in desertum, & exi-
tus aquarum in sitim. Terram fructiferam
in salinas.] Quæris ibi fidem Christi, nõ in-
uenis: quæris Prophetam, nõ inuenis: quę-
ris sacerdotem, non inuenis: quæris sacrifi-
cium, non inuenis: quęris templum, non in-
uenis. Quare hoc? Quia posuit flumina in
desertum, & exitus aquarum in sitim, terrã
fructiferam in salinas. Vnde? Quo merito?
A malitia inhabitantium in ea.] Ecce quo-
modo superbis resistit. Audi quomodo hu-
milibus det gratiam. Posuit desertum in sta
gna aquarum, & terram sine aqua in exitus
aquarum: Et habitare fecit illuc esurientes.]
Quomodo illi dictum est, Tu es sacerdos in
æternum secũdum ordinem Melchisedech?
Quæris enim sacerdotem & sacrificiũ apud
Iudæos, non habes nec inuenis secundum or
dinem Aaron, quia posuit flumina in deser-
tum. Quæris secundum ordinem Melchise-
dech: apud illos non inuenis, sed per totum
orbem celebratur in Ecclesia. A solis ortu
vsque ad occasum laudatur nomen domi-
ni. Et dicit Deus illis quorum flumina po-
suit in desertum, Non est mihi voluntas in
vobis dicit dominus, nec accipiam sacrifi-
cium de manibus vestris: Quoniam ab ortu
solis vsque ad occasum, sacrificium mundũ
offertur nomini meo. Vbi erant omnia im-
munda sacrificia, quando desertum erãt qñ
squalebãt, quãdo salinæ erant omnes gẽtes,
ibi nunc fontes, ibi nunc flumina, ibi nunc Iac.4.
stagna aquarum, & exitus aquarum. Ergo su Psal.21.
perbis resistit, humilibus aũt dedit gratiam:
& habitare fecit illic esurientes, quia edent
pauperes & saturabuntur. Et constituerũt ci-
uitatẽ habitationis.] Interim habitationis in
spe, qm̃ qui me audit, inquit, habitabit in
spe. Et constituerunt ciuitatẽ habitationis.
Et seminauerunt agros & plantauerunt vi-
neas, & fecerunt fructum frumenti.] Ad quẽ Phil.4.
fructum gaudet operarius ille qui dicit, Nõ
quia quęro datũ, sed requiro fructũ. Et bene
dixit eos & multiplicati sunt nimis, & iumẽ 2.Ti.2:
ta eorum non sunt diminuta.] Hoc stat, Fir-
mum fundamentum Dei stat, quia nouit do- M
minus qui sunt eius. Iumenta enim & peco-
ra dñi in Ecclesia simpliciter ambulantia,
sed vtilia, non multum docta, sed fide plena.
Ergo & spiritales & carnales benedixit eos,
& multiplicati sunt nimis, & iumẽta eorum
non sunt diminuta. Et pauci facti sunt, & ve
xati sunt.] Vnde hoc? De transuerso? Imò de
interno. Vt.n. pauci fierẽt ex nobis exierunt,
sed nõ erãt ex nobis. Ideo aũt tanq̃ de his di
cit, de q̃bus antea loquebatur, vt cũ intelle-
ctu discernatur, qa tanq̃ de hisdem loquit̃
pp communia sacramenta. Ad populum.n.
Dei pertinent, etsi non per virtutẽ, certe per
speciem pietatis: de illis.n. audiuimus p̱ Apo 2.Ti.3.
stolum, In nouissimis temporibus instabunt
tempora sæua: erũt.n. homines seipsos amã
tes. Primum malum seipsos amãtes, vtique
sibi placentes. Vtinam sibi displicerent, &
Deo placerent, vtinam in difficultatibus ex-
clamarent, & à necessitatibus liberarentur.
Sed multum de se præsumentes, pauci facti
sunt. Manifestũ est fratres, omnes qui se diui-
dũt ab vnitate, pauci fiunt. Multi.n. sunt, sed A
in vnitate dum non sunt, separantur ab vni-
tate. Cum.n. cœperit ad eos non pertinere
multitudo vnitatis, in hęresi & in schismate
pauci sunt. Et pauci facti sunt & vexati sunt.
A tribulatione malorum & dolore. Effusus
est contemptus super principes.] Reprobati
enim sunt ab Ecclesia Dei, & magis, qa prin
cipes esse voluerunt, ideo contempti sunt, Matt.
& facti sunt sal infatuatum proiectũ foras,
ideo conculcatur ab hoĩbus. Effusus est cõtẽ
ptus super principes. Et seduxit eos in inuio
& non in via.] Illi superius in via, illi ad ciui
tatem

tatem directi. Denique illi deducti, non se-
Rom. 1. ducti, isti autem in inuio seducti. Quid est, seduxit eos? Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum. Hoc est enim seduxit eos, donauit illos sibi. Nã si proprie quæras, ipsi se seducunt. Qui enim putat se esse aliquid cũ nihil sit, seipsum seducit. Quid est
Gal. 6. ergo seduxit eos? Dimisit eos in inuio & nõ in via. Quomodo enim in via homines, qui
Psal. 66. partem tenent, & totum relinquunt? Qũo in via? Quæ est ergo via, aut vbi agnoscit via? Deus, inquit, misereatur nostri & benedicat nos, illuminet vultum suum super nos, vt agnoscamus in terra viam tuam. In qua terra? In omnibus gentibus salutare tuum. Vtique tales vt minuantur, vt pauci fiant, hinc exeunt. A multitudine vnitatis omnes exierunt, sicut pauloante commemoraui dictũ
B de illis, Ex nobis exierunt, sed non fuerũt ex
1. Ioan. 1 nobis: si enim ex nobis fuissent, permansissent vtique nobiscũ. Sed si forte nostri sunt
1. Ioã. 2. in occulta præscientia Dei, necesse est vt redeant. Quàm multi non nostri adhuc quasi intus, & quam multi nostri adhuc quasi fo-
2. Ti. 2. ris? Nouit dominus qui sunt eius: & illi non nostri qui intus sunt, quando occasiones inuenerint exeunt: & illi nostri qui foris sunt quando occasiones inuenerint, redeunt. Illud ergo accipite quod nouit dominus, secundum hoc seduxit eos in inuio, & non in via. Et quid de illis fecit? Quod dicere cœperam, quod attente audiatis. Potuit illos pati intus semper sed nos de illis non proficeremus. Cum autem separati sunt, & per quæstiones malignas inquietant nos, propositum est nobis ex illis, & inquisitionis studium, & timoris exemplum, Vnusquisq; tremit cum alterum videt exisse, tanquam ex il-
C lius exitu dicatur illi, Quapropter qui se pu
1. Co. 10. tat stare videat ne cadat, Prosunt ergo quia exeunt: nã si intus essent, & tam mali essent,
Psal. 67. nihil de illis prodesset. Quid de illis dictum est in quodam Psalmo? Congregatio taurorum, id est, ceruicatorũ & superborũ, cõgregatio taurorũ inter vaccas populorũ. Vaccas dicit seductiles animas, quæ facile consentiunt seductoribus tauris. Sed quare hoc? Vt excludãtur hi qui probati sunt argẽto. Quid est vt excludantur? Vt appareant, & emineãt illi qui sunt probati in eloquio Dei. Cum. n. respõdeat hęreticis ex necessitate, ędificantur catholici ex vtilitate: hanc sentẽtiam planè Paulus expressit, Oportet. n. inquit, hæreses esse, vt probati manifesti fiant in vobis. Oportet & tauros seducentes esse, vt qui probati sunt argento manifesti sint, hoc est excludantur. Quid est argento probati? Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplũ. Quicunque sunt probati in hoc argento, id est, in eloquio domini non possunt exercere hoc argentum, nisi quæstionibus inquietati hęreticorum. Et hic attendite, quia non prętermissum est. Ecce effusus est contemptus super principes, super illos tauros. Quare contempti sunt? Aliud annunciantes. Qui sunt contempti? Anathematizati. Quisquis enim vobis annunciauerit prægter quam quod accepistis, anathema sit. Quid tam contemptum quam sal infatuatum, qđ foras proiectum conculcatur? Et videte si non principes sunt, ipsum Paulum audite, Licet si nos aut angelus de cœlo euangelizauerit vobis præter quã qđ accepistis, anathema sit. Principes sunt, docti sunt, magni sũt, lapides preciosi sunt. Quid adhuc dicturus es? Nunquid angeli sunt? Et tamen si angelus de cœlo vobis annunciauerit pręter quã quod accepistis, anathema sit, quia & ipse diabolus angelus de cœlo lapsus est. Effusus est ergo contemptus super principes eorum. Et adiuuit pauperem a mendicitate. § Quid est ergo hoc fratres, contempti sunt principes, & adiutus est pauper? Abiecti sũt superbi, & instructus est humilis: hoc fecit, & hoc faciendo adiuuit pauperem a mendicitate, Mendicus est ille, nihil sibi tribuens, totum de misericordia Dei expectans, ante ianuam dominicam quotidie clamat, pulsans vt aperiatur ei, nudus, & tremens vt vestiatur, oculos in terram deijciens, & pectus tundens. Istum mendicum, hunc pauperem, hunc humilem adiuuit Deus? Plurimum etiam de ipsa separatione hęreticorum, quia pauci facti sunt, & seducti sunt in inuio & nõ in via. Denique quid postea ex illis? Diminuti sunt, seducti, pauci facti sunt, vexati sunt. In adiutorio paupe ri quid fecit? Et posuit sicut oues familias. § Quasi vnũ pauperẽ & vnum mẽdicũ intelli gebas de quo dixit, Et adiuuit pauperẽ a mẽdicitate. Paup iste multę familię sũt, pauper

iste multæ plebs sunt, multæ ecclesiæ vna Ec
clesia, vna plebs, vna familia, vna ouis est. Et
posuit sicut oues familias. Magna mysteria
ista, magna sacramenta, q̃ profunda, plena
mysteriorũ, q̃ dulciter inuẽta, q̃a diu latẽtia.
Ergo videbunt recti & iocundabuntur, &
omnis iniquitas oppilabit os suum.] Iniqui-
tas illa garriens contra vnitatem, & cogens
manifestari veritatẽ, victa oppilabit os suũ.
Quis sapiens & custodiet hæc? & intelliget
miserationes domini.] Videte quo fine clau
sit. Quis sapiens & custodiet hęc? Et quid cu
stoditurus est? Sapiens.i. si pauper sit custo-
dit, si non sit diues, idest, non sit superbus, si
non sit inflatus, custodit hęc. Quare.n. custo-
dit hęc? Quia intelliget miserationes dñi:
non merita sua, non vires suas, nõ potentiã
suam, sed miserationes domini. Qui erran-
tem & egenum in viam deduxit & pauit, q̃
pugnantem aduersus difficultatem peccato
rum, & colligatum vinculis consuetudinis
soluit & liberauit: qui fastidientem verbum
Dei, & tędio quodam pęnè morientem mis
sa medicina verbi sui recreauit: qui pericli-
tantem inter naufraga & procellosa maris
huius discrimina, mari placato ad portum p̃
duxit. Qui eum deniq; constituit in eo popu
lo vbi humilibus dat gratiam, nõ in illo vbi
superbis resistit, & fecit eũ suũ, vt intus ma
nens multiplicaretur, non vt foras exiens mi
nueretur. Hoc vident recti & iocundantur.
Omnis ergo iniquitas oppilabit os suum,
& qui est sapiens custodiet hęc. Vnde custo-
diet? Per humilitatẽ, intelligendo miseratio-
nes domini, quia vbique dictum est, Confite
antur domino miserationes eius, & mirabi-
lia eius filiis hominum.

In Psalmum centesimumseptimum. Enarratio.

Excusatio de omissione expositionis huius Psalmi.

G PSalmum centesimumseptimum exponẽ
dum nõ putaui, qm̃ iam exposui eum in
Psalmo q̃nquagesimosexto, & ĩ psalmo q̃n
quagesimonono, ex quorũ postremis parti-
bus iste cõstat. Nã postrema par quinquagesi
misexti, prima est huius, vsq; ad eũ versum
vbi dicit, Et super omnem terrã gloria tua.]
Hinc autem vsque in finem, postrema pars
est quinquagesiminoni, sicut postrema pars
centesimi trigesimiquarti, eadem est quę cẽ
tesimi tertijdecimi, ab eo versu vbi dicitur,
Simulacra gentium argẽtum & aurum: sicut
tertiusdecimus & quinquagesimus secundus
mutatis aliquibus medijs, eadem habẽt om
nia a principiis vsque in fines. Quęcunq; igi
tur in hoc psalmo centesimoseptimo aliquã
tulum aliter posita sunt, q̃ in illis duobus, ex
quorum partibus constat, non habent intel-
lectum difficilẽ, sicut in quinquagesimosex-
to dicitur, Cantabo & psallam, exurge glo-
ria mea: in isto autem, Cantabo & psallam H
in gloria mea] Ad hoc.n. dictum est illic, Ex
urge, vt in illa cantaretur & psalleretur: item
ibi, Quoniam magnificata est vsque ad cœ-
los misericordia tua: vel sicut alii interpreta
ti sunt, Eleuata est: hic autem, Quoniam ma *Psal. 56.*
gna est sup̃ cœlos misericordia tua.] Ideo.n.
magnificata est vsq; ad cęlos, vt magna sit in
cœlis: hoc.n. voluit dicere, super cœlos. Itẽ
in quinquagesimonono, Lętabor & diuidã
sic himã: hic autem, Exaltabo & diuidã sichi
mam. Vbi ostẽditur q̃d de diuidẽda sichima
significatum est post domini resurrectionẽ
& exaltationem prędictum futurum, & illã
lętitiam ad hanc exaltationem pertinere, vt
ideo lętetur, quia exaltatur, vnde alibi dicit, *Psal. 29.*
Conuertisti luctum meum in gaudium mi-
hi, conscidisti saccum meum, & accinxisti
me lętitia: item ibi, Et Effrem fortitudo ca-
pitis mei: hic autẽ, Effrem susceptio capitis
mei.] Suscipiendo.n. fit fortitudo, idest, susci
piendo fortes facit, fructificans in nobis: in-
terpretatur.n. Effraim fructificatio. Susceptio
autem ad vtrunque referri potest, siue cum
suscipimus Christum, siue cum ipse nos su-
scipit qui est caput Ecclesię. Et quod ibi ait,
Tribulantes nos: hic autẽ, Inimicos nostros.]
vtiq; iidem ipsi sunt. Admonemur sanè isto I
psalmo eos titulos qui tanquam de historia
positi sunt rectissimè fieri, vt secundum pro
phetiam intelligamus, secundum quod vide
mus psalmos esse conscriptos. Quid enim
tam diuersum secundum historiam, quàm
id quod est in titulo quinquagesimisexti psal
mi, In finem ne corrumpas ipsi Dauid, in ti
tuli inscriptionem cum fugeret a facie Saul
in speluncam, & in titulo quinquagesimino
ni, In finem his qui immutabuntur in titu-
li inscriptionem ipsi Dauid in doctrina, cũ
succendit Misopotamiam, Syriam, & Sy-
riam

riam Sobal,& conuertit Iacob, & percussit in valle salinarũ duodecim milia. nam pter id quod positũ est:In tituli inscriptionem,& ipsi Dauid,& in finẽ:cætera ita diuersa sunt, vt ille habeat humilitatẽ Dauid,iste fortitudinem:ille fugam,iste victorias.Et tñ ex istorũ duorũ posterioribus partibus,quorũ tam diuersi sunt tituli,psalmus iste cõponitur. Vbi significatur ad vnum aliquid concurrere vtrunq; nõ superficie historię, sed altitudine prophetiæ, copulatisque vtriusq; finibus in hoc uno:cuius est titulus, Canticum psalmi ipsi Dauid.) Neutro illi titulo similis,pręter
Heb. 1. qđ etiam hic positum est,Ipsi Dauid. Quoniã multis partibus & multis modis,sicut ad Hebręos epistola loquitur, olim Deus locutus est patribus per prophetas:In eo tñ locutus est, quem misit postea , vt complerentur
2.Cor.12 eloquia prophetarum. Quoquot enim promissiones Dei, in illo sunt.

K

In Psalmum centesimumoctauum, Enarratio.

PSalmum istum de Christo habere prophetiam quisquis Actus apostolorum fi-
Act. 1. deliter legit agnoscit, vbi de Christi traditore Iuda prophetatũ est quod hic scriptum est,Fiant dies eius pauci, & episcopatũ eius accipiat alter:quando Matthias in locum Iudę ordinatus numero apostolorum duodecimus:adiunctus esse euidenter apparet. Sed si de illo uno homine omnia quæ hic in malo dicta sunt intelligere conemur, expositionis ratio non omnimodo aut vix valebit occurrere. Si autem de tali genere hominum malorum,idest,inimicorum Christi,ingratorumq; Iudęorum, omnia mihi videntur posse clarius aperiri. Sicut.n.quædam dñr,q̃ ad apostolum Petrum proprie pertinere videantur: nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cum referũtur ad Ecclesiã , cuius ille agnoscitur in figura gestasse personam ,
L propter primatum quẽ in discipulis habuit, sicuti est, Tibi dabo claues regni cœlorum,
Mat. 16. & si qua huiusmodi:ita Iudas personã quodammodo sustinet inimicorum Christi Iudeorũ, q & tunc oderãt Christum , & nunc per successionem perseuerante genere ipsius impietatis oderunt. De qbus hominibus & de quo populo possunt non inconuenienter intelligi,non solum ea q̃ aperius de ipsis in hoc psalmo legimus,verumetiã illa q̃ proprie de ipso Iuda dñr expressius,sicut est qđ commemoraui,Fiant dies eius pauci, & episcopatũ eius accipiat alter. Quod apparebit adiuuante domino , cum ad eos versus tractandi ordine venerimus. Incipit ergo iste psalmus , Deus laudẽ meam ne tacueris,qa os peccatoris & os dolosi super me apertũ est. Vnde apparet & falsam esse vituperationẽ quam non tacet peccator & dolosus, & veram esse laudem quã non tacet Deus. Deus enim verax,omnis aũt homo mendax:quia non est hõ verax,nisi in quo loquitur Deus. Laus autem maxima est unigeniti filii dei,qa hoc ipsum qđ est vnigenitus Dei filius prædicatur. Hoc autem non apparebat,sed apparente infirmitate eius latebat, cum os peccatoris & os dolosi super eũ apertum est: & ideo illud apertum est, qa operta virtus huius fuit. Ideo aũt dicit , Apertũ est os dolosi, quia odium quod dolo tegebatur erupit in vocem. Hoc etiam in consequentibus versibus planius dicitur , Locuti sunt aduersum me lingua dolosa.) Tunc vtiq; qñ eum tanquam magrm bonum captiosa adulatione laudabant: vnde alibi dicitur , Et qui laudabant me, aduersum me iurabant: deinde qa eruperunt,Crucifige crucifige,secutus adiũxit.) Et sermonibus odij circundederũt me. Illi qui lingua dolosa,quasi non odii, sed dilectionis verba locuti sunt , ideo aduersum me,quia hoc insidiando faciebãt,postea sermonibus non falsę & dolosæ dilectionis, sed apti odii circundederũt me, Et expugnauerunt me gratis.) Sicut autem pii gratis amant Christum,sic impii gratis oderunt,qa sicut veritas nullo extra eã proposito commodo sed propter seipsam expetitur ab optimis,ita iniquitas a pessimis. Vnde apud authores secularium literarum dictum est de quodam pessimo, Gratuito potius malus atque crudelis erat. Pro eo, inquit, vt diligerẽt me, detrahebant mihi.) Sex sunt in isto genere differentiæ , quæ commemoratæ animaduerti facillime possunt , reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis:red-
dere bona pro bonis , reddere mala pro ma- A
lis: non reddere bona pro bonis , reddere mala pro bonis. Horum duo prima , bonorum sunt, & eorum duorum prius melius postre-

postrema duo malorum, & eorũ posterius
deterius: duo media quodammõ mediocria
sed eorũ prius ꝓpinquũ bonis, posterius ꝓ
pinquũ malis: hæc in scripturis sanctis opor
tet attẽdere. Reddidit bona ꝓ malis ipse dñs
qui iustificat impium, & pẽdens in cruce di
xit, Pater ignosce illis, q̃a nesciunt quid faci
unt. Cuius vestigia secutus sanctus Stepha-
nus, fixo genu orauit ꝓ lapidantibus dicens,
Domine ne statuas illis hoc delictũ. Ad quã
rẽ præceptũ pertinet, Diligite inimicos ve-
stros, benefacite his q̃ oderũt vos, & orate ꝓ
eis qui vos ꝑsequunt̃. Mala ꝓ malis non esse
reddenda, Paulus Apostolus dicit, Nulli ma
lum pro malo reddẽtes: Et apostolus Petrus,
Non reddentes malum pro malo, vel male-
dictum pro maledicto: vnde & in psalmis le
gitur, Si reddidi retribuentibus mihi mala.
Duorũ postremorũ illud mitius ad nouẽ le-
prosos ꝑtinet, qui cũ mundati essent à dño,
gratias dño nõ egerũt. Illud vero vltimum
quo nihil est peius, ad hoc pertinet, de qui-
bus in isto psalmo legitur, Pro eo vt me dili
gerent, detrahebant mihi. Dilectionem quip
pe debebãt tantis domini beneficijs: quã nõ
solum minime reddebant, verumetiam pro
illo bono irrogabant malum. Duo vero me
dia quæ diximus hominum quodammodo
esse mediorum, ita se habẽt, vt eorum prius
quod est reddere bona pro bonis habeant
& boni, & mediocriter boni, vel mediocri-
criter mali. Ideo dñs hoc non reprehendit,
sed nõ vult in eo solo discipulos suos perma
nere quos vult ad maiora prouehere, quib⁹
dicit, Si dilexeritis eos qui vos diligũt, idest,
si reddideritis bona pro bonis, quam merce
dem habebitis. i. quid magnum facietis? Non
ne & publicani hæc faciunt? Vult autem il-
los & hoc facere & longe amplius. i. vt non
solum amicos, verumetiã inimicos diligãt.
Posterius autem quod est reddere mala pro
malis, habent & mali vel mediocriter mali,
vel mediocriter boni, vsq; adeo vt lex eis de
derit vlciscendi modũ, oculũ pro oculo, dẽ
tem pro dente, quę si dici potest, iniustorũ
iustitia est: non quia iniquum est vt recipiat
vnusquisq; quod fecerit, alioqui lex nequaq̃
id cõstitueret, sed quia vlciscendi libido vi-
tiosa est, magisq; ad iudicẽ pertinet inter ma
los hoc discernere, quã bonũ hominem sibi
expetere. Quapropter impij ex illa benigni-
tatis summitate delapsi, vbi redduntur bona
pro malis, ad quantam malignitatis profun
ditatem venerunt retribuẽdo mala pro bo-
nis? Quãto præcipitio tot gradus interposi-
tos trãsierunt? Nec parum aliquid putari de
bet, quia non ait, Pro eo vt diligerent me in
terficiebant me, sed detrahebant mihi. Ideo
q̃ppe interfecerũt, quia detraxerunt, negãtes
Dei filium, & dicentes, q̃ in principe dęmo
niorum eiicit dęmonia: &, Dæmonium ha- Ioan. 8.
bet & insanit, quid eum auditis? & cætera ta-
lia. Qua detractione ab illo auertebant eos,
quorum conuersionẽ ille quærebat. Et ideo
potius hoc dixit, vt ostenderet magis eos no
cere qui Christo detrahunt, & per hoc ani-
mas interficiunt, q̃ qui eius mortalẽ carnem
mox præsertim resurrecturam sæuiẽdo pere
merunt: sed cum dixisset, Pro eo vt diligerẽt
me, detrahebant mihi: Quid ait? Ego autem D
orabã.] Non quidem dixit quid orabat. Sed
quid melius intelligere debemus, q̃ pro eis
ipsis? Crucifixo. n. maximè detrahebant, qua
do velut homini, quem quasi vicerant, illu-
dębãt: de qua cruce ille dixit, Pater ignosce
illis, quia nesciunt quid faciunt. Et quoniam Luc. 53.
in profundo malignitatis reddebant ipsi ma
la pro bonis, ille in summo benignitatis red
debat bona pro malis: quanquam bene intel
ligatur etiam ꝓ discipulis suis orasse, quod
etiam ante passionem suam dixit, ne defice Luc. 22.
ret fides eorum, quando ipse pendens in li-
gno, vt commendaret patientiam, non ostẽ
debat potentiam inter verba detrahentium,
quos posset diuina potestate delere. Sed no
bis vtilius erat, quod patientiæ præbebat
exemplum, quam si suos inimicos sine dila
tione perdendo ad hoc nos ędificaret, vt im
patienter festinaremus de his quos malos
patimur vindicari: cum scriptum sit, Me-
lior est patiens quàm fortis vir. Docent igi
tur nos diuina eloquia dominico exemplo,
cum audimus, Pro eo vt diligerent me, Pro. 16.
detrahebant mihi, ego autem orabam: vt
quando aliquos sentimus ingratos, non so-
lum non reddentes bona, sed insuper red-
dentes mala pro bonis, nos oremus. Et ipse
quidem pro aliis vel sæuientibus vel dolen-
tibus, vel in fide periclitantibus. Nos vero
etiam pro nobis primitus, vt animum no-
strum Deo miserante atq; opitulante vinca-
mus, quo ferimur in vlciscendi cupiditatẽ, E
cum

cum detrahitur ſiue prȩſentibus ſiue abſentibus nobis. Deinde cum Chriſti patientiā re- Matt. 8. cordamur, tāquam ipſo excitato, ſicut factū eſt cum dormiret in naui, qui perturbationē cordis noſtri tempeſtatemq; tranquillat aīo ſedato atque placato, oremus etiam pro ipſis detractoribus noſtris, vt ſecuri dicamus, Matt. 6. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus. Sed & ipſe dimittebat, qui peccatum quod ei dimitteretur vtiq; nō habebat: ſequitur autem, Et poſuerunt aduerſum me mala pro bonis.] Et quaſi quȩremus, quȩ mala ꝓ quibus bonis? Et odium, inquit, pro dilectione mea.] Hic eſt.n. omnis & magnus reatus illorum. Nam quid nocere potuerunt ꝑſequentes, voluntate non neceſsitate morientem? Sed ipſum odium eſt crimen maximū F perſequentis, quanuis ſit voluntaria pœna patientis. Satis autem expoſuit quemadmodum ſupra dixerit, Pro eo vt me diligerent: quia dilectionem nō vtcunque, ſed dilectioni eius debebant, cum hic addidit, pro dilectione mea. Hanc dilectionem in Euangelio Mat. 23. commemorat, vbi dicit, Hieruſalem Hieruſalem quoties volui colligere filios tuos tanquam gallina pullos ſuos ſub alas ſuas, & noluiſti. Deinde quæ pro ipſa impietate recipiant, incipit prophetare: & eo modo illa dicit, tanquam vlciſcendi cupiditate ea optet vt fiant, cum dicantur futura certiſsima veritate, & per Dei iuſtitiam ſuper tales digne ventura. Quem modum futura prædicendi, velut ſpeciem male optandi quidam non intelligentes putant odium odio, & malo animo malum animum reddi: quoniam re uera paucorum eſt dignoſcere, quomodo placeat pęna iniquorum accuſatori inimicitia ſe ſaturare cupienti, & quàm longe alio modo placeat iudici recta voluntate peccata punienti. Ille quippe reddit malū pro malo, iſte autem etiam cum vindicat non reddit malū pro malo, quoniam iuſtum reddit iniuſto: quod autem iuſtum eſt, vtique bonum eſt. Punit ergo, non delectatione alienæ miſerię quod eſt malū pro malo: ſed dilectione iu- G ſtitię, qđ eſt bonū ꝓ malo. Itaq; nec lumini ſcripturarū calumnientur cęci, opinantes quod Deus peccata nō puniat, nec quaſi malū pro malo reddat, ſibi blandiantur iniuſti. Audiamus ergo deinde quid diuinus ſermo contexat, & in verbis quaſi mala optantis intelligamus ꝑdicta prophetantis, & Deū iuſta retribuentem ſubleuata in eius ęternā legem mente cernamus. Conſtitue ſuper eū peccatorem, & diabolus ſtet a dextris eius.] Cū ſuperius querela de pluribus fuerit, nūc de vno loquitur pſalmus. Superius aūt dixerat, Locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa & ſermonibus odii circundederunt me, & expugnauerūt me gratis, Pro eo vt diligerē me, detrahebant mihi, ego autē orabam, Et poſuerūt aduerſū me mala ꝓ bonis, & odiū ꝓ dilectione mea: omnia de pluribus. Nunc vero quid digni eſſent pro his iniquitatibus ſuis, & quid eis diuino iudicio futurū ſit pronuncians, Conſtitue, inquit, ſuper eum peccatorem, tanquam intendens in eum ꝙ ſe tradidit talibus, de qualibus ſuis inimicis loquebatur ſuperius. Cum igitur hic Iudam traditorem ſecundum ſcripturam actuum Apoſtolorum ſupplicio debito prænunciet puniendum, quid eſt, conſtitue ſuper eum peccatorem, niſi eum quem ſequenti verſu indicat cum dicit, & diabolus ſtet a dextris eius? Hoc vtique meruit vt ſuper ſe diabolum ideſt diabolo ſubditus ſit, ꝙ Chriſto ſubditus eſſe noluit. Stet autem a dextris eius dictum eſt, quia opera diaboli prępoſuit operibus Dei. Hoc.n. cuique non immerito dextrum dicitur quid præponit, ſicut ſiniſtræ dextera præponitur. Ideo & de illis qui ſeculi huius gaudia præponentes Deo, beatum dixerunt populū cui hęc ſunt, rectiſsime dictum eſt, Dextera eorum dextera iniqtatis. Vnde qđ dixerunt beatum populum cui hęc ſunt, os eorum locutum eſt vanitatē, quod de illis ſupra dictum eſt. Cuius autem os loquitur veritatem contra illud quod dixerunt iſti beatum populum cui hęc ſunt, debet etiam ipſe dicere, quod in eodem Pſalmo ſequitur, Beatus populus cuius eſt dominus Deus ipſius: huic enim non diabolus eſt a dextris, ſed dominus, ſicut & alibi dicit, Prouidebā dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam a dextris eſt mihi ne commouear. Diabolus ergo ſtetit a dextris eius, quando præpoſuit auaritiam ſapientiæ, & pecuniam ſaluti ſuæ, vt eum traderet a quo debuit poſsideri, ne ab ipſo poſsideret, cuius opera ipſe Chriſtus ſoluit, à quo noluit poſsideri. Cum iudicatur exeat cōdemnatus.] Noluit enim talis eſſe cui diceretur. Intra in gaudium domini

tui:

ni:sed talis de quo dicitur, Proijcite eũ in
enebras exteriores. Et oratio eius fiat in pec
atum.] Quoniam non est iusta oratio, nisi
er Christum quem vendidit immanitate
eccati. Oratio autem quę non fit per Chri
tum, non solum non potest delere pecca-
um, sed etiam ipsa fit in peccatum. Quando
uté Iudas ita orare potuerit, vt oratio eius
on fieret in peccatum, quæri potest. Credo
ntequam dominũ traderet, & de illo tradẽ
o iam cogitaret: non.n. iam poterat orare
er Christũ. Nam posteaq̃ illum tradidit,
ũq; pœnituit, si per Christum oraret indul
entiam rogaret: si indulgentiã rogaret, spẽ
aberet: si spem haberet, misericordiam spe
aret, non sibi disperatione collum ligaret.
roinde cum dixisset, Cum iudicatur exeat
ondemnatus: ne ab imminenti condemna-
one putaretur se potuisse oratione libera-
, quã didicerat cum condiscipulis suis, vbi
cit, Dimitte nobis debita nostra, sicut &
os dimittimus debitoribus nostris: & ora-
o eius, inquit, fiat in peccatum illi: quia nõ
per Christum quem noluit sequi, sed per-
qui, Fiant dies eius pauci.] Dies eius dixit
es apostolatus eius, quia pauci fuerunt,
uoniam ante passionem domini scelere ip
us & morte consumpti sunt: & tanquam
ceretur, Quid ergo fieret de sacratissimo
umero duodenario, in quo non frustra do
inus duodecim habere primos Aposto-
s voluit? Cõtinuo subiecit, & episcopatũ
us accipiat alter.] Tanquam dicens, & ipse
suo merito puniatur, & ille numerus sup-
eatur. Quod si quis qnemadmodum factũ
scire desiderat, Actus Apostolorum le-
t. Fiant filii eius orphani, & vxor eius vi-
ua. Vtique mortuo ipso, & filii eius orpha
, & vxor eius viduata est. Nutantes transfe
ntur filii eius, & mendicent.] Nutantes di-
um est, incerti quò erant, omni p̃sidio de-
tuti. Eiiciantur de habitationibus suis] Ex
osuit quod supra dixerat, transferant. Hoc
tem totũ q̃uo vxori eius filiisque eius cõ-
gerit, sequentes in dicant versus, Scrutetur
enerator omnẽ substantiã eius, & diripiãt
ieni labores eius: Non sit illi adiutor.] Ad
endam eius posteritatem dicit. Ideo sequi
r: Nec sit q̃ misereatur pupillis eius.] Sed
uia possent etiam pupilli eius sine adiuto-
& sine tutore in erumnis & egestate tamẽ
crescere, & genus propagatione seruare, se-
quitur & dicit, Fiant nati eius in interitũ, in
generatione vna deleatur nomẽ eius.] Idest,
vt quod de illo generatũ est, iã non generet,
& cito transeat. Sed quid est quod deinde su
biungit: In memoriam redeat iniquitas pa-
trum eius in cõspectu domini, & peccatum
matris eius non deleatur?] An intelligendũ
est vt reddantur ei peccata etiam parentum
suorum? Ei quippe non reduntur qui fuerit
mutatus in Christo, & cœperit esse non fi-
lius iniquorum, non imitatus morem illo-
rum, quia & illud verissime scriptũ est, Red E
dam peccata patrum in filios: & illud quod
p̃ Prophetam dicitur, Et anima patris mea
est & anima filii mea est, anima quæ pecca-
uerit ipsa morietur. Hoc quippe dictum est
de his qui conuertuntur ad Deum, & non
imitãtur mala parentum suorum: quod ipse *Exo. 10.*
Propheta euidenter ostendit: dicit enim pa *Eze. 18.*
rentum iniquitates eis non obesse, qui iusti-
tiã faciendo dissimiles fuerint. Illud autẽ qđ
dictum est Reddam peccata parentum in fi-
lios: additum est, qui oderunt me hoc est, si-
cut me oderant & parentes eorũ: vt quéad-
modum bonorum imitatio facit vt etiã pro
pria peccata deleantur, sic malorũ imitatio *Cõc 2. sẽt.*
faciat vt nõ solũ sua, sed etiam eorum quos *dist. 33.*
imitati sunt merita sortiantur. Si ergo Iudas *Sed ut*
teneret illud ad qđ vocatus est, nullo mõ ad *ait.*
eum vel sua præterita, vel parentum iniqui-
tas pertineret. Sed quia nõ tenuit adoptionẽ M
in familia Dei, sed iniquitatem vetusti gene *Eze. 18.*
ris potius elegit, rediit iniquitas patrũ eius *Exod. 3.*
in cõspectu domini, vt in eo etiã ipse punire *De pœni.*
tur, & peccatum matris eius nõ deleret. Fiãt *dist. 4.*
contra dñm sp̃.] Idest pater eius & mater *Si Iudas*
eius fiant contra dñm sp̃, non vt domino ad *& cõ 4.*
uersentur, sed vt merita eorũ pessima non *sẽ. dis. 22.*
obliuiscatur in isto dñs cũ illi & ipsa retri- *cap. 1.*
buet: cõtra dñm.n. dixit, in cõspectu dñi. Nã
& alii interpretes sic transtulerunt, fiant in
cõspectu dñi semper: alii vero, fiant coram
domino semper, sicut alibi dictũ est, & po-
suisti iniquitates nostras in conspectu tuo. *Psal. 89.*
Semper autem dicit, vt sine remissione sit tã
tum illud scelus, & hic, & in futuro seculo.
Dispereat de terra memoria eorum.] Patris
scilicet & matris eius. Memoriã dicit eorũ,
quæ in propagine generatione custoditur.
Hanc prophetauit de terra perituram, q̃a &

ipſe Iudas, & filii eius qui erãt tanquam me
A moria patrum & matris eius ſine ſucceſsio-
ne prolis, ſicut ſuperius dictum eſt, in breui-
tate vnius generationis extincti ſunt. Dicit
aliquis, Etiam ne hod ad pœnam Iudę per-
tinere credendum eſt, quod poſt eius mor-
tem ad mendicitatem vxor eius & filii eius
peruenerunt, & tranſlati ſunt, eiecti de habi
tationibus ſuis, ſcrutante fœneratore omnẽ
4. ſẽ. diſt. ſubſtantiam eius& diripientibus alienis oẽs
50. præ- labores eius nemine adiuuante, nec miſeran
terea. te pupillos eius, & quod cito ſunt ſine poſte
ris mortui? Nũquid etiam de his quæ in ſuis
poſt mortẽ cuiuſque contingunt, vllus mor
tuos tangit dolor? Aut hęc ſaltem ſcire putã
di ſunt, quorum ſenſus alibi eſt pro meritis,
ſeu bene ſeu male[Cui rñdeo magnam qui-
dem eſſe quæſtionem, nec in præſentia diſſe
rendam, quod ſit operis prolixioris, vtrum
vel quatenus, vel quõ ea quæ circa nos agun
tur nouerint ſpiritus mortuorum. Veruntа-
men quod breuiter dici poteſt, ſi nulla illis
eſſet cura de nobis, nõ diceret dñs dixiſſe il-
Luc. 15. lum diuitem qui tormenta apud inferos pa-
tiebatur, Habeo ibi quinq; fratres, ne & ipſi
veniant in locum hunc tormentorum. Sed
B quõlibet intelligant q hoc aliter intelligere
conantur:& quia fatendum eſt non eſſe cõſe
quens, vt ſi ſciũt mortui ſuos viuere, qa nec
in locis pœnarum eos vident, vbi diues ille
erat, nec in requie beatorum, vbi Lazarũ &
Abraham quamuis longe agnoſcebat: ideo
eos ẽt illa quę circa eorum charos aguntur,
vel lęta vel triſtia ſcire neceſſe ſit. Hoc dico,
paucos eſſe eius animi homines, qui poſt
mortẽ ſuã quid ſuis boni, mali ve cõtingat,
ſaltem dum viuunt negligant, atq; omnino
contemnant: multos autem qđ indicat etiã
tanta cura commendandę voluntatis & qua
liumcunque teſtamentorum, ſatis agere vt
cum defuncti fuerint ſuis bene ſit. Perman-
ſionem vero poſteritatis ſuæ per ſucceſſio-
nes generationum ſoli laudabiliter ſpernũt,
qui ſeipſos abſcidunt propter regnum cœ-
Mat. 19. lorũ, & filios ſuos hoc facere cupiunt, vel
exoptant, vel martyrio coronari, ita vt nul-
lus eorũ in terra remaneat: cæteri autẽ om-
nes aut pene oẽs, fœlices volunt ſuos eſſe in
hac vita poſt mortem ſuã, & ſuũ genus inte
rire nolunt. Quapropter quod Iuda tam in-
feliciter mortuo, ita vxor eius uidua & filij

eius orphani remanſerunt, vt fœnerator
ſcrutante omnem ſubſtantiam eius, & diri
piẽtibus alienis omnes labores eius, de ſui
habitationibus eijcerẽtur, nec aliquem pu
pilli eius miſerantẽ inuenirẽt, & in vna ge
neratione ſine poſteris interirent, ſi hæc ſen
tiunt mortui, cumulus malorum eſt, ſi hæ
nõ ſentiunt, formido viuorũ eſt. Si autẽ m
uet quõ potuerit habere ſubſtantiam, qua
fœnerator ſcrutaretur, alieniq́ue diriperẽ
quando iam cum aliis vndecim dominu
ſequebatur, credat eum omnia quæ hab
bat ita dimiſiſſe filiis & vxori, vt nõ inde ſy
ceriter vel pſeueranter vinculum cupidit
tis abruperit, qui etiã ſi ea velut vendere v
deretur diſtribuenda pauperibus, profect
faceret qđ Ananias poſt domini aſcẽſion
Neque enim metueret ne hoc dominus d
uinitate cognoſceret, quẽ falli putabat qua
do ea quę mittebantur, de loculis auferebа

Alia expoſitio ſupra dictorum.

SEd iam videamus ſi poſſumus quantu
dominus adiuuat, quomodo iſta co
uenire poſsint etiam in populum Iudæor
cuius inimicitiæ contra dominum pertin
ci odio pmanſerunt, cuius populi dixim
Iudam in figura geſsiſſe perſonã. ſicut Ecc
ſiæ geſsit apoſtolus Petrus. Conſtitue ſup
eum peccatorem, & diabolus ſtet a dext
eius.] Quemadmodum in Iuda, ſic in il
populo intelligendum eſt, qui repulſo a
Chriſto factus eſt ſubditus diabolo, cuius
ſuaſiones in omnibus prauis & terrenis c
piditatibus prępoſuit ęternę ſaluti. Cũ iu
catur exeat condẽnatus.] Quia in neqtia
in infidelitate perſiſtẽs theſaurizat ſibi ira
in die irę & reuelationis iuſti iudicii Dei,
reddet vnicuique ſecundum opera ſua.
oratio eius fiat in pctm̃,] qa non ſit per m
diatorem Dei & hominum, hominẽ Ieſu
Chriſtum, & ſacerdotẽ magnũ in æternu
ſecundum ordinem Melchiſedech Fiãt di
eius pauci.] Secundum regnum acipienc
eſt Iudæorum, quia non diu poſtea perſe
rauit regnum Iudęorum: Et epatum eius
cipiat alter.] Ipſum dominum Chriſtum n
incongruenter intelligi exiſtimo epiſcop
tum populi Iudęorum, quia de tribu Iu
factus eſt ſecundum carnem, & Apoſtol
ait,

it, Dico enim Christum ministrum fuisse
ircuncisionis pp veritatem Dei ad confir-
nãdas promissiones patrum:& ipse ait, Nõ
im missus nisi ad oues quæ perierunt do-
ous Israel, quia & illis exhibuit in carne p̃-
entiam. Et Magi qui ab. Oriente venerunt
oc dixerunt, Vbi est q̃ natus est rex Iudæo-
um? Et hoc in titulo scriptũ est super cruci
xũ: vnde illud mutare volentibus non fru-
ra rñdit Pilatus, Quod scripsi scripsi. Hunc
rgo epũ populi Iudæorũ.i.dñm Christum
ccepit alter.i. populus gentium. Fiant filii
ius orphani.]De quibus dicitur, Filii autẽ
egni huius eiicientur in tenebras exterio-
es. Facti sunt autẽ orphani amisso ipso re-
no, quasi patre perdito, quanquã & Deũ pa
ẽ bene intelliguntur amisisse. Qui.n.filium
on habet, ait veritas, nec patrem habet: Et
xor eius vidua. §Vxor regni plebs intelligi
otest, cui reges subditæ Ecclesiæ dominan-
ır. Vidua vero facta est amisso ipso regno.
Nutantes transferantur filii eius & mendi-
ent.]Nutauerũt periculis, & vrgentibus ho
ibus translati sunt, debellati filii regni Iu-
çorum. Quid est aũt mendicare, nisi ad ho
ninum misericordiam viuere, sicut viuunt
ıb earum gentiũ regibus in quas translati
int? Eiiciantur de habitationibus suis.]Ita
ıctũ est. Scrutetur fœnerator omnem sub-
antiã eius.]Idest, populi eius. Vbi nihil me
ius intelligitur, q̃ debita eorum non dimit-
antur, qa in solo Christo dimittuntur quẽ
espuerunt, qui etiam dicere docuit, Dimit-
e nobis debita nostra, sicut & nos dimitti-
nus debitoribus nostris. Omnem autẽ sub-
ãtiam eius dictum est, omnem vitam eius,
tei nulla debita.i. nulla peccata donentur.
Et diripiant alieni labores eius.]Diabolus &
ngeli eius quia nõ thesaurizãt in cœlo qui
ıõ habent Christũ. Nõ sit illi adiutor.]Quis
diutor est ei, cui Christus non est? Nec sit q̃
nisereatur pupillis eius.]Qui patre perdito.
.regno sic remanserunt, aut amisso Deo cu-
us filiũ p̃secuti sunt & oderunt, nõ est qui
orum misereatur, non ad temporalem vi-
am sumendam vel sustentandam, sed ad ve-
ã vitã.i. ęternam. Fiant nati eius in interi-
ũ. §Vtique in interitum sempiternum. In ge
eratione vna deleatur nomen eius.]Quia
generati sunt, non regenerati, ideo in vna ge
eratione delentur. Nam in altera.i. in rege-
neratione si eam cognoscerent & tenerent,
non delerẽtur. In memoriam redeat iniqui-
tas patrum eius in cõspectu domini.]Vt red
dat eidem populo dominus perseueranti in
malitia etiam patrum eius iniquitatẽ, sic.n. G
eis dicit: Testimoniũ estis vobismetipsis, qa *Mat. 23.*
filii estis eorum qui prophetas occiderunt,
& paulopost ait, Vt veniat super uos omnis
sanguis iustus qui effusus est super terram, à
sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Za-
charię filii Barachię. Et peccatũ matris eius
nõ deleatur.]Peccatum Hierusalem q̃ seruit *Gala. 4.*
cũ filiis suis, quæ interficit prophetas, & la- *Mat. 23.*
pidat missos ad se. Fiant contra dñm semp.]
Iniquitas & peccatum eorum.i. vt a conspe
ctu domini non aboleantur, Deo in æternũ
vindicante. Et dispereat de terra memoria
eorum.]Terra Dei, ager Dei est: ager Dei, Ec
clesia Dei est. De qua terra periit memoria
eorum, quia cum essent rami naturales pp *Rom. 11.*
infidelitatem fracti sunt. Pro eo quod nõ est
recordatus,]vel ille Iudas, vel ipse populus.
Facere misericordiam.]Sed melius de popu
lo accipitur qđ ait, non est recordatus. Nam
si Christum occidit, saltem recordaretur pę
nitendo, & faceret misericordiam super mẽ
bra eius quę perseuerantissimè persecutus
est: ideo dicit, Quia persecutus est hominem
inopem & mendicum.]Potest quidem acci- *1. Cor. 8.*
pi de Iuda, quia non est dedignatus domi-
nus pauper fieri cũ diues esset, vt illius pau- H
pertate nos ditaremur. Mandicum autẽ quo *Ioan. 4.*
modo intelligam, nisi forte quia dixit mulie *& 19.*
ri Samaritanæ, Da mihi bibere. Et in cruce
ait, Sitio. Sed quod sequitur quomodo acci-
piatur in ipso capite nostro.i. sui corporis
saluatore quẽ Iudas persecutus est, nõ inue
nio, cum enim dixisset, Et persecutus est ho
minem inopem & mendicum, adiecit atq;
ait, Et compunctum corde mortificare.]Id-
est, vt mortificatũ mortificaret: nam quidã
etiam sic sunt interpretati. Compunctus au-
tem corde non solet dici, nisi stimulis pec-
catorum in dolore pœnitendi, sicut de il- *Acto. 2.*
lis dictum est, Qui cum audissent Apl̃os
post domini ascẽsionẽ, cõpuncti sunt corde
q̃ occiderant dñm. Quos allocutus est bea-
tissimus Petrus dicẽs inter alia, Agite pæni-
tentiã, & baptizetur vnusquisque vestrum
in nomine dñi nostri Iesu Chr̃i, & dimittenẽ
vobis peccata vestra. Sed quoniã iidem ipsi

mẽbra eius facti ſunt cuius in ligno mẽbra
fixerunt,populus Iudæorũ nõ eſt recorda-
tus facere miſericordiã.Perſecutus eſt homi
nẽ inopẽ & mendicũ,ſed in mẽbris ſuis, de
Mat. 25. qbus dicturus eſt qđ attinet ad ipſa opera
miſericordiæ. Qñ vni ex minimis meis non
feciſtis,nec mihi feciſtis.Et cõpunctũ corde
I mortificare: planè cõpunctũ corde, ſed in
mẽbris ſuis. De his autẽ q pſecuti ſunt vt cõ
Acto. 7. punctũ corde mortificarent, erat & Sulus
& 22. conſentiẽs in necẽ Stephani cõpuncti cor-
de,qa & ipſe Stephanus de illis erat qui cõ
puncti ſunt corde.Sed Saulus recordatus eſt
*Gene.*49 facere miſericordiã,& q mane rapiebat,ve-
ſpere diuiſit eſcas.Et ipſe cõpunctus corde,
vt ẽt in illo ipſi pſequerentur inopẽ,volen-
tes mortificare cõpunctum corde.Hoc qp-
Galat. 1. pe oderant in Paulo Apoſtolo quia compũ
ctus corde pdicabat quẽ fuerat antè perſe-
cutus.Inopem quippe & mendicũ & cõpun
ctum corde in membris ſuis & ipſe vt morti
ficaret perſequens, audiuit de cœlo, Saule
Acto. 9. Saule quid me perſequeris? & factus cõpun
ctus corde,cœpit talia pati qualia faciebat
cõpunctis corde. Deinde ſequitur pſalmus:
Et dilexit maledictionẽ,& veniet ei.} Quã-
Ioan. 12. quam & Iudas maledictionem dilexerit, &
furando de loculis,& dñm vendendo atq;
tradendo,tamen apertius populus ille dile-
xit maledictionem quãdo dixit, Sãguis eius
Mat. 26. ſup nos & ſuper filios noſtros. Et noluit be
nedictionem,& elongabitur ab eo.} Et Iu-
das quidem quia Chriſtum noluit in quo
eſt æterna benedictio,ſed apertius noluit be
K nedictionem populus Iudęorum, cui dixit
ille illuminatus a domino, Nunquid & vos
Ioan. 9. vultis diſcipuli eius fieri? Et noluit benedi-
ctionem,& pro maledicto habuit, & reſpõ
dit,Tu ſis diſcipulus eius, Et longe facta eſt
ab eo benedictio, quia tranſitum fecit ad gẽ
tes. Et induit maledictionem ſicut veſtimen
tum.) Siue Iudas,ſiue ille populus. Et intra-
uit ſicut aqua in interiora eius.} Ergo & fo-
ris & intus:foris ſicut veſtimentum,intus ſi
cut aqua,quoniam in eius incidit iudicium
qui poteſt & corpus & animam occidere
in gehennam,corpus foris, animam intus:
Et ſicut oleum in oſſibus eius.) Oſtendit eũ
Mat. 10. delectatione male facere,& comparare ſibi
maledictionem, hoc eſt, pœnam æternam,
quia benedictio vita ęterna eſt.Modo quip-

pe maledicta delectant, ſicut aquę in inte
riora eius,& ſicut oleũ in oſſibus eius. Se
iõ maledictio vocatur,qa talibus Deus to
menta prædixit.Tanquam in oſſibus autem
oleũ eſt maledictio,cũ hoĩes inde fortes
putant,quia licet eis mala tanquã impun
cõmittere. Fiat ei ſicut veſtimentũ quo ope
ritur.] Cũ ſuperius iã dixerit de veſtimẽto
quid eſt qđ repetit? An quia dixerat, indu
maledictionem ſicut veſtimentum, diffe
ab eo veſtimẽto quod non induit, ſed ope
rit? Induitur enim quiſq; tunica, operit p L
lio. Et quid eſt hoc,niſi etiam in conſpect
hominum de iniquitate gloriari? Et ſicut z
na,inquit,qua ſemp pręcingitur.) Maxim
homines iõ præcinguntur, vt ad operand
ſint aptiores,ne veſtis ſinibus prępediant.
go maledictione ſe præcingit,qui malũ n
repentinũ ſed diſpoſitum aggreditur, & i
diſcit malum facere vt ſemp paratus ſit:vn
de & hic ait,Et ſicut zona qua ſemper prę
cingitur.Hoc opus eorum qui detrahũt m
hi apud dominum.] Non dixit, merces eo
rũ:ſed,opus eorum. Manifeſtum eſt.n.q in
dumento & opertorio & aqua & oleo &
zona ipſa opera deſcribebat, quibus ætern
maledictio comparatur. Non ergo eſt unu
Iudas,ſed multi de quibus dicit, Hoc opu
eorum qui detrahũt mihi apud dominum
quanquam & pluralis numerus poni potu
pro ſingulari,ſicut Herode mortuo dictum
eſt ab angelo, Mortui ſunt qui quęrebãt an
mam pueri. Sed qui magis detrahunt Chri
ſto apud dominum,niſi illi qui ipſis verbi
domini detrahunt,dicentes non eſſe ipſum
quem lex domini & prophetę prænuncia H
uerunt? Et qui loquuntur, inquit, mala a
uerſus animam meam.] Negando eum cum
uoluiſſet potuiſſe reſurgere, cum dicat, Po
teſtatem habeo ponendi animam meam, &
poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. E
tu domine fac mecum.] Quidam ſubau
diendum putauerunt miſericordiam, qui
dam vero & addiderunt: ſed emendatio
res codices ſic habent, Et tu domine do
mine fac mecum. Propter nomen tuum.
Vnde ſenſus altior non eſt prętermitten
dus,ita dixiſſe filium patri,fac mecum qui
eadem ſunt opera patris & filii. Vbi etian
miſericordiam intelligamus: ſeqtur enim
Quia ſuauis eſt miſericordia tua.] Et ip
ſam

ſam quia nõ dixit, fac in me: vel, fac ſuper
me:vel aliq̄d huiuſmodi: ſed ait, fac mecũ:
bene intelligimus & patrẽ & filium ſimul fa
cere miſericordiã in vaſa miſericordiæ. Po
eſt hoc ẽt ſic intelligi, fac mecum,i. adiuua
me.Quod in quotidiana loquendi conſuetu
dine habemus , cũ de aliqua re q̃ pro patri-
bus nr̃is eſt,dicimus,nobiſcũ facit. Pr̃ quip-
pe adiuuat filium in quantũ Deus hoĩem,p̃-
pter formam ſerui,cui homini Deus, & cui
in forma ſerui etiam dominus eſt pater. Nã
in forma Dei filius adiutorio non indiget:
æqualiter enim cum patre omnipotens eſt,
ex quo & ipſe adiutor eſt hominis. Sicut.n.
pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & fi-
lius quos vult viuificat. Nec aliud pr̃, aliud
filius,aut aliter pr̃,aut aliter filius, q̃a & ea-
dẽ facit,& ſimiliter facit. Vnde inquantũ hõ
eſt filius Dei, Deus ſuſcitauit illũ à mortuis,
hoc eſt pater,cui dicit ĩ pſalmis , Suſcita me
& reddam illis:Inquantum autem Deus eſt,
etiam ipſe ſe ſuſcitauit: propter quod dicit,
Soluite templum hoc, & in triduo ſuſcita-
bo illud.Quod etiam hic ſignificauit, ſi quis
diligenter intendat.Scrutari enim iuſsit ſcri
pturas, quæ teſtimonium perhibent de illo,
non in ſuperficie pertranſire:non enim tan-
tummodo ait , Tu domine dñe fac mecum:
ſed ait,& tu.Quid eſt tu, niſi quia ego & tu?
Quod autem non ſemel domine , ſed repe-
tens,ait domine domine habet in hoc oran-
tis affectũ,ſicuti eſt,Deus Deus meus. Quod
vero cum dixiſſet,fac mecum : addidit, p̃p
nomen tuum:gratiam commendauit.Nullis
enim operum meritis præcedentibus in tan
tam celſitudinem ſubuecta eſt humana natu
ra,vt totũ ſimul verbũ & caro,hoc eſt, Deus
& homo , vnigenitus filius Dei diceretur.
Hoc autem factum eſt,vt ab illo qui creaue
rat per id quod non perierat id quod perie-
rat quæreretur:vnde & hic ſequitur, q̃a ſua-
uis eſt miſericordia tua. Libera me quia ege
nus & pauper ego ſum.℥ Egeſtas & pauper-
tas,infirmitas eſt,ex qua crucifixus eſt.Et cor
meum conturbatũ eſt intra me ℥ Hoc ad il-
lud refert,quod ait propinquante paſsione,
Triſtis eſt anima mea vſque ad mortẽ. Sicut
vmbra cũ declinat ablatus ſum.℥ Hoc ipſam
mortẽ ſignificauit. Sicut enim ex vmbra de-
clinãte fit nox,ſic ex mortali carne fit mors.
Sũt excuſſus ſum ſicut locuſtæ. ℥ Hoc iam in
membris eius, hoc eſt fidelibus eius conue-
nientius intelligi exiſtimo. Quod vt aliquã-
to apertius poneret,maluit dicere, ſicut lo-
cuſtæ,quam ſicut locuſta:quanuis & nume-
ro ſingulari poſſent accipi etiam multæ, ſi-
cut illud eſt,Dixit & venit locuſta : ſed eſſet *Pſal. 104*
obſcurius. Excuſsi ſunt ergo,id eſt, fugati à
perſecutoribus fideles eius:quorũ vel mul-
titudinem ſignificari voluit nomine locuſta
rum,vel q͛d tranſilierũt de loco in locum.
Genua mea infirmata ſunt a ieiunio. ℥ Legi- C
mus dñm Chriſtum quadraginta dierũ ha- *Matt. 4.*
buiſſe ieiunium . Sed tñ ne valuit in eo illa
inedia , vt genua eius infirmarentur? An &
hoc in membris eius ,hoc eſt,in ſanctis eius,
apertius intelligitur? Et caro mea immutata
eſt propter oleum.℥ Propter gratiam ſpirita
lem. Vnde & Chriſtus appellatur a chriſma
te:chriſma autẽ vnctio eſt. Caro autẽ p̃pter
oleũ non in deterius , ſed in melius immu-
tata eſt,hoc eſt,a mortis contumelia in glo-
riã immortalitatis exurgẽs: cũ itaq; dixiſſet,
Genua mea infirmata ſunt a ieiunio , vbi ſi-
gnificatũ eſſe arbitror eos qui in membris I
eius fortes videbantur,tãquam pr̨ſentia pa
nis quo ſuſtentabãtur abſtracta, in eius paſ-
ſione defeciſſe vſque ad negationẽ , quę ap-
paruit in Petro,tanq̃ ad eos confirmandos,
ne ſuccumbendo penitus caderent : Et caro *Mat. 26.*
mea,inquit,immutata eſt propter oleum,vt
eos a mea morte deficiẽtes mea reſurrectio
ne firmarẽ , & miſſo ſpirituſancto vngerẽ,
qui nõ ad eos veniſſet niſi ego abiiſſem: hoc *Ioan. 16.*
enim dixerat, Non põt ille venire niſi ego *& 7.*
abiero.Et euangeliſta dicit, Nõdum erat ſpi D
ritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glori-
ficatus:nondũ erat immutata caro eius. Siue
autem per aquam propter ablutionem vel
irrigationem,ſiue per oleum propter exulta
tionẽ, & inflammationẽ charitatis ſignifice
tur ſpirituſſanctus,non ideo eſt a ſeipſo di-
uerſus,quia ſigna diuerſa ſunt . Multũ enim
diuerſa ſunt etiam leo & agnus , & tamen
vtroque ſignificatus eſt Chriſtus . Leo pro-
pter aliud,agnus p̃pter aliud,nõ tamẽ alius.
Quia nec fortis eſt agnus,nec innocens leo: *Apoc. 5.*
Chriſtus aũt & innocens eſt vt agnus & for-
tis ut leo: dicit.n. apud Eſaiã ipſe Ieſus Chri *Eſa. 61.*
ſtus,Spiritus domini ſuper me , eo q͛d vnxit
me.Et ego factus ſum opprobrium illis,℥per *Lucæ. 4.*
mortẽ crucis. Chriſtus.n. nos redemit de

maledicto legis, factus ꝓ nobis maledictũ. Viderunt me & mouerunt capita sua.] Quia
Gala.3. viderunt pependisse, & non viderunt resurrexisse. Viderunt quando genua eius sunt infirmata, non viderunt qñ est caro immutata. Adiuua me domine Deus meus, saluum me fac secundum misericordiã tuam.] Hoc ad totum referri potest, idest, & ad caput, & ad corpus. Ad caput pp formã serui, ad corpus propter ipsos seruos. Potuit.n. & in eis
Acta.9. dicere Deo. Adiuua me & saluum me fac, in
E qbus Saulo dixit, Quid me ꝑsequeris? Quod autem addidit secundum misericordiã tuã, gratuita gratia cõmemoratur, non ex operũ debito. Et sciant quia manus tua hæc, & tu domine fecisti eam.] De his dixit sciant pro quibus sęuientibus & orauit: quia in eis in q̃bus factus est opprobriũ mouẽtibus in eius illusionem capita sua, erant etiam hi qui in eum postea crediderunt. Discant aũt qui formã humani corporis Deo tribuunt, qũo habeat Deus manum. Si.n, quod facit, manu facit, nunqd & ipsam manum suam manu fecit? Qũo ergo hic dictũ est. Et sciant qa ma-
Esai.53. nus tua hęc, & tu domine fecisti eam? Intelligamus itaque manũ Dei esse Christũ: vnde alibi dicitur, Et brachiũ domini cui reuelatum est? Hęc manus & erat & fecit eam, qa
Ioan.1.8 in principio erat verbum, & verbum caro
Rom.1. factum est. Et erat sine tempore secundũ diuinitatẽ, & factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, Maledicent illi & tu benedices.] Vana est ergo & falsa maledictio filiorum hominum diligentium vanitatem, &
F quęrentium mendacium. Deus autem cum benedicit facit quod dicit, Qui insurgunt in
Psa.107. me cõfundantur.] Vt enim insurgât aliquid se aduersus me proficere arbitrantur. Sed cũ exaltatus fuero super cœlos, & esse cœperit super omnem terram gloria mea, confundentur. Seruus autem tuus lætabitur,] Siue in dextera patris, siue in membris suis lætantibus, & inter tentationes in spe, & post tentationes in æternum. Induantur qui detrahunt mihi pudore,] idest, pudeat eos detraxisse mihi, Sed hoc potest & in bono accipi, dum corriguntur. Et operiantur sicut diploide cõfusione sua.] Diplois duplex pallium est: nam quidam etiam sic interpretati sunt istum versum: & operiantur sicut pallium duplex confusione sua. Intelligitur autem confundantur & intus, & foris, i. & coram Deo & coram hominibus. Confitebo[r] domino nimis in ore meo.] Nimis dicit so[-]let in cõsuetudine sermonis Latini, qđ plu[s] est quàm debet: cui contrarium est paru[m] quod minus est quam debet. Sed nimis, Gr[æ]ce ἄγαν dicitur. Iste autem versus non ha[-]bet ἄγαν, sed habet σφόδρα. Quod quide[m] nostri sic interpretati sunt, vt pro eo pone[-]rent aliquando nimis, aliquando valde. Se[d] si nimis pro eo quod est valde intelligitu[r] potest & in laude poni. Nam & ista confe[s]sio laudem significat, ita enim sequitur, [&] in medio multorũ laudabo eum.] Dicit et[iam] G
& in alio Psalmo, In medio ecclesię canta[-]bo te. Sed cum ipsa cantat Ecclesia, quæ co[r]pus est Christi, qũo in medio ecclesiæ canta[t] Ecclesia, ita & hic multi cũ sint mẽbra Chri[-]sti, sicut ipsi laudât, ille laudat, qa est in me[-]dio eius. Qũo in medio multorũ laudat, qu[an]do ipsis multis laudantibus dicitur ipse lau[-]dare? An ideo laudat in medio multorũ, q[uia] cum Ecclesia sua est hic vsque in consum[-]mationem seculi, vt qđ ait in medio multo[-]rum, hoc accipiamus qđ ab eisdem multi[s] honoratur. In medio qppe esse dicitur, cu[i] honor præcipuus exhibetur. Si autem co[r] est tanquam hominis medium, nihil meli[us] intelligitur dictum, quam in cordibus mul[-]torum laudabo eum. Habitat. n. Christus [per] fidem in cordibus nostris, & ideo ait, in or[e] meo, idest, in ore corporis mei, quod est E[c]clesia. Corde enim creditur ad iustitiam, or[e] autem confessio fit ad salutem. Qui astitit [a] dextris pauperis.] De Iuda dictũ erat, & di[a]bolus stet a dextris eius, quia suas diuitias a[u]gere voluit Christo vendito. Hic autem do[-]minus astitit dextris pauperis, vt diuitię pa[u]peris sint ipse dominus. Astitit quippe a de[x]tris pauperis, non vt ei multiplicaret anno[s] H
vitę quandoque finiendę, neque vt eius au[-]geret pecuniam, aut eum faceret corporis vi[-]ribus fortem, vel ad tempus incolumẽ. Se[d] vt saluam faceret, inquit, a persequentibu[s] animam meam.] Salua fit autem a perse[-]quentibus anima, si non eis consentiatur a[d] malum. Non eis autem consentitur cum assistit dominus a dextris pauperis ne ips[a] paupertate, idest infirmitate succũbat. Ho[c] adiutorium præstitum est corpori Chris[ti] in sanctis martyribus omnibus.

In

In Psalmum centesimumnonum. Enarratio.

QVãtũ dñs donat,qui nos ministros cõ
stituit verbi & sacramẽti sui seruire
vobis,in adipe misericordię suæ,suscipim⁹
psalmũ istũ quem mõ cantauimus , breuem
numero verborũ,sed magnũ pondere sentẽ
tiarũ,adiuuãte illo q vos fecit intẽtos, vt &
nos faciat idoneos sic vt possimus consyde
rare atq; tractare. Viuat aĩa vestra, & vigilet
in Deũ. Tẽpus.n.cõstituit Deus ꝓmissis suis,
& tẽpus eis q̃ ꝓmisit implendis. Promissio-
nũ tẽpus erat tẽpore ꝓphetarum vsq; ad Io-
annem Baptistã ab illo autẽ & deinceps vs-
que ad finẽ tẽpus est implendi ea quæ ꝓmis
sa sunt. Fidelis Deus q se nostrũ debitorem
fecit,nõ aliquid a nobis accipiendo,sed tã-
ta nobis ꝓmittendo. Parum erat ꝓmissio,ẽt
scripto se teneri voluit,veluti faciẽs nobiscũ
chirographum promissorũ suorum , vt cũ
ea quæ promisit soluere inciperet , in scri-
ptura ꝓmissorum consyderaremus ordinẽ
soluendorum. Tempus itaq; ꝓphetiæ prędi
ctio erat,vt sępe iam diximus promissionũ.
Promisit salutem ęternam& beatam vitã cũ
angelis sine fine,& hęreditatem immarcessi
bilem,gloriam sempiternam , dulcedinem
vultus sui,domum sanctificationis suę in cę
lis,& resurrectionem a mortuis,nullũ dein
ceps moriendi metũ. Hoc est ꝓmissum eius
tanq̃ finale,quò decurrit nostra omnis intẽ
tio,quò cũ ꝑuenerimus,nihil amplius req-
ramus,nihil amplius exigamus. Sed ad illud
quod erit in fine quo ordine veniatur, neq;
hoc tacuit promittendo & pręnunciando.
Promisit enim hominibus diuinitatẽ, mor-
talibus immortalitatem,peccatoribus iusti-
ficationem,abiectis glorificationem. Quic-
quid promisit,indignis promisit,ut nõ qua-
si operibus merces promitteretur, sed gra-
tia a nomine suo gratis daretur , qa & hoc
ipsum,ꝙ iuste viuit inquantum homo po-
test iuste viuere,non meriti humani,sed be-
neficii est diuini: Nemo enim iuste viuit nisi
iustificatus,idest,iustus effectus. Ab illo au-
tem fit homo iustus qui nunquam potest es
se iniustus. Sicut lucerna non a seipsa accen
ditur,ita nec anima humana sibi prę stat lu-
cem,sed clamat ad Deum , Tu illuminabis
lucernam domine. Cumergo peccatoribus
promissum sit regnum coelorum , non in
peccato ꝑmanentibus, sed à peccato libera
tis & iustitiæ seruientibus,qđ ipsum vt pos-
sint, ipsius gratia, vt diximus,adiuuantur:&
ab eo qui semper est iustus, iustificantur,in-
credibile videbatur tantã Deũ curam gere-
re pro hominibus,hodieq; qui de gr̃a diui-
na desperant,atq; a pessimis moribus nolũt
se conuertere ad Deum vt ab illo iustificen
tur,& ꝑ eius indulgentiam deletis omnibus
peccatis suis incipiant in illo viuere iuste,q
nunquã vixit iniuste: hanc hñt ꝑniciem co-
gitationis suæ in seipsos,vt dicãt Deum res L
humanas non curare,nec inde posse cogita
re mundi huius artificem atq; rectorẽ, quẽ
admodum quisque mortalis in terra viuat,
& ita nec computari se homo putat a Deo
qui factus est a Deo. Talem hominem si al-
loqui possimus,si admittat nos prius ad au
res suas,deinde ad cor suum , si non repel-
lat resistendo quærentem se,& patiatur per
ditus inuenire se,possumus ei dicere, O
homo quomodo te Deus factum non com
putauit,qui vt fieres ante curauit? Cum te in
ordine rerum conditarum numerari nõ pu
tas,noli credere seductori,capilli tui nume
rati sunt a conditore. Hoc denique & do-
minus ĩ Euãgelio discipulis suis ait,ne mor *Mat. 10.*
tem timerent,ne aliquid suum in morte pe
riturum putarent. Illi in morte de animab.
suis pertimescebãt, ille ipsis securitatem iã
de capillis dabat. Ita ne vero aĩa perit,cuius
capillus non perit? Verũtamen fratres, quia
incredibile videbatur hominibus, quod ꝓ-
mittebat Deus ex hac mortalitate, corru-
ptione,abiectione, infirmitate, puluere &
cinere futuros homines æquales angelis M
Dei,non solum scripturam cum homini-
bus fecit vt crederent: sed etiã fidei suæ pos
suit meditatorem, non quẽlibet principem
aut quẽlibet angelum vel archangelum,sed
vnicum filiũ suũ,ut qua via nos ꝑducturus
esset ad illum finem quem promisit, per eũ
ipsum filium suũ & ostẽderet & ꝓberet. Pa
rum.n.erat Deo vt filium suum faceret de-
monstratorem viæ,cum ipsum uiã fecit, ut
per illum ires regentem te, ambulantem ꝑ
se. Promisit ergo quia venturi essemus ad
eum,idest, ad illam ineffabilem immorta-
litatem , & cum angelis eius æqualitatem.
Quam lõge eramus, quã ille sursum,q̃ nos
deorsum,q̃ ille in sũmo, q̃ nos ĩ imo despe

rati iacebamus. Sine expectatiõe salutis ęgro
tabamus, missus est medicus, quẽ nõ cogno
uit ęgrotus. Si enim cognouissent, nũquam
dñm gloriæ crucifixissent. Sed hoc quoq; va
C luit ad ęgroti medicamẽtũ, qđ medicũ occi
dit ęgrotus: venit ut visitaret, occisus est vt
sanaret. Insinuauit se credẽtibus deũ & ho-
minẽ: Deũ p quem, facti sumus, hominem
p quẽ recreati sumus. Aliud in illo appare-
bat, aliud latebat, & qđ latebat multo erat p̄
stantius quàm id qđ apparebat: sed qđ erat
præstantius videri nõ poterat. Curabat̃ ęger
p id qđ videri poterat vt postea capax fie-
Rom. 9. ret visionis eius, q̃ latendo differebatur, non
negando auferebatur. Vnicus itaque filius
Dei venturus ad homines, assumpturus ho-
minẽ, & p id qđ sumpsit futurus hõ, mori-
turus, resurrecturus, ascensurus in cœlũ, ses
surus ad dexterã patris, & impleturus in gen
tibus quæ promisit, & post impletionẽ pro-
A missorum suorum in gentibus etiã hoc im-
pleturus vt veniat, & qđ p̄rogauit exigat, di
scernat uasa iræ a vasis misericordiæ, reddat
impiis qđ minatus est, iustis quod pollici-
tus est. Hoc ergo totum prophetãdũ fuit, p̄-
nunciandũ fuit, venturũ commendandum
fuit, vt non subito veniens, horreretur, sed
creditum expectaret̃. Ex his promissionibus
est psalmus iste, dñm & saluatorem nostrũ
Iesum Christum certe aperteque prophe-
tans, vt omnino dubitare nõ possimus Chri
stum annunciari psalmo hoc: quando qui-
dem Christiani sumus, & Euãgelio iam cre-
dimus, absit vt negemus. Nam cum ipse do-
minus noster & saluator Iesus Christus quæ
reret a Iudęis, cuius filium dicerent eẽ Chri
stum, & respondissent, Dauid: ille conti-
nuo retulit respondentibus, & ait, Quomo-
B do ergo Dauid in spiritu dicit eum dominũ
dicens, Dixit dominus domino meo, sede
ad dexteram meam, donec ponam inimicos
Mat. 22. tuos sub pedibus tuis? Si ergo in spiritu, in-
quit, vocat eum dñm, qũo filius eius est? Ab
hoc uersu psalmus iste incipit:

Expositio psalmi.

DIxit dñs domino meo, sede a dextris
Mat. 22. meis, Donec ponam inimicos tuos sca
Heb. 10. bellum pedũ tuorum.] Hanc ergo quæstio-
1. Co. 15. nem Iudęis propositam a domino, in ipso
ingressu psalmi pertractare debemus. Si .n.
quod responderunt Iudæi exigatur a nobis

vtrũ confiteamur, & nos vel abnegemus, ab
sit ut negemus. Si dicat̃ nobis, Christus filiu
est Dauid, an nõ est? Si dixerimus non, con
tradicimus Euãgelio: nãq; Matthęo scriber
te, sic incipit Euãgeliũ, Liber gñationis Iesu
Chr̃i filii Dauid. Euangelista dicit librum (
scribere generationis Iesu Christi, filii Da
uid. Recte ergo Iudęi interrogati a Christo
cuius esse filium crederẽt Christum: Respõ
derunt, Dauid. Responsioni eorum cõgu
Euangelium. Habet hoc non solum suspi
tio Iudæorum, sed & fides Christianorum
Adhuc alia firmamenta cõspicio: dicit, Ap
stolus, Qui factus est ei ex semine Dauid s
cundum carnem: dicit etiam ad Timotheũ
Memor est Christum Iesum resurrexisse
mortuis ex semine Dauid ẽm Euangeliun
meũ. Et de ipso Euangelio qđ dicit? In qu
laboro vsque ad vincula tanquam male fa
ciens, sed sermo Dei non est alligatus ĩ me
Laborabat ergo vsque ad uincula Aposto
lus p Euangelio suo, idest, p dispensation
euangelica quã populis prædicabat, quã po
pulis ĩpendebat, ille qui mane rapuerat, se
tunc iam escas ad uesperum diuidebat. Labo
rabat ergo vsque ad vincula Apostolus pro
Euangelio, quo Euãgelio prędicabat Chri
stũ Iesum resurrexisse a mortuis ex semine
Dauid. Pro hoc Euãgelio Apostolus labora
bat: & tñ de hoc Christus interrogabat, &
respondentibus Iudęis quod prædicaba
Apostolus, retulit vocem tanquã contradi
ctionis & ait, Quomodo ergo Dauid in sp
tu vocat eum dominum? Et interposuit te
stimoniũ de hoc Psalmo, Dixit dominus do
mino meo. Si ergo in spiritu vocat eũ dñm
quomodo filius eius est? Iudęi sub hac inte
rogatione tacuerunt, quid responderent de
inceps non inuenerunt: nec eum tamen do
minum quęsierunt, quia & ipsum esse illum
filium Dauid non agnouerunt. Nos autem
fratres credamus & dicamus, Corde enim
creditur ad iustitiam ore autem confessio
fit ad salutem. Credamus, inquam, & dica
mus & filium Dauid & dominum Dauid.
Non erubescamus de filio Dauid, ne ira-
tum inueniamus dominum Dauid. Hoc
enim nomine illum rectissime transeuntem
appellantes cæci illuminari meruerũt. Trãsi
bat enim Iesus, & illi audito sonitu transeũ-
tis turbæ, aure iam illum cognoscentes, qđ
nondum

nondum poterāt oculis, acclamauerunt vo
ce magna & dixerūt: Miserere nostri fili Da
uid. Turbę aūt illos increpabant, vt tacerēt.
Et illi nihilominus lucis desyderio turbarū
contradictionē vincentes, in clamādo perse
uerauerunt, transeuntem tenuerunt, & a tā-
gente illuminari meruerunt. Dicebant.n. trā
seunti, Miserere nostri fili Dauid. Stetit ille.
Et victo ab eis clamore contradicentiū, qd
inqt, vultis vt faciā vobis? Et illi, Domine vt
videamus. Tetigit & aperuit oculos eorum:
viderunt pręsentem, quē senserant transeū-
tē. Aliquid ergo si transitorium dn̄s fecit: est
autē aliud qđ stat. Aliud est, inquā, transito-
rium domini, aliud stabile domini. Transi-
torium domini, virginis partus, uerbi īcar-
natio, ætatum gradatio, miraculorum exhi-
bitio, passionum ꝑpessio, mors, resurrectio
ascensio in cælum; hoc totum transitorium
fuit. Num.n. adhuc Christus nascitur, aut ad
huc resurget, aut adhuc ascendet in cęlum?
Nonne videtis ista facta per tēpora, cucur-
risse ꝑ tempora, exhibuisse viatoribus quid
dam transitorium ne in via remanerent, sed
ad patriam peruenirent? Denique & illi cæ-
ci ad viam sedebant, ibi transeūtes senserūt,
& clamando tenuerunt. In uia ergo seculi
huius hoc transitorium sui dominus opera
tus est, & hoc transitorium ꝑtinet ad filium
Dauid: ideo illi domino transeunti clamaue
runt, Miserere nostri fili Dauid, tanquam di
cerent, Filium Dauid transeuntem cogno-
scimus, filium Dauid in transitu factum di-
scimus. Agnoscamus ergo & nos, filium Da
uid confiteamur, ut illuminari mereamur.
Sentimus.n. transeuntem filium Dauid: & il-
luminamur a domino Dauid. Ecce ergo qa
magister noster interrogauit Iudæos, & iō
nō responderunt, quia discipuli esse nolue-
runt. Ecce si nos interrogaret, quid respon-
deremus? Defecerunt in hac interrogatiōe
Iudęi, proficiant Christiani, non perturben
tur sed erudiantur. Non.n. dominus interro-
gat discere uolens, sed tanquam doctor in-
F terrogat. Dicerent miseri Iudęi, tu dic no-
bis: maluerunt inflata taciturnitate dirumpi,
quam humili confessione edoceri. Dicat
ergo nobis magister noster, & videamus
quid interroganti respondeamus, Quid vo-
Mat 22. bis uidetur de Christo? Cuius est filius? Re-
spondeamus omnino quod Iudæi, sed non

remaneamus vbi Iudęi. Recolamus Euange
liū quod credimus, Liber generationis Iesu *Matt. 1.*
Christi filii Dauid. Non qa interrogamur ex
cidat nobis Christū esse filiū Dauid, qđ me-
morię cōmendat Apostolus, Eia Christiane,
memor esto Iesū Christū resurrexisse a mor
tuis ex semine Dauid. Ergo interrogemur & *2. Ti. 2.*
respōdeamus, Quid vobis vr̄, de Chr̄o? Cu- G
ius filius est? Dicāt ora cōcordia Christiana,
Dauid, Referat & doctor & reuocet nobis.
Qūo ergo Dauid in spiritu dicit eū dn̄m, Di *Mat 22.*
xit dominus dn̄o meo, sede a dextris meis,
donec ponā inimicos tuos sub pedib. tuis?
Qūo nos diceremus, nisi a te disceremus?
Nūc ergo quia didicimus, dicimus, In prin- *Ioan. 1.*
cipio erat verbū, & verbū erat apud Deū, &
Deus erat verbū, ōīa ꝑ te facta sūt. Ecce dn̄s
Dauid. Sed nos ꝑꝑ infirmitatē nostrā, quia
caro desperata iacebamus, verbum caro fa-
ctus es, ut habitares in nobis. Ecce filius Da
uid. Certe tu in forma Dei cū esses, non ra- *Phili. 2.*
pinam arbitratus es esse ęqualiis Deo: ideo
dn̄s Dauid, Sed temetipsum exinanisti for-
mam serui accipiens, in de filius Dauid. De-
niq; & in ipsa interrrogatiōe tua dicēs, qūo *ser. 224.*
filius eius est, non te filium eius negasti, sed *& 235.*
modum in quo id fieret inquisisti. Dicit eū,
inquis, Dauid dn̄um, quomodó filius eius
est? Non nego, sed dic quomodo? Illi ergo
ex literis quas legebant & non intelligebāt,
si in ista interrogatione recolerent modum
non ne responderent qūo interrogas? Ecce
virgo accipiet in utero & pariet filium, &
vocabunt nomen eius Emanuel, quod est
interpretatum, nobiscum Deus. Accipiet
virgo in utero, virgo ex semine Dauid pa-
riet filium, ut sis filius Dauid. Erant.n. Io-
seph & Maria de domo & patria Dauid: *Esa. 7.*
Peperit ergo virgo illa, vt esset filius Da- *Matt. 1.*
uid, sed ille quem peperit, uocabunt nomen
eius Emanuel, nobiscum Deus. Ecce habes
& dominum Dauid. Aliqd nobis fortassis ex H
hac re, quomō Christus & filius sit Dauid, *Luc. 2.*
& dn̄s sit Dauid, etiā psalmus iste intimabit.
Audiamus ergo & pertractemus eum, pul-
semus pietate, & extorqueamus charitate.
Dauid ergo ipse dicit, neque.n. dn̄o contra-
dicere licet, Dauid, inquit, in spiritu vocat
eum dn̄m. Ille ergo Dauid de Christo quid
dicit? Nam ipsi Dauid psalmus.) Et iste est
totus titulus, simplex sine figura quæstio-
nis,

nis, sine vllo nodo difficultatis. Quid ergo dicit Dauid? Dixit dñs dño meo, sede a dextris meis donec ponã inimicos tuos scabel-
Mat. 22. lũ pedũ tuorũ. Quod est scabellũ pedũ tuorũ? Qđ est sub pedibus tuis. Scabellũ enim pedũ sub pedibus est. Dixit, inqt, dñs domino meo. Audiuit hoc Dauid, audiuit in spiritu, vbi nos qñ audiuit non audiuimus, sed loquenti quod audiuit, & scribenti credimus. Audiuit ergo prorsus, audiuit in quodã secretario veritas, in quodã mysteriorũ sanctuario, vbi Prophetæ in occulto audiuerunt, qđ in aperto prędicauerunt. Ibi audiuit Dauid: qđ cũ fiducia magna dicit, Dixit dñs dño meo, sede a dextris meis, donec ponã inimicos tuos scabellũ pedũ tuorum.
Mar. 16. Acto. 1. Nouimus Chrm̃ sedere ad dexteram patris post resurrectionẽ a mortuis, & in cęlis ascẽsionem. Factũ est iã, nec vidimus, sed credi-
I mus, in libris legimus, prædicatũ audimus, fide retinemus. Vñ & eoipso qđ erat filius Dauid Christus factus est dñs Dauid. Illud. n. quod natum est ex semine Dauid, ita honoratum est, vt esset & dñs Dauid. Ita admiraris hoc, quasi & in rebus humanis ista nõ fiant. Si contingat filium cuiusquã regẽ fieri patre priuato, nõne erit dñs patris? Admirabilius est qđ põt cõtingere, ut nõ solũ rex factus priuati filius, dñs sit patris sui, sed & Eps factus laici filius, sit pr̃ patris sui. Ergo & eoipso ꝙ carnẽ accepit Christus, ꝙ ĩ carne mortuus est, ꝙ in eadẽ carne ascendit in cœlũ, & sedet ad dexterã patris, & in eadem ipsa carne sic honorata sic clarificata, sic in cœlestem habitũ cõmutata, & filius est Dauid, & dñs est Dauid. Secundũ hãc. n. dispensationẽ transitus Christi, etiã illud ab Apolo dr̃, Propter quod illum exaltauit a mor-
Philip. 2. tuis, & donauit illi nomen, qđ est super oẽ nomẽ, vt in noĩe Iesu oẽ genu flectat̃, cęlestiũ, terrestriũ & infernorũ. Donatur, inqt,
K ei nomen quod est sup omne nomen, Christo secundum hominem mortuo, Christo secundum carnem resurgenti, ascendenti, donauit nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Vbi erit Dauid, vt non ei sit dominus? In cęlo sit, in terra sit, in inferno sit, dominus eius erit, qui est dominus cœlestium, terrestriũ & infernorũ. Gaudeat ergo nobiscũ & Dauid filii sui natiuitate honoratus, dominatu liberatus, & gaudens dicat, ut a gaudentibus audiatur, Dixit dñs dño meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Sede, non solum in alto, sed & in occulto, excellens vt domineris, latens vt credaris. Quæ enim esset merces fidei, nisi lateret qđ credimus? Merces autem fidei est videre quod credidimus antequam videremus. Sicut autem scriptura personat, Iustus ex fide uiuit. Non ergo esset iustitia fidei, si non esset absconditum q prędicatum crederemus, & credendo ad uidendum peruenerimus. Quam enim multa multitudo dulcedinis tuæ dñe, quam abscondisti timentibus te? Ergo abscondisti, & remanserunt? Absit. Perfecisti autem sperantibus in te. Mirabile ergo mysterium Christi sedentis in dextera Dei. Occultatum est ut crederetur, subtractũ est ut speraretur, Spe. n. salui facti sumus. Spes autem quæ videtur non est spes. Quod. n. videt qs quid sperat? Apostoli verba sunt. Recognoscitis quidem sed ꝓpter rudes commendo. Quid ergo ait Apostolus? Spe, inquit, salui facti sumus. Spes autem, quæ uidetur non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem qđ non videmus speramus, per patientiam expectamus. Quia ergo quæ videtur non est spes, abscondisti dulcedinem a timentibus te. Quia quod non videmus speramus & ꝑ patientiam expectamus, ꝑfecisti sperantib. in te. Denique charissimi intentè accipite quod dicturus sum, Quoniam iustitia nr̃a ex fide est, & fide mundantur corda nostra, vt quod credimus videre possimus. Vtrunque. n. positum est, & beati mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt, & fide mundãs corda eorum. Quę ergo hęc est iustitia fidei? Credere quod non uides, & ipso merito fidei ad uisionem suo tempore peruenire. Dominus in Euãgelio cũ ꝓmitteret Spiritum sanctum, hoc ait. Ipse arguet mundum de peccato, de iustitia, & de iudicio. De quo peccato? De qua iustitia? De quo iudicio? Ipse sequitur & exponit, & coniecturas hominum non admittit. De peccato q-
dem, inquit, quia non crediderunt in me. I
Quanta alia peccata Iudęorum, & tamen quasi hoc vnum sit, ita dixit, De peccato quidem quia non crediderunt in me. Hoc

est

illud peccatū de quo alibi dicit, Si nō ve
ssé, pctm̄ nō haberēt? Quid est hoc, Si non
nissem, pctm̄ nō haberent? Ergo ad iustos
nisti, & eos peccatores fecisti? Sed exce-
is alijs peccatis, q̄ possent remitti per fi-
é, hoc vnū peccatū nominauit, quod si nō
lmitteretur, omnia relaxarentur. De pecca
quidem ait, quia non crediderunt in me.
alibi, Si nō venissem, pctm̄ nō haberent.
o. n. ipso quo venit & non crediderunt in
, inciderunt in peccatum: quod si non in-
derent, omnia cętera peccata dimitti pos-
nt per indulgentiam gratiæ impetratam p
dem. Ergo de peccato, quia non credide-
nt in me. De iustitia, quia ad patrem va-
o, & iā nō videbitis me. Hęc est iustitia, q̄a
l patrem vadis, & iam nō videbunt te, hæc
enim iustitia ex fide est. Iustus. n. ex fide vi-
it. Et tunc ex fide viuit, si nō videat qđ cre-
it. Quia ergo & ad iustitiā pertinet ex fide
iuere, & ex fide nemo viuit, nisi nō vidēdo
uod credidit, vt ipsam iustitiam faceret in
ominibus. i. vt crederent quod nō viderēt.
e iustitia, inquit, quia ad patrē vado & iam
on videbitis me. Hæc, inquit, erit iustitia ve
ra, vt credatis in eum quē non videtis, & si
e mūdati, eū, in quem credidistis in die re-
urrectionis postea videatis. Sedet ergo ad
exteram Dei Chrs, a dextris patris filius in
cculto est, Credamus. Etenim duas res hic
icit, quia & dixit Deus, sede a dextris meis:
addidit, donec ponam inimicos tuos sca-
ellum pedū tuorum, hoc est, sub pedibus
uis. Non vides Christum sedētem ad dexte-
ā patris, nec hoc potes videre, qūo ponanť
nimici eius scabellum pedū eius. Cum hoc
impletur in aperto crede illud esse in occul
to. Qui inimici ponuntur scabellum pedum
eius? Quibus inania meditantibus dicit, Qua
re fremuerūt gentes, & populi meditati sunt
inania? Astiterūt reges terrę & principes cō-
uenerūt in vnū aduersus dominum & aduer
sus Christū eius. Et dixerunt, Dirumpamus
vincula eorū, & proiiciamus a nobis iugum
ipsorū, Non nobis dominentur, nō nos sibi
subiugēt. Qui habitat in cœlis irridebit eos.
Inimicus eras, eris sub pedibus eius, aut ad-
optatus, aut victus. Quære ergo quē locum
habeas sub dedibus domini Dei tui. Nam ne
cesse est vt habeas, aut gratię, aut pœnę. Se-
det ergo ad dexteram Dei, donec ponantur
inimici eius sub pedibus eius. Hoc fit, hoc
agitur: etsi paulatim peragitur, indesinenter B
agitur. Fremuerunt enim gentes, & populi
meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ
& principes conuenerunt in vnum, aduer-
sus dominū & aduersus Christum eius. Nun
quid fremendo, nunquid meditando inania,
nunquid in vnum aduersus Christum conue
niendo efficient, vt non impleatur, Dabo
tibi gentes hæreditatem tuam, & possessio-
nem tuam terminos terrę? Implebitur omni
no, & in illis frementibus, & in illis inania
meditantibus, Dabo tibi gentes hęreditatē
tuam, & possessionem tuam terminos terræ.
Illi enim inania meditantur. Vt autē implea
tur, dabo tibi gentes hæreditatem tua, & pos
sessionem tuam terminos terræ, nam nescio
q̄s inanis locutus est, sed dominus dixit ad
me. Sic & in hoc psalmo possumus dicere,
Dixit non quicunque, nō illi qui fremūt &
meditanť inania, sed dixit dominus domi-
no meo, sede a dextris meis, Donec ponam
inimicos tuos, scabellum pedum tuorū. Fre Psal. 9.
mant, meditenť inania, perstrepāt, nunquid
non implebiť, Periit memoria eorū cū stre-
pitu? Loquiť certe & alius psalmus, sed non
alius spiritus, Periit memoria eorū cū stre-
pitu, & dn̄s in ętérnū p̄manet. Ille ergo qui C
memoria eorū pereūte cū strepitu in ęternū
permanet, ipse dixit dn̄o meo, sede a dextris
meis. Sedet. n. ad dexteram patris, donec po
nat oēs inimicos eius scabellum pedū eius.
Et quid sequitur? Virgam virtutis tuæ emit-
tet dominus ex Sion. Apparet fratres, euiden
tissime apparet, non de illo regno Christi p
phetam loqui, quo regnat semper apud pa-
trem rerum dominum, quæ per illum crea-
tę sunt. Quando enim non regnat in princi- Ioan. 1.
pio verbū Deus apud Deū? Diciť enim, Regi 1. Tim. 1.
aūt seculorum immortali, inuisibili, incor-
ruptibili, soli Deo honor & gloria, in secu-
la seculorum amen. Regi seculorum honor
& gloria, in secula seculorum. Cui regi secu
lorum? Immortali, inuisibili, incorruptibili.
In eo. n. qđ & Christus est cū patre immor-
talis, inuisibilis & incorruptibilis, q̄a verbū 1. Cor. 7.
eius est, & virtus eius, & sapientia eius &
Deus apud Deū p quē facta sunt omnia, rex
est seculorū. Sed tamē illud dispēsatoriū &
transitoriū, quo nos per medietatem carnis
suæ vocauit in ęternitatem, regnum eius in-
cipita

cipit à Chriſtianis, ſed regni eius nõ erit finis. Ponuntur ergo ſcabellum pedũ eius inimici eius, ſedentis ad dexteram patris, ponũ D tur vt dictum eſt, Id agitur, id vſque in finẽ omnino peragitur. Nemo dicat nõ poſſe impleri quod cœptum eſt. Quid finem cœpti deſperas? Omnipotens cœpit, omnipotens ſe ꝓmiſit impleturum eſſe quod cœpit. Vnde autem cœpit? Virgam virtutis tuę emittet dominus ex Sion. Quę Sion? Ipſa eſt Hie- *Luc. 24.* ruſalem. Audi ipſum dominum, Oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die. Hinc ſedet ad dexteram Dei patris reſurgendo vbi fuit. Deinde illo ſedente ad dexteram Dei patris, quid agitur? Vt ponantur inimici eius ſcabellum pedum eius. Quid agi- *Inidem.* tur? Audi illum docentem & exponentem, Et prędicabitur in nomine eius pœnitentia & remiſsio peccatorum per omnes gentes incipientibus ab Hieruſalem, quia Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sion. Virgã virtutis tuæ, hoc eſt, regnum potentię tuæ, quia reges eos in virga ferrea. Emittet dominus ex Sion, quia incipiẽtibus ab Hieruſalem. Cum ergo miſerit ex Sion virgam virtutis eius, q̃d fiet? Et dominaberis in medio inimicorum tuorũ.) Prius dominare in medio inimicorũ tuorum inter frementes gen- E tes. Nunquid. n. poſtea cum acceperint honorem ſuum ſancti, & ſuam damnationẽ impii, in medio inimicorum ſuorum dominabitur? Et q̃d mirum ſi tunc dominabitur ſecũ in ęternum regnãtibus ſanctis & ęternis pœnis ardẽtibus impiis? Quid mirum ſi tũc? Modo in medio inimicorum tuorum, tunc in iſto tranſitu ſeculorum, in iſta propagationę & ſucceſsione mortalitatis humanæ, nunc dum torrens temporum præterlabit̃, ad hoc directa eſt virga virtutis tuę Sion, vt domineris in medio inimicorum tuorum. Dominare in medio Paganorum, Iudęorũ hęreticorum, falſorũ fratrũ. Dominare dominare fili Dauid, domine Dauid, dominare in medio Paganorum, Iudæorum, hæreticorum, falſorum fratrum. Dominare in medio inimicorum tuorum. Hunc verſum non recte intelligimus, ſi non fieri iam videmus. Sede ergo à dextris Dei, occultare vt credaris donec impleãtur tp̃a gentium. Sic. n. ſcriptum eſt, Quẽ oportebat cœlum repetere, *Acto. 3.* donec impleãtur tempora gentiũ. Vt. n. reſurgeres, mortuus es vt aſcenderes reſurrexiſti, vt ſederes ad dexteram p̃ris, aſcendiſti: ergo vt ad dexteram patris ſederes, mortuus es. De morte. n. reſurrectio, de reſurrectione aſcenſio, de aſcenſione ad dexteram ſeſſio. Hoc totũ ergo cœpit à morte, Excellentia charitatis huius, principiũ habet humilitatis. Te itaq; ſedẽte ad dexterã p̃ris, impleantur tp̃a gentiũ, ponunt̃ inimici oẽs ſcabellũ pedum tuorũ, & ad hoc vt perueniat̃, prius dominaberis in medio inimicorum tuorũ. Ad hoc enim virgam virtutis ſuæ emittet dominus ex Sion. Vt aũt morereris, & ꝑ mortem tuam deleretur chirographũ peccatorum, & prędicaretur pœnitentia & remiſsio delictorum per oẽs gentes incipientibus ab Hieruſalẽ, cæcitas Iudæorũ fecit. Aliis illuminandis aliorũ cæcitas militauit. Cæcitas. n. ex parte Iſrael contigit, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Cęcitas. n. ex parte Iſrael facta occidit te, occiſus reſurrexiſti, ſanguine tuo p̃ctã gentiũ diluiſti, ad dexterã patris ſedens vndique patientes & ad te confugentes collegiſti. Facta eſt ergo cęcitas ex parte Iſrael, facta eſt vt plenitudo gentiũ introiret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret, & oẽs tui inimici eſſent ſcabellum pedũ tuorũ. Sed hoc nunc, poſtea quid? Tecũ principium in die virtutis tuæ.] Quis iſte dies eſt virtutis eius? Quando cũ illo principiũ, vel q̃d principium, vel q̃uo cum illo principiũ, q̃nquidem & ipſe principiũ? Adiuuet dñs, vt nec mihi dicere ꝑturbetur, nec vobis audire. Video. n. quod iam factũ eſt, & vobiſcũ video oculis fidei: oculis quoq; carnis video quod iam fit, rurſusq; oculis fidei vobiſcũ ſpero quod futurum eſt. Quid ergo factũ eſt? Quid fit? Quid futurũ eſt? Chr̃s paſſus eſt, mortuus eſt, reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlum vt nouimus quadrageſimo dię, ſedet ad dexteram patris: hoc iam factum eſt, hoc nõ videmus, ſed credimus. Quid nunc fit? Dominatur in medio inimicorum ſuorũ, emiſſa virga virtutis eius ex Sion. Fit hoc, id agitur in forma ſerui, præſentẽ tunc viderunt ſerui, & abſentem nũc credũt ſerui Hoc credimus de forma Dei ſerui, ꝙ poſſumus capere dũ adhuc ſumus ſerui. Hoc eſt. n. illud lac paruulorũ, quod temperauit panẽ traiiciẽs per carnem. Nã panis ille angelorum in principio erat

verbum:

verbum:ut tñ panē angelorū mādicaret ho
mo,creator angelorū factus eſt hō. Ita no-
bis verbū incarnatū factū eſt receptibile,qđ
recipere nō ualeremus ,ſi filius ęqualis Deo
nō ſe exinaniret formā ſerui accipiens,in ſi-
militudinē hominū factus & habitu inuen-
tus vt hō. Vt ergo vtcūque capere poſſemus
eū,qui non poſſet capi a mortalibus,morta
lis factus eſt ad mortales,vt pacta ſua mor-
te faceret immortales,& aliquid daret inſpi
ciendū,aliquid credendū,aliquid poſt vidē
dū. Inſpiciendā dedit formam ſerui pręſenti
bus,non ſolū oculis vidēdā,ſed ētmanibus
pertractandā. Cum eadē forma aſcēdit in cę
lum,credere nobis iusſit,qđ illis videre cō
ceſſit. Sed & nos habemus qđ videamus:illi
enim viderunt virgā emiſſam ex Sion , nos
videmus dominari in medio inimicorum
ſuorū. Hoc totum fratres pertinet ad diſpen
ſationē formę ſeruilis,quæ tolerabiliter ca-
pitur a ſeruis,& amabitur a futuris liberis.
Veritas.n.incōmutabilis , quod eſt verbum
Dei,Deus apud Deum,per quem facta ſunt
omnia, in ſe manens innouat omnia . Hanc
vt videamus magna & perfecta cordis mun
ditia neceſſaria eſt,quę fit per fidē. Demon-
ſtrata.n.forma ſerui,dilatata eſt ad demon-
ſtrandam formam Dei: Idem quippe in for
ma ſerui loquens ſeruis:ait,Qui diligit me,
mandata mea cuſtodit,Et q diligit me, dili-
getur a patre meo,& ego diligā eū, & oſtē
dā meipſum illi. Videntibus ſe promiſit de-
monſtraturū ſe. Quid videbant? Quid ꝓmit
tebat? Videbāt formā ſerui , ꝓmittebat for-
mam Dei: Oſtendā, inquit,meipſum illi . Si
ipſa eſt claritas ad quam perducitur regnū,
quid modo tranſitu ſeculi huius colligitur?
Ducitur n.ad quandā viſionem ineffabilem,
quam non merebuntur impii. Cæterum for
ma ſerui cum hic eſſet,viſa eſt ab impiis. Vi
derunt eā & qui crediderunt , viderunt & q
occiderunt. Ne aliquid magnum putes vide
ri formam illam, uiderunt amici , viderunt
& inimici,& quidam videntes interfecerūt,
quidam non uidentes crediderunt. Hanc er-
go formam ſerui,quam hic iam in humili-
tate uiderunt & pii & impii, videbunt & in
iudicio pii & impii. Cum enim dominus an
te oculos diſcipulorum ſuorum ferretur in
cœlum,ſonuit vox angelica intuētibus eū,
Viri Galilæi,quid ſtatis intuentes in cœlū?
Iſte Ieſus ſic veniet,qūo videtis eū ire in cę-
lum. Sic ergo,ſic ī eadē forma,qa de impiis *Act.* 1.
dictū eſt, Videbunt in quē pupugerunt. Vi-
debunt iudicaturum,quē irriſerunt iudica-
tū. Ipſa itaque forma ſerui in iudicio con- *Zac.* 12.
ſpicua erit,& iuſtis & iniuſtis,& piis & im *Ioan.* 19.
piis,& fidelibus & infidelibus . Quid ergo?
Impii non videbunt? Nam de quibus dictū
eſt , Videbunt in quem pupugerunt: de ip-
ſis rurſum dictū eſt, Tollatur impius vt non K
videat claritatem domini. Quid eſt hoc fra-
tres? Diſcernamus, diſcutiamus. Excitatur
impius vt aliquid videat, tollitur impius ut *Esa.* 16.
aliquid non videat. Iā quid ſit viſurus,oſten
demus,Formā illam de qua dictū eſt,ſic ue
niet. Quid ergo non eſt viſurus? Et oſtendam
meipſum illi. Quid eſt meipſum? Nō formā
ſerui. Quid eſt meipſum? Formā Dei, in qua
non rapinā arbitratus ſum eſſe ęqualis Deo. *Ioan.* 14.
Quid eſt meipſum? Dilectisſimi,filii Dei ſu *Phili.* 2.
mus,& nondum apparuit quid erimus, Sci
mus quia cū apparuerit, ſimiles ei erimus,
quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Hæc cla-
ritas Dei eſt ineffabilis lux fons lucis ſine cō 1. *Ioan.* 3
mutabilitate,ueritas ſine defectu , ſapientia
in ſeipſa manens,innouans omnia,Hæc ſub
ſtantia Dei eſt. Itaq; tolletur impius, ut non
videat hunc honorem Dei Beati. n. mundi-
cordes,quoniam ipſi Deum videbunt. Vide
tur ergo mihi fratres,quantum noſtræ capa *Sapiē.* 1.
citati dominus impertiri dignatur , de ipſo *Esa.* 26.
tempore: ſi tamen dicendum eſt tempus, *Matt.* 5.
quodam enim tempore venturi ſumus ad
non tempus,inde mihi videtur dictum , qđ
ſine præiudicio dicam , ſi quis intelligere L
aliquid melius,expeditius,probabilius poſ-
ſit,inde mihi videtur dictum, Tecum prin-
cipium in die virtutis tuæ. Deniq; hoc quan
tum puto,verſu conſequente ſatis ex pla-
nat,Quia enim & hic dicta eſt uirtus eius ,
qua ſubiecit gentes iugo ſuo,qua ſtrauit po
pulos,non ferro ſed ligno,& ſi in carne, &
ſi in humilitate, & ſi adhuc quantū ſeruilis 1. *Co.* 1.
forma patitur,capit, tñ magna uirtus eius,
qa quod infirmum eſt Dei fortius eſt homi-
nibus. Virga ergo & hic dicta eſt virtus
eius,quam cōmendauit dicendo,Virgā vir-
tutis tuæ emittet dñs ex Sion , & domina-
beris in medio inimicorum tuorum . Quan
ta.n.virtus dominans in medio inimicorum
ſuorum perſtrepentiū,nihil contra eum ua-
lentium,

lentiũ & quotidie ſibi dicentiũ, Qñ morieť
& peribit nomẽ eius? Cũ creſcat gloria ei⁹
Pſ. 111. ꝑ populos, cũ eius nomini ſubiiciantur gen
tes, cũ pc̃tór uideat & iraſcatur, dentib. ſuis
frendat & tabeſcat: qui a ergo eſt & hęc uir-
tus eius, volens Propheta cõmendare aliter
uirtutẽ eius ſicuti eſt uirtus Dei, & ſapientia
M Dei, Chr̃s in lumine ꝑpetuo incõmutabilis
veritatis, ad q̃ viſionẽ ſeruamur, ad quã vi-
ſionẽ differimur, ad quã viſionẽ fide munda
mur, a qua viſione tolliť ĩpius ne videat ho-
1. Cor. 1. norem dñi. Hoc ergo volens oſtendere, te-
Eſa. 26. cũ, inq̃t, principiũ in die virtutis tuæ. Quid
eſt tecũ principiũ? Quodlibet pone princi-
piũ. Si ipſum Chriſtũ, potius diceretur, tu es
principiũ, quã tecũ principiũ. Rñdit. n. inter
rogantibus, tu q̃s es, & aiť, Principiũ qui &
loquor vobis. Cum ſit principium & pr̃, de
Ioan. 8. quo vnigenitus filius, in quo principio erat
Ioan. 1. verbũ q̃a verbũ erat apud Deum. Quid er-
1. ſẽ. diſ. go? Si & pater principiũ, & filius principiũ,
19. ca. 1. duo ſunt principia? Abſit. Sicut. n. pr̃ Deus, &
filius Deus, pater. n. & filius nõ duo dii, ſed
vnus Deus: ſic pr̃ principium & filius princi
piũ, pr̃ aũt & filius nõ duo, ſed vnum princi
piũ. Tecum principiũ. Tunc videberis qũo te
cũ ſit principium. Non. n. & hic non tecum
Ioan. 16. principiũ: non. n. cum dixiſti, ecce itis quiſ-
que ad ſua, & me ſolum relinquitis, ſed non
ſum ſolus, quia pr̃ mecũ eſt: & hic ergo tecũ
Ioan. 14. principiũ. Dixiſti. n. & alibi, Pater autẽ ĩ me
manẽs facit opera ſua. Tecũ principiũ, nec
A vnquã a te ſeparatus eſt pr̃. Sed qñ videbiť
tecũ eſſe principiũ, tũc manifeſtum erit om
nibus ſimilibus iam tibi factis, qm̃ videbũt
te ſicuti es. Etenim hic Philippus te videbat,
& patrem quærebat. Tũc ergo videbitur qđ
nunc creditur. Tunc tecum principium vi-
1. Ioan. 1. dentibus ſanctis, videntibus iuſtis, ſublatis
Ioan. 14. de medio impiis, ne videant gloriam dñi.
Modo ergo credamus fratres, quod tunc vi-
deamus. Nam & Philippus obiurgatus eſt
ꝙ quæreret videre patrem cum in ipſo filio
non agnoſceret patrem, Tanto tempore vo-
Eſa. 26. biſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philip
pe, qui videt me, videt & patrẽ. Sed me videt
qui non formam ſerui in me videt. Qui er-
go me videt, qualem me abſcondi timenti-
bus me, qualem me videndum perficio ſpe
Ioan. 14. rantibus in me, videt & patrẽ. Sed quia iſta
viſio poſt erit, nunc pro illa quid habebi-
mus? Videmus q̃d dicat Philippo, cui dixe-
rat, q̃ me videt, videt & patrẽ. Quaſi ei Philip
pus tacitus reſponderet, & qũo te videbo, ſi
aliter videris q̃ forma ſerui: aut qũo te vide
bo & patrẽ, inualidus hõ mortalis, puluis &
cinis, cõuerſus ad eum differens viſionem,
imperans fidem, qui dixerat, qui me videt,
videt & patrem, quia multum erat ad Philip
pum, & longe erat ab eo videre, Non cre-
dis, inquit, quia ego in patre & pr̃ in me eſt?
Qđ videre nõdum potes, crede vt videre me
rearis. Cum ergo ventum fuerit vt videam⁹,
tunc apparebit tecũ principium in die virtu
tis tuę, uirtus virtutis tuę, non virtus infir-
mitatis tuę, quia ibi virtus uirtutis tuę. Ha-
bent nunc homines in fide, in ſpe, in chari-
tate, in bonis operib. uirtutes ſuas, ſed ibũt
a virtutibus in virtutem. Tecum ergo princi
pium: videberis cum patre in patre, vt pater
tecum principium in die virtutis tuę, illius
uirtutis tuę quam impius non uidebit. Nam
& hoc infirmum tuum fortius eſt ho-
minibus. Etenim in die virtutis tuæ tecum
principium. De qua virtute dicis? Expone,
q̃a & hic vt dictum eſt, nominata eſt virtus
eius cum emittitur virga virtutis eius ex
Sion, vt dominetur in medio inimicorum
ſuorum. De qua virtute dicis? In ſplendo-
re ſanctorum.] In ſplendore, inquit, ſancto-
rum. De ipſa virtute dicit, quando erunt in
ſplendore ſancti, non quando adhuc terre-
nam carnem geſtantes & in corde mortali
atque corruptibili degentes & gementes,
quod aggrauat animam, & deprimit terre-
na inhabitatio ſenſum multa cogitantem:
cum ipſæ cogitationes inuicem non viden-
tur, non hoc in ſplendore ſanctorum. Sed
quid eſt in ſplendore ſanctorum? Donec
veniat dominus & illuminet abſcondita te-
nebrarum, & manifeſtabit cogitationes cor
dis, & tunc laus erit vnicuique a Deo. Hoc
erit in ſplendore ſanctorum, quia tunc iu-
ſti fulgebunt in regno ſui patris ſicut ſol. Au
dite enim quid ſit hoc, in ſplendore ſancto-
rum, Veniet, inq̃t, meſſis, veniet finis ſeculi,
mittet paterfamilias angelos ſuos, & colli-
gẽt de regno eius oĩa ſcãdala, & mittẽt eos M
in camino ignis ardentis, Tũc iuſti fulgebũt
ſicut ſol ĩ regno pr̃is ſui. In quo regno? vide C
te ſi uiſio q̃dã ſeruať de qua nobis dictũ ẽ, te
cũ principium. In quo regno? Vtiq; in uita M
æterna.

terna.Nā ad dexterā positis hoc dicturus
ſt,Venite benedicti patris mei,percipite re
gnum qđ uobis paratū eſt ab origine mūdi.
Deinde dānatis impiis,ſegregatis iuſtis atq;
audatis,quid ſequitur qđ dixerat, percipi- A
e regnū?Tunc ibunt impii in cōbuſtionem
ternā,iuſti autem in uitam ęternā.Qđ dixe
at regnū,hoc dixit vitā æternā,quo nō ibūt
mpii . Videte ſi quędā viſio eſt uita ęterna.
Hæc eſt autem vita ęterna,ut cognoſcāt te
olū verū Deū,& quē miſiſti Ieſum Chriſtū,
a tecū principiū in die virtutis tuę.Ergo te
ū principiū in die virtutis tuę in ſplendori
us ſanctorū: ſed hoc differtur , hoc poſtea
labit.Quid nunc?Ex vtero ante luciferū ge
ui te]Quid hic?Si Deus filiū habet , nunqd
& vterū?Sed ſicut carnis corpora nō hēt,qa
nec ſinum,dictū eſt tñ,Qui eſt in ſinu patris
narrauit.Qui eſt autem ſinus , ipſe eſt ute-
us,& ſinus & uterus ꝓ ſecreto poſitus eſt.
Quid eſt ex utero?Ex ſecreto,ex occulto,de
meipſo,de ſubſtantia mea,hoc eſt,ex vtero:
ga gñationē eius qs enarrabit? Accipiamus
ergo patrem dicentē ad filium,Ex vtero an-
te luciferum genui te.Quid eſt ergo ante lu D
ciferū?Lucifer pro ſyderibus poſitus eſt, tā
quam a parte totum ſignificante ſcriptura,
& ex eminenti ſtella omnia ſydera. Sed iſta
ſydera qūo facta ſunt?Vt ſint in ſignis , & in
tēporibus,& in diebus, & in annis . Si ergo
& in ſignis & in tēporibus poſita ſunt ſyde-
ra,& lucifer nominatus eſt ꝓ ſyderibus, qđ
eſt ante luciferum,hoc eſt ante ſydera: & ꝙ
eſt ante ſydera,hoc eſt ante tempora . Si er-
go ante tempora,ab ęternitate,noli quære-
re quando:æternitas non habet qñ. Quando
& aliqñ aduerbia ſunt temporum. De patre
non eſt natus in tempore , per quem facta
ſunt tēpora.Dictum eſt ergo ut dici opor-
tuit,figurate & prophetice, ut & uterus pro
ſecreta ſubſtantia,& lucifer pro tꝑibus po-
neretur.An vultis ut ipſum Dauid reſpicia-
mus q dominū ſuū dixit filiū ſuū?Vt.n. hoc
diceret,audiuit a dño ſuo.Ab illo audiuit a
quo falli non potuit,& dixit iam dominum
ſuum,quia dixit,inquit , dominus domino
meo, ſede a dextris meis:& ipſe loquitur,ip
ſius quaſi ſermo contextus eſt. Si ergo ipſe
loquitur,forte ipſe potuit dicere, Ex vtero
ante luciferū genui te , ex vtero uirginali,
Ante luciferum genui te ex vtero . Si.n. illa
virgo ducens propaginē de carne Dauid,ex
illo utero natus eſt Chriſtus, tāquam ex ute
ro genitus a Dauid, Ex utero quò maſculus
non acceſſit, ex vtero prorſus proprie : ex
utero,quia ſolus ex ſolo vtero. Ergo ex ute-
ro,inquit ille,qui eum dominum ſuum di-
xerat,ex utero ante luciferum genui te . Et
hoc ipſum ante luciferum ſignate dictum & *Luce.2.*
proprie dictum & ſic impletum . Noctu.n.
natus eſt dominus ex vtero virginis Marię,
indicant teſtimonia paſtorum , qui uigilias
exercebant ſuper gregem ſuum . Ex utero
ante luciferum genui te. O tu domine Deus
meus ſedens ad dexteram dñi mei , vnde &
filius meus,niſi quia ex vtero ante lucife-
rum genui te? Et ad quid natus es ? Iurauit
dominus & non pœnitebit eum,tu es ſacer
dos in æternum ſecundum ordinem Melchi
ſedech.) Ad hoc.n.natus ex vtero ante luci-
ferum,vt eſſes ſacerdos in æternum ſecun- *Ibidem.*
dum ordinem Melchiſedech. Si natum ex
vtero de virgine intelligimus ante luciferū
noctu, ſicut Euangelia conteſtantur,procul F
dubio inde ex vtero ante luciferum, ut eſſet
ſacerdos in ęternum ſecundum ordinē Mel
chiſedech. Nam ſecundum id quod natus
eſt de patre Deus apud Deum,coæternus gi
gnenti ſacerdos: ſed ſacerdos propter car-
nem aſſumptā,ꝑꝑ victimā,quam pro nobis
offerret a nobis acceptam.Iurauit ergo dñs.
Quid eſt,iurauit dñs? Ergo dominus iurat ,
qui prohibet hominem a iurando? An forte
ideo magis hominem prohibet a iurando, *Matt.5*
ne in periuria prolabatur,& ideo Deus ma-
gis iurat,quia non poteſt eſſe periurus? Ho-
mo enim qui per conſuetudinem iurandi
pōt lingua in periuriū prolabi , bene prohi
bēt iurare.Tanto.n.longius erit a periurio,
q̃to erit longe a iurando.Qui. iurat homo,
falſum & uerum iurare poteſt : qui autem
non iurat, falſum iurare non poteſt , quia
omnino non iurat. Cur ergo non iuret dñs,
quādo dñi iuramentum promisſionis eſt fir G
mamentum? Iurat omnino. Quid ergo tu
facis cum iuras?Teſtaris Deum, Hoc eſt iu-
rare,Deum teſtari,& iō moleſtum,ne ad ali
quam falſitatem teſtē adhibeas Deum.Si er-
go tu iurando teſtaris Deum, cur ergo non
& Deus iurando teſtetur ſeipſum? Viuo ego *Gen.2*
dicit dñs,iuratio Dei eſt . Sic iurauit de ſe-
mine Abrahæ,Viuo ego dicit dñs,qm̄ audi-
ſti vo.

ſti vocē meā,& non peperciſti filio tuo vni-
co pp me,niſi benedicens benedicā te,& im
plēdo implebo ſemen tuum ſicut ſtellas cę
li, & ſicut arenam , quæ eſt ad labiū maris ,
& benedicenī in ſemine tuo oēs gentes. Et
ſemen Abrahæ q̄d eſt? Chr̄s.Ille ſemē Abra-
Gala. 3. hæ accipiens carnē de ſemine Abrahę, erit
ſacerdos ī ęternū ſ̄m ordinē Melchiſedech.
De ſacerdotio ergo ſecundū ordinē Melchi
ſedech , iurauit dn̄s & non pęnitebit eum .
H Quid de ſacerdotio ſ̄m ordinē Aaron? Nun
quid pęnitet Deū ſicut hoīem,aut nolens ca
dit in aliquid vt faciat, aut imprudēs ꝓlabit,
Hie. 18. vt poſtea eū de ſuo ꝓlapſu pęniteat? Scit q̄d
agat, ſcit quouſq; quid progrediatur , vnde
in aliud cōmutetur in ptāte rectoris eſt. Sed
pnīa,mutatio rerū ſignificatur. Qūo.n.tu cū
aliquid te pœnitet, doles factum q̄d feciſti:
Pœnitere domini. ſic qn̄ aliquid Deus præter ſpem hoīum.i. p̄
ter q̄ ſperant homines mutat in aliud , pęni-
tere ſe dicit,vſque adeo vt & de pęna noſtra
pœniteat eum,ſi nos de vita noſtra mala pę-
nituerit. Iurauit ergo dominus, Iurauit,fir-
mauit,nō eum pęnitebit,nō mutabit. Quid?
Tu es ſacerdos in æternum. Ideo in æternum
quia non pœnitebit eum. Sed ſacerdos ſecū
dum quid? Nunquid erunt iſtę hoſtiæ victi-
mę oblatæ a patriarchis, aræ ſanguinis,& ta
bernaculum,& illa primi teſtamenti veteris
ſacra? Abſit. Iam illa ſublata ſunt, euerſo iā
templo,remoto illo ſacerdotio,pereunte vi
ctima eorum & ſacrificio , Hæc nec Iudæi
habent, vident periſſe iam ſacerdotiū ſecun
I dum ordinem Aaron, & non agnoſcunt ſa-
cerdotium ſecūdum ordinē Melchiſedech.
Tu es ſacerdos in ęternum ſecundum ordi-
nem Melchiſedech. Fidelibus loquor, Si q̄d
non intelligunt catechumeni,auferant pigri
tiam feſtinent ad notitiam . Non ergo opus
eſt myſteria promere , ſcripturæ vobis inti-
ment, quid eſt ſacerdotium ſecundum ordi
nem Melchiſedech. Dominus a dextris tuis.§
Dominus dixerat,ſede a dextris meis, nunc
dn̄s a dextris eius,quaſi mutauerint ſedes. An
forte ſic potius , Iurauit dn̄s & non pęnite-
bit eum,tu es ſacerdos in ęternum,ad Chri-
ſtum dictum eſt , Tu es ſacerdos in æternū ?
Iurauit Dominus. Quis Dominus? Qui dixit
dn̄o meo,ſede a dextris meis:ipſe iurauit,tu
es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem
Melchiſedech : & ad ipſum dominum qui
iurauit ſermo directus eſt,dominus a dextris
tuis. O domine qui iuraſti,& dixiſti,Tu es ſa
cerdos in æternum ſecundum ordinem Mel
chiſedech, ipſe ſacerdos in æternum, domi-
nus eſt a dextris tuis , ipſe,inquam, ſacerdos
in æternū, de quo iuraſti, dominus eſt a dex
tris tuis, quia eidem domino meo dixiſti,ſe
de a dextris meis,quoadusque ponam inimi
cos tuos ſcabellum pedum tuorum. Iſte er-
go dominus qui eſt ad dextris tuis,de quo iu
raſti,& cui iuraſti dicens, Tu es ſacurdos in
ęternum ſecundum ordinem Melchiſedech,
Conquaſſauit in die irę ſuæ reges. § Ipſe vti-
que Chriſtus dominus a dextris tuis , cui iu-
raſti,& non pęnitebit te. Quid agit ſacerdos
in æternum ? Quid agit, qui eſt ad dexteram
Dei , & interpellat pro nobis tanquam ſacer
dos intrans in interiora, vel in ſanctaſancto-
rum, in ſecreta cœlorum, ille ſolus non ha-
bens peccatum , & ideo facile mundans a
peccatis, ille ergo a dextris tuis, conquaſſa-
uit in die iræ ſuæ reges? Quos reges quæris?
Excidit tibi? Aſtiterunt reges terræ, & prin-
cipes conuenerunt in vnum,aduerſus domi
num, & aduerſus Chriſtum eius? Hic reges
conquaſſauit gloria ſua , & pondere nomi-
nis ſui infirmos reddidit reges , vt non poſ-
ſent efficere , quod volebant . Conati enim
ſunt multum delere nomen Chriſtianum
de terra,& non potuerunt, quia qui offende
rit in lapidem illum, conquaſſabitur. Offen-
derunt ergo in lapidem offenſionis , & ideo
conquaſſati ſunt reges, cum dicunt. Quis eſt
Chriſtus? Neſcio quis Iudæus , neſcio quis
Galileus, ſic occiſus eſt, ſic mortuus: Lapis
eſt ante pedes tuos, quaſi viliter,& humiliter
iacens, ideo contemnendo offendis, offen-
dendo cadis, cadendo quaſſaris. Si ergo tan-
ta eſt ira occulti , quid erit iudicium mani-
feſti? Audiſtis iram occulti,de qua Pſalmus
inſcribitur pro occultis filii: nonus Pſalmus
ſi bene memini , inſcribitur pro occultis fi-
lii , & ibi oſtēditur iudicium occultum iræ
occultæ . Irato Deo viuunt, qui in lapidem
illum offendunt, conquaſſantur. Et quò va-
let, quòd conquaſſantur? Audi,& de iudicio
futuro , Quia qui offenderit in lapidem il-
lum, ait, conquaſſabitur : ſuper quem vero
ceciderit lapis ille , conteret eum. Cum er-
go offenditur in eum quaſi humilis iacet ,
& tunc conquaſſat: cum autem conteret,
deſuper

desup veniet. Videte queadmodũ his binis verbis cõquassabit, & conteret, offendit in eũ, & veniet sup eũ, distributa sunt duo tempora humilitatis, & claritatis Christi, occultæ pęnæ, & iudicii futuri. Eũ non conteret veniens, quẽ non cõquassat iacens. Iacẽs dico tanq̃ cõtẽptibilis apparẽs. Nã ille a dextris Dei est, & valide ex alto clamauit, Saule Saule qd me psequeris? Sed tñ quãuis de cęlo non diceret, qd me psequeris, quẽ nemo tangebat, nisi ita in cœlo ad dexterã patris sederet, ut & in terra in nobis quasi iaceret. Dñs a dextris tuis, cõquassabit in die iræ suę reges. Iudicabit in gẽtibus.] Sed nunc pro occultis: erit.n. & iudiciũ manifestum, iudicabit in gentibus. Mõ.n. fit. Periit memoria eorũ cũ strepitu. In ipso psalmo ẽ p occultis, Periit memoria eorũ cũ sonitu, & dñs in ęternũ pmanet, Parauit in iudicio thronũ sedẽ suã, & ipse iudicabit orbẽ terrarum in ęqtate. Ibi dictũ est, Increpasti gẽtes, & periit impius, nomẽ eorũ delesti ĩ ęternũ: hoc occulte agit. In die ergo irę suę cõquassabit reges, iudicabit in gẽtibus. Qũo? Audi qđ sequitur: Replebit ruinas.] Mõ sic iudicat in gẽtibus, ut repleat ruinas: nã qñ in fine iudicauerit, dãnabit ruinas. Replebit ruinas. Quas ruinas? Quisqs a nomine eius timuerit, cadet: cũ ceciderit euertet qđ erat, vt ædificetur qđ non erat. Iudicabit in gẽtibus, replebit ruinas. Quisquis cõtumax es in Xp̃m, caurã turrim in altũ erexisti. Bonũ est, vt teipsum deiiciens humilis reddaris, sedentis ad dexterã patris pedibus prouoluaris, vt fiat in te ruina cõstruẽda. Nã si pmanes in mala altitudine, tũc deiicieris qñ non ædificaberis. Etenim de talibus dicit in alio loco scriptura. Destrue eos, & nõ ędificabis eos. Procul dubio non diceret de qbusdam, destrue eos, & non ædificabis eos, nisi quosdã ita destrueret, vt ędificaret. Quod fit hoc tempore, cum Christus in gentibus ita iudicat, ut repleat ruinas. Conquassabit capita sup terram multa.] Hic super terram in hac uita cõquassabit capita in terra multa, de superbis humiles facit. Et audeo dicere fratres mei, ut ille est capite quassato hic humiliter ambulare, quam capite erecto in iudiciũ æternę mortis incidere. Multa capita conquassabit ruinas faciendo, sed replendo ædificabit. De torrente in uia bibit, ppea exaltabit caput. Videamus & in uia bibentẽ de torrẽte primo. Quis est torrens? Profluxio mortalitatis humanæ. Sicut.n. torrens pluuialibus aquis colligit, redundat, pstrepit, currit, & currendo decurrit.i. cursum fixit, sic est oĩs iste cursus mortalitatis. Nascuntur homines viuunt, moriuntur, & aliis moriẽtibus, alii nascuntur, rursusque illis nascentibus, alii moriuntur, & illis morientibus, alii oriunt, succedunt, accedunt, decedunt, nec manebunt Quid hic tenetur? Quid non decurrit? Quid non quasi de pluuia collectum it in abyssum? Qũo.n. fluuius repente collectus de pluuia, de guttis imbrium, it in mare, nec apparet, quia nec apparebat antequam de pluuia colligeretur, sic hoc genus humanũ de occultis colligitur, & profluit in mortẽ. Rursum in occultum vergit, medium hoc sonat & transit. De hoc torrente bibit ille, non est dedignatus bibere de hoc torrente. Bibere.n. de hoc torrẽte, illi erat nasci & mori. Hoc habet & torrens iste, natiuitatem & mortẽ. Suscepit hãc Chr̃s, natus est, & mortuus est. Ita de torrente in via bibit, exultauit.s. vt gigas ad currendam viam. De torrẽte ergo in via bibit, quia in uia peccatorũ non stetit. Quia ergo de torrente in uia bibit, propterea exaltauit caput.i. quia humiliatus est, & factus est subditus vsq; ad mortem, mortem autem crucis, proptereaeum Deus exaltauit a mortuis, & donauit ei nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestriũ, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.

B

Psal. 1.

Psal. 1.

Phili. 2.

In Psalmum centesimumdecimum.

Enarratio.

VEnerunt dies, vt cantemus halleluia. Adestote animo fratres ad percipienda ea, quæ dominus suggerit ad exhortationem nostram, & nutriendam charitatẽ, qua nobis inhærere Deo bonum est. Adestote animo cantores boni, filii laudis, & gloriæ sem piternę veri, & incorrupti Dei. Adestote intenti qui nostis cantare, & psallere in cordibus vestris, dño gratias semper agentes in omnibus, & laudate Deũ, hoc est. n. halleluia. Et hi quidem dies veniũt trãsituri, transeuntque venturi, & significant diẽ qui

C

Ephe. I.

Aug. Tomus Octauus. Hh h non

non venit nec transit, qa nec hesterno ṗitur
vt veniat, nec crastino vrgetur vt trāseat. Ad
quem sanè nos cum venerimus inhęrentes
Psal. 83. ei, nec nos transibimus. Et sicut quodam lo-
C co canit Deo, Beati q habitant in domo tua
dñe, in secula seculorũ laudabũt te, hoc erit
ociosorum negotiũ, hoc opus vacantium,
hęc actio quietorũ. hęc cura securorũ. Sicut.
n. dies ista ṗteritis diebus quadragesimæ, q-
bus ante resurrectionē dominici corporis
vitę huius significat mœror, solenniter gra-
ta hilaritate succedunt: sic dies ille qui post
resurrectionē dabit plenario corpori dñi,
hoc est, sanctę Ecclesię cunctis vitę huius
erũnis atque doloribus exclusis, ꝑpetua bea
titudine succedet. Hæc aũt vita de nobis exi-
1. Cor. 5. git continentiã, vt ēt cũ labore & luctamine
D ingemiscētes grauati, & habitaculũ nostrũ,
quod de cœlo est superindui cupientes, a se
cularibus delectationibus temperemus, & si
Exod. 34. gnificatur quadragenario numero, quo &
3. Re. 19. Moyses & Helias, & ipse dñs ieiunauerunt.
Mat. 5. Præcipit n. nobis & ex lege & ex ꝓphetis, &
Mat. 17. ex ipso Euãgelio qđ testimoniũ habet a lege
& ꝓphetis. Vñ ēt in mõte & inter vtrãque ꝑ
sonã medius saluator effulsit, vt ab omnibus
mũdi illecebris, qbus captiui homines obli-
uiscuntur Deũ, auiditatē nostrã tanquã ieiu
nio tēperantiæ refrenemus, quandiu perfe-
ctio decalogi legis, tanquã psalteriũ decem
chordarũ ꝑ quatuor eiusdē mundi partes. i.
toto orbe ṗdicat, vt decē quater ducta qua-
dragenariũ numerũ signent. Quinquagena-
rio vero numero post resurrectionē domi-
ni quo cãtamus halleluia, nõ cuiusdã tēpo-
ris finis & trãsitus, sed beata illa significatur
ęternitas, qa denarius additus quadragena-
Mat. 10. rio, laborãtibus in hac vita fidelibus merces
E illa ꝑsoluit, q̃ & primis & nouissimis pater
familias ṗparauit ęqualē. Audiamus itaque
plenũ diuina laude pectus populi Dei. Ecce
ꝑsonat in hoc Psalmo quendã exultantē fœ
lici exultatione, ṗfigurat & scaturientē cor-
de in amore Dei populũ. s. corpus Christi,
ab omni malo liberatũ. Cõfitebor tibi, inqt,
dñe in toto corde meo.) Non semper con-
fessio pctõrũ est, sed & laus Dei deuotione
confessionis exprimitur. Illa luget, hæc gau-
det. Illa medico vulnus oñdit, hæc de sani-
tate gratias agit. Hęc confessio quendam si-
gnificat, non solum ab omni malo liberatũ,
sed etiam a malignis omnibus separatum. E
ideo videamus vbi confiteatur domino i
toto corde. In consilio, inquit, rectorum, 8
congregatione.] Credo qa sedebunt supe
duodecim thronos, iudicantes. xii. tribus Is
rael. Nullus. n iam inter eos iniquos, nulliu
Iudæ furta tolerantur, nullus Simõ Magu
baptizat, spiritũ volens emere dum cogit
vendere, nullus Allexãder ærarius multa m
la ostendit, nullus ouina pelle tectus falsa fr
ternitate surrepit: Inter quales nunc neces
est Ecclesia gemat, & quales tunc oporte
cum omnes iusti cõgregabuntur, excluda
Hæc sunt magna opera domini, exquisita i
oēs voluntates eius.] Per quas nullũ confitē
tem deserit misericordia, nullius est iniqui
tas impunita, qñ flagellat etiam oēm filiu
quē recipit. Sed si iustus vix saluabitur, pec
cator & impius vbi parebunt? Eligat sibi h
quodlibet, Non sic cõstituta sunt opera dñ
vt creatura in arbitrio libero constituta, cre
toris superet voluntatem, etiam si cõtra eiu
faciat voluntatem. Non vult Deus vt pecce
nam prohibet: tamen si pecaueris, nõ put
hominē fecisse quod voluit, & Deo accidi
se quod noluit. Sicut. n. vult vt hõ non pec
cet, ita vult peccanti parcere vt reuertat &
viuat, ita vult postremo in peccato ꝑseuer
tem punire, vt iustitiæ potentiã contuma
nõ euadat. Ita quicqd elegeris omnipoten
nē deerit vnde suã de te cõpleat voluntat
Magna enim opera dñi, exquisita in omne
voluntates eius. Confessio & magnificent
opus eius] Quid magnificentius, quàm iust
ficare impium? Sed opus fortasse homin
præuenit istam magnificentiam Dei, vt cu
fuerit peccata confessus, iustificari merea
Descendit enim de templo iustificatus Pub
canus magis quã ille Pharisæus, qa nec oc
los ad cœlũ audebat leuare, sed percutieb
pectus suũ dicens, Deus propitius esto mi
peccatori. Hęc est magnificentia domini, i
stificatio peccatoris, quoniam qui se humi
liat, exaltabitur: & qui se exaltat humilia
bitur. Hæc est enim magnificentia domini
quoniã cui plurimũ dimittitur, plurimũ di
git. Hæc magnificentia domini, qñ vbi ab
dauit peccatum, superabũdauit gratia. Se
fortasse ex opibus. Nõ inquit, ex operibus
ne forte quis extollatur. Ipsius enim sumu
figmentũ, creati in Christo in operibus be
nis.

is.Iustitiam.n.homo non operatur,nisi iu-
ificatus: credens autem in eum qui iustifi-
at impium:à fide incipit,vt bona opera nō
ræcedentia qđ meruit,sed consequentia ꝙ
ccepit oñ dant. Vnde ergo illa cōfessio? Nō
ú quidē opus est iustitiæ sed delicti impro-
atio. Sed qũo se hēat, nec in ipsa de te ho-
io glorieris,vt qui gloriat̄,in dño gloriet̄.
uid enim habes quod nō accepisti? Nō er-
o sola magnificentia qua iustificat̄ impius,
d &confessio & magnificentia opus eius.
uid ergo dicemus , qa cui vult miseretur,
quē vult obdurat? Nūquid iniquitas apud
eū? Absit. Iustitia enim eius manet in secu
m seculi.]Tu autem homo de hoc seculo,
uis es qui respondeas Deo[Memoriam fe-
t mirabilium suorum . Hunc humilians &
unc exaltans, Memoriam fecit mirabilium
orum,reseruans opportune inusitata pro
gia, quæ non infirmitas hominis nouitati
tenta meminerit , cum sint eius miracula
uotidiana maiora. Tot ꝑ vniuersam terram
bores creat,& nemo miratur: arefecit ver
o vnam, & stupefacta sunt corda mortaliū
d memoriā fecit mirabilium suorū . Hoc.
miraculū, maxime attētis cordibus inhę-
bit, qđ assiduitas nō vilefecerit. Quid autē
ofuerūt miracula , nisi vt timeret̄? Quid
orro ꝓdesset timor: nisi Misericors & mi-
rator dñs escam daret timentibus se?]Escā
uæ non corrūpitur, panem qui de cœlo de
endit , quem nullis meritis dedit . Etenim
hristus pro impiis mortuus est. Nemo er-
o talē escam daret nisi misericors & mise-
tor dominus. Quod si tantū dedit huic vi-
,si verbū carnē factum peccator iustificā-
us accepit, quid in futuro seculo glorifica-
s accipiet? Memor.n erit in seculū testamē
sui.)Nec totū dedit qui pignus dedit. For-
tudinē operū suorū annunciabit populo
io.] Nō contristentur Israelitę sancti , qui
imiserunt omnia sua & secuti sunt eū, non
ōtristentur dicentes, Quisnā poterit saluus
eri, quia facilius intrat camelus ꝑ foramen
cus , quàm diues in regnum cœlorum? An
unciauit enim eis fortitudinē operū suo-
um, quoniā quæ hominibus difficilia sunt,
eo facilia sunt. Vt det illis hęreditatē gen-
um.]Itum est enim ad gentes,& præceptū
iuitibus huius seculi non superbe sapere,
eque sperare in incerto diuitiarum, sed in
Deo viuo cui facile est quod hominibus dif
ficile est.Sic.n multi vocati sunt,sic occupa
ta est hęreditas gentium , sic factum est vt e-
tiā plurimi , qui non dimiserunt omnia sua
in hac vita, vt sequerentur eum vitam etiam
ipsam pro nominis eius confessione cōtem
nerent, & tāquam cameli humiliantes se ad
portanda onera pressurarum , intrarent etiā
sicut per foramen acus per compungentes
passionis angustias. Ipse fecit hęc , cui om-
nia possibilia sunt. Opera eius veritas & iu-
dicium .] Teneatur veritas ab iis qui iudi-
cantur hic . Iudicantur hic martyres & ad *1.Cor. 6.*
iudicium perducuntur , qui non solum eos
à quibus iudicati sunt, sed etiam angelos
diiudicent, aduersus quos eis erat collucta- *Rom. 8.*
tio, etiam cum ab hominibus iudicari vide-
rētur, quos nō separaret à Chr̄o tribulatio,
angustia, fames, nuditas, gladius . Fidelia.n. K
omnia mandata eius.]Nō fallit , exhibet qđ
promisit: nō tamen qđ promisit est hic expe
ctandū, nō hic sperandū. Sed cōfirmata sunt
in seculū seculi , facta in veritate & in iusti-
tia..]Hoc est verū & iustū, vt hic laboretur, il
lic requiescat̄. Quia, Redemtionē misit po-
pulo suo.]Vnde aūt redimunt̄, nisi à captiui
tate peregrinationis huius? Nō ergo requies
nisi in cœlesti patria requiratur. Dedit qui-
dem Deus Israelitis carnalibus terrenā Hie-
rusalem, q̄ seruit cū filiis suis : sed hoc vetus
testm̄ est, ad veterē hominem pertinens. Qui
autē ibi figurā intellexerunt , hęredes etiam
tunc noui testamenti extiterunt, qm̄ quę sur-
sum Hierusalē libera est , q̄ est mater nostra *Galat. 4.*
ęterna in cœlis: vetere autem illo re ipsa ꝓ-
batum est transitoria promisisse: Mandauit
quippe in æternū testamentū suum]Sed qđ
nisi nouum? Cuius hęres quisquis esse volue *Exod 3.*
ris, nolo te fallas, nec terram trahentē lac &
mel carnaliter cogites, non amœna prędia,
non hortos fructiferos & opacos non tale
aliquid mediteris adipisci , quale solet hic
oculus auaritiæ concupiscere. Cum enim sit *1.Tim. 9.*
radix omnium malorum cupiditas, perimē
da est vt hic consumatur , non differenda vt
ibi satietur. Primo pœnas fuge, gehennas de L
uita , antequam desideres promittentē deū,
caue minantem . Sanctum & terribile no-
men eius .] Pro delitiis autem omnibus hu-
ius seculi quales vel expertus es, vel augere
ac multiplicare cogitando potes immorta-

lium delitiarũ matrẽ cõcupiſce ſapientiam,
Prou. 1. Sed, Initiũ ſapientię, timor dñi. } Delectabit
& 9. illla, & ineffabiliter proculdubio delectabit
Eccleſiaſtici. 1. caſtis, atq; æternis veritatis amplexibus, ſed
prius tibi donanda ſunt debita, q̃ præmia fla
gitanda. Initiũ ergo ſapienttiæ timor domi-
ni. Bonus eſt intellectus.] Quis negat? Sed in-
telligere, & nõ facere periculoſum eſt. Bonis
ergo facientibus.) Nec extollat mentẽ in ſu-
perbiam. Cuius. n. timor eſt initiũ ſapientiæ.
Laus eius manet in ſeculum ſeculi.] Et hoc
erit p̃miũ: hic finis, hęc ſtatio ſedesq; perpe-
tua. illic. n. inueniunt mandata fidelia cõfir-
mata in ſeculũ ſeculi. Ipſa eſt hæreditas no-
ui teſtaméti mandata in æternum. Vnã petij,
Pſal. 26. inquit, a domino, hanc requiram, vt inhabi
tem in domo dñi per oẽs dies vitę meæ. Bea-
Pſal. 83. ti. n. q habitãt in domo tua dñe, in ſecula ſe-
M culorũ laudabunt eum, quoniam laus eius
manet in ſeculum ſeculi.

In Pſalmum centeſimumvndecimum. Enarratio.

CRedo q attendiſtis fratres huius titu-
lũ Pſalm, memorięq; mandaſtis. Con-
uerſio, inqt, Aggæi, & Zacharię.] Nõdũ erãt
iſti Prophetæ, cũ iſta cantata ſunt. Nanq; in-
ter tp̃s Dauid, & trãſmigrationẽ populi Iſ-
rael in Babyloniã, quatuordecim gñationes
numerant, ſicut diuina ſcriptura maximeq;
Matth. 1. Matteus Euãgeliſta teſtat. Euerſi aũt* populi
Hier. 25. renouatio ſcd̃m S. Hieremiæ prophetiã, ex
& 29. illa trãſmigratione poſt ſeptuaginta annos
al. templi. ſperabat. Qui cũ cõplerent ſub Dario rege
Babylonis, impleti ſunt ſpiritu ſãcto hi duo
Prophetæ Aggeus, & Zacharias, & ambo
1. Eſd. 1. poſt inuicẽ intra vnum annum prophetare
1. Eſd. 5. cęperunt, quod ad renouationẽ templi, ſi-
Agg. 1. cut tanto ante prædictum eſt, pertinere vide
Zach. 1. batur. Sed quiſquis corporaliter geſtis ocu-
lum cordis infigit, neque inde in gratiã ſpi-
ritalis intellectus extenditur, habitat cogita-
tione in lapidibus templi, quibus viſibilis fa
brica manibus hominũ inſtructa conſurgit,
nec ipſe lapis viuus huius efficitur, templo
A illi accommodatus atq; aptus. Quod in ſuo
corpore primũ dominus figurauit cum ait,
Soluite templum hoc, & in triduo ſuſcitabo
Ioan. 2. illud. Eſt. n. corpus dñi plenius ipſa ſancta
Eccleſia, cuius caput aſcẽdit in cœlum, qui
eſt maxime lapis viuus, lapis angularis, de
quo B. Petrus Apoſtolus dicit, Ad quẽ acce-
dentes lapidẽ viuũ, ab hominibus reproba-
tũ, a Deo aũt electũ, & honorificatũ: & vos
ergo tanquã lapides viui ędificamini in do-
mũ ſpiritalẽ, in ſacerdotiũ ſanctũ, offeren-
tes ſpiritales victimas acceptas Deo p̃ Ieſum
Chr̃m, quia continet ſcriptura. Ecce ponam
in Sion lapidem angularẽ electum precio-
ſum, & q crediderit in illum non confunde
tur. Ergo vt fiat quiſq; lapis viuus ad talem
fabricam idoneus, ſpiritaliter intelligat tem
pli renouationem ex ruina vetere, q̃ in Adã
facta eſt, reparationẽ noui populi ſcd̃m no-
uum hoĩem atque cæleſtem, vt ſicut porta-
uimus imaginem terreni, portemus, & ima-
ginem eius qui de cælo eſt, quo poſſimus
poſt oẽs ſeculi huius ætates tanquã poſt ſe-
ptuaginta annos, q myſtico p̃fectionis nu-
mero pręſignantur, & tanquam poſt capti-
uitatẽ longin quę peregrinationis non rui-
tura mole conſtrui, ſed æterna immortalita-
te ſolidari. Spiritalem q̃ppe Hieruſalem nõ
magis Hieruſalem Iudæorum, q̃ veſtrã eſſe
deputetis: ſicut. n. dicit Apoſtolus. Iam non
eſtis peregrini, & inq̃lini, ſed eſtis ciues ſan-
ctorum & domeſtici Dei, ſuperædificati ſup
fundamẽtum Apoſtolorum, & Propheta-
rum, ipſo ſummo angulari lapide exiſtente
Chr̃o Ieſu, in quo omnis ædificatio compa-
cta creſcit in templum ſanctum in dño: In
quo & vos coędificamini in habitaculũ dñi
in ſpiritu, hoc eſt, templũ Dei ad quod p̃ti-
net ſacr̃m prophetationis Aggæi, & Zacha-
riæ: cui rurſus idem Apoſtolus dicit, Tem-
plũ. n. Dei ſanctũ eſt, qd̃ eſtis vos. Quiſquis
igitur ſe ad opus huius coędificationis, & ad
ſpem ſanctę firmæque compaginis, tanquã
lapibus viuum ab huius mũdi ruinoſa labe
cõuertit, intelligit titulum Pſalmi, intelligit
conuerſionem Aggęi & Zacharię. Cantet er
go, q̃ ſequũtur, nõ tã linguę voce, quã vitæ.
Erit. n. ædificii perfectio, ineffabilis pax illa
ſapiẽtię, cuius eſt initiũ timor Dei. Inde er-
go incipiat quẽ coædificat iſta cõuerſio.

BEatus vir qui timet dominum, in man
datis eius volet nimis.] Viderit Deus
q ſolus, & veraciter, & miſericorditer iudi-
cat, quantũ iſte p̃ficiat ĩ mãdatis eius, qm̃ tẽ
tatio eſt vita humana ſuper terram, ſicut ſan
ctus Iob dicit: & iterũ ſcriptum eſt, quoniã

corpus

orpus quod corrumpitur aggrauat animã,
9 ꝛ deprimit terrena inhabitatio ſenſum mul
a cogitantem. Qui autem diiudicat nos, dñs
ſt, nec ante tempus iudicare debemus, do-
4 ec veniat dominus & illuminet abſcõdita
enebrarum, & manifeſtet cogitationes &
õſilia cordium, & tunc laus erit vnicuiq; a
Deo. Viderit ergo ille quãtũ quiſq; proficiat
n mãdatis eius, tñ volet nimis q pacem il-
us coædificationis adamauerit: nec iam de
2. perare debet, qm̃ in mãdatis eius volet ni-
nis, & pax in terra hominibus bonæ volun-
6. atis: Vñ? Potens in terra erit ſemen eius.] Se
nen futuræ meſsis, opera eſſe miſericordiæ
9. apoſtolus teſtis eſt, qui dicit, Bonum aũt fa-
ientes nõ deficiamus, tempore.n. proprio
19. netemus, & iterũ, hoc aũt, inquit, qui parce
12. eminat, parce & metet. Quid autẽ frẽs po-
entius, q̃ vt regnum cœlorum, nõ ſolũ Za-
D chæus emat dimidio rerũ ſuarum, ſed & vi-
10. ua duobus minutis, & tantũdem vterq; poſ
ideãt? Quid potentius q̃ vt idẽ regnũ & the
auris diuiti, & calice aquę frigidę pauperi
aleat? Sunt autem qui iſta faciunt dum ter
ena conquirũt, aut hic mercedem ſperãtes
dño, aut hominibus placere cupiẽtes. Sed
72. Generatio rectorũ benedicet. ℥ Ideſt opera
orũ quorũ bonus Deus Iſrael, q recto ſunt
orde. Rectum autem cor eſt, non reſiſtere
patri emendanti, & credere pollicenti, non
orũ quibus cõmouent pedes, & effundunt
greſſus atq; labunt, ſicut in alio Pſalmo ca-
itur, dum zelant in pctõribus pacẽ peccato
um videtes, & putant perire opera ſua, qa
non eis merces reddit peritura. At iſte vir q
imet dñm, & in templum ſanctũ Dei con-
uerſione recti cordis aptat, nec gloriam ho
minum q̃rit, nec terrenas diuitias cõcupiſcit
& tñ Gloria & diuitiæ in domo eius.] Do-
mus enim eius, cor eius eſt, vbi Deo habitan
e opulentius habitat cum ſpę vitæ æternę,
E quàm hominibus habitantibus in marmora
is laqueatisq; tectis cũ timore mortis ęter
nę. Huius enim iuſtitia manet in ſeculum ſe
16. culi. ℥ Ipſa eius gloria, ipſæ diuitię: illis enim
purpura & byſſus, & epulæ ſplendidę, & cũ
preſto ſunt tranſeunt, & cum ad finem vene
rit, aquæ guttam & digito ſtillantem deſide-
rans ardens lingua clamabit, Exortum eſt in
tenebris lumen rectis corde. ℥ Merito dirigũt
cor in Deum ſuum, merito ambulant recti

cum Deo ſuo, præponentes eius voluntatẽ
ſibi, neque de ſua quicquam ſuperbe pręſu-
mentes. Meminerunt enim fuiſſe ſe aliquan-
do tenebras, nunc autem lucẽ in dño. Miſe- Ephe.5.
ricors & miſerator, & iuſtus dominus Deꝰ.]
Delectat ꝙ miſericors & miſerator, ſed ter-
ret fortaſſe qđ iuſtus dominus Deus. Nulla
deſperatione formides beate vir qui times
dominum, & in mandatis eius voles nimis:
eſto ſuauis, miſerere & commoda. Ita enim
iuſtus eſt dominus Deus, vt iudicium illi ſine
miſericordia faciat q nõ fecit miſericordiã. Iacob. 2.
Suauis autem vir q miſeretur & cõmodat. ℥
Non.n. eum euomet Deus ex ore ſuo tanquã F
inſuauem. Dimittite, inquit, & dimittetur vo
bis: date & dabitur vobis. In eo qđ dimittis Lucæ. 6.
vt dimittatur tibi, miſereris: in eo quod das
vt det tibi, cõmodas. Quãuis.n. gñali nomi-
ne omnis miſericordia dicatur qua miſero
ſubuenit, intereſt tñ vbi non impendis, nec
ſumptum pecuniæ, nec corporalis laboris
induſtriam, ſed ignoſcẽdo quod in te quiſq;
peccauit, & tuorum gratis cõparas veniam
peccatorum. Hæc duo benignitatis officia
ignoſcẽdorũ peccatorũ, & beneficiorũ ero
gandorũ, ſicut in Euãgelio qđ cõmemoraui
mus, Dimittite, & dimittetur vobis, date, &
dabit vobis: ſic in iſto verſu arbitror eſſe di-
ſtincta, Suauis vir q miſeretur & cõmodat.
Nec pigri ſimus ad hec fratres, gloriam quę
rit q deſiderat vindicari ſe. Sed attẽde quod
ſcriptum eſt, Melior eſt q vincit iram, q̃ qui Pro. 16.
capit ciuitatem. Diuitias quærit qui nõ vult
dare pauperibus. Attẽde quod ſcriptum eſt,
Habebis theſaurum in cęlo. Non ergo eris
inglorius in ignoſcendo, quia de ira victa Mat. 19.
laudabilius triumphatur: non egemus tribuẽ
do, qa theſaurus cœleſtis certiũs poſsidetur.
Hũc verſum parturiebat ille ſuperior, gloria
& diuitię in domo eius. Qui hęc itaq; facit,
Diſpoſuit ſermones ſuos in iudicio. ℥ Facta
ipſa ſermones ſunt quibus in iudicio defen- G
detur, quod ei non erit ſine miſericordia,
quia & ipſe fecit miſericordiam. Quoniam
in æternum non commouebitur. In memo-
ria æterna erit iuſtus. ℥ In memoria eterna
erit iuſtus, quia ad dexteram ſegregatus au-
diet, Venite bñdicti pr̃is mei, ꝑcipite regnũ
quod vobis paratum eſt ab origine mundi.
Neque.n. aliqua illic eorum, niſi opera mi-
ſericordię commemorantur: audient ergo,

Venite benedicti pr̃is mei,q̃a generatio re-
ctorũ bñdicetur.Sic in memoria ęterna erit
iustus.Et ab auditu malo nõ timebit.]Qđ di
Inidem. cit,audient ii q̃ a sinistris erũt,Ite ĩ ignẽ ęter
H nũ,qui ꝑparatus est diabolo & angelis eius.
Itaq; q̃ hic nõ sua q̃rit, sed q̃ Iesu Christi:
labores patientissime tolerat,ꝓmissa fiden
ter expectat.Paratũ est cor eius sperareĩ do-
mino.]Neque vllis tentationib.frangit̃.Con
firmatũ est cor eius,nõ cõmouebit̃, donec
videat suꝑ inimicos suos.]Inimici eius hic
Psal.4. videre bona voluerunt,& cũ eis inuisibilia
ꝓmitterent̃,dicebãt,Quis ostẽdit nobis bo
na?Cõfirmet̃ ergo cor nostrũ,nec cõmouea
mur donec videamus super inimicos nr̃os.
Illi enim volunt videre bona hominum in
terra morientiũ,nos crẽdimus videre bona
Psal.26. dñi in terra viuentium.Sed magnũ est con-
firmatum habere cor & non commoueri,
cum illi gaudent qui amant quod vident,&
insultant ei qui quod non videt sperat. Et
non commouebitur donec videat, & ipse
non deorsum quod inimici eius, sed sursũ
1.Co.1. super inimicos suos,quod oculus non uidit
Esa.64. nec auris audiuit,nec in cor hominis ascen
dit,quæ præparauit Deus diligentibus eum.
Quanti valet hoc quod non videtur & emi-
tur? Tanti quantum quisque habere potue-
rit.Propter hoc & ille,Sparsit, dedit paupe
ribus.)Non videbat & emebat, sed ille the-
I saurum seruabat in cœlo,qui esurire & siti
re in pauperibus dignabatur in terra. Non
mirum est igitur si Iustitia eius manet in se-
culum seculi.]Custode illo qui condidit se
cula.Cornu eius exaltabitur in gloria.Cuius
humilitas a superbis contemnebatur. Pecca
tor videbit & irascetur.]Sera illa.f atq; ĩfru
Sapiẽ.5. ctuosa pœnitentia. Nã irascetur, cui magis
q̃ sibi,cum dicet,Quid nobis profuit super
bia, & diuitiarum iactantia quid contulit
nobis,videns cornu eius exaltari in gloria,
qui sparsit & dedit pauperibus? Dentibus
suis frendet & tabescet.]Quia illic erit plo-
ratus & stridor dentium.Non enim frendet
& virescet,sicut fieret si opportuno eum tẽ
pore pœniteret, sed tunc pœnitebit, cum
Matt.8. desiderium peccatorũ peribit.] Nullo suc-
cedente solatio, Peribit desiderium pecca-
torum, cum transient omnia tanquam vm
bra,cum fæno arescente flos decidet: Ver-
bum autem domini,quod manet in ęternũ,
sicut falsorum beatorum veritate derisum
est,sic eorundem verorum miserorum per
ditioni superridebit.

In Psalmum centesimumduodecimum. Enarratio.

NOstis frẽs, & ſępissime audistis in Euã
gelio dominũ dicer̃,Sinite pueros ve
nire ad me,taliũ ẽ.n.regnũ:cęlorũ & iterũ,
Si q̃s nõ receperit regnũ Dei sicut puer, nõ
intrabit in illud;& multis aliis locis dñs De
nr̃,ꝑ singulare humilitatis exẽplũ suꝑbiã v
teris hominis ad innouandã humiliter vit
similitudine puerilis ætatis accusat.Quapr
pter charissimi cũ cãtari auditis in psalmis
Laudate pueri dñm:ne arbitremini ad uo
istã exhortationẽ non ꝑtinere,q̃a iã corpo
ris pueritiam supergressi,vel iuuenili dec
re virescitis,vel senili honore canescitis:oĩ
bus enim vobis dicit Apostolus,Nolite ef
fici pueri sensibus,sed malitia paruuli esto-
te,vt mentibus perfecti sitis.Qua malitia ma
xime,nisi superbia?Ipsa enim de vana gran
ditate pręsumens non sinit hominẽ ambula
re per arctam viã,& intrare per angustam
portam.Pueri autem facile intrant ꝑ angu-
stam portam:& ideo nemo nisi vt puer in-
trat in regnum cœlorum. Quid autem suꝑ-
bię malitia deterius, q̃ præpositum nõ vult
habere nec Deum?nam scriptum est, Initiũ
superbię hominis,apostatare a Deo. Hanc
se aduersus pręcepta diuina tumidis cerui-
cibus erigentem,& suaui iugo domini resi
stentem deiicite,frangite,cõminuite,atque
consumite,& Laudate pueri dñm, laudate
nomen dñi.)Illa.n.prostrata & extincta,Ex
ore infantium & lactẽtium perficitur laus:
illa oppressa atque deleta, Qui gloriatur in
dño glorietur.Non cãtãt ista qui se magnos
putant, non cantant ista qui cognoscentes
Deum,non sicut Deum glorificauerunt,aut
gratias egerunt,sed se laudant illi, nõ Deũ.
Non enim pueri sunt, sed superbi. Nomen
suum potius prædicari uolunt, & non lau-
dant nomen dñi.Itaque euanuerunt in co-
gitationibus suis, & obscuratum est insi-
sipiens cor eorum,& dicentes se esse sapien
tes,stulti facti sunt. Voluerunt latissime no-
men suũ & altissime diffamari, cito ipsi in
angustias transituri. Deum decet laus, do-
minum,

minum noſtrum decet honor & ſemper &
vbique prædicari.Semp ergo pdicet. Sit no
mẽ dñi benedictũ,ex hoc nũc & vſq; in ſe-
culũ.§Vbiq; prędicet. A ſolis ortu vſq; ad
occaſum,laudate nomẽ dñi.)Quærat ex me
aliqs puerorũ ſanctorũ laudãtiũ nomẽ dñi,
& dicat mihi,Ecce víque in ſeculũ accipio
vſq; in æternũ:Cur autẽ ex hoc,& nõ ante
hoc,& ante omnia ſecula ſit nomen dñi be
nedictũ? Reſpondebo paruulo qui non con
tumaciter quęrit,Vobis dicit pueri domini
ci,vobis dr̃,Laudate nomẽ dñi,ſit nomẽ do
mini benedictum,ſit a vobis nomẽ dñi be-
nedictũ, ex hoc vtiq; ex quo vobis dicitur.
Incipitis enim laudare, ſed ſine fine lauda-
te.Ex hoc ergo & uſq; in ſeculũ ſine fine.lau
date.Ne dicatis,nunc incipimus quidẽ lau-
dare dominũ,quia pueri ſumus , ſed cũ cre
uerimus magniq: fuerimus, noſipſos lauda
bimus.Non ſic pueri nõ ſic : ppea dicit dñs
per Eſaiã,Ego ſum,& vſque dum ſeneſca-
tis ego ſum.Ille ſemp laudandus eſt qui eſt,
Quid eſt,laudate pueri dñm ex hoc,lauda-
te ſenes & uſque in ſeculum ? Quia ſenectus
nr̃a albeſcet quidem canis ſapientiæ, ſed nõ
carnis vetuſtate marceſcet , aut qm̃ hoc lo-
co humilitatem potius videtur ſignificare
pueritia,cui cõtraria eſt vana & falſa ſuper-
biæ magnitudo:& ideo dominũ nõ niſi pue
ri laudant,quia ſupbi eum laudare non no
runt.Sit ſenectus veſtra puerilis,& ſit pueri
tia ſenilis.i.vt nec ſapientia veſtra ſit cũ ſu-
perbia,nec humilitas ſine ſapientia , vt lau-
detis dñm ex hoc & vſq; in ſeculum.Quacũ
que autẽ in paruulis ſanctis Eccleſia Chriſti
diffunditur.Laudate nomen dñi:hoc eſt. n.
A ſolis ortu vſq; ad occaſum,laudate nomẽ
dñi.Excelſus ſuper omnes gẽtes dominus.]
Gentes homines ſunt. Quid mirum ſi ſuper
homines excelſus eſt dominus? Illi ſuper ſe
excelſos quos colunt oculis vident in cęlo
ſurgere ſolem,& lunam,& ſtellas, cui crea
turę ſeruiunt,deſerentes creatorem domi-
num.Et nõ ſolum excelſus ſuper omnes gẽ
tes dominus,verumetiam Super cælos glo-
ria eius·]Cęli ſupra ſe ſuſcipiunt eũ, & hu-
miles eum ſecum habent conſtituti carne in
fra cælum, qui pro illo non colunt cęlum .
Quis enim ſicut dñs noſter, qui in altis habi
tat,& humilia reſpicit?) Quiſquam putaret
quod in altis cęlis habitet,vnde humilia ter
rena reſpiciat:ſed humilia reſpicit. In cęlo
& in terra.]In quibus ergo altis habitat vñ
humilia reſpiciat in cælo & in terra ? An in
quibus altis habitat etiã ipſa humilia reſpi-
cit?Sic.n.exaltat humiles, vt nõ faciat ſuper V
bos.Itaque & in altis habitat quos exaltat,fa
citq; ſibi eos cælũ,hoc eſt ſedem ſuã,& eos
tñ non ſupbos,ſed ſemp ſubditos:intuendo
etiã in ipſo cęlo humilia reſpicit,in qb. ex-
celſis habitat:ſpiritus.n.per Eſaiã ita loqui-
tur,Hæc dicit altisſimus in excelſis habitãs, Eſa.57.
in æternũ nomen eius dñs altisſimus, in ſan
ctis requiẽ habens.Expoſuit quid dixerit in
excelſis habitans.Hoc. n. plenius elocutus,
in ſanctis,inquit,requiem habens. Sed qui
ſunt ſancti,niſi humiles qui pueri laudãt do
minum?Itaque adiungit,& puſillanimis dãs
magnanimitatẽ,& dãs vitã qui in humilita-
te cordis ſunt.In quibus ſanctis requiem ha
bet,his puſillanimis dat magnanimitatem .
Dans utique magnanimitatẽ excelſos facit,
in quibus requiem habens in excelſis habi-
tat.Sed quia puſillanimis dat magnanimita-
tem,eadem excelſa in quibus habitat, humi
lia reſpicit.Sed humilia, inquit , reſpicit in
cælo & in terra.Excitauit nos etiam quęre-
re,vtrum eadem in cęlo & quæ in terra , an
alia in cælo alia in terra humilia reſpiciat
dominus Deus noſter.Si.n.eadẽ,video quẽ-
admodum hoc intelligam ſecundum Apo-
ſtolum dicentem,In carne.n.ambulãtes, nõ 1.Cor.10.
ſecundum carnem militamus.Arma.n.mili-
tię noſtrę non carnalia , ſed potentia Deo.
Vnde ergo potentia niſi quia ſpiritalia ? Cũ
itaque Apoſtolus, & in carne ambulet , &
ſpiritaliter militet , non mirum ſi humili-
tas eius & in cælo reſpicitur propter ſpiri-
tus libertatẽ,& in terra ppter corporis ſer-
uitutem idem quippe alio loco dicit . No- Philip.3.
ſtra enim conuerſatio in cælis eſt, ipſe item & 1.
dicit,Optimum ſibi eſſe diſſolui , & eſſe cũ
Chriſto , manere autem in carne neceſſa-
rium , inquit , propter vos. Proinde quiſ-
quis intelligit , & conuerſationem Apo-
ſtoli quę eſt in cælis , & in carne manſionẽ
in terris,ſimul oportet intelligat dominum Col. 3.
Deum noſtrum in excelſis ſanctis habitan-
tem , quemadmodum tamen eoſdem ſan-
ctos humiles ſibi & in cælo reſpiciat quo-
niam q̃ ſurſum ſunt ſapiũt, q ſpe reſurrexe-
runt cũ Chriſto: & in terra,qm̃ nondum ſo

luti ſunt carnis vinculo, vt ex tota vita ſua
poſſit eẽ cũ Chr̃o. Si vero alia dñs Deus nr̃
humilia reſpicit in cælo,& alia in terra, cre
do ꝙ in cælo iã reſpicit quos vocauit,& ha
bitat in eis:ĩ terra aũt reſpicit quos vocat ut
habitet in eis.Iſtos.n.poſſidet cęleſtia cogi-
tantes,illos excitat terrena ſomniantes. Sed
ꝗa difficile obtinemus,vt poſſint & ipſi iã
Mat. 19. humiles dici,ꝗ nõdũ ſuaui iugo dñi pia col
la iunxerunt, qñquidẽ humilia iſto loco vt
ſanctã Eccleſiã intelligamus, ꝑ totũ textum
Pſalmi diuinę admonẽt literæ: Eſt & alius
intellectus, quẽ mecũ charitas veſtra cõſy-
deret.Cęlos nunc ſignificari arbitror eos, ꝗ
Luc. 16. ſedebunt ſuꝑ duodecim thronos,&cũ dño
iudicabunt:terrę aũt nomine cæterã multi-
tudinẽ benedictorum,qui conſtituentur ad
dexterã,vt per opera miſericordię collau-
C dati recipiantur ab eis in tabernacula æter-
na,quos amicos ſibi de mãmona iniquita-
tis in huius vitæ mortalitate fecerunt:ei ꝗp-
1.Cor. 9. pe dicit Apoſtolus, Si nos vobis ſpiritalia ſe
minauimus, magnũ eſt ſi veſtra carnalia me
tamus? Quod ẽt his verbis dici põt, Si nos
uobis cæleſtia ſeminauimus, magnum eſt ſi
terrena veſtra metamus? In cælo ergo reſpi
cit cæleſtia ſeminantes,in terra aũt terrena
reddẽtes, tñ humiles & hos & illos. Humi-
lia.n.reſpicit in cœlo & terra, ꝗa memine-
rũt vtrique quid fuerint ꝑ ſuam malitiam,
quid facti ſunt per dñi gratiã: neque.n. illis
tantummodo dicit vas electionis, Fuiſtis.n.
aliqñ tenebrę, nunc autem lux in dño:& ite
rũ, Gratia ſalui facti eſtis per fidẽ,& hoc nõ
ex vobis,ſed Dei donũ eſt: nõ ex operibus,
Ephe. 5. ne forte quis extollat: ſed etiam ſe ipſum
& 2. adiungit conſequenter, dicens, Illius.n. ſu-
mus figmẽtum, creati in operibus bonis.
1.Cor. 4. Dicit etiam ſeorſum de ſe & ipſis qui reſpi
ciuntur in cælo, Fuimus.n.inquit,& nos na
turaliter filii irę,ſicut & cæteri: & iterum,
Fuimus.n.& nos,inquit, ſtulti aliquando &
increduli, errantes, ſeruientes deſyderiis &
D uoluptatibus variis, in malitia & inuidia a-
gentes, abominabiles, inuicem odio habẽ-
Ad Ti. 4 tes.Cum autem benignitas & humanitas il-
luxit ſaluatoris domini noſtri, non ex operi
bus iuſtitię q̃ fecimus nos, ſed ſecundũ ſuã
miſericordiam ſaluos nos fecit ꝑ lauacrum
regenerationis.Ecce humilia quæ reſpiciũ-
1.Cor. 1. tur in cœlo. Spiritales.n.ſunt,& omnia iudi
cant,ſed tñ humiles, ne deiecti iudicentur.
Quid de ſeipſo ſingulariter? Nõne talia ſũt
q̃ cõmemorat, Qui, nõ ſum, inquit, idoneus
vocari Apoſtolus, quia ꝑſecutus ſum Eccle
ſiam Dei, ſed miſericordiã cõſecutus ſum,
ꝗa ignorans feci in incredulitate? Denique
poſt iſtos verſus, ꝗbus ait in Pſalmo ſpiri-
tus, Quis ſicut dñs Deus noſter ꝗ in altis ha
bitat,& humilia reſpicit in cęlo,& in terra:
volens docere nos quare in cælo humilia
cũ iã ſpiritales magni,& iudiciariis ſedibus
digni, tali ſignificent eloꝗo; ſubiecit ſtatim
Qui erigit a terra inopẽ,& de ſtercore exal
tat pauperẽ. Vt collocet eũ cũ principib. po
puli ſui.) Nõ itaque dedignẽtur eẽ humilia
capita excelſorũ ſub dextera dñi. Quãuis.n.
collocetur fidelis dominicæ pecuniæ diſpẽ
ſator cũ principibus populi Dei, quãuis ſeſ
ſurus ſit in duodecim ſedibus, & angelos
quoq; iudicaturus, a terra tñ inops erigit̃,
& de ſtercore pauꝑ exaltat̃. An forte nõ eſt
exaltatus de ſtercore ꝗ ſeruiebat deſyderiis
& voluptatibus variis? Sed forte cũ iſta iã di
ceret, non erat inops, nõ erat pauper. Quid
ergo adhuc ingemiſcit grauatus, habitacu-
lũ qđ de cęlo eſt ſuꝑ indui cupiens? Cur ne
forte ſe extollat colaphizat̃,& ſubdit̃ ange-
lo ſatanę ſtimulo carnis ſuæ? Altus eſt qui-
dẽ habitante in ſe domino, & habens eum
ſpiritũ qui ſcrutatur omnia, etiam altitudi-
nẽ Dei. Itaq; in cęlo eſt, ſed & in cælo dñs
humilia reſpicit. Quid ergo fratres? Si iam
audiuimus humilia q̃ in cęlo ſunt, exaltata
& de ſtercore vt populi collocarentur cum
principibus, nihil ne cõſequẽter audiuimus
de humilibus, q̃ in terra reſpicit dominus?
Pauciores.n.ſunt illi amici iudicaturi cum
domino, plures autem iſti quos recipiunt
in tabernacula æterna. Quamuis.n.tota fru
menti maſſa in comparatione ſeiunctæ pa-
leę paucos habere videatur, per ſe tamẽ cõ
ſyderata copioſa eſt. Multi.n. filii deſertæ,
magis quam eius, quæ habet virum. Multi fi
lii eius, quę per gratiam in ſenectute conce
pit, quam eius quę ab ineunte ętate legis
vinculo maritata eſt. Et ego quidem dico
in ſenectute concepit, intuens Saram ma-
trem noſtram in uno Iſaac, quę per omnes
gentes mater fidelium vocatur. Quæ autem
perſona eſt apud Eſaiam videte, quaſi omni
no nõ matris, nec eius quæ peperit aliquẽ:

&

&c tamen quid ei dr̄? Dicent, inq̄t, in aures
tuas filii tui quos amiseras, angustia nobis
est in loco isto: facite itaque nobis & nunc
locum in quo cōmoremus: tu vero dices in
corde tuo, Quis generauit mihi istos, cum
sciā me esse sine filiis & uiduam? Quis ergo
istos educauit mihi? Ego.n. derelicta fui sola
hi aūt mihi vbi erant? Ex ea ergo parte ista
dicit Ecclesia, q̄ videtur nihil parere in istis
turbis, quę nōdū dimiserūt oīa sua ut seque
rentur dn̄m, & sederent sup duodecim thro
nos. Sed q̄ multi in eadem turba faciētes si-
bi amicos de mammona iniquitatis, p ope
ra misericordię ad dexterā stabunt? Non so
lum ergo erigit de stercore quē collocet cū
principibus populi sui, sed etiam Habitare
facit sterilem in domo, matrem filiorum læ
tantem.) Qui in altis habitat, & humilia re
spicit in cœlo & in terra, semen Abraham
sicut stellas cœli sanctitate sublimi in super
nis sedibus collocat, & sicut arena in ora
maris misericordiam, atque innumerā mul
titudinem a sinistris fluctibus atque amari-
tudine impia segregat.

In Psalmum centesimumdecimumtertiū, Enarratio.

Concio prima de prima parte Psalmi.

LEgimus quidem notissimumq; retine-
mus dilectissimi fratres, q̄d narratur
in libro Exodi, populū Israel liberatū ab ini
qua dominatione Aegyptiorum inter diui-
sos fluctus maris transisse p siccū: Iordanē
quoque fluuiū cum p eū in terram pmissio
nis intrarent tactum pedibus sacerdotum
arcam domini portantium stetisse desuper
infrenato lapsu, ab inferiore autē parte de
fluxisse quò currebat in mare, donec in sic-
co stantibus sacerdotibus transiret populus
vniuersus. Nouimus hęc, nec tamen arbitra
ri nos oportet in hoc Psalmo, cui nunc Hal
leluia pronunciato cantatoque respondi-
H mus, id agere spiritum sanctum, vt præteri-
ta illa gesta recolentes, nequaquam futura
talia cogitemus. Illa enim sicut dicit Apo
stolus, in figura contingebant illis: scripta
15. sunt autem propter nos ad correctionem
nostram, in quos finis seculorum obuenit.
Cum igitur audiuimus in psalmo, In exitu
Israel de Aegypto, domus Iacob de popu-
lo barbaro: Facta est Iudæa sanctificatio e-
ius, Israel potestas eius: Mare vidit & fugit, Ex. 13.
Iordanis cōuersus est retrorsū.) Ne arbitre 14. Iosue.
mini nobis narrari præterita, sed potius fu- 3.
tura prædici: quia illa quoq; miracula cum
in illo populo fierent pręsentia q̄dē, sed nō
sine futurorū significatione gerebant. Ideo
que vt ostenderet qui psallendo ista prędi-
cebat, eadē se verbis agere q̄ illic factis age-
bantur, vno eodēq; spiritu operante, & illa
facta, & hæc dicta sunt, vt id q̄d in fine secu
lorū manifestandū reseruabat, figuris rerum
atq; verborum præcurrentibus nunciaret:
non omnino ea dixit quæ ibi gesta sunt, ali-
ter quedam quàm illic lecta didicimus, ne
vere putaret trāsacta recolere, potius quàm
ventura prædicere. Primo enim Iordanem I
ipsum non reuersum esse retrorsum, sed ste
tisse legimus ab ea parte qua aquæ desuper
influebant, cum populus ille transiret: dein-
de gestientes montes collesque non legim⁹
quæ sic addidit vt etiā omnia ista repeteret:
nam cum dixisset, Mare vidit & fugit, Ior-
danis conuersus est retrorsum: contexuit,
Montes gestierunt velut arietes, & colles ve
lut agni ouium.] Eademque rursus interro
gat, Quid est tibi mare quòd fugisti, & tu
Iordanis quia conuersus es retrorsum? Mon
tes quare gestistis velut arietes, & colles
velut agni ouium?) Attendamus ergo quid
admoneamur, quia & illa facta figurę no-
strę fuerunt, & hęc dicta vt nosipsos reco-
gnoscamus hortantur. Si enim gratiam Dei
quę data est nobis firmo corde retinemus, Gala. 3.
nos sumus Israel semen Abrahę: nobis di- Rom. 4.
cit Apostolus, Ergo semen Abrahę estis: q̄a Gen. 17.
sicut alio loco dicit, Non in circuncisione, Gene. 12.
sed in præputio deputata est Abrahæ fides
ad iustitiam, & signum accepit circuncisio
nis, signaculum iustitię fidei quę est in præ
putio, vt deputetur & illis ad iustitiam, ut
sit pater circuncisionis his qui non solum
ex circuncisione sunt, sed & his qui se-
quuntur vestigia fidei, quæ est in prępu-
tio patris nostri Abrahę. Non enim carna-
liter circuncisę genti tantummodo factus
est pater, cui dictum est, Patrem multa-
rum gentium posui te: Multarum autem, K
non quarundam, sed omnium: quod aper-
te dicitur, cum ei dicitur, Et benedicentur Gen. 12.
in te omnes gentes. Nullus itaque Christia-
norum

norum se a nomine Israel arbritretur extra
neum. Illis.n.qui crediderunt ex Iudęis, in
Ephe. 2. quorũ numero principaliter Apostolos in-
Ioan. 10. uenimns, in angulari lapide copulãtur: hinc
ait dñs in alio loco, Habeo alias oues quæ
non sunt ex hoc ouili, oportet me & illas ad
ducere, vt sit vnus grex & vnus pastor. Po-
L pulus ergo Christianus magis Israel, & ipse
potius domus Iacob. Idem quippe Israel q̃
Iacob. Illa vero turba Iudęorum quæ meri-
Gen. 25. to perfidiæ reprobata est, voluptate carnali
vendidit primogenita sua, vt non ad Iacob
sed ad Esau potius pertineret. Scitis nanque
in hoc mysterio dictum esse, quia maior ser
uiet minori. Aegyptus autem quoniã inter-
pretatur afflictio vel affligens, vel compri-
mens, sæpe in imagine ponitur huius secu-
li, a quo spiritaliter recedendũ est, ne simus
2. Cor. 6. iugum ducentes cũ infidelibus. Sic.n. quisq;
Hierusalem cælestis fit ciuis idoneus, cum
primum huic seculo renunciauerit: quemad
modum ille populus in terram promissio-
nis duci nõ potuit, nisi prius ab Aegypto re-
cederet. Sed sicut ille non inde discessit, nisi
diuino liberatus auxilio: sic nemo corde ab
hoc seculo auertitur, nisi diuinæ misericor-
diæ munere adiutus. Quod.n. illic semel p̃-
1 Ioan. 5. figuratũ est, hoc in isto fine seculi, in hac si-
cut beatus Ioannes Apostolus scribit, hora
nouissima quotidianis Ecclesiæ fœtibus in
vnoquoq; credente cõpletur, audite Aposto
1. Co. 10. lũ doctorẽ gentiũ docentẽ & exhortantem,
Nolo.n. vos, inquit, ignorare fratres, q̃a om
nes patres nostri sub nube fuerũt, & omnes
p̃ mare transierunt, & oẽs in Moyse baptiza-
M ti sunt in nube & in mari, & omnes eundẽ
cibum spiritalem manducauerũt, & omnes
Ibidem. eundẽ potũ spiritalem biberũt: Bibebant au
tem de spiritali, cõsequente eos petra, petra
aũt erat Christus. Sed nõ in omnibus illis be
ne complacuit Deo. Prostrati. n. sunt in de-
serto. Hęc aũt figurę nostræ factę sunt. Quid
vultis amplius fratres dilectissimi? Certe ma
nifestũ est non humana suspitione, sed Apo
stolico idest diuino & dominico magiste-
rio: Deus enim loquebatur in eis, & quam-
uis de carneis nubibus, tamen dominus in-
tonabat: certe ergo tanto testimonio manife
stum est illa omnia figurate gesta, nũc in no
stra salute compleri, quia tunc futura præ-
nunciabantur, nunc præterita leguntur, &
pręsentia cognoscuntur. Audite quidẽ quod
est mirabilius, librorum veterum sacramen
ta occultata atque velata, nonnulla ex parte
a libris veteribus reuelari, nã Michęas Pro
pheta ita loquitur, Secundum dies, inquit, p̃
fectionis eorum ex Aegypto, ostendam mi
rabilia illis. Videbunt nationes & confundẽ
tur ab omni vigore eorũ: Manibus ora sua
obstruent, aures illis exurdabuntur, de lin
gentes terram, velut serpentes trahentes ter-
ram: Conturbabuntur de cõclusionibus eo
rum, in domino Deo nostro excident men-
te, & terrebuntur a te: Quis Deo tuo simili
auferens iniquitatẽ, & transgrediens impie
tatem residuis hęreditatis tuę? Et non conti-
nuit in testimonium iram suã, quoniã volũ-
tarius & misericors est, Ipse cõuertet & mi-
serebitur nostri: Demerget delicta nostra, de
merget in maris profundum omnes culpas
nostras. Nẽpe aduertitis fratres, manifestius
hic aperiri sacrosancta mysteria. In hoc er-
go Psalmo quanuis futura intueatur mirabi
lis Prophetiæ spiritus, tamen videtur velut
transacta narrare, Facta est, inquit, Iudæa san
ctificatio eius: mare vidit & fugit. Et facta
est, & uidit & fugit, p̃teriti temporis verba
sunt: Et cõuersus est Iordanis, & gestierunt
montes, & commota est terra, eodẽ modo
præteritũ sonant, sine præiudicio tamen in-
telligendi futura. Alioquin contra euãgeli-
cum testimonium cogimur etiam illa nõ de
futuro pręnunciata, sed de præterito com-
memorata intelligere, Deuiserunt sibi vesti-
menta mea, & super vestimentũ meum mi-
serunt sortem. Quę quanuis verbis præteriti
temporis dicta sint, id tamen prænunciabãt
quod tanto post futurum in passione domi-
ni compleretur. Sed tamen dilectissimi, Pro
pheta iste quem commemoraui, etiam gros
sa & crassa corda limauit, & ad intelligenda
de præteritis rebus gestis futura incunctan-
ter extendit, vt non solũm apostolica autho
ritate figuras nostras illas fuisse credamus,
sed nec ab ipsis Prophetis hoc prætermissũ
est, vt etiam eorum eloquio panderetur. Vi
dentes atque gaudẽtes, certi ac securi de the-
sauro Dei, & noua & vetera concorditer si-
bimet cohęrẽtia proferamus. Cũ enim tãto
post egressum populi illius ex Aegyto, & tã
to añ ista Ecclesię t p̃a hęc quę cõmemoraui
cecinerit, tamen se futura prædicere sine vl-
la du-

la dubitatione testatur. Secundum dies, inquit, profectionis eorũ ex Aegypto, ostendam mirabilia illis. Videbũt nationes, & cõfundentur: hoc est quod hic dictum est, Mare vidit & fugit. Si enim hic per verba preteriti temporis, sicut est, vidit & fugit, occulta futura prædicantur, videbunt certe & cõfundentur, quando futuri tpis verba sunt, qs audeat de rebus præteritis cogitare? Et paulopost ipsos hostes nostros qui nos fugiẽtes vt interimerent sequebãtur .i. delicta nostra, sicut Aegyptios in mari obrutos, ita in baptismo demersa & extincta luce clarius intimat, dicens, Quoniam voluntarius & misericors est, ipse cõuertet & miserebit̃ nostri, demerget delicta nostra, demerget in maris profundum omnes culpas nostras. Quid est charissimi? Qui vos cognoscitis Israelitas secundum semen Abrahę, qui estis domus Iacob secundum promissionem hæredes, cognoscite etiam vos exiisse ab Aegypto, qui huic seculo renunciastis, exijsse de populo barbaro, q cõfessione pietatis vos a balsphemiis gentium seiunxistis. Non est. n. lingua vestra, sed barbara, quæ Deũ laudare nõ nouit, cui vos cantatis Halleluia. Facta est enim Iudęa sanctificatio eius in vobis. Non enim q in manifesto Iudęus est, neque quę in manifesto circũcisio est in carne, sed qui in occulto Iudæus est, & circuncisione cordis. Interrogate ergo corda vestra si ea circũcidit fides, si purgauit cõfessio, in vobis facta est Iudæa sanctificatio eius, in vobis Israel potestas eius. Dedit enim vobis potestatẽ filios Dei fieri. Iã vero recordet̃ vnusquisque vestrum cũ Deo velit applicari cor eiusq; suaui iugo, recedens a pristinis ignorantię suæ desideriis deuotum animum subdere, carnalibusque huius mundi factis relictis atque abiectis, in quibus sine fructu laborabat tanquã in Aegypto cũ lateres sub dura dominatione diaboli faceret, audita voce dñi dicentis, Venite ad me omnes q laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam, desertis atque
D
abiectis subleuem Christi sarcinam currere: recordetur ergo vnusquisque vestrum quẽadmodũ omnia secularia impedimẽta cessrunt, dissidentium & dissuadentium voces aut erumpere nũ ausę sunt, aut considerato Christi nomine per oẽs terras exaltato & honorato, tremefactę siluerunt. Ergo mare vidit & fugit, vt ibi sine cõtradictione ad libertatẽ spiritalẽ panderetur via. Iordanis autẽ quẽadmodũ retrorsum conuersus sit, nolo extra vos quęratis, nolo aliquid mali suspicemini. Increpat. n. dominus quosdã q dorsum ad eum posuerunt & nõ faciẽ. Et quisqs principiũ suũ deserit, & a suo creatore auertitur, tanquã fluuius in mare, labitur in huius seculi amaricantẽ malitiã. Bonũ ergo est illi vt retrorsum cõuertatur, fiatq; illi Deus ante faciem reuertenti, quem sibi a tergo posuerat, & fiat illi retro mare huius seculi qđ sibi ante faciẽ cũ illuc laberetur, effecerat, & sic obliuiscatur ea quæ retro sunt, vt in ea quę ante sunt extendatur: qđ iam conuerso vtile est. Nanq; antequã conuertatur, si ea q̃
Phili. 5.
retro sunt obliuiscitur, Deum obliuiscitur, quia ipsum retro fecerat ad quẽ dorsum posuerat, & si in ea q̃ ante sunt extenditur, in seculum extẽditur, quia ipsum sibi ante faciẽ posuerat, quò auidius irruebat. Iordanis ergo illos significat, qui gratiam baptismi perceperunt, & sic Iordanis cõuertitur retrorsum, cum illi conuertuntur ad Deũ, vt eum
E
iam retro nõ hẽant, sed reuelata facie gloriã dñi speculantes, in eandẽ imaginẽ transforment̃ à gloria ĩ gloriã. Mõtes gestierũt velut arietes, fideles dispensatores verbi veritatis, sancti Apostoli, sancti Euãgelii p̃dicatores.
2. Cor. 3.
Et colles velut agni ouiũ, hi sũt qbus dicit̃, In Chr̃o Iesu p Euangeliũ ego vos genui: hi sunt qbus dicit̃, Nõ vt cõfundã vos hæc scribo sed vt filios meos charissimos moneo: hi
1. Cor. 4.
sunt de qbus dicitur, Afferte dño filios arietũ.
Psal. 28
Attendite p oẽs terras, qui nostis ista mirari & gaudere atque cantare dño Deo nostro, attendite ista cõpleri per oẽs gẽtes q̃ ante tã longa tpa figurate gesta atq; p̃dicta sunt interrogate & dicite, Quid est tibi mare qđ fugisti, & tu Iordanis qa cõuersus es retrorsum mõtes qa gestistis velut arietes, & colles sicut agni ouiũ? Quid est ò seculũ ꝙ tua impedimenta cesserunt? Quid est ò tot milia hominũ toto orbe fideliũ, huic mũdo renũciantiũ, ꝙ ad vestrũ dñm cõuertimini? Quid
F
est qđ gaudetis, qbus in fine dicetur, Euge bone serue, qm̃ in paucis fidelis fuisti, supra
Mat. 25
multa te constituam? Quid est quod gaudetis quibus in fine dicetur, Venite benedicti patris mei, percipite regnum qđ vobis paratum est ab origine mundi? Respondebunt

vobis

vobis hæc omnia,vosque ipsi respondebitis vobis. A facie dñi commota est terra, a facie dñi Dei Iacob.]Quid est, a facie dñi Dei Iacob,nisi eius pñsentia,qui dixit,Ecce ego vobiscũ sum vsque in consummationẽ seculi? Cõmota est.n.terra: sed quia male pigra remanserat,cõmota est vt solidius formaretur a facie dñi. Qui conuertit petrã in stagna aquarũ,& rupes in fontes aquarũ.]Seipsum.n.& quandã suã duritiam liquefecit ad irrigandos fideles suos, vt fieret in eis fons aq̃ salientis in vitã ęternam, q̃a prius cũ ignoraret,durus videbatur. Inde illi turbati sunt, & nõ expectauerunt, donec scripturis apertis influeret atq; inundaret in eos, qui dixerũt,Durus est hic sermo,quis põt eũ audire? Ista petra,ista duritia cõuersa est in stagna aquarũ, & ista rupes in fontes aquarũ, cum resurgens exposuit eis, incipiens a Moyse p̃ omnes Prophetas,quia sic oportebat Christum pati,& misit spiritũsanctum,de quo dicebat,Si quis sitit veniat & bibat.Non nobis dñe non nobis, sed nomini tuo da gloriã.] Gratia quippe ista erumpentis aquæ de petra,petra aũt erat Christus,nõ quasi ex operibus præcedentibus data est, sed miserante illo qui iustificat impiũ. Etenim Christus p̃ impiis mortuus est, ne vllam suã homines. sed nominis Dei quęrerent gloriã. Super misericordiã, inquit,& veritatem tuam.]Hæc duo misericordiã & veritatem aduertite, in sanctis scripturis q̃ sibi sępe iungãtur. In sua q̃ppe misericordia vocauit impios,& in veritate iudicat eos qui vocati venire noluerunt. Neq̃ñ dicant gentes, vbi est Deus eorũ]In nouissimo.n. apparebit misericordia eius & veritas,q̃ñ signũ filii hominis apparebit in cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ,& nõ dicent, Vbi est Deus eorũ, cuius eis nõ adhuc credendus pręthe dicat̃,sed iã tremendus oñditur. Deus aũt noster in cœlo.] Sursum nõ in cœlo vbi solẽ & lunam vidẽt opera Dei q̃ colunt, sed in cœlo sursum qđ transgreditur omnia corpora cælestia & terrestria. Nec sic est in cęlo Deus noster, quasi subtracto cælo ruinam sine sede formidet. In cęlis enim & in terra, Omnia quę voluit fecit.] Nec indiget operibus suis tanquam in eis collocetur vt maneat sed in sua æternitate persistit,in qua manens omnia quęcũque voluit fecit in cœlis & in terra. Neque enim iam eum portabant vt ab eo fieri possent,q̃ñ nisi fierent eum portare nõ possent. Ergo in quibus est ipse tanquam indigentia continet, non ab eis tanquam indigens continetur. Siue sic intelligat̃, in cęlis & in terra,omnia quæcunque voluit fecit, vel in superioribus,vel in inferioribus populi sui voluntariam gratiam suam constituit, ne quis de operum meritis glorietur: Quia siue mõtes gestiant velut arietes, siue colles velut agni ouium, a facie dñi cõmota est terra, ne in terrenis sordibus perpetuo remanerent.

Mat. 28.
Exod. 17.
Ioan. 4.
Ioan. 6.
G
Luc. 24.
Ioan. 4.
1. Co. 10.
Rom. 4. & 5.
Mat. 24.
H

Concio secunda, de secunda parte Psalmi.

Qvanquam fortasse omnium Psalmorum sit vna contextio diligenter intuentibus,ita vt nullus sequatur,qui nõ superiori possit adiungi,tamen istum ita cõsideremus tanquam vterque vnus sit,iste.s.ac superior:nanque cum in illo dictũ sit,Nõ nobis dñe non nobis, sed nomini tuo da gloriam:Super misericordiã tuam & veritatem tuam,ne quando dicant gentes vbi est Deus eorũ:quia inuisibilẽ Deum colimus,qui nullorum corporeis oculis,cordibus autẽ paucorum mundissimis notus est, tanquã ideo possint dicere gentes, vbi est Deus eorum, quia ipsi possunt ostẽdere oculis deos suos, primo admonuit operibus sentire præsentiã Dei nostri,q̃a cũ sit cęlo sursum, in cęlo & in terra omnia quęcunque voluit fecit:& quasi diceret, Ostendant gentes deos suos: Simulachra, inquit,gentium argentũ & aurũ, opera manuũ hominum.]Idest,quanuis Deum nostrum carnalibus oculis vestris nõ possimus ostendere, quem p̃ opera intelligere debuistis,nolite tamen seduci vanitatibus vestris, q̃a vos ea quæ colitis digito potestis ostendere. Multo quippe honestius nõ haberetis,quod possetis ostendere,quam vt in eo quod istis oculis a vobis ostẽditur vestri cordis cæcitas ostendatur. Quid.n.ostẽditis,nisi aurũ & argentum? Hñt quidem & ęrea & lignea, & fictilia simulachra, & huiuscemodi alterius alteriusque materię,sed p̃ciosum eorũ maluit commemorare spũssanctus, q̃a cũ in eo q̃sq; qđ illi charius est erubuerit, multo facilius auertitur à veneratione viliorũ: nã dictũ est alio loco scripturarũ de simulachrorum cultoribus, dicentes

tes ligno, Pater meus es tu, & lapidi, Tu me genuisti. Sed ne sibi sapientior videatur q hoc non ligno & lapidi dixerit, sed auro & argē to, huc aspiciat, huc aurē cordis intendat, Simulachra gentium argentum & aurum. Nō abiectum aliquid & aspernabile nominatū est: & ei qđ ē animo qui terra nō est, terra est & aurum & argētū, sed speciosior atq; fulgentior, solidior atq; firmior. Noli ergo addere manus hoīum vt ex eo metallo qđ fecit verus Deus, velis facere falsum Deū, imo falsum hominē, quē pro vero venereris Deo, quē quisquis ꝓ vero hoīe in amicitiam reciperet, insaniret. Ducit. n. & affectu quodā infirmo, rapit infirma corda mortalium formata similitudo, & membrorum imitata cōpago. Sed sicut fabricata singula ostendis, ostende officia singulorum, quorum te effigies & humana vanitas trahit. Os. n. habent & non loquent̄, occulos habent & nō videbunt. Aures habent & nō audient, nares hn̄t & non odorabunt. Manus hn̄t & non contrectabunt, pedes habent & nō ambulabunt, nō clamabunt in faucibus suis.] Iam ergo artifex melior est eis, qui ea potuit membrorū motu atq; officio fabricare, quem tamen artificem te vtique puderet adorare. Melior & tu quanuis ea non feceris, quoniam quę illa non pn̄t facis. Melior est etiam bestia: ad hoc .n. additum est, non clamabunt in faucibus suis: nanque cum superius dixisset, Os habēt & non loquent̄: id opus erat postquam a capite vsq; ad pedes mēbra decursa sunt, de faucium clamore repetere, nisi credo quia illa quę de cæteris membris commemorabat, cōia esse hominibus beluisq; sentimus? Nā & vident & audiunt, & olfaciunt, & ambulant, & quædā sicut simiæ manibus contrectant. Illud autē quod de ore dixerat, ꝓpriū est hominis, quoniam bestię non loquuntur. Ne quis autem ad sola humanorum membrorum opera referret, quæ dicta sunt, & dis gētium solos homines anteponeret, post M omnia subdidit, dicens, Nō clamabūt in faucibus suis, quod rursum hominibus pecoribusque cōe est. Quod si primo dixisset, cum ab ore cœpit membra percurrere, Os hn̄t & non clamabunt, cuncta ēt sic ad naturam hominis referentur, nec facile ibi quicquam de communione ferarum sensus audiētis aduerteret. Cum vero illud de ore dixit, quod hominis proprium est, & post enumerationem corporis quam commemoratis pedibus terminasse videbatur, adiunxit, Non clamabunt in faucibus suis lectorem vel auditorem fecit intentū, vt dum quærit cur additum sit, admoneri se inueniat simulachris gentium, non tantū homines, sed etiā beluas se debere præponere, vt si pudeat adorare bestiam quam fecit Deus videntem, audientē, odorantē, contrectantem, ambulantem, clamantem in faucibus suis, viderent q̄ pudendum esset adorare mutum, & carens vita sensuq; simulachrum: cui ad hoc inesset similitudo membrorum, vt anima carnalibus sensibus dedita, A quasi viuenti atque animatę formę applicaret affectum, cum ea videret quę in suo corpore viuā atq; animata sentiret. Quanto ergo magis vel melius mures atq; serpentes & id genus animantiū colerent, quę de simulachris gentiū, si ita dicendū est, quodammodo iudicant, in quibus quia nō sentiunt humanam vitā, non curant humanam figuram. Itaque in eis plerunque nidificant, & nisi humanis motibus deterreantur, nulla sibi habitacula munitiora conquirunt. Mouet ergo se homo vt viuentem bestiam a suo Deo deterreat, & illum non se mouentem quasi potentem colit, a quo meliorem deterruit. Deterruit enim videntem a cæco, audientem a surdo, clamantē a muto, ambulantem ab immobili, sentientem ab insensato, viuentē a mortuo, imo deteriore q̄ mortuo. Mortuum quippe sicut manifestum est non viuere, ita manifestum est aliquando vixisse. Quapropter Deum qui nec viuit nec vixit, profecto & mortuus antecedit. Quid manifestius frater mei dilectissimi? Quid euidentius? Quis puer interrogatus non hoc certum esse respondeat, ꝙ simulachra gentium os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt, & cætera quæ diuinus sermo contexuit? Cur ergo tantopere spiritussanctus curat scripturarum plurimis locis hæc insinuare atque inculcare veluti inscientibus, quasi non hominibus apertissima sint atque notissima, B nisi quia per speciem membrorum significat quam naturaliter in animantibus viuentem videre, atque in nobisipsis sentire consueuimus? Quanquam vt illi asserunt in signo aliquo fabrefacto atque eminenti collocato suggestu, cū ado-

tari atq; honorari à multitudine cœperit
parit ĩ vnoquoq; ſordisſimũ erroris affectũ,
vt qm̃ in illo figmento nõ inuenit vitalẽ mo
tũ, credat nomen occultum, effigiem tamẽ
viuenti corpori ſimilem, ſeductus forma &
commotus authoritatę quaſi ſapientium in
ſtitutorũ obſequentiumq; turbarũ, ſine ui-
C uo aliquo habitatore eẽ non putat. Hinc &
mala dæmonia ad posſidenda gentiũ ſimula
crá talis hominũ affectus inuitat, quorũ prę
ſidentium varia fallacia mortiferi ſeminan-
tur & multiplicãtur errores. Aliis itaque lo
cis etiam contra iſta diuinę literę vigilant,
ne quiſquam dicat cũ irriſa fuerint ſimula-
cra, nõ hoc viſibile colo, ſed numẽ qđ illic
inuiſibiliter habitat. Ipſa ergo numina in a-
Pſal. 95. lio Pſalmo eadẽ ſcriptura ſic dãnat, Qm̃ dii
gentium, inquit, dęmonia, dominus autem
I. Co. 10. cœlos fecit: dicit Apoſtolus, Non quod ido
lum ſit aliquid, ſed quoniam q̃ immolant
gentes, dæmoniis immolant & nõ Deo, &
nolo vos ſocios fieri dęmoniorum. Videnẽ
autem ſibi purgatioris eſſe religionis qui di
cunt, nec ſimulachrum nec dęmonium co-
lo, ſed per effigiem corporalẽ eius rei ſignũ
Li. 4. de Ciu. dei cap. 10. intueor, quã colere debeo. Ita vero interpre
tantur ſimulachra, vt alio dicant ſignificari
terram, vnde templum ſolent appellare Tel
luris, alio mare ſicut Neptuni ſimulacro, a-
lio aerem ſicut Iunonis, alio ignẽ ſicut Vul-
cani, alio luciferum ſicut Veneris, alio ſo-
lem, alio lunam, quorum ſimulacris eadem
nomina ſicut telluris imponunt: alio illud,
alio illud ſydus, vel illam vel illam creatu-
ram, neque. n. cuncta enumerare ſufficimus.
De quibus rurſus cum exagitari cœperint
ꝙ corpora colant, maximeque terrã, & ma
re, & aerem, & ignem quorum nobis uſus
in promptu eſt. Nam de cæleſtibus, quoniã
noſtro ea corpore contrectare atque con-
tingere, niſi oculorum radiis non valemus,
non ita erubeſcunt: reſpondere audent, non
ſe ipſa corpora colere, ſed quæ illis regen-
dis præſident numina. Itaque Apoſtoli vna
ſententia pœnam iſtorum damnationemq;
D teſtatur, Qui tranſmutauerunt, inquit, veri-
tatem Dei in mendacium, & coluerunt &
Rom. 1. ſeruierunt creaturæ potius quam creatori,
qui eſt benedictus Deus in ſecula. Nã prio-
re parte huius ſententię ſimulacra damna-
uit, poſteriori aũt interpretationes ſimula-
crorũ. Effigies. n. à fabro factas appellando
nominibus earum rerum quas fabricauit
Deus, tranſmutant veritatẽ Dei in menda-
ciũ: res autẽ ipſas ꝓ diis habendo & uenerã
do, ſeruiunt creaturæ potius quã creatori q
eſt bñdictus in ſecula. Quis autẽ adorat vel
orat intuens ſimulacrum q nõ ſic afficitur
vt ab eo ſe exaudiri putet, ac ab eo ſibi prę-
ſtari quod deſyderat ſperet? Itaq; homines
talibus ſuperititionibus obligati plerunque
ad ipſum ſolẽ dorſum ponentes preces fun
dunt ſtatuæ quam ſolem vocant, & cum ſo
nitu maris a tergo feriantur, Neptuni ſtatuã
quam ꝓ ipſo mari colunt, quaſi ſentientem
gemitibus feriunt. Hoc. n. facit & quodam-
modo extorquet illa figura membrorum,
vt animus viuens in ſenſibus corporis ma-
gis arbitretur ſentire corpus quod ſuo cor-
pori ſimilimũ videt, q̃ rotundũ ſolẽ vndaſ-
que diffuſas, & quicquid nõ eiſdẽ lineamẽ-
tis formatũ conſpicit, qb. illa formata ſunt,
q̃ uiuentia videre cõſueuit. Contra hunc af-
fectũ quo humana & carnalis infirmitas fa-
cile capi põt, cantat ſcriptura Dei res valde
notisſimas quibus cõmemoret, & tanq̃ ex
citet mentes hominum in conſuetudine cor
porum dormientes. Simulacra, inquit, gen-
tium argentum & aurum: ſed Deus fecit ar-
gentum & aurum: Opera, inquit, manuum
hominum. Hoc enim venerantur quod ip-
ſi ex auro argentoque fecerũt. Sed. n. & nos
pleraque inſtrumenta & vaſa ex huiuſcemo
di materia vel metallo habemus in vſum
celebrandorum ſacramentorum, quę ipſo
miniſterio conſecrata ſancta dicuntur in
eius honore, cui pro ſalute noſtra inde ſer-
uitur. Et ſunt profecto etiam iſta inſtrumen
ta vel uaſa, quid aliud quàm opera manuũ
hominum? Veruntamen nunquid os habẽt,
& non loquentur? Nunquid oculos habent
& non videbunt? Nunquid eis ſupplicamus
quia per ea ſupplicamus Deo? Illa cauſa eſt
maxima impietatis inſanæ, quòd plus va-
let in affectibus miſerorum ſimilis viuenti
forma q̃ ſibi efficit ſupplicari, quã ꝙ eã ma
nifeſtũ eſt non eſſe viuẽtem vt debeat a ui-
uente cõtemni. Plus. n. valent ſimulacra ad
curandam infælicem animam quòd os ha-
bent, oculos habent, aures habent, nares ha-
bent, manus habẽt, pedes habẽt, q̃ ad corri
gendam ꝙ non loquentur, non videbunt,

non

non audient,non odorabunt , nõ contrecta
bunt,nõ ambulabunt.Itaq; ſequitur,vt illud
quoq; fiat quod etiã in hoc pſalmo ſequi-
tur:vt ſcilicet,Similes illis fiant oẽs qui fa-
ciunt ea,& oẽs q̃ cõfidunt in eis.) Videãt er
go iſti apertis & ſentientib.oculis,& adorẽt
clauſis & mortuis mentibus , nec videntia,
nec viuentia ſimulachra.Domus aũt Iſrael
ſperauit in domino.]Spes.n.quę vr̃ non eſt
ſpes.Qđ.n.videt quis quid ſperat? Si aũt qđ
non videmus ſperamus,ꝑ patientiã expecta
mus.Sed vt perduret vſq; in finẽ ipſa patiẽ-
tia.Adiutor eorũ & ꝓtector eorum eſt.]An
fortaſſe ſpiritales a q̃b.carnales inſtruuntur
in ſpiritu manſuetudinis,q̃a ipſi tanquã ſu-
periores ꝓ inferioribus ſupplicant,iã vidẽt
& illis iã res eſt quæ adhuc inferiorib. ſpes
eſt?Non eſt ita.Nam & domus Aaron ſpera
uit in dño.) Ergo vt etiam ipſi perſeuerãter
extendantur in ea quę ſunt,& perſeueranter
currant donec apprehẽdant in quo appre-
henſi ſunt,& cognoſcãt ſicut & cogniti ſũt.
Adiutor & protector eorum eſt.Vtrique.n.
timent dominum & ſperauerunt in domi-
num,adiutor eorum & protector eorũ eſt.]
Neque.n.nos meritis noſtris pręueniamus
miſericordiam Dei.Sed, Dominus memor
fuit noſtri,& bene dixit nos. Benedixit do-
mum Iſrael,benedixit domũ Aaron.]Vtroſ
que autem benedicens, Benedixit omnes ti
mentes dominum.] Quæris quos vtroſque?
Reſpondetur,Puſillos cum magnis.] Hoc
eſt domum Iſrael cum domo Aaron , eos
utique qui ex ipſa gente crediderunt in ſal-
uatorem Ieſum,quia non in omnibus illis
bene placuit Deo:ſed ſi quidam illorũ non
crediderunt,nunquid incredulitas illorum
fidem Dei euacuauit? Abſit.Neq; enim om
nes qui ſunt ex Iſrael,hi ſunt Iſraelitæ , neq;
qui ſemen ſunt Abraham,omnes filii: ſed ſi
cut ſcriptum eſt,Reliquię ſaluæ factæ ſunt.
Ex perſona enim eorum qui inde credide-
runt,dicitur, Niſi dominus ſabaoth reliq̃ſ-
ſet nobis ſemen,ſicut Sodoma facti eſſem⁹,
& ſicut Gomorra ſimiles fuiſſemus. Sed iõ
G ſemen , quia ſparſum per terras multiplica
tum eſt:dixerunt enim magni de domo Aa-
ron, Adiiciat dominus ſuper uos , ſuper
vos & ſuꝑ filios ueſtros.]Et ita factum eſt.
Acceſſerunt.n. etiam de lapidibus ſuſcitati
filii Abraham. Acceſſerunt oues quæ non
erant de hoc ouili , vt fieret unus grex &
vnus paſtor.Acceſſit fides omniũ gentium, Ioan. 10.
& creuit numerus nõ ſolũ ſapientiũ antiſti
tũ,ſed etiam obedientiũ populorũ adiicien
te dño nõ ſolum ſuꝑ patres,qui ad illum in
Chr̃o cæteros imitatores præierunt , ſed ẽt
ſuꝑ filios eorum,qui patrum pia veſtigia ſe
querent:nam ſic ait ille iis quos per Euan-
geliũ in Chriſto genuerat , Imitatores mei
eſtote,ſicut & ego Chr̃i:adiecit itaque dñs, 1. Cor.4.
Non ſolum ſuper montes geſtientes ſicut
arietes,ſed etiam ſuper colles geſtientes ſi- H
cut agni ouium . Proinde his vtriſque ma-
gnis & puſillis,montibus & collibus , arie-
tibus & agnis,dicet Propheta quod ſequit̃ ,
Benedicti vos a domino qui fecit cœlum
& terram.]Tanquã diceret , Benedicti vos
a domino qui vos fecit cœlum in magnis,
terram in puſillis: ſed cœlum non iſtud viſi
bile plenum luminaribus ad hos oculos ꝑ-
tinentibus. Cœlum enim , cœli domino .]
Qui erexit & ſublimauit quorundam ſan-
ctorum mentes in tantũ, vt nulli hominum
ſed ipſi Deo ſuo docibiles fierent ; in cuius
cœli docibilis comparatione,quicquid car
neis oculis cernitur terra dicenda eſt , quã
dedit filiis hominum,vt eius conſyderatio-
ne ſiue ab ea parte quæ ſuper illuſtrat , ſicut
eſt hoc quod dicitur cœlum,ſiue ab ea quę
ſubter illuſtratur,cui proprie terra nomen
eſt cum totum ſicut commemorauimus in I
illius comparatione qđ cęlũ cœli dr̃, terra
ſit.Terram ergo iſtã totã dedit filiis homi-
num,vt eius conſideratione quantum poſ-
ſunt cõiiciant creatorem,quẽ infirmis ad-
huc cordibus ſine iſto coniecturæ admini-
culo videre non poſſunt.Eſt & alius intel-
lectus a quo diſſimulare non debeo verbo-
rũ iſtorum,quibus dictum eſt, Cœlum cœ
li domino.Terrã autẽ dedit filiis hominũ.]
Vt ab eo qđ diximus & intelleximus non re
cedat intentio.Dixeramus.n. magnos & pu
ſillos ſignificari etiam eo quod adiectum
eſt, Benedicti vos a domino qui fecit cælũ
& terram.Si ergo magnos cœli,puſillos aũ
tẽ terrę nomine accipimus,qm̃ puſilli cre-
ſcendo futuri ſunt cœli, & in ipſa ſpe lacte
nutriuntur:ſic ſunt illi magni cœlũ terrę cũ
paruulos nutriunt, vt etiam cęlum cœli ſe
eſſe intelligant , dum cogitant in qua ſpe
paruuli nutriantur:ſed tñ quia iam illi non
ab ho-

ab hoïe,neq; ꝑ hominē,ſed per ipſum Deū
carpunt ſynceritatē,vbertatēq; ſapiētiæ, ac
ceperunt paruulos futuros q̄dē cęlū,ut cœ
K lū cęli ſe eē ſciant,adhuc tn̄ terrā cui dica
1.Cor.3. tur,Ego plantaui , Apollo rigauit, ſed Deus
incrementū dedit. Ipſis. n. filiis hominum
quos fecit cœlū,terrā dedit in qua operenť,
qui nouit terrę ꝓuidere per cœlū.Maneant
igitur cœlum & terra in Deo ſuo qui fecit
ea,& viuant ex eo,confitentes ei & laudātes
eū:nam ſi ex ſe velint uiuere morientur, ſi-
Ecclesiastic. 17. cut ſcriptū eſt,A mortuo quaſi qui non ſit,
perit confesſio:ſed,Non mortui laudabunt
Pro. 18. te dn̄e,neq; oēs qui deſcendunt in infernū.]
Clamat.n.alio loco tua ſcriptura. Peccator
dum venerit in ꝓfundum malorum,contē-
net.Sed nos qui uiuimus benedicimus dn̄o,
ex hoc nunc & vſque in ſeculum.

In Pſalmum centeſimumdecimumquartū Enarratio.

DIlexi,qm̄ exaudiet dominus vocē dep̄-
cationis meę.) Cantet hoc anima quę
errauerat,cātet hoc filius ille qui mortuus
fuerat & reuixit,perierat & inuētus eſt , can
tet hoc anima nr̄a fratres & filii charisſimi.
Erudiamur & ꝑmaneamus, & cum ſanctis
iſta cantemus,Dilexi qm̄ exaudiet dn̄s vo-
L cē deprecationis meæ.Nūquid ipſa diligen
di cauſa eſt,quoniā dn̄s exaudiet vocē dep̄-
cationis meę?An nū potius aut iō diligimꝰ
quia exaudiuit,aut iō diligimus ut exaudiat?
Quid eſt ergo dilexi,qm̄ exaudiet? An quia
dilectionem ſpes ſolet accendere, dilexiſſe
ſe dicit,qm̄ ſperauit ſe exaudit urum Deum
vocem deprecationis ſuę? Vnde autem hoc
ſperauit?Quoniam inclinauit,inquit,aurem
ſuam mihi,& in diebus meis inuocaui.] Er-
go ideo dilexi, quoniā exaudiet:ideo exau-
diet, qm̄ inclinauit aurem ſuam mihi. Sed
vnde ſcis ò anima humana quòd inclinauit
Deus ſuam aurem tibi , niſi dicas credidi?
Manent ergo tria hæc,fides , ſpes & chari-
1.Co.13. tas. Quia credidiſti , ſperaſti: quia ſperaſti,
iam dilexiſti. Iam ſi quæram vnde credide-
rit anima inclinaſſe ſibi aurem Deum ſuū,
1.Ioan.4 nonne reſpondebit , quia prior dilexit nos
Rom:8. & filio proprio non pepercit, ſed pro no-
Ro. 10. bis omnibus tradidit eum?Quomodo.n.in-
uocabunt in quem non crediderunt,ait do-
ctor gentiū?Aut quomodo credent ei quē
non audierunt?quomodo enim audient ſi-
ne prędicante? aut quomodo prędicabunt
niſi mittantur?Cum ergo hęc omnia geſta
erga me cernerem,quomodo non crederē,
ꝙ inclinauit aurē ſuā mihi?ēt ſic commen-
dauit in nobis dilectionē ſuā,vt Chriſtus ꝓ
impiis moreretur.Cum igitur hęc mihi an
nunciarent ſpecioſi pedes eorum qui annū
ciauerunt pacē, q̄ annunciauerūt bona , q:
omnis qui inuocauerit nomē domini ſaluus
erit,credidi aurem eius inclinatam mihi, &
in diebus meis inuocaui.Et q̄ ſunt dies tui ,
qm̄ dixiſti, in diebus meis inuocaui? An for
te illi dies quibus venit plenitudo tēporis,&
& miſit Deus filium ſuū q̄ iam dixerat,Tem
pore acceptabili exaudiui te, & in die ſalu-
tis adiuui te?Audiſti ex ore prædicatoris ve
nientis ad te pedibus ſpecioſis, Ecce nūc tē
pus acceptabile,ecce nūc dies ſalutis,& cre
didiſti,& in diebus tuis inuocaſti & dixiſti,
O domine erue animam meā.Sunt quidem
iſti,ſed & dies meos magis, inquit , poſſum
dicere dies miſeriæ meæ , dies mortalitatis
meę,dies ſecundum Adam plenos laboris
& ſudoris,dies ſecundū vetuſtatem putredi
nis.Ego enim iacens infixus in limo profun
di,& in alio pſalmo exclamaui , Ecce vete-
res poſuiſti dies meos,in his diebus meis in
uocaui, Diſtant quippe dies mei a dieb. dn̄i
mei.Dies meos dico,quos ipſe mihi fecipri
uata audacia,qua deſerui eū. Et quoniā vbi
que ipſe regnat, & eſt omnipotens atq; om
nitenens, merui carcerem,ideſt,ignorantiæ
tenebras , & compedes mortalitatis accepi.
In his diebus meis inuocaui , quia & ego
alibi clamo, Educ de carcere animā meā.
Et quoniam in die ſalutis quam mihi præ-
ſtitit adiuuit me, intrat in conſpectu eius ge
mitus compeditorum. In his enim diebus
meis.Circundederunt me dolores mortis,
pericula inferni inuenerunt me.) Quæ niſi
aberrantem abs te non inuenirent me,Nūc
autem illa me inuenerunt : ego vero ea nō
inueniebam, qui gaudebam proſperis ſecu
li,in quibus plus fallunt pericula inferni.
Sed poſteaquam & ego tribulationem &
dolorem inueni,& nomen domini inuoca-
ui .] Latebat enim me tribulatio & dolor
vtilis, tribulatio de qua dat auxilium , cui
dictum eſt, Da nobis auxilium de tribula-
tione,

tione, & vana salus hominis. Ego.n.de vana
salute hominis gaudendum & exultandum
arbitrabar, sad cũ audissem a dño meo, Beati
lugentes, qm̃ ipsi consolabunt̃, nõ expectaui
vt prius amitterẽ bona tẽporalia quibus ma
le vtebar, & tunc lugerem: sed attendi in ea
dem temporalia bona ipsam miseriam meã
quia talibus oblectabas, q̃ & amittere formi
darem & tenere non possem, attẽdi in eam
vehementer & fortiter, & me non solũ ex-
cruciari aduersitatibus huius seculi, sed etiã
obligari prosperitatibus vidi, atq; ita tribu-
lationem & dolorẽ qui me latebat inueni, &
nomẽ dñi inuocaui: O domine erue animã
meam. ʒ Miser.n.ego homo, quis me libera-
bit de corpore mortis huius, nisi grã Dei ꝑ
Iesum Christũ dñm nostrum? Dicat igitur
sanctus populus Dei. Tribulationem & dolo
rem inueni, & nomen domini inuocaui, &
audient reliquię gentium quæ nondum in-
uocant nomen domini, Audiant & quęrant
vt inueniant tribulationem & dolorem, &
inuocẽt nomẽ domini, & salui fiãt. Nõ hoc
eis dicimus vt quærant miseriam quã non
habent, sed vt inueniant eam quam nescien-
tes habent: neque hoc eis optamus, vt terre-
na necessaria desint eis, quibus indigent dũ
mortaliter viuunt, sed vt hoc plangant quod
amissa facietate cęlesti, terrenis nondum ad
fruendum stabilibus bonis, sed ad sustentan-
dum necessariis indigere meruerunt. Agno-
scant & lugeant istã miseriã, faciat eos bea-
tos lugentes misericordia, quæ eos esse sem
per miseros noluit. Misericors dñs & iustus
& Deus noster miseretur.) Misericors & iu-
stus, & miseretur. Misericors primum, quia
inclinauit aurem suã mihi, & nesciebam ꝓ-
pinquasse aurem Dei mei ori meo, nisi per
illos speciosos pedes excitaret vt inuocarẽ.
Quis.n.eum inuocauit, nisi quem ipse prior
vocauit? Hinc ergo primum misericors. Iu
stus autem quia flagellat, & iterum miseret̃,
quia recipit, Flagellat aũt omnem filiũ quẽ
recipit. Nec tam mihi amarum debet esse qđ
flagellat, q̃ dulce quod recipit. Qũo.n. nos
flagellat? Custodiẽs paruulos dñs. ʒ Quos grã
des quærit hæredes. Quis enim est filius cui
non det disciplinam pater eius? Humiliatus
sum & saluum me fecit.] Saluum me fecit,
quia humiliatus sum. Nõ.n. pœnalis, sed sa-
lutaris dolor est, quem secando medicus fe
cit. Conuertere, inquit, anima mea in requiẽ
tuam, quia dominus benefecit tibi. ʒ Non me
ritis aut viribus tuis, sed qm̃ dominus bene-
fecit tibi. Quioniam exemit, inquit, animam
meam a morte.] Mira res est charissimi ꝙ
cum dixisset in requiem conuertendam ani
mam suam, quoniam benefecit ei dominus:
subiecit, Quoniam exemit animam meã de
morte. Ideo ne in requiem conuerteretur,
quia exempta est a morte? Nonne magis in *Psal. 75.*
morte requies dicit solet? Quæ tandem eius D
actio est, cuius vita requies, & mors inquie
tudo est? Talis ergo actio debet esse animæ q̃
tendit ad quietem securitatemq; non quę au
geat inquietum laborem, Quoniam, exemit
animam meam de morte, qui misertus eius
dixit, Venite ad me oẽs qui laboratis, & ego *Matt. 11*
reficiam vos, tollite iugum meũ super vos,
& discite a me, quia mitis sum & humilis
corde, & ĩuenietis requiẽ animabus vestris,
iugum.n. meum suaue est, & sacrina mea le
uis est. Mitis itaq; & humilis corde, tanquã
viam Christum sequens, debet esse animæ
actio tendentis ad requiem, non tamen pi-
gra & desidiosa, vt cursum consumet, sicut
scriptum est, In mansuetudine opera tua ꝑ-
fice. Etenim ne mansuetudo ad segniciem du *Eccle. 3.*
ceretur: adiunctũ est, opera tua perfice. Neq;
enim sicut in ista vita somni requies nos re-
parat ad actionem, sed actio bona perducit
ad ip vigilantem quietem. Ille aũt hęc cun-
cta p̃stat, cuncta exibet Deus, de quo hic dr̃,
Qm̃ dñs benefecit mihi, quoniã exemit ani E
mam meam a morte. Oculos meos a lachry
mis, pedes meos a lapsu. ʒ Hęc.n. in spe com
pleta erga se cãtat, quisquis huius carnis vin
culum intellligit. Vere quippe dictum est, *Psal. 114*
Humiliatus sum, & saluum me fecit. Sed &
quia illud Apostolus verum dicit, Quoniam *Rom. 8.*
spe salui facti sumus, & de morte quidẽ qđ
exempti sumus, recte dicitur iam esse com-
pletum, vt mortem intelligamus non credẽ
tium: de qualibus ait, Dimitte mortuos se- *Matt. 8.*
pelire mortuos suos: & illud in superiori *Psa. 113.*
psalmo, Nõ mortui laudabunt te domine,
neq; omnes q descendunt in infernum, sed
nos qui viuimus benedicimus dominum,
Ex hac ergo morte potest recte intelligere
homo fidelis, iam exemptem esse animam
suam eoipso ꝙ ex infideli fidelis effecta est.
Vnde ipse saluator, Qui credit in me, inquit *Ioan. 5.*

tranfitum facit à morte ad vitam. Cætera ve
ro ſpe cõpleta ſunt in eis q̃ nõdũ ex hac vita
emigrauerunt. Nunc.n.cũ lapſus noſtros pe
riculoſisſimos cogitamus, nõ ceſsãt à lachry
mis oculi. Tunc aũt eximet oculos nr̃os a la
chrymis, qñ & pedes à lapſu: quia tunc nul
lus erit lapſus ambulãtiũ pedum, qñ infirmę
carnis nullũ erit lubricum. Nunc vero quan
F uis firma ſit noſtra vita q̃ Chriſtus eſt, tñ q̃a
carnẽ nobis quã iubemur edomare ſuſterni
Phili.3. mus, in ipſo prorſus opere, quo eã ſubditam
caſtigamus, non in eã cadere magnũ eſt: Nõ
aũt in ea labi q̃s põt? Quapp q̃a & in carne
ſumus, & in carne nõ ſumus: In carne.n.ſu-
mus eo vinculo, qđ nondũ ſolutũ eſt, qđ diſ
Phili 2. ſolui & eſſe cum Chriſto multo magis opti
mũ: non aũt ſumus in carne ex eo qđ ſpũs pri
mitias dedimus Deo, ſi tñ poſſumus dicere,
quia cõuerſatio nr̃a in cœlis eſt, tanquam ca
pite placeamus Deo, pedibus autẽ tanquam
extremis animæ partibus adhuc lubricũ ſen
tiamus: audi queãdmodũ ad ſpẽ prtineat, qđ
ita canit velut iã ſit effectum, Exemit, inquit,
oculos meos à lachrymis, pedes meos a lap
ſu, & tñ nõ ait, Placeo ſed, Placebo in cõſpe
ctu dñi, in regione viuorum. Satis oñdens
ab ea parte nondũ ſe placere in cõſpectu dñi
q̃ eſt in regione mortuorum.i.in carne mor
tali. Qui.n.in carne sũt, Deo placere nõ pñt:
vnde qđ ſequit̃ & dicit idẽ Apoſtolus, Vos
Rom.5. autẽ non eſtis in carne: ſm id dicit q̃ corpus
quidem mortuũ eſt propter peccatum, ſpiri
tus aũt vita eſt pp iuſtitiam: ſecundũ quem
placebant dño, quia ſm ipſum in carne non
erãt. Quis aũt placeat Deo viuo in corpore
mortuo? Sed q̃d ait? Si aũt ſpũs eius qui ſuſci
tauit Ieſum Chriſtũ à mortuis habitat in vo-
bis, q̃ ſuſcitauit Ieſum Chriſtũ à mortuis vi-
G uificabit & mortalia corpora veſtra pp ſpm̃
qui habitat in vobis. Tũc erimus in regione
viuorum, ex omni parte pla cẽtes in conſpe
3. Cor.5. ctu dñi, ex nulla ab eo parte peregrini. Quã-
diu.n.ſumus in corpore, peregrinamur a do
mino, & inquãtũ inde peregrinamur a dño,
intm̃ non ſumus in regione viuorũ. Confidi
mus autem & bene arbitramur magis pere-
grinari a corpore, & immanere ad dñm: &
ideo ambimus, ſiue immanentes, ſiue pere-
Rom. 8. grinantes, placentes illi eſſe. Ambimus qui-
dem nunc, quia expectamus adhuc redem-
1.Co.15. ptionẽ corporis noſtri. Sed cũ abſorpta fue
rit mors in victoria, & corruptibile hoc in-
duerit incorruptionem, & mortale hoc in-
duerit immortalitatẽ, tunc nullus erit fletus,
q̃a nullus lapſus: & nullus lapſus, quia nulla
corruptio. Et ideo non ambiemus placere,
ſed omnino placebimus in conſpectu domi
ni in regione uiuorum.

In Pſalmum centeſimumdecimum quintũ, Enarratio.

NOtiſsimum arbitror eſſe ſanctitati ve-
ſtrę quod ait Apoſtolus, Nõ enim eſt
omnium fides: & q̃ maior eſſe ſoleat infide
lium multitudo non ignoratis, ꝑpter quod
dicitur, Dñe quis credidit auditiui noſtro? in
ter quos ẽt illi numerant̃: de quibus dicit idẽ
Apoſtolus, Omnes ſua quærunt, non q̃ Ieſu
Chriſti: quos alio loco dicit non ex occaſio
ne prædicare verbum Dei, non caſta.i. non
ex animo purę & ſyncerę charitatis. Aliud
enim ſciebat quod in eorum moribus appa-
rebat, & aliud prædicabant, vt ſancto nomi-
ne placerent hominibus: nam de his iterum
dicit, Neque enim iſti Deo ſeruiunt, ſed ſuo
ventri: quos tñ Chriſtum annũciare permi
tit. Quamuis enim ea potius crederent quæ
ipſi faciebant vt morerentur, ea tamen præ-
dicabant quę ſi alii credentes facerent ſalua
rentur. Non enim aliud annunciabant præ-
ter regulam fidei: eos quippe excludit Apo-
ſtolus, dicens, Si quis vobis annunciauerit
præter id quod accepiſtis, anathema ſit, illi
non Chriſtum annunciant qui annunciant
falſitatem, quia Chriſtus veritas eſt. De iſtis
autem dicit q̃ Chriſtum annuncient, ſed nõ
caſte.i.non animo ſimplici & puro, ex fide
ſyncera, quę per dilectionem operatur. Ter
renis quippe cupiditatibus conſulentes, re-
gnum cœlorum annunciabant, habentes in
pectore falſitatem, in lingua veritatem: ſciẽs
itaq; Apoſtolus etiam per Iudam euangeli-
zantem credentes eſſe liberatos, iſtos quoq;
ita permittit: Siue, inq̃t, occaſione, ſiue veri-
tate Chriſtus annuncietur. Veritatẽ quippe
annunciabant, ẽt ſi non veritate.i. non vero
animo. Iſti loquuntur quod non credunt,
& ideo reprobati ſunt, quanuis ſint vtiles
eis quos inſtruit dñs, dicens, Quę dicunt,
facite: q̃ aũt faciunt, facere nolite: dicunt.n.
& non faciunt. Vñ, niſi q̃a vtilia nõ credunt

esse q̃ dicunt? Sunt autem alii qui credunt, & non loquuntur quod credunt vel pigritia vel timore. Nam & ille seruus quanuis talentum habuerit: tamen quia erogare noluit, audit domino iudice, Serue nequam & piger: & alio Euangelij loco dictum est, ꝙ multi ex principibus Iudęorum credidissent in eũ sed non eum confitebantur, ne expellerẽtur de synagogis, sed & etiam ipsi reprehensi atque reprobati sunt: sequitur.n. Euangelista dicens, Amauerunt enim gloriam hominum magis, q̃ Dei. Si ergo & illi qui verum quod loquuntur, non credunt: & illi qui verum quod credunt, non loquuntur, merito reprobantur: quis erit seruus vere dicendus fidelis, nisi ille cui dicitur, Euge serue bone, quoniam in modico fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui? Talis itaque seruus nec antequam credat loquitur, nec cum crediderit, tacet: vel sic erogat vt ipse non habeat, vel quod habeat non errogando nõ habeat: sicut enim dictum est, Qui habet, dabitur ei: sic, qui autem nõ habet, & quod habet auferetur ab eo. Dicat ergo iste bonus seruus cantans. Halleluia. ȝ Id est, sacrificans domino sacrificium laudis ei a quo auditurus est, Intra in gaudium domini tui exultet & dicat.

Expositio Psalmi.

CRedidi ꝓpter quod locutus sum. ȝ Hoc est, perfectè credidi: non enim perfectè credunt, qui quod credunt loqui nolint. Ad ipsam enim fidẽ pertinet etiam illud credere quod dictum est, Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor eum corã angelis Dei. Ex hoc enim est appellatus fidelis ille seruus, non tantum quia accepit, sed quia impendit atque lucratus est. Ita & hoc loco non ait, Credidi & locutus sum, sed ꝓpter hoc dicit se locutum esse quia credidit. Simul enim credidit, & quod præmium loquendo speraret, & quam pœnam tacendo timere deberet, Credidi, inquit, propter qđ locutus sum: Ego autem humiliatus sum nimis. Passus enim est multas tribulationes ꝑ verbũ quod fideliter tenebat, fideliter impẽdebat, & humiliatus est nimis. Quod illi timuerunt, qui amauerũt gloriam hominum magis quã Dei. Sed quid est, ego autem? Diceret potius, Credidi propter quod & locutus sum, & humiliatus sum nimis. Cur addidit, ego autem, nisi quia homo humiliari potest
ab eis qui veritati contradicũt, non ipsa veri 2,Ti.2.
tas quam credidit & loquit? Vnde & Apostolus cum de catena sua diceret, Sed sermo, inquit, Dei non est alligatum. Sic & iste, quia ipse est vna persona sanctorum testium, hoc
est, martyrum Dei: Credidi inquit, propter Rom.3.
qđ locutus sum, Ego autem non illud quod Ecstasis.
credidi, nõ sermo quem protuli, sed ego hu M
miliatus sum nimis, Ego autẽ dixi in ecstasi mea, omnis homo mendax. Ecstasin pauorẽ dicit, quem comminãtibus persecutoribus, & impendentibus passionibus cruciatus aut mortis, humana infirmitas patitur. Hoc.n. intelligimus, quia in isto psalmo vox martyrũ apparet. Nam & alio modo dicitur ecstasis, cum mens non pauore alienatur, sed aliqua inspiratione reuelationis assumitur. Ego autem dixi in ecstasi mea, omnis homo mendax, Conterrius enim respexit infirmitatem suam, & vidit, non de se sibi esse præsumendum. Quantum n. ad ipsum hominem pertinet mendax est, gratia Dei verax effectu, ne pressuris inimicorum credens non loquerẽt
quod crediderat, sed negaret: sicut Petro ac- Mat. 28.
cidit, quoniam de se præsumpserat, & docẽdus erat de homine non esse præsumendum. Et si de homine non debet quisque præsumere vtiq; nec de seipso, quia homo est. Bene ergo iste vidit in pauore suo omnem hominem esse mendacem: quia & illi qui illo pauore vanescunt, ne persequentibus cedendo mentiantur, muneribus Dei tales sunt, nõ viribus suis: proinde verissimè dictum est: Omnis homo mẽdax, sed Deus verax q ait,
Ego dixi, dii estis, & filii altissimi oẽs. Vos Psal. 81.
autem sicut homines moriemini, & sicut vnus ex principibus cadetis. Consolatur humiles, & implet eos, non solum fide credendæ, sed etiam fiducia prædicandæ veritatis, si perseuerantes subdantur Deo, nec imitentur vnum ex principibus diabolum, q in ve-
ritate non stetit & cecidit. Si enim omnis ho A
mo mendax, intm̃ non erunt mendaces, inquãtũ non erũt homines, quoniam dii erũt,
& filii altissimi omnes. Hoc itaque consy- Ioan. 8.
derans deuotissimus populus fidelium testium, quomodo infirmitatem humanam Dei misericordia non relinquat, in cuius

infirmitatis pauore dictũ eſt, Omnis homo
mendax: quomõ conſoletur & humiles, &
1. Cor. 1. impleat ſpiritu fiduciæ trepidantes, vt pene
Sap. 10. mortuo corde reuiuiſcant, nec in ſemetipſis
Mat. 10. fidentes ſint, ſed in eo q ſuſcitat mortuos, &
linguas infantium facit diſertas, q ait, Cum
aũt tradent uos, nolite cogitare quomodo
aut quid loquamini, dabit.n.vobis in illa ho
ra quid loquamini: nõ.n.vos eſtis q loquimi
ni, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in
vobis. Hæc ergo omnia conſyderans ille qui
dixerat, Ego dixi in pauore meo, omnis hõ
mendax, & videns gratia dñi ſe factum vera
cem, Quid retribuam, inquit, dño pro om-
nibus quæ retribuit mihi?] Non ait, ꝓ omni
B bus quæ tribuit mihi: ſed, pro omnibus quæ
retribuit mihi. Quæ igitur præceſſerant ho-
minis, vt omnium donorum Dei non atri-
butio, ſed retributio vocari poſsit? Quę prę
ceſſerãt hominis niſi peccata? Retribuit er-
go Deus bona ꝓ malis, cui homines retribu
unt mala pro bonis. Hæc enim retribueruut
qui dixerunt, Hic eſt hæres, venite occida-
Mat. 21. mus eum. Sed quærit iſte quid retribuat dño
& non inuenit, niſi ex eis quę ipſe dñs retri
buit. Calicẽ, inquit, ſalutaris accipiam, & no
men domini inuocabo.] O homo peccato
tuo mendax, dono Dei verax: & ideo iam
non homo, quis tibi dedit calicem ſalutaris,
quem accipiens & iuuocans nomen dñi re-
tribues ei pro omnibus quę retribuit tibi?
Mat. 20. Quis niſi ille qui ait, Poteſtis bibere calicem
quẽ ergo bibiturus ſum? Quis tibi dedit imi
tari paſsiones ſuas, niſi q ꝓpter te paſſus eſt
prior? Iõq; Precioſa in cõſpectu dñi mors
ſctõrũ eius.) Emit.n.eã ſanguine ſuo quẽ pri
or fudit ꝓ ſalute ſeruorũ, ne pro dñi nomi-
ne ſerui fundere dubitarent, quod tñ eorum
non domini vtilitati proficeret. Confiteatur
itaq; conditionẽ ſuam mancipium tãto pre
C cio comparatum: & dicat, O domine ego
ſeruus tuus, ego ſeruus tuus et filius ancillæ
tuæ.) Ergo & emptus eſt, & vernaculus eſt.
Sapien 9 An cum matre ſimul eſt emptus? An quia ver
naculus eſt propter peccata fugæ ſuæ depræ
datus, & ideo emptus, quia redemptus eſt?
Filius enim eſt ancillæ ſecundum quod om
nis creatura ſubdita creatori eſt, & veriſsmo
domino veriſsimum debet famulatum: Quẽ
cum exhibet libera eſt, hanc accipiens a do-
mino gratiam, vt ei non neceſsitate, ſed vo-
luntate deſeruiat. Ergo iſte filius eſt Hieruſa
lem cœleſtis, quę ſurſum eſt, mater omniũ
noſtrum libera. Et libera quidem a peccato,
ſed ancilla iuſtitiæ: cuius filiis adhuc pere-
grinantibus dr̃, Vos in libertatẽ vocati eſtis.
Sed rurſus eos ſeruos facit, dicens, Sed in
charitate ſeruite inuicem: quibus item dicit,
Cum ſerui eratis peccato, liberi eratis a iu-
ſtitia: nunc verò liberati a peccato, facti aũt
ſerui Deo, habetis fructum veſtrum in ſan-
ctificationem, finem vero vitam æternam.
Dicat ergo Deo ſeruus iſte, Multi ſe marty-
res dicunt, multi ſeruos tuos, quia nomen
tuũ habent, in varijs hęreſibus & erroribus:
ſed quia præter eccleſiam tuã ſunt, non ſunt
filij ancillę tuę, ergo autẽ ſeruus tuus & fi-
lius ancillæ tuę. Dirupiſti vincula mea, tibi
ſacrificabo ſacrificium laudis.] Neque enim
inueni vlla merita mea quando tu dirupiſti
vincula mea, ideo ſacrificiũ laudis tibi de-
beo, quia etſi gloriabor ꝙ ſeruus tuus ſim, &
filius ancillæ tuæ, non in me, ſed in te domi
no meo gloriabor, q dirupiſti vincula mea,
vt à fuga rediens religarer tibi. Vota mea
domino reddam.) Quæ vota redditurus es?
Quas vouiſti victimas? Quę incenſa? Quæ
holocauſta? An ad illud reſpicis quod paulo
ante dixiſti, Calicem ſalutaris accipiam, &
nomen domini inuocabo ſacrificium lau-
dis? Et re uera quiſquis bene cogitat quid vo
ueat domino, & quę vota reddat, ſeipſum vo
ueat ſeipſum reddat: hoc exigitur, hoc debe
tur: inſpecto nummo, dominus dicit, Red-
dite Cęſari q̃ Cęſaris ſunt, & Deo q̃ Dei sũt.
Imago ſua reddatᷣ Cęſari, imago ſua reddatᷣ
Deo. Sed qui meminit non ſolum ſeruum ſe
eſſe Dei, ſed & filium ancillæ Dei, videt vbi
reddat vota ſua, cõformatus Chriſto per ca-
licem ſalutaris. In atrijs, inquit, domus dñi.]
Quę domus Dei eſt, hęc ancilla Dei eſt. Et q̃
domus Dei, niſi omnis populus eius? Ideo
ſequitur, In cõſpectu omnis populi eius.] Et
apertius iam nominat ipſam matrẽ. Quid eſt
.n. aliud populus eius, niſi quod ſequitur, In
medio tui Hieruſalem.] Tunc eſt enim quod
redditᷣ gratũ, ſi de pace atq; in pace reddatᷣ.
Qui autem filii huius ancillæ non ſunt bel-
lũ potius quam pacem amauerũt. Ne quis au
tem exiſtimet atria domus dñi, & omnem
populum eius Iudęos ſignificari, quia ita
clauſit iſte pſalmus, vt diceret, In medio
tui

tui Hierusalem, cuius nomine carnales Israelitæ gloriantur, audite sequentem psalmũ, qui quatuor versiculis continetur.

In Psalmum centesimumdecimumsextum, Enarratio.

Expositio Psalmi.

LAudate dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi.] Hæc sunt atria domus domini, ille omnis populus eius, hęc vera Hierusalem. Audiãt magis illi Iudęi q̃ huius ciuitatis filii esse noluerunt, cum se ab omnium gẽtium communione pręciderũt. Quoniã confirmata est super nos misericordia eius, & veritas domini manet in æternũ.] Hęc sunt duo illa, misericordia & veritas q̃ in cẽtesimotertiodecimo psalmo memorię commendanda commonui. Confirmata est autem super nos misericordia domini, cum eius nomini per quod liberati sumus inimicarum gentiũ rabida ora cesserunt, & veritas domini manet in æternum, siue in eis quæ promisit iustis, siue in eis quæ minatus est impiis.

In Psalmum centesimumdecimumseptimũ, Enarratio.

AVdiuimus fratres admonentẽ nos atq; hortantem spiritũsanctũ, vt sacrificiũ cõfessionis offeramus Deo: cõfessio aũt, vel laudis eius est, vel pctõrũ nostrorũ. Et illa q̃dẽ cõfessio qua peccata nostra Deo confitemur, omnibus nota est, ita vt hanc solam dici confessionem in scripturis sanctis minus erudita existimet multitudo. Nam vbi hoc verbum lectoris ore sonuerit, continuo strepitus pius pectora tundentium cõsequitur. Sed debent aduertere quomodo dictum sit in alio psalmo, Quomodo ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vsq; ad domũ Dei in voce exultationis & confessionis, soni festiuitatem celebrantis. Hinc enim certe manifestũ est, vocem confessionis & sonũ, non ad mœrorẽ pœnitentię, sed ad lętitiã festiuitatis celeberimę p̃tinere. Aut si de tam manifesto testimonio q̃squã adhuc dubitat, quid dicturus est ad illud qđ in Ecclesiastico scriptũ est, Bñdicite dñm omnia opera eius, date nomini ipsius magnificẽtiã, & cõfitemini in laudẽ ipsius in canticis labiorũ & in citharis, & sic dicetis in cõfessione, qm̃ omnia opera dñi bona nimis? Hic certe nullus vel tardissimus ambigit cõfessionẽ in Dei laudibus poni, nisi forte tanta est in cuiusquam mẽte puersitas, vt dicere audeat ẽt ipsũ dñm Iesum Christũ pctã sua patri esse cõfessum. Qđ si aliquis impius pp nomẽ confessionis tentaret obiicere, facillime refelleret ipsa cõtextione verborũ: sic̃. n. loquitur, Confiteor *Matt. 11 H* tibi, inq̃t pater dñe cęli & terræ, q̃ abscõdisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis: Ita pr̃, quoniã sic placitum fuit corã te. Quis nõ eum intelligat in laude patris hæc dicere? Quis non videat istam cõfessionem nõ ad dolorẽ cordis, sed ad gaudium pertinere, cum etiam pręcesserit euangelista dicens, In ipsa hora exultauit in spiritusancto & dixit, Confiteor tibi pater? *Luc. 10.* Quapropter charissimi qm̃ nullo mõ est dubitãdum, tot congruentibus testimoniis, quorũ similia in scripturis per vosipsos potestis aduertere, non tantum in peccatis, sed & in laudibus Dei confessionem diuinis literis solere nominari, quid congruentius in hoc psalmo, quando Halleluia] cantamus, quod est, Laudate dominum, nos admoneri intelligimus cum audimus.

Expositio Psalmi,

COnfitemini dño,] q̃ idipsum.s. vt laudemus Deũ? *Psal. 104 & 106.* Nõ potuit laus Dei breuius *Iudi. 13.* explicari, q̃ vt diceret, Qm̃ bonus est.] Quid sit grãdius ista breuitate nõ video, cũ ita sit propriũ Deo q bonus est, vt a quodam compellatus ipse filius Dei cum audiret, magister bone, ab eo scilicet qui carnem eius intuens, & diuinitatis eius plenitudinem non intelligens, solum hominẽ arbitrabatur, responderet. *Mat. 10. I* Quid me interrogas de bono? Nemo bonus, nisi vnus Deus. Quid est aliud dicere, q̃ si me bonũ vis appellare, intellige & Deum? Sed quoniam populo dicitur in pręnunciatione futurorum liberato ab omni labore & captiuitate peregrinationis, & ab omni permixtione iniquorum, quod ei per gratiã Dei pręstitum est, non solum non retribuentis bona pro malis, cõuenientissime adiunctum est, Quoniam in seculũ misericordia eius. Dicat autem domus Israel quo-

niam bonus, qm̃ in seculum misericordia
eius. Dicat autem domus Aaron quoniam
bonus, qm̃ in seculum misericordia eius.
Dicant nunc omnes qui timent dominum,
qm̃ in seculum misericordia eius.] Reco-
gnoscitis credo charissimi quæ sit domus Is
rael, quæ sit domus Aaron, & quoniã vtriq;
Psa. 113. sunt timentes dominum, Ipsi.n. sunt pusilli
cum magnis: iam in alio psalmo bene insi-
nuati cordibus vestris: quorum numero nos
omnes in eius gratia qui bonus est, & in secu
lum misericordia eius, sociatos esse gaude-
mus, quoniã exauditi sunt qui dixerunt, Adii
Psa. 113. ciat dominus super vos & sup filios vestros,
vt Israelitis in Christum credẽtibus, ex quo
K rum numero sunt apostoli patres nostri, &
ad eminentiam perfectorum, & ad obedien
tiam paruulorum adiungetur numerus gen-
tium vt dicamus, omnes facti vnum in Chri
sto, facti vnus grex sub pastore vno, & cor-
pus illius capitis tanquam vnus homo dica
mus, In tribulatione inuocaui dominum, &
exaudiuit me in latitudine.] Angustia nostræ
tribulationis finitur. Latitudo autem quò trã
simus, non habet terminum. Quis.n. accusa
bit aduersus electos Dei? Dominus mihi ad-
Rom. 8. iutor est, non timebo quid faciat mihi ho-
Hebr. 13. mo.] Sed nunquid solos homines habet ini-
Ephe. 6. micos Ecclesia? Quid est homo carni & san-
guini deditus, nisi caro & sanguis? Aposto-
lus ait, Nõ est nobis colluctatio aduersus car
nem, & sanguinem, sed aduersus principes
& rectores mundi tenebrarum harum: idest,
rectores iniquorum, mundum istum diligẽ
tium: & propterea tenebrarum, quia & nos
fuimus aliquando tenebræ, nunc autem lux
Ephe. 5. in domino: Aduersus spiritalia, inquit, ne-
quitiæ in cœlestibus: idest, diabolum & ange
los eius: quem diabolum alio loco dicit prin
cipem potestatis aeris huius. Audi ergo qđ
Ephe. 2. sequitur, Dominus mihi adiutor est, & ego
despiciam inimicos meos.] Ex quolibet ge-
nere inimici exurgant, siue ex numero ma-
lorum hominum, siue ex numero malorum
angelorum, in domini adiutorio despicien-
tur, cui confitemur laudem, cui cantamus
halleluia. Despectis autem inimicis, non sic
mihi tãquam bonus homo se amicus oppo-
L nat, vt ipse in se spem meam iubeat colloca-
ri. Bonum est enim, confidere in domino,
quam cõfidere in homine.] Nec quisquis se-

cundum quendam modum dici potest angelus bonus, sic a me cogitetur ait, vt in eo cõfidere debeam. Nemo enim bonus nisi solus Deus. Et cum videntur adiuuare homo vel angelus, cum hoc vera dilectione faciunt, ille per eos facit qui eos pro modo eorum bonos fecit. Bonum est, ergo, sperare in domino, quàm sperare in principibus.] Nam & angeli dicti sunt principes, sicut in Daniele legimus, Michael princeps vester. Omnes gentes circundederunt me, & in nomine domini vltus sum eos. Circundantes circundederunt me, & in nomine domini vltus sum eos.] Quod ait, Omnes gentes circundederũt me, & in nomine domini vltus sum eos: significat Ecclesiæ labores atq; victoriam. Sed quasi causa quæreretur, vnde tanta mala superare potuerit: respectum est ad exemplum, & dixit quid primo passa sit in capite suo: addendo quod sequitur, Circundantes circundederunt me. Et bene ibi non repetitum est, omnes gentes, quod a Iudæis solis factum est. Et in nomine domini vltus sum in eos: quia & illic ipse pius populus quod est corpus Christi persecutores sensit, de cuius genere caro illa suscepta & suspensa est, pro qua factum est quicquid ab illa interiore diuinitate per exteriorem carnem virtute immortali mortaliter factum est. Circundederunt me sicut apes fauum, & exarserunt sicut ignis in spinis, & in nomine domini vltus sum in eos.] Hic iam ex ordine gestarum rerum, etiam verborum ordo contexitur. Nam ipsum dominum caput Ecclesiæ recte accipimus circundatum a persecutoribus, sicut circundant apes fauum. Quid enim ab ignorantibus gestum sit, mystica subtilitate spiritussanctus loquitur, Mel quippe apes operantur in fauis. Nescientes autem persecutores domini fecerunt eum nobis in passione dulciorem, vt gustemus, & videamus quàm suauis est dominus, qui mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Iam vero quod sequitur, Et exarserunt velut ignis in spinis: in eius corpore, hoc est, in populo vbique diffuso melius intelligitur quem circundederunt omnes gentes, cum sit collectus de omnibus gentibus. Exarserunt quippe velut ignis in spinis, quando peccatricem carnem atque huius mortalis vitæ mole-

molestissimas compũctiones, persecutionis incendio cremauerunt: Et in nomine, inquit, domini vltus sum in eos. Siue quia & ipsi, malitia quę in eis iustos persequebatur, extincta, Christiano populo sociati sũt. Siue quia cæteri eorũ qui contẽpserunt hoc tpe vocantis misericordiã, veritatẽ iudicantis in fine sensuri sunt. Tanquam cumulus harenæ impulsus sum vt caderẽ, & dñs suscepit me.] Quãuis.n. esset iã magna multitudo credentium, quasi harenæ innumerabili comparanda, & in vnam societatem tanquã in cumulũ ducta, tamen quid est homo nisi quod memor es eius? Non dixit abundantiam numeri mei, numerus gentiũ superare non valuit: sed dñs, inquit, suscepit me. Multitudinem ergo fideliũ in vnitate fidei simul habitantẽ, persecutio gentium quò impelleret vt deiiceret non habebat, quãdo in eum creditum est, qui & singulos & omnes vbique susciperet, quia eis inuocantibus nusquam deesse potuisset. Fortitudo mea & laudatio mea dominus, & factus est mihi in salutem.] Qui ergo cadũt cum impellentur, nisi qui sua sibi volunt esse laudatio? Nullus quippe in certamine cadit, nisi cuius fortitudo & laudatio cadit. Quapropter cuius fortitudo & laudatio est dominus, tam non cadit quam non cadit dominus, & ideo eis factus est in salutẽ: non quia ipse aliquid factum est quod ante non erat: sed quia ipsi cum in eum crederent, quod non erant facti sunt, & iam ipse non sibi sed illis, quod auersis a se non erat, salus cępit esse conuersis. Vox lætitiæ & salutis in tabernaculis iustorum.} Vbi vocẽ męroris & exitii putabant esse, qui in eorum corpora sæuiebãt. Nõ.n. sentiebant interiora gaudia sanctorũ de spe futura: vnde & Apostolus Dicit, Quasi tristes, semper aũt gaudẽtes: & iterum, Nõ solum autem, sed ẽt gloriamur, inquit, in tribulationibus. Dextera dñi fecit virtutem.] Quam virtutem dicit? Dextera, inquit, domini exaltauit me.] Magna virtus exaltare humilem, deificare mortalem, præbere de infirmitate perfectionem, de subiectione gloriam, de passione victoriam, dare auxilium de tribulatione, vt afflictis vera salus Dei patesceret, affligẽtibus autẽ vana salus hominis remaneret. Magna hæc. Sed quid miraris si aliquid repetat? Audi quid re-
C petat, Non homo se exaltauit, non homo se perfecit, non sibi homo gloriam dedit, non homo vicit, non homo sibi saluti fuit. Dextera domini fecit virtutem. Non moriar sed viuam, & enarrabo opera domini.) At illi stragem funerum vbiq; facientes, Ecclesiam Christi mori arbitrabantur. Ecce nunc enarrat opera domini. Vbique Christus beatorũ martyrum gloria est, vicit vapulando ferientes, patiendo impatientes, diligendo sæuientes. Tamen cur tãta indigna pertulit corpus Christi, sancta Ecclesia, populus in adoptionem, indicet nobis, Emẽdans, inqt, emendauit me dñs, & morti nõ tradidit me.) Non ergo quicquam viribus suis licuisse arbitretur fremitus impiorum. Nõ haberet istam potestatem, nisi sibi data esset desuper. Sæpe filios paterfamilias per nequissimos seruos emendari iubet, cum illis hæreditatem, illis compedes prępararet. Quæ est ista hæreditas? Auri est, an argenti, an gemmarum, aut fundorum amęnorumque prædiorum? Vide qua intretur, & cognosce quid sit: Aperite, inquit, mihi portas iustitię.) Ecce audiuimus portas. Quid est intus? Ingressus, inquit, in eas confitebor domino.) Illa cõfessio lau- D
dis est admirabilis vsque ad domum Dei, in voce exultationis & confessionis, soni festiuitatem celebrantis. Hęc est ęterna beati- Psa. 41.
tudo iustorum, quia beati sunt qui inhabitant in domo Dei, in secula seculorum laudantes eum, Sed vide quemadmodum in- Psa. 83.
tretur in portas iustitiæ. Hæ portę domini, inquit, iusti intrabunt in eas.) Has saltem nemo intrat iniustus, in illam Hierusalem, quæ non recipit in circuncisum car- Apo. 22.
ne, vbi dicitur, Canes foris. Satis sit quod in Psa. 119.
longinqua peregrinatione mea inhabitaui cum tabernaculis Cędar, & cum his qui oderunt pacem eram pacificus, Pertuli vsque in finem permixtionem malorum, sed hę portæ domini iusti intrabunt in eas. Confitebor tibi domine quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem. } Quam sępe ostenditur laudis esse ista confessio, non vulnera medico ostendens, sed de percepta sanitate gratias agẽs. Ipse autẽ medicus salus est, Ac istũ quẽ dicimus? Lapidẽ quem reprobauerũt ędificantes. } Nam Hic factus est in caput an- Matt. 2.
guli.) Vt duos conderet in se in vnum nouum hominem faciens pacẽ, & commuta- 1. Pet. 2.
ret vtrosque in vno corpore Deo, circun-

cisionem. s. & præputium. A dño factum est ei.] Idem caput anguli a domino factus est. Quanuis. n. hoc non esset factus, nisi passus esset, non tamen hoc ab eis a quibus passus est, factus est. Nã illi q ædificabãt, reproba-
Mat. 21. uerunt: sed in eo ꝙ dñs occultè ædificabat, fecit in caput anguli quod illi reprobauerũt:
E Et est mirabilis in oculis nostris.] In oculis interioris, hominis, in oculis credentium, sperantiũ, diligentiũ: nõ in oculis carnalibus eorũ qui quasi hoiem contemnẽdo reprobauerunt: Hic est dies quẽ fecit dñs.] Meminit iste hõ se dixisse in superioribus psalmis,
Psa. 114. Qm̃ inclinauit aurẽ suam mihi, & in diebus meis inuocaui: dies suos commemorãs veteres: vnde modo dicit, Hic est dies quẽ fecit dominus, idest, quo mihi salutem dedit. Hic est dies de quo dixit dominus, Tẽpore accepta bili exaudiui te, & in die salutis adiuui te: idest, dies de quo ille mediator factus est in
Esa. 49. caput anguli. Exultemus, ergo & iocũdemur
2.Co.6. in eo. O domine saluum me fac, ò domine bene pro sperare.] Iterum vero quia dies salutis est, saluum me fac, quia de longinqua peregrinatione reuertẽtes seiungimur ab eis qui oderant pacem cum quibus eramus pacifici: & cum loqueremur eis, debellabant nos gratis: Bene prosperaliter redeuntibus, quia in nobis factus es via: Benedictus. n q
Psa. 119. venit in nomine domini.] Maledictus ergo ille qui venit in nomine suo: sicut in Euangelio dicit, Ego veni in nomine patris mei & non accepistis me, si alius venerit in nomine suo illum accipietis. Benediximus vos
Mat. 21. de domo domini.] Credo ꝙ ista vox ma-
Ioan. 5. gnorum est ad pusillos, eorum. s. magnorũ, qui verbum Deum apud Deum sicut in hac vita possunt, mente contingunt, & tamen sermonem suum ꝑpter paruulos temperãt,
F vt possint synceriter dicere quod ait Apostolus, Siue. n. mente excessimus Deo, siue
2.Co.5. temperantes sumus vobis, charitas. n. Christi cõpellit nos. Ipsi. n. paruulos benedicunt de interiore domu domini, vbi laus illa in secula seculorum deficit: & ideo videte quid inde annũcient, Deus dominus & illuxit nobis.] Dominus ille qui venit in nomine domini, quem reprobauerunt ædificantes, & factus est in caput anguli: Mediator ille Dei & hominum homo Christus Iesus Deus est, ęqualis est patri, & illuxit nobis, vt quod credidimus intelligeremus, & vobis nondum intelligentibus, sed credentibus enunciaremus: vt autem & uos intelligatis, Constituite diem festum in confrequẽtationibus, vsq; ad cornu altaris.] Idest usq; ad interiorẽ domũ Dei, de qua vos benediximus, ubi sunt altaria excelsa. Cõstituite diẽ festum non tepide ac segniter, sed in cõfrequẽtationibus. Ipsa est. n. vox exultationis soni festiuitatem celebrantis, ambulantium in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domnm Dei. Si. n. est ibi spiritale sacrificium, sempiternum sacrificium laudis, & sacerdos sempiternus est, altare sempiternum pacata mens ipsa iustorum. Hoc apertius dicimus fratres, quicũque Deum verbum intelligere uolunt, non eis sufficiat caro quod propter eos uerbũ factum est, ut lacte nutrirentur: nec in terra sufficiat iste dies festus, quo agnus occisus est, sed cõstituat in confrequentationibus, quousq; perueniatur, exaltatis a domino mẽtibus nostris, usq; ad eius diuinitatẽ interiorem, qui nobis exteriorem humanitatẽ lacte nutriendis ꝑbere dignatus est. Et q̃d ibi aliud nisi laudes eius cãtabimus? Quid ibi aliud dicemus nisi Deus meus es tu & confitebor tibi, Deus meus es tu, & exaltabo te: Confitebor tibi dñe quoniã exaudisti me, & factus es mihi in salutem?] Non strepitu verborũ ista dicimus, sed dilectio inhærens illi per semetipsam clamat istã uocẽ, & dilectio ipsa uox est. Itaque sicut cępit laudem, ita terminat. Confitemini dño qm̃ bonus, quoniam in seculum misericordia eius.] Hinc cœpit psalmus, huc desinit, qm̃ sicut ab initio quod deseruimus, ita finem quò redimus non est aliquid quod salubrius delectet, quam laus Dei, & semper halleluia.

In Psalmum cẽtesimumdecimumoctauum Enarratio.

Proœmium in psalmum octonarium, uel alphabeticum, uel halleluiaticum.

PSalmos omnes cæteros, quos codicem psalmorum nouimus continere, quod Ecclesiæ consuetudine psalterium nuncupatur, partim sermocinando in populis, partim dictando exposui, donante domino, sicut potui: Psalmum vero centesimumoctauumdecimum, non tam propter eius notissimam

tiſsimam longitudinem, q̃ propter altitudi-
nem paucis cognoſcibilẽ differebam. Et cũ
moleſtiſsime ferrent fratres mei, eius ſolius
expoſitionem, quantũ ad eiuſdẽ corpus pſal
mi pertinet, deeſſe opuſculis noſtris, meque
ad hoc ſoluendum debitum vehementer vr-
gerent, diu petentibus iubentibuſq; non ceſ-
ſi: Quia quotieſcunq; inde cogitare tentaui,
ſemp̃ vires noſtrę intẽtationis exceſsit. Quã
to enim videtur apertior, tanto mihi profun
dior videri ſolet, ita vt ẽt quã ſit profundus
demonſtrare non poſsim. Aliorum quippe
qui difficile intelliguntur, ẽt ſi in obſcurita-
te ſenſus latet, ipſa tñ apparet obſcuritas. Hu
ius autem nec ipſa, quoniã talẽ præbet ſup-
ficiẽ, vt lectorẽ atq; auditorẽ, non expoſito-
rem neceſſariũ habere credatur. Et nũc ꝙ tã
dem ad pertractationem eius accedo, qd in
in eo poſsim prorſus ignoro, ſpero tñ vt ali
quid poſsim, affuturũ atque adiuturũ Deũ.
Sic enim feci de omnib. quęcunque ſufficiẽ
ter cum prius mihi ad intelligendũ vel expli
candum difficilia ac pene impoſsibilia vi-
derentur expoſui. Statui autem per ſermo-
nes id agere, qui proferunt̃ in populis, quas
Gręci ὁμιλίας vocant. Hoc.n. iuſtius eſſe ar-
bitror, vt conuentus eccleſiaſtici non frau-
dantur etiam pſalmi huius intelligentia, cu-
ius vt aliorum delectari aſſolent cantilena.
Sed ſit hucuſque prooemiũ. Iã de ipſo eſt lo
quẽdũ, de quo iſtic viſum eſt proloquendũ.

Concio prima.

AB exordio ſuo magnus pſalmus iſte cha
riſsimi, exortatur nos vt quæramus bea
titudinẽ, quam nemo eſt qui non expetat.
Quis enim vnquam vel poteſt, uel potuit,
vel poterit inueniri, qui eſſe nolit beatus?
Quid igitur ea exhortatione opus eſt ad eã
rem quam ſua ſponte appetit animus? Nam
profecto qui exhortatur, id agit vt excitetur
voluntas eius, cum quo agit ad illud propter
quod exhortationis adhibetur alloquium.
Vt qd ergo nobiſcum agitur, vt velimus qđ
nolle non poſſumus, niſi quia oẽs quidem
beatitudinẽ concupiſcunt, ſed quõ ad eam
perueniatur plurimi neſciunt? Ideoque hoc
docet iſte qui dicit, Beati immaculati in via
qui ambulant in lege domini, ȝ Tanquam di
ceret, Scio quid velis, beatitudinẽ quęris.
Si ergo vis eſſe beatus, eſto immaculatus. Il-
lud enim oẽs, hoc aũt pauci volunt, ſine quo
non peruenitur ad illud qđ omnes volunt.
Sed vbi erit quiſq; immaculatus, niſi in via?
in qua via, niſi in lege domini? Ac per hoc,
Beati immaculati in via, qui ambulant in le
ge dñi: non ſuperfluo vobis dicitur, ſed ex-
hortatio neceſſaria veſtris mentibus adhibe M
tur. Quid enim boni ſit, ad quod multi pigri
ſunt. i. immaculatos ambulare in via quę lex
eſt domini: ſic oſtenditur, cum beatos eſſe
qui hoc faciunt indicatur, vt propter illud
quod omnes volũt, etiam hoc fiat quod plu
rimi nolunt, Beatum quippe eſſe tam ma-
gnũ eſt bonum, vt hoc & boni velint & ma-
li. Nec mirum eſt quòd boni propterea ſunt
boni, ſed illud eſt mirum, ꝙ etiam mali pro
pterea ſunt mali vt ſint beati. Nam quiſquis
libidinibus deditus, vt luxuria ſtupriſq; cor
rumpatur, in hoc malo beatitudinẽ q̃rit, &
ſe miſerũ putat, cũ ad ſuę concupiſcentię vo
luptatẽ, lætitiamq; non peruenit: beatum ve
ro non dubitat ſe iactare cũ peruenit. Et qſ-
quis auaritiæ facibus inardeſcit, ad hoc con
gregat quocunque modo diuitias vt beatus
ſit. Quicunq; molitur inimicorum ſangui-
nem fundere, quicunq; deſiderat dñationẽ,
quiſquis affectat crudelitatẽ ſuã explere, quiſ
quis alienis cladibus paſcitur, in omnibus
ſceleribus beatitudinem quærit. Hos igitur
errantes, & vera miſeria falſam beatitudinẽ
requirẽtes, reuocat ad uiam: ſi audiatur vox
iſta diuina, Beati immaculati in uia, qui am-
bulant in lege dñi: tanq̃ dicens, Quò itis? Pe-
titis & neſcitis, Non illac itur qua pergitis,
quo peruenire deſyderatis. Nã vtiq; beati eſ
ſe cupitis, ſed miſera ſunt, & ad maiorẽ mi-
ſeriã ducunt itinera iſta quę curritis. Tam ma
gnum bonum quęrere per mala nolite. Si ad
illud pụenire vultis, huc uenite, hac ite. Vię A
peruerſę relinquite malignitatẽ, qui nõ po-
teſtis relinquere beatitudinis uoluntatem.
Fruſtra tenendo fatigamini. quo pụeniendo
inquinamini. Non autem beati inquinati in
errore qui ambulant in peruerſitate ſeculi:
ſed, Beati immaculati in uia, qui ambulant
in lege domini. Quid porrò adiungat atten-
dite: Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, in
toto corde exquirunt eum. Non mihi uidet̃
aliud his uerbis commemoratum beatorum
genus, quam illud quod ante dictum eſt,

Nam ſcrutari teſtimonia domini, & eum in toto corde exquirere, hoc eſt, immaculatũ in via & in lege dñi ambulare: deniq; ſequitꝛ & dicit, Non.n.qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt. Si ergo ambulantes in via.i.in lege dñi, ipſi ſunt ſcrutantes teſtimonia eius, & in toto corde exquirentes eũ: profecto qui operanꝛ iniquitatem, non ſcrutantur teſtimonia eius. Et tñ nouimus operarios ĩiquitatis ad hoc ſcrutari teſtimonia dñi, non ꝙ iam recte viuant, ſed vt ſciãt quemadmodũ viuere debeant. Tales ergo nõdũ immaculati ambulant in lege dñi, ac per hoc nõdũ beati. Quõ ergo intelligendũ eſt, Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, cũ videamus homines eius ſcrutari teſtimonia nõ beatos, quia nõ immaculatos? Nam ſcribę & phariſæi ſuper cathedram Moyſi ſedẽtes, de quibus dñs ait, Quæ dicunt, facite: quę autẽ faciunt, facere nolite, dicunt.n.& non faciunt: vtiq; ſcrutabantur teſtimonia dñi, vt haberent quæ dicerent bona, q̃uis facerent mala: ſed hoc omittamus. Recte quippe rñdebitur nobis, ꝙ iſti non ſcrutantur teſtimonia dñi. Non.n.quęrunt ipſa, ſed aliud quęrunt ꝑ ipſa.i.vt glorificentur ab hominibus. Non eſt hoc ſcrutari teſtimonia Dei, non diligere quod oſtendunt, & nolle peruenire quò ducunt.i.ad Deũ. Nam aut ſi & ipſi ſcrutantur teſtimonia Dei, q̃uis non vt ipſum, ſed vt aliud ex his inueniant & acquirant: certe nõ in toto corde exquirunt eum, quod non fruſtra hic additum cernimus. Sciens.n.ſpiritus qui hæc dicit, multos ꝑꝑ aliud non propter quod conſtitutũ eſt ſcrutari teſtimonia eius: non tantum dicit, Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius: ſed addidit, in toto corde exquirunt eũ: tanquã docens quemadmodum, vel ꝓpter quid ſcrutanda ſint teſtimonia domini. Denique in libro Sapientię loquens ipſa ſapientia, Quęrẽt, inquit, me mali & non inuenient, oderunt.n.ſapientiam. Quod quid eſt aliud, quam oderunt me? Quærunt ergo me, ait, & non me inueniunt qui oderunt me. Quomodo igitur dicuntur quærere qđ oderunt, niſi quia non hoc, ſed aliud ibi quęrunt? Non enim volunt eſſe ſapientes in Dei gloriam, ſed volunt videri ſapientes propter hominum gloriam. Quõ.n.ſapientiam non oderunt, quæ iubet & docet contemnẽdum eſſe quod diligunt? Proinde, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini: Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, in toto corde exquirunt eum. Si.n.ſcrutando teſtimonia eius, aut in toto corde exquirũt eũ, immaculati ambulant in lege dñi. Nunquid tñ ille non ſcrutabatꝛ teſtimonia eius, nec q̃rebat eum qui dicebat, Magiſter bone, quid boni faciam, vt vitam æternam conſequar? Sed quomodo eum in toto corde quæſiuit, cuius conſilio diuitias ſuas prætulit, quo audito triſtis abſceſsit? Nam & ꝓpheta Eſaias dicit, Quærite dominũ, & cum inueneritis eum, derelinquat impius vias ſuas, & vir iniquus cogitationes ſuas. Quærunt itaq; Deũ & impii & iniqui, vt eo inuento non ſint impii nec iniqui. Quõ ergo iam beati cum adhuc teſtimonia eius ſcrutantur & exquirunt eum, cum hoc facere poſsint & impii & iniqui? Beatos aũt eſſe impios & iniquos quis vel impius dixerit aut iniquus? Ergo ſpe beati, ſicut, Beati qui perſecutionem patiuntur ꝑꝑ iuſtitiam: nõ ꝑꝑ qđ adeſt quandiu mala patiuntur, ſed ꝑꝑ qđ aderit, q̃m ipſorum eſt regnũ cœlorũ: Et, Beati qui eſuriunt & ſitiũt iuſtitiã: non quia eſuriunt & ſitiunt, ſed ꝑꝑ quod ſequitur, q̃m ipſi ſaturabuntur: & Beati q̃ plorant, non quia plorant, ſed ꝑꝑ quod ſequitur, quia ridebunt. Proinde, Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, in toto corde exquirunt eum: non quia ſcrutantur & exquirunt, ſed quia inuenturi ſunt quod exquirũt. In toto.n corde, non negligenter exquirũt. Si ergo ſpe beati, fortaſsis etiam ſpe immaculati. Nã profecto in hac vita licet in lege domini ambulemus, licet ſcrutemur teſtimonia eius, & in toto corde requiramus eum: & ſi dixerimus q̃a peccatum non habemus noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Sed hoc diligentius inquirendum eſt: ſequitur q̃ppe. Non.n.qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerũt. Ex quo videri põt, qui ambulant in via domini. in lege domini ſcrutando teſtimonia eius, & in toto corde exquirendo eum, iam eſſe poſſe immaculatos, hoc eſt, ſine peccato propter verba ſequentia, Non.n.qui operantur iniquitatẽ, in viis eius ambulauerunt. Qui autem peccatum facit, & iniquitatem facit, ait beatus Ioannes: & addidit, Peccatum iniquitas eſt. Sed iam ſermo iſte claudendus eſt, nec in anguſtum tanta queſtio coarctanda.

Concio

Margin notes: A; Mat. 23.; Matt. 6.; B; Prou. 1.

Concio secunda.

SCriptum est & legitur & verũ est in hoc psalmo: Non.n. qui operãtur iniquitatẽ, in vijs eius ambulauerunt. Sed elaborãdum est opitulante Deo, in cuius manu sunt & nos & sermones nostri, ne rectè dictum, nõ rectè intellectum, lectorẽ auditoremve perturbet. Hucusque cauendum est, plus vero habet contra Pelagianistas. Cauendum est enim ne omnes sancti quorũ illa vox est, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est: aut non putentur, nec possint ambulare in viis dñi, qm̃ peccatũ iniquitas est: & qui operantur iniquitatem, non vtique in vijs eius ambulauerunt: aut quia dubium nõ est eos ambulare in viis dñi, non credantur habere peccatum, quod proculdubio falsum est. Neque.n. pp arrogãtiam superbiamque vitandam scriptũ est, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus: alioqui non adderetur, & veritas in nobis non est: sed diceretur, humilitas in nobis nõ est: præsertim quia sequitur vnde iste sensus clarius illustretur, omnesq; auferat dubitationis ambages: cum.n. hoc beatus Ioannes dixisset, adiunxit: Si autem cõfessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & iustus qui nobis peccata nostra dimittat, & mundet nos ab omni iniquitate. Quid hic dicit, quid contradicit damnabilis impietatis elatio? Si.n. propter arrogantiam deuitandam, non propter veritatem fatendam, non dicunt sancti se non habere peccatum, quid est quod confitentur vt remissionem mundationemque mereantur? An & hoc fit, vt arrogantia deuitetur? Quomodo ergo impetrabitur peccatorum vera mundatio, quorum est falsa cõfessio? Conticescat igitur & arescat elatio fęnea superborum seipsam seducens, quæ in auribus hominũ simulata humilitate dicit se habere peccatũ, in corde autem suo impia elatione dicit se non habere peccatum. Qui enim hoc dicunt, seipsos seducunt, & veritas in eis non est. Sed qñ in auribus hominũ hoc dicunt, non tantum seipsos, sed & alios quosq; doctrinę insanę peruersitate seducũt. Dũ vero id in corde suo dicunt, illic seipsos seducunt, illic veritas in eis non est: ac p hoc ĩ corde seipsos seducũt, & in suo corde veritatis lumen amittunt. Exclamet autẽ sancta familia Christi fructificans & crescẽs in vniuerso mundo, humiliter verax & veraciter humilis: exclamet inquam, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est: qđ si cõfessi fuerimus delicta nostra, fidelis est & iustus vt dimittat nobis peccata nostra, & mũdet nos ab omni iniqtate. Hęc vt dicũtur ita sentiantur. Tunc.n. erit humilitas vera, si non solũ ostentetur in lingua, vt simus secũdum Apostolũ, non alta sapiẽtes, sed humilibus cõsentiẽtes. Non, ait, colloquentes, sed consentiẽtes, qđ nõ fit ore, sed corde. Hypocrita si dicis te habere cũ credas te non habere peccatũ, foris fingis humilitatẽ, intus amplecteris vanitatẽ. Ergo & in ore & in corde non habes veritatẽ. Quid tibi prodest videri hominibus humile esse qđ dicis, si Deus videt altum esse qđ sapis? Certe si auribus diuinũ insonaret oraculũ, Noli altum dicere: nec sic in merito damnareris, si humile in ore coram hominibus, & altũ in corde corã domino loquereris. Cum vero audias, noli altũ sapere, sed time: nõ.n. ait, dicere: sed, sapere: cur non etiam intus es humilis vbi sapis? An ideo mens altitudine inflatur, vt humilitatem lingua mẽtiatur? Legis vel audis, Noli altum sapere, sed time: & tu intantum sapis altum vt te peccatum existimes nõ habere? Ac per hoc quia non vis timere, nihil tibi aliud remanet, q̃ timere. Et vnde, inqs, scriptum est, Non.n. qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerũt? An vero sancti domini non ambulant in viis domini? Quòd si ambulant in viis domini, non operantur iniquitatem. Si non operãtur iniquitatem, non habẽt peccatũ, qm̃ peccatum iniquitas est. Exurge in adiutorium mihi dñe Iesu, & contra hęreticum superbientẽ opitulare mihi per Apostolũ cõfitentẽ. Ecce vbi est homo tuus exinaniens se vt impleatur teipso? Ipsum audiamus fratres charissimi, ipsum de hac quęstione si placet, imo qa placet interrogemus. Dic nobis Paule beatissime, vtrũ ambulaueris in viis dñi, cũ in carne adhuc viueres? Rñdet, Et vnde dicebam, Veruntamen in qđ peruenimus, in eo ambulemus? Vnde dicebam, Nunquid circumuenit vos Titus? Nonne eodem spiritu ambulauimus? Nonne iisdem vestigiis? Vñ autem

1. Ioã. 1. G Rom. 12. Rom. 11. 1. Ioã. 3 H Phil. 3. 2. Co. 12.

2.Cor. 5. tem dicebam, Quandiu ſumus in corpore, peregrinamur a domino? Per fidem.n. ambulamus non per ſpeciem. Quę certior via domini, quàm fides ex qua iuſtus viuit? In
Rom. 1. cuius alterius vię itinere ad ſuperna tende-
Phil. 3. bam, quando dicebam, Omnium autē quæ retro oblitus in ea quæ ante ſunt extentus, ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu? Poſtremo in qua alia via cucurreram quando
1. Ti. 6. dicebam, Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidē ſeruaui? Satis ſint iſta re-
I ſponſa, quibus apoſtolum Paulū in vijs domini ambulaſſe diſcimus, ſed ab illo & aliud inquiramus: Dic obſecro, ò Paule, quando adhuc in carne viuens in vijs domini ambulabas, habebas peccatum, an ſine peccato eras? Audiamus vtrum ſe ipſe ſeducat, an vero quod beatus Ioannes eius coapoſtolus
1. Ioā. 1. ſapiat, quoniam veritas erat in eis? Hic vero reſpondet, Nonne legiſtis vbi confiteor dicens, Non enim quod volo, facio bonū: ſed
Rom 7. quod nolo, malum hoc ago? Et hoc audiuimus. Iam itaque illud interrogemus, Quomodo in viis domini ambulabas, ſi malum quod nolebas, hoc agebas? cum pſalmus ſanctus intonet dicens, Non.n. qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt. Audi continuo reſpondentem per ſententiā cōſequentem. Si quod nolo, inquit, ego hoc
Ibid. facio, iam ego non operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Ecce quemadmodum qui ambulant in viis domini, non operantur peccatum, & tamen nō ſunt ſine peccato: quia iam non ipſi operantur iniquitatem, ſed quod habitat in eis peccatum. Hic dicit aliquis, Quomodo agebat quod nolebat malum, & quomodo ipſe non id agebat, ſed quod habitabat in illo peccatū? Interim iam iſta quæſtio ſoluta eſt, ſatisq; apparuit ſcripturę authoritate canonicę fieri poſ-
K ſe, vt ambulātes in viis domini, quamuis nō ſint ſine peccato, non tamen id operētur ip-
1. Ioan. 3. ſi. Non enim qui operantur iniquitatē, hoc eſt peccatum, quia peccatum iniquitas eſt, in viis eius ambulauerunt, Iam vero qua ra-
Rom. 3. tione poſsit intelligi, & agens illud propter corpus mortis huius, in quo lex peccati habitat, & non ipſe agens illud ꝑpter vias domini, in quibus ambulat, alius ſermo neceſſarius eſt, quia ille claudendus eſt.

Concio tertia.

PRopter id quod in pſalmo iſto ſcriptum eſt, Non.n. qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt: qouniam peccatum iniquitas eſt, ſicut Ioannes Apoſtolus dicit, exorta difficilis eſt quæſtio, quomodo poſsint ſancti in hac vita & non eſſe ſine peccato: quia & illud verum eſt, Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: & tamen ambulare vias domini, quas non ambulant qui operātur iniquitatē: ſoluta eſt dicente Apoſtolo Paulo, Iam non ego operor illud, ſed id quod in me habitat peccatum. Quomodo enim eſt ſine peccato, in quo habitat peccatum? Ambulat tamen vias domini, quas non ambulant qui operantur iniquitatē, quia iam nō ipſe operatur illud, ſed quod in eo habitat peccatum. Veruntamē ita ſoluta eſt quęſtio iſta, vt difficilior altera naſceretur, q̄uō agat homo quod non agit. Vtrūque.n. dixit, & nō q̄d volo, ago: & quod nō ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatū. Vnde intelligere debemus, q̄n peccatum quod habitat in nobis operatur in nobis, tūc nos id non operari, quādo nequaquam ei voluntas noſtra conſentit, & tenet ēt corporis membra vt non obediant deſyderiis eius. Quid.n. operatur peccatum nolētibus nobis, niſi ſola illicita deſyderia? Quibus ſi voluntatis non adhibeatur aſſenſus, mouetur quidem nōnullus affectus, ſed nullus ei relaxatur effectus. Hoc præcipit idem Apoſtolus vbi dicit, Non ergo regnet peccatū in veſtro mortali corpore ad obediendum deſyderiis eius, nec exhibeatis mēbra veſtra arma iniquitatis peccato. Sūt itaque deſyderia peccati, quibus nos prohibuit obedire. Operantur ergo peccatū hæc deſyderia, quibus ſi obedimus & nos operamur. Si autem obtemperantes Apoſtolo non obedimus eis, non illud nos operamur, ſed quod in nobis habitat peccatum. Si autem deſyderia nulla haberemus illicita, nec nos, nec peccatum mali aliquid operaretur in nobis. Motum porrò illiciti deſyderii, cui non obediēdo nō eū nos operamur, iō & nos agere dicimur, q̄m non eſt naturę vigor alienę, ſed languor eſt n̄rę. A quo languore oīmō ſalui erimus, cū & aīo

& cor-

& corpore immortales facti fuerimus. Qua
propter & quia in viis dñi ambulamus,non
obedimus desyderiis peccati: & quia nõ su-
mus sine peccato, habemus desideria pecca
ti,ac per hoc iam nos ea non operamur, nõ
eis obediendo, sed qđ in nobis habitat pec-
catũ eadem cõmouendo. Non n.qui operã
tur iniquitatem.i.q obaudiũt desyderiis pec
cati, in viis dñi ambulauerunt. Sed adhuc q
rendum est q̃ petamus dimitti nobis qñ dici
mus Deo, Dimitte nobis debita nr̃a: vtrum
quę nos operamur quando peccati desyde-
riis obedimus,an ipsa desyderia nobis dimit
ti volumus,quę nos nõ operamur,sed quod
habitat in nobis peccatum?Quantum quidẽ
ego sapere possum,languoris illius & infir-
mitatis vnde illicita desyderia cõmouent,
quod peccatum appellat Apostolus vniuer-
sus reatus sacr̃o baptismatis est solutus,cum
oĩbus quę illi obedientes fecimus,diximus,
cogitauimus, nec deinceps nobis languor
iste obesset quanuis inesset,si desyderiis eius
illicitis nullis vnquam obedientiam prębere
mus,siue operatione, siue locutione,siue ta-
cita assensione, donec etiam ipse sanaretur,
cum id qđ poscimus esset impletum, siue di
centes,veniat regnũ tuũ,siue dicentes,libera
nos a malo.Sed quoniam tentatio est vita hu
mana super terram: ēt si a criminibus longe
simus, non tamen deest vbi desyderiis pecca
ti, vel facto vel dicto, vel cogitatu obedia-
mus,qñ aduersus maiora vigilantibus q̃dam
incautis minuta surrepunt, Quę si aduersus
nos colligantur: etsi non singula suis moti-
bus conterunt,omnia tamen aceruo nos o-
bruunt. Et propter hoc etiam mihi videtur,
ꝙ hi qui ambulant in viis dñi dicunt, Dimit
te nobis debita nostra: quoniam ad vias dñi
& ipsa oratio pertinet & ipsa cõfessio, q̃uis
non ad ea peccata pertineant. Itaque in viis
domini quas omnes fides vna complectitur,
quia in eum creditur qui iustificat impium,
qui etiam dixit, Ego sum via:nemo peccatũ
operatur, sed confitetur. Deuiat ergo cum
peccat, & ideo peccatum viæ non tribuitur
quod a deuiante committitur, sed in via fi-
dei pro non peccantibus habentur, quibus
peccata non imputantur.De quibus aposto-
lus Paulus iustitiam fidei cõmendans in psal
mo scriptum esse mõstrauit, Beati quorum
remissę sunt iniquitates,& quorum tecta sũt
peccata. Beatus vir cui non imputauit domi
nus peccatum. Hoc pręstant vię domini, ac
per hoc quoniam iustus ex fide viuit, ab ista
via domini illa alienat iniquitas, quæ est in
fidelitas.In hac autẽ via domini.i.in fide*pia *a.l.in fide*
quisquis ambulat, aut peccatum non opera *qu[?]*
tur,aut si quid a deuiante committitur,pro-
pter viam non imputatur, & tanquam non
fuerit operatus accipitur.Et ideo bene etiam
sic intelligitur, Non.n.qui operantur iniqui
tatem in viis eius ambulauerunt, vt hanc ini
quitatem significauerit, quę recedit a fide, *Ioan.15.*
aut non accedit ad fidem. Quemadmodum *de verb.*
enim ait dñs de Iudęis, Si non venissem pec *domini,*
catum nõ haberent.Nec vtique sine vllo pec *serm.*
cato erant antequam Christus veniret in car G
ne, & ex quo venit cęperunt habere pecca-
tum, sed quoddam peccatum certum, idest
infidelitatis intelligi voluit,quoniam nõ cre
diderunt in eum:ita qui operantur iniquita-
tem,nõ quamlibet, sed hanc ipsam infidelita
tem,non in viis eius ambulauerunt,quia vni
uersę viæ domini misericordia & veritas, *Psal.24.*
Vtrunq; autẽ in Christo, & pręter Christũ
nusquam est. Dico.n. Christum ait Aposto- *Rom.15.*
lus,ministrum fuisse circuncisionis pp veri
tatem Dei, ad confirmandas promissiones
patrum,gentes autem super misericordiam
glorificare Deum. In hoc igitur misericor-
dia,quia nos redemit:in hoc veritas,quia id
quod promisit impleuit, & impleturus est
quod promittit. Qui ergo operantur iniqui
tatem,idest, infidelitatem,nõ in viis eius am
bulauerunt,qa in Christum non crediderũt. *Rom.4.*
Ergo conuertantur, & in eum qui iustificat
impium pie credant,atque in illo misericor
diam peccatis dimissis,& veritatem comple
tis promissis,hoc est,vniuersas vias domini
inueniant,in quibus ambulantes non opera
buntur iniquitatem, quia non tenebunt
infidelitatem, sed fidem quæ per dilectio- *Gala.5.*
nem operatur, & cui peccatum non im-
putatur.

D

Concio quarta.

QVis est fratres charissimi qui domino
dicit, Tu pręparasti mandata tua
custodiri nimis. Vtinam dirigan-
tur viæ meæ ad custodiendas iustificatio-
nes tuas. Tunc non confundar, dum in-
spicio

ſpicio in omnia mandata tua?] Quis eſt qui hoc dicit, niſi vnum quodq; membrũ Chr̃i, vel potius vniuerſum corpus Chriſti? Et q̃d eſt, tu præcepiſti mandata tua cuſtodiri nimis? Vtrum nimis præcepiſti, an nimis cuſto-
C diri? Quodlibet horum intelligamus cõtra illam memorabilem nobilemq; ſententiam hoc dictum videtur quam Græci laudant in ſapientibus ſuis & Latini laudando conſentiunt, Ne quid nimis. Si.n. hoc verum eſt, vt ne quid nimis fiat, quomodo verũ eſt quod hic dicitur, Tu pręcepiſti mandata tua cuſto-
E diri nimis? Quomodo & qñ Deus aliq̃d vel nimis præciperet, vel cuſtodiri nimis vellet, ſi omne nimium reprehenſione dignum eſſet? Diceremus ergo nos nulla Græcorum ſapientium authoritate terreri, intuentes q̃d
1. Cor. 1. ſcriptum eſt, Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi? & potius iſtam ſententiam falſam eſſe crederemus qua dictum eſt,
Supra Pſal. 106 Ne quid nimis, quam diuinum eloquium, vbi legimus atque cantamus, Tu præcepiſti mandata tua cuſtodiri nimis: niſi nos nõ Gręca elatio, ſed vera ratio reuocaret. Nimis q̃ppe dicitur, quicquid plus fuerit quam opor-
De beata vita capitibu. 19. & 20. tet. Nam parum & nimium duo ſunt inter ſe contraria. Parum eſt quod minus eſt quã oportet: & nimium eſt quod plus eſt quam oportet. Horum in medio modus eſt: quod dicitur ſatis eſt. Cum vtique vtile ſit in vita & moribus vt amplius quam oportet nihil omnino faciamus, profecto veram eſſe ſententiã, Ne quid nimis fateri potius q̃ negare debemus. Sed aliquando Latina lingua hoc verbo ſic abutitur, vt nimis pro eo q̃d eſt valde, & poſitum inueniamus in literis ſacris, & ponamus in ſermonibus noſtris. Nam & hic, Tu præcepiſti mandata tua cuſtodiri nimis: nõ niſi valde intelligimus, ſi recte intelligimus, Et nimis te diligo, ſi alicui chariſſimo dicimus: non vtique plus quam oportet, ſed valde nos diligere intelligi vo-
F lumus. Deniq; illa Græca ſententia non habet hoc verbum quod hic legitur. Ibi. n. eſt ἄγαν quod eſt nimis: hic eſt autem σφόδρα quod eſt valde, ſed aliquando, vt diximus, nimis pro eo quod eſt valde, & dictum inuenimus & dicimus. Vnde nonnulli etiam Latini codices non habent, Tu præcepiſti mãdata tua cuſtodiri nimis: ſed valde. Valde vtique pręcepit hoc Deus, & valde oportet Dei cuſtodire mandata. Sed humilis pietas, vel pia humilitas, & fides nõ immemor gratiæ, quid adiungat attendite. Vtinam, inq̃t, dirigã tur viæ meæ, ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas. Præcepiſti quidem tu, ſed vtinã q̃d præcepiſti fiat mihi. Vbi audis, vtinam, vocem optantis agnoſe, & agnita voce optantis, depone ſuperbiam p̃ſumentis. Quis.n ſe dicat optare quod ſic habet in arbitrii poteſtate, vt nullo indigens adiumento id poſsit efficere? Ergo ſi optat hõ quod præcepit Deus, vt det ipſe quod p̃cepit, rogãdus eſt Deus: A quo.n. optandũ eſt, niſi ab illo patre luminum à quo omne datum optimum & omne donum perfectum, ſancta ſcriptura teſte, deſcendit? Propter eos autem qui putãt hoc ſolo nos ad faciendam iuſtitiam diuinitus adiuuari, ꝙ Dei præcepta nobis in notitiam proferuntur, vt ea cognita iam ſine vlla Dei gratia ſolis noſtræ voluntatis viribus impleantur, non optat hic dirigi vias ſuas ad cuſtodiendas iuſtificationes Dei, niſi iam eius acceptis ipſo pręcipiente mandatis Ad hoc.n. p̃tinet quod præmiſit, Tu pręcepiſti mandata tua cuſtodiri nimis: tanquam diceret, Iam legem accepi, iam noui. Tu enim præcepiſti mandata tua cuſtodiri nimis, & mandata tua ſancta, & iuſta & bona, ſed peccatum meum per bonum mihi operabitur mortem, niſi adiuetur gratia. Vtinam ergo dirigantnr viæ meę ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas, tunc non confundar dum inſpicio in omnia mandata tua. Mandata Dei ſiue cum leguntur, ſiue cùm memoria recolũtur, tanquam ſpeculum intuendum eſt ſecundum Apoſtolum Iacobum dicentem. Si quis auditor eſt verbi & non factor, hic comparabitur viro conſyderanti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo: Conſyderauit.n. ſe & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit: qui autem perſpexerit in legẽ perfectam libertatis, & permanſerit, non obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit. Talem ſe iſte vult eſſe, vt inſpiciat tanquam in ſpeculum mandata Dei & non confundantur, quia non auditor eorum tantum vult eſſe, ſed factor. Propterea optat dirigi vias ſuas ad cuſtodiendas iuſtificationes Dei. Vnde dirigi niſi gratia Dei? Alioqui legem Dei habebit, non vbi gratuletur, ſed vbi cõfundatur, ſi voluerit mandata inſpicere quæ non facit. Confite-

bor,

bor,inqt,tibi dñe in directione cordis mei,
in eo ꝙ didicerim iudicia iustitię tuę. Non
est peccatorũ confessio ista,sed laudis: sicut
ait ẽt ipse in quo peccatũ nullũ erat, Confi-
teor tibi pr̃ dñe cœli & terrę: & sicut scri-
ptũ est in libro Ecclesiastico, Hęc dicẽtis in
confessione,opera dñi vniuersa quoniã bo-
na valde: Confitebor,inquit,tibi in directio
ne cordis mei. Vtique si dirigãtur vię meę,
cõfitebor tibi quoniam tu fecisti, & tua laus
est ista non mea. Tunc.n.confitebor in eo ꝙ
didicerim iudicia iustitiæ tuæ: si directum
cor habebo, directis videlicet viis meis ad
custodiendas iustificationes tuas. Nam quid
mihi proderit ꝙ ea didicerim si corde per-
uerso vias abibo prauas? Non enim lætabor
in eis,sed accusabor ab eis. Deinde adiun-
git,Iustificationes tuas custodiã.§ Quę om-
nia ex illo vtique connectuntur quod ait,
Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiẽdas
iustificationes tuas, tunc non confundar dũ
inspicio in omnia mandata tua, & confite-
bor tibi in directione cordis, & iustificatio-
nes tuas custodiam. Sed quid est quod sequi
tur? Ne derelinquas me vsque valde.] Vel
sicut nõnulli codices habent, Vsque nimis.§
pro eo ꝙ est valde: nam hoc verbum Græ-
cum est: & hic est σφο᾽δρα, quasi relinqui se
a domino velit,sed non vsque valde? Absit.
Sed quia reliquerat Deus mundum merito
peccatorum, vsque valde illum reliquisset,
si ei nec tanta medicina profuisset, hoc est,
gratia Dei per Iesum Christũ dñm nostrũ.
Nunc vero secundum istam orationẽ cor-
poris Christi non eum reliquit vsque valde,
quia Deus erat in Christo,mundum recon-
cilians sibi. Potest hoc ẽt sic intelligi vt eius
ista sit vox qui cum dixisset. In abundantia
mea non mouebor in ęternum,velut sua vir
tute confidens: vt ostenderet ei Deus ꝙ me-
rito eius,sed in voluntate sua pręstiterat de-
cori eius virtutem: auertit ab eo faciem suã,
& factus est conturbatus. Inueniens ergo se,
nec iam præsumens de se clamat, Ne dere-
linquas me vsque valde. Si enim dereliqui-
sti,vt sine adiutorio tuo infirmus appareã,
noli vsque valde, ne pereas. Tu ergo præce
pisti mandata tua custodiri nimis? Iam de
ignorantia me excusare non possum. Sed
qm̃ infirmus sum, vtinã dirigantur viæ meæ
ad custodiendas iustificationes tuas, Tunc
non confundar dũ respicio in omnia mãda
ta tua, tunc confitebor tibi in directione cor
dis, in eo, ꝙ didicerim iudicia iustitię tuæ,
tunc iustificationes tnas custodiã: & si dere-
liquisti me ne gloriarer in me, noli vsq; val
de, & iustificatus abs te glorificabor in te.

Concio quinta.

HOs versus charissimi isto cõsyderemus
in Psalmo, Et sicut dñs donat eius sa-
cras literas perscrutemur. In quo corrigit
iunior viã suam? in custodiẽdo verba tua.§
Interrogat se,& respondet sibi: In quo corri
git iunior viam suam? hucusque interroga-
tio est: Deinde responsio, in custodiendo
verba tua. Sed hoc loco custoditio verbo-
rũ Dei, intelligenda est operatio præcepto-
rum. Frustra.n.custodiuntur memoria,sĩ nõ
custodiantur & vita. Nam quidam verba Dei
tenendo agunt ne obliuiscantur, nec agunt
viuendo vt corrigantur. Non autem ait iste,
in quo exercet iunior memoriam suã; sed, L
in quo corrigit viam suam: atque ad hoc re
spondet, in custodiendo verba tua. Neque
vllo modo dicendo est via correcta, quãdiu
est vita peruersa. Sed quid sibi vult iste iu-
nior? Potuit enim dicere,in quo corrigit ho
mo viam suam: aut,in quo corrigit vir viam
suam, quod plerũque in scripturis ita poni-
tur, vt a sexu honoratiore homo intelligatur,
modo locutionis quo significatur a parte
totum. Neque enim & fœmina non beata q̃
non abijt in consilio impiorum: vbi tamẽ di *Psal. 1.*
ctum est, Beatus vir. Hic vero nec homo ait,
nec vir,sed iunior. Nam quid? Desperandus
est senior? Aut in alio corrigit etiam senior
viam suam, quàm in custodiẽdo verba Dei?
An forte admonitio est qua ętate potissimũ *Eccl. 6.*
fieri debeat: secundum illud quod alibi scri- *Luc. 15.*
ptũ est, Fili a iuuentute tua excipe doctrinã,
& vsque ad canos inuenies sapientiam? Est
& alius intellectus, vt ille hic agnoscatur fi-
lius euangelicus iunior, qui profectus a pa-
tre in regionem longinquam, effudit substã
tiã suam viuens cũ meretricibus prodigè, &
posteaquam porcos pauit egestatẽ famẽque
perpessus, reuersus est ad semetipsum, & di-
xit, Surgã & ibo ad patrẽ meũ. In quo.n.cor M
rexit viã suã, nisi in custodiendo verba Dei,
quę tanq̃ panẽ paternum esuriẽs cõcupiuit?

Neque

Neque.n.corrigit viam suam frater eius se-
Ibid. nior qui patri suo dixit, Ecce tot annis ser-
uio tibi,& nunquā mandatum tuum præte-
rii. Iunior ergo ille correxit viā suā, quā se
C ita deprauasse peruersamq; habuisse confes-
sus est,vt patri diceret,Iā nō sum dignus vo-
cari filius tuus. Tertius quoq; intellectus mi
hi occurrit,quē quidem ego quantum pro
modulo meo sapio, duobus superioribus
antepono, Vt senior agnoscatur vetus ho-
1.Cor.15 mo:& nouus,iunior. Senior qui portat ima
ginē terreni hominis,iunior qui cęlestis,qa
non prius quod spiritale est,sed quod aiale,
Ibid. postea spiritale.Sic ergo licet quilibet quan
tum ad ętatē pertinet corporis,annosa vetu
state decrepitus,iunior erit apud Deum per
Gal.5. cepta gratiæ nouitate conuersus, Et in hoc
corrigit iunior viā suā in custodiendo ver-
ba eius:Hoc est verbū fidei qđ prędicamus,
Gen.4. & ipsa est fides quæ per dilectionem.opera-
tur. Sed iste iunior populus,gratię filius, ho
mo nouus,cantator noui cantici, hæres te-
stamenti noui, iste iunior nō Cain sed Abel,
non Hismael sed Isaac, non Esau sed Israel,
non Manasses sed Ephraim, non Heli sed Sa
A muel,non Saul sed Dauid,quid adiungat at
tendite:In toto,inquit, corde meo exquisi-
ui te,ne repellas me à mandatis tuis.] Ecce
orat vt adiuuet ad custodiēda verba Dei, in
quo dixerat viā suam corrigere iuniorē. Nā
vtiq; hoc est,ne repellas me à mandatis tuis.
Quid est.n.à Deo repelli,nisi non adiuuari?
Mandatis quippe eius rectis atq; arduis hu-
mana non cōtēperatur infirmitas,nisi pręue
niēs eius adiuuet charitas. Quos autem non
adiuuat,hos merito perhibetur repellere,&
tanq̃ flammea framea ꝓhibeantur indigni,
Gen.3. ne manū extendant ad arborē vitę. Quis est
aūt dignus,ex quo per vnum hominem pec
catū intrauit in mūdum, per peccatū mors,
Rom.5. & ita in oēs homines pertransiit,in quo oēs
peccauerunt? Sed indebita Dei misericor-
dia,sanatur debita nostra miseria. Nam iste
qui loquitur & dicit, In toto corde meo ex-
quisiui te:& hoc vnde posset,nisi eum auer-
Psal.84. sum ad se ipse conuerteret cui dicitur, Deus
tu cōuertēs viuificabis nos: & ille perditum
Eze.34. quęreret,& errantē ille reuocaret qui dicit,
Qđ perierat requirā, & quod errauerat re-
uocabo?Inde est quod & corrigit viā suā in
custodiendo verba Dei,illo regente,illo fa-
ciēte:neque.n.per se ipse posset,cum Hiere-
mias propheta fateatur & dicat, Scio domi
ne quoniam non est hominis via eius, neq;
vir ibit & corrigit viā suam,A domino ꝗp-
pe hoc etiam iste superius optauit vbi ait,
Vtinam dirigātur viæ meę: & hic vbi addi-
dit,In corde meo abscondi eloquia tua, vt
non peccem tibi.] Continuo diuinū quæsi-
uit auxilium. Nā in corde eius Dei eloquia
sine fructu absconderentur,nisi opera iusti-
tiæ sequerentur.Cum.n.hoc dixisset: adiun-
xit,Benedictus es domine,doce me iustifica
tiones tuas.] Doce dixit,quō eas discunt qui
faciunt, non quomodo hi qui ut habeāt qđ
loquantur tantummodo meminerunt. Nam
vtique iam dixerat, In corde meo abscondi
eloquia tua, vt non peccem tibi. Quid ergo
adhuc ea quærit discere, quæ abscondita iā
custodit in corde? Quod vtique non fecis-
set,nisi ea didicisset.Vt quid ergo addit & di
cit,Doce me iustificationes tuas, nisi qa eas
vult faciendo discere,non loquendo vel me
moria retinendo? Quoniā ergo sicut in alio
Psalmo legitur,Benedictionem dabit qui le
gem dedit:ideo benedictus es domine, do-
ce me,inquit, iustificationes tuas. Quia.n.in
corde meo abscondi eloquia tua,vt nō pec-
cem tibi legem dedisti,da etiā benedictionē
gratiæ, vt faciendo discam quod intimando
iussisti.Hęc satis sint,vt vestræ mentes sine fa
stidio nutriantur:alium sermonē hęc desy-
derant quæ sequuntur.

Concio sexta.

INitiū sermonis huius est nobis in Psalmo
de quo disputamus hic versus, In labiis
meis pronunciaui omnia iudicia oris tui.]
Quid est hoc dilectissimi qd est hoc? Quis
omnia iudicia Dei enunciare posit cū inue
stigare non posit? An vero cum Apostolo
exclamare dubitamus, O altitudo diuitiarū
sapientiæ & scientię Dei, quam inscrutabi-
lia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ
eius?Dominus dicit,Adhuc multa habeo vo
bis dicere, sed non potestis portare modò.
Et quāuis cōtinuò promiserit eis omnē veri
tatē per spiritum sanctum,clamat tamē bea-
tus Paulus,Ex parte scimus: vt intelligamus
spiritu quidem sancto, vnde pignus accipi-
mus, ꝑduci nos ad oēm veritatē,sed cum in
alia

alia vita poſt huius vitę ſpeculũ & enigma
ta venerimus,& faciẽ viderimus. Qũo ergo
iſte dicit, In labiis meis ꝓnunciaui oĩa iudi
cia oris tui? Et ille hoc dicit ꝗ pauloante ſu-
periore verſu ꝓximo dixerat, Doce me iuſti
ficationes tuas. Quo pacto igitᷣ enunciauit
oĩa iudicia oris eius, qui vult adhuc diſcere
iuſtificationes eius? An iudicia quidẽ cũcta
iã nouerat, iuſtificationes autẽ adhuc diſce
re cupiebat? Hoc vero eſſet mirabilius, ſi iã
ſciebat inſcrutabilia Dei, & ea q̃ hominibus
pcepit facienda neſciebat. Iuſtificationes.n.
ſunt, non dicta ſed facta iuſtitiæ, opera.ſ.iu-
ſtorũ q̃ imperat Deꝰ. Iõ aũt Dei dicũtur quã
uis a nobis fiant, quia niſi ipſo donante non
fiũt. Iudicia porrò Dei ſunt, q̄bus ab eo mũ
dus, & nunc & in fine ſeculi iudicatur. Sed
cũ eloquiis Dei oĩa contineãtur, & iuſtifica
tiones videlicet & iudicia, cur quęrit iuſtifi
cationes diſcere qui eloquia Dei ſe abſcon
diſſe in corde dicit? Ait.n. In corde meo ab-
ſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Tũc
ſecutus adiũxit, Benedictus es dñe, doce me
iuſtificationes tuas. Ac deinde, in labiis, in-
q̄t, meis ꝓnũciaui oĩa iudicia oris tui. Vidẽ
tur quidẽ duo iſta inter ſe non eẽ contraria,
imo eſſe potius amica atq; cõiuncta, ut qm̃
in corde ſuo abſcõdit eloquia Dei, in labiis
ſuis iudicia eius enunciat. Corde.n.creditur
ad iuſtitiam, ore autẽ cõfeſſio fit ad ſalutem.
Sed qđ inter hæc duo mediũ poſuit, benedi
ctus es dñe, doce me iuſtificatiões tuas qũo
conueniat homini cuius ĩ corde iã ſunt elo
quia Dei, & ꝗ labiis ſuis enunciauit omnia
iudicia Dei, vt adhuc velit diſcere iuſtifica-
tiones Dei, non inuenitur, niſi vt eas diſcere
velle intelligatur faciendo, non memoria re
tinendo & loquendo, & id a dño demõſtra
uit debere nos petere, ſine quo nihil poſſu-
mus facere. Sed hoc ante iſtum alio iam ſer
mone tractauimus: nunc vero qũo ſe dixe-
rit oĩa iudicia oris Dei in labiis ſuis enun-
ciaſſe, cũ dicta ſint inſcrutabilia, & de quo-
rũ ꝓfunditate alibi ſcriptũ eſt, Iudicia tua
abyſſus multa: quantũ Deus donat: tractare
ſuſcepimus. Quid ergo hic intelligamus at-
tendite. Nunquid iudicia Dei neſcit Eccle-
ſia? Scit planè. Nã ſcit utique qualibus dictu
rus ſit iudex uiuorũ & mortuorum, Venite
benedicti patris mei percipite regnum: &
qualibus dicturus ſit, Ite in ignem ęternũ.
Scit, inquã, neq; fornicatores, neque idolis
ſeruientes, neque illos atque illos, quos ibi
Apoſtolus Paulus enumerat regnũ Dei nõ
poſſeſſuros eſſe. Scit iram & indignationẽ, 1.Co.6.
tribulationẽ & anguſtias in omnẽ animam Gala.5.
hominis operantis malũ, Iudæi primum & Ro.2.
Gręci, Gloriã vero & honorẽ & pacẽ omni F
operanti bonũ, Iudęo primũ & Græco. Hęc
atq; huiuſmodi iudicia Dei euidenter ex-
preſſa nouit Eccleſia: ſed nõ ipſa ſunt oĩa,
cũ ſint quędã inſcrutabilia, & ſicut abyſſus
multa, ꝓfunda & occulta. An & ipſa nõ ſũt
quibuſdã excellentioribus mẽbris hominis
huius, qui cũ ſuo capite ſaluatore totus eſt
Chriſtus? Inſcrutabilia enim fortaſſe dicta
ſunt homini, q̄a viribus ſuis ea non põt per-
ſcrutari. Sed cur non poſſit dono ſpiritus sã
cti, cuicunq; hoc dominus conferre digna
tur? Sic enim illud dictum eſt Deus habitat 1.Ti.6.
lucem inacceſſibilem, & audiuimus tamen Pſal.33.
Accedite ad eum & illuminamini. Quæ
vtique ſic ſoluitur q̄ſtio, vt inacceſſibilis ſit
viribus noſtris, accedatᷣ aũt ad Deũ muneri-
bus ſuis, Quamquam & ſi nemini omnino Sapiẽ.9.
ſanctorum quandiu corpus quod corrum-
pitur aggrauat animam, omnia indicia Dei
ſcire cõceditur, quia re uera multum eſt ad
hominem cum profecto vt aliquid exempli
gratia dicam, vnde iudiciorum Dei conii-
ciatur immenſitas, cum nemo ſine iudicio
Dei ſit tardus in animo, vel claudus in cor-
pore: habet tamen vnde dicat Eccleſia, hoc
eſt, populus acquiſitionis, & veraciter di-
cat, In labiis meis enunciaui omnia iudi-
cia oris tui.i. nihil iudiciorum tuorum ta-
cui, quę mihi per eloquia tua innoteſcere
uoluiſti, ſed omnia ꝓrſus in labiis meis enũ-
ciaui. Hoc enim mihi videtur ſignificare
voluiſſe ꝙ non ait, omnia iudicia tua: ſed G
omnia iudicia oris tui, ideſt, quæ mihi di-
xiſti, vt per os eius eloquium eius intelliga-
mus, quod fecit ad nos in reuelationibus
ſanctorum pluribus, & teſtamentis duo-
bus, quæ omnia iudicia vſquequaque in
labiis ſuis enunciare non ceſſat. Eccleſia.
Deinde ſubiungit & dicit, In via teſtimo-
niorum tuorum iocundatus ſum, quaſi in
omnibus diuitiis.] Viam teſtimoniorum
Dei nihil citius, nihil certius, nihil breuius Colo.1.
nihilque grandius intelligimus eſſe quàm
Chriſtum, in quo ſunt omnes theſauri ſa-

pientię & ſcientiæ abſcõditi. Inde & iſte ait ſe iocundatum vel delectatũ in hac via, qua ſi in omnibus diuitiis. Teſtimonia, quippe Dei ſunt, quibus quantum nos diligat, nobis
C probare dignatur. Commendat autem ſuam
Rom. 5. charitatem Deus in nobis, quoniã cum ad-
H huc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis
Ioan. 24. mortuus eſt. Cum ergo ipſe dicat, Ego ſum via, & humilitas eius carnalis natiuitatis atque paſsionis, euidẽtia ſint teſtimonia diuinę erga nos dilectionis, proculdubio via teſtimoniorum Dei Chriſtus eſt. Per hęc quippe teſtimonia quæ in illo videmus impleta, etiam futura erga nos, q̃ ſempiterna promiſſa ſunt, expectamus, & ſperamus implenda. Qui enim proprio filio nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, quõo non & cũ illo oĩa nobis donauit? Sequitur: In mandatis tuis garriam, & conſiderabo vias tuas. Qđ Græcus habet ἀδολεσχήσω. Latini interpretes quidam garriã, quidã exercebor interpretati ſunt, quæ duo inter ſe videntur eſſe diuerſa: ſed ſi exercitatio intelligatur ingenii cũ quadam delectatione diſputationis, vtrunque coniungitur, & quaſi ex vtroque vnum aliquid temperatur, vt nõ ſit aliena ab huiuſmodi exercitatione garrulitas. Solẽt.n. garruli vocari loquaces. Si aũt ſe in Dei mãdatis exercere Eccleſia aduerſus omnes ini-
I micos fidei Chriſtianæ atq; catholicę, copioſis doctorum diſputationibus eſt garrula, quę tunc fructuoſę ſunt diſputantibus, ſi
Pſal. 24. non ibi cõſiderent niſi vię domini. Vniuerſę autem viæ domini, ſicut ſcriptum eſt, miſericordia & veritas quorũ duorũ plenitudo inuenitur ĩ Chriſto. Per hãc ſuauẽ exercitationẽ fit etiã hoc qđ adiungit, In iuſtificationibus tuis meditabor, nõ obliuiſcar verborũ tuorũ. Ideo vtique meditabor, vt nõ obliuiſcar. Vnde beatus ille ĩ primo Pſalmo, in lege domini meditabitur die ac nocte. In his omnibus prout potuimus diſputauimus, meminerimus chariſsimi eum qui abſcõdit in corde ſuo eloquia dñi, & enunciat in labiis ſuis oĩa iudicia oris eius, & in via teſtimoniorũ eius delectatur ſicut in omnibus diuitiis, & garriens vel ſeſe exercens in mandatis eius cõſiderat vias eius, & meditatur in iuſtificationibus eius, ne obliuiſcatur verborum eius, per quę omnia vtrque verba Dei atque doctrinã in lege Dei inſtructus apparet orare tamẽ & dicere, Benedictus es dñe, doce me iuſtificationes tuas: vbi nihil aliud intelligitur poſcere, niſi adiutorium gratiæ, vt quod iam nouit ſermone, diſcat & opere.

Concio ſeptima.

SI huius Pſalmi ſuperiora meminiſtis chariſsimi, adiuuare nos debent ad intelligenda ſequentia, Etenim quæ tanquem ex vnius hominis perſona loquuntur, membra ſunt Chriſti, & ad vnum caput tanquam ad vnum pertinent corpus. Nempe ſuperius dixerat, In quo corrigit iunior viam ſuam, in cuſtodiendo verba tua, Ecce nunc apertius vt id faciat, poſcit auxilium. Retribue, inquit, ſeruo tuo, viuam & cuſtodiam verba tua.) Si bona pro bonis ſibi poſtulauit retribui, iam cuſtodierat verba Dei. Non autem dixit, Retribue ſeruo tuo, quia cuſtodiui verba tua, tanquam mercedem bonam pro bono obedientię flagitaret, ſed dixit, Retribue ſeruo tuo, viuam & cuſtodiam verba tua. Quod quid eſt aliud quam dicere mortuos ea cuſtodire non poſſe, infideles videlicet, de quibus dicitur, Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos, verba Dei cuſtodire non poſſunt. Quapropter mortuos intelligimus infideles, viuos autem fideles, quoniã iuſtus ex fide viuit. Nõ poſſunt cuſtodiri verba Dei niſi per fidem, quę per dilectionem operatur, hanc ſibi poſcit qui dicit, Retribue ſeruo tuo, viuam & cuſtodiam verba tua. Et quoniam ante fidem non homini debentur, niſi mala pro malis, retribuit autem Deus per indebitam gratiam bona pro malis: hanc retributionem rogat qui dicit, Ecce nunc retribue ſeruo tuo, viuam & cuſtodiam verba tua. Quatuor enim retributiones ſunt. Aut enim mala pro malis retribuuntẽ, ſicut Deus ignẽ æternum retributurus eſt impiis. Aut bona pro bonis ſicut regnum ęternum retributurus eſt iuſtis. Aut bona pro malis, ſicut Chriſtus per gratiam iuſtificat impium. Aut mala pro bonis, ſicut Iudas, & Iudæi per malitiam perſecuti ſunt Chriſtum. Harum quatuor retributionum duæ priores pertinent ad iuſtitiam, vt retribuantur mala pro malis, bona pro bonis, tertia pertinet ad miſericordiam, vt retribuantur bona pro malis, quartum Deus neſcit, nulli enim malum pro bono

bono retribuit. Hęc autem quam tertio loco posuit primitus necessaria est. Nisi enim Deus retribueret bona pro malis, nullo modo essent quibus retribueret bona pro bonis. Vide illum Saulum postea Paulum, Nō ex operibus, inquit iustitię quę nos fecimus, sed secundum suum misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Et iterum, Qui prius fui blasp[h]emus, & persecutor iniuriosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Et iterum, Consilium autem do tāquam misericordiā consecutus a domino, vt fidelis essem, hoc est, vt viuerem, Quia iustus ex fide viuit. Mortuus ergo erat prius per suam iniustitiam, antequam viueret per Dei gratiam. Ipsam porrò suam mortem sic confitetur: Aduenjente autem, inquit, mandato peccatum reuixit, ego autem mortuus sum, & inuentum est mihi mandatum quod erat in vitam, hoc esse in mortem. Retribuit ergo illi Deus bonum pro malo, hoc est, vitā pro morte, talem scilicet retributionem qualis hic poscitur vbi dicitur, Retribue seruo tuo, viuam & custodiam verba tua, & vixit & custodiuit verba eius, & pertinere cœpit ad aliam retributionem, in qua retribuuntur bona pro bonis, propter quam dicit, Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de cętero reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa Dei iustus iudex. Vtiq; iustus retribuēdo bona bonis q̃a prius misericors retribuendo bona pro malis, quanuis & ipsa iustitia qua retribuuntur bona pro bonis, non est sine misericordia, quia & hoc scriptum est, Qui coronat te in miseratione & misericordia. Qui enim dixit, Bonū certamen certaui, quando vinceret, nisi illo donante de quo ait, Gratias ago Deo q̃ dat nobis victoriam ꝑ dominum nostrum Iesum Christū? Et qui cursum consummauit, quando curreret, quando perueniret, nisi illo adiuuanre de quo ait, Igitur nō volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei? Et qui fidem seruauit, quando id faceret, nisi vt ipse ait, misericordiam consecutus, vt fidelis esset? Nusquā ergo se extollat humana superbia, donis suis Deus retribuit bona præmia. Sed iste qui iam orat & dicit, Retribue seruo tuo, & viuam, si penitus iam non esset, mortuus non oraret, sed ab illo accepit initium bonę concupiscentiæ & conscientiæ, a quo vitā poscit obedientiæ. Habebant enim aliquam fi- *Luc. 17.*
dem qui dicebant, Domine auge nobis fidem. Ille vero & incredulitatē suam confitebatur, nec fidem diffitebatur, qui cum esset interrogatus vtrum crederet, ait, Credo domine, adiuua incredulitatem meam. *Marc. 9.*
Iam vtique viuere incipiens postulat vitam, qui credens orabat obedientiam, non pro ea seruata pręmium, sed vt seruetur auxilium. Vita quippe crescente uiuiscit & iuuenescit per **B**
omnem diem, qui renouatur de die in diē. *2. Cor. 4.*
Sciens autem verba Dei non posse custodiri per obedientiam, nisi videantur per intelligentiā, hoc quoque orationi addidit & dicit, Reuela oculos meos, & cōsiderabo mirabilia de lege tua. Ad hoc etiā illud pertinet qd̄ adiungit, Inquilinus ego sum in terra.] Siue ut nōnulli codices habent, Incola ego sū apud te in terra, ne abscondas à me mandata tua.] Quod enim ait superius, reuela oculos meos, hoc postea dixit, ne abscondas à me, & qd̄ ibi dixerat, mirabilia de lege tua, hoc alio loco repetens ait, mandata tua, Nihil est aūt mirabilius in mandatis Dei, quā diligite inimicos vestros, hoc est, retribuite
bona pro malis. Sed de isto inquilinatu vel *Mat. 5.*
incolatu nō est sermo coarctandus, & ideo nō iste de hac re sed alius expectandus & domino adiuuante reddendus est sermo.

Concio octaua, de versu Psalmi, qui dicit, Incola ego sum in terra, non abscondas à me mandata tua, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. **C**

EXpectationi charitatis vestrę de sequētibus huius maximi Psalmi sermo reddendus est, ab illo versu scilicet vbi ait, Incola ego sum in terra, non abscondas a me mandata tua.] Siue vt nonnulli codices habent, Inquilinus ego sum in terra.] Quod enim est in Græco πάροικος, aliqui nostri, inquilinus, aliqui incola, nonnulli etiam aduenam interpretati sunt. Inquilini non habentes propriam domum, habitant in aliena. Incolę autem vel aduenę, vtique aduen-

ticii perhibent. Vbi magna de anima exoritur qõ. Neque.n scd̄m corpus dictũ videri põt, incola vel aduena uel inqlinus sum in terra, cũ de terra corpus originẽ ducat. Sed de hac profundissima qõne nihil audeo de
C finire. Siue.n. propter animam quæ absit, ut putet ex terra, merito dici potuerit, inquilinus vel incola aduena ego sum in terra, siue
Gene. 3. s̄m totũ hominẽ, qa paradisi aliquando ciues fuit, vbi vtiq; nõ erat qui ista dicebat, siue quod est ab omni controuersia liberius, non omnis homo possit hoc dicere, sed cui patria promissa est ęterna in cœlis, hoc scio
Iob. 7. quia tentatio est vita humana sup terrã, & iugũ graue super filios Adã. Verũ me plus de-
D
Ecclesiastici. 4. lectat scd̄m istam disputare sentẽtiam, ut iõ nos in terra inquilinos vel incolas esse dicamus, qa supernã patriã vnde pignus accipimus, & quo peruenientes nunquam inde mi-
Psal. 28. gremus, inuenimus. Nam & ille qui in alio Psalmo dicit, Inqlinus ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei: nõ ait, sicut omnes homines, sed dicẽdo, sicut oẽs patres mei, istos proculdubio vult intelligi qui eum tẽpore pręcesserunt, & in hac peregrinatione gemitu pio sempiternæ patriæ su-
Heb. 11 spirarunt, De qbus scriptũ est ad Hebręos, Secundũ fidẽ mortui sunt hi omnes, cũ non accepissent promissiones, sed lõge eas vidẽtes, & cõfitentes, qa hospites & peregrini sũt super terram. Qui enim talia dicunt, ostendunt quia patriam quærunt. Et siquidẽ eius memores essent à qua discesserant, habuissent tempus reuertendi. Nunc autem melio-
2. Cor. 5. rem appetunt. i. cœlum, iõ nõ confunditur de his Deus vocari Deus eorũ: pręparauit .n. eis ciuitatẽ. Et illud quod legimus, quan-
E
2. Tim. 3. diu sumus in corpore peregrinamur a domino, potest intelligi hoc nõ esse omnium, sed fideliũ. Nõ enim omniũ est fides. Et videmus quid his verbis Apostolus iungat. Cũ
2. Co. 15. enim dixisset, quãdiu sumus in corpore peregrinamur a domino, Per fidem enim ambulamus inqt, & non per speciem, vt intelligeremus eorum esse istam peregrinationẽ qui ambulant per fidem: Infideles aũt quos Deus non pręsciuit, nec prædestinauit conformes fieri imaginis filii sui, nõ possunt veraciter dicere se in terra peregrinos quando ibi sunt, vbi secundum carnem nati sunt. Nõ enim habent alibi ciuitatem, ac per hoc non sunt in terra alienigenę, sed terrigenę. Vnde ait alia scriptura de quodam, Posuit enim apud mortem domum suam, & apud inferos cum terrigenis axes suos. Sunt autem & ipsi peregrini & inquilini, non huic terræ, sed populo Dei a quo sunt alienigenę. Vnde credentibus & sanctam ciuitatem, quę non est de hoc mundo, habere incipientibus Apostolus dicit: Igitur iam non estis peregrini & inquilini, sed estis ciues sanctorũ & domestici Dei. Ipsi ergo sunt ciues terreni, qui sunt in Dei populo peregrini, qui vero ciues sunt in populo Dei, ipsi sunt in terra peregrini, quia totus idem populus quãdiu est in corpore peregrinatur a domino. Dicat itaque, Incola ego sum in terra, ne abscõdas a me mãdata tua. Sed qui tandẽ sunt, a quibus Deus abscondit mandata sua? Non ne illa ubique Deus voluit prædicari? Vtinã quã multis clara sunt, tam multis chara sint. Nam quid est clarius, quã Diliges dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & & ex tota mente tua, & diliges proximum tuum tanq̃ teipsum? In quibus duobus mandatis tota lex pendet & prophetę, Et quis est quem lateant ista mãdata? Nempe & omnibus fidelibus, & plurimis infidelibus nota sunt. Cur ergo poscit fidelis ne abscondat sibi, qđ nec infideli cernit abscõdi? An quia Deum nosse difficile est? Cõsequens est vtique vt diligas dominum Deũ tuum, difficile intelligat, & interrogetur ne aliud pro alio diligatur: Nã proximi facilior esse videt cognitio. Omnis q̃ppe homo est omni homini ꝓximus: nec vlla cogitãda est longinq̃tas generis, vbi est natura communis, quanquam nec proximũ nouerat, qui domino ait, Et quis est mihi ꝓximus? Quando ille est propositus homo quidã, qui descẽdens ab Hierusalem in Hiericho, & incidit in latrones, cui ꝓximũ nu fuisse nisi qui cum illo fecit misericordiam, ipse qui interrogauerat iudicauit, Patuitque in facienda misericordia neminem alienum esse putandum ab eo qui diligit ꝓximum. Sed multi nec seipsos nouerunt, qa & seipum nosse quemadmodum homo sibi debet innotescere, non omnium hominum est. Quomodo ergo diligit proximum tanquam seipsum, qui nescit & seipsum? Non enim frustra ille filius iunior qui profectus est in regionem longinquã, vbi ita dissipa-

uit

uit ſubſtantiam ſuam viuens prodige vt di-
ceret, Surgam & ibo ad patrem meũ, prius
reuerſus eſt in ſemetipſum, niſi quia tam lon
ge peregrinatus eſt, vt relinqueret etiam ſe-
metipſum, nec tamen reuerteret ad ſe, ſi om
nimodo neſciret ſe, nec diceret, ſurgam &
ibo ad patrem meum, ſi penitus ignoraret
Deum. Quocirca & aliquatenus iſta ſciunt,
& vt magis magisq; ſciuntur, non immerito
ſcienda poſcuntur. Quapropter vt ſciamus
diligere Deũ, ſciẽdus eſt Deus: & vt ſcia ō
diligere proximum tanquã ſeipſum, prius
debet diligẽdo Deũ diligere ſeipſum. Quod
vnde poterit ſcire ſi neſcit Deum, ſi neſcit &
ſeipſum? Recte itaq; dicit Deo, Incola ego
ſum in terra, ne abſcondas a me mãdata tua.
Merito nanq; abſconduntur eis, qui nõ ſunt
incolæ in terra. Hęc enim mandata etſi au-
diunt nõ ſapiunt, quia terrena ſapiunt. Quo-
rum autem conuerſatio in cœlis eſt, inquan
tum hic conuerſantur profecto peregrinã-
tur. Petant itaque ne abſcondantur ab eis mã
data Dei, per quæ ab hoc incolatu liberent
diligendo Deum, cum quo in ęternũ erunt
& diligendo proximũ, vt illic ſit, vbi & ipſi
erunt. Quid autem diligendũ diligitur, ſi ip-
ſa dilectio nõ diligitur? Vnde conſequenter
iſte incola in terra cum Dei mãdata ne ſibi
abſcondent oraſſet, in quibus dilectio pręci
pit, vel ſola vel maxima, & ipſius dilectio-
nis dilectionẽ ſe velle habere proclamat di-
cens, Cõcupiuit anima mea deſiderare iuſti
ficationes tuas in omni tẽpore. §Laudabilis
eſt iſta cõcupiſcentia, non dãnabilis. Non de
hac dictũ eſt, Nõ cõcupiſces, ſed de illa qua
caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. De hac
autem bona concupiſcentia, qua cõcupiſcit
ſpiritus aduerſus carnem, quęre vbi ſcriptũ
ſit, & inuenies, Concupiſcentia itaque ſapiẽ
tiæ deducit ad regnũ. Et multa alia reperiun
tur bonæ cõcupiſcentię teſtimonia. Sed hoc
ſanè intereſt quòd non tacetur quod concu
piſcatur, quando bona commemoratur cõ-
cupiſcentia, cum autem non additur quid
concupiſcatur, ſed ſola ponitur, nõ niſi ma
la intelligitur, ſicut in hoc quod commemo
raui, Concupiſcentia itaque ſapientiæ dedu
cit ad regnum, ſi non adderet ſapientiæ, nul-
lo modo diceret, concupiſcentia perducit
ad regnum. At vero Apoſtolus quod poſuit,
Concupiſcentiam neſciebam niſi lex dice-
ret, Non concupiſces: non vtique addidit
cuius rei concupiſcentiam, vel quid nõ con Rom.7.
cupiſces. Certum eſt enim non intelligi cũ
ita dicitur, niſi malam concupiſcentiam.
Quid ergo huius anima concupiuit? Deſide
rare, inquit, iuſtificationes tuas in omni tem
pore. Credo nondum eas deſiderabat quan-
do concupiuit deſiderare. Iuſtificationes au
tem facta ſunt iuſta, ideſt, opera iuſtitię. Cũ
itaque nondum habeat & qui iam deſiderat,
quam longe ab his erat qui adhuc eas deſi-
derare concupiſcebat? Et quam longius ab
eis ſunt qui neque hoc adhuc concupiſcũt?
Mirum eſt autem quomodo cõcupiſcatur
deſiderium, nec ſit in nobis cuius concupi-
ſcentia iam ſit in nobis, Neque enim pul-
chrum aliquod corpus eſt ſicut aurum, vel
caro aliqua ſpecioſa, quam poteſt homo cõ
cupiſcere nec habere, quia extra poſita non
eſt in homine. Quis neſciat in homine eſſe
concupiſcentiam, in homine eſſe deſide K
rium? Cur ergo concupiſcitur vt habeatur,
quaſi forinſecus inferat? Aut quomodo ha-
beri eius concupiſcentia ſine ipſo poteſt,
cum nõ ſit ipſum deſiderium qd aliud quã
concupiſcentia? Nam & deſiderare procul-
dubio concupiſcere eſt. Quis eſt enim iſte
mirabilis atque inexplicabilis languor? Et
tamen eſt. Nam & ægrotus qui faſtidio labo
rat, & vult euadere hoc malum, cõcupiſcet
vtique deſiderare cibum dum concupiſcit
nõ habere faſtidium, ſed hoc faſtidium mor
bus eſt corporis, Concupiſcentia vero qua
cõcupiſcit deſiderare cibum, hoc eſt, carere
faſtidio, in animo eſt non in corpore, & ha-
bet eam nõ gutturis aut faucium delectatio
quę faſtidio reſtringitur, ſed recuperandę ra
tio ſanitatis, quæ ad pellẽdum eſcæ faſtidiũ
prouidetur. Et ideo non eſt mirum ſi appetit
animus, vt appetat corpus, quando appetit
animus, nec appetit corpus. Cum aũt vtrun-
que animi eſt, & vtrunque concupiſcentia
eſt, cur non concupiſco deſiderium iuſtifi-
cationum Dei? Quomodo in vno eodemq;
animo habeo concupiſcentiam deſiderii hu
ius, & ipſum non habeo deſiderium? Aut L
quomodo iſta duo ſunt, & non vnum? Vt
quid enim concupiſco deſiderare iuſtifica-
tiones tuas, ac non ipſas iuſtificationes po-
tius quam earum deſiderium concupiſco?
Aut quo pacto poſſum iuſtificationum de-

siderium concupiscere, & ipsas iustificationes non concupiscere, cum ideo earum desiderium concupiscam, quia ipsas habere cõ cupisco? Quod si ita est, iam ipsas vtique cõ cupisco. Quid igitur opus est vt earum
C
desiderium concupiscam, cum iam id habeam, & habere me sentiam? Non enim possum concupiscere desiderium iustitiæ, nisi concupiscendo iustitiam. An hoc est quod superius dixi quod diligenda sit etiam ipsa dilectio qua diligitur quod diligi oportet: sicut odio habenda est dilectio qua diligitur quod diligi non oportet? Odio quippe habuimus concupiscentiã nostrã, qua caro cõ
Gala.4.
cupiscit aduersus spiritum, Et quid est ista concupiscentia, nisi mala dilectio? Et diligimus concupiscentiam nostram qua spiritus cõcupiscit aduersus carnem. Et quid est ista
M
concupiscentia, nisi bona dilectio? Cum autem dicitur diligenda est, quid aliud dicitur quã concupiscenda est? Quocirca quoniã recte cõcupiscuntur iustificationes Dei, recte concupiscitur concupiscentia iustificationum Dei. Hoc enim alio modo sic potest dici, Si recte diliguntur iustificationes Dei, recte diligitur dilectio iustificationum Dei. An aliud est concupiscere, aliud desiderare? Non q̃d non sit cõcupiscentia desideriũ, sed quia non omnis concupiscentia desiderium est. Concupiscuntur enim & quæ habentur, & quæ non habentur. Nam concupiscendo fruitur homo rebus quas habet, desiderando autem absentia concupiscit. Desiderium ergo q̃d est, nisi rerum absentium concupiscẽtia? Sed Dei iustificationes absentes esse quõ possunt, nisi quando nesciuntur? An, & quãdo sciunt & nõ fiunt, absentes habẽdę sunt? Nam quid sunt iustificationes, nisi opera iusta, nõ verba? Ac per hoc possunt infirmitate animę nõ desiderari, & rõne mentis vti, Videt quippe quã sint vtiles atq; salubres, &
2 sẽ. dist. 26. cap Illa.
ideo potest earũ desiderium concupisci. Sæpe enim quid agendum sit videmus nec agimus q̃a non delectet vt agamus, & concupimus vt delectet. Pręuolat intellectus, & tarde sequit̃, & aliquando non sequitur humanus atque infirmus affectus: ideo ergo desi-
A
derare cõcupiscebat, q̃ bona esse cernebat, cupiens eorũ habere delectationem, quorũ potuit videre rationem. Non autem ait concupiscit, sed concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas, Fortasse quippe talis erat iste incola in terra, qui iã peruenerat ad id quod concupiuerat, iamque desiderabat eas, quarum se desiderium aliquando cõcupisse commemorat. Si autem desiderabat, cur non habebat? Non enim aliquid impedit quo minus habeantur iustificationes Dei nisi quia non desiderantur, dum non in eas charitas feruet, quarum claritas lucet. An habebat eas atque faciebat? Nam paulopost dicit, Seruus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis. Sed, quibus quasi gradibus ad eas perueniatur, ostendit. Prius est enim vt videatur quã sint vtiles & honestę, deinde vt earum desiderium concupiscatur, postremo vt proficiente lumine atque sanitate delectet earum & operatio, quarum sola ratio delectat. Sed ea quæ sequuntur, quoniam iste prolixus est, alio sermone adiuuante domino commodius differentur.

Concio nona de eo quod dicit, Increpasti superbos, maledicti qui declinant a mandatis tuis, vsq; ad id, Nam & testimonia tua meditatio mea est, & consolatio mea iustificationes tuæ.

PSalmi huius quę tractãda subsequũtur, admonent nos causam nostræ miseriæ recordari. Etenim cum dixisset, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore: siue. s. in rebus ꝓsperis, siue in aduersis, quia & in laboribus & doloribus debet delectare iustitia, nec ita est tempore diligenda tranquillo, vt turbulento tempore deseratur, sed amplectenda est in omni tempore: cõtinuo subiecit, Increpasti superbos, maledicti q̃ declinãt à mãdatis tuis.] Superbi. n. declinant à mandatis Dei. Aliud est quippe mandata Dei per infirmitatẽ, vel per ignorantiam non implere, aliud ab eis per superbiam declinare, sicut fecerunt qui nos mortaliter in hæc mala genuerunt. Delectauit enim eos, Eritis sicut dii: ac sic a mãdato Dei quod sibi eum mandasset sciebant, & quod facillime nulla infirmitate reuocante, impediẽte, tardante, implere poterant per hanc superbiam declinauerũt. Ecce ista tota pura & infœlix erũna mortalium, quodammodo

modo

modo hęreditaria est increpatio superbo-
rum: Quando enim dixit Deus, Adam vbi
es? non vbi esset Deus ignorabat, sed super-
bum increpabat: & vbi tunc esset idest ad
quam miseriam peruenisset, non scire cu-
piebat, sed interrogando increpans admo-
nebat. Vide autem quemadmodum cum di-
xisset, Increpasti superbos: non ait, maledi-
cti qui declinauerunt à mãdatis tuis: vt illud
tantum primorum hominum peccatum ve-
niret in mentem: sed ait, maledicti qui decli
nant. Oportebat.n. vt oẽs illo terrerentur ex
emplo a diuinis nõ declinare mãdatis, & di
ligendo iustitiã in omni tempore, in huius
mundi etiam *labore recipere qđ in paradisi
amisimus voluptate. Sed quoniã superbi nec
in tanta deponunt increpatione ceruicem,
& cum sint deiecti labores mortisq; suppli-
cio, extollunt superbiæ typho, imitantes ela
tionẽ cadentiũ, irridentes humilitatem sur-
gentiũ, pro eis orat corpus Christi cum di-
cit, aufer a me opprobrium & cõtemptum,
qa testimonia tua exqsiui.) Testimonia Græ
ce martyria nuncupantur, quo verbo iã vti
mur pro Latino eloquio. Vnde illos qui pp
testimoniũ Christi diuersis pasionibus hu-
miliati sunt, & vsque ad mortem pro verita
te certarunt, non testes qđ Latine vtiq; pos-
semus, Græce vtique martyres appellamus.
Qm̃ hoc ergo familiarius auditis, & dulcius
sic accipiamus hæc verba tanquã dictũ sit,
Aufer a me opprobrium & contemptum,
quoniam martyria tua exquisiui. Christi cor
pus ista cũ dicit, nunquid ab impiis & super
bis audire opprobrium atque contemptum
vllam deputat pœnam, cũ potius inde per-
ueniat ad coronã? Cur ergo quasi graue ali-
quid & intollerabile a se poscit auferri, nisi
qa, vt dixi, orat pro ipsis inimicis suis qbus
esse prospicit noxium obiicere sanctum no-
men Christi tanquam opprobrium christia
nis, & eius a Iudæis irrisam crucem tanquã
humilitatis Christianę medicinam, qua so-
la tumor ille sanatur quo inflati cecidimus,
& iacentes amplius intumuimus eadem su-
perbia permanente & crescente contemne-
re? Dicat itaque corpus Christi, iam enim di
ligere didicit inimicos suos, dicat domino
Deo suo, Aufer a me opprobrium & contẽ-
ptum, quia martyria tua exquisiui idest op-
probriũ quod ideo audio, & contemptum
quo ideo contemnor, quia martyria tua ex- E
quisiui, aufer à me. Inimici enim mei, quos
a me præcipis diligi, qui magis magisq; mo
riuntur & pereunt cum martyria tua com-
temnunt & criminãtur me, in me profecto
reuiuiscunt & inueniuntur, si martyria tua
venerentur in me. Ita factum est, Hoc vide-
mus. Ecce martyrium Christi, & apud ho-
mines & in hoc mundo non solum non est
opprobrium, sed magnum est ornamẽtum.
Ecce non solum in conspectu domini, verũ-
etiam in conspectu hominum iam preciosa *Psa. 115.*
est mors sanctorum eius. Ecce nõ solum nõ
contemnũtur, verumetiam magnis honori- *Luc. 15.*
bus præferuntur martyres eius. Ecce filius il
le iunior qui pro porcis quos pascebat id-
est pro immundis dęmonibus quos colebat
particulam suam in paucissimis christianis
præcedentem persequebatur, iam nunc in
tam multis & magnis populis gentium mar
tyres, in quibus ingerebat opprobrium reli- *Ibidem.*
giosissime prædicans, & maximis laudibus,
quos contemnebat exaltans, mortuus erat &
reuixit, perierat & inuentus est. Hoc tam ma
gno lucro correctionis, conuersionis & re-
demptionis inimicorum suorum corpus
Christi Deo dixit, Aufer a me opprobrium
& contemptum. Et quasi quæreretur de qua
re opprobrium, de qua re contemptum: su- F
biungit, Quoniam martyria tua exquisiui.
Vbi est nunc illud opprobrium? vbi est ille
contemptus? Abierunt atque transierunt, &
quia inuenti sunt qui perierant, illa perierũt.
Sed quando ecclesia talia prædicabat & pre
cabatur, illa patiebatur. Etenim sederũt prin
cipes, inquit, & aduersum me loquebãtur.}
Inde persecutio grauis erat, quia eam seden
tes, hoc est, iudiciariis sedibus eminentes, *Mat. 26*
principes decernebant. Refer hoc ad ipsum
caput, inuenies sedisse principes Iudæorũ,
consilium quærentes quomodo Christum
perderent. Refer hoc ad corpus eius idest
ad ecclesiam, inuenies reges terræ excogi-
tasse atque iussisse quomodo christiani nus-
quam essent Etenim sederunt principes, &
aduersum me loquebantur. Seruus tutem
tuus exercebatur in tuis iustificationibus.]
Qualis exercitatio hęc fuerit qui nosse desi-
deras, qđ adiunxit intellige. Nã & testimo-
nia tua meditatio mea est, & cõsiliũ meũ iu-
stificationes tuæ.] Recole qđ superius com-

mendaui teſtimonia eſſe martyria. Recole
Matt. 5. in iuſtificationibus dñi nullã rem eſſe diffi-
ciliorem & mirabilioré, quã ut ſuos quiſq;
diligat inimicos. Sic ergo exercitabaẽ corp⁹
Chriſti, ut & martyria. i. teſtimonia eius me
ditaretur: & vt diligeret eos a quibus oppro
G brantibus & contẽnẽtibus propter ipſa mar
tyria perſecutiones patiebatur. Non enim
pro ſe ſicut iam commendauimus ſed pro
ipſis potius orabat dicens, Aufer a me op-
probrium & contemptum. Sederunt ergo
principes & aduersũ me loquebãtur, ſeruus
autem tuus exerce-batur in iuſtificationibus
tuis. Quo nam modo? Nam & teſtimonia
tua meditatio mea eſt, & conſilium meum
iuſtificationes tuę Conſilium ſedentiũ prin-
cipum fuit, inuentos martyres perdere: con
ſilium patientium martyrum fuit, inimicos
perditos inuenire. Reddebant illi mala pro
bonis, iſti bona pro malis. Quid ergo mi-
rum ſi illi occidendo defecerunt, iſti mo-
riendo vicerunt? Quid, inquam, mirum ſi
martyres ſęuientibus gentibus temporalem
mortem patientisſime pertulerunt, & gen-
tes martyribus orantibus ad æternam vitam
peruenire potuerunt, dum corpus Chriſti
ſic exerceretur, vt & martyria meditare-
H tur, & malis martyrum perſecutoribus bo-
na precaretur?

Concio decima de uerſu Pſalmi, Adhęſit pa
uimento anima mea, viuifica me ſe-
cundum verbum tuum.

SEquitur in iſto pſalmo maiore quod cõ
ſyderare & ſicut dominus dederit per-
tractare debemus. Adhæſit pauimento ani-
ma mea, viuifica me ſecũdum verbum tuũ.]
Quid eſt, adhæſit pauimento aĩa mea? Nam
cum adiungit & dicit, Viuifica me ſecun-
dum verbum tuum: quare ſe viuificari po-
ſcat, utique cauſam pręmiſit dicendo, Adhę
ſit pauimento anima mea. Ergo quia ꝓpte-
rea ſe uiuificari petit, quia pauimento adhæ
ſit anima eius, mirum ſi boni aliquid hinc
vult intelligi. Ita quippe ſe habet tota iſta
ſententia, tanq̃ diceret, mortuus ſum, uiuifi
ca me. Quid eſt enim pauimẽtũ? Si tanq̃ vnã
quandam domũ magnam uniuerſum mun-
dum uelimus accipere, uidemus velut eius
cameram cœlum, pauimentum terram. Erit
igitur pauimentũ terrenis erui, in terra eſſe,
& cũ Apoſtolo dicere, Conuerſatio noſtra
iu cœlis ẽ. Proinde terrenis adhærere mors Ph.
aĩę eſt. Cui malo cõtraria paſciẽ uita, cum
dr̃, uiuifica me. Sed videndũ ẽ, vtrũ cõgruãt I
huic verba iſta, q̃ ſuperius talia dixerat, q̃b.
magis Deo videaẽ adhæſiſſe quã pauimẽto,
vt cõuerſatio eius nõ terrenis ſed in cęleſti-
bus habereẽ. Qũo. n. põt intelligi terrenis ad
hæſiſſe qui dicit, Seruus autem tuus exerce- Su
batur in tuis iuſtificationibus, nã & teſtimo co
nia tua meditatio mea eſt, & conſiliũ meum
iuſtificationes tuę? Hęc ſunt. n. verba eius an
tecedentia, quorum antecedentium iſta sũt
conſequentia, Adhæſit pauimento anima
mea. An ex hoc intelligere debemus, quam
tumlibet quiſque proficiat in iuſtificationi Io
bus domini, habere eum mortalis carnis
affectum circa iſta terrena, in quibus uita
humana tentatio eſt ſuper terram, & ab hac
morte ſi perſeueranter proficit, quotidie re 2.
uiuiſcere, viuificãte illo cuius gratia homo
noſter interior renouatur de die in diẽ? Nã
& illud Apoſtolus cum dicebat, Quãdiu ſu
mus in hoc corpore peregrinamur a domi-
no, & concupiſcebat diſſolui, & eſſe cum
Chriſto, adhęſerat pauimento anima eius.
Vnde & corpus ipſum, quia ex terra eſt, nõ
abſurde intelligitur pauimentum, quod ad-
huc quia corruptibile eſt & aggrauat ani-
mam, recte in illo ingemiſcitur & dicitur
Deo, Adhæſit pauimento anima mea, viuifi
ca me ſecundum uerbum tuũ. Neque. n. nõ S.
cum corporibus noſtris ſemper cum domi
no erimus: ſed tunc quia non erunt corru- 1.
ptibilia, nec animas aggrauabunt, ſi diligen
ter cõſyderemus, nõ eis nos, ſed ipſa nobis K
potius adhęrebũt, nos autem Deo. Vnde al-
terius pſalmi verba illa ſunt, Mihi autem ad
hærere Deo bonum eſt, vt viuant corpora
ex nobis adhærendo nobis, nos autem viua-
mus ex Deo, quia nobis adhęrere Deo bo-
num eſt. Adhæſio quippe iſta de qua dictũ
eſt, adhęſit pauimento anima mea, non cõ- Pſ.
iunctionem carnis & animæ, quanuis & ip-
ſam quidam intellexerint, ſed carnalem ma
gis animæ affectum quo caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum: ſignificare mihi videtur.
Quod ſi recte accipitur, profecto qui dicit,
Adhæſit pauimento anima mea viuifica me
ſecundum verbum tuum, non id orat vt de

cor-

corpore mortis huius,morte ipſius corpo-
ris interueniẽte ſoluatur,ꝙ dies ultimus ui
tæ huius, q pp eius breuitatẽ non põt eſſe
diuturnus q̃nque futurus eſt: ſed ut concu-
piſcentia qua concupiſcit aduerſus ſpiritũ
magis magiſq; minuatur,& concupiſcentia
qua concupiſcit aduerſus carnem magis ac
magis augeatur, donec iſta conſumatur in
nobis,& illa conſumetur per ſpiritũ ſanctũ
qui datus eſt nobis.Bene autem non ait,uiui
fica me ſecundum meritũ meũ:ſed ait,ſecũ
dum verbum tuum.Qđ qd eſt aliud, niſi ſe
cundũ promiſſũ tuũ? Filius ꝓmiſſionis vult
eſſe,& nõ filius elationis, ut ſcđm gratiam
firma ſit promiſſio omni ſemini.Hoc eſt.n.
verbũ ꝓmiſſionis,In Iſaac vocabitur tibi ſe
men,hoc eſt,non qui filii carnis hi filii Dei,
ſed filii ꝓmiſſionis deputantᷓ in ſemine. Nã
quid erat ipſe per ſeipſum, in eo quod ſe-
quetur,confitetur.Vias meas annunciaui,&
exaudiſti me.Nonnulli quidem codices ha-
bent,vias tuas,ſed plures & maxime Græci
uias meas,hoc eſt malas.Nam hoc mihi vi-
detur dicere,Peccata mea confeſſus ſum, &
exaudiſti me,hoc eſt,ut dimitteres ea.Doce
me iuſtificationes tuas.] Confeſſus ſum vias
meas, deleſti eas, doce me tuas. Sic doce
me ut agam,non ut tantummodo ſciam qd
agere debeam.Sicut.n.dictum eſt de domi-
no ꝙ non nouerat peccatum,& intelligitur
non fecerat,ſic & iuſtitiam ille uere dicen-
dus eſt noſſe qui facit.Proficientis hæc ora-
tio eſt.Nam utique ſi omnino non faceret,
profecto illa ſuperiora non diceret. Seruus
autem tuus exercebatur in tuis iuſtificatio-
nibus.Non ergo in quibus exercebatur has
vult a domino diſcere, ſed ab iſtis ad alia
proficiendo velut creſcendo deſyderat per
uenire.Denique adiungit & dicit, Viam iu-
ſtificationum tuarum inſinua mihi.] Vel ut
nonnulli codices habent,Inſtrue me,] Qđ
expresſius de Græco dicitur,fac me intelli-
gere.Et exercebor in mirabilibus tuis.] Ip-
ſas iuſtificationes ampliores, quas proficiẽ
do cupit apprehendere mirabilia Dei vo-
cat.Sunt ergo quędam Dei iuſtificationes
ita mirabiles:ut humana infirmitas ab eis q
experti non ſunt, non ad eas poſſe perueni-
re credatur.Vnde laborans iſte & earum dif
ficultate & quodammodo fatigatus, adiun-
git,Dormitauit anima mea,inquit, prę tę-
dio,confirma me in verbis tuis.] Quid eſt,
dormitauit,niſi a ſpe refriguit,quã ſe appre
henſuram eſſe crediderat? Sed cõfirma me,
inquit,in verbis tuis,ne ab eis quoque ad q̃
perueniſſe me iã ſentio decidã dormitando.
Confirma itaque me in eis verbis tuis quę
iã teneo,quæ iam facio,vt ex eis ad alia poſ A
ſim proficiendo peruenire.Et quid impedit
in uia iuſtificationum Dei ſic ambulare, ut
hõ facile poſſit ad illa etiã mirabilia perue-
nirᷓ? Quid putauimꝰ niſi qđ a ſe amoueri ĩ cõ
ſequentibus rogat dicẽs,Viã iniqtatis amo-
ue a me?) Et quia lex factorũ ſubintrauit ut
abundaret delictum:ſequitur & dicit,Et a le Rom 5.
ge tua miſerere mei.]Qua lege, niſi lege fi-
dei? Audi Apoſtolum, Vbi eſt gloriatio tua?
Excluſa eſt.Per quam legem? Factorum? Nõ,
ſed per legem fidei.Hæc eſt lex fidei qua cre Rom. 3.
dimus & oramus per gratiam nobis dona-
ri,ut faciamus quod per noſmetipſos imple
re non poſſumus,ne ignorantes Dei iuſtitiã
& noſtram volentes cõſtituere,iuſtitię Dei Ro 10.
non ſimus ſubiecti.In lege itaque factorum
eſt Dei iubentis iuſtitia,in lege autem fidei,
ſubueniẽtis miſericordia.Cum autem dixiſ
ſet,Et a lege tua miſerere mei,de beneficiis
eis quę iam conſecutus eſt, quodammodo,
ſi dici poteſt, præſcribit, ut impetret cętera
quę nondum eſt conſecutus.Ait enim, Viã
veritatis elegi,iudicia tua non ſum oblitus.
Adhæſi teſtimoniis tuis domine, noli me
confundere.) Viam ueritatis elegi vbi curre
rem, iudicia tua non ſum oblitus ut curre-
rem. Adhæſi teſtimoniis tuis, cum currerẽ,
domine noli me confundere. Quò curro p
tendam,quò tendo perueniam.Non.n. vo-
lentis neque currentis,ſed miſerẽtis eſt Dei.
Denique ſequitur,Viam mandatorum tuo-
rum cucurri,cum dilataſti cor meum.] Nõ
currerem, niſi dilataſſes cor meum. Pror-
ſus iſto uerſu exponitur quemadmodum
dictum ſit,Viam veritatis elegi, iudicia tua
non ſum oblitus, Adhæſi teſtimoniis tuis.
Curſus quippe iſts viæ ſunt mandatorum B
Dei.Et quia potius eius beneficia,quam ſua
merita domino allegat,tanquã diceretur &
quomodo iſtam uiam cucurriſti,diligendo
& Dei iudicia non obliuiſcendo,& eius te-
ſtimoniis adhærendo, an per teipſum iſta
potuiſti? Non,ait. Quid ergo? Viam man-
datorum tuorum, inquit, cucurri, cum di-
lataſti

latasti cor meũ. Nõ ergo p ꝓprium, & quasi nullius tuæ opis indigũ arbitriũ meũ, sed cũ dilatasti cor meũ. Cordis dilatatio, iustitiæ est delectatio. Hoc munus est Dei, ut in prę
C ceptis eius non timore pœnę angustemur, sed dilectione dilatemur, & delectatione iu
2.Cor.6. stitiæ delectemur. Hanc enim nobis ꝓmittit
Rom.5. latitudinem dicens, Habitabo in eis & deambulabo. Quam enim latũ est vbi deambulat Deus? In hãc latitudinẽ diffundit charitas in cordibus nostris per spiritũ sanctũ q
Prou.5. datus est nobis. Vnde etiã dictũ est, Et in plateis tuis discurrent aquæ tuæ. Platea quippe de verbo Græco a latitudine nomen acce-
Ioan.8. pit, qm̃ Grȩce πλατυ dicitur latum. Hȩ sũt aquæ de qbus dñs clamat dicens, Si quis sitit
al.: ueniat & bibat. veniat * ad me: qui credit in me, flumina aq̃ viuæ fluent de uentre eius. Et exponẽs Euangelista quid dixerit. Hoc autem, inquit, dicebat de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Multa dici possent de ista cordis latitudine, sed huius sermonis iam contradicitur longitudini.

Concio vndecima de uersu psalmi, Legem pone mihi domine viam iustificationum tuarum.

IN psalmo magno isto sequitur quod nobis adiuuante dño consyderandum atq;
D tractandum est. Legem pone mihi dñe viam iustificationum tuarum, & exquiram eam semper.) Apostolus dicit, Iusto non est lex posita, iniustis autem & non subditis, & cȩ-
1.Ti.1. tera quȩ ibi concludens ait, Et si quid aliud sanæ doctrinȩ aduersatur, quæ est secundũ euangeliũ gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi. Nũqd ergo talis erat iste qui dicit, Legem pone mihi domine, qualibus beatus Paulus dicit positam legem? Absit. Si.n. talis esset, non superius dixisset, Viam mandatorũ tuorum cucurri, cum dilatares cor meũ.
Exo.30 Quid ergo ꝙ orat vt sibi lex a domino po-
2.Cor.3 natur, si non ponitur iusto? An eo modo
Gala.4. non ponitur iusto, quomodo posita est populo contumaci in tabulis lapideis, non in tabulis cordis carnalibus secundum vetus testamentum ex monte Sina, quod in seruitutem generat: sed secundum testamentum
Hie.31. nouum, De quo scriptum est per Hieremiam prophetam, Ecce dies ueniunt dicit dominus, & consummabo domui Israel & domui Iuda testamentum nouum, non se- Gr.
cundũ testamẽtum qđ disposui patribus eorũ in die qua apprehendi manũ eorũ, cum educerem eos de terra Aegypti: qm̃ ipsi nõ ꝑmanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos dicit dominus: quoniam hoc est testamentum quod constituam domui Isra- E
el, Post dies illos dicit dominus dabo leges meas in mentibus eorum, & in cordibus eorum scribam eas? Ecce quomodo voluit istã legem sibi poni a domino, non sicut iniustis & non subditis ad vetus testamentum pertinentibus posita est in tabulis lapideis: sed sicut sanctis filiis liberæ, hoc est, supernę Hierusalem, filiis promissionis, filiis hȩreditatis æternæ, sancto spiritu tanquam digito Dei in mente datur & in cordibus scribitur: non quam memoria teneant & uita negligant, sed quam sciant intelligendo, faciant diligendo in latitudine amoris, non in timoris angustiis. Nam qui timore pœnȩ, non amore iustitiȩ opus legis facit, profecto inuitus facit. Quod autem inuitus facit, si posset fieri, mallet vtique non iuberi: ac per hoc legis, quam vellet non esse, non est amicus, sed potius inimicus: nec mundatur opere, qui immundus est cogitatione & voluntate. Talis non potest dicere, quod iste dixit in superioribus uersibus. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum: quia illa dilatatio charitatem significat, quæ secundum Apostolum legis est plenitudo. Cur ergo iste ad- Ro.
huc poscit sibi legem poni, quæ utique si non ei posita fuisset, non in viam mandatorum Dei in cordis latitudine cucurrisset?
Sed quia proficiens loquitur, & Dei do- F
num nouit esse quod proficit, quid aliud petit cum sibi legem poni petit, nisi ut in ea magis magisque proficiat? Quemadmodũ si poculum plenum teneas, & sitienti dare incipias, & haurit bibendo, & poscit desyderando. Quibus autem iniustis & nõ subditis lex in lapideis tabulis ponitur, præua- 1.T
ricationis reos, non promissionis efficit filios. Sed & ille qui eius meminit, nec eam diligit, eo modo reus est, quia memoria eius lapis illi est quodãmodo scriptus, non quo adornetur, sed quo præmatur, pondus oneris, non titulus honoris. Hanc autẽ

legem

legem iste viam iustificationum Dei vocauit,nec alia via est mandatorum eius quam se cucurrisse iam dixerat, cum dilatatum est cor eius.Ergo & cucurrit, & currit donec perueniat ad palmam supernæ vocationis Dei.Deniq; cũ dixisset, Legem pone mihi domine viam iustificationum tuarum:addidit,& exquiram eam semper.Quid.n. exquirit quod habet,nisi quia & habet agendo,& exquirit perficiendo? Sed quid est semper? Vtrum exquirendi non erit finis, sicut dictũ est,Semper laus eius in ore meo : quoniam laudandi non erit finis?Neque n. Deum nõ laudabimus,cum ad eius regnum perueneri mus ęternum,cum legamus, Beati qui habitant in domo tua,in secula seculorum laudabunt te.An semper dictum est quãdiu hic viuitur,quia tamdiu proficitur? Post hãc autẽ uitam qui bene hic proficiebat, ibi nõ proficit,sed perficitur:sicut de quibusdam fœminis dictum est,semper discentes,sed illæ male qa secutus adiũxit,& ad ueritatis sciẽtiam nunquam peruenïẽtes.Qui vero in melius semper hic proficit,quo proficiendo nititur,peruenit, vbi iam non proficiat, quia perfectus sine fine consistit. Nec de illis tamen ita dictum est,semp discẽtes,vt & post mortem discere pseuerent vana & infructuosa,cum talibus doctrinis successerint, non studia,sed supplicia sempiterna.Hic ergo exquiritur Dei lex quandiu in ea proficitur,& sciendo & diligendo:ibi autem plenitudo eius manet ad fruendum, nõ remanet ad quærendum.Sic etiam illud dictum est, Quærite faciem eius semper.Vbi semper,nisi hic? Non n. & ibi semper quæremus Dei faciẽ vbi uidebimus facie ad faciem. Aut si recte dicitur exquiri quod sine fastidio diligitur, & id agitur ne amittatur,semper omnino sine fine quęremus legem Dei.hoc est, veritatẽ Dei.In hoc quippe ipso psalmo dicitur,Et lex tua veritas.Quæritur nunc ut teneatur, tunc tenebitur ne derelinquatur, sicut de spiritu Dei dictum est, omnia scrutetur,etiam altitudines Dei, non utique vt quod nescit inueniat,sed qa nihil relinquet omnino quod nesciat.Gratia itaque Dei nobis præcipue commendatur, quando sibi legem poni poscit a domino,q vtique iam legem secundum literam nouerat. Sed quia litera occidit,spiritus aũt viuificat,orat vt per spiritumsanctũ faciat qđ per literã sciebat, ne per scientiã mãdati non obseruati etiam prçuaricationis ei crimẽ accedat.Quanq̃ ẽt vt sciatur lex qũo scienda est. i. vt intelligat qd sibi velit, quare sit eis posita, qui eã non erant seruaturi, quidq; habeat utilitatis etiã hoc ipsum quod lex subintrauit vt abundaret delictũ, nemo cõprehẽdit, nisi à dño acceperit intellectũ: vnde iste adiũgit & dicit, Da mihi intellectum & scrutabor legẽ tuã, & custodiam illam in toto corde meo.]Cũ. n. quisque legem scrutatus fuerit, & ad eius alta peruenerit, in quibus tota lex pendet, profecto debet Deum diligere ex toto corde,& ex tota anima,& ex tota mente, & proximum suum tãquam seipsum.In his.n. duobus mandatis totã lex pendet & Prophetæ: hoc vr̃ promisisse cum dixit, Et custodiam illam in toto corde meo.Sed qa & hoc non valet viribus propriis,nisi adiuuet ab illo q iubet,ut faciat,qđ iubet:Deduc me, inquit, in semitã mandatorum tuorum, quia ipsam volui.]Parum est mihi voluntas mea, nisi in eo quod volui me ipse deducas.Et certe ipsa est semita,hoc est, via mandatorum Dei, quam se dilatato ab illo corde suo cucurrisse iam dixerat.Quam propterea etiam semitã vocat, qa angusta est uia q̃ ducit ad uitã, & cum sit angusta, nisi dilatato corde non curritur.Sed quoniam adhuc proficiet,adhuc currit: & ideo diuinum auxilium quo deducatur inquirit,quia neque uolentis,neque currentis,sed miserentis est Dei.Deniq; quia & ipsum uelle Deus operatur in omnibus bonis: præparatur enim voluntas a domino: sequitur & dicit, Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam.) Quid est inclinatum cor ad aliquid habere, nisi hoc velle? Et uoluit ergo,& orat ut uelit: Voluit cum dicit:Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui: orat autem ut velit cum dicit, Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. Hoc itaque orat ut ipsa voluntate proficiat. Quæ sunt autem Dei testimonia, nisi quibus sibi ipse attestatur? Testimoniis enim aliquid probatur, ac per hoc iustificationes Dei & mandata Dei testimoniis Dei probantur. Et quicquid nobis persuadere vult Deus, suis testimoniis persuadet: in quæ iste petit inclinari cor suum, & non in auari-

Margin: Rom. 8. — I — Mat. 22. — Supra eodem. Psa. — Matt. 7. — Rom. 6. — Philip. 1. — K — H — Co. 3. — 1. Cor. 2. — 2. Co. 3.

auaritiā. Testimoniis quippe suis agit nobiscum Deus, vt eum gratis colamus, quod impedit auaritia radix omnium malorum. Tali verbo Græco hic appellat a quo possit intelligi ḡnalis auaritia, qua plus appetit quisq; quā sat est: πλέον. n. Latine plus est, ἕξις habitus est, ab eo quod est habere. Ergo a plus habendo appellata est, πλεονεξία, quā Latini interpretes in hoc loco nonnulli interpretati sunt emolumētū: quidā vero vtilitatem, sed melius qui auaritiā. Dicit autem Apostolus, Radix omniū malorū auaritia est. Sed in Græco, vnde in nostrā linguam verba ipsa translata sunt: nō legit, apud Apostolū πλεονεξία, quod in loco isto psalmi huius, sed φυλαργυρία, quo verbo significatur amor pecuniæ. (L; 1.Ti.6.) Verum Apostolus intelligendus est isto nomine genus significasse per speciem. i. per amorem pecuniæ vniuersalem generalemq; auaritiam, quę vere radix est malorū omniū. Nam ipsi primi homines per serpentem decepti & deiecti non fuissent, nisi plus quàm acceperant habere, & plus quā facti fuerant esse voluissent. Hoc quippe ille promiserat dicēs, Eritis sicut dii. (Gene. 3.) Ergo ista πλεονεξία subuersi sunt. Plus. n. volentes habere quam acceperaut, & quod acceperant amiserunt. Cuius vestigium veritatis legibus quę vbiq; dispersę sunt, & in forensi iure deprehensum est quod institutum est, vt plus petēdo, causa cadat. i. vt q̄ plus petierit quam ei debet, & quod ei debebatur amittat. Omnis autem a nobis circunciditur auaritia, si gratis colatur Deus. Ad quod sanctum Iob in agone tētationis ipse ꝓuocat inimicus, cū de illo dicit, (Iob. 1.) Nunquid gratis colit Iob Deū? Putabat .n. diabolus quod in Deo colēdo vir iustus cor inclinatū haberet in auaritiā, & causa emolumenti, vel vtilitatis rerū temporalium, q̄bus eum ditauerat dn̄s, velut mercenarius ei pro tali mercede seruiret. Sed quam gratis Deū coleret, tentatus aperuit & apparuit. (M) Si ergo cor non habeamus inclinatū in auaritiam, Deum nō colamus nisi propter Deū, vt sui cultus ipse sit merces. Ipsum diligamus (Matt. 22) & in seipso, ipsum diligamus & in nobis, ipsum in proximis nostris, quos diligimus sicut nosmetipsos, siue habeant eum, siue non velut habeant eum: quod nobis quoniam ipso donante confertur, ideo illi dicitur, inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam, Sed quæ sequuntur alio sermone tractanda sunt.

Concio duodecima de eo quod dicit, Auerte oculos meos ne videant vanitatem vsque ad, Ecce concupiui mandata tua, in iustitia tua viuifica me.

Sequitur in Psalmo quem suscepimus disserendum, Auerte oculos meos ne videant vanitatem, in via tua viuifica me.] E contrario differunt inter se vanitas & veritas. Huius autem mundi cupiditas, vanitas: sed Christus qui ex hoc mundo liberat, veritas. Ipse est & via, in qua se vult iste viuificari, quia ipse est & vita, ipse quippe ait, ego sum via, veritas & vita. Sed q̄d est auerte oculos meos ne videāt vanitatē? Nūquid q̄diu sumus in hoc mūdo, possumus non videre vanitatem? Omnis. n. creatura vanitati subiecta est, quæ intelligitur esse in homine, & omnia vanitas. Quæ abundantia hominis in omni labore suo, quo ipse laborat sub sole? An iste fortasis hoc orat, vt non sit eius vita sub sole, vbi omnia vanitas, sed in illo sit in quo se viuificari petit? Ille quippe ascendit non super solē tantum, sed super omnes cœlos, vt adimpleret omnia. Et in illo magis quam sub sole viuunt, qui non inaniter audiunt q̄d dixit Apostolus, Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt sapite, non quæ sunt super terram, mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Ac per hoc si vita nostra ibi est vbi est veritas, non est vita nostra sub sole vbi est vanitas. Sed hoc tam magnum bonum magis habemus in spe, nondum tenemus in re. Et secundum spem nostram beatus Apostolus ista locutus est, quia & illud cum dixisset, Vanitati creatura subiecta est, adiecit atque ait, non sponte, sed propter eum qui subiecit eam in spe. (B) Ergo in spe qua speramus non adhæsuros contemplandę veritati, subiecti sumus interim vanitati. Creatura quippe ista spiritalis, animalis, corporalisque omnis in homine est, imò homo est. Sponte peccauit, & inimica facta est veritatis, sed vt merito puniretur, non sponte subiecta est vanitati: denique post pauca,

Non

Non ſolum autem, inquit, ſed & noſipſi primitias ſpũs habentes.i. qui nondũ q̧dẽ ex toto quod ſumus ſed ex ea parte, qua pecoribus meliores ſumus, Deo non vanitati ſubditi ſumus, hoc eſt, ꝑ primitias ſpũs & ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcimus, adoptionẽ expectantes redemptionẽ corporis noſtri. Spe .n. ſalui facti ſumus. Spes aũt quę vr̄ non eſt. ſpes. Quod.n. videt quis quid ſperat? Si autẽ quod non videmus ſperamus ꝑ patientiam expectamus. Quãdiu itaq; hic ſm̄ carnẽ ſumus, cuius adoptionem & redemptionẽ per patientiã ſpei adhuc expectamus, tandiu ſm̄ id ꝑ quod ſub ſole ſumus, vanitati ſubiecti ſumus. Quãdiu igit̄ ita ſumus, vnde poſſumus non videre vanitatẽ, cui ẽt ſubiecti ſumus in ſpe? Quid eſt ergo qđ iſte dicit, Auerte oculos meos ne videant vanitatẽ? An hoc petit, vt non quidẽ in vita quod in ſpe gerimus impleatur, ſed vt in ea ſorte ſit, quæ in illo quandoq; poſsit impleri, cum liberabitur à ſeruitute corruptionis & ſpiritu & aĩa & corpore in libertatem gloriæ filiorũ Dei, vbi iã non videat vanitatẽ? Poſſunt quidem verba iſta ſic intelligi, nõ præter regulam fidei: ſed eſt hic alius ſenſus, quẽ mihi fateor plus placere. Dñs in Euangelio dicit, Si fuerit oculus tuus ſimplex, totum corpus tuũ lucidum erit: Si autem oculus tuus fuerit neq̃, totum corpus tuum tenebroſum erit. Si ergo lumen quod in te eſt tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantę erunt? Proinde magni intereſt cum aliquid boni facimus, cuius rei contemplatione faciamus. Officium quippe noſtrum, non initio ſed fine penſandũ eſt, vt.ſ. non tantum ſi bonum eſt quod facimus, ſed præcipuè ſi bonũ eſt ꝑꝑ qđ facimus, cogitemus. Hos oculos quibus cõtẽplemur quare faciamus quod facimus, auerti poſcit ne videant vanitatẽ.i. ne hãc attendat propter quã faciat cum boni aliquid facit. In qua vanitate præcipuũ locũ obtinet amor laudis humanæ, propter q̃ multa magna fecerũt, qui magni in hoc ſeculo nominati ſunt, multumq; laudati in ciuitatibus gentiũ, quærentes non apud Deum, sed apud homines gloriam, &

D propter hanc velut prudẽtes fortiter, temperanter, iuſteque viuenter, ad quam peruenientes perceperunt mercedem ſuam vani vanam. Ab hac vanitate volens dominus auer-

Ma 6. tere oculos ſuorum, Attendite, inq̧t, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis, alioquin mercedem nõ habebitis apud patrem veſtrum qui in cęlis eſt, Deinde cum ipſius iuſtitiæ quaſdã partes exequeretur, pręcipiens de eleemoſynis, de orationibus, de ieiuniis, vbique id admonuit ne aliquid eorum propter gloriam hominum fiat, & vbiq; dicit eos qui propterea faciunt, percepiſſe mercedem ſuam. i. non æternam quę ſanctis repoſita eſt apud patrem, ſed tẽporalem quam quærunt qui contemplantur in ſuis operibus vanitatem: non quia ipſa laus humana culpanda ſit, (nam quid tam optandum eſt hominibus, quàm vt eis placeant quæ debeant imitari?) ſed propter ip- E

ſam laudem bene operari, hoc eſt vanitatem in ſuis operibus intueri: quandoquidem & ipſa ab hominibus laus homini iuſto quantacunque prouenerit, non ibi eſſe debet eius finis boni, ſed etiam ipſa referenda eſt ad laudem Dei, propter quem bona faciunt vere boni, quoniam nec à ſeipſis, ſed ab illo fiũt boni. Denique in eodem ſermone dominus iam dixerat eis, Luceat lumen veſtrum co- *Matt. 5.*

ram hominibus, vt videant veſtra opera bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt: vbi finem poſuit, hoc eſt, in gloriam Dei. Hoc debemus quando aliquid boni facimus intueri, ſi auertuntur a vanitate oculi noſtri. Non ergo ſit finis noſtri boni operis in laudibus hominũ, ſed ipſas laudes hominum corrigamus, & ad Dei laudes oĩa referamus, a quo nobis datur q̧cquid in nobis ſine laudãtis errore laudatur. Porrò ſi vanũ eſt propter hominum laudes bona facere, quanto vanius propter adipiſcendam pecuniam, vel augendam, ſiue retinendam, & ſi quid huiuſmodi eſt commodi tẽporalis, qđ nobis accedit extrinſecus, q̧a omnia vanitas? Quæ abundantia hominis in omni labore *Eccleſiaſtes. 1.*

ſuo, quo ipſe laborat ſub ſole? Propter ipſam denique temporalem ſalutem non debemus facere bona opera noſtra, ſed potius propter illam quam ſperamus æternam, vbi bono immutabili perfruamur quod nobis erit ex Deo, imô qđ nobis eſt ipſe deus. Si.n. ſancti Dei propter hanc tꝑalem ſalutẽ bona opera facerent, nunq̃ martyres Chriſti bonũ opus confeſsionis in eiuſdem ſalutis amiſſione perficerent: ſed acceperunt auxilium de tribulatione, non intuentes vanitatem:

quia

qa vana salus hominis,& diē hominū non
Psal.59. cōcupierūt,qa hō vanitati similatus est,dies
Hie.17. eius uelut vmbra prętereunt. Cū autē Deus
Ps. 145. rogat ut ea quæ videntur eē in nostra pote-
state.i.oculorū auersio a uidenda vanitate,
ab illo nobis cōcedatur, quid nisi eius gr̄a
cōmendatur? Nonnulli.n.ab ea vanitate nō
auerterunt oculos suos, quia putauerunt a
seipsis se fieri iustos & bonos,& dilexerunt
Ioan.12. gloriā hominū magis q̄ Dei:quia & ipsi ho
mines sunt qui sibi nimium placuerunt, &
de sui arbitrii viribus præsumpserūt. Sed ēt
hæc vanitas & pręsumptio spiritus est. Cum
vero dixisset, Auerte oculos meos ne vi-
Ecclesiastes.6. deant uanitatem,in via tua uiuifica me,quę
uia non vanitas,sed veritas est;deinde subiū
xit,Statue seruo tuo eloquium tuum in ti-
more tuo.) Qđ quid est aliud, q̄ da mihi vt
faciam quod eloqueris? Neque. n. statutum
est eloquium Dei his qui in se mouent illud
contra faciendo,eis autem statutum est, in
quibus immobile est. Statuit itaq; Deus elo
G quium suum ī timore suo eis quibus dat spi
ritum timoris sui. Timoris aūt non illius de
quo dicit Apostolus, Non.n.accepistis spiri
Rom.8. tum seruitutis iterum in timore. Hūc.n. con
sumata charitas foras mittit timorem: sed il
lius timoris, quem dicit Propheta spiritū ti-
Esa.11. moris Dei,timoris vtique casti, permanen-
Psal.18. tis in seculū seculi, timoris quo timetur of-
fendi qui amatur. Aliter quippe timet adul-
3. sen. di. tera virum suum,aliter casta. Adultera ne ve
34.c. Nō niat,casta ne deserat. Amputa opprobrium
putes. meum quod suspicatus sum, [qa iudicia] tua
suauia.] Quis est qui suum opprobrium su-
spicatur,& non magis nouit suum quisque
opprobriū q̄ cuiuslibet alienum? Suspicari
enim potius alienum pōt hō,nō suum, quo
niam quod suspicatur,ignorat:in suo autem
opprobrio non est cuiusq; supitio,sed sciē-
tia,vbi loquitur conscientia. Quid est ergo
quod ait, Opprobrium meum quod suspi-
catus sum? Nimirum de superiore sensu etiā
iste ducendus est,quoniam quandiu non a-
uertit homo oculos suos ne videat uanita-
tem,quod in seipso agitur, hoc de aliis su
spicatur,vt propter quod ipse colit Deum,
vel propter quod bona opera facit,pp hoc
credat & alterum facere. Possunt qppe ho-
mines videre quod agimus,cuius autem rei
contemplatione agimus occultum est:& iō
datur suspitionib. locus,vt audeat homo iu
dicare de occultis hominū,& falsa plerun-
que,etsi vera,tn̄ ei incognita temere suspi-
cari. Propterea dn̄s cū de ipso fine loquere
tur,pp quē iustitiā facere debemus,ut ocu-
los nostros a cōtemplatione auerteret vani- H
tatis,monuit, ne pp laudes hoīum bona o-
pera faciamus,dicens, Attendite ne faciatis
iustitiā uestram corā hominibus, ut uidea-
mini ab eis. Monuit ne pp pecuniā, dicēs:
Nolite vobis thesaurizare in terra: & Non
potestis Deo seruire & mammonę. Monuit,
ne pp ipsum necessarium victum atque ve-
stitum,dicēs: Ne solliciti sitis aīę vestrę qd
manducetis,neque corpori vestro quid in-
duamini. Et cum hæc omnia monuisset, qa
possumus suspicari eos quos iuste viuere vi
demus,& quo fine faciant non uidemus, p
pter aliquid hmōi benefacere: continuo su-
biecit, Nolite iudicare,vt non iudicemini:
vnde & hic cum dixisset, Amputa oppro-
brium meum quod suspicatus sum: addi-
dit, Quia iudicia tua suauia.i.iudicia tua ve-
ra. Veritatis.n.amator suaue clamat esse qđ
verum est. Hominum aūt iudicia de occul-
tis hominum non suauia,quia temeraria: &
ideo suum dixit opprobriū, quod de aliis
suspicatum est, quia & hoc quod Aposto-
lus ait, Cōparātes semetipsos sibimetipsis,
non intelligunt: hoc.n. procliuius homo su
spicatur in alio,quod sentit in seipso. Hoc
itaq; opprobrium suum petebat auferri qđ
in se senserat,& in aliis fuerat suspicatus, vt I
nō eēt diabolo similis,qui de occultis san-
cti Iob suspicatus est,ꝙ nō gratis Deum co
leret,quem poposcit tentandum, vt crimen
qđ obiecerat inueniret. Sed cum libenter al
terius opprobrium non nisi ęmulatio suspi
cetur, dum bonum opus reprehendi non
potest,quia se exerit quod apertum est, &
quo fine fiat reprehenditur,quia non se exe
rit quod occultum est, atque ita male suspi
cari non debet quilibet non uidendo quod
latet, & non inuidendo quod eminet. Pro-
fecto contra hoc malum quo quisque libē-
ter de homine malum quod non prospi-
cit suspicatur, charitas habenda est quæ nō
æmulatur, quam dominus pręcipue com-
mendat dicens: Mandatum nouū do vobis,
ut uos inuicem diligatis: & in hoc scient 1.Co
omnes quia discipuli mei estis, si dilectio- Ioan
nem

nem habueritis in inuicē. Et de dilectione
Dei & ꝓximi loquens, In his, inquit, duob.
mādatis tota lex pēdet & ꝓphetæ. Vñ & iste
cōtra suę suspitionis opprobriū qđ deside-
rat amputari, Ecce, inqt, cōcupiui mādata
tua, ĩ tua iustitia uiuifica me] Ecce cōcupiui
ex toto corde, & ex tota aĩa & ex tota men-
te diligere te, & ꝓximū sicut me: nō ĩ mea,
sed in tua iustitia uiuifica me, hoc ē, ista cha
ritate quā concupiui imple me: Adiuua me
vt faciam quod cōmendas, dona ipse quod
mandas. In tua iustitia viuifica me: quia in
me vñ morerer habui: vñ aũt viuam nō in-
uenio nisi in te, iustitia tua Chr̄s est, q factus
est nobis sapientia a Deo, & iustitia & san-
ctificatio & redētio: vt quēadmodum scri-
ptū est, Qui gloriať, in dño gloriet. Et in il-
lo. inuenio mandata tua q̄ concupiui, ut in
tua iustitia, hoc est, in illo viuifices me. Ipse
est enim uerbum Deus, & verbum caro fa
ctum est, vt esset & proximus meus.

Concio tertiadecima.

SErmone pristino quē de psalmo qui est
omnium ꝓliximus nuper habuimus, de
verbis eius quę sequuntur iste iungēdus est.
Hęc uerba sunt, Et ueniat super me miseri-
cordia tua dñe.] Quę sententia superiori vi
detur annexa, Non enim ait, veniat sup me:
sed ait, & ueniat. Est autem illa superior. Ec-
ce concupiui mandata tua, in tua iustitia ui
uifica me. Deinde sequitur, Et ueniat super
me misericordia tua domine. Quid hic er-
go poscit, nisi ut mandata quę concupiuit
p eius misericordiā faciat qui ea mādauit?
Exponit.n. quodāmodo quid dixerit, ĩ tua
iustitia uiuifica me: cū subiungit, Et ueniat
super me misericordia tua domine, Saluta-
re tuum secundum eloquium tuum.] Hoc
est, secundum promissionē tuam. Vnde nos
vult Apostolus filios promissionis intelligi,
ne arbitremur nostrū esse quòd sumus, sed
totum Dei gratiæ retribuamus. Factus est.n.
nobis Christus sapientia a Deo, & iustitia,
& sanctificatio, & redemptio, ut quemad-
modum scriptum est, Qui gloriatur, in do-
mino glorietur. Quid ergo est ꝙ ait, in tua
iustitia uiuifica me? In Christo vtique uiui-
ficari cupit, & ipsa est misericordia quam
super se poscit uenire. Ipse Christus est &
salutare Dei: quo uerbo exposuit quā mise-
cordiā diceret, vbi ait: Et veniat sup me mi-
sericordia tua domine. Si ergo q̄rimus quę
sit ista misericordia tua, audiamus quod se-
quitur, Salutare tuū ẜm eloquiū tuum. Ab
eo quippe hoc ꝓmissum est, qui uocat ea q̄
non sunt tanq̄ sint. Nondū.n. erant qbus ꝓ-
mitteretur, ne quisquā de meritis gloriare-
tur, & quib. ꝓmissum est, etiam ipsi ꝓmissi Rom. 4.
sunt, ut totum corpus Chr̄i dicat, Gr̄a Dei
sum id qđ sum. Et rñdebo exprobrantibus 1. Co. 15.
mihi uerbum.) Vtrum, uerbum exprobran- M
tibus. an, uerbum respondebo, ambiguum
est. Sed quodlibet eorum Christum sonat.
Ipsi.n. nobis exprobrant, a quibus est cruci
fixus, vel scandalum uel stultitiam, ignoran
tes quia uerbum caro factum est, & habita- 1. Co. 1.
uit in nobis, quod uerbū in principio erat, Ioan. 1.
& apud Deū erat, & Deus erat. Sed etsi nō ip
si uerbū exprobrent qđ eos latet, quia diui-
nitas eius ab eis non cognoscitur, a quibus
eius infirmitas in cruce contēniť, nos tñ uer
bū respondeamus nec exꝓbratione terrea-
mur aut cōfundamur. Verbū.n. si cognouis
sent, nunquā dominum glorię crucifixisset. 1. Co. 2.
Ille autem respondet uerbū exprobrantib.
super quem uenit misericordia Dei, hoc est
ipsum salutare eius. Venit ut protegat, nō ut
conterat. Nam super quosdam conterendos
venturus est, qui nunc in eū dū spernūt eius
humilitatē offendendo quassantur. Sic enim
dicit in euangelio, Qui ceciderit super lapi-
dem istum conquassabitur, super quem ue- Luc. 20.
ro ceciderit conteret eum. Qui ergo nobis A
exprobrant, offendunt, & cadunt in eum.
Nos autem ne offendamus & cadamus, op
probria eorum ne timeamus, sed respon-
deamus eis uerbum, hoc est, verbum fidei
quod prædicamus, quia si credideris, ĩquit,
in corde tuo quia dominus est Iesus, & con
fessus fueris in ore tuo, quia Deus illum Ro. 110
suscitauit a mortuis, saluus eris. Corde enim
creditur ad iustitiam, ore autem confessio Ibidem.
fit ad salutem. Parum est ergo in corde ha-
bere Christum, & nolle confiteri dum ti-
metur opprobrium, sed exprobrantibus re
spondendum est uerbum. Vt autē hoc mar
tyres possent, promissum est eis & dictum, Mat. 10.
Non.n. vos estis qui loquimini, sed spiritus
patris uestri qui loquitur in vobis. Ideo &
iste cum dixisset, Rñdebo exprobrantibus
mihi

mihi verbũ, continuo sequitur, Qm̃ spera
ui in uerbis tuis.] Qđ est vtique in ꝓmisſis
tuis. Sed qm̃ q̃ plurimi q̃uis ad ipsum cor-
pus cuius hęc verba sunt pertinentes, graui
pōdere ꝑsecutionis urgente nō ualuerũt su
stinere exprobrationẽ, & Christũ deficien-
do negauerunt: iō sequit̃, Et ne auferas de
B ore meo verbum ueritatis usq; valde.] Ex
ore suo quippe dicit, q͛a unitas corporis lo
quitur, in cuius mēbris etiã illi deputantur,
Mat. 26. q̃ defecerunt ad horã negando, sed pœnitē-
do postea vixerunt, uel ẽt martyrii palmam
quã ꝑdiderant reparata cōfesſione sumpſe-
rũt. Nō igitur vsq; ualde, uel sicut q̃dã codi-
ces hñt, non vsquequaque.] hoc est, nō om-
nino ex ore Petri, in quo erat typus eccle-
siæ, verbũ ueritatis ablatũ est, qui etsi ad ho
rã negauit, timore turbatus, tñ flendo est re
paratus, & cōfitendo est postea coronatus.
Totũ itaq; corpus Christi loquitur. i. eccle-
sięsanctæ uniuersitas. In quo toto corpore,
Matt. 6. siue quia negantibus plurimis remanserũt
Luc. 22. fortes q̃s vsq; ad mortẽ ꝓ veritate certarẽ,
siue quia & ex iis qui negauerunt multi re-
parati sũt, nō est ablatũ ex eius ore verbum
veritatis vsque ualde. Qđ autem ait, ne aufe
ras: intelligendum est ne auferri sinas, pro-
pter qđ orãdo dicimus, Ne nos inferas in tē
tationem. Et ait ipse dominus ad Petrũ, Ro-
gaui, inquit, pro te ne deficiat fides tua, hoc
est, ne auferatur de ore tuo verbum uerita-
tis usque ualde. Sequit̃, Quia in iudiciis tuis
speraui.] Vel sicut de Græco quidam diligē
tius expresserunt, super speraui.) Quod uer
bum & si minus usitate compositum est, ta-
men implet ueritatis interpretandę necesſi-
tatem. Attentius ergo nobis loci huius rimã
dus est sensus, ut intelligamus, quãtũ Deus
adiuuat, quid sibi uelit, in uerbis tuis spera-
ui, in iudiciis tuis supersperaui. Responde-
bo, inquit, exꝓbrantibus mihi uerbum, quo
niam speraui in verbis tuis. i. quoniam mi-
hi hoc ipse promisisti. Et ne auferas ex ore
C meo uerbum ueritatis usque ualde, quoniã
in iudiciis tuis supersperaui. i. quoniam iu-
dicia tua quibus me corripis & flagellas, nō
solum mihi non auferunt spẽ, uerumetiam
augent, qm̃ quem diligit dñs corripit, fla-
Heb. 12. gellat autem oẽm filium quem recipit. Ec-
ce. n. sancti & humiles corde de te pręsumē
do in ꝑsecutionibus nō defecerunt, ecce ẽt
qui de se præsumendo defecerunt, & tñ ad
ipsum corpus ꝑtinuerunt, sibi innotescēdo
fleuerũt, & tuã gratiã solidius inuenerũt, q͛a
suã superbiã ꝑdiderũt. Ergo ne auferas ex
ore meo uerbũ ueritatis usque ualde, q͛a in
iudiciis tuis speraui. Et custodiã legẽ tuam
semꝑ.] i. si nō abstuleris ex ore meo uerbũ
ueritatis, custodiã legẽ tuã semper, in seculũ
& in seculũ seculi.] Ostendit quid dixerit sẽ
per. Aliquando etiam semper intelligitur
quandiu hic uiuitur, sed hoc non est in se-
culum, & in seculũ seculi. Melius q̃ppe ita
interpretatũ est, q̃ sicut quidam codices hñt
in æternum & in seculum seculi: quia nō po
tuerunt dicere, & in æternũ æterni. Lex ita-
que ista intelligenda est, de qua dicit Apo-
stolus, Plenitudo legis charitas. Hęc enim a
sanctis quorum ex ore non aufertur uerbũ
ueritatis, hoc est, ab ipsa Christi ecclesia cu
stodietur, non solum in hoc seculo. i. donec
finiatur hoc seculum, sed etiam in alterum
quod appellatur seculum seculi. Neque. n.
præcepta legis sicut hic etiam ibi acceptu-
ri sumus quæ custodiamus, sed ipsam legis,
ut dixi, plenitudinem sine ullo peccandi ti-
more seruabimus, quia & Deum plenius cũ
uiderimus amabimus & proximum, quia
Deus erit omnia in omnibus, nec falsæ cui-
quam de proximo suspicationi erit locus,
ubi nullus ulli erit occultus.

Concio decimaquarta de uersu psalmi ubi
ait, Et ingrediebar in latitudine, vsq;
ad Exercebor in iustifi-
cationibus tuis.

SVperiores uersus ꝓlixi psalmi hui' orõnē
habent, hi autẽ qui sequũtur, de quibus
nunc disputandum est, narrationẽ. Petebat
enim homo Dei superius adiutorium gratiæ
Dei, cum dicebat, In tua iustitia uiuifica me,
& ueniat super me misericordia tua domi-
ne: & alia similia uel supra uel infra nunc au
tem dicit, Et ambulabam in latitudine, quia
mãdata tua exquisiui. Et loquebar in testi-
moniis tuis in cōspectu regum, & non con-
fundebar. Et meditabar in mãdatis tuis quæ
dilexi. Et leuaui manus meas ad mãdata tua
quæ dilexi, & exercebar in iustificationibus
tuis.] Vbi narrantis uerba sunt, non peten-
tis, uelut impetratis quæ petiuerat confi-

tebatur

tebatur in Dei laudibus, qualē illum fecerat misericordia domini, quam super se venire poposcerat. Neque .n. hæc ita superioribus coniunxerat vt diceret, Et ne auferas ex ore meo verbum veritatis vsque valde, quia in iudiciis tuis speraui. Et custodiā legē tuā semper in seculū & in seculū seculi. Et ambulabā in latitudine, qa mādata tua exq̄siui. Et loq̄bar in testimonis tuis in conspectu regū & non cōfundebar: & cætera isto modo. Sic.n. videtur sequētia præcedētibus debuisse cōnectere: sed ait, Et ambulabā i latitudine. Vbi copulatiua cōiuncto.i. &, velut in cōsequēs posita est: qa non ait, & ambulabo: qūo dicebat, & custodiā legē tuā sp. Aut certe si optatiuo mō dictū est, custodiā legē tuā: non ait, & ambulē in latitudine: quasi vtrunq; optauerit & poposcerit: sed ait, Et ambulabā in latitudine. Vbi si coniunctio ista non esset, sed a superiorum connexione libera inferretur, & soluta sententia, ambulabam in latitudine nihil de inusitato loquendi mō hic deberet mouere lectorem, vt occultus sensus q̄rēdus hic aliquis putaret. Nimirum ergo quod nō dixit intelligi voluit, idest, exauditum sefuisse: ac deinde subiūxit qualis factus fuerit, tanquam diceret. Et cum orarem exaudisti me, & ambulabā in latitudine: & cætera quę isto mō dicta cōtexuit. Quid est igitur, & ambulabam in latitudine: nisi, ambulabam in charitate, quæ diffusa est in cordibus nostris per spiritumsanctum qui datus est nobis? In hac latitudine ambulabat ille qui dicebat, Os nr̄um patet ad vos ô Corinthij, cor nostrū dilatatū est. Hæc autem charitas duobus illis mandatis tota atq; integra cōtinet, dilectione scilicet Dei & dilectione proximi, in quibus tota lex pendet & prophetæ. Vnde & hic cum dixisset, Et ambulabā in latitudine: tām subiunxit atq; ait, Quia mandata tua exquisiui. Nonnulli autem codices non habēt mandata tua, sed testimonia. Sed mandata in pluribus inuenimus, & maxime in Græcis. Cui linguæ tāquam præcedenti, vnde ad nos ista translata sunt magis credendum esse q̄s ambigat? Si ergo scire volumus quomodo hæc mandata quæsierit vel quærenda sint, illud intueamur quod dicit magister bonus & doctor & dator: Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Et paulo post, Si ergo vos, inquit, cum sitis mali nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester qui in cœlis est dabit bona petentibus se? Vbi euidenter ostendit qđ dixerat, Petite, quærite, pulsate, non nisi ad poscendi, hoc est, ad orandi instantiam pertinere. Alius porrò euangelista non ait, Dabit bona petentibus se: quę multipliciter possunt itelligi, vel corporalia vel spiritalia: sed circuncidit inde alia, satisque diligenter expressit quid nos vehementer atq; instanter voluerit poscere dominus, & ait, Quanto magis pater vester de cœlo dabit spiritum bonum petentibus se? Hic est ille spiritus p̄ H
quem diffunditur charitas in cordibus nostris, vt Deum proximumq; diligendo diuina mandata faciamus. Hic est ille spiritus in *Rom. 5.*
quo clamamus, abba pater. Ac per hoc ipse nos facit petere q̄cquid desyderamus accipere, *Rom. 8.* ipse nos facit quærere quem cupimus inuenire, ipse nos facit pulsare ad quem nitimur peruenire. Hoc docet Apostolus. Qui cū dicat in spiritu sancto nos clamare abba pater: rursus alio loco dicit, Dedit Deus spiritum filii sui in corda nostra, clamantem abba pater. Quomodo nos clamamus si ipse clamat in nobis, nisi quia ipse clamare nos fecit dum habitare cœpit in nobis? Etiā hoc ita agit acceptus vt largius accipiendus petendo, quęrendo, pulsando poscatur. Siue.n. *Rom. 8.*
vt vita bona petat, siue vt bene viuatur, quotquot spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. Ego ambulabam, inquit, in latitudine, quoniā mandata tua exquisiui. Exquisiuerat & inuenerat, quem petierat, & acceperat spiritum bonū, quo factus est bonus, vt bene faceret bona ex fide quę p̄ dilectionē operat̄. Et loquebar, inquit, de testimonijs tuis in cōspectu regum, & non confundebar: tanquā ille qui petierat & acceperat, vt responderet exprobantibus sibi verbum, & non auferetur ex ore eius verbum veritatis. Itaq; pro illa vsq; ad mortem certans, nec in conspectu regum confundebatur eam loqui. Testimo- I
nia quippe in quibus dicit quod loquebatur. Græce martyria nūcupantur, quo verbo iam vtimur pro latino. Vnde dictum est etiam vocabulum martyrum, quibus prædixit Iesus q̄ & ante reges eum fuerant confessuri. *Mat. 10.*
Et meditabar, inquit, in mandatis tuis, quæ dilexi. Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi: siue quod nonnulli codi-

codices habent in vtroque versu dilexi val-
de, aut nimis aut vehementer, sicut interpre-
tari placuit, quod Grecè σφόδρα dicitur Mã
data ergo Dei dilexit, per hoc quod ambu-
labat in latitudine per spiritum. s. sanctum p
quẽ dilectio ipsa diffunditur & dilatat cor-
Rom. 5. da fideliũ. Dilexit aũt & dilatat & cogitando
& operando. Nam quod ad cogitationẽ per
tinet, ait, Et meditabar in mandatis tuis. Qđ
autem ad operationẽ. Et leuaui manus meas
ad mandata tua. Vtrique autem sententię ad
didit, quæ dilexi. Finis enim pręcepti est cha
1. Ti. 1. ritas de corde puro. Quando isto fine idest
huius rei contemplatione fit mãdatum Dei,
tunc fit verę opus bonum, & tunc leuantur
manus, quia supernum est quo leuantur. Pro
pterea de ipsa charitate loquitur Apostolus-
K & dicit, Supereminentem viam vobis de-
1. Co. 13. monstro. Et alio loco, Cognoscere vos, in-
Ephe. 3. quit, uolo etiam supereminentem scientiæ
charitatem Christi. Nam si de opere manda-
torum Dei merces terrenę fœlicitatis expe-
titur, deponuntur manus potius quã leuan-
tur, quia terrena emolumenta quæ non sur-
sum sed deorsum sunt, illo opere requiunt.
Ad vtrunque autem pertinet quod sequitur,
Et exercebar in iustificationibus tuis. Quod
plures interpretes dicere maluerunt quã læ-
tabar aut garriebam, qđ aliqui interpretati
sunt ex eo quod Græcus ἀδολέσχον. Exercet
quippe iustificationibus Dei lætatus, & quo
dam modo garrulus, qui mandata eius q̃ dili
git, cogitãdi & op̃andi delectatiõ e custodit.

Concio decimaquinta.

Zain. CONsideremus quantum donat dñs, &
pertractemus hos versus magni Psal-
mi huius. Memento verbi tui seruo tuo in
quo spem dedisti mihi, Hæc me consolata
est in humilitate mea qm̃ verbũ tuum viuifi
cauit me. Nunquid obliuio sicut in homi-
nem, cadit in Deũ? Cur ergo ei dicitur, me-
L mento? Quanuis aliis sanctæ scripturę locis
Psal. 34. ipsum verbum omnino ponatur, vt est, Qua
re mei oblitus es & obliuisceris inopiã no-
strã, & ipse Deus per Prophetam, Oẽs, inqt,
iniquitates eius obliuiscar. Et alibi atq; alibi
sępius hoc legitur. Sed nõ vt hominibus ista
cõtingũt, ita intelliguntur in Deo. Nã sicut
Deũ pœnitere dicit, quãdo præter hominũ
spem res mutat, consilio non mutato, quia
consilium domini manet in ęternum, ita di-
citur obliuisci qñ tardare videt adiutoriũ,
vel promissum, vel nõ retribuere digna pec-
cantibus, vel si quid huiusmodi, tanquã eius
memoria sit elapsum quod speratur siue ti-
metur & non fit. Dicunt ista locutione mor-
tali qua humanus mouetur affectus, quanuis
enim Deus faciat certa dispositione, non de
ficiẽte memoria, nec obscurata intelligentia
nec voluntate mutata. Cum itaq; dicitur ei,
memento, orantis desiderium, qua promis-
sum poscit, ostẽditur, non, Deus quasi ei de
mente id exciderit admonetur. Memento, in
quit, verbi tui seruo tuo: hoc est, imple pro-
missum seruo tuo. In quo spem dedisti mi-
hi, hoc est, in quo verbo, quoniam promisi-
sti mihi, me sperare fecisti, Hæc me cõsolata
est in humilitate mea, hæc scilicet spes quę
data est humilibus, dicente scriptura, Deus
sup̃bis resistit, humilibus autem dat gratiã.
Vnde ore proprio etiam dominus ait, Qm̃
q̃ se exaltat humiliabitur, & q̃ se humiliat ex
altabitur. Bene hic intelligimus etiam illam
humilitatem, nõ qua se quisque humiliat cõ
fitendo peccata, nec sibi arrogando iusti-
tiam, sed qua quisque humiliatur aliqua tri
bulatione vel deiectione, quam meruit eius
superbia, aut exercetur probaturque eius pa
tientia. Vnde paulopost dicit hic psalmus,
Priusquam humiliarer ego deliq̃. Et illud in
libro Sapientiæ, In dolore substine & in hu-
militate tua patientiam habe, quoniã in igne
probatur aurum & argentum, homines ve-
ro acceptabiles in camino humiliationis.
Quod ait acceptabiles, ibi spem dedit quæ
consolaret in humilitate. Et dominus Iesus
hanc humilitatem cum discipulis prędice-
ret a persecutoribus esse uenturam, non eos
sine spe reliquit, sed hanc etiam qua conso-
larentur dedit dicẽs: In vestra patientia pos-
sidebitis animas vr̃as. De ipso quoque cor-
pore quod ab inimicis possent occidi, &
quasi penitus interire, capillus, inquit, capi-
tis vestri non peribit. Hæc spes data est cor-
pori Christi qđ est ecclesia, qua consolaret
in humilitate sua. Propter quam spẽ dicit &
Apostolus Paulus, Si autem quod non vide-
mus speramus, p̃ patientiã expectamus. Sed
ęternorum est spes ista pręmiorũ. Est & alia
spes quę in humilitate tribulationis pluri-
mum

num consolat, quę sanctis data est in verbo
Dei adiutorium gratiæ pollicētis, ne quisq;
deficiat. De qua re dicit Apostolus. Fidelis
Deus qui nō permittet vos tentari sup id qđ
potestis, sed faciet cum tentatione ēt exitum
vt possitis substinere. Hanc spē dedit etiā sal
uator ore suo qñ ait, Hac nocte postulauit
satanas vexare vos sicut triticum, & ego ro-
gaui pro te Petre ne deficiat fides tua. Hanc
spem dedit & in oratione quam docuit, vbi
monuit vt dicamus, Ne nos inferas intenta-
tionē. Quodammodo.n.promisit se daturū
suis periclitantibus qđ dici voluit ab oran-
tibus. Et nimirum de hac spe magis intelli-
gendus est dicere, Hęc me consolata est in
humilitate mea, qm̄ verbum tuum viuifica-
uit me. Quod expressius interpretati sunt, q
non verbum sed eloquium posuerunt. Grę-
cus enim λόγιον habet, quod est eloquium,
non λόγος quod verbum. Sequitur autem,
Superbi inique agebant vsque valde, a lege
autem tua non declinaui.] Superbos intelli-
gi voluit persecutores piorum, & ideo su-
biecit, A lege autē tua non declinaui, quia
hoc eum facere illorum persecutio cōpel-
lebat. Quos vsque valde inique dicit egisse,
qa non solū erant impii? verumetiam pios
impios esse cogebāt. In hac humilitate, hoc
est, in hac tribulatione spes cōsolata est, quę
data est in verbo Dei pollicentis adiutoriū,
ne deficiat fides martyrū, & præsentia spiri-
tus sui vires impertientis laborātibus, vt eua
dētes de muscipula venantium dicerent, Ni
si quia dominus erat in nobis, fortasse viuos
absorbuissent nos. An forte qđ ait. Hęc me
consolata est in humilitate mea, illam dicit
humilitatem qua homo est deiectus & pro-
iectus in mortem ex peccato illo quod val-
de infœliciter in paradisi fœlicitate cōmis-
sum est? In hac qppe humilitate, in qua ho-
mo vanitati similis factus est, & dies eius si-
cut vmbra prætereunt, oēs filii iræ sunt, nisi
per mediatorem reconcilientur Deo, q prę
destinati sunt in æternā salutē ante mūdi cō-
stitutionē, in quo mediatore & antiqui iusti
spē habebant, quando eū in carne venturū
per prophetię spiritū pręuidebant. Qđ ergo
verbum ad eos fiebat de illo, etiam hoc be-
ne hic intelligitur verbū, si & ipsorū accipi
mus istam uocem, de quo verbo dictū est,
Memento verbi tui seruo tuo in quo mihi
spē dedisti, Hæc me cōsolata est in humilita
te mea, hoc est in ista mortalitate mea: Quia
eloquium tuum viuificauit me, vt spem vitę
haberem proiectus in mortem. Superbi ini-
que agebant vsque valde, quando quidem
eorum superbiam nec humilitas mortalita-
tis edomuit. A lege autem tua non declina-
ui, quod me facere cogebant supbi. Memor-
fui iudiciorum tuorum a seculo domine, &
consolatus sum.] Vel sicut alii codices ha-
bent, Et exhortatus sum,] idest hortationem
accepi. Vtrumq; enim potuit interpretari
de verbo Gręco quod est, παρεκλήθην. A se
culo ergo ex quo genus humanum sumpsit
exordium, memor fui iudiciorum tuorum Rom. 9.
super vasa iræ quæ parata sunt in pditionē,
& consolatus sum, quia p hęc quoque osten
disti diuitias gratiæ & glorię tuæ in vasa mi-
sericordię tuę. Tędium tenuit me a peccato
ribus derelinquentibus legem tuā. Cantabi-
les mihi erāt iustificationes tuę in loco in-
colatus mei.] Vel sicut alii codices habent,
In loco peregrinatiōis meæ.] Ipsa est illa hu D
militas in loco mortalitatis & peregrinatio Gene. 3.
nis hoīs de paradiso & de illa superna Hieru Luc. 10.
salem eiecti, vnde qdam descendens in Hie-
richo incidit in latrones, sed ppter miseri-
cordiam quę p illum Samaritanū cū illo fa-
cta est, cātabiles illi erant iustificationes Dei
in loco peregrinationis suæ quāuis eū tædiū
teneret a peccatorib. relinquētibus legē dei,
quia cū eis cōuersari in hac vita vel ad tem-
pus cogit, donec area vētilet. Possunt aūt isti
duo uersus ad singulas partes vnius superio-
ris aptari, vt quod ait, Memor fui iudiciorū
tuorum a seculo domine, ad hoc referatur,
Tædium tenuit me a peccatoribus derelin-
quentibus legem tuam, quod vero ibi ait, Et
consolatus sum, ad hoc referatur, Cantabi-
les mihi erant iustificationes tuæ in loco pe
regrinationes meæ. Memor, inquit, fui in
nocte nominis tui domine, & custodiui le-
gem tuam.] Nox est illa humilitas vbi est
mortaliter erumna, nox est in superbis ini-
que agentibus vsque valde, nox in tedio a
peccatoribus relinquētibus legem Dei, nox
est postremo ī loco peregrinationis huius,
donec veniat dominus & illuminet abscon-
dita tenebrarū, & manifestabit cogitationes 1.Cor. 4
cordis, & tūc laus erit vnicuiq; a Deo. In hac
ergo nocte memor homo esse debet nomi- E

nis Dei,vt qui gloriať, in dño glorietur: pp
Ps. 113. quod & illud scriptũ est, Nõ nobis dñe non
nobis,sed nomini tuo da gloriã.Sic.n.quis-
que nõ in sua, sed in Dei gloria,quia nec in
sua sed in Dei iustitia.i.a Deo sibi donata cu
stodit legẽ Dei:sic ut iste ait,Memor fui ĩ no
cte nominis tui dñe,& custodiui legẽ tuam,
Quam non custodisset si in sua virtute con-
fidẽs,nominis Dei memor nõ fuisset.Adiu-
toriũ.n.nostrum in nomine domini , ꝓpter
quod secutus adiunxit,Hæc facta est mihi,
Ps. 123. qm̃ iustitias tuas exquisiui.) Iustitias vtique
tuas quib.iustificas impiũ,nõ meas, quę nũ
quã me pium faciunt sed superbũ.Non .n.
erat iste aliquis eorum qui ignorãtes Dei iu
stitiam,& suam volentes cõstituere, iustitiæ
Dei non sunt subiecti.Has ergo iustitias qui
Rom. 4. bus iustificantur gratis per gratiam Dei qui
Rom. 10. per seipsos iusti esse non possunt,melius alii
interpretati sunt iustificationes, quia reuera
F δικαιοσύνας.i.iustitia,sed δικαιώματα Græ-
cus habet,quę sunt iustificationes,sed q̃d si-
bi vult quod ait,Hęc facta est mihi?Hęc q̃d?
An forte lex,quia dixerat, Et custodiui legẽ
tuam? Quibus uerbis subiunxit, Hæc facta
est mihi:tanquam diceret, hęc lex facta est
mihi? Sed non est remorandum in expo-
nendo, quomodo sit ei facta lex Dei.Gręca
n.locutio vnde ista translata est, satis indicat
non de lege dictum esse,hęc facta est mihi,
quia lex in eadem lingua generis masculini
est,& fęminino pronomine etiam ibi sciptũ
est,hęc facta est mihi. Quæritur ergo prius
quæ illi facta sit,deinde quomodo illi facta
sit:Quęcunque illa sit, hæc, inquit,facta est
mihi: non vtique hæc lex, quia hũc sensum
sicut dixi Græcus expellit .Forte ergo hæc
nox est,quia tota superior sententia sic se ha
bet, Memor fui in nocte nominis tui domi-
ne,& custodiui legem tuam : & sequitur,
Hęc facta est mihi:quia vtique non lex,pro
fecto nox est quę facta est illi. Quid est igi-
tur nox mihi est facta, quia iustificationes,
nes tuas exquisiui?Lux quippe potius est ei
facta non nox,quia iustificationes exquisi-
uit Dei:ac sic recte intelligitur, facta est mi
hi: ac si diceretur , facta est pro me. i. factũ
est vt prodesset mihi.Si enim humilitas illa
mortalitatis non absurde intelligitur nox,
ubi inuicem latent corda mortalium , vt de
talibus tenebris innumerabiles & graues tẽ
tationes oriantur , ita vt in eadem nocte ꝑ-
transeant etiam bestię syluæ, catuli leonum
rugientes,q̃rentes a Deo escam sibi;vnde ẽt
de illo leone rugiente& q̃rẽte quẽ deuoret,
dñs ait q̃d iã sup. cõmemoraui, Hac nocte
postulauit satanas vexare vos sicut triticũ. i.
hac nocte in qua pertranseunt bestiæ syluę,
uos leo ille magnus quęsiuit a Deo escam si
bi, profecto hæc ipsa humilitas in loco pe-
regrinationis huius quæ nox recte intelligi-
tur, prodest eis qui salubriter exercentur in
ea ut discant non superbire, pp quod malũ
in istam noctem pulsus est homo, Initiũ. n.
superbię hominis est apostatare a Deo: sed
gratis iustificatus,atque ut in ista humilitate
proficiat variis tentationib. huius noctis ex
positus,iam intelligens dicat quod in hoc
Psalmo aliquanto post dicitur ,¦Bonum est
ꝙ humiliasti me, vt discã iustificatiões tuas.
Nam quid est aliud,bonum est mihi quia hu
miliasti me,nisi hæc humilitas quæ nox uo-
catur facta est mihi.i. factum est ut prodes-
set mihi?Sed quare hoc?Quia.s. iustificatio-
nes tuas,non meas exquisiui. Possumus etiã
quod dictum est, hæc facta est mihi , sic in-
telligere, vt nec lex , nec nox subaudiatur,
sed hoc pronomen quod est,hæc, non acci
piatur aliter, q̃ se habet ille in alio psalmo
locus vbi legitur , Vnam petii a domino ,
hanc requiram.Nec dicit quid vnam, uel q̃
unam de qua dixerit,hanc requiram,sed fę-
mininum genus quasi pro neutro positum
est,inusitate quippe dictum est,Vnam petii,
hanc requiram:vbi non subauditur quæ illa
una sit: quod usitatius diceretur,Vnum pe-
tii a domino,hoc requiram,ut inhabitem in
domo domini.In his enim neutris non so-
let exigi neutrum quod subaudiendum sit,
ut puta unum bonum,aut vnũ donum , uel
si quid huiusmodi, sed quicquid illud est,
etiam si masculino vel fæminino genere nũ
cupetur,vel sine ullo nomine ullius gene-
ris quibuslibet verbis insinuetur, solita om-
nino locutione sub genere neutro intelligi-
tur:ita ergo & hic eo mõ dici potuit , Hęc
facta est mihi,tanquam dictum esset,hoc fa
ctum est mihi . Si autem quæramus quid il-
lud sit,occurrit quod supra dixerat,Memor
fui in nocte nominis tui domine , & custo-
diui legem tuam.Hoc factum est mihi idest
hoc quod custodiui legem tuam , non per
meip-

meipsum feci, factũ est mihi vtiq; abs te, qa iustificationes nõ meas, sed tuas exquisiui. Deus est.n.inquit, Apostolus, q operatur in uobis, & velle & operari ꝓ bona voluntate: hoc ẽt ꝑ Prophetã Deus dicit, Et faciã ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. Quaꝓpter, Deo dicente, Ego faciã ut iudicia mea obseruetis & faciatis: rectissime iste dicit, hoc factũ est mihi: ut cũ quæsieris qd illud, rñdeat qđ supra dixerat, ut custodirem legẽ Dei. Sed quia iste in longum sermo processit, ea quę sequuntur, domino donante, ab alio melius tractabuntur exordio.

Concio decimasexta de uersu psalmi, Pars mea dominus: vsque ad, Misericordia tua domine plena est terra.

HOs versus psalmi huius magni nũc aggredimur in Dei voluntate tractandos, Pars mea dñs.] Qđ hẽt, quidã, Portio mea dñe.] Qđ vtrum iõ dicat, qa particeps eius est qsquis adhæret, sicut scriptũ est, Mihi aũt adhærer̃ Deo bonũ est, nõ.n.existimãdi sunt homines dii, sed fiũt participãdo illius unius q verus est Deus: an qa sicut partes sibi eligunt homines in hoc mũdo, siue sortiuntur, alius hoc, alius aliud vñ qsq; viuat, quodãmõ portio piorũ Deus est vñ sẽp uiuãt. Vterque sensus nõ est absurdus, sed ꝙ sequit̃ hic audiamus, Dixi custodire legem tuã.) Quid est, portio mea dñe dixi custodire legẽ tuã: nisi quia ita erit portio cuiusq; dñs, cũ legẽ eius custodierit? Sed qũo custodit, nisi hoc donet atque ad hoc adiuuet spiritus uiuificãs, ne litera occidat & pc̃tm̃ occasione accepta per mãdatũ operetur in homine omnem concupiscentiam? Inuocãdus est igitur. Sic.n.ab eo fides impetrat qđ lex imperat. Quoniam qui inuocauerit nomen domini saluus erit: & ideo vide qd subiungat, Precatus sum faciem tuam in toto corde meo.] Et dicens qũo sit precatus, Miserere mei, inqt, scđm eloquium tuum.] Et tãquam exauditus atq; adiutus ab eo quem p̃catus est. Quia cogitaui, inquit, uias meas, & auerti pedes meos in testimonia tua.) Auerti.s.a viis meis quæ displicuerunt mihi: vt irent in testimonia tua, atque ibi haberent viã. Plures.n.codices non habẽt, qa cogitaui, sicut in qbusdã legit̃, sed tm̃ modo cogitaui: ꝙ ãt hic positũ est, Et auerti pedes meos: nõnulli hẽnt, qa cogitaui & auertisti pedes meos, vt hoc Dei potius gr̃æ tribuat̃, ₰m illud qđ Apostolus ait, Deus est. n. qui operat̃ in vobis: cui ẽt dicit̃, Auerte oculos meos ne videãt vanitatem. Si oculos ne videãt uanitatẽ, cur non & pedes ne sectẽtur errorẽ: ꝓpter qđ & illud scriptũ est, Oculi mei semꝑ ad dñm, quia ipse euellet de laqueo pedes meos. Sed siue auertisti pedes meos, siue auerti pedes meos legat̃ ab illo fit vt faciamus cuius faciem precatus est in corde suo, & cui dixit, Miserere mei ₰m eloquium tuũ, hoc est scđm verbũ ꝓmissionis tuę: Filii qppe ꝓmissionis, ĩ semine deputãtur, Abrahæ. Denique hoc impetrato gr̃æ beneficio, Paratus sum, inqt, & nõ sum turbatus, vt custodiam mandata tua.] Qđ aliqui interpretati sunt, ad custodienda mandata tua, aliqui ut custodirem, aliqui custodire, quod Grę cus posuit, τοῦ φυλάξασθαι. Quàm vero paratus factus sit ad custodienda diuina mandata, subdidit dicens. Funes peccatorũ circumplexi sunt me, & legis tuę nõ sũ oblitus. Funes peccatorũ impedimenta sunt inimicorum, siue spiritaliũ, sicut diaboli & angelorũ eius, siue carnalium in qbus filiis ĩfidelitatis diabolus operatur. Nõ enim hoc nomen quod dictũ est peccatorum, ab eo quòd sunt peccata declinatum est, sed ab eo quòd sunt peccatores, quod in Græco euidenter apparet. Cũ itaque minantur mala qbus terreant iustos, ne pro lege Dei patiantur, quodammodo funibus implicant, uelut valida & robusta reste sua. Trahunt.n. peccata sicut restem lõgam, & hinc sanctos implicare conantur, & aliquando permittuntur & premunt. Sed si implicant corpus, nõ implicant animum, ubi non est iste Dei legis oblitus, quia sermo Dei nõ est alligatus. Media nocte inqt, surgebã ad confitendum tibi, super iudicia iustitiæ tuę.) Quia & hoc ipsum quòd funes peccatorum circumplectuntur iustum, iudicia sunt iustitiæ Dei. Propter quod dicit Apostolus Petrus tempus esse ut iudicium incipiat a domo domini: Et si initium, inquit, a nobis, qualis finis erit eis qui non credunt domini Euangelio? Et si iustus quidem vix saluus erit,

Phil. 2.
L
Psal. 24.
Rom. 9.
Esa. 5.
M
2. Ti. 2.
1. Pet. 4.

peccator & impius vbi parebũt? Hoc. n. ait
de ꝑsecutionibus quas patiebatur Ecclesia,
cũ funes peccatorũ circũplecterentur eam.
Proinde mediã noctem grauiora tribula
tionis intelligẽdã existimo, in qua dixit, Sur
gebã, quia non eũ sic affligebat vt deiiceret,
sed exercebat ut surgeret, idest, ut ea ipsa tri
bulatione ad fortius confitendũ proficeret.
Iam vero quia ista fiũt gratia Dei ꝑ Iesum
Chrm̃ dñm nostrũ, vocẽ ꝑsonę suæ ꝑ hanc
ꝓphetiã suo corpori adiungit ipse saluator
ad ipsum caput. n. proprie qđ sequitur ꝑti-
nere arbitror, Particeps ego sum omniũ ti-
mentiũ te, & custodientiũ mandata tua.] Si-
cuti est in Epistola q̃ ad Hebręos scribitur,
Qui. n. sanctificat & q̃ sanctificantur, ex uno
Hebr. 2. oẽs: Propter quã cãm non confunditur fra
A tres eos vocare: & paulo post, Propterea er
go, inq̃t, quia pueri cõmunicauerũt sangui-
ni & carni, & ipse propemodũ participa-
uit eisdẽ. Qđ qd est aliud q̃ eorũ particeps
factus est? Neque. n. efficeremur participes
diuinitatis eius, nisi ipse mortalitatis nostræ
particeps fieret, na & in Euãgelio, quo nos
diuinitatis eius participes facti sumus, ita dr̃
Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui
credunt in nomine eius. Qui non ex sangui
nibus, neque ex voluntate carnis, neq; ex vo
luntate viri, sed ex Deo nati sunt. Vt autem
hoc fieret, quia & ipse factus est particeps
mortalitatis nostræ, ita ibi sequitur. Et ver-
bum caro factum est, & habitauit in nobis.
Per hanc eius participationẽ nobis gr̃a sub
ministratur, vt caste timeamus Deum, & cu
B stodiamus mandata eius. Proinde ipse dñs
Iesus loquit̃ in ista prophetia, sed quædam
in membris suis & vnitate corporis sui, tan
quam in uno quodam homine diffuso toto
orbe terrarum, & succrescente per volumi-
na seculorũ, quędam uero in seipso capite
nostro, vnde & hoc est qđ ait, Particeps e-
go sum omniũ timentum te, & custodien-
tium mandata tua. Et quia ꝑꝑ hoc qđ parti-
ceps factus est fratrum suorũ Deus omniũ,
immortalis mortaliũ, ideo granum cecidit
in terrã, vt mortificatum multum fructũ fa
Ioan. 12. ceret: et de ipso fructu secutus adiunxit, Mi-
sericordia tua domine plena ẽ terra.] Et vn
Psal. 35. de hoc, nisi cum iustificatur impius? In cu-
ius gratię scientia ut perficiatur adiungit,
Et iustificationes tuas doce me.)

Concio decimaseptima de versu psalmi,
Suauitatem fecisti cum seruo tuo do-
mine: vsque ad, Bonum mi-
hi lex oris tui super milia
auri & argenti.

HI uersus psalmi huius, de q̃b. nũc ĩ uo-
lũtate Dei disputaturi sumus, ab hoc
incipiũt, Suauitatẽ fecisti cũ seruo tuo dñe,
ꝭm uerbũ tuũ.] Vel potius, ꝭm eloq̃ũ tuũ.]
Sed qđ ait Græcus χρηστότητα, aliquãdo sua-
uitatẽ, aliq̃n bonitatẽ nostri interpretes trã
stulerũt. Verum q̃a suauitas potest esse & in
malo, q̃n illicita quęq; & ĩmunda delectãt,
põt ẽt esse & in ea q̃ cõcedit̃ voluptate car-
nali, sic debemus intelligere suauitatẽ, quã
χρηστότητα Gręci vocant, ut in bonis spirita
libus deputetur. Propter hoc enim eã & bo
nitatẽ nostri appellare maluerunt. Nihil hic
ergo aliud dictum existimo, suauitatem fe-
cisti cum seruo tuo, nisi, fecisti ut me dele-
ctaret & bonũ. Q̃n. n. delectat & bonũ, ma-
gnum Dei donum est. Q̃n autem bonũ opus
quod lex imperat fit timore pœnę, nõ amo
re iustitiæ, cũ Deus metuitur non amatur,
seruiliter fit, non liberaliter. Seruus autẽ nõ
manet in domo in æternum, filius manet in
æternum, q̃a cõsummata charitas foras mit
tit timorem. Suauitatem itaque fecisti cum
seruo tuo domine faciendo filiũ qui seruus
fuit secundum eloquium tuũ, hoc est, secun
dum fidem firma fit promissio omni semi-
ni. Suauitatem & eruditionem & scientiam
doce me, inq̃t, q̃m mãdatis tuis credidi.] Au
geri sibi ista poscit & ꝑfici: nã utiq; q̃a iam D
dixerat. Suauitatẽ fecisti cũ seruo tuo, q̃uo
dicit suauitatẽ doce me, nisi ut ei gr̃a dei ma
gis magisq; abundet, uel ĩnotescat dulcedi
ne bonitatis? habebant. n. fidẽ qui dixerunt,
Domine auge nobis fidem. Et quandiu viui
tur in hoc mundo, proficientium est hęc cã
tatio. Addidit autem & eruditionem, uel si-
cut plures codices habent, disciplinam. Sed
disciplinã quã Gręci appellant παιδίαν, vbi
scripturę nostræ ponere consueuerunt, ibi
intelligenda est per molestias eruditio, ꝭm
illud, Quẽ enim diligit dominus corripit,
flagellat autem omnem filium quem reci-
pit: hæc autem apud Ecclesiasticas literas di
ci assolet disciplina, interpretata de Gręco,
vbi legitur παιδία. Hoc. n. verbum in Gręco
positum

positum ĩ Epistola ad Hebræos, vbi Latinus interpres ait, Oīs.n.disciplina ad pręsens nō gaudii vī esse sed tristitię, postea autē fructū pacificū his qui ꝑ eam certarunt reddet iustitiæ. Cum quo ergo facit Deus suauitatē, idest, cui ꝓpicius inspirat boni delectationē, atq; ut apertius id explicem, cui donat̄ a Deo charitas Dei, & ꝑꝑ Deū charitas proximi, ꝑfecto instanter orare debet, quo tn̄ sibi augeat̄ hoc donum, ut non solum pro illo contemnat delectationes cæteras, sed etiā ꝑ illo quaslibet perferat passiones: Ita suauitati salubriter additur disciplina: nō enim quantulæcūque suauitati vel bonitati, hoc
E est charitati sanctæ poscenda est & obtinenda, sed tam magnæ, vt sub eius pressura non possit extingui, sed sicut ingens flamma sub impetu venti quanto magis reprimit̄, tanto ardentius excitari. Iō parū fuit dicere, suauitatem fecisti cum seruo tuo, nisi rursus repeteret, vt eū doceat suauitatē, tantā vtique vt disciplinam possit patientissime sustinere. Tertia ponitur scientia, quoniam si magnitudine sua pręcedit scientia magnitudinem charitatis, non ædificat sed inflat. Cum ergo tāta fuerit charitas in bonitate suaui, vt tribulationibus nō possit extingui, quas adhibet disciplina, tūc vtilis erit scientia, qua innotescat etiam sibi homo quid ipse meruerit, & quę a Deo donata sint ei, ꝑ quę posse se sciat, quæ se posse nesciebat, & per seipsum omnino non poterat. Quod autem nō ait, da mihi: sed, doce me: quō suauitas docetur si non detur? Quandoquidem multi qđ eos non delectat sciunt, & quarum rerum habent cognitionem non habent suauitatē? Suauitas enim disci non pōt, nisi delectet. Item disciplina quæ significat emendatoriā tribulationem, accipiendo discitur, idest, non audiendo vel legendo vel cogitando,
F sed experiendo. At vero scientia quā tertio loco posuit in his quæ ait, doce me, docendo datur. Nam quid est aliud docere, quàm scientiam dare? Et hæc duo ita sibi connexa sunt, vt alterum sine altero esse non possit. Nemo enim docetur: nisi discat, & nemo discit nisi doceatur. Et ideo si discipulus capax non sit eorum, quę a doctore dicuntur non potest doctor dicere, ego eum docui, sed ipse non didicit: dicere autē potest, ego ei dixi quod dicendum fuit, sed ille non dicit, quia non percepit, nō comprehēdit, non intellexit. Nam profecto & ille didicisset si iste docuisset. Et ideo Deus quādo uult docere prius dat intellectum, sine quo ea q̄ ad diuinā doctrinam ꝑtinent hō non pōt discere: vñ & iste paulpost dicit, Da mihi intellectū ut discā mandata tua: Pōt itaq; hō cum docere aliquem cupit, dicere illa quæ dixit dñs discipulis suis postea aquam resurrexit a mortuis, sed facere qđ ille fecit non G
potest: ait enim Euangelium, Tunc aperuit eis sensum ut intelligerent scripturas, & dixit illis. Quid autem illis dixerit, ibi legitur sed ideo ceperunt quod dixit, quia vnde caperent aperuit. Docet ergo Deus suauitatē inspirando delectationem, docet disciplinā temperando tribulationem, docet scientiā insinuando cognitionem. Cum itaque alia sint quæ ideo discimus ut tātummodo sciamus, alia vero vt etiam faciamus, quando Deus ea docet, sic docet ut ea scienda sciamus aperiendo ueritatem, sic docet ut faciamus inspirando suauitatem, neque enim frustra ei dicitur, Doce me ut faciam uolūtatem tuam. Sic, inquit, doce ut faciam, nō tantummodo vt sciam. Ipsa quippe recte facta, fructus est noster quem reddimus agricolæ nostro: sed scriptura dicit, Domin' dabit suauitatem, & terra nostra dabit fructum suuum. Quę autem ista terra est, nisi de qua dicitur eidem ipsi qui dat suauitatem, Anima mea velut terra sine aqua tibi? Quòd verò cum dixisset, suauitatem & disciplinam & scientiam doce me: adiunxit atque ait, Quoniam mandatis tuis credidi: non immerito quæri potest cur non dixerit, obediui, sed, credidi. Alia enim sunt mā data, alia sunt promissa. Mandata facienda H
suscipimus, ut accipere promissa mereamur. Promissis ergo credimus, mādatis obtemperamus. Quid est ergo, mandatis tuis credidi, nisi, credidi quòd tu illa mandaueris non aliquis homo, quanuis per homines hominib. ministrata & mōstrata sint? Quia itaque credidi tua esse mandata, ipsa fides mea qua id credidi impetret abs te gratiam, qua faciam quod mandasti. Si enim homo mihi hæc iuberet forinsecus, nunq̄d etiam ut facerem quod iubebat adiuuaret intrinsecus? Doce ergo me suauitatem inspirando charitatem, doce me disciplinam

Luc. 24.

Psa. 142.

Psal. 84.

Psal. 142

donando patientiam, doce me ſcientiam il-
luminando intelligentiã, qm̃ mandatis tuis
credididi. Te illa credidi mandaſſe qui Deus
es, & homini donas vnde facias eum facere
quod mãdas, Priuſquã humiliarer, inquit,
ego deliqui, ꝓpter verbum tuum.] Vel ſicut
alii expreſius habent, propterea eloquiũ tuũ
cuſtodiui.] Vtique ne rurſum humiliarer.
Quod ad illam humiliationẽ melius refert
Gene. 3. quæ facta eſt in Adã, in quo omnis creatura
humana tanquã in radice vitiata, qm̃ verita
ti ſubiecta eſſe nõ voluit, ſubiecta eſt vanita-
Rom. 6. ti. Quod vaſis miſericordię profuit experi-
ri, vt deiecta & delecta ſuperbia, diligat obe
dientia, & pereat nõ reditura miſeria. Suauis
I es dñe.] Vel ſicut plures habent, Suauis es tu
domine. ⁊ Aliqui ẽt, Suauis es tu,] Vel, Bonus
es tu.] Scut de hoc verbo ſuperius tractaui-
mus. Et in tua ſuauitate doce me iuſtificatio
nes tuas.) Vere vult facere iuſtificationes
Dei, qñ eas in eius ſuauitate vult diſcere ab
eo, cui dixit, Suauis es tu dñe, denique ſequi
tur, Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſup.
bonũ.] Eorũ ſ. quibus nõ ꝓfuit quod poſtea
quam deliquit, humiliata eſt humana natu-
ra. Ego autem in toto corde meo ſcrutabor
mãdata tua.] Quantalibet, inquit, abũdet ini-
Mat. 44. quitas, nõ in me refrigeſcet charitas. Tanquã
ille hoc dicat, qui in eius ſuauitate iuſtifica-
nes Dei diſcit. Quanto magis.n. ſuauia ſunt
quæ iubet qui iuuat, tanto magis ea ſcruta-
tur amãs vt cognita faciat, & faciẽdo cogno
ſcat, quia perfectius cognoſcuntur cũ fiũt.
Coagulatum eſt vt lac cor eorũ.] Quorũ ni-
ſi ſuperborũ, quorũ ſuper ſe multiplicatam
dixit iniquitatem? Obduruiſſe autem cor eo
rum vult intelligi hoc verbo & hoc loco.
nam dicĩ & ĩ bono, ſicut in Pſalmo ſexage
K ſimoſeptimo dicĩ, Mons incaſeatus, mons
vber; & intelligitur gratia plenus. Nam & il-
lic quidam coagulatus interpretati ſunt, ſed
vide quid ad ſe opponebat duritiæ cordis il-
lorum, Ego vero, inquit, legem tuam medi-
tatus ſum. Quam legem? Vtique iuſtiſsimam
Iacob. 4. & miſericordiſsimam, vnde illi dicitur, Et
de lege tua miſerere mei. Superbis reſiſtit vt
humilientur, vt obduentur, humilibus autẽ
dat gratiam, vt diligant obedientiam, & ne
recipiant excellentiam. Meditatione quip-
pe legis huius voluntaria ſeruatur mihi hu-
militas, vt pœnalis euadatur humilitas, de

qua mox dicit, Bonum mihi quoniam hu-
miliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas.]
Vicinum aliquid & ſuperius iam dixerat,
Prius quam humiliarer ego deliq., ꝓpterea
eloquium tuum cuſtodiui. Ipſo quippe fru-
ctu oſtendit qđ bonum illi fuerit humiliari:
ſed illic, dixit & cauſam qđ humilitatẽ pœ-
nalem delinquendo pręceſſerit. Quod vero
ibi ait, Propterea eloquium tuum cuſtodi-
ui: hic autem, vt diſcam iuſtificationes tuas,
ſatis ſignificaſſe mihi videtur hoc eſſe iſta
noſſe quod cuſtodire, hoc eſt, cuſtodire qđ
noſſe. Neque.n. Chriſtus non nouerat quod
arguebat, & tamen arguebat peccatum, cum
dictum de illo ſit quod non nouerat pecca-
tum. Nouerat ergo quadã notitia, & rurſus 2.
quadam ignorantia non nouerat. Sic & iuſti L
ficationes Dei multi diſcunt & non diſcunt.
Nouerant.n. eas quadã noticia: & rurſus qua
dam ignorantia, quoniã non faciunt qđ no
uerunt, non nouerũt. Eo modo hic ergo in-
telligendus eſt dixiſſe, vt diſcã iuſtificatio-
nes tuas, ea notitia qua fiunt. Hæ autem quia
non fiunt niſi per dilectionem, vbi qui facit
habet delectationem, propter qđ dictũ eſt,
In tua ſuauitate doce me iuſtificatiões tuas,
ſequens verſus oſtendit, vbi ait, Bona mihi
lex oris tui, ſuper milia auri & argenti.] Vt
amplius diligat charitas legem Dei, quam
diligit cupiditas milia auri & argenti.

Concio decimaoctaua de verſu pſalmi,
Manus tuæ domine fecerunt me &
finxerunt me, da mihi intelle
ctũ vt diſcã mandata tua.

QVando Deus hominem fecit ex pulue
re & animauit flatu, nõ ibi cõmemo-
ratum eſt quod manibus fecerit. Cur itaque
quibuſdam viſum fuerit verbo Deum feciſ- Iob
ſe cætera, hominem vero velut aliquid præ-
cipuum feciſſe manibus ſuis non video, niſi Ge
forte quia ex puluere formatum legitur ho M
minis corpus, non potuiſſe fieri niſi mani-
bus arbitrantur, nec attendunt quod in Euan
gelio de verbo Dei ſcriptum eſt, Omnia ꝑ Ioa
ipſum facta ſunt, non poſſet conſtare ſi non
per verbum factum eſt etiam corpus huma-
num, ſed adhibent teſtimonium de hoc Pſal
mo, & dicitur, Ecce vbi apertiſsime clamat
homo, Manus tuæ domine fecerunt me &
finxe-

finxerunt me: quasi non etiam apertissime dictum sit, Videbo cœlos opera digitorum tuorum: nec minus aperte dictum sit, Et opera manuum tuarum sunt cœli: multoq; apertius, Et aridã terrã manus eius finxerunt. Manus ergo Dei sunt potestas Dei. Aut si pluralis numerus eos mouet quia non dictũ est, manus tua, sed manus tuæ: accipiant manus Dei virtutem & sapientiã Dei, qđ vtrunque vnus dictus est Chrs: qui ēt intelligit brachiũ dñi, vbi legit, Et brachiũ dñi cui reuelatũ est: aut accipiant manus dñi filium & spiritumsanctum, quia & spiritussanctus cooperator est patris & filii: vnde ait Apostolus, Omnia hæc operatur vnus atq; idẽ spiritus. Propterea qppe dixit, vnus atq; idẽ spiritus, ne tot spũs eius quod opera putarentur, nõ q̄ sine patre & filio spũs operetur. Liberum est igitur qũo intelligant manus Dei, dum tamen nec ea quæ fecit manibus, verbo facere negetur: nec ea q̄ fecit verbo, manibus facere non putetur: nec propter manus forma corporis, aut alia manus sinistra, alia dextra: nec propter verbum sonus oris, aut motus animi transitorius operanti Deo inesse credat. Nec defuerunt qui duo ista verba, fecerunt me, & finxerunt me, sic distinguerent, vt animam Deum fecisse, corpus autem finxisse dicerent, quia de anima dixit Deus, Omnem flatum ego feci: de corpore autem legitur, Et finxit Deus hominem de puluere terræ: tã quam fiat quidem omne quod fingitur: non tamen fingatur omne quod fit: & ideo aĩmã factã potius dicunt esse q̄ fictam, qa non est corpus sed spiritus, quasi nõ scriptũ sit, Qui finxit spiritum hominis in ipso. Veruntamẽ quando vtrunq; hoc verbum de homine in loco vno ponitur, & vtrunq; hominis.i. & anima & corpus diuinitus conditum non negatur, non inelegenter distribuunt singulis singula, vt anima facta, corpus autem fictum intelligatur, siue formatum, siue plasmatum. Nam quidam interpretes noluerunt dicere, finxerunt me: sed, plasmauerunt me: magis diligentes minus Latine declinare de Græco, quam dicere finxerunt, quod aliquando etiam de simulatione dici solet. Sed vtrum hoc secundum Adam dictum est, ex quo cũ sint omnes homines propagati, quis hominum quando ille factus est, etiam se factum nõ potest dicere originis seminisq; ratione? An etiam secundum hoc recte dici potuit, Manus tuæ fecerunt me & plasmauerũt me, q̄ vnusquisq; nõ sine opere Dei etiam de parentibus fit ipso creante, illis generantibus? Qm̃ si operatoria Dei potentia rebus subtrahatur, intereunt, nec aliquid omnino siue de mundi elementis, siue de genitoribus, siue de seminibus nascitur, si ea non operetur Deus: pp qđ ait Prophetę Hieremię, Prius q̄ te formarẽ in vtero, noui te. Sed nunquid sine intellectu fecit hominem Deus, siue primum, siue vnumquenq; nascentium, vt nunc dicat ei, Manus tuę fecerunt me, & psalmauerunt me, da mihi intellectum? Nonne ipsi naturæ humanę intellectus est inditus, vt eo discernatur a pecore? Aut sic est deformata peccando, vt etiam hoc in ea reformandum sit? propter quod & Apostolus omnibus ad regenerationem pertinentibus dicit, Renouamini spiritu mentis vestrę: & vtique quia intellectus in mente est, hinc rursus ait, Renouamini in nouitate mentis vestræ. De his autem qui huius regenerationis consortes non erunt, Hoc, inquit, dico & testificor in domino, vt non iam ambuletis sicut & gentes ambulant in vanitate mentis suæ, obscurati intelligentia alienati a via Dei per ignorantiam, quę est in illis propter cæcitatem cordis eorũ. Propter hos igitur interiores oculos, quorum cæcitas est Deum non intelligere, vt aperiantur, & magis magisq; serenẽtur, fide mundentur corda, Da mihi, inquit, intellectum, vt discam mandata tua. Quamuis.n. nisi aliquid intelligat, nemo possit credere in Deũ, tñ ipsa fide qua credit sanatur, vt intelligat ampliora. Alia sunt.n. q̄ nisi intelligant non credimus, & alia sunt quę nisi credamus nõ intelligimus. Nã cũ fides sit ex auditu, auditus aũt per verbũ Dei, qũo credit p̄dicanti fidẽ, qui, vt alia taceã, linguã ipsam quã loquitur nõ intelligit? Sed nisi essent rursus aliqua q̄ intelligere nõ possumus, nisi antè credamus, Propheta non diceret, Nisi credideritis nõ intelligetis. Proficit ergo noster intellectus ad intelligẽda q̄ credat, & fides proficit ad credẽda q̄ intelligat, & eadẽ ipsa vt magis magisq; intelligant in ipso intellectu proficit mens. Sed hoc nõ fit propriis tãquam naturalibns viribus, sed Deo adiuuante atque donãte: sicut medicina fit, nõ natura, vt vitiatus oculus vim cernẽdi recipiat.

Margin: A; B; C; D; Hier. 1.; Ephe. 4.; Acto. 17.; 3. se. dis. 24. c. pos. hoc.; Rom. 10.; Esai. 7.

Qui ergo dicit̃ Deo, Da mihi intellectũ vt diſcam mandata tua, nõ omnimodo ex p̃s eius eſt velut pecus nec ita quamuis hõ vt in eorũ numero deputãdus ſit, q̃ ambulãt in vanitate mentis ſuę, obſcurati intelligentia, alienati a via Dei, nã ſi talis eſſet nec hoc diceret,

C

Non autem parui eſt intellectus noſſe à quo poſcẽdus eſt ĩtellectus. Et cogitandum eſt q̃to ſint altius intelligẽda diuina mãdata, qñ ad ea diſcenda ſibi adhuc dari intellectũ petit, qui iã ſic intelligit, & qui eloquia Dei de cuſtodiſſe ante iã dixit. Quod aũt interpretati ſunt noſtri, da mihi intellectũ, breuius dixit Græcus συνέτισόν με: quia vno verbo cõplexus eſt, da mihi intellectum, qđ eſt συνέτισον, qđ Latine vno verbo dici nõ põt, tanquã ſi non poſſet Latinẽ dici, ſana, me & diceret, da mihi ſanitatẽ, ſicut hic dictũ eſt, da mihi intellectũ, aut ſanũ me fac, ſicut etiã hic dici põt, intelligentẽ me fac, quod q̃dẽ

Dani. 8. potuit & angelus facere, nam dixit Danieli,

E Veni intellectũ dare tibi: & hoc verbũ eſt in Græco qđ etiã hic eſt, συνετετίσαι, tanq̃ ſi diceret Latinus, ſanitatẽ dare tibi, quod Græcus dixiſſet, ſanare te. Non enim circumloqueret̃ Latinus interpres dicendo intellectũ dare tibi, ſi quemadmodum dici poteſt a ſanitate ſanare te, ita poſſet ab intellectu intellectuare te. Sed ſi poteſt hoc & angelus facere, q̃d eſt ꝙ iſte hoc a Deo ſibi poſcit vt faciat? An q̃a Deus angelo iuſſerat vt faceret? Ita vere, nã Chriſtus intelligit̃ hoc iuſſiſſe angelo vt faceret eo loco, vbi ait Propheta, Et factũ eſt cum viderem ego Daniel viſum, & quærebam intellectũ, & ecce ſtetit in conſpectu meo vt viſus viri, & audiui vocem viri inter Vbal & vocaui & dixit Vlai, Fac intelligere illũ viſionem, & ibi in Gręco verbũ hoc eſt quod & hic. i. συνέτισον. Deus ita-

Ioan. 1. que per ſeipſum, quia lex eſt quæ illuminat pias mentes, vt ea q̃ diuina dñtur, vel oſtendunt̃ intelligãt. Sed ſi ad hoc miniſtro vtitur angelo, põt quidẽ aliquid agere angelus in mentẽ hominis, vt capiat lucem Dei, & per hanc intelligat: Sed ita dicitur intellectũ da-

F re homini & quaſi, vt ita dicam, intellectuare hominẽ, quẽadmodũ quiſ[q]uã dr̃ lucẽ dare domui, vel illuminare domum cui feneſtrã facit, cũ eam non ſua luce penetret & illuſtret, ſed tm̃modo aditum quo penetretur atque illuſtretur aperiat. Sed nec ſol qui per feneſtrã illuſtrat domũ, ipſe creauit eãdẽ domũ, aut hoĩem q̃ feneſtrã fecit ĩ domo, aut ipſe illi iuſſit ut faceret, aut adiuuit ipſe faciẽtẽ aut aliq̃d egit vt ap̃iret̃ quã ſuũ lumẽ ĩfunderet. Deus aũt & hoĩs mentẽ rõnabilẽ atq; intellectualẽ fecit, q̃ poſſet caper̃ lumẽ eius, & angelũ talẽ fecit q̃ operari poſſet aliq̃d, vñ ad capiẽdũ lumẽ Dei mẽs adiuuaret̃ humana, & eãdẽ ſic adiuuat mentẽ vt angelicã reciipiat op̃ationẽ, & eã ſic illuminat de ſeipſo, vt nõ ſolũ illa q̃ a veritate mõſtrãtur, ſed ipſã quoq; p̃ficiendo perſpiciat ueritatem. Sed qm̃ res quidẽ neceſſarias quãtum exiſtimo tam prolixa diſputatione tractauimus, dilatis ſequentibus pſalmi huius uerſibus, ſermonẽ iſtũ iſto fine claudãmus.

Concio decimanona de uerſu pſalmi.

Qui timent te videbunt me & iocundabuntur: vſq; ad, Fiat cor meũ ĩmaculatũ in tuis iuſtificationibus vt non cõfundar.

Dominus nr̃ Ieſus in hoc pſalmo p̃ Prophetã ſibi petiuit ĩtellectũ dari a Deo, G & corpori ſuo ꝙ eſt Eccleſia ad Dei mãdata diſcẽda. Cũ ipſo.n. vita corporis ei⁹, hoc eſt, populi eius abſcõdita eſt ĩ Deo, & ipſe in eodẽ corpore ſuo indigẽtiã patit̃, & poſcit qđ mẽbris ſuis eſt neceſſariũ, Man⁹ tuæ, inq̃t, fecerũt me & plaſmauerũt me, da mihi intellectũ ut diſcã mãdata tua. Quia tu, inq̃t formaſti me, tu reforma, vt fiat in corpore Chr̃i, qđ ait Apoſtolus, Reformamini ĩ nouitate mẽtis vr̃ę. Qui timẽt te, inq̃t, videbũt Ephe. me & iocũdabũtur. [Vel ſicut hñt alii codices, Lętabunt̃, q̃a in verba tua ſp̃aui.] Id eſt, in ea q̃ ꝓmiſiſti, ut ſint ꝓmiſſiõis filii ſemẽ Gene. Abrahæ, in quo benedicũtur oẽs gẽtes. Qui & 26. ſunt autem q̃ timẽt Deũ, & quẽ videbunt & lætabunt̃, qm̃ ĩ verba Dei ſp̃auit? Si corpus Chr̃i eſt. i. Eccleſia, cuius eſt uox iſta p̃ Chriſtum uel in ipſa & de ſeipſa, tanquam de ſe ipſo iſta uox Chr̃i eſt? nũq̃d nõ ipſi ſunt in eis qui timent Deũ? Quis eſt ergo ille quẽ uidẽt & iocũdabuntur? An populus ipſe ſe uidet & iocundat̃? & ſic dictũ eſt, Qui timent H te uidebunt me & lætabuntur, quia in uerba tua ſp̃aui: uel ſicut alii diligentius expreſſerunt, ſup̃ſp̃aui: tanq̃ diceret, Qui timent te videbũt me Eccleſiã tuã, & iocũdabunt̃, q̃a in verba tua ſup̃ſp̃aui, cũ ipſi ſint Eccleſia qui videt Eccleſiã & iocũdant̃? Sed cur non dixit, qui timẽt te vidẽt me & iocũdant̃: ſed

timent

timẽt te verbũ p̃sẽtis tp̃is posuit, videbũt aũt
& iocundabunt futuri tp̃is verba sunt? At q̃a
in p̃senti tp̃e timor est, q̃diu tentatio est vita
humana sup terrã? Iocũditas aũt quã voluit
hic intelligi, tũc erit, qñ iusti fulgebũt in re-
gno p̃ris sui sicut sol: hinc.n. ẽt illud in alio
Psalmo legit, Quã multa multitudo dulce-
dinis tuæ dñe, q̃ abscõdisti timẽtibus te. Hũc
ergo q̃diu timẽt nondũ vidẽt, sed videbũt &
iocũdabunt, q̃a & illic sequit, Perfecisti aũt
sp̃antibus in te, & hic, q̃a in verba tua sp̃aui,
vel supersperaui, vt in verbo ita cõposito, &
cura interp̃tis diligentioris exp̃sso, ẽt illud
intelligemus qđ dr̃, Potẽs est Deus facere su
pra q̃ petimus & intelligimus, vt q̃a supra q̃
petimus & intelligimus sunt, parũ sit ea sp̃a-
I re, sed debeamus sup̃sperare. Quia ergo ad-
huc timet Ecclesia q̃ in hac vita est, & non-
dũ se videt ĩ eo regno vbi erit eius secura io
cũditas, sed inter p̃iculosas tẽtationes ĩ hoc
mundo laborat, vbi audit, Qui se putat sta
re videat ne cadat: cõsiderãs huius mortalita
tis miseriã in qua iugũ graue sup filios Adã
a die exitus de vẽtre m̃ris eorũ, sic in omni-
nus p̃tẽdit vsq; in diẽ sepulturæ in mortem
omniũ, vt p̃p carnẽ cõcupiscentẽ aduersus
sp̃m etiam regenerati gemere sub eius gra-
uitate cogant, hæc ergo considerãs, Cogno-
ui, inq̃t dñe q̃a iustitia iudicia tua, & in veri
tate tua humiliasti me. Fiat misericordia tua
vt cõsolet me s̃m eloquiũ tuũ seruo tuo.] Mi
sericordia & veritas in diuino eloq̃o cõmẽ-
dant, vt cũ in multis inueniant locis maxi-
me in psal. quodã ẽt loco legat, Vniuersę vię
dñi misericordia & veritas. Et hic q̃dẽ pri-
mo veritatẽ posuit, qua humiliati sumus in
mortẽ, iudicãte illo cuius iudicia iustitia est
deinde misericordiã quã instauramur ad vi-
tã, p̃mittẽte illo cuius bñficiũ gr̃a est, iõ ait.
Scd̃m eloquiũ tuũ seruo tuo. i. s̃m q̃ p̃misi-
K sti seruo tuo. Siue ergo regñatio, qua hic in
Dei filios adoptamur, siue fides, & spes &
charitas, q̃ tria ędificant ĩ nobis, q̃uis de mi-
sericordia Dei veniant, tñ in hac erũnosa &
p̃cellosa vita solatia sũt miserorũ, nõ gaudia
beatorũ: iõ dictum est, Fiat misericordia tua
vt cõsolet me. Sed q̃a post hæc & p hæc ẽt il
la vẽtura sũt, iõ sequit, Veniãt mihi misera-
tiones tuæ & viuã. [Tũc.n. viuã, qñ nihil po
tero timere ne moriar. Ipsa.n. & sine vllo ad
ditamento dr̃ vita, nec intelligit nisi ęterna
vita & beata, tanq̃ sola dicẽda sit vita in cu-
ius cõparatione ista q̃ ducimus mors potius
sit appellanda q̃ vita, quale illud est in Euã-
gelio, Si vis venir ad vitã, serua mãdata. Nũ- *Mat.16.*
q̃d addidit æternã vel beatã? Itẽ de resurre-
ctione carnis cũ loq̃ret. Qui bñ fecerũt, in- *Ioan.5.*
q̃t, in resurrectione vitæ. Neq; hic ait, æter-
næ seu beatæ, sic & hic, Veniant, inquit, mi-
hi miserationes tuę & viuã neque his ait in
æternũ viuã, vel, beate viuã, quasi aliud non
sit viuere q̃ sine vllo fine, & sine vlla miseria
viuer. Sed hoc quo merito? Quia lex, ĩq̃t, tua
meditatio mea est.] Hæc meditatio nisi esset
in fide, q̃ p dilectionẽ operat, nunq̃ p̃p eam *Gala.5.*
posset ad illã vitã quispiã peruenire. Hoc di L
cendũ putaui, ne q̃squã cũ totã legẽ memo-
riæ mandauerit, eãq; creberrima recorda-
tione cãtauerit, nõ tacens qđ p̃cepit, nec tñ
viuens vt p̃cepit, arbitret se fecisse qđ legit,
q̃a lex tua meditatio mea est, & hinc se ade-
p̃turũ existimet, qđ verbis superioribus p̃p
hoc meritum postulauit, vbi dictum est, Ve-
niant sup me miserationes tuæ & uiuã. Hęc *Mat.24.*
meditatio amantis est cogitatio, & tm̃ aman
tis vt charitas nõ frigescat huius meditatio-
nis suę, q̃talibet abũdantia cõstipet iniq̃tatis
alienę: deniq; sequit & dicit, Cõfundant su
p̃bi q̃m iniuste iniquitatẽ fecerũt in me, ego
aũt exercebor in mãdatis tuiis] Ecce qđ ait,
meditatio legis Dei, vel potius, meditatio
lex Dei. Cõuertant, inq̃t, ad me q̃ timẽt te, &
q̃ cognoscũt testimonia tua.] In nõnullis co
dicibus inuenimus & Gręcis & Latinis, Cõ
uertant mihi. § Qđ tantundẽ valere existimo
q̃tũ si dicit ad me, Sed q̃s est iste qui hoc di-
cit? Nõ.n. quisquã hominũ hoc dicere aude
bit, aut si dicat audiendus est. Nimirũ ergo M
ille est qui ẽt superius interposuit p̃prieta-
tẽ vocis suę, dicens, Particeps ego sũ omniũ
timentiũ te, q̃a factus est particeps mortali-
tatis nr̃æ, vt & nos participes diuinitatis ip-
sius fieremus. Nos vnius participes ad vitã,
ad mortẽ vero particeps ille multorũ. Ipse
est.n. ad quẽ cõuertunt timẽtes Deũ, & q̃ co
gnoscũt Dei testimonia, de illo per Prophe-
tas tãto ante p̃dicta in eius p̃sentia p mira-
cula pauloante monstrata. Fiat, inquit, cor
meũ immaculatũ in tuis iustificationibus,
vt nõ cõfundar.] Redit ad vocẽ corporis sui
sancti. s. populi sui, & imaculatum fieri &
cor suũ pręcatur, hoc est cor membrorum
suorum

ſuorũ in iuſtificationibus Dei, nõ in uiribus
eorũ. Popoſcit.n. hoc, nõ pręſumpſit: qđ au
tẽ addidit, ut non confundar: tale aliquid &
in primis huius pſalmi uerſibus inuenitur,
vbi dixit, Vtinam dirigantũ uię meæ ad cu-
C ſtodiendas iuſtificationes tuas. Tunc nõ cõ-
fundar dũ inſpicio in oĩa mandata tua. Qđ
ibi qa dixit vtinã, vno verbo ſignificauit op
tantis, hoc iſto loco aptioribus verbis exp̃ſ-
ſit orantis dicendo, fiat cor meũ ĩmaculatũ,
vt nec in illa nec in iſta ſententia q̃ utraque
vna eſt, ĩueniatur audacia de libero arbitrio
grãm cõfitẽtis. Qđ autẽ ait ibi, Tũc nõ con-
fundar: hoc ait, hic, vt non confundar, Fiat
ergo cor meũ immaculatũ mẽbrorũ & cor
Ad Ti. 3 poris Christi, gratia Dei per ipſum corpo-
A ris caput, hoc eſt, Per Ieſum Chr̃m dñm no
ſtrũ, p regenerationis lauacrum, ubi abolita
Gala. 5. ſunt omnia præterita peccata noſtra p ſpũs
adiutorium, per qđ cõcupiſcimus aduerſus
carnem, ne uincamur in pugna noſtra, per
Mat. 6. dñicę orationis affectum in qua dicimus,
Dimitte nobis debita noſtra. Ita donata no-
bĩs regeneratione, adiuti confeſſione, fuſa
precatione fiat cor noſtrum immaculatum
vt non confundamur, quia & hoc ad iuſti-
Luc. 6. ficationes Dei pertinet quando inter eius
alia præcepta pręcipitur, Dimittite & dimit
tetur vobis, date & dabitur vobis.

Concio viceſima de verſu pſalmi, Defecit
in ſalutare tuum anima mea: vſque ad, Se
cundum miſericordiam tuam viuifica
me, & cuſtodiam teſtimonia oris tuis.

ADiuuãte dño iſtam magni huius pſal-
mi partem conſyderandã exponendã
B que ſuſcepimus, ubi dicit, Defecit in ſaluta-
re tuum anima mea, & in verbũ tuũ ſpera-
ui.) Non omnis defectus vel culpæ putãdus
eſt eſſe vel pœnæ. Eſt etiã defectus laudabi-
lis vel optabilis. Nã cum ſint ĩter ſe duo iſta
contraria, pficere & deficere, vſitatius profe
ctus in bono accipitur, defectus ĩ malo, quã
do non additur vel ſubintelligitur in quid
2. Ti. 6. proficiatur uel deficiatur. Cum vero addit,
poteſt & malum eſſe proficere, bonumque
deficere, aperte quippe dixit Apoſtolus,
Prophanas autem uerborum nouitates eui-
2. Ti. 3. ta, multum. n. proficient ad impietatem,
ait & de quibuſdam, Proficient in peius.
Ita & defectus à bono in malum malus eſt,
a malo in bonum bonus eſt, bono quippe
defectu dictũ eſt, Deſyderat & deficit anima Pſa. 83.
mea in atria dñi. Sic & hic nõ ait, defecit a
ſalutari tuo: ſed, defecit in ſalutare tuũ, hoc
eſt, ad ſalutare tuũ aĩa mea. Bonus eſt ergo
iſte defectus: Indicat.n. deſideriũ boni, non-
dũ quidẽ adepti, ſed auidiſſime ac vehemẽ
tiſſime cõcupiti. Sed quis hoc dicit, niſi ge-
nus electũ, regale ſacerdotiũ, gẽs ſancta, po 1. P
pulus acquiſitionis? Ab origine generis hu-
mani vſq; ad huius ſeculi finẽ, in eis qui ſuo
quippe tẽpore hic uixerunt, uiuunt, victuri
ſunt, deſyderant Chriſtũ, teſte ſanctiſſimo C
ſene Symeone, qui cũ eũ infantẽ accepiſſet
in manus, dixit, Nunc dimittis dñe ſeruum
tuum ſecundum verbum tuum in pace, quo Luc.
niam viderunt oculi mei ſalutare tuum. Ac-
ceperat.n. reſponſum diuinũ, non ſe guſta-
turum mortẽ, donec videret Chriſtum do-
mini. Quale autem deſiderium fuit in iſto ſe
ne, tale fuiſſe credendum eſt in omnibus ſu
periorũ temporũ ſanctis, unde & ipſe domi
nus diſcipulis ait, Multi Prophetę & reges Mat.
uoluerunt uidere quę uos uidetis, & nõ ui-
derunt, & audire quod auditis, & non audie
rũt, ut ex ipſorũ etiam uoce hoc loco agno-
ſcitur, Defecit in ſalutare tuum anima mea.
Nec tunc ergo quieuit hoc deſyderium ſan
ctorum, nec nunc quieſcit in Chriſti corpo
re quod eſt Eccleſia uſque ad terminum ſe- Agg. 2
culi, donec ueniat deſyderatus cunctis genti
bus, ſicut promittitur per Prophetam: pro-
pter quod dicit Apoſtolus, Supeſt mihi co-
rona iuſtitię, quam reddet mihi dominus
in illa die iuſtus iudex, non ſolum autem
mihi, ſed & omnibus qui diligunt manife-
ſtationem eius. Hoc itaque deſyderium de
quo nunc agimus., de dilectione conſurgit
manifeſtationis eius: de qua item dicit, Cũ
Chriſtus apparuerit uita veſtra, tunc & uos
cum illo apparebitis in gloria. Prima enim
tempora Eccleſiæ ante uirginis partum, ſan D
ctos habuerunt q deſyderarent incarnatio-
nis eius aduẽtum, iſta vero tpa, ex quo aſcẽ
dit in cęlum, ſanctos hñt qui deſyderẽt eius
manifeſtationem ad uiuos & mortuos iudi
candos. Neque hoc Eccleſiæ deſiderium ab
initio uſque in finem ſeculi requieuit ali-
quantum, niſi quandiu hic cum diſcipulis
in carne conuerſatus eſt, ut totius corporis
Chriſti

Christi ia hac vita gementis vox conuenien
ter intelligatur, Defecit in salutare tuum ani
mea, & in verbum tuum speraui, hoc est in
promissum, quod spes facit, ut per patientiã
expectetur quod a credentibus nõ videtur.
8. Etiam hic Græcus illud verbũ habet, quod
quidem nostri in terpretes supersperaui trãs
ferre maluerunt, q̃a proculdubio plus futu-
rum est quã dici põt. Defecerũt, inquit, ocu
li mei in eloquium tuum, dicentes, quando
consolaberis me?] Ecce rursus in oculis, sed
vtique interioribus laudabilis & fœlix ille
defectus, non veniens ex infirmitate animi,
sed ex fortitudine desiderii in ꝓmissum dei.
E Hoc.n.ait in eloquium tuum. Qũo autẽ ta-
les oculi dicunt, qñ consolaberis me, nisi cũ
tali intentione & expectatione oratur & ge-
mitur? Lingua.n.loqui non oculi solent, sed
oculorum quodammodo vox est desideriũ
orõnis. Verum in eo quod ait qñ consolabe
5. ris me, tanquam moras se perpeti ostendit:
vnde est ẽt illud, Et tu domine vsquequo?
Quod aut ideo fit vt dulcior veniat dilata io
cunditas, aut iste sensus est desiderantium,
cum spacium tp̃is ẽt quod subuenienti bre-
ue est, longum est amanti. Nouit autem do-
minus quod qñ faciat, qui in mensura & nu
mero & pondere cuncta disponit. Ardenti-
1. bus autem spiritalibus desideriis, carnalia de
deria sine dubitatione frigescunt: pp hoc se
quit̃, Quoniam factus sum tanquam vter in
pruina, iustificationes tuas nõ sum oblitus.
Nimirum. n. per vtrem carnem mortis hu-
ius, per pruinã vero cęleste beneficiũ velut
intelligi, quo carnis concupiscentiæ velut
frigore cohibente torpescũt: & fit hinc vt
13. iustificationes Dei de memoria non laban-
tur, dum non cogitatur aliunde, quomodo
fit quod ait, Apostolus, Carnis prouidentiã
ne feceritis in concupiscentiis: ideo cum di
xisset, quoniam factus sum tanquam vter in
pruina, subiecit, Iustificationes tuas nõ sum
F oblitus, hoc est, ideo non sum oblitus, quo-
niam talis factus sum. Feruor enim cupidita
tis obtorpuit, vt ferueret memoria charita-
tis. Quot sunt dies serui tui, quando facies
6. de persequentibus me iudicium?] In Apoca
lypsi est ista vox martyrum, & eis imperatur
patientia, donec fratrum eorum numerus
impleatur. De diebus ergo suis interrogat
corpus Christi, q̃ futuri sunt in hoc seculo,
& ne quisquam putaret ante hic Ecclesiam
nõ futurã q̃ finis seculi venerit, & aliq̃d tẽ-
poris futurũ in hoc seculo quo Ecclesia iã
nõ sit in terris, propterea cũ quæsiilet de die
bus suis, adiunxit ẽt de iudicio, ꝑfecto de-
mõstrans vsque ad iudiciũ in quo de ꝑsecu-
torib. eius est futura vindicta, ipsã quoque
in terris futurã. Si autẽ quenquã mouet cur
q̃rat, qđ cũ discipuli quęrerent, magister re
spondit, Non est vestrũ scire tp̃a q̃ pater po
suit in sua ptãte: cur non credamus ĩ isto lo-
co psalmi huius esse ꝓphetatũ, hoc ipsum
illos fuisse quęsituros, & Ecclesię vocẽ quę
hic tanto antè prædicta est illorum interro G
gatione, cõpletam? Quod aũt sequitur, Nar
rauerunt mihi iniqui delectationes, sed non
ita ut lex tua dñe.] Eas sic transferre uolue- Act. 1.
runt interpretes nostri, quas Græci ἀδωλε-
σχίας uocant, quod vsqueadeo vno uerbo
nequaquam dici Latine potest, ut aliqui de-
lectationes, aliqui fabulationes eas dicerẽt,
ut non immerito accipiatur esse quidem il
las exercitationes, sed in sermone cum qua
dam delectatione. Has vero hñt in diuersis
sectis ac professionibus & literæ seculares &
Iudęorum quæ deuterosis nuncupãtur, cõ-
tinentes præter diuinarum canonem scriptu
rarum milia fabularũ, habet eas & hæreti-
corum vana atque errabunda loquacitas.
Hos omnes iniquos intelligi voluit, a qui-
bus sibi narratas dicit ἀδολεσχίας, idest, exer
citationes delectabiles verbis, Sed non, in-
quit, ut lex tua domine, quia me in ea ueri-
tas non uerba delectant: denique adiungit,
Omnia mandata tua veritas, iniusti persecu
ti sunt me adiuua me.] Et pendet totus de su
perioribus sensus, Quot sunt dies serui tui,
quando facies de persequentibus me iudi-
cium? Vt.n. persequantur me narrauerunt H
mihi sermonum suorum delectationes, sed
eis præposui legem tuã, quæ ideo plus me
delectauit, quia omnia mandata tua ueritas,
non sicut in illorum abundat sermonibus
uanitas: ac ꝑ hoc iniuste persecuti sunt me,
quia non in me persecuti sunt nisi ueritatẽ.
Ergo adiuua me vt certẽ pro ueritate vsq;
ad mortem, quia & hoc tuum mandatũ est,
& ideo & hoc ueritas est, quod cum face-
ret Ecclesia, passa est quod adiunxit, Paulo-
minus consummauerunt me in terra. Mul
ta.s. strage martyrum facta dum confiten-
tur &

tur & predicāt veritatē. Sed q̄a nō fruſtra di
ctū eſt, adiuua me. Ego autē, inquit, non re-
liqui mandata tua.] Atque vt poſſet ꝑſeuera
re vſq; in finē, Secūdū miſericordiā, inquit,
viuifica me, &c. & cuſtodiā teſtimonia oris
tui.] Quę Græcus habet martyria. Qđ tacen
dū non fuit ꝑꝑ dulciſſimū martyrū nomē,
qui ꝓculdubio qñ tanta perſequentiū cru-
delitas ſęuiebat vt Eccleſia paulominus cō-
ſummaretur in terra, nullo modo Dei mar-
tyria cuſtodirent, niſi fieret eis qđ hic ora-
tū eſt, ſcđm miſericordiā tuā viuifica me.
Viuificati ſunt. n. ne amando vitā, negarent
vitā: & negādo vitam, amitterent vitam. Ac
ſic qui pro vita veritatem deſerere nolue
runt, moriendo pro veritate vixerunt.

Concio viceſimaprima de uerſu pſalmi,
In ęternum domine permanet
verbum tuum in cęlo: vſq;
I ad, Latum mandatum
tuum valde.

HOmo qui loquit̄ in iſto pſalmo tāquā
tæderet eū mutabilitatis hominū, vñ
uita iſta tentationibus plena eſt, inter tribu-
lationes ſuas ꝑꝑ quas ſupra dixerat, Iniqui
perſecuti ſunt me, & paulominus conſum-
mauerunt me in terra, inflammatus deſyde
rio cœleſtis Hieruſalē in ſuperna ſuſpexit
& dixit, In æternū dñe ꝑmanet verbum tuū
Lameth. in cęlo.] Hoc eſt, in angelis tuis cuſtodiēti-
bus ęternam ſine deſertione militiam. Se-
quens autem verſus poſt cœlum, pertinet
conſequenter ad terram. Vnus enim verſus
eſt eorum octo, qui ad iſtam literam perti-
nent. Singulis quippe literis Hebręis ſubdū-
tur octoni, donec pſalmi huius prolixitas
terminetur. In generatione & generatione
ueritas tua, fundaſti terram & permanet.]
Poſt cęlum. n. terram cōtuitu fidelis mentis
K aſpiciens, inuenit in ea generationes q̄ in cę
lo non ſunt, & ait, In generatione & gene-
ratione veritas tua, ſiue oēs generatiōes iſta
repetitione ſignificās, a quibus nūquam de
fuit veritas Dei in ſanctis eius, mō pauciori
bus, mō pluribus, vt ſeſe tꝑm varietas ha-
buit vel habebit: ſiue duas quaſdā gñatiōes
intelligi volens, vnam. ſ. ad legē & Prophe-
tas, alterā vero ad Euāgeliū pertinentē. Cur
aūt nunquam ēt iſtis gñationibus ueritas de

ſit, velut aperiēs cām, Fundaſti, inq̄t, terrā &
ꝑmanet, eos q in terra sūt terrā nuncupans.
Fundamētū aūt aliud nemo pōt ponere prę
ter id qđ poſitū eſt, qđ eſt Chr̄s Ieſus. Neq;
. n. & illius gñationis ad legē Prophetasque 1. Cor.
ꝑtinentis fundamētū nō erat Chr̄s, teſtimo-
niū habens a lege & Prophetiss, Aut vero
Moyſes & Prophetæ filii deputandi ſunt in
ſeruitutem generantis ancillę fuiſſe, nō libe
ræ q̄ eſt mater nr̄a, cui mater Sion dicet hō, L
& hō factus eſt in ea, & ipſe fundauit eā al-
tiſſimus? Ipſe eſt. n. & apud patrē altiſſimus, Rom.
& ꝑꝑ nos in iſta matre factus humilimus, Gal.
qm̄ qui Deus erat ſuper eā hō factus eſt in Pſal.
ea. Hoc itaque fundamento dñe fundaſti ter
rā & ꝑmanet: quia in tali fundamento con-
ſtabilita, nō inclinabitur in ſeculū ſeculi, in
eis vtique permanens quibus es uitam datu Pſal.
rus æternam. Quos aūt ancilla peperit ad ve
tus teſtm̄ pertinentes, in cuius tū figuris la-
tebat nouū, nihil aliud ſapiēdo q̄ ꝓmiſſa ter
rena non permanent. Seruus. n. non manet
in æternū, filius autem manet in ęternum.
Ordinatione tua ꝑſeuerat dies.) Iſta quippe
& omnis dies: & iſte eſt dies quem fecit do-
minus, exultemus & iocundemur in eo, &
ſicut ī die honeſte ambulemus. Qm̄ omnia
ſeruiunt tibi.] Omnia. ſ. de quibus loqueba- Ioan.
tur, omnia q̄ pertinent ad hunc diē, ſeruiūt Pſal. 7
tibi. Impii quippe de quibus dicitur, Nocti
ſimilaui matrem veſtram, nō ſeruiunt tibi. Oſee.
Deinde reſpexit vnde liberaretur hæc ter-
ra, vt fundata permaneat, atque ſubiecit, Ni
ſi quòd lex tua meditatio mea eſt, tunc for-
ſitan periſſem in humilitate mea.] Iſta lex
fidei eſt, non inanis fidei, ſed quæ per dile-
ctionem operatur. Per hāc impetratur gra-
tia quæ fortes facit in tribulatione tempora
li, ne pereant in humilitate mortali. In æter-
num non obliuiſcar iuſtificationes tuas,
quia in ipſis uiuificaſti me.) Ecce vnde fa- Gala.
ctum eſt vt non periret in humilitate ſua.
Nam Deo noſtro viuificante, quid eſt ho-
mo qui ſe occidere potuit, uiuificare autē
non poteſt? Subiecit deinde ac dicit, Tuus M
ſum ego ſaluum me fac, quia iuſtificatio-
nes tuas exquiſiui.] Non tranſeunter intelli-
gendum eſt, quod dictū eſt, Tuus ſum ego.
Quid enim non eſt eius? An forte quia in cę Pſal. 2
lis eſſe dicitur Deus, ideo putandum eſt ali-
quid non eſſe eius in terra, cū clamet alius
pſalmus,

psalmus, Domini eſt terra & plenitudo eiꝰ,
orbis terrarũ,& oẽs qui habitãt in ea? Quid
eſt ergo ꝙ iſte ita ſe quodammodo familia
rius Deo cõmendandũ putauit vt diceret,
Tuus ſum ego ſaluum me fac, niſi intelligi
volens quòd malo ſuo ſuus eſſe voluerit,
quod eſt inobediẽtię primũ & maximũ ma
lum? Et tanquam dicens meus eſſe uolui, &
perditum me feci, Tuus ſum, inqt, ſaluũ me
fac, quia iuſtificationes tuas exquiſiui, non
uoluntates meas quibus fui meus, ſed iuſtifi
cationes tuas, vt eſſem iam tuus. Me, inquit,
expectauerunt peccatores vt perderent me,
teſtimonia autem tua intellexi.) Quid eſt, ex
pectauerunt vt perderent? An vero velut in-
ſidiis obſederunt viam, expectantes vt quan
do tranſiret occiderent? Nunquid ergo mor
te corporis perire metuebat? Abſit. Et quid
eſt me expectauerunt, niſi ut eis ad malũ cõ-
ſentiret? Tunc.n.perderent. Vnde.n. non pe-
rierit dixit, teſtimonia tua intellexi. Sed fa-
miliarius hic Eccleſię auribus Gręcum uer
bum ſonat, martyria tua intellexi, qua ſcili-
cet me ſibi non conſentientem, etiam ſi oc-
ciderent, tua martyria cõfitens non perirẽ.
A Sed illi qui vt perderent expectabant qñ cõ
ſentirẽ, torquebant cum etiam confiterer:
nec tamen quod intellexerat relinquebat,
intuens & videns vtique ſine fine finem, et
ſi perſeueraret vſque in finem. Denique ſe-
cutus adiunxit, Omnis conſummationis vi-
di finem, latum mandatũ tuũ valde] Intra-
uerat quippe in ſanctarium Dei, & intelle-
xerat in nouisſima. Omnis autem conſum-
matio mihi videtur hoc loco intelligenda
vſque ad mortem pro ueritate certa, & ꝓ
Psal. 27. Eccl. vero ac ſummo bono mala omnia tolerare.
Cuius conſummationis finis eſt excellere in
regno Chriſti, qđ non habet finem, & habe
re ibi ſine morte, ſine dolore, & cũ magno
honore uitam, morte huius vitę ac dolori-
bus, & opprobriis acquiſitam. Quod addi-
dit, Latum mandatum tuum valde: non in-
telligo niſi charitatem. Quid enim profuiſ-
ſet quacunque morte imminente, & inter
quantacunque tormenta illa martyria con-
fiteri, ſi charitas in confitente non eſſet? Au-
diamus Apoſtolum, Et ſi tradidero, inquit,
corpus meum ut ardeam, charitatem autem
1. Cor. 13. non habeam, nihil mihi prodeſt. Charitas
Rom. 5. autẽ Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per
ſpiritũſanctũ, qui datus eſt nobis. In hac dif
fuſione latitudo eſt, in qua ſine anguſtiis via
quoq; ambulatur anguſta, donante illo cui di
ctũ eſt, Dilataſti greſſus meos ſubter me, & Psal. 17.
nõ ſunt infirmata ueſtigia mea. Latum eſt er
go mandatum charitatis nimis, mandatum
illud geminum quo iubetur Deus, & ꝓxi-
mus diligi. Quid autem latius, quàm ut ibi
pendeat tota lex & omnes Prophetę? Mat. 22.

Concio uiceſimaſecunda de verſu Pſalmi,
Quomodo dilexi legem tuam domi-
ne: vſque ad, Propterea odio
habui omnem viam
iniquitatis.

SAepe admonuimus laudabilẽ latitudinẽ,
in qua nullas cũ mãdata Dei faciamus
patimur anguſtias, intelligẽdã eẽ charitatẽ.
Propter qđ ẽt in magno iſto pſalmo cũ ſu-
perius dixiſſet, Latũ mãdatũ tuũ ualde, ĩ hoc
ſequẽti uerſu oſtẽdit vñ ſit latũ, dicẽs, Qũo
dilexi legẽ tuã dñe.] Dilectio eſt igit̃ latitu-
do mãdati, Vñ quippe fieri põt, ut diligatur
quod Deus iubet diligi, & ipſa iusſio nõ di
ligatur? Ipſa eſt enim lex. Tota, inquit, die
meditatio mea eſt.) Ecce quomodo eam di
lexi ut tota die meditatio mea eſſet, uel po- B
tius ſicut Gręcus habet, καθ ἡμέραν totã diẽ,
ubi magis cõtinuatio meditantis exprimi
tur. Id autem intelligitur per omne tempus,
quod eſt ſemper. Tali expugnatur dilectio-
ne cupiditas, quę ſæpe faciendis legis iusſio
nibus contradicit, concupiſcente aduerſus
ſpiritum carne, aduerſus quam ſpiritus con
cupiſcens ita debet diligere legem Dei, vt
tota die meditatio eius ſit. Dicit autem Apo Gala. 5.
ſtolus, Vbi ẽ ergo gloriatio tua? Excluſa eſt.
Per quam legem? Factorũ? Non, ſed per le-
gem fidei. Hæc eſt fides quę per dilectionẽ Rom 3.
operatur, quoniam quærendo, petẽdo, pul-
ſando, impetrat ſpiritum bonum, per quem
dilectio ipſa diffunditur ĩ cordibus noſtris.
Hoc enim ſpiritu Dei quicunque aguntur Gala. 5.
hi filii ſunt Dei. Qui recipiuntur ut recum-
bant cum Abraham Iſaac & Iacob in re- Matt 8.
gno cœlorum, expulſo ſeruo qui non ma-
net in domo in æternum, ideſt, Iſrael ſecun-
dum carnem, cui dictum eſt, Cum uideritis
Abraham Iſaac & Iacob & oẽs Prophetas
ĩ regno Dei, uos aũt expelli foras, & uenient
ab Oriente & occidẽte, & aqlone & auſtro
& ac-

& accumbēt in regno Dei. Et ecce sunt no-
uissimi q erāt primi, & sunt primi q erāt no
Rom. 9. uissimi. Gentes autem, sicut ait vas electio-
nis, quę nō sectabantur iustitiam, apprehen-
D derunt iustitiā, iustitiam autē q̄ ex fide est, Is
rael autem persequens legem iustitię in le-
gem iustitiæ non peruenit. Quare? Quia non
ex fide, sed quasi ex operibus, offenderunt in
lapidē offensionis. Ita facti sunt inimici hu-
ius qui hic in prophetia loqtur. Ac deinde
coniungit, Super inimicos meos sapere me
fecisti mandatū tuum, quoniam in æternum
mihi est.] Illi nanque zelum Dei habent, sed
non secundum scientiam. Ignorantes enim
Rom. 10. Dei iustitiam, & suam quęrentes constitue-
re, iustitię Dei non sunt subiecti. Iste vero q
super suos istos inimicos sapit, mandatum
Phili. 3. Dei inuenire vult cum Apostolo, non habēs
Rom. 9. iustitiam suam quæ ex lege est, sed iustitiam
per fidem Christi quæ est ex Deo: non quia
Ro. 10. lex quā legunt inimici eius non est ex Deo,
Rom. 3. sed qa eam non sapiunt, sicut est q super ini
micos suos eam sapit, cohęrendo lapidi in
quē illi offenderūt. Finis. n. legis Chr̄s ad iu-
stitiam omni credenti, vt iustificentur gratis
Rom. 10. per gratiam ipsius: non sicut illi qui viribus
Matt. 5. suis se legem facere existimant, & ideo non
Matt. 7. ex lege qdem Dei, sed suam iustitiam consti
E tuere quęrūt: sed qūo filius promissionis q
esuriens & sitiens iustitiam, petendo, quærē-
do, pulsando quodammodo a patre mendi-
cat, vt adoptatus p vnigenitum accipiatur.
Sic autem mandatū Dei quādo sapuisset, ni-
si eum ipse sic sapere fecisset cui dicit, Super
Gala. 4. inimicos meos sapere me fecisti mandatum
tuū? Inimici qppe eius illi velut ex Agar in
seruitutem generati, & eodem mandato tem
poralia pręmia quæsierunt, & ideo non fuit
illis in ęternum sicut est huic. Melius qppe
intellexerunt, q interprætati sunt in ęternū,
q̄ qui in seculum, tanquā finito isto seculo
nullum iam legis posset esse mandatum. Iā
vero nullum erit, sed in tabulis visibilibus
librisque conscriptū. In tabulis vero cordis,
dilectio Dei & proximi manebit in ęternū.
In quo mandato geminato tota lex pendet
& Prophetę eritque præmium custodiendi
mādati huius ipse mādator, & præmiū dile-
ctionis ipse dilectus, quando erit Deus om-
nia in omnibus. Sed quid est hoc quod sequi
tur, Super omnes docentes me intellexi.]

Quid est iste q super omnes docentes se in-
tellexit? Quis est, inquam, qui super omnes
Prophetas, q non solū loquendo eos q secū F
vixerūt, verūetiā scribēdo posteros tā excel Re. 3.
lenti authoritate docuerunt, audeat se intel-
ligendo præponere? Salomoni qdem tanta
est donata sapientia, vt etiā his omnibus q
fuerunt ante illum videat esse prælatus. Sed
non est credendū ipsum hic a patre suo Da
uid potuisse pphetari, maxime qa dici non
posset ex persona Salomonis quod hic dici
tur, Ab omni via maligna prohibui pedes
meos. Porrò si qđ est acceptabilius, Chr̄m p̄
nunciat iste Propheta, nunc à capite qđ est
ipse saluator, nūc ab eius corpore quod est
Ecclesia, verba prophetica digerens, & tan-
quam vnum loquentem faciens, pp magnū
illud sacramentum, vbi dictū est, Erunt duo Ep.
in carne vna, agnosco eum plane qui super
omnes docentes se intellexit: quando cum
esset annorum duodecim remansit puer Ie- Lu.
sus in Hierusalem, & a parentibus suis post
triduum inuentum est illic in tēplo sedens
inter doctores audiens illos & interrogans
eos, vbi stupebant omnes qui eum audie-
bant super prudentia, & responsis eius. Nec
immerito, q per istum prophetā tanto ante
prædixerat, super omnes docentes me intel
lexi. Omnes enim vtique homines vult intel
ligi, nō Deum patrē, de quo dicit ipse filius,
Sicut docuit me pater hæc loquor. Qđ dif-
ficillime ex psona verbi intelligitur, nisi qs Ioan.
vtcunque capere valeat, id esse filium a pa- G
ter doctum quod genitum. Cui. n. non est
aliud esse, aliud doctū esse, sed quod illi est
esse, hoc est doctum esse, profecto à quo ei Phil.
est esse, ab illo simul est ei doctum esse. Ex
psona vero hominis vbi formam serui acce
pit facilius intelligit a patre didicisse quę di
xit, in qua forma serui constitutum maxime
puerū potuerunt eū homines maioris ętatis
docendū putare. Sed ille quē pater docuit,
sup omnes docentes se intellexit. Quia testi-
monia, inqt, tua meditatio mea est.] Ideo su-
per omnes docentes se intelligebat qa testi- Ioan.
monia Dea meditabatur. Quę melius q̄ illi
de seipso nouerat q dicebat, Vos misistis ad
Ioannē, & testimonium perhibuit veritati.
Ego aūt non ab homine testimoniū accipio
sed hęc dico vt vos salui sitis. Ille erat lucer
na ardens & lucens, vos autē voluistis exul-
tare

tare ad horam in luce eius. Ego autẽ habeo
teſtimoniũ maius Ioanne, Talia teſtimonia
meditabatur, qñ ſuper omnes docentes ſe in
H tellexit. Illi autem doctores non abſurde in-
telligũtur etiam ipſi eſſe ſeniores, de quibus
continuo dicit, Super ſeniores intellexi. [Qđ
ideo mihi eo modo repetitũ videtur, vt no-
bis hæc legentibus illa ætas eius veniret in
mentẽ, quæ nobis cõmendatur, & innotuit
ex Euangelio: qua ætate puerili inter maio-
res ętate, hoc eſt, iunior inter ſeniores ſede-
bat, & ſuper omnes docentes ſe intelligebat.
Solent enim iunior & ſenior ad ſe inuicem
dici minor & maior, & ſi neuter eorum ſeni
li acceſsit, aut propinquauit ætati: quamquã
ſi & expreſſum nomen ſeniorum in Euange-
lio velimus inquirere ſupra quos intellexit,
inuenimus quando ei dixerunt Scribæ, &
Phariſæi, Quare diſcipuli tui tranſgrediunt
traditiones ſeniorum? Non enim lauant ma
nus ſuas cum panem manducant. Ecce obie-
cta eſt ei tranſgreſsio traditionis ſeniorum.
Sed qui ſuper ſeniores intellexit, quid eis re
ſponderit audiamus. Quare, inquit, & vos
tranſgredimini mandatum Dei propter tra-
ditionem veſtram? Deinde paulo poſt, vt nõ
ſolum ipſe qui eſt caput corporis, verum-
etiam corpus ipſum, & membra eius ſuper
ſeniores illos intelligerent, quorum traditio
de lauandis manibus ferebatur, conuocatis
ad ſe turbis dixit eis. Audite & intelligite: tan
quam diceret, Super ſeniores illos, & vos in
telligite, vt etiam de vobis illa prophetia cla
reat eſſe præmiſſa, ſuper ſeniores intellexi,
nec ſolum capiti, verumetiam corpori, ac
ſic vniuerſo Chriſto aptata conueniat. Non
I quod intrat in os coinquinat hominem, ſed
quod procedit ex ore, hoc coinquinat ho-
minem. Hoc ſeniores illi non intelligebant,
qui de lauandis manibus ſua velut magna
mandata tradiderunt. Ipſa quoque membra
capitis huius ſuper ſeniores intelligentis,
nondum quod ab eo dictũ eſt intellexerant.
Denique poſt pauca reſpondens Petrus dixit
ei, Ediſſere nobis parabolam iſtam. Putabat
adhuc eſſe parabolam, quod dominus ſine fi
guris fuerat elocutus. At ille dixit: Adhuc &
vos ſine intellectu eſtis? Non intelligitis, qa
omne quod in os intrat, in ventrem vadit &
in ſeceſſum emittitur? Quæ autem procedũt
de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant
hominem. Adhuc, & vos ſine ĩtellectu eſtis,
& ſuper illos ſeniores non intelligitis? Sed
planè iam nunc audito tali magiſtro, capite
noſtro, poteſt vnuſquiſque noſtrum dicere,
ſuper ſeniores intellexi. Nam etiam corpo- K
ri congruit quod ſecutus adiunxit. Quia mã
data tua exquiſiui. [Mandata tua, non man-
data hominum: mandata tua, non mandata
ſeniorum, qui volentes eſſe legis doctores,
non intelligunt neque quæ loquuntur, neq;
de quibus affirmant. Merito de mãdatis Dei, *1.Ti.1.*
quæ ſunt exquirenda, vt ſuper ſeniores illos
intelligantur, reſponſum eſt ijs qui eorum
authoritatem veritati præferebãt, & dictum
eſt, Cur & vos tranſgredimini mandatum
Dei, vt traditiones veſtras ſtatuatis? Iam ve- *Mat. 15.*
ro quod adiungitur, non capiti videtur con
uenire ſed corpori. Ab omni via mala prohi
bui pedes meos, vt cuſtodiã verba tua.] Neq;
.n. caput illud noſtrum ipſe ſaluator corpo-
ris in aliquam malignam viam carnali cupi
ditate ferebat, vt ei neceſſe eſſet pedes ſuos
inde prohibere, quaſi illuc euntes motibus
ſuis: quod nos facimus qñ ea, quæ ille non
habuit, ne vias malignas teneant, deſyderia
noſtra praua cohibemus. Sic.n. verba Dei
poſſumus cuſtodire, ſi poſt noſtras non ea- *Ecclesiaſtici. 18.*
mus concupiſcentias malas, vt ad mala con-
cupita pedes noſtri non præueniant, ſed eos
potius aduerſus carnẽ ſpiritu concupiſcen-
te refrenemus, ne nos raptos atq; ſubuerſos
per malignas vias ꝑtrahant. A iudiciis, inqt, *Gala. 5.*
tuis non decliuaui, qm̃ tu legem poſuiſti mi
hi. [Dixit quid timuerit, vt ab omni via ma-
ligna ꝓhiberet pedes ſuos. Quid eſt.n. a iudi L
ciis tuis non declinaui, niſi quod alio loco
dicit, à iudiciis aũt tuis timui? Perſeueranter
eis credidi, quia tu legẽ poſuiſti mihi. Tu in
terior ĩ intimis meis, tui intus in corde legẽ
poſuiſti mihi ſpiritu tuo tanquã digito tuo,
vt eam non tanquam ſeruus ſine amore me-
tuerem, ſed caſto amore vt filius diligerem,
vt dilectione caſta timerem. Et ideo vide qđ
ſequitur. Quàm dulcia faucibus meis verba
tua. [vel quod de Græco eſt expreſsius. Elo-
quia tua, ſuper mel & fauum ori meo.] Hæc
eſt illa ſuauitas, quã Deus dat, vt terra noſtra
det fructum ſuũ, vt bonũ vere bene, ideſt, nõ
mali carnalis formidine, ſed boni ſpiritalis
delectatione faciamus. Nõnulli ſanè codices
nõ habẽt fauum, ſed plures habẽt mel. Melli

autem est similis aperta doctrina sapientię. Fauo uero occulta doctrina sapientię, quę de abstrusioribus sacramentis tanq̃ de cęllis cęreis ore differentis uelut mandentis exprimitur: verũ ori cordis, non carnis est dulcis. Sed qd est qđ ait, A mãdatis tuis intellexi?] Aliud est mãdata tua intellexi, aliud est a mãdatis tuis intellexi. Nescio ergo quid aliud se significat intellexisse a mandatis Dei, qđ est quantũ mihi vr̃ faciẽndo mandata Dei ꝑuenisse se dicit ad earum rerũ intelligentiam

M quas concupiuerat scire: ꝑꝑ quod scriptum

Ecclesiastici. 1. est, Concupisti sapientiã, serua mandata, & dominus prębet illam tibi nequisquã pręposterus antequã habeat humilitatem obedientię, uelit ad altitudinẽ sapientię peruenire quã capere non potest nisi ordine uenerit. Audiat ergo, Altiora te ne q̃sieris, & fortiora

Ecclesiastici. 3. tene scrutatus fueris, sed quę pręcepit tibi dominus illa cogita semper. Sic homo ad occultorum sapientiam peruenit per obedientiam mandatorum. Cum autem dixisset. Quę tibi p̃cepit dominus illa cogita: ideo addidit, semper, quia & custodienda est obedientia ut percipiatur sapientia, & percepta sapientia non est deserẽda obedientia. Spiritalium itaque membrorum Christi uox ista est, A mandatis tuis intellexi. Hoc.n.recte dicit Christi corpus in eis, quibus mandata seruantibus propter istam custodiam mandatorum prębetur uberior doctrina sapientię. Propterea, inquit, odio habui omnẽ uiã iniquitatis.] Necesse est.n. ut oderit omnẽ iniq̃tatem amor iustitię, quia tanto maior est, quanto eum magis inflammat amplioris dulcedo sapientię, quę prebetur ei qui obtemperat Deo, & a mandatis eius intelligit.

Concio uicesimatertia de uersu Psalmi, Lucerna pedibus meis uerbum tuum & lu-

A men, usque ad, Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter ęternam retributionem.

Num. SCrutandos atq; tractandos pro uiribus quas Deus donat, nunc istos uersus Psalmi huius aggredimur, quorum primus est, Lucerna pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis] Qđ est lucerna, hoc repetitum est, lumen: & quod pedibus meis, hoc semitis meis. Qđ est ergo uerbũ tuũ? Nunquid nã illud qđ ĩ principio erat Deus apud Deum, uerbum.s. ꝑ quod facta sunt omnia? Ioan. 1. Non est ita. Nam illud uerbũ lumen est, sed lucerna nõ est. Lucerna q̃ppe creatura est nõ creator, quę participatione incõmutabilis lucis accendit. Hoc erat Ioannes, de quo dicit uerbum Deus, Ille erat lucerna ardens & Ioan. 5. lucens. Sed lumen est & lucerna, & tamen in comparatione uerbi, de quo dictum est, Deus erat uerbũ, non erat ille lumen sed missus est, ut testimoniũ perhiberet de lumine. Erat.n. lumen verũ non quod illuminatur ut Ioan. 1. homo, sed qđ illuminat oẽm hominem. Nisi autem & lucerna & lumen esset, non diceret Apostolis, Vos estis lumẽ mũdi. Quo audito ne id se putarent esse quod ille qui hoc dixe B rat: nam & de seipso quodã loco dixit, Ego Matth. 5. sum lumen mundi: ait ille de illis, Nõ potest Ioan. 8. ciuitas abscondi supra montem constituta, Matth. 5. neque accendunt lucernam & ponunt eam sub modio, sed super candelabrũ, ut luceat omnibus qui in domo sunt, sic luceat lumen vestrum coram hominibus: vt scirent se tanquam lucernas de illo lumine quod immutabiliter lucet accensas. Nulla quippe creatura, quanuis rationalis & intellectualis, ex seipsa illuminat̃, sed participatione sempiternę ueritatis accenditur: et si aliquando dies uocatur, non dies dominus, sed quem fecit dominus. Et ideo adhuc subdidit, Accedite Psal. 33. ad eum & illuminamini. Propter quam participationem, inquantum hõ est ipse mediator, lucerna in Apocalypsi nuncupatur. Sed singularis est ista susceptio. De nullo enim sanctorum dici diuinitus potuit, aut dici ullo mõ fas est, uerbũ caro factum est, nisi de Ioan. 1. uno mediatore Dei & hominum. Cũ igitur 1. Tim. 2. lumen dicatur & homo ab illo uerbo illu- C minatus qui dicitur & lucerna, sicut Ioan- Ioan. 1. nes, sicut Apostoli, nec ullus eorũ homo sit Ioan. 5. uerbũ, & illud uerbũ a quo illuminati sunt lucerna non sit: quid est hoc uerbum, quod ita lumen dicitur ut lucerna sit: ait.n. Lucerna pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis: nisi uerbum intelligamus quod factum est ad Prophetas, uel quod prędicatum est per Apostolos? Non uerbum Christũ, sed uerbum Christi, de quo scriptum est Fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi. Nam & uerbum propheticum lucer- Rom. 10. nę cõparans Apostolus Petrus, Habemus, inquit,

inquit, certiorem propheticũ sermonẽ cui benefacitis intendentes, velut lucernę lucẽti in obscuro loco. Quod itaq; hic ait, Lucerna pedibus meis verbum tuum & lumen semitis meis: verbũ est qđ scripturis sãctis omnibus continetur. Iuraui, inquit, & statui custodire iudicia iustitię tuę.] Tanquã bene ambulans ad illam lucernam, & rectas semitas habens. Sequenti autẽ verbo illud quod antecedit expositum est. Quasi.n. quęreremus q̃d esset, iuraui, adiunxit, & statui. Hoc enim appellauit iuramentum, quod statuit per sacramentum: quia ita debet esse mens fixa in custodiendis iudicijs iustitiæ Dei, vt sit omni-

D no pro iuratione quod statuit. Fide autẽ custodiuntur iudicia iustitiæ Dei, cũ sub Deo iusto iudice, nec recte factũ infructuosum, nec pctm̃ credit impunitum: Sed pro hac fide quia multa & grauissima mala corpus ꝑtulit Christi, Humiliatus sum, inquit, vsq; valde.) Non autem ait, humiliaui me, vt humilitatẽ, quę in pręcepto est, intelligere sit necesse: sed ait, humiliatus sum usq; valde: maximam.s. passus persecutionẽ, pro eo quod iurauit & statuit custodire iudicia iustitię Dei. Et ne in tanta humiliatione fides ipsa deficeret, addidit: Domine viuifica me ſm uerbũ tuũ.} Hoc est secundum promissum tuũ. Nã & uerbum promissorum Dei lucerna est pedibus, & lumen semitis. Sic & superius ut eũ Deus uiuificet, orauit in humiliatione persecutionis, ubi ait, Paulominus consummauerunt me in terra, ego autem non dereliqui mandata tua, ſm misericordiã tuam uiuifica me, & custodiam testimonia tua.i. martyria oris tui. Vbi intelligit si ipse non uiuificet donando patientiã, ꝑꝑ quod dictum est, In

Luc 1. uestra patiẽtia possidebitis animas uestras: &

Psal 61. de quo dictum est, Quoniam ab ipso est patientia mea: nõ corpus in persecutione mortificari sed animã, non custodiendo martyria, sed iudicia iustitię Dei. Voluntaria oris mei beneplacita fac dñe.] Hoc est, placeant

E tibi, noli reprobare sed approba. Bene autem intelliguntur oris uoluntaria sacrificia laudis, confessione charitatis, non timore necessitatis oblata. Vnde dictum est, uoluntarie sacrificabo tibi: sed quid est quod adiungit, Et iudicia tua doce me? Nonne ipse in uersibus superioribus dixerat, A iudiciis tuis non declinaui? Quomodo istud, si ea non nouerat? Porrò si nouerat, quomodo hic dicit, Et iudicia tua doce me? An sicut illud est, suauitatem fecisti cum seruo tuo, & postea dicit, suauitatem doce me? Quod ita exposuimus, ut intelligeremus uerba proficientis, & addi sibi ad id quod acceperat postulantis. Anima mea in manibus tuis semper.} Nonnulli codices habent, in manibus meis: sed plures, in tuis: & hoc quidem planum est. Iustorum enim animę in manu Dei sunt. In cuius manu sunt & nos & sermones nostri. Et legis, inquit, tuę non sum oblitus. Sapien. 3 & 7.

Tanquam ad non obliuiscendam Dei legem F manibus adiuuet eius memoria, ubi est eius anima. Anima uero mea in manibus meis, quomodo intelligatur, ignoro. Iusti quippe ista uerba sunt non iniusti, redeuntis ad patrem non discedentis a patre. Nam potest Luc. 15. uideri ille iunior filius animam suam in manibus suis habere uoluisse, quando dixit patri, Da mihi substantiam meam quę me contingit. Sed ideo mortuus erat, ideo perierat. An forte ita dictum est, anima mea in manibus meis: tanquam eam uiuificandam offerret Deo? Vnde alibi dicitur, Ad te leuaui animam meam. Dixerat enim & hic superius, uiuifica me. Posuerunt, inquit, peccatores la- Psal. 21.

queum mihi, & a mandatis tuis non erraui.) Vnde hoc, nisi quia eius anima in manibus Dei uel in suis uiuificanda offertur Deo? Hęreditate acquisiui testimonia tua in æternũ.] Nonnulli vno verbo volentes dicere, quod vno verbo in Gręco positum est, hęreditaui interpretati sunt. Quod & si Latinũ esse posset, magis significaret eũ qui dedit hęreditatẽ, q̃ eum q̃ accepit, vt sic esset hęreditaui, quomodo ditaui. Melius ergo duobus verbis insinuaẽ integer sensus, siue dicaẽ hęreditate possedi, siue dicatur hæreditate acquisiui: non hæreditatem, sed hęreditate. Si autem quęritur, quid acquisierit hęreditate, testimonia, inquit, tua, Quid volens intelligi, nisi vt testis Dei fieret, eiusque testimonia confiteretur: G idest, vt martyr Dei fieret, atq; eius martyria diceret, sicut martyres dicunt a patre sibi cuius donum est esse collatũ? Multi q̃ppe pati voluerunt neq; potuerunt: nulli tñ potuerunt, nisi q̃ uoluerunt. Quia non potuissent si fidei Dei testimonia negare uoluissẽt: sed etiam ipsorum pręparata est uoluntas a dño. Ideo hæc hęreditate se acquisisse iste

testatur & hoc in ęternum, quia non est in eis gloria tẽporalis hominũ vana quęrentiũ, sed ęterna gloria est breui tẽpore patientiũ, & siue fine regnantium. Vnde sequitur, Qm̃ exultatio cordis mei sunt.] Et si afflictio corporis, exultatio tamen cordis. Deinde subiecit, Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in ęternum, propter retribu-
H tionem.] Qui dicit, inclinaui cor meum: ipse iam dixerat, inclina cor meũ in testimonia tua: vt intelligamus simul hoc esse & diuini muneris & proprię voluntatis. Sed nunqd in ęternũ facturi sumus iustificationes Dei? Opera illa quidem quę operamur circa ꝓximorum necessitates, æterna esse non possunt, sicut nec ipsæ necessitates: sed si non diligendo ista facimus, nullã est iustificatio. Si autem diligendo, æterna est ipsa dilectio, eique ęterna est parata retributio. Propter quã retributionem dicit se inclinasse cor suum ad faciendas iustificationes Dei, vt in ęternum diligens, in ęternum mereatur habere quod diligit.

Concio vicesimaquarta de versu Psalmi, Iniquos odio habui: vsq; ad id, Propterea dilexi testimonia tua semper.

Samech. PSalmi huius locus, de quo in voluntate Dei disputaturi sumus, sic incipit: Iniquos odio habui, & legem tuã dilexi.] Non ait, Iniquos odio habui, & iustos dilexi: aut, iniquitatẽ odio habui, & legẽ tuam dilexi: sed cũ dixisset, Iniquos odio habui, exposuit
I quare, addendo, & legẽ dilexi, vt demonstraret, non in se hoibus iniquis odisse naturam qua homines sunt, sed iniquitatẽ qua legi q̃ diligit inimici sunt. Deinde sequit, Adiutor meus & susceptor meus es tu.] Adiutor ad bona facienda, susceptor ad mala euadenda. Quod autem adiungit, In verbum tuum sup speraui,] tanquam filius promissionis loquitur. Sed quid sibi uult uersus q sequitur, Declinate a me maligni, & scrutabor mandata Dei:] Non.n. ait, faciam: sed scrutabor. Vt ergo perfecte ea diligẽterq; nouerit, malignos a se declinare desyderat, eosq; etiam compellendo à se abigit. Nam maligni exercent ad facienda mandata, a scrutandis autẽ auocant: non solum cum persequuntur, aut litigare nobiscum volunt, uerumetiam cũ obsequuntur & honorant, & tamen cum suis vitiosis & negotiosis cupiditatibus adiuuãdis ut occupemur, & eis nostra tempora impendamus efflagitãt, aut certe infirmos premũt, ut causas suas ad nos deferre cõpellant: quibus dicere nõ audemus, Dic homo, quis me L
constituit iudicem aut diuisorem inter uos? Cõstituit.n. talibus causis Ecclesiasticos Apo 1 Cor.
stolus cognitores, in foro prohibens iurgare Christianos. Nec illis quidem qui nõ aliena rapiunt sed sua cupide repetũt, dicimus, Cauete ab omni cupiditate, cõstituentes eis ante oculos hominẽ cui dictũ est, Stulte hac nocte auferetur a te anima tua, q̃ ꝑparasti cu L
ius erunt? quia & quando dicimus, non recedunt nec declinãt à nobis, sed instant, urgẽt, K
precantur, tumultuantur, extorquent, ut ipsis potius ad ista quę diligunt, q̃ scrutandis Dei mandatis, quę diligimus occupemur. O quãto tędio turbarum turbulentarum & quanto desyderio diuinorum eloquiorum dictum M
est, Declinate a me maligni, & scrutabor mãdata dei mei. Ignoscant obedientes fideles, qui pro suis secularibus causis raro nos quęrunt, & iudiciis nostris facilime aquiescunt, nec nos conterunt litigando, sed obtemperando potius consolantur. Certe propter eos qui & inter se pertinaciter agunt, & quãdo bonos premunt, nostra iudicata contemnunt, faciuntque nobis perire tempora rebus erogãda diuinis, certe, inquam, propter istos & nobis liceat exclamare in hac uoce corporis Christi, Declinate a me maligni, & scrutabor mandata Dei mei. Deinde postea, quam uelut ab oculis cordis sui muscas irruentes abegit, redit ad eũ cui dicebat, Adiutor meus & susceptor meus es tu in uerbũ tuum speraui: precemq; continuãs, Suscipe me, inquit, secundum eloquium tuum & uiuam, & ne confundas me ab expectatione mea.] Quia iã dixerat susceptor meus, poscit magis magisque suscipi, & ad illud propter quod tolerauerat tam multa molesta perdu L
ci, uerius ibi se quam in istis humanarum rerum somniis fidens esse uicturũ. Sic enim Rom.
de futuro dictum est, ut uiuam, tanquam in hoc corpore mortuo non uiuatur. Corpus Rom.
.n. mortuum est propter peccatum. Et expectantes redemptionem corporis nostri, spe salui facti sumus, & quod non uidemus sperantes, ꝑ patientiam expectamus. Sed spes

non confundit, si charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per spiritũ sanctum, qui datus est nobis. Propter quæ largius accipiẽda clamatur ad patrem, ne confundas me ab expectatione mea. Et tanq̃ ei responsum fuerit in silentio, si non vis confundi ab expectatione tua, non intermittas meditari iustificationes meas: sentiens istam meditationẽ plerunq; animę laguoribus impediri, Adiuua me, inquit, & saluus ero, & meditabor in iustificationibus tuis semp. Spreuisti omnes, ꝗ vel quod de Græco diligentius videtur expressum, Ad nihilum deduxisti omnes discedentes a iustificationibus tuis, quia iniusta cogitatio eorum. ꝗ Iõ ergo clamauit, Adiuua me & saluus ero, & meditabor in iustificationibus tuis sp, qa in nihilũ redigit Deus omnes discedentes a iustificationibus suis. Quare autem discedunt? Quia iniusta est, in-
M quit, cogitatio eorũ. Ibi acceditur, ibi disceditur. Omnia opera vel mala vel bona, à cogitatione procedunt. In cogitatione quisq; innocens, in cogitatione reus est: pp quod scriptum est, Cogitatio sancta seruabit te. Et alibi legitur, In cogitationibus impii interro-
Sap. 1. gatio erit. Et Apostolus, Cogitationibus ait
Rom. 2. accusãtibus aut ẽt excusantibus. Vbi aũt fęlix est, qui in cogitatione miser est? Aut q̃uo ibi non miser est, qui ad nihilũ redactus est? Magna qppe est sterilitas iniqtas: merito dictũ est, Confundantur iniqui faciẽtes vane. i. inaniter, tanq̃ redacti in nihilum. Sequiť in Psalmo, Præuaricantes deputaui, vel, putaui, vel, existimaui oẽs peccatores terræ. ꝗ Multis. n. modis nostri interpretati sunt vnum verbũ Græcum, quod est ἐλογισάμην, sed profunda est illa sententia, & si adiuuerit dñs, operosius disputatione alia penetranda est. Nam & quod additũ est, Propterea dilexi testimonia tua sp.] multo amplius eam profundam
Rom. 4. facit. Dicit. n. Apostolus, Lex iram operatur. Huiusque dicti rationem reddens, vbi enim non est lex, inquit, nec præuaricatio: ita ostẽdens non omnes esse pręuaricatores. Non. n. omnes habent legem. Non aũt omnes habere legem, alio loco euidentius ait, Qui sine
Rom. 2. lege peccauerunt, sine lege peribunt. Quid sibi ergo vult, præuaricatores deputaui omnes peccatores terræ? Sed hic quæstionem proposuisse suffecerit, alio si Deus donauerit sermone tractandam, ne huius prolixitas cogat angustius explicari, quam vt bene possit quod explicatur intelligi. A

Concio uicesimaquinta de uersu Psalmi, Pręuaricatores reputaui omnes peccatores terrę, vsq; ad, A iudiciis. n. tuis timui.

QVærimus, si Deo largiente inuenire possimus, q̃uo intelligendũ sit quod in isto Psalmo magno dictum est, Præuaricatores: vel potius, pręuaricantes. Græcus. n. παραβαίνοντας ait, nõ παραβάτας. Quærimus ergo quomodo intelligendũ sit, Præuaricantes deputaui omnes peccatores terræ. Propter quod ait Apostolus, Vbi enim Rom. 4.
lex non est, nec præuaricatio.] Hoc aũt dixit cũ à lege promissa distingueret. Nam vt de superioribus sensus plenior colligatur, non enim per legem, inquit, promissio Abrahæ aut semini eius, vt hęres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Si. n. qui per legẽ hæredes sũt, exinanita est fides & euacuata est promissio, lex enim iram operatur. Vbi enim nõ est lex, nec p̃uaricatio. Ideo ex fide, vt secũdũ gr̃am firma sit ꝓmissio omni semini, nõ ei tantum qđ ex lege ex, sed & ei qđ ex fide est Abrahã q est pater omniũ nostrũ. Cur hoc Aposto- B
lus ait, nisi vt oñderet legẽ sine ꝓmissionis gratia, non solum non auferre, verum & augere pc̃tm̃? Vnde & illud est, Lex subintrauit vt abundaret delictũ. Sed qa omnia p gr̃am
dimittuntur, non solum quę sine lege, verũ- Rom. 5.
etiam q̃ in lege commissa sunt, iõ ibi secutus adiunxit, Vbi aũt abundauit delictũ, superabundauit & gratia. Non itaq; præuaricantes deputat omnes peccatores Apostolus, sed eos tm̃ p̃uaricantes deputat, qui transgrediũtur legem. Vbi. n. non est lex, inquit, nec præ-
uaricatio. Ac per hoc secundum Apostolũ, Rom. 4.
omnis quidem præuaricator est peccator, quia peccat in lege: sed nõ oĩs peccator est præuauricator qa peccant aliqui sine lege. Vbi aũt nõ est lex, nec pręuaricatio. Porro si nemo sine lege peccaret, nõ idem ipse Apostolus diceret, Quicunq; sine lege peccaue-
runt, sine lege peribunt. Secundum vero istũ Rom. 2.
Psalmum, si præuaricantes sunt omnes peccatores terræ nullum est vtique sine præuaricatione peccatum. Nulla est autem præuaricatio sine lege: nullum est igitur nisi in lege peccatũ. Qui ergo dicit, Præuarican-

tes deputaui omnes peccatores terræ:nullos
C esse omnino nisi qui legem transgressi sunt,
vult intelligi peccatores: & ob hoc aduersa-
tur ille qui dixit, Quicunq; sine lege pecca-
uerunt,sine lege peribunt. Secũdũ illũ quip
pe sunt aliqui peccatores, quanuis non sint
præuaricatores.i. qui sine lege peccauerũt.
Vbi.n.nõ est lex, nec prẹuaricatio. Secundũ
Rom. 4. istum aũt nullus est sine præuaricatione pec
cator,quia prẹuaricantes deputat omnes ter
rę. Nullus ergo secundũ istum sine lege pec
cauit: q̃a vbi non est lex, nec prẹuaricatio.
Rom. 2. An forte dicturi sumus, verum quidem esse
q̃ nec præuaricatio sit vbi non est lex,sed ve
rum nõ esse q̃ aliqui sine lege peccauerint:
aut verum quidem esse,aliquos sine lege pec
casse,sed verum non esse,vbi lex non est, p̃-
uaricationem esse non posse? At vtrumque
Apostolus dixit. Verum est ergo vtrunq;,q̃a
vtrunq; per Apostolum veritas dixit. Quo-
modo ergo erit verum,quod in psalmo isto
eadem proculdubio veritas dixerat, Prẹua-
ricantes deputaui omnes peccatores terrę?
Respondetur enim nobis. Qui sunt ergo illi
qui secundum Apostolum sine lege peccaue
runt? Non enim ex eis quisquam prẹuaricãs
deputãdus est,cum secundum eundem Apo
stolum, prẹuaricatio nõ sit vbi lex non est.
Sed nimirum cum diceret Apostolus, Qui-
cunq; sine lege peccauerunt,sine lege peri-
D bunt:de illa lege aiebat quam Deus dedit p̃
Moysen famulum suum populo suo Israel.
Hoc ipsa quę circunstant verba eius osten-
dũt.Disputabat.n.de iudęis & Grẹcis.i.genti
bus, non ad circuncisionem,sed ad prẹpu-
tium pertinentibus,ideo sine lege eos dicens
quia non acceperant legem, quam se acce-
pisse gloriabantur Iudẹi. Vnde illis ait, Si au
tem tu Iudęus cognominaris, & requiescis
in lege & gloriaris in Deo. Deniq; vnde ad
hanc sententiam venerit intuendum est,vt di
ceret, Quicunq; sine lege peccauerunt, sine
lege peribunt. Ira,inquit, & indignatio,tri-
bulatio,& angustia in omnem animam ho-
Rom. 2. minis operantis malum, Iudẹi primum &
Grẹci: Gloria autem & honor & pax omni
operanti bonum, Iudęo primum & Grẹco.
Non est enim personarum acceptio apud
Deum. Ad hęc addidit vnde nunc quæstio
est & ait, Quicunq; enim sine lege peccaue
runt, sine lege peribunt: & quicunque in le-
ge peccauerunt,per legem iudicabunt. Hos
vtiq; Iudęos,illos autẽ Grẹcos uolens intel-
ligi,q̃m de his agebatur,vtrosq; sub peccato
esse demonstrans, ut egere se gratia vtiq; fa- E
teantur. Propter quod dicit,Non.n.est distin
ctio,Oẽs.n. peccauerũt & egent gloria Dei,
iustificati gratis per gratiam ipsius,per redẽ-
ptionẽ, quę est in christo Iesu.Quos itaque
dicit omnes peccasse, nisi Iudęos & Grẹcos
de quibus dixerat, Nõ.n.est distinctio? Nam
de his pauloante: Causati.n.sumus, inquit,
Iudæos & Græcos oẽs sub pctõ esse. Ac per
hoc quicunq; sine lege peccauerunt,illa.s.de
qua Iudæi gloriabantur, sine lege peribunt:
& quicunque in lege peccauerunt.i. ipse Iu
dæi,per legem iudicabunt:Nec iõ non peri-
bunt, nisi credant in eum qui venit quærere
quod perierat.Nonnulli quippe ẽt catholici Lu. 19.
tractatores in his Apostoli verbis aliter q̃ se
res habet, parum attendendo sapuerunt, vt
dicerent illos perire qui sine lege peccaue-
runt: hos aũt qui in lege peccauerunt iudica
ri tantummodo non perire: tanquam per pę Ro.
nas transitorias credantur esse purgandi: si-
cut ille de quo dictum est, Ipse autem saluus
erit,sic tamen quasi per ignem.Sed hoc me-
rito fundamenti bene intelligitur,de quo a-
gebat Apostolus vt hoc diceret. Superius
quippe dixerat, Vt sapiens architectus fun- F
damentum posui,alius superẹdificat: vnus-
quisque autem videat quomodo superędi-
ficet.Fundamentum enim aliud nemo potest 1. C.
ponere prẹter id quod positum est, quod
est Christus Iesus:& cętera, vsque ad eundẽ
locum,ubi eum dixit per ignem saluari,qui
super hoc fundamentum,non aurum,argẽ-
tum, lapides prẹciosos,sed ligna, fœnum,
stipulum ẹdificat,non tamen respuit * ne re- * al. nec des.
cipiat,nec receptum deserit fundamentum:
idq; omnibus carnalibus suis quibus capi-
tur atq; succumbit delectationibus antepo-
nit, cum ad hunc articulum ventum fuerit
vt aut illę deserantur aut Christus: vbi si nõ
anteponitur Christus,non ille est fundamen
tum.Omnibus quippe structurę posteriori-
bus partibus anteponitur fundamentũ. Nec
cogitasse existimo eos qui senserunt non
perire,de quibus dictum est,Per legem iudi
cabuntur: nisi quia fundamentum habent
Christum. Parum ergo attenderunt quod Rom.
demonstrauimus,atq; ipsa scriptura clamat,
de

de Iudæis hoc Apostolũ dicere, qui sine fun-
damento sunt Christo. Quis aũt Christianus
dixerit non perire Iudęum, si non credat in
Christum, sed tm̃modo iudicari: cum Chri-
stus ipse ad eandem gentẽ propter oues, quę
inde perierunt se missum esse testetur: & re-
missius & tolerabilius dicat futurũ Sodomi
15. tis in die iudicii, qui vtiq; sine lege perierũt,
10. q̃ ciuitati Iudeæ, qui in eũ non credidit, tan
ta virtute mirabilia facientem? Si ergo Apo-
stolus ẽm legẽ q̃ Deus per Moysen populo
Israel dedit, cęteris aũt gẽtibus nõ dedit, sine
G lege dixit esse cæteras gẽtes, q̃d ĩtellecturi su
mus in isto Psalmo dictum esse, Pręuarican
tes æstimaui omnes peccatores terrę: nisi in-
telligamus aliquam legem non per Moysen
datam, secundum quam sunt pręuaricantes
cęterarum gentium peccatores? Vbi enim
lex non est, nec præuaricatio. Quæ ista lex
est, nisi forte illa de qua id dicit Apostolus,
Gentes quæ legem nõ habẽt, naturaliter quę
legis sunt faciunt, hi legem non habentes, ip
si sibi sunt lex: Secundum hoc ergo quod di-
cit, legẽ non habentes, sine lege peccauerũt,
sine lege peribũt: secundũ id uero quod ait,
ipsi sibi sunt lex, non immerito p̃uaricatores
ęstimantur omnes peccatores terræ. Nullus
.n. est qui faciat alteri iniuriam, nisi qui fieri
sibi nolit. Et in hoc transgreditur naturę le-
gem, quam non sinitur ignorare dum id q̃d
facit non uult pati. Nunquid aũt lex ista na-
turalis non erat in populo Israel? Erat plane,
q̃m & ipsi homines erant. Sine lege autem na
turali essent, si pręter naturã humani generis
esse potuissent. Multo magis ergo pręuarica
tores facti sunt lege diuina, qua naturalis illa
siue instaurata, siue aucta, siue firmata est. Iã
uero si in omnibus peccatoribus terrę non
H incongrue deputantur & paruuli p̃p origi-
nali; uincula peccati, ét ipsi in similitudine
pręuaricationis Adę, ad illam pręuaricatio-
nem pertinere monstrant, quę data lege in
paradiso prima cõmissa est, Ac p̃ hoc recte
nullo prorsus excepto, pręuaricatores ęsti-
mant oẽs peccatores terrę. Omnes aũt pec-
cauerunt, & egẽt gloria Dei. Oẽs igitur prę-
uaricãtes gratia saluatoris inuenit, alios ma-
gis, alios minus. Quanto enim legis maior in
quocunq; cognitio, tanto minor peccati ex
cusatio. Quanto magis peccati excusatio, tan
to manifestior pręuaricatio. Restabat ergo
ut omnibus non sua sed Dei.i.a Deo donata
iustitia subueniret. Vnde ait Apostolus, Per
legem cognitio peccati. Non ergo ablatio Rom.3.
sed cognitio. Nunc autem sine lege inquit, iu
stitia Dei manifesta est, testificata per legẽ &
prophetas. Proinde etiam iste subiunxit, Pro
pterea, inquit, dilexi testimonia tua.] Tanquã
diceret, Quoniam lex siue in paradiso data,
siue naturaliter insita, siue in literis promul-
gata, pręuaricatores fecit omnes peccato-
res terrę, propterea dilexi testimonia tua,
quę sunt in lege tua de gratia tua, ut non sit
in me iustitia mea sed tua. Lex enim ad hoc
prodest vt mittat ad gratiam: non solũ enim
quod attestatur manifestandę iustitię Dei q̃
sine lege est, uerumetiã hocipso q̄ pręuari- 2. Cor.3.
cantes fecit, ita ut etiam quos litera occidit,
ad uiuificantem spiritum confugere timore
compellat, per quem peccatorum deleatur
uniuersitas, & recte factorum charitas inspi
retur. Propterea, inquit, dilexi testimonia
tua. Quidam codices habent semper, quidã
non habent. Sed si est sic, accipiendum est
semper, vt sic intelligat, quandiu hic uiuitur.
Hic sunt enim testimonia necessaria de lege
& prophetis, attestantia iustitię Dei qua iusti
ficamur gratis: hic sunt & nostra testimonia
necessaria, pro quibus ipsam quę hic agitur
uitam martyres finiuerũt. Cognita itaq; Dei
gratia, quę sola liberat a p̃uaricatione, q̃ le-
gis cognitione committitur, orando dicit,
Confige clauis à timore tuo carnes meas. Sic
enim expressius interpretati sunt quidam
nostri, quod Gręce uno uerbo dici potuit,
idest, καθήλωσον: hoc alii confige dicere uo-
luerunt, nec addiderunt clauis, atque ita
dum uolunt uno uerbo Gręco unum Lati-
num interpretando reddere, sententiam mi- K
nus explicauerunt: quoniam enim eo quod
est confige non sonant claui. καθήλωσον au-
tem sine clauis intelligi non potest, nec nisi
duobus verbis Latine dici potest, sicut di-
ctum est confige clauis. Vbi quid uult in- Gala.5.
telligi, nisi quod ait Apostolus, Mihi au-
tẽ absit gloriari nisi in cruce dñi nostri Iesu
Christi, per quẽ mihi mũdus crucifixus est, Gala.2.
& ergo mundo? Et iterum, in Christo, inq̃t, Philip.3.
crucifixus sum cruci, Viuo aũt iam nõ ego,
uiuit uero in me Christus. Q̃d q̃d est aliud,
nisi non est in me iustitia mea, quę ex le-
ge est, in qua pręuaricator effectus sum,

sed iustitia Dei, idest, quę mihi ex Deo est,
I. Cor. I. non ex me? Sic quippe in me viuit non ego
Hier. 9. sed Christus, qui factus est nobis sapientia a
Gala. 5. Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redẽptio,
vt quemadmodũ scriptum est, qui gloriatur.
Philip. 2. in domino glorietur. Item dicit, Qui autem
sunt Iesu Christi, carnẽ suã crucifixerunt cũ
passionibus, & concupiscentiis. Cum hic di
ctum sit, ꝙ ipsi crucifixerunt carnẽ suam, in
L isto tamen Psalmo Deus rogatur vt id faciat
cui dicitur, Confige clauis a timore tuo car
nes meas: vt intelligamus etiam id quod re-
cte facimus gratiæ Dei esse atribuendum, q
in nobis operatur, & velle, & operari pro
bona voluntate. Sed quid sibi vult quod cũ
dixisset, Confige clauis a timore tuo carnes
meas: addidit, A iudiciis. n. tuis? Quid est, cõ
fige a timore tuo timui. n.? Si. n iam timuerat
vel timebat, cur adhuc vt a timore suo Deus
crucifigeret carnes suas orabat? An addi sibi
volebat timorẽ, vt tantum timeret quantum
sufficeret crucifigendis suis carnibus. i. con
cupiscentiis affectibusq; carnalibus? tanq̃ di
cens, Perfice in me timorem tuũ, timui. n. a
iudiciis tuis? Sed est hic alius altior sensus,
quantũ Deus donat scrutato sinu scripturæ
huius eruendus, Confige, inq̃t, clauis a timo
re tuo carnes meas, a iudiciis. n. tuis timui:
Psal. 17. hoc est, a timore tuo casto, qui permanet in
seculũ seculi, carnalia mea desyderia com-
M primantẽ: a iudiciis n. tuis timui, cũ mihi lex
minaretur pęnã, quæ mihi non poterat dare
I. Ioan. 4 iustitiã. Sed hunc timorẽ quo pœna metuitẽ,
consummata charitas foras mittit, q̃ nõ timo
re pęnę, sed delectatione iustitię liberos red
Super ca dit. Timor nãq; iste quo nõ amat iustitia, sed
tholicam. timetẽ pęna, seruilis est, qa carnalis est & iõ
Ioan. nõ crucifigit carnẽ. Viuit. n. peccandi volun-
Tra. 9. tas, q̃ tũc apparet in opere, qñ speratur im-
punitas. Cum vero pęna creditẽ secutura latẽ
ter viuit, viuit tñ. Mallet. n. licere & dolet nõ
licere quod lex vetat: quia non spiritaliter
delectatur eius bono, sed carnaliter malum
I. Ioã. 4. metuit, quod minatur, Timore autem casto
ipsa, quæ hunc timorem foras mittit, pecca
re timet charitas, etiam si sequatur impuni-
tas: quia nec impunitatem iudicat secuturã,
quando amore iustitiæ peccatum ipsum de
putat pęnam. Tali timore carnes crucifigun
tur, quoniam carnales delectationes, quæ le
gis litera vetantur potius q̃ vitantur, spirita
lium bonorum delectatione vincuntur, &
eadem usq; ad perfectionem crescente vi-
ctoria perimuntur. Ergo confige clauis, in-
quit, à timore tuo carnes meas, a iudiciis. n.
tuis timui: hoc est da mihi castum timorem,
ad quem petendum me tanquam pædago-
gus timor legis ille ꝑduxit, quo timore a iu-
dicii tuis timui.

Concio vicesimasexta de versu Psalmi, Feci iudicium & iustitiam ne tradas me calumniantibus me: & reliqua.

IStos magni Psalmi huius versus consyde-
randos nunc suscepimus atq; tractãdos.
Feci iudicium & iustitiam, ne tradas me no-
centibus me.] Nõ mirũ est eũ fecisse iudiciũ
& iustitiã, qui superius popos̃cerat a timore
Dei vtiq; casto configi clauis carnes suas,
hoc est, carnales cõcupiscẽtias, q̃ solent quo
minus rectum sit nostrũ impedire iudicium.
Quãuis aũt siue rectũ siue prauũ in quotidia
no nostri sermonis vsu iudiciũ nũcupetẽ, vñ
hominibus in Euãgelio dicimus, Nolite iu-
dicare ꝑsonaliter, sed rectũ iudiciũ iudicate:
tñ hoc loco ita positum est iudiciũ, tanquã si
hoc rectũ non fuerit, non debeat iudicium
nominari, alioquin non sufficeret dicere, fe
ci iudiciũ, sed diceretẽ, feci rectũ iudicium.
Hoc gñe locutus est dominus Iesus vbi ait,
Relinquitis grauiora legis, iudiciũ & mise-
ricordiam & fidem. Et hic enim iudicium si
positum est, tanq̃ nõ sit iudiciũ si peruersum
est. Et multis diuinarum scripturarum locis
ita ponitur, quale illud est, Misericordiam B
& iudicium cantabo tibi dñe. Et illud apud
Esaiam, Expectaui vt faceret iudiciũ, fecit au
tem iniquitatem: non ait, expectaui vt face-
ret iudicium iustum, fecit autem iniquum:
sed tanquam ideo iam iudicium sit, quia iu-
stum est: nec sit iudiciũ, quod iniustum est.
Iustitia vero non solet dici bona iustitia, vel
mala iustitia, sicut aliquando dicitur bonum D
malũ ve iudiciũ, sed eo ipso iã bona est, qa
iustitia est. Sic ergo habet consuetudo loquẽ
di, vt dicatur & bonũ iudicium, & malum
iudicium, quemadmodum habet vt dicatur
& bonus iudex, & malus iudex. Sic autem
non dicitur bona iustitia vel mala iustitia:
sicut non dicitur, bonus iustus, vel malus iu-
stus, quia continuo bonus quisque si iustus.

Iustitia

iiia. Iustitia ergo virtus est animi magna præci-
puéq; laudabilis,de qua nũc non est copio-
ciii. sius disputandi necessitas. Iudiciũ verò qñ
non nisi in bono ponitur,distinctior loquẽ
di ratio huius virtutis est operatio.Qui.n.ha
bet iustitiã,recte iudicat, immo secũdũ istã
locutionẽ,qui habet iustitiã iudicat, q̃a nec
iudicat,si nõ recte iudicat. Iustitię noĩe hoc
loco nõ ipsa virtus, sed opus eius significa-
.4. tũ est.Quis.n.fecit in homine iustitiã, nisi q̃
iustificat impiũ? hoc est per gratiã suam ex
impio facit iustũ.Vnde ait Apostolus, iustifi
C cati gratis per gratiã ipsius. Facit ergo iusti-
.3. tiam.i.opus iustitiæ, qui habet in se iustitiã,
id est,opus gratiæ Feci, inquit, iudicium &
iustitiam,ne tradas me nocẽtibus me: id est,
feci iudicium iustum, ne tradas me illis qui
propterea me persequuntur. Nã ẽt quidam
codices habent, ne tradas me persequenti-
bus me. Quod enim Gręce dictum est, τοῖς
ἀντιδίκοις, quidam interpretati sunt nocenti
bus,quidam persequentibus,quidam calum
niantibus. Miror autem omnium, quos in
promptu habere potui codicum, nunquam
me legisse aduersantibus, cum sine contro-
uersia quod Grece ἀντιδίκοις hoc Latine ad
uersarius appellatur. Orans itaque ne trada
tur a domino aduersantibus sibi: quid orat,
nisi quod oramus dicimus, Ne nos inferas
in tentationẽ? Aduersarius est. n. de quo di-
t. 6. cit Apostolus, Ne forte tentauerit vos qui
tentat,Et tradit Deus,quem deserit. Eũ quip
b 3. pe ille nõ decipit quem iste non deserit, in
voluntate sua præstans decori hominis vir-
tutem. Ab illo autem qui dixerat in abundã
. 19. tia sua,non mouebor in æternum, auertit fa
ciẽ & factus est conturbatus, sibiq; monstra
tus. Quisquis igitur a timore Dei casto cru
. 18. cifixas habet carnes suas,& nulla carnali cor
ruptus illecebra, facit iudicium opusq. iusti
tiæ,orare debet ne aduersantibus tradatur.i.
ne timendo perpeti mala, ad facienda mala
D persequentibus cedat. A quo.n. accipit vi-
ctoriam concupiscentiæ ne voluptate per-
trahatur,ab illo ẽt robur patientiæ ne dolo-
re frangatur: de quo dicitur,Dominus dabit
. 84. suauitatem de illo ẽt dicitur, Ab ipso est.n.
patiẽtia mea.Denique sequitur, Excipe ser-
uum tuum in bono, vt non calumniẽtur me
superbi.} Illi impellunt vt cadã in malũ, tu
excipe in bonũ.Qui aũt interpretati sunt nõ
calumnientur me: Græcam locutionẽ secu
ti sunt, Latinę linguę minus visitatã. An for
te hanc habet vim cum dicitur, non calum-
nientur me,quam haberet si diceretur, non
me capiãt calumniando? Multę aũt possunt
intelligi calumnię superborum,a quibus hu
militas Christiana despicitur, sed illa vel
maxima est,si homines hoc loco accipiun-
tur superbi,qui a nobis mortuũ calumnian-
tur coli. Humilitas quippe ipsa Christiana
Christi morte insinuatur,cõmendaturq; di-
uinitus. Hęc aũt calumnia vtrisque infideli-
bus,idest,Iudęis gẽtibusq; cõis est. Habent E
calumnias suas ẽt hęretici singulis quibusq;
hæresibus proprias. Habent & schismatici,
quos oẽs superbia de membrorũ Christi cõ
page pręcidit. Ipsius aũt diaboli calumnia
quanta vel qualis sit,qua calumniatus est iu
sto dicens, Nunquid gratis colit Iob dñm?
Quorum omniũ calumniæ superborũ tanq̃ Iob.1.
colubrorũ venena dicuntur, cũ vigilantissi- Nu.21.
ma & diligentissima pietate Christus cruci-
fixus attẽditur,pp quod pręfigurandũ Moy Ioan.3.
ses Deo miserante ac iubente exaltauit in
eremo similitudinẽ serpentis in ligno, vt si-
militudo carnis peccati crucifigẽda præfi-
guraretur in Christo.Hanc intuentes saluti-
ferã crucem, omne calumniantiũ superbo-
rũ virus expellimus. Quam prorsus etiã iste
quodammodo valde intuente intuens ait,
Oculi mei defecerũt in salutare tuum, & in
eloquium iustitię tuę.] Christum quippe
ipsum Deus propter similitudinem carnis
peccati,peccatum pro nobis fecit,vt nos si- Rom.8.
mus iustitia Dei in ipso. In huius igitur elo
quiũ iustitiæ Dei defecisse dixit ardẽtes ocu
los suos,& sitienter intuendo, dum memor
infirmitatis humanę, diuinam Christi desy- F
derat gratiam, Propter quod sequitur, Fac
cũ seruo tuo secũdum misericordiam tuã.}
Non vtique secũdum iustitiam meam.Et iu-
stificationes,inquit,tuas doce me } Illas pro
culdubio quibus Deus facit iustos, non ipsi
se. Seruus tuus sum ego.} Neque enim bene
mihi cessit qñ esse volui liber meus, nõ ser-
uus tuus.Da mihi intellectũ,vt sciã testimo-
nia tua] Nunquã intermittenda est ista pe-
titio. Non.n. sufficit accepisse intellectũ, &
Dei testimonia didicisse,nisi semp accipiat,
& quodammodo semper bibatur de fonte
lucis æternę. Testimonia quippe Dei quan-

to fit quisque intelligentior, tãto magis magisq; sciuntur. Tẽpus, inquit, faciendi dño. Id enim plures codices hñt, non vt quidam, domine. Quod ergo tẽpus vel quid faciendi voluit intelligi dño? Illud quidem quod pauloantè dixerat, Fac cũ seruo tuo secũdũ misericordiam tuam, hoc faciendi tẽpus domino. Quid est aũt, nisi gratia quæ in Christo suo tpe reuelata est? De quo tempore ait

Gala.4. Apostolus, Cũ aũt venit plenitudo tẽporis

G misit Deus filium suum. Propter quod alibi etiam testimonium suum prophetico adiungens,

Esa.49. vbi dixit, Tẽpore placito exaudiui te, & in die salutis adiuui te, Ecce nunc, inquit,

1.Cor.6. tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Sed quid est, quod tanquam volens ostendere tempus domino esse faciẽdi, cõtinuo subiũxit, Dissipauerunt legem tuam. Velut propterea tempus esset faciẽdi domino, quia eius legem dissipauerunt superbi, qui ignorãtes

Rom.10. Dei iustitiam & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti? Quid est enim dissipauerunt legẽ tuam, nisi præuaricationis iniquitate, eius integritatem non custodierunt? Oportebat ergo vt superbis & de libertate sui arbitrii præsumentibus lex daretur, qua præuaricata quicunque compuncti humiliarentur, non iã per legem sed per fidem ad subuenientem currerent gratiam. Dissipata ergo lege tempus fuit, vt per vnigenitum filium Dei misericordia mitteretur.

Rom.5. Lex enim subintrauit vt abundaret delictum, quo delicto lex dissipata est, & opportuno iã tẽpore Christus aduenit, vt vbi abũdauit delictum superabũdaret gratia. Ideo, inquit, dilexi mãdata tua super aurum & topazion. Id agit gratia, vt dilectione impleãtur mandata Dei, quę timore non poterant. Gratia quippe Dei diffunditur charitas in cor

H dibus nostris per spiritum sanctum, qui da-

Matt.5. tus est nobis. Propter quod ipse dominus di-

Rom.13. cit, Non veni legem soluere, sed adimplere. Et idem Apostolus, Plenitudo legis chari-

Psal.18. tas est: ideo super aurum & topazion. Hoc enim & in alio psalmo legimus, Super aurũ & lapidem preciosum multum. Topazion quippe lapidem multum perhibent esse preciosum. In testõ aũt veteri latẽtem gratiam tanquam velo interposito nõ intelligentes,

Exo.34 quod significabatur, qñ in faciẽ Moysi inten

2.Cor.3. dere non valebant, ꝑp mercedẽ terrenã atq; carnalẽ Dei mãdata facere conabãtur, neq; faciebant, quia non ipsa sed aliud diligebãt. Vnde illa nõ erant opera volentiũ, sed onera potius inuitorũ. Cũ vero ipsa mãdata diligũtur super aurum lapidẽ preciosum multum, omnis præ ipsis mandatis terrena vilis est merces, nec vlla ex parte comparantur quęcunque alia hominis bona his bonis, quibus ipse fit bonus homo: Propterea, inquit, ad omnia mandata tua corrigebar. Vtique corrigebar, quia diligebam, atque illis rectis, vt et ipse rectus fierem, dilectione cohęrebam. Iam illud quod adiungit cõsequens erat, Oẽm, inquit, viam iniquitatis I odio habui. Vnde enim fieri poterat, vt iniquam viã non odisset diligens rectã? Nã sicut aurũ & lapidem preciosum si diligeret, odisset profecto quicquid ei taliũ rerũ damnum posset inferre: ita qm̃ Dei mandata diligebat, iniquitatis viã odio habuit, quemadmodũ aliquid immanissimũ marini itineris saxũ declinabat, vbi tã preciosarũ rerum necesse est pati naufragiũ. Qđ vt non cõtingat longe inde velificat, qui in ligno crucis cũ mandatorũ diuinorum mercibus nauigat.

Concio vicesimaseptima de versu psalmi, Mirabilia testimonia tua domine &c.

VErba psalmi hęc sunt, de quibus adiuuante domino disputaturi sumus, Mirabilia testimonia tua, propter hoc scrutata est ea anima mea. Quis enumerat saltem generatim testimonia Dei? Cœlum & terra visibilia opera eius, dicunt quodammodo testimoniũ bonitatis & magnitudinis eius, & ipse cursus frequens vsitatusque naturæ, quo temporum rapacitas voluitur, in rerũ quarumcunque generibus, quãuis tempo- K ralibus atque mortalibus, quę certe consuetudine viluerunt, si pius consíderator aduertat, perhibent testimoniũ creatori. Quid aũt horum est quod non sit mirabile, si vnumquodque non vsu sed ratione metiamur: si vero tanquã sub vnus cõtẽplationis aspectu velut audeamus cuncta contueri, nonnè fit in nobis quod ait Propheta, Consyderaui opera tua & expaui? Et tñ iste non est ipsa rerum admiratione perterritus, sed eam potius dixit esse causam, cur ea debuerit scrutari, quia mira sunt. Cum.n. dixisset, Mirabi-

lia teſtimonia tua: ſecutus adiunxit, ꝑꝑ hoc
ſcrutata eſt ea aïa mea: quaſi factus ſit ipſe ꝑ
inueſtigādi difficultatē curioſior. Quanto.n.
queq; res abſtruſiores habet cauſas, tanto eſt
mirabilior. Si ergo nobis hō talis occurrat,
qui propter hoc dicat ſe ſcrutari teſtimonia
Dei, quia mirabilia ſunt, cum plena ſit eis, &
quæ conſpicitur, & quę nō conſpicitur vni-
uerſa creatura, nonne compeſcimus eū dicē-
tes, Altiora te ne q̄ſieris, & fortiora te ne ſcru
tàtus fueris, ſed quæ prçcepit tibi dominus
illa cogita ſemper? Sed ſi nobis reſpondeat
& dicat, Hęc ipſa quæ p̄cepit dominus, & q̄
iubet vt cogitentur mirabilia ſunt eius teſti-
monia, eum quippe & dominū, quia iubet,
L & bonum & magnum, quia talia iubet, eſſe
teſtantur, nunquid audebimus hominem ab
eorum ſcrutatione reuocare, ac non potius
vt ſedulo id agat tantæ rei operam quantum
poteſt impendat hortabimur? An forte Dei
præcepta teſtimonia quidem bonitatis eius
eſſe fatebimur, ſed mirabilia eſſe negabi-
mus? Quid enim mirum ſi bona imperat bo
nus dominus? Imò vero idipſum eſt omni-
no mirandū, & cur ita ſit perſcrutandum, ꝙ
cū Deus bonus bona præceperit, eis tamen
dederit bonam legem, quos eadem lex viui-
ficare non poſſet, nec vlla eſſet ex bona lege
iuſtitia. Si enim data eſſet lex, quæ poſſet viui
3. ficare, omnino ex lege eſſet iuſtitia. Cur ergo
data eſt quæ viuificare non poſſet, & ex qua
eſſet nulla iuſtitia? Nempe mirandū eſt, nem
pe ſtupendum. Hæc ſunt ergo mirabilia te-
ſtimonia Dei, propter hoc huius anima ſcru
tata eſt ea, quoniam deinde debilis non ei di
ci poſſit, Fortiora te ne ſcrutatus fueris, &
quæ prçcepit tibi dominus illa cogita ſemꝑ
ipſa: ſunt.n. quæ prçcepit nobis dn̄s, & ideo
cogitanda ſunt ſemper. Potius itaq; videa-
mus huius anima, quę ſcrutata eſt, quid in-
uenerit. Manifeſtatio, inquit, verborum tuo
rum illuminat, & ītelligere facit paruulos. ʒ
Quid eſt paruulus, niſi humilis & infirmus?
Noli ergo ſuperbire, noli de tua q̄ nulla eſt
virtute prçſumere, & intelliges quare ſit a
bono Deo bona lex data, quę tn̄ viuificare
4. non poſſit. Ad hoc. n. data eſt, vt te de ma-
M gno paruulum faceret, vt te ad faciendam le
gem vires de tuo non habere monſtraret: ac
ſic inops, indigus & egenus ad gratiam con-
6. fugeres & clamares, Miſerere mei domine
quoniam infirmus ſum. Hoc ergo ſcrutādo
intellexit hic paruulus, quod minimus Apo
ſtolorum Paulus, ideſt, paruulus oſtendit,
ideo datam legem, q̄ viuificare nō poſſet, q̄a *Gala. 3.*
concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt ꝓ
miſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credenti-
bus. Ita domine, ita fac miſericors domine,
impera quod non poſsit impleri, immo im-
pera quod non niſi per tuam gratiam poſsit
impleri, vt cum homines per ſuas vires id ad
implere nequiuerint, omne os obſtruatur,
& nemo ſibi magnus uideatur. Sint omnes *Rom. 3.*
paruuli, & reus fiat omnis mundus tibi, quia
non iuſtificabitur ex lege omnis caro corā
te Deo: per legem enim cognitio peccati.
Nunc autem ſine lege iuſtitia tua manifeſta-
ta eſt, teſtimonium habens a lege & ꝓphetis. A
Hæc ſunt mirabilia teſtimonia tua, quę ſcru
tata eſt anima paruuli huius, & ideo inuenit
quia humiliatus eſt, & paruulus factus eſt.
Quis.n. facit mandata tua ſicut facienda ſunt
.i. ex fide quę per dilectionem Dei operatur, *Gala. 5.*
niſi eius in corda per ſpiritum ſanctum ipſa
dilectio diffundatur? Hoc etiam iſte paruu-
lus confitetur. Os meum, inquit, aperui *Rom. 5.*
& attraxi ſpiritum, quia mādata tua deſyde
rabam. ʒ Quid deſyderabat, niſi facere man-
data diuina? Sed non erat vnde faceret infir-
mus fortia, & paruulus magna. Aperuit os *Matt. 7*
confitens ꝙ per ſe ipſe non faceret, & attra-
xit vnde faceret. Aperuit os petendo, quęren
do, pulſando, & ſitiens hauſit ſpiritum bo-
num, vnde faceret quod per ſeipſum non
poterat, mandatum ſanctum & iuſtum & bo
num. Si.n. nos cum ſimus mali, nouimus bo *Rom. 7.*
na data dare filiis noſtris: quanto magis pa- *Maat. 7.*
ter noſter de cęlo dabit ſpiritum bonum pe
tentibus eum? Non.n. qui ſpiritu ſuo agunt, *Rom. 8.*
ſed quotquot ſpiritu Dei aguntur, hi filii ſūt
Dei: nō quia ipſi nihil agunt, ſed q̄a nihil bo
ni agunt niſi a bono agant vt agant. Nam tā
to magis efficitur quiſq; filius bonus, quāto
largius ei datur a patre ſpiritus bonus. De-
nique iſte adhuc petit, Os quidem aperuit
& attraxit ſpiritum, ſed adhuc ad patrē pul- B
ſat & q̄rit. Bibit ſed quanto ſuauius ſenſit, tā
to ardentius adhuc ſitit. Audi verba ſitiētis:
Reſpice in me & miſerere mei, ſecundum
iudicium diligentium nomen tuum. ʒ Ideſt,
ſcd̄m iudiciū qđ in eos feciſti qui diligunt
nomen tuū: qm̄ vt diligerēt te, prius dilexi-

ſti eos. Si.n. Ioannes Apoſtolus ait, Nos dili-
1.Ioan.4 gimus, inquit, Deum:& velut cauſa q̄reretur
quare nos diligere fecit, adiunxit, Q̃m ipſe
prior dilexit nos. Vide & iſte q̄d apertiſsime
dicat, Greſſus meos dirige ſecundũ eloquiũ
tuũ, & non dominetur mei omnis iniquitas.]
Vbi q̄d aliud dicit, q̃ rectum & liberum me
fac ſecundũ promiſſum tuum? Quãto.n.ma
gis regnat in vnoquoq; Dei charitas, tanto
minus ei dñatur iniquitas. Quid ergo aliud
petit, q̃ vt donante Deo diligat Deũ? Diligẽ-
do.n. Deũ, diligit ſeipſum, vt diligere ſalubri
ter poſsit & proximum ſicut ſeipſum. In qui
Mat. 22. bus p̄ceptis tota lex pendet & ꝓphetę. Quid
igitur orat, niſi vt pręcepta q̃ Deus imponit
iubendo, impleri faciat adiuuando? Sed q̄d
eſt, quod dicit, Redime me a calumniis ho-
minum, vt cuſtodiam mãdata tua?§ Si vera il
li homines crimina obiiciunt, nõ calumnian
tur: ſi falſa, quid eſt ꝙ ſe redimi deſyderat a
calumniis. i. a criminibus falſis quæ illi no-
C cere nõ poſſunt? Crimen quippe falſum q̄d
eſt calumnia, reum non facit hominem, ni-
ſi apud iudicem hominem. Vbi autem Deus
iudex eſt, nullus falſo crimine læditur, quia
non cui obiicitur, ſed obiicienti potius im-
putatur. An hic eccleſiæ præſignatur oratio
& vniuerſi populi Chriſtiani, qui redemptus
eſt a calumniis hominum, quibus exagitabã
tur vſquequaque Chriſtiani? Sed nunquid ꝓ
pterea Dei mandata non cuſtodit? Nonne in
ter ipſas calumnias quãdo feruebant, multo
glorioſius populus ſanctus in tribulationi-
bus dei mandata ſeruabat, cum ad ꝑpetrãdas
impietates perſequentibus non cedebat? Sed
nimirũ hoc eſt, Redime me a calumniis ho-
minum, vt cuſtodiam mandata tua: tu age in
fuſo ſpiritu tuo, ne me calumniæ hominum
terroribus vincant, & a tuis mandatis ad ſua
mala facta traducãt. Si.n. hoc mecum egeris
.i. hoc modo me ab eorum calumniis, ne cri
minationes eorum falſas quas obiiciunt per
timeſcam, cum patientia donata redemeris,
inter ipſas calumnias cuſtodiam mandata
tua. Faciem tuam, inquit, illumina ſuper ſer-
uum tuum.§ Ideſt, tuam manifeſta ſubuenien
do & opitulando præſentiam. Et doce me
iuſtificationes tuas.§ Doce vtique vt faciam
D quod euidentius alibi legitur, Doce me vt fa
Pſa. 142. ciam voluntatem tuam. Qui.n. audiunt, licet
memoria teneant quod audiunt, nequaquã
didiciſſe putandi ſunt, ſi non faciunt. Verita-
tis nanq; verbum eſt, Omnis qui audiuit a
patre & didicit, venit ad me. Qui ergo non
facit.i non venit, nõ didicit. Recolens autẽ Io.6.
iſte dolorẽ pœnitẽtiæ p̄uaricationis ſuę, Exi
tus aquarũ, inquit, deſcenderunt oculi mei,
quia non cuſtodierunt legem tuam.] Ideſt,
ipſi oculi mei. Nam in quibuſdã codicibus
& hoc legitur, quia non cuſtodiui legẽ tuã.
deſcenderunt ergo exitus aquarum. i. effuſio
nes lachrymarum. Et ea locutione qua dice
re potuit, Montes deſcenderunt pedes mei,
& ſi non diceret per mõtes vel in mõtes: ea
locutione dicitur ſcalas deſcẽdit, etſi non di
catur per ſcalas: aut piſcinam deſcendit, etſi
non dicatur in piſcinam. Et bene ait, deſcen-
derunt, humilitate ſcilicet pœnitendi. Aſcẽ
derunt.n. quando per ſuperbiam contumacẽ Ro.10
erecti fuerant & elati: ſurſum enim ſibi eſ-
ſe videbantur, quando ignorantes Dei iuſti-
tiam conſtituere volebant ſuam, In qua fati
gati & legis præuaricatione confuſi, ab illa
elatione deſcenderunt flendo, vt iuſtitiã Dei
potius impetrarent petendo. Sunt codices q̃
nõ habent deſcẽderũt, ſed trãſierũt,§ tanq̃ ex B
aggeranter diceret tranſiſſe ſe flendo fontes
aquarũ, vt hoc intelligamus exitus aquarũ,
Plus fleuiſſe q̃ manant aquæ de ſuis exitibus.
Cur autẽ non cuſtodita lege ſic fletur, niſi vt
impetretur gratia quæ pęnitentis delet ini-
quitatem, & credentis adiuuat voluntatem?

Concio vigeſimaoctaua.

DIxerat ſuperius, qui cantat hunc pſal-
mum, Exitus aquarum deſcenderunt
oculi mei, q̃m non cuſtodierunt legẽ tuam:
vbi ſe multũ fleuiſſe teſtatus eſt p̄uaricationẽ Zad.
ſuam. Proinde velut rationẽ reddẽs cur mul
tũ flere debuerit, & ſuũ grauiter dolere pec-
catũ, Iuſtus es, inq̄t, domine, & rectum iudi-
cium tuum Mandaſti iuſtitiam teſtimonia
tua, & veritatẽ tuam valde.§ Hæc itaq; iuſti-
tia Dei rectumq; iudicium & veritas, omni
eſt metuenda peccanti. Hac.n. damnantur di
uinitus quicunque damnantur, nec eſt om-
nino qui de ſua damnatione contra Deum
iuſtum recte conqueri poſsit. Inde fletus re-
ctus eſt pęnitentis, quoniã ſi cor eius impœ
nitẽs dãnaretur, iuſtiſsime vtiq; dãnaretur.
Sanè iuſtitiam dicit teſtimonia Dei. Iuſtum
quippe

F quippe se probat mãdãdo iustitiã.Est.n hę
veritas vt Deus testimoniis talibus innote-
scat. Sed quid est,qđ sequitur?Tabefecit me
zelus meus.}Vel sicut alii codices habẽt,ze-
lus tuus.}Habẽt nonnulli ẽt domus tuæ.] Et
non tabescit me,sed comedit me.} Quod ex
68. alio psalmo q̃tum mihi vr̃ putandũ,est emẽ
2. dandũ,vbi scriptũ est,Zelus domus tuæ co-
medit me:qđ cõmemoratum ẽt in Euange-
lio nouimus. Simile tñ aliquid est tabefecit
ei quod ibi est comedit,Zelus autẽ meus qđ
plures codices habent, nullam ingerit qõ-
nẽ. Quid.n.mirum est,si zelo suo quiq; tabe
scit? Qđ vero habent aliqui,zelus tuus,signi
ficat hominem Deo zelantem, non sibi: sed
non repugnat si ipse dicatur & meus. Nam
quid aliud dicit Apostolus, Aemulor.n.vos
11 Deo æmulatione Dei?Nã dicendo,Aemulor
vos, quid nisi æmulationẽ demonstrat suã?
Sed quia dixit Deo. i. nõ sibi sed Deo, ideo
addidit, æmulatione Dei .Hanc quippe suo
spiritu fidelibus suis inspirat Deus: amoris
.n. est,nõ liuoris.Nam quæ fuit causa vt hoc
Apostolus diceret?Aptaui.n.vos,inquit, vni
viro,virginem castam exhibere Christo.Ti-
meo autẽ ne sicut serpens Euam seduxit ver
sutia sua, sic & vestræ mentes corrumpant a
simplicitate & castitate, quę est in Christo.
Comedebat n.zelus domus Dei,q̃ tñ zelabat
Christo non sibi. Sponsus.n.sibi zelat spon-
sam suam: amicus autẽ sponsi, non eam sibi
zelare debet, sed sponso. Bonus ergo & hu-
G ius intelligendus est zelus. Causam nãq; sub
iungit & dicit: Quia obliti sunt verborũ tuo-
rum inimici mei.} Retribuebant ergo mala
pro bonis, qm̃ zelabat illos Deo tam vehe-
menter & ardenter,vt eo zelo tabefactũ se di
ceret:illi autem ob hòc in ipsum inimicitias
exercebant:quia vtiq; vt Deum amarent vo-
lebat, quos amãdo zelabat.Non ingratus.n.
gratiæ Dei, per quam fuerat ex inimico recõ
ciliatus Deo,etiam ipse suos diligebat inimi
cos,& eos zelabat Deo, dolens & tabescens
ꝙ essent verborũ Dei eius obliti.Deindè cõ
syderans ipse in verbis Dei,qua flamma dile
ctionis arderet: Ignitum, inqt,elòquiũ tuũ
valde,& seruus tuus dilexit illud.]Merito ze
labat in suis inimicis cor impœnitens, qui
fuerant obliti verborũ Dei. Ad hoc.n.flagra
bat eos adducere, quod ipse flagrãtissime di
ligebat.Iunior ego sum,inquit,& cõtẽptus,
ciustificationes tuas non sum oblitus] Nõ si- H
cut inimici mei,qui obliti sunt verborũ tuo
rum.Videt aũt minor ætate non oblitus iusti
ficationes Dei dolere pro inimicis suis ętate
maioribus, q obliti sunt. Nã quid est,iunior
ego nõ sũ oblitus,nisi illi maiores obliti sũt?
νεώτερος est.n. Gręcum,qđ est ẽt in illo loco
vbi dictum est, In quo corrigit iunior viam
suam.Hoc autẽ nomen cõparatiuũ est,& iõ
bñ intelligit in cõparatione maioris. Duos Gen. 25.
ergo populos hic agnoscamus, q ẽt in Re-
beccę vtero luctabantur, qñ non ex operi-
bus sed ex uocante dictũ est ei,Maior seruiet Rom. 9.
minori.Sed contemptum se dicit hic iunior, 1. Cor. 1.
ideo factus est maior,quia ignobilia & con-
temptibilia mundi delegit Deus,& ea q̃ non
sunt tãquam sint,ut q̃ sunt euacuentur. Et ec Mat. 20.
ce sunt nouissimi qui erant primi, & primi Rom. 10.
quierant nouissimi.Nec immerito obliti sũt
uerborum Dei,q suã iustitiã constituere uo
luerunt ignorantes iustitiam Dei. Iste autem
iunior non est oblitus, quia non suã uoluit
habere iustitiam,sed Dei. De qua etiam nũc
dicit,Iustitia tua iustitia in ęternũ,& lex tua
ueritas.Quomodo enim non ueritas lex,per
quam cognitio peccati,& quę testimonium
perhibet iustitiæ Dei?Sic enim dicit Aposto- Rom. 3.
lus,Iustitia Dei manifestata est testificata per
legem & prophetas.Propter hanc passus est
persecutionem iunior a maiore,ut diceret iu
nior quod sequitur, Tribulatio & necessitas
inuenerunt me,mandata tua meditatio mea
est.}Sęuiant,persequantur,dum tamen man
data Dei non relinquantur, & ex ipsis man-
datis etiam qui sæuiunt diligantur. Iustitia I
testimonia tua in ęternum, intellectum da
mihi & uiuam.]Intellectum poscit iste iuni-
or,quem si non haberet,non super seniores
intelligeret, sed eum poscit in tribulatione
& necessitate, quo intelligat quam sit con-
temnendum, quod ei possunt auferre perse-
quentes inimici, à quibus se dicit esse con-
temptum.Ideo dixit,& uiuam,quia si eo us-
que tribulatio necessitasque peruenerit, ut
per inimicorum persequentium manus uita
ista finiatur,uiuet in ęternum,qui temporali
bus pręponit iustitiam,quę manet in ęternũ,
Quę iustitia in tribulatione & necessitate
martyria sunt Dei, hoc est, testimonia,pro
quibus sunt martyres coronati.

Concio vicesimanona de eo quod sequitur, Exclamaui in toto corde exaudi me domine, & cætera.

CLamor ad dominum qui fit ab orantibus, si sonitu corporalis vocis fiat, nō intento in dominum corde, q̄s dubitet inaniter fieri? Si autem fiat corde, etiā silente corporis voce, alium quemlibet hominem potest latere, non Deū. Siue ergo cū voce carnis q̄n id opus est, siue cū silentio ad Deū cū oramus, corde clamandū est. Est autem clamor cordis, magna cogitationis intentio.
K Quæ cū est in orōne, magnum exprimit desyderantis & petentis affectum, vt non desperet effectū. Tūc porrò in toto corde clamat, quando aliunde nō cogitatur. Tales orationes raræ sunt multis, crebræ aūt paucis, omnia vero vtrum cuiquam, nescio. Talem suā commemorat orationem, q̄ cantat hūc psalmum dicens, Clamaui in toto corde meo, exaudi me domine.] Cuius aūt rei suus clamor ꝓficiat, adiunxit, iustificationes tuas exquiram.] Ad hoc ergo clamauit in toto corde suo, & hoc sibi desyderauit a dn̄o exaudiēte præstari, vt iustificationes eius exquirat. Proinde quod vt faciamus iubetur, vt exquiramus oratur. Quàm longe est adhuc a faciente, qui exquirit? Non.n.est consequens vt qui exquirit inueniat: aut qui inuenit, faciat. Nō autem potest nisi inuenerit, facere, & nisi q̄sierit, inuenire. Sed magnā spem dn̄s Iesus dedit dicendo, Quærite & inuenietis. Rursus autem dicit sapientia (quę quid est nisi ipse?) Quærent me mali, & non inuenient. Non ergo malis, sed bonis dictū est, Quærite & inuenietis: imo vero eis dictum est, quibus eodē loco paulo post, Si ergo vos, inquit, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris. Qúo igitur malis dicitur, Quęrite & inuenietis: cum rursus dicatur, Quærent me mali, & non inuenient? An aliud eos dominus quam sapientiā q̄rere volebat, q̄n eos inuenturos si q̄rerēt promittebat? In ea quippe sunt omnia, quæ ab eis qui beati esse cupiunt inquirenda sunt.
L Ibi ergo sunt, & iustificationes Dei. Quapropter restat vt intelligamus, non omnes malos non inuenire sapientiam si q̄sierint, sed eos qui intantum sunt mali vt odirent eam. Si c.n.& dixit, Quærent me mali & non inuenient me. Oderunt enim sapientiam. Ideo ergo non inueniunt, quia oderūt. Sed rursus si oderunt, quomō q̄runt, nisi q̄a non eam quærunt propter ipsam, sed ꝓpter aliquid qđ mali amāt, & ad hoc se facilius putant peruenturos ꝑ ipsam? Multi.n.sunt q̄ dicta sapientię studiosissime inquirunt, eamque in doctrina, non in vita volunt habere, vt non per mores quos habet sapientia perueniant ad Dei lucem, quod est ipsa sapientia, sed per sermones quos habet sapientia ꝑueniant ad hominum laudes, quod est vana gloria. Nō ergo sapientiam quærunt, & quādo eam quærunt, quia non quęrunt ipsam, alioquin viuerent secundum ipsam, sed volunt verbis eius inflari. Et quanto magis inflantur, tanto magis efficiuntur extra ipsam. Iste autem hoc ipsum poscens a domino qđ eum iubet facere dominus, vt ipse in illo F etiam quod imperat operet, Deus est enim qui operatur in nobis, & velle & operari ꝓ bona voluntate. Clamaui, inquit, in toto corde meo exaudi me domine, iustificationes tuas exquiram: vtiq; faciendas non tantummodo sciendas, ne similis fiam illi seruo duro, qui etiam si intellexerit nō obaudiet. Clamaui, saluum me fac.] Vel sicut nonnulli codices habent & Græci & Latini. Clamaui te, & saluum me fac.] Quid est clamaui te, nisi clamando inuocaui te? Sed cum dixisset, saluum me fac, quid adiunxit? Vt custodiam testimonia tua.] Ne te scilicet per infirmitatem negem, Salus quippe animæ facit vt fiat quod faciendum esse cognoscitur, & vsque ad mortem corporis, si hoc flagitat extrema tentatio, pro testimoniorum diuinorum veritate certetur. Vbi autem non est salus, succumbit infirmitas, & deseritur veritas. Sed quod sequitur habet aliquid obscuritatis, quod aliquando diutius exponendū est. Præueni intempesta nocte & clamaui.] Plures codices non habent, intempesta nocte: sed In immaturitate. Vix aūt vnus inuentus est, A qui haberet geminatam præpositionem, idest, In immaturitate.] Immaturitas itaq; in hoc loco nocturnum tempus est, qđ nō est maturum.i.opportunum, vt agatur aliquid vigilando, quod etiam vulgo dici solet, hora importuna. Nox quoq; intempesta .i.media, quando quiescendum est, hinc procul dubio nuncupata est, quia importuna est actionibus vigilantium. Tempestiuum enim

dixerunt

Reph. — *Matt. 7.* — *Prou. 1.* — *Matt. 7.* — *Sup. eodē tra. 1.*

dixerunt veteres opportunum: & intempestiuum, importunum, a tempore ducto vocabulo, non ab illa tẽpestate, quæ consuetudine Latinæ linguæ cęli perturbatio iam vocatur: quanquã isto verbo libẽter vtuntur historici, vt dicant ea tempestate, quod volunt eo tẽpore intelligi: & quod ait locutor egregius, Vnde hęc tam clara repente tempestas. Non cœlum nimbis ventisue turbatum, sed magis subdita & splendida serenitate fulgidum significauit hoc nomine. B Quod ergo Gręce dictũ est, ἐν ἀωρίᾳ, nõ vno verbo sed duobus .i. præpositione & nomine, hoc interpretes nostri quidam dixerũt, intempesta nocte, Plures immaturitate, non duobus verbis, sed vno, cuius vocabuli nominatiuus est immaturitas. Nõnulli vero in duob. verbis, sicut Gręcus posuit, in immaturitate: ἀωρία quippe immaturitas est, ἐν ἀωρίᾳ, in immaturitate: tanquam si vellet etiam ille q dixit intempesta nocte, præpositione dicere geminata, in intẽpesta, vt vna prępositio significet, in qua hora, altera pertineat ad compositionẽ nominis. Nihil sanè interest ad sententiam, vtrũ quis dicat egisse se aliqd gallicantu, an in gallicantu. Ita nihil interesset, vtrum in tempesta nocte, an vero in intẽpesta nocte .i. in nocte intempesta clamasse se diceret. Græcus tamen in nocte intempesta dixit, quod idẽ valet si dicatur, in immaturitate .i. in tempore nocturno & immaturo. Hactenus de obscuro verbo fuerit disputatũ, nunc videamus quis ipse sit sensus. Præuenit, inquit, nocte intempesta, & clamaui, In verbis tuis speraui. Si hoc ad vnumquẽque fidelium referamus, C & ad proprietatem rei gestæ, sępe contingit, vt tali noctis tẽpore vigilet amor Dei, & magno vrgente orationis affectu nõ expectetur, sed præueniatur, ꝙ post gallicãtũ cõsueuit esse tẽpus orãdi: si aũt accipiamus hoc totũ seculũ noctẽ, vtique intempesta nocte clamamus ad deũ, & præuenimus maturitatem tẽporis, in quo nobis redditurus est quod promisit, sicut alibi legitur, Præueniamus faciem eius in confessione: quãquam si velimus intelligere immaturum tempus noctis huius antequã venisset plenitudo temporis, id est, ipsa maturitas, quando Christus manifestaretur in carne, nec tunc ecclesia tacuit, sed præueniens istam maturitatem prophetando clamauit, & in verbis Dei sperauit potentis facere qđ promisit, vt in semine Abrahę benedicerentur omnes gentes. *Gen. 12.* Ipsa & quod sequitur, dicit, Præuenerunt oculi mei ad matutinũ, vt meditarer eloquia tua. Ponamus .n. matutinum, quando qui sedebant in vmbra mortis, lux orta est eis. *Esa. 9.* Nonne in sanctis, q prius erant in terra ad hoc matutinũ oculi ecclesiæ præuenerunt, quia hoc futurũ antea pręuiderunt, vt meditarentur eloquia Dei, quæ D tunc erant & in lege ac prophetis & hęc futura nunciabant? Vocem meã, inquit, exaudi domine secundum misericordiam tuam, & secundum iudicium tuum viuifica me. Prius .n. Deus secundũ misericordiam aufert a peccatoribus pęnam, eisq; postea iustis secundũ iudicium dabit vitam, quia nõ frustra illi hoc ordine dicitur, Misericordiã & iudicium cantabo tibi domine: *Ps. 100.* quanuis & ipsum tempus misericordiæ non est sine iudicio, & econtra: de quo dicit Apostolus. *1. Cor. 11* Si .n. nosipsos iudicaremus, a domino nõ iudicaremur: cum iudicamur autẽ a dño corripimur, ne cum mundo damnemur. *1. Pet. 4.* Et eius coapostolus, Tps est inqt, vt iudiciũ incipiat a domo dñi: & si initium a nobis, qualis finis erit eis qui non credunt dñi Euangelio? Et vltimum tẽpus iudicii non erit sine misericordia, quia coronat te, ait Psalmus, in miseratione & misericordia. *Ps. 102* Iudicium autem sine misericordia, *Iacob. 2.* sed sinistris qui non fecerunt misericordiam. Appropinquauerunt, inquit, persequentes me iniquitate. Vel sicut nonnulli codices habent, Inique. Tunc appropinquant qui persequuntur, qñ vsque ad carnem cruciandam perimendamq; perueniũt. Vnde Psalmus vicesimusprimus, vbi passio domini prophetata est, Ne discedas, inquit, a me, quoniam tribulatio proxima est: cũ ea dicantur, quæ non imminente, sed iam præsente ipsa passione ꝓpessus est, E Sed proximam dixit tribulationem, quæ fiebat in carne. Nihil est ꝗppe animæ propius carne quam gestat. Propinquauerunt ergo persequentes, affligendo eorum carnẽ quos ꝑsequebantur. Sed attẽde qđ sequitur, A lege aũt tua longe facti sunt. Quanto magis propinquauerunt persequendis iustis, tãto lõge facti sunt a iustitia. Sed quid nocuerunt eis quibus persequendo propinquauerũt, quãdo interior est propinquatio domini eorũ à

quo-

quo nullatenus deseruntur? Denique sequitur, Prope es tu domine, & omnes vitæ tuæ veritas.] Etiã in tribulationibus suis, quod eas non immerito patiuntur, tribuere Deo veritatem, sanctorum est vsitata confessio. Ita regina Hester, ita sanctus Daniel, ita tres viri in camino, ita eorum sanctitatis alij socii cõfitentur. Quæri aũt potest quomodo hic dictũ sit, Omnes viæ tuæ veritas: cum in alio Psalmo legatur, Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas. Sed erga sanctos vniuersæ viæ domini misericordia, & vniuersæ uiæ domini veritas: quia & in iudicando subuenit, atque ita nõ deest misericordia: & in miserando id exhibet quod promisit, ne veritas desit. Erga omnes aũt, & quos liberat, & quos damnat, oẽs viæ domini misericordia & veritas, quia vbi non miseretur vindictæ veritas exhibetur. Multos quippe immeritos liberat, immeritum autẽ neminem damnat. Ab initio cognoui, inquit, de testimoniis tuis, quia in æternum fundasti ea.] Qđ Græcus ait κατάρχάς, aliqui nostri ab initio, aliqui initio, aliqui in initiis, interpretati sunt. Sed qui pluraliter hoc dicere maluerunt, Græcam locutionem secuti sunt. Latinæ aũt linguę illud potius vsitatum est, vt ab initio vel initio dicatur, quoniam κατάρχάς Græce quasi pluraliter, sed aduerbialiter dicitur, quale est apud nos cum dicimus, alias hoc facio, pluralẽ numerũ fœminini generis dicere videmur, sed aduerbium est, & significat alio tempore. Quid est ergo ab initio cognoui, vel potius vt & nos aduerbialiter id dicamus, initio cognoui de testimoniis tuis, quia in æternum fundasti ea? Testimonia dñi in æternum ab illo dicit esse fundata, & hoc se initio cognouisse testatur, nec aliunde cognouisse quam de ipsis vtique testimoniis. Quę sunt ista testimonia, nisi quibus testatus est Deus daturum se regnũ suis filiis sempiternũ? Et quia hoc in vnigenito se daturum esse testatus est, de quo dictũ est, Et regni eius non erit finis: ipsa testimonia dixit in æternum esse fundata, quia id quod per eas Deus ꝓmisit, æternum est. Nam per se ipsa testimonia tunc non erunt necessaria, quando res ipsa videbitur, propter quã credendam nunc testimonia requiruntur. Et ideo bene intelligitur dictum, fundasti ea, quia in Christo vera monstrantur. Fundamẽtum.n. aliud nemo põt ponere præter id qđ positum est, qđ est Christus Iesus. Vnde hoc ergo iste initio cognouit, nisi quia ecclesia loquitur, quæ terris non defuit ab initio generis humani, cuius primitiæ Abel sanctus est, immolatus & ipse in testimonium futuri sanguinis mediatoris, ab impio fratre fundendi? Nam & illud ab initio dictum est, Erunt duo in carne vna. Quod magnum sacramentũ Apostolus Paulus exponens. Ego inquit, dico in Christo & in ecclesia.

Hest. 14. Dan. 3. Psal. 24 Luc. 1. 1. Cor. 3.

Concio tricesima de versu Psalmi, Vide humilitatem meam & eripe me, &c.

NEmo in Christi corpore constitutus à se alienam arbitretur esse hanc vocem quoniam reuera totum Christi corpus in hac humilitate positum dicit, vnde & psalmi huius incipit lectio, de qua nunc disputare suscepimus, Vide humilitatem meã & eripe me, quia legem tuam non sum oblitus.] Hoc loco nullam Dei legem conuenientius intelligimus, nisi qua immobiliter fixũ est, vt omnis qui se exaltat humilietur: & omnis qui se humiliat, exaltetur. Superbus ergo malis vt humilietur innectitur, humilis a malis vt exaltetur eripitur. Iudica, inquit, iudiciũ meum, & redime me.] Superior quodãmodo sententia repetita est: Quod.n. ait, Vide humilitatem meam: hoc est, iudica iudiciũ meum: & quod ait, eripe me, hoc est, & redime me: quod vero supra dictum est, Quia legem tuam non sum oblitus: huic congruit quod infra est, Propter eloquium tuum viuifica me.] Ipsum enim eloquium est lex Dei, quam non est oblitus vt se exaltandus humiliaret. Ad ipsam vero exaltationem pertinet quod ait viuifica me, quia sanctorum exaltatio vita æterna est. Longe est, inquit, a peccatoribus salus, quia iustificationes tuas non exquisierunt.] Quis.n. te discernit, ò tu qui dixisti, Longe est a peccatoribus salus? Quis te discernit a peccatoribus, vt non a te longe sit, sed tecum sit salus? Hoc te nempe discernit, quia id quod isti non egerunt, ipse fecisti, hoc est, Dei iustificationes exquisisti. Quid enim habes quod non accepisti? Nonne tu es, qui pauloante dicebas, Clamaui in toto corde meo, exaudi me domine, iustificationes tuas requiram? Ergo ab illo

ad quē clamaſti, vt eas exquireres accepiſti.
Ipſe te igitur diſcernit ab eis, a q̃b. ꝑpea lō
ge eſt ſalus, quia iuſtificationes Dei non ex
quiſierunt. Vidit hoc etiam ipſe, Neq; enim
ego id viderē, niſi in ipſo viderē, niſi in ip-
ſo eſſem. Corporis.n. Chr̃i verba iſta ſunt,
cuius mēbra ſumus, Vidit hoc, inquã, cōti-
nuoq; ſubiecit: Miſerationes tuæ multę do-
mine.] Etiã hoc ergo q̃d exq̃rimus iuſtifica-
tiones tuas, ꝑtinet ad miſerationes tuas. Se-
cundũ iudiciũ tuũ viuifica me.) Noui.n. q̃a
& iudiciũ tuũ ſine tua miſeratione non erit
ſuꝑ me. Multi perſequentes me & tribulan-
tes me, a teſtimoniis tuis nō declinaui.} Fa-
ctum eſt nouimus, recolimus, agnoſcimus.
Purpurata eſt vniuerſa terra ſanguine marty
rũ, floret cœlũ coronis martyrũ, ornatæ ſũt
eccleſię memoriis martyrũ, inſignita ſunt
K tp̃a natalibus martyrum, crebreſcũt ſanita-
tes meritis martyrum. Vnde hoc, niſi quia
impletum eſt, quod prędictũ eſt de homine
iſto toto terrarum orbe diffuſo, Multi perſe
quentes me & tribulantes me, a teſtimoniis
tuis non declinaui? Agnoſcimus, & gratias
agimus domino Deo noſtro, Tu namq; ho
mo, tu ĩ alio pſalmo, tu ipſe dixiſti, Niſi q̃a
dominus erat in nobis, fortaſſe viuos abſor
buiſſent eos. Ecce quare ab eius teſtimoniis
non declinaſti, & ad palmam ſupernę voca
tionis inter manus multorum ꝑſequentium
tribulantiumq; veniſti. Vidi, inquit, inſenſa-
tos & tabeſcebã.] Vel ſicut alii codices ha-
bent, Vidi non obſeruantes pactum.] Et hoc
plures habent. Sed qui ſunt q̃ pactum non
obſeruauerunt, niſi qui declinauerũt a teſti-
moniis Dei, tribulationes multorum perſe-
quentium non ferentes? Hoc eſt autem pa-
ctum, ut qui vicerit coronetur. Hoc pactũ
non obſeruauerunt, qui perſecutiones non
tolerantes, a teſtimoniis Dei negando decli
nauerunt. Hos ergo iſte vidit & tabeſcebat,
quia diligebat. Zelus.n. bonus eſt, de amore
veniens, non liuore. In quo.n. non ſeruaue-
L runt pactum, ſecutus adiunxit, Quia eloq̃a
tua non cuſtodierunt.] Ea quippe in tribula
tionibus negauerunt. Et commendat ſe iſte
differens ab eis, ac dicit, Vide q̃m manda-
ta tua dilexi.] Non ait, eloquia uel teſtimo-
nia tua non negaui, quod martyres facere
cogebantur, & non facientes intolerabilia
patiebantur: ſed hoc dixit vbi fructus ē om
niũ paſſionum, q̃a ſi tradidero corpus meũ
ut ardeã, charitatē autē nō habeã, nihil mi- 1.Cor. 1.
hi prodeſt. Hãc iſte commendans ait, Vide
q̃m mandata tua dilexi. Denique deinde po
ſtulauit pręmiũ. Dñe in tua miſericordia ui
uifica me.] Iſti mortificant, tu viuifica. Sed ſi
præmiũ poſcitur in miſericordia, q̃d redde
re debet iuſtitia, quanto magis impenſa eſt
miſericordia ut obtineretur cui pręmiũ de
betur ipſa victoria? Principiũ, inq̃t, verborũ
tuorum veritas, in ęternũ oĩa iudica iuſtitię
tuę.] A veritate, inquit, tua verba procedũt, M
& ideo veracia ſunt, & neminem fallunt q̃
bus p̄nunciatur vita iuſto, pæna impio. Hęc
ſunt q̃ppe in ęternum iudicia iuſtitię Dei.

Concio triceſimaprima, de verſu pſalmi,
Principes perſecuti ſunt me gratis: &c.

QVas perſecutiones a regibus terrę cor
pus Chriſti, hoc eſt, ſancta eccleſia
pertulerit, nouimus: Agnoſcamus ergo hic
etiam eius verba dicentis, Principes ꝑſecuti
ſunt me gratis, & a verbis tuis formidauit
cor meum.] Quid.n. Chr̃iani lęſerant terre
na, quamuis eis regna cœlorum promiſerit
rex eorũ? Quid, inquã, læſerant regna terre-
na? Nunquid eorũ rex milites ſuos ꝓhibuit
impendere & exhibere q̃ debentur regibus
terræ? Nonne de hoc ſibi calũniã molienti
bus Iudęis ait, Reddite Cęſari quę Cęſaris
ſunt, & Deo quæ Dei ſunt? Nonne tributum Mat. 22.
de ore piſcis ēt ipſe perſoluit? Nonne præ- & 17.
curſor eius militibus regni huius quod fa-
cere deberent pro ęterna ſalute quærentib.
non ait, Cingulum ſoluite, arma proiicite, A
regem veſtrum deſerite, ut poſſitis domino
militare, ſed ait, Neminem concuſſeritis, Luc. 3.
nulli calumniam feceritis, ſufficiat vobis ſti
pendium veſtrum? Nonne vnus militũ eius
& dilectiſſimus comes eius, commilitonibus
ſuis, & quodammodo Chriſti prouinciali-
bus dixit, Omnis anima poteſtatibus ſubli-
mioribus ſubdita ſit? Et paulo poſt ait, Red Rom. 15.
dite omnibus debita: cui tributum, tribu-
tum, cui vectigal, vectigal: cui timorem, ti-
morē: cui honorē, honorē Nemini q̃cquã
debeatis, niſi ut inuicem diligatis, Nonne
pręcepit is ut pro ipſis etiã regib. oraret ec 1.Ti.2.
cleſia? Quid ergo eos Chriſtiani, offende-
runt? Quod debitum nō reddiderũt? In quo
Chriſtiani non ſunt terrenis regibus obſe-
cuti? Ergo terreni reges Chriſtianos gra-

tis ꝑsecuti sūt. Sed ꝙ subiecit attēde. Et a ver
bis tuis formidauit cor meū.] Habuerūt qdē
& illi verba minacia, expello, ꝓscribo, occi
do, vngulis torqueo, ignibus torreo, bestiis
subigo, membra dilanio, sed tua me potius
Mat. 10. verba terruerūte, Nolit timere eos q corpus
occidūt, & postea nō habēt qd faciant, sed
eū timete qui habet potestatē, & corpus &
animā ꝑdere in gehennā. Ab his verbis tuis
formidauit cor meū Et contempsit hominē
persecutorem meū, & vici diabolū seducto
rē meū. Denique sequit̄, Exultabo ego super
eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa.)
Per ea vicit, à qbus formidauit. Victis. n. spo
lia detrahunt̄, sicut victus & spoliatus est il-
Mat. 12. le de quo dicit̄ in Euāgelio, Nemo intrat in
domū fortis, vt vasa eius diripiat, nisi prius
alligauerit fortē. Sed spolia multa inuenta
B sunt, qn̄ patientiā mirati martyrū, etiā q per
secuti sunt crediderunt, & q regē nostrū de
trimentū militū eius sunt damnificare moli-
ti, ab illo sunt insuper acquisiti. Quisquis er
go à verbis Dei, ne in certamine vincat̄ for-
midat, sup̄ eadē verba victor exultat. Nam
ne putaremus, ex illa formidine odiū verbo
rū Dei potuisse surrepere quanuis iam dixe
rit, Exultaui sup̄ eloquia tua, qđ vtiq; nō di-
ceret si odiret ea, tn̄ adhuc addit & dicit, In-
iustitiā odio habui & abominatus sum, legē
aūt tuā dilexi.] Nēpe à verbis eius illa formi-
do non fecit eorundē verborū odiū, sed in-
tegrā tenuit charitatē. Neque. n. lex Dei non
sunt verba & eloquia Dei? Absit ergo vt ti-
more pereat amor, vbi castus est timor. Sic
patres a filiis piis & timent̄ & amant̄, sic pu
dica coniunx virū & timet ne ab illo desera
tur, & amat vt fruat̄. Si ergo & pater hō, &
coniunx hō, & timeri & amari debet, mul-
to magis pater noster q in cœlis est, & ipse
Psal. 44. spōsus, nō carne præ filiis hominū, sed vir-
tute formosus. A quibus. n. diligit̄ lex Dei, ni
si a qbus diligit̄ Deus? Et quid hēt bonis filiis
triste lex patris? An qm̄ quē diligit corripit,
& flagellat omnē filium, quē recipit? At qui
hęc iudicia respuit, promissa nō recipit. Pa-
C terna ergo iudicia laudentur & in flagello,
Heb. 12. si promissa diligantur in præmio. Ita planè
fecit iste qui dicit, Septies in die laudaui te,
super iudicia iustitiæ tuæ.] Septies in die qđ
ait, significatur semꝑ. Solet esse quippe iste
numerus vniuersitatis indicium propter qđ
sex diebus diuinæ oꝑationis, septimus adie-
ctus est quietis. Et ꝑ septem dies currentes & Ge.
recurrentes, tēpora vniuersa voluūtur. Nec
ob aliud dictū est, Septies cadet iustus & re- Pr.
surget. i. non perit iustus modis omnibus hu
miliatus, sed non p̄uaricatus, alioquin non
erit iustus, Nam ꝓ omni genere tribulatio-
nis, qua in conspectu hominum deiicitur,
positū est septies cadit, Et pro eo quod ex ip
sis omnibus tribulationibus ꝓficit, positum
est, resurget. Satis illustrat in eo libro conse-
quens sentētia præcedentē. Ibi. n. sequit̄, Im-
pii aūt infirmabuntur in malis, hoc est itaq;
iusto septies cadere & resurgere, in omni-
bus malis nō infirmari. Merito igitur septies
in die laudauit ecclesia Deū super iudicia iu
stitię ipsius, quia cum tempus esset vt iudi- I.
ciū inciperet ad domo domini, in omnibus
tribulationibus suis nō infirmata, sed coro- D
nis martyrum glorificata est. Pax multa, in-
qt, diligentibus legē tuam, & non est eis scā
dalum.] Vtrū ipsa lex diligentibus se scanda-
lum nō est, an diligentibus eam nullū est vn-
decūque scandalum? Sed vtrunque recte in-
telligitur. Qui enim diligit Dei legē, etiam
quod in ea nō intelligit honorat: Et quod ei
sonare videtur absurde, se potius non intelli
gere, & aliqd magnū latere ibi iudicat. Ideo
lex Dei nō est ei scādalū. Vt aūt nullū scāda-
lū omnino patiatur, non sic homines sanctę
cuiusque ꝓfessionis attēdat, vl fides eius ex
eorum moribus pendeat, ne aliqbus caden
tibus quos ꝓ magno habebat, ipse scandalo
pereat, sed ipsam Dei legē diligat, & erit ei
pax multa, nullumq; scandalū. Securus. n. di
ligit eā, in qua etiā si multi peccant, peccare
ipse non nouit. Expectabā, inqt, salutare tuū
dn̄e, & mandata tua dilexi.] Quid. n. iustis ꝓ-
fuisset, antiquis Dei dilexisse mandata, nisi
eos Chr̄s q est Dei salutare liberasset, cuius
etiam spiritu impertito mandata Dei dilige
re potuerunt? Si ergo iusti antiqui expecta-
bant salutare Dei, qui mandata eius dilexe-
rant: quanto magis necessarius erat Christus
q est Iesus, hoc est, salutare Dei saluis facien
dis eis, qui mandata non dilexerunt? Potest E
ista etiam sanctis istorum temporū, ex quo Ga.
gratia reuelata Euangelium prędicatur con-
gruere prophetia. Expectant. n. Christum q
mandata Dei diligunt, vt cum Christus ap-
paruerit vita nr̄a, tunc & nos appareamus
cum

cũ illo in gloria. Custodiuit, inquit, aĩa mea
testimonia tua, & dilexit ea valde.] Vel si-
cut nõnulli codices habent, dilexit. § Vt sub-
audiatur anima mea. Custodiunt testimonia
Dei, dum non negãtur, Hoc est martyrũ of-
ficium, quia testimonia Græce martyria nũ-
cupantur. Sed quia pro testimoniis Dei etiã
flammis concremari sine charitate nihil ꝓ-
dest, ideo addidit, & dilexit ea valde. Supra
aũt dixerat, mandata tua dilexi deinde sequẽ-
ti versu, testimonia tua & custodiui, & dile-
xi postea & mandata tua & testimonia tua
custodiui. Ait enim, Custodiui mandata tua
& testimonia tua.] Qui.n. diligit, ipse veraci
ter libenterq; custodit. Plerunque.n. dũ man
data Dei custodiuntur, fiunt inimici, contra
quorum voluntatem custodiunt. Tunc vero
fortiter & testimonia custodienda sunt, ne
persequentibus inimicis negent. Cum ergo
F se iste vtrunq; fecisse dixisset, Deo tribuit vn
de fecit, adiungendo atq; dicendo, Quia oẽs
viæ meæ in cõspectu tuo dñe. Iõ, inq̃t, custo
diui mãdata tua & testimonia tua, quia oẽs
vię meę in cõspectu tuo, Tanquã diceret, Si
auertisses à me faciẽ tuam, fierẽ conturbatus
nec tua mandata & testimonia custodirem.
Custodiui ergo q̃a omnes viæ meæ in con-
spectu tuo. Propitio quippe & adiuuãte cõ-
spectu voluit intelligi Deũ videre vias suas,
sicut orauit q̃ dixit, Ne auertas faciem tuã a
me. Nã vtiq; facies dñi est & sup̃ facientes
mala sed vt p̃dat de terra memoriã eorũ. Nõ
sic profecto iste dixit vias suas ab illo vide-
ri, sed sicut nouit dñs vias iustorum, & sicut
ait Moysi, Scio te præ omnibus. Nã si hoc eũ
nõ adiuuaret gradientem, q̃ eius viæ omnes
sunt in cõspectu Dei, nõ diceret ideo se cu-
stodisse mandata, & testimonia eius, q̃a om-
nes viæ suæ sunt in cõspectu domini. Nouit.
n. audire, Seruite dño in timore, & exultate
ei cũ tremore, apprehendite disciplinã ne-
quando irascat̃ dñs, & pereatis de via iusta,
quia nisi in cõspectu domini esset, via iusta
non esset. Nam hunc timorem & tremorem
Apostolus etiã Paulus imponit eis q̃bus di-
cit, Cum timore, & tremore uestrã ipsorũ
salutem operamini. Et cur hoc dixerit ape-
G riens, Deus est enim, inquit, qui operatur in
vobis, & velle & operari ꝓ bona volunta-
te. Ad hoc sunt ergo in cõspectu domini viæ
iustorũ, vt dirigat gressus eorum, quoniam
ipsæ sunt uię domini, de quibus scriptũ est
in Prouerbiis, Vias autẽ q̃ à dextris sunt no-
uit dominus, Peruersæ sunt aũt, inquit, quę *Prou. 4.*
à sinistris sunt vt intelligeremus q̃ eas nõ no
uerit dñs, ꝓpter qd' peruersis dicturus est, *Mat. 7.*
Non noui vos. Porro vt ostenderet, quo fru
ctu vias, quę à dextris sunt idest, iustorum
nouerit dominus, cõtinuo subiecit, Ipse.n. *Prou. 3.*
rectos faciet cursus tuos, & itinera tua in pa
ce producet. Ecce quare ait etiã iste, Custo-
diui mandata tua & testimonia tua. Et velut
quęreremus hoc vnde potuerit, quia omnes
inquit, viæ meę in conspectu tuo domine.

Concio 32. de versu Psalmi, Appro
pinquet oratio mea in conspe-
ctu tuo domine &c.

VOcem nunc orantis audiamus, Quo-
niam quis oret forte nouimus, & no- *Tan.*
sipsos si reprobi non sumus, in membris hu-
ius orantis agnoscimus, Ap. ꝓpinquet ora-
tio mea in cõspectu tuo domine.] Idest: ora-
tio mea q̃ fit in cõspectu tuo appropinquet H
tibi. Prope est.n. dominus his, q̃ obtriuerunt
cor. Secundum eloquium tuum da mihi in-
tellectum,] Promissum petit, Nam hoc ait se
cundum eloquium tuum, tanquam diceret,
secundũ promissum tuũ. Promisit enim hoc
dominus, vbi ait, Intellectum dabo tibi. In- *Psal. 31.*
tret postulatio mea ĩ cõspectu tuo domine,
scd̃m eloquiũ tuum eripe me.] Repetit quo
dãmodo qd' petiuit. Nã quod prius dixerat,
Appropinquet oratio mea in conspectu tuo
domine, huic simile est quod ait posterius,
intret postulatio mea in conspectu tuo do-
mine, & quod prius, secundum eloquium
tuum da mihi intellectum, huic congruit
quod posterius, secundum eloquium tuum
eripe me. Accipiendo quippe intellectum
eripitur, qui per seipsum non intelligendo
decipitur. Eructabunt, inq̃t, labia mea hym-
num, cum docueris me iustificationes tuas.]
Nouimus quemadmodũ doceat eos Deus, *Ioan. 6.*
qui sunt docibiles Deo, Omnis enim qui au *Rom. 14.*
diuit à patre & didicit, venit ad Deum qui
iustificat impium, vt non solum memoria *1. Cor. 1.*
retinendo, uerumetiam faciendo custodiat I
iustificationes Dei. Sic enim qui gloriatur,
non in seipso sed in domino gloriatur, hym
nusque eructatur. Sed iam quia didicit &

laudauit doctorẽ Deũ, deinde vult docere. Pronũciabit, inquit, lingua mea eloquia tua quia omnia mãdata tua iudicia.] Cum hęc se pronunciaturũ dicit, vtiq; minister fit verbi. Quanuis.n. Deus doceat intrinsecus, tñ fides ex auditu est. Et quõ audiunt nisi à prędicante?

Rom. 10. 1. Cor. 3.

Neq;.n. quia Deus dat incrementũ, iõ non est plantandũ neq; rigãdum? Scit.n. quę pericula secutura sint à contradicentibus & persequentibus, cum fuerit pronunciator eloquiorum Dei, propter quod adiuxit, Fiat manus tua vt saluum me facias, q̃a mandata tua elegi.] Vt nõ timerem nec solum ne cor meũ timeret, sed lingua etiam pronunciaret eloquia tua, mãdata tua elegi, timoremq; amore compressi. Fiat ergo manus tua vt saluum me de manu facias aliena.

Psal. 56.

Sic autem deus saluos martyres fecit, cum eos in anima non permisit occidi. Nam ſm carnem vana salus hominis Potest & sic accipi, fiat manus tua: vt manus Dei Christus intelligatur, iuxta illud Esaiæ, Et brachrium domini cui reuelatũ est?

Esai. 53. Rom. 1.

Non enim erat factus vnigenitus, cum perfecta sint omnia, sed factus est ex semine Dauid, vt esset Iesus. i. saluator qui iam erat creator. Sed cum familiare sit scripturæ, fiat manus tua: & facta est manus domini: nescio vtrum possit hic sensus in eis locis omnibus obtineri. Sanè vbi audimus, quod sequitur, Concupiui salutare tuum domine.} Etiam

K nolentibus omnibus inimicis salutare Dei nobis Christus occurrat. Ipsum se concupisse iusti antiqui veracissime confitentur, Ipsum concupiuit ecclesia venturũ de visceribus matris, Ipsum concupiscit ecclesia venturum ad dexteram patris. Subiungitur autẽ huic sententię, Et lex tua meditatio mea est.] Quia lex perhibet testimonium Christo.

Rom. 10. Psal. 2.

Sed in hac fide cum corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, fremant gentes, populi meditentur inania, occidatur certe caro dum prędicat te. Viuet anima mea & laudabit te, & iudicia tua adiuuabunt me. Iudicia quippe illa sunt, quę tempus erat vt inciperent a domo domini,

1. Pet. 4.

Sed adiuuabunt me, inquit. Et quis non videat, quantum adiuuerit ecclesiam sanguis ecclesiæ, quanta ex illa semente seges toto orbe surrexerit? Nouissime prorsus aperit se, & quæ persona per totum psalmum loquebatur ostendit. Errauit, inqui, sicut ouis perdita, quære seruum tuum quia mandata tua nõ nõ sum oblitus.] Nonnulli codices non habent quęre, sed viuifica.} Vna quippe syllaba interest, **L** qua inter se in Græco distant ζῆσον ζήτησον, vnde & ipsi codices Græci variãt. Sed quod libet horum sit, ouis perdita* quæratur, ouis perdita viuificetur, ꝑpter quam pastor eius nonagintanouem dimisit in mõtibus, & eam quærens, Iudaicis laceratus est vepribus.

Mat. 18. Luc. 15.

Sed adhuc quæritur, adhuc quæratur, ex parte inuenta adhuc quæratur. Ex ea nanque parte qua dicit iste, mandata Dei eligunt, colligunt, diligunt, adhuc quæritur, & per sui pastoris sanguinem fusum atque dispersum in omnibus inuenitur. Vt potui quantum à domino adiutus sum, psalmum istum magnum ꝑtractaui & exposui, Quod profecto melius sapientiores, doctioresq; fecerunt, siue facturi sunt. Nec ideo tamen ei nostrum deesse debuit ministerium, maxime id de me flagitantibus fratribus, quibus sum debitor huius officii. Quod autem de alphabeto Hebręo, vbi octoni versus singulis subiaceãt literis, atq; ita psalmus totus contexitur, nihil dixi, non sit mirum, quoniam nihil quod ad istud proprie ꝑtineret inueni. Non.n. solus habet has literas. Illud sanè sciant qui hoc in Græca & Latina scriptura, quoniam non illic seruatũ est, inuenire non possunt, omnes octonos versus in Hebraicis codicibus ab ea, quę illis pręponitur litera incipere, sicut nobis ab eis qui illas nouerunt literas, indicatum est. Quod multo diligentius factum est, quam nostri vel Latine vel Punice, quos abecedarios vocant psalmos, facere consueuerunt. **M** Non enim omnes versus donec claudatur periodus, sed solos primos ab eadem litera incipiunt, quam præponunt.

Enarratio in Psalmum. 119. qui est primus cantici graduum.

BReuis psalmus & valde vtilis ad cantandum nobis, quem modo nobis cantatũ audiuimus, & cantando respondimus. Non diu laborabitis in audiẽdo, nec infructuose laborabitis in operando. Est.n. sicut eius titulus prænotat, Canticum graduum.} Græce scriptũ est, ἀναβαθμῶν Gradus vel descendentiũ sunt vel ascendentiũ. Sed gradus qui mõ in his psalmis positi sunt, ascendentes significant.

ficant.Intelligamus ergo tanquam ascensu-
ri,nec ascensiones pedibus corporalibus q̄-
A ramus:sed sicut in alio psalmo scriptum est,
83. Ascensiones in corde eius disposuit, in con-
ualle plorationis in locum quem disposuit.
Dixit ascensiones,Vbi? Id est,in Corde,Vn
de?A conualle plorationis.Et iam quò ascen
datur tanquam deficit sermo humanus, nec
.I. explicari pōt,forte nec cogitari.Audistis mo
do cum Apostolus legeretur, Quod oculus
non vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
minis ascendit. In cor hominis non ascendit
cor hominis illuc ascendat. Ergo quia ocu-
lus nō vidit,nec auris audiuit,nec in cor ho-
minis ascendit,quomō dici posset,quò ascē
dendum est?Iō cū dici non possit:ait, In lo-
3. cum quem disposuit. Quid tibi plus dicturus
sum? Ait hō per quem spiritus sanctus loque
batur in locum talem. Ad locum talem quic
quid dixero terrenum cogitas, homo repis,
carnem portas, corpus quod corrumpitur
aggrauat animam, & deprimit terrena inha-
bitatio sensum multa cogitantē.Cui loquar?
Quis auditurus est? Quis capiet? Vbi erimus
post hanc vitam, si in corde ascenderimus?
Quia ergo nemo sperat aliquem ineffabilē
beatitudinis locum,quem sibi disposuit qui
9 ascensiones etiā in corde suo disposuit: sed
vbi? In conualle plorationis. Conuallis hu-
militatem significat, mons celsitudinem si-
gnificat. Est mons quo ascendamus, spirita-
B lis quędā celsitudo: Et quis est iste mōs quo
ascendimus, nisi dominus Iesus Christus? Ip
se tibi fecit patiendo conuallem ploratio-
nis,qui fecit manendo montem ascensionis.
. Quid est vallis plorationis? Verbum caro fa-
ctū est, & habitauit in nobis. Quid est vallis
5. plorationis? Præbuit percutienti se maxillā,
7. saturatus est opprobriis. Quid est vallis plo-
rationis? Colaphizatus est, sputis illitus, spi-
nis coronatus, crucifixus est. Hęc est vallis
plorationis,vñ tibi ascendendū est. Sed quò
. ascendendum est? In principio erat verbum,
& verbū erat apud Deum, & Deus erat ver-
bum. Ipsum.n. verbum caro factum est, &
habitauit in nobis. Sic descendit ad te,vt ma
neret in se. Descendit ad te, vt fieret tibi con
uallis plorationis: mansit in se, vt esset tibi
mons ascensionis. Erit,inquit Esaias,in nouis
5. simis diebus manifestus mons domus domi
ni,paratus in cacumine montium. Ecce quo

ascendendum est: sed noli aliquid terrenum
cogitare,nec quia montem audisti,alta quę
dam cogites terræ: nec cum eum saxum au-
dis aut petram, aliqua duritia a te intelligatur:
nec cū audis leonem, cogites feritatem: nec
cum audis agnum,cogites pecus. Nihil ho- 1. Co.10.
rum est in se,& omnia factus est pro te.Hinc Apo.7.
ergo ascendendum est, illuc ascendendum,
ab exemplo ipsius ad diuinitatem ipsius. C
Exemplum.n.tibi fecit humiliando se:Nam
qui nolebāt à conualle plorationis ascende
re,cōpressi sunt ab ipso. Præpropere.n.vole
bāt hr̄e ascēsum, honores altos cogitabant,
viā humilitatis nō cognoscebant. Intelligat Mat.20.
charitas vestra quod dico, Duos discipulos
voluisse ad latera dn̄i,vnum ad dexterā,alte
rum ad sinistram sedere. Vidit eos dominus
pręppere,& præpostere de honoribus co-
gitare, cum prius discere deberēt humiliari
vt exaltarentur, & ait eis dominus,Potestis
bibere calicem quem ego bibiturus sum? Ip
se enim in cōualle plorationis bibiturus erat
calicem passionis: illi autem non attendētes
humilitatem Christi,comprehendere vole-
bant altitudinem Christi. Reuocauit illos ad
viam tanquā aberrantes, non vt negaret illis
quod vellent,sed vt ostenderet quā venirēt.
Itaq; fratres mei hunc psalmum ascensionis
cantemus ascensuri in corde, quia vt ascen-
damus descensum est ad nos. Nam vidit sca- Gen. 28.
las Iacob, & in ipsis scalis demonstrati sunt
ei ascendentes & descendentes. Vtrunq; vi-
dit, Possumus putare ascendentes, viros pro
ficientes: descendentes, deficientes: quia &
reuera inuenimus hoc in populo Dei,alii ꝓ
ficiunt,alii deficiunt. Poterāt istos significare D
illę scalę: sed forte melius intelliguntur om De tēpore
nes boni in illis scalis,ascendentes & descen ser. 79.
dentes. Non.n. frustra nō dictū est,cadentes,
sed descēdētes. Multū aūt iterest inter descē
dere & cadere. Nā quia cecidit Adam,ideo
descendit Christus. Ille cecidit,ille descēdit.
Ille cecidit superbia, ille descendit miseri-
cordia. Non autem ipse solus descēdit,equi- Gen. 3.
dem de cœlo ipse solus descendit, sed mul-
ti imitantes eum sancti descendunt ad nos,
& descenderunt ad nos. Nam in quadā alti-
tudine cordis habitabat Apostolus cum di-
ceret, Siue.n. mente excessimus Deo. Iā qđ 1. Cor. 5.
mente excesserat, Deo excesserat. Excedens
enim mente omnem humanam fragilita-

tem, omnem ſeculi temporalitatem, omnia quæcunque naſcendo & occidendo euaneſcunt trãſeuntia: hic habitabat corde in quadam ineffabili contemplatione quantũ poterat, de qua dicit ꝙ audiuit ineffabilia verba quæ non licet homini loqui, ſed tibi illa loqui nõ poſſet. Ipſe aũt videre illa vtcunque poſſet, quę tibi loqui non poſſet. Itaque ſi ſemper manere vellet in eo qđ videbat, & loqui nõ poterat, non leuaret vbi & tu poſſes videre. Quid autem fecit? Deſcendit. Nam vbi ait, Siue enim mente exceſsimus Deo, ibi ſtatim addidit, ſiue temperantes ſumus vobis. Quid eſt temperantes ſumus? Sic loq̃mur vt capere poſsitis, quia & Chriſtus talẽ ſe fecit naſcendo & patiendo, vt poſſent de illo homines loq̃, Quia de homine homo facile loquitur. De Deo homo quando loquitur ſic, quomodo Deus eſt? Homo autem de homine facile loquitur. Vt ergo magni deſcenderent ad paruos, & non illis tamen loquerẽtur niſi magnum, ipſe q̃ magnus erat, factus eſt paruus, vt de illo magni paruis loquerentur. Audiſtis modo quod dico cum Apoſtolus legeretur, Ipſe autem videre illa vtcunque poſſet, quæ tibi loqui non poſſet, ſi auribus aduertiſtis. Dixit hoc, Non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus. Ergo ſpiritalibus in excelſis loq̃tur, carnalibus autẽ vt loquitur deſcendit. Nam vt ſciatis quia cum deſcendit, de illo qui deſcendit loquitur. Ecce Ioãnes manentem in ſe loquitur, In principio erat verbũ, & verbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbũ, hoc erat in principio apud Deũ. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Cape ſi potes, arripe, cibus eſt. Sed dicturus es mihi. Ille quidem cibus eſt, ſed ego infans ſum, lactandus ſum. vt idoneus fieri poſsim ad manducandũ cibum. Ergo quia tu lacte nutriendus es, ille autem cibus eſt, ipſe cibus per carnem tibi traiectus eſt ad fauces. Qũo ergo cibum mater comedit, vt per carnem traiiciat ad infantem lactentem lac factum, ſic cibus angelorũ dñs verbum caro factum eſt, & factus eſt lac. Et dicit Apoſtolus, Lac vobis potum dedi, nõ eſcam, nõdum .n. poteratis, ſed nec adhuc q̃dem poteſtis. Ergo dãdo lac deſcendit ad paruulos, & quia deſcendit, deſcendentem dedit. Ait enim. Nunquid dixi me aliq̃d inter vos ſcire, niſi Ieſũ Chr̃m & hunc crucifixũ? Quia ſi diceret tm̃ Ieſum Chr̃m, eſt Ieſus Chriſtus etiam ſcđm diuinitatem, ſcđm id qđ erat verbũ apud Deum filius Dei Ieſus Chr̃s: ſed hunc, ideſt, hoc modo dictũ, paruuli nõ capiunt. Qũo ergo capiunt, qui lac capiunt? Ieſum Chr̃m, inquit, & hunc crucifixũ. Suge qđ pro te factus eſt, & creſces ad id qđ eſt. Sunt ergo & aſcẽdentes & deſcendentes. In illis ſcalis & aſcendẽtes ſunt, & deſcendentes. Aſcendentes, qui ſunt? Qui ꝓficiunt ad intellectũ ſpiritalium. Deſcẽdentes, qui ſunt? Qui quãuis quãtum homines poſſunt fruanť intelligẽtia ſpiritaliũ, tñ deſcendũt ad paruulos vt talia eis dicãt qualia pñt capere, & lacte nutriti poſſint idonei fieri & validi ad capiendũ cibũ ſpiritalẽ. Eſaias, fratres, ẽt ipſe ad nos de deſcẽdẽtibus fuit: nã & ipſi gradus eius deſcendẽtis apparent. Cũ .n. diceret de ſpirituſancto, Requieſcet, inq̃t, ſuper eũ ſpũs ſapientiæ & intellectus, ſpũs conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſciẽtię & pietatis, & ſpiritus timoris dñi, a ſapiẽtia cœpit, & vſque ad timorẽ deſcendit. Qũo ille qui docebat, a ſapientia deſcendit vſq; ad timorẽ, tu qui diſcis & ꝓficis, a timore aſcende ad ſapientiã. Scriptum eſt .n. Initiũ ſapientię timor dñi. Iã ergo Pſalmum audite. Ecce ante oculos noſtros ponamus aſcẽſurũ hominem. Vbi aſcenſurũ? In corde. Vnde aſcenſurũ? Ab humilitate, ideſt, a conualle plorationis, in locum quem diſpoſuit. Quò aſcenſurũ? Ad illud ineffabile, qđ cum dici nõ poſſet, dictũ eſt, in locũ quẽ diſpoſuit. Cũ ergo ſic hõ cœperit diſponere aſcẽſum, hoc dico aptius, cũ cœpit hõ Chriſtianus cogitare ꝓficere, incipit pati linguas aduerſantiũ, Quicunq; illas nondũ paſſus eſt, H nondũ ꝓficit, quicunque illas nõ patiť, nec conať ꝓficere. Vult noſſe q̃d dicamus? Imo q̃d audiamus ſimul experiať. Incipiat ꝓficere, incipiat velle aſcendere, velle contẽnere terrena, fragilia, tpalia, fœlicitatẽ ſeculi ꝓ nihilo hr̃e, Deũ ſolũ cogitare, lucris nõ gaudere, dãnis nõ cõtabeſcere, oĩa etiam ſua velle vẽdere & pauperibus tribuere & ſeq̃ Chr̃m. Videamus quẽadmodũ patiať linguas retrahentium & multa contradicentiũ, & quod eſt grauius quaſi conſulendo a ſalute auertentiũ. Qui enim conſulit alicui, ad ſalutem conſulit, ad id quod prodeſt conſulit, ille autem quaſi conſulens retrahit a ſalute. Quia ergo

Marginal notes (left column): 1.Cor.6. (beside "terat, de qua dicit…"); C; E (beside "ſi ſemper manere…"); 2.Cor.5. (beside "ibi ſtatim addidit…"); 1.Cor.3. (beside "ſi auribus aduertiſtis…"); Ioan.1. (beside "ſcendit loquitur. Ecce Ioãnes…"); F (beside "erat in principio…"); 1.Cor.3. (beside "per carnem tibi traiectus…"); Ioan.1. (beside "ſic cibus angelorũ…"); 1.Cor.2. (beside "do lac deſcendit…").

ergo videtur habere pallium consulentis, & habet venenum perimentis, lingua dolosa dicta est. Ascensurus ergo contra ipsas linguas, primo Deum deprecatur: ait enim.

Expositio Psalmi.

AD te dñe cũ tribularer clamaui, & exaudisti me.] Vñ illũ exaudiuit? Vt iã constituerit eũ ad gradus ascẽdẽdi. Et quia iã ascẽsurus est, exauditus qd orat? Dñe erue aĩam meam a labiis iniustis, & a lingua dolosa.] Quę est lingua dolosa? Subdola, habẽs imaginẽ cõsulendi, & perniciem nocendi. Ipsi sunt qui dicunt. Et tu hoc facturus es, quod nemo fecit? & tu solus eris Christianus? Et si ostenderit alios hoc facere & legerit euangeliũ vbi præcepit dñs hoc fieri, & legerit Actus Apostolorũ, illi qd dicunt in lingua
I subdola & labiis iniquis? Nõ poteris forte implere, multũ est qđ aggrederis Alii prohibendo deterrent, alii laudando plus premunt. Quia.n. talis est vita quę iam occupauit mundũ, tanta authoritas Christi est, vt re
19. prehendere iam Christum, nec paganus audeat: legitur ille qui reprehendi non potest, quia dixit, Vade vende omnia quæ habes, & distribue pauperibus, & sequere me. Christo contradici non potest, euangelio cõtradici non põt, reprehendi Chrs non potest, conuertit se lingua dolosa ad laudem prohibẽtẽ. Si laudas, hortare. Quare laudãdo premis? Melius est vt tu vituperares, q̃ dolose laudares. Quid enim diceres vituperando? Absit, Fœda uita est. Sed quia nosti cũ hęc dixeris, premi te posse authoritate euangelica, conuertis te ad aliud dissuadẽdi genus, vt laudando falso, me a vera laude prohibeas, imo laudando Christum, a Christo ꝓhibeas dicens. Quid est hoc? Ecce illi fecerunt, forte tu non poteris. Incipis ascẽdere, cadis. Monere videt, serpens est, dolosa lingua est, venenum hẽt. Roga contra illam, si
K uis ascendere, & dic Deo tuo, Dñe, erue animam meam a labiis iniustis, & a lingua dolosa. Et dicit tibi dñs tuus, Quid dabitur tibi, aut quid apponetur tibi ad linguam dolosam?] Idest, quod habeas aduersus linguã dolosam, qđ apponas linguę dolosę, quo te munias aduersus linguam dolosam, quid tibi dabitur, aut quid apponetur tibi? Inter rogauit exercens. Nam ipse dicturus est qđ interrogat. Respondit.n. subiiciens sibi interroganti, Sagittę potentis acutæ, cũ carbonibus desolatoriis, vel vastatoribus.) Siue desolatoriis, dicas, siue vastatoribus dicas, nã in diuersis codicibus diuerse scriptum, idẽ significat. Videte, Vastatores carbones dñr, L
quia vastãdo & desolãdo ad desolationem facile perducunt. Qui sunt isti carbones? Intelligat charitas vestra primo q̃ sint sagittę. Sagittæ potẽtis acutæ, verba Dei sunt. Ecce iaciuntur & transfigũt corda: sed cũ transfixa fuerint corda sagittis verbi Dei, amor excitat, nõ interitus cõparatur. Nouit dñs sagittare ad amorẽ: & nemo pulchrius sagittat ad amorem, quam qui uere sagittat: imo sagittat cor amantis, vt adiuuet amantẽ, sagittat vt faciat amantẽ. Sagittæ aũt sunt cũ agimus, verbis. Carbones antẽ vastatores qui sunt? Parũ est verbis agere cõtra linguã subdolã & labia iniqua: parũ est verbis agere, & exẽplis agendũ est. Exempla sunt carbones vastatores. Et quare vastatores dicuntur? breuiter accipiat charitas vr̃a: primo quõ exemplis agẽdũ sit, videte. Lingua subdola nihil sic nouit dicere, quo magis subdola est, nisi, Vide ne possis implere, multũ est ad te hoc aggredi. Accepisti tu præceptũ M
euangelicum, habes sagittam, sed carbones nondum habes. Timendum est ne sagitta sola non ualeat aduersus linguam dolosam. Sunt & carbones vtputa incipit.n. tibi dicere Deus, Tu non potes? quare ille põt? quare alter potuit? Nunquid tu delicatior es illo senatore? nunquid tu infirmior es illo senatore? Nunquid tu infirmior es illo aut illo in ualetudine? nunquid tu infirmior es fœminis? Fæminę potuerunt, viri non pñt? delicati diuites potuerunt, pauperes non pñt? Sed ego, inquit, multum peccaui, & multũ peccator sum. Numerantur etiam qui multũ peccauerunt, & eo amplius amauerunt, quo plura illis dimissa sunt pc̃tã. Quõdictũ est in Euangelio? Cui modicum dimittitur, modicum diligit, [cui vero plurimum, plurimum diligit.] Cum ergo fuerint ista enumerata, & nominatim dicti fuerint homines qui potuerũt, ille accepta sagitta in corde accedentib. et carbonib. desolatoriis, desolatur ĩ illo cogitatio terrena. Quid est. n. desolatur? Ad desolationem perducunt.

Erant aũt in illo multa q̃ male frõduerant,
multæ carnales cogitationes, seculares mul
ti amores. Ipsi vruntur carbonibus vastato-
riis, vt fiat purus locus desolatus, ĩ cuius lo
ci puritate faciat Deus ędificiũ suũ, q̃a facta
erat ibi ruina diaboli, & ædificat̃ ibi Chr̃s,
A nã quandiu manet ibi diabolus, nõ põt ędi
ficari Christus. Accedunt carbones desola-
torii, & deiiciũt qđ male fuerat ędificatũ, &
desolato loco accedit̃ instructor fælicitatis
ꝑpetuę. Videte ergo quare dicti sunt carbo-
nes? Quia qui se cõuertũt ad dominum, de
mortuis reuiuiscunt. Carbones autẽ qñ ac-
cenduntur, antequã accenderentur extincti
erant. Nã extincti carbones mortui dicunt̃,
ardentes viui appellantur. Exẽpla ergo mul
torum iniquorũ qui conuersi sunt ad dñm,
carbones dicti sunt. Audi homines mirari
& dicere, Ego illũ noui, q̃ ebriosus fuit, quã
sceleratus, qualis amator circi, aut amphi-
thetari, qualis fraudator, modo quomodo
Deo seruit, q̃ innocens factus est? Noli mira
ri, carbo est. Viuũ gaudes, quem extinctum
plãgebas. Sed qñ laudas viuum, si nosti lau-
dare, adhibe illum mortuo vt accendatur. i.
quicunque adhuc piger est sequi Deum, ad
moue illi carbonem qui erat extinctus, &
habeto sagittam verbi Dei, & carbonem va
statorũ, vt occurras labiis iniquis & linguæ
subdolæ. Quid sequitur? Accepit iste sagit-
tas ardentes, accipiat carbões vastatores. Iã
B repulit linguã subdolam & labia iniqua, iã
ascendit gradum, incipit proficere, sed ad-
huc viuit inter malos, & inter iniquos, non-
dũ est area ventilata. Puta quia triticum fa-
ctum est, nunquid iã in horreo est? Adhuc
necesse est multa palea prematur: & quantũ
proficit, tantũ videt maiora scandala ĩ po-
pulo: nam si non proficiat, non videt iniqui
tates, si non sit verax Christianus, non videt
fictos. Etenim fratres & de illa similitudine
hoc nos docet dominus, & de frumentis &
de zizaniis. Cum autem creuisset herba &
Mat. 13. fructum fecisset, tunc apparuerunt & ziza-
nia, id est, quia nulli homini apparent mali,
nisi factus fuerit ipse bonus, quia cum cre-
uisset herba & fructũ fecisset, tunc apparue
runt zizania. Iam ergo iste cępit proficere,
& cæpit videre malos, & multa mala quę
ante non nouerat, & clamat ad Deum, Heu
me quod incolatus meus longinquus factus
est.] Multum a te recessi, peregrinatio mea
facta est longinqua. Nondũ veni in patriam
illã, vbi cum nullo malo victurus sum, nõ-
dum veni in illã societatẽ angelorũ, vbi scã-
dala non timebo. Quare autẽ nõdũ sum ibi?
Quia incolatus meus longinquus factus est.
Incolatus peregrinatio est. Incola dicitur q̃
habitat in terra aliena, nõ in ciuitate sua. Lõ
ginquus, inquit, factus est, & prolõgatus in
colatus meus. Et vbi longinquus? Aliqñ fra-
tres mei cũ peregrinatur homo, ĩter melio
res viuit, q̃ ĩ patria sua forte viueret, sed nõ C
sic est qñ de illa Hierusalem cælesti peregri
namur. Mutat. n. hõ patriã, & aliqñ in pere-
grinatione illi bene est: Inuenit amicos fide
les peregrinãdo, quos in patria inuenire nõ
potuit. Inimicos habuit vt de patria pellere
tur, & cum peregrinaretur inuenit qđ non
habebat in patria. Non sic est patria illa Hie
rusalem, vbi omnes boni. Quicunque inde
peregrinatur inter malos est, nec recedere a
malis potest, nisi cum redierit ad societatẽ
angelorum, vt ibi sit vnde peregrinatur: Ibi
omnes iusti & sancti, qui fruunt̃ verbo Dei
sine lectione, sine literis: quod enim nobis ꝑ
paginas scriptum est, per faciem Dei illi cer
nunt. Qualis patria? Magna patria, & miseri
sunt peregrini ab illa patria. Sed q̃d ait iste?
Longinqua facta est peregrinatio mea. Ma-
xime eorum vox est, idest, ipsius ecclesiæ q̃
laborat ĩ hac terra, illius vox est qui clamat
a finibus terrę in alio loco psalmi dicens,
A finibus terræ ad te clamaui. Quis nostrũ
clamat a finibus terræ? Nec ego, nec tu, nec
ille: sed a finibus terræ ipsa sola ecclesia, to-
ta hæreditas Christi clamat, quia Ecclesia
hæreditas eius: & de ecclesia dictũ est, Po-
stula a me, & dabo tibi gentes hęreditatem D
tuam, & possessionem tuam terminos ter-
ræ. Si ergo possessio Christi vsque ad fines
terrę, & possessio Christi oẽs sancti, & oẽs
sancti vnus hõ in Christo, q̃a vnitas sancta
in Chr̃o est, ipse vnus hõ dicit, A finibus ter
rę ad te clamaui dum angeret̃ cor meum.
Huius ergo hominis longinqua pere-
grinatio facta est inter malos. Et tanquam
si diceretur illi, cũ q̃bus ergo habitas vt ge-
mas, peregrinatio, inq̃t, mea longinqua fa-
cta est. Sed q̃d si cum bonis? Si cum bonis
esset nõ diceret, heu me. Heu, vox est mise-
riæ, vox est calamitatis, & infœlicitatis, sed
tamen

tñ in ſpe, quia iã vel gemere didicit. Multi.
n.& miſeri ſunt & non gemunt, & peregri-
nant & redire nolunt. Iſte iã volens redire,
cognoſcit infœlicitatẽ peregrinatiõis ſuæ,
quia agnouit illam, redit, & aſcendere inci
pit, qa canticũ graduum cœpit cantare. Vbi
ergo gemit, & inter quos habitat? Inhabita-
ui cũ tabernaculis cedar.] Verbũ hoc quia
Hebræum eſt, proculdubio nõ intellexiſtis.
Quid eſt, inhabitaui cũ tabernaculis cedar?
Cedar quantũ me minimus ex iterpretatio-
ne nominũ Hebræorum, tenebras ſignificat.
Interpretatũ cedar Latine, tenebrę dicũtur.
Noſtis autem duos filios habuiſſe Abrahã,
12. quos qdẽ cõmemorat Apoſtolus, & ad ima
4. ginẽ duorũ teſtamẽtorum eẽ dicit, Vnus ex
E ancilla erat, alter de libera. Ex ancilla Hiſ-
mael erat: de libera Sara, quem ſuſcepit ex
deſperatione p fidem, Iſaac erat. Vterque ex
ſemine Abrahæ, ſed non vterq; hæres Abra
hæ. De Abrahã natus vnus, ſed tamen nõ hæ
reditat: alter etiam hæres: nõ ſolũ filius, ſed
& hæres. In Hiſmael ſunt oẽs qui carnaliter
colunt Deum. Ad ipſos.n.& vetus teſtamen
tum ptinet, quia ſic dicit Apoſtolus, Sub le
ge volentes eſſe, legẽ nõ audiſtis? Scriptum
eſt.n.ꝙ Abrahã duos filios habuit, unum de
ancilla, & unum de libera, quæ ſunt in alle-
goria. Hęc.n.ſunt duo teſtamẽta. Quæ ſunt
duo teſtamẽta? Vnũ vetus, & alterum nouũ.
Vetus teſtm̃ a Deo, & nouũ taſtamentum a
Deo, qũo de Abrahã & Hiſmael & Iſaac.
Sed Hiſmael ad terrenũ, Iſaac ad cœleſte re
gnum. Ideo vetus teſtamentum pmiſſiones
habet terrenas, terrenam Hieruſalẽ, terrenã
palæſtinam, regnum terrenum, ſalutem ter-
renam, hoſtium ſubiugationem, abũdantiã
filiorum, fœcunditatẽ frugũ. Omnia iſta p-
miſſiones ſunt terrenę, In figura ſpiritaliter
intelliguntur, quomodo Hieruſalem terra-
na vmbra erat regni cœleſtis, & regnum
F terrenum vmbra erat regni cœlorum. Hiſ-
mael in vmbra, Iſaac in luce. Si ergo Hiſ-
mael in vmbra, non mirum, quia ibi tene-
bræ. Pinguiores etenim vmbræ, tenebrę
ſunt. Ergo Hiſmael in tenebris, Iſaac in luce
Quicunque hic etiam in eccleſia terrenam
fœlicitatem quęrunt a Deo, adhuc ad Hiſ-
mael pertinent. Ipſi ſunt qui contradicunt
ſpiritalibus proficientibus, & detrahunt il-
lis, & habent labia iniqua, & linguas ſubdo-
las. Contra quos rogauit iſte aſcendens, &
appoſiti ſunt ei carbones deſolatorii, & ſa-
gittę potentis acutæ. Inter illos.n. adhuc vi
uit donec tota area ventilet: iõ dixi, Inhabi- *Matt. 3.*
taui cũ tabernaculis cedar. Nã & ipſa taber-
nacula Hiſmael, cedar dicta ſunt. Sic habet
liber Geneſeos, ſic habet qđ cedar ad Hiſ- G
mael ptinet. Ergo Iſaac cũ Hiſmael. i. q pti- *Gen. 25*
nent ad Iſaac, inter illos viuunt q ptinẽt ad
Hiſmael. Iſti ſurſum volunt aſcendere, illi
deorſum vellent premere. Iſti volare volũt
ad Deũ, illi conantur pẽnas euellere: namq; *Gala. 4.*
apud Apoſtolũ ita dicitur, Sed ſicut tunc q
ſm carnem natus erat, perſequebatur eum
qui ſecundum ſpiritum, ita & nunc. Spirita
les ergo perſecutionem patiuntur a carnali
bus. Sed quid dicit ſcriptura? Eiice ancillam *Gen. 21.*
& filiũ eius: Non.n. hęres erit filius ancillę
cũ filio meo Iſaac. Sed hoc qđ dicit, eiice,
qñ erit? Quando area cœperit ventilari. Mõ
aũt antequam eiiciatur, dicit, Heu me quia
incolatus meus longinquus factus eſt, inha
bitaui cum tabernaculis cedar. Et exponit
nobis qui ſunt iſti qui pertinent ad taberna-
cula cedar. Multum peregrinata eſt anima
mea.] Ne peregrinationem corporalẽ intel-
ligeres, animã dicit peregrinari. Corpus pe
regrinatur locis, anima peregrinatur affecti
bus. Si amaueris terram, peregrinaris a Deo
ſi amaueris Deum, aſcendis ad eũ. In cha-
ritate Dei & proximi exerceamur, ut redea
mus ad charitatem. Si cadimus in terram,
marceſcimus & putreſcimus. Iſte autem q H
ceciderat, deſcenſum eſt ad eum ut aſcen-
deret: Intendens tempus peregrinationis
ſuæ, dixit ſe peregrinari in tabernaculis ce-
dar. Quare? Quia multum peregrinata eſt a-
nima mea. Ibi peregrinatur, ubi aſcendit:
non corpore peregrinatur, non corpore
aſcendit. Sed ubi aſcendit? Aſcenſiones, in-
quit, in corde. Si ergo aſcendit in corde, nõ
aſcendit. Non aſcendit per aſcenſiones cor
dis, niſi anima quę peregrinatur. Sed do-
nec perueniat, multum peregrinata eſt ani- *Pſal. 83.*
ma mea. Vbi? In tabernaculis cedar. Cũ his
qui oderunt pacem eram pacificus.] Verum
vt audiatis, fratres chariſſimi, non poteri-
tis probare quam vera cantetis, niſi cęperi
tis facere quod cãtaſtis. Quantumlibet illud
dicam, qũolibet exponam, qualibuſcunque
verbis verſem, non intrat in cor eius, in

quo nõ est opus eius. Incipite agere,& vide
te quid loquamur. Tunc ad singula verba
lachrymæ profluent, tunc psalmus cãtatur,
& facit cor qđ in psalmo cãtatur. Quã mul-
ti.n.sonãt voce,& corde muti sunt? Et quam
multi tacēt labiis, & clamant affectu, q̃a ad
cor hominis aures Dei? Sicut aures corpo-
rales ad os hominis, sic cor hominis ad au-
res Dei. Multi clauso ore exaudiunt, & mul
ti in magnis clamoribus nõ exaudiunt. Affe
ctibus orare debemus & dicere. Multũ pere
grinata est anima mea, cũ his q̃ oderũt pacē
eram pacificus. Quid.n. aliud dicimus istis
hæreticis, nisi cognoscite pacē, amate pacē?
Iustos vos dicitis. Sed si iusti essetis, inter pa-
Mat.3. leã grana gemeretis. Nã q̃a sunt grana in ec-
clesia catholica & reuera grana sunt, iõ tole
rãt paleã, donec ventilet area, q̃a inter pa-
leã clamant, Heu me q̃ incolatus meus lõ-
ginquus factus est, in habitaui cũ tabernacu
I lis cedar. Inhabitaui, inq̃t, cũ paleis, sed qũo
de palea multus fumus exit, sic de cedar te-
nebræ. Inhabitaui cum tabernaculis cedar,
multũ p̃egrinata ē aĩa mea. Frumẽtorũ vox
est, inter paleas gementiũ. Hæc loq̃mur illis
q̃ oderunt pacē,& dicimus, Cũ his q̃ oderũt
pacē erã pacificus, Qui sunt qui oderũt pa-
cē? Qui conscindunt vnitatē. Si.n.pacē non
odissent, in vnitate mansissent. Sed videlicet
p̃pea se separauerunt vt iusti essent, vt non
haberent mixtos iniustos. Aut nostra est ista
vox, aut illorũ, elige cuius sit, Catholica di-
cit, Nõ est dimittẽda vnitas, nõ est p̃cidenda
ecclesia Dei, Iudicabit Deus de malis & bo-
nis postea. Si nunc mali a bonis separari nõ
p̃nt, ferendi sunt ad tempus. Mali in area no-
biscum esse p̃nt, in horreo non possunt. Et
forte hodie q̃ mali apparent, cras boni erũt:
& qui de bonitate hodie superbiunt, cras
mali inuenientur. Quisquis ergo humiliter
malos ad tp̃s fert, ipse perueniet ad requiem
sempiternã. Hæc vox catholica est. Illorum
autē vox qualis est, non intelligentiũ neque
1.Tit.1. quæ loquunt, neq; de quibus affirmant? Ne
K tangas immundũ;& qui tetigerit immundũ,
Esai.52. inquinabitur. Separemus nos, ne cõmiscea-
Ecclesia- mur malis. Et nos illis, Amate pacem, diligi-
stici.13. te vnitatem. Nescitis a quã multis bonis se-
paremini, dum quasi malis calũniamini? Fu-
riunt, sęuiunt, quando ista dicimus, nã quæ-
runt & mortificare nos. Apparuerunt sępe
impetus eorum, apparuerunt insidiæ. Cum
ergo inter insidias illorum viuimus,& qui-
bus dicimus, amate pacē, aduersant̃ nobis,
nonne vox ista nostra est, cũ his qui oderũt
pacē eram pacificus? Cum loquerer illis de-
bellabãt me gratis.]Quid est autem fratres,
debellabant me? Et parũ erat, si nõ adderet,
gratis. Quibus dicimus, amate pacem, Chri-
stum amate: nunquid dicimus, amate & ho
norate nos, sed honorate Christum. Nos no
lumus honorari, sed illum: nã nos quid su-
mus ad Apostolum Paulum? qui tñ dicebat
illis paruulis, quos mali homines & mali
suasores pręcidere ab vnitate in schismata
volebant. Quid eis dicebat ille? Nunq̃d Pau
lus pro vobis crucifixus est aut in nomine
Pauli baptizati estis? Hoc & nos dicimus, A-
mate pacem, amate Christum: si. p̃ amant pa
cē, Christũ amant. Cũ ergo dicimus, amate
pacē: hoc dicimus, amate Christum. Quare?
Quia de Christo ait Apostolus, Ipse est.n.
pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Si ergo
Chrs, ideo pax, q̃a fecit vtraque vnũ, quare L
vos de vno fecistis duo? Qũo ergo pacifici *1.C*
estis, vt cũ Christus faciat vnum de duobus, *Eph*
vos faciatis de vno duo? Sed q̃a hęc dicimus
cum his qui oderunt pacem sumus pacifici,
& tamen illi qui oderunt pacem cum loque
remur eis debellabant nos gratis.

In Psalmum C X X. Enarratio.

SEcundus est iste psalmus eorum quorũ
titulus est, Canticum graduũ]Plures.n.
sunt significantes, vt iã in primo eorũ audi-
stis, ascensum nostrum, qui fit in corde ad
Deũ, in cõualle plorationis.i. ab humilitate
tribulationis. Ascẽsus.n. vtilis nobis nõ põt *Psal.*
esse, nisi primo humilitatis, a cõualle plora
tionis nobis ascendendũ esse meminerimus:
conuallis enim terrę locus est depressus, si-
cut loca terræ alta mõtes & colles, ita cõual
lis locus humilis, ne dũ præpropere & præ-
postere q̃rimus exaltari, nõ ascendamus sed
ruamus. Docuit aũt ipse dñs a conualle plo-
rationis ascendendũ, qñ pro nobis humilia-
ri vsque ad mortem crucis & pati dignatus
est. Hoc exemplum non relinquamus. Istam M
conuallē plorationis martyres intellexerũt.
Vñ intellexerũt? vnde? Quia & ipsi de cõual
le plorationis vt coronarentur ascenderunt.

Congruit

Cōgruit & hodierno die psalmus iste Cāti
P 125 cū graduū:de illis.n.dictū est, Euntes ibant
& flebant, mittentes semina sua. Hęc est cō-
uallis plorationis, vbi a flentibus mittunť se
mina. Quæ sunt aūt semina? Bona opera in
ista tribulatione terrena. Qui bene operatur
in cōualle plorationis, similis est hoī semi-
nanti ꝑ hyemē. Nunquid frigore ab opere
deterretur? Sic nos pressuris mūdi nō debe-
A mus a bono opere deterreri, q̃a vides q̃d se
quiť, Euntes, inq̃t, ibant & flebant mittētes
semina sua. Valde miseri si semꝑ flebāt, val-
de miseri si nunq̃ de lachrymis sunt libera-
ti: sed vide q̃d sequitur, Veniētes aūt veniēt
in exultatione, portātes germina sua, Nihil
aliud istis cāticis docemur fratres q̃ ascen-
e.5. dere, sed ascēderein corde, in affectu bono,
in fide, spe, & charitate, in desyderio perpe
tuitatis & vitę æternæ. Sic ascendiť: Cōgruit
nos dicere q̄uo ascendēdū sit. Quanta terri-
biliora lecta de Euangelio audiuit charitas
24. vestra? Videtis certe, quia hora dn̄i sicut fur
in nocte ita veniet. Si sciret, inquit, paterfa-
milias qua hora fur veniret, amē dico vobis
q̃a non pateretur ꝑfodi parietē suū. Dicitis
modo, Quis ergo nouit qua hora veniet, q̃
hora sicut fur erit? Nescis qua hora veniat,
semper vigila, ut quod nescis qñ ueniat, pa
ratū te inueniat cū uenerit. Et ad hoc forte
nescis qñ uenturus est, ut semꝑ paratus sis.
Illum enim patremfamilias subito occupa
bit hora illa, qui paterfamilias superbus si-
gnificatus est. Noli velle esse paterfamilias,
B & non te subito illa hora occupabit. Et quid
ero, inquis? Qualē audisti de psalmo, Pauꝑ
Ps. 48. & dolens ego sum. Si.n. pauꝑ & dolens eris,
M. 24. non eris paterfamilias quem illa hora subi-
to īueniet, & subito premet. Pat resfamilias
sunt enim illi qui præsumentes de cupidita
tibus suis & in delitiis huius seculi diffluen
tes, tument, & erigũntur aduersus humiles,
& insultant sanctis intelligentibus * angustā
aliàs ingre- viā, quæ ducit ad uitam. Talibus.n. ueniet il
dientibus la hora subito, quia tales erant & in diebus
Noe, quorum dierum commemorationem
audistis factam in Euangelio, Sic erit aduē-
tus filii hominis, inquit, quomodo in die-
Mat. 7. bus Noe, Manducabant, bibebant, nubebāt
Mat. 24. vxores ducebant, nouellabant, ędificabāt,
Ge. 7. donec introiit Noe in arcam, & uenit dilu-
uium & perdidit omnes. Quid ergo? Om-
nes peribunt qui ista faciunt, q̃ nubunt, qui
vxores ducunt, qui nouellant, qui ędificāt?
Non. Sed qui de his præsumunt, sed qui ista
Deo pręferunt, sed qui ꝑꝑ hæc offendere 1. Co. 6.
Deū cito parati sunt. At uero qui istis inani-
bus omnibus aut non utuntur, aut utuntur
tanquam non utentes, plus pręsumentes de
illo qui dedit q̃ de his quę data sunt, & in-
telligentes in his eius cōsolationē & miseri C
cordiā, & non sunt occupati donis, ne a do
natore ruant, qui tales sunt, non illos inue-
nit imparatos hora illa sicut fur: talibus di-
xit Apostolus, Vos autē nō estis in tenebris, Mat. 24.
vt dies ille vos tanquam fur cōprehendat; 1. The. 5.
omnes enim uos filii lucis estis, & filii diei.
Ideo dn̄s cum diceret timendā esse horam
sicut furem, noctem posuit: & Apostolus ita
ait, Quia hora domini sicut fur in nocte ita
ueniet. Non uis ut te inueniat, noli esse in
nocte. Quid est, noli esse in nocte? Filii lucis Mat. 24.
estis & filii diei, non sumus noctis neque
tenebrarum. Qui sunt filii noctis & tenebra
rum? Iniqui, impii, infideles. Sed & ipsi au
diant antequam veniat hora, & dicat illis
Apostolus, Fuistis aliquando tenebræ, nūc 1. The. 5.
autem lux in domino. Sicut iste psalmus ha
bet euigilent, Iam illuminati sunt montes.
Quid adhuc dormiunt? Ephe. 5.

Expositio Psalmi.

LEuent oculos suos in mōtes, vñ ueniet
auxiliū illis.) Quid est iā illuminati sūt
montes? Iā ortus est sol iustitiæ, iā ab Apo-
stolis prędicatū est Euangeliū, prędicatę sūt
scripturæ, patuerunt omnia sacramenta, cō
scissum est velum, patuit secretū templi, iā Mat. 27.
tandem leuent oculos suos in mōtes, unde
ueniet auxiliū illis. Hoc.n. præcipit illis iste D
Psalmus secūdus de his qui inscribūtur, Cā
ticū graduum. Sed non rursus ꝓsumant de
montibus, quia ipsi montes non a se lucent,
sed ab illo lucent de quo dictum est, Erat lu
men verum, q̃d illuminat oēm hominē ue-
nientem in hunc mundū. Montes possunt in Ioan. 1.
telligi, homines magni, homines clari. Et
quis maior est Ioanne Baptista? Qualis ille
mōs erat de quo dn̄s ipse dicit, In natis mu-
lierū nemo exurrexit maior Ioane Bapti-
sta? Vides certe istum magnū montē lucen- Mat. 11.
tem, audi confitentē. Quid cōfitētem? Nos
omnes

D omnes, inquit de plenitudine eius accepimus. De cuius ergo plenitudine acceperunt montes, ab illo est tibi auxilium, nō a mōtibus, Salus igitur nostra & auxilium nostrum Chrs filius summi patris, & cū eodem patre Deus omnipotens est, & cū ipso permanens semper scd̄m id quod est. In illos denique, quos commemoraui montes, nisi leuaueris oculos per scripturas, non admoueberis ut ab illo illumineris, Canta ergo quod sequitur. Su vis audire vt firmissime ponas pedes in gradibus, ne illa ascensione, aut fatigeris, aut lapsus cadas. Auxilium, inquit, meum a dn̄o. Nō a qualicunque, quia dicuntur dn̄i multi mortales, caduci, miseri, sed a domino dominorum, vt ab illo videlicet, Qui fecit cœlum & terram.] Ecce summum dominum, qui & Deus & dominus dicit. Deus, q̄a quæcunque facta sunt, per ipsum sunt, & ab ipso sunt vt sint. Dominus aūt eo q͛d omnia quę sunt possidet ineffabiliter. Igitur bonus & summus dominus, qui & Deus. Si ad hunc p̄ pręnominatos mōtes leuaueris oculos auxiliū tuū sempiternaliter erit. Vt ergo auxiliū tuum sit roga, & dic quod sequitur, Ne des ad mouēdum pedem meum.] Vnde mouentur pedes? vnde motus est pes illi qui erat in paradiso? Sed prius attende vnde motus est illi pes qui erat inter angelos, & moto pede cecidit, & de angelo factus est diabulus, moto.n. pede cecidit. Quęre vnde cecidit, superbia cecidit, de cœlo in terrā. Angelus erat in cœlo cadens in terrā diabolus a seipso per suam superbiā effectus est. Quisquis superbit, diabolo participat. Si participat, idē est. Igitur omnis superbus diabolus perbicipitē portionem est, & hoc q̄diu sup̄bus est. Nō ergo mouet pedem nisi superbia ad ruinam. Nō mouet pedē nisi superbia. Ad ambulandum & proficiendū & ascendendū charitas mouet pedē. O lepidi ac limpidissimi pedes charitatis, qui humiles ad celsitudinem p̄uehunt. Hos pedes charissimi semper imitando & amando sequamur, vt ad illum cuius sunt peruenire mereamur, quia vt Ioannes ait, Deus charitas ast. Superbiam omnino fugiamus, quæ mouet pedes ad cadendum, ne & nos simul superbiendo cadamus. Ideo & ille qui dicit in Psalmo, Filii autem hominū sub tegmine alarum tuarū sperabūt. Si sub tegmine, semp̄ humiles, semp̄ de Deo sperantes, semp̄ de se nō præsumentes. Sub tegmine alarū tuarū sperabunt: non.n. a se satiātur vt beati sint. Sed quid sequit? Inebriabuntur ab vbertate domus tuę, & torrente delitiarū tuarum potabis eos. Ecce sitientes, ecce inebriati, ecce sitiunt, ecce bibūt, sed nō a se bibunt, nec ipsi sibi sunt fontes. Sed vnde bibunt? Sub tegmine alarū tuarū sperabūt Si sub alis, humiles sunt, quare? Quia apud te, inquit, est fons vitæ. Nō ergo a se irrigantur montes, sicut a se non illuminant montes, nam vide qui sequit, In lumine tuo videbimus lumen, Si ergo in lumine ipsius videbimus lumen qui cadit a lumine, nisi cui ipse non est lumen? Et qui voluerit sibi esse lumen, ipse cadit a lumine quo illuminatur. Ideo sciens non cadere nisi eū qui sibi vult lucere, cum sit p̄ se tenebræ, statim subiecit, Non veniat mihi pes sup̄biæ, & manus peccatorum non moueat me, idest, imitatio peccatorum non moueat me vt cadam a te. Quare timuisti & dixisti, Nō veniat mihi pes superbiæ? Sequitur, ibi ceciderūt omnes qui operantur iniquitatem. Quos modo vides operari iniquitatem, iam damnati sunt, sed vt dānarentur, ibi ceciderunt, cum illis venit pes superbiæ. Recte ergo iste audiens vt ascendat & non cadat, vt a conualle plorationis proficiat, non in tumore superbię deficiat, ait Deo, Ne des ad mouendum pedes meos. Et dominus illi, Neque dormitet qui custodit te.] Intendat charitas vestra. Quasi vna sententia facta est ex duabus vocibus. Homo dicit ascendens & cantans canticum nouū canticum graduū. Ne des ad mouendū pedē meum, & Deus tanquā diceret ad te, Ne des ad mouendū pedē meū, dicis mihi, Adde, Neq; dormitet qui custodit te, & non mouebitur pes tuus, dixerit autē ille Nunquid in potestate mea est, vt nō dormitet q custodit me? Volo vt non dormiat neque dormitet. Ergo illum tibi elige qui non dormiet neque dormitabit, & non mouebitur pes tuus. Deus nunquā est dormiens. Si vis habere custodem nō dormientē, Deum elige custodem. Ne des ad mouendū pedē meū dicis tu, bene, optime, sed & ille dicit tibi, Neque dormitet qui custodit te. Tu forte conuersurus te eras ad homines custodes, & dicturus, Quem sum inuenturus nō dormientem? quis homo nō dormitabit? quem inuenio?

Margin notes: Ioan. 1. — 1. Ioan. 4. — Psal. 35. Section letters: C, E, F, G.

iuenio, quo ibo,quo reuertar ? Ille tibi oñ-
dit. Ecce nõ dormitabit neq;obdormiet,qui
custodit Israel.]Vis habere ergo custodẽ nõ
dormientẽ neq;dormitãtẽ? Ecce nõ dormiet
H neque dormitabit qui custodit Israel, Chri-
stus.n.custodit Israel. Esto ergo Israel. Quid
est Israel? Israel interpretatur homo videns
Deũ. Et quõ videt Deus? Primo per fidẽ, po
stea per speciẽ. Sed si Israel per speciem non
dũ potes, ꝑ fidem vide, Si faciẽ eius viedre
nõ potes, qm̃ ibi species, posteriora eius vi-
3. de. Hoc dictũ est Moysi a dño, nõ potes vi-
tri. dere faciẽ meã: posteriora mea videbis cũ
6. pertransiero. Expectas forte vt transeat, iam
transiit, tu vide posteriora ipsius. Vbi tran-
13. siit? Audi Ioannem, Cum venisset, inquit, ho
ra vt transiret De mundo ad patrem. Dñs no
ster Iesus Christus iam fecit Pascha. Pascha
autem transitus interpretatur. Nam verbum
est Hebręum, & putant homines Græcum
esse quasi passionem, sed non est. A diligen-
tioribus & a doctioribus inuentum est, quia
Pascha Hebręum verbũ est, & non interpre
tatur passionem sed trãsitum. Per passionẽ
enim transiit dñs a morte ad uitam, & fecit
nobis viam credentibus in resurrectionem
eius, vt transeamus & nos de morte ad vitã.
Non magnum est credere quia mortuus est
I Christus, hoc & pagani & Iudæi, & omnes
iniqui credunt qa mortuus est. Fides Chri-
stianorũ resurrectio Christi est. Hoc ꝓ ma-
gno habemus, quia credimus eũ resurrexis-
se. Ergo tunc se voluit videri cum transiret,
hoc est, cũ resurrexisset. Tũc in se voluit cre
4. di cum transiret, quia traditus est propter de
licta nostra, & resurrexit ꝓpter iustificatio-
nẽ nostram. Et ipsam fidem in resurrectione
Christi maxime cõmendauit Apostolus, ait
10. enim, Si credideris in corde tuo, qa Deus eũ
suscitauit a mortuis, saluus eris, nõ dixit, Si
credideris quia mortuus est Christus, quod
& Pagani & Iudæi, & omnes inimici eius
crediderunt, sed ait, Si credideris in corde
tuo, quia Deus illũ suscitauit a mortuis, sal-
uus eris. Hoc credere, hoc est esse Israel, hoc
est videre Deum. Quamuis adhuc posterio-
ra eius videas, tamen cum credideris in po
steriora, peruenies ad visionem faciei. Quid
est hoc? Cũ credideris in id quod posterius
ꝓ te factus est Christus, cum credideris in
id quod posterius suscepit Christus. Nam in
primo facies eius quę est? In principio erat
verbum, & verbum erat apud Deũ, & Deus Ioan.1.
erat verbum. Posteriora eius quę sunt? Et ver
bum caro factum est, & habitauit in nobis.
Cum ergo credis in hoc qđ pro te factum
est verbũ, & resurrexit in carne, ne tu de tua K
carne desperares, efficeris Israel. Factus au-
tem Israel cum fueris, non dormitabit neq;
dormiet qui custodit te, quia iam Israel es,
& audisti in Psalmo, Ecce non dormitabit
neque obdormiet qui custodit Israel, Chri-
stus enim ipse dormiuit, sed resurrexit. Quid
enim ait ipse ĩ psalmo? Ego dormiui & som Psal.3.
num cepi. Nunquid remansit in somno? Ex-
urrexi, inquit, quoniam dominus suscepit
me. Si ergo iam resurrexit, iam transiit: si
iam transiit, vide posteriora eius. Quid est,
vide posteriora eius? Crede in resurrectio- Exo.33.
nem eius: & quia ait Apostolus, Etsi crucifi- 1.Cor.13
xus est ex infirmitate, viuit in virtute Dei, &
iterum ait, Christus surgens a mortuis iam
non moritur, & mors ei vltra non domi- Rom.6.
nabitur. Recte tibi cantat, Ecce non dormi-
tabit neque obdormiet, qui custodit Israel.
adhuc forte quęris carnali sensu, Quid est q
non dormitabit neque dormiet? Et cum quę
ris inter homines, falleris, nunquam inuen-
turus es. Noli ergo pręsumere de quoquam
homine, Omnis homo dormit & dormita-
bit. Quando dormitat? Cum portat carnem
infirmitatis. Quando dormiet? Cum fuerit
mortuus. Noli ergo præsumere de homine,
potest dormitare mortalis. Dormit moriẽs, L
noli quærere inter homines. Et quis inquis,
custodit me, qui non dormitat neque dor-
miet? Audi quid sequit, Dominus custodit
te.]Nõ ergo homo dormitans & dormiẽs,
sed dominus custodit te. Quõ te custodit?
Dominus tegumentũ tuũ, sup manũ dexte-
ræ tuæ.] Eia fratres intelligamus adiuuante
domino quid sibi velit, Dominus tegumen-
tum tuũ super manum dexteræ tuæ. Videtur
enim mihi habere sensum occultum quare
non dixerit, Dominus custodiet te absolute
& simpliciter, sed addidit, sup manum dex-
teræ tuæ. Quid enim? Dexteram nostram
Deus custodit, & sinistram nostrã nõ custo-
dit? Nõne ipse nos totos fecit? Nonne q no-
bis fecit dexterã, ipse fecit & sinistram, Po-
stremo si placuit dici de dextera sola, quare
dixit, super manum dexteræ tuæ, & non iam
super

super manũ dexterã tuã? Cur hoc diceret, ni si aliquid hic occultũ ad qđ pulsando ꝑueniremus abscõderet? Diceret enim, aut dñs custodiet te, & nihil adderet: aut si dexterã addere voluit, dñs custodiet te suꝑ dexterã tuam, aut certe q̃a addit manũ, hoc diceret, dñs custodit te suꝑ manũ dexterã tuam, nõ super manũ dexteræ tuæ. Quod dñs ipse suggerere dignatur promam vobis, q̃ & in vobis habitat, sine dubio facit vos approbare verum esse quod dico. Nam quod dictari sumus ignoratis, sed cũ dixerimus, nõ ab ipsis nobis vobis ostendemus verũ eẽ quod dicimus, sed vosipsi agnoscetis verũ eẽ quod dicimus. Vñ aũt agnoscetis, nisi demonstrãte illo q̃ in vobis habitat, inquantũ de illo
M numero estis, quorũ vox est, Ne des ad mouendũ pedẽ nr̃m: & quibus dr̃, Neque dormiet qui custodit te? Oportet.n. vt Chr̃s nõ
Ephe.3. dormiat in vobis, & modo ĩtelligitur verũ esse quod dicimus. Qũo inq̃s? Quia si dormiet fides vestra dormit Christus in vobis. Christus.n. in corde vestro, fides Christi est. Ait Apostolus habitare Christum per fidem
Matt. 8. in cordibus vestris: in quo non dormit fides, vigilat Christus. Etsi forte dormiebat fides tua, & ideo in ista quæstione fluctuabas, quasi nauis illa quę tempestatem patiebatur vbi Christus dormiebat, excita Christum, & sedabuntur tempestates. Fidem ergo vestram interrogo charissimi, quoniam filii estis ecclesiæ, & in ecclesia profecistis, & in ecclesia proficitis qui nondum profecistis, & in ecclesia perficiendi estis qui iam proficitis. Interrogo vos, quid soletis intel
Matt. 6. ligere quod dictũ est in Euãgelio, Nesciat si
A nistra tua quid faciat dextera tua? Hoc.n. intellecto inuenietis quę sit dextera, & quę sit sinistra, simul intelligetis & vtranque partẽ Deum fecisse, & dexteram & sinistram, & tamen non debet scire sinistra quid faciat dextera. Sinistra nostra dicitur, quicquid tẽporaliter habemus: Dextera nostra dicitur, quicquid nobis ęternum & incommutabile dominus pollicetur. Si autem ille qui dabit æternam vitam, ipse & de istis temporalibus consolatur pręsentem vitam, ipse fecit dexteram & sinistram, dicit de quibus-
Psa.142. dam psalmus apud Dauid, Quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Inuenit ergo quosdam & reprehendit, qui dexterã verã ꝑ sinistra habebãt, & verã sinistrã dexterã sibi fecerũt. Qui sint isti, exponit cõsequenter. Omnis hõ qui fœlicitatẽ non putat esse hominis nisi solũ in his temporalibus facultatibus & delitiis, & affluentia & copia mundi huius, iste est stultus atque peruersus, qui sinistrã fecit sibi dexterã. Tales illi erãt, de quib. dicit psalmus, nõ quia a Deo nõ acceperunt etiã quę tẽporaliter possidebant, sed quia ipsam solã putabant esse beatã vitam, & nihil aliud B
requirebant: audite.n. quid de illis cõsequẽter dicit, Quorum os locutum est vanitatẽ & dextera eorũ dextera iniquitatis: & sequitur, Quorum filii eorũ velut nouellę cõstabilitæ, filiæ eorũ ornatæ sicut tẽpli similitudo: cellaria eorum plena, eructantia ex hoc in hoc, Oues eorũ fæcundæ, multiplicantes in exitibus suis, boues eorum crassi: non est ruina sepis nec exitus, neque clamor in plateis eorum. Magnam fœlicitatẽ quorundam descripsit. Posset tamen istam fœlicitatem & aliq̃s iustus habere, sicut habuit Iob: sed Iob ꝑ sinistra illam habebat, non ꝑ dex Iob.
tera. Nam dexteram non habebat, nisi apud Deum perpetuam & sempiternam fœlicitatem. Ideo concessa est percutienda sinistra, & suffecit ei dextera. Qũo percussa est sinistra? Tentationibus diaboli. Abstulit subito diabolus, permissus quidem a Deo vt iustus probaretur, & impius puniret̃, abstulit omnia. Sed Iob qui nouerat sinistram sinistram esse, & dexteram non nisi dexteram, qũo se tenuit ad dexteram? Exultauit in dño, cõsolatus est damna, quia non est passus damnũ: de interioribus diuitiis Dei plenum cor habebat, Dominus, inquit, dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit ita factum est, sit nomen domini benedictum. Hæc erat C
dextera ipsius, ipse dominus, ipsa uita ęterna, illa lucis possessio, fons vitæ, lumen in Psal.
lumine. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, ipsa erat dextera: sinistra vero erat pro adiutorio consolationis, non ad firmamentum fœlicitatis: nam fœlicitas eius vera atque germana Deus erat. Isti autem de q̃bus dicit Dauid, quia os eorum locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniqui-
tatis, non hinc eos reprehẽdit, quia his omnibus abundabant, sed quia os eorum locu- Psa.1
tum est vanitatem. Quid enim sequitur?

Cum

Cum enumerasset copias eorũ:ait, Beatũ di
xerunt populũ cui hæc ſunt. Hæc eſt vanitas
quã locutũ eſt os eorũ, ꝙ beatum dixerunt
populũ cui hæc ſunt. Tu quid dicis, qui no-
ſti quid ſiniſtra, & quid eſt dextera? Seqtur
& dicit, Beatus populus cuius eſt dñs Deus
ipſius. Intendat ergo charitas veſtra. Audiui
mus & uidimus ſiniſtrã, audiuimus & dex-
terã. Audi hoc confirmatum in Canticis cã
C ticorũ, Siniſtra eius, ĩquit, ſub capite meo.
Sponſa dicit de ſponſo, de Chriſto eccleſia,
in amplexu pietatis & caſtitatis. Quid ait?
Siniſtra eius ſub capite meo, & dextera eius
complectetur me. Quid autem qa ſurſum
erat dextera, deorſum ſiniſtra, & ſic cõple-
ctebatur ſponſus ſponſam, ſupponens ſini-
ſtram ad conſolationem, imponens dexte-
rã ad ꝓtectionem. Siniſtra, inqt, eius ſub ca
pite meo. Deus illam dat, ideo ſiniſtra eius,
quia oĩa iſta temporalia Deus dat. Quã va-
ni ſunt, quã impii q ab idolis, a dæmonibus
3. iſta petunt? Quã multi a dęmonibus iſta pe-
tunt, & non illa habent: & rurſus, qui illa nõ
petunt a dæmonibus, habent ea, ſed non a
dæmonibus iſta dant. Itẽ multi petũt a Deo,
& nõ habẽt. Nouit ille diſpenſare ſiniſtrã, q
vocat ad dexteram. Ergo ſi eſt ſiniſtra, ſit ſi-
niſtra, ſed ſub capite ſit. Supra illã ſit caput
tuum. i. ſupra illam ſit fides tua, ubi habitat
Chriſtus. Noli tẽporalia ꝑponere fidei tuę,
6. & non erit ſiniſtra ſup caput tuum, ſed oĩa
tẽporalia ſubde fidei tuę, & fidem tuã præ
pone omnibus temporalibus, & erit ſiniſtra
ſub capite tuo, & recte dextera eius cõple-
ctetur te. Audi hoc ipſum exponi in prouer
biis, quid eſt ſiniſtra ipſa, quid eſt dextera:
cum de ſapientia diceret, Longitudo, inqt,
dierum, & anni uitæ in dextera eius, in ſini-
ſtra autem eius diuitię & gloria. Longitudo
illa dierum, æternitas eſt. Hoc. n. proprio
D modo dicit ſcriptura longum, quod æter-
nũ eſt. Nã quicquid finẽ habet breue eſt: a-
lio loco, Lõgitudine, inqt, dierum replebo
eũ. Et nunqd aliter pro magno diceretur,
Honora patrem tuum & matrem tuam, vt
longeuus ſis ſuper terram? Super quã enim
terram, niſi de qua dicit, Spes mea es tu,
portio mea in terra viuentium? Ibi eſſe lon-
gæuum quid eſt, niſi ibi viuere in ęternum?
Pſ. [1]2. Nam hic eſſe longæuum quid eſt, niſi vſq;
ad ſenectutem peruenire? Et ſi longa videat
ętas, cum venerit mors cõuincitur breuis,
quia finitur. Et multi maledicentes parenti-
bus ſeneſcunt in hac terra, multi aũt obſe-
quentes parẽtibus, cito eũt ad dñm. Nunqd
ergo implet, ut longæuus ſit ſm hanc uitã?
Sed longæuum ꝓ ęternitate illa poſitũ eſt.
Longa uita eſt in dextera eius. At vero diui-
tiæ & gloria. i. ſufficientia uitæ huius, ea quę
bona exiſtimãtur ab hominibus, ſiniſtra eſt.
Neſcio quis venit & uult tibi percutere dex
terã. i. tollere tibi fidem tuã, Tu accepiſti ala
pam in dexteram, prębe ſiniſtram. i. ut illud E
tollat quod tẽporale eſt, & non ea quæ æter
na habes. Audite Paulum Apoſtolum hoc
facientẽ. Homines perſequebantur in eo ꝙ
Chriſtianus erat: pecutitur illi dextera, ille
ſiniſtram opponebat, Ciuis Romanus ſum
ait. Dexteram contemnebant illi, & ille de
ſiniſtra terrebat, quia illi dexteram eius ti-
mere non poterant, nondum. n. Chriſto cre-
diderant. Quid ergo? Si dextera amplecti- Iob. 1.
tur, ſiniſtra ſub capite eſt. Quid eſt, Neſciat
ſiniſtra tua quid faciat dextera tua? Ideſt,
quando facis bonum opus, propter vitam
æternã fac. Nam ſi opus bonum in terra ꝓ-
pterea feceris ut terrena tibi abundent, ſcit
ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: miſcui-
ſti dexteram ſiniſtræ. Noli facere niſi ꝓpter
vitam æternam: ideo fac & ſecurus facies:
hoc enim mandauit Deus. Si propter ſolas
res humanas, & ſolam vitam iſtam facis qđ
facis, ſiniſtra ſola operatur. Si autem pro-
pter vitam ęternam opereris, dextera ſola
operatur. Si autem habes intentionem ad
uitam æternam, ſed ſurrepit tibi cupiditas
uitę temporalis, vt attendas etiam iſtam
quando facis opus bonum, ut hic tibi ali-
quid retribuatur, miſcet ſe ſiniſtra operi-
bus dexterę. Hoc uetat Deus. Veniamus
nunc ad illud quod ait pſalmus, Dominus Pſal. 35.
tegumentum tuum ſuper manum dexteræ F
tuæ. Manum, poteſtatem dicit. Vnde pro-
bamus? Quia & manus Dei, poteſtas Dei
dicta eſt: nam diabolus qui tentauit Iob,
hoc ait Deo, Mitte manum tuam, & tange Pſ. 143.
omnia quæ habet. Quid eſt, mitte manum
tuam, niſi da poteſtatem? Euidentius audi
frater, ne forte carnali ſenſu adhuc cogi-
tes quia membris diſtinctus eſt Deus: audi:
euidenter quomodo dicatur manus pote-
ſtas: ait quodam loco ſcriptura, Mors &
vita

vita in manib. linguę.Nouimus linguas fru
sta quędā carnis,in ore mouētur,& percu-
Prou.18. tiendo palatū & dentes distinguunt sonos
quib. loquimur;ostendant mihi manus lin-
guę.Lingua ergo non habet manus, sed hēt
& manus.Quę sunt manus linguę? Ptās lin-
Mat.13. guæ.Quid est,mors & uita in manibus lin-
guæ?Ex ore tuo iustificaberis,& ex ore tuo
H condēnaberis.Ergo si manus potestas,quid
est manus dexterę? Nihil arbitror intelligi
cōgruentius,nisi ut intelligamus manus dex
terę potestatem quā tibi dedit Deus,ut si ve
lis,donante Deo ad dexteram sis. Erunt.n.
Ma.25. impii oēs ad sinistrā,erūt autem omnes filii
boni ad dexteram, quibus dicetur, Venite
benedicti patris mei,pcipite regnum quod
vobis paratum est ab origine mundi.Vt au-
tem sis ad dexteram,idest,ut posis Dei fi-
Ioan.1. lius fieri,potestatē accepisti.Quā potestatē?
De qua dicit Apostolus Ioannes, Dedit eis
potestatē filios Dei fieri.Vnde accepisti hāc
potestatē? Credētibus,inqt,in nomine eius.
Si ergo credis,ipsa tibi potestas data est , ut
sis inter filios Dei.Esse autē inter filios Dei,
hoc est ad dexteram ptinere.Ergo fides tua
manus dexterę tuæ,idest , potestas quę tibi
data est,vt sis inter filios Dei,manus est dex
teræ tuæ.Sed quid valet ipsa potestas quam
accepit homo,nisi dominus protegat?Ecce
credidit,iam ambulat in fide.Infirmus est in
ter molestias, inter carnales corruptiones,
inter suggestiones cupiditatis, inter versu-
tias & laqueos inimici. Quid ualet ergo qa
habet potestatem,& credidit in Christum,
ut sit inter filios Dei? Væ hoī illi, nisi & ip-
sius fidem dominus protegat,idest, ut nō te
permittat tentari supra quàm potes ferre,si-
I cut dicit Apostolus,Fidelis Deus qui nō vos
permittet tentari supra quam potestis ferre.
1.Co.10. Ille ergo qui non sinit tentari supra quàm
possumus ferre,quāuis iā fideles simus,quā
uis iam manus dexterę nostrę sit in nobis,
protegit nos Deus super manum dexterę no
strę.Non nobis sufficit habere manum dex
teræ,nisi ille & ipsam manum dexterę pro-
tegat.Ecce hoc de tentationibus dixit, Intē-
dite quid sequatur, Protegat te dominus su
per manum dexteræ tuæ.] Dixi & quod ar-
bitror recognouistis. Si enim non reco-
gnouissetis, & de scripturis non recogno-
uissetis,non uocibus vestris intellectum ue
strum mihi significaretis .Ergo quia intelle-
xistis fratres , videte quid sequitur, quare p
tegat dominus & super manū dexterę,idest,
super ipsam fidem,in qua potestatem acce-
pimus esse inter filios Dei,& esse ad dexte-
rā.Quare oportet ut ptegat dominus? Pro- Ioa.
pter scandala.Vnde sunt Scandala? De duo
bus timenda sunt scandala,quia & duo sūt
præcepta,in quibus tota lex pendet & Pro- Ma.
phetæ,dilectio Dei & proximi.Ecclesia pro
pter Deum,in Deo pximus diligitur,Deus
autem propter Deū.In Deo intelligitur figu
rate dictus sol,in ecclesia intelligitur figu-
rate dicta luna.Quisq̃s potest errare ut aliud
de Deo credat quam oportet, nō credat pa
trem & filium spiritumsanctum unius esse
substantiæ,deceptus est versutia hæretico-
rum,maxime Arrianorum qui tres ὑποστάσεις
ἀποστάσιν,idest,tres subsistentes substātias, k
introduxerunt,sed Dei miserāte auxilio pri
mus huius author erroris exilio dānatus ca
tholicorum patrum perpetuo , nūquam ad
communionem dicitur morte interuenien
te peruenisse.Alius vero per totam Oriētis
regionem digna & consimili multatus est
pœna Sed si aliquis horum vel aliorum , ut
dixi,deceptus erroris uæsania , aliquid mi-
nus in filio,aut minus in spiritusancto quā
in patre crediderit,passus est scandalum in
Deo,a sole vritur.Quisquis rursus putaue-
uerit ecclesiam in una parte esse , & non eā
cognouerit diffusam toto orbe terrarū , &
crediderit eis qui dicunt.Ecce hic est Chrs,
& ecce illic,sicut modo audistis cum Euan Mat.
gelium legeretur,cum ille totum orbē eme
rit,quia tantum precium dedit , ille tanquā
in proximo scandalizatur,a luna vrit. Quis
quis ergo errat in ipsa substantia veritatis,a
sole uritur,& per diem vritur, quia in ipsa
sapientia errat,de qua dictum est, Dies diei Psal.
eructat verbum , vnde dicit & Apostolus, 1.Co.
Spiritalibus spiritalia comparamus, Dies
diei eructat verbum , spiritalibus spiritalia
comparantes.Dies.diei eructat verbum, sa- L
pientiam loquimur inter perfectos . Quid
est,& nox nocti indicat scientiam ? Paruu-
lis prædicatur humilitas Christi , & caro
Christi,& crucifixio Christi , quia ipsum
est lac quod sufficit paruulis: & ideo non
relinquuntur in nocte paruuli , quia lucet
& luna etiam in nocte , idest , per carnem
Christi

Christi pdicatur ecclesia, qa ipsa caro Christi caput ecclesiæ est. Quisquis ibi non scandalizat,in ecclesia & in carne Christi, a luna nō vritur. Quisquis scandalizatus nō fuerit in veritate illa incommutabili & incontaminabili,a sole nō vritur, nō isto sole non vritur quem nobiscum vident muscæ & pecora, sed illo sole de quo dicunt impii in fine, Quid nobis profuit superbia,& diuitiarum iactatio quid contulit nobis?Transierūt omnia tanquā vmbra.Et cum ista dixissent, ergo,inquit,errauimus à via veritatis,& iustitię lumen non luxit nobis, & sol non est ortus nobis. Nunquid non iste sol omnibus impiis oritur, illo instituente de quo dictū est,Qui facit solē suum oriri super bonos & malos? Ergo alium solem fecit Deus q orit̄ super bonos & malos, istum quem vidēt & boni & mali.

M Alius est autem ille sol,non factus,sed genitus, per quē facta sunt oīa, vbi est intelligentia incommutabilis veritatis. De ipso dicunt impii, & sol nō ortus est nobis.[De hoc sole pater Athanasius Alexandrinus Episcopus ita pulchre loquutus est, filius,inquit,Dei a patre solo est, non factus nec creatus, sed genitus.) Quisquis in ipsa sapientia nō errat,nō vritur à sole. Quisquis in ecclesia & in carne domini, & in his quæ pro nobis temporaliter gesta sunt nō errat, nō vritur a luna. Omnis autem hō quāuis iā crediderit in Christum,aut ibi errat,aut ibi, si non in illo fit quod dictū est, Dn̄s tegumentū tuum super manū dexterę tuæ:[quasi p diem a sole, & vritur a luna per noctem.) ideo enim cum dixisset, Dn̄s tegumentum tuum super manū dexteræ tuæ, quasi q̄sisset ille & dixisset, Iam ecce est manus dexterę meę,elegi credere in Christum,accepi potestatem inter filios Dei esse, quid est qđ Deus tegumentum meum est adhuc supra.i super manum dexterę meę? Sequit̄, Per diem sol non vret te neque luna per noctem.]

A Ad hoc igitur tegumentum tuum est super manum dexterę tuæ, vt non te vrat sol per diem, neque luna p noctē. Nam hinc intelligite fratres,quia figurate dictum est.Etenim reuera fratres solem visibilem si cogitemus, vrit p diem. Nunquid luna vrit per noctem? Sed quid est vstio?Scandalum, audi Apostolum dicentem,Quis infirmatur & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Per diem ergo sol non vret te, neque luna per noctem. Quare?quia dominus custodiet te ab omni malo.]A scādalis in sole,& a scādalis in luna, Ab omni malo te custodit qui est tegumentum tuum super manum dexteræ tuæ, qui non dormit neque dormitabit. Et ad quam rem? Quia in tentationibus sumus, dominus custodiet te ab omni malo. Custodiat animam tuam dominus.) Etiam in ipsa anima. Custodiat dominus introitū tuum & exitum tuum ex hoc nunc & vsque in seculum.] Et non quasi corpus tuum, nā in corpore perempti sunt martyres, sed custodiet animam tuam dominus,quia de anima non cesserunt martyres,& sęuiebant per secutores in Christianam, cuius hodie natalitia celebramus,sæuiebant in fœminam diuitem & delicatam, sed fortis erat quia dominus tegumentum eius super manum dexteræ eius,ille qui eā custodiebat.

Passa est in Tyro. 8.kalen. August.

B Hęc enim fratres nunquid est qui in Aphrica ignorat? Clarissima etiam fuit, nobilis genere, abundans diuitiis: sed hæc omnia sinistra erant, sub capite erant, Venit inimicus qui feriret caput,& sinistra illi obiecta est quæ erat sub capite Caput supra erat,dextera desuper cōplectebatur. Quid poterat facere persecutor,quāuis delicatæ fœminę? Erat quidem illa & sexu infirma, & diuitiis forte languidior, & consuetudine corporali infirmior. Sed qd ad tanta munimenta? Quid ad illum sponsum mittentem sinistram sub caput, & dextera sua complectentem? *Canti. 2.* Quando sic munitam percuteret inimicus? Et tamen percussit,sed in corpus. Quid autem dicit psalmus?Custodiat dominus animam tuam.Anima non cessit,corpus percussum est,Et corpus ad tempus percussum est,nam in fine resurrecturum est, quia & ipse qui dignatus est esse caput Ecclesię, pbuit corpus suū ad tempus percutiendum. Sed carnem resuscitaturus est.Ideo suscitatum est caput, quod attenderet corpus vt non deficeret. Custodiat animam tuam dominus,ipsa non cedat C ipsa non frangatur scandalis, in percutionibus, in tribulationibus ipsa non cadat deficiendo, sicut dominus dicit, Nolite timere *Mat. 10.* eos qui corpus occidunt,animā autem non possunt occidere,sed eum timere qui habet potestatem corpus & animam occidere & mittere in gehennā ignis. Hanc ergo animā

tuam custodiat dominus, ne cedas persuasori malo, ne cedas promittenti falsa, ne cedas minanti temporalia, & custodiat animā tuā dominus, & deinde custodiat dominus introitum tuū & exitum tuū, ex hoc nunc & vsque in seculum. Nam introitum ad tempus attende. Custodiat dominus introitum tuum & exitum tuum, ex hoc nunc & vsque in seculū, exitum idem custodiat. Quid est introitum tuum? quid est exitum? quando tētamur, intramus, quando vincimus tentationem, eximus. Audi introitum, audi exitum. *Ecclesiastici. 27.* Vasa figuli probat fornax, ait scriptura, & homines iustos tentatio tribulationis. Si sic sūt homines iusti quō vasa figuli, necesse est vt vasa fornacem intrēt. Et nō quādo intrant iam securus est figulus, sed cum exierint. Dominus autem securus est, quia nouit q sunt eius, & nouit qui in fornace non crepent. Illi autem non crepant, qui non habent ventū superbiæ. Humilitas ergo custodit in omni tentatione, quia à conualle plorationis ascēdimus cantantes cāticum graduum nouū. *2. Tit. 2.* Et custodit dominus introitum, vt salui intremus. Sana fide simus quando accedit tentatio, & custodit exitum ex hoc nunc & vsq; in seculum. *Psal. 83.* Cū enim exierimus ab omni tētatione, iam in eternū nulla nos tentatio terrebit, nulla concupiscentia saltē sollicitabit. Audi Apostolū idipsum commemorātem, qđ pauloante cōmemoraui, Fidelis Deus q nō permittet vos tentari supra quā potestis ferre. Ecce introitus tuus custoditur quando nō tibi sinit Deus accidere tentationem, quā nō potes ferre. Introitū tuū custodit & exitum. Sed faciet, inquit, cum tentatione etiā exitum, vt possitis sustinere. *Epilog.* Nunquid possumus nos fratres interpretari aliter, quā ipsa verba Apostoli docuerunt? Custodite ergo vos, sed non a vobis, qa dominus tegumentum tuū qui custodit, q non dormitat nec dormit. Semel dormiuit pro nobis, surrexit, iam non dormiet. Nemo de se præsumat, de conualle plorationis ascendimus, nō remaneamus in via. Gradus in via restant, nō debemus pigri remanere, nō debemus superbi cadere. Dicamus Deo, Nō moueat pes noster, non dormiet qui custodit nos. In nostra potestate est, Deo donante, si eum nobis faciamus custodem, qui non dormit neque dormitat, qui custodit Israel. Quem Israel? Videntem Deum. Ita erit auxilium tuum a domino, ita erit tegumentum tuum sup manum dexteræ tuæ, ita custodit introitus tuus & exitus tuus ex hoc nunc & vsque in seculum. Nā si de te præsumpseris, motus est pes tuus, si motus est pes tuus, iam putas te in aliquo gradu esse. Inde cadis si superbus es, qa humilis in conualle plorationis dicit. Ne des ad mouendum pedem meum. Etsi breuis psalmus est, longa tamen tractatio, & lōgus sermo. Putate fratres quia per natalem beatę Christianæ inuitaui vos, & immoderatio fuit in conuiuio producendo. Nonne posset hoc vobis fieri, si quis vos militaris inuitaret, & ad mensam sine mensura bibere cogeret? Liceat nobis hoc facere in sermone diuino, vt inebriemini & satiemini, quemadmodum & dominus pluuia sua temporali dignatus est terram irrigare, vt cum maiore gaudio vos nō sineret ire ad locum martyrū, sicut hesterno die ꝓmiseramus. Illi enim martyres sine labore hic sunt nobiscū.

In Psalmum CXXI. Enarratio.

Sicut amor inmundus inflammat animā & ad terrena cōcupiscenda & peritura sectanda vocat perituram, & in ima præcipitat, atque in profunda demergit, sic amor sanctus ad superna eleuat, & ad æterna inflāmat, & ad ea quę non trāseunt neque moriūtur, excitat animam, & de profundo inferni leuat ad cœlū. Habet tamē omnis amor vim suā, nec potest vacare amor in anima amantis, necesse est vt ducat. Sed vis nosse qualis amor sit? Vide quo ducat, non. n. monemus ne mundū ametis, vt eum qui fecit mundū libere ametis. Obligata enim anima amore terreno, quasi viscum habet in pennis, volare nō pōt, mundata vero ab affectibus sordidissimis seculi tanquā extensis pennis & duabus alis resolutis ab omni impedimento, id est, duobus præceptis dilectionis Dei & ꝓximi, volat. Quò nisi ad Deum ascendit volando, qui ascendit amando? Quando antequā possit, gemit in terra, si iam inest ei volandi desiderium, & dicit, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Quo autem volabit, nisi mediis scandalis, vbi gemebat etiam iste cuius hæc vox est quam commemoraui? De mediis ergo scandalis à cōmixtione malorum hominū, à paleis qbus grana cōmixta sūt volare vult, vbi

non

nō patiaͭ coniunctionē & societatē iniqui alicuius, sed viuat sancta societate angelorū ciuiū in æterna Hierusalē. Ideo psalmus iste quē hodie suscepimus tractandū sanctitati vestrę, ipsam Hierusalē desiderat idest iste qui ascendit in hoc psalmo, est enim? Canticū graduū.] Quod sæpe diximus charitati vestræ, quia non sunt ibi gradus descendentiū, sed ascendentiū. Ascendere ergo vult iste. Et quo vult ascendere, nisi in cœlū? Quid est in cœlo? Verum ideo vult ascendere, vt sit cū sole & luna & stellis? Absit. Sed est in cœlo ęterna Hierusalem vbi sunt ciues nostri angeli, ab ipsis ciuibus nostris peregrinamur in terra. In peregrinatione suspiramus, in ciuitate gaudebimus. Inuenimus aūt & socios in ista peregrinatione terræ, qui iam viderūt ipsam ciuitatem, & inuitant nos vt curramus ad illam, Ad hos gaudet iste, qui dicit.

Expositio Psalmi.

IOcundatus sum in his quæ dixerunt mihi, in domū domini ibimus.] Fratres, veniat in mentē charitati vestræ si qua forte se
H stiuitas martyrū & locus aliquis sanctus nominaͭ, quo certo die turbę cōfluunt ad celebrandā solennitatē, illæ turbæ, quō se exuscitāt, quō se hortantur & dicunt, eamus eamus? Et quęrunt, Quo eamus? Et dicitur, A d illum locū, ad sanctum locum. Inuicem sibi loquuntur, & tanquā incensi singillatim faciunt vnam flammā, & ipsa vna flamma facta ex collocutione sese acendentiū rapit illos ad locū sanctū, & cogitatio sancta sanctificat eos. Si ergo ad locū temporalē sic rapit amor sanctus, qualis amor debet esse qui cōcordes rapit in cœlū, dicentes sibi in domū domini ibimus? Ergo curramus, curramus, quia in domū domini ibimus. Curramus, & non fatigemur, quia illuc perueniemus vbi nō lassabimur. Curramus in domū domini, iocundeͭ anima nostra in his qui ea nobis dicunt. Qui.n. ea nobis dn̄t, priores viderūt ipsam patriam, de longinquo clamantes ad posteriores, in domū dn̄i ibimus, ambulate, currite, viderūt illā Apostoli & dixerūt nobis, Currite, ambulate, seq̄mini, in domum dn̄i ibimus: Et quid dicit vnusquisq; nostrū? Iocūdatus sum in his quæ dixerunt mihi in
I domū dn̄i ibimus. Iocundatus sum in ꝓphetis iocundatus sum in Apostolis. Oēs. n. isti dixerunt nobis, in domū domini ibimus. Stātes erant pedes nostri in atriis Hierusalem.] Ecce habes domum dn̄i, si quęrebas quid sit domus domini. In illa domo dn̄i laudatur, qui condidit domum, ipse & delitiæ omnium habitātiū in domo. Ipse sola spes hic, & res ibi. Ergo qui currunt quid debent cogitare? Quasi ibi iā sint & ibi stent. Magnum est enim ibi stare inter angelos, & nō deficere. Qui enim inde lapsus est, ī veritate nō stetit. Quicunque nō sunt lapsi, in veritate stāt, & ille stat qui Deo fruitur, qui autem se frui voluerit, cadit. Quis autem se frui vult? Qui superbus est: Ideo ille qui semper stare uolebat *Ioan. 8.* in atriis Hierusalem, In lumine tuo, inquit videbimus lumen: non in lumine meo. Et apud te, inquit, fons vitę, non apud me, & quid adiecit? Non veniat mihi pes superbię, & manus peccatorum non moueat me. Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatē *Psal. 35.* expulsi sunt, nec potuerunt stare. Si ergo, illi iō nō potuerūt stare q̄a sup̄bi fuerunt, humiliter tu ascēde, vt dicas, States erāt pedes nr̄i in atriis tuis Hierusalē. Cogita qualis ibi futurus sis. Et quāuis adhuc in via sis, hoc tibi pone ante oculos quasi ibi stes, quasi iam K inter angelos in deficiēs gaudeas, & fiat in te qđ dictū est, Beati q̄ habitāt in domo tua, in secula seculorum laudabūt te. Stātes, erāt pedes nr̄i in atriis tuis Hierusalē. *Psal. 83.* Solet.n.dici & ista Hierusalem, sed ista Hierusalem, vmbra est illius. Et quid magnum est stare in ista Hierusalem quando ista Hierusalem stare non potuit, quæ in ruinam conuersa est. Hoc ergo pro magno spiritussanctus ex inflammato corde amantis huius loquitur, q̄a dicit, Stantes erāt pedes nr̄i in atriis tuis Hierusalē? Nō ne illa est Hierusalē cui dixit dn̄s, Hierusalē Hierusalē q̄ interficis ꝓphetas, *Mat. 23.* & lapidas missos ad te? Quid magnū ergo iste cōcupiscebat, stare inter illos q̄ interficiebāt ꝓphetas & lapidabant missos ad se? Absit vt de ista Hierusalē sic cogitet q̄ amat, q̄ sic ardet, q̄ sic vult ꝑuenire ad illam Hierusalem matrē nr̄am, deq̄ dicit Apostolus, æternā in cęlis. Audi, postremo, noli mihi credere, audi q̄d sequaͭ, & quā Hierusa- *Gala. 4.* lē designet mētibus nr̄is, cū.n. dixisset, Stātes L erāt pedes nr̄i in atriis tuis Hierusalē, quasi diceret illi. De qua Hierusalem dicis, de qua Hierusalem loqueris, subiecit statim, Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas,] Fratres

tres,qñ dicebat ista Dauid, ꝑfecta erat illa
ciuitas nõ ędificabatẽ. Nescio quã ergo ciui-
tatẽ dicit quæ mõ ædificatur,ad quam cur-
1.Pe.2. runt in fide lapides viui, de quibus Petrus,
Et uos tanquã lapides uiui ædificamini in
domũ spiritalẽ.i.tẽplũ sctm̃ Dei. Quid est,
lapides uiui coædificamini? Viuis, si credis:
si ãt credis,efficieris tẽplũ Dei:qa dicit Apo
1.Co.3. stolus Paulus,Templũ.n. Dei sctm̃ est q̃estis
vos Ipsa ergo mõ ciuitas ædificatẽ: Pręcidũ
tur de montib. lapides ꝑ manus ꝑdicantiũ
ueritatẽ,conquadrantur ut intrent in stru-
cturam sempiternã.Adhuc multi lapides in
M manibus artificis sunt,non cadunt de mani
bus artificis,ut possint ꝑfecti coędificari in
structurã templi.Est ergo ista Hierusalem,
q̃ ędificatur vt ciuitas,fundamentum ipsius
Christus est:dicit Apostolus Paulus, Funda
mẽtũ aliud nemo põt ponere ꝑter id qđ po
situm est,quod est Christus Iesus.Fundamẽ
Ibidem. tum qñ ponitur in terra, desuper ædificantẽ
parietes,& pondus parietum ad ima tẽdit,
quia in imo positum est fundamentum. Si
autẽ fundamẽtũ nrm in cœlo est,ad cælum
ædificemur. Corpora ædificauerunt istam
structurã quam uidetis amplã surrexisse hu
ius basilicæ: & qa corpora ędificauerunt,
fundamentũ in imo posuerunt. Quia vero
spiritaliter ędificamur: fundamentum nrm
in summo positũ est. Illuc ergo curramus,
vbi ędificemur, quia de ipsa Hierusalem di-
ctum est, Stãtes erant pedes nostri in atriis
tuis Hierusalem. Sed quam Hierusalem?
Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas. Pa-
rum dixit ut ostenderet Hieru salem, quia
dixit ut ciuitas ędificatur: Adhuc potest illa
corporalis intelligi. Quid si.n. existat aliqs
& dicat,Iam quidem & cum ista dicerent
4.Re.25. temporibus Dauid & ista canerentur, erat
ciuitas illa perfecta, sed videbat in spiritu
ruituram, & iterum ędificandam. Expu-
gnata est.n.illa ciuitas, & factus est transi-
A tus in Babylonem populi captiuati, & di-
cta est ista in scripturis, transmigratio in
Hie.25. Babyloniam. Et prophetauit Hieremias
& 29. post septuaginta annos captiuitatis ędifica-
ri posse illam ciuitatem quę destructa erat
a debellãtibus. Forte ait aliqs, Hoc uidebat
Dauid in ipũ ruiturã ciuitatẽ Hierusalẽ quæ
a debellantibus, & iterũ posse post septua-
ginta ãn os ędificari,& iõ dixit,Hierusalẽ q̃
ędificatẽ ut ciuitas.Noli ergo putare illã ci-
uitatẽ esse dictã,sed q̃ cõstat ex sanctis,tanq̃
ex lapidibus viuis.Quid sequitẽ ut tollat to-
tã dubitationẽ? Ait.n. Stantes erãt pedes nri,
in atriis tuis Hierusalẽ.Sed quã dico Hieru
salẽ? Nunquid istã,inqt,q̃ videtis stare cor-
poreis parietibus erectã? Non,sed Hierusa-
lẽ q̃ ædificatẽ vt ciuitas. Quare non ciuitas,
sed ut ciuitas,nisi qa ista structura parietum
quę erat in Hierusalẽ, visibilis ciuitas erat,
sicut proprie dicitur ab omnibus ciuitas: il
la autem ędificatur tanquam ciuitas,quia &
illi qui in eam intrant, uiui tanquam lapi-
des sunt.nõ.n.vere lapides sunt: Sicut illi alii
ut lapides,non lapides: sic illa ut ciuitas, nõ
ciuitas,quia dixit,ædificatur. Nomine quip B
pe ædificii,structuram cõpagemq; corpo-
rũ atq; parietum uoluit intelligi. Nã ciuitas
proprie in hominibus habitantibus intelli-
gitur. Sed manifestauit nobis ciuitatẽ se vr-
bẽ dixisse, quia dixit ędificatur: & quia ędifi
cium spiritale similitudinem habet quandã
ad ędificiũ corporale,iõ ædificatur ut ciui-
tas. Sed dicat qđ sequitur, auferat omnem
dubitationem,quia nõ carnaliter debemus
accipere, Hierusalem quę ędificatur ut ciui
tas: Cuius participatio eius in idipsum.]Iam
ergo fratres quisquis erigit aciẽ mentis, qs
quis deponit caliginem carnis, quisquis mũ
dat oculũ cordis,eleuet & uideat qd est in
ipsum. Idipsum quomodo dicam nisi idip-
sum? Fratres si potestis,intelligite qd est id-
ipsum. Nam & ego qd aliud dixero, non di
co idipsum. Contendimus tamen quibusdã
uicinitatibus uerborum & significationum
perducere infirmitatem mentis ad cogitãdũ
idipsum. Quid est idipsũ? Quod semper eo- Lib. de tri. tate.
dem modo est,quod non mõ aliud, & mo-
do aliud est. Quid est ergo idipsum,nisi qđ
est? Quid est quod est? Quod ęternum est.
Nam quod semper aliter atq; aliter est, non
est,quia non manet. Non omnino non est,
sed non summe est. Et quid est quod est,
nisi ille qui qñ mittebat Moysen, dixit illi, Exo.
Ego sum q sũ? Quid est hoc, nisi ille cui di
ceret famulus eius, Ecce mittis me, si dixe- C
rit mihi populus,quis te misit, quid dicam
ei? nomen suum noluit aliud dicere quàm
ego sum qui sum: & adiecit & ait, Dices
itaque filiis Israel, Qui est misit me ad uos.
Ecce idipsum, Ego sum qui sum. Qui est Ibid.
misit

miſit me ad uos. Non potes capere, multum
eſt intelligere, multũ eſt apprehendere. Re-
tine qđ pro te factus eſt, quẽ nõ poſſis cape
re. Retine carnẽ Chriſti, in quã leueris ægro
10. tus, & a vulneribus latronum ſemiuiuus re-
lictus, & ad ſtabulum ꝑducaris, & ibi ſane-
ris. Ergo curramus ad domũ dñi, & ꝑuenia
mus ad ciuitatem vbi ſtent pedes noſtri, ci-
uitatem q̃ ędificatur ut ciuitas, cuius parti-
D cipatio eius in idipſum. Quid enim debes
tenere? Qđ ꝑ te factus eſt Chriſtus, quia ip-
ſe Chriſtus eſt: & ipſe Chrs recte intelligiť,
ego ſum qui ſum, qũo eſt ĩ forma Dei: Vbi
3. nõ rapinã arbitratus eſt eẽ æqualis Deo, ibi
eſt idipsũ. Vt autẽ efficiaris particeps in idip
ſum, factus ẽ ipſe prior particeps tui. Et ver
bũ caro factũ eſt, vt caro participet verbũ.
. Quia vero qđ verbum caro factũ eſt, & ha-
bitauit in nobis ex ſemine venit Abraham:
ꝓmiſſum eſt autẽ Abrahę & Iſaac & Iacob,
ꝙ ex ſemine eorum benedicerentur oẽs gẽ
tes, & inde videmus Eccleſiã toto orbe dif
fuſam: loqtur ad infirmos Deus. Firmitatẽ
cordis quęſiuit, cũ diceret, Ego ſum qui sũ.
Firmitatẽ cordis quæſiuit & aciem contem
plationis erectam, cũ dixit, Qui eſt miſit me
ad uos. Sed nondũ habes forte contẽplatio-
nem: Noli deficere, nõli deſperare, Qui eſt
uoluit eſſe homo vt tu es, & ideo ſecutus ait
Moyſi quaſi expaueſcenti nomen. Qđ no-
men? Qđ eſt, eſt. Et dixit, inquit, dominus ad
Moyſen, Ego ſum Deus Abraham & Deus
Exo. Iſaac & Iacob, hoc mihi nomen in ęternũ.
Noli de te deſperare quia dixi, ego ſum q
ſum, & qui eſt miſit me ad vos, qa tu modo
fluctuas, & mutabilitate rerum & varietate
mortalitatis humanæ percipere non potes
quid eſt idipſum. Ego deſcendo, quia tu ve-
nire non potes: Ego ſum Deus Abraham &
Deus Iſaac & Deus Iacob. In ſemine Abra-
ham ſpera aliquid, vt confirmari poſſis ad
videndum qui venit ad te in ſemine Abra-
Pſ. 1. hę, Ergo hoc eſt idipſum, de quo dictũ eſt,
Mutabis ea & mutabuntur, tu autem idem
ipſe es, & anni tui non deficient. Ecce idip-
ſum cuius anni non deficient, Fratres, non-
ne anni noſtri quotidie deficiunt, nec ſtant
omnino? Nam & qui uenerunt iam nõ ſunt,
& qui futuri ſunt non dum ſunt. Iam illi de
fecerunt, & illi defecturi vẽturi ſunt. In hoc
ergo ipſo vno die fratres, ecce modo quod
loquimur in momento eſt: Præteritę horę
tranſierunt, futuræ nondũ venerunt: & cum
venerunt, & ipſæ tranſibũt & deficient. Qui
ſunt anni qui nõ deficiunt, niſi qui ſtant? Si
ergo ibi anni ſtant, & ipſi anni qui ſtãt vnus
annus eſt, & ipſe vnus annus qui ſtat vnus
dies eſt, qa ipſe vnus dies nec ortũ hẽt nec F
occaſum, nec inchoatur ab heſterno, nec ex
cludiť a craſtino, ſed ſtat ſemꝑ ille dies. Et
qđ vis uocas illum diem, ſi vis anni ſunt, ſi
vis dies eſt, quodcunque cogitaueris ſtat ta
men: Ipſius ſtabilitatis participat illa ciuitas
cuius participatio eſt in idipſum: Merito er
go quia illius ſtabilitatis fit particeps, dicit
iſte qui illuc currit, Stantes erant pedes no-
ſtri in atriis Hieruſalẽ. Oĩa enim ibi ſtant,
vbi nihil tranſit. Vis & tu ibi ſtare & nõ trã-
ſire? Illuc curre, idipſum nemo habet ex ſe.
Intendite fratres. Corpus habet, non eſt id-
ipſum, quia nõ in ſe ſtat. Mutatur ꝑ ætates,
mutatur ꝑ mutationes locorum ac tẽporũ,
mutatur per morbos & defectus carnales.
non ergo in ſe ſtat. Corpora cœleſtia nõ in
ſe ſtant, habent quaſdã mutationes ſuas, &
ſi occultas, certe de locis in loca mutantur,
aſcendunt ab oriente in occidẽtẽ, & rurſus
circumeũt ad orientẽ. Non ergo ſtant, non
ſunt idipſum. Anima humana nec ipſa ſtat. G
Quantis enim mutationibus & cogitationi
bus uariatur, quantis voluptatibus immu-
tatur, quantis cupiditatibus diuerberatur at
que diſcinditur? Mens ipſa hominis, q̃ dr̃ rõ
nalis, mutabilis eſt, non eſt idipſum. Modo
vult, mõ non vult: mõ ſcit, mõ non ſcit, mõ
meminit, modo obliuiſcitur. Ergo idipſum
nemo habet ex ſe. Qui uoluit ex ſe habere id
ipſum, ut quaſi ipſe ſibi eſſet idipſum, lap-
ſus eſt. Cecidit angelus, & factus eſt diabo- Gene. 2.
lus, Propinauit homini ſuperbiam, deiecit
ſecum inuidentia eum qui ſtabat. Iſti ſibi uo
lerunt idipſum eſſe, ſibi principari, ſibi do-
minari voluerunt. Noluerunt habere verũ
dominum, qui vere eſt idipſum cui dictum
eſt, Mutabis ea & mutabuntur, tu autem Pſ. 101.
idem ipſe es. Iam ergo poſt tantum languo
rem, poſt tantos morbos, difficultates, labo-
res, redeat anima humiliata ad idipſum, &
ſit in illa ciuitate, cuius participatio eius
in idipſum, Illuc enim aſcenderũt tribus.]
Quęrębamus enim quo aſcendat qui ce-
cidit, quia diximus aſcendentis hominis

vox est,ascēdentis Ecclesiæ.Putamusne quo
ascēdit?Quo it?Quo erigit?Illuc ascēderunt
iq̄t trib.Quo ascēderūt trib.In ciuitatē, cui⁹
participatio ei⁹ i idipsū. Ergo illuc ascēdit i
Hierusalē.Hōaūt q descēdebat de Hierusalē
H in Hierico,incidit in latrones.Si nō descen
deret,nō incideret in latrones.Quia vero de
scendēdo incidit in latrones, ascēdendo ve
niat ad angelos. Ascendat ergo, qa ascende
runt tribus.Sed q sunt tribus?Multi nouerūt
multi nō nouerunt. Sed & qui nouimus de-
scendamus ad illos qui nō nouerūt tribus,ut
nobiscū ascēdāt quo ascenderūt tribus. Tri-
bus alio noīe dici p̄nt curiæ,sed non pprie.
Itaq; trib. vno noīe alio pprie dici nō p̄nt,
sed vicino dicuntur curiæ.Nā pprie si dixe-
rimus curias,nō intelligunt nisi curię , quæ
sunt in ciuitatibus singulis singulæ.Vn̄ dicū-
tur curiales & decuriones.i. q sint in curia
vel de curia:& nostis quia tales curias singu
las habent singulæ ciuitates. Sunt autem vel
erant aliquando in istis quoque ciuitatibus
curię ēt populorū,& vna ciuitas multas cu-
rias habet,sicut Roma trigintaquinq; curias
habet populi.Hę dicuntur tribus:Has popu
lus Israel duodecim habebat, secundum fi-
lios Iacob:Duodecim tribus erant populi
Israel,sed erant ibi mali,erāt ibi boni.Quā.
n.malæ tribus q̄ crucifixerunt dn̄m,q̄ bonæ
tribus quæ cognouerunt dominū?Illæ ergo
tribus quę crucifixerunt dn̄m,tribus sūt dia
boli:cū ergo hic diceret,Illuc n.ascenderūt
tribus:ne oēs tribus intelligeres,addidit,Tri
bus dn̄i.]Quid est,tribus domini? Quę co-
I gnouerunt dominum.Ex ipsis. n. duodecim
tribubus mali ibi erāt,bōi de bōis tribubus,
q̄ cognouerunt fabricatorem ciuitatis.Et ip
se erant grana inter illas tribus,quę inter pa
leas commixta sunt.Ascenderunt autem nō
cum paleis,sed tribus purgatæ,electę,quasi
tribus dn̄i.Illuc ascenderunt tribus, tribus
dn̄i.Quid est,tribus domini? Testimonium
Israel.]Hoc qd sit fratres audite.Testimoniū
Israel.i.in quibus cognoscatur , qa est vere
Israel.Quid est.n.Israel?Interpretatio nomi
nis eius dicta est iam,& sępe dicatur. Forte.
n.& si recens dicta est,excidit,Dicendo nos
faciamus vt non excidat etiam eis qui lege-
re non nouerunt,aut noluerunt, nos simus
codex ipsorum.Israel videns Deum inter-
pretatur,imo diligentius excusso verbo sic
interpretatur , Israel est videns. Vtrunq;
est videns Deum, quia homo in se non est:
Mutatur.n.& uertitur, si non participet ei⁹
qui est idipsum.Tunc est qn̄ videt Deū. Tūc.
n.est qn̄ videt eum qui est, & videndo eum
q est,fit & ipse p mō suo vt sit. Ergo ipse est
Israel. Israel est videns Deū Superbus ergo
non est Israel quia non participatio eius in K
idipsum:qa ipse sibi vult eē idipsum.Qui si
bi vult esse principiū, nō est Israel. Omnis
ergo fictus non est Israel,quia omnis super
bus necesse est vt fictus sit. Hoc dico fratres
mei necesse est ut omnis superbus velit vide
ri quod non est,aliter non potest. Et fratres
mei vtinam sic vellet superbus videri quod
nō est,vt uellet videri & quod est, verbi cau
sa,coraula cum coraula non esset. Cito . n.
probaretur si diceretur ei , canta , videamus
vtrum coraula sis,cum non posset, inueni-
retur falso se videri voluisse quod non erat.
Dixit se eloquentem,dicetur ei,Loquere &
proba,Si locutus non fuerit , inuenitur hoc
non esse quod professus est. Superbus quod
peius est,iustum se vult videri,cum non sit:
Et quia iustitiam intelligere difficile est, dif-
ficile est superbos agnoscere. Volunt ergo
superbi videri quod non sunt , ideo non est
participatio eorum in idipsum, non perti-
net ad Israel , qui non est videns Deū. Quis
ergo pertinet ad Israel? Qui est particeps
in idipsum . Qui est qui participat in idip-
sum? Qui confitetur se non esse quod Deus
est,& ab illo habere quod bonū potest ha-
bere:a se autem non esse nisi peccatum,ab il
lo sibi esse iustitiam . Talis est in quo dolus L
non est.Et dominus videns Nathanaelē quid
ait?Ecce vere Israelita,in quo dolus non est.
Si ergo verus Israelita in quo dolus non est,
tribus illæ ascendunt ad Hierusalem,in qui-
bus dolus non est: Et ipsę sunt testimonium Ioan.
Israel , idest, per illas agnoscitur quia erāt
grana inter illam paleam,quando area cum
videretur tota palea putabatur. Erant ergo
ibi grana : Sed cum ascenderint in sublimi-
tatem illam splendoris, fuerit area ventila-
ta , tunc erit testimonium Israel, tunc dicēt Mat.
omnes mali . Vere quia erant ibi iusti inter
malos, quando nobis omnes mali videban-
tur,& quales nos eramus , tales omnes pu-
tabamus. Testimonium Israel: Quo ascen-
dunt? Quare ascendunt?Ad cōfitendum no-
mini

mini tuo domine.]Magnificentius dici non
potest.Sicut superbia præsumit , sic humili-
tas confitetur.Quomodo ergo præsumptor
est qui vult videri quod non est, sic confes-
sor est qui non vult uideri quod ipse est, &
amat quod est ille. Ad hoc ergo ascendunt
Israelitę,in quibus dolus non est, quia sunt
vere Israelitæ,quia in ipsis est testimonium
Israel. Ad hoc ascendunt ad confitẽdum no
mini tuo domine. Quoniam ibi sederunt se
des in iudicio.] Mirum ęnigma , mira quæ-
stio si nõ intelligatur.Sedes dicit, quos Græ
ci thronos appellant.Thronos Gręci sellas
dicunt,tanquam honorabiles. Ergo fratres
mei non est mirum,si sedeant homines in se
I dibus,in sellis.Vt autem ipsæ sedes sedeant,
quomodo possumus intelligere? Tanquam
si dicat aliquis,Sedeãt hic cathedræ , aut se-
deant hic sellę.In sella sedetur,in sedibus se
detur,in cathedris sedetur,non ipsę sedes se
dent.Quid est ergo hoc,Quoniam ibi sede-
runt sedes in iudicium? Certe soletis audire
Deo dicente,Cœlum mihi thronus est , ter-
ra autem scabellum pedum meorum . Lati-
ne autem sic dicitur,Cœlum mi hi sedes est.
Qui sunt isti,nisi iusti? Qui sunt cœli,nisi iu
sti? Qui cœlum,ipsi cœli,q̃a quæ Ecclesia,
ipsæ Ecclesię,sic sunt multæ ut una sit.Sic er
go & iusti. Ita sunt iusti cœlũ, ut cœli sint.
In ipsis autem sedet Deus , & de ipsis iudi-
cat Deus . Et non sine causa dictum est,Cœ
8. li enarrant gloriam Dei. Apostoli enim facti
sunt cœlum, Vnde facti sunt cælum? Quia
iustificati.Quomodo peccator factus est ter
L 3. ra,cui dictum est,Terra es & in terram ibis:
sic iustificati facti sunt cœlum. Portauerunt
M Deum,& de ipsis Deus coruscabat miracu-
la , tonabat terrores, pluebat consolatio-
8. nes . Erant ergo illi cœlum , & enarrabant
gloriam Dei. Nam ut noueritis ipsos di-
ctos cœlum , ibi ait in in ipso Psalmo , In
omnem terram exiuit sonus eorum , & in
fines orbis terræ verba eorum.Quęris quo-
rum,& inuenies cœlorum. Si ergo cælum
sedes Dei , Apostoli autem cœlum , & ipsi
facti sunt sedes Dei, ipsi sunt thronus Dei:
dictum est alio loco , Anima iusti thronus
sapientię . Magna res, magna res dicta est,
thronus sapientiæ anima iusti, sedet sapien-
tia tanquam in sella sua, tanquam in throno
suo,& inde iudicat quicquid iudicat. Ergo
erant throni sapiẽtiæ,& iõ dixit illis dñs, Se
debitis sup̃ duodecim thronos , iudicantes *Mat. 19.*
duodecim tribus Israel.Sic & ipsi sedebunt
sup̃ duodecim trib. Israel,& super duode-
cim sedes iudicãtes easdẽ,q̃a & ipsi sunt se-
des Dei,de illis q̃ppe dictũ est,Ibi n.sederũt
sedes,qm̃ ibi sederũt sedes.Qui sederũt? Se-
des.Et q̃ sunt sedes?de q̃bus dictũ est,Aĩa iu
sti,sedes sapiẽtię.Qui sunt sedes? Cœli. Qui
sunt cęli?Cœlum. Quod est cœlũ? de quo
dicit dñs,Cęlũ mihi sedes ẽ.Et ipsi iusti sũt
sedes,& hñt sedes,& in illa Hierusalẽ sede-
bunt sedes. Ad quam rẽ? In iudicium. Sede- A
bitis,inquit,sup̃ duodecim sedes. O uos se- *Esa. 66*
des,iudicantes duodecim trib.Israel.Quos
iudicãtes? Infra qui sunt in terra. Qui iudica
bũt? Qui facti sunt cœlum. Illi autem qui iu-
dicabũt,in duas partes diuidentur , vna ad *Mat. 19.*
dexteram, altera ad sinistram erit . Iud ca-
bunt cum Christo sancti.Veniet enim in iu
dicium cum senioribus populi sui , ait Esa-
ias.Alii sunt ergo qui cum illo iudicabunt, *Esa. 3.*
alii qui ab illo iudicabuntur , & ab illis qui
cum eo iudicabunt diuidentur . Ergo isti in
duas partes diuidentur , vna ponetur ad dex
teram, cui enumerabitur eleemosynę quas
fecerunt : Alia ponetur ad sinistram , cui
enumerabitur crudelitas & sterilitas mise-
ricordię,& illis ad dexteram constitutis di-
cetur,Venite benedicti patris patris mei,p̃- *Mat. 25.*
cipite regnum quod vobis paratum est ab
origine mundi . Quare? Esuriui , inquit, &
dedistis mihi manducare. Et illi,Quando &
quomodo te vidimus esurientem? Et ille,Cũ
vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.
Ergo quid est fratres? Illi iudicabunt de qui
bus dictum est,ut fiant amici de mammona
iniquitatis,& ipsi,inq̃t, recipiãt vos in ęter-
na tabernacula. Sancti sedebunt cum domi-
no attendere qui fecerunt misericordiam, *Luc. 16.*
& assument illos separatos in dexteram in
regnum cœlorum,& ipsa est pax Hierusa-
lem.Quæ est pax Hierusalem? Vt opera mi-
sericordiæ corporalia iungantur operibus
prędicationis spiritalibus:& fiat pax dando B
& accipiendo.Ait.n.Apostolus,qui rationẽ
dati & accepti dicit esse istas eleemosyna:
ait ergo, Si nos vobis spiritalia seminamus
magnum est si vestra carnalia metamus ,
Et ipsa re ait alio loco , Qui multum *1.Cor. 6.*
habuit , non abundauit , & qui modicum , *2.Cor. 8.*

non defuit illi. Quare qui multũ, non abũdauit? Quia qđ plus habebat, dedit indigenti. Et quid eſt, qui modicum, non defuit illi? Quia accepit ab illo qui abundauit, vt fiat inquit, ęqualitas. Ipſa eſt pax, de qua dr̃, Fiat
C pax in virtute tua. Nanque cũ dixiſſet, Qm̃ ibi ſederũt ſedes in iudicio. Sedes ſuper domũ Dauid.] Ideſt, ſup familiam Chriſti, cui dederunt in tempore cibaria, ſtatim tanquã ipſis ſedibus ait, Interrogate quę ad pacem ſunt Hierusalẽ.] O vos ſedes, quia iam ſedetis vt iudicetis, & facti eſtis ſedes domini iudicantis, quoniam qui iudicãt interrogant, qui iudicãtur iterrogantur, Interrogate, inquit, quę ſunt ad pacem Hieruſalẽ. Interrogando quid inuenient? Alios feciſſe miſericordiã, alios nõ feciſſe. Quos inuenient feciſſe miſericordiã, ipſos vocabũt ad Hieruſalem, quia ipſa ſunt ad pacem Hieruſalem. Dilectio fortis res eſt fratres, dilectio fortis res eſt. Vultis videre quã ſit fortis dilectio? Quiſquis per aliquam neceſsitatem non potuerit implere, quod iubet Deus, amet illum q implet, & in illo implet. Intendat charitas veſtra, verbi gratia: Vxorem habet quã dimittere nõ poteſt, oportet vt obtemperet Apoſtolo dicenti, Vxori vir debitum reddat. Et alligatus es vxori, ne quęſieris ſolutionẽ. Venit in mentẽ quia melior eſt vita illa, de qua
1. Cor. 7 dicit idem Apoſtolus, Vellẽ omnes eſſe ſicut memetipſum. Attendit eos qui hoc fecerũt, amat eos, & in ipſis implet qđ in ſe non põt. Fortis res eſt dilectio: Ipſa eſt virtus noſtra, quia ſi in illa non fuerimus, nihil prodeſt
D quicquid aliud habuerimus. Si linguis hominũ loquar, dicit Apoſtolus, & angelorũ, charitatem aũt nõ habeam, factus ſum qua
1. Co. 13. ſi æramentũ ſonans, aut cymbalũ tinniens adiungit aliud magnum, Quod ſi diſtribuero (in cibos pauperum) omnem ſubſtantiã meam, & ſi tradidero corpus meũ vt ardeã, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Si aũt ſit ſola charitas quæ nõ inueniat quod diſtribuat pauperibus, diligat, ſolũ calicẽ aquæ frigidæ det, tantũ illi imputa-
Mat. 10. bitur quantum Zacchæo, qui dimidium pa-
Luc. 19. trimonii donauit pauperibus. Quare hoc? Ille tan modicum dedit, ille tam multum dedit, & tantum illi imputabitur? Tantum planè. Impar enim facultas, ſed non impar charitas. Illi ergo interrogant, vos cogitate qđ eſtis: iam ecce dictũ eſt nobis, In domũ domini ibimus. Iocundati ſumus certe in his quæ dixerunt nobis, in domum domini ibimus. Videte ergo ſi imus. Non enim pedibus imus, ſed affectibus. Videte ſi imus, interroget ſe vnuſquiſque veſtrum qualis eſt er- E
ga pauperem ſanctum, & erga indigentem fratrem, qualis eſt erga indigentem mendicum: Videat ſi viſccra eius non ſunt anguſta, quia interrogantes ſe habent ſedes quæ ſedebunt in iudicio, & debent inuenire, quę ſunt ad pacem Hieruſalem. Et quomodo interrogant? Tanquam ſedes Dei. Deus interrogat. Si Deum latet aliquid, & illas ſedes aliquid interrogate fugere poteſt. Interrogate quæ ſunt ad pacem Hieruſalem. Sed quæ ſunt ad pacem Hieruſalem? Et abundantia, inquit, his qui diligunt te. (Ad ipſam Hieruſalem conuertit vocem. Abundantia eſt illis qui diligunt eam. Abundantia ex inopia, hic inopes, ibi abundantes, hic infirmi, ibi firmi, hic egeni, ibi diuites. Vnde facti diuites? Quia dederunt hic quod acceperunt à Deo ad tempus, & acceperunt ibi quod poſtea Deus retribuet in æternum. Hic fratres mei & diuites pauperes ſunt. Bonum eſt diuiti vt agnoſcat ſe pauperem. Si enim plenum ſe putat, tumor eſt illi, non plenitudo Agnoſcat ſe inanem, vt poſsit impleri. Quid habet? Aurum. Quid nondum habet? Vitam æternam. Attendat quid habet, & videat quid nondum habeat. Fratres ex eo quod habet, det, vt accipiat quod non habet. Emat ex eo quod habet, illud quod non habet. Et abundantia his qui diligunt illam. Fiat pax F
in virtute tua.) O Hieruſalem, ò ciuitas quę ædificaris vt ciuitas, cuius participatio tua in idipſum, fiat pax in virtute tua, fiat pax in dilectione tua, quia virtus tua, dilectio tua. Audi cantica canticorum, Valida eſt ſicut mors dilectio. Magnum verbum fratres,
Valida eſt ſicut mors dilectio. Magnificẽtius Cant.
exprimi non potuit fortitudo charitatis, q̃ vt diceret, Valida eſt ſicut mors dilectio. Quis enim reſiſtit morti? Fratres intendat charitas veſtra. Reſiſtitur ignibus, vndis, ferro, reſiſtitur poteſtatibus, reſiſtitur regibus: Venit vna mors, qs reſiſtit? Nihil eſt illa fortius. Propterea viribus eius charitas cõparata eſt, & dictũ eſt valida eſt ſicut mors dilectio. Et qa & ipſa charitas occidit qđ fuimus,

vt ſimus

vt ſimus qđ non eramus, facit in nobis q̃dã
mortẽ dilectio. Ipſa morte mortuus erat, q
dicebat, Mundus mihi crucifixus eſt, & ego
Gal. 6. mũdo. Ipſa morte mortui erãt, qbus dicebat
Col. 3. mortui.n.eſtis, & vita vr̃a abſcondita eſt cũ
Cr̃o in Deo. Valida eſt ſicut mors dilectio.
Si ergo valida eſt, fortis eſt & magnæ virtu-
tis & ipſa eſt virtus, & ꝑ ipſam regũtur infir
mi a firmis, terra a cęlo, populi a ſedibus. Iõ
fiat pax in virtute tua, fiat in dilectione tua. Et
ꝑ iſtã virtutẽ, per iſtam dilectionẽ, per iſtam
pacem: Fiat abundantia in turribus tuis. Id-
eſt, in excelſis tuis. Pauci.n. ſedebunt ſedes in
iudicio, ſed multi ad dexteram poſiti, faciũt
populum ciuitatis illius. Multi.n. pertinebũt
ad ſingulos quoſq; excelſos, a qbus recipiã
tur in tabernacula æterna: Et erit abundantia
in turribus eius. Plenitudo autem delitiarum
& ſufficiẽtia diuitiarum ipſe Deus, ipſe idip
ſum, ipſe cuius participatio eſt ciuitatis in
idipſum. Ipſa erit abundantia noſtra. Sed vn
Phil. 2. de? Per charitatem, hoc eſt, ꝑ virtutẽ. in quo
H autem eſt charitas fratres? Qui non ſua q̃rit
in hac vita: audi Apoſtolum Paulum haben
1. Co. 10 tem charitatem, ait, Placete omnibus ꝑ om-
Gal. 1. nia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo:
vbi eſt ergo quod dixiſti, Si adhuc homini-
bus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem, &
mõ diciste placere, & modo cohortaris vt
& illi placeant? Sed non ibi poſuiſti finem,
vt quis pp̄ ſe, non pp̄ charitatẽ placeat Qui
gloriã ſuam quęrit, non q̃rit ſalutẽ aliorum:
ait.n. Sicut & ego omnibus ꝑ omnia placeo,
non q̃rens quod mihi ꝓdeſt, ſed qđ multis,
vt ſalui fiant. Ideo & hic cum de charitate
diceret, Propter fratres meos, inquit, & pro
pinquos meos, loquebar aũt pacem de te.
O Hieruſalẽ ciuitas cuius participatio eius
in idipſum, ego in hac vita & in hac terra,
ego pauper, peregrinus & gemens, nondum
perfruens pace tua, & p̃dicans pacem tuam,
non pp̄ me illã p̃dico, ſicut hæretici, qui q̃-
rentes gloriam ſuã, dicunt, Pax vobiſcum,
& pacem non hñt quam populis prædicãt.
1. Pet. 2. Si.n. haberent pacẽ, non conſcinderent vni-
tatẽ. Ego, inquit, loquebar pacem de te. Sed
quare? Propter fratres meos & proximos
Phil. 1. meos: non pp̄ honorẽ meum, non propter
pecuniam meam, nõ propter vitam meam:
Nã mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ,
ſed loquebar pacem de te propter fratres
meos & propinquos meos. Nã cupiebat ipſe
diſſolui, & eſſe cum Chr̃o. Et quis iſtã p̃dica
ret propinquis & fratribus? Manere, inquit,
in carne neceſſarium pp̄ vos. Propter fratres
meos & propinquos meos, loquebar, ait, pa
cẽ de te. Propter dñm dñi Dei mei, q̃ſiui bo I
na tibi. Non pp̄ me q̃ſiui bona tibi, nam nõ
tibi q̃rerẽ ſed mihi, iõ nec ego haberem, qa
non tibi quærerem: ſed propter domum do
mini Dei mei, propter Eccleſiam, propter
ſanctos, propter peregrinos, propter inopes
eius vt aſcendant, quia dicimus eis, In domũ
domini ibimus: pp̄ ipſam domum domini
Dei mei quæſiui bona tibi. Hæc fratres pro-
lixiora & neceſſaria capite, manducate, bi-
bite, conualeſcite, currite, apprehendite.

In Pſalmum cẽteſimumuiceſimumſecundũ, Enarratio.

ASCENDENTIS cantica ex ordine cũ ſancti
tate veſtra conſyderanda ſuſcepi: Aſcẽ
dentis & amantis, & iõ aſcẽdentis quia amã
tis. Omnis amor aut aſcẽdit aut deſcendit.
Deſyderio.n. bono leuamur ad Deum, & de
ſyderio malo ad ima præcipitamur. Sed qa
iam malo deſyderio lapſi cecidimus, ſupe-
reſt nobis ſi agnoſcamus quis ad nos non ce
ciderit ſed deſcenderit, hærendo illi aſcende
re, quia viribus noſtris non poſſumus: ipſe
dixit dñs Ieſus Chriſtus, Nemo aſcendit in Ioan. 3.
cęlum, niſi qui de cęlo deſcendit, filius ho-
minis qui eſt in cęlo: tanq̃ de ſe ſolo videtur
dixiſſe. Ergo cęteri remanſerunt, quia ſolus
aſcendit qui ſolus deſcendit? Quid debẽt cæ K
teri facere? Vniri corpori ipſius, vt ſit vnus
Chriſtus qui deſcẽdit & aſcendit. Deſcendit
caput, aſcendit cum corpore, veſtitus Eccle Ephe. 5.
ſia ſua, quam ſibi exhibuit ſine macula & ru
ga. Solus ergo aſcendit: Sed & nos quando
cum illo ſic ſumus, vt in illo membra eius ſi
mus, & nobiſcum ſolus eſt, & ideo vnus &
ſemper vnus. Vnitas nos compaginat vni: Et
illi ſoli cum illo non aſcendunt, qui cum il-
lo vnus eſſe noluerunt. Iam vero quoniam
ipſe qui in cœlo poſitus eſt, & carne ſuſcita
ta immortalis per quam fuit ad tempus mor
talis, & nihil in cęlo perſecutionum patiẽs,
nihil malitiarum & opprobriorum, ſicut in
hac terra quando pro nobis omnia ſuſtinere
dignatus eſt, compaſſus tamẽ corpori ſuo in

terra

terra laboranti, dixit, Saule Saule, quid me persequeris? Iam ipsum nemo tãgebat, & se pati persecutionem de cœlo clamabat, non præter spem esse debemus, imò cum magna fiducia presumere, quia si per charitatem ipse nobiscum in terra est, per eandem charitatem & nos cum eo in cœlo sumus. Sed diximus quemadmodum nobiscũ ipse in terra sit, vocem eius diximus de cœlo sonantis, Saule Saule, quid me persequeris: cum eum Saulus omnino non tangeret, sed nec videret, Quõ autem ostendit, quia & nos cum illo in cœlo sumus? Eodẽ in ipso Paulo Apostolo dicente, Si consurrexistis cum Chr̃o, quæ sursum sunt quęrite, vbi Chr̃s est ĩ dextera Dei sedens, q̃ sursum sunt sapite, non q̃ sunt sup terrã: Mortui.n. estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Ergo & ille adhuc deorsum est, & iam nos sursum sumus. Ille deorsum est cõpassione charitatis, nos sursum sumus spe charitatis. Spe. n. salui facti sumus. Sed quia spes nostra certa est, quanuis futurum sit, sic de nobis dr̃ quasi iam factum sit. Ascendat ergo iste cantator: sed in vnoquoque corde vestrũ cantet hic homo, & vnisquisque sit iste homo. Cũ enim dicitis illud singuli, quia omnes vnum estis in Christo, vnus hõ illud dicit: Et nõ ad te dñe leuauimus oculos nostros: sed, Ad te domine leuaui oculos meos] Debetis quidẽ putare vnumquemque vestrum loqui, sed vnus ille maxime loquitur qui ẽt diffusus est toto orbe terrarum, vnus ille loquitur, qui alibi dicit, A finibus terrę ad te clamaui, cũ angeretur cor meum. Quis est qui clamat a finibus terræ? Quis vnus homo diffusus est vsque ad fines terræ? Vnusquisque homo in regione sua põt clamare. Nunquid a finibus terrę? Sed hęreditas illa Christi, de qua dictũ est. Dabo tibi gentes hęreditatem tuã & possessionem tuam terminos terræ: ipsa clamat & dicit, A finibus terrę ad te clamaui, cum angeretur cor meũ. Angatur cor nostrum, & clamemus, Vnde angatur nostrum? Non de his quæ hic patiuntur & mali, verbi gratia, quia damnum patiuntur. Nam si inde angitur cor, cinis est: Quia nescio quem nũmum ex volũtate Dei amisisti, si inde angitur cor, quid magnũ? Hinc angũtur & corda infidelium, ista patiuntur & qui nondum in Christo crediderunt. Vnde angitur cor Christiani? Quia nondum cum Christo viuit. Vnde angitur cor Christiani? Quia peregrinatur & desiderat patriam. Si inde angitur cor tuũ etiam si fœlix secundum seculum fueris, gemis, & si omnia prospera confluant, & si vndique tibi iste mundus arrideat, tu tamen gemis, quia in peregrinatione te constitutum vides, & sentis iam quidem te quãdam habere fœlicitatem secũdum oculos stultorum, sed nondum secundum promissionem Christi. Illam quærens gemis, illam quærens desideras, & desiderando ascendis & ascendendo cantas canticum graduum, & cantando canticum graduum, dicis, Ad te domine leuaui oculos meos: Qui habitas in cœlo.] Ascendens quò lauaturus erat oculos, nisi illuc quò tendebat, & ascendere desiderabat? De terra.n.ad cœlũ ascẽdit. Ecce terra deorsum, quã calcamus pedibus nostris: ecce iã cœlum sursum, qđ videmus oculis nostris, & ascendendo cantamus, Ad te leuaui oculos meos, q habitas in cœlo. Vbi sunt ergo scalę? Tanta.n. interualla conspicimus inter cœlum & terram, tantam separationem, & tanta spatia locorum: Illuc volumus ascendere, scalas non videmus. Nunquid forte fallimur nos, quia canticũ graduum.i. canticũ ascensionis cantamus? Ascendimus ad cælũ, si cogitamus Deum, qui ascensus in corde fecit. Quid est ascendere in corde? Proficere in Deum. Quomodo omnis qui deficit non descendit sed cadit, sic omnis q pficit ascẽdit. Sed si sic proficiat vt nõ superbiat, si sic ascendat vt non cadat. Si autem proficiendo superbiat, ascendendo iterum cadit. Sed vt non superbiat, quid debet facere? Leuet oculos suos ad illum qui habitat in cœlo, nõ se attendat. Omnis.n. superbus se attẽdit, & magnus sibi videtur qui sibi placet, sed qui sibi placet, stulto homini placet, q a ille ipse stultus est, cum sibi placet solus. Solus securus placet, qui Deo placet. Et quis est qui placet Deo? Cui placuerit Deus. Displicere sibi Deus nõ potest: Placeat & tibi, vt placeas illi. Sed tibi ille placere non poterit, nisi tu libi displicueris. Si autẽ displices tibi, tolle a te oculum. Vt quid te.n. attendis? Si n. verũ te attendis, inuenis in te qđ tibi displiceat, & dicis Deo, Peccatum meum ante me est semper. Peccatum tuum sit ante te, vt nõ sit ante Deum, & tu noli esse ante te, vt sis ante Deũ.

Quo-

Quomodo enim volumus vt non a nobis auertat faciem suam Deus, sic volumus vt auertat faciem suam a peccatis nostris, nam vtrunque illi cantatur in Psalmis, Ne auertas
Psal.6. faciem tuam a me. Vox est Psalmi, vox est er
Psal.0. go nostra, & ille qui dicit, Ne auertas faciē tuam a me, vide qd dicat alio loco, Auerte faciē tuam a peccatis meis. Si vis vt auertat
C faciem suā a peccatis tuis, tuipse a te auerte faciem tuā, & a peccatis tuis noli auertere. Si.n. non ab eis auerteris faciem tuā, tuipse irasceris peccatis tuis. Si aūt tu non auertis faciē tuā a peccatis tuis, tu agnoscis, & ille ignoscit. At vero a te leua oculos ad illum, & dic, At te leuaui oculos meos qui habitas in cœlo. Cœlum fratres mei si corporaliter intellexerimus qđ hoc videmus oculis corporeis, vere sic errabimus, vt non putemus nos illuc ascendere, nisi scalis positis, aut aliqbus machinamentis. Si aūt spiritaliter ascēdimus, spiritaliter cœlum intelligere debemus. Sit ascēsus in affectu, cœlum in iustitia. Quid est ergo cœlū Dei? Omnes sanctę animę, omnes iustæ animę. Nam & Apostoli q̄uis in terra essent carne, cœlum erant, quia in illis dn̄s sedens per totum mundum ambulabat. Ergo habitat in cœlo. Qūo? Qūo di-
Psal.1. cit in alio Psalmo, Tu autem in sancto habitas laus Israel. Qui habitat in cœlo, habitat in sancto. Sancto quid, nisi in templo suo? Templum.n. Dei sanctum est, qđ estis vos.
1.Cor.3. Sed omnes adhuc infirmi, & secundū fidem ambulantes, secundū fidē sunt templū Dei, erunt n. aliquādo & secundū speciē templū Dei. Quādiu sunt templū secundū fidē? Quādiu in ipsis Christus p̄ fidem habitat, sicut dicit Apostolus habitare Christum per fidem
D in cordibus nr̄is. Sunt autem iam cęli in qui
Ephe.3. bus iam per speciem habitat Deus, videntes eum facie ad faciem, omnes sancti angeli, omnes sāctę virtutes, potestates, sedes, dominationes, Hierusalem illa cælestis vnde peregrinando ingemiscimus, & quam desiderando oramus. Ibi habitat Deus, illuc leuauit iste fidem, illuc ascendit affectu desiderando, & ipsum desiderium facit animam desudare sordes peccatorum, & mūdari ab omni labe, vt fiat & ipsa cælū, quia leuauit oculos ad eum qui habitat in cęlo. Nam si cælū istud corporeū quod oculis videmus, intel
Mat.24. lexerimus esse habitationem Dei, transitura est habitatio Dei, quia cęlum & terra transient. Deinde antequam faceret Deus cęlum & terram, vbi habitabat? Sed dicit aliquis, Et antequam faceret Deus sanctos vbi habitabat? In se habitabat Deus, apud se habitabat, & apud se est Deus. Et quando dignatur habitare in sanctis, non sic sunt sancti domus dei, vt ipsa subtracta cadat Deus. Aliter enim nos habitamus in domo, aliter Deus in sanctis. Tu habitas in domo, si subtracta fuerit, cadis. Deus autem sic habitat in sanctis, vt si ipse discesserit, ipsi cadant. Quicunque er- E
go sic portat Deum, vt sit templum Dei, nō putet sic a se portari Deum, vt terreat Deum si se subducat. Væ illi si se subtraxerit Deus, quia ipse cadit, nam deus in se permanet. In quibus nos habitamus, ipsa nos continent: in quibus Deus habitat, ipse illos continet. Iam, videte quantum intersit inter nostram habitationem & Dei, & sic dicat anima, Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis, vt intelligat quia Deus nec cælo indiget vbi habitet, sed cęlum ipso indiget vt ab ipso inhabitetur, Quid ergo sequitur, qa dixit, Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælo? Quomodo leuasti oculos tuos in cęlum? Ecce sicut oculi seruorum in manus dominorum suorum: Et sicut oculi ancillę in manus dominę suæ, sic oculi nostri ad dominum Deum nostrum quoadusque misereatur nostri.] Et serui sumus & ancilla sumus: Ille & dominus est & domina est. Aut quid sibi volunt ista verba? Et quid sibi volunt istę similitudines rerum? Attendat aliquantulum charitas vestra. Non mirū si serui sumus, & ille dominus est, sed mirū si ancilla sumus, & ille domina est. Sed neq; hoc mirum qa ancilla sumus, Ecclesia.n. sumus, F
nec illud mirum, qa & ipse domina est, virtus est & sapientia Dei: audi ergo Apostolū dicentem, Nos autem prędicamus Christū crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gen 1.Cor.1.
tibus autem stultitiam, ipsis vero vocatis Iudęis & Græcis Christum Dei virtutē & Dei sapientiam, vt iam sit seruus populus, & sit ancilla Ecclesia. Vtrūque audisti, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Cum ergo audis Christum, leua oculos tuos in manus domini tui, cum audis Dei virtutem & Dei sapientiam, leua oculos tuos in manus dominę tuæ, quia & seruus & ancilla es. Ser-

nus,quia populus es:ancilla, quia Ecclesia
es.Ipsa autē ancilla magnā dignitatē īuenit
apud Deū.Vxor facta est,sed donec veniat
ad amplexus illos spiritales vbi secure per-
fruat̃ eo quē dilexit,& cui suspirauit in ista
diuturna peregrinatione:sponsa est,& acce
pit arrā magnam,sanguinē sponsi,cui secu-
ra suspirat. Nec dicitur, Noli amare: qūo
dr̃ aliqñ virgini iam desponsatæ & nōdum
nuptæ & iustè dicitur, Noli amare.Cum fa-
cta fueris vxor,tunc ama:Rectè dicitur, ga
præproperū & pręposterū desyderium est
G & non castū,amare eū cui nescit an nubat.
Potest.n.fieri vt alius sponset,& alius ducat
vxorē.Quia vero nullus est alius qui Chri-
sto præponat̃,secura amat ista. Et antequam
illi adiungatur amet,& de longinquo suspi
ret,& de longinqua peregrinatione: Solus
ducet,quia solus talem arram dedit.Quis.n.
potest sic ducere,vt moriatur ꝓ ea quā vult
ducere?Si.n. mori pro ea,quam vult ducere
voluerit,non erit qui ducat: Securus autē
ille pro sponsa mortuus est,quam resurgēs
Ioā 15. erat ducturus.Veruntamen fratres, interim
simus quomodo serui & ancilla:dictum est
quidem,Nō vos dicam seruos, sed amicos:
Gala.4. Sed forte solis discipulis dixit dominus.Au
dite Apostolum Paulum dicentem,Itaq; iā,
inquit, non est seruus,sed filius:si autem fi-
lius & hæres per Deū.Populo dicebat, fide-
libus dicebat. Iam ergo in nomine domini
redēpti sanguine ipsius,loti lauacro ipsius,
filii sumus,filius sumus,quia sic multi sumꝰ
ut in illo unus simus.Quid sibi ergo vult qđ
adhuc tanquam serui loquimur? Nunquid
tantum meritum habere possumus in Eccle
Rom.1. sia,quamuis iam filii facti ex seruis, quantū
habuit ipse Apostolus Paulus? Et tamen qd
H dicit in epistola? Paulus seruus Christi Ie-
su.Si ille se adhuc dicit seruum per quem
nobis Euangelium prædicatum est, quan-
to magis nos debemus agnoscere conditio
nem nostram, ut maior sit in nobis gratia
ipsius? Primo.n.seruos fecit quos redemit.
Sanguis.n.ille pro seruis precium est, pro
sponsa pignus est. Agnoscentes itaque con
ditionem nostram, & iam filii per gratiam
ipsius,serui tamen propter creaturam,quia
vniuersa creatura Deo seruit, dicamus, Si-
cut oculi seruorum, in manibus domino-
rum suorum: & sicut oculi ancillæ in ma-
nus dñę suę, sic oculi nostri ad dominum
Deum nostrum,quoadusq; misereatur no-
stri.Dixit & quare,Sicut serui oculos habēt
in manus dñi sui,& sicut ancillę oculos ha
bent in manus dñæ suę:sic inquit, oculi no-
stri ad dominum Deū nostrū.Et quasi quæ-
reres,ut quid? Quoadusq; inquit, misereat̃
nostri. Quales ergo seruos voluit intelligi
frēs?Qui oculos habent in manus dñorum I
suorum.Et quales ancillas? Quę oculos ha-
bēt in manus dominæ suæ,quoadusq; mise-
reatur domina earum.Qui sunt isti serui &
ancillę,q sic habent oculos in manus domi
norum suorū,nisi qui iubentur cædi? Ocu-
li nostri ad dñm Deū nostrum, quoadusq;
misereatur nostri.Quomodo? Sicut oculi
seruorum,in manus dominorum suorum,
& sicut oculi ancillæ ī manus dominæ suæ.
Ergo & illi & illę, quoadusq; misereatur,
vel dominus vel domina.Fac ergo aliquem
dominū ius sisse seruum suum cędi. Vapu-
lat seruus, sentit plagarum dolores, atten-
dit ad manus domini sui, quodadusque di-
cat, parce. Manum n.ipsam,potestatem di-
cit.Ergo quid dicimus fratres? Iussit nos cę
di dominus nóster,& domina nostra sapiē- *Psal.*
tia Dei iussit nos cædi,& in hac uita uapula
mus,& tota uita mortalis plaga nostra est.
Audi vocem psalmi,Pro iniquitate erudisti
hominem,& tabescere fecisti sicut araneā
animam meam.Attendite fratres, quam ta
bida est aranea, vt leui tactu conquassetur
& moriatur.Et ne quasi carnem solam in- k
firmitatem mortalitatis putaremus nos ha-
bere tabidam:non dixit,Tabescere me feci-
sti, ne secundum carnem intelligeremus:
sed ait, Tabescere fecisti sicut araneam ani-
mam meam. Nihil.n. infirmius anima no-
stra, posita in mediis tentationibus seculi,
in mediis gemitibus & parturitionibus mo
lestiarum:nihil ea infirmius donec hæreat
soliditati cœlesti, & sit in templo Dei vn-
de iā nō cadat:Quia primo vt ueniret ad hāc
infirmitatē & tabificationē,sicut aranea in-
firma facta ē,& de paradiso expulsa est, Tūc
iussus est seruus cędi.Fratres mei, uidete ex
quo uapulemus.In omnibus q ab initio ge-
neris humani nati sunt,in omnibus qui nūc
sunt in omnibus qui postea nascent̃, Adam
vapulat.Vapulat Adā idest genus humanum:
multi sic obduruerunt, vt nec plagas
suas

ſuas ſentiant. Qui vero ex ipſo genere filii
facti ſunt, receperunt ſenſum doloris: ſen-
tiunt ſe vapulare, & nouerũt quis iusſit vt
vapulent, & leuauerunt oculos ſuos ad eũ
qui habitat in cælo, & ſic ſunt oculi eorũ in
manus domini ſui, quoaduſq; miſereat̃, ſi-
cut oculi ſeruorũ, in manus dominorũ ſuo
rũ, & ſicut oculi ancillę in manus dñæ ſuę.
Vides fælices aliquos in iſto ſeculo ridẽtes,
iactantes ſe, nõ vapulant, imò peius uapu-
Eccl... lant. Hoc ipſo grauius cæduntur, quo ſenſũ
iã pdiderunt. Euigilent & uapulent, ſentiãt
qa uapulant, ſciant quia vapulant, & doleãt
Luc 5. qa vapulant: qm̃ qui apponit ſcientiã, appo
nit dolorẽ: hoc ſcriptura dixit, iõ dñs ĩ Euã-
gelio, Beati lugentes, qm̃ ipſi cõſolabuntur.
Audiamus vocẽ hominis q vapulat, & ſint
iſtæ vniuſcuiuſque nr̃m voces, & iã qñ no-
I bis bene eſt. Nã quis nõ intelligat vapulare
ſe qñ ægrotat, qñ in carcere eſt, qñ in cate-
na, qñ fortè latrones patitur, qñ ab aliqui
bus improbis ei aliquæ moleſtiæ irrogant̃?
Sentit vapulare ſe. Magnus inimicorũ Chri
ſti metus, ſed quaſi fumus eorũ terror eua-
neſcit. Nam quis dubitet nuperrime, ſicuti
Pſal... audiuimus a fratribus, qui interfuerunt, co-
epiſcopis noſtris, damnatum illum Boeticũ
inimicum contra dñm latrantem digne fla-
gellatum fuiſſe? Flagellum autem domini
non cognouit, quando damnationem ma-
gis q̃ concordiam elegit. Magnus ſenſus eſt
videre quia uapulat, & quando illi bene eſt.
K Iob... Nõ.n.ait ſcriptura in Iob, tentationib. abũ-
dat vita humana: ſed ait, Nunquid non ten-
tatio eſt vita humana ſuper terram? Totam
ipſam vitam tentationem dixit. Omnis er-
go vita tua ſuper terrã, plagę tuę ſunt. Plan-
M ge q̃diu viuis in terra, ſiue fœliciter uiuas,
ſiue in aliqua tribulatione cõſtitutus ſis: cla
ma, Ad te leuaui oculos meos, q habitas in
cœlo. Ad manus domini qui te iusſit cædi,
cui dicis in alio pſalmo, Propter iniquitatẽ
erudiſti hominem, & tabeſcere feciſti ſicut
Pſal. 38. araneam animam meam: clama ad manus
cædẽtis, & dic, Miſerere noſtri domine, mi
ſerere noſtri.] Nonne ſunt iſtæ voces uapu-
lantis, miſerere noſtri domine, miſerere no
ſtri? Quoniam repleti ſumus deſpectione.
In plurimum repleta eſt anima noſtra op-
probrium eis qui abundant, & deſpectio
ſuperbis.] Qui deſpicitur, contemnitur. Om

nes qui ſecundum Chriſtum pie volunt ui-
uere, neceſſe eſt patiantur opprobria, neceſ
ſe eſt contẽnantur ab his qui uolunt impie
uiuere, quorũ fęlicitas tota terrena eſt. Irri-
dent̃ illi qui fælicitatẽ uocãt quã oculis ter
renis videre nõ poſſunt: & dr̃ eis, Quid cre-
dis in ſane? Vides qđ credis? Reuerſus eſt a-
liquis ab inferis, & retulit tibi qd ibi agit̃?
Ecce ego qđ amo uideo, & fruor. Deſpice-
ris quia ſperas qđ nõ vides, & deſpicit te il-
le qui quaſi tenet qđ videt. Attende ipſe ſi te
net, Noli turbari: Vide ſi ipſe tenet, & nõ ti- A
bi inſultet, ne cum putas eum fœlicẽ in præ
ſenti, amittas verã fælicitatem futurã. Noli
turbari, attende ſi tenet. Labitur hoc ab illo
quod tenet, uel ipſe ab eo quod tenet: neceſ
ſe eſt tranſeat aut ipſe per res ſuas, aut res ip
ſius per illum. Per quem res tranſeunt ſuę?
Qui viuus labefactauerit. Qui tranſiit per
res ſuas? Qui in diuitiis moritur, quia cum
moritur non eas ſecum aufert ad inferos.
Domum meam habeo, iactauit ſe. Quæris,
Quam domũ tuã? Quam mihi dimiſit pater
meus: & ille, Vñ habuit hanc domum? Auus
nr̃ illi eã dimiſit. Recurret & ad proauum,
inde ad atauum, & iã nomina non põt dice
re. Nonne inde potius terreris, quia multos
attendis tranſiſſe per illam domum, & ne-
minem ipſorum ſecum illam tuliſſe ad ęter
nam domum? Pater tuus hic eam dimiſit,
tranſiit per illam, ſic & tu tranſibis. Si ergo
tranſitum habetis in domo veſtra, ſtabulum
eſt itinerantium, non habitatio commanen
tium: & tamen quia nos ea quę futura ſunt
ſperamus, & in futuram fælicitatem ſuſpi-
ramus, & nondum apparuit quod erimus,
quanuis iam filii Dei ſimus, quia uita no-
ſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo: re- 1. Ioan. 3
pleti ſumus deſpectione i. contemptu ab Colo 3.
his qui fælicitatem quærunt vel habent in
iſto ſeculo. In plurimum repleta eſt ani- B
ma noſtra, opprobrium eis qui abundant
& deſpectio ſuperbis. Quærebamus qui
ſunt qui abundant, expoſuit tibi cum dixit
ſuperbis. Quod eſt autẽ opprobrium, hoc
eſt, deſpectus: & quod eſt, qui abundant,
hoc eſt, ſuperbis. Repetitio ſententię eſt, &
opprobrium eis qui abundant, & deſpe-
ctio ſuperbis. Quare abundant ſuperbi?
Quia hic volunt eſſe fælices. Quid? Quan-
do & ipſi miſeri ſunt, nunquid abundant?
Sed

Sed forte qñ miseri sunt,nobis insultāt. In
C tendat charitas vestra. Tunc insultant forte
qñ fœlices sunt,qñ se iactant in pōpa diui
tiarū suarū,qñ se iactant in uentositate falso
rū bonorū,tunc insultant nobis,& quasi di
cunt,Ecce mihi bene est,fruor ego rebus p̄
sentibus,recedant a me qui ꝓmittunt quod
nō ostendunt,qđ video teneo, quod video
fruor,bene mihi fit in hac vita.Tu securior
esto,qa resurrexit Chr̄s, & docuit te q̄d in
alia vita daturus sit:Certus esto,q̄a dat: Sed
insultat ille, quia tenet.Ferto insultantē, &
ridebis gementē:postea.n. veniet tp̄s qñ di
Sapiē. 3. cturi sunt illi ipsi,Hi sunt quos aliqñ habui
mus in risum.Verba sunt libri Sapientiæ,q̄a
ꝓdidit nobis scriptura quæ dicturi sunt illi
ipsi qui nos modo irridēt, & qui nos despi
ciunt,& a quibus impleti sumus opprobrio
& despectione.Quę verba habebunt tūc qñ
a veritate despiciuntur? Videbunt.n. ad dex
terā fulgere quos secum cōmixtos cōtēpse-
runt,cū factum fuerit in illis qđ dixit Apo-
Col. 3. stolus,Cū Chr̄s apparuerit vita v̄ra, tunc &
vos cū illo apparebitis in gloria: & dicent,
Hi sunt quos aliqñ habuimus in risum & in
similitudinē improperii. Nos insensati vitā
illorū æstimabamus insaniam,& finē illorū
sine honore.Qūo cōputati sunt inter filios
Dei,& inter sanctos sors illorū est?& sequē
tur in eodē sermone,& adiicient, Ergo er-
D rauimus a vita ueritatis, & iustitiæ lumen
Sapiē. 5. non luxit nobis, & sol nonortus est nobis,
Quid profuit nobis superbia,& diuitiarum
iactantia q̄d contulit nobis? Ibi tu non eis
insultas, quia ipsi sibi iam insultant. Quod
donec fiat fratres leuemus oculos nostros
ad eum qui habitat in cœlo, & non ab illo
tollamus oculos,quoadusque misereat̃ no-
stri,& liberet ab omni tentatione & oppro
brio & despectu.Huc accedit ꝙ aliquando
& ipsi qui sunt in flagello infœlicitatis tem-
poralis insultant nobis. Inuenis aliquem ꝓ
merito iniquitatum suarum,siue occulto iu
dicio Dei,siue manifesta damnatione mitti
in carcerem,portare catenam, & ipse insul
tat:& cum ei dictum fuerit,quare non bene
uixisti?Ecce quo venisti male uiuendo: Ille
Prou. 3. respondet, quare illi qui bene uiuunt ista
patiuntur? Sed illi proterea patiuntur ut ꝓ-
Heb. 12. bentur, ut tentationibus exerceantur, ut
flagellis proficiant,quia flagellat Deus om-
nem filium quem recipit. Et si unicum sinē
peccato flagellauit,& ꝓ nobis omnibus tra
didit eum,quomodo debemus nos flagella
ri qui facimus,quare flagellemur?Cum ista
dixerimus illis,& de infœlicitate adhuc su-
perbiunt,& afflicti nondum humiliati re-
spondent,& dicunt,Ista sunt uerba Christia
norum vanorum,qui credunt qđ nō vidēt.
Sed & ipsi insultant: quid putamus fratres,
quasi non eos cōmemoratos in hoc psalmo
cum diceret,Opprobrium eis qui abundāt
& despectio superbis.Quandoquidem insul
tatur Christianis & ab eis qui non abundāt:
sed cum sint in egestate & erumnis,nec ipsi
cessant insultare? Certe ergo opprobiū eis Luca
qui abundant. An forte nullus inuenitur q̄
etiam positus in calamitate insultet, si non
insultauit latro qui cum crucifixo domino
crucifixus erat? Ergo si insultant & illi qui
non abundant,quare psalmus ait, Oppro-
brium eis qui abundant? Si diligenter discu
tiamus,& ipsi abundant. Vnde abundant?
Nam nisi abundarent, superbi non essent.
Alius.n. abundat pecunia & inde superbus
est,alius abundat honoribus & inde super-
bus est,alius abundare se iustitia putat, &
inde superbit,quod peius est. Qui videntur
non abundare pecunia,& iustitia sibi vidē-
tur abundare,aduersus Deum, & positi in F
calamitatibus se iustificant,Deum accusant
& dicunt,Quid admisi, aut quid feci? Et tu
dicis,Respice,Recordare peccata tua si ni-
hil fecisti. Titillatur aliquantum conscien-
tia,& redit ad se,& cogitat facta sua mala:
& cum cogitauerit facta sua mala, nec sic
vult confiteri,quia digna patitur, sed dicit,
Ecce manifeste feci multa, sed multos vi-
deo peiora fecisse,& nihil mali pati, iustus
est contra Deum.Abundat ergo & ipse, ple
num habet pectus iniustitia, quādoquidem
illi Deus uidetur malefacere,& ipse sibi vi-
detur iniuste pati. Et si dares illi nauim gu
bernandam, in naufragium iret cum illa.
Vult autem Deum excutere de gubernatio-
ne huius mundi, & ipse tenere gubernacu-
la creaturæ, & distribuere omnibus dolo-
res & lætitias,pœnas & pręmia.Et quid mi-
ramini? Infælix anima abundat, sed abun-
dat nequitia, abundat malitia: & eo plus
abundat nequitia, quo sibi uidetur abun-
dare iustitia.A vero Chr̄ianus hō nō debet
abun-

abundare, sed pauperem se debet cogno-
scere. Et si habet diuitias, scire debet quia nõ
sũt illæ veræ diuitię, vt alias desyderet. Qui.
n. diuitias falsas desyderat, veras nõ q̃rit, qui
aũt veras q̃rit, adhuc paup est, & recte dicit,
Paup & dolẽs ego sum. Rursus ille q & paũ
Psal. 8. p ẽ, & neqtia plenus est, vñ dr̃ abũdat? Quia
displicet illi qa paup est, & iustitia ipsa vr̃
abundare in corde suo aduersum iustitiam
Dei. Et q̃ abundãtia iustitiæ nr̃ę? Quantacũ-
que iustitia nr̃a ĩ nobis fuerit, ros est nescio
qs ad illũ fontẽ, ad saginã illã tantã, stillici-
dia q̃dã sunt, q̃ vitam nostrã molliant, & du
rã iniquitatẽ soluãt. Modo desyderemus de
pleno fonte iustitiæ saginari, desyderemus
G vbertate illa satiari de qua dr̃ ĩ psalmo, Ine-
briabunt ab vbertate domus tuę, & torren-
te voluptatis tuę potabis eos. Hic aũt cũ su-
mus, inopes nos esse intelligamus, & egen-
Psal. 5. tes, nõ solũ harũ diuitiarũ, quia non sunt ve
ræ diuitiæ, sed & ipsius salutis. Et qñ sani su
mus, intelligamus qa infirmamur. Quãdiu.
n. corpus hoc esurit & sitit, quãdiu corpus
hoc vigilando fatigat, stando fatigat, ambu
lando fatigatur, sedendo fatigat, manducan
do fatigatur: quocunq; se verterit ad subsi-
diũ fatigationis, ibi inueniet aliã fatigatio-
nẽ. Nõ est ergo pfecta sanitas, nec in ipso
corpore. Nõ sunt ergo illæ diuitiæ, sed mẽ-
dicitas. Quia quanto magis abundant, tãto
magis crescit inopia & auaritia. Non est ista
salus corporis, sed infirmitas. Paragoriza-
mur quotidie medicamentis Dei, qa mãdu
camus & bibimus. Medicamenta ipsa sunt,
q̃ nobis apponunt. Fratres, si vultis uidere
qualis morbus nos habeat, qui ieiunat septẽ
diebus, fame cõsumitur. Ergo illa fames ibi
est, iõ illam non sentis, quia quotidie illam
curas. Ergo nec ipsa sanitas nobis est pfecta.
Intendat charitas vestra qũo nos intelliga-
H mus inopes, ut gaudeamus ad eũ, & leuem[a]
oculos ad eũ qui habitat in cœlo. Non sunt
illę verę diuitię, plus augent cupiditatẽ ei q
eas possidet. Nõ est illa vera corporis sani-
tas, qa portat ĩfirmitas vbiq; defectiua. Quo
cunq; se uerterit, deficit. In ipso adiutorio
non inuenies firmamẽtum. Lassatur stãdo;
sedere vult, nunquid vel sedendo durabit?
Quod si elegit vt non fatigaretur, ibi hẽt
deficere. Lassatus est vigilando, dormiturus
est: num quia dormiuit non deficit? Lassa-
tus est ieiunando, refecturus est. Si plus rese
cerit, inde deficit. In nulla re põt pseuerare
ista infirmitas. Iustitia quid? Quanta iustitia
est inter tantas tentationes? Possumus conti
nere ab homicidio, ab adulterio, furtis &
periuriis, a fraudib. Nunqd ab iniquis cogi-
tationibus? Nũquid & a suggestionibus ma-
larum cupiditatũ? Quæ est ergo iustitia nr̃a?
Totũ ergo esuriamus, totũ sitiamus, & ueras
diuitias, & verã sanitatẽ, & uerã iustitiam.
Quę sunt verę diuitię? Cœlestis illa mansio
in Hierusalẽ. Quis. n. dr̃ diues ĩ hac terra? Qñ
laudat diues quid dr̃? Multũ diues est, nihil
illi deest. Laus certa laudantis illa est. Nam
ista nõ est cum dicit, nihil illi deest, attende
si nihil deest. Si nihil cupit, nihil illi deest.
Si autem adhuc cupit maiora q̃ quę habet,
ad hoc accesserunt diuitię, ut egestas cre-
sceret. In illa uero ciuitate veræ erunt diui-
tię, qa ibi nihil nobis deerit, qa nec indige- I
bimus aliqua re, & vera sanitas erit. Quæ est
vera sanitas? Cum absorpta fuerit mors in 2. Cor. 15
victoria, & cũ corruptibile hoc induerit in
corruptionẽ, & mortale hoc induerit ĩmor
talitatẽ, tunc erit vera sanitas, tunc erit vera
& pfecta iustitia, vt nihil mali nõ solũ face-
re, sed nec cogitare possimus. Mõ aũt ino-
pes, pauperes, egentes, dolentes, suspiramus
gemimus, oramus, leuamus oculos ad Deũ,
qm̃ & illi q fœlices sunt in hoc mũdo, de-
spiciunt nos. Abũdãt n. & illi qui infælices
sunt in hoc seculo, despiciũt nos, qa & ipsi
abundãt. Et iustitia est in corde ipsorũ, sed
falsa. Iõ nõ pueniunt ad verã, quia repleti
sunt falsa. Tu autẽ ut puenias ad verę, esto
egens & mendicus ipsius iustitiæ: & audi
Euangelium, Beati qui esuriunt & sitiunt iu Matt. 5.
stitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

In Psalmum centesimum vicesimumtertiũ,
Præfatio.

BEne nostis iam fratres charissimi canti-
cum graduum esse canticum ascensio
nis nostrę, eandemque ascensionem nõ cor
poris pedibus fieri, sed cordis affectib. Hoc K
sępissime insinuauimus nobis. Nec eadem
sępius repetenda sunt, vt sit locus dicendi
q̃ nõ dicta sunt. Et ergo iste psalmus quem
nũc uobis cantatũ audistis, Cãticũ graduũ
superscribitur. Ipse est titulus eius. Can-
tant

tant ergo ascendentes,& aliquãdo tanquam
vnus cantat,aliqñ tanq̃ multi, quia & multi
vnus,quia & vnus Christus,& in Christo mẽ
bra Christi cũ Christo vnũ faciunt, & horũ
omnium mẽbrorum caput in cęlo est. Cor-
pus autem ẽt si laborat in terra, nõ est pręci-
sum à capite suo. Desuper.n. caput prospicit
& cõsulit corpori. Nã si non consuleret, nõ
diceret illi persecutori adhuc Saulo nondũ
Acto. 9. Paulo, Saule Saule q̃d me ꝑsequeris? Et hæc
optime nostis, & visitata sunt vobis. Non aũt
cũ fastidio commemorentur eis quibus non
L exciderunt, vt per eorũ patientiam redeãt in
cor etiã eorum quibus exciderant. Salubria
sunt.n.& sępius dicenda. Siue ergo vnus can
tet, siue multi cantẽt: & multi homines vnus
homo est, quia vnitas est, & Christus sicut di
ximus, vnus est, & omnes Christiani mẽbra
sunt Christi. Quid ergo isti cantant? Hęc mẽ
bra Christi q̃d cantant? Amãt enim & aman-
do cantant, & desyderando cantant, Aliqñ
cum tribulatione cantãt, & aliqñ exultando
cantant cum in spe cantat. Tribulatio est. n.
nostra in pręsenti seculo, spes vero nostra de
futuro seculo, & nisi in tribulatione pręsen
tis seculi consoletur nos spes futuri seculi,
perimus. Gaudium ergo nostrũ fratres non-
dum est in re, sed iam in spe, Spes autem no-
stra tã certa est, quasi iam res perfecta sit. Ne
que.n. timemus ꝓmittẽte veritate. Veritas.n.
nec falli põt, nec fallere. Bonum est vt hęrea
mus illi. Illa nos liberat: sed si manserimus in
verbo eius. Modo enim credimus, tunc vide
bimus. Cũ credimus, spes est in isto seculo,
cũ videbimus res erit in futuro seculo. Vide-
1. Co. 13. bimus autẽ facie ad faciem. Tunc autem vi-
debimus facie ad faciẽ, cũ habuerimus cor-
da mundata. Beati.n. mundo corde, qm̃ ipsi
Matt. 5. Deum videbunt. Vnde autem corda mundã
tur, nisi ꝑ fidem sicut, Petrus ait in Actibus
Act. 17. Apostolorum, Mundans fide corda eorum?
Mundantur autem corda nostra per fidem,
2. Cor. 5. vt possint esse idonea capere speciem. Am-
M bulamus enim nunc per fidem, nondum per
speciem, sicut Apostolus dicit, Quãdiu enim
sumus in corpore, peregrinamur a domino.
Et quid est peregrinamur? Per fidem enim
ambulamus, inquit, & non per speciẽ. Qui
ergo peregrinatur & per fidem ambulat, nõ
dum est in patria, sed iam est in via. Qui aũt
non credit, nec in patria est, nec in via. Sic er
go ambulemus tanq̃ in via simus, quia ipse
rex patrię factus est via. Rex patriæ nostrę,
dominus Iesus Christus. Et ibi veritas, hic au
tem via. Quò imus? Ad veritatẽ. Quã imus?
Per fidem, Quò imus? Ad Christum. Quã Ioan.
imus? Per Christum. Ipse enim dixit, Ego sũ Ioan.
via, & veritas, & vita. Dixerat autem aliquan
do credentibus in se, Si manseritis in verbo
meo, vere discipuli mei estis, & cognoscetis
ueritatem, & veritas liberabit vos. Et cogno
scetis, inquit, ueritatem, sed si manseritis in
verbo meo. In quo verbo? Sicut dicit Apo-
stolus, Hoc est verbum fidei quod prędica-
mus. Primo ergo verbum fidei est, in quo
verbo fidei si manserimus, cognoscemus ve A
ritatem, & veritas liberabit nos. Veritas im-
mortalis est, veritas incommutabilis est: ve
ritas illud verbum est de quo dicitur, In prin Ioan.
cipio erat verbum, & uerbũ erat apud Deũ,
& Deus erat verbum. Et quis hoc videt nisi
corde mundato? Vnde mundantur corda? Et
verbum caro factum est, & habitauit in no-
bis. Quod ergo manet uerbum in se ueritas
est, ad quam uenimus, & quę nos liberat.
Quod autẽ prędicatur uerbum fidei, in quo
nos vult dominus permanere ut cognosca-
mus ueritatem: hoc uerbum caro factum est
& habitauit in nobis. Crede in Christum na
tum in carne, & peruenies ad Christum na-
tum de Deo, Deum apud Deum. Exultantes
cantãt isti psalmos, quos legimus, membra
ista Christi exultantia & cantant psalmum
istum. Et quis hic exultat nisi in spe sicut di-
xi? Et ut nobis certa sit ipsa spes, exultando
cantemus. Non enim qui cantant alieni sunt
a nobis: aut non in hoc psalmo uox nostra
est. Sic audite, tanquam vosipsos audiatis.
Sic audite tanquam in speculo scripturarum
vosipsos attendatis. Cum enim tanquam in
speculum attendis scripturas, exhilaratur fa
cies tua. Cum similem te inuenies exultatio
ne spei, membris quibusdam Christi, quæ
mẽbra ista cantarunt, eris & tu in ipsis mem
bris & cãtabis ista. Cur ergo ista cãtant exul
tãdo? Quia euaserunt. Ergo spes est in qua cã
tant. Cum.n. hic sumus & peregrinamur a
dño nondum euasimus. Præcesserunt quidẽ
membra quędam de corpore illo, de quo
& nos sumus, quæ possunt esse in ueritate &
cantare. Et hoc cantarunt martyres san-
cti. Iam enim euaserunt, & in exultatione
cum

cum Christo sunt recepturi corpora iam incorrupta, eadem ipsa quæ primo erant corruptibilia, in qbus passi sunt pęnas. Inde illis fient ornamenta iustitiæ. Ergo siue illi iã in re, siue nos iam in spe coniũgentes affectũ coronis*eorum, & desyderantes talem vitã, qualem hic non habemus, sed habere non poterimus nisi eam hic desyderauerimus, cãtemus simul omnes & dicamus.

Expositio psalmi.

NIsi quia dominus erat in nobis.] Respexerunt in quasdam tribulationes quas passi sunt, & consyderauerunt in eo iam loco, & in beatitudine, & in securitate constituti, quò trãsierint, quo venerint: & quia difficile erat inde liberari nisi adesset manus liberantis, in gaudio dixerũt, Nisi quia dominus erat in nobis. Sic cęperũt cãtare, nõdum dixerũt vñ euaserunt, tãta est exultatio, Nisi qa dñs erat in nobis. Dicat nunc Israel, nisi quia dñs erat in nobis.] Nũc dicat, quia iam euasit. Euadentes enim. i. eos qui iam euaserunt, constituit intuendos psalmus iste. Constituamus illos & nos in corde iam triumphantes, & tanquam ibi & nos simus, sicut in superiore psalmo dictum est, Stantes erãt pedes nostri in atriis tuis Hierusalem. Nondum ibi erant, sed in via erant. Tanta autem lætitia erat fæstinantium, & tanta perueniendi spes, vt adhuc in via positi & laborantes, iam sibi illic constituti viderentur. Sic & nũc ponamus nos in illo triumpho, qui erit in futuro seculo, qñ insultabimus morti iam finitę, iam consumptæ, qñ dicemus, Vbi est mors contentio tua? Vbi est mors aculeus tuus? Iã coniuncti angelis, & exultantes cum rege nostro, q primus resurgere voluit, quãuis prior mori noluerit. Multi. n. ante illum mortui sunt, sed nemo ante illum resurrexit in æternũ. Exultantes autem cum illo, ẽt ibi spe & corde constituti, qui euasimus, cogitemus quid euasimus, quæ scandala, quas tribulationes mundi, quas persecutiones omnium paganorum, quos dolos omnium hæreticorum, quas suggestiones diaboli, quas cupiditatum conflictationes. Omnia ista qs euaderet, nisi quia dominus erat in nobis? Dicat nunc Israel. Securus enim dicat Israel, nisi quia dominus erat in nobis. Quando? Cum insurgerent homines super nos.] Noli ergo mirari, victi sunt, homines. n. erant. Dominus autem erat in nobis, non homo erat in nobis. Homines autem surrexerunt super nos. Sed tamen opprimerent homines alios homines, nisi in his omnibus qui non potuerunt opprimi, non homo esset, sed dominus. Ergo nisi quia dominus erat in nobis, cum insurgerent homines super nos. Quid enim facerent vobis homines, exultantibus, & cantantibus & secure tenentibus beatitudinem sempiternam? Quid vobis facerent homines insurgentes in vos, nisi dominus esset in vobis? Quid facerent? Forsitan viuos absorbuissent.] Viuos absorbuissent? Non prius occidissent, & sic absorbuissent. O immanes, o crudeles, non sic absorbet ecclesia. Petro macta & mãduca dictũ est, non viuos absorbe. Quomodo ergo Petrus. i. ecclesia mactat & sic manducat, Et quomodo isti qui exurrexerunt super nos, forsitan viuos absorbuissent nos, nisi quia dominus erat in nobis? Quia in ecclesiæ corpus nemo intrat, nisi prius occisus, moritur quod fuit, vt sit quod non fuit. Alioquin, qui non occiditur & non manducatur ab ecclesia, esse in numero populi potest qui videtur oculis humanis, in numero autem populi qui cognitus Deo est, de quo dicit Apostolus, Nouit dominus qui sunt eius, non põt esse nisi manducatus, nec manducari poterit nisi primo mactatus. Venit paganus, adhuc in illo idolatria viuit, Inserendus est membris Christi, necesse est manducetur vt inseratur, sed nõ põt manducari ab ecclesia, nisi primo mactatus, Renunciet seculo, tunc mactatur. Credat in Deum, tunc manducatur. Quomodo ergo illi viuos absorbuissent nos, nisi quia dominus erat in nobis? Surrexerunt enim multi psecutores aliquando, & nũc non desunt. Singillatim insurgũt, & aliquãdo viuos absorbent, sed in aliquibus non est dominus. Ideo ante omnia illi dixerunt, Nisi quia dominus erat in nobis, quia multi absorbentur, in quibus nõ est dominus. Hi sunt qui viui sorbentur, qui sciunt malum esse, & lingua consentiunt. Surrexerunt enim quidam persecutores, & dixerunt hominibus. Thurificate: si nõ feceritis, occidimus vos. Illi amauerunt hanc vitam, dulcedo vitæ huius tenuit eos. Non plus dilexerunt ea quæ promisit Deus,

Margin notes: E; 2. Tim. 2. (printed "1. Cor. 2.")

quàm ea quę videbant in terra. Illa. n. credere iubebantur, quę nōdum videbāt, ista q̄
F amabant videbant. Plus retinētes ea quæ videbant, excluserunt de cordibus dominum, & quia non erat in eis dominus, viui absorpti sunt. Quid est.n.viui absorpti sunt? Turificando idolis, scientes quia nihil est idolum. Nam si aliquid putarent esse idolum, mortui absorberentur. Cum autem putant nihil esse idolū, & nouerunt omnia illa gentiliū vana esse, viuunt: & tamen cum faciunt qđ volunt persecutores, viui absorbentur. Sed ideo viui absorbentur, quia non in eis est dn̄s. In quibus autem inest dominus, occidūtur & non moriuntur. Qui aūt consentiunt & viuunt, viui absorbentur, absorpti moriūtur. Isti aūt qui passi sunt, & non consenserūt tribulationibus, exultāt & dicūt, Dicat nunc Israel, dicat exultans, dicat securus, Nisi qa dominus erat in nobis, cum insurgerent homines super nos, forsitan viuos absorbuissēt nos. Cum irasceretur furor eorum sup̄ nos.] Nostis fratres in aliquo de superioribus psalmis, in ipso initio canticorum graduum cō
Psa.119. tra linguam subdolam petisse auxilium quēdam qui cępit ascendere, & dixisse, Domine erue animam meam à labiis iniustis & à lin
G gua subdola. Primo cū cœperit homo ascēdere & proficere, in ipso exordio ascensionis, linguas dolosas patitur, blandas ad p̄niciem, blandas ad malam suasionē dicētes, Quid facis? Quare hoc facis? Aliter enim viuere non potes? Seruire aliter Deo non potes? Tu solus es qui vis hoc esse quod alii nō sunt? Et si inueneris alios qui tecum sunt, illa blanda & dolosa lingua quid dicit? Ecce illi potuerunt, forte tu non poteris. Si aggrederis deficies, & melius erat non incipere, quā cępisse & defecisse. Lingua dolosa blandit. Si perseueraueris uincitur lingua dolosa, & blandiens incipit esse aperte sæuiens, & quæ blandiebatur ut seduceret, minat ut terreat. Sed si dominus est in te, & non reliqueris de corde tuo Christum, quomodo per sagittas & carbones desolatorios uicisti linguas dolosas, idest, per uerba Dei quibus transfixum erat cor tuum, & exempla iustorum, qui de mortuis viuificati sunt, & de peccatoribus facti sunt iusti, quomodo carbones de morte reuiuiscunt: quomodo ergo illos uicisti sagittis & carbonibus desolatoriis, quomodo uicisti dolose blandientes & blandiendo seducentes, sic istos uinces iam irascendo cō
H minantes, qui blandiendo seducere nequiuerunt. Victi sunt cum blandirentur, uincant & cum minantur. Sed uincūtur. Quomodo, nisi qa dominus erat in nobis? Manifestum est qa nō uicisti tu, sed uicit ille qui est in te. Imperatorē talē portas & uinceris? Nonne
Ioã 16. ille est quem portas q dixit, Ego uici seculū? Nōne prior moriens uicit diabolū cū semp̄ esset sup̄ omnē creaturā, quia uerbum Deus est apud Deum? Quare uicit, nisi ut te doceret cum diabolo dimicare? Et tn̄ iā doctus es nisi in te sit ille qui prior tibi uicit, uinceris. Nisi quia dominus erat in nobis, dū insurgerēt homines super nos, forsitā uiuos absorbuissent nos. Dū irasceret furor ipsorū sup̄ nos. Iam irascuntur, iam aperte sęuiunt. Forsitan aqua demersisset nos.] Aquam dicit populos p̄ctōres. Et uidebimus qualē aquam in cōsequentibus. Quicunq; autem cōsensisset illis, aqua illū operuisset. Moreret.n. morte
Exo. Aegyptiorū, nō transiret more Israelitarum. Nostis.n.fratres, quia per aquam populus Israelitarum transiit, & ipsa aqua populus Aegyptiorū coopertus est. Aqua, inqt, demersisset nos. Sed qualis est ista aqua? Torrens est,
I fluit cū impetu, sed transitura est. Torrentes enim dicuntur fluuii qui repentinis imbribus crescunt, magnum habent impetum, quisquis incurrerit trahitur: sed in quo dominus non est. In quo autem dominus est transit torrentem anima ipsius. Adhuc fluit torrens, sed iam transiit anima martyrum. Adhuc quandiu seculum hoc nascendo & moriendo currit, torrens est. Hinc persecutiones de isto torrente. Hinc bibit ille primus caput nostrū, de quo dictum est in psal
Psa. mo, De torrente in via bibit. De torrente aqua illa quæ significat populum persecutorem, inde bibit ille qui dixit discipulis, Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? De torrente in uia bibit. Quid est in uia bibit?
Mat. Transiens bibit, nō hęsit. In uia bibit, quia de illo forte dictum est, Et in uia peccatorum non stetit. Transiens bibit. Et quid inde dictum est? Propterea exaltauit caput. De torrente, inquit, in uia bibit propterea exaltauit caput. Exaltatum est enim iam caput nostrum, quia de torrente in uia bibit. Passus est enim dominus noster. Si ergo iam exalta-

exaltatum est caput nostrũ, q timet corpus
torrentẽ? Sine dubio, quia caput exaltatum
K est, & corpus dicet postea, Torrentẽ pertran
siit anima nostra, fortasse pertrãsiit anima no
stra aquam sine substantia.] Ecce qualem a-
quam dicebat forsitan aqua demersisset nos.
Qualis aũt aqua est sine substantia? Quid est
sine substantia? Primo quid est, forsitan per-
transiit anima nostra? Quomodo potuerunt
enim Latini expresserũt quod Gręci dicunt,
ἄρα Sic enim Gręca habẽt exemplaria ἄρα,
quia dubitantis verbum est, expressum est
quidem dubitationis verbo, quod est fortas-
se, sed non omnino hoc est. Possumus illud
verbo dicere minus quidem Latine cõiun-
cto, sed apto ad intelligentias vestras. Quod
punici dicunt, iar, non lignum, sed qñ dubi-
tant, hoc Gręci ἄρα, hoc Latini possunt vel
solent dicere, putas, cum ita loquũtur. Putas
euasi hoc? Si ergo dicatur forsitan euasi, vide
tis quia non hoc sonat, sed quod dixi, putas,
vsitate dicitur, Latine non ita dicitur. Et po-
tui illud dicere cum tracto vobis. Sæpe enim
& verba non Latina dico, vt vos intelligatis.
In scriptura aũt non potuit hoc poni quod
L Latinum non esset, & deficiente latinitate
positum est ꝓ eo quod non hoc sonaret. Sic
tamen intelligite dicit putas pertransiit aĩa
nr̃a aquã sine substãtia? Et quare dicũt putas?
Quia magnitudo periculi vix facit credibi-
le ꝙ euasit. Magnam necem pertulerunt in
magnis discriminibus fuerunt. Omnino sic
pressi sunt, vt pene viui consentirent, vt pe-
ne vini absorberentur. Iam ergo euadentes,
iam securi, sed ipsius periculi magnitudinẽ
recordantes, putas, inquiunt, pertransiit, ani
dis. ma nostra aquam sine substantia? Quæ est
ōq; aqua sine substãtia, nisi aqua peccatorũ sine
37. substantia? Peccata.n.non habent substanti.
hoc inopiam hñt nõ substantiã, egestatem hñt nõ
. substãtiã. In ista aquã sine substãtia perdidit
5. ille minor filius totam substantiam suam.
Nostis enim quia minor filius peregrinatus
est, & dixit patri, Da mihi portionem substã
tię quæ me contingit. Quid tibi vis? Melius
apud patrem seruatur, tua est. Dilapidare il-
lam vis? Proficisci vis longius? Da mihi, sed
da mihi. Dedit illi. Profectus in regionem
longinquam, uiuens prodige cum meretri-
cibus, perdidit totam substantiam. Egens
remansit, porcos pauit, in egestate sua pa-
tris diuitias recordatur. Nisi enim eum ege-
stas pulsasset, illam satietatem non desydera-
ret. Consyderent ergo omnes peccata sua,
videant si habeant substantiam ipsa peccata. M
Propter quid irritauit Deum peccator? Si nõ *Psal. 2.*
vides peccatum tuum antequam facias, vel
iam cum fecisti consydera. Dulcedo huius
seculi ad tempus fauces indulcat, sed in ma-
gnam amaritudinem postea conuertetur.
Ecce peccasti & lucrum fecisti. Quid est qđ
fecisti lucrum? Vt lucrum faceres, offendisti
Deum. Vt augeres pecuniam, fides diminu-
ta est, & aurum crescit. Quid perdidisti? Et
quid acquisisti? Quod acquisisti aurum vo-
catur, quod perdidisti fides vocatur. Con-
para fidem auro, si venalis esset in nundinis
fides, haberet precium. Lucra tua cogitas,
damna tua non cogitas? De arca gaudes, de
corde non plangis? Abundat nescio quid in
arca tua, sed vide quid imminutum sit in cor
de tuo. Cum aperueris arcam, inuenies so-
lidos qui non erant. Bene, quia gaudes esse
ibi quod ibi non erat. Attende arcam cordis.
Erat ibi fides & non est. Si hac gaudes, qua-
re hoc non plangis? Plus perdidisti quam
acquisisti. Vis videre quid perdideris? Nec
naufragio tibi posset auferri. Nam aliquan-
do perdunt omnia homines in mari, & nu-
di exeunt. Multi naufragauerunt cum Pau- A
lo, Amatores huius seculi passi sunt naufra
gium, & nudi omnes exierunt: illi & quod *Acto. 27*
foris habebant amiserunt. & domum cor-
dis sui inuenerunt inanem: Paulus autem
in corde ferebat patrimonium fidei suę, nul
lis fluctibus, nullis tempestatibus potuit au-
ferri, Nudus exiit, & diues exiit. Tales diui-
tias debemus quęrere. Sed nõ eas video, dicis
mihi. Stulta anima, non eas vides oculis
carnis tuę. Habeto oculum cordis & vides
eas, Sed non vides fidem. Quare illam vides
in altero? Quare clamas quando tibi frangi
tur, si non eam vides? Frangat tibi aliquis
fidem, clamas. Vis ergo tibi exhiberi? Et tũc
vides cum petitur, vt exhibeas tunc non vi-
des? Quod clamas alium non habere erga te
plange te non habere erga alium, & vide
quia peccatum quod facis sine substãtia est.
Quod enim acquiritur de peccato, videtur
esse substantia. Sed & hoc non acquiritur.
Ille.n.habet aurum, qui nouit uti auro. Qui
autem auro uti non nouit, habetur, non

habet, poſsidetur, non poſsidet. Eſtote dñi
auri,& nõ ſerui auri:& quia aurũ deus fecit,
Gene. 1. & te ſuper aurũ ipſe fecit Aurũ fecit ad ſub-
ſidiũ tuũ, & te ad imaginem ſuam. Vide ſu-
pra te eſt,& calca quod infra te eſt.Quid er-
go acquiſiſti?Vis videre qualis aqua ſine ſub
ſtantia ſit?Tolle tecũ ad inferos quod acqui-
ſiſti.Quid facturus es? Acquiſiſti aurũ,perdi
diſti fidẽ. Poſt paucos dies exis de hac vita,
aurũ quod acqſiſti perdita fide, auferre tecũ
nõ potes. Cor tuũ inane fidei ad pęnas exit,
quod plenũ fide ad coronã exiret.Ecce nihil
eſt quod feciſti, & propter nihil Deũ offen-
diſti? Aqua fine ſubſtantia eſt,quę te demer-
ſit.Propter quid irritauit Deũ peccator?Cõ
fundantur iniqua facientes vane. Nemo.n.
non inaniter iniq; facit, ſed nemo conſyde-
Psal. 9. rat Eunt hoĩes, audiunt verbũ Dei & ꝓuer-
Psal. 4. bia Dei,& dormitant in eis,audiũt illud vul-
gare prouerbiũ & vigilant in eo. Quod pro
uerbium? Malo quod teneo, q̃ qđ ſpero. O
infelix quid tenes? Ecce dicis,malo quod te
neo.Tene ſic vt non amittas,& dic,malo qđ
teneo.Si autem non tenes,quare non illud te
nes quod non potes amittere? Quid ergo te
nes?Aurum. Tene ergo ſi tenes, non tibi au-
feratur inuito. Si autem & per aurum trahe-
ris quo non vis, & ideo te quęrit maior ra-
ptor quia inuenit minorem raptorem: ideo
te quęrit maior aquila, qa prior cepiſti lepo
rem:præda tibi fuit minor,præda eris maio-
ri.Hęc non vident homines in rebus huma-
nis,tanta cupiditate cęcantur.Mira res eſt fra
tres,horrent qui conſyderant. Quęrit poten
tior infirmiorem, & quęrit eum opprimere
nõ ob aliud niſi quia habet quod illi auferat.
Videt illum pati ſub ſe tribulationem, non
ob aliud niſi propter quod habet.Et hoc ip-
C ſe, propter quod ille patitur tribulationẽ,
ad ſe congerit. Non attendebat quando illũ
perſequebatur: ille fugiebat,ille torquebat,
ille timebat, ille vbi ſe abſconderet quære-
bat.Vnde pateretur iſta mala,niſi quia habe-
bat? Vel in illo diſce quid fugias, quia res,
quæ illum torquebat te perſequente ne au-
feretur à te & te ſic habet torquere alio per-
ſequente. Attendis quia pinguis eſt. Si pro-
pterea illum perſequeris quia pinguis eſt,
time pingueſcere, ne alter te quærat,& om-
nia inaniter fiant. Quære finem, tenebrę oc
curunt. Quære, Quare? Nihil occurit.Ergo
exultent & lætentur in Chriſto qui dicunt,
Pertranſiit anima noſtra aquã ſine ſubſtãtia,
& recipiunt ſubſtantiam ſuam. Perdiderunt
illam viuentes prodige:ſed num pauꝑ factus Luc.
eſt pater?Redeant, & inuenient ibi diuitias,
quas in longinqua peregrinatione cum me-
retricibus cõſumpſerunt,euadãt aquam ſine
ſubſtantia,& dicant,Benedictus dominus,q D
non dedit nos in venationem dentibus eo-
rum.} Venantes.n.erant perſequentes,& po-
ſuerunt eſcam in muſcipulam. Quam eſcã?
Dulcedinem vitæ huius, vt vnuſquiſq; pro-
pter dulcedinem huius vitæ mittat caput in
nequitiam,& muſcipula comprimatur non
illi in quibus erat dominus, illi qui dicunt,
niſi quia dominus erat in nobis, non capti
ſunt in muſcipula. Sit in te dominus,& nec
tu capieris in muſcipula.clama, Benedictus
dominus, qui non dedit nos in venationem
dentibus eorum. Anima noſtra ſicut paſſer
eruta eſt,de muſcipula venantium.] Quia in
ipſa anima dominus erat, ideo ſicut paſſer
eruta eſt anima de muſcipula venantium.
Quare ſicut paſſer? Quia incauta ceciderat
ſicut paſſer,& poterat dicere poſtea, Igno-
ſcet mihi Deus. O paſſer inſtabilis, fige po-
tius fidei pedes in petra, noli ire ad muſcipu
lam.Caperis,conſumeris,obtineris. Sit in te
dominus,& de maioribus minis eruet,te de
muſcipula venantium. Quomodo ſi videas
auem veluti iam cadere in muſcipulam, fa-
cis maiorem ſtrepitum & volat de muſcipu
la:ſic & martirũ iam forte aliqui ipſorum in
tendebant collum in dulcedinem vitæ huius E
dominus qui erat in illis,fecit ſtrepitum ge-
hennarum, & erutus eſt paſſer de muſcipula
venantium. Anima noſtra ſicut paſſer eruta
eſt,de muſcipula venantium.Et quid? Semꝑ
erit illa muſcipula? Muſcipula erat dulcedo
vitæ huius. Illi non hæſerunt in muſcipula,
& occiſi ſunt. Illis occiſis muſcipula fracta
eſt. Iam non remanſit dulcedo vitę huius,
per quam poſſent iterum capi, ſed illa con-
trita eſt. Nunquid & paſſer contritus eſt? Ab-
ſit, quia non hęſerat in muſcipula. Muſcipu
la contrita eſt, & nos eruti ſumus.} Clamẽt,
ergo, quia eruti ſunt,volent a Deum, trium
phent in Deo, quia eruti ſunt, quoniam
dominus erat in eis, ne à muſcipula cape-
rentur. Quare muſcipula contrita eſt, &
nos eruti ſumus? Vis ſcire quare? Adiu-
torium

torium nostrum in nomine dñi, qui fecit cęlũ & terrã.]Nam si adiutoriũ hoc non esset, non quidē ęterna maneret muscipula:sed cũ
F captus esset,contereret passer. Nam vita ista transitura est, & per hanc dulcedinem offenderint Deum,cũ ista vita transibunt. Nam cõteretur muscipula,certi estote, Omnis dulcedo vitę istius præsentis non erit impleta forte loci sui sed opus est non hęrere,vt quãdo contereť muscipula tunc exultes & dicas, Muscipula contrita est, & nos eruti sumus. Sed ne putes te viribus tuis hoc posse, attende cuius est opis,esto pius vt eruaris.nã si superbieris,in muscipulam cadis:& dic, Adiutorium nrũm in nomine dñi, qui fecit cęlũ & terrã. Psalmus tractatus est, & quantum dñs adiuuare dignatus est, vt puto expositus est. Crastino ẽt die sermonē deberi charitati vestrę optime nostis. Adestote & adiuuate nos orationibus vestris. Pollicitationis.n.nostrę meminisse debetis. Nec dicerem qd essem tractaturus, nisi adiuuari volens studio fidei & orationũ vestrarũ. Meministis.n. me promisisse vobis de hoc tractare quod dictũ est in euangelio, lex per Moysem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Solent.n.omnes hæretici maxime Manichæi reprehēdere legem, & dicere qa Deus illam non dedit. Exponendus est locus iste, vt cognoscatur, quia & legem Deus dedit, & lex per Moysen data est, vt non saluaret ꝓpter certam causam. Non saluauit lex, vt lator legis ipse Imperator desyderaretur qui indulgentiam daret peccantibus, & data q̃dem lex esset per Moysen, gratia autem & veritas per Iesum Christum fieret. Ad hoc in-
G tentos vos facere volui, aderit domini misericordia, non ex meritis nostris,sed forte ꝓ merito desyderii vestri, neq; ex facultatibus nostris,sed ex abundantia donorum suorũ: vt sic tractet res satis necessaria hominibus positis in nouo testamento, vt omnino nullas latebras inueniat inimicus vbi occultet ad decipiendos fideles.

In Psalmum centesimumuicesimumquartum Pręfatio.

PSalmus iste pertinens ad numerũ Canticorũ graduum,]de quo titulo in aliis iã multa diximus, & repetere nolumus,ne vos obtũdamus potius q̃ instruamus,docet nos ascēdentes & leuãtes animas nostras ad dñm Deum nrũm affectu charitatis atq; pietatis, nõ intēdere in hoĩes q̃ prosperantur in hoc seculo fęlicitate falsa atq; vẽtosa & prorsus seductoria: vbi nihil aliud nutriunt q̃ superbiam, & cor eorũ cõgelascit aduersus Deũ, H
& fit durũ aduersus imbrẽ gratiæ ipsius, ne fructum ferat. Pręsumentes enim omnia sibi abundare quę videntur huic uitę necessaria & ultra q̃ necessaria, extollunt. Et cum sint homines per iniquitatem inferiores omnibus hominibus, per superbiã superiores se putant omnibus hominibus. Atque vtinam sicut alios uel homines se esse deputarent. Hos autem aliquando intuendo & nimis attendendo, etiam illi qui Deum colunt, fluctuant & nutant, quasi perierit merces eorum. Quare Deum colunt cum se uident in laboribus, in egestate, in erumna, in morbo, in dolore, in aliqua necessitate; & vident alios habere sanitatem corporis, abundare temporalibus, incolumitate suorum gaudere, nitore honorum florere eos qui non solum Deum non colunt, sed omnibus hominibus aduersantur, attendentes eos, nutant, dicunt apud se quod aperte scriptum est in quodam psalmo, Quomodo sciuit Deus, & si est scientia in altissimo? Ecce ipsi peccato- *Psal. 72.*
res & abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Et sequiť, nunquid vane iustificaui cor meũ, & laui inter innocentes manus meas? Nunq̃d forte vanus fui q̃ volui iuste viuere, & innocenter inter homines conuersari, quando scio eos qui nolũt seruare innocentiam habere tantam fęlicitatem, & insultare I
iustis per iniquitatem fęlices? Sed quis illud dixit tibi in psalmo? Cuius nondum erat rectũ cor. Sic enim cępit ipse psalmus de quo modo testimonium dedimus, non iste quem consyderandum & tractandum modo suscepimus: sed vbi dictum est, Quomodo sciuit Deus & si est scientia in altissimo? Ecce ipsi peccatores abundantes in seculo obtinuerũt diuitias: Nunquid vane iustificaui cor meũ, & laui inter innocentes manus meas? Ille ergo psalmus vbi videtis quia periclitatur anima, vbi videtis quia nutant pedes, sic cœpit, Quàm bonus Deus Israel rectis corde: Mei autem, inquit, pene commoti super pedes, paulominus effusi sunt gressus mei.

Quare? Quia zelaui in peccatoribus, pacem
peccatorum intuens. Inde ergo dixit cõmo-
tos pedes suos & penè effusos gressus, lapsos
ad ruinam a Deo, q̃a intuitus est & inspexit
fęlicitatem peccatorum, & vidit eos habere
K pacem, se autem laborem. Narrauit autẽ hoc
cum iam euasisset, cum iam recto corde Deo
inhæsisset, narrauit præterita pericula sua, Er
go bonus Deus Israel. Sed quibus? rectis cor
de. Qui sunt recti corde? Qui non reprehen-
dunt Deum. Qui sunt recti corde? Qui volun
tatem suam ad voluntatem Dei dirigunt, nõ
voluntatem Dei ad voluntatem suam curua-
re conantur. Breue pręceptum est, vt homo
dirigat cor suum. Vis habere rectum cor? Tu
fac quodvult Deus, Noli Deum velle facere
quod vis tu. Prauicordes ergo sunt, idest, qui
rectum cor non habent, qui sedent & dispu-
tant quomodo debuit facere Deus, non lau-
dando quod fecit, sed reprehendendo. Cor-
rigere illum volunt. Parum est qui corrigi
ab eo nolunt, & dicunt, Non debuit Deus
facere pauperes, sed soli diuites esse debue-
runt, & ipsi soli viuerent. Vt quid factus est
pauper? Vt quid viuit? reprehẽdit Deum pau
perum. Quanto melius esset pauper Dei, &
diues esset de Deo, hoc est, sequeretur volun
tatem Dei, & uideret paupertatem suam tem
poralem esse & transituram, diuitias autem
sibi spiritales ita venturas, vt nullo pacto pos
sent præterire, & haberet in diuitiis cordis fi
dem si ei non contingit aurum habere in ar
L ca: quia si aurum haberet in arca, furem ti-
meret, & aurum de arca etiam nolens per-
deret: fidem autem de corde non perdet, si
ipse illam inde non expulerit. Cito autem
responderi potest charissimi, Fecit Deus
pauperem, vt probet hominẽ: & fecit Deus
diuitem, vt probet illum de paupere. Et om-
nia quę fecit Deus recte fecit. Et si non possu
mus videre consilium ipsius, quare illud sic
fecit & illud sic, & bonum est nobis vt sub-
damus nos sapientiæ ipsius, & credamus q̃a
bene omnia fecit, & si nondum nouimus
quare sic fecit: & habebimus cor rectum, vt
præsumamus & confidamus in domino, &
nõ mouebuntur pedes nostri, & fit in nobis
ascendentibus vnde cępit iste psalmus.

Expositio psalmi.

QVi confidunt in domino sicut mons
Sion, non cõmouebitur in ęternum. §
Qui sunt isti? Qui habitant in Hie-
rusalem. § Ipsi non cõmouebuntur in ęternũ
qui habitant in Hierusalem. Si hanc Hierusa M
lem intellexerimus, omnes qui illic inhabi-
tabant, bellis & euersione ipsius ciuitatis ex-
clusi sunt. Modo si quæris Iudæum in ciuita
te Hierusalem, non inuenies. Quare ergo nõ
mouebuntur in æternum qui inhabitant in
Hierusalem: nisi quia est alia Hierusalem, de
qua multa soletis audire? Ipsa est mater no-
stra cui suspiramus & gemimus in ista pere
grinatione, vt ad illã redeamus. Errauera-
mus a via, & viã nõ habebam⁹. Rex ipsius ve
nit, & via nobis factus est, vt ad illam redire
possimus. Ipsa est illa vbi stantes erant pedes
nostri in atriis Hierusalem, sicut audistis in Psa
psalmo canticorũ graduum superiore, iam
vobis exposito & tractato qui interfuistis
cui suspirabat ille qui cantabat, Hierusalem
q̃ ædificatᷣ vt ciuitas, cuius participatio eius
in idipsum. Qui ergo ibi habitant, non
mouebunt in ęternum. Qui autem habitarũt
in ista Hierusalem, moti sunt, primo corde,
postea exilio. Quando moti sunt corde & ce
ciderunt, tunc regem ipsius supernę Hieru-
salẽ crucifixerunt. Iam spiritaliter foris erãt,
& ipsum regem foras excludebant. Eiecerũt Mat
.n. illum extra ciuitatem suam, & eum foris
crucifixerunt. Et ipse eiecit illos extra ciuita
tem suam. i. æternam Hierusalem matrem
omnium nostrum quæ est in cęlis. Qualis
est ista Hierusalem? Breuiter describit eam.
Montes in circuitu eius.] Magnum ergo ali- A
quid est, esse nos in ea ciuitate quam circun
dederunt montes? ipsa est tota fęlicitas nr̃a,
quia habebimus ciuitatem, quam circunde-
derunt montes? Num enim non nouimus
montes, aut quid sint montes, nisi tumores
terrarum? Alii sunt ergo montes amabiles,
montes excelsi, prædicatores veritatis, siue
angeli, siue Apostoli, siue prophetæ. Ipsi
sunt in circuitu Hierusalem. Ambiunt illam,
& quasi murum illi faciunt. De his monti-
bus amabilibus & delectantibus assidue scri
ptura loquitur. Aduertite vel cum auditis
vel legitis, pluribus locis inuenitis mon-
tes delectabiles, quàm nos possumus com-
memo-

memorare. Veruntamen quantum dominus
ſuggerit, delectat nos de his montibus mul-
ta dicere, & diuina teſtimonia de literis ſan-
ctis occurrunt nobis. Ipſi ſunt montes qui il
luminantur a Deo. Et primitus illuminant,
vt ab ipſis lumen deſcēdat ad valles, uel ad
B colles, quia non tātæ ſunt altitudinis quātæ
ſunt mōtes. Ipſi ſunt per quos nobis pręro
gat ſcriptura, ſiue in ꝓphetia, ſiue in euange
Psa 20. lio. Ipſi ſunt mōtes, de quibus cantamus, Le
uaui oculos meos in montes unde ueniet au
xiliū mihi: quia de ſcripturis ſanctis in hac
vita habemus auxiliū. Sed quia ipſi montes
Hi 17. non a ſe proteguntur nec a ſeipſis nobis con
Psa 20 ſulunt, nec ſpes noſtra debet eſſe in monti-
bus, ne maledicti ſimus q̃ ſpem in homine
ponimus: iā dixerat, Leuaui oculos meos in
montes, Vnde ueniet auxilium mihi: Auxi-
lium, inquit, meum a domino qui fecit cęlū
& terram. Ipſi ſunt montes de quibus item
dicit, Suſcipiant montes pacem populo tuo,
& colles iuſtitiam. Montes magni ſunt, col-
les minores ſunt. Montes ergo uident, colles
credunt. Qui uident, pacem ſuſceperunt &
attullerunt ad illos qui credunt. Qui enim
credunt ſuſcipiunt iuſtitiam, quia iuſtus ex
fide viuit. Angeli uident, annunciant quod
vident, & credimus nos. Ioannes ille, In prin
cipio, inquit, erat verbum, & verbum erat
apud Deum, & Deus erat verbum. Vide-
bat, prædicauit nobis ut crederemus. Et per
montes ſuſcipientes pacem, ſuſceperunt col
les iuſtitiam: quia de ipſis montibus ait, Su-
ſcipiunt montes pacem populo tuo: non di
xit, a ſe habent pacem, vel inſtituunt pacē,
Psa 20 vel generant pacem, ſed ſuſcipiunt pacem.
Vnde ſuſcipiunt pacem, dominus eſt. Sic er
go leua oculos tuos ad montes propter pa-
cem, vt auxilium tuū ſit a domino qui fecit
Psal 5. cęlum & terram. Rurſus illos montes com
memorans ſpiritus ſanctus hoc ait, Illumi-
nans tu mirabiliter a montibus æternis. Non
dixit illuminans montes, ſed illuminans tu
a montibus æternis. Per mōtes iſtos quos æ-
ternos eſſe voluiſti prædicās euangeliū, tu il
luminas, non montes. Tales ergo montes in
C circuitu Hieruſalem. Et vt noueritis quales
ſint montes in circuitu eius, vbi cōmemora
uit mōtes bonos ſcriptura, valde raro & dif-
ficile, aut forte nunq̃, & non ſtatim ibi nomi
nat dn̄m, aut ſimul ſignificat, ne ſpes rema-
neat in mōtibus. Ecce videte q̃ multa cōme
memoraui: Leuaui oculos meos in montes,
vnde veniet auxiliū mihi. Et ne ibi remaneas. Psa. 120.
Auxiliū meum, inq̃t, a dn̄o qui fecit cœlum
& terrā. Rurſus ſuſcipiūt montes pacē popu-
lo tuo. Cum dixit, Suſcipiunt, oſtendit alium Psal. 71.
eſſe montē pacis vnde illis ſuſcipiūt. Rurſus,
a montibus illuminās, vt dixit, mox adiunxit Psa. 75.
Illuminans tu mirabiliter a montibus ęter-
nis. Item hoc loco cū dixiſſet, Montes in cir
cuitu eius: ne tu rurſum remaneres in monti
bus: ſtatim ſubiunxit, Et dn̄s in circuitu ple-
bis ſuæ.] Vt tua ſpes non ſit in montibus, ſed D
in illo qui illuminat montes. Cum. n. ille
habitat in mōtibus. i. in ſanctis, ipſe eſt in cir
cuitu plebis ſuæ, & ipſe murauit plebē ſuam
munimēto ſpiritali, ne moueatur in æternū.
At vero de illis montibus malis qn̄ loquitur
ſcriptura, non eis addit dn̄m. Tales mōtes iā
ſæpe diximus vobis, ſignificāt magnas quaſ
dā animas, ſed malas. Non. n. putetis fratres, Psal. 71.
q̃a potuerūt fieri hęreſes per aliquas paruas
animas. Non fecerunt hęreſes, niſi magni ho
mines, ſed quantum magni, tantū mali mon
tes. Non. n. montes erāt tales qui ſuſciperent
pacem, vt colles ſuſciperēt iuſtitiam, ſed illi
diſſenſionē ſuſceperūt a diabolo patre ſuo.
Montes ergo erant: ad tales montes caue ne
fugias. Vēturi. n. ſunt homines, & dicturi ti-
bi, Magnus ille vir, & magnus ille hō. Qualis
fuit ille Donatus? qualis eſt Maximinianus?
& neſcis Photinus qualis fuit? & ille Arrius
qualis fuit? Omnes iſtos montes nominaui
mus, ſed naufragoſos. Videtis quia lucet de
illis aliqua flamma ſermonis, & aliquis de ip
ſis ignis accenditur. Si nauigatis in ligno, &
noctem patimini, ideſt, caliginem huius vi-
tæ, non vos fallant nec dirigatis illuc nauim.
Ibi ſunt ſaxa, vbi naufragia magna fiunt.
Cum ergo tibi laudati fuerint iſti montes,
& cœperit tibi ſuaderi vt venias ad ipſos
montes quaſi ad auxilium, & ibi requie-
ſcas: Reſponde, In domino confido, quo- Psal. 10.
modo dicitis animæ meæ, tranſmigra in
montes ſicut paſſer? Bonum eſt enim tibi E
vt ad illos montes leues oculos, vnde tibi au
xilium a dn̄o fit, vt euadas ſicut paſſer de mu
ſcipula venantium, non tranſmigres in Psal. 12.
montes.. Paſſer enim inſtabilis res eſt, Cito
mouetur, cito volat hinc & inde. Sed tu con
fide in domino, & eris ſicut mons Sion,

non moueberis in æternum, & non transmi grabis in montes sicut passer. Nũquid ibi sic nominauit mõtes, ut de dño diceret? sed mõ tes tales ama, in quibus dominus est. Tunc au tem te amant ipsi montes si non in illis spẽ

Psal. 35. *Phili. 3.* C posueris. Videte frẽs quales sunt mõtes Dei. Nã inde sic nominati sunt in alio loco, Iusti tia tua sicut montes Dei. Nõ iustitia ipsorũ, sed iustitia tua. Audi talem montem Aposto lum, Vt inueniar in illo, inquit, non habens iustitiam quę ex lege est, sed eam quę per fi dẽ Christi. Illi autem qui per iustitiam suam

Rom. 10. montes esse voluerunt, sicut Iudæi quidam vel pharisæi principes eorum sic reprehen duntur: Ignorantes. n. Dei iustitiã & suã vo

F lentes constituere, iustitię Dei non sunt su biecti. Qui aũt subiecti sunt, sic sunt alti ut humiles sint. Et q̃a magni sunt mõtes dicun tur. Quia uero subiecti sunt Deo, valles sũt. Et quia habẽt capacitetem pietatis, suscipiũt abundantiam pacis, & inũdationem trans mittuut ad colles. Modo tamen tu vide quos montes ames. Si vis amari a bonis mõtibus, noli spem ponere nec in bonis montibus. Nam qualis mons erat Paulus? Quando in uenitur talis? De magnitudine loquimur ho minum. Tantę gratię quisquam potest facile inueniri? Et tamen timebat ne passer ille in il

1. Cor. 1. lo poneret spem. Et quid ait? Nunquid Pau

Psa. 120. lus pro vobis crucifixus est? Sed leuate ocu

1. Cor. 3. los in montes vnde auxilium ueniat uobis, quia ego plantaui. Apollo rigauit: sed auxi lium vestrum a domino qui fecit cœlum & terram, quia Deus incrementum dedit. Ergo montes in circuitu eius. Sed quõ montes in circuitu eius sic & dominus in circuitu ple bis suę, Ex hoc nunc & usq; in seculum.] Si ergo montes in circuitu eius, & dominus in circuitu plebis suæ, constringit dominus ple bem suã in vnũ vinculũ charitatis & pacis: vt qui cõfidunt in domino sicut mons Sion, non cõmoueantur in æternum. Et hoc est ex hoc & vsq; in seculum. Quoniam non dere relinquet virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquita

G tem manus suas.] Mõ q̃dem iusti aliquantum laborant, & mõ aliquando iniusti dominan tur iustis. Quibus modis? Aliquãdo iniusti ꝑ ueniunt ad honores seculi. Cũ peruenerint & facti fuerint vel iudices, vel reges, quia hoc facit Deus ꝑꝑ disciplinam plebis suæ, ꝑ pter disciplinã populi sui nõ põt fieri nisi vt exhibeat illis honor debitus potestati. Ordi nauit. n. sic Deus ecclesiam suã, vt omnis po testas ordinata in seculo habeat honorẽ, & aliqñ a melioribus. Sed exẽpli grã, vnã rem dico, hinc coniicite gradus õium potestatũ. Prima & quotidiana potestas hominis in ho minẽ, domini est in seruum. Prope oẽs do mus habent huiusmodi potestatem. Sunt dñi sunt & serui. Diuersa sunt nomina, dñs ser uus, sed homines & homines paria sunt no mina. Et q̃d dicit Apostolus, docẽs seruos do *Ephe. 6.*

minis suis subditos esse? Serui, obedite dñis H verĩs ẽm carnẽ, q̃a est & dñs ẽm spm̃. Ille est verus dñs & ęternus, isti autẽ temporales ẽm tempus. Tu cũ ambulas in via, cum viuis in hac vita, non vult te facere superbum Chri stus. Contigit tibi vt Christianus efficereris, & haberes dñm hominẽ: non ideo christia nus factus es, vt dedigneris seruire. Cum. n. Christo iubente seruis homini, non illi ser uis, sed illi qui iussit. Et hoc ait, Obaudite dominis vestris secundum carnem, cum ti more & tremore & in simplicitate cordis, non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed quasi serui Christi facientes bonam voluntatem Dei ex animo cum bo na voluntate. Ecce nõ fecit de seruis liberos, sed de malis seruis bonos seruos. O quantum dẽnt diuites Christo, qui illis componit do mũ: vt si fuit ibi seruus infidelis, conuertat il lũ Christus, & non ei dicat, Dimitte domi num tuũ: iam cognouisti eum qui uerus est dominus, ille forte impius est & iniquus, tu iam fidelis & iustus. Indignum est vt iustus & fidelis seruiat iniquo & infideli. Non hoc ei dixit, sed magis seruiat. Et vt corroboraret seruum, hoc dixit, Exemplo meo serui, quia prior ego seruiui iniquis. Dominus enim tã ta in passione sustinẽs, a quibus sustinuit nisi dñs a seruis? Et a quibus, nisi a malis seruis? Nam si fuissent boni serui, honorarent dñm suum. Sed quia mali serui erant iniuriauerũt dominum. Ille quid contra reddidit? Dile I

ctionem pro odio. Ait enim, Pater ignosce *Luc. 23.* illis, quia, nesciunt quid faciunt. Si dominus cœli & terræ per quem facta sunt omnia ser uiuit indignis, rogauit pro sęuientibus & fu rentibus, & tanquam medicum se exhibuit adueniens: Nam & medici & arte & sanitate meliores seruiunt ægrotis: quãto magis non debet

debet dedignari hõ, ex toto animo, & ex to-
ta bona voluntate, cũ tota dilectione seruire
dño et malo? Ecce seruit melior deteriori,
sed ad tps. Qđ autẽ dixi de dño & seruo, hoc
ĩtelligite de potestatib⁹ & regibus, & de om
nibus culminibus huius seculi. Aliqñ.n. ptã-
3. Co tes bonę sũt & timẽt Deũ, aliqñ non timent
anus Deũ. Iulianus extitit infidelis Imperator, Nõ
it. ne extitit apostata, iniquus, idolatra? Milites
Christi seruierunt Imperatori infideli. Vbi
veniebãt ad cãm Chr̃i, nõ agnoscebant nisi
illũ qui in cęlo erat. Qñ volebat vt idola co
K lerẽt, vt thurificarent, præponebant illi Deũ.
Qñ aũt dicebat, producite aciem, ite contra
illam gentẽ, statim obtemperabãt. Distingue
bant dñm ęternum a dño tpali, & tamẽ sub
diti erãt propter dominum ęternũ, etiam do
mino temporali. Sed nunquid sic erit sem-
per, vt iniqui imperent iustis? Nõ sic erit. Vi-
dete.n. quid dicat ipse psalmus, Qm̃ non de-
relinquet dñs virgam peccatorũ super sortẽ
iustorum. Sentitur ad tẽpus virga peccatorũ
super sortem iustorum, sed non ibi relinqui
tur, non erit in æternum. Veniet tempus quã
do vnus agnoscatur Deus: ueniet tempus qñ
vnus Christus in claritate sua apparens con
greget tante se omnes gentes, & diuidat eas
sicut diuidit pastor hædos ab ouibus: oues
t.25. ponet ad dexteram, hedos ad sinistram. Et ui
debis ibi multos seruos iter oues, & multos
dominos inter hędos: & rursus multos dños
inter oues, & multos seruos inter hædos. Nõ
enim quia sic cõsolati sumus seruos, omnes
serui boni sunt: aut quia sic reprehendimus
superbiam dominorum, oẽs dñi mali sunt.
Sũt boni & fideles dñi, & sunt mali. Sunt bo
ni & fideles serui, & sunt mali. Sed quandiu
serui boni seruiunt malis dominis, ferant ad
tempus, quia non derelinquet dominus vir
gam peccatorũ super sortem iustorum. Qua
re hoc? Vt non extendant iusti ad iniquitatẽ
L manus suas, vt ad tps ferant iusti iniquos do
minantes, & intelligant non esse hoc sempi
ternum, sed præparent se ad possidendam sẽ
.Co.15. piternã hæreditatem. Quam hæreditatem?
Vbi destruetur omnis potentatus & omnis
potestas, vt sit Deus omnia in omnibus. Ad
hoc se seruantes & hoc corde contemplan-
tes, & adhuc in fide retinentes, & vt videant
perdurantes, non extendunt manus suas in
iniquitatem. Nam si videant quia semper
est uirga peccatorum super sortem iustorũ
cogitant apud se & dicunt, Quid mihi pro-
dest, quia iustus sum? Semper mihi domina-
bitur iniquus, & semper seruus ero? Faciam
ergo & ego iniquitatem, quia nihil prodest
tenere iustitiam. Ne autem hoc dicat, insinua
tur illi fides, quia ad tempus potest esse vir-
ga peccatorum super sortem iustorum, non
.n. eam relinquet dominns super sortem iu-
storum, ut non extendant iusti ad iniquitatẽ M
manus suas: sed teneant ab iniquitate manus
suas, & ferant iniquitatem, nõ faciant: melius
est.n. iniustitiam ferre, q̃ facere. Vnde nõ sp
erit? Quia non derelinquet dominus virgam
peccatorum super sortem iustorum. Hoc co *Psal.72.*
gitant qui recto sunt corde, de quibus paulo
ante dixit, qui uoluntatem Dei sequuntur nõ
uoluntatẽ suam: sed qui sequi Deum uolũt,
faciunt illum præcedentem & se sequentes:
non autem se pręcedentes, & illum sequen-
tem. Et in omnibus eum bonum inueniunt,
siue emendantem, siue conflantem, siue con
solantẽ, siue exercentem, siue coronantem, *Rom. 8.*
siue purgantem, siue illuminantem: sicut A-
postolus ait, Scimus qm̃ diligentibus Deum
omnia cooperantur in bonum. Et ideo sequi
tur, Bene fac domine bonis & rectis corde.] *Psa.36.*
Sicut autem qui declinat a malo & facit bo- *Psal. 72.*
num, rectus corde est, quia non zelat in pec-
catoribus, pacem peccatorum intuẽs: sic pra
ui cordis est qui scandalizatur in viis domi-
ni, qui declinat a Deo & facit malum, & in-
escatur dulcedine seculi, & ea illaqueatus &
captus, amaras pœnas luit. Declinanti autem
a Deo, cuius disciplinã ferre noluit, fit illi p
iudicium Dei uerus laqueus falsa malorum
fœlicitas. Vnde continuo subiungit, Decli-
nantes autem in strangulationem adducet A
dominus cum operantibus iniustitiam. [Id
est, quorum facta imitati sunt, quia eorum
præsentes lætitias amauerunt, & futura sup-
plicia non crediderunt. Qui ergo recti sunt
corde & non declinãt qui habebunt? Iam ve
niamus ad ipsam hæreditatem fratres, q̃a filii
sumus. Quid possidebim⁹? Quę est hereditas *Psal. 71.*
Quæ patria nostra? Quid vocatur? pax. Per *Ephe.1.*
hanc uos salutamus, hanc uobis annuncia-
mus, hãc suscipiunt mõtes & colles iustitiã,
ipsa est Christus. Ipse. n. est pax nostra qui
fecit vtraque vnum, & medium parietem
in materia soluit, quia filii sumus, hæredi-
tatem

tatem habebimus. Et quid vocabitur ipsa hęreditas, nisi pax? Et videte quia exhæredati sunt qui non amant pacem. Non aũt amant pacem qui diuidunt vnitatem. Pax possessio piorum est possessio hęredum. Et qui sunt
Matt. 5. hæredes? Filii. Audite euangelium, Beati pacifici, quia ipsi filii Dei vocabuntur. Audite & conclusionem huius psalmi, Pax super Israel.] Israel est uidẽs Deũ, Hierusalem visio pacis interpretatur. Intelligat charitas vr̃a. Israel interpretatur videns Deum, Hierusalem uero interpretatur uisio pacis. Qui non mo-
Psa. 124. uebuntur in æternum? Qui habitant in Hierusalem non mouebuntur in æternum. Ergo
B non mouebũtur in æternum qui inhabitant uisionem pacis, Et pax super Israel. Ergo Israel qui uidens Deum est, uidens pacẽ est, & ipse Israel est & Hierusalem, quia populus ille Dei ipsa est ciuitas Dei. Si ergo uidens pacem, hoc est, uidens Deum, merito & Deus ipse est pax. Ergo q̃a Christus filius Dei pax est, ideo uenit colligere suos, & secernere ab iniquis. A q̃bus iniquis? Qui oderunt Hierusalem, qui oderunt pacem, qui uolunt conscindere unitatem, qui non credunt paci, qui falsam pacem annũciãt in populo, & non illã hñt. Quibus r̃ndetur cum dixerint, Pax uobiscum, & cũ spũ tuo. Falsa dñt, & falsum audiunt. Quibus dñt pax uobisũ? Quos separãt a pace orbis terrarum. Et quibus dr̃, Et cum spũ tuo? Qui dissensiones amplectuntur, & odiunt pacem. Si.n. in spiritu eorũ esset pax, nonne unitatem diligerent, & relinquerent dissensionem? Falsum ergo pronunciant, & falsum audiunt. Nos uerum pronunciemus, & uerum audiamus. Simus Israel & amplectamur pacem, quia Hierusalem est visio pacis, & nos Israel, & pax super Israel.

In Psalmum centesimumuicesimumquintũ, Enarratio.

C

SIcut iam meministis ex ordine nobis tractantibus iste Psalmus est centesimus uicesimusquintus, qui inter illos psalmos est, quorum est titulus, Canticum graduum. Est autem sicut nostis uox ascendentiũ. Quò nisi ad illam supernam Hierusalem, matrem omniũ quę i cęlis? Quæ superna, ipsa & æterna. Hæc autem quę in terra fuit, vmbram habebat illius. Itaque ista cecidit, illa permanet. Hæc impleuit tempus prędicationis, illa tenet æternitatem reparationis nostrę. Ab illa peregrinamur in hac uita, ad eius reditum suspiramus. Suspiramus tandiu miseri & laborantes, donec ad illam redeamus: nec ciues nostri angeli dimiserunt nos in peregrinatione, sed annunciauerunt nobis ipsum regem uenturum ad nos: & uenit ad nos, & contemptus est inter nos a nobis: & postea nobiscum fuit & docuit nos contemni, quia contemptus est: docuit nos tolerare, quia tolerauit, docuit pati, quia passus est: & promisit resurrecturos, quia resurrexit, in seipso ostendens quid sperare debeamus. D Si ergo fratres prophetæ antiqui patres nostri antequam dominus Iesus Christus ueniret in carne, anteq̃ mortuus resurrexisset & ascendisset in cęlum, suspirabant tamen illi ciuitati, quantum oportet nos desiderare quò nos ipse pręcessit, & unde nunquam precessit? Nõ enim dominus sic uenit ad nos, ut desereret angelos, & cum illis mansit, & ad nos uenit. In illis mansit in maiestate, ad nos uenit in carne. Eramus autem ibi ubi redemptor noster ille uenisse dicitur, & captiui tenebamur. Si redemptor noster ille dicitur, captiui tenebamur. Vbi ergo tenebamur, ut ille ueniret redimere captiuos? Vbi tenebamur? Forte apud Barbaros. Peior est Barbaris diabolus & angeli eius. Ipsi antea tenebant genus humanum, ab eis redemit nos quia non aurum neque argentum, sed sanguinem suum pro nobis dedit. Quomodo autem homo uenerat in captiuitate, Paulum Apostolum interrogemus. Etenim ipse præcipue gemit in ista captiuitate, suspirans ęternam Hierusalem, & docuit nos gemere ex ipso spiritu, quo & ille impletus gemebat. Rom. 8. Hoc enim ait, Omnis creatura congemiscit & dolet usque nunc. Et iterum, Vanitati enim creatura subiecta est, ait, non sponte, sed ꝑpter eum qui subiecit eam in spe. Omnem creaturam dixit in hominibus etiam nondũ credentibus, sed tamẽ credituris, ingemiscere creaturam in laboribus. E Nunquid nam in his tantum gemit qui nondum crediderunt? Iam uero in his qui crediderunt non gemit nec parturit creatura? Non solum aũt, inq̃t, sed & nosipsi primitias spiritus habentes & iam spiritu Deo seruimus, qui iam mente Deo credimus, & in ipsa fide primitias quasdam

dam

dam dedimus, vt primitias nostras sequamur: ergo & nosipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionē expectantes redēptionē corporis nostri. Gemebat ergo & ipse, & gemunt oēs fideles adoptionē expectantes redēptionem corporis sui. Vbi gemũt? In ista mortalitate. Quam redemptionē expectant? Corporis sui quæ præcessit in dño, qui resurrexit a mortuis, & ascendit in cœlũ. Hoc nobis antequam reddatur necesse est gemamus, ēt fideles, ēt sperātes. Ideo sequitur ibi & dicit, Cũ diceret, & ipsi in nobismetipsis ingemiscimus adoptionē, expectātes redemptionē corporis nři: quasi diceret ei, Quid tibi ergo ꝓfuit Christus si adhuc gemis? & qũo saluator saluũ te fecit? Qui gemit, adhuc ægrotat: subiungit & ait, Spe.n.salui facti sumus. Spes aũt quę vř nõ est spes. Quod enim videt quis quid sperat? Si aũt quod nõ videmus speramus, per patientiam expectamus. Ecce quare gemimus, & quomodo gemimus, quia quod speramus iam quidē expectamus, sed nondum tenemus, & donec teneamus in tēpore suspiramus, qa desyderamus quod nondum tenemus. Quare? Quia spe salui facti sumus. Iam caro sumpta de nobis in domino, non spe sed re salua facta est. Resurrexit enim & ascēdit in capite nostro caro nostra salua in mēbris adhuc saluanda est. Secura gaudeant mēbra, qa a capite suo non sunt deserta. Dixit.n. mēbris laborantibus, Ecce ego vobiscũ sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: ita factũ est vt conuerteremur ad Deũ. Spem.n. non habueramus, nisi ad seculum, & inde serui miseri, & bis miseri, quia & in hac vita spē posueramus & faciem habētes ad seculum, dorsum contra Deũ. Cum vero conuerterit nos dominus, vt iam incipiamus faciem habere ad Deum, & dorsum ad seculũ, quia adhuc in via sumus, & tamē ad patriam attēdimus. & qñ forte aliquam tribulationē patimur, sed tamen tenemus viam & ligno portamur, Asper quidē ventus est, sed vẽtus prosper est, cũ labore quidē, sed cito ducit & cito perducit. Quia ergo de captiuitate nostra gemebamus, gemunt autem & illi qui iam crediderunt. Quomodo autem facti fuimus captiui? Obliti fuimus, sed per scripturam commemoramur. Paulum ipsum Apostolũ interrogemus. Ait enim. Scimus enim quia lex spiritalis est, ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. Ecce vnde facti sumus captiui, quia venundati sumus sub peccato. Quis nos vendidit? Nosipsi qui cōsensimus seductori. Vendere nos potuimus, redimere nos non possumus. Vēdidimus nos consensione peccati, redimimur in fide iustitiæ. Sanguis.n. innocens datus est pro nobis vt redimeremur. Non quemcunque sanguinem ille fudit persequendo iustos. Qualem sanguinem fudit? Iustorũ quidem sanguinem fudit prophetarum patrum nostrorum, iustorum sanguinem fudit & martyrũ, tamen omnes de propagine peccati venientes. Vnum sanguinem fudit eius qui non iustificatus, sed iustus natus est. Ille sanguine fuso ꝑdidit quos tenebat. Pro quibus.n. datus est innocens sanguis, redempti sunt, & conuersi a captiuitate cātant ipsum psalmũ.

Mat.16. Rom.8. F D Mat.28. G Rom.7. E

Expositio Psalmi.

CVm conuerterit dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati.] Hoc voluit dicere, facti sumus gaudētes. Quando? Cũ conuerterit dñs captiuitatē Siõ. Quę Sion? Ipsa Hierusalē ęterna Sion. Qũo æterna Sion? Qũo captiua Sion? In angelis æterna, in hominibus captiua. Non enim omnes illius ciuitatis ciues captiui sunt, sed q inde peregrinantur ipsi captiui sunt. Homo ciuis est Hierusalem, venditus sub peccato, factus est peregrinus: De propagine ipsius natum est genus humanũ, & impleuit terras captiuitas Sion. Et ista captiuitas Sion quomodo vt vmbra illius Hierusalē? Vmbra illius Sion quam accēperunt Iudęi in imagine, in figura fuit in captiuitate in Babylonia, & post septuaginta annos rediit ille populus ad ciuitatem suam. Septuaginta anni significāt omne tempus, quod septem diebus voluitur. Cum autem transierit omne tempus, tũc redimus & nos ad patriā nostrā, qũo ille populus post septuaginta annos rediit a captiuitate Babylonię. Babylonia est.n. mundus iste. Babylonia.n. interpretatur confusio. Videte si non est confusio tota vita humana. Quicquid agũt homines in spe vana, qñ cognouerint quid agũt, erubescunt. Quare laborant? Cui laborant? Filiis meis, inquit, Et ipsi cui? Filiis suis. Et ipsi quibus? Filiis suis.

L H Hie.25. & 29. 1. Esd. 1. I

Nemo ergo sibi. Ab ista ergo confessione iā conuersi erant quibus dicit Apostolus, Quā *Rom.6.* enim gloriā habebatis in his, in quibus nūc erubescitis? Confusio est ergo ista tota vita rerum humanarum, non pertinens ad Deū. C In hac confusione.i.in ista Babylonia, captiua tenetur Sion. Sed conuertit dn̄s captiuitatē Sion, & facti sumus, inquit, sicut consolati.i.gauisi sumus tanquam consolationē accipientes. Consolatio nō est nisi miserorū, consolatio non est nisi gementium & lugentium. Quare quasi consolati, nisi quia adhuc gemimus? Gemimus in spe, consolamur in re. Cum transierit spes, de gemitu gaudium veniet æternum, vbi non opus erit consolatione, quia nulla miseria sauciabimur. Quare aūt velut consolati ait, & non ait consolati? Non semper quasi ad similitudinem ponitur hoc verbum, sicut, quod dicimus aliquādo ad proprietatē refertur, aliquādo ad similitudinem: modo ad proprietatem relatum est. Sed exēpla nobis ēt de cōi locutione hominum danda sunt, vt facile intelligatur, quomodo dicimus, Sicut vixit pater, ita & filius, ad similitudinem hoc dicimus: & K sicut pecus moritur, ita homo moritur, ad similitudinem hoc dicitur. Quando aūt hoc *Eccles.3.* dicimus, Fecit sicut vir bonus, nunquid non est vir bonus, sed similitudinem habet viri boni? Fecit tanquā iustus. Hoc tanquam nō negat eum iustum esse, sed proprietatē eius ostendit. Fecisti sicut senator, ergo non sum senator si dicat: imo quia es, sicut senator fecisti: & quia iustus es, sicut iustus fecisti: & quia bonus es, sicut bonus fecisti: Ergo quia & isti vere consolati erāt, sicut cōsolati gaudebant.i.magnum erat gaudium ipsorū tanquam consolatorum, illo consolante morituros qui mortuus est, Omnes.n.mori gemimus, Consolatus est ille qui mortuus est ne mori timeremus, Prior resurrexit vt haberemus quod speraremus. Quia ergo prior resurrexit, spem nobis dedit, q̄a in miseria positi spe cōsolati sumus. Hinc gaudiū magnū. Et conuertit dn̄s captiuitatē nostram, vt iam de captiuitate viā teneamus, & eamus ad patriam. Iā ergo redēpti in via non timeamus insidiantes hostes nostros. Ideo.n. redemit nos, vt non audeat hostis insidiari nobis, si de via non recesserimus. Ipse.n. Christus factus est via. Vis non pati latrones? Ait tibi, Viam tibi straui ad patriam, noli de via recedere. Talē viam muniui, vt latro ad te nō audeat accedere. Tu ab illa noli recedere, & latro ad te non audebit accedere. L Ambula ergo in Christo & canta, gaudens canta tanq̄ consolatus, quia ille te præcessit qui iussit vt sequaris. Tunc repletū est gaudio os nostrū, & lingua nostra exultatione. Os fratres mei qđ habemus in corpore qūo repletur gaudio? Non solet impleri nisi aqua aut cibo, aut potu, aut aliqua re tali missa in os. Impletur aliquando os nostrū, & plus est qđ dicimus sanctitati vestræ, q̄n os plenū habemus loqui non possumus. Habemus autem intus os.i.in corde, vnde quicquid procedit, si malū est inquinat nos, si bonū est mundat nos. De ipso.n.ore audistis, dum euangeliū legeretur. *Mat.* Insultabāt.n. Iudæi domino, quia discipuli eius non lotis manibus manducabāt. Illi insultabant qui munditiam foris habebant & intus maculis pleni erant. Illi insultabant quorū iustitia non erat nisi in oculis hominū, dn̄s aūt quærit munditiā nostrā interiorē: q̄ si fuerit, necesse est vt & quæ foris sunt, mūda sint. *Mat.15.* Mūdate, inquit, q̄ intus sunt, & quæ foris sunt munda erūt. Ipse dn̄s dicit alio loco, Verum date elemosynas, & ecce M omnia mūda sunt vobis. *Luc.11.* Vnde aūt procedit eleemosyna? De corde. Si.n. manum porrigas, nec in corde miserearis, nihil fecisti. Si autē in corde miserearis, ēt si nō habeas qđ porrigas manu, acceptat Deus eleemosynā tuam. Illi aūt iniqui foris quærebant munditiam. De talibus erat ēt ille Pharisæus q̄ inuitauerat dn̄m, quando accessit ad eū mulier quę in ciuitate peccatrix erat & famosa, quę lachrymis lauit pedes domini, tersit capillis, vnxit vnguento. *Luc.7.* Pharisęus ergo qui inuitauerat dominū, & munditiā non habebat nisi forinsecus corporis, intus autem in corde plenus erat iniq̄tate & rapina, dixit apud semetipsum, iste si esset Propheta, sciret quę mulier illi accessit ad pedes. *Ibid.* Vnde nouerat vtrum sciret an nesciret? Sed ideo eū nescire arbitratus est, q̄a non à se eam repulit. Si enim accessisset ad ipsum Pharisæū talis mulier, *In li. 5 homil. homi. 23.* ille qui mūditiā tenebat, quasi in carne exufflaret, repelleret, abiiceret, ne immunda tāgeret mūdū, & cōtaminaret eius mūditiā. Quia hoc nō fecit dn̄s, ideo illum credidit nescisse qualis mulier illi accessisset ad pedes.

des. Dominus autem nõ solum illã nouerat, sed & cogitationes illius audiebat quia etsi
A contactus corporis aliqd facit ò immunde Pharisæe, caro dñi posset pollui cõtactu mulieris, an mulier mundari contactu dñi? Permittebat aũt medicus ęgrotantẽ tangere medicamẽtũ, & illa q̃ venerat nouerat medicũ, & quę solebat in sua fornicatione fortasse esse frontosa, frontosior facta est ad salutem. Irrupit in domũ quò non erat inuitata, sed vulnera habebat, & illuc venerat vbi medicus recumbebat. Ille aũt qui inuitauerat medicũ sanus sibi videbat, ꝓpterea nõ curabat. Iam quę sequuntur in Euãgelio nostis, quõ cõfusus est ipse Pharisæus, cũ ei ostenderet quia & illam mulierẽ nouerat, & cogitationẽ cordis ipsius audierat. Sed ad id reuertamur qđ modo de Euangelio lectũ est, quod pertinet ad pręsentem versum, vbi dictũ est, Impletum est gaudio os nostrũ, & lingua nostra exultatione. Quærimus.n. quod os & q̃ lingua, attendat charitas vestra. Insultatũ est domino, q̃a nõ lotis manibus discipuli eius manducarent, Respõdit illis dominus sicut
Mat. 15. oportebat, & vocatis turbis ait, Audite omnes & intelligite, Omne quod ĩtrat in os nõ coinquinat hominẽ, sed quod exit. Quid est
B hoc? Cum dixit, quod intrat in os, non nisi os corporis voluit ostendere. Intrant enim cibi, & non coinquinant homines cibi, quia omnia munda mundis, & omnis creatura Dei bona est, & nihil abiiciendum quod cũ gratiarum actione percipit. In figura Iudęis posita erant quædã, & immunda dicta sunt. Sed posteaquam figurarum lux ipsa venit, & remotę sunt vmbræ, nõ sumus retẽti in litera sed viuificati in spiritu, & nõ est impositũ iugum obseruationis Christianis quod impositum erat Iudęis, quia dominus dixit, Iugum .n. meum suaue est, & sacrina mea leuis est. Et omnia, ait Apostolus, munda mundis, immundis, autem & infidelibus nihil est mundum, sed polluta sunt eorum & mens & conscientia. Quid voluit intelligi? Mundo homini & panis & porcina munda est, immundo autem nec panis nec porcina. Immundis autem, inquit, & infidelibus nihil est mũdum. Quare nihil est mundum? Sed polluta sunt, inquit, eorum & mens & conscientia: quia si interius quod est, immundum est, foris quod est, nihil mundum esse potest. Si ergo illis quibus interiora immunda sunt, exteriora munda esse non possunt: si volueris vt exteriora munda sint, interiora mundato,
C Ibi est n. os quod implebitur tibi gaudio, & quando taces. Quando taces.n. & gaudes, os tuũ clamat ad Deũ. Sed vide unde gaudeas, si de seculo gaudes, immundo gaudio vociferaris ad Deum: si vero de redemptione gaudes, quõ dixit psalmus iste, Cũ conuerterit dominus captiuitatem Sion facti sumus iocundati, tũc impletur vero gaudio os tuum, & lingua tua exultatione. Manifestum est q̃a in spe gaudes, & acceptũ est gaudium tuum apud Deum. In ipso gaudio uel in ipso ore quod habemus intus, & mãducamus & bibimus, sicut de isto ore ad refectionem corporis sic & de illo ore ad refectionem cordis. Nã vnde beati qui esuriunt & sitiunt iustitiã, qm̃ ipsi saturabuntur? Si autem non facit immundũ nisi quod exit de ore, & hoc cũ audimus in Euangelio, non intelligamus nisi os corporis, absurdũ est & nimis stultũ, vt tunc putemus non fieri immundum hominem cũ manducat: tunc autem putemus immundũ, si vomat. Ait enim dominus, Non quod intrat in os, sed quod exit conquinat. Quando ergo manducas non sis immundus, & quando vomis efficeris immundus? Quando bibis non es immundus, & quando spuis im-
D mũdus es? Quando spuis.n. de ore tuo exit aliquid: quãdo bibis, in os intrat aliquid. Quid voluit dicere dñs, Non quod intrat in os, sed qđ exit inquinat? Secutus eodẽ loco secundum aliũ Euangelistã dixit, Quæ sunt quæ ꝓcedũt de ore? ut ĩtelligas nõ de ore corporis eũ dixisse, sed de ore cordis, Ait.n. De corde .n. exeũt cogitationes malæ, fornicationes, homicidia, blasphemiæ, hęc sunt q̃ coinquinant hominem: nõ lotis autẽ manibus manducare nõ coinquinant hominem. Illa ergo fratres mei quomodo exeunt de ore, nisi q̃a exeũt de corde, sicut ipse dominus dicit? Nõ enim quando illa loquimur tunc nos maculant. Ne quis dicat, Cũ loquimur, de ore nostro exeunt, quia verba & uoces de ore nostro exeunt, & quando mala loquimur, immundi efficimur. Quid si aliquis non loquatur, & tamen cogitet mala? Mundus est quia de ore ipsius corporis nihil processit? Sed de ore cordis iam Deus audiuit. Ecce fratres mei attendite quæ dico, Nomino furtum

Marginal references: Matt. 5. — Mat. 15. — Marc. 7. — Mat. 15.

modo,

modo nominaui furtum: nunquid quia nominaui furtum, contaminauit me furtum? E Attendite qđ dico, Ecce de ore meo exiit, & non me fecit immundum. Fur autē surgit in nocte, & nihil dicit ore, & faciendo fit immundus. C Non solū autem non dicit, sed & p̄mit facinus toto silentio, & usque adeo uocē suam timet audiri, ut nec uestigia sua uelit sonare. Nūquid ergo q̄a ita silet mundus est? plus autem dico frēs mei. Ecce adhuc in stratu suo iacet, nondū surrexit ut furtum faciat, uigilat, & expectat ut homines dormiant, Iā Deo clamat, iā fur est, iā immundus est, iam facinus de ore interiore processit. Qū.n. facinus ex ore procedit? Qū uoluntas faciendi decernit. Decreuisti facere, dixisti, dixisti, fecisti. *De pœ. di. 1. Si propria.* Si furtū non feceris foris, forsitan ille non meruit perdere cui disponebas auferre. Et ille nihil p̄didit, & tu de furto dānaberis. Decreuisti occidere hominē, dixisti in corde, sonuit de ore tuo īteriore homicidiū, adhuc uiuit hō, & tu homicida puniris. Quid sis.n. apud Deū q̄ritur, non q̄d nondū appareris apud hoīes. Certe ergo nouimus & nosse debemus & tenere, q̄a est os cordis, est & lingua cordis. Ipsum os impletur gaudio, in ipso ore intus oramus Deū, qñ labia clausa sunt & patet cōsciētia. Silentiū est & clamat pectus, Sed auribus cuius? Nō hoīnis, sed dei. F Securus ergo esto, ille audit qui miseretur. Et rursus qñ nemo hominū audit mala si p̄cedunt de ore tuo, noli esse securus, q̄a ille audit qui damnat. *Dan. 13.* Susana nō audiebat ab iniustis iudicibus, tacebat & orabat, Os eius non audiebat ab hominibus, cor eius clamabat ad Deū. Nunquid quia uox eius & de ore corporis nō processit, p̄pea exaudiri nō meruit? Exaudita est illa, & qñ orauit nemo hominū sciuit. Ergo frēs quid habeamus ī ore interiore cogitate, Ibi videte ne quid mali dicatis ītus, & nihil mali facitis foris: nō pōt .n. fieri ab hominibus foris, nisi qđ dictum fuerit intus. Custodi os cordis a malo, innocens eris, innocens erit lingua corporis tui, innocentes manus erunt, etiam pedes innocentes erunt, oculi innocentes erunt, aures innocentes erunt. Omnia membra tua iustitiæ militabunt, quia Imperator iustus tenuit cor. Tunc dicent inter gentes, Magnificauit dñs facere cum eis: magnificauit dñs facere nobiscum, facti sumus iocūda.i.] Videte fratres si modo Sion non illud dicit inter gentes per totū orbē terrarū, videte si non ad Ecclesiam curritur. In toto orbe terrarū p̄tium nostrū accipitur, Amen rñdetur. Dicunt ergo inter gētes Hierosolymitani captiui, Hierosolymitani redituri, peregrini, suspirantes patriæ suę. G Quid dicunt? Magnificauit dominus facere nobiscum, facti sumus iocundati. Nunquid ipsi secum fecerunt? Ipsi male secum fecerunt, quia a sub peccato se vendiderunt. Redemptor venit, & bene cum illis fecit, & magnificauit dñs facere cum eis, Magnificauit dominus facere nobiscū, facti sumus iocundati. Conuerte domine captiuitatem nostrā, sicut torrens in austro.] Quid sit hoc attendat charitas vestra. Iam dixerat, Cū conuerterit dominus captiuitatem Sion. Quasi de præterito loquebatur: sed solet fieri, vt de pręterito loquens, futura p̄nunciet Propheta. Nam quasi de p̄terito loquebatur cū in alio Psalmo diceret, Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerūt omnia ossa mea. *Psal.* Non dixit fossuri sunt, non dixit, dinumerabunt, non dixit, diuident sibi vestimēta mea, non dixit, super vestimentum meū mittent sortē. Futura.n. erāt & quasi facta cātabantur. Omnia.n. q̄ futura sunt, Deo iā facta sunt. Hic ergo cum diceret, Cum conuerteret dominus captiuitatē Sion, facti sumus velut consolati, Tunc repletū est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione: quod vt ostenderet se figura p̄teriti futura cogitare, ait, Tūc dic ēt inter gentes. Dicēt, iam de futuro est: H Magnificauit dominus facere nobiscū, facti sumus iocūdati, de p̄terito. Tunc cum cātabātur futura erāt, & nūc videntur pręsentia: ergo orat tanq̄ de futuris, q̄ futura tanq̄ pręterita pręcinebat, Cōuerte dñe captiuitatem nostram. Nondū erat ergo cōuersa captiuitas, quia nondum redemptor aduenerat. Ergo quādo cātati sunt Psalmi, quod orabatur tūc, iam factum est. Cōuerte domine captiuitatē nostram, sicut torrens in austro. Sicut cōuertūtur torrentes in austro, sic conuerte captiuitatem nostram. Quęrebāt quid sit, sed patebit modo, adiuuante domino & vestris orationibus. Quodam loco dixit scriptura, cum pręciperet & moneret de operibus nostris bonis: ait enim, Sicut glacies in sereno, ita soluētur peccata tua. *Eccle. 3.* Ergo peccata ligabant nos. Quomō? Qūo frigus

ligat

ligat aquam ne currat, ita & nos illigati fri-
gore peccatorum gelauimus. Auster aũt ca
lidus ventus est. Quando flat auster liquescit
glacies, & implentur torrentes. Torrentes au
tem dicuntur flumina hyemalia, magno.n.
impetu repentinis aquis impleta currũt. Ge
laueramus ergo in captiuitate, constringe-
bant nos peccata nostra: flauit auster spiri-
tus sanctus, dimissa sunt nobis peccata, solu
I ti sumus a frigore iniquitatis, tanquam gla-
cies in sereno sic soluuntur peccata nostra.
Curramus ad patriam quasi torrentes in au-
stro. Diu enim laborauimus & laboramus,
ẽt facientes bene. Nam ipsa vita humana q̃
ingressi sumus misera est, laboribus plena,
doloribus, periculis, erumnis, tentationibus.
Nolite seduci gaudio rerum humanarũ, flen
da in rebus humanis aduertite. Poterat ride
re prius puer qui nascitur? Quare a fletu in-
cipit viuere? Ridere nondum nouit, quare
plorare iam nouit? Quia cœpit ire in istam
vitam. Sed si de illis captiuis est, hic flet &
gemit, sed veniet gaudium, sequitur enim,
Qui seminant in lachrymis, in gaudio me-
tent.] In ista vita, quæ plena est lachrymis,
seminemus. Quid seminabimus? Opera bo
a.6. na. Opera misericordiæ semina nostra sunt.
De quibus seminibus ait Apostolus, Bonum
autem facientes non deficiamus, tempore.n.
l. proprio metemus infatigabiles. Itaque dũ
tempus habemus operemur bonum ad oẽs,
maxime aũt ad domesticos fidei. Loquẽs ita
r. 9. que de ipsis eleemosynis quid ait? Hoc autẽ
dico, Qui parce seminat, parce & metet: Er-
go qui multũ seminat multũ metet: Qui par
ce seminat parce & metet: & qui nihil semi-
nat, nihil metet. Quare desyderatis latos fun
dos vbi multa semina seminetis? Latior vo-
bis nõ est vbi seminetis q̃ Chrs, qui in se vo-
luit seminari. Terra vestra Ecclesia est, semi
K nate quantum potestis. Sed parũ habes vn-
de facias. Habes volũtatẽ? Qũo nihil esset qđ
habes, si non adesset bona voluntas: sic & q̃a
non habes, noli esse tristis si est tibi bona vo
luntas. Quid enim seminas? Misericordiam.
Et quid metis? Pacem. Nunquid aũt dixerũt
e.2. angeli, Pax diuitibus hominibus in terra? Sed
pax in terra hominibus bonæ voluntatis. In
c. 19. vidua magna voluntas. In Zacchęo magna
voluntas, in Zacchęo charitas magna, Susce
pit dñm hospitio, gaudens suscepit, & dimi
dium patrimonii sui pauperibus promisit se
daturũ, & si cui aliquid abstulerat, quadru-
plũ redditurũ, vt intelligas ꝑpea sibi eum te
nuisse dimidiũ, non vt haberet qđ possіde-
ret, sed vt haberer vnde debita redderet. Ma-
gna volũtas, multũ dedit, multũ seminauit.
Ergo vidua illa, q̃ duo minuta misit, parũ se- *Mat. 12.*
minauit? Imò tm̃ quantũ Zacchęus. Minores
enim facultates ferebat, sed parẽ volũtatem
habebat. Misit duo minuta de tãta volunta-
te, de quanta Zacchęus dimidiũ patrimonij L
sui. Si attendas quid dederunt, diuersa inue-
nies. Si attendas vnde dederunt, paria inue-
nies. Quicq̃d habuit illa dedit, & qđ habuit
dedit ille. Fac aliquẽ nõ habere vel duos nũ- *Mat. 10*
mos. Est aliquid vilius qđ seminemus, vt me
tamus illam messem? Est. Calicẽ aquę frigi-
dę qui dederit discipulo, non perdet merce
dẽ suam. Calix aquę frigidę nõ duobus num *In li. 50.*
mis, sed gratis constat. Tñ aliquando sic gra *hom. ho-*
tis cõstat, vt habeat illum alius, & alius non *mili. 8. et*
habeat. Si ergo ille qui illũ habet, dederit il- *13.*
li qui nõ habet, tm̃ dedit si de plena charita-
te dedit quod dedit, tantum dedit quantum
illa in duobus nummis, quantũ Zacchęus in
dimidio rerũ suarum. Non enim sine causa
addidit, frigidę, vt pauperem ostenderet. *Luc 19.*
Ideo dixit, calicem aquæ frigidę, ne quis vel
inde causaretur, q̃ lignum nõ habuerit vnde
calefaceret aquam. Calicem aquæ frigidę q̃
dederit vni ex minimis, non perdet mercedẽ *Mat. 11.*
suam. Quid si nec hoc habeat? Securus sit.
Etsi nec hoc habet, pax in terra hominibus
bonę voluntatis: tãtũ illud timeat ne nabeat
& non faciat. Si enim habet & non facit, in-
tus gelauit, nondũ soluta sunt peccata eius *Luc. 2.*
sicut torrentes in austro, quia voluntas frigi-
da est. Quid valent tanta bona quæ possіde-
mus? Accedit voluntas feruens iam soluta
calore austri: & si nihil habebat, totũ illi cõ-
putatur. Quanta sibi pręstant mendici? In-
tendat charitas vestra qũo fiat eleemosyna.
Certe mendici sunt in quos facis eleemosy- M
nam, mendici egent. Attenditis forte fratres
vestros, si aliquo egent, tribuitis, si est in vo-
bis Christus, etiam exteris. Sed illi sunt
mendici qui professionem habent peten-
di in erumna, & ipsi habent quod sibi præ-
stent inuicem. Nõ illos deseruit Deus vnde
probẽtur, q̃a faciunt eleemosynas. Iste non
põt ambulare, qui põt ambulare pedes suos
accom-

accõmodat claudo. Qui videt, oculos suos
accõmodat cęco Et qui iuuenis est & sanus,
vires suas accõmodat vel seni vel ęgroto, &
portat illũ. Ille indiget, ille diues est. Aliqñ
& diues inuenitur pauper, & a paupere prę
statur illi aliquid. Venit nescio quis ad flu-
men, tanto delicatior quanto ditior, transi-
re nõ pōt. Si nudatis mēbris transierit, frige-
scet, ęgrotabit, morietur. Accedit pauper exer
A citatiore corpore, traijcit diuitē, eleemosy-
nã fecit in diuitē. Ergo nolite tñ eos putare
pauperes qui non habent pecuniã. In quo
quisque pauper est, ibi illũ vide: quia forte
tu in eo diues es in quo ille pauper est, & ha
bes vnde accommodes. Forte membra tua
accõmodas, & plus est q̃ si pecuniã accom-
modares. Consilio indiget, tu plenus es con
silio. In cõsilio ille pauper, tu diues es. Ecce
nec laboras nec aliquid perdis, das consiliũ,
& præstitisti eleemosynã. Mõ fratres mei cũ
loquimur quasi pauperes ad nos estis, & qa
nobis Deus dignatus est dare, damus inde
vobis, & oẽs ab illo accepimus qui solus est
diues. Sic se ergo tenet corpus Xp̄i, mēbra
socia sic compinguntur & adunantur in cha
ritatē & in vinculũ pacis, cũ quisq; id qđ ha
bet prę̃stat ei qui nõ habet: in eo quod habet
diues est, in eo qđ ille non habet pauper est.
Sic vos diligite, sic vos amate. Nolite ad vos
solos attendere, sed attendite indigētes circa
vos. Sed quia cũ laboribus & ęrumnis fiunt
ista in ista vita nolite deficere. In lachrymis
seminatis, in gaudio metetis. Quid.n. fratres
mei? Ipse agricola qñ procedit cũ aratro &
portat semen, nonne aliqñ frigidus est ven-
tus, & imber deterret? Attendit cœlũ, videt
tristē diē, tremit frigore, & tñ procedit & se
minat. Timet.n. ne cum tristem diem atten-
dit & expectat diem lætũ, ne tēpus transeat,
B & non inueniat quod metat: Nolite differre
fratres mei, seminate in hyeme, seminate bo
na opera & cũ ploratis, quia qui seminãt in
lachrymis, in gaudio metent. Mittunt semina
sua, bonã voluntatem & bona opera. Euntes
ibant & flebant, mittētes semina sua. Quare
flebant? Quia inter miseros erant, & miseri
erant. Melius est fratres mei vt nullus sit mi-
ser, q̃ vt tu facias misericordiã. Qui.n. vt fa-
ciat misericordiam optat esse miseros, cru-
delem habet misericordiã: quo si medicus
vt exerceret artē suam optaret esse multos
ęgrotos, crudelis medicina esset. Melius est
vt oẽs sani sint, q̃ vt exerceatur ars medici.
Melius est ergo vt omnes beati regnēt in il-
la patria, q̃ vt sint quibus impendatur mise
ricordia. Tñ quandiu sunt quibus impenda
tur misericordia, nõ deficiamus in ista ærũ-
na mittere semina. Etsi cũ fletu seminamus,
tamē cum gaudio metemus. In illa enim re-
surrectione mortuorum venientes venient
cum exultatione portantes manipulos suos
idest tunc recipiet quisque manipulos suos, C
id est, fructũ seminis, coronã gaudiorum &
exultationis. Tunc erit triumphus lætantium
& ipsi morti insultantium, in qua gemeba- 1 Cor. 15
tur Tunc dicent morti, Vbi est mors conten
tio tua? Vbi est mors aculeus tuus? Sed qua-
re iã gaudēt? Quia portãt manipulos suos.
Quia euntes ibãt & flebãt, mittētes semina
sua: Quare mittētes semina sua? Quare aũt
hoc? Quia qui seminãt in lachrymis, in gau
dio metent. In isto psalmo exhortati vos fue
rimus maxime ad faciendam misericordiã,
quia hinc ascēditur, & videtis quia ille can
tat canticum graduum qui ascendit. Memen
tote, nolite amare descendere & non ascen-
dere, sed & de ascensione cogitate, Quia
qui descendebat de Hierusalem in Hieri-
cho, incidit in latrones. Nisi descenderet,
non incideret in latrones. Iam ergo Adam Luc. 10.
descendit & incidit in latrones. Omnes
enim nos Adam sumus: sed transiit sacer-
dos & contempsit, transijt Leuites & con-
tempsit, quia lex sanare non potuit. Transijt
Samaritanus quidam, id est, dominus noster
Iesus Christus. Illi enim dictum est, Nonne Ioan. 8.
verum dicimus nos, quia Samaritanus es &
dęmonium habes? Ille autem non dixit, non
sum Samaritanus: sed dixit, ego dæmonium
non habeo. Samarites enim interpretatur cu
stos. Si diceret, non sum Samaritanus: dice- D
ret non sum custos. Et quis alius custodiret?
Deinde ponens similitudinem, Transijt Sa-
marites & fecit cum illo misericordiam si-
cut scitis. Iacebat autem in via vulneratus,
quia descendit. Transiens Samaritanus non Luc. 10.
nos contempsit, curauit nos, leuauit in iu-
mentum, id est, in carne sua, perduxit ad sta-
bulum suum, id est, ad Ecclesiam: commen-
dauit stabulario, id est, Apostolo: dedit duos
denarios vnde curaretur, charitatem Dei &
charitatem proximi. In his duobus.n. præ-

ceptis

ceptis tota lex pẽdet & Prophetæ. Dixit aũt stabulario, Curã illius habe, Si q̃d amplius erogaueris, in redeundo reddã tibi. Amplius erogauit Apostolus, q̃a cũ oĩbus Apostolis permissum esset vt acciperent tanquã millites Christi stipendia à prouincialibus Christi, ille manibus suis laborauit, & annonas suas ꝓuincialibus donauit. Omnia facta sũt, Si descẽdimus, & vulnerati sumus: ascendamus, cantemus, & ꝓficiamus vt ꝑueniamus.

In Psalmum centesimum vigesimũ sextum Enarratio.

INter omnia cantica q̃bus est titulus, Cãticũ graduũ, iste psalmus aliq̃d amplius in titulo accepit, q̃d additũ est Salomonis. Sic.n.ꝓnotat, Canticũ graduũ Salomonis.]
E Itaq; fecit nos intẽtos inusitatior titulus cæteris, vt quęramus quare sit additũ Salomonis. Nã quid sit canticũ graduũ, nõ opus est sæpe repetere. Plura.n. hinc dicta sunt, q̃a cãtat ascẽdentis vox in affectu pietatis & charitatis ad ad illã super nã Hierusalẽ, cui suspiramus q̃diu peregrinamur, & vbi lętabimur cũ a peregrinatione redierimus. Ascẽdat ad hãc omnis qui ꝓficit, cadit ab hac oĩs q̃ deficit. Nec pedibus ascẽdere quæras, nec pedibus te descẽdere putes. Amãdo Deũ ascẽdis, amãdo seculũ cadis. Sunt ergo ista cãtica amãtium, & quodã sancto desiderio flagrantium. Ardẽt qui ista cãtant ex corde, quorũ ẽt cor ardẽs inuenit̃ in moribus, in bona cõuersatione, in operibus s̃m præcepta Dei, in cõtemptu temporaliũ, in charitate æternorũ. Sed quare sit additũ Salomonis, quãtum inspirauerit dominus, dicã charitati vestræ. Salomõ erat tempore suo filius Dauid, magnus ille per quẽ multa sancta præcepta & salubria monita & diuina sacramẽta spiritus sanctus in diuinis literis operatus est.
F Nã ipse Salomõ mulierũ amator fuit, & reprobatus est à Deo: Et vsque adeo laqueus illi fuit illa cupiditas, vt a mulieribus ẽt idolis sacrificare cogeretur, sicut de illo scriptura testis est. Sed si illo cadẽte quę per illũ dicta sunt delerẽtur, indicaretur quia ipse dixerat, non quia per illum dicta erãt. Optime igitur etiam hoc egit misericordia Dei & spiritus eius, vt quicquid boni per Salomonem dictum est, Deo tribueretur, peccatum autem hominis homini. Quid mirum q̃a in populo Dei cecidit Salomõ? In paradiso nõ cecidit Adã? Nõ cecidit angelus de cœlo & diabolus factus est? Ideo docemus in nullo hominũ spem esse ponendã, quia & iste Salomõ ædificauerat templũ domino, in typo q̃dem & in figura futuræ Ecclesiæ & corporis domini, vnde dicit in Euangelio, Soluite templũ hoc & ĩ triduo excitabo illud. Quia ergo ipse ędificauerat illud templum, ædificauit sibi templum verus Salomõ dominus noster Iesus Christus, verus pacificus. Nomẽ enim Salomonis interpretat̃ pacificus. Est autem ille verus pacificus, de quo dicit Apostolus, Ipse est enim pax nostra qui fecit vtraque vnũ. Ipse est verus pacificus, qui duos parietes è diuerso veniẽtes in se copulauit, quibus factus est lapis angularis. Veniẽtẽ populũ ex circuncisione credentiũ, veniẽtem populum ex præputio gentium & ipsorum credentiũ, fecit vnã Ecclesiam de duobus populis, & fact⁹ est illis lapis angularis, & ideo verus pacificus, quia verus Salomõ. Salomon autem ille filius Dauid de muliere Bersabee, rex in Israel, figuram gestabat huius pacifici quando templum ædificauit: iõ ne illum putes Salomonem qui ædificauit domum Deo, alium Salomonem tibi ostendens ista scriptura sic cœpit in psalmo.

Gene. 3.
Esa. 14.
3.Re.6.
Ioan. 2.
Ephe. 2.
G
3.Re.6.

Expositio Psalmi.

NIsi dominus ędificauerit domum, in vanum laborauerunt ędificantes eã.] Dominus ergo ædificat domũ, dominus Iesus Christus ædificat domũ suam. Laborant multi in ædificãdo, sed si nõ ille ædificet, in vanũ laborauerũt ędificãtes eã. Qui sunt isti qui laborant ędificantes? Omnes q̃ in Ecclesia prędicant verbũ Dei, ministri sacramentorum Dei. omnes currimus, omnes laboramus, omnes ędificamus mõ, & ante nos alij cucurrerunt, laborauerũt, ædificauerunt. Sed nisi dñs ædificauerit domũ, in vanũ laborauerunt ædificantes eã. Ideo quosdam videtes ruere Apostoli & proprie Paulus ait, Dies obseruatis & annos & menses & tp̃a, timeo ne forte sine cã laborauerim in vobis. Quia nouerat se intus à domino ædificari, plãgebat istos, q̃a sine cã laborauerũt in eis. Nos ergo loq̃mur foris, ille ædificat intus.

H
Gala. 4.

Quõ audiatis nos aduertimus, quid cogitetis ille solus nouit qui cogitationes vr̃as videt. Ipse ędificat, ipse monet, ipse terret, ipse intellectũ aperit, ipse ad fidẽ aplicat sensum vestrũ, & tñ laboramus & nos tanquã operarii, sed nisi dñs ędificauerit domũ, in vanũ laborauerũt ędificãtes eã. Quę ãt domus Dei, ipsa & ciuitas. Domus.n. Dei populus Dei, quia domus Dei templũ Dei. Et q̃d dicit Apostolus? Templũ.n. Dei sc̃tm̃ est, quod estis vos, Oẽs autem fideles qui sunt domus Dei, nõ solũ qui modo sunt, sed & qui ante nos fuerunt, & iam dormierunt, & qui post nos futuri sunt, adhuc qui nasci habent in rebus humanis vsque ad finẽ seculi, cõgregati in vnũ fideles innumerabiles, sed Deo numerati, de q̃bus dicit Apostolus, Nouit dñs qui sunt eius, grana illa quæ mõ gemũt inter paleas, q̃ massam vnã factura sunt, [numerata erũt] q̃n area in fine mũdi fuerit vẽtilata. Oĩs ergo numerus fidelium sanctorũ ex hoibus commutãdorũ vt fiant ęquales angelis Dei, adiũcti ẽt ipsis angelis q̃ mõ nõ p̃egrinant, sed expectant nos q̃n à peregrinatione redeamus, oẽs simul vnã domũ Dei faciũt, & vnã ciuitatẽ, ipsa est Hierusalẽ, Habet custodes. Quõ habet ędificantes, laborãtes, vt ędificet, sic habet, & custodientes. Nã ad custodiam pertinet quod dicit Apostolus, Timeo ne sicut serpẽs Euã seduxit astutia sua, sic & vestrę mentes corrumpant à castitate, quę est in Christo. Custodiebat, cautus erat, vigilabat quãtum poterat super eos quibus p̃erat. Et Episcopi hoc faciũt. Nam ideo altior locus positus est Episcopis, vt ipsi superintẽdãt, & tanquã custodiant populũ. Nam & Græce quod dicitur Episcopus, hoc Latine superintentor interpretatur, quia superintẽdit, q̃a desuper videt. Quomodo enim vinitori altior fit locus ad custodiendã vineam, sic & Episcopis altior locus factus est. Et de isto alto loco periculosa redditur ratio, nisi eo corde stemus hic, vt humilitate sub pedibus vestris simus, & p̃ vobis oremus, vt qui nouit mẽtes vestras ipse custodiat, quia nos intrãtes vos & exeũtes possumus videre, vsque adeo autem nõ videmus quid cogitetis in cordibus vestris, vt neq; quid agatis in domibus vestris, videre possimus. Quomodo ergo custodimus? Quomodo homines, quãtum possumus, quantum accepimus. Et quia nos sicut homines custodimus, & perfecte custodire non possumus, ideo sine custode remanebitis? Absit. Nam vbi est ille de quo dicit, Nisi dominus custodierit ciuitatem, in vanum laborant qui custodiũt eã? Laboramus in custodiẽdo, sed vanus est labor noster, nisi ille custodiat q̃ videt cogitationes vestras. Custodit ille cum vigilatis, custodit & cum dormitis. Ille.n. dormiuit in cruce semel & surrexit, iã non dormit. Estote Israel, quia non dormit neque dormitabit qui custodit Israel. Eia fratres si volumus sub vmbra alarũ Dei custodiri, simus Israel. Custodimus.n. vos ex officio dispẽsationis, sed custodiri volumus vobiscũ, tanquã vobis pastores sumus, sed sub illo pastore vobiscum oues sumus. Tanquã vobis ex hoc loco doctores sumus, sed sub illo vno mag̃ro in hac schola vobiscũ cõdiscipuli sumus. Si volumus custodiri ab illo qui humiliatus est p̃p nos, & exaltatus est ad custodiẽdos nos, humiles simus, Nemo sibi arroget aliq̃d nemo habet aliquid boni, nisi ab illo acceperit qui solus bonus est. Qui aũt sibi voluerit arrogare sapiẽtiã, stultus est. Sit humilis vt inueniat sapientiã & illuminet illũ. Si aũt antequam veniat in illum sapientia, putat se esse sapiẽtem, ante lucem surgit & ambulat in tenebris. Et quid audit in isto psalmo? In vanũ est vobis ante lucẽ surgere. Quid est, in vanum est vobis ante lucẽ surgere? Si surgatis antequã surgat lux, necesse est vt in vanitate remaneatis, quia in tenebris erit. Surrexit lux nr̃a Christus, bonum est tibi vt surgas post Christum, non surgas ante Christum. Qui surgunt ante Christum? Qui se volunt præponere Christo. Et qui sunt q̃ se volũt præponere Christo? Qui volunt hic excelsi esse, vbi humilis ille fuit. Sint ergo hic humiles, si volunt ibi esse excelsi vbi Christus excelsus est. Ait.n. de iis qui illi adhæserãt fide, in quibus & nos sumus, si & nos puro corde in illum credimus, Pater, inquit, quos mihi dedisti, volo vt vbi ego sum, & ibi ipsi sint mecum. Magnũ donum, magna gratia, magna promissio, fratres mei, & quis non vult esse cũ Christo vbi est Christus? Sed iã excelsus Christus est. Vis ibi esse vbi est excelsus? Esto humilis vbi & ille humilis fuit. Proprerea illis dicit ipsa lux, Non est discipulus super mag̃m, nec seruus super dominũ suum. Qui vole-

1. Cor. 3.
2. Tim. 2
Matt. 3.
I
2. Cor. 11.
K
I
M

volebant discipuli esse super magrm,& ser-
ui volebant esse super dñm suum, ante lucē
volebant surgere,& in vanum,ibant quia nō
post lucem ibāt. Illis ergo dicit iste psalmus,
In vanum est vobis est ante lucē surgere. Ta-
les erant filii Zebedæi, quia antequā humi-
liarentur scđm passionē domini,iam sibi lo
ca eligebāt vbi sederent, Vbi? vnus ad dexte-
ram,alter ad sinistram. Ante lucē volebāt sur
.20. gere, ideo in vanum ibant. Reuocat illos
dñs ad humilitatem cū hoc audiret,& ait il-
lis, Potestis bibere calicem quē ego bibitu-
rus sum? Ego veni humilis esse, & vos ante
me vultis esse excelsi? Quò ergo eo, illuc se-
quimini ait. Nā si hac vultis ire quo ego nō
eo,in vanū est vobis ante lucē surgere. Et Pe
trus ante lucē surrexerat, quādo consilium
domino dare volebat,vt nō pateretur ꝓ no-
bis. Dixerat enim ille de passione sua in qua
salui futuri eramus,de ipsa humilitate:humi
lis enim passus est. Cū ergo de passione sua
futura diceret,expauit Petrus, qui illū pau-
A loante dixerat filiū Dei,timuit ne moreretur
.16. & ait illi, Absit à te domine,propitius esto ti
bi,nō fiet istud. Ante lucē volebat surgere,&
luci cōsilium dare. Sed quid fecit dominus?
Fecit illum vt post lucem surgat, Redi post
me satanas. Ideo.n. satanas, quia ante lucem
vis surgere,redi post me vt ego pręcedā, tu
sequaris, Quo ergo eo,illuc eas, non quo tu
uis ire,illuc me velis ducere. Ergo illis q̄ vo
lebāt ante lucem surgere dicit psalmus, In va
num est vobis ante lucem surgere, Et quādo
surgimus? Cum fuerimus humiliati. Surgite
posteaquam sedistis.] Surrectio exaltationē
significat,sessio humilitatem significat. Aliis
locis intelligitur sessio in honore iudicādi,
aliis locis humilitatem ostendit. Quomodo
.19. in honore iudicandi sessio? Sedebitis super
.4. duodecim sedes iudicantes duodecim trib.
Israel. Quomodo ī signo humilitatis sessio?
Hora sexta dominus fatigatus sedit ad pu-
teum. Fatigatio domini, infirmitas domini
fuit, infirmitas.virtutis, infirmitas sapientię,
sed ipsa infirmitas humilitas. Ergo si sedit ex
infirmitate, sessio illa humilitatem signifi-
cat. Et ipsa sessio ipsius idest humilitas ipsius
ipsa nos fecit saluos, quia quod infirmū est
Cor.1 Dei, fortius est quā homines. Ideo dicit in
B quodā psalmo. Dñe tu cognouisti sessionē
138. meā & resurrectionē meam. i. humilitatem
meam & exaltationē meam. Quid ergo vos
ante lucem vultis exaltari o filii Zebedęi? Sic
enim loquamur & ipsos potius nomine- *Mat.* 20.
mus,qui nō nobis irascūtur, q̄a ideo de illis
illa conscripta sunt,vt alii cauerēt superbiā,
in qua ipsi correpti sunt. Quid ego vultis
ante lucem surgere? in vanū est vobis. Exalta
ri vultis antequā humiliemini? Dñs ipse ve-
ster qui est lux nostra, humiliatus est vt ex- *Phili.* 1.
altaretur. Audite Paulum dicentem, Qui cū
in forma Dei esset, non rapinam arbitratus
est esse ęqualis Deo. Quare illi non erat ra-
pina? Quia natura erat,q̄a ad hoc natus erat,
vt esset æqualis illi a quo genitus est. Sed q̄d
fecit? Propter nos semetipsum exinaniuit
formā serui accipiens,in similitudinem ho-
minum factus, & habitu inuentus vt homo,
Humiliauit semetipsum factus obediens vs-
que ad mortem, mortem autē crucis. Hæc
est sessio ipsius. Sed audi & resurrectionem,
Propter quod & Deus illū exaltauit, & do-
nauit illi nomē quod est super omne nomē.
Iam vos ad illud nomē festinatis, surgite sed
posteaquā sedistis. Surgere vultis,sed primo
sedete: Et surgens ab humilitate peruenis ad C
regnū. Nā si ꝓripis regnū, cadis a regno an- *Mat.* 20.
tequā surgas. Potestis bibere,inquit, calicē
quem ego bibiturus sum? Et illi, possumus.
Et ille, Calicem,inquit,meum bibetis, sede-
re aūt ad dexterā vel ad sinistram meam,ait,
non est meum dare vobis, aliis paratū est à
patre meo. Quid est, nō est meum dare vo-
bis? Nō est meū dare superbis: hoc.n.adhuc
erāt. Sed si vultis illud accipere, nolite esse
q̄d estis. Aliis paratū est, & vos alii estote,&
vobis paratū est. Quid est, alii estote? Prius
humiliamini,qui iā vultis exaltari. Intellexe
rūt ergo humilitatē profuturā sibi,& corre-
cti sunt. Ergo & nos hoc audiamus, q̄a hoc
dicit psalmus iste, surgite posteaq̄ sedistis.
Sed ne q̄s putet se ad hoc sedere vt honoret,
vt ondēderet q̄a sessione ista humilitatē voluit
cōmendare, ne q̄s se putaret iussum esse se-
dere, aut ad iudicandū, aut ad epulandū &
gaudendū, & maiorē superbiā ibi quærere,
in significationem humilitatis addidit, Qui
manducatis panem doloris.] Illi ergo man-
ducāt panē doloris, qui gemūt in ista pere-
grinatione. Ipsi sūt in cōualle ploratiōis. A- *Psal.* 83.
scēsiones.n.facit Deus in corde. Sed vbi illis D
disponit? Ascensiones, inquit,in corde eius

diſpoſuit.Quis?Deus.Si aſcenſiones in corde,iō cātant canticū graduū.Humiliemur in ſeculo,vt aſcendamus.Qūo?Corde. Quia ipſa aſcēſio in cordibus,a conualle plorationis ſurgit.In cōualle,inq̄t,plorationis. Qūo D erecti ſunt mōtes,ſic ſederūt cōualles.Conualles.n.dicunt̄ loca depreſſa terrarū. Colles.n.eminentiora loca,minus tñ q̄ montes. Multum excelſa loca terrarū,montes dicun *Pſal.* 41. tur.Parū eſt.Nō ait a colle ſurgite, nec ait a cāpo,ſed a cōualle, vt ſit aliq̄d humilius q̄ cāpus eſt.Si ergo in cōualle plorationis mā ducas panē doloris,& dicis,Factę ſunt mihi lachrymę meæ panes die ac nocte, dū dicitur mihi quotidie vbi eſt Deus tuus: bene ſurgis,q̄a ſediſti,Et quaſi diceres, qñ ſurgimus? Mō iubemur ſedere, qñ erit noſtra reſurrectio?Qñ fuit dñi.Ad eum attēde qui te pręceſſit.Nā ſi nō ipſum attendis,in vanum eſt tibi ante lucem ſurgere.Ipſe qñ exaltatus eſt?Cū mortuus eſt.Ergo & tuam exaltationē poſt mortem ſpera, ī reſurrectionē mortuorū ſpera,quia ille reſurrexit & aſcendit. Sed vbi dormiuit?In cruce. Qñ dormiuit in cruce ſignum geſtabat,imo implebat quod ſignificatum erat in Adam, quia cum dormi *Gen.* 2. ret Adam coſta illi detracta eſt, & & Eua facta eſt.Sic & dominus cū dormiret in cruce latus eius lancea pcuſſum eſt, & ſacramēta pfluxerunt,vñ facta eſt Eccleſia.Eccleſia.n. coniunx dñi facta eſt de latere, qūo Eua il *Ioan.*19. la facta eſt de latere.Sed qūo illa non eſt facta niſi de latere dormiētis,ſic iſta nō eſt fa- E cta niſi de latere dormientis.Si ergō ille nō reſurrexit niſi mortuus,tu exaltationem ſperas niſi poſt hanc vitā? Sed ut doceat te iſte pſalmus,quaſi interrogares qñ ſurgam,fortaſſis priuſquā ſedero:Cum dederit,inquit, ſomnum dilectis eius.ℨDat hoc Deus, Cum dormierint dilecti eius i.Chriſti.Oēs.n.ſurgent,ſed non quomodo dilecti eius.Omniū eſt enim reſurrectio mortuorum. Sed quid ait Apoſtolus, Omnes quidem reſurgemus, *1.Cor.*15 ſed non omnes immutabimur. Reſurgunt illi ad pœnas,reſurgimus nos quomodo reſurrexit dominus nr̄, vt ſequamur caput noſtrum,ſi membra ipſius ſumus. Si autem membra eius ſumus,tūc ſumus dilecti eius, tunc ad nos pertinet illa reſurrectio q̄ præceſſit in domino,vt lux ſurrexerit ante nos, nos poſt lucem:quia in vanum eſt nobis ante lucē ſurgere,ideſt,altitudinē quęrere antequā moriamur,cū Chriſtus lux noſtra nō ſit exaltatus in carne, niſi poſteaquam mortuus eſt.Conſtituti ergo membra eius, & in mēbris eius dilecti eius,cū ſomnum accepimus,tūc reſurgemus in reſurrectiōe mortuorū.Vnus reſurrexit,iā non moriturus.Reſurrexit Lazarus ſed moriturus,reſurrexit filia archiſynagogi ſed moritura,reſurrexit filius viduæ ſed moriturus, reſurrexit Chriſtus nō moriturus.Audi Apoſtolū, Chr̄s reſurgens ex mortuis iam non morit̄,&mors ei vltra nō dominabitur.Talē ſpera reſurrectionē,& propter hoc eſto Chriſtianus, nō propter fælicitatem terræ huius.Nam ſi pro F pter fęlicitatem uitę huius vis eſſe Chriſtianus,quando illa lux tua nō hic quæſiuit mūdanā fęlicitatem,ante lucem vis ſurgere, neceſſe eſt ut in tenebris perſeueres.Mutare,ſequere lucem tuam:qua reſurrexit,ſurge.Sede prius,& ſic ſurge cum dederit ſomnū dilectis eius.Quaſi quęreres iterum,quibus dilectis?Ecce hæreditas dñi filii merces fructus ventris. Quando dicit fructus ventris, parturiti ſunt filii iſti. Eſt q̄dā mulier in qua ſpiritaliter odenditur quod dictum eſt Euę, In gemitu parturies.Parit enim eccleſia coniunx Chriſti,& ſi parit,parturit. In cuius figura etiam Heua mater viuorum appellata *Gen* 3. eſt.In membris parturientis erat ille qui dicebat,Filioli mei quos iterum parturio,do- *Gal.* nec Chriſtus formetur in vobis.Sed nō fruſtra parturiuit,nec fruſtra peperit.Erit ſemē ſanctum in reſurrectione mortuorum,Abūdabunt iuſti qui diffuſi ſunt modo toto orbe terrarum. Genuit illos Eccleſia, parturit illos Eccleſia . In illa autem reſurrectione mortuorum apparebit partus Eccleſiæ, trāſiet dolor & gemitus . Et quid dicetur? Ecce hæreditas domini , filii merces fructus ventris . Huius fructus ventris non hic fru- G ctus,merces huius fructus ventris. Quæ eſt ipſa merces? Ipſa merces reſurgere a mortuis:Quæ eſt ipſa merces? Surgere poſteaquam ſediſti. Quę eſt iſta merces ? Lætari poſteaquam manducaſti panem doloris.Cuius ventris?Eccleſię,in cuius vētre, q̄a eius typū Rebecca geſtabat,duo illi gemini tanquam duo populi luctabant̄. Vna mater in viſcerib.ſuis, diſſentientes frēs nōdū natos continebat. Pulſabant materna viſcera di-

ſcordiis internis,gemebat illa,vim patiebat̃,
ſed pariens diſcernebat quos geminos præ-
gnãs ꝑtulerat.Sic & mõ fratres q̃diu gemi-
tus datus eſt Eccleſię,quãdiu parturit Eccle
ſia,ipſi ſunt intus & boni & mali.Fructus au
tẽ vẽtris in Iacob erat,qa ipsũ dilexit mater
H Iacob dilexi dicit & Deus , Eſau autẽ odio
habui.Ambo de vno vtero ꝓceſſerunt,vnus
la. 1. amari meruit,alius reꝓbari.In dilectis ergo
m. 9. eius fructus erit Ergo merces fructus ei⁹ vẽ-
tris.Sicut ſagittæ in manu potẽtis,ſic filii ex-
cuſſorũ.]Vñ.n.facta eſt hęreditas iſta frẽs?
Vñ facta eſt tã multa hæreditas , de qua dici
habet ĩ fine,Ecce hęreditas dñi,filii merces
fructus ventris?Excusſi ſunt quidã de manu
dñi tanquã ſagittę,& ierunt lõge,& totã ter
l. 2. rã impleuerunt,vñ pullulant ſancti.Nã ipſa
eſt hæreditas de qua dr̃,Poſtula a me & da-
bo tibi gentes hæreditatẽ tuam & poſſesſio-
nem tuã terminos terræ.Et quomõ ipſa poſ
ſesſio ꝑtenditur & creſcit vſque ad fines ter
rę?Quia ſicut ſagittę in manu potentis,ſic fi
lii excuſſorum.De arcu excutiuntur ſagittæ,
& quanto fortior excuſſerit, tanto lõgius va
dit ſagitta.Quid autẽ fortius excutiẽte dño?
De arcu ſuo mandat Apoſtolos ſuos , Non
potuit eſſe reſiduũ quo nõ ꝑueniret ſagitta
a tam fortĩ excuſſa,peruenit uſque ad fines
terrę.Ideo nõ vltra,quia nihil eſt vltra gene
ris humani. Nam tantas vires ille habet , ut
etiam ſi vltra eſſet quo pertenderet ſagitta,
excuteret illuc ſagittam.Sic aũt ſunt & filii
excuſſorum,quomodo & illi excusſi.Quæ-
ſitum eſt.n.de hoc verbo etiam ab iis qui an
te nos iſta tractarunt,quare filii excuſſorum
dicti ſunt,vel qui ſunt intelligẽdi filii excuſ
I ſorum, & quibuſdam viſum eſt ſicut modo
dixi,filios excuſſorum , filios eſſe Apoſto
lorum.Intendat paululum charitas veſtra.
Quæſitum eſt quare excusſi dicti ſunt Apo-
ſtoli,Dictum eſt a quibuſdam, ideo illos ap
pellatos excuſſos,quia præcepit eis domi-
t. 10. nus , Si exieritis de ciuitate in qua non au-
diunt vos,excutite puluerem de pedibus ve
ſtris.Sed ait alius,Non ergo filii excuſſorũ
dici debuerunt,ſed filii excutientium.Excu-
tientes.n.illos fecit dñs & intelligi voluit q
bus dixit , Excutite puluerem de pedibus
veſtris,non excuſſos:ſubtiliter quidem qua
ſi contradicere voluit præcedenti ſententię,
ille a quo iam dicta tractata & dicta erant:
verũtñ nos,quantum adiuuat dñs , quæren-
tes quõ recte dici potuerint etiã excusſi, qui
bus ait dñs,Excutite puluerẽ de pedibus ve-
ſtris,inuenimus non abſurde dici potuiſſe.
Quanuis.n.ipſi excuterent, ſeipſos excutie-
bant.Hoc dico, Qui excutit, aut ſe excutit,
aut aliqd aliud.Si aliquid aliud excutiat,ex-
cutiens eſt,excuſſus non eſt.Si autẽ ſe excu- L
tiat,& excutiẽs eſt & excuſſus.Intẽdite, hoc
planius dicã ſi potuero.Si aliud excutiat, ex
cutiens eſt nõ excuſſus,ſi ab alio excutiat̃,ex
cuſſus eſt nõ excutiens.Si autẽ excutiat ſeip-
ſum,excutiẽs eſt,quia excutit ſe,&excuſſus,
quia excutit̃ a ſe.Quærit̃ ergo quos excuſſe
rint Apoſtoli,vtique ſeipſos: a pedibus. n.
ſuis puluerem excuſſerunt. Sed ait aliquis,
Nõ ſe excuſſerunt,ſed puluerem.Hoc planè
nec calumnioſe dicit̃.Duobus.n.modis dici
mus aliquid excuti.ſiue illud qđ inde excuti
tur,ſiue illud vñ excutitur. Nam & excuſſus
eſt puluis dicimus,& excuſſa eſt veſtis . Te-
nẽt aliq & excutiunt veſtẽ,& exit inde pul-
uis q in hęſerat.Quid dicis de puluere ? Ex-
cuſsus eſt puluis.Quid dicis de veſte ? Excuſ
ſa eſt veſtis.Si ergo & qđ inde excutiẽdo exi
lit,& illud vñ exiliit qđ inhęſerat,excuſſum
dr̃,& puluis excuſſus eſt,& Apoſtoli excuſ-
ſi ſunt.Quare ergo non dicant̃ filii excuſſo
rum filii Apoſtolorũ? Sed eſt alia ſententia,
quam prætermittere nõ debemus.Ideo.n.for
te obſcurius poſitũ eſt,ut multos ĩtellectus
generet,vt doctiores,& ditiores diſcedãt ho
mines,quia clauſum inuenerunt qđ multis
modis aperiret̃,q̃ ſi vno modo apertum in-
uenirent.Dicimus excuti ẽt aliquid,ut exeat K
inde qđ forte abſcõditũ eſt.Aliter.n. dicim⁹
excuti veſtem,ut excutiant inde puluerem:
& aliter dicimus excuti ſaccum,ut illud qđ
intus latebat appareat & exeat. Ergo intelli-
go fratres quantum poſſum filios excuſſo- Eſa. 1.
rum,fortaſſe ipſos Apoſtolos dictos filios
Prophetarum.Prophetæ enim clauſa ſacra-
menta & operta continebant , excusſi ſunt
ut inde manifeſtata procederent . Puta ergo
Prophetam dixiſſe ſicut & dixit , Agnouit
bos poſſeſſorem ſuum,& aſinus pręſepe do
mini ſui, Iſrael autẽ me non cognouit. Hoc
mihi interim ad præſens occurrit quod de
Propheta dicerem, ſi aliud occurriſſet hoc
dixiſſem.Hoc autẽ audiens homo,ſi aſinum
& bouẽ,& pecora & iumenta q̃ videt cogi-

tauerit,nescio qđ intus tanq̃ ĩ inuolucro po
sitũ forinsecus pertractauit,& q̃d ibi sit ne-
scit,Asinus & bos aliq̃d significat. Quid er-
go dr̃ hoĩ iã ꝓnunciare volẽti?Expecta,clau
sum est qđ tangis,excute inuolucrum . Pro-
M pheta nescio q̃d illis velaminibus nominum
texit,& nescio quẽ asinũ,nescio quẽ bouẽ si
gnificat.Nã asinus in figura populi Dei , iu-
mentũ Dei est,portans sessorẽ dñm ne erret
in via:& bos ille de quo dicit Apostolus,Bo
ui trituranti os nõ infrenabis.Nũquid de bo
bus pertinet ad Deũ,quia hæc dixit? Sed ꝑꝑ
1.Cor.9. nos scriptura dicit , Oĩs ergo qui prędicat
verbũ Dei,monet, obiurgat, terret , triturat
areã,& bouis implet officiũ . Veniebat bos
de gente Iudęorũ,inde. n. p̃dicatores Apo-
stoli. Veniebat & asinus de gente præputii.i.
a gentibus.Venit.n.vt portaret dñm:& iõ in
asino sedit dñs qui nunq̃ portauerat hoĩem,
qm̃ ad gentes lex non missa erat nec Prophe
tæ.Ergo quia & dñs noster Iesus Chr̃s ciba
ria nostra voluit esse, & propterea natus in
pręsepio collocatus est , cognouit bos pos-
sessorẽ suũ,& asinus præsepe dñi sui.Sed nũ
q̃d ista exirent,nisi saccus excuteret? Nisi ꝓ
phetia inuoluta accedente diligentia discu-
teret,nunquid operta exirent ad nos?Oĩs er
go ista clausa erant anteq̃ veniret dñs.Venit
dñs & excussit illa clausa,& manifestata sũt
A & excussi sunt Prophetę,& generati sunt A-
postoli.Quia ergo excussis Prophetis gene-
rati sunt Apostoli,filii sunt excussorũ:ipsi in
manu potẽtis tanq̃ sagittæ,ꝑuenerunt vsque
in fines terræ: vnde dici habet in fine , Ec-
ce hæreditas dñi filii merces fructus vẽtris.
Quia ideo de finibus terrę colligitur ista hę
reditas,quia sicut sagittæ in manu potentis,
sic filii excussorum.i. sic filii Prophetarum
Apostoli fuerunt,quasi sagittæ in manu po-
tentis . Si potens ille potenter excussit:
vsque in fines terræ peruenerunt quos ex-
cussit. Beatus homo qui impleuit desy-
derium suum ex eis.] Eia fratres mei , quis
replet desyderium suum ex eis ? Qui non
amat seculum : qui desyderio seculi plenus
est,non est quò intret quod illi prædicaue-
runt.Funde qđ portas,& capax fiere ad id ꝙ
non habes.i.desyderas diuitias,nõ potes im
plere ex eis desyderium tuũ,Desyderas ho-
nores in terra,desyderas ea q̃ etiam iumen-
tis donauit Deus,hoc est, voluptatẽ tempo-
ralem,& salutem corporis,& talia , non ex
eis implebis desyderium tuũ.Si aũt sic desy-
deras ad fontes aquarũ, si dicis, desyderat &
deficit aĩa mea in atria dñi,imples desyderiũ Psal. 41. & 83.
tuum ex eis,nõ quia iã illi possunt tale desy
deriũ implere,sed tales imitãdo venis ad eũ
q̃ impleuit desyderiũ ipsorũ.Non confun-
detur cum loquetur inimicis suis in porta.]Fra- B
tres in porta loquamur, idest, vt oẽs noue-
rint quid loquamur.Qui.n.non vult loqui in
porta,latere vult qđ loquitur,& forte ideo
vult latere quia malum est.Si fidit, in porta
loquatur,sicut dicitur de sapientia, In por-
tis autẽ ciuitatum audenter dicit. Quãto tp̃e
iustitiã innocentes tenuerint,nõ erubescent: Pro. 8
hoc est in porta prædicare.Et quis est qui p̃
dicat in porta?Qui prędicat in Christo , q̃a
Christus est porta,qua intramus ad illã ciui D
tatem.Mentior si non ipse dixit , Ego sum ia
nua.Si ianua est,& porta est. Ianua enim dr̃ Ioan. 10
domus,& ianua ciuitatis porta est,porta do
mus ianua est,sed forte nõ bene dicitur por
ta,si non bene dicitur ciuitas q̃ dicta est do-
mus,vtrunque.n.pauloante dictum est, Nisi
dñs ędificauerit domũ,in vanum laboraue-
runt ędificantes eam,& ne istã domũ audiẽ
do parum aliquid putares,Nisi dñs, inquit,
custodierit ciuitatẽ,in vanũ laborauit q̃ cu-
stodit eam.Illa est ergo domus q̃ est ciuitas.
Ipsa ergo habet ianuã tanquã domus, & ha
bet portã tanquam ciuitas . Qui est ergo ia-
nua domus,ipse est porta ciuitatis. Ergo si
Chr̃s porta ciuitatis,ille nõ erubescit qui in
Christo stat & sic prædicat.Qui autem con
tra Christum predicat, clauditur contra il-
lum porta. Qui sunt isti qui contra Christũ
prędicant? Qui negant , quia missę sunt sa-
gittę de manu potentis,& peruenerunt vsq;
in fines terrę,& ipsa ẽ hæreditas dñi de qua
dictum est, Postula a me & dabo tibi gentes C
hæreditatem tuam,& possessionem tuã ter- Psal. 2.
minos terrę . Prędicatum est , auditum est
antequam fieret,& iam factum nolunt agno
scere.Qui disputant ergo contra Christum,
extra portam sunt,quia suos honores quæ-
runt,nõ Christi.Qui autem prædicat in por
ta,Chr̃i honorem quęrit,non suum,& ideo E
qui prædicat in porta dicit, Nolite in me p̃-
sumere,nõ enim per me,sed per portam in-
trabitis.Illi autem qui volunt homines in se
ipsos pręsumere,nolunt eos intrare per por
tam:

tam:non mirū si clauditur contra illos por
ta,& ociosi pulsent vt aperiatur. Adestote er
expo- go animo fratres etiam propter crastinum
ne su- sermonem,ex nostra pollicitatione adiuuā
Ioan- te domino vobis reddendum ex Euangelio
de colūba, In cuius nomine promisimus,
.6. in illius misericordia reddemus Sed vt pos
simus eē idonei redditores,ne audaces fue
rimus promissores,orate pro nobis.

In Psalmum centesimum vicesimūseptimū.
Enarratio.

SIcut dicit Apostol.frēs charissimi, Spiri-
talibus spiritalia cōparamus, Animalis
autem homo non percipit, quæ sunt spiritus
r. 5. Dei.Cauendū est ne homines animales non
D percipientes quę sunt spiritus Dei, scanda-
lizentur potius in hoc psalmo quam ædifi-
centur:nam breuiter,quanquam eū cū can-
taret audiuimus,q̄a breuis est curro eū,non
tractans sed legens:Et videte q̄a si talia q̄sq;
cōcupierit,ꝓ magno a Deo qualia cōtinet
iste psalmus,& forte nō quia desertus est ab
illo,sed quia magis diligitur nō acceperit,
videritque illa q̄ hic sic audiuit præmia ti-
mentiū Deum,abundare illis qui non timēt
Deum,nutent gressus illius & effundātur la
ꝑsu vestigia eius,& dicat in corde suo sine
causa se Deum timuisse,quādo illa dona nō
meruit quæ promisit timentibus se,insuper
& illi acceperunt qui eum non solum non
timuerunt, sed etiam blasphemauerunt. Vi
dete enim q̄d dicat, Beati omnes qui timent
dominum,qui ambulant in uiis eius. Labo
res fructuum tuorum māducabis, beatus es
& bn̄ tibi erit.]Adhuc possumus hic,& quā
uis animales beatitudinem futuri seculi co-
gitare. Sed videte quid sequatur, Vxor tua
sicut vinea fertilis, in lateribus domus tuę:
Filii tui sicut nouellatio oliuarum, in cir-
cumitu mensæ tuæ? Ecce sic benedicetur
homo qui timet dominum.] Quomodo?
Vt sit vxor eius tanquam vinea fertilis in la
teribus domus eius, & filii eius circundent
in circumitu mensam eius, tanquam oliua-
E rum nouellatio, Ergo perdiderunt merce-
dem suam qui propter Deum etiam vxores
ducere noluerunt?Sed ait qui noluit ducere
vxorem.Qualiter me Deus benedicet? Imo
vero aut sic te bn̄dicit, aut te non benedicit.

Apta dicta sentētia est,Ecce sic benedicetur
hō q̄ timet dn̄m.Quid hoc ergo sibi vult fra
tres?Ne desyderādo tēporalē & terrenā fęli
citatē ꝑdamus cęlestē,Propheta tanquā in-
uolucrū nobis cōstituit.Inuolucrū hoc ne-
scio quid habet intus.Meminit autē charitas
vestra cū superiorē psalmū uobis tractare-
mus,q̄ est ante istū, incurrisse nos in quēdā F
versū obscurū,vbi dictū est,Sicut sagittæ in
manu potētis,sic filii excussorū : & cū quæ-
reremus q̄ sint filii excussorū , visū esse no- Ps. 126.
bis suggerēte quantū credimus dn̄o,filios ex
cussorum Apostolos esse dictos filios Pro-
phetarū.Quare?Quia Prophetæ in ænigma-
tib.locuti sunt,& figuris rerū tanquā myste
riorū iuolucris cooperuerūt intellectū: q̄ in
tellectus ꝑdire non potuit ad hoīes,nisi in-
uolucra illa excuterent. Vn̄ dicti sunt illi fi-
lii excussorū,q̄ de Prophetis excussis ꝑfece
rūt.Ergo & nos excutiamus istū, ne ꝑ inuo
lucra fallamur,& tangentes q̄d intus est &
nō vidētes,dicamus forte lignū ꝓ auro aut
testā ꝓ argento.Excutiamus ergo si vr̄ chari
tati vr̄ę,Aderit dn̄s ut ꝓcedat q̄d intus est,
maxime frēs mei,quia martyrū natalitia ce-
lebramus Quanta mala passi sunt martyres,
quanta exitia,quāta tormēta,squalores car-
cerū,stricturas catenarū,sæuitias ferarū,ar-
dorē flāmarū,aculeos cōtumeliarū. Ista oīa
pas si essent,nisi nescio q̄d viderēt quo se tē
derent,q̄d ad huius seculi fœlicitatem nō ꝑ
tinet?Turpe est autē vt natalitia martyrū ce-
lebremus,horū videlicet seruorū Dei cōtē-
nentiū mundū istū ꝓp sempiternā fœlicita-
tem,& accipiamus q̄d hic scriptū est ꝓ prę
senti fœlicitate,ut cuicunque forte homini
Dei fideli,ciui illius Hierusalē contingat ēt G
ducta vxore filios non habere,dicamus, Nō
timet hō iste dominū. Nam si timeret dn̄m,
vxor eius tanquam vinea fertilis esset in do
mo eius,nō sterilis vt nullū generaret, & si 1.Cor. 2
timeret dn̄m homo iste, filii ipsius circun-
darent mensam ipsius,tanquā arbores oliua
rum.Si.n.talia dixerimus, animales sumus,
non percipientes quæ sunt spiritus Dei. In-
cipiamus & nos excutere,ut simus & nos fi
lii excussorū.Si.n.erimus filii excussorū , eri
mus in manu potentis tanquam sagittæ, & Ps. 126.
iaculabitur nos de præcepto suo in corda
hominum nondum amantium, ut percussi
sagittis uerborum Dei ament. Nam si talia

illis vel cœperimus prædicare, filii aut frēs mei timete dñm, vt habeatis filios & nepotes, vt gaudeat domus vestra, nō sagitttamus vt amet illa æterna Hierusalē. Remanebunt in amore terrenorum, & videntes ista abundare impiis, & si nobis non audent, in corde G suo dicunt, Quare ille q non timet Deũ, plenā domũ habet filiis? Et forte alius dicit illi, Adhuc nescis quid illi possit contingere. Quid si efferet illos, q̄a non timet Deum, & ad hoc illi plures nati sunt, vt maiorem dolorē de illorũ morte patiatur? Sed si talia di-
H xeris, respondebit tibi & ille, Ego noui hominem impiũ, paganum, adoratorē idolorum, & forte nouit & verũ dicit, nec vnũ tātum nouit, nec duos vel tres, quē deduxerũt ad fossam, senem, decrepitum, mortuũ in lecto suo turbæ filiorũ & nepotum, Ecce nō timuit dominũ, & proles fœcundissima domus eius clausit oculos eius. Quid ad hoc dicturi sumus? Nihil illi pōt euenire mali, vt efferat filios suos viuus, qñ iam mortuus à filiis ad sepulchum gloriosum deductus est. Excutiamus ergo, excutiamus si volumus esse filii excussorũ, Exeat huc aliquid. Est.n q-dam homo qui sic bene dicetur, & nemo timet dñm, nisi qui est in mēbris ipsius hominis. Et multi homines sũt & vnus homo est, multi enim Christiani, & vnus Christus. Ipsi Christiani cum capite suo qđ ascendit in cœlum, vnus est Christus. Non ille vnus & nos multi, sed & nos multi in illo vno vnũ. Vnus ergo homo Christus caput & corpus. Quod est corpus eius? Ecclesia eius, dicēte
1.Cor.12 Apostolo, Quoniā mēbra sumus corporis eius & vos aũt estis corpus Chri & mēbra, Intelligamus ergo vocem huius hominis, in
I cuius corpore vnus sumus homo, & ibi videbimus ista vera bona Hierusalē, sic enim dixit in fine, Vt videas bona q̄ sunt Hierusalem. Si aũt ista bona terreno oculo attenderis, abundantiam filiorum & nepotum, & fertilitatē fœcunditatēque coniungis, & nō sunt bona illius Hierusalē, quia bona ista & in terra morientium sunt, illa terra viuentiũ est. Noli valde pro magno habere, si habes filios morituros, etsi nō ante te certe post te. Vis habere filios nunquā morituros, & te-
Ibidem cum semper victuros? Esto in illius corpore de quo dictũ est, Vos aũt estis corpus Christi & mēbra. Nam vt hoc ostenderet & ipse Psalmus, quia sic est obscurus vt admoneat pulsari, sic coopertus vt velit excuti, à pluribus cœpit, Beati oēs qui timēs dñm, qui ambulāt in viis eius. Multi loquimur, Sed ipsi multi vnum sunt in Christo, sequit & singulariter iam dicit, Labores fructuũ tuorũ māducabis, superius dixerat, Beati oēs qui timent dñm, qui ambulant in viis eius, mō quare labores fructuũ tuorũ māducabis, & non, māducabitis? Et quare, labores fructuũ torũ, & non, labores fructuum vestrorũ? Tā in proximo oblitus est, quia pluribus loquebat? Sed si iam excusisti, qđ tibi rñdit? Cũ plures Christianos appello, in vno Christo K vnũ intelligo. Plures ergo estis, & vnus estis, plures sumus, & vnus sumus. Quomodo plures sumus, & vnus sumus? Quia illi inhæremus cuius membra sumus, & quorũ caput in cælo est, vt membra sequantur. Ergo ipse describat iam, quia manifestatũ est quē describis, sic patebũt omnia quæ sequunt, tantũ vos timete dñm & ambulate in viis eius, & nolite zelare eos qui nō ambulant in viis eius, quādo illos videritis esse fœlices infœliciter. Seculi.n. homines infæliciter fælices sunt. Martyres aũt fæliciter infælices erant: erant.n. ad tempus infælices, sed in æternũ fælices, & in eo ipso q̄ erant ad tēpus infælices, putabant magis infælices q̄ erant, q.d.n. dicit Apostolus? Quasi tristes, semper autē 2.C gaudētes. Quare semp? Et hic & ibi, prosus & hic & ibi. Hic enim vnde gaudemus? De spe. Ibi vnde gaudemus? De re. Magnum gaudium habet spes gaudētis. Et si spe gaudentes Rom videte quid sequitur, In tribulatione patiētes. Martyres ergo ideo in tribulatione patiētes erant, quia spe gaudebant. Sed quia non dum erat illud quod promittitur, quod dicit Apostolus, Spes enim quæ videtur nō est spes: Si autem quod nō videmus speramus, Rom L per patientiam expectamus, Ecce quare omnia martyres pertulerunt, quia quod non videbant per patientiam expectabant. Illi qui eos occidebant, q̄ videbāt amabāt, illi q occidebant, ad ea quæ nō videbāt suspirabāt, & ea quę nō videbant, apprehendere festinabant, & q̄ tarditus occidebantur, moras sibi fieri arbitrabantur. Ergo fratres Felix martyr & vere fœlix, & nomine & corona, cuius hodie natalis est, contēpsit mundum. An forte quia timebat dominũ, inde erat fœlix,

inde erat beatus, quia vxor eius tanq̃ vinea fertilis erat in terra, & filii eius circundederunt mensam eius? Omnia ista perfecte habet, sed in corpore illius q hic describitur, Et quia sic ille intellexit, contẽpsit pſentia, vt acciperet futura. Noueritis aũt fratres nõ eũ passum mortẽ, quã alii martyres passi sunt.
M Confessus est.n. dilatus est ad tormenta, alio die inuentum est corpus exanime. Clauserãt.n. illi carcerẽ, sed corpori, non spiritui Quẽ illic parabant torquere carnifices, absẽtem inuenerunt, perdiderunt sæuitiã suã: iacebat.n. ex animis sine sensu illis ne torqueretur, cũ sensu apud Deum vt coronaret. Vnde & iste Fęlix frẽs, non tm̃ nomine, sed & pręmio vitę ęternę sic ista dilexit. Ergo sic audiamus istũ psalmũ tanq̃ de Christo dicatur: Et oẽs hæretes corpori Christi & effecti mẽbra Chri, ambulemus vias domini, & timeamus dñm timore casto, timore permanente in seculũ seculi, Est.n. alius timor quem charitas excludit, dicente Ioanne, Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Non de omni timore dicit, ꝙ mittit foras a charitate: habes.n. Psalmum dicentẽ, Timor domini castus permanens in seculum seculi Alius ergo timor dñi permanet, alius excluditur. Timor qui excluditur, castus nõ est: qui autem permanet, castus est. Quis est timor qui excluditur? Dignamini aduertere. Aliqui propterea tm̃ timent, ne aliqd mali in terra patiantur ne illis ægritudo accedat, ne damnũ, ne orbitas, ne alicuius admissio criminis, ne alicuius amissio chari, ne exilium ne damnatio, ne carcer, ne aliqua tribulatio, ꝓpea timent & tremunt. Adhuc timor iste non est castus. Adhuc audi: alius non in hac
A terra pati timet, sed gehennam timet. Vnde terruit & dñs: audistis cum Euangelium legeretur, Vbi vermis eorũ non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt hęc homines & quia vere futura sunt impiis, timent, & continẽt se a peccato. Hñt timorẽ, & per timorem continent se a peccato. Timent quidem, sed non amant iustitiam. Cũ aũt per timorem continent se a peccato, fit consuetudo iustitiæ, & incipit quod durum erat amari, & dulcescit Deus: & iam incipit hõ iuste viuere, ꝓpea non quia timet pęnas, sed quia amat æternitatẽ. Exclusus est ergo timor a charitate, sed successit timor castus: Quis est iste timor castus? Secundũ quem debemus fratres mei intelligere qđ dictum est, Beati omnes qui timent dominũ, qui ambulant in viis eius. Si potuero digne dicere de isto timore casto, dicam adiuuante domino nostro Iesu Christo, Multi fortasse hoc timore casto inflammabunt in amorem castum. B
Nec possumus explicare fortasis, nisi proposita aliqua similitudine. Pone aliquam fęminam castam, timentem virum: aliam pone adulteram, & ipsa timet virum. Casta timet, ne discedat vir: adultera, ne veniat. Quid si ambo absentes sunt? Illa ne veniat, illa ne tardet. Absens est quodammodo cui despõsati sumus, absens est q nobis arrã dedit spm̃ sanctum, absens est qui nos redemit sanguine suo, sponsus est ille quo nihil pulchrius, qui quasi fędus apparuit inter manus persequentium, de quo paulo ante dicebat Esaias, Et vidimus eum, & non habebat speciẽ neq; decorem. Ergo sponsus noster fędus est? Absit. Qũo.n. illum virgines amarent, quę in terra maritos non q̃sierunt? Ergo persequẽtibus fœdus apparuit, & nisi eum fędum putarẽt, non insilirẽt, non flagellis cęderent, non spinis coronarent, non sputis inhonestarent: sed quia fœdus illis apparebat, fecerunt illi ista: non.n habebant oculos vnde Christus pulcher videretur. Qualibus oculis Christus pulcher apparuit? Quales oculos quærebat ipse Chrs, qñ dicebat Philippo, Tãto tẽpore vobiscum sum, & non me vidistis? Isti oculi mundandi sunt, vt possint videre illam lucẽ: & leuiter tamen perstricti splendore, accendunt amore vt sanari velint, & fiãt illuminati. Nam vt noueritis quia pulcher est Christus qui amatur, audi prophetam, Speciosus forma præ filiis hominum. Oẽs homines superat illius pulchritudo. Quã rem amamus in Christo? Membra crucifixa, latus perforatum, an charitatem? Quando audimus quia passus est pro nobis, quid amamus? Charitas amatur. Amauit nos vt redamaremus eum: & vt eum redamare possemus, visitauit nos C
spiritu suo. Pulcher est ille, & absens est, Interroget se spõsa, si casta est. In membris sumus omnes fratres mei, in membris ipsius sumus, ideo vnus homo sumus. Videat vnusquisq; qualẽ timorẽ habeat, an eum quẽ excludit charitas, an castũ permanentem in seculum seculi. Modo probauit dico, & ꝓbabit.

Marginalia: Psal. 18. 1. Ioan. 4. — Esa. 66. Marc. 9. — 3. q. 6. Cum per timorem — Psal. 18. — 3. se. dist. 34. cap. Non pot. — Esa. 59. — Mat. 27. — Ioan. 14. — Psal. 44. — Psal. 18. 1. Ioan. 4

bit. Absens est sponsus noster: interroga conscietiam tuam, vis vt veniat, an adhuc vis vt tardet? Videte fratres, Ego pulsaui ad ostia pectorum vestrorum, vocem inhabitantiũ ille audiuit. Quid singulorũ quorumque modo cõscientiæ dixerint, ad aures meas, quia homo sum, peruenire non potuit: ille qui absens est præsentia corporis, sed pſens est vigore maiestatis, audiuit vos. Quam multi si dicatur illis, Ecce iã Christus, cras dies iudicii, non dicunt, vtinã veniat. Qui enim dñt, multum amãt, & si dicatur illis. Tardabit, timent ne tardet, quia timor castus est. Q̃uo autem nunc timetur ne tardet, sic cum venerit timebitur ne discedat. Erit aũt castus iste timor, quia trãquillus & securus. Non.n.deseremur ab eo, cũ inuenerit nos homo aliquis credens in eũ. Quando quæsiuit nos?
D Antequã quæreremus eũ. Castus ergo timor frẽs mei hoc habet, q̃a venit de amore. Ille aũt timor nondũ castus, præsentiã domini & pœnas timet, timore facit quicquid boni facit, nõ timore amittendi bonũ illud, sed timore patiendi illud malũ. Non timet ne ꝑdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam. Bonus est & iste timor, vtilis est, nõ quidem permanebit in selũ seculi, sed nondũ est iste castus permanẽs in seculũ seculi. In quo est castus? Iã iterũ aliquid interrogo, q̃d vosmetipsos interrogetis. Si Deus veniens voce propria loqueret nobis, quãquam nõ taceat loqui per literas suas, & diceret homini, Peccare vis, pecca, fac q̃cquid te delectat: q̃cquid amaueris in terra, tuũ fiat, cui fueris iratus, intereat: quẽ rapere volueris, rapiatur, quẽ cædere, cædatur, quẽ dãnare, damnet: quẽ possidere, possideas. Nemo tibi resistat, nemo tibi dicat, q̃d facis, nemo, noli facere q̃d velis: nemo, quare fecisti, abundent tibi omnia ista terrena q̃ concupisti, & viue in illis nõ vsque ad tempus, sed semꝑ, faciẽ tantũ meã nunquã videbis. Fratres mei vnde ingemuistis, nisi q̃a iã
E natus est timor castus permanens in seculũ seculi? Quare percussum est cor vestrum si diceret Deus, faciẽ meã nunquã videbis? Ecce omni ista terrena fælicitate, omnibus rebus abundabis, circumfluent te bona temporalia, nõ illa amittis, non illa deseris, quid vis amplius? Fleret quidem, gemeret timor castus, & diceret, Imò tollantur omnia, & faciem tuam videam. Timor castus exclamaret de Psalmo, & diceret, Deus virtutum cõuerte nos, & ostende faciem tuam & salui erimus. Timor castus exclamaret de Psalmo & diceret, Vnam petii à domino. Vide quomodo ardeat timor iste castus, timor verus, timor syncerus, Vnam petii a domino hanc requiram. Quid? Vt inhabitem in domo domini, per omnes dies vitę meę. Quid si propter terrenam fælicitatem? audi quid sequitur, Vt contempler delectationem domini, & protegar a templo sãncto eius: id est, esse templum eius, & protegi ab eo, hanc vnam petii a domino. Hanc vnam si petieritis, acci pietis, ad hanc vnam si cor vestrũ exercueritis, & hoc solum amittere timueritis, nec inuidebitis fęlicitatibus terenis, & illam fęlicitatem veram sperabitis, & eritis in eius corpore cui cantatur, Beati omnes, qui timent F dominum, qui ambulant in viis eius, Labores fructuũ tuorũ manducabis. O vos, ò tu: vos multi qui vnus estis, labores fructuũ tuorum manducabis. Quasi peruerse videtur dicere nõ intelligentibus: debuit.n.dicere, fructum laborum tuorum manducabis: multi.n manducant fructum laborum suorum. Laborant in vinea, ipsum laborem non manducant, sed quod de labore ipsorum nascitur hoc manducant, Laborant circa arbores pomiferas, quis manducet labores? Nemo inquã, sed q̃d illę arbores attulerint: Fructus laboris, & ipse iocundat agricolã. Quid sibi vult, labores fructuũ tuorũ manducabis? Mõ labores habemus, fructus postea erit. Sed q̃a & ipsi labores nõ sunt fine gaudio propter spem, de qua paulo ante diximus, Spe gaudẽtes, in tribulatione patientes, mõ nos ipsi labores nostri iocundant, & lætos nos faciũt de spe. Si ergo labor noster potuit manducari, & potuit iocũdare mãducatus fructus ipsius laboris qualis erit? Manducabant labores suos, qui eũtes ibant & flebant mittentes semina sua. Quanto iocundius mãducabunt G fructus laborum, qui venientes venient cum exultatione portantes manipulos suos? Et vt noueritis fratres quia mãducatur labor iste, in superiore Psalmo audistis dictum superbis, qui ante lucem volebãt surgere.i. ante Christum, nõ per humilitatem, qua surrexit Christus: dictum est illis, Surgite posteaquã sedistis.i. humiliamini & inde surgite, quia & ille

Marginal notes: 3.se. dist. 34.c. Et quia. In medio. — Psal. 17. — Psal. 7. — Psal. 26. — Rom. 12. — Psa. 125.

& ille humiliari venit, q̃ exaltatus est ꝓpter vos. Et quid dictum est? Qui manducatis panem doloris. Iste est labor fructuũ, panis doloris. Nisi.n.manducaretur, non diceret panis. Nisi autem haberet aliquam suauitatem panis, iste, nemo illum manducaret cum tanta suauitate. Plorat in gemitu qui orat. Dulciores sunt lachrymæ orãtium, quàm gaudia theatrorũ. Et audi flãmam desiderii qua manducatur ipse panis de quibus dicit, Qui
.14. manducatis panem doloris. Alio loco dicit amans iste: cuius vocem in Psalmo plerunque agnoscimus, Factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Vnde factæ sunt lachrymæ panes? Dum dicitur mihi quotidie vbi est Deus tuus. Antequã enim videamus eum qui nos dilexit, qui nobis pignus dedit, cui desponsati sumus, insultant nobis pagani, & dicunt, Vbi est quem colunt Christiani?
H Ostendant nobis quem colunt, Ecce ego ostendo illis Deum meum, & ipsi ostendant mihi Deum suum. Dum tibi hoc dicit paganus, nõ inuenis quod illi ostendas, quia non est cui ostẽdas. Redis ergo & plangis ad Deũ quia illi suspiras antequam videas, & desiderio ipsius gemis, & quia in ipsius desiderio ploras, dulces sunt & ipsæ lachrymæ, & ꝓ cibo tibi erunt, quia factus est tibi & ipse panis die ac nocte dum dicitur tibi quotidie vbi est Deus tuus. Sed veniet Deus tuus, de
.21. quo dicit, Vbi est, & absterget lachrymas, & ipse ꝓ pane lachrymarum succedet, & te in æternum saginabit, q̃ a erit nobiscum verbum Dei quo pascuntur angeli. Interim mõdo labores fructuũ, postea fructus laboris. Labores fructuũ tuorũ manducabis, beatus es & bene tibi erit. Beatus es, de præsenti est: bene tibi erit, de futuro est. Dũ manducas labores fructuum tuorum, beatus es: cum ꝑueneris ad fructum laborũ tuorum, bene tibi erit. Quid dixit? Nam si bene tibi erit, vtique beatus eris: & si beatus eris, bene vtique tibi erit. Sed interest inter spẽ & rem. Si spes tam dulcis est, quãto res dulcior erit? Iã ve-
I niamus ad illã, Vxor tua, Christo dicitur: ergo vxor ei⁹, Ecclesia eius: Ecclesia eius vxor eius, nos ipsi sicut vinea eius fertilis. Sed in q̃bus vinea fertilis? Videmus.n. parietes istos intrantes multos steriles. Videmus quia istos parietes intrant multi ebriosi, fœneratores, mangones, quęrentes sortilegos, euntes ad pręcantatores & pręcantatrices, quando illis caput dolet. Ista est fertilitas vineę? Ista est vbertas vxoris? nõ ipsa est. Istę spinę sunt, sed non vbique spinosa. Habet quandam fertilitatem, & est vinea fertilis, sed in quibus? In lateribus domus tuæ. Non omnes dicuntur latera domus. Quæro enim quę sint latera domus? quid dicam? Parietes sunt quasi lapides fortes. Si de hoc habitaculo corporali diceret, forte hoc intelligeremus latera. Latera dicimus domus, eos qui inhærent Christo. Non enim sine causa & in sermone quotidiano dicimus de aliquo qui forte male agit ex malorum consiliis amicorum, de illo dicimus, Mala latera habet. Quid est mala latera habet? Mali illi inhærent. Ergo & de alio, bona latera habet: bonis consiliis viuit. Quid est hoc? Bonis consiliis regitur. Ergo Gene. 2.
latera domus sunt illi qui inhærent Christo, nec sine causa & ipsa coniunx de latere facta est. Viro dormiente Eua facta est: moriente Christo, Ecclesia facta est. Et illa de latere viri, cum costa detracta est: & ista de latere Ioan. 19.
viri quando latus lancea percussum est, & sacramenta profluxerunt. K
Ergo vxor tua vt vinea fertilis. Sed in q̃bus? In lateribus domus tuæ, idest, in his qui adhęrent Christo. In aliis, q̃ non adhęrent Christo, sterilis. Sed nec illos in venia computabo. Filii tui. Quæ est vxor, & qui sunt filii. In istis carnalibus nuptiis & coniungiis, alia vxor & alii filii: in Ecclesia quę vxor, ipsi filii. Ad Ecclesiam.n. pertinebant Apostoli, & in membris Ecclesię erant. Ergo ĩ cõiuge ipsius erãt, & cõiunx erant secundum portionem suam, quam in membris obtinebant. Quare ergo de illis di- Matt. 6.
citur, cum recesserit ab eis sponsus, tunc ieiunabunt filii sponsi? Ergo ipsa coniunx, & ipsa filii. Mirum dico fratres mei, In uerbis autem dñi inuenimus Ecclesiam & fratres ipsius esse, & sorores ipsius esse, & matrem ipsius esse. Nam cum ei nunciarentur mater eius & fratres foris stantes, quia foris stabãt, typum gerebant. Quis typus m̃ris? Syna- Matt. 12.
goga, Quis typus fratrum carnalium? Iudęi foris stantes & foris stat synagoga. Nam Maria in lateribus domus eius, & cognati eius ex virginis Marię cõsanguinitate veniẽtes, q̃ in eũ crediderunt, in lateribus domus eius,
non inq̃tum carnali consanguinitate iuncti L
erant, sed inquãtum verbũ Dei audiebant &

facie

faciebant.Hoc.n.rñdit dñs & ait,Quæ mihi
mater,aut q fratres?Vñ tentauerunt quidam
De fide dicere,q̃a Christus matrẽ non habuit, quia
contra dixit, Quæ mihi mr̃?Quare?Ergo Petrus &
Mani- Ioannes & Iacobus & alii Apostoli patres
chæos. *cap.25.* non habuerunt in terra?Et tñ quid eis dicit?
Nolite vobis dicere patres sup terrã, unus
Mat.23 est.n.pr̃ vester qui in cęlis est.Qđ est in pñe
docebat discipulos,hoc in mr̃e ipse demon
strauit.Vult.n.dñs,vt consanguinitatibus ter
renis præponamus Deũ.Defer pr̃i, q̃a pater
est:defer Deo, quia Deus est. Generauit te
pr̃ accõmodãdo carnẽ suã, creauit te Deus
adhibendo potentiã suã. Ne irascatur pr̃ cũ
Deus illi pręponitur,imò gaudeat sibi tñ de
ferri,ut illi inuentus esset qui ei deberet præ
Mat.12 poni.Ergo quid dicã?dñs quid ait? Quæ mi
hi mater:aut qui fratres? Et extendit inquit
Euãgelista manus super discipulos suos, &
ait,Ecce mater mea & fratres mei. Fratres
erant,mater quõ erant?Addidit, Et qui fece
rit voluntatẽ patris mei, ipse mihi frater &
soror & mater est. Puta frater,pp sexum vi
rilem quem habet ecclesia,quos hic in mem
bris habet Chr̃s.Mr̃ quõ,nisi q̃a ipse Chri
stus est in Christianis,quos Chr̃ianos p ba
ptismũ quotidie parit Ecclesia?Ergo in qui-
bus intelligis coniugem, in illis matrem, in
M illis filios. Dicatur ergo quales debent esse
filii,quales?Pacifici.Quar̃ pacifici?Quia bea
ti pacifici,q̃a ipsi filii Dei vocabuntur.Quia
ergo in oliua fructus est pacis,oleũ.n. pacẽ
significat,quia charitatẽ significat,sine cha-
ritate nulla pax est.Et manifestum est, quòd
qui diuiserunt pacem, non habent charita-
tem.Vnde iam exposui charitati uestrę, qua
Matt.5. re columba folia cum fructu portauit ad ar
cam,vt significaret quia & illi qui foris ba-
ptizati sunt,sicut ligna illa extra arcam bapti
zata sunt,non sola folia habuerũt.i.verba so
Sup Io. la,sed habuerunt & fructum,quod est chari
Trac.9. tas.Ipsa columba illos reportat ad arcam,&
Gene.8. veniunt ad unitatem.Tales ergo filii debent
esse in circumitu mensę domini, velut no-
uella oliuarum.Perfecta res est, magna bea
titudo.Iam quis ibi nolit esse? Cum videris
aliquem blasphemum habere vxorem, fi-
lios, nepotes,& te forte non habere, noli
zelare, vide quia & in te completum est,
sed spiritaliter. An forte non es in membris?
Si non ibi es, plange quia non hic, nec ibi.
Si ibi,securus esto,q̃a & si ibi & nõ hic, fru
ctuosius ibi q̃ hic.Si ergo habemus, quare
habemus?Quia timemus dñm. Ecce sic be-
nedicet hõ qui timet dñm.Ille est hõ,q̃ sunt
homines,& ipsi hoïes hõ,q̃a multi unũ, q̃a
Chr̃s vnus.Bñdicat te dñs ex Sion.] Cœpe-
ras.n.attendere,Ecce sic benedicet hõ qui ti
met dñm.Iam forte oculi tui ibant p illos q̃
non timent dominum,& videbant ibi vxo-
res fœcundas, filios abundantes circumire
mensam patris sui.Nescio qua ibas,& nõ ex
Sion,Benedicat te dñs,sed ex Sion.Noli quę
rere illas benedictiones,q̃ non sunt ex Siõ.
Non benedixit dominus tales, fratres mei?
Benedictio ista domini est.Aut si nõ est a do A
mino,quis duceret vxorem, si nolit domi-
nus?Quis possit esse sanus,si nolit dominus?
Aut quis posset esse diues, si nollet dñs? Dat
illa,sed non vides,quia & pecoribus dedit.
Non ergo de Sion est ista benedictio.Benedi
cat te dominus ex Sion.Et uideas bona Hie-
rusalem.]Nam illa bona non sunt Hierusa- *Gene*
lem. Vis videre quia non sunt bona Hieru-
salem?Et auibus dictum est,Crescite & mul
tiplicamini.Pro magno vis habere, quod
auibus donatum est? Voce quidem Dei do-
natũ esse quis nesciat?Sed vtere bonis istis,
si accipis:& magis cogita quomõ nutrias q̃
nati sunt,quam ut nascantur:non enim iam
fœlicitas est habere filios, sed bonos habe-
re. De nutriendis labora, si nati fuerint, si au
tem non nati, age gratias Deo, forte minus
solicitus eris,& tamen sterilis non remansi-
sti illius matris. Forte filii per te nascuntur B
spiritaliter de ista matre, qui sunt in nouel-
lis oliuarum circumeuntes mensam domi-
ni.Consoletur ergo te Deus, ut videas bona
Hierusalem.Illa.n.bona sunt,quare sunt? q̃a
æterna sunt, quare sunt? quia ibi est rex. E-
go sum,qui sum.Ista vero bona sunt, & nõ
sunt,non enim stant,labuntur, fluunt, Filii
sunt paruuli, blandiris paruulis, blandiun- *Exod.3*
tur paruuli. Nunquid stant in eo? Sed o-
ptas ut crescant,ut accedat ætas optas, Sed
vide quia cum accedit una,altera moritur.
Veniente pueritia, moritur infantia, ve-
niente adolescentia, moritur pueritia, ue-
niente iuuentute,moritur adolescentia, ue-
niente senectute, moritur iuuentus, ueniẽte
morte,morit̃ oĩs ætas. Quot optas gradus
ętatis,tot simul optas & mortes ætatũ. Non
sunt

ſunt ergo iſta.Nã deinde nati ſunt tibi filii in terra tecũ victuri,an te potius excluſuri & ſucceſſuri?Ad eos gaudes q̃ nati ſunt,ut excludaris?Nati.n.pueri tanq̃ hoc dicãt parẽtib.ſuis,Eia cogitate & uos ire hinc,agamus & nos mimimũ nr̃m.Minus eſt.n generis humani tota vita tẽtationis,q̃a dictum eſt,Vniuerſa uanitas oĩs hõ viuens. Et tñ ſi gaudet ad filios ſucceſſuros,quãto gaudendũ eſt ad
38. filios cũ quibus p̃manebimus,& ad illũ patrem cui nati ſumus nõ morituri,ſed vt nos cũ illo ſemper viuamus?Ipſa ſunt bona Hieruſalẽ,quia ipſa ſunt.Bene dicat te ergo dñs ex Sion,& videas q̃ ſunt bona Hieruſalẽ.Nã
C iſta,q̃ attendis bona,cęcus vides:videas,ſed illa bona q̃ corde videntur. Et quãdiu videbo bona Hieruſalẽ?O ẽs dies vitę tuę.]Sed ſi vita tua ęterna fuerit, in ęternũ videbis bona Hieruſalẽ.Iſta aũt fratres mei bona ſunt, ſed non oẽs dies vitæ tuæ uides,nõ.n.qñ ex is de corpore moreris, Perſeuerat uita tua: corpus moritur,ſed vita ſpiritus perſeuerat. Oculi non vident,quia diſceſsit qui p̃ oculos videbat.Vbicunq; eſt qui per oculos ui-
16. debat,videt aliquid. Nõ.n.mortuus erat diues ille,qui in terra induebatur purpura, ſi mortuus eſſet,apud inferos non torqueret. Optãdũ illi forte erat vt moreretur, ſed malo ſuo vixit apud iferos.Torquebat.n. & nõ videbat illa bona q̃ in terra dimiſerat. Hæc erat uita ipſius talis,& bona illa nõ videbat. Ergo tu talia deſidera bona quę videas oẽs dies vitę tuę.i.vt cum ipſis uiuas in ęternum. Quæ ſunt ergo illa bona? Fratres attendite. Dici pñt bona iſta?aurũ eſt,argentũ eſt,fundus amœnus eſt,marmorati parietes ſunt,tecta laqueata ſunt?Abſit.Iſta abundãtius pauperes habent in hac vita. Plus eſt.n.pauperi uidere cœlum ſtellatũ,q̃ diuiti tectũ inauratum.Frẽs ergo quid eſt illud bonũ quo accẽdimur,cui ſuſpiramus, quo inflãmamur?
Ti.3. Propter qđ bonũ adipiſcendũ & videndũ tantos labores ſuſtinemus, ſicut audiſtis cũ legeretur Apoſtolus,quia oẽs qui volũt pie
D viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patiuntur. Non.n.mõ quia diabolus per reges non ſęuit,iõ Chriſtiani non patiuntur perſecutionem.Si mortuus eſt diabolus, mortuę ſunt perſecutiones:ſi autem ille aduerſarius noſter uiuit,unde non tentationes ſuggerit? vnde non ſęuit? unde non minas aut ſcandala procurat?O ſi incipias pie viuere,uidebis quia oĩs qui vuult pie uiuere in Chriſto Ieſu,perſecutionẽ patietur. Propter quid ergo patimur tantas perſecutiones?Si.n.in hac
vita in Chriſto ſperantes ſumus tantum, ait 1.Cor.15
Apoſtolus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.Propter quid dãnati ſunt ad be-
ſtias martyres?qđ eſt illud bonũ? dici põt? 1.Cor.2.
vnde?aut quæ lingua dicat?aut quę aures audiant?Et qđ ẽ illud nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.Amemus tñ, proficiamus tantum:videtis.n.quia pugnæ nõ de ſũt & pugnamus cũ concupiſcentiis noſtris.Pugnamus foris cũ infidelibus & inobedientibus hominibus,pugnamus intus cum ſuggeſtionibus,cum p̃turbationibus carnalibus. Vbiq; pugnamus adhuc, quia corpus quod
corrũpit aggrauat aĩam. Pugnamus adhuc, Sapi.9.
quoniam ſi ſpiritus vita eſt, tamen corpus mortuorum eſt p̃pter peccatũ.Sed quid fu-
turũ eſt? Si autẽ ſpiritus eius habitat ĩ uobis, E
qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis,uiuifica Rom.9.
bit & mortalia corpora veſtra propter ſpiritum eius,qui habitat in vobis. Cum ergo viuificata fuerint membra noſtra mortalia, iã nihil reſiſtet ſpiritui noſtro:non fames erit, non ſitis erit,quia de corruptione corporis iſta naſcuntur,iõ reficis,quia a te aliquid deficit.Concupiſcentiæ delectationum carnalium contra nos pugnant.Mortem portamus infirmitatem corporis,ſed cũ mors ipſa cõuerſa fuerit in illam incommutab ilitatem & corrnptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatẽ, q̃d audiet tunc mors? Vbi eſt mors contentio tua?ubi eſt mors aculeus tuus? Et forte moritur,& dicetur, Reſtant aliqui inimici? Non, ſequitur nouiſsima inimica mors, cum hæc
deſtructa fuerit, ĩmortalitas ſuccedit. Si nul 1.Cor.15
lus erit inimicus,quaſi nouiſsima deſtruetur mors.Bonum noſtrum cui ſuſpiramus, pax erit.Ecce bonum fratres, magnum bonum
pax vocatur. Quærebatis quid uocaretur? F
Aurum eſt,an argentum eſt,an fundus, an veſtis?Pax eſt. Non pax qualem inter ſe habent homines,infidam,inſtabilem,mutabilem, incertam,nec pax talis qualem ſecum habet ipſe vnus homo, Diximus.n. quia & ſecũ pugnat hõ,Vſquequo domet oẽs cupiditates, adhuc pugnat. Qualis ergo pax? Quam oculus non vidit, nec auris audiuit.

Qualis pax? De Hierusalē, Quia Hierusalem
īterpretat̄ visio pacis. Si ergo bn̄dicat te dn̄s
ex Sion, & videas bona q̄ sunt in Hierusalē,
vt videas oēs dies vitæ tuæ. Et videas.] Non
filios tuos tm̄: sed Filios filiorū tuorū.] Quid
est filios tuos? O pa tua q̄ hic agis. Qui sunt
filii filiorū? Fructus operū tuorū. Facis elee-
mosynas, filii tui sunt: pp eleemosynas acci
pis vitā æternā, filii filiorū tuorū sūt. Videas
filios filiorū tuorū, & erit qđ sequit̄, quo cō
cludit̄, Pax super Israel] Hęc pax vobis præ-
dicat̄ a nobis, ipsa amatur a nobis, ipsa vt a
G vobis ametur, optamus. Ad illā pacem per-
ueniunt, qui & hic pacifici fuerint. Illi sunt
& hic pacifici, qui & ibi: qui circumeūt mē
sam domini tāquam nouellatio oliuarum,
vt nō sit sterilis arbor, qualis fuit illa ficul-
nea vbi fructum nō inuenit esuriens dn̄s. Et
videtis quid ei contigerit, Folia sola habe-
bat, fructum nō habebat. Sic sunt qui verba
Mat. 12. hn̄t, & facta non habent. Veniens esuriens
dominus non ibi inuenit quod manducet,
quia fidem nostram & facta bona esurit do
minus. Pascamus illum bene viuēdo, & pa-
scet nos in ęternum nobis viuere donando.

In Psalmum centesimū vicesimumoctauū.
Enarratio.

PSalmus quem cantauimus breuis est, sed
sicut scriptū est ī Euāgelio de Zacchęo,
Luc. 19. statur a breuis, & magnus in opere: sicut scri
Mar. 11. ptū est de illa vidua, q̄ duo minuta misit in
gazophylatium: breuis pecunia sed magna
charitas: sic & iste psalmus si verba numeres
breuis est; si sententias appēdas, magnus est.
Non ergo nos poterit diutius vsque ad fasti
H dium detinere. Quare? Aduertat prudentia
vestra, & assit ītētio Christiana: sonet verbū
Dei volentibus opportune, nolentibus im-
portune. Inuenit sibi locū, īuenit corda vbi
requiescat, inuenit terram vbi germinet, &
fructum ferat. Nam quia multi mali sunt, &
iniquos portat Ecclesia vsque in finem, ma-
nifestum est, & hi sunt quibus verbum Dei
Mat. 13. superfluum est: & aut sic in illos cadit, quo-
modo semen in via conculcatur, & a volati
libus colligitur: aut sic in eos cadit qūo se-
men in petrosa loca, vbi non hēt terrā mul-
tam, statim exiit, & calefacto sole arescit, q̄a
non habebat radicem: aut sicut inter spinas,
quod & si germinet & conetur in auras sur
gere, suffocatur tn̄ multitudine spinarū. Ta-
les autē sunt, qui verbū Dei contēnunt sicut
via, aut qui ad horā gaudent, & facta tribu-
latione sicut ab æstu solis arescunt, aut qui
cogitationibus & curis & solicitudine hu-
ius mūdi, tanq̄ spinis auaritiæ suffocant, qđ
in illis cęperat germinare. Est āt ēt terra bo
na, quò semen cū ceciderit affert fructum,
aliud tricenū, aliud sexagenū, aliud centenū:
siue parū, siue multum, oēs in horreo erūt. I
Sunt ergo tales, & pp hos loquimur. Pro-
pter hos loquitur scriptura, ꝓpter hos non
tacet Euangelium. Sed & illi audiāt ne forte
aliud sint hodie, aliud cras, ne forte mutent̄
audiendo, aut arent viā, aut lapides purgēt,
aut spinas euellant. Dicat spiritus Dei, dicat
nobis, cantet nobis: siue velimus saltare, si-
ue nolim⁹, cātet ipse. Sicut. n. q̄ saltat, mēbra
mouet ad cantū: sic qui saltant ad pręceptū
Dei, operibus obtēperāt sono. Iō qui nolue
runt hoc facere, quid illis dn̄s dicit in Euā-
gelio? Cantauimus vobis, & nō saltastis: plā
ximus, & non lamentastis. Cantet ergo: cre- Mat.
dimus in Dei misericordiā, quia erunt de q̄-
bus nos consoletur. Nam qui ptinaces sūt,
pseuerantes in malitia, q̄uis audiant verbū
Dei, scandalis quotidie perturbāt Ecclesiā:
de talibus dicit iste psalmus, sic. n. cæpit, Sæ
pe expugnauerunt me a iuuentute mea.] Ec
clesia loquitur de his quos tolerat, & tāquā
diceretur, Nunquid modo & non olim est
Ecclesia? Ex quo vocantur sancti est Eccle-
sia in terra. Aliqn̄ in solo Abel Ecclesia erat, k
& expugnatus est a fratre malo & perdito
Cain. Aliqn̄ in solo Enoch Ecclesia erat, &
translatus est ab iniq̄s. Aliqn̄ in sola domo Gene.
Noe Ecclesia erat, & pertulit oēs qui dilu- Gene.
uio perierunt, & sola arca natauit in flucti- Gene.
bus, & euasit ad siccum. Aliqn̄ in solo Abra
ham Ecclesia erat, & quāta pertulit ab ini-
quis, nouimus. In solo filio fratris ei⁹ Loth,
& in domo eius in Sodomis Ecclesia erat,
& pertulit Sodomorum iniquitates & puer
sitates, quousque Deus eum de medio ipso-
rum liberauit. Cœpit esse & in populo If-
rael Ecclesia, pertulit Pharaonem & Aegy- Gen. 19
ptios. Cœpit & in ipsa Ecclesia. i. in populo
Israel numerus sanctorum, Moyses & cę-
teri sancti pertulerunt iniquos Iudęos po-
pulum Israel. Ventum est & ad dominum

nostrum Iesum Chr̄m,prędicatū est Euangeliū:dixit in psalmis,Annunciaui & locutus sū,multiplicati sunt sup̄ numerū. Quid est sup̄ numerum? Non solū illi qui crediderunt,& qui p̄tinent ad numerū sanctorum, sed & sup̄ numerū intrarunt multi iusti, sed plures iniqui, & p̄tulerūt iusti iniquos. Qn̄? In Ecclesia. Nunquid mō solum ex quo enumerat,ex quo cōmemorat? Ideo ne miraretur modo Ecclesia,vel ne quisquam miraretur in Ecclesia, uolens esse membrum bonum Ecclesię,audiat & ipsam Ecclesiā matrem suam dicentem sibi,Noli mirari ad ista fili, Sępe expugnauerunt me a iuuentute mea. Magnus affectus sic cæpisse psalmū,Sæpe expugnauerunt me a iuuētute mea: quasi aliqd iam loquebatur:uidetur enim non cæpisse, sed respōdisse. Respondit autē, Quibus? Cogitantibus & dicentibus,Quanta mala perferimus,q̄ta scandala crebrescunt quotidie, quando iniqui intrant in Ecclesiam & portamus eos? Respondeat autem Ecclesia de quibusdam i.de fortiorum voce respōdeat querelis infirmorum,& confirment firmi infirmos, & grandes paruulos,&dicat Ecclesia, Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea. Dicat vero nunc Israel, Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea.Dicat illud, non illud timeant. Quò enim valet qđ cum dixisset,sæpe expugnauerunt me,addidit, a iuuētute mea? Iam modo Ecclesię senectus expugnatur, sed non timeat, dicat, Sæpę expugnauerunt me a iuuentute mea.Nunquid ideo non peruenit ad senectutem, quia non cessauerunt illi expugnando? nunquid delere potuerunt? Dicat vero Israel, & consoletur se Israel,consoletur seipsa Ecclesia de p̄teritis exemplis.& dicat, Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea. Quare expugnauerunt? Etenim non potuerūt mihi.Supra dorsum meū fabricauerūt peccatores,longe fecerunt iniustitiā suā.] Quare expugnauerūt? quia non potuerunt mihi.Quid est, non potuerunt mihi? Fabricare.Quid est, non potuerunt mihi? Non illis consensi ad malum. Omnis.n.malus ideo persequitur bonum, quia non illi consentit bonus ad malum.Faciat aliquid mali,non obiurget Episcopus, bonus est Eps̄:obiurget Eps̄, malus est Eps̄. Rapiat aliquid, taceat cui rapuit,bonus est. Saltē loquatur & reprehendat,etsi non repetat,malus est. Malus est qui reprehendit raptorē,& bonus est q̄ rapit? Ambulet,manducemus & bibamus,cras enim moriemur. Et contra Apostolus,Corrūpunt bonos mores colloquia mala.Sobrii estote & iusti, & nolite peccare.Sonat verbū,sonat sermo cōtradictor libidinis. At ille amicus libidinis suę, & inimicus sermoni cōtradicēti amicæ suæ, infestus est,& odit sermonem Dei. Facta est amica auaritia, inimicus Deus. Contradicit enim Deus auaritiæ, & uult nihil possideri ab auaritia.Ego possideam clamat.Quid vis ab auaritia possideri? Dura iubet,leuia iubeo.Onus eiusgraue, sarcina mea leuis est. Iugum eius asperum est, iugum meū leue est. Noli velle ab auaritia possideri.Iubet auaritia vt mar̄ trāscas,& obtēperas, iubet ut te uentis p̄cellisque cōmittas: iubeo ego vt ante ostiū tuū ex eo qđ habes des pauperi. Piger es ad faciendū ante te opus bonum,& strenuus es ad transeundū mare. Quia auaritia imperat,seruis: quia Deus iubet odisti. Et quid? Cum odisse cæperit, incipit velle criminari eos a q̄bus audit bona præcepta, & velle per suspiciones suas crimina quærere seruorum Dei, Qui nobis ista dicunt,& ipsi nō faciunt ista, Et ista siue quę fiunt, siue q̄ non fiunt,& quæ non fiunt, dicuntur fieri, & quæ fiunt bene, dicuntur male fieri, & q̄ toleramus,ad culpam nostram applicātur. Nos quid respondemus? Noli me attendere,sermonem istius attende, ipse tibi loquitur per quemlibet,huic tu inimicus es. Cōcorda cum aduersario tuo cum es cum eo in via. Aduersarium tuum sermonem Dei fecisti. Noli attēdere, quia ille tibi loquitur. Malus est per quem tibi loquitur, sed nō est malus,qui tibi loquitur,sermo Dei. Accusa Deum, accusa si potes. Creditis fratres hucusque peruenisse eos,de quibus dicitur, Sępe expugnauerunt mea iuuentute mea,ut et ipsum Deum accusare nō dubitēt? Accusas aurum, & ille accusat Deum qui fecit aurum. Noli auarus esse, & non faceret Deus aurum? Iam hoc restat,quia mala tua opera cohibere non potes, accusas opera bona Dei. Displicet tibi creator & fabricator mūdi. Non faceret & solem, quia multi in fenestris contendunt de luminaribus, & ad iudicia se trahunt? O si vitia nostra cohibeamus,quia bona sunt omnia, quia bonus

[Margin notes: Psal. 36. — L — M — Esa. 28. — 1. Co. 15. — A — Mat. 11 — Matt. 5. — B]

nus.

Gen. 2. nus deus qui fecit omnia:& laudant illũ opa sua, consyderata quia bona sunt ab eo q̃ habent spm̃ consyderandi,spiritũ pietatis & sapientiæ: vndiq; Deus laudatur ab operibus suis. Quõ illum laudãt opera sua? Per os triũ puerorum in camino ignis q̃d prætermissũ est? Laudat cęlũ,laudant angeli,laudãt sydera,laudãt,sol & luna,laudant dies & noctes, laudat quicq̃d germinat de terra, laudat q̃cquid natat in mari, laudat q̃cquid volitat in aere, laudant oẽs montes & colles, laudant frigora & æstas, & cætera omnia quę Deus fecit. Audistis quia laudãt Deum, nũquid audistis ibi quia laudat Deũ auaritia, q̃a laudat Deũ luxuria? Non laudãt ista,quia nõ ipse illa fecit. Laudant ibi homines Deum, q̃a hominis creator est Deus. Auaritia opus est mali hominis, nõ ipse opus est Dei. Et q̃d vult Deus? Occidere in te q̃d ipse fecisti,& saluare te quẽ fecit ipse. Noli fęnerare:tu accusas scripturam dicentẽ, Qui pecuniã suam non dedit ad vsuram. Non ego illud scripsi, non de ore meo primo exiit:Deũ audi. Et ille, Clerici non fęnerent. Et forte qui tibi loquitur, non fęnerat: sed si fœnerat,fac, quia & ipse fœnerat, Nunquid fęnerat, qui per ipsum loquitur? Si faciat quod tibi dicit,& non facis tu:tu in ignem vadis,ille in regnũ. Si non facit q̃d tibi dicit, & pariter facit mala quæ facis, & dicit bona quæ non facit, pariter in igne fęnũ ardebit, verbum aũt dñi manet in æternũ. Nunquid ardet sermo,qui tibi ꝑ illũ locutus est? Aut Moyses est qui tibi loquitur .i. bonus & iustus famulus Dei, aut Pharisęus est cathedrã Moysi sedẽs: audisti & de ipsis, Quæ dñt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Nõ habes tu vnde te excuses: quando sermo Dei loquitur, tibi loquitur:quia non potes interficere sermonem Dei. Criminari quæris eos,per quos loquit̃ sermo Dei. Quęre quantũ vis, dic quantum vis, blasphema quantũ vis, Sæpe expugnauerũt me à iuuentute mea: dicat vero Israel, Sæpe expugnauerũt me a iuuentute mea, Audent etiam fęneratores dicere. Non habeo aliud vnde viuã. Hoc mihi & latro diceret, deprehensus in fauce: hoc & effractor diceret deprehensus circa parietem alienum: hoc mihi & leno diceret, emens puellas ad prostitutionem: hoc & maleficus incantans mala, & vendẽs malitiam suam. Quicquid tale prohibere co

Marginalia, left column: Gen. 2. — C — Dani. 3. — Inse. dis. 37 cap. In hoc. Infine. — Psal. 14. — Esa. 40. — Psa. 118. — Mat. 23. — D

naremur, responderent omnes, quia non haberent vnde viuerent, quia inde se pascerẽt: quasi non hoc ipsum in illis maxime puniẽdum est, quia artem neqtiæ delegerunt vnde vitam transigant, & inde se volunt pascere vnde offendant eum a quo omnes pascunt̃. Sed cũ clamaueris hoc, & dixeris, illi respõdent, Si sic, nõ huc accedimus: si sic, non intramus in ipsam Ecclesiam. Veniant, intrent, audiant, Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea Etenim nõ potuerunt mihi, super dorsum meũ fabricauerunt peccatores: hoc est, nõ potuerunt agere vt consentiam, fecerunt quod portem. Quam præclare dictum est, quam optime significatum est, Etenim non potuerunt mihi, super dorsum meum fabricauerũt peccatores. Agunt nobiscũ primo, vt consentiamus illis ad facta mala, si non consenserimus, tolerate nos dñt. Ergo quia non potuisti mihi, ascende in dorsum meũ, Portare te habeo quousq; veniat finis. Sic.n. mihi præceptum est, vt fructum afferam cũ tolerantia: non te corrigo, tolero te: aut forte cũ tolero te, corrigis te. Sed si non te corrigis vsq; in finem, tolero te vsq; in finem, & vsq; in finem super dorsum meũ eris, vsq; ad tempus. Nũquid semper super dorsum meũ eris? Veniet enim q̃ inde te excutiat, Veniet tempus messis veniet finis seculi, immittet Deus messores: messores autem angeli sunt. Separant malos de medio iustorum, sicut zizantia a tritico, frumentum recondẽt in horreo, paleas autem conburent igni inextinguibili. Portaui quousque potui, iam gaudens transeo in horreum Dei, & securus canto, Sępe expugnauerunt me a iuuentute mea. Quid enim mihi facere potuerunt, quia expugnauerunt me a iuuentute mea? Exercuerunt me, nõ oppresserũt. Valuerunt mihi sicut ignis ad aurum, non sicut ignis ad fęnũ. Ignis.n. accedens ad aurum, sordem tollit: accedens ad fœnum, in cinerem vertit. Etenim non potuerunt mihi, quia non consensi, quia non me fecerunt quales sunt ipsi. Super dorsum meũ fabricauerunt peccatores, longe fecerunt iniustitiam suam. Fecerũt quod tolerẽ, & non fecerunt cui consentirem. Iam ergo iniustitia ipsorum longe est a me. Mali mixti sunt bonis, non solum in seculo, sed & in ipsa intus Ecclesia mali mixti sunt bonis. Nostis & ꝓbastis, & magis ꝓbabitis

Marginalia, right column: E — Luc. — Mat. — F — Ibidem.

bitis

bitis si boni fueritis. Cum. n. creuisset herba & fructũ fecisset, tunc apparuerunt zizania. Nulli apparent mali in Ecclesia, nisi ei qui fuerit bonus. Nostis ergo q̃a mixti sunt, & sp̃ & vbiq; dicit scriptura, q̃a nõ separabunt nisi in fine. Sic quõ mixti sunt, longe sunt à se. Ne quis ergo ex eo ꝙ mixti sunt mali inter bonos, putaret iniquitatem esse iuxta iustitiam, non potuerunt, inquit, mihi. i. dixerunt, & male dixerunt, Manducemus & bibamus, cras. n. moriemur: Nõ corruperũt sermones mali mores bonos, in eo quod audiui à Deo, nõ cessi sermonibus hominũ. Fecerunt mihi peccatores quod portarem, nõ cui cõmiscerer, & facta est iniquitas eorum longe à me. Quid. n. tam prope, q̃ duo homines in vna Ecclesia? Quid enim tam longe, quam iniquitas à iustitia? Vbi. n. consensio, ibi propinquitas. Ligantur duo & mittũtur ad iudicem, latro & colligatus: Ille sceleratus, ille innocens: vna catena ligantur, & longe sunt a se. Quantũ longe sunt a se? Quãtum longe est scelus ab innocentia, Ecce isti longe sunt a se ab inuicem. Alius latro in Hispania facit scelera, proximus est ei qui facit in Aphrica. Quantum proximus? Quantum sibi iunguntur scelus & scelus, quantum sibi iunguntur latrociniũ & latrociniũ. Nemo ergo timeat mixtos sibi corpore malos: longe ab illis sit corde, & securus portat qđ nõ timet. Longe fecerunt iniustitiam suam: Quid occurrit? Florent illi qui regnant inique, & vt sermonem loquamur vulgi, tonãt iniqui, extolluntur in typhos, in calumnias. Quid ergo? Semp hoc? Nõ: audi qđ sequit̃, Dominus iustus cõcidet ceruices peccatorũ. Intendat charitas vestra, Dñs, inq̃t, iustus cõcidet ceruices peccatorum. Quis non cõtremiscat? Quis enim nõ peccauit? Domin⁹ iustus concidet ceruices peccatorum. Omnibus q̃ audiunt intrat tremor in cor, si credunt scripturæ Dei. Si. n. sibi sine causa tundunt homines pectora, mentiuntur quia tundunt pectora si iusti sunt, & in eo qđ mentiuntur Deo, fiunt peccatores. Si ergo veraciter sibi tundunt pectora, peccatores sunt. Et quis nostrũ non sibi tundit pectus? Et q̃s nostrũ non elidit oculos ad terrã sicut ille publicanus, & dicit, Domine ꝓpicius esto mihi peccatori? Si ergo omnes peccatores, & nemo inuenitur sine peccato, omnibus timendus est gladius in ceruices, quia dominus iustus concidet ceruices peccatorũ. Nõ puto frẽs mei quia omnium peccatorũ, sed in membro quod percutit, ibi designat quos peccatores percutiat: non enim dixit. Dominus iustus cõcidet manus peccatorum, aut, Dñs iustus concidet pedes peccatorum, non dixit: sed quia peccatores superbos volebat intelligi: superbi autẽ omnes ceruicati sunt, qui non solum faciunt mala, sed nec agnoscere volunt, & quando obiurgantur, Ecce fecisti, saltem agnosce q̃d feceris. Odit Deus peccatorem, oderis & tu: coniungere Deo, simul persequimini peccatũ tuum: iustificãt se, & dicunt, Nõ, inquit, Ego bñ feci, Deus male fecit. Quid est hoc? Ego nihil mali feci inquit, quia Saturnus fecit, quia Mars fecit, q̃a Venus fecit. Ego nihil feci, stellæ fecerũt. Iustificas te, accusas Deum qui fecit stellas, qui ornauit cœlum. Itaq; quoniã iustificas peccatũ tuum, & superbis aduersus Deum, quia te facis extra culpam, & Deum in culpa, & tantũ erexisti ceruicem tuam, & cucurristi contra Deum, sicut scriptum est in Iob, dicebat de impio peccatore, currens aduersus Deũ in crassa ceruice scuti sui, & ibi ceruicem nominauit, quia sic te erigis, & nõ elidis oculos ad terrã, & tũdis pectus, & dicis, Dñe propicius esto mihi peccatori, sed iactas te de meritis tuis. Et vis mecum, inquit, Deus, iudicio contẽdere, intrare mecũ in iudicium, cum debeas in reatu tuo satisfacere Deo, & clamare ad illũ qđ clamatur in alio Psalmo, Si iniquitates obseruaueris dñe, domine quis sustinebit? Clamare ad illum, qđ clamatur in alio Psalmo, Ego dixi dñe miserere mei, sana animã meã quia peccaui tibi: Quoniam hæc nõ vis dicere, sed iustificas facta tua aduersus sermonẽ Dei, venit in te qđ sequit̃ scriptura, & dicit, Dñs iustus concidet ceruices peccatorum. Confundãtur & auertant̃ retrorsum omnes, q̃ oderunt Sion.] Qui oderunt Sion, oderunt Ecclesiam. Sion Ecclesia est. Et qui intrant in Ecclesiam ficte, oderunt Ecclesiam. Qui nolunt obseruare verbũ Dei, oderunt Ecclesiam. Sed sup dorsum meum fabricauerunt. Quid factura est Ecclesia, nisi portatura vsque in finem? Sed quid de illis sequitur & dicit? Fiant sicut fænum tectorum, quod priusquam euellatur aruit.] Fenũ tectorum herba est quę nascitur

Margin notes: Eccl. 2. — Ier. 15 — G — H — Luc. 18. — I — Iob. 15. — Luc. 18. — Psal. 129. — Psal. 40. — K

in tectis,in solario integulato: in alto videtur,& radicē nō habet. Quāto melius humi lius nascereť, & lętius viresceret? Modo nascitur altius ad celeriorē ariditatē,nondum euulsum est & aruit.Nōdum finiti sunt in iudicio Dei,& iā nō habēt succū viriditatis. Attendite opera ipsorum, & videte q̄a exarue-
Mat. 23. runt & hic sunt,nondū ergo auulsi sunt. Aruerūt, sed nondū auulsi sunt. Facti sunt sicut fœnum tectorū, quod priusquam euellatur exaruit.Et veniēt messores,sed nō de illis implēt manipulos. Vēturi sunt enim messores, & collecturi sunt triticum in horreū, & zizania aligabunt & mittēt in ignē: Sic & fœnum tectorum expurgatur, & quicquid inde euellitur,in ignem mittitur,quia & prius-
L quam euelleretur aruit, nō inde implet messor manus, sequitur enim dicit, Nō replebit manū suam messor, & sinum suum qui manipulos colliget.]Messores autē angeli sunt dicit dominus. Et non dixerunt transeuntes viam benedictio domini super vos, benediximus vobis in nomine domini. ʒNostis.n. fratres quādo transitur per operātes, est consuetudo vt dicatur illis, Benedictio domini super vos. Et magis ista cōsuetudo erat in gēte Iudæorum. Nemo transibat & videbat aliquos facere aliqđ opus in agro,vel in vinea vel in messe, vel aliquid eiusmodi, nō licebat trāsire sine benedictione. Alii sunt qui manipulos colligūt,alii sunt trāseuntes viā. Qui manipulos colligūt non de illis replēt manus, q̄a non colligitur ad horreum fœnū tectorū.Qui sūt q̄ manipulos colligūt? Mes-
Mat. 13. sores. Qui sunt messores? Dominus dixit, Messores autem angeli sunt. Qui sunt trāseūtes? Illi qui iam per viam istā, idest, ꝑ vitam istam trāsierunt hinc ad patriā:Apostoli transeuntes erant in ista vita, Prophetæ transeuntes erant. Quos benedixerunt Prophetę &
M Apostoli? Illos in quibus radicem charitatis viderunt Quos autem inuenerunt in tectis eminere, & superbire in ceruices scuti sui, dixerunt contra illos quod futuri erant, benedictionem autem domini super eos non dederunt Ergo istos omnes malos quos portat Ecclesia, qui legitis in scripturis, inuenitis maledictos designatos ad antichristum pertinere, ad diabolum pertinere, ad paleā pertinere,ad zizaniam pertinere.Et multa innumerabilia per similitudinem dicuntur de illis, Quia non omnis qui dicit mihi domi-
ne domine,intrabit in regnum cœlorū. Nul- Mat. 7.
lam inuenis scripturam,quę de illis bene loquatur,quia transeuntes viā non illos benedixerunt. Transeuntes Prophetæ omnia mala de illis dixerunt. Ecce & iste quem portamus Dauid trāsiit viam:audistis quid de illis dicit,Dominus iustus cōcidet ceruices peccatorum confundantur & auertātur retrorsum omnes qui oderunt Sion.Fiant sicut fœnum tectorum, quod prius quàm euellatur aruit:Non repleuit manum suam messor, & sinum suum qui manipulos colligit. Hæc de illis dixit. Non ergo supra illos iste transiens benedixit, & impletum est etiam per illum quod ipse dixit, Et non dixerunt transeuntes viam, benediximus vos in nomine domini. Et isti transeuntes siue Prophetę,siue Patriarchæ, siue Apostoli quicunque trāsierunt,si bene viuimus fratres, benedixerūt
nos in nomine domini.Quando me,inquis, A
benedixit Paulus? Quando me benedixit Petrus? Attende in scripturis,vide si bene viuis, & vide ibi benedictum te fuisse. Omnes bene viuētes bn̄dixerunt.Et quomodo benedixerūt? In nomine domini,nō in nomine suo sicut hęretici. Qui. n.dicunt qđ nos damus, hoc est sanctum,nomine suo volunt benedicere,nō in nomine domini. Qui autem dicunt,nō sanctificat nisi Deus, nec quisquam est bonus nisi dono Dei, ipsi in nomine dn̄i benedicunt,nō in nomine suo:Quia q̄ amici sunt sponsi nolunt esse adulteri sponsę.

In Psalmum cētesimum vicesimumnonum Enarratio.

QVoniam vos non solum oculis corporeis, sed etiam corde vigilare præsumimus, intelligenter nos cantare oportet, De profundis clamaui ad te domine dn̄e exaudi vocē meā.]Etenim vox hęc ascendentis est pertinēs ad cāticum graduum. Debet itaque vnusquisq; nostrum videre in quo ꝓ-
fundo est,de quo clamet ad dominum.Cla- Ioan.
mauit de ꝓfundo Ionas de ventre ceti: Erat B
non solū sub fluctibus,verumetiam in visceribus beluæ, nec tamen illud corpus & illi fluctus intercluserunt orationem ne perueret ad Deum,& venter bestię non potuit tenere vocem deprecantis. Penetrauit omnia,

dirupit

dirupit omnia, peruenit ad aures Dei: si tamen nunc dicendum est, quia diruptis omnibus ꝑuenit ad aures Dei quādo aures Dei in corde precātis erāt. Vbi enim Deum ꝑsentem nō habet, cuius fidelis est vox? verumtamen, & nos debemus intelligere de quo ꝓfundo clamemus ad dominum. Profundum enim nobis est via ista mortalis, Quisquis se in profundo intellexerit, clamat, gemit, suspirat, & donec de ꝓfundo eruatur, & veniat ad eū qui super omnes abyssos sedet, super cherubin, super omnia quę creauit, nō solum corporalia, sed etiā spiritalia, donec ad eum veniat anima, donec ab illo liberetur imago ipsius quæ est hō, quę in hoc ꝓfundo tanquā assiduis fluctibus exagitato detrita est, & nisi renouet & reparetur à Deo qui illam impressit, quādo formauit hominē, idoneus potuit esse homo ad casum suū,
C nō est idoneus ad resurrectionem suam. Sēper in profundo est, nisi liberetur, vt dixi, semper in profundo est. Sed cum de profundo clamat, surgit de profundo, & ipse cla-
.18. mor nō eū permittit multū in imo esse. Valde enim in ꝓfundo sunt, qui nec clamāt de ꝓfundo: dicit scriptura, Peccator cū venerit in profundū malorū, cōtemnit. Iam videte fratres quale profundum sit, vbi cōtemnitur Deus. Cum quisque viderit se quotidianis peccatis obrutum, aceruis quibusdā & molibus quibusdam iniquitatū premi, si dictū illi fuerit vt Deū roget, irridet. Quibus modis? Primo dicit, Si Deo displicerēt facinora, ego viuerē? Si curaret Deus res humanas, ad tāta scelera quæ feci, nō solum nō viuerē, sed & bene mihi nō eēt. Solet.n.hoc illis euenire qui multum in ꝓfundo sunt, & prosperātur in iniquitatibus suis: Et tāto magis in profundū merguntur, quanto magis vidētur esse foelices: fallax enim foelicitas, ipsa maior infoelicitas. Deinde & hoc solent homines dicere, Iam quoniā multa feci & damnatio imminet, hoc perdo ꝙ non facio quicquid possum, & ex hoc perdor, cur nō facio quicquid possum? Qūo solent desperati latrones dicere, Sic me occisurus est iudex ꝓ decem homicidiis, qūo pro quinq; quomodo pro vno, quare iam non faciam? Quicqd
D mihi occurrerit facio: Hoc est, peccator cū venerit in profundum malorum, cōtemnit. Sed dominus Iesus Christus, qui nec profunda nostra contempsit, qui vsque ad istam vitam venire dignatus est, promittens remissionem omnium peccatorum, & iam de profundo excitauit hominem, vt clamaret de ꝓfundo sub molibus peccatorum, & perueniret vox peccatoris ad Deum. Vnde clamantis, nisi de profundo malorum? Et videte q̄a vox peccatorum clamat de profundo, De profundis clamaui ad te domine, domine exaudi vocem meam. Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationes meæ.] Vnde clamat? De profundo. Quis est ergo qui clamat? Peccator. Et qua spe clamat? Quia qui venit soluere peccata, dedit spem etiam in profundo posito peccatori: ideo quid sequitur post istas voces? Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit?] Ecce aperuit de quo profundo clamaret. Clamat enim sub molibus, & fluctibus iniquitatum suarum. Circumspexit se, circumspexit vitam suam, videt illam vndique flagitiis & facinoribus coopertam. Quocunq; respexit
nihil in se bonū inuenit, nihil illi iustitię se- E
renum potuit occurere. Et cum tanta & tā multa peccata vndique & cateruas scelerū suorum videret, tanquam expauescens exclamauit, Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Non dixit, ergo non sustinebo: sed quis sustinebit? Vidit enim ꝓpe totam vitam humanā circumlatrari peccatis suis, accusari omnes conscientias cogitationibus suis, nō inueniri cor castrum, pręsumens de sua iustitia. Si ergo cor castum nō potest inueniri quod ꝑsumat de sua iustitia præsumat omniū cor de misericordia Dei, & dicat Deo, Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Quæ autem spes est? Quoniam apud te propiciatio est.] Et quę est ista propiciatio nisi sacrificium? Et quod est sacrificium, nisi quod pro nobis oblatum est? Sanguis innocens fusus deleuit omnia peccata nocentium: precium tantum datum redemit omnes captiuos de manu captiuantis inimici. Ergo est apud te propiciatio. Nam si non esset apud te propiciatio, si iudex solum esse velles & misericors esse nolles, obseruares omnes iniquitates nostras, & quæreres eas, quis sustineret? Quis ante te staret & diceret, Innocēs sum?
Quis staret in iudicio tuo? Spes ergo vna est. F
Quoniam est apud te propiciatio. Propter

legē tuā sustinui te dñe] Quā legē? Quę reos
facit? Data est.n. lex sācta, iusta, bona Iudęis,
Gala.3. sed reos eos potuit facere. Nō data est q̄ pos
set viuificare, sed quæ ostēderet peccata pec
catori. Peccator.n. oblitus erat se, nec vide-
bat se: Data est illi lex, vt videret se. Fecit reū
lex, liberauit lator legis. Lator n. legis impe
rator est. Lex data est q̄ terreat & cōstringat
in reatū, & nō soluit lex a peccatis, sed ostē-
F dit peccata. Et forte sub ipsa lege positus, a-
nimaduertit iste in ꝓfundo quanta fecerit
contra legē, & sic exclamauit, dicens, Si ini-
quitates obseruaueris dñe, domine quis susti
nebit? Est ergo lex misericordiæ Dei, lex ꝓ-
piciationis Dei. Illa timoris fuit, est alia lex
charitatis. Lex charitatis dat veniā peccatis
delet ꝑterita, admonet de futuris. In uia non
Matt.5. deserit comitē, comes fit ei quē ducit ī uia.
Sed concordandū est cum aduersario, dū es
cū eo ī uia. Est enim sermo Dei aduersarius
tuus, quandiu cum illo non concordas. Cō
cordas autē cum cęperit te delectare facere
quod dicit sermo Dei. Iam qui erat aduersa
rius, fit amicus: sic finita vita nō erit qui tra-
dat te iudici. Ergo ꝑp legem tuā sustinui te
dñe, quia dignatus es legem misericordię af
ferre, mihi dimittere oīa peccata mea, dare
mihi de cętero monita, ne te offendam: In
ipsis monitis si quid forte titubauero, dedi-
sti mihi remediū quo te orē, dicens, Dimit-
Matt.6. te nobis debita nostra, sicut & nos dimitti-
mus debitoribus nostris. Hanc legē statuisti
mihi, vt quomodo dimitto, dimittat mihi:
Propter hanc legē sustinui te dñe. Expectaui
qn̄ venias & liberes ab oī necessitate, quia
in ipsa necessitate nō deseruisti legē miseri-
cordię. Audi quā legem dicat, si nondum in
tellexisti: Quia legē modo dicit charitatis,
Gala.9. audi Apostolum, Inuicem onera vestra por
tate, & sic implebitis legem Christi. Qui por
tant inuicem onera sua, nisi qui habent cha-
ritatem? Qui non habent charitatem, graues
sunt sibi: qui autem habent charitatem, por
G tant se. Lęsit te aliquis, petit veniam; si non
dimittis, non portas onus fratris tui, si dimit
tis, portas infirmum: Et tu si forte in aliquā
infirmitatē incideris quasi homo, oportet
ut sic te portet & ille, quemadmodum & tu:
audi quid pręcesserit, Fratres, inquit, si præ-
occupatus fuerit homo in aliquo delicto,
vos qui spiritales estis, instruite huiusmodi
in spiritu lenitatis. Et ne forte quia spiritales
monuerat, velut securi sibi viderētur, conti-
nuo subiecit, Intendens teipsum, ne & tu tē
teris: deinde qđ cōmemoraui subiunxit, Al-
ter alterius onera portate, & sic adimplebi-
tis legē Chr̄i: vn̄ & dicit, Propter legē tuam
sustinui te dñe. Dicuntur cerui qn̄ transeunt De verb. Apo. ser. in li quō.
freta in proximas insulas pascuæ gratia, ca-
pita super se inuicē ponere: Et unus qui ante
est solus portat caput, & non ponit super al
terum. Sed cum & ipse defecit, tollit se ab an
teriore parte, redit posterius vt & ipse in al H
tero requiescat, & sic portāt oēs onera sua,
& perueniunt ad quod desyderant, & nō pa
tiuntur naufragium, quia quasi nauis est il-
lis charitas. Itaq; charitas portat onera, sed
non timeat ne prematur talibus oneribus:
Ne peccatis suis unusquisque prematur, at-
tendat. Nam quando portas infirmitatē fra-
tris tui, non te onerant peccata ipsius. Planè
si consentias, iam tua te premunt, non alte-
rius. Quisquis.n. consenserit peccatori, non
alienis sed suis grauatur. Consensio enim ad
peccatum alterius, tuū fit peccatum, & non
est quare queraris, ꝙ pc̄tā aliena te premāt:
dr̄ enim tibi, Premunt te, sed tua. Vidisti fu-
rem, cucurristi cum eo. Quid est hoc? Pedi-
bus ambulasti ad furtum, imo mente coniū-
xisti te furto. Quod ipsius solum erat, factū
est & tuum, quia placuit tibi. Si autem displi
cuerit tibi & oraueris pro eo, & deprecatus
veniam dederis, vt possis libera fronte dice
re in precibus tuis, quas tibi iurisperitus cę
lestis dictauit, Dimitte nobis debita nostra,
sicut & nos dimittimus debitoribus nostris:
didicisti portare onera fratris tui, ut & a-
lius portet si qua sunt tua, & fiat in uobis qđ
ait Apostolus, inuicem onera vestra porta- Psal.
te, & sic implebitis legem Christi. Ita secu-
rus cantas quod modo dictum est, Propter
legem tuam sustinuite domine. Hanc autem I
legem qui non seruat, non sustinet dominū:
nec si velit sustinere, cā est quare sustineat,
inaniter sustinet. Venturus est enim domi- Mat.
nus, & inuenturus peccata tua: quod autem
perfecta iustitia uixisti, non est inuenturus.
Homicidia forte: Grauia sunt enim & ual-
de maiora. Non est inuenturus adulterium?
Non est inuenturus furta? Non est inuen-
turus rapinam? Non est inuenturus male-
ficia? Non est inuenturus idololatriam?

Non est ista inuenturus. Nihil est ergo in uẽturus? Audi sermonẽ Euangelii: Qui dixerit fratri suo fatue. Ab istis ẽt peccatis linguę mi- *tt. 5.*
nutissimis quis abstinet? Sed forte dicis, Parua sunt, Reus erit, inquit, gehenna ignis. Si paruũ tibi videt̃ aut modicũ fratri dicere
K fatue, vel gehẽna ignis videat̃ tibi magna. Si contẽnebas minus peccatũ, vel pęnę magni- *en. di. cap. illa. de pæ. cap. §. enim*
tudine deterrere: sed dicis, Minora sunt minuta sũt, sine q̃bus nõ põt esse ista vita. Congere minuta, & faciunt ingentẽ aceruũ. Nam & grana minuta sunt, & tñ massam faciunt, & guttę minutę sunt, & flumina implent & moles trahũt. Iõ & ille cõsyderans, q̃ multa minuta peccata quotidiana cõmittat hõ si nihil aliud vel per cogitationes & linguã attẽdit q̃ multa sunt: & si attendit q̃ minuta sint, videte per multa minuta fieri aceruum magnum, & non quasi peccata sua pristina cogitãs, sed ipsam fragilitatẽ humanã, iam ascẽdẽs clamat, De profundis clamaui ad te dñe, dñe exaudi vocem meam: Fiant aures tuę intẽdentes in vocẽ deprecationis meę: Si iniq̃tates obseruaueris domine, dñe quis sustinebit? Vitare possum homicidia, adulteria, rapinas, periuria, maleficia, idolatriam: Nunquid & peccata linguę? Nunquid & peccata cordis? scriptum est, Peccatum iniquitas est.
oan. 3. Quis ergo sustinebit, si tu iniquitates obseruaueris? Si nobiscum seuerus iudex agere volueris, non misericors pater, quis stabit ante oculos tuos? Sed est apud te ꝓpitiatio, ꝓp legem tuam sustinui te dñe[Quæ & qualis lex
la. 6. est ista? Inuicem onera vestra portate, & sic implebitis legẽ Christi. Qui portãt inuicem
tt. 6. onera sua? Qui fideliter dicunt, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Sustinuit anima mea in verbum tuum.] Nemo sustinet, nisi qui nondum accepit quod promissum est. Nam qui iam accepit, quid sustinet? Accepimus remissionem peccatorum, sed promissum est nobis regnum cęlorum. Debita nostra deleta sunt, sed merces nostra adhuc futura est. Accepimus veniam, sed ęternam vitam non
L dum tenemus. Sed qui dedit veniam, ipse ꝓmisit vitam æternam. Si verbum nostrum esset, deberemus timere: quia verbum Dei est, non fallit. Securi ergo speramus in verbis eius qui fallere non potest. Sperauit anima mea in dominum: A vigilia matutina vsque ad noctem. Quid est, quod ait? Vna die sperauit in domino, & finita est tota spes ipsius? A vigilia matutina vsq; ad noctem sperauit Israel in dominum. Ista vigilia matutina, finis noctis est: hinc vsq; ad noctem sperauit anima mea in dominum. Ergo intelligendum est, ne putemus vno die nobis sperandum esse in dominũ, a vigilia matutina vsq; ad no- M
ctem. Quid ergo frẽs putatis hoc esse, a vigilia matutina vsq; ad noctem, sperauit anima mea in dñm? Quia dñs per quem nobis dimissa sunt peccata, in vigilia matutina resurrexit a mortuis, ut hoc speremus in nobis futurum, quod præcessit in domino. Iam enim peccata nostra dimissa sunt, sed nondum resurreximus. Si nondum resurreximus, non- *Marc. 15*
dum in nobis factum est quod pręcessit in capite nostro. Quid præcessit in capite nostro? Quia & caro ipsius capitis resurrexit: spiritus illius capitis nunquã mortuus est. Sed quod in eo mortuus est, resurrexit: Resurrexit autem tertia die: & quodammodo hoc nobis dixit dominus, Quod in me vidistis, sperate in vobis. i. qa erit resurrectio, resurgetis & vos. Sed sunt qui dicant, Ecce resurrexit dominus, nunquid propterea sperãdum est & me posse resurgere? Vtiq; ꝓpea. In hoc enim resurgeret, nisi mortuus esset. Non autem mortuus esset, nisi carnẽ portasset. Quid accepit a te dominus? Carnẽ. Quid venit ipse? Verbum Dei quod erat ante omnia, per quod facta sunt omnia. Sed vt acciperet abs te aliquid, verbum caro factum est, & *Ioan. 1.*
habitauit in nobis. Accepit abs te quod offeret pro te, quomodo accepit a te sacerdos quod pro te offerat quando vis placare Deũ A
pro peccatis tuis. Iam factum est ita factum est: Sacerdos noster a nobis accepit quod pro nobis offerret. Accepit enim a nobis carnem, in ipsa carne victima factus est, holocaustum factus est, sacrificium factus est. In passione sacrificium factus est, in resurrectione innouauit illud quod occisum est, & tãquam primitias tuas dedit Deo, & ait tibi, Consecrata sunt iam omnia tua, quando tales primitiæ tuę de te datę sunt Deo. Spera ergo & in te futurum, quod præcessit in primitiis tuis. Ergo ille quia a vigilia matutina resurrexit, cœpit anima nostra ex hoc sperare. Et quousque? Vsque in noctem, quousque moriamur. Omnis enim mors no-

ſtra carnalis,quaſi ſomnus eſt.Cœpiſti ſpe
rare ex quo reſurrexit dñs,noli deficere ſpe
rare quouſq; exeas ab hac vita.Nã ſi nõ vſq;
ad noctẽ ſperaueris,delet totũ q̃d ſperaue-
ras.Sunt enim homines q̃ incipiũt ſperare,
ſed nõ ꝑſeuerant vſq; ad noctẽ.Incipiunt pa
ti tribulationes aliquas,incipiunt pati tenta
tiones,vident hoĩes malos & iniquos fælici
tate tẽporali pollere,& q̃m talia ſperabãt de
dño,vt hic eſſent fœlices,attendunt eos qui
ſcelera fecerunt habere q̃d ipſi habere deſy
derabãt,& deficiunt pedes eorũ,& deſinunt
ſperare in dño.Quare? Quia non à vigilia
matutina cœperunt ſperare. Quid eſt hoc?
Non hoc ſperare cœperunt de domino,q̃d
B præceſſit in dño ab illa vigilia matutina,ſed
ſperabant de domino, vt ſi eſſent Chriſtia-
ni,haberent plenam domum frumento, vi-
no & oleo,auro & argento,nullus eorũ mo
reret immaturus:ſiquis eorũ nõ haberet fi-
lios,acciperet:ſi vxorem non duxiſſet, duce
ret:nõ abortiret nõ ſolum aliqua mulier in
domo eius,ſed nec pecus eius: non aceſce-
rẽt cupę eius,nõ grãdinaret vinea eius: Qui
ſic ſperabat in dño,animaduertit his rebus
abundare eos,q̃ nõ colunt dñm,& defece-
rũt pedes eius,& nõ ſperauit vſq; ad noctẽ:
q̃a nõ cępit a vigilia matutina ſperare.Quis
Pſ. 171. ergo ſic incipit a vigilia matutina ſperare?
Qui hoc ſperat de domino,quod cępit oſtẽ
dere a vigilia matutina in qua reſurrexit.An
tea enim nemo reſurrexerat ſemꝑ victurus.
Intendat charitas veſtra.Reſuſcitati ſunt iam
mortui ante aduentum domini.Nam Helias
reſuſcitauit mortuum & Heliſæus,ſed reſur
3.Re. 17. rexerunt iterũ morituri.Dominus ipſe quos
4.Reg.4. reſuſcitauit,morituri reſurrexerunt ſiue,ille
iuuenis filius viduę,ſiue illa puella duode-
Luc. 17. cim annorum filia archiſynagogi, ſiue La-
Mat. 19. zarus.Aliter reſuſcitati ſunt omnes moritu-
Ioan. 11. ri.Semel nati ſunt,ſed bis mortui ſunt. Ne-
mo reſurrexerat nunquam moriturus niſi
C dominus.Quando autem reſurrexit domi-
nus nunquam moriturus? A uigilia matu-
tina. Hoc ſpera & tu de domino reſurre-
cturũ te, non quomodo Lazarus reſurre-
xit, non quomodo filius viduę & archiſy-
nagogi filia reſurrexerunt, non quomodo
quos ſuſcitauerunt antiqui prophetæ:ſed re
ſurrecturum te ſpera quomodo dominus,
ut poſt reſurrectionem qua reſurrexeris nõ
te iam timeas moriturum:Et cępiſti ſperare
a vigilia matutina.Spera autẽ vſq; ad noctẽ,
quouſq; finiatur hæc vita,quouſq; ſit nox ſi
vniuerſi generis humani in occaſu ſeculi.
Quare hucuſq;? Quia poſt hanc vitę noctẽ
iam non erit ſpes,ſed ipſa res.Spes.n.quę vr̃
nõ eſt ſpes, Apoſtolus dicit,Quod enim vi
det quis,quid ſperat? Si autẽ q̃d non vide- D
mus ſperamus,ꝑ patientiã expectamus.Si er
go patienter expectare debemus quod non Rom
videmus,vſque ad noctem ſperamus.i. vſq;
ad finẽ huius vitę noſtræ vel ſeculi. Cum au
tem nox iſta tranſierit,iã veniet quod ſpera-
mus,& non iam ſperabimus, nec tñ deſpera
ti erimus.Eſt enim vituperatio deſperatorũ
& aliquando deteſtamur hominem, & dici
mus,non habet ſpem. Non ſemper malum
eſt non habere ſpem, In hac vita,cũ ſumus,
malum eſt non habere ſpem. Qui. n. modo
ſpẽ non habet,rem poſtea nõ habebit. Ergo
modo ſpem debemus habere.Sed cũ res ve
nerit,nunquid ſpes erit? Quod enim videt
q̃s,quid ſperat? Veniet dominus Deus no-
ſter primo,formã ipſam in qua crucifixus
eſt & reſurrexit demonſtraturus generi hu-
mano,vt uideant pii & impii. Illi uideant & Ma
gratulentur inueniſſe ſe quod crediderunt
antequam uiderent,& illi erubeſcant nõ ſe
crediſſe,quod uidebunt.Erubeſcentes dã-
nabuntur,& gratulati coronabuntur: dice-
tur confuſis,Ite in ignẽ ęternũ, qui paratus
eſt diabolo & angelis eius:dicetur gaudenti E
bus,Venite bñdicti p̃ris, mei ꝑcipite regnũ
quod vobis paratum eſt ab origine mundi.
Quod cum acceperint, iam ſpes non erit,
quia res tenebitur.Tranſacta ergo ſpe,tranſi
bit nox illa,ſed donec fiat a vigilia matuti-
na ſperet anima noſtra in domino: & redit
ad illud, A vigilia matutina. Speret Iſrael
in dominum.] A uigilia matutina vſque ad
noctem,ſperet anima mea in dominum.Sed
quid ſperabit? A vigilia matutina ſperet Iſ-
rael in dominum. Non ſolum ſperet Iſrael
in dominum,ſed a vigilia matutina ſperet.
Iſrael ergo culpo, ſpem ſeculi quando ſpe
rat de Deo? Non. Sed alia Iſrael eſt propria.
Non pro ſummo ſuo bono ſuper Iſrael di
uitias,non ſalutem corporis,non abundan
tiam terrenorum,imo tribulationem hic ha
biturus eſt, ſi forte contigerit illi propter
veritatem pati aliquas moleſtias. Non.n.nõ
ſpera-

sperabant in Deũ martyres, & tamẽ talia sũt
passi, qualia latrones, qualia iniqui, subiecti
ad bestias, ignibus cõcremati, gladio pcussi,
vngulis exarati, catenis obstricti, carcere
necati. Ista oĩa mala passi, nõ sperabãt in do
minũ? Aut ideo sperabant, ut istis malis carentes,
hac uita fruerent? Non planè, quia à
uigilia matutina sperabãt: Quid est hoc? Cõ
syderabant illam vigiliã matutinam, qua re
F surrexit dñs eorum, & uidebant qa antequã
resurgeret talia & ipse passus erat, qualia &
ipsi patiebantur, & nõ desperabant etiam se
post tales passiones resurrecturos ad vitam
æternã. Sperauit Israel in dñm à vigilia ma
tutina usq; ad noctẽ. Qm̃ apud dñm miseri
cordia est, & multa apud illum redemptio.]
Magnifice: Melius dici nõ posset loco suo,
propter illud quod dixit, A uigilia matutina
speret Israel in dominum. Quare? Quia à
vigilia matutina resurrexit dominus, & hoc
debet sperare corpus, quod in capite præcessit.
Sed ne suggeratur ista cogitatio, Capi
ti licuit resurgere, qa peccatis non premeba
tur, & nullum peccatum erat in illo: Quid
nos facturi sumus? Sperabimus talẽ resurre
ctionem qualis in domino præcessit, cũ pec
catis nostris aggrauemur? Sed vide quid sequitur,
Quoniam apud dominum miseri
cordia, & multa apud illum redemptio. Et
ipse redimet Israel ex omnibus iniquitati
bus eius.] Ergo si premebatur peccatis suis,
adest misericordia Dei. Ideo precessit ille si
ne peccato, ut deleat peccata sequentiũ. No
lite in uobis præsumere, sed a uigilia ma
tutina presumite. Videte caput vestrum resurrexisse
& ascẽdisse in cœlum. In illo cul
pa non erat, sed per illum vestræ culpæ de
lebũtur. Ipse redimet Israel ex omnibus ini
quitatibus eius. Quia Israel vendere se po
tuit, & fieri venundatus sub peccato, redi
G mere se ab iniquitatibus non potest. Ille po
tuit redimere, q̃ se non potuit uendere. Qui
non cõmisit peccatum, ipse est redẽptor a
peccato, ipse redimet Israel. Vñ redimet?
Ab omnibus iniqtatib. suis. Nõ ergo timeat
accessurus ad Deũ aliquas iniquitates suas,
tantummodo accedat pleno corde, & desi
nat iam facere quæ antea faciebat, & non di
cat, illa iniquitas non mihi dimittitur. Si. n.
hoc dixerit, propter ipsam quam putat sibi
non dimitti, non se conuertat, & faciendo
cętera non illi dimittitur & illud quod non
timebat, Quia feci, inquit, scelus magnum,
& non mihi potest dimitti, iam faciam & cę
tera. Hoc enim perdo, quod non facio. Noli
timere: In profundo es, noli contemnere de
profundo clamare ad dominum & dicere,
Si iniquitates obseruaueris domine, domi- H
ne quis sustinebit? Obserua illum, & expe
cta illum, & sustine propter legem ipsius. Matt. 6.
Quam legem tibi dedit? Dimitte nobis de
bita nostra, sicut & nos dimittimus debito
ribus nostris. Spera te resurrecturum, & tũc
futurum omnimodo sine peccato, quoniã
ille surrexit, qui primus fuit sine peccato.
A vigilia matutina spera, Noli dicere, Ego
non sum dignus propter peccata. Non es
dignus, sed multa apud illum redemptio:
Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquita
tibus eius.

In Psalmum. 130. Enarratio.

IN isto psalmo commendat̃ nobis humili
tas serui Dei & fidelis, cuius voce canta
tur, qđ est uniuersum corpus Christi. Sæpe.
n. admonuimus charitatẽ vestrã, non quasi
unius hominis cantantis uocẽ accipi debe
re, sed oĩum qui sunt in Christi corpore. Et
qa in illius corpore sunt oẽs, tãquã unus lo
qtur, Et ipse est unus, qui & multi sunt. Mul
ti enim sunt in seipsis, unus sunt in illo, quia
unus est: ipsum est autem etiam templũ Dei,
de quo dicit Apostolus, Tẽplum enim Dei 1. Cor. 3.
sanctum est, quod estis uos. Omnes qui cre
dunt in Christum, & sic credunt ut diligãt. Iaco. 2.
Hoc est. n. credere in Christũ, diligere Chri
stum: non quomodo dæmones credebãt,
sed non diligebant Christum, & ideo quã- I
uis crederent, dicebant, Quid nobis & ti- Mar. 16.
bi est fili Dei? Nos autẽ si credemus, ut in ip Luc. 4.
sum credamus diligentes eum, & non dica
mus, quid nobis & tibi est: sed dicamus po
tius, ad te pertinemus, tu nos redemisti. Om 2. Pet. 2.
nes ergo qui sic credunt, tanquam lapides Gene. 6.
sunt viui, de quibus templum Dei ædifica
tum est: & tanquam ligna imputribilia
quibus arca illa compacta est, quæ in dilu
uio mergi non potuit. Hoc autem templũ
est, id est, ipsi homines, vbi rogatur Deus
& exaudit. Quisquis. n. preter templum
Dei orauerit Deũ, non exauditur ad illã pa

cē supernæ Hierusalē,& si exaudit ad quę-
dā temporalia,q̄ Deus & Paganis donauit.
Nā & ipsi dæmones exauditi sunt, vt irent
Matt. 8. in porcos.Exaudiri ad uitā æternā aliud est,
nec cōcedit nisi ei qui in tēplo Dei orat. Il-
le autē in tēplo Dei orat,q̄ orat in pace ec-
clesiæ,in unitate corporis Chr̄i, qđ corpus
Chr̄i cōstat ex multis credentib. in toto or-
be terrarū,& iō exaudit,q̄a orat in tēplo. Ip
Ioan. 4. se.n.orat in spiritu & veritate, qui orat ī pa-
ce ecclesię,nō in illo tēplo vbi figura erat.
Scđm figurā.n.dñs exclusit hoīes de tēplo
illo,qui sua quærebant i.ꝓp vendendum &
emēdū ibāt in tēplū.Si autē figura erat illud
tēplū,manifestū est quia & corpus Christi,
Ioan. 2. qđ est verum tēplum,cuius illa imago erat,
K habet permixtos emētes & vendentes. i. sua
quærentes,non quæ Iesu Christi. Sed exclu
duntur idest flagello resticulæ. Restis enim
peccata significat,sicut dr̄ ꝑ Prophetam,Vę
eis qui trahunt peccata velut restem lōgam.
Illi autem trahunt peccata sicut restem lon-
Esaia 5. gam,qui addunt peccata peccatis, qui cum
fecerint vnum peccatum ut cooperiant il-
lud faciunt alterum.Qūo.n.vt restis fiat ad-
ditur spartum sparto,non autem in rectum
it,sed torquetur:sic omnia praua facta q̄ sūt
peccata cum adduntur sibi,&.addendo pec
cato peccatum, & peccatum ad peccatum
annectitur,fit restis longa. Quorum semitę
prauę,& flexuosi gressus eorum.Quo valet
autem ista restis,nisi vt inde legentur ei ma-
nus & pedes,& proiiciatur quisque in tene-
bras exteriores? Meministis enim dictum de
quodam peccatore in Euangelio, Ligate il
li manus & pedes, proiicite illum in tene-
bras exteriores,ibi erit fletus & stridor den
Mat. 22. tium.Non ergo esset vnde illi ligarētur ma-
nus & pedes,nisi ipse sibi restem fecisset:vn
de apertissime alio loco scriptum est, Crini
culis peccatorum suorum vnusquisque con
stringitur.Ergo quia de peccatis suis homi-
nes vapulant,ideo dominus flagellum de re
Prou. 5. sticula fecit,& inde expulit de templo om-
nes qui sua querebant, non quæ Iesu Chri-
L sti: huius ergo templi vox est in psalmo, In
hoc templo,vt dixi,rogatur Deus, & exau-
Ioan. 2. dit in spiritu & veritate, non in illo corpo-
Phili. 2. rali.Nam illic vmbra erat, in qua demon-
straretur quod venturum erat.Ideo illud iā
Ioan. 4. cecidit.Cecidit ergo domus orationis no-
stræ? Absit,Non.n.illud tēplum, qđ cecidit
hoc potuit dici domus orationis, de qua di
ctū est,Domus mea domus orationis voca-
bitur oībus gentibus.Audistis.n. quid dixe-
rit dñs Iesus Christus,Scriptum est,Domus
mea domus orationis vocabitur oībus gen- Mat
tibus,vos autem fecistis eam speluncam la- Ioan.
tronū.Nūquid illi,qui voluerunt facere do
mū Dei speluncam latronum,fecerūt vt rue
ret templum?Sic & illi qui male viuunt in
ecclesia catholica,quantum in ipsis est do-
mum Dei volunt facere speluncam latronū
nec ideo euertunt templū.Veniet.n. tempus
quando de reste peccatorū suorū foras mit
tantur.Hoc autem templū Dei, hoc corpus
Christi,hæc congregatio fidelium vnā vo-
cem habet,& tanquam vnus homo, cantat
in psalmo.Eius vocem iā in multis psalmis
audiuimus,audiamus & in isto.Si uolum⁹
nostra vox est,si uolumus aure audimus cā-
tantem,& nos corde cantamus. Si autē no-
lumus,erimus in illo templo tanquam emē
tes & vendentes.i.nostra quærentes: Intra-
mus ecclesiam,non ad ea quæ placent ocu
lis Dei.Videat ergo in numero vestro quis M
quomodo audiat,utrum audiat & irrideat,
vtrum audiat & post se ponat,vtrum audiat
& consonet,idest,senciat hic vocē suam,&
adiungat vocem cordis sui voci psalmi hu-
ius.Tamē vox psalmi huius nō tacet:instruā
tur qui possunt,imo qui volunt, qui nolūt,
non impediant. Commendetur nobis hu-
militas,inde cœpit.

Expositio Psalmi.

DOmine nō est exaltatū cor meū.]Sacri
ficiū obtulit.Vñ ꝓbamus,quia sacrifi
ciū obtulit?Quia humilitas cordis nostri sa
crificium est:dicitur in alio psalmo, Quo-
niam si voluisses sacrificium dedissem vti-
que:satis volebat facere Deo pro peccatis Psal.
suis,propiciare illum uolebat, ut acciperet
indulgentiam peccatorum.Et quasi quęrens
vnde illum propiciaret.Si voluisses, inquit,
sacrificium dedissem,utique holocaustis nō
delectaberis. Ergo superflue quęrebat aut
arietes,aut tauros,aut aliquam talem victi- A
mam vnde placaretur Deus. Quid ergo?
Quia holocaustis non delectatur Deus,non
accipit sacrificium, & sine sacrificio placa
tur?

tur? Si nullum sacrificium est, nullus sacerdos. Si autem habemus sacerdotē in cœlis q ꝑ nobis interpellat patrē: Intrauit.n. in san-
R.8. ctasanctorũ in interiora veli, quò non intra
Hr.6. uit sacerdos in figura nisi semel in anno, sicut & dñs in toto tēpore semel oblatus est: Ipse obtulit se, ipse sacerdos, ipse victima, & intrauit in sanctasanctorũ semel, & iā nō morietur, nec mors ei vltra dominabit. Se-
R.6. curi simus quia habemus sacerdotem, ibi offeramus & hostiā. Videamus, quod sacrificium debemus offerre, quia holocaustis nō
ifi. delectatur Deus nr̄, sicut audistis in psalmo,
r i sed ibi sequitur & ostendit quid offerat, Sa-
or ũ crificiũ Deo spiritus cōtribulatus, cor con-
.50. tritũ & humiliatũ Deus non spernit, Si ergo humiliatũ cor sacrificiũ Deo est, sacrifi-
B ciũ obtulit, q dixit, Dñe nō est exaltatũ cor meũ, vide alio loco sic offerētē, dicit Deo, Vide humilitatem meā & laborē meũ, & di
30. mitte omnia peccata mea, Dñe non est exaltatũ cor meũ. Neq; in altum elati sunt oculi mei: Neque ingressus sum in magnis, neque in mirabilibus suꝑ me. Hoc planius dicatur & audiatur, Non fui superbus, nolui quasi in
M mirabilibus innotescere hominibus, & nec quęsiui aliqd supra uires meas, vñ me apud imperitos iactarem. Intēdat charitas vestra: Magna res commendat, qũo Simon ille magus in mirabilibus ingredi volebat suꝑ se, ꝓpterea plus illum delectauit potentia Apostolorũ, q̃ iustitia Christianorũ. At vbi uidit ꝑ manus impositionem Apostolorũ & per orationes eorũ Deum dare fidelibus spiritũsanctum, & quia tunc ꝑ miraculũ demonstrabatur aduentus spiritussancti, vt linguis loquerentur quas non didicerant oēs, super quos veniebat spiritussanctus. Nec ideo modo non datur spiritussanctus, quia linguis non loquũtur, qui credũt. Ideo.n. tũc oportebat ut linguis loquerentur, ut significarēt omnes linguas Christo credituras: Vbi impletum est quod significabatur, miraculum ablatũ est. Cũ ergo hoc videret Simon magus, voluit talia facere, non talis esse: & nostis quia ēt pecunia putauit cōparādũ spm̃sanctũ. Erat ergo de talibus, qui in tēplum.in
C trāt ad emendũ & vendēdũ: emere uolebat quod vēdere disponebat. Et uere fratres mei quia talis erat ille, & sic intrauerat ad eos, dñs illos expulit de templo qui columbas uendebant. Columba autē spiritusanctum significabat. Volebat ergo Simon emere colũbā & uendere colũbā. Accessit dñs Iesus Chrs, Mat.12.
qui habitabat in templo Petri, & flagello resticulę expulit foras malum mercatorē. Er- Ioan.2.
go sunt homines quos delectat miraculum facere, & ab eis qui ꝓfecerũt in ecclesia mi- D
raculum exigunt, & ipsi qui quasi profecisse sibi uidentur talia uolunt facere, & putāt ad Deum non pertinēre si non fecerint. Dominus autem Deus noster qui nouit qd cui tribuat, & vt seruetur compago corporis in pace, alloquitur ecclesiam ꝑ Apostolũ, Nō potest dicere oculus manui, opus te non ha 1.Co.12.
beo, aut iterum caput pedibus, opus vobis non habeo. Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum corpus auditus, vbi odoratus? Ergo in membris nostris videtis fratres, quomodo singula officium suũ habeant mēbra. Oculus uidet & non audit, auris audit & nō uidet, manꝰ operat, nec audit nec uidet, pes ambulat nec audit nec videt, nec facit qđ facit manus. Sed in uno corpore si sit sanitas, & nō aduersum se litigēt mēbra, & auris videt in oculo, & oculus audit in aure: nec obiici potest auri quod non uidet, ut dicatur ei, Nihil es, minor es. Nunquid videre & discernere colores potes, qđ facit oculus? Respondit.n. auris de pace corporis & dicit ibi sum ubi est oculus, in eo corpore sum: in me nō uideo, in illo cum quo sum uideo. Ita cũ auris dicit, oculus mihi uidet: oculus dicit, auris mihi audit: oculi & aures dicunt, manus nobis operantur: manus dñt, oculi & aures nobis uident & audiunt: oculi & aures & manus dicunt, pedes nobis ambulant: Omnia in uno corpore cum operantur, si sit ibi sanitas & concordent membra, 1.Co.12
gaudent & congaudent sibi: Et si aliquid molestiæ sit in aliquo membro, non se deserũt, E
sed compatiuntur sibi. Nunquid quia in corpore pes, quasi longe videtur ab oculis? Illi.n. sunt locati in sublimitate, illi autem infra positi. Quando forte pes spinam calcauerit, deserunt oculi, & non sicut videmus totum corpus contrahitur, & sedet homo, cur uatur spina dorsi, ut quęratur spina quę hæsit in planta? Omnia membra quicquid possunt faciunt, ut de infimo exiguo loco spina quę inhęserat educatur. Si ergo fratres quisquis in corpore Christi non potest

test resuſcitare mortuum,non illud quærat,
ſed quærat ne diſcordet in corpore , qũo ſi
auris quærat videre,diſcordare poteſt. Nam
quod non accepit , nõ poteſt facere.Sed ſici
obiectũ fuerit & dictum ſi iuſtus éſſes,reſu-
ſcitares mortuos,qũo reſuſcitauit Petrus.In
Acto. 9. Chriſto.n. maiora videntur feciſſe Apoſto-
li,q̃ ipſe dominus. Sed vnde fieri poteſt, vt
plus valeant ſarmenta quàm radix? Quomo
do autem quaſi maiora videntur feciſſe illi,
Ioan. 11. quam ille?Ad vocem dñi ſurrexerunt mor-
Acto. 5. tui,ad vmbrã tranſeuntes Petri ſurrexit mor
tuus:maius hoc videtur q̃ illud.Sed Chriſtus
facere ſine Petro poterat,Petrus niſi in Chri
Ioan. 15. ſto non poterat: Quia ſine me, inquit, nihil
poteſtis facere Cum ergo hoc audierit ho-
F mo qui proficit,quaſi obiectam calumniam
ab ignaris paganis, ab hominibus neſcienti-
1.Cor.12 bus quid loquantur , in compage corporis
Chriſti reſpondeat & dicat,Quid dicis?Nõ
es iuſtus, quia non facis miraculum. Poſsis
& audiri dicere non es in corpore, quia nõ
vides.Faceres,inquit,& tu ſicut & Petrus fe-
cit. Sed ipſe Petrus & mihi fecit, quia in eo
corpore ſum,in quo Petrus fecit. In illo qđ
poteſt poſſum, a quo diuiſus non ſum. Qđ
minus poſſum compatitur mihi:& qđ plus
poteſt,congaudeo illi, ipſe dominus deſup
Acto. 6. clamauit pro corpore ſuo , Saule Saule, q̃d
me pſequeris , & ipſum nemo tangebat,ſed
pro corpore in terra laborante caput de cœ
lo clamat.Si ergo fratres vnuſquiſq; qđ po-
teſt iuſte egerit,& in eo qđ alius plus poteſt
non inuiderit,ſed congratulatus fuerit,tanq̃
in vno corpore cum eo conſtitutus , ptinet
ad eum vox iſta Pſalmi.Domine nõ eſt exal-
tatum cor meũ, neq; in altum elati ſunt ocu
li mei,neque ingreſſus ſum in magnis, neq;
in mirabilibus ſuper me.Quid.n. exceſsit vi
res meas,ait,non quęſiui,nõ ibi me extendi,
nolui ibi magnificari. Nam iſta exaltatio de
abundantia gratiarum quã ſit timenda,ne q̃s
de dono Dei ſuperbiat, ſed magis feruet hu-
G militatẽ,& faciat quod ſcriptum eſt, Quãto
Ecclesi.3. magnus es tãto humilia te in omnibus,& co
rã Deo inuenies gratiã:Quam ergo timenda
eſt ſuperbia de dono Dei,etiam atque etiam
commendandum eſt charitati veſtrę maxi-
me quia Pſalmus breuiſsimus permittit nos
loqui. Paulus Apoſtolus quamuis ex perſecu
tore factus ſit prædicator, abundantiorem
gratiam conſecutus eſt in omni labore apo-
ſtolico,quã cęteri Apoſtoli, vt magis Deus
oſtenderet ſuum eſſe quod dat nõ hominis.
Qũo ſolẽt medici potentiã ſuæ uirtutis in de
ſperatis oſtẽdere :ſic & dominꝰ noſter Ieſus
Chriſtus medicus & ſaluator noſter in de-
ſperato , qui perſecutor eccleſiæ fuit,oſten-
dit magnitudinem artis ſuæ vt non ſolum eũ *1.Cor.*
Chriſtianũ faceret ſed & Apoſtolum nec tã
tum Apoſtolũ,ſed ſicut ipſe dicit, plus om-
nibus illis laboraret. Excellentiſsime erge
gratię fuit. Et videtis fratres , quia modo in
eccleſia Pauli Apoſtoli epiſtolę vigent,ma-
gis q̃ coapoſtolorum eius. Alii.n.non ſcrip-
ſerunt,ſed tm̃ locuti ſunt in eccleſia.Nã quę *De fi*
proferuntur ab errantibus ſub nomine ipſo *Cont*
rum,q̃a non ſunt ipſorum,improbãtur,nec *Man.*
acceptantur ab eccleſia:Alii autẽ qui ſcripſe *6. &*
runt,nec tantum,nec tanta gratia ſcripſerũt. H
Cum ergo eſſet magnæ gratiæ,& magna do
na meruiſſet a Deo , quid dicit quodam lo-
co?Propter magnitudinem autem reuelatio
num ne extollar.Intendite, rem tremendam
vobis dico,Propter magnitudinem,inquit, *2.Cor*
reuelatiouum ne extollar,datus eſt mihi ſti-
mulus carnis meę,angelus Satanę q̃ me co-
laphizet.Quid eſt hoc fratres? Ne extollere-
tur tanquam iuuenis, colaphizabatur tan-
quã puer.Et a quo?Ab angelo Satanę. Quid
eſt hoc? Dolore quodam corporis traditur
exagitatus vehementer.Dolores autem cor-
porũ plerunque immittuntur ab angelis Sa-
tanæ, ſed hoc non poſſunt niſi permiſsi. Nã
& Iob ſanctus ſic probatus eſt.Permiſſus eſt *Iob.1.*
ad eum probandum Satanas, & percuſsit eũ
vulnere, vt vermibus putreſceret. Immun-
dus enim permittebatur , & ſanctus proba-
batur.Neſcit diabolus quanta bona de illo
fiant,etiam cum ſęuit.Sęuiens intrauit in cor *Ioan.*
Iudę,ſęuiens tradidit Chriſtum,ſæuiens cru
cifixit, & crucifixo Chriſto redemptus eſt
orbis terrarum. Ecce ſæuitia diaboli diabo-
lo obfuit,nobis autem profuit. Sęuiendo.n.
quos tenebat amiſit, redemptos ſanguine do
mini,quẽ cum ſęuiret effudit. Si ſciret tantũ
dominum ſe paſſurum, non funderet in ter I
ram precium,quo redemptum eſt genus hu
manum.Sic ergo ille angelus Satanæ, quaſi
libenter permiſſus eſt colaphyzare Apoſto- *2.Cor.1*
lum,ſed tamen Apoſtolus curabatur.Et quia
illud quod medicus appoſuerat, moleſtum

erat

erat infirmo, rogauit medicum vt auferret: Quomodo cum medicus apponit visceribus aliquod forte epithema molestum & ardens, inde tamen curandus est ille cuius viscera tumebant, cum ille inde ardere cœperit & cruciari medicamento, rogat medicũ vt auferat medicamentum: Medicus autem consolatur, monet eum patiẽtiam, quia nouit quam vtile sit quod apposuit: ita & Apostolus sequitur & dicit, cum dixisset, Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanę qui me colaphizet, prædixit autem quare, Ne magnitudine reuelationum extollar, datus est mihi stimulus carnis meę, angelus Satanæ qui me colaphizet: propter quod ter dominum rogaui, vt auferret eum a me, hoc est dicere, Rogaui medicũ, vt auferret a me molestum epithema, quod mihi apposuerat. Sed audi vocem medici, Et dixit mihi, Snfficit tibi gratia mea. Nam virtus in infir-
K mitate perficitur. Ego noui quid apposuerim, ego noui vnde ægrotes, ego noui vnde saneris. Si ergo charissimi Paulus potuit Apostolus extolli magnitudine reuelationũ, nisi acciperet angelum Satanæ qui se colaphizaret, qs de se possit esse securus? Tutius videtur ambulare qui minus accepit, sed si non peruerse quærat quod recte non acceperat. Quęrat sine quo nõ potest esse in corpore Christi, aut sine quo male est illic. Tutior est enim in corpore digitus sanus, quã lippiens oculus. Digitus exigua quędam res est, oculus magnifice multum potest, & tamen melius est digitum esse, & sanum esse: quam oculum esse, & perturbari, lippire, & excæcari. Non ergo quærat quisque in corpore Christi nisi sanitatem. Secundum sanitatem habeat fidem, & fide mundatur cor eius, ex mundatione cordis videbit illam faciem, de qua dictum est, Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt. Et qui fecit miracula in corpore Christi, non debet gaudere nisi de facie Dei. Redierunt Apostoli, & dixerunt domino, cum missi essent a domino, Ecce domine in nomine tuo etiã dæmonia nobis subiecta sunt. Vidit domi-
L nus, quod tentaret eos superbia ex potentia miraculorum, & ille qui medicus venerat sanare tumores nostros, & ferre infirmitates nostras, continuo ait. Nolite in hoc gaudere quia dæmonia vobis subiecta sunt, sed gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Non omnes Christiani boni dæmones eiiciunt, omnium tamen nomina scripta sunt in cœlo. Non eos voluit gaudere ex eo quòd proprium habebant, sed ex eo qđ cum cæteris salutem tenebant. Inde voluit gaudere Apostolos, vnde gaudes & tu. Intendat charitas vestra. Nullus fidelis habet spem, si nomen eius non est scriptum in cœlo. Omnium fidelium qui diligunt Christum, qui ambulant viam eius humiliter quam ipse docuit humilis, nomina scripta sunt in cœlo. Cuiusuis contemptibilis in ecclesia, qui credit in Christum & diligit Christum & amat pacem Christi, nomen scriptum est in cœlo, cuiuslibet quem contemnis. Et quid simile ipse & Apostoli, qui tanta miracula fecerunt? Et tamen Apostoli reprimuntur ex eo quod de bono proprio gaudebant, & iubentur hinc gaudere vnde gaudet & ille contemptibilis. Non immerito fratres mei cum ista humilitate dicit, Domine non est exaltatum cor meum, neque in altum elati sunt oculi mei, neque ingressus sum in magnis, neque in mirabilibus M
super me. Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam:] Quemadmodum qui ablactatus est a lacte super matrem suã, sic retributio in animam meam.] Videtur enim velut maledicto se obstrinxisse: quomodo alio loco in Psalmo dicit, Domine Psal.7.
Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis &c. sic videtur & hic dixisse, Si non humiliter sentiebã, sed exaltaui animam mea. Age quasi dicturus est, illud mihi contingat quomodo & ibi, Si reddidi retribuentibus mihi mala, contingat mihi illud. Quid? Decidam merito ab inimicis meis inanis, sic & hic, Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam, quemadmodum qui ablactatus est a lacte super matrem suam, sic retributio in animam meam. Intendite, nostis quia quibusdam infirmis dicit Apostolus, Lac vobis potum dedi, non escam, non- 1.Cor.3
dum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis. Sunt infirmi qui nõ sunt idonei valido cibo volunt se tendere ad id qđ capere nõ possunt Et si aliquid vtcũque acceperint aut visi sibi fuerint capere quod non ceperunt

A runt, extolluntur inde & superbiunt, inde videtur sibi quasi sapientes. Hoc aūt contingit omnibus hęreticis, qui cū essent animales & carnales, defendēdo sententias suas prauas, quas falsas esse nō potuerunt videre, exclusi sunt de catholica. Dicā charitati vestræ qđ (Ioan.1.) possum, Dominus noster Iesus Christus nostis quia verbū Dei est, secundū illud Ioannis, In principio erat verbū, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbū: Hoc erat in principio apud Deū: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Panis ergo est, inde viuūt angeli. Ecce panis paratus est tibi, sed cresce de lacte, vt ad panē peruenias. Et quō, inquit, cresco de lacte? Quod tibi factus est Chrs ad infirmitatē tuam, hoc primo crede & fortiter tene. Quō ergo mater cū viderit filium minus idoneum ad capiēdum cibum, ipsos cibos ei dat, sed traiectos per carnē suam. Nam ipse est panis de quo infans pascit, quo & mater eius pascit: sed ad mēsam infans minus idoneus est, ad mamillam idoneus est. Panis ergo de mensa traiicitur p matris mammillam, vt sic perueniat idē alimētum ad paruum infantem, sic B dñs noster Iesus Christus cum esset verbum (Phili.2.) apud patrē, per qđ facta sunt omnia, qui cū in forma Dei esset nō rapinam arbitratus est esse æqualis Deo, qualē caperent pro modo suo angeli, & vnde in cœlo potestates & virtutes, spiritus intellectuales pascerentur, ho(Psal.77. Exo.10.)mo aūt infirmus, & carne inuolutus iaceret in terra, nec posset ad eum peruenire panis (Ioan.1.) cœlestis, vt panem angelorum manducaret homo, & manna descenderet ad vberiorem populum Israel, verbum caro factum est, & (1.Cor.3.) habitauit in nobis. Quapropter ipsis infirmis Paulus Apostolus hoc dicit, quos dicit animales & carnales, Nunqd dixi me scire aliqd in vobis, nisi Iesum Christū & hunc cru(1.Cor.2. Ioan.1.)cifixū? Nā Christus erat, & nō crucifixus. In principio erat verbum & verbum erat apud (3.se.dist. 21.cap. Recedēte.) Deum, & Deus erat verbū. Et quia ipsum verbū caro factum est, & ipsum verbū crucifixū est, sed nō est mutatum in hominē, homo in illo mutatus est: Mutatus est hō in illo vt melior fieret quā erat, nō vt ipsa substantia verbi cōuerteretur. Per id ergo quod hō erat, (Mat.15. & 19.) mortuus est Deus: & per id quod Deus erat, D excitatus est homo, & resurrexit, & ascendit in cœlum. Quicquid passus est homo, non potest dici non passus est Deus, quia Deus erat hominem assumendo, sed non est mutatus in hominem, quomodo non potes dicere non te passum iniuriā, si vestis tua cōscindatur, Et quando quereris vel amicis vel in iudicio, hoc dicis iudici, Conscidit me: non dicis conscidit birrhum meum, sed conscidit me. Si potuit & meruit vestis tua dici tu, quę non est tu, sed vestis tua, quanto potius meruit audire caro Christi templum, verbū (3.se.d... 21.ca... Reced...) vnitum cum verbo? Et quicquid in carne pateretur, Deus ipse pateretur, quamuis verbū nec mori potuerit, nec corrumpi, nec mutari, nec occidi, sed quicquid horum passum est, in carne passum est. Et noli mirari, quia verbum nihil passum est, nec anima hominis potest pati aliquid occisa carne, dicente (Mat.) ipso domino. Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Si anima non potest occidi, verbū Dei poterat occidi? Et tamen quid dicit? Flagellauit me, colaphizauit me, percussit me, dilaniauit me: totum hoc non fit in anima, & tamen non dicit nisi me, propter vnitatem, consortii ipsius. Dominus ergo noster Iesus Christus panis, se fecit nobis lac, incarnatus & apparēs mortalis, vt in eo finiretur mors, D & nō aberraremus à verbo, credentes in carnem, quod factum est verbum. Hinc crescamus, ipso lacte nutriamur: antequam validissimus ad capiendum verbum, nō recedamus à fide lactis nostri. Illi autem hæretici volentes disputare de eo quod non poterant capere, dixerunt quia filius minor est, quam pater, & dixerunt quia spiritusanctus minor est quam filius, & fecerunt gradus, & miserunt in ecclesiam tres deos. Non enim possunt negare Deum esse patrem, nec possunt negare filium Deum, nec possunt negare spiritumsanctum Deum. At si pater Deus, & filius Deus, & spiritussanctus Deus, inæquales sunt, & nō sunt eiusdem substantiæ, nō vnus Deus est, sed tres dii: Disputantes ergo quod capere non poterant, elati sunt in superbiam, & factum est in eis quod dicit in isto Psalmo, Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam, quemadmodum qui ablactatus est à lacte super matrem suam, sic retributio in animam meam. Mater enim ecclesia Dei est, vnde illi separati sunt, q lactari & nutriri debebāt, vt crescerent ad capiē-

dum

dũ verbũ Deũ apud,Deũ ĩ forma Dei ęqualem patri. *Io.1.* Visa est hic q̃dẽ ab his,q̃ ante nos ista tractauerũt & alia sententia, & alius intellectus in his verbis,quẽ non tacebo charitati vestræ.Hoc.n.dixerunt, Omnis superbus displicet Deo,& debet se humana anima humiliare ne Deo displiceat,& toto corde intueri quod dictũ est, *Eccli.3.* Quanto magnus es humilia te in omnibus,& corã Deo inuenies gratiã.Sed rursus sunt quidam homines qui cum audierint quia humiles esse debẽt, dimittunt se, nihil volunt discere, putantes q̃a si aliq̃ didicerint sup̃bierũt,& remanent in solo lacte.Quos reprehendit scriptura dicens, *Hebr.5.* Et facti estis opus habentes lacte, non solido cibo.Sic.n.nos Deus vult nutriri lacte,vt nõ ibi remaneamus,sed crescendo p̃ lac,ad solidũ cibũ p̃ueniamus. *Matt.* E Ergo nõ debet hõ extollere cor suum in superbiã, sed debet eleuare in doctrinã verbi Dei.Nã si leuanda aĩa non esset,nõ diceretur in alia voce psalmi,Ad te dñe leuaui animã.Et nisi seipsa anima super se effundat,non perueniet ad uisionẽ Dei,& ad cognitionẽ substantiæ illius incõmutabilis.Nam modo cũ adhuc in carne est dicitur ei,vbi est Deus tuus?Sed D *Psal.122.* intus est Deus eius,& spiritaliter intus est & spiritaliter excelsus est, non quasi interuallis locorum,q̃uo per interualla loca altiora sunt.Nam si talis altitudo quærenda est, vincunt nos aues,ad Deum. *Psal.41.* Ergo intus Deus altus est,& spiritaliter altus,nec perueniet anima vt contingat eum nisi transierit se. Nam quicquid de Deo sentis secundum corpus, multum erras:multum infans es si sentis de Deo etiam secundum animam humanam, quòd Deus obliuiscatur, aut ita sapiat vt desipiat,aut faciat aliquid & pœniteat eũ:omnia.n.ista posita sunt in scripturis, vt nobis lactentibus commendaretur Deus, non vt proprie de illo sic audiamus ista, & intelligamus quasi pœniteat Deum, F & modo aliquid discat quod non nouerat, & intelligat quod non intelligebat, & reminiscatur q̃d oblitus erat.Talia.n.animæ sunt non Dei.Nisi ergo homo transierit & modum animę suę,non videbit quia Deus est quod est,qui dixit, Ego sum qui sum.Itaque ille cui dicebatur,vbi est Deus tuus, quid dixit? Factæ sunt mihi lachrimæ meæ panes die ac nocte *Exod.3.* dũ dicitur mihi quotidie,vbi est Deus tuus. *Psalm.4.*

Vt autẽ ĩueniret Deũ suũ,quid egit?Hęc meditatus sum,inquit, & effudi sup̃ me animã meã.Vt inueniret Deũ,effundit super se animam suã.Nõ ergo sic tibi dr̃ humilis esto vt nõ sapias,humilis esto p̃p superbiam,altus esto p̃p sapientiam.Audi euidentẽ sentẽtiam de hac re,Nolite pueri effici mentibus *1.Co.14.* sed malitia infantes esto te vt mẽtibus perfecti sitis. Certe explicatum est fratres mei, vbi nos Deus voluit esse humiles, vbi altos: humiles p̃p cauendam superbiam,altos p̃pter capiendam sapientiam. Lactare vt nutriaris,sic nutrire vt crescas, sic cresce,vt panem manduces.Cum enim cœperis panem G manducare,ablactaberis,idest iam tibi non opus erit lacte,sed solido cibo. Et hoc videtur dixisse,Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam.i. si non mente sed malitia paruulus fui.Quod significans dixit superiora verba, Domine non est exaltatũ cor meum,neque in altum elati sunt oculi mei,neque ingressus sum in magnis, neque in mirabilibus super me. Ecce quia malitia paruulus fui, sed quia sensu nõ fui paruulus si non humiliter sentiebam,sed exaltaui animam meam,retribuatur mihi q̃d retribuit̃ paruulo qui ablactatur a matre, vt iam panẽ sim idoneus mãducar̃.Et hęc ergo fratres sententia non displicet,quia non est contra fidem.Mouet me tamen,quia non tantum dictum est, quemadmodum qui ablactatus est a lacte,sic retributio in animam: sed additũ est,quemadmodum qui ablactatus est a lacte super matrem suam,sic retributio in animam meam.Hic mihi nescio quid tale occurrit,vt videam quia maledictum est. Ablactatur.n. non infans,sed iam grandiusculus. H Qui autem infirmus est prima infantia, quæ vera infantia est,super matrem suam est. Si forte fuerit a lacte ablactatus, extinguitur. Non frustra ergo additum est, super matrẽ suam. Ablactari enim omnes possunt crescendo,qui crescit & sic ablactatur,bonum est illi: qui autem adhuc super matrem suã est, perniciosum. Ergo cauendum fratres & timendum est, ne quis ante tempus ablactetur.Nam omnis grandis puer separatur a lacte. Sed ne quis tunc a lacte separetur, quando adhuc super matrem suam est. Cum autem portatur manibus matris qui portatus est vtero [portatus est enim vtero

vt nasceretur, portatur manibus ut crescat, lacte opus habet, adhuc supra matrē suā est. Non ergo velit tūc exaltare animā suā, cum forte minus idoneus est ad capiendū cibū, sed impleat præcepta humilitatis. Habet vbi se exerceat, credat in Chr̄m, vt possit intelligere Chr̄m. Videre verbum non pōt, capere non pōt ęqualitatem verbi cū patre, æqualitatē spiritussancti cū patre & verbo, nondū
Eccl. 3. potest videre, credat hoc & sugat. Securus est, quia cū creuerit, manducabit quod non poterat antequam sugendo cresceret, & habet vbi se extendat. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. i. ad quæ capienda minus idoneus es. Et quid facio, inquis? Sic remanebo? Sed quæ pręcepit tibi dominus illa cogita semper. Quæ tibi præ-
Mat. 13. cepit dominus? Fac misericordiam, pacem ecclesię noli dimittere, in hominem spem noli ponere, desyderando miracula noli tē-
I tare Deū. Si iā in te est fructus cognoscis, qa cū bonis toleras zizanias vsque ad messem, quia cū malis ad tēpus potes esse, nō in æternum, Palea hic tibi mixta est in tempore in area, in horreo tecū nō erit. Hęc quę tibi p̄cepit dominus, illa cogita semp. A lacte non separaberis, quoadusque super matrē tuam es, ne prius fame moriaris, antequam panē manducare sis idoneus. Cresce, erūt validę vires tuæ, & videbis quod non poteras, & capies qđ nō capiebas, Quid ergo? Cū videro quæ nō poterā uidere & cepero quæ nō poterā capere, iam securus ero? perfectus ero? Nō, quādiu hic viuis. Ipsa est p̄fectio nostra humilitas. Audistis quo cōclusit modo apostolica lectio, si hæsit in memoria uestra, quomodo ille qui accepit colaphum ne ex
K tolleret in reuelationi bus, quanta ei reuelabantur, propter ipsam. magnitudinem reuelationum, quia poterat extolli, nisi acciperet angelum Satanæ. Et tamen cui tanta reuelabantur: quid ait? Fratres, ego meipsum nō
Philip. 3. arbitror apprehendisse. Paulus dicit, Fratres ego meipsum non arbitror apprehendisse, quia ad hoc accepit colaphizantem angelū Satanę ne extolleretur in magnitudine reuelationum suarū. Quis audet dicere quia cōprehendit? Ecce Paulus apprehendit & dicit, non me arbitror apprehendisse. Et quid ais ô Paule? Adhuc curro, inquit, ut apprehendā. Adhuc Paulus in via est, & tu te putas in patria? Vnū autē, inquit, quę retro sunt oblitus. Hoc fac & tu, & vitam præteritam malā obliuiscere. Si te delectauit aliqñ vanitas, non te delectet. Quæ retro oblitus, inqt, in ea quæ antè sunt extentus, secundū intentionem sequor ad palmam supernę vocationis Dei in Christo Iesu. Audio vocē Dei de super, & curro ut apprehendā. Non enim dimisit me in uia remanere, quia non cessat alloqui me. Ergo fratres, nō cessat Deus alloq̄ L
nos. Nam si cessat, qđ est quod agimus? Quid est, Quod agunt lectiones diuinæ & cantica diuina? Obliuiscimini ergo quæ retro sunt, & in ea quæ antè sunt vos extendite. Sic fugite lac, vt crescatis ad cibum. Cum ergo veneritis, in patria gaudebitis. Et adhuc attendite Apostolum sequi ad palmam supernę vocationis. Dicit enim, Quotquot ergo perfecti, hoc sapiamus. Non loquor, inquit, im Phili.
perfectis, quibus adhuc non possum loqui sapientiam, qui adhuc lacte potantur, non Heb.
solido cibo pascuntur, sed illis dico qui iam manducant solidum cibum. Iam videntur esse perfecti, quia intelligunt æqualitatem verbi cum patre. Adhuc non sic videt, quo- I. Cor.
modo videndum est facie ad faciem, adhuc ex parte in ænigmate. Currant ergo, quia cū uia finita fuerit, tunc redimus ad patriam. Currant currant, extendant se. Quotquot ergo perfecti, hoc sapiamus. Et si quid aliter sapitis, hoc quoque vobis Deus reuelauit. Si forte erras in aliquo, quare nō redis ad lac Phili.
matris? Quia si non extollimini, quia si non exaltatis cor vestrum, quia si non ingredimini in mirabilibus super vos, sed seruatis humilitatem, reuelabit uobis Deus quod aliter sapitis. Si autem hoc ipsum quod aliter defendere vultis, & pertinaciter astruere, & M
contra pacem ecclesię, fit vobis maledictum hoc quod dixit, super matrem cum estis, & foris a lacte separabimini, foris a visceribus matris fame moriemini. Si autem perseueraueritis in pace catholica: si quid forte aliter sapitis quàm oportet sapere, Deus vobis reuelabit humilib. Quare? Quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat Iaco. 4.
gratiam. Ideo ad hoc cōclusit hic psalmus. I. Pet. 5.
Speret Israel in domino, ex hoc nunc & vsque in seculum.) Quod autem scriptum est Gręce ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος, hoc ē positum, ex hoc nūc & vsque in seculū. Sed

non

non semp̄ seculi nomen hoc seculū signifi-
cat, sed aliqn̄ ęternitatem: quia æternum duo
bus modis intelligitur, Vsque in æternum,
id est, aut semper sine fine, aut quousque p̄-
ueniamus ad æternitatem. Hic ergo quomo
do intelligendum est? Quousque veniamus
A ad æternitatem, speremus in dominum Deū,
quia cum venerimus ad æternitatem, iam
spes non erit, sed ipsa res erit.

In Psalmum centesimum tri-
gesimumprimum
Enarratio.

IVstum quidem erat charissimi, vt fratrem potius audiremus collegam meum, pręsentem omnibus nobis. Et modo non negauit, sed distulit. Et ideo hoc indico charitati vestrę, ut mecum promissum teneatis. Nō fuit autem absurdū charitati vestrę, vt prior obtemperarem iubenti. Extorsit enim mihi vt esset modo auditor meus, eo sanè pacto ut & ego sim ipsius, q̄a in ipsa charitate om-
.13. nes eius auditores sumus, qui vnus in cœlo nobis magister est. Ergo animum intendite ad psalmum, quem in ordine sicut nostis tractandum habemus. Est etiam ipse prænotatus, Canticum graduum.] & aliquando cęteris sub eodem titulo prolixior. Non ergo immoremur, nisi vbi necessitas coegerit, vt totum, si dominus permiserit, explicare possimus: Quia & uos non tanquam rudes omnia debetis audire, aliquid & de pręteritis auditionibus adiuuare nos debetis, ne om-
B nia tanquam noua a nobis dici necesse sit. Et noui quidem esse debemus, quia vetustas no
or.4. bis obrepere non debet, sed etiam crescendum & proficiendum est. De ipso quippe profectu ait Apostolus, Et si exterior homo noster corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem Non sic proficiamus, vt ex nouis veteres efficiamur, sed ipsa nouitas crescat. Memento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Sicut iurauit domino, votum vouit Deo Iacob.) Dauid secundum fidem rerum gestarum vnus homo erat, rex Israel, filius Iesse. Erat quidem ipse mansuetus, sicut eum indicat atque commendat
.44. scriptura diuina, & ita mansuetus vt nec p̄ secutori suo Sauli malum pro malo reddiderit. Seruauit autem erga eum tantam humilitatem, vt illum regem fateretur, se autem canem. Et non proterue nec superbe cū esset in Deo potentior respondebat regi, sed eum placare potius affectabat humilitate, q̄uam concitare superbia. Etiam in potestate datus est ei Saul, & hoc a domino Deo, ut ei faceret quicquid vellet. Sed quia non præ ceptum illi erat vt occideret, sed tantum in C
potestate datum illi erat, Licuit autem homini vti potestate sua: ad lenitatem potius deflexit quod ei Deus concessit: q̄ si vellet occidere, careret inimico. Sed quomodo dice *Matt.* 9.
ret, Dimitte mihi debita mea, sicut & ego dimitto debitoribus meis? In speluncam intrauit Saul vbi erat Dauid, nesciens quod il 1.Re. 24 E
lic esset Dauid. Ad necessaria ventris ille intrauit, surrexit Dauid sensim & lente post ipsum, præscidit illi de veste panniculū quē illi ostenderet, vt nosset qui habebat illum in potestate, & non necessitate, sed voluntate pepercerat, & noluit occidere. Forte ipsam mansuetudinem commendauit modo dicens, Memento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Hoc secundum rerum gestarum fidem quam scriptura diuina, vt diximus, continet. Sed solemus in psalmis nō ad literam attendere sicut in omni Prophetia, sed per literam scrutari mysteria. Et meminit charitas vestra, quia cuiusdam hominis vocem in omnibus psalmis solemus audire, quia unus habet caput & corpus. Caput autem in cœlo est, corpus in terra. Sed quò pręcessit caput, & corpus secuturum est. Et iam non dico quis caput sit, qui corpus sint, quia scientibus loquor. Commendatur ergo humilitas Dauid, commendatur mansuetudo Dauid, & dicitur Deo, Memen D
to domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Ad quam rem memento domine Dauid? Sicut iurauit domino, votū vouit Deo Iacob. Ergo ad hoc memento, vt impleatur quod promisit. Ipse Dauid vouit tanquam in potestate habens, & rogat Deum ut impleat quod vouit. Est deuotio vouentis, sed est humilitas deprecantis, Nemo præsumat viribus suis se reddere, quod vouerit. Qui te hortatur vt voueas, ipse adiuuat vt reddas. Quid ergo vouit videmus, & hinc intel *Psal.* 75
ligimus quemadmodum sit accipiendus in figura Dauid. Dauid autem interpretatur manu fortis. Erat enim magnus bellige-

fator, præsumẽs quidẽ de domino Deo suo.
Confecit bella oĩa, postrauit oẽs inimicos
suos Deo se adiuuante, quemadmodũ se ha-
bebat illius imperij dispensatio, præfigurans
tñ fortem manu quendã ad debellandos ini-
micos diabolum & angelos eius. Hos autẽ
inimicos ecclesia debellat. Et quomodo de-
bellat? Mãsuetudine.. Mãsuetudine.n. ipse rex
E nostér vicit diabolũ. Sæuiebat ille, iste suffere
bat. Victus est qui sæuiebat, vicit qui suffere-
bat. In ista mansuetudine corporis Christi,
quod est ecclesia, vincit inimicos. Sit manu
fortis, operãdo vincat. Cũ aũt corpus Chr̃i
est, & templũ & domus, & ciuitas, & ille qui
caput corporis est, & habitator domus est,
& sanctificator tẽpli est, & rex ciuitatis est:
qũo ecclesia omnia illa, sic Chr̃s omnia ista.
Quid ergo vouimus Deo, nisi vt simus tẽplũ
Dei? Nihil gratius ei possumus offerre, quã
vt dicamus ei quod dicitur in Esaia, Posside
nos. Equidem in istis possessionibus terrenis
patrifamilias pręstatur, quando ei datur pos
sessio. Non sic est possessio, quæ est ecclesia.
Ipsi possessioni præstatur vt a tali possideat.
Quid ergo dicit? Sicut iurauit domino vo-
tum vouit Deo Iacob. Videamus quod votũ
est, nisi vt simus templum Dei? Nihil gratius
ei possumus offerre, quam iure iurare. Iura-
re est autem firme promittere. Attendite vo-
tum hoc.i. quod vouerat quo ardore vouerit
quo amore, quo desyderio, & tamẽ ad hoc
implendum dominum deprecatus est dicẽs,
Memento dñe Dauid & omnis mansuetudi
nis eius, In hac mansuetudine votum vouit,
vt sit domus Dei Si introiero in taberna-
culum domus meæ, si ascendero super lectũ
strati mei. Si dedero somnum oculis meis. [
F Parum visus est dicere, somnũ oculis meis.
Et palpebris meis dormitationem, Et requiẽ
temporibus meis si dedero, quoadusque in-
ueniat locum domino tabernaculum Deo
Iacob.] Vbi quærebat locum domino? Si mã
suetus erat, in se querebat. Quomodo e st.n.
Esai. 66. locus domini? Audi prophetam, Super quẽ
requiescet spiritus meus? Super humilem &
quietum & trementem verba mea. Vis ergo
esse locus domini? Esto humilis & quietus,
& tremens verba Dei, & tuipse efficieris qđ
quæris. Si.n. in te non fiat quod quæris, in al
tero quid tibi prodest? Operatur quidẽ Deus
aliquando per Euangelistã salutem alterius,
tantum si ipse dicit & nõ facit: & fit per lin-
guã eius in alio locus domino, non autẽ fit
ipse locus domino. Qui autem quæ docet ip
se bene facit, & sic docet, fit locus domino
cum eo quem docet, quia omnes credentes
vnum locum faciunt domino. In corde.n.
habet locum dominus, quia vnum cor est
omnium in charitate copulatorum. Quam
multa milia crediderunt fratres mei, quando G
precia rerum suarum posuerunt ante pedes
Apostolorum? Sed quid de illis dicit scriptu Act.
ra? Certe facti sunt templum Dei, non tantũ &
templa Dei singuli, sed & omnes simul tem-
plum Dei. Facti sunt ergo locus domino. Et
vt noueritis quia vnus locus factus est domi
no in omnibus, scriptura dicit, Erat illis ani
ma vna & cor vnum in Deum. Multi autem
ne faciant locum domino, sua quęrunt, sua Act.
diligunt, potestate sua gaudent, priuatum
suum concupiscunt. Qui autem vult facere
locũ domino, non de priuato sed de com-
muni debet gaudere. Hoc illi fecerunt de re
bus suis priuatis, fecerunt illas communes.
Quod habebant suum, nunquid amiserunt?
Si soli haberent & vnusquisq; suum habe-
ret, hoc solum haberet quod suum habebat.
Cum autem quod proprium erat commu-
ne fecit, & ea quæ erant cæterorum, ipsius fa
cta sunt. Intendat charitas vestra, quia pro-
pter illa q̃ singuli possidemus, existunt lites,
inimicitiæ, discordię, bella inter homines,
tumultus, dissensiones aduersum se, scanda-
la, peccata, iniquitates, homicidia. Propter
quæ? Propter ipsa q̃ singuli possidemus. Nun
quid ꝑꝑ ista quę cõmuniter possidemus liti-
gamus? Aerem istũ cõmuniter ducimus, solẽ
cõmuniter oẽs videmus. Beati ergo qui sic fa
ciunt locũ domino, vt priuato suo non gau
deant. Talem.n. describebat iste qui dicebat,
Si introiero in tabernaculum domus meæ.
Priuatum hoc erat. Sciebat priuato se impe-
diri, ne faceret locum dño, & ea commemo
rat quæ ad seipsum pertinebant. Non introi
bo in tabernaculum domus meæ, donec in-
ueniam. Quid? Cum inueneris locum domi- H
no, intrabis in tebernaculũ tuum? An ipsum
erit tabernaculum tuum, vbi inueneris lo-
cũ dño? Quare? Quia ipse eris locus dñi, &
cum eis q̃ fuerint locus dñi vnũ eris. Absti-
neamus ergo nos frẽs a possessione rei pri-
uatę, aut ab amore si non possumus a pos-
sessione,

ſeſsione,& facimus locum dño. Multũ eſt a
me ait aliquis. Sed uide quid ſis facturus lo-
cum dño. Si vellet apud te hoſpitium hr̃e ali
quis ſenator (non dico ſenator, procurator
alicuius magni ſm̃ ſeculũ) & diceret, offen-
dit me quiddã in domo tua, & ſi amares hoc
auferres tũ, ne eum offenderes, cuius amici-
G tiã ambires. Et quid tibi ꝓdeſt hominis ami-
citia? Forte ibi nõ ſolum nullum auxiliũ, ſed
& periculum inuenires. Nam multi nõ peri
clitabant ante quam maioribus iungerent,
exoptarunt maiorum amicitias, vt maiora
pericula incurrerent. Securus opta amicitiã
Chriſti. Hoſpitari apud te vult, fac illi locũ.
Quid eſt, fac illi locum? Noli amare teipsũ,
illũ ama. Si te amaueris, claudis cõtra illum:
ſi ipſum amaueris, aperis illi. Si autẽ aperue-
I ris & intrauerit, nõ peribis amãdo te, ſed in
uenieris cũ amante. Si introiero in taberna-
culum domus meæ, ſi aſcendero ſuper lectũ
ſtrati mei. Priuata.n. res ipſa vbi hõ acquie-
ſcit ſuperbos facit: iõ dixit, ſi aſcendero. In
re q̃ priuatim quiſq; poſsidet, neceſſe eſt ſu-
perbus ſit. Inde ſe.n. tendit hõ ad hominẽ, cũ
ambo ſint caro. Quid eſt homo frẽs? Caro.
Et quid eſt alter homo? Altera caro. Et tamẽ
caro diues extendit ſe contra carnem paupe
rem, quaſi aliquid illa caro attulerit quando
nata eſt, aut aliquid auferat quando morit̃.
Ad hoc plus habuit, vt plus tumeret. Iſte aũt
qui uult inuenire locum dño, dicit, Si aſcẽ-
dero ſuper lectum ſtrati mei, ſi dedero ſom
num oculis meis. Multi.n. cũ dormiunt, non
.5. faciunt locum dño. Tales excitat Apoſtolus,
b.5. Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & il
luminabit te Chriſtus. Et alio loco, Nos aũt
qui Dei ſumus vigilemus & ſobrii ſimus.
Nam qui dormiunt, nocte dormiunt, & qui
inebriantur, nocte ebrii ſunt. Noctem dicẽs
iniquitatem, in qua illi obdormiunt, cupien
do iſta terrena. Et omnes iſtæ fœlicitates
quæ videntur ſeculi, ſomnia ſunt dormien-
tium. Et quomodo qui videt theſauros in
ſomnis, dormiens diues eſt, ſed euigilabit &
paup̱ erit. Sic omnia iſta vana huius ſeculi,
K de quibus homines gaudent, in ſomno gau-
dent. Euigilabunt quando nolunt: ſi non mo
do euigilant quando vtile eſt, & inuenient
ſomnia illa fuiſſe, & tranſiſſe, ſicut dicit ſcri
72. ptura, veluti ſomnium exurgentis. Et alio lo
75. co, Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil in-
uenerũt oẽs viri diuitiarũ in manibus ſuis.
dormierũt ſomnũ ſuum, finitus eſt ſomnus,
& nihil inuenerunt in manibus ſuis, quia in
ſomnis uidebant diuitias trãſituras. Iſte ergo
q̃ uult inuenire locũ domino, dixit ẽt, Si de-
dero ſomnum oculis meis. Sunt autẽ quidã
qui non dormiũt, ſed dormitant. Aliquantũ
retrahũt ſe ab amore temporaliũ, & rurſus
reuoluũtur in eum quaſi dormitãtes caput
crebro inclinãt. Euigila, excute ſomnũ, dor L
mitando caſurus es: Nõ vult Pſalmus oculis
ſuis dare ſomnum, nec palpebris dormitatio
nem, eum qui vult inuenire locũ domino. Et
requiem, inquit, tẽporabus meis. A requie
temporũ ſomnus venit ad oculos. Tempora
circa oculos sũt. Veluti futurus ſomnus, gra
uedo tẽporum eſt. Nam omnibus dormitu
ris grauari tempora incipiunt, & cum ſenſe
rint ſibi grauari tempora, iam imminet ſom
nus. Qui ſi dãdus eſt oculis, dat requiem tẽ-
poribus ſuis, & venit ſomnus. Si non dederit
requiem temporibus ſuis, nõ venit ſomnus.
Cum ergo cœperit te aliquid temporale de
lectare ad peccatum, iam grauãtur tibi tem-
pora. Vis euigilare, & nõ dormire nec dor-
mitare? Noli te credere tali delectationi, ma
iores dolores habebis q̃ ſuauitates. Iſta cogi
tatione quaſi cõfricans frõtem excutis ſom
num, & paras locum domino, donec inue-
nias locũ domino tabernaculũ Deo Iacob.
Quãquam aliquãdo dr̃ tabernaculum Dei:
diſtinctius tamẽ accipitur frẽs chariſsimi ta
bernaculum eccleſia ſecundum hoc tẽpus.
Domus aũt eccleſia cœleſtis Hieruſalẽ, quo
ibimus. Tabernaculũ.n. tanquã militantium
& pugnantiũ: tabernacula militum in pro-
cinctu, in expeditione, vñ cõtubernales di-
cuntur milites, quaſi tabernacula eadem ha- M
bentes & habitantes. Quãdiu ergo habemus
hominem cum quo pugnemus, tabernaculũ
Deo facimus. Cum autem tranſierit tempus
pugnæ, & venerit pax illa quæ pręcellit om
nem intellectum, ſicut dixit Apoſtolus, Et Phili.4.
pax Dei quæ præcellit omnem intellectũ:
quantuncunque enim cogitaueris de pace
illa, minus eam capit animus adhuc in iſta
corporis grauedine conſtitutus: cum ve-
nerit illa patria, iam domus erit, nullus ad-
uerſarius tentabit vt tabernaculum voce-
tur. Non procedemus ad pugnandum,
ſed permanebimus ad laudandum. Quid

enim dicitur de illa domo? Beati qui habitāt
Psal. 83. in domo tua, in secula seculorum laudabūt
te. In tabernaculo adhuc gemimus, in domo
laudabimus. Quare? Quia gemitus est pere-
grinantiū, laudatio iam in patria cōmanen-
tium. Hic primo quærat tabernaculū Deo
Iacob. Ecce audiuimus eam in Effrata. [Quā
A eam? Sedē domini. Audiuimus in Effrata. In
uenimus eam in campis saltuum.] Ibi audi-
uit, ibi inuenit. An alibi audiuit, & alibi inue
nit? Quæramus ergo quid sit Effrata vbi audi
uit: item quæramus q̄d sit in campis saltuū
vbi inuenit. Effrata verbum Hebræum, in-
terpretatur Latine speculum, sicut tradide-
runt qui verba Hebrǽa scripturis posita in
aliam linguam trāstulerūt, vt ad nos perue-
niret intellectus. Nam ex Hebræa transtule-
runt in Græcam, & ex Græca translata sunt
nobis in Latinam. Fuerunt enim qui vigila-
runt in scripturis Si ergo Effrata speculum,
illa domus quæ inuēta est in campis saltuū,
in speculo audita est. Speculum imaginem
habet, Omnis prophetia imago futurorum.
Domus ergo Dei futura in imagine prophe-
tiæ prædicata est. Audiuimus enim illam in
speculo, idest, audiuimus in Effrata, inueni-
mus in campis saltuū. Qui sunt cāpi saltuū?
cāpi syluarū. Non.n.quéadmodū vulgo di-
citur, Saltus ille, verbi gratia, centurias habēs
tot, saltus proprie locus adhuc incultus &
syluester dicitur. Nam & quidam codices,
in campis syluæ habent. Qui ergo erant cam
pi saltuum, nisi gentes incultæ? Qui erant
campi saltuum, nisi vbi adhuc vepres erant
idololatriæ? Sic tamen quomodo vepres ibi
erant idololatriæ, ibi inuenimus locum do-
mino tabernaculū Deo Iacob. Quod audiui
mus in Effrata, inuenimus in campis saltuū.
Quod prędicatum est in imagine Iudæis, ma
nifestatum est in fide gentium. intrauimus in
B tabernacula eius.§ Cuius? Domini Dei Ia-
cob. Qui intrant vt inhabitent, ipsi sunt qui
intrantur vt inhabitentur. In domū tuam vt
inhabites intras, in domum Dei vt inhabite-
ris. Est enim melior dominus, qui cum te cę
perit inhabitare, beatum te facit. Nam si tu
ab illo non inhabiteris, miser eris. In sua po
Luc. 15. testate esse voluit ille filius q̄ dixit, Da mihi
partem patrimonii quæ me contingit. Bene
seruabatur apud patrem, ne cum meretrici-
bus dissiparetur. Accepit, facta est in eius po

testate, Profectus in regionem longinquam,
effudit omnia cum meretricibus. Passus est
tandem famem, recordatus est patrē, reuer-
sus est vt pane saturaretur. Ergo intra ut in-
habiteris, & non quasi tuus sis, sed illius. In
trauimus in tabernacula eius. Adorabimus
in loco vbi steterunt pedes eius.§ Cuius pe-
des? Domini, an ipsius domus domini? Do-
mus. n. dñi est, vbi dicit qua debet adorari.
Adorabimus in loco sibi steterūt pedes eius
Præterquā domum suam non exaudit Deus C
ad vitam æternam. Ille enim ad domum
Dei pertinet, qui est in charitate cōpignatus
lapidibus viuis. Qui autem charitatem non
habuerit, ruinam facit, & illo ruente domus
stat. Nemo enim minetur domui, vbi esse
quasi lapis cœpit, si ruere noluerit quasi ali-
quid domui noceat. Sic enim superbierat &
primus populus Iudæorum dicens, Neque
enim fraudaturus est Deus patrem Abrahā,
cui promisit tanta de semine eius: & facie-
bant omnia mala tanquam securi de polli-
citatione Dei, quia non pro illorum meritis
qui scelera faciebant, sed pro meritis Abra-
hę parceret eis, & qualescunq; malos filios
Abrahæ congregaret in domum suam ad vi
tam æternam. Sed quid Ioannes? Generatio, Ma.
inquit, viperarum. Quando ad illum vene
runt ipsi filii Abrahę ut baptizarētur in aqua
pœnitentiæ, non eis dixit, Generatio Abra-
hæ, sed viperarum. Tales enim erant qua-
les quos imitabātur, non filii Abrahę, sed fili
Amorræi, Chananęi, Gergesæi, Hiebusæi, &
omnium qui offenderunt Deum, ipsorum fi
lii erant, quia ipsorum facta sectabantur. Ge
neratio viperarum quis ostendit vobis fuge
re a uentura ira? Facite ergo fructum dignū
pœnitentię. Et ne dixeritis, patrem habemus
Abraham. Potens est enim Deus de lapidi- D
bus istis suscitare filios Abrahę. Nescio quos
lapides tunc videbant in campis saltuum vn
de suscitati sunt filii Abrahæ. Filii enim ma-
gis qui fidē imitati sunt, q̄ qui de carne sunt.
Nemo ergo minetur domui Dei, quasi di-
cat, subtraho me, & ruet domus. Bonum est
enim illi vt coædificetur & habeat charita-
tem. Nam si ipse ruerit, stabit Domus. Itaq;
frēs in his est domus Dei, quos p̄destinauit
& p̄sciuit p̄seueraturos. De illis dictum est
vbi steterunt pedes eius. Sunt enim qui non
perseuerant, nec stant pedes eius in eis.

Non

Non sunt ergo ipsi ecclesia, nō ipsi pertinēt
ad illud modo tabernaculū tunc domū. Sed
t.24. vbi non steterūt pedes eius? Qm̄ abundauit
iniquitas, refrigescit charitas multorū. In his
quibus charitas refrigescit non stant pedes
eius. Sed quid secutus est? Qui autem perse-
uerauerit vsq; in finē, hic saluus erit. Ecce in
quibus steterūt pedes eius, in eo loco adora
.i. de talibus esto, in quibus steterunt pedes
E dñi. Si aūt de ipsa domo intelligere volueris,
vbi steterunt pedes dñi, pedes tui in Christo
stent. Tunc aūt stabunt pedes, si perseueraue
n.8. ris in Christo. Quid. n. dr̄ de diabolo? Ille
homicida erat ab initio, & in veritate nō ste
tit. Diaboli ergo pedes non steterunt. Item
.45. de superbis quid dicit? Nō veniat mihi pes
superbiæ, & manus peccatorū non moueāt
me. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatē
expulsi sunt nec potuerunt stare. Ergo do-
mus Dei cuius pedes stant. Vnde ille gaudēs
n.3. Ioannes quid ait? Qui habet sponsam spon-
sus est, amicus aūt sponsi stat & audit eum.
Si non stat, non audit eū. Et gaudio gaudet ꝓ
pter vocem sponsi. Merito stat, quia ꝑꝑ vo-
cem sponsi gaudet. Nā si ꝑꝑ vocē suā gaude
ret, caderet. Iā videtis ergo quare ceciderint
q̄ ad uocē suā gaudēt. Amicus aūt ille sponsi
dicebat, Hic est qui baptizat. Quidam dicūt,
Nos baptizamus, ad vocē suam stare gauisi
non potuerunt, & non pertinent ad istam
domum de qua dicitur, vbi steterunt pedes
eius. Exurge dñe in requiē tuā. ʒ Domino dor
Par.6. mienti dicit, exurge. Iam nostis quis dormi-
uit, & quis surrexit, Ipse.n. quodā loco di-
l.56. cit in Psalmo, Dormiui conturbatus. Bene il
li dr̄, Exurge dñe in requiem tuā. Iā non con
m.6. turbaberis, quia Christus surgens a mortuis,
iā non moritur, & mors ei vltra non domi-
nabitur. Ipsius est vox in alio psalmo, Ego
l.3. dormiui & somnum cepi & exurrexi, quo-
niam dominus suscepit me. Ipse dormiuit,
ipsi dicitur. Exurge dñe in requiem tuam.
Tu & arca sanctificationis tuę. ʒ idest, exur-
ge, vt exurgat & arca sanctificationis tuæ, q̄
F sanctificasti. Ipse caput nostrum, arca eius,
ecclesia eius. Surrexit prior, surgat & eccle-
sia. Non autem auderet sibi resurrectionem
corpus promittere, nisi prius exurgeret ca-
put. Exurge domine in requiem tuam, tu &
Par.6. arca sanctificationis tuæ. Et corpus domini
nostri Iesu Christi quod ex Maria natum est,
à quibusdam arca sanctificationis, vt hoc di
ceret, Exurge domine in requiem tuam, tu
& arca sanctificationis tuæ, cum corpore ex
urge, vt palpent qui non credebant. Exurge
domine in requiem tuam, tu & arca sancti fi
cationis tuæ. Sacerdotes tui induantur iusti-
tia, & sancti tui lætentur. ʒ Te exurgente a Rom.
mortuis & eunte ad patrem, regale illud sa
cerdotium induatur fide, quia iustus ex fide
viuit, & accepto pignore spiritussancti, lę- G
tentur membra spe resurrectionis q̄ præces
sit in capite. Eis.n. Apostolus dicit, Spe gau-
dentes. Propter Dauid seruum tuum, non
auertas faciē Christi tui.] Hoc Deo patri di-
ctum est, Propter Dauid seruum tuum, non
auertas faciem Christi tui. Crucifixus est do
minus in Iudæa, crucifixus est a Iudæis, ab
ipsis turbatus dormiuit. Inter quorum sęui-
entium manus dormiuit, ad eos iudicandos
surrexit & dicit quodam loco, Exuscita me Psal.40.
& reddam illis: & reddidit & redditurus est.
Nam quanta postea Iudęi passi sunt occiso
domino, norunt ipsi. De ipsa ciuitate vbi il-
lum occiderunt, omnes expulsi sunt. Quid
ergo? Etiam omnes de stirpe Dauid perie-
runt, & de tribu Iuda? Non. Nam crediderūt
inde aliqui, & multa milia hominum cre-
diderunt inde, & hoc iam post resurrectio-
nem domini. Sęuierunt vt crucifigerent,
& postea cæperunt uidere fieri miracula in Acto.2.
nomine Christi crucifixi, & plus cōtremue-
runt tantum posse eius nomen, qui quasi in
ter manus eorum nihil poterat, & conpun-
cti corde iam credentes diuinitatem occul-
tam fuisse in illo quem cęteris similem ho-
minibus putauerunt, & consilium petentes
ab Apostolis, audierunt, Agite pęnitentiam, Ibid.
& baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine
domini nostri Iesu Christi. Ergo quia ad iu-
dicandos eos a quibus crucifixus est surrexit
Chr̄s, & auertit faciem suam a iudeis & con
uertit ad gentes, tanq̄ rogatur Deus propter
reliquias Israel, & dicitur ei, propter Dauid H
seruū tuum non auertas faciem Christi tui.
Si palea damnata est, frumēta colligant. Re
liquię saluę fiant, sicut dicit Esaias, & planè
factæ sunt reliquię saluæ. Inde erant duode Esa.10.
cim Apostoli, inde plus q̄ quingenti frēs, q. Rom.9.
bus se dn̄s demōstrauit post resurrectionē, 1.Cor.5.
inde tot milia baptizata, q̄ precia rerū suarū Acto.4.
ante pedes Apostolorū ponebant. Ergo im-

pletũ est qđ hic rogatus est Deus, Propter
Dauid seruum tuũ ne auertas faciẽ Christi
tui. Iurauit dñs Dauid veritatẽ & non pęni-
tebit eum]Quid est, iurauit? promissum per
seipsum firmauit. Quid est, non pœnitebit
eum? Nõ mutabit. Nõ.n dolorem pęnitẽtię
patiť Deus, aut in aliquo fallitur vt uelit cor
rigere in quo errauit. Sed quomodo hoĩem
cum pęnitet mutare vult quod fecit: hic vbi
audis, quia pęnitet Deum, mutationẽ ipsam
spera. Aliter illam fecit Deus, quãuis nomi-
ne pęnitẽtiæ appellet, aliter tu. Tu, n. facis qa
erraueras. Ille aũt facit, quia vindicat, aut qa
liberat. Mutauit regnum Saul eum pęniteret
1.Re.15 eum, sicut dictum est, Et in eoipso loco vbi
scriptura dicit, Pęnituit eum, vbi paulopost
dicit, Non.n. sic est vt homo vt pœniteat eũ.
Cum ergo mutat opera sua per incommuta
bile cõsilium suum, propter ipsam nõ cõsilii
sed operis mutationẽ pœnitere dicitur. Hoc
aũt sic promisit, vt nõ mutaret, quomodo di
citur & illud, Iurauit dñs & nõ pęnitebit eũ
Psa.109. tu es sacerdos in ęternum ẜm ordinem Mel-
Heb.7. chisedech. Sic & hoc quia ita promissum est
vt non mutaretur, quia necessario futurum
erat, & per mansurum, dicit, Iurauit domi-
nus Dauid veritatem. & nõ pœnitebit eum.
Ex fructu ventris tui ponam super sedem
tuam.]Poterat dicere, ex fructu fęmoris tui.
Quare ex fructu vẽtris voluit dicere? Et illud
quidem si diceret, verum diceret: sed signi-
cãtius dicere voluit: ex fructu ventris, quia
de fœmina natus est Christus, quo vir non
Luc.3. accessit. Quid ergo? Iurauit dominus Dauid
veritatem, ex fructu ventris tui ponam super
sedem tuam: Si custodierint filii tui testamẽ
tum meum testimonia mea hæc quę docebo
illos. Et filii eorum sedebunt in æternum su-
per sedẽ tuã. ⁋ Si filii tui custodierint, & filii
eorum sedebũt in æternum. Meritum filii pa
rentes faciunt: Quid si filii ipsius custodie-
rint, & filii eorum non custodierint? Quare
ad meritum patrum promittitur beatitudo
filiorum? Quid enim ait? Non ait, si custodie
rint filii tui, & filii eorum sedebunt in æter-
num. Non ait, si custodierint filii tui sedebũt
super sedem tuã: & si custodierint filii eorũ,
& ipsi sedebunt super sedem tuam: sed ait, Si
filii tui custodierint, & filii eorum sedebũt
K super sedem tuam, nisi quia filios hic voluit
intelligi fructus ipsorum? Si filii tui, inquit,
custodierint legem meam, & mandata mea
hęc quę docebo eos seruauerint, filii tui, &
filii eorum sedebunt sup̃ sedẽ tuã. i. hic erit
fructus ipsorũ, vt sedeãt sup̃ sedẽ tuã. Modo
.n. fratres omnes qui laboramus in Christo,
omnes qui cõtremiscimus verba ipsius, qui
quomodocunq; conamur facere voluntatẽ
ipsius, & ingemiscimus petentes, vt adiuuet
nos quo impleamus quod iubet, nunquid iã
sedemus in illis sedibus beatitudinis quę no
bis promittuntur? Non, sed mandata tenẽtes
speramus hoc futurum. Ipsa spes tanquam
in filiis dicta est, quia hominis in hac vita vi-
uentis spes filii sunt, fructus filii sunt. Pro-
pterea, & homines excusantes auaritiã suam
dicunt se filiis suis seruare quod seruant, &
nolẽtes dare inopi, pietatis nomine se excu-
sant quia filii eorum spes eorum sunt. Om-
nes homines.n. qui secundum hoc seculum
viuũt, spem suam dicũt filios gñare & relin-
quere. Ideo nomine filiorum spem ipsam
posuit & ait, Si custodierint filii tui testamẽ-
tũ meũ, & testimonia mea hęc, quæ docebo
illos, & filii eorum sedebunt in ęternum su-
per sedem suam, idest, tales fructus habebũt, L
vt spes eos nõ fallat, vt illuc veniant quo spe
rãt se venturos. Modo ergo tanquam patres
sunt homines spei futuræ. Cum autem ade-
pti fuerint quod sperant, filii sunt, quia illud
quod adipiscuntur pepererunt & generaue-
runt in operibus bonis. Et hoc illis seruatur
in posterum, quia & ipsa posteritas in filiis
appellari solet. Aut si filios ipsos homines ac
cipis, intellige & de ipsis dictum, Si custo-
dierint filii tui testamentum meũ, & testimo
nia mea hæc, quæ docebo illos: vt iste sit sen
sus, Si custodierint filii tui testamẽtum meũ,
& testimonia mea hæc quæ docebo illos, &
filii eorũ, idest, si custodierint: vt hic subdi-
stinguas, & deinde inferas sedebũt in ęternũ
super sedẽ tuã, idest, & filii tui & filii eorũ,
sed oẽs si custodierint. Quid ergo si nõ custo
dierint? Perit promissio Dei? Non. Sed ideo
dictum est, & ideo promissum est, quia prę-
dicauit Deus. Quid nisi credituros? Sed ne
aliquis quasi minaretur promissis Dei, & in
potestate sua vellet ponere qđ promisit deus
vt impleretur, ideo ei iurauit & dixit, In
quo ostendit, quia sine dubio venturum est.
Quomodo ergo posuit ibi si custodierint?
Ne iam glorieris de promissis, & dimittas

te nō custodire. Tunc eris filius Dauid si custodieris.Si aũt non,non eris filius Dauid.Fi-
M liis Dauid promisit Deus.Noli dicere,Filius sum Dauid si degeneras. Si Iudæi illud non dicũt qui de ipsa stirpe nati sunt, immo dicunt illud,sed delirãt:aperte.n.dominus ait,
an. 8. Si filii Abrahæ estis,facta Abrahę facite.Inde illos negauit filios,quia facta non faciebant. Nos quomodo nos dicimus filios Dauid, q de eius stirpe nō sumus ꝫm carnem? Restat vt filii non simus,nisi imitando fidē,nisi colendo Deum sicut & ille coluit. Si ergo qđ tibi per stirpem nō speras, per facta non vis assequi,quomodo in te complebitur quia sedebis super sedem Dauid? Etsi non in te cōplebitur,putas quia nō complebitur?Et quo modo inuenit eam in campis saltuũ? Et quo modo steterunt pedes eius?Qualiscunq; ergo fueris,illa domus stabit. Quoniam elegit dñs Sion,præelegit eam in habitationē sibi. Sion, ipsa est ecclesia, ipsa est & Hierusalē, ad cuius pacem currimus,quæ non in angelis sed in nobis peregrinatur, quę ex parte meliore expectat partem redituram, vnde nobis literę venerunt q̃ quotidie recitantur: Ip-
L sa ciuitas, ipsa est Siō quam præelegit Deus.
A Hęc requies mea in secula seculorum.] Iam Dei verba sunt, Requies mea,ibi requiesco. Quantum nos amat Deus fratres, vt q̃a nos requiescimus, sē dicat requiescere. Non. n. ipse aliquãdo turbatur,aut sic requiescit,sed ibi se dicit requiescere, quia nos in illo requiem habemus.Hic habitabo quoniam prę elegi eam. Viduam eius benedicens benedicã,& pauperes eius saturabo panibus.]Omnis anima q̃ intelligit se desertam omni auxilio,nisi solius Dei, vidua est.Quomō.n.Apo-
Ti.3. stolus describit viduã? Quę autem vere vidua est,& desolata,sperauit in dominum.Agebat autem de istis viduis, quas omnes dicimus in ecclesia. Dixerat autem, quæ in delitiis degit,viuens mortua est,& non illam numerauit inter viduas. Describens autem viduas & sanctas,quid ait? Quę autem vere vidua est, & desolata, sperauit in domino,& persistit in precibus & obsecrationibus nocte ac die. Ibi subiecit, Quæ autem in delitiis agit, viuens mortua est. Vnde ergo vidua est? Quia non habet auxilium aliunde, nisi solius Dei. Illę quę habent viros, quasi superbiunt de auxilio virorum.Desertę vidētur viduę, & robustius est auxilium earum. Ergo tota ecclesia, vna vidua est, siue in viris, siue in fœminis, siue in coniugatis, siue B
in maritatis fęminis,siue in adolescentibus, siue in senibus,siue in virginibus.Omnis ecclesia vna vidua est,deserta in hoc seculo, si sentit illud, si nouit viduitatē suam. Tunc.n. auxilium pręsto est illi. Nōne agnoscitis istã viduam in Euangelio fratres mei, cum diceret dñs oportere semper orare & nō deficere?Erat quidã iudex, in ciuitate dixit, q̃ nec Luc.18.
Deum timebat nec homines reuerebatur,& interpellabat eum quędã vidua quotidie & dicebat,Vindica me de aduersario meo.Et interpellando quotidie vidua fregit illum, Ait enim ipse iudex apud se,qui nec Deum timebat nec homines reuerebatur. Et si Deum nō timeo, nec homines erubesco, vel propter tędium quod mihi facit ista vidua vindicabo eam. Si audiuit iudex malus viduam nę tędium pateretur,Deus non audit ecclesiam quam hortatur vt deprecetur?Item pauperes eius saturabo panibus. Quid est fratres? Simus pauperes, & tunc saturabimur. Multi pręsumentes de seculo,& superbi Christiani sunt,adorant Christum,sed non saturant. Saturati enim sunt, & abundant in superbia sua, De talibus dicit, Opprobrium eis qui abundãt,& despectio superbis.Isti abundãt, Psa.122.
& ideo manducant, sed non saturantur. Et quid de illis dictum est in Psalmo? Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terrę, Adorant Christum, venerantur Christum, supplicant Christo,sed non saturantur sapiē- Psa.21.
tia & iustitia ipsius. Quare? Quia non sunt pauperes.Pauperes autem,idest,humiles corde, quanto plus esuriunt, tanto plus mandu- C
cant:tanto autem plus esuriunt, quanto a seculo inanes sunt. Qui plenus est,quicquid illi daturus es,respuit,quia plenus est.Da mihi esuriētem, da mihi de quibus dictum est,
Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quo- Matt.5.
niam ipsi saturabuntur, & erunt hi pauperes de quibus modo dicit, Et pauperes eius saturabo panibus: quia & in ipso Psalmo Psal.21.
vbi dictum est,Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terrę, dictum est illic & de pauperibus, & prorsus eo modo quo & in isto psalmo, Edent pauperes & saturabuntur & laudabunt dominum qui requirunt eum. Vbi dictum est, Manducauerunt

& adorauerunt oẽs diuites terrę, ibi dictum est, Edent pauperes & satiabuntur. Quare qñ diuites dicti sunt adorasse, saturati non dicti sunt? Qñ autem pauperes dicti sunt, saturati D dicti sunt? Et vñ saturati? Hæc saturitas frẽs qualis est? Deus ipse est panis. *Ioan. 6.* Panis vt lac nobis fieret descẽdit ad terrã, & ait suis, Ego sũ panis viuus q de cœlo descendi. Ideo illic in Psalmo, Edent pauperes & saturabuntur. De *Psal. 21.* quo saturabunt? Audi quod sequitur, Et laudabunt dominum qui requirunt eum. Estote pauperes, estote in membris illius viduæ, nõ sit auxilium vestrum nisi in vno Deo. Pecunia nihil est, non inde auxiliũ habebitis. Multi pp pecuniam præcipitati sunt, multi pp pecuniam perierũt. Multi ppter pecuniam multã quęsiti sunt a raptoribus. Tuti essent, si non haberent quare quærerentur. Multi de amicis potentioribus pręsumpserũt, ceciderunt illi de quibus psumpserunt, & inuoluerunt eos qui de se præsumpserant. Respicite exempla generis humani. Quid magnum est quod vobis dicit? Non solũ de his scripturis ea loquimur, legite ea in orbe terrarum. Attendite nõ pręsumere de pecunia, de amico homine, de honore, & iactantia seculi. Tolle ista omnia, sed si habes illa, age Deo gratias si contemnis illa. Si aũt inflaris inde, noli attendere quando eris pda hominum, iam diabolo præda es. Si autem de his rebus non psumpseris eris in membris illius viduæ quæ est ecclesia, de qua dictum est, Viduã eius benedicens bñdicã: eris & pauper de qualibus E dictũ est, Et pauperes eius saturabo panibus. aliqñ aũt, quod nõ est prætermittẽdũ dicere, inuenis pauperẽ superbũ, & diuitem humilem: quotidie patimur tales. Audis pauperẽ quasi gementem sub diuite, & qñ potentior premit diues, tunc illũ humilem vides: aliqñ nec tunc, sed & tunc superbũ: vñ vides, quid esset, si aliquid haberet? Ergo pauper Dei in animo est, nõ in seculo. Procedit aliquando hõ habẽs plenam domũ, vberes terras, multa prędia, multum auri & argẽti, nouit quia in ipsis non est prę sumendum, humiliat se Deo facit inde bene, ita cor ipsius erigit ad Deũ, vt nouerit quia non solum nihil illi prosunt diuitiæ ipsæ, sed & impediũt pedes ipsius nisi ille regat & ille subueniat, & numeratur inter pauperes qui saturantur panibus. Inuenis alium mendicum inflatum, aut ideo non inflatum, quia nihil habet, quærentem tamen vnde infletur. Non attendit Deus facultatem sed cupiditatem, & iudicat eum secundum F cupiditatẽ, qua inhiat rebus temporalibus, nõ sm facultatem quam non ei cõtigit adipisci. Vnde.n. diuitibus dicit Apostolus, Di- *1. Tim.* uitibus huius seculi præcipe non superbe sapere, neq; sperare in incerto diuitiarũ, sed in Deo viuo, qui nobis præstat oĩa abundanter ad fruendũ. Quid ergo faciant de diuitiis suis? Sequit & dicit, Diuites sint in operibus bonis, facile tribuant, cõicent. Et vide quia hic pauperes sunt, Thesaurizẽt, inquit, sibi fundamentũ bonum in futurum, vt apprehẽdant veram vitam. Cum apprehẽderint, tũc erunt diuites. Quando autem non eam adhuc habeant, nouerint se pauperes. Ita fit vt omnes humiles sancto corde, & in charitate germana constitutos, quicquid habuerint in hoc seculo, inter paupes suos numeret De[9], quos saturat panibus. Sacerdotes eius induam salutari, & sancti eius exultatione exultabunt.] Iam in fine psalmi sumus, paululum aduertat charitas vestra, Sacerdotes eius induam salutari, & sancti eius exultatione exultabunt. Quis est salutaris noster, nisi Christus noster? Quid est ergo, sacerdotes eius induam salutari? Quotquot in Christo baptiza G ti estis, Christum induistis, Et sancti eius exultatione exultabunt. Vnde exultabunt? Vnde? Exultatione, quia induti sunt salutari. Nõ *Gal. 3.* in se enim lux facti sunt, sed in domino. Nam erant ante tenebrę: & ideo subiecit, Ibi suscitabo cornu Dauid.] Vt de Christo prę- *Eph. 5.* sumatur ipsa erit altitudo Dauid. Cornu enim significat altitudinem. Et qualem altitudinem? Non carnalem. Ideo omnia ossa carne inuoluta, cornu excedit carnem. Altitudo spiritalis cornu est. Quæ autem altitudo spiritalis est, nisi de Christo præsumere, non dicere, Ego facio, ego baptizo te, sed hic est qui baptizat? Ibi est cornu Dauid. Et vt noueritis, quia est cornu Dauid, attendite qd sequatur, Paraui lucernã Christo meo.] Quæ est lucerna? Iam nostis domini verba de Ioanne, Ille erat lucerna ardens & lucẽs. *Ioan. 5.* Et quid ait Ioannes? Hic est qui baptizat. In hoc ergo exultabũt sancti, in hoc exultabũt sacerdotes, qa omne quod ipsorũ bonũ est, non est ipsorum, sed illius. Et quia ille hẽt ptãtem baptizandi, securus accedit ad tem-

plum

plum eius omnis qui accipit baptismũ, quia nõ hominis, sed illius est in quo excitatũ est cornu Dauid. Super ipsum autẽ florebit sanctificatio mea. Super quẽ? Super Christum meũ. Christo. n. meo cũ dicit, vox est patris qui dicit, Viduam eius benedicẽs benedicã, & pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induam salutari, & sancti eius exultatione exultabũt. Qui dicit, Ibi suscitabo cornu Dauid Deus est. Ipse dicit, Paraui lucernã Christo meo, qa & Christus nr̃, & Christus patris Christus noster est, cũ saluat nos & regit nos, quõ & dñs noster est: filius aũt patris Christus autẽ & noster & patris. Nã si patris Christus nõ esset, nõ diceretur superius, Propter Dauid seruum tuum ne auertas faciem Christi tui, Super ipsum autem florebit sanctificatio mea. Super Christũ floret, Nemo hominum sibi illam assumat, quia ipse sanctificat: Alioquin non erit verum, Super ipsum autẽ florebit sanctificatio mea. Gloria sanctificationis florebit. Sanctificatio ergo Christi in ipso Christo potestas sanctificationis Dei in Christo. Florebit. n. qđ dixit, ad gloriã vult pertinere. Quando. n. florẽt arbores, tunc pulchræ sunt. Ergo sanctificatio in baptismo, vnde floret & claret. Vnde cessit mũdus huic pulchritudini? Quia in Christo floret. Nam pone illam in hominis potestate, quomodo floret, quando omnis caro fœnum, & omnis claritas carnis vt flos fœni?

In Psalmum centesimumtrigesimũsecundũ Enarratio.

PSalmus breuis est & valde notus, sed valde est nominatus. Ecce q̃ bonũ & q̃ iucũdũ habitare fratres in vnũ. Ita sonus iste dulcis est, vt & qui psalteriũ nesciũt, ipsum versum cãtent. Tã dulcis est quã dulcis est charitas, q̃ facit frẽs habitare in vnum. Et hoc quidem frẽs nõ indiget interpretatione aut expositione, q̃ bonũ & q̃ iucundũ sit habitare in vnũ. Sed ea q̃ sequuntur hñt aliquid quod pulsantibus aperiatur. Verũtñ vt ab isto versu descẽdat nobis intellectus vniuersæ textu ræ Psalmi, hoc primum etiam atq; etiam cõsyderemus: vtrum de omnibus Christianis dictum sit, quàm bonum & quam iucundũ sit habitare fratres in vnum: an aliqui sint certi atq; perfecti, qui habitãt in vnum nec ad omnes pertineat ista benedictio, sed ad quosdam, a quibus tamen descendat ad cęteros. Ista. n. verba Psalterii, iste dulcis sonus, ista suauis melodia, tam in cantico quam in intellectu, etiam monasteria peperit. Ad hunc sonum excitati sunt fratres, qui habitare in vnum concupierunt. Iste versus fuit tuba ipsorum, Sonuit per orbem terrarum, & qui diuisi erant, congregati sunt in vnum. Clamor Dei, clamor spiritussancti, clamor propheticus non audiebatur in Iudæa, & auditus est in orbe terrarum. Aduersus istum sonum surdi erant, inter quos cantabatur, & apertis auribus inuenti sunt, de quibus dictum est, Quibus non est nunciatum de illo videbunt, & qui non audierunt intelligent. Veruntamen dilectissimi si consyderemus de illo pariete circuncisionis, prius nata est ista benedictio. Non enim omnes Iudæi perierunt. Et vnde Apostoli filii Prophetarum, filii excussorum Sicut iam scientibus loquimur. Vnde illi quingenti qui dominum post resurrectionẽ uiderunt, quod commemorat Apostolus Paulus? Vnde illi centum viginti, qui simul erant in vno loco post resurrectionem domini, & ascensionem in cęlũ, quibus in vno loco constitutis superuenit spiritussanctus die pentecostes missus de cœlo, sic missus sicut promissus? Omnes inde erant, & ipsi primo habitauerunt in vnum, qui omnia q̃ habebant vendiderunt, rerumque suarum precia ad pedes Apostolorum posuerunt, sicut in Actibus Apostolorum legitur. Et distribuebatur vnicuiq; sicut cuiq; opus erat, & nemo dicebat aliquid proprium, sed erãt illis oĩa communia. Et quid est, in vnum? Et erat illis, inquit, anima vna & cor vnum, in Deum. Ergo ipsi prius audierunt, Ecce quam bonum, & quam iocundum habitare fratres in vnum. Primi audierunt, sed non soli audierunt, Non enim vsque ad illos ista dilectio & vnitas fratrum: venit enim & ad posteros ista charitatis exultatio, & votum Deo. Vouetur enim aliquid Deo, & dictum est, Vouete & reddite, domino Deo vestro. Melius est autem non vouere, & reddere, quam vouere, & non reddere. Sed debet esse impiger animus, vt & voueat & reddat, ne cum se minus idoneum putat ad reddendum, piger sit ad vouendum. Plane nunquam reddet, si de suo se putauerit

redditurum. Ex voce huius psalmi appellati sunt & monachi, ne quis vobis de isto nomine insultet catholicis. Qñ vos recte hęreticis de Circuncellionibus insultare cęperitis, vt erubescendo saluentur, illi vobis insultant
M de monachis. Primo si comparandi sunt vos videte, si verbis nr̃is opus est, iam laboratis, non opus est, nisi vt admoneā vnunquemq; vt attendat, solū attendat & comparet. Quid opus est vt verbis nostris cōparent ebriosi cū sobriis, pręcipites cū consyderatis, furentes cum simplicibus, vagantes cū congregatis? Sed tñ dicere consueuerūt: quid sibi vult nomen monachorū? Quanto melius dicimus nos: quid sibi vult nomen Circellionū? Sed non, inquiunt, vocantur Circelliones, forte corrupto sono nominis eos appellamus. Dicturi sumus vobis integrū nomē ipsorum. Forte Circūcelliones vocanť, non Circelliones. Plane si hoc vocantur, exponant quid sint? Nā circūcelliones dicti sunt, q̃a circum cellas vagantur. Solent.n.ire hac atq; illac, nusquā habentes sedes, & facere quę nostis, & q̃ illi norunt, velint nolint. Veruntamen charissimi, sunt & qui monachi falsi sunt. Et nos nouimus tales, sed non periit fraternitas pia propter eos qui profitentur qđ nō sunt. Tam sunt.n. monachi falsi, q̄ & clerici falsi, & fideles falsi. Omnia ista tria genera fratres mei, quę aliquando vobis cōmendauimus, & vt puto non semel, habent
A bonos suos, habent malos suos. De tribus.n. ipsis generibus dictū est, Duo in agro, vnus as-
Mat. 24. sumetur, & vnus relinquetur: Et duo in lecto, vnus assumeť, & vnus relinqueť: Et duę in molendino, vna assumetur, & vna relin-
1. Cor. 3. queť. In agro sunt, q̃ gubernant ecclesiā. Vñ dicit Apostolus, videte si nō in agro erat, Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deus incremētum dedit. In lecto autē eos intelligi voluit, qui amauerunt quietem: per lectum enim quietē voluit intelligi, nō se miscētes turbis, non tumultui generis humani, in ocio seruiētes Deo: & inde tamen vnus assumetur, & vnus relinquetur. Sunt ibi probi, & sunt ibi reprobi. Ne expauescatis quādo ibi inueniūtur reprobi. Nam & latent quidā, qui non in-
Mat. 24. ueniuntur nisi in finem. Duę item in molendino ex nomine generis fœmini appellauit, plebes.n. intelligi voluit. Quare in molendino? Quia in isto mundo versantur, vbi molē-

dinum intelligitur, quia sic vertitur mūdus iste qūo mola: vę.n. quos conterit. Sic ibi versantur fideles boni, vt vna ex eis consumať, altera assumatur. Quosdam.n. actiones mundi faciunt dilectores seculi, fraudatores, simulatores. Alii autem sic ibi sunt quomodo ait Apostolus, Et qui vtuntur hoc mūdo, tan- 1. Cor. 7.
quam non vtentes sint. Præterit.n. figura huius mundi, Volo vos sine sollicitudine esse. Audis quæ assumentur de molendino? Certe enim multa peccata videntur ad diuites p̄- B
tinere. Cum enim plus agunt, & plus administrant, & plus ad eos pendet res familiaris ampla, difficile est vt non plura peccata contrahant. Et de illis dictum est, Quia facilius Mat. 19.
est intrare camelum per foramen acus, quā diuitem in regnum cœlorum. Et cum contristati essent discipuli pro illis, de quibus iā desperabāt, consolatus est eos dominus dicēs, Quę hominibus impossibilia sunt, Deo facilia sunt. Quomodo autē illud facile facit Deus? Audi Apostolum, si non negligas qđ præcepit, Præcipe, inquit, diuitibus huius 1. Tim. 6.
seculi, nō superbe sapere. Inuenis enim pauperem superbientem, diuitē humilem, Christianum bene consyderatum, quia illum omnia prætereunt & præterfluunt, quia nihil attulit in hunc mundum, nihil potest de mūdo auferre, cogitantem quemadmodum diues ille qui ardebat in flamma apud inferos, guttam sibi distillari de digito desyderauit eius qui micas de mensa eius concupierat. Luc. 16.
Cogitantes ista, faciunt quod ait Apostolus, Neque sperare in incerto diuitiarum, sed in 1. Tim. 6.
Deo viuo qui pręstat nobis omnia abundanter ad fruendum. Diuites sint inquit in operibus bonis, facile tribuant, communicent, thesaurizent. Et quid inde illis lucri? Thesau- Mat.
rizent sibi fundamentū bonum in futurum, vt apprehēdant veram vitam. Ecce quę assumetur de molēdino. Qualis autem diues ille Luc. 16.
erat qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide, & iacentem ad ianuam suam pauperem contemnebat? Re- C
linquetur, q̃a de molendino vna assumetur, & vna relinquetur. Sic dicit & Ezechiel de Eze. 14.
tribus personis, in quibus non absurde tria hæc genera intelligimus. Cum miserit dominus gladiū in terra, & si fuerint in medio eorū Noe, Daniel & Iacob, nō liberabunt filios neq; filias, sed ipsi soli salui erūt. Iā illi olim liberati

liberati

liberati sunt, sed in istis tribus nominibus
ne.7. tria genera quędā significauit. Noe significat
ni.6. rectores ecclesię, qa ipse arcam in diluuio
14. gubernauit. Daniel autem vitam quietā ele-
n.6. git in cœlibatu seruire Deo, idest, vxorē nō
quęrens. Erat vir sanctus in desyderiis cęlesti
bus vitam gerens, tentatus in multis, & inuē
tus aurum obryzum. Quàm quietus erat, qui
& inter leones securus erat? Ergo in nomine
D Danielis qui ēt uir desyderiorum est appel-
latus, sed utiq; castorum atq; sanctorum, si
gnificātur serui Dei, de quibus dicitur, Ecce
quam bonum & q̄ iocundū habitare fratres
in unum. In nomine Iob significatur una il-
la de molendino quę assumetur. Habebat.n.
tt.14. uxorem, habebat filios, habebat multas diui
.1. tias: & tam multa habebat in isto seculo, ut
diabolus hoc ei obiiceret, quia nō gratis sed
propter ea quę acceperat colebat Deū. Hoc
obiecit aduersarius sancto uiro, & tentatio-
nibus suis probatus est q̄ gratis Iob coleret
Deum, & non propter illa quę acceperat,
sed propter eum q. dederat. Amissis itaque
omnibus repentina afflictione & tētatione,
amissa hæreditate, amissis hęredibus, sola cō
iuge sibi relicta non ad consolationem, sed
ad tentationē, ait quod nostis, Dominus de-
bid. dit, dn̄s abstulit, sicut domino placuit ita fa
ctum est, sit nomen domini benedictum. Im
pletum est in eo quod quotidie cantamus,
Psal. 33. si & moribus consonemus, Benedicam do-
minum in omni tēpore, semper laus eius in
ore meo. Ergo in istis tribus hominibus si-
gnificata sunt tria genera hominū, & in illis
tribus rursus in Euāgelio quę cōmemoraui
Quid ergo dicūt illi qui nobis de noīne mo
nachorum insultant? Fortasse dicturi sunt,
Nostri nō vocantur Circumcelliones: ęos il
los ita appellatis contumelioso noīne, nam
nos eos ita non uocamus, Dicant q.d eos uo
cēt, & audietis, Agonisticos eos uocāt. Fate
mur & nos honesto nomine, si & res cōueni
E ret. Sed interim illud uideat sanctitas uestra,
Qui nobis dicūt, ostendite ubi scriptū sit no
men monachorū, ostēdant ubi scriptū sit no
men Agonisticorū. Sic eos appellamus, inq̄
unt, pp agonem Certant n. illi, & dicit Apo
1.Ti.6. stolus, Certamē bonum certaui quia sunt q.
certant aduersus diabolum & pręualent mi
lites Christi, Agonistici appellantur. Vtinam
ergo milites Christi essent, & nō milites dia-
boli, a quibus plus timetur Deo laudes, * q̄ al. plus ti
fremitus leonis. Hi ēt insultare nobis audēt, menī Dei
qa fratres cum uident homines, Deo gratias laudes.
dicunt, Quid est inquiunt, Deo gratias? Ita
ne surdus es ut nescias quid sit Deo gratias?
Qui dicit, Deo gratias, gratias agit deo. Vide
si non debet frater Deo gratias agere, qn̄ ui
det fratrē suum. Non n. non est locus gratu-
lationis, qn̄ se inuicē uident qui habitant in
Christo? Et tn̄ uos, Deo gratias nostrū ride-
tis, Deo laudes uestrū plorant homines. Sed
certe reddituri estis rōnem de nomine quare F
appelletis Agnonisticos. Ita fiat ut appellatis
ita fiat, omnino fauemus. Pręstet dominus ut
illi contra diabolum certent, & non contra
Christum cuius persequūtur ecclesiā. Tamē
quia certant, dicitis Agonisticos, & inueni-
stis unde appelletis, quia dixit Apostolus, Bo
num agonē certaui. Quare ergo & nos non 1. Ti.6.
appellemus monachos, cum dicit Psalmus,
Ecce quam bonum & quam iocundum habi
tare fratres in unum: μόνος enim unus dicit,
Et non unus quomodocunq;, nā & in turba
est unus, sed una cum multis dici potest:
μόνος non potest. i. solus: μόνος enim unus so-
lus est. Qui ergo sic uiuunt in unum, ut unū Acto. 4.
hominem faciant, ut sit illis uere quomodo
scriptum est, una anima & unum cor, multa
corpora, sed non multę animæ, multa cor-
pora, sed nō multa corda, recte dicitur μόνος
idest, unus solus. Vnde & ille vnus sanabatur
in piscina. Respondeant nobis & exponant
qui insultant nomini manachorū, quare ille
q. inuentus est triginta octo annos habens in
infirmitate, hoc respondisset dn̄o. Cum cō- Ioan. 5.
mota fuerit aqua nō habeo qui me deponat,
alius ante me descendit. Descenderat unus,
iā alius non descendebat. Vnus solus sanaba
tur, unitatē ecclesiæ figurabat. Merito insul-
tāt nomini unitatis, qui se ab unitate pręci-
derunt. Merito illis displicet nomen mona-
chorum, qa illi nolūt habitare in unum cū
fratribus, sed sequentes Donatum, Christū
dimiserunt. Hæc denuò & de uno solo audi-
uit charitas uestra, iam iocundemur cum G
Psalmo ut sequentia uideamus. Breuis est,
potest a nobis curri quantum dominus sug-
gerit. Puto enim ex his quæ dicta sunt pate-
re posse quę sequuntur, quamuis & illa ui-
deantur obscura, Ecce quam bonum &
quam iocundum habitare fratres in unum.
Osten-

Ostendebat qui dicebat, ecce. Videmus & nos fratres & benedicimus Deũ, & oramus vt dicamus & nos, ecce. Et cui rei similes sint, dicit Psalmus, Sicut vnguentũ in capite quod descendit in barbã barbã Aaron. Qđ
H descendit in orã vestimenti eius.} Aaron qđ erat? Sacerdos. Quis est sacerdos, nisi vnus sacerdos qui intrauit in sanctasanctorũ? Quis est sacerdos iste, nisi ille qui fuit & victima? Et qs est sacerdos, nisi ille qui cũ in mundo non inueniret mundũ quod offerret, seipsũ obtulit? In capite ipsius vnguẽtum, quia totũ Christus cum ecclesia. Sed a capite venit vnguentum. Caput nostrũ Christus est, crucifixum & sepultum, resuscitatũ ascendit in coelum, & venit spiritus sanctus a capite. Quò?
Acto.2. Ad barbam. Barba significat fortes, barba significat iuuẽes, strenuos, impigros, alacres. Ideo quãdo tales describimus, barbatus hõ est dicimus. Ergo illud primũ vnguentum descendit in Apostolos, descendit in illos q primos impetus seculi sustinuerũt. Descẽdit ergo in illos spiritus sanctus. Nam & illi qui primũ in vnum habitare coeperunt, persecutionem passi sunt. Sed quia descenderat vnguentum in barbam, passi sunt non victi. Etenim & caput iam passum praecesserat vnde descendit vnguentum. Praecedente tali exẽplo, qs vinceret barbã? Ex illa barba erat Stephanus sanctus. Et hoc est nõ vinci, vt charitas non uincatur ab inimicis. Nam visi sunt sibi vicisse qui persecuti sunt sanctos: illi caedebãt,
I illi caedebãtur: illi occidebãt, illi occidebãtur. Quis nõ putaret illos vincere, illos vinci? Sed quia nõ victa est charitas, ideo vnguentũ descendit in barbam. Attende Stephanũ, Saeuiebat in illo charitas, saeuiebat in eos
Acto.7. cum audirẽt, rogauit pro eis cum lapidarẽt. Quid. n. ait cum audirent? Dura ceruice & & incircũcisi corde & auribus, vos semper restitistis spiritui sancto. Vide barbam, nunquid adulauit, nunquid timuit? Illi cum audirent ista quae in illos dicebantur, saeuiebãt: quasi saeuiebat. n. Stephanus, saeuiebat ore, corde diligebat, & non est victa ipsa charitas in eo. Nã illi abhorrẽtes à verbo, tanq̃ tenebrae fugientes a lumine, ad lapides currere coeperunt, Stephanũ lapidare. Sicut antea Stephani verba lapidabant illos, sic postea lapides eorum Stephanum. Quando debuit plus irasci Stephanus, quãdo lapidabatur, aut quando audiebatur? Ecce mitis factus est cũ lapidaretur, & saeuiebat cum audiretur. Quare saeuiebat cum audiret? Quia mutare volebat eos a quibus audiebat. Veniẽtibus in se lapidibus nõ victa est charitas, qa vnguẽtum a capite in barbã descenderat, & audierat ab ipso capite, Diligite inimicos vestros & orate pro eis qui vos persequuntur. Matt. Audierat ab ipso capite pẽdẽte in cruce & dicẽte, Pater ignosce illis, qa nesciũt quid faciũt. Et modo ergo vnguentũ a capite descẽderat Luc. in barbam, quia & ille cum lapidaretur fixo genu ait, Domine, ne statuas illis hoc pecca Acto. tum. Ergo ille tanq̃ barba erat. Multi.n. for- K tes erant, & multas persecutiones passi sũt. Sed si nequaquã a barba descẽdisset vnguentum, mõ monasteria nõ haberemus: sed qa descẽdit & in oram vestimẽti: sic.n.ait, quod descẽdit in orã vestimenti eius, secuta est ecclesia de veste dñi, pepit monasteria. Nã vestis sacerdotalis ecclesiam significat. Ipsa est vestis de qua dicit Apostolus, Vt exhiberet Ephe. sibi gloriosam ecclesiam, nõ habentẽ maculam neque rugam. Mundatur vt nõ hẽat maculã, extenditur vt nõ habeat rugam. Vbi eã extendit fullo nisi in ligno? Videmus quotidie a fullonibus tunicas quodãmodo crucifigi. Crugifiguntur ut rugã nõ habeant. Quid est ergo ora uestimenti? Fratres mei, in oram vestimenti qđ accepturi sumus? Ora finis uestimenti est. Quid accepturi sumus in fine uestimenti? An quia in fine temporaliũ habitura erat ecclesia fratres habitãtes in unũ? An in ora perfectionem intelligimus, qa in ora uestimentum perficitur? Et illi perfecti qui norunt habitare in unũ, illi perfecti qui legẽ implent Quomodo autẽ impletur lex Chri Gala. sti ab eis qui habitant fratres in vnum? Audi Apostolum, Inuicem onera uestra portare, & sic implebitis legem Christi. Haec est ora uestimenti, Quomodo fratres mei intelligimus quã oram dicat, quò potuit descendere unguentum? Non puto q̃ oram uestimenti in lateribus uoluit intelligi. Sunt.n.ora in la L teribus, sed a barba descendere unguentum ad oram potuit quae in capite est, ubi aperitur capitium. Tales sunt qui habitant in unũ, ut quomodo per oras istas intrat caput hominis ut uestiat se: sic per concordiam fraternam Christus intrat qui est caput nostrũ ut uestiatur & haereat illi ecclesia. Quid

aliud

aliud dicit? Sicut ros Hermon qui descendit super mõtem Sion ? Hoc voluit intelligi fratres mei gratiam Dei esse ꝙ fratres habitant in vnum, non ex suis viribus, non ex suis meritis, sed ex illius dono, sed ex illius gratia, sicut ros de cœlo. Num.n. terra sibi pluit? *Ps. 67.* aut nõ quicquid genuerit arescit, nisi pluuia desuper descendat? Dicit quodam loco in Psalmo: Pluuiam voluntariã segregãs Deus hæreditati tuæ. Quare dixit voluntariam? Quia non meritis nostris, sed illius voluntate. Quid.n. boni meruimꝰ peccatores? Quid boni meruimus iniqui? Ex Adam Adam, & super Adam multa peccata nascuntur. Quisquis nascitur, Adam nascitur, damnatus de damnato, & addidit male viuendo suꝑ Adã. Quid enim boni meruit Adam? Et tamen misericors amauit, & sponsus dilexit non pulchram, sed vt faceret pulchrã. Ergo gratiam M Dei dixit rorem Hermon. Sed Hermon q̃d sit, nosse debetis, mons est quidam longe disiunctus ab Hierusalem.i.a Sion. Itaque mirum est ꝙ sic ait, Sicut ros Hermon, qui descendit super montem Sion, cũ mons Hermon longe sit disiunctus ab Hierusalẽ. Nam trans Iordanẽ esse dr̃. Ergo aliquid in interpretatione Hermon quæramus. Nomen.n. Hebræum est, & habemus interpretationem ab eis qui illam linguam nouerunt. Hermõ interpretari dr̃ lumen exaltatum. A Christo ergo ros. Nam nullũ lumen exaltatum est nisi Christus. Qũo exaltatum est? Primo in cruce, postea in cœlo. Exaltatus in cruce cũ humiliaretur, sed humiliatio illius non potuit nisi alta esse. Hominis dispensatio minor minorque fiebat, quę significabatur in Ioanne: Dei dispẽsatio in domino nostro Iesu Chri *Ioan. 3.* sto crescebat, quod & natalibus eorum ostẽditur. Nam ille natus est sicut tradit ecclesia octauo calendas Iulias, cum iam incipiunt *Mat. 27.* minui dies: dominus autem natus est octa*Mar. 14.* uo calendas Ianuarias, qñ iam dies incipiũt crescere. Audi ipsum Ioannem cõfitentem, Illum oportet crescere, me autem minui. Et pasiones ipsorum hoc indicant, Dominus in cruce exaltatus est, ille cæso capite di- A minutus est. Ergo lumen exaltatũ Christus, Inde est ros Hermon. Sed quicunque vultis habitare in vnũ, optate rorem istũ, complui mini inde, alioquin non poteritis tenere q̃d profitemini: nec profiteri audere poteritis, nisi ille intonuerit: nec permanere poteritis nisi eius sagina non desit vobis. Ipsa.n. sagina descendit super montem Sion. Iam montes Sion magni in Sion. Quid est Sion? Ecclesia. Et qui ibi sunt montes? Magni. Quos significant montes, hos significat barba, hos significat ora vestimenti, Barba non intelligitur nisi in perfectis. Non ergo habitant in vnũ, nisi in quibus perfecta fuerit charitas Christiana. Nam in quibus non est perfecta charitas Christi, & cum in vno sint, non in vnum habitant: Ergo si sunt, odiosi sunt, molesti sunt, turbulenti sunt, anxietate sua turbãt cæteros, & quærunt quid de illis dicant, quomodo in iunctura inquietum iumentũ non B solum non trahit, sed & frangit calcibus q̃d iũctũ est: Si autem habet rorem Hermõ qui descendit super montem Sion, quietus est, placatus, humilis, tolerans, pro murmure ꝑcem fundens. Nam murmuratores oẽs magnifice descripti sunt quodam loco scripturarũ, Præcordia fatui sicut rota carri. Quid *Eccl. 33.* est, præcordia fatui sicut rota carri? Fęnum portat & murmurat. Non.n. põt rota carri quiescere a murmure. Sic sunt multi fratres, non habitant in vnum nisi corpore. Sed qui sunt qui habitant in vnum? Illi de quibus di- *Act. 4.* ctum est, Et erat illis anima vna, & cor vnũ in Deũ: & nemo dicebat aliquid suum esse, sed erant illis omnia communia. Designati sunt, descripti sunt. qui pertineant ad barbã, qui pertineant ad oram vestimenti, qui numerentur inter montes Sion: Et si sunt ibi alii murmuratores, meminerint dicti dñi, Vnus assumetur & vnus relinquetur. Quoniam ibi mãdauit dominus benedictionẽ. ? *Mat. 24.* Vbi mandauit? In fratribus qui habitant in vnũ, Ibi præcepit benedictionem, ibi benedicunt dñm qui habitant concorditer. Nam in discordia non benedicis dominum. Sine causa dicis quia lingua tua sonat benedictionem domini, si corde non dices. Ore benedicis, & corde maledicis. Ore suo benedice *Psal. 61.* bant, & corde suo maledicebant. Nunquid verba nostra sunt? Significati sunt quidam. Benedicis dominũ cum oras, & sequeris in C prece tua, & maledicis inimico tuo. Hoc est quod audisti ab ipso domino, diligite inimicos vestros. Si aũt facias vt diligas inimicũ *Matt. 5.* tuũ & ores pro eo, ibi mãdauit dominus benedictionem suam: Ibi habebis. Vitã in seculum. ?

lū.] Id eſt, in æternū. Multi.n.amantes vitam
iſtam, maledicūt inimicis ſuis. Pro qua re,
niſi ꝑ iſta vita, niſi ꝑ cōmodis ſecularibus?
Vbi te anguſtauit inimicus tuus, vt cogaris
maledicere? In terra anguſtatus es, migra, ha
bita in cęlo. Qūo, inquies, habitabo in cęlo
hō carne indutus, carni deditus? Corde ꝓce
de, vt ꝓſequaris corpore. Noli ſurdꝰ audire.
Surſum habe cor, & nemo te coanguſtauit ī
cœlo. Et iō bene ſequitur & alius pſalmus.

In Pſalmum centeſimum triceſimūtertium Enarratio.

ECce nunc benedicite dn̄m, omnes ſerui
dn̄i: Qui ſtatis in domo dn̄i, in atrijs do
mus Dei noſtri. § Quare addidit, in atrijs?
Atria ampliora ſpatia domus intelliguntur.
Qui ſtat in atrijs, non anguſtatur, non prę-
D mitur, quodammodo delectatur. In latitudi
ne mane, & potes diligere inimicū tuū, quia
non ea diligis vbi ab inimico anguſtias pate
ris. Qūo intelligeris ſtare in atrijs? Sta in cha
ritate, & ſtas in atrijs. In charitate latitudo
Rom. 2. eſt, in odio anguſtia. Audi Apoſtolū, Ira &
indignatio, tribulatio & anguſtia in omnem
animam hominis operantis malū. De latitu
Rom. 5. dine autem charitatis quid dicit? Quoniam
charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris
per ſpiritum ſanctū qui datus eſt nobis. Vbi
audis diffuſionem, intellige latitudinē. Vbi
audis latitudinem, intellige atria domini, &
habebis veram benedictionē domini, quan-
do nō maledicis inimicis. Alloquitur enim
ſpiritus eos qui patiuntur tribulationem, vt
glorientur in tribulationibus, & dicit eis:
Ecce nunc benedicite dominum, omnes ſer
ui domini. Quid eſt, ecce nunc? In hoc tem-
pore. Nā poſt tranſactas tribulationes mani
feſtum eſt quia benedictioni domini vaca-
bimus: Et dictum eſt, Beati qui habitant in
domo tua, in ſecula ſeculorum laudabūt te.
Pſal. 83. Qui tunc benedicturi ſunt ſine defectu, hic
incipiunt benedicere dominum: Hic in tri-
bulationibus, in tentationibus, in moleſtiis,
inter aduerſitates ſeculi, inter inſidias inimi
E ci, inter fraudes & impetus diaboli: Hoc eſt,
Ecce nunc benedicite dominum, omnes ſer
ui domini, qui ſtatis in domo domini. Quid
Ioan 8. eſt, qui ſtatis? Qui perſeueraris, quia dictum
Ioan. 3. eſt de quodam qui archangelus fuit & in
veritate non ſtetit: Et dictū eſt de amico ſpō
ſi, Amicus aūt ſponſi ſtat & audit eum, &
gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Ergo
qui ſtatis in domo domini in atrijs domus
Dei noſtri. In noctibus extollite manus ve-
ſtras in ſancta, & benedicite dominum. § Fa-
cile eſt benedicere in diebus. Quid eſt, in die
bus? In rebus proſperis. Nox enim triſtis res
eſt, dies res eſt læta. Quando tibi bene eſt, be
nedicis dominum: Qn̄ filium deſyderas, &
naſcitur, benedicis dominnm. Liberata eſt
vxor tua a periculo partus, benedicis dn̄m.
Aegrotabat filius, liberatur, benedicis domi
num. Aegrotabat filius, forte quæſiſti ma-
thematicum, ſortilegū, forte non de lingua,
ſed de moribus tuis exijt maledictio in do-
minum, exijt de moribus & de vita tua. No-
li gloriari quia lingua benedicis, ſi vita ma-
ledicis. Qūo, inquis, vita maledico? Quia
attenditur vita tua & dicitur, Ecce Chriſtus,
ecce quales ſunt Chriſtiani. Blaſphematᷣ ꝓ-
pter te Chriſtus. Ecce cum vita tua maledi-
cat, q̄d prodeſt quod lingua tua benedicit?
Benedicite ergo dominum. Quando? In no-
ctibus. Quando benedixit Iob? Quando tri- F
ſtis nox erat. Ablata ſunt omnia quę poſſide
bantur: ablatis filijs quibus ſeruabantur, quā
triſtis nox? Sed videamus ſi nō in noctibus
benedicit: Dominus dedit, dominus abſtu- Iob. 1.
lit, ſicut domino placuit ita factum eſt, ſit
nomen domini benedictum. Quam nox
atrox? Percuſſus vulnere a capite vſque ad
pedes putrefactus liqueſcebat in ſe. Tunc.n. al. Vx
Eua * auſa eſt eum tentare, Dic aliquid in
Deum tuum & morere. Audi benedicentē
in noctibus. Locuta es, inquit, quaſi vna ex Iob. 2.
inſipientibus mulieribus. Si bona ſuſcepi-
mus de manu domini, mala quare non tole
ramus? Ecce quid eſt, in noctibus extollite
manus veſtras in ſancta, & benedicite dn̄m.
Quid dixit Iob? Locuta es tanq̄ vna ex inſi-
pientibus mulieribus. Adam putris repulit Gen. 2.
Euam tanquam dicēs, ſufficit ꝙ ꝑꝑ te mor- Pſal. 8
talis effectus ſum. Valueras in paradiſo, ſed
vinceris in ſtercore. Magna gratia Dei. Sed
vnde hoc, niſi quia ros Hermon cōpluerat
illā aīam, & dederat dn̄s ſuauitatem, vt terra
nr̄a daret fructū ſuū? In noctibus extollite
manus veſtras in ſancta, & benedicite dn̄m.
Benedicat te dn̄s ex Sion, qui fecit cœlū &
terram. § Plures hortatur, vt benedicant, &

ipſe

ipse vnũ benedicit, quia ex pluribus vnũ fe-
Psal.127. cit. Quia bonum & iocundũ est habitare fra
tres in vnũ. Pluralis numerus frẽs: sed singu-
G laris habitare in vnũ. Ideo bñdicat te dñs ex Sion, qui fecit cęlũ & terram. Nemo vestrũ dicat, Ad me non peruenit ista benedictio. Puta, q̃s, est quẽ benedixit? Benedicat te dñs ex Sion. Vnum benedixit. Esto vnum & in vno, & perueniet ad te benedictio.

In Psalmum centesimum tricesimũ quartũ, Enarratio.

VAlde nobis dulce esse debet, & dulce nobis esse gaudendum est, quò nos Psalmus iste cohortatur. Dicit.n. Laudet nomen dñi. Causamq; ipsam quare iustum sit vt laudemus nomen dñi, cõtinuo subiecit, Laudate serui dñm. Quid iustius? q̃d dignius quid gratius? Etenim si nõ laudauerint serui dñm, superbi, ingrati, irreligiosi erunt. Et q̃d faciunt non laudando dominum, nisi vt seuerum sentiant dominum? Neq;.n. seruus in gratus si dñm suum laudare noluerit, ideo efficit vt seruus non sit. Laudes, non laudes, seruus es. Sed si laudes propiciabis, si non laudes offendis. Bona ergo exhortatio & vtilis: unde magis satagere debemus quemadmodum laudandus sit Deus, q̃ dubitare lau-
H dandum. Laudate ergo nomẽ domini. Hortatur nos Psalmus, hortatur nos propheta, hortaťnos spiritus Dei, hortatur postremo nos ipse dñs vt laudemus dñm. Nõ.n. laudibus nostris ille crescit, sed nos. Deus nec melior fit si laudaueris, nec deterior est si vituperaueris: sed tu laudando bonũ melior eris vituperando deterior: Bonus autem ille manet ut est. Si. n. seruos suos ipsos bene de se meritos, prædicatores verbi sui, rectores ecclesiæ suę, ueneratores nominis suis, obtemperatores mandati sui id docet, vt in consciẽtia sua habeant dulcedinem bonæ uitę suę, ne corrumpanť laudibus, ne frangantur uituperationibus hominum: quanto magis ipse incommutabilis super omnia qui hęc docet, nec vtique maior fit si laudaueris, nec minor si uituperaueris? Sed quoniam nobis expedit laudare dominum, misericorditer iubet vt laudemus eum, non arroganter. Audiamus ergo quid dicit, Laudate nomen domini, laudate serui dominum, Non aliquid congruum facitis laudando serui dñm. Et si semper tantummodo serui essetis, debere tis laudare dominum, quãto magis debetis laudare dñm serui ut esse mereamini & filii? I
Sed quoniã sciptum est in alio psalmo, Rectos decet laudatio: Et item alibi scriptum Psa 32.
est, Non est speciosa laus in ore peccatoris: Eccle.5.
Itemq; alibi dicitur Sacrificium laudis glorificauit me. Et ibi uia est in qua ostendam salutare Dei: & consequenter, Peccatori autẽ dixit deus, Vt quid tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuũ, tu autem odisti disciplinam, & ꝑ iecisti sermones meos post te? Ne forte q̃squam quoniam dictum est, laudate serui dominum, ẽt si in domo ista magna fuerit malus seruus, putet sibi prodesse laudẽ dñi, continuo quales sint qui laudare debeant dominum subiicit & docet. Qui statis in domo domini, in Psa.133.
atriis domus Dei nostri. Qui statis, non qui ruitis. Illi autem stare dicunť qui in mandatis eius perseuerãt, qui in fide non ficta, & spe firma, & charitate syncera seruiunt Deo, & honorant ecclesiam eius, & non dant offensionem male viuendi eis qui venire volunt, & in via lapides offensionis inueniunt. Ergo qui statis in domo domini, laudate nomen domini. Grati estote ne foris erretis. Quia ergo statis, parum ne est vobis? vbi laudandus est qui vos erexit iacentes, & fecit in domo sua stare & ipsum agnoscere ipsumq; laudare? Paruum ne hoc beneficium est q̃ stamus in domo domini? Hic interim in hac peregrinatione, in hac domo quod ẽt peregrinationis tabernaculum dicit, quia hic stamus, K
nũquid parũ grati esse debemus? Nonne cogitandum est quia hic stamus? Nonne cogitãdum est quid facti fuerimus? Nonne cogitãdum est nobis vbi iacebamus, & quò collecti sumus? Nonne cogitandum est quia oẽs impii dominum non quærebant, & ipse illos non quęrentes quęsiuit, ipse inuentos excitauit, ipse excitatos vocauit, ipse vocatos introduxit, & in domo sua stare fecit? Hæc quisquis cogitat & in gratus non est, omnino despicit se prę amore domini sui, a quo sibi tanta præstita sunt. Et quoniã non habet quid pro tantis beneficiis Deo retribuat, q̃d ei restat, nisi gratias agere & non rependere? Ad ipsam gratiarum actionem pertinet, & calicem domini accipere & nomen eius inuocare.

vocare. Nam quid retribuat dño seruus pro
omnibus quæ retribuit illi? Ergo qui statis
in domo domini in atriis domus Dei nostri,
L Laudate dñm. § Quid dicturus sum quare lau
detis? Quoniã bonus dñs. § Breuiter vno ver
Gene. 1 bo explicata est laus Dei nostri. Bonus domi
nus, sed bonus non vt sunt bona quæ fecit.
Nam fecit Deus oïa bona valde: non tantũ
bona, sed & valde. Cęlũ & terram & omnia
quę in eis sunt fecit bona, & valde bona fe-
cit. Si hęc oïa bona fecit qualis est ille qui fe
cit? Et tñ cum bona fecerit, multoq; sit me
lior qui fecit q̃ ista quę fecit, non inuenies
melius quod de illo dicas, nisi quia bonus
est dñs, si tñ intelligas proprie bonum a quo
sunt cętera bona. Omnia.n. bona ipse fecit:
Ipse est bonus quem nemo fecit. Ille bono
suo bonus est, nõ aliunde participato bono.
Ille a seipso bono bonus est, nõ adhærendo
Psal. 72. alteri bono. Mihi autem adhærere Deo bonũ
est: qui nõ eguit a quo fieret bonus, sed egue
runt illo cætera vt fierent bona. Vultis audi-
re q̃ singulariter ille sit bonus? Dñs interoga
tus dixit, Nemo bonus nisi solus vnus Deus.
Hanc singularitatem bonitatis eius, & præte
Mat. 19. rire breuiter nolo, & commendare congrue
non sufficio. Metuo ne si hinc cito transiero
ego ingratus inueniar: Item metuo ne hoc
cum explicandum suscepero, sub tanto lau-
dis dñicæ sarcina defatiger. Sic tñ fratres ac
cipite me & laudentẽ & non sufficientem,
vt ẽt si non impletur illius laudis explicatio,
acceptetur laudatoris deuotio. Approbet
M me ipse voluisse, ignoscat, nõ impleuisse. In-
effabili dulcedine teneor cum audio bonus
dñs: consyderatisq; omnibus & collustratis
quę forinsecus video, qm̃ ab ipso sunt oïa,
ẽt cum mihi hęc placent, ad illum redeo a
quo sunt, ut intelligam qm̃ bonus est dñs.
Rursus cum ad illum quantũ possum ingres
sus fuero, interiorem mihi & superiorem in
uenio, quia sic bonus est dominus, vt istis nõ
indigeat quo sit bonus. Deniq; ista non lau-
do sine illo, illum autem sine istis perfectum
non indigum, incommutabilem, nullius bo
nũ quærentem quo augeatur, nullius malũ
timentem quo minuatur inuenio. Et quid di
cam amplius? Inuenio in creatura cœlũ bo-
num, solem bonum, lunam bonam, stellas
bonas, terram bonam, quę gignũtur in terra
& radicibus nixa sunt bona, q̃ ambulant &
mouentur bona, quę volitant in aere &
natant in aquis bona. Dico & hominem bo-
num. Homo.n. bonus de bono thesauro cor A
dis sui profert bonum. Dico & angelum bo
num qui nõ est lapsus superbia & diabolus
factus est, sed inhæret obediendo ei a quo fa
ctus est. Omnia ista dico bona, sed tamen
cum suis nominibus, cęlum bonum, angelũ
bonum, hominẽ bonum: Ad Deum autem
cum me refero, puto melius nihil dicere q̃
bonũ. Ipse quippe domin⁹ noster Iesus Chri
stus dixit, Homo bonus: Et ipse item dixit,
Nemo bonus nisi solus Deus. Nonne stimu-
lauit nos ad inquirendum & ad distinguen-
dum q̃d sit bonum, & alio bono bonum, &
bonum seipso bonum? Quam ergo bonũ est
a quo sunt omnia bona? Omitto nullum in-
uenias bonum quod non ab illo sit bonum.
Bonum bona faciens sicuti est proprie, sic &
bonus est proprie. Neque.n. ea quę facit nõ
sunt, aut iniuria illi fit cum dicimus non esse
quę fecit. Quare.n. fecit, si non sunt quę fe-
cit? Aut quid fecit, si nõ est qđ fecit? Cum er-
go sint & illa quæ fecit, venitur tamen ad il-
lius comparationẽ tanq̃ solus sit, dixit, Ego Exod.
sum qui sum. Et dices filiis Israel, Qui est, mi
sit me ad vos. Non dixit, Dominus Deus ille
omnipotens, misericors, iustus: Quę si dice- B
ret, vtiq; vera diceret. Sublatis de medio om
nibus q̃bus appellari posset & dici Deus, ip-
sum esse se vocari respondit, & tanquã hoc
esset ei nomẽ, Hoc dices eis, inquit: Qui est,
misit me. Ita.n. ille est, vt in eius comparatio
ne ea quę facta sunt, non sint illi comparan-
da, quoniam ab illo sunt: Illi autem non cõ-
parata sunt, quoniam ab illo sunt. Illi.n. cõ-
parata, non sunt, quia verum esse, incommu
tabile esse est, quod ille solus est. Est.n. est, si-
cut bonorum bonum, bonum est. Cogitate
& videte quoniam quicquid aliud laudatis,
ideo laudatis quia bonum est. Insanit qui lau
dat quod non est bonũ, Si laudes iniquum
eo ipso ꝙ iniquus est, nonne & tu iniquus
es? Si laudes furem eoipso ꝙ fur est, nõne &
tu particeps eris? Si laudes iustum in eoipso
ꝙ iustus est, nonne & tu habes inde partem
laudando? Non enim laudares iustum nisi a-
mares: non amares, si nihil inde haberes. Si
ergo quicquid aliud laudamus, ideo lau-
damus quia bonum est, nulla tibi maior
causa & melior & firmior dari potuit qua-
re lau-

re laudes Deum, nisi qa bonus est. Ergo lau-
date dominum, quoniã bonus est. Quandiu
dicamus eius bonitatem? Quis corde conci
piat aut complectatur quàm bonus sit domi
nus? Sed & ad nos redeamus, & in nobis illũ
agnoscamus, & in operibus artificem laude
C mus, quia ipsum contemplari idonei nõ su-
mus. Et si contemplari idonei aliquãdo eri
mus, cum fuerit mundatum cor nostrũ fide,
vt postremo gaudeat veritate: nunc quoniã
ipse a nobis videri non potest, opera eius vi
deamus, ne sine eius laude remaneamus: Er-
go dixi, Laudate dominum quoniam bonus
est. Psallite nomini eius quoniã suauis est. §
Forte esset bonus, & suauis non esset, si tibi
nõ daret posse gustare: Talem autem se præ
Io. 6. buit hominibus vt etiã panem de cœlo mi-
serit, & filium suum ęqualẽ qui hoc est qđ
ipse, dederit hominem faciendum, & pro
hominibus occidendum vt per hoc quod tu
es, gustes quod non es. Multum enim ad te
erat gustare suauitatẽ Dei, quia remota erat
illa & nimis alta, tu autem nimis abiectus
& in imo iacens. In magna ista separatione
missus est mediator, Non poteras ad Deum
homo, Deus factus est homo, vt quoniã ho-
mo potes ad hominem qui non posses ad
Deum, per hominem venires ad Deum, &
factus est mediator Dei, & hominum, ho-
1. Ti. 2. mo Christus Iesus. Sed si homo solũ esset,
hoc sequendo quod es, nunquam perueni-
res. Si Deus solum esset, non comprehendẽ
do quod non es, nunquam peruenires. Deus
factus est homo, vt hominem sequẽdo quo
potes, ad Deum peruenias quò non pote-
ras. Ipse est mediator, inde factus est sua-
uis. Quid suauius pane angelorum? Quomo
D do ergo non est suauis dominus, quando pa
nem angelorum manducauit homo? Non
Psal. 77. enim aliunde viuit homo, & aliunde viuit
angelus: Ipsa est veritas, ipsa est sapiẽtia, ip-
sa est virtus Dei: sed quomodo ea perfruun
Ioan. 1. tur angeli, tu non potes. Illi.n. quomodo ꝑ-
fruuntur? Sicuti est, In principio erat verbũ,
& verbum erat apud Deũ, & Deus erat ver-
bum, per quod facta sunt omnia. Tu autem
quomodo contingis? Quia verbũ caro fa-
ctum est, & habitauit in nobis. Vt autem pa-
nem angelorum mãducaret homo, creator
angelorum factus est homo. Psallite ergo
nomini eius quoniam suauis est. Si gustastis
psallite, si gustastis qm̃ suauis est dominus
psallite, si bene sapit quod gustastis laudate.
Quis tã ingratus est vel coquenti vel pascen
ti, vt cum fuerit pulmẽto aliquo delectatus,
non reddat gratiã laudando qđ gustat? Si de
his non tacemus, de illo qui dedit omnia ta-
cebimus? Psallite nomini eius quoniã sua-
uis est, & audite iam opera eius. Tendebatis
enim vos fortasis videre bonũ omnium bo E
norum, bonũ a quo sunt omnia bona, bonũ
sine quo nihil est bonum, & bonũ quod sine
cæteris bonũ est: tendebatis vos vt videretis,
& forte in extendenda acie mentis vestrę de-
ficiebatis. Hoc enim ex me conijcio, sic pa-
tior. Sed & si est aliquis, sicut fieri potest &
valde potest, aciẽ mentis fortior me, & con
tuitum cordis sui diu figit in eo qđ est, lau-
det ille vt potest, & quo nos non possumus
laudet: Gratias tamen illi qui in hoc psalmo
temperauit laudem suã, vt & firmorũ esset Exod. 3.
& infirmorum. Nam & in illa missione ser-
ui sui Moysi cũ diceret, Ego sum qui sum:
& dices filijs Israel, Qui est, misit me ad vos:
Quia ipsum proprie esse mẽti humanę diffi-
cile erat capere, & mittebatur homo ad ho
mines, quamuis non ab homine, continuo
Deus temperauit laudem suam, & hoc de se
dixit quod capi dulciter posset, nõ in eo vo
luit remanere quod laudabatur, quò non
posset laudator attingere, Vade, inquit, dic
filiis Israel, Deus Abraham & Deus Isaac &
Deus Iacob misit me ad vos: hoc mihi no-
men est in æternum. Certe domine nomen
illud habes, quia & tu dixisti, Ego sum, qui
est misit me ad vos: Vnde modo nomẽ mu-
tasti vt diceres, Deus Abrahã & Deus Isaac
& Deus Iacob? Nonne tibi videtur rõ eius
respondere & dicere, quod dixi, Ego sum F
qui sum verum est, sed non capis: quod autẽ
dixi, Ego sum Deus Abraham & Deus Isaac
& Deus Iacob, & verum est & capis? Quod
enim ego sum qui sum, ad me ꝑtinet: quòd
autem Deus Abrahã & Deus Isaac & Deus
Iacob, ad te pertinet: Et si deficis in eo quod
mihi sum, cape quod tibi sum. Et ne forte
quisquam putaret illud quod dixit Deus,
Ego sum q̃ sum, & qui est misit me ad vos,
hoc solũ æternũ ei nomẽ esse, quòd autẽ di-
xit Deus, Ego sũ Deus Abrahã & deus Isaac
& Deus Iacob, tẽpale nomen esse nõ curauit
Deus cum dixisset, Ego sum qui sum, & qui
est

est misit me ad vos, dicere ꝙ hoc ei nomen sit in ęternū, quia & si hoc nō diceret intelligeret: Est.n. vere est, eoipso quod vere est, sine initio & fine termino est: Quod vero propter hominem est, ego sum Deus Abraham & Deus Isaac & Deus Iacob, ne ibi suboriretur humana solicitudo, quia hoc temporale est non sempiternum, securos nos fecit, quia de tēporalibus ad æternā vitam nos perducit. Hoc, inquit, mihi nomen est in æternum, non quia æternus Abraham & æternus
G Isaac & æternus Iacob, sed quia Deus illos facit æternos postea sine fine. Habuerūt quippe initiū, sed finem non habebunt. In Abraham & Isaac & Iacob totam Ecclesiam eius cogitate, omne semen Israel, cogitate, omne aūt semen Israel, non solum quod est ex carne, sed etiam quod est ex fide. Apostolus.n. gentibus loquebatur quibus dicebat, Si ergo
Gal. 3. vos Christi, ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem hęredes: Benedicimur ergo oēs in Deo Abrahā & Isaac & Iacob. Arborem quidem benedixit quandam, eāq; oliuam creauit, Sicut dixit Apostolus, ipsos patriarchas sanctos vnde effloruit populus Dei. Sed hæc arbor oliuæ putata est nō amputata; & inde superbi rami fracti sunt: Ipse est blasphemus & impius populus Iudæorū, manserunt tamē rami boni & vtiles: nam inde Apostoli fuerunt. Et cū ibi rami vtiles
Rom. 11. relicti essent, per Dei misericordiā insertus est & oleaster gentiū, cui dicit Apostolus, Tu aūt cū esses oleaster insertus es in illis, & particeps pinguedinis oliuæ factus es: noli gloriari aduersus ramos. Quod si gloriaris, nō tu radicē portas, sed radix te. Hæc vna arbor est pertinēs ad Abraham & Isaac & Iacob: &
H quod plus est, magis ad Abrahā & Isaac & Iacob pertinet oleaster insertus, quam rami confracti. Illi.n. per fragmentum iā non ibi sunt, oleaster non ibi erat & ibi est. Illi per superbiā frangi meruerunt: iste per humilitatē inseri meruit, Illi amiserunt radicem, iste tenuit eam. Cum ergo audistis Israel, & de Israel pertinentē ad Deū, inde nolite vos facere alienos. Oleaster quidē fuistis, sed oliua estis, participes pinguedinis oliuę. Nā vultis nosse in Abraham & Isaac & Iacob quō sic sit insertus oleaster, ne putetis vos ad hāc arborē non pertinere, quia non pertinetis carnaliter ad semen Abraham? Dominus quādo miratus est fidem Centurionis illius, qui non erat de populo Israel, sed erat de populo gētium, Propterea, inquit, dico vobis quia multi ab Oriēte & Occidēte venient. Ecce iā oleaster in manu insertoris, multi ab Oriente & Occidēte venient. Videmus quid ferat inserendum, vbi inserat videamus, Et recumbent, inquit, cū Abrahā, Isaac & Iacob in regno cœlorum. Videmus & quid inseruit, & vbi inseruit. De ramis superbis naturalibus
I quid dicit? Filij aūt regni ibunt in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Res pronunciata, res impleta. Ergo psallite domino quoniam suauis est, & attēdite quę circa nos fecit. Quoniam Iacob elegit sibi dominus, Israel in possessionem sibi.] Laudate, psallite, quoniam fecit ista. Talia dico quę capere valeatis. Cæteras gentes sub angelis posuit: Iacob elegit sibi dn̄s, Israel in possessionem sibi. Gentē suam fecit agrum quem coleret, quem ipse seminaret. Quanuis ipse omnes gentes cōdiderit, cęteras angelis commisit, sibi istam possidendam seruandamq; deputauit: Hunc populum, hunc Iacob: Merito illius, an gratia sua? De nondū natis ait, Maior seruiet minori. Apostolus dixit ꝙ meritum habere nondū nati nō potuerunt, antequam quisquam eorum egisset aliquid boni aut mali. Non ergo se extollat Iacob, non glorietur, non suis meritis tribuat. Ante est pręcognitus, ante prædestinatus, ante electus, non suis meritis electus, sed gratia Dei inuentus & viuificatus. Sic & omnes gentes. Nam vt insereretur quid meruit oleaster, amaritudine baccarum sterilitate syluestri? Lignū quippe erat syluę non agri dominici, & tamen ille per misericordiam suam & oleastrum inseruit in oliuam. Sed adhuc non erat insertus oleaster, quando dominus elegit sibi Iacob Israel in pos-
K sessionem sibi. Et quid Propheta? Quoniam ego cognoui quoniam magnus est dominus.] Mente volāte ad superna, erecta à carne, transcendente creaturam, cognouit quia magnus est dominus. Non omnes possunt videndo cognoscere, laudant quod fecit, quoniam suauis est. Iacob elegit sibi dominus, Israel in possessionem sibi. Et hic illum laudas: Nam & ego cognoui, quia magnus est dominus. Propheta loquebatur qui intrauit in sanctuarium Dei, qui audiuit forte

ineffa-

ineffabilia verba quę non licet homini loq̃,
qui dixit quod posset ab hominibus dici, &
tenuit apud se quod non posset dici. Ergo &
audiatur ad quod possumus, & credatur ad
quod non possumus. Ad quod possumus au
ditur, quoniam Iacob elegit sibi dominus,
Israel in possessionem sibi: Ad quod nõ pos-
sumus credatur, quia ipse cognouit qđ ma-
gnus est dominus. Si illi diceremus, roga-
mus te, explica magnitudinem illius, nonne
forte responderet nobis, non est valde ma-
gnus quem video, si a me poterit explicari?
L Redeat ergo ad opera eius & & dicat nobis:
Habeat ipse in conscientia magnitudinem
domini, quam vidit, quã nobis credendam
commendauit, quò nostros oculos perduce
re non potuit, & enumeret quędam quę hic
dominus fecit, vt & nobis, qui magnitudinẽ
illius sicut ille videre non possumus, dulce-
scat operibus suis q̃ capere possumus. Quia
ego, inq̃t, cognoui qđ magnus est dominus.
Et Deus noster super omnes Deos. ⁊ Quos
r.8 Deos? Sicut dicit Apostolus, Etsi sunt qui di-
cantur dii in cœlo & in terra sicut dii mul-
ti & domini multi, nobis tamen vnus est
Deus pater, ex quo oĩa & nos ĩ ipso, & vnus
dominus noster Iesus Christus, ꝑ quem om
nia & nos per ipsum. Dicantur dii homines:
81. dictum est enim, Deus stetit in synagoga deo
rum: dictum est, Ego dixi dii estis & filii al-
tissimi omnes: nonne super homines Deus?
Sed quid magnum si super homines Deus?
Et super angelos Deus, q̃a angeli non fece-
M runt Deũ, angelos fecit Deus, & necesse est
suꝑ omnia quæ fecit, sit ipse q̃ fecit. Cogno
scens ergo magnitudinẽ domini iste, & vi-
dens eũ super omnẽ esse creaturã, non tantũ
corporalẽ sed etiã spiritatem, Rex magnus,
inquit, super omnes Deos. Ipse est summus
Deus, qui super se non habet Deum. Opera
113. eius dicat, ipsa capiuntur. Omnia quæcunq;
voluit dominus fecit in cælo & in terra, &
in mari, & in omnibus abysis.] Quis autem
comprehendat hęc? Quis enumeret opera
domini in cælo & in terra, in mari & in om
nibus abysis? Si comprehendere omnia nõ
possumus, tamẽ omnia inconcusse credere
& tenere debemus, q̃m quicquid creaturarũ
in cœlo, quicq̃d in terra, q̃cquid in mari &
& omnibus abysis, a domino factũ est, quia
oĩa q̃ voluit fecit in cælo & in terra & in ma
ri & in omnibus abysis, sicut iam diximus,
Non omnibus q̃ fecit coactus est facere, sed 1.se.dist.
omnia q̃cunque voluit fecit. Causa omniũ 45.hæc
quę fecit, volũtas eius est. Facis tu domum, itaque.
quã si nolles facere, sine habitatione remane
res, Necessitas coegit te facere domum, nõ
libera voluntas. Facis vestem, quia si nõ fa-
ceres, nudus ambulares. Ad faciendam ergo
vestem necessitate duceris, nõ libera volun
tate. Conseris montem vitibus, semen spar-
gis, q̃a nisi feceris, alimẽta nõ habebis. Om-
nia hęc necessitate facis: Deus bonitate fe-
cit, & nullo quod fecit eguit: ideo omnia q̃-
cunq; voluit fecit. Putas habemus & nos qđ
libera voluntate faciamus? Ea enim quę dixi
mus, ex necessitate facimus: q̃a si non facere
mus, egentes & inopes remaneremus. Inue- A
nimus aliquid quod libera voluntate facia-
mus? Inuenimus planè, cum ipsum Deum
amando laudamus. Hoc.n. libera voluntate
facis, q̃n amas quod laudas: nõ.n. ex necessi-
tate, sed q̃a placet. Vnde iustis & sanctis Dei
placuit Deus ẽt flagellans eos. Quãdo iniq̃s
omnibus displicet, placuit illis, & sub flagel
lo eius, in ærumnis, in laboribus, in vulneri-
bus, in egestate constituti laudauerunt Deũ.
Nõ eis displicuit nec torquens. Hoc est, gra
tis amore, nõ quasi ꝓposita acceptione mer
cedis, quia ipsa merces tua summa Deus ip-
se erit quẽ gratis diligis: & sic amare debes,
vt ipsum ꝑ mercede desiderare nõ desinas,
qui solus te faciet, sicut Philippus desiderat
cum diceret, Ostẽde nobis patrem, & suffi- Ioan.14.
cit nobis. Merito, q̃a hoc de libera volunta
te facimus, & de libera voluntate facere de-
bemus, quia delectati facimus, dehinc aman
do facimus: quia & ipsi corripimur ab illo,
nobis nunquam displicere debet, q̃a semꝑ
iustus est. Hoc dixit ille laudator eius, In me
sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes Psal.55.
tibi. Et alio loco, Voluntariè sacrificabo tibi.
Quid est voluntarie sacrificabo? Voluntarie Psal. 46.
laudabo te, quia sacrificium laudis, inquit, B
glorificabit me. Si cogereris offerre domi-
no tuo sacrificiũ gratum illi acceptum, si-
cut antea vouebãtur sacrificia in vmbra fu-
turorũ, forte non inuenires in grege tuo pla
citum taurum, in capris hircum aræ domini
dignũ, nec in ouili tuo arietem dignũ ad vi-
ctimã dño tuo, & non inueniens satageres
quid faceres, & diceres forte Deo: volui &

non habui. Nũquid potes de laude dicere, volui & nõ habui? Ipsum voluisse, laudasse est. Nõ enim verba à te quærit Deus, sed cor. Neque.n. potest quisquã dicere, & linguam nõ habuit. Si quis obmutescit aliqua valitudi
6 ne, linguã nõ habuit, & tamen laudẽ habuit. Si.n. Deus aures carnales haberet, & sono tui corporis indigeret: & idcirco cum remãsisses sine lingua sine laude ẽt remaneres. Nũc vero q̃a cor quęrit, cor inspicit, intus testis est, iudex, approbator, adiutor, coronator,
Ro.10. sufficit vt offeras volũtatem. Cum potes, ore cõfitere ad salutem: cum autẽ nõ potes, corde crede ad iustitiã. Corde laudas, corde bñ
Luc.2. dicis, corde in aram cõscientiæ victimas sa-
C cras imponis, & respondetur tibi, Pax in terris hominibus bonę volũtatis. Ille igit̃ Deus quia oĩps est in cœlo & in terra, omnia quęcunque voluit fecit, tu in domo tua nõ facis omnia q̃ vis. Ille in cœlo & in terra omnia quęcunque voluit fecit, tu fac vel in agro tuo omnia quæ vis. Multa vis, & nõ potes in domo tua facere omnia quę vis. Contradicit forte vxor, cõtradicũt filii, aliquãdo &
Gala.5. seruulus contumacia contradicit, & nõ facis quod vis. Sed facio, inquis, quod volo, quia in nõ subdito ac cõtradicente vindico. Nec hoc facis cũ vis, aliquãdo vindicare vis & nõ potes, aliquãdo minaris, & anteq̃ facias quod minaris moreris. Putamus in teipso facis qđ vis? Frenas omnes cupiditates tuas? Forsitan frenas, nũquid efficis ipse vt cupiditates nõ surgant quas frenas? Certe enim hoc vis, non titillari molestia cupiditatũ tuarũ, & tamẽ caro cõcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vt non ea quæ vultis faciatis. Tu in teipso non facis qđ vis, Deus autem noster in cęlo & in terra omnia quęcũque voluit fecit, ipse tibi dat gratiam, vt in teipso facias quod vis: nisi enim ipso adiuuante, nec in te facis quod vis. Etenim cũ ille scilicet Paulus non faceret in se qđ vellet, idcirco quia caro concupiscit aduer
D sus spiritũ, spiritus autem aduersus carnem vt nõ ea quæ vultis faciatis, cum de se ipse gemeret dicens, Cõdelector legi Dei secun-
Rom.7. dum interiorem hominem, video aũt aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meę, & captiuũ me ducẽtem in lege peccati, quæ est in membris meis, quia non solum in domo sua nec solũ in agro suo, sed in carne sua vel in spiritu suo non impleuit, quę volebat, clamauit ad Deum qui omnia quęcunque voluit fecit in cælo & in terra, & dixit, Infęlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius. Et ille bonus, & ille suauis tanquam responderet ei, continuo subiecit, Gratia Dei per Iesum Christũ dominum nostrum. Hanc ergo suauitatem amate, hanc suauitatem laudate. Intelligite Deum qui omnia quæcunque voluit fœcit in cœlo & in terra, ipse & in vobis faciet q̃ vultis, & ipso adiuuante voluntatem vestrã implebitis. Sed dum non potestis, confitemini: cum poteritis, gratias agite. Iacentes clamate, erecti superbire nolite. Ille ergo in cælo & in terra omnia quæcunque voluit fecit, in mari & in omnibus abyssis. Suscitãs
nubes ab extremo terrę. [Videamus ista ope E
ra domini in eius creatura. Veniũt enim nubes ab extremo terræ ad mediũ, & pluunt, vnde resurrexerint nescis. Ergo indicat illud ꝓpheta ab extremo terræ, siue ab imo, siue a circundatione finium terræ. Vnde vult excitat nubes, tamen à terra. Fulgura in pluuiam fecit.]Nam fulgura siue pluuia terrerent te, & nihil tibi darent. Fulgura sunt, contremiscis: pluit, gaudes. Fulgura in pluuiam fecit, qui terruit, ipse vt gauderes refecit. Qui educit ventos de thesauris suis.]Ad occultis causis vnde nescis. Quia enim flat ventus sentis,
quia causa flat, vel de thesauro rationis edu- Hi
ctus sit nescis, debes Deo tamẽ pietatem credẽdi, quia nõ flaret nisi iussisset ille qui creauit. Videmus ergo hæc in creatura ista, laudamus, miramur, benedicimus Deũ. Videamus quæ fecit in hominibus propter populum
suum. Qui percussit primogenita Aegypti.] Exo
Etenim illa diuina dicta sunt quæ amares, & non erant dicta quę timeres. Attende, quia
& quando irascitur facit qđ vult. Percussit Psal
primogenita Aegypti, Ab homine vsque ad &.
pecus. Immisit signa & prodigia in medio tui Aegypte. [Nostis, legistis quanta ꝑ Moy
sen fecerit manus domini in Aegypto ad ter F
rendos, ad contundendos, ad deiiciendos superbos Aegyptios, in Pharaonem & in omnes seruos eius. Parum est in Aegypto: quid posteaquam eductus est inde populus? Qui percussit gentes multas.] Quæ possidebant terram, quã volebat Deus dare populo suo.
Et occidit reges fortes. Seon regem Amor- Nu

rheo

rhęorum & Og regē Baſan, & omnia regna
Chanaam.] Omnia iſta quomodo comme-
.13. ratbreuiter pſalmus, ſic ea legimus in aliis
libris dominicis, & magna ibi manus domi-
ni. Quādo tu vides quę facta ſunt in impios,
caue ne fiant in te. Ad hoc enim in illos fa-
cta ſunt, vt tu tranſires, & eos non imitare-
ris. Tamen vide quia flagellum domini eſt ſu
per omnem carnem. Ne putes te non videri
quādo peccas, ne putes te contemni, ne pu
tes dominum dormire: attende exemplo be-
neficiorum Dei cum ea recolis, & cum vin-
dictam Dei recolis time. Omnipotens eſt, &
ad conſolandum, & ad caſtigandum: ideo
ſunt iſta vtilia cum leguntur. Quando autē
pius videt quod paſſus eſt impius, purgat ſe
ab omni impietate, ne veniat & ipſe in talē
pænam, talemque vindictam. Bene ergo hęc
G accepiſtis: q̄d deinde fecit Deus? Expulit im-
pios: Et dedit terram eorum hæreditatē, hæ-
reditatem Iſrael ſeruo ſuo.] Deinde exulta-
tio laudis eius, Domine nomen tuum in ſe-
culum.] Poſt iſta omnia quę feciſti. Quid e-
nim video quę feciſti? Inſpicio creaturā tuā
quam feciſti in cœlo, inſpicio hanc in parte
vbi habitamus, & hinc video beneficia tua
nubium, ventorum, pluuiarum. Populum
tuum attendo, Eduxiſti eos de domo ſerui-
tutis, & ſigna & prodigia feciſti inter inimi
cos eorum, puniſti eos quos moleſtos patie
bantur, impios de terra ſua eieciſti, reges eo
rum occidiſti, terram eorum populo tuo
dediſti. Vidi omnia, & impletum eſt os meū
laude: dixi, Domine nomen tuum in ſecula.

Expoſitio myſtica.

HAec quidē ad literam quomodo ſcri
pta ſunt videmus, nouimus, lauda-
.113. mus. Si autem aliquid ſignificent, non ſim
oneroſus dum explico vt potero. Ecce in ip
ſis hominibus poſſum agnoſcere, quia in
cœlo & in terra omnia quæcunque voluit,
fecit. Cœlum enim æthereum ſpiritales ac-
cipio, terram carnales, & de his duobus tan
quam cœlo & terra conſtat Eccleſia Dei, &
ad ſpiritales pertinet prędicatio, ad carnales
H pertinet obſecundatio. Nam & cœli enar-
l. 18. rant gloriam Dei & facta manuum annun-
or. 3. ciat firmamentum. Si autem terra Dei non
eſſet plebs Dei, non diceret Apoſtolus, Dei
ędificatio, Dei agricultura eſtis, ſicut ſapiēs
architectus fundamentū poſui, alius ſupere- I.Cor 9.
dificat. Ergo ędificiū Dei ſumus, & ager dei
ſumus. Quis, inq̄t, plantat vineā & de fructu
eius non percipit? Ego plātaui. Apollo riga-
uit, ſed Deus incrementū dedit. Ergo & ī Ec
cleſia ſua, & in p̄dicatoribus ſuis, & in plebi
bus ſuis, tanquā in cęlo & in terra omnia q̄
cunque voluit fecit. Parū eſt eis, In omnibus
abyſsis, omnia quęcunq; voluit fecit. Mare
ſunt oēs infideles, oēs nōdum credētes, & in
eis omnia quæcunque voluit fecit. Nō.n. ſæ-
uiūt infideles niſi p̄mittātur, aut vindicāt in
eos quando peruerſi ſunt, niſi vt iuſſerit ille
qui fecit oēs gentes, putas q̄a mare eſt & nō
terra, nūquid ideo à poteſtate Dei omnipo-
tētis alienum eſt? Et in mari & in omnibus
abyſsis quę voluit fecit. Qui ſunt abyſſus? La
tentia corda mortalium, profundæ cogita- Pſal. 10.
tiones hominū. Quomodo & ibi facit Deus
quod vult? Quia dominus interrogat iuſtū I
& impium, qui autem diligit iniquitatē odit Sapien.I.
animam ſuam. Et vbi illum interrogat? Alibi
ſcriptum eſt, In cogitationibus impii inter-
rogatio erit. Ergo & in omnibus abiſsis om
nia quæcūque voluit fecit. Latet cor bonum
latet cor malum, abiſſus eſt & in corde bo
no & ī corde malo, Sed hęc nuda ſunt Deo,
quem nihil latet. Conſolatur cor bonū, tor-
quet cor malum. Omnia ergo quæ voluit fe
cit in cęlo & in terra, & in mari & in oībus
abyſsis. Suſcitans nubes ab extremo terrę.]
Quas nubes? Prędicatores verbi veritatis
ſuę. De q̄bus nubibus alio loco iraſcens vi- Eſaia.5.
neę ſuę dicit, Mādabo nubib. meis ne pluant
ſuper illā imbrem. Et parum eſt excitaſſe nu
bes de Hieruſalē vel de Iſrael, quis miſit prę Pſal.18.
dicare Euangeliūſuū in toto orbe terrarum,
de quibus nubibus dictum eſt: in omnem Mat.24.
terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis
terræ verba eorū. Parū eſt hoc: ſed quia ipſe
dn̄s ait, Prædicabitur hoc Euangeliū regni
in toto orbe terrarum in teſtimoniū omni-
bus gentibus, & tunc veniret finis: excitat
nubes ab extremo terræ. Nā creſcente Euan-
gelio, vnde erāt prædicatores euāgeli in fini
bus terræ, niſi ibi excitet nubes ab extremo
terrę? De ipſis autem nubibus q̄d operatur? Hie.10.
Fulgura in pluuiam fecit.] Minas ad miſeri- K
cordiam flexit, de terroribus irrigauit. Qūo
de terroribus irrigauit? Quādo tibi minatur

Deus per Prophetã & ꝑ Apostolũ,& times, nõne coruscatio terruit te? Sed cũ pœnitendo corrigeris & agnoscis hoc misericordia fieri,in pluuiã uertitur fulguris terror. Qui educit uentos de thesauris suis.] Eosdẽ puto ꝓdicatores & nubes & uentos:nubes ꝓpter carnẽ,uentos propter spiritum. Nubes.

Ioan.5. Exod.12. n.vidẽt,uenti sentiuntur,& nõ uidentur. Denique qm̃ carnẽ uidemus esse de terra:

Psal.77. nubes,inquit,excitat ab extremo terræ. Ex-

Psal.35. præsfit vñ excitet nubes,uenit ad uentos,q̃a spũs hominis ignoratur unde ueniat. Producens,inqt,uentos de thesauris suis. Paululũ attendite,cętera uideamus.Qui percussit primogenita Aegypti,ab homine vsque ad pecus.]Primogenita nostra salua sint in dño, qm̃ ipse ea dedit nobis.Molesta autem pęna est,& nimium terribilis plaga mors primogenitorũ.Quæ sunt primogenita nr̃a?Mores isti nostri, quibus nunc seruimus Deo, ipsa sunt primogenita nr̃a.Primitias.n.habemus ipsam fidẽ,unde incipimus.Ecclesię quippe dictũ est, Et uenies & ꝑtransies ab initio fidei:& nemo incipit bñ uiuere,nisi a fide. Fides ergo nostra in primo genitis nostris est. Quando custoditur fides nostra,cętera subsequi possunt. Nam qñ purgantur homines

I.Cor.4. quotidie proficiendo in melius, meliusque uiuendo, ipso interiore homine renouato de die in diem,sicut dicit Apostolus,Et si exterior noster homo corrũpit, interior autẽ

Rom.8. renouatur de die in diem,ideo fit quia primogenita fides viuit: de qua primogenita fide & Apostolus ait,Non solum autẽ, sed & nosipsi primitias spũs habentes.i.dantes iam Deo primitias spiritus nostri,hoc est,ipsam fidem tanq̃ primoginita nostra, tñ in nobis metipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes redemptionem corporisnostri. Si ergo magna Dei gratia est,ut conseruetur fides nostra,magna pœna est occidere primogenita,qñ homines in aflictione Ecclesiæ cõstituti perdunt fidem.Affligunt.n. Ecclesiam vt perdant fidẽ:nam & ipsa Aegyptus afflictio interpretatur.Quicunque ergo affligũt Ecclesiam,quicunque scãdala Ecclesiæ im-

M mittũt,etsi Christiani appellantur,moriuntur primogenita eorum.Erunt infideles, & erunt inanes,habentes tm̃ nomen & signũ, in corde aũt primogenitũ suum sepelierũt, vsqueadeo,ut qñ eis aliquid dixeris ꝑꝑ bonã uitam,ꝑꝑ spẽ uitæ ęternæ,& ꝑꝑ timorẽ ignis æterni,apud se subsanẽt,aut si tales sũt ut audeant corã te,os torqueant & dicant, quis huc inde reuersus est:dicunt sibi homines qđ uolunt:Et Chr̃ianus est, sed quia affligẽs occisus est primogenitus eius, mortua est fides eius, & hoc ab hoĩe vsq; ad pecus. Dicã frẽs qđ sentio,Hoĩes intelligas spiritaliter significari tanquã doctos, ꝑꝑ rationalẽ L animã est homo:pecora uero indoctos, sed tamen habentes fidem: nam nõ haberent primogenita.Sunt docti q̃ affligunt Ecclesiam, schismata & hæreses faciendo. Proinde nec in illis inuenis fidem, qm̃ facti sunt Aegyptus.i.afflictio populi Dei.Occisa sunt primogenita eorum,trahunt post se turbas indoctas,ipsa sunt pecora. In hac ergo afflictione, qua Ecclesia affligitur,moritur in affligentibus fides,moriuntur primogenita & in ipsis doctis & idoctis,quia occidit Deus A primogenita. Aegyptiorũ ab hoĩe usque ad pecus. Immisit signa & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonem & in omnes seruos eius:) Pharao rex Aegyptiorum. Nomẽ attendite,& uidete quemadmodum ista faciat Deus.Rex in omni gente prior est. Aegyptus afflictio est,Pharao dissipatio. Afflictio ergo regem habet dissipationẽ.quia illi qui affligũt Ecclesiam, dissipati affligunt: vt.n.affligant dissipantur,qm̃ rex ducit,populus sequitur. Præcedit dissipatio,sequitur afflictio.Audite,audite nomina hęc interꝑtatione typica & sapientia plena.Nec unum inuenis existis omnibus quod boni aliquid interpretetur,vbi exercuit Deus iram suã: Percussit gentes multas, & occidit reges fortes.]Dic quos reges & quas gentes? Sion regem Amorrhæorum.] Audite nomina grauida sacramentis. Seon regem, inquit, Amorrhæorum occidit. Occidit planè: & nunc occidat a cordibus seruorum suorũ, & a tentationibus Ecclesiæ suæ, nec cesset manus eius in occidendis talibus regibus & talibus populis: interpretatur. n. Seon tentatio oculorum: Amorrhæi interpretantur amaricantes, Iam hic videte si intelligere possumus quomodo amaricantes regem habeant tentationem oculorum. Tentatio oculorum non est nisi mendacium oculorum: habet regem mendacem, ueritatem non habet. Iam quid mirum est

si ama-

ſi amaricãtes talem habeãt regem, mendacẽ
B regem? Niſi.n.mendaciũ & ſimulatio præce
dat, non ſunt amaricãtes in Eccleſia: inde.n.
amaricãt, quia fingũt. Præcedit tẽtatio oculo
rum, amaricatio ſequitur. Et in ipſo diabolo
1.11. præceſsit. Nã ſi tẽtatio oculorũ non eſt, qũo
trãsfigurat ſe velut in angelũ lucis? Occidat
manus domini & illum & illos: illum ne in
ducat, illos vt corrigant. Etenim ĩ vnoquoq;
homine occiditur ille rex, quãdo damnat ſi-
mulationẽ, & diligit veritatem. Manus Dei
non quieſcit id agere: nam quemadmodum
egit ad literam tũc, ſic agitur nũc ſpiritali-
ter, vt impleat nũc quod tunc prophetice p̃-
.12 nunciauit. Occidit etiã alium regem & aliũ
populum eius. Et Og regẽ Baſan.] Et hic quã
malus? Og interpretatur cõcluſio: Baſan in-
terpretatur confuſio. Malus eſt rex ille, qui
intercludit viam ad Deum: Hoc.n. agit dia-
bolus, ſemper opponendo figmẽta ſua, op-
ponendo idola ſua, opponendo ſe neceſſa-
riũ p arreptitios, ſortilegos, augures, aruſpi-
ces, magos, ſacra dæmoniorũ concludit viã.
Quomodo per Chriſtum id agitur vt pateat
via quæ fuerat intercluſa, nam per eum re-
.17. demptus quidã dicit, Et in Deo meo tranſ-
grediar murum: ſic diabolus modo nihil a-
liud agit niſi vt intercludat viam ne credatur
in Deum ſi.n. credat in Deũ, patet via, & ip
.14. ſe Chriſtus eſt via. Si autem non creditur in
Deum, intercluſa eſt via. Si autem intercluſa
fuerit, quia non creditur, quid reſtat niſi vt
cum venerit qui nõ credebatur, confundan
tur qui nõ crediderũt? quare? Quia cõcluſio
C præcedit, & ſequitur cõfuſio. Cõcluſio præ-
cedit vt rex, ſequit cõfuſio tanq̃ plebs. Quos
modo cõcluſit vt non credãt in Chriſtũ, quã
do apparuerit Chriſtus, omnes confunden-
tur, & traducent eos ex aduerſo iniquitates
ien.5. eorum. Tunc dicent impii confuſi, Quid
nobis profuit ſuperbia? Magna myſteria fra-
tres mei: diſsipatio ex afflictione, diſsipantur
vt affligantur. Magna myſteria, tentatio ocu
lorum, ideſt, fallacia rex amaricantiũ: fallũt
.n. vt amaricent. Concluſio rex confuſionis:
concludunt enim ne tranſeant ad fidem, &
cum venerit in quem credimus, confunden
tur. Et omnia regna Chanaã,] occidit Deus.
Chanaan interpretatur paratus humilitati.
u.13. Humilitas quaſi bonum aliquod ſignificat,
ſed ſi ſit vtilis humilitas: nam mala humilia-
tio pęnalis eſt. Si.n. humiliatio nõ pertineret
ad pęnam, nõ diceretur, Qui ſe exaltat humi D
liatur. Nõ.n. beneficium illi præſtatur, quan Luc. 14.
do punitur vt humilietur. Chanaan ergo mõ & 19.
ſuperbus eſt. Omnis impius, omnis infidelis
exaltat cor ſuum, nõ vult credere in Deum.
Sed hęc exaltatio parata eſt humilitati in diẽ
iudicii: tunc humiliabitur quando non uult.
Sunt enim vaſa irę quę perfecta ſunt ad per Rom. 9.
ditionem. Modo extollant ſe, garriant, extẽ-
dant ſe ſuper fideles, irrideant fideles, irri-
deant Chriſtianos, dicant anicularia ſunt
iſta quæ dicunt de die iudicii. Iſta elatio eo-
rum parata eſt humiliationi, quando vene-
rit iudex qui modo annunciatus irridetur,
tunc ille qui modo ſuperbit non vtiliter ſed
pœnaliter humiliabitur. Modo autem non
humiliatur, ſed paratur humilitati, ideſt pa-
ratur damnationi, paratur victimæ. Omnia
ergo iſta euertit deus corporaliter tunc, quã
do patres noſtri educti ſunt de terra Aegypti
euertit ſpiritaliler nunc, nec ceſſat manus
eius vſque in finem. Ideo ne iſtas potentias
Dei tũc putes peractas ceſſaſſe, Domine no-
men tuum, inquit, in ſeculo] Ideſt, non ceſ-
ſat miſericordia tua, non ceſſat manus tua
in ſeculo iſta facere quæ tunc pręnunciaſti
figurando: omnia enim illa in figura contin
gebant in illis, Scripta ſunt autem ad corre- 1. Co. 10.
ctionem noſtram, in quos finis ſeculorum
obuenit. Domine memoriale tuum in gene-
ratione & generationem.] Generatione iſta
& generatione altera. Generatione qua fide-
les efficimur, & per baptiſmum renaſcimur
generatione qua a mortuis reſurgemus, &
angelis coniuncti viuemus in ęternũ. Me- E
moriale tuum domine & ſuper generatio-
nem iſtam, & ſuper illam generationẽ: quia
nec nunc nos oblitus eſt vt vocaret, nec tũc
obliuiſcetur vt coronet. Memoriale tuũ do-
mine in generatione & generationem: Quo
niam iudicabit dominus plebem ſuam. Cõ-
pleuit certa omnia illa in populo Iudęorũ.
Nunquid iam remanſerunt opera eius poſt-
quam induxit plebem ſuam in terram repro
miſsionis? Adhuc planè iudicabit dominus Deu. 31.
plebem ſuam. Et in ſeruis ſuis aduocabitur.]
Iam iudicauit ipſam plebem: excepto iudi-
cio futuro, iudicata eſt plebs Iudæorum.
Quid eſt iudicata? Separati inde ſunt iſti
remanſerunt iniuſti. Si autem mentior

aut mentiri existimor quia dixi, iam iudicata est, audi dominum dicentem, In iudicium
Ioan.9. veni in hunc mundum, vt qui nō vident videant, & qui vident cęci fiant. Excæcati sunt F
Esai.2. superbi, illuminati sunt humiles. Iudicauit ergo plebem suam. Ipsum iudicium dixit Esaias, & nunc tu domus Iacob venite ambulemus in lumine domini. Parum est hoc, sed quid sequitur? Dimisit enim plebem suã domum Israel. Ipsa est domus Iacob, q̃ est domus Israel: qui.n. Iacob, ipse est Israel. Nostis sanctas literas, & puto quod vobis veniat in mentem q̃a ipse Iacob quando vidit angelũ
Gene.32 secum luctari, tunc accepit nomen vt appellaretur Israel. Vnus homo est siue Iacob siue Israel, vna persona est domus Iacob, & domus Israel, vna gens, vna plebs, hãc inuitat, & hãc dimittit. Et nunc iam certe occidisti
Mat.27. Christum o domus Iacob, iã occidisti Christum, iam caput ante crucem agitasti, iã pendentem irrisisti, iã dixisti, Si filius Dei es, descende de cruce, iam rogauit medicus pro
Luc.23. phreneticis, Pater ignosce illis, non.n. sciũt quid faciunt. Certe iam fecisti ista omnia, & nũc crede in eum quẽ occidisti, bibe sanguinem quem fudisti. Et nunc tu domus Iacob testimonium ex te exponere cupio qđ hic dixit, Quoniam iudicabit dominus plebem suã, & in seruis suis aduocabitur, Iudicasse
Esai.2. enim intelligitur plebẽ suam separãdo in ipsa plebe sua bonos à malis, fideles ab infidelibus, Apostolos à Iudęis mẽdacibus. Hoc G significauit, vt dicere cœperã, per Prophetã dicẽs, Iam post illa mala oĩa o tu domus Iacob venite, ambulemus in luce dñi. Quare vobis dico venite ambulemus in luce domini? Ne remanẽdo in Iudaismo, nõ perueniatis ad Christũ. Quare? Nõ semper ibi prophetatus est Christus? Sed nunc dimisit plebem suã domum Israel. Venit domus Iacob, q̃a dimisit plebem suam domum Iacob. Venit domus Israel, q̃a dimisit plebẽ suam domũ
Ioan.9. Israel Quę venit, & quæ dimissa est, nisi q̃a hoc est iudicium, vt qui nõ vident, videant, & qui vident cæci fiãt? Iudicabit ergo dominus plebem suam. Separauit ergo & non ibi inueniet quos in regnum suum restituat? Plane inueniet. Et in seruis suis aduocabitur.
Rom.11. Non repulit, ait Apostolus, plebem suam quam pręsciuit. Et vnde probat? Nam & ego Israelita sum. Ergo iudicabit dominus plebem suam separãdo bonos à malis, hoc est, in seruis aduocabitur. Quibus? à gentibus? H Quantę.n. gentes credẽdo venerũt? quãti fundi, quãta loca deserta modo veniunt? Veniũt inde nescio quanti, credere volunt, & dicimus eis. quid vultis? Rñdent, Nosse volumus gloriam Dei. Credite fratres mirari nos & gaudere ad talem vocem rusticanorum. Veniunt nescio vñ excitati, à nescio quo. Quid
Ioan.6. dicam à nescio quo? Imo [scio a quo:] quia nemo venit, inquit, ad me nisi quẽ pater traxerit, Veniunt subito de sylua, de deserto, de remotissimis & arduis montibus ad Ecclesiam, & hanc vocem habent plerique & pene omnes eorũ, vt videamus vere intus docentem Deum, Impletur scriptura prophe
Esai. tica qua dictum est, Erunt omnes docibiles
Rom. Deo. Quid desideratis dicimus illis: & illi, Videre gloriam Dei. Omnes.n. peccauerunt & egent gloria Dei. Credunt consecrantur, clericos sibi ordinari exigũt. Nonne imple
Psal.1 tur, & in seruis suis aduocabitur? Denique post istam totam dispositionem & dispensationem, conuertit se spiritus Dei ad exprobrãda & irridenda idola quę iam irridentur à cultoribus suis. Idola gentium argentum I & aurum,) Ista omnia Deo faciente qui in cęlo & in terra omnia quęcunque voluit fecit, qui iudicabit plebẽ suã, & in seruis suis aduocabit, quid restat figmentum, nisi ridendum, non adorandum? Idola gentium dicturus erat, fortasse vt cõtemneremus ista omnia, dicturus erat idola gentiũ, non dico lapides & ligna, gypsum & testam: non hæc dico, vilis materia est. Illud qđ valde amant, vel q̃ valde honorãt dico, idola gẽtiũ argẽtũ & aurũ. Certe aurũ est, certe argentũ est. Nunquid quia lucet argẽtum, lucet aurum, ideo oculos habent & vident? Sic quomodo argentum est, quomodo aurum est, vtile, forte auaro non religioso, imo vero nec auaro vtile, sed vtile bñ vtẽti & p̃ eius erogationem cæleste thesaurum acquirenti, tamen nunc cum ista insensata sint, q̃d facitis homines de argento & de auro Deos? Quos
Sapi.1 Deos facitis, nõne videtis qđ non videant? Oculos habent & nõ videbũt, aures habent, & nõ audient, Nares habent & non odorabunt, os habent & non loquẽtur, Manus habent & non operanẽ, pedes habẽt & nõ ambulabunt.] Omnia ista artifex, faber argentarius,

rius, aurifex facere potuit, & oculos, & au-
res, & nares, & os, & manus, & pedes: sed
nec auditum auribus, nec vocem ori, nec
sensum naribus, nec motum manibus, nec
iter pedibus dare potuit. O homo, rides iã
proculdubio quod fecisti, si a quo factus es
K agnouisti. De illis autem qui non agnoue-
Psal.113. runt, qd dicitur? Similes illis fiant qui faciũt
ea, & omnes qui cõfidunt in illis.] Et credi-
tis fratres exprimi in eis quandam similitu-
dinem idolorum, non quidem in carne eo-
rum, sed in interiore homine eorum: nam
aures habent & non audiunt, ad illos quip-
Mat.11. pe clamat Deus. Qui habet aures audiendi
audiat. Oculos habent & non vident. Habẽt
enim oculos corporis, sed non habent ocu-
los fidei. Denique inpletur hæc prophetia
per omnes gentes, Videte quomodo dictũ
sit per prophetam. Nihil allegoricum, nihil
figuratum commemoro, propriam, expres-
sam, simplicem, manifestam audite prophe-
tiam prędictam, videte completam. Pręual-
uit, inquit, dominus aduersus eos: Propheta
Soph.2. dicit Sophonias. Aduersus repugnantes, &
aduersus rebellantes, & de occisione fideliũ
martyres facientes, sed tamẽ nescientes, prę-
ualuit dominus aduersus eos. Et quomodo
præualuit? In Ecclesia sua, videmus q̃a prę-
ualuit aduersus eos. Volebãt paucos Chri-
stianos extinguere, occidere, sanguinem fu-
derunt, de sanguine occisorum tanti exurre
xerunt, à quibus illi interfectores martyrum
superarentur, tamen & modo quęrunt vbi
L abscondant idola sua, q̃ primo Christianos
propter idola trucidabant. Nonne pręualuit
aduersus eos dominus? Vide si facit quod se
quitur, Pręualuit dominus aduersus eos. Et
quid fecit? Exterminauit omnes Deos gentiũ
terræ, & adorabunt eum vnusquisque de lo-
co suo, omnes insulę gẽtium. Quid est hoc?
Nonne prędictum erat? nonne completum
est? nonne vt legitur sic videtur? Et, illi qui re
manserunt oculos habent & nõ vident, na-
res habent & non odorantur. Non sentiunt
illũ odorem, Christi bonus odor sumus, si-
2.Cor.2. cut dicit Apostolus, in omni loco. Quid pro
dest, quia nares habent & non odorantur tã
suauem odorem Christum? Vere in illis fa-
ctum est, & vere de illis dictum est, Similes
illis fiant omnes qui faciunt ea, & omnes q̃
confidũt in eis. Sed quotidie credũt per mi-
racula Christi domini, quotidie aperiuntur
oculi cæcorum, & aures surdorum, inspirã M
tur nares insensatorum, dissoluuntur ora
mutorum, constringuntur manus paralyti-
corum, corriguntur pedes claudorum, de la Mat.3.
pidibus istis excitantur filii Abrahę. Quibus
omnibus iam dicatur, Domus Israel benedi
cite dominum.] Omnes filii Abrahæ. Et si de
lapidibus istis suscitantur filii Abrahæ, ma-
nifestũ est quia illi sunt magis domus Israel
qui pertinent ad domum Israel, qui perti-
nent ad semẽ Abrahę, non carne, sed fide. Do
mus Israel benedicite dominum, Sed fac do
mum domini illam dici, & populum Israel
vocari, crediderunt inde Apostoli, & milia
circuncisorũ Domus Aaron benedicite do-
minum. Domus Leui benedicite dominũ.)
Benedicite populi dominum, hoc est, do-
mus Israel generaliter, Benedicite pręppositi
hoc est, domus Aaron, Benedicite ministri,
hoc est, domus Leui. Quid, de cæteris natio-
nibus? Qui timetis dominum benedicite do
minum.] Omnes ergo vna voce dicamus
quod sequitur: Benedictus dominus ex Sion
qui habitat in Hierusalem.] Ex Sion & Hie-
rusalem Sion speculatio, Hierusalem visio
pacis. In qua Hierusalem nunc habitaturus
est? In illa quę cecidit? Non, sed in illa ma-
tre nostra quę est in cœlis, de qua dictum
est, Multi filii desertæ magis quã eius quę ha
bet virum. Nunc ergo dominus ex Sion, q̃a Gala.4.
speculamur quoad veniat, nunc tamen
quandiu in spe viuimus, in Sion sumus. Fi-
nita via habitamus in illa ciuitate q̃ nunq̃
ruitura est, quia & dñs habitat in ea & custo
dit eam, quæ est visio pacis æterna Hierusa-
lem, pacis illius fatres mei cui laudandæ lin A
gua non sufficit, vbi nullum hostem iam
sentiemus, nec in Ecclesia, nec extra Eccle-
siam, nec in carne nostra, nec in cogitatio-
ne nostra. Absorbebitur mors in victoria, &
vacabimus ad videndum Deum in pace, ci-
ues Hierusalem facti ciuitatis Dei.

In Psalmum cẽtesimum tricesimũquintum Enarratio.

CONfitemini dño qm̃ bonus, quoniam
in ęternũ misericordia eius.] Psalmus
iste laudẽ cõtinet Dei, & eodẽ mõ in oĩbus
suis versibus terminatur. Proinde quamuis

hic in laudē Dei multa dicantur, maxime tñ eius misericordia cōmendatur, sine cuius cōmendatione apertissime nullum uersum claudi uoluit, ꝑ quā spiritussanctus condidit psalmū. Memini autē me in psalmo centesimo quinto, qui similiter incipit, qm̄ codex quē intuebar non habet in ęternū, sed in seculū misericordia eius, quęsisse q̄d potius intelligere deberemus. In Gręco.n. sermone scriptum est, εἰς τὸν αἰῶνα, q̄d in seculū, & in æternū interpretari pōt. Sed
B aliquid illic vt potui disseruerim, etiam hic retexere longū est. In isto autem Psalmo etiā idē ipse codex non habet in seculum quod pleriq; habēt, sed in ęternū misericordia eius. Q̄d etsi post iudicium quo in fine seculi
Mat.25. viui & mortui iudicandi sunt, missis iustis in vitā æternā, iniquis autē in ambustionē ęternā non sint deinceps futuri, quorum adhuc misereatur Deus, recte tñ intelligi pōt in ęternū futurā misericordiā eius, quā suis sanctis fidelibusq; largitur, nō quia in æternū miseri erunt, & iō in æternum misericordia eius indigebunt: sed quia ipsa beatitudo quā misericorditer miseris pręstat, ut esse miseri desinant, & beati esse incipiant, non habebit finē, ideo in æternum misericordia eius. Quod.n. iusti erimus ex iniq̄s, sani ex infirmis, uiui ex mortuis, & imortales ex mortalib. beati ex miseris, misericordia eius est. Hoc aūt q̄d ita erimus, in æternū erit: ergo in ęternum misericordia eius. Proinde cōfitemini domino, idest, cōfitendo laudate dominum, qm̄ bonus. Nec ꝑ hac confessione aliq̄d estis tēporale sumpturi, qm̄ in ęternū misericordia eius, idest, beneficium quod vobis misericorditer præstat, in æternū est. Quod autem habet, qm̄ bonus, Gręcus habet ἀγαθός. Nō sic habet in psalmo centesimo
C & quinto, quod ibi est, qm̄ bonus, Græcus habet χρηστός: Ideo nonnulli id interpretati sunt, qm̄ suauis est ἀγαθός autē nō utcūque bonus, sed excellentissime bonus est: deinde sequitur, Confitemini Deo deorum, quoniam in æternum misericordia eius, Cōfitemini domino dominorum, qm̄ in ęternum miseircordia eius.] Qui nam sint dii & domini, quorum deorum & dominorum sit Deus & dominus qui est verus Deus, merito quęri solet. Et scriptum inuenimus in alio psalmo, deos etiam homines a ꝑpellatos, sicuti est, Deus stetit in synagoga deorū in medio aūt deos discernit. Et paulo post, *Psal. 81* Ego dixi dii estis & filii excelsi oēs, vos autē ut hoīes moriemini, & sicut vnus ex principibus cadetis. Quod testimonium etiā dñs *Ioan. 10* in Euangelio cōmemorat dicens, Nōne scriptum est in lege vestra, q̄a ego dixi dii estis & filii excelsi? Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, & nō pōt solui scriptura, quē pater sanctificauit & misit in mundum, D vos dicitis q̄a blasphemas, q̄a dixi, filius Dei sum? Nō ergo q̄a boni sunt omnes, sed q̄a sermo Dei ad illos factus est, appellati sūt dii. Nam si ꝑpterea boni essent omnes, non sic *Psal.* eos diiudicaret: cum enim dixisset, Deus stetit in synagoga deorum: non ait, in medio Deos & homines discernit: tanq̄ ostendens quid intersit īter Deos & homines: sed in medio, inquit, deos discernit: deinde sequitur, Vsq; quo iudicatis iniquitatem? & cętera, Quę utique nō omnibus, sed quibusdam dicit, quia discernēs dicit, & tamen in medio Deus discernit. Sed quæritur si & homines, ad quos sermo Dei nūc factus est dii vocantur, vtrum & angeli vocādi sunt dii, cū hominibus iustis & sanctis maximum præmiū promittatur ęqualitas angelorum. Et in scripturis quidem nescio utrum uel possit, uel *Ioan.* facile possit reperiri, aperte dictos angelos: sed cum de domino Deo dictum esset, Terribilis super omnes Deos: cur hoc dixerit, continuo uelut exponendo coniunxit, Qm̄ omnes dii gentium dęmonia. Super tales Deos dixit dominum terribilem in sanctis E suis quos cœlos fecit, a quibus dęmonia terrerentur: sic enim sequitur, Dominus autē *Psal.* cœlos fecit. Non ergo dii sine additamento, sed dii gentium dæmonia, superius tamē terribilis, inquit, super omnes Deos: non ait, super omnes Deos gentium, quanuis intelligi hoc voluerit, addendo quod sequitur, Quoniam omnes dii gentium dęmonia. Quod quidem in Hebręo dicitur non ita esse scriptum, sed dii gētium simulacra: Quod si uerum est, multo magis credendi sunt Septuaginta diuino spiritu interpretati, quo spiritu & illa dicta sunt quæ in Hebręis literis sunt. Eodem nanque operante spiritu, etiam hoc dici oportuit quod dictum est, Dii gentium dæmonia, ut intelligeremus sic etiam in Hebręo positum, Dii gentium

gentium ſimulacra,vt dæmonia potius quę
ſunt in ſimulacris ſignificarent.Nam qđ at-
tinet ad ipſa ſimulacra, q̄ Gręce appellant
idola,quo nomine iā utimur ,p Latino,ocu
los habent & nō vidēt,& cætera quæ de his
ideo dicuntur,qa oī ſenſu carent:quocirca
nec terreri poſſunt,quia niſi ea q̄ ſentiūt ter
reri vtiq; nō poſſunt .Q̄uo ergo dictū eſt de
dn̄o,Terribilis eſt ſuper oēs Deos, qm̄ dii
gentium ſimulacra,niſi per ſimulacra intel
ligātur dæmonia quę terreri poſſunt? vnde
ait & Apoſtolus,Scimus qa nihil eſt idolū,
hoc.n.retulit ad materiā terrenā ſenſu ca-
F rentem.In ea item ne quiſquam putaret nō
eſſe aliquam uiuentē ſentientemq; naturam
q̄ gentiū ſacrificiis delectetur, adiunxit,Sed
q̄ immolant gentes,dæmoniis immolant &
non Deo:Nolo vos ſocios fieri dęmoniorū.
Si ergo nuſquam in eloquiis diuinis reperi-
tur ſanctos angelos appellatos Deos ea mi-
hi cauſa potisſimū occurrit, ne in iſto no-
mine homines ad hoc ædificarentur, ut mi-
niſteriū uel ſeruitium religionis q̄ Gręce li
turgia,uel latria dicitur,ſanctis angelis ex-
hiberent, qđ nec ipſi exhiberi ab hominib.
uolunt niſi illi deo qui & ipſorum & homi
num Deus eſt.Vnde multo utilius angeli vo
cantur, qui Latine nuncii nuncupantur , ut
per nomen non ſubſtantię , ſed officii ſatis
intelligamus illum Deum a nobis eos colli
Co. 8. uelle quem nunciant,Totā iſtam quæſtionē
breuiter Apoſtolus ſoluit,ubi ait,Nam & ſi
ſunt,qui dicantur dii , ſiue in cœlo ſiue in
terra quemadmodum ſunt dii multi & do-
mini multi,ſed nobis vnus Deus pr̄,ex quo
omnia & nos in ipſo,& unus dominus Ie-
ſus Chr̄s,per quem omnia & nos per ipſū.
Confiteamur ergo Deo deorum, & dn̄o do
minorum quoniam in ęternum miſericor-
G dia eius,Qui facit mirabilia magna ſolus.]
Sicut in omnium verſuum nouisſimis par-
tibus poſitum eſt, Quoniam in æternū mi-
ſericordia eius,ſic & in omnium capitibus
quanuis non ſit poſitum, ſubaudiēdum eſt,
confitemini . Quod in Gręco euidentius ap
paret.Appareret autem & in Latino ſi ean-
dem locutionem transferre potuiſſent inter
pretes noſtri. Quod quidem in iſto verſu
poſſent,ſi dicerent facienti mirabilia.Quod
enim nos habem⁹,Qui facit mirabilia, Græ
cus habet facienti mirabilia,ubi neceſſario
confitemini ſubauditur.Atque vtinā vel ,p-
nomen adderent,vel dicerent, ei qui facit,
vel ei qui fecit,vel intelligeretur confitemi
ni eſſe ſubaudiendum.Nūc vero ita obſcu-
rū factū eſt,ut qui codicē Græcum ſiue ne-
ſcierit inſpicere, ſiue neglexerit,poſſit pu-
tare,qui fecit cœlos,q firmauit terrā,qui fe
cit luminaria magna,quoniam in æternum Gen. 1.
miſericordia eius,id eo dictum quaſi pro-
pterea iſta fecerit,quoniam in æternum mi-
ſericordia eius,cum ad eius miſericordiā
illi pertineant,quos de miſeria liberat,non
autem vt eius miſericordiæ fuiſſe intelliga
mus facere cœlum,& terram,& luminaria,
cum illud ſit bonitatis eius qui creauit om- H
nia bona valde.Creauit autem omnia ut eſ-
ſent,hoc miſericordię vt a peccatis noſtis
mundet nos,& a miſeria liberet in ęternū.
Ita ergo nos alloquitur pſalmus,Confitemi
ni Deo deorum,confitemini domino domi
norum,confitemini ei,Qui fecit cœlos in-
intellectu.) Confitemini ei,Qui firmauit ter
ram ſuper aquas.]Confitemini ei, Qui fecit
luminaria magna ſolus.] Cur autem confi-
teamur , quia in omnium uerſuum fini-
bus ponit , quoniam in ęternum miſeri- Ibidem.
cordia eius. Sed quid eſt, qui facit mirabi-
lia magna ſolus? An quia multa mirabilia
fecit per angelos & per homines? Sunt quę
dam magna quæ ſolus Deus facit, & ipſa
exequitur dicens, Qui fecit cœlos in intel-
lectu,qui firmauit terram ſuper aquas , qui
fecit luminaria magna ſolus : Ideo & hoc
addidit,ſolus,quia cetera mirabilia quæ di-
cturus eſt, per homines fecit : cum enim di
xiſſet,Qui fecit luminaria magna ſolus:quæ
ſunt eadem luminaria, ,ſecutus aperuit:So-
lem in poteſtatem Diei,lunam & ſtellas in 1. Co. 8.
poteſtatem noctis.ʒ Deinde incipit dicere
quę per angelos uel per homines fecerit.
Qui percusſit Aegyptum cum primogeni- I
tis eorum.] Et cętera.Vniuerſam igitur crea 1. Co. 10.
turam non vtique Deus per aliquam creatu
ram , ſed ſolus fecit.Cuius creaturę quaſdā
partes excellentiores commemorauit, ex q
bus uniuerſa cogitaremus , intelligibiles,
cœlos & uiſibilem terram . Et quoniam
ſunt etiam cœli viſibiles commemoratis
eorum luminaribus totum cœleſte corpo-
reum ut ab ipſo factum acciperemus,admo
nuit:quanquam id quod ait, Qui fecit cœ-
los

los in intellectu, uel sicut alii interpretati sunt, intelligentiam, utrũ cælos intelligibiles significare hoc modo voluerit, an in suo intellectu, uel in sua intelligentia fecisse
Ps. 103. cœlos, hoc est, in sua sapiẽtia: sicut alibi scriptũ est, Omnia in sapientia fecisti: eo modo insinuans vnigenitũ verbũ, quęri potest. Sed
K si ita est, ut in suo intellectu fecisse accipiamus Deũ cęlos, cur tantũ de cælis hoc ait, cũ oĩa in eadẽ sapientia fecerit? An ibi tãtũ exprimendũ fuit, ut in cęteris etiã tacitum posset intelligi, vt iste sit sẽsus, Qui fecit cœ in intellectu, qui fundauit terrã super aquas: vt & hic subaudias in intellectu, Qui fecit luminaria magna solus, solem in potestatẽ diei, lunam & stellas in potestatem noctis, vtique in intellectu? Qũo ergo solus, si hoc est in intellectu, uel in intelligentia quod est in sapientia, id est, in verbo vnigenito? An q̃a trinitas non sunt tres dii, sed vnus Deus, ad id refertur quod solus Deus fecit, q̃a creaturam non ꝑ creaturum fecit? Sed id quid est, qui firmauit terrã sup aquas? Obscura enim quæstio est, quia terra grauior videt̃, vt non portari aquis, sed aquas potius portare credatur. De qua re ne aduersus eos q̃ se putãt ista certis rationibus cõperisse, contentiose scripturas nostras defendere videamur, siue illud ita siue aliter sit, habemus quod de ꝓximo intelligamus, Terram quę habitatur ab hominibus, & terrestria cõtinet animalia, quæ alio modo in scripturis arida dicit̃,
Gen. 1. sicut scriptum est, Appareat arida, & vocauit Deus aridã terrã, super aquas esse fundatã, qđ aquis circumfluentibus supereminet. Non.n. quę dicitur litoraria ciuitas super maria fundata, ita sub ea mare est, quemadmodũ sunt aquæ sub speluncarũ cauernis,
Exod. 7. aut sub nauibus supernatantibus, sed ideo super mare dicitur, quia inferiori mari in
Ioan. 4. primos fines supereminet. Sic dictus est Pharao exisse super aquam: ita enim habet Græcus, quod quidã Latini, habẽt ad aquã: sic dñs super puteũ sedebat, quod ambo superiores essent q̃ flumen & puteus, ille iuxta flumen, iste iuxta puteũ. Si autem etiam
L aliquid aliud quod ad nos magis pertinet ista dicta significant, Fecit Deus cœlos in intellectu, spiritales sanctos suos, q̃bus non tantum credere, verũ etiã intelligere diuina donauit: hoc qui nondum pñt & solã fidem

firmis fimam tenent, tanquã infra cœlos terrę nomine figurant̃. Et q̃ in baptismo quẽ acceperũt incõcussa credulitate cõsistunt, iõ dictũ est, Firmauit terrã sup aquas. Itẽ q̃a dictũ est de dño Iesu Christo, q̃ in illo sint oẽs thesauri sapientiæ & scientię absconditi: hæc autem duo, id est, sapientiam & sciẽtiã distare inter se aliquid alia quoque scripturarum testant̃ eloquia, maxime loquente sancto Iob, vbi quodammodo singula definiuntur: dixit autem homini, Ecce pietas est sapientia, abstinere autem a malo scientia est, non incongruenter intelligimus sapientiã in cognitione & dilectione eius qđ semper est, atq; incõmutabiliter manet qđ Deus est: nam & qđ ait, Ecce pietas est sapientia, θεοσέβεια dicta est in Gręco, quod vt totũ latine exprimatur, Dei cultus dici põt. Abstinere autẽ a malo qđ dixit esse scientiã, quid est aliud, quam in medio nationis tortuosæ & peruersæ, tanquã in nocte huius seculi caute prudenterque uersari, ut abstinendo quisq; ab iniquitate nõ cõfundatur tenebris, proprii muneris luce discretus? Cũ ergo quodam loco Apostolus concordẽ gratiarum Dei varietatẽ in hominibus Dei vellet ostendere, hęc in primis duo posuit dicens, Alii quidem datur ꝑ spiritũ sermo sapientię, hoc esse arbitror, solẽ in potestatẽ diei. Alii sermo scientiæ secundum eundẽ spiritum, hoc est lunam. Deinde quodãmodo stellas commemorari puto in eo quod dicitur, Alii fides in eodem spiritu, alii curationum donatio in vno spiritu, alii operationes virtutum, alii prophetia, alii diiudicatio spiritũ, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum: nihil enim horum est quod in huius seculi nocte non sit necessarium: quæ cũ transierit, necessaria ista nõ erunt, ideo in potestatem noctis. In potestate quippe ait, uel diei vel noctis, vt potestas Ioan. 1. esset die lucere vel nocte: quod in spiritalibus donis sic intelligitur, quia dedit potestatem filios Dei fieri. Qui percussit Aegyptũ cum primogenitis eorum. Percussit & seculum cum his quæ præcipua putantur in seculo. Qui eduxit Israel de medio eorũ.] Eduxit etiam sanctos ac fideles suos de medio malorum. In manu potenti & brachio excelso.] Quid potentius, q̃d excellẽtius eo Exo. 13. de quo dictum est, Et brachium domini

cui

cui reuelatũ est? Qui diuisit mare rubrum in
diuisiones.) Diuidet etiam baptismũ, ut unus
o.14. atq; idẽ baptismus aliis sit in vitã, aliis sit in
mortẽ. Et eduxit Israel ꝑ mediũ eius.] Edu-
cit ẽt innouatũ populũ suũ ꝑ lauacrũ rege-
nerationis. Et ꝑcussit Pharaonẽ & virtutem
eius in mari rubro.) Celeriter interimit, &
peccatũ suũ reatũq; eius per baptismũ. Qui
s.21. traduxit populũ suum in deserto.] Traducet
& nos in huius seculi ariditate & sterilitate,
ne in ea pereamus. Qui percussit reges ma-
gnos & occidit reges fortes.] Percutit atq;
occidit ẽt a nobis diabolicas & noxias ptã-
tes. Seon regẽ Amorrhæorũ. Germen inutile
vel tentationem calentem, qđ interpretatur
Seon: regem amaricantium, ꝙ interpretatur
B Amorrhæorũ. Et Og regem Basan] Coacer-
uantem, quod int erpretatur Og, & regẽ cõ
fusionis quod interpretatur Basan. Quid. n.
coaceruat diabolus nisi confusionem? Et de
Gn.13. dit terram eorum hæreditatem, hæreditatẽ
Israel seruo suo.] Dat etiam quos diabolus
possidebat hæreditatẽ semini Abrahæ, quod
est Christus. Quia in humilitate nostra me-
mor fuit nostri. Et redemit nos ab inimicis
nostris,] Sãguine vnigeniti sui. Qui dat escã
omni carni.] Hoc est, omni hominum gene
ri, non tantum Israelitarum, sed & gẽtium:
de qua esca dicitur, Caro mea vera est esca.
Confitemini Deo cœli, quoniam in æter-
an.6. num misericordia eius. Cõfitemini dño do
minorũ, qm̃ in æternũ misericordia eius.)
Quod hic ait, Deo cœli, credo aliter dicere
voluit quod supra iam dixerat, Deo deorũ.
Nam quod ibi deinde subiunxit, hoc etiam
hic repetiuit. Confitemini dño dñorũ. Sed
etsi sunt qui dicuntur dii, siue in cœlo, siue
in terra, quemadmodum sunt dii multi &
domini multi, sed nobis vnus est Deus pa-
.Cor.8. ter, ex quo omnia & nos in ipsum, & vnus
dominus Iesus Christus per quem omnia
& nos per ipsum, cui confitemur, quoniam
in æternum misericordia eius.

In Psalmum centesimum tricesimumsextum Enarratio.

C

OBlitus uos esse non arbitror commen-
dasse nos vobis, imò commemorasse
vos quòd omnis eruditus in sancta ecclesia
nosse debet vnde ciues simus, & vbi peregri
nemur, & peregrinationis nostræ causam es
se peccatum, reuersionis autem munus re-
missionem peccatorũ, & iustificationẽ gŕæ
Dei, duas ciuitates ꝑmixtas sibi interim cor
pore, & corde separatas currere, ꝑ ista uolu-
mina seculorũ vsq; ĩ finẽ. Audistis & nostis
vnã cui finis est pax æterna, & uocatur Hie-
rusalem: alterã cui gaudiũ est pax tempora-
lis, & vocatur Babylonia. Interpretationes
etiam nominum, si non fallor, tenetis, Hie-
rusalem interpretari visionem pacis, Baby-
loniam confusionem. Hierusalem in Babylo
nia captiua tenebatur non tota: ciues enim
eius & angeli sunt: sed quod attinet ad ho-
mines prædestinatos in gloriam Dei futu-
ros ꝑ adoptionẽ cohæredes Christi, quos
de ipsa captiuitate redemit sãguine suo. Par
ticulam ergo istam ciuitatis Hierusalem ca
ptiuam teneri in Babylonia pro peccato,
incipere autem inde exire prius corde per
confessionem iniquitatis & charitatem iu-
stitiæ, deinde postea in fine seculi etiam cor
pore separandam, cõmẽdauimus in eo psal Ps. 64.
mo, quẽ primò hic cum vestra dilectiõe tra
ctauimus, qui ita incipit, Te decet hymnus
Deus in Sion, & tibi reddetur votum in Hie
rusalem. Hodierna autem die decãtauimus:
Super flumina Babylonis illic sedimus &
fleuimus, dum recordaremur Sion.] Videte D
quia in illo dictum est, Te decet hymnus
Deus in Sion: hic autem, Super flumina Ba
bylonis illic sedimus & fleuimus, cum re-
cordaremur Sion. Illa Sion vbi decet hym-
nus Deum. Quæ sunt ergo flumina Babylo-
nis, & quid est nostrum sedere & flere in re
cordatione Sion? Si enim ciues inde sumus,
non tantum hoc cantamus, sed & agimus.
Si ciues sumus de Hierusalem, id est, de Siõ,
& in ista vita, in ista confusione huius secu-
li, in ista Babylonia nõ ciues habitamus, sed
captiui detinemur, oportet ut non tantum
ista decantemus, sed & faciamus affectu
cordis pio, religioso desyderio ęternæ ciui
tatis. Habet & hæc ciuitas quæ Babylonia
dicitur amatores suos consulentes paci tem
porali, & nihil ultra sperantes, totumque
gaudium suum ibi figentes & ibi finien-
tes, & videmus eos pro republica terrena
plurimum laborare: sed in ea quicunque
fideliter uersant, si non ibi appetant super-
biam

biam & perituram elationem ociosamque iactantiã,sed verã fidẽ exhibeãt, quam pos- sunt,quãdiu pñt, quibus pñt, ad q̃tum vidẽt terrena,& ad quantũ intelliguut speciem ci uitatis,non eos finit Deus perire in Babylonia:prædestinauit. n. eos ciues Hierusalem. Intelligit captiuitatẽ eorũ Deus, & ostendit illis aliam ciuitatem,cui vere debeant suspirare,pro qua debeant cunctaconari, ad quã
Luc.16. capessendam debeant ciues suos secũ peregrinos, q̃tum valuerint adhortari. Propterea dicit dñs Iesus Chrs, Qui in modico fidelis est, & in magno fidelis est. Et rursum dicit, Si in alieno fideles nõ fuistis, vestrum quis dabit vobis? Tñ charissimi attendite flumina Babylonis. Flumina Babylonis sũt omnia quę hic amãtur & trãseunt,Nescio quis amauit,verbi gratia,agriculturam ipsam exercere, inde ditescere, ibi occupare animũ, inde pcipere voluptatẽ, attendat exitũ,& vi diat illud quod amauit nõ esse fundamentũ
F Hierusalem,sed fluuium Babylonis.Alius dixit,magna res est militare. Omnes agricolæ formidant eos qui militãt,obsequuntur eis, tremunt eos:Si fuero agricola,timebo militare:si fuero militaris,timebor ab agricola. O insane in aliũ te Babylonis fluuium pręcipitasti,& turbulentiorẽ & rapaciorem & cũ tu timeri vis a minore, time maiorẽ potestatem, te ipso maior fieri potest subito qui te timet,nunquam autem erit minor quem debes timere.Aduocatum esse, inquit, magna res est, potẽtissima eloquentia in omnibus hẽre susceptos, pẽdẽtes ex lingua diserti patroni sui,& ex eius ore sperantes, vel dãna, vel lucra,vel mortẽ, vel vitam vel perniciẽ, vel salutem. Nescis quò te miseris. Alius & iste fluuius Babylonis est,& q̃d multum sonat,strepitus aquæ saxa percutit. Attende q̃a fluit,percutit, attende q̃a labitur,& si attendas,quia fluit & labitur,caue quia trahit.Nauigare, inquit alius, & negociari magnum est,scire multas prouincias, lucra vndique capere, non esse obnoxium in ciuitate alicui potenti,semper peregrinari,& diuersitate negociorum & natiorum animum pascere, & augmẽtis lucrorum diuitem remeare.
G Fluui⁹ est & iste Babylonis.Lucra tua quãdo stabunt?quando præsumpturus, quãdo securus eris ex his quę acquiris? Quanto eris ditior, tanto timidior. Vno naufragio nudus exibis, & recte te planges in flumine Babylonis, quia noluisti sedere & flere sup flumina Babylonis. Alii ergo ciues sanctæ Hierusalẽ intelligentes captiuitatem suã,attendunt humana vota & diuersas hominum cupiditates hàc atque illàc rapiẽntes,trahẽtes,impellentes in mare, vident hæc & nõ se mittunt in flumina Babylonis,sed sedent super flumina Babylonis & flent super flumina Babylonis,vel illos qui rapiũtur, vel seipsos qui in Babylonia esse meruerunt,sedẽtes tamẽ,hoc est humilitate humiliati.Super flumina ergo Babylonis illic sedimus & fleuimus,cum recordaremur Sion. O sancta Sion,vbi totum stat & nihil fluit. Quid nos in ista pręcipitauit?Quare dimisimus conditorem tuum & societatem tuam? Ecce inter fluentia & labentia constituti, vix quisquam raptus a flumine,si tenere lignum potuerit euadet. Humiliati ergo in captiuitate nostra sedeamus super flumina Babylonis, nõ nos audeamus in illis fluminibus præcipitare, nec nos audeamus in nostræ captiuitatis malo atq; tristitia supbe erigere,sed sedeamus & sic fleamus.Sedeamus super flumina Babilonis, nõ infra flumina Babylonis: talis sit humilitas
H nostra,vt nos nõ mergat. Sede sup flumina, noli i flumine, noli sub flumine tñ sede hu
Psal.121 milis,loquere nõ q̃uo in Hierusalẽ.Ibi enim iam stabis, quia de ipsa spe loquitur alius psalmus, & cantat dicens. Stantes erãt pedes nostris in atriis tuis Hierusalem. Ibi erigeris si te hic pœnitendo & cõfitendo humiliaueris.In atriis ergo Hierusalẽ stantes erant pedes nostri, Super flumina vero Babylonis sedimus & fleuimus, cũ recordaremur Siõ. Inde oportet vt fleas recordando Sion. Multi enim flent fletu Babylonico, quia & gaudent gaudio Babylonis:quia gaudent lucris & flent damnis, vtrunque de Babylonia est. Flere debes,sed recordando Sion. Si recor-
Psal.114 dando Sion fles, & q̃n tibi ẽm Babyloniam bene est oportet vt fleas. Propterea dicit in quodam psalmo, Tribulationem & dolorẽ inueni,& nomẽ domini inuocaui. Quid est quod dicit, inueni? Nescio quam tribulationem quasi quærendam inuenit tanquã quæsitam Et cum inuenisset, quo lucro inuenit? nomen domini inuocauit. Multum interest vtrum inuenias tribulationem, an inuenia-
I ris a tribulatiõe:dicit enim alio loco,Dolo
Psal.17 res

res inferni inuenerunt me. Quid est, īuenerūt
me dolores inferni? Quid est, tribulationē &
dolorē inueni? Qñ te repente occupat tristi
tia pturbatis tibi reb. secularibus, quib. oble
ctabaris, & qbus delectabaris, qñ te repenti
na ipsa inuenit tristitiā, vñ te nō putabas pos
se fieri tristē, accidit, & tristis efficeris, inue-
nit te dolor inferni. Te.n. sursum putabas, ve
rūtñ deorsum eras, & cū te dolor inferni in
ueniret, ibi te inuenisti deorsum qui sursum
putabas te esse. Inuenisti.n. te dolore affectū
grauiter tristitia alicuius mali, vñ forte præ-
sumpseras te nō fore tristē, inuenit te dolor
inferni. Cum autē bñ est tibi, arrident om-
nia secularia, nullus tuorū obiit, nihil in vi-
K nea tua forte vel aruit, uel grandinatum
est, uel sterile apparuit, non acuit cupa tua,
nō abortū passum est pecus tuū, non exho-
noratus es, in aliqua dignitate scd'm seculū
cōstitutus, vndiq; amici tui & viuunt & ser-
uāt tibi amicitiā, clientes nō desunt, filii ob-
sequunt, serui cōtremiscunt, cōiunx cōcors,
fœlix dr̄ domus: ibi inuenis tribulationem
si aliqñ potes, ut inuenta tribulatione in-
uoces nomen dñi. Peruersum aliquid videt
docere sermō diuinus, flere in lętitia, & in
Ro.5. mœrore lætari: audi in mœrore lętātē. Glo
Psal.114. riamur, inqt, in tribulationibus. Flentē autē
in lętitia vide, si inuenit tribulationē. Atten-
dat quisquā ipsam fælicitatem suā qua exul
tauit aīa eius, & timuit quodāmodo gaudio
& extulit se, & dixit, Fælix sum: Attendat si
nō fluat illa fęlicitas, si pōt certus esse de illa
qa manet in æternū. Si autē nō est certus, &
videt & fluere vñ gaudet, fluuius Babylonis
est, sedeat supra & fleat. Sedebit aūt & plora
bit si recordatus fuerit Siō. O pax illa quam
videbimus apud Deum, ō pax illa & sancta
æqualitas angelorum, ō illa visio & specta-
culū pulchrum. Ecce in Babylonia pulchra
sunt quæ tenent, non te teneant, non deci-
piant. Aliud est solatium captiuorum, aliud
gaudium liberorum. Super flumina Baby-
lonis illic sedimus & fleuimus cum recor-
L daremur Sion. In salicibus in medio eius,
suspendimus organa nostra.] Hñt organa sua
ciues Hierusalem, scripturas Dei, præcepta
Dei, promissa Dei, meditationem quādam
futuri seculi: sed cum agunt in medio Baby
lonię, organa sua in salicibus eius suspen-
dunt, Salices ligna sunt infructuosa, & hoc
loco ita posita, ut non aliquid boni possit in
telligi de salicibus. Alibi autem forsitā pōt.
Mō ligna intelligit sterilia, nascētia sup flu-
mina Babylonis. Rigant hęc ligna de flumi
nibus Babyloniæ, & nullū fructum ferunt.
Sicut sunt homines cupidi, auari, steriles in
oī opere bono, ita ciues Babyloniæ, ut etiā
ligna sint illius religionis, ex istis voluptati
bus rerū transeuntiū pascuntur, tanquā irri
gata a fluminibus Babyloniæ, Quæris fru-
ctū & nusquam inuenies. Qñ tales patimur,
versamur cum eis qui sunt in medio Baby-
lonis. Multum.n. interest inter mediū Baby-
lonis, & exteriora Babylonię. Sunt qui non
sunt in medio eius.i. non tanta concupiscen
tia seculi, & delectationibus obruūtur. Qui
vero, ut aperte dixerim & breuiter, multum
mali sunt, in medio Babylonis sunt, & ligna
sterilia, tanquam salices Babylonis, qñ vide-
mus, & tam steriles eos inuenimus, vt diffici
le nobis appareat in eis aliqd vnde possint
duci ad fidem rectam, uel ad bona opera,
uel ad spem futuri seculi, uel ad concupiscē
tiam liberationis a captiuitate mortalitatis,
scripturas nouimus quas eis dicamus. Sed
qa nullum fructum in eis inuenimus unde
incipiamus, auertimus ab ipsis faciem, & di
cimus, Adhuc isti non sapiunt, non capiūt,
quia quicquid illis dixerimus, sinistrum &
aduersum habebunt. Ergo differendo circa M
eos scripturas, suspendimus organa nostra
in salicibus: non.n dignos habemus qui or-
gana nostra portent. Non ergo eis organa in
ferendo alligamus, sed differendo suspendi-
mus. Salices.n. sunt Babylonię ligna infru-
ctuosa, pasta in temporalibus uoluptatibus,
tanq̄ fluminibus Babyloniæ. Et videte si non
hoc sequitur psalmus. In salicibus, inquit, in
medio eius suspendim⁹ organa nostra. Quo
niam illic interrogauerūt nos qui captiuos
duxerunt nos verba canticorum, Et qui ab
duxerunt nos hymnum.) Subaudis interro
gauerunt nos. Verba canticorum & hymnū
interrogauerunt nos qui captiuos duxerūt
nos. Qui nos duxerunt captiuos? Fratres,
quos sensimus aliquando captiuatores no-
stros. Sensit quidem illa Hierusalem Baby-
lonios, Persas, Caldæos illarum gentium,
& regionum homines captiuatores suos,
& hoc postea, non quando isti psalmi can-
tabantur. Sed iam diximus charitati vestræ

omnia quæ secundũ literam in illa ciuitate cõtingebant figuras nostras fuisse: & facile põt demonstrari captiuos nos esse. Non. n. respiramus iã in auras illius libertatis: non.
Sapiẽ.7. n.fruimur puritate veritatis,& illa sapientia
A quæ in seipsa manens innouat oĩa.Delectationibus tpaliũ rerum tentamur, & colluctamur quotidie cum suggestionibus illicitarũ uoluptatum:uix respiramus uel ĩ oratione,& captiuos nos intelligimus: Sed qui nos captiuos duxerunt? Qui homines? quæ gens?q̃s rex? Si redimimur,captiui eramus. Quis nos redemit? Christus. A quo nos redemit? A diabolo. Diabolus ergo & angeli ei⁹ captiuos nos duxerunt,nec ducerent nisi cõsentientes:nos dicti sumus captiui. Captiuatores nostri dixi qui sint. Ipsi sunt etiam la-
Luc.10. trones vulnerantes illum uiatorem qui descendit ab Hierusalẽ in Hierico,quem sauciatum semiuiuũ reliquerunt: hunc ille cu-
Ioan.8. stos noster.i.Samaritanus, Samaritanus.n. custos interpretat̃,cui obiectũ est a Iudæis, & dictũ, Nõne verum dicimus,quia Samaritanus es,& dęmoniũ habes? Et ille obiectorum duorũ unũ respuit,& unũ tenuit, Ego, inquit,dæmonium non habeo:non autẽ dixit,ego non sum Samaritanus. Si. n. ille Samaritanus non custodierit,utique perimus. Samaritanus ergo transiens vidit sauciatum & vulneratum derelictum a latronibus,& sicut nostis collegit. Sicut enim aliqui latronũ nomine ponũtur, qui nobis plagas peccatorum inflixerunt,iam per nostrę captiuitatis consensionem: sic & captiuatores nostri ipsi dicuntur. Isti ergo qui captiuos duxerunt nos diabolus & angeli eius, quando nos duxerunt? Et q̃ nos interrogauerunt ver
B ba cãtionum? Quid ergo? Intelligimus quęcunque,quia cum tales nos interrogant in quibus diabolus operatur, intelligẽdus est ipse nos interrogare q̃ in eis operatur: Apostolus dicit,Et uos cum essetis mortui in de
Ephe.2. lictis & peccatis uestris, cum uiueretis in illis secundum seculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris huius spiritus,qui tunc operabatur in filiis diffidentię, in quibus & nos,inquit,aliquando conuersati sumus: ostendit se redemptum de Babylonia & cœpisse iam exire,sed tamen adhuc quid dicit? Quia cum hostibus nostris confligimus, & ne irascamur hominibus qui nobis ingerunt persecutiones, tulit intentionẽ nostram Apostolus ab odio hominũ,& direxit in luctam quorũdam spirituũ, quos non uidemus,& cũ ipsis confligimus:
Ephe.6 ait.n. Nõ est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinem.i.aduersus homines, quos videtis,a quibus mala videmini pati,qui vobis important persecutiones: nam pro ipsis orare præcepti sumus. Non est nobis, inq̃t, C
colluctatio aduersus carnẽ & sanguinẽ.i.aduersus homines, sed aduersus principes & potestates,& rectores mundi tenebrarũ harum. Quid dixit mundi? Dilectorum mũdi. Quos dixit dilectores mundi, hos appellauit & tenebras.i.iniquos,sceleratos, infideles,peccatores: quibus iam credentibus gratulatur hoc modo vt dicat. Fuistis.n.aliquã-
Ephe.5 do tenebrę,nunc autem lux in domino. Ergo constituit nos luctam habere cum illis principibus,ipsi nos duxerũt captiuos. Quo
Ioã.13 modo autem diabolus intrauit in cor Iudę ut traderet dñm,non autem intraret nisi ille locum daret: sic multi mali homines de media Babylonia p̃ desyderia carnalia & illicita locũ dãdo diabolo & angelis eius in cordibus suis,ut in illis & de illis operetur: aliq̃n interrogant nos,& dicunt nobis, Exponite nobis rationẽ. Pagani pleriq; dicunt ista nobis, Exponite nobis rationẽ quare venit Christus,& q̃d profuit Christus generi humano? Aliq̃n interrogant nos & dicunt nobis, Nõne ex quo venit Chr̃s peiora sunt in rebus humanis quã fuerãt antea,& fæliciores tunc erãt res humanæ quam mõ? Dicant nobis Christiani, q̃d boni attulit Christus vnde fæliciores putẽt res humanas,quia venit Christ⁹? Vides.n.si theatra & amphitheatra & circi starent incolumes,si nihil caderet de Babylonia,si vbertas esset circũfluentium uoluptatum hominibus cantaturis, & saltaturis ad turpia cantica, si libido scortantium & meretricantium haberet quietẽ D
& securitatem, si non timeret famem in domo sua qui clamat, ut pantomimi uestiantur: Si hæc omnia sine labe, sine perturbatione aliqua fluerent, & esset securitas magna nugarum, fœlicia essent tempora, & magnam fœlicitatem rebus humanis Christus attulisset: Quia uero cæduntur iniquitates, ut extirpata cupiditate plantetur charitas Hierusalem,quia miscentur amaritudines

vitę

vitę temporali, vt ęterna desyderetur, quia
erudiuntur in flagellis homines paternã ac
cipientes disciplinam, ne iudiciariam inue
niant sententiã, nihil boni attulit Chrs, & la
E bores attulit Chrs: Et incipis dicere homini
quanta bona fecit Christus, & nõ accipit,
Act. 19. Proponis enim illi eos qui faciunt qđ mo
do audistis in euangelio, Vendunt oĩa sua,
& dant pauperibus vt habeant thesaurum in
cœlis & sequantur dñm: dicis illis, Ecce qđ
attulit Christus. Quàm multi faciunt ista ut
distribuant res suas egenis, & fiũt pauperes,
nõ necessitate, sed uoluntate, sequẽtes Deũ,
sperantes regnũ cœlorum. Irridenti isti qua
si stultos, & talia, inqunt, bona attulit Chri-
stus, vt perdat hõ res suas, & cum dat egenis
remaneat egenus? Quid ergo facies? Bona
Christi nõ capis. Alius. n. te impleuit q ad-
uersarius est Chro, cui dedisti locũ i corde
tuo, Priora tẽpora respicis, & quasi lætiora
tibi videnẽ fuisse tempora pristina, quæ sic
erant tanq̃ oliuę pendentes in arbore, ducẽ
tibus uentis quasi quadã libertate aurę per-
fruentes vago quodã desyderio suo. Ventũ
est ut oliua mitteretur in torcular. Non. n.
semper pendere habebat in arbore, iã finis
8. 85 est anni. Non sine causa inscribuntur psalmi
83. quidã pro torcularibus: in arbore libertas,
in torcularibus pressura. Cum enim res hu-
F manæ conteruntur & premuntur, attendis
quia crescit auaritia, attende quia crescit &
continentia. Quare tam cæcus es, ut amur-
cam fluẽtem per plateas uidẽs, oleum in ge
mellaria non videas? Et hoc non sine causa:
Qui male. n. uersantur, publicè noti sunt.
Qui autem se conuertunt ad Deum & a sor
dibus malarum cupiditatum purgantur, oc
culti sunt: quia & in ipso vel ex ipso sunt
torculari: Amurca aperte fluit, oleum oc-
culte eliquatur. Acclamatis ad ista, & gaude
tis ad ista, quia iam potestis sedere super flu
mina Babylonis & flere. Illi autem qui ca-
ptiuos duxerunt nos, quando intrant in cor
da hominum, & interrogãt nos per linguas
eorum quos possident: & dicunt nobis, Cã
tate nobis uerba canticorum. Reddite nobis
rationem aduentus Christi, & quæ est alia
vita? Volo credere, doce me rationem, qua-
re mihi imperas ut credam? Respondeo
illi, & dico, O homo, quomodo non vis
tibi imperem ut credas? Plenus es malis cu-
piditatibus. Si bonam dicam illam Hieru-
salm, non eam capis, oportet ut exinania
ris quo plenus es, vt possis impleri quo
inanis es: Ergo noli facile huic aliquid
dicere, lignum est salicis, lignum est steri-
le. Noli percutere organum, vt sonet, su- G
spende potius. Sed ille dicturus est, Dic
mihi, canta mihi, redde mihi rationem.
Non vis, inquit, vt dicam, non bono ani-
mo audis, non sic pulsas ut tibi dignum
sit aperiri. Ille te * impleuit qui me captiuũ
duxit, ipse me interrogat de te: astutus est,
dolose quærit, non quærit quid discat, sed
quid reprehendat. Ergo ego non dicam,
suspendam organum meum. Sed qd dictu-
rus est adhuc? Cantate nobis verba cãticorũ,
cantate nobis hymnũ, Cantate nobis de cã-
ticis Sion.] Quid respondemus, Babylonia
te portat, Babylonia te continet, Babylonia
te nutrit, Babylonia de te loquitur: nõ nosti
capere nisi quod fulget ad tẽpus, ęterna me
ditari ignoras, nõ capis qđ interrogas. Qũo
cantabimus canticũ dñi in terra aliena? Ve-
re fratres sic est. Incipite velle prædicare ve
ritatẽ quãtulacunq; nostis, & uidete quàm
necesse sit, vt tales patiamini irrisores & exa
ctores veritatis, plenos falsitatis. Responde-
te illis exigentibus a vobis quæ capere non
possunt, & dicite ex fiducia sancti cantici ve
stri, Quomodo cãtabimus canticum domi
ni in terra aliena? Sed vide quomodo verse-
ris inter eos, ò popule Dei, ò corpus Chri- H
sti, ò generosa peregrinatio, non es hinc,
aliunde es: ne cum illi qui tibi dicunt, Can-
tate nobis verba canticorum, dicite nobis
hymnum, cantate nobis de canticis. Siõ, qua
si amantur a te, & affectas amicitias eorum,
& times talibus displicere, incipiat te dele-
ctari Babylonia, & obliuiscaris Hierusalẽ.
Hoc ergo timens vide quid subiiciat, vide
quid sequatur. Passus est enim homo iste q
cantabat, & iste hõ nos sumus si uolumus.
Passus est vndique talia interrogantes &
adulatione blandientes, mordaciter repre-
hendentes, falso laudantes, quod non ca-
piunt exigentes, quo & pleni sunt fundere
nolentes. & inter turbas talium tanquã peri
clitans, erexit animum ad recordationem
Sion, & constrinxit se talis anima iuratione
quadam, & ait, Si oblitus fuero tui Hieru-
salem.] Inter verba captiuantiũ, inter verba
dolo-

dolosorũ, inter uerba male interrogãtium,
quærentiũ & discere noletiũ. Ecce inde erat
ciuis ille qui dñm interrogauit, Magister bo
ne quid faciã vt vitã æternã consequar? Non
Mat. 19. ne de vita ęterna q̃rẽs quasi canticũ Sion in-
terrogauit? Serua mãdata, ait illi dñs. Et ille
de fastu cum audisset rñdit, Iam oĩa hęc, in-
quit, impleui à iuuentute mea. Et dñs dixit il
li quiddã de cãticis Sion, & nouerat qđ non
I caperet, sed exemplum dedit nobis qũo mul
ti quærãt quasi consiliũ ad vitam æternam,
& tãdiu nos laudãt q̃ diu rñdeamus quod q̃-
runt. Dedit de illo documẽtum tanq̃ nobis
dicturis aliq̃n talibus hominibus: Quomo-
do cãtabimus cãticũ dñi in terra aliena? Ec-
ce ait, Vis esse perfectus, vade vende omnia
quæ habes, & da pauperibus, & habebis the-
saurum in cęlo, & veni sequere me: Vt discat
multa cãtica de canticis Sion: prius impedi-
mẽta reiiciat, expeditꝰ ambulet, ne vllo one
re prægrauetur, & discat aliquid de canticis
Sion. Ille autẽ cõtristatus abscessit: dicamus
post illum, Quomodo cantabimus canticũ
domini in terra aliena? Et ille quidem disces
sit, spẽ tamen diuitibus dominus dedit: nam
contristati discipuli dixerunt, Quis nam po
test saluus fieri? Et respondit eis, Quod ho
minibus impossibile est, facile est Deo. Ha-
bẽt.n.& diuites quendã modum suũ, & acce
perunt canticum de Sion, canticum de quo
1. Ti.6. Apostolus dicit, Præcipe diuitibus huius se-
culi nõ superbè sapere, neq; sperare in incer
to diuitiarũ, sed in Deo viuo, qui præstat no
bis oĩa abundanter ad fruendum adiungens
quid debeant agere, iam tangit organa, non
suspendit: Diuites sint in operibus bonis, fa-
cile tribuant, communicent, thesaurizent si
bi fundamentum bonum in futurum, vt ap-
prehẽdãt veram vitã. Hoc canticum de can-
K ticis Sion diuites acceperunt, primò non su
perbè sapere. Extollunt.n. diuitię, & quos ex
tollũt, flumina illa extollunt. Quid ergo his
pręcipitur? Ante omnia non superbè sapere:
Quod faciunt diuitiæ, hoc caueant in diui-
tiis, caueant in diuitiis superbiam. Ipsum.n.
malum est quod important maximè diuitiæ
incautis hominibus. Non enim aurum malũ
est quod Deus cõdidit, sed malus est hõ aua
rus relinquens creatorem conuersus ad crea
turam. Hoc ergo sibi præcaueat ne sit super-
bus, & super fluuium Babylonis sedeat: hoc
ergo illi dictum est, Non superbè sapere. Er
go sedeat neq; speret in incerto diuitiarũ. Er
go super flumina Babylonis sedeat. Si.n. spe-
rauit in incerto diuitiarum, trahitur a flumi
ne Babylonis. Si vero humiliauerit se, & nõ
superbierit, & non sperauerit in incerto di-
uitiarum, sedet & super fluuium, suspirat
æternæ Hierusalem recordatus Sion: & vt
perueniat, ad Sion erogat. Ecce habes canti- L
cum quod diuites acceperunt de cãticis Siõ:
Operentur, tangant organum, non vacent,
cum inuenerint hominẽ dicentẽ sibi, Quid
est quod agis? Perdis res tuas tãta erogãdo,
thesauriza filiis tuis. Cum viderint nõ cape-
re, & intellexerint lignum esse salicis, non fa
cile dicant quare agant, & quid agant, suspẽ
dant organa in salicibus Babylonis. Præter sa
lices autem cãtẽt, nõ cessent, operentur. Nõ
enim perdunt quod erogant. Seruo cõmen-
dant & tutũ est, Christo commendant & pe-
rit? Audistis canticum diuitum de canticis
Sion, audite & canticum pauperum: idem
Apostolus loquitur, Nhil intulimus in hunc *1. Ti.*
mũdum, sed nec auferre aliquid possumus:
Victum & tegumentũ habentes his contenti
simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidũt
in tentationẽ & desyderia multa, stulta & no
xia, quę mergunt hominem in interitum &
perditionem. Hęc sunt flumina Babylonis.
Radix est.n. omnium malorum auaritia, quã
quidam appetentes naufragauerunt a fide &
inseruerunt se doloribus multis. Ergo con-
traria sunt ista cantica? Non sunt contraria: *Ibidem*
videte quid diuitibus dictum sit, Non super
bè sapere, neq; sperare in incerto diuitiarũ,
sed magis bona operari, tribuere, thesauri-
zare sibi fundamentum bonum in futurum.
Pauperibus autem quid dictum est? Qui vo
lunt diuites fieri, incidunt in tentationem.
Non dixit, qui diuites sunt: sed qui volunt
diuites fieri. Nam si iam diuites essent, alte-
rum canticum audirent. Diues audit vt ero-
get, pauper autẽ audit ne desideret. Sed cum
inter tales versamini qui non capiunt canti
cum Sion, suspendite, vt dixi, organa in sali M
cibus ĩ medio eius, differte quę dicturi estis.
Incipiũt esse ligna fructuosa, mutantur ar-
bores, & habebunt fructum bonum: Ibi iam
licet nobis cantare in aures audientium. Sed
cũ inter istos obstrepentes, male interrogan
tes, veritati resistentes versamini, obstrin-
gite

gite vos non eis velle placere, ne obliuiscamini Hierusalem, & dicat vna anima vestra facta vna ex pace Christi, dicat ipsa captiua Hiesusalem hic agens in terra: Si oblitus fuero tui Hierusalem. Obliuiscatur me dextera mea.] Vehementer se cōstringit fratres mei, obliuiscatur me dextera mea, atrociter se obligauit. Dextera nr̄a est vita æterna sinistra nr̄a est vita tēporalis, Quidq̄d facis p̄p vitā æternā, dextera operat̄. Si charitati vitæ ęter-
A næ i opibus tuis miscueris cōcupiscētiā vitę temporalis, aut laudis humanæ, aut alicuius commodi secularis, cognouit sinistra tua quid faciat dextera tua. Et nostis esse in pręce-
6. pto euangelii, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Si oblitus ergo, inquit, fuero tui Hierusalem, obliuiscatur me dextera mea. Et vere sic contingit. Prænunciauit, nō optauit. Talibus qui obliuiscuntur Hierusalem hoc contingit quod dixit, Obliuiscitur illos dextera eorum. Vita enim ęterna manet in se, illi remanent in delectatione tem-
20. porali, & faciunt sibi dextrum quod sinistrū est. Intendite ad ista fratres, propter dexteram insinuem hoc vobis, quātum dominus donat ad salutem omnium. Meministis fortasse hic me aliquando tractasse de quibusdam qui quod sinistrum est faciunt dextrum idest qui temporalia bona plus habent, & in istis beatitudinem ponunt, ignorantes quę sit vera fœlicitas, vera dextera. Hos scriptu-
43 ra filios alienos dicit tanquam ciues nō Hierusalem, sed Babyloniæ: dicit enim quodam
Ibidem. loco psalmus, Domine libera me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Sequitur enim & dicit, quorū filii sicut
B nouellæ constabilitæ, filiæ eorū ornatę sicut similitudo templi: Cellaria eorū plena, eructantia ex hoc in hoc: Oues eorum fœcūdæ, multiplicantes in exitibus suis, boues eorū crassi: non est ruina sepis, nec clamor in plateis eorū. Nunquid habere istam fęlicitatē, hoc est peccare? Non, sed facere illā dexterā cum sit sinistra. Propterea secutus quid ait? Beatum dixerunt populum cui hęc sunt. Ecce vnde locutum est os eorum vanitatē, quia beatum dixerunt populū cui hæc sunt. Tu quidem qui docebis Hierusalem qui nō obliuisceris Hierusalem, ne obliuiscatur te dextera tua eccce illi qui locuti sunt vanitatem, beatum dixerunt populū cui hæc sunt: dic mihi tu canticum Sion. Beatus, inquit, Ibidem.
populus cuius est dominus Deus ipsius. Interrogate corda vestra frēs, si desideratis bona Dei, si desideratis ciuitatē illā Hierusalē, si concupiscitis vitā ęternam. Omnis ista terrena fœlicitas sinistra vobis sit, illa sit dextera quam semper habebitis: Et si habueritis sinistram, nolite de sinistra pręsumere. Nonne corripis eum qui de sinistra voluerit mā ducare? si mensæ tuę iniuriā putas fieri manducante cōuiua de sinistra: quomodo non fit iniuria mensæ Dei, si quod dextrum est, sinistrum feceris: & quod sinistrum est dextrum feceris? Quid ergo? Si oblitus fuero tui C
Hierusalem, obliuiscatur me dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, nisi tui meminero.] Idest, obmutescam, inquit, nisi tui meminero. Vt quid enim loquitur? vt q̄d sonat qui cantica Sion nō sonat? Ipsa est lingua nostra cāticum Hierusalem: Canticum delectationis seculi huius lingua aliena, lingua barbara est, quam in captiuitate didicimus. Ergo mutus erit Deo qui oblitus fuerit Hierusalem: Et parum est meminisse: nam & hostes meminerunt eius volentes eam euer- Exod. 1.
tere. Quæ est ciuitas ista dicunt, q̄ sunt Christiani? & quales sunt Christiani? O si nō essēt christiani. Vicit iam captiuatura turba captiuatores suos, & tamen murmurāt & sęquūt, & volunt interficere apud se peregrinantē, sanctam ciuitatem, sicut voluit ipsum populum interficere Pharaon, quando masculos natos occidebat, & fęminas relinquebat, virtutes pręfocabat, cōcupiscentias nutriebat. Parum ergo est meminisse, vide quomodo memineris, quædam enim cum odio meminimus, quędā cum amore: cum ergo dixisset, Si oblitus fuero tui Hierusalem obliuiscatur me dextera mea: Adhæreat lingua mea faucibus meis, nisi tui meminero: addi- D
dit statim, Si nō præposuero Hierusalem in principio iocūditatis meæ.] Ibi est enim summa iocunditas, vbi Deo perfruimur, vbi de fraternitate cohærēte, & ciuica societate securi erimus. Nullus ibi tētator nos violabit, nullus vel ad aliquam illecebram percellere poterit, nihil ibi delectabit, nisi bonum. Morietur ibi omnis necessitas, orietur ibi summa fœlicitas, Si nō præposuero Hierusalem in principio iocunditatis meę. Et conuertit

se ad dominum contra hostes ipsius ciuita-
tis. Memento dñe filiorum Edom.]Edom ip
se dictus est q & Esau: audistis enim modo
Rom.6. cum Apostolus legeret, Iacob dilexi, Esau
Gene.24 autem odio in vtero habui. Duo filii erãt in
vno vtero, ambo gemini in vtero Rebeccæ,
Gene.27. filii Isaac, & nepotes Abrahæ. Nati sunt am
Gene.25. bo, vnus ad hereditatem, alter ad exeredatio
nem. Fuit aũt hostis fratris sui iste Esau, quia
præuenit benedictionẽ eius filius minor, &
impletũ est, Maior seruiet minori. Maior er-
go quis est, & minor quis est? & quis est ma-
ior qui seruiet minori, modo intelligimus.
Maior videbat populus Iudeorum, minor
ex tpe populus christianorũ. Et videte quo-
E modo maior seruit minori, Illi portant co-
dices, nos viuimus de codicibus ipsorũ. Sed
vt generaliter de omnibus intelligatis fra-
tres maiorem & minorem, maior dicit ho-
1.Co.15. mo carnalis, & minor dicitur homo spiri-
talis: quià prius est carnalis, & postea spirita
lis. Habes Apostolum aperte dicentem. Pri-
mus homo de terra terrenus, secundus ho-
mo de cœlo celestis, qualis terrenus, tales &
terreni, & qualis cælestis, tales & cælestes:
sicut portauimus imaginẽ terreni, portemus
& imaginem eius qui de cælo est: ibi aũt su-
pra dixerat, Sed nõ prius quod spiritale est,
sed quod animale, postea spiritate. Animalẽ
autem eundem dicit quem carnalem osten-
dit. Homo q nascitur, animalis esse incipit,
carnalis esse incipit. Si se cõuertat à captiui-
tate Babylonie, in reditu Hierusalẽ renoua-
tur, & fit renouatio quedam scd̃m nouum
& interiorem hominẽ, & fit minor tẽpore,
F maior potestate. Ergo Esau omnes carnales,
Iacob autẽ omnes significat spiritales: mi-
nores electi, maiores illi reprobati. Vult &
ipse eligi? Fiat minor. Edom aũt appellatus
est de cibo quodã lenticulæ rubro. i. roseo
Gen.27. quodã cibo. Bene cocta erat lenticula de fri
cata, concupiuit iste Esau à fratre suo Iacob
& cessit illi primatũ suũ, victus concupiscẽ-
tia manducandæ illius lenticule, Ille aũt ces
sit cibum voluptatis, & sumpsit honorẽ di-
Gen.23. gnitatis. Ita ex placito quodã inter eos factũ
Rom.9. est, vt ille maior, ille minor sit, vt maior ser-
uiret minori, & appellatus est Edom. Inter-
pretatur autẽ, quantũ dicunt qui illã linguã
nouerunt, Edom sanguis: nã & Punicè Edõ
sanguis dicitur. Noli mirari. Ad sanguinem
ptinent oẽs carnales, Caro & sanguis regnũ
Dei nõ possidebunt. Nõ illuc pertinet Edõ, 1.Co.1
pertinet illuc Iacob, quia caruit cibo carna-
li, & sumpsit honorẽ spiritalem: Ille vero fa
ctus est inimicus. Omnes carnales spiritalib.
inimici sunt. Oẽs tales concupiscentes pre-
sentia, insequunt eos quos vident meditari
æterna. Cõtra hos iste respiciens in Hierusa
lem, & rogans Deum, vt eruatur à captiuita
te, quid dicit? Memento domine filiorum
Edom: Libera nos à carnalibus, ab eis qui
imitant illũ Edom, qui fratres maiores sunt,
sed hostes sunt. Prius nati sunt, sed posterius
nati vicerunt ad primatum, quia concupiscẽ
tia carnis illos deiecit, contempta concupi-
scentia illos erexit. Viuunt & inuident & p-
quuntur. Memento domine filiorũ Edom. G
In die Hierusalẽ.] Diem Hierusalem quo la
borauit quo captiuata est, an diem illum fæ
licitatis Hierusalem quo liberatur, quo per-
uenit, quo æternitati sociatur? Memento, in-
qt, domine, noli obliuisci filiorum Edom.
Quorũ? Dicentium euacuate euacuate, vsq;
dum fundamentũ in ea.] Istũ ergo diem me
mento, quando euertere volebant illi Hieru
salem. Quantas enim persecutiones passa est
ecclesia? Qũo dicebant filii Edom. i. carnales
homines, subditi diabolo & angelis eius, co
lentes lapides & ligna, sequẽtes cõcupiscen
tiã carnis, Extinguite christianos, tollite chri
stianos, nec vnus remaneat, euertite vsq; ad
fundamentum. Nonne dicta sunt hæc? Et cũ
ista dicerent, persequentes improbati sunt,
martyres coronati sunt. Dicentiũ euacuate,
euacuate vsque dum fundamentum in ea, fi-
lii Edom dicũt, Euacuate euacuate, & Deus
dicit seruite. Cuius verba possunt superare, Gen.
nisi Dei q dixit, Quia maior seruiet minori? Rom.
Euacuate euacuate vsque dum fundamentũ
in ea: & conuertit se ad illam, Filia Babylo-
nis infælix] Infelix ipsa exultatione tua, ipsa
presumptione tua, & inimicis tuis, Filia Ba-
bylonis infælix. Ciuitas ipsa dicitur Babylõ
& filia Babylonis, quomodo Hierusalem & H
filia Hierusalem, & quomodo Sion & filia
Sion, hoc more appellatur ecclesia & filia
ecclesiæ: Propter successionem dicitur filia,
propter prelationem dicitur mater. Fuit pri
ma quedã Babylonia, nũquid ipse populus
in ea permansit? Per successionem Babylo-
niæ, facta est filia Babylonis. O filia Baby-
lonis

lonis infœlix tu, Beatus qui retribuet tibi retributionem tuam. ℥ Infœlix tu, beatus ille. Quid enim tu fecisti, & quid retribuetur tibi? Audi, Beatus qui retribuet tibi retributionem tuam: Quam retribuisti nobis. ℥ Quam retributionem dicit? ad hoc clauditur psalmus, Beatus qui tenebit, & elidet infantes tuos ad petram. ℥ Illam dicit infœlicem, beatum autem qui retribuet ei retributionem quam retribuit nobis. Quærimus quam retributionem? Beatus, inquit, qui tenebit, & elidet infantes tuos ad petram: Ipsa est retributio. Quid enim fecit nobis Babylonia ista? Iam cantauimus in illo psalmo, Sermones iniquorum præualuerunt aduersus nos. Quãdo enim nati sumus, paruulos nos inuenit ista confusio seculi huius, & suffocauit nos errorum diuersorum vanis opinionibus adhuc infantes. Nascitur infans futurus ciuis Hierusalem, & in prędestinatione Dei iam ciuis, sed interim captiuitatis ad tẽpus, quando discit amare, quod insusurrauerint parentes. Instruũt & docent illum auaritiã, rapinas, mendacia quotidiana, diuersas culturas idolorum & dęmoniorum, remedia illicita pręcantationum & ligaturarum. Quid facturus est adhuc infans, anima tenera attendens ad maiores quid agant, nisi vt quod eos viderit agere hoc sequat? Babylonia ergo ꝑsecuta est paruulos nos, sed Deus dedit nobis agnitionem sui iam grãdibus, vt non sequeremur errores parentum nostrorũ: qđ & tunc cõmemorauit prędictum à propheta, Ad te gentes venient ab extremo terræ, & dicent, Vere mendacium coluerunt patres nostri, vanitatem quę illis non profuit, Iam iuuenes dicunt qui occisi erant paruuli sequendo ipsas vanitates: Proiiciendo autem vanitates, & reuiuiscendo in Deum proficient, & retribuent Babyloniæ. Qualem retributionem ei retribuent? Quam retribuit nobis. Paruuli eius vicissim elidantur & moriantur. Qui sunt paruuli Babylonię? Nascentes malæ cupiditates. Sunt.n. qui cum veteri cupiditate rixantur: Quando nascitur cupiditas, antequã robur faciat aduersum te mala consuetudo cum paruula est. Ne enim cupiditas nequam prauæ consuetudinis robur accipiat, cũ paruula est elide illã. Sed times ne elisa non moriatur ad petrã elide. Petra aũt erat Christus, Fratres, organa in operando non cessent, vobis inuicem cantate cantica Sion. Quam libenter audistis, tam libentius agite quod audistis, si non vultis esse salices Babyloniæ, pasti de fluminibus eius, & fructum nullum afferentes. Sed suspirate in ęternam Hierusalem, quo præcedit spes vestra, sequať vita vestra: ibi erimus cum Christo. Christus nobis modo caput, gubernat nos modo desuper, amplectetur secum in illa ciuitate, cum ęquales erimus angelis Dei. Non auderemus hoc suspicari de nobis, nisi promitteret veritas. Hoc ergo concupiscite fratres, hoc die noctuque cogitate. Quidqđ de mundo fęliciter arriserit, nolite pręsumere, nolite libenter colloqui cum voluptatibus vestris. Hostis maior est, occidatur ad petram. Breuis hostis est, elidatur ad petram. Et maiores ad petram occidite, & minores ad petram elidite, Petra vincat: In petra ędificamini, si non vultis tolli aut à ventis, aut à pluuia. Si vultis armati esse contra tentationes in seculo, crescat & roboretur desiderium Hierusalem ęternę in cordibus vestris. Transiet captiuitas veniet fœlicitas: damnabitur hostis extremus, & cum rege sine morte triumphabimus.

Psal. 94. I K 1. Co. 10. L

In Psalmum centesimum tricesimũseptimũ. Enarratio.

TItulus Psalmi huius breuis & simplex est, neq; nos tenet, scientes cuius figurã portauerit Dauid, & in eo etiam nosipsos agnoscentes, qa & nos mẽbra sumus illius corporis. Agnoscamus ergo hic vocẽ ecclesiæ, simulq; gaudeamús qđ in ea esse meruimus, cuius vocẽ cantantis audiuimus: Totus titulus est, Ipsi Dauid.] Videamus ergo quid ipsi Dauid, Confitebor tibi domine in toto corde meo.] Solet nobis psalmi titulus indicare qđ agatur intus. Hic aũt qm̃ titulus non hoc indicat, sed tantum cui cãtetur indicat: quid agať in toto psalmo, primus versus annunciat, Confitebor tibi domine in toto corde meo: hanc ergo confessionẽ audiamus. Sed prius cõmemoro vobis confessionem in scripturis, cũ cõfitemur Deo, duobus modis dici solere, vel peccatorũ, vel laudis. Sed confessionẽ peccatorũ omnes nouerũt, laudis autẽ confessionem pauci aduertunt. Nã ita nota est confessio peccatorũ, vt in quo- M

cunq; ſcripturarũ loco auditũ fuerit, Cõfite bor tibi dñe: aut, Confitebimur tibi: continuo iã conſuetudo fit intelligẽdi, vt manus currant ad pectus tundendũ, vſqueadeo nõ ſolent homines intelligere confeſsionẽ eſſe niſi peccatorũ. Sed nunquid & ipſe dñs no-
Mat.11. ſter Ieſus Chr̃s peccator fuit, qui ait in euãgelio, Cõfiteor tibi dñe pater cęli & terrę? Secutus enim ait, qd cõfiteretur, ut intelli-
Act.18 geremus confeſsionẽ laudis eius, nõ iniqui tatis. Confiteor tibi, inq̃t, pater dñe cęli & terræ, q̃a abſcondiſti hęc a ſapiẽtibus, & pru
A dentibus, & reuelaſti ea paruulis. Laudauit patrẽ, laudauit Deum, quia non deſpicit humiles, ſed deſpicit ſuperbos. Et hic talẽ con feſsionẽ audituri ſumus laudis Dei & gratulationis, Confitebor tibi dñe in toto corde meo. Totũ cor meum in arã tuæ confeſsionis impono, holocauſtũ laudis tibi offero. Holocauſtũ enim dicitur ſacrificiũ vbi totũ incẽditur. Græce quippe ὅλον, Latine totũ dicitur. Vide quemadmodũ offerat holocauſtum ſpiritale, q̃ dicit, Confitebor tibi domine in toto corde meo. Totũ, inq̃t, cor meum flamma tui amoris accendat, nihil in me relinquat mihi, nec quo reſpiciã ad meipſum, ſed totus in te æſtuem, totus in te ardeam, totus diligam te, tanquã inflammatus abs te. Confitebor tibi domine in toto corde meo, Quoniã audiſti verba oris mei.] Cuius oris mei, niſi cordis mei? Ibi.n. habemus vocẽ q̃ Deus exaudit, quã prorſus auris humana non nouit. Clamabãt certe qui Suſan
Dan.3. nã accuſabãt, & ad cælũ oculos nõ leuabãt: illa tacebat, & corde clamabat. Vñ illa meruit exaudiri, inde iſti puniri. Eſt ergo os intus, ibi rogamus, inde rogamus: Et ſi hoſpitiũ vel modum Deo præparauimus, ibi loquimur, ibi exaudimur. Nõ.n. eſt ille longe ab vnoquoq; noſtrũ poſitus, in quo viuim⁹, mouemur & ſumus. Longe te a Deo non facit, niſi iniquitas ſola. Deiice medium pariete peccati, & cũ illo es quem rogas. Audiſti
B inquit, verba oris mei: confitebor tibi, Et coram angelis pſallam tibi.] Nõ enim coram hominibus pſallam, ſed coram angelis pſallam. Pſalterium meum, gaudium meũ: Sed
Eſa.18. gaudium meum de inferioribus coram ho-
& 57. minibus eſt, gaudium meũ de ſuperioribus coram angelis eſt. Non.n. nouit impius gaudiũ iuſti. Non eſt gaudere impiis dicit domi

nus. Gaudet iniquus in põpa, gaudet martyr in catena. Qũo gaudebat ſancta iſta Criſpina, cuius hodie ſolennitas celebrat? Gaudebat cũ tenebat, cũ ad iudicẽ ducebat, cũ in carcerẽ mittebat, cũ ligata ꝑducebat, cum in cataſta leuabatur, cũ audiebat, cũ dñabat. In his oĩbus gaudebat, & eã miſeri miſeram putabant, q̃ corã angelis gaudebat: Adorabo ad tẽplum ſanctũ tuũ.] Qđ tẽplum ſãctũ tuũ? Vbi habitabimus, ibi adorabimus. Currimus enim vt adoremus. Grauidũ cor noſtrum parturit, & vbi pariat quærit. Quis eſt ille locus vbi adorandus eſt Deus? Qui mundus? Qđ ędificium? Quę deniq; ſedes in cę C
lo & inter ſtellas? Quærimus in ſcripturis ſanctis, & inuenimus in verbis Sapientiæ, Ego, inquit, erã cũ illo. Ego erã ad quã ag- Prou.8
gaudebat quotidie. Et dicit opera eius, & exponit nobis ſedẽ ipſius. Qñ? Qñ validas, inquit, faciebat in ſũmo nubes, qñ ſedẽ ſuam ſegregabat ſuꝑ ventos. Sedes autem eius tẽplum eius. Quo ergo ibimus? Super ventos adoraturi ſumus? Si ſuper uentos adoratur, aues nos uincũt. Si autẽ intelligamus ventos aĩas. i. vẽ torũ noĩe ſignificatas aĩas, ſicut ait quodã loco ſcriptura. Volauit ſuꝑ pẽnas uẽ Pſa.17
torum: hoc eſt, ſuper uirtutes aĩarum: vnde Gene.
& flatus Dei dicitur anima tanquam ventus non ut iſte intelligatur uentus, quo corpus propellente ſentimus, ſed eius nomine ſignificetur aliquid inuiſibile, quod neque oculis cerni poteſt, nec ſentiri auribus, nec ado ratu duci, nec palato guſtari, nec manu cõtrectari, quod eſt vtique uita quędam qua uiuimus, quę anima dicitur. Si hos ventos intellexerimus, non eſt quare quæramus pennas vſibiles, ut cum auibus uolemus ad orandum ad templum Dei, ſed ſuper noſipſos inuenimus Deum ſedere, ſi eius fideles eſſe uoluerimus: videte ſi hoc non eſt, Templum enim Dei ſanctum eſt, ait Apo- 1.Cor.
ſtolus, quod eſtis vos. Certe tamen quod manifeſtum eſt in angelis habitat Deus. Ergo cum gaudium noſtrum de ſpiritalibus rebus non de de terrenis bonis aſſumit canticum Deo ut pſallat coram angelis ſanctis, ipſa congregatio angelorum templum D
Dei eſt, adoramus ad templum Dei: eccleſia deorſum, & eccleſia ſurſum. Eccleſia deorſum in omnibus fidelibus, & eccleſia ſurſum in omnibus angelis. Sed deſcendit ad eccle-

att. 4. ecclesiam deorsum dominus angelorum,& ei angeli in terra ministrauerunt ministranti att. 20 nobis.Non.n.inqt,veni ministrari sed ministrare. Quid nobis ministrauit, nisi qđ heri hodieq; manducamus & bibimus? Cũ ergo dñs angelorũ nobis ministrarit, nõ desperemus nos futuros æquales angelis. Maior. n. angelis descendit ad hominẽ,& creator angelorũ suscepit hominẽ,dñs angelorũ mortuus est ꝓ homine.Adorabo ergo ad templũ d. 13. sanctum tuum. Intelligo templum tuum nõ manufactum, sed quod tu fecisti tibi. Et confitebor nomini tuo: In misericordia tua: & veritate tua.] In duobus istis cõfitemur,sicut d. 24. .n. & in alio psalmo legitur, Vniuersæ viæ dñi misericordia & veritas: in duobus istis confitemur,in tua misericordia, & in tua veritate.Misericordia peccatorẽ respexisti,veritate ꝓmissionem reddidisti.In tua ergo mi E sericordia & veritate cõfitebor tibi.Has etiã ego pro meis viribus reddo quas mihi donasti, faciens misericordiã & veritatem,misericordiam in subueniendo,veritatem in iudicando. His adiuuamur a Deo, his promeremur Deũ. Merito ergo misericordia & veritas vniuersę viæ dñi.Non sunt aliæ viæ quibus ad nos veniat: non sunt aliæ vię quibus ad illum veniamus. Quoniam magnificasti super omne nomẽ sanctum tuum.] Qualis n. 15. ista gratulatio fratres? Magnificauit nomen m. 5. suum sanctum super Abrahã. Credidit enim Abraham Deo, & deputatum est illi ad iustitiã, Cæterę omnes gẽtes idolis immolabãt, & dæmonibus seruiebãt. Natus est ex Abraod. 3. hã Isaac,magnificatus est sup illam domum Deus: inde Iacob, magnificatus est Deus, q dicit, Ego sum Deus Abrahã,& Deus Isaac, & Deus Iacob:inde duodecim filii Israel,inde populus Israel liberatur ab Aegypto,ductus per mare rubrum, exercitatus in eremo,eiectis gentibus in terram promissionis collocatus est: Magnificatũ est nomẽ domim. 4. ni super Israel. Sed inde & virgo Maria,inde dñs Iesus Christus mortuus est pp peccata nostra, resurgens ꝓpter iustificationẽ nostram, implens fideles spiritu sancto,mittẽs tth. 2. prædicare per gentes, Agite pœnitentiam, att. 3. appropinquabit.n.regnum cœlorum. Et ecce magnificauit super omne nomen sanctũ F suum. In quacunque die inuocauero te cito a. 101. exaudi me.] Quare cito? Quia tu dixisti, Adhuc loquente te dicam, Ecce assum. Quare cito? Quia iam non peto fęlicitatem terrenã, Esai. 58. didici sanctum desyderium de nouo testamẽto. Non peto terrã, non fœcunditatẽ carnalem, non salutẽ temporalem, non inimicorũ subiectionẽ, non diuitias, nõ honores: Nihil horũ peto, ideo cito exaudi me, qa docuisti me quid petam. At qd peto? Dicamus huic, Quid tale petis? Audiamus nos & videamus, eructet petitionẽ suam,& videamus quid petat, & discamus ꝑ eum petere, vt mereamur accipere. Veneras ad ecclesiã, nescio quid hodie petiturus. Quid putamus veneras petiturus? Veneras cum desyderio tuo, nescio quo, vtinam innocenti: Et si carnali, sed remoue iniquitatẽ, remoue carnalitatem, disce quid petas, quid hodie celebres attende. Natalitiũ sanctę & beatę fœminæ celebras, & forte fœlicitatem terrenã desyderas? Illa propter desyderiũ sanctum dimisit fœlicitatem quam habebat in terra,dimisit filios flentes & tanq̃ crudelem matrem dolentes,quia velut perdiderat humanam misericordiam, G quę ad diuinam festinabat coronam. Nesciebat vero illa quid desyderaret, qd calcaret? Imò uero nouerat psallere corã angelis Dei, eorumq; desyderare consortium,amicitiam sanctam & puram, vbi vlterius nõ moueretur,vbi iudicẽ nosset apud quem non valere posset mendacium. Quid ergo? In illa vita nulla sunt bona? Imò vero ibi sola sunt bona,nõ malis mixta bona, securitates in qbus gaudeas quantũ vis, & nemo dicat tibi vnde doleas,tempera te.Hic aũt de bonis terrenis gaudere molestum est, & periculosum nimis, ne sic gaudeas vt hæreas, & gaudendo male pereas. Nam vnde Deus miscet tribulationes gaudiis terrenis,nisi vt tribulationem sentientes & amaritudinem, discamus æternam desyderare dulcediñe? Quid ergo petit videamus,quo merito dixerit cito & exaudi me.Quid enim petis vt cito exaudiaris? Multiplicabis me.] Multis modis multiplicatio intelligi potest.Est multiplicatio terrenæ gene rationis secundum primam generationis nostræ nostrę benedictionem quam audiuimus, Crescite & multiplicamini, & implete terram & dominamini ei. Sic enim ille ne Gene. 1. volebat multiplicari, qui dicebat, Cito exaudi me? Et ista planè multiplicatio fructuosa est, & non venit nisi de benedictio-

ne dñi. Iam quid dicam de aliis multiplica-
tionibus, Multiplicatus est ille auro, ille ar-
gēto, ille pecoribus, ille familia, ille pos-
sessionibus, ille his omnibus. Multæ sunt
H terrenæ multiplicationes, fælicior autē filio
rum, quanquā hominibus auaris etiam ipsa
fęcunditas molesta est. Timent. n. ne paupe
res relinquantur, qui multi nasci potuerunt.
Quæ sollicitudo plerosque ad impietatem
coegit, ut obliuiscerentur quòd parentes es
sent, omnique humanitatis affectu expolia-
ti, exponerent filios suos, ut eos facerent a-
lienos: proiiceret quæ peperit, colligeret
q̄ nō peperit: illa cōtemneret, illa diligeret;
illa frustra mater carne, illa verior uolunta
te. Cum ergo sint multæ multiplicationes
& multa genera multiplicationum, quam
multiplicationem quærit qui dixit, Cito ex
audi me? Ait enim, Multiplicabis me. Ex-
pectamus audire in quibus? Audi ergo, In
anima mea.] Non in carne mea, sed in a-
nima mea. Multiplicabis me in anima mea.
Est ne adhuc quod addatur, ne forte & mul
tiplicatio in anima non continuo fœlicita-
tem significet? Etenim curis & furiis homi
nes in anima multiplicantur: Multiplicatus
videtur in anima, in quo etiam multiplica-
ta sunt vitia. Ille tantummodo luxuriosus,
iste & auarus & superbus & luxuriosus:
Multiplicatus est in anima sua, sed malo
suo: multiplicatio ista egestatis est, nō vber
tatis. Ergo quid tu qui dixisti, Cito exau-
di me, & te abstulisti ab omni corporea,
& ab omni terrena re, ab omni desyderio
seculari, & diceres Deo, multiplicabis me
I in anima mea? Adhuc explana quid desyde
res, Multiplicabis me, īquit, in anima mea.
Virtutem.] Expressum votum, expressum
desyderium, ab omni confusione circun-
sum. Si diceret, Multiplicabis me: terrena,
nescio quæ, cogitares: addidit, in anima
mea. Rursus, ne in anima vitia cogitares:
addidit, virtutem. Nihil est quod amplius
a Deo desyderes, si vis bona & uera fronte
dicere, Cito exaudi me. Confiteantur tibi
domine omnes reges terrę.] Ita fiet, & ita
fit, & quotidie fit, & ostenditur non fru-
stra dictum, nisi quia erat futurum. Confi-
teantur tibi domine omnes reges terræ. Sed
& ipsi cum tibi confitentur, cum laudant te
non terrena desyderent a te. Quid enim re-
ges terræ desyderaturi sunt? Nonne iam ha-
bent ipsius imperium? Quiquid amplius
desyderauerit homo in terra, usque ad im-
perium est desyderium eius. Quid amplius
potest? Altior sublimitas necessaria est: Sed
fortasse quāto altior, tanto periculosior est,
ideoque reges quanto sunt in maiore fęlici-
tate terrena, tanto magis humiliari Deo de-
bent. Vt quid faciant? Quoniam audierunt
omnia verba oris tui.) O domine, oīa ver-
ba oris tui nescio in qua gente abscondita Rom 3
erant, lex & prophetæ, omnia verba oris
tui. Sed in gente Iudæorum sola erant om-
nia uerba oris tui, quam gentem laudans
Apostolus ait, Quid ergo amplius est Iu-
dęo? Aut quę vtilitas est circuncisionis? Mul
tum per omnem modum. Primum quidem
quia credita sunt illis eloquia Dei. Ibi erant
verba Dei. Sed da mihi illum Gedeon quen
dam sanctum uirum tempore Iudicum: Vi- Iudicum
dete quale signum petiuit a domino, Ponā,
inquit, vellus in area, compluatur uellus,
area sicca sit. Et factum est, complutum est
uellus solum, area sicca erat. Petiit iterum
signum, area tota compluta sit, & solum vel
lus siccum inueniatur. Et hoc factum est,
compluta est area sicco vellere. Primo com
plutum uellus sicca area, postea compluta
area sicco vellere. Quid vobis videtur area
fratres? Nōne orbis terrarum? Quid vellus?
Tanquam gens Iudæa in medio orbe terra
rum habens gratiæ sacramentum, non ma-
nifestatione, sed in nube secreti, tanquam
in uelamento pluuiam in vellere. Venit tē
pus quando reuelaretur pluuia in area, ma-
nifestata est, non operta: factum est ergo qđ
dictum est, Confiteantur tibi domine om-
nes reges terrę, quoniam audierunt omnia L
verba oris tui. Quid est Israel quod abscon-
debas? Quandiu abscōdebas? Expressum est
vellus, exiit de te pluuia. Solus Christus sua-
uitas pluuiæ: ipsum solum non agnoscis in
scripturis, propter quem factæ sunt scriptu-
ræ. At vero omnes reges terrę confiteantur
tibi dñe, quoniā audierūt omnia verba oris
tui. Et cantent in uiis domini, quoniam ma-
gna est gloria domini] Cantent in uiis do-
mini reges terrę. In quibus uiis domini cā Psa 41
tent? de quibus supra dictum est, In mise-
ricordia tua & ueritate tua, quoniam uniuer
sæ uiæ domini misericordia & veritas. Non
ergo

ergo sint reges terræ superbi, sed humiles sint. Tunc cantent in uiis domini si humiles sint, ament & cantabunt. Nouimus viatores & cantatores: cantant & peruenire festinãt. Sunt cantica mala tãquam veteris hominis, sed canticum nouum pertinet ad hominem nouum. Ambulent ergo & reges terræ in viis tuis, ambulent & cantent in viis tuis.
M Quid cantent? Quoniam magna est gloria domini, non regum. Vide quomodo reges voluit cantare in viis humiliter portantes dominum, non se extollentes aduersus dominum. Nam si se extulerint, quid sequitur? Quoniam excelsus dominus & humilia respicit.) Volunt ergo reges respici? Humiles sint. Quid si se extulerint in superbiam? Latere ipsius oculos possunt? Ne forte quia audisti, humilia respicit superbus velis esse, & dicas in anima tua, Humiles respicit Deus: me non respicit, faciam quod volo, Quis enim me videt? Hominem latet, Deus non vult me videre quia humilis non sum: ille autem humilia respicit, quod volo facio opportune. O importune, nunquid hoc diceres si scires quid amare deberes? Ecce si nollet te videre Deus, hoc ipsum non times, quia te non vult videre? Si salutes aliquem maiorem patronum tuum, & intentus in aliud non te videat, quomodo tibi anima dolet? Si autem Deus te non videat, securum te putas? Non te videt saluator, & videt deprædator & damnator? Et tamen & ipse te Deus uidet. Non te putes non videri, imò roga vt merearis videre a quo videris: dictum est enim, Oculi domini super iustos. Quia non super iniustos, faciant ergo quod volunt iniusti, oculi domini super iu-
A stos: sequatur adhuc, Et aures eius in preces eorum. Iniusti autem qui securos se putabant, quia non sunt oculi domini sup eos, non timent, quia non sunt aures eius ad preces eorum. Nonne melius & oculi eius super nos, & aures eius ad preces nostras? Sed cum facis ea super quę vis esse oculos domini, tunc mereris precibus tuis & aures domini, & tamen male faciendo a te non auertis oculos domini: quid enim ibi sequitur? Vultus autem domini super facientes malum: sed ad quid? Vt perdat de terra memoriam eorum. Vides te videri, vides te latere non posse? Cum ergo quicquid feceris uideatur, quare hoc nõ facis vnde placere merearis? Ergo & hic quid? Quoniam magna est gloria domini, quoniam excelsus dominus & humilia respicit: Excelsa autem quasi non respicit. Humilia enim respicit. Excelsa.) Quid? A lõge cognoscit.] Quid sibi ergo præstat superbus, nisi vt a longe videat: non vt non videatur? Ne putes te ideo securum esse debere, quod minus te bene videat, B
quia a longe te videt. Tu enim qđ a lõge vides non bene uides: Deus & si a longe te videt, pfecte te videt, & tecũ nõ est. Hoc agis non ut minus perfecte videaris, sed ut non Psalm. 3.
sis cum illo a quo videris: At vero humilis quid tibi pręstat? Prope est dominus his qui obtriuerunt cor. Erigat se ergo superbus q̃tum uoluerit, certe in alto habitat Deus, in cœlo est Deus. Vis tibi propinquet? Humilia te, Nam tanto a te erit altior quanto tu elatior, Excelsa autem a longe cognoscit. Si ambulauero in medio tribulationis viuificabis me.) Verum est, in quacunque tribulatione fueris, confitere, inuoca, liberat te, vi Psal. 141
uificat te. Sed tamen aliquid hic debemus melius intelligere, quo iam familiarius inhęremus Deo, dicamusque ei, Cito exaudi me domine: dixerat enim, Excelsa a longe cognoscit: & excelsa superba non norunt tribulationem. Non norunt, inquam, tribulationem, de qua dicitur alio loco, Tribulationem & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui. Quid enim magnum si tribulatio te inueniat? Si aliquid pateris, tu inuenis tribulationem. Et quid est, inquit, qui inueniat tribulationem? Aut qs illam vel quærat? In medio tribulationis es & nescis. Vita ista parua tribulatio est. Si non est tribulatio, non est peregrinatio. Si autem peregrinatio est, aut patriam diligis, aut sine dubio tribularis. Quis enim non tribuletur non se esse cum eo quod desyderet? Sed vnde tibi non uidetur ista tribulatio? Quia non amas. Ama alteram vitam, & videbis quia ista uita tribulatio est, quacunque prospe- C
ritate fulgeat, quibuslibet delitiis abundet atque circunfloreat: Quando nondum est illud gaudium sine vlla tentatione certissimum, quod nobis in fine seruat Deus, sine dubio tribulatio est. Ergo intelligamus & huius tribulationem, fratres, Si ambulauero in medio tribulationis,

viuificabis me:nõ ſic ait,tanquã diceret, Si
forte euenerit mihi tribulatio aliqua,libera
bis inde me. Sed quõ? Si ambulauero in me-
dio tribulationis viuificabis me.i.aliter non
viuificabis me, niſi in medio tribulationis
ambulauero. Vę ridentibus, beati lugentes.
Si ambulauero in medio tribulationis viui-
ficabis me. Super iram inimicorum meorũ
extendiſti manũ tuã,& ſaluum me fecit dex
tera tua.] Sęuiant inimici,quid poſſunt face
re inimici? Pecuniã tollere, expoliare, pſcri
bere, in exilium mittere, doloribus tormen
tisq; cruciare, ad poſtremũ ſi pmiſſi fuerint
& occidere. Nunquid & amplius? Tu autem
dñe ſup irã inimicorum extendiſti manum
D tuã, ſup id qđ mihi poſſunt facere inimici
tu extendiſti manum tuã. Nõ.n.inimici poſ-
ſunt me ſeparare a te. Tu autem amplius vin
dicas, quia adhuc differs me. Super irã inimi
corũ meorum extendiſti manum tuã. Sęuiat
quantũ põt inimicus, nõ me ſeparat a Deo.
Pſal. 35. Tu autem dñe adhuc me non recipis, adhuc
me in pregrinatione conteris, adhuc gau-
dium dulcedinemq; tuam non prębes: Nõ-
dũ inebriaſti me, ab vbertate domus tuæ,
& torrente voluptatis tuæ nondum potaſti.
Apud te enim eſt fons vitę, & in lumine tuo
Rom. 7. & 8. videbimus lumen. Sed ecce dedi primitias
ſpiritus, & credidi in te. & ſeruio mente le-
gi Dei, tamen in nobiſmetipſis adhuc inge-
miſcimus, adoptionem expectantes redem
ptionẽ corporis noſtri. Hanc autem vitam
nobis peccantibus dedit Deus, vbi etiam ne
ceſſe eſt vt conteratur Adam in ſudore & la
Gene. 3. bore vultus ſui, cum terra ei tribulos & ſpi-
nas parit. Nũquid aliquis inimicus plus po
tuit procurare? Super iram inimicorũ meo
rum extẽdiſti manum tuã, ſed tñ non ad de-
ſperationem: ſequitur enim, Et ſaluum me fe-
cit dextera tua. Poteſt & ſic intelligi, Sup irã
inimicorum meorũ extendiſti manũ tuam:
Pſ. 11. Iraſcebantur inimici, vindicaſti me de ini-
micis. Peccator videbit & iraſcetur, denti-
bus ſuis frendet & tabeſcet. Vbi ſunt qui di
cebant, pereat nomẽ Chriſtianorum de ter
E ra? Certe aut moriuntur, aut conuertuntur.
Ergo ſuper iram inimicorũ extendiſti ma-
num tuam, quandiu dicet quod ſcriptũ eſt,
Pſal. 40. Inimici mei dixerunt mala mihi, qñ morie
tur & peribit nomen eius? qñ delebitur no-
men Chriſtianorum de terra? Cum dicunt
iſta, partim crediderunt, partim perierunt,
pauci timidi remanſerunt. Quanta ira inimi
corum ſæuiebat, qñ ſanguis martyrum fun-
debat? Quõ ſe putabant nomen Chriãnorũ
delere de terra? Sup irã inimicorum meo-
rum extendiſti manũ tuã, & ſaluum me fe-
cit dextera tua. Ecce illi qui martyres perſe
quebantur, memorias martyrũ inquirunt, aut
vbi adorent, aut vbi ſe inebrient, quærunt ta
men. Sup iram inimicorũ meorum extendi
ſti manũ tuã, & ſaluũ me fecit dextera tua.
Scđm deſyderium ſaluum me fecit dextera
tua. Eſt qdã ſalus in dextera tua: nã eſt altera
ſalus in ſiniſtra. Salus tẽporalis & carnalis in Mat.
ſiniſtra eſt, ſalus æterna cũ angelis in dexte-
ra eſt. Iõ iã in ĩmortalitate poſitus Chriſtus, F
dr̃ ſedere ad dexterã Dei. Nõ n. Deus habet
in ſeipſo dexteram aut ſiniſtrã, ſed dextera
Dei dr̃ fœlicitas illa, quæ qm̃ oculis oſten-
di non poteſt, tale nomen accepit. Hac dex
tera tua ſaluum me feciſti, non ſecundum ſa
lutem temporalem. Nam Criſpina occiſa
eſt: ſed nunquid deſeruit illam Deus? Non
illam fecit ſaluam in ſiniſtra, ſed fecit in dex 1. Ma
tera. Machabæi quanta tormenta perpeſſi Dani
ſunt? Tres autẽ pueri ĩ mediis ignibus deam
bulando laudauerunt Deum. Illorum ſalus
in dextera, iſtorum etiam in ſiniſtra. Aliquã
do ergo non ſaluat in ſiniſtra ſanctos ſuos,
ſed ſemper ſaluat eos in dextera. Impios au
tem plerunque ſaluat in ſiniſtra, non ſaluat
in dextera. Nã illi qui perſequebantur Criſpi
nam, ſani erant in corpore. Illa occiſa eſt,
illi viuunt. Illorum ſalus in ſiniſtra eſt, il-
lius in dextera: Et ſaluum me fecit dextera
tua. Domine retribues pro me.] Ego non
retribuo, tu retribues pro me. Sæuiant ini
mici quantumlibet, tu retribues quod ego
non poſſum. Domine retribues pro me. In
ipſo capite noſtro attendite. Reliquit enim
nobis exemplum ut ſequamur veſtigia eius: G
qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt do
lus in ore eius, qui cum malediceretur, nõ 1. P
maledicebat dicens: Domine retribues pro
me. Cum iudicaretur, non comminaba-
tur, ſed commendabat ſe ille iuſte iudican Ibid.
ti. Quid eſt, domine retribues pro me? Ego,
inquit, non quæro gloriam meam, eſt qui
quęrat & iudicet. Non voſmetipſos vindi- Ioan.
cantes chariſſimi, Apoſtolus dicit, ſed da- Rom.
te locum irę: ſcriptum eſt enim Mihi vindi Deu
ctam,

ctã & ego retribuã, dicit domin⁹: Dñe retri
bues ꝓ me. Est hic alius intellectus non ne-
Psal.68. gligendus, & forte magis eligendus. Dñe Ie
su Chr̃e retribues ꝓ me. Ego.n. si reddã, ra-
H pui: tu qđ nõ rapuisti, soluisti. Dñe retribues
ꝓ me. Vide illũ retribuentem ꝓ nobis. Vene
runt q tributũ exigerent: exigebant tributũ
Mat.17. didrachmas.i.duas drachmas in vno homi-
ne. Ventũ est ad dñm vt solueret tributum,
imò nõ ad ipsum, sed ad discipulos: & dictũ
est ad illos, Magister vester non soluit tribu
tũ. Illi retulerunt ad dñm: & ille, Reges ter-
rę a quib. exigunt tributum? a filiis suis, an
ab alienis? Respõderunt, ab alienis. Ergo, in-
quit, liberi sunt filii. Sed tñ ne scandalizem⁹
eos, ait Petro, Vade mitte hamũ in mare, &
Ibidem. q primus piscis ascenderit tolle, aperi os in
uenies staterẽ.i.duas didrachmas. Stater pon
deris genus est habẽs quatuor drachmas. In
uenies ibi, da illis ꝓ me & te. Dñe, retribues
pro me. Merito habemus primum piscẽ ha
mo captum, hamo comprehensum. Primũ
surgẽtẽ de mari, primogenitum a mortuis.
In eius ore inuenimus duas didrachmas.i.
quatuor drachmas, in eius ore inuenimus
quatuor Euangelia. Istis quatuor drachmis
ab exactione huius seculi liberamur: ꝓ qua-
tuor Euangelia debitores non remanebim⁹.
K Ibi.n. peccata nostra omnia soluuntur. Re-
tribuit ergo pro nobis: Gratias misericor-
dię ipsius. Nihil debebat, ꝓ se non reddidit,
sed pro nobis reddidit. Ecce, inquit, veniet
princeps mundi huius, & in me nihil inue-
niet. Quid est, in me nihil inueniet? Nullum
peccatũ in me inueniet, quare occidat me,
Ioan.14. non habet. Sed vt sciant omnes, ait, q a uolũ
tatem patris mei facio, surgite eamus hinc.
Quid est, surgite eamus hinc? Id est, non ex
necessitate, sed voluntate patior, reddens
quod non debeo. Dñe retribues ꝓ me, Dñe
misericordia tua in ęternũ.) Quid desyde-
rẽ? Non diem hõminũ, Non laboraui subse
quens te dñe, & diem hominũ non cõcupi-
ui, tu scis. Ecce martyr sancta Crispina si de
syderaret diem hominum, negaret Christũ.
Hier.17. Plus hic viueret, sed in ęternũ non viueret.
Maluit in ęternum viuere, q̃ paulo amplius
temporaliter viuere. Denique dñe miseri-
cordia tua in æternum, non ad tempus vo-
lo liberari. Misericordia tua in ęternũ, qua
martyres liberasti, & sic cito de hac vita ab
stulisti. Dñe misericordia tua in æternum,
Opera manuũ tuarum ne despicias.) Nõ di I
co, Dñe ne despicias opera manuũ mearũ,
nõ me iacto de operibus meis. Exquisiui q-
dẽ dñm manibus meis nocte corã eo, & nõ Psal.79.
sum deceptus, sed tñ non cõmendo opera
manuũ mearũ. Timeo ne cum inspexeris, in
uenias plura peccata q̃ merita. Hoc solũ ro
go, hoc impetrare desidero, Opera manuũ
tuarum ne despicias. Opus tuum in me ui-
de, non meum. Nã meũ si videris, damnas:
tuũ si videris, coronas: quia & quæcunque
sunt bona opera mea, abs te mihi sunt, & iõ
tua magis quã mea sunt. Audio q ppe ab A-
postolo tuo, Gratia salui facti estis per fidẽ, Ephe.2.
& hoc non ex vobis, sed Dei donũ est, non
ex operibus, ne forte quis extollatur. Ipsius
enim sumus figmentum creati in Christo
Iesu ĩ operibus bonis. Ergo siue in eo quòd
homines sumus, siue in eo quòd ex nostra
impietate mutati & iustificati sumus, domi
ne opera manuum tuarum ne despicias.

In psalmum centesimũ trigesimumoctauũ Enarratio.

PSalmũ nobis breuem parauerámus, quẽ
mandaueramus cãtari a lectore, sed ad
horam quantũ videt per turbatus, alterum
ꝓ altero legit. Maluimus ergo nos in errore
lectoris sequi uolũtatem Dei, q̃ nostram in Gene.3.
nostro proposito. Si ergo vos in eius proli-
xitate aliquandiu tenuerimus, nobis nõ im
putetis, sed credatis Deũ nos non infructuo
se laborare voluisse. Neque.n. frustra in pri L
mo peccato nostro pœnam accepimus, ut
in sudore vultus nostri panem mãducem⁹.
Tantum si panis est, attendite, Panis autẽ est Ioan.6.
si Christus est. Ego sum, inquit, panis viuus
qui de cœlo descendi. Quẽ manifestum no
bis habemus in Euangelio, ipsum quæra-
mus & in prophetis. Hunc ibi non videt su- 2.Co.3.
per quorum cor adhuc velamen positũ est,
vnde audiuit charitas uestra hesterno die.
Nobis autem quia sacrificium vespertinũ
crucis dñi conscidit velum, ut pateant iam
templi secreta, quandiu nobis Chr̃s prædi- Mat.27.
catur, & sic cũ labore & sudore manducã- Gene.3.
dus est panis. Loquitur autem dñs noster
Iesus Chr̃s in prophetis aliquando ex per- Mat.16
sona capitis nostri, q est ipse Christus sal-
uator,

uator, sedēs ad dexteram patris, qui etiam ꝓ
pter nos natus de Virgine, & sub Pontio Pi
Luc. 2. & 23. lato qualia nostis passus est, fuso innocente
sanguine, quod est pretium nostrum, rede-
mit nocentes à captiuitate in qua detineba-
mur a diabolo, donando nobis delicta, & ip
so pręcio nostro sanguine suo delens chiro
graphum, quo debitores tenebamur, Ipse
est rector & spōsus & redēptor Ecclesię ca-
put nostrū: Et vtique si caput est, habet cor-
pus. Corpus autem eius sancta Ecclesia, quæ
etiā cōiunx eius, cui dicit Apostolus, Vos au
tē estis corpus Christi & mēbra. Totus itaq;
Christus caput & corpus, tanq̃ integer vir,
quia & fęmina de viro facta est, & ad virum
1. Co. 12. pertinet: & dictum est de primo coniugio,
Erūt duo in carne vna. Hoc autem ad myste
Gene. 1. riū interpretatur Apostolus non frustra esse
Ephe. 5. dictum de illis duobus hominibus, nisi quia
in eis iam figurabatur Christus & Ecclesia:
M nam hoc sic exponit Apostolus. Erūt duo in
carne, inquit, vna. Sacramentum hoc magnū
Rom. 5. est. Ego autem dico, in Christo & Ecclesia.
Gene. 2. Dicit etiam ipsum Adā formam futuri. Qui
est inq̃t, forma futuri. Si ergo Adam forma
Ioan. 9. futuri, qūo de latere dormiētis Eua facta est,
sic ex latere domini dormientis .i. in passio-
Psal. 3. ne morientis & in cruce percussi de lancea
manauerūt sacramenta quibus formaretur
Ecclesia: nā de futura eadem passione sua sic
dicit in alio Psalmo, Ego dormiui & somnū
cœpi & exurrexi, q̃a dn̄s suscepit me. Ergo
dormitio intelligitur passio. Eua de latere
dormiētis. Ecclesia de latere patientis. Loq̃-
Gene. 2. tur ergo dn̄s noster Iesus Christus in Pro-
Mat. 9. phetis, aliquando ex voce sua, aliq̃n ex voce
nostra, quia vnum se facit nobiscum, sicut
dictū est, Erunt duo in carne vna: vnde dicit
& ipse dominus in Euangelio, cum de con-
iugio loqueretur, Igitur iā nō sunt duo, sed
vna caro. Vna caro, quia de nostra mortalita
te carnē suscepit. Nō autem vna diuinitas,
q̃a ille creator, nos creatura. Quicquid igi-
tur dn̄s loquitur ex persona susceptę carnis,
& ad illud caput pertinet, qđ iam ascendit
in cœlum, & ad ista mēbra quę adhuc in ter
A rena peregrinatione laborant. Pro quibus la
borantibus mēbris cum ea Saulus insequere
Acto. 9 tur, clamauit de cælo, Saule Saule, quid me
persequeris? Audiamus ergo loquentem do
minū nostrum Iesum Christum in prophe-
tia. Cantati enim sunt ipsi Psalmi longe ante
quā dominus de Maria virgine nasceretur, *Luce. 1*
non antequā dominus esset. Semper. n. crea-
tor omnium, aliquādo autē & natus ex cre-
tura. Diuinitatem. n. illam credamus, & quā
tum possumus intelligamus æqualem patri.
Sed illa diuinitas patri æqualis, facta est par-
ticeps mortalitatis nostrę, non de suo sed de
nostro, vt & nos efficeremur participes di-
uinitatis eius, non de nostro sed de ipsius.

Expositio Psalmi.

DOmine probasti me & cognouisti me.]
Dicat hoc ipse dominus Iesus Chri-
stus, dicat & domino patri, Non enim domi
nus eius pater eius nisi quia dignatus est na-
sci secundum carnem. Pater est Dei, domi- *Phili. 2*
nus hominis. Vis nosse cui pater est? Aequa-
li sibi filio: Apostolus dicit, Qui cū in forma
Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se B
æqualem Deo. Huic formæ pater est Deus,
ęquali sibi formæ, vnigenito filio nato de
substantia sua. Propter nos autē vt reficere-
mur & efficeremur participes diuinitatis
eius reparati ad vitam ęternam, quia ipse vt
dixi, fact⁹ est particeps mortalitatis nostrę,
q̃d de illo ait Apostolus ibi vbi dixerat, Qui
cum in forma Dei esset, non rapinā arbitra-
tus est esse se ęqualē Deo? Sed semetipsum,
inquit, exinaniuit formā serui accipiens, in
similitudine hominū factus, & habitu inuen
tus vt homo. Erat autem in forma Dei ęqua
lis patri, & accepit formam serui qua minor
est patre. Vnde vtrunque dicit in Euangelio, *Ioan. 10 & 14.*
& Ego & pater vnum sumus, & Quoniam
pater maior me est. Ego & pater vnum su-
mus secundum formam Dei, pater maior
me est secundum formam serui. Ergo quia
& pater & dominus est, pater formæ Dei,
dominus formæ serui. Dicat ergo ipse, nec
miremur, nec scandalizemur, quia filius dei
vnicus dicit, Domine probasti me & cogno
uisti me, Probasti & cognouisti: non quia
non nouerat, sed quia aliis notum fecerat.
Probasti me, inq̃t, & cognouisti me. Tu co-
gnouisti sessionem meam & resurrectionē
meam.] Quid hic sessio? Quid hic resurre- *1. se. dist. 48. cap. illud quoque.*
ctio? qui sedet humiliat se. Sedit ergo domi-
nus in passione, resurrexit in resurrectione.
Tu, inquit, hoc cognouisti, idest tu voluisti,
tu ap-

tu approbasti, scd̄m voluntatem tuam factū
C est. Si autem volueris accipere vocē capitis
ex psona corporis, dicamus & nos, Tu co-
gnouisti sessionē meā & resurrectionē meā.
Sedet.n. hō, qn̄ humiliat se in pęnitentia: sur
git aūt remissis peccatis, qn̄ erigitur in spē
vitæ æternę: ppea & in alio Psalmo dicitur,
Ps. 126. Surgite posteaquā sedistis q manducatis pa-
nē doloris. Panē doloris pęnitētes mādučāt
Ps. 41. q cantant in alio psalmo, & dīt, Factæ sunt
mihi lachymę meę panes die ac nocte. Quid
est. n. surgite posteaq̄ sedistis? Nolite exalta-
ri, nisi prius humiliati fueritis. Multi.n. volūt
surgere antequā sederint, volunt se iustos vi
deri, antequā peccatores se esse cōfessi sunt.
Ergo si ex persona capitis nostri accipis, sic
intellige, Tu cognouisti sessionem meam &
resurrectionem meam, passionem meam &
resurrectionem meam: si ex persona corpo-
ris, Tu cognouisti sessionem meam & resur
rectionem meam, coram oculis tuis & pec-
cata confessus sum, & tua gratia iustificatus
sum. Intellexisti cogitationes meas de lon-
ginquo.] Quid est, de longinquo? Cū adhuc
in peregrinatione sum, antequā ad illam pa
triā veniā, tu cognouisti cogitationē meā.
D Attende illum filiū minorem, qa ipse etiam
factus est corpus Chr̄i, Ecclesia de gentibus
veniens. Ierat quippe in longinquum filius
Luc. 15. minor. Duos n. filios habebat quidam pater
familias: filius maior nō longe ierat, sed in
agro operabatur, & significat sanctos in lege
faciētes opera & præcepta legis. Genus aūt
humanū quod deflexerat in idolorū cultu-
rā, in longinquo fuerat peregrinū. Quid tā
longe ab eo qui fecit te quā figmentū qđ ti-
bi ipse eē fecisti? Profectus est ergo filius mi
nor in regionē longinquā, portans secū sub
stantiam suā, & sicut nouimus in Euangelio
dissipauit eā viuens prodige cū meretrici-
bus, & famē passus applicauit se cuidē prin
cipi regionis illius: & ille eū porcis pascen-
dis prępofuit, de quorū siliquis & reliquiis
cupiebat saturari, nec poterat. Et post laborē
& trituram, tribulationem & egestatem, ve-
nit illi in mentem pater, & voluit redire, &
sic ait, Surgam, & ibo ad patrem meum. Sur
gam dixit, sederat enim eius ergo vocē hic
agnosce dicentis, Tu cognouisti sesionem
meam & resurrectionem meam. Sedi in ege
state, surrexi in desiderio panis tui: Intelle-
xisti cogitationes meas de longinquo, longe
enim eram profectus. Sed vbi non est quem E
deserueram? Intellexisti cogitationes meas
de longinquo: propterea sic dicit dn̄s in Euā
gelio, Quia occurit illi pater venienti. Vere
quia intellexerat cogitationes eius de lōgin-
quo. Semitam meam & limitem meum in-
uestigasti.] Semitam, inquit, meā, quam nisi
malam? quam ille ambulauerat, vt patrē de-
sereret, quasi occultus esse possit ab oculis
vindicantis. Aut vero in illa egestate contere Luc. 15.
tur, aut porcos pascere poneretur, nisi pater
vellet flagellare longinquum vt reciperet p
pinquum? Ergo tanquam deprehensus fugi-
tiuus sequente se vindicta legitima Dei vin-
dicantis in affectiones nostras quacūque ie-
rimus, & quocunq; progessi fuerimus agno
scimur. Tanquam ergo deprehensus fugiti-
uus loquitur, Semitam meam & limitē meū
inuestigasti. Quid est, semitam meam? Quā
profectus sum. Quid est, limitē meum? Quo
usque perueni. Semitam meam & limitem
meum inuestigasti. Limes meus ille longin-
quus non fuit longe ab oculis tuis: mul um
ieram, & tu ibi eras. Semitam meam & limi
tem meum inuestigasti: Et omnes vias meas
præuidisti.] Non dixit, vidisti, sed pręuidisti.
Antequam eas irem, antequā eas ambularē F
pręuidisti eas: Et permisisti me in labore ire
vias meas, vt si nollem laborare, redirem ad
vias tuas. Qm̄ non est dolus in lingua mea.]
Quare hoc dixit? qa ecce fateor tibi, ambu-
laui semitam meam, factus sum longinquus
à te: discessi a te cum quo mihi bene erat, &
bono meo male mihi fuit sine te. Nam si mi
hi bene esset sine te, nollem forsitan redire
ad te. Ergo iste confitens peccata sua dicens
corpus Christi iustificatum, non in se, sed in
illius gratia, dixit, Non est dolus in lingua
mea. Ecce tu domine cognouisti omnia no-
uissima & antiqua.] Cognouisti nouissima
mea quando porcos paui: cognouisti anti- Luc. 15.
qua mea quando a te partē substantiæ meæ
expetiui. Antiqua fuerunt mihi exordia ma-
lorū nouissimorū. Antiquum peccatum qn̄
lapsi sumus: nouissima pęna quādo in istam
mortalitatem laboriosam periculosamque
peruenimus. Atque vtinam nobis ista sint
nouissima. Erit ista nouissima si iam redire
voluerimus. Est enim alia quibusdā impiis
nouissima, qbus dicetur, Ite in ignē æternū Mat. 25.

qui

qui preparatus est diabolo & angelis eius.
Nos autē fratres hucusque deseruimus Deū:
G vsque ad huius vitę mortalitatē sufficiat la-
bor noster. Recordemur panē pr̄is nostri, re
Luc. 15. colamus beatitudinem domus patris nostri.
Non nos delectent siliquę porcorum doctri
nę dęmoniorū. Ecce tu dn̄e cognouisti oīa
nouissima & antiqua mea. Nouissima quò
perueniā, antiqua vbi tę offendi. Tu finxisti
me & posuisti sup me manum tuā.] Finxisti
me. Vbi? In ista mortalitate iam ad labores,
ad quos oēs nati sumus. Non.n.q̄lquam na-
scitur, nisi quē Deus finxerit in vtero matris
suę, aut vlla creatura est, cuius nō est ille pla
smator. Sed finxisti me in isto labore, & po-
suisti super me manū tuam, vindicem manū
grauātem superbum. Ita.n. salubriter deiecit
elatum, vt erigat humilem. Tu finxisti me &
posuisti super me manum tuam. Mirificata
est scientia tua ex me, inualuit, nō potero ad
illam.] Aliquid quod obscurū quidem est,
sed non cum parua dulcedine intelligetur,
Exo. 33. aduertentes audite. Moyses sanctus Dei erat
famulus cum quo loquebatur Deus per nu-
lib. 2. de bem, q̄a temporaliter loquēs vtique per as-
Trinita. sumptam creaturā loquebatur seruo suo.i.
cap. 16. non per substantiā suam, sed per assumptam
aliquam corporalē creaturam, per quam vo
ces illæ fierent, & humanis atque mortali-
H bus auribus personarent. Sic.n. loquebatur
tunc Deus, nō q̄uo loquitur in substātia sua.
Q̄uo.n. loquitur in substantia sua? Locutio
Dei, verbū Dei est: verbum Dei Christus est.
Verbnm illud non sonat & transit sed semp
incommutabiliter manet verbum, per quod
Ioan. 1. facta sunt omnia. Cui verbo dicitur. Ipsa est
Psal. 101 enim & sapiētia Dei, Mutabis ea & mutabū-
tur, tu autem idem ipse es. Et alio loco de sa
pientia cum scriptura diceret, In se ipsa ma
nens, ait, innouat omnia, Illa ergo sapientia
Sapien. 7. stans, si dici debeat vel stans: dr̄ autem pp in
commutabilitatem, non pp immobilitatē:
& eodē modo se sp habēs, nullo loco, nullo
tempore variata, nusquā aliter q̄ hic aut ibi,
nunquē aliter q̄ nunc aut antea, ipsa est locu
tio Dei. Locutio vero illa q̄ fiebat ad Moy-
sen, ad hominē fiebat p syllabas per transeun
tes sonos. Nō autē fierent ista, nisi Deus assu
meret talem creaturam per quam hmōi ser
Exod. 33. monem & voces emitteret. Moyses sanctus
nouerat istam locutionē Dei assumptis qui-
busdam corporeis creaturis fieri, & sic desi-
derauit & concupiuit videre ipsam speciem
Dei, & loquenti secum Deo dixit, Si inueni
gratiam ante te, ostende mihi temetipsum. I
Cum hoc vehementer cōcupisceret, & hoc
quadam, si dicendum est, amica familiarita-
te, quia ipse dignatus est, extorquere vellet
Deo vt videret eius maiestatem & faciē quo
modo dici potest facies Dei, ait illi, Non po
tes videre faciem meam. Nemo enim vidit
faciem meam, & vixit: sed ponam te in spe-
cula petræ, & transibo, & ponam super te
manum meam, cū autem trāsiero, posterio-
ra mea videbis: Vt ex his verbis natum est
alterum ęnigma.i. obscura quędā figura re-
rum. Cum trāsiero, posteriora mea videbis
dicit Deus, quasi ex alia parte habeat faciē,
ex alia dorsum. Absit à nobis tale aliquid de
illa maiestate sentire. Nam qui hoc sentit de
Deo, quid ei prodest ꝙ templa clausa sunt?
Idolum in corde suo fabricat. Sunt ergo in lia 2. de
illis verbis magna mysteria, Loquebatur do Trinita
minus, vt dixi, per creaturam, quomō vellet cap. 17.
famulo suo. Intellecta est illic psona ipsius
domini, & saluatoris nr̄i Iesu Christi: Qui q
dem secundum formā Dei, qua æqualis est Phili. 2.
patri, similiter oculis humanis inuisibilis est 1. Cor. 1.
sicut & pater. Si enim sapientia humana vi-
deri oculis nō pōt, virtus & sapiētia Dei vi-
deri oculis carneis potest? Sed q̄a erat domi
nus opportuno tempore carnē suscepturus
vt oculis etiā carneis p p salubritatem curā- K
dę intus mentis appareret, qn̄ ita apparere
opus esset, hoc p̄dicens Moysi figurate, ait,
Faciē meā videre nō potes, posteriora mea Exo. 33.
videbis, sed cū transiero. Vt autē nō videas fa
ciem meā, manus mea erit super te. Transire
quid fuit domino, nisi quod Euangelista di-
cit. Cum autem venisset hora vt transiret Ie- Ioan. 14.
sus de hoc mundo ad patrem? Nam ipsum
transitum significat pascha. Quod enim He-
braico verbo dicitur pascha. Latine trāsitus
interpretatur. Quid est, faciem meam nō vi-
debis, sed posteriora mea videbis? Cuius per
sonam gerebat ille Moyses, quando dictum
est, Faciem meam nō videbis, sed posterio- Exod. 33.
ra mea videbis, & hoc cum transiero, vt aūt
non videas faciem meā ponam super te ma
nū meā? Faciē suam dixit, prima sua, & quo
dāmodo posteriora sua, transitū de hoc mū
do passionis suæ. Apparuit Iudæis, non cum
cogno-

cognouerũt.Eorũ ꝑsonam gerebat Moyses
qñ ei dicebat̃,Faciẽ meã non potes videre.
Vñ aũt nõ uiderunt Deũ in carne positum?
Esaia.6. Quia grauata erat ſuꝑ eos manus dñi. De il
Psal. 31. lis.n.dixerat Esaias,Incrassa cor populi hu-
ius,& oculos eius graua.Et eorũ uox est in
in alio psalmo,Qm̃ grauata est ſuꝑ me ma-
nus tua.Vt ergo nõ cognoscerent tũc diui-
1.Cor. 2. nitatẽ Chr̃i,grauati sunt:si.n.cognouissent,
L nũquam dñm gloriæ crucifixissent. Nõ cru
cifixo aũt dño,sanguis illius non redimeret
orbẽ terrarũ.Quid egit Deus nisi qđ ait A-
Rom.11. postolus,altitudinẽ diuitiarum sapientię &
scientiæ Dei?vbi exclamat,O altitudo diui-
tiarũ sapientię & scientię Dei,q̃ incõprehẽ
sibilia sunt iudicia eius,& inuestigabiles vię
eius?Quis.n.cognouit sensum dñi,aut q̃s cõ
siliarius eius fuit?aut quis prior dedit illi &
retribuet̃ ei?Qm̃ ex ipso & ꝑ ipsum & ĩ ip
Ibidem. so sunt oĩa,ipsi gloria in secula seculorũ.
Apostolus hoc dicit,quia superius dixerat,
Cęcitas ex parte Israel facta est, ut plenitu-
do gentiũ ĩtraret,& sic oĩs Israel saluus fie
ret.Excæcati sunt ergo ex parte Iudæi meri
Io. 33. rito suꝑbię suæ,q̃a se iustos dicebant, & ex
Lu. 13. cæcati crucifixerunt dñm. Posuit super eos
manũ suã,ne viderent eũ donec transiret.s.
Io. 20. de hoc mũdo ad patrẽ.Videamus si postea
q̃ transiit.viderunt posteriora eius.Resurre
xit dñs,apparuit discipulis suis & oĩbus qui
in eũ iã crediderãt,nõ eis a q̃bus crucifixus
erat,q̃a suꝑ illos manũ posuerat donec trãsi
Acto. 1. ret.Ascẽdit autẽ in cælũ quadraginta dieb.
2. factis cũ discipulis suis.Impleto autẽ die pẽ
tecostes misit eis spiritũsanctũ.Repleti spiri
tu sancto cęperunt oĩum linguis loqui, qui
in vna nati erãt,& unã solam didicerãt. Ex-
M pauerũt & exhorruerũt tantum miraculum
milia eorum qui crucifixerunt dominum,
compuncti corde de tanto miraculo , quę
sierũt cõsiliũ ab Apostolis quid facerẽt,po-
steaquam eis prædicatus est Christus,mirã
tibus vnde idiotæ homines linguis omnib.
loquerentur. Per Petrum igitur Apostolum
annunciato eis Christo , quem in cruce cõ
tempserunt,quem tanquam mortalem ho-
minem irriserant,cui propterea insultabãt,
quia de cruce non descendebat , cum utiq;
Mat.27. maius multo fuerit quòd fecit de sepul-
chro resurgere,quàm de cruce descẽdere.
Annũciato ergo Christo sibi dixerũt , Quid
faciemus?Illi qui sæuierunt in dñm quem
videbant,iã cõsilium petunt salutis,& dictũ
est eis,Agite pænitentiã,& baptizetur vnus-
quisque vestrũ in noĩe dñi nostri Iesu Chri Acto. 2.
sti,& dimittent̃ vobis peccata vestra. Ecce
viderunt posteriora eius,cuius faciem vide
re non potuerũt.Manus.n.eius erat suꝑ ocu
los eorũ,nõ semper,sed donec transiret. Po Exod.33.
steaquam transiit,abstulit manus ab oculis
eorũ:Ablata manu ab oculis suis, dicunt di-
scipulis,quid faciemus? Primo sæui , postea A
pii:primo irati,postea timidi: primo duri,
postea flexi: primo cæci,postea illuminati.
Puto quòd agnoscamus & in hoc psalmo
voces huiusmodi etiam gentiũ recordantiũ
infidelitatem suam . Conclusit enim Deus Rom.11.
oẽs in infidelitate , vt omnium misereatur.
Tu finxisti me & posuisti super me manum
tuam.Mirificata est scientia tua ex me , inua
luit,& non potero ad illam.Veluti posuisti
super me manũ tuam.Mirus mihi factus es,
non te comprehendẽdo cũ quo erã. Quàm Luc. 15.
facilis mihi erat vultus patris qñ dixi , Da
mihi substantiã meam quę me contingit.
Ecce profecto in regionem longinquam &
fame contrito multum mihi est,& labor est
ante me,non possum percipere quod dimi Psal. 72.
si.Mirificata est enim inquit,scientia tua ex
me.Ex peccato meo factum est ut mirifica-
ta mihi esset,& incõprehensibilis mihi exi-
steret.Nam erat mihi facilitas contemplan-
di te,quando in superbia reliqueram te.Mi
rificata est,inquit,scientia tua ex me . Inua-
luit,non potero ad illam . Subaudi ex me.
Non potero ad illam, ex me.Cum ergo po
tero,non potero nisi ex te.Ecce inuenies in
in longinquo fugitiuum,non latere oculos
eius a quo fugit.Et quo iturus est iam cuius
limes est inuestigatus?Videte q̃d dicit. Quò B
ibo a spiritu tuo?]Spiritus enim domini re
pleuit orbem terrarum.Quis potest fugere
in mundo ab illo spiritu,quo plenus est mũ
dus? Quò abibo a spiritu tuo?Et quò a facie Sapiẽ. 1.
tua fugiam?] Locum quęrit quò fugiat ab
ira Dei . Quis est locus recepturus fugiti-
uum Dei? Homines qui suscipiũt fugitiuos
q̃runt ab eis a quo fugerint, & quem seruũ
inuenerint alicuius domini minus poten-
tis , tanquam sine ullo timore suscipiunt ,
dicentes in corde suo, non habet iste talem
dñm,a quo possit inuestigari . Cum autem

audierint dñm potentē, aut non ſuſcipiunt,
aut cum magno timore ſuſcipiunt. Et qa hō
potens falli pōt. Vbi non eſt Deus? Quis fal-
lit Deum? Quē non videt Deus? A quo fugi-
tiuum ſuū nō repetit Deus? Quò ergo ibit
fugitiuus iſte a facie Dei? Vertit ſe huc atque
illuc, quaſi q̄rens locū fugę ſuę. Si aſcende-
ro, inquit, in cęlū tu ibi es, ſi deſcendero in
C infernū ades. [Tandē cognouiſti male fugiti
ue nullo pacto te poſſe fieri longe ab eo a
quo longinquare voluiſti. Ecce ille vbique
eſt, quò tu iturus es? Inuenit cōſiliū, & hoc
ab illo q eū iā reuocare dignatur inſpiratū.
Si aſcendero in cęlū tu ibi es, ſi deſcendero
in infernū ades. Si me extulero te inuenio
repreſſorē, ſi me abſcondero, te inuenio in
quiſitorē: & nō inquiſitorē tm̄, ſed & inue-
ſtigatorē. Si. n. ſuperbiero de iuſtitia mea, tu
ibi es cuius eſt vera iuſtitia. Si peccādo vene
Prou. 18. ro in pfundum malorū, & cōfiteri cōtēpſe
Pſalm. 6. ro dicens, Quis me videt, in inferno. n. quis
confitebiť tibi? etiam illic ades vt uindices.
Quò ergo iturus ſum vt a facie tua fugiam. i.
iratum te non ſentiā? Hoc cōſilium inuenit,
Sic fugiam, inquit, a facie tua, ſic fugiā a ſpi
ritu tuo, ab vltore ſpiritu, a vindice facie ſic
fugiā. Quomodo? Si recipiam pennas meas
in directum, & habitauero in extremis ma-
ris.] Sic poſſum fugere a facie tua. Si in ex-
trema maris vult fugere à facie Dei, ibi non
erit ille a quo fugit: de quo dixit, ſi deſcen-
dero in infernū ades? Mirū ſi in extremis ma
ris non eſt, qui nec apud inferos deeſt. Sed
noui, inquit, quomodo fugiam ab ira tua.
Recipiendæ ſunt pennæ meæ non in prauū,
ſed in directū, vt nec in ſuperbam erigar p-
ſumptionem, nec in perditam mergar de-
Mat. 22. ſperationem. Quas pennas vult aſſumere,
niſi duas alas, duo pcepta charitatis? In qb.
duobus præceptis tota lex pēdet & Prophe
tę, Has, inquit, alas, has pennas ſi recipiam
ſic, & habitabo in extremis maris, poſſum
fugere à facie tua ad faciem tuam, & a facie
D irati ad faciem placati. Quid. n. eſt extremū
maris, niſi finis ſeculi? Illuc iam volemus
ſpe & deſyderio, habentes alas geminæ cha
ritatis, non ſit nobis requies, niſi in extremis
maris. Nam ſi alibi requiē hr̄e voluerimus,
in mare præcipitabimur. Volemus quouſq;
finiať mare, ſuſpendam⁹ nos pennis geminę
dilectionis. Ad Deū interim ſpe volemus,
& illū finē maris ſpe fideli pręmeditemur.
Quis autē nos pducat attendite Ille ipſe cu-
ius faciē irati volumus fugere. Quid. n. ſeq-
tur? Si deſcendero in infernū ades, ſi recipiā
pennas meas in directum. Recipiā, inquit.
Ergo amiſerat. Si recipiam pēnas in directū,
& habitabo in nouiſſima maris. Etenim il-
luc manus tua deducet me, & adducet me
dextera tua.] Hoc meditemur fratres chariſ
ſimi, hęc ſit ſpes nr̄a, hæc ſit cōſolatio nr̄a.
Recipiamus pennas p charitatem, quas ami
ſimus p cupiditatē. Cupiditas. n. viſcū facta
eſt pēnarū noſtrarum, eliſit nos de libertate E
aeris nr̄i. i. aurarū illarū liberarum ſpiritus
Dei. Inde eliſi pdidimus pennas, & fuimus
quodāmō captiuati in aucupis poteſtate, in
de nos ſanguine ſuo redemit quē fugimus
vt caperemur. Nutrit nobis pennas de præ-
ceptis ſuis, & erigimus iā eas ſine viſco. Nō
amemus mare, ſed volemus in extrema ma
ris. Nemo trepidet, ſed nemo de pennis ſuis
pſumat, qa & pennatos niſi ipſe erigat, niſi
ipſe deducat, pcipitabimur in pfunda ma-
ris laſſati & fatigati, quaſi pſumentes de vi-
ribus noſtris. Opus ergo eſt ut habeamus pē
nas, & opus eſt ut ipſe deducat. Adiutor. n.
nr̄ eſt. Habemus liberum arbitrium, ſed ip-
ſo libero arbitrio q̄tū poſſum⁹, niſi nos adiu
uet ille q iubet? Etenim illuc manus tua de-
ducet me, & adducet me dextera tua. Et cō-
ſyderans longinqtatem vitæ, qd ſibi dixit? Et
dixi fortaſſe tenebrę cōculcabunt me.] Ec-
ce. n. iam credidi in Chr̄m, iā erigor duabus
alis geminæ charitatis, & abundat iniquitas
huius ſeculi, & qm̄ abundauit iniquitas, re-
frigeſcet charitas multorum: ſic dixit domi
nus, Qm̄ abūdauit iniquitas, refrigeſcet cha
ritas multorum. In iſta uita inter tanta ſcā-
dala, inter tam multa peccata, inter tantas Mat. 24.
turbas quotidianarum tentationum, quoti-
dianarum ſuggeſtionum malarum, quid fa
cio, inquit? Quomodo perueniam ad extre F
ma maris? Audio terribiliter a dn̄o, Quoniā
abundabit iniqtas, refrigeſcet charitas mul-
torum. Denique deinde ſubiecit, Qui perſe
uerauerit vſque in finem hic ſaluus erit. At-
tendens longitudinem viæ, dixi mihi, for-
taſſe tenebræ cōculcabūt me, Et nox illumi
natio mea in delitiis mei.] Facta eſt mihi
nox illuminatio, qa in nocte me deſperaue
rā poſſe trāſire tm̄ mare, & tātā uiā ſupera-
re, &

re,& venire ad extremũ ꝑseuerãdo vsq; in
finem. Grãs illi qui me q̃siuit fugitiuum, q
terga mea flagelli plaga ꝑcussit: qui me vo
cando ab interitu reuocauit, q fecit mihi il
luminatã noctẽ, Nox est.n.q̃diu ista vita agi
tur. Quomõ est nox illuminata? Quia Chrs
descẽdit ĩ noctẽ. Accepit Chrs carnẽ de isto
seculo, & illuminauit nobis noctẽ. Perdide
Luc. 15. rat.n.drachmã mulier illa, accendit lucer
nã. Sapientia Dei ꝑdiderat darchmã. Quid
est drachma? Nummus, in quo nũmo ima-
G go erat ipsius Imperatoris nostri. Factus est.
Gen. 1. n.hõ ad imaginẽ Dei & perierat. Et quid fa
cit mulier sapiens? Accendit lucernã. Lucer
na de luto est, sed habet lucẽ qua inueniaẽ
drachma. Lucerna ergo sapiẽtiæ, caro Chri
sti. De luto facta est, sed verbo suo lucet, &
Luc. 15. inuenit ꝑditos, & nox illuminatio in deli-
tiis meis. Facta est mihi nox in delitiis. Deli
tiæ nostræ Christus. Videte queadmodũ de
illo mõ gaudeam⁹. Clamores isti vestri, gau
dia ista vestra vñ suntnisi in delitiis? Vnde au
tem istæ delitię, nisi quia nox illuminata est
nisi quia dñs Christus nobis prędicaẽ? Quia
q̃siuit vos anteq̃ q̃reretis eũ, & inuenit vos
vt inueniretis eũ. Et nox illuminatio mea
in delitiis meis. Quoniam tenebræ nõ obte-
nebrabunẽ a te.] Tu ergo noli tenebrare te-
nebras tuas, & Deus illas non tenebrat, sed
magis illuminat, qa illi dictũ est, ipsi canto
in alio psalmo, Tu illuminabis lucernã meã
dñe, Deus meus illuminabis tenebras meas.
Qui autẽ tenebrãt tenebras suas, quas Deus
non tenebrat? Homines mali, homines per-
Psal. 17. uersi. Cũ peccãt vtique tenebræ sunt, dũ nõ
confitentur peccata sua quæ fecerũt, sed in-
super defendunt, tenebrant tenebras tuas. Er
go iam si peccasti, in tenebris es, sed confi-
H tendo tenebras tuas, mereberis illuminari
tenebras tuas. Defendendo autem tenebras
tuas, tenebraberis tenebris tuis. Et qñ euades
a duplicibus tenebris, qui in simplicibus la
borabas? Vnde autem dominus nõ tenebrat
tenebras nostras? Quia non nos sinit impu-
nita habere peccata. Flagellat nos in istis la-
boribus, & erudit nos. Tota ista miseria ge-
neris humani, in qua gemit mundus, noue
ritis fratres quia dolor medicinalis est, non
sententia poenalis. Videtis quia dolor vbiq;
vbique metus, vbique necessitas, vbique la-
bores. Crescit auaritia, sed in malis. Si adhoc
Deus hic talibus flagellis erudit nos, ut non
tenebrẽtur tenebrę nostrę, agnoscamus nos
sub poena flagelli esse, & bñ dicamus Deũ
miscentem iã amaritudines dulcedini uitæ
tẽporalis: ne temporalium delitiarum dele
ctatiõe cęcati, nõ desyderemus delitias ęte
nas, nec velimus finire mare & habitare in
nouissimo maris. Sæuiant ergo fluctus ma-
ris. Quanto plus sęuiunt fluctus maris, tan-
to se illa cum pennis columba suspẽdit. Nõ
ergo tenebrat Deus tenebras nostras, qa mi
scet flagella peccatis nostris, & amaritudi-
nes prauis dulcedinibus nostris. Nõ nos te-
nebremus tenebras nostras defendẽdo pec I
cata nrã, & nox illuminatio in delitiis nrĩs.
Qm̃ tenebræ nõ obtenebrabunẽ a te. Et nox
tanq̃ dies illuminabiẽ.] Nox tanq̃ dies. Dies
nobis ꝓsperitas seculi, nox nobis aduersitas
seculi. Sed si cognoscamus ob meritum pec
catorũ nostrorũ nos aduersitates pati, & dul
cia nobis sunt flagella patris, ne sit amara sẽ
tentia iudicis: sic habebimus tenebras no-
ctis huius, q̃uo lumẽ noctis huius. Si nox est,
quomõ ibi lux est? Nox est, quia erratur hic
a genere humano. Nox est, quia nõdũ ueni-
mus ad illum diem, quẽ nõ coarctat hester-
nus & crastinus, sed est dies perpetuus, sine
ortu, quia sine occasu. Nox est ergo hic, sed
quandam lucem suam nox ista habet, & te-
nebras suas. Quare sit generaliter nox dixi-
mus. Quæ est lux noctis huius? Prosperitas
& foelicitas seculi huius, gaudium tempo-
rale, honor temporalis, quasi lux est noctis
huius. Aduersitas autem & amaritudo tribu
lationum uel ignobilitas, tanquam teneb rę
sunt noctis huius. In hac nocte, in hac mor-
talitate uitę humanæ habent homines lucẽ,
habent homines tenebras: lucem prosperi-
tatem, tenebras aduersitatem. Sed vbi uene-
rit dominus Iesus Christus, & habitauerit K
animam per fidem, & ꝓmiserit aliam lucẽ,
& inspirauerit, & donauerit patientiam, &
monuerit hominẽ non delectari prosperis,
ne frangatur aduersis incipit homo fidelis
indifferenter uti mundo isto, nec extolli qñ
res prosperę accedunt, nec frangi quando
res aduersę sunt, sed vbique dñm benedice Psal. 33.
re, non solum quãdo abundat, sed etiam qñ
amittit: non solum quando sanus est sed ẽt
quando ęgrotat, ut sit in illo vera illa can-
tatio, Benedicam dominum in omni tem-

pore,

pore, semper laus eius in ore meo. Si ergo sẽ
per & quando lucet nox ista, & qñ obscura
est nox ista, qñ arridet prosperitas, qñ tristis
est aduersitas, semꝑ sit laus eius in ore tuo,
& fiet tibi qđ mõ dictũ est, Sicut tenebrę eius
ita & lumen eius.] Non me conculcant tene
bræ eius, quia non extollit lumen eius. Ecce
habes lumẽ ipsius in Iob, abũdabat oĩbus re
L bus. Lux noctis in illius diuitiis prima descri
tur. Quãtis rebus & quãta copia redũdabat,
lux erat noctis eius. Putauit inimicus propter
ea illum talẽ virum colere Deum, quia illa
omnia donauerat ei, & petiuit vt auferrẽtur
ab eo. Factæ sunt tenebræ noctis illius, quæ
primo habebat lucẽ. Nouerat tamẽ ille, siue
lux ibi esset, siue tenebræ, illam noctem esse,
in qua peregrinaretur a Deo suo, & habebat
interiorem lucem ipsum Deum suum, per q̃
lucem interiorem indifferenter haberet siue
tenebras noctis illius, siue lucem. Propterea
quia in luce noctis illius.i.in rerum abundã
tia colebat Deũ, ablatis illi omnibus rebus,
postea quam factæ sunt tenebræ illius, quid
dixit ille? Dñs dedit, dñs abstulit, sicut domi
no placuit ita factum est, si nomẽ domini be
nedictum. In nocte sum quadam vitę huius,
Dominus, inquit, habitat cor meum, illumi
nauit mihi solatiis quibusdam noctem: quã
do dedit copias rerum temporalium. Subtra
xit ipsam lucem temporalem, & qua tene
brata est nox Sed q̃a sicut tenebræ eius, sic &
lumen eius, Dominus dedit, dñs abstulit, si
cut domino placuit ita factum est, sit nomẽ
domini benedictum. Non sum tristis in no
cte hac, q̃a sicut tenebrę eius, ita & lumen
1. Cor. 7. eius. Vtrunq; transit, vt qui gaudent tanquã
nõ gaudentes sint, & q̃ flent tanquam nõ flẽ
tes sint, quia sicut tenebræ eius ita & lumen
M eius. Qm̃ tu possedisti renes meos domine.]
Non sine causa sicut tenebræ eius, sic & lu
men eius. Intus est possessor, qui non solum
cor tenet, sed etiam renes: non solum cogi
tationes, sed etiam delectationes. Ipse ergo
possidet vnde me delectaret aliquid lucis in
nocte, ipse tenet renes meos: non noui dele
ctari, nisi de luce interiore sapientiæ ipsius.
Quid ergo? Non delectaris de prosperitate
rerũ, de fœlicitate temporum, de honoribus
de diuitiis, de familia? Non delector, inquit,
Quare? Quia sicut tenebræ eius ita & lumen
eius. Vnde tibi ista indifferẽtia, vt sicut tene-
bræ eius, sic sit tibi & lumen eius? Vnde? Qm̃
tu possedisti renes meos dñe, Suscepisti me
de vtero matris meæ.] Dum essem in vtero
matris meę, nõ indifferẽter habebã tenebras
illius noctis & lucẽ illius noctis. Etenim vte
rus m̃ris meę, consuetudo ciuitatis meę fuit.
Quæ est illa ciuitas? Quę nos progenuit in
captiuitate. Nouimus Babyloniã illã, de qua
hesterno die locuti sumus, vnde proficiscun A
tur omnes q̃ credũt & suspirant illi luci Hie
rusalem cęlestis. Ergo ego dixi, ex vtero ma-
tris meæ susceptus sum a dño: inde mihi te-
nebræ noctis huius, & lux huius noctis indif
ferẽtes factę sunt. Qui aũt est in vtero matris
illius Babyloniæ, gaudet prosperis seculi,
frãgitur aduersitatibus seculi, nõ nouit gau-
dere nisi aliquid prosperum eueniat secun-
dum tẽpus, nec nouit cõtristari, nisi aliquid
aduersum eueniat secundum tp̃s. Iam exi de
vtero Babyloniæ, incipe cãtare hymnũ dño.
Egredere & nascere, suscipiet te Deus ex vte
ro matris tuæ. Quis Deus? Deus ille Aposto- Gala. 1
li Pauli qui dixit, Cum autem placuit Deo
qui me segregauit de vtero matris meę reue
lare filium suũ in me. Quę.n.erat mater eius?
Synagoga. Et ibi quid didicerat, nisi quod
habebant & didicerant ipsi Iudæi & ipse po
pulus? Nomen in illis remanserat laudis Dei,
facta autem in eis non inueniebantur. Erant
in eis verba Dei, quasi folia in arbore, & fru- Mat. 2
ctus nusquam. Talem arborem fici sicut no-
stis, cum dñs inuenisset, maledicto arefecit.
Inuenit.n.in ea folia, & fructũ non inuenit:
quandam nobis arborem figurabat. Nã fru-
ctuum eorum tp̃s nondũ erat. Qđ oẽs homi
nes nouerãt, artifex cęli & terrę nõ nouerat?
Ergo ille qui Paulũ segregauit ab vtero ma-
tris suæ, ipse & nos segregauit ab vtero ma-
tris nostræ. Cuius matris nostrę? Babyloniæ
illius. Suscepit ergo ex vtero illo, iã incipia-
mus habere aliam spem. Promisit fratres qua
re gaudetis, fructus facite positi in alia spe.
Iam non nouimus malũ nisi offendere Deũ
& non perduci ad illa quę promisit: nec no- B
uimus bonum nisi ꝓmereri Deum & perdu
ci ad illa quæ promittit. Quid illa bona mũ
di huius & mala mũdi huius? Indifferenter
habeamus, q̃a iã suscepti ab vtero matris no
stræ indifferẽter ea habentes, dicimus, Sicut
tenebrę eius, sic & lumẽ eius. Nec fęlicitas
huius seculi nos beatos facit, nec aduersitas
miseros

miseros's. Opus est iustitiam tenere, fidē diligere, sperare in Deum, diligere deū, diligere & proximū. Post istos labores habebimus in defessam lucē, habebimus diem sine occasu. transit quicquid est in ista nocte lucidū & tenebrosum. Qm̄ tu possedisti renes meos domine, suscepisti me ex vtero matris meæ. Cōfitebor tibi domine qm̄ terribiliter mirificatus es.] Terribiliter mirificatus es, eoipso ꝙ te miramur, tu terribilis es, cū tremore gaudemus. Timemus.n.ne de donis tuis nos extollentes per superbiam, mereamur amittere qđ humilitate percepimus. Confitebor tibi domine qm̄ terribiliter mirificatus es, Mirabilia opera tua Deus, Et anima mea cognoscet valde.] Iā cognoscit aīa mea valde, qm̄ suscepisti me ex utero matris meę. Antea vero mirificata est scientia tua ex me, inualuerat nec poterā ad illā. Ergo ex me inualuerat

C nec poterā ad illam. Vnde modo anima mea cognoscet valde, nisi quia nox illuminatio in delitiis meis est, nisi quia venit mihi gratia tua & illuminauit tenebras meas, nisi q̄a tu possedisti renes meos, nisi quia tu suscepisti me ex vtero matris meę? Non est absconditum os meum a te quod fecisti in abscondito.] Os suū dicit, Quod vulgo dicitur ossum, Latine os dicitur. Hoc in Græco inuenitur. Nam possemus hic putare os esse ab eo quod sunt ora, non os corrupte ab eo quod sunt ossa. Non est ergo absconditum, inquit, os meum a te, quod fecisti in abscondito. Habeo in abscōdito quoddam ossum. Sic.n.potius loquamur. Melius est vt reprehēdāt nos grammatici, q̄ non intelligant populi. Ergo est, inquit, quoddam ossum meum intus in abscondito. Tu fecisti intus ossum mihi in abscondito, & non est absconditum a te, In abscondito.n. fecisti, sed nūquid & tibi hoc abscondisti? Hoc ossum meum factum a te in abscondito homines non uident, homines non nouerunt, tu autem nosti qui fecisti: Qđ ergo os dicit fratres? Quæramus illud, in abscondito est. Sed quia Christiani in nomine domini Christianis loquimur, modo inuenimus quid sit ossum huiusmodi. Firmitas

D quædam est interior, quia in ossibus firmitas & fortitudo intelligitur. Est ergo quædam animę interior vis, vbi firmitas non frangitur. Quęlibet tormenta, quælibet tribulationes, quęlibet huius seculi aduersitates vndiq; sequiant illud qđ Deus in abscondito fecit firmum, in nobis frangi non potest, non cedit. A dño.n.facta est quædā firmitas patiētię nostrę, *Psal. 61.* de qua dicitur in alio Psalmo, Veruntamen Deo subiecta est anima mea, qm̄ ab ipso patiētia mea. Et attende Apostolū Paulū, habentem intus hoc genus firmitatis. Quasi tristes, inquit, semper autem gaudente. *1. Cor. 6.* Vnde quasi tristes? Contumeliis, opprobriis, ꝑsecutionibus, flagellis, plagis, carceribus, catenis, lapidationibus. Quis non eos miseros tūc extimaret? Nec illi ipsi persecutores sæuirent in eos, nisi putarent eos miseros fieri ꝑsecutionibus suis. Illi.n.eos ex sua infirmitate coniiciebant, q̄ non habebāt ossum abscōditum interius. Illi uero qui habebant, hominibus foris tristes videbantur, intus autē

E gaudebāt Deo, cui nō erat absconditum ossū ipsorū qđ fecerat in abscondito. Aperit aūt hoc ossum in abscōdito factum a Deo idem Apostolus Paulus his uerbis, Non solū autē, *Rom. 5.* inquit, sed etiam gloriamur in tribulationibus. Parum est q̄a non es tristis, sed & gloriaris? Sufficiat tibi tristē non esse. Parum est, inquit, Christianis. Tale ossum mihi fecit in abscōdito, ut parum sit nō frāgi, nisi ēt glorier. Vnde gloriaris? In tribulationibus, scientes q̄a tribulatio patientiā operatur. Vide qūo formata sit illa firmitas intus in corde, Scientes qm̄ tribulatio patientiā operaꝛ, patientia probationem, probatio spem, spes autē non confundit, qm̄ charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritumsanctum q̄ datus est nobis. Sic formatum atq; firmatum est ossum illud absconditum, vt faciat nos ēt gloriari in tribulationibus. Sed videmur hoībus miseri, q̄a absconditum est ab eis quod habemus intrinsecus. Non est absconditū os meū a te quod fecisti in abscondito. Et substantia mea in inferioribus terræ. Ecce in carne est substantia mea, In inferioribus terrę est substantia mea, & habeo tñ ossum intrinsecus quod formasti, qđ faciat me nō cedere omnibus persecutioibus inferioris huius regionis, vbi est adhuc substātia mea. Quid enim magnum est, si fortis est angelus? Magnum est si fortis est caro. Et unde fortis est caro? Vnde forte vas fictile, nisi quia factum est ibi ossum in abscondito? Et substātia mea

F in inferioribus terrę. Quid de illis qui minus firmi sunt? Loquitur enim ut iam commen-

mendaui,Chrs. Sed multa dicta sunt ex pso-
na corporis:audi & ex psona capitis,& non
quasi distinguit vt iudicat ipsas psonas, mō
caput mō corpus.Si.n.distinguit,& quasi di-
uidit,non erūt duo in carne vna. Si aūt duo
Mat.19. sunt in carne vna, noli mirari si duo sunt in
voce vna.Qn̄ dominus noster Iesus Christus
passus est, discipuli nondum habebant illud
ossum interius, nondum illis erat firmatum
robur patientię,& latebāt se,nesciebāt vires
suas:& ausus est Petrus promittere societaté
mortis cū domini passione,& nō se nouerat
ægrotus,medicus aūt nouerat ægrotū. Quid
Luc.22. aūt factū est?Tecū,inquit,ero vsq; ad morté,
Amen dico tibi,prius q̄ gallus cantet ter me
negabis. Respōsi o medici verior inuēta est
q̄ ęgroti pręsumptio.De his ergo dicit.Non
est absconditum os meum a te quod fecisti
in abscondito.In quibus est ipsum or firma
G tum intrinsecus, & maximè robur passionis
Ioan.10. ī ipso domino nostro & saluatore Iesu Chri
sto, qui cum voluit sedit, cum voluit surre-
xit,cum voluit dormiuit,cum voluit euigila
uit. Quia potestatem,inquit, habeo ponēdi
animā meā, & potestatem habeo iterum su-
mendi eam.Quid illis in quibus non erat for
titudo illa formata atq; firmata. Quid de il-
lis? Vide quid dicat Deo patri. Imperfectum
meum viderunt oculi tui.] Imperfectū meū
Petrum pollicentem & negantem, præsumé
tem & deficientem, viderunt tamen oculi
tui:nam q eum & ipse dominus respexit,fi-
cut scriptum est in Euangelio, iam post ter-
tiam negationem commonitus qd ei p̄dixe-
rit dn̄s, Exiit foras & fleuit amare.Fletus ille
de respectione Dei fuit,qa imperfectū meū
inqt,viderūt oculi tui.Nā ille imperfectus ti
tubās in dn̄i passione, proculdubio periret,
sed viderūt eū oculi tui, non solum ipsum,
sed & oēs q imperfecti fuerūt,donec Christi
resurrectione firmarentur. Apparuit.n.ocu-
lis eorum non perisse in domino quod mor
tuum erat,& factū est os illud in abscondito
eorum,vt nec ipsi iam timerent mori. Imper
fectū meū viderunt oculi tui. Et in libro tuo
omnes scribentur,] Non solum perfecti,sed
etiam imperfecti. Non timeant imperfecti,
tantum proficiant.Nec quia dixi, nō timeāt,
H ament imper fectionem, & ibi remaneāt vbi
inuenti sunt. Tantum proficiant quantum in
ipsis est, Quotidie addant,quotidie accedāt,
tamen a corpore domini non recedant, vt
in vno corpore,& in his membris compagi
nati possint mereri de se dictam esse vocem
istam, Imperfectum meum viderunt oculi
tui,& in libro tuo omnes scribentur. Per diē
errabunt & nemo in eis.] Dies hic adhuc erat Ioan.
dominus noster Iesus Christus. Vnde dice-
bat,Ambulate dum diem habetis.Sed per diē
errabunt imperfecti ipsius.Putauerunt & ipsi
dominum nostrum Iesum Christum tan-
tummodo hominem esse, non habere in se
occultam diuinitatem, nō esse occulte Deū,
sed hoc solum esse quod videbatur: hoc &
ipsi putauerunt. Nam & ipse Petrus, de illo
etiam potissimum loquimur in quo nobis
etiam non desperatæ firmitatis exemplum
propositum est. Dixerat domino idem Pe-
trus, cum interrogasset quid illum dicerent Mat.
homines,Tu es Christus filius Dei viui.Et di
xerat ei dominus, Beatus es Simō bar Iona,
quia non tibi reuelauit caro & sanguis, sed
pater meus qui in cœlis est,Quare? Quia di-
xerat eum filium Dei. Ibi paulo post eodem I
loco in ipsa contexione verborum cępit do
minus de passione sua futura dicere.Ille au-
tem Petrus qui iam illum confessus fuerat fi
lium Dei,timuit ne sicut filius hominis mo-
reretur. Erat & filius Dei, erat & filius homi Phili
nis: filius Dei in forma Dei æqualis patri,fi-
lius hominis in forma serui qua minor est
patre.Venturus erat ad passionem vtique ex Ioan.
forma serui. Quid timuit Petrus? Ne in for-
ma serui periret forma Dei, & non potius p̄
sumpsit,quia ex forma Dei reuiuisceret for-
ma serui.Ait illi, Absit a te domine,propitius
tibi esto.Et dominus qui illum beatum dixe- Mat
rat in illa voce, Vade post me satanas,inqt,
neque.n.sapis quæ Dei sunt, sed quæ homi-
nū sunt.Iā dudū quia dixerat, Tu es Christus
filius Dei viui:audiuit,nō tibi reuelauit caro
& sanguis,sed pater meus qui in cęlis est: iō
petra ideo beatus. Mō autem quia nō ex pa-
tris reuelatione,sed ex carnis infirmitate rn̄-
derat,satanas appellatus est,nō sapis, inquit,
quę Dei sunt,sed quæ hominum.Et hic erat
Christus,fratres:inter illos ambulauerat,vē- Mat
tis imper auerat, an̄ oculos ipsorum fluctus & I
calcauerat, ante oculos ipsorum quatridua- Ioan.
num mortuū suscitauerat, ante oculos ipso- K
rum tanta miracula fecerat,& tamen trepida
uerunt in passione eius, quasi amisisset eum
de

de quo frustra ꝑsumpserãt: sed per diẽ erra-
bant,& nemo in eis. Nemo prorsus,nemo,
nec ipse q̃ dixerat,Tecũ vsq: ad mortẽ ero.
Dixerat.n. illis, Veniet hora vt me relinqua-
I.22. tis solũ,& eat vnusquisq; in viã suã. Sed nõ
I.16. sum solus,q̃a mecũ est pater. Cũ illo erat pa
I.16. ter,& ipse cum patre,& in illo pater, & ipse
in patre:& ipse & pater vnũ,& illi timuerũt
cum moreretur. Quare?Nisi quia ꝑ diem er
rauerũt,& nemo fuit in eis. Per diẽ errabunt
& nemo in eis. Sed q̃d est errabunt per diẽ?
Nũquid peribũt? Et vbi est,Imperfectũ meũ
viderunt oculi tui, & in libro tuo oẽs scribẽ
tur?Ergo qñ per diem errauerunt? Cum hic
positũ dominũ non intellexerũt. Et quid se-
quit?Mihi autẽ valde honorificati sunt ami-
ci tui Deus.] Iidem ipsi qui per diem erraue-
rũt & nemo in eis fuit,amici tui facti sunt,&
valde mihi honorificati sunt. Factũ est in eis
os illud post resurrectionẽ dñi in abscõdito
& pro eius nomine passi sunt, in cuius pas-
sione trepidauerunt.Mihi aũt valde honorifi
cati sunt amici tui Deus. Valde cõfortati sũt
principatus eorum.§Facti Apostoli,facti du
ces Ecclesiæ,facti arietes ducẽtes greges, Val
L de confortati sunt principatus eorũ. Dinu-
merabo eos, & super arenam multiplicabũ-
tur.] Per illos q̃ per diem errauerũt & nemo
erat in eis,ecce nata est tanta multitudo,quę
iam sicut arena numerari non potest nihil a
Deo.Dixit.n.super arenam multiplicabunt:
& tamen dixerat, dinumerabo eos. Illi ipsi
numerati,super arenam multiplicabũtur. Et
quippe arena numerata est,cui numerati sũt
.10. capilli capitis nostri. Dinumerabo eos & su
per arenam multiplicabuntur. Exurrexi, &
adhuc sum tecũ.§ Exurrexi & adhuc sum te-
cum,quid est? Iam passus sum,inquit sepul-
tus sum,ecce surrexi & adhuc me non intel-
ligunt secum. Adhuc tecum, idest, nondum
cum ipsis quia me nõdum agnoscunt. Sic.n.
legitur in Euangelio. Quia post resurrectio-
.28. nem domini nostri Iesu Christi sibi apparẽ
tem,non continuo cognouerunt. Est & alius
sensus,Exurrexi & adhuc sum tecum,vt hoc
tempus significare voluerit, quo adhuc in
oculto est & ad dexterã patris, antequam re
ueletur in claritate qua venturus est ad iudi-
candum de viuis & mortuis.Et deinde dicit,
quid interea per totum hoc tempus dum iã
resurrexit & adhuc cũ patre est,patiatur hic
ꝑ cõmixtionem peccatorũ in corpore suo
quod est Ecclesia, & per separationem hære
ticorũ.Sequitur.n.& dicit,Si occideris Deus M
peccatores, viri sanguinum declinate a me,
Quoniã dices in cogitatione, accipient in
vanitate ciuitates suas.§ Videtur sic cõnecti
ordo verborũ,Si occideris Deus peccatores
accipient in vanitate ciuitates suas.Sic.n.de-
cisos vult intelligi, cum per superbiam qua
intumescunt amittunt gratiam qua viuunt.
Spiritus.n. sanctus disciplinę effugiet fictũ, Sapien.1.
& auferet se a cogitationibus q̃ sunt sine intel
lectu. Sic occiduntur peccatores, quia ob-
scurati intelligentia alienant a via Dei. Amit
tũt.n. confessionem propter elationẽ, atq;
ita in eis occisis fit quod scriptum est, A mor Ecclesiastici.17.
tuo homine tanquam qui non sit perit con-
fessio Et sic accipiunt in vanitate ciuitates
suas,idest,populos suos vanos eorũ vanitatẽ
sectãtes,cũ inflati iustitię nomine persuadẽt,
ut dirupto vnitatis vinculo eos tanquam iu-
stiores cęci & imperiti sequantur. Et quia
plerunque hinc inueniunt occasionem sepa
randi se ab vnitate Christi, dum malos ac- Matt.3.
cusant,cum quibus se communionem nol-
le habere confingunt, Et quia fieri potest vt
non tantum infament innocentes,quos tan-
quam malos se fugere simulant, sed etiam
vera de quibusdam malis sui similibus dicũt
inter quos triticum Christi seruato vnitatis
vinculo gemit: propterea interposuit, Viri
sanguinum declinate a me, quoniam dices
in cogitatione, accipient in vanitate ciuita-
tes suas: idest, ideo seducent in separatione
propria populos suos vanitate propria cor-
rumpendos,quia tu in cogitatione dices, vi
ri sanguinum declinate a me: ut scilicet me-
rito superbię peccatores in spiritu occisi,
propterea ciuitates suas, hoc est, populos
suos in vanum accipiant: hoc est, in erroris
vanitatem separãdo,traducãt, & quasi offen A
si commixtione palearum, dirupta vnitate
triticum deserant:quia ipsum triticum.i.bo-
nos fideles monet, ut ante ventilationem q̃
nouissima futura est, non aperte se a malis
segregent,ne adhuc eis commixtos deserant
bonos, sed per bonam conuersationem &
dissimilitudinem vitę quodãmõ tacite illis
dicat corpus Christi,viri sanguinũ declina-
te a me. Hoc enim eis voce Dei dixit, quæ
vox in cogitatione est, sicut eã Deus dicit in

cogitatione sancti populi sui. Viri autē sanguinū qui sunt, nisi qui oderūt fratres? Sicut *Ioan. 3.* B Ioannes dicit, Qui odit fratrē suū homicida est. Hoc ergo non intelligentes occisi peccatores, quomodo dicat Deus malis in cogitatione bonorū, Viri sanguinū declinate a me, accusant in eis communionem malorum, & se per has calumnias separādo accipiunt in vanitate ciuitates suas. Hęc vox quę modo in cogitatione bonorū dr̄ malis, aperta erit in illa die qn̄ eis diceť a capite ipso nostro: *Matt. 7.* nunq̄ noui uos. Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatē. Nunc aūt dicit corpus Christi, qđ est Ecclesia, Quid est, qđ mihi calumniantur superbi, ꝙ quasi me maculēt aliena peccata, & propterea separando se, accipiunt in vanitate ciuitates suas? Nōne eos, qui oderant te odio habui? § Vt quid a me *Mat. 13. & 3.* peiores exigunt etiam corporalem a malis separationē, vt ante tp̄s missis simul cum zizaniis eradicetur & triticum, ut ante tempus ventilationis perdā sustinentiam tolerandi paleam, vt antequam omnia genera pisciū ad finem seculi tanquā ad littus separanda ꝑueniant, retia pacis vnitatisq; dirumpā? Nunquid malorum sunt sacramenta quę accipio? Nunquid eorum vitę factisq; communico consentiendo? Nonne eos, qui oderant te domine odio habui? Et super inimicis tuis ta *Psal. 68.* bescam. § Nonne cū zelus domus tuę comederet me, videbam insensatos & tabescebā? *Psa. 118.* Nonne & tędium detinebat me a peccatoribus derelinquentibus legem tuā? C Qui enim sunt inimici tui, nisi qui vita sua indicant q̄ oderint legem tuam? Hos ergo cum odissem cur mihi calumniantur q̄ accipiunt in vanitate ciuitates suas, ꝙ mihi imputari possint eorum peccata quos oderam, & super q̄bus zelo domus Dei tabescebam? Sed vbi est, Di *Matt. 5.* ligite inimicos vestros? An quia vestros dixit, non Dei? Benefacite, inquit, eis qui oderunt vos: non ait, qui oderunt Deum, ideo iste secutus dixit, Nonne eos, qui oderunt te domine odio habui? non dixit, qui oderunt me. Et super inimicis tuis tabescebā: tuis dixit, non meis. Sed qui nos propterea oderūt, & propterea inimici nobis sunt, quia Deo seruimus, quid aliud quam eum oderunt, & eius inimici sunt? Nunquid ergo tales inimicos nostros diligere non debemus? Aut non propter Deum persecutionem patiuntur, quibus dicitur, Orate pro persequentibus vos? Ergo attende quod sequitur, Perfecto odio oderā illos. § Quid est, perfecto odio? Oderā in eis iniq̄tatē eorū, diligebā conditionē tuā. Hoc est ꝑfecto odio odisse, vt nec ꝑ vitia D homines oderis, nec vitia propter homines diligas. Nam ecce vide q̄d adiūgat, Inimici facti sunt mihi.] Nō iam tm̄ Dei, sed suos inimicos oñdit. Quomodo ergo in eis impleuit, quod & ipse dixit, Nōne eos qui oderāt te odio habui: & quod dominus præcepit, *Matt.* Diligite inimicos uestros? Quomodo implebit hoc, nisi illos ꝑfecto odio, vt hoc in eis oderit quod iniqui sunt, hoc diligat quod homines sunt? Nam & tempore ueteris testamenti, quo visibilibus suppliciis carnalis populus coercebatur, homo ad nouum testamentum per intelligentiam pertinens famu- *Exo. 3.* lus Dei Moyses, qūo oderat peccatores cum pro eis orabat, & quomodo non oderat cū eos occidebat, nisi quia perfecto odio oderat eos? Et nanq; perfectione sic oderat iniquitatem quam puniebat, vt diligeret humanitatem pro qua orabat. Cum ergo corpus Christi ab impiis, & iniq̄s etiā corporaliter in fine separandum, nunc inter eos interim gemat: & cū illi occisi peccatores tanquam de malorū communione bonis calumniando, & se quasi per occasionem malorū magis a bonis & innocentibus separando, sic accipient in vanitate ciuitates suas, vt multi mali adhuc restent qui eorum separationem nō sequantur, sed a bonis usq; in finem tolerandi, in eadem permixtione remaneant: quid *Mat.* inter hęc ait corpus Christi, siue centenum, siue sexagenum, siue tricenum fructum afferēs cum tolerantia? Quid agit proxima Christi in medio filiarum, sicut lilium in medio E *Cant.* spinarum? Quę sunt voces eius? quę conscientia? quę species filię regis intrinsecus? Ecce audi qui dicat, Proba me Deus & scito cor meum. § Tu Deus tu proba, tu scito, non homo non hęreticus, qui nec probare nouit, nec scire potest cor meum, vbi tu probas & scis, quia non consentiam factis malorum, & illi me putāt contaminari posse peccatis aliorum: ut dum ego in longinqua peregrinatione mea facio quod in alio psalmo gemo.i. Cum iis q̄ oderant pacem eram pacifi *Psa.* cus, donec perueniam ad illam uisionem pacis, quod interpretatur Hierusalem, quę est

mater

mater oĩum nostrũ, ciuitas æterna in coelis, ipsi litigando & calumniando seq; separando accipiant non planè in æternitate, sed in vanitate ciuitates suas. Proba ergo me Deus, & scito cor meũ, Scrutare me & cognosce
F semitas meas.] Vt q̃d hoc? [Attẽde quid sequitur, Et uide, inquit, si via iniquitatis in me est & deduc me in via ęterna.] Scrutare, inq̃t, semitas meas.i.cõsilia & cogitationes meas, & vide si via iniquitatis sit in me, siue faciẽdo, siue cõsentiendo, & deduc me in via ęterna. Quid aliud dicit, quã deduc me in Christo? Quid est.n. via ęterna, nisi q̃ est uita ęterna?
an. 14. Aeternus. n. est, q̃ dixit, Ego sum via, veritas & vita. Si ergo aliq̃d inueneris in via mea q̃d displiceat oculis tuis, q̃m via mea mortalis est, tu deduc me in via ęterna, vbi nulla est iniquitas: quia & si quis peccauerit, aduoca-
Ioan.2 tũ habemus apud patrẽ Iesum Christum iustum. Ipse est exoratio pro peccatis nostris. Ipse est vita ęterna sine peccato, Ipse est vita ęterna sine supplicio. Magna sacramenta fratres. Qũo nobiscum sequitur spiritus Dei, quomodo nobis facit in hac nocte delitias? Quid est hoc, rogamus vos fratres? Inde dulciora, quo obscuriora. Conficit nobis petitionẽ ad amorem suum, quibusdam modis suis miris, Mirificat ipsa dicta sua, vt cum ea diceremus quæ iam noueratis, tñ quia ex illis locis eruebantur quę obscura videbant̃, tanquam noua fieret ipsa cognitio. Nunq̃d non noueratis fratres, quia in Ecclesia Dei
G tolerãdi sunt mali, & schismata nõ sunt faciẽda? Nunq̃d iam non sciebatis, quia intra illa
at. 13. retia quę capiunt bonos & malos pisces, ꝑdurandũ est usq; ad littus, nec retia rumpenda sunt, q̃a in littore separabunt̃ boni ad vasa & mali proiicientur? Iam ista noueratis, versus aũt istos psalmi huius non intelligebatis. Expositum est quod nõ intelligebatis, & innouatum est, quod noueratis.

In Psalmum cẽtesimumtrigesimumnonum Præfatio.

IVsserũt dñi fratres, & in ipsis dominus omnium vt istum psalmum afferã ad vos intelligendum, quantum dñs donat: adiuuet orationibus vestris, vt ea dicã quæ oportet me dicere, & vos audire, uti omnibus nobis vtilis sit sermo diuinus. Non.n.omnibus vtilis est, quia non est omnium fides. Fides aũt sic est in anima vt radix bona q̃ pluuiã in fru- ..Th. 3.
ctum ducit: ꝑfidia vero & error diabolicus & cupiditas mala radix omnium malorum, sicut radix spinarum ẽt dulcem pluuiam ad punctionis conuertit. Quid habet Psalmus 1.Ti.6.
iste, credo cum cantaretur aduertisse vos, q̃m conqueritur & gemit, & Deo precẽ fun- H
dit inter malos constitutum corpus Christi. Eius. n. vox est in omni tali Prophetia tanq̃ illius inopis.i.egentis, nondum satiati, esuriẽtis & sitientis iustitiam, cui q̃dam saturitas ꝓmissa in fine seruatur. Interim hic nunc si- Mat.5.
tiat & esuriat, gemat & pulset & q̃rat. Peregrinationis illecebris non delectetur, nõ putet patriã seculum, unde ut liberaretur Christus aduenit, quia Christus caput nostrum esse voluit, caput. s. cuiusdam corporis. Nõ.n. potest dici caput ubi corpus nullum est cui sit caput. Proinde si caput Christus, & alicuius corporis caput est Christus. Corpus illius capitis sancta Ecclesia est, in cuius nos membris sumus, si caput nostrũ diligimus. Audiamus ergo voces corporis Christi, hoc est, nostras, si sumus in Christi corpore, q̃a quisquis ibi non fuerit, in eis erit inter quos illud corpus gemit. Proinde aut in illo corpore eris ut gemas ĩter malos, aut nõ eris in illo corpore, & ĩ eis eris inter quos malos gemit corpus quod gemit inter malos, aut mẽbrum Christi, aut hostis corporis Christi. Nec isti inimici & aduersarii corporis Christi vno modo intelliguntur, aut uno modo agunt. Versipellis est.n. qui in eis regnat, & q̃ eis vtitur tanquam vasis suis. Cęterum multi ab illo liberantur, & in corpus Christi tran- I
seunt, & qui sint, & q̃d futuri sint, nouit ille qui illos redemit sanguine suo nescientes. Sunt autem quidam ꝑseuerantes in malitia sua, ad Christi corpus nõ pertinentes, & ipsi noti ei utique cui nihil ignotum est. Interim illi qui iam compaginati sunt cũ membris eius: nondum habentes resurrectionem futuram in qua perit omnis gemitus, & laus succedit, in qua omnis tribulatio morietur, & erit sine fine exultatio: nondum ergo habẽtes hoc in re, sed tñ tenentes in spe, gemunt ex desyderio quodã, & orant se liberari ab hominibus malis, inter quos necesse est uiuere & bonis: Non enim separatio iam cuique tuta est. Illius enim erit separatio, qui non no

uit errare? Vt nec malũ traiiciat ad dexteram nec bonũ ad ſiniſtrã. Nos aũt in hac vita difficile eſt vt noſipſos nouerimus, quanto minus debemus de quoquã præproperã ferre ſententiã? Quia ſi hodie malũ nouimus, cras qualis futurus ſit ignoramus: & forte quem vehemẽter odimus, frater nr̃ eſt & neſcimus. Securi ergo odimus in malis malitiã, diligimus naturam & creaturam, vt quod ibi fecit Deus amemus, quod ibi fecit ipſe hõ oderimus. Fecit.n. deus ipſum hĩem, fecit autem homo peccatũ. Dilige quod fecit Deus, odi quod fecit homo. Sic.n. perſequeris quod fecit homo, vt liberetur quod fecit Deus.

In finem Pſalmus ipſi Dauid.

Rom. 10. FInem non intendas aliud, q̃ tibi ab Apoſtolo præſtitutum eſt. Finis.n. legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Ergo cum au dis Pſalmum dicere, in finem, corda conuertantur ad Chriſtum. Tanquam.n. præco Pſalmi eſt titulus Pſalmi, veluti dicẽs, Ecce veni, & inde dicturus ſum, de quo cãtaturus. Nam & ipſe Dauid, non intelligo niſi ipſum Rom. 1. qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundũ carnem. Interim ꝓpter genus congruit nomẽ. Ioan. 7. Genus carnale a Dauid, genus ſpiritale ſupra Dauid: & non ſolum ante Dauid, ſed ante Abrahã: nec ante Abrahã tantũ, ſed ante Adã: nec ante Adam tm̃, ſed ante cœlũ, & terrã, ante oẽs angelos, ante oẽs ptãtes & virtutes ante omnia viſibilia & inuiſibilia. Quare? Quia vt hæc eſſent, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Ergo quia ex Ioan. 1. ſemine Dauid nõ ſecũdum diuinitatem, qua creator eſt ipſius Dauid: ſed ſecundum carnem Dauid, dignatus eſt vocari in prophetia, in ipſum finẽ intende, quia ipſi Dauid canitur Pſalmus, & corporis eius vocẽ audi, & eſto in corpore eius. Vox quam audiſti tua fiat, & ora & dic quod ſequitur.

I. Expoſitio Pſalmi.

EXime me domine ab homine maligno.] Non ab vno, ſed ab ipſo genere: nec a vaſis tm̃ ſed ab ipſo principe. i. ab ipſo diabolo. Quare.n. ab homine ſi a diabolo? Quia & ipſe in figura homo dictus eſt. Mat. 13. Venit inimicus hõ, & ſuperſeminauit zizania. Et cum dixiſſent ſerui ad patremfamilias, Nõne bonũ ſemẽ ſeminaſti, vnde apparuerunt zizania? Rñſum eſt, Inimicus homo hoc fecit. Ephe. 2. Ab iſto ergo homine maligno ora quantum potes vt libereris. Quia nõ eſt tibi colluctatio, aduerſus carnem, & ſanguinẽ, ſed aduerſus principes & poteſtates, & rectores mundi tenebrarũ harum. i. rectores peccatorum. Quod quidẽ & nos fuimus, nam audiuimus modo vocẽ Apoſtoli, Ephe. 5. Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in dño. Iam ergo lux facti, nõ in nobis ſed in dño, oremus non tm̃ contra tenebras. i. contra peccatores, quos adhuc diabolus poſſidet, ſed etiam contra ipſum principem eorum diabolũ, qui operatur in filiis diffidentiæ. M A viro iniuſto erue me.] Hoc eſt ab homine maligno, quod eſt a viro iniuſto. Malignum enim ideo dixit, quia iniuſtum, ne forte aliquem iniuſtũ bonum eſſe putes. Sunt enim multi iniuſti quaſi non nocentes, non ſunt ſæui, non ſunt aſperi, non ſunt perſequentes & preſſuras hominibus faciẽtes: ſed tamen vnde iniuſti? Quia alio quodã modo, luxurioſi, ebrioſi, voluptatibus dediti. Quomodo nulli nocet, qui ſibi non parcit? Innocens.n. ille eſt qui non nocet, non autem qui ſibi nocet. Tibi autẽ quõ poteſt non nocere, qui ſibi nocet? Sed reſpondes, In quo mihi nocet? non.n. inuaſit rem meam, aut appetiuit ſalutem meã. Luxuria ſua paſcitur, ſuis voluptatibus delectatur. Sed ſi iniquinatas habet voluntates, ipſe inquinatur. Mihi quid pertinet, cui moleſtus non eſt? Nocet tibi ſaltem vel exemplo, quia viuit tecum, & ad quod agit inuitat. Nõne cum eum uides forte in illis ſordibus ꝓſperari, duceris talium delectatione factorum? Et ſi non conſentis, ſaltem inueniſti quod expugnes. Qũo ergo tibi non nocebat q̃ laboras vincere quod fecit in corde tuo? A Malignus eſt ergo omnis iniuſtus, & neceſſe eſt noxius ſit, ſiue ſit blandus ſiue ſit ferox. Quiſquis in illũ incurrerit, quiſquis laqueis eius fuerit captus, inueniet quam ſit noxium quod putabat lene: Etenim frẽs, & ſpinę nõ pungunt in radicibus. Erue ſpinas de terra, contrecta radices ipſarum, & vide ſi ſentis dolorẽ. Tñ illud vnde dolorẽ ſentis, in ſuperficie, de illa radice proceſſit. Itaque non vobis placeant homines quaſi lenes & blandi, amatores tamen carnalium voluptatum, & in-

& inquinatarum cupiditatum sectatores nõ
nobis placeãt. Et si adhuc videntur lenes, ra-
dices spinarũ sunt. Nam talibus factis ꝑ luxu
riam plerunq; effundũt, qđ habebãt. Et quõo
quærunt implere quod effuderũt? Nunquid
iam parcunt rapinis & cogitationibus frau-
dium omni generi malignitatis exquirendę?
Iã uides malũ hominem quẽ putabas antea
lenem, quando illum videbas inebriari, bo-
nus erat. Modo iam furem uides, latronem
times, processerunt spinæ de illis radicibus.
Qñ sentiebas lenes radices spinarum, tunc si
posses incenderes, & nõ esset vnde prodiret
qđ te modo pungeret. Proinde frẽs mei cor-
pus Christi uel membra Christi gementia in
ter tales malos, quoscunq; videtis & inueni-
tis ꝓcliues ferri in malas libidines, & in per
niciosas voluptates, tunc reprehendite, &
B tunc castigate, tunc vrite. Incẽdatur radix, &
nõ est unde spina procedat. Si autem non po
tueritis, certi estote ꝙ eos habebitis inimi-
cos. Tacere pñt, occultare inimicitias suas
pñt, amare vos non pñt. Sed quoniam ama-
re uos non possunt, & necesse est qui oderũt
mala vobis q̃rant, nõ vacet lingua & cor ue-
strũ dicere Deo, Exime dñe ab homine ma-
ligno, a uiro iniusto erue me. Qui cogitaue-
runt iniustitias in corde.] Quid.n? Quia non
audent proferre in lingua, & seruant in cor-
de? Propter eos enim dixit, qui plerunque in
labiis bona loquuntur. Audis vocem iusti,
sed non est cor iusti. Nã quid profuit hoc ad
dere ut diceret, Qui cogitauerunt iniustitias
in corde? Ab eis me libera, ibi sit potẽtissima
manus tua ad eruendum me. Facile est.n de-
uitare apertas inimicitias, facile est auerti ab
inimico prompto, & manifesto, cuius ini-
quitas iam etiam in labiis est: Ille est mole-
stus, ille occultus: Ille difficile deuitatur qui
ĩ labiis bona portat, & in corde occultat ma
la. Qui cogitauerunt iniustitias in corde. To-
ta die constituebant bella.] Quid est bella?
Contra quę pugnarem tota die mihi consti
tuebant. Inde enim hoc nascitur de talibus
cordibus, quicquid est contra quod pugnat
Christianus. Si seditio, si schisma, si hæreses,
C si contradictio turbulenta, non hoc erumpit
nisi de illis cogitationibus quæ tegebantur:
& quando labia bona loquebantur, tota die
constituebant bella. Pacata audis verba, sed
belli constitutio a cordibus non discedit.
Quod.n. dictũ est, Tota die, sine intermissio-
ne significat.i. toto tẽpore. Acuerunt lin-
guas suas sicut serpẽtes.] Si adhuc quęris ho
minem, aspice similitudinẽ. In serpente ma-
xima astutia est & dolus nocẽdi, propterea
ẽt serpit. Non.n. vel pedes habet, ut eius vesti-
gia cum uenit audiantur. In eius itinere ue-
lut lenis est tractus, sed non est rectus. Ita er
go repunt & serpunt ad nocendum, habẽtes D
occultũ venenũ & sub leni contactu. Et ideo
sequitur, Venenum aspidum sub labiis eo-
rum.] Ecce est illud sub labiis, ut aliud sub
labiis, aliud in labiis aduertamus. Quos etiã
aperte manifestat alio loco ubi dicit, Qui lo
quuntur pacem cum proximo suo, mala au- Psal. 27.
tem sunt in cordibus eorum. Conserua me
domine de manu peccatoris, ab hominibus
iniustis erue me.] Ipsi sunt, noti sunt: non hic
opus est intelligere, sed agere. Orare opus
est, non quærere qui sint. Sed quõo aures ad-
uersus hmõi homines aperit tibi in cõsequẽ
ti. Multi.n. aduersus malos imperite orant.
Qui cogitauerunt, inquit, supplãtare gressus
meos.] Adhuc potest carnaliter accipi. Ha-
bet quisq; inimicum in negocio, cogitat ei
fraudem facere, & ei auferre pecuniam, qui
versatur in cõi negocio. Habet quisq; inimi
cum vicinum, & cogitat malum ingerere
domui eius, aliquid de re ipsius minuere, &
vtiq; dolo cogitat, fraude cogitat, machina-
mentis diaboli hęc ipse gestit implere, ne-
mo dubitat: Sed tamen non propter ista isti
cauendi sunt, sed ne insidiando tibi adducãt
te ad se, idest, a corpore Christi separent te,
& faciant te de corpore suo. Sicut enim bo
norum caput Christus est, sic illorum caput
diabolus. Qui cogitauerunt, inquit, supplan- E
tare gressus meos. Quid est, supplantare gres
sus meos? Non quasi vt erres in negocio qđ
cum illo habes, & decipiat te in causa quæ
tibi cõis est in foro cum illo. Supplantauit
gressus tuos, si te impedierit in uia Dei, vt il-
lud quod rectum intendebas titubet, aut laba
tur a via, aut cadat in via, aut recedat de via,
aut remaneat in via, aut retro reuertãt vnde
venerat, Quicq̃d tibi tale fecerit, supplanta-
uit te, decepit te. Cõtra hmõi insidias ora, ne
perdas cœleste patrimonium, ne amittas
Christum cohęredem, quia victurus es in
ęternũ cũ eo qui te fecit hęredem. Non.n. ta-
lis tẽ fecit hęredem cui mortuo succedas, sed

cum quo in ęternum uiuas. Abſconderũt ſu
perbi muſcipulã mihi.] Totum corpus dia-
F boli explicauit breuiter cũ ait,ſuperbi. Inde
eſt ꝙ & iuſtos plerunq; ſe dñt, cum ſint ini-
qui: Inde eſt ꝙ nihil illis tã noxiũ eſt, q̃ con
fiteri peccata. Ipſi ſunt qui cũ ſint falſi iuſti,
neceſſe eſt ut inuideant veris iuſtis. Nemo.n.
inuidet alteri in eo quod vult uel eſſe uel ui
deri. Alius tibi inuideat, quia diues es, aut di-
ues uult eſſe ut tibi inuideat, aut putari uult
diues. Alius tibi inuidet, q̃a clarus es & no-
bilis, aut hoc eſſe affectat, aut hoc ſe putari
cupit. Et ſic omnia q̃ uidentur bona in hoc
ſeculo & putanẽ, quod quiſq; uult habere, &
in quo uult excellere, uel cuius rei famã ca-
ptat, in eo tibi inuidet. Iſti autẽ qui falſi iuſti
ſunt, uideri uolunt iuſti cum non ſint, & ne
ceſſe eſt ut quem uiderint uerum iuſtũ, inui
deant illi, & hoc cum illo agant quomodo
amittat unde gloriaẽ. Inde ueniunt omnes ſe
ductiones & ſupplantationes. Hoc prior ip-
Gene. 3. ſe diabolus uoluit, qui cadẽs ſtatim homini
inuidit, & quia ipſe amiſit regnum cœlorũ,
hominem illuc peruenire noluit, & nõ uult,
Et id agit nunc vt homo illuc non perueniat
vnde ipſe eiectus eſt. Quia ergo ſuperbus eſt
ipſe, & ideo inuidus quia ſuperbus, omne
corpus ipſius talium corpus eſt. Sed nos ore
mus contra illũ qui corrigi nõ poteſt, & pro
ipſis qui pñt, vt dicamus homini iniuſto.
Quare inuides iuſto ò hõ iniuſte? Quia vis
videri iuſtus? Cito fac quod melius eſt, & fa
cilius eris. Quod vis videri eſto rebus, ita di-
G liges cui inuidebas, quia quod illum doles
eſſe eris & tu, & amabis in eo te, & ipſum
in te. Etenim ſi inuideres diuiti, non eſſet in
ptãte tua vt diues eſſes. Si inuideres honeſto
alicui ſenatori nobili, non eſſet in poteſtate
tua vt nobilis tu eſſes & clarus. Si inuideres
pulchro, nunquã pulchrum te faceres. Si in-
uideres forti & valido, nunquam tibi uires
dares. Si inuides iuſto, res in voluntate eſt,
Eſto quod doles eſſe alterum: non enim em
pturus es quod tu non es, & alius eſt. Gratis
conſtat cito conſtat. Pax in terra hominibus
bonæ voluntatis. Illi autem ſuperbi abſcon-
derũt muſcipulam, quæſierunt ſupplantare
greſſus meos rectos. Et quid fecerũt? Et re-
Luc. 2. ſtes extenderunt muſcipulas pedibus meis.]
Quas reſtes? Notum eſt hoc uerbum in ſcri-
pturis, & inuenimus alibi quid ſignificent re
ſtes. Dñs flagellum de reſticulis fecit, vnde
expulit eos de templo qui ibi male verſabã- Ioan. 2.
tur, & ſignificauit nobis quomodo intelliga
mus reſtes, quia criniculis peccatorum ſuo Prou. 5.
rum vnuſquiſq; conſtringiẽ. Dicit.n. alia ſcri
ptura, & aperte Eſaias, Vę iis, qui trahũt pec Eſaia. 5.
cata ſicut reſtẽ longam. Quare autem dr̃ re- H
ſtis? Quia omnis peccator perſeuerãs in pec
catis ſuis, addit peccata peccatis, & cum de-
beret accuſatione peccati ſui corrigi, defen-
ſione duplicat qđ cõfeſſione poſſet auferri;
& plerũq; aliis peccatis uult munitus eſſe, ꝓ
pter illa quę cõmiſit. Fecit adulterium, & ne
occidatur, parat homicidium, addit peccato
peccatum. Rurſus ſi ei contigerit facere ho-
micidium, iam qui vnum crimen timere q̃
antea timebat, non cogitat minuere quod fe
cit, ſed addere quod nondum fecit. Quærit
forte & maleficium. Tria ecce habet. Inde
iam quis cogitet? quis finiet reſtem peccato
rum? Et optime dicitur reſtis. Vt.n. torquea-
tur reſtis additur, & nõ adduntur recta fila
ſed torta. Prauitas ſibi connexa ducitur in
longum, & non cogitat pręcidere quod ma
le texuit, ſed addere, producere, in longum
protendere, vt habeat in fine vnde illi ligen-
tur manus & pedes, & proiiciaẽ in tenebras
exteriores. Hæc autem peccata ſua intendũt Mat. 2.
iuſtis, quando eis ſuadent facere mala quę ip
ſi faciunt. Ideo dixit, Reſtes extẽderunt mu-
ſcipulã pedibus meis: ideſt, de peccatis ſuis
me deiicere voluerũt. Et vbi hoc? Iuxta ſemi
tas ſcandalum poſuerunt mihi.] Non in ſe-
mitis, ſed iuxta ſemitas. Semitę tuę, pręcepta
Dei ſunt. Illi ſcandala iuxta ſemitas poſue-
runt, tu noli recedere a ſemitis, & nõ irrues I
in ſcandala. Nec volo dicas, & ſi prohiberet
illos Deus ponere mihi ſcandala iuxta ſemi
tas, & nõ ibi ponerent. Immo permiſit Deus
ponere ſcandala illos iuxta ſemitas, vt tu nõ
recedas a ſemitis. Iuxta ſemitas ſcandala po-
ſuerunt mihi. Et quid reſtat? Quod reme-
dium inter tanta mala, in iſtis tentationibus,
in iſtis periculis? Dixi domino Deus meus
es tu.] Illi homines ſunt, & non mei, tu &
Deus es & meus es. Dixi domino, Deus me⁹
es tu. Magna vox orationis, mouet fidu-
ciam, Nunquid illorum non eſt Deus? Cu-
ius enim non eſt Deus, qui eſt verus Deus?
Sed tamen proprie eorum eſt qui eo fruun-
tur, qui ei ſeruiunt, q̃ libenter ſub ipſo ſunt.

Nam

Nam & mali quanuis inuiti, sub ipso sunt.
Illi appellant Deum a quo coronentur, sub
illo illi fugiunt a quo dānentur. Et iniquus q
non vult habere dn̄m Deū suum, quò fugiet
Deum oīum? Bonum est illi ergo vt conuer-
tatur ad Deum oīum, faciatq; illum cōuer-
sione suum, & positus inter tales peccatores
seductores, hypocritas, superbos, dicat ad
Deum quē sui cōuersione sibi fecit Deū suū,
Dixi dn̄o Deus meus es tu. Percipe auribus
dn̄e vocē deprecationis meę.] Simplex qui-
dē sententia est, & facilis ad intelligendum,
sed tn̄ delectat forte cogitare quare non di-
xerit, Percipe auribus deprecationē meam,
sed velut euidentius exprimens affectū ani-
mi sui, ait, vocem deprecationis meę, vitam
deprecationis meę, animā dep̄cationis meę
non quod sonat in uerbis meis, sed vnde ui-
uunt verba mea. Cæteri.n.strepitus sine aīa,
K soni dici possunt, voces nō possunt. Vox pro
prie animatorum est, viuorū est. Quā multi
autē deprecantur Deum, & nō sentiunt Deū,
nec bene cogitant de Deo? Sonum depreca-
tionis habere possunt, vocem non possunt,
quia vita ibi non est. Huius qui viuebat, quia
Deum suum intelligebat, a quo l.beraretur
videbat, & a quibus liberaretur sentiebat, ip-
sa erat vox deprecationis eius, ipsam cōmen
dās auribus Dei dicat, Domine dn̄e. Tu dn̄e
dn̄e.i.tu uerissime dn̄e, non quales dn̄i ho-
mines, non quales dn̄i qui emunt saccello,
sed qualis dn̄s qui emit sanguine. Domine
dn̄e virtus salutis meæ.] Idest, qui das vires sa
luti meę. Quid sibi vult uirtus salutis meę?
Conquerebatur de scādalis & insidiis pecca
torum, & circumlatronibus & circuminsi-
diantibus malignis hominibus vasis diaboli,
de superbis inuidentibus iustis, inter quales
necesse est uitam ducere, cum hic uiuimus
in peregrinatione nostra hac. Talia uero scā
dala abundantia futura dn̄s prędixit, & ait,
Mat.24. Abundabit iniquitas, & quoniam abundauit
iniquitas, refrigescet charitas multorum. Sed
adiunxit statim solatiū, Qui perseuerauerit
usq; in finem, hic saluus erit. Attendit iste &
timuit, & abundantia iniquitatum turbatus
respexit spem: quia qui perseuerauerit usq;
L in finem, hic saluus erit: extendit se perseue-
rare, & uidit longam uitam, & quia perseue
rare magnum est & difficile, ipsum orauit
ad perfectionem perseuerantię suæ, a quo il
li iussum est, ut peseueraret. Certe saluus ero
si perseuerauero usq; in finem, sed perseue-
rantia ad uirtutē pertinet, ut mereat salutē:
Tu es uirtus salutis meę, tu me facis perseue
rare ut perueniā ad salutē. Domine domine
uirtus salutis meę. Et unde spero, q̄a tu es uir
tus salutis meę? Obūbrasti super caput meū
in die belli.] Ecce modo adhuc pugno, pu-
gno foris contra fictos bonos, pugno intus
contra cōcupiscētias meas, quoniam uideo
aliam legem in membris meis repugnantē
legi mentis meę, & captiuum me ducentem
in lege peccati, q̄ est in membris meis. Miser *Rom.7.*
ego hō, quis me liberabit de corpore mor-
tis huius? Gratia Dei, per Iesum Christum
dominū nostrum. Igitur laborās in hoc bel-
lo respexit ad gratiam Dei, & qui iam cœpe
rat ęstuare & arescere, tanquam umbram in
uenit sub qua uiueret: Obumbrasti super ca
put meum in die belli.i.in ęstu, ne fatigarer,
ne arescerē. Ne tradas me domine a desyde- M
rio meo peccatori.] Ecce quo mihi ualeat
umbraculum tuum, ut ęstum nō patiar a me
ipso, Et quid mihi peccator faceret ille quā
tumlibet sęuiret? Sęuierunt enim iniqui, mar
tyres traxerunt, eos catenis ligauerunt, car-
ceribus incluserunt, gladio ferierunt, bestiis
subiecerunt, ignibus consumpserunt: Hęc
omnia fecerunt, sed non eos tradidit Deus
peccatoribus, quia non sunt traditi a desyde
rio suo. Illud ergo ora quantum potes, ut a
desyderio tuo non tradat Deus peccatori.
Tu.n.desyderio tuo facis locum diabolo. Ec
ce.n.diabolus ꝑposuit lucrum, & inuitauit
ad fraudem. Lucrum.n.habere non potes, ni
si fraudem feceris. Sed lucrū esca est, fraus,
laqueus. Sic attēde escā ut uideas & laqueū,
quia lucrū non potes adipisci nisi fraudem
feceris: fraudem autē si feceris, capieris. Nō
ideo dico capieris, quia inuenieris. Aliquan
do enim non inuenieris sed ab hominibus, a
Deo autē capieris & traheris & occideris.
Omnis. n. qui talia facit, perimit seipsum.
Ibi est ergo esca, ibi est & laqueus. Frena de-
syderium, & non cades in laqueum. Si autē
uicerit te desyderium escę, mittit tibi col-
lum in laqueum, & capiet te auceps anima- A
rum. Ne tradas me a desyderio meo pecca-
tori, inde obumbratur in die belli. Desyde-
rium.n.æstus facit, umbraculum autem dn̄i
temperat desyderium, ut possimus refrena-

rę quo

re quo rapiebamur, vt non ita æstuemus ut
ad laqueũ perducamur. Cogitauerũt aduer-
sum me, ne derelinquas me, ne forte exaltẽ
Psal. 12. tur.] Habes & alio loco. Qui me premunt,
exaltabũt si motus fuero. Tales sunt & isti, q͡a
talis est & ipse diabolus, Quando seduxerit
hominẽ, gaudet, triumphat de illo: Exaltatur
ipse, quia ille humiliatus est. Quare aũt ille
humiliatus est? Quia male exaltatus fuit, & il
le qui de illo triumphat, humiliabitur. Tales
sunt.n. oẽs qui gaudent de malo, vidnetur si-
bi ad tempus gloriari, superbire, ceruicem
erigere. Non vos delectet exaltatio eorum,
escã habent in faucibus & hamũ. Ibi est quo
delectantur, ibi est quo trahuntur. Ne dere-
linquas me, ne forte exaltẽt, idest, nõ de me
triumphent, non de me gaudeant: Caput cir
cumitus eorũ, labor labiorũ ipsorum teget
eos.] Me, inquit, vmbra alarũ tuarum teget,
obũbrasti.n. mihi in die belli. Ipsos q͡d teget?
B Caput circumitus eorum, Ipsa est superbia.
Quid est, circũitus ipsorum? Vt circumeant
& non stent, in gyrum eant erroris, vbi iter
est sine fine. Qui enim in longum it, aliũde
incipit, alicubi finit. Qui in gyrum it, nun-
Psal. 11. quam finit. Ipse est labor impiorum qui de-
monstratur in alio Psalmo euidentius, In cir
Ecclesiastici. 10. cumitu impii ambulãt. Sed circumitus eorũ
caput, superbia est. Quia initiũ omnis pecca
ti superbia. Vnde aũt superbia labor labiorũ
ipsorum? Omnis enim superbus fictus est,
omnis fictus mendax. Laborant homines lo
qui mendaciũ, nam veritatem tota facilitate
loquerentur. Ille.n. laborat qui fingit quod
dicit: nam q̃ verum uult dicere, nõ laborat.
Ipsa.n. veritas sine labore loq̃tur. De homine
ergo hoc dixit Deo, Me proteget vmbraculũ
tuum, ipsos teget mendacium ipsorum. Sed
ipsum mendaciũ ipsorum, labor est labiorũ
Psal. 7. ipsorum. Ecce parturiuit iniustitiã, cõcepit
dolorem, & peperit iniquitatem. In omni
.n. opere malo labor est, & omne opus ma-
lum cogitatum, mendacium ducem habet.
Non enim est veritas, nisi in opere bono, Et
Mat. 11. propterea q͡a omnes laborant in mendacio,
veritas quid clamauit? Venite ad me omnes,
Psal. 4. q̃ laboratis & onerati estis, & ego reficiam
C vos. Ipsa est vox clamans ad laborantes in
alio Psalmo, Filii hominum vsquequo gra-
Hier. 6. ui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæ-
ritis mendacium? Aperte autem alio loco, la
bor est in mẽdacio. Docuerunt linguas suas
loqui mendaciũ, ut iniq; agerent laboraue-
rũt. Caput circumitus eorum labor labiorũ
ipsorum teget eos. Decidẽt super eos carbo
nes ignis in terra & deiicies eos.] Quid est,
in terra? Hic adhuc in hac uita, hic supra il-
los decidant carbones ignis, & deiicies eos.
Qui sunt carbones ignis? Nouimus istos car
bones, An alii sunt isti, & alii illi de q̃bus di-
cturi sumus? Istos.n. video ad pœnã ualere,
illos aũt quos commemoraturus sum, ad sa-
lutem. Dictum est.n. de quibusdam carboni
bus, cum homo peteret aduersum linguam
subdolam auxilium, Quid detur tibi, aut q͡d
adiicietur tibi ad linguam subdolam? Sagit- Psal. 110
tæ potentis acutę, cum carbonibus vastato-
riis, idest, verba Dei cor transfigentia, & ve-
tustatẽ perimentia, amoremq; gignentia,
& exempla hominum q̃ mortui erant & re-
uixerunt: & nigri erant, & fulgentes effecti
sunt. Carbones.n. tenebrę sunt, color ĩdicat. Ephe. 5
Sed cum ad eos accesserit flamma charitatis,
& ex mortuis reuixerint, audiant ab Aposto D
lo, Fuistis.n. aliquando tenebrę, nunc autem
lux in domno. Ipsi sũt carbones fratres quos
inuenimur, quando uolumus mutare vitam
transfixi sagitta Dei, & impediunt nos malæ
linguę hominũ, de qualibus hic modo quæ
rebatur, & uolunt seducere a uia ueritatis
potiusq; inducere ad errores suos & dicere
nobis, quia si professi fuerimus non imple-
bimus. Attẽdimus carbones illos. Qui erat he
ri ebriosus, hodie sobrius est. Qui erat heri
adulter, hodie cast⁹ est. Qui erat heri raptor,
hodie largitor. Omnes isti carbones ignis
sunt. Accedunt exẽpla carbonũ ad uulnus sa
gittarũ. Non.n. timeo dicere uulnus, cũ cla-
met ipsa sponsa, uulnerata charitate ego sũ:
& fit ibi uastatio fœni, p̃p quod dñr carbo-
nes uastatorii. Vastatur fęnum, sed purgatur
aurũ, & mutat hõ ex morte uitã, & incipit
pit esse etiã ipse carbo flagrans. Qualis erat 1.
carbo Apostolus, qui prius fuit p̃secutor &
blasphemus & iniuriosus, niger & extinctus:
Misericordiã uero cõsecutus, accẽsus est de
cœlo, vox Chr̃i accẽdit illũ: periit in eo to-
ta nigredo, cœpit feruens spiritu quo accẽ-
debatur accendere. Tales ergo & hic intelle
cturi sumus carbones ignis, qui cadunt super
istos malos, & deiiciunt eos? Planè nõ p̃hibe
mur hũc habere intellectũ. Video hic nobis
eluce-

elucescere non improbabilē seu reprehensi-
bilem sententiam. Intelligo illos carbones
E cadere super istos vt deijciantur. In alios.n.
veniūt vt accendantur, in alios vt deijcian-
tur. Ipse.n. carbo dicebat, Quibusdā sumus
2. Cor. 3. odor mortis in mortem, quibusdam sumus
odor vitæ in vitam. Vident enim iustos flam
mantes spiritu, candentes luce, & eis inui-
dendo cadunt, hoc est, ꝙ superuenient illis
carbones ignis in terra & deijcientur. Quid
est, in terra? Adhuc hic sunt in hac vita, ex-
cepta illa pœna quæ seruatur impijs. Carbo
nes isti illos deijciūt, anteq̃ veniat ignis ęter
nus. Decident super eos carbones ignis in
terra, & deijcient eos. In miseriis non subsi
stent.] Venit illis miseria & non tolerant, iu
stus aūt subsistit. Qūo ille subsistit, q̃ dicit,
Sed & gloriamur in tribulationibus, sciētes
Rom. 5. qm̄ tribulatio patientiā operatur, patientia
probationem, probatio spem, Spes autē non
confundit, qm̄ charitas Dei diffusa est in cor
dibus nostris per spiritumsanctū, qui datus
est nobis. At vero super illos cū ceciderit ali
qua pressura, aliqua miseria non subsistunt,
cadunt. Quando enim tales patiūtur huius-
modi pressuras, non valent tolerare, deci-
dunt in iniquitates malas, q̃a tradūtur a desy
derio suo peccatori. Vir linguosus non diri-
F getur super terrā. § Vir linguosus amat men-
dacia. Quid.n. illi est voluptas, nisi loq̃? Non
enim attēdit quid loquatur, dū loquitur, nō
pōt fieri vt iste dirigatur. Qualis ergo esse
debet seruus Dei, accensis illis carbonibus,
& ipse carbo salutaris effectus? Qualis esse
debet? Vt magis optet audire quàm dicere,
sicut scriptū est, Sit aūt omnis homo velox
ad audiendū, tardus autem ad loquendum,
Iacob. 1. Et si fieri pōt hoc cupiat, non habere neces-
sitatem loquendi & docendi. Ecce.n. dico
charitati vestræ fratres mei. Loquimur nos
modo ad vos, vt aliquid doceamus vos: quā
to melius si oēs sciremus, & nemo doceret
alterū, vt non esset alius loquens, alius au-
Psal. 50. diens, sed oēs audientes vnum illū cui dici-
tur, Auditui meo dabis gaudiū & lætitiam?
Vnde & ille Ioannes, non tam gaudebat q̃a
Ioan. 3. prædicabat & quia loquebatur, sed gaude-
bat q̃a audiebat. Ait enim, Amicus aūt spon-
si stat & audit eū, & gaudio gaudet propter
vocē sponsi. Itaq; fratres cito dixerim chari
tati vestræ, vbi vnusquisq; probet se, non vt
loquatur, sed vt de alio locutionis officium
exigat. Gaudiū aūt taciturnitatis intus habeat
in voluntate, vocem doctrinę in necessitate.
Quando enim opus est voce doctrinæ? Qn̄ G
pateris imperitum, quando pateris indoctū.
Si semper delectat te docere, semper vis ha-
bere imperitum, quem doceas. Si autem be-
neuolus es, & vis omnes doctos esse, nō vis
semper habere quos doceas, & non erit in
voluntate exercitatio vel probatio doctrinæ
tuę, sed in necessitate. Gaudiū tibi sit in au-
ditione Dei, necessitas tibi sit in locutione
tua, & non eris vir linguosus, ne non diriga
ris. Quare vis loqui, audire non vis? Semper
foras exis, intrò redire detrectas. Qui enim
te docet, intus est, quando tu doces tanquā
foras exis ad eos, qui foris sunt. Ab interio-
re enim audiuimus veritatem, & ad eos qui
foris a nostro corde sunt loquimur. Quòd
enim dicimur eos in corde habere de qui-
bus cogitamus, secūdum imaginē quādam
dicimus, quam de illis habemus impressam.
Nam si omnino intus ipsi essent, scirēt vti-
que quid in corde nostro esset, atque ita vt
eis loqueremur opus non esset. Si autē hoc
te delectet quod foris agis, vide ne tumescas
foris, & non possis redire per angustum, &
nō possit tibi dicere Deus tuus, Intra in gau
dium domini tui: sed dicat tibi, quia forin- H
secus erat quod amasti, Ligate ei manus &
pedes & mittite eum in tenebras exteriores. Mat. 25.
Vbi enim ostendit malum esse mitti exte-
rius, ibi ostendit bonum esse intrasse inte-
rius. Nam seruo bono, quid dicit? Intra in
gaudium domini tui. Malo autē seruo, Proij
cite eum in tenebras exteriores. Non ergo
amemus magis exteriora, sed interiora. De
interioribus gaudeamus, in exterioribus aūt
necessitatem habeamus, non voluptatē. Vir
linguosus non dirigetur super terram. Virū
iniustum mala venabūtur in interitum. § Ve
niunt mala & non subsistit, ideo dixit, vena-
buntur in interitū. Multis.n. bonis, multis iu
stis euenerunt mala, & tanquam inuenerūt
eos mala. Nam ideo dixit, venabūtur, quia
vnusquisque abscondere se vult a malo: sed
cū inuenitur a malo, quasi factus est in vena Mat. 10.
tionem. Nunquid autem soli mali fugiunt
a malis, qn̄ quęruntur a malis? Nonne & bo
nis dictū est, Si vos ꝑsecuti fuerint in vna ci
uitate, fugite in aliam? Ergo qn̄ mali perse-
que-

qnebātur bonos, id eſt, martyres noſtros, cū
eos cōprehēderūt, venati ſunt eos, ſed nō ad
interitū. Preſſa eſt.n.caro, coronata eſt ani-
ma, & eiecta eſt anima de carne, nec aliquid
factū eſt, qđ obeſſet in poſterū. Incenſa ſit
caro, percuſſa ſit caro, laniata ſit caro, nun-
quid ideo ſubtracta eſt creatori, quia data
I eſt in manus perſecutoris? Ille qui creauit
ex eo quod non erat, nō reparabit melius q̃
erat? Ergo quandocunque capti ſunt iuſti,
venati ſunt quidē illos mali, ſed non ad inte-
ritū. At vero illi qui non diriguntur & lin-
guoſi ſunt, mala eos venabuntur ad interi-
tum. Quare? Quia in miſerijs non ſubſiſtēt.
Cognoui quia faciet dominus iudiciū egen
tis. § Egens iſte nō eſt linguoſus. Qui.n. lin-
guoſus eſt, abundare vult, eſurire neſcit. Illi
aūt egētes ſunt, quibus dicit, Pulſate & ape-
Matt. 7. rietur vobis, quærite & inuenietis, petite &
dabitur vobis, Ille egens eſt de quo dicitur,
Beati qui eſuriunt & ſitiūt iuſtitiam, qm̄ ip-
ſi ſaturabuntur. Gemunt inter ſcandala ma-
lorū ipſi, precantur ad caput ſuum, vt eruan
tur ab homine malo, & ab homine maligno
liberētur, & de manibus iniuſtorū eruātur.
Ipſi ergo ſunt quorū cauſam dn̄s non negli-
get, etſi modo preſſuras patiūtur, apparebit
gloria ipſorū cū apparuerit caput ipſorū.
Col. 3. Talibus.n.hic conſtitutis dr̄, Mortui eſtis, &
vita veſtra abſcōdita eſt cū Chr̄o in Deo. Er
go pauperes ſimus, abſcōdita eſt vita noſtra,
Ioan. 6. clamemus ad panē. Eſt.n. panis viuus qui de
cœlo deſcēdit, & qui in via reficit nos, in
K patria ſaturabit nos. Modo.n. vt duremus, re
ficimur. Nā neceſſe eſt eſuriamus quoadu ſ-
que ſatiemur. Cognoui q̄a faciet dn̄s iudi-
ciū egentis. Certus erat iſte, qm̄ faciet domi
nus iudicium egentis. Et cauſam pauperū.]
Oſtendit iniquis qūo diligit iuſtos ſuos, oſtē
dit diuitibus qūo diligat pauperes ſuos. Di-
uites dixi ſuperbos, pauperes dixi humiles.
Diuites dixi per abundantiam non quæren-
tes, pauperes dixi per deſyderium ſuſpiran-
tes. Faciet dominus cauſam ipſorum. Verū-
tamen iuſti confitebuntur nomini tuo. § Et
quādo agis cauſam ipſorū, & quando facis
iudicium ipſorum, tuo nomini confitebun-
tur. Meritis ſuis nihil tribuunt, non tribuēt
totum niſi miſericordiæ tuæ. Veruntamē iu
ſti confitebūtur nomini tuo. Et quia iuſti cō
fitebuntur nomini tuo, vt quantūcūque iu-
ſti fuerint, nihil ſibi aſſumant de ſuo, nihil
ſibi tribuant de ſuo. Quid fiet vt diligāt cor?
Quia quando ad ſe flectunt, torquent cor:
quando aūt ad dominū intendūt, dirigunt
cor. Et vbi erit voluptas, vbi requies, vbi gau
diū, vbi beatitudo? Nunquid in ſe? Non: Sed
in quo ſunt lux. Nunc autem lux in domino Eph. 5.
dixit. Ideo vide quid ſequitur, vide quo con
cludit. Inhabitabūt recti cum vultu tuo.] Ma L
le.n. illis fuit in vultu ſuo, bene illis erit cū
vultu tuo. Quādo vultū ſuū amauerūt, in ſu Gen. 3.
dore vultus ſui panem manducauerūt. Re-
deant, & deterſo ſudore, finitis laboribus,
pereūte gemitu, veniet illis facies tua abun-
dans ſufficientia. Nihil quærent amplius, Pſal. 15.
quia melius non habēt, amplius non te de-
ſerent, ne deſerantur à te. Etenim poſt reſur-
rectionem de domino, quid dictū eſt? Adim
plebis me lætitia cū vultu tuo. Sine vultu ſuo 1. Ioan.
non nobis daret lętitiam. Ad hoc purgamus
vultū noſtrum, vt gaudeamus ad vultū ip-
ſius. Filij enim Dei ſumus, ſed nondum ap-
paruit quid erimus. Scimus quia cū appa-
ruerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbi-
mus eum ſicuti eſt. Quia inhabitabunt recti
cū vultu tuo. Putamuſne cum vultu patris,
& non cum vultu filij? an cum vultu filii, &
non cum vultu patris? An vnus quodammo
do vultus patris & filij & ſpiritusſancti? Vi-
deamus ſi nō nobis ipſe filius promittit vul-
tum ſuum, vnde nos lætos faciat. Modo hoc
capitulum in Euangelio quod huic pſalmo
atteſtaretur, dominus Deus inſpirauit vt le- M
geretur. Ait.n. ipſe dn̄s, Qui audit præcepta
mea & cuſtodit ea, ipſe eſt qui diligit me: Et
qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego Ioā. 14.
diligam eum, & oſtendam illi meipſum.
Quale promiſit pręmiū dilectiſsimi? Nun-
quid eū non videbant, quibus ſe oſtendere
pmittebat? Nonne ante illos erat? Nonne fa
cies carnis illius adiacebat oculis eorum?
Quid eſt quod volebat oſtendere vidētibus
ſe? Sed quia talem videbant diſcipuli qualē
crucifixerunt Iudęi, Erat autem Deus in car
ne illa occultus, hominem aūt poſſunt vide
re hoīes, Deū vero non poſſent, quamuis in
homine, Quia beati mundo corde, quoniā Mat. 5.
ipſi Deum videbunt, Dedit formam homi-
nis & pijs & impiis, ſeruauit formam Dei
mundatis & pijs vt iocundemur in illo, &
bene nobis in æternum ſit cum vultu ipſius.

In

In Psalmum centesimum quadragesimum Præfatio.

AVdistis fratres admonitionem & petitionem nostram ex ore Apostoli, cum *Col. 4.* eius modo Epistola legeret. Ait.n. Orationi A instantes, vigilātes in illa orantes simul & ꝓ nobis, vt Deus aperiat nobis ostiũ verbi ad *Eph.* loquendũ mysteriũ eius, vt manifestẽ illud, sicut oportet me loqui. Hęc uerba ẽt mea de putare dignemini. Sũt.n.in scripturis sanctis profunda mysteria, q̃ ad hoc absconduntur ne vilescãt, ad hoc quærunt ut exerceant, ad hoc aperiũtur vt pascant. Psalmus quem mõ cantauimus, in multis sententiis subobscurus est. Cum adiuuãte dño ea quæ dicta sunt erui & exponi cœperint, videbitis hoc vos audire quod iã noueratis: Sed ideo multipliciter dicta sunt, ut uarietas locutionis fastidium tolleret veritatis. Quid.n. amplius fratres vel salubrius audituri & cognituri estis, *Mat. 22.* quam diliges dñm Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua, & diliges ꝓximũ tuũ tanquam teipsum? Sed ne putetis hæc duo ꝓcepta parua esse, in his duob. ꝓceptis tota lex pẽdet & Prophetę. Quicquid ergo salubriter mẽte concipitur, uel ore ꝓfertur, uel de qualibet diuina pagina exculpitur, non habet finem nisi charitatem. Hæc autem charitas nõ qualiscunq; est. Nã & male viuentes irretiuntur sibi societate perditę conscientiæ, & dicunt amare se, nolle discere abinuicẽ, suis collocutionibus B conciliari, desyderare se absentes, gaudere ad pręsentiam suã: Amor iste tartareus est, viscum habet quo deiciat in profundũ, non pennas quibus leuet in cœlum. Quę est autẽ ista charitas, ut a cęteris quę appellãtur charitates segregaretur & distingueretur? Ea q̃ charitas dicitur uera Christianorũ, a Paulo definita est, atque ita suis quibusdam terminis circunscripta, cũ sit diuinitate infinita, *1. Tim. 1.* vt omnimodo discernatur a cęteris, Finis.n. *Rom. 13.* inquit, pręcepti est charitas: Posset hucusq; dicere. Nã aliis locis vbi tanq̃ scientibus loquebatur, hucusque dixit, Plenitudo, inquit, legis est charitas. Et nõ dixit qualis charitas. Ideo ibi non dixit, quia dixit alibi. Nõ enim vbique omnia dici aut possunt aut debent. Ergo hic plenitudo legis charitas. Quęrebas forte, quę charitas, qualis charitas? Audi alio loco, Finis pręcepti est charitas de corde puro. Iam uidete utrum inter se latrones habeant charitatem de puro corde. Purum cor in charitate, hoc est, quando diligis hominem secundum Deum, quia & teipsum sic debes diligere, ut non erret regula, Diliges *Mat. 22.* proximum tuum tanquam teipsum. Si enim C male te diligis & inutiliter, ita & proximum diligendo quid ei consulis? Quomodo autẽ te male diligis? Quomodo te inuenit scriptura, quę neminem palpat, & conuincit, quia non te diligis, immo conuincit, quia & odis te. Qui autem, inquit, diligit iniquitatẽ, *Psal. 10.* odit animam suam. Si ergo diligis iniquitatem, putans quod te ipsum diligas, errat: Ita & si proximum diligas, ad iniquitatem duces, & dilectio tua laqueus erit dilecti. Charitas ergo de puro corde est, quę est secun- *1. Tim. 1.* dum Deum, de conscientia bona, & fide non ficta. Ista charitas definita ab Apostolo, habet duo pręcepta, dilectionis Dei & dilectionis proximi. In nullis scripturis aliud iniquiratis, nemo vobis aliud pręcipiat Quicquid obscurũ est in scriptura, hæc ibi occulta est: quicquid ibi planũ est, hæc ibi aperta est. Si nusquam aperta esset, non te pasceret: si nusquam occulta nõ te exerceret. Hæc charitas clamat de corde puro, de corde talium in his verbis, qualis hic modo orat: Et quis iste sit, cito dixerim, Christus est. Audituri enim estis verba quę de dño nostro Iesu Christo indigne accipiuntur, & putabit parum intelligẽs temere me dixisse Christi esse ꝓsonam in hoc Psalmo. Quomodo enim potest de domino nostro Iesu Christo, de illo agno immaculato, de illo in quo solo non est in- D uentum mendacium, qui solus uerissime di- *1. Pet. 2.* cere potuit, Ecce uenit princeps mũdi huius *Ioan. 14.* & in me nihil inueniet; idest, nullam culpã, nullum reatum, q. solus quod nõ rapuit exoluebat, qui solus innocentem sanguinem fudit, filius Dei unicus carnem accipiens, non ut ipse minueretur, sed qua nos augeret. Quomodo ergo de ista persona recte accipitur, Pone domine custodiam ori meo, & o- *Psa. 140* stium continentiæ circum labia mea, ut nõ declines cor meum in verba maligna, ad excusandas excusationes in peccatis? Manifestissime quippe iste est sensus. Custodi domine os meum ianua quadam & ostio pręcepti tui, ut in uerba maligna non de-

clinetur

clinetur cor meũ Quę uerba maligna? Qui-
bus excusant peccata. Ne, inqt, peccata mea
malim excusare q̃ accusare. Hæc verba in ip
sum dñm nostrũ Iesum Chrm non cadunt.
Quæ.n. ille peccata commisit, quæ cõfiteri
potius q̃ defendere debuisset? Nostra verba
E ista sunt, Certe Christus loquitur, Si nostra
verba sunt, quomõ Chrs loquitur? Et vbi est
charitas de qua loquebar? Nescitis quia ipsa
vnum nos fecit in Christo? Charitas clamat
ad Christum de nobis, charitas clamat de
Christo ꝑ nobis. Quomodo charitas clamat
Iohel. 2. ad Christũ de nobis? Et erit, Omnis qui inuo
caueritnomen domini, saluus erit. Quomõ
charitas de Christo pro nobis? Saule Saule
Acto. 9. qd me ꝑsequeris? Vos, inqt Apostolus, estis
1. Co. 12. corpus Christi & mẽbra. Si ergo ille caput,
nos corpus, vnus homo loquitur: siue caput
loquatur, siue membra, vnus Christus loqui
tur. Et capitis est proprium loqui ẽt in ꝑsona
membrorum. Ipsam nostram cõsuetudinẽ
aduertite: Primo quomodo loqui in mẽbris
nostris non potest nisi caput. Iam vero caput
nostrum, quomodo loquitur in persona om
nium membrorum aduertite. In angusto ti-
bi pedem aliquis calcat, calcas me dicit ca-
put. Vulnerauit tibi aliquis manũ, vulnerasti
me dicit caput. Caput tuum nullus tetigit,
sed loquitur vnitas cõpaginis corporis tui.
Omnium membrorum tuorum personam
illa quæ in capite est lingua suscepit, ipsa pro
omnibus verbis fungitur. Sic ergo audiamus
Christum loquentem, sed unusquisq; agno-
scat ibi uocem suam, tãquam hęrens in Chri
F sti corpore. Aliquando enim dicturus est uer
ba, in quibus nullus nostrũ inueniat personã
suam, sed ad solum caput pertineant, non ta
men se separat ex uerbis nostris & ad sua ꝑ
pria tollit, uel a suis propriis non ad nostra
redit. De ipso enim & de Ecclesia dictum est,
Gene. 1. Erunt duo in carne una. Vnde & ipse in Euã
Mat. 19. gelio dicit de hac ipsa re, Iam igitur non
sunt duo, sed una caro. Hæc noua non sunt,
sæpe a uobis audita sunt, sed per occasiones
necesse est commemorentur, primo quia ip
sę scripturæ quas tractamus ita sibi sunt in-
nixę, ut multa in multis repetantur: & utile
est. Cura enim mundi spinas habet, & offo-
cat semina: oportet sæpius a domino com-
memorari, quod cogit mundus obliuisci.

Expositio Psalmi.

DOmine clamaui ad te, exaudi me. Hoc
omnes possumus dicere: Hoc non di-
co, totus Christus dicit: sed magis ex perso-
na corporis dictum est, quia & cũ hic esset
carnem portans orauit, & ex persona cor-
poris orauit ad patrem, & cum oraret globi
sanguinis de toto corpore eius distillabant. G
Sic scriptum est in Euãgelio, Orauit Iesus in Luc. 22.
tenta oratione, & sudauit sanguinẽ. Quid est,
de toto corpore sanguis effluxio, nisi de to-
ta Ecclesia martyrum passio? Domine clama
ui ad te, exaudi me. Intende voci deprecatio
nis meæ, dum clamauero ad te. Iam finitũ
negociũ clamandi putabas, cum diceres, cla
maui ad te. Clamasti iam noli esse securus, Si
finita est tribulatio, finitus est clamor. Si aũt
manet tribulatio Ecclesię & corpori Xpi us-
que in finem seculi, nõ tm̃ dicat clamaui ad
te exaudi me: sed intende uoci deprecationis
meę dum clamauero ad te. Dirigatur oratio
mea sicut incensum in conspectu tuo, eleua
tio manuũ mearũ sacrificium uespertinũ,
Hoc de ipso capite solere dici omnis Chri-
stianus agnoscit. Declinante.n. iam die in ue Mat. 27.
sperum, dñs in cruce animam despsuit re-
cepturus, non amisit inuitus: Sed tamẽ & ibi
nos figurati sumus. Quid.n. illius pependit in
ligno nisi quod de nobis accepit? Et unde fie
ri potest ut aliquando Deus pater dimittat
& deserat unicum filium, qui utiq; cum illo
unus Deus est? Et tamen nostram infirmitatẽ
figens in cruce, ubi uetus homo noster, sicut
dicit Apostolus, confixus est cruci cũ illo, ex Rom. 6.
uoce ipsius hominis nostri clamauit, Deus
meus Deus meus, ut quid me dereliquisti? Psal. 21.
Illud ergo est sacrificium uespertinum, paſ- Mat. 27.
sio Christi, crux Christi, oblatio uictimę sa-
lutaris, holocaustum acceptum Deo. Illud sa
crificium uespertinum fecit, in resurrectione H
munus matutinũ. Oratio ergo pure directa
de corde fidelis, tanq̃ de ara sancta surgit in-
censum. Nihil est ergo delectabilius odore
domini: Sic oleant omnes, qui credũt. Vetus Rom. 6.
ergo homo noster, Apostoli uerba sunt, con
fixus est cruci cum illo, ut euacuaretur, inqt,
corpus peccati, ut ultra non seruiamus pec-
cato. Inde & in ipso Psalmo cum dictũ esset, Psal. 21.
Deus meus Deus meus, ut q̃d dereliqsti me,
longe a salute mea, statim subiectũ est, uerba
deli-

deliĉtorũ meorũ. Quorũ deliĉtorũ ſi caput
attendas? Et tñ eius fuiſſe vocẽ in Pſalmo ip
ſe teſtatus eſt, in cruce ipſa verba dixit, ip-
ſum verbũ pronunciauit. Nõ eſt reliĉtus hu
Mat. 27. manæ conieĉturæ locus, nullus negandi adi
tus qualicũque Chriano. Quod lego in Pſal
mo, hoc audio à dño: In ipſo etiam pſalmo
Pſal. 27. agnoſco qđ in Euãgelio lego, Foderũt ma-
nus meas & pedes meos, dinumerauerunt
oĩa oſſa mea: Ipſi vero cõſyderauerũt & cõ
ſpexerũt me, diuiſerunt ſibi veſtimẽta mea,
& ſuper veſtẽ meã miſerunt ſorté. Hæc om-
nia ſicut prædiĉta, ita faĉta: ſicut audiuimus,
ita & vidimus. Ergo ſi dñs noſter Ieſus Chri
I ſtus nos figurãs in charitate corporis ſui, q̃-
uis eſſet ipſe ſine peccato dixit, verba deliĉto
rum meorum, dixit autem hoc ex perſona
corporis ſui, quis audet in mẽbris eius dice
re non ſe habere peccatũ, niſi qui fuerit au-
ſus ſe falſæ iuſtitiæ nomine efferre, & Chri-
ſtum falſitatis arguere? Fatere ergo ò mem-
brum quod pro te pronunciauit caput tuũ:
quod vt fateamur, quod vt faciamus, ne nos
iuſtificemus ante conſpeĉtum ſolius iuſti
Rom. 4. qui iuſtificat impium, ſubiecit iam ſui cor-
poris vocem. Pone domine cuſtodiam ori
meo, & oſtium cõtinentię circa labia mea. ꝫ
Eccl. 22. Non dixit clauſtrum continentiæ, ſed oſtiũ.
De conti- Oſtium & aperitur & clauditur. Ergo ſi
nenti a a- oſtium eſt, & aperiatur & claudatur. Aperia
nimæ. s. 1. tur ad confeſſionem peccati, claudatur ad
in medio excuſationem peccati. Ita enim erit oſtium
& c. 2. continentiæ, non ruinæ. Quid enim nobis
Aĉt. 9. prodeſt hoc oſtium continentiæ? Quid orat
Mat. 25. ex perſona corporis Chriſtus? Vt non decli-
nes, inquit, cor meum in verba maligna. ꝫ
Quid eſt, cor meum? Cor Eccleſiæ meæ,
cor vtique corporis mei. Verba illa mea at-
Mat. 25. tendite vbi nobis regula figitur, Saule Saule
quid me perſequeris? cum ipſum nemo te-
tigiſſet. Eſuriui & cibaſtis me, ſitiui, & potũ
K dediſtis mihi, & cætera. Et illi, Quando te vi
dimus eſurientem aut ſitientem? Et ille, Cum
vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.
Hęc Chriſtianis inuſitata eſſe non debent,
maxime in quibus regulæ fixæ ſunt & cæte-
rorum intelligendorum, & aut non turba-
buntur, aut cito corrigentur. Sicut ergo ibi
diĉturi ſunt iuſti, Dñe, quare dixiſti, Eſuriui
& dediſtis mihi manducare, quando vidi-
mus te eſurientẽ? Et ille reſpõſurus eſt, Cum
vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis:
Sic & hic dicamus in Chro intus in interio- *Eph. 3.*
re hoĩe nro, qa ibi p fidẽ habitare dignatur.
Nõ.n. abſens eſt à nobis, & non eſt cui dica- *Mat. 28.*
mus, cum ipſe dicat, Ecce ego vobiſcũ ſum
vſque ad cõſumationẽ ſeculi. Dicamus er-
go illi & nos, qm̃ vocẽ eius in hoc pſalmo
accepimus: Eius.n. vox eſt qđ nemo negat,
eleuatio manuũ mearũ ſacrificiũ veſperti-
nũ. Dic ergo cõſequenter, Pone dñe cuſto-
diã ori meo, & oſtiũ continẽtiæ circũ labia
mea, vt non declines cor meũ in verba ma- L
ligna. Ad excuſandas excuſationes in pecca
tis. ꝫ Quare ſic oras dñe? Quæ peccata tua
excuſaturus es? Rñdet, Cũ vnũ ex membris *Mat. 25.*
meis ſic orat, ego ſic oro: ſicut rñdet, Cum
vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.
Cũ aũt non declinatũ fuerit cor tuũ ò mem
brũ Chriſti, cum cor tuũ non fuerit declina
tum in verba maligna ad excuſandas excu-
ſationes in peccatis. Cũ hominibns operãti
bus iniquitatẽ. ꝫ Et non cõmunicabis cũ ele
ĉtis eorũ, Hoc.n. ſequitur, Et non combina-
bo cum eleĉtis eorum. ꝫ Qui ſunt eleĉti eo-
rum? Qui ſeipſos iuſtificant. Qui ſunt eleĉti
eorum? Qui ſibi iuſti videntur, & contem-
nunt cæteros, ſicut Phariſęus ille in templo
dixit, Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſi
cut cæteri hoĩes. Qui ſunt eleĉti eorũ? Hic *Luc. 18.*
homo ſi Propheta eſſet, ſciret quæ mulier il *& 7.*
li acceſſit ad pedes. Agnoſcitis vocem alte-
rius Phariſæi qui dominũ inuitauerat, quã-
do mulier illa quæ erat in ciuitate peccatrix
venit & acceſſit ad pedes eius? Illa impudi-
ca quondam frontoſa ad fornicationẽ, fron
toſior ad ſalutem, irrupit in domum alienã.
Sed ille qui ibi diſcumbebat non erat alie-
nus. Non extranea quemlibet cõuiuam, ſed
ancilla dñm ſuum ſecuta eſt. Acceſſit ad pe-
des, quia eius veſtigia ſequi cupiebat. lauit M
lachrymis, terſit capillis. Pedes Chriſti qui
ſunt, niſi per quos peragrauit totũ mundũ?
Quã ſpecioſi pedes eorũ qui annunciãt pa-
cem, qui annunciant bona. Pedes ergo dñi *Eſa. 52.*
quanti ſuſceperunt, vt ſuſcipiendo iuſtũ in *Ro. 10.*
nomine iuſti, mercedem iuſti acciperent: & *Mat. 10.*
ſuſceperunt Prophetam in nomine prophe
tę, vt mercedẽ Prophetę acciperent. Et qui-
cũq; potũ dederit, inqt, vni ex minimis iſtis
calicẽ aquæ frigidę tm̃ in nomine diſcipu-
li, amen dico vobis nõ perdet mercedẽ ſuã.

Qui

Qui ergo tali humanitate pedes domini suscipit, quid impẽdit, nisi quę habebat in domo superflua? Merito quia capilli quasi superflui sunt, inde illa pedes domini detergebat. Superflua tua necessaria fiunt tibi, si inde fueris obsecutus pedibus domini. Ergo illa curari volebat conscia magni vulneris. Sed nunquid magnũ vulnus, & paruus medicus? Pharisæi aũt nolebãt se tãgi ab immũ- *Mat. 23.* dis, vitabant omnẽ contactum peccatorum, & si quando forte necessitate tangebantur, abluebant se: Et propè baptizabant per omnes horas non tm̃ se, sed & vasa sua, lectos suos, calices, parop sides, sicut dñs in Euãgelio cõmemorat. Cũ ergo ille Pharisęus nosset hanc mulierẽ, quæ vtiq; si ad pedes illius Pharisęi accederet, repelleret eã ne sanctitas eius polluere tur: habebat.n. eã in corpore, nõ in corde, & quia nõ habebat eam in cor- A de, vtique falsam habebat in corpore: Quia ergo ille eã repulsurus esset, cũ hoc dñs nõ fecit, existimauit eũ nescire quæ illa esset, & *Luca. 7.* dixit apud semetipsum, Hic si esset Propheta, sciret quę mulier illi accessit ad pedes. Non dixit, repulisset eam: sed, sciret quæ esset, tanquã esset consequens, vt si sciret repelleret. Ex illo ergo qđ nõ eã repulit etiã nescisse eũ pro certo suspicatus est, Dñs aũt sic habebat oculos in illã mulierẽ, vt aures haberet in corde Pharisæi. Itaque audita cogitatione eius, ꝓposuit similitudinẽ quã nostis, Duo debitores erant cuidam fœneratori, vnus ei debebat quingentos denarios, alter quinquaginta. Cum non haberent ambo vnde redderent, donauit ambobus. Quæro abs te, inquit, quis eũ plus dilexit? Et ille respondit iam coactus veritate aduersus seipsum proferre sententiam. Credo, inquit, domine, quia ille cui plus donauit. Et cõuersus ad mulierẽ, dixit ad Simonẽ, Vides istam mulierẽ? Introiui in domũ tuam, osculum mihi nõ dedisti, illa aũt nõ intermisit pedes meos osculari. Aquã mihi ad pedes non dedisti, illa lachrymis suis lauit mihi pedes. B Oleum mihi non dedisti, illa vnxit vnguento. Propter quod dico tibi, dimittuntur ei peccata multa, qm̃ dilexit multum. Quare? Quia confessa est, quia fleuit, quia non declinatũ est cor eius in verba maligna, ad excusandas excusationes in peccatis, non cõbinata est cum electis eorum .i. defendentibus se.

Non.n. & huic ipsi mulieri si declinaretur cor eius in verba maligna, deesset defensio peccatorum. An non quotidie pares eius in turpitudine, sed non pares in confessione, meretrices, adulteræ flagitiosæ defendunt peccata sua? Si latuerint, negãt: si aũt vel deprehensæ atque conuictæ fuerint, vel publice id egerint, defendunt. Et quàm facilis defensio earum, quàm cita, sed q̃ præceps, q̃ quotidiana & quã sacrilega? O si Deus hoc nollet, non facerem: Hoc voluit Deus, fortuna hoc voluit, hoc voluit fatum. Nõ dicit, *Psal. 4.* Ego dixi domine miserere mei: non q̃o il- *Luca 7.* la peccatrix ad pedes medici veniens, Sana animã meam, quoniã peccaui tibi. Et ista fratres mei defensio qualium est? Non solũ indoctorũ, sed ẽt doctorum. Sedẽt & computant sydera, interualla, cursus, volubilitates, C status, motus intendũt, describunt, conijciunt, Docti magni videntur. Totũ hoc doctũ & magnũ, defensio peccati est. Eris adulter, quia sic habes Venerem: Eris homicida, quia sic habes Martem. Mars ergo homicida, non tu: & Venus adultera, non tu. Vide ne pro Marte & Venere tu damneris. Deus enim qui damnaturus est, nouit quia tu es q̃ dicis, nõ ego, iudici scienti. Porrò ipse mathematicus, qui tibi fabulas laqueorũ tuorũ ẽt vendit, vt non vel gratuitã compares mortem. Emis.n. mortẽ à mathematico pretio, qui cõtempsisti vitam à Christo gratis. Ipse enim mathematicns si vxorẽ suam paulò petulantius viderit conuersari, aut aliquos alienos improbe attẽdere, aut fenestram crebro repetere, nonne arripit, verberat, & dat disciplinã in domo sua? Respõdeat illi vxor, si potest, Venerem cæde. Nonne & ille respondit, Fatua, aliud est quod competit rectori, aliud qđ profertur emptori. Ergo electi eorũ, qui sunt? Electi malorũ, electi impiorum, cũ quibus non est combinãdum .i. cum quibus non est habenda societas. Qui sunt autem? Arbitrantes se iustos, & contemnentes cęteros quasi peccatores, sicut erant illi Pharisęi, aut q̃a ipsa peccata manifeste, D vel cõprehẽduntur, vel publice fiunt, defendẽtes & asserẽtes ne aliquid culpæ eorũ tribuat: Et vt ipsi nihil mali fecisse videantur & *Luc. 18* iudicentur, sed totum Deus, qui vel sic creauit hoĩem dicũt, vel stellas cõposuit, vel res humanas negligit: Defensiones sunt electorum

ctorum seculi.Sed dicat mēbrum Christi,di
cat corpus Christi , dicat Christus ex ꝑsona
corporis sui,Nō declines cor meum in ver-
ba malitię , ad excusandas excusationes in
peccatis,cū hominibus operantibus iniqui-
tatē,& nō cōbinabo cū electis eorū . Nostis
...e natu- ...boni. frēs,quod nō est ꝑtermittendū,qua si iustos
...44. eminentiores in se tenentes velut primum
...45. gradum institiæ, electos vocari apud Mani-
chæos.Qui nouerūt recognoscant, ꝗ nescie
bant audiant , Electi quidē Dei sunt oēs san-
cti,& habemus hoc in scripturis sanctis.Sed
...at. 20. vsurparūt sibi illud nomē, & quasi familia-
rius sibi applicuerunt , vt tanquā proprie iā
electi appellentur. Qui sunt isti electi ? Qui-
bus si dixeris, peccasti , statim illā defensio-
nē impiā & peiorē cæteris magisque sacri-
legā proferunt.Non ego peccaui , sed gens
tenebrarū.Quæ est ista gens tenebrarū?Quæ
bellum gessit cū Deo: Et ipsa peccat, cū tu
E peccas?Ipsa,inquit, quia cōmixtus sum illi.
Deus.n.qui te cōmiscuit, quid timuit? Hoc
.n.dicunt,ꝙ illa gens tenebrarū rebellauerit
aduersus Deum antequā mundus fieret , &
ille timens & cauēs ne regna eius illo adue-
niente hostili impetu vastarentur, misit huc
membra sua,substantiā suam, hoc quod ip-
se est, si aurū,aurum , si lux,lucem. Quicqd
illuc est hoc misit & miscuit visceribus gen
tis tenebrarum dicūt, & fabricauit inde mū
dū.Et nos animę,inquiunt,de ipsis membris
Dei sumus.sed ꝑmimur hic visceribus gen-
tis tenebrarū,& quicquid peccare dicimur,
illa gens peccat. Se quidē vident excusare à
peccato,sed Deū suū nō excusant à crimine
timoris , nec ipsam substantiā Dei sui a cri-
mine curruptibilitatis . Si n. incorruptibilis
Deus,si incōmutabilis, si incontaminabilis,
si immaculabilis,si impenetrabilis, qd ei fa-
ctura erat gens illa? Fecisset illa quem vellet
impetū,qūo terreret impenetrabilē,inuiola
bilē,incontaminabilē, incommutabilem &
incorruptibilem? Si ergo talis Deus, crude-
lis,qa sine causa huc vos misit,cui nihil no-
ceri poterat.Quare vos misit? Ecce gens te-
nebrarū illi nocere nō poterat. Ipse autē vo
bis grauiter nocuit , & ipse magis quam illa
hostis vester fuit,quanquā & ipsa vobis no-
cere potuit.Potuistis premi, potuistis capti
F uari,potuistis inquiuari , potuistis corrum-
pi,potuit ergo & ille.Frustrum enim & quo
dammodo portiuncula naturæ ipsius con-
uincit massam.Quale est illud qđ huc misit,
tale est & illud quod ibi remansit. Hoc ipsi
dicunt: Ipsi fatentur quia hæ duæ substantię
sunt,vna illa,& vna ista: Libri eorū hoc ha-
bent,& si negant,leguntur, & conincuntur.
Quid ergo? Vt in hoc vno exordio nihil am
plius dicam,non dicam peiora , non dicam
sceleratiora? In hoc ipso exordio quo bellū
inducunt , videte quēadmodū debellentur,
& vbi pugnatum aduersus Deum a gente te-
nebrarū dicunt, ipsi in eorum verborum pu
gna capiūtur,Non enim est quod dicāt, aut
quo refugiant.Sed vis ò nefande false electe
defendere peccatū tuum,vt quando aliquid
mali feceris,nō tu fecisse videaris. Quæris
in quē peccatū tuum refundas , & refundis
in gentem tenebrarū,Sed ad Deum attende,
si nō in illum refundis. Si enim posset gens
tenebrarum quam fingitis, hoc tibi diceret,
Quid me accusas? Potui aliquid facere Deo
tuo,an non potui? Si potui fortior illo sum:
Si non potui,quare me timuit? Si nō timuit,
quare huc te misit vt tanta hic patiaris,cum
sis membrū ipsius,cū sis substantia ipsius? Si G
non timuit,inuidit.Si hoc timore non fecit,
crudelitate fecit.Quā ergo iniquus est cui ni-
hil nocere poterat , & fecit vt membris suis
hic tm̄ noceretur? An poterat noceri ? Ergo
incorruptibilis non est. Cū vis ergo te defen
dere de peccato tuo, laudare nō potes Deū.
in laude Dei non capereris nisi in tua iacta-
reris.Transi ad vituperationem tuam,& lau
dabis Deum . Redi ad verba psamorū quos
execramini,dic , Ego dixi domine miserere
mei,sana animam meam quoniam peccaui *Psal. 46.*
tibi,Ego dixi,ego peccaui , non fortuna,nō
fatum,non gens tenebrarum.Si ergo tu pec-
casti , iam vide quemadmodum pateat laus
Dei,in qua angustabaris cum te velles defen
dere.Melius in peccatis tuis angustaris,& in
illius laude dilataris.Iam ergo confesso pec
to tuo, vide quemadmodum laudetur Deus
quia & iustus est cum te punit perseueran-
tem,& misericors cum liberat confitentem.
Non ergo,inquit declines cor meum in ver
ba maligna , ad excusandas excusationes in
peccatis, vt dicam quia gens tenebrarum fe
cit quod ego feci. Cum hominibus operan
tibus iniquitatē.Quā iniquitatem? Dicamus
aliquam eorum iniquitetem nefandam.Au-

dite iniquitatem nefariam Manichæorum
H publicã,quã confitent.Expedire dicunt homini fœneratorẽ esse quã agricolã. Quæris causam,& reddunt rõnem:Vide si rõ illa nõ dementia nominãda est.Quid.n.in vsurã, inquit, dat pecuniam,nõ lædit crucẽ luminis. Multi non intelligũt,sed exponã. Qui autẽ, inquit,agricola est, multum lædit crucẽ luminis. Quęris quam crucẽ luminis? Membra,inquiunt, illa Dei quę capta sunt in illo prȩlio,mixta sunt vniuerso mundo, & sunt in arboribus, in herbis, in pomis, in fructibus.Dei membra vexat,qui terram sulco discindit.Dei mẽbra vexat,qui herbam de terra vellit. Dei mẽbra vexat, qui pomum carpit de arbore. Hęc ne faciat in agro falsa homicidia,facit in fœnore vera homicidia,Panẽ mendicanti non porrigit.Videte si potest esse maior iniquitas ista iniustitia. Panẽ mendicanti non porrigit.Quęris quare? Ne vitã quę est in pane, quam dicunt membrũ Dei, substantiã diuinã mẽdicus ille accipiat, & liget eã in carnẽ.Quid ergo vos? Quid? Quare mãducatis?Carnẽ nõ habetis?Sed nos, inquiunt,qa fide Manichæi illuminati sumus, orõnibus & psalmis nr̃is qui electi sumus,
I purgamus inde vitã,q̃ est in illo pane & mittimus illã ad thesauros cęlorũ. Tales sunt electi,vt nõ sint saluandi a Deo, sed saluatores Dei.Et ipse est Christus dicunt crucifixus in toto mũdo. Ego in Euãgelio saluatorẽ acceperã Christũ,vos aũt estis in libris vr̃is saluatores Chr̃i.Estis plane blasphematores Christi, & iõ à Chr̃o non saluandi. Ergo vt buccella nõ detur mẽdico, ne ploret in buccella membrũ Christi, mẽdicus fame moriturus est? Falsa misericordia in buccella,facit verũ homicidiũ in homine. Sed qui sunt isti electi eorũ? Non declines cor meũ in verba maligna, & nõ combinabo cũ electis eorũ. Emẽdabit me iustus in misericordia, & arguet.]Videte peccatorẽ cõfessorẽ, Emẽdari se vult misericorditer potius quã laudari fallaciter.Emẽdabit me iustus in misericordia, si iustus est,si misericors est, qñ videt peccãtẽ.Hoc vtiq; quædã mẽbra Christi dicũt,de quibusdã mẽbris Chr̃i dicũt in vno corpore dicũt.Dignatur loqui dñs ex p̃sona emendatoris, nec respuit p̃sona emẽdati vel emẽdantis.Omnia.n. mẽbra in illo,& ipse dicit, Emen dabit me iustus in misericordia.Quis iustus te emẽdaturus est? Caput omnia mẽbra emẽdat. Emendabit me iustus in misericordia,& arguet me. *Prou.9.* Arguet me, sed in misericordia:arguet,sed non odit,& eo magis arguet,quia non odit. K Et iste quare inde gratias agit?Quia corripe sapientem, & amabit te.Emẽdabit me iustus,quia persequitur?Absit.Hic est potius emendandus,si odio emẽdat.Quare ergo emẽdat? in misericordia. Et arguet me.In quo?in misericordia.Oleũ aũt pc̃tõris nõ impinguabit caput meũ.] Quid est,oleũ pc̃tõris nõ impinguabit caput meũ? Non crescet caput meũ de adulatione. Falsa laus adulatio est: Falsa laus adulatoris, hoc est,oleũ pc̃tõris. Propterea & homines qui cũ falsa laude aliquẽ irriserint,hoc etiã dicũt,Vnxi illi caput, amate ergo argui à iusto in misericordia,nolite ergo amare laudari à peccatore cũ irrisione.Habetote oleũ vobiscum, & non quęratis oleum peccatoris. *Mat.5.* Sapientes.n. illæ virgines secũ portabant oleum.i. cõscientia illarũ illis testimorium perhibebat.Oleum gloria est,fulget,nitet in superficie.Sed bona debet esse gloria,& vera gloria,vt ibi sit intus in vasis tuis.Audi q̃d *Gala.6.* est in vasis.Probet aũt se hõ, & tũc ĩ semetipso habebit gloriam & nõ altero.Quid est,in vasis suis? Audi ipsum Apostolũ, Nã gloria *2.Cor.1.* nr̃a hæc est, testimoniũ conscientię nostræ. L Postremo quia in corpore Christi es, & adhuc portas mortalitatẽ quandã, tu tibi esto iustus,& in te esto iustus: Peccator es, vindica in te,redi ad cõscientiam tuam, & exige de te pœnas,crucia teipsum.Ita enim offers sacrificium Deo, quia si voluisses sacrificiũ dedissem: vtique, ait peccator, holocaustis nõ delectaberis.Quid ergo?Nullum accipit sacrificium?Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor cõtritum & humiliatum Deus non spernit.Humilia cor tuum, cõtere cor tuum,crucia cor tuum,& tu teipsum emendabis in misericordia. *Psal 50.* Nõ enim odisti te cũ sęuis in te.Eris in parte emendata iustus,quã uis sis adhuc in emendãda peccator. Ex qua parte enim tibi displices, iust⁹ es:ex qua parte tibi displicet in te quod iniustũ est, iustus es, & ex qua tibi displicet in te q̃d iustũ est, iniustus es. Vis videre quã iustus sis?Hoc in te tibi displiceat q̃d & Deo.Iam coniunxisti te volũtati Dei,si in teipso non quod ille fecit,sed q̃d ille odit odisti.Ex eo quod odisti

in te quod fecisti, quod odit & ille qui hoc
nō fecit,cœpisti in te esse seuerus, erit ille mi
M sericors.Parcet,quia tu non pepercisti Ergo
ex quo coniunctus es oculis eius, & conde-
lectaris legi eius, & hoc in te arguis qđ lex
eius arguit, & hoc in te tibi displicet quod
& oculis Dei displicet,vide quā iustus es.Ex
quo aūt lapsus, fecisti ea quæ displicēt Deo,
& fragilitate quadam infirmitatis humanæ
prolaberis in illa,& adhuc portas infirmita-
tem carnis,& gemis cuiusdam reluctationis
conscientia,ex hac parte iustus es, & ex hac
iniquus & peccator es. Quomodo,inquies,
ex quadam parte iustus, ex quadā parte pec
cator?Quid est quod dicis? Laboramus, vi-
demur loqui contraria,nisi nobis subueniat
Apostolica authoritas. Audi illud ab Apo-
stolo,ne me malus intellector accuses. Con
delector enim,inquit, legi Dei ſm interiorē
hominem.Ecce iustus. An nō est iustus, qui
condelectaī legi Dei? Vnde ergo peccator?
Video aliā legem in mēbris meis repugnan
tem legi mentis meę,& captiuū me ducentē
in lege peccati.Adhuc bellū aduersus me ge
ro, nondum sum totus instauratus ad ima-
ginem fabricatoris mei, cœpi resculpi, &
ex ea parte qua reformor, displicet mihi
quod deforme est.Ergo quandiu ita sum qđ
spero?Infœlix ego homo, quis me liberabit
de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ie
A sum Christū dominū nostrum, Gratia Dei
quæ cœpit iam resculpere, gratia Dei quæ
infundit suauitatem, vt iam per interiorem
hominem condelecteris legi Dei: inde cæte
ra sanabūtur, vnde & ista sanata sunt.Geme
adhuc vulneratus,castiga te displice tibi.Nō
sic pugno,inquit,quasi aerē cędens, sed ca-
stigo corpus meum & in seruitutem redi-
go,ne forte aliis prędicans ipse reprobus in
ueniar. Nunquid qui castigat corpus, odit
corpus?Si quis castigat seruū, odit seruum?
Si quis verberat filium,odit filium?Et vt ali-
quid coniunctius eloquamur,caro tua t an-
quam coniunx tua est. Hoc ipse Apostolus
dicit, Nemo vnquam carnē suam odio ha-
buit,sed nutrit & fouet eā, sicut & Christus
Ecclesiam.Certe caro tanquam coniunx est,
& nemo carnem suam odio habet. Tñ quid
alio loco? Caro concupiscit aduersus spiri-
tum,& spiritus aduersus carnem.Concupi-
scit aduersus te,tanquā coniunx tua, ama &
castiga, donec fiat in vna reformatione vna
cōcordia Qñ istud erit? qm̄ modo clamas, Rom.7.
Infelix ego homo qs me liberabit de corpo
re mortis huius? Nūquid separabiť a te hoc
corpus,& tū securus eris?Et qđ est,in nobis-
metipsis ingemiscimus, adoptionem expe-
ctantes redēptionē corporis nr̄i?Reparaī er Rom.8.
go a mortalitate ad immortalitatem, & iam
nō resistit, quia non est mortalitas quæ resi- B
stat.Propterea castiga corpus tuum,mō do-
ma qđ postea recipias, mō deficiat & tunc
sufficiat. Nā in hac vita reparari non pōt q̄-
diu mortale geritur.Non te deponat,non te
abrumpat.Porta, erudi, castiga raparabiť in
fine. Et q̄a nemo nunquam carnē suā odio Ephe.5.
habuit,resurget,& caro. Sed qūo ēt tunc lu-
ctaturus sum?Oportet, inquit, corruptibile 1.Cor.15
hoc induere incorruptionē, & mortale hoc
induere immortalitatem.Ergo cum dicitur,
Emendabit me & arguet me siue sit frater,si-
ue sit proximus,siue sit vicinus, siue tuipse,
in misericordia debet argui & emendari.
Oleum autē pc̄toris non impinguet caput
meū.Sed qđ facio dicis mihi?Patior adulato
res,nō cessant perstrepere,laudāt in me quę
nolo, q̄ ego paruipendo laudant in me, qđ
ego charū habeo reprehēdunt in me adula-
tores,fallaces, deceptores. Magnus vir ille,
verbi gr̄a, Caius,Gneus,magnus,doctus,sa-
piens.Sed quare? Nūquid quia Christianus?
Nā magna doctrina, & magnæ lr̄æ, & ma-
gna sapiētia.Si magna sapiētia, approba qđ C
Chr̄ianus est.Si magna doctrina, docte ele-
git.Postremo quod tu vituperas, hoc ei pla-
cet quē laudas.Sed quid?Laudatio illa nō in-
dulcat,oleū peccatoris est. Sed nō cessat di-
cere, non inde impinguet caput tuū.i. noli
gaudere ad talia.i. noli annuere,noli cōsenti
re,noli inde gratulari. Et si ille attulit oleum
adulationis, sed caput tuū integrum manet,
non inflatum est, non tumuit.Si. n. inflatum
fuerit & tumuerit, facit pondus & pręcipita
bit.Oleum a utem peccatoris nō impinguet
caput meū. Quoniam adhuc & oratio mea
in beneplacitis eorū.]Expecta, modo me vi
tuperant ait Christus.In primis temporibus
Christianorum, Vndique reprehendebātur
Christiani.Adhuc expecta, & oratio mea in
beneplacitis eorū erit. Venit tempus qñ su-
perent hominum malitiam tundentium si-
bi pectus & dicentiū, Dimitte nobis debita

nr̃a,ſicut & nos dimittimus debitoribus no
Matt.6. ſtris.Iã quot remanſerũt,q̃ ſibi erubeſcũt pe
ctus tũdere?Ergo reprehẽdãt,toleremus.Re
prehendãt,oderint,accuſent,detrahant, ad
huc & oratio mea ĩ bñplacitis eorũ. Veniet
tẽpus qñ oratio mea placebit illis.Erigent.n.
ſe quaſi iuſti viribus ſuis,vincẽtur in lucta,
quia ſuperbe ſe erexerunt,elident̃, trahẽtur
a peccatis,videbunt ſe iniquos, implebunt̃
q̃ dicta sunt p̃ Prophetas,incipiet timeri iu
diciũ,cõuertet ſe aĩæ acies ad cõſcientiam
peccatorũ,& placebit illa oratio, Dimitte
nobis debita nr̃a,ſicut & nos dimittimus de
D bitorib. nr̃is.O verboſa defenſio iniq̃tatis.
Certe iã hoc populi dicunt,&populorũ pe
ctora tudentiũ tonitruus nõ quieſcit. Recte
nubes tonat in quib.iã habitat Deus.Vbi eſt
illa verboſitas,vbi eſt illa iactãtia,iuſtus sũ,
nihil mali feci?Certe cũ in ſcripturis ſanctis
fueris contẽplatus normã iuſtitiæ, quantũ-
cunq; profeceris, inuenies te peccatorem.
Profeciſti,iã vnum Deũ colis,optime, non
fornicaris ab eo ad idola,ad mathematicos,
ad ſortilegos, ad arupiſces, ad augures, ad
maleficos Iſta enim fornicatio ẽ a dño Deo
iam es in aliquo numero mẽbrorum Chri
ſti.Iam incipe videre ẽt illa peccata ſocieta
tis humanę.Nõ occidis quenquam,nõ adul
teras cuiuſquam vxorẽ,non vxori tuæ eun-
do ad alteram iniuriam facis,non vlla peſſi
ma corruptela te contaminas, abſtinuiſti
manus a furto, linguam a periurio, cor a
concupiſcendo rem proximi tui: Iam iu-
Ex.20. ſtus es. Attende cætera,noli iam ſuperbire.
Nihil ne peccas in lingua? Non prolaberis
in verbũ durum? Sed quid magnum dicis?
quid magnum?Qui dixerit fratri ſuo fatue,
Rom.5. reus erit gehennę ignis. Contremiſcit iam
tota illa ſuperbia.Ecce iam non valde facit
vnde Deus videatur impietate aliqua blaſ-
E phemari,Non irruit in aliquem lædendũ,
Tho.4. non facit alteri quod pati non vult. Quid
Matt.7. de lingua?quis illam domat?Sed ecce iam&
ipſam frenaſti:quanquam quis tãtus vt hoc
omnino perficiat?Sed ecce iam & ipſam fre
naſti.Quid facis de cogitationibus tuis? q̃d
facis de tumultu, & caterua rebellantium
deſyderiorum?Non eis das membra. Ita cre
do & video:ſed tamen cogitationes aliquã
do inclinantur,& auferunt te, & plerumq;
in oratione genibus fixis corpus proſternis
collũ curuas,cõfiteris peccata,Deũ adoras.
Video corpus vbi iaceat,quęro vbi volitet
animus: Video membra iacẽtia,videamus ſi
ſtet cõſcientia,videamus ſi fixa eſt in eũ quẽ
adorat.Sic aũt cogitationib. plerunq; tanq̃
æſtu maris abripit̃,& tẽpeſtate tollit̃ ĩ aliud
atq; aliud.Mõ ſi mecũ loquereris,& ſubito
auerteres te ad ſeruũ tuũ,& dimitteres me,
nõ dico a quo aliq̃d petebas,ſed cũ quo ex
æquo loquebaris,nõ mihi iniuriã factã de-
putarẽ?Ecce quid facis quotidie Deo?Qua-
lẽ mõ dixi fratres,iã eũ qui ſolum Deũ co-
luit, qui Chr̃m cõfitet̃,qui patrẽ & filiũ &
ſpiritũſanctum vnũ Deũ nouit,q̃ nõ poſt eũ F
fornicat̃,qui nõ adorat dęmones,qui auxi-
lia ſibi a diabolo nõ requirit, q̃ tenet eccle-
ſiã catholicã,de cuius fraude nemo cõque
ritur, de cuius preſſura nõ gemit vicinus in
firmus,q̃ vxorem alienã nõ tentat,qui con-
tentus eſt ſua,aut nec ipſa ſua, ſed qũo licet
& qũo p̃mittit apoſtolica authoritas & di-
ſplina,vbi cõſenſus eſt amborũ, aut ubi nõ 1.Cor.
dum ducta eſt?Qui iam talis eſt, deprehen-
dit̃ tñ in iſtis quę iã dixi.Venit ergo tp̃s q̃d
dictum eſt,Adhuc & oratio mea in bene-
placitis eorum,ſiue quã docuit,ſiue qua in
terpellat pro nobis. In iſtis ergo quotidia-
nis peccatis omnibus quæ ſpes eſt, niſi hu-
mili corde dicamus in oratione dominica
quæ iam in beneplacitis noſtris eſt,non de-
fendentium peccata noſtra,ſed confitentiũ,
Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos
dimittimus debitoribus noſtris, & aduoca-
tum habeamus apud patrem noſtrum Ieſũ
Chriſtum iuſtum,ut ipſe ſit propiciatio p̃ Matt.
peccatis noſtris? Modo loquantur ſuperbi
vincuntur numero,vincuntur populis,To- 1.Ioan.
ta terra a ſolis ortu vſque ad occaſum lau-
date nomen domini.Quid faciunt pauci ali
ter diſputantes? Iudices ſunt impiorum.
Sed quid ad te? Vide quid ſequitur, Abſor G
pti ſunt iuxta petram iudices eorum.§Quid
eſt, abſorpti ſunt iuxta petram? Petra autem
erat Chriſtus. Abſorpti ſunt iuxta petram.
Iuxta ideſt comparati iudices magni, po-
tentes, docti.Ipſi dicuntur iudices eorum,
tanquam iudicantes de moribus, & ſenten- 1.Co.
tiam proferẽtes. Dixit hoc Ariſtoteles.Adiũ
ge illum petræ, & abſorptus eſt, Quis eſt
Ariſtoteles,audiant.Dixit Chriſtus,& apud
inferos contremiſcit. Dixit hoc Pythagoras,
dixit,

dixit hoc Plato. Adiunge illos petrę, com-
para authoritatem illorum authoritati Euã-
gelicæ, compara inflatos crucifixo, dicamus
eis, Vos literas vestras cõscripsistis in cordi
bus superborũ, ille crucẽ suã fixit in cordi-
bus regũ. Postremo mortuus est & resurrexit:
mortui estis, & nolo quærere quemadmodũ
resurgatis. Ergo absorpti sunt iuxta petram
istã iudices eorũ. Tandiu videntur aliquid di
cere, donec comparentur petrę. Propterea si
inuentus fuerit aliquis eorum hoc dixisse qđ
H dixit & Christus, gratulamur illi, non sequi-
mur illum. Sed prior fuit ille q̃ Christus? Fal
se. Si quis vera loquitur prior est quam ipsa
veritas? O homo attende Christum, non quã
do ad te venerit, sed quãdo te fecerit. Potest
& ægrotus dicere, Sed prius ego cecidi in le
ctum, quam medicus ad me venisset. Vtique
ideo ille posterior venit, quia tu prius cecidi
sti: videte itaq; textum Psalmi, Adhuc & ora
tio mea in beneplacitis eorum. Sed erunt
multi qui contradicant. Absorpti sunt iu-
xta petram iudices eorum. Quid ergo erit?
Audient verba mea quoniã præualuerunt,]
Prępaluerunt verba mea verbis eorum, Di-
cta sunt ab eis quædã diserte, sed a me vera.
Aliud est laudare loquacẽ, aliud laudare ve-
racem. Audientur verba mea quoniam præ-
ualuerunt. Vnde præualuerunt? Quis eorum
comprehensus est in sacrificio cum his legi-
bus ista prohiberentur, & non negauit? Quis
eorum comprehensus est adorare idolum,
& non clamauit nõ feci, & timuit ne conuin
ceretur? Tales ministros diabolus habebat.
Vnde autem præualuerunt verba domini?
Mat. 10. Ecce ego mitto vos sicut agnos in medio lu
porum. Nolite timere eos qui occidunt cor
pus, animam autem non possunt occidere,
sed potius eum timete qui & corpus & ani-
mam potest mittere in gehennam ignis. De-
I dit timorem, subiecit spem, inflãmauit chari
tatẽ. Nolite, inquit, timere mortem. Mortem
timetis? prior morior. Ne vel capillus vester
pereat formidatis? Prius integer in carne re-
surgo. Merito audistis verba eius, quoniam
præualuerunt. Ducebantur & occidebantur,
cadebant & stabant. Et quid est factum de tot
mortibus martyrum, nisi vt ipsa verba præ-
ualerent, & tanquam irrigata terra sanguine
testium Christi, pullularet vbique sedes ec-
clesiæ? Audient, inquit, verba mea quoniam
prępaluerunt. Vnde præualuerunt? Iam dixi
mus, cum prædicantur a non timentibus.
Quid non timentibus? Nec exilia, nec dan-
na, nec mortem, nec crucem. Non.n. mor-
tem solam, sed nec crucem, qua morte nihil
videbaẽ execrabilius, Ipsam dominus susce
pit, ne discipuli eius mortem quidem non ti K
merent, sed nec genus mortis horrescerent.
Ergo a non timentibus cum dicuntur hæc
præualuerũt. Quid ergo mortes illæ omniũ
martyrum? Quid fecerunt? Audi, Sicut cras-
situdo terræ dirupta est super terram, Dis-
sipata sunt iuxta infernum ossa nostra. Iuxta
infernum dissipata sunt ossa martyrum: id-
est, corpora testiũ Christi. Occisi sunt enim
martyres, & quasi præualuerunt qui occide-
runt. Præualuerunt illi persequendo, vt præ
ualerent verba Christi prędicando. Et quid
factum est de mortibus sanctorum? Sicut
crassitudo terræ dirupta est super terram,
dissipata sunt iuxta infernum ossa nostra.
Quid est crassitudo terræ dirupta est super
terram? Nouimus crassitudinem terrę con-
temptibilia quæq; esse. Quæ sunt quasi con-
temptibilia hominibus, fœcundant terram.
Nam dictum est & in quodam psalmo, ia- Psal. 78
cuisse mortes sanctorum, & non fuit qui se-
peliret. Sed illę oẽs mortes factę sunt crassi-
tudo terræ. Quõ accepit terra quandã pin-
guedinem de rebus cõtemptibilibus & abie-
ctis, sic ex eo qđ contempsit hic mundus ac
cepit crassitudinem terrę, vt inde seges ec-
clesiæ feracius pullularet: Iam nostis fratres
quia contemptibilia terræ huius, de quibus
pinguescit terra, nec appellare volo, nec di-
cere decet: Talis est quędam sagina terræ, &
quædam pinguedo, & contemptibile est ho L
minibus, & quasi sordidum est, & abiicitur.
Sed qđ fecit hic, vt iam & ipsius verbis vtar? Psa. 112.
De terra erexit inopem, & de stercore exalta
uit pauperm, vt collocaret eum cum princi
pibus, cum principibus populi sui. Prostra-
tus est enim in terra, tanquam pinguedo ter
rę, diruptus est super terram, sicut iacuit ille
Lazarus vlcerosus, sed tamen ab angelis sub
latus est In sinum Abrahæ. Preciosa est in cõ Luc. 16.
spectu domini mors sanctorum eius. Si- Psa. 114.
cut contemptibilis est seculo, ita preciosa est
agricolę. Nouit enim ibi vtilitatem & vbe-
rem succum, nouit quid affectet, & quid eli
gat, vnde seges fertilis surgat: sed contemnit

eam iste mundus. Nescitis qa contẽptibilia
mundi elegit Deus, & ea q̃ nõ sunt tanq̃ quę
1. Cor. 1. sint, vt ea quæ sunt euacuarent. De stercore
erectus Petrus, Paulus, & cũ occiderent, cõ
tẽnebant. Mõ iã saginata inde terra, exurgen
te segete ecclesiæ, ecce qđ nobile, & pręci-
puũ i mundo, imperator venit Romã: quo
festinat? Ad tẽplũ imperatoris, an ad memo
riã piscatoris? Si.n. crassitudo terrę dirupta
est sup terrã, dissipata sunt iuxta infernũ os-
sa nr̃a. Qm̃ ad te dñe oculi mei, i te speraui,
ne auferas animam meã, Cruciati sunt.n. in
psecutionibus: & multi defecerunt: Et qa de
M captiuitate psecutionis dixit, Sicut crassitu
do terrę dirrupta est sup terrã, Dissipata sũt
ossa nostra iuxta infernũ: occurrit multos
defecisse, & multos periclitatos esse, & tan-
quã in mediis tribulationibus persecutionũ
emissa est vox precãtis, Qm̃ ad te oculi mei.
Non curo quid minentur qui circunstant,
ad te dñe oculi mei. Plus figo oculum meũ
in promissis tuis, q̃ in minis eorum. Noui
quid p me passus sis, quid mihi pmiseris.
Ad te dñe oculi mei, in te speraui ne auferas
animam meam. Custodi me a muscipula q̃
statuerunt mihi.] Quæ erant muscipulæ? Si
cõsentis parco In muscipula posita est esca
vitæ huius. Si amat auis hanc escam, cadit
in muscipulam. Si autem auis talis est vt di-
Hie. 17. cat, Et diem hominis non cõcupiui tu scis,
Psal. 24. oculi eius non recedent a Deo, & ipse auel-
let de laqueo pedes eius. Custodi me a mu-
scipula quam statuerunt mihi. Et ab scanda-
lis eorum, qui operãtur iniquitatem.) Duas
res dixit, ambas inter se distinguendas, Mu-
scipulam statuisse persecutores dixit, scan-
dala vero ab eis q consenserunt & apostata
uerunt, & ex vtroque vult se custodiri. Hinc
sęuiunt minantes, hinc labuntur consentien
tes. Timeo ne talis sit iste quem timeam, nec
A talis sit iste qué imiter. Hæc tibi facio si nõ
cõsenseris. Custodi me a muscipula, quã sta
tuerunt mihi. Ecce frater tuus iam consen-
sit, & ab scandalis eorum qui operantur ini-
quitatem. Cadent in retia eius peccatores.
Quid est ergo fratres, cadent in retia eius
peccatores? Sed non oẽs peccatores: quidã
peccatores qui usqueadeo sunt peccatores,
vt sic ament uitam istam, vt pponant illam
vitę æternæ, cadent in muscipula eius. Sed
Mat. 26. quid dic is? Putas isti tales cadunt in retia e-
ius? Sed quid de discipulis tuis o Christe? Ec
ce cum ferueret psecutio, qñ dimiserunt te
oẽs solũ, & ierunt vnusquisque in sua, pdi-
xisti hoc quia pręuidisti. Nõ.n. qa tu pręnũ-
ciasti, tu fecisti, aut tu in quoquã te negasti.
Sed ecce illi qui tibi cohærebãt, in tua tenta
tiõe & psecutione qua te inimici require-
bant crucifigendũ, defecerũt. Et vnus ille au
dax qui tibi pmiserat, qa tecũ esset vsq; ad
mortẽ, audiuit quidẽ a medico qd in se age
retur: ægrotus febriẽs se.n. sanũ dixerat, cor
dis venã ille tangebat. Ventũ est ad tentatio-
nẽ, ventũ est ad probationẽ, ventũ est ad ac-
cusationẽ, & iã ipse interrogatus, nõ ab ali- B
qua magna potestate, ab infimo mancipio,
& hoc a fæmina, ab ancilla interrogatus suc
cubuit. Negauit ter: Semel negato, cũ memo
rarẽ negauit iterum is negato cũ memora
retur negauit tertio Hoc pdixerat dñs, non
pręceperat, non coegerat. Aut si ppea puta
tur Petrus rectè fecisse, quia hoc pdixerat
dñs, recte fecit & Iudas q tradidit eũ, qa & Ibidem
hoc prædixerat dñs. Absit fratres mei. Hæc
vox illorũ electorũ est, qui etiã peccata sua
defendunt potius q̃ fatentur. Petrũ ipsũ po-
tius attendamus. Si nihil peccauit, quare fle
uit? Non interrogamus de Petro, nisi lachry
mas Petri. Fideliores testes de illo non iue-
nimus. Fleuit amare, inquit, Nõdũ idoneus
erat passioni, Sequeris me postea illi dictũ Ioã. 14
erat Adhuc futurus erat firmus, confirma-
tus dñi resurrectione. Ergo nondũ erat tem
pus vt dispergerẽtur illa ossa iuxta infernũ.
Nã videte q̃ multi defecerunt vsq; ad ipsos
primos hærentes ori eius, & iam ipsi defe-
runt. Quare hoc? Singularis ego sum donec
transeam. Hoc enim sequitur in Psalmo: su
pra dixerat, Custodi me domine a musci-
pula quam statuerunt mihi, & ab scanda-
lis qui operantur iniquitatem. A muscipu- C
la & a scandalis, & a terrẽtibus & a lapsis.
Sed quia in eius passione etiam illi primi,
qui futuri erant duces ecclesiæ, & columnę
terræ defecerunt, nũdum factum erat quod
ait in alio Psalmo, Ego confirmaui colum-
nas eius: Quid ait? Singularis ego sum do-
nec transeam. Hæc vox ex persona capi-
tis, singularis ego sum donec trãseam. Quid
est singularis? In passione tu solus patieris,
tu solus occideris ab inimicis. Singularis
ego sũ donec transeã. Quid est, donec trã-

seam?

feam? Euangelista dicit, Cum autem uenis-
Ioan. 1. sent hora vt Iesus transiret de hoc mundo
ad patrem. Quid est ergo donec transeam,
nisi de hoc mundo ad patrem? Tunc .n. con
firmaui columnas eius id est columnas
terræ, quando iu mea resurrectione didi-
cerunt plene mortem non esse timendam.
Donec ergo transeam, singularis sum, cũ
transiero multiplicabor. Multi me imita-
buntur, multi patientur pro nomine meo,
Vnus ergo sum donec trãseam, multi in me
C vnus erunt dũ transiero. Singularis ego sũ
donec transeam. Audite etiam mysterium
uerbi eius. Scd̃m Græcã locutionẽ Pascha
videtur passionem significare. πάσχειν enim
pati dicitur, scd̃m Hæbream autem linguã
sicut interpretati sunt qui nouerunt, Pascha
transitus interpretatur. Nam etsi interroge-
tis bene Græcos, negant Græcũ eẽ Pascha.
Sonat ibi quidem πάσχειν id est, pati, sed nõ
solet sic deflecti. Passio .n. πάθος Grece dici
tur, non pascha Ergo pascha sicut qui no-
Ibidem. uerunt, & qui nobis quod legeremus inter
pretati sunt, transitus interpretatur. Iõ ventu
ra passione dñi, tanquam ipso verbo loque
retur Euangelista, Cũ uenisset, inquit, ho-
ra ut transiret Iesus de hoc mũdo ad patrẽ.
Pascha hic ergo sonuit in hoc versu, Singu-
laris ego sum donec transeã. Post pascha iã
Ioã. 14 non ero singularis. Multi imitabuntur, mul
ti cõsequent: & si postea sequẽt, qd erit? Sin
gularis ego sum donec transeã. Quid est qd̃
Ioan. 12. dñs ait ĩ hoc psalmo, singularis ego sum do
nec transeam? Quid est quod exposuimus?
Si intellexerimus, attẽde ipsius verba in Euã
gelio, Amẽ amẽ dico vobis, inquit, nisi gra
E num frumenti cadens in terram mortuum
fuerit, ipsum solum manet: si aũt mortuũ
fuerit, multum fructum affert: hoc autẽ ibi
ait, vbi ẽt dixit, Cum exaltatus fuero a ter-
ra, omnia traham ad meipsum. Nisi granũ
frumenti, inquit, cadens in terram mortuũ
fuerit, ipsum solum manet, si autem mor-
tuum fuerit, multum fructum affert. Ergo
illi grano multa seges debebatur: sed expe-
cta, mortificetur adhuc, quia granum nisi
in terram ceciderit & mortificatum fuerit,
solum remanet: ergo solus erat antequam
esset mortificatus. Propterea & Petrus non
dum habebat tales vires· accepturus erat vi
res sequendi, non habebat p̃cedendi. Pro-
pter Christum enim, id est, propter confes
sionem nominis Christi quo Christiani su-
mus, nemo mortuus est ante Christũ ne for Ioan. 13.
te occurrat nobis, Multi enim mortui sunt
& martyres sunt, multi & Prophetę talia pas
si sunt, non tñ ideo moriebantur, quia prę
nunciabãt Chr̃m, sed quia peccata hominũ
dicebant in eos, & eorum iniquitatibus li-
berius resistebant, & habent inter martyres,
Iuste etenim si non ꝓ nominis Christi con
fessione, tamen ꝓ veritate occisi sunt. Vsque
adeo aũt ꝓ ipso nomine .i. ꝓ confessiõe no Ioan. 12.
minis Chr̃i nemo mortuus est anteq̃ granũ F
illud caderet in terram, cuius ex persona di
ctum est, Singularis ego sum donec transeã,
ut & ipse Ioannes qui recens interfectus Mat. 14.
erat, ab iniquo rege donatus puellæ saltatri
ci, non ꝑꝑ hoc interfectus sit, quia confes-
sus est Christum. Potuit itaque & inde occi
di & hoc a multis. Si propter aliud occisus
est ab vno, quanto potius ꝑꝑ Christum po
tuit occidi ab his ipsis qui occiderũt Chri-
stum? Perhibebat enim de Christo testimo-
nium Ioannes: Illi qui audiebant Christũ,
ipsum occidere volebant, & eum qui testi-
monium perhibebat non occidebant. Quia
enim si fieret impetus propter Christum in
Ioannem, non negaret. Erant quippe in illo
vires magnæ, quibus appellatus est amicus
sponsi. Magna in illo gratia, magna excel-
lentia, Inter natos mulierum nemo exurre-
xit maior Ioanne Baptista. Ergo in illum
impetus factus est, qui non habebat tales
vires. Fit impetus in Petrum, non fit in Io- Ioan. 3.
annem. Etenim vires ipsas Petrus post acce- Mat. 11.
pit, tunc autem infirmus fuit. Pro Christi
nomine ille interrogatur, qui vt res non ha
bebat. Ille qui habebat vires, non patitur ꝑ
secutionem propter Christum, ne pro no-
mine Christi antecederet Christum, Nõ oc Mat. 26.
ciditur a Iudęis, qui perhibebat liberum te
stimonium Christo quem occiderunt Iu-
dæi, & occiditur ab Herode qui dicebat ei,
Nõ tibi licet habere vxorem fratris tui, Ne
que enim frater eius sine posteritate deces- G
serat: Pro lege quidem ueritatis, pro æqua
litate, pro iustitia: Ideo sanctus, & ideo
martyr, sed non tamẽ pro illo nomine quo
Christiani sumus. Quare nisi vt impleretur,
Singularis ergo sum donec transeam.

Yyy 4 In

In Psalmum centesimum quadragesimumprimum Enarratio.

SOlennitati martyrũ ſicut deuotio cele-
britatis veſtræ, ita noſtræ ſeruitutis ſer-
mo debetur. Sed meminiſſe oportet charita
H tẽ veſtrã, heſterna die q̃ multa dicta ſint. Nõ
.n. q̃a pp auiditatẽ interioris oris veſtri per
totũ ſermonem tanquam recentes affuiſtis,
ppea obliuiſci debemus infirmitatis cõmu
nis, primo q̃a & honorare oportet verba p̃-
clara, ſicut ſcriptum eſt, Pręclara autẽ ver-
1. Cor. 4. ba ſapientiæ ſunt, dñi Dei ſunt, quę p nos
tanquam per vaſcula vobis miniſtrantur. Et
ſi fictilia ſunt vaſa, ſed panis cœleſtis eſt. A-
poſtolus dicit, Habemus theſaurum iſtum in
vaſis fictilibus, ut eminentia virtutis ſit Dei.
Qui aũt theſaurus, idem & panis. Nam ſi nõ
idem eſſet theſaurus & panis, non de ipſo
Prou. 14 theſauro alibi ſcriptum eſſet, Theſaurus de-
ſyderabilis requieſcit in ore ſapientis, vir au
tẽ ſtultus glutit illum. Vñ admonemus cha-
ritatem, veſtram, ut ea q̃ audiẽdo tanquam
ventre memoria conditis, rurſus reuoluẽdo
& cogitãdo quodammodo ruminetis. Hoc
eſt.n. theſaurus deſyderabills requieſcit in
ore ſapientis, vir autem ſtultus glutit illum:
breuiter autem dixit, Sapiens ruminat, ſtul-
tus non ruminat. Hoc autem aperte & Lati
ne quid eſt? Sapiens cogitat ea quæ audierit,
ſtultus autem audita obliuioni tradit. Neq;
enim propter aliud in lege munda ea dicta
ſunt animalia quę ruminant, immunda quæ
non ruminant. Nã creatura Dei omnis mũ-
Leu. 11. da eſt. Artifici Deo tam mũdus eſt porcus,
Gene. 2. quam agnus. Creauit enim omnia bona val
de, & omnis creatura Dei bona eſt, dicit A-
1. Tim. 4. poſtolus, & omnia munda mundis. Cum er
go in natura vtrunq; ſit mundum, ſignifica-
Ad Ti. 1. tione tamen agnus ſignificat aliquid mun-
I dum, porcus ſignificat aliquid immũdum.
Agnus ſignificat innocentiam ſapientię ru
minantis: porcus ſignificat immunditiã ſtul
titię obliuiſcentis. Breuis Pſalmus pro ſolẽ
nitate dictus eſt, videamus an poſſit etiam
breuiter tractari Voce mea ad dominum
clamaui.] Sufficeret, voce ad dominum
clamaui: forte non fruſtra additum eſt, mea.
Multi enim clamant ad dominum, non vo
ſua, ſed voce corporis ſui. Homo ergo inte
rior in quo cæpit habitare Chriſtus per fi-
dem, voce ſua, nõ in ſtrepitu labiorum, ſed
in affectu cordis clamat ad dñm. Nõ vbi ho
mo audit, ibi Deus audit. Niſi voce pulmo-
num & laterum & linguæ clames, homo te
non audit. Cogitatio tua clamor eſt ad do-
minum. Voce mea ad dominum clamaui.
Voce mea ad dominum deprecatus ſum.]
Qđ dixit clamaui, expoſuit cum dixit, dep̃-
catus ſum. Clamant enim ad dominum &
q blaſphemant. In ſuperiori verſu clamorẽ
expoſuit. Quaſi exigeret quo clamore cla-
maſti ad dñm? ad dñm, inquit, dep̃catus ſũ,
Clamor meus deprecatio mea, non conui-
tium, non murmur, non blaſphemia. Effun- K
dam ante eum precem meam.) Quid eſt an
te eum? In conſpectu eius. Quid eſt in con
ſpectu eius? Vbi videt. Vbi aũt nõ videt? Ita
enim dicimus vbi videt, quaſi alicubi nõ vi
deat. Sed in iſto cœtu rerum corporalium
vident & homines: vident & animalia: il-
le autem videt, & vbi homo nõ videt. Nam
ſi cogitationem tuam nullus hominum vi-
det, Deus autem videt. Ibi ergo effunde pre
cem tuam, vbi ſolus ille videt qui remu-
nerat. Nam in abſcondito te dominus Ie-
ſus Chriſtus iuſſit orare, ſed ſi agnoſcas cu
biculum tuum & mundes, ibi rogas Deum.
Cum autem oratis, inquit, nolite fieri ſicut Matt. 6
hypocritæ, qui ſtant in plateis & vicis oran
tes, ut videantur ab hominibus. Tu autem
cum oras, intra in cubiculum tuum, & clau
de oſtium, & deprecare Deum tuum in oc
culto, & qui videt in occulto reddet tibi. Si
homines redditùri ſunt, effunde ante homi
nes precem tuam. Si Deus redditurus eſt, ef
funde ante eum precem tuam, & claude
oſtium tuum ne tentator ingrediatur. Ten-
tator non ceſſat pulſare ut irrumpat, ſi clau
ſum inuenerit tranſit. Ideo Apoſtolus, q̃a
in noſtra poteſtate eſt oſtium claudere: o-
ſtium cordis non parietum, ibi enim & cu- Ephe. 4
biculum: quia ergo in noſtra poteſtate eſt
hoc oſtium claudere, Neque detis, inquit,
locum diabolo. Etenim ſi intrauit & poſſe-
dit, attende quia tu negligenter clauſiſti, aut L
claudere neglexiſti. Quid eſt autem claude-
re oſtium? Hoc oſtium tanquam duas ha-
bet valuas, cupiditatis & timoris. Aut cu-
pis aliquid terrenum, & hàc intrat: aut ti-
mes aliquid terrenum, & hac intrat. Timo-
ris

ris ergo & cupiditatis ianuam claude contra diabolũ,aperi ad Chr̃m. Q̃uo ipſas ualuas aperis ad Chr̃m? Cupiendo regnũ cęlorũ,timendo ignẽ gehennarũ. Per cupiditatẽ ſeculi diabolus ĩtrat,ꝑ deſyderiũ vitæ æternæ Chr̃s intrat.Per timorẽ pœnarum tẽporaliũ diabolus intrat,ꝑ timorẽ ignis ęterni. Chr̃s intrat.Ecce martyres clauſerunt ianuã contra diabolũ,Chr̃o apperuerunt.Promiſit eis multa mundus iſte, riſerunt,clauſerũt ualuam cupiditacis aduerſus diabolũ.Minatus eſt mundus iſte beſtias,ignes,cruces,nõ timuerunt,clauſerunt timoris valuã contra diabolũ:Videamus ſi aperuerũt illas Chr̃o,

Mat. 10. Qui cõfeſſus me,inquit,fuerit corã hominibus,cõfitebor illũ & ego corã patre meo,q̃ eſt in cœlis.Amauerunt ergo Chr̃m, regnũ cœlorũ vbi eos cõfitebitur Chr̃s. Q̃uo eos confeſſurus eſt Chriſtus? Venite benedicti

Mat. 25. patris mei,percipite regnũ q̃d vobis paratũ

M eſt ab origine mũdi,Confitebiť illos ad dexteram poſitos.Videamus ſi timoris valuam Chr̃o aperuerunt,quam diabolo clauſerũt Vno eodẽque loco dominus monet hoc, vt & diabolo claudatur,& ſibi aperiatur.Noli te,inquit,timere eos q̃ corpus occidũt, ani

Mat. 10. mam autem non poſſunt occidere. Monuit ut timoris valua in faciem diabolo elideretur.Ergo nihil eſt timendum? Non ergo aperitur aditus timoris Chriſto,qui clauſus eſt diabolo?Statim ſubiecit tanquam dicẽs, Excluſiſti illum,aperi mihi.Sed eum timete,inquit,qui habet poteſtatem & animã & corpus occidere in gehennam ignis. Iam ergo ſi credidiſti & aperuiſti Chriſto,claude cõtra diabolũ.Intus eſt Chriſtus, ibi habitat. Effunde ante eum precem tuam,noli quærere vt de longe te exaudiat. Non.n. longe eſt ſapientia Dei,quæ pertendit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.

Sapien. 8. Ecce intus eſt apud te,ante eum effunde precem tuam. Ibi ſunt aures eius, quia neque ab Oriente,neque ab Occidente, neque a

Pſal. 74 deſertis mõtium, quoniam Deus iudex eſt. Si iudex eſt, qualem cauſam geras in corde tuo vide.Effundam ante eum precem meã. Tribulationem meam in conſpectu eius an

A nunciabo.] Repetitio eſt, & in ſuperioribus duobus verſibus, & in his conſequentibus ſnĩæ duæ ſunt,ſed vtraque bis dicta. Vna eſt illa,Voce mea ad dominum clamaui,voce mea ad dominum deprecatus ſum. Altera eſt,Effundam ante eum precem meã,tribulationem meã in conſpectu eius annunciabo.Quod.n eſt ante eum,hoc eſt,in conſpectu eius:& q̃d eſt,precem meã effundã,hoc eſt, tribulationem meã annunciabo.Quando hoc fecit?In perſecutione poſitus loquitur.Cum defecit a me ſpiritus meus.] Quare deficit ſpiritus tuus ò martyr in tribulatione poſite? Vt nõ mihi arrogem vires meas, vt ſciã q̃d alius in me operatur ipſã virtutẽ. Cum autẽ vos tradent iudicibus, ſicut monuit dñs quos martyres facere volebat, noli te cogitare quid loquamini: nõ.n. vos eſtis Mat. 10

qui loquimini,ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur ĩ vobis. Ergo deficiat ſpiritus tuus, loquatur ſpiritus Dei. Merito eos pauperes facere volebat ſpiritu,Beati,inquit, paupe- Mat. 5.

res ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.Beati ergo pauperes ſpiritu ſuo, diuites ſpiritu Dei.omnis.n.homo qui ſpiritũ ſuũ ſequiť,ſuꝑbus eſt.Subdat ſpiritũ ſuũ, vt capiat ſpiritum Dei. Ibat in culmen,reſi- B

deat in vallẽ:ſi ierit in culmen, denatat ab illo aqua:ſi in valle reſederit,implebitur ex ea,& fit ille uenter de quo ſcriptum eſt,Flumina aquę viuæ fluent de ventre eius. Ergo dum deficit a me ſpiritus meus, in conſpe- Ioan. 7.

ctu tuo annunciauit tribulationem meã, humilis factus,confitens tibi deficiente ſpiritu meo,cum ſim plenus ſpiritu tuo. Et audierunt forte homines, quia defecit in me ſpiritus meus,& deſperauerunt de me,& dixerunt,Cepimus eum & oppreſſimus eum. Et tu cognouiſti ſemitas meas.] Illi.n.me deiectum putabant, tu me ſtantem cernebas. Illi qui perſequebantur & comprehenderant,implicatos putabant pedes meos, ſed illis obligati ſunt pedes & ceciderunt, nos Pſal. 19

autẽ ſurreximus & erecti ſumus. Oculi mei Pſal. 24

ſemꝑ ad dominum, quoniã ipſe euellet de laqueo pedes meos, Perſeueraui ambulando. Qui enim perſeuerauerit vſque in finẽ, Mat. 10.

hic ſaluus erit. Illi oppreſſum me putabant, ſed ego ambulabam.Vbi ambulabam? In ſemẽtis quas illi non videbant qui me captũ putabant, in ſemitis iuſtitiæ tuę, in ſemitis pręceptorum tuorum. Tu enim cognouiſti C

ſemitas meas, perſecutor nõ eas cognouit. Nam nõ in eis mihi inuideret,ſi in eis mecũ ambularet. Quę ſunt iſtæ ſemitę, niſi viæ

illę

Psal. 1. ille de quibus alio loco dicitur, Nouit dominus viam iustorum, & via impiorum peribit? Non dixit, viam impiorum nō nouit, nouit viam iustorū, & via impiorū peribit. Quod enim non nouit peribit, multis locis scripturæ inuenimus. Quia Dei agnoscere seruare est, Dei agnoscere custodire est, nō agnoscere damnare est. Vnde enim qui nouit omnia dicturus est in fine, Nō noui vos?
Mat. 7. Non inde gaudeāt & dicant, nō puniemur, quia non nouit nos iudex. Iam puniti sunt si eos non nouit iudex. Quæ ergo dictæ sunt vię quas nouit dominus, ipsæ hic dictæ sunt semitæ quo ait, tu cognouisti semitas meas. Omnis.n.semita via est, non omnis via semita est. Quare ergo viæ illę semitę sunt dictę, nisi, quia angustę sunt? Via lata impiorum, via angusta iustorū. Quę via, ipsæ & vię, quēadmodum quę ecclesia, ipsæ ecclesiæ, & qđ cœlum, & ipsi cæli. Pluraliter dicuntur & singulariter dicuntur, Propter vnitatem ecclesiæ, vna ecclesia: vna est columba mea,
Cant. 6. vna est matris suę. Propter congregationes fraternas, per loca multę sunt ecclesię: Eccle
D siæ, inquit, Iudææ quæ erant in Christo, gaudebāt quod ille qui nos ꝑsequebatur, nunc
Gala. 1 euangelizat fidem, quā aliquando vastabat, & in me glorificabant Deum. Ecclesias sic
1. Cor. 10 dixit, & vnā ecclesiam sic dicit, Sine offensiōe estote Iudęis & Gręcis, & ecclesię Dei. Sic ergo & vię & via, & semitæ & semita. Quare semitæ, & quare semita. Qūo quare ecclesiæ & ecclesia rationē reddidimus, debemus & hic reddere rationē. Semitæ dictæ sunt Dei, q̄a multa ꝓcepta sunt: & q̄a eadem multa pręcepta ad vnū rediguntur, quia plenitudo legis charitas, ꝓpterea vię istę in multis
Rom. 13. pręceptis ad vnā colliguntur & vna dicuntur, quia via nostra charitas est. Videamus si charitas via est, audiamus Apostolum, Et adhuc supereminentiorem viam vobis demō-
.Cor. 13. stro. Quam dicis ô Apostole supereminentiorem viam? Quā dico audi, Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatē aūt non habeā, factus sum velut æramentum sonans, aut cymbalū tinniens: & si habuero ꝓphetiam, & sciero omnia sacramenta & omnē scientiam, & si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem
E non habeam nihil sum, & si distribuero omnia mea pauperibus, & si tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Ergo charitatem dixit supereminentiorem viam, Magna via ista fratres, magnum miraculum habet hęc via. Certe quia supereminentior est, excellentior est: hoc enim supereminet quod excelsum est. Nihil excellentius est via charitatis & non in illa ambulant nisi humiles. Has ergo semitas dicit pręcepta charitatis. In me omnis. Tu ergo, inquit, cognouisti semitas meas tu nosti quia quod pro te patior amore patior. Tu nosti, quia charitas in me omnia tolerat, tu nosti quia etsi trado corpus meum vt ardeam, habeo illam, sine qua illud non prodest homini. Quis autem nouit vias istas hominis fratres mei, nisi vere ille cui dictum est, tu cognouisti semitas meas? Omnia enim facta humana ante oculos hominum, incertum est quo corde fiāt. Et quā multi impii metientes semetipsos & semetipsis, dicunt de nobis qđ ista in ecclesia quærimus, honores, laudes, vtilitates temporales? Quam multi dicunt me propterea loqui vobis vt acclametis & laudetis me, & hunc me habere finem, & hanc intentionem cum
loquor? Et qūo eis ostendo non ea intentio- F
ne me loqui? Restat vt ei dicā, Tu cognouisti semitas meas. Quomodo illi sciunt, quod nec vos scitis, quomodo illi sciunt quod vix ego scio? Neque enim ego meipsum diiudi
co: qui enim diiudicat me, dominus est. Ne- 1. Cor. 4
scio quid de se Petrus nesciens præsumpsit, & aliud videbat medicus in viribus eius. Ergo pie pureque clametur ad dominum, q̄a vere clamatur, tu cognouisti semitas meas. Sed vis vt ducat te per istas semitas? Esto mitis, esto mā suetus, non ferox, non superbus,
nō excussa & erecta ceruice, sicut equus & Psal. 21
mulus quibus non est intellectus. Cū enim fueris mitis, cum fueris mansuetus, insidebit
dominus & ducet te per vias suas. Diriget Psal. 41
enim mites in iudicio, docebit mansuetos vias suas. Tu ergo cognouisti semitas meas. In via hac qua ingrediebar, abscōderunt mihi muscipulam.] Via hæc qua ingrediebar Christus est: ibi illi abscōderūt muscipulā qui persequunt in Christo propter nomen Christi. Ibi ergo absconderunt muscipulam mihi, qui ibi me scādalizant. Quid me zelāt? quid in me persequūtur, qđ Christianus sū? Si ergo hoc persequūtur quòd Christianus sum,

ſum, in via quam ingrediebar abſconderũt
G mihi muſcipulam. Quantum in ipſis eſt, in
via qua ingrediebar ipſi abſconderunt mu-
ſcipulam mihi. Quantum ad eorum cupidi-
tatem pertinet quantum ad eorum conatũ,
Pſal. 1. quantum ad eorum votũ, in ipſa via me vol
uerunt habere muſcipulam qua caperer. Sed
nouit dominus viam iuſtorũ, & tu cognoui
ſti ſemitas meas. Hoc quidem illi voluerunt,
ſed tu eos non permiſiſti in in te ponere ſcã
dalum, quia tu es via mea. Nam & hęretici
in nomine Chriſti nobis volunt abſcondere
ſcandalum, & ipſi fallũtur. Quod ipſi in hac
via putãt ſe ponere, extra viam ponunt, q̃a
& ipſi extra viam ſunt, muſcipulam ponere
non poſſunt vbi ipſi non ſunt. Sed dictum
eſt hoc ſm cupiditatem ipſorum, ſecundum
Pſal. 39. votum & opinionem eorum: nam expreſſe
alibi dictum eſt, Iuxta ſemitas ſcandalũ po-
ſuerunt mihi. Hoc quod dictum eſt in via. ſe
cundũ cupiditatem eorum & votũ dictum
eſt. Illud quod dictum eſt iuxta viam. i. iuxta
ſemitam, ſecundum veritatẽ dictum eſt. Re-
uera. n. non ponunt in ſemita, non ponũt in
Ioan. 14. ipſa via, quia Chriſtus eſt via. Sanè iuxta ſe-
mitas ponunt; non eos Chriſtus ſinit pone-
re in via, ne nõ ſit quà eamus: ſinit tamẽ eos
H ponere iuxta viam, vt de via nõ declinemus,
in via ſe putat ponere ſcandalũ Paganus: qñ
mihi dicit, Colis Deũ crucifixum. Reprehẽ-
1. Cor. 4 dit crucem Chriſti, quam non intelligit. In
Chriſto ſe ponere putat, quod iuxta viã po-
nit. Non egrediar a Chriſto, & nõ incidam
a via in muſcipulam. Inſultat ille crucifixo
Chriſto, videã ego in frontibus regum cru-
cem Chriſti. Quod irridet, ibi ſaluor. Nihil
eſt ſuperbius ægroto qui deridet medicamẽ
tum ſuum. Si non derideret, acciperet & ip-
Pſal. 21. ſe & ſanaretur. Crux illa ſignum eſt humili-
Pſal. 41. tatis, ille autem ſuperbia nimia nõ agnoſcit
vnde ſanatur tumor animæ ſuæ: ſi autẽ ego
agnoſco, in via ambulo. Vſqueadeo de cru-
ce non erubeſco, vt non in occulto loco ha
beam crucem Chriſti, ſed in fronte portẽ.
Multa ſacramẽta atq; aliter accipimus. Quæ
dam ſicut noſtis ore accipimus, quædã per
totum corpus accipimus. Quia vero in fron
Luc. 19. te erubeſcitur, ille qui dixit, Qui me erubue
rit coram hominibus, erubeſcam eum corã
patre meo qui in cœlis eſt, ipſam ignomi-
niam quodammodo & quam Pagani deri-
dent, in loco pudoris noſtri conſtituit. Au-
dis hominem inſultare impudenti & dicere
frontem non habet. Quid eſt, frõtem nõ ha-
bet? Impudens eſt. non habeam nudam fron I
tem, tegat eam crux dñi mei. Ergo in via qua
ingrediebar, abſconderunt mulſcipulam mi
hi, quantum in ipſis eſt. Nam iuxta viã po- Eccl. 9.
ſuerunt, ego autem tutus ero ſi de via nõ re-
ceſſero. Ignoras quia in medio laq̃orum in-
gredieris, ait ſcriptura? Quid eſt, in medio
laqueorum? In via Chriſti. Et hinc laquei, &
hinc laquei. Laquei a dextris, laquei a ſini-
ſtris. Laquei a dextris, proſperitas ſeculi, la-
quei a ſiniſtris, aduerſitas ſeculi. Laq̃ a dex-
tris, ꝓmiſsiones: laquei à ſiniſtris, terrores.
Tu in medio loqueorum ingredere, a via
noli diſcedere, nec promiſsio te capiat, nec
terror elidat. In hac via qua ingrediebar ab-
ſconderunt muſcipulã mihi. Conſiderabam
ad dexteram & videbam.]In dexteram con
ſiderabat & videbat, in ſiniſtram qui con-
ſiderat excæcatur. Quid eſt, in dexteram cõ- Mat. 25.
ſiderare? Vbi erunt illi quibus dicetur Veni-
te benedicti patris mei poſsidete regnum.
Erunt. n. quidam in ſiniſtra, quibus dicetur,
Ite in ignem ęternum, qui paratus eſt diabo
lo & angelis eius: Frемente ergo toto mun-
do & minante in ꝑſecutionibus, crebreſcen
tibus vndique inſultationibus hominum at-
que terroribus, ille contemnens præſentia,
reſpiciebat in futura, attẽdebat in dexteram K
vbi futurus eſt, vbi eſſe meditabatur, illuc at
tendebat & videbat, & ideo omnia ferebat:
illi aũt qui perſequebãtur nõ videbant. ideo
cum diceret, Conſiderabã in dexteram & vi
debam, ſecutus ait: Et nõ erat qui cognoſce
ret me]Cum enim toleras omnia, quis no-
uit quid atttendas vtrum ad dexteram ocu-
lum dirigas, an in ſiniſtram? In eo quod to-
leras, ſi laudem hominum quęris, in ſiniſtrã
attendiſti. In eo quod toleras, ſi ꝓmiſſa Dei
quęris, in dexteram attendiſti. Attendiſti in
dexteram, videbis: attendiſti in ſiniſtram ex-
cęcaberis. Sed & cum vides in dexteram,
non erit qui te agnoſcat. Quis enim te con-
ſolatur, niſi dominus cui dicis, Et tu cogno-
ſti ſemitas meas? Nec erat qui cognoſceret
me. Periit fuga a me.]Tanquam circumclu-
ſum ſe dicit, periit fuga a me. Inſultãt ꝑſecu
tores: oppſſus eſt, captus eſt circũcluſus eſt,
victus eſt, periit fuga ab illo. Ab illo periit

fuga

fuga qui non fugit. Qui autem non fugit, pa
titur quicquid poteſt pro Chriſto.i. non fu-
git animo. Nam corpore fugere licet, cõceſ
Mat. 10. ſum eſt, permiſſum eſt, dño dicente, Si vos
perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in
aliam. Qui ergo nõ fugit animo, periit ab il-
L lo fuga. Sed intereſt quare nõ fugit, quia cir
cumcluſus eſt, quia captus eſt, an quia for-
tis eſt? Et a capto periit fuga, & a forti periit
fuga. Quę ergo fuga cauenda eſt? quę fuga a
nobis pereat? De qua dñs dicit in Euãgelio,
Ioan. 16. Quia paſtor bonus animam ſuam ponit pro
ouibus ſuis. Mercenarius autem & qui non
eſt paſtor, cum viderit lupum venientem fu
git. Cũ viderit prædonem, quare fugit? Quia
non eſt ei cura de ouibus. Talis fuga ab iſto
perierat, ſiue ab ipſius capitis perſona acci-
piamus hanc vocem illius Chriſti dñi, qui
pro omnibus mortuus eſt, ſiue a mẽbris eius
martyribus noſtris, quia & ipſi ꝓ fratribus
paſſi ſunt. Audi Ioannem dicentem, Sicut.n.
1. Ioan. 3 ille animã ſuam pro nobis poſuit, ſic & nos
debemus animas pro fratribus ponere. Sed
cum illi ponunt, Chriſtus ponit, quia cum il
li patiũtur ꝑſecutionem, ipſe clamat, Quid
Acto. 9. me perſequeris? Periit fuga a me. Et non eſt,
qui requirat animã meam.] Ergo non eſt, q
requirat animã ipſius? Vidit homines velle
ſæuire in necẽ ſuam, velle effundere ſangui-
nem ipſius, qũo non eſt qui requirat animã
eius? Et hoc duobus modis accipitur. Qũo
M perire fugam accipitur duobus modis, quia
& à capto & a forti perit fuga: ſic duob. mo
dis quæritur anima hominis, aut a perſecu-
toribus, aut, a dilectoribus. Ita ergo nõ eſt q
requirat animam meam. De illis dixit certe
qui perſequuntur animam meam, & nõ quę
runt animam meam. Si aũt requirant animã
meam, inuenient inhęrẽtem tibi: & ſi nõ no
runt eam quęrere, norunt & imitari. Nam vt
Pſal. 39. noueritis quęri animã hominis & a perſecu
toribus, inde alibi dicitur Confundantur &
reuereãtur, q quærunt animam meam. Cla-
maui ad te domine dixi tu es ſpes mea.] Qñ
tolerabã, qñ tribulabar, dixi, tu es ſpes mea.
Spes mea hic, ideo tolero. Portio autẽ mea
non eſt hic, ſed in terra viuentiũ.] Dat Deus
portionem in terra viuentium, ſed non ali-
quid a ſe extra ſe. Quid dabit amanti ſe niſi
ſe? Intende ad orationem meam, quia humi
liatus ſum nimis.] Humiliatus a perſecuto-
ribus, humiliatus in cõfeſsione. Humiliat ſe
inuiſibiliter, humiliatur ab hoſtibus viſibi-
liter: Erigatur ergo ab illo viſibiliter & in-
uiſibiliter. Inuiſibiliter erecti ſunt iam mar-
tyres, viſibiter erigentur, cum corruptibi- 1. Cor. 15
le hoc induerit incorruptionem in reſurre-
ctione mortuorum, cum & hoc ipſum in A
quod ſolum perſecutores ſęuire potuerunt Mat. 10.
inſtaurabitur. Nolite timere eos qui corpus
occidunt, animam autem non poſſunt oc-
cidere: Et quid perit? quid occidunt? Vel
hoc eis permittetur, vt quod occiderint pe- Luc. 21.
reat? Non periet. Audi ipſius domini pro-
miſsionem, Amen dico vobis, capillus ca-
pitis veſtri non periet. Quid ergo de cæteris
membris ſollicitus es vbi damnum capilli
non erit? Erue me a perſequentibus me.] A
quibus putatis quod oret vt eruatur? ab ho-
minibus qui perſequebantur? Ita vero ipſi
homines ſunt hoſtes noſtri? Habemus alios
hoſtes inuiſibiles, qui aliter perſequuntur.
Homo perſequitur vt occidat corpus, perſe
quitur alius vt illaqueet animam. Et ideo
per vaſa ſua, quia de illo dictum eſt, Ope- Ephe. 2.
ratur in filiis diffidentiæ per vaſa ſua: ideſt, ꝑ
homines in quibus operatur, agit perſecu-
tionem corporis, vt intus fiat ruina cordis.
Nam ſi cadente corpore ſtat anima, muſci- Pſal. 113
pula cõminuta eſt, & nos liberati ſumus. Er-
go ſunt & alii hoſtes noſtri, a qbus depreca-
ri debemus Deum vt eruat nos, ne ſeducãt
nos vel fractos moleſtis ſecularibus, vel idu-
ctos ille cebris. Qui sũt iſti hoſtes? Videam⁹
ſi ab aliquo ſeruo dñico aperte deſcribunt,
ab aliquo milite perfecto qui cũ illis cõgreſ B
ſus eſt: audi Apoſtolum dicentẽ, Nõ eſt no- Ephe. 6.
bis colluctatio aduerſus carnẽ & ſanguinẽ.
Nolite quaſi odia veſtra cõuertere in homi
nes, & eos vobis hoſtes exiſtimare, & eorum
inimicitiis vos conteri putare. Iſti homines
quos timetis caro & ſanguis ſunt, & non eſt
vobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſangui-
nem. Sic voluit dicere, cõtemnens hominũ
mortalitatẽ. Et aduerſus quos? Aduerſus prin
cipes, inquit, & poteſtates, & rectores huius
mundi tenebrarũ harũ. Expauerat, cũ audi-
res rectores mundi. Si rectores mũdi iſtius,
nunqd ꝑter mundũ iturus es vbi illos nõ pa
tiaris? Pręter mũdũ iturus es vbi ab eis erua-
ris? Sic ergo accipe mũdi & tenebrarũ harũ
rectores, non rectores cœli & terrę, nã ipſa

fabrica

fabrica Dei est. Cœlum & terra mundus di
cit,& hoies mali mundus. Quare & isti mũ
dus? Quia diligunt mundũ,& iõ tenebræ, q̃a
impii. Ideoq; iã ex ipso numero credentib.
multis, q̃d dicit Apostolus? Fuistis aliqñ te-
phe 5. nebræ, nũc autẽ lux in dño. Anteq̃ essetis er
go lux, cũ tenebræ essetis, attendite quem re
ctoré habuistis. Quem rectoré habent ini-
qui, nisi diabolũ, q̃uo pii & fideles rectoré
habent Chr̃m? Ergo diabolum & angelos
eius rectores mundi appellauit.i.rectores di
C lectorũ mundi, rectores peccatorum, quod
est tenebrarum harũ, Ipsos habemus inimi-
cos, a quib. debemus dep̃cari dñm vt erua-
mur. Audi mundũ, & mundum aperte uno
loco in scriptura sancta in Euangelio, mun
dũ quẽ fecit Deus, mũdum quem regit dia
bolus.i.dilectores mundi. Homines.n.ipsos
fecit Deus, dilectores mundi non eos fecit,
Mundum.n.diligere peccatum est, peccatũ
autem nõ fecit Deus. Audi ergo, ut dicere
cœperã, mundũ & mundum. In hoc mũdo
oan. 1. erat, dictum est. De quo dictũ est in hoc mũ
do erat, nisi de sapientia Dei, q̃d est Chr̃s Ie
sus, de qua dictũ est q̃d pauloante cõmemo
api 8. raui, Pertẽdit a fine vsque ad finem fortiter,
ap. 7. & disponit omnia suauiter? Attingit enim
oan. 1. vbique p̃p suam munditiã, & nihil inquina
tum in illa incurrit. Ergo in hoc mũdo erat,
& mundus per ipsum factus est, & mundus
eum non cognouit. Audistis duos mundos,
mundus per eum factus est, & mundus eũ
non cognouit. Non mundus qui factus est
per Iesum, ab illis principibus & potestati-
bus tenebrarum harum regitur, sed mundus
qui non cognouit Iesum.i.dilectores mun-
Ephe. 6. di peccatores & iniqui superbi & infideles.
Vnde mundus peccatores? Quia diligũt mũ
dum, & diligendo inhabitant mundũ, quo-
modo domus dicitur & fabrica & inhabi-
tantes. Bona domus plerunq; bona fabrica,
& bona domus, quia boni cõuersantur ĩ ea.
Et caue domum istam, quia mala est. Duo
bus modis dicitur mala est domus hæc: ca-
ue fortè propter ruinam, ne aliquid cadat
& te premat. Dicitur & sic alio modo quẽ-
admodum caueas domum istam tuam ma-
D lam, ne incurras in laqueum uenantium, ne
pauper opprimaris a diuite, ne fraudem ali
quam patiaris, Quomodo ergo domus &
domus, sic mundus & mundus. Quare. n.

& iusti cum sint & ipsi in mundo non dicũ
tur mundus? Quia dicit Apostolus, In carne 2. Co. 10.
autẽ ambulantes non s̃m carnem militam⁹:
cõuersatio.n.nostra in cælis est. Habitat hic
iustus in carne, sed corde cũ Deo est. Et ip-
se appellaẽ mundus, si sine causa audit, su-
sum cor: si autẽ est causa quare audit, sursũ
cor habet. Mortui.n.estis dicit, & vita vestra Col. 3.
abscõdita est cũ Christo in Deo. Quorũ au-
tẽ vita hic est.i.quorum desideriũ & amor
hic est, hic cõterit, hic implicaẽ, bñ dicunẽ
habitatores mundi. Et bñ dicuntur mundus
illi qui habitant in mundo, sicut bñ dicunẽ E
domus illi qui inhabitant domũ. Mundus er
go & mundus: mundus p̃ eum factus est, &
mundus eum non cognouit. Ecce mundus Ioan. 1.
factus est p̃ dominum, ecce mundus qui nõ
cognouit dominum. Lauda tu fabricam, &
ama fabricatorem, & noli amare habitare
in fabrica, sed habita in fabricatore. Erue
me a persequentibus me. Quoniam corro-
borati sunt super me.] Quis dixit corrobora
ti sunt super me? Corpus Christi clamat, ec-
clesiæ vox est, membra Christi clamãt. Mul
tum creuit numerus peccatorum, Quoniã
abũdauit iniquitas, refrigescet charitas mul
torum. Erue me a persequentibus me, quo
niã corroborati sunt super me. Erue de car-
cere animam meam ut confiteatur nomini
tuo.] Carcer iste a prioribus varie intelle- Mat. 24.
ctus est, Et fortasse ipse est carcer qui &
scribitur in titulo, spelunca. Titulus enim
Psalmi huius ita se habet, Intellectus ipsi Da
uid, cum esset in spelunca, oratio.] Quæ spe
lunca, ipse & carcer. Duo quædam intelli-
genda proposuimus, sed unum cum intel-
lexerimus, utrunque erit. Merita carcerem
faciunt. Nam in uno quodam habitaculo al 1. Re. 21.
teri domus est, alteri carcer est. Illi qui cu-
stodiunt homines inclusos, & si in domo
sua custodiant illi, qui arctius custodiuntur
in carcere sunt: nunq̃d & illi in carcere dicẽ
di esse sunt? Vnum habitaculum & illi est
& illi. Alteri fecit domũ libertas: alteri car-
cerem seruitus. Quibusdã ergo uisum est, q̃ F
spelunca & carcer mundus iste sit. Et hoc
orat ecclesia, vt de carcere educatur: id est,
de hoc mundo, de sub sole, vbi omnia uani
tas. Dicit enim omnia vanitas & præsum-
ptio spiritus in omni tẽpore hominis quo Eccle 6.
ipse laborat sub sole. Ergo extra istum mun-
dum

dũ neſcio quã requiẽ pollicetur nobis De⁹ quo futuri ſumus, fortè iõ de loco iſto clamamus, Educ de carcere animam meã. Anima noſtra ꝑ fidem & ſpem in Chriſto eſt, ſi
Pſ. 141. cut paulò antè iam dixi, Vita veſtra abſcondita eſt cum Chro in Deo: corpus autẽ noſtrũ in iſto carcere, in iſto mũdo ſi diceret,
Col. 3. Educ de carcere corpus meũ, ſecuri accipe remus carcerẽ mũdũ. Fortaſſe tñ ꝑꝑ aliqua
Rom. 7. q̃ nos tenent deſyderia terrena, cõtra q̃ luctamur & dimicamus, qa video aliã legem in mẽbris meis repugnãtẽ legi mentis meę,
Rom. 7. & recte dicimus, Educ de carcere animam meam de hoc mundo .i. de laboribus & ꝑſſuris huius ſeculi. Nõ.n. caro quam tu feciſti, ſed corruptela carnis & preſſuræ & tẽtationes carcer mihi ſunt. Aliqui autem dixerũt carcerem iſtum & ſpeluncã corpus hoc eẽ, vt hoc ſit, educ de carcere aĩam meã. Sed &
G iſte intellectus vacillat aliquantulũ. Quid.n. magnũ, educ de carcere aĩam meã, educ de corpore aĩam meã? Latronum aĩę & ſceleratorũ nõne exeunt de corpore, & eunt in peiores q̃ hic pertulerunt? Quid.n. magnum petitur, educ de carcere aĩam meam, cum ſiue ſerò ſiue citò, neceſſe ſit hinc exire? Forte iuſtus dicit, iam moriar, educ de carcere iſto corporis aĩam meam, Si nimis feſtinat, nõ habet charitatẽ. Deſyderare quidem hoc debet & cõcupiſcere ſicut Apoſtolus ait, cõcupiſcentiã hñs diſſolui & eſſe cum Chro, multo.n. magis optimũ Sed vbi ẽ charitas? Ergo ſequitur, Manere in carne, neceſſariũ
Philip. 1 eſt ꝑꝑ vos. Si de corpore ergo educat Deus quando voluerit, poſſet dici & corpus noſtrum carcer, non quia carcer eſt quod fecit Deus, ſed quia pœnale & mortale. Duo enim conſyderanda ſunt in noſtro corpore, figmentum Dei & pęna meriti. Tota iſta forma, ſtatus, inceſſus, membra ordinata, ſenſuum diſpoſitiones, videre, audire, ol facere, guſtare, contingere, omnis hæc compago & fabricæ diſtinctio, non potuit fieri niſi a Deo, qui omnia operatus eſt, cœleſtia terreſtria, ſumma & ima, viſibilia & inuiſi-
H bilia. Quid ergo ibi pœnale noſtrum? Quod corruptibilis caro, quod fragilis, quod mor
1.Co.15. talis, quod indigens, hoc non erit in præmio. Non enim corpus non erit, cum corpus reſurgat. Sed quid ibi non erit? Corruptio: corruptibile enim hoc induet incorruptionem. Ergo ſi caro tibi carcer eſt, non corpus eſt carcer tuus, ſed corruptio corruptoris tui. Corpus n. tuum fecit Deus bonũ, quia bonus eſt: corruptionẽ itulit iuſtus, qa bonus eſt: corruptionẽ intulit iuſtus, qa iudex eſt. Illud habes de bñficio, illud habes de ſupplicio: hoc ergo forte dixit, Educ de carcere aĩam meã, educ de corruptione animã meã. Si ſic intelligamus, nõ eſt blaſphemia, intellectus cõſtat. Ad extremũ fratres ſicut arbitror hoc dixit, educ de carcerẽ aĩam meã, educ de anguſtia. Gaudenti.n. homini & carcer latus eſt, & triſti pratũ anguſtũ eſt. Ergo orat ſe educi ab anguſtia. Quãuis.n. in ſpe latitudinẽ habeat, in re tñ ꝑſenti anguſta L
tur: attende anguſtias Apoſtoli: Nõ habui re 2.Co 2.
quiẽ ſpiritui meo, dixit, qa non inueni Titũ fratrem meũ: alio loco, Quis infirmatur & ego non infirmor? Quis ſcandalizaẽ & ego 2.Co.11
nõ vror? Qui ergo & infirmabaẽ & vrebaẽ, nõne in pœnis & carcere erat? Sed iſte pœnæ ex charitate coronã parturiunt: vnde iterum dicit, Supereſt mihi corona iuſtitię, q̃ 1.Ti.4.
reddet mihi dñs in illa die iuſtus iudex. Ad hoc valet, Educ de carcere aĩam meã, vt cõfiteatur nomini tuo. Iam educta de corruptione, quid habet cõfiteri? Peccata non ibi ſunt, ſed laudes ſunt. Duobus autem modis confeſſio intelligiẽ, & in peccatis noſtris, & in laude Dei. In peccatis noſtris nota eſt cõfeſſio, & ita nota oĩ populo, vt qñ auditum fuerit nomen confeſſionis in lectione, ſiue in laude dicatur, ſiue de peccatis dicaẽ, currant pugni ad pectus. Notum eſt ergo nomen confeſſionis de peccato: Confeſſionẽ in laude quæramus. Vbi inuenimus? Habe- Eccleſia-
tis in ſcriptis, Et hæc dicetis in confeſſione, ſti. 19.
Opera domini vniuerſa, quoniam bona val Mat. 11
de. Ergo hic confeſſio laudis eſt: alio loco ipſe dominus dicit, Confiteor tibi pater do- K
mine cœli & terrę. Quid cõfitebatur? Nunquid peccata? Chriſti ergo cõfiteri, erat laudare: & audi laudem patris, Quia abſcondiſti hæc, inquit, a ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Quia ergo poſt iſtas corruptiones anguſtas habitabimus in domo Dei, tota vita noſtra nõ erit niſi laus Dei. Iam ſępe uobis expoſitum eſt, qa recedẽte neceſſitate oĩa negocia neceſſitatis intercidunt, qm̃ non erit quid ibi agamus. Nõ dico die ac nocte vbi nox non eſt,

ſed

ſed toto die cum dies eſt, non erit quid ibi agamus niſi laudem⁹ quē diligimus, q̄a tūc & videbimus. Mō nō viſū deſyderamus &
L laudamus, tūc uiſū qđ amamus, qūo laudabim⁹? Sine fine erit laus, q̄a ſine fine amor. Quia ergo hoc ibi agemus, iō educ de carcere aīam meā, vt cōfiteať nomini tuo. Beati.n. qui habitant in domo tua dñe, in ſecula ſeculorū laudabūt te. Mō impedit carcer quia corpus qđ corrumpiť aggrauat aīam. Nunc corpus aggrauat animam: nam & tūc habebimus corpus, ſed corpus qđ non corrumpitur. Ergo carcerem facit, non corpus, ſed corruptio. Educ de carcere animā meā, vt confiteatur nomini tuo. Iam uox quæ ſequitur, ex capite ſonat domini noſtri Ieſu Chriſti: Et eſt talis ipſa, qualis heſterna vltima. Heſterna enim vltima, ſi meminiſtis hæc fuit, Singularis ego ſum donec tranſeam. Et hic quæ vltima? Me ſuſtinebunt iuſti quo aduſque retribuas mihi.)

...p. 83. Pſal. ...ap.9.

In Pſalmum centeſimum quadrageſimumſecundum Enarratio.

DE Pſalmo quē cātauimus, iā loquar qđ dñs dederit charitati veſtrę. Heſterno
M die Pſalmus breuior tractabať, ſed ſpatium tēporis dabat nobis copiā etiam de paucis multa dicendi. Nunc qm̄ prolixior Pſalmus eſt, non debemus tm̄ in ſingulis verſibus immorari, ne forte non concedat dñs facultatem, vt totum peragrare valeamus. (...Re.15.) Titulus Pſalmi eſt, Ipſi Dauid, qñ eū filius ſuus perſequebatur. ¶ In regnorū libris nouimus hoc factum eſſe, extitiſſe inimicū Abſalon patri ſuo, geſſiſſe contra illum non ſolum ciuile, verum etiam domeſticum bellum: illum autem non deiectum inique ſed humiliatum, pie accepiſſe a domino diſciplinam: ſuſtinuiſſe medicinam, non retribuentem iniquitati iniquitatem, ſed paratū cor habuiſſe ad ſequendam domini voluntatē. Ille Dauid ita laudabilis, ſed alius Dauid vere manu fortis, quod interpretať Dauid, dominus noſter Ieſus Chriſtus agnoſcendus eſt nobis. Pręterita enim illa facta figuræ fuerant futurornm: nec diu commendandum eſt quod ſępe audiſtis, quod optime retinetis. Quæramus ergo in hoc pſalmo dñm & ſaluatorem noſtrū Ieſum Chriſtum, prenunciantem ſe ꝑ hāc Prophetiā, A & quid futurum eſſet in hoc tēpore, ꝑ ea q̄ pridem facta ſunt prędicantē. Ipſe. n. ſe in Prophetis prædicabať, qm̄ ipſe eſt verbum Dei, nec illi tale aliquid dicebant, niſi pleni verbo Dei. Annunciabāt ergo Chr̄m pleni Chriſto, & illi eum venturū pręcedebāt, quos præcedentes non deſerebať. Agnoſcamus ergo queadmodū & Chr̄m ꝑſequebať filius ſuus: habebať. n. filios, de quibus dicebat, Non ieiunabunt filii ſponſi quandiu cū eis eſt ſponſus, (Matt.9.) cum autē ab eis ablatus fuerit ſponſus, tunc ieiunabunt filii ſponſi. Ergo filii ſponſi, Apoſtoli, & inter hos perſecutor Iudas diabolus. Paſſionem itaq; ſuā in hoc Pſalmo ꝓdicaturus eſt Chr̄s, audiamus. (Ioan.6.) Rurſus autem ad hoc intentā facimus charitatē veſtrā, nō docendo qđ ignoratis, ſed admonēdo qđ noſtis, dominum & ſaluatorē noſtrū Ieſum Chr̄m caput eſſe corporis ſui, illum vnum eſſe mediatorē Dei, & hominū, hominem Ieſum, natum ex virgine, tanquam in ſolitudine, ſicut in Apocalypſi audiuimus. (2.Ti.2.) Per ſolitudinē quippe arbitror quòd ſolus ita natus eſt. Hunc enim illa mulier peperit recturum populū in virga ferrea. Hęc autem mulier, antiqua eſt ciuitas Dei, (Apo.12.) de qua in pſalmo dicitur, Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. Hæc ciuitas initium habet ab ipſo Abel, ſicut mala ciuitas a Cain. (Pſal.86. Gene.4.) Antiqua ergo iſta ciuitas Dei ſēper tolerans terram, ſperans cœlum, quę ēt Hieruſalem vocatur & Sion: Vtique de nato quodam in Sion, & cōditore ipſius Siō, pſalmus quidam dicit, Mater Sion dicet homo. (Pſal.82.) Quis homo? Et homo factus eſt in ea & ipſe fundauit eam altiſsimus. Denique ipſe in Sion factus eſt homo, B ſed humilis factus eſt homo, & idem ipſe altiſsimus fundauit eam ciuitatem, in qua factus eſt hō. Itaque & illa mulier ſole cooperiebatur, (Apo.12.) ſole ipſo iuſtitię quem non cognoſcunt impii, (Sap.5.) qui dicturi ſunt in fine, Ergo errauimus a via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol non ortus eſt nobis. Eſt ergo q̄dam ſol iuſtitiæ, qui non oritur impiis. Cæterum iſtum ſolē facit oriri ſuper bonos & malos. (Matt.5.) Ergo & amicta erat ſole, & geſtabat viſceribus maſculū paritura, (Apo.12.) Idem ipſe erat condens Sion, & naſcēs in Sion: Et illa mulier

liter ciuitas Dei, eius luce protegebatur, cu-
ius carne grauidabat. Merito & lunam sub
pedibus habebat, quia mortalitatē crescētis
& decrescentis carnis virtute calcabat. Ergo
ipse dn̄s Iesus Chr̄s caput & corpus: Voluit
.n. et loqui in nobis qui dignatus est mori p
nobis, membra sua nos fecit. Aliqñ itaq; ex
persona membrorum suorū loquitur, aliqñ
ex persona sua tanq̄ capitis nostri. Habet ali
quid ille quod dicat sine nobis, nos vero sine
illo nihil possumus dicere: Apostolus dicit,
Vt suppleam q̄ desunt pressurarū Christi, in
C carne mea. Vt suppleam, inquit, quæ desunt
Colo. 1. pressurarū, nō mearū, sed Chr̄i, in carne, nō
iā Chr̄i sed mea. Patitur, inquit, adhuc Chr̄s
pressuram, non in carne sua, in qua ascendit
in cœlum, sed in carne mea q̄ adhuc laborat
in terra. Christus, inquit, pressurā patitur in
carne mea. Viuo.n. non iā ego, viuit vero in
Gala. 2. me Christus. Nisi.n. Chr̄s & in membris suis
hoc est, fidelibus suis pressurā ipse pateret,
Saulus in terra Christū in cœlo sedentē non
persequeretur: deniq; aperte hoc exponens
Rom 12. quodam loco, Sicut.n. corpus vnum est, in-
quit, & mēbra multa habet, omnia autē mē-
bra corporis cum sint multa, vnum est cor-
pus, ita & Christus. Non ait, ita & Christus
& corpus, sed corpus vnum membra multa,
ita & Christus. Totum ergo Christus. Et q̄a
Acto. 9. totum Christus, ideo caput de cęlo. Saule, in
quit, Saule, quid me persequeris? Tenete hoc
& fixum omnino commendate memorię, tā
quam filii ecclesiasticæ eruditionis & fidei
catholicæ, ut agnoscatis Christum caput &
corpus, eundemq; Christū verbum Dei vni
genitum æqualem patri, & inde videatis quā
ta gratia pertingatis ad Deum, vt ipse volue-
rit esse nobiscū vnus qui est cum patre vnus.
Quomodo cum patre vnus? Ego & pater v-
num sumus. Qūo nobiscum vnus? Nō dicit,
inquit, & seminibus tanquam in multis, sed
Ioan. 10. tāquam in vno, & semini tuo quod est Chri
Gala. 3. stus. Sed ait aliquis, Si Christus Semen Abra-
hę, nunquid & nos? Mementote, quia semen
Abrahę Christus: ac per hoc si & nos semē
Rom. 12. Abrahæ, ergo & nos Christus. Qūo vnum
Gala. 3. corpus multa membra, ita & Christus. Et
D quotquod in Christo baptizati estis, Christū
induistis. Nēpe semē Abrahæ Christus, nec
contradici potest apostolicis apertissimis
verbis, & semini tuo quod est Christus: vide
te quid nobis dicat, Si autem vos Christi, er
go semen Abrahæ estis: ideo magnum est il-
lud sacramentum. Erunt duo in carne vna: A
postolus dicit, Sacr̄m hoc magnū est, Ego au
tem dico in Christo & in ecclesia. Christus *Gene. 2.*
& ecclesia, duo in carne vna. Refer ad distan *Ephe. 5.*
tiā maiestatis duo: Duo planè. Non.n. & nos
verbū, non.n. & nos in principio Deus apud *Ioan. 1.*
Deū, non .n. & nos ille per quem facta sunt
omnia. Veniatur ad carnē, & ibi Christus &
ille & nos. Non ergo miremur in psalmis.
Multa.n. dicit ex persona capitis, multa ex p-
sona membrorum, & hoc totum tanq̄ vna
persona sit, ita loquitur, Nec mireris, quia *Gene. 2*
duo in voce vna, si duo in carne vna: Iudas *Ioan. 3.*
filius sponsi persequēs spōsum, hoc tunc cō *& 6.*
tigit. An & futurorū exēplū pręmissum est?
Multos.n. falsos fratres passura erat ecclesia,
& ut adhuc & vsq; in finem sponsum illum
filius persequatur. Si enim inimicus expro- E
brasset mihi, sustinuissem vtiq; ait, Et si is q *Psal. 45*
oderat me, sup me magna locutus fuisset, ab
scōdissem me vtiq; ab eo. Quis est inimicus?
Quis est qui oderat me? Qui dicit, Quis est
Christus? Homo fuit Christus, nec viuere po
tuit cū vellet viuere, & mortuus est, inquiūt,
nolens, euictus, crucifixus, occisus. Inimici
ista dicunt. Apertus iste inimicus est, ait Chri
stus, odit me, apertas mihi indicit inimici-
tias: Facile est istum vel tolerare vel vitare.
Quid facio de Absalon? Quid facio de Iuda? 2.Re.1
Quid de falsis fratribus? Quid de malis filiis?
Et tn̄ filii sunt qui non contra nos blasphe-
mant Christum, sed nobiscum adorant Chri
stum, et in nobis persequuntur Christum?
De quibus cōsequenter in eodem psalmo di
citur, Alium facile erat perferre, eum qui o- *Psal. 45*
derat me, vel abscondere me ab eo. Abscon-
dis.n. te a Pagano intrās ecclesiam. Qñ autē
& ibi inuenis quod times, quid quæris vbi
te abscondas? Deniq; ille ipse Apostolus qui
gemit in periculis a falsis fratribus, Foris, in-
quit, pugnę, intus autem timores. Si ergo is *2.Co.11*
qui oderat me super me magna locutus fuis- *& 7.*
set, abscōdissem me vtiq; ab eo. Tu vero vnā
nimis meus. Vnanimem dicit tanquam vnū *Psal. 45*
in Christo. Est ergo ecclesię quod ferat fo-
ris, gemat intus, inimicos tamen suos depu-
tet foris facilius euitabiles, intus difficilius
tolerabiles. Dicat ergo dominus noster, di- F
cat Christus nobiscum totus Christus.

Expoſitio Pſalmi.

DOmine exaudi orationẽ meã, auribus
percipe precẽ meã. ❡ Hoc eſt axaudi,
qđ ꝑcipe auribus. Repetitio cõfirmatio eſt.
In veritate tua exaudi me in tua iuſtitia. ❡ Ne
vtcunq; accipiatis, cum dicit, in tua iuſtitia.
Cõmendatio eſt.n.gratiæ, ne vnuſquiſq; no
ſtrũ iuſtitiã ſuã deputet. Hęc.n. iuſtitia Dei
eſt, quã vt habeas Deus dedit. Nam q voluerunt de ſua iuſtitia gloriari, quid de illis di-
cit Apoſtolus? Teſtimoniũ eis, inquit, perhi
beo, quia zelum Dei hñt De Iudęis loquẽs,
Rom.10. zelũ Dei, inquit, hñt, ſed non ſecũdum ſcien
tiam, Quid eſt, non ſcđm ſcientiam? Quã.n.
tu cõmendas vtilem ſcientiam? Nunquid il-
lam q̃ cũ ſola fuerit inflat, quæ niſi comitata
fuerit charitate non ędificat? Non vtique ip-
ſam, ſed illam ſcientiam comitem charita-
1.Cor.8 tis, magiſtram humilitatis, Vide ſi ipſa eſt, Ze
lum, inquit, Dei habent ſed nõ ſcđm ſcien-
G tiam: exponat quã dicat ſcientiam, Ignoran
Rom.10. tes.n. Dei iuſtitiã & ſuã volentes conſtitue-
re, iuſtitię Dei nõ ſunt ſubiecti. Qui ergo vo
lunt conſtituere iuſtitiam ſuã? q quod bene
fecerint, ſibi imputãt: qđ male, Deo, omni-
no peruerſi. Deniq; recti erũt, cũ hocipſum
conuerterint. Peruerſus iõ, quia quod male
Deo, qđ bene tibi, Rectus eris, qñ qđ male
feceris tibi, qđ bene feceris Deo: Non.n.ex
impio iuſto viueres, niſi ab illo iuſt⁹ factus
Rom.4. q iuſtificat impiũ. Ergo, inquit, in veritate
tua exaudi me in tua iuſtitia, nõ in me, vt in
Phili.3. ueniar in illo nõ habens meã iuſtitiam, q̃ ex
lege eſt, ſed eã quæ ex fide. Ecce in tua iuſti-
tia exaudi me, nõ quę ex lege eſt, ſed ea q̃ eſt
ex fide. Ad me enim cũ reſpicio, nihil aliud
meũ quã pctm̃ inuenio. Et nõ intres in iudi
Rom.10. ciũ cũ ſeruo tuo.] Qui cũ illo volũt intrare
Esai. 58. in iudiciũ, niſi qui ignorantes Dei iuſtitiam
ſuã volunt conſtituere? Quid eſt ꝙ ieiunaui-
mus & nõ vidiſti, defraudauimus animas no
ſtras & neſciſti? Tanquã dicentes, Fecimus
qđ iuſſiſti, quare non reddis qđ promiſiſti?
Rñdet tibi Deus, Vt accipias qđ ꝓmiſi, ego
dedi vt faceres, quare acciperes, ego dedi:
H denique ſuperbis talibus loquit̃ Propheta,
Hier.3. Quid vultis mecũ in iudicio cõtẽdere? Oẽs
dereliqſtis me dicit dñs: Quid vultis mecũ ĩ
iudiciũ intrare, & veſtras iuſtitias cõmemo
rare? Cõmemorate iuſtitias vr̃as, ego noui
facinora vr̃a. Qũo approbabo iuſtitiam, vbi
dãnabo ſuperbiã? Merito iſte humilis in cor
pore Chr̃i diſcens a capite, qm̃ mitis eſt, & Mat. 11.
humilis corde, Ne intres, inqt, in iudiciũ cũ
ſeruo tuo. Non litigemus, nolo te cũ habere
cauſam, vt ego proponã iuſtitiã meã, tu cõ
uincas iniquitatẽ meã. Ne intres in iudiciũ
cũ ſeruo tuo. Quare hoc? Quare times? qm̃
non iuſtificabit̃ coram te omnis viuẽs.] Om
nis viuens, hic vtique viuen, in carnes viuẽs,
moriturus viuens, natus hõ, ex hominibus
viuens, de Adã Adã viuens. Omnis itaque vi
uens iuſtificare forte poteſt ſe corã ſe, non
corã te. Qũo corã ſe? Sibi placẽs, tibi diſpli-
cens, corã te aũt non iuſtificabitur omnis vi
uens. Noli ergo intrare mecũ in iudiciũ dñe
Deus meus. Quantũlibet rectus mihi videar, I
producis tu de theſauro tuo regulã, coapta
me ad eã, & prauus inuenior. Ne intres ĩ iu-
dicium cũ ſeruo tuo. Bene cũ ſeruo tuo. In-
dignum eſt tibi cum ſeruo tuo intrare in iu-
dicium, necdum cũ amico quidẽ tuo: Quia
vobis dico amicis meis, non diceres, niſi ex
ſeruis amicos tuipſe feciſſes. Tu licet dicas
amicum, ego confiteor ſeruũ. Miſericordia Loc. 12.
indigeo, fugitiuus redeo, pacẽ q̃ro, nõ ſum
dignus vocari filius tuus. Ne intres in iudi-
ciũ cũ ſeruo tuo, qa non iuſtificabit̃ in con Luc. 15.
ſpectu tuo omnis viuens. Ante mortẽ ne lau
des hominẽ quẽquam: Omnino omnis hõ
viuẽs. Quid ipſi arietes, quid ipſi Apoſtoli, Eccleſiaſtici. 1
de quorũ ꝑle dicit̃, Afferte dño filios arie-
tũ? Ex his Paulus eſt, q dicit nõ ſe eſſe perfe- Pſa. 70.
ctũ, Nõ quia iã acceperim, inquit, aut iã ꝑ Phili. 3.
fectus ſim. Deniq; frẽs vt cito agnoſcatis, ip
ſi didicerunt orare qđ oramus, ipſis data eſt
regula poſtulandi a iuriſperito cæleſti, ſic
orate, inquit, Et cum quædã ꝑmiſiſſet, po-
ſuit & hoc vt dicerẽt arietes nr̃i, duces ouiũ
& p̃cipua mẽbra paſtoris, & congregatoris Mat. 6.
vnius gregis, ipſi didicerũt dicere, Dimitte
nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus
debitoribus noſtris: non dixerunt, Gratias ti
bi q dimiſiſti nobis debita nr̃a, ſicut & nos
dimittimus debitoribus noſtris: ſed, dimitte
ſicut & nos dimittimus. Orabant autem vti-
que iam fideles, iam Apoſtoli. Nam iſta orõ K
dominica magis fidelibus dat̃. Si debita illa
tm̃modo dicerentur, quæ per baptiſmũ di-
mittunt̃, catechumenis congrueret magis
orare, Dimitte nobis debita nr̃a. Dicãt ergo

Apoſtoli dicant, Dimitte nobis debita no-
ſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus no
ſtris. Et cũ eis dictum fuerit, quare hoc dici-
tis. Quę debita veſtra? Reſpondeant qa non
iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuẽs.
Qm̃ perſecutus eſt inimicus animam meã,
humiliauit in terra vitam meam.] Vide nos,
vide caput noſtrum pro nobis, Quoniam p
ſecutus eſt inimicus animam meam. Perſecu
tus eſt plane & diabolus animam Chriſti, &
Iudas animam magiſtri: & nunc ad perſecu
Mat. 26. tionem corporis Chriſti idem diabolus ma
net, Iudas autem Iudę ſuccedit: non ergo de
eſt de quo dicat & corpus, Qm̃ perſecutus
eſt inimicus animam meam, humiliauit in
Pſal. 56. terra vitam meam. Humiliauit, inquit, in ter
ra vitam meam: alio loco dicitur, Curuaue-
runt animam meam. Quid enim nobiſcum
agit quiſquis perſequitur, niſi vt relicta ſpe
cœleſti terram ſapiamus, perſecutori cedẽ-
L tes terrena diligamus? Et illi quidem quantũ
Colo. 3. in ipſis eſt hoc agunt, nobis autem hoc con
tingat, qbus dicitur, Si reſurrexiſtis cũ Chri
ſto quę ſurſum ſunt ſapite, vbi Chriſtus eſt
in dextera Dei ſedens, quę ſurſum ſunt quæ
rite, nõ quę ſuper terram, mortui enim eſtis.
Nam non iuſtificabitur coram Deo omnis
viuens. Illi ergo vel aperte ſæuiendo, vel oc
culte inſidiãdo conantur perducere vitã no
Phili. 3. ſtram ad terram: contra hos vigilemus, vt
dicere poſſimus, Noſtra aũt conuerſatio in
cœlis eſt. Humiliauit, inquit, in terra vitam
meam inimicus. Collocauerunt me in tene-
broſis ſicut mortuos ſeculi.] Hoc a capite ex
peditius auditis, & expeditius hoc in capite
agnoſcitis. Ille enim pro nobis mortuus fa-
ctus eſt, ſed non mortuus ſeculi. Qui enim
mortui ſunt ſeculi? Et qũo ille non erat mor
tuus ſeculi? Mortui ſeculi merito mortui,
mercedem recipiẽtes iniquitatis, & mortem
Pſal. 50. ducentes ex peccati propagine, ex illa voce
qua dicitur, Ego enim in iniquitatibus con-
ceptus ſum, & in peccatis mater mea in vte
ro me aluit. Venit autẽ ille per virginem aſſu
mens carnem non iniquitatem carnis, aſſu-
mens carnem mundam mundatricem. Illi
M autem quem peccatorem putabant, tanquã
Pſal. 68. mortuum ſeculi deputabant: at ille qui in
Ioan. 14. alio Pſalmo dixit, Quæ non rapui, tunc ex-
oluebã, & qui dixit in Euãgelio, Ecce venit
princeps mundi, ꝑpoſitus mortis, operis ma
li pſuaſor, ſupplicii exactor, veniet, ĩquit, &
in me nihil inueniet. Quid eſt, in me nihil in
ueniet? Nullam culpam, nihil quare mori de
beam. Sed vt ſciant omnes quia voluntatem
inquit patris mei facio, ſurgite eamus hinc.
Vt moriar, inquit, voluntatem patris mei fa- Ibidem.
cio: nõ autem morte ſum dignus, nihil feci
vnde moriar, vt illi per innocentis mortem
liberentur, qui habebant quare morerentur.
Collocauerunt me in tenebroſis tãquam in
infernis, tanquam in ſepulchro, tanquam in
paſſione velut mortuum ſeculi, eum qui di Pſal. 78.
cit, Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio Ioan. 8.
inter mortuos liber. Quid eſt, liber? Quare li
ber? Quia omnis qui facit peccatum ſeruus
eſt peccati. Denique nõ ſolueret à vinculis,
niſi liber a vinculis. Ille liber mortem occi-
dit, vinculum vinxit, captiuitatem captiua-
uit, & collocauerunt eum in tenebroſis tan-
quam mortuos ſeculi. Et tædium, inquit, paſ
ſus eſt in me ſpiritus meus.] Recordamini, Mat. 26.
Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, vi-
dete vocem meam. Nunquid non apparet A
ipſe tranſitus à capite ad membra, a mem-
bris ad caput? Tædium, inquit, paſſus eſt in
me ſpiritus meus. Agnoſcimꝰ, Triſtis eſt ani-
ma mea vſque ad mortem: ſed & illic nos Phili. 3.
eramus. Transfigurauit.n. in ſe corpus humi
litatis noſtrę, cõformãs corpori glorię ſuæ,
& vetus homo noſter cofixus eſt cruci cum Rom 6.
illo. In me turbatũ eſt cor meum.] In me, in-
quit, non in aliis. Illi enim me deſeruerunt,
& illi q inhæſerant receſſerunt, & meipſum
quia mori videbant, aliud aliquid putaue-
runt, & a latrone victi ſunt, qui tunc credi-
dit quando illi defecerũt. Inde ad membra.
Memoratus ſum dierum antiquorum.] Nun
quid memoratus eſt ille dierum antiquorũ,
per quem factus eſt omnis dies? Sed loqui-
tur corpus, loquitur vnuſquiſq; illius gratia
iuſtificatus, inhęrens illi in charitate, & de-
uotus in humilitate, loquiť & dicit, Memo- Luc.
ratus ſum dierum antiquorum. Meditatus
ſum in omnibus operibus tuis.] Quia vtique
omnia bona tu feciſti, & nihil conſtitiſſet ꝙ
à te conſtitutum non eſſet, creatura tua ſpe-
ctaculum mihi facta eſt, Quęſiui in opere ar
tificem, & in conditis omnibus conditorẽ.
Quare hoc, vt quid hoc, niſi vt hoc intelli-
geret quicquid in ſe boni eſſet, ab illo factũ
eſſe, ne ignorans iuſtitiam Dei & ſuam vo-
lens

Rom. 10. lens constituere, iustitiæ Dei subiectus non
B esset, vt ei cõueniret vox illa superior, in veritate tua & in iustitia tua? In omnibus ergo Dei operibus & meditatione omnium operum Dei gratiam insinuat, gratiam conmẽdat, grãm se inuenisse gloriatur, grãm, qua gratis salui facti sumus, q̃a & gratis salui facti sum⁹. Quid gloriaris in tua iustitia? Quid te extollis ignorans Dei iustitiam? Dedisti forte aliquid vt saluus esses? Quid dedisti vt homo esses? Respice ergo conditorem vitæ tuæ, substantię & iustitię salutis authorem: Meditare in facturis manuũ eius, & iustitiã quæ in te est ad manum eius inuenis pertinere: audi Apostolum hoc te docentem. Non
Ephe. 2. ex operibus, inquit, ne forte quis extollatur. Opera bona non habemus? Habemus plane: sed vide quid sequitur, Ipsius enim sumus figmentum, dixit, Ipsius sumus figmentum, Forte naturam qua homines sumus cõmemorare voluit, hoc appellato figmento? Nõ plane: de operibus loquebatur, Non, inquit, ex operibus, ne quis forte extollatur: sed vt conijciamus, sequitur, Ipsius enim sumus figmentum creati in Christo Iesu in operibus bonis. Noli ergo putare te aliquid ope-
C rari, nisi in quantum malus es: Auerte ab opere tuo te ad opus illius qui fecit te: ipse formet, & ipse quod formauerat & tu exterminasti, reformet. Vt enim sis, ipse operatus est: vt bonus sis, si bonus es ipse operatur. Cum
Phil. 2. tremore, inquit, & timore vestrã ipsorũ salutem operamini. Si nostram ipsorũ salutẽ operamur, quare cum timore, quare cũ tremore, cum sit in potestate nostra quod operamur? Audi quare cum timore & tremore: Deus est.n. qui operatur in nobis, & velle & opari ꝑ bona voluntate. Ergo cũ timore & tremore, vt delectet in conualle operari nostrum artificem: Sic enim operatur tanquam in deiectis, qui iudicat in gentibus & replet ruinas. In facturis manuum tuarum meditatus sum.] Vide ergo & inspexi opera tua, q̃a nihil boni esse in nobis potest, nisi abs te fiat qui nos fecisti. Et quid feci cum viderem à te omne datum optimum, & omne donũ perfectum desursus esse descendens à patre luminum, apud quem non est commutatio, nec momenti obumbratio? Cum hoc viderem auersus ab opere malo quod feceram in me extendisti manus meas ad te. Extendi, inquit, manus meas ad te, anima mea velut terra sine aqua tibi.] Complue, inquit, me ad faciendum fructum bonum. Dominus enim dabit suauitatem, & terra nostra det fructũ suum. Extendi manus meas ad te, anima mea velut terra sine aqua tibi: non mihi sed tibi. Sitire tibi possum, me irrigare non possum. Anima mea velut terra sine aqua tibi, quia sitiuit anima mea ad Deum viuũ. Quãdo veniam, nisi quando venerit? Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quia anima mea velut terra sine aqua tibi. Abundat mare, inundat, copiosum est, fluctuat, sed amarum est. Discreta est aqua, apparuit arida anima mea, irriga eam, quia velut terra sine aqua tibi. Cito exaudi me domine.] Quæ enim mora, quando sic sitio ad inflammandam sitim meã? Pluuiam differrebas, vt hauriens imbiberem, non respuerem quod influeres. Si ergo ideo differebas, iam da, quoniam anima mea velut terra sine aqua tibi, Cito exaudi me dñe. Defecit spiritus meus.] Impleat me spiritus tuus, quia defecit spiritus meus. Ipsa est causa vt cito exaudias, quia defecit spiritus meus. Factus sum iam pauper spiritu, beatum me fac in regno cœlorum. In quo enim viuit spiritus eius superbus est, spiritu suo extollitur cõtra Deũ: fiat in illo bene quod alibi scriptum est, Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur, vt confitentes dicant, Memento quia puluis sumus. Cum autem dixerint, quia puluis sumus memento, tunc dicant, Anima mea velut terra sine aqua tibi. Quæ enim tam terra sicca quã puluis? Sed cito exaudi me domine, complue me, confirma me, ne sim puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Cito exaudi me domine, defecit spiritus meus: nõ differatur inopia mea. Abstulisti spiritum meũ vt deficerem, & in puluerem meum conuerterer, & dicerem tibi. Anima mea velut terra sine aqua tibi: fac etiam quod in alio psalmo dicitur, Auferes spiritum eorum & deficient: Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terrę, Si qua igitur in Christo noua creatura, vetera transierũt. In spiritu suo vetera transierunt, in spiritu tuo noua facta sunt. Ne auertas faciem tuam a me.] Auertisti à superbo. Etenim aliquando abundabam, & in abundantia mea

Marginal notes: D; Psal. 84.; Psal. 41.; Gene. 1; Psal. 76.; Mat. 5.; Psal. 103; E; Pa. 102; Psal. 6.; Psal. 103; 1. Cor. 5.

elatus ierã.Ego.n. dixi aliqñ in abundantia
mea,non mouebor in æternũ.Dixi nõ mo-
Psa. 29. uebor in abundantia mea,ignorans iustitiã
tuã,& cõstituens meã,sed tu dñe in uolunta
Rom.10. te tua præstitisti decori meo virtutẽ.Dixi in
abundantia mea nõ mouebor,verũ autem a
ps. 29. te mihi erat qcquid abundabam: Et ut hoc
pbares a te mihi fuisse,auertisti faciem tuã
a me,& factus sum cõturbatus Post hãc cõ-
turbationem in qua factus sum cõturbatus,
quia auertisti faciem tuam, post tædiũ spiri
tus mei,post cõturbatum cor meũ in me,ex
F eo quod auertisti faciẽ tuam, iam factus sũ
sicut terra sine aqua tibi, Ne auertas faciem
tuã.Auertisti a supbo,redde humili.Ne auer
prou. 18. tas faciem tuã a me,quia si auerteris,Similis
ero descendentibus in lacum.) Quid est de
scendentibus in lacũ?Peccator eũ venerit in
profundum malorum,cõtemnet. Illi descẽ
psal. 68. dunt in lacũ,qui etiã cõfessionem pdunt:
contra quod dicitur,Ne coarctet super me
puteus os suum. Hanc profunditatem lacũ
appellat plerunque scriptura,in quam pro-
funditatẽ cũ venerit peccator cõtẽnit.Quid
est,contẽnit?Iam nec ullam prouidentiam
deputat,aut si deputat, ad eam se pertinere
nõ putat:Proponit sibi peccandi licentiam
sine spe veniæ habenis iniqtatis effusis. Nõ
Esaia. 3. dicit,reuertar ad Deũ vt reuertartur ad me:
Ecclesia- nec audit,Conuertimini ad me & reuertar
stici. 17. ad vos, quoniã veniens in pfundum malo-
rum contẽnit.A mortuo enim,inquit,tan-
quam si non sit perit confessio. Ne ergo a-
uertas faciem tuã a me,& similis ero descẽ
psal. 56. dentibus in lacum: Auditam fac mihi mane
misericordiam tuam,quia in te speraui.]Ec
ce in nocte sum,sed in te speraui donec no-
cturna transeat iniquitas. Habemus.n.vt di-
2. Pet.1. cit Petrus,certiorem propheticum sermo-
nem,cui bene facitis intendentes tanquam
G lucernæ lucẽti in obscuro loco,donec dies
illucescat, & lucifer oriatur in cordibus
vestris.Mane ergo appellat, post finẽ secu-
psalm. 5. li,cũ viderimus qđ in seculo credimus. Ma
ne enim exaudies vocem meam, mane asta
bo tibi & cõtemplabor. Auditam fac mihi
mane misericordiam tuam, quia in te spe-
Rom. 8. raui.Si.n.quod non videmus speramus,per
patientiam expectamus. Patientiam quærit
nox,lętitiam donabit dies. Auditam fac mi
hi mane misericordiam tuam, quoniam in
te speraui.Sed hic quid, donec veniat ma-
ne?Non.n.sufficit mane sperare,sed aliquid
opus est & agere.Quare aliqd agere?Qm di Psal 79
cit in alio psalmo,Deũ exquisiui in die tri-
bulationis meæ, tanquã in tempore noctis
meę Deũ exquisiui.Qũo exquisisti? Manib.
meis nocte corã eo, & non sum deceptus. H
Manibus quęrẽdus est in nocte Deus. Quid
est,manibus?Bonis operibus,sed bonis ope Matt. 6.
ribus corã eo,Cũ.n.facis eleemosynã, noli
tuba canere, pater tuus qui videt in oculto
reddet tibi.Quia ergo ita sperandũ est ma-
ne,& ita nox ista toleranda est & in ipsa pa-
tientia donec dies elucescat perseuerandum
est,quid interea hic agendum?Ne forte per
temetipsum acturus es aliquid, vt merearis
pduci ad mane?Notã fac mihi dñe viam in
qua ingrediar.[Ideo lucernam propheticã Ioan. 1.
accendit,ideo ipsum dñm tanquam in te- Psal. 21
sta carnis misit,q etiã dixit,Exaruit uelut te-
sta uirtus mea. Ambula ad pphetiã,ambula
ad lucernam prædictorum futurorum, am-
bula ad uerba Dei.Nondum vides verbum,
in principio Deũ apud Deum, ambula ad Psal. 25
formam serui,perduceris ad formam dñi.
Notam fac mihi dñe uiam ĩ qua ingrediar:
Qm ad te leuaui animam meã.[Leuaui ad
te,non contra te.Apud te est fons uitæ.ad te
leuaui animam meam,tanquam vas ad fon
tem attuli,imple ergo me,qm ad te leuaui
animã meam. Exime me de inimicis meis
dñe,quia ad te confugi.]Qui aliqñ a te fu-
gi,ad te confugi.Fugit enim Adam a facie Gene. 3
Dei,& abscondit se inter ligna paradisi, ut
de illo diceretur in libro Iob, Tãquam ser-
uus fugiẽs dñm suũ,& cõsecutus est umbrã. Iob. 7.
Fugit a facie domini sui & consecutus est
vmbram. Ad vmbrã enim fugit inter ligna I
paradisi. Vę si permanserit in vmbra,ne po-
stea dicatur,Transierunt omnia tanquã um Sapi. 5.
bra. Exime me de inimicis meis. Non enim
hic inimicos homines cogito: Non est no-
bis colluctatio aduersus carnem & sangui-
nem.Sed aduersus quos? Aduersus princi- Ephe. 6.
pes & potestates, rectores mundi. Cuius
mundi? Non enim cœli & terrę: non enim
regunt quod non fecerunt, rectores mun-
di.Sed cuius mundi? Tenebrarum harum. Ephe. 5.
Quarum tenebrarum? Vtique iniquorum,
Fuistis.n.aliquando tenebræ, nunc autem
lux in domino. Rectores mundi tenebra-

rum

rum harum, rectores iniquorum: cōtra hos
habetis luctamen. Magnū prælių nobis est,
Ephe. 6. hostem non uidere & uincere. Aduersus re-
ctores mundi tenebrarū harū, diabolum. s.
& angelos eius, non illius mūdi rectores, de
Ioan. 1. quo dicitur, Et mūdus per eū factus est: sed
illius mundi de quo dicitur, Et mundus non
cognouit eū. Exime me de inimicis meis dn̄e
quia ad te confugi. De inimicis meis, nō Iu-
da, sed qui impleuit Iudam. Illum patior vi-
Ioan. 13. sum, illū expugno non visum. Accepit enim
bucellam Iudas, & introiuit in eum Satanas,
vt iste Dauid persecutionem pateretur a fi-
1 Co. 10. lio suo. Quam multos Iudas diabolus im-
K plet, indigne accipientes bucellā ad iudiciū
suum? Qui.n. manducat & bibit indigne, iu-
dicium sibi manducat & bibit. Non malum
est quod datur, sed bonum malo in iudicium
datur. Bene esse non potest male accipienti
qđ bonum est. Ergo exime me ab inimicis
meis, quia ad te confugi. Ergo quia ad te con
Psal. 138. fugi, vel quò a facie tua fugiam? Si ascēdero
in cœlum, tu illic es. Quò.n. fugerem? Quò
ibo a spiritu tuo? Si ascēdero in cęlum, tu ibi
es: si descendero in infernum, ades. Quid er-
go restat? Si assumpsero pēnas meas vt colū
ba, & volabo in extrema maris, idest, vt spe
habitem in finē seculi, Etenim illuc manus
tua deducet me, & perducet me dextera tua.
Exime me de inimicis meis, quoniam ad te
confugi dn̄e: Doce me vt faciam voluntatē
tuā, quia tu es Deus meus.] O confessio, ò
præscriptio, qm̄ tu es, inquit, Deus meus. Ad
alium currā refici, si ab alio factus sum: Tu
es totū meū, quia tu es Deus meus. Patrem
Psal. 15. quęram pp hereditatem? Tu es Deus meus,
non solum dator hæreditatis, sed ipsa hære-
ditas. Dn̄s pars hæreditatis meę. Dominum
quęram pp redēptionem? Tu es Deus meus.
Patronum quæram pp liberationem? Tu es
Deus meus. Postremo creatus recreari cu-
pio: Tu es Deus meus qui creator meus, qui
creasti me per verbum tuum, & recreasti me
per verbū. Sed creasti me per verbum Deū,
manentem apud te: recreasti per verbum car
nem factum propter nos. Doce ergo me ut
L faciam voluntatem tuam, quia tu es Deus
meus. Si non me docueris, faciam volunta-
tem meā, & deseret me Deus meus: Doce me
vt faciā voluntatem tuam, quoniā tu es Deus
meus. Doce me. Non.n. tu es Deus meus, &
ego ero magister meus. Videte quemadmo-
dū gratia commēdetur, Hoc tenete, hoc im
bibite, hoc vobis de corde nullus excutiat:
Nec habeatis zelum Dei, sed non secundum Rom. 10.
scientiam, ne ignorantes Dei iustitiam, & ve
stram volentes constituere legem, iustitiæ
Dei non estis subiecti. Verba certe Apostoli
agnoscitis: dicite ergo ista, Doce me vt faciā M
voluntatem tuam, quia tu es Deus meus. Spiri
tus tuus bonus. § Non meus malus. Spiritus
tuus bonus, Deducet me in terram rectam. §
Quia spiritus meus malus deduxit me in ter
rā peruersam. Et quid ergo merui? Quę mea
opera bona sine tuo adiutorio cōputantur,
vnde impetrarem dignusque essem deduci
a spiritu tuo in terram rectam? Quæ opera
mea, vel quæ merita mea? Propter nomen
tuum dn̄e viuificabis me. § Attendite ergò
quantum potestis gratiæ commendationē,
qua gratis salui facti estis. Propter nomen
tuum domine viuificabis me. Nō nobis do-
mine non nobis, sed nomini tuo da gloriā. Psal. 113.
Propter nomen tuum domine viuificabis
me in tua iustitia, nō in mea. Non quia ego
merui, sed quia tu misereris. Nam si meum
ostēderem meritum, nihil abs te mererer ni
si supplicium. Abstulisti merita mea, inserui-
sti dona tua. Propter nomen tuum dn̄e viuifi
cabis me. In tua iustitia. Educes de tribulatio
ne animā meā, & in tua misericordia ad in-
teritum deduces inimicos meos. Et perdes
omnes tribulantes animam meam, quoniam
seruus tuus sum ego.]

In Psalmum centesimum quadragesimumtertium, Enarratio.

A
Psalmi huius titulus breuis est numero
verborum, sed grauis pondere mysterio
rū. Ipsi Dauid ad Goliā. Prælių hoc est factū
tempore patrum nostrorum, de scripturis
sanctis recolit mecum charitas vestra. Cū.n.
aduersus populū Dei alienigenę dimicarēt,
ꝓuocauit vnus vnum. Goliās Dauid in quo
certamine volūtas Dei pro cuiusque partis
victoria ꝓbaretur. Sed quid de victoria sata
gimus, quando prouocantē prouocatumq;
cernimus? Prouocauit impietas pietatem,
prouocauit superbia humilitatē, postremo
prouocauit diabolus Christum. Quid mi-

ramini diabolũ victũ? Ille erat grandis statu
ra corporis, iste autẽ statura paruus, sed fide
magnus. Accepit arma bellica sanctus Da-
2. Re. 17. uid, vt aduersus Goliã ꝓcederet: Hęc arma
ꝑ ętatem & paruam, vt diximus, staturã cor
ꝑoris portare non valuit. Abiecit onerãtia,
B non adiuuantia, accepit quinque lapides de
flumine, & posuit in vase pastorali. His ar-
matus corporaliter, nomine aũt Dei spirita
liter, ꝓcessit & vicit. Hoc q̄dem ille Dauid:
Sed mysteria ꝑscrutemur. Proposueramus.
n. titulũ istum breuẽ numero verborum, sed
grauẽ pondere mysteriorum: veniat in men
tem Apostolica illa sententia, Oĩa hęc in fi-
1. Co. 10 gura contingebant illis, ne impudentes vi-
deamur quærere aliquid absconditum, vbi
posit dici totũ sine mysterii ꝓfunditate sim
pliciter dictũ. Habemus ergo authoritatẽ fa
1. Re 18. cientẽ nos intentos ad quærendũ, vigiles ad
Gala. 3. inuestigandum, deuotos ad audiendũ, fide-
les ad credẽdũ, impigros ad faciẽdũ. In Da
uid Christus, sed sicut soletis intelligere eru
diti ĩ schola eius, Chr̄s caput & corpus. Nõ
ergo sic audiatis aliq̄d ex persona Christi,
quasi ad uos nõ ꝑtineat q̄ estis mẽbra Chri-
sti. Hoc tanquã fundamento posito, videte
qui sequantur. Nostis multis sacramentis vi
sibilibus & corporalibus oneratũ esse popu
lũ primum, circuncisione, negocioso illo
quodã sacerdotio, & templo figuris pleno,
multiplicibus holocaustorum sacrificiorũ
C que generibus. Hæc Dauid noster tanquam
arma prementia nõ adiuuantia posuit. Si. n.
data esset lex quæ posset viuificare, vere ex
lege esset iustitia. Vt quid ergo lex? Sequitur
Sed cõclusit, inq̄t, scriptura omnia sub pec-
cato, ut ꝓmissio ex fide Iesu Christi daretur
credentibus. Denique iste Dauid. s. Christus
caput & corpus, tempore reuelationis no-
ui testamenti, tempore insinuandæ & com
mendandæ gratiæ Dei, quid fecit? Arma po-
1. Re. 17. suit, quinq; lapides tulit, arma vt diximus,
onerantia posuit. Ergo sacramenta legis: sa
cramenta illa legis quę non sunt imposita
gentibus, posuit, quę non obseruamus. Me-
ministis enim quanta in veteri lege legamus
& non obseruemus, sed tamen ad aliquam
significationem remissa & posita esse intel-
ligamus, non abiiciamus legem Dei, sed sa
cramenta promittentia, impleta promissio-
ne non celebremus. Quod enim promitte-
bant venit. Gratia enim noui testamenti in
lege velabatur, in Euangelio reuelatur. Velũ
remouimus, q̄d velabat agnouimus, Agno-
uimus autẽ in gratia gratiam dñi nostri Ie- Mat. 26
su Christi capitis & saluatoris nostri, qui ꝓ
nobis crucifixus ẽ, quo crucifixo etiã velũ
tẽpli cõscisũ ẽ. Deniq; arma viæ ille posuit D
tã q̄ onera sacramẽtorũ veteris legis, & ipsã 1. Re. 17
legẽ accepit. Quinq;. n. lapides, quĩq; libros
Moysi significant. Tulit ergo illos quinque
lapides de flumine. Nostis quid sit fluuius.
Labitur. n. mortale seculũ, & pręterfluit q̄c-
quid venit in mundum. Erant ergo in flumi
ne tanquam in populo illo primo lapides,
illic erant inutiles, vacabant, nihil prode-
rant, transibant sicut fluuius. Quid fecit Da Rom. 1
uid vt lex ipsa vtilis esset? Accepit gratiam.
Lex enim sine gratia impleri non potest. Plę
nitudo enim legis est charitas. Et vnde est Rom. 5
ista charitas? Vide si nõ ex gratia. Charitas,
inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris
per spiritumsanctum qui datus est nobis.
Quia ergo gratia fecit impleri legem, signi
ficatur autem gratia lacte. Hoc enim est in
carne gratuitum, vbi mater non quærit acci
pere, sed satagit dare. Hoc mater gratis dat,
& contristatur si desit qui accipiat. Quo-
modo ergo ostendit Dauid legem sine gra-
tia operari non posse, nisi cum illos lapi-
des quinque, quibus significabatur lex in li
bris quinque coniungere volens gratiæ, po-
suit in vase pastorali, in quo lac mulgere cõ 1. Re.
sueuerat? His armatus, gratia utique arma
tus, & ideo præsumens non de se, sed de do
mino suo, processit aduersus Goliam su-
perbum, se iactantem, de se præsumen-
tem. Tulit vnum lapidem, iecit, inimicum E
in fronte percussit, cecidit ex eo loco cor-
poris, vbi signum Christi non habuit. Hoc
quoque licet attendas: Quinque lapides po
suit, vnum misit: Libri quinque lecti sunt,
sed vnitas uicit. Plenitudo enim legis, vt pau
lo ante commemorauimus, charitas. Et A-
postolus ait, Sufferentes inuicem in dile-
ctione, studentes seruare vnitatem spiritus
in vinculo pacis. Deinde illo percusso at- Rom. Eph.
que deiecto, gladium eius abstulit, & inde 1. R.
caput illi abscidit. Et hoc fecit noster Da-
uid, deiecit diabolum de suis. Quando au-
tem credunt magni eius quos ille in manu
habebat, & de quibus cęteras animas tru-
cida-

cidabat, conuertunt linguas suas cōtra diabolum, & sic Goliæ de gladio suo caput inciditur. Mysteriū tituli pro tēporis breuitate tractauimus, videamus, q̄d habeat iste psal.

Expositio Psalmi.

Psal.17. BEnedictus dn̄s Deus meus qui docet manus meas ad prœliū, & digitos meos ad bellū.) Vox nostra est si corpus Christi nos sumus: Benedicamus dn̄m Deū nostrum q̄ docet manus nostras ad prælium, & digitos F nostros ad bellum. Repetitio sententiæ videtur. Q̄d est manus nostras ad præliū, hoc est digitos nostros ad bellum. An aliq̄d interest inter manus & digitos? Digitis utique operatur manus. Nō itaque absurde accipimus digitos pro manibus. Veruntamen in digitis agnoscimus vnitatem, diuisionem operationis, & tamen radicem vnitatis. 1.Co.12. Vide illam gratiam, dicit Apostolus, Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alii fides in eodem spiritu, alii donationes curationum in vno spiritu, alii genera linguarum, alii prophetia, alii diiudicatio spirituū. Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus. Radix est unitatis, diuidēs propria vnicuique prout vult, alii illud, alii hoc. Diuisiones sunt operationis. His ergo digitis pugnat corpus Xp̄i procedens in bellum, procedens in prœlium. Iam prœliorū & bellorum genera commemorare fortasse longum est, & gerere facilius est quàm Ephe. 6. explicare. Habemus vnum bellum quod cōmemorat Apostolus, Non est vobis colluctatio aduersus carnē & sanguinem, i. aduersus homines a quibus videmini pati molestias, non aduersus ipsos pugnatis, sed aduersus principes & potestates & rectores mundi. Et ne intelligeres mūdi cæli & terræ, ostēdit quid diceret, tenebrarum, inquit, harū, Ioan. 1. mundi, s. non qui per ipsum factus est, quia G & mundus per eum factus est, sed mundi q̄ eum non cognouit, quia & mundus eū non cognouit. Hæ tenebræ non sunt natura, sed Psal.14. voluntate. Anima enim per semetipsam nō lucet, quia humiliter & veraciter cantat, Tu illuminabis lucernam meam domine, Deus meus illumina tenebras meas. Et apud te, inq̄t, ē fons vitæ, in lumine tuo uidebim⁹ lumen: Non in lumine nostro, sed in lumine tuo. Nam & oculi nostri lumina vocantur, & tn̄ lux extrinsecus si desit, etiam sani & patentes, in tenebris remanebunt. Ergo bellū gerimus aduersus rectores tenebrarū harū, rectores scilicet infidelium, diaboli & angelos eius, rectores gladii eius, de quo pugnat diabolus aduersus fideles. Sed qūo Goliæ prostrato tollitur gladius, ut ipsi Go- H liæ caput de gladio suo amputetur, ita cum 1.Re.17. credunt ipsi infideles dicitur eis, Fuistis. n. aliq̄n tenebræ, nunc autē lux in dn̄o: Pugnastis de manu Goliæ, iā in manu Christi tollite caput Goliæ. Ephe. 5. Hoc. n. vnum prœlium, alterum aūt vnicuiq; in seipso. Modo genus hoc belli ex apostolica epistola legebatur, Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vt non ea quæ vultis Gala. 5. faciatis Et hoc graue bellū, & q̄d est molestius, internum. In quo bello si sit quisque victor, illos quos nō videt inimicos continuo supabit. Non. n. tentat diabolus vel angeli eius, nisi quod in te carnaliter dominatur. Nā qūo vincimus illos hostes quos nō videmus, nisi quia carnales interiores motus nostros sentimus? His confligimus, illis p̄cutimur & illos percutimus. In amore pecuniæ dominatur auaritia. Dominante tibi auaritia diabolus forinsecus lucrū cū fraude proponit. Plerunque. n. ad lucrum non p̄uenis, nisi fraudem feceris. Proponit ergo ille forinsecus auaritiæ tuæ quam intus non vicisti, quā non domuisti, quam non tibi subiecisti, proponit tanquā athletæ suo agonotheta malus fraudem & lucrum, opus & p̄mium, Fac & tolle. Tu autem si calcas auaritiam, si tibi interius non dominatur, quam si senties vinces, iam diabolum insidiantem non sentis. Si ergo edomuisti auaritiam, attendis alterum proponentem opus & præmium. Quid ille proposuit? Fraudem & lucrum. Quid & iste proponit? Innocentiam & coronam. Fac & tolle, & ille dicit, & iste. Iam tu prœliator interior, si nō es victus auaritia, sed uictor auaritiæ, illum attendis, & I hunc vincis. Discernis enim vtrunque & dicis, Hic uideo opus & prœmium, illic autem escam & laqueum. Neque enim aliquid dicis in te, quod non pertineat ad te. Etenim ex peccato diuisus es aduersum te. Trahis concupiscentiæ propaginē & tradu

cẽ mortis Habes contra qđ pugnes in te,habes qđ expugnes in te: Sed habes quem inuoces, vt pugnantẽ adiuuet te,& vincentem coronet te,qui non existentẽ fecit te. Qũo,
K inquis,vincam? Ecce ipse Apostolus difficillimũ prẹlium proponit,& q̃ laboriosum sit
Gala. 5. aut forte insuperabile, si non intelligo ipse ostendit,Caro, inqt, concupiscit aduersus spm̃,& spũs aduersus carnẽ, ut nõ ea q̃ vultis vos faciatis.Qũo me iubes vincere,cũ il-
1.Re.17 le dicat,vt non ea q̃ vultis faciatis? Quæris qũo? Attende ad gratiam vasis pastoralis, lapidẽ de flumine in exceptorio lactis pone. Ecce & ego tibi dico, imo tibi ipsa veritas
Psal. 80. dicit.Prorsus nõ facis quod vis,pugnãte carne aduersus spm̃ tuũ.Si ad istam pugnam de te præsumis,admonendus es,ne frustra audieris,Exultate Deo adiutori nostro. Si.n. per te impleres totum, nõ esset necessarius adiutor.Rursus si tuipse tua uoluntate nihil ageres, non vocaretur adiutor. Adiutor. n. aliqd agentem adiuuat: denique cum dixis-
Gala.5. set,Caro concupiscit aduersus spm̃,& spiritus aduersus carnẽ, vt nõ ea quę vultis faciatis,& pro po suisset te ante te,veluti deficiẽtem te in te,cõtinuo misit ad adiutorẽ. Qđ
1.Re 17 si spiritu ducimini,nõ adhuc estis sub lege. Qui.n.sub lege est,non implet legem sed p̃mit a lege, sicut ille Dauid sub armis erat. Ergo si spiritu duceris, vide quis te adiuua-
Gala.5. bit vt impleas quod velis. Adiutor tuus, su-
L sceptor tuus,spes tua,qui docet manus tuas in prẹlium,& digitos tuos ad bellum.Manifesta.n.sunt,inquit,opera carnis,quę sũt fornicationes,imunditiæ, idolorum seruitus, luxuria,veneficia,contentiones,inimicitię, ebrietates,comessationes,&his similia,quę prædico vobis sicut p̄dixi,qm̃ q̃ talia agunt regnum Dei non possidebunt: Non qui aduersus talia confligunt, sed qui talia agunt. Cum enim cõfligis aliud est opus,cum vincis aliud est opus, cum pacem & requiem habes, aliud opus eẽ. Hæc dum exemplis demonstro paucis aduertite. Suggeritur aliquod lucrum,delectat: habet fraudem, sed magnum est lucrum, delectat,non consentis. Pugnam vide, adhuc suadetur, adhuc instatur, adhuc deliberatur. Ergo qui pugnat periclitatur. Vidimus pugnam, cætera videamus. Contempsit iustitiam vt fraudem faceret,uictus est: contempsit lucrum ut iustitię seruiret, vicit. In his tribus victum doleo, pugnanti metuo, victori congaudeo,
Sed etiam ille qui vicit,nunqd omnino egit M
in se vt prorsus eũ pecunia non attẽtet, aut nihil in eo excitet delectationis, quãuis superabilis,quanuis contẽptibilis,quanuis nõ solum cui non consentiat,sed cum qua nec pugnare dignetur? Inest tamen aliqua delectationis titillatio. Ista titillatio, & ille hostis, iam nec pugnat nec regnat,in est tamẽ, & quasi moratur in carne mortali,quod nõ erit. Ducetur enim totum in victoriam, sed Rom. 8.
postea. Modo autem corpus quidem mortuum est propter peccatum, & ideo eidem corpori inest peccatum,etsi nõ regnat peccatum,spiritus autem vita est propter iustitiam. Si autem qui suscitauit Christũ a mortuis habitat in vobis,qui suscitauit Christũ a mortuis,viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Ibi iam nec quod pugnet erit, nec quod titillet, totum cedet in pace. Nõ. n. cõtraria natura contra aliam naturam pugnat, sed tanquam in domo maritus & vxor,si aduersus se dissentiant,molestus & periculosus labor: si maritus vincatur, & vxor dominetur,pax peruersa: Si autem vxor marito dominanti subiiciatur,pax recta: non tñ aliquid ex alia natura,quia ex homine facta mulier viro. Caro tua,coniunx tua, famla tua,quodlibet deputato, opus est vt subiiciatur,& si pugnas vt p̃sis pugna. Hoc enim expedit inferius subiici superiori, ut & ille qui sibi subiici vult, quod est inferius, se subiiciat superiori suo. Agnosce ordinem, q̃re pacem. Tu Deo, tibi caro. Quid iustius? A
quid pulchrius? Tu maiori,minor tibi. Serui tu ei q̃ fecit te, ut tibi seruiat quod factũ est propter te. Non enim hunc ordinem nouimus,neque hunc ordinẽ cõmendamus,tibi caro & tu Deo,sed tu Deo & tibi caro. Si autẽ cõtẽnis tu seruire Deo, nunquam efficies vt tibi caro. Qui nõ obtẽperas dño, torqueris a seruo: Nũquid si non prius tu Deo, vt deinde tibi caro,poteris dicere hęc verba, Benedictus dominus Deus meus qui docet manus meas ad præliũ & digitos meos ad bellum? Præliari vis indoctus, dãnaberis victus. Primo ergo te subdas Deo, deinde illo docente te & adiuuãte p̃lieris & dicas, Qui docet manus meas ad prẹlium & digitos

tos meos ad bellū:Et cum pręliaris, quia dū
præliaris periclitaris,dic quæ sequuntur in
plii periculo cōstitutus. Misericordia mea.]
Non vincar misericordia mea.Quid ē hoc,
misericordia mea?Prębes misericordia mi
hi misericordiā,& ī me extitisti misericors,
A an donasti mihi vt& ipse sim misericors?De
nulla n.re sic vincitur inimicus,quam cum
misericordes sumus. Oīno parat calūnias
ad iudiciū,& nō pōt falsa obiicere , qa non
est apud quem.Si.n.apud hominem iudicē
nobiscum ageret,posset eum mentiēdo fal
lere,& nos grauare criminationibus falsis.
Quia vero apud talē iudicē causa nostra cū
illo est qui falli non pōt , ideo ambit vt ad
peccatum seducat,vt habeat vera quę obii-
ciat,Et vbi forte aliquib. eius fraudibus suc
cumbit humana fragilitas,sequatur in cōfes
sione opus humilitatis,exerceatur in operi-
bus misericordię & pietatis.Omnia delent
cū ex vero corde & plena fiducia dicimus
Matt.6. illi qui videt,Dimitte nobis sicut & nos di-
mittimus.Dic toto corde,dic tota fidu cia,
dic se curus,Dimitte nobis sicut & nos di-
mittimus,aut noli dimittere si nō dimitti-
mus,Qđ etsi non dixeris, Noli dimittere si
non dimittimus,prorsus non dimittit si nō
dimittimus.Neque.n.vt tu sis impunitus pec
cator,erit ille mendax promissor,Vis,inqt,
vt dimittam?Dimitte.Est aliud opus miseri-
Luca.6. cordiæ.Vis vt dem?da:vno loco positū est
in Euāgelio,Dimittite, & dimittetur vobis,
date & dabitur vobis.Aliquid,inquit,& cō-
tra te teneo,aliquid & tu cōtra alterū tenes,
dimitte,& dimitto.Aliquid petis a me , ali-
quid petit alter a te,da & do. Et quę dimit-
B tit,& quæ dat?Nonne charitas?Et vnde cha-
ritas nisi per spiritumsanctum qui datus est
nobis?Si ergo per opera misericordiæ no-
ster vincitur inimicus,& opera misericor-
Rom.5. dię habere non possemus,nisi charitatē ha-
beremus , charitas aūt nobis nulla esset ni-
si per spiritumsanctum acciperemus , ille
docet manus nostras ī prælium , & digitos
nostros ad bellū:illi recte dicimus , Miseri-
cordia mea,a quo habemus etiā vt miseri-
Iacob.2. cordes simus:Iudiciū.n.sine misericodia il
li qui non fecit misericordiā Parua putatis
opera misericordiæ?Libet & de his aliquid
dicere. Attendite primo istam sententiam
de sancta scriptura depromptam,quam mo
do cōmemoraui,Iudiciū.n. sine misericor-
dia illi q nō fecit misericordiā.Sine miseri-
cordia iudicabit q misericordiā non fecit
antequā iudicaret.Quid deinde?qd sequit?
Superexaltat aūt misericordia iudiciū.Quid
est hoc fratres,superexaltat āt misericordia
iudiciū?Superponit misericordia iudicio ,
in quo inuentū fuerit opus misericordiæ.
Et si habuerit aliquid forte in iudicio quo 1.Th.4.
puniatur, tanq̄ vnda misericordię peccati
ignis extinguit.Superexaltat aūt misericor-
dia iudiciū.Quid aūt cum talibus subuenit,
& cū tales liberat, & cū talibus ignoscit,In
iustus est Deus?Absit.Et ibi iustus est. Nō ei. C
n.tollit misericordia iustitiā,nec iustitia mi
sericordiā.Vide.n.si non iustus est, Dimitte
dimitto,da & do:vide si nō iustus est,In qua
mensura mensi fueritis,in ea remetietur vo
bis.Ad hoc.n in qua mensura:nō.n. mensu-
ra eiusdem generis est,sed ad hoc eadē men
sura,ignosce & ignosco.Est apud te mensu
ra veniæ dādæ,inuenies apud me mensurā
venię accipiēdæ.Est apud te mensura tribu
buendi quod habes,inuenies apud me men
suram accipiendi quod nō habes.Misericor
dia mea. Et refugium meū,susceptor meus
& erutor meus.]Multum laborat præliator
hic tenens concupiscentē aduersus spiritū
carnem.Tene quod tenes , tunc erit planè
quod uis,cū absorpta fuerit mors in victo-
ria,qn resuscitatū mortale hoc corpus trās Gala.5.
fertur in habitudinem angelicā,& in cœle- 1.Co.12.
stem subuolat qualitatē.Mortui , inquit, in
Christo resurgent primi,deinde & nos viuē D
tes qui reliqui sumus, in aduentu dñi simul
rapiemur cum illis in nubibus obuiā Chri- 1.Th.4.
sto in aera,& sic semper cum domino eri-
mus.Ibi absorbebitur mors in victoriam ,
ibi dicetur,Vbi est mors contentio tua?Vbi
est mors acculeus tuus?Non.n. relinquetur
nec ī corpore quod rebellet aduersus amo
rem Dei:Plena victoria, plena pax: de hac Psal.33.
nobis præliantibus dicitur,Venite filii au-
dite me, timorem domini docebo vos. In
prelio estis, in contentione confligitis, &
tamen tandem quandam requiem desydera
tis. Quis est homo qui vult vitam , & dili-
git videre dies bonos? Quis est qui non di-
cat,ego?Ibi vita,ibi dies boni, vbi caro ni-
hil concupiscit aduersus spiritum, vbi non
dicitur pugna , sed gaude . Sed quis est qui

hos dies non velit? Omnis homo certe dicit
ego. Audi quid ſequitur, video quia laboras,
video quia in pugna, in periculo diuerſaris:
Pſal. 23. audi quid ſequitur, Doce manus ad p̄lium,
E digitos in bellū. Contine linguā tuam a ma-
lo, & labia tua ne loquantur dolum: Declina
a malo & fac bonū. Qūo.n. poteris facere bo
num, niſi declinaueris a malo? Quid quæro
vt veſtias, quādo adhuc expolias? Quid q̄ro
vt dones, quando adhuc rapis? Declina a ma
lo & fac bonum. Qua mercede? Non ſub te
ploret primo pauper, vt gaudeat de te pau-
per. Declina a malo & fac bonum. Qua mer
cede? Nam mō pugnas. Quære pacem & p-
ſequere eam. diſce, dic, Miſericordia mea &
refugium meum, ſuſceptor meus & erutor
meus, & protector meus Suſceptor meus ne
cadā, erutor ne hæreā & peream, protector
ne feriar. Protector meus & in ipſo ſpera-
ui.] n his omnibus, in toto labore meo, in
omnibus p̄liis meis, in omnibus difficultati
bus meis in ipſo ſperaui. Qui ſubdit populū
meum ſub me. Ecce caput noſtrū loq̄tur no
biſcum. Dñe quid eſt hō quia innotuiſti ei?
Totum quod eſt, hoc eſt quia innotuiſti ei.
Pſal. 8. Quid eſt hō quoniā innotuiſti ei? Aut filius
hominis qm̄ ęſtimas eum?] Aeſtimas eum, tā
ti facis, tanti pendis, ordinas, noſti ſub quo
F ponas, ſupra quid ponas. Aeſtimatio.n. eſt
quāti precii ſit q̄dque. Quanti ęſtimauit ho
minem, qui pro eo vnici ſanguinem fudit?
Quid eſt homo qm̄ innotuiſti ei? Cui, quid
innotuiſti? Quid eſt filius hominis quoniam
æſtimas eum? Qm̄ tanti eum pendis, & quan
ti eum pendis, tanti eum ęſtimas, precioſum
quiddam eſſe oſtendis. Non.n. Deus ſic æſti-
mat hominē, qūo hō ęſtimat hominē. Quan
do inuenit hō ſeruum venalem, carius emit
equum quàm hominem. Ille quanti te ęſti-
Rom. 8. met vide, vt poſsis dicere, Si Deus pro no-
bis, quis contra nos? Et quanti te ęſtimauit q̄
filio proprio non pepercit, ſed pro nobis
omnibus tradidit eum? Quomodo nō & cū
illo omnia nobis donauit? Qui hanc anno
nam dedit pugnanti, quid ſeruat vincenti?
Ioan. 6. Ego ſum, inquit, panis viuus qui de cœlo de
ſcendi. Hæc eſt annona præliantiū, de hor-
reis inuecta dominicis, vnde paſcūtur ange-
Pſal. 77. li, q̄a panem angelorum manducauit hō.
Poſt p̄lia vero & hanc annonā quid ſeruat?
Pſal. 26. q̄d dabit victoribus, niſi q̄d in alio Pſalmo
dicitur, Vnam petii a domino hanc requirā,
vt inhabitem in domo domini omnibus die
bus vitę meę, vt contempler delectationē
domini & protegat me templum eius? Quid
eſt homo qm̄ innotuiſti ei, aut filius homi-
nis quoniam ęſtimas eū? Quē? Homo vani- G
tati ſimilis factus eſt.] & tamē innotuiſti ei
ęſtimas eum. Homo vanitati ſimilis factus
eſt. Cui vanitati? Temporibus præter laben-
tibus & præterfluentibus. Vanitas.n. iſta dici
tur, in comparatione cuiuſdam ſemper ma-
nentis, & nunquā deficientis veritatis. Nam
& iſta creatura eſt loci ſui. Impleuit enim
Deus terram, ſicut ſcriptum eſt, bonis ſuis.
Quid eſt, ſuis? Sibi congruentibus. Sed hæc
omnia terrena, volatica, tranſitoria, ſi com-
parentur illi veritati vbi dictum eſt, Ego ſum Exod. 3
qui ſum, totum huc q̄d tranſit vanitas dici-
tur. Euaneſcit enim per tempus, tanquam in
auras fumus. Et quid dicam amplius quā id
quod Apoſtolus Iacobus dixit, volens ho- Iaco. 5.
mines ſuperbos ad humanitatem redigere,
Quę eſt enim, inquit, vita veſtra? Vapor eſt
ad modicum apparens, deinceps extermi-
nabitur. Ergo hō vanitati ſimilis factus eſt,
peccando vanitati ſimilis eſt. Nam quando
eſt primū conditus veritati ſimilis factus eſt,
ſed quia peccauit, recepit digna, vanitati ſi-
milis factus eſt. Pro iniquitate.n. erudiſti ho Pſal. 38
minem, dixit in alio Pſalmo, & tabeſcere fe
ciſti ſicut araneam animam eius. Inde & hoc
homo vanitati ſimilis factus eſt. Ibi quid ait?
Ecce veteres poſuiſti dies meos. Hic quid H
ait? Dies eius ſicut vmbra prætereunt.) Atten Iob. 8.
dat ſibi homo in diebus vmbræ ſuæ, vt fa-
ciat aliquid dignum deſideratæ luci ſuæ: &
ſi in noctis vmbra eſt, quærat diē. Dies enim
huius vanitatis, cognoſcenti homini dies eſt
tribulationis: ſiue aliqua incommoditate &
aliqua moleſtia noceat nobis, ſiue aliqua p-
ſperitate mundus arrideat, totum timēdum
& gemendum eſt, quoniam tentatio eſt vita
humana ſuper terram. Vnde enim dicitur, Iob. 7.
Tota die contriſtatus ambulabam? Solatiis Pſal. 37
opus habemus, & quicquid nobis nunc ex-
hibet Deus cū proſpere exhibet nō eſt gau-
dium beatorū, ſed conſolatio miſerorū. Ita-
que agat aliquid inquā homo dignū deſide-
rata luce in iſtis diebus vmbrę ſuæ, & in no
cte inquirat Deum, ſicut ſcriptum eſt, In die
tribulationis meę Deum exquiſiui manibus Pſal. 76
meis

meis nocte coram eo,& non sum deceptus.
Quam dicit diem tribulationis,nisi quam di
cit & noctem? Manibus meis nocte coram
eo.Adhuc in nocte sumus, & ad prophetiæ
lucernā vigilamus. Aliquid promissum est,
G quod adhuc expectatur. Sed quid ait Apo-
Pet. 1. stolus Petrus? Habemus certiorem prophe-
ticum sermonem, cui benefacitis intenden-
tes tanquam lucernę lucenti in obscuro lo-
co,donec dies lucescat, & lucifer oriatur in
cordibus vestris. Ipse dies pręmium nostrū
Psal. 5. ibi est. Ibi, Mane exaudies vocem meam,
Psal. 76. mane astabo tibi & contemplabor. Ergo o-
perare quamuis in nocte manibus tuis, id-
est, bonis operibus inquire Deum antequā
veniat dies ille qui te lętificet, ne veniat qui
te mœstificet. Vide enim quam securus ope
reris, quia non desereris ab illo quem quæ-
Mat. 6. ris. Manibus meis, inquit, Deum exquisiui
nocte coram eo, vt pater tuus qui videt in
oculto reddat tibi,ideo coram eo. Intus ha-
beas misericordiam, charitatem,ne aliquid
facias quasi studio placendi hominibus. Ma
nibus meis operibus meis. In vmbra, in hac
vita: vbi ipse videt,non vbi placere homini-
Psal. 76. bus studeo. Et quid sequitur? Et non sum de
ceptus. Homo vanitati similis factus est, dies
illius tanquam vmbra prętereunt, & tamen
innotuisti ei, & quid æstimas eum? Domine
inclina cœlos tuos & descende.] Corpus
Christi humilis Dauid gratia plenus, de deo
præsumens,pugnans in hoc seculo, inuocat
adiutorium Dei, Inclina cœlos tuos & de-
K
Psal. 18. scende, Qui sunt cœli inclinati? Apostoli hu
miliati. Isti enim cæli enarrant gloriam Dei.
Et de his cœlis enarrantibus gloriam Dei
mox dicitur, Nō sunt loquelę neque sermo
nes quorum non audiantur voces eorum,
In omnem terram exiuit sonus eorum,& in
fines orbis terræ verba eorum. Cum enim
isti cœli emitterent voces suas per omnes
terras,& facerent mirabilia,coruscante de il
lis & intonante domino miraculis & præce
ptis,putati sunt dii descēdisse de cælo ad ho
mines. Nam quidam ex gentibus hoc putan
tes, eis etiam sacrificare voluerunt. Tunc
illi videntes sibi deferri indebitum hono-
rem, expauescentes & detestantes, & eos
qui sic errabant corrigentes, vt ostenderent
Acto. 14 eis motum animi sui, consciderunt vesti-
mēta sua & dixerunt, Quid hoc facitis? Ho-
mines & nos sumus, passibiles sicut & vos.
Et cęperunt sub his verbis commendare ex
cellentiam domini nostri Iesu Christi, hu-
miliantes se vt commendaretur Deus, quia
inclinati erant cęli, vt descenderet Deus. In-
clina ergo cęlos tuos & descende. Factum
est. Tange montes & fumigabūt.] Montes su
perbos,elationes terrenas,tumidas grandita
tes., Tange,inquit,tāge istos montes. De gra
tia tua da istis montibus & fumigabunt, qa L
fatebuntur peccata sua, Fumus confitentiū
peccatorum,extorquebit & lachrymas hu-
miliatorum superborum. Tange montes,&
fumigabunt. Quandiu non tacti, magni sibi
videntur. Dicturi sunt tu magnus es domi- Psal. 82.
ne,dicturi sunt & montes, Tu solus altissi- Psal 2.
mus super omnem terram. Sed sunt quidam Acto. 4
conspirantes,conuenientes in vnum aduer-
sus dominum & aduersus Christū eius, Cō
uenerunt,conspirauerunt. Corusca corusca
tiones,& disperges eos.] Crebresce miracu-
lis tuis, & soluetur conspiratio eorum. Co-
rusca coruscationes & disperges eos. Iam
miraculis territi, non audebunt aliquid con
tra te,& in ipsis miraculis expauescentes hę
sitabunt. Quis est iste qui tanta potest? Quis
est iste qui sic exaltatur? cuius nomē tantum
valet? Cum dicunt, qs est iste? credituri sunt,
corruscasti miraculis, & dispersisti malam
consensionem eorum. Emitte sagittas tuas
& conturbabis eos.] Sagitte potentis acutæ,
præcepta tua, dicta tua feriant cor eorū. E-
mitte sagittas tuas & conturbabis eos. Vul-
nerentur male sani, vt sanentur bene vulne-
rati. Et dicant iam in Ecclesia, & in corpore
Christi constituti dicant cū Ecclesia, Quo- 1. Th. 4
niam vulnerata charitate ego sum. Emitte sa M
gittas tuas & cōturbabis † eos. Emitte manū † al Quo vincit corpus Christi? Cœlesti adiutorio.
tuā ex alto. Quid postea? Quid infine? Qūo,
inquit, corpus? Christi cælesti adiutorio? Ve
niet enim ipse dominus in voce archangeli,
& in tuba Dei descendet de cælo, ipse salua-
tor corporis,manus dei. Emitte manū tuā ex
alto. Et exime me, & erue me de aqs multis.]
Quid est,de aqs multis? De populis multis.
Quibus populis? Alienigenis, infidelibus,si-
ue foris oppugnantibus,siue intus insidian-
tibus. Exime me de aquis multis. In quibus
me exercebas, in quibus me ad exuendum a
sordibus voluebas. Hæc est illa aqua contra
dictionis. Exime me,inquit,& de aquis mul-
tis.

tis. Audiamus iam de istis aquis multis a qui
bus eruet Deus corpus Christi sui, a quibus
eruet Deus humiliatem Dauid. Quid est, de
aquis multis? Quid dixisti, ne aquę aliter in-
telligantur? Quid dixisti aquas multas? Quid
dixi, audi. De manu filiorum alienorum. Au
dite fratres inter quos viuamus, à qbus erui
desideremus. Quorum os locutum est vani-
tatem.] Hodie vos omnes si non ad hęc diui
na spectacula verbi Dei congregati essetis.
A & eis hac hora permixti viueretis, quantas
1.Re.17. vanitates audiretis? Quorum os locutum est
vanitatem. Quando denique loquenes illi
vanitatem, audirent vos loqui veritatem?
Quorum os locutũ est vanitatem. Et dextera
eorum dextera iniqtatis.] Quid tu inter eos
cum vase pastorali habēte quinque lapides?
Dic mihi aliter, eandem legem quam signi-
ficasti quinque lapidibus: significa & aliter.
Deus canticum nouum cantabo tibi. Canti-
cum nouum gratia est canticum nouum ho
minis noui est: canticum nouum testamen-
ti noui est. Cantabo inquit, canticum nouũ.
Sed ne putes gratiam a lege discedere, cum
in Psalmis magis per gratiam lex impleatur.
In Psalterio decem chordarum psallam ti-
bi.] In psalterio decem chordarum, in lege
decem pręceptorum. Ibi tibi psallam ibi ti-
Rom.13. bi gaudeam, ibi tibi cantem canticum no-
uum, quia plenitudo legis charitas est. Cæte
rum qui non habent charitatē, portare psal
terium possunt, cantare nō possunt. Ego ita-
que, inquit, inter aquas contradictionis cā-
tabo tibi conticum nouũ, & nunquã strepi-
tu suo facient aquæ cōtradictionis, vt obmu
tescat psalteriũ meum. In psalterio decem
B chordarũ psallam tibi.] Qui dat salutē regi-
bus.] Iam fumantibus mōtibus. Qui redemit
Dauid seruũ suũ.] Agnoscitis Dauid, estote
Dauid. Vnde redemit Dauid seruum suum?
Vnde redemit Christum? Vnde redemit cor
pus Christi? De gladio maligno erue me.]
De gladio nō sufficit, addit maligno. Procul
Mat.10. dubio est gladius benignus. Quis est gladius
benignus? De quo dominus dicit, Non veni
pacē mittere in terrã, sed gladium. Separatu
rus enim erat fideles ab infidelibus, filios a
parētibus & cæteras necessitudines diruptu
rus, gladio putredinē abscindenti, mēbra au
tē Christi sananti. Est ergo benignus gladius
bis acutus, vtroq; acumine ꝓpotens, veteris
& noui testamenti narratione præteritorũ
& promissione futurorum. Est ergo iste gla
dius benignus, ille autem malignus est, quo
illi loquuntur vanitatem, quia benignus est
quo Deus loquitur veritatem. Ergo a gladio Psal.56.
maligno erue me. Filii quippe hominum
dentes eorum arma & sagittę, & lingua eo-
rum gladius acutus. Ab hoc gladio mali-
gno erue me. Quem dixit modo gladium,
ipsas superius dixit aquas multas. Erue me
de aquis multis. Quas dixit aquas multas, ip-
sum dico gladium malignum. Denique de C
aquis multis cum dixisset, secutus est, de ma
nu filiorum alienorum, quorum os locu-
tum est vanitatem. Et vt noueris ipsos dici,
cum & hic dixisset, de gladio maligno erue
me, secutus est, Et exime me de manu filio-
rum alienorum, quorum os locutum est va-
nitatem.] Similiter sicut ibi, & quod sequi-
tur, Dextera eorum dextera iniqtatis.] Hoc
& supra posuerat, quando eos dixerat aquas
multas. Tu enim ne aquas multas bonas pu
tares, exposuit eas, in gladio maligno Nunc
ergo exponat quod dixit, quorum os locu-
tum est vanitatem, & dextera eorum dexte-
ra iniquitatis. Quorum vel quam vanitatem
locutum est os eorum? Et quomodo dexte
ra eorum dextera iniquitatis? Quorum fi-
lii ipsorũ velut nouellæ constabilitæ in iuuē
tute sua.] Felicitatem ipsorum vult enume-
rare. Attendite filii lucis, filii pacis, attendite
filii Eccsilesię, mēbra Christi, attendite quos
dicat alienigenas, quos dicat filios alienos,
quos dicat aquas contradictionis, quos di-
cat gladium malignũ. Attendite obsecro, qa
inter istos periclitamini, inter horũ linguas
aduersus carnis vestræ desideria dimicatis.
Inter horũ linguas positas in manu diaboli, D
de quibus pugnat, colluctationem habetis, Ephe.6
nō aduersus carnē & sanguinem, sed aduer-
sus principes & potestates & rectores mũdi
tenebrarum harum, hoc est, iniquorum. At-
tendite vt discernatis vos attēdite ne putetis
veram fælicitatē esse, quã sibi optant homi-
nes, aut infirmi aut maligni. Ecce fratres cer
te filios alienos dixit, certe aquas multas, cer
te gladium malignum. Videte vanitatem
quam loquuntur, & cauete ne talia loqua-
mini, cauete ne talia loquentes imitemini
quarum os locutum est vanitatē, & dextera
eorũ dextera iniquitatis. Quã vanitatem lo-
cutum

cutũ est os eorũ,& quę dextera eorũ iniqui
tatis est dextera? Audi, Quorũ filii ipsorum
velut nouellę, constabilitæ a iuuentute sua.
Filiæ eorũ cõpositæ,& ornatę sicut similitu
E do tẽpli. Cellaria eorũ plena, eructantia ex
hoc in hoc. Oues eorũ fœcundę, multipli-
cantes in egressibus suis, boues eorum craſ
si. Nõ est ruina sepis nec exitus nec clamor
in plateis eorũ.) Ergo nõ est ista fœlicitas?
Interrogo filios regni cœlorũ, interrogo ꝓ
geniem resurrectionis in ęternũ, interrogo
corpus Christi, mẽbra Christi, tẽplũ Dei.
Ergo nõ est fęlicitas habere filios ĩcolumes
filias ornatas, plena cellaria, abundantiã pe
corũ, nullã ruinã, non dico parietis, sed nec
sepis, nullum tumultũ & clamorem in pla
teis, sed quietem, pacẽ, abundantiã, copiam
rerum in domibus, in ciuitatibus? Ergo non
est ista fęlicitas? Aut debent eam iusti defu-
gere? Aut nõ inuenis domum iusti abundan
tẽ rebus his omnibus, plenã ista fęlicitate?
Non erat domus Abrahę abundans auro, ar
gento, filiis, familia, pecoribus? Nonne Ia-
cob sanctus patriarcha fugiens a facie Esau
ne. 12 fratris sui in Mesopotamia seruiens, ditatus
13. egressus est,& egit gratias dño Deo suo, qa
n. 32. in uirga sua transiit fluuium,& regressus est
cum tanta abundantia pecorum atque filio-
rum? Quid dicimus? Non est ista fælicitas?
Sit licet, sed sinistra. Quid est sinistra? Tẽpo-
ralis, mortalis, corporalis. Nolo illam iam
diffugias, sed neque dexterã putes. Non. n.
isti ideo maligni, ideo vani, quia his a-
bundabant, sed quia id quod sinistrum,
esse debuit, in dextera ponebãt iõ & dexte
ra, eorũ dextera iniqtates, ideo os eorum lo
cutum est vanitatem, quia hoc in dextera,
posuerunt, quod in sinistra habere debue-
runt. Quid enim in dextera ponere debue-
F runt? Deũ, æternitatẽ, annos Dei non deficiẽ
tes, de quibus dicitur, Et ãni tui nõ deficiẽt.
Ibi dextera, ibi esse debet desyderiũ nostrũ.
Sinistra vtamur ad tempus, dexteram desy
a. 101. deremus in æternum. Diuitię si affluant, ne
apponatis cor. Si enim diuitiis fluentibus
sal. 61. cor apposueritis, quod sinistrum est dex-
trum facietis. Corrigite vos, agnoscite sa-
M pientiam amplectẽtem vos: cui dictum est,
ant. 2. Sinistra eius sub capite meo,& dextera eius
complectetur me. Videte amatoria sancta
cantica, videte Cantica cãticorum nuptia-
rum cœlestium Christi & Ecclesiæ. Quid di
cit sponsa de sponso? Sinistra eius sub capi Prou. 9.
te meo,& dextera eius amplectetur me. Si-
nistra sub capite, dextera sup caput. Ample G
ctentis. n. desup brachiũ sup caput, sinistra
autẽ subter caput. Sinistra, inqt, eius sub ca-
pite meo. Non. n. me deseret,& in tẽporali-
bus necessariis & desyderiis: sed tñ ipsa sini
stra sub capite erit. Nõ capiti præponet, sed
sub capite erit, vt dextera eius cõplectat me
pollicens vitam ęternam. Ita. n. sinistra sub
capite, si dextera sup caput, impleturq; qđ
ad Timotheum scriptum est, Promissionẽ I. Ti. 4.
habens vitæ præsentis & futuræ. Promissio-
nem, inquit, habens vitę præsentis & futu-
ræ. Quid ĩ præsenti? Sinistra sub capite. Quid
in futuro? Dextera eius cõplectetur me. Tẽ-
pori necessaria quæritis? Quærite primum Mat. 6.
regnum Dei, id est, dexteram,& hæc omnia
apponent vobis. Habebitis hic, ĩquit,& diui
tias,& gloriam, & in futuro seculo vitam
æternam,& in sinistra continebo infirmita
tatem vestram,& dextera coronabo perfe-
ctionem vestram. An forte Apostoli relin- Mat. 19.
quentes omnia sua, aut pauperibus quod
habebant distribuentes, sine diuitiis in hoc
seculo remanserunt? Et vbi est illa promis-
sio sinistræ, Accipiens in hoc seculo septies
tantum? Multiplicationem promisit. Et re- Hieronymus in ꝓlogo bibliorum. cap. 8.
uera quid desit homini Dei? Si quis forte in
fidelis est, vnam domum aut paucas habet,
fidelis hominis totus mundus plenus diui-
tiarum est. Vide sinistram eius plenam sub
capite: accipiet in hoc seculo septies tantũ.
Vide dexteram complectentem,& in futu-
ro seculo vitam ęternam. Merito & alio
loco de ipsa sapientia dicitur, In dextera Prou. 3.
eius anni vitę, & in sinistra eius diuitię &
honor. Vnde ergo isti vaniloqui? Quare va
nitatem locutum est os eorum? Quia dexte
ra eorum dextera iniquitatis. Non ergo eos H
arguo, quia filii eorum velut nouellæ con-
stabilitę a iuuentute sua, nec quia filiæ eo-
rum ornatæ sicut similitudo templi, nec qa
cætera abundantia & pax terrena aderat eis.
Sed quare arguo? Beatum dixerunt popu-
lum cui hæc sunt.) O loquentes homines
vanitatem, Beatum dixerunt populum cui
hæc sunt. Perdiderunt veram dexteram ma-
ligni, peruersi, beneficia Dei vniuersi se
vestierunt. O maligni, ò vaniloqui, ò filii
alieni,

alieni,beatum dixerunt populum cui hęc sunt.Quod ad finistram erat, ad dexteram posuerunt. Beatum dixerunt populum cui hęc sunt.Quid tu Dauid? Quid tu corpus Christi?Quid vos membra Christi? Quid vos non filii alieni,sed Dei? Quoniam vani
I loqui filii alieni, beatum dixerunt populũ cui hęc sunt.Vos quid dicitis?Beatus populus cuius dominus Deus ipsius.] Habete ergo sinistram,sed in sinistra desyderate dexteram,vt ponamini ad dexteram. Ad sinistrã enim habuerunt Christum,apud quos esu-
Mat.25. riuit,& dederunt ei manducare:sitiuit, potum dederunt:hospes fuit,susceperunt:nudus fuit,vestierunt.Hoc totum de sinistra abstulerunt,& ad dexteræ opera transtulerũt, vt ad dexteram ponerentur.Dixerunt ergo vaniloqui filii alieni,beatum populum cui hæc sunt,vos dicite nobiscum, Beatus populus cuius dominus Deus ipsius.

In Psalmum centesimum quadragesimum quartum Præfatio.

LAudare vobiscum dominum desyderauimus:& quoniam hoc concedere dignatus est,vt laus quam illi dicimus habeat ordinem suũ,ne forte aliquo excessu quem laudat offendat, melius iter laudis in scriptura Dei quęrimus,& ab ipsa via, nec in dexteram nec in sinistram digrediamur. Audeo enim dicere charitati vestrę,vt bene ab homine laudetur Deus quia laudauit ipse Deus.Et quia dignatus est laudare se ideo inuenit homo queadmodũ laudet eum. Neq; enim hoc potest dici Deo quod dictum est
K homini,Non te laudet os tuum. Vt enim se homo laudet,arrogantia est:vt Deus se laudet,misericordia est. Prodest amare quem laudamus:bonum amando, nos meliores efficimur. Itaque quoniam hoc nobis pro-
Prou.27 desse nouit, vt amemus eum, laudando se amabilem se facit: etenim in eo nobis consulit, quia se amabilem facit:Exhortatur ergo cor nostrum in laudem suam,& in spiritu suo impleuit seruos suos, vt laudarent eum.Et quoniam spiritus eius in seruis suis laudat eum,quid aliud quam ipse se laudat?

Expositio Psalmi.

EXaltabo te Deus meus rex meus,& benedicã nomen tuũ in seculũ, & in seculũ seculi.) Videtis incohatã esse laudem Dei,& vsq; in finẽ psalmi laus ipsa pducit. Rom.8.
Deniq; titulus psalmi est,Laus ipsi Dauid.] Et qm̃ dictus est Dauid qui venit ad nos ex semine Dauid:ipse aũt rex noster est,regens nos,& introducens nos in regnum suum:intelligit laus ipsi Dauid,laus ipsi Chro.Christus autem ẽm carnem Dauid,quia filius Dauid:ẽm diuinitatem autem creator Dauid, & dñs Dauid.Denique & Apostolus cũ honoraret primum populũ Dei,vnde & Apo
stoli ipsi crediderunt,& multę Ecclesiæ pri L
mę factę sunt facientes in multis ho minum milib. quod modò ex Euangelio diues un' audiuit,& tristis abscessit. i. vendentes oĩa quæ habebant,& distribuentes pauperib.& perfectionem in domino requirentes: cum ergo laudaret ipsum populũ primũ, sic ait, Quorum patres & ex quibus Christus ẽm carnem, qui est super oĩa Deus bñdictus in secula.Quia itaque ex ipsis Christus secun- Mat.19.
dum carnem,ideo Dauid. Quia vero ipse Rom.9.
est super omnia Deus benedictus in secula: ideo,exaltabo te dñe Deus meus rex meus, & benedicam,inquit, nomen tuum in seculum & in seculum seculi.Forte ĩ seculũ,hic: in seculum aũt seculi,in æternum. Modo ergo incipe laudare,sed in æternum laudaturus es.Qui laudare non vult in transitu huius seculi, obmutescet cum venerit seculũ seculi.Proinde sequẽtibus versib. propè hoc dixit,Ne quis etiam aliter intelligeret quod ait,Laudabo nomen tuum in seculum:& q̃reret aliud seculum qñ laudaret,per singulos,inquit, dies benedicam te.]Lauda ergo & benedic dominum Deum tuum per singulos dies,vt cum finiti fuerint singuli dies, & venerit sine fine vnus dies, eas ex laudib. in laudem, sicut ex uirtutibus in virtutem. Per singulos, inquit, dies benedicam te: & non transeat dies quo te non benedicã.Nec mirum est, si læto die tuo,benedicis Deum tuum. Quid si forte illuxerit aliquis tristis M
dies,sicut se habent humanæ res, sicut est abundantia scandalorum, sicut est multiplicatio tentationum? Quid ergo si aliquid accidat triste homini, desines laudare Deũ?

de fines

desines benedicere creatorem tuum? Si desinis, mentitus es dicendo, Per singulos dies benedicam te domine. Si autem non desinis, & si tibi videtur in die tristi male, erit tibi in Deo tuo bene. Est.n.& quando male, est tibi, vbi bene tibi sit. Si.n.in aliquo malo male est tibi, proculdubio in aliquo bono bene tibi erit. Et quid tam bonũ quàm Deus tuus: de quo dictum est, Nemo bonus nisi vnus Deus? Nam quam sit secura ista laudatio, & quàm sit securum hoc bene, intellige, de ipso bono. Nã si gaudes de bono qđ tibi accidit ꝑ diem, fortasse trãsiit alio die bonum hoc vñ gaudes. Bene fuit mihi, bonum diẽ duxi, quia forte lucra venerunt, aut inuitatus es, aut in epulis diu fuisti. Gaudes, quia in epulis diu fuisti: alter te dolet, ꝗa nõ erubuisti. Veruntamen de quocunque tali bono gaudeas, certe transitorium est. Si au-

Mat. 29. tem gaudeas in domino Deo tuo, audies di-

M centem scripturam, Delectare in domino. Tanto firmius gaudebis, quanto est ille certior in quo gaudebis. Si.n.gaudes de nũmo, times furẽ. Si autẽ gaudes de Deo, ꝗd times? Ne tibi quisquã auferat Deum? Deũ nemo tibi auferet, si tu eũ nõ dimiseris. Non. n. sic est Deus, quomodo lux ista de cœlo fulgẽs. Nõ quando uolumus ad eã accedimus, non in omni loco lucet. Per infirmitatem nostrã

Psal. 36. forte fit, vt hyeme nos delectet esse in ipsa luce. Nunc autem per æstatem videtis, quia magis eum locum quæsiuimus, vt in ipsa luce non staremus. In Deo autem tuo quando stas, & in lumine eius veritatis delectaris, non quæris locum quò ad eum accedas, sed conscientia accedit, & conscientia recedit. Quod dictum est, accedite ad eum, & illuminamini: animo dictum est, non vehiculo, Affectibus dictum est, non pedibus. Et cũ in eo stabis, æstus nõ patieris: Spiritus enim spirabit tibi, & sub alis eius sperabis. Vides.n.habere te quomodo delecteris per

Psal. 23. singulos dies. Non enim te dimittet Deus tuus, etiam si aliquid triste acciderit. Quàm enim triste erat quod sancto viro Iob acciderat, quam repente, quã multa mala, quẽ-

A admodum omnia de quibus gaudere putabatur, non de quibus gaudebat, diabolo tentante subtracta sunt, quemadmodum & filii mortui sunt? Periit quod seruabatur, perierunt quibus seruabatur, nec tamen periit ꝗ & illud & illos dedit. Quin & ipsi filii præsenti seculo perierunt, agnoscendi & recipiendi in futuro. Ille tamẽ vir habens aliud vnde gauderet, in quo verum erat quod modo commemorauimus, Per singulos dies

benedicam te: nunquid quia ille dies quo Iob. 1:

totum perierat tristis illuxit, ideo lux interior in corde defecit? Stetit ꝗppe in illa luce, & ait, Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictũ. Ergo per singulos dies laudauit, qui etiam in die tam tristi laudauit. Breue magisterium est, ut semper laudes Deum, veroque corde non falso di-

cas, Benedicam dominum in omni tempo- Psal. 33.

re, semper laus eius in ore meo. Breue mysterium est, scilicet ut noueris eum misericorditer dare cũ dat, misericorditer auferre cũ tollit, nec te credas a misericordia eius derelinqui, qui tibi aut blanditur dando ne deficias, aut corripi exultantem ne pereas. Siue ergo in eius donis, siue in eius flagellis

lauda eum. Laus flagellantis, medicina est B

vulneris. Per singulos, inquit, dies benedicã te. Prorsus per singulos dies fratres benedicite: omnino quicquid acciderit, benedicite Deum. Etenim ne accidat aliquid quod ferre non potestis, ipse facit. Ideo cum timore debes esse, quando tibi bene est, neque te ad hoc parare quasi nunquam tenteris. Si.n. nunquam tentaris, nunquam probaris. Nonne melius est tentari & probari, quam non tentatum reprobari? Et laudabo nomen tuũ in seculum, & in seculũ seculi. Magnus dominus & laudabilis valde.] Quantum dicturus erat? Quę verba quæsiturus? Quantam conceptionem conclusit in vno valde? Cogita quantum vis. Quantum autem potest cogitari qui capi non potest? Laudabilis est valde: Et magnitudinis eius non est finis.] Ideo dixit valde, quia magnitudinis eius non est finis: ne forte incipias uelle laudare, & putes ne laudando posse finire, cuius

magnitudo finem non potest habere. Noli C

ergo te putare eum, cuius magnitudinis finis non est, sufficienter posse laudare. Nonne ergo melius est, ut quomodo ipse non finitur, nec laus ipsius finiatur? Illius magnitudo sine fine est, & tua laudatio sine fine fit. De magnitudine eius quid dictũ est? Magnitudinis eius nõ est finis. De tua laude

quid?

quid? Laudabo nomen tuum in seculum, &
in seculum seculi. Ergo sicut eius magnitudi
nis non est finis, sic tuæ laudis nõ erit finis.
Non.n.cum mortuus fueris in hac carne, de
Psa. 113. fines laudare dñm. Dictũ est quidẽ. Non mor
tui laudabunt te dñe: sed ille de quibus dicit,
Ecclesiastici. 17. A mortuo velut qui non sit, perit confessio:
non ille de quibus dixit, Qui credit in me li
Ioan. 11. cet moriatur viuet: quia Deus Abraham &
Deus Isaac & Deus Iacob, nõ est Deus mor
D tuorum, sed viuorũ. Si.n.nunquã nisi ipsius
eris, nunquam a laude ipsius tacebis. Timere
poteris ne dum hic viuis, ipsius sis: & cum
mortuus fueris, non ipsius sis. Audi Aposto
lũ promittentem tibi securitatem, Siue viui
mus domino viuimus, siue morimur domi
no morimur. Siue ergo viuimus siue ergo
morimur, dñi sumus. Et vnde factum est, vt
eius sis & mortuus? Quia precio sui sangui
nis te redemit, & mortuus. Quomodo ꝑdit
seruum mortuũ, cuius mors est ꝓcium tuũ?
Ideo cum dixisset, Siue uiuimus siue mori
mur domini sumus, vt ostẽderet suũ preciũ:
Rom. 14. Ad hoc.n.inquit, Christus mortuus est, ut &
viuorum & mortuorum dominetur. Verun
tamen quia magnitudinis eius non est finis,
& eum quẽ non capimus laudare debemus:
Si.n.capimus, magnitudinis eius est finis: si
autem magnitudinis eius non est finis, cape
re de eo aliquid possumus, Deum tamẽ totũ
capere non possumus: tanquam deficientes
in eius magnitudine, vt reficiamur eius bo
nitate, ad opera respiciamus, & de operibus
laudemus operantem, de conditis condito
rem, de creatura creatorem. Videamus quæ
hic fecerit, quæ nobis nota sunt, quæ nobis
E manifesta sunt. Illius.n. immensa bonitas &
interminabilis magnitudo, quãta alia fecit q̃
nos non nouimus? Quandoquidẽ aciem ocu
lorũ nostrorũ usq; ad cęlum extendimus, &
a sole & a luna & a stellis rursus reuocamus
ad terram. Et hoc totum spatium est vbi ua
gatur acies nr̃a. Vltra cœlos quis extendat
vel aciẽ mentis, non dicam carnis? Ergo quã
tum nota sunt nobis opera eius, laudemus
eum per opera eius. Inuisibilia.n.eius a con
stitutione mundi opera, per ea quæ facta sũt
intellecta conspiciuntur. Generatio & gene
Rom. 1. ratio laudabit opera tua.§ Omnis generatio
Daleth. & generatio laudabit opera tua. Forte enim
omnis generatio dicta est generatio & ge-
neratio. Non.n.tandiu dicturus erat genera
tio & generatio, quandiu finiret numerum
omnium generationum, sed repetitio loquẽ
tis in infinitum misit animũ cogitantis. Ecce
ista generatio quæ nunc in carne est transitu
ra hinc, sicut venit, laudat opera Dei, & illa F
quæ succedit & credit, laudabit vtiq; opera
Dei, & post illam erit alia & vsq; in finem se
culi quã multæ generationes. Hoc significãs
ait, generatio & generatio laudabit opera
tua. An forte duas quasdã generationes insi
nuare voluit ista repetitione? Sumus.n.in ista
generatione filii Dei,* erimus in alia genera al. fidei
tione filii resurrectionis. Appellauit scriptu
ra, filios resurrectionis, ipsam resurrectionẽ
regenerationem vocauit, In regeneratione,
inquit, cum venerit & sederit filius hominis Mat. 1[9]
in maiestate sua. Item in alio loco, Non.n. & 22.
nubent neq; vxores ducent, cum sint filii re
surrectionis. Ergo generatio & generatio
laudabit opera tua. Laudamus nunc opera
domini, cum in hac mortalitate uiuimus.
Et si laudamus compediti, quomodo lauda
bimus coronati? Ergo hæc nunc attendamus
in hac generatione opera domini, in cuius
laude dicitur, Generatio & generatio lau
dabit opera tua, quoniam magnitudinis tuæ
non est finis. Opera tua intueri licet ut tu lau
deris qui talia operaris. Et virtutem tuã an
nunciabunt.] Neq; enim opera tua laudabũt,
nisi ut uirtutem tuam annuncient. Proponun
tur laudes pueris in schola, & omnia talia ꝓ
ponuntur quæ laudentur, quorum Deus est
operator. Proponitur homini laus solis, laus
cœli, laus terrę, ut ad minora veniam, etiam G
laus rosæ, laus lauri. Omnia ista opera Dei
sunt. Proponuntur, suscipiuntur, laudantur,
opera celebrantur, de operatore cãtetur. er
go in operibus volo laudare creatorem, in
gratum non amo laudatorẽ. Laudas q̃cquid
fecit, taces de illo qui fecit? Quasi vero nisi il
le tantus esset, inuenires quod laudares? In
eo quod vides, q̃d ibi laudas? Species, utilitas
aliqua virtus, aliqua potentia rerum istarũ?
Si pulchritudo te delectat, quid pulchrius fa
ciente? Si vtilitas laudatur, quid illo vtilius
qui fecit omnia? Si virtus laudatur, quid illo
potentius a quo etiam facta non dimittun
tur, sed reguntur & gubernantur omnia? Nõ
ergo quemadmodũ quidam eloquentes mu
ti, laudantes creaturam, obliuiscentes crea
torem:

torem: non sic te laudat generatio in seruis
tuis: cũ laudat opera tua: Sed quõ laudat? Et
virtutẽ tuã annũciabunt. In laudandis operi
bus tuis, virtutem tuã annunciabunt. Lauda-
tores isti, sancti & boni, fideles, veri laudato
H res, non ingrati gratiæ cũ laudant opera Dei
hæc atq; illa, summa & ima, cœlestia & tere
stria, inter ipsa opera Dei quæ laudant, & se
ipsos inueniunt, quia in operibus Dei & ipsi
sunt. Qui .n. fecit omnia, ipse nos fecit inter
omnia. Proinde si laudes opera Dei, & te lau
daturus es, quia & tu opus Dei es. Vbi est er-
Pro. 27. go, Non te laudet os tuũ? Ecce inuentum est
quõ & te laudare possis, & arrogans nõ sis.
Deum in te lauda, non te, non quia tu es ta-
lis, sed quia ille fecit te: non quia tu aliquid
potes, sed quia potest ille in te & per te: ac p
hoc laudabunt te, & virtutẽ tuã annũciabũt,
non suam, sed tuam. Discite ergo laudare, in
tuẽtes opera, miramini artificem, gratias agẽ
do, non arrogando. Laudate quia ipse fecit,
quia sic cõstituit, quia talia donauit. Deniq;
vide quæ sequuntur, Virtutem, inquit, tuam
annunciabũt: Et magnificentiam glorię san
ctitatis tuæ loquentur, & mirabilia tua narra
bunt, Et virtutem metuendorum tuorum di
cent, & magnitudinem tuam enarrabunt.]
Memoriam abundantię suauitatis tuę eru-
ctabunt. Non nisi tuam. Iste operum con-
syderator, uide si deflexus est ab operan-
te ad opus uide si decidit ab eo qui fecit ad
ea quę fecit. Ab his quæ facta sunt gradum si
bi fecit ad eum, non ab illo ad ista casum. Si
enim amaueris hæc plus q̃ illum, non habe-
bis illum. Et quid tibi prodest abundare ope
I ribus, si te deserit operator? Certe ama &
hęc, sed plus illum ama, & hæc propter illũ
ama. Annuncia virtutem eius, magnificentiã
gloriæ sanctitatis eius loquere, mirabilia e-
ius enarra, virtutem metuendorum dic. Iste
.n. amabilis & terribilis. Non enim blandi-
tur & non minatur: si non blandiretur, nulla
esset exhortatio: si non minaretur, nulla esset
correctio. Dicent ergo laudatores tui, & uir
tutem matuendorum, uirtutem creaturę tuę
punientis, & disciplinam dantis, dicent, nõ
tacebunt. Non enim prædicabunt regnum
tuum æternum, & tacebunt ignem ęternũ.
Laus enim Dei in uia te constituens, osten-
dere tibi debet & quid diligas, & q̃d timeas,
& quid appetas, & quid fugias, & q̃d eligas,
& quid reiicias. Tẽpus electionis nunc est,
acceptionis postea erit. Dicatur ergo uirtus
metuẽdorum. Et magnitudinem, inquit, tuã
enarrabunt eam. Sic infinitam, sic quemad-
modum magnitudinis tuę non est finis, non
de illa tacebunt, Illam, inquam, magnitudi-
nẽ tuã de qua superius dixerat, & magnitudi
nis tuæ non est finis, enarrabunt eam. Quo-
modo enarrabunt eam si finis nõ est? Enarra
bunt eam cum laudabunt eam. Et quia finis
eius non est, sic & laudis eius non erit finis.
Probemus quia non erit finis laudis eius, Bea
ti, inquit, qui habitant in domo tua, in secu-
la seculorum laudabunt te. Et magnitudinẽ Psal. 83.
tuam illam, illam infinitam enarrabunt eam.
Memoriã abundantiæ suauitatis tuę eructa-
bunt.] O epulas fœlices. Quid manducabũt K
qui sic eructabunt? Memoriam abundantię Zain. 1.
suauitatis tuæ. Quid est, memoriam abundã
tię suauitatis tuę? Quia nos oblitus non es,
cum nos obliti te fueramus. Omnis enim ca
ro oblita erat Deum, ille tamen opera sua
nõ est oblitus. Hæc memoria eius super nos,
quia non oblitus est, prædicanda est, enar-
randa est: & quia ualde dulcis est, mandu-
canda & eructanda est. Sic manduca, ut eru-
ctes, sic accipe, ut des. Manducas cum discis,
eructas cum doces: manducas cum audis,
eructas cum prędicas: hoc tamen eructas q̃d
manducasti. Denique ille auidissimus epu-
lator Ioannes Apostolus, cui non sufficiebat Ioan. 13.
ipsa mensa domini, nisi discumberet super
pectus domini, & de arcano eius biberet di-
uina secreta, quid eructauit? In principio
erat verbum, & verbum erat apud Deum. Ioan. 1.
Memoriam ergo abundantię suauitatis tuæ
eructabunt. Quomodo non sufficit memo-
riam tuam, nec memoriam abundantiæ tuę,
vel memoriam suauitatis tuę, sed memo-
riam abundantiæ suauitatis tuę? Etenim q̃d
prodest si abundet, & insuaue est? Item mole
stum, si suaue & parum est. Ergo, memoriã
abundantiæ suauitatis tuę eructabunt, quia
non es tu oblitus nostri, & non oblitus com
monuisti nos, ut & nos reducas in memo-
riam. Commemorabuntur enim & conuer- Psal. 21.
tẽtur ad dominum vniuersi fines terrę. Quia L
ergo memoriam abundantię suauitatis tuæ
eructabunt: intelligentes in se nihil boni es-
se quod a te non sit, nec potuisse conuerti ad
te, nisi commonerentur abs te: nec reduci

potuiſſe in memoriã tui ſi tu oblieiſcereris
illorũ. Hæc conſyderantes in gratia tua. Et iu
ſtitia tua exultabunt.] Hęc, inquã, in tua gra-
tia conſyderantes, exultabũt iuſtitia tua non
ſua. Frẽs ſi vultis eructare gratiã, bibite gra-
tiã. Quid eſt, bibite gratiam? Diſcite gratiã,
intelligite gratiam. Nos antequam eſſemus
omnino nõ eramus, & facti ſumus homines
Ephe.2. cum ante nihil eſſemus. Deinde iam ipſi ho-
mines ex traduce illius peccatoris & maligni
eramus, & filii iræ natura ſicut & cęteri. At-
M tendamus ergo gratiam Dei, non ſolum qua
fecit nos verumetiam qua refecit. Cui ergo
debemus, quia ſumus: illi debemus quia &
iuſtificati ſumus. Nemo quaſi tribuat Deo,
quia eſt: & ſibi tribuat, quia iuſtus eſt. Me-
lius eſt enim quod tibi uis tribuere, quam
quod illi. Melius eſt enim aliquid eſſe quia
iuſtus es, quam quia homo es. Inferius aliqd
das Deo, & ſuperius tibi. Totum illi da, in to
Gene.2. to ipſum lauda, non cadas de manu artificis.
Vt eſſes quis fecit? Nonne ſcriptum eſt quia
ſumpſit Deus limum de terra, & formauit
hominem? Antequã homo eſſes, limus eras:
antequam limus eſſes, nihil eras. Sed non de
iſto ſolo figmento gratias agas artifici tuo.
Audi aliud eius figmentum vbi te fecit: Non
Ephe.2. ex operibus, ait, ne forte quis extollatur. Sed
qui dixit, Non ex operibus ne quis extolla-
tur, ſuperius quid commemorauit? Gratia ſal
ui facti eſtis per fidem, & hoc vt ſalui eſſetis
per fidem non ex uobis. Apoſtoli uerba ſunt
non mea, Gratia ſalui facti eſtis ꝑ fidem, &
hoc ut ſalui eſſetis per fidem, non ex vobis.
Quanuis & hoc ipſum quod dixerat gratia,
vtique non ex vobis, ſed nequis aliter intelli
geret, planius hoc aperire dignatus eſt. Da in
tellectorem & totum dixit. Gratia ſalui fa-
cti eſtis. Vbi audis gratiam, gratis intellige.
Si ergo gratis, nihil tu attuliſti, nihil merui-
ſti. Nam ſi meritis aliquid redditum eſt, mer
ces eſt, non gratia. Gratia, inquit, ſalui facti
Rom.10. eſtis per fidem. Expone illud apertius pro-
A pter arrogantes propter ſibi placentes, pro
pter ignorantes Dei iuſtitiam & ſuam volẽ-
tes conſtituere. Audi hoc idem apertius. Et
hoc, inquit, quòd gratia ſalui facti eſtis, non
ex vobis ſed Dei donum eſt. Sed & nos forte
Ephe.2. aliquid fecimus, ut dona Dei mereremur?
Non ex operibus, inquit ne forte quis extol
latur. Quid ergo? Nos bene non operamur?

Immo operamur. Sed quomodo? Ipſo in no
bis operante, quia per fidem locum damus
in corde noſtro, ei qui nobis & per nos bo-
na operatur. Audi enim vnde opereris bona.
Ipſius enim ſumus figmẽtum, creati in Chri
ſto Ieſu in operibus bonis, ut in illis ambule
mus. Iſta eſt ſuauitas abundans memorię ip-
ſius circa nos. Hanc eructando prędicatores
eius, iuſtitia eius exultabunt, non ſua. Quid
ergo vt ſimus, & laudemus, ut iuſtitia tua
exultemus, & memoriam abundantiæ ſua-
uitatis tuæ eructemus? Quid ergo nos fe-
ciſti domine, quem laudamus? Dicamus, B
& cum dicimus laudamus. Miſericors &
miſerator domine, longanimis & multum
miſericors.] Suauis Deus omnibus, & miſe-
rationes eius in omnia opera eius. Niſi ille
talis eſſet, de nobis repetitio & reparatio ta-
lis nulla eſſet. Attende ad teipſum, quid
merebaris peccator? Contemptor Dei quid
merebaris? Vide ſi occurrit tibi niſi pœna,
ſi occurrit tibi niſi ſupplicium. Vides ergo
quid tibi debebatur, & quid dederit qui gra-
tis dedit. Data eſt venia peccatori, datus eſt
ſpiritus & ſpes iuſtificationis, data eſt cha-
ritas, dilectio, in qua omnia bona facias, &
ſuper hæc dabit & vitam æternam & ſocie-
tatem angelorum. Totum de miſericordia.
Merita tua nuſquam iactes quia & ipſa tua
merita illius dona ſunt. Et iuſtitia tua exul-
tabunt miſericors dominus, qui feciſti om-
nia gratis, Longanimis. Quantos enim
ſuſtinet peccatores? Miſericors & miſera-
tor dominus, in his quibus veniam dedit,
in his quibus non dedit adhuc, longanimis,
non damnans ſed expectans, ipſa expectatio
ne clamans, Conuertimini ad me, & ego
conuertar ad uos, Et nimia longanimitate, Mala.
nolo, inquit, mortem impii, tantum ut re- Eze.18
uertatur & uiuat. Ille quidem longanimis, & 33
tu autem ſecundum duritiam cordis tui & C
cor impęnitens theſaurizas tibi iram in Rom.2
die irę & reuelationis iuſti iudicii Dei, qui
reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Non
enim modo ſic longanimis in ſuſtinendo,
vt nunquam iuſtus in vindicando. Diſtribuit
tempora, uocat te nunc, exhortatur te nunc,
expectat donec reſipiſcas & facias, & tu tar-
das. Magna eius miſericordia & ĩ hoc quod
diem uitę tibi incertum fecit, ut neſcias quã
do hinc emigrabis, & cum quotidie ſperas,
te

te aliquando cõuertas,& in hoc eius magna
misericordia. Cæterũ si statuisset diẽ, omni-
bus faceret abundare peccata de securitate.
Dedit ergo spẽ veniȩ,ne de sperãdo amplius
pecces: & spes & desperatio timenda est in
peccatis Videte vocẽ desperantis ad augẽda
peccata,& qũo vtriq; voci occurrit prouidẽ
tia & misericordia Dei. Audi vocẽ desperan
tis,Iã,inquit dã nandus sum,quare non facio
quicquid volo? Audi & vocẽ sperantis, Mise
D ricordia dñi magna est,quando me conuer
tero dimittet mihi omnia, quare non facio
quicquid volo? Desperat ut peccet,sperat vt
peccet. Vtrunq; metuendũ est, vtrumq; peri-
culosum. Væ a desperatione, vȩ a peruersa
spe, Vtriq; huic periculo,& vtriq; malo qũo
occurrit misericordia Dei? Quid dicis tu qui
desperãdo volebas peccare? Iam damnãdus
Eze. 18. sum, quare non facio quicquid volo? Audi
& 33. scripturã. Nolo mortem impii,tantum vt re
uertatur & viuat. Hac voce Dei reducitur in
spe, sed timendus est alius laqueus, ne ipsa
spe amplius peccet. Quid ergo & tu dicebas
qui spe magis peccas? Qñ me conuertero,
omnia mihi Deus dimittet, faciã quicquid
[...]c. 33. volo. Audi & tu scripturam, Nõ tardes con-
uerti ad dominum, neq; differas de die in
diem, subito enim veniet ira illius,& in tem
[...]le. 5. pore vindictæ disperdet te. Noli ergo dice-
re, Cras me conuertã, cras Deo placebo,&
omnia hodierna & hesterna dimittuntur mi
hi: Verum quidem dicis,quia Deus conuer-
sioni tuæ indulgentiam promisit,sed dilatio-
ni tuȩ diem crastinum non promisit. § Suauis
[...]h. dñs omnibus,& miserationes eius in omnia
opera eius. Quare ergo damnat? Quare fla-
[...]tt. 5. gellat? An quos dãnat, an quos flagellat non
sunt opera eius? Planè opera eius. Et uis nosse
quia super opera eius miserationes eius? In-
de est illa lõganimitas,qua facit solem suum
oriri super bonos & malos. Nonne misera-
tiones eius in omnia opera eius, qui pluit su
E per iustos & iniustos? Nonne miserationes
eius in omnia opera eius? Longanimis expe
[...]la. 3. ctat peccatorem dicens, Conuertimini ad
me, & conuertar ad vos. Nonne miseratio-
nes eius in omnia opera eius? Et cum dicit,
[...]tt. 25. Ite in ignem æternum qui paratus est diabo
lo & angelis eius. Hic nõ miseratio eius,sed
veritas & seueritas eius. Miseratio eius red-
dita est operibus eius, seueritas eius est, nõ in
opa sua, sed in opa tua. Deniq; si tollas opa
tua mala, & non in te remaneant nisi opera
eius, non te dimittet miseratio eius: si autem
tu non dimittis opera tua, erit seueritas eius
in opera tua, non in opera sua. Confiteantur
tibi domine omnia opera tua,& sancti tui be
nedicant te.] Omnia opera tua confitentur
tibi. Quid enim? Terra non est opus eius? Li-
gna non sunt opera eius? Planè & hæc sunt
opera eius. Et quomodo ei confitebuntur
& hȩc? Video quidem in angelis confiteri
illi opera eius. Etenim opera eius sicut sunt
angeli, & homines opera eius sunt. Et cum
confitentur illi homines, opera eius illi cõ-
fitentur. Nunquid ligna & lapides vocem F
habent confessionis? Prorsus confitentur
ei omnia opera eius. Quid dicis? Et terra
& ligna omnia opera eius. Si omnia laudãt,
cur non omnia confitentur? Confessio enim
non peccatorum tantum dicitur, sed & lau-
dis. Ne forte vbicunque auditis confessio-
nem, putetis iam non esse nisi peccati. Vs-
que adeo enim hoc putatur, ut quando so-
nuerit de diuinis eloquiis, continuo fit con-
suetudo pectora tundere. Audi quia est & Mat. 11.
laudis confessio. Nunquid dominus Iesus
Christus habebat peccatum? Et tamen ait,
Confiteor tibi pater domine cœli & terræ.
Confessio est ergo in laude. Proinde quid
accipiendum, Confiteantur tibi domine
omnia opera tua? Laudent omnia opera
tua. Sed talis quæstio redit ad laudem, qua-
lis erat in confessione. Si enim propterea
confiteri non poterunt, terra, ligna, & quȩ-
que insensata, quia vocem non habent con-
fitendi: ideo nec laudabunt, quia vocem
non habent prædicandi. Nonne tamen
omnia tres illi pueri enumerant deambulan
tes inter flammas innoxias, quibus spatium
erat, non solum non ardendi, sed etiam
laudandi Deum? omnibus dicunt a cœle-
stibus vsque ad terrena, benedicite, hy-
mum dicite, & superexaltate eum in se-
cula? Ecce quomodo dicunt hymum. Dani. 3.
Nemo hoc sentiat quod mutus lapis aut
mutum animal habeat rationem intelli-
gendi Deum. Hoc qui putauerunt, multum G
a ueritate aberrauerunt. Deus ordina-
uit omnia, & fecit omnia. Quibusdam
dedit sensum, & intellectum & immor-
talitatem, sicut angelis: quibusdam de-

dit sensum & intellectum cum mortalitate, sicut hominibus: quibusdã dedit sensum cor
Infra. poris,nec intellectum,nec immortalitatem,
Psa.148. sicut pecoribus: quibusdã verò nec sensum, nec intellectũ, nec immortalitatẽ,sicut herbis, lignis,lapidibus, tamẽ & ipsa in genere suo deesse nõ possunt,& gradibus quibusdã ordinauit & ornauit creaturam, a terra vsq; ad cęlum,a uisibilibus ad inuisibilia, a mortalibus ad immortalia.Istã cõtextio creaturę ista ordinatissima pulchritudo, ab imis ad summa conscendens, a summis ad ima descẽdens nusquã interrupta, sed dissimilibus temperata,tota laudat Deũ.Quare ergo tota laudat Deum? Quia cum eam consyderas & pulchram vides, tu in illa laudas Deum. Vox quędã est certe mutę terrę, species terrę. Attendis eius speciem,vides eius fœcunditatem, vides eius vires quomodo cõcipiat semen, quomodo plerunque afferat quod
K non est seminatum,vides,& consyderatione tanquam interrogas eam, & ipsa inquisitio interrogatio est. Cum autem inquisieris admirans & perscrutatus fueris, & magnam vim & magnã pulchritudinem,pręclaramq; virtutem inueneris, quoniam apud se & a se habere hãc virtutẽ non posset,continuo tibi venit in mentem quia non potuit a se esse, nisi ab illo creatore. Et hoc quod in illa inuenisti,vox confessionis ipsius est,ut laudes creatorem.Nonne consyderata vniuersa pulchritudine mundi huius, tanquam vna voce tibi species ipsa respondet,non me ego feci sed deus?Ergo,confiteantur tibi domine omnia opera tua,& sancti tui benedicant te. Vt in confessione operum tuorum sancti tui te benedicant ipsi sancti tui inspiciant creaturã
Caput. V. confitentem, & illorum vocem audi benedicentem. Etenim cũ sancti tui benedicunt te quid dicunt? Gloriam regni tui dicent,& potentiam tuam loquentur.] Quã potens Deus qui fecit terram,quam potens Deus qui impleuit terram bonis, quam potens Deus qui dedit vitas suas propriis animalibus, quam potens Deus qui semina diuersa dedit visceribus terræ, vt germinarent tantam varietatem fruticum & fructuum cum tanta specie
L arborum: quam potens Deus, quã magnus Deus. Tu interroga, creatura respondet, & de responsione tanquam confessione creaturæ tu sancte Dei benedicis Deum,Et potentiam tuam loquentur. Vt notam faciat filiis
hominũ potentiam tuam,& gloriam magni Lamen.
tudinis decoris regni tui.]Sancti ergo tui cõmendant gloriam magnitudinis decoris tui, magnitudinis decoris gloriam. Est quædam magnitudo decoris regni tui,hoc est, regnũ
tuum habet decorem & magnum decorem: H
quandoquidem quicquid habet decorem, a te habet decorem, Ipsum regnum tuũ qualem decorem habet? Non nos terreat regnũ, habet & decorem quod delectemur. Etenim quale illud decus est? Quo perfruentur san-
cti quibus dicetur, Venite benedicti patris Mat. 2
mei, percipite regnum Dei. Vnde ibunt? Quo ibunt? Videte fratres,& si potestis quãtum potestis cogitate decorem regni illius quod venturum est: unde est in oratione no
stra, Adueniat regnum tuum. Ipsum.n.regnũ Matt.
optamus vt ueniat, hoc regnum venturum sancti prædicant. Mundũ istũ attendite,decorem habet: Quem decorem habet terra,mare,aer cœlum,sydera? Omnia hęc. Nonne omnem cõsyderationem terret? Nonne pulchritudo ipsa sic eminet, ut quasi pulchrius nihil inueniri possit? Et hic viuis in isto decore.in ista pulchritudine, propè iam ineffabili. Hic viuũt tecũ & uermiculi & mures, & omnia terrę repentina & serpentia, ista tecum uiuunt in decore isto. Quale decus est illius regni,vbi tecum non viuunt nisi angeli? Iõ parum fuit,vt diceret gloriam decoris. Potuit.n.dici, & gloriam decoris cuiuslibet speciei etiam in hoc mundo constitutæ vel de terra viuentis,uel de cęlo fulgẽtis: sed ma
gnitudinis decoris regni tui aliquid cõmen-
dat quod nondum videmus,quod nondum I
visum credimus, quod creditum desyderamus,propter cuius desyderium omnia sustinemus. Est ergo magnitudo decoris cuiusdam, ametur antequam uideatur, vt cũ uisa
fuerit teneatur. Regnum tuum.]Quod regnũ Men.
dico? Regnum omnium seculorum.] Nam & regnum huius seculi habet decorem suũ, sed non est ibi magnitudo illa decoris qualis est in regno omnium seculorum: Et dominatio tua in omni generatione & generationẽ. Hæc est illa repetitio, uel omnem generationem significans, uel generationem illam
quæ erit post hanc generationem.Fidelis do Num.
minus in verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis.] Fidelis dominus in verbis

bis suis. Quid.n.promisit & non dedit? Fidelis dñs in verbis suis. Adhuc q̃dam promisit & non dedit, sed creditur illi ex his quę dedit. Fidelis dñs in verbis suis. Possumus illi credere tantũmodo dicenti? Noluit sibi credi dicenti, sed voluit teneri scripturam suã sanctam, quo si diceres alicui homini cũ aliquid promitteres, Nõ mihi credis, ecce ego scribo tibi. Etenim quia generatio vadit, & generatio venit, & sic trãscurrunt ista secula cedentib. succedentibusq; mortalib. scriptura Dei manere debuit, et quoddam chirographum Dei q̃d omnes trãseuntes legerent, & viam promissionis eius tenerent. Et quanta sunt quę reddidit ex isto chirographo? Dubitant homines credere illi de resurrectione mortuorum & de futuro seculo q̃d solum iã reddẽdum restet, q̃ si faciat rõnem cum infidelib. erubescũt infideles? Si dicat tibi De⁹, chirographum meum tenes, iudicium promisi de redditione bonorũ & malorum, M regnum sempiternum fidelib. & non vis credere? Ibi in chirographo meo lege omnia quę tibi ꝓmisi, deduc mecum rõnem, certe vel computando quę reddidi potes me credere redditurum esse quod debeo. Rom. 8. In ipso chirographo habes promissum vnicum filiũ, cui non peperci, sed ꝓ vobis omnib. tradidi eũ. Acto. 2. Iam cõputa in redditis, lege chirographũ. Promisi ibi, per filium meũ pignus spũssancti me daturum, cõputa redditum. Promisi ibi sanguinem & coronas martyrum gloriosissimorum, computa redditurum, iã admoneat te massa debiti mei. Sed & hæc gloria martyrũ, vt redderet tibi promissa in chirographo, vbi scriptum est, Psal. 43. Propter te mortificamur tota die, vt hoc redderet, Psal. 2. Fremuerũt gentes, & populi meditati sunt inania, Astiterunt reges terrę, & principes conuenerũt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Principes conuenerunt in vnum, conspirantes aduersus Christianos. Quid? Ipsorum regum fidem. Nonne & promisi in chirographo, & reddidi in effectu? Attende vbi promisi, Psal. 71. A Adorabunt eum oẽs reges terræ, omnes gẽtes seruiẽt illi. Ingrate, legis debitum, cernis redditũ, non credis promissũ? Lege aliud in chirographo meo, Q̃m fremuerunt gentes, quoniam inimici mei dixerunt mala mihi: hoc est Christo, Quãdo morietur & peribit nomen eius. Quoniam hæc omnia fecerunt atq; dixerunt, lege q̃d promisi, cui me soluendo obstrinxi. Psal. 2. & 40. Soph. 2. Præualebit dñs aduersus eos, & exterminabit oẽs Deos gentiũ terræ, & adorabũt eum vnusquisque de loco suo. Nempe iam præualuit, & exterminat omnes Deos gentium terrę. Nonne et hoc facit, & hoc reddit? Ante oculos oĩum ponit solutionem debitorum suorum. Quædã reddidit sub maioribus nostris quæ nos non vidimus, quædam reddidit temporibus nostris, quæ illi non uiderunt. Per omnes generationes reddidit quę scripta sunt. Et quid restat? non ei creditur? His omnibus redditis, quid restat? Ecce fecisti rationem, tanta reddidit. Nunquid propter pauca residua infidelis est factus? Absit. Quare? Quia fidelis dominus in verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Samech. Confirmat dominus omnes decidentes. § Sed quos omnes decidentes? Omnes non omnino decidentes, sed modo quodam decidentes. Psal. 5. Etenim multi decidunt ab eo, multi autem decidunt à cogitationibus suis. B Si habebant malas cogitationes decidunt ab eis, & confirmat dominus omnes decidentes. Qui aliquid amittunt in isto seculo & sancti sunt, veluti exhonorantur in isto seculo. Ex diuitibus fiunt pauperes, ex honoratis fiunt abiecti, & tamen sancti Dei sunt, tanquam decidentes sunt. Sed confirmat dominus omnes decidentes. Septies enim cadit iustus & resurgit, impij autem infirmabuntur in malis. Pro. 24. Quando mala accidũt impiis, infirmantur ibi. Quando mala accidunt iustis, infirmat dominus omnes decidentes. Deciderat Iob à gloria pristinæ lucis temporalium rerum, quibus nitebat ad tempus, deciderat à gloria domus suæ. Iob. 1. Vultis nosse quantum deciderat? In stercore sedebat, & confirmauit dominus decidentem. Quantum confirmauit? Vt & in ipso graui vulnere, quo per totum corpus percussus erat, responderet vxori tentanti, quã solam sibi diabolus reliquerat adiutricem, Iob. 2. Locuta es tanquam vna ex insipientibus mulieribus, Si bona percepimus de manu domini, mala non sustineamus? Quomodo confirmauerat decidentem? Confirmat dominus omnes decidentes. Psal. 36. Cum ceciderit, inquit, iustus non conturbabitur, quoniam dominus confirmat manum eius. Et erigit omnes elisos. § Omnes ad se pertinentes. Nã

Deus superbis resistit: Oculi omnium in te sperant, & tu das escam illis in opportunitate. ⁋ Prorsus tanquam reficiens ægrotum in opportunitate, quando debet accipere tunc das,& quod debet hoc das. Itaque aliquando C desideratur ab illo & non dat, nouit horam dandi qui curat. Quare ista dico fratres? Ne quis quando forte non fuerit exauditus aliquid iustum petens à Deo: nam quando iniustum aliquid petit, in pœnam suam exaudiatur, sed aliquid non iniustum petens: si forte non fuerit exauditus, non minuatur animo, non deficiat, expectent oculi eius ad escam quam ille dat in oportunitate. Quãdo non dat, ideo non dat, ne obsit quod dat. 2.Cor.12 Non enim aliquid iniustum petebat Apostolus, quando rogabat ut auferretur ab eo stimulus carnis, angelus satanæ a quo colaphizabatur, & tamen rogauit & non accepit, quia tempus adhuc erat exercendæ infirmitatis, & non escæ oportunitatis. Sufficit, inquit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Petiit Iob tentandum diabolus, Iob.1. & accepit. Attendite fratres mei magnum mysterium discendum, repetendum, attendum animo, nunquam obliuiscendum, propter abundantiam tentationum in isto seculo. Quid dicam? Reuera comparan- D dus Apostolus diabolo? Apostolus rogat & non accipit, diabolus petit & accipit. Sed non accipit Apostolus propter perfectionem suam, accepit diabolus ad damnationem suam. Denique ipse Iob accepit sanitatem in opportunitate. Dilatus est enim vt probaretur, & diu sedit in puluere, & multa dixit, & rogabat Deum, vt auferrentur ab eo ista, & Deus non auferebat. Citius diabolum exaudiuit ad eum tentandum, quam ipsum Iob ad sanandum. Discite ergo non murmurare aduersus Deum, & quando non exaudimini, ne deficiat in vobis quod supra scri- Psal. 68. ptum est, Per singulos dies benedicam te. Ipse filius ipse vnicus patris vtique venerat sol- Phili.2. uere quod non debebat, mori in manibus peccatorum, sanguine suo delere chirographum mortis nostræ. Ad hoc venerat, & tamen vt tibi ostenderet exemplum patientiæ, transfigurauit corpus humilitatis nostræ conforme corpori gloriæ suæ: Pater, inquit, Mat. 26. si fieri potest, transeat calix iste a me. Et vt impleret, quamuis non acciperet quod petere videbatur, per singulos dies benedicam te: verum non quod ego volo, ait, sed quod tu vis pater. Oculi omnium in te sperant, & tu das escam illis in opportunitate: Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.] Etsi non das, aliquantum das, ta- E men das in opportunitate: differs non aufers, & hoc in opportunitate. Iustus dominus in omnibus viis suis.] Et quando cædit & quãdo curat iustus est, & apud eum iniquitas non est. Denique omnes sancti in tribula- Sadic. tionibus constituti, prius iustitiam eius laudauerunt, & sic beneficia petiuerunt: Prius dixerunt, iustum est quod facis. Sic roga- Dan. 3. uit Daniel: sic alii sancti, Iusta sunt iudicia tua, bene passi sumus, recte passi sumus: Nõ dederunt Deo iniustitiam suam, non ei dederunt iniquitatem & insipientiam. Laudauerunt primo flagellãtem, & sic senserunt cibãtem, Iustus dominus in omnibus viis suis. Nemo putet illum iniustum quando mali aliquid forte patitur, sed ipsius iustitiam laudet, & suam iniustitiam accuset. Iustus dominus in omnibus viis suis, Et sanctus in omni- Coph. bus operibus suis. Propè est dominus omnibus inuocantibus eum. ⁋ Et vbi est illud, erit enim cum inuocabunt me & non exaudiam eos? Ergo vide quod sequitur: Omnibus qui Ioel. 2. inuocant eum in veritate. ⁋ Nam multi eum Hier. 2. & 3. inuocant non in veritate. Aliud ab illo quærunt, non ipsum quęrunt. Quare amas Deũ? quia dedit mihi sanitatem. Istud manifestum est, quia ipse dedit. Non enim ab vllo est vlla salus, nisi ab illo. Quia dedit mihi, inquit, vxorem diuitem qui nihil habebam, & F seruientem mihi. Et hoc ipse dedit, verum dicis. Dedit, inquit, filios, & multos, & bonos, dedit familiam, dedit omnia bona. Ideo amas? Ideo nihil amplius quæris? Esto esuriens, adhuc pulsa ad ianuam patrisfamilias, habet adhuc quod det: In mendicitate es cũ omnibus his quæ accepisti, & nescis. Panno sam carnem mortalitatis adhuc portas, stolam illam gloriæ immortalitatis nunquid accepisti, & quasi iã satiatus non rogas? Bea- Mat. 5. ti qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur. Ergo si bonus est deus, quia ista tibi dedit, quanto beatior eris cum seipsum tibi dederit? Desiderasti tanta ab illo, rogo te desidera & ipsum. Neque enim vere dulciora sunt ista quam ille, aut ex aliqua parte com-

comparanda sunt illi. Ergo qui Deũ ipsum a quo accepit de quibus gaudet, præponit his omnibus rebus quas accepit, ipse inuocat Deũ in veritate. Nam vt noueritis si talibus
G hominibus proponatur & dicatur, quid ista
Iob. 1. oĩa, de quibus gaudes velit tibi auferre Deus iam non amabitur. Non erit qui dicat, Dñs dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictũ. Sed forte cui abstulit, quid dicit? Deus quid tibi feci? Quare mihi abstulisti & illis dedisti? iniq; das, & tuis tollis? Accusas Deũ quasi iniustum, & laudas te quasi iustum. Cõuertere, accusa te, lauda illum. Tunc eris rectus cum in omnibus bonis quæ facit Deus tibi placet in omnibus malis quæ pateris, Deus tibi nõ displicet. Hoc est, inuocare deũ in veritate. Qui sic inuocãt dominum exaudit Deus: prope est, ibi est, nondum dedit quod vis, ibi est tamẽ, Quomodo medicus si forte aliquid imponat, vel oculo uel visceribus quod vrendo sanet, si roget æger vt tollatur illi, medicus expectat tempus, nõ facit quod rogat æger, non tamen recedit: Et ꝓpe est, & non facit, & ideo magis non facit quia propè est. Curando enim imposuit, & curando non facit quod rogatur. Non te exaudit ad præsentem voluntatem, exaudiendo ad futuram sanitatem, & hoc vtique ad voluntatem. Nam vtiq; sanus esse vult etiam qui vri non vult. Propè ergo dominus omnibus inuocantibus eum. Sed quibus omnibus? Omnibus qui inuocant eum in veritate. Tales om-
H nes confirmat decidentes, qui inuocant eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet.
Res. 7. Faciet, faciet, etsi nõ faciet ad horam, tamen faciet. Certe si ideo times Deum, vt tu facias ipsius uoluntatem, ecce & ipse quodammõ ministrat tibi, facit uoluntatẽ tuã: Et preces eorũ exaudiet, & saluos faciet eos.] Vides ad
Rom. 8. hoc exaudire medicum, ut saluos faciat. Quãdo hoc? Audi Apostolum dicentem, Spe.n. salui facti sumus. Spes autem quæ uidetur, non est spes. Si autem quod non uidemus speramus, per patientiam expectamus, salutem .s. quam dicit Petrus paratã reuelari in tem-
1. Pe. 1. pore nouissimo. Custodit dominus omnes
Schin. 5. diligẽtes se, & omnes peccatores disperdet. Videtis quia est apud eum seueritas, apud quẽ tanta suauitas. Saluos faciet oẽs sperãtes in se, oẽs fideles, oẽs timentes se, oẽs inuocãtes se in ueritate, & omnes peccatores disperdet. Quos omnes peccatores, nisi perseuerantes in peccatis, Deum, non se reprehendere audentes, contra Deum quotidie disputãtes, ueniã delictorũ desperantes, & ipsa despera- I
tione delicta cumulantes, aut ueniam sibi ꝑuerse promittentes, & ex ipsa promissione a peccatis & impietate nõ recedentes? Veniet tẽpus ut separentur isti omnes, & fiant illæ duę partes, vna ad dexterã, altera ad sinistrã, & accipiant isti regnũ æternũ, & eant illi in ignẽ æternũ. Et omnes peccatores disperdet. Mat. 25.
Quoniã hæc ita sunt, & audiuimus benedictionẽ domini, opera domini, mirabilia domini, misericordias domini, seueritatem domini, prouidẽtiã in omnibus operibus eius, confessionem omnium operum eius, quid in laude eius concludat attendite. Laudem domini loquetur os meum, & benedicat omnis caro nomen sanctum eius in seculum, & in seculum seculi.

In Psalmum centesimum quadragesimumquintum. Enarratio.

DElitiæ spiritus nostri diuina cantica, ubi & fletus sine gaudio non est. Fideli homini & peregrino in seculo, nulla est iocundior recordatio, quam ciuitatis illius unde peregrinatur: Sed recordatio ciuitatis in peregrinatione non est sine dolore atque suspirio. Spes tamen reditus nostri certe etiam peregrinando tristes consolatur & exhortatur. Rapiant cor uestrũ uerba Dei, & possessor uester uẽdicet sibi possessionẽ suã. i. mentes uestras ne auertant in aliud. Vnusquisq; uestrũ totus hic sit, ut hic nõ sit. i. totus sit in uerbo Dei, qđ sonat in terra, ut ab eo exaltetur, & nõ sit in terra. Iõ.n. Deus nobiscũ, ut &
K nos cũ illo. Qui.n. ut nobiscũ esset descendit ad nos, faciat ut cum illo possimus ascẽdere ad se, Interim ipse peregrinationem nostrã non fastidiuit, quia nusquam est peregrinus, qui condidit omnia. Ecce psalmus sonat: Cuiusdã uox est, (q̃ si uultis uŕa est) exhortãtis animã suã ad laudandũ Deũ, & dicentis sibi, Lauda anima mea dominũ.] Aliquando. n. in tribulationibus atque in tentationibus
præsentis uitæ uelis nolis conturbatur anima: Cuius perturbationem in alio psalmo Psal. 31

alloquitur dicens: Quare tristis es aĩa mea, & quare conturbas me? Vt autẽ auferat ei eandem perturbationẽ, suggerit gaudiũ nondũ de re, sed de spe, & ait illi ꝑturbatæ & anxię, tristi & męrenti: Spera in dño, qm̃ adhuc cõfitebor illi. Spe qua se erexit, & in confessione constituit, quasi diceret ei anima sua, quę illum tristitia conturbabat. Quid mihi dicis, spera in Deum? Reuocat me conscientia peccatorum. Ego noui quæ commisi, & dicitur. Spera in dño. Cõmisisti, verum est: Vnde tamen speras? Qm̃ cõfitebor illi. Sicut odit Deus peccata sua defendentem, sic subleuat

Rom. 12. confitentem. Hac ergo spe accepta, quę spes non potest esse sine gaudio, quãuis in rebus simus difficilibus ẽm istam vitam, & plenis procellarum & tempestatum, hac tñ spe erecta anima, quia gaudet in spe: sicut dicit Apostolus, Spe gaudentes, in tribulatione patien-

L tes: accipit erectionẽ quandam in Deum vt laudet Deum. & dicitur ei, Lauda anima mea dominum. Sed quis dicit? Et cui dicit? Quid dicimus fratres? Caro dicit: Lauda aĩa mea dominum? Et potest caro bonum consilium animæ suggerere? vt multum sit edomita caro, & a domino impertitis viribus nostrę seruituti subiecta, vt omnino ita seruiat nobis sicut conditionale mancipium, sufficit vt non impediat. Deinde charissimi vbique consilia a melioribus petuntur. Et si bonũ quiddam est anima nostra, & bonum quiddam est caro nostra, quia vtrunque ille creauit qui fecit omnia bona valde. Quanuis ergo in generibus proprii vtrunq; sit bonũ, tamen dicit

Gene. 1. Apostolus, Corpus quidem mortuum est ꝓpter peccatum. Est itaq; & illud corpus quale nobis promittitur, & nondum habemus, in cuius redemptione spe gaudemus: dicẽte

Rom. 8. Apostolo, In nobismetipsis ingemiscimus adoptionem expectãtes redemptionem cor-

M poris nostri: Spe enim salui facti sumus, Spes autem quę videtur non est spes. Quod enim videt quis quid sperat? Si autẽ qđ non videmus speramus, per patientiam expectamus. Quãuis ergo bonum aliquid sit corpus nostrũ, tamen quandiu mortale propter peccatũ, quandiu indigens, quandiu corruptibile, quandiu ita mutabile, vt ne puncto quidem temporis cõsistat in se, proculdubio tale est, optemus redemptionem illius, quasi aliquã-

1. Co. 15. do non tale. Sed quale erit aliquando? Quale idẽ Apostolus dicit alio loco, Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Sed ẽt cum fuerit tale corpus nostrum, corpus iam cœleste & spiritale, corpus angelicum in societate angelorum, nec sic dabit consilium animæ. Semper enim corpus, qm̃ corpus est infra animam est; & quæuis anima vilis excellentissimo corpore excellentior inuenit. In li. 83 quæstionũ. q. 44. & 45

Nec vobis hoc quasi mirabile videatur, quia & vilis anima quælibet peccatrix melior est quolibet magno, & præstantissimo corpore, non est melior meritis sed natura. Est quidẽ anima peccatrix, est quibusdam concupiscẽtiarum sordibus inquinata: tamen melius est etsi sordidum aurum, q̃ purgatissimum plũbum. Ita currat animus vester ꝑ cunctas creaturas, & uidebitis quod dicimus esse non incredibile, vt quanuis anima vituperabilis, laudabilior sit tamen laudabili corpore. Duo quædam sunt, anima & corpus, Animam vitupero quia iniqua est, corpus laudo quia sanum est. Tamẽ in suo genere animam laudo, vel in suo genere animam culpo, & in suo genere corpus laudo vel culpo. Si a me interroges quid sit melius, vtrum quod vitupera-

ui, an qđ laudaui, mirabilem rñsionem rece- A

pturus es. Ego certe illud vituperaui, & ego hoc laudaui. Interrogatus tamen quid sit melius, Respondeo esse melius quod vituperaui eo qđ laudaui. Si miraris in his duobus, attende illa duo in promptu posita, quæ cõmemoraui de auro & de plumbo. Ecce uituperaui aurum, non bonum aurum, sordidũ est, non ita fulget, non ita purgatum, Hoc plumbũ, optimũ, nihil purgatius. Illud vituperaui, hoc laudaui, & posui ante te vtrumque vituperãs unum, laudans aliud. Post hãc vituperationem, laudationemq; meam interroga me quid horum sit melius: Respondebo, Aurũ melius est etiam sordidum, quam plumbnm purgatum. Vnde melius? Et quare vituperasti? Quare vituperaui? Quia nondum est aurum quod potest esse: quid potest esse? purgatum & melius: quia nondum purgatum est, vituperatum est. Plumbum quare laudatum est? Quia iam purgatum est ita, ut melius esse non possit. Item dicis mihi equum optimum, & hominem pessimum, tamen equo laudato præponis hominem vituperatum. Si enim interrogeris

ex

ex his duobus qui sit melior, responsurus es homo, nō meritis sed natura. In artibus dicis optimū sutorem, verbi gratia, & reprehēdis aliquē iurisperitum, q̄ multas leges ignoret. Sutorē laudasti, iurisperitū reprehendisti, Ex
C his tamen duobus quęre quis sit melior. Imperitior iurisperitus perfecto sutori pręponitur. Intendat charitas vestra, Ita multis rebus laudatis, alijsq; vituperatis, interrogati plerunq; res vituperatas præponimus rebus laudatis. Natura animę præstantior est, q̄ natura corporis, excellit multum, res spiritalis est, res incorporea est, vicina est substantię Dei. Inuisibile quiddam est, regit corpus, mouet membra, dirigit sensus, præparat cogitationes, exerit actiones, capit rerum infinitarū imagines. Et quis est tandem fratres charissimi, qui sufficiat in laudibus animæ? Et si in animę laudibus deficitur, quę laus est eius q̄ animam condidit? Et tamen tanta est eius gratia, vt dicat homo iste, Lauda anima mea dominum. Quis potest laudare Deum? Si diceret ipsa, lauda, fortasse deficeret. Lauda inquit, deum, Conare pietatis affectu, deficies in laudibus eius. Expedit tibi deficere laudādo Deum, quàm proficere laudando te. Cū enim laudas deum non explicans quod vis, extenditur in interiora cogitatio tua, ipsa extensio capaciorem te facit eius quem laudas. quis ergo est, vt dicere cœperam qui dicit, Lauda anima mea dominum? Caro non dicit, Sed licet corpus angelicum inferius est quam anima, consilium superiori dare non
D potest. Infœlix est ipsa anima si a corpore expectet consilium. Caro bene obediens, famula est animæ. Illa regit, hęc regitur. Illa imperat, ista famulatur. Quando potest caro dare hoc consilium animæ? Quis est ergo qui dicit, lauda anima mea dominum? Nihil inuenimus amplius in homine, quàm carnem & animam, Totus homo, hoc est, spiritus & caro. An forte ipsa anima sibi dicit, & sibi quodāmodo imperat, & se exhortatur atq; excitat? Quibusdam enim perturbationibus ex quadam sui parte fluitabat, ex quadam uero parte, quam uocant mentem rationalem, illam qua cogitat sapientiam inhærens domino iam & suspirans in illum anima aduertit quasdam suas inferiores partes perturbari motibus secularibus, & cupiditate quadam terrenorum desyderiorum ire in exteriora, relinquere interiorem deum, reuocat se ab exterioribus ad interiora, ab inferioribus ad superiora, & dicit, Lauda anima mea dominū. Quid tibi placet in seculo? Quid est quod uis laudare? Quid est quod uis amare? Quācū que corporeis sensibus cōuerteris, occurrit E
tibi cœlum, occurrit tibi terra. Quod amas in terra, terrenū est, quicquid amas & in cœlo corporeum est. Vbiq; amas, & vbiq; laudas. Quomō laudandus est ille qui fecit ista quæ laudas? Iam ergo diu ocupata uixisti, & desyderiorum diuersitate uerberata portas desyderiorū plagas sauciata, diuisa per amores multos, vbique inquieta, nusquam secura. Colligere ad teipsam, quicquid foris placebat, quęre quē habeat authorem. Nihil melius in terra, uerbi gratia, quam hoc & illud, aurum, argentum, animalia, arbores, amęnitates, totam terram cogita. Quid melius in cœlo, sole, luna, syderibus? Totum cęlum cogita. Omnia ista simul bona ualde, quia fecit Deus omnia bona valde. Vndique pulchritudo operis, q̄ tibi commendat artificem. Miraris fabricam, ama fabricatorem. Non occu- Gen. 1.
peris in eo quod factum est, & recedas ab Illo qui fecit. Hæc enim quibus occuparis sub te fecit, quia sub seipso te fecit. Si hærebis superiori, calabis inferiora: si autem recedas a superiori, ista tibi in supplicium conuertentur. Si enim factum est fratres mei, accepit homo corpus tanq̄ in famulatum Deū, autē dominum habens, corpus seruum, habēs supra se conditorem, infra se quod sub illo cōditum est. In medio quodam loco rationalis anima constituta, legem accipit, hærere superiori, regere inferiorē. Regere non potest inferiorem, nisi regatur a meliore. Traditur ab inferiore, deseruit ergo meliorem. Non potest regere q̄d regebat, quia regi noluit a quo regebatur. Modo ergo redeat, laudet, consilium sibi det ex luce Dei ipsa anima p̄ F
rationalem mentem, unde concepit consilium fixum in ęternitate authoris sui. Legit ibi quiddā tremendum, laudandum, amandum desyderandū & appetendum. Nōdum tenet, nondum capit, coruscatione quadam perstringitur, non est tam ualida, ut maneat, ibi. Itaq; ad sanitatem colligit se quandā & dicit, Lauda anima mea dñm. Et quid est fratres? Nonne laudamus dominū? Nōne quotidie hymnū nos cantamus? Nonne quotidie

pro modulo nostro sonat os nostrũ, parturit
cor nostrũ laudes Dei? Et quid est quod lau-
damus? Magnũ est quod laudamus, sed quo
laudamus adhuc infirmũ est: Qñ implet lau
dator excellentiam laudati? Ecce homo stat,
& cantat Deo aliquanto prolixius, & sæpe la
bia mouentur ad cãtum, cogitatio autem ne
scio ꝑ quæ desyderia volat. Stabat ergo mẽs
nostra quodammodo ad laudem Dei, & ani
G ma nostra per diuersas cupiditates, vel curas
negociorum hac atq; illac fluitabat. Quasi
desuper attendit ipsa mens ad fluitantẽ hac
atq; illac, & eius inquietudinem molestiarũ
quasi cõuersa alloquitur, Lauda anima mea
dominum. Quid est quod de aliis rebus sata-
gis? Quid est quod te occupat cura rerum
terrenarum atq; mortalium? Sta mecum, lau
da dñm. Et quasi ipsa anima ꝑgrauata, & non
valens ita consistere, vt dignũ est, respondet
menti, Laudabo dñm in vita mea.] Quid est,
Psa.103. in vita mea? Quia modo in morte mea sum.
Ergo prius exhortare te, & dic, Lauda anima
mea dñm: Respondet tibi anima tua, Lauda-
1.Cor.5. bo quantum possum, tenuiter, exiliter, infir-
miter Quare? Quia quandiu sumus in cor-
pore, peregrinamur a domino. Quare sic lau
Sapien.9 das dominum, non perfectè, non stabiliter?
Interroga scripturam, Quia corpus qđ cor-
rumpitur, aggrauat animam, & deprimit ter
rena inhabitatio sensum multa cogitantem.
Tolle mihi corpus quod aggrauat animam,
& laudo dominum. Tolle mihi terrenam ha
bitationem deprimentem sensum multa co-
Psal.141 gitantem, vt a multis in vnum confluam,
& laudem dominum. Quandiu aũt ita sum,
non possum, prægrauor. Quid ergo? Silebis
& non laudabis perfectè dominum? Lauda-
bo dominũ in uita mea. Quid est, i uita mea?
H Spes mea tu es hic, spes mea es tu hic, dici-
mus. Portio autem mea non hic, sed in terra
viuentium. Nam ista terra morientium est,
Hac transimus, sed interest quò, quoniam &
malus homo peregrinatur hic, & bonus ho-
mo peregrinatur hic. Non.n. bonus trãsit, &
malus hic permanet: aut malus transit, & bo
Luc. 16. nus hic permanet. Ambo transeunt, sed non
ambo ad vnum. Duo erant, pauper vlcerosus
ad ianuam iacẽs diuitis, & diues indutus pur
pura & bysso, in epulis quotidie splendidis.
Ambo hic erant, ambo hinc transierũt, sed
non ad vnum locum, diuersa loca suscipiũt,
quia diuersa merita perducunt. Transijt pau-
per in sinum Abrahæ, & transijt diues in tor
menta inferorum: Vicini corpore in terra, il
le in domo, ille ante ianuam: post mortem
tantum separari, vt dicat Abraham, Inter nos
& vos chaos magnũ firmatum est. Ergo fra-
tres quoniam spes hic pascit, vita autem no-
stra perfecta non est nisi illa quæ promittit,
hic gemitus, hic tẽtationes, hic angustię, hic
mœrores, hic pericula, laudabit anima no-
stra dominum. Quomodo laudandus est? Se
cundum quod dicitur in alio psalmo, Beati Psal. 3.
qui habitant in domo tua, in secula seculorũ
laudabunt te: quando totum negocium no-
strum ipsa laus erit. Sed quando hoc? In
vita mea. Modo enim quid est? Posset tibi di- I
cere, mors mea. Vnde mors tua? Quia pere-
grinor a domino. Si enim hęrere illi uita est,
recedere ab illo mors est. Sed quid te con-
solatur? Spes. Iam viuis in spe, de spe lauda,
de spe canta. Vnde mors tua est non cantes,
vnde viuis, canta. Mors tua est de mœrore
huius seculi, viuis in spe futuri seculi: Lauda
bo, inquit, dominum in vita mea. Et quomo
do laudabis dominum Deum tuum? Psallam
Deo meo quandiu sum.] Qualis illa lauda- Psal.1 3
tio, psallam Deo meo quandiu sum? Videte
fratres mei quale erit illud esse: Vbi semper
laudatio erit, sempiternũ esse erit. Ecce mo-
do malus es, Nunquid psallis Deo tuo quan
diu es? Ecce psallebas: auertisti te ad aliquod
negocium, iam non psallis, & es. Ecce es, &
non psallis: Fortassis etiam cupiditate incli-
natus ad aliquid, nõ solum non psallis, sed &
offendis auditum eius, & es. Tamen quę erit
illa laudatio vbi quandiu es laudes? Sed quid
ait, quandiu sum? Aliquando forte non erit?
Imò in æternum erit ipsum diu, & ideo vere
diu erit. Nam quicquid finem habet in tem-
pore, quamlibet longum sit, diu non est. Psal
lam Deo meo quãdiu sum. Interim bene lau
dabis dominum in vita tua, psallis Deo tuo
de futuro quandiu es. Bene hic quicquid prę
sumendum est de illo spera, Non nos dese-
rat spes in ista peregrinatione & tentatione,
in istis improbitatibus & insidijs inimici,
circunstrepentibus vndique tentationibus se K
culi, vndique in laboribus & angoribus con
stitutos. Quid ergo faciemus? Audi quid se-
quatur: Nolite confidere in principes. § Fra
tres, magnum negocium hic accipimus, di-

uina vox est, & desuper sonat nobis. Nouo enim modo, nescio qua infirmitate humana anima quando fuerit tribulata, hic desperat de domino, & vult præsumere de homine. Dicatur homini in afflictione aliquo cōstituto: Est quidam homo magnus, per quē possis liberari: arridet, gaudet, erigitur. Quod si dicatur illi, Liberat te Deus, quasi desperatione frigescit. Promittit auxiliū mortalis, & gaudes: promittit immortalis, & tristis es? Promittit tibi quod liberet te tecum liberādus, & tanquam aliquo magno auxilio exultas: promittit ille liberator qui liberatore non

L indiget, & quasi ad fabellam desperas: Væ talibus cogitationib. longe peregrinantur, vere misera & magna mors est in eis. Appropinqua, incipe desyderare, īcipe quærere & agnoscere eum a quo factus es. Non enim deseret opus suum, si ab opere suo non deserat. Cōuerte ergo te ad illum cui dicis, Laudabo dñm in vita mea, psallam Deo meo quandiu sum. Monet.n. nos iam impletus spiritu tanto iste, & dicit quasi de longe remotis, & longe peregrinantibus, & non solum Deum non volentibus laudare, sed nōdum vel de Deo sperantibus. Nolite confidere in principes, Et in filios hominum, in quib. nō est salus.] In vno filio hominis salus, Et in ipso non quia filius hominis, sed quia filius Dei: Non propter id quod suscepit ex te, sed propter id quod seruauit in se. Ergo in nullo homine salus, quia & in illo ideo salus, quia Deus qui est super omnia Deus benedictus in secula. De Christo dictum est, ex quibus Christus secundum carnem. Ex quibus? Ex Iudæis, ex patrib. Christus secundum carnē.

Rom. 9. Sed nunquid hoc totū Christus quod secundum carnem? Non: Neque enim secundum carnem, i. super omnia Deus benedictus in secula. Ideo in illo salus, quia dñi est salus.

M Dicit enim alius psalmus, Domini est salus,

Psal. 3. & super populum tuum benedictio tua. Et sine causa sibi arrogant homines, quia dant salutem, sibi dent: Responde superbo homini, gloriaris quia dicis te dare mihi salutem, tibi da. Vide si habes eam, Considerans bene fragilitatem tuam, vides quia nondum habes. Ergo noli monere, vt expectem a te, sed expecta mecum. Nolite confidere in principes, & in filios hominum, in quibus non est salus. Ecce nescio qui principes procedunt, nescio vnde, & dicunt. Ego baptizo, & ego quod dedero, hoc est sanctum: & si ab illo vel alio acceperis, nihil accepisti: si a me acceperis, aliquid accepisti. O homo, ò princeps inter filios hominū, vis esse inter principes, quib. non est salus? Ideo ergo habeo salutem, quia tu mihi das? Tuū est enim quod das? Aut vero etiam tu das? Vel hoc dicendum est, quia tu das? Dicat & fistula quia & ipsa dat aquā, dicat & canalis, quia ipse manat: dicat & præco, quia & ipse liberat. Ego in aqua attendo fontem, in voce præconis agnosco iudicem. Non eris tu planè author salutis meæ, ille erit de quo securus sum, de te incertus sum: Si non sis arrogans, non solum ego de te incertus sum, sed & tu de te.

Ab illo ergo mihi sal9 qui est super omnia, A

quia domini est salus, tu inter filios hoīum, tu inter principes. Sed audio vocem psalmi, Nolite confidere in principes, & in filios hominum a quibus non est salus. Secundum turbam hominum, quid sunt isti filij hominum? Quid sint vis scire? Exiet spiritus eius, & reuertetur in terram suam.) Ecce totum quod loquitur, nesciens quandiu loquatur, minatur, nesciens, quandiu viuat. Subito exiet spiritus eius, & reuertetur in terram suam. Nunquid quando vult exit spiritus Gene. 6.

eius? Exiet & quando non vult, exiet, & quā Psal. 77.

do nescit reuertetur in terram suam. Exeunte spiritu caro reuertetur in terram. Sed quia caro erat quæ sic loquebatur, de me enim præsume, & ego tibi do, non dicerent nisi illi de quibus dictum est, quoniam caro sūt. Exiet spiritus eius, & reuertetur in terram suam. In illa die peribunt omnes cogitationes eius. ¶ Vbi est typhus? Vbi est superbia? Vbi est iactantia? Sed forte ad locum bonum transijt, ad iustos si tamen transiit. Nam qui sic loquebatur, nescio quò transierit. Loquebatur enim superbia, & nescio quò transeant tales homines, nisi quia inspicio alterum psalmum, & video malum eorum esse transiturum. Psal. 36.

Vidi impium exaltari B

super cedros libani, & transiui, & ecce non erat, & quæsiui eum & non est inuentus locus eius. Iste pius qui transiit, & non inuenit impium, illuc peruenit vbi non est impius. Ergo fratres omnes audiamus, fratres dilecti Deo omnes audiamus, in qualibet tribulatione, in quolibet desyderio muneris

neris diuini, non fidamus in principes, nec in filios hominũ, in quibus nõ est salus. Totũ hoc mortale, transitoriũ & caducũ est. Exiet spiritus eius & reuertetur in terram suã, in illa die peribũt oẽs cogitationes eius. Quid ergo faciemus, si in filios hominũ, si in principes non est sperandũ? Quid faciemus? Beatus cuius Deus Iacob adiutor est eius: [Non ille homo aut ille homo, nõ ille angelus aut ille angelus, sed beatus cuius Deus Iacob adiutor est, quia & ipsi Iacob sic fuit adiutor, vt de Iacob faceret Israel. Magnum adiutoriũ, Israel iam videns Deũ. Hic ergo positus

C & peregrinus nondum uidens Deum, si habueris adiutorem Deũ Iacob, ex Iacob eris Israel, & eris videns Deũ, & periet omnis labor, & omnis gemitus, transibunt curæ mordaces, succedẽt laudes fęlices, Beatus cuius Deus Iacob adiutor est eius, hui⁹ Iacob. Quare iste beatus, interim adhuc in hac vita gemens? Spes illius in dominum Deum ipsius.] Ideo beatus, q̃a spes ipsius in dominum deũ ipsius. In quo est spes ipsius, ipse erit res ipsius. Fratres, an forte erraui, q̃a dixi rem no-

Psa.141. stram futurum Deum? Quid si dicerem hæreditatem nostram futurum Deum? Spes mea es tu, portio mea in terra viuentium. Tu eris portio mea, eris tu possesio & posidebis. Possessio Dei eris, & possessio tua erit Deus. Tu eris possessio eius, vt colaris ab eo, & ipse erit possessio tua vt colas eum. Nam & tu colis Deum, & coleris a Deo. Recte dicitur, colo Deum, quomodo autem color a Deo? Inuenimus apud Apostolum, Dei, inq̃t agricultura estis, Dei ędificatio estis. Et dominus, Ego sum, inquit, vitis, vos estis farmẽ

1. Cor.3. ta, & pater meus agricola. Colit te ergo De⁹

Ioan.15. vt sis fructuosus, & colis Deũ, vt sis fructuosus. Tibi bonum est quod te colit Deus, bonũ est tibi quod colis Deum. Cultor Deus si recedat ab homine, desertus fit ipse homo: cultor homo si recedat a Deo, desertus fit ipse homo. Nec crescit Deus accedẽte te, nec decrescit discedente te. [Ergo erit ipse posses-

D sio nostra, ut nos pascat, & erimus possessio eius, ut nos regat. Spes illius in dominũ Deũ ipsius. Quis est iste dominus Deus ipsius? Attẽdite fratres, Multi.n. habent multos deos, &

.1Cor.8. dicunt eos dominos suos & deos suos. Sed dicit Apostolus, Et si sunt qui dicantur dii, siue in cœlo, siue in terra, quemadmodũ sũt dii multi, & domini multi, nobis tamẽ vnus Deus pater, ex quo omnia, & unus dominus Iesus Christus, p̃ quem omnia. Ergo ipse sit spes tua dominus Deus tuus, in illo sit spes tua. In domino Deo suo est spes etiam illius qui colit Saturnũ, in domino deo ipsius est spes, qui colit Martem, qui colit Neptunum, qui colit Mercurium? plus addo, qui colit vẽ *Phili.*

trem, de quibus dictũ est, Quorum Deus venter est. Ergo ille illius Deus, atq; ille illius, q̃s *Acto.*

huius beati? Quia spes ipsius in domino Deo ipsius. Sed quis est iste? Qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quę in eis sunt. [Fratres mei, magnum Deum habemus, Benedicamus nomen sanctum eius, quia dignatus est facere nos possessionem suam. Nondum vides Deũ, non potes amare plene quod nõ dum vides. Quę uides, ipse fecit. Miraris mũ E

dum, quare non artificem mundi? Suspicis cęlũ, & exhorrescis, Cogitas uniuersam terram, & contremiscis, Miraris maris magnitudinem quãdo cogitationem occupas. Respice innumerabilitatem stellarum, Respice tanta genera seminum, tantas diuersitates animalium, quicquid natat in aquis, repit in terra, uolitat in aere, circumit in cœlo, omnia ista, quam magna, quam præclara, quam pulchra, quam stupenda? Ecce qui fecit hęc omnia, Deus tuus est, Pone ibi spem tuam, vt sis beatus. Spes illius, in dominum Deum ipsius. Quem? Qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt. Magnum habemus Deum, Attendite fratres magnum bonum Deum facientem talia. Quid ergo hinc cogitauit Deus, vt faceret? Si tamen dicendum est de Deo, cogitauit cœlum & terram, mare, & omnia quę in eis sunt: Forte dicturus erat homo iste, Video quidem omnia magna ista, cęlum & terrã, mare, & omnia quæ in eis sunt fecit Deus. Quando me computat Deus inter ea q̃ fęcit? Et vere ego pertineo ad curam ipsius, & modo de me cogitat Deus, aut scit an viuam? Quid est hoc quod dicis? Non surrepat tibi mala cogitatio in cor, de his esto de quibus paulo ante loquebamur, Laudabo dominum in vita mea, psallam Deo meo quãdiu sum. Sed iste F

talis alios alloquitur, nescio quos tepidos, quos exhortatur, & quasi uetat & veretur ne desperent de se, quia non sunt in computo Dei. Mlutorũ.n. sunt tales cogitationes, Sed

ideo

ideo deserũt Deum, & pergunt per quęlibet peccata, quia non credunt curare Deũ quid agant. Audi eloquia diuina, noli de te despe rare, Qui curauit facere te, nõ curat relicere te? Nonne Deus tuus est, qui fecit cęlũ & ter ram & mare? Si ista sola diceret, forte rñde res tu, deus qui fecit cęlũ & terram, & mare, magnus Deus, sed nunquid cogitat de me? Et ipse te fecit, diceretur tibi. Qũo? Nũquid ego sum cęlũ, aut ego sum terra, aut ego sum ma re? Et quid es? Manifestum est, nec cęlũ sum, nec terra sum, nec mare sum, sed in terra sũ. Vel hoc concedis mihi quia in terra es. Au di quia non tantum cœlum & terram, & ma re deus fecit, Fecit enim cœlũ & terrã, & ma re, & omnia quæ in eis sunt. Si ergo omnia quę in eis sunt, & te. Parum dico te, & passe rem, locustam, vermiculũ, nihil horum non *G* ille fecit, & cura est illi de omnibus. Non ad præceptum cura est, nam pręceptum soli ho mini dedit. Dicit.n. psalmus, Homines & iu- *Psal. 54.* menta saluos facies dñe, ſm multitudinem *Deu. 24.* misericordię tuę, deus, Multitudinem, in- *1.Cor. 9.* quit, misericordię tuę, secundum hanc sal uos facies homines & iuměta. Et Apostolus. Nunquid de bobus cura est Deo? Et hac de bobus cura non est Deo, & hac homines & iuměta saluos facies dñe. Nunquid contra- *Ibidem.* ria sunt ista? Quid enim ait Apostolus? Nun quid de bobus pertinet ad Deum? Vbi est pręceptũ, Boui trituranti os non infrenabis, ibi de bobus non cogitauit Deus? Itaq; quosdã boues voluit significari. Non. n. hoc curat Deus monere quid agatur cum bobus, habet hoc natura ipsa humana. Sic factus est homo vt norit consulere iumẽtis suis, nec inde pręcepta a Deo accepit, sed insinuatum est illi in mentẽ a Deo, ut possit & sine præcepto fa cere, fecit illum talem Deus. Sed quomodo regit pecus, regendus est ab alio, ab eo a quo regit præceptum accepit. Ad pręcepti ego tenorem non est de bobus cura Deo, sed ad prouidentiam vniuersitatis qua creauit oĩa, & mundum regit, homines & iumenta sal uos facies domine. Intendat charitas vestra. *Psal. 35.* *F* Hic forte aliquis dicat mihi, De nouo testa mento est, quia non de bobus pertinet ad deum: homines & iuměta saluos facies domi *H* ne, de ueteri testamento est. Sunt qui calum- *1.Cor. 9.* nientur & dicant, nõ sibi consonare ista duo testamenta. Ne forte aliud dicant in vetere, aliud in nouo, & flagitẽt de me sententiã de nouo talem qualis hęc est, Homines, & iu- menta saluos facies domine, quid facio? Ni *Psal. 53.* hil tam in capite noui testamenti, quam euã gelium. In euangelio inuenio quia omnia ista pertinẽt ad deum, nemo erit iam qui cõ tradicat. Nunquid.n. Apostolus euãgelio cõ trarius erit? Audiamus ipsum dominũ, prin cipem & magistrum apostolorum, Respi- *Matt. 6.* cite, inquit, volatilia cęli, quia non seminãt, neq; metunt, neq; congregant in horrea, & pater vester cœlestis pascit illa. Ergo & prę ter hominem animalia ista pertinent ad cu ram dei ut pascantur, non ut legẽ accipiant. Quod ergo ad dandam legem attinet, de bo *5. Cor. 9.* bus cura deo non est: quod autẽ ad creanda ad pascenda, gubernanda & regenda, omnia ad deum pertinent. Nonne duo passeres asse veneunt, dominus Iesus Christus dicit, & v nus ex eis non cadet super terram sine uolun *Mat. 10.* tate patris uestri? Quante magis uos pluris estis illis? Nolite ergo dicere, non pertineo ad deum. Pertinet ad deum. anima tua, perti net ad deum corpus tuum, quia deus fecit & *I* animam tuã & corpus tuum. Dicis forte, Nõ me numerat deus in magna multitudine. Ac *Ecclesiastici. 16.* cedit tibi mirum de euangelio, Capilli capi tis uestri omnes numerati sunt. Ergo deus *Mat. 10.* meus est, & in illo spes mea, qui fecit cœ lum & terram, mare & omnia quę in eis sũt. Quid autem ad me pertinet? quia agit de me? Qui custodit ueritatem in ęternum.] Et amã dum deum commendauit, & timẽdum, qui custodit veritatem in æternum. Quam ueri tatem in æternum, & quam, & in quo custo dit ueritatem? Faciẽtem iudicium iniuriam accipientibus.§ Vindicat iniuriam accipien tes, fratres mei, facit illis iudicium. Quibus? Qui accipiunt iniuriam, puniens omnes iniu riosos. Si ergo fauebit iniuriam accipienti bus & puniet iniuriosos, uide modo de quo rum numero esse uis. Vide, attende utrum in eis uelis esse qui iniuriam accipiunt, an in eis qui iniuriam faciunt. Statim enim ad te procedit uox apostolica, & dicat tibi, Iam quidem omnino delictum est, quia iudi cia habetis uobiscum, quare non magis iniuriam patimini? Corripit homines quia *1.Cor. 6.* non patiuntur iniuriam. Non ut patiaris molestiam te hortatur, sed ut patiaris in *K* iuriam, non enim omnis molestia iniu ria

ria est. Quicquid.n.iure pateris, non est in-
iuria. Ne forte diceres,& ego inter iniuriam
passos numeror, nam illud in illo loco,& il
lud causa illa passus sum. Vide si iniuriā pas-
sus es. Latrones multa patiuntur, sed non in-
iuriam. Scelerati, malefici, effractores, adul-
teri, corruptores, omnes patiunt multa ma-
la, sed nulla est iniuria. Aliud est pati iniuriā,
aliud est pati tribulationem aut pęnam, aut
molestiam, aut supplicium. Considera, ubi
sis, quid egeris vide, quare patiaris vide, &
ibi uides qd patiaris. Ius & iniuria contraria
sunt. Ius.n.est quod iustum est: neq;.n.omne
quod ius dicitur, ius est. Quid si aliquis con-
dat ius iniquum? Nec ius dicendum est si in
iustum est: illud ergo verum ius, quod etiam
iustum est. Vide quid feceris, non quid patia
L ris, Si ius fecisti, iniuriam patieris: si iniuriā
fecisti ius patieris. Quare ista dixi fratres? Vt
non se extollant hęretici, quando forte ali-
quid patiunt ex iussionibus principum terre
norum, non se numerent inter eos qui iniu-
rias accipiunt, & dicant, Ecce psalmus conso
latur me: ego enim Deum colo qui iudiciū
faciet iniuriam accipientibus. Recte quæro
vtrum iniuriam accipias. Si ius fecisti, iniu-
ria est quā pateris. Ius est exufflare Christū?
Ius est rebelli superbia erigere altare? Ius est
parcentibus persecutoribus tunicę Christi,
ecclesiam Christi conscindere? Porrò si hoc
Ioan.19. ius non est, quicquid pro hoc pateris, ius est.
Non es ergo de his qui patiuntur iniuriam.
Lego aliquid manifestius ex euāgelio, Beati,
Matt.5. inquit, qui persecutionem patiuntur. Expe-
cta, quid festinas? Quid dicis: ego sum? Expe
cta, inquam, totum legam. Audisti, beati qui
persecutionem patiuntur, iam tibi nescio
quid cœperas arrogare: si permittis, totum
lego: uide quid sequatur, Beati qui persecu-
tionem patiuntur propter iustitiam. Modo
dic, ego sum, Si audes dicere, ego sum, supe-
riora quæ dixi retractemus, aut ne longum
fit, hoc vnum interrogo, Si damnaueris vnū
hominem, cuius causam nescis, audes te di-
cere tenere iustitiam? Aut si quid pro hac re
passus esses, iniuriam nominares? Erigis te in
temerarium tribunal cordis tui, vnde præci-
piteris, & audes ferre sententiam de homine
cuius causam nescis? Hoc si de vno homine
faceres, esses iniustus: facis hoc de toto orbe
M terrarum, & iustus es? Fratres charissimi, &
quæ est quæ patitur iniuriam, nisi ecclesia ca
tholica quę tanta ista perpetitur? Inter tot scā
dala hęreticorum gemit, & uidet per malas
suasiones & fraudes rapi de gremio suo in-
firmos, paruulos pertrahi, per nescio quæ se
creta malarum speluncarū rebaptizari, exuf
flari in eis Christum, occidi in eis non mor
tale illud suum quod homines sunt, sed illud
quod in æternum victuri sunt. Suadetur ho-
mini dicere, non sum christianus, & iustitia
vocatur. Accessurus es ad episcopum, dicit
tibi. Vide ne dicas te esse christianū. Si enim
dixeris te esse christianum, non es acceptu-
rus, Vt autem accipias, dic te non esse. Quid
mones christiane? Quid doces? Certe perse-
cutionem pateris. Tanto tu uerius persecutio
nem pateris, quanto tu uerior persecutor.
Quando imperatores persequebantur chri-
stianos, minādo cogebāt, quod tu efficis sua
dendo. Persuades christiano, vt neget se esse
christianum. Quod in suadendo facis, hoc
persecutores occidendo non fecerunt. Sub
te viuit homo qui negat se esse Christianum
negat & viuit, Perdidit iam vitā, cadauer tibi A
loquitur. Qui percussus est gladio persecu-
toris, cecidit, & viuit: cui loqueris, stat & ce-
cidit. Hęc faciens, quicquid passus fuerit, in
iuria erit? Nolo tibi blandiaris, sic hęc iniu-
sta sunt omnia quę facis, quicquid pateris, iu
stum erit. Cui aūt facit iudicium, qui custo-
dit ueritatem in æternum? Iniuriam patienti-
bus. Iā tu procede, & dic ratiocinationibus
illis tuis bonis, & quasi acutis & subtilibus,
quia tu pascis, & dic, Famelicus potest pasce
re, idest, potest dare sanctum? Famelicus po
test pascere? Languidus potest sanare? Liga-
tus potest soluere? Ista sunt ueluti magna &
subtilia, qbus decipiunt imperitos. Claudat
illis os psalmus iste, Dat escam esurientibus.
Ecce nihil a te expecto, Deus dat escam esu-
rientibus. Quibus esurientibus? Hominibus.
Quid est hominibus? Omnibus animalibus.
Omnibus hominibus ipse dat escam? Et nul-
lam escam seruat dilectis suis? Si habent aliā
famem, habent & aliam escam. Quæramus
primo famem ipsorum, & inueniemus escā
ipsorum. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiā. Mat.5.
quoniam ipsi saturabunt. Famelici Dei es-
se debemus. Ante ianuam conspectus illius
in oratione mendicemus, ipse dat escam esu
rientibus. Quid est quod te hæretice iactas,
quia

quia tu soluis, tu erigis, tu illuminas? Videlicet qa tu liberatus iā es, & tu stas, & tu lumē es? Absit. Superius attēde, Nolite cōfidere in principes & in filios hominū, à quibus nō est salus. Nō ipsi dant salutem. Ergo recedite hęretici de medio. Dñs soluit cōpeditos, dominus erigit elisos, Dñs sapientes facit cæcos.] Id est, eos qui cæci sunt facit sapiētes. Optime per hanc sententiā exposuit nobis omnes superiores, ne forte cū dixisset, Dñs soluit compeditos, ad illos cōpeditos referremus, qui forte pp aliquā noxam ligantur ferro à dominis suis. Quia autē dixit, Erigit elisos, occurrit nobis aliquis, aut offendens, aut cadens, aut equo lapsus. Est alius casus, sunt aliæ compedes, quō sunt aliæ tenebrę, & alia lux. In eo quod dixit, Sapientes facit cæcos, noluit dicere illuminat cæcos, ne & hoc carnaliter intelligeres, sicut illuminatus est a dño, cuius oculos luto de sputo facto inunxit & saluum eum fecit. Ne tale aliquid sperares cum de spiritalibus loquitur, ostendit quandā lucē sapientiæ qua illuminantur cęci. Ergo quō illuminantur cęci luce sapientiæ, sic soluuntur cōpediti, sic eriguntur elisi. Vnde sumus ergo cōpediti? vnde elisi? Corpus nostrū ornamentum nobis fuit, peccauimus, & compedes inde accepimus. Quæ sunt cōpedes nostræ? Mortalitas ipsa. Audi apostolū Paulum, quia & ipse adhuc in hac peregrinatione compeditus erat. Quanta peragrauit compeditus iste? Nō illi fuerunt graues cōpedes, cū ipsis cōpedibus toto orbi euangelium prædicauit, spiritus charitatis rapuit compedes, & circumiuit quantum potuit. Sed tñ quid dicit? Concupiscentiam habens dissolui & esse cum Christo. Quid est, dissolui? A cōpedibus mortalitatis. Et tamen misericordia adhuc volebat esse in cōpedibus propter alios cōpeditos, quibus ministraret. Manere, inquit in carne, necessarium propter vos. Dominus ergo soluit cōpeditos, idest, ex mortalibus immortales facit. Dñs erigit elisos. Quare elisi sunt? Quia erecti erāt. Quare erigūtur? Quia humiliati sunt. Cecidit atque elisus est Adam. Ille cecidit, Christus descendit. Quare descendit qui non cecidit, nisi vt leuaretur qui cecidit? Dominus sapientes facit cęcos. Dominus diligit iustos.] Ideo facit iudiciū iniuriam accipientibus. Et qui sunt ipsi iusti?

B — *[Io]an. 9.* — *C* — *[Ph]il. 1.* — *[Ro]m. 3.*

Modo quatenus iusti, quēadmodum habes. Dominus custodit proselytos.] Proselyti aduenæ sunt. Omnis ecclesia gentium, proselyta est. Aduentitia enim est ad patres, nō de carne eorū nata, sed imitando fidem. Dominus tñ custodit, non vt aliquis homo plenum. Orphanum & viduam suscipiet.] Nemo putet quasi pupillū propter hęreditatē, aut viduam propter nescio quod negociū suū. Equidem & istis Deus opitulatur, & in oibus officiis generis humani bonū opus facit, qui pupillū consolatur, qui viduā nō deserit, sed secundum quendam modū omnes pupilli sumus, absente patre, non mortuo. Pupillus.n. secundū homines, mortuo patre, fit. Et si verum quæratis fratres, qa anima non moritur, viuunt parentes nostri, & magis absentibus patribus sunt pupilli. Qui pupilli sunt, si mali fuerint, in pœnis viuūt: si boni fuerint, in requie viuunt. Omnia integra sunt creatori, tamen nos, quandiu sumus in corpore hoc, & peregrinationis locum incolimus, absens est pater noster ad quem clamamus, Pater noster qui es in cœlis. Sanctificetur nomen tuū. Adueniat, &c. Ideo & ecclesia vidua quasi absente sponso, absente viro. Veniet ille qui illam modo ꝓtegit, non visus, sed desyderatus. Magno.n. desyderio rapimur, & amore eius quem nō videmus, desyderamus: Inhærebimus amplexibus visis, sed nondum visis fide detinemur. Ergo & pupillum & viduam quid voluit intelligi fratres? Destitutos omni ope & auxilio. Destituta anima in seculo, ipsa sibi speret adiutorium dei. Quicquid habueris, aurum habeas, præsumpsisti inde, iam non es proselytus, non es orphanus, non in viduam numeraris. Amicū habes, si de illo prę sumpseris & Deū dimiseris, nō es destitutus. Habes hæc omnia, non inde prę sumis, non inde superbis, pupillus Dei es, & vidua Dei. Suscepit ergo destitutos, hoc dixit: Suscipit pupillū, suscipit & viduam. Et exterminabit viam peccatorū.] Quæ est via peccatorum? Irridere ista quæ dicimus. Quis pupillus? Quæ vidua? Qđ regnū cœlorum? Et quæ pęna inferorum? Fabellæ istæ christianorum sunt. Ad quod video, ad hoc viuam. Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Vide ne tale aliquid persuadeant, ne per aurem in cor intrent, & spinas inueniant in

D — *Matt. 6.* — *E*

auribus

auribus tuis. Qui cœperit sic intrare, pũctus
1.Co. 15. abscedat. Corrumpunt enim mores bonos
colloquia mala. Sed forte hic dicturus es,
Quare ergo fœlices sunt: Ecce nec Deũ colunt, & omnia mala quotidie committunt, abundant rebus his quibus ego egens laboro. Noli zelare in peccatores. Quid accipiant, vides, quid illis seruetur, non vides. Et vnde, inquit, video quod non video? Omni-
F no habet oculos fides, & maiores oculos, &
potentiores & fortiores. Hi oculi neminem
Psal. 24. deceperunt, hi oculi sint semper in dominum, vt & ipse euellat de his laqueis pedes tuos. Via peccatorum placet tibi, quia lata est, & multi per illam ambulant. Latitudinẽ eius vides, finem eius non vides. Ecce vbi finitur, præcipitium est: vbi finitur profunditas quędam baratri est, Lætantes, & si patientes in ista via, illo fine merguntur. Sed extendere oculos nõ potes, vt videas ipsum finẽ, crede ei qui videt. Et quis est qui videt? Homo? Forte nemo homo, sed dominus Deus
Mat. 7. tuus venit ad te vt crederes Deo. Non enim & domino tuo non es crediturus, qui ait, Lata & spaciosa est via quæ ducit ad interitum, & multi sunt qui ingrediuntur per illã? Hãc viam exterminabit dominus, quia ipsa est via peccatorum. Et dum exterminata fuerit via peccatorum, quid nobis restat? Venite
Mat. 25. benedicti patris mei, percipite regnum qđ vobis paratum est ab origine mũdi. Ad hoc conclusit psalmista. Et viam peccatorũ exterminabit. Et quid tu? Regnabit dominus in æternum. Gaude, quia tibi regnabit. gaude, quia tu eris regnum eius. Vide enim & quid sequitur. Est certe ciuis de Sion, nõ de
G Babylonia, id est, non de ciuitate peritura huius seculi, sed de Sion ad tempus laborante & peregrinante, in æternũ autem regnatura. Audisti ergo finem, inde es. Regnabit dominus in æternum. Deus tuus Sion. O Sion, Deus tuus regnabit in æternum. Nunquid sine te regnabit Deus tuus? In generatione, & generatione. Bis dixit, quia non potuit semper dicere, Nec putes quia verbis finitis, finitur æternitas. Aeternitas in verbo quatuor syllabis cõstat, in se fine fine est. Non potuit ubi nisi sic commendari, Deus tuus regnabit in generatione & generatione. Purũ dixit, Si tota die diceret, angustum esset. Si tota vita sua diceret, nonne aliquando conticesceret? Ama æternitatem, nullo fine regnabis, si finis tibi Christus est, cum quo regnabis in secula seculorum, Amen.

In Psalmum centesimum quadragesimum sextum. Enarratio.

INtenti audiebamus cum psalmus pręsens cantaretur: & non omnes qui audiebamus etiam intelligebamus. Quanto magis H
ergo intente nunc audiendus est, si vt spero & cupio adiuuantibus omnium audientiũ orationibus, si quid hic forte obscurum est, Deo donante reuelabitur, vt sit fructuosus auditus, nec inanis redeat auditor qui intentus affuit cum audiret? Vnde cœpit? nobis dicitur, laudate dominum: Dicitur hoc omnibus gentibus, non solis nobis. Et istam vocem per loca quidem singula sonantem à lectoribus, singillatim audiunt ecclesiæ, Vna vox tamen Dei super omnes non tacet, ut laudemus eum. Et quasi quęreremus quare laudare Deum debeamus, videte quam causam attulit. Laudate dominum, inquit, quoniam bonus psalmus.] Hæc est merces tota laudantium, laudemus dominum. Quare? Quoniam bonus psalmus. Vellem ergo, inquit aliquis, laudare dominum, si mihi aliquid pro ista laude donaret. Quis enim laudat gratis vel hominem? Expectant ergo aliquam mercedem laudatores hominum. Nullam mercedem expectare, aut petere, aut sperare debet laudator Dei? Laudatur infirmus, & speratur de eo aliquid: Laudatur I
ops, & nulla merces est? An forte hoc cupio, quod ille dare non potest? Quid homo desyderat: quod in manu Dei non sit? Cum laudaueris hominem, forte hoc cupis quod ab illo præstari non potest. Deũ securus lauda, quem nemo potest dicere non posse prę: stare qđ tu poteris desyderare. Proposita ergo spe mercedis alicuius laudare debemus Deũ, non tamen daturum quicquid cupimus, Pater est enim & quod mali cupiunt filii non dat. Laudemus & speremus & desyderemus, nõ illud, aut illud, sed qđ iudicat dandũ esse quem laudamus. Ille enim nouit quod nobis dari expediat, nos autem intendamus quid nobis profit accipere: Apostolus

sus ait, Quid.n.oremus sicut oportet, ne sci-
mus. Et ipse idem apostolus Paulus sperabat
sibi pdesse, si auferretur ab eo stimulus car-
nis suæ, angelus satanæ, à quo colaphizaba-
tur, sicut ipse confitetur, & ait, Propter qd
Co.12. dominum ter rogaui vt auferret eũ à me, &
dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, nã virtus
in infirmitate pficitur. Desiderauit aliquid,
non concessum est ad voluntatem vt cõsola
laretur ad sanitatem. Hic ergo qd nobis p-
positum est? Laudate, inqt, dñm. Quare lau-
damus dominum? Qm bonus psalmus. Ipse
psalmus laus domini est. Hoc ergo ait, Lau-
date dominum, quoniã bonum est laudare
K dominum. Non sic prętereamus laudare do
minũ, dictũ est & transiit, factum est & silui
mus, laudauimus & tacuimus, cantauimus
& conquieuimus. Imus in aliud forte agen-
dum qd restat, & aliæ actiones cum occur-
rerint nobis laudatio diuina cessabit in no-
bis? Non sic ptereamus laudare dominum,
non sic. Nam lingua tua ad horam laudat, vi
ta tua semper laudet. Inde ergo bonus psal-
mus. Psalmus quippe cantus est non qlibet,
sed ad psalterium. Psalterium autem quod-
dã organum est cantilenæ, sicut lyra, sicut ci
thara, & huiusmodi organa, q inuenta sunt
ad cantandũ. Qui ergo psallit, non sola vo-
ce psallit, sed assumpto etiã quodã organo
qd vocatur psalterium, accedẽtibus mani-
bus voci cõcordat. Vis ergo psallere? Non
solũ vox tua sonet laudes Dei, sed opera tua
cõcordent cum voce tua. Cũ ergo voce can
taueris, silebis aliquãdo, vita sic canta, vt nũ
quã sileas. Negocium agis, & fraudem co-
gitas, siluisti a laude Dei: & qd grauius est,
nõ solum a laude siluisti, sed in blasphemiã
perrexisti. Cũ ergo Deus laudatur de bono
opere tuo, opere tuo laudas Deũ: & cũ blas-
phemat Deus de malo opere tuo, opere tuo
L blasphemas Deũ. Itaque ad auriũ exhorta-
tionẽ canta voce, corde ne sileas, vita ne ta-
ceas. Non cogitas in negocio fraudẽ, psallis
Deo. Cũ mãducas & bibis psalle, nõ intermi
scendo sonorũ suauitates ad aures aptas, sed
modeste & frugaliter & temperanter man-
Co.10. ducãdo & bibendo. Quia hoc dicit Aposto.
Siue manducatis, siue bibitis, siue quid faci-
tis, oĩa in gloriã dei facite. Si ergo bene agis,
& qd manducas & bibis, & ad refectionem
corporis sumis reparationemq; mẽbrorũ,
gratias agens ei q tibi præbuit mortali & fra
gili ista supplemẽtorũ solatia, & cibus tuus
& potus laudat Deum. Si vero modũ naturę
debitũ immoderatione voracitatis excedas,
& vinolẽtia te ingurgites, quãtaslibet lau-
des Dei lingua tua sonet, vita blasphemat.
Post cibum & potũ requiescas vt dormias,
nec in lecto aliquid turpiter agas, nec exce-
das vltra concessam licẽtiam in lege Dei sit
castus cum cõiuge thorus, & si est cura pro-
pagandi liberos, nõ sit effrenata luxuries libi
dinum, defer in lecto tuo cõiugi tuæ hono- 1.Cor.6.
rem, quia membra Christi estis ambo, am-
bo ab illo cõditi, ambo sanguine ipsius repa
rati. Hæc agẽs laudas Deum, nec omnino si- M
lebit laudatio tua. Quid si somnus aduenerit
& cũ dormis? Nõ te excitet a te quiete mala
cõscientia tua, & innocentia somni tui lau-
dat Deũ. Si ergo laudas, non tantũ lingua tua
cãta sed etiam assumpto bonorum operum
psalterio, qm bonus psalmus. Laudas cum
agis negocium, laudas cũ cibum & potum
capis, laudas cum in lecto requiescis, laudas
cum dormis. Qn non laudas? Perficietur in
nobis laudatio Dei, cum ad illam ciuitatem
venerimus, qn effecti fuerimus æquales an- Mat.22.
gelis Dei, qn nos nulla corporalis necessi-
tas vlla ex parte sollicitat, nõ fames, nõ sitis
interppellat, non æstus fatigat, nõ frigus con
fringit, nõ febris deiicit, nõ mors finit. Ad
illam perfectissimã laudẽ exerceamus nos
laudatione ista in bonis operibus: Propterea
cum dixisset, Laudate dominum qm bonus.
psalmus: Deo nostro, inquit, iocũda sit laus.]
Quomodo erit Deo nostro iocunda laus? Si Eccl. 16
bene viuendo laudetur. Audi quia tunc erit
illi iocunda laus. Alio loco dicitur, Non est
speciosa laus in ore peccatoris. Si ergo in
ore peccatoris speciosa laus non est, iocũda
non est: Hoc enim iocundum, quod specio-
sum. Vis ergo vt Deo tuo iocũda sit laus. No
li bonæ cantilenæ tuæ obstrepere moribus A
malis. Deo nostro iocunda sit laus. Quid di
xit? Qui laudatis bene viuite: Laudatio im-
piorum offendit Deum. Plus ille attendit qd
viuas, quam quid sones. Certe cũ eo quem
laudas, pacẽ habere vis. Quomodo cum illo
quæris pacẽ, qn a te ipso dissonas? Quomo-
do, inquies, a memeptipso dissono? Aliud so
nat lingua, aliud indicat vita. Deo nr̃o iocũ-
da sit laus. Potest enim laus iocunda esse ho-

mini, cum audit concinnis acutisq; senten-
tiis & suaui uoce laudtāē. Sed Deo nostro io
cunda sit laus, cuius ante nō ad os sed ad cor
nō ad linguā, sed ad uitam laudatoris patēt.
Quis est Deus noster, cui iocunda sit laus?
Pulcescit nobis, commēdat se nobis, gratias
dignationi eius. Dignatur enim cōmendare
se nobis, non quasi aliquid præstaturis, sed
Rom. 5. multa ab illo potius accepturis. Quomodo
ergo cōmendat se nobis Deus? Audite Apo-
stolum Paulum, Commendat autem, inquit,
dilectionem suam Deus in nobis. Quomodo
cōmēdat? audite, Ipse dicat Apostolus, ut cō
paretur & Psalmo, Cōmendat, inquit, dile-
ctionem suam Deus in nobis. Quomodo cō
mēdat? Qm̄ cum adhuc peccatores essemus,
Christus pro nobis mortuus est: Quid ergo
seruat laudatoribus, qui sic se commendat
peccatoribus? Quia ergo sic dixit Apostolus
cōmendasse Deum nobis dilectionem suam
ut Christus moreret pro impiis, nō ut impii
remanerēt, sed vt morte iusti ab iniustitia sa
narentur. Hic quid audis, cum dixisset, Deo
nostro iocunda sit laus? Videamus si ipsa est
cōmendatio quā dixit Apostolus, Quia Chri
stus pro peccatoribus & ꝓ impiis mortuus
est. Aedificans, inquit, Hierusalē dominus, &
dispersiones Israelis colligens.]Et ędificans
Hierusalem dominus, colliget dispersiones
populi ipsius. Populus enim Hierusalem, po
pulus Israel. Est Hierusalem ęterna in cœ-
lis, ubi ciues etiam angeli sunt. Quid ergo
Gem. 32. ibi Israel? Si hominem illum nepotē Abrahę
consideres, qui dictus est & Iacob, quomo-
do angelos intelligimus Israel? Si interpreta
tionem nominis discutiamus, quia & ipse Ia
cob, mutato nomine uocatus est Israel, ma-
gis ibi nomen Israel, & utinam & nos sequē
tes simus Israel. Quid enim interpretatur Is-
rael? Vidēs Deum. Omnes ergo ciues illius
ciuitatis uidendo Deū gaudent in illa magna
ciuitate & ampla & cœlesti, spectaculū eis
Deus ipse est. Sed nos ab illa ciuitate peregri
namur, peccato expulsi ne ibi remaneremus
& mortalitate pręgrauati ne illò rediremus.
Respexit deus peregrinationem nostram, &
ille qui ędificat Hierusalem, restituit lapsam
partem. Vnde restituit lapsam partem? Disp
siones Israel colligens. Cecidit enim pars q̄-
dam, & facta est peregrina. Hanc peregrina-
tionē misericorditer uidit deus, & quęsiuit,

non quęrentes se. Vnde quęsiuit? Quē misit
ad captiuitatem nostrā? Misit redemptorem, Rom
secundum quod ait Apostolus. Commēdat,
inquit, deus dilectionem suam in nobis, quo
niam cum adhuc peccatores essemus, Chri-
stus pro nobis mortuus est. Misit ergo ad ca-
ptiuitatē nostram redemptorem filium suū,
Porta, inquit, tecum saccum, ferto ibi pretiū
captiuorum. Induit enim se ille mortalitatē
carnis, & ibi erat sanguis quo fuso redime-
remur. Illo sanguine collegit dispersiones Is
rael. Et si ille collegit olim dispersos, quomō
satagendum est ut colligantur modo disper
si? Si collecti sunt dispersi, ut in manu artifi-
cis ad ędificium formarētur, quomodo col
ligendi sunt qui de manu artificis inquietu-
dine ceciderunt? Aedificans Hierusalem do-
minus. Ecce quem laudamus, ecce cui laudē
tota uita nostra debemus. Aedificans Hieru-
salem dn̄s, & dispersiones Israel colligens.
Quomodo colligit? Quid agit ut colligat?
Qui sanat contritos corde.]Ecce qūo colli-
guntur dispersiones Israel, ut sanent contri-
ti corde. Qui cor nō conterunt, non sanant.
Quid est. n. conterere? Notum sit charissimi,
fiat ut sanari possitis. Dictū est. n. multis aliis
scripturarum locis, & maxime illo loco uo-
ce nr̄a quidā cantans dicebat, Qm̄ si uoluis- Psa. 5
ses sacrificiū dedissem: Vtique Deo dicebat,
Si uoluisses sacrificium dedissem utiq;, holo
locaustis autem nō delectaberis. Quid ergo?
Sine sacrificii oblatione remanebimus? Au-
di quid te uelit offerre. Sequit & dicit, Sacrifi
ciū deo spūs contribulatus, cor contritum
& humiliatum Deus non spernit. Sanat ergo
contritos corde, qa illis propinquat vt sanet,
sicut dr̄ in alio loco, Prope est dn̄s his q ob- Psa. 3
triuerunt cor. Qui obtriuerūt cor? Humiles.
Qui non obtriuerunt cor? Superbi. Contri-
tū sanabit, elidetur elatū. Ad hoc. n. forte eli-
ditur, ut contritū sanetur. Ne uelit ergo frēs
cor nostrū esse erectū, antequā sit rectū. Ma-
le erigit qđ non primo corrigit. Qui sanat
cōtritos corde. Et alligat cōtritiones eorū.]
Sanat, inquit, cōtritos corde, sanat ergo hu-
miliatos corde, sanat cōfitētes, sanat seipsos
puniētes, in se seuerū iudicium exercētes, ut
possint esse illius misericordiā sentiētes. Ta-
les sanat, sed pfecta eorū sāitas trāsacta mor
talitate, fiet, qn̄ corruptibile hoc īduerit īcor 1. C.
ruptionē, & mortale hoc induerit immorta
litatem:

litatem, quando nihil erit quod ex carnis la
be sollicitet, non solum nihil cui consentia-
mus, sed nihil quod suggeratur ex carne. Et-
enim modo fratres mei quantæ illicitę dele
ctationes animum tangunt, quamuis eis non
cõsentiamus, ut membra nr̃a iustitię seruiãt,
nõ iniquitati, tñ uel delectari talibus, etsi nõ
cõsentis, nondũ est pfecta sanitas. Sanaberis
ergo, corde sanaberis cõtrito. Noli erubesce
m. 3. re, cõtere cor, tales sanat Deus. Sed quid ago
inqes mõ? Condelector.n.legi Dei secundũ
interiorē hominē, uideo aũt aliam legem in
membris meis repugnantē legi mētis meæ,
& captiuũ me ducētē in lege peccati. Quid
F agis? Contere cor, cõfitere: age, dic sequētia:
Infœlix ego hõ, qs me liberabit de corpore
mortis huius? Hoc.n.dicere, infęlix homo,
iam cor cõterere est. Ille speret fęlicitatem,
q confitetur infęlicitatem. Dic ergo, Infęlix
ego hõ, quis me liberabit de corpore mor-
tis huius? ut rñdeat ibi, Gratia dei per Iesum
m. 8. Christum dñm nostrũ. Qũo aũt liberabit ip
sa gratia Dei? unde nũc pignus accepimus?
Audi eundem Apostolũ, Corpus quidē, in-
quit, mortuum est ,ppter peccatũ, spũs aũt
uita est pp iustitiã. Si ergo spiritus eius q su
scitauit Iesum Christum ex mortuis habitat
in uobis, qui suscitauit Iesum Christũ a mor
tuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra
per inhabitantē spiritum eius in uobis. Hoc
ergo pignus accepit spiritus nr̃, ut incipia-
mus fide seruire Deo, & ex fide appellari iu-
m. 1. sti. Qm̃ iustus ex fide uiuit. Quicquid autem
nobis adhuc repugnat & resistit, de mortali-
tate carnis est, & hoc sanabitur. Viuificabit
.n.inquit, & mortalia corpora uestra per in-
m. 8. habitantē spiritũ eius in uobis. Ad hoc pign⁹
dedit, ut cõpleat quod promisit. Quid ergo
nunc in hac uita, quando adhuc confessores
sumus, nondum possessores? Quid in hac
uita? Quid fiet? Quomodo durabitur?
Sanat contritos corde. Sed perfecta sanitas
tunc erit, quando diximus. Nunc ergo quid?
G Alligat contritiones eorum. Qui curat, in-
quit, contritos corde, quorũ perfecta sanitas
in resurrectione iustorum erit, alligat modo
contritiones eorũ. Quę sunt alligamēta con
tritionũ? Sicut medici alligant fracturas. Ali
quando. n. intelligat & ex hoc charitas ue-
stra, & notum est eis qui animaduerterunt,
uel a medicis audierũt, aliqñ praue & distor
te firmata, ut corrigant medici frangunt, &
faciunt uulnus nouum, quia mala erat sani- Eccle. 3.
tas praua. Sic ergo recte sunt, inquit, scriptu
ra, uiæ dñi, sed prauicordius in illis scandali Su. ps. 44
zabit. Quid est prauicordius? Torticordius,
tortum cor habens. Putat torta esse omnia q̃
dicuntur a Deo, putat praua esse omnia quę
fecit Deus, & displicent illi omnia iudicia
Dei, maximeq; in quibus ipse corripitur, &
sedet & disputat q̃ male faciat deus, quia nõ
pro eius uoluntate facit. Distortũ cor, prauũ
cor est, qđ non se corrigit ad Deum, & Deũ
vult distorquere ad se, Quid ergo dicit Deus
desuper? Tortus, es æquus sum. Si tu rectus es
ses, sentires & sitires æquitatem meam. Quē
admodum si in pauimentum æquale pone- H
res distortum lignum, non collocaretur, vn-
dique nutaret, vndiq; agitaret, quod non lo
ci inæqualitas, sed distortio ligni facit, sicut
ait scriptura, Quam bonus Israel deus rectis Psal. 27.
corde. Quid ergo tortum est cor? Quomodo
dirigitur? Et tortum est & durum. Iam ergo
tortum & durum frangatur, cõteratur vt di-
rigatur. Tu dirigere cor tuum non potes: tu
frãge, ille dirigat. Quomodo tu frangis? qũo
tu conteris? Confitendo, puniendo peccata
tua. Quid aliud significat peccatorum tun-
sio, nisi forte putamus ossa nostra aliqd pec
casse cũ cædimus & tũdimus pectus? Sed si
gnificamus nos cor conterere, ut a dño diri
gatur, Sanat ergo contritos corde, & contri
tum cor habentes: & sanitas ipsius cordis tũc
erit perfecta, cum & corporis reparatio im-
plebitur quæ promissa est. Nunc interea qd
facit medicus? Alligat cõtritiones tuas, vt tu
possis peruenire ad plenissimam firmitatē,
donec consolidetur quod fractum est, quod
alligatum est. Quę sunt ista alligamenta?
Temporalia sacramenta. Alligamenta medi
cinalia sunt contritionis nostrę, sacramenta
interim temporalia quibus habemus conso-
lationem, & ista omnia quæ loquimur vo- I
bis, ipsa quæ sonant & transeunt, quicquid
in Ecclesia geritur temporaliter, alligamen-
ta sunt contritionum. Quemadmodum enim Mat. 22.
medicus perfecta sanitate detrahit ligatu-
ram sic in illa ciuitate Hierusalem cum æ-
quales angelis facti fuerimus. Nam quid pu-
tatis, ibi nos accepturos esse quod hic acci-
pimus? Aut ibi recitandum est nobis e-
uangelium, vt fides nostra permaneat? aut

imponenda est manus ab aliquo præposito? Ista oĩa alligamenta fracturę sunt, sed pfecta sanitate detrahent: sed ad eã non puenirent, nisi alligarent, Sanat ergo cõtritos corde, & alligat cõtritiones eorũ. Qui numerat multitudinẽ stellarũ, & omnibus eis nominat vo
K cat.] Quid magnum Deo, numerare multitudinem stellarũ? Hoc & homines conati sunt. Viderint vtrũ implere potuerint, non tamen conarentur, nisi se impleturos esse sperarẽt. Illis dimittamus quid potuerint, & quousq; puenerint: Deo aũt nõ puto esse magnũ numerare oẽs stellas. An forte numerũ ne obliuiscatur, recẽset? Et magnum est aliquid deo stellas numerare, cui capilli capitũ numerati sunt? Manifestũ est frẽs aliquid uelle deum
Mat. 10. intelligere nos in eo quod ait, Qui numerat multitudinẽ stellarũ, & omnibus eis, inquit, nomina vocat. Sunt stellæ quædam lumina in Ecclesia cõsolãtia noctẽ nostrã oẽs de qbus
Phili. 2. dicit Apostolus, in quibus appareris tanquã luminaria in mundo, In ista, inquit, natione tortuosa & peruersa, in quibus apparetis tã quam luminaria in mundo verbũ vitę habẽtes: illas stellas numerat Deus. Oẽs secum regnaturos, oẽs aggregandos corpori vnigeniti sui numeratos hẽt, & numerat eos. Qui indignus est, nec numerabit. Et multi crediderunt, vel multi se qualicunq; adumbrata specie fidei, populo eius applicuerunt, nouit tamen ille quid numeret & quid ventilet. Nã
Psal. 39. tanta est celsitudo euãgelii, vt fieret quod dictum est, Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerũ. Sunt ergo in populis & supernumerarii quodãmõ. Quid est supernumerarii? Plus q̃ futuri sunt. Intra parietes istos plures sunt, q̃ futuri sũt in regno Dei, in illa Hierusalẽ cęlesti, ipsi super numerũ sunt. Animaduertat quisq; vtrũ luceat in tenebris, vtrũ in iniqtate seculi tenebrosa nõ seducatur, si non fuerit seductus nec victus, tanquã stella erit, quã iã numerat deus Et omnibus, inquit, eis nomina vocans: ibi est totũ præmiũ. Habemus nomina apud Deum, ut
L nouerit deus nomina nostra, hoc optare debemus, hoc agere, hoc satagere quantũ possumus, nõ de aliis rebus gaudere, nec de donis quibusdam spiritalibus, videat charitas vr̃a, multa dona sũt in Ecclesia, sicut Apostolus dicit, Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alii fides in eodem spiritu alii donatio curationũ, alii diiudicatio spiri I. Cor. 12.
tuum, idest, vt diiudicet inter bonos malosq; spiritus, alii linguarũ genera, alii prophetia. Quanta dixit? quam multa dixit? Multi donis talibus male vsi, audient in fine, Non noui vos. Et quid dicturi sunt in fine, qui audiẽt, Non noui vos? Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæ- Mat. 7.
monia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? In nomine tuo omnia ista. M
& quid dicit eis? Nunquam noui vos, discedite a me omnes qui operamini iniquitatẽ. Quid est ergo esse iam lumen cœli consolãs noctem, & quod vindicatur a nocte? Adhuc inquit, supereminentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar, & an I. Cor. 13.
gelorum, charitatem autem non habeã, factus sum vt ęramentũ sonans, ac cymbalum tinniens. Quale donũ est loqui linguis angelorum & hominum? Tamẽ si charitatem, inquit, non habeã, ęramentum sum sonans, aut cymbalum tinniens. Si sciero, inquit, omnia sacramenta & omnem scientiam, & si habuero omnem prophetiam, & omnẽ fidem, ita vt montes transferam, quanta ista dona sunt? Charitatem autem non habeam, inquit, nihil sum. Quale est illud donum martyrii & distributionis rerum suarum? Et tamen si distribuero, inquit, omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meum ut ardeat, charitatẽ autem non habeam, nihil mihi prodest. Qui Mat. 13.
ergo non habet charitatem, & si ad tempus habet hęc dona, auferentur ei. Auferetur ei quod habet quia quiddã nõ habet, Et ipsum quiddã hoc nõ habet vnde cætera teneant, & ipse non pereat. Quid est illud quod modo ait dominus, Qui habet, addetur ei: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo? Qui ergo non habet, & quod habet auferetur ab eo. Habet gratiam possidendi, sed non habet charitatem vtendi. Quia ergo illud non habet, & quod habet auferetur ab A
eo. Propterea discipuli vt haberent charitatem quos volebat facere in cœlo stellas ambulantes supereminentem viam ille qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocans, cum redirent discipuli quo missi erant, exultauerunt & dixerunt, Domine, ecce spiritus immundi subiecti sunt nobis propter nomen tuum, Et ille qui

numerat

numerat multitudinem ſtellarum, & omni-
bus eis nomina vocans, ſciens multos dictu-
ros eſſe, Nonne in nomine tuo dæmonia eie
cimus, quibus dicturus eſt in finē, Non noui
vos, quia eos nō numerauit in multitudine
ſtellarū, nec eis nomina vocauit, Nolite, in-
quit, in hoc gaudere, qa ſpūs vobis ſubiecti
ſunt, ſed gaudete quia nomina veſtra ſcripta
ſunt in cœlo. Qui numerat multitudinē ſtel-
larū, & omnibus eis nomina vocans. Magnus
M dñs noſter.] Impletus eſt gaudio, eructauit in
effabiliter, neſcio quid dicere nō valebat, &
cogitabat q̄uo valebat. Magnus dominus no
ſter, Et magna virtus eius, & intelligētię eius
nō eſt numerus.§ Ille ipſe qui numerat mul-
titudinem ſtellarum, numerari non poteſt.
Magnus dñs noſter, & magna virtus eius, &
B intelligentiæ eius nō eſt numerus. Quis hoc
exponat? quis digne vel cogitet qđ dictū eſt,
Et intelligentiæ eius non eſt numerus? Atque
vtinam infundat ſe vobis, & vbi nos defici-
mus, quia ipſe potens eſt, ipſe illuſtret men-
tes veſtras, vt ſciatis quid ſit, intelligētię eius
non eſt numerus. Videtis enim fratres, nun-
quid eſt numerus arenæ? nobis non eſt, Deo
Mat. 10. eſt. Cui capilli capitis noſtri omnes nume-
rati ſunt, & arena numerata eſt. Quicquid er
go finitū mundus iſte complectitur, ēt ſi nō
homini, tamen eſt Deo, parum dico Deo, an
gelis numeratum eſt, Intelligentiæ eius non
eſt numerus, Excedit omnes numerarios in-
telligentia eius, numerari a nobis nō poteſt,
ipſum numerū quis numerat? Numero nu-
merantur quæcunqne numerantur.. Si quic-
quid numeratur, numero numeratur, nume
ri non poteſt eſſe numerus: numerari nume-
rus nullo pacto poteſt. Quid ergo eſt apud
Deū? Vnde fecit omnia, & vbi fecit omnia,
cui dicitur, Omnia in mēſura & numero &
pōdere diſpoſuiſti? Aut quis ipſam menſurā,
& ipſum numerū, & ipſum pōdus vbi Deus
omnia diſpoſuit, aut numerare pōt, aut me-
tiri, aut appendere? Ergo intelligētiæ eius nō
eſt numerus. Conticeſcāt humanæ voces, re-
quieſcant humanæ cogitationes. Ad incom-
prehenſibilia non ſe extendant quaſi com-
C prehenſuri, ſed tanquā participaturi: partici
pes.n. erimus. Nam hoc quod capimus eri-
mus, nec totum capiemus: ſed participes eri-
mus, quia dictum eſt de Hieruſalem cuius
diſperſiones colligit, dictum eſt de illa quid
dam magnum, Hieruſalē quæ ædificatur vt
ciuitas, cuius participatio eius in idipſum.
In idipſum quid ait, niſi quod mutari nō po Psa. 121.
teſt? Cętera quæ ſunt creata, aliter poſſunt eſ
ſe, qui aūt creauit, aliter & aliter non poteſt
eſſe. Idipſum ergo ille eſt, qm̄ dictum eſt ei,
Mutabis ea & mutabuntur, tu aūt idem ipſe Psa. 101.
es, & anni tui non deficient. Igitur ſi ipſe idē
ipſe eſt, & mutari ex nulla parte poteſt, parti
cipando eius diuinitatem erimus & nos im-
mortales in vitam ęternā. Et hoc nobis pi-
gnus datum eſt de filio Dei quod iam dixi
ſanctitati veſtræ, vt antequam efficeremur
participes immortalitatis ipſius, fieret ipſe
prior particeps mortalitatis noſtrę. Sicut au-
tem ille mortalis, non de ſua ſubſtantia, ſed
de noſtra, ſic nos immortales, non de noſtra D
ſubſtantia, ſed de ipſius. Participes ergo eri-
mus nemo dubitet, ſcriptura hoc dixit. Et cu
ius rei participes erim⁹ quaſi partes ſint apud
Deum, aut per partes diuidatur Deus? Quis
ergo explicat quomō ſint participes vnius
ſimplicis multi? Non ergo exigatis quod a-
perte antè dici nō poſſe puto quam videatis,
ſed redite ad remedium ſaluatoris, conterite
cor, confrigatur animi duritia, cōteratur ani
mi duritia, conterat animi pertinacia, accu-
ſetur in malo, renaſcatur in bono, diriget ip-
ſe, alligabit fracturam. cōſolidabit ſanitatē,
& non erunt iā impoſſibilia nobis quę mo-
do impoſſibilia ſunt. Bonum eſt enim ut cō
fiteatur infirmitatem, qui vult perueruenire
ad diuinitatem. Intelligentiæ eius non eſt nu
merus. Ideo quid debeas facere in difficulta-
te intelligendi, oſtendit tibi cum conſequen
ter dicit, Suſcipiens manſuetos dominus,]
Verbi gratia, Non intelligis, parum intelli-
gis, nō conſequeris, Honora ſcripturam Dei
honora verbum dei, etiam non apertum, dif
fer pietate intelligentiam. Noli proteruus eſ
ſe accuſare aut obſcuritatē, aut quaſi peruer
ſitatem ſcripturæ. Peruerſum hic nihil eſt, ob
ſcurum aūt aliquid eſt, non vt tibi negetur,
ſed vt exerceat accepturum. Ergo qn̄ obſcu
rum eſt, medicus illud fecit vt pulſes. Voluit Mat. 7.
vt exercereris in pulſando, voluit vt pulſanti
aperiret, Pulſando exerceberis, & exerci-
tatus latior efficieris, latior factus, capies
quod donatur. Ergo noli indignari quod E
clauſum eſt. Mitis eſto, manſuetus eſto. No-
li recalcitrare aduerſus obſcura, & dicere,

Melius diceretur, si sic diceretur. Quando enim potes tu sic dicere aut iudicare quomodo dici expediat? Sic dictum est quomodo dici debuit. Nō corrigit æger medicamēta sua. Nouit ea medicus modificare, ei crede qui te curat, Ideo q̃d sequitur? Suscipiens mansuetos dominus. Noli ergo resistere aduersus clausa Dei, māsuetus esto, vt suscipiat te. Si autem resistis audi quid sequatur, Humilians autem peccatores vsq; ad terram.] Multa genera sunt peccatorū. Humilians autem peccatores vsq; ad terram. Quos peccatores nisi contrarios māsuetis? Ex eo quippe quod ait, Suscipiens mansuetos dominus, humilians autem peccatores vsq; ad terram, speciem quandam peccatorum ex prædicta māsuetudine voluit intelligi. Peccatores ergo hoc loco immites, & eos qui mansueti non sunt, intelligimus. Quare humiliat vsque ad terram? Reprehendunt inteligibilia, terrena sensuri sunt, Hoc fecit & hominibus qui voluerunt irridere legē antequam nossent:
F non enim fuerunt māsueti. Intelligat charitas vestra, Extitit quædam perditissima secta Manichæorum, acceptas scripturas & lectas irrisit, aprehendere voluit quod non intelligebat, & exagitando & reprehendendo non intellecta multos illaqueauit. Sed humiliati sunt q̄ hoc facere voluerunt, vsque ad terrā. Nō sunt permissi intelligere cęlestia, terrena sapuerunt. Quicquid audis in fabulis ipsorum, non nisi blasphemia est, & quædam figmenta imaginum corporalium, quandoquidem volentes intelligere Deum, vsque ad lucis iustius visibilis cogitationem venerunt, vltra ire non potuerunt, & tales campos lucis fecerunt in regno Dei, qualem viderunt hunc solem quasi fructum lucis illius. Totū autem hoc quod per terram carnis tangitur, terra est deo: habemus.n. vnde videamus, vnde audiamus, vnde odoremus, vnde gustemus, vnde tangamus. Caro ista per quinque nuncios quosdam, quos appellamus sensus, percipit non nisi corporalia, intelligibilia vero & spiritalia, mente capiuntur. Quia ergo illi obscuritatem scripturarū irriserunt, q̄ propterea clausę erāt, vt pulsantes exercerentur, nō vt paruulis negarētur, humiliati sunt vsq; ad terram, vt cogitare amplius nō possint, q̄ quod per terram percipitur. Per terrā quid dico? Per carnem, caro.n. ista terra est, & de terra facta est. Quicquid per oculos capis, ad terram ptinet, quicquid p aures, quicquid per olfactū, q̄cquid p gustū, quicquid G
per tactum, ad terrā ptinet, quia per terram percipit. Illi ergo non volebant intelligere intelligentiā cuius non est numerus, quia intelligentiæ eius non est numerus, reprehendētes scripturas mysticas, mysticis quibusdā rebus salubriter tegentes intelligētiā paruuli exerceant, & ipsa reprehensione immites facti, quod cōtrarium est mansuetis, humiliati sunt vsq; ad terrā, vt incorporalē Deū sentire nō possent, & quicquid de Deo coggitarēt, nō nisi corporaliter cogitarēt. Humilians ergo est deus peccatores vsq; ad terrā. Quid ergo debemus facere nos si nolumus humiliari vsq; ad terrā? Quia magnum est proficere vsq; ad intelligibilia, magnū est proficere vsque ad spiritalia, magnū est eo puenire cor, vt nouerit esse aliquid q̄d nō per loca extendatur nec per tp̄a varietur. Qualis est.n. species sapientiæ? quis illam cogitet? longa est? H
quadrata est? rotūda est? Modo hic & mō ibi est? Cogitat sapientiam nescio quis in Oriēte, cogitat illam alius in Occidente: si bene illam cogitant, in tanta locorum diuersitate positi, ambobus pręsto est, Quid est hoc? q̄s illud capit? Istam substantiā, istam quādam diuinam incommutabilemq; naturā quis capit? Noli festinare, poteris capere. Audi q̄d sequitur, Incipite dn̄o in confessione.] Hinc incipe, si vis peruenire ad intelligentiam p̄spicuā veritatis. Si vis a uia fidei perduci ad possessionem speciei, incipe in confessione. Te prius accusa, te accusato, deum lauda. Inuoca quē nondū nosti, vt veniat & sciatur, non vt ipse veniat, sed vt te ad se perducat. Qūo ipse venit, vnde nunquam discedit? Ipsa est.n. perfectio sapientię. Vbiq; est, & longe est a malis. Vbiq; est, inquam, & longe est a malis qui vbique sunt. Rogo uos a quibus longe est quod vbiq; est? Vbi putatis, nisi q̄a iacent in dissimilitudine sua, exterminantes in se similitudinem Dei? Si dissimiles facti recesserunt, reformati redeant. Vnde, inquit, reformabunt? quādo reformabimur? Incipite domino in confessione. Post confessionem quid? Sequantur bona opera. Psallite Deo nostro in cithara.] Quid est, in cithara? Quod iam exposui, sicut illud in psalterio Psalmus, sic & cithara, non solum voce sed & ope-

& opere. Psallite deo nostro in cithara. Ecce
confitemini, operamini opera misericordię
psallite deo nr̃o. Cui deo nostro? Qui coope
I rit cęlum nubibus.ʒ Quid est, cooperit cęlũ
nubibus? Qui contegit scripturã figuris & sa
cramentis. Ille qui humiliat peccatores usq;
ad terram, ille qui suscipit mansuetos coo-
perit cęlum nubibus. Et quis uideat cœlum
qđ coopertũ est nubibus? Noli timere, audi
quod sequit̃, Qui cooperit cœlum nubibus,
Qui parat terræ pluuiam.] Qui cooperit cę
lũ nubibus, Expauisti, quia non uides cęlũ:
cum pluerit, fructificabis, & serenum uide-
bis. Cooperit cęlum nubibus, qui parat ter-
ræ pluuiã: forte hoc fecit dominus deus no
ster. Nisi.n. haberemus occasionem obscuri-
tatis scripturarũ, ista uobis non diceremus
quibus gaudetis, Hęc ergo pluuia fortasse est
ad quã gaudetis. Exprimi uobis per linguam
nostram non posset, nisi deus nubibus figu-
rarum cœlũ scripturarũ cooperiret. Ad hoc
ergo ille cooperit cęlũ nubibus, ut paret ter
rę pluuiam. Ad hoc obscura esse uoluit dicta
prophetarum, ut haberent postea serui Dei
quod interpretando influerent super aures,
& corda hominũ excipientium de nubibus
Dei saginam lętitiæ spiritalis. Qui coope-
rit cœlum nubibus, qui parat terræ pluuiã.
Qui exoriri facit in montibus fœnũ, & her-
bam seruituti hominum.] Ecce fructus plu-
uiæ, Qui exoriri, inquit, facit in montibus
fœnũ. Nunquid non & in terra humili? Sed
quid magnum est in mõtibus? Montes dicit
K excelsos seculi, aliqua magna dignitate præ-
ditos, hoc loco mõtes accipe. Et nõ est mirũ
quia duo minuta misit, nescio q̃ uidua in ga
zophilaciũ, terra attulit fęnũ, terra humilis:
[M]ar. 12. & mõs attulit, Zacchęus ille maior publica
[Lu]c. 19. norũ: hoc.n. erat mirabilius, q̃a mõs attulit
fęnũ. Quanto.n. elati sũt homines, tãto auari
sũt: & quãto in hoc seculo maiores, tãto plus
amãt diuitias. Vñ ille tristis abscessit, q̃ cõsi-
liũ uitę ęternę petebat a dño, & appellauit
[M]at. 19. eũ magistrũ bonũ dicens, Quid faciã ut uitã
æternã habeã? Et ille, Serua mandata. Quę?
& dixit, Mandata legis. Hęc omnia feci a iu-
uentute mea. Vnum, inq̃t, tibi deest, uis esse
perfectus, uade uende omnia tua quę habes,
& da pauperibus, & habebis thesaurũ in cę-
lo, & ueni sequere me: quia dixit dñs, Ecce
mons es, accipe pluuiam, & da fœnũ. Quid
enim daturus es? Nonne fœnum? Etenim ista
omnia q̃ Ecclesię ad necessitates seruientiũ
Deo dantur a diuitibus, quid sunt nisi fęnũ? L
Carnalia n. sunt, & ad tempus apparẽtia: sed
non inde aliq̃d carnale cõquiritur. De rebus 1. Cor. 9.
uilibus quid emas attende: Apostolus.n. ait
ostendẽs fęnũ esse illud, Si nos uobis spirita
lia seminauimus, magnũ est si carnalia uestra
metamus? Et audi quia carnalia fęnum sunt, Esa. 48.
Omnis caro fœnum, & omnis claritas hoĩs
ut flos fœni, Ergo ille tristis abscessit: & ait
dominus, Quã difficile diues intrat in regnũ Mat. 10.
cœlorum? Hoc ergo magnum, quia exoriri
facit in montibus fœnum? Et quomodo exo
riri facit in montibus fœnum, si diues ille
audito q̧ res suas deberet dare pauperibus,
tristis abscessit? Quomodo postea respondit
apostolis contristatis? Quæ hominibus im-
possibilia sunt, deo facilia sunt. Ergo ille ex-
oriri facit in montibus fęnum, cui omnia fa
cilia sũt. Nam nihil esset sterilius durissimis
montibus. Pluit ille q̃ facit exoriri in monti
bus fœnum & herbã seruituti hominũ. Cui
seruituti? Ipsum Paulum attẽde. Nos aũt, in- 2. Cor. 4.
quit, seruos uestros per Iesum Christũ: qui 1. Cor. 9.
dicebat, Si nos uobis spiritalia seminauimus
magnum est si uestra carnalia metamus, se-
ruum se dixit: seruimus enim uobis fratres.
Nemo se nostrum dicat quasi maiorem uo-
bis esse, erimus maiores, si fuerimus humi-
liores. Quicunque autem uult esse maior ue Mat. 20.
strum, domini sentẽtia est, erit uester seruus.
Ergo exoriri fecit in montibus fœnum &
herbam seruituti hominum. Paulus quidem
apostolus manibus suis uiuens, ipsum fęnũ
montium noluit accipere, uoluit indigere,
sed tamen montes dabant fœnum. Nam quia
ille noluit accipere, propterea montes dare M
non deberent, aut steriles remanerent? Debe
tur pluuiæ fructus, debet̃ seruo cibus, sicut
dominus ait, Manducate q̃ ab ipsis sunt. Et ne Mat. 19.
putarẽt aliq̃d de suo donare, Dignus est, in-
q̃t, operarius mercede sua. Itaq; fratres, q̃m
cõtigit iã ex ista occasione aliq̃d loq̃ uobis,
maxime q̃a loquimur, talia nos nõ quęrẽtes
a uobis, & ideo liberius dicimus. Sed etsi q̃re
remus, fructum uestrum quęreremus, & nõ
uestras opes, sed uestrã iustitiã tm̃, tamen ad
moneo breuiter, q̃m iam multa diximus, &
aliquando sermo finiendus est, si uultis
non esse steriles, ut reddatis pro pluuia

fœcunditatem, ne damnetur postea ſterilitas
veſtra. Minatur.n. Deus terræ ſterili & ſpino
ſæ ignẽ, ſicut fructuoſę horreũ parat, Efficite
vt voſipſos exigatis, efficimini exactores ve-
Hebr. 6. ſtri. Chriſtus tacitus exigit, & maior eſt vox
A tacentis, quia in Euangelio nõ tacet: non.n.
Luc. 16. vere tacet cum dicit, Facite vobis amicos de
Supra. mãmona iniquitatis, vt & ipſi recipiant vos
Pſa. 103. in æterna tabernacula. Non tacet ipſe, audite
tract. 3. vocem eius. Nemo.n.a vobis põt exigere, niſi
forte exactione opus eſt, vt q̃ vobis in Euan-
gelio ſeruiunt, petant a vobis. Si ad hoc ven-
tũ fuerit vt petant, videte ne quod vos a Deo
petiſtis fruſtra petatis. Ergo eſtote exactores
veſtri, ne aliq̃d illi, q̃ in Euangelio ſeruiunt
vobis, nõ dicã petere cogantur, nã forte nec
coacti petent, ſed ne ſilẽtio vos arguãt: vnde
ſcriptum eſt, Beatus qui intelligit ſuper ege-
num & pauperem. Cũ dicit, qui intelligit ſu
per egenũ & pauperẽ, non expectat vt petat.
Pſal. 40. Intelligite ſuper illum. Alius te quærit indi-
gens, aliũ tu debes quęrere indigentẽ. Vtrũq;
dictũ eſt fratres mei. Et omni petenti te da:
modo lectũ eſt, Et alio loco ſcriptura dicit,
Sudet eleemoſyna in manu tua, quouſq; in-
Luc. 6. uenias iuſtum, cui eam tradas. Alius eſt qui
te quęrit, alium tu debes quęrere: nec eum q̃
te quærit relinquas inanem, omni enim pe-
tenti te da. Sed alius eſt quẽ tu debes quęrere
Sudet eleemoſyna in manu tua, quouſque in
uenias iuſtum cui des. Nunquam hoc facie-
tis, niſi aliquid de rebus veſtris ſepoſitum
B habueritis, quod cuique placet pro neceſsita
te rei familiaris ſuę, tanquam debitum quaſi
fiſco reddendum. Si non habet rẽpublicam
12. q. ca. ſuã Chriſtus, nõ habet fiſcũ ſuum? Fiſcus. n.
Exẽplum ſcitis quid ſit? Fiſcus.n. ſaccus eſt, vnde & fi-
&c Ha- ſcellæ & fiſcinæ dicuntur. Ne putetis quia ali
bebat do- quis draco eſt fiſcus, quia cũ timore auditur
minus. exactor fiſci, Fiſcus ſaccus eſt publicus ipsũ
Ioan. 12. habebat dominus hic in terra, quando locu-
& 13. los habebat, & ipſi loculi Iudę erant com-
Matt. 4. miſsi, Iudam traditorẽ patiebatur dominus
& 14. & furem & in ipſo oſtendens vbiq; patientiã
ſuam: tamen illi qui conferebant, in loculos
domini conferebant: niſi forte putatis quia
dominus ibat & petebat aut indigebat, cui
angeli ſeruiebant, qui de quinq; panibus tot
milia hominum pauit. Quare ergo egere
voluit, niſi vt daret exemplum montibus, ut
parerent fœnum, ne contra pluuiã ſterilitatẽ
redderent? Præcidite ergo aliq̃d & deputate
aliquid fixum, vel ex annuis fructibus, vel
ex quotidianis quęſtibus veſtris. Nam quaſi
diuino videris dare, & neceſſe eſt vt trepidet
manus tua, quando illam porrigis ad id q̃d
non debueras. Exime aliquam partem red-
dituum tuorũ. Decimas vis, decimas exime,
quanquam parum ſit: dictum eſt enim quia
Phariſæi decimas dabant, Ieiuno bis in ſab-
bato, decimas do omnium quę poſsideo. Et C
quid ait dominus? Niſi abundauerit iuſtitia Luc. 18.
veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorũ,
non intrabitis in regnũ cœlorũ. Et ille ſuper
quem debet abundare iuſtitia tua, decimas
dat, tu autem nec milleſimam das. Quomo-
do enim ſuperabis eum, cui non æquaris?
Qui cooperit cœlum nubibus, qui parat ter
rę pluuiam, qui exoriri facit in montibus fœ
nũ & herbam ſeruituti hominũ. Et dat peco
ribus eſcam ipſorum.] Pecora iſta dicit gre-
ges Dei. Nõ fraudat deus gregem ſuum eſca
ſua per homines, quorum ſeruituti herbam
facit exoriri. Vnde dicit Apoſtolus, Quis pa
ſcit gregem, & de lacte gregis non percipit?
Qui dat pecoribus eſcam ipſorum. Et pullis
coruorum qui inuocant eum.] Hoc forte pu
tabimus, quia corui Deũ inuocant ut det il-
lis eſcam? Ne hoc cogitetis, irrationalem ani
mam inuocare Deum: non nouit anima in-
uocare Deũ, niſi ſola rationalis. In figura ac
cipite dictũ nec putetis, ſicut impii quidam
dicunt, reuolui animas humanas ad pecora,
ad canes, ad porcos, ad coruos. Hoc a cordi
bus veſtris excludite, & a fide veſtra. Anima D
humana facta eſt ad imaginem Dei, non da
bit imaginem ſuã cani & porco. Quid eſt er- Gen. 1.
go, Et pullis coruorum qui inuocãt eũ? Qui
ſunt pulli coruorum? Iſraelitę ſe ſolos iuſtos
eſſe dicebant, quia legem acceperãt, cęteros
omnes omnium gentium homines peccato
res dicebãt. Et vere omnes gentes in peccato
in idolatria in adoratione lapidum atque li-
gnorum erant. Sed nunquid ſic remanſerũt?
Et quid ipſi? Et ſi nõ niſi ipſi corui patres no
ſtri, tñ pulli coruorũ noſipſi inuocamus Deũ.
Dat pecoribus eſcam ipſorũ, & pullis coruo
rum qui inuocãt eum. Ipſi ſunt pulli coruo
rũ, quibus dicit Petrus, Quia non corrupti- 1. Pet. 1.
bili argento vel auro redempti eſtis de ſuper
vacua veſtra conſuetudine a parentibus ve-
ſtris tradita. Proficientes enim pulli coruo-
rum

rum qui simulacra colere videbãtur parentum suorum, conuersi sunt ad Deũ. Et audis mõ pullum corui inuocantẽ vnum Deum. Quid ergo? Dimisisti parentẽ tuũ, dicis pullo corui? Dimisi planè. Ille.n. coruus non inuocans Deũ, ego pullus corui inuoco Deũ. Et pullis coruorum qui inuocãt eum. Non in potentatu equi voluntatem habebis. ℥ Potentatus equi est superbia, Videtur.n. equus veluti ad suggestũ hominis accommodatus, vt altior incedat. Et reuera est in eo ceruix indicans quandam superbiã. Non se extollant homines in suis dignitatibus, nõ se sublimes
F putent honoribus, caueãt ne in equo indomito pręcipitentur. Vide enim quid dictum est in alio Psalmo, Hi in curribus, & hi in e-
Psal. 19. quis, nos aũt in nomine domini Dei nr̃i magnificabimur, Hoc est, illi in honoribus temporalibus, nos autem In nomine domini dei nostri magnificabimur. Propterea illis quid accidit? Videte quid sequitur, Illis obligati sunt pedes & ceciderunt, nos autem surreximus & erecti sumus. Nõ in potentatu equi voluntatem habebit. Nec in tabernaculis viri bene sentiet. ℥ In tabernaculis, inquit, viri. Est.n. tabernaculum dñi, ipsa sancta Ecclesia toto orbe diffusa. Hęretici diuidẽtes se ab Ecclesię tabernaculis sibi tabernacula posuerũt non in ipsis tabernaculis uiri bene sentiet
Psal. 83. Deus. Sed pullum coruorum attende dicentem. Elegi abiectus esse in domo dei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Etenim si alicui bono, pio, confitenti infirmitatem suam, pullo corui inuocanti Deum cõtigerit forte in Ecclesia carere honore tpali, non it extra Ecclesiam, non sibi facit extra Ecclesiam tabernaculũ, in quo non bene sentiat Deus. Sed quid dicit? Elegi abiectus esse magis in domo domini, q̃ habitare in tabernaculis peccatorum: Nec in tabernaculis viri bene sentiet. Sed quid adiungit? Bene sen-
G tiet dominus in timentibus eum, & in his q̃ sperant in misericordia eius. ℥ Bene sentit dominus in timẽtibus eum. Sed nunquid sic timetur deus, qũo & latro? Nam & latro timetur, & bestia timetur, & homo iniustus & potens timetur multum. Bene sentiet dominus in timentibus eum. Sed qũo in timentibus eum? Et in his qui sperant in misericor-
Matt. 7. dia eius, Ecce timuit eũ Iudas traditor Christi, sed non sperauit in misericordia ipsius. Postea enim pęnituit eum q̃ tradiderit Christum, & dixit, peccaui, quia tradidi sanguinẽ iustum. Bene quidẽ timuisti, sed si sperares in misericordia eius quẽ timuisti Ille desperando abiit, & laqueo se suspendit. Ergo sic time dominum, vt speres in misericordia eius. Si times latronem ab alio speras auxilium, & non ab eo quem times. Si sic times, poscis auxilium ab eo quem nõ times, aduersus eum quẽ times. Si sic times Deum, & ideo times deum quia peccator es, a quo accepturus es auxilium aduersus deũ? Quò iturus es? Quid facturus? Vis ab illo fugere? Ad ipsum fuge. Vis fugere ab irato? Fuge ad placatum. Pla- H
cabis enim eum, si speres in misericordia ipsius. Atque ita de cętero peccare caueas, vt de pręteritis depreceris vt tibi dimittantur a domino, cui est honor & Imperium cum patre & spiritu in secula seculorum, Amen.

In Psalmũ cẽtesimũ quadragesimũseptimũ. Enarratio.

MEminit charitas vestra de Psalmo quem modo cantauimus, in hodiernum diẽ nos distulisse sermonem. Ipse enim erat, & de die dominico lectus est, & tractandus ipse susceptus est. Sed quia Euãgelica lectione Mat. 24.
tunc permoti, prę magnitudine timoris nostri Luc. 17.
& uestrę vtilitatis immorati sumus in eo q̃ nobis dominus diem nouissimum commendauit, cautosq; nos & vigilãtes expectare voluit aduentum suũ, terrẽs etiam exemplo, ne damnaret iudicio, sic futurum dicẽs aduentum filii hominis, sicut in diebus Noe manducabant & bibebant, emebant, vendebant, nubebant, vxores ducebãt, donec introiret Noe in arcam & venit diluuium & perdidit omnes. Sollicitì ergo & magno timore concussi, quis.n. si credit non timeat? in I
eo sumus quantum potuimus immorati, vt de vestris moribus vitaq; vestra, & omnium uestrum sermo produceretur, quo possimus illum diem non solum securi expectare, sed etiam desyderare. Si enim amamus Christum, vtique aduentum eius desyderare debemus. Peruersum enim est, & nescio vtrum verum, quem diligis timere ne ueniat: ora-
re, Adueniat regnũ tuum, & timere ne exau- Mat. 6.
diaris. Vnde autem timor? quia iudex venturus.

turus est:nunquid iniustus?nunquid maleuo
lus?nunquid inuidus? nunquid postremo ab
altero expectans nosse cām tuā, ne forte ille
quē instruxisti, vel pҏuaricatione te decipiat,
vel minori facūdia & facultate deficiens,in-
nocentiæ tuæ bonū ver[illegible]is demonstrare mō
nō possit? Nihil horū. Quis ergo venturus
Ioan. 12. est? quare non gaudes?quis venturus est iudi
care te,nisi qui ve[illegible]it iudicari ꝑꝑ te? Non ti-
meas accusatorē de quo ipse dixit, Princeps
huius mūdi missus est foras. Non timeas ma
lū aduocatum: ille.n.tibi mō aduocatus est,
q tunc iudex futurus est.Ille erit,& tu,& tua
causa,sermo causę tuę,testimonium consciē
tię tuæ. Quisquis ergo futurū iudicē times,
I pҏsentē conscientiā tuam mō corrige. Parū
ne tibi est quod pҏterita non requiret?Sine re
liquo spatio temporis tunc iudicabit,sed qđ
cum tanto spatio tpis mō pҏcipit, tunc ēt cor
rigi non licebit, Modo qs prohibet? Hoc cū
vehementer commendaremus dñico die,qa
reuera, qa propè hoc solum dicendum est,
non parū tpis effluxit, & coacti sumus hunc
psalmum susceptū ad tractādum in hunc diē
differre. Modo ipse pҏsto est, intendamus in
eum, imò in Deum, qui hos sermones per
misericordiam suam in spiritusancto dispen
sare dignatus est,ita vt ipse nouit expedire in
firmitatibus nostris.Quis.n. æger consilium
dare medico audet? Cum legeretur credo
aut omnes aut multos vestrum animaduer-
tisse ꝙ habeat aliquos uersus ad quos aperiē
dos pulsandū est, maximeq; vbi ait, Qui dat
niuē velut lanam, nebulam velut cinerem
spargit,qui mittit crystallum suum uelut fru
sta panis, in faciem frigoris eius quis subsi-
stet?His.n.auditis quisquis ea accipit ad lite-
ram, opera quidem diuina cogitauit. Quis
.n.dat niuem nisi Deus?& quis nebulam spar
git nisi Deus? crystallum quis durat nisi ipse
deus?Et habēt hęc tria similitudines cōgruas
appositas. Neq;.n. dissimilis est lana niui,
aut cinis nebulæ,aut frusta panis candido ni
tori,& cādori crystalli.Est.n. crystallum spe
K cies quædam in modum uitri,sed candidum
est: Hoc aūt genus traditur ab eis qui noue-
runt,unde dubitare non debemus,qm̄ fidelis
sima scriptura testimoniū dicit. Traditur.n.
crystallus durata ꝑ multos annos,& nō reso
luta niue ita congelascere, ut resolutio non
facilis sit. Niues pҏteritę hyemis facilè dissol-
uit ęstas adueniens:non.n. eis ad confirman
dā duritiā accessit annositas. Vbi autē niues
multæ per annos multos super inuicē missæ
fuerint,& copia sua uiolentiā æstatis euice-
rint, non ęstatis vnius, sed multarū pҏsertim
in his terrę partibus.i.in aquilonia plaga, &
ubi nec ęstate sol feruētissimus inuenit,ipsa
diuturna & annosa duritia reddit hanc spe-
ciē,q̄ crystallum dr̄. Intendat charitas vestra. L
Quid est ergo crystallū? Nix est glacie dura-
ta per multos annos,ita ut a sole vel igne fa-
cilè dissolui non possit. Hoc præterea ali-
quanto diutius exposuimus, qa multi igno-
rant:nec illi qui hoc forte norunt, de re quā
nouerunt onerosum habēt debere sermonē
adhibitū,non ꝑꝑ se, sed ꝑꝑ eos qui non no
uerunt. Hęc ergo cum audistis personāte le
ctore,non dubito uos diuersa cogitasse,dixis
se aliquos, & uerū dixisse, magna opa dñi:
unde particula q̄dā cōmemorata est, & ipsa
terrena & ꝓpe omnibus annis nota,qūo nin
gat deus,qūo nebulā spargat,qūo ēt crystallū
solidet, alios dixisse sibi. Putas ne sine causa
ista in scripturis posita sunt, aut uere hoc to
tū habent qđ sonant? Non nobis aliquid in-
nuit nix ista & lana nebula & cinis, crystal-
lus & panis? Sed quare sic scriptura loqui
uoluit,per q̄dā quasi caligines similitudinū?
quanto melius apertius loqueretur? Quare
uel quęro uel hæsito, qd sibi illa uerba exi-
gant? quare in audiendo uel laboro? quare
plerunq; audito psalmo,indoctus abscedo?
Hoc est,qđ pauloante dixi,Patere curari,ita
sanandus es. Multū superbus & præceps est
ęger, qui & medicum monere audet etiam
hominē. Consiliū ne audebit dare æger me-
dico? Vbi hō ęgrotat,& deus curat, magnū
pietatis & sanitatis indicium est.Anteq̄ scias
quare qd dictū sit, crede illa dici debuisse ut M
dictū est. Hęc.n. pietas faciet te capacem ut
q̄ras quod dictū est,& cū q̄sieris,inuenias:&
cū inueneris gaudeas. Assit ergo uobis apud
dñm deū nostrum iste affectus precū uestra-
rum,etsi non propter nos,certe propter uos
donare dignetur,quod hic absconditum la-
tet. Modo ergo putet nos qm̄ cuiusdam spe-
ctaculi æditionis diuinę diem promisimus,
pronunciatis his uersibus & nondum expo-
sitis, inuolutas quasdā æditoris nr̄i sarcinas
protulisse. Vtiq; ad hoc inuolutæ ꝓferunt,
ut euolutæ expectent: uos autē non tm̄ in-
tueri,

tueri,ſed & veſtiri paramini,Dixeramus aũt
die dominico,ſi meminit charitas vr̃a qui aſ
fuiſtis,ipſam euangelicã lectionẽ q̃ nos diu-
tius tenuit,vt pſalmi expoſitio differet, con-
gruã lectã fuiſſe eidẽ pſalmo. Hoc tunc dixi
mus,ſed oñdere non ualuimus,quia pſalmũ
diſtulimus.Hodie itaq; demonſtranda eſt &
Mat. 24. ipſa cõgruentia.In euãgelica illa lectione ter
riti ſumus de die nouiſsimo,terror ille ſecu-
ritatẽ parturit: territi.n.p̃cauemus, p̃cauẽtes
ſecuri erimus. Qũo.n. p̃poſtera ſecuritas in
terrores impellit,ita ordinata ſollicitudo ſe-
curitatem parit. Territi.n.ſumus ne p̃ſentem
A vitã deficientẽ,uolaticam, trãſitoriã ſic ame
mus quaſi alia nulla ſit:ſi.n.alia nulla eſt,ame
mus hanc.Si alia uita nulla eſt,fęliciores no
bis ſunt qui ad amphiteatrum hodie uigila-
1.Co. 15. runt. Quid.n.ait Apoſtolus?Si in hac uita tm̃
in Chriſto ſperãtes ſumus miſerabiliores ſu
mus omnibus hominibus. Eſt ergo alia uita?
Interroget quiſquam ueſtrũ in fide ſua , ſed
dormit fides: merito fluctuas, quia Chriſtus
Matt. 8. dormit in naui. Ieſus.n. dormiebat in naui ,
& nauis fluctuabat in aquis & tempeſtatibus
multis , Fluctuat ergo cor quando Chriſtus
dormit: Chriſtus ſemper uigilat,quid eſt er-
go,Chriſtus dormit? Fides tua dormit.Quid
adhuc dubitationis tẽpeſtate iactaris? Excita
Chriſtum,excita fidem tuam. Conſpice ocu
lis fidei vitam futuram, propter quam credi
diſti , propter quam ſigno eius ſignaris, qui
propterea duxit hanc uitam, ut tibi oſtende-
ret quam ſit contemnenda quam diligebas ,
& quam ſit ſperanda quam non credebas. Si
ergo fidem excitaueris, & oculos eius in no
uiſsima miſeris, futurumq; ſeculum in quo
gaudebimus poſt alterum domini aduentũ ,
poſt iudicium peractum , poſt traditum iu-
ſtis regnum cœlorum, ſi illam uitam cogi-
taueris, & illius uitę negociũ ocioſum , de
quo ſæpe locuti ſumus, chariſsimi,non flu-
ctuabit negocium noſtrũ:ocioſum negociũ
plenum ſolius dulcedinis,nulla interpellatũ
B moleſtia,nulla fatigatione ſaucium,nulla nu
be perturbatum. Negocium noſtrum quod
erit?Laudare Deum, amare & laudare: lau-
Pſal. 83. dare in amore, amare in laudibus.Beati qui
habitant in domo tua , in ſecula ſeculorum
laudabunt te. Quare, niſi quia in ſecula ſecu
lorum amabunt te? quare,niſi quia in ſecula
ſeculorum uidebunt te? Hoc ergo fratres
mei quale ſpectaculum erit in uiſione Dei?
Vident homines uenatorem & delectantur : 86.di. 6. vident homines.
uæ miſeris ſi non ſe correxerint.Qui.n.uidẽt
uenatorẽ & delectantur, uidebunt ſaluatorẽ,
& contriſtabunt.Quid illis miſerius,quibus
ſaluator ſaluti non erit? Non ergo mirum ,
quia illis quibus uoluptati eſt homo pu-
gnans,non erit ſaluti Deus liberans. Nos
autem fratres ſi nos in eius membris memi- C
nibus , ſi concupiſcimus , ſi perſeueramus ,
uidebimus & gaudebimus . Erit illa ciuitas
purgatio omnibus ciuibus ſuis,nullo admix
to ſeditioſo aut turbulento.Inimicus ille qui
modo inuidet , ne ad illam patriam uenia-
mus, illic cuiquam inſidiari non poterit,q̃a
nec eſſe ibi permittetur. Si enim modo ex-
cluditur de corde credentium , quomodo
excludetur de ciuitate uiuentium ? Quid erit
fratres ? quid erit? Rogo uos eſſe in illa ciui
tate, de qua loqui tantum gaudium eſt: huic
futurę uitę corda pręparare debemus. Quiſ-
quis ei cor præparauerit , totam iſtam con-
temnit:contempta iſta , ſecurum facit expe-
ctare diem de quo expectando dominus ter
ruit. Cum ergo pſalmus iſte dicat nobis , &
cantet de illa uita futura,Euangelium autem
terruerit de pręſenti: pſalmus facit amorem
futurę, Euãgelium facit timorem pręſentis.
Nec de futura delectatione tacetur in literis
noui teſtamenti , & multo magis in eis vbi
non tanquam inuolucris quibuſdam profe-
runtur illa quę intelligenda ſunt,ſed ibi vidẽ
tur apterta, vt hic intelligantur obſcura. Cũ
ergo dicit nobis Euangelium , Obſeruate Mat. 24.
diem nouiſsimum venturum , diẽ aduentus
filii hominis, quia illos male inuenturus eſt
qui modo ſecuri ſunt, iõ quia peruerſe ſecu
ri ſunt: ſecuri ſunt.n. in uoluptatibus ſeculi,
cum deberent eſſe ſecuri domitis cupiditati
bus ſeculi: Iam vtiq; illi vitę nos p̃parauit A
poſtolus in uerbis quę tunc ẽt cõmemoraui.
De cætero frẽs tp̃s breue eſt.Reliquũ eſt vt q̃ 1. Cor. 7.
habẽt vxores tanquam non hñtes ſint, & qui
emunt tanquã non ementes,& qui gaudent
tanquã non gaudentes,& q̃ flent tanquã non
flentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam
non vtentes ſint:p̃terit.n.figura huius mundi D
volo uos ſine ſolicitudine eſſe. Qui gau-
dium totum ſuum totamque fœlicitatem
ſuã conſtituit in manducando,bibendo,vxo
rem ducendo, emendo, vendendo , vtendo
mundo

mundo isto sine solicitudine est talis: sed p̄ter arcam, væ illi a diluuio. Quisquis autem siue manducat, siue bibit, siue aliquid quid agit, omnia in gloriā Dei facit: & si aliqua tristitia est de rebus secularibus, sic flet, vt intus in spe gaudeat, & si aliqua lætitia est in rebus secularibus, sic gaudeat, ut intus spiritaliter timeat, nec donet se corrumpendū fœlicitati, nec cedat aduersitati frangēdū. Hoc est.n. flere tanquā non flentem, & gaudere tanquam non gaudentem. Quisquis & si habet vxorē, eiusque infirmitati compatiens, reddit non exigit debitum: aut si p̄p propriam infirmitatem ducit vxorē, plangens potius quia sine vxore esse non potuit, quā gaudens quia duxit. Quisquis vēdit quod nouit quia & si maneret, beatum non faceret, quisquis q̄d emit nouit quia transiet: & de his omnibus etsi abundantibus, etsi circumfluētibus non p̄sumit, facitq; ex eo quod habet, misericordiā
Gene. 6. cum eo qui non habet, vt & ipse accipiat q̄d
E non habet ab illo qui omnia habet. Quisquis talis est, securus expectet diem nouissimum quia non est p̄ter arcam, iam inter ligna imputribilia computatur, ex quibus arca fabricatur. Non ergo timeat venturum dn̄m, sed & speret & desyderet. Nō.n. venit ille ad inferendas pœnas, sed ad finiendas molestias. Hoc autem fit desyderio illius ciuitatis. Q̄d ergo monuit Euangelium, impletur eius ciuitatis desyderio quod Psalmus cantat, ita congruit Euangelium huic cantico, Et quā ciuitatem Psalmus iste cantat audiamus. Audiamus & cantemus gaudium nostrum: cum hoc audimus, cāticum Dei nostri est. Non.n. tantum cantamus qn̄ voce & labiis sonamus canticum. Est & canticum intus, assunt labia, quia sunt & aures cuiusdā intus. Voce cantamus, vt nos excitemus. Corde cantemus, ut illi placeamus. Aggæi & Zacharię psalmus]
1.Esd. 5. dicitur. Aggæus & Zacharias Prophetæ fuerunt. Erant autē Prophetę isti iam in captiuitate Hierusalem illius q̄ in terra portauit vmbram cuiusdam ciuitatis cœlestis. In illius ergo ciuitatis captiuitate cum essent in Babylonia, prophetauerunt Prophetæ isti reparationem Hierusalem, prophetauerunt ciuitatem nouam ex reparatione veteris, liberato populo a captiuitate. Agnoscimus & istā
F captiuitatem, si vere agnoscimus nostram peregrinationem, In hoc. n. mundo, in his tribulationibus seculi, in hac turba multiplici scandalorū, quodammō in captiuitate gemimus, sed erigemur: p̄nunciatur ciuitas nostra noua æqualis futura. Nā & post istorum prophetationem, & uisibiliter contigit ut totum explicaretur q̄d ad persoluendā imaginē pertinebat. Reparata est Hierusalē post septuaginta annos captiuitatis. Sic Hieremias Propheta septuaginta annis septenario illo *Hier. 25*
numero oēm volubilitatē huius t̄pis signat: *& 28*
septenario.n. numero voluūtur dies hi, sicut nostris.i. abeūt, iidem redeūt. Post septuaginta ergo annos cum prophetauit Hieremias reparari ciuitatē Hierusalem, factū est vt & ibi significaretur imago futurorum: significatum est nobis post oēm istam volubilitatem t̄pis, quę septenario numero voluitur, futuram illā ciuitatem nostram iam in ęternitate in vno die. In illa quippe habitatione tempus non voluitur, quia habitator ibi non labitur. Hanc cū viderent in spiritu Prophetę, videbant illā, dicebant de ista. Sed hæc dicebant de ista, q̄ in illam ducerēt, & illa omnia q̄ fiebant secundum tempus, s̄m corporales motiones, secundū actus hominū, signa erāt & p̄nunciationes futurorum. Audiamus iam
cantari ciuitatē illam, & erigamur ad eum. G
Multum.n. nobis eam cōmendat spiritus dei, infundens nobis amorem illius, vt ei suspiremus, & in peregrinatione ingemiscamus, & ad illam venire desyderemus. Amemus illā, & ipsum amare ambulare est. Ecce amemus illam ex ore sancto & ex ore Prophetico & Dei spiritu dicentis:

Expositio Psalmi.

COllauda Hierusalē dominum.] In captiuitate adhuc constituti, vident illos greges imò vnum gregem omnium ciuium vndique collectorum ad illam ciuitatem: vident gaudium massę post trituras post, ventilationem iam missę in horreum, nihil timentis, nihil laboris & molestiæ patientis: & adhuc hic positi, & in ipsa contritione conuersantes, præmittunt gaudium spei, & anhelant in illam quasi coniungentes corda sua angelis Dei, & futuro illi populo secum in gaudio permansuro. Collauda Hierusalem dominum. Quid enim factura es o Hierusalem? Transiet certe

& labor & gemitus, quid factura es? aratura, seminatura, nouellatura, nauigatura es, negociatura es? Quid factura es? An in illis operibus quanuis bonis & de misericordia veniẽ-
H bus exerceri te adhuc oportet? Consydera numerũ tuũ, cõsydera vndiq; societatẽ tuã. Vide vtrum aliq̃s esuriat cui porrigas panẽ, vide si aliquis sitiat, cui des calicẽ aquę frigidæ, vide vtrum aliquis modo apud te peregrinus est quem hospitio recipias, vide vtrũ aliquis sit æger quẽ visites, vide vtrum aliq̃s est qui litiget quẽ concordes, vide vtrũ aliquis moriatur quem sepelias. Quid ergo fa-
Mat. 25. ctura es? Collauda Hierusalem dominum. Ecce hoc est negocium tuum. Sicut solet in titulis scribi, vtere fœlix, collauda Hierusalẽ dñm. Estote Hierusalẽ, mementote de q̃bus dictũ est, Dñe in ciuitate tua imaginẽ ipsorũ ad nihilum rediges. Hi sunt qui modo gaudent talibus pompis: inter illos sunt qui propterea hodie non venerunt, quia munus est. Cui munus est? cui damnum? Aut vnde munus? aut unde damnum? Non. n. illi tantum q̃ talia ędũt, damno feriuntur, sed maiori damno percutientur qui talia libenter intuentur. Illorũ arca auro exinanitur, istorum pectus iustitiæ diuitiis expoliat. Plangunt plerique ęditores vendentes villas suas. Q̃uo debent
I plangere spectatores & peccatores perdentes animas suas? Itane ad hoc clamauit dñs dominico die, uigilate, vt hodie sic uigilaretur? Obsecro uos o ciues Hierusalẽ, adiuro uos per pacem Hierusalem, per redemptorem, per structorem, per rectorem Hierusalem, ut conuertatis pro illis preces ad dominum, ut uideant, sentiant quia nugantur, & multum intenti in illa spectacula quę illis placent, aliquãdo & se spectẽt, sibiq; displiceant. In multis. n. iam factũ gaudemus: & aliq̃n nos quoq; ibi sedimus, & insaniuimus, & quã multos putamus ibi nunc sedere, futuros non solum Christianos, sed etiã Episcopos? Ex præteritis futura conicimus, ex his quę iam facta sunt, quæ Deus acturus est pręnunciamus. Vigilent preces nostræ, non gratis gemitis frẽs. Prorsus illi qui euaserunt deprecantes pro his qui periclitantur, quia & ipsi fuerunt in numero periclitantium, exaudiuntur, & abstrahet deus a captiuitate Babyloniæ plebem suã, redimet omnino & eruet, & p̃ficietur numerus sanctorum gestantiũ imaginẽ Dei. Non ibi erũt quorum imaginẽ
Psal. 72. Deus in ciuitate sua spernet, & ad nihilũ rediget, quia & ipsi in captiuitate sua, & in ci-
K uitate sua hoc est Babylonia imaginem eius ad nihilum redegerũt. Erit ille populus laudans dominum, quem prędidet modo spiritus prophetiæ, & dicit ut exultemus in spe, & desyderemus ipsam rem. Collauda Hierusalem dominũ. Lauda Deum tuũ Sion.] Collauda, quia ex multis cõstas: lauda, quia unũ facta es. Multi, inquit Apostolus, unũ sumus in Christo Iesu. Q̃uo ergo multi collauda-
1. Co. 10. mus quomodo vnum laudamus? Iidẽ multi qui vnum, quia ille in quo vnum, semper vnus. Quare, inquit, hæc Hierusalem, collaudo dominũ, & laudo Deum meũ Sion? Quæ Siõ, ipsa Hierusalem, Diuersis causis duo nomina. Hierusalem dicta est visio pacis, Sion dicta est speculatio. Videte si aliud sonãt ista nomina nisi specula, ne putent gentes se habere specula, & nos non habere. Aliquando dimisso theatro aut amphitheatro, cum cęperit ex illa cauea euomi turba perditorum, aliquando tenentes in animo phãtasias vanitatis suę, & memoriam suam pascentes rebus non solum inutilibus, sed & perniciosis, gaudentes in eis tanquam in dulcibus, sed pestiferis: vident plerunque, vt fit, trãsire seruos Dei, cognoscunt ipso habitu, vel uestis, uel capitis, uel forte notos habẽt, & dñt apud
L semetipsos uel secum, O miseros istos, quid perdunt? Fratres, rogemus dominum pro beneuolentia ipsorum, quia bonum illi putant, bene nobis volunt. Sed qui diligit iniquitatẽ odit animam suam: si odit animam suam, quomodo amabit animam tuam? Tñ ipsa p̃uersa & inanis & uana beneuolentia, dicenda beneuolentia non est; dolẽt nos perdere quod amant, oremus ne perdant quod amamus. Videte qualem Hierusalem exhortetur ad laudem, uel potius p̃sentiat laudaturam Non. n. illius ciuitatis laudes tunc cum uidebimus & amabimus & laudabimus, uoce p̃phetica exortandæ & excitandæ sunt, sed p̃p ea modo dñt hoc Prophetæ, ut pote q̃tũ pñt in hac carne constituti, futura gaudia beatorum eructantes in aures nostras, ut excitẽt amorem illius ciuitatis. Ferueamus desyderio, non simus spiritu pigri. Sed uidete qualẽ Hierusalẽ dicit laudaturã Deũ, & unde laudaturam? perfectione quadam beatitudinis.

Collau-

Collauda,inquit,Hierusalē dñm,lauda Deū
tuū Sion. Et quasi diceret,vnde secura lauda
bo?Quoniā confirmauit, inquit,vectes por
tarum tuarū.]Attendite fratres mei,Cōfirma
M uit,inquit,vectes portarū tuarū.Vectiū con
firmatio non est portarum apertarū,sed clau
sarū. Vnde plerique codices hñt, confirma-
uit seras portarū tuarū. Attendat charitas ve-
stra, Conclusā Hierusalē dicit laudare dñm.
Collauda Hierusalē dñm, lauda Deū tuum
Sion.Collaudamus modo,laudamus modo,
sed inter scandala: multi quos nolumus in-
trant, multi & si nolumus exeunt: ideo cre-
Mat.24. brescūt scandala.Et qm̄ abundauit iniquitas,
ait veritas, refrigescit charitas multorū, pp
intrantes quos diiudicare non possumus, &
exeuntes quos tenere non possumus. Quare
hoc?Quia nondū perfectio,nondum illa bea
titudo.Quare hoc? Quia adhuc area,nondū
horreū.Tūc ergo q̄d nisi vt nō timeas tale ali
quid futurum?Collauda.n.Hierusalem, do-
minum,lauda Deum tuū Sion,qm̄ confirma
uit vectes portarum tuarum . Confirmauit,
nondum dixit, apposuit tantum,sed confir-
mauit uectes portarum tuarum:nemo exeat
nemo intret.Nemo exeat gaudeamus,nemo
intret timeamus. Ne hoc timeas cum intraue
Mat.25. ris.Dicit tantummodo,esto in numero vir-
ginū quæ portarunt oleū secum: virgines.n.
illę animas significant.Non.n.vere quinque
erunt,sed in quinque illis milia sunt. In nu-
mero illo quinario milia intelliguntur,non
A fœminarum tm̄, sed & virorum, quia vterq;
sexus dicitur fœmina,quia ecclesia:& vterq;
sexus,hoc est, Ecclesia dr̄ virgo.Desponsaui
2.Cor.1. vos vni uiro,virginem castā exhibere Chri-
sto.Paucorum est virginitas in carne,omniū
debet esse in corde. Virginitas carnis , cor-
pus intactum:virginitas cordis, fides incor-
rupta. Ergo dicit virgo tota Ecclesia,& ma-
sculino genere appellat populus Dei:uterq;
sexus populus Dei, & vnus populus,& vni-
cus populus:& vna Ecclesia, & vna colūba,
Mat.25. atq; in hac uirginitate milia sanctorū.Ergo
quinque virgines omnes animas intraturas
in regnum Dei significant non sine causa q-
nario numero, quoniam quinq; sunt corpo
ris sensus notissimi omnibus. Per quinque
enim ianuas intrat aliquid per corpus ad ani
mam:aut per oculos intrat qnod cōcupiscas
male, aut per aures , aut per olfactum,aut p
gustum,aut per contactum.Per has quinque
ianuas quisquis non admiserit corruptionē,
inter quinque virgines computatur. Admit-
tuntur autē corruptiones per illicita desyde
ria.Quid autem liceat & quid non liceat,ple
ni sunt libri scripturarū. Ergo opus est vt sis
in illis quinque virginibus : non timebis q̄d
dictum est, Nemo intret. Dicitur.n. hoc, &
fiet hoc. Sed cum intraueris,nemo contra te B
claudet. Sed te ingresso , claudentur portæ
Hierusalem , & firmabuntur vectes portarū
eius.Nam si tu esse volueris aut nō virgo cor
de,aut & si virgo inter fatuas virgines, foris
remanebis & frustra pulsabis.Quę sunt fatuę
virgines?Et ipse quinq; sunt, quæ nisi animæ
quæ habent istam continentiam carnis, vt ui
tent corruptelas ab omnibus sensibus veniē
tes,quos sensus iam enumeraui ? Quę vitent
veluti corruptiones venientes vndique , &
non in conscientia gerunt bonum suum co
ram oculis Dei,sed placere inde uolunt ho-
minibus , & iudicium sequuntur alienum .
Fauores uulgi aucupantur , viles sibi sunt ,
cum spectatoribus esse chari volunt, non eis
sufficit conscientia. Merito non portant o-
leum secum . Oleum autem est ipsa gloria-
tio , propter nitorem & splendorem . Sed
quid dicit Apostolus? Vide uirgines sapien-
tes portantes oleum secum , Opus autem Gala.6
suum probet unusquisque , & tunc in seme-
tipso habebit gloriam,& non in altero . Hæ
sunt ergo uirgines sapientes. Stultæ autem ac Mat.2
cendunt quidem lampades , uidentur quidē
lucere opera earum , sed deficient & extin-
guentur, quia non de oleo interiore pascun
tur . Et dormiunt omnes tardante sponso ,
quia ex vtroq; genere hominum obdormi-
scunt in mortem , & de illis fatuis, & de his
sapientibus tardāte aduentu domini, ituri in
mortē istam corporalem & uisibilem , quā
somni loco scripturas ponere notū est om-
nibus Christianis,cum diceret de ægrotanti C
bus Apostolus, Propterea in uobis, inquit ,
multi infirmi & ægri,& dormiūt sufficiēter. 1.Co.1
Dormiunt,inquit,moriuntur. Sed ecce uētu
rus est sponsus,& omnes surgēt,sed non oēs
intrabūt. Deficiente opere stultarum uirgi-
num non habentium oleum conscientiæ ,
non inuenient a quibus emant, quod illis so
lebant uendere adulatores. Ab irridentibus
enim dicit , non ab inuidentibus , Ite emite
uobis .

vobis. Petierant enim stultæ a sapientibus &
Mat.25. dixerunt eis. Date nobis oleũ, quia faces no-
stræ extinguũtur. Quid illæ sapientes? Ne for
te non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad
vẽdẽtes & emite vobis: hoc admonere erat,
Quid vobis mõ prosunt a quibus emere sole
tis adulationẽ? Et cũ eunt, inquit, intrarũt il-
læ, & clausum est ostiũ. Cum eunt corde, cũ
talia cogitant, dum se ab illa intentione alie
nant, & retro præterita sua recordant, eunt
quasi ad vendentes, & non inueniunt tunc fa
uentes, non inueniunt tunc laudantes a qui-
bus solebãt laudari, & quasi excitari ad bona
opera, non robore bonæ conscientiæ sed in
citamento linguæ alienæ. Et illud qđ dictum
Mat.25. est. Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ma
gna consyderatione humilitatis dictum est.
D Oleum.n. quod gestamus iu conscientia, iu-
dicium est nostrum de nobismetipsis quales
simus: Et difficile est vt de se quisq; perfecte
iudicet, fratres mei, quantumlibet homo ꝓ
ficiat quantumlibet se ad interiora extendat,
& preterita obliuiscatur, iam dicit sibi bene
est, procedit regula de thesauris Dei, exami-
nat liquidum, Et quis gloriabitur castum se
Phili.3. habere cor? Et quis gloriabitur mundum se
Pro.20. esse a peccato? Sed quid dixit scriptura? Iudi
Iacob.2. cium sine misericordia ei qui non fecit mi-
sericordiam, Quantumcunq; proficias, spe
rabis in misericordiam. Nam si iustitia sine
misericordia ꝓlata fuerit, in quolibet quod
damnet inueniet. Quæ nos consolatur scri-
ptura? Quæ hortatur ad misericordiam fa-
ciendam, vt omnino crebrescamus interogã
do quod amplius habebamus. Multa autem
superflua habemus, si non nisi necessaria te-
neamus. Nam si inania quæramus, nihil suffi
cit. Fratres, quærite quod sufficit operi Dei,
non quod sufficit cupiditati vestræ. Cupidi-
tas vestra nõ est opus Dei: Forma vestra, cor
pus vestrum, anima uestra, hoc totum opus
Marc.12 Dei. Quære quæ sufficiant, & uidebis quam
pauca sint. Viduæ suffecerunt duo minuti nũ
mi ad faciendam misericordiam, suffecerũt
duo nummi ad emendum regnum Dei. Ad
vestiendos totiens venatores, quid sufficit æ-
ditori? Videte quia non solum pauca sunt q̃
vobis sufficiant, sed nec ipse Deus multa a
E vobis quærit. Quære quantum tibi dederit,
& ex eo tolle quod sufficit. Cetera quę super
flua iacẽt, aliorum sunt necessaria. Superflua

diuitum necessaria sunt pauperum. Res alie-
næ possidentur, cum superflua possidentur.
Faciens ergo huiusmodi misericordias, & il
lam præcipue quæ gratis constat. Dimitte si
cut dimittimus, quia non nisi charitatem ero
gas, quæ crescit cum erogas: Faciens ergo & F
ferues in ipsis bonis operibus misericordię,
quę iam bona opera, vt iam diximus, tunc
non erũt necessaria, quia nullus erit miser in
quem facienda sit misericordia, expectabis
securus iudicium, non tam securus de iusti-
tia tua, quàm securus de misericordia Dei,
quia & tu misericordiam prerogasti. Iudi-
cium enim sine misericordia illi, qui non
fecit misericordiam: Superexaltat aũt, inq̃t,
misericordia iudicium. Ne putetis fratres q̃a Iacob.2.
tunc non est iustus quando nostri non mise-
retur, aut recedit a regula iustitiæ suę. Et cum
damnat, iustus est, & cum miseretur, iustus
est. Quid enim tam iustum, quam reddere
misericordiam præroganti? Quid tam iu- Matt.7.
stum, quam ut in qua mensura mensi fueri-
tis, in ea remetiatur uobis? Da egenti fratri.
Cui fratri? Christo. Si ergo quia fratri Chri
sto, & quia Christo Deo, qui est super om-
nia Deus benedictus in secula: Deus egere a
te uoluit & tu manus retrahis? Certe tu porri Rom.9.
gis manum, & petis a Deo: audi scripturam, Ecclesia-
Non sit manus tua porrecta ad capiendum, stici.4.
& ad dandum collecta. Erogari sibi vult
Deus ex illo quod dedit. Quid enim das,
quod ille non dedit? Quid enim habes quod I.Co.4.
non accepisti? Aut vero non dico Deo, sed
cuilibet de tuo das aliquid? De illius das qui
iubet ut des. Prerogator esto non inuasor.
Hęc ergo faciens, & si bona humilitate di- Mat.25.
cis de illo oleo, ne forte non sufficiat nobis,
intras & clauditur: audi Apostolum hoc di-
centem, Mihi autem minimũ est, vt a uo-
bis diiudicer. Quando enim potestis diiu- I.Cor.4.
dicare conscientiam meam? Quando exa-
minare quo animo facio quicquid facio?
Quãtum possunt homines de alio iudicare?
Plus homo utique ipse de se, sed Deus plus
de homine, quam homo de se. Ergo si talis Mat.25
fueris intrabis, in quinq; illis uirginibus eris
cæterę fatuæ excludẽtur: nam hoc habes in G
Euangelio, Claudetur ostium, & stabunt &
clamabũt, aperi nobis, & nõ aperietur. Qm̃
confirmauit uectes portarum tuarum. Con
firmauit, inq̃t, vectes portarũ tuarum, secura

insta, secura lauda, fine fine lauda. Fortiter
clausæ sunt portæ tuę, nō exit amicus, nō in
trat inimicus. Confirmauit vectes portarum
tuarū. Benedic alios tuos in te.] Non vaganť
foris, nō peregrinantur, intus gaudent, intus
laudant, intus benedicunt, intus non partu-
riunt, quia iam neminē pariunt. Filii sunt, san
cti sunt, isti filii sancti iam laudantes & gau-
dentes, parturiti & parti sunt matre charita-
te, inclusi sūt colligente charitate. Audi cha-
ritatem parturientē illos, qua præditus Pau-
lus Apostolus, non solum paternum, sed &
maternum amorem cōgerēs in filios & cor-
rigēs, Filii mei, inquit, quos iterum parturio.
Cum Paulus eos parturiebat, Dei spiritus
Gala. 4. parturiebat. Charitas enim Dei diffusa est in
cordibus nostris per spiritūsanctū, qui datus
Rom. 5. est nobis. Ergo colligat quos parturiuit & pe
H perit. Modo iam intus filii sunt, securi sunt:
Volarunt de nido timoris, volarunt in cœle
stia, volarunt in ęterna; iā nihil metuunt tem
porale. Benedixit filios tuos in te. Quis? Qui
posuit fines tuos pacem.] Quomodo exulta-
19. libr. tis omnes? Hanc amate fratres mei. Multum
de Ciuita delectamur, quando clamat de cordibus ve-
te Dei ca. stris pacis dilectio. Quomodo nos delecta-
11. uit? Nihil dixerā, nihil exposueram, versum
pronunciaui, & exclamastis. Quid de vobis
clamauit? Dilectio pacis: Quid ostendit ocu
lis vestris? Vnde clamatis si non amatis? Vn-
de amatis si non videtis? Inuisibilis est pax.
Quis est oculus, quo visa est vt amaretur?
Neq; enim acclamaretur, nisi amaretur. Hęc
sunt spectacula quæ exhibet Deus rerum in-
uisibilium. Quāta pulchritudine intellectus
pacis corda vestra percussit? Quid iam ergo
loquar de pace, aut de laude pacis? Præue-
nit omnia verba mea vester affectus, non im
plebo; Non possum, infirmus sum. Differa-
mus omnes laudes pacis ad illam patriam pa
cis. Ibi eam plenius laudabimus, vbi eam ple
nius habebimus. Inchoatam in nobis si sic
amamus, perfectam quomodo laudabimus?
Ecce hoc dico o filii dilecti, ò filii regni, o ci
ues Hierusalem, quoniam in Hierusalem vi
sio pacis est, & omnes qui habent & amant
I pacem, benedicuntur in ea, & ipsi intrant
cum clauduntur portæ, & firmantur ve-
ctes. Hanc quam nominatam sic amatis & di
ligitis, ipsam sectamini, ipsam desyderate, ip
sam in domo, ipsam in negocio, ipsam in
vxoribus, ipsam in filiis, ipsam in seruis, ip-
sam in amicis, ipsam in inimicis diligite. Ip-
sa est pax quā non habent hæretici. Quid agit
pax in huius adhuc regionis incertis, in ista
peregrinatione mortalitatis nostræ, cum ad-
huc nemo est alteri conspicuus, nemo videt
cor alterius? Quid agit pax? De incertis non
iudicat, incognita nō confirmat. Procliuior
est ad bene credendum de homine, quam ad
male suspicandum. Non se multum dolet er
rare, cum bene credit etiam de malo. Perni-
ciosa aūt cum male senserit forte de bono,
nesciens qualis sit. Quid perdo si credo quia
bonus est? Si incertum est, licet ut caueas ne
forte verum sit, non tamen damnes tanquam
verum sit. Hoc pax iubet, Quęre pacem, ait, Psal.
& sequere eam. Hæresis quid monet? Dānat K
incognitos, damnat totum mundum, perijt
totus mundus nullus est Christianus, Aphri-
ca remansit. Bene iudicasti. De quo tribunali
dicis tu sententiam in orbē terrarum? In quo
foro ante te mundus stetit? Nolo mihi creda
tur, sed nec tibi: Christo credať, spiritui dei
per Prophetas credatur, legi Moysi credať.
Quid dixit Moyses de futuris his tempori-
bus? ad Abraham dictum est, In semine tuo Gen.
benedicentur omnes gentes. An dubitas qd & 26
sit semen Abrahæ? Puto quia cum Aposto-
lus dixerit, non dubitabis: aut & si de Aposto
lo dubitabis, quare pax pax, & non est pax?
Quid dicit Apostolus? Abrahæ dictę sunt ꝓ- Gala.
missiones & semini eius. Non dixit, & semi-
nibus tanquam in multis, sed tanquam in
vno, & semini tuo quod est Christus: ecce an
te milia annorum dictum est Abrahę, In se-
mine tuo benedicentur omnes gentes. Quod
ante milia annorum dictum est, & ab vno
creditū est, modo iam videmus impletum.
Hoc legimus, hoc intuemur, & tu resistis de
transuerso veniens? Quid dicturus? Noli cre
dere. Cui? Spiritui Dei? Deo loquenti ad A-
braham? Et cui credo? Tibi? Non hoc dico,
inquies. Non hoc dicis, Non dicis, mihi po
tius crede quam spiritui Dei, & Deo loquen
ti ad Abraham? Quid ergo mihi dicis? Ille
dedit, & ille tradidit. De Euangelio recitas
hoc, de Apostolo, de prophetia? Discute om
nes scripturas, lege mihi hoc ex eis quibus
credo, tibi.n. non credo. Vnde lecturus es?
Hoc mihi pr̃ meus, ait, hoc mihi auus meus,
hoc mihi fratres meus, hoc mihi Episcopus
meus.

ne.13 meus. Sed hoc Abrahæ Deus, In semine tuo
26 benedicētur omnes gētes. Audit vnus homo
& credit, & fit in multis post multa tēpora.
Qn̄ dictum est, creditur: quando impletur,
dubitatur? Hoc ergo dixit Moyses, dicāt &
Prophetæ. Vide cōmercium redemptionis
nostræ, Christus pepēdit in ligno. Vide quā
to emit, & sic videbis quid emit. Empturus
est aliqd, ipsum aliqd nondū scis. Vide quā-
ti, & videbis qd, sanguinem fudit, sanguine
suo emit, sanguine immaculati emit, sangui
ne vnici filii Dei emit. Quid emptū sangui-
ne vnici filii Dei? Adhuc vide quāti: Prophe
al. 21. ta longe antequā fieret, dicit, Foderunt ma-
nus meas & pedes meos, dinumerauerunt
omnia ossa mea. Magnū preciū video Chri-
sti, videam quid emisti, Commemorabun-
tur & cōuertentur ad dn̄m vniuersi fines ter
ræ. In vno eodemq; Psalmo emptorē video,
& precium, & possessionem. Emptor Chri-
M stus est, precium sanguis, possessio orbis ter
rarum. Voces ipsas propheticas audiamus
cōtradicentes litigatoribus hæreticis. Ecce
possessio domini mei: bis lego in Psalmo,
Commemorabuntur & conuertētur ad do-
minum vniuersi fines terrę, & adorabunt in
conspectu eius vniuersæ familię gentium. Et
vide iurgantem, vide ius defendentem, Qm̄
ipsius est regnum, & ipse dominabitur gen-
tium. Ipse q emit Christus, nō q apostatauit
al. 21. Donatus. Adorabunt recte, adorabūt omnes
patrię gentium in conspectu eius. Quare re
cte? Qm̄ domini est regnum, & ipse domina
bitur gentium. Illud Moyses, hoc Prophe-
tæ, & alia multa milia. Quis numerat testi-
monia de Ecclesia toto terrarū orbe diffusa,
quis numerat? Non sunt tot in orbe hæreses
contra Ecclesiam, quot sunt testimonia le-
gis pro Ecclesia. Quæ pagina nō hoc sonat?
Quis versus non hoc loqu? Omnia clamāt
pro vnitate dominica, quia posuit fines
Hierusalem pacem. Tu contra ista latras hę-
retice? Vnde merito dicitur in illa ciuitate,
quod scriptum est in Apocalypsi, Canes fo-
po. 22. ras. Tu cōtra ista latras, vnde iudicasti de or
be terrarum, vt dicere cœperam? Quo tribu-
nali? Pręsumptione videlicet cordis tui. Al-
terū tribunal, sed ruinosum. Dixit hoc Moy-
A ses, dixerūt hoc Prophetæ, & nondū credūt
uc. 16. q se Christianos videri volunt. Torquebatur
quidā diues apud inferos, desiderauit aquæ
stillam de digito cōtempti ante ianuam suā
pauperis, quoniam vrebatur in flammis. Et
cum ei non daretur, quia iudicium sine mi-
sericordia illi qui non fecit misericordiam, Iacob. 2
cum ergo ei nō daretur, dixit ad Abraham, Luc. 16
Pater Abraham, miserere, mitte Lazarum,
habeo ibi quinque fratres, annunciet eis
quę hic patior, ne & ipsi veniant in locum
hunc tormentorum. Et quid illi Abraham? Luc. 16.
Habent illic Moysen & Prophetas: & ille,
Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis
resurrexerit, credent: & Abraham, Si Moy-
sen, inquit, & Prophetas non audiunt, nec si
quis à mortuis resurrexerit, credent. De qui
bus dixit, Habent ibi Moysen & Prophetas?
De his vtique qui adhuc viuebant, quibus
adhuc tempus correctionis largum erat, qui
nondum venerant in loca illa tormentorū:
Habent ibi, inquit, quos audiant, Moysen &
Prophetas Nō credunt his, sed si quis a mor Ibidem.
tuis resurrexerit credent. Si Moysen & Pro-
phetas non audiunt nec si quis a mortuis re
surrexerit credent: Sententia Abrahę est. A-
brahæ sententia vbi? Et vnde? De quodam ex B
celso loco, & pleno quietis & fœlicitatis,
quem vidit ille qui cruciabatur in flamma
leuatis oculis suis, quando in eius gremio,
id est, in eius secreto vidit pauperem fœlici-
ter exultantem, inde prolata est ista senten-
tia. Vide de quo tribunali. Ibi enim habitat Phili. 1
Deus, qa in sanctis habitat Deus: vnde optat Luc. 23.
Apostolus & dicit, cupio dissolui & esse cū
Chr̄o, multo magis optimū: & latroni illi di
citur, Hodie mecum eris in paradiso. Ergo
dominus cum Abraham, & in Abraham ma
nens dixit istam sententiam, Habent ibi Moy
sen & Prophetas, si illos non audiunt, neque
si aliquis à mortuis resurrexerit credent ei:
O hęretici, habetis hic Moysen & Prophe-
tas, viuitis, adhuc potestis audire, adhuc li-
cet corrigi, animositatem frenare, veritatem
tenere adhuc conceditur. Disceptate vobi-
scum vtrum audiēdus sit Moyses & Prophe
tę, qui fidei suę testimonia tāta exhibuerūt,
cum videamus sic currere res humanas, vt
ab ipsis prędictę sunt. Quid dubitatis adhuc
credere Moysi & Prophetis? Quid dubitatis
audire? An forte quęritis resurgentem a mor
tuis, vtrū & ipse vobis dicat de Ecclesia sua?
Quæsiuit hoc diues apud inferos, aliquem C
mitti ex mortuis ad fratres suos, reprehen-

ſus eſt quia hoc quæſiuit. Sufficere debuerũt fratribus eius Moyſes & Prophetæ. Ad hoc ille fruſtra quæſiuit, vt vos iã exẽplo admoniti ne fruſtra & ſero quærẽtes, ſicut ille torqueamini, & audiatis Moyſem & Prophetas. Quid dixit Moyſes? In ſemine tuo bene-
Gen.12. & 25 dicentur omnes gentes. Quid dixerunt Pro-
Pſal.21. phetæ? Commemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terrę, adhuc mihi dicturus es, Surgat aliquis ex mortuis: Ego non credo, niſi aliquis inde venerit &
Luc.16. dixerit, O domine, gratias miſericordiæ tuę, voluiſti mori, vt aliquis ab inferis ſurgeret, & ipſe aliquis non quicunque, ſed veritas ſurrexit ab inferis, qui verum de inferis diceret, & ſi ad inferos non venires, tamen propter voces imperitorum malorum ecce reſurrexit ab inferis. Quid dicis hęretice? Quid dicis? Modo te audiam, finitæ ſunt omnes excuſationes tuę? Et ſi verba derides diuitis apud inferos conſtituti, ſurrexit a mortuis Chriſtus, dignaris vel ipſum audire? Ecce quia forte ſimilis es diuiti mortuo, viuus deſiderabas ſurgere ab inferis. Non pater tuus, non auus tuus, non illi ſurrexerũt, qui neſcio quos nomine traditionis infamauerunt. Sed ecce non infamauerunt, verum di-
C xerunt. Vis noſſe quam nihil ad me? Audiamus ſimul quid dixerit, qui ſurrexit a mortuis. Quid pluribus immorer? Audiamus, iã aperiatur Euangelium, legatur quod factũ eſt tanquam fiat, ponantur ante oculos noſtros geſta præterita propter cauenda futura. Ecce Chriſtus ſurgens a mortuis, oſtendit ſe diſcipulis ſuis. Nuptiæ ipſius, ipſe ſpõſus, Eccleſia ſponſa: Ecce ſponſus qui dicebatur mortuus, abſumptus, finitus, ecce integer reſurrexit, ecce oſtenditur oculis diſcipulorum, ecce prębetur contrectantibus manibus, ecce tetigerunt cicatrices, qui deſperati ſunt vulnera. Exhibuit ſe oculis eorũ videndum, manibus contrectandum, putabant ſpiritum eſſe. Deſperauerant enim de
Luc.24. ſalute ſua. Exhortatur eos, confirmat in fide. Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Tangunt, gaudent, trepidant: Et cum adhuc trepidarant præ gaudio, ſic habet ſcriptum, & ſic certa ſunt, quę multum lecta ſunt, vix creduntur. Dubitatio quędã veluti tardius credentis condit voluntatem tenentis: Neceſſe

eſt vt plus homo gaudeat cum venerit qđ deſperauerat. Nam ad ipſum gaudium condiendum & augendum, noluit ſe ſtatim co- Ibid.
gnoſci. Tenuit viſus diſcipulorum ſuorum, E
illorum duorum quos inuenit in via colloquentes iam in deſperatione, & dicentes, Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael. Putauerant hoc, iam non putabant, iam ſpes cum eis non erat, & Chriſtus cum eis erat: qui ſe reddidit, & ſpem reduxit; Poſtea ergo dixit, poſteaquam eum illi in panis fractione cognouerunt, & obtulit ſe aliis diſcipulis ſuis, cum putarent ſpiritũ eſſe, dixit, Palpate & videte quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Et cum adhuc prę gaudio trepidarent, habetis hic, ait, quod manducetur? Accepit, benedixit, manducauit, & dedit eis, Expreſſa eſt veritas corporis, ablata eſt omnis ſuſpitio falſitatis. Quid deinde? Non ſciebatis, quia oportebat impleri omnia quę ſcripta ſunt in lege Moyſi & Prophetis & pſalmis de me? Et quia illi credebant Moyſi & prophetis, verum enim erat quod dixit Abraham, Si Moyſen & prophetas non audiunt, Luc.16.
neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit credẽt. Quia ergo credebant Moyſi & prophetis, & non erant de ipſis quos reprehendit Abraham, audierunt quod ait dñs, Non ſciebatis quia oportebat impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & pſalmis de me? Ecce qui credunt Moyſi & Prophe- Luc.24.
tis, videte quemadmodum ex ipſorum teſti F
monio credunt ei qui ſurrexit a mortuis. Tũc aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas, & dixit eis. Quoniam ſic ſcriptũ eſt, ſic oportebat Chriſtum pati, & a mortuis reſurgere tertia die. Habes iam ſponſum Eccleſię, & non hinc tacuit Moyſes, non hinc tacuerunt Prophetę, Chriſtum reſurrecturum a mortuis tertia die, paſſurum, & reſurrecturum. Deſcriptus eſt nobis ſponſus, vt non erremus, ſed neſcio qui exiſtunt, & quia non erramus in ſponſo, & ipſi videntur ea quæ & nos credere ſponſo, vt a membris ſponſi nos auocent, dicunt nobis, Ipſe eſt quidem ſponſus quem creditis, quem & nos credimus, ſed ſponſa non eſt ipſa Eccleſia quam tenetis. Et quę illa eſt? Pars Donati: & hoc eſt quod tu dicis, Hoc tu dicis, an ſponſus? Tu dicis, an Deus per Moyſen? Ecce Eccle-

ſiam

siam teneo: dictum est a Moyse, In semine
ene.12 tuo benedicentur omnes gentes. Tu dicis, an
26. spiritus Dei p prophetas? Ecclesiam teneo:
dictum est per Prophetam, commemorabũ
al.21. tur & conuertentur ad dominum vniuersi
fines terrę. Ecce iam teneo testimonium le
gis, & testimoniũ Prophetarum: audiamus
& eũ qui surrexit a mortuis. Ostẽdit se spõ-
G sum, teneamus eum: Confirmauit demon-
strando exhibendo testimonia. Hoc.n. Moy-
uc.24. ses, hoc prophetæ dixerunt, quia oportebat
pati Christum, & resurgere tertia die. Iam er
go quia tenemus ambo sponsum ex ipsis ver
bis, & puto, quia iam incipis mecum crede-
re, & his verbis Moysi, & prophetis creda-
mus, & ei qui resurrexit a mortuis: sequatur
& dicat, O domine video iã sponsum Chri
stum, factum est ne quis me auocet a mem-
bris sponsę tuæ, & nõ sis mihi caput, si ego
in membris eius non fuero: dic mihi & de
Ecclesia aliquid, quia iam de sponso eius nõ
dubito: audi & de Ecclesia, sequitur & dicit
Prædicari in nomine eius pœnitentiam, &
remissionem peccatorum. Nihil verius prę
dicari ĩ nomine eius pænitentiam & remis-
at.14. sionem peccatorum. Sed hoc vbi? Alii enim
dicunt, Ecce hic, alii ecce illic. Et quid ipse?
Nolite credere, exurgent pseudochristi &
pseudoprophetę, & dicent, Ecce hic, & ecce
illic. Non enim de ipso capite dicunt, ecce
hic & ecce illic, Notũ est enim quod Chri-
stus in cœlis est, sed de Ecclesia vbi Christus
et.28. est, quia ait, Ecce ego vobiscum sum vsque
ad consummationẽ seculi: sed ait dominus,
Nolite credere: Qui dicit, ecce hic ecce il
lic, partes ostendit, ego totum emi: dicat
mihi hoc Euangelium, dic hoc ipse ex Euan
uc.6. gelio, qui iam surrexisti a mortuis, vt cre-
uc.24. dant tibi qui credunt Moysi & prophetis:
dic mihi hoc tu, Audio oportebat Christũ
H pati & resurgere tertia die, & pdicari in no
mine eius pænitentiam & remissionem pec
catorum per omnes gentes incipientibus
ab Hierusalem. Quid est hæretice? Cum re-
citarem Moysen, cum recitarem Prophetas
distulisti ad eum qui resurrecturus erat a
mortuis. Ecce resurrexit, ecce dixit, tam nul
lam habet dubitationem Ecclesia Christi &
vxor Christi, quam nullam habet dubitatio-
nem corpus Christi, demonstratum oculis,
contrectatum manibus discipulorum. Ecce

qui resurrexit a mortuis vtrunque ostendit.
ostendit caput, ostendit membra, ostendit
sponsum, ostendit sponsam. At vtrunque
mecum crede, aut illud in damnationem
tuam credis. Quid enim quia resurrexit a
mortuis, quia in eodem corpore resurrexit?
Bene quia cicatrices ostendit, quia vt cruci-
fixus est, vt sepultus, ita redditus, ita demon-
stratus, optime credis, aut illum loquẽtem
in quem credis? Prædicabitur in nomine
eius pœnitentia & remissio peccatorum,
Vbi? Per latas terras. Si vellem illud ergo di-
cere, iam tu luctans aduersus hæreticos iam
pugnans, iam habens cum illis conflictus tã
tę quęstionis, non illud dicerem sic contra
præsentes hæreticos, quomodo illud dixit
ille contra futuros. Quid vis amplius? Re-
missio peccatorum in Christi nomine præ-
dicatur. Vbi prædicatur? per omnes gentes. I
Vnde? Incipit ab Hierusalem: Communica
huic ecclesię, quare litigamus? Cœpit enim
hæc Ecclesia ab Hierusalem ista terrena, vt
gaudeat de Deo in illa Hierusalem cœlesti.
Ab hac enim incipit, ad illam terminat. In il
la tota Ecclesia erit, ab ista exordium fidei
sumpsit. Lege Actus Apostolorum, si forte
mentior quomodo ibi erant congregati di-
scipuli cum venisset spiritussanctus, vt osten Acto.2.
datur tibi quod dixit dominus, Incipiẽtibus
ab Hierusalem, quomodo linguis omnium
locuti sunt in quos venit spũssanctus. Qua-
re nõ vis loqui omniũ linguis? Ecce ibi om-
nes lingue sonuerunt. Quare modo cui da-
tur spiritussanctus non loquitur omniũ lin-
guis? Hoc enim tunc erat indiciũ veniens in
homines spũssancti, vt linguis omniũ loque
rent, Modo qd dicturus es hęretice, quia nõ
datur spiritussanctus? Non dico tibi vbi, dat,
an non dat? Si non dat, quid est qđ agitis, lo K
quendo, baptizando benedicendo? Quid est
qđ agitis? inania celebratis? Ergo datur. Si da
tur quare linguis omniũ non loquuntur qui
bus datur? Nunquid defecit donũ Dei, aut
minor est fructus? Creuerunt zizania, sed &
triticũ. Sinite vtraq; crescere vsq; ad messẽ.
Nõ dixit crescant zizania, de crescat triticũ, Matt.13.
vtrunque creuit. Quare non apparet modo Acto.2.
spũssanctus in linguis omnibus? Imo vero
apparet in linguis omnibus. Tunc enim non
dum erat in Ecclesia per orbem terrarũ dif-
fusa, vt membra Chri in omnibus gentibus

loquerentur. Tunc iplebat̃ in vno qđ prænũciabatur in oĩb. Iã totũ corpus Chr̃i loquitur oĩum linguis,& q̃b. nõdũ loquitur loq̃tur. Crescit. n. Ecclesia donec occupet oẽs linguas. Qđ vos deseruistis quousq; creuit? Tenete nobiscũ quousq; accedat, vt nobiscũ ꝑueniatis ad ea q̃ nõdũ accesserunt. L Loquor oĩum linguis, audeo tibi dicere, ĩ corpore Chr̃i sum, in Ecclesia Chr̃i sum. Si corpus Chr̃i oĩum linguis iã loquit̃, & ego in oĩbus linguis. sum mea est Græca, mea est Luc. 4. Syra, mea est Hebrea, mea est oĩum gentiũ, q̃a in vnitate sum oĩum gentiũ. Ergo frẽs cœpit Ecclesia ab Hierusalẽ, vt p oẽs gentes ꝓpagaret̃. Quid euidentius hoc testimonio legis & ꝓphetarũ ipsius dñi? Apostolorum Mat. 10. vbiq; ꝓsonant voces, reddentes testimoniũ spei nostræ in vnitate corporis Chr̃i. Gaudete in frumentis, tolerate zizania, Gemite in tritura, suspirate in horreũ: Veniet illud tp̃s quo gaudebimus, cõfirmatis vectibus portarũ Hierusalẽ. Intret q̃ intraturus est, q̃ illuc manifestus intrabit, huc victus non intret. Qui autẽ huc victus itrat, foris est & nescit, Gala. 5. uentilabrũ ꝓbabit, vectes ꝓbabũt. Qui modo vere intus & ueraciter intus, ibi firmiter intus. Qui aũt hic tolerando intus, ibi gaudẽdo intus. Fines. n. Hierusalẽ pax, q̃a posuit, inquit, fines tuos pacẽ. Mõ desyderamus pacẽ, quã hic habemus in spe. Adhuc. n. in nobisipsis qualis pax? Caro cõcupiscit aduersus spiritũ, spũs aũt aduersus carnẽ. Vbi plena pax in vno hoĩe? Qñ erit plena ĩ vno homine, tũc erit plena in oĩb ciuibus Hierusalẽ. Qñ erit plena pax? Qñ corruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc in- 1. Co. 15. duerit immortalitatẽ, tunc plena pax, tunc firma pax. Nihil litigat aduersus animam in homine, nõ ipsa aduersum se ex quadã parte saucia, non carnis fragilitas, non indigentia corporis, non fames, non sitis, nõ frigus, non æstus, nõ lassitudo, non vlla inopia, nõ M ꝓuocatio rixę, non certe ipsa solicita cautela, & uitandi inimici & diligendi. Hæc oĩa frẽs mei litigant aduersum nos, nondum est plena & perfecta pax. Qđ clamastis, qui iã dudũ nominata pace ex desyderio clamastis? clamor vester de siti erat, nõ de saturitate, q̃a ibi erit pfecta iustitia, vbi pfecta pax. Modo esurimus & sitimus iustitiam. Beati q̃ Matt. 5. esuriũt & sitiũt iustitiã, q̃m ipsi saturabunt. Qũo ipsi saturabunt? Cũ ad pacẽ uenerim⁹. Iõ cũ dixisset, q̃ posuit fines tuos pacẽ. quia ibi saturitas & nulla indigenta, subdidit statim, Et adipe frumẽti satiãs te.] Frẽs quoniã pax ipsa de qua loq̃mur nõdũ est ĩ totis nobis. i. in vno quoq; nostrũ tota, adhuc forte Psal. spm̃ vestrũ delectat audire. Sed si nihil resistit & rebellat ex corpore, finiemus psalmũ: Fatigatos vos nusquã video, tñ vereor, nouit Deus, ne oneri sim vobis aut q̃busdã fratrib., & video studia multorũ exigẽtiũ hũc laborẽ de me & sudorẽ, quẽ credo in dño nõ futurũ infructuosũ: Gaudeo tantã eẽ voluntatẽ & uoluptatẽ in veritate verbi Dei, vt studiũ vestrũ bonũ in bono & de bono vincat studiũ insanorũ currentiũ in amphitheatrũ. Nunq̃d illi si tãdiu starẽt adhuc spectarent? Ergo frẽs audiamus cętera, q̃a hoc vultis. Assit dñs, assit & uirib. & mẽtib. nostris. Qui posuit fines tuos pacẽ, ad illã Hierusalẽ dicit & adipe frumẽti satiãs te. Transiit fames & sitis iustitiæ, succedit saturitas. Qui A ibi erit adeps frumenti, nisi panis ille q̃ descẽdit de cœlo ad nos? In patria ipsa qũo saturabit, qui in peregrinatiõe sic pauit? Iam Ioan. 6. modo de ipsa peregrinatiõe nr̃a locuturus est, qua venit ad illã Hierusalẽ vbi collaudabim⁹ dñm. Laudabim⁹ dñm Deũ nr̃m, Nos Hierusalẽ, nos Siõ, q̃m cõfirmabunt vectes portarũ nr̃arũ. Etenim ille q̃ tũc satiabit adipe frumẽti, q̃d facit ĩ ista peregrinatione? Hoc qđ seq̃t̃, Qui emittit verbũ suũ terrę.] Ecce ĩ terra laboramus fessi, lãguidi, pigri, frigidi. Qñ leuaremur ad adipẽ frumẽti & satietatẽ, nisi mitteret verbũ suũ terrę qua grauabamur, terrę qua ĩpediebamur a reditu? Misit verbũ suũ, nõ deseruit ẽt ĩ eremo, pluit mãna de cælo. Qui emittit uerbũ suũ terrę, & venit ad terras verbũ eius. Quomõ eius? Aut qđ est verbũ eius? Vsq; in velocitatẽ currit verbũ eius.] Nõ dixit velox est uer- Exo. 16. bũ eius, currit verbum eius vsque in uelocitatem. Intendamus frẽs, non potuit elige- Ps. re melius verbũ: Calidus calore calescit, frigidus frigore frigescit, velox velocitate velox fit. Quid calidius ipso calore, quo ca- B. let quicquid fit calidũ. Quid frigidius ipso frigore quo frigescit q̃cquid frigidum fit? Quid ergo uelocius ipsa uelocitate, qua velox fit q̃cquid velociter currit? Possunt dici multa uelocia, & alia magis, alia minus,

&

& tanto q̃que res uelox eſt, quanto eſt parti-
ceps velocitatis. Illa res magis eſt particeps
velocitatis, ergo magis velox. aut minus par
ticeps velocitatis, ergo minus velox. Ipſa ita
C que velocitate q̃d velocius? Ergo quouſque
Pſal. currit? Vſq; in velocitatẽ. Quãtũ uis auge q̃d
velox eſt verbũ, & dic, velocius eſt q̃ illud
ſen.diſ. aut illud, q̃ aues, q̃ venti, q̃ angeli: Nunq̃d ali
.ca. fa quid horũ? attamẽ quãta ipſa velocitas vſq;
mur. in ipſam velocitatẽ? Velocitas ipſa quid eſt
frẽs? Vbiq; eſt, non eſt in parte. Hoc p̃tinet
ad verbũ Dei nõ eſſe in parte, vbiq; eſſe p̃ ſe
ipſum verbũ, ex quo Dei virtus & Dei ſapiẽ
Cor. 1. tia eſt, nondũ aſſumpta carne. Si cogitemus
pien. 8. Deũ in forma Dei, verbũ æquale patri, ipſa
eſt ſapiẽtia Dei, de qua dictũ eſt, Attingit a fi
ne vſq; ad finẽ fortiter. Quãta velocitas? At-
tingit a fine vſq; ad finẽ fortiter. Sed forte im
mobilitate attingit. Si immobilitate tanquã
moles aliqua ſaxea impleat locũ aliquẽ, dicit
quod attingit eiuſdẽ loci a fine vſq; ad finẽ,
A ſolida. non tñ motu. Quid ergo dicimus? Non hẽt
motũ verbũ illud, Et ſapientia illa ſtolida eſt?
Et vbi eſt quod dicitur de ſapientię ſpiritu?
Ioan. pien. 7. Cum multa dicerentur, acutus, inq̃t, mobilis
certus, incoinquinatus. Sic vtique ſapientia
Dei mobilis. Si ergo mobilis, q̃n hoc tangit,
illud nõ tangit: Aut hoc tangit, illud deſerit?
Et vbi eſt velocitas? Hoc facit velocitas, vt &
vbiq; ſemper ſit, & nuſquã incluſa teneatur.
Sed cogitare iſta nõ poſſumus, pigri ſumus.
Quis iſta cogitet? Et reuera frẽs q̃m dixi q̃uo
potui, ſi tñ potui, ſi intellexi, & q̃uo potuiſtis
D intellexiſtis: ſed quid dicit Apoſtolus? Ei aũt
qui potens eſt facere ſupra, q̃ petimus aut in
he. 5. telligimus. Quid hic oſtẽdit? Quia quotien-
ſcunq; intellexerimus, non intelleximus ſi-
cuti eſt. Quare hoc? Corpus.n. q̃d corrumpi
pien. 9 tur, aggrauat animã. Ergo in terra frigidi ſu-
mus, Velocitas n. feruẽs eſt, & oĩa feruentio
Exo. ra velociora, oĩa frigidiora tardiora. Nos
al. 18. tardi, ergo frigidi. Illa aũt ſapiẽtia currit vſq;
Pſ. 1 in velocitatem. Ergo feruentiſsima eſt, Nec
qui ſe abſcondat a calore eius. Nos ergo
qui frigidi corporis tarditate, vinculo terre
nę vitę huius corruptibilis onere pręgrauati
B. nullam ne ſpem habemus ad capiendum
verbum, quod vſque in velocitatem currit?
An vero ille quãuis ex corpore in infima de
preſſos deſeruit? Nonne ipſe prædeſtinauit
nos, antequam in iſto mortali & pigro cor-
pore naſceremur? Qui ergo prædeſtinauit
nos, dedit terræ niuem ipſos nos. Iam n. ve-
niamus ad illos Pſalmi verſus ſubobſcuros,
incipiãt illa inuolucra euolui, quoniam vos
verbum Dei quanto magis per nos dicitur,
tãto auidiores inuenio. Ecce nos pigri in hac
terra quaſi congelauimus hic: Et quomodo E
contingit niuibus: ſurſum.n. gelant & in ima Mat. 24.
decidunt: ſic frigeſcente charitate decidit hu
mana natura in has terras, & pigro corpore
inuoluta velut nix facta eſt. Sed in iſta niue
ſunt prædeſtinati filii Dei. Dat enim ille niuẽ
velut lanam.] Quid eſt velut lanam? Ideſt, de
niue quam dedit, de iſtis pigris adhuc ſpiri-
tu & frigidis quos prædeſtinauit, adhuc fa-
cturus eſt aliquid. Lana enim materies veſtis
eſt. Lana cum videtur, veluti præparatio eſt
aliqua de veſte. Ergo quia prædeſtinauit hos
qui ad tempus frigidi repunt in terra, & non
dum feruent ſpiritu charitatis, de prædeſti-
natione enim adhuc loquitur, veluti lanam
dedit hos Deus, & facturus eſt inde veſtem.
Merito in mõte veſtis Chriſti fulſit ſicut nix.
Fulgebat veſtis Chriſti ſicut nix, tanquam de Mat. 17.
illa lana iam facta erat tunica: De qua lana?
Ideſt, de niue quam dedit ſicut lanam, ad-
huc predeſtinati, pigri erant: ſed expecta vi-
de quid ſequatur, Quia ſicut lanam dedit
eos, fit inde tunica. Quomodo enim dicitur
Eccleſia corpus Chriſti, dicitur & veſtimen
tum Chriſti ipſa eccleſia: inde eſt illud quod
ait Apoſtolus, Vt exhiberet ſibi glorioſam ec Ephe. 5.
cleſiam non habentem maculam aut rugam.
Ergo exhibeat ſibi glorioſam eccleſiam non
habentem maculam aut rugam. Faciat ſibi
veſtem de illa lana quam prædeſtinauit in
niue. Adhuc in hominibus incredulis, & fri-
gidis, & pigris, faciat veſtem de hac lana: vt
abluatur a maculis, mundetur fide: vt rugam F
non habeat, tendatur in cruce. Qui dat niuẽ
ſicut lanam. Iam ſi prædeſtinati ſunt, vocan- Rom. 8.
di ſunt, Quos.n. prędeſtinauit, illos & voca-
uit. Iam quomodo vocãtur ex languore cor
poris illius vt ſani fiant: quomodo vocãtur?
Audi Euangelium, Non veni vocare iuſtos,
ſed peccatores in pęnitentiã. Incipit ergo iã
prædeſtinatione niuis illius cognoſcere tor Mat. 9.
porem ſuum, accuſare peccatum ſuum: inci
pit vocatione venire ad pœnitentiam. Me-
rito ergo qui dat niuem uelut lanam p̃pter
confectũ tunicæ futurę, ẽt p̃p vocationẽ in

pænitētiā,Nebulā velut cinerē spargit.] Ne
bulam,inquit,velut cinerem spargit. Quis?
Rom.8. Qui dat niuē sicut lanā.Quos.n. prędestina
uit, vocat in pænitentiā,quia quos prædesti
nauit,illos & vocauit.Cinis aūt ad pœnitē
Mat.11. tiā pertinet:audi vocātē ad pœnitentiā,cū
exprobrauit quibusdā ciuitatibus,dicēs,Vę ti
G bi Corozaim,vę tibi Bethsaida,qa si i Tyro
& Sydone factæ fuissent virtutes,q̄ factæ sunt
in vobis,olim,inqt,in cilicio & cinere pę
nitētiā egissent.Ergo nebulā velut cinerem
spargit.Quid est nebulā velut cinerem spar-
git?Cū vocat quisque ad intelligendū Deū,
& dicitur illi, cape veritatē.Incipit velle ca
pere veritatē,nō sufficit,videt se quandā ca
liginē pati,quā ante non videbat.Ad hoc est
ergo illa nebula,vt noueris nescire te, & no
ueris quid scire oporteat,& videas te inua-
lidū ad illud sciendum quod oportet sciri.
Nam si in ista nebula iam te pręsumpseris
Gala.6 scire, audies ab Apostolo, Qui se putat ali-
quid scire,nondum scit quemadmodū opor
tet eum scire.Ergo nondum comprehendi-
sti,adhuc nebulam pateris. Sed non te dese-
ruit,qui accendit tibi lucernam carnis suæ:
Non erres in nebula,fide sequere. Sed quia
conaris videre & non potes,pęniteat te pec
catorum,quia nebula velut cinis sparsa est.
Quid iam te pœniteat? Contumacē te fuisse
aduersus Deum.Quid iam te pęniteat?Secu-
H tū te fuisse vias tuas malas:Peruenisti in istā
difficultatem illius beatę visionis,& erit ti-
bi salubris nebula,quam sicut cinerem spar
git Deus.Tu ipse es adhuc nebula,sed velut
cinis.Adhuc enim pœnitentes volutantur
in cinere fratres mei,tanquam similes se cō
testantes, dicentes Deo suo,cinis sum:dixit
enim quædam scriptura, & Despexi me ip-
Iob.42. sum,distabui,& æstimaui me terrā & cine-
rem.Hæc est humilitas pœnitentis. Quan-
do Abraham loquitur ad Deum suum, &
quando vult sibi aperiri incendium Sodo-
morum, Ego, inquit, terra & cinis sum.
Quomodo fuit ista semper humilitas in ma
gnis & sanctis viris? Nebulam ergo uelut
cinerem spargit. Quare? Quia quos præ-
destinauit illos & vocauit: Qui non venit
vocare iustos, sed peccatores ad pœniten-
tiam. Qui emittit crystallum suum velut fru
Rom.8. sta panis. [Non denuo laborandum est di-
Matt.6 scere quid sit crystallus.Prælocuti enim su-
mus,& credo nō excidisse charitati vestræ.
Quid est ergo,mittit crystallū suā velut fru
sta panis?Qūo nix illa ipsius?quia pdestina-
torū est. Qūo nebula illa ipsius,qa ipsi vocā
tur ad pœnitētiā qui prędistinati sunt ad sa
lutē,sic est quodāmō crystallū ipsius. Quid
est crystallū?Multū obdurit, multum conge I
lauit, nō iam sicut nix facile solui pōt. Nix
multorū annorū tempore durata & serie se
culorū,crystallū dr:Et hoc mittit velut fru-
sta panis. Quid hoc sibi vult?Fuerunt nimis 2.Se.
duri,non iam niui sed crystallo comparan- 43.c
di,& ipsi prędestinati sunt vocati, & quidā te.
eorum ita vt pascerent alios & essent vtiles quæm
& aliis.Et qd opus est vt numeremus mul- utrū
tos forte quos nouimus, illum aut illum?
Occurrit vnicuique cogitanti ex iis quos no
uit,q̄ forte duri & pertinaces & obnitentes
aduersus veritatem fuerunt,& modo prædi
cant veritatem,facti sunt frusta panis. Quis
ille unus panis? Multi, inquit Apostolus,
vnum corpus sumus in Christo.Vnus panis,
vnum corpus:multi sumus ipse dicit.Ergo si
vnus panis totum corpus Christi, membra
Christi frusta panis sunt:De quibusdam du- 1.Co
ris facit membra sua,& vtilia ad alios pascē
dos.Quid imus per multos ? Notissimum
illum Paulum Apostolum intueamur.Nihil
nobis isto viro notius,nihil suauius,nihil in
scripturis familiarius est. Et si fuerint qui ex
tanta duritia conuertantur in quanta ipse
fuit, panis fient: Ipso proposito ad exem-
plum omnes occurrant, vt explicetur sen-
sus iste, Mitit crystallum suam sicut frusta
panis.Ecce crystallus erat Apostolus Pau-
lus, durus obnitens veritati,clamans aduer
sus Euangelium,tanquam indurans aduer-
sus solem. Iste q̄ durus fuit crescens in lege,
eruditus ad pedes Gamalielis legis docto- Phi.
ris.Nō audiebat Moysen & Prophetas Chri
stum prædicantes.Magna duritia. Certe gē-
tes non audierant Prophetas, non audie-
rant Moysen, frigidi erant, sed crystallum
non erant. Ille qui credebat in verbis præ-
dicantibus Christum, & Christo venienti
non credebat, nimis obdurauerat. Quia er- K
go crystallum erat,nitidus videbatur & cā-
didus, sed durus & nimium gelidus. Quo
modo nitidus & candidus? Hebręus ex He-
bræis, secundum legem Pharisęus. Vides ni Act.
torem crystalli: Audi duritiam crystalli:Se-
cundum

cundum æmulationem persequens Eccle-
siam Dei. Inter lapidatores sancti Stepha-
ni martyris ibi erat iste durus,& forte cæte
ris durior. Oīum lapidantiũ vestimenta ser
uabat,vt oīum ī manibus lapidaret. Ergo vi
demus niuē,nebulā,crystallum, bonum est
vt ille spiret & soluat. Si.n. ille non spiraue
rit,si non ipse duritiam glaciei huius dissol
uerit, In faciē frigoris eius, quis subsistet?§
In faciem frigoris eius? Cuius? Dei, Vnde est
eius frigus? Ecce deserit peccatorem, ecce
non vocat,ecce nō aperit sensum,ecce non
infundit gratiā * Soluatur hō si non pōt gra (l.Soluatur homo)
tiæ,non potest stultitiæ. Quare non potest? (ī potest)
In faciē eius quis subsistet? Vide ergo conge (facie)
lascentē illum,& dicentē, Video aliā legē in (stultitiæ.)
mēbris meis repugnantē legi mentis meę,
& captiuũ me ducentē in lege peccati, q̄ est
in mēbris meis. Miser ego hō quis me libe- (Rom.7.)
L rabit de corpore mortis huius? Ecce frige-
sco,ecce congelasco, quo calore soluar ut
currā? Quis me liberabit de corpore mortis
huius? in faciē frigoris eius, quis subsistet?
Et quis seipsum liberabit, si ille deseruerit?
Et quis liberabit? Gr̄a Dei ꝑ Iesum Chr̄m do
minum nostrũ: audi & hic gratiā Dei: Qui
emittit crystallum suā sicut frusta panis, in
faciē frigoris eius qui subsistet? Ergo despe (Ibidem.)
ratio est? Absit: Sequitur.n. Emittet verbum
suum & tabefaciet ea.] Non ergo desperet
nix,non desperet nebula,non desperet cry
stallum. De niue tanquam de lana conficit
& tunica. Nebula illa in pęnitentia salutem
inuenit, Quia quos prędestinauit, illos &
vocauit. Sed licet sint iter prędestinatos du-
rissimi, & multo quasi tempore congela- (Rom. 8.)
uerint,& crystallus facti fuerint, non erũt
duri misericordiæ Dei. Emittet verbum suũ
& tabefaciet ea. Quid est tabefaciet ea? Ne
forte in malo intelligatis,tabefaciet, lique-
faciet, dissoluet. Duri. sunt enim per super-
biam: merito & superbia stupor dicit. Quic
quid enim stupidum est,frigidũ est. Rigorē
passi homines quotidie dicũt,obstupuit. Er
go superbia stupor est. Emittet verbum suũ
& tabefaciet ea. Et reuera cumuli nimis cũ
M calefiunt,tabefiunt,deliquescunt in humili
tate. Quomodo ergo quasi montem niuis
erigit stupor, sic stultos erigit superbia.
Emittet verbum suum, & tabefaciet ea. Ec-
ce uenit illud crystallum, Saulus post cædē
& lapidationem Stephani, duritia quadam
stupidus in Christũ,petiit literas a sacerdoti Acto.9.
bus,ut vndique exhibeat Christianos anhe-
lās cæde s. Durus sũ iste & gelidus cōtra ignē
Dei. Sed quanquā esset durus, quanquā geli
dus,ecce ille qui emittet verbũ suũ & tabe-
faciet ea,clamauit de cœlo feruidus, Saule
Saule,q̃d me persequeris? Vna illa voce,tā-
ta illa duritia crystalli resoluta est. Emittet
ergo verbũ suũ & tabefaciet ea. Non despe
ret de crystallo, quanto minus de niue vel
de nebula? De ipsa crystallo nō desperetur:
audi vocem quandam crystalli, Qui prius
fui blasphemus, persecutor & iniuriosus. 1.Tim.
Sed quare soluit crystallum Deus? Ne de se
nix ipsa desperet: ait enim, Ideo misericor-
diam consecutus sum, ut in me ostenderet
Chr̄s Iesus omnem patientiam ad informa
tionem eorum, qui credituri sunt illi in vitā
ęternam. Clamat ergo Deus ad gentes: Sol-
ui crystallum, venite niues. Emittet verbum A
suum & tabefaciet ea. Spirabit spiritus eius
& profluent aquæ.] Ecce crystallum & ni-
ues resoluunt, eunt in aquas: Qui sitiunt ve
niant & bibant. Saulus durus vt crystallum, Ioan 7.
Stephanum est persecutus ad mortē. Paulus Acto.9.
iam in aqua viua gentes vocat ad fontē. Spi
rauit spiritus eius & ꝓfluent aquæ. Spiritus
feruens, vnde dictum est in alio psalmo, Cō Ps.125.
uerte domine captiuitatem nostram, sicut
torrens in austro. Captiua enim Hierusalē
tanquam congelauerit in Babylonia, flat au-
ster, soluit rigor captiuitatis, currit in Deũ
feruor charitatis. Spirauit spiritus eius, &
profluent aquæ: fiat in eo fons aquę salien-
tis in vitam ęternam. Annuncians verbum
suum Iacob, iustitias & iudicia sua Israel.]
Quas iustitias, & quę iudicia? Quia &
quicquid hic humanum genus ante per-
pessum est cum esset nix, & nebula, & cry-
stallus, merito perpessum est superbiæ &
elationis in Deum: Recurramus ad origi-
nem casus nostri, & videamus quia veris- B
sime in psalmo cantatur, Priusquam hu-
miliarer ego deliqui. Sed qui dicit, Prius- Ps.118.
quam humiliarer ego deliqui: ipse dicit,
Bonum mihi est quoniam humiliasti me,
ut discam iustificationes tuas. Has ergo iu-
stificationes a Deo didicit Iacob, qui fecit
ipsum Iacob luctari cum angelo: In cuius
angeli ꝑsona ipse dn̄s erat luctatus: Tenuit, Gen.32.

vim fecit ut teneret,inualuit vt teneret,fecit se teneri misericordia,nõ infirmitate. Luctatus ergo Iacob ꝑualuit,tenuit,& quẽ videbatur vicisse,rogat,vt benedicat ab eo. Qũo intelligebat cũ quo luctatus fuerat,quem tenuerit? Quare violẽter ẽst luctatus & tenuit?
Mat. 11. Quia regnum cælorũ vim patit̃,& q vim faciũt diripiũt illud. Ergo quar̃ luctatus? Quia
C cũ labore. Quare vix tenemus, qđ facile amisimus? Ne facile recipiendo qđ amisimus, discamus perdere quod tenemus. Laboret hõ vt teneat,tenebit ad firmitatẽ quod tenuerit post laborem. Ergo hæc iudicia sua Deus manifestauit Iacob & Israel. Apertius dicam.i.qa & iusti q hic sunt,labores,pericula,molestias,passiones, ꝓ merito patiuntur iusto iudicio Dei:qa ille solus põt dicere,sine causa hic passus sum, quãuis ió non sine cã,qa ꝑꝑ nos,q solus põt dicere, quæ nõ rapui tunc exoluebã,q solus potuit dice
Psal. 68. re,Ecce venit princeps huius mundi, & in
Ioa. 14. me nihil ĩueniet:& quasi diceretur ei,Quare ergo pateris:sequit̃ & dicit, Sed ut sciant oẽs quia uoluntatẽ patris mei facio, surgite eamus hinc. Cæteri oẽs merito suo, iudicio Dei,& ꝓ iustitia q̃ patiuntur,non sibi arrogent,quasi habeãt passionẽ innocentię qualis in Chr̃o erat:audi Apostolũ Petrũ, Tem-
1. Pet. 4. pus est,inquit,ut iudiciũ incipiat à domo dñi: Exhortans martyres & testes Dei,vt oẽs minas frementis seculi patientissime tolerent in semetipsis:ait illis, Tempus est inchoationis iudicii ex domo Dei. Si autẽ initiũ à nobis,quis finis eorum qui non credunt Dei Euãgelio? Et si iustus vix saluus fiet, peccator & impius vbi parebunt? Annuncians verbum suum Iacob,iustitias & iudicia sua Israel. Non fecit sic vniuersæ genti.] Nemo vos fallat,non nunciatum est alicui genti hoc iudicium Dei quomodo patiantur iusti & iniusti. Quomodo? Pro merito omnes. Quomodo? In gratia Dei: Non in suis meritis liberant̃ ipsi iusti. Non annunciatum est hoc vniuersæ gent̃, sed soli Iacob, soli
D Israel. Quid ergo nos facimus,si non annũciauit uniuersæ genti, sed tantum Iacob, tantum Israel? Vbi erimus nos? In Iacob & in Israel. Iudicia sua non manifestauit eis.) Quibus? Omnibus gentibus. Et quomodo vocatæ sunt niues soluta crystalla? Quomodo vocatæ sunt gẽtes iustificato Paulo? Qũo nisi ut essent in Iacob? Præcisus est oleaster Ro. 11
vt insereret̃ in oliuã. Iã ad oliuã ꝑtinent, iã nõ debent dici gentes,sed vna gens ĩ Chr̃o, gens Iacob,gens Israel. Quare gens Iacob Gen. 1[...]
& gens Israel? Quia Iacob de Isaac, Isaac de &.29
Abrahã. Abrahę autem,quid dictũ est? In se Gala.
nõ me tuo benedicẽtur oẽs gentes. Hoc idẽ dictum est ad Isaac,hoc & ad Iacob. Pertinemus ergo ad Abrahã. Semen.n. Abrahæ, non me uel quolibet hoĩe,sed Apostolo sãcto interpretãte, Chr̃s est & ipse ait, Nõ dicit & seminibus tanquã in multis, sed tanq̃ in vno,& semini tuo qđ est Chr̃s. Si vnum semen,vnus Iacob,vnus Israel, & oẽs gentes vnũ in Chr̃o. Ergo ad oẽs ꝑtinet gentes qđ reuelauit ipse Iacob & Ipse Israel, & illi soli in aliis gentibus deputandi sunt, qui nolentes credere in Chr̃o, nolunt recedere ab oleastro & inseri oliuæ, remanebunt in syluosis ramis steriles & amari. Gaudeat Iacob qui est supplantator Esau,quia supplã- Gen. 7
tauit fratrẽ suum. Cęcitas.n. ex parte Israel Ro. 1.
facta est,ut plenitudo gentiũ intraret. De Iacob factus est Israel. Quid est Israel: Iã oẽs audiamus, oẽs Israel,siue qui hic estis ĩ mẽbris Christi, siue qui foris & non foris & ꝑ E
oẽs gentes vbiq; foris,vbiq; intus:audiat ipse Israel,qui ex Iacob factus est Israel. Quid est Israel? Videns Deũ. Vbi videbit Deum? In pace. In qua pace? Pace Hierusalem Quia posuit,inq̃t,fines tuos pacẽ. Ibi laudabim[us], oẽs unus in uno ad unum erimus, quia deinceps multi dispersi non erimus.

In Psalmum centesimum quadragesimumoctauum, Enarratio.

MEditatio præsentis vitę nr̃ę in laude Dei esse debet:qa exultatio sempiternę futuræ nostræ uitę,laus Dei erit. Et nemo potest idoneus fieri futuræ uitæ,qui se ad illã modo non exercuerit. Modo laudamus Deum,sed & rogamus Deum. Laus nostra lætitiam habet,oratio gemitum. Promissum est enim nobis aliquid, quod nondum habemus,& quia verax est qui promisit,in spe gaudemus: quia tamen nondũ habemus, in desyderio geminus. Bonum est nobis perseuerare in desyderio donec ueniat quod promis-

pmissum est, & transeat gemitus, & succedat sola laudatio. Propter hæc duo tẽpora, vnũ qđ nunc est in tẽtationib. & tribulationibus huius vitę: alterũ qđ tunc erit in securitate & exultatione ppetua, instituta est nobis etiam celebratio duorũ tẽporũ, ante pascha & post pascha. Illud qđ est ante pascha significat tribulationem in qua mõ sumus: qđ vero nunc agimus post pascha, significat beatitudinẽ in qua postea erimus. Ante pascha ergo qđ celebramus hoc agimus: Post

F pascha aũt qđ celebram⁹, significam⁹, qđ & nõdũ tenemus. Propterea illud tẽpus in ieiuniis & orationib. exercemus, hoc vero tps relaxatis ieiuniis in laudib. agimus. Hoc est. n. Halleluia, quod cantamus, qđ Latine interpretatur, vt nostis, laudate dñm. Illud iõ tempus ante resurrectionem, hoc tempus post resurrectionem domini est: Quo tempore significatur vita futura, quam nondũ tenemus, quia qđ significamus post resurrectionem domini, tenebimus post resurrectionem nostrã. In capite enim nostro nobis vtrunque figuratũ est, vtrunq; demõstratum est. Passio. n. dñi ostendit nobis vitã p̃sentis necessitatis, qua oportet & laborare & tribulari, & ad extremum mori. Resurrectio vero & clarificatio dñi ostendit nobis vitam q̃ accepturi sumus, cum venerit retribuere digna dignis, mala malis, bona bonis. Et quodammodo mali oẽs cantare nobiscũ possunt halleluia: Si aũt in malitia sua perseuerauerint, canticum vitæ nostræ futuræ dicere possunt labiis, ipsam vero vitã q̃ tunc erit in ea veritate, q̃ nunc significat, obtinere non possunt, qa noluerunt meditari ante quã veniret, & tenere qđ venturũ erat. Nũc

G ergo frs, exhortamur vos ut laudetis Deũ, & hoc est qđ vobis oẽs dicimus, qñ dicim⁹ halleluia: Laudate dominum: Dicis tu alteri, dicit ipse tibi, cũ se omnes exhortantur, oẽs faciunt quod hortantur. Sed laudate totis votis de totis vobis. i. vt non solum lingua & vox vestra laudet Deum, sed & conscientia vestra, vita vestra, facta vestra. Etenim laudamus modo in Ecclesiis quando congregamur, cum quisque discedit ad propria, quasi cessat laudare Deum: Non cesset bene viuere, & semper laudat Deum. Tũc desinis laudare Deum, quando à iustitia & ab eo quod illi placet declinas. Nam si a vita bona nunq̃ declines, lingua tua tacet, vita tua clamat, & aures Dei ad cor tuũ. Qũo. n. aures nostrę ad voces nostras, sic aures Dei ad cogitationes nostras. Nõ põt autem fieri vt habeat mala facta, q habet bonas cogitationes. Facta. n. de cogitatione pcedũt. Nec quisquã põt facere aliquid, aut ad aliquid agendum membra mouere, nisi primo pręcesserit iussio cogitationis. Quomodo de interiori palatio quicquid iusserit Imperator, H per imperium Romanorum emanat, quicquid videtis agi per puincias: quantus motus fit ad vnam iussionem Imperatoris intus sedentis? Mouet solum ille labia cum loquitur, & mouet oĩs prouincia cũ fit qđ loquitur: Sic & in vno quoque nostrum intus est Imperator, intus ĩ corde sedet. Si bonus bona iubet, bona sunt, & si malus mala iubet, & mala fiunt. Cum ibi sedet Christus, quid potest iubere nisi bona? Cum possidet diabolus, quid potest iubere nisi mala? In tuo autem arbitrio Deus te esse voluit, cui pares locum, Deo an diabolo. Cum paraueris, qui possidebit ipse imperabit. Ergo fratres non tantum ad sonum attẽdite, cum laudatis Deum, toti laudate, cantet vox & vita, cantent facta, & si est adhuc gemitus, tribulatio, tentatio, sperate transitura omnia, & illum venturum diem quo sine defectu laudabimus. Ecce iste psalmus, quoniã manifestus est, currendus est nobis. Distribuit enim uniuersam creaturam laudãtem Deũ, & tanquam hortatur ut laudet, quasi inuenerit tacentem.

I

Expositio Psalmi.

Laudate dominum de cœlis.) Quasi inueniret tacentes in cœlis laudem dñi, & exhortatur vt surgant & laudent. Nũquã cœlestia laudes conditoris sui tacuerunt, nũquam terrestria Deum laudare cessarũt. Sed planè sunt q̃dam quę habent spiritum laudandi Deum in eo affectu, quo eis placet Deus. Nemo enim laudat, nisi quod ei placet. Sunt autẽ q̃ spiritũ uitæ & intellectũ ad laudandum Deum non habent, sed quia & ipsa bona sunt, & in ordine suo integre disposita sunt, & ad pulchritudinẽ vniuersitatis referuntur, quam condidit Deus, ipsa q̃dem per se voce sua & corde suo non laudant

dant Deum, sed cum ab intelligentiaus con-
siderantur per ipsa laudatur Deus, & cum p
ipsa laudatur Deus quodammodo & ipsa
laudant Deum: verbi gratia, Laudant Deum
in cęlis omnia quæ habet spiritum vitæ & in
K tellectum purum ad eum contemplandum,
& sine fastidio & defectu diligendum. Lau-
dant autem dominum per intellectum in ter
ra discernendi bonum & malum, & per in-
tellectum cognoscendi creaturam & creato
rem: homines qui ista cogitant, & quibus tri
buit dominus mentem discernendi ista dele
ctandi atque laudādi: homines possunt: Pe-
cora nunquid habent huiusmodi intellectū?
Si haberent huiusmodi intellectum peco-
ra, non nobis diceret Deus, Nolite esse sicut
equus & mulus, quibus non est intellectus.
Psal. 31. Quādo hortat nos vt non simus sicut peco-
ra sine intellectu, ostendit nobis quia homi-
ni tribuit intellectum ad laudandum Deum.
Arbores nunquid vel vitam habent ipsam
qua sentiant sicut pecora? Nam pecora & si
sensum interiorem rationalem, & mentem
intelligentem atq; discernentem non habēt,
quam homo habet vt laudent Deū, habent
tamen vitam manifestam sicut omnes noui
mus, appetēdi cibum, vtilia sumendi, noxia
respuendi, sensus corporalia discernendi, vi
sum ad colores, auditū ad voces, olfactum
ad odores, gustum ad sapores, motus vel ad
voluptates, vel ad molestias cognoscendas.
Intelligimus hęc, & videmus ante oculos no
L stros: Nō habent rationē intelligendi, sed ha
bent spiritū corporis animati & vitā mani-
festam. Arbores aūt nec ipsam habent, & tñ
omnia laudant Deū. Quare laudant Deum?
Quia cū ista videmus, & cōsideramus crea-
Ps. 144. torē q ea fecit, de illis nascitur in nobis laus
Dei, & cū ipsorum consideratione laudatur
Deus omnia laudant Deum. Cępit ergo iste
de cælo, laudāt omnia, & dicit laudate. Qua
re cū laudent dicit laudate? Quia delectatus
est in eo qđ laudant, & placuit ei quasi adiū
gere hortationē suam. Quō si venias ad ho-
mines bonum aliquod operantes cum gau-
dio, siue in vinea, siue ī messe, siue in aliqua
agricultura, placet tibi qđ faciunt, & dicis,
facite, agite: Non vt tunc incipiant facere
quando dicis, sed qa placet tibi ꝙ facientes
inueneris, adiungis gratulationē & exhorta-
tionem tuā. Dicendo. n. facite, & exhortando

facientes, voto quasi facis cum illis. In hac
ergo exhortatione plenus spiritu Propheta
dicit hæc, & Psalmus est Aggæi & Zacha- 1. Esd.
riæ, sic habet titulum, Isti duo Prophetę eo
tempore quo captiuus populus tenebatur in
Babylonia, ꝓphetabant etiā futurū finē ca- M
ptiuitatis, vt restauraretur ciuitas Hierusa-
lem, quę bello ceciderat. Significauerunt er
go nobis in mysterio vitam futuram, vbi lau
dabimus Deum post captiuitatem vitæ præ-
sentis, vbi erit innouatio ciuitatis illius ma-
gnę Hierusalem, vnde peregrini suspiramus
captiuati adhuc subonere & sarcina corpo-
ris mortalis, vnde adhuc geminus in pere-
grinatione, exultabimus autē in patria. Qui
autem non gemit peregrinus, non gaudebit
ciuis, quia desiderium nō est in illo. Prophe
tę ergo isti sancti magnam consolationem
præbuerunt tunc captiuato populo secun-
dum carnem. i. constituto in Babylonia sub
regibus alienigenis. Ostendebant. n. per ꝓ-
phetiam, futurū tps liberationis à captiuita-
te, instaurationis Hierusalē. Sed illa omnia 1. Co. 10.
in figura gesta sunt, habent veritatem suam.
Figura sunt in antiqs, ꝑsentia ostenduntur in
nobis Mō ergo qđ dicit Apostolus? Quādiu
sumus in corpore, peregrinamur à domi- 2 Cor. 5
no: Nondum sumus iu patria. Quando eri-
mus in patria? Qñ triumphabimus deuictō
inimico diabolo, quando mors nouissima
inimica destruetur: tunc fiet sermo qui scri-
ptus est, Absorpta est mors in victoria. Vbi 1. Cor. 15
est mors cōtentio tua? Vbi est mors aculeus A
tuus? Quando ergo nulla erit mortis cōten-
tio quæ modo est, & facit nos gemere ex de-
fectu & mobilitate rerum, ex fragilitate car-
nis humanę? Contendunt nobiscum quoti-
die tentationes, contendunt quoq; nobi-
scum quotidie delectationes, etsi non cōsen
tiamus, tamen molestiam patimur, & cōten
dimus, & magnū periculum est, ne qui con-
tendit vincatur. Si aūt non consentiendo vin
camus, molestias tamen patimur resistendo
delectationibus: Non cessat, & non moritur
hostis, nisi in resurrectione mortuorum. Sed
pręsumamus, fidamus, erigūt nos Aggęus & 1. Esd.
Zacharias, cātant futurā liberationē nr̄am.
Si illi populo cantauerunt, & impletū est,
christiano populo quod cātatur non imple
bitur? Implebitur sane. Securi estote, non tan
tummodo in ista peregrinatione vitæ huius,
sed

ſed quomodo hic agatis videte. Non vobis placeat amor Babyloniæ, ne obliuiſcamini ciuitatem Hieruſalem. Etſi corpus noſtrum adhuc ĩ Babylonia tenetur, cor noſtrum ad Hieruſalem præmittatur, Laudat ergo tota creatura dominum, quia hoc ibi facturi ſu- [B] mus quod hic pręmeditamur. Laudate dominum de cœlis: Laudate eum in excelſis.]Primo de cęlis dicit poſtea de terra. Laudatur enim Deus qui fecit cœlum & terrã. Cæleſtia tranquilla ſunt, pacata ſunt ibi ſemper gaudiũ, nulla mors, nulla ęgritudo, nulla moleſtia, ſemp̱ laudant Deum beati. Nos autem adhuc in imo ſumus, ſed cum cogitamus quomodo illic laudetẽ Deus, cor ibi habeamus, & non ſine cauſa audimus ſurſum corda: Leuemus cor ſurſum, ne putreſcat in terra, quoniam placet nobis quod ibi agunt angeli. Modo nos ſpe, poſtea re, ſed cum illuc venerimus: Laudate ergo eũ in excelſis: Laudate eum omnes angeli eius, laudate eũ omnes virtutes eius: Laudate eum ſol & luna, laudate eum omnes ſtellę & lumen. [*Daui. 3.*] Laudate eum cęli cælorũ, & aquę q̃ ſup̱ cœlos ſunt laudent nomen domini.]Qñ explicauit omnia numerando? Sed tñ ſummatim quaſi omnia perſtrinxit, & concluſit omnia cæleſtia laudantia creatorem ſuũ. Et quaſi diceretur, ei, quare illum laudant, quid illi debent, quid illis contulit vt laudent eum? Sequitur, Qm̃ ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt.]Non mirũ ſi opera laudent ope- [*Gene. 2.*] [C] ratorẽ, non mirum eſt ſi facta laudent factorem, non mirum ſi creatura laudet creatorẽ. Ibi & Chriſtus nominatus eſt, & quaſi non [*Pſa. 32*] audiuimus nomen ipſius. Quis eſt Chriſtus? [*Ind. 16.*] In principio erat verbũ, & verbũ erat apud [*Ioan. E.*] Deum, & Deus erat verbũ: hoc erat in principio apud Deum: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Per quid facta ſunt? Per verbum. Qũo hic oſtendit, quia per verbũ facta ſunt? Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Nemo dicit, nemo mandat niſi verbo. Statuit ea in ſeculum & in ſeculum ſeculi.]Omnia cœleſtia, omnia ſuperiora, virtutes oẽs atque angelos, ciuitatem quãdam ſupernam, ſanctam, bonã: Vnde qm̃ peregrinamur, miſeri adhuc ſumus, & quo redituri in ſpe beati, & quo cũ redierimus, in re beati. Statuit ea in ſeculum & in ſeculũ ſeculi. Præceptum poſuit & non præteribit.]Quale præceptum putatis habere cæleſtia & angelos ſanctos? Quale pręceptum dedit illis Deus? Quale, niſi vt laudent illum? Beati, quorum hoc eſt negocium laudare Deum. Non arant, non ſeminant, non molunt, non coquunt: opera. n. ſunt neceſſitatis, ibi neceſſitas nõ eſt. Non furantur, nõ deprædantur, non adulterantur. Opera. n. ſunt iſta iniquitatis, ibi iniquitas non eſt. Nõ [*Mat. 25.*] frangunt panẽ eſurienti, nõ veſtiunt nudũ, [D] non ſuſcipiunt peregrinũ, non viſitant ęgrotum, non concordant litigioſum, non ſepeliunt mortuum: Opera. n. ſunt iſta miſericordię: ibi aũt nulla miſeria eſt in qua fiat miſericordia, O beati: Putamus erimus nos ſic? Eia ſuſpiremus, de ſuſpirio gemamus: & q̱d ſumus, vt ibi ſimus? Mortales, proiecti, abiecti, terra & cinis. Sed qui promiſit ops eſt, Si ad nos attẽdamus, quid ſumus? Si ad illũ, Deus eſt, opñs eſt. Non eſt facturus angelũ ex homine, qui fecit hominẽ ex nihilo? Aut vero pro minimo habet Deus hominem, p̱pter quem mori voluit vnicum ſuum? Attendamus ad iudicium dilectionis & promiſſionis Dei: Tales arras accepimus. Tenemus mortem Chriſti, tenemus ſanguinem Chriſti. Qui mortuus eſt? Vnicus. Pro q̱bus mortuus eſt? Vtinam pro bonis, vtinam pro iuſtis. Non. Sed quid eſt? Etenim Chriſtus, ait Apoſtolus, pro impiis mortuus eſt. Qui do- [*Rom. 5.*] nauit impiis mortem ſuam, quid ſeruat iuſtis niſi vitam ſuam? Erigat ergo ſe humana fragilitas, non deſperet, non ſe collidat, non ſe auertat, non dicat, Nõ ero. Qui promiſit, Deus eſt, & venit, vt promitteret, apparuit hominibus, venit ſuſcipere mortem noſtrã, [E] promittere vitam ſuam. Venit ad regionem peregrinationis noſtræ accipere quod hic abundat, opprobria, flagella, colaphos, ſputa in faciem, contumelias, ſpineam coronã, ſupẽſionem in ligno, crucem, mortem. Hæc abundãt ĩ regione noſtra, ad talia cõmercia venit. Quid hic dedit? Quid hic accepit? Dedit exhortationem, dedit doctrinam, dedit remiſſionem peccatorum: accepit contumelias, mortem, crucẽ. Attulit nobis de illa regione bona, & in regione noſtra ipſe pertulit mala. Promiſit tamẽ nobis q̃d ibi futuri ſimus, Vnde venit & ait, Pater volo vt vbi ego ſum & ipſi ſint mecum. Tanta præceſsit di- [*Ioan. 17*] lectio, quia vbi nos eramus, fuit nobiſcum,

vbi

vbi ipse est erimus cũ illo. Quid tibi ꝓmisit
Deus o homo mortalis? Quia victurus es in
æternũ. Non credis? Crede crede. Plus est iã
quod fecit, quã ꝓmisit. Quid fecit? Mortuus
est pro te. Quid promisit? Vt viuas cum illo.
Incredibili⁹ est qđ mortuus est ęternus, quã
vt in ęternũ viuat mortalis. Iam quod incre-
dibilius est tenemus. Si ꝑꝑ hominem mor-
tuus est Deus, non est victurus hõ cũ Deo?
Non est victurus mortalis in æternum, pro-
F pter quẽ mortuus est qui viuit in æternum?
Sed quomõ mortuus est Deus? Et vnde mor
tuus est Deus? Et potest mori Deus? Accepit
ex te, vnde moreretur pro te. Nõ posset mo-
ri, nisi caro: nõ posset mori, nisi mortale cor
pus: Induit se vbi moreretur pro te, induet
te vbi cũ illo viuas. Vbi se induit morte? In
virginitate matris. Vbi te induet vita? In æ-
qualitate patris. Elegit sibi hic thalamũ ca-
stũ, vbi coniungeretur sponsus sponsę. Ver-
Ioan. 1. bũ caro factum est, vt fieret caput Ecclesiæ.
Verbũ. n. ipsum non est pars Ecclesię, sed vt
esset caput ecclesiæ, carnem assumpsit, Quid
dam vestrũ iam sursum est, quod hic acce-
pit vbi mortuus est vbi crucifixus est: Iam q̃-
dam primitię tuę p̃cesserunt, dubitas ꝗa se-
cuturus es? Ergo conuertat se & ad terrena,
ꝗa iam dixit laudes cælestium. Laudate dñm
de terra.] Superius. vnde cœpit? Laudate do-
minũ de cœlis, & enarrrauit cœlestię: mo-
do audi terrestria, Dracones & oẽs abyssi.]
Abyssi profunditates aquarum sunt, maria
omnia, & nubolosus iste aer ad abyssum ꝑti
net, Vbi nubes, vbi venti, vbi tẽpestates, vbi
pluuiæ, coruscationes, tonitrua, grandines,
nix, & ꝗcquid vult Deus fieri super terras de
isto humido & caliginoso aere, totum hoc
terræ nomine appelauit, ꝗa in nimis mutabi
le est atque mortale, nisi forte putatis ꝗa sur
sum pluit stellis: Omnia ista hic fiunt prope
G ad terram. Et aliqñ sunt homines in cacumi
nibus montiũ, & nubes sub se vident & fiũt
plerunq; pluuię, & apparent bene intentis
2. sen dis. omnia ista quę perturbatõ aere concitãtur,
cap. 6. Et hic fieri in ista mundi parte infima: Propte-
tantæ in rea ad istum caliginosum, id est, ad hũc aerẽ
sine &c. tanquam ad carcerem damnatus est diabo-
Non. n. lus, de apparatu superiorum angelorum la-
est. psus cũ angelis suis: nam Apostolus hoc de
Ephe. 2. illo dicit, Secundũ principẽ potestatis aeris
huius qui nũc operatur in filiis diffidentiæ.

& alius Apostolus dicit si enim Deus angelis
peccantibus non pepercit, sed carceribus ca 2. Pet. 2
liginis inferni retrudens, tradidit in iudicio
puniendos seruari, infernum hoc appellans
quod inferior pars mundi sit. Noli ergo co-
gitare quid accepit diabolus, sed quid per-
didit. Omnia ergo ista videtis qualia sunt,
mutabilia, turbata, terribilia, corruptibilia,
tamen habent locum suum, habẽt ordinem
suum, implent & ipsa vniuersi pulchritudi-
nem pro modo suo, & ideo laudant dñm.
Conuersus ergo ad illa tanquã exhortans &
ipsa, immo exhortans nos, vt eorũ conside-
ratione laudemus dñm. Sic. n. laudant Deum H
cum considerata pariunt laudem Dei, cępit
ita dicere, Laudate dñm de terra, dracones
& omnes abyssi. Dracones circa aquã ver-
santur, de speluncis ꝓcedũt, ferunt in aera,
concitatur propter eos aer. Magna quedam
sunt animantia dracones, maiora nõ sunt su
per terrã: Propterea inde cępit dicere Dra-
cones & omnes abyssi. Sunt autẽ speluncæ
aquarum latentium, vnde flumina, vnde fon
tes procedunt & alia procedunt, vt fluant su
per terrã: alia occulte subter eunt, & totum
hoc atque omnis ista humida natura aqua-
rum simul cum mari & isto infimo aere,
abyssus vel abyssi vocantur, vbi viuunt dra-
cones & laudant Deũ. Quid putamus? Quia
choros faciunt dracones, & laudant Deum?
Absit. Sed vos cõsiderantes dracones, attẽdi
te artificẽ draconum, & creatore draconũ;
& cũ miramini dracones & dicitis, Magnus
Deus ꝗ hæc fecit, dracones laudant Deũ de
vocib. vestris. Dracones & oẽs abyssi. Ignis,
grando, nix, glacies, spiritus tempestatis, quę
faciunt verbũ eius.] Quare hic addidit, quæ
faciunt verbum eius? Multi stulti nõ valen-
tes contemplari & dicernere creaturam lo- I
cis suis & ordine sub nutu & iussu Dei agen
tem motus suos, visum est illis quia superio
ra omnia Deus gubernat, inferiora verõ de-
spicit, abiicit, deserit, vt nec curet ista, nec
regat, sed casibus regantur, quomodo pos-
sunt, qua possunt: & mouent illos qui dicũt
aliquando sibi, sed non dicant tibi, id est, ne
audiendo tu consentias, quando ista dicunt,
blasphemat enim sunt & execrabilia Deo,
Si Deus plueret, nunqd plueret in mari? Qua
lis, inqunt, ꝓuidentia. Getulia sitit, & mare
cõpluitur. Acute sibi videntur tractare. Qui-
bus

bus dicendū est hoc, Getulia sitit, vt tu ne si
tires? Bonū.n.erat, vt diceres Deo, Aīa mea
Psal. 142. velut terra sine aqua tibi: qđ alio loco aper
Psal. 72. te dr̄, Sitiuit tibi aīa mea, quā multipliciter
tibi & caro mea: & Dn̄s in Euangelio, Beati
q esuriunt & sitiunt iustitiā, qm̄ ipsi satura-
bunt, Iste.n.iā saturatus est q talia disputat,
Matt. 5. & quasi sibi doctus videt, nec vult discere,
iō non sitit. Nā si sitiret, vellet discere, & in
ueniret, quia totū Dei ꝓuidentia fit in terra,
& miraret disposita ēt mēbra pulicis. Atten
dat charitas vestra: Quis disposuit mēbra pu
licis & culicis, vt habeant ordinē suum, ha-
K beant vitam suā, habeāt motū suū? Vnā be-
stiolā breuē, minutissimā cōsidera quā uo-
lueris: Si cōsyderes ordinem mēbrorum ip
sius, & animationē vitæ qua mouet, vt ꝓ se
fugiant mortē, amat vitā, appetit volupta-
tes, deuitat molestias, exerit sensus diuersos,
viget in motu cōgruo sibi. Quis dedit acu-
leū culici quo sanguinem sugat? Quā tenuis
fistula ē qua sorbet? Quis disposuit ista? Quis
fecit ista? Expauescis in minimis, lauda ma
gnū. Hoc itaque tenete fratres mei, nemo
vos de fide excutiat, & de sana doctrina.
Qui fecit in cœlo angelū, ipse fecit in terra
vermiculū: sed angelum in cœlo pro habi-
tatione cælesti, vermiculū in terra pro habi
tudine terrestri. Nunquid angelum fecit re-
pere in cœno, & uermiculum in cœlo? Di
stribuit sedibus habitatores, in corruptio-
nem incorruptis sedibus dedit, corruptibi-
lia corruptibilibus locis. Totum attende, to
tum lauda. Qui ergo disposuit membra ver
miculi, non gubernat nubes? Et quare in
mare pluit? Quasi non sint in mari quæ alā
tur pluuia, quasi nō ibi fecit pisces, quasi ibi
L non fecit animalia. Attēdite quomodo cur
runt pisces ad aquam dulcē. Et quare, inqt,
pisci pluit, & mihi nō pluit aliqn̄? Vt cogi-
tes te in regione esse deserti & in peregrina
tione vitæ, vt amarescat tibi vita pręsens, &
futuram desyderes, aut vt flagelleris, & cor
ripiaris & corrigaris. Quō autem distribuit
propria regionum? Ecce quia de Getulia lo
cuti sumus, pluit hic propè omni anno, &
omni anno dat frumentum. Seruari hic
frumentum non potest, cito corrumpitur,
quia omni anno datur: Ibi quia rarò, &
multum datur, & diu seruatur. Sed forte
putas, quia ibi deserat Deus homines, aut
non ibi secundū iocunditatē suā & laudant
& glorificāt Deū? Apprehēde inde Getulū,
pone iter istas arbores amænas, fugere hinc
vult & redire ad nuda Getuliæ. Oībus ergo
locis Deus, regionibus, tēporibus, sua quę-
que distribuit & ordinauit. Et lōgum est cō- M
memorare diligentiorē consyderationem
omnium rerum. Quis illā explicat? Tn̄ qui
oculos habent, multa ibi vidēt, cū viderint
placent, cū placuerint laudantur, non tanq̄
ipsa, sed ille qui fecit, ita oīa laudabunt Deū.
Hęc cōsyderans spiritus ꝓphetię, cū dixis-
set, Ignis, grando, nix, glacies, spiritus tēpe-
statis, quę oīa turbata vidētur quibusdā stul
tis & quasi casibus agitari, addidit, q̄ faciunt
verbum eius. Non tibi ergo videantur casi-
bus moueri, quæ verbo Dei in omni motu
suo deseruiunt. Quò vult Deus illuc lucet
ignis, illuc fertur nubes, siue pluuiam, siue
niuem, siue grandinem portet. Et quare aliqn̄
percutiunt montem fulmina, & non percu
tiunt latronem? Quodcunque possum dice-
re pro captu mentis meæ. quantum Deus do
nare dignatur, maiores maiora nouerint, &
amplius intelligant, & det vobis Deus plus
sapere quam dico, tamen cum temperantia
sine suꝑbia possum ego pro modulo meo
dicere, quare percutiant montem & non
percutiant latronem: quia forte adhuc latro
nis conuersionem quærit, & ideo percuti- A
tur mons, quia non timet, vt mutetur homo
qui timet aliquando. Et tu cum das discipli-
nam, terrā feris, vt infans expauescat. Et ali
quando ferit & quem vult hominem. Sed di
licis mihi, Ecce cædit innocentiorem &
dimittit sceleratiorem. Noli mirari, vndecū
que mors pio bona est. Vnde autem scis illi
sceleratiori si se mutare noluerit quid pœ- Mat. 25.
narum in occulto seruetur? Nonne mallet
fulmine incendii potius interire, quibus
in fine dicetur, Ite in ignem æternum? O-
pus est ut innocens sis. Quid enim? Ma-
lum est mori naufragio, & bonum est mo-
ri febre? Siue inde, siue inde moriatur, quæ
re qualis sit qui moritur, quò post mortem
iturus est, non vnde de vita exiturus, quacun
que occasione hinc exituri sumus. Quibus
exitibus martyres exire meruerunt? Nun-
quid febribus? Quomodo multi optant vt fe
bribus soluantur? Alii vno ictu gladii, alii
ignibus, alii bestiis. Et deuorauerunt be-

ſtiæ corpora martyrũ,& non timuerunt ne
perirent corpora ipſorũ.Vndiq;enim Deus
Mat.10. reducet corpora ſanctorũ ſuorũ, cui capilli
Dani 3. capitis noſtri numerati ſunt. Et qñ voluit,
1.Ma.7. tres pueros ab igne liberauit.Nunquid ideo
Machabæos in igne deſeruit?Illos aperte li-
berauit, iſtos occulte coronauit. Nouit igi
B tur Deus qd agat:Tu time & bonus eſto. Vn
decunque voluerit vt exeas hinc, paratũ te
inueniat.Inquilinus.n.es, non poſſeſſor do
mus.Locata eſt.n.tibi domus Domus iſta ti
bi locata eſt nõ donata,etſi nolis migrabis,
& non eã tali cõditione accepiſti, vt quaſi
tempora certa tibi ſint.Quid dixit dñs Deus
tuus?Qñ voluero,cũ dixero, migra,paratus
eſto.Expello te d̄ hoſpitio, ſed dabo domũ.
Inquilinus es in terra,eris poſſeſſor in cęlo.
Quicquid ergo hic accidit contra volunta-
tẽ noſtrã,noueris non accidere,niſi de volũ
tate Dei,de ꝓuidentia ipſius, de ordine ip-
ſius,de nutu ipſius,de legibus ipſius:& ſi nõ
nos intelligimus qd quare fiat, demus hoc
ꝓuidẽtię ipſius,qa nõ fit ſine cã, & nõ bla-
ſphemabimus. Cũ. n. cęperimus diſputare
de operibus Dei:quare hoc,quare illud, &
nõ debuit ſic facere,male fecit hoc, vbi eſt
laus Dei? Perdidiſti halleluia. Oĩa ſic cõſy
dera qũo placeas Deo, & laudes artificem.
C Quia ſi intrares in officinã forte fabri fera-
rii,non auderes reprehendere folles, incu-
des,malleos.Et da imperitũ hominẽ neſciẽ
tem quid quare ſit,& oĩa reprehendit. Sed
qui nõ habeat peritiã artificis, & habeat ſaltẽ
cõſyderationẽ hominis,quid ſibi dicit? Nõ
ſine cauſa hoc loco folles poſiti ſunt. Arti-
fex nouit quare,& ſi ego non noui. In offi-
cina non audet vituperare fabrum, & audet
repreh endere in hoc mundo Deum? Ergo
quemadmodũ ignis,grando, nix, glacies,
ſpiritus tempeſtatis,quę faciunt verbũ eius:
ſic omnia quę vanis videntur in rerum na-
tura temer e fieri, non faciunt niſi verbum
eius,quia non fiunt niſi iuſſu eius.Deinde di
cit vt dominum laudent. Montes & omnes
colles,ligna fructifera & omnes cedri. Be-
ſtiæ & omnia pecora,reptilia &volatilia pẽ
nata.] Deinde ad homines, Reges terrę &
omnes populi,principes & omnes iudices
terrę, Iuuenes & virgines ſenes cum iunio
ribus laudẽt nomẽ domini.) Explicata laus
de cęlo,explicata ẽ laus de terra,Quia exal
tatum eſt nomẽ eius ſolius.} Nemo hoĩum
quærat exaltare nomẽ ſuũ.Vis exaltari? Illi
te ſubde,qui nõ põt humiliari. Exaltatũ eſt D
nomen eius ſolius.Cõfeſſio eius in cœlo &
in terra.{Quid eſt cõfeſſio eius in cœlo &
in terra?Quia ipſe confitet?Nõ. Sed quia il-
lum oĩa confitentur,oĩa clamant, omnium
pulchritudo quodammodo vox eorum eſt
confitentium Deũ.Clamat cœlum Deo,Tu
me feciſti non ego.Clamat terra,tu me con
didiſti non ego.Qũo ergo clamãt iſta? Quã
do conſyderantur,& hoc inuenitur,ex tua
cõſyderatione clamant,ex voce tua clamãt.
Confeſſio eius in cœlo & in terra. Attende
cœlum,pulchrum eſt:attende terram, pul-
chra eſt: vtrunque ſimul valde pulchrum
eſt.Ipſe fecit,ipſe regit, ipſius nutu guber-
nantur:ipſe traiicit tempora,momenta ipſe
inſtaurat,per ſeipſum inſtaurat. Omnia er-
go iſta laudant illum,ſiue in ſtatu,ſiue mo-
tu,ſiue de terra deorſum, ſiue de cęlo ſur-
ſum,ſiue in vetuſtate, ſiue in renouatione.
Cum vides hæc & gaudes, & attolleris in Rom.
artificem, & inuiſibilia eius per ea quę fa-
cta ſunt intellectu contueris, cõfeſſio eius
in cœlo & in terra,id eſt,cõfiteris ei de ter-
renis, confiteris ei de rebus cœleſtibus, &
quia ipſe fecit omnia,& melius illo non eſt
aliquid,quicquid fecit intra illum eſt,& qc
quid in his tibi placet, minus eſt quàm ip- 1.Eſ.
ſe.Non ergo ita tibi placeat quod fecit,vt re
cedas ab eo qui fecit.Sed ſi amas quod fe-
cit,multo magis eum qui fecit. Si pulchra
ſunt quę fecit,quanto magis pulchrior eſt q
fecit?Confeſſio eius in cœlo & in terra. Et
exaltauit cornu populi ſui.]Ecce quod pro
phetant Aggæus & Zacharias, Modo cor- E
nu populi ſui humile eſt in trituris,in tribu-
lationibus, in tentationibus,in tunſione pe
ctorum.Quando exaltabitur cornu populi
ſui? Quando uenerit ipſe dominus & or-
tus fuerit ſol noſter,non iſte qui oculis ui-
detur & oritur ſuper bonos & malos, ſed
de quo dicitur, Vobis qui timetis Deum Matt.
orietur ſol iuſtitię,& ſanitas in pennis eius. mala.
Et de quo dicturi ſunt ſuperbi & impii. Iu-
ſtitiæ lumen non illuxit nobis, & ſol nõ eſt
ortus nobis. Ipſe erit ęſtas noſtra. Modo
fructus,per hybernum in radice non appa-
rent.Attendis quaſi aridas arbores per hye- Sapie.
mem.Qui non nouit videre, aridam putat
vitem,

vitem,& forte iuxta eſt quæ vere aruit. Si-
miles ſunt ambæ per hyemẽ, illa viuit, illa
mortua eſt, ſed illius vita & illius mors in
abſcondito eſt. Aeſtas procedat, vita illius
clarificatur, mors illius manifeſtatur. Pro-
cedit honor foliorum, fœcũditas fructuũ,
veſtitur vitis in facie ex eo quod habet in ra
dice. Ergo modo fratres tales ſumus quales
ſunt & alii homines. Quomodo naſcuntur,
manducant, bibunt, viuunt & veſtiuntur, trã
F ſigunt vitam iſtam, ſic & ſancti. Aliquando
res ipſæ decipiunt homines, & dicunt, Ecce
poſtquam cœpit eſſe Chriſtianus, nunquid
non ei dolet caput? Aut quia chriſtianus eſt,
quid habet plus a me? O vitis arida, attendis
iuxta te vitem nudam in hyberno, ſed non
aridam per ęſtatis vim. Et veniet dominus
honor noſter quia latebat in radice, & tũc
exaltabit cornu populi ſui, poſt captiuitatẽ
in qua mortaliter viuimus. Vnde dicit Apo
ſtolus, Nolite ante tempus iudicare, donec
1. Co. 4. veniat dominus: & illuminabit abſcondita
tenebrarum, & tunc laus erit vnicuique a
Deo. Sed dicis mihi, Vbi eſt radix mea? vbi
eſt fructus meus? Si credis, noſti vbi eſt ra-
dix tua. Ibi eſt enim vbi eſt fides tua, vbi eſt
ſpes & charitas tua. Audi Apoſtolum, Mor-
tui enim eſtis. Quaſi per hyemem mortui
apparebant. Audi quia viuunt. Et uita veſtra
Col. 3. abſcõdita eſt, inquit, cum Chriſto in Deo.
Ecce vbi habes radicem. Qñ ergo honore
ornaberis? qñ fæcundaberis fructu? Audi il-
lum ſequentem, Cum Chriſtus apparuerit
vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ip-
ſo in gloria. Et exaltabit cornu populi ſui.
Hymnus omnibus ſanctis eius.] Hymnus ſci
tis quid eſt? Cãtus eſt cum laude Dei. Si lau-
das Deum & non cantas, non dicis hymnũ.
Si cantas enim & non laudas Deum, non di
cis hymnum Si laudas aliquid quod non p
G tinet ad laudem Dei, & ſi cantando laudes,
non dicis hymnum. Hymnus ergo tria iſta
habet, & canticum & laudem, & Dei. Laus
ergo Dei in cantico, hymnus dicitur. Quid
eſt ergo, hymnus omnibus ſanctis eius? Ac-
cipiant ſancti eius hymnum, dicant ſancti
eius hymnum, quia hoc eſt, quod acceptu-
ri ſunt in fine, hymnum ſempiternum. Ideo
alio loco dicit pſalmus, ſacrificium laudis
glorificabit me, & ibi eſt uia in qua oſten-
dam illi ſalutare meum, Et beati qui habitãt
in domo tua, in ſecula ſeculorũ laudabunt
te, hoc eſt hymnus omnib. ſanctis eius. Qui
ſunt ſancti eius? Filii Iſrael populi appro-
pinquantes ſibi.] Nemo dicat, nõ ſum filius
Iſrael. Ne putetis Iudæos filios Iſrael eſſe, &
nos non eſſe filios Iſrael. Audeo vobis dice
re fratres mei, illi non ſunt & nos ſumus. Au
dite quare, Quia maior eſt natus ſecundum
ſpiritum, quàm natus ſm carnem. Vñ Iſra-
el? Ex Abraham, quia Iſaac ex Abrahã, Iſrael
ex Iſaac. Qũo placuit Deo Abraham? Credi
dit autẽ Abrahã Deo, & reputatũ eſt illi ad
iuſtitiã. Quiſquis imitatus fuerit Abrahã, fi-
lius eſt Abrahę. Quiſquis degenerauerit a fi H
de Abrahã, perdidit progeniem Abrahæ, Iu Ioan. 8.
dæi degenerauerunt, perdiderunt. Imitati
ſumus nos, inuenimus. Audi quia illi perdi-
derunt. Quid illis dicit dominus dicentib[9],
filii ſumus Abrahæ? Auſi ſunt oſtentare ſe, &
erigere ceruicem de nobilitate generis iu- Gen. 15.
ſti. Et quid illis dñs? Si filii Abrahæ eſſetis,
facta vtique Abrahæ feciſſetis. Si ergo perdi
derunt ipſi quod filii ſunt Abrahę, inueni-
mus nos vt filii ſimus Abrahæ. Credendo
quippe inuenimus, quod illi non creden-
do amiſerunt. Quia credidit Abraham Deo
& reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Et ſemen
Abrahæ Chriſtus, & in Chriſto nos ſu-
mus: & ex Iſrael populus, dequo popu-
lo Maria, de qua Maria Chriſtus, & in Chri-
ſto nos, ergo filii Iſrael nos. Et quomodo
addidit vt diſcerneret nos? Filii Iſrael, Eſai. 26.
populo appropinquanti ſibi. Attendite Iu- Mat. 15.
dæos, ſi propinquant, ipſi ſunt. Et forte
propinquant, dicit mihi aliquis, Quoti-
die & cantant ipſi pſalmũ, & cantant hym- I
nos Dei. Non auditis qđ eis dixit Prophe- Mat. 28.
ta? Populus hic labiis me honorat, cor autẽ
eorum longe eſt a me. Si illorum cor longe Acto. 9.
eſt, noſtrum autem proximum eſt, quia cre
dimus, quia ſperamus, quia diligimus, quia
Chriſto adiuncti ſumus, quia membra ip- Mat. 25.
ſius facti ſumus. Nunquid membra longe
ſunt a capite? Si eſſent longe & diuiſa eſ-
ſent, non diceret, Ecce vobiſcum ſum om-
nibus diebus vſque ad conſummationem ſe
culi. Si ſeparata eſſent, non de cœlo diceret,
Saule Saule quid me perſequeris? Si non in
nobis eſſet non diceret, Eſuriui & dediſtis
mihi manducare. Et cũ dicerent, illi, Qñ te
vidimus eſurientem? rñdit, cũ uni ex mini-

mis meis fecistis, mihi fecistis. Ecce populus, ecce appropinquans Israel, & cum illo modo spe, postea re.

In Psalmum cẽtesimumquadragesimumnonum exhortatio.

LAudemus dominum & in voce & in intellectu, & in opere bono. Et sicut nos hortatur iste Psalmus, Cantemus ei canticũ nouum, Sic enim incipit.

Expositio Psalmi.

CAntate domino canticũ nouum. ℥ Vetus homo, vetus canticum: nouus homo, nouũ canticum. Vetus testamentũ, vetus canticum. Nouũ testamentũ, nouũ canticum. In veteri testamento promissiones sunt tẽporales & terrenæ. Quisquis terrena diligit, vetus
K canticum cantat. Qui vult cantare canticum nouũ, diligat æterna. Ipsa dilectio noua est & æterna. Ideo semper noua q̃a nunq̃ veterescit. Nam si bene cõsyderes, antiquũ est hoc. Quomodo ergo est nouũ? Nunquid fratres mei vita æterna modo nata est? Vita æterna ipse Christus, & secundum diuinitatem non modo natus est, q̃a. In principio erat verbũ, & verbum erat apud Deum, & deus erat ver
Ioan. 1. bum, Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Si q̃ per ipsum facta sunt, antiqua sunt: quid est ipse per quem facta sunt? Quid nisi æternus, & patri coæternus? Sed nos delapsi in peccatum, peruenimur ad uetustatẽ. Nostra.n. vox est in illo Psalmo, vbi
Psal. 6. dr̃ cũ gemitu, Inueteraui in omnibus inimicis meis. Inueterauit homo per peccatũ, innouatur per gratiam. Omnes ergo qui innouãtur in Christo, vt ad vitam æternam incipiant pertinere, canticũ nouũ cantãt, & hoc cãticũ pacis est, canticum hoc charitatis est. Quisq; se a coniũctione sanctorũ separat, nõ cãtat cãticũ nouũ. Secutus est.n. vetust ãaĩo sitatem, nõ nouam charitatem. In noua charitate quid est? Pax, vinculum sanctæ societatis, compago spiritalis, ædificium de lapidibus viuis. Vbi est hoc? Non in vno loco, sed
Psal. 65. per vniuersum orbem terrarum. Audi hoc de alio Psalmo, sic dicitur, Cantate domino canticum nouũ, cantate domino omnis terra. Ex hoc in telligitur, q̃a qui non cũ omni terra cantat, canticum vetus cantat, quęlibet verba de ore eius ꝓcedant. Quid.n. attendo quid sonet, cũ video quid cogitet? Et tu inquis vides q̃d cogitet? Facta indicant. Nam oculus in cõscientiam non penetrat. Attẽdo L
quid agit, & ibi intelligo quid cogitet. Neq; enim si quisq; verbi gratia, comprehenderet hominem in furto, in homicidio, in adulterio, cogitationes ipsius in corde videret, sed in factis. Sunt quędam quę intus latent: sed sunt & multa quę procedunt in opera, & manifesta fiũt etiam hominibus. Cum ergo essent illi qui se a cõpage Christi charitatis & societate sanctę ecclesiæ separarũt, malos intus apud se, nõ nouerat nisi Deus. Venit & tentatio superauit illos, & patefecit hominibus q̃d nouerat Deus. Non enim fructus ostenditur nisi in factis. Vnde dictũ est,
Matt. 7. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Dixit enim dominus ad quosdam qui ouium vestitum se induunt, intus autem sunt lupi rapaces. Et ne forte fragilitas humana dignoscere non posset lupum sub ouina pelle, ait, Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Quærimus fructus charitatis, inuenimus spinas dissensionis. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Ergo canticum eorum uetus est, cantemus nos canticum nouum. Iam diximus fratres, omnis terra cantat canticum nouum. Qui cum omni terra non cantat canticum nouum, dicat quod vult, linguis sonet halleluia, dicat tota die, dicat tota nocte, non vade aures meæ inclinãtur ad vocem cantãtis, M
sed quęro mores operantis. Interrogo.n. & dico. Quid est quod cantas? Respõdet, halleluia. Quid est halleluia? Laudate dominum. Veni, simul laudemus dominũ. Si tu laudas dominum, & ego laudabo dominum, Quare in discordia sumus? Charitas laudat dominum, discordia blasphemat dominũ. Et vultis iam nosse ubi cantetis canticum nouum? Quę dicturus est in ipso Psalmo, videte quomodo fiant, & vbi fiant, vtrum per omnes gentes fiant ista, an in vna aliqua parte terrarum, & hinc plenius intelligetis ad quem
Psal. 95. pertineat cãticum nouum. Iam quidem manifestum est illud quod de alio psalmo commemoraui. Cantate dño canticũ nouum. Et
Ibidem. vt ostenderet in cantico nouo esse fructum charitatis & vnitatis, adiidit, Cantate domino

mino omnis terra. Nemo se separet, nemo se disiungat: triticum es, ferto paleā quousq; ventilet. De area vix excutieris, si triticū es. Si triticum esses foris ab area, inuenirent te volatilia & colligerent te. Adde q̄a eo ipso quo discedis & volas, paleam te esse indicas. A Sed q̄a leuis eras, venit ventus, & de sub pedib. boum, ablatus es. Qui aūt triticum sunt ferunt trituram, gaudent quia grana sunt, gemunt inter paleā, expectant ventilatorē quē cognoscunt redemptorē, Cantate dño canticum nouum, Laus ei⁹ in ecclesia sanctorū. Hæc est ecclesia sanctorū, ecclesia frumentorum, toto terrarū orbe diffusorum, per agrū Dei disseminata, quod est hic mundus, ipso dño exponēte cum de seminante diceret, q̄a homo seminauit bonum semen in agro suo, & venit inimic⁹ & superseminauit zizania. Mat. 13. Et dixerunt pueri patrifamilias, Nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde hic sunt zizania? Et rñdit illis, inimicus homo hoc fecit. Voluerunt colligere zizania, et cōpescuit illos dicens, Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem, & in tpe messis dicam messorib. Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad cōburendum ea, triticū autem meum reponite in horrea. Postea interrogauerūt eum discipuli dicentes, Narra nobis parabolam zizaniorum. Et ipse exponit omnia, vt nullus homo cordi suo tribuat quod ibi intellexerit, sed magistro cœli exponenti. Nemo dicat, exposuit sibi qūo voluit. B Si parabolā prophetiæ exponeret De⁹, quando ipse per eos loquebatur quod dicebant, quis auderet dicere, non sic debere exponi? Multo magis quādo ipse exposuit, qđ proposuit ipse, quis audet contra dicere manifestæ veritati? Cum aūt dominus parabolam hanc exponeret, ait, Qui autem seminat bonum semen, est filius hominis: se vtiq; demonstrans. Mat. 13. Bonum vero semen, filij sunt regni, ipsa est ecclesia sanctorum: zizania autē filij sunt maligni: ager est hic mundus. Iam videte fratres, quia per mundum seminatū est bonum semen, & per mundum seminata sunt zizania. Nunquid in parte triticum, & in parte zizania? Per totum triticum, & per totum zizania. Ager domini mundus est, non Aphrica. Non quomodo fert terra ista Getuliæ sexagenum aut centenum, & Numidia fert denum, non sic est Deo ager suus. Vbique illi fertur fructus, & centenus, & sexagenus, & tricenus: tu tantum vide quid velis esse, si cogitas ad domini fructus pertinere. Ergo ecclesia sanctorum, ecclesia catholica est. Ecclesia sanctorum, non est ecclesia hæreticorum. Ecclesia sanctorum illa est, quam præsignauit Deus antequam videret, & exhibuit vt videret. Ecclesia sanctorū erat antea in codicib. modo ī ingētib. Ecclesia sanctorū antea tm̄modo legebat, nūc & legitur & videtur. Q̄n solum legebatur, credebatur: modo vr̄ & cōtradicitur. Laus eius in ecclesia sanctorum. Lætetur Israel in eo qui fecit eum. Quid est Israel? videns Deū. Hoc enim interpretatur nomen Israel. Qui videt Deum, in ipso lætatur à quo factus est. Quid est ergo fratres, quid dicimus nos ad ecclesiam pertinere sanctorum? nunquid iā videmus Deum? Et qūo sumus Israel si non videmus? Est quędam visio huius temporis, erit altera visio futuri temporis. Visio quæ modo est, per fidem est: visio quæ futura est, per speciem erit. Si credimus, videmus: si amamus, videmus. Quid videmus? Deum. 1. Ioā. 4. Vbi est ipse Deus? Interroga Ioannem, Deus charitas est. Benedicamus nomen eius sanctum, & gaudeamus in Deo, si gaudemus in charitate. Quisquis habet charitatem vt quid illum mittimus longe vt videat Deum? Conscientiam suam attendat, & ibi videt Deum. Si charitas ibi non habitat, non ibi habitat Deus: si autē charitas ibi habitat, Deus ibi habitat. Vult illum forte videre sedētem in cœlo, habeat charitatem, & in eo habitat sicut in cœlo. D Ergo simus Israel, & lætemur in eo qui fecit nos. Lætetur Israel in eo qui fecit eum. In eo qui fecit eum lætetur, non in Arrio, non in Donato, non in Cæciliano, non in Proculiano, non in Augustino. In eo lętetur qui fecit eum. Nos fratres non vobis commendamus nosmetipsos, sed cōmendamus vobis Deum, quia commendamus vos Deo. Quomodo vobis Deum cōmendamus? Vt diligatis eum bono vestro, non bono ipsius, quia malo vestro si eum nō diligitis, non malo ipsius. 1. Ioā. 4. Non enim minus habebit Deus diuinitatem, si homo in illo nō habuerit charitatem. Tu crescis ex Deo, non ille ex te, & tamen tantum nos dilexit prior antequā eum diligeremus, vt filium suum vnicum mitteret mori pro nobis. Qui

fecit nos, fact⁹ est inter nos. Quomodo nos
Ioan. 1. ipse fecit? Omnia per ipsum facta sunt, & si-
ne ipso factũ est nihil. Quomodo factus est
inter nos? Et verbũ caro factũ est & habita-
uit in nobis. Ergo ipse est in quo debemus
lętari. Nemo sibi arroget, nemo sibi deroget
partes ipsius, ab ipso est lętitia quæ nos facit
fælices. Lętetur Israel in eo q fecit eũ. Et filii
Sion exultent in rege suo.] Ipse est Israel, filii
ecclesię sunt, quia Sion fuit quidem vna ciui
tas quæ cecidit. In eius reliquiis habitabant
quidẽ sancti temporaliter, sed Sion vera &
E Hierusalem vera, quia ipsa Sion quæ Hieru-
Gala. 4 salem, ęterna est in cœlis, quæ est mater no-
stra. Ipsa nos genuit, ipsa est ecclesia sancto-
rum, ipsa nos nutriuit, ex parte peregrina, ex
magna parte manens in cœlo. Ex parte qua
immanet in cœlo, beatitudo angelorum est
ex parte qua pegrinatur in hoc seculo, spes
est iustorum. De illa dictum est Gloria, in ex
celsis Deo. De hac dictum est, Et in terra pax
hominibus bonæ voluntatis. Qui ergo in
hac vita gemunt & desiderant illam patriã,
currant dilectione, non pedibus corporis,
non quęrant naues, sed pennas, duas alas
charitatis apprehendant. Quæ sunt duę alæ
Mat. 22. charitatis? Dilectio dei, & dilectio proximi.
Peregrinamur. n. suspiramus, gemimus. Ve-
nerunt ad nos literæ de patria nostra, ipsas
vobis recitamus, Lętetur Israel in eo qui fe-
cit eum, & filii Sion exultemt in rege suo.
Quod dixit, qui fecit eum, hoc dixit, in rege
suo. Quod audistis Israel, id sunt filii Sion:
& quod audistis, in eo qui fecit eũ: hoc est,
in rege suo. Filius Dei qui fecit nos, factus
est inter nos, & rex noster regit nos qa crea-
tor noster fecit nos. Ipse est tamen per quẽ
facti sumus, qui est per quem nos regimur,
F & ideo Christiani, quia ille Christus. Chri-
stus à chrismate dictus est, id est, ab unctio-
1. Reg. 6 ne. Reges autẽ vngebantur & sacerdotes. Il-
Exo. 40. le vero vnctus est & rex & sacerdos. Rex pu
gnauit pro nobis, sacerdos obtulit se pro no
bis. Quãdo pugnauit pro nobis quasi victus
est, iure aũt vere vicit. Crucifixus est enim &
de cruce sua in qua erat fixus diabolum oc-
cidit, & inde rex noster. Vnde aũt sacerdos?
Quia se pro nobis obtulit. Date sacerdoti
qđ offerat. Quid inueniret hõ quod daret?
Mundã victimã. Quam victimam? Quid mũ
dum potest offerre peccator? O inique, ò im
pie, quicquid attuleris immundum est, etsi
aliquid mundum pro te offerendũ est. Quæ
re apud te quid offeras, non inuenies: quære
ex te quod offeras: non delectatur arietibus,
nec hircis, nec tauris. Omnia ipsius sunt, &
si non offeras. Offer ergo illi mundum sacri-
ficium. Sed peccator es, impius es, sed con-
scientiam inquinatã habes. Poteris forte ali-
quid mundum offerre, purgatus: sed vt pur-
geris aliquid pro te offerendum est. Quid
ergo pro te oblaturus es vt munderis? Si mũ
datus es, poteris offerre quod mundum est.
Offerat ergo seipsum mundus sacerdos, vt
mundet hoc quod Christus fecit. Nihil mun-
dum inuenit in hominibus quod offerret p G
hominibus: seipsum obtulit mundam victi-
mam, hostiam immaculatam. Fœlix victi-
ma, vera victima, munda victima, hostia im
maculata. Non ergo hoc obtulit quod nos
illi dedimus, immo hoc obtulit quod à no-
bis accepit, & mundum obtulit. Carnem. n.
à nobis accepit, hanc obtulit. Sed vnde illã
accepit? De vtero virginis Marię, vt mun-
dam offerret pro immundis. Ipse rex, ipse sa
cerdos, in eo lætemur. Laudent nomen eius
in choro.] Et chorus quid significat? Multi
nouerunt chorum, & quia in ciuitate loqui
mur, propè omnes norunt. Chorus est con-
sensio cantantium. Si in choro cantemus,
concorditer cantemus. In choro cantantiũ
quisquis voce discrepauerit, offendit audi-
tum, & perturbat chorum. Si vox inconue-
nienter cantantis disturbat concentum can-
tantium, quomodo disturbat hæresis disso-
nans concentum laudantium? Chorus Chri
sti iam totus mundus est. Chorus Christi ab
Oriente in occidentem consonat. Videamus
si tantum extenditur chorus Christi. Dicit
Psalmus alius, A solis ortu vsq; ad occasum,
laudate nomen domini. Laudent nomẽ eius
in choro, In tympano & psalterio psallant
ei.] Quare assumit tympanum & psalte- H
rium? Vt non sola vox laudet, sed & opera.
Quando assumitur tympanum & psalteriũ,
manus concinunt voci: sic & tu quando hal
leluia cantas, porrigas & panem esurienti, Ma
vestias nudum, suscipias peregrinũ, non sola
vox sonat, sed & manus consonat, quia ver-
bis facta cõcordant. Assumpsisti organum,
consentiant digiti linguæ. Et ipsum myste-
rium tympani & psalterii nõ est tacendum,
in

in tympano corium extenditur, in psalterio
chordæ extenduc.: in vtroq; organo crucifi
Gala.6 gitur. Quã bñ psallebat in tympano & psalte
rio qui dicebat, Mihi mundus crucifixus est
& ego mundo. Ipsum psalterium velut tym
Mat.16. panum tollere vult qui amat canticum no-
uũ, qui te docet qñ tibi dicit, Qui vult esse
meus discipulus, abneget semetipsum, & tol
lat crucẽ suam & sequatur me. Non dimittat
psalterium suum, non dimittat tympanum,
extendatur in ligno, & siccetur a cõcupiscẽ-
tia carnis. Nerui quãto plus fuerint extenti,
tanto acutius sonant. Vt ergo acute sonaret
Philip.3. Pauli Apostoli psalterium, quid dixit? Quæ
retro oblitus, in ea quę ante sunt extentus, se
quor ad palmã supernæ vocationis. Exten-
I dit se ipse, tetigit Christus, & sonuit dulce-
do veritatis. In tympano, & psalterio psallãt
ei. Qm̃ bene facit dñs in populo suo.] Quid
tã beneficium, quã mori ꝓ impiis? Quid tã
beneficium quã sanguine iusto delere chiro
graphũ peccatoris? Quid tam beneficium, q̃
dicere, non ad me pertinet quod fuistis, esto
te quod non fuistis? Benefecit dñs in populo
suo dimittẽdo peccata, ꝓmittendo vitã æter
nam. Benefacit auersum conuertere, pugnã
tem adiuuare, vincentem coronare. Benefe-
cit dñs in populo suo, Et exaltabit mansue-
tos in salutẽ.] Exaltantur.n. & superbi, sed nõ
in salutẽ. Mansueti in salutẽ, superbi in mor-
tem, id est, superbi ipsi se exaltant, & domi-
nus eos humiliat, mansueti aũt ipsi se humi-
liant, & Deus eos exaltat. Et exaltauit mansue
tos in salutem. Exultabunt sancti in gloria.]
Aliquid volo dicere, audite attentus de glo
ria sanctorũ. Nemo.n est qui non amet glo-
riã, sed gloria stultorum popularis illa quę
dicitur, habet illecebrã delectationis & de-
ceptionis, vt ad laudem suam & honorẽ va-
norum hominum quisque commotus, velit
sic viuere vt prędicetur ab hominibus qui-
buscunque quomodocũque. Hinc homines
K insani effecti, & inflati typho, inanes intus,
foris tumidi, etiã res suas perdere volũt, do-
nando scenicis, histrionibus, venatoribus,
auguribus. Quanta donant, quãta impẽdunt?
Effundunt vires, non patrimonii tãtum, sed
etiã animi suis. Isti fastidiunt pauperem, qa
non clamat populus vt pauper accipiat,
clamat aũt populus vt venator accipiat. Il-
li ergo vbi eis nõ clamatur, nolunt erogare:
vbi calmatur ab insanis, insaniunt omnes &
fiunt omnes insani, & q † expectatur, & qui † al. & q spectant, & qi spectantur.
expectat, & qui donat. Insana ista gloria re-
prehenditur a domino, improbatur ante o-
culos omnipotentis. Et tamen fratres mei
Christus sic improperat suis & dicit, Non a
vobis accepi tantum quantum acceperunt
venatores, & illis vt donaretis, de meo dona
stis. Ego autem nudus eram, & non vesti-
stis me. Et illi: Et quando te vidimus nudum Mat.25.
& non vestiuimus te? Et ille, Cum vni ex mi
nimis meis nõ fecistis, nec mihi fecistis. Sed
eũ vis vestire q tibi placet, in quo tibi Chri-
stus displicet. Vestire vis venatorem, quo
forte victo erubescas. Christus nunquam
vincitur, & diabolum vicit, & pro te vicit,
& tibi vicit, & in te vicit. Talem victorem ve
stire non vis? Quare? Quia minus clamatur, L
quia minus insanitur. Propterea isti qui ta-
li gloria delectantur, in conscientia sua ni-
hil habent. Quomodo exhauriunt arcas vt
vestes mutent, sic exinaniunt ipsam con-
scientiam, vt nihil ibi habeãt preciosum. San
cti autem qui exultant in gloria, quomodo
exultent, non opus est vt nos dicamus, ip-
sius psalmi audite sequentem versum, Exul-
tabunt sancti in gloria, Lętabuntur in cubi-
libus suis.] Non in theatris, non in amphi-
theatris, non in circis: nõ in nugis, non in fo-
ris sed ĩ cubilibus suis. Quid est in cubilibus
suis? in cordibus suis. Audi Apostolum Pau-
lum exultantem in cibili suo, Nam gloria
nostra hęc est, testimonium conscientię no- 2.Cor.1.
strę. Rursum timendũ est, ne quisquam apud
seipsum fiat sibi placens, & quasi superbus Psal.2.
de conscientia sua glorietur. Debet enim q̃s
que cum tremore exultare, quia donũ Dei
est vnde exultat, non meritum suum. Etenim
sunt multi sibi placentes, & iustos se esse ar-
bitrantes, & procedit aduersus illos alia pa-
gina dicens, Quis gloriabitur castum se ha-
bere cor? Aut quis gloriabitur mundum se Pro.20.
esse a peccato? Est ergo quidã modus in con
scientia gloriandi, vt noueris fidẽ tuam esse
synceram noueras esse spem tuam certam,
noueris charitatẽ tuã esse sine simulatione.
Sed qm̃ multa sunt adhuc forte quę possunt M
offendere oculos Dei, lauda eũ qui tibi ista
donauit, tunc perficiet qđ donauit. Propte-
rea cũ dixisset, Lætabuntur in cubilibus suis:
ne quasi sibi placentes viderentur, adiunxit

ſtatim,Exultationes dei in faucibus eorum.]
Sic lætabuntur in cubilibus ſuis vt non ſibi
tribuant quod boni ſunt,ſed illum laudent a
quo acceperunt quod ſunt, a quo vocantur
vt perueniant ad id quod nondum ſunt,& a
quo ſperant perfectionem,cui gratias agũt,
quia inchoauit. Exultationes Dei in fauci-
bus eorum.Iam videte gloriam eorum,vide
te per vniuerſum mundum,videte quod ex-
ultationes Dei ſint in faucibus eorum.Et fra
meæ bis acutę in manibus eorum.] Framea
appellatur quam vulgo ſpatam dñt. Sunt e-
nim gladii ex vna parte acuti, ipſę ſunt ma-
chærę:ipſæ autẽ frameæ, ipſę & romphеæ,
ipſę ẽt ſpatę appellantur.Magnum myſteriũ
habet hoc genus ferramenti,quod ex vtraq;
parte acutum eſt.Ipſę frameæ ſunt bis acutæ
in manibus eorum. Frameas bis acutas intel
ligimus ſermonem domini, & vna framea
eſt,ſed ideo multæ dñr, qa ora ſunt,& mul-
tæ linguæ,ſunt ſanctorum.Sermo Dei, gla-
Ephe.6. dius bis acutus.Vnde bis acutus?Dicit de tẽ-
A poralibus,dicit de ęternis, in vtroque pro-
Heb r.4. bat quod dicit,Et eũ qui ferit ſeparat a mũ-
Mat.10. do.Nonne ipſe eſt gladius,de quo dominus
dicit, Nõ veni pacem mittere in terram,ſed
gladium?Audite quomodo venit diſiungere
quomodo venit ſeparare.Diſiungit ſanctos,
diſiungit impios,ſeparat a te quod te impe-
dit.Filius vult ſeruire Deo ,pater non vult,
venit gladius,venit ſermo Dei, diuidit filiũ
a patre.Filia vult,mater non vult, gladio di-
uidũtur abinuicem. Nurus vult ſed ſocrus
non vult, veniat gladius bis acutus , afferat
promiſsionem vitę præſentis & futurę, con
ſolationem temporalium , ęternorum per-
fruitionem. Ecce gladius ex vtraque parte
acutus,promittens temporalia, in qbus nos
non fefellit. Nonne eccleſia Dei per totum
mundum non erat?Ecce eſt,Antea legebatur
& nõ videbatur, modo ſicut legitur ita cer-
nitur. Quicquid temporaliter nobis ꝓmiſ-
ſum eſt,ad vnam partem gladii pertinet,qc
quid in ſempiternum ad alteram partẽ gla-
dii pertinet. Habes ſpem futurarum rerum,
habes cõſolationem pręſentium:noli retra
hi ab eo qui vult retrahere. Pater,mater,ſo-
B ror,vxor ſit,amicus ſit, non te retrahant, &
vtilis tibi erit gladius bis acutus:vtiliter te il-
le ſeparat,male te tu conglutinas. Venit er-
go dominus noſter ferens gladium bis acu-
tum, promittens ęterna, implens tempora-
lia. Nam ideo duo teſtamenaa dicunt. Quæ
erant ergo frameæ bis acutę in manibus eo-
rũ?Duo teſtamenta ad gladiũ bis acutum ꝑ-
tinent. Vetus teſtamentum terrena promit-
tit, nouum ęterna. In vtroque ſermo Dei ve
rax inuentus eſt vt gladius bis acutus. Qua-
re ergo in manibus & non in linguis? Et
frameę bis acutæ, inquit, in manibus eo-
rum. In manibus dixit in poteſtate. Ac-
ceperunt enim ſermonem Dei poteſtate,
vt vbi vellent dicerẽt, non timerent poteſta
tem,non contemnerent paupertatem.In ma
nibus enim habebant gladium, qua volebãt
vibrabant,verſabant, percutiebant:& hoc
totum erat in poteſtate prædicantium.Nam
ſi non eſt in manibus ſermo, ne forte aliqs
dicat, quomodo ſermo eſt gladius bis acu-
tus,& quomodo in manibus? Si ergo ſermo
non eſt in manibus, quare ſcriptum eſt. Fa-
ctus eſt ſermo domini in manu Aggæi Pro- Agg.1
phetæ? Nunquid fratres ſermonem ſuum
Deus in digitis ipſius fecit? Quid eſt, in ma-
nu ipſius factus eſt? In poteſtate illi datum C
eſt prædicare ſermonem domini.Poſtremo
poſſumus etiam has manus aliter intellige-
re:nam qui locuti ſunt, in lingua habuerunt
ſermonem Dei:qui ſcripſerunt,in manibus:
& frameæ bis acutę in manibus eorum.Iam
fratres videtis ſanctos armatos. Attẽdite ſtra
ges,attendite glorioſa prælia.Si enim impe-
rator & miles,ſi miles & hoſtes,ſi bellum &
victoria,quid fecerunt iſti habentes in mani
bus frameas bis acutas? Ad faciendas vindi-
ctas in gentibus.] Videte ſi non eſt vindicta
facta in gentibus: quotidie ipſa fit, hoc agi-
mus & nos loquendo. Attendite quomodo
cæſæ ſunt gentes Babyloniæ. Illi reddit du-
plum:ſic enim de illa ſcriptum eſt, Reddite
illi duplum,ad quod fecit. Quomodo red-
ditur duplum?Bellant ſancti, educũt frameas
bis acutas,fiũt ſtrages,fiunt occiſiones, ſepa
rationes.Quomodo illi duplum redditur? Il
la quando poterat perſequi Chriſtianos,car
nem occidebat,Deum nõ confringebat.Mo
do illi duplum redditur,& pagani extingun
tur,& idola franguntur.Quõ inquies,Paga-
ni occiduntur?Quõ niſi cũ Chriſtiani fiunt?
Quęro Paganũ & nõ inuenio,Chrianus eſt,
ergo mortuus eſt Paganus. Nã ſi nõ occidũ
tur,vnde dictum eſt Petro, Macta & mandu Act.10
ca?

ca? Vñ ipſe Paulus occiſuseſt perſecutor, &
Paulus erectus eſt prędicator? Quęro Saulũ
Ro. 9. ꝑſecutorē & non inuenio, occiſus eſt. Vn-
de? De framea bis acuta. Sed q̃a occiſus eſt
in ſe, & viuificatus in Chriſto, iō cõfitens &
confidens dicit, Viuo aũt iã non ego, viuit
vero in me Chrs. Qũo illi fit, ſic per illũ. Et-
enim cũ factus eſſet prædicator, accepit &
Gal. 2. ipſe in manibus frameã bis acutã, ad facien
D dã vindictã in gentib. Et ne vere tu putares
homines ferro ꝑcuti, ſanguinẽ fundi, vulne
ra in carne fieri, ſequiť & exponit, Obiurga
tiones in populis.) Obiurgatio q̃ eſt? Corre
ptio Procedat ex vobis framea bis acuta,
Nolite ceſſare, dedit illã vobis Deus ꝓ mo-
dulo veſtro. Qualis hõ es qui idola colis?
Dic amico tuo, ſi tñ remãſit cui dicas, Qua-
lis homo es qui dimiſiſti eum a quo factus
es, & adoras qđ feciſti? Melior eſt faber quã
qđ fabricat faber. Si fabrũ adoraŕ erubeſcis,
adorando qđ faber fecit non erubeſcis? Cũ
cœperit erubeſcere, cum cæperit compun-
gi, feciſti vulnus de framea, ꝑuenit ad cor,
mortuus eſt ut viuat. Frameę bis acutę ĩ ma
nibus eorũ, ad faciendã vindictã in gẽtibus,
obiurgationes in populis, Vt alligent reges
eorũ in cõpedibus, & nobiles eorũ in vin-
culis ferreis, vt faciant in eis iudiciũ cõſcri-
ptũ.] Facile expoſuimus qũo de frameis ca-
dant vt exurgant, ſeparentur vt congregen-
tur, vulnerentur vt ſanentur, moriãtur & vi
uant. Sed quid faciemus? Qũo exponemus
ad alligandos reges eorũ in cõpedibus? Re-
ges gentiũ alligandi in cõpedibus, & nobi-
les eorũ in vinculis, addidit ferreis. Adeſto-
te vt agnoſcatis qđ noſtis. Iſti.n. verſus quos
cœpimus exponere obſcuri ſunt: ſed illud
quod ex illis dicturus ſum non eſt nouũ. Iã
notũ eſt vobis, ꝙ mõ non diſcere opus ha-
beatis, ſed cõmemorari. Ad hoc aũt voluit
Deus obſcure poni quoſdã verſus ſuos, nõ
vt aliquid nouũ de illis eruať: ſed vt qđ iam
E inuſitatũ erat obſcuris expoſitis innouetur.
Nouimus reges factos Chriſtianos, nouim⁹
nobiles gẽtium factos Chriſtianos. Sunt ho
die quæ fuerunt, & erunt, & nõ ceſſant fra-
meæ bis acutæ in manibus ſanctorũ. Qũo er
go ligatos compedibus & vinculis ferreis
intelligimus? Scit charitas veſtra & erudi-
tio, quia in eccleſia nutriti eſtis, & ſoletis
audire diuinas lectiones, qm̃ infirma mundi
elegit Deus, vt confunderet fortia: & ſtulta
mundi elegit Deus ad confundendos ſapien
tes, & ea quæ non ſunt tanquã ea quæ ſunt,
vt quæ ſunt euacuentur. Sic.n. ait Apoſtolus, *1. Cor. 1.*
Videte vocationem veſtrã fratres, quia non
multi ſapientes ſm carnẽ, non multi poten
tes, nõ multi nobiles, ſed ſtulta mundi ele-
git Deus, & infirma mundi, vt confunderet
fortia, & ignobilia & contemptibilia elegit
Deus, & ea q̃ nõ ſunt tanq̃ ea q̃ ſunt, vt ea q̃
ſunt euacuentur. Venit Deus Chriſtus ꝓdeſ
ſe oĩbus, ſed elegit ꝓdeſſe imperatori de piſ
catore, nõ piſcatori de imperatore, & elegit
ea q̃ nullius momẽti erant in mundo. Ipſos
impleuit ſpiritusãcto, dedit eis frameas bis F
acutas, prædicare pręcepit Euangelium, & *Mat. 24.*
ire ꝑ totum orbẽ terrarũ. Fremuit mũdus,
erexit ſe leo aduerſus agnũ, ſed fortior leo-
ne inuentus eſt agnus. Leo victus eſt ſęuien
do, agnus vicit patiendo. Conuerſa ſunt cor
da hoĩum ad timorẽ Chri, cęperunt reges,
cœperunt nobiles miraculis cõmemorari,
ꝓphetiæ adimpletiõe turbari, videre in vnũ
nomen cõcurrere genus humanum. Et quid
facerent? Multi elegerunt ignobilitatem, &
dimittentes domos ſuas, & ſubſtantias ſuas
diſtribuentes pauperibus, cucurrerunt ad ꝑ
fectionem. Tali.n. imperfecto dicitur a do- *Mat. 19.*
mino, Si vis perfectus eſſe, vade vende om-
nia quæ habes & da pauꝑibus, & veni ſeq;
re me, & habebis theſaurum in cœlo. Mul-
ti ex nobilibus fecerunt hoc, ſed ceſſauerũt
iſti nobiles eſſe gentium, elegerunt pauper-
tatem in ſeculo, nobilitatem in Chriſto.
Multi autem tenẽt ipſam nobilitatẽ in Chri
ſto, tenẽt regias poteſtates, & ſic ſunt Chri-
ſtiani. Ipſi ſunt tanquam in compedibus, &
tanquam in vinculis ferreis. Vnde hoc?
Ne progrederentur ad illicita compedes
acceperunt, compedes ſapientiæ, compe- *Eccli. 6.*
des verbi Dei. Quare vincula ferrea & non
aurea? Ferrea ſunt quandiu timent, ament
& aurea erunt. Attendat charitas veſtra quid
loquar. Audiſtis modo Apoſtolum Ioannẽ. G
Timor nõ eſt in charitate, ſed perfecta cha *1. Ioã. 4.*
ritas foras mittit timorem, quia timor tor-
mentum habet, hoc eſt uinculum ferreum.
Et tamen niſi timore incipiat homo Deum
colere, non perueniet ad amorem, Initium *Pſ. 116.*
ſapientię timor domini. Incipiat ergo a vin
culis ferreis, finitur ad torquem auream. Di

ctum est.n.de sapientia, Et torquē auream circa tuā cernicē. Non tibi imponeret torquē aureā, nisi primū in cōpedibus ferreis te alligasset. Sed cępisti a timore, cō summa ris à sapiētia. Quam multi sunt qui ꝓpterea nō sunt male facere, quia gehennas timent, quia cruciatus timent, & nondū amāt iustitiā. Si illis ꝓmitteretur impunitas, & diceretur eis, Facite qđ vultis securi, impunitum erit vobis, emitterent progressus libidinum suarū in quęq; nequissima. Et maxime fratres mei, maxime reges & nobiles, quib. nō facilè dicitur, quid fecisti? Nā pauper hō & si non timeat Deū, quia nullarum viriū est, nullarum facultatū, ne cū se commouerit in suppliciū rapiatur, cessat timore hominis & si nō Dei. Potētes aūt mundi, reges, nobiles, nisi Deū timeāt quid timebunt? Sed ꝑdicatur illis, & percutiuntur framea bis acuta, Dicitur illis, quia est qui ponat alios ad dexterā, alios ad sinistrā, ut dicat eis qui à sinistris sunt, Ite in ignem ęternū qui paratus est diabolo & angelis eius. Nondum diligūt iustitiam, sed timent pœnam, & timēdo pęnā, iam acceperunt cōpedes, & in vinculis ferreis erudiūtur. Venit ad nos potens hō de seculo, offendit illum vxor sua, aut forte cō cupiuit alterius pulchriorem, aut alterā ditiorem, vult dimittere eā quā habet, & non facit, audit à seruo Dei, audit à Propheta: audit ab Apostolo & non facit, audit ab eo in cuius manibus est framea bis acuta: non facies, non licet tibi, non ꝑmisit Deus dimitti vxorem, excepta causa fornicationis. Audit hoc, timet & non facit, pedes leues iam progrediebantur in lapsum, compedibus tenentur habet vincula ferrea, timet Deum: dicitur illi, Damnabit te Deus si feceris, iudex est supra omnes, audit gemitū vxoris tuæ, reus teneberis in conspectu eius. Hac concupiscentia blanditur, hac pœna deterretur. Ibat. n. ad consentiendū prauæ cupiditati, nisi vincula ferrea retinerent. Dicā qđ plus est: sed dicat, continere iam volo, nolo iam vxorem, non potest. Quid si tu vis & illa non vult? Nunquid per continentiā tuā debes illam facere fornicariam? Si aliis nupserit te viuo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus compensare tale damnum. Red de debitum, & si non exigis, redde. Pro sanctificatione perfecta Deus tibi cōputabit, si non quod debetur exigis, sed reddis qđ debet uxori: Times, non facis, concutiuntur vincula tua. Audi quia vinculis ferreis constrictus es. Alligatus es vxori, ne quæsieris solutionē. Durū est, ferreū est. Nam qñ dñs hoc ait, ostendit qa vinculū est ferreū. Adolescentes audite, Vincula ferrea sunt, nolite pedes mittere, ne cū miseritis, arctius cōstringamini cōpedibus. Tales cōpedes consolidant vobis & Episcopi manus. Nunquid nō fugiunt in Ecclesiam cōpediti & soluuntur hic? Hi viri fugiunt huc volentes dimittere vxores suas, & hic arctius colligantur. Nemo soluat has cōpedes, Quos Deus cōiunxit, hō nō separet. Sed dura sūt vincula. Quis nesciat illā duritiā? Doluerūt Apostoli & dixerūt, Si talis est cā cū vxore, nō expedit nubere. Si vincula ferrea sunt, non opus est vt illic pedes mittantur. Et dñs, Nō oēs capiūt verbū istud, sed qui pōt capere capiat. Alligatus es vxori, ne quæsieris solutionē, quia alligatus es vinculis ferreis. Solutus es ab vxore, ne quæsieris vxorem, non te obliges vinculis ferreis. Vt faciant in eis iudiciū cōscriptum:] hoc est, iudiciū qđ faciūt sancti super omnes gentes. Quare conscriptum? Quia ista antea conscripta sunt, & modo cōplentur. Ecce modo fiunt, aliqñ legebantur & non fiebant: & conclusit ita, Gloria hęc est omnibus sanctis eius.] Per totum mundum, & per vniuersas gentes, hoc sancti agunt, & sic glorificantur, sic exaltant Deū in faucibus suis, sic lętātur in cubilibus suis, sic exultant in gloria sua, sic exaltantur in salutem, sic cantant canticum nouum, sic dicunt halleluia, corde, ore, vita, Amen.

In Psalmum centesimum quinquagesimum Præfatio.

QVamuis ordo psalmorum, qui mihi magni sacramenti videtur continere secretum, nondum mihi fuerit reuelatus, tamen quia omnes cētum quinquaginta numerantur, etiā nobis qui totius ordinis eorū altitudinem adhuc acie mentis non penetrauimus insinuant aliquid, vnde non imprudenter * quātum dñs adiuuit, disputare possimus. Primum quindenarius numerus, ex quo iste multiplicatur, Quod enim valent quindecim in ordine singulorum,

Marginal notes: Prou. 1. Eccle. 6. H 3. sen. di. 3. ca. Est autē alia. circa finē. C Matt. 5. & 19. D 1. Cor. 7. 4. sen. di. 34. ca. 1. Et. 33. quæst. 5. ca. Si dicat. Rom. 1. Cor. Matt. E 1. Cor. F

rum,hoc valent centum quinquaginta in ordine denariorum, qm̃ quindecies deni eos faciũt:hoc ualent mille quingenti in ordine centenariorum, qm̃ quindecies cẽteni sunt: hoc valent quindecim millia in ordine milenariorũ, quoniam quindecies milleni sũt.
M Quindenarius ergo numerus cõcordiam si-
Xo. 20. gnificat duũ testamentorũ. In illo enim obseruatur sabbatum quod significat quietem, in isto dominicus dies qui significat resurrectionem. Sabbatum.n. est dies septimus, dominicus vero post septimum, quid nisi octauus,idem,qui primus habendus est? Ipse. n. dicitur etiam vna sabbati,vt deinde sit secunda,tertia,quarta,& deinceps vsq; ad septimũ sabbatum. A dominico autem vsq; ad dominicum octauus est dies, vbi testamẽti noui
Mar. 16. reuelatio declaratur, quod in veteri tanquã sub terrenis promissionibus tegebatur. Septem porrò & octo, qndecim sunt. Tot sunt & cantica quæ appellantur graduum, quoniã totidem fuerunt etiã templi gradus. Deinde etiam quinquagenarius numerus magnum sacramentũ per se gerit. Constat enim de septimana septimarum, addito vno tanquam ipso octauo ad quinquagenarium numerum terminandum. Septies quippe septẽ quadragintanouem faciunt quibus vnus additur vt fiant quinquaginta. Qui numerus quinquagenarius vsq; adeo magnę significationis est vt ex domini resurrectione tot diebus completis,ipso quinquagenario die venerit super eos,qui in Christo fuerant cõgregati, spiritussanctus. Qui spiritussanctus in
A scripturis septenario pręcipue numero cõ-
Apoc. 1. mendatur,siue apud Esaiam, siue in Apocalypsi,vbi apertissime septẽ spiritus Dei perhibentur, propter operationem septenariã
Esa. 11. vnius eiusdemque spiritus. Quę operatio septenaria per Esaiam Prophetam ita commemoratur, Requiescet super eũ spiritus Dei, spiritus sapientię & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pieta
Psal. 18. tis, spiritus timoris domini. Ipse debet intel-
1. Ioan. 5 ligi timor domini castus permanẽs in seculum seculi. Seruilem autem timorem consummata charitas foras mittit, & nos libe-
Rom. 5. ros facit, ne seruilia opera faciamus in quæ sabbato prohibentur. Charitas autem Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritumsanctum qui datus est nobis. Hinc quoque spiritussanctus septenario numero commẽdatur: quinquagenarium vero etiam in quadraginta & decẽ dominus dispertius est. Die Acto. 1. & 2.
quippe quadragesimo post resurrectionem suam ascendit in cælos, ac deinde completis diebus decem misit spiritũ sanctum, quadragenario scilicet numero temporalẽ in hoc mundo cohabitationem cõmendãs, qm̃ quaternarius in quadragenario numerus pręualet. Quatuor aũt partes habent mũdus & an- B
nus, denario vero addito velut mercede pro impleta lege bonis operibus reddita ipsa ęternitas figuratur. Hunc quinquagenarium triplum habent cẽtesimus & quinquagesimus numerus, tãquam eum multiplicauerit trinitas. Vnde & hac causa non inconuenienter intelligimus istum numerum esse Psalmo- Ioan. 21.
rum, Nam & in illo numero piscium qui capti sunt retibus post resurrectionem missis, ad centum quinquaginta, additis tribus velut admonitio videtur facta, in quot partes debeat iste numerus dispertiri, vt ter habeat quinquagenos: quanquam ille numerus piscium habeat & aliam rationem multo subtiliorem & iocundiorem, quod decem & septem in trigonum missis.i. ab vno vsq; ad decẽ & septem omnibus computatis ad eundum numerum peruenitur. In decem autem lex, in septem vero gratia significat, quia legem non implet, nisi charitas Dei diffusa in Rom. 5.
cordibus nostris per spiritumsanctum qui septenario numero significatur. Quod ergo quidam omnium Psalmorum quinq; libros esse crediderunt, illud secuti sunt, quoties in fine Psalmi dictum fuerit, fiat fiat. Sed huius Psal. 40. 17. 88. & 150
dispositionis rationem cum vellem comprehendere non valui, quia nec ipsæ quinq; C
partes æquales sunt inter se, & si non scripturę quantitate, saltem Psalmorum ipso numero, vt tricenos haberent. Et si vniuscuiusque libri finis est, fiat fiat, cur liber quintus idemque vltimus non eodem fine sit terminatus, merito quæri potest. Nos aũt scripturę cãonicę authoritatem sequentes, vbi legitur, Scriptum est enim in libro Psalmorum: Acto. 1.
vnum Psalmorum librũ esse nouimus. Et video quidẽ quõ & hoc verum sit. Et illud & illud si verum est, huic vero non reluctetur. Fieri non potest vt aliqua consuetudine literarum Hebraicarum vnus liber dicatur, qui cõstat ex pluribus: sicut ex Ecclesiis pluribus

ribus vna constat ecclesia, & ex pluribus cæ
lis vnũ cœlũ. Nõ.n. cœlorũ aliqđ prætermi
sit q dixit, Auxiliũ meũ a dño, q fecit cęlũ &
Ps. 120. terrã. Et cũ scriptura dicat, Et vocauit Deus
Gene. 1. firmamẽtũ cœlũ, & aquas esse sup firmamẽ
tũ, hoc est sup coelũ: nõ mentitur tñ eadem
scriptura dicens, Et aquę quæ super cœlos
Ps. 148. sunt laudent nomen domini: quia non ait,
Psal. 24. sup coelũ. Et vna terra ex multis terris. Nam
Acto. 4. & orbẽ terræ, & orbẽ terrarũ, quotidiana cõ
suetudine dicimus. Et qui ait, Scriptũ est in
libro psalmorũ, quanq̃ mos loquendi sic se
habeat, ut vnũ isinuare librũ esse voluisse vi
deatur, tñ responderi põt in libro psalmorũ
esse dictum, in aliquo libro eorũ quinque.
Quod in vsu locutionis vsqueadeo vel non
est, uel raro est, ut etiam duodecim Prophe
D tarũ vnum librũ esse ideo persuadeatur, qa
similiter legitur, Sicut scriptum est in libro
Acto. 7. Prophetarum. Sunt ẽt qui vniuersas omni-
no scripturas canonicas vnũ librum vocẽt,
q valde mirabili & diuina vnitate concor-
Psal. 39. dent. Et hinc esse dictum, In capite libri scri
ptum est de me, vt faciã voluntatẽ tuam: vt
sic intelligatur per filiũ pater fecisse mũdũ.
Gne. 1. Cuius conditio, principium scripturarum
est in libro Geneseos. Vel magis quia pro-
phetia videtur esse, non facta narrans, sed
futura prænuncians. Non.n. ait, qđ fecerim:
sed vt faciã: siue, ut facerẽ voluntatẽ tuã. Ad
illud hæc sententia referenda est, quod in
Gene. 2. primis partibus eiusdem libri scriptum est,
Ephe. 5. Erunt duo in carne vna. Quod sacramentũ
magnum dicit Apostolus, in Christo & in
ecclesia. Quanquam & iste psalmorum li-
ber potest significatus intelligi, vbi dictum
Psal. 39. est. In capite libri scriptum est de me, vt fa-
ciam voluntatem tuam. Sequitur. n. Deus
meus volui & legem tuam in medio cordis
mei. De ipso quippe accipitur prophetatus
Psalm. 1. in capite libri huius psalmus iste primus,
Beatus vir qui non abiit in consilio impio-
rum, & in via peccatorum non stetit, & in
E cathedra pestilentiarum non sedit, sed in le-
ge domini fuit voluntas eius, & in lege eius
meditabitur die ac nocte. Vt hoc sit quod
dictum est, Deus meus volui, & legem tuã
Psal. 39. in medio cordis mei. Quod autẽ sequitur,
Euangelizaui iustitiam tuam in Ecclesia ma
gna: congruentius ad illud refertur, Et erũt
duo in carne vna. Siue ergo illud, siue hoc

intelligatur qđ dictũ est, In capite libri, li-
ber iste psalmorũ per quinquagenos, si per Gene. 2
ipsos quinquagenarios articulos interroge Ephe. 5
tur, magnum aliquid & valde dignum con-
syderatione respondet. Non n. frustra mihi
videtur quinquagesimus esse de pœnitẽtia,
centesimus de misericordia & iudicio, cẽte
simus quinquagesim⁹ de laude Dei ĩ sanctis
eius. Sic.n. ad æternã beatamq; tendimus vi F
tã. Primitus peccata nostra dãnando, deinde
bene viuendo, vt post condemnatã viã ma
lam, gestamq; bonam, mereamur ęternam.
Secundum propositum.n. occultissimæ iusti
tiæ bonitatisq; suæ, De⁹ quos prædestinauit,
illos & vocauit. & quos vocauit, ipsos & iu
stificauit: quos autem iustificauit, ipsos &
glorificauit. Prędestinatio nostra non in no
bis facta est, sed in occulto apud ipsum in Rom. 8
eius pręsentia. Tria vero reliqua in nobis * al. pro
fiũt, vocatio, iustificatio, & glorificatio. Vo scientia
camur prædicatione pænitẽtię. Sic.n. cępit
dñs euangelizare, Agite pęnitentiã, appro-
pinquabit.n. regnum cœlorũ. Iustificamur
in vocatione misericordiæ, & timore iudi-
cii. Hinc est quod dicitur, Deus in nomine
tuo saluum me fac, & in virtute tua iudica
me. Non timet iudicari, qui impetrauerit an Psal. 53
te saluari. Vocati, renunciamus diabolo per
pœnitentiam, ne sub iugo eius remaneam⁹.
iustificati sanamur per misericordiã, ne iu-
dicium timeamus. Glorificati, transimus in
vitam ęternam, vbi Deum sine fine laudabi
mus. Ad hoc pertinere arbitror quod domi-
nus ait, Ecce eiicio dæmonia, & sanitates p
ficio hodie & cras, & tertia die cõsummor. Luc. 13
Quod etiam in triduo suę passionis & dor-
mitionis, & euigilationis ostendit. Crucifi-
xus est enim & sepultus, & resurrexit. In cru
ce de principibus & potestatibus triumpha
uit: in sepulchro requieuit, in resurrectione
exultauit. Pœnitentia cruciat, iustitia tran-
quillat, vita ęterna glorificat. Penitẽtiæ vox
est, Miserere mei Deus secundum magnam
misericordiam tuam, Et secundum multi-
tudinem miserationum tuarum dele ini-
quitatem meam. Hæc offert sacrificiũ Deo, Psal. 50
spiritum contribulatum, cor contritum &
humiliatum, quod Deus non spernit. Iusti- H
tię Christi vox est in electis suis, Misericor-
diam & iudiciũ cantabo tibi domine, psal-
lam & intelligam in via immaculata, quan-
do ve-

do venies ad me. Per misericordiam quip-
pe adiuuamur ad faciendam iustitiam, vt se
curi ad iudicium veniamus, vbi disperdun
tur de ciuitate domini omnes qui operan-
tur iniquitatem. Quo versu psalmus iste cõ
cluditur, Et vitæ æternæ vox est.

Expositio Psalmi.

LAudate dñm in sanctis eius.] Vtiq; in eis
quos glorificauit. Laudate eũ in firma-
mento virtutis eius Laudate eũ in virtutib.
eius) vel vt alii interpretati sunt, In potẽta-
H tib. eius. Laudate eũ ſm multitudinẽ magni
tudinis eius.] Oĩa ista ipsi sunt sancti eius,
qũo dicit Apostolus, Vt nos simus iustitia
2.Co.5. Dei in ipso. Si ergo iustitia Dei quã fecit in
eis, cur nõ & virtus Dei quã fecit ĩ eis, vt re
surgerent a mortuis? Nã in Christi resurre-
2.Co.13 ctione virtus maxime cõmendatur, qa ĩ pas
sione infirmitas fuit, dicente Apostolo, Et si
Philip.3. crucifixus est ex infirmitate nr̃a, sed viuit ex
Rom.6. virtute Dei. Et alio loco, Ad cognoscendũ,
1.Cor.5. inquit, eũ, & virtutem resurrectionis eius.
Optime autẽ, In firmamento virtutis eius.
Firmamentum est.n. virtutis, quia iam non
morieť, & mors ei vltra non dominabi-
tur. Cur nõ & potentatus Dei dicãtur quos
Heb.10. in eis fecit? Immo ipsi sunt potentatus eius:
Ps.109. qũo dictũ est, Nos sumus iustitia Dei in ip-
so. Quid.n. potentius quã regnare in æternũ,
sub pedibus positis oĩbus inimicis? Cur nõ
ipsi sũt ẽt multitudo magnitudinis eius? Nõ
qa ipse magnus est, sed qa magnos eos fe-
cit, tã multos, hoc est, milia miliũ. Sicut ali-
ter intelligiť iustitia qua est ipse iustus, ali-
ter quã in nobis fecit, vt nos simus iustitia
eius. Ideo ipsi sancti sunt in oĩbus musicis or
I ganis, deinceps significati ad laudãdũ Deũ.
Qđ.n. ꝓposuit dicens, Laudate dñm in san-
ctis: hoc exequitur varie, significãs eosdem
ipsos sanctos eius. Laudate eũ ĩ sono tubæ.]
Propter laudis excellẽtissimã claritatẽ. Lau
date eum in psalterio & cithara.] Psalteriũ
est de superioribus laudãs dñm, Cithara de
inferioribus laudans Deum, tanquam de cę
lestibus & terrestribus, tãquam eum qui cę
lum & terrã fecit. Iam quippe in alio psal-
mo exposuimus psalterium desuper habe-
re sonorum illud lignum, cui neruorum se
ries vt meliorem sonum reddat incumbit,
quod lignum cithara inferius habet. Lauda-
te eum in tympano & choro.] Tympanum
laudat Deũ, cũ iã in carne mutata & morta
ta nulla est terrenę corruptionis infirmitas.
De corio quippe fit tympanũ, exiccato atq;
firmato, Chorus laudat Deum, quãdo lau-
dat eũ pacata societas. Laudate eũ in chor-
dis & organo.] Chordas hẽt & psalteriũ &
cithara, q̃ superius cõmemorata sunt. Orga
nũ autẽ generale nomẽ est omniũ vasorum
musicorum, quãuis iã obtinuerit cõsuetu-
do, vt organa ꝓprie dicantur ea quæ inflanť
follibus, qđ genus significatũ hic esse nõ ar
bitror. Nam cum organũ vocabulum Grę-
cũ sit, vt dixi generale omnibus musicis in-
strumentis, hoc, cui folles adhibentur, alio
Græci nomine appellant. Vt autẽ organũ di
catur, magis Latina & ea vsitata est vulgaris
cõsuetudo, Quod ergo ait in chordis & or-
gano, videtur mihi aliquod organũ qđ chor
das habeat, significare voluisse. Non.n. sola
psalteria & citharæ chordas habent. Sed
quia in psalterio & cithara ꝑ sonũ ab infe
rioribus & superioribus aliqd inuentũ est,
qđ ſcđm hanc distinctionem possit intelli- K
gi, aliud nos in ipsis chordis quærere admo
nuit, quia & ipsæ sunt caro, sed iam a corru
ptiõe liberatæ: quibus fortasse iõ addidit or
ganum, non vt singulæ sonent, sed vt diuer-
sitate concordissima consonent, sicut ordi-
nantur in organo. Habebunt enim etiã tũc
sancti Dei differentias suas cõsonantes, non
dissonantes. i. cõsentientes, non dissentiẽtes:
sicut fit suauissimus cantus ex diuersis qui-
dem, sed non inter se aduersis sonis. Stella
enim a stella differt ĩ claritate, sicut & resur
rectio mortuorum. Laudate eũ in cymbalis
bene sonantibus, laudate eum in cymbalis
iubilationis.] Cymbala in inuicem tangun-
tur vt bene sonent, ideo a quibusdam labiis
nostris comparata sunt. Sed melius intelligi
puto in cymbalis quodammodo laudare
Deum, dum quisque honoratur a proximo
suo, non a seipso, & inuicem honorantes
dant laudem Deo. Ne quis autem cymbala
intelligeret quę sine anima sonant, ideo pu
to additum, in cymbalis iubilationis. Iubi-
latio nanque, id est, ineffabilis laus, non ni-
si ab anima proficiscitur. Nec prętereundũ
existimo quod musici dicunt, & res ipsa ma
nifesta est, tria esse genera sonorum, voce,

flatu,

flatu, & pulsu. Voce, vt est per fauces & arterias, sine organo aliquo cantantis hominis. Flatu, sicut per tibiam, vel quid eiusmodi. Pulsu, sicut per citharam vel quid eiusmodi. Nullum itaque genus hic prætermissum est. Nā vox est in choro, flatus in tuba, pulsus in cithara: tanquam mens, spiritus, corpus, sed per similitudines, non per proprietates. Quid ergo proposuit, Laudate dominum in sanctis eius? Quibus hoc dixit, nisi eis ipsis? Et in quibus vt Deum laudent, nisi in seipsis? Vos enim sancti eius, inquit, virtus eius estis. Sed quam fecit in vobis, Et potētatus eius, & multitudo magnitudinis ei⁹, quam fecit & ostendit in vobis. Vos estis tuba, psalterium, cithara, tympanum, chorus, chordæ, & organum, & cymbala iubilationis bene sonantia, quia consonantia. Vos estis hæc omnia: nihil hic vile, nihil hic ludicrum vel lubricum cogitetur. Et quia sapere secundum carnem mors est, Omnis spiritus laudet dominum.

M Psalmi cētesimi quinquagesimi & vltimi.

D. AVRELII AVGVSTINI Deuota Oratio

quam post singulos sermones atq; tractatus psalmorum dicere consueuit.

Conuersi ad dominum Deum patrem omnipotentem, puro corde ei quātū potest paruitas nostra, maximas atque veras gratias agamus, precantes toto animo singularem mansuetudinem eius, vt preces nostras in beneplacito suo exaudire dignetur, inimicum quoque a nostris actibus & cogitationibus sua virtute expellat, nobis fidem multiplicet, mentem gubernet, spiritales cogitationes concedat, & ad beatitudinem suam perducat, per Iesum Christum filium suum dominum nostrum, qui cum eo viuit & regnat in vnitate spiritussancti Deus, per omnia secula seculorum Amen.

Tomi octaui, finis.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii KKK Lll Mmm
Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sff Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.
Aaaa Bbbb Cccc Dddd.

Omnes quaterniones præter D d d d ternionem.

VENETIIS,
M D LXXXIII.

[illegible] ex [illegible] habitabit de [illegible]

[illegible] De [illegible]

[illegible] fol

[illegible] in quo habebit statu femina inveniantur

[illegible] fol 132 fol 508

[illegible] resurrectioni fol 56

Quod [illegible] Dei fol 33

[illegible] in [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] Psal 3[illegible]

De elevatione filii Dei aeterna [illegible]

[illegible] expositio [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

De [illegible] [illegible] sup [illegible]

De judicio Christi [illegible] sup illud

Psal 50 [illegible] in iudicant vide [illegible]
[illegible]

De oratione [illegible] [illegible]

[illegible] vos Vel sup illud Oculi dni sup

Quo [illegible] Psal 34 fol 80

Deus conteret dentes eor in ore eor. Molas leon
confringet Dns De astutia iudic sup
Crucifige crucifige eum Ps 58 fol 190

Contra concupiscentia fol 191

De captione Christi. Qui quaerunt animam meam introibunt
in inferiora terrae fol 213

Sup Crucifige Crucifige eum fol 214

De accusatione sup Psal 34 [illegible]
[illegible]

Sup illud [illegible] autem [illegible] Sup illud [illegible]
[illegible] testes iniqui [illegible] interrogabant [illegible]

Sup et dederunt in escam meam fel Psal 68 293

Sup illud [illegible] [illegible] quorum
dentes eorum arma et sagittae Psal 56 fol 18[illegible]

